IO. PETRI
MONETÆ
MEDIOLANENSIS,

PRESBYTERI CONGREGATIONIS CLERICORVM
Regularium S. Pauli, ſacræ Theologiæ, ac
Iuris vtriuſque Doctoris,

TRACTATVS
DE
COMMVTATIONIBVS
VLTIMARVM VOLVNTATVM.

IN CVIVS PRIORIBVS OCTO CAPITIBVS GENERATIM de commutatione vltimarum voluntatum agitur: in reliquis autem quatuor ſingillatim de totidem eius præcipuis ſpeciebus, nimirum, Derogatione fideicommiſſorum, derogatione qualitatum in beneficij fundatione appoſitarum, mutatione ſtatus Eccleſiarum, ac beneficiorum, & ſuppreſſione beneficiorum, fuſius, & apta cum methodo diſputatur.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

CVM SVMMARIIS, AC DVPLICI INDICE, ALTERO Capitum, & Quæſtionum, altero rerum ſingularium locupletiſſimo.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Cardon & Petri Cauellat.
M. DC. XXIV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SERENISSIMO
PRINCIPI
MAVRITIO
A SABAVDIA,
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO;

IOANNES PETRVS MONETA
Cler. Reg. S. Pauli, Felicitatem.

QVI ſua ingenij, quale illud cumque ſit, monimenta edentes, aliorum illa nomini nuncupare volunt, valde in eo elaborare ſolent, vt egregium aliquem, & Clariſſimum virum ſeligant, cui ea dicata in lucem prodeant: quamplurimis ſimul, vnóque ſe adſpectu obiicientibus, quibus tamquam bene de ſe meritis oblato ingenij, ac vigiliarum fructu aliquam grati animi præbeant ſignificationem: plurimis etiam, quorum ab inſcripto tamquam Principum, ampliſſimorúm-

que virorum nomine ſcriptis, ac monimentis ſuis præſidij multum, ac ſplendoris accedat: plurimis demum, quos eius rei ſtudium capiat, quo ex genere ea diſputatio ſit, quam cupiunt inſcribere; vt res, quæ datur, perſonæ, cui datur, & rei datæ perſona ipſa reſpondeat. Iam verò hæc ſingula cæteris propoſita, qui aliquid nuncupant; dum ipſe Tractationem hanc de Commutationibus Vltimarum Voluntatum, quam triennij ſpatio à me conſcriptam in lucem vt emitterem, & communis adduxit vtilitas, quam ex labore metiens non exiguam fore ſperabam, & eorum impulit auctoritas, quibus cùm meam iam tradidiſſem voluntatem, non obtemperare nefas erat, ſummo alicui viro dicare cupio: admirabili quadam conſenſione in cauſam noſtram confluere videntur; & in eam perſonam, quæ, vt ſola penè mihi occurrit, ſic læto potiùs animo excipienda, & diligenda, quàm magno ſtudio conquirenda, ac deligenda fuit, conueniunt vniuerſa. Etenim, vt hæc omnia paucis complectar; (quando longiorem narrationem ſuſceptæ iam à me genus non patitur orationis:) hi meæ Iuriſprudentiæ fructus eximio illi, ac Principi viro conſecrantur; quem non modò ex Regia vtriuſque parentis ſtirpe progenitum, eiúſque Ducis filium, cuius cùm alias præclaras animi dotes, tum bellicam gloriam veterum Imperatorum ea laude florentium victricem magis, quàm æmulam nulla vmquam temporum conſequen-

tium

tium aut delebit obliuio, aut ætas conticeſcet: verùm etiam eidem Iuris facultati maximè deditum, ſumma quoque pietas, omnéſque omnino virtutes ad ampliſſimam Cardinalis dignitatem euexerunt, atque in Purpuratorum Patrum Collegio tamquam in cœlo clariſſimum ſydus collocarunt: munificentiſſimo illi viro dicantur, à quo nullum quidem beneficium priuatim, quod necdum occaſio tulit, accepi: quæ verò ab eximia Tua, & Sereniſſimi Patris Tui pietate, ac munificentia ſimul habeo cum Ordine illo, cuius iamdiu inſtitutum ſuſcepi, atque adeò vti corporis membrum, & optimi parentis filius tamquam mea, quaſíque propria agnoſco: dum inter cætera & noſtrorum ſemper opera in rebus grauiſſimis vſi eſtis, & noſtrum Ordinem in ditione veſtra honeſtare, atque amplificare non cogitaſtis modò, ſed re ipſa voluiſtis, ac præſertim in illius ſede, quaſíque capite Auguſta Taurinorum, cùm ad Sancti Dalmatij Eccleſiam veſtris tunc auſpiciis nobis conceſſam aliquot ex noſtris ita ſolemni apparatu, ac pompa deduxiſtis, vt numquam ea in re ſimilem aut viderit antiquitas, aut ſpectatura ſit poſteritas: hæc, inquam, & alia pleraque in noſtrum Ordinem à vobis collata beneficia eiuſmodi ſunt, vt omnem prorſus eripiant prædicandæ, nedum referendæ gratiæ facultatem. Dabit igitur ſe liber hic in medium, nullis non ornamentis inſignis, quia Tibi inſcriptus, Sereniſſime MAVRITI; nihil ſibi ab

 aduerſariis,

aduerſariis, quos plerumque edita experiuntur ſcripta, pertimeſcens; quem nullis licèt ab Auctore firmatum præſidiis, Clariſſimi Tui nominis pondus roborat, dignitas confirmat, munit auctoritas: dabit ſe, inquam, in medium, & quantum à Te beneficium habeat, cunctis indicabit. Quòd ſi illud conſequar, vt hoc qualecumque munus; (exiguum fateor, aliquod tamen meæ ſingularis in Te voluntatis argumentum;) gratum Tibi accidiſſe intelligam; maxima eidem beneficio acceſſio fiet; atque hoc vno contentus nullam aliam à Te quæram mercedem laboris: excitabórque fortaſſe ad alia maiora; quæ, cùm prodibunt, non, vt hæc, leuiter adumbratam, ac tenui quaſi penicillo deſignatam, ſed expreſſam omnino meæ in Te obſeruantiæ ſignificationem cunctis gentibus dabunt. Deus O. M. Ordini noſtro, & vniuerſæ Chriſtianæ Reip. Te incolumem quamdiutiſſimè ſeruet. ROMÆ, Nonis Septembris M. DC. XXII.

Don HIERONYMVS BOERIVS *Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli Præpositus Generalis.*

CVM Tractatum de Commutationibus vltimarum voluntatum à Patre IO. PETRO MONETA nostræ Congregationis Presbytero compositum, quatuor eiusdem Congregationis eruditi viri, quibus id commisimus, recognouerint, atque in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, si iis ad quos pertinet, ita placuerit. In quorum fidem has manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus. Mediolani in Collegio nostro SS. Apost. Pauli, & Barnabæ, septimo Idus Septembris 1622.

Don HIER. BOER. PP. Generalis.

APPROBATIO THEOLOGORVM.

NOs infrascripti sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus, lectum à nobis esse librum qui inscribitur, *Io. Petri Monetæ Mediolanensis, Presbyteri Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, &c. Tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum*; nihilque in eo repertum quod fidei orthodoxæ, Catholicæ atque Apostolicæ repugnet; quin opus ipsum doctâ Commutationum vltimarum voluntatum tractatione illustre ac vtile. Datum Lugduni 3. Ianuarij 1623.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.

Fr. CLAVDIVS COCHET Dominicanæ familiæ Lugdun. Alumnus & Prior.

R. D. D. THOMÆ DE MESCHATIN LA FAYE, huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, & Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus inscriptum, *Io. Petri Monetæ Mediolanensis, Presbyteri Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, &c. Tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum*; vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni die 8. Nouemb. 1623.

MESCHATIN LA FAYE.

LIBRVM cui titulus est, *Io. Petri Monetæ Mediolanensis, Presbyteri Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, &c. Tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum*; ego Procurator Regius typis demandari consentio. Lugduni die 18. mensis Augusti anno Domini 1623.

PVGET.

LIBRVM hunc cui inscriptio, *Io. Petri Monetæ Mediolanensis, Presbyteri Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, &c. Tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum*; à IACOB CARDON & PETRO CAVELLAT, in lucem dari permittimus, ac simul ne quis citra factam ei ab iisdem potestatem denuo excudat, interdicimus. Datum Lugduni die 19. mensis Augusti 1623.

DECHAPONAY.

SVMMA PRIVILEGII A CHRISTIANISSIMO *Galliarum Rege concessi.*

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis Diplomate sancitum est, ne quis in regno suo, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra decem annos, à prima editionis die computandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione curet librum, qui inscribitur, *Io. Petri Monetæ Mediolanensis, Presbyteri Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, &c. Tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum*; præter IACOBVM CARDON & PETRVM CAVELLAT, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos, quibus ipsimet concesserint. Prohibitum insuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus suis subditis, eundem librum extra regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dictorum IACOBI CARDON & PETRI CAVELLAT. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisiis die 30. Ianuarij 1623.

De mandato Regis,

Signatum

LE BOSSV.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM,

Quæ in hoc Tractatu continentur.

CAPVT I.

Quid sit commutatio vltima voluntatis: & habet duas Quæstiones.

CAPVT II.

Quotuplex sit commutatio vltima voluntatis: & habet tres Quæstiones.

CAPVT III.

Quo iure introducta sit commutatio vltimarum voluntatum: & habet quatuor Quæstiones.

CAPVT IV.

Quænam vltimæ voluntates commutari possint: & habet septem Quæstiones.

CAPVT

CAPVT V.

Quinam poſſint vltimas voluntates commutare: & habet quindecim Quæſtiones.

CAPVT VI.

De obſeruandis ab impetrante commutationem vltimarum voluntatum: & habet ſex Quæſtiones.

CAPVT VII.

De forma obſeruanda ab ipſo commutante vltimas voluntates: & habet quinque Quæſtiones.

CAPVT VIII.

Quibus modis expiret commutatio vltimarum voluntatum: & habet decem Quæstiones.

CAPVT IX.

De fideicommissorum derogatione: & habet octo Quæstiones.

CAPVT X.

De derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum: & habet octo Quæstiones.

II. Quotuplex

CAPVT XI.

De mutatione ſtatus Eccleſiarum,ac beneficiorum: & habet octo Quæſtiones.

CAPVT XII.

De ſuppreſsione beneficiorum: & habet octo Quæſtiones.

Finis Indicis Capitum, & Quæſtionum huius Tractatus.

TRACTATVS
DE
COMMVTATIONIBVS
VLTIMARVM VOLVNTATVM.

Ecce tibi, candide Lector, quintus ex tenuitate mea prodit in re legali, Deo duce, & auctore, tractatus. Etenim, cùm ſuperioribus annis de *Decimis* tam ſpiritualibus, quàm Papalibus breuem tractatum ediderimus; cui ſtatim alterum ſimilem ſubiecimus de *Optione canonica*, & paulo pòſt alium prolixiorem de *Diſtributionibus quotidianis*; nuper verò quartum cæteris vberiorem conſcripſerimus de *Conſeruatoribus iudicibus*: nunc pariter in modum tractatus, primi, vt reor, Deo dante, de *Commutationibus vltimarum voluntatum* agere inſtituimus. Vt autem in hac quotidiana, vtilíque materia apta cum methodo procedamus; & quidem omnino eadem, qua in poſtremo, ac duobus illis prioribus vſi ſumus: tractatum hunc in duodecim ſumma capita diſtribuentes, ea ſingula in proprias, & opportunas quæſtiones diſtinguemus: quas non ad partes, in quo non multum, vt reor, ineſt fructus; ſed decidendo, & iuribus, atque, vbi hæc deſint, frequentioribus Doctorum placitis, vtplurimum adhærentes more noſtro pertractabimus.

Primò igitur videbimus: Quid ſit commutatio vltimarum voluntatum.
Secundò: Quotuplex ſit vltimarum voluntatum commutatio.
Tertiò: Quo iure introducta ſit commutatio vltimæ voluntatis.
Quartò: Quænam vltimæ voluntates commutari poſſint.
Quintò: A quibus valeant commutari vltimæ voluntates.
Sextò: De obſeruandis ab impetrante vltimæ voluntatis commutationem.
Septimò: De forma obſeruanda ab ipſo commutante vltimas voluntates.
Octauò: Quanto tempore duret, ſeu, quomodo expiret vltimarum voluntatum commutatio.
Nonò: De fideicommiſſorum derogatione.
Decimò: De derogatione qualitatum appoſitarum in fundatione beneficij.
Vndecimò: De mutatione ſtatus Eccleſiarum, & beneficiorum.
Duodecimò, ac poſtremò: De ſuppreſſione, ſeu extinctione beneficiorum.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit commutatio vltimæ voluntatis.

SVMMÆ RERVM.

1. *Disputatio omnis incipit à definitione.*
2. *Quæstio, quid sit, duo continet, quid nominis, & quid rei, & hac illi præponenda est; num. 3. & 15.*
4. *Mutationis nomen, vnde sumitur commutatio, multas habet phrases. quæ omnes in eo conueniunt, vt significetur vnius in aliud secundùm substantiam, vel accidens conuersio; num. 5.*
6. *Mutatio duplex est, alia substantialis, alia accidentalis. & illa vel quoad totam substantiam, vel quoad aliquam eius partem; aut etiam quoad totam essentiam, vel partem essentiæ accidentis; num. 7. hæc multiplex est iuxta multiplicitatem eorum, quæ rei, salua eius substantia, seu essentia, extrinsecus adueniunt, seu accedunt; num. 8.*
9. *Mutatio, & commutatio an in aliquo differant.*
10. *Vltimum in vnoquoque genere quid sit; & quid primum.*
11. *Voluntas tripliciter accipitur, pro potentia animæ, pro habitu, & pro actu.*
12. *Vltimarum voluntatum nomine quid veniat.*
13. *Commutationis nomen quomodo in hoc tractatu accipiatur, siue ea substantialis sit, siue accidentalis: & quomodo vltimæ voluntatis; num. 14.*

QVONIAM, vt scriptum reliquit
M. Tullius initio prioris lib. *de
offic.* quem nostri sequuntur *in l.
omnis definitio, ff. de regul. iur.*
omnis, quæ à ratione suscipitur
1. de aliqua re institutio, † debet à
definitione proficisci, vt intelligatur, quid sit id,
de quo disputetur. cùm autem de ea re controuer-
2. titur, quid sit, † duo quæri posse tradunt commu-
niter Dialectici, ac Rhetores post Arist. *lib. 2.
poster. cap. 2. text. 2.* & ex Iuriconsultis plurimi
relati pariter; ac probati à Sebast. Medic, *in præm.
sui tract. de definit. num. 4. & 5,* ac rursus *quæst. 1.
num. 3, & 4.* alterum ad quid nominis pertinens,
seu de variis eius nominis significationibus; vt fa-
cilè dignosci possit, in qua potissimùm significa-
tione res illa, seu vox sumatur in ea disputatione,
quæ instituta est, necnon ipsius disputationis titu-
lus: alterum, quod spectat ad quid rei, seu de
ipsa definitione, qua rei essentia explicatur; ideo
in hoc primo cap. in quo videndum est, quid sit
commutatio vltimæ voluntatis, duæ dumtaxat
quæstiones erunt pertractandæ; altera, quomodo
in hoc tractatu accipiatur commutatio vltimæ vo-
luntatis; altera, quomodo ea rectè definiri possit.
3. Ante definitionem autem, seu, quid rei, † præmit-
temus id, quod spectat ad quid nominis; prout il-
lud præponendum esse, constat ex *l. 1. ff. de inst. &
iur.* iuncta *l. 1. ff. si cert. pet.* cum aliis ad id adductis
à Medic. *vbi suprà*, & nobis *in tract. de distrib. quo-
tid. part. 1. quæst. 1. num. 2. 3. & 4.*

QVÆRO igitur PRIMO, in qua signifi-
catione hic sumatur commutatio vltimæ volun-
tatis?

Cùm plures sint & quidem valde inter se diuer-
sæ cuiuslibet trium horum vocabulorum, ac nomi-
num significationes, iure dubitari potest, quomodo
simul iuncta sumantur in præsenti disputatione.

Nam, quod ad nomen, & vocem commutatio-
nis attinet; huius nominis, mutationis, † vnde 4.
sumptum, & formatum est commutationis voca-
bulum, & nomen, multæ sunt phrases, vt videre
est inter cæteros apud Alberic. *in suo Dictionar.
verb. mutare*, & alios *in suis Vocabulariis iuris*, ac
Rebuff. *in l. mulieris, §. res abesse, ad verbum, mutata,
ff. de verb. signif.* & inter orationis ornamenta, ni-
mirum exornationes tam verborum, quàm senten-
tiarum, commutationem posuit Cic. *ad Heren. lib.
4.* licèt omnium ea vnica sit vis, & acceptio, vt † 5.
per eam significetur vnius in aliud, vel secundùm
substantiam, vel secundùm accidens conuersio, at-
que translatio, vt satis constat ex locis M. Tullij,
quæ Marius Nizol. *in verbo, commutatio, & commu-
tare*, affert, maximè *ad Attic.* vbi commutationis
voluntatis meminit; *l. neque, C. ad exhib. cap. alma
mater, in princ. de sent. excomm. in 6. cap. peruenit,
el 2. de iureiur. & cap. 1. & cap. scriptura, de vot. &
vot. redempt.* cum simil. non multo pòst allegand.
mutari enim aliquid potest † duobus modis, vel 6.
substantialiter, vel accidentaliter. Substantialis mu-
tatio rursus † est duplex: altera quoad totam omni- 7.
no substantiam, seu quoad omnes eius partes, qua-
lis est ea mutatio, & conuersio, quæ fit in Eucha-
ristiæ augustissimo Sacramento; per consecratio-
nem enim panis, & vini conuersio fit totius sub-
stantiæ panis in substantiam corporis Christi Do-
mini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam
sanguinis eius; quæ conuersio conuenienter & pro-
priè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio
est appellata: prout his ipsis verbis declarauit
OEcumenica Tridentina Synodus *sess. 13. cap. 4.*
quæ etiam *can. 2.* idipsum adhuc apertiùs definit in
hæc verba: Si quis dixerit in sacrosancto Euchari-
stiæ Sacramento remanere substantiam panis, &
vini vnà cum corpore, & sanguine Domini nostri
Iesu Christi; negaueritque mirabilem illam, &
singularem conuersionem totius substantiæ panis
in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem,
manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini,
quam quidem conuersionem catholica Ecclesia
aptissimè Transubstantiationem appellat, anathema
sit. quam quidem conuersionem, ac transubstan-
tiationem Rom. Pontifex commutationem appel-
lauit *in c. cùm Martha, §. si tunc igitur, de celebrat.
Miss.* ibi, cùm panem, & vinum in corpus, & san-
guinem proprium commutauit. Altera est quoad
vnam dumtaxat substantiæ partem, hoc est, for-
mam substantialem, eadem remanente materia;
cuiusmodi communiter est generatio substantialis,
quæ à Philosopho *1. de generat. text. 23.* definitur
mutatio totius in totum, nullo sensibili manente
vt subiecto eodem. Dicitur autem hæc generatio
mutatio totius in totum, non quia nulla rema-
neat

neat pars ſubſtantiæ; remanet enim eadem materia ſub forma ſubſtantiali adueniente: ſed quia poſt generationem ſubſtantialem non eſt amplius idem compoſitum, ſeu totum ſubſtantiale, quod erat prius. Ad hanc autem reducimus illam mutationem accidentis, per quam tota eius eſſentia, vel pars eſſentialis mutatur; ſumendo nimirum ſubſtantiam rei pro eius eſſentia; quomodo à D. Paulo Apoſtolo 2. *Corinth.* 11. dicitur ſubſtantia gloriæ, & *Hebr.* 11. fides dicitur ſubſtantia, cùm tamen ſit in prædicamento qualitatis: & ſubſtantia, pro *οὐσία*, hoc eſt, eſſentia ſumitur in *l. de venditionibus, ff. de contrahen. empt.* vnde etiam apud Iuriſconſultos dicitur ſubſtantia emptionis, *l. pacta conuenta, in princ. ff. eod. tit. & l. 3. C. eod.* ſubſtantia cognationis, *l. nec facilè, in princip. ff. de grad. & affin.* ſubſtantia obligationis, *in l. contra etiam, ff. ad S. C. Maceden. & l. 3. ff. de action. & oblig.* operæ, *in l. hereditas, ff. de acq. rer. domin.* venditionis, *in l. ſi voluntate, C. de reſcind. vend.* ac denique ſubſtantia veritatis, *in l. cum falſa, C. de iur. & fact. ignor. l. cum inſtrumentis, C. de fid. inſtrument. l. ſi cum pater, C. ad S. C. Velleian. & l. ſi mater, ff. de contrah. empt.* atque hanc ſignificationem ſubſtantiæ pro rei eſſentia, prout etiam accidenti conuenit, admittunt quoque communiter Philoſophi poſt Ariſt. *in 7. lib. Metaph.* maximè *cap. 3.* atque inter eos Suarez *diſput. 33. ſua Metaph. in princip.* cuiuſmodi erit mutatio beneficij, quæ fit per eius ſuppreſſionem, & extinctionem; de qua latiùs, ac ſeorſim acturi ſumus inf. hoc eod. tract. *cap. 12.* eóque poſtremo, per tot. Mutatio verò accidenta-
8. lis, † quæ fit, cùm aliquid eorum mutatur, quæ eſſentiæ rei, ſiue ea ſubſtantia ſit, ſiue accidens, extrinſecus adueniunt, ſeu accidunt, quæ à Papiniano I C. *in d. l. pacta conuenta*, vocantur adminicula, vt ibi etiam exponit gloſ. recepta *in verbo, adminicula*; multiplex eſt, iuxta multiplicitatem accidentium, quæ ſalua rei ſubſtantia, & eſſentia eidem accidunt, & extrinſecus adueniunt, atque ab ea vt plurimum amoueri, & ſeparari poſſunt; vt cùm mutatur in ea quantitas, qualitas, locus, tempus, modus, & ſimilia. Quod autem de mutatione dictum eſt, idem omnino de commutatione
9. ſtatui debet; hæc enim † illi ſolùm addit, vt cum Philoſophis loquar, relationem ſucceſſionis, ſeu viciſſitudinis, hoc eſt, mutuam quandam mutationem, & eorum, quæ commutantur, vnius alteri, nimirum poſterioris priori ſucceſſionem: & commutari in iure de priori, ſeu de eo quod, quid, vel quale priùs erat, dicitur; vt *in l. minimè, ff. de legib.* ibi, minime mutari debent, quæ ſemper certam interpretationem habuerunt. & *l. ſancimus, C. de teſtam.* ibi, quod non mutatur, cui ſtare prohibetur? necnon *l. qualem*, aliàs, *l. decere autem, §. ſeu verſ. ſed ſi de pluribus, ff. de recept. arbitr.* per quem text. Afflict. *deciſ. 21. num. 7.* notauit quoque mutare eſſe de aliquo aliquid facere, id quod etiam ſimul cum eo, quod mox diximus, præter iura paulo antè citata, ſatis probat text. *in l. mutari, ff. de procurat. l. vnica, C. de mutat. nom. c. in malis, c. ſi aliquid, ll 1. & il 2. cap. incommutabilis, & cap. non ſemper, 22. quæſt. 4. cap. 1. ne ſed. vacan. & rubr. de alien. iud. mut. cau. fact.* cum ſimil. commutari verò ſemper de vtroque dicitur, hoc eſt, de priori, ſeu eo, cui fit ſubrogatio; & de poſteriori, ſeu eo, quod ſubrogatur, & ſuccedit; vt ſatis conſtat ex *d. l. neque, C. ad exhibend. d. c. alma mater, d. c. 1. & c. ſcriptura, de vot. d. cap. peruenit, il 2. de immun. cap. 1. de alien. iud. mut. cau. fact. cap. 2.* & *3. cum tribus ſeqq. de rer. permut.* & in hac ſpecie, de qua agimus, ex Conc. Trid. *ſeſſ. 22. cap. 6. de reformat.* in iis primis verbis, *in commutationibus vltimarum voluntatum.* Quia tamen actio ipſa mutationis etiam circa ſubrogatum verſatur, ſicut & commutatio; ideo parum, aut nihil ab ea differt, niſi quòd commutationis nomen illud exprimit, quod in mutatione tacitè tantùm ineſt.

Vltimum in vnoquoque genere † illud eſt, poſt 10.
quod nullum aliud in eo genere ſequitur, vt patet ex *l. ex duobus, ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. l. qui annos, ff. de reb. dub. & l. 1. §. hereditas, ff. de ſuis, & legit. hered.* vnde & vltimum ſupplicium illud dicitur, per quod mors infertur; *l. vltimum*, iuncta gloſa ab omnibus recepta, *in l. vltimum, ff. de pæn.* quoniam poſt illud nullum aliud remanet ſupplicium in hac vita ſubeundum. Neque ad hoc, vt quid vltimum ſit, ac dicatur, requiritur, vt aliud præcedat in eodem genere, vt inter cæteros adnotauit Alciat. *in l. in vulgari, num. 2. ff. de verb. ſign. & in l. illa verba, in princ. num. 3. ff. eod. tit.* arg. *l. 1. §. 1. ff. de ſecund. tab.* vbi Prætor, cùm ſe bonorum poſſeſſionem daturum ſecundùm ſupremas tabulas edixiſſet, eum quoque admittit, qui vnicis, ac ſolis tabulis inſtitutus ſit; ſicut & primum aliquid dicitur; licèt poſt illud nullum aliud in eo genere ſequatur: vt conſtat ex *cap. Ioſeph, de verb. ſign.* ſumpto ex D. Hieronymo *in Matth. cap. 1.* vbi primogenitus dicitur is, qui primò naſcitur, licet nullus alius eum ſequatur. Immo & vltimum dicitur, poſt quod aliud eiuſdem generis ſequitur, quod iure non valet. ſic idem Alciat. *num. 3.* & Iacob. Spiegel. *in lexico iur. ciuil. verbo, vltimum teſtamentum*, referunt, quòd, cùm lex vltima teſtamenta rata eſſe debere mandaſſet, Fabius Quintilianus *in quadam ſua declamatione*, vltimum interpretatur primum, poſt quod tamen aliud factum erat, quod iure non valebat, hocque ex voluntate legis eſſe autumat, licèt non ex verbis, nam voluntas imperfecta non eſt voluntas, *l. cum Sillanianum, C. quibus vt indig. §. ex eo autem ſolo, Inſtit. quib. mod. teſtamen. infirm.* cum ſimil. nec præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, *cap. non præſtat, de reg. iur. in 6.* & actus nullus pro infecto habetur, *l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud.*

Voluntas denique † tripliciter accipi poteſt, pro 11.
animæ potentia, pro habitu, & pro actu, vt optimè inter alios tradit eruditiſſimus b. m. Card. Mantic. *in ſuo tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 3. num. 3.* Primò ergo accipitur voluntas pro animæ rationalis vi, ſeu potentia, qua bonum expetimus, & malum auerſamur, duce ratione. de qua voluntate tradunt Philoſophi *in lib. de anima.* Secundò pro habitibus, qui ſunt in voluntate, ſiue illi virtutis ſint, ſiue vitij: prout quoad habitum virtutis iuſtitia definitur ab Vlpiano Iureconſulto *in l. iuſtitia, ff. de iuſt. & iur.* & Iuſtiniano *Inſtit. eod. tit. in princip.* quòd ſit conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi; vbi *voluntas* manifeſtè ſumitur pro habitu virtutis, prout explicat S. Thom. *2. 2. quæſt. 58. art. 1.* & Paul. de Caſtr. *d. l. iuſtitia, num. 1.* & gloſ. *in d. princ. ver. iuſtitia.* & iuſtitiam habitum eſſe virtutis, apertè colligitur ex Ariſt. *lib. 5. Ethic. cap. 1.* & Marc. Tull. *lib. 1. de inuent.* in eo cap. in quo agit de genere cauſarum deliberatiuo; vbi iuſtitiam definit, quòd ſit habitus animi communi vtilitate ſeruata ſuam cuilibet tribuens dignitatẽ. Quoad habitum vitij exemplũ habemus in ſimonia, quæ definitur ſtudioſa voluntas emendi,

vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum, secundùm glossam solemnem *in summa 1. quæst.* 3 receptam communiter à Canonistis *ibi, & in rubr. de simon.* à Scholasticis *in 4. dist.* 25. & à S. Thom. 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 1. S. Ant. 2. *part. summ tit.* 1. *cap.* 5. §. 1 Siluestr. & cæteris Summistis *verbo, simonia.* Nauarr. *in man. confess. cap.* 23. *numer.* 100. & aliis passim: in ea enim definitione apertè sumitur voluntas pro habitu vitioso simoniæ. Tertiò voluntas sæpe in iure accipitur pro actu voluntatis, seu obiecto, & materia, circà quam versatur ipse actus voluntatis, prout ab eo pendet; sic *in l. qua ratione,* §. *ha quoque, ff. de acquir. rer. dom. & §. per traditionem, Instit. de rer. diuis.* nihil esse dicitur tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi; & *in l. societatem, C. pro soc.* habetur, quòd legitimæ contrahentium voluntates omnimodo sunt conseruandæ. Similiter si quis rem aliquam, vel etiam totum patrimonium velit post mortem suam in alium transferri, talis dispositio voluntas dicitur, quæ pro lege etiam seruatur; §. *disponat, in authent. de nupt.* vna est enim legis intentio, vt, quæ disposita sunt à morientibus, impleantur, §. *exheredatos, in auth. de hered. & Falc.* & vltima voluntas defuncti modis omnibus seruari debet. *cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. & nihil esse, quod magis hominibus debeatur, quàm vt supremæ voluntatis, postquam iam aliud velle non possunt, liber sit stylus, dicitur *in l.* 1. *C. de sacros. Eccles.*

12. Vltimarum igitur voluntatum nomine † venient illæ humanæ voluntates, ac dispositiones, seu actus humanæ voluntatis, post quos alius non sequitur, quique attendendi, ac seruandi sunt, seclusa eorum commutatione, aut alia derogatione, atque adeò etiam illæ dispositiones irreuocabiles, quæ dicuntur actus inter viuos: nam & has propriè sub nomine vltimarum voluntatum comprehendi, licèt fortè non ita propriè, sicut eæ, quæ communiter vltimæ voluntates dicuntur, constabit ex iis, quæ latiùs adducemus *cap. seq. quæst.* 1. vbi de diuersis vltimarum voluntatum generibus, ac speciebus fusiùs agemus.

Interim verò his de multiplici commutationum, & vltimarum voluntatum significatione præmissis; breuiter videamus, in qua potissimùm significatione accipienda erunt in hoc tractatu nomina commutationis, & vltimæ voluntatis, ac de quibus commutationibus vltimarum voluntatum erit agendum.

Et quidem quod ad commutationis nomen attinet;
13. pro eo † illud hic accipimus, quod est aptum comprehendere tum mutationem substantialem, hoc est, quoad substantiam operis; & hanc vel quoad omnes sui partes, vtputa eleemosynæ, in orationem, peregrinationem, aliásve corporis afflictiones; anniuersariorum in Missas: vel quoad aliquam partem tantùm, vt cùm loco partis vnius ex prædictis, similibúsve operibus sobrogatur pars alterius operis diuersi generis: tum etiam mutationem accidentalem; & hanc, siue quoad quantitatem, cùm ab eodem opere pars detrahitur, vt cùm Missa quotidiana reducitur ad hebdomadariam, & hæc magis propriè dicitur reductio, seu moderatio siue quoad qualitatem, vt cùm dispositio quæ requirit in Capellania sacerdotium, aut in fideicommisso proximitatem vsque ad tertium gradum, ita commutatur, vt in Capellania, vel collatur qualitas sacerdotij, quæ tamen potiùs dicenda est derogatio, vel dispensatio, quam commutatio, iuxta tradita per Doct. *in rubric. de fil. presb. in 6. & de vot. & vot. redempt. Clem, quia contingit, de relig. domib.* Specul. *tit. de dispens.* & alios passim, ac satis de se patet, vel loco illius subrogetur proximitas fundatoris; in fideicommisso autem vel derogetur d. proximitati, vel in eius locum substituatur masculinitas, aut alia similis qualitas; siue quoad locum, vt quòd Ecclesia construenda in vno loco, in alio construatur; quòd eleemosyna eroganda in pauperes vnius loci, erogetur in pauperes alterius loci: siue quoad tempus; vtputa quòd executio dispositionis præueniatur, vel differatur: aut quòd ad certum tempus, contrarium, vel diuersum quid à disposito seruetur; siue quoad alia accidentia, in quibus considerari possit vltimæ voluntatis commutatio; quæ infrà latiùs suis locis, præsertim *cap.* 4. & 5. examinabimus.

Et iuxta has omnes significationes, quartique species commutationis, quæ etiam habentur *in l. cum hi.* §. *eam transactionem,* & §. *si cui, ff. de transact.* vbi de commutatione alimentorum per vltimam voluntatem donatorum nonnulla cauentur, nos de commutatione vltimæ voluntatis agemus in præsenti tractatu. Quoad nomen autem vltimæ voluntatis; quicquid sit an eius appellatione propriè veniat actus inter viuos, de quo, vt etiam paulo antè admonuimus, potiùs *cap. seq. quæst.* 1. differemus: certè in hoc tractatu † vltimarum voluntatum nomine actus quoque inter viuos comprehendemus, in quos cadere, aut certè considerari possit commutatio; &, sumpto voluntatis vocabulo non pro potentia, aut habitu, sed pro actu voluntatis, seu pro materia, circa quam actus ipse versatur, & exercetur, vltimam eam voluntatem, quam semel validam nullus alius actus validus circa eam materiam subsecutus sit, idque siue alius actus eum circa eandem rem præcesserit, siue non; iuxta superiùs deducta, vbi quid sit vltimum, latiùs ostendimus. 14.

Svmmæ Rervm.

15 *Verborum interpretatio præcedere debet rei definitionem.*
16. *Definitio commutationis vltimæ voluntatis duplex; quæ ibid. & aliquot num. seqq. explicatur.*
17. *Definitio constare debet genere proximo, & propria differentia.*
18. *Definitio in iure periculosa est, neque de ea perfectè tradenda valde laborandum Iureconsultis.*
19. *Definitio bona quas conditiones habere debeat, remissiuè.*
20. *Mutatio alia naturalis, alia moralis, alia ciuilis.*
21. *Dispositionis nomen ad quid propriè referatur.*
22. *Dispositio alia hominis, alia legis. sicut etiam præsumptio, sententia; censura, & pœna. num.* 23.
24. *Lex humana est ab homine, & à Deo.*
25. *Testamentum, & alia similes hominis dispositiones, cùm sunt reuocata, ac dum reuocari possunt, propriè non sunt vltima voluntates.*

26. Po

26. *Poteſtas legitima præter voluntatem requiritur in qualibet diſpoſitione.*
27. *Auctoritatis nomine continetur non modo ea, quam ſuperior impertit, ſed & qua quis priuatim vtitur.*
28. *Commutatio vltimæ voluntatis aliquo modo præiudicat tertio, ac derogat iuri communi, ideòque requirit cauſam legitimam; numer. 29.*
30. *Cauſa legitima ea eſt, quæ eſt à iure approbata.*

QVÆRO SECVNDO, & poſtremò, quomodo definiri poſſit commutatio vltimæ voluntatis?

Poſtquam diximus de vocabulis, ac nominibus cõmutationis vltimæ voluntatis, ac de ea vidimus, quid nominis: conuenienter ſequitur, vt quid rei,
15. videamus; verborum enim interpretatio † ſtatim præcedere debet rei ipſius definitionem, vt ex *l. 1. ff. de iuſt. & iur. & l. 1. ff. ſi cert. petat.* & vtrobique Bald. atque aliis docet Mantic. *d. tract. de coniect. vltimar. volunt. lib. 1. tit. 1. num. 1.* Io. Bellon. *in argum. leg. cap. 1.* & nos ſatis oſtendimus *tract. de diſtribut. quotid. part. 1. quæſt. 1. num. 1. vſque ad 4.* & attigimus *quæſt. praeced.* circa initium; quibus adde alios idem ſentientes, quos ſequitur Sebaſt. Medic. ibidem allegatus *in tract. de definitionibus quæſt. 5. num. 7.* iuncto maximè eo quod habet M. Tullius initio 1. *lib. offic.* relatus, & probatus à noſtris *in l. omnis definitio ff. de reg. iur.* atque alibi ſæpe, omnem, quæ à ratione ſuſcipitur, aliqua de re inſtitutionem debere à definitione proficiſci.

Et quoniam nullam reperire potui ab aliquo Doctore allatam commutationis vltimæ voluntatis definitionem, ipſe conabor eam afferre. Videtur igi-
16. tur mihi † cõgrue definiri poſſe, vel clariùs ſic, eius, quod ab homine irreuocabiliter diſpoſitum eſt, ab auctoritatem habente ex legitima cauſa in aliud facta mutatio: vel breuiùs ſic; irreuocabilis diſpoſitionis hominis legitima mutatio: vbi per verbum illud, *legitima*, ſignificamus, & comprehendimus cauſam efficientem, nimirum eum, qui de iure vltimam voluntatem commutare poteſt; ac ſimul etiam cauſam finalem a iure approbatam, ob quam commutatio huiuſmodi facienda eſt. quod quidem vtrumque clariùs explicatur in præcedenti definitione; primum quidem illa particula, *ab auctoritatem habente*, ſecundum verò illis verbis, *ex legitima cauſa*. Atque hæc poſterior definitio ſatis comprobata remanebit ex prioris comprobatione; eius autem comprobatio ſatis conſurget ex eiuſdem, ſingularúmque illius partium explicatione, ex qua etiam
17. liquebit, eam congruam eſſe, † cùm conſtet ex genere proximo, & propria differentia, iuxta theoricam non modò Dialecticorum, & Rhetorum, ſed etiam Iuriſconſultorum, ac præcipuè Bart. *in l. 1. ff. de teſtament. & d. l. omnis definitio.* quamuis, vt ibi
18. Vlpianus monet, omnis definitio † in iure ciuili periculoſa ſit; vix enim rarum eſt, vt ſubuerti non poſſit: vnde non valde laborandum eſſe Iuriſconſultis, ſi non ita exactas, & ad Dialecticorum præcepta examinatas definitiones afferant, pluribus tradit Mantic. *d. lib. 1. tit. 4. num. 11.* Quas autem condi-
19. tiones habere debeat bona definitio, † latè tractat Sebaſt. Medic. quem non niſi poſt hæc ſcripta vidimus, *in tract. de definitionibus part. 1. quæſt. 4.* per tot. quarum aliquas nos recenſebimus *cap. 9. quæſt. 1. poſt med.* vbi etiam illud admonebimus, quòd, cum aliquid non incomplexum, vt homo, ſed complexum, plura nimirum continens, definitur, in eius definitione non vnum genus, neque vnicam differentiam poni debere.

Dixi autem in definitione, *mutatio*, vt ſignificarem pro parte genus proximum noſtræ commutationis, per quod conuenit cum reliquis mutationibus, † ſiue naturali, de qua Philoſophus tum ali- 20.
bi, tum *lib. 1. de generat.* ſiue ſupernaturali, ſeu morali, de qua Pſal. 76. *Ego dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelſi*; ſiue ciuili, de qua ſæpe in iure, vt *in l. ante litem, cum ſeq. ff. de procurat. l. iudex, ff. de re iud.* & in aliis iuribus adductis à Rebuff. *in l. mulieris, §. res abiſſe, verbo, mutata, ff. de verb. ſign.* & Alberic. *in Dictionario, verbo, mutare.* Et de mutatione voluntatis habemus inter alios text. *in l. 1. §. penult. ff. depoſ. l. ſi verò, §. ſi mandauero, ff. mand. l. ſi ſterilis, in fin. ff. de act. empt. & l. 2. §. 1. ff. de precar.* Vſi autem ſumus potius nomine mutationis, quàm commutationis, vt nugatio vitaretur, cùm foret exprimendum id, quod mutatur, ſeu in cuius locum fit ſubrogatio; & id, quod ſubrogatur, ſeu in quod mutatur: hæc autem expreſſio ſatis fit per nomen commutationis, non autem mutationis, quæ ſolùm id, quod mutatur, expreſsè ſignificat; id verò, in quod mutatur, dumtaxat tacitè: vt conſtat ex iis, quæ ſup. *quæſt. praeced.* de mutationis nomine diximus. Idipſum verò in quod fit mutatio, poſtea per verba illa, *in aliud*, exprimitur, ſeu expreſsè in definitione ponitur.

Dixi, *eius, quod diſpoſitum eſt*, ad ſignificandum obiectum, ſeu materiam vltimæ voluntatis, circa quam verſatur mutatio, ſeu commutatio, de qua agimus; ac ſimul pro alia parte genus eiuſdem proximum, per quod conuenit cum quauis mutatione voluntatis ſiue reuocabilis, ſiue irreuocabilis: & tam diſpoſitionem per actum inter viuos, quàm eam, quæ fit cauſa, ſeu contemplatione mortis, & nomine, ac vocabulo generis communiter appellatur vltima voluntas. licet enim diſpoſitio † magis 21.
propriè, aut frequentiùs, ad vltimam voluntatem referatur, *d. §. diſponat, in authent. de nupt. & d. §. exheredatos, in auth. de hered. & falcid. d. §. cum autem, Inſtit. quibus ex cauſis manum. non liceat*, traditque Alberic. *in Diction. verbo, diſponere*, & alij, quos ad id allegat Mantic. *d. tit. 4. num. 9.* tamen, vt *ibidem* ſubdit Mantic. poteſt etiam commodiſſimè, nec quidem impropriè intelligi de ea diſpoſitione, quæ fit inter viuos, *cap. 2. in princ. & c. cum in illis, de præb. in 6. & §. vlt. in fin. Inſtit. de acquiſit. per arrogat.* ac notat Alex. *in rubr. ff. ſolut. matrim.* & ibi tuetur Socin. iun. 2. *part. num.* 46. Addidi autem in definitione, *ab homine*, pro parte propriæ differentiæ, vt hæc diſpoſitio, circa quam verſatur commutatio, diſtinguatur ab ea diſpoſitione, quæ per legem fit. Et hæc quidem diſpoſitionis diui-
ſio, ac diſtinctio † in iure & partim à noſtratibus 22.
approbatur, vt conſtat ex *l. Celſus ff. de recept. arbitr.* & *ibi* gloſ. & ſcribent. & aliis quæ ad id allegat Menoch. *de præſumpt. lib. 1. quæſt. 46.* ferè per tot. præſertim ex *num. 14. ad fin.* vnam & viginti differentias affert inter vtramque diſpoſitionem, ſicut idemmet Menoch. *quæſt. 4. & 5.* latiùs probat, diuiſio-
nem illam præſumptionis † in præſumptionem 23.
iuris, ſeu legis, & hominis; & cenſuræ, ſententiæ, ac pœnæ aliæ dicuntur latæ à iure, aliæ ab homine, vt *in cap. vnico. de maior. & obed. in 6. & cap. eos, qui. de ſent. excommun. eod. lib.* & ex communi tradit inter alios Vgol. *tract. de cenſur. tab. 1. cap. 2. §. 1.* habétque ſtylus Curiæ in omnibus ferè diplomatibus; qui ſtylus facit ius, *cap. ex litteris, de conſt. & cap. quam graui,*

de crimin. fals. cum simil. & ratio esse potest, quo-
24. niam licèt humana lex † ab homine proculdubio
lata dicatur: tamen, quia lex iusta fertur à Princi-
pibus, & legislatoribus tamquam Dei ministris, à
Deo lata dici potest, iuxta illud Prou. 8 *Per me Re-
ges regnant, & legum conditores iusta decernunt*; & ad
Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus
subdita sit; non est enim potestas, nisi à Deo: quæ au-
tem sunt, à Deo ordinata sunt.* & post pauca: *Vis non
timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex
illa; Dei enim minister est tibi in bonum*, &c.

Addidi etiam, *irreuocabiliter*, pro parte quoque
propriæ differentiæ, vt includerem eas solas dispo-
sitiones, quæ reuocatæ non fuerunt, irreuocabi-
lésque sunt vel de iure, ac per se; quales sunt actus
inter viuos, vt donatio, venditio, ac cæteri contra-
ctus omnes: vel, si reuocabiles ex sua natura sunt,
vt testamentum, & similia; tamen iam ad eum ter-
minum redactæ sunt, vt reuocari ampliùs de facto
non possint, quia sequuta sit mors naturalis, vel
25. ciuilis disponentis. quæ voluntates † dumtaxat
inter has tunc vltimæ dici possunt: nam quæ reuo-
catæ fuerunt, pro infectis habentur, & vltimæ dici
non possunt, vt monet inter alios Mant. *d. lib.* 1. *tit.*
4. *num.* 3. & tradunt Doct. *in l.* 3. *§. vlt. ff. de adi-
mend. legat. l. cum hic status, §. ait oratio, ff. de donat.
inter vir. & vxor. & l. stipulatio hoc modo concepta.
ff. de verb. oblig.* & etiam, quæ reuocabiles sunt, vl-
timæ omnino dici non debent, cùm post eas aliæ
sequi possint, iuxta ea, quæ superiùs adduximus,
cùm de eo, quod vltimum est, ageremus. Expe-
ctandum igitur quoad hoc erit tempus, in quo am-
plius reuocari non possint; vel ex natura ipsarum
dispositionum irreuocabiles esse debent.

Dixi quoque in definitione, *facta ab auctorita-
tem habente*, pariter pro parte propriæ differentiæ, vt
excluderem eas mutationes, quæ casu, vel de facto,
& sine legitima auctoritate fierent, & vt causam ef-
ficientem commutationis significarem: nam in
26. qualibet hominis dispositione † præter voluntatem
requiritur legitima potestas, vt satis probat Me-
noch. *d. tract. de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 198. *num.*
27. 1. & licèt præcipue auctoritatis nomine † conti-
neatur ea, quam impertit superior, vt constat ex
*cap. si quis presbyterorum, de reb. Eccles. non alien. cap.
consultationibus, de donat. cap. præterea, il* 1. *cap. cura,
& cap. suggestum, de iure patr.* cum simil. tamen ea
quoque continetur, qua quis priuatim potest vti.
sic *in l.* 4. *§. quod autem. ff. de vsucap.* dicitur, quod
subreptum erit, eius rei perpetua auctoritas esto, at-
que *in §. sacræ autem res, Instit. de rer. diuis.* Si quis
auctoritate sua (inquit Imp.) quasi sacrum sibi con-
stituerit. & in leg. XII. tabularum sic cauebatur:
Aduersùs hostem æterna auctoritas esto; sic dicitur
aliquãdo quis posse propria auctoritate ingredi, vel
apprehendere possessionem, & similia facere, vt
patet ex plerisque instrumentis: & hoc modo lo-
quendi vtitur etiam glosa recepta *verbo, spiritualli-
bus, de arbitr.*

Denique ponitur in definitione, *ex legitima cau-
sa*, pro complemento propriæ differentiæ; quo-
28. niam cùm † per commutationem vltimæ volunta-
tis aliquo modo præiudicetur tertio, & iuri com-
29. moni derogetur, ad illam † requiritur causa, & ea
30. non quælibet, sed in iure approbata: hæc enim †
dicitur legitima. arg. text. *in l. legitima conuentio, ff.
de pact.* ibi, legitima conuentio est, quæ lege aliqua
confirmatur: vt latiùs ostendemus *cap.* 6. *q.* 3. *&*
4. Interim verò finis præsenti quæstioni ac simul
etiam cap. imponatur.

CAPVT II.

Quotuplex sit commutatio vltimæ voluntatis.

SVMMÆ RERVM.

1. *Diuisio, seu partitio rei, de qua disputatur, fa-
cienda statim est post eius definitionem.*
2. *Quot quæstiones, & quæ tractanda sint in hoc cap.*
3. *Quot sint genera, & species commutationis vltimæ
voluntatis, remissiuè.*
4. *Genus proximum, & subalternum, vel species,
quid sit.*
5. *Vltima voluntas in genere an detur, & quid sit
secundum Zasij, & aliorum sententiam; num.
6. & quid secundum veritatem; num. 7. cum
plurib. seqq.*
8. *Verus intellectus text. in l. licèt, C. de pact.*
9. *Diuisio præsertim prima debet esse bimembris.*
10. *Dispositio quoque hominis inter viuos de rebus
suis est vltima voluntas.*
11. *Actus inter viuos, qui nõ nisi morte confirmantur,*
12. *Testamentum dicitur vltima voluntas secuta mor-
te testatoris.*
13. *Donatio inter viuos quando reuocetur ex iuris
dispositione.*
14. *Voluntas morte finitur.*
15. *Vltima voluntas quomodo definiatur.*
16. *In quo sensu accipiant communiter legislatores, ac
Doctores nomen vltimæ voluntatis; & in quo
accipiendum sit in hoc tractatu.*

QVONIAM post definitionem eius rei,
de qua est agendum, † statim ad eius- 1.
dem partitionem, & diuisionem deue-
niendum est, vt facilè dignosci possit,
an de omnibus illius partibus, vel ali-
quibus tantùm sit differendum: quod sanè collige-
re licet ex his, quæ M. Tullius *in Topicis*, & auctor
lib. *ad Herenn.* aliique Rhetores tradiderunt, ac
de ea scriptum reliquit ex nostris glos. *in Proœm.
Instit. §. igitur, verbo, easdem constitutiones*, & Se-
bast. Medic. *in proœm. sui tract. de definit. num.* 16.
atque ita etiam nobiles scriptores obseruasse repe-
rior, & inter cæteros doctiss. Card. Mant. qui tracta-
turus de coniecturis vltimarum voluntatum, priùs
tradidit de coniectura, & vltima voluntate tam
quid nominis, quàm quid rei; tum statim vtriusque
species subiecit. Nos igitur quoque eiusdem vesti-
giis, & Rhetorum præceptis hac in re insistentes,
postquam in præced. cap. vidimus, quid sit vltimæ
voluntatis commutatio, statim nunc disputandum
proposuimus, quotuplex ea sit. In qua disputatio-
ne † tria nobis occurrunt tractanda, quæ singulis 2.
quæstionibus absoluemus; prima erit quot sint ge-
nera, seu species subalternæ vltimæ voluntatis, al-
tera, quot eiusdem species infimæ; tertia, & postre-
ma continebit præcipuas quasdam cõmutationum
vltimarum voluntatum formulas, quibus, cùm opus
fuerit, mutatis mutandis, vti, atque alias inde for-
mare quis poterit. Nam, quot sint genera, vel spe-
cies huius commutationis, † facilè colligetur ex 3.
iis, quæ *cap. præced. quæst.* 1. de commutationis no-
mine adduximus, quæque in secunda huius cap.
quæst. quæ est de speciebus vltimæ voluntatis, ad
fin. afferemus.

QVÆRO

QVÆRO igitur PRIMO in hoc cap. quot sint genera vltimarum voluntatum? Quæstio proposita accipienda est de genere, non generalissimo, seu summo, quod species esse non potest, nec de proxi-
4. mo, † quod species infimas immediatè continet, vt animal, quod continet speciem hominis, leonis, &c. sed de subalterno, seu medio, quod alia genera, seu species subalternas continet, ipsumque species est, quale est viuens, quod sub se habet genus, seu speciem subalternam animalis, & plantæ, iuxta ea, quæ tradit Arist. *in prædicament.* Porphyrius, & alij *in prædicabilibus.* & inter nostrates ex iuribus docet Rebuff. *in l. ligni appellatione*, ad illa verba text. *omne genus materia, in princ. & in vers. & varias, ff. de verb. signif.* vbi etiam *in vers. interdum, & sæpius*, monet, ac probat, interdum, ac sæpiùs Iurisconsultos genus accipere pro specie: sicut quod Philosophi indiuiduũ, ipsi speciẽ appellant, vt per Doct. *in l. 2. ff. si cert. pet. l. legato generaliter, ff. de leg. 1. & l. Mauius, ff. de legat.* 2. Hoc præmisso conuenit inter Doct. nomen vlti-
5. mæ voluntatis, vt pleraque alia, † reperiri & in genere, & in specie. sic Zas. *lib. 1. respons. cap. 1. & in intellect. sing. in princ.* Rebuff. *vbi suprà, vers. ego verò,* Iacob. Spiegel. *in lexic. iur. ciuil. verbo, voluntas vltima,* ac nouissime Mantic. *d. tract. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 4. n. 1.* per text. *in l. licet, cum glos. vlt.* & *ibi* Bald. *num. 5. & 6.* & alios, *C. de pact.* Bart. *in auth. si qua mulier, num. 20. C. de sacros. Eccles.* & Ang *in l. 3. § genera, num. 2. vers. sic & vltima voluntas, ff. de acq. poss.* Et hoc quidem videtur esse mirabile (subdit Mantic. *n. 2.*) quoniam genus non inuenitur extra intellectum, cùm sit imaginatio intellectus, (quam Philosophi ens rationis appellant,) vt scribit Bart *in l. Mauius, § duobus, num. 9. ff. de leg. 2.* & Bald. *in l. 2. in fi. C. de neg. gest. in l. vlt. num. 17. C. de contrah. empt. & in rubr. C. qui admitti, num. 4. in fi. & in l. 2. num. 9. in fi. C. commun. de legat. & in l. cum incertus. ff. de leg. 1.* Lap. *alleg. 21. in fin.* Aret. *in l. 2. § 1. col. 5. vers. extra gloss. ff. de verb. oblig.* & *ibi* Lancell. Galiaut. declarat *num. 13.* Idem etiam post multos adnotauit Mol. *lib. 1. de Hispan. primog. cap. 12. num. 29.* ad id allegans text. *in l. cum antiquitas, in princ. C. de testam. l. vnica, ad fin. C. de caduc. tollend. l. iubemus nulli, § 1. C. de sacros. Eccles.* & alia, quæ citat Peral. *in l. si quis in principio testamenti, num. 31. & 32. ff. de leg. 3.* & Vasq. *de success. creat. lib. 2. § 26. num. 17. cum seq.*

Non conueniunt tamen præcitati Doct. in huius rei explicatione. Nam Zas. *d. cap. 1.* vt eũ refert Re-
6. buff. vbi suprà *vers. Zasius,* vult † genus dici, quod non habet certum nomen, vt vltima voluntas in genere, quæ est, inquit, innominata, glos. *in l. licet, C. de pact.* quæ generis appellatio (subdit Zas.) nõ ideo genus dicitur, quòd ad species respiciat, sed ea propter sic nominatur, quòd solum sit, & anonymom, ad nullam certam speciem accedens, nullasque sub se species habens. Verùm hæc doctrina Zas. incognita est non Philosophis modò, sed etiam Iurisconsultis, vt detur genus sine aliqua sub se specie: nam summo genus semper habet saltem vnam sub se speciem, & species saltem vnum indiuiduum, vt in Angelis contingit, iuxta Angelici Doctoris, & sequacium opinionem; alias darentur ideæ, & formæ realiter abstractæ, & separatæ, iuxta Platonis, & Platonicorum sententiam à cæteris Philosophis meritò reiectam, & improbatam. neque glos. id dicit, ad quod eam Zasius allegat, vt facilè patebit ex iis quæ paulo pòst pro nostra sententia in medio afferemus. Tolerabilius autem locutus est idem Zas. *in intell. sing. in princ.* vt eum allegat, ac sequitur Spiegel. *loc. cit.* hanc vocem vltimæ voluntatis in genere inueniri, vt quæ nec sit testamentum, nec codicillus, nec donatio causa mortis, nec alio speciali nomine nominetur, sed simpliciter in generali appellatione vltimæ voluntatis relinquatur. quomodo fere hanc rem explicasse videtur Vasq. *d. § 16. num. 18.* Molin. *d. num. 29.* atque etiam Mantic. *d. num. 2.* dum prædictis verbis subiicit, quare hoc sane sic debet intelligi, quòd vltima voluntas reperitur in genere, hoc est, sub nomine generis, sed tamen illa, quæ reperitur, necesse est vt sit specialis, seu singularis alicuius hominis voluntas, quæ generaliter vltima voluntas dicitur absque alio nomine speciali, & ita, inquit, loquitur, & intelligitur *d. l. licet, C. de pact. & ibi* Dec. declarat *num. 12.* & sic putat Mant. intelligendum esse titulum Decretalium qui inscribitur *de testam. & vltim. volunt.* Verùm sobobscurè locuti videntur hi Doct. & quidem, si illud tantùm intendunt, genus vltimæ voluntatis abstrahere à suis speciebus, eásque tantùm in confuso continere, prout satis apertè sentiunt Vasq. *d. num.* 18. & Molin. post alios *d. num. 29.* vt colligitur ex iuribus, quæ allegant, nihil noui dicunt, neque aliquid speciale ponunt in vltima voluntate; id enim conuenit communiter cæteris generibus, eorùmque nominibus. Quòd si intendunt, dari speciem quandam vltimæ voluntatis, quæ non sit testamentum, neque aliqua ex iis speciebus, quæ communiter vltimæ voluntatis nomine nuncupantur, & à nobis recensebuntur *quæst. seq.* nec certum nomen habeat, sed hoc generali nomine vltimæ voluntatis appelletur; hoc nouum est, atque inauditum in iure, & apud Doctores, illámque cuperem assignari, & circumlocutione aliqua describi. præterquam quod per hunc modum explicandi vltimam voluntatem in genere fit transitus seu descensus à genere ad indiuidua, seu singularia absque medio speciei, quod est absurdum. Neque *d. l. cum antiquitas*, aut alia iura, quæ Vasq. & Molin. citant, id probant, ad quod illa adducunt: Sed solùm, præter testamentum, codicillum, aut donationem causa mortis, dari alias species vltimæ volontatis, seu quæ sub genere vltimæ voluntatis consistunt: vel quòd ab omnibus speciebus vltimarum voluntatum genus quoddam abstrahi potest, quod appellenur, ac sit vltima voluntas. Dicta verò lex, *licet*, àliter exponenda est, vt paulo pòst videbimus, sicut d. rubr. *de testam. & vltim. volunt.* communiter ab omnibus exponitur; prout canones sub ea positi loquuntur, de speciebus vltimæ voluntatis à testamento distinctis, quæ speciale, ac certum nomen habent. Paulo aliter, & fortè meliùs locutus est Rebuff. vbi suprà, *versic. ego verò putarem*; dum ait, se putare, vltimam voluntatem dici in genere, id est, indeterminatè sistere sub suo genere: nam vltima voluntas quædam transit in nomen, vt in testamentum, & alias species, &c. alia non transit, sed manet sub generico nomine, sicut dicitur de pactis *in l. 1. & seq. ff. de pact.* quæ vltima voluntas sub generé consistens est species vltimæ voluntatis indeterminata, & non genus. Verùm quatenus hæc etiam explicatio introducere videtur quandam speciem vltimæ voluntatis, quæ certum nomen, & speciale non habeat, sed hoc nomine generico vltimæ voluntatis nuncupetur, eadem prorsus ratione, qua præcedens explicatio, ipsa quoque refellitur; quæ etiam non comprobatur ex *d. l. 1. & seq. ff. de pact.* quamuis enim præcipuè ex *d. l. 1. § vlt.* iuncta *l. iuris gentium. ff. eod. tit.* colligatur, sub generali nomine conuentionis contineri plures species,

quarum aliquæ in aliud nomen transeunt, veluti in emptionem, & locationem, in pignus, stipulationem, societatem, commodatum, depositum, & cæteros similes contractus; aliæ in suo nomine stant, & dicuntur conuentiones, seu contractus innominati. tamen id non adaptatur ad illud, pro quo à Rebuff. allegatur, vt species detur vltimæ voluntatis à testamento aliisque speciebus *seq. quæst.* enumerandis distincta, quæ, cùm nullum certum nomen habeat, generali tantùm vltimæ volunta-
7. tis nomine appelletur: sed potiùs è contrario, vt † primùm detur vnum genus subalternum (species nimirum dispositionis, seu voluntatis) quod dicitur vltima voluntas, seu dispositio, seu vltimum elogium, aut supremum iudicium; tum huius generis detur ex vna parte vna species vltimæ voluntatis, (subalterna nimirum,) quæ habet certum nomen dispositionis, seu vltimæ voluntatis inter viuos, quæ diuiditur in emptionem, locationem, societatem, commodatum, depositum, & alios contractus per se irreuocabiles; ex alia verò parte detur altera species subalterna, quæ, cùm non habeat certum nomen, retinet nomen generis, & dicitur simpliciter vltima voluntas, atque ex Vlpiano I. C. *in l. cùm hi, §. planè, ff. de transact*: appellari potest mortis causa datio; quæ deinde diuiditur in species infimas, hoc est, testamentum, codicillum, &c. & hic est sensus planus prædictæ doctrinæ glos. & aliorum *in d. l. licèt*, dum asserunt dari vltimam voluntatam in genere, seu quæ ha-
8. bet nomen generis; qui sensus etiam colligitur † ex text. *in d. l. licèt*, qui apertè loquitur de actu, & dispositione, seu pacto inter viuos, & de eo dicit Imperator obtinere vim postremi iudicij, hoc est, vltimæ voluntatis; & *ibi* not. Iacob. de Aren. & Ang. *in d. l. 3. §. genera, ff. de acq. poss.* illam glos. esse singularem ad hoc, quòd dabilis est vltima voluntas in genere, quòd nimirum habeat sub se tamquam speciem illam vltimam dispositionem, quæ communiter nomine generis vltima voluntas appellatur, & continet testamentum, codicillum, &c. Præterea idem sensus tum ex eo confirmari potest,
9. quòd, cùm † omnis diuisio, præcipuè prima, debeat esse bimembris, vt auctor est inter alios Boët. disertissimus Philosophus *in sua Dialect. tract. de diuis. cap. 4.* quem alij passim sequuntur, atque ex nostris sentit Additionator glos. *verbo, summa, in princ. Instit. de iure person.* vbi ad id est bonus text. sed melior *in §. omnium, Instit. de oblig. & §. omnium, Instit. de actio.* vbi idem sentit glosa ipsa, *verbo, summa*, & per hunc text. ita in terminis pluribus relatis tradit Sebast. Medic. *in 1. part. sui tract. de depn. quæst. 2. num. 1.* si vltima voluntas non esset genus ad dispositionem inter viuos, & eam, quæ fit contemplatione mortis, sed solùm ad illas species, quæ communiter vltimæ voluntatis nomine appellantur, hoc est, testamentum, codicillum, & alias, de quibus *in seq. quæst.* iam genus hoc vltimæ voluntatis immediatè in quinque species diuideretur contra prædictam doctrinam, quam secutus est I. C. *in l. 1. §. huius study, ff. de iust. & iur.* & apertiùs Imper. *Instit. de obligat. §. 1.* ibi, omnium autem obligationum summa diuisio in duo genera diducitur. tum
10. etiam ex eo, quòd † non minori, immo fortè maiori ratione vltima voluntas esse, ac dici debere videtur actus, ac dispositio hominis inter viuos de rebus suis, quàm testamentum, codicillus, ac reliquæ dispositiones, quæ communiter vltimæ voluntates appellantur: nam illa postquam perfecta est, altero inuito ampliùs dissolui non potest, ac per se irreuocabilis omnino est, *l. sicut, C. de act. & oblig.* hæ verò reuocabiles sunt, cùm sint ambulatoriæ vsque ad supremum vitæ exitum. *l. 3. §. vlt. ff. de adim. leg. l. cum hic status, §. aut oratio, & §. pœnitentiam, ff. de donat. inter vir. & vxor.* & quidem vsqueadeo, vt irreuocabiles fieri nullo modo possint. *l. si quis in principio testamenti*, vbi Bart. & cæteri omnes, *ff. de legat. 3.* latè Couar. *2. part. rubr. de testam.* ferè per tot. & ea dicitur suprema voluntas alicuius, postquam iam ampliùs aliquid velle non potest. *l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* & illud vltimum est, post quod aliud non sequitur, nec sequi potest. *l. qui duos, ff. de reb. dub. l. ex duobus, ff. de vulg. & pupill.* cum simil. Quæ quidem ratio multo magis locum obtinere debet; tum in iis dis-
positionibus inter viuos, † quæ non nisi morte confirmantur, 11
vt in pacto de futura successione, *l. fin. C. de pact.* in donatione inter coniuges, *l. si maritus, §. 1. l. si seruum vxori, §. vlt. l. quia, & l. si inter, ff. de donat. inter vir. & vxor. l. 3. l. donatio, & l. si maritus, l. 1. C. eod.* necnon *cap. fin. extr. eod. tit.* in donatione inter patrem, & filium in potestate constitutum, *l. donationes, quas parentes, C. eod.* vbi Doct. & ex communi Iul. Clar. *lib. 4. sentent. recept. §. donatio, quæst. 8. num. 1. & 7.* Ideo enim
etiam testamentum † dicitur, & est vltima volun- 12
tas, quòd requirat mortem testatoris: nam, vt ait D. Paulus *ad Hebr. 9.* vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris; testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet, dum viuit qui testatus est. nec dicitur vltima voluntas, nisi quis in ea perstiterit vsque ad supremum vitæ exitum, eaque morte confirmetur, *d. l. 3. §. vlt. cum l. seq. ff. de adim. legat. & l. cùm hic status, §. de donat. inter. vir. & vxor.* Tum etiam in cæteris omnibus dispositionibus inter viuos per se irreuocabilibus, sed reuocabilibus tantùm, vel per consensum eius, ad cuius fauorem factæ sunt, iuxt. *d. l. sicut, C. de act. & oblig.* vel in certis dumtaxat casibus ex legis dispositione, vt in donatione inter
viuos, † per superuenientiam liberorum donan- 13
tis, iuxt. *l. si vmquam, C. de reuocand. donat.* vel propter ingratitudinem donatarij, *l. 1. l. his solùm matribus, l. quod mater, l. donationes, & l. fin. C. eod. tit.* In his, inquam, omnibus dispositionibus inter viuos locum omnino habere debet allata ratio, & conclusio, si mors ad eas sequatur, nulla præcedente earundem reuocatione. neque enim negari vllo modo potest, quin hæ dispositiones non minus, quàm testamentum, codicillus, donatio causa mortis, & similes, vltimæ voluntates sint, ac dici debeant, cùm eas alia dispositio, ac voluntas sequatur, aut sequi possit, ex supradictis;
& quia voluntas † morte finitur, *l. quæsitum, in* 14
fi. ff. qui, & à quibus, l. locatio, ff. locat. cap. si gratiosè, de rescript. in 6. & mors omnia soluit, *§. deinceps, auth. de nupt.* Quare quicquid etiam sit, an ille sensus, & explicatio quam nos attulimus ad eam doctrinam de vltima voluntate in genere, admitti debeat; certè omnino statuendum est, omnes legitimas dispositiones inter viuos, postquam saltem per mortem prorsus irreuocabiles factæ sunt, verè, ac propriè vltimas voluntates censeri debere, ac sub vltimæ voluntatis genere contineri; & in terminis, etiam propriè vltimam voluntatem esse, ac dici eam dispositionem, quæ per contractum fit, apertè sentit inter alios Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. num. 7. vers. vltima ratio vrgeret.* quæ quidem vltima voluntas ideo sic breuiter
ex prædictis † posset definiri, legitima hominis dis- 15
positio,

positio, quæ per se reuocari non potest. Nam quatuor illæ definitiones vltimæ voluntatis, quas Card. Mant. affert, atque explicat *d. tit. 4. a num. 5. ad 10.* sunt eius duntaxat vltimæ voluntatis, (vt ex ipsomet apertè colligitur,) quæ testamentum, & alias species continet, quas idem enumerat *tit. seq.* & latius explicat vsque ad finem illius 1. lib. memorati tract. *de coniect. vltim. vol.* & nos *quæst. seq.* recensebimus, ex quibus quatuor definitionibus huius vltimæ voluntatis tres postremæ, vt illi, sic nobis quoque magis probantur. quarum prima ab eo affertur *num. 7.* vt sit dispositio reuocabilis collata post mortem disponentis; secunda ea est, de qua *num. 8.* vt sit dispositio, quæ à moriente facta intelligitur, ita vt post eius mortem exitum habeat; tertia, vt sit legitima dispositio de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. quæ omnes ab eodem auctore satis confirmantur. Et in
16. hoc sensu † acceperunt vltimam voluntatem, cùm eius nomine vsi sunt, legum, & canonum conditores, & scribentes *in rubr. de testament. & vltim. volunt.* Imperator *§. quia verò, in auth. de hered. & falcid.* & Rom. Pontifices *in cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2.* atque alibi passim; communi loquendi modo ad æquiuocationem euitandam se accommodantes. Ceterùm nos in hoc tractatu, ad æquiuocationem pariter vitandam, cùm simpliciter, & absolutè, seu absque alio addito vltimæ voluntatis nomine vtemur, in ea significatione sumemus, in qua legum, canonumque latores, ac Doctores communiter accipiunt, nimirum pro testamentis, ac similibus dispositionibus causâ mortis, quas Vlpianus *in l. cum hi, §. planè, ff. de transact.* mortis causa dationes appellat. Sæpiùs autem circumloquendo suis propriis nominibus vtemur; & per vltimam voluntatem accipiemus hominis dispositionem per se irreuocabilem, communem ad eam, quæ fit causa, seu contemplatione mortis, & eam, quæ fit inter viuos. Idque semel nos admonuisse pro fine huius quæstionis sit satis.

SVMMÆ RERVM.

17. *Species dispositionis causa mortis quot sint, & quæ cum multis num. seqq.*
18. *Testamentum quid sit, & quotuplex.*
19. *Codicillus quid sit, & quotuplex.*
20. *Epistola fideicommissaria quid sit.*
21. *Donatio causa mortis est species vltimæ voluntatis distincta à testamento, codicillo, legato, ac fideicommisso, quidque ea sit, & quotuplex.*
22. *Donatio quando censeatur inter viuos, & irreuocabilis.*
23. *Mortis causa capio quid sit. & an sit species vltimæ voluntatis per se subsistens; num. 24. cum seq.*
25. *Legatum, & fideicommissum non sunt species vltimæ voluntatis per se subsistentes.*
26. *Pactum de futura mutua successione inter milites ad bellum pergentes an sit species distincta vltimæ voluntatis.*
27. *Generis sui nomen habet pactio, iurisdictio, adoptio, cognatio, vsucapio, & pignus.*
28. *Species infimæ dispositionis hominis, seu actus inter viuos penè innumerabiles sunt.*
29. *Contractus, seu conuentiones, ac dispositiones hominis inter viuos primo diuiduntur in proprios, & improprios, seu quasi contractus; & quid vtrique sint.*
30. *Contractus propriè dictus alius expressus, alius tacitus, & vterque aut verbis, vel re inter præsentes; aut per epistolam, vel nuntium inter absentes.*
31. *Contractus aut fit ex causa publica, aut ex priuata.*
32. *Conuentio priuata vel est legitima, vt contractus emptionis venditionis, & similes; vel iuris gentium.*
33. *Conuentio iuris gentium quædam parit actionem, & est contractus nominatus, vt emptio, & venditio: quædam tantum exceptionem, estque contractus innominatus, vt do vt des, &c.*
34. *Pactum nudum an de iure Canonico pariat actionem, & quomodo de iure ciuili vestiatur; aut in eo vel contractibus innominatis de iure ciuili, vel Canonico locus sit pœnitentiæ, remissiuè.*
35. *Contractus alius transfert dominium; & hoc vel vtile tantùm, vel plenum, hoc est, directum simul, & vtile: alius non transfert dominium, sed vel vsum tantum; vel custodiam, vel solam cautionem.*
36. *Census consignatiuus, iuxta Bullam Pij V. ad emptionem potius, quam ad aliam contractum pertinet.*
37. *Quasi contractus alius est, in quo ex vtraque parte oritur obligatio: qualis est donatio acceptata, quæ incipit à traditione; itémque acceptilatio secundum Molinam tamen potiùs ponenda est in alia specie quasi contractus, per quam oritur obligatio ex vna parte; sicut donatio incipiens à promissione; num. 38. & seq.*
39. *Promissio donandi, & alia quæuis acceptata obligat ex iustitia. immo certis in casibus parit quoque actionem, & eandem obligationem etiam ante acceptationem, num. 40. sicut acceptata aliquando non obligat; num. 41.*
42. *Votum est promissio facta Deo, & ab eo acceptata, & quotuplex sit; num. 43.*
44. *Iuramentum promissorium est dispositio hominis per se irreuocabilis, & quædam vltima voluntas.*
45. *Contractus quidam sunt bonæ fidei. vnde nasciuntur actiones bonæ fidei ibidem enumeratæ; cætera actiones, & contractus, aut quasi, stricti iuris appellantur. Et quid hæc duo genera contractuum, & actionum differant; num 46.*
47. *Contractus alij lucratiui, alij onerosi.*
48. *Materia, seu causa materialis legis quæ sit.*
49. *Materia remota commutationis vltimæ voluntatis quænam sit; & quæ diuisio huius commutationis ex illa materia consistere possit.*
50. *Materia proxima commutationis vltimarum voluntatum, & huius diuisio ex illa desumpta.*
51. *Formalis causa commutationis vltimarum voluntatum quæ sit, & quæ illius species; cum num seq.*
52. *Forma commutationis vltimarum voluntatum alia interna, alia externa: & hæc vel substantialis, seu essentialis, vel accidentalis.*
53. *Commutatio vltimæ voluntatis ex parte causæ formalis, seu formæ accidentalis, alia est quæ fit ex causa, alia sine causa. item alia scripto concessa, alia verbo tantùm: alia præterea, in qua tacita sunt tacenda, & expressa exprimenda: alia in qua secus in horum altero factum est; alia etiam, quæ cum mandato; alia, quæ sine mandato impetrata fuit:*

item

item alia, quæ ordinario committitur, seu committenda est; alia, quæ non: pariter alia, quæ conceditur cum opportunis clausulis; alia, quæ secus: tandem alia, quæ fit consentientibus, vel vocatis iis, quorum interest; alia, quæ nemine vocato, aut consentiente.

54. *Causa efficiens commutationis vltimarum voluntatum duplex est, alia remota, hoc est, lex; alia proxima, quæ est homo. & si commutatio vltimæ voluntatis alia inducta erit à iure naturali, vel positiuo; & hoc vel diuino, vel humano, atque hoc rursus ciuili, aut canonico; num. 55. item alia, quæ fit à persona priuata; alia verò, quæ fit à persona publica; num. 56.*

57. *Commutatio vltimæ voluntatis ex parte causæ finalis diuidi potest in eam, quæ fit propter commoditatem, quæ propter vtilitatem, & quæ ob necessitatem.*

QVÆRO SECVNDO, quot sint species vltimarum voluntatum, earúmque commutationis.

Constitutis in præcedent. quæst. duobus vltimarum voluntatum generibus; altero earum, quæ causa, seu contemplatione mortis dici possunt, argum. *d. l. licèt, C. de pact. & rubr.* ac ferè *toto tit. ff. de mort. caus. donat. & in C. de donat. caus. mortis,* quæque ab Vlpiano I. C. *in l. cùm hi, §. planè, ff. de transact.* mortis causa dationes appellantur; altero earum, quæ dicuntur inter viuos, *l. vbi ita donatur, ff. de mort. caus. donat.* atque alibi sæpe. Reliquum nunc est, vt vtriusque generis species prosequa-
17. mur. Et quidem quoad primum genus, † quinque eius species ponit glos. *in §. quia verò, verbo, vltima, in auth. de hered. & falcid.* quarum prima est illa, quæ fit per testamentum scriptum, vel non scriptum, vt *in d. §. quia verò.* Secunda, codicillus, in quo sufficiunt quinque testes, vt *§. fin. Instit. de fideicomm. hered.* Tertia illa, quæ fit à patre inter filios, vt *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.* Quarta voluntas militis, quæ fit etiam coram duobus, vt *in l. duobus, ff. de milit. testament.* Quinta donatio causa mortis, vt *in l. 1. ff. de mort. caus. donat.* hanc specierum distinctionem sequitur etiam Spiegel. *in lexic. iur. ciuil. verb. voluntates vltimæ.* Verùm hæc distinctio non potest vndequaque subsistere; cùm ex diuersitate personarum disponentium, vel numeri testium ad dispositionem requisitorum pro parte constituatur, quæ tamen extrinseca sunt, neque diuersum modum ponunt disponendi. Quare potiùs admittenda est diuisio, ac distinctio, quam faciunt, & tamquam certam, ac receptam supponunt, Rolandin. Bonon. *in suo tract. de testament. & vltim. volunt.* quem vulgò flores testamentorum appellant, *rubr. 1. numer. 1.* & Card. Mantic. *d. lib. 1. de coniect. vlt. volunt. tit. 5.* vt huius vltimæ voluntatis quatuor sint
18. species; prima testamentum, quod † à Iureconsulto *in l. 1. ff. de testament.* definitur, iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit; iusta, inquam, hoc est, perfecta, atque adeò cum heredis institutione, vt ibi exponit glos. Bart. & alij, latiúsque explicat Couarru. *in rubr. de testament. 1. part. num. 3.* & Mantic. *d. lib. 1. tit. 6. num. 1. & 2.* atque hoc duplex, aliud in scriptis, aliud sine scriptis, seu nuncupatiuum, vt constat ex *d. l. hac consultissima, in princ. & §. per nuncupationem,* & aliis iuribus, quæ ad id allegat Mantic. *d. tit. 6. num. 4.* qui etiam *num. 5. & 6.* probat, nuncupatiuum posse esse scriptum; & *tit. 7.* latiùs prosequitur coniecturas, ex quibus colligatur voluisse quempiam testamentum facere in scriptis, vel nuncupatiuum. Secunda est codicillus, quæ definiri potest, † 19.
iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit absque heredis institutione. eam definitionem satis comprobat Mantic. *d. lib. 1. tit. 8.* præcipuè ex *l. 1. ff. de testam.* cum ibi not. iuncta *l. 2. C. de codicill.* & aliis iuribus, ex quibus habetur, hereditatem codicillis directò dari non posse. Fiunt autem codicilli vel ab intestato, & tunc patresfamilias mortuo ab intestato vicem testamenti exhibent, *l. ab intestato, in fin. ff. de iur. codicill.* vel cum testamento; & tunc vel præcedunt, vel sequuntur, vel comitantur testamentum. *l. conficiuntur, in princ. ff. eod. tit.* Si præcedant hodie, nisi reuocentur, tacitè confirmari intelliguntur. *§. non tantùm, Instit. de codicill. & §. sed fideicommissum, in auth. de restit. fideicom.* notat glos. & Bart. *l. ante tabulas, ff. de iur. codicill.* Si sequuntur testamentum, vires ex eo accipiunt, & quæcumque in codicillis scribuntur, perinde habentur, ac si in testamento scripta essent, *l. 2. §. 1. & l. 3. §. vlt. ff. eod.* & pars testamenti intelliguntur, eiúsque ius sequuntur, *l. penult. ff. quemad. testam. aperiant. & d. l. ab intestato.* In testamento facti intelliguntur quando testator expressit, vt si non valet iure testamenti, valeret iure codicillorum, *l. 3. in fin. ff. de milit. testam.* vel ex coniecturis colligitur, id eum voluisse, *l. 1. ff. de iur. codicill.* iunctis aliis, quæ Mantic. adducit *d. lib. 1. tit. 9.* ferè per tot. Tertia species vltimæ vo-
luntatis † est epistola fideicommissaria, *l. & in epistola, C. de fideicom. l. cùm heredes, C. qui testam. fac. poss. l. miles, in princ. ff. de leg. 2.* & quidem diuersa 20.
à codicillis, *l. 2. in princ. ff. eod.* nam codicillus etiam inter præsentes fieri potest, *d. l. & in epistola, cum glos. C. de fideicom.* epistola non nisi inter absentes, *l. epistolam, ff. ad Trebell.* Codicillus etiam sine scriptura fit *l. vltima, in fin. C. de codicill. l. & sine, C. ad Trebell.* Epistola verò non nisi cum scriptura fieri potest, *l. cùm quis, §. nuptura, ff. de leg. 3.* ibi, post literas scriptas. Quia tamen eadem est vis, ac potestas codicillorum, & epistolæ fideicommissariæ, ideo videtur confundi posse, argum. *§. pen. Instit. de codicillis;* & nonnulli Doct. confundunt relati à Mant. *d. lib. 1. tit. 11. num. 1.* Quare si epistolæ fideicommissariæ definitionem vellemus afferre, definiri posset, iusta sententia, seu legitima dispositio de eo, quod quis post mortem suam fieri per literas absenti scriptas velit. De qua epistola fideicommissaria si quis plura cupiat, præter Doct. in cit. iuribus, consulat Mant. *d. lib. 1. tit. 11.* quamuis hodie rarus sit illius vsus, vt mouet Rolandin. *d. rubr. 1. num. 2.*

Quarta species † est donatio causa mortis, quæ 21.
inter vltimas voluntates recensetur, *Instit. de legat. in princ. & in l. vnica, §. vlt. C. de caduc. toll.* vbi etiam habetur, eam distingui à codicillo, & testamento; sicut etiam distinguitur à legato, & fideicommisso, vt notat Bart. *in l. 2. num. 1. ff. de legat. 1.* & definitur à Marciano I. C. *in l. 1. ff. de mort. caus. donat.* & Imperat. *Instit. de legat. in princ.* quòd sit, cùm quis habere se mauult, quàm eum, cui donat, magísque eum, cui donat, quàm heredem suum. Eius verò tres esse species ex Iuliano I. C. ait Vlpianus *l. 2. ff. eod. tit.* vnam, cùm quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat: aliam cùm quis imminente periculo commotus ita donat, vt statim fiat accipientis: tertiam si quis periculo motus non sic det, vt
statim

statim fiat accipientis, sed tunc demum, cùm mors
fuerit insecuta. Non ideo tamen donatio secundæ
speciei est irreuocabilis; in ea enim quod donatur
fit quidem statim accipientis, sed tamen reuoca-
biliter, si donator conualescat, vt tradit glos. ab
aliis recepta *d. l. 2. verbo, accipientis*, per *l. 1. in*
22. *princ. vers. item cùm quis, ff. de donat.* Tunc autem †
fit accipientis, seu donatarij irreuocabiliter quod
quis etiam moriens donat, cùm non commotus
periculo, aut mortalitate, nec propter aliam cau-
sam donat, quàm, vt liberalitatem exerceat: sed
tunc est donatio inter viuos, vt constat ex *d. l. 1.*
ferè in primis verbis, *& l. Seia, in fin. ff. de mort.*
caus. donat. sicut & ea, quæ absque vlla mortis
contemplatione conferuntur post tempus mortis,
l. si alienam, §. final. l. vbi ita donatur, & l. Sena-
tus, §. mortis causa, ff. eod. tit. & omnino ex qui-
bus coniecturis deprehendi possit, factam esse
donationem causa mortis, vel inter viuos, fu-
siùs, & optimè tradit Mantic. *d. lib. 1. tit. 13.* per
tot. de qua etiam donatione latè inter cæteros
Rolandin. *d. tract. de testament. & vltim. voluntat.*
seu *flor. testament. part. 3.* Mich. Crass. *tract. de suc-*
cess. §. donatio causa mortis. Molin. *de iust. & iur.*
tract. 2. disput. 287. cum seq. Menoch. *de præsumpt.*
lib. 3. præsumpt. 33. cum duab. seqq. & Mascard. *tract. de*
probat. concl. 361. per tot.

Quinta species vltimæ voluntatis secundùm ali-
23. quos est mortis causa capio, quæ † est acquisitio
occasione mortis alicuius, non habens aliud no-
men speciale; generaliter enim mortis causa ca-
pitur, cùm propter mortem alicuius capiendi oc-
casio obuenit, exceptis iis capiendi figuris, quæ
proprio nomine appellantur, vt ait Caius I. C.
in l. mortis causa capitur, in principio, ff. de mort.
caus. donat. pluraque eius exempla ponit Marcel-
lus I. C. *in l. qui pretio, ff. eod.* qui etiam *in l. inter*
mortis, hanc à donatione causa mortis differre ait,
quòd mortis causa donatur, quod præsens præ-
senti dat (hoc est, ipsa re, vel promissione, vel
quia sic dimittit, vt actio competat, vt explicat
ibi glos. recepta, *verbo, præsenti*, per *l. 1. C. de do-*
nat. caus. mort.) mortis autem causa capi intelligi-
tur, & quod non cadit in speciem donationis, vt-
puta quod ab herede, vel legatario capitur causa
conditionis implendæ. Cæterùm, vt rectè mo-
24. net Mantic. *d. lib. 1. tit. 14.* mortis causa capio †
non videtur species vltimæ voluntatis, quæ per
se subsistat: nam semper ab alia pendet, veluti te-
stamento, aut codicillis, *d. l. qui pretio, & d. l. in-*
25. *ter mortis*; qua ratione † etiam legatum, vel fidei-
commissum, quia vel in testamento, vel in co-
dicillis relinquitur, non ponitur tamquam spe-
cies distincta vltimæ voluntatis. Sed & ob aliam
rationem mortis causa capio eius speciem de per
se non facit, quia nimirum importat passionem
quandam, & acquisitionem, vt ex citatis de ea
iuribus, & eiusdem definitione superiùs allata con-
stat: Testamentum verò, & cæteræ vltimæ vo-
luntates important actionem disponentis, & dis-
positionem; vltima enim voluntas, vt sup. præ-
cedenti quæst. ad fin. vidimus, est dispositio quæ-
dam legitima de eo, quod quis post mortem
suam fieri velit. Positâ autem vltimæ volunta-
26. tis specie per se distincta † ponendum erit illud
pactum de quo *in d. l. licèt, C. de pact.* vbi decer-
nitur pactum futuræ successionis mutuæ, quod
inter priuatos non valet etiam in vim donationis
causa mortis, inter milites ad discrimen belli per-
gentes factum contemplatione mortis habere vim
vltimæ voluntatis; quæ quidem à glos. fin. *ibi* post
alios dicitur vltima voluntas simpliciter, & a Ia-
cob. *ibidem*, & aliis relatis initio præced. quæst.
appellatur voluntas in genere. idque posito, quòd
hæc doctrina in eum sensum accipienda sit, quem
plerique ex iis Doct. indicare videntur, nimirum
de vltima voluntate in genere proximo, hoc est,
quod immediatè sub se continet tamquam infi-
mas species, testamentum, codicillum, episto-
lam fideicommissariam, & donationem causa
mortis; cuius generis prædictum pactum nomen
retineat, quia certum nomen non habeat, prout
habet testamentum, codicillus, &c. nam tunc
erit quinta species ab iis distincta huius vltimæ
voluntatis, eiusdem nomen accipiens, quoniam
proprio caret nomine. Sicut † pactio genus est 27.
ad transactionem, & pactionem specifice sum-
ptam; pactio enim est genus proximum transa-
ctionis, vt tradunt Doct. communiter *in rubric.*
de transact. & tamen est etiam species eidem con-
tra distincta, vt constat ex *l. 1. C. eod. tit.* Sic iu-
risdictio genus est ad imperium, & iurisdictio-
nem specificè sumptam, *l. imperium*, vbi Bart.
& alij, *ff. de iurisdict. omn. iud.* late Muscorn. *in*
tract. de iurisdict. & imper. numer. 12. & seqq. sic,
vt ait Modestinus Iurisconf. *in l. 1. ff. de adopt.* ado-
ptionis nomen est quidem generale, in duas au-
tem species diuiditur, quarum altera adoptio si-
militer dicitur, altera adrogatio. Sic & cogna-
tio generica datur, & specifica, *§. sunt autem, In-*
stit. de legit. agnat. tut. pariter, vsucapio genus est
ad præscriptionem, & vsucapionem specifice sum-
ptam, vt *Instit. de vsucapio. & long. temp. præ-*
script. in princ. & §. furtiuæ, iuncta *rubr.* & quod
ibi traduot Doct. *& in rubr. de præscript.* atque
alibi passim, notátque inter alios Rebuff. *in l. alie-*
nationis, circa initium, ff. de verb. signific. Sic etiam
pignus genus est ad hypothecam, quæ rerum im-
mobilium est, quæve pro immobilibus haben-
tur, & ad pignus specifice somptum, quod pro-
priè est rerum mobilium; vt constat ex *rubrica*,
ac toto ferè *tit. de pignor.* iuncta *rubr.* ac *plerisque*
leg. in C. de pignor. & hypoth. Cum hoc tamen stat,
quòd etiam hominis dispositio inter viuos per se
irreuocabilis, verè, ac proprie sit vltima volun-
tas, vt superiùs hac ipsa quæst. satis demonstra-
uimus, quæ ab ea vltima voluntate, cuius
modò species explicauimus, distinctum genus
constituat. Et quoniam † huius posterioris ge- 28.
neris penè innumerabiles sunt species infimæ, vt
constat ex *§. ius autem gentium, in fin. Instit. de iur.*
natur. gent. & ciu. earum aliquas dumtaxat exem-
pli gratia attingam, dum illarum varia genera re-
censebo. Videtur autem mihi commodè diuidi pos-
se † hominis dispositio inter viuos, seu conuen- 29.
tio, vt alia sit contractus simpliciter, & propriè
sumptus, qui ab Vlpiano *in l. Labeo, la 2. ff. de*
verb. signific. definitur vltrò, citróque obligatio:
alia impropriè, seu quasi contractus, in quo non
nisi ex vna vel ex neutra parte nascitur obligatio.
quam diuisionem colligit Molin. *de iust. & iur.*
tom. seu tract. 2. qui est *de contract. disput. 252. nu-*
mer. 3. 6. 10. & 11. ex *d. l. Labeo*, necnon ex *l. si*
donationis, C. quod met. caus. l. si quis emptionis, in
princip. C. de præscript. 30. vel 40. ann. l. contra-
ctus, C. de fid. instrument. glos. *in auth. sacramenta*
puberum, verbo, contractibus, C. si aduers. vendit. al-
tero Molin. *de primog. lib. 4. cap. 2. numer. 61.* Con-
tad.

tad. *de contract. quæst.* 16. Siluestr. *in summa, verbo, contractus, quæst.* 1. & Doct. communiter; quibus ego addo opt. textus *in §. sequens diuisio, Instit. de obligat. & l.* 1. *§. conuentionis verbum*, & ibi glos. *verbo, transigendique*. Bart. & alios *ff. de pact.* Con-
30. tractus proprie dictus † alius expressus, alius tacitus; & vterque aut verbis, vel re inter præsentes, aut etiam per epistolam, vel nuntium inter absentes, vt constat ex *l. Labeo ait, & l. item quia*, iun-
31. cta glosa vtrobique, *ff. de pact.* Item contractus † aut ex causa publica fit, vt pactum pacis inter du-
32. ces belli; aut ex priuata. Priuata conuentio † vel legitima est, nimirum quæ à lege aliqua confirmatur, vt est contractus emphyteoticus, & literarum, verborúmque obligatio, vel iuris gentium; quæ diuisio, & exempla constant ex *l. conuentionum autem, & seq.* iuncta glos. vtrobique, *ff.*
33. *de pact.* Conuentio iuris gentium † quædam parit actionem, & transit in proprium nomen contractus, vt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, commodatum, mandatum, mutuum, pignus, & vocatur contractus nominatus. Quædam non habet proprium nomen, & dicitur contractus innominatus, seu pactum nudum: habétque quatuor species; do, vt des; do, vt facias; facio, vt des; facio, vt facias; quæ pariunt tantùm exceptionem, non autem actionem, nisi sequatur datio, vel factum iustum, quod vestiat actionem. hæc diuisio, ac distinctio habetur apertè ex *d. l.* 1. *§. fin. & l. iuris gentium, vsque ad §. quinimmo, ff. de pact. & l. naturalis, in princip. ac ferè per tot. ff. de*
34. *præscript. verb.* An verò pactum nudum † pariat actionem de iure Canonico, tradunt Canonistæ *in cap.* 1. *de pact.* Couarru. *in relect. cap. quamuis pactum, p.* 2. *§.* 4. & Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 257. *numer.* 5. *&* 6. & quot modis vestiatur de iure ciuili, tractant Doct. cùm alibi, tum *d. l. iuris gentium*, Molin. *eod. tract.* 2. *disput.* 255. *& seq.* qui etiam *disput.* 258. quando in pacto nudo, & contractibus innominatis de iure ciuili, vel Canonico locus sit pœnitentiæ. Nos autem hic prosequentes diuisiones contractuum, admonemus, quòd ex
35. his † quidam transferunt dominium: & hoc vel vtile, vt emphyteuticus, feudalis, locatio ad longum tempus, & ille, per quem conceditur vsusfructus; de emphyteusi ex communi Car. *§. emphyteusis, quæst.* 1. *num.* 2. de feudo, idem *§. feudum, quæst.* 4. ex communiori; de locatione ad longum tempus *Clem.* 1. vbi glos. *verbo, ad modicum tempus*, & Doct. *de rebus Eccles. non alien.* de vsufructu autem est optimus text. *in l. omnium, l. vsusfructus, l.* 1. *& l.* 3. *ff. de vsufruct.* vel plenum; hoc est, directum simul, & vtile, vt venditio, iuxta *l.* 1. *& tot. ferè tit. C. de contrah. empt. & de act. empt. & vendit.* mutuum, *l.* 2. *§. appellata, ff. si cert. petat.* & permutatio, vt passim *in tit. de rer. permut. in Cod. & in Decretal.* quibus addi potest census reseruatiuus, vt sentit post alios Clar. *d. quæst.* 1. *numer.* 2. & satis constat ex *cap. constitutum*, vbi glos. & Doct. *de religios. domib.* Alij non transferunt dominium; sed vel vsum tantùm, vt commodatum, *cap.* 1. cum ibi not. *& in rubric. de commod.* locatio ad modicum tempus, *cap. potuit, de locat.* & *ibidem* adnot. *& in rubric. ff. & C. eod. tit. & d. Clement.* 1. vbi glos recepta, *verbo, ad modicum tempus, de reb. Eccles. non alien.* vel solam custodiam, vt depositum, *l.* 1. *& l. licèt, ff. depos.* vel neque vsum, neque custodiam, sed solam cautionem accipientis, vt pignus, *l.* 1. *ff.* *& C. de pign. & eod. tit. in Decretal.* Contractus autem census consignatiui, de quo Pius V. in sua constitutione, quæ incipit, *cum onus*, verius † ad 36.
emptionem reducitur, quàm ad alium contractum, vt satis probat Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 383. est enim emptio, qua quis super bonis alicuius certa pecunia emit ius accipiendi reditum in pecunia, vel alia re sibi in singulos annos, menses, vel dies, soluendum, manente venditore reditus domino suorum bonorum, vt antea erat: éstque hæc communis opinio, vt per Ioan. Guttier. *lib.* 2. *pract. quæst. quæst.* 168. quæ etiam ex eo confirmatur, quòd Martinus V. & Calixtus III. de eodem censu disponunt *in Extrau. commun. sub tit. seu rubr. de empt. & vendit.* idque sumpto argumento à rubrica, de quo latè Euerard. *in loc. leg. a rubr.* & hæc de iis, qui sunt verè, ac propriè contractus.

Quasi contractus verò, seu qui impropriè tales sunt, vt suprà diximus, quia ex iis non oriatur vltrò, citróque obligatio, † diuidi possunt in duas 37.
species. quarum altera est eorum, per quos ex neutra parte nascitur obligatio; qualis est donatio acceptata, quæ incipit à traditione rei, vt satis probat Molin. *d. disput.* 252. *num.* 6. *&* 7. item talis est secundùm Molin. *ibid. num.* 11. acceptilatio, qua interrogante debitore suum creditorem, acceptúmne, seu solutum habeat debitum, velitve illud remittere, creditor respondeat, acceptum habeo, vel remitto; de qua *in §. item per acceptilationem, Instit. quib. mod. toll. oblig. l.* 1. *l. & vno, ac tot. tit. ff. de acceptilat.* Quamuis enim, inquit Molin. ex acceptilatione nulla oriatur obligatio, quin potiùs dissoluatur præterita, qua debitor creditori tenebatur, eáque de causa distractus, hoc est, dissolutio contractus, appellari debeat; quia tamen fit concurrente consensu creditoris debitum condonantis, ac debitoris condonationem postulantis, & acceptantis, sortitur rationem contractus, & conuentionis; quod apertè colligitur ex *l.* 1. *§. conuentionum, ff. de pact.* iuncta glos. recepta *in verbo, transigendique.* eadémque ratione donatio acceptata incipiens à traditione rei dicenda est contractus; interuenit enim ex parte donantis consensus, qui non minùs, immo magis factis, quam verbis declaratur, *l. si tamen, §. ei, qui, ff. de adil. edict. & cap. dilecti filij, il* 2. *de appellat.* cum simil. & pariter ex parte donatarij, dum acceptat donationem, seu rem donatam. Sed nulla ex hac donatione etiam ex parte donantis oritur obligatio: quoniam qui ita donauit, de euictione non tenetur, *l. Aristo, §. vlt. ff. de donat.* & ex communi tradit Molin. *d. numer.* 7. neque aliquid ei remanet implendum; sed quia obligatus manet ad non repetendam à donatario rem donatam: in eo non omnino Molinæ consentio, dum *d. num.* 7. vult ex tali donatione, ac *d. num.* 11. ex acceptilatione nullam oriri obligationem; certum est enim, † oriri 38.
obligationem ex parte donantis, ne in posterum à donatario rem ei donatam repetat, vt dixi, & ex parte creditoris, ne ampliùs creditum petat à debitore: quare tam donatio, quàm acceptilatio est in altera huius postremi generis contractuum specie, hoc est, eorum, per quos ex vna parte tantùm nascitur obligatio. Nisi fortè Molin. ibi intelligat de obligatione ad aliquid faciendum: quo casu tum talis donatio, tum acceptilatio rectè in memorata priori specie quasi contractuum collocabitur, per quos ex neutra parte oritur obligatio. In hac verò posteriori eorum, per quos ex vna

vna tantùm parte obligatio nascitur, omnino collocanda est donatio, quæ incipit à promissione; quoniam, vt optimè ait Molin. *d. disp.* 252. *num.* 8. licèt ex promissione acceptata nulla obligatio oriatur ex parte donatarij; oritur tamen proculdubio ex parte donanteis. quamuis enim promissio illa ex liberalitate donantis sit profecta, ex
39. ea tamen resultauit obligatio iustitiæ, qua † promittens, (acceptatione nimirum secuta,) eo ipso ex iustitia adstrictus mansit ad implendum id, quod sola liberalitate ductus promisit, vt idem probat *disput.* 255. *num.* 6. *&* 7. *& disput.* 262. *num.* 12. vbi idipsum docet de quauis promissione acceptata, præcipuè ex *l. si quis argentum*, *§. vlt. C. de donat. & §. alia autem*, *Instit. eod. tit.* quod & censet Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 5. *num.* 10. quæ ta-
40. men † certis in casibus parit quoque actionem, & ciuilem obligationem ante acceptationem, de quibus Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 255. *num.* 7. *& disput.* 256. ferè per tot. vbi de iuramento, *& disp.* 263. *num.* 8. vbi de aliis quibusdam casibus, ex *l.* 1. *l. pactum*, *l. propter incendium*, *& l. ob causam*, *ff. de pollicit.* Alios casus recenset *disput.* 270.
41. sicut etiam promissio acceptata † in certis casibus non obligat, quos prosequitur idem Molin. suprà *disput.* 268. 271. *&* 272. præcipue *num.* 2. *&* 3. vbi de mutatione status personarum, rerum, & negotiorum, de qua etiam latè Sanchez *de matrim. lib.* 10. *disput.* 9. *à num.* 13. *ad* 16. quibus locis inferunt etiam ad votum, vt regulariter quidem obliget, aliquando tamen secus. hoc enim quo-
42. que † est promissio quædam facta Deo, vt tenent Scholastici *in* 4. *sent. dist.* 38. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 1. Canonistæ *in cap. quæ bona*, 17. *quæst.* 1. *& cap. literaturam*, *de vot. & vot. redempt.* & I.C. *in l. siquis rem aliquam*, *ff. de pollicit.* dum sub hoc tit. *de pollicit.* ponit votum, & Deo acceptata; vnde dicitur Psalm. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro*; Deuter. 23. *Si votum voueris, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus*; & Eccles. cap. 5. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis, & stul-*
43. *ta promissio.* Votum autem † multipliciter diuiditur; nam aliud commune, quod fit in Baptismo; aliud singulare, quod quisque pro arbitratu emittit. Et hoc aliud est puruio, & absolutum; aliud conditionale: hoc verò vel est pœnale, vel non pœnale. Item aliud solenne, aliud non solemne; aliud quoque expressum, aliud tacitum. Diuiditur etiam in reale, personale, & mixtum. Denique aliud perpetuum, aliud temporale. quas omnes species breuiter inter alios explicat Leon. Less. *de virtut. Card. lib.* 2. *cap.* 40. *dubit.* 4. Quod autem de voto quoad hoc dictum est, idem etiam statui debet de iuramento; nam & hoc, vbi adiicitur alicui promissioni, quod promissorium dicitur, seu ipsa promis-
44. sio, & dispositio iurata † dicetur, & erit dispositio hominis per se irreuocabilis, vt constat ex tot. tit. *de iureiur.* atque adeò ei conuenit pro maiori parte definitio vltimæ voluntatis, de qua suprà *cap.* 1. *quæst.* 2. *circa medium, & hoc ipso cap. quæst.* 1. *ad fin.*

45. Præterea contractus quidam † sunt bonæ fidei, vnde oriuntur actiones bonæ fidei, nimirum ex empto, ex vendito, ex locato, ex conducto, negotiorum gestorum, mandati, depositi, pro socio, tutelæ, commodati, pignoratitia, familiæ erciscundæ, communi diuidundo, præscriptis verbis; item actio ex permutatione, petitionis hereditatis, & actio dotis exigendæ, aut recuperandæ post dissolutum matrimonium, quæ hodie actio dotis ex stipulatu nuncu-

patur. constat id omne ex *§. actionum*, *cum tribus seqq. Instit. de action.* Cæteræ autem actiones, & contractus, aut quasi, ex quibus illæ oriuntur, (inter quos enumeranda est mera stipulatio, hoc est, quando non adhibetur contractui bonæ fidei;) stricti iuris appellantur: vt præter gloss. & Doct. *ibi*, affirmant gloss. Abb. & alij *in cap. cum Venerabilis, ac except.* Couar. *reg. possessor*, *p.* 2. *§.* 6. *à num.* 4. Siluestr. *verbo*, *contractus*, *quæst.* 2. Valasc. *de iur. emphyt. quæst.* 5. *num.* 1. quos refert & sequitur Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 259. *num.* 2. *Num.* autem 3. *cum duobus seqq.* inter alia duo ait † tradi discrimina 46.
inter contractus, seu actiones bonæ fidei, & stricti iuris. Alterum, quòd in illis habet iudex facultatem ex bono, & æquo iudicandi, quod sibi visum fuerit, etiamsi in conuentione id expressum, dictumque non sit: in his verò non potest iudicare, nisi iuxta id, quod in conuentione fuit expressum, quando aliter circa contractum aliquem, aut actionem non fuerit peculiariter iure statutum. ita inquit aperte colligi ex *§. in bonæ fidei*, *Instit. de act.* & tradi à Doct. *ibi*, & aliis *loc. cit.* Alterum est, quòd de iure ciuili quando dolus dedit causam contractui bonæ fidei, quia videlicet alter non esset alias eum celebraturus, contractus est ipso iure nullus, nisi is, qui dolo est adductus, velit nihilominus, vt sit validus, quando verò dolus dedit causam contractui stricti iuris, contractus non est ipso iure nullus, sed venit rescindendus exceptione eius, qui dolum est passus: si autem dolus non dedisset causam contractui, quia aliàs contractum quidem fuisset alter celebraturus, sed dolo fuit inductus, vt plus daret, vel minus acciperet: tunc validus est contractus tam bonæ fidei, quàm stricti iuris; sed deceptus agit ad damnum, quod propter dolum accepit. Hæc omnia, inquit Molin. patent ex *l. si dolo*, *C. de rescind. vend. ex l.* 3. *§. vlt. ff. pro soc. & l. dolo*, *vel metu*, *C. de inutil. stipul.* iunctis suis gloss. eaque affirmant gloss. & Bart. *in l. & eleganter*, *in princ. ff. de dol.* Abb. *cap. cum dilectus*, *num.* 6. *& seq.* ac Doct. communiter.

Denique contractus † alij sunt lucratiui, qui- 47.
bus ex mera liberalitate aliquid conceditur, aut promittitur, vt donatio, acceptilatio, commodatum, precarium, mutuum; alij onerosi, quibus onus vicissim imponitur: vt emptio, venditio, locatio, emphyteusis, feudum, & similes. Iam verò his de variis speciebus dispositionum siue contemplatione mortis, quam vltimas voluntates communiter appellant, siue inter viuos, ex, qua fieri potuit, breuitate, præmissis, ad varias commutationis vltimæ voluntatis species descendamus.

Et quoniam quæuis res creata siue naturalis, siue artificialis, siue etiam moralis, quatuor habet causas, materialem, vel quæ materialis loco sit, formalem, efficientem, & finalem. Quoad materialem, considerando nimirum materiam, circa quam versatur commutatio vltimæ voluntatis; prout etiam † in lege ciuili considerauit Suarez *lib.* 48.
3. *de leg. cap.* 12. *num.* 1. *& seqq.* in lege Canonica, *lib.* 4. *num.* 1. cum aliquot seqq. (nam materia ex qua, seu subiectiua coincidet cum efficiente, sicut constat ex iis, quæ de lege tradit Suarez *d. cap.* 18. *num.* 1. ex adductis per ipsum *lib.* 1. nimirum *cap.* 4. *&* 3. vbi tamen ait, legem considerari posse in hominibus, pro quibus lata est, & in signo aliquo externo manifestante voluntatem legislatoris, tamquam in subiecto.) quod ad

49. rem nostram attinet; si loquamur † de materia remota, seu mediata, ea nimirum circa quam versatur immediate ipsa vltima voluntas, penè innumeræ constituendæ forent species commutationis vltimarum voluntatum, iuxta diuersitatem rerum, de quibus per vltimam voluntatem disponi ab homine potest siue inter viuos, siue causa seu contemplatione mortis: ad infinitatem igitur, seu effrænatam multitudinem specierum huiusmodi euitandam, iuxta *l. qui bona, §. fin. ff. de damn. infect. cap. significauerunt, & cap. cum causam, de test. l. 1. in fin. ff. eod. tit.* cum simil. ea materia remota illa dumtaxat constitui potest diuisio commutationis vltimarum voluntatum, vt alia sit de dispositis ad pias causas, alia de dispositis ad causas profanas, seu non
50. pias. Ex materia verò earum proxima † petenda erit diuisio, & distinctio commutationis vltimarum voluntatum iuxta duo earum genera, seu species subalternas proximè dictas vltimarum voluntatum; vt altera sit commutatio vltimæ voluntatis, seu dispositionis inter viuos, altera dispositionis, causa, seu contemplatione mortis. Et quidem prior ex his duabus deinde diuidatur, tamquam in species infimas, in commutationem dispositionis per contractum, & dispositionis per quasi contractum, posterior verò in commutationem dispositionis per testamentum, codicillum, epistolam fideicommissariam, & donationem causa mortis, atque etiam (iuxta probabilem opinionem suprà hac ipsa quæstione circa medium relatam,) per pactionem illam, qua milites in discrimen belli pergentes de mutua successione paciscuntur. De his duabus diuisionibus desumptis ex materiali causa, earumve membris, præcipue agendum erit *cap.* 4. ferè per tot. Quoad formalem causam, seu modum commutationis vltimarum vo-
51. luntatum, † quinque eiusdem constitui possunt species infimæ ex iis, quæ de mutationis nomine, ac speciebus *cap. præcedent. quæst.* 1. latè adduximus; vt prima sit commutatio substantialis totius dispositi in totum, siue quoad omnes partes, siue quoad aliquam substantiæ partem eam immutando. Secunda sit commutatio quoad quantitatem, nimirum vel addendo, vel aliquam eius partem detrahendo. & ad minorem quantitatem reducendo Tertia sit qualitatis siue eam detrahendo, siue aliam subrogando. Quarta sit quoad locum designatum, ac præscriptum executioni, alium designando, ad quam commodè reducitur mutatio quoad personam, veputa heredis, legatarij, alteriusve possessoris, aut executoris testamentarij Quinta & postrema quoad tempus, nimirum vel præueniendo, aut differendo dispositionis executionem; vel concedendo, vt diuersum quid, aut contrarium ei, quod dispositum est, ad tempus certum, interimve obseruetur. quamuis & hæc quintuplex diuisio ad causam materialem reuocari possit, de qua potissimum agemus cap... ferè per tot. Ad causam verò formalem maximè pertinet illa diuisio, quæ colligitur ex Suarez *tract. de legibus*, quoad legem quidem ciuilem, *lib.* 3. *cap.* 15. iuncto *cap.* 20. ferè per tot. & quoad canonicam, *lib.* 4. *cap.* 14. *num.* 1. quoad dispensationem, *lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 1. & aliquot sequentibus. &
52. in priuilegiis, *lib.* 8. *cap.* 11. *&* 14. vt † alia sit forma interna, quæ est actus internus legislatoris obligare volentis, vel dispensantis, & priuilegiantis, volendi gratiam facere: alia externa, hoc est, signum exterius, quo suam voluntatem significat: & hæc vel substantialis, seu essentialis, sine qua actus ille nequit consistere, vt quæ essentiam, & intrinsecam naturam actus ingreditur; vel accidentalis, vt quæ actui accidit, nec semper ad eum necessaria est. Et quidem illud diuisionis membrum, quod ex causa formali interna, vel etiam externa essentiali sumitur, nullam recipit diuisionem, cum essentia quoque indiuisibilis sit; nam, vt ait Arist. communiter receptus, species sunt sicut numeri, qui ex vnitate addita, vel detracta, specie variantur. Alterum verò diuisionis, quod ex prædicta duplici causa formali colligitur, membrum desumptum ex forma accidentali, seu extrinseca commutationis vltimæ voluntatis, ita diuidi, seu
subdiuidi potest; vt † alia sit commutatio ex 53.
causa facta, alia sine causa: item alia scripto concessa, alia verbo tantùm: præterea quædam in qua expressa sunt exprimenda, & suppressa seu tacita supprimenda: quædam, in qua secus quoad horum alterum factum est. Alia etiam, quæ cum mandato impetrata fuit, alia, quæ sine mandato. De quibus omnibus diuisionibus hoc ipso ordine seruato egimus *cap.* 6. Ad hæc ita subdiuidi potest illud posterius distinctionis, seu diuisionis membrum, vt alia commutatio sit, quæ Ordinario committitur, seu committenda est; alia, quæ non. item alia, quæ cum debitis, & opportunis clausulis conceditur; alia quæ secus. præterea quædam, quæ fit vocatis, vel consentientibus iis, quorum interest; alia, quæ nullo consentiente, aut vocato. de quibus singulis harum diuisionum membris, atque ad ea pertinentibus latiùs agemus *cap.* 7. per tot. Quoad causam verò efficientem,
quæ † & ipsa duplex est, altera remota, qua- 54.
le potest considerari, quòd sit ius, seu lex præcipiens, vel certè permittens commutationem vltimæ voluntatis, non tamen illam eo ipso inducens, seu faciens absque hominis ministerio; altera proxima, nimirum homo, qui lege id præcipiente, aut saltem permittente, vltimam voluntatem commutat: iuxta priorem causam
efficientem diuidi potest commutatio † in in- 55.
troductam à iure naturali, vel positiuo: & hoc diuino, vel humano; atque hoc rursus; ciuili, vel Canonico. de quibus omnibus videbimus quæstione sequenti. Iuxta posteriorem commu-
tatio diuidi potest † in eam, quæ fit à perso- 56.
na priuata, nimirum disponente, eiusve herede, vel executore, aut eo, ad cuius fauorem facta est dispositio, seu emanauit vltima voluntas; & eam, quæ fit a persona publica, cuiusmodi est Princeps Ecclesiasticus, vel secularis, Legatus sedis Apostolicæ, Episcopi, ac cæteræ personæ. de quibus omnibus, ac singulis seorsim disputabimus *cap.* 5. per tot. in eius initio summatim, ac breuiter recensendis.

Tandem quoad causam finalem diuidi potest commutatio vltimæ voluntatis, sicut & aliena-
tio rei Ecclesiasticæ; vt † alia fiat propter com- 57.
moditatem, alia propter vtilitatem, alia denique propter necessitatem: de quibus partim *cap. seq. quæst.* 4 partim verò *cap.* 6. *quæst.* 1. *&* 2. partim etiam *cap.* 8. *quæst.* 8. fusius nobis agendum erit. Interim autem ex his finis sit huic 2. quæst. præsentis cap.

SVMMÆ RERVM.

58. *Formulæ variæ inserendæ sunt tractatibus de re, quæ non vna ratione valet expediri, vt plerique auctores fecerunt. atque idipsum eadem de causa fiet in hoc tractatu de commutationibus vltimarum voluntatum; sicut & factum est in tractatu de conseruatoribus iudicibus; num. 59.*

60. *Formula continens commissionem commutationis vltimæ voluntatis, tam quoad personam heredis, seu legatarij, quàm quoad personam executoris testamentarij; idque ad subueniendum necessitatibus supplicantis: necnon huiusmodi commissionis executionem.*

61. *Formula liberationis heredis, seu legatarij à certo onere Missarum, & Anniuersariorum, eiúsque bonorum ab hypotheca speciali iisdem bonis à testatore imposita, media assignatione vnius proprietatis idonea arbitrio Ordinarij; quæ quidem gratia emanauit à sacra Pœnitentiaria de speciali mandato Papæ.*

62. *Formula reductionis Missarum ad minorem numerum durante vita moderni Capellani dumtaxat à sacra Pœnitentiaria pariter concessa auctoritate, ac de mandato speciali Papæ viuæ vocis oraculo illi facto.*

63. *Formula mandati commutationis legatorum, seu emolumentorum ex iis prouenientium quoad personas clericorum sæcularium in personas clericorum regularium: ac simul mandati reductionis Missarum, Anniuersariorum, & aliorum diuinorum officiorum ad ratam redituum, seruata forma Concilij Tridentini.*

64. *Formula supplicationis pro commutatione vltimæ voluntatis, præcipuè quoad locum, vt quod in vno loco ex defuncti dispositione fieri debet, ac potest, in alio loco maioris vtilitatis, commoditatisve fieri valeat.*

65. *Formula commutationis aliquot anniuersariorum in totidem Missas, quòd illorum celebratio non valde conueniat institutis Congregationis, in quam translatum est onus ea celebrandi, quódque nullum emolumentum ex huiusmodi legatis percipiat; ab executore, seu commissario ad id à Sede Apostolica deputato facta.*

66. *Formula commutationis auctoritate ordinaria facta, seu reductionis quorundam onerum Missarum plurimarum ad multo minorem numerum, ob tenuitatem eleemosynæ, quæ pro illis celebrandis tribuebatur.*

67. *Reductio Missarum facta ab Ordinario ex commissione Sedis Apostolicæ cum clausula, seruata forma Concilij Tridentini, eidem commissioni inserta, potius facta dicitur ordinaria, quam delegata, seu Apostolica auctoritate.*

QVÆRO TERTIO, & postremò in hoc cap. de variis commutationis vltimarum voluntatum formulis?

Maiorum nostrorum vestigiis inhærentes, quorum plerique † cùm tractatus aliqua de re ediderunt, quæ non vna foret, sed multiplex, ne- 58.
que vna possit ratione expediri, aliquas præcipuas iisdem tractatibus formulas inseruerunt, quæ in eiusmodi expeditione solent adhiberi; id quod inter alios præstitit Hieron. Gigas *in suo tract. de pens. Eccles.* Flaminius Parisius, dum tractatum de resignatione beneficiorum conscripsit, Anastasius Germonius, cùm de indultis Apostolicis, seu facultate collatiua egit, & Hier. Gonzal. in suo Commentario ad regulam octauam Cancellariæ de reseruatione mensium, & alternatiua Episcoporum; Gigas enim posuit formam supplicationis pro impetranda pensione; Parisius, varias formulas resignationis beneficiorum; Germonius, formam, & exemplum Indulti Cardinali Rusticæ à fel. record. Sisto V. concessi; Gonzal. autem non modò tenorem regulæ 8. Clementis VIII. sed etiam formulam acceptationis alternatiuæ inseruit. horum, inquam, & aliorum nobilium Scriptorum vestigiis nos quoque insistentes, sicut eandem ob causam in tractatu de Conseruatoribus iudicibus varias, eásque præcipuas litterarum conseruatoriarum formulas collocandas curauimus; sic in hoc, quem de Commu-
tationibus vltimarum voluntatum instituimus, † 59.
operæpretium fore duximus præcipuas quasdam, eásque inter se diuersas huiusmodi commutationum formulas apponere, quas reperire potuimus: vt, cùm opus fuerit, illas in eo genere adhibere, aut alias in reliquis generibus inde formare mutatis mutandis quis facilè possit. erunt autem omnes, quas subiiciemus, formulæ commutationis piarum voluntatum, ac dispositionum; neque enim aliæ ad manus nostras deuenerunt.

Prima autem, quæ se obiicit, formula † 60.
duas commutationes vltimæ voluntatis, alteram quoad personam heredis, seu legatarij, alteram quoad personam executoris testamentarij continens, ea est; in qua felic. record. Sixtus IV. cui expositum fuerat, in quodam testamento dispositum fuisse, vt domus habitationis, & illius vtensilia, ac bona mobilia testatoris venderentur, & ex illorum pretio altare vnum erigeretur, muniretúrque necessariis pro Missarum celebratione ornamentis; & ex redditibus, ac prouentibus certorum bonorum immobilium ipsius testatoris pro tempore percipiendis quinquaginta libræ monetæ Mediolanen. & plures, prout eius executoribus tunc expressis videretur, vni sacerdoti per eosdem executores ad celebrandum ad dictum altare nonnullas Missas, & anniuersaria tria deputandæ, pro illius salario annuatim soluerentur; per quos etiam id, quod superesset, ad pias causas dispensaretur; ad instantiam cuiusdam Elisæi asserentis, se esse vnum ex nepotibus testatoris, quibus quædam parui valoris reliquerat, & adeò pauperem fore, quòd se, vxorem, filias, & familiam, non credebat posse diutiùs, nisi sibi de remedio succurratur opportuno, sustentare; mandauit quibusdam commissariis, quatenus omnes, vel duo, aut etiam vnus eorum, si, vocatis vsufructuaria, & executoribus, atque aliis, qui fuerint euocandi, sibi de præmissis legitimè constitisset, piam voluntatem huiusmodi, adimpletis aliis in testamento dispositis, auctoritate Apostolica in pium opus maritandarum puellarum, & sustentationis Elisæi, eiúsque familiæ commutaret, eundémque Elisæum in locum executorum prædictorum eadem auctoritate perpetuò subrogaret. Cuius quidem commissionis, seu mandati de commutando tenor insertus in citatione speciali vsufructuariæ, & executorum prædictorum,

dictorum, ac generali aliorum, quorum interest, ad effectum exequendi huiusmodi mandatum, talis est:

IOANNES DE STABILIBVS Decretorum Doctor, Archidiaconus Firmanus, Reuerendissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Iacobi Antonij della Turre, Dei, & Apostolicæ sedis gratia Episcopi Cremonensis, & Comitis in spiritualibus, & temporalibus Vicarius generalis, & in hac parte delegatus, Commissarius, & executor Apostolicus, vigore litterarum infrascriptarũ Apostolicarum specialiter deputatus vnà cum certis aliis nostris Collegis, cum clausula, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrûm. Dilectis nobis in Christo Don Stephano de Perlis Rectori Ecclesiæ sancti Sepulchri Cremoneñ. Ioanni de Zanebellis Viciniæ prædictæ sancti Sepulchri, & Antonio de Codicis Viciniæ sancti Andreæ Cremoneñ. omnibus fideicommissariis, & executoribus testamenti, & vltimæ voluntatis q. Iacobi de Zanebellis; necnon dilectæ filiæ Oliuæ de Ballarottis olim vxori dicti q. Iacobi de Zanebellis, si extat, &, si non extat, quibuscumque eius Oliuæ heredibus, & vestrûm cuilibet, omnique alij, & singulo sua coniunctim, vel diuisim quomodolibet interesse putantibus, & ad quos infrascriptum tangit negotium, seu tangere posset quomodolibet in futurum: salutem in Domino, & nostris, immò veriùs Apostolicis firmiter obedire mandatis. Noueritis, dilectum filium Elisæum de Zanebellis laicum Cremoneñ. hesterna die in hora Vesperarum coram nobis comparuisse, nobisque legitime exhibuisse, & præsentasse quasdam litteras Apostolicas sanctissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Nostri, Domini Sixti diuina prouidentia Papæ Quarti in charta membrana scriptas, & solito plumbeo sigillo in chordula canabis more Romanæ Curiæ in pendenti bullatas, sanas, integras, & illæsas, non viciatas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, & suspicione carentes; nósque eum ea, qua decuit, reuerentia ipsas recepisse, tenoris infrascripti, videlicet:

SIXTVS Episcopus seruus seru orũ Dei. Dilectis filiis Abbati monasterij sancti Laurentij Cremonæ, & Ioanni de Alia Canonico Cremoneñ. ac Vicario Venerabilis fratris nostri Episcopi Cremoneñ. in spiritualibus generali: salutem, & Apostolicam benedictionem. Romanus Pontifex Iesu Christi, qui auctor est pietatis, in terris Vicarius, nonnunquam pias decedentium voluntates in alia pietatis opera commutat, prout supplicantium necessitatibus conspicit in Domino salubriter expedire. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filij Elisæi de Zanebellis laici Cremoneñ. petitio continebat, quòd olim q. Iacobus etiam de Zanebellis, & laicus Cremoneñ. condens de bonis suis in eius vltima voluntate testamentum, &, vt asseritur, à dilecta in Christo filia Oliua tunc eius vxore, & iuuene seductus, vltra quotam in qua heredem suum vniuersalem instituerat, & nonnulla parui valoris fratri, & quibusdam nepotibus ipsius testatoris etiam de Zanebellis, qui ei ab intestato successissent, tunc expressis per legata tunc expressa, inter alia in reliquis eius bonis vniuersis dictam Oliuam, quamdiu viduitatem, & castitatem obseruaret, vsufructuariam reliquit, ac voluit, quòd post eius Oliuæ obitum domus habitationis, & illius vtensilia, ac bona mobilia ipsius testatoris venderentur, & ex illorum pretio altare vnum sub vocabulo sancti Blasij in Ecclesia sancti Sepulchri Cremonæ erigeretur, muniretúrque missali, planeta, calice, & aliis inibi pro Missarum celebratione necessariis ornamentis: ex reditibus quoque & prouentibus bonorum ipsius testatoris immobilium extra ciuitatem Cremoneñ. consistentium pro tempore percipiendis quinquaginta libræ Imper. monetæ Mediolanensis, & plures, prout eius executoribus tunc expressis videretur, vni sacerdoti per eosdem executores ad celebrandum ad dictum altare nonnullas Missas, & tria anniuersaria tunc expressa deputandæ pro illius salario soluerentur annuatim: ita tamen, quòd vllo modo dicta bona immobilia nullo vnquam futuro tempore vendi, aut quouis modo alienari possent, sed perpetuò pro implemento legatorum per eum factorum in dicto testamento pias causas concernentium hypothecata remanerent; certis executoribus desuper deputatis: prout in quodam publico instrumento superinde confecto pleniùs dicitur contineri. Cùm autem, sicut eadem petitio subiungebat, dicta Oliua ad secunda vota transierit, & sic ad præsens, legatum vsusfructus eidem Oliuæ factum cessauerit, fueritque heredibus fratris, & nepotibus prædictis satisfactum, ac de altari, calice, planeta, & aliis necessariis ornamentis, simúlque de sacerdote prædictis iuxta ipsius testatoris voluntatem sufficienter prouisum; idque quod ex reditibus, & prouentibus bonorum prædictorum vltra salarium sacerdotis, aliásque expensas necessarias superest, licèt expresse ordinatum non sit, ad pias tamen causas ex tenore testamenti huiusmodi dispensandum, apud executores prædictos remaneat: ac pro parte dicti Elisæi asserentis, se ex nepotibus ipsius testatoris prædicti, & adeò pauperem fore, quòd se, vxorem, filias, & familiam, quibus, vt etiam asserit, grauatur, non credit posse diutiùs, nisi sibi de remedio succurratur opportuno, sustentare, nobis fuerit humiliter supplicatum, quatenus quicquid ex reditibus, & prouentibus bonorum prædictorum, satisfacto sacerdoti, & altari prædictis, & aliis in dicto testamento dispositis, supererit, quod tamen florenos vigintiquatuor auri de Camera secundùm communem æstimationem valoris annuatim, vt idem Elisæus similiter asserit, non excedit, ipsi Elisæo pro puellis suis maritandis, ac ipsius, & familiæ suæ sustentatione perpetuò concedere, & elargiri, ipsúmque Elisæum ad prouidendum sacerdoti, & altari prædictis, cæterísque in dicto testamento dispositis, in locum executorum prædictorum subrogare, aliásque sibi in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur de præmissis certam notitiam non habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrûm, si, & postquam, vocatis Oliua, & executoribus prædictis, & aliis, qui fuerint euocandi, de præmissis vobis legitimè constiterit, piam voluntatem testatoris huiusmodi, in pium opus maritandarum puellarum, & sustentationis Elisæi, & eius familiæ prædictorum auctoritate nostra commutetis, eísque quicquid ex reditibus, & prouentibus prædictis, satisfactis his, quæ pro sacerdote, & altari, ac aliis in dicto testamento

mento dispositis necessaria fuerint, superetit annuatim, pro maritandis puellis, ac Elisæi, & familiæ sustentatione eadem auctoritate concedaris; ipsumque Elisæum in locum executorum prædictorum, vt præfertur, dicta auctoritate subrogetis. Non obstantibus voluntate prædicta, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, Indictione nona, die nona Aprilis, Pontificatus nostri anno septimo. *Ganalfus.*

Post quarum quidem litterarum Apostolicarum præsentationem, & receptionem nobis, & per nos, vt præmittitur, factam, fuimus per dictum Elisæum de Zanebellis debita cum instantia requisiti, vt ad ipsarum litterarum Apostolicarum iuxta modum, & formam nobis à præfata sede Apostolica in eis traditam, vt suprà, executionem deueniremus. Nos igitur Ioannes de Stabilibus Vicarius, Commissarius, executor, & delegatus Apostolicus antedictus, volentes mandatum Apostolicum, prout meritò tenemur, executioni demandare, vobis omnibus supradictis, & vestrûm cuilibet præfata omnia, & singula intimamus, insinuamus, & ad vestram, & cuiuslibet vestrûm notitiam deducimus, & deduci volumus per præsentes, vósque omnes, & singulos supradictos, & quemlibet vestrûm, & quoscumque alios, harum serie auctoritate præfata citamus, requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, & peremptorio termino, canonica monitione præmissa, vobísque omnibus, & singulis supradictis, & quibuscumque aliis sua quomodolibet interesse putantibus, vt suprà, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna strictè præcipiendo mandamus, quatenus vsque ad tres dies proximè futuros post harum præsentationem vobis vere, vel iuris interpretatione fiendam in antea numerandos, quem terminum trium dierum vnum pro primo, vnum pro secundo, reliquum verò pro tertio, & peremptorio termino ad hoc statuimus, & assignamus, coram nobis legitime compareatis in Episcopali palatio Cremonensi in camera nostra, vbi per nos iura redduntur, quam cameram nobis per præsentes pro idoneo tribunali, & loco eligimus; ad videndum, & audiendum dictum Elisæum iterum, & denuo dictas originales litteras Apostolicas cum debita reuerentia præsentare, & earum executionem petere, & etiam ad videndum, palpandum, & diligenter inspiciendum ipsas litteras Apostolicas originales, si volueritis, & ad contradicendum, & opponendum ipsis litteris Apostolicis, & contentis in eis, ac omnibus prædictis quicquid volueritis, & poteritis, ac potestis, & vultis de iure, & quare ad ipsarum litterarum Apostolicarum, & huiusmodi negotij nobis, vt suprà, commissi executionem procedere non debeamus, iuxta ipsarum litterarum Apostolicarum seriem, & formam, & prout suprà: & successiuè ad videndum, & audiendum per nos procedi in, & super ipsis litteris Apostolicis, & contentis in eis, & in toto præsenti negotio & gradatim, & successiuè singulis diebus iuridicis, horis debitis, & ordinatis ad singulos actus necessarios, & expedientes vsque ad præsentis negotij finalem expeditionem inclusiuè, ad videndum, & audiendum quæcunque alia dici, peti, & fieri in præmissis necessaria, & opportuna, & quæ propterea dici, peti, & fieri voluerit superinde: alias elapso dicto termino, vobis omnibus, & singulis aliis superscriptis, vel aliquibus vestrum non comparentibus, & non contradicentibus, procedere ad ipsarum litterarum Apostolicarum, & contentorum in eis executionem, iuxta ipsarum litterarum, & commissionis nostræ formam, & ad prædicta omnia, & singula vsque ad finalem huiusmodi negotij expeditionem inclusiuè, etiam singulis diebus iuridicis, & horis debitis, & ordinatis, prout supra, vobis omnibus, & aliis supradictis, vel aliquo vestrûm propterea amplius non citatis, monitis, & expectatis, vel requisitis, & vestrûm, seu alterius vestrûm absentia, negligentia, & contumacia in aliquo non obstantibus; & hoc ex arbitrio, & potestate nobis attributis à prædicta sede Apostolica, vt suprà, & ad petitionem, & instantiam præscripti Elisæi de Zanebellis. In quorum testimonium præsentes fieri iussimus, & registrari, nostrique sigilli impressione muniri, & per infrascriptum Notarium Curiæ Episcopalis Cremonæ, & in hac parte nostrum subscribi, & vobis omnibus supradictis personaliter, vel ad domos habitationis dictarum partium dimitti, & relaxari, ac ianuis exterioribus maioris, & sancti Sepulchri Ecclesiarum Cremonæ affigi, dimitti, & relaxari, vt ad omnium, & singulorum, quorum interest, seu interesse posset, &, vt suprà, de prædictis notitiam prædictorum valeant verisimiliter peruenire, ne prætextu ignorantiæ aliquis vllo vnquam tempore à prædictis se debeat excusare. De quarum quidem litterarum, & omnium prædictorum præsentatione, dimissione, relaxatione, affixione & relatione Thomæ de Piasiis, nuncio iurato Curiæ Episcopalis Cremonæ, & in hac parte nostro, plenam dabimus fidem. Datum Cremonæ in Episcopali Palatio millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, Indictione duodecima, die Sabbati vigesima mensis Iunij. Subscripta, *Ioannes Iacobus de Alia Notarius, & scriba in hac parte prædicti D. Delegati iussu eiusdem subscripsi.*

Altera formula † continens liberationem 61.
heredis, seu legatarij à certo onere Missarum, & anniuersariorum, eiúsque bonorum ab hypotheca speciali iisdem bonis à testatore pro satisfactione dicti oneris imposita, eámque media assignatione vnius proprietatis æquiualentis, & idoneæ arbitrio Ordinarij ad tale onus supportandum; atque adeò continens commutationem sine causa obligationis personalis & hypothecariæ omnium bonorum in vnius duntaxat proprietatis assignationem; (quæ quidem liberatio, & commutatio à sacra Pœnitentiaria, auctoritate Papæ, & de eius speciali mandato emanauit;) est huiusmodi:

RAVNVTCVS miseratione diuina tituli sancti Angeli Presbyter Cardinalis dilecto filio, 23
Elisæo de Zanebellis laico, siue clerico Cremonen. salutem in Domino. Ex parte tua nobis oblata petitio continebat, quòd, cùm aliàs nonnulla bona per q. Iacobum de Zanebellis tunc in humanis

agentem, pro erectione altaria sub titulo S. Blasij in Ecclesia sancti Sepulchri Cremonæ facienda, & certis Missis, & anniuersariis in ipso altari celebrandis, in eius vltimo testamento sub certis modo, & forma, & maxime quòd nullo tempore alienari possent, sed perpetuò pro onere prædicto hypothecata remanerent relictis; q. Elisæo etiam de Zanebellis tunc in humanis agenti. in vim litterarum Apostolicarum ex causia in eis expressis cum onere Missarum ad dictum altare celebrandarum, & aliorum in dicto testamento dispositorum concessa, & applicata fuerint; prout in testamento præfato, & litteris Apostolicia huiusmodi, & processu desuper habito dicitur latius contineri; tuque vnà cum duobus aliis fratribus tuis in bonis præfatis cum dicto onere successeris, ac inter te, & eosdem fratrea tuos bona ipsa æquis portioibus ouper diuisa fuerint: tu cupis pro satisfactione tertiæ partis dicti oneris te, & partem bonorum, quæ ad te peruenerunt, tangentis, vnam proprietatem æquiualentem altari præfato, in quo dictæ Missæ celebrari debent, assignare, téque & reliqua bona ad te peruenta à dicto onere omnino liberari; quare supplicare fecisti humiliter tibi super his per sedem Apostolicam de opportuno remedio misericorditer prouideri. Nos igitur testamenti, litterarum, & processus præfatorum veriores teoores, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro sufficienter expressis habentes; huiusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Domini Papæ, cuius Pœnitentiariæ curam gerimus, & de illius speciali mandato super hoc viuæ vocis oraculo nobis facto, tibi, quòd, postquam vnam proprietatem, ex cuius fructibus tertia pars oneris te, & partem bonorum, quæ ad te peruenerunt, tangentis, arbitrio Ordinarij supportari possit, altari præfato assignaueris, tam te, quàm reliqua bona præfata, quæ penes te remanserint, ab onere præfato penitus, & omnino libera, & exempta sint, & esse censeantur; & tu de illis, tamquā de re propria, liberè disponere valeas; tenore præsentium concedimus; & indulgemus. Sicque per quoscumque iudices, & personas, sublata eis, & eorum cuilibet aliter iudicandi, definiendi, & interpretandi facultate, & auctoritate; iudicari, definiri; & interpretari debere. irritum quoque, & inane quicquid secus à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter, contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus præmissis, & constitutionibus, ac ordinationibus Apostolicis, & tam prouincialibus, quàm synodalibus statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quòd pro euictione proprietatis per te, vt præmittitur, assignando reliqua bona, quæ penes te remanserint, obligata existant. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub sigillo officij Pœnitentiariæ, VIII. Idus Decembris, Pontificatua Domini Iulij Papæ II. anno quarto. Subscripta, *P. Cordellus.*

Tertia formula commutationis vltimarum voluntatum, quæ pariter à sacra Pœnitentiaria auctoritate, & ex speciali mandato Papæ viuæ vocia oraculo prodiit, ea est; in qua † obligatio, & onus
62. Capellani certi altaris quotidio in perpetuum celebrandi Missam vnam ad illud altare, veris existentibus narratis, nimirum, quòd de dicto altari canonicè prouisus fuerit, & causa inibi expressa, quòd ex fructibus illius decem ducatos auri non excedentibus commodè sustentari non valeat, ad tres Missas tantùm qualibet hebdomada celebrandas reducitur durante vita moderni Capellani dumtaxat; atque adeò continens commutationem numeri Missarum in minorem numerum, seu vnius quantitatis in aliam quantitatem talis est;

LAVRENTIVS miseratione diuina Episcopus Prænestinus. Dilecto in Christo Federico de Iulianis Clerico Cremonen. Capellano ad altare S. Blasij situm in Ecclesia sancti Syri, seu sancti Sepulchri Cremonen. salutem in Domino. Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quòd, cùm Capellanus dictum altare pro tempore obtinens iuxta illius fundationem Missam quolibet die, & anniuersaria tria singulo anno pro anima fundatoris celebrare teneatur; & tu, cui de illo alias canonicè prouisum fuit, ex illius fructibus decem ducatos auri annuatim non excedentibus commodè sustentari non valeas, desideras propterea Missam quotidianam prædictā ad tres Missas qualibet hebdomada celebrandas reduci, & moderari, supplicare igitur humiliter fecisti, tibi super his per sedem Apostolicam de opportuno remedio misericorditer prouideri. Nos igitur tuis in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate Domini Papæ, cuius Pœnitentiariæ curam gerimus, & de eius speciali mandato super hoc viuæ vocis oraculo nobis facto; tibi, vt tres Missas tantùm qualibet hebdomada ratione capellaniæ huiusmodi celebrando, ad quotidie iuxta dicti fundatoris voluntatem celebrandum, veris existentibus præmissis, minimè tenearis, tenore præsentium indulgemus, atque concedimus; téque tres Missas huiusmodi qualibet hebdomada celebrando à plurium Missarum ratione dicti altaria celebratione exoneramus, & exonerandum esse decernimus. Præsentibus ad vitam tuam dumtaxat valituris. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac prouincialibus, & synodalibus, necnon dicti altaris fundatione prædicta; cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Bononiæ sub sigillo Pœnitentiariæ, X. Cal. Ianuarij, Pontificatus Domini Clementis Papæ VII. anno septimo. Subscripta, *G. Alchergius.*

Quarta formula commutationis vltimæ voluntatis est quoad † personas, clericorum nimi- 63.
rum secularium in personas regularium. continet enim mandatum fel. record. Sixti V. concessionis, & assignationis quorundam legatorum aliàs nonnullis Capellanis Ecclesiæ cuiusdam ciuitatis pro recitatione horarum canonicarum, & Missarum, anniuersariorum, aliorúmque diuinorum officiorum celebratione relictorum, Apostolica auctoritate Præposito, & Clericis regularibus certæ Congregationis per Episcopum ciuitatis eiusdem, seu eius Vicarium in spiritualibus generalem faciendæ; ita, vt concessio vim habeat à die datæ nonnullarum litterarum Gregorij, (quibus antea dictam Ecclesiam, quæ parochialis erat, Præpositura nuncupata, eidem Congregationi concesserat) perinde, ac si ipse Gregorius iisdem Præposito, & Clericis legata prædicta concessisset, & assignasset: ac simul etiam mandatum perpetuæ reductionis Missarum, anniuersariorum, aliorúmque diuinorum officiorum huiusmodi seruata forma Concilij Tridentini, ad ratam redituum, & prouentuum, qui ex bonis legatorum prædictorum quotannis percipi solebant. Ad cuius quidem vtriusque mandati executionem Vicarius generalis seruatis seruandis deuenit

uenit prædicta legata multo maioris numeri Missarum, & anniuersariorum ad Missas quadraginta, & anniuersaria duodecim singulis annis celebranda reducendo, ac moderando, decretúmque Apostolica auctoritate superinde interposuit. Causa autem, quæ summum Pontificem ad huiusmodi concessionem, & reductionem faciendam impulit, est Ecclesiæ, & Collegij, ac personarum in illis Altissimo famulantium vtilitas, & commodum, vt in proœmio ipsarum litterarum Apostolicarum videre est; quarum tenor in processu executoriali desuper habito insertus, ipsiúsque processus, (suppressis tamen aut in alphabeticos characteres commutatis dignis de causis quibusdam locorum, & personarum nominibus,) est huiusmodi:

A. B. Iuris vtriusque Doctor, Protonotarius Apostolicus, necnon Illustrissimi & Reuerendissimi in Christo Patris, ac Domini C. D. Episcopi E. in spiritualibus Vicarius generalis, & in hac parte iudex siue executor, ac delegatus Apostolicus per litteras Apostolicas, de quibus infrà specialiter, & expressè, deputatus. Vniuersis, & singulis personis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, cuiuscumque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, & quacumque præfulgeant dignitate, seu quocumque fungantur officio, quarum interest, interierit, & interesse, quásque præsens tangit negotium, seu tangere respectiuè poterit quomodolibet in futurum; salutem in Domino, & præsentibus nostris fidem indubiam adhibere. Noueritis, quòd, cùm aliàs, die scilicet tali, talis mensis, & anni, pro parte RR. Præpositi, & Clericorum Regularium Collegij S. F. ciuitatis E. Congregationis H. præsentatæ fuissent bo. me. mult. R. Domino I. L. Placentino, tunc in humanis agenti, Iuris vtriusque Doct. Protonotario Apostolico, præfatique Illustrissimi & Reuerendissimi Episcopi E. in spiritualibus Vicario generali, nostróque in officio prædicto Vicariatus prædecessori, & per eum tenerentur, vt decet, receptæ extitissent literæ Apostolicæ sanctiss. in Christo P. & Domini N. Domini Sixti diuina prouidentia Papæ Quinti ad ipsorum DD. Præpositi, & Clericorum, &c. supplicationem datæ in forma Breuis sub annulo Piscatoris expeditæ, ab extra Episcopo E. seu eius in spiritualibus Vicario generali directæ, clausæque, & sigillo Piscatoris munitæ, ac per eum apertæ, sanæque, integræ, & illæsæ, non vitiatæ, non cancellatæ, nec in aliqua sui parte suspectæ repertæ fuissent, tenoris subsequentis, videlicet: à tergo, Venerabili fratri Episcopo E. seu dilecto filio eius Vicario in spiritualibus generali. Sixtus Papa Quintus. Ven. frater, seu dilecte fili, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex susceptæ seruitutis officio ad ea libenter intendimus, quæ Ecclesiarum, & Collegiorum quorumlibet, ac personarum in illis Altissimo famulantium vtilitates, & commoda respicere dignoscuntur. Sanè dilecti filij Præpositus, & Clerici sancti F. E. Congregationis H. nobis nuper exponi fecerunt, quòd aliàs fel. record. Gregorius Papa XIII. prædecessor noster parochialem Ecclesiam, Præposituram nuncupatam S. M. ciuitatis E. certo tunc expresso modo vacantem, quæ ampla, & insignis, ac Ecclesiæ eiusdem S. F. præfati Collegij contigua erat, & in qua Ecclesia S. F. Præpositus, & Clerici prædicti propter illius angustiam condecentem numerum presbyterorum, & clericorum pro Missis, & aliis diuinis officiis celebrandis manutenere non poterant; cum illis forsan annexis, ac omnibus iuribus, & pertinentiis suis, necnon fonte baptismali, ac vasis sacris, ornamentis, & paramentis, ac curæ animarum exercitio, omnibus, & quibuscumque oneribus, honoribus, terris, prædiis, possessionibus, fructibus, cæterisque iuribus, & actionibus vniuersis, Collegio, & Congregationi prædictis per suas litteras perpetuò concesserat, & assignauerat; prout in illis plenius continetur. Cum autem, sicut exhibita nobis pro parte Præpositi, & Clericorum prædictorum petitio continebat, in ipsa Ecclesia S. M. nonnulli Capellani, communia eiusdem S. M. nuncupati, ibidem horas canonicas recitantes, ac Missas, & alia diuina officia celebrantes tunc temporis existerent, quibus a diuersis Christi fidelibus quamplurima legata pia ad summam quinquaginta scutorum annis singulis ascendentia, ac in perpetuum, & ad tempus respectiuè duratura, his tamen pactis, & conditionibus, quòd pecuniæ ex nonnullis eorum prouenientes in emptionem tot bonorum stabilium conuerterentur ad hoc; vt fructus, redditus, & prouentus exinde prouenientes inter eosdem Capellanos horas canonicas inibi recitantes, ac Missas, & alia diuina officia huiusmodi celebrantes distribuerentur, ac diuiderentur, ad ipsos vsus relicta fuerint, nullaque de hoc in dictis litteris expressa mentio facta fuerit: ac ob id Præpositus, & Clerici supradicti dubitent litteras prædictas subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio subiacere, ac illas sibi minùs vtiles reddi ad huiusmodi Communæ legata, & bona consequendum, & retinendum; seque desuper molestari posse tempore procedente. Nos Præposito, & Clericis prædictis asserentibus, se omnibus, & singulis oneribus legatis huiusmodi incumbentibus a die concessionis, & assignationis huiusmodi laudabiliter satisfecisse, ipsosque Capellanos Ecclesiæ S. M. bona & legata huiusmodi sibi pacificè, & liberè dimisisse; ne propterea dictarum litterarum frustrentur effectu, aut circa huiusmodi legata molestentur, prouidere: ac illos, dictique Collegij singulares personas gratioso fauore prosequi volentes, & à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes; eorundem Præpositi, & Clericorum in hac parte supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ frater Episcope, seu discretioni tuæ, fili Vicarie, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus vos, vel alter vestrûm decernatis auctoritate nostra litteras prædictas cum omnibus, & singulis in eis contentis, clausulis, & decretis, ac per illas eisdem Præposito, & Clericis de dicta Ecclesia S. M. factas concessionem, & assignationem huiusmodi, necnon processus habitos per eosdem, ac inde sequuta quæcumque ab illorum omnium data valere, plenámque roboris firmitatem obtinere, ac ipsis Præposito, & Clericis suffragari debere in omnibus, & per omnia perinde, ac si in eisdem litteris, quòd in ipsa Ecclesia S. M. nonnulli presbyteri Communa S. M. huiusmodi nuncupati degentes diuersa legata pia à prædictis Christi fidelibus pro Missis, & anniuersariis, & aliis diuinis officiis celebrandis sibi pie relicta percipiebant, expressa mentio facta fuisset, ipséque prædecessor legata

eidem Præposito, & Clericis specialiter, & expresse, ac nominatim, & specifice per antedictas litteras coucessisset, & assignasset. & nihilominus pro potiori cautela Præpositum, & Clericos supradictos in legatis prædictis, ac omni iure, & ad omne ius, quod eisdem Capellanis in illis, & ad illa quomodolibet competebat, & competere poterat, eadem auctoritate nostra perpetuis futuris temporibus subrogetis, dictaque legata sibi gratiose concedatis, & assignetis, ipsósque Præpositum, & Clericos ad legata huiusmodi admittatis, & admittendos, dictaque legata eis adiudicanda fore, & esse, adiudicarique debere, decernatis, & adiudicetis à die datæ dictarum litterarum vsque in perpetuum. Et insuper vobis vt Missas, & anniuersaria, & alia diuina officia huiusmodi ad ratam fructuum, reddituum, & prouentuum ex bonis legatorum huiusmodi quotannis percipi solitam, seruata forma Concil. Trid. etiam perpetuò reducere valeatis, auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam concedimus, & facultatem, vobísque pariter indulgemus. Non obstantibus præmissis, & nostra de non tollendo ius quæsitum, aliisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Congregationis etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, necnon omnibus illis, quæ idem Prædecessor in dictis litteris voluit non obstare; cæterísque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die, mense, anno, &c. Pontificatus nostri, &c. Subscripta, &c. Et, subinde prædictus M. R. D. I. L. olim Vicarius pro parte prædictorum Dominorum Præpositi, & Clericorum requisitus se pro ipsarum litterarum Apostolicarum executione iuxta illarum formam obtulisset. verùm postmodum idem M. R. D. I. L. sicuti Altissimo placuit, de medio sublatus extiterit, nósque in officio præfati Vicariatus generalis præfatæ Curiæ Episcopalis E. suffecti fuerimus. Nuper autem, infrascripta scilicet die, comparuit coram nobis Reu. Dominus N. O. Mediolanensis, Syndicus, & Procurator prædictorum RR. DD. Præpositi, & Clericorum Collegij, & Congregationis antedictorum, & coram nobis repræsentatis, & reproductis eisdem præinsertis litteris Apostolicis, nos pro illarum executione, iuxta earundem formam, & tenorem; & nihilominus pro prædictarum litterarum Apostolicarum verificatione coram nobis exhibuit, & produxit primas litteras Apostolicas de, &c. super concessione, & assignatione de prædicta Ecclesia S. M. cum illi forsan annexis, & aliis prædictis, Collegio, & Congregationi præfatis per fel. record. Gregorium Papam XIII. respectiuè, vt suprà, factis. Datas Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Domini, die, ac mense tali, bullæ plumbeæ ad chordulam sericam rubei, croceique colorum appensione munitas: ac coram nobis exhibuit, & produxit notam onerum, ac legatorum, siue redituum prædictæ Communæ Ecclesiæ S. M. imminentium, & per diuersas personas eidem Communæ respectiuè debitorum; ex quo nobis constitit prædictæ Communæ imminere onus celebrationis anniuersariorum triginta duorum à mortuis, & Missarum centum quadraginta septem priuatarum vltra Missas celebrandas in sanctorum Pauli, Antonij, Bernardini, Nicolai de Tolentino, ac Cosmæ, & Damiani festiuitatibus quotannis in perpetuum; legata verò, siue reditus, & emolumenta ipsius Communæ ad libras centum octoginta nouem, solidos duodecim, & denarios sex Imper. quolibet anno ascendere, & hoc præter, & vltra emolumentum annuum aliarum librarum centum decem & septem cum dimidia insuper prædictæ Ecclesiæ pro recitandis horis canonicis à diuersis ex legatis etiam diuersis debitorum; prout latiùs de singulis prædictis in cedula nobis exhibita expressio facta reperitur. Præterea pro eadem verificatione coram nobis pariter exhibuit, & produxit syngrapham renuntiæ liberè factæ prædictis DD. Præposito, & Clericis per RR. DD. P. Q. R. S. & T. V. omnes olim Capellanos dictæ Ecclesiæ S. M. de dicta Communa existentes, de beneficio, & iure dictæ Communæ, ac legatorum, & emolumentorum eiusdem, die tertia mensis, anni, &c. confectam ab ipsis, vt ex ea apparet subscripta: ac fidem per dictosmet Dominos Præpositum, & Clericos factam, & subscriptã sub die tali eiusdem anni, sicuti omnibus, & singulis oneribus, & legatis prædictis à die, qua ipsius Ecclesiæ possessionem adepti fuerunt, citrà satisfecerunt, eaque adimpleuerunt. Præterea nobis asseruit, quòd sacerdotes, siue Capellani prædictæ Communæ, seu qui Communam repræsentabant, priusquam dicta Ecclesia S. M. in ipsos dictos Clericos peruenisset, tres tantùm, & aliquando quinque ad summum erant; ipsi verò Clerici plures in sacerdotio constituti ex residentibus assiduè sunt in choro inseruientes, & celebrationi prædictorum anniuersariorum, & reliquorum diuinorum officiorum præfatæ Ecclesiæ interuenientes, & decantantes; & sic ipsa anniuersaria, & alia diuina officia, quæ celebrari consueuerunt per tres, vel quinque sacerdotes, nunc cum maiori numero sacerdotum, & decoro celebrantur; quódque emolumenta dictæ Communæ non suppetunt, nec satis sunt pro celebrandis tot Missis, & officiis, cum tot præsertim sacerdotibus, stante maximè, quòd eleemosynæ, siue mercedes celebrationum similium officiorum, & Missarum, postquam ea celebrari legata fuere, à certis annis citrà valde creuerunt. Quare idem Syndicus dicto nomine nos pro executione earundem præinsertarum litterarum Apostolicarum, requisiuit, & petiit per nos decerni, & declarari iuxta illarum formam ac tenorem, ipsosque DD. Præpositum, & Clericos in prædictis legatis, & in omni iure, & ad omne ius, quod præfatis Capellanis in illis, vel ad illa quomodolibet competebat, & competere poterat subrogari, prædicta illis concedi, & assignari, eósque ad legata prædicta admitti, ac admittendos, dictaque legata eis adiudicanda fore, & esse, ac adiudicari debere à die datæ prædictarum primarum litterarum Apostolicarum prædictæ fel. record. Gregorij Papæ decimitertij super concessione, & assignatione præfatæ Ecclesiæ S. M. & aliorum prædictorum facta prædictis Dominis Clericis Collegioque, & Congregationi antedictis respectiuè confectarum, vsque in perpetuum: & insuper anniuersaria, siue officia prædicta, ac Missas Communæ prædictæ incumbentia, & incumbentes, de quibus suprà, ad ratam fructuum, redituúmque, & prouentuum annuorum antedictorum, iuxta prædictarum literarum formam reduci, & alia demum in præinsertis litteris Apostolicis nobis demandata per nos exequi debita cum instantia postulauit. Nos autem A. B. Vicarius, & executor delegatus Apostolicus antedictus, visis litteris Apostolicis præinsertis, illarúmque præsentatione, &

& repræsentatione prædictis, vt supra, factis; necnon etiam primis litteris Apostolicis super concessione, & assignatione prædicta confectis, præfatisque aliis exhibitis, & productis, ac expositis, vt suprà, & cæteris videndis, consideratisque omnibus oneribus, & grauaminibus celebrandi singulo anno dicta officia triginta duo à mortuis, cum Missis centum quadraginta septem, pro quibus annuatim legata legitur prædicta somma librarum centum octuaginta nouem, sol. duodecim, & den. sex Imper. inter quas dicuntur adesse libræ quindecim, solidi sex, & den. quatuor Imper. inexigibiles, & aliæ libræ sex ex causa liuelli annuatim debentur Domino Præposito Ecclesiæ parochialis S. Antonij E. ac etiam animaduerso, quòd aliàs præfati sacerdotes repræsentantes Communam erant numero tres, & aliquando quinque ad summum residentes, & chorum facientes in dicta Ecclesia; nunc verò aucto numero sacerdotum in choro residentium sunt plures eundem chorum frequentantes; aliisque omnibus de iure considerandis animaduersis, & consideratis: attendentésque, exinde nobis satis, sopérque ad effectum, de quo agitur, constare de expressis, & narratis in prædictis præinsertis litteris Apostolicis; petitionémque prædictam ipsis litteris Apostolicis præinsertis consonam existere. Ideo authoritate Apostolica præfata nobis concessa, & vigore præinsertarum litterarum Apostolicarum, & aliàs omni meliori modo, per litteras præfatas Apostolicas de, & super concessione, & assignatione præfatæ Ecclesiæ S. M. E. cum illi annexis, iuribúsque, membris, & pertinentiis suis, aliisque prædictis Collegio S. F. E. & Congregationi H. factum cum omnibus, & singulis in eis contentis, clausulis, & decretis; ac per illas DD. Præposito, & Clericis de prædicta Ecclesia S. M. concessionem, & assignationem prædictas, necnon processus forsan habitos super eis, & inde sequuta quæcumque ab illorum omnium data citrà, & in futurum valere, plenámque roboris firmitatem obtinere, ac ipsis DD. Præposito, & Clericis soffragari debere in omnibus, & per omnia perinde, ac si in præfatæ concessionis, & assignationis litteris Apostolicis, quòd in ipsa Ecclesia S. M. nonnulli presbyteri Communa S. M. huiusmodi nuncupati degentes diuersa legata pia à præfatis Christi fidelibus pro Missis, & anniuersariis, & aliis diuinis officiis celebrandis sibi piè relicta percipiebant, expressa mentio facta fuisset, dictúsque fel. record. Gregorius Papa XIII. in suis litteris præfatis legata prædicta eisdem DD. Præposito, & Clericis specialiter, & expressè, ac nominatim, & specificè concessisset, & assignasset, dicta Apostolica auctoritate nobis concessa per præsentes decernimus, & declaramus. Et nihilominus pro potiori cautela præfatos DD. Præpositum, & Clericos supradictos in legatis præfatis, ac in omni iure, & ad omne ius, quod eisdem Capellanis in illis & ad illa quomodolibet competebat, & competere poterat, eadem auctoritate Apostolicæ nobis concessa perpetuis futuris temporibus subrogamus; dictaque legata eisdem gratiosè concedimus, & assignamus; ipsósque DD. Præpositum, & Clericos ad legata huiusmodi admittimus, ac admittẽdo, dictaque legata eis adiudicãda fore, & esse, & adiudicari debere, decernimus, & declaramus, ac adiudicamus à die datæ dictarum primarum litterarum super concessione, & assignatione præfatæ Ecclesiæ sancti M. & reliquorum confectorum, vt suprà, citra, & in futurum vsque in perpetuum. Et insuper prædicta anniuersaria, siue officia triginta duo ad duodecim annuatim iuxta ritum, & constitutiones, ac consuetudines dictæ suæ Religionis, dictas verò Missas centum quadraginta septem ad quadraginta Missas singulo anno celebranda, & respectiuè celebrandas, dicta Apostolica auctoritate nobis commissa per litteras Apostolicas præinsertas, reducendum duximus, prout reducimus per præsentes omni meliori modo, via, forma, iure, & causa, quibus possumus, & debemus. Quæ omnia, & singula præmissa vobis vniuersis, & singulis prædictis denuntianda, notificanda, & intimanda duximus, ac denuntiamus, notificamus, & intimamus per præsentes, ne de illis ignorantiam aliquam prætendere, vel quomodolibet allegare valeatis, vel aliquis vestrùm valeat. In quorum fidem, & testimonium præmissorum præsentes nostras litteras, siue processus, atque instrumentum exinde fieri, & per nostrum, & Curiæ Episcopalis E. Notarium, & Cancellarium publicum infrascriptum subscribi, sigillique nostri, quo in talibus vtimur, iussimus, & fecimus impressione communiri. Datum, & actum E. in Palatio Episcopali, anno ab Incarnatione Domini, &c. ibidem præsentibus, &c. Signat. A. B. Vicarius, Commissarius Apostolicus. Subscript. *Lucius Bencius Curia Episcopalis E. Not. & Cancell. subscripsit.*

Quinta formula erit † supplicationis pro commutatione vltimæ voluntatis, præcipuè quoad locum; qua nimirum summus Pontifex ea pia opera, quæ quidam in vltima sua voluntate in vno loco fieri disposuerat, & inibi præstari poterant, commoditatis, vtilitatisve causa in alio loco fieri concedit. Cuiusmodi est commutatio illa, qua fel. rec. Greg. XIII. cuidam Regularium ordini ex benignitate Apostolica, indulsit vt in Vrbe Roma construere posset Ecclesiam, ac domum, aut iam constructam, & ædificatam sibique legitimè concessam inhabitare, & hereditatem ex vulgari substitutione sibi obuentam alienare, conuertendo pretium in emptionem stabilium dictæ domui magis vtilium ad illius perpetuum vsum, recondendo corpus testatoris in ipsorum Regularium sepulchro, vel in magna Capella suæ Ecclesiæ, & implendo in reliquis eiusdem testatoris voluntatem: cùm tamen testator tam substitutis, quàm institutis mandasset, vt ea Ecclesia, ac domus prope aliam ciuitatem ædificaretur ex redditibus hereditatis, & bonorum per eundem relictorum; prohibita vtrisque eorundem alienatione: quódque in ea Ecclesia construenda vnum sepulchrum cum lapide marmoreo, & epitaphio erigere tenerentur. Cuius quidem indulti, seu commutationis tenor, (suppressis tamen dignis de causis, ac præcipuè, quòd de recenti facto agatur, nonnullis personarum, ac locorum nominibus, & in alphabeticos characteres commutatis, quod & in statim sequenti formula, seu exemplo easdem ob causas præstabimus;) talis est: 64.

BEATISSIME Pater. Aliàs q. A. B. in suo vltimo, quod de bonis sibi à Deo collatis condidit, testamento, inter alia per eum inibi disposita suos heredes vniuersales fratres Capuccinos intra mœnia ciuitatis C. ordinis Mendicantium instituit, ea tamen lege, & conditione, ac cum onere, quòd ex introitibus, & redditibus hereditatis, & bonorum

pec

per eum relictorum construi, & ædificari facerent Ecclesiam, & in loco de Toretta intra corpora Sanctorum extra portam dictæ ciuitatis, in quo aliqui Fratres dicti Ordinis residere, ac Missas, & alia diuina officia celebrare, ac in dicta Ecclesia construenda vnum sepulchrum, vbi poneretur lapis marmoreus cum Epitaphio, erigere tenerentur: prohibens quamcumque dictæ hereditatis alienationem: fructúsque & reditus dictæ hereditatis in dictorum Fratrum nouæ construendæ domus huiusmodi alimentum conuerterentur; & quicquid superesset, distribueretur per eosdem Fratres pauperibus Christi: & casu, quo dicti Fratres dictæ hereditatis incapaces essent, seu illam nollent, aut non possent habere, vel retinere; tunc, & eo casu dictus testator deuotos S. V. oratores Clericos domus S. D. Congregationis regularis S. E. intra mœnia eiusdem ciuitatis cum conditionibus, legibus, oneribus, & prohibitione, aliísque præmissis instituit, & substituit, & aliàs, prout in dicto testamento pleniùs continetur. Cùm autem P. S. Fratres Capuccini prædicti hereditatem prædictam repudiarint, & successiuè prædicti oratores vigore clausulæ substitutionis hereditatem huiusmodi acceptarint: cúmque locus, quem dictus testator domum, & Ecclesiam prædictam fieri, & construi descripsit, propter intemperiem aëris ex quibusdam paludibus, & pratis inibi existentibus prouenientem sit insaluber: dubiúmque sit, ne temporibus bellorum, aut vigentibus bellorum suspicionibus Ecclesiam fabricandam huiusmodi cùm esset prope Castrum Mediolaneñ. milites demolirentur: &, si Ecclesia construenda huiusmodi in alma Vrbe Roma fabricaretur, ipsiúsque testatoris corpus in proprio sepulchro dictorum Clericorum Regularium vbicumque reciperetur, seu vnum sepulchrum pro eodem testatore cum Epitaphio in magna Capella Ecclesiæ sancti D. prædictæ Congregationis construeretur; ex hoc profectò dicti oratores cæteris piis operibus in Vrbe commodius vacarent, quàm in loco designato prædicto. Supplicant igitur humiliter S. V. dicti oratores, quatenus in præmissis opportunè prouidentes, ipsósque oratores specialibus fauoribus, & gratiis prosequentes, eisdem oratoribus, vt vnam domum cum Ecclesia per dictum testatorem construi ordinatam, in alma Vrbe in aliquo loco congruo construere, & ædificare, vel iam constructam, & ædificatam, eísque legitimè concessam inhabitare, ac corpus dicti testatoris in eorum sepulchro, seu in dicta magna Capella recondere, seu recondi facere, aliaque ad quæ tenentur facere, bonaque per dictum testatorem relicta cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis, cuicumque seu quibuscumque personis pro se, suísque heredibus & successoribus quibuscumque pro pretio, seu pretiis hinc inde conueniendis in perpetuum vendere, & alienare, ac pretium exinde proueniens ædificata priùs, si opus fuerit, domo in aliorum bonorum stabilium hîc in Vrbe, vel alibi existentium dictæ domui erigendæ magis vtilium emptionem conuertere, liberè, & licitè valeant, concedere, & indulgere, ac plenam licentiam, & liberam facultatem impertiri: necnon omnia, & singula bona per dictum testatorem, vt præfertur, relicta, domui, & Ecclesiæ in Vrbe constructæ, vel construendæ huiusmodi perpetuò applicare, & appropriare; ipsósque oratores super præmissis per quoscumque quauis auctoritate quomodolibet molestari, vel impediri non posse: irritúmque etiam decernere, dictique testatoris voluntatem quoad hæc opportune, & sufficienter commutare dignemini de gratia speciali. Non obstañ. præmissis, ac, si opus sit, S. V. regulis de non tollendo iure quæsito, ac de vnionibus committeñ. ad partes, vocatis quorum interest, & exprimendo valore, necnon Lateraneñ. Concilij nouissime celebrati, vniones perpetuas prohibentis, aliísque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis; necnon domorum, & ordinum prædictorum, etiam iuramento, &c. roboratis statutis; priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis etiam illis, illorúmque superioribus, & personis, sub quibuscumque tenoribus, &c. & alias in contrarium quomodolibet concessis. Quibus omnibus, &c. derogare placeat: cæterísque contrariis quibuscumque cum clausulis opportunis. Fiat, vt petitur. V.

Et cum absolutione a censuris ad effectum; & quòd bonorum relictorum huiusmodi confines, situationes, vocabula, denominationes, quantitates, ac veri etiam annui valores habeantur pro expressis, seu in toto, vel parte exprimi possint. Et de concessione, indulto, in partitione, applicatione, appropriatione, commutatione, derogatione, aliísque præmissis, vt suprà, in forma gratiosa. Et cum opportuna, si videbitur, executorum deputatione, qui assistant, &c. etiam sub censuris, &c. cũ facultate aggrediendi, &c. inuocato, &c. brachij secularis, cum derogatione dictarum regularum Canc. latissimè extendenda; & quod præmissorum omnium & singulorum, etiã fruct. confin. inuoc. denominat. annex. qualit. nuncupat. aliorúmque necessariorum maior, & verior specificatio, & expressio fieri possit in litteris simul, vel ad partem expedieñ. & committatur Ordinario. Fiat. V. Datum Romæ apud S. Marcum Kal. Septembris, anno, &c.

Sexta formula esse potest † commutationis anniuersariorum in totidem Missas, ob eam causam, quòd illorum celebratio non valde conueniat institutis illius Congregationis, quæ ea celebrare tenebatur; quódque nullum emolumentum perciperet ex legatis ab ea relictis, quæ iam ab iis, qui Ecclesiam, vbi anniuersaria celebranda erant, conuersa fuerant in fabricam, ac reparationem eiusdem Ecclesiæ. Quamuis autem formula, & exemplum sit commutationis huiusmodi à sancta sede Apostolica obtentæ, non ideo tamen inde necessariò colligitur, ab inferiori, vtputa Episcopo, illam commutationem fieri non posse. Qua de re latiùs infrà suis locis, ac præcipuè *c.* 5. *quæst.* 11. nobis agendum erit. Quod etiam de aliis præcedentibus formulis, & exemplis commutationis vltimarum voluntatum dictum esse volumus. Iam verò præsentis formulæ, & exempli, (vbi etiam videre licet modum, quo delegatus ad executionem commissionis, seu mandati de commutando vltimam voluntatem deuenire debet, aut potest, cui similem quoque habes in prima, & quarta formula superiùs relatis;) tenor est huiusmodi: 65.

ANTONIVS BRVTVS I. V. D. Reuerendissimi in Christo Patris & D. D. Ioannis Lucij Dei, & sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Episcopi N. in spiritualibus Vicarius generalis, & in hac parte iudex, siue executor, & delegatus Apostolicus per litteras Apostolicas, de quibus infrà, specialiter, & expressè deputatus. Vniuersis, & singulis personis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus cuiuscumque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, & quacum-

quo

quę præfulgeant dignitate, seu quocunque fungantur officio, præsentes nostras litteras visuris, lecturis pariter, & audituris, salutem in Domino sempiternam. Noueritis, quòd infrascripta die pro parte, & ad instantiam RR. Præpositi, & Clericorum Regularium Congregationis A. oppidi B. diœcesis N. nobis præsentatæ fuerunt litteræ Apostolicæ S. in Christo Patris & Domini Nostri D. Pauli diuina prouidentia Papæ V. eius vera bulla plumbea ad chordulam canabis albi more Romanæ Curiæ in pendenti bullatæ in pergameno, & Latine scriptæ, aliasque in forma solita, & consueta iuxta Romanæ Curiæ stylum expeditæ; quas nos cum ea, qua decuit reuerentia recepimus, vidimus, & legimus, ac sanas siquidem, integras, & illæsas, non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vitio, ac suspicione carentes inuenimus, vt ex earum prima facie apparet, tenoris sequentis, videlicet: VICARIO Venerabilis fratris nostri Episcopi N. in spiritualibus generali, salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis, & honestis fidelium votis libenter annuimus, eaque voluntatis testantium interdum commutandæ fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Religiosorum Congregationis Clericorum Regularium A. oppidi B. N. diœcesis petitio continebat, quòd alias quidam Christi fideles pro deuotionis zelo, & affectu ducti in vltimis, vel aliis eorum voluntatibus, seu dispositionibus testamentariis nonnulla legata pia Ecclesiæ S. C. dicti oppidi, seu dilectis etiam filiis, confratribus confraternitatis sub inuocatione eiusdem S. C. in præfata Ecclesia canonicè institutæ cum hoc, quòd viginti octo anniuersaria, quorum nonnullis certus, & ab eisdem Christi fidelibus tunc designatus numerus presbyterorum interuenire, & interesse deberet, ac quadraginta Missæ quotannis celebrarentur, reliquerunt; prout in dictis eorum dispositionibus plenius dicitur contineri: postmodum verò dicta Ecclesia religiosis præfatis pro maiori diuini cultus in dicta Ecclesia augmento, ac incolarum dicti oppidi spirituali consolatione, necnon vnius Collegij religiosorum dictæ Congregationis erectione, & institutione ordinaria auctoritate, ac expresso dictorum Confratrum ad id accedente consensu, cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis vniuersis, ac oneribus quibuscumque illi quomodolibet incumbentibus concessa, dictumque Collegium Apostolica seu alia auctoritate erectum, & institutum fuit. Cum autem, sicut eadem petitio subiungebat, iuxta Regularium eorum institutorum normam, anniuersaria huiusmodi celebrare non consueuerint; & ex eo, quòd legata huiusmodi pro dictæ Ecclesiæ fabricæ reparatione aliisque illius fulcimentis, & paramentis per dictos confratres erogata fuerint, & nihil penitus præfatis Religiosis pro anniuersariorum huiusmodi celebratione de præsenti supersit, per alios presbyteros eadem celebrari facere non possint; proindeque plurimum cupiant eis, vt infrà, per nos, & sedem Apostolicam benignè prouideri. Quare pro parte dictorum Religiosorum nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus eos specialis gratiæ fauore prosequi de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur præfatos Religiosos dictæque Congregationis singulares personas, a quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes: huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ, de qua in his specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus eisdem Religiosis tot Missas celebrandi, quæ numero anniuersariorum prædictorum celebrandorum correspondeant, liberè, & licitè valeant, licentiam auctoritate nostra concedas, ac per Missarum, loco anniuersariorum huiusmodi, celebrationem perinde dictorum Christi fidelium voluntatibus satisfactum iri; easdemque illorum animabus perinde suffragari, ac si dicta anniuersaria plenè, & integrè celebrarentur: ipsosque Religiosos desuper à quoquam quouis prætextu, colore, vel ingenio molestari, perturbari, aut impediri non posse: sicque per quoscumque iudices, & causarum Palatii Apostolici Auditores iudicari, & definiri debere: ac irritum, & inane quicquid secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, dicta auctoritate decernas. Non obstantibus voluntatibus, quas in & quoad hoc sufficienter, & expressè commutamus; aliisque præmissis, ac quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Tusculi anno Incarnationis Dominicæ, &c. Pontificatus nostri anno, &c. Post quarum quidem præinsertarum litterarum Apostolicarum præsentationem, & receptionem nobis, & per nos sicut suprà respectiuè factam, pro parte præfatorum RR. Præpositi, & Clericorum Regularium Congregationis A. oppidi B. fuimus requisiti, quatenus pro debita præfatarum litterarum Apostolicarum executione eisdem RR. Præposito, ac Clericis Regularibus antedictis supradicti Monasterij S. C. licentiam auctoritate Apostolica concedamus, vt tot Missas in Ecclesia dicti eorum Monasterij celebrare, quæ numero anniuersariorum præfatorum celebrandorum correspondeant, liberè, & licitè possint, & valeant; & per Missarum loco anniuersariorum huiusmodi celebrationem perinde voluntatibus dd. Christi fidelium satisfactum iri; eosque illorum animabus perinde suffragari, ac si prædicta anniuersaria plenè, & integrè celebrarentur: ipsosque RR. Clericos Regulares desuper à quocumque quouis prætextu, ingenio, vel colore molestari, perturbari, vel impediri non posse: sicque per quoscumque iudices etiam causarum palatij Apostolici Auditores iudicari & definiri debere; ac irritum, & inane quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernamus, & declaremus; non obstantibus omnibus, quæ prælibatus S. D. N. Papa in præinsertis suis litteris Apostolicis voluit non obstare. Nos autem Antonius Brutus Vicarius, ac iudex, & executor delegatus Apostolicus antedictus visis primò per nos, ac diligenter inspectis, & consideratis præinsertis litteris Apostolicis, ac omnibus, & singulis in eis contentis, necnon cæteris circa prædicta videndis, & consideratis considerandis: attendentes, requisitionem prædictam fore iustam, & rationi consonam, quodque iusta petenti non est denegandus assensus; propterea eisdem Religiosis, vt tot Missas celebrare, quæ numero anniuersariorum præfatorum celebrandorum correspondeant, liberè, & licitè possint, & valeant, auctoritate

Apostolica

Apoſtolica prædicta nobis ſic, vt ſuprà, conceſſa, ſiue delegata concedendum duximus, prout concedimus; & per Miſſarum, loco anniuerſariorum huiuſmodi, celebrationem perinde dictorum Chriſti fidelium voluntatibus ſatisfactum iri, eaſdemque illorum animabus perinde ſuffragari, ac ſi dicta anniuerſaria plene, & integrè celebrarentur: ipsoſque Religioſos deſuper à quoquam quouis prætextu, colore, vel ingenio moleſtari, perturbari, aut impediri non poſſe: ſicque per quoſcumque iudices etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores iudicari, & definiri debere, ac irritum & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, eadem Apoſtolica auctoritate decernendum duximus, prout decernimus; non obſtantibus dictorum defunctorum voluntatibus, quas prælibatus S. D. N. Papa, vt ſuprà, commutauit, ac aliis omnibus, quæ in eiſdem ſuis litteris Apoſtolicis voluit non obſtare: & aliàs in omnibus, & per omnia iuxta earundem litterarum Apoſtolicarum formam, & tenorem; omni meliori modo, &c. In quorum fidem, & teſtimonium præmiſſorum præſentes noſtras patentes litteras exinde fieri, & per noſtrum, & Curiæ Epiſcopalis N. Notarium, & Cancellarium publicum infraſcriptum ſubſcribi, ſigillique noſtri, quo in talibus vtimur, iuſſimus, & fecimus impreſſione communiri. Datum N. ex Camera noſtræ ſolitæ audientiæ ſita in ædibus canonicalibus Cathedralis Eccleſiæ N. anno ab Incarnatione Domini, &c. Pontificatus prælibati S. D. N. Papæ anno, &c. ibidem præſentibus, &c. Signat. *Antonius Brutus Vicarius generalis, & delegatus Apoſtolicus.* & ſubſcript. *Franciſcus Berozonius Curiæ Epiſcopalis N. Notarius, & Cancellarius ſubſcripſit.*

Atque hæ quidem omnes formulæ ſunt earum commutationum, quæ à ſancta ſede Apoſtolica vel immediatè, vel per ſacram Pœnitentiariam, alióſve eiuſdem Sedis commiſſarios, & executores ea in re deputatos emanarunt.

Quibus pro *ſeptima*, & poſtrema formula vni-
66. cam ſubiiciam, commutationis † auctoritate ordinaria factæ, in qua præmiſſa generali citatione eorum, quorum intereſt, ratione ſingulorum onerum Miſſarum celebrandarum, quæ inibi exprimuntur ſimul cum nominibus defunctorum, qui ea onera impoſuerunt, & ſeruatis aliis de iure hac in re ſeruandis, quorum in præſcripto decreto reductionis fit mentio, prædicta ſingula Miſſarum onera ob tenuitatem eleemoſynæ, quæ pro iis ſubeundis tribuebatur, ad multo minorem Miſſarum numerum ſigillatim ab Ordinario reducuntur. Cuius quidem decreti tenor talis eſt:

AVRELIVS BRVNVS I. V. D. Reuerendiſſimi in Chriſto Patris & D. D. Franciſci Lucij, Dei, & S. Sedis Apoſtolicæ gratia Epiſcopi A. Comitis, &c. in ſpiritualibus, & temporalibus Vicarius generalis. Vniuerſis, & ſingulis perſonis tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis exiſtant, & quacumque præfulgeant dignitate, ſeu quocumque fungantur officio, quorum intereſt, intererit, aut intereſſe, quóſque infraſcriptum tangit negotium, ſeu tangere reſpectiuè poterit quomodolibet in futurum; ſalutem in Domino, & præſentibus noſtris fidem indubitatam adhibere. Noueritis, quòd, cùm aliàs coram nobis comparuiſſet R. P. Don Antonius Vailatus Congregationis Clericorum Regularium S. B. degens in domibus Conuentus, ſeu Collegij, & Eccleſiæ parochialis S. C. eiuſdem ciuitatis A. Syndicus, & Procurator R. Domini Præpoſiti, & Clericorum Collegij prædicti S. C. commorantium in dictis ædibus, ſeu domibus Collegij, nobiſque expoſuiſſet, quòd in prædicta eorum Eccleſia S. C. ipſi admodum RR. DD. Præpoſitus, & Clerici onus habeat celebrandi Miſſam vnam quotidianam ad altare S. Ioannis in dicta eorum Eccleſia ſitum, cum eleemoſyna librarum centum quinquaginta monetæ de præſenti currente in prædicta ciuitate A. quæ percipiebantur, prout etiam nunc annuatim percipiuntur ab Illuſtriſſimo Domino Balthaſſare Verutio vigore legati per eius anteceſſores dicto altari facti. Item ad idem altare habebant aliud onus vnius Miſſæ ſingulis diebus feſtiuis cum eleemoſyna lib. 60. tantùm; quæ annuatim pariter percipiuntur à Domino Ludouico Verantio vigore alterius legati ad dictum altare facti. Item habebant aliud legatum celebrandi Miſſam vnam ferialem ſingulis hebdomadis ad altare ſancti Franciſci, ad quod tranſlatus exiſtit titulus S. Agnetis, cum eleemoſyna lib. 16. quæ exigebantur ſingulis annis à Domino Petro Martyre de Vberto. Item aliud onus vnius Miſſæ ferialis ſingulis hebdomadis ad altare ſancti Petri, pro titulo SS. Coſmæ, & Damiani ad dictum altare tranſlato, cum eleemoſyna lib. 16. & ſol. 8. ſingulis annis, quæ percipiuntur à Dominis Regentibus Hoſpitalis S. Quirici nuncupati: nec non etiam aliud legatum habebant celebrandi Miſſam vnam ferialem ad altare ſancti Iacobi, pro titulo ſancti Martini ad illud tranſlato, cum eleemoſyna lib. 20. percipiendarum ſingulis annis ab heredibus q. Domini Bernardini Vulpij: ad idémque etiam altare ratione alterius tituli tenebantur ipſi admodum RR. DD. Præpoſitus, & Clerici celebrare duas Miſſas feriales cum eleemoſyna lib. 40, ſingulis annis. Item ad dictum altare S. Petri, pro titulo SS. Coſmæ, & Damiani ad illud tranſlato, habebant, prout etiam habent, onus celebrandi duas Miſſas feriales ſingulis hebdomadis cum eleemoſyna lib. 32. inſupérque etiam habebant, & habent aliud onus ad altare maius dictæ ſuæ Eccleſiæ Miſſas quatuor etiam ſingulis hebdomadis celebrandi cum eleemoſyna lib. 60. ſingulis annis, & ad dictum altare, pro titulo SS. Geruaſij, & Protaſij, extat etiam aliud legatum libr. 40. ſingulis annis, cum onere Miſſarum duarum non ferialium in hebdomada, tenebantúrque etiam, prout tenentur, ipſi admodum RR. DD. Præpoſitus, & Clerici celebrare Miſſam vnam ſingulis diebus feſtiuis ad altare B. Virginis Mariæ, pro titulo S. Iacobi ad illud tranſlato, cum eleemoſyna lib. 60. virtute legati dicto altari facti; ad altare autem S. Euſebij poſitum in dicta Eccleſia tenebantur, & de præſenti tenentur, celebrare Miſſas duas feriales ſingulis hebdomadis, cum eleemoſyna libr. 38. quotannis. Verùm, cùm prædicti fructus, redditus, & prouentus, & ſeu ficta, vel liuella, quæ ab ipſis ſingulis annis percipiuntur intuitu, & contemplatione dictorum reſpectiuè beneficiorum, non ſuppetebant ad celebrationem dd. Miſſarum, & ſatisfactionem dictorum onerum, & ad alias expenſas, quas prædicti admodum RR. DD. Præpoſitus, & Clerici indies ſubire coacti erāt. & ob id ipſi RR. DD. Præpoſitus, & Clerici onera huiuſmodi adimplere, & ſuſtinere nequibant, & nequeunt. & ideo ſibi in præmiſſis opportunè prouideri, & onera celebrationis dd. Miſſarum ad aliquam metam rationabilem, iuxta fructuum, redituum, & prouentuum dd. beneficiorum, & legatorum præfatorum quantitatem reduci,

&

& limitari per nos humiliter præsentatus R. P. Don Antonius dictis nominibus supplicauerit. Nos autem Aurelius Brunus Vicarius antedictus, prædictis attentis, volentes in præmissis iuris ordine seruato procedere; propterea per edictum publicum, seu citationem generalem tam prædictis omnibus, vt suprà nominatis, qui annuatim soluere tenentur dictos fructus, reditus, & prouentus intimatú, quàm etiam in valuis anterioribus dictæ parochialis Ecclesiæ S.C. prædictæ ciuitatis A. de mandato nostro affixum, & executum citari mandauimus, & fecimus omnes, & quascumque personas tam Ecclesiasticas, quàm seculares cuiuscumque status, gradus, ordinis, & conditionis existerent, & quacũque præfulgerent dignitate, seu quocumque fungerẽtur officio in prædictis interesse habentes, seu quos negotium huiusmodi tãgere quomodolibet posset in futurum, pro certo peremptorio termino tunc præfixo, & statuto ad comparẽdum coram nobis, & contra prædicta omnia, & singula nobis exposita, necnon instrumenta, iura, & monimenta quæcumque pro prædictorum verificatione exhibita, producta, & repetita dicendum, opponendum, & allegandum quicquid dicere, opponere, & allegare volebant, & intendebant; videndómque & audiendum quascumque informationes super prædictis, vt suprà, expositis recipi; & ad allegandum, quare per nos procedi non deberet ad reductionem, & limitationem prædictas, & ad alia superinde necessaria, congrua, & opportuna. Cuius quidem citationis termino adueniente comparuit in iudicio legitime coram nobis prædictus admodum R. P. Don Antonius Vailatus procurator antedictus dictis nominibus præfatorum multùm RR. DD. Præpositi, & Clericorum dictæ Ecclesiæ S.C. præfatæ ciuitatis A. & prædictorum citatorum, debitóque tempore expectatorum, & non comparentium contumaciam accusauit: & in eorũ contumaciam, ad docendum de prædictis prædictus admodum R. Don Antonius coram nobis repetiit, & reproduxit decretum in prima Synodo Diœcesana A. per prælibatum R.D.D. Franciscum Episcopum in præsenti ciuitate A. de anno 1599. celebrata de his, quæ pertinent ad celebrationem Missarum; in qua reductio dictarum Missarum fuit facta, iuxta dispositionem sacri Trid. Conc. quo quidem decreto, & contentis in eo, stantibus & attentis: idem R. Don Antonius Syndicus, & procurator antedictus prædictas omnes Missas ad quarum celebrationem ipsi admodũ RR.DD. Præpositus, & Clerici tenentur, & obligati sunt, ad aliquam metam rationabilem reduci, & limitari per nos humiliter dictis nominibus supplicauit. Nos autem, viso priùs dicto decreto coram nobis producto, seu reproducto, vt suprà, eóque ritè perpenso, & cæteris circa prædicta videndis; attendentésque petitionem prædictam fore iustam, & rationi consonam; volentésque in præmissis, prout decet, opportunam exhibere prouisionem: ideo auctoritate ordinaria Curiæ Episcopalis A. nobis cõmissa, & concessa, & qua fungimur, vti Vicarius prædictus, & aliàs omni meliori modo, via, forma, iure, & causa, quibus meliùs possumus, & debemus, prædictum onus Missæ quotidianæ præd. altaris S. Ioannis in dicta Ecclesia S. C. fieri ad nunnes Missas festiuas de præcepto, demptis diebus Dominicis, & tribus diebus ferialibus, singolis hebdomadis celebrandas: onus autem Missæ singulis diebus festiuis celebrandæ vigore eleemosynæ per dictum Dominum Ludouicum Verantium persoluendæ, ad Missas singulis diebus Dominicis: legatum verò Missæ ferialis singulis hebdomadis, cuius eleemosyna singulis annis percipitur à D. Petro Martyre Vberto, ad Missas viginti singulis annis, prædictũ verò onus vnius Missæ ferialis singulis hebdomadis ad altare S.Petri, pro titulo SS.Cosmæ, & Damiani spectans DD.Regentibus Hospitalis S.Quirici nuncupati, ad Missas non feriales tantùm singulis annis, onus autem vnius Missæ ferialis incumbens altari S.Iacobi, pro titulo S. Martini ad Missas 26. feriales tantùm singulis annis: præfatum verò onus duarum Missarum ferialiũ, quæ celebrari debebant ad altare prædictum S.Iacobi, pro titulo pręd. S.Martini, ad vnam Missam ferialem singulis hebdomadis, onus autem prædictarum duarum Missarum ferialium per dd. admodum RR. DD. Præpositum, & Clericos celebrandarum ad prædictum altare S.Petri pro d. titulo SS.Cosmæ, & Damiani, ad Missas quatuor feriales singulis mensibus: præd. verò onus Missarum quatuor ferialium singulis hebdomadis incumbens altari maiori dictæ Ecclesiæ, pro legato librarum 60. ad septem tantùm Missas feriales singulis mensibus: & legatum duarum Missarum non ferialium ad dictummet altare maius factum, ad vnam Missam ferialem tantùm singula hebdomada. necnon onus vnius Missæ singulis diebus festiuis incumbens altari Beatissimæ Virginis Mariæ pro titulo S.Iacobi, ad vnam tantùm Missam singulis diebus Dominicis: & prædictum onus duarum Missarum ferialium, ad quarum celebrationẽ tenebantur ipsi RR. DD. Præpositus, & Clerici pro altari S.Eusebij, ad vnã Missam ferialem tantùm, stantibus rebus, prout stant, & præsertim decreto prædicto in dicta prima Synodo Diœcesana celebrata, iuxta formam sacri Concilij Tridentini facta respectiuè reducenda, & limitãda, vt suprà, & prout suprà prædictósque RR. DD. Præpositum, & Clericos ad plures Missas, attenta tenuitate fructuum dictorum beneficiorum, & modicitate dictorum legatorum minime teneri, nec obligatos esse de cætero, & in futurum, decernendum, & declarandum respectiuè duximus; prout reducimus, limitamus, decernimus, & declaramus per præsentes. Inhibentes insuper, prout per præsentes inhibemus vobis omnibus, & singulis antedictis, ne præd. adm. RR. Præpositum, & Clericos ad plures Missas occasione prædictorum beneficiorum, & legatorum celebrandum, seu celebrari faciendum cogatis, vel compellatis, vel aliquam desuper molestiam eis præstetis, seu inferatis: & hoc citra præiudicium omnium, & quorumcumque iurium respectu temporis præteriti quibusuis personis forsan competentibus. In quorum omnium, & singulorum fidem, & testimonium præsentes nostras litteras exinde fieri, manúque nostra subsignatas per nostrum Curiæ Episcopalis A. Notarium publicum infrascriptum subscribi, sigillique nostri, quo in talibus vtimur, iussimus & fecimus impressione communiri. Datum A. ex Episcopali Palatio, die, &c. ibidem præsentibus, &c. omnibus testibus ad prædicta vocatis specialiter, atque rogatis.

Et quia ego Franciscus Berozonus ciuis, & Not. A. & Curiæ causarum Episcopatus dictæ ciuitatis A. Cancellarius, & in archiuio Curiæ Romanæ descriptus prædictis interfui, & de ipsis rogatus extiti, idem in fidem prædictorum sic subscripsi & signaui rogatus & requisitus. Signi locus, sigilli locus. *Aurelius Brunus Vicarius generalis.*

Atque ex hac formula ordinariæ commutationis, seu reductionis Missarum, aliæ, cùm opus fuerit, mutatis mutandis facile formari possunt. quamuis

67. tis & ea commutatio † quoad reductionem, cuius suprà in quarta formula mentionem fecimus, cùm fieri mandetur à Papa, seruata forma Concilij Trid. quod Episcopis facultatem ea in re concedit, facta dicatur ab ordinario; excitata in eo potius auctoritate ordinaria, quàm facta ex delegatione Apostolica, iuxta *cap. licet, de offic. ordin.* de quo latiùs *inf. cap. 5. quæst. 11.* vbi de potestate, quam habet ordinarius in commutationibus vltimarum voluntatum, præsertim in reductionibus Missarum, fusiùs agemus. Interim autem ex his finis sit præsenti quæst. ac simul huic 2. capiti.

CAPVT III.

Quo iure introducta sit commutatio vltimarum voluntatum.

SVMMÆ RERVM.

1. *Nominis, iuris, variæ significationes sunt apud Latinæ linguæ scriptores, & Iurisperitos, remissiue; & num. 7.*
2. *Ius aliud publicum, aliud priuatum; & hoc aut naturale, aut gentium, aut ciuile: & ibi quid vnumquodque horum sit.*
3. *Ius reddere dicitur prætor, licèt iniquè decernat, relatione facta ad id, quod eum facere conuenit.*
4. *Ius sumitur pro loco, in quo ius redditur; & pro discussione causæ coram iudice; num. 5. Item pro necessitudine; num. 6. & pro potestate legitima aliquid faciendi; num. 7. & ibi, ac num. 10. quomodo iuris nomen in hoc capite sumatur.*
8. *Ius aliud diuinum, aliud humanum: diuinum aliud naturale, aliud positiuum; humanum aliud gentium, aliud ciuile, aliud Canonicum.*
9. *Ius ab aliquibus diuiditur in naturale, & positiuum, seu legale; positiuum autem in diuinum, & humanum; atque hoc in ius gentium, ciuile, & Canonicum.*
10. *Ius sumitur etiam pro causa, seu ratione.*
11. *Quot quæstiones in hoc capite sint disputanda.*
12. *Virtutes, seu officia legis quatuor sunt, permittere, vetare, præcipere, & punire.*
13. *Commutatio vltimarum voluntatum non est contraria iuri naturali; & multis num. seqq.*
14. *Iura naturalia sunt immutabilia; & duob. n. seqq.*
15. *Præcepta Decalogi sunt diuina naturalia, & indispensabilia.*
16 *Lex naturalis nec in toto, nec pro parte potest lege humana abrogari.*
17. *Ius naturale quid sit secundùm Iurisconsultum, & Imperatorem; & quid secundùm Isidorum, & Gratianum; & quid secundùm Theologos; cum num. seq.*
18. *Naturali iure omnes liberi nascebantur.*
19. *Ius gentium est quoddam ius naturale saltem secundarium; & quid illud sit, & quinam contractus hoc iure introducti sint; num. 20.*
21. *Theologorum potius, quàm Iurisconsultorum sententiæ standum est, cùm de iure diuino explicando, aut statuendo agitur.*
22. *Ius naturale in præceptis Decalogi, aut ius gentium in contractibus ab eo introductis an immutari addendo, vel detrahendo aliquid possit; & multis seqq.*
23. *Vsucapio detrahit iuri gentium, non autem naturali.*
24. *Ius naturale in contractu matrimonij, & ius gentium in contractu venditionis, & in donatione immutatum est.*
25. *Intellectus l. in re mandata, C. mand. & l. 1. C. de sacros. Eccles. & plurib. num. seqq.*
26. *Vltima voluntas & successio an, & quomodo sit de iure gentium, vel naturali; aut de iure ciuili; & num. 31.*
27. *Patres veteris Testamenti, qui aliquid per vltimam voluntatem disposuerunt; & num. 32.*
28. *Intellectus l. qua ratione, §. ita quoque res, ff. de acquir. rer. domin. & num. seq.*
29. *Ius gentium est naturale non simpliciter, sed secundarium, contra ius tamē naturale induxit dominiorū distinctionem, ac seruitutes; num. 30.*
31. *Testamenta, & successiones an sint de iure naturali, aut gentium, vel solo ciuili.*
32. *Patrum veteris Testamenti dispositiones an fuerint propriè testamenta.*
33. *Commutatio vltimæ voluntatis non potest fieri sine causa.*
34. *Commutatio vltimarum voluntatum non est à iure naturali introducta; cum aliquot num. seqq.*
35. *Iuris gentium quænam sint secundum ius ciuile, & quæ secundùm ius Canonicum.*
36. *Diuisio iuris à Iurisconsultis allata in ius naturale, gentium, & ciuile, quomodo concilietur à Molin. cum diuisionibus Theologorum.*
37. *Ius natura secūdùm Theologos quid complectatur.*
38. *Executio vltimæ voluntatis aliquo modo conformis est iuri, seu rationi naturali.*
39. *Æquitas, & ius inter se differunt. & naturalis æquitatis vis, & exempla, remissiue; num. 40.*
41. *Commutatio vltimæ voluntatis conformis erit naturali æquitati, & rationi, vbi voluntas illa sit legitima, minimè verò conformis, si voluntas legitima non sit; & num. seq.*
42. *Voluntas testatoris si in totum seruari nequit, seruari debet quantum potest.*
43. *Matrimonium alias indissolubile iure naturali, dissolui potest vno ex infidelibus coniugibus conuerso, si alter nolit in matrimonio manere sine contumelia Creatoris.*

PRÆTERMISSIS omnino pluribus, iisque valde etiam inter se diuersis præmissi nominis, iuris, † significa- 1.
tionibus, quas fusius nonnullis quoque allatis ad eas confirmandas exemplis prosequuntur inter cæteros Latinæ linguæ scriptores Ambrosius Calepinus *in suo Dictionario*, Marius Nizolius *in Thesauro Ciceroniano*, & Auctor *Thesauri linguæ Latinæ*; atque inter Iurisperitos Antonius Nebrissensis *in suo Vocabulario iuris*, Schardius *in Lexico iuridico*, Verrutius, & Spiegelius *in suis Lexicis iuris*, Albericus *in solemni Dictionario iuris*, Milus, Bertachinus, & Brixiensis *in suis repertoriis iuris*, & Brissonius *de verborum iuris significatione*, & hi omnes in verbo, *Ius*: aliquid de iis dumtaxat prædicti nominis significationibus afferamus, quæ propiùs ad rem nostram videntur accedere.

Iuris igitur nomen non omnino hic accipimus, prout sumpsit, ac diuisit, cuiusque membri diuisionis definitionem, & exempla afferens Vlpian. I.C. *in l. 1. §. huius studij, cum §§. & ll. seqq. ff. de iust. & iur.* necnon & Iustinianus Imperat. *Instit. eod. tit. §. vltimo, & Instit. de iure nat. gent. & ciuil.* per tot. vt † 2.
aliud

aliud sit publicum, quod ad statum Reip. Romanæ
spectat, & in sacris, in sacerdotibus, & Magistrati-
bus consistit; &, vt addit glos. *d. §. huius studij, verbo,*
in sacris, consistit & in aliis, de quibus *in l. penult. ff.*
ad leg. Iul. maiest. & l. 1. ff. solut. matr. & §. cum in suo, Inst.
de rer. diuis. aliud priuatum, quod ad singulorum vti-
litatem pertinet; & hoc triplex est, naturale, colle-
ctum nimirum ex naturalibus præceptis, quæ etiam
animantibus communia sunt, qualis est liberorum
procreatio, & educatio; aut gentium, collectum ex
præceptis, quæ solis, omnibúsque hominibus com-
munia sunt, veluti erga Deum religio, vt parētibus,
& patriæ pareamus; aut ciuile, collectum ex præ-
ceptis ciuilibus, quæ vnusquisque populus sibi con-
stituit. quam etiam ferè diuisionem videre est apud
Isidor. *lib. 5. etymol. à cap. 4. ad* 8. relatum à Gratian. *in*
cap. ius autem, & multis seqq. *dist.* 1. licèt idem Isidor.
sup. *cap* 2. & 3. relatus ab eodem Gratian. *cap. 1. &*
quatuor seqq. ead. dist. aliter & breuiùs ius distinguat.
Neque præcisè hoc loco ius sumimus in eum sen-
3. sum, quo, † vt ait I.C. *l. pen. ff. de inst. & iur.* prætor
ius reddere dicitur, etiam cùm iniquè decernit, re-
latione scilicet facta nō ad id, quod ita prætor fecit,
sed ad illud, quod prætorem facere conuenit. neque
in ea significatione, qua, vt idem I.C. *ibidem* monet,
4. ius dicitur † locus, in quo ius redditur. neque præ-
5. cisè, prout sumitur † pro iudicio, quod pars ea fori
est, in qua causa discutitur, seu causæ discussio co-
ram iudice, *cap. forus*, cum ibi not. *de verb. sign.* quo
modo dicitur confessio in iure fieri, quæ fit in iudi-
cio, seu coram iudice, *cap. 1. & fin. de confess. & l. vn. C.*
6. *eo. tit.* aut pro † necessitudine; sicut dicitur ius agna-
7. tionis, vel affinitatis, *l. fin. ff. de inst. & iur.* aut pro †
potestate legitima aliquid faciendi, vt *in l. 1. ff. ad leg.*
falcid. l. Proculus, ff. de damn. infect. necnon in multis
locis apud Ciceronem, & Rhetores adductis a Bu-
dæo ad *l. vsufructuarius, ff. de vsufr.* aut in aliis signi-
ficationibus, de quibus Rebuff. *in l. quid aliud, & l.*
verbis legis, ff. de verb. significat. Verùm sumimus hic
nomē iuris illius, quod hominibus innotescit; prout
diuiditur à Theologis post D. Thom. 1. 2. *quæst.* 91.
cum multis sequentib. ferè per tot. & 2. 2. *quæst.* 57.
8. *art.* 2 & 3. in † diuinum, & humanum; ac rursus di-
uinum in ius diuinum naturale, de quo Psal. 4. *Mul-*
ti dicunt: quis ostendet nobis bona? signatum est super
nos lumen vultus tui Domine; necnon Exod. 20. *Matth.*
19. & *Rom.* 13. in præceptis Decalogi explicatum: &
diuinum positiuum, quod est de Sacramentis, & fi-
de, iuxta illud Matth. vlt. *docentes eos seruare omnia,*
quæcumque mandaui vobis. humanū verò in ius gen-
tium ciuile, & Canonicum, vel, vt ab iisdem diuidi-
9. tur cum Aristotele *lib. 5. Ethic. c. 7.* in † ius naturale,
& positiuum, seu legale: positiuum autem in diui-
num, & humanum; quod deinde diuiditur in ius
gentium, ciuile, & Canonicum, qua de re videri pos-
sunt ex Theologis Sot. *de iust. & iur. lib. 5. quæst. 3. art.*
1. Leonard. Less. *de virtut. Card. lib. 2. cap. 2. dubit. 1. &*
2. Molin. *de iust. & iur. tract. 1. disput. 3. cum trib. seqq.*
Ioan. Azor *instit. moral. lib. 6. cap. 2. per tot. & lib. 7.*
cap. 33. quæst. 4. & 5. necnon Franc. Suarez *tract. de le-*
gib. lib. 1. cap. 3. lib. 2. cap. 5. & tribus seqq. & cap. 17. vs-
que ad fin. illius libri lib. 3. in princ. & cap. 1. 2. & 3. lib.
7. in princ. & cap. 1. cum tribus sequentibus, ac denique
lib. 10. in princ. & cap. 1. ac 2. ex Canonistis, Couarr.
reg. peccatum, 2. part. §. 11. num. 2. 3. 4. & 5. ac lib. 4. var.
resol. cap. 17. num 1. & 2. lib. 2. cap. 3. num. 1. lib. 3. cap. 6.
n. 7. ac lib. 4. cap. 19. ferè per tot. Summistæ *in ver-*
bo ius, aut *verbo lex*. Itero sumimus hic ius, prout et-
10. iam accipitur † pro causa, & ratione; quomodo di-
citur aliquid iure, hoc est, meritò, & aliquā ob cau-
sam, seu rationem fieri; vt *in l. in fraudem, §. si prin-*
cipalis, ff. de iur. fisc. ibi, iure, ac meritò restitui postu-
lantur; & apud Cic. *in Vatinium*, meritò, & iure
commouebamur; & *in Catilinam*, deinde præto-
res meritò, & iure laudantur. Quæ cum ita sint,
meritò nos cap. hoc 3. in quo agere proposuimus,
quo iure introducta sit commutatio vltimarum vo-
luntatum, † quatuor habebit quæstiones, quarū pri- 11.
ma erit, an introducta sit iure diuino naturali; secū-
da an iure diuino positiuo; tertia, an iure humano;
quarta, & postrema, quam ob causam, seu rationem
ea introducta sit: vbi etiam per modum corollarij
subiiciemus, an commutatio vltimarum volunta-
tum fauorabilis sit, vel potiùs odiosa: quod quidem
inquirere admodum vtile erit, vt inde cognoscatur,
an, cùm de ea dispositione dubium aliquod subori-
tur, restrictio, vel potiùs ampliatio facienda sit; ex
vulgata enim iuris regula odia restringi, & fauores
conuenit ampliari. *cap. odia, de reg. iur. in 6.* cu simil.
QVÆRO igitur PRIMO in hoc cap. An
commutatio vltimæ voluntatis sit inducta iure di-
uino naturali?
Duas inspectiones habet hæc quæstio, (quas et-
iam proportionabiliter duæ seqq. habebunt,) alte-
ram, an sit contra ius naturale commutatio vltimæ
voluntatis; alteram, an potiùs eidem iuri ita sit con-
formis, vt dici possit ab eo inducta: cui necessariò
præmittenda est prior inspectio. Si enim contra ius
naturale esset eiusmodi commutatio, statim con-
stat, non esse ab eo introductam; si autem non re-
pugnet iuri naturali, non ideo ab eo inducta dicen-
da est, sed potest medio modo, hoc est, negatiuè se
se habere, ac permissiuè. nam inter † quatuor virtu- 12.
tes, seu officia legis, quæ recensentur *in l. legis vir-*
tus, ff. de leg. & cap. fin. dist. 3. permissio quoque nu-
meratur. Ex reliquis, quæ sunt vetare, præcipere, &
punire, cùm postremum ad rem nostram non perti-
neat, reliqua satis in prædictis duabus inspectioni-
bus continentur; quas in hac etiam quæst. duabus
conclusionibus absoluemus.
PRIMA CONCLVSIO. Commutatio vlti-
marum voluntatum † non repugnat, seu contraria 13.
est iuri naturali Probatur primò; quia iura natura-
lia † sunt immutabilia. *§. sed naturalia, Instit. de iur.* 14.
nat. gent. & ciuil. Naturalia quidem iura, (inquit *ibi*
Imper.) quæ apud omnes gentes peræque obser-
uantur, diuina quadam prouidentia constituta sem-
per firma, atque immutabilia permanent: quod &
tradidit Gratian. *§. naturale ius, dist. 5. circa initium, &*
§. naturale ergo ius, dist. 6. ad fin. ac rursus *§ dignitate*
verò, 8. dist. ex Aug. *in lib. confess.* relato *in cap. quæ con-*
tra, eadem dist. & suadet optimus text. vbi glos. rece-
pta, *verbo, non potest, de restit. spoliat.* sententiáque
Theologi *in 3. sent. dist.* 37. post alios Suarez *d. lib. 2.*
de leg. cap. 14. num. 5. & 7. S. Thom. *1. 2. quæst. 94. art. 5.*
dum probat, legem naturæ quoad communia præ-
cepta mutari non posse: necnon idem S. Thom. 1. 2.
quæst. 91. art. 4. & quæst. 98. art. 5. dum ibi docet, † præ- 15.
cepta Decalogi esse diuina naturalia; iuncto eo, quod
idem tradit *quæst. 100. art. 8.* & *ibi* Molin. & *d. tract. 1.*
disp. 4. Suarez *d. lib. 2. de leg. cap. 15. num. 16.* præcepta
Decalogi esse omnino indispensabilia. qua tamē de
re videndum est quod dicemus inf. *c. 4. q. 3. concl. 2.* ac
præcipue Azor *d. lib. 6. instit. moral. c. 1. q. 2. vsque ad 5.*
qui *dicta q. 2.* ex communi Theologorum sententia
docet † legem naturalem nec ex toto, nec pro parte 16.
posse lege humana abrogari. & ea, quę sunt iuris na-
turalis esse simpliciter, & absolutè immutabilia; idē
docet, ac tuetur *d. cap. 6. quæst.* 5. Cùm autem videa-
mus per summum Pontificem fieri plerasque com-

mutationes vltimarum voluntatum; qui quidem
stylus facit ius, *cap. ex literis, de consti.* cum simil. im-
mo etiam id Episcopis, & aliis à iure conceditur, vt
latius ostendemus *cap. 5. fere per tot.* inde apertè
constat, huiusmodi commutationes iuri diuino na-
turali nequaquam aduersari. Secundò probatur, quia
17. siue ius naturale † illud tantùm dicamus, quod
commune est etiam animantibus, vt ait I.C. *in l. 1. §.*
ius naturale, ff. de iust. & iur. & Imper. *Inst. de iur. nat.*
gent. & ciuil. in princ. siue cum Isidor. *lib. 5 etymol. cap.*
4. relato à Grat. *c. ius naturale, dist. 1.* illud, quod est
commune omnium nationum, eo quòd vbique in-
stinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur, vt
viri, & feminæ coniunctio, liberorum successio,
(aliàs, ac melius, susceptio), & educatio, commonia
omnium possessio, & omnium vna libertas; (natu-
18. rali enim iure † omnes liberi nascebantur, vt dici-
tur *in l. manumissiones, ff. de iust. & iur. & §. ius autem*
gentium, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.) acquisitio eo-
rum, quæ cœlo, terra, marique capiuntur; item de-
positæ rei, vel commẽdatæ, (alias commodatæ,) re-
stitutio; violentiæ per vim repulsio. nam hoc, aut,
si quid huic simile est, nomquam iniustum, sed na-
turale æquúmque habetur: siue denique dicamus
cum S. Thom. 1. 2. *quæst. 91. & 98. art. 5. quæst. 99. art.*
2. *& quæst. 100. art. 1. 3. 5. & 7.* cæterisque Theolo-
gis, maximè mox citat. ius naturale, seu legem na-
turæ contineri in præceptis Decalogi, seu in deter-
minatis principiis moralibus: nunquam prohibe-
tur commutatio vltimarum voluntatum; sed ne-
que inter naturalia præcepta numeratur omnimo-
da vltimarum voluntatũ executio. Et in specie com-
mutationem vltimarum voluntatum non esse con-
tra ius naturale, sentiunt glos. *Clem. quia contingit,*
verbo, Apostolica, de relig. dom. & *ibi* Card. *not. 10.* &
alij, quos refert, & sequitur Mandos. *in praxi signat.*
grat. verbo, seu tit. commutatio vltima voluntatis, vers.
plures concludunt; dum asserunt, Papam solum re-
gulariter commutare posse vltimas voluntates, quia
solus est supra ius, proculdubio humanum, non au-
tem diuinum positiuum, aut naturale, vt latiùs *cap.*
5. quæst. 4 ostendemus.

19. Neque obstat, si dicatur, † ius gentiũ esse quod-
dam ius naturale saltem secundarium, vt satis con-
stare videtur ex *d. cap. ius naturale, dist. 1. d. §. sed na-*
turalia, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. dum vtrobique
ius naturale dicitur, quod commune est omniũ na-
tionum, & apud omnes gentes peræque obseruatur;
quomodo etiam describitur ius gentium à I. C. *d. l.*
1. §. vlt. Imper. *d. §. ius autem gentium, Instit. de iur. nat.*
gent. & ciuil. necnon Isidor. *d. lib. 5. etymol. cap. 6.* rela-
to *in d. cap. ius gentium, dist. 1. in fin.* apertissimè verò
ex *§. singulorum, & §. venditæ verò res, Instit. de rer. diu.*
ibi, rectè dicitur & iure gentium, id est, iure natura-
20. li id effici. Ex iure autem gentium † introducti sunt
contractus emptionis, & venditionis, locationis, &
conductionis, societas, depositum, mutuum, & alij
plerique contractus, vt habetur *in l. ex hoc iure, ff. de*
iust. & iur. & d. §. ius autem gentium. quos quidẽ con-
tractus inter vltimas voluntates censendos esse,
ostendimus *cap. praced. quæst. 1. circa med.*

Respondetur enim primò, nos, vt iam admonui-
mus, in hac quæstione non accipere ius, legémque
naturalem, prout sumitur à Iurisperitis, sed prout à
Theologis, nimirum pro lege naturæ, quæ in præ-
ceptis Decalogi continetur, & explicata fuit ab ipso
Deo, dicitúrque lex diuina naturalis: quibus ma-
gis accedit Isidor *d. cap. ius naturale*, vt patet ex eius
verbis mox cit. iuncto *cap. 1. dist. 1.* vbi dicit idẽ Isid.
omnes leges aut diuinæ sunt, aut humanæ; & fa-
uet ipsemet Iustin. Imper. *d. §. sed naturalia, Instit. de*
iur. nat. gent. & ciuil. his verbis, naturalia iura, quæ
apud omnes gentes peræque obseruantur diuina
quadam prouidentia constituta; agnouit quippe
Christianus Imper. ius naturale esse à Deo constitu-
tum, quod non agnouerat Ethnicus I. C. Vlpianus
Christianorum insecutor *in d. l. 1. §. ius naturale, ff. de*
iust. & iur. atque adeò, † cùm de iure diuino expli- 21
cando, seu statuendo agatur, quod proprium Theo-
logorum est, eorum potius in dubio, quam Iurispe-
ritorum sententiæ standum erit: certum est enim
peritis in qualibet arte, ac facultate, cùm de re ad
eam spectante agitur, potius, quàm aliis, standum
esse, *l. 1. ff. de ventr. inspic. cap. fraternitatis, de frig. &*
malef. cum ibi not. & aliis ad id adductis per Mas-
card. *de probat. concl. 116. num. 6. & concl. 1174. num. 1.*
cum aliquot seqq.

Respondetur secundò, † aliud esse, contractus 22.
aliquos fore de iure gentium, ita, vt omnino tolli à
genere humano nequeant; aliud verò non posse
aliquid circa contractus ipsos immutari addendo,
vel detrahendo: quod & in aliquibus præceptis na-
turalibus, ac Decalogi fieri posse admittunt Theo-
logi post S. Thom. 1. 2. *quæst. 94. art. 4. & quæst. 100.*
art. 8. & 2. 2. quæst. 57. art. 2. atque in iure naturali
quoad additionem, in iure autem gẽtium quoad de-
tractionem quoque admittunt Iurisperiti, vt cõstat
ex *d. §. ius autem gentium, Inst. de iur. nat. gent. & ciuil.*
& l. ius ciuile, ff. de iust. & iur. iuncta glos. *verbo, iuris*
communi; vbi nonnulla refert exempla. licèt, quate-
nus putat glos. per vsucapionem detrahi iuri natu-
rali, fallitur; vsucapio enim † solùm detrahit iuri 23.
gentium, quo inducta est diuisio rerum, ac dominio-
rũ distinctio, *l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur.* Nos, quoad
ius naturale, exemplum illud addere possumus,
quòd ad contractum matrimonij, qui est de iure
naturæ, *d. §. ius naturale, & d. cap. ius naturale*, ali-
quando quis ex causa redditur inhabilis; isque con-
tractus, nisi certa forma seruetur, nullus decernitur
à iure humano, vt per Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1. vers.*
qui aliter, de reformat. matrim. & illud, quòd contra-
ctus venditionis, qui est de iure gentium, *d. l. ex hoc*
iure, & d. §. ius autem gentium, omnino rescinditur,
postquam est celebratus. *l. 2. & tot. ferè tit. C. de re-*
scind. vendit. sicut & donatio multis de causis reuo-
catur, vt *in tot. tit. C. de reuoc. donat.*

Ex quo etiam facile soluitur, quod † obiici pote- 25.
rat tum ex *l. in re mandata, C. mand.* vbi dicitur, quòd
quisque rei suę est moderator, & arbiter, quod & so-
lo naturali lumine ductus prodidit M. Tullius *in ora-*
tione pro L. Cornelio Balbo, & pro Roscio Amerino Co-
mœdo: tũ etiam ex *l. 1. C. de sacros. Eccl.* vbi ait Imper.
nihil esse, quod magis hominibus debeatur, quàm,
vt supremæ voluntatis, postquam iam amplius aliud
velle non possunt, liber sit stylus: ex quibus verbis
colligitur, † vltimam voluntatem esse de iure gen- 26.
tiũ; quod & constare videtur ex *l. hoc enim, § deporta-*
ti, ff. de milit. testam. & l. milites, C. eod. tit. atque aliis,
quæ ad id allegat Peregr. *tract. de fideic. art. 52. n. 108.*
& expressim de testamento affirmant Bart. *in l. in-*
terdum, n. 7. & Ias. *n. 4. ff. de condict. indeb.* & alij relati
pariter, ac probati à Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. n. 7.*
Iul. Clar. *lib. 3. senten. recept. §. testamentum, quæst. 2.* &
Quintil. Mandos. *in d. verbo, seu tit. commutatio vltima*
voluntatis, vers. aliqui dixerunt; quorum opinio ma-
gis communis est, teste Corn. *in l. si testamentum,*
num. 2. C. de testam. Ias. *in repetit. l. admonendi, post*
num. 184. vers. subdit tamen, ff. de iureiur. & commu-
nis asseritur à Ioanne Annib. *in repet. l. nemo potest,*
num. 189. ff. de leg. 1. & à Peregr. *d. art. 52. num. 112. in*
initio,

initio, *& fine*; qui plures pro ea refert *d. num.* 104. ac de successionibus plerique alij, quos refert, & sequitur Michael Crass. *tract. de success.* §. 1. *num.* 4. & aliquot seqq. vbi ad multa infert, vnde hæc opinio probari videtur; necnon aliqui relati a Peregr. *d. art.* 51. *num.* 111. & posita rerum diuisione, ait inter Theologos Lud Molin. *de iust. & iur. tract.* 2. *disput.* 124. *in fin.* quòd quicquid nonnulli in contrarium dixerint, de iure est gentium, immo & naturali, quòd vnusquisque disponere possit per vltimam voluntatem: sicut posita earundem rerum diuisione, de iure gentium, immo & naturali est, posse celebrari permutationes, & alios contractus, ex illisque consurgere obligationem; de iure tamen ciuili est, quòd hoc tantùm, vel illo modo, & cum hac, vel illa solemnitate, & non aliter per vltimam voluntatem disponatur, iuxta leges particulares, aut consuetudines præscriptas cuiusuis Reipublicæ, aut loci: sicut etiam iure ciuili multa circa contractus legibus ac consuetudinibus variis in locis sunt introducta. Nihil autem pro se allegat Molin. sed eandem distinctionem de testamentis, vt quoad substantiam dispositiuam illorum, seu potestatem testandi sint de iure gentium, quoad solemnitates verò sint inuentum iuris ciuilis, tenent plerique ex relatis à Peregr. *d. num.* 108. præcipuè Bart. *d. l. interdum*, *num.* 7. *ff. de condict. indeb.* vbi etiam ad id adducit, quod legitur in veteri Testamento de antiquis Patribus, & ipsi testamenta condiderunt: alludere autem for-
27. tasse voluit † ad Abraham senem de rebus suis disponentem, vt habetur *Gen.* 15. circa initium; ad Isaac, qui morti proximus dedit primogenita Iacob, & minima quædam Esau, *Genes.* 27. ad Iacob, qui & ipse statim moriturus præposuit ex duobus suis nepotibus Ephraim minorem ante Manassem primogenitum, & fecit prælegatum Ioseph, deditque ei partem extra fratres illius, vt legitur *Gen.* 48. *Cap.* autem *seq.* singulos filios benedixit, & corpus suum iussit certo loco sepeliri: & ad ipsum Ioseph, qui *Genes.* 50. iussit asportari ossa sua de Ægypto, cùm Deus eos inde ascendere fecerit ad terram, quam iurauerat Abraham, Isaac, & Iacob; intellexit quoque fortasse Bart de Dauid, qui, vt habetur 3. *Reg.* 2. statim moriturus nonnulla mandauit Salomoni filio suo, quem paulo ante Regem constituerat; inter quæ mandata illud legitur; *sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua.* de Tobia, qui, vt habetur Tob. 4. cùm se tunc moriturum putaret, inter alia mandauit Tobiæ filio suo, vt corpus suum sepeliret, ac circa illud corpus vxoris, cùm defuncta fuerit, vtque eleemosynas faceret, ac panem suum, ac vinum super sepulturam iusti constitueret: ac denique de Mattathia, qui morti proximus constituit Simonem filium suum aliorum fratrum consiliarium, Iudam verò principem militiæ; omnibus autem filiis iniunxit, vt adducerent ad se omnes factores legis, & vindicarent populum suum: & generaliter de iure gentium fore, vt voluntas
28. disponentis de rebus suis obseruetur, liquet † ex *l. qua ratione*, §. *ita quoque res*, *ff. de acq. rer. dom.* & §. *per traditionem*, *Instit. de rer. diuis.* vbi dicitur, nihil esse tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. Quòd si vltimæ voluntatis obseruantia, & executio iure gentium inducta est, eius mutatio eodem iure gentium prohibita erit; nam contrariorum contraria est dispositio, *l. qui accusare*, *ff. de accusat. l. ab emptione*, *in fin. ff. de pact.* & quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito, *l. fin.* §. *fin. ff. de leg.* 3. & § *plus autem*, vbi Ang. & Ias. *Instit. de action.* cum simil. & in specie commutationem testamenti, similisque vltimæ voluntatis iure gentium repugnare, sentit Couarr *d. num.* 7. & suadetur ex iis verbis Plinij lib. 2. epist. ad Annianum: Sed ego quandam propriam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamsi iura deficerent, quasi perfectas tuerer. quòd si iuri gentium repugnat huiusmodi commutatio, repugnat etiam iuri naturali, cùm ius gentium sit quoddam ius naturale, vt suprà ostensum est, & præcipuè ex §. *venditæ verò res*, *Instit. de rer. diuis.*

Respondetur enim primò, obiecta omnia procedere in iure gentium, quod † est tantum naturale 29.
secundarium, non autem simpliciter, vt omnes tradunt *in d.* §. *venditæ verò res*, necnon *in* §. *ius autem gentium*, & §. 1. *vers. quod verò*, *Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* atque alibi passim. Iuri autem naturali simpliciter, seu primariò non detrahitur, cum sit immutabile, vt suprà hac ipsa concl. 1. circa initium, & paulo ante contra glos. ostendimus. nisi fortè mu-
tatum dicatur per ius gentium, quod † contra ius 30.
naturale, quo omnia erant communia, & omnes homines liberi, induxit dominiorum distinctionem, ac seruitutes, *d. l. ex hoc iure*, *ff. de iust. & iur. d.* §. *ius autem gentium*, *Instit. de iur. nat. gent. & ciu.* & *cap. ius gentium*, *dist.* 1. quod sumptum est ex Isidor. *lib.* 5. *etymol. cap.* 6. Respondetur secundò, nos in hac quæstione non sumere ius naturale, prout a Iurisperitis, sed prout à Theologis, nimirum pro lege naturæ, ac naturalibus præceptis, principiisve moralibus à Deo O. M. naturæ auctore explicatis in Decalogo; in quo, vt supra admonuimus, & satis ex se patet, non continetur commutationis vltimarum voluntatum prohibitio.

Respondetur tertiò, quòd sumendo etiam ius naturale, & ius gentium, prout a Iurisperitis accipi-
tur, adhuc † testamenta non esse de iure naturali, 31.
aut gentium, sed solum ciuili, plerique tradiderunt, quos refert non dissentiens, sed pro eo solida fundamenta afferens Peregr. *d. num.* 112. quod etiam in successionibus constantes asserunt glos. *d. l. ex hoc iure*, *verbo*, *dominia*, & ibi Bart. *ff. de iust. & iur.* Port. *Instit. de testament. ord.* Bald. *in l. duodecim tabularum*, *C. de legit. hered.* latéque tuetur Fern. Vasq. *de success. lib.* 1. §. 1. *num.* 1. & *seq.* communémque ait Gul. Benedict. *in repetit. cap. Raynutius*, *verbo*, *testamentum*, *num.* 2. *de testament.* Idémque dici potest de successionibus ab intestato, de quibus Bart. Alex. & Ias. relati à Peregr. *d. num.* 111. asserunt, successionem in bonis defuncti, ac dominij translationem per modum successionis originem de iure gentium habere, hereditarium autem titulum, prout est repræsentatiuus personæ defuncti quoad omnia iura actiua, & passiua, iuris ciuilis inuentionem esse: quod etiam proportionabiliter dici potest de ipsa dispositione per testamentum, & aliam similem vltimam voluntatem. & in omnem casum solùm inde concluditur, regulariter licere morienti de rebus suis disponere, vt *d. l.* 1. & Doct. cit. loquuntur, & sic testamentum esse de iure gentium quoad originem; non autem inde fieri, quòd nequeat aliquibus testamentum prohiberi, prout fecit ius ciuile; vel quòd non possit aliquando immutari illud, quod aliquis per testamentum, aliásve causa mortis disposuit. Atque hæc responsio quoad primum membrum probari satis videtur tum ex *l.* 3. *ff. de testam.* ibi, testamenti factio iuris publici est, hoc est,

Reipub.Romanorum, iuxta *l. 1. §. 1. ff. de inst. & iur.* tum ex *d. l. ex hoc iure*, cum aliquot legibus antecedentibus, *ff. eod. tit.* vbi, cùm numerentur ea, quæ sunt iuris gentium, nulla testamenti fit mentio; tum ex *l. 3. C. de testam.* vbi testandi facultas dicitur legibus esse permissa; tum ex §. 1. *Instit. de testam. ordin.* vbi Iustinian. ait: Ex legibus veteribus tria testamentorum genera in vsu esse cœperunt, hodie verò duo sunt, in scriptis, & sine scriptis quoad vtrumque verò eiusdem responsionis membrum, satis ea colligitur ex *l. verbis legis, ff. de verb. signif.* vbi Pomponius I.C. Verbis (inquit) legis duodecim tabularum bis, *vti quisque legassit sua rei, ita ius esto*, latissima potestas tributa videtur, & heredis instituendi, & legata, & libertates dandi, tutelásque constituendi: sed id interpretatione coangustatum est, vel legum auctoritate, vel iure constituentiũ. Sic etiam ad obiecta fere respondet Peregr. *d. art. 52. num. 112.* Nam licet (inquiens) dominia, & potestas de rebus suis disponendi iure gentium inuentæ sint, attamen multæ causæ acquirendi iure ciuili processerunt, glos. & Bart. *in l. 1. ff. de acq. rer. dom.* veluti per vsucapionem, præscriptionem, arrogationem, sententiam, feudum, emphyteosim, & huiusmodi, quæ constat iuris ciuilis esse: nam & obligationes iuris gentium sunt *l. manumissiones*, (vel potiùs *in l. ex hoc iure*,) *ff. de inst. & iur.* & tamen hæ prodeunt ex contractibus iure ciuili inuentis, vt stipulatione, feudo, & emphyteosi. atque eandem solutionem subdit congruere exemplis ex veteri Testamento sumptis per regulam *l. ius autem ciuile, ff. de inst. & iur.* vbi dicitur, ius ciuile esse, quod neque in totum à naturali, vel gentium recedit, neque per omnia ei seruit; itaque cùm aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi (hoc est, naturali, vel gentium, vt glos. 1. ibidem recepta exponit,) ius proprium, id est, ciuile efficimus: quæ regula satis etiam colligitur ex §. *ius autem ciuile, in initio, & fin. Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* Verùm exemplis illis antiquorum Patrum aliter quoque satisfit, di-

32. cendo, tum † nullam ibi mentionem testamenti fieri, nec ea esse posse testamenta, cùm nulla sit heredis institutio, quæ caput est testamenti, *l. vlt. ff. de hered. instit.* cum simil. tum inde solùm fieri, ius testandi fuisse quoque apud Hebræos, ex quo non sequitur, id esse de iure gentium, quod est commune omnibus gentibus, *d. §. ius autem ciuile, & §. ius autem gentium, Instit. eod. tit.* quomodo etiam soluitur quod obiici poterat ex Apostolo *Hebr. 9.* vbi fit expressa mentio testamenti.

Respondetur denique, quòd tam prædicta, quàm quæcumque obiici contra hanc primam nostram

33. conclusionem possunt, illud solùm concludunt, † non posse sine causa huiusmodi vltimarum voluntatum commutationes fieri; vt patet inter alios ex Couar. *d. num. 7.* & toto ferè illo *cap. 6.* Mich. Crass. & aliis ab eo relatis *d. num. 4. 6. & 8.* iunctis iis, quæ tradunt Doct. *d. l. ius ciuile, ff. de inst. & iur. & §. ius autem ciuile, §. sed ius quidem, & §. ius autem gentium, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* necnon *in cap. nos quidem, & cap. filius noster, de testament. & Clem. quia contingit, de relig. dom.* nos verò de causa, ob quam fit commutatio vltimæ voluntatis, seu motiua, & impulsiua aliquid dicemus *quæst. 3.* de causis autem ad vltimæ voluntatis commutationem requisitis, seu finalibus, latiùs disseremus *cap. 6. quæst. 3. & 4.* Atque hæc de prima huius quæst. conclus. in qua ostendimus, commutationem vltimæ voluntatis non esse contra ius naturale.

SECVNDA CONCLVSIO: Commutatio vltimæ voluntatis † non est a iure naturali introdu- 34.
cta, seu non est secundum, sed præter ius naturale: sicut etiam dari consuetudinem, quæ neque contra, neque secundum, sed præter ius sit, ex Abbat. & aliis *in cap. fin. de consuet.* docuimus *in tract. de distribut. quæst. 12. num. 1.* & de stipulatione, vt alia sit secundum, alia contra, & alia præter legem, tradit glos. recepta *in l. iuris gentium, §. & generaliter, verbo, non licet, ff. de pact.* Probatur nunc conclusio: quia, siue attendamus ius naturale primarium, seu primæuum, & illud aut iuxta Legulas, nimirum commune etiam animantibus, de quo Vlpianus *in l. 1. §. ius naturale, ff. de instit. & iur.* & Iustinian. *Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. in princip.* aut iuxta Canonistas, nimirum commune omnium nationum, eò, quòd vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur; de quo *in cap. ius naturale, dist. 1.* quorum iurium verba, vnde patent exempla, retulimus sup. initio huius cap. & concl. præcedent. circa initium: siue attendamus ius naturale secundarium, seu ius gentium, quo nimirum omnes ferè gentes vtuntur, & de quo *in l. 1. §. fin. l. veluti, l. vt vim, l. manumissiones, & l. ex hoc iure, ff. de inst. & iur. §. ius autem ciuile, & §. ius autem gentium, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* necnon *in cap. ius gentium, dist. 1.* vbi † paulo ali- 35.
ter exempla huius iuris afferuntur: nam *d. l. veluti*, illa ponuntur, erga Deum religio, & vt parentibus, & patriæ pareamus; *in l. vt vim*, vis, atque iniuriæ propulsatio, & vt homo homini non insidietur; *in l. manumissiones*, seruitus, & manumissio; *in l. ex hoc iure*, ponuntur bella, discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, agris termini positi, ædificia collocata, commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes institutæ, exceptis quibusdam, quæ à iure ciuili introductæ sunt; in d. autem *cap. ius gentium*, ponuntur sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, seruitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, Legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita: siue denique attendamus ius naturale iuxta Theologorum sententiam superiùs commemoratam, pro moralibus principiis, & naturalis legis præceptis in Decalogo à Deo ipso explicatis; de qua inter alios Molin. *d. tract. 1. de iust. & iur. disput. 3. & 6.* vbi diuisionem iuris in naturale, gentium, & ciuile a Iurisconsultis allatam † concilia- 36.
re nititur cum illa Theologorum diuisione in diuinum, & humanum; & diuini in naturale, & positiuum. postea humani, quod totum positiuum est, in gentium, ciuile, & Canonicum; atque illa eorundem diuisione iuris in naturale, & positiuum; positiui in diuinum, & humanum; ac denique humani in sua membra, nimirum, gentium, ciuile, & Canonicum; de qua vtraque diuisione diximus suprà initio huius cap. Quouis, inquam, modo attendamus, sumamúsve ius naturale, ab eo non est introducta vltimarum voluntatum commutatio; quia non est communis etiam animantibus, seu brutis, vt de se patet: neque est communis omnibus nationibus, ita, vt vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habeatur; aut ea ferè omnes gentes vtuntur; cùm vix inter Christiani orbis, Romanique imperij nationes vigeat; & inter barbaras gentes nullum eius vestigium appareat; quin potiùs iuri gentium repugnare videatur, vt ex obiectis contra primam conclus. colligitur, quæ saltem hanc conclusionem probant; omnino

verò

verò à iure ciuili,& Canonico regulariter sit prohi-
bita, vt patet ex iis, quæ inf. *quæst. 3. huius cap.* ad-
ducemus, minùs in moralibus principiis speciali-
bus, ac determinatis, seu Decalogi præceptis con-
tinetur, neque expresse, seu explicitè, vt cuique
videre est, nec tacitè, seu implicitè, quia ex iis per
euidentem illationem deducatur, vt ratiocinanti,
ac discursu vtenti facile patebit: ius autem naturæ
37. secundum Theologos † complectitur principia
morum per se nota, & omnes, ac solas conclusio-
nes, quæ ex illis euidenter, ac necessaria illatione
deducuntur siue proximè, siue per plures illationes,
vt inter alios docet Suarez *d. lib. 2. de leg. cap. 7.
num. 4. cum tribus sequent. & cap. 13. num. 3.* sen-
titque Molin. *d. tract. 1. de iust. & iur. disput. 4.
circa initium.*
38. Non negauerim tamen, quin † executio vltimæ
voluntatis sit aliquo modo conformis iuri, seu ra-
tioni naturali, ne frustratoria sit naturalis cuiusque
libertas de re sua vltimò disponendi, iuxta *l. 1. C. de
sacros. Eccles.* superiùs cit. vbi dicitur, nihil esse,
quod magis hominibus debeatur, quàm vt supre-
mæ voluntatis, postquam iam ampliùs aliud velle
non possunt, liber sit stylus; iuncto eo, quod habe-
tur in alleg. *§ per traditionem, Instit. de rer. diuis. &
l. qua ratione. §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. dom.*
nihil esse tam conueniens naturali æquitati, quàm
voluntatem domini volentis rem suam in alium
transferre, ratam haberi. Ad idem etiam est text.
in cap. rationis ordo, 16. quæst. 7. vbi Gregorius Papa,
Rationis, inquit, ordo non patitur, vt monasterium
contra voluntatem fundatorum ab eorum disposi-
tione ad arbitrium suum quis debeat vindicare, &
Trid. Concil. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* ibi: Ratio
postulat, vt illis, quæ bene constituta sunt, contra-
riis ordinationibus non detrahatur. quando igitur
ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu
fundatione qualitates aliquæ requiruntur, seu certa
illis onera, &c. atque ita per text. *d. l. 1. & d. §. per
traditionem,* necnon *l. in re mandata, C. mand.* Aug.
Berous *cons. 49. num. 3. vol. 2.* tradit alterare vlti-
mam voluntatem esse contra naturalem rationem.
signanter autem I. C. *d. §. hæ quoque*, & Imper. *d.
§. per traditionem*, vtuntur nomine æquitatis, non
39. iuris, quæ † inter se differre, certissimi iuris est, ex
*l. in summa, §. item Varus, ff. de aq. plu. arc. & cap.
fin. de transact.* & aliis iuribus vtrobique per glos.
40. alleg. cuius naturalis æquitatis † vis explicatur à
I. C. *in l. 1. in princ. ff. de pact.* & exempla ponun-
tur *l. 1. §. 1. ff. si quis. (alias, si is, qui,) testam. lib. esse
iuss. fuer. & l. Marcellus. ff. de cog. iur.* & aliis iuri-
bus adductis à Tiraq. *in tract. cessant. caus. limit. 1.
num. 69.* sicut *num. 67. & 68.* affert plerasque leges,
in quibus dicitur, quædam iniici naturali ratione,
& *num. 70. cum duobus seqq.* adducit alios, in quibus
quædam cauentur, quæ naturalia dicuntur, vel
manifesta, natura. quasi velis iam I. C. quam Im-
per. non esse à iure naturali inductam omnimodam
executionem vltimarum voluntatum; sed ei fore
consonam, seu aliquo modo conformem. sic glos.
ab aliis approbata *in cap. ius naturale, dist. 1.* docet,
naturalem æquitatem dici, quæ prouenit ex natura,
hoc est, naturæ instinctu procedente ex ratione. ex
41. quo fit, vt, sicuti † regulariter commutatio vltimæ
voluntatis naturali iuri consona non est, vbi volun-
tas commutata sit legitima, ita futura sit consona
commutatio, & aliqua ratione eidem iuri confor-
mis, vbi voluntas commutata sit minùs legitima,
seu de iure impossibilis, prout sentit glos. recepta
*d. §. hæ quoque res, & §. per traditionem, verbo, vo-
luntatem,* aut etiam impossibilis de facto, iuxta *cap.
nos quidem, de testam.* & alia, quæ infrà *cap. 1. quæst.
3.* necnon *cap. 4. quæst. 5. & 6. & cap. 6. quæst. 4.*
adducemus, tunc etenim ex eadem rationabilitate,
seu naturali æquitate, qua executioni mitti debet
voluntas disponentis, cum legitima est, & possibi-
lis, commutari poterit, & debebit, si de iure, vel
de facto sit impossibilis, vt saltem eius voluntati
satisfiat, qui omnino de rebus suis voluit, &, quod
in se fuit, conatus est disponere. Ad quod facit, quòd
voluntas testatoris, † si in totum seruari non possit, 42.
debeat saltem seruari quantum potest; vt post Bald.
in l. precibus, numer. 4. C. de impub. & aliis substit.
tradit Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 3.
tit. 3. num. 6.* & in specie, commutationem vltimæ
voluntatis esse conformem aliquo modo iuri natu-
rali, docet Io. Azor *Instit. Moral. tom. 1. lib. 6. cap.
1. quæst. 4. post med. vers. pari modo*, dicens, vltimas
testatorum voluntates iustis de causis Principum
auctoritate mutari, non quia ratio naturalis impe-
ret, vt irritentur, sed quia suadet posse eas Princi-
pis beneficio mutari; subditque ita Paulum *1. Co-
rinth. 7.* docuisse, † coniugium inter homines in- 43.
fideles, (quod iure naturali, & diuino indissolubile
esse, constat ex *Gen. 2. Matth. 19. & Marc. 10.*)
vno eorum ad fidem Christi conuerso, si alter in in-
fidelitate persistens renuat in matrimonio citra
Christi iniuriam, (seu, vt plerique loquuntur, sine
contumelia creatoris,) permanere, posse ab Eccle-
sia communis boni habita ratione dirimi: idémque
planè sentit Th. Sanch. *tract. de matrim. lib. 2. disp.
13. num. 9.*

Svmmæ Rervm.

44. *Ius diuinum positiuum aliud legis veteris, seu Mosaica, aliud noua, seu Euangelica.*
45. *Finis proximus, & adæquatus per legem veterem principaliter à Deo intentus quis fuerit.*
46. *Lex vetus distinguitur in præcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia.*
47. *Præcepta ceremonialia, & iudicialia post Christum passum cessarunt, & num. 55.*
48. *Lex noua seu Euangelica quæ sit, & cur necessaria præter legem veterem etiam quoad præcepta moralia.*
49. *Commutatio vltimarum voluntatum non est contraria iuri diuino positiuo; cum aliquot numer. seqq.*
50. *Præcepta moralia legis veteris aliqua sunt præter contenta in Decalogo, eaque omnia naturalia sunt; num. 53.*
51. *Subrogatum censetur illudmet, in cuius locum subrogatur.*
52. *Intellectus cap. vlt. Leuit.*
53. *Præcepta moralia legis veteris obligant etiam in lege Euangelica in vim legis naturalis.*
54. *Christus nullum præceptum morale positiuum dedit præter præcepta fidei, & Sacramentorum.*
55. *Iudicialia præcepta, & ea ceremonialia, quæ Christum venturum non præfigurabant, possunt nunc statui.*
56. *Testamentum an dici possit esse de iure diuino; & ibi intellectus cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. Leuit. 23. Num. 27. Genes. 27. & Hebr. 9.*
57. *Commutatio vltimæ voluntatis non est inducta per ius diuinum positiuum: aliquod tamen in eo fundamentum habet; num. 58. & ibi*

intellectus cap. vlt. Leuit. necnon cap. parochianos, cap. tua, cap. tua nobis, & cap. in aliquibus, de decim. & cap. quamquam, de censi. in 6.

QVÆRO nunc SECVNDO, an commutatio vltimæ voluntatis sit à iure diuino positiuo introducta?

44. Ius diuinum positiuum duplex est, † aliud legis
veteris, seu Mosaicæ, aliud legis nouæ, & Euangelicæ; vt post S. Thom. 1. 2. *quæst.* 91. *art.* 5. & *quæst.* 107. *art.* 1. tradunt communiter Theologi, & inter alios Molin. *d. tract. de iust. & iur. disput.* 5. *in princ.* & Suarez *d. lib.* 1. *de leg. cap.* 3. *num.* 16. & latissimè *lib.* 9. *cap.* 1. & 2. *ac lib.* 10. *in princ.* & *cap.* 1.

Finis proximus, & adæquatus per legem veterem à Deo principaliter intentus fuit, vt satis pro-
45. bat Suarez *d. lib.* 9. *cap.* 3. *num.* 17. † instruere populum non solùm in his, quæ spectant ad naturalem, & necessariam rectitudinem, & honestatem, sed etiam in his, quæ ad diuinum cultum, & iustam politiam pertinent, idque colligit ex illis verbis Exod. 19. *Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis gentibus; mea est enim omnis terra; & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.* Vnde communi-
46. ter legem veterem † distinguunt Theologi cum S. Thom. 1. 2. *quæst.* 99. præsertim *art.* 5. & ex Iurisperitis Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 17. *numer.* 1. Tiraq. *de retract. lign. in præfat. num.* 8. Canonistæ ferè omnes *in cap. translato, de const. & cap. vnico, de purific. post part.* in præcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia: quod etiam apertè constat ex Deut. 6. *Custodi ergo præcepta, & ceremonias, atque iudicia, quæ ego mando tibi, vt facias.* ex quibus moralia per antonomasiam vocantur præcepta, quia moralia principia ad legem naturæ pertinentia, quæque in perpetuum erant duratura, continebant; ceremonialia
47. verò, & iudicialia † à Christo passo cessarunt: de quibus intellexit Apostolus, dum ad *Galat.* 3. ait, *Lex pædagogus noster fuit in Christo, vt in fide iustificemur; at vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo;* & ad Hebr. 7. *Translato sacerdotio necesse est, vt & legis translatio fiat:* idque satis definiuit Innoc. III. *d. cap. vnic.* & Doct. vtrobique adnotatiunt, & Couar. ac Tiraq. *loc. cit.* Gratian. *§. his ita, dist.* 6. & est communis Theologorum *in* 4. *sentent. dist.* 3. Alexand. Alens. 2. *part. sum. quæst.* 3. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. & *quæst.* 4. *art. item* 3. Quod verò huic obiici poterat, dissoluemus *concl.* 1. *post med.* lex
48. autem diuina positiua noua, seu Euangelica, † ea est, quæ à Christo Domino vero Deo, & homine lata est; ipse enim est, de quo cecinit Isai. c. 33. *Dominus legifer noster;* eúmque fuisse verum, ac proprium Legislatorem, & aliqua, præter fidem præcepisse, definiuit Trid. Concil. *sess.* 6. *can.* 19. & 21. quæ autem illa sint, constabit ex iis, quæ mox hac eadem quæst. *concl.* 1. adducemus. Fuit verò hæc lex noua necessaria præter legem veterem etiam quoad præcepta moralia, ea perficiendo, magisque declarando, vt optimè explicat S. Thom. 1. 2. *quæst.* 91. *art.* 5. & 7. *quæst.* 107. *art.* 2. & *quæst.* 108. *art.* 3. satisque colligitur ex Matth. 5. *Non veni soluere legem, sed adimplere.* Sicut lex vetus necessaria fuit etiam quoad moralia præcepta, licèt hæc omnia, quæ in lege veteri continentur, essent quoque naturalia, vt docet S. Thom. 1. 2. *quæst.* 99. *art.* 2. & *quæst.* 100. *art.* 1. quia ratio humana valde erat obscurata per peccatum etiam circa moralia, & naturalia præcepta; quem sequitur Suarez *dicto libr.* 9. *cap.* 4. *num.* 19. Per legem autem nouam, seu Euangelicam intelligenda est nun modò scripta, sed etiam non scripta, seu traditio diuina, qua nonnulla à Christo Apostoli acceperunt, quæ deinde ad nos per manus deuenerunt; cuiusmodi est forma, ac materia nonnullorum sacramentorum, & alia, de quibus, ac simul de ipsa diuina traditione generatim, latè inter cæteros scripserunt Cardin. Bellarm. *tom.* 1. *controu.* 1. *general. lib.* 4. *per tot.* & Greg. Valent. *in Analysi fid. Cathol. lib.* 8. *cap.* 6.

His præmissis proposita quæstio, sicut & sequens, duas habet inspectiones; iuxta id, quod initio præced. quæst. admonuimus, subordinatas; vt prima futura sit, an commutatio vltimæ voluntatis repugnet iuri diuino positiuo veteris, aut nouæ legis, ab eoque improbetur: secunda, vtrùm huiusmodi commutatio eidem iuri ita sit conformis, vt ab eo introducta dici possit. quas duas inspectiones duabus conclusionibus absoluemus; quod & in similibus præced. quæstionis inspectionibus præstitimus.

PRIMA CONCLVSIO. Commutatio vlti-
marum voluntatum † non est contraria iuri diuino 49.
positiuo, ab eóve improbata. Probatur; quia, si loquamur de moralibus præceptis legis veteris, (iudicialia enim, & ceremonialia omittimus, quoniam ea nunc cessarunt, vt paulo antè ostendimus;) cùm
ipsa moralia præcepta † vel habeantur expressa in 50.
Decalogi præceptis, quæ Deus per seipsum populo proposuit, vel ad Decalogum reducantur, vt in eius præceptis tamquam conclusiones in principiis contineantur, & sunt ea, quæ Deus per Moysem, aliósve Prophetas seorsim proposuit; quam distinctionem apertè sentit S. Thom. 1. 2. *quæst.* 99. *art.* 5. & *quæst.* 100. *artic.* 3. sic exponens id, quod habetur Deuter. 11. *Ama Dominum Deum tuum, & obserua eius præcepta, & ceremonias & iudicia, atque mandata;* dum *d. art.* 5. per præcepta intelligit quæ Deus per seipsum iussit, mandata autem, quæ per alios mandauit, vt ipsum, inquit, nomen sonare videtur. quam expositionem probabilem quoque putat Suarez *d. lib.* 9. *cap.* 4. *num.* 28. commutatio vltimarum voluntatum neque in præceptis Decalogi expressè continetur, vt per se patet: sed neque in aliis moralibus præceptis legis veteris; cuiusmodi est prohibitio peccati Sodomiæ, seu declaratio, quòd esset pessimum peccatum ac crimen, *Gen.* 13. *Isai.* 3. *Thren.* 4. *Ezech.* 16. & peccati mollitiei, *Gen.* 38. item præceptum eleemosynæ, Isai. 1. *Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus,* &c. & cap. 58. *Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam; cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris: tunc erumpet quasi manè lumen tuum,* &c. etiam erga inimicum, Prou. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitierit, da ei aquam bibere:* ac de reddendo Deo quod quis vouerit, seu de implendo voto, Psal. 40. *Redde Altissimo vota tua,* & Psal. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro;* Eccles. 5. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis, & stulta promissio; sed quodcumque voueris, redde.* Nam, præterquam quòd hæc præcepta, & similia moralia, sicut etiam Decalogi, potiùs declarationes, & promulgationes sunt præceptorum legis naturæ, & vti conclusiones principiorum: adhuc, si in aliquo ex his præceptis prohibetur commutatio vltimæ voluntatis, maximè in voto, quod, vt *cap. præced. quæst.* 2. circa medium docuimus, est quædam vltima voluntas, ponderando postrema illa verba citata ex Eccles. cap. 5. *Quodcumque voueris, redde;* & in eo testimonio

nio sumpto ex Deuter. 22. *Cùm voto voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus; &, si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*; ponderando illa verba, *quia requiret illud Dominus Deus tuus*, quasi vtrobique innuatur, illud ipsum, quod quis vouit, reddendum esse, & non aliud: & adhuc apertiùs *Leuit. vlt.* dicitur; *Animal, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit, & mutari non poterit; id est, nec melius malo, nec peius bono; quòd si mutauerit, & ipsum, quod mutatum est, & illud, pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.* Verùm quoad illam duplicem ponderationem facilè responderi potest primò, id,
51. quod subrogatur, † censeri illudmet, in cuius locum subrogatur, per regulam subrogatorum, de qua *in l. si eum, §. interuatum, ff. si quis caut.* & aliis allegat. ab Euerard. *in loc. leg. à vi subrogat. num.* 1. & multis seqq. Deinde illud accipiendum, regulariter ita esse, vt votum indistinctè, ac sine causa commutari non possit: non autem ideo prohibetur, quin aliquando, & cum causa fieri possit, prout fieri vide-
52. mus. Quoad illud verò *Leuit. vlt.* respondetur † primò illud præceptum esse ceremoniale, cùm ibi de sacrificiis fiat mentio, atque etiam iudiciale, quatenus ibi Dominus iusserit ea in re, à Sacerdotibus interponi iudicium: at ceremonialia, & iudicialia præcepta veteris legis à Christo passo cessarunt, nec amplius vim obtinent, vt in principio huius quæst. ostendimus. Secundò, ideo in animali, quod quis vouit, inibi prohiberi commutationem, quia, cùm modicæ æstimationis sit, non videtur subesse posse causam commutationis, & de ipso etiam animali, si immundum fuisset, quod immolari Domino iuxta eam legem non poterat, ibidem permittitur commutatio; sicut etiam de domibus, & possessionibus ex causa vtilitatis.

Quòd si loquamur de iure diuino positiuo legis nouæ, & Euangelicæ, commutatio vltimarum voluntatum ei quoque iuri non est contraria. Quam-
53. uis enim † etiam sub lege Euangelica vim obtineant, & obligent præcepta Decalogi, & cætera moralia veteris legis, seu testamenti, vt patet ex *Matth. 19. & Rom. 13.* vbi approbantur præcepta Decalogi: immo & omnia moralia præcepta eiusdem legis, ac testamenti confirmari videantur *Matth. 5* vbi Christus Dominus dixit, *Non veni soluere legem, sed adimplere; amen quippe dico vobis donec transeat cælum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant.* qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, hic minimus vocabitur in regno cælorum; qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum: & aliis in locis, quæ ad id adducit Suarez *d. lib. 10. de leg. cap. 2. num. 14.* ita tamen vt illa omnia moralia præcepta nunc durent, vimque obligandi habeant non à lege ipsa Euangelica, sed a lege naturæ, quia omnia illa naturalia sunt, vt optimè explicant Theologi, & inter alios Sot. *lib. 2. de iust. & iur. quæst. 5. art. 4. concl. 2.* quem sequitur Couar. *d. lib. 1. var. resol. cap. 17. num. 1. circa princ.* & alij, quos mox referam. Quamuis, inquam, hæc ita sint: nihilominus, cùm in vim legis veteris, aut naturalis illa præcepta non contineant hoc prohibens commutationem vltimarum voluntatum; neque illud continebunt, quatenus illa eadem præcepta vim nunc obtinent ex Christi confirmatione, & approbatione, quoniam nihil hac in re etiam declarando immutauit, vt de se pa-
54. tet. Cæterùm Christus Dominus † nullum aliud præceptum positiuum morale dedit in Euangelica lege, præter præcepta fidei, & Sacramentorum, vt post S. Thom. 1. 2. *quæst.* 108. *art.* 1. & 2. & *quodlib. 4. art. 13.* tradit Couar. *d. c. 17. num. 2. vers. præterea, & in Epit. 4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 1.* Sot. *in 4. dist. 40. art. 4.* sentitque Suarez *d. cap. 2. num. 5.* dicens, hoc esse commune axioma Theologorum. Sed neque dici potest, aliqua iudicialia præcepta veteris legis durare, vimque habere in lege noua, quòd sæpe summi Pontifices ex lege veteri iura desumpserint, vt *c. primam, de homicid. & cap. primum, de adult. & stupr. cap. primum, & quatuor seqq. de immun.* atque alia pleraque, hoc
enim † ideo est, quia, cum iudicialia non fuerint 55.
mortifera sicut ea ceremonialia, quæ Christum venturum significabant, sed solum mortua, possunt iudicialia præcepta, sicut & ea ceremonialia, quæ Christum venturum non præfigurabant, cuiusmodi est de altari, thurificatione, ac similibus, nunquam iura de nouo statuere, etiam in lege Euangelica, quoad sibi subditos, canonum, legumque conditores; vt optimè, satisque docet Couar. *d. cap. 17. num. 1. vers. hinc non immeritò*, S. Thom. 1. 2. *quæst. 104. art. 3.* cuius opinio communis est, teste Suarez *d. lib. 9. cap. 14. num. 1.* Cùm igitur commutatio vltimæ voluntatis neque prohibeatur in moralibus præceptis legis veteris, quæ etiam durant, vt paulo ante ostendimus; neque etiam in præceptis fidei, ac Sacramentorum, vt patet: inde statim fit, vt iuri diuino positiuo legis veteris, aut nouæ, seu Euangelicæ non aduersetur contrariave sit; quod in hac prima conclusione erat demonstrandum.

Cui non obstabit, quod ex *cap. vltima voluntas 13. quæst. 2.* ac Bart. *in l. interdum, num. 7. ff. de condict. indeb.* & Alex. *cons. 2. num. 7.* quia Deus, & sancti Patres, *lib. 1.* dicit Mandos. *in prax. sign. grat. verbo, commutatio vltima voluntatis, vers. immo dici
etiam posse.* ait, † testamentum esse de iure diuino, 56.
quia Deus, & sancti Patres voluerunt vltimam voluntatem esse seruandam, *d. cap. vltima voluntas*, & ita legi de antiquis Patribus, in veteri Testamento, quorum Patrum exempla retulimus *quæst. præcedenti concl. 1 post medium.* id quod etiam alij voluerunt, quos referunt Gul. Bened. *in repet. cap. Raynutius, part. 1. verbo, testamentum, de testament.* & Alex. *cons. 1. num. 7. vol. 1.* adducentes *cap. 25. Leuit. circa med. & num. 27.* vbi de hereditate ad posteros transmittenda statuitur; necnon illud *Gen. 27.* vbi Iacob à patre moriente consecutus est ius primogenituræ, quod Esau debebatur: quibus nos addimus illud Pauli Hebr. 9. *Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.* testamentum enim in mortuis confirmatum est; alioquin nondum valet, dum viuit, qui testatus est. Nam quod attinet ad *d. cap. vltima voluntas*, quod sumptum est ex Gregorio Magno *epist. 9. & 10. lib. 3.* nil aliud ibi dicitur, quàm quòd vltima voluntas defuncti modis omnibus seruari debet: hæc enim ipsa, solaque verba in eo canone leguntur. Quod verò ad Bart. Alex. & Mand. auctoritatem spectat, prærterquam quòd firmiter illi dicto non adhærent, adhuc commodè exponi possunt, vt solùm velint de eo esse aliquod fundamentum in lege veteri ex antiquorum Patrum exemplo; quod tamen certum est non habere vim legis. Illud denique de Iacob potiùs pro nobis facit; consecutus est enim benedictionem, & ius primogenituræ contra patris voluntatem, qui putabat se eam impartiri Esau fratri. Reliqua exempla sanctorum Patrum relata *quæst. præced. conclus. 1.* nec sunt testamentorum, vt ibi ostendimus, solamque probant vsum testandi apud Hebræos,

bræos, non autem, quòd hanc facultatem à Deo O. M. in ſacris Scripturis, ſeu à iure diuino habuerint. quomodo etiam ſoluitur quod nos obiecimus *Hebr. cap.* 9. & illa apud Gul. Bened. ex *Leuit.* 25. *&* *Numer.* 27. licèt hæc poſtrema obiectio, cùm circa iudicialia præcepta legis veteris verſetur, patiatur reſponſionem, de qua *in ſeq. concl.* vt in lege noua ceſſauerint, & illam, quòd *d. cap.* 25. *ac* 27. de ſucceſſione ab inteſtato, & nulla præcedente hominis diſpoſitione agitur.

SECVNDA CONCLVSIO. Commutatio
57. vltimæ voluntatis † non eſt inducta à iure diuino poſitiuo. Probatur id facilè ex iis, quæ in præcedenti concluſione adduximus. nam neque ea continetur in præceptis Decalogi, aut aliis moralibus legis veteris, quæ tamquam naturalia durant quoque tempore legis nouæ; neque numeratur inter præcepta fidei, & Sacramentorum, quæ ſola in noua, & Euangelica lege tradita ſunt, vt ibidem ſatis oſtendimus.

Quod verò adduci poterat ex *d. cap. vlt. Leuit.* vbi Dominus permiſit, vt id, quod quis vouerat, poſſet pleriſque in caſibus commutari, cùm ad ceremoniale, iudicialéve præceptum pertineat, iam ceſſauit in Euangelica lege, neque ampliùs iuris diuini vim obtinet, vt circa initium huius quæſt. demonſtrauimus; licèt potuerit, ac poſſit de nouo lege humana per legum conditores ſtatui, vt ad finem præced. quæſt. oſtendimus: quod factum eſſe, *quæſt. ſeq. & cap.* 4. latiùs videbimus. atque hac ra-
58. tione dici poteſt, † commutationem vltimæ voluntatis habere aliquod fundamentum, ſeu veſtigium in iure diuino, eique aliquo modo eſſe conformem. Sic decimæ, quæ iure diuino nunc non debentur in lege Euangelica, vt cum Theologis latiùs aſſeruimus *in tract. de decim. cap.* 1. *quæſt.* 2. in nonnullis iuribus, quæ ibidem circa initium adduximus. dicuntur vel à Deo eſſe inſtitutæ, vt *in cap. parochianos, de decim.* vel diuina conſtitutione, aut diuino mandato deberi, vt *in cap. tua, & cap. tua nobis.* vel ex lege diuina, vt *in cap. in aliquibus, §. fin. eod. tit.* quia nimirum à Deo præceptæ erant in lege veteri, ſicut etiam *in cap. quamquam, de cenſ. in* 6. dicitur Eccleſias, Eccleſiaſticáſque perſonas, ac res ipſarum non ſolùm iure humano, ſed & diuino à ſecularium perſonarum exactionibus eſſe immunes, vel ob id dumtaxat, vt ibidem gloſ. *verbo, diuino,* adnotauit, quia in lege veteri, nimirum *Gen.* 47. *&* 1. *Eſdr.* 7. legitur, Pharaonem & Artaxerxem Reges voluiſſe ſacerdotibus, eorúmque poſſeſſionibus vectigalia, tributa, annonáſque non imponi. Atque hæc de hac 2. quæſt.

SVMMÆ RERVM.

59. *Ius gentium eſt humanum, & poſitiuum: ſed & aliquo modo naturale.*
60. *Ius humanum poſitiuum diuiditur in ciuile, & Canonicum.*
61. *Vltimæ voluntatis commutatio iuri ciuili, aut Canonico non eſt omnino contraria.*
62. *Vltima voluntas iure ciuili, & Canonico omnino ſeruari debet, ſiue ea ſit diſpoſitio inter viuos, ſiue cauſa mortis; cum aliquot n. ſeqq.*
63. *Epiſcopus eſt executor vltimæ voluntatis ſaltem piè defunctorum, data negligentia heredis, vel executoris teſtamentarij.*
64. *Executores teſtamentarij approbantur à iure ciuili, & Canonico.*
65. *Heres non implens voluntatem defuncti quam pœnam de iure incurrat.*
66. *Commutatio vltimæ voluntatis expreſsè à iure prohibita videtur; vt ex pleriſque iuribus ad id inibi allegatis, quibus tamen omnibus breuiter ſatisfit; num.* 67. *& duob. ſeqq.*
68. *Verba quantumuis generalia recipiunt interpretationem de habilitate, & intellectum iuris communis.*
69. *Intellectus l. quidam, ff. de vſ. & vſufr. legat.*
70. *Commutatio vltimarum voluntatum in quibuſdam caſibus eſt à iure ciuili, & Canonico permiſſione, introducta. & duobus ſeqq.*
71. *Vniones, & ſuppreſſiones beneficiorum, quæ ſunt quædam vltimarum voluntatum commutationes, in pleriſque caſibus à iure Canonico permittuntur, idémque in penſionib. Eccleſiaſticis, quæ beneficiis imponuntur, aliquando etiam per Epiſcopum; necnon in votorum, & iuramentorum commutationibus; num.* 72.
73. *Commutatio vltimarum voluntatum in nonnullis caſibus introducta eſt à iure ciuili, & Canonico eam præcipiente; & multis num. ſeqq.*
74. *Legatum relictum in nouum opus ciuitatis quando erogandum ſit, in tutelam antiqui. & quid in relicto ad perficiendum monumentum, ſi illud iam perfectum reperiatur; num.* 75.
76. *Legatum relictum ad memoriam defuncti modo illicito conſeruandam quomodo commutandum.*
77. *Hereditas, vel legatum relictum alicui ſancto, cuius Eccleſia non reperitur in ea ciuitate, vel territorio, debetur Eccleſiæ ciuitatis, vbi teſtator habet domicilium.*
78. *Monaſterium, quod certo in loco ex iuſſu teſtatoris conſtitui debet, ſi ibi non poſſit, vbinam, & quomodo conſtruendum ſit.*
79. *Eccleſiæ parochiales collapſæ quomodo inſtaurandæ, aut reficiendæ ſint.*
80. *Seminarij clericorum erigendi cauſa quid agendum ex Concilij Trid. præſcripto.*
81. *Fabricæ Eccleſiæ redditus, in vſus Eccleſiæ neceſſarios, & vtiles, prout Epiſcopo magis expedire videbitur, expendi debent.*
82. *Hoſpitalium ad certum genus perſonarum ſuſcipiendum inſtitutorum fructus, ſi ea ſuſcipi non poſſint, in quem vſum conuertendi ſint.*

QVÆRO TERTIO, an vltimarum voluntatum commutatio inducta ſit iure humano poſitiuo?

Non quærimus hic de iure gentium: quamuis
enim & hoc ius † ſit humanum, atque etiam poſi- 59.
tiuum, vt ſatis colligitur ex S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 57. *art.* 3. & ſuprà initio huius cap. diximus, quia tamen etiam aliquo modo eſt naturale, vt ſuprà hoc eodem cap. *quæſt.* 1. *concl.* 1. oſtendimus, & *d. art.* 3. apertè ſentit S. Thom. vbi id confirmat, ex illis verbis Caij Iuriſconſulti *in l. omnes populi, ff. de iuſt. & iur.* quod naturalis ratio inter omnes homines cõſtituit, id apud omnes gentes cuſtoditur, vocatúrque ius gentium: ac de iure naturali, ipſóque iure gentium, quod ad hanc rem attinet, ſatis *d. quæſt.* 1. egimus: ideo in hac quæſt. remanet dumtaxat a-
gendum de illo iure humano poſitiuo, quod † di- 60.
uiditur in ciuile, & Canonicum; prout ſumitur ius humanum *in d. cap. quamquam, in princ. de cenſib. in* 6. ibi, tam iure Canonico, quàm ciuili, iunctis iis verbis, quæ paulo pòſt ſubduntur, non ſolùm iure

huma

humano. Habebit autem hæc etiam quæstio, sicut
& duæ præcedentes, quod iam non semel admonui-
mus, eo ordine duas inspectiones, vt prima sit, an
commutatio vltimæ voluntatis sit contraria iuri
ciuili, & Canonico; altera, an sit ab vtroque, vel
altero eorum iure introducta; quas pariter duabus
propositis conclusionibus absoluemus. Et quoniam
speciali quadam ratione de humano iure, seu lege
humana dicitur, quòd quatuor habet officia, seu
virtutes, vetare, præcipere, permittere, ac punire,
l. legis virtus, ff. de leg. & cap. fin. dist. 3. postrema
omissa, vt quæ ad rem, de qua agimus, non perti-
net, primam priore concl. secundam, & tertiam
posteriore complectemur. Sit ergo

PRIMA CONCLVSIO. Commutatio vlti-
marum voluntatum † neque ciuili, neque Cano-
61. nico iuri prorsus contraria est, ab eóve omnino pro-
hibetur. Quamuis enim in vtroque iure caueatur,
62. vt † omnino vltima voluntas disponentis serue-
tur; vt, cùm quoad conuentiones legitimas, quas
vltimæ voluntatis nomine contineri, docuimus *cap.*
2. quæst. 5. circa med. cùm, inquam, *in l. de societate,*
in pa. C. pro soc. dicitur, legitimas contrahentium
volontates omni modo esse conseruandas; & *in*
cap. 1. de pact. quod sumptum est ex Concilio Afri-
cano, habetur, aut inita pacta suã obtineant firmita-
tem, aut conuentus, si se non cohibuerit, Ecclesiasti-
cam sentiat disciplinã; & *in cap. qualiter,* quod est 3.
eod. tit. dicitur studiosè agendum esse, vt ea, quæ
promittuntur, opere compleantur, quoad disposi-
tionem causa mortis; toties enim, inquit I. C. *in l.*
si quis enim, ff. de condit. & demon. secundùm volun-
tatem testatoris quis facere compellitur, quoties
contra legem nihil est futurum. & Imper. *in l. nulli,*
C. de Episc. & Cler. Nulli, ait, licere decernimus
dispositiones pij testatoris infringere; & vna (in-
quit Imper. *in §. exheredatos, auth. de hered. & Fal-*
cid. est legis intentio, vt quæ disposita sunt à mo-
rientibus, impleantur. & generatim quoad volun-
tatem vltimam, seu irreuocabilem disponentis de
rebus suis, iisdem planè verbis & I. C. *in l. qua ra-*
tione, §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. dom. & Imper.
in §. per traditionem, Instit. de rer. diuis. Nihil, aiunt,
tam conueniens est naturali æquitati, quàm volun-
tatem domini volentis rem suam in alium trans-
ferre, ratam haberi. & *in l. vel negare, ff. quemad.*
testam. aper. Paulus I. C. publicè enim expedit, in-
quit, suprema hominum iudicia exitum habere. &
Gregor. Magnus *in cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2.*
Vltima, inquit, voluntas defuncti modis omnibus
seruari debet. Ad idem etiam est *Clem. vt ij, qui, de*
ætat. & qualit. Concil. Trid. *sess. 5. cap. 1. in princ.*
sess. 7. cap. 5. & vlt. sess. 14. cap. 9. & 10. sess. 21. cap.
3. & 8. sess. 22. cap. 4. & 9. sess. 23. cap. 18. vers. de-
inde, vt cum minori, sess. 24. c. 12. vers. neminem etiam,
& cap. 13. in princ. sess. 25. cap. 5. 8. 9. & 16. de re-
format. quibus alia iura addi possunt, quæ ad id alle-
gat Didac. à Spin. quem post hæc scripta vidi, *in*
suo spec. testam. 2. part. glos. *rubr. à num. 16. ad 25.*
63. Quamuis etiam, † data negligentia heredis vel
executoris testamentarij, Episcopus tã de iure ciui-
li, quam Canonico sit executor vltimæ voluntatis,
saltem piæ, *l. hereditas, in fin. ff. de petit. hered. l. nulli,*
ferè per tot. C. de episc. & cler. §. si quis ædificationem,
& §. si quis autem pro redemptione, auth. de Eccles.
tit. collat. 9. cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua
nobis, & cap. Ioannes, de testam. Clem. quia contingit,
in princ. de relig. dom. ac nouissimè Concil. Trid.
sess. 7. cap. vlt. sess. 22. cap. 8. de reform. vbi etiam in
specie loquitur de piis dispositionibus inter viuos;
& sess. 25. cap. 8. de reform. & vtrumque ius † ap- 64.
probat ipsos executores testamentarios *d. l. nulli, §.*
1. & auth. licet, C. de episc. & cler. c. cum tibi, d. cap.
tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. cum simil. vnde
constat, quàm faueat vtrumque ius celeri, & omni-
modæ executioni testamentorum, quod & ex eo
colligitur, quòd † heredi non exequenti defuncti 65.
voluntatem eam pœnam imposuit, vt, siquidem
extraneus sit, cadat ab omni commodo hereditatis:
si secus, solam legitimam habere possit, *l. fin. &*
auth. hoc amplius, C. de fideicom. ac §. si quis autem,
auth. de hered. & Falcid. cap. Siluester, 12. quæst. 2. &
cap. licèt, de vot. Quamuis, inquam, hæc ita sint, ex
quibus colligitur, quòd, si vtrumque ius celerem,
& omnimodam executionem vltimarum volunta-
tum exigit, simul etiam improbet earundem muta-
tionem; & contrariorum contraria sit ratio, *Instit.*
de tutel. in princ. & ibi glos. *verbo, ita enim,* & quod
operatur propositum in proposito, id operetur op-
positum in opposito, *l. & si contra tabulas, ff. de vulg.*
& pupill. cap. secundum, 8. quæst. 1. cum suis concord.
Quinimmo directè, & expresse † à iure ciuili pro- 66.
hibita videtur commutatio vltimæ voluntatis, *in l. si*
testamentũ, C. de testam. vbi, Si testamentum, inquit
Imperator, iure factũ sit, & heres sit capax, auctori-
tate rescripti nostri rescindi non oportet. similis-
que text. est quoad donationem *in l. si donationem,*
C. de reuocan. donat. dicit enim ibi Imp. Si donatio-
nem ritè fecisti, hanc auctoritate rescripti nostri
rescindi non oportet. & quoad alias dispositiones
inter viuos, quòd ex rescripto Principis non rescin-
dantur, est optimus text. *in l. inciuile, C. de rei ven-*
dicat. l. de contractu, C. de rescind. vendit. l. cum te
sponse, C. de donat. ante nupt. l. nec auus, C. de emanci-
pat. liber. & in relicto ad certum vsum habetur *in l.*
1. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent. non licere illud
conuertere in alios vsus. quod idem ferè habetur
in l. Decuriones, ff. eod. tit. l. cum necessitatem, C. de
fideicom. l. cum antiquitas, C. de testam. l. omne ver-
bum, C. commun. de legat. & fideicom. l. hac lege, C. de
aquaduct. lib. 11. & quoad disposita etiam inter viuos,
optimus text. est *in l. 2. §. quod de frumentaria, §. seu*
vers. ad frumenti, & §. sin autem, ff. de admin. rer. ad
ciuit. pertinent. vbi generatim dicitur, pecuniam
datam ciuitati ad comparationẽ frumenti, in alium
vsum conuerti non debere; & quod conuentum
est, suæ causæ esse restituendum. Quoad disposita
verò causa mortis, *in l. legatam, in princ. ff. eod. tit.*
habetur, legatam municipio pecuniam in aliam
rem, quàm defunctus voluit, conuertere citra Prin-
cipis auctoritatem non licere. Ad idem autem est
bonus text. *in l. omnium, ad fin. C. de testam.* & me-
lior *in §. disponat itaque, auth. de nupt. collat. 4.* vbi
hæc verba habentur: Disponat itaque vnusquis-
que in suis, vt dignum est, & sit lex eius voluntas;
sicut & antiquissima nobis lex, & prima penè
Remp. Romanorum disponens ait, (dicimus autem
duodecim tabularum,) secundùm antiquam, & pa-
triam linguam ita dicens: Vti legassit quisque de
sua re, ita ius esto; nullo valente citra illius volun-
tatem, nec si sacram impetret formam; nec si quis-
piam aliud omnium aliquid aliter disponere malit.
hæc *ibi* Iustin. Imper. cuius legis XII. tabularum
meminit quoque I. C. *in l. verbis legis, ff. de verb.*
signif. faciunt etiam alia iura, quæ adducit Didac. à
Spin. *d. 1. part. in glos. rubr. à num. 16. vsque ad 22.*
& glos. 28. princ. num. 5. & 6. Et in iure Canonico
quoad vtramque dispositionem est optimus ad id
text. *in cap. conquestus, de for. compet. cap. tua nobis,*
§. cum igitur, cap. de xenodochiis, cap. ad hæc, & cap.
inter

inter quatuor, de relig. dom. Clem. quia contingit, in princ. eod. tit. & Concil. Trid. tum in plerisque locis paulo antè citat. tum præcipue *seß. 25. cap. 5. de reformat.* in hæc verba: Ratio postulat, vt illis, quæ bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non derogetur. quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus, qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta; in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione eis non derogetur. Idem in præbendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoralibus aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus, quandocumque ita constituta fuerint, obseruatur, vt eorum qualitatibus, vel ordinibus nihil in vlla prouisione detrahatur: & aliter facta prouisio subreptitia censeatur. facit etiam idem Concil. Trid *seß. 25. in Decret. de purgat. ad fin.* Quamuis, inquam, hæc ista se habeant;

67. Tamen ex his omnibus † nihil aliud effici, & concludi potest, quàm non admitti, sed immo improbari à iure commutationem vltimarum voluntatum, quæ sine vrgenti, vel etiam rationabili cau-
68. sa fiat. nam verba quantumcumque generalia † recipiunt interpretationem de habilitate, & intellectum iuris communis, vt est optimus text. *in cap. significatum, de præbend.* vbi onus quotidie celebrandi, excepta infirmitate præbendæ ex fundatione inter viuos impositum, eatenus approbatur, quatenus debeat præbendatus assiduè, salua præterea honestate sua, & debita deuotione celebrare. Ad idem etiam sunt text. *in l. quæro, §. inter locatorem, ff. locat. & l. vt gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. cap. super eo, de offic. deleg. cap. pastoralis, in princ. de appellat.* & alia, quæ ad id allegat Euerard. *in loc. leg. à generalit. num.* 8. At verò in nonnullis casibus vtrumque ius huiusmodi commutationem vltimarum voluntatum permittit, & in quibusdam etiam induxit, quos vtrosque *in seq. concl.* indicabimus; latiùs autem singulos in hoc tractatu deinceps prosequemur, ac præcipuè *cap. seq. & vlt.* reliqua verò argumenta, quæ contra præsentem conclusionem adduci possunt, eodem modo soluuntur; eaque afferemus simul, ac diluamus *cap. 5. quæst.* 2. quatenus eidem conclusioni aduersari videntur. Illúdque
69. solum dissoluisse hoc loco sit satis, quod † obiici poterat ex *l. quidam, ff. de vsu, & vsufr. legat* ex qua constat, prædia reip. legata, de quorum reditu quotannis ludos quis edi voluit, non posse in alium vsum conuerti, nam hoc ideo est, quia testator id expressè prohibuerat, per hæc sanè verba; *qua legata peto, Decuriones, & rogo, ne in aliam speciem, aut alios vsus conuertere velitis.*

Secvnda conclvsio. Commutatio
70. vltimarum voluntatum † in quibusdam casibus est à iure tam ciuili, quàm Canonico permittente; in aliquibus verò ab eodem præcipiente introducta. Prior pars concl. probatur quoad ius ciuile ex *l. legatam. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent.* vbi cauetur, quòd pecuniam legatam municipio in aliam rem, quàm defunctus voluit, conuertere cum Principis auctoritate licet: si verò summa, vel summæ pecuniæ legatæ propter interuentum Falcidiæ non sufficiant ad opus, vel opera relicta, permittuntur expendi ab ipsis municipibus in aliud opus vtile municipio: sed, si eidem relinquatur pecunia in aliquod opus minùs licitum, & vtile, vt venationem, vel spectacula; pecuniam in id, quod maximè necessarium municipibus videatur, conferre permittitur: item ex *l. ex pollicitatione,* iuncta *l. si quis sui, vers. sed, si quis, ff. de pollicit.* vbi dicitur, quòd, si quis opus se facturum in aliqua ciuitate promiserit, & cœperit, sed perficere non potuerit, quia non sit soluendo, satisfaciet dando quintam partem sui patrimonij; idémque facere poterit eius heres extraneus, nimirum dando quintam partem patrimonij defuncti: si verò sit de liberis, satisfaciet dando decimam partem eiusdem patrimonij, necnon ex *l. 1. C. de aleator.* vbi cauetur, quòd, si quis victus in ludo, vel eius heredes repetere neglexerint id, quod victus soluit, liceat vnicuique volenti, & præcipue ciuitatis, in qua id factum est, patri, vel defensori repetere, & in opera ciuitatis id expendere. In plerisque autem exemplaribus Codicis non est specialis titulus *de aleatorib.* sed sub tit. *de relig. & sumpt. funer. l. fin.* paulu aliter hac de re disponitur; nimirum, vt si victus recipere noluerit quod dedit in ludo, procurator Cæsaris hoc inquirat, & in opus publicum conuertat. Item ex *l. vnica, C. de expens. lud. lib.* 11. vbi approbatur commutatio, & conuersio pecuniæ destinatæ, & iam cœptæ expendi ad ludos edendos, facta à Præside Prouinciæ ad tempus in murorum ciuitatis refectionem; ita, vt muris instauratis, iterum in ludorum editione ea pecunia impendatur. facit etiam optime text. *in l. cum his, §. eam transactionem, §. in causa, & §. si cui, ff. de transact.* vbi Vlpianus I. C. explicans orationem Marci Imper. respondit, transactionem super alimentis, qua commutatur genus, modus, tempus, locus, vel persona expressa in relicto, licèt fiat sine prætore, valere, si per eam conditio alimentarij manifestè fiat melior; aliàs non valere sine Prætoris auctoritate. facit & *§. si autem heres,* aliàs, *§. si autem legatum ab aliquo, vers. si verò loca, auth. de Eccl. tit. collat.* 9. vbi cauetur, quòd poterit mutari legatum, si persona, quæ illud soluere debet, longiùs distet. Quoad ius Canonicum text. insignem habemus *in Clemen. quia contingit, de relig. dom. in princ.* vbi dicitur, ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debere, non ad alium, (salua sedis Apostolicæ auctoritate,) conuerti. atque etiam habentur in Concil. Trid. duo decreta, in quibus commutationes vltimarum voluntatum expressè permittuntur; nimirum *seß. 22. cap. 6. de reformat.* in hæc verba; In commutationibus vltimarum voluntatum, quæ nonnisi ex iusta, & necessaria causa fieri debent, Episcopi tamquam delegati sedis Apostolicæ summarie, & extraiudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum; priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur; necnon *seß. 25. cap. 4. de reformat.* vbi sancta Synodus cupiens relicta pro Missis in quibusdam Ecclesiis celebrandis, quo pleniùs, & vtiliùs potest, impleri; vbi omnino iuxta defunctorum voluntates nequeant, facultatem dat Episcopis, vt in Synodo Diœcesana, itémque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, vt in suis Capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognouerint, statuere circa hoc quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderint expedire; ita tamen, vt eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata, ea ad pios vsus reliquerunt. Ad id quoque afferri possunt duo alia eiusdem Concil. decreta; alterum *seß. 21. cap. 4.* vbi Episcopis, etiam vti sedis Apostolicæ delegatis, datur facultas, vt iuxta formam *cap. ad audientiam, il 1. de Eccles. ædific.* possint nouas parochias constituere,

etiam

etiam infirmis Rectoribus, ex fructibus matricis, vbi
ob locorum distantiam, vel difficultatem ad eam
nequeant parochiani commode accedere. Alterum
decretum est *ead. sess. 21. cap. 7. de reform.* vbi Episco-
pis, etiam tamquã sedis Apostolicæ delegatis, con-
ceditur, vt transferre possint beneficia simplicia, etiã
iurispatronatus, ex Ecclesiis, quæ collapsæ sint, &
ob earum inopiam nequeant instaurari, vocatis iis,
quorum interest, in matrices, aut alias Ecclesias lo-
corum eorundem, seu viciniorum, arbitrio suo, cum
oneribus, & emolumentis ipsorum beneficiorum.
Ad idem faciunt alia eiusdem Concilij decreta, qui-
71. bus † certis in casibus permittuntur vniones, &
suppressiones beneficiorum, quas inter commuta-
tiones vltimarum voluntatũ censeri debere, osten-
demus *cap. 12. quæst. 1. post med.* nimirum *sess. 7. cap. 6.*
sess. 21. cap. 5. sess. 24. cap. 13. in princ. & cap. 15. ac sess.
25. cap. 9. vers. seu §. insuper accessiones. quæ etiam
vnio permittitur in certis casibus iure antiquo Ca-
nonico, vt *cap. vnio 10. quæst. 3. in cap. & temporis,*
cum seq. 16. quæst. 1. cap. quia monasterium, de relig.
dom. & cap. sicut vnire, de excess. prælat. sicut & sup-
pressio conceditur *in cap. cum accessissent,* vbi glos.
ab aliis recepta, *verbo, confirmatum, cap. cum M. Fer-*
rarensis, & ibi glos. *verbo, consuetudinem, & cap. pen.*
de constit. necnon *cap. fin. de verb. signif.* facit etiam
72. decretum eiusdem Concil. *d. cap. 13. in princ.* vbi †
pensionis Ecclesiasticæ impositio, aut fructuum re-
seruatio, quam quidem esse quandam vltimæ vo-
luntatis commutationem iam semel admonuimus,
permittitur in Ecclesiis Cathedralibus & Parochia-
libus, quatenus illarum reditus mille, harum cen-
tum aureorum summam excedant: vnde inoleuit
stylus Cancellariæ, vt in litteris reseruationum pen-
sionum, aut fructuum super Cathedralibus pona-
tur clausula, *dummodo remaneant mille*; & in litteris
reseruationum super Parochialibus, clausula, *dum-*
modo remaneant centum; vel saltem longè maior fru-
ctuum valor exprimatur respectiuè, quàm mille,
aut centum: & in certis casibus etiam Episcopo
permitti pensionis impositionem, constat ex *cap. nisi*
essent, de præbend. & aliis tum pontificiis sanctioni-
bus, tum Rot. Rom. decisionib. ac multorum aucto-
ritatibus, quibus id late tuetur Hier. Gonzal. *in com-*
mentar. reg. 8. Canc. gloss. 5. §. 5. a num. 27. vsque ad 35.
& quoad voti, quod etiam vltima quædam volun-
tas est, vt constat ex adductis *cap. 2. quæst. 2. post med.*
commutationem, illam quæ à superiore fieri potest,
habemus text. *in cap. 1. cap. magnæ, §. ipsum etiam*
votum, & alibi sæpe, *de vot. & vot. redempt.* quoad
eam verò, quæ propria fieri auctoritate potest, text.
est singularis *in cap. scripturæ, eod. tit.* qua de re latiùs
tradunt Doctores per nos citandi infrà *cap. 9. in prin.*
quoad iuramenti autem commutationem pariter
auctoritate propria faciendam, text. est *in cap. per-*
uenit, il 2. iuncta rubrica, de iureiur. ibi, non enim
propositum, aut promissum infringit, qui in melius
illud commutat.

Posterior pars nostræ concl. quòd nimirũ vtrum-
73. que ius, tam ciuile, quam Canonicũ † in nonnul-
lis casibus præcipiendo introduxerit cõmutationem
vltimarum voluntatum, probatur. Nam quoad ius
ciuile, habemus optimũ text. *in l. pecuniam, in princ.*
74. *ff. de oper. publ.* vbi definitur, † pecuniam, quæ in
opera noua publica legata est, potiùs in tutelam eo-
rum operum, quæ sunt, fore conuertendam, quam
ad inchoandum opus erogandam; scilicet si satis
operum ciuitas habeat, & non facilè ad reficienda
ea pecunia inueniatur, iuxta quam intelligendus est
text. *in l. Decuriones, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.*

qui huic aduersari videtur, prout glos. & Doct.
vtrobique exponunt. Bona etiam ad id text. est *in*
l. fin. §. 1. ff. de mort. inferen. vbi cauetur, quòd 75.
si quis mandauit, vt monumentum perficiatur, &
cum is moritur, iam perfectum sit, Pontifices, (hoc
est, Episcopi, vt ibi exponit glos. ab aliis recepta,)
explorare debent, quatenus salua religione desiderio
reficiendi operis medendum sit. & melior *in l.*
legatũ, ff. de vsu, & vsufr. legat. vbi disponitur, quòd † 76.
si testator legatum ciuitati reliquit, vt ex reditibus
quotannis in ea ciuitate memoriæ conseruandæ de-
functi gratia spectaculum celebretur, quod illic ce-
lebrari non licet, adhibitis heredibus, & primoribus
ciuitatis, dispiciendum erit, in quam rem conuerti
debeat fideicommissum, vt memoria testatoris alio,
& licito genere conseruetur. Optimus etiam text.
in §. si quis in nomine, ad fin. auth. de Eccl. tit. coll. 9.
vbi, si † testator aliquem a sanctis heredem insti- 77.
tuerit, aut legatum ei reliquerit, eiúsque sancti nul-
lum oratorium in ea vrbe, nec in eo territorio in-
ueniatur, hereditas, seu legatum debetur Ecclesiæ
ciuitatis, in qua testator domicilium habuit. Quoad
ius Canonicum habemus text. *in cap. nos quidem, de*
testam. ex quo constat, † testatore mandante monã- 78.
steriũ construi in certo loco, vbi construi non possit,
arbitrio heredis, & Episcopi, & data heredis negli-
gentia, a solo Episcopo in alio loco construi debere.
Item Conc. Trid. *sess. 21. cap. 7. vers. parochiales vero,*
de reform. vbi decernitur, † vt Episcopi etiam tam- 79.
quam sedis Apostolicæ delegati parochiales Eccle-
sias collapsas, etiamsi iurispatronatus sint, si neque
ex earum fructibus, neque in eorum defectum à pa-
rochianis ob inopiam refici, & instaurari possint, ad
matrices, seu viciniores Ecclesias transferant, cum
facultate tam dictas parochiales, quam alias Eccle-
sias dirutas in profanos vsus non sordidos, erecta
tamen ibi Cruce, conuertendi. Præterea *sess. 23. cap.*
18. vers. & quia ad Collegij fabricam, de reformat. vbi
mandatur Episcopis, † vt pro seminario Clerico- 80.
rum instituendo, cum consilio duorum de Capitu-
lo, & duorum de Clero, detrahant portionem ali-
quam ex omnibus reditibus quorumcumque bene-
ficiorum secularium, & regularium, etiam iurispa-
tronatus, & hospitalium, quæ dantur in titulum, vel
administrationem, & fabricæ Ecclesiarum, ac pro-
uentibus aliorum collegiorum, in quibus tamen se-
minaria discentium, vel docentium ad commune
Ecclesiæ bonum actu non habentur, & horum etiam
quoad reditus superfluos; & confraternitatum, o-
mniúmque monasteriorum, non tamen Mendican-
tium: & eam portionem sic detractam, nec non be-
neficia aliquot simplicia, vel etiã præstimonia huic
Collegio applicent. Et *sess. 24. cap. 3. in fin. de reform.*
iisdem Episcopis iniungitur, † vt reditus fabricarum 81.
in vsus Ecclesiæ necessarios, & vtiles, prout sibi
expedire magis visum fuerit, expendi curent. quam-
uis decretum hoc intelligi commode possit, vt Epi-
scopi cùm expendantur in vsus ipsius fabricæ neces-
sarios, & vtiles, ita, vt mens Concilij solùm fuerit
laicis etiam patronis auferre arbitrium in quos vsus
eiusdem fabricæ ipsius reditus sint expẽdendi, illúd-
que tribuere, seu potiùs relinquere Episcopo; vt ex
ipso contextu satis colligi posse videtur, ac præser-
tim ex illius verbis statim præcedentibus. Ac deni-
que *sess. 25. cap. 8. vers. quod si hospitalia, de reformat.*
mandat, vt, † si hospitalia ad certũ peregrinorum, 82.
aut infirmorũ, aliarúmve personarum genus susci-
piendu fuerint instituta; nec in loco, vbi sunt dicta
hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ repeniun-
tur, fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum

institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui viis peritiores sunt, per ipsum deligendis magis expedire visum fuerit: nisi aliter fortè etiam in hunc euentum in eorum fundatione aut institutione fuerit expressum: quo casu quod ordinatum fuit, obseruari curet Episcopus; aut, si id non possit, ipse prout sopra vtiliter prouideat. Atque hæc de 3. quæst. huius cap.

SVMMÆ RERVM.

83. *Causa nomen quibus modis sumatur.*
84. *Causa sumpta pro motione ad agendum vel est de præterito; &, si hæc falsa sit, regulariter non datur repetitio: vel de futuro, cùm aliquid datur, vt aliud sequatur; quo non sequente repetitio conceditur.*
85. *Causa de præterito semper est impulsiua, nec potest esse finalis; & num. seq.*
86. *Finis est id, cuius gratia, & mouet secundùm esse futurum.*
87. *Causa de futuro potest esse vel finalis, vel impulsiua; quæ inter se differunt.*
88. *Causa finalis, & impulsiua, quomodo constituenda sint in rescriptis gratiæ, vel iustitiæ à Principe obtinendis.*
89. *De quibus causis agendum sit in hac quæstione.*
90. *Ratio non omnium constitutionum reddi potest, aut inquirenda est; in omnibus tamen ratio aliqua inest.*
91. *Ratio, & finis communis omnibus legibus est ciuium salus, & Reip. vtilitas.*
92. *Ratio, & causa finalis, cur à iure humano positiuo introducta sit vltimarum voluntatum commutatio, generalis quidem est Christianorum salus, & publica vtilitas; specialis verò diuini cultus augmentum, & ne omninò depereant vltimæ voluntates. causa autem de præterito, seu impulsiuæ quæ sint; num. 93.*
94. *Decretum Concilij Trid. in quo omnes ferè causæ finales, & impulsiuæ commutationis vltimarum voluntatum continentur.*
95. *Commutatio vltimarum voluntatum continet fauorem executionis ipsarum, & in eius gratiam est inducta, sicut etiam Falcidia, & Trebellianica.*
96 *Fauor, & odium commutationis vltimarum voluntatum considerari potest vel quoad productionem in esse, vel post esse productum, sicut etiam in pensione Ecclesiastica, fideicommisso, priuilegio, præscriptione, & attentatis.*
97. *Eadem dispositio potest esse partim fauorabilis, partim odiosa. pars tamen præponderans facit eam fauorabilem, vel odiosam, n. 98. & 100. quæ theorica declaratur; num. 99*
100. *Commutatio vltimarum voluntatum dum in esse deducitur, si fiat ob necessitatem, quia earum executio impossibilis sit de facto, vel de iure, fauorabilis est; & num. seq.*
101. *Fauorabilis est omnis dispositio, quæ innititur iuri communi, & quæ continet publicam vtilitatem; n. 102. vel vtilitatem Ecclesiarũ; n. 106.*
103. *Disponens censetur voluisse, vt actus potius valeat, quàm pereat. & id, de quo si interrogatus fuisset, respondisset, se voluisse ita disponere, vel etiam disposuisset; num. 104.*
105. *Commutatio vltimarum voluntatum dum in esse deducitur, licèt non fiat ob necessitatẽ, adhuc erit fauorabilis, & facilè admittenda, si, vt pro diuino cultu augendo, vel retinendo, vel propter vtilitatem Ecclesiarum; num. 106. vel vt succurratur pauperibus clericis, ac literatis, & benemeritis; num. 107. vel vt Christianorum saluti consulatur; num. 108. vel aliàs fauore piæ causæ, alimentorum, aut libertatis; num. 109.*
110. *Potentior causa debet attendi & quando dicatur potentior priuilegium; num. 111.*
112. *Commutatio vltimarum voluntatum deducta in esse, quomodo interpretanda, restringenda, vel amplianda sit.*

QVÆRO QVARTO, & postremò in hoc cap. quam ob causam introducta sit commutatio vltimæ voluntatis?

Ex variis significationibus † huius nominis cau- 83.
sæ, de quibus latè inter alios Rebuff. *in l. rei appellatione, ff. de verb. signif.* quæ ad hanc quæstionem ac 1. &
2. capitis 6. vbi de causis ad vltimas voluntates commutandas requisitis agemus, atque adeò ad materiam nostram de vltimarum voluntatum commutationibus pertinent; illæ sunt, quibus vel sumitur pro vtilitate, vt *l. 1. §. hæc actio.* ibi, plenius enim causam bonorum hic accipimus pro vtilitate, *ff. si quis in testam. lib. esse iuss. fuer. & l. item veniunt, §. 1. vers. denique.* ibi, si sui causa emit, *ff. de petit. hered.* vel pro ratione, vt *in l. 1. ff. de in ius voc. & cap. cùm causam, de test.* vel pro occasione text. apertissimus *in l. mortis causa capitur, ff. de mort. caus. donat.* ibi, mortis causa capitur, cùm propter mortem alicuius capiendi occasio obuenit, facit etiam *l. si quis fumo*, ibi, magis causam mortis dedisse, quam occidisse videtur, *ff. ad leg. Aquil.* Sic, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, *l. qui occidit, §. pen. ff. eod. tit. & c. ac cætero*, iuncto *cap. fin. de homicid.* Vel pro gratia, seu contemplatione, vt *in l. si longius. §. fin. ff. de iud.* vbi I.C. scribit *studiorum causa*, quod in principio dixerat, *studiorum gratia. & l. cum, qui ita, §. qui sibi*, ibi; non acquirendæ obligationis gratia, sed solutionis causa. *ff. de verb. oblig.* & est eadem significatio cum illa, qua causa sumitur pro animo, vel mente, *l. 1: & l. 3. ff. de sicar.* vbi quod dixerat *causa occidendi*, postea dicit, *animo: & l. certum est, la 2.* ibi, causa faciendi, iuncta *l. qui ea mente, ff. de furt.* vel
sumitur *causa* † pro motione ad aliquid agendum, 84.
& hæc est duplex: vel enim est de præterito; vt, cùm quis dat ob causam præteritam, veloti cùm ideo do, quòd aliquid a te consequutus sum, vel quia aliquid à te factum est, & tunc etiamsi falsa causa sit, repetitio regulariter non conceditur, *l. damus, ff. de condict. indebit.* vel de futuro, cùm aliquid datur, vel fit, vt aliud sequatur, quo non sequente repetitio competit, *d. l. damus.* necnon *l. 1. & tot. ferè tit. ff. de condict. caus. dat. caus. non sec. & C. de condict. ob caus.*
dat. cum simil. & quidem causa de præterito † sem- 85.
per est impulsiua, nec potest esse finalis, vt colligitur ex casu *l. 1. §. sexum, ff. de postul.* vbi dicitur, quandam mulierem, quæ impudenter postulasset, dedisse causam edicto, ne mulieres postulent: & ex eo constat, quòd, vt tradit Arist. *lib. 2. Phys. & 2. Met.* necnon S. Thom. *1. 2. quæst. 1. art. 1. & 4. quæst. 18. art. 7. & quæst. 20. art. 1.* quē sequitur ex nostris Couar. *lib. 1. var. resol. cap. 20. num. 2.* & Nauarr. *in rel. cap. inter verba, 11. quæst. 3. corollar. 4.* Bart. *in l. ambitiosa, n. 19 ff. de decret. ab ord. facien.* Bald. *in l. auia, col. vlt. C. de iur.*
dot. Finis † est id cuius gratia, & mouet secundùm 86.
esse futurum, cùm sit primum in intentione, & vlti-
mum in executione. Causa verò de futuro † potest 87.
esse

esse vel finalis, vel impulsiua; quas inter se diffe-
re, ex Iuristis agnouit glos. & ibi scribent. in l. 2. ff.
de donat. & alij plerique, quos refert, ac sequitur
Tiraq. in tract. cessant. caus. limit. 1. fere per tot.
Finalis causa ea est, vt ex prædictis colligit Couar.
d. num. 2. quæ principaliter in agendo actu ab agen-
te consideratur, ipsumque præcipue mouet, & in
quam ipsius mens dirigitur; causa verò impulsiua
est, quæ præter finem vltimum mouet agentem, &
causam dat actui, & sine qua sæpe actus non fieret,
neque enim necessariò sequitur, & vt Couar. loqui
tur, non est necessaria, solidaque collectio; hoc
non contingente, actus hic non fieret; igitur hoc,
quod modò contingit, est causa finalis, aut princi-
palis huius actus: sic nec ista; hoc remoto ipse id
non agerem. ergo hoc est causa finalis actus, potest
enim esse impulsiua causa, quæ, vt verbis vtar Ci-
ceronis lib. 5. Topic. præcursionem quandam adhi-
bet ad efficiendum; ideoque eas argumentationes
minùs sufficientes esse, inter alios voluit etiam Io.
Maior in 4. sent. dist. 15. quæst. 29. vers. quinto ar-
guitur, & dist. 25. quæst. 2. col. 4. Nauarr. cap. vlt.
num. 56 de pæn. dist. 5. & de orat. & hor. can. notab.
6. pluribusque ostendit Couar. d. num. 2. cum tribus
seqq. euidentérque ait, probari in d. l. 1. §. sexum,
ff. de postul. vbi ait I. C. rationem prohibendi fœ-
minas pro aliis postulare, fuisse, ne contra pudici-
tiam sexui congruentẽ alienis causis se immisceant,
ne virilibus officiis fungantur mulieres; originem
verò introductam à Carfania, (aliàs Caia Afrania,
vel Calfurnia,) improbissima fœmina, quæ inuere-
cunde postulans, & magistratum inquietans causam
dedit edicto: glos. verò ab aliis recepta ibidem,
verbo, causam, ait, finalem causam fuisse, ne contra
pudicitiam, &c. impulsiuam verò fuisse illius mu-
lieris impudentiam in postulando, sine qua tamen
factum non fuisset illud edictum, vt apertè affirmat
I. C. Huiusmodi quoque impulsiuæ causæ exem-
plum affert glos. loc. cit. ex l. 1. ff. de neg. gest. & l. si
mulier dotem. C. de iur. dot. Verum, & si hæc in ex-
88. teris verissima sunt; tamen, † vbi agitur de rescri-
pto iustitiæ, vel gratiæ à Principe obtinendo, aliud
statuendum videtur de causa finali, & impulsiua,
earumque discrimine. nam & finalis ponitur de
præterito, vt constat ex Doct. in cap. postulasti, cap.
super literis, cap si proponente, cap. cæterum, & cap. ad
aures, de rescript. cap. non potest, cap. si motu proprio,
& cap dudum, de praben. in 6. & aliis relatis à Tiraq
d. limit. 1. num. 11. & aliquot seqq. quod tamen mirum
videtur, cùm id sit contra naturam finis, vt paulo
ante ostendimus; quare dicendum erit in rescriptis
accipere Doct. finalem causam pro principali etiam
impulsiua; impulsiuam verò pro minùs principali:
& in eo præterito plerumque inuolui etiam aliquid
futuri. Deinde in rescriptis gratiæ, vel iustitiæ Prin-
cipis finalis causa ea dicitur, qua non existente Prin-
ceps gratiam non concessisset, aut non tali modo,
quave illi significata denegasset petita. Impulsiua
verò ea est, quæ falsò expressa Principem mouet ad
faciliùs concedendum id, quod ab eo petitum est;
vel, si vera est, & ea non taceretur, moueret ad dif-
ficiliùs concedendum, & reuera in vtroque casu id
concederet. ita Couar. d. cap. 10. n. 3. vers. his ita bre-
uiter, Tiraq. d. n. 11. & alij, quos ad id refert Th. San-
chez de matrim. lib 8. disput. 21. n. 8. vbi ex Barbosa
d. 1. part. l. n. 85. ff. sol. matrim allegante Bald. & Crauet.
tradit similiter dici causam finalem eam, sine qua
non concederetur priuilegium, aut dispensatio eo
pacto, quo concessa est, non concederetur. An
verò, & quando in dubio potiùs præsumenda sit
causa impulsiua, quàm finalis, & cessante causa de
præterito commutationis vltimæ voluntatis, seu
non existentibus veris, quæ in impetratione com-
mutationis exprimuntur, corruat, seu cessare de-
beat etiam ipsa commutatio, dicemus cap. 6. quæst.
3. & 5. An autem, & quando cesset seu desinat
cessante causa postquam semel extitit siue fuerit de
præterito, siue de futuro, agemus cap. 8. quæst. 5.

Interim his suppositis, quæstionis huius titulus,
ac materies est non tam de iis causis, quæ mouent
Principem, aut alium commutantem vltimam vo-
luntatem ad ipsam commutationem faciendam, de
iis enim disserendum erit cap. 6. quæst. 3. & 4. quàm † 89.
de iis causis, quæ canonum, & legum latores mo-
uere potuerunt ad permittendam, vel præcipien-
dam in aliquibus casibus vltimarum voluntatum
commutationem. Quamuis enim † non omnium, 90.
quæ à maioribus constituta sunt, ratio reddi possit,
vt scite ait Iulianus I. C. in l. non omnium, ff. de leg.
& ideo, (vt subdit Neratius in l. & ideo, ff. eod. tit.)
rationes eorum, quæ constituuntur, inquiri non
oportet; alioquin multa ex his, quæ certa sunt,
subuertuntur: non ob id tamen negat Iulianus, quin
omnes leges rationem habeant; sed illud docet,
non esse cuiusuis de vnaquaque legis sententia ar-
canam, & latentem rationem assequi; quo intelli-
gamus, nos in perscrutandis legum causis non plus
æquo sollicitos, anxiosque esse oportere; alioqui,
vt Neratius scribit, multa ex his, quæ certa sunt,
subuerterentur; vt post Lancel. Polit. in l. si liam,
quem, num. 90. C. famil. ercoscund. Petr. Andr. Gam-
mat. in tract. de extension. num. 24. & Coras. d. l. non
omnium, & in comment. de iur. ciuil. in art. redig.
part. 1. cap. 3. in fin. Scriptum reliquit eruditissimus
Menoch. de arbitr. iud. cas. 82. num. 14. & non esse
iustam legem sine ratione, constat ex cap. consuetu-
do, dist. 1. sumpto ex Isid. lib. 5. etymol. cap. 3. &
agnouit M. Tullius, qui lib. 1. de leg. Lex, inquit,
nihil aliud est, quam rectè a numine Deorum tra-
cta ratio. Ratio autem, & finis communis omnibus
legibus † est ciuium salus, & Reipublicæ vtilitas, 91.
vt patet ex eodem Isidoro lib. 2 etymol. c 10. & d
lib. 5. cap. 2. & refertur a Gratian. in cap. erit autem
lex, dist. 4. l. 1. & 2. ff. de legib. quibus addere possu-
mus quod scripsit M. Tullius lib. 1. de inuent. ea vir-
tute, & sapientia maiores nostros fuisse, vt in legi-
bus scribendis nihil aliud sibi, quam ciuium salu-
tem, & vtilitatem Reip. proponerent.

Iure igitur dicere possumus, † causam, ac ratio- 92.
nem finalem, ob quam à iure humano positiuo,
ciuili nimirum, & Canonico introducta sit, siue
permittendo, siue præcipiendo vltimarum volunta-
tum commutatio, communem quidem, & genera-
lem fuisse Christianorum salutem, & vtilitatem pu-
blicam; specialem verò diuini cultus augmentum,
& ne omnino depereant vltimæ voluntates. Colli-
gitur id satis apertè, quoad augmentum diuini cul-
tus, à contrario sensu ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 9.
de reformat. dum ibi prohibetur ne fiat vnio, (quæ,
vt infr. cap. 12. quæst. 1. post med. ostendemus, est com-
mutatio quædam vltimæ voluntatis,) beneficiorum
vnius diœcesis cum beneficiis alterius diœcesis, et-
iam ratione augendi cultũ diuinum: & in sensu di-
recto, ex eodem Concil sess. 21. cap. 3. & 5. de reform.
quoad cõmunem vtilitatẽ, colligere licet ex eodem
Conc. sess. 25. cap. 18 de reform. dum ait, publicè expe-
dire legis vincula quandoque relaxare, (quod pro-
culdubio fit in vltimarum voluntatum commutatio-
ne,) vt pleniùs euenientibus casibus, & necessitati-
bus pro communi vtilitate satisfiat: necnon ex l.

legatum, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. & quoad Christianorum salutem, ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap. 4. de reformat.* cuius verba mox referemus, vbi quoque habemus expressam causam illam, ne omnino depereant vltimæ voluntates, pro qua est etiam optimus text. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. leg. & in §. si quis in nomine, ad fin. authent. de Eccles. tit.* necnon *in cap. nos quidem, de testament.* Sed & assignare
93 possumus † aliquas causas de præterito, seu impossibiles, & occasiones, cur a iure humano introductæ sint cõmutationes vltimarum voluntatum, vt temporum qualitatem, & locorum vicinitatem, ex *cap. & temp. o. u.* *cum seq. 16. quæst.* 1. paupertatem beneficiorum viuendorum, ex Concil. Trid. *d. sess.* 21. *cap.* . *de reformat.* necnon *sess.* 25. *cap. 4. de reform.* quod decretum quia præter hanc aliam similem causam de præterito continet, nimirum magnam Missarum, & onerum in vltima voluntate impositorum multitudinem, quibus non potest, vt in ea præscriptum fuit, satisfieri; ac simul etiam continet omnes prædictas causas finales commutationis à iure introductæ, vt consideranti facilè pa-
94. tebit; operæpretium duximus † totum hoc loco de verbo ad verbum inserere; & est tale. Contingit sæpe in quibusdam Ecclesiis, vel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, vt illis pro singulis diebus a testatoribus præscriptis nequeat satisfieri; vel eleemosynam huiusmodi pro illis celebrandis adeò tenuem esse, vt non facilè inueniatur, qui velit huic se muneri subiicere: vnde depereunt piæ testantium voluntates; & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio datur. Sancta Synodus cupiens hæc ad pios vsus relicta quo pleniùs, & vtiliùs potest, impleri; facultatem dat Episcopis, vt in Synodo diœcesana; itémque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, vt in suis Capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possent pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognouerint, statuere circa hæc quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderint expedire; ita tamen, vt eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios vsus reliquerunt In quo decreto maximè adnotanda sunt illa verba, *vnde depereunt piæ testantium voluntates*; & illa, *sancta Synodus cupiens hæc ad pios vsus relicta quo pleniùs, & vtiliùs potest, impleri:*
95. ex quibus satis constat, † commutationes vltimarum voluntatum continere fauorem executionis ipsarum; atque adeò fieri in gratiam disponentium: sicut de Falcidia, eam introductam esse in gratiam ipsorum testantium, vt heredes scripti inducantur ad hereditatem adeundam, dicitur *Instit. de leg. Falcid. in princ.* & de Trebellianica *in §. sed quia heredes, Instit. de fideic. hered.* Ad idem quoque est optimus text. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. leg.* vbi dicitur, dispiciendum esse, in quam rem conuerti debet fideicommissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur. cui quid simile habetur *in l. legatum in . ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent.* & quoad stip tiones legimus *in l. veteris iuris, in fin. C. de con h. & committend. stipul.* Et quare, cùm penè o iur hominum similis natura est, non etiam facta omnes ve plus, vel paulo minùs adimplere possint ne x huiusmodi subtilitate cadant hominum voluntates.

Iam verò pro corollario, & complemento tam huius quàm præce n m quæst. huius cap. vt circa eius nitium pollciti sumus, videamus nunc, an commutatio vltimæ voluntatis sit fauorabilis, vel odiosa; vt simul sciamus, an sit amplianda, vel potius restringenda, iuxta *cap. odia, de reg. iur. in 6.* cum suis concord.

Qua in re præmittendum est primò, † dupliciter considerari posse fauorem, vel odium in commutatione vltimæ voluntatis, nimirum vel quoad sui introductionem, seu productionem in esse; vel postquam facta est, & in esse producta: sicut in simili de pensione Ecclesiastica, an sit fauorabilis, vel odiosa, distinguit Hier. Gigas *in suo tract. de pension. Eccl. s. quæst.* 96. & de fideicommisso, Peregr. *tract. de fideicom. art. 1. ex num.* 26. de priuilegio, & præscriptione, Cæsar de Grass. *decis. 1. num. 6. de verb. sign.* & Paris. *cap. veniens, num.* 16. de præscriptionibus, & de attentatis, tradit Lancell *in suo tract. de attent. in præfat. 1. part. num. 16. & 18.* in nou. impress. 96.

Præmitto secundò, † eandem dispositionem posse esse partim fauorabilem, partim odiosam; vt ex glos. *in l. 2. verbo, liberis, C. de in ius voc.* & *ibi* Bald. *num.* 3. Salic. *num.* 2. Ias. *num.* 5. & aliis, quæ ad id adducunt, latè probant Menoch. *de recuperan. possess. remed. 1. num.* 35. cum duobus seqq. Molin. *de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 18. num.* 6. Couar. *lib. 1. var. resol. cap. 11. num.* 5. ac nouissimè Hier. Gonzal. *in Comment. ad reg. 8. Cancell. §. 6. proœm. à num. 45. vsque ad 61. & numer. 70. cum seq.* atque ante eum Mandos. *ad reg. 34. Cancel. quæst. 3. num.* 6. ac post eum Thom. Sanchez *de matrim. lib. 1. disput. 1. num.* 4. Quamuis illa pars, quæ præpon- 97.
derat, † faciat dispositionem fauorabilem, vel odiosam, vt ex Menoch. *d. num. 57. ad fin.* Tiraq. *de retract. lignag. §. 30. glos. 1. numer. 6. & 9.* & ex vna decis. Nucerina bonorum coram R.D. Socrato, 21. Maij 1602. docet Gonzal. *d. §. 6. num.* 72. & hoc est, quod post plerosque ex communi tradit Gonzal. *d. §. 6. num.* 31. Mandos. *d. quæst. 3. num. 7. vsque ad* 11. Couar. *d. num.* 5. & Sanchez *d. num.* 4. illam dispositionẽ simpliciter dicendam esse fauorabilem, quæ principaliter in fauorem alicuius emanauit, licèt secundariò redundet in damnum, & odium alterius; quia ex primario fine attendenda est dispositio: sicque intelligendi, vt reor, sunt ij, qui negarunt, vnam dispositionem posse esse fauorabilem simul, & odiosam, relati, & impugnati à Gonzal. *d. §. 63. vsque ad* 71. Prædicta verò theori- 98.
ca, licèt † vera sit, & intelligenda quoties odium à 99.
fauore distingui non potest, vt, si odium, & fauor distingui commode queant, fauor, vt fauor, & odium, vt odium adsumendum est; vt ait *ibidem* Couar. quem sequitur Sanchez *eod. num.* 4. sic exponens Io. And. *in cap. 1. de loc. num.* 5. & *ibi* Abb. *num.* 10. glos. *d. l. 2. verbo, liberis*, vbi Bart. *num.* 1. Bald. *num.* 4. Alex. *num.* 5. Salic. *num. 2. & 3.* Ias. *num. 4. C. de in ius vocand.* Castrens. *in l. si quis nec causam, num. 5. ff. si cert. petat.* volentes, dispositionem principaliter emanantem in fauorem esse extendendam, restringendam verò, si pœnam, seu odium quoque contineat. Prædictam verò distinctionem Couar. eo non citato sequitur etiam ac latiùs prosequitur Molin. *de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 18. num. 6. & lib. 3. cap. 4. num. 17. cum seq.* ac de ea, cùm præcipuè spectet ad fideicommissum, fusiùs agemus *cap. 9 quæst. 3. concl. vlt.* quòd si vtrinque sit fauor, nimirum & pro dispositione, & contra eam, tunc fauor potentior præualere debet, arg. *l. quæritur, ff. de stat. hom.* & aliorum, quæ paulo pòst hac in re afferemus.

His præmissis ad propositum dubium respondeo.

100. deo. Primò, † commutationem vltimarum vo-
luntatum, quoad sui introductionem, seu dum de-
ducitur in esse: siquidem ea fit ob necessitatem,
quia nimirum vel impossibilia fit de facto executio
vltimæ volontatis, vt in caso *cap. nos quidem, de*
testament. necnon *l. final. ff. de mort. inferend. & §. si*
quis in nomine, auth. de Eccl. tit. Concil. Trid. *sess.* 25.
cap. 4. *&* 8. *ad fin. de reform.* vel de iure, quia vltima
voluntas fit de re illicita, vt in caso *l. legatum, ff. de*
vsu, & vsufr. legat. tunc omnino erit fauorabilis
commotatio, & facilè admittenda: tum quòd inni-
titur iuri communi, quod tunc eam fieri præcipit;
101. fauorabilis autem est † omnis dispositio, quæ in-
nititur iuri communi, Cassad. *decis.* 8. *num.* 6. *de*
prabend. & decis. 4. *num.* 2. *de priuil.* Mandos. *reg.* 11.
Cancell. quæst. 18. *num.* 2. cum aliis alleg. per Gon-
zal. *d. §.* 6. *num.* 41. *& glos.* 43. *num.* 153. qui etiam
d. §. 6. *num.* 27. post alios plurimos tradit, reserua-
tiones factas non ad instantiam alicuius, nec ad fa-
uorem certæ personæ, sed ex proprio motu, & per
viam legis generalis, non esse odiosas, sed potiùs
fauorabiles, tum qòòd continet commonem vtili-
tatem, vt nimirum volontates vltimæ quoad fieri
possit executioni mittantur, iuxta adducta paulò
ante initium huius corollarij; id quod oaturali æ-
quitati maximè conuenire dixit I. C. *in l. qua ratio-*
ne, §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. domin. & Imper.
in §. per traditionem, Instit. de rer. diuis. & publicè
expedit suprema hominum iudicia exitum habere,
l. vel negare, ff quemad. testam. aper. Publica verò
102. vtilitas operatur, † vt dispositio etiam aliàs odiosa
censeatur fauorabilis, & amplianda; vt voluerunt
Bart. & alij *l. 2. C. quand. lic. vnicuique sin. iud. se vind.*
Caputaq. *decis.* 13. *num.* 8. *p.* 2. pluribus docet Mandos.
ad reg. 22. *Cancell. quæst.* 1. *num.* 4. Tum quòd immo
agitor de exequenda tacita voluntate disponentis;
103. censetur enim voluisse disponens, † vt actus potius
valeat, & sustineatur, quàm vt pereat, *l.* 3. *ff. de te-*
stam. milit. cap. Abbate sanè, vbi glos. *de verb. sign.*
sumenda que est ea Interpretatio, ne inutilites quid
factum sit, *l. quoties ff. de reb. dub.* oeqoe frustrà quis
sibi prospexisse videatur, l. *vlt.* vbi Ias. *ff. si cert. pet.*
Socin. iun. *cons.* 94. *numer.* 21. *lib.* 3. & id voloisse
104. disponens censendus est, † de quo, si interrogatus
fuisset, respondisset, se voluisse ita disponere, vel
etiam ita disposuisset, *l. tale pactum*, vbi glos. &
Doct. *ff. de pact.* cum aliis adductis per Ant. Gabr.
com. conclus. lib. 6. *tit. de reg. iur. concl.* 10. per totam.

Si verò commotatio fiat non ob causam neces-
sariam, quia nimirum potest tam de iure, quàm
de facto executioni demandari ipsa vltima volun-
105. tas; adhuc eius commutatio † erit fauorabilis, &
facilè admittenda, si fiat pro augendo cultu diuino,
vel etiam eo retinendo, quia nimirum, nisi fieret
commutatio, diuinus cultus diminueretor, vt in
casu Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 3. 4. *&* 5. *de refor-*
mat. Id quod maxime fauorabile est, vt satis constat
ex *cap. ex parte, de const. cap. vlt. de testam. cap. in*
his, de priuil. cap. fin. de rescript. in 6. Concil. Trid.
sess. 21. *cap.* 3. *de reformat.* cum aliis ad id adductis à
Mandos. *d. reg.* 21. *Cancell. quæst.* 1. *num.* 3. *&* 5.
Gonzal. *d. §.* 6. *proœm. numer.* 44. & Henr. Bott.
tract. de Synod. Episc. part. 2. *numer.* 63. Ad quod
optimè facit illud, quod scriptum reliquit I. C. *in l.*
sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. fun. summam
esse rationem, quæ pro religione facit. Idemque
106. dioendum erit, † si commutatio vltimæ voluntatis
facienda sit propter vtilitatem Ecclesiarum; huius-
modi enim dispositio fauorabilis est, vt post Abbat.
in c. nihil, num. 9. *de elect.* Caputaq. *decis.* 202. *num.*
4. *& decis.* 215. *num.* 6. *lib.* 3. Gemin. *cons.* 37. *sub*
num. 6. *& cons.* 106. *num.* 1. & Gomes. *tract. de ex-*
pectat. numer. 100. tradit Gonzal. *d. §.* 6. *numer.* 34.
35. 58. *&* 43. Vel, † vt succurratur pauperibus cle- 107.
ricis, & Ecclesiæ ministris: nam & hæc prouisio
est fauorabilis; vt ex Rot. *decis.* 35. *num.* 4. *de con-*
cess. prabend. in antiq. Staphil. *de lit. grat. §. de pro-*
rogat expectant. num. 24. Lambert. *tract. de iure patr.*
lib. 2. *part.* 3. *quæst.* 5. *princ. art.* 3. per tot. & aliis
latè docet idem Gonzal. *d. §.* 6. *proœm. num.* 51. *&*
seq necnon *gloss.* 2. *a numer.* 1. *vsque ad* 35. quibus
adde Cornel. Beninc. *in tract. de priuil. pauper.* fe-
rè per tot. aut personis litteratis, ac benemeritis;
quorum prouisio pariter fauorabilis est, vt constat
ex *cap. de multa, de prabend.* cum ibi not. & aliis
ad id adductis ab eodem Gonzal. *in d. comment. ad*
reg. 8. *Cancell. glos.* 4. *à numer.* 1. *ad* 110. Vel, † vt 108.
Christianorum saluti consulatur; anima enim cun-
ctis rebus præferenda est. *l. sancimus, la* 1. *ad fin.*
C. de sacros. Eccles. cap. Matthæus, de simon. & cap.
cùm infirmitas, in fin. de pœnit. & remiss. cum aliis
adductis per Tiraq. *in præfat. tract. de priuil. pia caus.*
vers. item relictum pro anima, & seq. vel aliàs facien-
da sit commutatio vltimæ voluntatis † fauore piæ 109.
causæ: qui magnus est, ex traditis in *cap. cum esset,*
cap. relatum, il 1. *& cap. cùm tibi, de testam.* & per
Tiraq. *d. tract. de priuil. pia caus.* passim; sicut &
fauor dotis, *l. in ambiguis, la* 1. *in princ. ff. de reg.*
iur. cum aliis adductis per Tiraq. *d. tract. priuil.*
114. & Bald. Nouell. *in tract. de dot.* ferè per tot.
necnon alimentorum, *l. cùm hi, ff. de transact. & l.*
de alimentis, C. eod. tit. cum aliis adductis per Bart.
in l. Mela, ff. de aliment. & cib. legat. & Euerard. *in*
loco leg. ab alim. ad pias caus. & ab alim. ad dot. Surd.
in tract. de aliment. sæpissimè, præsertim verò *tit.* 8.
priuil. 1. cum multis seqq. ac *tit.* 9. *quæst.* 1. 2. *&* 3.
atque item fauor libertatis, *l. veterum, C. ad Velle-*
ian. cum aliis adductis per Roman. *in auth. similiter,*
C. ad leg. Falcid. & Euerard, *in loco à libere. ad pias*
caus. Vbi verò fauor esset vtrinque, nimirum &
pro executione vltimæ voluntatis, & pro eiusdem
commutatione; tunc potentior præualere debet:
potentior enim causa † attendi debet. *l. quæritur,* 110.
ff. de stat. homin. & potentius priuilegium præfertur
inter duos priuilegiatos, *l. verùm, §. fin.* vbi Bald.
ff. de minor. & post Bart. *in auth. quas actiones, C. de*
sacrosanct. Eccles. Abb. *in cap. in præsentia, de probat.*
tenet ibi Dec. *num.* 52. *vers. secundò, conclusio suprad.*
vbi etiam satis probat, † potentius dici priuile- 111.
gium eius, qui tractat de damno vitando, quàm
eius qui de lucro captando. Item quando causa con-
cedendi priuilegium fauorabilior est, & priuile-
gium, in quo est maior vtilitas, vel maior ratio spe-
cialitatis, & per quod minus iuri communi de-
rogatur; item potentius est priuilegium quod respi-
cit personas, quàm quod de causis loquitur.

Respondeo secundò: post iam deductam in esse
vltimæ voluntatis commotationem, si de ea inter-
pretanda, & vel amplianda, vel restringenda dubi-
tetur; pariter dicendum existimo, † quòd, si ver- 112.
semur in ea commutatione, quæ ex causa necessa-
ria facta fuit ex eo, quòd vltima voluntas vel de
iure, vel de facto executioni mitti non posset, vt
in præcedenti responsione explicauimus; facilè ex-
tendenda erit ad casus similes, ex rationis identita-
te, iuxta *l. non possunt, & l. de quibus, ff. de leg. cap.*
inter cæteras, de rescript. & cap. 2. *de translat. Episc.* iun-
cta *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & l. à Titio, ff. de verb. oblig.*
cap. cùm dilecta, de confirmat. vtil. vel inutil. & hæc
necessaria assimilatio est necessaria si fiat à lege in

eadem materia saltem in genere, vel in omnibus; vt satis probat Euerard. *in loco à simili, num.* 8. 9. *&* 10. Cæterum est probabilis tantùm; nisi à iure ea assimilentur, præcise in aliquo, & in aliis diuersimode de iis statuatur; vel vbi aliter legum correctio induceretur, latè Euerard. suprà *num.* 11. vel vbi aliàs ius naturale læderetur, vt idem tradit post alios *ibidem num.* 12. vbi etiam multos casus refert, in quibus cessat argumentum à simili, si verò agatur de commutatione facta ex causa voluntaria, vtputa vtilitatis, vel commoditatis, non ita facilè admittenda erit extensio ad casum etiam similem; nisi vterque casus à iure prorsus æquiparetur, per supradicta; vel plures simul fauores concurrerent, vt, quæ non prosunt singula, iuncta iuuent. *cap. innotuit, de elect. cap. causam, quæ, de probat. l. rationes, & l. instrumenta, C. eod.* cum simil. vel in casu, ad quem facienda sit extensio, adesset maioritas rationis, iuxta latiùs adducta per Euerard. *in loco à minori, & loco à maiori, num.* 1. *ac seqq.* vbi id declarat: quod & faciunt glos. & Doct. *in cap. cui licet, de reg. iur. in 6.* Verùm hac de re videndus etiam Natt. *cons.* 212. *num.* 18. *&* 19. & quod nos dicemus *cap. sequenti quæst.* 11. *concl.* 3. *post medium.* Interim autem ex his finis sit huic tertio capiti.

CAPVT IV.

Quænam vltimæ voluntates commutari possint.

SVMMÆ RERVM.

1. *Vniuersaliora prius tractanda, quàm minus vniuersalia.*
2. *Materia, circa quam commutatio vltimæ voluntatis versatur, siue proxima, siue remota, quænam sit.*
3. *Dispositiones causa mortis, vt testamentum, & aliæ similes vltimæ voluntates, possunt commutari.*
4. *Dispositiones inter viuos, quæ non nisi morte confirmantur, vt donatio inter coniuges, & similes, commutari possunt.*
5. *Dispositiones inter viuos, quæ sunt per se irreuocabiles, vt donatio inter viuos, possunt commutari, secuta morte ante reuocationem iure inductam; & aliquot num. seqq.*
6. *Sufficit in genere cogitatum, & species continentur sub genere.*
7. *Intellectus Clem. quia contingit, in princ. de relig. domib. & num. 22.*
8. *Exceptio est de regula.*
9. *Intellectus cap. scriptura, & cap. magna, de vot. necnon l. cùm hi, §. hæc oratio, de transact. num. 10. ac l. ex pollicitatione, ff. de pollicit. num. 11.*
12. *Oblatio ad certos pios vsus per actum inter viuos differt ab oblatione per dispositionem causa mortis, quòd priori casu etiam accedente voluntate heredis, non potest per inferiorem fieri commutatio in alium vsum; quod tamen ibid. declaratur: in posteriori autem etiam propria auctoritate poterit offerens commutare; quod pariter declaratur.*
13. *Pacta, & conuentiones regulariter reales sunt, & ad heredem transeunt.*

EXPLICATIS hactenus in tribus præcedent. capitib. iis, quæ generatim ad commutationem vltimæ voluntatis pertinere videbantur; veniamus nunc ad ea, quæ illam propiùs, ac specialiter attingunt: nam secundùm Philosophum 1. *Physic.*
text. 4. † ab vniuersalioribus est incipiendum, tum 1.
ad minùs vniuersalia descendendum; quod etiam optime probatur *in §. his igitur generaliter cognitis, Instit. de iust. & iur.* Cùm autem materia in actionibus creatis tam naturalibus, quàm artificialibus præsupponatur actioni creatæ; antequam de hac cõmutationis vltimarum voluntatum actione tractemus, videndum erit ante omnia in hoc cap. quæ sit eius materia, seu id, circa quod commutatio ver-
satur: materia, inquam, † tum proxima, circa quam, 2.
ipsius commutationis, hoc est, vltimæ voluntates, earúmque genera, non autem species; de his enim satis disseruimus suprà *cap.* 2. *quæst.* 1. *&* 2. tum remota eiusdem commutationis, quæ est proxima ipsarũ vltimarum voluntatum, seu circa quam eadem vltimæ voluntates versantur. Sed nec singulas eius species, partésque prosequemur; id enim propè infinitum esset; sed præcipua dumtaxat illius, quasique summa capita, generales quasdam regulas tradentes, vnde singulares casus facilè possint diffiniri.

QVÆRO igitur PRIMO, an commutari possint tam vltimæ voluntates, seu dispositiones inter viuos, quàm in morte, seu causa mortis?

Ad hanc quæstionem breuiter respondendum existimo affirmatiuè. Et quidem de vltimis voluntatibus, seu dispositionibus causa mortis, quarum quatuor, vel ad summum quinque species enumerantur, nimirum, testamentum, codicillus, epistola fideicommissaria, & donatio causa mortis, ac forsan etiam illa pactio mutuæ successionis inita inter euntes ad bellum; de quibus nos latiùs supra *cap.* 2.
quæst. 2 nulla cuiusque iudicio difficultas est, † quin 3.
hoc vltimarum voluntatum genus commutari possit, de hoc enim fere omnia iura loquuntur, quæ de commutatione vltimæ voluntatis agunt, vt *l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. decuriones, §. vn. ff. eod. tit. l. pecuniam, in princ. ff. de oper. publ. l. fin. ff. de mort. inferen. l. legatum, ff. de vsu. & vsufr. legat. l. cùm hi, §. eam transactionem, §. in causa, & §. si cui, ff. de transact.* necnon & *in §. si quis in nomine magni Dei, auth. de Eccles. tit. collat. 9. cap. nos quidem, de testam.* & Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reform.* quæ omnia iura, ac simul eorum dispositionem summatim retulimus *cap. præcedent. quæst.* 3. *concl.* 2.

Quoad dispositiones verò, quæ fiunt inter viuos; siquidem de iis loquamur, quæ non nisi morte confirmantur, & validitatem suam consequuntur; prout est pactum de futura successione inter pergentes ad bellum, donatio inter coniuges; vel inter patrem, & filium in potestate; iuxta ea, quæ adduximus *d. c.* 2. *q.* 1. *post med.* modica, meo iudicio, esse
potest difficultas, † quin & hæ vltimæ voluntates 4.
commutari possent etiam postquã mors disponentis sequuta est: nam, vt ibidem ostendimus, hæ dispositiones verè, & propriè vltimæ voluntates sunt, & eadem planè ratione, qua testamentum est vltima voluntas; cùm & hoc non nisi morte confirmetur, & tunc demum valere, effectúmque sortiri incipiat, cùm mors secuta est. *l.* 3. *§. vlt. cum l. seq. ff. de adim. leg. & l. cùm hic status, §. aut oratio, ff. de donat. inter vir. & vxor.* cum suis concord. Si verò de iis dispositionibus inter viuos loquamur, quæ statim valent, ac per se irreuocabiles sunt, per accidens autem

reuoca

reuocari possont, vel per consensum eius, ad cuius
fanorem factæ sunt, iuxta *l. sicut, C. de act. & oblig.* vel
per quid extrinsecum adueniens; qualis est dona-
tio Inter vinos, quæ reuocari potest per superue-
nientiam liberorum donatoris, vel ob ingratitudi-
nem donatoris, vt *d. quæst.* 1. etiam post medium, de-
5. duximus: in his † adhuc dubitari non potest, quin
commutari possint, morte secuta ante huiusmodi
reoocationem; cùm tunc omnino irreuocabiles fa-
ctæ sint, eandémque prorsus naturam sortiantur
cum testamento, & aliis similibus vltimis volunta-
tibus post mortem disponentiú, vt ibidem satis de-
móstrauimus. Et generaliter quoad hoc genus vlti-
marum volontatum, nimirum dispositionom inter
vinos, vt commutari valeat, facilè potest suaderi,
tum ex iis iuribus, in qoibus generatim commuta-
tio vltimæ volontatis expressè, aut saltem tacitè per-
mittitur, vel præcipitur, vt *in l. vnica, C. de expens. lud. lib.* 11. *cap. & temporis,* 16. *quæst.* 1. *cap. sicut vnire, de excess. prel. c. cùm accessissem, & cap. ex parte, de const. cap. ad audientiam, il* 1. *de Eccl. ædif.* Conc.
Trid. *sess.* 7. *c.* 6. *& sess.* 21. *c.* 3. 4. 5. *&* 7. *& sess.* 22.
cap. 6. *sess.* 28. *cap.* 18. *sess.* 24. *cap.* 3. 13. *&* 15. *sess.*
25. *cap* 8. *&* 9. *de reformat.* quæ omnia iura, ac si-
mul eorum summam retulimus *d. cap. præced. quæst.*
3. *concl.* 2 *circa med.* quare censendum est, in iis-
dem iuribus concedi etiam commutationem huius-
modi dispositionum, quæ & ipsæ verè sub vltima-
6. rum voluntatum genere cótinentot: sufficit enim †
in genere cogitatum, *l. qui iure militari, ff. de testam. milit.* cum aliis ad id adductis per Ant. Gabr.
comm. conclus. lib. 6. *tit. de reg. iur. concl.* 4. *à num.* 1.
ad 16. & in generalibos specialia insunt, *l. semper in generalibus, ff. de reg. iur.* valétque argumentum à
genere ad species quoad hoc, quòd sub genere con-
tioetur species, vt optimè docet Euerard. *in loco à genere ad species.* Tum ex *Clem. quia contingit, in princ.* iuncta glos. *verbo, largitione. de relig. dom.* ait
7. enim † ibi Clem. V. in Conc. Viennensi, ea quæ ad
certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad
illum debere, non ad aliom, (salua sedis Aposto-
licæ auctoritate,) conuerti: illámque largitionem
exponit *ibidem* glos. ab aliis recepta de largitiooe
in vita, & morte, hoc est. vel per actum inter vi-
uos, vel causa mortis, ídque suadet etiam tum
ipsom largitionis nomen, quod aptum est compre-
hendere quoque actum inter viuos, *l. si pignore, §.* 1.
ff. de furt. cum aliis adductis à Rebuff. *in l. pareri, in princ. ff. de verb. signif.* tum nomen erogationum,
quod pariter in d. Clem. habetur, & continet quo-
que actum inter viuos, iuxta *l. quæd. cu. §. nummula-rios, ff. de edend.* & aliis apud Rebuff. *in l. erogatur, de verb. signif.* dum aotem in d. Clem. ab ea regula
summus Pontifex, & Concilium generale excipit
sedis Apostolicæ auctoritatem, vt nuoirum pos-
sit sedes Apostolica ea, quæ ad certum vsum sunt
fidelium voluntate destinata, lo alium vsom con-
uertere, vt ibi exponunt Doctores omnes: inde
apertè fit, vt eadem sedes Apostolica huiusmodi
commutationem facere possit etiam in iis, quæ in-
ter vioos donata sunt ad certum vsum piom. nam
8. exceptio † est de regola, *l. nam quod liquida, §. fin. ff. de pen. leg.* Cassad. *decis.* 8. *num.* 5. *de concess. præb.*
Dec. *consil.* 656. *num.* 6. *&* 7. glos. Dyn. & alij *in rubr. de reg. iur. in* 6. Bart. *in l. si eum, §. qui iniuriarum. ff. si quis caut.* cum aliis adduct. à Gonzal. ad *reg.* 8. *Cancell. glos.* 51. *num.* 2. Tum ex *cap. scripturæ. cap magnæ*, atque alibi sæpe, sub *tit. de vot. & vot. red. mpt.*
9. vbi habetur, † commutari posse votum, quod pro-
culdubio est promissio inter viuos facta, vt ea do-
cuimus *cap.* 2. *quæst.* 2. *post med.* Tum ex *l. cùm hi, §. hæc oratio, in pr. de transact.* vbi dicitur, quòd de ali-
mentis, quæ non mortis causa donata sunt, (hoc
est, aliter, quam per eam dispositionem quæ com-
muniter vltima volutas appellatur, vt ibidem glos.
recepta exponit *in verbo, causa mortis,*) † licebit & 10.
sine prætore auctore transigere: transactio autem
super alimentis io eo contingit, vt commutetur ge-
nus, aut locus, aut modus, hoc est, quátitas, aut tem-
pus, aut persona, vt constat ex *§. eam transactionem, & §. si cui, ff. eod. tit.* & in eo solùm differunt ali-
menta quæ per dispositionem inter viuos dantur, &
eam, quæ per dispositionem causa mortis, vt testa-
mento, codicillis, & simili relinquuntur, quòd su-
per his non nisi auctore prætore, de illis verò etiam
sine prætore transigi potest, vt patet ex *d. §. hac oratio.* Tum ex *l. ex pollicitatione, ff. de pollicit.* vbi defi-
nitur, † quòd is, qui promisit opus curatuium apud 11.
Rempub. si illud cœptum est, nec possit perficere
ob paupertatem superuenientem, satisfaciet, si
quintam partem sui patrimonij soluat: itémque
hæres, qui propter paupertatem nequeat perfice-
re opus, quod auctor suus inchoatum moriens re-
liquit, extraneus sit, satisfaciet soluendo quintam
partem patrimonij sibi ab eo relicti, si verò de li-
berorum nomero sit, satisfaciet soluendo decimam
eiusdem patrimooij partem. quod idem quoad he-
redem habetur *in l. si quis sui, ff. eod. tit.* Cùm verò
vtrobique agatur de opere ex pollicitatione pro-
misso, & inchoato in pecuniam commutando, aper-
tè constat ex hoc, sicut & ex aliis mox adductis,
commutari aliquando saltem posse illam quoque
vltimam voluntatem, ac dispositionem, quam in-
ter viuos appellamus: sicut plerumqoe ea commu-
tatur, quæ causa mortis dici potest, & communi
vocabulo vltima voluntas nuncupatur. Tum deni-
que, qooniam ita per text. *d. Clement. quia contingit,*
& glos. *dicto verbo, largitione;* & eò, quia ad Roma-
oum Pontificem tamquam ad caput vniuersalis Ec-
clesiæ pertinet io singula membra alimenta trans-
fundere, *cap. cuncta per mundum, & cap per principalem,* 9. *quæst.* 3. necnon *Clem. vnica, §. præterea, de excess. Prælat.* & argum. *l.* 1. *ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* posse eundem Rom. Pontificem, seu sedem
Apostolicam oon solùm de legatis ad pias causas in
certos pios vsus, disponere commutando in alium
vsum; de qoibus etiam probari ait *in Clem. dudum, §. fin.* vel potiùs, *§. verùm, de sepult.* sed etiam de
donatis inter viuos: in terminis tenet Mar. Socin.
quam non nisi post hæc scripta vidi, *in tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 6. subdit autem *num.* 15. contra Lap.
com Card. *d. Clem. quia cõtingit, & ibi* Ioan. de Lign. † 12.
in hoc esse differentiam, an per viam vltimæ volun-
tatis, vel contractus fiat oblatio in certum vsum
pium; quia primo casu etiam accedente voluntate
heredis non potest per inferiorem fieri commuta-
tio in alium vsum; cùm non agatur de voluntate
heredis, cui possit renunciare, sed de seruanda vo-
luntate defuncti: & facit, inquit, quod notat Bart.
in l. legatum, ff. de vsu, & vsufru. legat. & l. legatam, ff. de admin. rerum ad ciuit. pertinent. vnde, quod *numer.* 11. ex Paul. *d. Clement. quia contingit*, non dis-
sentiens ipse dixerat, quòd, si heres consentiret,
relictum à testatore ad certu vsum potest ad alium
commutari noo solùm per Legatum, sed etiam per
Episcopum, ex not. à Ioanne Andrea, post Innoc.
in cap. final. de testament. intelligendum est iuxta
id, quod idem tenet Soc. postmodum tradis *num.* 16.
& 17. posse id ab iis fieri, vbi voluntas pia testato-
ris non potest impleri in loco ab eo præscripto, vel

pecunia designata ad id non sufficit, aut quod docet *num.* 18. 21. *&* 22. vbi testator voluisset quòd si relictum nequeat adimpleri, ad heredem reuertatur, & is commutationi consentiat; vel quòd possit ab herede commutari. Quando autem per viam contractus fuit facta oblatio in aliqoem pium vsum: tunc, inquit idem Socin. vbi supra *num.* 23. non est dubium quòd non solùm auctoritate Episcopi, vel Legati, sed etiam ex propria auctoritate ipsius offerentis potest fieri commutatio, arg. *cap* 1. *de reg. iur. & l. nihil tam naturale, ff. eod. tit. & l. ab emptione, ff de pact.* Id quod etiam post alios sentit M. Ant. Genuen. *in prax. Neapol. c.* 20. *num.* 6. ex iis docens, posse fieri commutationem oblationum accedente voluntate offerentis; allegans quoque Socin. *d. tract. de oblat.* sed perperam semper in eo cap. citans *libell.* 9. *loc.* 19. Hoc autem intelligendum est, consentiente etiam eo, cui facta est oblatio, seu cum quo est celebratus contractus: quomodo procedunt iura citata; aliàs esset tollere ius tertij citra eius factum, & consensum, contra *l. id, quod nostrum, ff. de reg. iur.* necnon *l. legem quam, C. de pact. l. legem quidem, C. de locato & cond. & l. in traditionibus, ff. de pact.* quæ iura in simil. allegauerat idem Socin. *num.* 14. Imò hoc caso ipsemet *num.* 24. ait, sibi videri attentari posse, quòd ex voluntate heredis contrahentis valeat hæc commotatio fieri; quia pacta,
13. & conuentiones † regulariter reales sunt, & ad heredem transeunt, vt *l. iuris gentium, §. pactorum, & l. tale pactum, ff. de pact.* atque ideo quod potuit defunctus, potest etiam heres, cui ex contractu defuncti quæsita est obligatio, sicut ipsi defuncto; ex quibus verbis Socini patet, eum in hac extensione loqui de consensu heredis, ad cuius commodum cedebat contractus, & obligatio; cùm in casu regulæ loquutos fuisset de eo, qui se obligauerat per contractum, seu oblationem. de cuius herede si nos loquamur, dicendum erit, quòd ex voluntate ipsius, si etiam legatarij, eiúsve heredis, aut successoris consensus accedat, poterit, ac debebit talis commutatio fieri; tum ex prædictis, atque ex mente quoque ipsius Socin. *d. num.* 22. *&* 23. tum etiam, qoia iura tam actiua, quàm passiua defunctorum regulariter ad heredes transeunt. *l.* 1. *& toc. tit. C. de heredit. act.* cum simil. atque adeò satis ex his factum & responsum puto propositæ quæst. Iam igitur ad aliam transeamus.

SVMMÆ RERVM.

14. *Profanum sumitur pro re vel scelesta, vel non sacra, seu pia.*
15. *Pium sumitur pro re sacra, seu diuino cultui dedicata; item pro re spirituali, aut annexa spirituali; & pro omni re, & causa coniuncta cum pietate in omni sua significatione; & num. seq.*
16. *Pietas alia erga Deum, & vocatur religio; alia erga parentes; alia erga propinquos, & patriam; alia denique in pauperes, & idem est, ac misericordia. hic autem à nobis sumitur pro ea, qua ad Dei cultum, & opera misericordia pertinet; num.* 17.
18. *Pia causa quanam sint maximè generatim loquendo.*
19. *Vltima voluntates profana, seu non pia commutari possunt.*
20. *Relictum ad commodum propria ciuitatis an dicatur pium. & quid in relicto pro alimentis; num.* 21. *&* 41.
22. *Proœmium legis indicat eius causam finalem, & ex eo regulatur dispositio. & ibi intellectus Clem. quia contingit, in princ. de relig. domib. & Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 6. *de reform.*
23. *Vltima voluntates pia commutari possunt; & aliquot num. seqq.*
24. *Sepulchrum, seu sepultura est quid religiosum, seu pium.*
25. *Pius locus, seu religiosus, sacer, & Ecclesiasticus, an idem sit cum pia causa, aut pio opere, vel etiam eo loco, in quo pietatis, seu charitatis opera exercentur.*
26. *Hospitalia, & Confraternitates laicorum quando, & quomodo sint pia loca, & duobus num. seqq.*
27. *Confraternitates laicorum exercentes opera pietatis, ac misericordia, & quicquid eis ad hoc relinquitur, licèt fundata non fuerint Episcopi auctoritate, sunt causa pia. idémque dicendum de hospitalibus huiusmodi; num.* 28. *vbi etiam varia Hospitalium genera variis nominibus appellata recensentur.*
29. *Relictum Ecclesia, vel Monasterio dicitur, & est pium, seu ad pias causas; idémque si relinquatur Monacho intuitu pietatis, non autem consanguinitatis, vel amicitia.*
30. *Relictum pauperibus est pium, seu ad pias causas. & quid si is, cui relictum est, non erat pauper, sed à relinquente credebatur; & an tunc relictum dandum sit alteri pauperi, vel conuerti possit in alium vsum; num.* 31.
32. *Relicta viduis, & miserabilibus personis sunt pia: atque adeò etiam relicta pupillis qui sunt miserabiles persona; num.* 33. *idémque in orphanis; num.* 34. *nisi vtrique diuites sint; & num. seq.*
35. *Vidua, & pupillus an gaudeant priuilegio fori, si diuites sint.*
36. *Miserabiles persona quanam dicantur, remissiuè.*
37. *Relictum pro anima dicitur pium, licèt fiat consanguineo, vel amico, modò is pauper sit; aliàs prasumitur facere titulo amicitia, vel consanguinitatis; num.* 38. *nisi aliàs legatum non valeret, vel is amicus, aut consanguineus tot bona non habeat, vt viuere possit secundum qualitatem persona; num.* 39.
40. *Relictum pro redemptione captiuorum pium est, licèt captiui sint ex delicto.*
41. *Legatum alimentorum est pium, dum tamen fiat pauperi.*
42. *Alimenta, & dos aquiparantur; atque ab illis ad hanc rectè arguitur.*
43. *Legatum dotis, seu pro maritandis virginibus, est pium, modò sint pauperes.*
44. *Relictum pro sacra imagine facienda, est pium.*
45. *Relictum causa study an, & quando dicatur pium. & quid in legato libertatis; num.* 46.
47. *Legatum pro constructione, vel refectione pontium, ac viarum; aut custodia propria ciuitatis an, & quando sit pium.*
48. *Pium ne sit quicquid fit ob publicam vtilitatem.*
49. *Ecclesia, & pia loca an ligentur l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles. an & possint compelli ad ea, qua publicam vtilitatem, aut necessitatem concernunt.*
50. *Legatum factum ad constructionem monumenti pium est; & quomodo id procedat.*

51. *Reli*

51. *Relictum meretrici, vt ad meliorem frugem redeat, est pium, & quando.*
52. *Legatum pro incertis, & male ablatis, est pium. idem, si fiat pro oblatione, aut pro Missis, vel anniuersariis celebrandis an sua, vel aliorum animæ redemptionem; num. 53.*
54. *Relictum ad satisfaciendum creditoribus an, & quando sit pium.*
55. *Pia causa quænam sint, remissiue.*

QVÆRO SECVNDO, an vltimæ volūtates tā profanæ, quam piæ possint cōmutari? Non sumimus hoc loco profanum † pro scele-
14. sta re, aut impia, prout Statius *initio Theb.*

Fraternas acies, alternaque bella profanis,
Decreta odiis;

sed pro eo, quod non est sacrum, neque pium; vt apud Cicer. *pro domo sua*; Si illa consecratio legitima est, quid est, quod profanum in suis bonis esse possit; & *l. sacra loca, §. proprie*, qui est 3. *ff. de rer. diuis.* vbi Vlpianus: Propriè, inquit, dicimus sancta, quæ neque sacra, neque profana sunt; & *§. sacra autem res, Instit. eod. tit.* Si quis auctoritate sua, inquit Imper. quasi sacrum sibi constituerit, sacrum non est, sed profanum: vbi glos. recepta *verbo, profanum*, verbum hoc, *profanum*, exponit non sacrum, quod & adnotauit præter Doct. ibi Rebuff. *in l. inter publica, ad verbum, sacra. ff. de verb. signific.* Optimus etiam ad id text. *in l. si sepulchrum, §. profana tamen loca, & l. locum. ff. de relig. & sumpt. funer.*

15. Sicut etiam pium hic sumimus † non solùm pro re sacra, hoc est, diuino cultui dedicata, iuxta *d. §. sacra autem res, Instit. de rer. diuis. & d. l. sacra loca, & l. in tantum, §. sacra, ff. eod. tit.* seu pro re spirituali, aut rei spiritualitate annexa; de qua per text. & Doct. *caus. 1. quæst. 1.* & per tot. necnon *in rubr. & toto ferè tit. de simon.* atque alibi sæpe; verùm & pro aliis rebus, quæ ad pietatem pertinent. Sed nec pro omni re, aut causa, quæ cum pietate in omni sui significatione coniuncta est. Nam, cùm
16. pietas † alia sit erga Deum, de qua Cicero *pro domo sua*; Nec est vlla erga Deos pietas, nisi honesta de numine eorum, ac mente opinio, cùm experi nihil ab iis, quod sit iniustum, ac inhonestum arbitrere; & *lib. 1. de nat. Deor.* Pietas erga Deos iustitia est; & hæc propriè vocatur religio, vt post S. August. *lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 1.* sentit S. Thom. *2. 2. quæst. 101. art. 1. ad primum.* alia erga parentes, de qua I.C. *in l. in testamento, ff. de fideicommiss. libert. l. nam, etsi, ff. de inoff. testam.* alia erga propinquos, & patriam; vnde Cicero *in somno Scipion.* Cole pietatem, quæ cùm sit magna in parentibus, & propinquis, tum in patriam maxima est. & *lib. 2. de inuent. post med.* Pietas est, per quam sanguine iunctis, patriæque, beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus; quem etiam refert, & sequitur S. Thom. *d. art. 1. in corp.* alia denique erga pauperes, & accipitur pro misericordia, quam alter exercet erga alterum, qui se iuuare non potest, vt optimè notat Iacobus Spiegel. *in lexic. iur. ciuil. verbo, pietas*, sentitque S. Augustin. *d. c. 1.* dum ait: More vulgi nomen pietatis etiam in operibus misericordiæ frequentatur, & S. Gregor. *lib. 1. moral. cap. 32.* Pietas in die suo conuiuium exhibet, quia cordis viscera misericordiæ operibus replet. nec dissentit etiam S. Thom. *d. art. 1. ad 2.* qui ideo arbitratur, opera misericordiæ tribui pietati, quia hæc fieri præcipue mandat Deus, quæ sibi præ sacrificiis placere [illegible]atur. ex qua consuetudine subdit factum esse, vt Deus ipse pius dicatur, quod passim legitur in sacra Scriptura, vt *2. Paral. 30. Iudith 7. Eccli. 2. & Apocal. 15.* Sed & aliam addere possumus, quia quod pauperibus erogatur, id sibi dari Christus Dominus testatur *Matth. 25.* iis verbis: *Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*; atque adeò misericordia in pauperes pietas quædam erga Deum est. Cùm, inquam, has omnes significationes habeat pietas, nos, cæteris omissis, pietatem sumimus in hac quæstione † pro ea, quæ ad Dei cultum, & opera miseri- 17.
cordiæ, seu charitatis pertinet; de qua cùm Tiraq. *initio tract. de priuil. piæ causæ*, intellexisse puto Apostolum, cùm 1. ad Timoth. 4. *Exerce*, inquit, *teipsum ad pietatem: nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est; pietas autem ad omnia vtilis est.* Sic † dona- 18.
tiones, quæ fiunt pro Ecclesiis, hospitalibus, & pauperibus, in pias causas fieri dicuntur, *in l. illud, C. de sacros.* sicut & quando pro redemptione captiuorum aliquid relinquitur, pium defuncti propositum vocatur *in l. nulli, §. 1. in fin. C. de Episc. & Cler.* & pium opus *in §. si quis autem, auth. de Eccles. tit. collat. 9.* sic etiam multis cit. Paul. Cittad. *tract. de inrep. 3. part. num 49.* Didac. à Spin. *in specul. testam. glos. 31. num. 40.* post Doct. maximè Petr. Peral. & Franc. Sarmient. *in l. si quis Titio, ff. de leg. 2.* ac post Panormit. *in rubr. de testament. num. 9. & cap. relatum, el. 2. eodem tit.* & alios, Molin. *de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 134. in princ.* aiunt, tunc aliquid relinqui in piam causam, quando relinquitur in bonum propriæ animæ; vt quando relinquitur eleemosyna pauperibus, etiam consanguineis, Ecclesiæ, aut monasterio, in redemptionem captiuorum, ad orphanam maritandam, in diuinum cultum, in suffragia pro se, aut aliis fidelibus defunctis; & paucis concludit, quicquid præcipue fit Dei, finisque supernaturalis intuitu ad gratiam, vel gloriam coram Deo promerendam, vel in satisfactionē pro propriis, aut alienis peccatis, dici rem, vel causam piam. Sic denique Nauar. & ipse *in tract. de redu. Eccl. q. 1. monit. 16. n. 2. & 3.* tradit, opera pia esse, quæ ad diuinum cultum, & opera misericordiæ siue spiritualia, siue corporalia diriguntur; vnde tales ait esse Capellanias, beneficia, Missas, aliaque diuina officia, & omne, quod ad ea præcipuè pertinet: talia esse studia, Theologiæ præsertim & canonum, stipendia pulpituum, atque sermonum ad docendum, & consulendum, & etiam hospitalia, confraternitatésque constitutæ ad hospitandum, vestiendum, & curandum egenos, ad reficiendas domos exustas, & ad captiuos redimendos; tale, quod legatur ad animæ salutem; & quicquid relinquitur ad opera in ipsa opera misericordiæ directa; quæ duobus illis versibus continentur relatis, & explicatis à S. Thom. *2. 2. quæst. 32. artic. 2.* Archid. *in cap. tria, 45. dist.* Nauar. *in man. conf. cap. 4. num. 4.* quorum primus corporalia, alter spiritualia opera misericordiæ exponit, nimirum,

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo;
Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora,

intelligendo per, *consulere*, etiam, dare. Denique rem hanc, quæ nimirum sit causa pia, paucis definiisse videtur Concil. Trident. *sess. 22. cap. 8. de reform.* vbi, cùm piarum dispositionum, ac piorum locorum omnium generatim mentionem fecisset, atque illarum quidem executores horum visitatores Episcopos esse voluisset; statim quasi definiens, quid tam illæ, quam hæc sint, subdit, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo, iuxta sacrorum canonum statuta cognoscant, & exequantur.

Hoc

Hoc præmisso, ad propositam quæstionem duabus conclusionibus respondebimus, quarum prima erit de vltimis voluntatibus profanis, altera de piis; cui statim subiiciemus, quænam in specie sint hæ piæ voluntates.

PRIMA CONCLVSIO. Vltimæ volunta-
19. tes profanæ, seu non piæ † commutari possunt. Probatur primò ex *l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuitat. pertin. l. ex pollicitatione, & l. si quis sui, ff. de pollicit. l. pecuniam, ff. de oper. publ. l. legatum, ff. de vs. & vsufruct. legat. & l. vn. C. de expens. lud. lib.* 11. vbi agitur de commutatione operis, vel pecuniæ relictæ, aut destinatæ ad commodum suæ ciuitatis. Quamuis
20. autem † pia causa dici ea possit, quæ cedit ad cómodum propriæ ciuitatis, vt colligitur ex *d. l. illud, C. de sacros. Eccles.* & ex iis, quibus paulo antè ostendimus, amorem in patriam suam, pietatem dici, & esse: tamen, quia nec communiter Iurisconsulti causam piam appellant, nec nos hoc loco accipimus nisi eam, quæ ad Dei cultum, vel opera misericordiæ pertinet, vt superiùs admonuimus; ideo meritò ea opera, de quibus in mox citatis iuribus mentio fit, a pia causa excludimus. Secundò ex *l. cum hi, §. eam transactionem, & §. si cui, ff. de transact.* vbi habetur de commutatione alimentorum quoad genus, modum, locum, tempus, vel personam, vt aliquando auctore prætore, aliquando sine
21. eius auctoritate fieri possit. Et licèt † alimenta piis causis, vel potiùs piæ causæ alimentis æquiparentur, & ab alimentis ad pias causas liceat arguere, vt pluribus tradit Surd. *tract. de aliment. tit. 8. priuil. 1. n. 18. & tit. 9. q. 3. num. 1. & 2.* Euer. *in loco ab alimentis ad pias causas*, vbi etiam *num. 1.* causam alimentorum vocat piam, & fauorabilem; quod & nonnulli voluerunt, quos refert Tiraquell. *d. tract. de priuil. pia caus. in præfat. vers. item legatum alimentorum*, & sequitur Surd. *d. priuil. 1. num.* 1. tamen id verum est tunc demum, cùm alimenta pauperibus, aut famem patientibus relinquuntur, vt satis colligitur ex *l. sancimus, C. de sacrosan. Eccl.* quæ expresse de fame loquitur, & *§. interdicimus*, ibi, gentium pabula, & alias pias causas, *auth. de Eccl. tit. collat. 9.* ac pluribus relatis satis tuetur Tiraq. *in d. præfat. vers. sed hoc intellige*, Surd. *d. priuil. 1. num. 3. & 10. & d. quæst. 3. num. 5. & 6.* quamuis alioqui legatum alimentorum etiam diuiti relictum sit fauorabile, & priuilegiatum, ita vt super iis inconsulto prætore transigi non possit, *l. nihil interest, ff. de transact.* quod & post alios adnotauit Tiraq. sup. *vers. quamquam.* Verùm de hac re, an causa alimentorum sit pia, latiùs agemus infrà hac eadem quæst. post conclus. 2. vbi singulas causas pias examinabimus. Tertiò probatur hæc conclusio ex *Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* & Concil. Trid. *sess. 22. cap. 6. de reformat.* vbi simpliciter permittuntur commutationes vltimarum voluntatum, nec distinguitur de voluntate pia, vel non pia; quare nec nos distinguere debemus, cùm lex ipsa non distinguat, *cap. si Romanorum 19. dist. l. de pretio, ff. de Public. in rem act. l. 2. §. conuenire, in fin. ff. de iudic.* cum simil. Quamquam hæc duo iura potiùs de commutatione piæ voluntatis præcisè accipienda sint: nam quod ad Clem. attinet, cùm in proœmio solùm de causis piis mentio habeatur, de iis quoque statim dispo-
22. suisse censenda est, licèt simpliciter loquatur: nam † ex proœmio legis colligitur causa finalis dispositionis, & ipsa dispositio regulatur, vt ex *l. cum hi, in princ. ff. de transact. l. 1. ff. ad Maced. & l. regula, in fin. ff. de iur. & fact. ignor.* & aliis tradit Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 2. num. 2. & 3.* & Hier. Gonzal. ad *reg. 8. Cancell. §. 7. proœm. num. 122.* similiter Conc. Trid. *d. cap. 6.* cum velit, Episcopos tamquam sedis Apostolicæ delegatos cognoscere, nihil in precibus ab impetrante commutationem tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, satis videtur loqui dumtaxat de commutatione vltimarum voluntatum ad pias causas; nam de rebus laicorum, nisi in spiritualibus, vel materia peccati extra suum temporale dominium, seu terras Ecclesiæ, non censetur velle cognoscere, aut in iis se immiscere, vt latiùs ostendemus infrà *cap. seq. quæst. 3.* Quare hæc duo iura potiùs probant secundam mox sequentem, quàm præsentem primam conclusionem.

SECVNDA CONCLVSIO. Vltimæ volun-
tates piæ, seu ad pias causas † commutari possunt. 23.
Probatur hæc conclusio, tum ex *d. Clement. quia contingit, in princ. de relig. domib.* & Concil. Trid. *d. sess. 22. cap. 6. de reformat.* quæ mox in præcedenti conclus. allegauimus, ostendimusque potius ad huius, quam illius conclus. confirmationem pertinere. Tum ex *cap. nos quidem, de testam.* vbi Episcopus commutat locum ædificandi monasterij, quod in loco à testatore præscripto nequit construi. Tum ex *l. fin. ff. de mort. inferend.* quæ, cum agat de commutatione vltimæ voluntatis circa perfectionem sepulchri, atque adeò spectantis ad vnum ex operibus misericordiæ, satis dicitur versari circa piam voluntatem, iuxta ea, quæ ante primam huius quæst. conclusionem adduximus, præterquam
quòd † sepulchrum, seu sepultura est quid religio- 24.
sum, minùs tamen propriè, prout omnisum idem omnino est, ac pium; tam iure ciuili, vt constat ex *l. in tantum, §. religiosum locum, ff. de rer. diuis. & §. religiosum, Instit. eod. tit. l. 2. l. ex consensu, l. scriptus heres, l. ossa, & l. liberum, ff. de relig. & sumpt. fun. l. 2. l. miles, & l. locum, C. eod. tit. l. 1. iuncta rubr. & l. pergit audacia, C. de sepulchr. viol.* quam etiam Canonico, dum ius sepulturæ materiam simoniæ, tanquam rem spirituali annexam, decernit; vt colligitur ex *cap. questa, cap. postquam, cap. in Ecclesiastico, & cap. præcipiendum, 13. quæst. 2.* & apertiùs *in cap. abolendæ, de sepult. cap. non satis, & cap. cùm in Ecclesia, de simon.* & de mortuariis, siue vt re spirituali annexa, siue tamquam re Ecclesiastica laicos aliquid statuere non posse, declarat *in cap. fin. de reb. Eccles. non alien.* & in specie, legatum factum ad constructionem monumenti esse pium, post hæc scripta vidi teneri à Tiraq. post alios *in d. præfat. tract. de priuileg. pia caus. ad fin.* qua de re nos quoque ad fin. huius quæst. agemus. Tum ex *§. si quis in nomine, & §. si autem heres, auth. de Eccles. tit. coll. 9.* vbi de commutatione piæ voluntatis certis in casibus permissa agitur, quos retulimus suprà *cap. præced. quæst. 3. conclus. 2.* vbi pleraque alia iura tam antiqua ex Decretalibus, quàm noua ex Concil. Trident. adduximus, ex quibus omnium conuincitur, multis in casibus commutationem vltimarum piarum voluntatum, seu ad pias causas fieri debere, quos ibidem summatim commemorauimus, & hic repetere nimis longum, & superuacaneum esset. Ad id ergo veniamus, quod pro complemento præsentis quæst. huic loco reseruauimus, vt singulas pias causas, breuiter tamen examinemus, sequentes hac in re eum ferè ordinem, quem eruditissimus vir Andr. Tiraq. seruandum existimauit *in præfat. dicti tract. de priuil. pia*
caus. si illud priùs admoneamus, † aliud esse ali- 25.
quem locum fore pium, hoc est, religiosum, sacrum, vel Ecclesiasticum, ita, vt quod ei relinquitur, aut donatur, censeatur relictum, aut donatum

natum pio, seu religioso, sacro, aut Ecclesiasticò loco; aliud piam causam; seu pium vsum, aut opus, vel pium locum, in eum sensum, vt sit locus, in quo exercentur opera pietatis, seu charitatis, & misericordiæ: ad illud enim requiritur Episcopi auctoritas, *cap. ad hæc*, vbi omnes, *de relig. dom.* ad hoc verò non requiritur, sed sufficit, eam causam, vel id opus ad pietatem pertinere, hoc est, ad Dei cultum, vel opera misericordiæ, vt initio huius quæst. diximus: atque hoc discrimē agnouit, & constituit quoad confraternitates laicorum Menoch. *de recuper. poss. remed.* 15 *num.* 35. *cum duobus seqq.* apertiùs post alios Anton. Gabr. *commun. concl. lib. 6. tit. de pia causa, concl.* 1. *num.* 10. quoad hospitalia pleriqque, quos refert, ac sequi videtur Tiraq. *in d. præfat. vers. sed aliq*, & Rodoan. *tract. de reb. Eccles. non alien. quæst.* 49. & quoad vtrumque Sfor. Odd. *tract. de restit. in integr. quæst.* 5. *artic.* 6. *ad fin. seu num.* 48. *& seq.*

Ex hoc facile erit conciliare diuersas, ac prima 26. facie aduersas Doctorum sententias hac in re, † an hospitales domus, & confraternitates laicorum, quæ non fuerint fundatæ auctoritate Episcopi, sint loca pia, vt videre est apud Menoch. *d. remed.* 15. *quæst.* 4. *&* 5. Gabr. *d. tit. de pia causa, conclus.* 1. *&* 2. Tiraq. *d. præfat. col* 2. 3. *&* 4. Sfor. Odd. *d. quæst.* 3. *artic.* 5. *&* 6. Rodoan. *d. tract. de reb. Eccles. non alien. quæst.* 41. 49. *&* 52. *cap.* 15. *fusè. de restit. lib.* 2. *cap.* 13. *&* 14. Dominic. Magdalen. *in tract. de num. test. in testament. requisit. part.* 1. *cap.* 13. *& part.* 2. *cap.* 2. *ex num.* 24. Lambertin. *tract. de iurep. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 1. *artic.* 10. *ferè per tot. quæst.* 5. *artic.* 25. *ad fin. & quæst.* 11. *artic.* 11. *&* 12. quibus in locis agit etiam de oratoriis, necnon Iacob. Anton. Marta *in tract. de iurisd. per, & inter iud. Eccles. & secular. exercend. part.* 4 *cas.* 113. *per tot.* ac de hospitalibus, Gonzal. *in d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. §. 4. *præsertim num.* 21. 22. *&* 24. Ham. Paris. *tract. de resignat. benef. lib* 2. *quæst.* 15. *& lib.* 11. *quæst.* 3. & alios plerosque Doct. ab his citat. necnon à Ioanne Guttier. *lib.* 1. *Canon. quæst. cap.* 35. & Mar. Anton. *lib.* 1. *var. resol. resol.* 14. *&* 66. qui ambo inibi fusiùs hac de re quoad hospitalia, & confraternitates, tractant Nam opinio affirmans, hæc esse loca pia, intelligenda est in eum sensum, vt sint loca, seu domus, in quibus exercentur opera pietatis; atque adeò sint causa pia, vel pietatem contineant; negans verò in eum sensum erit accipienda, vt non sint loca religiosa, sacra, vel Ecclesiastica. ad quod ea communi omnium prædictorum, cæterorúmque Doctorum consensu requiritur, quòd sint fundata cum Episcopi alteriúsve superioris Ecclesiastici auctoritate, ex *d. cap. ad hæc, de relig. domib.* cum simil.

Ex his quoque & iis, quæ initio huius quæst. ad- 27. duximus, facile erit colligere, † confraternitates laicorum, quæ exercent opera charitatis, & misericordiæ, & quicquid eis ad hunc effectum relinquitur, dici causam piam, licet eorum confraternitates fundatæ non fuerint à superiore Ecclesiastico, eiúsve auctoritate.

28. Idémque dicendum † de huiusmodi hospitalibus, quæ instituta sunt vel ad peregrinos excipiendos, & dicitur xenodochium; vel ad ægrotos curandos, & appellatur nosocomium; vel ad alendos pueros parentibus orbatos, & vocatur orphanotrophium; vel ad pauperes alendos, & nuncupatur ptochotrophium; vel ad pauperes, qui ob senectutem imbecilles sunt, nutriendos, dicitúrque gerontocomium; vel denique ad infantes, & imbecilles alendos, & appellatur brephotrophium, quæ omnia hospitalium genera enumerantur in *l. illud, C. de sacros. Eccles.* eaque pro ... pia ... eat *ibidem* glos. Accursij, & ... Bern. *in cap. ad nosodochium, de relig. dom.* ... riæ verò, & eleemosynariæ; de quibus ... *per literas, de præbend. & Clement. quia contingit, in princ. de relig. dom.* apertè reducuntur ... nosocomium, illæ verò ad ptochotrophium.

Relictum quoque Ecclesiæ, vel monasterio ... 29 citur relictum ad pias causas; vt constat ex *d. l. illud, C. de sacrosanct. Eccles.* & apertius *in cap. ... vers. sexto autem, de testament.* ibi, *sexto autem est,* si aliquid legetur Episcopo, & aliquis Capellis, vel monasteriis; aut aliis piis locis; & ibi; Capellas, & monasteria, seu alia pia loca; & *cap. fin. eod. tit.* ibi; ad perpetuum cultum diuinum legantur Ecclesiæ, vel reliquis piis locis; & post Specul. *tit. de instrum. edit.* §. *nunc verò aliqua, vers. vt scias.* Bald. *in auth. similiter, in princip. C. ad leg. Falcid.* Roman. *consil.* 535. *col.* 2. & omnes vbique, tradit Tiraq. *in d. præfat. col.* 1. *vers. primùm igitur*: subditque *vers. sed & non solùm*, dici quoque relictum ad pias causas, si quid relinquatur viri monacho intuitu pietatis, non consanguinitatis, aut amicitiæ, ex Bald. *in l.* 1. *col.* 4. *vers. circa personam, C. de sacros. Eccl.* & Abb. *in rubr. de testam.* sequitur Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 115. *num.* 3.

Præterea † relictum pauperibus inter relicta ad 30. pias causas computatur; vt apertè colligitur ex *d. l. illud, C. de sacrosanct. Eccles.* in iis verbis, si quis donationes fecerit in ipsos pauperes, iuncta illis, quæcumque alia causa, quasi pietatis luce subnixa; vbi id notat Bald. & Castr. & post Specul. *d.* §. *& scias*, & Rom. *d. auth. similiter, col.* 1. dicens in hoc omnes conuenire, docet Tiraq. *in eadem præfat. col.* 4 *vers. item relicta pauperibus*: probátque ex eo, quòd bona pauperum æquiparantur bonis Ecclesiarum; immò bona Ecclesiarum sunt non modò Clericorum, sed & pauperum. *cap. aurum indignè,* 12. *quæst.* 2. *& cap. vlt. in princ.* & *ibi* glos. 16. *quæst.* 8. idem tenet Menoch. *d. præs.* 145. *numer.* 6. qui etiam *numer.* 7. sicut & Tiraq. supra, *vers. & hoc adeò procedit*, subiicit, † quòd et- 31. iam pium erit legatum quod quis relinquit causa pietatis ei, quem credit pauperem, cùm non sit; ex Bart. *in repet. l.* 1. *in* 2. *quæst.* 1. *quæst. princ. C. de sacrosanct. Eccles.* per *cap. quæsitum*, 42. *dist.* subdente, quòd fortè esset ei tale legatum auferendum, & in alium vsum conuertendum, argum. *l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. legat.* Sed meliùs Bald. *in repet. eiusdem l. col.* 10. *vers. super quinta quæstione*, & Tiraq. *vbi suprà*, in eo conuenientes cum Bart. quòd illud legatum pro non scripto habendum est quoad illum, vti relictum est, per *l. eam, quam, C. de fideicommiss. & l. pater filium,* §. *Tusculanus, ff. de leg.* 3. qui §. non repetitur ibi, sed voluit allegare § *filiam heredem*, qui & ipse parum facit, sicut *d. l. eam, quam*; meliùs allegasset *l. si pater tuus, & l. nec apud, C. de hered. instit. & l. neque professio, C. de testam. l. Seio, ff. de ann. leg. l. cum tale,* §. *falsam causam, ff. de condit. & demon. l. cum pater,* §. *dulcissimis, & l. si quis seruum heredis,* §. *si quis legauerit, ff. de leg.* 2. nec tamen deficit, sed remanet relictum impersonale, quod valet ad pias causas, per *cap. cum tibi, de testament. & l. nulli, C. de Episc. & Cler.* & non conuertitur in alium vsum, sed ad eundem causam; vnde cùm pauperi existimato relictum sit, dabitur pauperi; quia, cùm potest relictum habere destinatum vsum, non debet in alium conuerti,

Clemen.

Clement. quia contingit, in princip. de relig. dom.
Pariter relicta viduis, & miserabilibus perso-
32. nis † sunt pia, vt post Spec. *vbi supra*, Bald. *d. auth.*
similiter, Petr. Perus. *in tract. de canon. Episc. cap.*
10. & Bertach. *in tract. de Episc. 4. part. lib. 4. quæst.*
32. & alios tradit Tiraq. *in d. præfat. col. 5. vers.*
item relicta viduis, id comprobans ex eo, quòd sa-
cræ litteræ æquiparant viduas, pupillos, & paupe-
res, vt Ier. 5. *Causam viduæ non iudicauerunt, cau-*
sam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non
iudicauerunt, & Zachar. 7. *Viduam, & pupillum, &*
aduenam, & pauperem nolite calumniari. ex quo et-
iam patet, inquit *ibidem* Tiraq. quòd relictum pu-
33. pillis † dicatur in piam causam; nam & sæpe alias
in sacris litteris pupilli, & viduæ æquiparantur, vt
Psal. 145. de Deo dicitur, *Pupillum, & viduam sus-*
cipiet; & Isa. 1. *Pupillo non iudicant, & causa viduæ*
non ingreditur ad illos; *& in rubr. & l. vnica, C. quand.*
Imper. inter pupill. & vid. vnde etiam colligitur, pu-
pillum esse ex miserabilibus personis; quod expres-
sè voluit Alex. *in l. Titia textores, in princ. ff. de leg.*
1. & quòd ei relictum censetur pium, ex Card. *in*
Clem. 3. *quæst.* 13. *de testament.* tradit Tiraq. *d. col.* 5.
34. *vers. & videtur.* idque multo magis dicendum † de
orphanis, vt tenet Card. *loc. cit.* & ex eo probari po-
test, quòd pauperi æquiparantur *Psal.* 9. ibi, *Dereli-*
ctus est pauper, orphano tu eris adiutor; & viduæ, *Psal.*
67. *Turbabuntur à facie eius patris orphanorum, &*
iudicis viduarum; & inter miserabiles personas nu-
merantur *cap. super quibusdam, in fin. de verb. signif.*
35. Hoc tamen intelligendum est, † si pupillus, vel
orphanus diues non sit, vt post alios monet Tiraq.
loc. cit. idémque puto de vidua. De qua, sicut & de
pupillo, quòd etiam priuilegio fori non gaudeant,
tenent plerique, quos refert Menoch. *de arbitr. iud.*
cas. 66. *num.* 11. *ad fin.* & quoad viduam est opti-
mus text *in cap. ex tenore, & cap. ex parte B. de for.*
comp. & licèt quoad hoc priuilegium fori miserabi-
les personæ dici possint, licèt sint diuites, vt alij
multi voluerunt, quos sequitur Menoch *d. num.* 11.
tamen ad hoc, vt quod eis relinquitur, pium lega-
tum dicatur, & sit, omnino paupertas requiri de-
bet, cùm diuites facilè suis necessitatibus ex pro-
priis facultatibus possint occurrere. Quæ autem di-
36. cantur miserabiles personæ, † videndi sunt Iuri-
stæ *d. l. vnica*, Canonistæ *in cap.* 1. 2. *&* 3. 87. *dist.*
cap. omnis ætas, 12. *quæst.* 1. *cap. significantibus, de*
deleg. c. 1. *de postul. d. cap. ex tenore, & cap. ex par-*
te B. de for. compet. cap. licèt, de censib. & d. cap. super
quibusdam, de verb. signif. Menoch. *d. cas.* 66. & alij
Doct. ab eo alleg.
37. Relictum quoque pro anima † pium dicitur; vt
ex text. *in §. si vnum, de prædictis, vers. occasionem*
autem, in auth. vt cùm de appell. cognosc. in illis ver-
bis, & ipsorum quoque animæ ex hac causa piissi-
ma subleuentur, glos. *l. si quis Titio*, & ibi Bart. *ff.*
de leg. 2. & aliis plerisque docet Tiraq. in *d. præfat.*
col. 6. *vers. item relictum pro anima*; quibus addo Mo-
lin. *tom.* 1. *de inst. & iur. tract.* 2. *disput.* 34. *in princ.*
& Nauarr. *in tract. de redditib. Eccles. quæst.* 1. *monit.*
26. *num.* 3. qui etiam *num.* 4. idem dicit, si relictum
38. fiat consanguineo, vel amico pro anima: modò †
is pauper sit; secus præsumitur id facere titulo con-
sanguinitatis, vel amicitiæ; quod & pluribus aliis
adstruit Menoch. *d. lib.* 4. *præs.* 115. *num.* 9. *&* 12.
Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disput.* 4 *num.* 9. Tiraq. *d.*
col. 6. *vers. quod adeò verum est, & col.* 7. At verò
39. *col.* 8. hoc temperat, † nisi aliàs legatum non vale-
ret, vbi non præsumeretur relictum fauore piæ
causæ, ex eo quod in simili voluerunt Bald. Fulg. &
Ias. *in l. si sibi decem, §. si pactum, ff. de pact.* Imol. &
Raph. Cum. *in l. quod dicitur, ff. de verb. oblig.* aut
is consanguineus, vel amicus, licèt satis bonorum
habeat, vt possit viuere, non tamen secundum con-
ditionem, & qualitatem suæ personæ; inter alios
ex Bart. *d. l.* 2. *in* 2. *quæst. quæst. secunda princ.* & *ibi*
Bald. *col.* 10. *vers. super quinta quæstione, C. de sacros.*
eodem Bald. *in l. si quis ad declinandam, col.* 2. *vers.*
circa tertium, per text. *ibi, C. de Episc. & Cler.*
Similiter relictum pro redemptione captiuo-
rum † pium est, vt constat ex *§. si quis autem, vers. si* 40.
autem, auth. de Eccles. tit. vbi redemptio captiuorum
vocatur pium opus; sicut *in l. nulli, §.* 1. *in fin. C. de*
Episcop. & Cleric. dicitur pium testatoris proposi-
tum, & *l. si quis ad declinandam, in princ.* ibi, pie-
tatis intuitu. *C. eod. tit.* apertè probatur in hoc opere
inesse pietatem; necnon ex *cap. aurum*, 12. *quæst.* 2.
vbi D. Ambros. ait, pro alimonia pauperum, re-
demptione captiuorum, ampliatione templi, vel
cœmeterij piè posse erogari vasa sacra; atque ex *l.*
si quis pro redemptione, ibi, piissimam administratio-
nem, *C. de donat. & d. §. si vnum ex prædictis, auth. vt*
cùm de appell. cognosc. ibi, ex causa piissima, & Doct.
vbique, docet Tiraq. *in d. præfat. col.* 8. *vers. item re-*
lictum pro redemptione: vbi hoc intelligit etiam in
captiuis ex delicto, post glos. *in c. sacros*, 12. *quæst.*
2. Bald. *auth. similiter, C. ad leg. Falcid.* & alios; quod
etiam probat Menoch. *d. præs.* 115. *num.* 13.
Item legatum alimentorum † est pium; vt tra- 41.
dit inter alios Tiraq. *in d. præfat. col.* 9. *vers. item le-*
gatum alimentorum, ex text. *in l. Mela*, ibi, pietatis
intuitu, *ff. de alimen. & cib. leg. & in l. sancimus, de*
sacros. Eccl. vbi causa redemptionis captiuorum, &
causa alimentorum æquiparantur. *& in §. interdici-*
mus, ibi, egentium pabula, & alias pias causas,
auth. de Eccles. tit. necnon ex glos. *l. si cui annuum, ff.*
de ann. leg. Bart. *in l. alio, ff. de aliment. & cib. legat.*
quibus addo inter recentiores Petr. Surd. *in suo lu-*
culentissimo tract. de aliment. tit. 8. *priuil.* 1. *num.* 1.
Menoch *vbi suprà, num.* 14. & Nauarr. *d. monit.* 26.
num. 4. qui optimè docet, huiusmodi legatum ali-
mentorum non iudicari pium in foro exteriori, si
relictum sit diuiti, etiamsi legans dicat apertè, se il-
lud amore Dei, siue pro anima sua facere; ex glos.
in l. illud, C. de sacros. Eccles. quod & pluribus com-
probat Tiraq. *d. col.* 9. *vers. sed hoc intellige*, & Me-
noch. *vbi supra, num.* 15. & Surd. *d. priuileg.* 1. *nu-*
mer. 3.
Et cùm † alimenta, & dos æquiparantur, vt ex 42.
glos. *in l. ob æs, C. de præd. minor.* affirmat Tiraq. *d.*
præfat. col. 10. *vers. item cùm dos.* & ab alimentis iu-
re arguatur ad dotem, vt late ostendit Euerard. *in*
loco leg. a dot. ad aliment. per tot. & Surd. *d. tract. de*
aliment. tit. 9 *quæst.* 1. *num.* 1. 2. *&* 7. legatum quoque
dotis, seu pro maritandis virginibus † dicetur pium; 43.
vt per text. *in l. cùm is, §. mulier*, ibi, pietatis causa,
& *ibidem* Bald. Ang. & Florian. *ff. de condict. indeb.*
Bart. *in l. si ego, in princ. ff. de iur. dot.* & alios ple-
rosque docet Tiraq. *loc. cit.* vbi etiam post multos,
quos allegat, id temperat, dummodo legatum do-
tis relictum sit pauperi; quod & inter recentiores
tenet Nauarr. *d. num.* 4. & Menoch. *d. præs.* 115. *nu-*
mer. 16.
Pariter relictum pro sacra imagine facienda † 44.
est pium, cùm ad cultum diuinum pertineat; vt
colligitur ex *cap. vlt. de testament. & cap. ex parte, il*
3. *de verb. signific.* & in his terminis trad. post alios
Tiraq. *in d. præfat. tract. de priuil. piæ caus. col.* 11. *vers.*
Item relictum pro imagine. quem sequitur Menoch. *d.*
præs. 115. *num.* 18. *&* 19.

Reli

45. Relictum quoque causa studij † potest dici pium,
vt ex Bart. & cæteris in l. 1. *ad fin. ff. sol. matr.* ac plu-
ribus aliis tradit Horat. Luc. *tract. de priuil. per tot.*
& Oct. Simoncell. *tract. de decret. tit. 8. inspect. 15.*
& ante eum Tiraq. *in d. præfat. col. 12. vers. item*
relictum causa study. quod ibidem intelligit in stu-
dio Theologiæ, ex Bald. *in repet. l. 1. col. 11. ff. de*
leg. 2. & indubitatum in hoc studio, in cæteris esse
magnam dubitationem, asserit Menoch. *d. lib. 4. præs.*
115. num. 120. Idem verò, quod in Theologia, pro
qua est optimus text. *in cap. 1. cap. quia nonnullis,*
& cap. fin. de magistr. necnon Conc. Trid. *sess. 5. cap.*
1. in princ. de reformat. dicendum puto etiam in stu-
dio sacrorum canonum, cum Nauarr. *d. monit. 26.*
numer. 3. de quo est optimus text. *in cap. 1. de præ-*
uil. in 6. vbi studium sacrorum canonum vocatur
studium iuris diuini: necnon de relicto ad rudi-
menta fidei tradenda; iuxta superiùs adducta cir-
ca initium huius quæstionis, cùm ad animæ sa-
lutem, & opus misericordiæ spirituale docendi
ignaros pertineat, de quo dicitur Dan. 12. *Qui ad*
iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in
perpetuas æternitates. Quinetiam idem statuen-
dum est de relicto ad studium Grammaticæ in or-
dine, & quatenus dirigitur ad sacram Theologiam;
vt sentit Nauarr. *d. numer. 3.* dum vult, piam cau-
sam esse, cùm quid relinquitur ad opera, dire-
cta in opera misericordiæ: & satis etiam proba-
tur ex *d. cap. 1. & cap. quia nonnullis, de ma-*
gistr. necnon ex Conc. Trid. *d. cap. 1. vers. Ec-*
clesia verò, ibi, saltem magistrum habeant ab Epi-
scopo cum consilio Capituli eligendum, qui cleri-
cos, aliósque scholares pauperes Grammaticam
gratis doceat, vt deinceps ad ipsa sacræ Scripturæ
studia annuente Deo transire possint; iunctis iis ver-
bis, ne pia hæc, vtilis, atque fructuosa prouisio quo-
uis quæsito colore negligatur. colligitúrque ex eo-
dem Concilio *sess. 23. cap. 18. vers. vt verò, iuncto*
vers. quòd si Cathedralium.

46. Similiter legatum libertatis † pium est, vt col-
ligitur ex *l. contra voluntatem*, ibi, iura, *C. de te-*
stamen. manumiss. & l. 1. §. sin autem, ibi, qui pri-
mus ad hanc rationem pietatis peruenit. & pluri-
bus comprobat Tiraq. *in d. præfat. col. mihi* 17. quem
sequitur Menoch. *d. præsumpt. 115. num. 21.* in eo
etiam quod idem Tiraq. post alios *ibid.* trad. *col. 18.*
vers. limita quod dictum est. vt id verum sit quando
legatum libertatis fit pro anima, vel amore, aliàs
secus.

Legatum etiam pro constructione, ac refectione
47. pontium, & viarum, † pium censetur, vt plerique
tenent, quos refert, & sequitur Tiraq. *in d. col. 18.*
vers. item legatum, laudatus à Menoch *d. præs. 115.*
num. 22. quod tamen intelligerem cum Specul. *d. tit.*
de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. vers. & scias, quòd
inter; à quo non dissentit Tiraq. *loc. cit.* quando ne-
cessitas imminet: & ratio esse potest quæ in sequenti
casu afferetur, nimirum de patriæ, seu propriæ ciui-
tatis fortificatione, hoc est, pro eius custodia, ædifi-
catione, vel refectione murorum, & fossarum, ac
cæterorum id genus; quod pium esse adstruit Me-
noch. sup. *num. 23.* post Tiraq. *in d. præfat. col. 19. vers.*
item legatum factum pro patria, &c. qui hoc ipsum as-
serit ex Specul. *vbi sup.* id quoque intelligente, vbi
necessitas immineat, atque ad hoc multa allegante,
& ex Bald. *d. auth. similiter. C. ad l. Falcid.* ad hoc idem
eam rationem adducente, quia ex his custodiuntur
viduæ, orphani, & aliæ miserabiles personæ.

48. Quinimmo aliqui voluerunt, † pium esse quic-
quid fit ad publicam vtilitatem, vt Castrens. *consil.*
193. lib. 2. per text. *in l. ad instructiones, C. de sacros.*
Eccl. & l. vnica, §. vlt. C. de caduc. tollend. quem se-
quitur Tiraq. *d. col. 19. vers. item quicquid fit*, Menoch.
vbi supra num. 24. & Horat. Luc. *d. priuil. 2. vers. me-*
mor etiam. Verùm neque aliquid in dictis iuribus de
pietate legitur; & *d. l. ad instructiones*, † quatenus 49.
vult, Ecclesias quoque, & pia loca ad instructionem
pontium, & viarum teneri, cùm sit de rebus Eccle-
siasticis, non ligat res, personásve Ecclesiasticas,
cap. benè quidem, 96. dist. cap. Ecclesia sanctæ Ma-
riæ, de constit. cap. fin. de reb. Eccl. non alien. nec-
non *cap. non minus, & cap. aduersus, de immun. Eccles.*
idque ibi adnotarunt scribentes, & Doct. alibi sæ-
pe, atque inter eos Iul. Clar. *lib. 4. sentent. recept. §.*
emphyteusis, quæst. 28. num. 6. & quæst. 48. per totum.
vbi de communi testatur. Quo autem posteriora iura
mox cit. probant, Ecclesias & Ecclesiasticas perso-
nas, etiam vbi agatur de publica vtilitate, ac ne ces-
sitate, & non suppetant laicorum facultates, non
posse compelli ei necessitati occurrere, & consulere
vtilitati, nisi ab Episcopo consulto Romano Pontifi-
ce; & contrarias constitutiones ac sententias laico-
rum nullas esse, nec video quomodo hæc publica
vtilitas inferre possit, aut inducere pietatem, nisi
eam fortè, quæ habetur erga patriam; de qua supra
initio huius quæstionis diximus, ad rem nostram
non pertinere.

Potiùs verò pia causa est † legatum factum ad 50
constructionem monumenti; vt post Bald, & Ang.
in l. hereditas, §. si defuncto, ff. de petit, hered. eundem
Ang. *in l. 1. §. vlt.* Raph. & Castr. *ff. ad leg. Falc.* &
alios, tenet Tiraq. *d. col. 19. vers. item legatum factum*
ad constructionem, & Menoch. *de præsumpt. 115. num.*
25. quod est intelligendum vel cum Alex. *ibi*, si il-
lud tendat ad ornatum Ecclesiæ, ad quod erit text.
d. cap. vlt. de testam. & cap. ex parte, il 1. de verb. sign.
vel cum Imol. *d. §. vlt.* quatenus necessarium est
ad ipsum monumentum conficiendum: pro quo,
præter alia adducta sup. hac ipsa quæst. *concl. 1. cir-*
ca initium, optime facit text. *in l. 1. §. interdictum, ff.*
de mort. inferend. ibi, quia religionis interest mo-
numenta extrui, & exornari; necnon *in cap. an-*
rum, 12. quæst. 2. quod sumptum est ex D. Ambr.
lib. 2. de offic. cap. 28. ibi, nemo potest indignari,
quia humandis fidelium reliquiis spatia laxata sunt;
nemo potest dolere, quia in sepulchris Christiano-
rum requies defunctorum est. iunctis iis finalibus
verbis; in huiusmodi, quos suprà dixi, vsus omnia
arbitror piè posse conuerti.

Relictum etiam meretrici, vt ad frugem melio-
ris vitæ redeat, † dicitur pium, vt voluit Bald. *in l.* 51.
Imperialis, in princ. col. 1. argum. illius text. *C. de*
nupt. & sequitur Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part.*
4. quæst. 31. vers. congruenter dicendum, teste Tiraq.
in d. præfat. col. mihi 20. vers. item legatum factum me-
retrici, relato pariter, & probato à Menoch. *d. præ-*
sumpt. 115. numer. 26. vbi alios quoque allegat; &
iuncto *num. seq.* distinguit tres casus; primum quando
testator legauit meretrici, & concubinæ, cum qui-
bus ipse consuetudinem non habuit; in quo ait
habere locum opinionem prædictorum Doctorum:
secundum cùm legauit propriæ concubinæ, quæ
iamdiu sua esse desiit; & hoc idem putat dicen-
dum ex Natt. *consil. 559. num. 6.* cùm tunc cesset o-
mnis sinistra suspicio. Tertius est quando testator le-
gauit propriæ concubinæ, quam tempore testamen-
ti retinebat; & hoc, inquit, præsumitur legatum re-
lictum non ob pietatem, sed illicitum eius amorem,
post Lancell. Gall. *in comment. ad consuet. Alexand.*
verbo, maritus, num. 58. & 53.

Similiter relictum pro incertis, & malè abla-
52. tis, † pium censendum est, ex Bald. *d. l. hereditas*, §. *si defuncto*, *ff. de petit. hered. in* 1. *lect.* & *ibi* Ang. & vtroque per not. *in Clem.* 1. *de priui*. & Florian. *in l. cum quidam*, §. *si dies*; *ff. de vsur.* quos refert, & sequitur Tiraq. *d. col.* 10. *vers. item relictum pro incertis*, & Menoch. suprà *numer.* 28. addens Bertach. *d.* 4. *part. numer.* 82. *vers. item si fiat pro incertis.* Ratio autem esse potest, quia tunc dicitur relictum pro anima, vt colligitur ex *cap. cùm tu*, & *cap. consuluit*, *de vsur.* & *cap. quamquam*, *eod. tit. in* 6. relictum autem pro anima est pium, vt suprà ex communi ostendimus.

Legatum quoque factum ab infirmo pro obla-
53. tione, quam vult fieri in Ecclesia, † est pium, vt post Petr. Perus. *in tract. de Canon. Episc. cap.* 10. Host. *in summ. tit. de sepult.* §. *de quibus*, & Bertach. *d. part.* 4. *numer.* 82. *vers. item pro oblationibus.* & ratio esse potest, quam mox attulimus in casu præcedenti, quia hoc legatum est pro anima. qua ratione idem dicendum erit de relictis, quæ fiunt pro Missis, & anniuersariis celebrandis in suæ, vel aliorum animæ redemptionem; vt apertè sentiunt inter alios Molin. *d. disp.* 134. *tom.* 1. *de inst. & Iur.* & Nauarr. *d. monit.* 26. *num.* 3. & colligi potest ex *cap. vlt. de testam.* & *cap. ex parte*, *il* 3. *de verb. signif.*

An verò legatum relictum ad satisfaciendum
54. creditoribus † sit pium, non leuis difficultas est. Nam, quòd sit pium, tenuit quidam Vital. *in cap. Ioannes*, per illum text. quem refert Tiraq. *d. col.* 20. *versic. item relictum factum.* & suaderi videtur ex eo, quod paulò antè diximus de relicto pro incertis & malè ablatis; nam vtrumque relictum pro anima exoneranda videtur. Nihilominus contrarium verius puto, quod & sentire videtur ibidem Tiraq. omnino verò sentit Innoc. Hostien. Ioan. Andr. & Abb. *d. cap. Ioannes*, quod pro hac sententia optimè facit, dum distinguit pios vsus à debitorum satisfactione; quæ non ita directè ad exonerandam animam, cámque iuuandam pertinet, sicut restitutio incertorum, & malè ablatorum, quæ statim facienda est, neque aliam exceptionem, quàm extremæ paupertatis admittit, vt inter alios tenet Card. Tolet. *instr. sacerd. lib.* 5. *cap.* 27. post Sot. *lib.* 4. *de iust. & iur. quæst.* 7. *art.* 4.

55. Reliquæ, si quæ sunt, piæ causæ, † peti possunt ex Perus. *d. cap.* 10. Bertach. *d.* 4. *part. quæst.* 31. Specul. *d. tit. de instr. edit.* §. *nunc verò aliqua*, *vers. & scias*, seu *num.* 62. atque *ibi* Ioan. Andr. *in addit. verbo*, *fallit*, cum seq. Bald. & Rom. *in auth. similiter*, *C. ad leg. Falc.* Rolandin. *tract. de testam. & vltim. volun. num.* 23. Angel. de Gambellion. *tract. de testam. glos.* 17. 94. & 95. Ant. de Canar. *in tract. de insinuat.* 2. *part. princ. num.* 12. Redoan. *tract. de reb. Eccles. non alienand. rubr.* 27. Iuristis *in l.* 1. & *l. illud*, *C. de sacros. Eccles.* & *l. si quis Titio*, *ff. de legat.* 2. Canonistis *in rubr. cap. cùm esses*, & *cap. relatum*, *il primo*, *de testam.* Atque ex his finis sit præsenti quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

56. *Vltima voluntates, seu dispositiones irreuocabiles tam inter viuos, quàm causa mortis iuri naturali contrariæ ipso iure nulla sunt.*

57. *Ius naturale maximè omnium commune est.*

58. *Voluntas, quæ est contra bonos mores, non est seruanda; & num. seq.*

59. *Promissio ob turpem causam non obligat. sicut nec pactum de re turpi; num.* 60.

61. *Voluntas contra ius naturale etiam interueniente iuramento non obligat.*

62. *Vltima voluntates, seu dispositiones irreuocabiles siue inter viuos, siue causa mortis contrariæ iuri naturali regulariter commutari non possunt: & qualiter possint; num.* 66.

63. *Actus agentium non operantur vltra eorum intentionem.*

64. *Conditio contra ius naturale adiecta dispositioni licitæ reiicitur, & ipsa dispositio sustinetur.*

65. *Vbi lex non loquitur, nec nos loqui debemus; & lex, ac quæuis dispositio limitata limitatum habet effectum.*

66. *Vltima voluntas contraria iuri naturali quomodo commutari posse dicatur; & num. seq.*

67. *Votum in materia voluntaria contra ius naturale nullum est, neque in eo est locus commutationi.*

68. *Vltima voluntates, seu dispositiones tam causa mortis, quàm inter viuos naturali iuri conformes aliquando commutari possunt.*

69. *Mutari aliqua possunt, quæ sunt iuris naturalis; non autem omnia.*

70. *Variatio iuris naturalis in quo differat à variatione iuris positiui diuini, vel humani.*

71. *Præscriptio quomodo cùm sit inducta iure humano, deroget iuri naturali.*

72. *Innocens cur contra ius naturale damnari possit, si ex actis nocens probetur; & tradi in bello, aut se tradere ob bonum publicum.*

73. *Ius naturale; quo parentes alere filios tenentur, & filij parentes, quomodo limitari à iure humano potuit.*

74. *Exheredare cur ex certis causis possit pater filium, & filius patrem contra ius naturale saltem secundarium.*

75. *Legitima filiorum an statuto in totum possit tolli.*

76. *Ecclesia quomodo priuare possit Paganos dominio, quod in conuersos ad fidem habebant.*

77. *Seruitus, quæ est contra ius naturale, quomodo humano iure gentium inducta sit; & in aliquibus casibus à iure humano positiuo; & duob. num. seqq.*

78. *Diuisio rerum, ac dominiorum quomodo iure gentium inducta sit contra ius naturale; & n. seq.*

79. *Iuris naturalis dupliciter aliquid esse dicitur, vel quia id lex naturæ iubeat, aut vetet; vel quia permittat.*

80. *Mutari possunt per ius humanum ea, quæ sunt iuris naturalis permittentis; & num. seq.*

81. *Serui quibus modis iure humano liberi fiant. & bona propria iterum fieri communia; num.* 82.

83. *Ius gentium, seu ius naturale secundarium aliqua saltem ex parte mutari potest. immo etiam ius naturale primæuum; num* 84.

85. *Mutata materia vltimæ voluntatis conformi cum iure naturali; vel cùm ius naturale eam permittit dumtaxat: tunc ius naturale non impediet, quin ea vltima voluntas commutari possit. idémque vbi ius naturale fortiùs commutationem suadeat; num.* 86.

QVÆRO TERTIO; an commutari possint vltimæ voluntates contrariæ, vel conformes iuri naturali.

In

In hoc differunt hæ, & duæ, quas statim
subnciemus, quæstiones, à tertia, & duabus illam
consequentibus quæstionibus præcedentis tertij
cap. quòd in illis tribus disserimus, an ipsa com-
mutatio vltimarum voluntatum sit contraria, vel
conformis iuri naturali, aut diuino, vel humano
positiuo; in his verò tribus quæst. an ipsæmet vl-
timæ voluntates, quæ contrariæ sunt, vel confor-
mes alicui ex prædictis iuribus, commutari pos-
sint. & in præsenti quæst. videndum est quoad ius
naturale. Et de contrariis huic iuri afferri potest
exemplum in promissione homicidij, vel adulte-
rij, aut pecuniæ ad illud committendum: de con-
formibus eidem iuri, exemplum sit in relicto, vt
quis patrem suum redimat ab hostibus, aut cùm
pater relinquit, vel promittit filio necessaria ali-
menta.

Prima conclusio. Vltimæ volunta-
tes, seu dispositiones irreuocabiles tam inter vi-
uos, quàm in morte, iuri naturali contrariæ † ipso
56. iure nullæ sunt; & commutari regulariter non
possunt. Prior pars concl. quòd nullæ sint, pro-
batur primò, quia iura naturalia sunt per se im-
mutabilia, §. *sed naturalia*, *Instu. de iur. nat.
gent. & ciuil.* cum aliis ad id per nos adductis su-
prà *cap.* 3. *quæst.* 1. *concl.* 1. *in initio.* vnde, cùm
non potuerit disponens naturali iure derogare,
ad illud redeundum est; cùm præsertim facilis
sit reditus ad ius commune, vt infrà hoc ipso
cap. *quæst.* 3. *concl.* 1. latiùs ostendemus. Ius au-
57. tem naturale † maximè omnium commune
est, cùm vel commune sit etiam animantibus,
si pro iure naturali secundùm Iurisconsultos su-
matur; aut saltem omnibus, vel ferè omnibus
hominibus, si secundùm Canonistas, & Theo-
logos, vel pro iure gentium iuxta omnes acci-
piatur: vt patet ex iis, quæ supra *d. cap.* 3. *in
princ.* adduximus. Probatur secundò ex iuribus,
58. in quibus habetur, † voluntatem illam, quæ
est contra bonos mores, non esse seruandam: pro-
ut quoad dispositiones, ac voluntates inter vi-
uos, satis liquet ex *l. conuenire*, §. 1. *ff. de pact.
dot.* & *l. contractus quidam*, *ff. de reg. iur.* vbi
non valere dicitur pactum, quòd dolus futurus
non præstetur, & *in l. iuris gentium*, §. & *ge-
neraliter*, *ff. de pact.* vbi Vlpian. I.C. ait, quòd,
si stipulatio de his interposita sit, super quibus pa-
cisci non licet, seruanda non est, sed omnino re-
scindenda; facit etiam, quòd † promissio ob tur-
59. pem causam non obligat, *l. ea, quæ*, *C. de donat.
ante nupt. l. si ob turpem causam*, *ff. de condict. ob
turp. caus. l.* 1. & *l. mercalem*, *C. eod. tit.* immo ple-
rumque solutum repeti potest, & toto ferè tit. *ff.*
& *C. eod. tit.* & quoad dispositiones, seu volunta-
tes siue inter viuos, siue causa mortis, expres-
sè dicit Paulus I. C. *in l. conditiones*, *la* 1. *ff. de
condit. instit.* Conditiones. quæ contra bonos mo-
res inseruntur, remittendæ sunt: veluti, si ab
hostibus patrem suum non redemerit; vbi gloss.
recepta, *verbo*, *redemit*, ad quod, ait, natura-
liter filius tenetur. & *l. conditiones*, *la* 2. *ff. eod.
tit.* Martianus I. C. respondit, conditiones con-
tra bonos mores pro non scriptis haberi: & Pa-
pinianus *in l. filius*, *ff. eod.* quæ facta, inquit,
lædunt pietatem, existimationem, verecundiam
nostram, & (vt generaliter dixerim,) contra bo-
nos mores sunt, nec facere nos posse credendum
est; & *l. pacta, quæ*, *C. de pact.* ibi, pacta, quæ
contra bonos mores fiunt, (ait Antonin. Im-
per.) nullam vim habere indubitati iuris est.
necnon Imper. Iustin. *in* §. *vlt. in fin.* *Instit. de
legat.* cùm à legatis etiam pœnæ nomine relic-
tis adimplendis inter alia excepisset quæ pro-
brosa sunt, subdit; huiusmodi enim testato-
rum dispositiones valere, secta meorum tem-
porum non patitur; & *in l. alia*, §. 1. *ff. solut.
matrim.* habetur, pactum, quo derogatur reue-
rentiæ ab vxoribus maritis debitæ, tamquam con-
tra bonos mores, non esse seruandum. Idem probant
60. pleraque alia iura, in quibus cauetur, † pactum de
re turpi nullam inducere obligationem, vt *in l. vel-
uti*, & *l. generaliter*, *ff. de verb. oblig.* §. *quod turpi*,
Instit. de inutil. stipul. cap. fin. de pact. quoad lega-
ta, *l. turpia*, & *l. si quis inquilinos*, §. *pen. ff. de
leg.* 1. & *cap.* 1. & *fin. de condit. apposit.* Quo-
ad matrimonium, quod ibi vltimis voluntatibus
in hoc æquatur, ad idem optimus textus *in d.
l. si quis inquilinos*, §. *fin. ff. de leg.* 1. *cap.* 1. ac fe-
rè per tot. 32. *quæst.* 4. *cap. quanto*, & alibi pas-
61. sim, *de iureiur.* quæ iura omnia † loquuntur
in pacto contra ius naturale, etiam interueniente
iuramento, vt facilè cuique patebit ea per-
pendenti. ad quod etiam facit text. *cap. non est
obligatorium*, *de regul. iur. in* 6. vbi dicitur, non
esse obligatorium contra bonos mores. præsti-
tum iuramentum, mores, inquam, natura-
les, vt omnes Doctor. intelligunt. Verùm hæc
iura, cùm etiam ad ius diuinum positiuum de
iuramenti iustitia pertineant, ponderabimus quæst.
sequent. Posterior autem pars huius conclusio-
62. nis, quòd nimirum † prædictæ dispositiones
iuri naturali contrariæ non possint regulariter
commutari, probatur tum ex illo axiomate com-
muni, tum Philosophis moralibus, tum etiam
63. Iurisconsultis, quòd † actus agentium non ope-
rantur vltra intentionem eorum, *l. non omnis*,
ff. si cert. petat. cap. fin. de prabend. cum simili-
bus. tum quia, si fiat talis dispositio per mo-
64. dum conditionis, † ea conditio reiicitur, &
in reliquis seruatur dispositio, vt patet ex *d. l.
conditiones*, *la* 2. vbi, cùm I. C. dixisset condi-
tiones, quæ contra bonos mores sunt, pro non
scriptis haberi, subdit; & perinde, ac si con-
ditio hereditati, siue legato adiecta non esset,
capitur hereditas, legatumve. quod etiam con-
stat ex *l. sed neque*, §. 1. *ff. de vsu*, & *habit. l.
non dubitamus*, *ff. de condit. & demonstr. l. qui-
dam*, *ff. de condit. instit. l. reprehendenda*, *C. de
instit. & substit. d. cap.* 1. & *fin. de condit. ap-
posit.* Si verò talis dispositio principalis sit con-
tra ius naturale, ea nulla est, vt patet ex cæ-
teris iuribus superiùs cit. cum suis concord. ibid.
per gloss. allegat. neque iura vlteriùs progrediun-
tur, expressè, aut tacite permittendo, vel præci-
piendo, vt huiusmodi conditiones ac dispositiones
iuri naturali contrariæ commutentur. Vbi autem
65. les non loquitur, † nec nos loqui debemus, §.
optimè, *in auth. de non elig. secund. nub. collat.* 1.
& *l. & si quis*, §. *diuus Marcus*, *ff. de relig. &
sumpt. funer.* & lex sc quæuis dispositio limitata li-
mitatum habet effectum, *l. age cum Geminiano*, *C. de
transact.* cum aliis ad id adductis à Gonzal. ad *reg.* 8.
Cancell. §. 5. *proœm. num.* 6. & Felin. *in c. cùm ordinem*,
num. 4. 5. & 6. *de rescript.* Dixi autem in conclus.
66. *regulariter*; quia † saltem aliquo modo commu-
tatio locum haberet, vbi aliquid dispositum,
vel in conditione positum esset etiam negati-
uè contra præceptum naturale affirmatiuum
in materia necessaria; prout in casu *d. l. con-
ditiones*, *la* 1. vbi agitur de illa conditione

in extranei institutione interposita, ne patrem suum ab hostibus redimat, aut parentibus suis alimenta præstet. cùm enim ad hæc iure naturæ teneatur filius, dum reiici vult prædictam conditionem, simul etiam saltem tacite mandat lex, & à superiore decernendum est, vt redimat patrem, atque alimenta præstet; quæ est quædam conditionis commutatio. magis autem propriè locum haberet, cùm illud, quod disponitur, vel in conditione ponitur contra præceptum naturale affirmatiuum in materia necessaria, esset ipsum etiam quid affirmatiuum, seu positiuum; vt in casu *l. quidam testamento, ff. de condit. instit.* vbi, cùm quis heredem instituisset sub ea conditione, si testatoris reliquias in mare abiiciat, Modestinus respondit: Laudandus est magis, quàm accusandus heres, qui reliquias testatoris non in mare secundùm ipsius voluntatem abiecit, sed memoriæ humanæ conditionis sepulturæ tradidit; permittitur enim *ibi* heredi commutatio voluntatis positiuæ, & iniquæ testatoris in hac re necessaria, contra illud naturale præceptum, ne corpus inhumatum remaneat; & quidem positiuum, vt terræ, ac sepulturæ tradatur, quod humanæ naturæ quodammodo naturaliter deberi, ibidem innuitur, & colligitur ex *l. scriptus heres, l. & si quis, §. interdum. l. sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. funer. & cap. aurum, 12. quæst.* 2. In aliis autem casibus etiam cùm simus in materia necessaria conditiones, vel dispositiones iuri naturali contrariæ commutari propriè non dicuntur: verùm eatenus solùm dicatur commutari vltima voluntas, quatenus ea seruanda non est: sic etiam de voto in materia voluntatia tradunt Doct.
67. communiter, quòd, † si voueat quis aliquid contra ius naturale, nullum est votum ipsum, neque est locus commutationi; vt satis etiam colligitur ex *cap. in malis, 22. quæst.* 4. vbi dicitur: in malis promissis rescinde fidem; in turpi voto muta decretum; quod incautè vouisti, ne facias; impia est promissio, quæ scelere adimpletur; id quod seq. quæst. attingemus, & pluribus ostendunt, quotquot de votorum commutatione ex proposito agunt. Negandum tamen non est, quin possit in quocumque casu fieri commutatio conditionis, vel dispositionis contrariæ iuri naturali ad instantiam, vel saltem ex consensu illius, qui disposuit, seu eius heredis. ad quod est optimus text. *in l. legatum, ff. de vsu & vsufruct. leg.* intelligendo quòd illa spectacula ibi legata continerent aliquid contrarium iuri naturali; vtpura aliquid turpe, & contra bonos mores, vel vnde mortis periculum imminet: quam ob causam agitationes taurorum meritò à fel. record. Pio V. constitutione ea de re edita vetitæ fuerunt: quæ autem in contrarium adducta sunt pro regula, vt nequeat fieri commutatio, solùm probant, eam fieri non posse à superiore ex officio & partibus inuitis.

Secunda conclusio. Vltimæ voluntates seu dispositiones tam inter viuos, quàm
68. in morte, quæ conformes sunt iuri naturali, † commutari aliquando possunt. Huius concl. confirmatio ex eiusdem explicatione facilè patebit. Sciendum igitur est ex Arist. *lib. 5. Ethic. cap.* 7. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 94. *art.* 5. *& quæst.* 100. *artic.* 8. necnon 2. 2. *quæst.* 57. *artic.* 2. Molin. *de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput.* 4. *vers. dubium tamen est*, & latiùs Suarez *de legibus cap.* 13. 14. *&* 15. Ioan. Azor *Instit. moral. part. 1. lib. 6. cap. 1. quæst. 2. vsque ad* 5. & Gregor. de Valent. *tom. 2. disput. 7. quæst. 4. punct.*
5. *&* 6. ea, quæ sunt iuris naturalis, † pos- 69.
se interdum mutari, non tamen omnia, sed aliqua: nam, sicut inter res naturales quædam sunt necessariæ omnino, quæ variationem non recipiunt, vt ignis, qui semper est calidus, & homo semper rationalis; quædam sic sua natura tales sunt, vt aliquando possint aliter se habere; sicut, licèt manus dextera naturaliter sit fortior, quàm sinistra, aliquando tamen hæc fortior est, quàm illa: ita in moralibus quædam sunt sic de iure naturali, vt nequeant non esse: cuiusmodi sunt præcepta Decalogi eo modo, quo præcipiuntur; in quæ sic spectata nulla cadit dispensatio, vt post S. Thom. *d. artic.* 8. probat latè *ibidem* Molin. Suarez *d. cap.* 15. *numer.* 16. Azor *d. cap. 1. quæst. 3. vers. 3. opinio*, & Valent. *d. puncto 6. vers. tertia sententia.* Alia verò sunt ita de iure naturali, vt interdum possint deficere, neque tunc sunt de iure naturali: hac ratione, licèt reddere depositum sit de iure naturali; si tamen dominus ensis depositi fiat furiosus, ob idque periculum sit, ne se, aliúmve interficiat, de iure naturali erit, ne ensis depositus, dum periculum durat, ei restituatur. quod etiam exemplum affert S. Thom. *d. artic.* 5. & post eum Suarez
d. cap. 14. numer. 5. 6. *&* 8. Differt autem † 70.
variatio iuris naturalis à variatione iuris positiui siue diuini, siue humani, quòd hæc euenire potest non solùm facta variatione ex parte obiecti, si desinat esse bonum, & vtile, quod antea tale erat; sed etiam ex parte ipsius legis, ex voluntate legislatoris eam abrogantis, vel in ea dispensantis; variatio autem eorum, quæ sunt iuris naturalis, non euenit ob mutationem ipsius iuris naturalis, sed propter aduentum circumstantiæ, quæ extrahit obiectum à numero eorum, quæ ius illud comprehendebat, quæ quidem circumstantia ob bonum commune Reip. apponi potest iuri naturali à iure humano positiuo, vt tradit Molin. *d. disput. 4. vers. primum est*, Ioan. Azor *d. quæst. 2. vers. nec obiecta*, Suarez *d. cap. 14. numer.* 12, sentitque etiam inter alios Couar. *in relect. regulæ peccatum, 2. part. §. 11. numer.* 3. & aliquot seqq. & communiter afferunt exemplum de præscriptione,
† qua ei, qui bona fide aliquid alie- 71.
num possedit toto tempore ei dato ad præscribendum, fas est transacto eo tempore illud retinere, licèt tunc sciat, fuisse alienum; vt in vtroque iure ciuili, & Canonico toto ferè tit. *de præscript.* quod tamen, seclusa lege præscriptionis, esset contra ius naturale, dictans, alienum retineri non posse inuito domino; huic enim iuri nihil præiudicat, aut derogat lex præscriptionis, cùm non efficiat, vt inuito domino liceat retinere alienum, dum persistit alienum, sed Princeps à iure naturali habens potestatem spoliandi subditos dominio rerum suarum, illúdque in alios transferendi, quando id communi bono Reipublicæ viderit expedire; eo ipso, quòd ad rescindendas lites, & quasi in pœnam negligentiæ propriorum dominorum, ne id in posterum publicam tranquillitatem turbaret, legem iustam præscriptionis condidit, apposuit circumstantiam ex parte obiecti;

qua

qua id , quod seclusa ea lege esset alienum , ac
proinde eius retentio esset contra ius naturale ,
stante ea lege neque alienum sit , neque eius re-
tentio iuri naturali aduersetur. Hinc etiam patet,
72. quomodo † innocens damnari possit contra ius
naturale , si ex actis, & allegatis probetur no-
cens ; vt inter alios pluribus ostendit Couar. *lib.*
1. var. resol. cap. 1. & Valent. *tom.* 3. *disput.* 5.
quæst. 11. *punct.* 2. post S. Thom. 2. 2. *quæst* 64.
art. 6. nam , vt optimè ait idem Azor *d. vers. nec*
obiecta , hoc ideo est , non quia ius naturale iure
ciuili tollatur ; sed quia ob commune bonum in
iudicio procedere oporteat ex publicis hominum
testimoniis , & dictis , non ex priuata iudicis
scientia ; alioqui enim ius singulorum hominum
affectibus obiectum posset partim , & facilè per-
uerti ; fierique potest , vt totus populus petat
condemnationem , & magnopere offendatur , ni-
si pro criminis denuntiatione , & probatione ,
pronunciata sententia aliquis innocens damna-
tur : sicut & potest in bello propter bonum pu-
blicum tradi innocens , & ipse se tradere ; vt in-
ter alios probat Valent. *d. disput.* 5. *quæst.* 8. *punct.*
2. *quæsit.* 4. & pluribus relatis tradit Gregor. Sayr.
in clau. Reg. lib. 7. *cap.* 12. *ex numer.* 4. quicquid
in contrarium hac in re voluerit Couar. *d.* §. 11.
num. 3. dum negat , in vllo casu speciali licere
innocentem occidere , & id asserentes per nimiam
licentiam dementiæ damnat. Patet etiam , quo-
73. modo † ius naturale , quo tenentur filij paren-
tes , & parentes filios alere , vt patet ex *cap. ius*
naturale , dist. 1. *l.* 1. §. *ius naturale , ff. de iust. &*
iur. & Inst. de iur. nat. gent. & ciuil. in princ. nec-
non ex *l. conditiones , la* 1. *ff. de condit. instit. l.*
necare , & l. siquis a liberis , in princ. §. *si vel pa-*
rens , §. *si impubes , &* §. *parens , ff. de lib. agnosc.*
tamen iustè potuit lex id limitare quoad filios , si
aliunde se possint sustentare , vt satis colligitur
ex *d. l. si quis à liberis* , §. *sed si filius* ; vel ob
atrocem iniuriam patri illatam , *d. l. si quis à li-*
beris , §. *idem iudex* : qua ex causa , & aliis trede-
74. cim , † potest pater filium de iure exheredare ,
§. *aliud quoque , auth. vt cùm de appellat. cognosc.*
collat. 8. sicut etiam ex octo causis potest filius in
propriis bonis , de quibus valet testari , patrem
suum exheredare , §. *iustum autem , auth. eod. tit.*
cùm tamen successio filiorum parentibus sit de
iure naturali saltem secundario , hoc est , iure
gentium , vt elici videtur ex *l. scripto* , §. *non sic ,*
ff. vnde liber. ibi , parentes ad bona liberorum
ratio miserationis admittit , liberos naturæ simul
commune votum ; sentitque expressè glos. *d. cap.*
ius naturale , verbo , successio , & alij plerique rela-
ti , ac probati à Crass. *tract. de success.* §. 1. *num.*
4. & legitima ascendentium liberis iure naturæ
debeatur , vt patet ex *cap. si pater* , quod est 1.
de testam. in 6. & ex *l. cum ratio , in princ. ff. de*
bon. damnat. & communi resoluit Crass. *d. tract.*
de success. §. *legitima , quæst.* 2. qui etiam *quæst.*
75. 42. *numer.* 2. quamplurimos refert tenentes †
posse à statuto in totum legitimam tolli saltem
ex causa. *num.* autem 3. & 4. multos , quos i-
pse sequitur volentes , posse , dummodo relinqua-
tur filiæ dos , & filio alimenta , nisi hæc aliun-
do habeat ; vel ex causa , ob quam alimenta de-
76. negari possunt. Patet præterea , quomodo †
Ecclesia habeat ius , & potestatem priuandi pa-
ganos omni imperio , iure , & dominio , quod
habent in eos , qui se per Baptismum Christo
tradiderunt ; vt probat S. Thom. 2. 2. *quæst.* 10.
art. 10. nam , vt bene monet Azor *in d. vers.*
nec obiecta , in fin. hoc est , in rem , & bonum
fidei , & religionis Christianæ ; & proinde ra-
tio ipsa naturalis præscribit , vt commune bo-
num priuato anteponatur : Ecclesia namque diu ,
& sæpiùs experta , Christianos Paganorum ser-
uos multa , & magna pericula non solùm cor-
poris , sed animæ incurrere , cùm facile cogan-
tur à fide , ac religione deficere , aut alia cri-
mina perpetrare , eos iure potest in libertatem
asserere. Similiter ex prædictis patet , quomodo † 77.
ex hominibus , qui naturali iure liberi omnes
nascuntur , *d. cap. ius naturale , dist.* 1. *l. manu-*
missiones , ff. de iust. & iur. l. 4. *ff. de statu ho-*
min. §. *ius autem gentium , Instit. de iur. nat. gent.*
& ciuil. & §. *seruitus , Instit. de iur. person.* in
quibus etiam tribus iuribus dicitur , seruitutem
esse contrariam iuri naturali , vel contra natu-
ram ; aliqui serui fiunt ex iure gentium , quod
est quoddam ius humanum , vt *in cit. iur. & cap.*
ius gentium , dist. 1. immo etiam iure Canonico
raptor puellæ fiat seruus eius parentum , nisi ve-
lit se redimere , *cap. de raptoribus* , 36. *quæst.* 1.
& in cap. ad liberandum , & cap. ita quorundam ,
de Iuda. deferentes Saracenis arma , vel alia ne-
cessaria ad Christianos oppugnandos serui fiunt
capientium : ac pariter , quomodo , cùm iure na-
turali omnia sint communia , *d. cap. ius natura-*
le , & cap. quo iure , dist. 8. tamen † iure gen- 78.
tium introducta sit rerum , ac dominiorum di-
uisio , *d. cap. ius gentium , dist.* 1. *& l. ex hoc*
iure , ff. de iust. & iur. Nam vtrumque indu-
ctum est ex necessitate ob peccatum , prout de
seruitute satis apertè dicitur *in d.* §. *ius autem*
gentium ; & de rerum diuisione *in cap. dilectissi-*
mis , 12. *quæst.* 1. vt nimirum , quod ad diuisio-
nem spectat , & res meliùs administrarentur , cùm
ex peccato homines ignorantiam rerum contraxe-
rint ; omnis enim malus ignorans. vt agnouit
etiam Arist. & quoad fieri posset , lites , & con-
tentiones tollerentur , páxque inter homines ser-
uaretur ; quæ sanè , si omnia omnibus vniuersim
essent communia , nulla ratione seruari posset.
quod verò ad seruitutem attinet , commissa cul-
pa per aliquos populos , ortóque bello iusto , quo
fas fuit eos interficere , non solùm iure gentium
seruitus est licita , miniméque contra ius natura-
le , eo ipso , quòd ex parte obiecti ea circum-
stantia licitæ eorum interfectionis resultauit : sed
etiam auctoritate propria cuiusque populi , aut
Principis , qui ius simile ad interficiendum ha-
beret , potest licitè introduci , commutando
mortem iis , qui illa digni erant , in perpe-
tuam eorum seruitutem : dicti enim sunt ser-
ui , à seruando , quia à morte seruati ; vt ha-
betur *d. l.* 4. *ff. de stat. homin. &* §. *serui , In-*
stit. de iur. person. Accedit , quòd † dupliciter 79.
aliquid dicitur esse iuris naturalis ; vno modo id ,
quod fieri lex naturæ iubet , vel prohibet ; al-
tero modo id , quod lege naturæ permittitur , seu
conceditur , non tamen imperatur , aut vetatur ;
vt optimè annotarunt inter alios Molin. *d. disput.*
4. *vers. secundum est* , Ioan. Azor *d. vers. nec*
obiecta , ad fin. & Suarez *dicto cap.* 14. *num.* 14.
vsque ad 18. quæ distinctio optimè probatur *in*
l. legis virtus , ff. de legibus , & in cap. omnis au-
tem lex , quod est fin. *dist.* 3. hoc postremo mo-
do , inquit optimè Azor loco mox cit. sentitque
Suarez *d. num.* 14. *&* 18. Molin. *d. vers. secundum ,*
& Valent. *tom.* 2. *disput.* 7. *quæst.* 4. *punct.* 5. *in princ.*

iure naturali homines nafcuntut liberi, non ferui,
& omnia funt communia, non qoidem quòd ratio
natutalis impetet, vt omnes homines fint liberi,
vel vt omnia fint communia; fed quòd nullus na-
fcatut natura feruus, nec ius naturale fecerit res
alicuius proprias. & ea, quæ ad ius naturale hoc
80. modo pertinent, † poffunt iure humano mutari,
quo funt inductæ feruitutes, & rerum dominia
81. conftituta;fed & rurfus eodem iure humano, † fer-
ui liberi fieri poffunt vel pet manumiffionem, &
dicuntur liberti, *d. l. manumiffiones*, cum fimil. vel
generatim in certis cafibus per ius commune;
prout Ecclefia ftatuit vt feruus Iudæorum cùm
fuerit factus Chriftianos, ftatim à feruitute libere-
tut nullo pretio dato, fi fuerit vernaculus, ideft, in
feruitute natus; & fimiliter fi infidelis exiftens fue-
rit emptus ad feruitium: fi autem fuerit emptus ad
mercationem, tenetur eum infra tres menfes expo-
nere ad vendendum, vt conftat ex *cap. fraternita-
tem, cum trib. feqq. 54. dift.* & adnotauit inter Theo-
82. logos S. Thomas 2.2. *quæft.* 10. *art.* 10. & propria †
iterum communia fieri poffunt; vt cùm inter reli-
giofos capaces bonorum in communi, necnon in
Collegiis Clericorum fecularium, & Vniuerfitati-
bus, fed diuerfa ratione, bona poffidentur in com-
muni; & in extrema neceffitate omnia communia
funt, vt colligitur ex *l. 2. §. cùm in eadem, ff. ad leg.
Rhod. de iact. & cap. ficut ij, 47. dift.* tenétque S. Th.
2.2. *quæft.* 32. *art.* 7. *& quæft.* 66. *art.* 7. Scot. Rich. &
alij Scholaftici *in 4. fent. dift.* 15. quorum opinio
communis eft, vt fatetur etiam Nauar. *in man. conf.
cap.* 17. *num.* 61. licèt ipfe contendat, non effe tunc
83. communia, fed communicanda. Et fic habemus, †
etiam ius gentium, licèt aliquo modo fit natura-
le, poffe faltem ex parte immutari. De ipfo verò iu-
re naturali primæuo, cùm aliqua fint circa pacta,
conuentiones, & obligationes quæ per humanas
volontates introducuntur, vt funt leges de feruan-
dis votis, & promiffionibus humanis fiue fimpli-
cibus, fiue iuramento firmatis: quoad ea, quibus
adiunctum fimul etiam eft ius diuinum pofitiuum,
cuiufmodi eft votum, iuramentum, & matrimo-
84. nium, agemus in fequenti quæft. De reliquis † bre-
uiter dicimus, ea faciliùs mutari, cùm pendeant
ab humana voluntate mutabili: vnde, fi mutetur
eius materia, ftatim ceffat obligatio iuris natura-
lis fundata fuper eo actu humanæ volontatis; vt
fatis probat inter alios Suarez *d. difp.* 14. *num.* 7.
& 11. quod nos latiùs explicabimus in feq. quæft.
cùm de voto, iuramento, & matrimonio differe-
mus. De illa verò aliquali mutatione iuris natura-
lis, quæ fit per benignam interpretationem; quam
vocant Epicæiam, quoniam communis etiam eft
iuri diuino, & humano pofitiuo, aliquid dicemus
infrà hoc ipfo cap. *quæft.* 5. Interim pro comple-
mento præfentis concl. ex prædictis colligi po-
85. teft, † quòd, vbicumque mutatur illa vltimæ vo-
luntatis materia, feu obiectum, quod conforme
eft iuri naturali, quia iam damnatum eft, quod priùs
vtile erat; vel eidem materiæ apponitur aliqua cir-
cumftantia, per quam definit effe de iure naturali,
quod priùs erat, vel aliquid permittitur tantùm,
non autem præcipitur, aut vetatur à iure natura-
li: tunc ius ipfum naturale nequaquam impediet,
feu obftabit, quin talis vltima voluntas commutari
86. poffit quod idem dicendum erit, † vbi etiam per-
fiftente illo iure naturali in re difpofita per vlti-
mam voluntatem aliud ius naturale fortius, & po-
tentius concurrat, quod fuadeat illius difpofitionis
commutationẽ, quàm illud, quod commutationem
diffuadet; iuxta id, quod de præferendo fauore, &
caufa potentiori adduximus cap. præcedenti quæft.
vlt. ad fin.

SVMMÆ RERVM.

87. *Ius pofitiuum, prout à naturali diftinguitur; & ipfum naturale, quid fit.*
88. *Ius diuinum aliud naturale, aliud merè pofitiuum.*
89. *Vltimæ voluntates diuino iuri contrariæ ipfo iure nulla funt; cum aliquot num. feqq.*
90. *Iuramentum de re illicita non eft obferuandum, ficut etiam tale votum non obligat; num. 91. idem in promiffione de fcelere, quod eft contra ius naturale, & diuinum etiam pofitiuum; num. 92.*
93. *Vltimæ voluntates contrariæ iuri diuino regulariter non commutantur, nifi aduerfentur iuri diuino folùm ratione perfonæ difponentis; num. 94. & feq.*
95. *Epifcoporum refidentia an fit de iure diuino.*
96. *Vltimæ voluntates, quæ poftea incipiunt effe iuri diuino contrariæ quomodo commutandæ.*
97. *Vltimæ voluntates contrariæ iuri diuino commutari poffunt ad inftantiam difponentis, eiúfve heredis, vel eodem confentiente.*
98. *Vltimæ voluntates conformes iuri diuino pofitiuo regulariter commutari non poffunt.*
99. *Iuri diuino pofitiuo regulariter nemo derogare poteft, nifi per poteftatem fupernaturalem & fpiritualem ei à legislatore conceffam; & aliquot feqq.*
100. *Epifcopi in locum Apoftolorum fucceſſerunt, dependenter tamen quoad poteftatem iurifdictionis à Papa; num. 101.*
102. *Epifcopi, & alij Prælati inferiores derogare regulariter non poffunt iuri diuino pofitiuo. & quid in Papa; num. 103. & multis feqq.*
104. *Vltimæ voluntates iuri diuino pofitiuo conformes aliquando commutari poffunt; cum aliquot feqq.*
105. *Papa poteft in aliquibus cafibus iuri diuino pofitiuo derogare. & in his regula traditur; num. 106. quæ confirmatur Scripturæ teftimoniis; num 107. ac nonnullis exemplis; plerifque num. feqq.*
108. *Matrimonium fpirituale inter Epifcopum & fuam Ecclefiam diffolui poteft per Papam, licet indiffolubile videatur iure diuino pofitiuo.*
109. *Epifcopatus eft de iure diuino pofitiuo.*
110. *Epifcopus iure diuino folus eft minifter facramenti Confirmationis; quam tamen ex commiffione Papæ miniftrare poteft fimplex facerdos.*
111. *Matrimonium ratum licèt indiffolubile fit iure diuino pofitiuo, diffolui tamen poteft, fi non fit confummatum, ex maxima caufa per Romanum Pontificem.*
112. *Papa difpenfat in voto folemni Religionis. item in refidentia Epifcoporum ex certis caufis, licèt fit de iure diuino; num. 113. & in integritate confecrationis Eucharistiæ, ac facrificij Miffæ fub vtraque fpecie; quamuis hæc pariter integritas fit de iure diuino; num. 114.*

115. *Papa dispensat in voto, & iuramento; quæ tamen iure diuino, & naturali obligant. immo etiam Episcopus, & alij habentes iurisdictionem Episcopalem; num. 116.*

117. *Votum, & iuramentum multis in rebus relaxatur; & quæ illa sint. de re verè illicita non eget relaxatione: sicut etiam cùm est de re impediente maius bonum; num. 118.*

119. *Iuramenti relaxatio quando sit reseruata Papa, permissa Episcopo.*

120. *Vota reseruata summo Pōtifici quæ sint, & quæ nō.*

121. *Dispensare potest Pontifex in matrimonio rato, & Episcopus etiam in voto & iuramento, quia, licèt hæc sint iuris diuini, & naturalis, sunt tamen actus humanæ voluntatis.*

122. *Ius diuinum, & naturale non semper repugnat commutationi vltimarum voluntatum, quæ eidem iuri conformes sunt; & quando id contingat.*

QVÆRO nunc QVARTO, an vltimæ voluntates contrariæ, vel conformes iuri diuino positiuo commutari possint.

Quamuis ius positiuum, prout à naturali distin-
87. guitur, illud sit, † quod antequam lex lata esset, nihil referebat, sic, an aliter se haberet, postquam lata lege positum est, refert: seu, quod non est ex natura obiecti, seu materiæ, malum, aut bonum, sed quia à lege prohibitum, aut præceptum: sicut naturale est illud, quod vbique eandem vim habet, & non quia videtur, aut non videtur; idest, cuius obligatio oritur ex natura rei, de qua est præceptum, & non ex arbitrio præcipientis: vt post Arist. *lib. 5. Ethic. cap. 7.* tradit, & latiùs inter alios explicat S. Thom. 2. 2. *quæst. 57. art. 2.* & Molin. *d. tom. 1. de inst. & iur. disp. 3. in fin. & disp. 4. in*
88. *princ.* Tamen, cùm etiam ipsum ius diuinum † aliud sit naturale, quia aliquid præcipit, quod est bonum, aut prohibet, quia malum; aliud merè positiuum, quod prohibendo facit aliquid esse malum, & præcipiendo esse bonum: atque, vt ait ipsemet D. Thom. *d. art. 2. in fin.* quem Molin. *d. disp. 4.* & alij passim sequuntur, in lege diuina quædam præcepta sint, quia bona; & prohibita, quia mala: quædam verò bona sint, quia præcepta; & mala, quia prohibita: commodè accidit, vt de aliquibus præceptis naturalibus, quæ simul etiam in diuina lege habentur, cuiusmodi est votum, iuramentum, & matrimonij inseparabilitas, hoc loco, quod ad commutationem attinet, tractemus, quò videamus, an, & quomodo vis diuinæ legis etiam in præceptis iuris naturalis vltimatum voluntatum commutationi resistat. quæ quidem omnia nonnullis propositis conclusionibus, qua fieri breuitate poterit, absoluemus.

PRIMA CONCLVSIO. Vltimæ volunta-
89. tes iuri diuino contrariæ † ipso iure nullæ sunt; & regulariter commutari non possunt. Prior pars conclusionis probatur ex *l. si quis inquilinos, §. fin. ff. de leg. 1.* vbi Martianus I. C. ait, Diuos Seuerum, & Antoninum rescripsisse, iusiurandum contra vim legum, & auctoritatem iuris in testamento scriptum nullius esse momenti. necnon ex *cap. 1. cap. vnusquisque, cap. non est obseruandum, cap. non peierabis, cap. actione quarta, & cap. inter cætera, 22. quæst.*
90. 4. ex quibus habetur † iuramentum de re illicita non esse obseruandum; non nisi quia obligationem non inducit; quod & apertè habetur *in cap. peruenit, il 1., cap. cùm quidam, §. illi verò, cap. sicut, il 1. c. veniens, cap. quanto, cap. ad nostram, il 3. cap. sicut, il 2. & cap. intellecto, de iureiur.* apertis autem verbis *in cap. non est obligatorium, de reg. iur. in 6.* dicitur, non esse obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Ad idem facit, quod habetur Leuit. 19. *Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui; ego Dominus*: & Ierem. 4. *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia.* quod exponens D. Hier. *lib. 1. in Ierem.* & refertur *in cap. animaduertendum, 22. quæst. 2.* Animaduertendum, inquit, est, quòd iusiurandum hos habeat comites, veritatem, iudicium atque iustitiam. quod & adnotarunt Scholastici *in 3. sent. dist.*
39. S. Thom. 2. 2. *quæst. 89. art. 3.* Sic etiam † vo- 91.
tum, quod fit de re illicita, non obligat, vt constat ex *cap. in malis, 22. quæst. 4.* quod sumptum est ex Isidor. *lib. 2. de synon.* dicitur enim *ibi*: In malis promissis rescinde fidem; in turpi voto muta decretum; quod incautè vouisti, ne facias; impia enim est promissio quæ scelere adimpletur. ex quibus ver-
bis simul habes, † quamlibet promissionem, et- 92.
iam voto, & iuramento non firmatām, de scelere, quod est contra naturale, ac diuinum ius, nullam inducere obligationem. quod etiam constat ex *cap. si ad peccatum, & cap. mulier, 22. quæst. 4.* De promissione verò quæ est contra præceptum Dei positiuum, optimum textum habemus *in cap. si quis præuentus, eadem caus. & quæst.* vbi Isidor. quod sumpsit ex D. Basil. *in lib. de instit. Monach.* Si quis, inquit, præuentus fuerit, vti definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat, & quod contra mandatum Domini statutum est, in irritum reuocetur. Quare idem dicendum, si quis per vltimam voluntatem disponat, vt alius vel fidem Christi deserat, contra illud præceptum Domini Io. 6. *Hæc est voluntas Patris mei, qui misit me, vt omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam*; & Ioan. 12. *Dum lucem habetis, credite in lucem*; & Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite*; atque alibi sæpe; vel vt non suscipiat sacramentum Baptismi contra illud Io. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* & de vtroque Marc. 15. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* aut pœnitentiæ, contra illud Luc. 13. *Nisi pænitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* iuncto illo Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* aut Eucharistiæ, contra illud Ioann. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* vel vt legitima vxore sua viuente contrahat matrimonium cum altera, contra illud Matth. 19. & Marc. 10. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* aut ab alio dimissam ducat, contra illud Matth. 5. *Qui dimissam duxerit, adulterat*; & Marc. 10. *Si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, moriatur.* Idémque si per stipulationem, aut testamentum, aut aliam quamuis vltimam voluntatem disponatur, siue principaliter, siue per modum conditionis, contra aliquod diuinæ legis positiuæ, aut etiam naturalis præceptum, extra casus licitos, ac permissos, de quibus paulo pòst *in 2. concl.* dicemus; illæ enim omnes dispositiones nullæ erunt eo ipso, nullámque obligationem inducent: prout de dispositione, etiam iurata, quæ fit contra iuramentum, vt nulla sit ipso iure, vbi iuramentum erat de non faciendo, tenet gloss. *in cap. licèt mulieres, de iureiur. in 6.* & post alios tradit Gabr. *commun. concl. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 1. num. 1.* & hæc de priori parte huius concl. Posterior verò pars eiusdem
concl. † quòd nimirum regulariter vltimæ volun- 93.
tates

tates contrariæ iuti diuino non commutentur; pro-
batur : tum quia in prædictis, aut aliis iuribus, quòd
viderim, id regulariter non permittitur, aut
præcipitor; vbi autem lex non loquitur, nec nos di-
cere debemus, *l. at si quis, §. Diuus Marcus, ff. de relig. & sumpt. fun.* & lex limitata limitatum habet effe-
ctum, *l. cum seruo, ff. de contrah. empt. cap. 1. de sepul.*
cum aliis in simili per nos adductis *quæst. præced. concl. 1. ad fin.* quòd si voluissent earum legum lato-
res fieri posse, aut debere commutationem, cùm de
re diuino iure prohibita disponitur, id dixissent,
arg. *l. vnic. §. si verò, C. de caduc. tollend. cap. 2. vers. vnde, de translat. Episc. & cap. ad audientiam, de decim. cum suis concord. ibidem* per gloss. & Doct. *alleg.* tum quia
actus agentium non operatur vltra intentionem eo-
rum, *l. non omnis, ff. si cert. pet. cap. fin. de praben.* cum
aliis ad id adductis à Gonz. ad *reg. 8. Cancell. §. 5. proœm. num. 7.* ij verò, qui contra ius diuinum dis-
posuerunt, licèt pessimè egerint, aliud tamen no-
luerunt in locum dispositi subrogari, seu suam dis-
positionem commutari. Dixi autem, *regulariter*,
quoniam in duobus saltem casibus admittenda es-
set commotatio vltimæ voluntatis, seu dispositio-
94. nis contra ius diuinum. Alter est, † cùm id iure di-
uino illicitum est non simpliciter, sed solùm ratio-
ne personæ disponentis: vt est casus *in cap. magnæ, §.*
seu *vers. ipsum etiam votum, de vot. & vot. redempt.* ait
enim ibi Innoc. III. scribens Trecenti Episcopo:
Ipsum etiam votum, quod ex sui natura sanctum,
& honestum erat, ex persona vouentis minus lici-
tum videbatur; cùm tamen iuxta canonica institu-
ta Clericus absque sui Episcopi licentia peregri-
nari non debeat; & Episcopus non minùs, immo
potiùs sedi Apostolicæ sit adstrictus: videri meri-
tò poterat, quòd absque generali, vel speciali licen-
tia votum peregrinationis, qua te diu absentares,
emittere non deberes. iunctis iis verbis, quæ paulo
pòst subiiciuntur: Tibi pro te, & famulis tuis li-
centiam concedimus votum peregrinationis tali-
ter commutare, &c. Episcoporum enim residen-
95. tia † est de iure diuino, vt satis colligitur ex illo
Ioan. 10. *Qui intrat per ostium, pastor est ouium, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas, & cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius*; & infrà: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ*; & Ioan. 21. *Pasce agnos meos.* & Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*; &
2. ad Timoth. 4. *Qui erat Episcopus, scribit Apostolus; tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.* conuincique vide-
tur ex eo, quod de officio Pastoris animarum dici-
tur *Ezech. 3.* Satisque id definitum videtur *in cap. inter corporalia, de translat. Episc.* vbi habetur, adesse
coniugium spirituale inter Episcopum, & suam Ec-
clesiam, vnde & eius sponsus vocatur; scriptum est
autẽ Matth. 19. & Marc. 10. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* & paucis
interpositis; *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* quod & fusè prosequitur Apost. 1. *Cor. 7.* &
colligitur ex Conc. Trid. *sess. 6. cap. 1.* apertè verò
ab eodem definitur *sess. 23. cap. 1. de reform. in princ.*
96. Alter casus est, † cùm id, quod dispositum est per
vltimam voluntatem, ab initio quidem iuri diuino
contrarium non erat, postea verò ex aliqua circum-
stantia eidem iuri cœpit aduersari. qui quidem
probari videtur *in cap. si aliquid, il 1. 22. quæst. 4.*
quod sumptum est ex decreto Soteris Papæ *cap. 3.*
vbi dicitur: Si aliquid forte nos incautius iurare
contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat
exitum, libere illud salubriori consilio mutandum
nouerimus; ac magis instante necessitate peieran-
dum nobis quàm pro facto iuramento (alias, *vitando periurio*, vt etiam legitur *in cap. si aliquid il 1. eadem caus. & quæst.* vbi eadem verba referuntur ex
Beda *homil. 44.*) in aliud crimen maius esse diuer-
tendum. Quamuis, quod ad hunc casum attinet,
dici posset, solùm concludi ex hoc text. commuta-
tionem impropriam huiusmodi volontatis, seu
dispositionis, quæ fit eam non seruando: sicut &
d. cap. in malis, ead. caus. & quæst. dicitur, mutan-
dum decretum, hoc est, non esse obseruandum;
non autem propriam subrogationem alterius rei.
Quod autem diximus in hac posteriori concl. parte
non posse regulariter commutari dispositionem
contrariam iuri diuino, intelligendum est † ita, vt 97.
fieri non possit à superiore ex officio & inuito dis-
ponente, seu eius herede; non autem quòd non
possit eodem consentiente, vel ad eius instantiam,
illud enim tantùm probant quæ pro eiusdem po-
sterioris partis confirmatione adduximus.

Secvnda conclvsio. Vltimæ vo-
luntates iuri diuino positiuo conformes † regulari- 98.
ter commutari non possunt; aliquando verò pos-
sunt. Prior pars conclus. probatur; quia † regula- 99.
riter iuri diuino nemo derogare potest. Tum ex re-
gula illa, quòd legi superioris inferior non potest
derogare; quæ sumitur ex *cap. inferior, de maior. & obed. & Clem. ne Romani, de elect. cum suis concord. ibidem* per glos. *alleg.* Tum quòd, cùm duo sint gene-
ra personarum in Ecclesia, nimirum laicæ, seu se-
culares, & Ecclesiasticæ, *cap. duo sunt genera, 12. quæst. 1.* & duæ potestates, Pontificalis, & Regalis,
cap. duo sunt quippe, 96. dist. nulla potestas secula-
ris poterit iuri diuino derogare. cùm enim auctor
huius legis sit superior omni homine, certum est,
nullum hominem posse in hac lege dispensare, nisi
per potestatem supernaturalem, & spiritualem à
legislatore concessam: secularis autem potestas quæ-
cumque, etiam Imperialis, nec supernaturalis est,
nec spiritualis, sed merè temporalis, ad ordinem
tantùm naturæ spectans; vt pluribus ostendit inter
alios Suarez *d. tract. de legib. lib. 3. & 4.* & probatur
in d. cap. duo sunt quippe, & in Extrauag. vnam sanctam, de maior. & obed. inter commun. atque aliis
pluribus iuribus. Si ergo talis potestas est in homi-
nibus, solùm esse potest in Pastoribus Ecclesiæ, qui-
bus dictum est à Christo Domino, Romano qui-
dem Pontifici in persona B. Petri Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cœlorum; & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Episco-
pis verò in persona reliquorum Apostolorum,
(quibus † successerunt, vt constat ex *cap. in nouo,* 100.
21. dist. cap. quorum vices, 68. dist. & cap. videntes, quæst. 1. Conc. Trid. *sess. 22. cap. 4.* & Florent. *in litter. vnion.*) dictum est Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Verùm, cùm hæc potestas spiritua-
lis in Episcopos, aut Prælatos † deriuetur, ac depen- 101.
deat, quantum expedit Ecclesiæ, ac cuiusque mu-
neri, à suprema potestate Romani Pontificis ex di-
uina institutione, vt pluribus comprobat inter alios
Couar. 2. *part. rel. reg. peccatum. §. 9 num. 6.* Soarez
de pœnit. disput. 25. sect. 1. num. 10. & 11. Azor *part. 2. lib. 3. quæst. 1.* & Card. Bellarmin. cuius memoria in
perpetua benedictione erit, *tom. 1. controuers. 3. gener.*

ner.lib. 4. *cap.* 24. *cum seq.* Satisque ex eo suadetur, quòd Christus, postquam bis dixit Petro Ioan. 21. *pasce agnos meos*, quibus verbis ostendit primùm iurisdictionem spiritualem, quam in suos speciales subditos, vti Episcopus est, obtinet, quo nomine Vicarium in Vrbe constituit, de quo *in cap. sua nobis, de offic. Vicar.* deinde in singulos priuatos totius Christiani Orbis; addidit tertiò, *pasce oues meas*, quibus eum constituit pastorem aliorum pastorum, seu patrem patrum, vnde Rom. Pontifex Petri successor Papa nuncupatur; sicut oues matres sunt agnorum, eósque pascunt, ipsæ verò à communi vtrisque pastore pascuntur; & per oues ibi intelligi à Christo Episcopos, & pastores Ecclesiarum, tradit Tolet. Card. Bellarmin. *d. controuers.* 3. *general. lib.* 1. *cap.* 16. Euseb. Emissen. vel potiùs Eucher. Episc. Lugdonen. *homil. in Ioann.* 21. sentitque Euthym. *in citatum locum Ioan.* 5. Leo Papa *serm.* 1. *de anniuersar. assumpt. suæ*, & D. Bern. *lib.* 2. *de conside-*
102. *ratione, ad Eugenium.* hinc fit, vt † potestas derogandi iuri diuino Episcopis, & inferioribus Prælatis non competat; vt sentiunt communiter Doct. vtriusque sententiæ circa potestatem summi Pontificis, de qua mox dicemus: & ratio esse potest, quia, vt optimè ait Suarez *d. tract. de leg. lib.* 10. *cap.* 6. *num.* 2. licèt potestas hæc esset necessaria Ecclesiæ, non esset necessaria inferioribus Prælatis, quia existens in summo Pontifice sufficeret, cùm vsus talis potestatis possit esse rarissimus; & ideo numquam legimus, potestatem hanc esse commissam alicui Prælato inferiori etiam Patriarchæ; ac regula generalis est, maiores causas Ecclesiæ ad Petri sedem esse referendas, vt habetur *in cap. maiores, in princ.* ipsis primis verbis, *de Baptis.* quod etiam constat ex *cap. nec licuit*, 17. *dist.* & *cap. quoties*, 24. *quæst.* 1. ab his excipe votum, & iuramentum, in quibus Episcopus dispensat ex iusta causa, vt paulo pòst videbimus, & casus seu iusta causa dispensandi frequenter accidit. Quoad sum-
103. mum verò Pontificem, † explodenda quorundam Canonistarum, & Iuristarum sententia est, posse saltem ex causa dispensare in omnibus, quæ sunt iuris diuini, præter articulos fidei, quam refert Suarez *d. cap.* 6. *num.* 3. & 4. satisque refellit à *num.* 6. *ad* 21. nam, quæ ibi adducit, illud solùm probant, nō posse summum Pontificem indistinctè, & regulariter in præceptis iuris diuini, licèt nō spectent ad fidei articulos, dispensare; immo si rectè perpendantur, id dumtaxat voluerunt Doct. quos recenset Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 6. *num.* 4. & Suarez *d. cap.* 6. *num.* 7. & rationes ab eodem ibi adductæ, & *num.* 6. 8. & 10. *vsque ad* 18. conuincunt; non autem illud, quod ex iis probare contendit Suarez, in nullo prorsus ex dictis præceptis dispensare posse. Ex prædictis igitur, ac præcipuè ex *cap. sunt quidam*, & *duob. seqq.* 25. *quæst.* 1. in quibus dicitur, contra statuta Patrum, hoc est, Apostolorum ex ore Christi, nihil posse condi, vel mutari, etiam per sedis Apostolicæ auctoritatem, & *cap. vlt. dist.* 14. vbi Leo Papa distinguit quædam statuta immutabilia ab aliis, quæ pro varietate temporum mutantur, tenendum est, summum quoque Pontificem vltra articulos fidei, non posse in cæteris quoque præceptis diuinis indistinctè, ac regulariter dispensare: atque adeò nec regulariter commutari vltimas voluntates huiusmodi diuino iuri conformes; quæ erat prior pars huius secundæ
104. concl. Quòd autem in aliquibus † ex causa iusta possit; (sicque aggredimur confirmationem posterioris partis eiusdem concl.) præter Melch. Can. *in relect. de pœnit. part.* 5. vbi tractat de præcepto Confessionis, & Sanchez *d. disput.* 6. *num.* 5. & 6. quos allegat Suarez *d. num.* 6. tenet glos. *in cap. à nobis, verbo, exemptas*, & ibi Abb. *num.* 4. *de decim.* Felin. *cap. fin. numer.* 7. & 8. *de maior. & obed.* Mil. *in Repert. verb. dispensare potest Papa*, Ang. *in sum. verbo, Papa, num.* 1. Siluestr. *verb. dispensatio, quæst.* 4. Nauarr. *consil.* 3. *de spons.* aliàs *consil.* 1. *qui fil. sint legit. num.* 8. & *in Man. conf. prælud.* 9. *num.* 13. & 14. post glos. *in cap. quanto, verbo, absolui, de iureiur.* & *cap. non est voti, verbo, auctoritate*, & *verbo, adimplere, de vot.* Fern. Vasq. *controu. illustr. cap.* 25. *à num.* 18. *vsque ad* 22. & alij, quos citat Sanchez *d. num.* 5. idémque sentiunt ferè omnes illi Canonistæ, & Iuristæ, quos paulo antè diximus à Suarez *d. num.* 4. referri tamquam tenentes, posse Papam dispensare in omnibus præceptis iuris diuini, præterquam in articulis fidei; solus enim Abbas *in cap. proposuit, num.* 20. *de concess. præbend.* ait post Vinc. & Host. Papam posse in omnibus dispensare, præterquam in articulis fidei: & hi quoque intelligendi sunt de generibus singulorum, non de singulis generum; quasi velint, Papam posse dispensare in omnibus generibus legum; sed in aliquibus rebus, seu casibus ex singulis generibus legum, exceptis articulis fidei; non autem in singulis cæteris rebus, & casibus. Probat autem Sanchez *d. num.*
5. posse Rom. Pontificem aliquando † in iure na- 105.
turali, & diuino dispensare, eius obligationem in aliquo casu speciali tollendo ex causa vrgenti: quia, si solùm tribuamus Rom. Pontifici posse interpretari legem diuinam, in aliquo casu speciali minimè obligare, id non est actus iurisdictionis, sed prudentiæ, ac doctrinæ; ac proinde viris doctis id liceret. Nec valet, si dicas id competere Pontifici auctoritatiuè; ita, vt omnino tutum, ac certum reddat dispensatum: nam dispensatio auctoritatiua est solius legis conditoris, *l. fin. C. de leg. cap. sicut enim*, 11. *quæst.* 1. *cap. inter alia, de sent. excomm.* Quòd si dicas, id competere summo Pontifici ex commissione diuina; similiter dicimus hanc dispensandi potestatem in casu speciali competere illi ex commissione Dei. Cùm enim Ecclesiæ non deficiat Deus in necessariis, iusta ratione credi potest, hanc eum commissionem Pontifici Vicario suo dedisse. Sicut etiam recta gubernatio Ecclesiæ exigit, vt Prælatis inferioribus commissa sit facultas verè, ac propriè dispensandi in legibus Pontificiis in casu aliquo speciali, cùm necessitas vrget, nec potest commodè adiri Pontifex; vt voluit Abb. *cap. fin. num.* 10. & *ibi* Curt. *sect.* 3. *num.* 12. *de consuetud.* & alij, quos nos retulimus, ac secuti sumus *in tract. de distribut. quotid. part.* 2. *quæst.* 13. *num.* 6. & 7. quósque ad id allegat idem Sanch. *d. tract. de matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 3. qui *d. disp.* 6. *num.* 5. optimè notat, id multo magis necessarium esse in casu nostro respectu Pontificis, cùm non possit adiri Deus, vt in casibus vrgentibus derogationis iuris diuini dispenset. *Num.* autem 6. iuncto *num.* 10. af-
fert regulam † ad dignoscenda præcepta iuris di- 106.
uini, in quibus possit Pontifex dispensare ab iis, in quibus non potest; dicens, quædam esse de iure diuino, circa quæ nequeat excogitari casus, in quo sit ratio dispensandi, vt ad fornicandum, vel, ne pater honoretur à filio, vel ad mutandas Sacramentorum formas, alia verò sunt, quæ, licèt in vniuersum expediant, at in aliquo casu speciali possunt non expedire, & ita admittere dispensationem: quippe, licet secundùm se deceat ea non implere; non continet tamen id omnimodam, & perfe-

ctam

ctam indecentiam, sed potest ita iusta causa occurre-
re, vt ei indecentiæ imperfectæ præponderet, ac si
iusta reddatur dispensatio: vt contingit in dispen-
satione super residentia Episcoporum, & conse-
cratione sub vna specie, ac in voto, iuramentu,
& matrimonio rato, de quibus mox dicemus; se-
cus verò si causæ dispensationis præponderaret in-
uiolabilis custodia illarum legum; vtputa, ne quis
ducat sororem, vel plurea vxorea, aut matrimo-
nium consummatum dissoluatur: licèt enim pos-
sit occurrere casus, in quo dispensatio in hu-
iusmodi impedimento iuris naturalix, ac diui-
ni esset expediens bono communi, ac valde ne-
cessaria; tamen ex ea dispeosandi potestate tot
fornicationes inter sorores, & fratres continge-
sent, aut pericula tanti sceleris admittendi; ac
tanta indecentia naturalis est in iia matrimoniis,
vt hæc præponderet bono, quod sequi posset re-
licta ea facultate in Ecclesia. Præterquam quòd
bonum illud commune, quod tunc præbere vide-
tur instam causam dispensandi contra ius diui-
num, & ad summum erit vnius prouinciæ, aut Re-
gni, nou ita latè patet sicut bonum, quod con-
tinet illa inuiolabilis custodia diuini præcepti,
quæ redundat in bonum commune, & vniuer-
sale totius Ecclesiæ, atque orbis, xc Reip. Chri-
stianæ. Et hæc regula apertè quoque colligitur
ex Canonist. *locis citat.* Victor. *de potest. Pap. pro-
pos.* 9. & Cordub. *in suo quæstionar. lib.* 4. *quæst.*
8. *col. antepenult.* atque etiam simul cum prædi-
cta sententia, quam contra Suarez tuemur cum
Sanchez, & aliis suprà cit. vt possit Pontifex in
aliquibus præceptis iuris diuini dispensare: con-
107. firmatur primò † ex illis verbis Matth. 16. *Tu
es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle-
siam meam; & tibi dabo claues regni cælorum, &
quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum &
in cælis, & quodcumque solueris super terram,
erit solutum & in cælis.* quibus SS. Patrex, &
Theologi tradunt communiter, promissam Pe-
tro, eiúsque successoribus potestatem, (quam
deinde tradidit *Ioan.* 21. cùm dixit, *Pasce agnos
meos, Pasce oues meas,*) ea omnia faciendi in Ec-
clesia, quæ ad eius rectam gubernationem, &
tollenda impedimenta regni cælorum necessarix
erant, & opportuna. Nec valet illa responsio
Suarez *d. cap.* 6. *numer.* 9. & 19. sub hac gene-
ralitate non venire ea, quæ Christus verisimili-
ter non esset in specie Papæ concessurus; argum.
cap. fin. de offic. vicar. in 6. *cap. si Episcopus, de
pænit. & remiss. & cap. in generali, de reg. iur.
eod. lib.* Tum quòd non versamur simpliciter io
concessione generali, sed facta per signum, &
verbum vniuersale *quodcumque*, quod aptum est
omnes species, & ea etiam comprehendere, quæ
aliàs non comprehenderentur, & impropriè ve-
niunt; vt pluribus tradit Gomes. ad *reg. de ex-
prim. valor. quæst.* 1. Tiraquel. *de retract. lignag.*
§. 1. *glos.* 7. *numer.* 20. & Rebuff. *in l. credito-
rum, circa med. de verb. signif.* Tum quòd gra-
tis dicit Suarez, quòd Christus Dominus aliàs
verisimiliter non esset in specie concessurus sum-
mn Pontifici Vicario suo potestatem dispensandi
in aliquibux suis præceptis, existente vrgenti ne-
cessitate, & causa, cui nnn præponderent incom-
moda ex dispensatione consequentia, vel bonum
magis commune, & vniuersale, vt dictum est. Vn-
de tollitur alia responsio, quam ibidem affert Sua-
rez, quòd non censetur in illa generali conces-
sione data facultas ad destructionem, iuxta Pau-
lum 2. *Corinth.* 13. quod videtur sequi ex con-
cessione illius facultatis dispensandi in iure di-
uino, quoniam hic paulatim destrueretur vnifor-
mitas, & stabilitas Ecclesiæ in exteriori religio-
ne. nam censetur concessa ea facultas solum in
casibus vrgentibus, qui non ita frequentes es-
sent; neque credibile est permissurum Deum,
vt passim Romani Pontificex, & extra eos ca-
sus, dicta facultate vterentur. Secundò confirma-
tur † ex *cap. inter corporalia*, quod est 2. *de* 108
translat. Episc. vbi Innoc. III. ait, vinculum spi-
ritualis coniugij inter Episcopum, & Eccle-
siam suam, quod scotit esse iuris diuini, soluere
potest Roman. Pontifex, eo non obstante, quòd
dicatur Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo
non separet.* non enim humana, inquit, sed po-
tiùs diuina potestate coniugium spirituale dissol-
uitur, cùm per translationem, depositionem, aut
cessionem auctoritate Romani Pontificis, quem
constat esse Vicarium Iesu Christi, Episcopus ab
Ecclesia remouetur. Nec valet responsio Suarez
d. numer. 19. ideo posse Pontificem hoc vincu-
lum dissolucre, quòd sit humana voluntate con-
tractum: neque enim sola humana, sed & Dei
voluntate contrahitur hoc spirituale, sicut & car-
nale coniugium, omnino verò vtriusque indisso-
lubitas, vt satis voluit Innoc. *d. cap.* 2. & ex eo
suadetur, quòd vtrumque a Deo non modò in-
stitutum, sed & præceptum est in communi, seu
fidelium communitati, Episcopatum verò † esse 109.
de iure diuino, inter alios pluribus relatis com-
probat Sot. *in* 4. *sent. distinct.* 24. *quæst.* 2. *artic.* 2.
& Card. Bellarm. *contrmicr.* 5. *gener. lib.* 1. *cap.* 14.
& seq. Tertiò Episcopus de iure diuino † solus 110.
est minister sacramenti Confirmationia, vt satis
constat ex *cap. de his, & cap. manus, de consecrat.
dist.* 5. *& cap. quanto, de consuet.* necnon ex Da-
maso *in epist. de Corepisc.* quem cum aliis refert
Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 10. *numer.* 6. & tamen
ex Papæ commissione potest simplex sacerdos il-
la conferre, vt post glos. *d. cap. quanto, verbo, re-
seruata tenent.* ibidem Innoc Compost. Ioan. Andr.
Collectar. Anchar. Card. Henr. Abb. Imol. & alij
communiter, teste Præposit. *in cap. peruenit, num.*
7. 95. *dist.* & Couar. *d. cap.* 10. *num.* 13. *ad fin.* vbi
etiam refert, ac sequitur plerosque idem tenen-
tes, & ex his S. Thom. *in* 4. *sent. dist.* 7. *quæst.* 3.
artic. 3. & apertè probatur ex *d. cap. peruenit*, &
Conc. Florentin. sub Eugenio IV. in hæc verba;
legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedia dis-
pensationem ex rationabili, & vrgente admodum
causa simplicem sacerdotem chrismate per Epi-
scopum confecto hoc administrasse Confirmatio-
nia sacramentum. Quartò, matrimonium etiam
ratum † est indissolubile de iure diuino, vt col- 111.
ligitur ex *d. cap.* 2. *de translat. Episc.* & satix con-
stat ex *Gen.* 2. *ex Matth.* 19. *Marc.* 10. 1. *Corinth.*
7. *& ad Ephes.* 5. & Conc. Trid. *sess.* 14. *in doctrina de
sacram. matrim.* iis primix verbis; matrimonij per-
petuum, indissolubilémque nexum primus hu-
ni generis parens diuini Spiritux instinctu pro-
nuntiauit, cùm dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis,*
&c. *& cap. vnico, de vot. in* 6. xc plerique tenent,
quos refert Sanchez *d. tract. de matrim. lib.* 2. *disp.*
13. *numer.* 4. & ex parte sequitur *numer.* 7. 9. *&*
12. & tamen in matrimonio dispensauit Roma-
nus Pontifex per canonem, dispoocndo, vt dis-
soluatur per ingressum religionis cum effectu, hoc
est, professione secuta, *cap. desponsatam, & cap.
decreta legalia,* 27. *quæst.* 2. *cap.* 2. *cap. ex publico,*
&

& cap. ex parte tua, de commerſ. coniug. Extrauag.
Ioan. XXII. quæ incipit, antiqua, de vot. & nouiſſi-
mè Conc. Trident. ſeſſ. 24. de matrim. can. 6. tum
ſæpiùs per reſcriptum, vt teſtatur D. Anton. in
ſumm. 3. part. tit. 1. cap. 21. §. 3. Nauar. in ma-
nual. confeſſ. cap. 22. numer. 21. Caiet. in opuſc. tom.
1. tract. 28. de matrim. quæſt. vnic. Henric. tom. 1.
Theol. moral. lib. 11. de matrimon. cap. 8. num. 11.
in commento, litt. F. & poſſe Pontificem id face-
re, tenent communiter Iuriſperiti, vt gloſ. d. cap.
ex publico, in fin. & ibi Goffr. Alan. Vinc. Hoſt. Io.
Andr. Butr. Abb. & cæteri, Bald. l. Deo nobis, in
princ. num. 7. C. de Epiſc. & Cler. & alij, quos re-
fert & ſequitur Sanchez d. lib. 2. diſput. 14. num. 2.
vbi etiam nonnullas congruas ad id rationes affert.
112. & † in voto ſolemni Religionis, multi apud Me-
noch. lib. 2. præſumpt. 10. num. 35. & penè innume-
ri relati, & probati à Sanchez de matrim. lib. 8. diſp.
8. numer. 7. & ſeqq. Quintò, reſidentia Epiſcopo-
rum eſt de iure diuino, vt probauimus concl. præ-
cedenti ad fin. præſertim ex Trid. Conc. ſeſſ. 23. cap.
1. de reform. in princ. vbi tamen declarat, † Chri-
113. ſtianam charitatem, vrgentem neceſſitatem, de-
bitam obedientiam, & euidentem Eccleſiæ, vel
Reipublicæ vtilitatem eſſe iuſtas abſentiæ cauſas;
& videmus plerumque Romanos Pontifices cum
Epiſcopis ſuper reſidentia diſpenſare. Sextò in-
tegritas conſecrationis Euchariſtiæ, ac ſacrificij
114. Miſſæ, vt fiat ſub vtraque ſpecie, † eſt de iure
diuino, vt fatetur Suarez d. cap. 6. numer. 4. &
21. ac pluribus idem comprobat tom. 3. in 3. part.
S. Thom. diſput. 43. ſect. 3. concl. 2. & 3. Ioan.
Azor Inſtit. moral. tom. 1. lib. 10. cap. 19. quæſt.
2. & apertè colligitur ex cap. 1. & multis ſeqq. de
conſecrat. diſt. 2. & Conc. Trid. ſeſſ. 22. in princ.
vbi dicit Chriſtum Dominum in nocte cœnæ
corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis,
& vini Patri ſuo obtuliſſe, & Apoſtolis, eorumque
in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerretur, præce-
piſſe; & can. 2. Chriſtum illis verbis, hoc faci-
te, inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, & ordinaſſe,
vt ipſe, aliique ſacerdotes offerrent corpus, & ſan-
guinem ſuum: & tamen poteſt Papa ex cau-
ſa vrgenti concedere, vt conſecratio Euchari-
ſtiæ, & ſacrificium Miſſæ in vna ſpecie fiat;
vt probabilius eſſe poſt alios exiſtimat Ioann.
Azor d. quæſt. 2. verſ. ex dictis perſpicitur, te-
nétque Turrecrem. in cap. comperimus, de con-
ſecrat. diſt. 2. S. Anton. 3. part. ſua ſumm. tit.
13. cap. 6. §. 1. Gabr. in canon. Miſſa, lect. 13.
dub. 3. Alan. lib. 1. de Euchar. cap. 20. Ang.
Euchariſtia 1. numer. 20. & alij, quos referunt
idem Azor d. quæſt. 2. verſ. altera ſententia, &
Suarez d. diſput. 43. ſection. 4. verſ. ſecunda ſen-
tentia eſt; & aliquando ſummum Pontificem di-
ſpenſaſſe in quibuſdam regionibus, vt ſine vi-
no fieret conſecratio, quoniam vinum in eas
importatum ob ſummam aëris frigiditatem ace-
ſcit, vt teſtatur Volateran. lib. 7. Geograph. cap.
de Saxonibus, & Onuphr. in Chronic. ann. 1490.
Denique, vt alia pleraque prætermittam, hu-
ius poteſtatis Pontificiæ in derogando aliqui-
bus in caſibus ex iuſta cauſa iuri diuino, exem-
115. plum habemus † in voto, & iuramento; quæ
quidem iure diuino, & naturali obligant ad ſui
obſeruationem; prout de iuramento dicitur Za-
char. 8. Iuramentum mendax ne diligatis; omnia
enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus. & Matth.
5. Non periurabis, reddes autem Domino iura-
menta tua. De voto Deuter. 23. Cum votum vo-
ueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia
requiret illud Dominus Deus tuus. Eccl. 5. Si quid
vouiſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim
ei infidelis, & ſtulta promiſſio. Pſalm. 49. Red-
de Altiſſimo vota tua. Et tamen poteſt Pontifex
in his derogare iuri diuino; vota nimirum com-
mutando: vt cap. venientis, cap. ex multa, &
cap. magnæ, de voto & vot. redempt. cum ſimi-
libus; necnon in aliis diſpenſando, vt docet S.
Thom. 2. 2. quæſt. 88. artic. 10. tenéntque Theo-
logi communiter, & Summiſtæ verbo, votum, &
à iuramento abſoluendo, eſt in cap. quanto, vbi
gloſ. ab aliis recepta, verbo, abſolut. de iureiur.
immo etiam † Epiſcopus, & alij Prælati ha- 116.
bentes Epiſcopalem iuriſdictionem: prout de com-
mutatione voti eſt text. in cap. 1. de vot. & ibi
Doctor. omnes annotarunt; de diſpenſatione Abb.
ibidem, Nauarr. in man. conf. cap. 12. numer. 75.
S. Thom. d. artic. 10. de diſpenſatione iuramen-
ti, idem S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. artic. 9. cum
aliis traditis tam in voto, quam in iuramento,
etiam quoad Papam, à Sanchez lib. 3. ſua ſumm.
cap. 19. numer. 3. vſque ad 7. iunctis iis, quæ
latè adducit lib. 4. cap. 37. cum aliquot ſeqq.
& quæ habet d. lib. 2. de matrim. diſput. 14.
numer. 5. ad 4. arg. & d. lib. 8. diſput. 6. nu-
mer. 2. & diſput. 8. cum aliquot ſeqq. necnon
Suarez de legibus lib. 2. cap. 14. numer. 7. & 11.
ac fuſius tom. 2. de relig. lib. 2. cap. 38. & lib. 6.
cap. 7. & ſeqq. Valent. tom. 3. diſput. 6. quæſt.
6. punct. 7. & quæſt. 7. punct. 4. & Azor d. tom.
1. Inſtit. moral. lib. 6. cap. 1. quæſt. 4. qui duo
auctores breuiter quidem, ſed magis dilucidè
rem hanc præ cæteris explicaſſe mihi videntur;
præſertim verò Azor, qui in ſumma dicit, † vo- 117.
tum, & iuſiurandum relaxari multis in rebus
quæ poſſunt euenire: primò, quando non con-
ſtat, an votum, vel iuſiurandum in certa ma-
teria vim, & locum habeat. Secundò, cùm du-
bitatur de conſenſu eius, qui vouit, vel iura-
uit. Tertiò, quando iuſiurandum interpoſitum,
vel votum factum eſt ex animi leuitate, per-
turbatione, aut infirmitate. Quartò in pœnam
eius, qui iuſiurandum, vel promiſſionem ex-
torſit. Quintò, cùm materia voti, vel iuriſiu-
randi variatur eo, quòd facta ſit mala, vel vo-
uenti, aut iuranti noxia, vel inutilis; aut quia
maius bonum impediat. In his verò omnibus
caſibus, (poſtremo excepto, iuxta latè tradi-
ta per Suarez d. lib. 6. de vot. cap. 17. numer.
11. & Sanchez d. lib. 8. de matrimon. diſput.
20. numer. 8. & d. libr. 4. ſua ſumm. cap. 45.
numer. 36. dicentes id procedere ſolùm in du-
bio; cùm autem res clara eſt, non eſſe opus di-
ſpenſatione,) habebit locum indulgentia, ſeu
diſpenſatio Pontificia; quæ niſi interceдat, va-
let iuſiurandum, & votum, relaxata verò vim
nullam ampliùs obtinent. habétque hanc diſpen-
ſandi Pontifex auctoritatem, quia ſubeſt iuſta,
& debita cauſa, ortum ducens ab ipſa naturæ le-
ge, ne ſcilicet votum, & iuſiurandum, ac pro-
miſſiones, quæ leuiter, ac temerè factæ ſerua-
ri non ſolent, in periculum animam eius, qui
vouit, vel iurauit, adducant: tum ne impro-
bi, & perditi homines per ſæuitiam, & me-
tum iniectum iuſiurandum, & promiſſum ex-
torqueant. quòd ſi iuſiurandum, aut votum † 118.
pugnaret cum iure naturali, ſeu eſſet de re il-
licita,

licita , vt de homicidio ; vel impeditiua maio-
ris boni , vt si quis voueret , vel iuraret non in-
gredi religionem , tunc non est opus dispensa-
tione: prout de voto colligi potest ex S. Thom.
d. quaest. 88. *artic.* 2. de iuramento expresse id
tradit *d. quaest.* 89. *artic.* 9. *ad* 3. vbi subdit, quo-
119. ad iuramentum regulam † ad dignoscendum
quando iuramenti relaxatio sit reseruata Papæ ,
vel etiam permissa Episcopo. quandoque enim ,
inquit , aliquid sub iuramento promittitur , de
quo dubium est , vtrùm sit licitum , vel illici-
tum ; proficuum , vel nociuum , aut simpliciter
aut in aliquo casu ; & in hoc potest Episcopus
dispensare : quandoque verò sub iuramento pro-
mittitur aliquid , quod est manifestè licitum ; &
vtile ; & in tali iuramento non videtur habe-
re locum dispensatio , vel commutatio , nisi ali-
quod melius occurrat ad communem vtilitatem
faciendom. quod maximè videtur pertinere ad
Papam , qui habet curam vniuersalis Ecclesiæ,
vel absoluta quoque relaxatio , quod etiam ad
Papam spectat in omnibus generaliter , quæ ad
dispensationem rerum Ecclesiasticarum perti-
nent , super quas habet plenitudinem potestatis.
Quoad votum verò idem S. Thom. *d. quaest.* 88.
120. *artic.* 12. *ad* 3. ait , † qoòd , quia summus Pon-
tifex gerit plenariè vicem Christi in tota Eccle-
sia , ipse habet plenitudinem potestatis dispen-
sandi in omnibus dispensabilibus votis ; aliis au-
tem inferioribus Prælatis committitur dispensa-
tio in votis , quæ communiter fiunt , & indi-
gent frequenti dispensatione ; vt habeant de fa-
cili homines , ad quem recurrant. sicut sunt
vota peregrinationum , ac ieiuniorum, & alio-
rum huiusmodi : vota verò maiora , puta conti-
nentiæ, peregrinationis Terræ sanctæ , reseruantur
summo Pontifici.

Freqoentiùs tamen nunc per Doctor. in eam
121. itum est sententiam , † ob eam causam per
Romanum Pontificem posse dispensari in ma-
trimonio rato , & per Episcopum quoque in vo-
tis , & iuramentis ; quia hæc præcepta licèt sint
iuris diuini , & naturalis , tamen pendent in sua
obligatione à priori consenso voluntatis huma-
næ , quæ pendet ab humana superiorum potesta-
te ; vt tradunt , & explicant Suarez *tom.* 2. *de
relig. libr.* 6. *cap.* 9. *& tract. de legibus lib.* 2. *cap.*
14. *numer.* 7. 11. *ac* 20. & Sanchez *de matrim.
lib.* 8. *dispnt.* 6. *numer.* 2. qoa de re nos quoqoe
latiùs infrà *cap.* 5. *quaest.* 1. *suppos.* 1. Interim
pro absolutione præsentis quæstionis huius cap.
122. ex prædictis colligemus , † ius dininum , &
naturale , cùm non ita immutabile sit , vt non-
nunquam saltem ei nequeat aliqua ratione de-
rogari , neque etiam fore , vt semper ita repu-
gnet commutatiooi illarum vltimarum volonta-
tum , quæ eidem iuri conformes sunt , vt ea sal-
tem aliquando fieri non possit ; nimirum quan-
do subest iusta causa boni communis , quæ præ-
ponderet illius iuris obseruationi ; aut eius ma-
teria facta sit mala , vel inutilis , aut maioris bo-
ni impeditiua ; vel cùm ius naturale & diui-
num eam vltimæ volontatis materiam non præ-
cipit , aut vetat , sed tantùm permittit : quod
maximè videre est in votorum commutatione ,
iuxta *cap.* 1. *cap. magna , & toto ferè tit. de vot.
& vot. redemption.* quoad commutationem vo-
ti faciendam à superiore , & iuxta *cap. scriptura ,
eodem tit.* quoad faciendam auctoritate propria
& in commutatione iuramenti propria pari-
ter auctoritate facienda , stante euidenti vtilita-
te , est optimus text. iuncta rubr. sub qua poni-
tur *in cap. peruenit , il* 2. vbi gloss. & alij , *de iu-
reiur.* Iámque ad ius humanum positiuum trans-
eamus.

Svmmæ Rervm.

144. *Infe*

144. [illegible]erior *Principe supremo extra certos casus regulariter non potest commutare vltimas voluntates iuri humano positiuo conformes, sed summ Princeps supremus.*
145 *Vltima voluntas est quædam lex priuata.*
14[illegible]. *Epicaia quid sit; non semper est actus iurisdictionis, sed plerumque prudentia, ac doctrina; num. 147. locúmque habet in iure naturali, diuino, & humano; num. 148. ac num. 151. & in tribus casibus; num. 149.*
1[illegible]. *Obligatio legis generalis non cessat in casu particulari, quia in eo deficiat negatiuè ratio legis, sed debet deficere contrariè.*
151 *Epicaia quomodo locum habeat in lege naturali, ac diuina. & quomodo in humana; num. 152. & quando cesset in lege Canonica; num. 153.*
154. *Obligatio legis cessare potest etiam quando eius obseruantia sit contra bonum particularis personæ; & in iis, in quibus ea iuri suo cedere potest; aut in acquirendis.*
155. *Epicaia an quis vti possit absque recursu ad superiorem in lege naturali, diuina, vel humana.*
156. *Opinionem probabilem sequi licet etiam in præceptis naturalibus, & diuinis, & in iis vti epicaia, saltem vbi non potest adiri superior, siue recursu ad ipsum, siue ex ea casus excipi indicetur à potestate, siue à voluntate legislatoris. immo & cùm adiri potest superior; num. 157. quid autem si opinio non sit probabilis, & qui dubitat, in dubio maneat; num. 158. & quid vbi lex nequeat sine peccato seruari, vel concurrant duæ leges, quæ ambæ seruari non possint; num. 159.*

QVÆRO QVINTO, an possint commutari vltimæ voluntates contrariæ, vel conformes iuri humano positiuo.

Quæstio hæc, sicut & duæ præcedentes, duas inspectiones admittit: alteram de vltimis voluntatibus contrariis, alteram de conformibus huic iuri; quas totidem conclusionibus complectemur.

PRIMA CONCLVSIO. Vltimæ voluntates
123. tes contrariæ iuri humano positiuo † nullæ sunt: neque vtplurimum commutari possunt. Prior pars conclus. probatur primò ex illis iuribus, in quibus habetur, conditionem, vel dispositionem de iure
124. impossibilem, † nullam inducere obligationem; vt *in cap. fin. de pact.* ibi, nam etiã iuxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de iure, vel de facto, nullam obligationem inducit: idque, quamuis postea possit fieri, vel etiam fiat possibilis; prout de ipsa dispositione constat ex *l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig. & Instit. de inutil. stipul. §. 2.* vbi inutilis stipulatio dicitur de re sacra, religiosa, vel publicis vsibus addicta, licèt deinde talis esse desinat. & *l. si stipulor, §. 1. ff. de verb. oblig.* vbi dicitur, cessare obligationem, si quis sibi stipuletur sororem in vxorem. quem text. glos. *in l. impossibilis, ff. de reg. iur.* adducit ad probandum, stipulationem rei de iure impossibilis non obligare; quod & voluit gl. *in §. impossibilis, Instit. de hered. instit.* quoad conditionem patet ex *l. continuus, §. cùm quis, ff. de verb oblig.* vbi habetur, conditionem, quæ de iure impleri non potest, stipulationi adiunctam eam vitiare. Differunt tamen stipulationes, ac dispositiones inter viuos à dispositionibus causa mortis, & aliis fauorabilibus, vt ab
125. his † conditiones iuri contrariæ reiiciantur, & dispositio pura remaneat, *l. 1. & l. conditionès, la 2. ff. de condit. instit. d. §. impossibilis, & cap. fin. de condit. apposit.* in illis verò vitient dispositionem, vt colligitur ex *d. cap. fin. l. pacta, quæ, C. de pact. d. §. 2. d. §. sacram, & d. §. cùm quis.* de hoc verò aliquid etiam dicemus infrà *quæst. postrema huius cap. conclus. 6.* in qua quæst. ex proposito agemus de commutatione dispositionum conditionalium. Secundò probatur ex iis iuribus, in quibus cauetur vel conditionem adiectam, vel dispositionem factam contra leges nullam esse; vt *l. conditiones, la 2. ff. de condit. instit. l. contra iuris ciuilis, ff. de pact. & l. conuenire, §. 1. ff. de pact. dot. l. si quis inquilinos, §. fin. ff. de leg. 1. l. non dubium, C. de leg. & l. pacta, quæ, C. de pact. l. cùm quæstio, in fin. C. de legat. & §. vlt. Iustit. eod. tit. cap. quæ contra ius, de reg. iur. in 6.* cum simil. nemo enim facere potest, quin leges locum habeant in suo testamento, *l. nemo potest, ff. de legat. 1.* & toties secundùm voluntatem testatoris quis facere compellitur, quoties contra legem nihil est futurum, vt ad litteram dicitur *in l. si quis eum, ff. de condit. & demon.* vbi id notat Bart. Socin. sen. & alij: neque priuata dispositio testatoris potest generalem legis, vel canonis constitutionem immutare, *cap. requisisti, de testament.* Feder. Sen. *cons. 131. num. 6.* Bald. *in l. precibus, num. 44. C. de impub. & al. substit.* Couar. post glos. & alios, *in cap. tua nobis, num. 7. & 8. de testament.* An verò dispositio contra ius sustineatur per appositionem conditionis, si deinceps dispensauerit, secuta dispensatione, dicemus infrà *quæst. postrema huius cap.* vbi etiam latiùs agemus de conditionibus impossibilibus de iure, seu iuri contrariis. Posterior pars † con- 126.
clusionis probatur, quoniam prædicta iura, & alia, quæ annullant huiusmodi conditiones, seu dispositiones contra ius, regulariter vlteriùs non progrediuntur, præcipiendo, aut expresè permittendo, vt commutentur; quod si voluissent, facilè dicere potuissent, arg. *cap. 2. vers. vnde, si circa, de translat. Episc. & cap. ad audientiam, de decim.* & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus, *l. at si quis, §. Diuus autem Marcus, ff. de relig. & sumpt. funer.* cũ suis concord. Dixi autem, *vtplurimum*; quoniam in nonnul-
lis casibus † iura permittunt, aut etiam præcipiunt 127.
huiusmodi dispositiones contra ius cõmutari; quos colligere licet ex adductis suprà *c. præcedenti, q. 3. conclus. 2.* vt in casu *l. legatam, ad fin. ff. de adm. rer. ad ciuit. pertinent. & c. magnæ, §. ipsum etiam votum, de vot.* item in casu *l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. legat. & l. 1. C. de alcator.* Idémque erit in casibus similibus, iuxta *d. c. 2. de translat. Episc. & l. non possunt, cum seq. ff. de legib.* maximè in fauorabilibus; cuiusmodi est dispositio, quæ innititur iuri communi, ex adductis suprà *cap. 3. quæst. 3. circa med.* ex quibus ibi ostendimus, fauorabilem esse commutationem dispositionis, cuius obseruantia impossibilis est de iure. Similiter poterunt commutari, si tempore dispositionis id, quod dispositum fuit, erat secundùm ius, postea verò factum est contra ius, & sic mutata est materia dispositionis, vt in casu *cap. & temporis, cum seq. 16. quæst. 1.* & Concil. Trident. *sess. 21. de reformat. cap. 5. & 7. ac sess. 25. cap. 4. & 8. de reformat.* sed hæc limitatio ad seq. potiùs concl. pertinet. Ad hanc verò omnino spectat illa, quòd volente eo, qui disposuit, vel eius herede, poterit fieri commutatio cuiusuis dispositionis contra ius humanum positiuum ab eo etiam, qui non habet ius dispensandi contra illud: ab eo verò, qui in tali iure potest dispensare, qualis est Princeps, non recognoscens superiorem, eiusmodi dispositio commutari poterit etiam ex officio; vt constabit ex his, quæ adducemus *conclus. seq. & cap. 7. quæst.*

vltim. Item illa, quòd commutatio locum habebit in dispositione contraria iuri humano, quam disponens probabiliter putabat esse licitam; prout exponi potest text. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. leg.* & per ea, quæ adduximus supra *cap. 3. quæst. 1. in fin. & quæst. 4. post conc.* & afferemus *quæst. seq. ad fin.* Quando autem † dicatur probabilis ignorantia iuris, consulendi Doct. *in cap. Apostolicæ, de cler. excom. min. cap. 2. de constit. in 6. & cap. ignorantia, de reg. iur. eod. lib.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disput. 32.* præsertim *à num. 6. ad 22. & à num. 29. ad 40.* Quamuis autem hæc ita esse, verius mihi
128.
129. videatur: valde tamen probabilis est distinctio † ad hanc, & seq. concl. imò & totam seq. quæst. pertinens, quam post Bart. *d. l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg. num. 4. & in tract. Minorit. lib. 2. dist. 2. cap. 3.* quod incipit, *per quem autem fiat.* & Ancharan. *in Clement. quia contingit, de relig. domib.* tradit Ang. de Gambellion. *tract. de testament. glos. 13. ante med.* quod quandoque aliquid relinquitur ad vsum illicitum, & tunc poterit de consensu ipsarum partium conuerti in alium vsum, vt *d. l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg.* quandoque relinquitur ad vsum licitum, sed impossibilem de facto, vt quia pecunia non sufficit; & hoc pariter conuerti poterit à partibus ipsis, vt *d. l. legatam. in 1. & 2. resp.* & idem inquit Bart. *d. cap. 3.* si aliud esset impedimentum facti, ob eandem rationem quandoque relinquitur ad vsum licitum, & de facto possibilem; & tunc non potest relictum conuerti in alium vsum sine Principis auctoritate, *l. 1. & l. legatam. in princip. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent.* Sed nec tunc Princeps poterit, si testator expressè dixit, quòd, illo non facto, res ad heredem reuertatur, vt *in l. quid. sin. ff. de vsu, & vsufruct. legat. & in l. liberto, §. Lucius Titius, ff. de ann. legat.* vbi id notat post alios idem Bart. Qui etiam *d. l. legatum, num. 2.* loquens de modo, vel conditione im-
130. possibili adiecta dispositioni, distinguit † quòd, quando testator adiicit modum, vel conditionem impossibilem ob aliquem finem licitum, & honestum; tunc, si non potest impleri eo modo, quo dixit, conuertitur in alium vsum licitum, vt *in d. l. legatum, & d. l. legatam.* si verò ad nullum honestum finem conditionem apposuit, nullo modo debet impleri, vt *in l. 1. l. conditiones, & l. final. ff. de condit. instit.* quod etiam breuiter tradiderat ipsemet Bart. *d. l. 1. num. 8.* vbi latiùs tractat, quandonam impossibilitas qualibet siue conditionis apposita dispositioni, siue dispositionis ipsius hanc vitiet, nihil inter vtrumque quod ad hoc effectum pertinet, distinguens, ob eam fortasse causam, quoniam tunc de ipso modo, seu conditione adiecta, tamquam parte dispositionis commutanda agitur: quòd tamen non semper contingit; sæpe enim de ipsa principali dispositione, cui adiecta est conditio, commutanda quæritur; vnde specialem quæstionem de commutatione vltimarum voluntatum conditionalium ad finem huius cap. instituemus. Multo autem clarior, licèt non multum differat à præcedenti, est distinctio illa ad hanc pariter, & seq. conclus. ac principalem quæst. sequentem pertinens, quam circa conuersionem legatorum ad certum vsum in alium, facit, & latius confirmat Petr. de Vbald. *in tract. de canon. Epis. & parroch. c. 7. num. 35. cum duobus seqq. & num. 42.* dum hac in re tres casus distinguit. Primus est, quando ille vsus potest impleri de iure, & de facto: & hoc, inquit, legatum non potest conuerti in alium vsum, *cap. cum dilecti, de*

donat. (quod tamen, meo iudicio, nihil ad hanc rem facit,) *cap. nos quidem, de testament. l. 1. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. nulli, C. de Episc. & Cleric.* nisi auctoritas Papæ interueniat, (adde, vel alterius Principis supremi, debite referendo quoad res, vel personas cuique subiectas,) *d. Clement. quia contingit, in princip. de relig. dom. & l. legatam, in primis verbis, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* Secundus casus est, quando vsus potest de iure impleri, sed non de facto, puta † ob bella ingruentia in loco, vel quia pecunia non sufficit ad opus relictum; & tunc potest fieri conuersio ad alium vsum, *d. l. legatam, post initium. d. cap. nos quidem*, illud intelligendo de impotentia facti, iuxta *cap. sicut etiam, de rescript.* quòd si hoc impedimentum facti breui tempore speratur tollendum, tunc illud tempus expectandum est, *cap. magnæ, de vot.* vbi affertur huius rei exemplum, sicut & ipsius casus. Tertius casus est, quando ille vsus non potest impleri de iure; & tunc aut ille expressus vsus ad nullum finem honestum exprimebatur; & hoc casu legatum est inutile, & non fiet conuersio ad alium vsum etiam licitum, vt *in l. 1. C. de condit. ob turp. caus.* sed melius facit *cap. fin. de pact. & l. contra iuris ciuilis, ff. de pact.* cum aliis per nos adductis suprà, initio 1. & 2. fundamentis prioris partis huius conclus. exemplum autem affert Petr. de Vbald. *numer. 36.* in legato, vt ludi theatrales exerceantur in Ecclesia, quod est illicitum de iure, & contra honestatem Ecclesiæ, *cap. cum decorem, de vit. & honest. Cleric.* Aut ad aliquem honestum finem exprimitur vsus, licèt de iure impleri non possit; & tunc illud legatum conuertitur in alium vsum honestum, iuxta *l. legatum, ff. de vs. & vsufruct. leg.* & ita, inquit Vbald. *numer. 37.* potest quoque intelligi *d. cap. nos quidem*, dum dicit, si ibi impleri non possit, quoniam verbum, *potest*, intelligitur quoque de impotentia iuris, *d. cap. sicut etiam.* Sic etiam possunt intelligi alia iura per nos adducta ad confirmationem posterioris partis huius conclus. paulò post initium. Exemplum autem huius impotentiæ iuris affert Vbald. *d. num. 37.* si testator iubeat, quòd in domibus suis Prædicatores, ac Minores & alij Mendicantes se conferant ad habitandum, & in domibus illis celebrandum diuina pro anima testatoris; vel leget centum ad celebrandum in loco interdicto eo tempore, quo ibi celebrari non debet: quod vltimum exemplum post alios comprobat etiam Bertach. *tract. de Episc. lib. 4. part. 4. n. 78.* Addit Vbald. *num. 41. & 42.* quòd † si testator prouidit, quid agendum, vbi non impleretur dispositio ob impotentiam, vel aliam causam; tunc non posset fieri conuersio in alium vsum, post glos. & Bart. *in l. liberto, §. Lucius, ff. de ann. leg.* quem etiam in hoc sequitur Couar. *in cap. tua nobis, num. 6. in fin. de testam.* & Barbat. *in cap. res quidem, col. 2. eod. tit.* quem ad hoc citat Ioan. Dilect. *de art. testand. tit. de tes. & execut. testam. caut. 6 num. 4.* Subdit verò Vbald. *d. num. 42. & seq.* quòd, † si vsus, ad quem fit legatum, impleri nequeat, tunc posset fieri conuersio ad alium vsum auctoritate superioris, esto quòd in testamento adesset clausula, ne ad alium vsum posset conuerti, quàm deputatum à testatore: quia voluntatem testatoris debemus interpretari secundùm ius commune, vt res magis valeat, quàm pereat, *cap. Abbate, de verb. sign.* De iure autem communi potest ex causa illa conuersio fieri in alium vsum; & nemo facere potest, vt leges non habeant locum in suo testamento, *l. nemo potest, ff. de legat. 1.*
131.
132.
133.

& cap.

& cap. requisisti, de testam. cum simil. Hinc etiam, Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num. 76.* post
134. Bald. *in l. monumenta, C. de legat.* docet, † legatum relictum Collegio reprobato à Papa, vtputa Fraticellis, debere conuerti per superiorem in alium pium vsum, idem docens de relicto Monti Pietatis, hoc loco sublato, ex not. per Bald. *in l. post mortem, ff. de fideic.* Et quamuis Aug. Beto. *cons. 25. num. 1. vol. 2.* secutus Imol. Boich, & alios *d. cap. nos quidem, de testam.* hac in re distingoat, quòd, si relictum fuerit loco, seu Collegio illicito ratione sectæ, tunc totaliter efficitur caducum ad effectum, vt ad illud admittendus sit hæres institutus, aut veniens ab intestato, & non potest in alios pios vsus conuerti: secus verò si sit relictum loco, seu Collegio non approbato. Tamen hæ duæ diuersæ, seu aduersæ opiniones ita conciliari possunt, & debét, vt prior quoad Collegium illicitum, & reprobatum procedat polita ignorantia disponentis, vt quia nesciret reprobationem, vel ea superuenerit post relictum: posterior verò locum habeat data eius scientia. Ratio autem est, quia in priori casu legatum adhuc remanet in terminis legati pij ob piam testatoris voluntatem; in posteriori verò iam desinit esse pia dispositio; vnde amittit priuilegium commutationis, iuxta id, quod mox dicemus ex Lap. *alleg. 87. num. 7.* Idem verò Bertach. *d. part. 4. lib. 4. tract. de Episc. num. 77.* post Bald. *in l. cum alienam, C. de le-*
135. *gat.* tradit, † quòd, si testator reliquit domos, aut certam quantitatem ad construendam Ecclesiam à Fratribus Mendicantibus in certo loco, & ibi non possit construi Ecclesia, quia Episcopus nolit, posse, vel debere per Fratres construi in Ecclesia, quam habent, Capellam pro anima testatoris; licèt Bart. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg.* dicat in alium pium vsum posse conuerti: quem Bald. reprobat *in auth. ingressi, col. 7. vers. iuxta hoc quæro, C. de sacrosanct. Eccles.* Denique non improbabilis est hac in re distinctio illa, quæ colligitur ex
136. Lap. *alleg. 87. num. 7* vt nimirum † singulare sit in piis legatis, & vltimis voluntatibus, quòd quacumque de causa executioni mitti non possint quoad vsum destinatum, possint conuerti in alium vsum; quasi secus sit in legatis non piis, seu profanis. quæ tamen distinctio ita demum admitti potest, si pia dispositio, & voluntas laxius accipiatur, quàm communiter sumitur in hac materia, iuxta latiùs per nos tradita suprà hoc ipso *cap. quæst. 2. circa initium.* hoc est, non solùm pro ea, quæ dirigitur ad Dei cultum, & opera misericordiæ, hisque similia; sed prout continet quoque charitatem in patriam, iuxta loca M. Tullij, & iura ibidem citata, aliàs enim ea doctrina esset contra textus expressos *in l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. leg. & l. fin. ff. de oper. publ.*

SECUNDA CONCLUSIO. Vltimæ volun-
137. tates conformes iuri humano positiuo, † regulariter, seu vtplurimum commutari non possunt: aliquando verò possunt. Prior pars conclusionis probatur ex iis omnibus iuribus, in quibus habe-
138. tur, † vltimam dispositionem hominis de rebus suis legitimam exequendam esse, & ratam haberi debere, vt in *l. in conditionibus, in princ. & in l. si quis eum, ff. de condit. & demon. l. cum quæstio, in fin. C. de legat. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. §. disponat, auth. de nuptiis. §. qua ratione. §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. dom. & §. per traditionem, Institut. de rer. diuis.* iuncta gloss. vtrobique, *verbo, ratam haberi; cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2.* cum aliis ad id per nos adductis *cap. 3. quæst. 3. conclus. 1.* & Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 3. num. 7. cum seq. & lib. 3. tit. 3. à num. 1. ad 11.* Quòd si deinde accedat etiam, quòd dispositio præceptiua sit de materia alias præcepta a lege, & prohibitiua sit de re aliàs à iure prohibita, iam duplici vinculo impeditur commutatio, nimirum dispositionis homi-
nis, & legis, quæ † magis ligant, vt satis colli- 139.
gitur ex traditis à Cæsar. de Grass. *decis. 2. numer. 8. & 9. de const.* Bald. *auth. res quæ, num. 16. & seq. C. comm. de legat.* cum aliis, de quibus Gonzal. ad *reg. 8. Cancell. glos. 13. in princip. num. 96.* & in specie Ruin. *consil. 41. num. 27. vol. 1.* nam duo vincula fortiora sunt vno, *l. cum in adoptiuis, in princip. vers. si verò pater, C. de adopt. & §. affinitatis,*
Institut. de nupt. cum simil. Posterior pars † con- 140.
clusionis probatur primò ex casibus huiusmodi relatis *sup. cap. præced. quæst. 3. conclus. 2.* in casu *cap. ad audientiam, il 1. de Eccles. ædif.* & Concil. Trident. *sess. 21. cap. 4. de reformat.* vbi Episcopis, etiam vti Sedis Apostolicæ delegatis, conceditur facultas, vt possint nouas parochias construere, etiam inuitis Rectoribus, ex fructibus matricis; cùm tamen proculdubio illi fructus omnes de iure iis Rectoribus deberentur. item in casu eiusdem Concil. *sess. 23. cap. 18. de reformat.* vbi certa pars redituum beneficiorum, qui omnes ad beneficiatos de iure spectare deberent, pro constructione fabricæ, & alendis, atque instruendis Clericis seminarij deputari mandatur. sicut etiam *sess. 24. cap. 13.* cùm reditus omnes beneficiorum ad beneficiatorum sustentationem, non ad alios, de iure spectare deberent, iuxta *rubric. & tot. tit. vt benefic. sine diminut. conf. r.* tamen permittitur impositio pensionis; per quam illorum fructuum pars ab eo, qui in eo beneficio non laborat, percipitur; vt adnotauit inter alios Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 5. §. 5. num. 39.* & de se patet. Se-
cundò probatur, quia † tunc fieri commutatio 141.
potest, & aliquando debet, cùm tempore dispositionis id, quod in ea dispositum fuit, seu ipsa dispositio erat secundùm ius, postea verò desiit esse secundùm ius, siue aduersari cœpit, vt colligere licet ex nonnullis casibus, quos *d. cap. præced. quæst. 3. conclus. 2.* retulimus; prout de primo est casus *in l. fin. ff. de mort. inferend.* vbi id, quod relictum fuit ad perficiendum sepulchrum, si hoc tempore mortis testatoris erat perfectum, in aliud quid simile commutandum erat: de secundo, *in cap. vnio, 10. quæst. 3. cap. & temporis, cum seq. 16. quæst. 1.* & Concil. Trident. *sess. 21. cap. 5. de reformat.* & aliis iuribus inibi per nos citat. in materia vnionis: cùm enim de iure quodlibet beneficium de per se stare debeat, & singulorum beneficiorum reditus à singulis beneficiatis percipi; propter paupertatem superuenientem, aut aliam huiusmodi causam, per vnionem fit, vt duo beneficia simul iungantur, & vtriusque reditus ab vno
percipiantur: quare vniones † odiosæ sunt vel ex eo, 142.
quòd per illas minuitur cultus diuinus, & facultas conferendi, vt post Crescent. *decis. 1. in fin. de paroch.* sentit Gonz. *d. glos. 5. §. 7. n. 44.* qualis etiam est casus eiusdē Conc. *sess. 21. c. 7. de refor.* vbi beneficia simplicia, & curata ex Ecclesiis postea collapsis, quæ aliàs instaurari ob inopiam nequeant, transferri possunt ab Episcopis ad Ecclesias matrices, vel viciniores: & sic fit commutatio volūtatum, ac dispositionum,

quæ erant, vt illa beneficia ſuas Eccleſias haberent
certo in loco, in illud, vt in alienis Eccleſiis, alioque
in loco ſint, qualis eſt illa *ſeſſ. 24. cap. 3.* vbi iniungi-
tur Epiſcopis, vt reditus fabricæ Eccleſiarum, quæ
tamen per ſe neceſſaria eſt, in alios vſus ipſius Ec-
cleſiæ neceſſarios, & vtiles, prout magis ſibi expe-
dire viſum fuerit, expendi curent. qualis denique,
vt alios prætermittam, eſt is, qui habetur *ſeſſ. 25. cap.
4. de reform.* vbi ob magnam Miſſarum, & onerum
Eccleſiis impoſitorum multitudinem ſuperuenien-
tem, quibus non poteſt commodè ſatisfieri, datur
facultas Epiſcopis in Synodo, & Abbatibus Regu-
larium in ſuis Capitulis generalibus, vt poſſint eas
Miſſas reducere in ſuis Eccleſiis, aut aliter hac in
re prouidendo ſtatuere quicquid magis ad Dei ho-
norem, & cultum, atque Eccleſiarum vtilitatem vi-
derint expedire. & *eadem ſeſſ. 25. cap. 8. de reformat.*
vbi mandatur Epiſcopis, vt cum duobus de Capitu-
lo fructus hoſpitalium inſtitutorum pro peregrinis,
aut infirmis, ſimilibúſque perſonis ſuſcipiendis, ſi
inibi vel nullæ, vel perpaucæ huiuſmodi perſonæ
reperiantur, in alium pium vſum, qui earum inſti-
tutioni proximior ſit, conuertant.

Ratio autem huius ſecundi fundamenti, quod ad
poſterioris partis noſtræ concluſionis confirmatio-
143. nem attulimus, ea eſſe poteſt, quoniam † fauorabi-
lis eſt, & facilè conceditur reditus ad ius commune,
Abb. *cap. fin. num. 19. de conſuet.* latè Felin. *in cap. cùm
acceſſiſſent, num. 5. 6. & 30. & cap. cùm omnes, num. 7.
cum ſeqq. de conſtit.* Iaſon *l. ſi vnus, § pactus, ne pete-
ret, num. 5. & ſeqq. ff. de pact.* Sanch. *de matrim. lib. 1.
diſp. 12. num. 2.* Conar. *lib. 3. var. reſolut. cap. 6. num. 4.*
iuncto *num. 7. verſ. vltim. ratio vrgeret,* Tiraq. *de pri-
mogen. quæſt. 24. num. 6.* & Gonzal. *in d. comment. reg. 8.
gloſ. 7. num. 9. vſque ad* 14. ſicut etiam fauorabilis eſt
diſpoſitio, quæ iuri communi innititur; ex alleg. ſu-
prà *cap. 3. quæſt. 3. circa med.* Extra caſus autem ſu-
144. prà expreſſos, aut iiſdem ſimiles; cùm † agatur de
diſpenſando in lege ſuperioris, tum propter ipſam
vltimam voluntatem, quæ de iure communi debet
obſeruari, vt initio huius concluſionis, & alibi oſten-
dimus; tum ob illud ius, cui voluntas ipſa confor-
mis eſt, non poterit Epiſcopus, aut alius Princeps in-
ferior tales vltimas voluntates iuri communi con-
formes commutare, niſi cùm inferior poteſt iuri
communi derogare; quod, quando fieri poſſit, vi-
debimus *cap. ſeq. quæſt. 5.* Princeps verò, cùm ſit ſolu-
tus legibus ſuis, & ſibi æqualium in poteſtate, *l.
Princeps ff. de leg. l. digna vox, C. eod. tit. & cap. propo-
ſuit, de conceſſ. præbend.* cum ſimil. poterit ſaltem ex
iuſta cauſa huiuſmodi voluntates, quæ ſolùm iuri
humano conformes ſunt, ac multo magis, quæ illi
dumtaxat, non alteri iuri aduerſantur, commu-
tare; vt patebit ex iis quæ latiùs *eod. cap. ſeq. quæſt.
3.* & quod ad ſolam vltimæ voluntatis mutatio-
nem attinet, *q. ſeq. huius cap. concl. 1.* breuiter addu-
cemus.

Nunc verò pro complemento huius quæſt. vt ſu-
prà *quæſt. 3. huius cap. ad fin.* polliciti ſumus, aliquid
dicamus de ea interpretatione legis, quã Epicaiam
vocant & tum in iure humano, tum etiam in di-
uino & naturali eſt nonnunquam admittenda, vt
paulò poſt dicemus, & commutationi vltimæ vo-
145. luntatis deſeruiet, quæ & ipſa † lex quædam priua-
ta eſt, quam ſibi inter viuos contrahentes indicunt,
vt colligitur ex *l. fin. C. de fideiuſſor.* gloſ. *l. non ſolum,
§. fin. ff. de oper. nou. nunc.* vel quam teſtator in morte
heredi ſuo, vel legatario præſcribit, *§. diſponat, auth.
de nupt.* ibi, diſponat teſtator, vt dignum eſt, & ſit
lex eius voluntas: atque adeò deſeruiet etiam de-
ciſioni omnium ferè quæſt. ſeq. eſt vltim. cap. huius
tract.

Eſt igitur Epicaia, † vel, vt alij ſcribunt, epikeia, 146.
nimirum ſequentes Græcam dictionem ἐπιείκεια,
quæ quidem ſignificat moderationem, lenitatem,
iuris æquitatem, rigoris remiſſionem; eſt, inquam,
declaratio, per quam verba legis deſerentes, & eius
mentem potiùs, & intentionem legiſlatoris ſpe-
ctantes, interpretamur, quòd caſus aliquis in lege
non ſit comprehenſus; vt expreſsè voluit inter cæ-
teros Valent. *tom. 2. diſp. 7. quæſt. 4. punct. 6. circa princ.
verſ. ſecundo modo, & verſ. his poſitis,* necnon *quæſt.
5. punct. 9. verſ. tertiò, cùm habuerit, & quæſt. 8. punct.
4. verſ. tertiò, dubium non eſt;* latè poſt alios Suarez *de
leg. lib. 2. cap. 16. num. 4. & lib. 6. cap. 6. num. 4. & 5.*
vbi allegat quoque Ariſt. *lib. 5. Ethic. cap. 10.* quem
etiam ſequitur S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 120. *art. 1. & 2.*
vbi Caiet. & cæteri Thomiſtæ, Scot. & alij Schol.
in 4 ſentent. diſtinct. 37. ſentitque idem S. Thom. 1. 2.
quæſt. 96. art. 6. & quæſt. 97. art. 4. & colligitur ex *l.
nulla ff. de leg.* vbi Modeſtin. I. C. nulla, inquit, iuris
ratio, aut æquitatis benignitas patitur, vt, quæ ſalu-
briter pro vtilitate hominum introducuntur, & nos
duriore interpretatione contra ipſorum commo-
dum producamus ad ſeueritatem, & *l. non dubium,*
in primis verbis, *C. eod. tit.* vbi Theodoſius, & Va-
lentinianos Impp. Non dubium eſt, aiunt, in le-
gem committere eum, qui verba legis amplexus;
contra legis nititur voluntatem, quæ duo iura ad
id allegat S. Thom. illud quidem *d. artic.* 6. hoc ve-
rò *d. artic.* 1. quod etiam totidem verbis approba-
tur à Boniſ. VIII. *cap. certum eſt,* ſeu *fin. de reg.
iur. in 6.* Porrò epicaia † non eſt ſemper actus iu- 147.
riſdictionis, ſed plerumque prudentiæ, ac doctri-
næ; vt tradit Suarez *d. lib. 6. cap. 6. num. 5. & cap.
10. num.* 1. alias nunquam poſſet etiam priuatus
vti epicaia; quod falſum eſſe ex eodem Suarez &
aliis paulo pòſt videbimus. Poteſt autem in aliqui-
bus ſaltem caſibus † tam in iure naturali, diuino, 148.
quàm humano, locum habere epicaia, vt conſtat
ex S. Thom. Valent. *loco cit.* & relatis à Suarez *d. lib.
2. cap. 16. num. 1. & 2. lib. 6. cap. 7. num. 1. & 14. &
cap. 8. num. 3. & 16.* ac denique *lib. 10. cap. 6. num. 9.*
præcipuè Sot. *lib. 1. de iuſt. & iur. quæſt. 6. artic. 8. &
quæſt. 7. artic. 3. ad 3. lib. 1. quæſt. 3. artic. 4.* Nauarr.
conſil. 4. de deſponſ. impub. num. 16. & 17. Couarr.
in 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 9. Silueſt. *in ſumma,
verbo, Papa, quæſt.* 16. Felin. *cap. quæ in Eccleſia-
rum, num. 2. de conſtitutionib.* quibus adde Cordub.
in lib. 3. quæſtionar. quæſt. 13. Cùm † verò epicaia in 149.
tribus caſibus locum habere poſſit: primò, quando
aliàs lex præciperet rem iniquam: ſecundò, quan-
do præciperet rem acerbam, & nimis difficilem:
tertiò, quando licèt non deeſſet poteſtas in legiſla-
tore ad obligandum; tamen ex circumſtantiis indi-
caretur, hanc non fuiſſe eius mentem; vt ſatis probat
idem Suarez *d. lib. 6. cap. 7. à num. 3 ad* 11. vbi etiam
oſtendit, † ad hoc, vt obligatio legis generalis in 150.
particulari caſu ceſſet, non ſatis eſſe, quòd ratio le-
gis negatiuè deficiat, hoc eſt, in ea non inueniatur
ratio, quæ mouit legiſlatorem ad ferendam legem;
ſed neceſſarium eſſe, vt deficiat contrariè aliquo
modo, id eſt, quòd aliàs lex tunc contineret rem
iniquam, vel certè nimis duram, & difficilem.
Quamuis autem Suarez *d. lib. 2. cap. 16. numer.
7.* iuncto *numer. præcedenti, vſque ad fin.* latiùs
contendat, † in lege naturali per ſe ſpectata 151.
non habere locum propriam epicaiam, ſed ſolùm
decla

declarationem materiæ, & veri sensus legis; prout verò eadem præcepta naturalia constituta sunt per aliquam legem humanam, in iis posse locum habere propriam epicaiam: idémque probare videtur de iure diuino positiuo *d. lib. 10. cap. 6. num. 12. 15. & tribus seqq.* Nihilominus non puto recedendum à communi sententia, & modo loquendi cæterorum, vt tam in præceptis naturalibus, vt naturalia sunt, quam etiam in lege diuina positiua locum habeat propria epicaia; sed quoad primum modum dumtaxat, cùm nimirum aliàs lex esset iniqua; vt in lege naturali patet ex exemplis allatis à S. Thom. *d. art. 1. & 2.* & ibi Caiet. necnon Sot. Nauarr. Couarr. Silu. & Fel. paulo ante cit. præsertim in voto, iuramento, deposito, reddendo, homicidio, furto, residentia Episcopi, & similibus: in lege diuina positiua, exemplo defectus integritatis confessionis sacramentalis ob periculum vitæ, vel famæ, imminentis pœnitenti ex certi peccati confessione; quod exemplum affert Valent. *d. disp. 7. quæst. 8. punct. 4. vers. tertiò, dubium non est.* reliqui verò duo modi epicaiæ, cùm videlicet aliàs lex præciperet rem nimis duram, & difficilem, vel cùm ex circumstantiis indicari possit, mentem legislatoris fuisse, legem suam in tali casu

152. non obligare; simul cum prædicto primo modo, † possent locum habere in lege dumtaxat humana; quod & admittit, & satis probat Suarez *d. lib. 6. cap. 7. num. 9. & duobus seqq.* & hoc solùm, si bene ponderentur, probant rationes, quas in contrarium allegat idem Suarez *d. lib. 2. cap. 16. & lib. 10. cap. 6.* Atque in hac epicaia in lege humana quoad omnes tres illos modos congruam regulam affert ipsemet Suarez *eod. cap. 7. num. 12.* vt in primo modo præcipue consideretur, an in eo casu occurrat aliud præceptum iuris diuini, & naturalis, cui repugnet executio legis humanæ secundùm verba eius, & consequenter, an actus tunc habeat iniustitiam, seu malitiam inseparabilem; vel saltem contra præceptum humanum grauiùs, & magis obligans; in secundo consideretur modus obligandi legis humanæ, nimirum sine magno incommodo, & dura, quasique seruili obligatione, vt paulo antè *num. 9. & 10.* idem Suarez ostenderat; & iuxta incommodorum grauitatem, quæ ex legis obseruatione sequerentur, iudicandum erit, an hoc factum particulare cum his circumstantiis excedat potestatem legis humanæ. In tertio verò magis vtendum esse coniecturis desumptis ex circumstantiis, & præsertim ex vsu, & modo regiminis, & ex more interpretandi similes

153. leges. Ex quibus tribus regulis, duæ priores † legi canonicæ deseruire non possunt: sicut & duo priores modi epicaiæ in ea locum non habent; cùm neque dubium potestatis circa aliquã particularem legem canonicam esse possit, vt colligitur ex *cap. 1. de constit. cap. illud, & cap. solitæ, de maior. & obed.* vnde & generalis constitutio Ecclesiastica canon, siue regula appellatur, *cap. 1. & 2. dist. 3.* regula verò dicta est, eò, quòd rectè ducit, nec aliquãdo aliorsum trahit, *cap. regula, eadem dist.* & tolerandum est iugum, quod à Sede Apostolica imponitur, licèt intolerabile videatur, *cap. in memoriam, 19. dist.* ibi, & licèt vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Tertia verò regula, sicut & tertius modus epicaiæ in iure quoque Canonico locum habere potest; cùm de aliquo canone iure dubitari possit, an Papa, vel generale Concilium voluerit talem casum particularem, de quo agitur, comprehendere. At circa omnes regulas, & modos, illud ex Soto, & communi optimè adnotauit, satisque probat Suarez *d. cap. 7. n.*

13. † non solùm posse cessare obligationem legis, quando in particulari euentu esset contra bonum commune illam seruare, sed etiam sit contra bonum particularis personæ; dummodo sit nocumentum graue, & nulla alia ratio communis boni obliget ad illud inferendum, aut permittendum: idque etiã ostendit procedere in iis, in quibus potest damnum patiens cedere iuri suo; *& num. 14.* licèt sit tãtùs in acquirẽdis, seu in lucro cessante, modò sit iustum, & graue; vt contra quosdam Iuristas probat tum ex *l. vnica, C. de sent. quæ pro eo quod inter. in fin.* ex qua constat lucrum cessans iustum & graue æquiparari damno; tum ex eo, quòd vsu receptum videmus, excusari aliquem ab obseruatione festi, ne transeuntem occasionem magni lucri amittat, qui vsus nititur *cap. licet, vers. indulgemus, de fer.* 154.

Denique, si quis circa hanc materiam epicaiæ quærat, † an quis ea vti possit absque recursu ad superiorem pro declaratione, etiamsi res dubia non sit. Qua in re breuiter respondeo, quod ad legẽ naturalem, vel diuinam positiuam pertinet, si res ita sit manifesta, vt nulla ratione in dubium reuocari possit, quin, si tunc lex illa obseruetur, iniquum aliquid sequatur, vt in lege naturali de deposito reddendo, si petatur ab eo, qui deposuit, ad se, vel alium occidendum, aut impugnandam patriam; vel si quis vouit ieiunare tali die, vel audire sacrum, & eo die is incidat in morbum lethalem, ex quo decederet, si ieiunet, aut velit audire sacrum: tunc poterit quis absque eo, quòd recurrat ad Principem, licèt posset id facere, eam legem non obseruare; vt sentit S. Th. 2. 2 *quæst. 120. art. 1.* vbi, cùm in corpore art. posuisset exemplum de deposito, ad 3. arg. respondet, quòd interpretatio locum habet in dubiis, in quibus non licet absque determinatione Principis à verbis legis recedere; verùm in manifestis non est opus interpretatione, sed executione, eum sequitur Valent. *d. disp. 7. quæst. 4. puncto 6. vers. his positis*, & Leonard. Less. *de virt. Card. lib. 2. cap. 47. dubit. 9. in princip.* sen *num. 63.* Idémque multo magis dicendum erit in lege diuina positiua, vt in exemplo superiùs allato de integritate confessionis; tunc enim potest subticere quis peccatum, ex cuius confessione imminet sibi mors, absque eo, quòd ad superiorem recurrat: sed quia posset quis dicere, id euenire per accidens, ne cogatur quis superiori peccatum suum confiteri; potest exemplum afferri in sumptione Eucharistiæ. nam, si quis in extrema infirmitate vomitum patiatur, non tenebitur eam sumere, licet ex veriori sententia tunc vrgeat diuinum præceptum sumptionis Eucharistiæ, vt patet ex adductis à Suarez *in part. 3. S. Thom. tom. 3. disp. 69. sect. 3. vers. dico primò.* Quòd si res sit dubia, omnino debet adiri superior, vt sentit *ibidem* S. Thom. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 37. iuncto num. 35.* qui non distinguunt de præceptis diuinis, & naturalibus, vel humanis; & Suarez *d. lib. 6. de legib. cap. 8. num. 10.* loquens de lege humana, de qua nos paulo pòst. interim verò quod ad legem diuinam, & naturalem pertinet, dubium hoc ita debet accipi, nisi adsit probabile indicium contra obligationem ex probabili opinione, cui assensum præbeat is, qui dubitat de obligatione legis diuinæ, vel naturalis, vt sentiunt præcitati Doctores relati, & probati à Sanchez *d. num. 37.* quod & cõfirmatur ex eo, quòd † licet sequi probabilẽ opinionem etiã in præceptis diuinis, vel naturalibus, vt patet ex exẽplis ad id adductis ab eodem Sanchez *lib. 3. de matrim. disput. 20. num. 4. & disput. 22. num. 61.* & Ioan. Azor *tom. 1. Instit. Moral. lib. 2. cap. 12. vers. quæritur.* Quod verò per- 155. 156.

tinet ad legem humanam, distingnit Suarez *d.cap.*8.
quòd. si certò constet, materiam legis ex acciden-
ti euentu, vel circumstantia factam esse iniqua seu
contrariam alteri præcepto, aut virtuti magis obli-
ganti; tunc cessat obligatio legis, & propria aucto-
ritate potest omitti sine recursu ad Principem; vt ex
communi resoluit *num.*1. & ea ratione, quia frustrà
tunc fieret recursus, cùm magis sit obediendum
Deo, quam hominibus, *Act.*5. immo & quoties
constat, legem non obligare, licèt possit sine pecca-
to seruari; vt ex iisdem auctoribus docet Suarez
num. 2. quibus addo Valent. id satis apertè sentien-
tem *d. disp.*7.*quæst.*5. *punct.*9. *vers. Tertio*, cùm ha-
buerit locum, ex Caiet. 2. 2. *quæst.* 96. *art.*6. si verò
probabiliter tantum iudicat legem non compre-
hendere casum illum, securè potest excusare ab ob-
ligatione legis, etiamsi formidet, vel vtrinque ha-
beat rationes probabiles dubitandi; vt pluribus do-
cet *num.*3.6. *&* 7. vbi hanc opinionem ostendit esse
practice certam quoad hoc, vt quando non potest
conueniri superior, liceat ex probabili sententia,
aut iudicio epicaia vti, siue casus excipi iudicetur à
potestate legislatoris, siue à sola eiusdem voluntate;
ob eam præcipuè rationem, quia iudicium proba-
bile in rebus moralibus sufficit ad prudenter ope-
randum, cùm omnis ferè cognitio humana sit con-
iecturalis, præsertim in rebus agendis; aliàs non
liceret homini rudi sequi consilium pij, ac docti vi-
ri, quiusque grauissimum est in quauis re probabi-
liter dubia ad superiorem recurrere, cùm ij casus
157. sint frequentissimi. quæ rationes cùm militent †
etiam vbi detur recursus ad legislatorem; atque in
interpretanda lege naturali, ac diuina, vtamur sen-
tentia probabili sine recursu ad Papam, vel Præla-
tos, & plerique Canonistæ *in cap.*1. *de constit.* ac le-
gistæ post Bart. *in l.*1. *C.de leg.num.* 8. *&* 9. asserant
posse iudicem ad ferendam sententiam probabili-
ter interpretari legem in casu dubio, nec oportere
vt ad superiorem recurrat, nec hæc fundamenta
tolluntur à Caiet.*d.art.*6.Sot.*lib.*1.*de iust.& iur.quæst.*
6.*art.*8.*& quæst.*7.*art.*9.*ac lib.*3.*quæst.*4.*art.*5. Valent,
d.punct. 9. *vers. si autem res non est euidens.* Neque à
Suarez *d.cap.*8.*num.*9.vbi hanc rem pertractant: sa-
tis sustineri posset contraria opinio verè commu-
nior, quæ habet, licere vti probabili opinione in le-
ge humana, licèt possit dari recursus ad superio-
rem. Quòd si non sit probabilis opinio, & vti tali as-
sensú non præbeat is, qui dubitat de legis obligatio-
ne, sed in mero dubio maneat: tunc verissima, &
158. communis opinio est, † quòd, si detur recursus ad
superiorem, non poterit dubitans recedere à verbis
legis, & vti epicaia; vt tenent, ac satis ostendunt
Doct. relati pariter, & approbati à Sanchez *d.n.*37.
ac Suarez *d.cap.*8. *n.* 10. si autem consuli non possit
superior; tunc, licèt aliqui indistinctè velint, ser-
uandam esse legem, vt Sanchez *d.n.*37.& alij, quos
refert Suarez *d.cap.*8. *num.*11. aliqui verò, quos *ibi-
dem* recenset, teneant, posse in eo casu vti epicaia:
tamen optima mihi videtur distinctio Suarez *eod.
cap.*8.*num.* 12. *&* 13. per quam etiam conciliari vi-
159. dentur hæ contrariæ opiniones, vt prior † proce-
dat, vbi lex illa sine peccato seruari possit; posterior
verò, vbi dubium nascatur ex concurrentia legum,
quæ pro eodem tempore simul impleri non pos-
sunt; & homo dubitat, quid facere debeat: nam in
priori casu non potest agere contra legem, quia ma-
nifestè se exponeret periculo peccandi trãsgredien-
do legem, de qua iudicium probabile formari non
potest, quòd cessauerit obligare; neque impotentia
consulẽdi Principem potest tunc dare certitudinem
practicam; & in mero dubio præsumptio est pro le-
ge, cùmque ea dicatur in tali casu possidere, eius
conditio melior esse debet, *ut, vulgar.* in posteriori
verò casu licitè poterit agere contra verba vnius le-
gis, implendo eam, quam tunc, facta diligentia mo-
rali, iuxta personæ, & temporis capacitatem bona
fide iudicat esse grauiorem, & magis obligare: quia
non debet is esse perplexus, aut necessariò peccare;
& faciendo quod in se est, satisfacit vni legi, & aliam
non transgreditur. Atque ex his satis sit huic quæsit.

Svmmæ Rervm.

160. *Dispositio hominis alia contra, alia secundùm, alia præter ius.*
161. *Impossibile de facto aliud est secundùm naturam, seu simpliciter; aliud ex accidenti, seu secundùm quid; & hoc vel à disponente putabatur possibile, vel sciebatur impossibile. Item aliquid est impossibile secundùm quid, quia valde difficile; num.*162.
163. *Vltima voluntas præter ius, seu de re, quæ est præter ius, plerumque commutari potest.*
164. *Vnum vinculum minus impedit, & ligat, faciliúsque tollitur, quàm duo; & duplex prohibitio, hominis nimirum, & legis efficacius operatur.*
165. *Casus, in quibus commutatur vltima voluntas, de re, quæ est præter ius.*
166. *Vltimæ voluntates circa rem de facto impossibilem regulariter nullæ sunt.*
167. *Impossibilia non obligant. & ex his impossibilia de facto; num.*168.
169. *Stipulatio rei impossibilis secundùm naturam, vel ex accidenti, nulla est. idque, licèt vterque contrahens ignoraret, rem, [illegible] ipsam esse impossibilem; num.*170.
171. *Vltimæ voluntates circa rem de facto impossibilem aliquando commutari possunt.*
172. *Vltima voluntas commutari potest quoad locum ex causa necessitatis. & quoad alium vsum ex eadem causa; num.* 173. *atque in similibus, stante ignorantia probabili disponentis n.*174.
175. *Voluntas defuncti si non potest impleri in totum, debet quomodo potest.*
176. *Mens testatoris, & consensus disponentis spectanda est magis, quàm verba.*
177. *Voluntas testatoris mutari potest ex eo, quod post eius mortem accidit.*
178. *Inutiliter disponere noluisse quisque præsumitur.*
179. *Dispositio eam recipit interpretationem, prout verisimile est disponentem responsurum, si interrogatus fuisset.*
180. *Vltima voluntas commutari potest ob magnam difficultatem facti in casibus, in quibus potest ob eiusdem facti impossibilitatem; & num.seq.*
181. *Impossibile censetur id, quod indiget Principis dispensatione, quam non conuenit concedere; & num.*248.
182. *Vltima voluntas ratione impossibilitatis facti nequit commutari cùm impedimentum est temporale.*
183. *Heres grauatus ad emendum locum, vt in eo construatur hospitale, liber non erit, si dominus loci eum vendere nolit. Tunc autem Episcopus curabit, ad idem opus emi alium locum, num.*185.
184. *Heres grauatus dare aliquid hospitali pro an ma testatoris, si Episcopus declaret, ibi teneri non posse hospitalitatem, non erit liber.*

QVÆ

QVÆRO SEXTO; an commutari pos-
sint vltimæ voluntates præter ius, aut quæ
sunt de facto impossibiles?

Diximus in tribus præced. quæst. de commuta-
tione vltimarum voluntatum, quæ sunt contra, vel
secundùm ius siue naturale, siue diuinum positiuum,
siue humanum; atque in mox præced. aliquid agi-
mus de impossibilibus de iure: sequitur nunc, vt,
agamus de ea vltima voluntate, quæ est præter ius,
aut de facto impleri non potest.

160 Est enim hominis dispositio, † alia contra ius,
quæ repugnat ei, quod lex disponit; alia secundùm
ius, quæ conformis est, & consentanea iuris dispo-
sitioni, alia denique præter ios, cùm id, quod ho-
mo disponit, non est expressè præceptum, aut pro-
hibitum a lege: atque hanc distinctionem disposi-
tionis hominis, vt vel sit contra, vel secundùm, vel
præter legem, disertis verbis in stipulatione posuit
glos. recepta *in l. iuris gentium, §. & generaliter, ver-
bo, non licet, ff. de pact.* atque alij Doct. sæpe.

161. Impossibile autem de facto, † aliud est secundùm
naturam, seu simpliciter, vt cœlum digito tangere;
aliud ex accidenti, seu secundùm quid, quod est
impossibile solùm tali personæ; vt, si quis promit-
tat paoperi, vel ab eo stipuletur centum millia au-
reorum; aut respectu temporis: & hoc vel à dispo
nente putabatur possibile, vel sciebatur impossi-
bile. quæ distinctio colligitur ex Sanchez *de ma-
trim. lib. 5. disp. 3. numer. 2. circa med. numer. 7.
& 8. in princ. & disp. 4. numer. 1.* Legistis *in l. im-
possibiles, ff. de verb. sign. l. impossibilium, ff. de reg.
iur. & §. impossibilis, Instit. de hered. instit.* Cano-
nistis *in cap. fin. de pact. & cap. fin. de condit. apposit.*
atque alibi sæpe. Pariter est quoddam impossibile
162. secundùm quid, quia est † valde difficile, quale est,
quod indiget Principis dispensatione, quam non
solet concedere; iuxta *l. nepos Proculo, ff. de verb.
sign. l. continuus, §. cùm quis. ff. de verb. oblig.* cum
aliis adductis per Mandos. ad *reg. 32. Cancell. quæst. 31.
num. 11.* & Sanch. *d. lib. 5. de matrim. disp. 5. num. 5.*
secus autem erit, si difficultas non sit magna, illud
enim pro possibili habetur, vt constat ex *d. l. conti-
nuus, §. illud.*

PRIMA CONCLVSIO. Vltima voluntas
163. præter ius, seu de re quæ est præter ius, † plerum-
que commutari potest. Probatur primò; quia tunc
nullum esse potest impedimentum, aut iuris tacitè
prohibentis commutationem, ex eo, quòd annullet
dispositionem, quæ est contra ius; nec vlteriùs pro-
grediatur permittendo, vel præcipiendo eius com-
mutationem; aut iuris expresse quodammodo
eandem commutationem prohibentis, cùm dispo-
sitio est de re, quæ conformis est iuri, quod regula-
riter obseruandum est, neque ei derogandum; pro-
ut contingit in casibus trium præced. quæst. de vlti-
mis voluntatibus, ac dispositionibus conformibus
iuri ... naturali, & diuino, siue etiam humano;
sed mere sumus in puris terminis ipsius vltimæ vo-
luntatis, cui plerumque derogatur, & ideo faciliùs
est admittenda eiusdem commutatio, quòd de tol-
lendo vnico obstaculo, & vno duntaxat vinculo
164. dissoluendo agatur, quòd † minus impedit, ac ligat,
quàm duo, *l. quoties duplici, ff. de reg. iur. §. affinita-
tis. Instit. de nupt.* cum simil. & faciliùs tollitur, *l. 1.
ff. de ... virg. & l. penult. in princ. vers. si verò pater,
C. de ad. pi.* & duplex prohibitio, hominis, & legis
efficacius operatur, vt post Ruin. *cons. 41. num. 27.
lib. 1.* docet idem Sanchez *d. tract. de matrim. lib. 6.
disput. 13. num. 3.* Secundò probatur ex plerisque ca-
165. sibus, † in quibus à iure permittitur, vel præcipi-
tur commutatio vltimæ voluntatis de re, quæ est
præter ius, quæ nimirum neque à iure præcipitur,
neque prohibetur, iuxta id, quod paulo ante dixi-
mus: ex quibus casibus nonnullos nominatim retu-
limus *cap. præced. quæst. 3. concl. 2.* vt *in l. cum hi, §.
eam transactionem, §. in causa, & §. si cui, ff. de trans-
act.* vbi permittitur transactio super alimentis fu-
turis, ea commutãdo quoad genus, modum, locum,
tempus, vel personam, à qua debent præstari ali-
menta; quæ quidem ibi non constat, quòd fuerint
relicta iis quibus de iure debentur, sed potiùs iis,
quibus poterant non relinqui; atque adeò sumus
in dispositione præter ius. Item secundum aliquos
in l. Decuriones, §. 1. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.
omnino verò *in l. pecuniã, in princ. ff. de oper. publ.* vbi
decernitur, pecuniam, quæ in opera noua publica
legata est, potiùs in tutelam eorum operũ, quæ sunt,
fore conuertendam. item *in l. vnica, C. de expens.
lud. lib. 11.* vbi approbatur commutatio, & conuer-
sio pecuniæ destinatæ, ac iam ceptæ expendi ad lu-
dos edendos a Præside Prouinciæ ad tempus facta
in murorum ciuitatis refectionem. *& §. si autem
heres, auth. de Eccles. tit.* vbi habetur, posse mutari
legatum pium, (ad quod tamen testator non tĕ-
nebatur,) si persona, quæ illud soluere debet, lon-
gius distat. necnon *in Clem. quia contingit, in princ.
de relig. dom.* ex qua habetur, ea, quæ ad certum
vsum largitione, (hoc est, ex mera liberalitate,)
sunt destinata fidelium, posse ex sedis Apostolicæ
auctoritate ad alium vsum conuerti, atque ea omni-
bus illis iuribus, in quibus permittitur, aut præci-
pitur vnio, ac suppressio beneficiorum non curato-
rum, aliorúmve, quæ de iure à certis personis sunt
erigenda, aut dotanda, sed pro libito eriguntur, &
fundantur; qualia sunt beneficia simplicia; aut im-
positio pensionis super huiusmodi simplicibus be-
neficiis: tunc enim, cùm hæc vnio, seu suppressio,
vel pensionis impositio, quædam commutatio fit
vltimarum voluntatum, per quas vtplurimum be-
neficia dotantur, vel fundantur, vt iam non semel
admonuimus, & per se patet; dicitur commutari
vltima voluntas, ac dispositio præter ius. Quod
idem multo apertiùs videre est in commutationi-
bus votorum de iis rebus, ad quas quis non tenetur
de iure, seu de operibus supererogationis, iuxta
cap. 1. & toto ferè tit. de vot. & vot. redempt. huius-
modi enim commutationes sunt de hominis dispo-
sitione, & vltima voluntate præter ius; atque inde
iunctis maximè prædictis satis probata remanet
hæc prima conclusio, vltimam voluntatem, quæ
præter ius est, plerumque posse commutari.

SECVNDA CONCLVSIO. Vltimæ volun-
tates circa rem de facto impossibilem, † regulari- 166.
ter nullæ sunt: aliquando tamen commutari pos-
sunt. Prior pars concl. probatur tum ex iuribus, in
quibus generaliter dicitur, † impossibilia non ob- 167.
ligare, vt *l. 1. §. item, iuncta glos. ff. de action. & oblig.
l. impossibilem, & l. ea, quæ dari, ff. de reg. iur. §. fin.
ad fin. Instit. de legat. l. vnic. C. de his, quæ pœn. nom.*
& satis colligitur ex *cap. nemo potest, de reg. iur. in
6.* tum ex iis, in quibus habetur, † impossibilia de 168.
facto nullam inducere obligationem vel in testa-
mentis, & aliis similibus vltimis voluntatibus, iuxta
vnum intellectum glos. *in l. 1. verbo, vitiari, ff. de
condit. instit.* vel in pactis, & contractibus, vt *in cap.
fin. de pact.* ibi, nam etiam secundùm legitimas
sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut rei im-
possibilis de iure, vel de facto nullam inducit obli-
gationem. & quòd stipulatio rei impossibilis se-
cundùm naturam † nulla sit, textus est *in d. l. ea,* 169.

qua dari, ac l. si stipulor, in princ. ff. de verb. oblig. &
de impossibili ex accidenti, seu secundùm quid, est
optimus text. l. 1. §. si id, ff. de action. & oblig. & l.
inter stipulantem, §. penult. & l. si homo, ff. de verb.
oblig. de vtroque, in §. at si quis rem, ff. de inutil. sti-
170. pul. idque procedit, † quamuis vterque contrahens
rem promissam impossibilem esse ignoraret, vt d.
l. 1. §. si id, ff. de act. & oblig. & d. §. at si quis, iuncta
glosa, verbo, credebat, Instit. de inutil. stipul. nam
semper vitiatur contractus.

171. Posterior pars † concl. probatur ex nonnullis
casibus relatis cap. praeced. quaest. 3. concl. 2. vt in ca-
su l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. vbi
habetur, quòd, si summa pecuniae legatae ad opera
relicta ad ornatum ciuitatis non sufficiant, ob inter-
uentum Falcidiae, ad huiusmodi opera, poterunt ab
ipsis municipibus expendi in aliud opus vtile mu-
nicipio. Item in casu l. ex pollicitatione, iuncta l. si
quis sui, vers. sed si quis, ff. de pollicit. vbi, si quis pro-
miserit, se facturum opus in aliqua ciuitate, illúd-
que coeperit, sed perficere non potuerit, quia non
sit soluendo, satisfaciat dando quintam partem sui
patrimonij. idémque facere potest eius heres extra-
neus; secus verò heres satisfaciet dando decimam
partem sui patrimonij. Praeterea in casu §. si quis in
nomine magni Dei. ad fin. auth. de Ecclesiast. tit. collat. 9.
vbi, si testator aliquem è sanctis heredem institue-
rit, aut legatum ei reliquerit, eiúsque sancti nullum
oratorium in ea vrbe, nec in eo territorio inuenia-
tur, hereditas, seu legatum debetur Ecclesiae ciui-
tatis, in qua testator domicilium habuit. Necnon
in casu cap. nos quidem, de testam. vbi testatore man-
dante construi monasterium in certo loco, si ibi non
172. possit, alibi construi debet: & sic habemus †
casum commutationis quoad locum data necessi-
tate; qualis etiam est duplex casus in Concil. Trid.
173. sess. 21. cap. 7. de reformat. & quoad alium † vsum
optimus casus est in eodem Concil. sess. 25. cap. 8.
de reform. relato d. concl. 2. in fin. Poterit quoque
174. commutatio fieri in similibus casibus, stante † prae-
sertim ignorantia probabili impossibilitatis facti in
disponente, tum ex supradictis, tum quòd à simili-
bus ad similia procedendum, l. non possunt, ff. de le-
gib. cap. 2. de translat. Episc. maximè cùm non simus
in materia odiosa, sed potius fauorabili, nimirum
de adimplenda aliquo modo voluntate disponentis,
cùm aliquid disponere voluit, vt sentit glos. d. l.
non solum, verbo, cogitatio, ff. de action. & obligation.
Tum ex eo, quòd voluntas defuncti, si non possit
175. seruari in totum, † debet seruari quomodo potest;
vt post Bald. in l. precibus, num. 34. C. de impub. &
al. substit. Roman. cons. 409. num. 11. & alios, tradit
Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 3. num. 6.
ad quod est text. in l. in his, & in l. in testamento
quidam, ff. de condit. & demon. ac melior in l. filia
sua. §. 1. ff. eod. ex quo Bart. ibi not. vnam speciem
alteri succedere ex voluntate defuncti: tum quòd
176. permissum est † aliquo modo recedere à forma da-
ta à testatore, modò non recedatur à mente, vt ex
Bald. in l. vnum ex familia, §. si duos, ff. de leg. 2. &
aliis docet Mantic. d. tit. 3. num. 8. mens enim te-
statoris, & cuiuscuis disponentis potius, quàm verba
spectanda sunt, prout in testamentis est text. in l.
heredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. & l. cum acutissimi,
C. de fideicom. in conuentionibus contrahentium est
text. ad litteram. l. in conuentionibus, ff. de verb. si-
gnif. vbi Rebuffus alia ad id allegat in quauis dispo-
177. sitione. Tum quòd † ex eo, quòd post mortem te-
statoris accidit, potest eius voluntas mutari; latè
Mantic. d. tract. lib. 5. tit. 15. num. 21. Tum quòd

praesumitur quis † noluisse inutiliter disponere, l. 188.
vlt. vbi lat. ff. si cert. pet. post alios Mant. d. lib. 3. tit.
2. num. 10. & tribus seqq. Menoch. de praes. lib. 6.
praes. 4. num. 25. Tum quòd dispositio † eam inter- 179.
pretationem recipit, prout verisimile est disponen-
tem responsurum, si interrogatus fuisset; glos. l. tale
pactum, in fin. ff. de pact. cum aliis adductis à Gabr.
com. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 10. num. 1. 4.
& 6. vbi etiam probat, id procedere tam in contra-
ctibus, quam in vltimis voluntatibus. Omnino ve-
rò fieri poterit commutatio si accedat consensus
eius qui disposuit, si viuat, aliàs eius heredis, dum
tamen materia id patiatur: de quorum secundo
constare potest ex iis, quae suprà ferè toto hoc cap.
tractauimus, & dicemus cap. seq. quaest. 1. concl. 2. de
primo ex iis constabit, quae d. quaest. 1. conclus. 1.
cum trib. seq. & cap. 7. quaest. 4. latiùs afferemus. Deni-
que † in casibus, in quibus ob facti impossibilita- 180.
tem commutari potest vltima voluntas, poterit et-
iam ob magnam difficultatem eam implendi; cùm
hoc reputetur impossibile, vt suprà initio huius
quaest. praemisimus; inibi exemplum afferentes † de 181.
eo, quod requirit Principis dispensationem quam
non consueuit concedere: & in specie de Episcopo,
vt voluntatem piam sic impossibilem commutare
possit, docebimus infrà cap. seq. quaest. 11. concl. 2
ampl. 4. iuncta limit. 4. praecipuè ex M. Ant. Genuen.
in prax. Cur. Neap. cap. 20. num. 2. qui ad id alle-
gat Imol. d. cap. nos quidem, de testam. Illud ipsum
verò apertè sentit Georg. Natt. in repert. Clem. sape.
in princ. num. 66. de verb. sign. dum post Gemin. in
cap. gratia, de rescript. in 6. docet, quòd, si testator
mandauit aedificari Ecclesiam, quae non potest aedi-
ficari sine voluntate Papae, ista erit iusta causa com-
mutandi legatum in alium pium vsum, arg. cap. nos
quidem, de testam. & eorum, quae not. in l. legatum,
ff. de vs. & vsufr. legat. ac per Bart. & Doct. in l. apud
Iulianum, alias item Iulianus, §. fin. ff. de leg. 1. nec-
non per text. in l. continuus, §. cum quis, ff. de verb.
oblig. & not. in cap. semel Deo, de reg. iur. in 6. &
quia quod venit iure speciali, & indiget dispen-
satione, non est in consideratione, & censetur im-
possibile. Id autem temperandum est, vt procedat
dummodo dispensatio de facili non soleat à Princi-
pe, seu superiore concedi: tunc enim non censetur
impossibile, sed est in consideratione, & imputan-
dum est non impetranti; vt satis probat ibidem
Natt. & constat ex latiùs adductis per Sanchez lib.
5. de matr. disp. 5. num. 12. 15. & 19. in praedicta
verò concl. 2. limit. vlt. subdemus aliam restrictio-
nem, quae huic etiam loco congruit; vt nimirum † 182.
commutari nequeat vltima voluntas ratione im-
possibilitatis de facto, vbi impedimentum non est
perpetuum, sed temporale, ex Petr. Vbald. tract. de
Canon. Episc. & paroch. p. 1. c. 7. numer. 36. quem
etiam sequitur Genuen d. cap. 20. num. 2. tunc
enim concedenda est sola dilatio, arg. cap. quod su-
per his, §. 2. de vot. ibi, credimus distinguendum in-
ter illos, qui temporalem, & eos, qui perpetuã im-
pedimenti causam creduntur habere; quòd primis
indulgenda est dilatio, secundis autem est redem-
ptio iniungenda. Ex hac porrò posteriori praesentis
conclus. parte sic declarata infertur, † malè Ang. 183.
in l. aliena. § si is, cuius bona, ff de fideicom. libertat.
voluisse, quòd si testator grauat heredem de emen-
do aliquo loco, in quo fiat Ecclesia, vel hospitale de
licentia dioecesani, & dominus loci non vult ven-
dere locum, bona remanebunt heredi; prout eum
refert Felin. cons. 41. num 10. ac meritò reprehen-
dit, asserens, illud dictum esse falsum, & reproba-
tum;

tum; maximè per Salic. in l. 1. *C. de ingenu. manu-*
184. *miss.* vbi decidit, quòd, † si testator reliquit pro anima sua hospitali, & deinde Episcopus declarat, non posse ibi teneri hospitalitatem, heres cogitur erogare bona pro anima defuncti: ad id allegans quoque Bald. *in auth. hoc ius porrectum, ad fin. C. de sacros. Eccl.* & *l. si quis ad declinandam, C. de Episc.*
185. *& Cler.* In casu tamen prædicto Ang. puto, † non esse in arbitrio heredis, aut etiam Episcopi ea bona conuertere in quamlibet aliam causam piam, sed tenebitur ea erogare & impendere in emptionem alterius loci; in quo Ecclesia, vel hospitale construatur, iuxta dispositionem defuncti, per text. expressum *in d. cap. nos quidem*, & ibi omnes, *de testament.*

Svmmæ Rervm.

186. *Dispositio in diem nonnunquam dispositioni conditionali comparatur.*
187. *Prima diuisio bimembris esse debet.*
188. *Conditio primò diuiditur in possibilem, & impossibilem. Impossibilis alia de facto; & hæc vel per naturam, seu simpliciter, ad quam reducitur impossibilis ratione perplexitatis; vel ex accidenti: alia de iure, seu turpis; aut contra bonos mores, aut probrosa; & numer. seq.*
189. *Impossibile dicitur, quod iure, ac licitè fieri non potest.*
190. *Conditio possibilis, alia necessaria est, alia contingens; & hæc vel turpis, quæ coincidit cum impossibili de iure; vel est honesta.*
191. *Conditio contingens alia est casualis, alia potestatiua, alia mixta. item alia generalis, iuris, seu tacita; & hæc vel inest mediatè, vel immediatè: alia specialis, facti, seu expressa, quæ plerumque exprimitur per dictionem, si, & aliquando per dictionem,* cum; *num.* 192.
193. *Dictio,* vt, *exprimit modum, & dictio,* quia, *causam.*
194. *Relatiuum,* qui, quæ, quod, *aut adiectio qualitatis inducit demonstrationem; licèt relatiuum aliquando importet conditionem.*
195. *Conditionum aliæ sunt de præterito, aliæ de præsenti, aliæ de futuro; & hæ aut suspensiua, aut resolutiua.*
196. *Dies, qui apponitur dispositioni, vel est certus, vel incertus: & hic aut omnino exiturus, aut non omnino exiturus.*
197. *Legatum est purum quando dies ei adiectus est certus, & statim cedit dies post mortem testatoris, sed non statim peti potest. legatum verò non transitorium ad heredes à die solùm cedit, postquam relictum fuit; sed neque tunc, quoad transmissionem; & num. 224. ac 225.*
198. *Legatum relictum sub die omnino incerto statim peti non potest, nec statim cedit, sed tunc, cùm dies aduenerit: idque siue is dies adiectus sit executioni, siue præstationi. quid autem si dies incertus omnino sit exiturus; num. 199. & seq. ac num. 226.*
200. *Dies incertus quando conditionem faciat. & vtrumque impediat transmissionem; numer. 201.*
202. *Spes etiam sola transmittitur in contractibus, & stipulationibus, non item in dispositionibus causa mortis.*
203. *Conditio aliquando inest dici a testatore apposito; vt in legato annuo, quod post primum annum est conditionale, nisi temporis gratia heredis sit diuisum, ac secus in stipulatione, & donationi causa mortis.*
204. *Conditio, quæ iure, seu tacitè inest dispositioni, est impropriè conditio; neque si exprimatur, conditionalem illã facit, sæpe tamen facit; vt cum id apparet ex mente disponentis; vel aliter exprimitur, quam inest; aut sumus in conditione tacita ex voluntate defuncti; num. 205.*
206. *Conditio,* si Deus voluerit, *an suspendat dispositionem. & quid in conditione illa,* si Ecclesiæ placuerit; *num. 207. ac 234.*
208. *Conditio expressa etiam impleta impedit aditionem hereditatis, donec heres ignorat eam esse impletam: tacitam verò sufficit esse impletam, licèt heres hoc ignoret, aut etiam putet, se habere qualitatem contrariam aditioni.*
209. *Conditio tacita alia est, quæ de iure inest dispositioni; alia quæ inest ex natura rei, vel ex voluntate testatoris, & aliis modis, de quibus ibi, remissiuè.*
210. *Conditio de præsenti, vel præterito, si falsa sit, vitiat dispositionem; si vera, licet contrahentes id ignorent, tenet; neque eam suspendit; sed solùm conditio de futuro illam suspendit. Idque procedit tam de iure ciuili, quam Canonico; num. 211. cum seq. & siue in dispositionibus inter viuos, siue causa mortis; num. 212. non procedit autem in conditione de futuro, quæ est resolutiua; num. 213. nec in suspensiua adiecta post perfectam dispositionem; nisi ex mutuo consensu, excepto tamen matrimonio; num. 214.*
215. *Conditio,* si pater consenserit, *est de futuro, & suspensiua.*
216. *Dispositio causa mortis collata in arbitrium extranei expressum inutilis est, non autem in tacitum, aut in arbitrium heredis, vel legatarij; & num. 235. cum seq.*
217. *Conditio in futurum conferri potest tacitè, vel expressè; & vel ad tempus vitæ testatoris, vel post eius mortem, vel ad alterutrum; ac siue ad tempus certum, siue ad incertum.*
218. *Dispositio sub conditione licita, & possibili, hac adueniente habetur pro pura, & absoluta: interim autem non potest contrahens resilire ante conditionis defectum.*
219. *Conditio necessaria reiicitur à contractibus, & hi pro puris habentur; idémque in dispositionibus causa mortis; & num. 242. quod vtrumque declaratur, remissiuè d. num. 119.*
220. *Conditio impossibilis per naturam reiicitur à dispositionibus causa mortis. contractus verò, & stipulationes vitiat, excepto matrimonio; num. 221.*
222. *Conditio impossibilis de facto, & accidenti vitiat dispositiones inter viuos; &, si solùm sit valde difficilis, vitiat etiam dispositiones causa mortis; & num. 245. cum seq.*
223. *Conditio impossibilis de iure seu turpis, & derisoria reiicitur à dispositionibus causa mortis; contractus verò vitiat; & num. 247.*
224. *Dispositio causa mortis collata in diem certum non ideo faciliùs commutari potest, quòd nondum aduenerit dies petitionis.*
225. *Conditio negatiua adiecta legato in diem certum, quæ non est illicita, nisi sit perpetua, legatum*

suspen

suspendit, & conditionale reddit, ac si in diem incertum ea collata fuisset; & numer. 227. ac 228.

226. *Dispositio causa mortis collata in diem incertum facilius commutari potest ante aduentum diei, & quid, quando dies est partim certus, partim incertus, vt mors; numer. 227. & duob. seqq.*

228. *Conditio non nubendi an sit illicita, & reiiciatur, nisi suspendat legatum.*

229. *Libertatis & vsusfructus legatum alicui relictum, cùm morietur, inutile est.*

230. *Dispositio inter viuos non ideo liberè potest commutari, quòd facta sit ad diem incertum, vel sub conditione de futuro.*

231. *Spes cur transmittatur in stipulatione conditionali, non in legato, aut institutione.*

232. *Ius ad rem est considerabile, nec tolli potest, nisi vocato eo, cui competit, & ex causa.*

233. *Dispositio inter viuos ad diem incertum, vel sub conditione de futuro facilius commutatur: & ibi quòd ius ad rem debilius est, & facilius tollitur, quàm ius in re; & quomodo pendente conditione stipulationis non oritur eius obligatio.*

234. *Vltima voluntas non ideo minùs commutari potest, quòd ei adiecta est conditio de præsenti, vel de præterito, aut resolutoria, aut quæ iure inest, licèt ea exprimatur.*

235. *Conditione illa,* si Titio placuerit, *adiecta contractui, adimpleta, non requiritur nouus contrahentium consensus.*

236. *Conditio,* cùm voluerit, *quid importet; & quid differat conditio,* si volueris, *ab illis,* si fueris arbitratus, si putaueris, si æstimaueris, si vtile tibi fuerit visum, *vel* videbitur.

237. *Acceptatio promissionis an, & quando inducat obligationem in acceptante, aut promittente; vel necessaria sit ad obligationem inducendam, & quomodo ipsa acceptatio inducatur; num. 238. & ibi nu, & quando alius pro alio acceptare promissionem, vel aliàs stipulari possit; & num. seq.*

239. *Promissio vel donatio reuocari non potest etiam ante acceptationem absentis, quando quis, cùm potuit, pro eo stipulatus fuit; modo verba dirigantur in stipulantem, non in absentem; & simus in lucratiuis contractibus, secus enim est in onerosis.*

240. *Dispositio inter viuos commutari non potest ab alio, quàm disponente, vbi dispositio non sit acceptata ab eo, ad cuius fauorem facta est: post acceptationem verò sine huius consensu etiam a disponente nequibit.*

241. *Vltima voluntas, cui adiecta est conditio necessaria, æquè commutari potest, ac si ea conditio non fuisset adiecta.*

242. *Conditio necessaria etiam negatiua, seu impossibilis in non faciendo, regulariter reiicitur, licèt ei adiecta sit dies: non reiicitur autem vbi dies adiecta sit conditioni validæ, quæ in facto promissoris consistit; sed expectanda est dies idem vbi conditio sit necessaria alternatiuè; vt, siue illud fa[illegible] fuerit, siue non fuerit, illi do, lego; num. 243.*

244 *Conditio necessaria non reiicitur à dispositionibus inter viuos, si contrahentes credebant eam contingentem: vel vbi conditio de re necessaria nobis sit incerta, aut habeat diem incertum, & apponatur per modum præfinitionis temporis; vel cùm est necessaria tantum per accidens, seu ex suppositione.*

245. *Dispositio causa mortis, cui adiecta est conditio impossibilis de facto, æquè commutari potest, ac si ea conditio non esset apposita: secus autem regulariter est in dispositione inter viuos.*

246. *Conditio valde difficilis, aut partim possibilis, partim impossibilis, an vitiet vltimas voluntates.*

247. *Dispositio causa mortis, cui adiecta est conditio impossibilis de iure, æquè commutari potest, ac si non esset apposita illa conditio; secus in dispositione inter viuos: vbi vtrumque declaratur.*

248. *Dispositio contra ius, cui adiecta est ea conditio,* si Princeps dispensauerit, *an sustineatur, secuta dispensatione legitima, & an tunc requiratur nouus consensus, num. 249.*

250. *Conditio contra ius naturale, aut diuinum, vel derisoria, an vitient dispositiones quaslibet.*

251. *Dispositio siue causa mortis, siue inter viuos, regulariter commutari potest, non obstante falsitate demonstrationis, vel causa, quæ illi dispositioni fuerit adiecta.*

252 *Vltima voluntas, cui adiectus est modus possibilis, & honestus, siue etiam impossibilis, & turpis, vel contrarius substantiæ dispositionis, commutari potest, cùm ille modus apponitur ex interuallo: secus si eodem contextu.*

QVÆRO SEPTIMO, & postremò in hoc quarto capite; an vltimæ voluntates conditionales, vel in diem, commutari possint siue ante, siue post aduentum conditionis, vel diei.

Quamuis suprà hoc eodem capite *quæst. 3. concl. 1. circa initium, quæst. 5. concl. eisdem 1. vsque ad medium, & quæst. hanc præced.* quæ est 6. *concl. 2. ferè ab initio vsque ad medium,* quædam attulerimus de conditionibus, quatenus etiam ad materiam, de qua agimus, commutationis vltimarum voluntatum attinet: tamen, præterquam quòd non nisi de conditionibus impossibilibus de iure, aut de facto, non de aliis diximus; ac de illis quoque non principaliter, sed vt ex iis sumi argumentum poterat ad illarum conclus. confirmationem; in præsenti quæst. de iisdem ex proposito disserere statuimus, ac simul de vltimis voluntatibus in diem; cùm dispositio in diem † nónnunquam dispositioni conditionali comparetur, *l. 1. & l. dies incertus, ff. de condit. & demon. & l. vnica, §. sin autem aliquid sub conditione, C. de caduc. tollen.* cum simil. Verùm pro faciliori huius quæst. resolutione, de vtraque dispositione quædam generatim præmittenda fore censuimus. 186.

Præmitto igitur primò, conditionem prima diuisione, (quæ † iuxta communem Rhetorum & 187.
Dialecticorum regulam, à Iureconsultis quoque & Imperatoribus obseruatam, vt à Caio I. C. *l. 1. ff. de diuis. & qualit. rer.* & Imperatore *in §. omnium, Instit. de obligat.* bimembris esse debet; vt in opposita distribuatur, quæ non nisi duo esse possunt;) diuidi in possibilem, & impossibilem: quam di- 188.
uisionem videre licet inter cæteros apud glos. *in rubr. ff. de condit. instit.* & alios Doct. *ibi in rubr. ff. de condit. & demonstr.* Impossibilis conditio duplex est, alia est impossibilis de facto, & hæc vel per naturam, vt quòd sol non oriatur, & occidat, aut illa, si digito cœlum attigero, de qua *in §. si impossibilis, Instit. de inutil. stipul.* ad hanc reducitur impossibilis ratione perplexitatis, de qua *in l. si Titius, ff. de condit.*

dit. instit. prout eam reducit *gloſ. 1. §. impoſſibilis, Inſtit.*
de hered. instit. vel ex accidenti, quia talis ſit non ex
natura, ſed ex lapſu temporis; vt ſi pater viuit, cùm
mortuus ſit, ad quam reduci poteſt impoſſibilis ra-
tione talis perſonæ: vt quòd pauper largiatur ma-
gnam pecuniæ ſummam, vt *in l. ſi Mauia, ff. de he-*
red. instit. & l. ſi quis ita instituat, ff. de condit. instit.
quam impoſſibilem conditionem *gloſ. 1. d. §. impoſſi-*
b. Inſtit. de hered. instit. ſimpliciter vocat de fa-
189. cto alia impoſſibilis de iure; id enim dicitur †
fieri non poſſe, quod iure, ac licitè fieri nequit, *l.*
ſi licet, ff. de offic. Præſid. l. plius, ff. de condit. instit.
l. in eadem, ff. ex quib. cauſ. maior. l. 3. & 4. ff. de vſur.
cap. illud, 31. quæſt. 1. cap. faciat homo, 22. quæſt. 2.
cum ſimil. & hæc conditio interdum de iure voca-
tur turpis, vt *l. non dubitamus, ff. de condit. & demon.*
& cap. fin. de condit. appoſit. interdum conditio con-
tra bonos mores, vt *d. l. plius*, necnon *in l. conditio-*
nes, la 1. & la 2. ff. de cond. instit. nonnumquam dici-
tur probroſa, vt *§. fin. in fin. Inſtit. de legat.* Ad hanc
conditionem impoſſibilem de iure aptè reducitur
ea, quæ eſt contra ſubſtantiam rei, de qua diſponi-
tur; prout de conditionibus contra ſubſtantiam ma-
trimonij agitur *in cap. fin. de condit. appoſ.* & Sanchèz
lib. 5. de matr. à diſp. 9. ad 14.
190. Poſſibilis conditio, † alia eſt neceſſaria, vt ſi ſol
orietur, ſi Titius morietur, ſi digito cœlum non at-
tigero, de qua *in d. §. ſi impoſſibilis, Inſtit. de inutil.*
ſtipul. alia contingens, quæ nimirum poteſt eſſe, &
non eſſe; licèt eam aliqui nomine generis appel-
lent poſſibilem: & hæc vel eſt illicita, ſeu turpis, vt
in cap. fin. de condit. appoſ. & coincidit cum impoſſi-
bili de iure, ſed ponitur ſub hoc membro conditio-
nis poſſibilis, quia eſt poſſibilis de facto: vel eſt
honeſta, ſeu licita, de qua *in cap. de illis, cap. ſuper*
eo. & cap. per tuas, de condit. appoſ. l. conditionum, ff.
de condit. & demon. §. ſi plures, Inſtit. de hered. instit.
& alibi paſſim.
191. Rurſus conditio contingens, † alia eſt caſualis,
quæ pendet ex fortuna; alia poteſtatiua, quæ ex
voluntate perſonæ honoratæ; alia mixta, quæ ex
vtroque dependet, vt dicitur *in d. l. vnica, §. ſin au-*
tem aliquid, C. de caduc. tollend. Item alia eſt gene-
ralis, ſeu tacita, quæ de iure tacitè ineſt: & hæc
vel ineſt diſpoſitioni rei, ſeu virtualiter, hoc eſt,
mediante aliqua dictione, vel adiectione, quæ aliàs
conditionem non importat, vt *in l. 1. in princ. & §.*
vlt. ff. de condit. & demonſt. & l. ſi Titio, in princip. ff.
quand. dies leg. ced. vel ineſt immediate, & idem
operatur, ac ſi non exprimatur, de qua ſæpe in iure
habemus exemplum, vt *in l. in conditionibus, §. 1. l.*
conditiones extrinſecus, & l. aliquando, ff. de condit. &
demon. l. ſi dies, §. vlt. ff. quand. dies leg. ced. & c. 2.
de reſcript. atque hæc dicitur conditio iuris *in l. mul-*
tum intereſt, ff. de condit. & demonſt. vt, ſi Titius he-
res erit, det centum Sempronio, & ſimiles. Alia eſt
ſpecialis, & expreſſa, ſeu facti, quæ in diſpoſitione
192. exprimuntur vt plurimum † per dictionem, *ſi*, vt *in*
l. demonſtratio falſa, §. at ſi conditionaliter, d. l. mul-
tum intereſt, & l. in facto, ff. de condit. & demonſt. d.
l. ſi Titio, in princ. atque alibi in iure ſæpiſſimè:
quamuis aliquando inducatur conditio per dictio-
nem, *cum*, vt *d. l. ſi Titio, in princ. & l. ſi cùm heres,*
in princ. ff. quand. dies leg. ced. quæ tamen dictio
propriè ſignificat tempus, non conditionem, vt
ſentit *ibi gloſ. verbo, legatum eſt* per *l. qui promiſit,*
193. *ff. de condict. indeb.* Sicut † per dictionem, *vt*, ex-
primitur modus, *d. l. demonſtratio falſa, §. fin. & l.*
eas cauſas, ff. de condit. & demonſt. per dictionem,
quia, ſignificatur cauſa, *d. l. demonſtratio, §. quod au-*
tem iuris, & per † relatiuum, *qui, quæ, quod*, aut 194
adiectionem qualitatis inducitur demonſtratio, *d. l.*
demonſtratio, in princ. iuncto §. 1. licet etiam non-
numquam relatiuum inducat conditionem, vt *l. 1.*
§. vlt. ff. de condit. & demonſt. & l. legatis, ff. de liber.
legat.

Denique conditionum † aliæ ſunt de præterito, 195.
vt, ſi pater tuus conſenſit; aliæ de præſenti, vt, ſi
pater tuus viuit; aliæ de futuro, vt, ſi Titius volue-
rit: de quibus *in l. cum ad præſens, & duab. ſeqq. ff.*
ſi cert. pet. & paſſim habetur in vtroque iure; ac
præſertim *in tit. ff. de condit. instit. ff. de condit. & de-*
monſt. & C. de condit. inſert. & hæ aliæ ſuſpenſiuæ,
differentes obligationem, de quibus *in §. ſub condi-*
tione, Inſtit. de verb. oblig. aliæ reſolutiuæ, vt *in l. 2.*
& ibi gloſ. 2. ff. de in diem adiect. late Peregr. *de fideic.*
art. 11. ex num. 126. & art. 43. numer. 9. vſque ad 21.
quæ nimirum diſpoſitionem ſemel validam, ac pu-
ram certum in caſum annullant.

Præmitto ſecundò, † diem, qui apponitur diſpo- 196.
ſitioni, vel eſſe certum, vt *in l. 1. § 1. ff. de condit. &*
demonſt. & l. ſi dies, in princ. ff. quand. dies leg. ced.
vel incertum, vt *d. l. 1. in princ. & §. 2.* necnon *in*
l. dies incertus, ff. eod. tit. Dies autem incertus, aut
eſt omnino extiturus; vt, ſi dicatur, cùm heres
meus morietur, prout *in d. §. 2. & l. heres meus, §.*
1. ff. de condit. & demonſt. & l. ſi cùm heres, in princ.
ff. quand. dies leg. ced. vel ſi dicatur, cùm Titius le-
gatarius morietur, vt *d. l. heres meus, in princ. & d.*
l. ſi cùm heres, §. 1. aut non eſt omnino, ſeu neceſ-
ſariò extiturus, vt, ſi dicatur, cùm Sempronius Ca-
pitolium aſcenderit, cùm nauis ex Aſia venerit, aut
quid ſimile. Et quidem cùm certus eſt dies, † pu- 197.
rum eſt legatum, & ſtatim poſt mortem teſtatoris
cedit dies legati, ſed ante diem peti non poteſt. *d. l.*
1. §. 1. ff. de condit. & demonſt. iuncta *l. ſi poſt diem,*
§. 1. & l. ſi dies, in princ. ff. quand. dies leg. ced. & d. l.
vnica, §. cùm igitur, C. de caduc. tollend. idque pro-
cedit, quamuis dies adiecta longa ſit, vtputa Calen-
dis Ianuariis centeſimis, prout ibidem expreſsè di-
citur. Prædictam quoque regulam tradit poſt alios
ex communi Craſſ. *tract. de ſucceſſ. §. legatum, quæſt.*
43. num. 3. 4. & 5. fallit autem in legato, quod ad
heredem non tranſit, quale eſt legatum vſusfru-
ctus, *l. 2. & 3. ff. quand. dies leg. ced.* nam huius dies
non cedit ante diem, poſt quem relictus eſt, vtpura,
ſi poſt annum relictus fuit vſusfructus, vt dicitur *in*
d. l. ſi poſt diem, §. 1. ſed nec poſt, quoad tranſmiſſio-
nem, vt *ibi* ait gloſ. *in verbo, non ante, ex notat. in d.*
l. 2. Quòd ſi dies adiectus omnino incertus eſt, quia
poteſt non aduenire illa dies, ſeu id, quod ſub die
huiuſmodi ponitur; † neque ſtatim peti poteſt le- 198.
gatum, neque cedit ſtatim dies, ita vt tranſmitti
poſſit, ſed tunc, cùm dies aduenerit, *d. l. ſi dies, in*
princ. & d. l. vnica, §. ſin autem aliquid. latéque pro-
bat Craſſ. *d. quæſt. 43. num. 6.* & Card. Mantic. *de*
coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 20. num. 3. vbi vter-
que pluribus relatis ex communi id extendit proce-
dere, ſiue tempus incertum apponatur executioni,
ſiue præſtationi; adhoc enim legatum eſt conditio-
nale, & non tranſmittitur ad heredes: ad quod al-
legat Mantic. text. *in l. quibus diebus, §. quidam Ti-*
tio, ff. de condit. & demonſtrat. Cùm autem incertus
quidem dies eſt, ſed omnino extiturus, vt dies mor-
tis; tunc † diſtinguendum eſt. nam, ſiquidem mul- 199.
tum intereſt id quod agitur, an is dies vno tempore
accidat, vel alio, quod contingit cùm talis dies in
perſona hæredis ſeu grauati ponitur; tunc dies hæc
facit conditionem, & habetur pro omnino incerta,
eſt *in d. l. 1. §. 2. & d. l. heres meus, §. 1. & d. l. ſi*
cùm

cùm heres, & l. huiusmodi, in fin. ff. quand. dies leg. ced. vbi deciditur, quòd, si dicat testator, heres meus cùm ipse morietur, centum Titio dato, est legatum conditionale, quia potest viuo herede mori legatarius, & tunc non transmittet legatum ad suum heredem; & potest etiam mori defuncto herede testatoris, & tunc transmittet, vt ex citat. iurib. habetur; & de hoc die incerto, & statim præceden-
200. te † intelligendum est, quod dicitur *in d. l. dies incertus, ff. de condit. & demonst.* quòd dies incertus conditionem in testamentis facit, vt etiam *ibidem* sentit glos. si verò non intersit, an vno tempore vel alio dies hic incertus adueniat, quod cōtingit quando talis dies incertus ponitur in persona legatarij, seu honorati: vt, si dicat testator, cùm Titius morietur, centum ei lego; tunc dies habetur pro certa, vt quæ est omnino extitura, & legatum est purum, illúdque transmittit legatarius ad heredem suum, licèt moriatur statim pòst mortem testatoris, eius herede adhuc viuente, vt apertè disponitur *in d. l. heres meus, in princ. ff. de condit. & demonst. & d. l. si cùm heres, §. 1. ff. quand. dies leg. ced.* Sed hoc postumum fallit in libertate legata, vt docet *ibi* glos. *in ver. ipse legatarius morietur, & l. extraneum, la 1. verbo, moreretur, C. de hered. instit.* per text. *in l. libertas, in princ. ff. de manumiss. testam.* item in vsufructu, vt eadem glos. *ibidem* adnotauit per text. *in l. Titio, ff. de vsufr.*

Quamuis autem ea distinctio superiùs allata de die certo, vel incerto, locum habeat in testamentis, & aliis similibus vltimis voluntatibus quoad transmissionem, non autem quoad alia, vt sentit *glos. vnica d. l. dies incertus, ff. de condit. & demonst.* per *l. cùm tale, §. Mania, ff. eod. tit.* licet hic text. aliter sit exponendus, ac specialem rationem habeat propter conditionem negatiuam contingentem, ac licitam, quam adiunctam habet; prout explicabimus infrà *concl.* 1. *non longè ab initio in 2. fallentia.* Tamen hoc nobis sufficit ad rem, de qua agimus: eò enim spectat hæc quæstio, vt sciamus, an per adiectionem diei, aut conditionis impediatur iuris acquisitio, ita vt vltima dispositio siue inter viuos, siue causa mortis, præcipuè pendente conditione, aut die, liberè mutari possit: quare illud ad-
201. monendi hoc loco sumus, † in hoc differre contractus, seu dispositiones inter viuos à testamentis, legatis, & aliis similibus, quæ communiter vltimarum voluntatum nomine appellantur: quòd in illis conditio, aut dies incertus impedit transmissionem, *d. l. vnica, §. sin autem aliquid, C. de cadu. tollend.* non autem in contractibus, & stipulationibus, in
202. quibus † etiam sola spes transmittitur, vt adnotauit glos. ab aliis approbata, *in d. l. dies incertus, verbo, incertus, ff. de condit. & demonst. ac in l. sub conditione, verbo, existente, ff. de condict. indeb.* per text. *in §. ex conditionali, Instit. de verb. oblig.* & colligitur quoad diem incertam, ex *d. l. dies incertus.* Nam, dum ibi dicitur, dies incertus conditionem in testamento facit, innuitur, secus esse in contractibus, ac stipulationibus. Inest autem aliquando
203. conditio † diei à testatore apposito, vt contingit in legato annuo, quod pro primo anno est purum, pro aliis est conditionale, habens illam tacitam conditionem, si legatarius vixerit, & sunt plura legata, *l. senatus, §. fin. ff. de donat. caus. mort.* vbi id notat glos. recepta *verbo, multa,* per text. *in l. si in singulos, ff. de ann. legat. cum concord. ibi per glos. alleg. in verbo, transire.* vbi id limitat, nisi exonerandi heredis gratia legatum fuerit diuisum, *l. nec semel, l. si cum prægnitione, in princ. & l. Firmio, §. fin. ff. quand. dies leg. ced.* Item in stipulatione, quod & ibi Bart. sentit: item in donatione causa mortis, vt constat ex *d. §. fin.*

Præmitto tertiò, conditionem, quæ tacitè inest, † esse impropriè conditionem; vnde, licèt 204.
exprimatur, non facit dispositionem conditionalem; vt apertè constat ex *cap. significasti, de elect. l. 3. ff. de legat. 1. l. cùm illud, §. 1. ff. quand. dies leg. ced.* necnon *cap. 2.* vbi omnes, *de rescript. & l. cùm avus, ff. de cond. & demonst. l. 1. in princ. l. in conditionibus, §. hæc scriptura, l. seruo, l. conditiones extrinsecus, & l. aliquando, ff. de condit. & demonst.* cum similib. idque adnotarunt plerique Doctores relati, & probati à Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 33. num. 3. & lib. 5. disp. 1. num. 6.* id certum esse ait, & ab omnibus admitti, sæpe tamen † expressio condi- 205.
tionis tacitæ operatur conditionem, *d. l. seruo, in fin.* vt cùm id appareat ex mente disponentis, *d. §. hæc scriptura*; & quandocunque alio modo exprimitur, quam iure insit; vt post Cardin. *Clem. 1. de concess. prabend. quæst. 2.* & *ibi* Paul. & Imol. *num. 12.* Vitalin. *Clem. 1. num. 36. de offic. deleg.* Felin. *cap. fin. num. 33. de præsumpt. & in cap. cùm dilecta,* ibíque Abbat. *num. 12. de rescript.* & Couar. alios allegantem *in relect. cap. alma mater, 1. part. §. 9. numer. 8. de sent. excom. in 6.* idque colligentem ex *d. cap. cùm dilecta,* iuncta glos. *verbo, iuris,* tradit Sanch. *de disput. 3. num. 4.* qui idem docet *d. disput. 1. numer. 7.* ex communi Doct. *in l. si ita legatum, §. illi, si volet, ff. de leg. 1.* Abb. *in d. cap. significasti, num 6. de elect.* Præpos. *in cap. ad audientiam, ad fin. de sponsal.* & Couar. *4. Decretal. 2. p. cap. 6. §. 2. num. 4.* & probat ex text. *in d. §. illi, si volet*; vbi legatum relictum alicui, si volet, definitur esse conditionale; cùm tamen, si id non exprimatur, non statim requiratur legatum, vt *ibidem* dicitur, & *in l. cùm pater, §. surdo, ff. de leg. 2.* idem quod *in d. §. illi, si volet,* habetur *in l. si ita expressum, ff. de condit. & demonstr.* Eandem restrictionem affert post alios Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 20. num. 5.* ac simul illam, vt dicta regula non procedat in conditione tacita ex voluntate defuncti, de qua mox aliquid differemus.

An verò illa conditio, *si Deus voluerit,* vel, *si Ecclesiæ placuerit,* expressa aliquid operetur, & suspendat dispositionem. Quoad primam; Sanchez *d. lib. 5. de matrim. disp. 1. num. 11.* dicit, † quòd, si con- 206.
trahens intelligat de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia vult, vel permittit, non suspendit: sic exponens Doct. ab eo relatos *numer. 9.* Si autem de voluntate approbante; tunc suspendet, donec Deus declaret illud sibi non displicere; ad id allegans Adrianum, & Siluestr. De posteriori autem condi-
tione, † *si Ecclesiæ placuerit*; idem Sanchez *vbi su-* 207.
prà, num. 12. censet, indistinctè suspendere consensum; quia semper intelligitur de voluntate approbatiua, post Cucch. *lib. 5. Instit. mai. canon. tit. 10. num. 40.* sic explicans *glos. in cap. vnico, in fin. de sponsal. in 6.* & alios quos idem Sanch. refert *num.*
8. Differt autem in eo quoque † conditio iuris, seu, 208.
quæ iure tacitè inest, ab expressa testatoris, seu facti, quòd hæc, licèt impleta sit, impediat heredem circa adeundam hereditatem, quandiu ignorat eam impletam esse: illam verò ad id sufficit esse impletam, licèt heres hoc ignoret, immo erret, putans se habere qualitatem contrariam aditioni, vt patet ex *l. multum interest, ff. de condit. & demonst.* Tacita
portò conditio † non modò ea dicitur, quæ iure 209.
inest, seu quæ à iure subintelligitur, de qua paulo antè diximus, & præter ibi relatos, tradit Mantic.

d. tract.

d. tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 10. *tit.* 5. *nu-*
mer. 5. Sed & aliis modis, de quibus Bart. *l.* 1. *nu-*
mer. 31. *& seqq. ff. de condit. & demonstr.* & *ibi* Bald.
& Imol. *numer.* 2. ac Signorol. de Homod. *l.* 1. *nu-*
mer. 6. *C. de instit. & substit.* ac præcipuè adest illa,
quæ inest ex natura rei, vt cùm quis fructus nasci-
turos legauerit, *d. l.* 1. *ff. de condit. & demonstr.*
l. interdum, ff. de verb. oblig. hæc enim expres-
sio, sicut & eius tacitæ conditionis, quæ à iure
inest, non facit legatum conditionale, neque im-
pedit transmissionem, vt satis probat Mant. *d. tit.*
5. *num.* 5. *& 6. ac d. tit.* 20. *num.* 5. Adest etiam
illa tacita conditio, quæ non ex necessitate, sed
ex voluntate testatoris, inest, qualis est illa, quæ
exprimitur in eo legato, lego Stichum, qui meus
erit, cùm moriar. ita Mantic. *d. tit.* 5. *in fin.* per
l. Stichum, & *ibi* Bart. & cæteros, *ff. de legat.* 1.
cuius etiam meminit post alios idem Mantic. *d. tit.*
20. *numer.* 5. quibus addo text. *in l. quod purè da-*
tum, ff. quand. dies legat. vel fideicommiss. ced. quem
text. Bart. *ibi* inter cæteros ita summat, conditio
tacita ex testamento procedens impedit diem le-
gatorum cedere; secus si extrinsecus veniat: &,
vt ait Paulus I. C. quod purè datum est, si sub con-
ditione adimatur, quasi sub conditione legatum
habetur; at, si extrinsecus suspendatur lega-
tum, non ex ipso testamento, licèt ante dece-
dat legatarius, ad heredem transmisisse legatum
dicimus. ex quo statim sequitur, ex hac tacita
conditione oriente ex voluntate testatoris, fieri
legatum conditionale: quod vtrumque post Bart.
& alios tradit Mantic. *d. lib.* 10. *tit.* 5. *nu-*
mer. 6.
210. Pariter conditio de præsenti, vel præterito, †
si falsa sit, vitiat dispositionem, cui adiecta est; si
vera, tenet, neque eam suspendit; sed solùm illa,
quæ est de futuro. patet id ex *l. cùm ad præsens,*
& l. itaque, ff. si cert. petat. nam *in d. l. cùm ad*
præsens, Papinianus I. C. ait; cùm ad præsens
tempus conditio confertur, stipulatio non suspen-
ditur; & si conditio vera sit, stipulatio tenet,
quamuis tenere contrahentes conditionem igno-
rent; veluti, si Rex Parthorum viuit, centum mihi
dare spondes? eadem sunt & cùm in præteritum
conditio confertur. at verò *in l. itaque*, statim seq.
idemmet Papinianus, itaque, ait, tunc potestatem
conditionis obtinet, cùm in futurum confertur.
idipsum verò constat ex *l. conditio in præteritum,*
& l. si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de
verb. obligat. l. etiam, §. si patronus, ff. de bon. li-
bert. & §. conditiones, Instit. de verb. obligat. quæ
iura ad id allegat glos. recepta *d. l. cùm ad præ-*
sens, verbo, confertur. Non solùm autem iure ci-
211. uili, sed & iure Canonico † conditio de præsen-
ti, vel de præterito propria conditio non est, ne-
que suspendit dispositionem, sed solùm illa de fu-
turo, vt ex *cap. vnico, §. ille verò, de sponsal. in*
6. pluribus Canonistis relatis, tradit Sanchez *lib.*
212. 7. *de matrim. disput.* 69. *numer.* 4. & non modò †
in contractibus & stipulationibus id verum est,
sed & in testamentis, & aliis huiusmodi vltimis
voluntatibus; vt constat ex *l. institutio talis, §.*
vn. ff. de condit. instit. & l. in conditionibus, §.
hac scriptura. ff. de condit. instit. Conditio igitur
de futuro illa est, quæ suspendit dispositionem,
cap. super eo, cap. de illis, & cap. per tuas, de
condit. apposit. d. cap. vnico, §. ille verò, de spon-
sal. in 6. *d. l. si ita stipulatus fuero hanc summam,*
ff. de verb. obligat. l. *legata sub conditione, ff. de*
le. Tatr. Monta de commut. vlt. volunt.

condit. & demonstr. l. si post diem, §. sed si sub con-
ditione, ff. quand. dies legat. ced. & l. vnica, §.
sin autem aliquid, C. de caduc. tollend. cum aliis
sexcentis. Id autem intelligendum est primò † de
ea conditione de futuro, quæ differt obligatio-
nem, & effectum dispositionis in euentum con-
ditionis, de qua *in §. sub conditione, Instit. de verb.*
obligat. cum aliis plerisque; & ideo dicitur suspen-
siua: non autem de ea, quæ relinquit dispositio-
nem puram, sed eius vim, & effectum resoluit
in certum casum, & ideo dicitur resolutiua, seu
resolutoria, & aliter vocatur pactum legis com-
missoriæ; de qua *in l.* 2. *ff. de in diem addict. & l.*
1. *ac ferè tot. tit. ff. de leg. commiss.* & *ibi* Doctor.
latè Mandos. ad *reg.* 32. *Cancell. quæst.* 18. *numer.*
17. *& seqq.* & adhuc latiùs Peregrin. *tract. de fi-*
deicommiss. artic. 43. *numer.* 21. *&* 23. Secundò id
intelligendum est, † modò conditio hæc de futu- 214.
ro aduciatur ante perfectam dispositionem, vt pa-
tet ex *l. perfecta, C. de donat. quæ sub mod.* ibi, per-
fecta donatio conditiones postea non capit, cum si-
mil. de quibus *ibi* glos. nisi ex mutuo consensu, ex-
cepto matrimonio; vt satis comprobat Sanchez *lib.*
5. *de matrim. disput.* 6. *numer.* 3. *&* 4. qui etiam latiùs
disput. 7. *ferè per tot. & disput.* 8. *numer.* 5. *&* 6.
satis ostendit, † inter has conditiones de futuro, 215.
quæ dispositionem suspendunt, illam censeri, si
pater consenserit; & probatur ex *cap. super eo,*
de condit. apposit. ibi, cùm huiusmodi consensus
non sit de præsenti habendus, licèt per verba de
præsenti euidentiùs exprimatur, qui in alieno
arbitrio non habito, sed habendo consistit. hoc
tamen fallit in testamentis, in quibus † inutilis 216.
est dispositio collata in arbitrium extranei non ta-
citum, vt, si Mæuius Capitolium ascenderit; sed
expressum, vt, si Mæuius voluerit, *l. nonnunquam,*
ff. de condit. & demonstr. secus si in arbitrium he-
redis, vel legatarij, vt in iuribus ibi per glos.
allegat. Sicut autem conditio potest conferri in
futurum, † siue tacitè, siue expressè, vt notat 217.
glos. *d. l. itaque, verbo, in futurum, ff. si cert. pet.*
per *l. interdum, ff. de verb. obligat.* ita conditio ta-
cita ex testamento & non extrinsecus prouenient
suspendit dispositionem, vt per text. *in l. quod*
purè, ff. quand. dies legat. ced. ac l. aliquando, in
fin. ff. de condit. & demonst. tradit vtrobique Bart.
& impedit acquisitionem, vt docet idem Bart.
in l. duas, per illum text. *ff. eod. tit.* atque ad v-
trumque facit *l. conditiones extrinsecus, ff. de con-*
dit. & demonstr. Conditionum autem, quæ in fu-
turum conferuntur, (nimirum expressarum,) tri-
plex natura est, inquit Martian. I. C. *in l. condi-*
tionum, ff. eod. tit. vt quædam ad id tempus, in
quo testator viuat; quædam ad id tempus, quod
post mortem eius futurum sit; quædam ad al-
terutrum pertineant; tempus autem vel cer-
tum, vel infinitum comprehendatur. hoc verò
habet quæuis conditio licita, & possibilis de fu-
turo, vt statim, ac aduenerit, seu impleta fue-
rit, † habeatur, ac si ab initio dispositio fue- 218.
rit pura, & absoluta; prout colligitur ex prædi-
ctis iuribus, & *l. cedere diem, ff. de verb. signif.* à
contrario sensu, & directè, atque expressè dici-
tur *in l. potior, in princip. ff. qui pot. in pign.*
hab. ibi, cùm enim semel conditio extiterit,
perinde habetur, ac si illo tempore, quo stipu-
latio interposita est, sine conditione facta esset.
Interim autem donec adueniat huiusmodi condi-
tio, licèt non sit perfecta obligatio, non potest

tamen in contractibus alter contrahentium ante
conditionis defectum resilire, sed tenetur eius
euentum expectare, vt per tear. *in l. qui balneum,*
& l. potior, in princip. ff. qui potior. in pign. hab.
ex Siluestro *in verbo, donatio, il 1. quaest. 15. numer.*
19. & Lud. Molin. *tom. 2. de iust. & iur. disput.*
85. *conclus.* 4. tradit Sanchez *d. lib. 5. de matrim.*
disput. 6. numer. 8. ob eam rationem, quia ex
contractu conditionali non minùs oritur obliga-
tio in spe, hoc est, vbi exstat conditio, quam
ex contractu absoluto, & puro obligatio absolu-
ta, & in re; cùm vterque sit contractus, atque
in suo gradu, & ordine perfectus; vnde etiam
huiusmodi spes in contractibus ad heredes trans-
mittitur, vt *in fin. praecedi. praemiss.* breuiter osten-
dimus.

Praemitto nunc quartò, & postremò, quasdam
conditiones de futuro vitiare, ac nullam redde-
re dispositionem, cui adiectae sunt; quasdam vi-
tiari, ac reiici ab ipsa dispositione, seu pro non
adiectis, aut scriptis haberi: has verò vtrasque ge-
neratim attingemus. Et quidem primò conditio
219. omnino extitura, seu necessaria † reiicitur à con-
tractibus; vt constat ex *l. si pupillus. §. qui sub con-*
ditione, ff. de nouat. ibi, qui sub conditione stipo-
latur, quae omnino extitura est, purè videtur sti-
pulari. & *l. impossibilis, ff. de verb. oblig.* ibi, si
talis conditio inseratur stipulationi, si in coelum
non ascendero, haec vtilis, & praesens est; & aliis
iuribus *ibi* per glos. & Doct. ad id allegat. Idém-
que in testamentis & aliis vltimis huiusmodi vo-
luntatibus; vt satis colligitur ex *l. huiusmodi*, &
ibi glos. recepta *in verbo, debitum iri, ff. quand.*
di. legat. ced. cum distinctione, de qua suprà *in*
2. praemiss. sicut & in contractibus & stipulationi-
bus id aliquas declarationes recipit, de quibus in-
frà *concl.* 4.
220. Conditio autem impossibilis per naturam †
reiicitur quidem à testamentis, & aliis simili-
bus vltimis voluntatibus, *l. 3. ff. de condit. & de-*
monst. §. impossibilis, Instit. de hered. instit. cum
221. simil. contractus verò, ac stipulationes † vitiat,
l. non solùm, ff. de act. & obligat. & §. impossibilis,
Instit. de inutil. stipul. excepto matrimonio iuxta
222. *cap. fin. de condit. appos.* Idémque dicendum † de
impossibili de facto tantùm, seu ex accidenti; vt
colligitur ex *d. l. non solùm, & §. impossibilis*, &
constat ex adductis à Sanchez *d. lib. 5. de matrim.*
disput. 3. numer. 7. & disput. 4. numer. 12. & 15.
ex quibus etiam, praecipuè verò ex *l. cùm heres, §.*
1. ff. de statulib. satis patet, quòd, vbi conditio
sit non omnino impossibilis de facto, sed valde
difficilis, tunc vitiat etiam testamentum, & cae-
teras huiusmodi vltimas volontates. Conditiones
223. quoque impossibiles de iure, licèt † ab hisce
vltimis voluntatibus reiiciantur, *l. conditiones, la*
2. ff. de condit. instit. & l. si quis eum, ff. de condit.
& demonst. non tamen à stipulationibus, & con-
tractibus, sed immo eos vitiat, *l. continuus, §. cùm*
quis, ff. de verb. obligat. quod idem dicendum de
conditionibus turpibus, & contra bonos mores,
seu contra ius diuinum, & naturale; nam hae quo-
que ab illis, quae communiter vltimae voluntates
appellantur, reiici debent, ac pro non scriptis ha-
bentur, *l. 1. & l. conditiones, la 1. & la 2. ff. de*
condit. instit. & *ibi* glos. & Doct. sicut & deri-
soriae, *d. l. conditiones, la 2.* contractus verò,
excepto matrimonio, vitiant, vt colligitur ex *cap.*
fin. de condit. apposit. & constat ex *§. quod turpi,*
Instit. de inutil. stipul. & *ibi* not. glos. *verbo, non valet.*

His praemissis, iam ad conclusiones veniamus;
ex quibus duae postremae erunt de demonstratio-
ne, causa, & modo, quae affinitatem habent cum
conditione, & aliquando etiam in eam transeunt;
circa quam reliquae conclus. versabuntur; exce-
ptis primis duabus, quae erunt de die, in quam
vltima voluntas confertur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Lega-
tum, aliáve similis vltima voluntas collata in diem
certum, † non ideo faciliùs commutari potest, 224.
quòd nondum aduenerit dies petitionis; secus ve-
rò si collatae sint in diem incertum. Prior pars con-
clusionis patet. nam, quando certus est dies, in
quem confertur legatum, cedit dies illius statim
à morte testatoris, purúmque est legatum, &
transmittitur ad heredes, licet peti non possit, nisi
post eum diem, *l. 1. §. 1. ff. de condit. & demonst. l. si*
post diem, §. 1. & l. diem, in princip. ff. quand. dies
leg. ced. ac l. vnica, §. cùm igitur, & §. libertati-
bus, in fin. C. de caduc. tollend. idque procedit,
quamuis dies certa adiecta legato longa sit, veluti
Calendis Ianuariis centesimis; nam tunc quoque
dies legati statim cedit, licèt ante diem peti non
possit, vt dicitur expressè *in d. l. si dies, in princ.*
Fallit autē id primò in legato vsusfructus, iuxta id,
quod diximus suprà *praemiss.* 2. non longè ab initio.
Fallit secundò † in ea conditione negatiua adiecta 225.
legato in certum diem, quae solùm est illicita, cùm
perpetua est, vt, si non nupserit, iuxta *l. 3. C. de*
indict. vid. tollenda cum aliis in fine huius concl.
adducendis. nam siue ea conditio conferatur in
certum diem, puta ad annum, siue incertum, vt
cùm Titius erit Consul, expectabitur ille dies, nec
antea debebitur legatum; vt expressè cauetur *in l.*
cùm tale, §. Maeuia, ff. de condit. & demonst. iuncta
glosa *ibi verbo, certus, ac verbo, incertus.* & ratio
est, quia, licèt ille dies certus sit, est etiam incer-
tus cùm vsque ad illum diem possit semper defice-
re conditio, & legatum. Posterior conclusionis † 226.
pars probatur, quia quando dies est omnino incer-
tus; ita, vt possit aduenire, & non aduenire: tunc
neque venit dies petendi, neque cessit dies, iúsve
acquiritur; vnde mortuo ante diem legatario ad
heredes legatum transmittatur, *d. l. si dies, in prin-*
cip. ff. quand. dies legat. ced. & d. l. vnica, §. sin au-
tem aliquid, C. de caduc. tollend. & in hoc casu lo-
cum habet, quod dicitur *in l. dies incertus, ff. de*
condit. & demonst. diem incertum conditionem in
testamento facere. Quando verò est dies partim
certus, partim incertus, qualis est mors, certa
quidem, quia omnino extitura, iuxta illud Psal.
88. vers. 46. *Quis est homo qui viuit, & non vide-*
bit mortem? & illud Apostoli ad Hebr. cap. 9. *Sta-*
tutum est hominibus semel mori; incerta verò, quia
eius dies ignoratur, iuxta illud Euangelij Matth.
cap. 25. *Vigilate ergo, quia nescitis diem, neque*
horam; tunc † distinguendum est, an dies mortis 227.
ponatur in persona heredis grauati: vt, heres meus,
cùm ipse morietur, centum Titio dato; vel in per-
sona legatarij, seu honorati, vt heres meus, cùm
morietur Titius, centum ei dato: & primo qui-
dem casu, cùm multum intersit, an legatarius
viuo testatoris herede, an eo mortuo decedat;
nam, si eo viuo moriatur, non transmittit,
secus, si viuo, *l. si pecunia, §. vnic. ff. de legat.*
1. l. 1. §. 2. & l. heres meus, §. 1. ff. de condit.
& demonstr. l. si cùm heres, in princip. & l. hu-
iusmodi, in fin. ff. quand. dies legat. ced. habetur
pro

pro die omnino incerta, vt *d. §. vnico, d. §. 2. & d. §. 1.* atque hoc legatum dicitur conditionale *in d. l. si cum heres, in princip.* cuius rei ratio redditur *in d. §. 1.* quia mors heredis habet diem incertum; & ideo, si legatarius antè decesserit; ad ipsius heredem eius legatum non transit, quia non cessit dies viuo ipso legatario; quamuis certum fuerit, moriturum heredem. quæ etiam ratio, mutatis verbis, affertur *in d. §. 1.* in posteriore autem casu, cùm non referat, an legatarius viuo, vel mortuo herede testatoris moriatur, habetur legatum pro puro, & statim debetur à morte testatoris, & illud transmittit legatarius ad suos heredes, licèt decedat viuo herede testatoris, cùm relictum non sit sub conditione mortis ipsius heredis, vt apertè disponitur *in d. l. si cum heres, §. 1. ff. quand. di. legat. ced. & d. l. heres meus, in princ. ff. de condit. & demonst.* vbi illa ratio assignatur, quia tale legatum non conditione, sed mora suspenditur, non potest enim conditio non existere. Ampliatur autem hoc ipsum, quod in posteriori casu diximus; vt si huiusmodi dies incertus mortis positus in persona legatarij adiungatur conditioni negatiuæ illicitæ, qua-
228. lis, (quicquid sit de iure Canonico,) est † de iure ciuili, saltem antiquo, conditio perpetua non nubendi, quæ ideo reiicitur à legato, *l. hoc modo, §. 1. l. cum tale, §. si arbitratu, l. mulieri, §. aula, §. Titio, & l. heres, §. fin. ff. de condit. & demonst. ac l. 2. & 3. C. de ind. vid. tollend.* (nisi in casibus, de quibus *d. l. hoc modo, in princ. & l. 1. ac 3. & authent. cui relictum, C. de ind. vid. tollend.*) tale legatum, vtputa, Mæuiæ, si non nupserit, fundum, cùm morietur, lego, est purum, ac statim cedit dies illud consequendi, licèt nubat; vt cauetur *d. l. cum tale, §. Mæuia.* Fallit verò illud ipsum, quod in dicto posteriori casu diximus, pri-
229. mò † in libertate legata seruo suo, cùm morietur; nam inutile est legatum, *l. libertas, la 1. & l. fin. in princ. ff. de manumiss. testam. d. l. heres meus, §. quamuis, ff. de condit. & demonst. l. cum heres, §. 1. ff. de statulib.* Secundò fallit in legato vsusfructus; hic enim ad heredem non transit, *l. 2. & 3. ff. quand. di. leg. ced.* cum simil. & id adnotauit glos. *d. l. si cum heres, §. 1. verbo, morietur, ff. eod. tit. & l. extraneum, la 2. verbo, moreretur, C. de hered. instit.* per *l. Titio, ff. de vsufr.*

SECVNDA CONCLVSIO. Commutatio dispositionum inter viuos ad diem incertum, vel
230. sub conditione de futuro, † non ideo liberè fieri potest; quamuis faciliùs valeat admitti. Prior pars conclusionis probatur, quoad diem incertam, ex *glos. vnica in l. dies incertus, ff. de condit. & demonst.* vbi hunc text. in quo dicitur, diem incertum conditionem in testamento facere quoad transmissionem, hoc est, eam impedire vsque dum aduenerit dies; limitat, vt secus sit in stipulatione, vbi spes semper transit ad heredes. quod idem ferè ait eadem glos. *in l. sub conditione, verbo, existente, ff. de condict. indeb.* quoad conditionem verò de futuro; text. est expressus *in §. ex conditionali, Instit. de verb. obligat.* vbi Iustinianus Imperator, ex cõditionali, inquit, stipulatione tantùm spes est, debitum iri; eamque ipsam spem in heredem trãsmittimus, si, priùs quàm conditio extet, mors nobis cõtigerit. vbi glos.
in verbo, contigerit, optimam discriminis rationem
231. affert, † cur in stipulatione conditionali spes transmittatur, non itemin legato, vel heredis institutione; quoniam, inquit, in stipulatione interuenit factũ stipulantis volentis sibi prospicere; & sic heredi; vt *l. si pactum, ff. de probat.* quod non est in legatario, cuius nullum factum interuenit; & eodem modo, subdit glos. responde in hereditate conditionali; & licet hodie hereditas, ac legata, & fideicommissa ab ascendentibus relicta possint à descendentibus transmitti ad liberos suos, etiamsi ignorent se institutos, aut substitutos, vel legatarios, & ante apertas tabulas; vt apertè disponitur *in l. vnica, C. de his, qui ant. apert. tab.* immo idem sit in legatis ab extraneo relictis, vt ibi not. glos. *verbo, derelictis,* per text. *in l. vnica, §. cum igitur, & §. in nouissimo, C. de caduc. tollend.* tamen, præterquam quòd id est speciale in eo casu; adhuc non dicitur propriè tunc transmitti spes ob conditionalem dispositionem, seu cuius effectus in diem collatus sit, cùm nulla inibi hac de re mentio fiat. Illud igitur stet, regulariter proprium esse contractuum, & stipulationum, vt in iis transmittatur etiam sola spes consurgens ex conditione, vel die incerta, sub qua talis dispositio facta est. quod & confirmari potest ex *l. in possessione, ff. ex quib. caus. in poss. eat. & l. creditores, ff. de verb. sign.* vbi creditor quis dicitur ratione spei; & *l. 2. C. de constit. pecun.* vbi habetur, conditionale debitum posse constitui. Facit quoque ratio illa, ex qua *sup. præmiss. 2. in fin.* docuimus, promittentem aliquid sub conditione non posse ea pendente ab illa resilire; & quæ adducit Cuiac. *d. §. ex conditionali, & l. vsusfructus, ff. de stipul. seru. l. si filiusfamilias, ff. de verb. oblig. l. quæ legata, & l. non omne, ff. de reg. iur. ac l. 2. §. id quoque, ff. de collat.* Confirmatur denique idipsum, cum simul ipsa prior pars
huius conclusionis, quòd † ius ad rem est considerabile, nec tolli potest, nisi vocato eo, cui competit, & ea causa; vt satis constat ex text. *in cap. si tibi absenti, de præbend. in 6.* necnon ex *reg. Cancell. de iur. quæsit. non tollend.* cum traditis ad eam per Gomes. *quæst. 1.* ferè per tot. & alios glosat. 232.

Posterior pars † eiusdem conclus. probatur; 233.
quia ius ad rem debilius est, & faciliùs tollitur, quàm ius in re, vt patet ex text. *in cap. pen. de præbend. in 6. in fin.* ibi, ius verò, quod secundo ad præbendam, non in præbenda huiusmodi competebat, cùm nostram reuocationem eius collatio non præcesserit, per eam penitus est sublatum. *& cap. fin. de conceß. præbend. eod. lib.* ibi, *post initium,* ibi; in quibus ius non esset quæsitum in re, licèt ad rem; iunctis iis verbis, quæ ferè statim sequuntur, omnino cassauimus, irritauimus, & vacuauimus; & iis, quæ in fine illius Decretalis habentur, nimirum; omnes huiusmodi gratiæ, quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens ius in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum, intelligantur penitus reuocatæ. per quæ iura, præter glos. receptam *d. cap. pen. verbo, collatio, & d. cap. fin. verbo, erant facta,* id adnotauit post alios Gomes. ad *2. reg. de iure quæsit. non tollend. quæst. 1. numer. 27.* & Mandos. ad *1. reg. 27. quæst. 22. numer. 2.* idipsum verò confirmatur ex iis iuribus, in quibus habetur, pendente conditione stipulationis non oriri eius obligationem; vt *in l. sub conditione, ff. de condict. indeb. l. non omnis, ff. si cert. pet. l. id, quod, ff. de const. pecun. & §. sub conditione, Instit. de verb. oblig.* id tamen accipiendum est de conditione, aut die incerta: secus de certa, & de omnino extitura, vt *d. l. sub conditione, cum duab. sequent. & l. stipulatio ista, §. inter incertam, ff. de verb. oblig.* vbi glos. & Doct. vel quoad hoc, vt obligatio non sit pro tunc eum effectu, quia peti non potest. quod est hic promissum, ante

aduen

aduentum conditionis, vel diei. His adde, quæ dicemus *cap. 5. quæst. 1. concl. 7. & cap. 9. quæst. 1. conclus. 2. & 3.* Quid autem dicendum sit, quando conditio inest diei à testatore apposito, vt in legato annuo, quod pro primo anno est purum, pro sequentibus habet illam conditionem, si legatarius vixerit, satis colligi potest ex iis, quæ diximus suprà *præmiss. 2. in fin.*

TERTIA CONCLVSIO. Vltima vo-
234. luntas † non ideo minùs commutari potest, quòd ei adiecta est conditio de præsenti, vel de præterito, aut resolutoria in certum casum; aut aliqua conditio tacitè illi iure inest, licèt ea exprimatur. Probatur prior pars; quia conditio de præsenti, vel de præterito non suspendit dispositionem, sed, si tunc vera sit conditio, valet dispositio; si verò illa falsa sit, hæc vitiatur; vt ex *l. cùm ad præsens, ac l. itaque, ff. si cert. pet.* aliísque iuribus ostendimus suprà *in 3. præmiss. huius quæst.* atque adeò in primo casu æquè fieri poterit commutatio, ac si non esset talis conditio apposita; in secundo æquè fieri non poterit. Vbi verò adiecta sit conditio resolutiua in certum casum, cùm hæc non suspendat dispositionem, sed puram relinquat, vt suprà, *d. præmiss. 3. ante med.* ostendimus; poterit ea commutari æquè, ac si talis conditio non sit apposita, donec ille casus, seu illa conditio eueniat: post resolutionem autem dispositio habetur, ac si non emanauerit; atque adeò frustrà quæsitum de illius commutatione. Posterior pars ex eo quoque patet, quod *in d. præmiss. 3. circa initium.* latiùs docuimus, conditionem illam, quæ tacitè iure inest, licèt exprimatur, non suspendere dispositionem, nisi alio modo exprimatur, quàm iure insit, vt ibidem satis explicauimus, exempla quoque afferentes in illa conditione, si voles, aut si ille volet, & illa, si Deo, vel Ecclesiæ placuerit. Vbi etiam attigimus de ea conditione, per quam dispositio confertur in alienum arbitrium, vt, si pater consenserit; & breuiter diximus, eam admitti in contractibus, & stipulationibus; quod & constat ex iis, quæ fusè adducit Sanchez *d. lib. 5. de matrim. disput. 7.* ferè per tot,
235. *& disput. 8. num. 5. & 6.* ostendens quoque, † impleta huiusmodi conditione alieni arbitrij ad id non requiri nouum consensum: licèt *numer. 3. & 4.* probabile putet ex aliorum sententia illum requiri. In testamentis autem, & aliis similibus vltimis voluntatibus, licèt dispositio collata in alienum arbitrium tacitum, vt, si Titius Capitolium ascenderit; suspendatur per talem conditionem, in qua tacitè, & inuolutè continetur voluntas Titij; tamen si hæc voluntas, seu arbitrium exprimatur, & explicetur, dicendo, si Titius voluerit, ipsa dispositio annullatur; vt constat ex *l. nonnumquam. ff. de condit. & demonst. l. captatorias, & l. si quis Sempronium, ff. de hered. instit.* nisi conferatur in arbitrium heredis, vel legatarij; glos. *d. l. nonnumquam, verbo, dictum est,* per text. *in l. senatus, §. pen. ff. de legat. 1. & l. fideicommissa, §. sic fideicommissum, ff. de legat. 3.* quibus adde quoad legatarium text. *in l. si ita legatum, §. illi, si voles, ff. de legat. 1. & l. si ita expressum, ff. de condit. & demonstr.* & quoad heredem *d. l. fideicom-*
236. *missa, §. hoc autem*: vbi notabiliter deciditur, † hoc legatum, cùm voluerit, tractum habere, quamdiu viuat is, à quo fideicommissum relictum est; verùm, si antequam dederit, decesserit, ab eius herede præstari: sed &, si fideicommissarius, antequam heres constituat, decesserit, ad heredem suum nihil transtulisse; conditionale enim esse legatum, nemini dubium est, & pendente conditione legati videri decessisse fideicommissarium. *& §. quamquam*; vbi, licet fideicommissum ita relictum, si volueris, non debeatur; tamen, si ita scriptum fuerit, si fueris arbitratus, si putaueris, si æstimaueris, si vtile tibi fuerit visum, vel videbitur, debebitur; non enim plenum arbitrium voluntatis heredi, sed quasi viro bono commissum relictum. atque hoc idem de conditione, si tibi videbitur, si voluntatem meam probaueris, vel simpliciter, si probaueris, dicitur *in l. fideicommissaria libertas, la 3. in princip. vers. cæterùm, cum duob. seqq. ff. de fideicommiss. libert.* Quod verò ad tacitam conditionem attinet, ad illud quoque animaduertendum, quod *d. præmiss. 3.* ad finem admonuimus, & satis confirmauimus, quòd, licèt conditio, quæ tacitè iure inest, non suspendat dispositionem, nisi alio modo exprimatur, quàm iure insit, vt dictum est; tamen tacita proueniens ex testatoris dispositione eam suspendit, & impedit diem legati cedere quoad requisitionem à tertio implente, qui alias in re, de qua disponitur, ius aliquod haberet, vt in casu *l. duos, ff. de condit. & demonstr. & l. quod purè, ff. quand. dies legat. ced.* & vtrobique inter alios Bart.

Ex hac verò posteriori huius conclusionis parte colligi potest, quid dicendum de promissione, aut donatione non acceptata; licèt enim verius
sit, † acceptationem promissionis non inducere 237.
obligationem in acceptante, vt satis probat Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 5. numer. 5. & 6.* inducit tamen in promittente, si fiat per modum liberalis, & gratuitæ promissionis; secus si per modum contractus, vt idem ostendit *numer. 11.* iuncto *numer. 7. 9. 12. & 14.* subdens *numer. 15.* quomodo deprehendi vtrumque possit. & huiusmodi simplex promissio ab altero acceptata ex suo genere obligat sub mortali, & ex iustitia promittentem; vt ipsemet latè docet *ibidem numer. 20.* vbi tamen promissio sit de re notabili. *numer.* autem 21. id temperat post alios, dummodo promissio fiat animo se obligandi: & *numer. 22.* dummodo exprimatur in promissione causa ipsius: at *numer. 23.* nisi res sint notabiliter mutatæ. *numer.* autem 24. tradit, materiam promissionis, vt sit notabilis, esse debere quadruplo maiorem, quàm in furto, & *disput. 6. numer. 9.* latè probat, donationem, vel promissionem absenti factam ante acceptationem reuocari posse, præcipuè ex *l. absenti, ff. de donat. & l. non ambigi, C. eod. tit.* & *numer. 3.* requiri donationem, vel promissionem absenti factam ei notificari per epistolam donantis, vel nuntium ad id ab eo destinatum, ac *numer. 4.* acceptationem debere esse absolutam, nec sufficere esse collatam in donantis, vel promittentis arbitrium. mortuo autem donante ante acceptationem fieri potest per donatarium acceptatio, vt contra quosdam id negantes, & alios admittentes, vbi notarius ante obitum stipulatus sit nomine absentis, latè ostendit idem Sanchez *d. disput. 6. numer. 5.* id extendens *numer 6.* post alios, pariter mortuo donatario posse eius heredem acceptare. *numer.* autem 7. neutrum posse acceptare, si non donatio, aut promissio donationis præcessit, sed solùm mandatum donandi, præcipuè ex *l. 2. §. sed si quis, ff. de donat.* ex hoc inferens *numer. 8.* quòd, si mandatarius vel vsurpet, vel iniustè differat manifestare Titio, vt acceptet, & interim donum mittens obeat, teneri ad duplicem restitutionem, alteram heredibus donantis, alteram

donata

donatario. & *num.* 9. illud limitans in mandato ad pias causas. Regulariter verò acceptatio necessaria est etiam attento iure naturali, vt idem Sanchez latè docet *d. disp.* 6. *numer.* 10. *disp.* 3. *numer.* 5. *&* *disp.* 7. *num.* 18. vbi *num.* 24. idem probat in iurata promissione, immo etiamsi fauore piæ caosæ facta sit donatio, vel promissio, adhuc est reuocabilis ante acceptationem; vt contra alios satis probat pluribus relatis Sanchez *d. disput.* 6. *num.* 16. id temperans *numer.* 17. nisi intentio dirigeretur in Deum; nam tunc esset votum. *numer.* autem 15. eam regulam limitat in infante, per *l. iubemus*, *C. de emancip. liber.* quæ tamen loquitur in emancipa-
238. tione. Acceptatio verò inducitor † ex præsentia cum taciturnitate, vt contra aliquos ex pluribus resoluit Sanchez *ibidem numer.* 11. vbi etiam latè docet cootra alios cum multis, præsentiam non præsumi in hoc casu, sed de ea constare debere aliunde. Quòd si petas, an possit quis stipulari, seu acceptare pro altero absente. Breuiter respondeo, regulariter non posse, *l. stipulatio ista*, §. *alteri*, *&* §. *si stipuler*, *ff. de verb. oblig.* §. *si quis alij*, *&* §. *alteri*, *Instit. de inutil. stipul.* ita, vt nec mandatum generale sufficiat ad acceptandum, seu stipulandum pro alio; glos. recepta *in cap. si tibi absenti*, *verbo*, *habueris*, *de præbend. in* 6. Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 16. *num.* 4. & post alios Sanchez *d. lib.* 5. *disp.* 7. *num.* 4. idipsum probans *num.* 5. de fratre, vt pro alio fratre nequeat stipulari; vbi tamen probat, verius esse, posse matrem pro filio, & *num.* 6. patrem pro filio in multis casibus; etiam emancipato, vt probat *num.* 7. & tutorem pro popillo, vel curatorem pro minore, vt ibidem docet *num.* 8. sicut & potest filiusfamilias pro patre, seruns pro domino, monachus pro monasterio stipolari, §. *si quis alij*, *Instit. de inutil. stipulat.* non ita verò famulos pro hero, filius sui iuris pro patre, aot matre, discipulus pro magistro, vt tradit Sanchez *d. disp.* 7. *num.* 9 post Molin. *de contract. disp.* 264. §. *alij verò.* De ootario, licèt plerique velint, posse, quos refert Sanchez *ead. disp.* 7. *num.* 11. tamen verior est contraria, quam ibidem post alios plurimos tuetur. at pro causa pia quilibet stipulari potest, vt latè ex communiori resoluit *num.* 10. Id autem, qnod dictum est, posse qoosdam pro
239. aliis stipulari, operatur, vt † ipsis stipulantibus, noo possit donatio, vel promissio reuocari etiam ante absentis ratificationem, prout sentiunt præcit. DD. ac præ cæteris docet idem Sanchez *eadem disp.* 7. *num.* 13. *&* 12. post Molin. *d. disput.* 264. §. *iure etiam concessum est.* Sed hoc accipiendum est, vt locum habeat, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, vt, promitto tibi, me daturum Titio; secus si dirigatur in absentem, vt, promitto Titio; vti satis comprobat Sanchez *d. num.* 3. quicquid sit quoad hoc in tutore, & curatore, de quo ibi, in quo etiam id negant plerique ab eo laudari. quòd si verbis impersonalibus concepta sit promissio, vt, promitto, me daturum Titio; tunc verius est, valere stipulationem, nec etiam ante ratificationem reuocari posse promisionem, si stipulantis intersit; vt contra non paucos docet *ibidem* Sanchez, præcipuè ex *d. l. stipulatio ista*, §. *si stipuler*, *in fin. ff. de verb. oblig.* Præterea accipiendum hoc est in contractibus locratiuis; nam in onerosis, & respectiuis, ac vltro citróque obligatoriis omnino necessarius est consensus absentis, vt idemmet Sanchez satis ostendit *ead. disput.* 7. *num.* 11.
240. Ex his igitur colligere licet, † non esse locum commutationi ab alio, quàm disponente faciendæ, vbi dispositio non sit accepta ab eo, ad cuius fauorem facta est, per se, vel per alium in casibus, in quibus potest quis pro alio stipulari, iuxta supradicta: eum sit reuocabilis ab eo, qui disposuit. Nos autem in hoc tractatu agimus de commutatione vltimæ voluntatis, hoc est, dispositionis per se irreuocabilis; post huiusmodi verò acceptationem non poterit ea dispositio regulariter commutari sine consensu eius, cui per eam acceptationem ius quæsitum est, qood etiam constabit ex iis, quæ de necessitate consensus eius, qui in voluntate, de cuius commutatione agitur, interesse habet, latiùs trademus *cap.* 7. *quæst.* 4. *concl.* 4.

QVARTA CONCLVSIO. Vltima voluntas, seu dispositio tam causa mortis, quàm inter viuos, cui adiecta est conditio necessaria, † 241.
æquè commotari potest, ac si oulla conditio illi apposita fuisset. Probatur, quia conditio omnino extitura, seu necessaria adiecta testamento, vel alteri huiusmodi vltimæ voluntati, ab ea reiicitur, & dispositio ipsa pura remanet, vt colligitur ex *l. huiusmodi*, iuncta glos. *verbo*, *debitum iri*, *ff. quand. dies leg. ced.* & apertè constat ex *l. seruum meum*, §. *si in non faciendo*, *ff. de hered. instit.* vbi Vlpianus
I. C. † si in non faciendo, inquit, impossibilis 242.
conditio in institutionem heredis sit expressa, secundùm omnium sententiam heres erit perinde, ac si purè institutus esset: exemplum autem affert ibi glos. recepta verbo, *in non faciendo*, vt si digito cælum non tetigeris, §. *si impossibilis*, *Instit. de inutil. stipul. &* *l. impossibilis*, *ff. de verb. oblig.* vbi eadem glos. *verbo*, *non ascenderit*, loquens de ea conditione, si in cælum non ascenderit, quæ ibi in text. ponitur, & similis plane est præcedenti, vocat hanc conditionem necessariam, quod & facit *ibi* Cuiac. & Sanchez *d. lib.* 5. *de matrim. disput.* 2. *num.* 2. idem etiam colligi potest ex *l. quòd si ea*, *ff. de condict. indeb.* vbi idem Vlpianus ait, quòd, si ea conditione debetur, quæ omnino extitura est, solutum repeti non potest; qui quidem text. cùm potissimum accipiatur de debito ex stipulatione, vel contractu; inde etiam probatur altera pars conclusionis, quæ erat de vltima voluntate, seu dispositione inter viuos, de qua, quòd ab ea reiiciatur conditio oecessaria, & ipsa dispositio pura remaneat, text. magis expressus est *in l. preced.* quæ incipit, *nam & si, cùm moriar*, vbi ipsemet Vlpianus; nam & si, inquit, cùm moriar, dare promisero, & antea soluam, repetere me non posse, Celsus ait; quæ sententia vera est: & adhoc apertior *in l. si pupillus*, §. *qui sub conditione*, *ff. de nouat.* ibi, qui sub conditione stipulatur, quæ omnino extitura est, purè videtur stipulari. & *d. l. impossibilis*, ibi, si talis conditio inferatur stipulationi, si in cælum non ascendero; hæc vtilis, & præsens est. idémque habetur *in d.* §. *si impossibilis*, *in fin.* vbi Iustinian. Imper. At si ita stipuletur, ait, si digito cœlum non attigero, dare spondes? purè facta obligatio intelligitur; ideoque statim peti potest. Idqoe procedit etiamsi huic stipulationi, cui conditio necessaria fuit adiecta, sit quoque apposita dies; vt constat ex *l. in illa stipulatione*, *in fine*, *ff. de verb. oblig.* ibi, sed cum eo, qui ita promisit, si iotra Calendas digito cœlum non tetigerit, agi protinus potest, licèt aliàs, vbi conditioni validæ, quæ io facto promissoris consistit, adiectus est dies, non sufficiat conditionem impleri ante diem, sed dies ipse expectandus sit; ait enim Paulus I. C. etiam ex Sabini, & Proculi sententia, *eadem l. in initio*; in illa stipulatione, si Stichum Calendis noo dederis, decem dare spondes; mortuo homine ante Calen-

das agi non posse, verùm actori expectandum fore diem.

Limitatur verò hæc conclusio, vt non proce-
243 dat † in conditione omnino quidem extitura, seu necessaria, sed alternatiuè, vt, siue illud factum fuerit, siue non fuerit, illi do, lego; nam hujusmodi legatum ad heredem non transit, nisi alter casus viuo legatario extiterit; quoniam causa, ex qua debeatur, præcedere semper debet; nec quia certum est, alterutrum futurum, omnino debebitur: ita cauetur *in l. huiusmodi, ff. quand. dies leg. ced.* Quoad stipulationes verò, & contractus, id temperan-
244. dum est primò, † nisi contrahentes crederent eam conditionem esse contingentem, vt satis probat Sanchez *d. lib. 5. de matr. disp. 2. num. 3.* qui *num. 4.* idem docet quando conditio de se necessaria respectu nostri est incerta. & ad text. *in §. conditiones, Instit. de verb. oblig.* respondet, eum loqui in conditione de præterito, vel præsenti. Secundò, vbi illa conditio necessaria haberet diem incertum, & apponatur per modum præfinitionis temporis; vt, cùm Titius morietur, licèt etiam dictio, *si*, cùm morti apponitur, intelligatur per modum temporis; nisi dicatur, si est moriturus, aut aliàs constet, quòd omnino adiiciatur per modum conditionis; vt optimè explicat Sanchez *d. disp. 2. num. 5. & 6.* sicut etiam *num. 7.* rectè illud temperamentum ad prædictam regulam affert, ac satis etiam confirmat, vt non procedat in conditione necessaria per accidens, & ex suppositione, vt, si Antechristus nascetur; licèt ei contrarium magis placeat.

Qvinta conclvsio. Licèt vltima voluntas, seu dispositio causa mortis, cui adiecta sit
245. conditio impossibilis de facto, † æquè commutari possit, ac si ea conditio non sit apposita; secus tamen regulariter est in voluntate, seu dispositione inter viuos. Probatur tota hæc conclusio. nam conditio quidem impossibilis de facto per naturam à testamentis, cæterisque huiusmodi vltimis voluntatibus, matrimonio, & aliis dispositionibus fauorabilibus vitiatur, ac reiicitur, & pro non adiecta habetur, *l. 1. l. si quis ita, & l. si Titius, ff. de condit. instit. l. 3. ff. de condit. & demonstr. l. si post diem, §. idémque, ff. quand. dies leg. ced. & §. impossibilis, Instit. de hered. instit.* ac de matrimonio est text. *in cap. fin. de condit. apposit.* quod latiùs quoad matrimonium explicat Sanchez *d. lib. 5. disp. 3.* ferè per tot. & hoc procedit etiam in talibus conditionibus de præsenti, vel de præterito; prout quoad vltimas voluntates docet Sanchez *d. lib. 5. disput. 4. num. 3.* ex *l. si Maeuia, ff. de hered. instit.* vbi conditio, si filia testatoris viuet, casu, quo numquam habuit filiam, reiicitur à testamento tamquam impossibilis; & glos. *ibi verbo, viuent*, illum text. intelligit de præsenti, & Bart. de præterito; at verò text. ipse hoc vtrumque tempus comprehendit. Quoad matrimonium verò id latè tuetur Sanchez *eod. num. 3. & 4.* vbi contraria soluit, de quibus *num. 2.* Vitiat verò hæc conditio impossibilis per naturam vltimas voluntates, si reputetur possibilis; prout per text. *in l. seruo manumisso*, & *ibi* glos. *verbo, ex testamento, ff. de condit. instit.* & Couar. *4. decretal. 2. part. cap. 3. §. 2. num. 5.* tradit Sanchez *d. disput. 3. num. 8.* vbi etiam id latè probat de contractu matrimonij, & in testamentis, aliisque similibus vltimis voluntatibus, latè quoque probat Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 10. num. 7.* Alios verò contractus, ac stipulationes prædicta conditio impossibilis per naturam vitiat; *l. non solùm, ff. de action. & oblig. l. impossibilis, ff. de verb. oblig. & §. si impossibilis, Instit. de inutil. stipulat.* nisi vbi probabiliter contrahens putet eam esse possibilem, vt sentire videtur glos. *d. l. non solum, verbo, cogitatio*, dum vult, errorem hic non excusare, quando est in iure naturali; & colligitur ex text. ipso à contrario sensu, ibi, quia in ea re, quæ ex duorum, pluriúmve consensu agitur, omnium voluntas spectetur, quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio est, vt nihil agi existiment, apposita ea conditione, quam sciant esse impossibilem; vnde secus velle videtur I. C. si non sciant, esse impossibilem, seu putent esse possibilem. Cùm autem tam hæc *l. non solùm, ff. de act. & obligat.* quàm *d. l. impossibilis, ff. de de verb. oblig.* indistinctè loquatur de impossibili, nec distinguat per naturam, an solo facto, & ex accidenti, neque nos distinguemus, argum. *l. 3. ff. de offic. Præsid. & l. Imperator, ff. de postuland.* vnde omnino dicendum est, hoc etiam impossibile vitiare contractus, & stipulationes. Quòd si non omnino impossibilis conditio sit, sed valde difficilis, † tunc 246.
etiam vitiat testamentum, & cæteras huiusmodi vltimas voluntates, vt sentit glos. *in d. §. impossibilis, verbo, impossibilis conditio, Instit. de hered. instit.* per text. qui apertissimus est, *in l. cum heres, §. 1. ff. de statu lib.* ibi, aut si tam difficilem, immo penè impossibilem conditionem adiecerit, vt aliunde ei libertas obtingere non possit, velut, si heredi mille dedisset, &c. quia nec animus dandæ libertatis est; vbi glos. *in verb. danda, & d. §. impossibilis*, & alij relati à Sanchez *d. disp. 4. n. 12.* sentiunt idem in quauis conditione impossibili de facto. Sed ipse eum Cuiac. *d. §. 1. ad verbum, dedisset*, puto, non nisi verum esse de valde difficili, per eum text. qui solùm, vt vidimus, de hac loquitur; prout etiam *l. antepen. §. fin. & l. fin. in princ.* quas glos. *d. verbo, danda*, ad id allegat. quod & alij tenent, quos refert Sanchez *d. disp. 4. num. 13.* ac sequitur *num. 14.* Si autem conditio sit pro parte possibilis, pro parte impossibilis, reiicitur pro parte impossibili, pro parte verò possibili implenda est, *l. qui dotem, ff. de dot. præleg. & l. pen. ff. de condit. & demonst.* Bart. *l. 1. num. 10. ff. de condit. instit.* Sanchez *d. disput. 4. num. 5.* quibus adde text. *in l. multa testamento, §. si seruos*, & *ibi* Doct. *ff. de condit. & demonstrat.* Ea verò quoque conditio dicitur impossibilis ex accidenti, seu de facto, atque adeò reiicienda ex legatis, & matrimonio, quæ sine circuitu, & immediatè potuit esse vera, vt post Imol. *d. l. 1. numer. 8.* & alios explicat Sanchez *d. disp. 4. num. 18.* quamuis glos. ab aliis approbata *d. l. si Maeuia, verbo impossibile*, eum text. intelligat de impossibili per naturam.

Sexta conclvsio. Regulariter vltima quidem voluntas, seu dispositio causa mortis, cui adiecta est conditio impossibilis de iure, † æquè 247.
commutari potest, ac si non esset apposita illa conditio: secus verò est de dispositione inter viuos. Prior pars conclusionis probatur, quoniam huiusmodi conditiones impossibiles de iure, hoc est, continentes aliquid à iure prohibitum, reiiciuntur à legatis, institutionibus, & aliis similibus vltimis voluntatibus; vt constat ex *l. 1. l. conditiones, la 1. & la 2. ff. de condit. instit. l. si quis cum, ff. de condit. & demonst. §. impossibilis, Instit. de hered. instit. & §. fin. Instit. de legat.* cum simil. atque ex Bart. *d. l. 1. num. 5.* Molin. *tom. 1. de iust. & iur. disp. 206. concl. 2.* altero Molin. cum aliis *lib. 2. de primogen. cap. 12. num. 36.* Docet Sanchez *d. disput. 4. num. 7.* sentiúntque plerique per eum relati *d. lib. 5. disp. 5. num. 26.* & vtrobique idem quoque tradit de matrimonio inter cæteros post Adrian. Couar. & Lud. Lopez.

Quo

Quomodo autem huic regulæ quoad inſtitutionem, & ſimiles vltimas voluntates non aduerſetur text. *in l. filius, qui, ff. de condit. inſtit.* & alia iura per gloſ. allegata *in l. 1. verbo, vitiari, ff. eod. tit.* vide gloſ. & Doct. *d. l. 1.* Sanchez verò *d. diſput. 4. num. 8.* ex iiſdem autoribus id temperat primò, ſi conditio referatur ad ius præſens, ſecus ſi ad futurum, quia poteſt variari, & ſic conditio eſt poſſibilis; hoc intelligens in iure humano, aliàs in diuino, aut naturali, quod eſt inuariabile, & ſic conditio etiam in futurum collata ſemper eſt impoſſibilis. Tempera ſecundò, niſi dubium ſit, an ea conditio contra ius; prout in matrimonio poſt Adrian. tenet Sanchez *d. diſput. 4. num. 9.* atque adeò idem dicendum eſt de teſtamentis, & aliis huiuſmodi vltimis voluntatibus; cùm in vtriſque conditiones eandem vim habeant, vt probat idem Sanchez *d. lib. 5. diſput. 3. num. 7. verſ. quarto quia.* quod intelligendum eſt, niſi aliud in ſpecie ſtatutum in iure reperiatur quoad alterum eorum; aut in eorum altero ſit aliqua ſpecialis ratio. vnde, licèt indiſtinctè conditio transferens matrimonium poſt alterius mortem, ipſum vitiet, vt probat Sanchez *d. diſput. 4 num. 19.* etiamſi id tacitè fiat per conditionem negatiuam, vt, contraho tecum, ſi Capitolium non aſcenderis: tamen ſecus eſt in legatis, quæ collata in mortem legatarij valent, & ea tranſmittit ad ſuos heredes, *l. heres meus, in princ. ff. de condit. & demonſt. & l. ſi cùm heres, §. 1. ff. quand. dies legat. ced.* Sicut etiam collata in mortem heredis teſtatoris, quæ, ſi legatarius mortuo herede decedat, tranſmittit ad ſuos heredes, *d. l. heres meus, §. 1. & d. l. ſi cùm heres, in princ.* niſi aliàs eo tẽpore eſſet inutile legatum; vt de legato vſusfructus dicitur *in l. ſi poſt diem, §. 1.* iuncta gloſ. *ibi verbo, non ante, & l. 2. ac 3. ff. quand. dies leg. ced.* & in legato libertatis, *l. cùm heres, §. 1. ff. de ſtatu liber. & l. fin. in princ. ff. de manumiſſ. teſtam.* atque in ſpecie conditionis illius negatiuæ, ſi Capitolium non aſcenderit, vt acquiratur legatum, & hereditas relicta ſub tali conditione, ſtatim ac præſtiterit legatarius, vel heres Mutianam cautionem de reſtituenda re cum fructibus, niſi eam conditionem impleuerit, *l. cùm filius, §. qui Mutianam, ff. de leg. 5. l. Mutianam, & l. heres, §. qui poſt, cum ſeq. ff. de condit. & demonſt.* quæ conditio in libertate legata eum ſenſum habet, ſi, cùm primùm potuit, non aſcendit, *l. libertas, la 1. §. 1. ff. de manumiſſ. teſtam.* Poſterior pars concluſionis probatur, quoniam ſtipulationes, & cæteri contractus vitiantur à conditione impoſſibili de iure, vt probatur tum ex *d. l. non ſolum, ff. de actio. & oblig. & l. impoſſibilis, ff. de verb. oblig.* dum abſolutè volunt conditionem impoſſibilem contractus, ac ſtipulationes vitiare. tum ex *l. contra iuris ciuilis, ff. de pact. & l. conuenire, §. 1. ff. de pact. dotal.* tum ex *l. continuus, §. cùm quis, ff. de verb. oblig.* ibi; vbi omnino cõditio iure impleri non poteſt, &, ſi velit, facere ei non liceat, nullius momenti fore ſtipulationem, perinde ac ſi ea conditio, quæ natura impoſſibilis eſt, inſerta eſſet: nec ad rem pertinet, quòd ius mutari poteſt, & id, quod nunc impoſſibile eſt, poſtea poſſibile fieri; non enim ſecundùm futuri temporis ius, ſed ſecundùm præſentis æſtimari debet ſtipulatio. ex quibus poſterioribus verbis illud quoque habetur, quòd, licèt per diſpenſationem Principis, aut aliàs illa conditio poſſit deſinere eſſe impoſſibilis, ſeu fieri poſſibilis de iure; adhuc illa diſpoſitio vitiatur ab huiuſmodi conditione, ad quod etiam facit text. *in §. 2. Inſtit. de inutil. ſtipul. l. ſi ſtipulor, §. 5. & l. inter ſtipulantem, §. ſacram, ff. de verb. oblig.* cum aliis, quibus Sanchez *d. lib. 5. de matrim. diſput. 5. num. 26.* probabilius eſſe docet, promiſſionem matrimonij de ducendo conſanguineam, & conditionem adiectam maioratui, vel legato pariter de ducendo conſanguineam, tacita (hoc eſt, non adiecta) conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, non valere. Hinc verò dubitari oppor- 248.
tune poteſt, † an, ſi diſponens contra ius adiiciat illam conditionem expreſſam, ſi Princeps diſpenſauerit, ſuſtineatur, ſecuta legitima diſpenſatione. Ad quod breuiter reſpondeo primò, certum eſſe, quòd, ſi in eo impedimento non ſolet Princeps diſpenſare, conditio habetur pro impoſſibili, & contractus eſt nullus, vt docet Sanchez *d. diſp. 5. num. 2.* ex adductis per ipſum *num. 12.* & præcipuè quoniam quod à voluntate Principis pendet, reputatur impoſſibile, quando Princeps id concedere non ſolet, *l. apud Iulianum*, quæ eſt 40. *§. conſtat.* in aliis hæc lex incipit, *Africanus*, in aliis, *idem Iulianus*, in aliis hic §. ponitur poſt l. 41. *ff. de legat. 1.* ibi; quoniam commercium eorum, niſi iuſſu Principis, non eſt, cùm diſtrahi non ſoleant; vbi plerique hoc notant, & alij relati per Sanchez *d. diſput. 5. num. 5.* & probati *d. num. 12. num.* autem 3. illud ipſum certum ſecundò eſſe docet, quando Princeps ſolitus eſt diſpenſare in eo impedimento ex legitima cauſa, qua tamen carent contrahentes, licèt tali promiſſioni eſſet adiectum iuramentum, quia iuramentum illud eſſet contra bonos mores, atque adeò non obligationem, *cap. non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6.* eſſétque vinculum iniquitatis, contra *cap. quanto, de iureiur. & num. 4.* Docet tertiò certum eſſe, obligare contractum illum quando obtenta diſpenſatione ratificatur etiam tacitè prior conſenſus. Quartò, licèt probabile ſit, contractum à iure prohibitum non ſuſtineri per eam conditionem expreſsè adiectam, ſi Princeps diſpenſauerit, quamuis ſoleat diſpenſare; per ea, quæ allegat Sanchez *d. diſp. 5. n. 5.* quod idem tradit *num.* 30. de impedimento matrimonij impediente tantùm; & *num.* 31. de eo impedimento, quod eſt diſpenſabile per Epiſcopum. tamen probabilius eſt, contractum illum ſuſtineri, vbi Princeps ſoleat diſpenſare; aliàs ſecus: ita, vt in primo caſu neutri liceat ſiue ante, ſiue poſt obtentam diſpenſationẽ à promiſſione reſilire; vt ſatis conſtat ex iis, quæ idemmet latiùs adducit hoc ipſum in promiſſione matrimonij probabilius aſſerens, *d. diſp. 5. num. 12. & 13.* ad hoc multa adducens vſque ad *num.* 18 & *num.* 22. *cum duobus ſeq. num.* autem 19. hinc infert poſt alios, valere conditionem legato, vel maioratui adiectam, vt legatarius, vel in maioratu ſuccedens, ducat conſanguineam, præmiſſa Pontificis diſpenſatione, quia ea conditio non reputatur impoſſibilis; neque obſtare *l. ſi ſtipuler, in fine principij*, vel potiùs *l. ſi ſtipulor, §. 1. in fin.* vbi ſi ſtipulor ſororem adoptiuam me ducturum, non valet ſtipulatio, licèt poſſit deinde non eſſe ampliùs adoptiua; quia tempore ſtipulationis eſt contra leges: nam loquitur, inquit, dum non exprimitur conditio, ſi Princeps diſpenſauerit, vel, ſi exprimatur, eſt tale impedimentum, in quo non eſt ſolitus diſpenſare. & *num.* 21. tradit poſt alios, incumbere legatario, vel maioratus ſucceſſori grauato ad contrahendum cum conſanguinea, ſi Pontifex diſpenſauerit, impetrare diſpenſationem; quod idem *num.* 36. docet de promittente ducere conſanguineam: ſubdens *num.* 37. id faciendum eſſe communibus expenſis; cùm negotium commune ſit. Retento autem prædicto themate, & caſu, in quo adſit ea conditio, ſi Princeps diſpenſauerit; ſi quæras,

an adueniente dispensatione requiratur nouus con-
249. sensus; breuiter respondeo, quòd, † licèt probabilis sit opinio affirmatiua, ex adductis à Sanchez *d. lib. 5. disput.* 8. *num.* 9. probabilius tamen est negatiua, ex iis, quibus idem Sanchez *num.* 10. *&* 11. id tuetur in matrimonio. Quòd si petas, an promittens aliquid sub conditione, si Princeps dispensauerit, si is resiliat, vel sequens opinionem probabilem, de qua paulo antè, vel alia iusta de causa, teneatur alteri ad expensas; breuiter dico, quòd licèt probabilis sit opinio affirmatiua, prout etiam probabilem in promissione matrimonij putat Sanchez *d. disp.* 5. *num.* 32. tamen probabilior est negatiua, ex adductis in eadem promissione à Sanchez *num.* 33. eam temperans *num.* 34. nisi ille dolosè contraxerit animo resiliendi, vel iniustè resiliat.

Quod autem diximus de conditione impossibili de iure humano positiuo, vt reiiciatur à testamentis, & aliis similibus vltimis voluntatibus, ac vitie-
250. tur, vitiet verò contractus, & stipulationes, † multo magis dicendum est de conditionibus turpibus, & contra bonos mores, quæ potiùs videntur aduersari iuri diuino, & naturali: quare id vtrumque probari potest ex iuribus superiùs adductis. Sed adhuc in specie de turpibus, est text. *in l. non dubitamus, ff. de condit. & demonstr.* vbi Martianus I.C. *Non dubitamus*, inquit, *quin turpes conditiones remittendæ sint.* quæ lex, licèt non distinguat de contractibus, vel testamentis, aut aliis huiusmodi vltimis voluntatibus: tamen communiter ibi Doct. eum textum non de illis, sed de his intelligunt, prout etiam de iis loquitur text. *in l. filius, qui, ff. de condit. instit.* ex qua illud quoque habetur, ab iisdem reiici eas conditiones, quæ contra bonos mores sunt: quod & constat ex *l. conditiones, la 1. & la 2. ff. eod. tit.* & ex *l. reprehendenda, C. de instit. & substit.* ac de derisoriis conditionibus idem habetur *in d. l. conditiones, la 2.* vbi glos. *in verbo, derisoria*, ad id quoque affert text. *in l. sciendum. & l. facta, §. si danda, in fin. ff. ad Trebell & l. quidam. ff. de condit. instit.*

Quòd autem à stipulationibus non reiiciantur conditiones turpes, & contra bonos mores, sed eas vitient, sicut & contractus, excepto matrimonio, satis colligitur ex *cap. fin. de condit. apposit.* vbi dicitur, quòd hæ conditiones reiiciantur fauore contractus matrimonij, vnde secus de aliis contractibus: & apertiùs ex *§. quod turpi, Instit. de inutil. stipulat.* & *ibi* glos. *verbo, promissum est, & verbo, non valet*; vbi etiam affert rationem, quia conditiones turpes impossibiles à iure præsumuntur, *d. l. filius, ad fin. ff. de condit. instit.* & eas quoque esse de iure impossibiles, adnotauit Sanchez *d. lib. 5. de matrim. disput.* 15. *num.* 7. atque adeò eodem modo de illis philosophandum, ac de impossibilibus.

Septima conclusio. Quælibet vltima voluntas, seu dispositio, siue causa mortis, siue
251. inter viuos, † regulariter commutari potest, non obstante falsitate demonstrationis, vel causæ, quæ illi dispositioni fuerit adiecta. Probatur hæc conclusio; quia falsa demonstratio, vel causa non vitiat dispositionem, sed ab ea reiicitur, ac vitiatur. De falsa demonstratione patet ex *l. demonstratio falsa, in princ. & §. 1. ac l. falsa demonstratio, in princ. ff. de condit. & demonst.* De falsa causa ex *d. l. demonstratio falsa, §. quod autem, & l. cum tale, §. falsam causam. ff. eod. tit.* cum aliis de vtraque per nos adducendis infrà *cap. 6. quæst. 3. concl. 6. & quæst. 5.* ferè per totam, ac præsertim *concl. 3. & 4.* vbi etiam opportunas ad id declarationes afferemus, quæ huic quoque conclus. deseruire possunt. Ex quibus præcipua illa limitatio est, quam *d. quæst. 3. conclus. 6. & cit. quæst. 5. concl. 3. & 4.* afferemus; vt, si causa, vel demonstratio apponatur per modum conditionis, tunc iudicandum sit de illis, sicut de conditionibus, prout etiam in contractu matrimonij tradit post alios Sanchez *d. lib. 5. disp. 19. n. 3.* subdens post Sot. & Lopez, quòd, quando demonstratio, vel causa adiicitur per verbum futuri temporis, vt, contraho tecum, qui dabis, vel quia dabis tot, dubium esse sensum; aut enim referunt conditionem, & tunc faciunt sensum, si dederis, & important conditionem; vnde, si honesta est, suspendet; si turpis, aut impossibilis, reiicitur; si contraria substantiæ matrimonij, illud vitiabit, iuxta latè per eum tradita *disp. 4. num. 19. & disput. 9. cum quinque seqq.* aut tantùm important credulitatem contrahentis; & tunc manebunt intra limites demonstrationis, aut causæ; quare nec suspendent nec vitiabunt dispositioné illam. Verùm ad dignoscendum, quando aliquid adiectum sit demonstratiuè, aut conditionaliter, seu taxatiuè; aliquas coniecturas, ac præsumptiones nos afferemus *d. quæst. 3. concl. 6.* Plura verò si quis cupiat de conditionibus, aut demonstrationibus, præter citat. Doct. consulere poterit Mascard. *de probat.* & Card. Tusch. *in suis concl. verbo, conditio, & verbo, demonstratio*, ac Didac. à Spin. *in specul. testam. glos. 4 princ. per tot.*

Octava & postrema conclusio. Com-
mutari potest † dispositio, seu voluntas vltima, cui 252.
adiectus est modus possibilis, & honestus, siue etiam impossibilis & turpis, vel contrarius substantiæ dispositionis, quando apponitur ex interuallo, seu in diuersa oratione: secus quando eodem contextu, & in eadem oratione. Modus enim, siquidem sit contrarius substantię dispositionis, & apponatur eodem contextu, ipsam vitiat: secus, si in diuersa oratione, perinde ac talis conditio. ita in contractu matrimonij, per text. *in l. per seruum, §. 1. cum l. seq. ff. de vs. & habit.* probat Sanchez *d. lib. 5. disput. 19. num. 5.* iuncta *disput. 9.* & aliquot seqq. si verò modus sit impossibilis, aut turpis, reiicitur eadem ratione à matrimonio, aliáve fauorabili dispositione, qua ab ea reiicitur conditio. ab aliis verò contractibus indistinctè reiicitur, vt docet Sanchez *d. disput. 19. num. 7.* præcipuè ex Molin. *de iust. & iur. com. 1. disp. 208. §. modus impossibilis*, & altero Molin. *lib. 2. de primogen. seu maioratib. Hispan. cap. 12. num. 42.* alios allegante, & de communi attestante, quòd in contractibus præter matrimonium, in quibus conditio impossibilis vitiat, modus impossibilis non vitiat, sed reiicitur, ac si appositus non esset. Quòd si modus sit necessarius, habetur statim pro impleto, ac proinde reiicitur; prout post alios docet Sanchez *d. disput. 19. num. 8.* & colligi potest ex iis, quæ post eum *disp. 2.* adduximus de conditione vbi suprà *præmiss. 4. & concl. quarta.*

Modus denique honestus, & possibilis, hoc est, contingens, non suspendit dispositionem; sed statim ea est valida; vt in contractibus, seu quasi, constat ex *l. 1. 2. & fin. C. de donat. quæ sub mod. l. cùm ab eo, ff de contrah. empt.* in legatis, ex *l. quibus diebus, §. fin. l. Titio centum, in princ. & l. eas causas, ff. de cond. & demonst.* ita tamen, vt in his præstetur cautio de modo implendo, vt in tribus iuribus mox cit. nisi tamen modus apponatur solùm in gratiam legatarij, vt *in d. l. Titio centum, in princip.* & *ibi* glos. Bart. & cæteri. atque item secus in contractibus, vt in iuribus per glos. allegatis *d. §. fin. verbo, satis dedissent.* in his enim duobus casibus non requiritur satisdatio, seu cautio prædicta. An autem in dubio, præsertim in testamentis, & aliis similibus vltimis voluntatibus

potiùs

potiùs præsumendus sit modus, quàm conditio; videndus Mantic. *d. tract. de coniect. vlt. volunt. lib.* 10. *tit.* 5. *num.* 12. *vsque ad* 17. Peregr. *tract. de fideic. artic.* 11. *ex num.* 113. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 175. *per tot.* Et hæc de præsenti quæstione dicta sint satis.

Posset autem hoc loco formari etiam quæstio de vltima voluntate per vim, aut metum extorta, an nimirum ea possit, vel debeat commutari. verùm eius resolutio partim peti potest ex iis, quæ hac in re dicemus *inf. cap.* 6. *quæst.* 2. *concl.* 4. *circa med.* partim ex iis, quæ latè de vi, & metu inter recentiores tradunt Sfort. Odd. *in tract. de restit. in integr. quæst.* 7. *art.* 9. Mascard. *tract. de probat. concl.* 1055. *cum duabus seqq.* Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 135. & 136. necnon *tract. de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 126. *cum sequenti,* & Sanchez *lib.* 4. *de matrim. ferè per tot. & lib.* 3. *sive sum. cap.* 11. *ac lib.* 4. *cap.* 3. *per tot. & cap.* 40. *num.* 30. & 31. Nos verò ad alia transeamus.

CAPVT V.

Quinam poßint vltimas voluntates commutare.

SVMMÆ RERVM.

1. *Persona alia priuata, alia publica.*
2. *Persona Ecclesiastica citra Romanum Pontificem iurisdictionem aliquam habentes, quænã sint.*
3. *Personarum priuatarum, de quibus quæri potest, an commutare valeant vltimas voluntates, quatuor genera sunt.*
4. *Disponens de rebus suis causa mortis regulariter commutare potest suam vltimam voluntatem sine superioris auctoritate.*
5. *Testamentum, & cæteræ huiusmodi vltimæ voluntates reuocari, ac mutari possunt vsque ad vitæ exitum.*
6. *Legatum quatuor modis transferri potest.*
7. *Testamentum habens clausulam derogatoriam, vel iuratam, an, & quando licitè, aut validè reuocari, vel mutari possit. & an valeat pœna iurata apposita testamento in casu reuocationis; & quid requiratur, vt testamentum reuocari non possit; num.* 8.
9. *Vltima voluntas, secuta traditione non ad eius executionem, sed simpliciter, vel ex interuallo, ampliùs reuocari non potest.*
10. *Nouitius ante professionem quandocunque testari potest de suis bonis.*
11. *Decretum Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de regular. non comprehendit testamentum, aut aliam similem vltimam voluntatem.*
12. *Testamentum Nouitij non rumpitur, aut annullatur per professionem, siue cogitauerit de ingressu, siue non.*
13. *Testamentum conditum ante professionem non potest religiosus postea reuocare, aut mutare, declarare tamen potest; num.* 14.
15. *Fundator reseruans cum Ordinarij consensu ius patronatus extraneo etiam nihil conferenti, non potest hanc suam voluntatem reuocare.*
16. *Dispositio inter viuos, quæ non nisi morte confirmatur, vt donatio inter coniuges, potest à disponente mutari vsque ad mortem; & n. seq.*
17. *Reditum ad ius commune, & primæuam rei naturam facilè admittitur, & excusat à solemnitatibus alioquin necessariis.*
18. *Dispositio inter viuos, quæ non nisi morte confirmatur, si iurata sit, non nisi aliquando potest propria auctoritate commutari.*
19. *Dispositio inter viuos etiam iurata potest à disponente priuata auctoritate commutari in euidenter melius: & duob. num. seq. & num.* 25.
20. *Argumentum à rubro ad nigrum validum est. & à commutatione voti ad commutationem iuramenti; num.* 23. *& seq.*
21. *Vouens, aut iurans rem illicitam, potest propria auctoritate illam in rem licitam commutare.*
22. *Dispositio iurata concernens honorem Dei non commutatur auctoritate propria in id, quod non est euidenter melius; & quando potest, quod iuratum est, impleri; & duob. n. seqq.*
23. *Dispensare in iuramentis Deo factis ij soli, & omnes possunt, qui possunt in votis.*
24. *Dispositio iurata, si est impeditiua maioris boni, potest propria auctoritate commutari; & ibi intellectus cap. commissum, de sponsal. & cap. licèt, de regul.*
25. *Dispositio iurata in honorem Dei commutari secundùm aliquos potest auctoritate propria in euidenter melius, licèt vtrumque seruari possit: idque valde probabile est.*
26. *Iurans seruire vni hospitali, an possit seruire alteri magis religioso, & populoso.*
27. *Dispositio iurata ad priuatam vtilitatem commutari non potest priuata auctoritate; immo nec cum superioris citra Principem auctoritate, sine consensu, aut culpa eius, ad cuius vtilitatem facta est, aut iusta causa. quid in Principe; num.* 28.
29. *Debitor non potest aliam rem etiam meliorem soluere inuito creditore. quod tamen fallit in multis casibus, remissiuè; num.* 30. *&* 32.
31. *Vouens aliquid in honorem Dei potest citra superioris auctoritatem in euidenter melius commutare votum suum.*
32. *Deo cur faciliùs, quam homini vnum pro alio solui possit, si melius sit.*
33. *Votum potest commutari priuata auctoritate in euidenter melius, licèt vtrumque impleri possit.*
34. *Circumstantia voti facit esse maius bonum, quod aliàs esset minus; hæc tamen honestas transfertur in materiam, in quam fit commutatio.*
35. *Votum in honorem Dei emissum commutari potest priuata auctoritate in rem euidenter meliorem, licèt illud cederet in vtilitatem tertij, dummodo specialem promissionem ad hominem ab eo acceptatam non includeret.*
36. *Votum commutari nequit sine superioris auctoritate in rem, de qua dubitari an melior sit, aliquo modo potest; aut si certò constet eam esse æqualem. & quid, si euidens sit æqualitas materiæ, probabilis verò maior eius bonitas; num.* 37.
38. *Votum priuata auctoritate quando posit in rem euidenter æqualem commutari.*
39. *Causa specialis an requiratur in commutatione voti, quæ facienda est priuata auctoritate.*
40. *Heres, aliáve persona per disponentem grauata ad aliquid faciendum pro executione suæ vltimæ voluntatis, regulariter illam commutare non potest; & num.* 42 *cum seq.*
41. *Heres repræsentat personam defuncti, & vna persona*

sona cum eo consentit; & heres heredis est heres testatoris; ac potest plerumque eius voluntatem declarare.

42. *Heres tenetur approbare factum defuncti, nec semper potest eius voluntatem declarare, ac regulariter nequit illam immutare.*

43. *Institutus in re certa non est propriè heres defuncti, neque eius personam repraesentat.*

44. *Successor singularis per dispositionem inter vivos non potest eam immutare, aut etiam solum declarare.*

45. *Heres, aliúsve successor commutare potest ultimam voluntatem non piam defuncti cum solo consensu eius, ad cuius fauorem illa emanauit. item in casu l. ex pollicitatione, iuncta l. si quis sui, ff. de pollicit. & in casu §. si autem heres, vel potiùs; si autem legatum, auth. de Eccles. tit. numer. 46. item cùm habuit à disponente specialem ad id facultatem; numer. 47. & cùm relictum eo ipso reuerti debet ad heredem; num. 48. & quoties deficit legatum pium, non relictum contemplatione personæ, num. 49. ac denique vbi heres institutus sit sub conditione eo ipso reiicienda; num. 50. & seq.*

51. *Conditio impossibilis adiecta grauato vitiat dispositionem causa mortis; adiecta autem honorato vitiatur: quæ tamen distinctio fortè procedit solùm in conclusione impossibili per naturam.*

52. *Conditio de sepeliendo cadauere cum vestibus qualis sit, & quomodo intelligenda.*

53. *Executores deputati a testatore ad executionem suæ vltimæ voluntatis regulariter illam commutare non possunt; licèt valeant eam, si ambigua sit, declarare etiam irrequisito herede; non autem declarationem exequi; & num. seq.*

54. *Executor an possit in executione præuenire tempus à testatore præscriptum; & num. 57.*

55. *Relictum pro virginibus, vel puellis maritandis non potest ab executore dari virgini intranti Monasterium, aut puellæ nondum nubili; vel conuerti in alium vsum pium per ipsum, aut etiam per Episcopum.*

56. *Legatum pro puellis maritandis quando ex vi comprehensiua, vel extensiua contineat nondum nubiles, vel iam nuptas siue temporaliter, siue spiritualiter, vel viduas nupturas; remissiuè.*

58. *Executor potest cum Episcopo commutare vltimam voluntatem piam defuncti, quæ aliàs mitti executioni non potest; & num 64.*

59. *Executor testamentarius commutare potest vltimam voluntatem defuncti, si ad id ab eo specialem facultatem habeat; & duob. numer. seqq. idem, si deputatus sit cum libera; n. 60.*

61. *Captatoria voluntas quæ sit, & quando reprobetur à iure.*

62. *Sapiens, ad cuius dictamen voluit testator extendi testamentum suum, quid possit adiicere.*

63. *Aduocati, quæ consuluit testator in condendo testamento, illud possunt interpretari.*

64. *Executor testamenti potest cum Episcopo commutare pia legata vbi ea implere nequeant, vel non modo præscripto à testatore, & in aliis casibus in quibus Episcopus id posset, ac deberet cum herede, nullo dato executore.*

65. *Executores testamentarij sunt loco heredis quoad executionem vltimæ voluntatis.*

66. *Vltima voluntas commutari potest ab eo, ad cuius fauorem emanauit, vel certè commutationi consentire is poterit; & tribus num. seqq.*

67. *Fauori suo potest quis renuntiare: quod tamen fallit in plerisque casibus, remissiuè.*

68. *Creditore consentiente potest vnum pro alio solui.*

69. *Dispositio etiam iurata commutari potest ab eo, ad cuius fauorem facta est, vel de eius consensu; vbi, quòd iuramenti homini præstitò obligatio cessat per eius remissionem, quæ propriè non est relaxatio, neque irritatio iuramenti.*

70. *Iuramentum præstitum principaliter in Dei honorem remitti potest à parte, in cuius fauorem æquè principaliter cedit res promissa; secus si non æquè principaliter.*

71. *Dispositio etiam non iurata commutari, seu remitti non potest ab iis, qui liberè de rebus suis nequeunt disponere, vt minoribus, Ecclesiis, & piis locis, sine debitis solemnitatibus.*

72. *Dispositioni in fauorem publicum inductæ renuntiari priuatorum pacto non potest.*

73. *Ludo amissum si non recuperet victus, aut eius heres, procurator ipsius, pater, aut defensor, vel certè procurator Cæsaris recuperare poterit, & in opus publicum conuertere debebit; & num. 128.*

POSTQVAM egimus in præcedenti cap. de obiecto, & materia, circa quam vltimæ voluntates, & earum commutationes versantur: videamus nunc in præsenti cap. de personis, quæ possint huiusmodi commutationes exercere.
Et quia persona, quod ad hanc rem attinet, † vel 1.
potest esse priuata, vel publica, arg. *l. publicum, ff. de pact. l. 1. §. huius studij, ff. de inst. & iur. §. huius studij, Instit. eod. tit. cap. ius publicum, dist. 1. & cap. si diligenti, de for. compet.* cum suis concord. & hæc vel Ecclesiastica, vel sæcularis, iuxta duas potestates, & iurisdictiones, quæ sunt in Ecclesia, *cap. duo sunt quippe, 96. dist. cap. Ecclesia sancta Maria, de constit. Extrauag. vnam sanctam, de maior. & obed.* inter commun. cum simil. De facultate, quam habet persona priuata commutandi vltimas voluntates, agemus *quæst.* 1. de ea, quæ competit Principi sæculari supremo, vel inferiori, & eius magistratibus, *quæst.* 2. & 3. de ea denique, quam Papa habet, & cæteræ personæ Ecclesiasticæ aliquam iurisdictionẽ obtinentes, in reliquis huius cap. quæst. nobis erit differendum. Hæ verò personæ Ecclesiasticæ citra Romanum Pontificem iurisdictionem
aliquam habentes † sunt Concilium generale, Cœ- 2.
tus Cardinalium Sede Apostolica vacante, Legati eiusdem Sedis, sacra Pœnitentiaria, Concilium Prouinciale, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & iurisdictionem quasi Episcopalem obtinentes, nimirum Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, & Diaconalibus, Capitulum Sede Episcopali vacante, Prælati nonnulli sæculares, & Episcoporum, Cardinalium, Capituli Prælatorúmque prædictorum Vicarij generales, ac denique nonnulli Prælati regulares. de quibus omnibus & singulis, in prædictis reliquis huius cap. quæstionibus agemus.

QVÆRO igitur PRIMO; an priuata persona possit aliquam vltimam voluntatem propria auctoritate commutare?

3. Quatuor † personarum priuatarum genera con-
siderari circa quæst. propositam meo iudicio pos-
sunt, nimirum vel is, qui disposuit, & auctor est
ipsius vltimæ voluntatis, siue inter viuos, siue cau-
sa mortis: vel eius heres, aut legatarius successor,
grauatus ad aliquid ex voluntate disponentis præ-
standum, vel executor deputatus à disponente in
testamento, aut alia vltima voluntate; vel deni-
que persona honorata in dispositione, aliáve, ad cu-
ius fauorem facta est dispositio. De singulis ergo
hisce generibus personarum opportunis conclusio-
nibus agendum erit, an, & quando aliqua ex prædi-
ctis personis citra superioris auctoritatem, & con-
sensum vltimam voluntatem commutare possit.

Prima conclusio. Is, qui de rebus
4 suis disposuit causa mortis, † regulariter potest com-
mutare suam vltimam voluntatem sine superioris
5. auctoritate. Probatur; quia † testamentum, & cæte-
ræ huiusmodi vltimæ voluntates reuocari, & mu-
tari possunt vsque ad vitæ exitum, *l. cùm hic status, §.
ait oratio, ff. de donat. int. vir. & vxor. l. 4. qua inci-
pit, quòd si iterum, ff. de adimen. legat. & cap. cùm
Martha, de celebr. Miss.* cum simil. & in translatione
legati, quæ est quædam commutatio, optimus text.
est *in l. sicut adimi, & l. translatio, ff. de adim. vel trans-*
6. *fer. legat.* vbi etiam habetur, † quatuor modis fieri
translationem legati, nimirum aut à persona in per-
sonam; aut ab eo, qui dare iussus est, transfertur, vt
alius det; aut cùm res pro re datur, aut quod purè
datum est, transfertur sub conditione.

7. Limitatur autem hæc conclusio primò, † vbi te-
stator iurasset non reuocare testamẽtum. licèt enim
nequeat testator ipse sibi legem imponere, à qua
non liceat recedere, vt ex *l. si quis in principio testa-
menti, ff. de legat. 3.* & *ibi* Bart. & aliis tradit Mantic.
de coniect. vltim. volunt. lib. 12. tit. 1. n. 1. ad quod etiam
est text. *in l. Diui, § licèt, ff. de iur. codicill.* & alia, quæ
adducit idẽ Mant. *d. lib. 12. tit. 8.* vbi latè tradit, quo-
modo testamentum præcedens habens clausulam
derogatoriam posterioris reuocetur per ipsum po-
sterius testamentum, de quo etiam fusiùs Didac. à
Spin. *in specul. testam. glos. 30. princ. à num. 78. vsque ad*
47. & adhuc latiùs Couar. *in rubr. de testam. 2. part. n.
19. & 20.* & Iul. Clar. *lib. 3. recept. sent. § testamentum,
quæst. 99.* & Michaël Crass. *tract. de success. § testamen-
tum, quæst. 89.* Molin. *de Hispan. primog. lib. 4. cap. 2. nu-
mer. 2.* & alter Molin. *de iust. & iur. tom. 1. disp. 153.*
Tamen, si in priori testamento testator iurauit il-
lud non reuocare, aut mutare; valet quidem poste-
rius testamentum, quoniam adimere sibi liberam
facultatem testandi est contra bonos mores, vt per
text. *in l. stipulatio hoc modo concepta,* & *ibi* Doct. *ff. de
verb. oblig.* docet Mantic. *d. tit. 8. num. 7.* neque est ob-
ligatorium contra bonos mores præstitum iura-
mentum, *cap. non est obligatorium, de reg. iur. in 6.* cum
simil. Verùm tunc reuocans, aut mutans testamen-
tum, aliamve similem vltimam voluntatem, periu-
rium incurrit, licèt valeat reuocatio; vt post Ioan.
Andr. *in cap. quod semel, de reg. iur. in 6.* Anchar. *in
cap. sicut, de spons.* Boër. *decis. 204. num. 17.* glos. *in cap.
vltima voluntas, 13. quæst. 2.* & alios, tenet Gabr. *com-
mun. concl. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 1. num. 8.* Couar. *d.
2. part. rubr. de testam. num. 15. vers. tertia igitur opinio,*
Iul. Clar. *d. § testamentum, quæst. 94. num. 3. & 4.* Crass.
d. § testamentum, quæst. 87. num. 1. & 2. & ex his duo-
bus posterior hanc receptiorem sententiam esse te-
statur, prior verò communem ex Alex. *cons. 18. num.
2. lib. 2.* & propterea reuocare volentem debere pe-
tere absolutionem à iuramento. Hanc eandem sen-
tentiam quoad vtramque partem plurimis relatis ex
communi tradit Masc. *tract. de probat. concl. 1283. n. 8.
9. 10. & 11.* & Ioan. Gutierez *tract. de iuram. confirm.
part. 1. cap. 1. n. 2.* iuncto *n. 5.* quoad secundam partem
eam post alios tenet, & pluribus confirmat Molin.
iun. *tom. 1. de iust. & iur. disp. 151. col. 2. 3. & 4.* pro qua
etiam sunt fundamenta allata à Spin. *d. glos. 30. n. 54.*
cum pluribus seqq. qui tamen contrarium tenet *n.*
84. cum sequent. pro quo sunt fundamenta rela[ta]
per Molin. *d. col. 2.* qui contrarium probare nititur
quoad primam partem *col. 7. & 8.* ex eadem autem
col. 6. Couar. *d. p. 2. num. 16.* Gutier. *d. cap. 1. n. 3.* ha-
bes, † an valeat pœna iurata apposita in testamen- 8.
to in casu reuocationis; & an incurratur periurium,
si non soluatur. Ex eodem verò Gutier. *num. 7. 8. 9.
& 10.* colligitur, quid in hac specie requiratur ad
hoc, vt primum testamentum, maximè iuratum, per
secundum reuocetur; & an detur cautela, per quam
prius testimoniũ reuocari non possit: de quo etiam
latè Mascard. suprà ex *num. 11.* Seraphio *tract. de pri-
uil. iuram. priuil. 75. ex num. 54.* Limitatur secundò,
quòd, † si in testamento aliave simili vltima volun- 9.
tate secuta sit traditio, non tamen ad illius execu-
tionem, sed simpliciter, vel ex interuallo; tunc illa
vltima voluntas reuocari non poterit, vt pluribus
relatis ex communi tradit Luduuic. Molin. *tract. de
Hispan. primogen. lib. 4. cap. 2. num. 19. & 20.* quod
sequitur alter Molin. *de iust. & iur. disput. 287. num.
1. vsque ad 12. & disput. 584. num. 14.* communem
quoque asserit, eam sequens, Michaël Crass. *d. tract.
de success. § legatum, quæst. 3.* Limitatur tertiò, quòd,
licèt † Nouitius siue ante, siue post susceptum ha- 10.
bitum Religionis approbatæ quandocumque an-
te professionem testari de suis bonis possit, *auth. nunc
autem, C. de Episc. & Cler.* cum aliis, quibus hoc ipsum
ex communi tradit Molin. iun. *de iust. & iur. tom. 1.
tract. 2. disp. 139. col. 4. vers. his ita constitutis,* & Molin.
sen. *lib. 2. de primog. Hisp. cap. 9. n. 39. & 52.* ita, vt † 11.
quoad testamentum, & aliam similem vltimam vo-
luntatem, locum non habeat dispositio Conc. Trid.
sess. 25. cap. 16. de regul. ne vlla renuntiatio, aut obli-
gatio fiat ab ingresso, vel ingredi volente Religio-
nem, nisi infra duos menses proximos ante profes-
sionem; vt idem Molin. iun. docet *d. disp. 139. col. 6.
vers. ambiget fortasse,* & fertur declarasse sacra Con-
gregatio Card. interpretum Conc. Trid. & tale testa-
mentum † non rumpatur, aut annulletur per pro- 12.
fessionem non modò quando testator cogitauit de
ingressu, vt ex communi pluribus relatis tradunt
Molin. iun. *d. disp. 139. col. 8. vers. dubitant Doctores,
iuncto vers. in priori euentu,* & Didac. à Spin. *in specul.
testam. 6. part.* glos. *rubr. num. 3.* verùm etiam, si de in-
gressu non cogitauit; vt post non paucos tenet idem
Molin. *ibidem vers. in posteriori verò euentu,* contra
Bart. & alios, quos sequitur Spin. *d. num. 63.* Tamen
post emissam professionem † religiosus reuocare, 13.
aut mutare non potest testamentum à se antea con-
ditum; vt contra Bart. aliósque nonnullos tra-
dunt non paucis relatis Spin. *d. numer. 3. cum seq.* &
Molin. iun communem asserens *d. tract. 2. disp. 140.
col. 2. vers. verùm verò religiosus;* ex eo potissimum
id deducentes, quòd nihil habere tunc potest, at-
que adeò testari nequit, vt latiùs comprobat Spin.
ibidem num. 1. cum seq. & Molin. *d. tract. 2. disp. 141. in
princ.* quibus & illud adde, quòd non habet velle,
aut nolle, *cap. fin. in princ. de testam. in 6. & cap. vlt. de
sepult. eod. lib.* Fateor tamen, † quòd poterit professus 14.
declarare testamentum suum antea conditum, vt
sentit Molin. *d. disput. 139. in fin.* & ex eo suadetur,
quòd declarans nihil de nouo facit, *l. heredes palàm,
§ sed etsi notam, ff. de testam.* cũ aliis adductis à Gabr.

commun.

comm. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 3. num. 5. cum
aliquot seqq. præsertim *num. 6.* vbi pluribus relatis
ex hoc infert, quòd ille, qui non potest post termi-
nium aliquid facere, potest tamen declarare: idque
etiam ex eo maximè confirmatur, quòd, licèt iudex
sententiam suam definitiuam mutare, aut corrige-
re non possit, *l. iudex postea quam, ff. de re iud.* poterit
tamen illam declarare, vt voluit glos. *in l. ea, qua,
verbo, subscriptionibus, C. comminat. epistol.* &c. cum
aliis ad id alleg. à Gabr. *d. concl. 3. num. 14.* Limitatur
15. quartò, vt si fundator † etiã in testamento cum con-
sensu Ordinarij reseruasset alteri ius patronatus,
qui etiam nihil contulisset, quod fieri potest ex la-
tiùs adductis per Lambertin. *in suo tract. de iurepatr.
lib. 1. part. 1. quæst. 4. art. 10. n. 1. & 2.* non posset deinde
hoc factum suum, & hanc suam voluntatem reuo-
care, vt idemmet satis probat *eod. art. 10. num. 4.*

Secvnda conclvsio. Is, qui disposi-
tionem aliquam fecit, quæ ab initio non valet, ve-
16. rùm regulariter non nisi morte confirmatur, † po-
test eam mutare vsque ad mortem. exemplo sit do-
natio inter coniuges, iuxta *l. si maritus, §. 1. l. si seruum
vxori, § vlt. ff. de donat. inter vir. & uxor. & cap. fin.
extr. eod. tit.* donatio inter patrem, & filium in pote-
state, *l. donationes, quas parentes, C. eod. tit.* & *ibi* Doct.
de communi Clar. *lib. 4. recept. sent. §. donatio, quæst.
8. n. 1. & 7.* Molin. *de iust. & iur. disp. 288. cum trib.
seqq. tract. 2.* Probatur nunc conclusio: quia, cùm eæ
donationes, ac similes dispositiones regulariter à
iure sint prohibitæ, poterit disponens, nisi aliud ob-
stet, eas propria auctoritate reuocare, cùm redeat
ad ius commune, primæuámque rei naturam; qui
17. reditus † facilè admittitur, & excusat à solemnita-
tibus, vt constat ex traditis à Felin. *in cap. cùm ac-
cessissent, num. 5. 6. & 30. de constit.* & Gonzal. *ad reg.
8. Cancell. glos. 7. num. 9. vsque ad 14.* Et confirma-
tur, quia tunc ea dispositio maximè accedit ad te-
stamentum, & aliam similem vltimã voluntatem,
eique assimilatur, quæ non nisi per mortem vires
assumit, vt patet ex *cap. cùm Martha, de celebr. Miss.*
& illo Apostol. ad Hebr. 9. *Testamentum in mortuis
confirmatum est, quia nondum valet, dum viuit, qui te-
status est.* de similibus autem idem iudicium est, *l.
illud, ff. ad leg. Aquil. cap. 2. de translat. Episc.* cum
suis concord. ex quo fundamento, prædictã vtram-
que donationem, aliásque similes reuocari, vsque
ad mortem posse, præterquam quod sentiunt Doct.
in citat. iur. expresse quoque tradunt idem Molin.
iun. *d. tract. 2. disp. 583. num. 9.* & alter Molin. *tract.
de Hispan. primog. lib. 1. cap. 12. num. 9. & tribus seqq.*
quare hæc conclusio ex iis fundamentis maximè ro-
boratur, quæ in præced. concl. quoad testamen-
tum, & alias dispositiones causa mortis addu-
ximus.

Limitatur autem hæc eadem secunda conclusio,
18. vt non procedat, † vbi illa dispositio, quæ non ni-
si morte confirmaretur, iuramento firmata sit. nam,
cum vi iuramenti extunc vires assumat, proút de
donatione inter coniuges pluribus comprobat, &
ex communi resoluit Iul. Clar. *d. §. testamentum,
quæst. 9. num. 3.* de donatione inter patrem, & filium,
d. quæst. 8. num. 8. ac de prima latè Guttier. *tract. de
iuram. confirmat. part. 1. cap. 3.* de secunda *cap. 4.* De
huiusmodi dispositione iurata idem statuendum
erit, quod de aliis dispositionibus inter viuos iura-
tis in seq. concl. iam dicemus; vt possit non nisi ali-
quando auctoritate propria commutari.

Tertia conclvsio. Vltima volun-
tas, ac dispositio irreuocabilis, seu inter viuos et-
19. iam iurata † potest ab eo, qui disposuit, commu-
tari propria auctoritate, hoc est, citra superioris
consensum, in euidenter melius. Hæc conclusio,
si iuramentum circumscribamus, satis conuincitur
ex eo, quod post Mat. Socin. *in tract. de oblat. libel. 19.
num. 23.* id in terminis probantem tradidimus *cap.
præced. quæst. 1. ad fin.* vbi id etiam explicauimus,
quomodo accipiendum sit. quoad dispositionem
autem inter viuos iuratam, satis probari videtur ex
cap. peruenit, el 2. de iureiur. vbi Gregorius primus
Romanus Pontifex, non enim, ait, propositum,
aut promissum infringit, qui in melius illud com-
mutat. quamuis autem in his verbis nulla mentio
fiat iuramenti: tamen, cùm ponatur hic canon sub
rubr. de iureiur. satis inde conuincitur, de iurata quo-
que promissione eum fore intelligendum, sumpto † 20.
argumento à rubro ad nigrum, iuxta text. *in d. Im-
perator,* & *ibi* Bart. *ff. de in diem addict.* glos. *in cap. bo-
na,* & *ibi* Abb. *circa fin. de confirmat. vtil. vel inutil.*
cum aliis ad id alleg. ab Euerard. *in loco leg. à rubr.
num. 5. & 6.* quo argumento in terminis huius cap.
vtitur Abb. *ibi num. 2.* qui etiam quoad primum
eius dictum illud sic summat in principio; non de-
ierat, qui iuramenti implementum in melius com-
mutat. *num.* autem 1. refellit Innoc. dum hunc text.
quoad primum dictum intelligens tantùm in voto,
ait, ad commutationem in melius requiri auctori-
tatem superioris; ac Ioan. And. & Goffr. qui dicunt,
posse commutari votum in melius propria auctori-
tate, si primum fuit nociuum, aut illicitum; nam
illud non est commutare in melius, sicut loquitur
iste text. quia comparatiuum præsupponit positi-
uum, *l. vbi autem, ff. de verb. obligat.* Verum tamen
est, † quòd poterit tunc qui vouit, aut iurauit rem 21.
illicitam, illam commutare in aliam licitam. ad
quod optimè facit text. *in cap. in malis, 22. quæst. 4.*
dum dicitur; in malis promissis rescinde fidem, in
turpi voto muta decretum. *& cap. aliquid, el 1.
ead. caus. & quæst.* ibi, si aliquid fortè nos incautiùs
iurare contigerit, quod obseruatum in peiorem ver-
gat exitum, libere illud salubriori consilio mutan-
dum nouerimus. & quòd propria auctoritate possit
quis commutationem facere, etiam vbi primum
iuramentum esset licitum, probat Andr. Barb. *in
addit. ad Abb. d. num. 1. verbo, licentia;* quia secun-
dum dictum huius text. *cap. peruenit,* proculdubio
intelligitur de commutatione facienda propria au-
ctoritate; ergo etiam primum; quod & insinuat
ibidem text. iis verbis, *infringit, & commutat,* quæ
accipienda sunt præcisè de eo, qui iurauit: maxi-
mè, cùm inibi nulla mentio fiat de superioris aucto-
ritate; quod, si voluisset, facilè dicere potuisset, *d.
cap. 2. de translat. Episc.* & quod lex non dicit, nec
nos dicere debemus, *l. at, si quis, §. diuus Marcus,
ff. de relig. & sumpt. funer.* cum simil. tenétque in-
ter alios Ant. de Butr. *d. cap. peruenit;* ex cuius di-
stinctione, quam ibi facit, partímque sequitur Abb.
d. num. 2. colligenda est declaratio ad hanc 2. con-
clus. Nam aut iuramenti implementum concernit
honorem Dei, aut priuatam vtilitatem. Primo ca-
su; aut † est aliquo modo dubium, an id, in quod 22.
fit commutatio, sit maius bonum; & tunc requi-
retur superioris auctoritas, vt sentit Innoc. & sa-
tis colligitur ex *cap. licèt, vers. si verò, de regular.*
aut, si sit euidenter maius bonum, tamen potest
vtrumque adimpleri: & tunc idem est dicendum;
nam, cùm commutatio sit voluntaria, non debet
fieri sine superioris auctoritate, vt constat ex *cap.
commissum,* iuncta glos. *verbo, tutius, de sponsal.*
quod mox ponderabimus. facit & *cap. 1. de vot.* ij
enim soli, & omnes, qui possunt dispensare, in
votis,

23 votis, † possint etiam in iuramentis Deo fa-
ctis, vt post alios satis probat Sanchez *libr. 3.*
sua summa, cap. 19. num. 7. senſitque Abb. Butr. &
alij *d. cap. peruenit*, dum ad materiam commutatio-
nis iuramenti allegant iura loquentia de commu-
tatione voti. Si verò non poteſt quis adimplere ſine
24. deſertione, aut turbatione maioris boni; † tunc in-
quit Butr. licèt ſit tutum habere licentiam ſuperio-
ris, tamen etiam ſine ea poterit ipſe promiſſor
commutationem facere, ex not. *in d. cap. commiſſum,*
de sponſ. & d. cap. licèt, de regul. & quamuis Abb. *d. n.*
recommendat dictum Butr. non probari iuribus, per
eum alleg. quia *in cap. commiſſum*, fuit adicus ſupe-
rior, & conſulitur ei, qui iurauit contrahere matri-
monium, & vult ingredi religionem, vt prius, quàm
ingrediatur, contrahat. & *in cap. licèt*, dicitur, quòd
non debet is, qui profeſſus eſt in aliqua religione la-
xiore, ingredi religionem ſtrictiorem, niſi petita li-
centia à ſuperiore: tamen *in d. cap. commiſſum*, iun-
cta gloſ. ab aliis approbata *ibidem in verbo, tutius*,
(eo excepto, quòd potiùs ſpectat ad poſterius mem-
brum principale diſtinctionis, nimirum de iura-
mento ad priuatam vtilitatem præſtito, vt ad finem
huius concluſionis videbimus) bene probatur præ-
cedens dictum Butr. quòd, vbi euidenter quidem fit
commutatio in melius, ſed poteſt vtrumque adim-
pleri, requiritur auctoritas ſuperioris. poterat autem
ille, qui iurauerat, contrahere matrimonium cum
certa perſona, & volebat ingredi religionem, priùs
contrahere, & poſtea ingredi, vt monuit gloſ. *d.*
verbo, tutius. Sed &, dum illud verbum, *tutius*,
importet conſilium, vt ſentit Abbas, conſilium
autem ex ſui natura non obligat; Gratian. *in §.*
hoc niſi legibus, diſt. 4. cap. nullus, cum ibi not. de
reg. iur. in 6. latè Gonzal. ad *d. reg. 8. Cancell. gloſ.*
46. numer. 75. latiſſimè Menoch. *de arbitr. iudic.*
caſ. 380. ferè per tot. & in terminis *d. cap. commiſ-*
ſum, poterit etiam, qui iurauit contrahere, ſtatim
religionem ingredi, vt pluribus tradit Sanchez *de*
matrim. lib. 1. diſput. 42. numer. 3. quòd *numer.* 4.
limitat, niſi aliunde vrgeret neceſſitas priùs contra-
hendi. Propterea Pontifex ibi non commutauit iu-
ramentum, ſed declarauit ius, licere nimirum iu-
ranti poſt contractum matrimonij religionem in-
gredi; & ſic commutare propria auctoritate indiui-
duam vitæ conſuetudinem cum coniuge, quæ in
contractu matrimonij continetur, cum ſtatu reli-
gionis; quod etiam indicant illa verba, *priuata lege*,
vt ponderaſſe videtur Barbat. *in addit. ad Abb. d.*
numer. 1. verbo ſuperior. In dicto verò *cap. licèt*,
(eo excepto, quòd loquitur de voti commutatio-
ne, a qua tamen ad iuramenti commutationem
argui poſſe, paulo antè admonuimus;) optimè
probatur poſtremum dictum Butr. dum ait ibi ſum-
mus Pontifex, Religioſum profeſſum, qui verè
vult ad ſtrictiorem religionem tranſire, poſtquam
à Prælato ſuo tranſeundi licentiam poſtulauerit, ex
lege priuata liberè poſſe ſanctioris vitæ propoſi-
tum adimplere, non obſtante proteruia indiſcre-
ti contradictione Prælati: inde enim conſtat,
poſſe illum monachum propria auctoritate tran-
ſire, tum ex illis verbis, *priuata lege*, quæ expo-
nit ibi gloſ. de charitate, de qua dicitur *in cap.*
radicata, de pœn. diſtinct. 2. habe charitatem, &
fac quicquid vis: tum ex illo verbo, *liberè*, quod
idem importat, ac non petita licentia, *Clem. du-*
dum, & ibi gloſ. *verbo, liberè, de ſepult.* & ſine ſu-
perioris auctoritate vt poſt gloſ. *in verbo, liberè*,
per text. *in Clement. plures, de iureiur.* tradit Gon-
zal. ad *reg. 8. Cancell. gloſ.* 13. *numer.* 16. neque et-

iam, petitio licentiæ à Prælato ſuo *d. cap. licèt*,
exigitur, niſi ratione obedientiæ, vt *ibidem* dicitur:
immo in caſu illius text. vt notatur ex ſua figura-
tione, non fuerat petita licentia à Prælato; & ta-
men declaratur potuiſſe illum monachum tranſi-
re ad ſtrictiorem. Poterit igitur iuxta hoc mem-
brum poſterius diſtinctionis Butr. commutare
quis propria auctoritate bonum, quod in hono-
rem Dei iurauit facere in euidenter melius, quod
per illud bonum impediebatur. cuius etiam ſen-
tentiam, ac diſtinctionem quoad hoc ſequuntur
alij relati per Sanchez *lib. 3. ſua ſumma, cap. 19.*
numer. 9. quamuis ipſe ibidem poſt alios cen-
ſeat, † poſſe commutari propria auctoritate iu- 25.
ratum in honorem Dei in euidenter melius; licèt
illud cum hoc ſeruari poſſit: quod quidem val-
de probabile eſt, ex iis etiam quæ ſequen. concl.
de commutatione voti dicemus. Neque obſtat
quod obiicit Abb. *d. numer.* 2. alias ſequi, quòd,
ſi quis iuraſſet ſeruire vni hoſpitali, † tunc poſ- 26.
ſet ſeruire alteri hoſpitali magis religioſo, & po-
puloſo abſque ſuperioris auctoritate; quod putat
abſurdum, quia ſic liberaret ſe propria auctorita-
te ab obligatione; idque reſtringeret *text. in cap. 1.*
de voto, vbi Papa decernit, ab Epiſcopo vota poſ-
ſe commutari. Nam primò dicere poſſumus, id
non eſſe abſurdum. prima autem ratio Abb. ſi
quid efficeret, excluderet omnem commutatio-
nem iuramenti, aut voti propria auctoritate, at-
que adeò etiam commutationem temporalis ob-
ſequij in perpetuam religionis obſeruantiam;
quam ipſe admittit ex *cap. ſcripturæ, de voto*
d. verò *cap. primum*, apertè loquitur, vbi po-
teſt eſſe dubium, an id, in quod facienda eſt
commutatio, ſit melius; vel an impediri poſ-
ſit à bono per iuramentum promiſſo. Deinde
diuerſa ratio eſt in exemplo allato; tum quòd
eſſe poteſt, vt prius hoſpitale contineat opus
magis pium, vel magis indigeat ſeruitio; & ſi
illud ſeruitium, quod quis iurauit, releuet hoſpi-
tale ab aliqua non modica expenſa, iam non ſu-
mus in iuramento merè ad honorem Dei præ-
ſtito, ſed potiùs ad vtilitatem priuatam; atque
adeò in poſteriori caſu, ſeu membro principa-
li diſtinctionis ipſius Abbat. In quo bene docet, † 27.
quòd ſine illius conſenſu, cui fuit præſtitum iu-
ramentum, commutari etiam in melius non po-
teſt: nec prodeſt in hoc ſuperioris auctoritas, ex
not. *in cap. quanto, de iureiur.* & per Innoc. *in cap.*
cum inter P. de renunciat. & Ioan. Andr. *cap. in*
malis, de reg. iur. in 6. Superior enim citra Prin-
cipem regulariter non poteſt tollere ius tertij ſi-
ne eius conſenſu; aut certè ſine culpa, aut ali-
qua iuſta cauſa, *l. id, quod noſtrum eſt, ff. de reg.*
iur. cap. ſine culpa, cum ibi not. *eod. tit. in 6.* Prin-
ceps autem † vel non ſolet, vel in dubio non 28.
intendit iuri tertij, præſertim quæſito, præiu-
dicare, *l. nec auus, C. de emancip. liber. cap.*
quamuis, & cap. ſi propter, de reſcript. in 6. &
eſt regula Cancel. Apoſtol. *de non tollend. iur.*
quæſit. qua de re latiùs *quæſt. ſeq.* agemus. Facit et-
iam, quia, inquit Abb. *d. num.* 1. debitor † non 29.
poteſt aliam rem etiam meliorem ſoluere inuito
creditore, *l. 1. §. 1. ff. ſi cert. pet. & Inſtit. quibus mo-*
dis tollitur obligatio, in princ. ac per hæc duo iura,
non poſſe quem propria auctoritate commutare iu-
ramentum homini præſtitum, tenet quoque San-
chez *lib. 3. ſua ſumma, cap. 21. numer.* 3. vbi etiam
idipſum ait fateri Silueſtr. *verb. iuramentum, 4.*
quæſt. 20. Ang. *iuramentum, 5. numer.* 33. & omnes.

ſed præter illa duo iura alia ſunt alleg. per gloſ. *d.*
30. *§. 1. verbo, non poteſt*; vbi etiam † multos caſus refert, in quibus hæc regula fallit; vnde reſtringi quoque, ſeu declarari poteſt hoc poſterius membrum diſtinctionis de iuramento præſtito ad priuatam vtilitatem. iis verò addimus caſum *d. cap. commiſſum, de ſponſal.* ſumpto argumento à ſpeciali, & à cauſa ceſſante; vt nimirum, ſi quis ſine iuramento promiſerit mulieri ſe eam ducturum in coniugem, (quod quidem proculdubio priuatam concernit vtilitatem,) poſſit etiam eam non ducendo religionem ingredi. nam *in d. cap. commiſſum*, ideo ſummus Pontifex declarat, tutius illi eſſe prius contrahere, quàm religionem ingrediatur, quia cum iuramento promiſerat cum ea muliere contrahere; ait enim ibi: tutius eſt ei, (Iuramenti religione ſeruata) priùs contrahere. atque ita in terminis Sanchez *d. lib. 1. de matrim. diſp.* 42. pluribus comprobat, non modò poſſe, qui contraxit ſponſalia ſine iuramento, ingredi religionem ante contractum matrimonij; ſed & per ſolum ingreſſum ſine fraude, citra profeſſionem, ipſa ſponſalia diſſolui quoad vtrumque coniugem. An verò & quando conſenſus eius, cui iuratum, vel promiſſum eſt, proſit ad commutationem, dicemus *concl. vltima.*

QVARTA CONCLVSIO. Poteſt is, qui
31. vouit, † commutare citra ſuperioris auctoritatem votum ſuum in euidenter melius. Probatur primò ex *d. cap. peruenit, el 2. de iureiur.* in quo generaliter dicitur, eum non infringere promiſſum, qui illud in melius commutat: certum autem eſt, votum eſſe quandam promiſsionem Deo factam, vt cum S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 88. *artic.* 1. *&* 2. tenent communiter Theologi *in 4. ſent. diſt.* 38. & ſatis conſtat ex illis verbis Eccl. cap. 5. *Siquid vouiſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio.* Secundò probatur ex *d. cap. ſcriptura, de vot.* ibi, reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur Religionis obſeruantiam commutare: vbi, vt optimè notat Sanchez *lib. 4. ſuæ ſumm. cap. 49. num.* 4. Pontifex nullum priuilegium religioſæ profeſſioni indulget; ſed huius licitæ commutationis eam reddit rationem, tanquam ex ipſa rei natura petitam, quòd fiat commutatio in id quod eſt euidenter maius. Idem ſatis colligitur ex *d. cap. licèt, de regul.* vbi licentia petita, etſi non obtenta, licet tranſire à religione laxiori ad ſtrictiorem, eò, quòd ſit aſcenſus ad perfectius bonum. in qua commutatione, vt etiam ſuprà monuimus, non interuenit ſuperioris auctoritas, ſiquidem, velit, nolit ſuperior, poteſt ſubditus licitè tranſire. Ad Idem etiam eſt illa iuris regula; in eo quod eſt plus, ſemper ineſſe, quod eſt minus; quæ habetur *in l. in eo, quod eſt plus, ff. de reg. iur. & cap. plus ſemper, eod. tit. in* 6. Congrua etiam eſt illa ratio, quam affert Sanchez *d. num.* 4. quia de conſenſu creditoris vnum pro alio rectè ſoluitur, *Inſtit. quib. mod. toll. oblig. in princ.* Quamuis au-
32. tem † hominibus, quia ſuam vtilitatem peculiarem reſpiciunt, & interdum ſolam voluntatem, quæ illis aliquando eſt pro ratione, non ſatisfiat reddendo rem præſtantiorem pro alia; at abundantiùs illis ſatisfieret, ſi de conſenſu eorum conſtaret; Deum tamen, (qui bonorum noſtrorum non eget, *Pſalm.* 15. & ſummè bonus eſt, *Pſal.* 72. *& Matth.* 19.) conſtat ſemper malle id, quod apertè præſtantius eſt. Denique hæc eſt communior ſententia, vt patet ex relatis, & probatis à Sanchez *d. num.* 4. Sayr. *in claui reg. lib. 6. cap.* 11. *numer.* 5. Azor. *tom. 1. inſtit. moral. lib. 11. cap. 18. quæſt.* 1. *ver. ſecunda opinio*, & Suar. *tom. 2. de relig. lib. 6. cap. 18. num.* 4.

Hæc autem concluſio ampliatur primò, vt procedat † etiamſi bonum, quod quis vouit, poſ- 33.
ſit impleri cum meliori, in quod vellet commutare; vt apertè ſentit Sanchez *d. numer.* 4. iuncto *numer. præceden.* idque probari ait ex fundamentis ipſius concl. Specialiter verò probat Suarez *d. cap. 18. numer.* 6. tum quòd talis voti commutatio eſt conſentanea fini voti, qui eſt promouere homines ad melius bonum, & Deo magis gratum; ergo, vbi in melius commutatur, optimè impletur; tum quòd votum numquam cogit ad eligendum minus bonum, etiam ſuppoſito, quòd homo nolit vtrumque bonum facere; quia hoc etiam eſſet contra rationabilem voluntatem, quæ in Deo ſemper præſumitur; ergo, etiamſi tunc homo eligat melius bonum, per illud implet votum. Quod ſi di-
eas, † illud, quod eſt voto promiſſum, licet ſit in ſe 34.
minus, ex circumſtantia tamen voti fieri melius, ex communi doctrina Theologorum cum S. Thom. *d. quæſt. 88. artic.* 6. nam, vt bene reſpondet Suarez *d. num.* 6. tota illa honeſtas transfertur in aliam materiam, nam fit ex intentione implendi votum, & colendi Deum, & ita ſemper manet exceſſus, quem habet ex materia: idque confirmatur ex eo, quòd ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, *l. ſi eum, §. qui iniuriarum, ff. ſi quis caution.* cum aliis ad id alleg. per Ant. Gabr. *com. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 2. n.* 1. cum aliquot ſeqq. & Euerard. *in loc. leg. à vi ſubrogat. n. 1. vſque ad* 19. Secundò
ampliatur, † etiamſi hæc vota Deo facta cedant in 35.
vtilitatem tertij, dummodo ſpecialem promiſſionem ad hominem non includant, vt ait Suarez, &, vt addit Sanchez mox citan. eam promiſſionem ille tertius non acceptauit. ita contra Henriq. & Silu. probat Suarez *d. cap. 18. n.* 11. & Sanchez *d. lib. 4. cap. 41. n.* 8. iuncto *num. præced. & tribus ſeqq. & d. cap. 49. n. 5. & 6.* qui etiam præter Suarez *d. n.* 11. in id allegat Graff. 1. *part. deciſ. aur. lib. 2. cap. 30. num.* 21. Viuald. *in candel. aur. 3. part. cap. 14. n.* 16. Sayr. *d. lib. 6. cap. 11. num. vlt.* & Leonard. Leſſ. *lib. 2. de virtut. Cardin. cap. 40. dub. 11. n.* 90. ea verò ratio præcipuè ab his affertur, quoniam per donationes, & promiſſiones etiam piis locis factas ius non acquiritur irreuocabiliter, niſi ſecuta acceptatione per tertium, aut illum pium locum, vt fuſè oſtendit idem Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 6. num. 2. ad* 17.

Limitatur nunc eadem concluſio, † vt ſi aliquo 36.
modo ſit dubium, an illud opus in quo fit commutatio, ſit melius, non poterit ea fieri ſine ſuperioris auctoritate, vt ſentit S. Th. *d. quæſt. 88. art.* 12. & ex communiori pluribus relatis reſoluit Suarez *d. c. 18. n.* 8. iuncto *c. 19. n.* 3. Sanchez *d. c. 49. n. 7. &* 8. & communem dicit Azor *d. verſ. ſecunda opinio.* Idémque ſi certò conſtet, opus illud eſſe æquale, vt poſt alios ſatis probat Suarez *d. c. 19. n. 3. 4. &* 5. Sanchez *d. cap. 49. n.* 12. ex communi Azor *d. cap. 18. quæſt.* 2. Putat autem
Sanchez *ibidem num.* 14. † poſſe fieri inæquale, ſi 37.
euidens ſit æqualitas materiæ, probabilis autem maior bonitas. De quo tamen dubito cùm tunc non ſit illud opus euidenter melius & magis bonũ. Omnino
verò admitti poteſt † vt poſſit priuata auctorita- 38.
te fieri commutatio in rem eiuſdem generis æqualem cæteris paribus in rebus vnico vſu conſumptibilibus, vt vinum pro oleo, & ingreſſum vnius in ingreſſum alterius monaſterij eiuſdem ordinis, & obſeruantiæ; vt ſatis probat idem Sanchez *d. cap.*

d. cap. 49. num. 15. & 16. ac præterea suadetur ex *l.*
cum hi, §. si cui, ff. de transact. An verò aliqua causa
39. requiratur † in commutatione voti in euidenter me-
lius facienda propria auctoritate, tractant inter cæ-
teros Azor *d. cap. 18. quæst. 3.* Suarez *d. cap. 18. num. 9.*
Sanchez [illegible] *lib. 4. cap. 50. num. 15.* vbi post alios tradunt,
& probant, ad id specialem causam non requiri, sed
[illegible] euidentem excessum bonitatis in materia esse
[illegible] causam commutationis.

[illegible] VINTA CONCLVSIO. Heres, aliáve
[illegible] à disponente grauata ad aliquid faciendum
40. [illegible] executione suæ vltimæ voluntatis, † regula-
[illegible] non potest eam commutare. Quoad heredem
probatur tuio ex eo, quod in fortioribus terminis
post alios trademus *quæst. 11.* regulariter non posse
etiam cum auctoritate Episcopi id facere, seu Epi-
scopum cum eius consensu, nimirum *concl. 1. am-*
41. *pliat. 1.* tum quia licèt heres † repræsentet personam
defuncti, & vna eadémque persona cum eo censea-
tur *l. heres, la 1. ff. de vsucap. & in auth. de iureiur. à*
morient. præst. in princ. vnde heres heredis dicitur
heres testatoris *l. 3. ff. de petit. hered. l. heredis appella-*
tio, & l. sciendum, ff. de verb. sign. l. antiquitas, C. de
vsufr. & habit. cum simil. imò etiam ob id possit
heres declarare voluntatem defuncti quando testa-
tor aliquid certi sensit, & sine alterius detrimento
fiat, licèt lucrum quod quis fortassis posset conse-
qui amittat, *l. si quis à filio, §. si quis plures, l. legato*
generaliter, §. si de certo, & l. idem Iulianus, aliàs
Africanus, §. Seio, ff. de legat. 1. & l. si quis seruum,
§. si inter duos, ff. de leg. 2. & post alios Gabr. *comm.*
conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 3. numer. 76. latè
Card. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 1. num. 25.*
& 26. & ad sui præiudicium, ac successorum, vt
idem post alios tradit *num. 27.* Tamen tenetur quo-
42. que heres † approbare factum defuncti, *l. fin. ff.*
de hered. instit. l. cùm à matre, C. de rei vendic. & d.
auth. de iureiur. à mor præst. §. 1. cum aliis ad id addu-
ctis per Ant. Gabr. *com. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl.*
11. num. 1. & aliquot seqq. Deinde prætérquam quòd,
declarationem dubiæ voluntatis testatoris non tran-
sire ad heredem, voluit inter alios Ant. à Gama *decis.*
Lusitan. 17. num. 3. ex glos. *in l. Pomponius scribit, §. fin.*
ff. de rei vendic. & per text. *in l. si ita legatum, §. illi, si*
volet, ff. de leg. 1. & l. vnum ex familia, §. rogo, ff. de leg.
2. adhuc dicimus, quòd aliud est declarare, aliud
immutare defuncti voluntatem. nam declarans nil
noui facit, aut immutat, sed tantùm id, quod est
obscurum, & incertum, clarum, & certum facit *l. he-*
redes palam. §. si quid, seu 1. ff. de testam. l. adeò, §. cùm
quis, ff. de acquir. rer. dom. l. asse toto, ff. de hered. instit.
Clem. exiui, vers. lucum autem, de verb. signif. glos. *in*
cap. per tuas, verbo, de nouo, de donat. cum aliis iuri-
bus, & Doct. ad id allegat. per Ant. Gabr. *tit. de reg.*
iur. concl. [illegible] *num. 1.* ac multis seqq. vnde non posse he-
redem per suam declarationem inducere nouum fi-
deicommissum, post Tiber. Decian. *consil. 10. num. 89.*
& seqq. & consil. 44. num. 76. vol. 3. tradit idem Mant.
d. tit. 1. num. 28 & 29. & in terminis non heredem
mutare voluntatem defuncti, neque posse consenti-
re mutationi, post Imol. *in Clem. quia contingit, in*
princ. col. 4. & ibi Cardin. *quæst. 6. de relig. domib.* tradit,
& probat Dec. quem post hæc scripta vidi, *in cap. cùm*
accessissent, num. 26. aliàs 52. *de constit.* & Couar. aliis
quoque relatis, *in cap. tua nobis, num. 7. de testament.*
vide tamen quod diximus suprà *concl. 1.* & dicemus
infra *limit. 1. & cap. 7. quæst. 4. concl. 4.* Quod autem di-
ctum est de herede, multo magis dicendum est de
legatario, seu instituto cum onere, aut fideicommis-
sario pariter grauato; cum si omnes non sint propriè

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

heredes, atque adeò non ita repræsentent personam
defuncti sicut heres; prout de legatario, seu instituto
in re certa † pluribus relatis ex communi resoluit 43
inter alios Michaël Crass. *tract. de success. §. hereditas,*
quæst. 3. & 8. & de fideicom. quæst. 9. vnde locum hic
habet argumentum a maioritate rationis, quod val-
de viget, vt latè trad. Euerard. *in loco a maiori, & a mi-*
nori, ferè per tot.

Ampliatur autem hæc conclusio, vt † procedat et- 44.
iam in successione singulari respectu dispositionum
inter viuos; eas enim immutare non potest, si con-
trahens in illis aliquod onus ipsi successori, vtputa
emptori, aut secum permutanti imposuit. nam iste
successor neque etiam declarare potest. cùm decla-
ratio fieri debeat à disponente, & non ab alio, vt
per *l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.* & ibi Bald. *vers. in*
text. ibi, *interpretari, l. Neratius, ff. de reg. iur.* Bart. *in*
l. edicta, vers. quandoque volo, C. de edend. & alios, latè
tradit Gabr. *d. concl. 3. num. 71. & 72.* atque in hoc
quoque procedit argumentum à maiori.

Limitatur autem eadem conclusio primò, vt † 45.
possit cum solo consensu eius, ad cuius fauorem fa-
cta est dispositio, quæ pia non sit; vt post Imol. *d.*
cap. nos quidem, col. antepenult. de testam. probat Curt.
tract. de iure patr. verbo, pro eo, quòd de diœcesani con-
sensu, quæst. 15. & facit *§. si autem heres,* mox citand.
& quod dicemus *concl. 7.* Secundò † in casu *l. ex* 46.
pollicitatione, iuncta *l. si quis sui, vers. sed si quis, ff. de*
pollicit. vbi: Si quis opus se facturum promiserit in
aliqua ciuitate, quod cœperit, sed ob paupertatem
perficere non potuerit, eius heres extraneus satisfa-
ciet dando quintam partem patrimonij defuncti;
suus verò, dando decimam partem eiusdem patri-
monij. Item in casu *§. si autem heres, auth. de Ecclesiast.*
titul. vbi cauetur, quòd, si loca, aut personæ, ex qui-
bus præstari debet legatum, longiùs distent, liceat il-
lis, quibus hoc relictum est, si etiam pars obligata
consensit, cómutare legatum. Ac tertiò, † vbi heres, 47.
vel alius successor habuisset à disponente facultatem
specialem ad commutandum in iis casibus, in qui-
bus posset principalis: & hoc nulla esse potest diffi-
cultas, vt ex iis etiam patebit, quæ in casu seq. concl.
adducemus. atque ita in specie inueni tenere Mar.
Socin. *tract. de oblat. libel. 19. num. 21.* qui etiam *num.*
17. & 22. idipsum limitat, † vbi ob impedimentum, 48.
seu ob impossibilitatem ex ipsius testatoris dispositi-
one, aut ob non impletum modum eo ipso, id est, ex
dispositione iuris relictum reuerti debet ad here-
dem. & hæc esse potest quarta limitatio quæ quoad
primum modum de testatoris dispositione maximè
confirmatur ex iis, quæ dicemus infrà *quæst. 11. hu-*
ius cap. concl. 2. limit. 2. Quinta limitatio generalis † 49.
sumitur ex Ioanne Boschæo *in tract. de nupt. lib. 5. nu-*
mer. 5. quoties deficit legatum pium, quod reli-
ctum non sit contemplatione personæ. Postrema li-
mitatio illa esse potest, † vt, quoties heres institu- 50.
tus sit sub conditione, quæ venit reiicienda, etiam
absque alicuius iudicis discussione, seu cognitio-
ne, possit, non obstante tali testatoris voluntate, he-
reditatem adire; prout quoad conditionem, quæ
inhumanitatem continet, habemus textum expres-
sum *in l. quidam in suo testamento, ff. de condit. in-*
stit. vbi Modestinus consultus, an, cùm heres insti-
tutus à testatore sub ea conditione, si reliquias eius
in mare abiiciat, conditioni non paruisset, expellen-
dus esset ab hereditate, respondit, laudandum magis
esse, quàm accusandum heredem, qui reliquias testa-
toris non in mare secundùm ipsius voluntatem abie-
cit; sed memor humanæ conditionis sepulturæ tra-
didit. Subdit autem I. C. hoc priùs inspiciendum esse,

ne homo, qui talem conditionem posuit, neque compos mentis esset: concludens, quòd, si perspicuis rationibus hæc suspicio amoueri potest, nullo modo legitimus heres de hereditate controuersiam facere debet scripto heredi. ratio autem est, quia conditiones turpes, & probrosæ, seu de iure impossibiles, ac derisoriæ reiiciuntur de testamentis, ac similibus vltimis voluntatibus, *l. 1. iuncta glos. verbo, alio modo, ac l. conditiones, l. 2. & l. 3. ff. de condit. instit. §. impossibilis, Inst. de hered. instit. & §. fin. Inst. de legat. cum suis concord.* cui regulę licèt aduersari videatur text. *in l. Dimus, & in l. Titius, ff. de condit. instit. l. si impossibilis, Instit. de inutil. stipul. & d. §. fin. secundum vnum intellectum, Instit. de legat.* tamen his iuribus satis respondet glos. ab aliis approbata, *d. l. 1. verbo, vitiari,* quam laudant Addentes ad glos. *d. §. fin. verbo, impossibilia, sl 1.* qui etiam
51. illam glos. sequuntur in ea distinctione, † vt conditio impossibilis adiecta onerato vitiet dispositionem causa mortis; si verò adiecta sit honorato, pro non scripta, seu non adiecta habeatur, ipsaque vitietur: etsi tam prædicta glos. *verbo, vitiari,* quàm illi Addentes ad glos. *verbo, impossibilia,* non simpliciter loquuntur de conditione impossibili, aut impossibili de iure, sed de conditione impossibili per naturam, dum exemplum illud afferunt, si cœlum digito herés dare iussus tetigerit, vel, is, cui dare heres iubetur, tetigerit. Aliud exemplum huius postremæ limitationis de probrosa conditione, (qualem pariter vocat mox memoratam de proiiciendis in mare reliquiis glos. *in d. §. fin. verbo, impossibilia, sl 2. & verbo, probrosa, Instit. de legat.*) est conditio † de testatoris cadauere
52. cum vestibus sepeliendo, prout probrosam appellat vtrobique eadem glos. per text. *in l. seruo alieno, §. fin. ff. de legat. 1.* quā tamen potius ineptam voluntatem I. C. ibi, quàm probrosam conditionem voluntati adiectam vocat: ait enim; ineptas voluntates defunctorum circa sepulturam, veluti vestes, aut, si quæ alia superuacua ei in funus impendantur, non valere Papinianus *lib. 3. Digestorum* scribit. & Doctor. ibi communiter ex eo text. regulam sumunt, ineptas voluntates defunctorum non esse seruandas. Cùm autem tam ipse I. C. quam scribentes ibi sentiant, nihilominus heredem scriptum ab hereditate excludi; quoniam funus defuncti curare ad heredem spectat, toto ferè tit. *ff. & C. de relig. & sumpt. funer.* inde optimum exemplum pro prædicta postrema nostra limitatione habemus. Dum autem idem I C. post illud de vestibus addit ea verba, *&, si qua alia supernacua,* apertè indicat, se loqui de iubente se sepeliri cum vestibus superfluis, vtputa omnibus, vel pretiosis, non autem cum aliqua veste nuditatem tangente; potiùs enim inepta esset, immo & probrosa iussio, quòd nudus sepeliatur: atque hæc expositio satis probatur ex *l. & si quis, §. idem & si, ff. eod. tit.* quod si etiā I. C. intellexit de vestibus simpliciter, quia fortè tunc nuda corpora sepelirentur; certè apud Christianos homines cessare deberet prędictæ legis decisio quoad specialem casum de vestibus, quoniam aduersaretur Christianæ modestię, immo & humanæ naturæ decori, & honestati: quoad reliqua verò superuacua maneret illius legis definitio tamquam laicæ de re Ecclesiastica, & spirituali disponentis, iuxta text. *in cap. bene quidem, 96. dist. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. fin. de reb. Eccl. non alien.* cum ibi adnot.

Sexta conclusio Executores quoque deputati à testatore pro executione suæ vltimæ vo-
53. luntatis † regulariter nequeunt illam commutare. licèt enim & ipsi possint ambiguam defuncti voluntatem interpretari; adeò, vt declaratio ab eis facta à testatore facta intelligatur, vt post Bald. *consil. 259. vol. 4* Anchar. *consil. 329. n. 2. & 3.* Alciat. *consil. 62. n. 13. lib. 9.* Paris. *consil. 16. n. 29. & 30. vol. 4.* tradit Mantic. *d. tit. 1. n. 20.* subdens *ibidem,* posse ab iis hanc declarationem fieri irrequisito herede, ex Bald. *in repet. l. 1. col. 7. ff. de legat. 2.* non autem illam declarationem exequi, vt docet idem Mantic. *n. 21.* post Gabr. qui alios citat, *com. concl. lib. 2. tit. de testat. concl. 1. num. 191.* Tameo adhuc non poterit eam voluntatem commutare; tum quòd, qui declarat, nihil noui facit, aut immutat, vt satis *concl. præced.* ostendimus: tum quòd, cùm eorum munus & officium sit exequi defuncti voluntatem, vt & nomen ipsum indicat, & satis constat ex *§. si quis aasp. cautionem, & §. si quis autem, auth. de Eccles. tit. coll. 9. cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. cap. 2. eod. tit. in 6. & Clem. vnica, eod. tit.* cum aliis adductis nouissime per Crass. *tract. de success. vol. 2. art. vlt.* præsertim *quæst. 1.* ideo sumpto argumento à contrariis, quod est forte, & vtile, maximè quoad hoc, vt posito vno contrariorum inesse remouetur reliquum; & quod alicui conuenit, non potest eius contrario conuenire, vt ex *l. si inter me, & te, ff. de except. rei iudic. l. Pomponius, §. sed & si, in fin. ff. de procur.* & alius tradit Euerard. *in loc. leg. a contrario, num. 10. & 11.* si debent executores illud exequi, & implere, quod testator eis iussit, non poterunt aliud exequi; aliàs enim oppositum facerem muneri suo. Et in terminis, quòd relicta ad certum vsum non possint etiam in meliorem vsum ab executoribus conuerti, latè consuluisse Natt. *consil. 7.* refert, & sequitur Mantic. *d. lib. 5. de coniect. vlt. vol. tit. 3. num. 8.* licèt Natt. *in eo consil.* nihil hac de re agat, sed *consil. 213.* vt mox videbimus: satisque meo iudicio probatur *in d. cap. tua nobis, de testam.* vbi, præmisso, quòd quidam executores testamentarij, qui bona ex decedentium voluntate debebant in vsus pios expendere, non dubitabant aliis vsibus applicare; Romanus Pontifex mandat Episcopo Diœcesano, quatenus executores testamentorum huiusmodi, vt bona ipsa fideliter, & plenariè in vsus prædictos expendant, monitione præmissa compellat. per quem text. & alia iura, quæ tamen non allegat, idipsum tradit Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disput. 249. in princ.* ideos sentit Bart. *in l. cum pater, §. à filia,* per illum text. *ff. de legat. 2.* Angel. & Alexand. *in l. stipulatio ista, §. si quis dolum, ff. de verb. sign. col. 2.* Iason *in l. si post mortem, C. de fideic.* dum in fortiori casu asserunt, † executorem non posse præ- 54.
uenire diem à testatore designatam ad executionem vltimæ voluntatis, atque adeò eam mutare quoad tempus etiam in melius. de quo tamen nos aliquid in prima limit. huius concl. Natt. verò *d. consil. 213. numer. 19.* mouetur potissimum ex doctrina Bald. *in l. si pupillorum, §. si prætor, in fin. ff. de reb. eor. & l. qui aliena, §. libertos, ff. de neg. gest.* tradentis, quòd executores vltimarum voluntatum debent ad vnguem, & formaliter obseruare testamentum, *& in auth. nisi rogati, col. 3. vers. numquid monasterium, C. ad Trebell.* vbi docet, quòd † executores deputati ad virgines 55.
maritandas non possunt dare virgini intranti monasterium. & generatim non posse executorem testamenti mutare testatoris voluntatem, tenent Abb. & alij *d. cap. tua nobis,* per illum text. Ioan. Bertach. *in tract. de Episcop. lib. 4. part. 4. numer. 79.* post Bald. *in l. executorem, col. 2. C. de execut. rei iud.* subditque ibidem Bertach. post eundem Bald. *in l. sancimus, C. de nupt.* legatum factum pro puellis maritandis non posse ab executore distribui

inter

inter puellas nondum nubiles, sicut *num.* 75. ex
ipsumet Bald. *in auth. nisi rogati, col.* 3. *C. ad Trebell.*
generaliter docuerat, idem legatum non posse con-
uerti per executorem in alium vsum pium, aut et-
iam per Episcopum, ex eodem Bald. *in l.* 1. *C. de*
his quæ sub mod. Cæterùm, quando legatum pro
56. puellis maritandis, † ex vi comprehensiua, vel ex-
tensiua contineat nondum nubiles, vel etiam nuptas
siue temporaliter, siue spiritualiter; quia est extra
materiam commutationis vltimæ voluntatis: pro
primo quidem articulo candidum lectorem remi-
sisse sufficiat ad Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 91.
num. 61. *&* 62. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11.
tit. 21. *num.* 5. & Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 146.
passim, vbi etiam tractat, quando legatum dotis
sit purum, vel conditionale. Pro secundo ad eun-
dem Sanchez *d. disput.* 91. *numer.* 64. *cum trib. seqq.*
Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 13. Ti-
raq. *in repet. l. si vnquam, verbo, susceperit liberos,*
num. 219. *& tract. cessant. caus. limit.* 18. *in fin.* Pro
tertio ad Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disput.* 33. *num.*
29. *cum tribus seqq.* & Doct. ab eo citatis, præcipuè
Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. & Me-
noch. *d. lib.* 4. *præs.* 148. *ferè per tot.* atque alios,
quos vterque inibi allegat. An verò idem relictum
possit dari viduis nupturis, latè tractat post alios
Sanchez *ead. disp.* 91. *à num.* 54. *vsque ad* 57.

57. Limitatur autem hæc conclusio primò, vt †
possit executor mutare in melius dispositionem te-
statoris quoad tempus; vtputa præueniendo tem-
pus ab eo præfixum ad piam executionem; vt post
Dec. *in l. cùm tempus, ff. de reg. iur.* Anchar. *consil.*
202. Abb. *consil.* 11. *in* 1. *dub. vol.* 2. docet Spin. *in*
specul. testam. glos. 28. *num.* 71. Satísque probat Co-
uar. *d. cap. tua nobis, num.* 5. *de testam.* & Molin. *d.*
disput. 249. *in princ.* Secundò, posse eum Episco-
58. po † commutare piam voluntatem defuncti, quæ
aliàs mitti executioni non potest, vt post Abb. *d. cap.*
nos quidem, de testam. per illum text. tenet Roch.
Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quòd de diœce-*
sani consensu, quæst. 15. quem etiam refert non dis-
sentiens Lambert. *eod. tract. lib.* 3. *quæst.* 6. *artic.* 7.
num. 2. & cum aliis Spin. *d. glos.* 28. *num.* 26. Limi-
tatur tertiò eadem concl. quòd, quicquid in con-
trarium voluerit Bald. *in l. executorem, col.* 2. *C. de*
execut. rei iud. quam refert Bertach. *tract. de Episc.*
lib. 4. *part.* 4. *num.* 79. si executor testamentarius à
59. testatore habeat ad id specialem facultatem, † pos-
sit in iis casibus commutare defuncti voluntatem,
in quibus posset ipse defunctus; qui enim habet
speciale mandatum, potest quicquid potest domi-
nus, *l.* 1. & passim *in tit. de procurat. cap. fin. eod. tit.*
in 6. *cum ibi not. & suis concord.* & potest mutare,
sicut poterat dominus, vt sentiunt Doctores com-
muniter *in cap. fin. de consuet. in* 6. vbi ex illo textu
probant, procuratorem habentem speciale manda-
tum posse optare, quod est, præbendã mutare; quos
nos etiam secuti sumus *in tract. de option. canon. cap.*
4. *quæst.* 4. *concl.* 1. Executor autem testamentarius
habet se ad instar procuratoris, eíque similis est, vt
satis colligitur ex *cap. Ioannes,* & *ibi* glos. *verbo, man-*
datum, de testam. necnon *cap.* 2. §. 1. iuncta glos.
recepta *verbo, adimplere, eod. tit. in* 6. Ex quo et-
60. iam illud statim sequitur, † executorem, qui con-
stitutus sit cum libera, iuxta text. *in cap. qui ad agen-*
dum, de procur. in 6. *& l. procurator cui, ff. eod. tit.*
cum simil. licet speciale mandatum non habeat
posse commutare voluntatem defuncti quando is
posset, vnde & procuratorem cum libera optare
posse, post Ioan. Andr. Butr. Gemin. & Franc. *d. cap.*

fin. tradidimus *d. quæst.* 4. *concl.* 2. vbi etiam cum
huice Doct. ponderauimus text. qui optimè quoque,
id quod nunc dicimus, comprobat *in d. l. procura-*
tor, cui, vbi Paulus I. C. Procurator, inquit, cui
generalis, & libera administratio bonorum com-
missa est, poterit exigere, nouare, aliud pro alio
mutare. Et in specie, quòd executor testamenta-
rius possit cùm ad id à testatore facultatem habet,
mutare voluntatem illius requisito herede, tenet
Bart. *in l. captatorias, in fin. C. de testam. milit.* quem
sequi videtur Bertach. *d. num.* 79. per quod ait posse
intelligi, ac limitari dictum Bald. *d. l. executorem.*
idem quoque apertè sentit Mat. Socin. *in tract. de*
oblat. libell. 19. *num.* 21. dum ait, quòd, si testator
expressè disponit, quòd auctoritate Episcopi, vel ex
alterius voluntate, puta heredis, vel alterius, possit
commutari in alium vsum, etiam in hoc casu ser-
uanda est voluntas defuncti, prout disposuit re-
spectu modi implendi de relicto per eum facto,
postquam testator voluit, quòd auctoritate infe-
rioris, vel ex voluntate illius posset conuerti in
alium vsum, dummodo hic vsus esset hone-
stus.

Neque huic limitationi obstat, quòd † capta- 61.
toria voluntas, illa nimirum, quæ in alterius vo-
luntatem confertur, à iure reprobatur, tum in in-
stitutione, *l. captatorias, & l. illa institutio, ff. de he-*
red. instit. l. 1. *ff. de his quæ pro non script. hab. l. capta-*
torias, C. de testam. milit. atque aliis iuribus allegat.
ibi per glos. & Couar. *cap. cum tibi, num.* 1. *&* 2. *de*
testam. tum etiam in legatis, *l. nonnunquam, ff. de*
condit. & demonstr. l. captatoria, ff. de leg. 1. *& l. fi-*
deicommissa, la 2. §. *quamquam, &* §. *cæterum, ff. de*
fideicom. lib. & est communis opinio, teste Couar.
d. cap. cum tibi, num. 7. *de testam.* Respondetur enim,
captatoriam illam voluntatem verè esse, ac repro-
bari à iure, quæ vel fit sub institutionis, legatiue
conditione, quæ ex alterius, nempe heredis insti-
tuti, aut legatarij testamento pendet, cuius hæc est
formula; qua ex parte Titius me heredem institue-
rit, ex ea parte mihi heres esto, *d. l.* 1. *ff. de his quæ*
pro non script. hab. vt notat Couar. *d. num.* 1. *&* 2.
vel substantiam institutionis, legatiue in alterius,
præter ipsum institutum, quoad institutionem, &
legatarium, quoad legatum, confertur; vt constat
tum ex ipsis cit. iuribus, & Couar. *d. cap. cum tibi,*
num. 2. 7. 8. *&* 9. & Michaël. Crass. *tract. de success.*
§. *institutio, quæst.* 18. *num.* 3. & aliquot seqq. vel
denique illam, qua electio personæ incertæ de in-
certis instituendæ in arbitrium tertij confertur, vt,
cùm dicitur, instituo, quem Titius voluerit; prout
ex communi tradit Crass. *d. quæst.* 18. *num.* 4. facti
autem species, qua de agimus, in nullo horum ca-
suum versatur: sed supposita institutione facta de
certa persona, aut legato eidem relicto ab ipso te-
statore, dicimus, illum potuisse executori dare fa-
cultatem specialem mutandi postea personam here-
dis, aut legatarij, vel rem relictam, & ipsam dis-
positionem quoad aliquam eius circumstantiam,
quod satis probatum existimo ex prædictis: atque
etiam confirmari potest ex iis, quæ tradit latè Mant.
d. lib. 3. *tit.* 1. *num.* 15. *&* 16. nam, dum satis probat,
posse illum, cui testator specialiter commisit de-
clarationem suæ voluntatis, eam declarare; inde
etiam proportionabiliter dicitur posse eum, cui
testator specialiter commisit commutationem suæ
voluntatis, illam commutare. *Num.* autem. 18. *&*
seq. latè tractat, † si testator iussit verba testamenti 62.
extendi ad dictamen sapientis, quidnã possit sapiens
adiicere; ac dicit, illud frequentiori calculo re-

ceptum eſſe, vt nihil ſapiens ille poſſit addere de
ſuo, quod ipſe teſtator non ſenſerit, aut prætermi-
ſerit, ſed ſolùm teſtatoris voluntatem vberiùs, &
verbis congruis exprimere, & addere id, quod non
mutata ſubſtantia actus magis facit ad eius confir-
mationem, præſertim ex Socin. iun. *conſil.* 154. *num.*
18. *cum plur. ſeqq. vol.* 1. Idem verò Mant. *d. tit.* 8.
63. *num.* 32. ait, † interpretationem ambiguæ vo-
luntatis teſtatoris poſſe fieri etiam ab Aduocatis,
quos teſtator ipſe conſuluit, quemadmodum de-
beret ordinare teſtamentum, & quibus voluntatem
ſuam aperuit, ex Ang. *num.* 1. & Imol. *num* 3. *in l.*
cùm ex filio, ff. de vulg. & pupill. quod ipſe Mant. re-
ſtringit; dummodo incontinenti factum ſit teſta-
mentum. Limitatur denique præſens noſtra ſexta
64. concluſio, vt † poſſint executores teſtamenti ſi-
mul cum Epiſcopo commutare pia legata, vbi ea
impleri non poſſint, vel non eo modo, qui à teſta-
tore præſcriptus ſit, & in aliis caſibus, in quibus
nullo executore dato id poſſet, aut etiam deberet
Epiſcopus cum herede facere; vt docet Molin. *d.*
diſput. 249. *verſ. quando aliquid*, tradúntque Doct.
d. cap. nos quidem; & cap. tua nobis, de teſtam. Sen-
títque Berous *conſil.* 21. *num.* 15. *&* 16. *vol.* 2. & ra-
65. tio eſt, quoniam executores teſtamentarij † ſunt
loco heredis, quod ſpectat ad executionem eorum,
quæ in teſtamento, aut alia ſimili vltima voluntate
diſpoſita ſunt, vt tradunt Doct. communiter *in d.*
cap. nos quidem, cap. ſi heredes, cap. tua nobis, &
cap. Ioannes, de teſtam. necnon Ioan. Iacob. à Canib.
& alij quotquot de executoribus, aut executionibus
vltimarum voluntatum tractatus ediderunt, aut
aliquid ex profeſſo ſcripſerunt: idque ſatis proba-
tur in prædictis iuribus, *& in l. hereditas, ff. de petit.*
heredit. l. nulli, C. de Epiſc. & Cler. auth. hoc amplius,
C. de fideic. cum ſimil.

Septima, & poſtrema conclvsio.
Is, ad cuius fauorem vltima voluntas, ſeu diſpoſi-
tio tam inter viuos, quàm cauſa mortis emana-
66. uit, † commutare illam poteſt, ſeu eius com-
mutationi conſentire. Probatur primò ex iis iuri-
67. bus, in quibus dicitur, † poſſe quem renuntiare
fauori ſuo, ſeu iuri in ſui fauorem introducto; vt
in l. iuris gentium, §. ſi paciſcar, il 2. *& l. pactum, ff.*
de pact. l. ſi index, ff. de minor. l. fin. §. penult. ff. ad
Velleian. l. ſiquis in conſcribendo, C. de Epiſc. & Cler.
& l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. vbi gloſ. *ver.*
antiqui, & d. l. pactum, verbo, liceat, aliquos ſpe-
ciales caſus ponit, in quibus fallit hæc regula. atque
ad idem faciunt omnia illa iura, in quibus ponuntur
exempla huiuſmodi renuntiationum, in iis, quæ ad
priuatum fauorem ſunt introducta: quorum plera-
que allegat gloſ. *in cit. iurib.* & gloſ. *in cap. ſi diligen-*
ti, verbo, priuatorum, circa medium, de foro compe-
68. *tenti.* Secundò ex iis, in quibus dicitur, † ex con-
ſenſu creditoris poſſe vnam rem pro alia ſolui: qua
de re eſt inſignis text. & vulgò allegatur, *Inſtit.*
quib. mod. toll. oblig. in princ. vbi Imp. Inſt. ait; tollitur
omnis obligatio ſolutione eius, quod debetur; vel, ſi
quis conſentiente creditore aliud pro alio ſoluerit,
optimus etiam text. *in l. item liberatur, §. qui para-*
tus, ſeu 1. *ff quib. mod. pign. vel hypoth. ſol.* ibi, er-
go ſatisfeciſſe prodeſt, quia ſibi imputare debet cre-
ditor, qui ſatisfactionem admiſit vice ſolutionis.
Atque huius commutationis exemplum, vel exem-
plar, ſeu ſimulacrum quoddam habemus *in l. cùm*
hi, §. eam tranſactionem. iuncto *§. ſi cui, ff. de tranſ-*
act. vbi Vlpianus exponens orationem Marci Imp.
de tranſactione ſuper alimentis legatis coram præ-
tore facienda; reſpondit, eam tranſactionem ſuper
alimentis, qua commutatur eorum genus, modus,
tempus, locus, vel perſona expreſſa in legato, (quæ
nos latius explicabimus *quæſt.* 5. *huius cap.*) licèt fiat
ſine prætore, valere, ſi per eam conditio alimenta-
rij fiat manifeſtè melior. Item exemplum eſt *in l. le-*
gatum, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent. vbi, ſi
ſumma, vel ſummæ pecuniæ legatæ, ob interuen-
tum Falcidiæ, non ſufficiant ad opus, vel opera re-
licta, permittuntur expendi ab ipſis municipibus in
aliud opus vtile municipio. Sed ſi eidem relinqua-
tur pecunia in aliquod opus minùs licitum, & vti-
le, vt venationem, vel ſpectacula, in id, quod ma-
ximè neceſſarium municipibus videatur, ab iis con-
ferri conceditur. Ad idem etiam text. *in l. legatum,*
ff. de vſu & vſufruct. legat. quem Bart. *ibi num.* 4. *&*
tract. de Minorit. lib. 2. *diſt.* 2. *cap.* 3. ſimul cum *d. l.*
legatum, ad id adducit. Optimus etiam ad id text.
in §. ſi autem heres, aliàs *§. ſi autem legatum, verſ. ſi*
verò loca, auth. de Eccl. tit. collat. 9. vbi annuum le-
gatum relictum loco pio poteſt ab eo commutari, ſi
loca, aut perſonæ, ex quibus hoc dare præceptum
eſt, longiùs diſtent, & pars quoque obligata con-
ſentiat: vel vendi huiuſmodi legatum, & non mi-
nus pro pretio percipere, quàm ex tali legato intra
vigintiquinque annos colligitur; ita, vt pretium
ad vtilitatem prædictæ venerabilis domus, vbi re-
lictum eſt, proficiat.

Ampliatur autem hæc concluſio, vt procedat † 69.
etiam vbi illa diſpoſitio fuiſſet iurata; nam adhuc
poterit is, ad cuius fauorem facta eſt, eam commu-
tare, vel eius commutationi conſentire. quando
enim iuramentum homini præſtatur, eius obliga-
tio ceſſat per remiſſionem partis, ad cuius fauorem
præſtitum fuit. ita Sanchez *d. lib.* 3. *ſuæ ſumm. cap.*
20. *num.* 4. dicens id conſtare apud omnes: eámque
rationem affert; quia, licèt Deus teſtis aduocetur,
& iuſiurandum ratum, & acceptum habeat; tamen
tunc habet acceptum in commodum, & fauorem
alterius; ac proinde Deus remittit, condonante eo,
cui eſt facta promiſſio: atque adeò quamplurimos
pro hac ſententia refert, ac ſequitur idem Sanchez
tract. de matrim. lib. 1. *diſput.* 52. *num.* 6. hæc autem
remiſſio non dicitur relaxatio, vt poſt Sot. *lib.* 8. *de*
iuſt. & iur. quæſt. 1. *artic.* 9. *in initio*, & Aragon. 2.
2. *quæſt.* 89. *artic.* 9. *paulo poſt princ.* docet Sanchez
d. lib. 3 *ſumm cap.* 19. *num.* 1. quia relaxatio requi-
rit poteſtatem ſpiritualem in relaxante, neque eſt
imitatio, quia hæc exigit poteſtatem dominatiuam
in imitante, qualis eſt parentum, maritorum, do-
minorum, & ſimilium. Et quamuis Pontifex ne-
queat hæc iuramenta homini præſtita abſque legi-
tima cauſa relaxare; non tamen inde inferre licet,
minorem eſſe Pontificiam poteſtatem, quàm pri-
uati. nam, vt bene ait Sanchez *d. num.* 4. id non ex
poteſtatis Pontificiæ defectu conſurgit; ſed quia
Pontifex tantùm relaxat iuramenta, vt Vicarius,
& OEconomus Dei, non autem vt dominus ma-
teriæ promiſſæ, indiget iuſta cauſa, vt legitimè mu-
nus ſuum obiens relaxet. at homo, cui iuramen-
tum in eius gratiam fit, remittit tamquam domi-
nus materiæ promiſſæ, & ideo nulla cauſa indiget.
Secundò ampliatur, idem dicendum, † vbi iu- 70.
ramentum eſſet præſtitum principaliter in Dei ho-
norem, at tota res promiſſa cedit in fauorem par-
tis, vt, ſi intuitu pietatis quis iurèt feminæ paupe-
ri, ſe eam ducturum, aut ei eleemoſynam colla-
turum; vt tradit idem Sanchez *d. cap.* 20. *num.* 7.
& latè comprobat *d. diſput.* 11. *num.* 8. *&* 9. Secus
autem, ſi illa materia non cederet æquè principa-
liter in fauorem partis. vt, ſi quis in gratiam alicu-
ius

ius iuraret dare vel pauperibus in genere, vel tertio
eleemosynam, aut religionem ingredi; prout de
primo horum trium casuum docet idem Sanchez *d.*
cap. 10. *num.* 8. pro quo etiam faciunt adducta per
ipsummet *d. disput.* 52. *num.* 2. De secundo, & ter-
tio casu satis ostendit ipsemet Sanchez *d. cap.* 20.
num. 5. ad id plurimos Doct. allegans; & eam præ-
cipue rationem adducens, quia tunc principalis sco-
pus iurantis est Deum respicere, ac in honorem
eius intuitu religionis id opus offerre: at verò, quod
principaliter intenditur, est semper spectandum, *l.*
si quis nec causam, & l. rogasti, in princ. ff. si cert.
petat. cum simil. & sic habemus primam limitatio-
71. nem huius 7. concl. Altera limitatio esse potest †
in remissione iuris sibi contingentis ex dispositione
siue iurata, siue non, quoad personas, quæ liberè
disponere non possunt, vt minores, Ecclesiæ, & pia
loca. nam si fiat sine debitis consensibus, & solem-
nitatibus, nulla erit: prout de minoribus est text.
in l. neque actiones, C. de auct. præst. & l. magis puto,
§. fundum, ff. de reb. eor. &, si ex tali remissione,
aut renuntiatione iuris lædantur, possunt restitui
aduersùs eam, vt latè probat Odd. *tract. de restit. in*
integr. quæst. 63. *artic.* 5. *& quæst.* 85. *artic.* 1. *&* 3. Et
cùm Ecclesia, & loca pia iure minorum vtantur, vt
idem fusè ostendit *d. tract. quæst.* 3. *artic.* 4. 5. *&* 6.
idipsum de iis quoque statuendum erit tam respe-
ctu nullitatis, quàm restitutionis in integrum. &
quoad nullitatem renuntiationis, vbi sine debito
consensu fiat, apertè sentiunt inter alios quoad Ec-
clesiam renuntiantem Abb. *in cap. tua nuper, de his,*
quæ fi. à Prel. sine consens. cap. Redoan. *tract. de reb.*
Eccl. non alien. quæst. 2. *cap.* 12. *num.* 1. *cum quatuor*
seqq. & num. 11. & alij relati à Sanchez *d. tract. de*
matrim. lib. 6. *disput.* 4. *num.* 11. *&* 12. vbi idem ipse
tenere videtur, quando legatum, vel hereditas iam
erant quæsita: & apertissimè in omnibus locis piis,
quibus iam erat ius quæsitum per votum, sentit
post alios *lib.* 4. *suæ summ. cap.* 41. *num.* 6. *cum duo-*
bus seqq. & numer. 13. *&* 16. vbi hoc temperat ex
nonnullorum quoque sententia, nisi præfectus il-
lius loci pij, cui promissio facta est, haberet facul-
tatem remittendi, aut compositionem faciendi in
debitis illius: & in terminis Rectoris Hospitalis, vt
non possit commutare in alios vsus relicta facta
Hospitali, nisi cum auctoritate Pontificis, post Bald.
in l. orphanotrophos, C. de Episc. & Cler. & Doct. *in*
cap. conquestus, de for. compet. per d. Clemens. quia
contingit, de relig. domib. tradit Io. Bertach. *in tract.*
de Episc. lib. 4. *pars.* 4. *num.* 74. *in fin.* Limitatur de-
72. nique præsens conclusio, vt non procedat, † vbi
renuntiatio, seu remissio fiat de iure publico, seu
concernente publicam vtilitatem: nam ius publi-
cum pactis priuatorum mutari non potest, *l. iuris-*
gentium, §. si paciscar, il 2. *& l. ius publicum, ff. de*
pact. l. neque pignus, §. priuatorum, ff. de regul. iur.
cap. si diligenti, de for. compet. & cap. contingit, il 1.
de sent. excomm. cum suis concord. quare non poterit
tunc habere locum commutatio, priuata auctori-
tate ex consensu eius, cuius commodum con-
cernit dispositio; nisi eius superioris auctoritas in-
teruenIat, qui huiusmodi iuri publico possit dero-
gare. Illud denique omittendum non est in hac
materia de commutatione vltimarum, quæ priua-
ta auctoritate fieri potest, reperiri casum in iure,
73. quo † potest quilibet alterius vltimam volunta-
tem, seu dispositionem commutare; nimirum *in l.*
vn. C. de aleator. iuxta nonnulla exemplaria, vbi ca-
uetur, quòd si victus in ludo, aut eius heredes, aut
his negligentibus, eorum procuratores, patres, aut
defensores à vincente illud non repetent, quod vi-
ctus soluit, potest, immo debet fiscus, seu procura-
tor Cæsaris repetere, & in opera ciuitatis expende-
re. Licet autem communiter in exemplaribus Co-
dicis specialis titulus *de aleatorib.* non reperiatur,
sed iunctus titulo *de relig. sumpt. & funer.* in huius
tamen tit. *l. fin.* cauetur, quòd, si victus in ludo no-
luerit recipere, quæ dedit, procurator Cæsaris hæc
inquirat, & in opus publicum conuertat. At-
que hæc de præsenti 1. quæst. huius cap. dicta suf-
ficiant.

SVMMÆ RERVM.

74. *Principes seculares aliqui non recognoscunt supe-*
riorem in temporalibus, & habent in domi-
niis suis iura Imperij.
75. *Papa est supremus Princeps, & habet iura Im-*
perij in suo dominio temporali, seu in terris
Ecclesiæ. & in his appellari potest Rex, &
Augustus; num. 76.
77. *Princeps supremus duplicem habet potestatem,*
absolutam, & ordinariam; ac num. seq.
78. *Plenitudo potestatis in Principe supremo idem est*
cum potestate absoluta.
79. *Potestas absoluta in Principe non est, libera pote-*
stas faciendi quod ei libet. neque quòd in iure
humano dispenset sine causa; num. 80. *& ibi,*
an dispensatio Principis in lege sua sine cau-
sa valida, & licita sit.
81. *Possumus id tantùm, quod iure possumus.*
82. *Potestas absoluta in supremo Principe quomodo*
ab ordinaria distinguatur.
83. *Princeps quomodo sit solutus, & adstrictus legi-*
bus.
84. *Deus O. M. quanam dicatur posse facere de po-*
testate absoluta, vel ordinaria.
85. *Papa tanquam Episcopus Romæ est Ordinarius*
cum certa diœcesi; & habet suum Vicarium,
vti Papa verò est Vicarius Christi, Episco-
pus totius orbis, & Ordinarius Ordinario-
rum.
86. *Princeps sæcularis potest plerumque vltimas vo-*
luntates commutare; & aliquot seqq.
87. *Princeps quomodo subiectas sibi habeat res, ac vo-*
luntates suorum subditorum, siue sæcularis
quoad temporalia, siue Papa quoad spiritua-
lia; & num. seq.
88. *Princeps sæcularis an possit aliquando iuramen-*
tum hominis præstitum relaxare.
89. *Princeps supremus nequit sine causa vltimas vo-*
luntates sibi subditorum mutare; vel certè
tenetur damnum eis ob id illatum compen-
sare.
90. *Intellectus l. si testamentum, C. de testam. l. si do-*
nationem, C. de reuoc. donat. l. inciuile, C.
de rei vendic. l. de contractu, C. de rescind.
vend. l. cùm te sponsa, C. de donat. ant. nupt.
& l. nec auus, C. de emancip. liber.
91. *Dominium priuatum à Principe tolli non potest si-*
ne causa vtili Resp.
92. *Libertas testandi an hominibus competat iure gen-*
tium, aut naturali, & num. seq.
93. *Princeps non potest alicui auferre quod ei compe-*
tit iure naturali, & gentium, si id faciat sine
causa.
94. *Intellectus l. nec enim, §. deportati, ff. de mi-*
lit. testam. l. milites, C. de testam. mil. & le-
gis 12. *tabul.*

95. *Princeps supremus secundùm aliquorum sententiam potest ex libero arbitrio potestatis sua vtens plenitudine mutare vltimas voluntates subditorum, eisve derogare: quorum cam. n fundamenta probant solum id posse; quod est accipiendum, cum causa; & aliquot num. seqq.*

96. *Principem posse facere ex plenitudine sua potestatis quicquid libet, vix credendum est aliquem ex nostris sensisse.*

97. *Princeps sacularis est administrator supremus, non dominus bonorum ciuitatis, & Papa beneficiorum, ac piorum operum.*

98. *Papa an possit aliquem priuare beneficio Ecclesiastico sine causa. & quomodo dicatur eum habere plenitudinem potestatis, & esse dominum in beneficialibus; num.* 99.

100. *Princeps supremus potest derogare iis, qua iure tantùm humano inducta sunt.*

101. *Libertas testandi saltem habet annexam naturalem aquitatem: ideoque tolli nequit sine causa; & nam.* 103.

102. *Princeps an possit in praiudicium alterius tollere ab. aliquo impedimentum, quod incapacem alicuius iuris eum efficit, vt illegitimitatis, aut sexus ad successionem hereditatis, vel feudi.*

103. *Reditus ad ius commune an sustineat ea, qua alioqui non permittantur: & ibi an per commutationem vltima voluntatis redeatur ad ius commune.*

104. *Princeps supremus nec de potestate absoluta valet indistinctè, & sine causa commutare vltimas subditorum suorum voluntates: nec si apponat clausulam,* ex certa scientia; *aut,* non obstantibus, *vtcunque generaliter, vel specialiter conceptam; etiamsi amba iungantur; num.* 105. *& seq.*

106. *Actus omnis ab agentis voluntate, ac potestate pendet. & an clausula,* ex certa scientia, *idem importet, quod clausula,* de plenitudine potestatis, *&,* non obstante; *num.* 107.

108. *Princeps neque quoad partem mutare potest sine causa, & indistinctè vltimam voluntatem.*

109. *Princeps non potest commutare legatum, quod potest impleri de iure, & de facto, si testator expressè disposuit, vt eo non facto, quod prascripsit, reuertatur ad heredem.*

110. *Princeps non potest derogare prohibitioni alienationis etiam ex causa dotis, cùm testator id iure communi prohibere potuit: secus cùm testator prohibuit ex sola Principis licentia.*

111. *Princeps derogare potest sine causa conditionibus primogeniorum institutorum ex merooitu priuilegio contra iuris prohibitionem, quoties ex ea derogatione ius alicui quasitum non tollatur.*

111. *Princeps potest tollere ius alicui, quod solùm est quarendum.*

113. *Causa iusta aliquando saltem prasumitur in supremo Principe vltimam voluntatem commutante.*

114. *Princeps sacularis etiam supremus non potest vltimas voluntates pias commutare.*

115. *Laicus quilibet nequit de rebus Ecclesiasticis, ac piis disponere, seu statuere.*

116. *Forus statuendi, & iudicandi quomodo à pari procedant; & num. seq.*

117. *Laicus iudex potest de causa pia cognoscere inter partes.*

118. *Statuto laicorum induci non potest commutatio pia voluntatis.*

119. *Princeps sacularis requirendus est in commutatione vltima voluntatis ab ordinario facienda quoad pia loca, qua sub eius immediata protectione sunt: & forte commutare poterit quoad ea loca, qua ex institutione rationem reddere non debent ordinario; licet verius sit tunc recurrendum fore ad Papam.*

120. *Princeps sacularis commutare potest voluntates pias pietate erga patriam.*

121. *Imperator an in commutandis vltimis voluntatibus concurrat cum Principibus supremis in eorum dominiis, tamquam dominus totius orbis.*

QVÆRO SECVNDO, an supremus Princeps sæcularis possit omnes vltimas voluntates commotare?

Non quærimus hic de quolibet Principe sæculari, sed de iis dumtaxat qui † non recognoscunt 74.
superiorem in temporalibus, habéntque in suis dominiis iura imperij; de quibus Doctor. cùm alibi, tum *in cap. qua in Ecclesiarum, & cap. Ecclesia sancta Maria, de constit. cap. nouit, de iudic. cap. cum non liceat, de prascript. cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. Clem.* 1. *de iureiur. Clem. pastoralis, de re iud.* Rosel. & alij tractantes de legitimatione, ac Doct. relati, & probati ab Ant. Gabr. *comm. concl. lib.* 3. *tit. de iur. quasit. non tollend. concl.* 2. *num.* 12. & Iacob. Ant. Mart. *in tract. de iurisd. per, & int. iudic. Eccl. & sacul. exercen. part.* 1. *cap.* 20. 26. 32. *&* 33. Suarez *tract. de leg. lib.* 3. *cap.* 7. 8. *&* 9. Peregr. *tract. de fideicom. artic.* 21. *num.* 18. *cum tribus seqq. & art.* 52. *num.* 123. *cum seq. & in tract. de iur. fisc. tit. de his, qui habent iur. fiscal.* præsertim *à num.* 44. *ad* 69. ac text. *in cap. innotuimus, de censib. d. cap. per venerabilem, & cap. super quibusdam, de verb. sign.* & Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 9. *de reformat.* iis verbis; exceptis aliis, quæ ad Imperatorē & Reges, seu Regna possidentes aliósque sublimes, & supremos Principes, iura imperij in dominiis suis habentes pertinent; cuiusmodi Principes sunt nunc plerique Duces, & nonnulli, qui Principes appellantur in Italia: & præ omnibus † Romanus Pontifex respectu sui 75.
dominij temporalis, vt inter alios adnotauit Nauarr. *in manual. confess. cap.* 25. *num.* 111. *vers. quartò dico, & in comment. de dat. & promiss. numer.* 29. *vers. tertiò*, quod resolui posse videtur, & satis constat ex *cap. cum inter, il* 2. *ad fin.* & *ibi* glos. recepta, *verbo, regia, de elect.* dicit enim eo loci Romanus Pontifex; ad audientiam nostram nuntios idoneos transmisit: i, per quos à nobis vice regia postuletis assensum. *& cap. per venerabilem, in princ. vers. praterea, qui fil. sint legitim.* Id autem, inquit, in patrimonio B. Petri liberè potest Apostolica sedes efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatē: & *§. rationibus igitur*, ibi, nō solū in Ecclesiæ patrimonio, super quo plenā in tēporalibus gerimus potestatem, verùm etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus. ex quibus apparet, † iure merito Pa- 76.
pam in temporali suo dominio Regem appellari posse: sed & Augustus dici potest, ex *glos.* 2. *in l. nemo humanum, verbo, Augusti*, per illum text. *C. de relig. & sumpt. funer.* vbi Imppp. Valent. Theodos.

&

& Ar. d. AAA. Nemo, inquiunt, humanum corpus ad alium lo um fine Augusti affatibus transferat. num verbum illud *Augusti*, glos. exponit, *idest*, *Papæ*; ob eam vt reor rationem, quoniam existimarunt, Christianos Imperatores, eósque piissimos rem ne spiritualem, & Ecclesiasticam de concedenda facultate transferendi corpus perpetuæ sepulturæ traditum supremæ laicæ potestati non reseruasse, contra *cap. bene quidem 96. dist. cap. Ecclesia . Mariæ, de constit. & cap. fin. de reb. Eccl. non alien.* iuncto maximè *cap. non satis, & seq. de simon. cum suis concord.* & *ibidem* adnot. De Romano igitur Pontifice, & aliis etiam citra Imperatorem, habentibus in suis dominiis iura imperij, in præsenti quæstione latè differemus. nàm de aliis inferioribus Principibus, quod ad rem nostram attinet, agemus *quæst. sequenti*, cum simul etiam differendum erit de inferioribus magistratibus. de Papa verò ratione spiritualis potestatis dicemus *quæst.* 4.

Præmittendum autem est in hac quæstione, quoad ipsos supremos Principes, prout etiam Papa
77. comprehenditur, † posse eos considerari vel quatenus potestate quam vocant absoluta, vel prout sola ordinaria vtuntur. Neque enim spernenda mihi videtur hæc in supremo Principe distinctio potestatum: quam admittunt passim Doct. atque inter cæteros relati à Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. num. 8.* & probati à Mandos. *ad reg. 16. Cancell. quæst. 7. & 8.* necnon à Thom. Sanch. *tract. de matrim. lib. 2. disput. 15. numer. 2. & 3.* nimirum, inter legistas glos. *in l. relegati, in fin. ff. de pœn.* Dec. *in l. in contrahenda, num. 7. ff. de reg. iur.* Paul. de Castr. *in l. si testamentum, C. de testam.* Bald. *l. 2. C. de seruit. & aqua, num. 40.* Ang. *in l. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vendic.* Socin. sen. *consil. 28. num. 6. volum. 1.* Curt. sen. *consil. 65. num. 12.* Natt. *consil. 290. col. 2. ad fin. lib. 2. & consil. 512. num. 19.* Gozad. *consil. 2. numer. 14.* Ioan. Lup. *ad l. 1. Taur. numer. 5.* Roias *epit. success. cap. 23. num. 75.* Villal. *in antinom. iur. litt. P. numer. 31.* necnon Albert. Alex Hippol. de Marsil. Matth. de Afflict. Capyc. & Castald. quos recensect Ar. Pinell. *de rescind. vendit. 1. part. rubr. cap. 2. num. 24. & seq.* ac plerique relati, ac probati à Peregr. *tract. de fideicom. art. 52. num. 118.* ac nouissime à Ludouic. Rodolphin. *in tract. de suprem. seu absol. Principis potest. cap. 1. num. 2. & 3.* Inter Canonistas eandem distinctionem admittunt Innoc. *in cap. innotuit, num. 5. de elect.* Host. *in cap. ex publico, super verbo, consummatum*, & *ibi* Io. Andr. *num. 9.* Ant. de Butr. *numer. 16.* Henric. Boich. *cap. fin. de spons. duor. à num. 4.* idem Butr. *in cap. constituimus, num. 1. & 21. de relig. dom.* Abb. *cap. adhæc, num. 7. de rescript.* Felin. *cap. nonnulls, §. sunt & alij, num. 50. eod. tit.* Dec. *cap. quæ in Ecclesiarum, num. 24. cum seq. & num. 98. de constit. & cap. fin. col. vlt. de compro. vtil. vel inutil.* Anchar. *cap. Canonum, quod est 1. num. 10. de constit. & consil. 110. col. 4.* Lap. *alleg. 9. ante num. 5.* Inter Summistas Rosel. *verbo, Papa, num. 2.* Ang. *Matrimonium, 3. impedimen. 13. num. 3.* Siluest. *verbo, diuortium, quæst. 4.* inter Theologos Medin. *lib. 5. de sacror. homin. contin. cap. 89.* atque etiam ipse Sanchez *d. num. 3. vers. alio modo potest.* necnon idem sentire videntur
78. † quotquot in Principe supremo distinguunt plenitudinem potestatis à potestate non plena, quos refert ac sequitur Ant. Gabr. *comm. concl. lib. 3. tit. de iure quæsit. non tollend. concl. 5. num. 18. ac 35. & concl. 6. num. 12.* necnon *lib. 6. tit. de legitimat. concl. 7. num. 4. ac tit. de clausul. concl. 1. num. 6. cum seq. & concl. 1. num 83.* Menoch. *tract. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 11. num. 2. & tribus seqq.* Peregr. *d. artic. 52. num. 122.* Hier. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 1. proœm. num. 31.* cum aliquot seqq. ac Rodolphin. *vbi sup.* & per tot. illum tractat. Canonistæ communiter *in cap. 2. de preb. in 6. & cap. proposuit, de concess. prabend.* vbi ad id est text. expressus, in iis verbis; qui secundùm plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare: necnon *cap. vnic. vers. & ideo, vt Eccles. benefic. sine dimin. conferant.* ibi, & ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officij debito possumus, & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, &c. Et *in Clem. 1. vt lit. pend.* in iis finalibus verbis; salua tamen in præmissis omnibus Romani Pontificis potestate, ad quem Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorúmque beneficiorum Ecclesiasticorum plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere. atque in suis rescriptis, ac priuilegiis, vel gratiis nonnumquam vtuntur huiusmodi supremi Principes illa clausula, *de nostra Apostolica, Imperialis, Regia, vel Principalis potestatis plenitudine*; in quibus quælibet verba debent suum effectum operari, *l. si quando, ff. de leg. 1. cap. si Papa, de priuil. in 6.* quòd si est in supremo Principe plenitudo potestatis, debet & dari potestas minùs, seu non ita plena, quod idem est, ac potestas ordinaria distincta ab extraordinaria, seu absoluta. nam idem esse plenitudinem potestatis, ac potestatem absolutam, tradit inter alios Mandol. *d. quæst. 7. num. 8.* & Peregr. *d. art. 52. num. 122.* ac sentiunt plerique probati à Rodolphin. *d. cap. 1. per tot.* tradens deinde *in toto cap. 2.* quibúsnam competat plenitudo potestatis, inter quos præcipuè, ac meritò reponit Romanum Pontificem, Imperatorem, ac Reges. Denique eandem distinctionem potestatis absolutæ, & ordinariæ in supremo Principe senserunt Host. *in cap. cum venissent, numer. 5. de iudic.* Franc. Marc. *quæst. seu decis. Delphin. 1185. numer. 4. part. 1.* & Gonzal. *d. §. 1. proœm. num. 38.* dum dixerunt, Papam posse adæquare quadrata rotundis, alludentes ad quadraturam circuli, quam Mathematici penè impossibilem esse censent. Non ita tamen in Principe admittenda est absoluta potestas, † prout 79.
eam definiuit Bald. *d. l. 2. num. 39. & 40. C. de seruit. & aq.* vt sit arbitrij plenitudo nulli necessitati subiecta, nulliúsque publici iuris regulis limitata; ita, vt facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obiici valeat, nihilque opponi possit, nec dici ei, cur ita facis? cui definitioni adhærere videtur glos. fin. *d. l. relegati*, Abb. *d. cap. ad hæc, num. 7. & consil. 84. lib. 1.* Butr. *d. cap. constituimus, num. 3.* Dec. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 98.* iuncto *num. 103.* Felin. *d. num. 10.* Luc. de Penn. *in l. prædia, C. de locat. prad. ciu. lib. 11.* Ioan. Lup. *d. numer. 5.* Roias *d. num 75.* iuxta illud antiquum axioma; *si libet, licet.* & illud; *sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas*; & quod affirmabat quidam Alexandro Magno, vt refert Suetonn. *in Caligula cap. 29.* Memento tibi omnia, & in omnes licere; eò, quòd Principes erant instar Deorum in terra. hanc enim potestatis absolutæ, & ordinariæ in Principe distinctionem sic intellectam meritò falsam existimant, satísque improbant Couar. *d. numer. 8.* Parisien. ad Dec. *d. cap. quæ in Ecclesiarum, litt. T.* Fortun. *in l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de lib. & posth.* & alij, quos referunt, & sequuntur Couar. *d. num. 8.* Pinell. *d. num. 24. & seq.* Ferd. Vasq. *lib. 1. controuers. illustrium, cap. 5. num. 5. & sequent.* Sarmient. *primo selectar. interpret. cap. 8. num. 20.* Riminald. *consil. 5. num. 48.*

num. 48. *& seqq. vel.* 1. Didac à Spin. *in specul. testam. glos. rubr.* 1. *part. num.* 25. & Sanchez *d. disput.* 15. *num.* 3. *circa initium.* Quia quod Princeps facere contra omne ius, fásque potest, non ad potestatem, sed ad tyrannidem spectat: id enim possumus, quod honeste possumus, *l. sed licèt, ff. de offic. Præsid.* Vnde Rex Antigonus solo naturali lumine illustratus, vnde illo refert Plutarch. *in Apophtheg.* cùm sibi diceretur, Regibus, quicquid vellent, licitum esse, respondit, inter barbaros, & tyrannos ita censeri; cæteris autem solum iustum, & honestum licere. Et Chilon vnus ex septem Sapientibus, (teste Cœl. Rhodig *lib.* 8. *lect. antiq. cap.* 1.) dicebat Principes instar Deorum esse. quia tantùm id, qood iustum est, exequi debent. & Cornel. Tacit. *lib.* 3. *Annal.* refert Caium Sestium asseruisse Principes instar Deorum essè; sed nec à Diis, nisi iustas preces exaudiri. ac Cicero *lib.* 3. *de legibus* de simili potestate sic ait: Mihi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditionem nata sit. ac denique Arist. *lib.* 5. *Ethic. cap.* 10. Est, inquit, tyranno voluptas proposita, Regi honestas. Neque puto admittendam omnino illam definitionem, seu distinctionem absolutæ, atque ordinariæ potestatis in Principe, quam affert
80. Sanchez *d. vers, alio modo*, vt † absoluta sit ea, qua Princeps in iure humano dispensat absque causa; quæ sanè dispensatio valida est, licèt Princeps peccet, vt sentiunt relati ab eodem Sanchez *d. disp.* 52. *num.* 1. vbi id receptissimum esse dicit; quod & fusè probat idem Sanchez *d. tract. de matrim. lib.* 8. *disput.* 17. *numer.* 24. *& seq.* vbi de validitate, *ac disput.* 18. *num.* 3. *vsque ad* 7. vbi de causa, & peccato; ac latè probat idem Couar. *epitom. de spons. & matr. cap.* 6. §. 9. *num.* 10. ac post alios Suarex *tract. de legib. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 4. *& duob. seqq.* ordinaria verò, quando dispensat in iure bumano cum causa: ex neutra autem potestate dicetur posse facere, quod nec iustè, nee validè facere potest; vt si in lege, inquit, naturali dispensabili dispenset sine causa. non est, iuquam, admittenda hæc definitio, seu distinctio, non quidem ob rationem, quam contra hanc distinctionem adducit Couar. quia ea quoque est potestas ordinaria in Principe, qua dispensat in iuribus humanis sine causa, licèt peccet, cùm de iure possit derogare omnibus bumanis legibus; quod tamen non probat. confirmare autem poterat ex *l. Princeps, ff. de legib. & d. cap. proposuit, de concess. preb.* nam hæc ratio petit principium. item propter alias rationes, quas mox subiiciam, vnde etiam euertitur ratio Cooar. Primò, quia non improbabilis est opinio, quòd dispensatio Principis supremi in lege merè humana, etiam sine causa, secluso scandalo, non modò valida, sed etiam licita sit; quam inter alios tenet Siluestr. *verbo, dispensatio, quæst.* 3. Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 29. Felin. *cap.* 2. *num.* 23. *de constit.* & *ibi* Butr. Abb. *in cap. diuersis, num.* 4. *de Cler. coniug.* & alij, quos refert Suarez *d. cap.* 18. *num.* 3. & Sanchex *d. lib.* 8. *disput.* 18. *num.* 2. vbi etiam nonnulla solida fundamenta pro hac opinione affert: pro qua sunt iura, in quibus habetur indistinctè, Priocipem posse dispensare in his, quæ sunt iuris humani; & esse solutum legibus, vt *d. cap. proposuit, & d. l. Princeps, ff. de legib. & l. digna vox, C. eod. tit.* & optimus text. *in cap. cùm nostris, de concess. prebend.* ibi, vel ex indulgentia sedis Apostolicæ speciali, vel ex alia iusta causa, vbi ipsa iodulgentia, seu dispensatio Principis habetur pro iusta causa. Secundò, quia sic non constitueretur sufficiens quoad hoe discrimen inter dispensationem in iure diuino, vel naturali, & in iure humano; cùm etiam in illo dispensatio, vt licita fieri debeat ex iusta causa, vt idem Sanchez tradit *d. lib.* 8. *disput.* 18. *num.* 1. *& d. lib.* 2. *disput.* 15. *num.* 3. *in fin.* & ordinaria potestas æquè, ac in bumano, erit in diuino iure, ac naturali, cùm in boc ex causa dispensatur à Principe; vt colligitur ex Sanchez *d. num.* 3. *ad fin.* neque enim hanc ponit absolutam; quam esse vult, cùm Princeps dispensat in legibus humanis sine causa: cùm tamen absurdum videatur, nullum in hoc discrimen constitui inter ius diuinum, vel naturale, & homanum. Tertiò, quia potestatis nomen non meretur, qua Princeps validè, sed malè, & peccando dispensat; nam † id 81.
tantùm possumus, quod iure possumus, vt ipse Sanchez *d. num.* 3. docet ex *d. l. sed licèt, ff. de offic. Præsid.* cui addimus meliores text. *in l. filius, ff. de condit. instit. l.* 3. *&* 4 *ff. de vsur. l. in eadem, ff. ex quib. caus. maior. l. vestis, §. vestimento, ff. de aur. & argent. legat. l. pen. ff. de furt. l. nepos Proculo, ff. de verb. signif. cap. illud,* 11. *quæst.* 1. *& cap. facias homo,* 22. *quæst.* 2. Sic Deus omnipotens est, ac dicitur, licèt peccare, aut aliquid illicitè facere nequeat. Dicendum igitur, † absolutam potesta- 82.
tem ab ordinaria in sopremo Principe distingui; vel primò, quod absoluta est, qua dispensat in iure bumano sine causa, ex prædictis, retenta memorata probabili sententia, quòd possit huiusmodi Princeps dispensare oon modò validè, sed & licitè in legibus humanis, etiam sine causa: ordinaria verò, qua in iisdem dispensat cum causa; quod fatetur Sanchez *d. num.* 3. & hoc etiam dumtaxat fortasse voluerunt Bald. & alij sup. cit. dum illam definitionem absolutæ potestatis afferunt, quam Couar. Sanchez, & alij superiùs alleg. tam acriter reprehendunt. Vel secundò, quòd absoluta est, qua dispensat io legibus humanis ex quauis causa, etiam leui: ordinaria, qua io iis dispensat solùm ex magna causa. quam distinctionem sensit Aochar. *d. cap.* 5. *num.* 30. *de constit.* vbi ait, Principem de potestate ordinaria non posse dispensare in lege bumana absque magna causa; quasi velit, de absoluta posse ex leui causa. Natt. *d. consil.* 512. *num.* 19. dum ait, Si aliquid, etiam leue, Principem moueat, eum posse de plenitudine potestatis facere quicquid libet; quod intellexit de legibus dumtaxat bumanis: & in specie commutationis vltimæ voluntatis quoad Papam sentit Ioan. Dilect. *de art. testand. cant.* 6. *num.* 4. dum ait, Papam ex magna causa posse eam facere ex potestate absoluta. Vel tertiò, quòd absoluta potestas Principis est, per quam dispensat in lege diuina, & naturali cum iusta causa: ordinaria, per quam dispensat io lege humana. atque hæc distinctio est de mente eorum, quos refert, & sequitur Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 3. *tit. de iur. quæsit. non tollend. concl.* 1. *num.* 1. iuncta *concl.* 2. *num.* 1. dum asserunt, Priocipem posse ex plenitudine potestatis cum causa ius, & dominium tam de iure gentium, quàm ciuili auferre, ex text. *in l. Lucius Titius, in princ. ff. de euict. & l. item si verberatum, §.* 2. *ff. de rei vendic.* & quos adducit *concl.* 5. *num.* 35. sentientes, posse ex plenitudine potestatis Principem cum causa reuocare contractum cum eo celebratum; quos enim refert *num.* 18. dicentes, non posse Principem ex plenitudine potestatis reuocare contractum secum celebratum, intelligendi sunt ex mente quoque ipsius Gabr. vt patet ex seqq. si id faciat Princeps sine causa. Vel deniqne, quòd absoluta potestas Principis sit, qua potest derogare, ac derogat iuri positiuo humano: ordinaria verò, qua ei non derogat, sed vel secundùm, vel præter illud

dumta

duntaxat agit; vel in ea parte iuris humani dispensat, in qua possunt Ordinarij iudices dispensare; atque adeò se gerit tamquam Ordinarius iudex, & non vt supremus Princeps. quæ distinctio approbatur ab iis quos refert, ac sequitur Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt.* 12. ferè per totam, præsertim *numer.* 2. *&* 5. dum hic plenitudinem potestatis appellat eam, quam ibi potestatem absolutam nominat: idémque sentit Mandos. post alios ad *reg.* 16. *Cancell. quæst.* 7. *n.* 7. *&* 8. & Peregr. *d. tract. de fideicom. art.* 52. *n.* 118. *cum tribus seqq.* & confirmatur ex *d. cap. proposuit, de concess. præbend.* in iis verbis superiùs cit. qui secundùm plenitudinem potestatis de iure

83. possumus supra ius dispensare. facit etiam † text. *in l. digna vox, C. de leg.* ibi, digna vox est maiestate regnantis, legibus allegatum se Principem profiteri, adeò de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas; & re vera maius imperio est submittere legibus principatum: & oraculo præsentis edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. ex quibus verbis apertè colligitur Principem ex potestate ordinaria humanis legibus subiectum; de potestate verò absoluta ab iis solutum esse. sic conciliantur iura, in quibus dicitur, Principem solutum esse legibus cum iis, vnde habetur, eum legibus esse subiectum; quæ vtraque allegantur à gloss. & DD. *d. cap. proposuit, & d. l. digna vox*, necnon *in l. Princeps, ff. de legib.* & ali-

84. bi sæpe. Facit præterea, quia † etiam Deus Opt. Max. ex communi Theologorum sententia dicitur ea facere posse de potestate ordinaria quæ solito ordine, ac rerum naturali cursu non mutato potest facere; de potestate verò absoluta, quæ potest su-

85. pra rerum ordinem vniuersum. Ac denique Papa † tamquam Episcopus Romæ est Ordinarius cum certa diœcesi, vt constat ex *cap. si quis Episcopus*, ibi, dignetur Episcopus Romanus, 2. *quæst.* 6. cum aliis adductis à Gonzal. ad *reg.* 8. *Cancell. glos.* 13. *in princ. num.* 3. & aliquot seqq. maximè *num.* 18. qua ratione habet ipse quoque, sicut cæteri Episcopi, suum Vicarium in Vrbe, *cap. sua nobis, de offic. Vicar.* ac præterea est Vicarius Christi habens spiritualem potestatem in toto orbe, *cap. duo sunt quippe*, 96. *dist. cap.* 2. *de translat. Episcop.* & sic est Ordinarius Ordinariorum, & Episcopus totius orbis, vt latè tradit Gonzal. ad *d. reg.* 8. *§.* 2. *proœm. numer.* 44. *cum duobus seqq.* Romanúsque Pontifex simul est Papa, Rex, Antistes, vt ait Nauar. *in man. confess. c.* 25. *num.* 111. *vers. quartò dico.* Atque ex his quatuor modis distinguendi in supremo Principe potestatem absolutam, & ordinariam, quos omnes probabiles fore existimamus, postremus nobis magis placet, ac probabilior cæteris videtur, quoniam firmioribus nititur fundamentis. Iam ad huius quæst. conclusiones transeamus.

PRIMA CONCLVSIO. Princeps sæcula-
86. ris † potest plerumque commutare vltimas voluntates. Probatur primò ex *l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* vbi Valens I.C. Legatam, inquit, municipio pecuniam in aliam rem, quàm defunctus voluit, conuertere citra Principis auctoritatem non licet. ex quo text. (sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure validissimum est, *l.* 1. *§. Lucius rei, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. l. qui testamento, la* 2. *§. mulier, ff. de testam. cap. cum Apostolica, in fin. de his, quæ fiunt a Prælat. sin. cons. cap.* cum aliis ad id alleg. ab Euerard. *in loc. leg. a contrario sensu, in princ. & num.* 1. *cum duob. seqq.*) satis conuincitur, quòd, cum auctoritate Principis poterit saltem in eo casu, qui multos comprehendit, vltima voluntas commutari. Secundò probatur ex omnibus aliis iuribus ciuilibus, in quibus commutatio vltimæ voluntatis vel permittitur, & approbatur, vel præcipitur, atque adeò ab ipso Imperatore inducitur, per nos relatis *cap.* 3. *quæst.* 3. *concl.* 2. vt *l. cùm hi, §. eam transactionem, & §. si cui, ff. de transact. l. ex pollicitatione, & l. si quis sui, ff. de pollicit. l. Decuriones, §. vn. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. pecuniam, in princ. ff. de oper. publ. l. legatum, ff. de vsu & vsufr. leg. l. fin. ff. de mort. inferen. l. vnica, C. de expens. lud. lib.* 11. *§. si quis in nomine, & §. si autem heres, auth. de Eccles. tit. collat.* 9. Tertiò,
quia † res, ac voluntates subditorum ita proprio 87.
supremo Principi subiiciantur, vt de iis saltem ex magna causa, & ob publicam vtilitatem possit disponere: prout de rebus, ac bonis constat ex *l. Lucius Titius, ff. de euict. l. item si verberatum, §.* 2. *ff. de rei vendicat. & l. quod semel, ff. de decret. ab ordin. faciend.* tenéntque præter innumeros penè Doct. quos ad id allegat Ant. Gabr. *d. lib.* 3. *comm. concl. tit. de iur. quæs. non tollend. concl.* 1. *numer.* 1. *& concl.* 2. *numer.* 1, 2. 11. *&* 13. necnon *concl.* 3. *cum tribus seqq.* passim, Couar. *d. lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *num.* 7. *vers. non aberrant, & vers. sic Iurisconsultus*, Molin. *tom.* 2. *de inst. & iur. disput.* 4. *vers. primum est.* De voluntatibus autem, & dispositionibus subditorum, sentiunt Doct. relati, & probati à Gabr. *d. tit. de iur. quæsit. non tollend. concl.* 5. *à numer.* 28. *ad* 42. *& concl.* 6. *ferè per tot.* Suarez *de leg. lib.* 2. *cap.* 14. *numer.* 11. Azor *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 6. *cap.* 1. *quæst.* 4. *in fin.* & de iisdem quoad Papam in ordine ad spiritualia, vt votum, & matrimonium, S. Thom. 2. 2. *quæst.* 88. *artic.* 10. *ad* 1. Sanchez *d. lib.* 2. *de matrim. disput.* 14. *numer.* 1. *ad* 4. *& lib.* 8. *disput.* 6. *numer.* 2. de vtrisque etiam quoad Principes temporales, latè Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 2. *cap.* 38. *numer.* 3. *cum duobus seqq. & cap.* 41. *numer.* 15. *&* 16. Molin. *tom.* 1. *de inst. & iur. disput.* 149. & Sanchez *lib.* 3. *sua summæ, cap.* 22. *ferè per tot.* præsertim verò *numer.* 1, 2. 6. 10, 15.
& 16. vbi latè tradunt, † posse Principem sæ- 88.
cularem aliquando iuramentum homini præstitum relaxare, seu remittere, & consequenter immutare iurantis, & cum eo contrahentis voluntatem. Denique in terminis posse Principem sæcularem supremum saltem ex causa commutare vltimas voluntates sibi subditorum, tenet Azor *d. quæst.* 4. *ad fin.* Bart. & Lancell. Dec. *d. l. legatum, ff. de vsu & vsufruct. leg.* Castrens. *l. si testamentum, C. de testam.* Curt. iun. *consil.* 1. *num.* 32. Card. & Imol. *in Clem. quia contingit, de relig. dom.* ac præter Doct. quos mox citabimus, tenet etiam Aug. Berous *consil.* 82. *num.* 19. 23. *&* 24. docens post alios, per Principem sæcularem quoad hoc esse accipiendum non modò Imperatorem, aut Romanum Pontificem, sed quemcumque Principem iura imperij habentem, seu non recognoscentem superiorem in temporalibus, iuxta id, quod initio huius concl. explicauimus. eandem verò nostram principalem conclusionem, vbi subsit causa publicæ, non autem priuatæ vtilitatis, admittit etiam Couar. *d. lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *numer.* 7. *vers. hanc sententiam*; vbi ad idem adducit Phil. Dec. *consil.* 337. *numer.* 5. *consil.* 403. *num.* 14. *consil.* 519. *numer.* 5. *& consil.* 557. *numer.* etiam 5. allegantem Bart. *in proœm. Digestor. & in l. vltima, C. si contr. ius, vel vtil. publ.* Abb. & alios *in cap. qua in Ecclesiarum, de constit.* ac post alios Iacob. Ant. Marta *in tract. de iurisd. per, & int. iud. Eccl. & sæcul. exercend. part.* 4. *casu* 74. *à numer.* 12. *ad* 18. Et sic habes singularem limitationem ad hanc primam

concl.

89. concl. vt nimirum † nequeat Princeps etiam supremus ex solo arbitrio, & sine causa vltimas sibi subditorum voluntates mutare: quod & plerique tradiderunt, quos refert, & sequitur Card. Mantic. *de coniect. vltim. vol. lib.* 13. *tit.* 12. *num.* 32. Molin. *tract. de Hispan. primog. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 31. *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 10. *vsque ad* 21. *& lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 10. cum aliquot seqq. Molin. iun. *de iust. & iur. tract.* 2. *disp.* 174. *concl.* 4. *& seqq.* Peregr. *tract. de fideicom. art.* 52. *numer.* 117. quod tamen Marta *d. cas.* 74. *numer.* 16. limitat, modò sit causa publica, & *numer.* 19. declarat, vt de potestate absoluta possit Princeps corrigere, & mutare vltimas voluntates, quia dicta potestas nullis regulis est submissa; & hoc modo posset etiam sine causa; sed ita faciens tenetur ipse Princeps soluere pretium ei, cui ius ablatum esset atque ad id allegat Dec. *consil.* 357. *col.* 4. *vers. postremò.* Soc. *consil.* 120. *col.* 7. *vers. sed hoc non obstante, vol.* 3. Archid. *in cap. fin.* 9. *quæst. vlt.* Restau. Castald. *in tract. de Imperat. quæst.* 98. *numer.* 8. Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. part.* 2. *cap.* 12. *num.* 14. Beroum *consil.* 76. *num.* 24. *vol.* 1. & Rol. à Vall. *consil.* 69. *num.* 23. *& seq. vol.* 2. Atque horum alterum dumtaxat probant ea, quæ ipse Couar. affert
90. *d. cap.* 6. *num.* 5. 6. *&* 7. *in princ.* Prout est † illud, quod primò adducit *d. numer.* 5. ex *d. l. si testamentum, C. de testament.* vbi ait Imperator: Si testamentum iure factum sit, & heres sit capax, auctoritate rescripti nostri rescindi non oportet; quódque secundò allegat *eod. num.* 5. ex *l. si donationem, C. de reuocand. donat.* vbi; si donationem, inquit Imper. ritè fecisti, hanc auctoritate rescripti nostri rescindi non oportet. quo loco verbum, *oportet*, importat iuris necessitatem, vt not. Dec. *consil.* 468. *numer.* 8. cui similes text. quoad dispositionem inter viuos sunt in *l. incivile, C. de rei vendic. l. de contrahen. C. de rescind. vendit. l. cum te sponsa, C. de donat. ante nupt. & l. nec auus, C. de emancip. liber.* Sicut & eorum alterum solùm probat illa ratio, quam adducit tertio loco *numer.* 6.
91. quia dominium priuatum † à Principe tolli non potest, nisi ex causa vtili reip. *l. item si verberatum, §.* 2. *ff. de rei vendicat. & l. venditor, §. si constat, ff. comm. præd.* (qui tamen text. meo iudicio, ad rem non est; facit autem optimè text. *in d. l. Lucius Titius, in princ. ff. de euict. l. quod semel, ff. de decret. ab ord. faciend. & l.* 1. *cum duabus seqq. C. de metat. lib.* 12. Bart. *in l. vltim. C. si contr. ius, vel vtil. publ.* Fortun. *in l. Gallus, §. & quid, si tantum, vol.* 38. *ff. de lib. & posthum.* (quibus addi possunt quamplurimi Doctor. asserentes non posse Principem sine causa auferre alicui rem suam, quos refert, & sequitur Molin. sen. *d. tract. lib.* 3. *cap.* 7. *numer.* 20. *vsque ad* 29. Ant. Gabr. *d. tit. de iur. quæs. non tollend. concl.* 1. *numer.* 1. vbi communem hanc conclusionem, & sententiam ex aliorum quoque attestatione affirmat.) Dominium autem nihil aliud est, quam ius disponendi de re ipsa, *l. in re mandata, C. mand.* Bart. & Doct. *in d. l. si quis vi, §. differentia, ff. de acquir. possess.* ergo Princeps (concludit Couar.) non potest tollere liberam testandi facultatem in rebus propriis priuato competentem, nec testamentum mutare, nec ipsius legibus derogare, nisi ab eo id fiat ob publicam vtilitatem. De hac etiam prohibita Principi ex solo arbitrio, & sine causa commutatione vltimæ voluntatis accipiendum est, quod idemmet Couar. subiicit *eodem numer.* 6. ex Sueton. *in Tyberio cap.* 31. quòd tractante senatu, vt Trebianis legatam in opus noui theatri pecuniam, ad munitionem viæ transferri concederetur, a Tyberio Cæsare impetrari non potuit, quin rata voluntas legatarij esset. Pariter hanc mutationem sine causa dumtaxat excludit ratio illa, quam Couar. *d. cap.* 6. *numer.* 7. *in princ.* affert, quòd libertas testandi † hominibus iure gentium, & naturali competit, *l. nec* 92.
enim, §. deportati, ff. de milit. testam. & l. milites, C. eod. tit. quibus probatur, militem iure gentium absque solemnitatibus iuris ciuilis testantem posse etiam deportatum liberè instituere heredem, iuncto *§. quod verò, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. ac §. singulorum, Instit. de rer. diuis.* vbi habetur, ius gentium esse naturale, immò & libertatem testandi esse iuris gentium, & naturalis, plerique tenent, quos ibidem recenset Couar. cum aliis, quos nos retulimus *cap.* 3. *quæst.* 1. *concl.* 1. *post med.* at verò Princeps † non potest auferre 93.
alicui, quod ei competit iure naturali, & gentium; cùm ius naturale sit immutabile, vt *d. concl.* 1. *in principio*, ostendimus: & quoad ius gentium sentiunt relati à Crass. *tract. de success. §.* 1. *qu.* 6. & Mandos. *in prax. sign. grat. tit.* seu *verbo, commutatio vltima voluntatis. vers. aliqui dixerunt.* nam præterquam quòd inde solùm concluditur, non posse sine causa derogari etiam à Principe iuri naturali, & gentium, vt constat ex iis, quæ *d. concl.* 1. *circa medium*, adduximus: quibus nunc addimus; communem esse conclusionem, & Doct. sententiam, posse Principem ex causa alicui auferre quod ei de iure gentium competit, vt patet ex relatis pariter, ac probatis à Gabr. *d. tit. de iur. quæs. non tollend. concl.* 2. *numer.* 1. & posse ex causa limitare legem diuinam, & naturalem, præter Felin. Abb. Dec. & alios *in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit.* notat Tiraq. *in præfat. tract. de pæn. temperand. aut remitt. numer.* 30. *in fin.* per text. *in l. si hominem, ff. mand.* de quo nos aliquid infrà *cap.* 5. *quæst.* vt. *suppos.* 1. adhuc negari potest, esse de iure gentium, aut naturali liberam testandi facultatem, sed solùm naturali cuidam æquitati eam conuenire, vt patet ex adductis *d. concl.* 1. *&* 2. *ad fin.* Neque id probatur † ex *d. §. deportati, & l. milites.* aliud enim est, li- 94.
bertatem testandi esse de iure gentium, aliud de iure gentium non requiri in testamento eas solemnitates, quas ius ciuile induxit. Sic etiam exponi potest lex XII. tab. quam refert Didac. à Spin. *in specul. testam.* 1. *part. rubr. numer.* 3. in hæc verba, nullo valente citra illius (i. testatoris) voluntatem, nec si sacram impetrauerit formam. Denique sic intelligendi sunt Archid. *in cap. Episcopus*, 88. *dist.* Mart. Laudens. *in tract. de princ.* §. 22. Rom. Fulg. & Corn. *d. l. si testamentum*, vbi de communi, Crauet. *consil.* 296. *lib.* 2. quos refert Couar. *d. numer.* 7. *vers. sextò hanc sententiam*, necnon Dec. *d. consil.* 468. *numer.* 8. & alij apud Crass. *d. tract. de succession. §.* 1. *numer.* 8. & quotquot dixerunt Principem non posse immutare vltimas voluntates, iisve derogare vt solùm voluerint, id eum facere non posse sine iusta, & rationabili causa, prout à se relatos intelligit idipsum sentiens Crass. *d. numer.* 8.

E contrario verò fundamenta, quæ Couar. *d. cap.* 6. *numer.* 1. *& tribus seqq.* sibi ipsi obiicit pro sententia affirmante, † posse etiam sine causa, & ex libero arbitrio suo Principem supremum vtentem plenitudine potestatis, seu potestate absoluta commutare vltimas voluntates, eisve derogare: pro qua ex Doctoribus superiùs in hac ipsa concl. citat. stant Curt. iun. *d. consil.* 1. *num.* 32. 95.

[illegible] 2. & Castrens. *d. l. si testamentum, C. de testam.* [illegible]que videntur, qui voluerunt, posse Princ[i]pem de plenitudine potestatis, & ex certa scientia & cum clausula derogatoria, vel motu propri[o] auferri alicui rem suam etiam sine causa, vt Ang. *in l. item, si verberatum, §. 1. ff. de* [illegible] *vendic.* Bart. & Ang. *l. 2. C. de quadrien. pra*[illegible]. & alij relati à Gabr. *d. tit. de iur. quas. non* [toll]*end. conclus. 1. num. 1. in princip.* & à for[tior]i omnino stant, qui Principi absolutam potestatem in eo sensu concedunt, vt quicquid vo[lu]erit ei liceat neque possit illi obiici, cur ita facis quasi eidem integrum sit sine causa iuri etiam naturali, ac diuino derogare: quod tamen
96. vix crediderim † aliquem sensisse. nam Bald. qui antesignanus eius opinionis, ac definitionis ponitur, exponi potest vel cùm Princeps derogat iuri naturali, ac diuino ex magna causa, vel de derogatione solius iuris humani positiui, vt patet ex ipso Bald. *d. l. 2. num. 42. C. de seruit. & aq.* vbi ait, Principem esse animal rationale rationi subditum: vel de priuatione actionis, seu dominij quæsiti artificio iuris ciuilis; & quidem tunc solùm cùm actio non habet æquitatem; vt patet ex eod. Bald. in locis ad id a Gabr. alleg. *d. conclus. 1. num. 17. & 18.* fundamenta, inquam, adducta pro hac sententia haud difficilè tolli possunt. aliqua enim ex illis solum concludunt, licere Principi ex causa mutare vltimas voluntates, eisve in aliquo derogare: quale est primum fundamentum sumptum ex *l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. legat. & l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent. & Clement. quia contingit, de relig. dom.* & Doct. per Couar. citat. *d. cap. 6. num. 1. vers. prima, constat etenim*; ex quibus habetur, Principem posse commutare vltimas voluntates, neque mentio fit causæ ad id requisitæ: debet enim id suppleri ex aliis iuribus & communi interpretatione. Responsio autem Didac. à Spin. *in spec. test. in. 1. part. rubr. num. 21.* & Couar. *d. cap. 6. n. 7. vers. non obstant, & vers. sic Iurisconsultus*, quòd ideo *d. l. legatum, ac l. legatam. & Clement. quia contingit*, concedatur supremo Principi libera commutatio vltimæ voluntatis, quia materia illa commutationis, hoc est, opera publica ciuitatum, Principis temporali administrationi, & gubernationi
97. speciali ratione subiacet, quoniam & ipse † administrator est ciuitatis; sicut & Rom. Pontifex est legitimus, & supremus administrator beneficiorum, ac piorum operum; non releuat: nam eo ipso quòd vterque eorum administrator est, non autem dominus, vt post Gemin. & Archid. *cap. 1. dist.* [9]2. & eundem Gemin. *in cap. 1. col. 3. de summ. T*[rin.] *1. lib. 6.* tradit Dec. *in cap. significasti, num. mihi 28. de elect.* & *ibi* Silu. Aldobr. *in addit.* referens eundem Dec. *in cap. constitutus, col. fin. in fin. de rescript.* de Papa quoad bona Ecclesiastica: non debet, aut potest damnum ille ciuitati, hic autem Ecclesiis, locisque ac causis piis inferre, neque iis aliquid auferre sine iusta causa: quod tandem de summi Pontificia commutatione, vt causa exigatur, fatetur Couar. *d. vers. si Iurisconsultus, in fine.* Et licet non pauci Doct. quos refert Crauet. *de antiq. temp. 2. partic. 1. part. princ. num. 34.* Gabr. *d. conclus. 1. numer. 9.* & Hoied. *tract. de incompat. be-*
98. *ne*[f]. *1. part. cap. 13. num. 58. in princip.* velint, † posse Papam aliquem priuare beneficio sine cau[sa], verior tamen & fortasse communior est opposita quam alij plurimi tenent relati à Gabr. *d. conclus. 1. numer. 10.* Hoied. *d. numer. 58. vers. & Io. Terr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *quatenus*, ac Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 10. numer. 20.* ex quibus Felin. hanc sententiam communiorem esse dicit. Quod autem vulgo dici solet, † Papam habere plenitudinem potestatis, 99.
& esse dominum in beneficialibus, quod sentiunt allegati à Gabr. *d. num. 9.* & expressè tradunt citati à Menoch. *d. præs. 10. num. 18.* & probati à Mandos. *ad reg. 9. Cancell. quæst. 1. num. 3.* & Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 1. proœm num. 31. vsque ad 38.* ac Peregrin. *tract. de iuribus, & priuil. fisc. lib. 1. tit. 2. num. 1. vsque ad 24.* accipiendum est quoad ius beneficia conferendi, dum vacant; vt patet ex adductis à Gonzal. *d. §. 1. proœm. num. 40. 41. & 45.* cum aliquot seqq. & hoc solùm probant text. *in cap. 2. de præbend. in 6. & Clement. 1. vt lit. pend. in fin.* quibus potissimùm nititur contraria sententia. Vel, vt ait Ioan. Azor *Institut. moral. p. 2. lib. 6. cap. 26. quæst. 1.* non intelligitur posse ius naturale, vel diuinum, si quod est in beneficiis, dissoluere, abrogare, vel mutare: sed quia ferè innumera sunt de beneficiis iure scripto Canonico constituta; ideo dicitur Papa plenè, & liberè posse de beneficiis statuere, cui licet in iis omnibus, quæ ius Canonicum circa beneficia constituit. Hinc est, vt Papa multorum beneficiorum conferendorum ius sibi reseruauerit vnà cum Ordinariis alternis vicibus; Legato de latere facultatem conferendi in suis prouinciis dederit; det expectatiuas, & gratias ad vacatura beneficia; conferat beneficia cum reseruatione fructuum, aut pensionum; & facultatem concedat has redimendi, vel transferendi; conferat beneficia ad tempus, & sub conditione, vel commendet in perpetuum; beneficiis etiam iam datis possit pensiones imponere; ac denique validè, licèt non licitè, aliquem suo beneficio sine causa valeat priuare. Idem dici potest de secundo fundamento, quod sibi obiicit Couarru. *d. cap. 6. num. 1. vers. secundo*, hoc idem probatur; quòd nimirum Princeps † possit derogare his, quæ iu- 100.
re tantùm humano statuta fuerunt, iuxta text. *in cap. proposuit, de concess. præbend.* glos. communiter receptam *in l. vltim. C. si contra ius, vel vtil. publ. & in l. quoties, C. de prec. Imp. offerend.* ac tradita *in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit.* necnon *in rubric. & in l. 1. ff. & C. de legib.* Libera verò testandi facultas iure humano ciuili competit, *l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. & §. disponat, in auth. de nupt.* glos. *in l. 1. ff. de acquir. rer. domin.* Bart. & alij *in rubric. ff. de acquir. hered.* igitur Princeps poterit hanc libertatem testandi tollere, sive derogare; ad quod est optimus text. *in l. testandi causa, C. de testament.* Nam, præter responsionem ipsius Couarru. *d. numer. 7. vers. secunda prioris sententia ratio*; nimirum liberam testandi facultatem iure gentium hominibus competere; & ideo non posse Principis rescripto, nec eius auctoritate tolli, cùm iuri gentium derogari nequeat sine causa; vt constat ex adductis à Gabr. *d. tit. de iur. quæsit. non tollend. conclus. 1. numer. 1.* iuncta *conclus. 2. numer. item 1.* & per nos suprà *cap. 3. quæstio. 1. conclus. 1. circa med.* quoniam non ita certum est, eam libertatem testandi iure gentium inductam esse, vt patet ex allegatis per nos *d. conclus. 1. ad fin.* dicimus, quòd
† vbi etiam hæc libertas solùm de iure ciuili 101.
sit, adhuc cùm saltem habeat annexam quandam naturalem æquitatem, vt satis colligitur ex *d. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* & apertiùs ex *l. qua*

ratione, §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. dom. & §. per traditionem, Instit. de rer. diuis. non potuit tolli à Principe sine causa, iuxta cõmunem opinionem, de qua late Gabr. *d. conclus. 1. n. 17. vers. contrarium Bald. & n.* 18. tradentem, dominium quæsitum de iure ciuili, quod habet annexam æquitatem, à Principe tolli non posse sine causa. quod etiam sentiunt alij laudati ab Alphons. Hoied. *d. tract. de incompatibil. benef. 2. part. cap. 13. num. 40.* ex communi. Tertium
102. verò fundamentum, quia † etiam in præiudicium
alterius potest Princeps tollere ab aliquo impedimentum, quod eum incapacem alicuius iuris efficit, *l. quamuis, ff. de natal. restit. & §. si quis verò habens, in auth. quib. mod. natur. effic. legit.* Item quartum, quia, licèt legibus publicis illegitimi, & spurij nequeant parentibus succedere testatis, vel intestatis; Princeps tamen liberè potest illegitimos, & spurios idoneos facere, vt capiant parentum, & cognatorum, agnatorúmque hereditates, *d. §. si quis verò non habens,* necnon *§. illud tamen à nobis, in auth. quib. mod. nat. effic. sui. cap. per venerabilem, qui fil. sint leg.* & notatur *in d. l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de lib. & posthum.* præterea quintum sumptum ex glos. celebri, & recepta *in cap. 1. §. naturales, si de feud. defunct. content. sit inter dom. & agnat. vasal.* quæ habet, Principem posse illegitimum proprio rescripto legitimum efficere expressim ad feudum consequendum, licèt alioqui naturalis illegitimus, & rescripto Principis legitimatus non possit feudum habere, *d. §. naturales,* cum aliis ad id alleg. ab eod. Couar. *in epit. de spons. & matr. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 37. & § 9. num. 7.* Ac denique sextum fundamentum desumptum ex eo, quod respondit Curt. iun. *cons. 1. num. 23.* feminam, & ab ea descendentes alioqui à feudorum successione constitutionibus feudalibus exclusos *cap. 1. §. hoc autem notandum, qui feud. dar. poss. cap. 1. § filia, de feud. success. cap. 2. §. præfecto, de leg. Conrad.* posse Principis rescripto fieri eius iuris capaces. Hæc, inquam, quatuor fundamenta vnica responsione, & quidem optima, euertit Couar. *d. numer. 7. vers. tertiò non obstat, cum tribus seqq.* quòd inde solùm probatur, posse Principem derogare prædictis iuribus per se consideratis, etiam ad effectum, vt incapax de iure succedat; non autem vbi speciatim vel ex contractu, vel ex dispositione causa mortis, quam vocant vltimam voluntatem, quis incapax effectus fuerit. Septimum autem eiusdem sententiæ fundamentum, quod sumitur ex auctoritate Curt. iun. *d. cons. 1. num. 32.* existimantis, posse Principem supremum proprio rescripto feminas ad feudum admittere, licet ex feudali inuestitura expresè feminæ ab illius feudi successione excluderentur; idque præcipuè ex glos. *d. §. naturales,* facilè tollitur; quia glos. hoc non asserit, sed solùm id, ad quod fuit in quinto fundamento allegata: quare de Curt. auctoritate hac in re non est curandum; maximè cùm eius sententiam falsam esse, ex prædictis deducatur. Postremum denique fundamentum illud est, quòd plerumque vltimæ voluntates refragantur communibus, & primæuis iuris regulis, ac decisionibus; cuiusmodi sunt primogenia, & fideicommissa, in quibus à successione excluduntur vel feminæ, vel etiam aliqui filij masculi, dempta legitima; cùm tamen omnes æquè ad successionem ex iuris dispositione admittantur: quare tunc saltem poterit liberè Princeps, ac sine causa illis voluntatibus derogare, easque commutare ad ius illas commune reducendo, nam ea, quæ
alioqui fieri non possunt, † permittuntur, si per 103.
eum actum ad ius commune reditur, vt not. Bart. *in l. omnes populi, col. 11. vers. iuxta prædicta quæro, ff. de iust. & iur.* colligitúrque ex aliis adductis per Couarr. *d. cap. 6. num. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 7. num. 9. vsque ad 14.* & nos supra *cap. præcedent. quæst. 5. conclus. 2. circa medium.* Ad hoc autem fundamentum respondetur primò cum Couar. *d. cap. 6. num. 7. vers. vltima ratio,* quòd, cùm testator iure permittente eas leges testamento, fideicommisso, & primogenio adscripserit; non apparet, cur Princeps illam vltimam voluntatem possit mutare ex ea causa, quòd velit dispositionem testantis reducere ad iuris communis regulas; quæ minime obtinent, nec obtinere debent vbi testator aliter suo testamento decreuerit: alioqui fatendum esset, posse testamentarias dispositiones per Principes reduci ad iuris communis decisiones; quod falsissimum est, inquit Couar. quandoquidem testator eodem iure permittente liberè ita potuit testari. quare subdit, non posse id à Principe fieri, nisi ex causa vtili Reipublicæ. Respondetur secundò, ex ea ratione concludi tantùm, posse tunc Principem vel ex quauis etiam leui causa mutare vltimas voluntates, cùm per commutationem huiusmodi reditur ad ius commune, quoniam tunc iste reditus adiuuat, & complet causam illam leuem, quæ ex se non esset sufficiens ad commutandum; vel etiam sine causa, saltem ex potestate absoluta tunc, cùm per commutationem reditur ad ius commune, non indistinctè, sed illud tantum, quod non est abrogatum per aliam legem, vt in casibus propositis, fideicommissi, & primogenij, & aliis, qui non habent annexam æquitatem. quod suaderi potest ex quamplurimis Doct. quos refert, & sequi videtur Ant. Gabr. *com. concl. lib. 3. tit. de iur. quæs. non tollend. conclus. 1. num. 17. & 18.* asserentibus, posse Principem sine causa tollere dominium, & ius alicui quæsitum artificio iuris ciuilis, quando illud dominium non habet annexam æquitatem. secus verò erit, si aut per commutationem redeatur ad ius antiquum abrogatum per aliam legem; lex enim abrogata ampliùs non meretur nomen legis, cum posteriores leges derogent prioribus contrariis, *l. sed & posteriores, ff. de leg. cap. cum expediat, de elect. in 6. cum ibi not. & suis concord.* & hoc dumtaxat probat ratio Couar. aut illud ius ciuile, seu commune, cuius artificio quæsitum est ius, seu dominium, habeat annexam æquitatem; tunc enim non poterit Princeps sine causa illud tollere, vel immutare, vt sentiunt omnes præcit. Doct. Et sic ex huius nostræ 2. responsionis priori parte habetur sublimitatio; ex posteriori autem ampliatio limitationis superius allatæ ad hanc primam conclus. præsentis quæst. ex responsione verò Couar. habetur altera eiusdem limitationis ampliatio, quæ non ita certa est ex prædictis. Magis verò certa est illa, quam illationis nomine idem Couar. affert *d. cap. 6. num. 8.* vt † neque de absoluta potestate va- 104.
leat Princeps indistinctè commutare vltimam voluntatem in eum sensum, vt sine causa possit etiam iuri naturali, & diuino derogare; vt probant rationes allegatæ ibidem à Couarru. & nobis circa initium huius quæst. quam tamen ampliationem tempera iuxta quatuor illos modos distinguendi in supremo Principe absolutã potestatem ab ordinaria, quos approbauimus statim ante initium huius concl. Pariter magis certa, & admittenda est illa ampliatio, quam similiter sub illationis nomine

adducit

adducit ipse met Couar. *eod. cap.6.n.9. in princ.* con-
105. tra Castr n. *d.l.si testamentum , C.de testam.* vt † nec
possit Pri eps derogare indistinctè vltimis volun-
tatibus ex solo oppositione clausulæ,*ex certa scientia*;
106. quoniam omnis actus † ab agentis voluntate,& po-
testate pendet, *cap.cùm super, de offic.deleg.l.nemo po-
test.ff.de legat.* 1. id qood ex Bart.adnotauit etiã Bald.
in l. num.55.C.de sacros.Eccl. nihil etenim ad agen-
dum prodest voluntas , si desit potestas ; rursúsqoe
nihil agitur ex potestate , si non adsit voluntas. qua-
re,si Prineeps non potest, etiamsi velit , tollere pri-
uatorum testamenta,nil refert ipsios rescripto clau-
sulam,*ex certa scientia*,adscriptam esse. eadem ratio-
ne, (subdit ibidem Couar.) parum proderit , qoòd
Princeps in his testamentorum prioatorum dero-
gationibus vtatur elaosula, *non obstantibus* , vtcum-
que generaliter,aut specialiter concepta, etiamsi in
specie expressum fuerit,non obstante *l.si testamento-
rum . C. de testam.* quia , cùm in Principe desit libera
potestas derogandi testamentis,nihil agitur,etiamsi
eidem legi nominatim derogetur. Neque huie am-
pliationi obest,quòd clausula,*ex certa scientia*,actum
nullum, & inualidum confirmat, ex multorum sen-
tentia,quos refert,& sequitur Ant.Gabr.*comm.concl.
lib.6.tit. de clausconcl.1. n.1.* nam loquuntur ij Doct.
quoad confirmationem actus non à supremo Prin-
cipe,sed ab inferiote gesti,vt etiam patet ex iis,quæ
Gabr.affert *d.concl.1.num.2.* Potiùs verò admittenda
est illa eiusdem ampliationis sublimitatio , vt non
procodat in casibus, in quibus Princeps potest vtens
plenitudine potestatis , seu absoluta potestate vlti-
mam volũtatem sine caosa commutare , vt eùm di-
spensat tantùm in iure humano, iuxta primum , &
quartum modum, distinguendi in supremo Princi-
pe absolutam potestatem ab ordinaria , quos statim
ante hane primam conclusionem attulimus. nam
107. elausula, *ex certa scientia* , † idẽ importat qood clau-
sula, *ex plenitudine potestatis* , vt multi renent , quos
recenset idem Gabr.*d.concl.1.num.6.*quamuis & hoc
valde dubium sit ex adducẽdis *cap.7.quæst.2. concl.2.
in 2.effect.& concl.3. in 5. effect.* omnino verò admit-
tenda non est sublimitatio illa , quòd quando iun-
guntur prædictæ duæ clausulæ , nimirum, *ex certa
scientia*,&,*non obstante*, tunc operentur etiam in no-
tabile præiudieium tertij , vt post alios tradit Gabr.
d.concl.1. num.10. hos enim omues intelligere debe-
mus, dommodo adsit causa iosta. præterquam quòd
iam prædicta clausula , *ex certa scientia* , per se vim
habet clausulæ,*non obstante* ; & hune tamquã vnum
ex effectibus clausulæ,*ex certa sciẽtia*,pluribus relatis
ponit Gabr.*ead.concl.1. n.20.* Tertia ampliatio buius
eiusdem principalis limitationis , quam similiter
108. affert Couar.*d num.9.vers.tertiò deducitur*,ea est,vt †
neque possit Princeps ex libero arbitrio , seu sine
causa derogare voluntati testatoris quoad partem;
quia hac in te idem est de parte , quod de toto. eùm
Princeps non possit voluntatem priuatorum de re-
bux propriis disponentium mutare ; mutatur au-
tem vltima voluntas , etiamsi quoad partem ei de-
rogetur : sicut nec Prineeps potest à priuato inuito
auferre partem prædij,cuius is dominium habet.ex
qoo infert nec leges priuatim appositas in contra-
ctibus , vel testamentis ab his,qui proprium domi-
nium habent , submitti libero Principis arbitrio.
Quarta ampliario dictæ limitationis sumi potest ex
Bart.*in l legatum,num. 4.ff.de vsu,& vsufr.leg. & in l.
liberto.§.Lucius Titius,num.2. ff.de ann.legat.*asseren-
109. te , † non posse etiam Prineipem commutare reli-
ctum,quod potest de iure,& facto impleri, quando
testator expressè disposuit , quòd illo non facto re-

uertatur ad heredem, per text.*d.§ Lucius Titius , &
l.quidam , ff.de vsu , & vsufr. leg.* ex quibus idipsum
probat Angel. de Gambellion. *in suo tract.de testam.
glos.13. circa med.vers. quandoque pecunia.* Quintam
ampliationem colligere possumus ex eod. Couarr.
*d cap.6.num.10.in princ.& vers.quarto,non tantùm,ad
fin.* quòd , † vbi testator iure communi absque li- 110.
centia,& priuilegio Principis potuit prohibere alie-
nationem , etiam ex causa dotis soluendæ,vel resti-
tuendæ,quod contingit in iis rebus, de quibus libe-
rè poterat testator disponete , & iure fideicommissi
testari ; non poterit Princeps proprio rescripto de-
rogare voluntati, & expressæ prohibitioni,ne ea bo-
na ex causa dotis alienentut , aut dotis restitutioni
obligentur. Nec oberit,inquit,causam dotis esse fa-
uore dignam , & id reipublieæ conuenire ; cùm id
verum sit , modò noo fiat præiudicium alteri , qui
dominium rerum iostè acqoisierit ; non enim con-
uenit reipublicæ , dotem constitui ex alterius patri-
monin contra eius voluntatem,nisi in easibus à iure
iã expressis, & eis similibus. Quòd si habita à Prin-
eipe licentia , (subdit *ibidem* Couar.) testator , qui
alioqui id agere non poterat, prohibuerit alienatio-
nem rerum etiam dotis causa , tunc Princeps ei vo-
luntati labente tempore derogare valebit. Ex qua
posteriori parte huius ampliat. principalis limita-
tionis habes eiusdem limit. singularem sublimita-
tionem. quæ etiam maximè confirmatur ex seq.
sublimitatione,quam colligimus ex eo,quod tradit,
& satis comprobat idem Couar. *d. cap. 6. num. 1. in
princ.& num.10.vers.quod verò obiter*,† quòd vbi pri- 111.
mogenia instituta fuerint ex licentia supremi Prin-
cipis, eiúsque auctoritate aduersùs ioris prohibitio-
nem , cui Prineeps ipse proprio priuilegio derogat,
potest Princeps etiam sine causa mutare leges &
conditiones his maioritatibus appositas, quoties ius
alteri verè quæsitum minimè ex ea derogatione seu
mutatione tollitur. Ad quod etiam optimè facit,
quod plerique tradunt apud Ant.Gabr. *d.lib.3. com.
concl.tit.de iur.quæs.non tollend.concl.1. num.16.* posse
Principem sine eausa auferre dominium rei quæsi-
tum facto & concessione ipsius Principis. & licèt
Gabr. *ibidem in fin.*dicat , boc non posse procedere,
si teneatur , quòd in beneficialibus Papa non possit
priuare sine causa beneficiatum beneficio suo, quod
& nos tenuimus *sup. hac eadem conclus. circa med.* &
contrarium eius,quod docet Couar. conetur proba-
re Vasq. *de success. creat. lib.1.§.1. num.32.* quem se-
quitur Marta *in tract.de iurisd.per , & inter iud.Eccl.
& secular. exercen. part.4.cas.74. num.14.* tamen sal-
tem procedit quoad hoe , vt † mutare possit Prin- 112.
eeps talem vltimam voluntatem , vbi per eam ad-
buc alteri noo sit ius quæsitum , sed solùm quæten-
dum. quo casu ius posse à Principe tolli,communis
est Doct. resolutio *in d. l. Gallus,§ & quid si tantùm,
ff.de lib.& posthum.* sentiúntque allegari per Gabr.*d.
concl.1.num.22. & 25.* ex quo etiam auctore *d.concl.
1.cum sex seqq.*peti possunt aliæ declarationes totius
huiusce conelusionis,ac simul etiam ex iis, quæ latè
tradit Peregr.*tract.de iurib. & priuil.fisc.tit.de habent.
iura fisc.ferè per tot. & tit. de bannit. & damnat. restit.
n.25. vsque ad 43. & n.48. vsque ad 59.& tract.de fi-
deicom. art. 52. à n.116. ad 158.*ac per nos infrà *cap.
9. quæst.5.concl.* 11. vbi de potestare Principis in de-
rogãdo fideicommissis per reseriptum ex proposito,
& latiùs agemus. Interim autem conclus huic iam
tandem ex his finis sit ; si priùs illud admoneamus,
† causam iustam in supremo Principe commutante 113.
vltimam voluntatem saltem aliquando in dubio
præsumendum esse,per ea,quæ de Principe aoferen-

te alteri dominium, aut ius quæsitum, post alios tra-
dit Gabr. *l.tit. ac iur. quæsit. non tollend. concl. 3. num. 4.*
quod tamen latiùs examinabimus *cap. seq. quæst. 1.*
vbi simul cum quæst. 2. fusiùs agemus de causis
commutationis vltimarum voluntatum. nunc verò
ad postremum huius quæst. concl. transeamus.

SECVNDA CONCLVSIO. Princeps sæ-
114. cularis etiam sopremus † non potest vltimas volun-
tates pias commutare. Probatur primò, quia laicus
115. quilibet † nequit de rebus Ecclesiasticis, & ad pie-
tatem pertinentibus disponere, ac statuere; vt con-
stat ex *cap. bene quidem, 96. distinct. vers. cùmque lecta
esset, ac seqq. cap. quæ in Ecclesiarum, & cap. Ecclesia S.
Mariæ, de constit. cap. aduersus, vers.* seu *§. quia verò,
de immun. Eccl. cap. fin. de reb. Eccl. non alien. & c. 2. eod.
tit. in 6.* ad quod faciunt etiam iura, in quibus habe-
tur, Episcopis competere executionem vltimarum
piarum voluntatum, vt *l. nulli, C. de Episc. & Cler. §.
si quis ædificationem, & §. si quis autem, auth. de Eccles.
tit. collat. 9. cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua nobis,
& cap. Ioannes, de testam. cap. 1. & toto fere tit. de relig.
dom. vt sint Episc. subiect. Clem. quia contingit, eod. tit.*
cum ibi not. & suis simil. necnon Conc. Trident. *sess.
7. cap. vlt. sess. 22. cap. 8. & 9. & sess. 25. cap. 8. de reform.*
Si igitur non potest laicus quicumque de hisce piis
rebus disponere, neque etiam poterit dispositiones,
quæ circa eas ab aliis factæ sunt, mutare; quoniam
disponeret ipse de rebus, quæ sub eius dominio, &
administratione non sunt.

116. Neque obstat huic fundamento, quòd † forus
statuendi, & iudicandi, seu statutis ligari, & forum
iudicij sortiri, à pari procedunt; vt post Innocent. *in
rubr. de consuet.* & *ibi* Butr. *vers. & nota,* Cuman. *cons.
139. col. 2. in princ.* Castrens. *cons. 69.* quod incipit, *vi-
sis, col. 2.* & alios trad. Dec. *cap. quæ in Ecclesiarum,
num. 15.* seu *col. 2. in princ. & cap. Ecclesia S. Mariæ,
num. 18. de constit.* necnon *cap. 2. num. 197.* seu *col. 18.
in fin. de iudic.* & vbique Silu. Aldobr. *in addit.* eun-
dem referens quoque *in cons. 283. col. 6. & cons. 396.*
Potest autem nedum Princeps sæcularis, sed & qui-
117. libet iudex laicus † de causa pia cognoscere, vt
sentiunt Doct. relati, & probati à Couarr. *in cap. si
heredes, num. 1. & cap. relatum, il 1. num. 1. & 13. de
testam.* immo etiam de ipsis rebus Ecclesiarum, ac
piorum locorum, vbi Ecclesia ipsa laicum velit con-
uenire, laicus iudex est competens, vt constat ex
*cap. cùm sit generale, & cap. si Clericus laicum, de for.
compet.* Respondetur enim prædictam regulam,
quòd forus statuendi, & iudicandi à pari procedunt,
ita fore accipiendam, vt, qui non potest de aliqua re
judicare, nec possit de ea statuere; aut de qua potest
statuere, possit etiam iudicare: non autem, vt de qua
quis valet iudicare, valeat etiam statuere; aut de
qua nequit statuere, nequeat etiam iudicare: tum
quòd longè maius præiudicium paratur ex statuto,
quàm ex sententia, non solùm extensiuè, vt cum
Philosophis loquar, quoniam ad plura se extendit
statutum, quàm sententia; verùm etiam intensi-
uè, quoniam à statuto regulariter non appellatur,
sicut a sententia: tum quòd statutum, & dispositio
de aliqua re supponit eius dominium, vel legiti-
mam administrationem, sic sententia iudicis, quam
is ferre debet, prout ius ipsum dictat, & iustitia
exigit, atque adeò, si propria causa & vltima circa
eam voluntate iudex laicus adeatur, non vt in ali-
qua re eam voluntatem immutet, aditur; sed vt
heredem, aliúmve, qui ad id tenetur, iuris reme-
diis compellat eandem met in propria specie mitte-
re executioni. laici autem, etiam Principes, non
habent dominium, aut liberam administrationem
bonorum ad Ecclesias, aut pia loca, & opera per-
tinentium, sed regulariter ea dependent à cura Or-
dinarij, & Ecclesiastica potestate; vt ex prædictis
patet. & in specie, quòd † statuto locorum induci 118.
non possit commutatio piæ voluntatis, tenet Rip.
tract. de peste, tit. de remed. ad curan. pestem, num. 34.
Probatur secundò hæc eadem conclusio ex *Clement.
quia contingit, in princ. de relig. dom.* vbi regola ha-
betur, quòd nemo, præter Romanum Pontificem,
potest pias vltimas voluntates in alium vsum, quàm
destinatum conuertere. per quem text. ita in ter-
minis tenet Aug. Bero. *cons. 22. num. 23. vol. 2.* post
Roman. *sing. 480. incip. legatum factum ad pias causas,*
& Bart. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. legat.*

Verùm quoniam Concil. Trid. *d. sess. 22. cap. 8. de
reformat.* excipere videtur † ab hac Ordinarij cura, 119.
& potestate ea pia loca, quæ sub Regum imme-
diata protectione sunt; dum inibi decernit, ne hu-
iusmodi hospitalia, & Collegia ab Ordinario visi-
tentur sine Regum licentia, sub quorum immedia-
ta protectione sunt; *cap.* verò *9.* statuit, administra-
tores Ecclesiasticos, vel laicos fabricæ, & quorum-
cumque piorum locorum non teneri reddere ratio-
nem administrationis Ordinario, vbi in institutio-
ne, & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ id ex-
pressè cautum esset. ideo licèt videatur limitari pos-
se hæc conclusio, vt in priori ex hisce duobus casi-
bus ad commutationem illius piæ volũtatis ab Or-
dinario faciendam licentia seu consensus illorum
Regum exigatur; in posteriori verò casu possit su-
premus Princeps vltimam piam voluntatem com-
mutare, vbi iusta causa, & conditiones interueniant
ad legitimam vltimæ voluntatis commutationem.
Dicẽdum tamen est, tunc pro commutatione recur-
rendum esse ad Papam; quoniam in priori casu non
nisi quoad visitationem, in posteriori solùm quoad
rationis redditionem Concil. Trident. aliquid laicis
tribuit, vt ex eius verbis patet. quin etiam ob ean-
dem rationem existimo, in neutro casu inibi à Cõc.
fuisse Episcopis, aut aliis Ordinariis ademptã eam
commutandi potestatem, quam alioqui haberent,
iuxta latiùs dicenda infrà hoc ipso cap. *quæst. 11. cum
trib. seqq.* An verò simus in casu loci pij, qui sit sub
regia protectione, Episcopus iudicare debet, arg.
cap. si iudex. in princ. de sent. excom. in 6. cum ibi not.
& traditis per Franc. & alios *in cap. dilecto, de appel-
lat.* & ita in specie *d. cap. 8.* declaratum audio à sa-
cræ Congreg. interpretibus eiusdem loci.

Sicut etiam omnino limitanda est † quoad cau- 120.
sas pias pietate erga patriam, de qua cap præceden-
ti in initio; idque ob textus expressos *in l. legatam, ff.
de admin. rer. ad ciuit. pertinen. l. pen ff. de op. pub. & d. l.
legatũ, ff. de vsu, & vsufr. legat.* Quòd si quis pro com-
plemento huius quæst. petat, an † Imperator in ca- 121.
sibus, in quibus possint supremi Principes, & infe-
riores vltimam voluntatem commutare, possit &
ipse id facere quoad illorum subditos. Respondeo,
dubium hoc pendere ex illo articulo, an Impera-
tor sit Dominus totius orbis. In quo, licèt glos.
*in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscript. & cap.
per venerabilem, qui fil. sint legit.* Bart. *l. 1. §. per
hanc. ff. de rei vendicat. & l. 1.* vbi Bald. Castrens.
& Ias. *C. de summ. Trin.* atque alij relati à Couar. in
rel. reg. peccatum. 2. part. §. 9. num. 7. Gabr. *comm. concl.
lib. 5 tit. de acquir. rer. dom. concl. 3. num. 6. 7. 8. & 9.* ac
Fern. Vasq. *controuers. illust. lib. 1. cap. 20. num. 1.* te-
neant partem affirmatiuam. contrariam tamen, &
veriùs, tenent alij, quos refert Gabr. *d. concl. 3. num.
3. 4. 11. & seqq.* & Cou. *d. num. 7.* qui eam latè com-
probat *num. 6. 8. & 9.* sicut etiam Vasq. *d. cap. 20. ex
num. 9.*

num.9. & cap.21. passim eandem veram esse ostendentes, etiam qooad protectionem contra plerosque relatos à Gabr. *d. num.9.* Vnde non poterit Imperator commutare vltimas voluntates, nisi in terris suo imperio nunc subiectis, quomodo possunt reliqui supremi Principes in suis regnis, vel dominiis. Quæ autem in contrarium allegantur, vel adduci possunt, procedunt de tempore, quo leges, & alij supemi Principes nondum partem aliquam terrarum Imperij cum eius iuribus donationis, contractus, præscriptionis, aut alio legitimo titulo acquisierant. licet Vasq. *d. cap.20. num.34.* post alios contendat numquam dominium totius orbis fuisse, aut esse potuisse penes solum Imperatorem.

SVMMÆ RERVM.

122. *Principes sæculares inferiores regulariter nequeunt etiam ex causa vltimas voluntates commutare.*
123. *Principes inferiores non possunt etiam ex causa priuare subditos suos dominio rerum suarum.*
124. *Principes inferiores poterunt commutare vltimas voluntates suorum subditorum, & eis dominium auferre ex causa, vbi talem facultatem in cõcessione sui dominij à supremo Principe acceperunt, vel præscriptione acquisierunt.*
125. *Principes inferiores commutare possunt vltimas voluntates non pias in casibus, in quibus Episcopus potest pias.*
126. *Episcopus est Princeps inferior quoad spiritualia.*
127. *Principes inferiores commutare possunt vltimas voluntates quando potest quis priuata auctoritate, vel magistratus.*
128. *Magistratus inferior, seu iudex potest aliquando ex causa suam auctoritatem interponere super commutatione vltimæ voluntatis, de consensu eius, de cuius interesse agitur.*
129. *Intellectus l. cùm hi, ff. de transact. & ibi, qualiter transactio super alimentis legatis faciẽda sit, habita etiam ratione causæ, modi, ac personarum; & quomodo in re præter se gerat.*
130. *Transactio super alimentis mortis causa datis nulla est, si prætor aditus sine causa cognitione transigi permittat, vel non de omnibus inquisierit, quæ ius mandat.*
131. *Prætor, aut Præses prouinciæ in inquisitione, & interpositione decreti super alimentis relictis in testamento, vel codicillis mandare alteri iurisdictionem non potest.*
132. *Transactiones alimentorum quando apud procuratores fisci, vel Cæsaris fieri possint.*
133. *Prætoris auctoritas requiritur etiam in transactione propria, nimirum super lite de futuris alimentis.*
134. *Alimentorum legatorum nomine quænam veniãt: & transactio super alimentis, quæ contineat.*
135. *Transactio super certa quantitate singulis annis relicta in aliam causam, quam alimentorum, fieri poterit sine prætoris auctoritate; idémque in alimentis præteritis, aut quæ aliàs, quam causa mortis, debentur.*
136. *Iudex ordinarius potest interponere decretum in causis similibus transactioni super alimentis futuris alicui relictis. & cùm heres, ac legatarius non conueniunt in commutatione relicti ad certum vsum illicitum, vel licitum, vbi pecunia relicta non sufficit; num.137.*

Io. Tesr. Moneta de commut. vlt. volunt.

138. *Iudex ordinarius commutat vltimam voluntatem vbi, si defunctus sciuisset certum obstaculum suæ dispositionis, aliud disposuisset; dum tamen de nullius interesse, sed sola testatoris auctoritate agatur, aut cum aliqua dispositio à iure improbatur ratione circunstantiæ, quæ requirat causæ cognitionem, num.139.*
140. *Dispositiones ipso iure nullæ, aut super causa nullitatis requirentes iudicis cognitionem, quæ sint; remissiue.*

QVÆRO TERTIO; an Principes inferiores, & magistratus aliquam vltimam voluntatem commutare possint?

Quæstio hæc, vt de se patet, duas habet inspectiones; alteram de Principibus sæcularibus, qui supremi non sunt; alteram de omnibus magistratibus, & iudicibus inferioribus: nam de Principibus Ecclesiasticis non supremis, cuiusmodi sunt Legati Sedis Apostolicæ, & Episcopi, eorúmque Officiales, infrà hoc eodem cap. proprijs quæstionibus agemus. prædictas autem duas inspectiones ad præsentem quæst. pertinentes duabus concl. absoluemus.

PRIMA CONCLVSIO. Principes sæculares inferiores † regulariter nequeunt vltimas vo- 122.
luntates commutare etiam ex causa. Probatur ex eo, quod post Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, col.14. vers. quarta declaratio, & seq. de constit.* Lofred. *cons.30. n.7.* Bolog. *cons.6. col. penult.* Ruin. *cons.129. col.3. vol.1. & cons.105. col. pen. vol.5.* tradit Ant. Gabr. *comm. concl. lib.3. tit. de iur. quæsit. non tollend. concl.2. n.12.* † Prin- 123.
cipes inferiores non posse priuare etiam ex causa subditos suos dominio rerum suarum: vbi declarat glossam *in cap. constitutus, verbo, quæcumque, de relig. domib.* Ias. *in l. Barbarius, col.7. vers. non è facie, ff. de offic. Præt.* Card. *cons.85. col.2. in princ.* & alios, quos idem Gabr. refert *d. concl.2. num.11.* tenentes, quòd Principes quoque inferiores à supremo possunt ex causa publicæ vtilitatis perpetuò priuare subditos re sua; eósque Doct. intelligit de Principibus inferioribus respectu Imperatoris; qui tamen in suis terris obtinent vices Imperatoris, vel, vt alij loquũtur, iura Imperij; non autem de Officialibus, aut Comitibus Palatinis, aut aliis dominis, qui recognoscunt superiorem. Id verò in terminis apertè sentit Couar. *in cap. sua nobis, n.7. de testam.* dum post alios tradit, solum supremum Principem posse derogare vltimis voluntatibus: satísque voluit glos. *Clement. quia contingit, verbo, Sedis Apostolicæ, de relig. dom.* & adhuc apertiùs post alios Aug. Berous *cons.22. num.18.23. & 44. vol.2.*

Dixi autem, *regulariter*; quoniam regula huius conclusionis fallit in aliquibus casibus. & primò, † 124.
vbi ex tenore concessionis dominij à supremo Principe huic inferiori factæ etiam hoc ius commutandi vltimas voluntates appareat concessum; prout quoad facultatem auferẽdi ius, seu dominium alteri quæsitũ, post Felin. *d. col.14.* & Marian. iun. *cons.121. col. penult. vol.2.* docet Gabr. *d. concl.2. num.12.* sentitque post alios Peregrin. *tract. de fideic. art.52. num.124.* & Lud. Rodolphin. *tract. de supr. seu absol. Princ. potest. cap.2. num.12.14. & 15.* dum asserũt Papam, & Imperatorem posse aliis dare plenitudinem potestatis; quam idem Rodolphin. *num.17.* alios secutus videtur concessisse cùm aliquid concedit, quod sine ea exerceri nequit: *d.* autem *numer.12. cum seq.* post nonnullos docet eandem potestatis plenitudinem acquiri posse per inueteratam consuetudinem, vel immemorabilem præscriptionem. Fallit secundò † in casibus, in quibus potest Episcopus commu- 125.

tase vltimas voluntates qooad pias causas, de quibus late infra hoc eodem cap. *quæst.* 8. præcipuè vbi de facto nequeunt impleri, iuxt. *cap. nos quidem, de testam.* nam in iisdem potenit hic Princeps sæcularis inferior, seu non supremus commutare vltimas vo-
126. lunrates profanas. nam etiam Episcopus est huius genetis Princeps quoad spiritualia, recognoscens tamen in eisdem superiorem summum Pontificem; vt constat ex *cap. Cleros, 21. dist.* & D. Ignat. *in epist. ad Trallianos*, cuius verba refert Anastasius Getmon. *lib. 3. de sacror. immun. cap. 8. num.* 7. necnon ex D. Hilar. *in cap. 26. Matth. in fi.* ibi; specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis in expectatione, aduentúque suo sollicitudinem man-
127. dat. Tertiò fallit † in casibus, in quibus potest quis priuata auctoritate commutare, præsertim consentiente eo, ad cuius fauorem vltima voluntas emanaut, iuxta late tradita *in quæst.* 1. præseutis cap. maxime *concl. 3. & 7.* item vbi quilibet iudex suam ordinariam auctoritatem in commutationibus vltimarum voluntatum interponeret: qua de re mox *in seq. concl.* agemus. Sit igitur

Secvnda conclvsio. Magistratus in-
128. ferior, seu iudex † potest aliquando ex causa commutare vltimam voluntatem de consensu eius, de cuius interesse agitur, seu super huiusmodi commutatione auctoritatem suam interponere. Probatur tum ex *l. 1. C. de aleator.* aliàs *l. fin. C. de relig. & sumpt. funer.* vbi, iungendu §. 1. cum *§. sin autem*, cauetur, quòd, si victus in ludo, aut eius heredes repetere neglexerint id, quod victus victori persoluerit, licebit præcipuè ciuitatis, in qua id factum est, patri, vel defensori, aut procuratori fisci, vel Cæsaris, illud repetere, & in opera ciuitatis expendere: defensor autem ciuitatis licèt non sit iudex ordinarius, habet tamen aliquam iurisdictionem in ciuitate, vt patet ex toto titulo auth. *de defens. ciuit. collat.* 2. tum ex *l. cùm hi, in princ.* iuncto *§. eam transactionem, §. si cui non nummus*, & *§. si ad habitationem, ff. de trans-*
129. *act.* Vbi Vlpian. † orationem Marci Imper. qua effecit, ne aliter alimentorum futurorum mortis causa datorum transactio rata esset, quàm auctore prætore facta, ne ij, quibus alimenta relicta erant, facile transigerent, contenti modico præsente, vel vt repræsentatam pecuniam consumerent; exponens, quod ad rem nostram attinet, in d. *§. eam transactionem*, respondit, posse alimentarium citra prætoris auctoritatem, (multo verò magis eodem auctore,) transigere, vt, quod per singulos annos ei relictum fuerat, mox consequatur per singulos dies; & relictum in fine, vt initio anni accipiat: quia meliorem conditionem suam tali transactione alimentarius facit. *d.* autem *§. si cui non summus*, transigere oon posse sine prætore eum, cui frumentum, atque oleum, & cætera, quæ ad victum sunt necessaria, annua, vel menstrua relicta sunt: si autem ita sine Prætore transegerit, vt in vicem eorum nummum quotannis, vel quot mensibus acciperet, & neque diem, neque modum permutauit, sed tantùm genus, (hoc est, prout ibi glos. recepta explicat *in v[illegible]bo, genus*, vt pro frumento, oleo, aut vino, accipiat nummum, malè autem glos. addit exemplum. si transigens pro frumento accipiat vinum; hui[illegible] enim r[illegible]i statim exemplum affert I.C. v nu[illegible] [illegible]debimus, [illegible] è con[illegible]rio, si pactus fuerit, [illegible] in gene[illegible]ibus alimenta ac[illegible]peret, quæ in num[illegible] m[illegible] r[illegible] fuissent; vel si vinum pro oleo, aut o[illegible] um pro vi[illegible] vel quid aliud commutauit, veluti l[illegible] [illegible] vt, quæ [illegible]erant Romæ alimenta relicta, in [illegible] p[illegible] [illegible] prouinciave acciperet, aut contrà; vel personam, vt, quod a pluribus erat accepturus, ab vno, aut alium pro alio debitorem acciperet: hæc omnia (subdit I. C.) habent disceptationem prætoris, & pro vtilitate alimentarij accipienda sunt, hoc est, vt ibi exponit glos. *verbo, disceptationem*, à Ias. & alijs approbata, si non sit damnosa transactio, tenebit sine prætore, aliàs non tenebit. Debet autē apud prætorem, (vt ait I. C. *d. l. cùm hi, §. vide igitur*) de istis quæri; in primis de causa transactionis; deinde de modo; tertiò de personis transigentiū. In causa erit inquirendum, quæ causa sit transigendi. Causæ huiusmodi ferè solent allegari; si alibi domicilium heres, alibi alimentarius habeat, aut, si destinet domicilium transferre alteruter eorum: aut, si causa aliqua vrgeat præsentis pecuniæ: aut, si à pluribus ei alimenta relicta sint, & minutatim singulos conuenire difficile ei sit, aut si qua alia causa sit, vt plures solent incidere, quæ prætori suadeat transactionem admittere. Modus quoque pecuniæ, quæ in transactionem venit, æstimandus est, vtputa quantitas transactionis. modus autem pro ætate eius, qui transigit, arbitrandus est, & valetudine: nam aliter cum puero, aliter cum iuuene, aliter cum sene transigi palam est, constat enim alimenta cum vita finiri. Sed & personarum contemplatio habenda est, hoc est, cuius vitæ sint hi, quibus alimenta relicta sunt, vtrum frugi vitæ, & qui aliàs sufficere sibi possint; an sequioris, qui de alimentis pendeant, (hoc est, qui aliter viuere nequeant.) in persona autem eius, a quo alimenta relicta sunt, hæc erunt spectanda: in quibus facultatibus sit, cuius propositi, cuiúsque opinionis: tunc enim apparebit, numquid circumuenire velit eum, cum quo transigit. Hæc Vlpianus, qui etiam eadem *l. cùm hi, §. si prætor, cum seq.* respon-
dit, † quòd si prætor aditus, citra causæ cognitionem 130.
transigi permiserit, transactio nullius erit momenti. prætori enim ea res quærenda commissa est, non negligenda, nec donanda. Sed & si non de omnibus inquisierit, quæ oratio mandat, hoc est, de causa, de modo, de personis transigentium, dicendum est, quamuis de quibusdam quæsierit, transactionem esse initam.

Iam verò ita in hac inquisitione & interpositione decreti est à iure electa prætoris, seu iudicis ordinarij, vel Præsidis prouinciæ industria, *d. l. cùm hi, fere per tot. ff. de transact. & l. de alimentis, C. eod.*
tit. vt mandare ex hac causa iurisdictionem, vel 131.
Præses prouinciæ, vel prætor ipse nō possit; vt idem I. C. ait *d. l. cùm hi, §. sed nec mandare*; subdens tamen *in §. transactiones*, qui statim sequitur, transactiones
alimentorum † etiam apud procuratorem Cæsaris 132.
fieri posse, si à fisco petantur alimenta; secundùm quòd apud Præfectos ærarij transigi potest, (hoc est, procuratores fisci, si lis agatur inter priuatos, & procuratorem Cæsaris, vt ibi exponit glos. *in verbo, præfectos, per l. 1. & 2. in tit. C. si aduers. fisc.*) ex *§. verò seq.*
qui incipit, *si, cum lis*, habetur, † huiusmodi præto- 133.
ris auctoritatem requiri non modò in transactione impropria super futuris alimentis, prout idem est, ac conuentio, seu stipulatio; sed de propria, cùm lis nimirum esset de alimentis; (nam, vt idem Vlpianus definit *in l. 1. ff. de transact.* qui transigit de re dubia, & lite incerta, neque finita transigit:) ne, inquit I. C. circumueniatur oratio; fugi enim lites poterunt, vt transactio etiam citra prætoris fiat auctoritatem.

Quamuis autem nomine alimentorum legato-
rum, præter cibaria, veniat etiam habitatio, & ve- 134.
stimenta, *d. l. legatis, & l. fin. ff. de alim. & cib. legat.* tamen

qui

qui de alimentis transegit, non censebitur transe-
gisse de habitatione, & vestibus, vt respondit Vl-
pianus *d. l. cum hi, §. qui transigit*; cùm, inquit, Di-
uus Marcus etiam specialiter de istis transigi vo-
luerit: fauor enim alimentorum, vt ait ibi glos. ab
al[illegible] approbata, *verbo, vestiario,* facit, vt eorum ap
pel[illegible]o cum de his præstandis tractatur, largius
a[illegible]uatur; strictius verò, cum de his finiendis per
transactionem agitur. Cæterùm attendendum est,
an in causam alimentorum, aliámve certa quanti-
[illegible] sit alicui in singulos annos relicta: nam si in
135. [illegible]iam, puta pro salario, vel vsufructu: tunc †
[illegible]insactio, vt ait idem I.C. *d. l. cum hi, §. si in sin-
gulos*, etiam sine prætore fieri poterit: sicut etiam
poterit sine prætore transigi de alimentis præteri-
tis, vt respondit Imper. *d. l. de alimentis, C. de trans-
a[illegible] l.* necnon de alimentis, quæ non in testamento,
aliave simili vltima voluntate relicta sunt; sed ex
contractu debentur, vt Bart. & alij scribent. ibidem
notarunt, necnon glos. recepta *d. l. cum hi, in
princ. verbo, alimentorum,* per teat. eadem *l. cum hi, §.
plane,* ibi, plane de alimentis, quæ non mortis cau-
sa data sunt, licebit & sine prætore auctore transi-
gere. Qua de re, prætet Doct. ibi, videri potest
Simoncell. *tract. de decret. tit. 8. inspect.* 11.

Denique id, quod hucusque in hac 2. concl. di-
ximus, posse iudicem ordinarium commutare vlti-
mam voluntatem in transactione super futuris ali-
mentis relictis, vbi ex ea potest præiudicium irro-
136. gari transigenti, admittendum putamus † etiam in
similibus causis fauorabilibus; in his enim fit ex-
tensio ad similes casus etiam quoad exorbitantia à
iure, ea traditis per Euerard. *a loc. legal. à speciali
nam.* 5. atque item in casibus, de quibus Bart. *in l.
legatum, num. 4. & 5. ff. de vsu & vsufr. legat. &
in tract. de Minorit. lib. 2. dist. 2. cap.* 3. vbi in
137. specie docet, † quòd, si heres, & legatarius non
conueniunt in commutatione relicti ad certũ vsum
illicitum; vel ad vsum licitum, sed pecunia relicta
non sufficit; tunc iudex erit medius, cuius auctori-
tate commutabitur, arg. *l. 1. & l. in conuentione, C.
de nupt.* facit etiam teat. *d. l. legatum*, ibi; adhibi-
tis heredibus, & primoribus ciuitatis, dispicien-
dum esse, &c. iudex autem magis fauebit voluntati
eius, cui relinquitur, quàm eius, à quo relictum
est, argum. *l. legatam, in princ. vers. si verò plures, ff.
de admin. rer. ad ciuit. pertin. & l. de die, ff. qui sa-
tisd. cog.* Tandem prædictis casibus, in quibus iu-
dex vltimam voluntatem commutare quodammo-
138. do potest, addimus eum, † qui colligitur ea *l. Quin-
tus Mutius, §. Pomponius*, aliàs *l. in testamentis, §. ad
auctoritatem. ff. de ann. legat.* vbi, cùm Pomponius
I.C. *in vers. itaque,* de illa Quinti Mutij scriptura, li-
beri mei ibi sunto, vbi eos mater sua esse volet; re-
spondisset, nullam ea ea obligationem induci, (quæ
nimirum pariat actionem, vt omnes exponunt,) sed
ad auctoritatem defuncti conseruandam pertinere,
vt, vbi mater iussent, ibi sint filij; nec tamen sem-
per voluntatem eius, aut iussum conseruari debere;
veluti, si prætor doctus sit, non expedit pupillum
ibi mor[illegible]i, vbi pater (vel potiùs, mater,) iusserit
propter [illegible], quod pater (aliàs, mater) fortè
[illegible]auit [illegible] eis esse personis, apud quas morari
[illegible] fine [illegible] g. concludit I.C. & in omni-
b[illegible] vbi a[illegible] sola testatoris est, (vbi nimirum
[illegible]tur de alicuius interesse, aut commodo,
p[illegible] unt, neque omnimodo sper-
[illegible] ne[illegible] omnino obseruanda est; sed inter-
[illegible] hæc omnia debent, si non ad turpem
[illegible] ad effectum perduci. Ac præ-
terea illum generalem casum addere possumus, † 139.
quoties testatoris voluntas, seu alia dispositio a iure
improbatur ratione alicuius circumstantiæ, quæ re-
quirat causæ cognitionem, prout in casu *l. & si quis,
§. seu vers. quid ergo,* iuncto præced. *ff. de relig. &
sumpt. fun.* vbi de impensa funeris ab aliquo facta,
& iudice æstimanda loquens Vlpianus ait; quid
ergo, si ex voluntate testatoris impensum est?
sciendum est nec voluntatem sequendam, si rea
egrediatur iustam sumptus rationem. Quòd si ali-
qua dispositio a iure eo ipso reiiciatur; ita, vt ne-
cessaria non sit aliqua iudicis discussio, seu causæ
cognitio, tunc, licèt ad instantiam grauati possit iu-
dex eam dispositionem commutare; tamen id face-
re etiam poterit ipse grauatus; vt ex iis paret, quæ
adduximus suprà hoc ipso *cap. quæst. 1. conclus.* 5.
Quæ autem sint eæ dispositiones, quæ † ipso iure 140.
nullæ sint, neque requirant aliquam iudicis cogni-
tionem; quæve ita à iure improbentur, vt tamen
causæ cognitionem à iudice adhibendam exigant,
colligere licet ex iuribus per glos. & Doct. allegat.
*in d. l. & si quis. §. quid ergo, verb. sequendam, ff. de relig.
& sumpt. funer. l. 5. l. conditiones, la 1. & la 2. l. fi-
lius, & l. quidam in suo testamento, ff. de condit. instit.
l. si quis inquilinos. §. penult.* aliàs *fin. & l. seruo alie-
no, §. vlt. ff. de leg. 1. l. Quintus Mutius, ff. de ann.
leg. l. facta, §. si sub conditione, ff. ad Trebell.* cum aliis
iurib. citat. per nos *cap. præced. quæst. 5. & seqq.* nec-
non Card. Mantic. *tract. de coniect. vlt. volunt. lib.
3. ex num.* 12. & Pereg. *tract. de fideicommiss. art. 11.
a num. 1. vsque ad* 118. vbi etiam hi duo Doct. latè
tractant, quandónam testatorum voluntates non
sint seruandæ.

Summæ Rerum.

141. *Papa sustinet duas personas, alteram supremi Principis, alteram Vicarij Christi, & habet etiam potestatem temporalem in toto orbe in ordine ad spiritualia; num. 142. an verò eam habeat directè, remissiuè; num. 143.*
144. *Papa potest commutare aliquas vltimas voluntates.*
145. *Priuilegio concedi potest, quod fieri potest per legem.*
146. *Stylus Curiæ Romanæ facit ius.*
147. *Papa an possit contra ius naturale, aut diuinum dispensare.*
148. *Papa regulariter commutare potest omnes vltimas voluntates pias; & aliquot num. seqq.*
149. *Papa commutat donata ad pios vsus etiam per actum inter viuos.*
150. *Papa commutat vltimas pias voluntates etiam in terris Imperij, & vniuerso orbe Christiano; vbi quoque seruanda sunt iura Canonica de causis piis disponentia. quare Papa vbique partem piorum relictorum in certis casibus Fabricæ S. Petri de Vrbe applicauit; numer. 151.*
152. *Causa requiritur in commutatione vltimæ voluntatis per Papam facienda ex ordinaria sua potestate; licèt alij contrà, maximè cùm vtitur plenitudine potestatis.*
153. *Legatum certum ad certum opus non solet Papa commutare, sed solùm incertum.*
154. *Papa non commutat vltimas voluntates cùm testator disposuit, quid agendum in casu non implementi, & interim ius alteri est quæsitum.*

155. *Papa commutare potest vltimas voluntates non pias, etiam extra terras Ecclesia, cum id necesse est, vel valde conducit ad eius regimen spirituale.*

156. *Commutatio vltima voluntatis non pia à Romano Pontifice facta extra dominium temporale Ecclesia in dubio subreptitia censenda est ex defectu intentionis.*

157. *Papa commutare potest vltimas voluntates in alterius dominio temporali, si requiratur ab eo, qui non recognoscit superiorem in temporalibus. Item cum requiritur ex aliis causis, vt cum aliquid ambiguum fuerit, & variatur iudicium inter iudices; num. 158.*

159. *Papa vacante Imperio commutare poterit vltimas voluntates subditorum immediatè Imperatori, qua non nisi à supremo Principe commutari possunt.*

160. *Papa potest vltimas voluntates commutare in omnibus ferè casibus, in quibus iudex Ecclesiasticus potest inter laicos iurisdictionem exercere; & qui sint, remissiuè.*

161. *Papa commutare potest vltimas voluntates quoties in commutatione necesse est derogare iuri diuino naturali, sed bonum ex tali derogatione proueniens illius iuris obseruantia praeponderat.*

QVÆRO igitur QVARTO, an Papa indistinctè valeat commutare vltimas voluntates?

Postquam egimus in tribus præced. huius cap. quæstionibus de personis priuatis, ac publicis sæcularibus, an, & quando possint commutare vltimas voluntates; reliquum nunc est, vt in sequentibus quæst. eiusdem cap. videamus de personis publicis, seu superioribus Ecclesiasticis; & primò de Romano Pontifice, vt qui inter omnes primum locum obtinet.

Et quoniam, vt etiam initio 2. quæst. admonui-
141. mus, † duas is personas sustinet; alteram Regis, ac supremi Principis temporalis quoad suum temporale dominium; alteram summi Pontificis, de qua Christus Dominus dixit D. Petro, eiúsque successoribus Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum*, &c. & Ioan. 21. *Petre amas me? pasce agnos meos, pasce oues meas*; & de vtraque passim in iure habetur, præcipuè *in cap. nouit, de iudic. cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. & Extrauag. vnam sanctam, de maior. & obed.* inter commun. & aliis iuribus *in fin. 3. conclus.* allegand. Quoad priorem potestatem, ac personam satis de eo disseruimus *d. q. 2.* dum de Principe sæculari egimus: quoad posteriorem verò de eodem Romano Pontifice agendum nobis est in præsenti quæst. ac simul quoad eam temporalem potesta-
142. tem, quam † in toto orbe is habet in ordine ad spiritualia, vt omnes Doctores, tam Theologi, quàm Canonistæ ac Legistæ admittunt, vt videre est inter alios apud Illustr. Cardinalem Bellarmin. de Christiana Repub. optimè meritum *tom. 1. controuers. contrau. 3. gener.* quæ est de Romano Pontifice, *lib. 5. cap. 6. & seqq.* Pereg. *in tract. de iur. & priuil. fisc. lib. 1. tit. 2.* qui est *de iis, qui iura fiscal. hab. num. 2. vsque ad 20. & num 22. ac 3*[illegible]. Lud Molin. *tom. 1. de iust. & iur. disput. 29.* Thom. Boz *de iur. stat. lib. 1 cap 11. cum seqq.* Alex. Pesant. *de potest. temper. Rom. Pont. in vniuers. orb.* Aluar. Pelag. *lib. 1. de planct. Eccles. art. 37.* Anastas. Germon. *de sacror. immunit. lib. 3. cap. 13.* Dec. Nauar. & alios *in cap. nouit, de iudic.* Couar. *in relect. reg. peccatum, 2. part. §. 9. num. 6. ad fin. & num. 7. fere per tot.* Bart. *in l. 1. §. 1. ff. de requir. re.* Castald. *in tract. de Imper. quæst. 50.* Fern. Vasq. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 21. num. 2.* ac nouissimè Iacob. Ant. Mart. *in tract. de iurisd. per. & int. iud. Eccles. & sæcular. exerc. part. 1. cap. 17.* & spiritualem potius, quàm temporalem esse monet Couar. *d. num. 7. vers. primum, an verum sit*; qui sic intelligit text. *in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.* præsertim *§. rationibus igitur*, cuius verba infr. *conclus. 4. huius quæst. limit. 2.* referemus; necnon *cap. 1. in princ. sublato §. fin. de homic. in 6. d. Extrau. vnam sanctam, §. in hac, §. vterque ergo, & §. quod etiam, de maior. & obed. in commun.* & alios plures, quibus probatur, summum Pontificem quandoque posse temporalem iurisdictionem exercere.
quicquid sit de eo articulo, † an temporalem iuris- 143.
dictionem directe, & per se habeat summus Pontifex, siue in actu, siue in habitu in vniuerso orbe; de quo disputare, neque nostri propositi est, neque præsentis instituti: consulere autem potest quis, si lubet, præcit. Doct. ac præsertim Vasq. *vbi sub cap. 20. num. 2. & cap. 21. numer. 1.* Martam *d. part. 1. cap. 18. vsque ad 28.* & alios ab his alleg. Nos verò pro quæstionis propositæ resolutione nonnullas conclusiones statuamus.

PRIMA CONCLVSIO. Certissimum est, † 144.
posse Romanum Pontificem aliquas saltem vltimas voluntates commutare. Probatur primò ex text. *in Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* ibi, cùm tamen ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium, (salua quidem sedis Apostolicæ auctoritate,) conuerti. idque *ibi* adnotauit glos. *verbo, sedis Apostolica*, Card. *not. 10.* Imol. *num. 9.* Vitalin. *numer. 17.* Anchar. *num. 2.* Abb. *num. 3.* Fel. *cap. cum accessissem, num. 17.* Dec. *num. 11. de constit.* Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, construxit, quæst. 11. & verbo, honorificum, num. 7. & 8.* quos tres ad id etiam refert, ac sequitur Couar. *in cap. tua nobis, num. 7. de testam.* qui & idem tradit *lib. 3. var. resol. cap. 6. numer. 7. vers. sic Iurisconsultus*, vbi etiam allegat Driedon. *de libert. Christ. lib. 1. pag. 206. & 209.* idémque post alios docet Quintil. Mandos. *in prax. signat. grat. tit.* seu *verbo, commutatio vltima voluntatis, vers. plures concludunt.* atque alibi sæpe Doctores tradiderunt. Secundò probatur ex variis iuris Pontificij sanctionibus per nos relatis *sup. cap. 3. quæst. 3. concl. 2.* in quibus commutatio vltimarum voluntatum vel permittitur, vel etiam præcipitur, quod autẽ per legem facere Pontifex potest, multo
magis † facere poterit per rescriptũ, vel priuilegiũ, 145.
quod est minus, minúsque præiudiciũ infert saltem extensiuè, quàm lex; cui enim licet, quod est plus, licet etiam quod est minus. *l. non debet, ff. de reg. iur. & cap. cui licet, eodem tit. in 6.* Tertiò, quia passim in Romana curia expediuntur huiusmodi vltimarum voluntatum commutationes; praxis autem, & sty-
lus Romanæ curiæ † facit ius, *cap. ex literis, de* 146.
constit. & cap. quam graui, de crim. fals. cum ibi not. & suis concord. Neque bis obstare potest, si dicatur, videri commutationem vltimarum voluntatum esse contra ius naturale, aut diuinum, ex adductis sup. *cap. 3. quæst. 1. & 2.* Non potest autem regula-
riter Papa † contra huiusmodi ius dispensare, vt 147.
præter eos, quos sequuti sumus *tract. de decim. cap. 1. quæst. 2. sub num. 26. & cap. 5. quæst. 2. conclus. 2.* ac rursus *in tract. de conseruatorib. iudicib. cap. 5. num. 14.* late tradit Alphons. Hoied. *tract. de Cler. & eorum*

rum exempt. 2. part. ampliat. 32. tamen ex causa potest contra vtrumque ius dispensare, vt plerique tradunt, quos sequitur Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 6. *num.* 5. & Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 19. *num.* 16. & 17. Præterquam quòd non ita certum est, commutationem vltimarum voluntatum iuri naturali, aut diuino aduersari; vt constat ex iis, quæ *d. quæst.* 1. & 2. allegauimus.

SECVNDA CONCLVSIO. Potest Papa re-
148. gulariter † commutare omnes vltimas pias voluntates, seu quæ piam causam concernunt. Probatur ex *d. Clement. quia contingit, in princ.* vbi cum in præfatione dictum fuisset, quòd xenodiorum, leprosariarum, eleemosynariarum, seu hospitalium Rectores, ipsorum locorum cura postposita, bona, res, & iura eorumdem interdum ab occupatorum manibus excutere negligunt; quin immò ea collabi, ac deperdi, domos, & ædificia ruinis deformari permittunt; &, non attento quòd loca ipsa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, vt pauperes, infectique lepra reciperentur ibi, & ex prouentibus sustentarentur illorum; id renuunt inhumaniter facere, prouentus eosdem in vsus suos damnabiliter conuertentes; hæc verò loca, & alia huiusmodi pia esse, piámque causam continere, sup. *cap. præced. quæst.* 2. *in princ.* & *concl.* 2. *circa initium* ostendimus. id, quod statim subiicitur; *cùm tamen ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium, (salua sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti*; proculdubio vel de iisdem solis prouentibus, ac bonis ad piam causam erogatis, quorum mox mentio in præfatione facta fuerat, vel certè de iis quoque accipiendum est. atque ita, per eum text. posse Romanum Pontificem vltimas pias volũtates commutare, absque vlla distinctione, tradiderunt Doct. *ibidem* communiter: ex quibus multos refert, ac sequitur idipsum adstruens Marta *d. tract. de iurisd. part.* 4. *cas.* 74. *numer.* 4. iuncto seq. ac tribus præcedentibus, atque ante eum Mar. Soc. *tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 6. vbi in specie idipsum exten-
149. dit † quoad donata in pios vsus per actum inter viuos; ponderando præcipuè verbum, *largitione, in d. Clement. quia contingit*, post glos. *ibidem verbo, largitione*; & ponderari etiam potest, verbum illud, *erogationibus*, quod pariter habetur *in d. Clem.* vt paulo antè vidimus; prout nos quoque latiùs vtrumque ponderauimus *cap. præced. quæst.* 1. ferè per totum; idem quoque indistinctè tenet Staphil. *super commiss. & litt. iust. num.* 79. & 80. Couar. *d. lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *num.* 7. *vers. sic Iurisconsultus*, dicens, quòd Romanus Pontifex, vt probatur *in d. Clement. quia contingit*, pecuniam legatam in vsus pios ad beneficia, & sacerdotia instituenda, & ad pauperum alimenta, potest in alia opera itidem pia commutare; cùm ipse summus Pontifex bonorum omnium sit legitimus ex Canonicis sanctionibus administrator, & rector. Vnde in omni, & qualibet donatione, quæ Ecclesiæ fiat ad certum, & destinatum vnius ministerij Ecclesiastici, excepta intelligitur auctoritas summi Pontificis, cui, vt Præsidi Reip. Christianæ licet ex iusta causa dispensare vnicuique Ecclesiæ id, quod alterius membri proprium sit, iuxta vtriusque membri necessitatem, opulentiam, & inopiam: nec per hoc offenditur donatoris, aut testatoris voluntas: quod obiter, inquit, explicat Driedon. *de libert. Christ. lib.* 1. *pag.* 206. & 209. Hæc ibi Couar. Ampliatur verò hæc ea-
150. dem 2. conclusio, † vt possit Papa vltimas voluntates pias commutare non modò in terris Ecclesiæ, verùm etiam in terris Imperij, & vniuerso Christiano Orbe: in quibus etiam seruanda sunt omnia iura Canonica, quæ de causis piis loquuntur, ac disponunt; vt tradunt Doctor. communiter *cap.* 1. *cap. quæ in Ecclesiarum, & cap. Ecclesia S. Mariæ*, vbi inter cæteros Fel. *num.* 94. *de constit. cap. cùm esses, & cap. relatum, il* 1. *de testam.* late Tiraq. *in tract. de priuileg. piæ caus. post præfat.* statim ante 1. priuilegium. atque id passim in praxi receptum videmus; cùm vndique ad Romanum Pontificem pro piorum legatorum, & aliarum vltimarum voluntatum ad pias causas conditarum, seu emanatarum commutatione ex omnibus Christiani orbis partibus confugiatur.

Hinc etiam est, quòd plerique Romani Pontifices fabricæ sancti Petri de Vrbe, seu illius collegio
per priuilegium concesserunt, † vt, data negligen- 151.
tia, vel renitentia heredum in earumdem piarum voluntatum executione certa pars eorum, quæ Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, & aliis locis piis relinquuntur, eidem fabricæ applicata censeantur; vt patet primùm quidem ex Iulij II. constit. 23. in nouo Bullar. quæ incipit, *liquet omnibus*; in qua, quod ad hanc rem attinet, constituta, seu deputata certa persona in Nuntium, & commissarium, sub §. 12. seu *vers. & similiter*, statuitur, quòd de his, quæ pauperibus, & aliis piis locis in genere, & absque vlla speciali determinatione, & propriis nominibus personarum non expressis relicta forent, tam pro præterito, quàm pro futuro temporibus componere possit; ita, vt, soluta aliqua quantitate pro dicta fabrica eidem Nuntio, aut deputando, seu subdelegando ab eo, ac in capsis ponenda, à reliquorum sic relictorum restitutione ij, qui ad ea tenerentur, absoluti existant. & §. 16. *ac* 17. *iuncto* §. 18. relicta durante prædicta deputatione Ecclesiis, vel personis incertis, aut absentibus, quarum merita notitia haberi non possit; necnon quæcumque in testamentis, donationibus causa mortis, codicillis, aut aliis vltimis voluntatibus pro redemptione captiuorum eadem deputatione durante relicta, fabricæ huiusmodi applicantur. Secundò ex constit. 9. Clem. VII. in eod. Bullat. quæ incipit, *dudum*, vbi §. 4. *iuncto* §. 5. 8. & 12. conceditur, vt fabrica prædicta ad biennium à die publicationis illius constitutionis, & deinde ad beneplacitum sedis Apostolicæ cum quibuscumque vtriusque sexus Christi fidelibus cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, tam Ecclesiasticis etiam Religiosis, quàm sæcularibus per totum orbem constitutis; super quibuscumque malè ablatis, & incertis, & de eis, quæ Deo, eius Sanctis, & eorum intuitu pauperibus, & aliis piis locis in genere, & absque vlla speciali determinatione, & propriis nominibus personarum non expressis, putè, in diem, vel sub conditione etiam per viam substitutionis, vel translationis, aut aliàs quomodolibet relicta fuerunt, ac biennio, & beneplacito huiusmodi durantibus relinquantur, tam pro præterito, quàm futuro temporibus, etiam ante illorum purificationem, vel diei aduentum, aut cessionem componere; ita, vt aliàs obligati soluta aliqua quantitate pro dicta fabrica eidem collegio, à reliquorum sic relictorum, malè ablatorum, & incertorum restitutione absoluti existant, & vltrà restituere minimè teneantur. Tertiò ex constit. 31. Pauli III. in eod. Bullat. incip. *dum ad vniuersas*, vbi, §. 14. *ac* 15. *iuncto* §. 35. 37. *ac* 45. *cum seqq.* facta mentione, quòd Leo X. inter cætera hoc idem priuilegium ad triennium confirmauerat, eandémque

que

que facultatem certis suis Commissariis pro eo tempore deputatis concesserat, quibus etiam mandauerat, vt requisiti ab executoribus testamentorum, vel certis locis, ac personis piis, quibus aliqua essent relicta, vel eorum nomine facta aliqua compositione cum eis super certa parte, in quam conuenirent, fabricæ prædictæ applicanda; in quam quantum ad id, ipsorum testantium, & relinquentium in fauorem dictæ fabricæ voluntatem commutanerat: & ipse eam facultatem Commissariis ab ipso Collegio deputandis concedens confirmauerat; iterum confirmat, ac de nouo ad beneplacitum sedis Apostolicæ concedit cum derogationibus amplissimis, quod idem priuilegium, seu indultum, simul cum aliis per se, ac prædecessores suos concessis, & confirmatis iterum confirmat, & quatenus opus sit de nouo iterum concedit idem Pontifex in constit. 69. iuxta antiq. Bullar. incip. *cum diebus*. Quartò ex constit. 15. Julij III. accepimus; in qua, præmisso, quòd Præfecti fabricæ prædictæ in prosecutione exactionis relictorum ad pias causas factorum, & aliorum eidem per Iulium II. Leonem X. Adrianum VI. Clementem VII. & Paulum III. Romanos Pontifices prædecessores suos applicatorum, & à te confirmatorum multas inuenerant donationes inter viuos factas, in quibus reditus, bona, ac res diuersis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, locis, ac personis piis, & pro donatorum, seu aliorum animabus elargita repetiebantur, quæ inexacta, & nō satisfacta remanebant sub prætextu, quòd commissio exigendi ad donationes inter viuos non extenderetur; declarat, & vult illam ad eas extendi; ita, vt quinta pars bonorum, & rerum in eis donatarum ad opus dictæ fabricæ conuertatur, donatorúmque huiusmodi voluntates quoad quintā partem præfatam commutat. Quintò, quia vbi etiam dici possit, hoc indultum, seu priuilegium fabricæ S. Petri, vt habere possit, certam partem relictorum ad pias causas data negligentia heredum vel executorum in eorum solutione reuocatum fuisse per Pium IV. in sua constit. quæ incipit, *in Principis Apostolorum sede*, éstque in Bullar. antiq. 119. in nouo 94. dum in ea reuocantur omnia indulta, & priuilegia per se, ac Romanos Pontifices antecessores concessa etiam ad fauorem fabricæ Principis Apostolorum de Vrbe, quatenus aduersantur decretis Concil. Trid. inter hæc verò illud reperitur *sess. 22. cap. 8. de reformat.* vt Episcopi etiam tamquā sedis Apostolicæ delegati omnium piarum dispositionum sint executores, & pia loca etiam exempta, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos pertinent, cognoscant, & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine etiam immemorabili, priuilegio, aut statuto: adhuc Pius V. in sua constit. 55. iuxta antiq. Bullar. & 56. in nou. quæ incipit, *ad Romani Pontificis*, & confirmata postmodum fuit à Clemente VIII. die 16. Martij 1599. mentionem faciens de priuilegio eidem fabricæ à diuersis Pontificibus concessa retinendi quintam partem legatorum Ecclesiæ quoque S. Mariæ Lauretanæ; illud sic moderatur, vt locum habeat vbi constiterit de ministrorum illius Ecclesiæ negligentia per annum quoad legata Italiæ, biennium verò respectu legatorum extra Italiam, facta eorum notificatione, ea verò non facta, per biennium in Italia, & extrà per quinquennium; ac præterea idem Pontifex in sua constit. 95. in antiq. Bullar. & 96. in nou. & incipit, *decet nos*, apertè iterum approbat huiusmodi priuilegia prædictæ fabricæ per Romanos Pontifices, concessa, non obstantibus quibusuis Apostolicis constitutionibus, & ordinationibus, facultatem concedens Collegio, & deputatis fabricæ prædictæ exequendi quæcumque legata pia executioni non demandata, retenta sibi quinta parte pro illorum executione; idque etiam in alma Vrbe, nisi eius Vicarius præuenerit intra quindecim menses à die obitus testatorum. & in constit. statim seq. 96. alias 97. incipiente, *exigit incumbentis*, la 1. applicatur eidem fabricæ medietas legatorum à piis testatoribus factorum ad effectum celebrationis Missarum, & recitationis diuinorum officiorum, necnon erogationis eleemosynarum Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, & aliis piis locis; quæ legata per triennium à die mortis testatorum executa non fuerunt. ac præterea constit. 98. in vtroque Bullar. incip. *etsi de singulis*, concedit facultatem Collegio, ac deputatis eiusdem fabricæ reuidendi, & rescindendi alienationes, & concessiones bonorum malè alienatorum, & fructuum indebitè perceptorum. quæ constitutio in alia eiusdem Pontificis constit. nimirum 115. in antiq. Bullar. quæ pariter incipit, *exigit incumbentis*, ita declaratur, & ampliatur, vt prædicti deputati possint super duabus tertiis bonorum recuperatorum debitis Ecclesiis, & locis piis contrahere ad eorumdem vtilitatem, & super fructibus componere de consensu interesse habentium; sine eorum verò etiam consensu tam super fructibus componere, quàm de bonis pro suo arbitrio disponere quoad tertiam horum partem fabricæ prædictæ applicatam. cuius tamen tertiæ partis bonorum loco idem Pontifex in constit. 121. iuxta Bullar. antiq. incipiente, *ex debito pastoralis*, subrogantur, & applicantur eidem fabricæ fructus omnes bonorum alienatorum malè percepti, vbi in notabili quātitate sint, & exigibiles, aliàs fructus omnes vnius anni bonorum recuperatorum: & vbi ius non ita clarum est, datur eiusdem fabricæ Collegio, ac pro tempore existentibus deputatis transigendi, & componendi tam super fructibus, quàm super proprietate arbitrio suo, de consensu tamen rectorum eorumdem locorum, & Ecclesiarum. super nonnullis autem ex prædictis constitutionibus, præsertim verò d. constitutione Pij V. 96. aliàs 97. incip. *exigit incumbentis*, la 1. edita xi. Cal. Ianuarij 1569. à Congregatione Deputatorum eiusdem fabricæ ex facultate super hoc ipsis concessa, quædam declarationes emanarunt sub die 27. Martij 1598. quas ad verbum retulit Steph. Quarant. *in sum. Bullarij, verbo, Fabrica S. Petri de Vrbe*, & Aloys. Rico *in luculentissima sua Praxi var. resolution. resolut.* 377. in quibus etiam mentio fit, & innouatio aliarum declarationum ab eadem congregatione factarum sub die 18. Martij 1589. & quia illas hîc etiam summatim referre nimis longum esset, ad hos auctores candidum lectorem remisisse sat est. Sicut etiam ad eundem Rico pro nonnullis difficultatibus, quæ circa sæpiùs memoratum prædictæ fabricæ indultum de percipienda certa parte piorum relictorum, quæ executioni ob negligentiam eorum, ad quos ea pertinet, demandata non sunt; nimirum pro illa, an legata facta confraternitatibus dicantur pia ad effectum, vt præfata fabrica possit de iis se intromittere; sufficit remisisse ad ea, quæ idemmet eruditissimè scripsit in eadem Praxi *resolut.* 353. per tot. concludens affirmatiuè, quia, quicquid sit an hæ confraternitates sint loca pia, certò iis relicta, sunt relicta ad pios vsus, & in piam causam: pro illo verò articulo, an idem Tribunal fabricæ se ingerere possit circa legatum ad pias causas captatorium;

tium . ad eundem *resol.* 361. vbi latè pariter conclu-
dit affirmatiuè : sicut *resol.* 370. optime resoluit, hoc
ipsum Tribunal iure se intromittere vigore prædi-
ctorum priuilegiorum in legato pro puellis paupe-
ribus maritandis ; & *resol.* 375. eandem fabricam
auocare posse pecuniam solutam creditori posterio-
ri etiam bona fide consumptam : *resol.* autem *seq.*
tractat , an idem Tribunal hodie exigat quartas,
quæ olim debebantur Episcopis. *resol.* verò 378.
post Zerol. *in Prax. Episc. verbo , Fabrica* , tradit,
commissarios prædictæ fabricæ non posse se intro-
mittere in legatis perpetuis , sed temporaneis: ve-
rum, si à principio heres fuit negligens ad exequen-
dum , & soluendum , tunc bene se intromittere
etiam in perpetuis , compellendo ad soluendum,
quod omissum est, & de eo sumendo medietatem ;
relicto, quod in posterum soluendum est , pro sa-
cerdote qui celebrare, aliúdve annuum onus subire
debet. & *resol.* 379. non posse Tribunal sæpiùs
memoratæ fabricæ procedere in legatis relictis ad
pias causas in testamento nullo. *resol.* autem 380.
disputat , quid dicendum de relictis in testamento
reuocato ; concludens , quòd , si reuocatum fuerit
per aliud testamentum imperfectum , licèt perfe-
ctum sit inter liberos in eo institutos, poterit pro-
cedere ; aliàs non poterit. & *resol.* 181. docet , non
posse pariter dictum Tribunal procedere in legatis
relictis coniunctæ personæ, etiam amore Dei , nisi
aliàs probata paupertate. *resol.* autem 416. non pos-
se se intromittere , vt impleantur legata pia pen-
dente confectione inuentarij. *resol.* verò 420. pro-
cedere posse ad executionem legatorum piorum
relictorum in schedula priuata subscripta manu te-
statoris. ac denique *resolut.* 421. idem probat de re-
lictis in testamento ad pias causas , quod solo nutu
conditum sit ; vbi etiam idem sentit de testamento
cæci ad pias causas , quod ex communi Doctorum
sententia valet, quamuis adhibita non fuerit solem-
nitas , quæ aliàs in testamento cæci requiritur ex
dispositione *l. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss.*
Et hæc quoad ampliationem præsentis secundæ
conclusionis.

Limitatur autem hæc ipsa secunda nostra con-
152. clusio primò , vt † requiratur causa in Papa vlti-
mas defunctorum, quæ per dispositionem siue cau-
sa mortis , siue etiam inter viuos emanarunt , vo-
luntates pias commutandi ex potestate ordinaria,
vt traduot citari à Mandos. suprà *vers. nonnulli* ,
Couar. mox relatus , & post alios tenet Marta *d.
cas.* 74. *num.* 2. *&* 3. Bero. *cons* 49. *num.* 4. *vol.* 2. &
Guttier. *cons.* 1. *num.* 19. satisque colligitur ex iis,
quæ mox adduximus, ac sup. *quæst.* 2. *huius cap. con-
clus.* 1. *ante med.* & quæ latiùs adducemus *cap. seq.
quæst.* 1. *conclus.* 2. & , licèt posse id Papam etiam sine
causa facere plerique teneant , quos refert , ac se-
quitur Mandos. *in d. prax. signat. grat. verbo* , seu *tit.
commutatio vltima voluntatis , vers. plures concludunt*,
præcipuè Petr. Vbald. *tract. de Canon. Episc. ante
num.* 38. *vers. respondeo , vbi sine causa* ; quod idem
contendit de plenitudine potestatis Mart. *d. cas.* 74.
num. 6. *cum tribus seqq.* ac post Guliel. de Mont.
Laud *d. Clement. quia contingit* , sentit Lap. de Ca-
stellion. *tract. de hospitalit. num* 65. *in fine*, dum ait,
Papam in omnibus legatis ad pias causas posse face-
re quicquid vult. nonnulli tamen ex relatis a Man
dos. non omnino excludunt causam ab huiusmodi
commutatione piarum voluntatum à Romano Pon-
tifice faciendas. Quinimò Couar. *d. num.* 7. prætet-
ea requirit commutationem in alia pia opera
fieri. Limitatur secundò , prout secundùm aliquos
practicos aduertit Scaphil. *super commiss. & liter.
vnit. num.* 80. quòd , † licet legatum incertum , pu- 153.
ta pro incertis pauperibus soleat à Papa commuta-
ri pro pauperibus consanguineis , vel pro aliqua
fabrica, tamen certum legatum ad certum opus de-
putatum non consueuit Papa commutare ; & hoc
non defectu potestatis , sed voluntatis. Limitatur
denique , vt † saltem de potestate ordinaria ne- 154.
queat Papa commutare vltimas voluntates , vbi
testator disposuit , quid agendum in casu non im-
plementi , & interim ius alteri quæsitum est , latè
Bero. *cons.* 49. *vol.* 2.

Tertia conclusio. Potest Papa † 155.
commutare vltimas voluntates profanas , seu non
pias , non modò in locis suo temporali dominio
subiectis, quæ terras Ecclesiæ vocant ; verùm etiam
in vniuerso Christiano Orbe , quatenus huiusmodi
commutatio necessaria est, aut valde vtilis ad spiri-
tuale regimen Ecclesiæ , seu in ordine ad spiritua-
lem potestatem. Prior pars conclusionis patet ex
iis, quæ sup. *quæst.* 2. *conclus.* 1. de Principe sæculari
tradidimus ; nam & Romanus Pontifex in suo tem-
porali dominio Rex est , eodémque iure censetur,
ac cæteri supremi Principes sæculares, vt *d. quæst.* 2.
in princ. admonuimus ex Nauar. *in Man. confess.
cap.* 25. *num.* 111. *vers. Quartò dico, & in commentar.
de dat. & promiss. num.* 29. *vers. Tertiò , quod resolui
posse videtur* ; & apertè colligitur ex *cap. per venera-
bilem, in princ. vers. præterea, qui fil. sint legit.* ibi , id
autem in patrimonio beati Petri liberè potest Apo-
stolica sedes efficere , in quo & summi Pontificis
auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur
potestatem. Posterior pars probatur ex communi
Doct. sententia , cuius in princ. huius quæst. ante
primam conclus. meminimus in eo conuenien-
tium , Romanum Pontificem habere temporalem
iurisdictionem in toto Orbe in ordine ad spiritua-
lia, eáque vti posse quoties ad spirituale Ecclesiæ
regimen illius vsus necessarius expediénsve fuerit,
vt præter iura ibi cit. probat text. *in cap. Constantinus, il* 2. 96. *dist. cap. alius* , 15. *quæst.* 6. *cap. venera-
bilem , de elect. cap. solitæ, de maior. & obed. cap.
nouit, de iudic.* necnon *cap. fundamenta , de elect. in
6. & cap. Apostolicæ, de sent. & re iud. eod. lib.*

Quarta conclusio. Commutatio
vltimæ voluntatis non piæ à Romano Pontifice fa-
cta extra dominium temporale Ecclesiæ † in dubio 156.
subreptitia censenda est ex defectu intentionis. Pro-
batur, quoniam, quicquid sit, an Papa habeat extra
terras Ecclesiæ potestatem temporalem , etiam ci-
tra ordinem ad spiritualia , de quo articulo consu-
lendi sunt Doct. in princ. huius quæst. cit. certè in
dubio nunquam censetur, neque intendit ea pote-
state velle vti ; vt satis constat ex *cap. cùm ad verum*,
quod est Nicolai, *cap. duo sunt quippe* , quod est Ge-
lasij, & *cap. si Imperator*, quod est Ioannis Romano-
rum Pontificum, 96. *distinct.* necnon ex *d. cap. nouit,
in princ. de iudic.* vbi Innoc. III. Non putet, ait, ali-
quis, quòd iurisdictionem Illustris Regis Franco-
rum perturbare, aut minuere intendamus. *cap. licèt
ex suscepto, in princ. de for. compet.* vbi idem Inno-
cent. Vercellensi Episcopo scribens ; Mandamus,
inquit, quatenus , si quando a laicis Vercellen. lit-
teras super rebus præcipuè quæ forum sæculare
contingunt, à sede Apostolica contigerit impetrari,
sublato appellationis obstaculo decernas auctorita-
te nostra irritas, & inanes ; dummodo Consules , &
commune de se conquerentibus in iudicio sæculari
exhibeant iustitiæ complementum ; idemque ferè
habetur *in cap. ex tenore* , quod est eiusdem Innoc.
optimus

optimus etiam ad id text. *in cap. si duobus, §. denique, de appell.* vbi Alex. III. ait, quòd, si a ciuili iudice ad Romani Pontificis audientiam fuerit appellatum, huiusmodi appellatio tenet quidem in iis, qui sunt temporali sedis Apostolicæ iurisdictioni subiecti; in aliis verò, etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secundùm iuris rigorem credit non tenere. *& in cap. causam, qui fil. sint legit.* vbi idem Pontifex, Nos attendentes, inquit, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam, de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere, frat. vest. mandamus, quatenus Regi possessionum iudicium relinquentes, &c.

157. Limitatur verò hæc conclusio primò, † vbi Papa requiritur ab eo, qui non recognoscit superiorem in temporalibus: ad quod est optimus text. *in cap. per venerabilem, §. videbatur autem, in fin.* seu *vers. i super, qui fil. sint legit.* vbi Innoc. III. Cùm Rex, inquit, superiorem in temporalibus minimè recognoscat, sine iuris alterius læsione in eo se iurisdi-

158. ctioni nostræ subiicere potuit. Secundò, cùm † requiritur Papa ex aliis causis, vtputa, quando aliquid difficile, & ambiguum fuerit, variatúrque iudicium inter iudices, vt apertè constat ex *d. cap. venerabilem, §. rationibus igitur*, iuncta maximè glos. ibi, *verbo, certis causis, & d. cap. licèt ex suscepto, §. liceat, verbo, vacante Imperio, de for. compet. vers. tertius est.* dicit enim Pontifex *in cit. §. rationibus*, Regi gratiam facimus requisiti, causam tam ex veteri, quam ex nouo Testamento trahentes, quòd non solum in Ecclesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verùm etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus; non quòd alieno iuri præiudicare velimus, sed quia, sicut in Deuteronomio continetur, si difficile, & ambiguũ apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium intra portas videris variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit in illo tempore, qui indicabunt tibi iudicij veritatem; & facies quæcunque dixerint, &c.

159. Tertiò vacante Imperio, † quoad subditos immediatè ipsi Imperatori, in iis commutationibus vltimarum voluntatum, quæ nonnisi a supremo Principe fieri possunt, vt cùm de derogando iuri positiuo agitur; vt satis colligitur ex *d. cap. licet ex suscepto, §. liceat, de for. compet.* vbi de laicis suo temporali dominio non subiectis statuit Innoc. III. eis licere ad sedem Apostolicam appellare eo tempore, quo, vacante Imperio, eius subditi ad iudicem sæcularem nequeunt recurrere, qui à superioribus in sua iustitia opprimuntur; & apertiùs ex *Clemen. pastoralis, §. fin. de re iud. & Extrauag. Io. XXII.* quæ incipit, *si fratrum*. & est vnic. §. 1. *ne sed. vac.* ad id allegatis per Iacob. Ant. Mart. *tract. de iurisd. per, & int. iud. Eccles. & sæcular. exercend. part. 1. cap. 20. num. 33. cum seq.* cum aliis adductis a Restau. Castald. *tract. de Imperat. quæst. 90.* & Peregr. *in tract. de iurib. & priuil. fisc. tit. 2.* qui est *de iis, qui iur. fi cal. hab. num 35. & 43.* Eadem igitur ratione tunc saltem, cùm imminet talis necessitas commutationis ab Imperatore faciendæ, vt eius electio nequeat expectari; poterit Romanus Pontifex vacante Imperio requisitus huiusmodi commutationem facere.

160. Denique limitatur in omnibus † ferè casibus, in quibus potest de iure Iudex Ecclesiasticus inter laicos iurisdictionem exercere; quos penè omnes ponunt glos. & Doct. *d. cap. licèt ex suscepto. cap. si clericus, cap. ex tenore, & cap. cum sit, de for. compet.* & inter recentiores latiùs prosequitur Iurisconsultissimus Prosper Farinacius *in suis quæst.* seu *prax. crimin. tit. de inquisit. quæst. 8. ex num. 116.* & multos complexus est Host. septem versibus, quos etiam recitat glos. *d. verbo, vacante Imperio*; versus autem hi sunt:

Hæreticus, Simon, fœnus, periurus, adulter;
Pax, priuilegium, violentus, sacrilegúsque;
Si vacat imperium, si negligit, ambigu, an sit
Suspectus iudex, si subdita terra, vel vsus
Rusticus, & seruus, peregrinus, feuda, viator;
Si quis pœniteat, miser aut sit, causaque mixta;
Si denunciat Ecclesia: quis iudicat? ipsa.

Sed quoniam non in singulis prædictis casibus locum habere ex ipsorum natura posse videtur commutatio vltimæ voluntatis, vt in criminum cognitione ac punitione; in casu pœnitentiæ, ac denunciationis Euangelicæ, & similium; in iis quoque nequibit Romanus Pontifex vltimas voluntates commutare; verùm id per accidens euenit, non ex defectu Pontificiæ potestatis, sed quia materiæ, de qua agimus, non adaptantur.

Qvinta & postrema conclvsio. Poterit quoque summus Pontifex † commutare eas 161.
vltimas voluntates, in quarum commutatione necesse est, vel expedit derogare iuri diuino naturali, quia bonum proueniens ex derogatione huius iuris præponderat eiusdem obseruationi; vt cùm Papa dispensat in residentia Episcoporum, matrimonio rato, voto, & iuramento, ac similibus. patet hæc conclusio ex iis, quibus *cap. præced. quæst. 4. conclus. 2.* cum Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 6. num. 5. 6. & 10.* & aliis ostendimus, in huiusmodi iure diuino posse Romanum Pontificem dispensare. circa impositionem autem pensionis, quæ, & ipsa, vt suprà admonuimus, est commutatio quædam vltimæ voluntatis, quid possit Papa, videndi sunt præ cæteris, quos citat Garz. *tract. de benef. part. 1. cap. 5. num. 273. vsque ad 280. & num. 361.* Nunc verò ad 5. huius cap. quæst. transeamus.

Svmmæ Rervm.

162. *Concilium generale proximam Papæ potestatem habet.*
163. *Concilio generali ad quid intersit Imperator, eiúsve, ac aliorum Principum sæcularium oratores.*
164. *Concilium generale maximam potestatem habet in statuendo: eius tamen conuocatio, & vis obligandi pendet a Romani Pontificis auctoritate; & quid vacante sede, remissiuè.*
165. *Concilij generalis a Papa confirmati decretis difficilius derogatur, quàm decretis Papæ; illa enim specialem mentionem, ac derogationem exigunt: & si sit moderuum, indiuiduam.*
166. *Concilium generale quando non requirat specialem derogationem; & num. seq.*
167. *Lex Papalis, vel Conciliaris habens clausulam derogatoriam ad sequentem, vel edita in priuilegium, indiget speciali mentione; & habens derogationem ad futura concedenda, aut decretum irritans, vel præscribens certam formam, eget indiuidua derogatione.*
168. *Constitutio, seu lex quando Conciliaris, vel Pontificia, seu Papalis dicenda sit.*
169. *Concilium generale legitimè congregatum, ac postea*

postea confirmatum vltimas voluntates potest commutare, sicut Papa; & n. 175. cum seq.

170. *Confirmans ex certa scientia actum aliquem, censetur illum facere.*

171. *Commutationes vltimarum voluntatum à Concilijs generalibus approbata; & nonnullis num. seq.*

172 *Pensionis impositio est quædã vltima voluntatis cõmutatio; & qualiter a Conc. Trid. in Cathedralibus, & parochialibus Ecclesijs permittatur.*

173 *Erectio nouarum parochiarum intra fines alterius est quadam commutatio vltima voluntatis, & quando facienda sit.*

174. *Translatio beneficiorum ab vna in aliam Ecclesiam est commutatio vltima voluntatis, & quando fiat.*

175. *Detractio certa partis fructuum beneficiorum, & locorum piorum pro instituendo seminario, est quadam commutatio vltima voluntatis; & quomodo facienda sit.*

176. *Concilium generale approbatum a Papa, & ipse Papa potest non modò in certis casibus facere, pracipere, ac permittere commutationem vltimarum voluntatum, sed ei per legem certam formam prascribere.*

177. *Concilium generale legitime congregatum vacante Sede Apostolica quando commutare possit vltimas voluntates; & aliquot seqq.*

178. *Concilium generale quam potestatem habeat vacante, aut non vacante sede; vel in schismate.*

179. *Episcopus, qui aliàs derogare nequit Canoni, aut decreto Concilij generalis, potest in casu necessitatis, quãdo ad Pontificem aditus non est.*

180. *Papa mortuo naturaliter, vel ciuiliter, iurisdictio Pontificia primùm residet in cœtu Cardinaliũ, iis verò discordantibus, in Concilio generali.*

QVÆRO QVINTO, quid possit Concilium generale circa commutationem vltimarum voluntatum?

Postquam egimus de potestate Romani Pontificis in commutandis vltimis voluntatibus, proximè sequitur, vt videamus de potestate, quam circa earundem commutationẽ habet Concilium generale;
162. quod † proximam Papæ iurisdictionem, ac potestatem habet; vt constat ex Doct. *in sum. cap. 1. & tota ferè 17. distinct. cap. si quis pecunia, 79. dist. cap. nemo 9. quæst. 3. & cap. significasti, de elect.* & quotquot de potestate Papæ, & Concil. tractatus ediderunt, aut aliter egerunt; quæ quidem Concilij potestas
163. Ecclesiastica est, non sæcularis; licet enim † illis plerumque interfit Imperator, seu eius, aliorúmque sæcularium Principum Oratores; non tamẽ habent in iis votum siue decisiuum, siue etiam consultiuum, vt patet ex *cap. nos ad fidem, cap. quadam, cap. vbinam legistis, & cap. satis, 96. distinct.* Quamuis au-
164. tem maxima sit Concilij generalis potestas in statuendo; itaut nullis ferè limitibus circumscribatur, vt videre est apud Abb. Dec. & alios *in cap. Osius, de elect.* & alibi sæpè, Card. Iacobat. & cæteros *in suis tractat. de Concil.* Nihilominus tam eius conuocatio, quàm decretorum vis, & obligatio pendet à Romani Pontificis auctoritate; vt liquet ex *d. cap. 1.* quod incipit, *Synodum*, & est Marcelli Papæ, *cap. regula vestra*, quod est Iulij, & *cap. multis*, quod est Pelagij; pariter Rom. Pont. *17. dist. cap. dudum, 3. quæst. 6.* quod item est Iulij; necnon *d. cap. significasti, in princip. vers. aiunt in Concilijs*; vbi Paschalis summus Pontifex, Aiunt, inquit, in Concilijs statutum non inueniri; quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia vlla præfixerint, cùm omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint; & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas: quando verò vacante Sede possit congregari Concilium, non est huius loci disserere, aliquid ea de re diximus *in tract. de Conseruat. Iudaeib. cap. 5. quæst. 2. circa initium*. Hoc autem loco antequam ad conclusiones huius quæst. veniamus duo admonere operæpretium duximus. Alterũ est, quòd, † postquam 165.
auctoritate Apostolica confirmata sunt decreta Concilij generalis, difficilius iis derogatur, quàm Pontificiis sanctionibus; illaque speciali mentione, ac derogatione indigere, vt satis colligitur ex *cap. nonnulli, in princip. & cap. dilectus, de rescript.* necnon ex *cap. eam te, de æt. & qual. & ord. præficiend.* ac præter plerosque Doct. *ibi*, adnotauit quoque id late comprobans Cardin. Iacobat. *tract. de Concil. lib. 5. art. 19. num. 1. 8. 9. & 11.* iuncto *numer. 14.* & Thom. Sanchez *tract. de matrim. lib. 3. disp. 26. num. 7.* vbi etiam post Henriq. *lib. 7. de indulg. cap. 26. num. 3.* & Viuald. *in Candel. aur. 3. part. cap. 12. num. 22.* docet, quòd, si Concilium generale modernum sit, quale est Lateranens. sub Leon. X. & Concil. Trid. sub Paulo III. Iul. III. & Pio IV. oportet etiam illius indiuiduam mentionem facere. Non requiretur tamen specifica mentio Conciliaris constitutionis, † quando Pontifex dispensat in speciali, 166
& certo casu contra Concilij generalis prohibitionem; sed sufficiet illa generalis derogatio, *constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque non obstantibus*; vt ex Louris *de matrim. Regis Angliæ, dub. 16. num. 2ric.* qui etiam refert Felin. tradit idem Sanchez *d. tract. de matrim. lib. 8. disput. 35. num. 17.* ob eam rationem, quia, cùm prædicta clausula generalis vera reddi nequeat, nisi in eo solo casu contra Concilij prohibitionẽ, debet hæc generica derogatio reputari pro specifica, & expressa, iuxta *l. 2.* vbi Ias. multa cumulat, *ff. de liber. & posthum.* alias hæc dispensatio nullius erit momenti, & verba in priuilegiis debẽt aliquid operari, *cap. si Papa, de priuil. in 6.* cum simil. Præterea fallit hæc doctrina primò, vbi constitutioni derogatur per aliam constitutionẽ; tunc enim eadẽ formula derogatur cõstitutioni Conciliari, ac Papali, vt docet post alios Iacobat. *d. art. 19. num. 5.* vbi *iunctis duobus num. seqq.* docet, sufficere generalem derogationem, non obstante quacumque lege in contrariu faciente; nisi lex præcedens † haberet clausulam derogatoriã ad 167.
sequentẽ, aut facta esset in priuilegium alicuius personæ, quia tunc requireretur specialis mentio. Secundò, quòd, quando constitutio, seu lex aliqua habet clausulam derogatoriã ad postea concedenda, vel decretum irritans, vel præscribat certam formam ad futura concedenda; tunc tam in Papali, quàm in Conciliari constitutione requiretur indiuidua mentio illius constitutionis; vt satis probat Iacobat. *d. art. 19. n. 13.* maximè ex stylo Curiæ, per quem æqua mentio fit in derogationibus, constitutionis Bonifacij VIII. de vna dicta, de qua *in cap. statutum, de rescript. in 6.* & Concilij generalis de duabus dictis, de qua *in cap. nonnulli, de rescript.* Alterum, quod admonendum est, ad dignoscendum, quandonam constitutio sit Conciliaris, vel Pontificia, seu attribuenda Concilio, vel Pontifici vbi ab vtroque manat, † 168.
tres regulas accipiẽdas esse. Prima est: si materia trahat originem à Concilio, vt, si Concilium rem illam definiendam proponat, dicitur constitutio Concilij. Si verò originem trahat à Pontifice, qui fuit principale mouens, & auctor illius materiæ decernendæ, quam tamen vult in Concilio definiri, dicetur Pontificia. ita post Abb. *in cap. consensus, not. 2. de reb. Eccles. non alien.* & alios docet Sanchez *d. lib. 8. disput. 5.*

num.6. cuius regulæ priorem partem ampliat *num.7.*
licèt ea constitutio confirmata deinde sit a Pontifice.
Posteriorem ampliat *num.8.* licèt illa constitutio di-
catur edita sacro approbante Concilio. Secunda re-
gula traditur, & satis cõfirmatur ab eodem Sanchez
num.9. quòd quando in decreti superscriptione dici-
tur, *ex tali Concilio,* signũ est, illud à Concilio traxisse
originẽ, ac proinde censere Concilij: secus si dicatur,
in tali Concilio editũ. cuius regulæ posterior pars satis
constat ex *cap. statutũ, de elect. in 6.* vbi Bonifac. VIII.
ioris consultissimus constitutionem Greg. X. editam
in Concilio Lugdun. quæ incipit, *licèt Canon, eod. tit.*
& lib. appellat simpliciter statutum Greg. decimi. &
Conc. Trid. *sess. 7. cap. 4. de reform.* vocat constitutionẽ
Innoc. III. *cap. de multa, de prab.* cuius tamen super-
scriptio est idem, hoc est, Innoc. III. in Concilio ge-
nerali. Ideo autem diximus tantùm, *signum,* quia ad-
huc esse potest, vt iuxta priorem partẽ præced. regu-
læ constitutio habeat superscriptionẽ, *ex tali Conci-
lio,* vel Alex. III. exempli gratia, in Concilio gene-
rali, tribuenda sit Coocilio; prout videmus cùm in
casu *d. cap. nonnulli, de rescript.* cuius superscriptio est,
idem, (hoc est, Innoc. III.) *in Concil. generali*; & tamen
tam communiter in rescriptis, quam *in cap. ex parte
Decani, eod. tit* cùm illius cap. mentio fit, appellatur
constitutio, vel statutũ Concil. generalis. tum etiã in
casu *c. quia propter. de elect.* cuius inscriptio est, *idem,*
(hoc est, Innoc. III.) *in eodem* (id est, Concil. generali;)
quod *in cap. Ecclesia vestra, il 2. eod. tit.* dicitur statutũ
Concil. generalis. tum *in casu Clem. vt ij, qui, de at. &
qual.* quæ à Conc. Trid. *sess. 22. c. 4. de refor.* simpliciter
appellatur constitutio Conc. Viennẽsis, cùm tamen à
Clemenre V. in eo Conc. generali legatur edita Nisi
fortè tam hæc *Clem. vt ij, qui,* quàm *d. cap. nonnulli, &
cap. quia propter,* ideo dicantur constitutiones, seu
statuta Conciliorum generalium, quoniam, aliquo
modo in iis participarunt, seu concurrerunt, consu-
lendo nimirum Pontifici illa respectiuè Concil. ge-
neralia. Tertia regula est, quando Pontifex attribuit
constitutionẽ ipsi Cõcilio, vt dum *cap. 1. in quæst. 1.* ait,
Decernente nobiscum sancta Synodo, & *cap. nimis,
de iureiur.* sacri auctoritate Concilij prohibemus; est
constitutio Concilij. ita post Dec. *in cap. 1. num. 7.* &
Alciat. *n. 1. de iud.* docet Sanch. *d. disp. 3. n. 10.* qui etiã
n. 11. proposita difficultate, quid dicendum quando
Pontifex iis verbis vteretur, *cum consil. Concilij,* vel
illis, *cum consensu Concilij*; respondet cum Abb. in
quodam sermone habito in Concilio Basiliensi, *in
ult. part.* vt eum referunt, ac sequuntur Fel. *in cap. 1.
n. 5. de pact. & cap. cum te, n. 17. de rescript.* & Alciat.
cap. 1. n. 1. de iudic. in priori casu esse Põtificiam con-
stitutionẽ; in posteriori verò Conciliarẽ; vbi etiam
optimè soluit motiua Decij in eam partẽ inclinãtis,
in vtroque casu esse Pontificiam. His præmissis iam
ad conclusiones præsentis quæst. descendamus.

Prima conclusio. Potest Concilium
generale legitimè congregatum, & postmodum à
169. Romano Pontifice confirmatum † commutare vlti-
mas voluntates, sicut ipse Romanus Pontifex. Pro-
batur primò; quia tunc decretum à Concilio cense-
tur decretum etiam à summo Pontifice; item cõfir-
170. mans ex certa scientia aliquem actum, † censetur
illum actum facere, *l. 1. C. de vet. iur. enucl. cap. si Apo-
stolica, de prab. in 6.* ibi, cùm ipsa prouisio ipsius Le-
gati post impertitam à nobis auctoritatem nostra est
effecta; ex quo text. notant *ibi* glos. & Doct. commu-
niter, quòd mandatum Legati super facienda proui-
sione, confirmatũ per Papam, Papalis gratia est cen-
senda; idémque adnotant Abb. Fel. & alij quos re-
fert Dec. *in cap. cùm accessissent, num. 12. de constit.* quã-
pe eandem vim habebit coommutatio facta à Conci-
lio generali per Papam confirmato, & approbato,
quam haberet commutatio ab ipso Pontifice facta;
nam, vt suprà circa initium huius cõclusionis osten-
dimus, decreta, & acta Cõcilij generalis vim suam,
& robur habent à confirmatione, & approbatione
Romani Pontificis. Atque id in specie facultatis
dispensandi in votis, docet Sanch. *lib. 4. sum. cap. 38.
n. 1.* dicens, hoc ex se constare, & benè tradi a Sot.
lib. 7. de iust. & iur. quæst. 4. art. 1. ad 4. Id verò maximè
ad rem nostram facit, cùm is cõmutare votum pos-
sit, qui facultate ordinaria in eo valet dispensare, vt
pluribus ostendit Sanch. *d. Lib. 4. cap. 49. n. 28.* & votis
species quædam sit vltimæ voluntatis ex iis, quæ nos
adduximus sup. *cap. 2. quæst. 2. post medium.* Secundò
probatur ex variis Conciliorum generalium decre-
tis, † in quibus approbantur quædam species com- 171.
mutationis vltimæ voluntatis; qualis est vnio be-
neficiorũ, vt iam sup. semel admonuimus, quæ qui-
dem in certis casibus permittitur à Concil. Latera-
nen. sub Leone X. *sess. 9. in Bulla reform. cur. § statui-
mus quoque, versic. uniones*; necnon à Trid. Conc. *sess.
7. cap. 6. sess. 21. cap. 5. sess. 23. cap. 18. vers. & quia, sess. 24
cap. 8. 13. & 15. ac sess. 25. cap. 9. vers.* seu §. *insuper ac-
cessiones, de reform.* qualis etiam est † impositio pen- 172.
sionis; quoniam per eam pars fructuum beneficio-
rum, qui omnes ex vltima voluntate instituentium
destinati sunt ad Ecclesiæ seruitiũ, eiúsque ministro-
rum sustentationem, *cap. fin. de rescript. in 6.* iuncto
cap. cùm secundum Apostolum, de prab. cum simil. ei
assignantur, qui Ecclesiæ speciale obsequiũ non ex-
hibent; & tamen huiusmodi pensionis impositio
permittitur à Trid. Conc. *d. cap. 13. in princ.* super re-
ditibus Episcopatuum, & Parochialiũ, modò Episco-
po remaneant mille, & Parocho centum ducat. &
quoad cætera beneficia indistinctè permittitur *sess.
21. cap. 2. de reform.* eadem verò *sess. 21. cap. 4. de reform.*
idem Cnnc. † dat facultatem Episcopis, vt etiam tan- 173.
quam Sedis Apostolicæ delegati in iis Ecclesiis pa-
rochialibus, in quibus ob locorum distantiam, siue
difficultatem Parochiani sine magno incõmodo ad
percipienda sacramenta, & diuina officia audienda
accedere nõ possunt, nouas Parochias etiam inuitis
Rectoribus cõstituere possint; illisque sacerdotibus,
qui de nouo erunt Ecclesiis nouiter erectis præficiẽ-
di, competens assignetur portio ex fructibus ad Ec-
clesiam matricẽ quomodocũque pertinentibus, quæ
sanè quædam vltimæ voluntatis commutatio est,
quæ erat, vt reditus omnes in sustentationem Paro-
chi matricis Ecclesiæ impenderentur. Sicut etiam
cõmutationis vltimæ voluntatis species illa est; qua
idẽmmet Trid. *d. sess. 21. cap. 7.* potestatẽ facit Episco-
pis, vt † tanquã Sedis Apostolicæ delegati beneficia 174.
simplicia, & parochialia ex Ecclesiis vetustate, vel
aliàs collapsis transferant ad matrices, vel viciniores
Ecclesias, cum facultate prædictas Ecclesias dirutas
in prophanos vsus non sordidos, erecta tamen ibi
Cruce cõuertendi; cùm tamẽ fundatorũ, & d. bene-
ficia instituentiũ voluntas fuerit, vt ea beneficia in
primò constructis Ecclesiis, illæque diuino cultui
dicatæ permaneant. Pariter ad vltimæ voluntatis
commutationem pertinet, quod ab eodem Concil.
statuitur *sess. 23. cap. 18. vers. & quia ad Collegij fa-
bricam*; dum ibi mandatur Episcopis, vt † partem 175.
fructuum omnium ferè beneficiorum, ac piorum
locorum cuiusque diœcesis; (qui tamen omnes, vt
paulo antè docuimus, ad diuinum cultum & susten-
tationem Ministrorum Ecclesiæ ex vltimarum vo-
luntatum dispositionibus destinati sunt;) pro semi-
nario clericorum instituendo ad Collegij fabricam,
& ad mercedem præceptoribus, ac ministris soluen-
dam detrahant, eámque sic detractã eiusmodi Col-
legio

legio applicent. ſicut etiam, quod habetur *ſeſſ.* 24. *cap.* 3. *in fin.* dum ibi Concil. iniungit Epiſcopis, vt reditus fabricarum in vſus Eccleſiæ neceſſarios, & vtiles, prout ſibi expedire magis viſum fuerit, expendi curent. quamuis, vt ſup. *cap.* 3. *quæſt.* 3. *in fin.* admonuimus, Concilium ibi loquatur potiùs, ſeu intelligendum ſit de vſibus ipſius fabricæ Eccleſiæ; ita vt mens Concilij ſolùm fuerit, vt in Epiſcopi arbitrio ſit declarare in quos vſus ipſius fabricæ expendendi ſint eiuſdem reditus, non autem laicorum etiam patronorum, vt ex verbis eiuſdem decreti ſtatim præcedentibus colligi poteſt: atque ita declaratum, & intellectũ fuiſſe illum Concil. locum audio à ſacra Congregatione Cardinalium eiuſdem Conc. interpretum. Denique duo inſigniora eiuſdem Trid. Concil. decreta habemus in hac materia commutationis vltimarum voluntatum; nimirum *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. *& cap.* 8. *verſ. quòd ſi hoſpitalia, de reform.* in quorum primo ſancta Synodus cupiens relicta, pro Miſſis celebrandis, quæ iuxta defunctorum voluntatem omninò impleri non poſſunt, quo pleniùs, & vtiliùs poteſt, impleantur, facultatem dat Epiſcopis, & Generalibus Ordinum, vt in ſuis Eccleſiis, quas hac prouiſione indigere cognouerint, ſtatuere circa hæc poſſint quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Eccleſiarum vtilitatem viderint expedire: in altero mandat, vt, ſi hoſpitalia ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aliarúmve perſonarum genus ſuſcipiendum fuerint inſtituta, nec in eo loco ſimiles perſonæ, aut perpaucæ reperiantur, fructus illorum in alium pium vſum, qui eorum inſtitutioni proximior ſit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de capitulo magis expedire viſum fuerit.

Iam verò, cùm, vt paulo antè dictum eſt, Concilium generale à Romano Pontifice approbatum parem cum eo, etiam circa commutationem vltimarum voluntatũ, habeat poteſtatem; propoſita concluſio ex iiſdem ampliari, & limitari poterit, quam in præcedenti quæſt. de eiuſdem Pontificis hac in re poteſtate diximus. Illud præterea hoc loco addentes, quod quæſtioni vtrique commune eſt, poſſe nimirum
176. † tam Romanum Pontificem, quàm generale Conciliũ non modò eiuſmodi commutationem facere, aut certis in caſibus præcipere, vel permittere; vt quoad Romanum Pontificem conſtat ex iuribus allegat. *d. quæſt. præced.* præſertim *concl.* 1. *&* 2. *& cap.* 3. *quæſt.* 3. *concl.* 2. quoad Concilium generale ex citatis hac ipſa concl. verùm etiam de eiſdem commutationibus ſtatuere tradendo earum formam obſeruandam, vel in ipſis ſpecialibus caſibus; vt fecit Romanus Pontifex cùm in materia vnionum, & ſimilibus, tum in caſu *cap. nos quidem, de teſtam.* vbi Greg. IX. ſtatuit, quòd, ſi monaſterium conſtrui non poſſit in loco, in quo teſtator mandauit, Epiſcopus cum herede locum ſtatuat, in quo ædificetur; & data hæredis negligentia, id à ſolo Epiſcopo fiat. Concil. verò Trid. in pleriſque ex caſibus paulo antè relatis, vt cuique eos perpendenti facile poteſt patere, id præſtitit: vel generatim in vltimarum voluntatum cõmutationibus; quod ſingulariter fecit ipſummet Trid. Conc. *ſeſſ.* 22. *cap.* 6. *de reform.* his planè verbis: In commutationibus vltimarum voluntatum, quæ nonniſi ex iuſta, & neceſſaria cauſa fieri debent, Epiſcopi tanquam delegati ſedis Apoſtolicæ ſummariè, & extraiudicialiter cognoſcant, nihil in precibus tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate fuiſſe narratum; priuſquam commutationes prædictæ executioni demandentur. Verùm de forma, & cauſis commutationum vltimarum voluntatum ſeorſim, Deo dante, *cap. ſeq.* fuſiùs agemus.

Secunda conclusio. Concilium generale legitimè congregatum vacante Apoſtolica Sede, † ſi quando immineat neceſſitas commuta- 177.
tionis vltimarum voluntatum reſeruatæ Romano Pontifici, cuius electio, qui Synodum approbet, expectari nequeat, poterit illam commutare; diſcordantibus tamen Cardinalibus, & non aliter. Probatur, quia licèt Concilium generale † etiam viuen- 178.
te Pontifice iuriſdictionem aliquam habeat; poteſt enim condere legem, vt ex *cap.* 2. *de conſtit. cap. decreuit,* 88. *diſt. cap.* 1. *de oblig. ad ratiocin. cap. nimis, de iureiur.* & aliis probat inter cæteros Dec. *d. cap. Oſius, num.* 6. iunctis etiam præced. *de elect.* & patet ex pleriſque decretis Conciliorum generalium tam extra corpus iuris, quàm in eo inſertis. immo in ſchiſmate Concilium generale habeat iuriſdictionem in actu, & iudex ſit inter contendentes de Papatu, vt poſt Abb. *in cap. quia diligentia, de elect.* per text. *in cap. ſi duo,* 79. *diſt.* & *ibi* gloſ. & latè Card. *conſ.* 150. *in primo dubio*, tradit inter alios Dec. *d. cap. quia diligentia, num.* 4. *& cap. licèt, num.* 27. *de elect.* Sicut factum fuit, cùm aliàs, tum à Concilio Conſtantienſi, in quo Gregorio XII. iuribus ſuis, ſi quæ in Pontificatu habebat, per procuratorem cedente, & Benedicto XIII. ac Ioanne XIII. abdicatis, electus fuit in ſummum Pontificem Otho Colomna, & appellatus Martinus Quintus; atque adeò ſtante neceſſitate commutandi aliquam vltimam voluntatem, videatur poſſe Concilium generale non obſtante etiam Sedis vacatione iuriſdictionem exercere in eius commutatione; nam neceſſitas non habet legem, *cap. quanto, de conſuet. & cap. ieiunium, de obſeru. ieiun.* & quod non eſt licitum, facit licitum, *cap. quod non eſt, extrà de reg. iur.* Sic videmus quoque, † Epiſcopum, qui aliàs nequit 179.
derogare Canoni, aut decreto Concilij generalis, in iiſve diſpenſare tanquam lege ſuperioris, vt tradit Pel. *num.* 5. & Doct. communiter *in cap. at ſi Clerici,* §. *fin. de iudic.* latè Couar. *4. decretal. 2. part. cap.* 6. *in princip. num.* 15. *&* §. 10. *num.* 11. & Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſput.* 40. *num.* 1. poſſe in caſu vrgentis neceſſitatis, quando ad Pontificem aditus non patet, vt poſt Abb. *d. cap. at ſi Clerici,* §. *de adulteriis, numer.* 9. Specul. *tit. de diſpenſat.* §. *nunc de Epiſcoporum, num.* 30. & alios docet Sanch. *d. diſp.* 40. *num.* 5. ex quo probabile alicui videbitur, poſſe quoque Epiſcopum in caſu huius concluſ. commutare vltimas voluntates, qua tamen de re latiùs inf. hoc eodem cap. *quæſt.* 11. Nihilominus, cùm viuente Romano Pontifice Concilium generale ab eo ſumat auctoritatem, ac robur, vt ſupr. initio huius quæſt. ſatis oſtendimus, eo autem mortuo naturaliter, vel ciuiliter † Pontificia poteſtas primùm in 180.
Cardinalium cœtu, tum iis diſcordantibus in Concilio generali reſideat, vt *in tract. de conſeruatoribus Iudicib. cap.* 4. *quæſt.* x. ſatis demonſtrauimus; quod idem etiam in ſchiſmate ſtatuendum eſt; excepto Papatus articulo, qui tunc ad ſolum Concilium generale ſpectat, vt diximus: dicendum quoque erit, quòd, vbi adeſſe poſſit ſufficiens neceſſitas vltimam voluntatem commutandi, ei prouideri poterit per Cardinales mortuo Pontifice; iis verò diſcordantibus, per Concilium: eo autem viuente, ſed non valente adeſſe regimini Eccleſiæ per coadiutorem ei dandum, iuxta ea, quæ latiùs diximus *d. cap.* 4. *quæſt.* 2. Nũc verò ad 6. trãſeamus huius cap. præſentis tract.

Summæ Rerum.

181. *Cardinales quibus modis conſiderari poſſint, an commutare valeant vltimas voluntates.*

181. *Collegium Cardinalium non potest, vt sic, viuente Romano Pontifice commutare vltimas voluntates.*

183. *Cœtus Cardinalium non vacante sede Apostolica iurisdictionem, seu potestatem Pontificiam non habet: neque condendi statuta, quæ alios ligent; & num. seq.*

184. *Collegium quodlibet statuere potest in iis, quæ ipsum dumtaxat tangunt.*

185. *Cardinales subiiciuntur legibus, & Canonum statutis.*

186. *Collegium Cardinalium vacante sede Apostolica regulariter commutare non potest vltimas voluntates; & duob. num. seqq.*

187. *Collegium Cardinalium vacante sede non habet iurisdictionem Pontificiam contra aliquorum sententiam; nisi in certis casibus; & duob. seqq.*

188. *Intellectus cap. vbi periculum, §. iidem quoque, de elect. in 6. & Clem. ne Romani, in princ. §. irritum, & §. eo tamen prouiso, eod. tit. necnon cuiusdam constitutionis Pij IV.*

189. *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.*

190. *Officiales, qui vacante Romana sede durant, vel confirmari consueuerunt.*

191. *Vicarius Episcopi habet iurisdictionem ordinariam: quæ tamen expirat mortuo Episcopo; idémque dicendum de Vicario Vrbis, seu Papa vt Episcopus est: & quoad negotia cœpta; ac licèt mors non sit intimata Vicario, nisi communiter ignoretur.*

192. *Intellectus cap. vnic. §. omnem personam, de schismat. in 6.*

QVÆRO SEXTO, an Collegium S. R. E. Cardinalium possit aliquando vltimas voluntates commutare?

De Cardinalibus S. R. E. quod ad materiam huius tractatus attinet, an nimirum commutare pos-
181. sint vltimas voluntates, † quæri potest, vel vt eorum nonnulli habent Episcopatus, siue suorũ titulorum, siue alios; & de iis simul cum aliis Episcopis agemus *quæst.* 11. *huius cap.* vel ratione titulorum Presbyteralium, aut Diaconalium, quos ipsorum reliqui habent, vt singuli; quomodo de illis disserendum erit *quæst.* 13. vbi de aliis Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem: vel, vt aliqui ex illis creantur Legati de latere; qua ratione de iisdem fusiùs agendum est *quæst. seq.* vel denique, prout omnes Collegiũ quoddam constituunt, & quidem amplissimum, ac toto orbe conspicuum; & de iis videbimus *in præsenti quæst.* quam duabus conclusionibus absoluemus, prout duæ cadunt de eo inspectiones; altera viuente Romano Pontifice; altera verò eodem mortuo, vel aliàs vacante Sede Apostolica.

PRIMA CONCLVSIO. Collegium S.R.E.
182. Cardinalium † non potest, vt sic, viuente Romano Pontifice vltimas voluntates commutare. Probatur,
183. quia cœtus Cardinalium viuente Pontifice † regulariter non habet iurisdictionem, seu potestatem Pontificiam, vt de se patet, & inter alios adnotauit Azor *Instit. moral. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2. *quæst.* 14. Immo neque etiam aliquid statuendi, vt post Alciat. *cap.* 1. *num.* 1. *de indic.* tradit Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 5. *num.* 11. *in fi.* sentitque Dec. *in cap. cum Venerabilis, num.* 10. *in fin. de except.* quod intellige de statutis, quæ alios ligent, & afficiant præter ipsorum Cardinalium Collegium; secus verò erit de tangentibus dumtaxat ipsorum Collegium, vtputa circa modum distribuendi inter ipsos emolumenta,
& huiusmodi: cùm † & alia Collegia Ecclesiastica 184.
id facere possint circa huiusmodi tangentia solùm ipsorum Collegium, seu Capitulum, vt tradunt communiter Doct. *in cap. cum omnes, cap. cum M. Ferrariensis, & cap. cum accessissent, de constit.* necnon *cap. vnico, in princ. vers. statuimus, de cleric. non resid. in* 6. & per ea iura, atque alia id adnotarunt Doctor. tum ibi, tum alibi sæpissimè. quin & hoc commune est omnibus Collegiis, vt circa ea, quæ ad ipsa dumtaxat pertinent, statuere possint, vt tradunt Doctor. communiter cùm alibi, tum *in l. omnes populi, ff. de iust. & iur.* Alber. de Rosat. *tract. de statut. quæst.* 3. & quotquot de statutis scripserunt. Confirmatur primò tum hoc principale fundamentum, tum ipsa conclusio, quia Collegium Cardinalium viuente Romano Pontifice non repræsentat supremum Principem, sed ad summum inferiorem aliquem Principem; inferiores autem Principes commutare regulariter non possunt vltimas voluntates, vt satis docuimus *quæst.* 3. *huius cap. conclus.* 1. ac præcipuè ex Couar. *in cap. tua nobis, num.* 7. *de testam.* vbi post alios tradit, solum supremum Principem posse vltimis voluntatibus derogare, & glos. ab aliis approbata *in Clem. quia contingit, in princip. verbo, Sedes Apostolica, de religios. dom.* vbi ex eo text. tradit, solum Papam alterare posse vsum illorum, quæ per fideles donata sunt, vel relicta. Confirma-
tur secundò, quia etiam Cardinales † subiiciun- 185.
tur legibus, & canonum statutis, vt latè inter cæteros probat Fel. *in cap. ad aures, vers. octaua conclusio, de rescript.* & Bartol. Bellenz. *in tract. de charit. subsid. quæst.* 66. neque possunt eis derogare, *cap. inferior,* 21. *dist. cap. cùm inferior, de maior. & obed. Clement. ne Romani, in princip. de elect.* at verò commutatio vltimæ voluntatis derogat quodammodo, & aduersatur iuri communi, quod præcipit vltimam voluntatem executioni mitti, *l. qua ratione, §. hæ quoque res, ff. de aquir. rer. dom. & cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. *cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testament.* Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reform.* cum aliis adductis sup. *cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 1. *circa med.* vbi etiam pleraque iura ciuilia, & Canonica adduximus, quibus libera vltimarum voluntatum commutatio prohibetur. Confirmatur denique à fortiori ex eo, quod seq. concl. ostendemus, idem Collegium Cardinalium Sede Apostolica vacante regulariter non posse vltimas voluntates commutare; tunc enim proculdubio maiorem habet potestatem, quàm cùm non vacat.

SECVNDA CONCLVSIO. Vacante Apo-
stolica sede † Collegium Cardinalium regulariter 186.
nequit vltimas voluntates commutare. Probatur; quia, licèt aliqui, quos tacito nomine refert glos. *in cap. vnico, verbo, sede, de schismat. in* 6. nominat verò *d. Clement. ne Romani, in princ. verbo, Romani, in fin. & §. fin. verbo, verùm quia, in initio,* ac sequi-
tur Henricq. *tom.* 1. *Theol. mor. lib.* 14. qui est *de ir-*
regular. cap. 18. *num.* 2. *in fin.* voluerint, † Colle- 187.
gium Cardinalium sede Apostolica vacante gaudere omni Pontificis iurisdictione; sicut de Capitulo Cathedralis sede Episcopali vacante, vt succedat in Episcopi iurisdictione, probat text. *in cap. his, quæ, & cap. cum olim, de maior. & obed. cap. ad abolendam, in princip. de hæret.* necnon *cap.* 1. *de maior. & obed. in* 6. *& cap. si Episcopus, de supplend. negl. prælat. eodem lib.* cui etiam opinioni fauet text. *d. cap. vnic. §. omnem personam;* dum enim Bonifacius Papa prohibet ibi in speciali casu, ne Collegium sedis Apostolicæ, (hoc est, Collegium Cardinalium,) eadem sede vacante absoluat à quadam ex-

commu

communicatione in eo Canone lata, ac Romano
Pontifici reseruata; innuit, quòd aliàs posset ab-
soluere, & sic Pontificiam iurisdictionem exercere.
tamen omnino tenendum est, non posse Colle-
gium Cardinalium circa casus summo Pontifici re-
seruatos, nisi, quod ei conceditur *in d. Clement. ne
Romani, de elect. & cap. vbi periculum, eodem tit. in
6.* id enim vbique notant communiter Doct. glos.
*d. verbo, sede, & d. cap. vbi periculum, verbo, intro-
mittant*, S. Anton. *3. part. sum. tit. 21. cap. 2. §. 4.
& 10.* Cardin. Iacobat. *tract. de Concil. lib. 6. art. 6.
num. item 6. & art. 7. numer. 2.* post alios; necnon
Siluest. *verbo, Cardinalis, & verbo, electio, 3. quæst.
3.* Sanchez *lib. 2. sua sum. cap. 10. num. 44.* Io. Axor
d. lib. 4. cap. 3. quæst. 1. & satis constat ex prædictis
188. iuribus; nam † *in d. cap.* vbi periculum, (quod spe-
ctat ad potestatem Collegio Cardinalium compe-
tentem aliquid faciendi præter electionem Roma-
ni Pontificis,) illud dumtaxat habetur *in §. iidem
quoque*, quòd Cardinales in conclaui existentes pro
electione Pontificis, accelerandæ huic prouisioni
sic vacent attentiùs, vt se nequaquam de alio nego-
tio intromittant, nisi forsan necessitas adeò vrgens
incideret, quòd eos oporteret de terra ipsius Eccle-
siæ defendenda, vel eius parte aliqua prouidere;
vel nisi aliquod tam grande, & tam euidens peri-
culum immineret, quod omnibus, & singulis Car-
dinalibus præsentibus concorditer videretur, illi
celeriter occurrendum. *in d.* verò *Clement. ne Roma-
ni, in princ.* ait Clemens V. in Concil. Viennen. Ne
Romani electioni Pontificis indeterminata opinio-
num diuersitas aliquod possit obstaculum, vel di-
lationem afferre: nos inter cætera præcipuè atten-
dentes, quòd lex superioris per inferiorem tolli
non potest; opinionem adstruere, sicut accepimus,
satagentem, quòd constitutio fel. re. Greg. Papæ
X. prædecessoris nostri circa electionem præfatam
edita in Concil. Lugdunen. (quæ, iuxta glos. hîc
communiter receptam, *verbo, edita*, est text. *in d.
cap. vbi periculum*;) per cœtum Cardinalium Ro-
manæ Ecclesiæ ipsa vacante modificari possit, cor-
rigi, vel immutari, aut quicquam ei detrahi, siue
addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu
aliquam eius partem; aut eidem renuntiari per
eum; tamquam veritati non consonam, de fratrum
nostrorum consilio reprobamus. irritum nihilomi-
nus, & inane decernentes quicquid potestatis, aut
iurisdictionis ad Romanum, dum viuit, Pontifi-
cem pertinentis, nisi quatenus in constitutione præ-
dicta permittitur, cœtus ipse duxerit eadem vacan-
te Ecclesia exercendum; & præterea, (vt *ibidem*
statim subditur *in §. eo tamen prouiso*,) subrogando
pro tempore vacationis sedis Camerariũ, & Pœni-
tentiarios in locum deficientiũ. ac denique in Bulla,
seu constit. Pij IV. 63. in nouo Bullar. & 81. in anti-
quo, quæ incipit, *in eligendis*, §. 6. seu *vers. sedis
autem vacatione*, decernitur vt sedis vacatione du-
rante Collegium Cardinalium in iis, quæ ad Ponti-
ficem maximum, dum viueret, pertinebant, nul-
lam omnino potestatem, aut iurisdictionem habeat,
neque gratiam, neque iustitiam faciendi, aut fa-
ctam per Pontificem mortuum executioni deman-
dandi, sed ea omnia futuro Pontifici reseruari tenea-
tur: à quibus pauca quædam ibi à Pio IV. excipiun-
tur. Cùm igitur ratio, cur nequeat Cardinalium
cœtus vacante Sede Apostolica in aliis se intromit-
tere, quàm *in d. cap. vbi periculum*, *& Clement. ne
Romani*, necnon in dicta Piana constitutione ex-
pressis, ibidem allata, vt nimirum quamprimum
fiat electio Romani Pontificis, locum etiam ha-
beat in commutatione vltimarum voluntatum,
quæ non est ex iis, quæ imbi ab eo cœtu tunc fieri
permittuntur; & exceptio † firmet regulam in casi- 189.
bus non exceptis, *l. nam quod liquida, §. fin. ff. de pen.
legat. & l. quæsitum, §. denique, ff. de fund. instr.* cum
aliis ad id allegat. ab Euerard. *in Topic. int. loc. ab
except. ad regul. num. 1.* atque aliis Doctoribus sæ-
pissimè: inde manifestè sequitur, nullo modo posse
eo tempore, regulariter saltem loquendo, huius-
modi commutationem fieri à Cardinalium Colle-
gio; nisi ea foret necessaria ad Ecclesiæ ipsius pa-
trimonium, eiúsve partem aliquam defendendam;
vel vbi, nisi fieret, inde graue admodum, & eui-
dens periculum immineret; quod tamen postre-
mum non video, quomodo accidere possit; sicut
primum illud ad rem nostram vix pertinere potest:
&, si hoc postremum accideret quoad Ecclesias
particulares, aut etiam Romanum Episcopatum,
de quo *in cap. sua nobis, de offic. Vicar.* cùm eidem
periculo quoad speciales quidem Ecclesias satis
occurratur per recursum ad Episcopum, iuxta id,
quod latiùs inf. hoc ipso cap. *quæst. 11. conclus. 4.*
ostendemus, omnino non poterit Collegium Car-
dinalium in hoc eodem postremo casu ad hanc
commutationem deuenire, quæ magnam causæ
cognitionem, atque adeò temporis spatium exigit;
& quoad commutationes Romanæ diœcesis, &
Episcopatus, eas relinquet Vicario Vrbis, qui † 190.
cum cæteris eiusdem Vrbis officialibus vacante
Sede Apostolica per ipsum Collegium confirmari
consueuit; quod & nos adnotauimus *in tract. de
conseruat. Iudicib. cap. 4. quæst. 2. num.* 23. excepto
Datarij officio, quod ita expirat per Pontificis
obitum, vt neque confirmetur per Collegium Car-
dinalium, vt satis constat ex d. constit. Pij IV. *vers.
Datarij verò*, exceptis Camerario, & Pœnitentia-
riis, quorum officium eo ipso durat, nec expirat
vacante Apostolica Sede, vt cauetur *in d. Clement.
ne Romani, vers. eo tamen prouiso*, & Auditore Ca-
meræ, vt tenet glos. *ibi verbo, Camerarium*; & de
Mareschallo, de quo Cassan. *in Catal. glor. mund.
part. 9. consid.* 21. idipsum dicendum existimat Spe-
cul. *tit. 3. §. 1.* quem sequi videtur Host. *in cap.
quod super his, in fin. de sent. excom.* glos. verò con-
trarium sentit *in d. §. prouiso etiam, verbo, expirare*,
quia de Mareschallo, inquit, hîc nil dicitur. Hodie
Mareschalli officium perpetuum est, & alicui ex
nobilissima, & antiquissima Sabellorum familia
progenito pro tempore à Romanis Pontificibus
concedi solet; extátque in Vrbe Curia, quæ Sa-
bellorum vocatur, proprios carceres habens; vnde
apparet, eos criminalem potestatem, ac iurisdictio-
nem in Vrbe habere. Nunc igitur absque contro-
uersia Mareschalli officium mortuo Papa non expi-
rat. atque hæc omnia colligi etiam possunt ex con-
stit. 58. Pij IV. in Bull. nouo. quæ incipit, *cùm ab ipso,
§. 20. cum duob. seq.* const. 26. Greg. XIII. *dum rectè*, &
const. 71. aliàs 44. Pauli V. incip. *vniuersi, §. 8. princ.*
Quoad Vicarium autem Vrbis, licèt videatur eius
iurisdictio durare etiam Papa mortuo, vbi ea sit
ordinaria, prout ob hanc rationem id decernitur
de Legato sedis Apostolicæ *in cap. 2. de offic. leg. in
6.* Quòd verò iurisdictio Vicarij Episcopi † sit 191.
ordinaria, tenet glos. *in cap. 2. verbo, Officialem, de
offic. Vicar. in 6.* Archid. *cap. 1. in initio, eodem tit.
& lib.* Spec. *tit. de offic. ordin. num. 2.* & ibi Io. Andr.
Host. & Innoc. *cap. sua nobis, super verb. iurisdictio,
de offic. Vicar.* (vbi in specie agitur de Vicario Papæ;
de quo etiam Vestr. *lib. 3. prax. Rom. Cur. cap. 3.
num. 2.* & Azor *instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 39.*)
Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 20. num. 4.* & alij quam-
plurimi, quos referunt, ac sequuntur id latiùs com-

probantes Iacob. Stroz *tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 55. num. 9.* Io. Azor *Instit. mor. d. part. 2. lib. 3. cap. 6. quæst. 12. & cap. 43. quæst. 3.* & Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 29. num. 3.* necnon in constit. 2. Pauli II. *licèt*, constit. 28. Iulij II. *decet*, constit. Pauli III. 36. *licèt*, & constit. 43. *cùm sicut*, constit. 2. Iulij III. quæ item incipit, *cùm sicut*, constit. 9. Pij IV. *sedes Apostolica*, constit. 18. Pij V. *considerantes*. constit. 65. Clem. VIII. *in conferendis*, & constit. 71. aliàs 44. Pauli V. *vniuersi*, §. 4. & 7. Tamen omnino dicendum est iurisdictionem prædicti Vicarij Vrbis, decedente, aut etiam cedente Romano Pontifice, expirare; prout de Vicario Episcopi eo mortuo tradit, ac pluribus relatis latè comprobat idem Sanchez *d. lib. 3. disp. 30. num. 2. & 3.* vbi idem ostendit fore quoad negotia cœpta: & *num. 4.* licet mors non sit intimata Vicario, nisi communiter ignoretur; tunc enim valent gesta à Vicario, quamuis ipse mortis conscius sit, vt idem Sanchez satis probat *eodem tract. lib. 2. disp. 22. num. 59.* Neque obstat, quod obiiciebamus, videri durare iurisdictionem Vicarij Vrbis post mortem Papæ eiusdem Vrbis Episcopi, quòd ea iurisdictio sit ordinaria; nam hoc etiam admisso, quia tamen eius iurisdictio est accessoria, & cohærens iurisdictioni Episcopi, cum quo idem tribunal constituit, *cap. 2. de consuet. in 6. & c. Romana, de appellat. eodẽ lib.* cessabit, cessante iurisdictione, ac tribunali Episcopi. Cætera, quæ huic rei obstare posse videbantur, satis dissoluit Sanchez *d. disp. 29. num. 13.* Sed neque illud in specie obest quòd Paulus III. *in d. constit. 36.* quemdam Philippum Episcopum constituerit Vicarium in Vrbe, eiúsque suburbiis, ac districtu, quamdiu ipse Philippus vixerit; atque adeò etiam post mortem ipsius Pontificis, si huic illum superstitem esse contingat; idémque obseruari audiam ab aliis Romanis Pontificibus. Nam ex eo quòd Pontifex Vicarium constituens non vtitur illis verbis, Sedes Apostolica te constituit, vel, Nos constituimus te Vicarium sedis Apostolicæ, sed, Nos Paulus te constituimus Vicarium nostrum, vt patet ex *d. constit. 36.* non egreditur hæc deputatio tempus vitæ deputantis; iuxta *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* & *ibi* glos. & Doct. omnes, cum multis ad id adductis à Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 28. numer. 63.* Quare sub ea clausula, *quamdiu vixeris*, intelligitur tacita conditio, si etiam nos tamdiu, quamdiu tu, vixerimus. Quòd si vrgeas, Vicarium Vrbis pro tempore appellari Vicarium Papæ, atque adeò dignitatis, non personæ. respondeo, dignitatem tunc accipi non in abstracto, & indeterminatè, sed in concreto, & prout est in tali determinata persona; sicut apertè sumitur nomen Romani Pontificis *in d. cap. si gratiosè*, & de nomine Papæ, quòd sit personale, tenet *ibi* glos. quæ est Io. And. *verbo, sua*, Anchar. *num. 4.* Franc. *num. 7.* & de nomine Papæ glos. Bern. *in cap. litteris, verbo, cùm factum, de rescript.* Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 15. num. 2.* Mar. Soc. iun. *cons. 89. num. 7. vol. 1.* Idque maximè in casu nostro dicendum est, cùm Vicarius Vrbis non simpliciter appelletur Vicarius Papæ, sed S. D. nostri Papæ; pronomina enim possessiua, *meum*, *tuum*, & similia restringunt dispositionem ad tempus, & bona præsentia, *l. si ita legatum*, vbi Bart. *ff. de aur. & arg. leg.* latè Aug. Barbos. *de dictionib. diction. 169.* Ad id verò, quòd contra principalem probationem huius 2. conclus. ferè circa eius initium

192. obiecimus † ex *d. cap. vnic. §. omnem personam, de schismat. in 6.* facilè respondetur, potius declarari ibi, non licere cœtui Cardinalium absoluere ab ea excommunicatione Papæ reseruata, quàm eius absolutionem prohiberi: vel prohiberi ad tollendam opinionum diuersitatem, arg. *d. Clem. ne Romani, in principio*, cum simil. ac denique in omnem euentum ad summum inde colligi, penes Cardinalium cœtum vacãte sede Apostolica residere aliqualem, seu in aliquibus tantùm casibus, non autem omnimodam Papalem iurisdictionem; quæ fuit etiam sublata in hoc casu, & limitata, atque ad paucos casus restricta per *d. Clemen. ne Romani*, quæ posterior est dispositione *d. cap. vnici*; quinimò etiam per *d. cap. vbi periculum, §. eidem quoque, de elect. in 6.* Iuxta quem intelligendum erit ipsum cap. vnic. vt iura iuribus concordemus; quod facere expedit, *cap. cùm expediat, eodem tit. & lib. cum suis concord.* ibi per glos. alleg. Atque hæc de præsenti quæst. dicta sint satis.

SVMMÆ RERVM.

193. *Legati sedis Apostolicæ alij nati, alij de latere, alij missi. qui in aliquibus parem, in aliis disparem habent potestatem; num. 194.*

195. *Legati de latere, non cæteri conferre possunt beneficia, & quando.*

196. *Legati sedis Apostolicæ nequeunt sine illius mandato ea facere, quæ in signum singularis priuilegij sunt Papæ reseruata; & quæ ea sint.*

197. *Legati de latere sunt ad instar Proconsulum, cæteri ad instar Præsidum prouinciarum, vnde quod his conuenit, de illis respectiuè dicendum est; num. 198. & seq.*

199. *Proconsul extra prouinciam suam non exercet ea, quæ sunt iurisdictionis contentiosæ, sed quæ sunt voluntariæ, vbique extra Vrbem; sic & Legatus de latere. Idem in cæteris Legatis, sicut & in Præsidibus prouinciarum; numer. 200.*

201. *Legatus etiam de latere non potest regulariter commutare vltimas voluntates.*

202. *Inferior non potest dispensare in lege superioris, etiam Legatus sedis Apostolicæ; num. 203.*

204. *Legatus etiam de latere non venit regulariter nomine sedis Apostolicæ.*

205. *Dictio*, vel, *non nisi inter diuersa ponitur.*

206. *Commutatio piorum legatorum est de reseruatis Papæ.*

207. *Legatus etiam de latere commutare nequit pia legata etiam in melius, & cum heredis consensu.*

208. *Legatus sedis Apostolicæ commutare potest vltimas voluntates in casibus, in quibus potest Episcopus in sua diœcesi.*

209. *Legatus regulariter id omne, & solum potest in sua prouincia, quod potest Episcopus in sua diœcesi. quod fallit quoad Legatum de latere saltem in tribus casibus; num. 210.*

211. *Legatus est iudex ordinarius exemptorum.*

212. *Legati, ac Nuntij possunt in sua prouincia dispensare in votis, in quibus potest Episcopus in sua diœcesi.*

213. *Legatus de latere potest commutare vltimas voluntates quoad exemptos, quas Episcopus potest quoad sibi subditos.*

214. *Legatus commutare potest vltimas voluntates, quæ mitti executioni non possunt; & quarum commutatio est Papæ reseruata, si is adiri nequeat, & vrgeat necessitas commutandi; sicut in tali casu potest alia Pontifici simpliciter reseruata.*

215. *Lega*

215. *Legatus quilibet ex publica vtilitate potest commutare ad tempus aliquod relictum, quod non ita vtile est.*

216. *Legatus de latere commutare potest in sua prouincia vltimas voluntates, quoties Archiepiscopus potest in sua.*

217. *Legatus potest facere implicitas vltimarum voluntatum commutationes, qualis est vnio Ecclesiarum, suppressio beneficiorum, pensionum impositio, legitimatio, votorum commutatio.*

218. *Legatus cùm vult commutare vltimam voluntatem per iurisdictionem voluntariã, id vbique facere poterit extra vrbem Romanam.*

219. *Legatus volens per alium commutare vltimam voluntatem etiam per viam contentiosæ iurisdictionis existens extra prouinciam delegare poterit existenti in prouincia; non autem eum compellere ad delegationem suscipiendam.*

220. *Legatus commutare vltimas voluntates per iurisdictionem contentiosam non potest, existens extra suam prouinciam: potest tamen in vna prouincia sua legationis facere commutationem spectantem ad aliam prouinciam eiusdem legationis.*

221. *Commutatio vltimæ voluntatis à Legato facta ex certa causa, hac cessante cessat.*

222. *Iurisdictio contentiosa, seu necessaria, quænam sit; & quæ voluntaria.*

223. *Iurisdictio voluntaria quando assumat naturam contentiosæ.*

224. *Causæ cognitio alia extraiudicialis, alia iudicialis; sicut etiam processus, & actus.*

225. *Actus iurisdictionis voluntariæ, vt dispensatio, si requirat causæ cognitionem iudicialem, pro ea parte exerceri debet intra territorium, ipse verò expediri extra illud poterit.*

226. *Iurisdictio voluntaria etiã extra territoriũ, diœcesim & prouinciam; cõtentiosa non nisi intra hæc respectiuè exerceri potest.*

227. *Iurisdictio contentiosa exerceri potest in alieno territorio cum licentia illius iudicis. requiritur autem etiam consensus partium; qui, sicut & iudicis, sufficit tacitus; n. 228. isque etiam vterque necessarius est, cùm ad actum iurisdictionis voluntariæ requiritur causæ cognitio iudicialis; num. 229.*

230. *Iurisdictio voluntaria etiam delegata exerceri potest in alieno territorio.*

231. *Vicarius Episcopi conferens beneficia ex delegatione potest ea conferre extra diœcesim.*

232. *Confessarij etiam delegati possunt audire confessiones subditorum approbantis extra eius diœcesim.*

233. *Legati missi, vel de latere quando & vbi absoluant ab excommunicatione Canonis, si quis suadente, 17. quæst. 4. & n. 236. cum seq.*

234. *Reseruata Papæ, seu alteri Principi supremo, siue in signum priuilegij singularis, siue in signum supremæ potestatis, siue simpliciter, licèt spectent ad iurisdictionem voluntariam, nõ semper possunt exerceri in alieno territorio.*

235. *Legatus de latere quænam possit de reseruatis Papæ, & quæ non possit tam is, quàm alij Legati Papæ; & duobus seqq.*

236. *Legatus de latere quæ beneficia conferre possit.*

237. *Excommunicare non potest Legatus extra prouinciam; & an absoluere.*

238. *Priuilegium cõmutationis vltimæ voluntatis concessum à Papa simpliciter, & absque loci determinatione vbique valet: quod tamen ibi declaratur. idémque cum proportione dicendum est de Prælatis, Principibus, Regibus, & Imperatore, num. 239. & quid de Patriarchis, Primatibus & Metropolitanis; n. 240.*

241. *Commutatio vltimæ voluntatis an prosit extra territorium commutantis; & ibi quid in quouis alio priuilegio.*

242. *Legatus nequit dispensare super pluralitate beneficiorum eum, qui non est de sua prouincia: tamen si ad id dispenset eum, qui est de sua, illa poterit vbique obtinere.*

243. *Dispensatio proprij Prælati tunc extenditur ad omnem locum quando per eam tollitur impedimentum personæ dispensatæ; secus si illud proueniat ex parte rei, quæ non sit subdita dispensanti, vel etiam vbi persona ipsa subdita non sit.*

244. *Priuilegium ab Episcopo datum contra ius commune, vt comedendi lacticinia diebus vetitis, quando prosit, vel non extra concedentis diœcesim, vel certum eius locum, & quid si tale priuilegium concessum sit à Papa, n. 245.*

246. *Legatus quam potestatem habeat in impositione pensionis super beneficiis, remissiuè.*

QVÆRO SEPTIMO, an Legatus Sedis Apostolicę cõmutare possit vltimas volũtates? Pro faciliori intelligentia, & resolutione huius quæst. nonnulla præmittenda duximus.

Præmitto primò, † Legatorum Sedis Apostolicæ 193.
tria esse genera; alij enim dicũtur Legati nati, & sũt ij, qui eo ipso, quòd aliquam dignitatem obtinent, sunt eiusdem sedis Legati, quorũ potestas, & iurisdictio ex priuilegio Apostolicæ Sedis eidem dignitati est annexa; huiusmodi olim erat Archiepiscopatus Cantuariens. vt constat ex *cap. 1. de offic. leg.* & de Eboracen. *cap. 1. de appell.* Alij dicuntur de latere, & vtplurimum sunt Cardinales, de quibus *in cap. excommunicatis*, quod est pen. *eod. tit.* iũcto *cap. 1. eod. tit. in 6.* quia Cardinales dicũtur pars corporis Papæ, vt notauit glos. *d. cap. pen. verbo, commissam*, per *cap. si quis cum militibus*, 1. q. 1. & filij speciales Romanæ Ecclesiæ, *in cap. felicis, §. per hoc quoque, de pœn. in 6.* & quia assistunt Papæ à consiliis, ex glos. *in cap. 2. verb. proconsulum, de offic. leg. in 6.* per text. *in cap. fundamenta, §. decet, de elect. eod. lib.* Alij denique dicũtur Missi, qui nimirum, nec ratione dignitatis, nec tanquam speciales filij Romanæ Sedis, ac Pontificis ab eius latere; verùm aliàs cum potestate Legati mittuntur, & Nuntij vocantur. hæc tria genera apertè colligere licet ex *d. cap. excommunicatis, & cap. 1.* atque vtrobique ponunt glos. & Doct. & *in cap. statutum, in princ. de rescrip. in 6.*

Præmitto secundò, quòd, † licèt in aliquibus pa- 194.
rem habeant potestatem, hæc tria genera Legatorum Sedis Apostolicæ, vt in cõmissione causarum, *d. cap. statutum, in princ.* iuxta glos. inibi recepta *verbo, legatorum*, in absolutione à violenta manuum iniectione in Clericos intra prouinciam quoad ibi degentes, *d. cap. pen. de offic. leg.* Itẽ quoad hoc vt eorum iurisdictio sit ordinaria; neque expiret morte Pontificis, *cap. 2. eod. tit. in 6.* vbi Clem. IV. scribens Legato Sedis Apostolicæ, generaliter ait, Legatos quibus in certis prouinciis committitur legationis officiũ; vt ibidem euellant, & dissipent, ædificent, atque plantent; (quæ quidem verba Prophetæ à Domino dicta legimus *Ierem. cap. 1.*) prouinciarum sibi cõmissarum ad instar Proconsulum, cæterorúmque Præsidum, quibus certæ sunt decretæ prouinciæ moderandæ, ordinarios reputantes: præsenti declaramus edicto, commissum tibi à Prædecessore nostro lega-

tionis officium nequaquam per ipsius obitum expi-
rasse. Isque text.intelligẽdus est de omnibus Lega-
tis Sedis Apostolicæ,licèt de latere non sint,vt benè
docent ibi glos.Franc.& alij *in initio*. Tamen quoad
pleraque alia est in iis imparitas potestatis: vt in
absoluendo excommunicatos pro violẽta manuum
iniectione nam Legati nati nullos,& nusquam pos-
sunt absoluere; missi verò nonnisi subditos, & ipsi
intra prouinciam suam existentes: Legati autem de
latere possunt vbicumque extra Vrbem; text. *d.cap.
pen.*iuncta glos. *verbo,mittuntur,de offic.legat.*ad idem
text.*in cap. quòd translationem, eod.tit. & cap.ad emi-
nentiam,de sent.excom.* Item in cõfirmationibus Præ-
latorum exemptorum: solus enim Legatus de late-
re eorum electiones confirmat,vt apertè disponitur
in cap.si Abbatem,de elect.in 6. solus etiam exempto-
rum causas cognoscit,eósque punit,*cap.1.de verb.si-
gnif.eod.lib.*& quoad vtrum glos.*d.cap.1.verbo,lega-
ti*,quã alij sequuntur,*de offic leg.in 6.* Præterea in eo
differunt, quòd recepti in filios speciales Romanæ
Ecclesiæ poterunt interdici, vel excommunicari à
Legato de latere,non ab aliis,vt satis constat ex *cap.
1.in princ.de verb.signif.in 6.* Denique cæteri Legati
conferre non possunt beneficia ex munere legatio-
nis,vt dicitur *in d.cap.1.in princ.de offic.legat.in 6.* Le-
195. gati autem de latere † possunt, vt *ibidem* cauetur *in
§.quod in fratribus*; cum restrictione tamen, ac mo-
deratione,de qua *in cap.præsenti,& cap.deliberatione,
eod.tit.& lib.*necnon præterquam vacantia in Curia,
vt manifestè colligitur ex *cap.licèt,de præb.eod.lib.*

Præmitto tertiò, in hoc conuenire omnes Lega-
196. tos Sedis Apostolicæ,vt † nequeant sine illius man-
dato ad ea manus extendere, quæ in signum priui-
legij singularis sunt tantùm summo Pontifici reser-
uata; cuiusmodi est transferre Episcopos, vel vnam
Ecclesiam Cathedralem alteri subiicere, concesso
illi priuilegio primatiæ, vel duos Episcopatus vni-
re, vnúmve diuidere, vt disponitur *in d. cap.quòd
translationem, de offic.leg.* cuiusmodi etiam sunt ple-
raque alia,de quibus ibi,post glos.*verbo,reseruata,*&
Doctor.cùm *ibid.& cap.sicut vnire,de excessib.Prela-
tor.*necnon *in cap.super quibusdam,de verb.signif.*tum
alibi sæpè.

197. Præmitto denique, quòd,cùm Legati de latere †
sint ad instar Proconsulum, cæteri verò Legati Se-
dis Apostolicæ ad instar Præsidum prouinciæ, vt
patet ex text.*d.cap.2.* iuncta glos. recepta *verbo,Pro-
consulum,de offic.leg.in 6.* quod de Proconsulibus di-
citur tam *in tit. ff. de offic.procons.* quàm in aliis iuri-
bus ciuilibus, & de Præside prouinciæ *in tit.ff.de of-
198. fic.præsid.* atque alibi; idem proportionabiliter † di-
cendum est de Legatis Sedis Apostolicæ; saluo eo,
quod specialiter de vtrisque cautum reperitur in iu-
re Canonico. quare quod de Proconsule habetur *in
l.& ideo, ff.de offic. procons.* illum habere in sua pro-
uincia maius imperium omnibus post Principem;
idem statuendum est de Legato de latere, vt maius
imperium omnibus post Romanum Pontificẽ cen-
seatur habere; prout dicitur *in d.cap.si Abbatem, §.
huiusmodi verò, de elect.in 6.*atque etiam de Legatis
minoribus, qui licèt eo præsente dimittant execu-
tionem officij sui, vt notauit *ibi* glos. *verbo, maius,*
per text.*in cap.volentes,de offic.leg.*habent tamen eo-
dem absente,& ipsi maius imperium in sua prouin-
cia post Papam, sicut de Præside prouinciæ dicitur
in l. 4.ff.de offic.præsid. illum maius imperium in ea
prouincia habere omnibus post Principem.

199. Pariter sicut † Proconsul ea,quæ sunt iurisdictio-
nis contentiosæ, non potest exercere extra suã pro-
uinciam,*l.1 ff.de offic.Proconsul.* cum simil.potest ta-
men ea,quæ sunt voluntariæ,vbique extra vrbẽ Ro-
manam; sicut etiam deferre insignia proconsula-
ria, *l.1.2.& fin.ff. eod.tit.l. emancipari, ff.de adopt.*ita
Legatus de latere, vbique extra Vrbem exercet ea,
quæ sunt iurisdictionis voluntariæ,*d.cap.pen.* iuncta
glos. *verbo, mittuntur, de offic.legat.* facit *d.cap. quod
translationem,eod.tit. & cap.ad eminentiam,de sent.ex-
com.* & videmus eos deferre insignia Legati vbique
extra Vrbem:non autem exercet ea, quæ sunt iuris-
dictionis contẽtiosæ,nisi in prouincia,vt sentit glos.
*d.verbo,mittuntur,& d.cap.si Abbatem,in princ.verbo,
in prouincia,*per text.*ibi, & in cap.cùm venerabilis,de
consuet.* ad idem text. *in cap.fin.de off.leg.*quem ad id
ponderauit *ibi* glos.*verbo,expiret, & cap.nouit,verbo,
terminos,eod.tit.* Cæteri quoque Legati,qui non sunt
de latere,nimirum vel Nati,vel Missi,† nullibi, quæ 200.
pertinent ad contentiosam iurisdictionem exercẽt,
nisi in prouincia: quo modo intelligo glos.*d.cap.pe-
nult.in verbo,commissam, & d.cap.nouit, verbo, termi-
nos,de offic.leg.* atque *ibi* Innoc. & alij,ac text.*in cap.
fin.eod.tit.*sicut etiam de Præsidibus prouinciarum id
satis patet ex *l.3. ff. de offic.præsid.* ibi, Præses in suæ
prouinciæ homines imperium habet, & hoc dum
in prouincia est; nam si excesserit.priuatus est. Pos-
sunt autem voluntariam iurisdictionem exercere,
sicut de Præside est text. *in l.etiamsi, ff. de manum.
vind.*ibique glos.& *d.l.3* per *l.1. & 2.ff.de off.procons.*
quæ loquuntur de Proconsule. quare in hoc nihil
differret Præses,& proconsul,atque adeò nec Lega-
tus de latere à cæteris Legatis: de quo vidẽdum et-
iam quod dicemus in fin.huius quæst.His præmissis
iam ad huius quæst.conclusiones descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Legatus etiam de
latere † non potest regulariter commutare vltimas 201.
volũtates. Probatur primò,quia omnis Legatus Se-
dis Apostolicæ est inferior Papæ, vt de se patet, ac
constat ex *d.cap.si Abbatem, §.huiusmodi,de elect.in 6.*
At verò inferior † non potest dispensare in lege su- 202.
perioris,aut ei in aliquo derogare,*l.fin.C.de leg. cap.
inferior, 21. dist.cap. cùm inferior, de maiorit.& obed.
Clem. ne Romani,in princ. de elect.*maximè cum talis
inferior ab illo superiore recipit potestatem, vt tra-
dit ibi glos. ab aliis approbata *in verbo, inferiorem;*
prout in casu nostro Legatus quilibet etiã de latere
à Papa suam potestatẽ accipit, *cap.1.cap.quod trans-
lationem,& cap.penult.de offic.legat. cap.1. & toto ferè
eod.tit.in 6.* atque alibi sæpe, & in specie Legati et-
iam de latere,sentiunt Doct. quos refert Sanchez *d.
tract.de matrim.lib. 8. disp.6.n.15. & 16.*iuncto *n.14.*
eum † non posse in lege superioris regulariter di- 203.
spensare; ac præter eos tradit post alios Nic. Boër.
tract.de potest. Legat. de lat. quæst.1.num.44. Card.Ia-
cobat.*in tract. de Concil.lib.5. art.20. num.1.* & Alph.
Hoied.*tract.de incompat. benef.2.part.cap.12.num.20.*
Commutatio autem vltimarum voluntatum iuri
Pontificio repugnat mandanti, vltimas voluntates
executioni mitti,exceptis certis casibus, *cap.vltima
voluntas,13.quæst.2.cap.nos quidem,cap.si heredes,cap.
tua nobis, & cap.Ioannes,de testam. Clem. quia contin-
git,de relig.dom.*Conc.Trid.*sess.22.cap.8.& 9.de refor.*
cum aliis adductis sup.*cap.3.quæst.3.concl.1.circa me-
dium*; vbi etiam nonnulla iura ciuilia, & canonica
allegauimus, quibus prohibetur saltem omnino li-
bera,& absoluta vltimarum voluntatum, ac præci-
puè ab inferioribus commutatio. Secundò proposi-
ta nostra conclusio, nimirum Legatum Sedis Apo-
stolicæ non posse vltimam voluntatem commutare;
ex eo satis probatur,quod Couar *in rel.d.cap.tua no-
bis,num.7.de testam.* post alios tradit, solum Roma-
num Pontificem,aliúmve supremum Principẽ posse
vltimis voluntatibus derogare; per text. *in l. lega-
tam.ff.de admin.rer.ad ciuit. pertin.* vbi I.C.legatam,
inquit,

inquit, municipio pecuniā in aliam rem, quàm defunctus voluit, conuertere citra Principis auctoritatē non licet: necnon *in d. Clem. quia contingit, in princ. de relig. domib.* Cuius hæc sunt verba; cùm tamen ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium, (salua quidem Sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti: dum inibi nulla alia auctoritas in vltimarum voluntatū commutatione, quàm Sedis Apostolicæ reseruatur: quòd si aliam auctoritatem reseruare voluisset ibi Romanus Pontifex, facilè id facere potuisset; arg. *cap. 2. §. sed neque, ad fin. de translat. Episc. & cap. ad audientiam, de decim. l. vnic. §. si verò, C. de caduc. toll.*
204. cum simil. Neque nomine Sedis Apostolicæ, † regulariter veniūt Legati eiusdem, sed solùm Romanus Pontifex, vt satis constat ex *cap. statutum, in princip. de rescript. in 6.* ibi, auctoritate litterarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum eiusdem; & *cap. si à sede, de preb. eod. lib.* iis verbis, si à Sede Apostolica, vel Legato ipsius; & *cap. ea noscitur, de sent. excom.* ibi, Sedi Apostolicæ, vel eius Legato; atque aliis plerisque
205. similibus iuribus; constat enim, † dictionem, *vel,* cùm sit alternatiua, seu disiunctiua, non nisi inter diuersa poni, *cap. inter cæteras, de rescript.* Card. *Clem. 2. n. 8. de æt. & qual.* Bald. *l. filia, la 1. in princ. C. de collat.* licèt aliquando etiam nomine Sedis Apostolicæ veniat eiusdem Sedis Legatus, vt colligitur ex *cap. cupientes, & cap. si Abbatem, § huiusmodi, de elect. in 6. & cap. veniens, de verb. signif. eod. lib.* monuitque glos. *in cap. auctoritate, verbo, Sedis Apostolica, il 2. de priuileg. eod. lib.* Idipsum autem, quòd regulariter nullus omnino inferior siue Ecclesiasticus, siue sæcularis respectiuè præter Romanum Pontificem, aut supremum Principem vltimas voluntates commutare possit, præter Couarr. & ab eo citatos *vbi supr.* tenet post alios, satisque comprobat Lap. *alleg. 87. num. 7.* Mar. Soc. *tract. de oblat. lib. 19. n. 3. cum tribus seqq. & num. 7. ac 9. vsque ad 14.* Mandos. *cons. 33. num. 4.* eo,
206. quòd † commutatio Legatorum piorum est de casibus reseruatis Papæ, per text. *d. Clem. quia contingit, & not. in cap. quod translationem, de offic. leg.* tradit Staphil. *super commiss. & litter. inst. num. 79.* idémque sentit Lap. de Castellion. *tract. de hospitalit. num. 65. & seqq.* & Redoan. *tract. de reb. Eccles. non alien. rubr. 18. num. 78. cùm duobus seqq.* & ex magis communi tradit Aug. Bero. *cons. 49. num. 8. vol. 2.* notauitque Nauarr. *cons. 2.* aliàs 15 *num. 5. & 6. de reb. Eccl. non alien.* per text. *in l. 1. & l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. ac d. Clem. quia contingit*, ibique glos. *de relig. dom.* ac in relictis piis quoad Papam post Card. & Lap. *ibidem* tenet Rip. *in tract. de peste. tit. de remed. ad curand. pest. num. 35.* ac nouissimè Genuens. *in prax. Neap. cap. 20. num. 1.* per text. *in d. Clem. quia contin-*
207. *git.* vbi id ampliat post alios primò † etiamsi commutatio fieret à Legato de latere, de quo mox dicemus. Secundò etiamsi commutatio fieret in melius, post Lap. Imol. & Bonifac. *d. Clement. quia contingit*, & Abb. *d. cap. sua nobis, num. 4. de testam.* qua de re latiùs nos inf. *quæst.* 11. *concl. 3.* longè post medium. Tertiò, vt neque de consensu hæredis regulariter fieri possit commutatio piorum legatorum ab alio, quàm à Papa, post Card. Imol. & Bonifac. *d. Clem. quia contingit*, ac Felin. *in cap. cùm accessissent, num. 19. de constit.* de quo videndum, quod nos latiùs trademus *d. quæst.* 11. *concl. 1. ampliat. 1.* Tertiò, ac postremò nostra hæc conclusio, quòd regulariter Legatus Sedis Apostolicæ etiam de latere commutare nequeat vltimas voluntates, probatur; quoniam multi eam tenent, & in primis glos. *d. Clement. quia contingit, in princip. verbo, Sedis Apostolicæ, il 3.* apertissimè ex eo text. sentit, non posse Legatum Sedis Apostolicæ commutare vltimas voluntates, seu dispositiones tam inter viuos, quam causa mortis, dum exponens prædicta verba, *Sedis Apostolica*, primo loco posita, inquit; Nota per hanc litteram, solum Papam alterare posse vsum illorum, quæ per fideles donata sunt, vel relicta; & addendus est, subdit, iste casus ad alios, *de offic. leg. cap. quod translationem*: vbi in text. aliqui ponuntur ita Papæ reseruati, vt nec Legato à latere iure, atque ex munere legationis competant; plerique verò numerantur ibi à glos. *in verbo, reseruata.* & cum glos. *d. verbo, Sedis Apostolica*, sentiunt *ibi* magis communiter Doct. Fel. *in cap. cùm accessissent, num. 17. ad fin. de constitut. & cons. 41. n. 8.* & alij nonnulli, quos refert, ac sequi videtur Quintil. Mandos. *in prax. signat. grat. verbo, seu tit. commutatio vltima voluntatis, versic. quidam voluerunt*; nimirum Lap. de Castellion. *tract. de Hospitalit. num. 66. vers. quid de legatis*, & Aug. Bero. *cons. 49. facti specie, num. 1. cum aliis sequent. lib. 2.* quibus addendi sunt aliqui ex illis, quos ipse Mandos. refert *ibidem, vers. plures concludunt*; & ex his Card. *d. Clem. quia contingit, not. 10. & quæst. 5.* adde etiam Ang. Gamb. *tract. de offic. leg. lib. 9. ad fin.* & Ioan. Azor. *Institut. moral. part. 2. lib. 5. cap. 33. quæst. 9. in princ.* Idque tanquam indubitatum ponit Ang. de Gambellion. *in tract. de testam. glos. 13. in fin.* post Anchar. *d. Clem. quia contingit, de relig. domib.* & Ioan. Dilect. *de art. testand. tit. de test. & execut. testam. caus. 6. n. 4.* post Barbat. *in cap. nos quidem, col. 2. de testament. & cons. 23. lib. 1.* ac post alios Rip. & Genuens. *sup.* Io. Franc. Leo *in Thes. for. Eccles. part. 2. cap. 26. num. 34.* latéque probat Mar. Soc. *d. libell. 19. num. 9. vsque ad 14.* vbi idipsum ostendit de destinatis ad certum vsum per actum inter viuos, & limitat in legatis herede consentiente.

SECVNDA CONCLVSIO. Potest Legatus Sedis Apostolicæ † commutare vltimas voluntates 208.
in omnibus casibus, in quibus potest Episcopus in sua diœcesi, ac præcipuè cùm legatum pium executioni mitti non potest, prout à testatore fuit statutum; ne illud legatum fiat caducum. ita per text. *in l. legatum*, & *ibi* Bart. *ff. de vsu, & vsufr. leg.* Abb. *in cap. nos quidem, & cap. sua nobis, de testam.* Ioan. de Lign. *d. Clement. quia contingit*, Alex. *cons. 73. vol. 7.* & Gambar. *d. lib. 9. ad fin.* trad. Ioan. Azor *d. quæst. 9. vers. at verò*; atque vt cæteros, quos hoc loco possemus commemorare, consultò prætermittamus, idem voluerunt alij, quos refert Mandos. *vbi suprà, d. vers. quidam voluerunt*: ij autem sunt Roman. *sing. 475.* Anch. Card. & alij *d. Clement. quia contingit*, Matth. Matthesil. *notab. 181.* quod incipit, *nota, quòd si quis pro anima.* & ratio est, quia regulariter id omne, & solum † 209.
potest Legatus in sua prouincia, quod potest Episcopus in sua diœcesi; vt post Specul. *tit. de dispensat. §. consequenter aliqua, num. 4. & tit. de legat. §. nunc ostendendum, num. 54. & §. nunc dicamus, num. 5.* Anchar. *cap. fin. num. 1. de transact.* Abb. *cap. 1. num. 2. cap. quod translationem, num. 9. & cap. pen. in fin. de offic. leg.* Ioan. Selu. *tract. de benef. 2. part. quæst. 3. num. 2. & part. 4. quæst. 9. in initio.* Rosel. *in sum. verbo, legatus n. 4.* Ang. *num.* item 4. Tabien. *quæst. 2.* Armil. *num. 3,* Siluest. *verbo, delegatus, quæst. 12. & 14. in initio*, Greg. Lopez *ad leg. 23. Reg. tit. 9. part. 1.* Guttier. *lib. 1. quæst. Canon. cap. 11. num. 6.* Henriq. *lib. 14. Theol. moral.* qui est de irregularit. *cap. 18. num. 2.* & Molin. *tom. 1. de iust. & iur. tract. 2. disput. 173.* tradit Sanchez *tract. de matrim. lib. 3. disput. 28. num. 8.* quibus addendi sunt Couar. *in Epit. 4. decretal. 2. part. §. 10. num. 11.* & alij, quos idem Sanchez sequitur *d. tract. de matrim. lib. 8. disput. 6. num. 15. & disp. 9. num. 25.* Quatenus autem iidem Doct. sentiunt, Legatum nihil ampliùs posse in prouincia sua, quàm possit Episcopus in sua diœcesi:

210. cesi: id triplicitet saltem est † quoad Legatum de
latere temperandum; primò, vt in prouincia sibi
decreta possit absoluere ab excommunicatione Pa-
pæ reseruata ob Clerici percussionem incursa; *cap.
quod translationem, & cap. excommunicatis, de offic.
leg.* necnon *cap. ad eminentiam, de sent. excom.* Secun-
dò quòd potest derogare iuripatronatus Ecclesiasti-
co sine consensu patroni, siue conferendo, vt *in cap.
dilectus, de offic. leg. & cap. cùm dilectus, de iurepatr.* si-
ue etiam vniendo, vt non pauci voluerunt, quos re-
feremus *cap. 11. quæst. 5. conclus. 9. ad fin.* licèt alij con-
211. trà. Tertiò, quòd † Legatus est iudex ordinarius
exemptorum, vt apertè colligitur ex *cap. frater no-
ster, post med. 16. quæst. 1.* vbi Gregorius I. de exempto
loquens ait; per eos qui nostri sunt, vel fuerint in
vrbe regia responsales, si mediocris est, quæstio co-
gnoscatur; *& cap. si Abbatem, in princ. & §. 1. de elect.
in 6.* & expressè tenet glos. ab aliis approbata *d. cap.
quòd translationem, de offic. leg. in verbo, reseruata, &
cap. 1. verbo, legati, eod. tit. in 6.* per *cap. 1. de verb. signif.
eod. lib.* ac pluribus tradit Thom. Sanchez *lib. 4. sum.*
seu *opus moral. in Decalog. cap. 33. num. 14.* Idem au-
tem Sanchez *d. lib. 4. cap. 38. num. 3.* post Henriq. *lib.
14. de irreg. cap. 18. num. 2.* Ant. Gomez *in Bull. crucias.
clausul. 10. num. 61.* & Suarez *de relig. tom. 2. lib. 6. cap.*
212. 10. *num. 10.* illud docet, † Legatos Apostolicos, seu
Nuntios posse in tota prouincia sibi commissa di-
spensare in votis eodem modo, quo Episcopus in
sua diœcesi: quod sanè ad rem nostram valde facit,
cùm is commutare vota iure ordinario possit, qui
potest in iis dispensare, vt pluribus tradit idem San-
chez *d. lib. 4. cap. 49. num. 28.* & votum sit quædam vl-
tima voluntas, cùm ex se sit irreuocabilis, nec post
se aliam in ea re voluntatem expectet; vt etiam
constat ex adductis per nos sup. *cap. 2. quæst. 2. post
medium.*

Ampliatur autem primò hæc conclus. vt proce-
213. dat † etiam quoad exemptos respectu Legati de la-
tere, cui subditi sunt loco Episcoporum, vt pluri-
bus tradit Sanchez *lib. 4. sum. cap. 33. num. 14.* & nos
paulo antè docuimus.

Ampliatur secundò hæc conclusio, vt procedat †
214. etiam in casibus, in quibus aliàs posset mitti execu-
tioni vltima volũtas, cuius commutatio esset reser-
uata Pontifici, sed vrgeret necessitas commutandi,
nec esset recursus ad Pontificem. Nam in tali casu,
cùm vrget necessitas grauis, nec datur recursus ad
Pontificem, potest Legatus dispensare in reserua-
tis ipsi Pontifici, vt post Andr. Gambat. *tract. de
auctor. Legat. lib. 7. tit. de dispensat. legator. circa ma-
trim. num. 197.* Henriq. *lib. 12. Theolog. moral.* qui
est *de matrim. cap. 3. num. 2.* docet, satisque probat
Sanchez *d. disput. 6. num. 6.* monens ex eodem Hen-
riq. *d. num. 2.* dispensationem hanc pro solo con-
scientiæ foro deseruire: de quo tamen dubito, cùm
eadem necessitas tribuat aliquando iurisdictionem
etiam in foro exteriori, vt patebit ex iis, quæ ad-
ducemus *cap. seq.* vbi de causis commutationum vl-
timarum voluntatum latiùs agemus. Tertiò am-
215. plia, vt † Legatos Sedis Apostolicæ siue de latere,
siue Natus, aut Missus possit etiam ex aliqua pu-
blica vtilitate ad tempus commutare, quod non ita
vtile est, prout exemplum habemus *in l. vnic. C. de
expens. lud. publ. lib. 11.* vbi Imperatores Diocletia-
nus, & Maximianus approbant conuersionem pe-
cuniæ destinatæ, ac cœptæ expendi ad publicos
ludos edendos, ad tempus à Præside prouinciæ fa-
ctam in refectionem murorum ciuitatis, ita, vt
muris instauratis iterum in ludorum editione ero-
gentur: de quo etiam inf. *limit. 3.* & in specie Le-
gati accedente consensu heredis tenet Marta *in d.
tract. de iurisd. part. 4. cas. 74. n. 5.* ac per text. *d. l. vn.*
maximè iuncta glos. & Bald. *in l. 1. ff. d. offic. præf. præ-
tor.* id tam in Legato, quàm in Episcopo tenet in-
ter alios Mar. Soc. *tract. de oblationibus libell. 19. num.
19. & 20.*

Ampliatur quartò, quod † in omnibus casibus, 216.
in quibus potest Archiepiscopus commutare vlti-
mas voluntates in diœcesibus Episcoporum suffra-
ganeorum inf. *quæst. 10.* per nos afferendis; in iis-
dem poterit etiam Legatus de latere, qui æqua-
lem cum Archiepiscopo in prouincia sibi commis-
sa potestatem habet; vt post Archid. tradit Ioan.
And. *in cap. fin. §. vltim. de supplend. neglig. prælat. in 6.*
per text. *in cap. si Abbatem, §. 1. de elect. eodem lib.*
vbi dicitur, quòd Legatus de latere, qui maius
omnibus post Romanum Pontificem in prouin-
cia sibi decreta imperium censetur habere, Ar-
chiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum
electiones potest ex officio confirmare; alij autem
Legati hoc nequeunt, nisi id eis à Sede Apostolica
specialiter sit commissum.

Ampliatur quintò, vt † possit Legatus tacitas, 217.
seu implicitas commutationes vltimarum volun-
tatum facere, seruatis de iure seruandis, vtputa
vniones Ecclesiarum inferiorum, suppressiones
beneficiorum, pensionum in certis casibus impo-
sitiones, legitimationes, votorum commutatio-
nes, & alia huiusmodi; de quibus latè Alphons.
Villadieg. *tract. de legat.* Ioann. Brunell. *in tract. de
dig. & potest. legat.* & Andr. Gambat. *in tract. de of-
fic. & auctor. legat.* passim, & alij quotquot tracta-
tus de Legato ediderunt, ac præterea Gulielm. *in
spec. tit. de legat.* Azor *d. lib. 5. cap. 30. cum tribus
seqq.*

Ampliatur denique, quòd, † vbi facienda sit 218.
commutatio à Legato, ita, vt in ea facienda non
sit exercenda iurisdictio contentiosa, sed solùm vo-
luntaria, quia non sit adhibenda causæ cognitio
iudicialis, sed vel nulla, vel extraiudicialis, vt pau-
lo pòst explicabimus; poterit eam facere etiam
extra prouinciam, modò non in Vrbe Romana;
per ea, quæ tradidimus sup. hac ipsa quæst. præ-
miss. vlt. Quòd si per delegatum à Legato facien-
da sit commutatio etiam per viam contentiosæ iu-
risdictionis, † poterit quilibet Legatus hanc de- 219.
legationem facere existens extra sibi decretam pro-
uinciam, existenti tamen in prouincia; iuxta glos.
ab aliis receptam *in cap. nouit. verbo, terminos, de
offic. leg.* vbi tradit, Legatum extra prouinciam exi-
stentem posse delegare causas in prouincia, *l. solent.
ff. de offic. præf. vrb.* maximè si habet causam neces-
sariam absentiæ, *l. aliquando, ff. de offic. procons.*
talis enim delegatio fit sine causæ cognitione, li-
cèt, qui delegat, imperet, arg. *cap. pastoralis, de
offic. deleg.* idémque tenet Innoc. *d. cap. nouit, num.
2.* subdens hodie posse fieri delegationem à Legato
extra prouinciam absente etiam ex causa non ne-
cessaria, per *§. antequam*, vel potiùs *§. ad hoc, vers.
antequam.* Non tamen poterit delegatum com-
pellere per excommunicationem ad delegationem
suscipiendam, arg. *cap. pastoralis, in princ. de offic.
ord.* esset enim illud actus iurisdictionis conten-
tiosæ. atque ex hoc sumitur prima limitatio huius
nostræ 2. conclus.

Limitatur secundò eadem conclusio, † vt, si à 220.
Legato etiam de latere facienda sit commutatio vl-
timæ voluntatis per actum iurisdictionis conten-
tiosæ, non possit eam facere nisi in prouincia sua,
vt colligitur ex eo, quod modò diximus; & latiùs
ostendimus *in vlt. præmiss.* Legatum de latere non
posse extra prouinciam exercere iurisdictionem
conten

contentiosam, præcipuè per text. *in l. 1. & 2. ff. de offic. proconſ.* ita disponentes de proconsule, ad cuius instar mittitur Legatus de latere, vt dicitur *in cit. cap. 2. de offic. leg. in 6.* & gloſ. loquentem in terminis Legati de latere *in cap. ſi Abbatem, in princip. verbo, in prouincia*, per illum text. *de elect. in 6.* & per *cap. cùm venerabilis, de consuet.* quorum tamen neuter id mihi bene probat. Sed nec probare potest, cùm vtrobique agatur de licentia danda Abbati deserendi suum monasterium, qui non necessariò est actus iurisdictionis contentiosæ: vt si Abbas simul cum Monachis, aut aliis, qui in hoc interesse habere possunt, postulent à Legato huiusmodi transitum. Quod autem *in d. cap. ſi Abbatem, in princ.* dicitur, *ſi ſit in prouincia*, accipiendum est, ac si dicatur, si Legatus de latere adsit in ea prouincia, seu sit missus in eam prouinciam; prout ipsa gloſ. *ibid.* nolens intelligit. Hoc verò tempera, vt si quis Legatus missus sit in plures prouincias, commutationes subditorum, vel vltimarum voluntatum vnius prouinciæ poterit in altera ex iis expedire; nam Legatus plurium prouinciarum facta vnius potest in altera prouincia explicare, vt est text. expressus *d. cap. nouit, de offic. leg.* quem ad id ponderarunt *ibi* Innocent. Abbas, & alij, necnon gloſ. recepta *d. verbo, in prouincia.*

221. Limitatur tertiò, vt † cessante necessitate cesset quoque commutatio à Legato ex ea causa facta: tum quòd cessante causa cessat effectus, *cap. cùm cessante, de appell.* cum simil. tum ex eo, quòd in simili dicemus de Episcopo infrà *quæst. 11. concluſ. 3. limit. vltim.* tum denique ex text. *in l. vnic. C. de expenſ. lud. lib. 11.* vbi approbatur conuersio pecuniæ destinatæ, & iam cœptæ expendi ad ludos edendos facta à Præside prouinciæ in murorum ciuitatis refectionem, ita vt muris instauratis rursus in ludis ea pecunia impendatur; Legatus enim est ad instar Præsidis, *cap. 2. de off. leg. in 6.*

222. Quòd si petas, † quænam dicatur iurisdictio contentiosa, seu necessaria, & quæ voluntaria? respondet gloſ. *d. l. 2. verbo, contentioſam, ff. de off. proconſ.* quam omnes approbant tum ibi, tum alibi sæpè; contentiosam iurisdictionem illam dici, quæ redditur in inuitum, vt *in l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. & l. inter ſtipulantem, §. 1. ff. de verb. obligat.* voluntariam, quæ redditur inter volentes tantùm; cuiusmodi sunt, emancipatio, adoptio, manumissio, & similes; *d. l. 2. & l. emancipari, ff. de adopt.* eam gloſ. sequitur inter recentiores Sanchez *d. tract. de matrim. lib. 3. diſput. 19. num. 7.* vbi etiam in id refert Rebuff. *l. 3. in fin. ff. de verbor. ſignif.* & Marant. meliùs hoc explicat *de ordin. iud. 4. part. tit. an ſimplex, vel duplex, diſt. 18. num. 1. & 2.* Quando-
223. que autem † iurisdictio voluntaria assumit naturam contentiosæ, & reducitur ad contentiosam, quando scilicet non nisi cum causæ cognitione exerceri potest, vt in manumissione facienda per minorem, in qua requiritur causæ cognitio; ita Sanchez *d. num. 7. in fin.* post Alber. *in l. vnic. num. 7. ff. de offic. conſ. & l. 2. num. 3. ff. de offic. proconſ.* ac Martian. Soc. *in l. licet ratione, num. 91.* causæ, inquam, cognitionem, † non quidem eam, quæ sine pro-
224. pria citatione, aliove actu iudicij fit, idcóque appellamus extraiudicialem; sed iudicialem, quæ versatur in citatione adhibenda, & litigantium iure exaudiendo, & ordine iudiciario obseruando, vt explicat Menoch. *de arbitrar. iud. lib. 1. quæſt. 19. num. 3. 4. & 5.* sicut extraiudicialis illa est, quæ fit sine ordine, & forma iudicij, ac testibus sine iuramento receptis, vt post alios tradit Sanchez *d. lib. 3. diſput. 8. num. 5.* præcipuè ex Mascard. *tract. de probat. concluſ. 1368. num. 14. & 15.* atque ita, causæ cognitionem, quæ iudicialis non sit, non facere actum esse iurisdictionis contentiosæ, docet *ibidem* Sanchez *num. 6.* ex Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 2. part. 2. quæſt. 1. artic. 6. num. 2. & 3.* vbi ait ad institutionem, & confirmationem præsentati exigi causæ cognitionem; posse tamen fieri extra diœcesim, quia est extraiudicialis: & subinde tam causæ cognitio, quàm institutio, & confirmatio sunt actus voluntariæ iurisdictionis: quod etiam apertè sentit Gonzal. *ad reg. 8. gloſ. 62. ex num. 2. & gloſ. 9. in annot. contra nullit. & attent. in cauſ. beneficial. num. 35. vſque ad 43.* vbi etiam cum aliquot num. præced. tradit post alios, quando dicatur procedi iudicialiter, vel extraiudicialiter, aut actus dicatur iudicialis, vel potiùs extraiudicialis, quamuis in eo aliqua causæ cognitio adhibeatur.
Immo, † licèt in aliquo actu iurisdictionis volun- 225.
tariæ, vtputa dispensationem exercendo, requireretur causæ cognitio iudicialis, hæc cognitio posset, ac deberet adhiberi intra territorium; ipse verò actus expediri posset extra territorium tanquam retinens suam naturam voluntariæ iurisdictionis, ita post Lambert. *d. num. 3.* & Bald. *d. l. vnic. in princ. num. 11. verſ. vltimò nota, ff. de offic. conſul.* docet Sanchez *d. diſput. 8. num. 5.*

Differunt autem in eo potissimùm hæ duæ iu-
risdictiones, † quòd voluntaria regulariter a iudi- 226.
ce etiam extra territorium proprium, respectu temporalis iudicis; extra suam diœcesim, quoad Episcopum, & extra decretam sibi prouinciam, respectu Proconsulis, Præsidis, vel Legati Sedis Apostolicæ potest impunè exerceri, *l. 2.* & *ibi* gloſ. *ff. de offic. proconſ. l. emancipari*, vbi gloſ. *verbo, loco, ff. de adopt. l. etiam, §. fin. ff. de manum. vind.* & *ibi* gloſ. contentiosa verò non potest; *d. l. 2. ff. de offic. proconſ.* iuncta *l. fin. ff. de iuriſdict. omn. iud.* & vtrobique gloſ. text. etiam *in cap. 2. in fin. de conſtit. in 6.* & *ibi* gloſ. *verbo, territorium*, & cæteri scribentes, necnon *cap. nouit*, vbi gloſ. *verbo, terminos, de offic. legat.* latè Couar. *lib. 3. var. reſol. cap. 20. num. 8.* vbi de communi omnium Doctor. sententia testatur.

Id autem intelligẽdum est †, nisi iudex velit eam 227.
iurisdictionem contentiosam exercere in alieno territorio de licentia iudicis illius territorij. cùm enim iudex ille habeat in alieno territorio iurisdictionem in habitu, & solus eius vsus actualis suspensus sit, ne iniuria iudici ipsius irrogetur; cessante iniuria per licentiam ei ab eodem iudice concessam poterit sua iurisdictione vti. sic post gloſ. *in cap. vt litigantes, verbo, expenſis, de offic. ord. in 6.* Innoc. *d. cap. nouit, num. 2.* Host. *col. 2. de off. leg.* Butr. *num. 16.* Abbat. *num. 14.* atque alios plurimos, Sanchez *d. diſput. 19. num. 8. verſ. hoc tamen*; subdens *verſ. deſideratur etiam*, post multos, quos
allegat, † ad id desiderari etiam consensum vtrius- 228.
que partis, actoris nimirum, & rei; sufficere autem istum consensum iudicis, & partium esse tacitum; quia, cùm sciant esse territorium alienum, & possint prohibere alienum iudicem iurisdictionem ibi exercere, non prohibent. *Num.* autem 9. idem Sanchez plures sequutus hinc infert, quoties ad vsum voluntariæ iurisdictionis requiritur iudicialis cognitio causæ, non posse extra territorium absque dicta licentia iudicis, & consensu partium exerceri, quia vel est tunc iurisdictio contentiosa, vel eius naturam assumit.

Nos verò pro complemento huius materiæ, & totius quæstionis breuiter de tribus videamus. Primò, an quod dictum, doctúmque fuit, iudicem

non

non posse exercere iurisdictionem voluntariam extra territorium, seu diœcesim, locum habeat dumtaxat in iudice ordinario, an verò etiam in delegato: quod maximè deseruiet etiam pro legatis respectu eorum, quæ expedire non possunt ex munere legationis, sed solùm ex speciali delegatione. Secundo an legati omnes possint ab excommunicatione Canonis, *si quis suadente*, extra suam prouinciam absoluere. Tertiò, an vbique possit quis vti commutatione vltimæ voluntatis, siue eam quis à Legato Sedis Apostolicæ impetrauerit, siue à quouis alio; ac præsertim, an extra territorium, prouinciam, vel diœcesim commutantis.

230. Et quidem quoad primum, † dicendum est cum Sanchez *d. lib. 3. de matrim. disput. 34. num. 2. in princip.* etiam delegatam iurisdictionem voluntariam posse extra territorium exerceri; quia text. & Doctor. per eum relati *disput. 19. num. 8.* & nos paulo antè, indistinctè tradunt, posse iurisdictionem voluntariam extra territorium exerceri; nec faciunt vim in eo, quòd iurisdictio voluntaria ordinaria sit; sed quòd per eius vsum nulla irrogatur iniuria iudici alieni territorij, cùm absque strepitu & figura iudicij exerceatur; quæ ratio æquè militat in iudice delegato, ac in ordinario: atque
231. adeò huius sententiæ sunt multi dicentes, † Vicarium ex delegatione conferentem beneficia, posse extra diœcesim ea conferre; nimirum Gemin. *cap. fin. de offic. Vicar. in 6. in fin.* Boer. *decis. 30. num. 6.* Rebuff. *in prax. benef. tit. de form. vicariat. num. 227.* & alij, quos referunt, ac sequuntur Iacob. Stroz *tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 102. numer. 4. & seqq.* & Sanchez *d. num. 2. in princip.* in vers. autem, *eandem sententiam*, ad idem recenset mul-
232. tos Doct. tenentes †, non solùm ordinarios confessores, sed & delegatos posse extra diœcesim audire confessiones subditorum diœcesis, in qua expositi sunt: & vers. *eiusdem sententiæ*, non paucos recenset, ac laudat asserentes, posse religiosos expositos virtute *Clement. dudum, de sepult.* audire confessiones extra diœcesim, cùm tamen proculdubio delegati sint.

Quoad secundum videamus, quomodo id, quod hucusque docuimus, iurisdictionem voluntariam posse a cæteris iudicibus extra territorium, & à Legatis omnibus extra prouinciam exerceri; stare possit cum eo, quod sup. *in 3. præmisso*, præcipuè ex text. *in cap. penult. de off. leg.* docuimus, in hoc
232. differre Legatos a latere à Legatis missis, quòd † hi non nisi in prouincia sua possint absoluere sibi subditos ab excommunicatione, quam incurrerunt ob violentam manuum iniectionem in Clericos; illi verò, etiam dum existunt extra prouinciam suam, posse ab ea absoluere etiam non subditos suæ prouinciæ. Nam si dicamus absolutionem ab excommunicatione esse actum iurisdictionis con-
2 tentiosæ, non autem voluntariæ, vel certè huiusmodi actus contentiosæ iurisdictionis naturam attendere ob causæ cognitionem, quam requirit; prout sentire videtur glos. *d. cap. nouus, verbo, terminos*, & ibi Innocent. *num. 1. de offic. legat.* eadem glos. *d. cap. pen. verba, mittuntur, & verbo, commissam, eodem tit.* nullus legatus etiam de latere poterit extra prouinciam suam absoluere, qui & ipse nequit regulariter contentiosam iurisdictionem extra suam prouinciam exercere; sicut exemplo Proconsulis, cui is exæquatur, *cap. 2. de offic. leg. in 6.* sup. *præmiss. vlt.* ostendimus ex *l. 1. ff. de offic. proconsul.* Si verò est actus iurisdictionis voluntariæ, illam exercere poterit extra suam prouinciam etiam Legatus missus, qui & ipse regulariter iurisdictionem voluntariam extra suam prouinciam exercere potest; vt colligere licet ex eo, quod *d. præmiss. vlt.* de Legatis non de latere, ac postmodum generaliter de iudicibus tam ordinariis, quàm delegatis adduximus. Dicendum igitur, regulam esse, vt voluntaria iurisdictio, non autem contentiosa exerceri possit extra territorium, diœcesim, vel respectiuè prouinciam eam exercentis, ex prædictis. Ea tamen regula † fallit in 234.
reseruatis Principi, seu Papæ, siue ea reseruata sint in signum priuilegij singularis, seu dignitatis principalis eidem Principi præseruatæ, vt sunt tabellionum institutio, illegitimorum legitimatio, & his similia, quorum mentio fit *in cap. nisi specialis, & cap. quod translationem, de offic. legat. cap. super quibusdam, §. præterea, de verb. signific.* ac per glos. & Doct. *ubi, & in cap. 1. quæ sint regal. in consuetud. feudor.* & Couarru. *in relect. reg. possessor. 2. part. §. 2. numer. 8. vers. tertia species.* Siue in signum supremæ potestatis, & recognitionem subiectionis, de quibus *in cap. innouamus*, ibique Doctor. *de censibus*, & Couarru. *d. §. 2. numer. 7. vers. secunda species*; siue denique simpliciter reseruata: ad quod genus reduci possunt duæ illæ species, de quibus Couarru. *d. numer. 7. & 9. in princip.* nimirum res fisco Principis delatæ, vel acquisitæ, & quæ Principis propriæ sunt iure dominij, non tamen tanquam patrimonium, quod ante Principatum haberet; ac fortasse nonnulla ex iis, de quibus glos. *d. cap. quod translationem, verbo, reseruata*, quam, præter Doct. *ibi*, sequitur etiam glos. & alij *d. Clement. quia contingit, in princip.* vt commutatio quorundam votorum, de quibus *in cap. ex multa, de vot. & vot. redempt.* cum ibi not. omnino verò sunt reseruationes beneficiorum vacantium in Curia, ac in certis mensibus, & aliæ, iuxta regulas Cancell. eiusmodi etiam est confirmatio electionum, *cap. quia diligentia, de elect. & cap. si Abbatem, §. 1. eodem tit. in 6.* necnon absolutio eorum, qui violentas manus in Clericos iniecerint, vt constat ex *cap. si quis suadente, 17. quæst. 4.* & apertè colligitur ex *d. cap. quod translationem*, & passim *in tit. de sent. excomm.* Ea igitur, quæ sibi reseruauit Papa, seu Princeps, concedit ipsemet inferioribus, quibus, & quomodo vult; vnde † confirmationem electionum prælatorum 235.
non exemptorum permisit omnibus Legatis, *d. c. quia diligentia, de elect.* exemptorum verò concessit solis Legatis de latere, *cap. cum venerabilis, de consuet. & d. cap. si Abbatem, §. 1.* sicut, & licentiam Monachi electi in Episcopum, vt deserat Religionem, *d. cap. si Abbatem, in princip.* & facultatem excommunicandi, & interdicendi receptos in speciales, & proprios filios Romanæ Ecclesiæ, *cap. 1. in princ. de verb. signif. eodem lib.* sic facultatem conferendi beneficia † ita moderatus est Romanus 236.
Pontifex, vt eam omninò denegauerit Legatis natis, & missis, *d. cap. 1. de offic. leg. in 6.* concesserit Episcopis, *cap. ex frequentibus, de instit. cum suis concord.* & Legatis de latere *d. cap. 1.* exceptis tamen vacantibus in Curia, *cap. licet, de preb. in 6.* Ecclesiis Cathedralibus, regularibus, & collegiatis, *cap. deliberatione, de offic. leg. eodem lib.* immo & omnibus beneficiis reseruatis, prout ex nonnullis Doct. & Rot. Roman. decisionibus tradunt Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 24. numer. 44.* & Garz. *tract. de benefic. part. 5. cap. 5. numer. 53.* & potestatem absoluendi ab excommunicatione ob violentam manuum iniectionem in Clericos Romanus Pontifex ita temperauit *d. cap. pen. de offic. leg. & cap. ad eminentiam, de sentent. excommun.*

iuncta

iuncta glos. fin. vtrobique communiter recepta, vt Legati nati nullos etiam in prouincia possint absoluere (nisi forte a leui, & in cæteris casibus, in quibus possint Episcopi:) Missus verò non nisi subditos, & dum in prouincia sua existit: Legatus autem à latere tam subditos, quam vndecumque ad se accedentes, & tam in prouincia sua, quàm extra eam existens; dummodo egressus, vel nondum ingressus sit vrbem Romanam, seu eam, in qua est Papa. Nil igitur mirum, si in his, & aliis Papæ, seu Principi reseruatis recedamus à regula illa, quam supra hac ipsa quæst. ex iurium, ac Doctorum auctoritate satis firmauimus, nimirum, quòd voluntaria iurisdictio exerceri possit extra territorium, seu prouinciam. Cum hoc tamen stat, quòd nequeat Legatus de latere dictam absolutionem impertiri extra prouinciam, vbi ad eam necessaria sit iudicialis causæ cognitio, iuxta prædicta; cùm in hoc ius nihil immutatum sit; vnde adhuc stat, manétque incorrectum, arg. *l. præcipimus, C. de appellat. & cap. cùm expediat, de elect. in 6.* idque sensit Innoc. *d. cap. nouit, num. 2. de offic. deleg.* vbi Legatus excommunicasset extra prouinciam exi-
237. stens, quod † non poterat facere, vt etiam voluit ibi glos. *verb. terminos*, quia id requirit causæ cognitionem iudicialem, *cap. nemo, 2. quæst. 1.* & quòd sedeat pro tribunali, *cap. si quem, §. si quis, 2. quæst. 3. & cap. inducia, 3. quæst. 3.* hæc autem fieri nequeunt in aliena diœcesi, *cap. Episcopum, 9. quæst. 2.* Cæterùm non valet consequentia glos. *d. verbo, terminos*, vt, si nequeat iudex, vel Legatus excommunicare extra diœcesim, seu prouinciam, nequeat etiam absoluere; ea enim consequentia destruitur per casum prædictum Legati à latere, *d. c. pen.* & quia ad absolutionem maximè in foro conscientiæ à censura, cuiusmodi vtplurimum est ea, quam impertit Legatus, non requiritur causæ cognitio saltem iudicialis, quæ semper exigitur ad excommunicationem. Iura verò per glos. allegata solùm concludunt, eum, qui est incapax potestatis excommunicandi, esse quoque incapacem potestatis absoluendi; non autem, quòd, quoties aliquis iudex alias habens facultatem censuras exercendi nequit in certa causa ferre censuras, nequeat etiam ab iis absoluere.

Quoad tertium articulum: si loquamur de priuilegio commutationis vltimæ voluntatis conces-
238. so à Rom. Pontifice; dicendum est, † priuilegium huiusmodi concessum simpliciter, & sine determinatione ad certum locum, vbique valere, & licitum esse illo vbique vti; nisi aliud constet de mente concedentis. ita generatim in priuilegio docet, satisque tum iurium, ac Doctorum auctoritatibus, tum etiam rationibus ad id allatis confirmat Suarez *lib. 8. de legib. cap. 26. num. 2. 3. & 4.* vbi rectè subdit, ad colligendam hac in re mentem concedentis recurrendum esse ad regulas generales ab eo traditas *cap. 27. & 28.* de interpretatione priuilegiorum, & illas cum proportione ad locum accommodandas, vt scilicet considerentur supplicatio, eiúsque materia, & connexio sequentium cum antecedentibus: præcipuè verò spectandam rationem principaliter mouentem, & dantem causam instam concessioni: nam, si illa suopte est ex propria circumstantia talis loci, probabile valdè est, pro tali tantùm loco priuilegij vsum concedi, etiamsi expressè non fiat in illo determina-
239 tio. Idemque cum proportione † dicendum est de Prælatis, ac Principibus, Regibus, & Imperatore, respectu suorum Episcopatuum, seu diœcesum, principatuum, regnorum, & locorum Imperio etiam quoad vtile dominium subiectorum, vt nimirum, nisi aliunde colligatur determinatio concessionis, ad omnia ea loca respectiuè extendatur, etiamsi plura vniantur per accidens in vna persona, vtputa plura regna in vno Rege; nisi appareat eum sensisse de vno regno, quia loquatur, vt Rex vnius, vel alterius regni; nam tunc concessio illa erit vniuersalis pro illo regno, non pro aliis. Quoad Patriarchas verò, Primates, & Archiepiscopos, seu Metropolitanos, † hanc priorem huius articuli, 240.
ac doctrinæ partem intelligo respectu suarum diœcesum tantùm, non autem prouinciarum, seu reliquarum diœcesum sui Patriarchatus, Primatiæ, & Metropolis, in quibus non habent directam, & immediatam iurisdictionem, vt latiùs inf. *quæst. 10.* ostendemus. Atque hæc omnia docet quoque Suarez *d. cap. 26. num. 5.* In his verò singulis, qui limitatum habent territorium, ac determinatam iurisdictionem quoad locum; si quæratur, † an concessio 241.
absolutè ab iis facta prosit extra proprium territorium; quæ est altera pars huius tertij articuli: respondendum cum distinctione, quam facit Suarez *d. cap. 26. numer. 6. & 7. & seqq.* nam priuilegium quodlibet concessum alicui personæ, vel loco Ecclesiastico, aut seculari ab vno Episcopo, & respectiuè à quocumque particulari Principe, dispensando in aliquo speciali iure sui territorij, vel regni, non potest valere ad operandum in alieno aliquid in eo prohibitum per simile speciale statutum illius loci, vt satis probat Suarez *d. numer. 7.* eius rei exemplum afferens *numer. 8.* de facultate legendi libros prohibitos concessa alicui ab Inquisitoribus vnius regni, vt non prosit in alio regno, vbi est similis prohibitio; de quo exemplo Nauar. *consil. 6. alias 15. de priuileg. Num.* autem 9. infert idem dicendum esse de priuilegio huiusmodi à Prælato, vel particulari Principe concesso quoad actus, qui in alieno territorio pendent à voluntate Prælati, vel Principis illius loci, vt licitè fiant, quamuis absolutè prohibiti non sint: sic, licèt Clericus habeat priuilegium faciendi sacrum, & ministrandi in toto Episcopatu concedentis, non poterit facere sacrum in alieno Episcopato sine licentia Episcopi loci, vel qui eius vicem gerat; & multo minùs poterit ministrare sacramenta. Idem autem Suarez *d. cap. 26. n. 10. & 11.* docet satisque probat, posse quem priuilegio à suo Principe, vel Prælato concesso vti in territorio alieno, quando actus de se est indifferens, & neque iure communi, neque particulari talis loci est prohibitus, nec pendens à speciali licentia superioris talis loci. Atque hæc doctrina locum habere poterit in materia commutationis vltimarum voluntatum quoad illos casus, in quibus commutatio expresse vel permittitur, vel præcipitur à iure communi, à nobis collectos sup. *cap. 3. quæst. 3. concl. 2.* In aliis verò locum habebit aliud dictum eiusdem Suarez *d. cap. 26. numer. 12.* vbi docet, quòd, quando actus est prohibitus iure communi, & non particulari statuto alterius territorij, seu diœcesis, dispensatus à suo Episcopo circa talem actum per peculiare priuilegium, potest licitè vti tali priuilegio extra territorium, seu diœcesim ipsius Episcopi dispensantis, seu tale priuilegium concedentis; nisi ex speciali ratione contingat dispensationem ad locum limitari. Id autem confirmat ex Dec. *cons. 207.* Prob. *in addit. ad Ioan. Monach. cap. officij,* quod est 1. *de offic. leg. in 6.* & Rebuff. *in concord. Gall. tit. de forma mandati, verbo, dispensatione,* asserenti-

242. bus, quòd, † licèt nequeat Legatus concedere priuilegium obtinendi plura beneficia ei, qui de sua prouincia non sit, iuxta *cap. 2. de constit. in 6. & l. vlt. ff. de iurisd. omn. iud.* cum aliis, de quibus ibi Rebuff. nihilominus, si homioem suæ prouinciæ habilitet ad plura beneficia, vtique illa obtinere poterit, quia habilitas illa cum persona incedit, eámque sequitur tanquam illi adhærens, arg. *cap. priuilegium, de reg. iur. in 6. & l. priuilegia, ff. eodem tit.* eam verò rationem huius, ac similium exemplorum, necnon ipsius dicti affert Suarez *d. numer.* 12. quia tunc per dispensationem tollitur à persona impedimentum; & ideo pro quocumque loco libera manet. qua etiam ratione Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 31. *numer.* 17. cum nonnullis ab eo allegatis contra alios relatos *numer.* 16. docet, dispensationem voti non nubendi obtentam per subditum a suo Episcopo ei prodesse etiam extra diœcesim Episcopi; eam regulam tradens post Gemin. *cap. cùm ex eo, numer.* 7. & *ibi* Franc. *numer. 3. de elect. in 6.* Callan. *in consuet. Burgund. rubr. numer.* 13. *cum seq.* & Prob. *vbi sup. numer.* 17. &
243. 18. quòd, † quando impedimentum consurgit ex parte personæ, cum qua dispensatur, tunc dispensatio proprij Prælati porrigitur in quemcumque locum; secus est, quando prouenit ex parte rei, in qua dispensatur, quæ non sit subdita dispensanti; idémque dic vbi persona ipsa subdita non sit: tunc enim deficit vnum substantiale ipsius dispensationis potius, quàm vsus eiusdem, iuxta prædicta.

Quoad priuilegia verò, per quæ derogatur præcepto Ecclesiastico, quod de se semper obligat, vt est, v. g. priuilegium laborandi in die festo, comedendi lacticinia in diebus prohibitis, quæ aliquibus locis, vt, exempli gratia, diœcesi Nouarien. aut territorio Zagarolen. conceduntur, quando illa concessa sunt non à Romano Pontifice, sed à priuato Episcopo: licet probabile videatur, iis non posse aliquem vti in alieno territorio, seu in diœcesi alieni Episcopi, ex iis, quæ adducit Suarez *d. cap. 26. numer.* 13. tamen mihi magis placet distinctio, quam idem facit *numer.* 14. vbi cum tribus num. seqq. eam satis con-
244. firmat, soluens contraria; quòd nimirum † Prælatus, qui dat priuilegium huiusmodi contra ius commune per modum dispensationis, aut illud dat per generalem concessionem factam pro toto Episcopatu, vel aliquibus eius loci ex peculiarj causa, & conditione, seu necessitate speciali talis loci, prout est concessio Episcopalis comedendi lacticinia diebus prohibitis in quibusdam locis à mari disiunctis: aut per specialem concessionem alicui personæ factam ex propria, & personali causa ipsius. Et quidem, si priuilegium sit prioris modi, non prodest extra territorium concedentis, vel extra locum diœcesis, pro quo conceditur, quia ibi cessat ratio dispensationis, quæ non incedit cum persona, sed loco quasi adhæret; ergo nec dispensatio iuuat. Et hoc à fortiori confirmant rationes ab eo in contrarium allegatæ *d. numer.* 13. ac propter hoc genus priuilegij posuimus cum Suarez in assertione proximè præced. illam particulam, seu exceptionem, nisi ex speciali ratione contingat dispensationem ad locum limitari, atque in hoc casu intelligendi sunt Doctor. quos sequitur Barbosa *in l. quia tale numer.* 40. *ff. solut. matrim.* asserentes, priuilegio aliquo concesso incolis alicuius loci vel principaliter, vel æque principaliter ratione ipsius loci, non posse eos vti extra illum locum. At verò quando priuilegium est posterioris modi, seu merè personale, & habet legitimam causam in ipsa persona, quale est comedendi lacticinia diebus prohibitis, ob specialem necessitatem personalem subditi, & similia; potest sic priuilegiatus vti priuilegio extra territorium concedentis, quia personæ illi, cui concessum fuit, sicut etiam causa finalis concessionis, adhæret, ipsámque sequitur, vt suprà in alio casu dictum est; & ob alias rationes quas Suarez affert *d. cap. 26. numer.* 15. idem ob eandem rationem dicerem de priuilegio concesso toti vniuersitati ob eius merita, aliámve iustam causam. Ipse verò *numer.* 17. rectè addit, posse Prælatum illius alieni territorij prohibere, ne aliquis aduena ibi vtatur talibus dispensationibus sine sua notitia, & ratihabitione, quando vsus earum est publicus, & in actibus communibus toti populo, ad tollenda inconuenientia, quæ sequi possent: ipse verò tenebitur dispensationem acceptare nisi habeat legitimam causam præsumendi surreptionem, vel causæ mutationem. *Num.* autem 18. ex dictis colligit, † quo- 245.
modo hæc resolutio applicanda sit ad summum Pontificem. Si enim de eo loquamur, vt est specialis Episcopus Romanus, quomodo habet suum Vicarium vrbis, de quo in *cap. sua nobis*, quod est pen. *de offic. Vicar.* sensisse videtur, idem quoad hoc de eo dicendum, ac de reliquis Episcopis. Si verò, vt est vniuersalis Pastor, cùm non habeat definitam diœcesim, sed sit Ordinarius ordinariorum, iuxta *cap. cuncta per mundum, & cap. per principalem, 9. quæst.* 3. cum aliis adductis per Gonzal. *d. §. 1. in proœm. numer. 7. cum seq. & §. 2. numer.* 44. & 46. priuilegium ab eo, vt talis est, concessum vbique valet, & vbique licitum est eo vti; quia semper talis vsus est intra territorium concedentis: aduertendumque ait solùm esse, quid contineatur sub concessione, & intentione Pontificis: nam licèt hoc totum possit, non semper facit, quantum potest; & ideo sæpè non licet vti eius priuilegio contra specialia statuta, vel consuetudines alicuius Episcopatus; non quia non possit Pontifex hoc concedere, sed quia non concedit, nisi per clausulam specialiter derogantem: quod secus est in iure communi, vt satis constat ex *cap. 1. de constit. in 6.* cum notat. ibi per Doctor. & *in cap. 1. de rescript.* atque alibi sæpè. Sed, & illud prætereа hoc loco aduertendum est, quòd prædicta procedunt de Romano Pontifice quoad spiritualia, atque respectu eorum, quæ ad Ecclesiasticas res, seu Ecclesias, & pia loca pertinent; & sic respectu commutationis piarum voluntatum. quoad temporalia verò, & circa commutationem prophanarum voluntatum, cùm habeatur pro seculari Principe, idem de Romano Pontifice statuendum est, ac de Principe seculari; per text. *in cap. licet, & cap. ex tenore, de for. compet. cap. super, §. quod autem, de donat. inter vir. & vx. & c. causam, quæ, il 2. qui fil. sint legit.* cum traditis per Doctor. *ibi, & cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. nouit, de iudic. cap. quod Clericis, de for. compet. & cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.* atque alibi sæpe, & nos sup. hoc eodem *cap. 5. quæst. 2. & 4. in initio.* Ex his autem iam finis sit huic 7. quæst. præsentis 5. cap. Nam quod de eo articulo quæri hoc loco posset, † quam potestatem 246.
Legatus habeat in pensionis Ecclesiasticæ impositione, quæ & ipsa, vt iam admonuimus, est quædam vltimæ voluntatis commutatio, quatenus fructus pro Ecclesiæ seruitio plerumque ex defuncti vltima voluntate destinati ad tempus alicui non sentienti

tribuun

tribuuntur, candidum lectorem ad ea remisisse sat erit, quæ latè tradit Garz. *tract. de benef. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 281. cum multis seqq. maximè cùm hæc impositio non ita propria species sit prædictæ commutationis.

SVMMÆ RERVM.

QVÆRO OCTAVO, an Pœnitentiaria Apostolica vltimas voluntates commutare valeat tam in exteriori, quàm interiori foro.

247. Suppono primò, † forum, prout constat ex causa, lege, & iudicio, iuxta *cap. forus, in princ.* prima diuisione, (quæ bimembris esse debet, vt Rhetores, ac Dialectici tradunt,) diuiditur in externum, seu exteriorem, vel contentiosum, siue, vt aliqui loquuntur, forum fori, quia nimirum in loco publico propè plateam exercetur; & internum, seu interiorem, & forum poli, seu conscientiæ, quem animæ iudicium nonnulli appellant. atque hic posterior forus diuiditur in pœnitentialem, seu sacramentalem, qui & ipse institutus est ad formam iudicij; (in eo enim est iudex, qui causa cognita fert sententiam, & accusator, qui simul reus est, ac testis;) vt definiuit Trid. Concil. *sess.* 14. *cap.* 6. *& can.* 9. atque extra sacramentum, seu nomine sui generis, conscientiæ, vel exactiori vocabulo, conscientialem. quam distinctionem fori triplicis, nimirum, exterioris, pœnitentiæ, seu sacramentalis, & conscientiæ, disertè ponit inter alios Sanchez *tract. de matrim. lib.* 8. *disput.* 34. *numer.* 29. vbi plures eam approbantes refert, nimirum Præpos. *in cap. præterea, el* 2. *numer.* 5. *de sponsal. & matrim.* Eman. Rodriq. *quæst. regul. tom.* 1. *quæst.* 61. *artic.* 10. Nauar. *in consil.* 11. *numer.* 2. *de priuil. & in Man. Conf. cap.* 27. *numer.* 41. D. Anton. 3. *part. tit.* 24. *cap.* 77. Eman. Sa *in Aphor. verbo, excommunicatio, tit. de absolut. ab ea, numer.* 1. & Galleg. *de cognat. spirit. cap.* 23. *numer.* 1. & illam comprobat tum ex praxi Pœnitentiariæ Rom. quæ dispensationes in foro conscientiæ aliquando committit cum clausula, *amota confessione sacramentali*, aliquando sine ea clausula: tum quòd Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* concedit Episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, & absoluendi à quibuscumque casibus occultis etiam sedi Apostolicæ reseruatis in foro conscientiæ tantùm, & tamen praxis habet, vt extra confessionem absoluant. Ad idem faciunt alia, quæ idem Sanchez affert *d. disput.* 34. *numer.* 30. *& libr.* 4. *sua summ. cap.* 43. *numer.* 17. *& seq. cap.* 54. *numer.* 16. *ac d. lib.* 8. *disput.* 15. *num.* 25. *& disp.* 16. *num.* 11.

Suppono secundò, † in duobus differre forum internum, seu conscientiæ ab externo, seu contentioso, ad quæ reducuntur omnes aliæ differentiæ inter vtrumque forum, de quibus latè Ioan. Molin. *in tract. de different. int. for. consc. & contentios.* & alij plerique Doctores, quos ipse ferè in toto illo tract. recenset; in cæteris verò vtrumque conuenire, idémque seruare. 248.
Primum est, quòd forus externus plerumque innititur præsumptioni, *tot. tit. de præsumpt.* & requirit iudicis sententiam saltem declaratoriam facti ad incurrendam pœnam legis, vt pluribus relatis ex communi ostendimus *in tract. de distrib. quotid. part.* 3. *quæst.* 7. *num.* 56. *vsque ad* 6. præcipuè ex *cap. cum secundùm, de hæret. in* 6. quibus nunc addo Sanchez latè id tradentem *d. tract. de matrim. lib.* 9. *disput.* 30. *numer.* 1. *& lib.* 2. *summ. cap.* 21. *n.* 7. *vsque ad* 27. internus verò semper innititur veritati, *cap. itáne,* 32. *quæst.* 5. *cap. sacris, de his, quæ vi, metúsve caus. fi. cap. inquisitioni, de sent. excomm.* cum simil. & pœnam spiritualem ipso iure impositam statim inducit, vt post alios docet idem Sanchez *d. numer.* 1. & nos *d. quæst.* 7. *numer.* 61. atque hanc differentiam inter vtrumque forum sensit ipsemet Sanchez *d. tract. de matrim. lib.* 1. *disp.* 6. *n.* 20. *vers. tandem probatur*; ad id quoque referens Sot. *libr.* 4. *de iust. & iur. quæst.* 5. *artic.* 3. *vers. quartò arguitur*, Couar. *cap. cum esses, numer.* 7. *de testam.* Ledes. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 1. *dub.* 12. ad quod faciunt alia adducta per eundem Sanchez *d. lib.* 2. *summ. cap.* 27. *numer.* 118 cum aliquot seqq. Alterum est, quòd in foro conscientiæ statur asserenti pro se, & contra se; in foro autem externo standum est allegatis, & probatis, vt inter alios docet Sanchez *d. tract. de matrim. lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 2. *ac lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 9. & constat ex adductis à Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 1. ferè per tot. Omninò

249. verò † quid operetur commutatio vltimæ volun-
tatis in foro conscientiæ tantùm concessa; & an aliquo modo prodesse possit pro foro externo, colligi poterit ex iis, quæ de huiusmodi absolutione à censura tradunt Suar. *de censur. disput. 7. sect. 5. à numer. 21. vsque ad 40.* Aul. *2. part. cap. 7. disput. 3. dub. 12.* Rodriq. *1. part. summ. cap. 83. numer. 9.* Henriq. *Theol. mor. lib. 13. cap. 27. numer. 5.* & alij, quos refert Bonacin. *in suo tract. de censur. disput. 1. quæst. 3. punct. vlt.* ac de simili dispensatione Sanchez *lib. 3. de matrim disput. 15. numer. 13. vsque ad 17.* necnon *lib. 8. disput. 6. à numer. 23. ad 29. disput. 23. numer. 7. cum seq. disp. 27. num. 40. disput. 34. num. 43. vsque ad 53. ac disp. 35. num. 15. & 16. & lib. 4. summ. seu oper. moral. in Decalog. cap. 43. num. 17. cum seq.* atque alij alibi. His positis sit

Prima conclusio. Pœnitentiaria Apostolica, attenta eius origine, ac primæua insti-
250. tutione, † non potest commutare vltimas voluntates. Probatur, quia sacra hæc Pœnitentiaria instituta fuit, vt vice summi Pontificis, vel absolueret, vel facultatem daret absoluendi ab Ecclesiasticis censuris, & pœnis, ac delictis ipsi summo Pontifici reseruatis, idque in foro pœnitentiæ tantùm; vt tum nomen ipsum indicat, à quo optimum argumentum sumi potest, *cap. cleros, dist. 21. cap. forum, de verb. signif. l. 2. §. appellata, ff. si cert. pet.* cum aliis ad id adductis ab Euerard. *in loc. ab Etymol. & nos tract. de distrib. quotid. part. 1. quæst. 1. numer. 1.* cum aliquot sequent. tum etiam constat ex traditis ab Octau. Vestr. *in Prax. Rom. Cur. libr. 2. cap. 2.* Lud. Gomes. *in proœm. reg. Cancell. sub tit. sacra Pœnitentiaria officij variatio*, Card. & aliis *in Clement. ne Romani, §. eo tamen prouiso, de elect.* & Ioan. Azor. *Instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 38.* commutatio autem vltimarum voluntatum ad forum pœnitentiæ, seu sacramenti non pertinet, vt de se patet, sed ad forum, vel externum, vel internum extra sacramentum, quem vtrumque differre à foro pœnitentiali sup. in priuri suppos. satis ostendimus.

Secunda conclusio. Attenta potestate, & facultate, quæ postea vsque ad Pij IV. tempora eidem à summo Pontifice concessa fuit,
251. vel consuetudine inducta. † potest Apostolica Pœnitentiaria commutare aliquando saltem vltimas voluntates. Probatur; quoniam vetus praxis, ac stylus Romanæ Curiæ habuit, vt sacra Pœnitentiaria Apostolica aliquas vltimas voluntates commutaret; prout etiam duas einsmodi commutationum, quæ ab illa emanarunt, formulas retulimus, & infernimus sup. hoc eodem tract. *cap. 2. quæst.*
252. *3.* Stylus autem Romanæ Curiæ † facit ius, ac pro lege habetur, *cap. ex literis, de constit. & cap. quam graui, de crim. fals.* cum simil. ibi adductis per Doctor. & Mandos. *ad reg. 3. Canc. quæst. 10. numer. 7. reg. 8. quæst. 4. numer. 13. reg. 15. quæst. 21. numer. 6. & reg. 34. quæst. 56. numer. 1. & quæst. 65. numer. 2.* in quibus etiam locis hoc pro regula tradit, & consuetudo dat iurisdictionem etiam non habenti; *l. si quisquam, ff. de diuers. & tempor. præscript. & l. venditor, ff. commun. præd. cap. fin. de offic. Archid. cap. cùm contingat, de for. compet. cap. 1. §. 1. eodem tit. in 6. cap. 1. §. quia in causis, de offic. ordin. eod. libr.* atque *ibid.* glos. *& cap. Romana, §. 1. verbo, consuetudine, de appellat. in 6.* Archid. *in cap. conquestus, 8. quæst. 3.* Mandos. *ad reg. 31. Canc. quæst. 4. numer. 19.* atque alij Doctor. passim. optimus text. & valde ad rem nostram à simili faciens *in cap. quod translationem, de offic. leg.* vbi Innoc. III. quædam ait ex iis, quæ de speciali concessione sæpè fuere Legatis indulta, vt illorum absolutio, qui propter sacrilegas manuum iniectiones in Clericos incidunt in canonem promulgatæ sententiæ, videri ex ipso legationis officio iam licere Legatis. Sicut ergo Legati missi, ni adesset talis consuetudo, non possent citra specialem concessionem absoluere ab excommunicatione canonis, *si quid suadente*; ea verò consuetudine stante, quæ iam ad ius scriptum redacta est, nimirum *cap. pen. eodem tit.* possunt intra prouinciam sibi subditos absoluere ex solo legationis officio, etiam citra specialem concessionem; vt, si duntaxat diceretur, creamus te Legatum nostrum, vel sedis Apostolicæ: sic Pœnitentiaria Apostolica, cùm iam ex inueterata consuetudine ei concederetur à sede Apostolica facultas specialis commutandi aliquando saltem legata, & relicta per defunctos ad pias causas, seu aliquas vltimas voluntates, tunc poterat easdem commutare, licèt simpliciter Romanus Pontifex creasset aliquem in summum Pœnitentiarium, & tribunal Pœnitentiariæ instituisset, nullam ei hac in re specialem facultatem concedendo. Quod etiam apertè sensit Sanchez *libr. 4. sua summ. cap. 38. numer. 4.* dum post Suarez *tom. 2. de relig. lib. 6. cap. 10. numer.*
10. docet, † summum Pœnitentiarium Ponti- 253.
ficis habere ordinariam dispensandi in votis facultatem; quia, licèt sit ex commissione Papæ, est perpetuò annexa officio; & post Palud. *in 4. sent. dist. 36. quæst. 4. artic. 4. concl. 9.* ac D. Anton. *2. part. summ. tit. 11. cap. 2. §. 9. vers. item Pœnitentiarij*, tradit, posse eum dispensare in voto etiam solemni religionis, commutando vnam in aliam; votum autem est quædam vltima voluntas, vt constat ex adductis per nos sup. *cap. 2. quæst. 2. post medium.* Et in specie summum Pœnitentiarium habuisse aliquando facultatem commutandi saltem aliquas vltimas voluntates, supponit Rot. Roman. apud Caputaq. *decis. 51.* seu *19. sub verbo, Gratia, numer. 3.* vbi etiam refertur alia decisio in vna Fauentina hereditatis, & bonorum coram Vestano, 9. Decembris 1552. Cæterùm Pius IV. *in sua constit. 53.* aliàs 69. quæ incipit, *in sublimi*, cum decreto irritante & derogationibus amplis-
simis † inter alia mandauit Maiori Pœnitentia- 254.
rio, eiúsque Officialibus, vt abstinerent à commutationibus vltimarum voluntatum, & earum derogationibus. Et licèt Pius V. *in sua constit. 84. incip. tempus, & necessitas*, volens officio Romanæ Pœnitentiariæ nouam pro futuris temporibus facultatem statuere, de Apostolicæ potestatis plenitudine omnem, & quamcumque officij prædicti & Maioris Pœnitentiarij auctoritatem, iurisdictionem, & potestatem ordinariam, & delegatam, ac omnia, & quæcumque priuilegia, facultates, & indulta illis, cæterisque omnibus dictæ Pœnitentiariæ Collegiis, & personis ab ipsius officij institutione per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores suos, ac se, & sedem Apostolicam, etiam motu proprio, & ex certa scientia, déque prædictæ potestatis plenitudine, tam in genere, quàm in specie, ac de mandato speciali, & expresso, etiam viuæ vocis oraculo emisso, & ex quibuscumque causis concessa, confirmata, & etiam nouissimè à fel. re. Pio Papa IV. prædecessore suo reformata, restricta, & moderata, quibuscumque concepta formulis, ac etiam restitutiuis, præseruatiuis, derogatoriarum derogatoriis, aliísque fortioribus, & efficacioribus, etiam vim

contra

contractus inducentibus clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis suffulta; quorum omnium tenores præsentibus haberi voluit pro expressis, (potestate minorum Pœnitentiariorum suorum, & ordinationibus de illis, eorúmque statu etiam nouissimè editis, saluis, & integris permanentibus;) illarum litterarum tenore reuocauerit, suppresserit, & aboleuerit, litteráſque omnes desuper confectas cessauerit, & annullauerit; interdicens prædicto Maiori Pœnitentiario, eiúsque Officialibus, ne illis litteris, & facultatibus sic extinctis; etiam quoad negotia incepta vtantur. licèt, inquam, id in prædicta constitutione Pij V. latiùs contineatur data IV. Kal. Maij 1569. Pontificatus sui anno quarto: tamen, cùm postea idem Pontifex nullam reformationem, aut formam officij prædicti Pœnitentiariæ per constitutionem aliquam tradidisse reperiatur quoad facultates, iurisdictionem, ac potestatem eiusdem, sed solùm quoad numerum, & qualitatem Officialium, eorúmque collatores, ac munera in genere, & loca, hisque similia, vt constat ex aliis duabus eiusdem Pontificis constitutionibus, quæ paulo pòst ab eo emanarunt, altera 83. aliàs 85. incipiente, *in omnibus*, XV. Kal. Iunij eiusdem anni; altera 84. aliàs 86. quæ incipit, *in earum rerum*, die statim seq. edita: in quarum priori ea duntaxat verba enunciatiua ad hanc rem habentur ad fin. prooemij, in quo promiserat velle se reformare curiam: Nos huiusce reformationis exordium à Pœnitentiariæ nostræ officio capere instituimus, eiúsque rei causa omnem auctoritatem ordinariam, & delegatam, omniaque priuilegia, facultates, & indulta ideo duximus reuocanda, (quod superiori constit. 84. incip. *tempus, & necessitas*, fecerat;) & habita de Ministrorum qualitate, numero, functionibus & officiis ratione explicita, nouam facturis formam de integro præscribere valeamus; qua ipsum Pœnitentiariæ officium certis quibusdam facultatibus, quæ aliis officiis magis conueniunt, exoneratum atque expeditum de hinc ea, quæ animarum salutem præcipuè concernunt, attentiori studio prosequatur. Subiicit autem statim reformationem circa prædicta duntaxat. In posteriori verò ea solùm verba ad hanc eandem rem habentur; statuentes, vt materiæ, quæ in dicto Pœnitentiariæ officio proximis ante dictam reformationem temporibus communiter habebantur, & ex ordinatione nostra in summam redactæ sunt, deinceps per nostram, ac Romani Pontificis pro tempore existentis, deputatorúmve signaturam fiant. Dicta verò reformatio, vt ex initio huius constitutionis 86. constat, vbi illius pars summatim refertur, illa ipsa est, quæ pleniùs continetur in cit. constit. 85. Cùm hoc, inquam, ita sit, videnda esset prædicta ordinatio Pij V. aut si qua alia eiusdem, alteriúsve Romani Pontificis circa facultates Pœnitentiariæ postmodum emanauit, vt certò sciri possit, an hodie iure aliquo scripto penes eam resideat facultas commutandi aliquas vltimas voluntates; &, vbi adsit, an prosit pro vtroque foro, nimirum tam externo, quàm interno, hoc est, conscientiæ, sicut olim pro eorum quolibet proderant regulariter, prout concedebantur, omnes litteræ, & gratiæ, quæ ab eadem sacra Pœnitentiaria emanabant, ex constit. Sixti IV. à Paulo III. confirmata, quæ confirmatio, cùm ob Pontificis mortem edi per constitutionem non potuerit, statim per Iulium III. publicata fuit, vt in seq. conclus. dicemus; si illud admoneamus Paulum Romanum Pontificem, de quo Octau. Vestr. *d. lib.* 1. *cap.* 1. *in fin.* & Alph. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 2. *cap.* 17. *numer.* 32. asserunt, quòd restrinxerit potestatem summi Pœnitentiarij, fuisse, vt reor, tertium illius nominis, non autem quartum, vt ait Hoied. cùm nullam Pauli IV. hac de re constitutionem, non mediocri etiàm adhibita diligentia, potuerim reperire; nisi fortè hic Pontifex id per decretum aliquod, seu reformationem illius officij citra constitutionem præstiterit; quæ reformatio nos latet.

Tertia conclusio. Pœnitentiaria
Apostolica † hodie ex generali concessione, seu ra- 255.
tione sui muneris saltem regulariter nequit commutare vltimas voluntates, nisi in foro conscientiæ. Probatur, tum quia stylus Romanæ Curiæ habet, quòd, cùm ex ipsius commissione facienda est commutatio quoad forum externum, ea committatur ordinario, atque ab illo recognosci debent impetratæ, & concessæ à sede Apostolica in forma gratiosa, vt constat ex Trident. Conc. *sess.* 22. *cap.* 6. *de reform.* tum quia ex eodem stylo in commutationibus vltimarum voluntatum, quæ à sacra Pœnitentiaria emanant, hoc est, vt mox videbimus in reductione Missarum, & Anniuersariorum, solet apponi illa clausula, *in foro conscientiæ tantùm*, cu-
ius clausulæ † ea vis est, vt gratiæ cum ea con- 256.
cessæ non prosint pro foro externo, vt latè tradit Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 15. *numer.* 15. *&* 17. *ac libr.* 8. *disput.* 34. *numer.* 1. 29. 45. *&* 47. cum aliquot seqq. Tum quia regulariter sacra Pœ-
nitentiaria † absque speciali facultate non di- 257.
spensat, nisi in foro conscientiæ, & in impedimentis occultis, vt colligere licet ex Sanchez *locis mox cit. & d. lib.* 8. *disput.* 23. *numer.* 7. *cum seq. ac disput.* 27. *numer.* 40. *& lib.* 4. *sue summ. cap.* 43. *numer.* 17. *cum seq.* & Henriq. *lib.* 14. *de irregularit. cap. vlt.* atque aliis Doctor. sæpè, & ipso stylo sacræ Pœnitentiariæ, ac Romanæ Curiæ, qui, vt concl. præced. ostendimus, facit ius, ac pro le-
ge seruatur. & generatim sacram Pœnitentiariam † 258.
non nisi in foro conscientiæ potestatem, ac facultatem à summo Pontifice habere, Card. & alij tradiderunt *d. Clement. ne Romani*, §. *eo tamen promiso*, & Azor *vbi sup.* idque verum est, etiam vacante sede Apostolica, vt constat ex constit. 81. aliàs 63. Pij IV. incip. *in eligendis*, §. 10. in Bullar. nou. ac atque in eo foro tantùm nunc ab eadem Pœnitentiaria fieri reductionem Legatorum, quæ Episcopo permittitur in Synodo diœcesana, & Abbatibus, ac Generalibus Ordinum in suis capitulis generalibus à Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reformat.* responderunt moderni Officiales Pœnitentiariæ, quos hac de re interrogari curauimus: reliquas verò vltimarum voluntatum commutationes solere in signatura gratiæ coram Papa proponi; quod & ipse aduertimus.

Limitatur autem primò hæc conclusio, † vt 259.
non sit tunc necesse præmittere confessionem sacramentalem, aut in ea huiusmodi commutationem fieri a Confessario, aut alio, cui eius commutationis in foro conscientiæ executio committitur, nisi id in specie mandetur in litteris commissionis, iuxta ea, quæ sup. in 1. suppos. ex eodem Sanchez latiùs tra-
didimus. Secundò limitatur, † quòd si sacra 260.
Pœnitentiaria commutet, vel committat commutationem ex speciali facultate summi Pontificis etiam quoad forum externum, tunc quoad hunc etiam forum proderit; cùm etiam ea, quæ sunt reseruata Pontifici in signum singularis priuilegij, possit is alteri communicare, vt in facultate subijciendi

vnam Cathedralem alteri, vel duos Episcopatus vniendi, aut vnum diuidendi, habetur *in cap. quod translationem, de offic. leg.* & in simpliciter reseruatis *cap. pen. eodem tit. cap. si Abbatem, §. 1. de elect. in 6. & cap. 1. de offic. leg. eodem lib.* cum simil. Immo iure antiquo constitutionis Sixti IV. & confirmationis Pauli III. publicatæ per Iulium III. in sua constit. quæ incipit, *rationi*, declaratum fuerat, gratias, ac litteras expediendas per sacram Pœnitentiariam prodesse passim pro foro vel externo, vel interno, prout concedebantur: quod tamen indultũ moderatum postea fuit, seu restrictum ad certos casus à Pio IV. in d. sua constit. 69. incipiente, *in sublimi*. Verùm, cùm tam hæc moderatio, quàm illa declaratio sublatæ videantur per cit. constit. 84. Pij V. incip. *tempus, & necessitas*; qui hac in re ordinationem, vt diximus, fecit, ei stabitur. Credendum
261. autem erit † Cardinali summo Pœnitentiario asserenti, se habuisse hac in re specialem commissionem a Papa viuæ vocis oraculo; quicquid voluerit Gozad. *consil. 41. col. penult.* pro quo sunt quæ adducit Gabr. *com. concl. lib. 1. tit. de probat. concl. 3. num. 10.* Germon *de sacror. immunit. lib. 3. cap. 6. num. 54.* & Sanchez *tract. de matrim. lib. 8. disput. 17. numer. 18.* vbi Doctor. ad id allegant, non stari dicto Cardinalis Legati asserentis se habere commissionem in iis, in quibus requiritur facultas specialis, & Gabr. *numer. 15.* non credi Cardinali asserenti causam sibi commissam viuæ vocis oraculo: nam ea procedunt, vbi de principali commissione alicuius causæ agatur, vel vbi principaliter agitur de præiudicio tertij; nam secus est, vbi de eo non agitur, vt satis colligitur ex Gabr. & ab eo allegatis *ibi, & numer. 5. 14. 15. ac 18.* & Sanchez *d. num. 18. & seq.* in specie autem credendum esse Cardinali summo Pœnitentiario asserenti in iis, quæ sunt proprij officij, docet post alios Card. *d. Clement. ne Romani, §. eo tamen prouiso, numer. 1. de elect.* Et hæc de præsenti quæst.

Svmmæ Rervm.

262. *Concilia prouincialia Episcoporum congregari, & aliquid definire ac statuere possunt sine Romani Pontificis auctoritate. non tamen quæ vim legis generalis habeant, aut maiora negotia; num. 263.*
264. *Concilia prouincialia quædam sunt Episcoporum vnius prouinciæ, quædam Episcoporum, & Archiepiscoporum plurium prouinciarum; quæ nonnumquam dicuntur generales Synodi, plerumque verò Concilia nationalia, aut regionalia; & dici possunt prouinciales Synodi.*
265. *Concilium prouinciale regulariter commutare nequit vltimas voluntates; & num. 269.*
266. *Concilium prouinciale habet maiorem auctoritatem, & iurisdictionem, quam Archiepiscopus; & ab hoc ad Synodum prouincialem tamquam maiorem appellatur.*
267. *Archiepiscopus dispensare non potest in statuto Synodi prouincialis, vti superioris, a qua tamen puniri non potest.*
268. *Synodus prouincialis non potest in lege Pontificia dispensare, aut contra Canones statuere.*
269. *Princeps supremus solus regulariter derogare potest vltimis voluntatibus.*
270. *Statuto particulari relictum ad vnum pium vsum, non potest conuerti in alterum.*
271. *Synodus diœcesana regulariter commutare non potest vltimas voluntates.*
272. *Concilium prouinciale commutare potest vltimas voluntates in diœcesibus Episcoporum ad illud conuenientium illis permittentibus cum possunt, aut negligentibus, vel recusantibus cum debent commutare; & ibi de quibus causis cognoscat. Concilium prouinciale; & num. seq.*
273. *Concilium prouinciale commutare potest vltimas voluntates subditorum Archiepiscopi, data eius negligentia. & reducere numerum Missarum totius prouinciæ iuxta decretum Conc. Trid. dante hac in re facultatem Episcopis in Synodo diœcesana; num. 274.*
275. *Concilium prouinciale statuere potest cũ causa circa defunctorum sepulturas, etiam contra eorum voluntates. idemque circa anniuersariorum celebrandorum diem; num. 276.*
277. *Concilium nationale an, & quando commutare possit vltimas voluntates.*

QVÆRO NONO, an Concilium prouinciale possit aliquas vltimas voluntates commutare.

Præmitto primò quòd, quicquid voluerit Gratian. *in summa, 18. dist.* Concilia prouincialia † 262.
possunt congregari, & aliquid definire, ac statuere, quod valeat, citra sedis Apostolicæ auctoritatem, seu confirmationem; prout contra eum tenet ibi glos. à cæteris recepta *in verbo, constituendum per iura antiqua, in cap. ius ciuile, dist. 1. cap. quæ contra, 8. dist. cap. Catholica, 11. dist. cap. illa, dist. 12. & cap. 1. de consecr. dist. 3.* quibus addo *cap. Episcopus, & cap. fin. 18. dist.* & ius nouum *in cap. fin. de his, quæ fi. a prel. sin. cons. capit. cap. graue, de preb. & cap. sicut olim, de accus.* ac nouissimum in Conc. Trid. *sess. 23. cap. 18. & sess. 24. cap. 2. 3. 5. 9. 12. 13. & 18. de reform. sess. 25. de inuocat. vener. & reliq. sanct. ac de regular. cap. 22. & de reform. cap. 20. & 14.* Quæ verò iura pro se affert Gratian. ex *dist. 17. per tot.* vel probant non posse congregari Concilium generale sine summi Pontificis auctoritate; vel in Prouincialibus † non posse sine ea aliquid 263.
statui, quod generalis legis vim habeat; aut de maioribus negotiis, quod etiam traditur *in cap. præceptis, 12. dist.* hæc enim reseruata sunt summi Pontificis definitioni, *cap. maiores, de baptis. & eius effect.* sicut & pleraque alia, de quibus *in cap. quod translationem*, ibique glos. ab aliis recepta, *verbo, reseruata, de off. leg. & cap. sicut vnire*, & *ibi* Doctor. post glos. *in verbo, pertinere, de excess. prælat.* quare de his quoque non poterit statuere Synodus prouincialis. Poterit autem ea statuere, ac facere, quæ in primò cit. iuribus habentur, *& dist. 18.* atque aliis iuribus, & Doct. allegatis per Stephan. Quarant. qui optimè præ cæteris prosequitur quicquid ferè ad materiam Synodi prouincialis pertinet, *in suo tract. de Conc. prouinc. quæst. 32. 33. 36. & 37.*

Præmitto secundò, † Concilia prouincialia 264.
quædam esse Episcoporum vnius tantum prouinciæ, quos congregat Archiepiscopus, *cap. si Episcopus, & cap. si quis Episcoporum, 18. dist. cap. non debet, 65. dist.* Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 2. de reform.* vbi etiam statuit eo impedito id muneris spectare ad Coëpiscopum antiquiorem; alia sunt Episcoporum, & Archiepiscoporum duarum, trium, vel plurium prouinciarum, quos congregat Primas, vel Patriarcha: & hæc Synodus quia conuocatur ex Episcopis multarum prouinciarum, aliquando dicitur plenaria, & generalis Synodus, vt distinguatur

tur, ab ea, in quo conueniunt tantummodo Episcopi vnius prouinciæ: vnde in Concilio auctoritate Symmachi Romæ coacto ex omnibus Episcopis Italiæ, dicitur Symmachus in generali Concilio præsidere: & in Concilio Carthaginensi IV. conuocato ex omnibus Africæ Episcopis; dicitur Aurelius Carthaginensis Primas præsidere in Concilio vniuersali. Sic olim Toleti aliquando cogebantur Archiepiscopi, & Episcopi totius Hispaniæ, in qua multæ prouinciæ continebantur. Et sub Siluestro Papa post Nicænum Concilium OEcumenicum celebrata est Romæ Synodus 270. Patrum ex tota Italia: & propterea aliqui volunt, huiusmodi Concilia dici Nationalia, hoc est, omnibus certæ nationis Episcopis conuocatis: ita Ioan. Azor *Institut. moral. part. 2. lib. 3. cap. 47. quæst. 1.* & Suarez *lib. 6. de legibus, cap. 15. num. 2.* Vocari etiam possunt hæc Concilia regionalia, iuxta *cap. si inter, 6. quæst. 4.* & Prouinciales Synodi appellantur à Trid. Conc. *sess. 23. cap. 18. de reformat.* & Card. Iacobat. *tract. de Concil. lib. 1. artic. 1. num. 19.* post alios. His præmissis ad conclusiones præsentis quæstionis, si lubet, venismus. Sit igitur

PRIMA CONCLVSIO. Concilium pro-
265. uinciale † regulariter nequit vltimas voluntates
commutare. Probatur primò; quia, licèt Conci-
266. lium prouinciale † habeat maiorem auctoritatem,
& iurisdictionem, quàm Archiepiscopus, vt colligi potest ex *cap. si Metropolitanus, 6. quæst. 4. & cap. si autem, & cap. nullus Primas, 9. quæst. 3.* & per Nauar. *consil. 7. de offic. ordin.* aliàs *6. de maiorit. & obed.* qui id probat, quoniam ab Archiepiscopo ad Synodum prouincialem appellatur tanquam ab inferiori ad superiorem, glos. fin. *cap. à collatione, de appell. in 6.* Host. *d. cap. graue, in fin. de prabend.* Card. *Clemens. 1. §. quod etiam, num. 1.* Anchar. *num. 5. de sentent. excom.* tradunt probántque Suarez *d. cap. 15. num. 5. 6. & 7.* necnon Thom. Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 17. num. 36.* ex hoc, & aliis inferen-
267. tes, † non posse Archiepiscopum dispensare in
statuto Synodi prouincialis tanquam in lege superioris, cui non obstabit *d. cap. graue*, dum ibi dicitur, *Metropolitani verò delictum superioris iudicio relinquatur ex parte Concilij nuntiandum*; ex quo constat, non posse Metropolitanum puniri à Synodo; cuius rationem *ibi* reddit Host. *num. 16.* quem sequuntur *ibid.* Ioan. Andr. *num. 8.* Butr. *num. 4.* Anchar. *numer. 10.* eò, quòd Archiepiscopus Concilio prouinciali superior sit; solùm enim hi Doctores volunt, esse eius caput, eique præsidere: ideóque ob eius dignitatis reuerentiam noluit ibi text. posse illius delictum puniri à Synodo. atque in priorem sententiam inclinat quoque glos. *in cap. sicut, il 2. verbo, hortamur, 2. quæst. 7.* omnino verò descendit eadem glos. *in cap. multis, verbo, ad maiorem, 17. dist.* per illum text. & per *cap. omnis, 2. quæst. 6.* Nihilominus, quicquid de hoc sit, certè Synodus prouincialis inferior est Romano Pontifi-
ce, vt per se patet, ac ex verbis *d. cap. graue*, mox
268. citat. nec potest in lege Pontificia † dispensare,
tanquam in lege superioris, aut contra Canones statuere, vt colligitur ex *cap. in scripturis, 2. quæst. 1.* & sentit Fel. *in cap. quod super his, de maior. & obed.* ac latè tradit Henr. Bott. *tract. de Synod. part. 3. art. 1.* Duen. *reg. 249.* & præter Doctor. in iuribus mox, & initio huius quæst. per nos allegat. tenet Lancell. Conrad. *in templ. omn. iud. lib. 2. cap. 5. §. 3. num. 15.* quem refert, ac sequitur Quarant. *d. tract. de Conc. prouinc. quæst. 36.* sentítque Sanchez *d. disput. 17. num. 37.* Commutatio autem absoluta vltimarum voluntatum est contra regulas, ac generales decisiones iuris Pontificij, vt constat ex *c. vltima voluntas, 13. quæst. 2. cap. nos quidem, cap. si heredes, c. tua nobis, cap. Ioannes, de testam.* cum aliis adductis *cap. 3. quæst. 3. concl. 1. circa med.* Secundò, quia † nullus regu- 269.
lariter, præter Romanum Pontificem, aut alium supremum Principem, potest vltimis voluntatibus derogare; vt post alios docet Rebuff. *in prax. benef. tit. de Breu. Apost.* & aliis; *num. 56. ac seq.* Couar. *d. cap. tua nobis, numer. 7.* per text. qui sanè optimi sunt, *in l. legatam, ff. de administrat. rer. ad ciuit. pertin. & Clem. quia contingit, in princ. de religios. dom.* vbi glos. recepta *in verbo, sedis Apostolicæ, il 1.* id quoad Romanum Pontificem adnotauit, & in specie, quòd Concilium prouinciale commutare non possit vltimas voluntates, quia id reseruatum sit summo Pontifici, sentit Quarant. *d. tract. de Conc. prouinc. quæst. 32.* dum agens de his, quæ Papæ sunt reseruata, & docens ea non posse per prædictam Synodum fieri, ad id allegat glos. *d. Clement. quia contingit*; non nisi *d. verbo, sedis Apostolicæ*, vbi inter hæc reseruata Papæ ponit commutationem vltimarum voluntatum, dicens; *nota per hanc literam, solum Papam alterare posse vsum illorum, quæ per fideles donata sunt, vel relicta*; & addendus est, inquit, iste casus ad alios *de off. leg. cap. quod translationem*, vbi, & text. & glos. *in verbo, reseruata*, multos enumerat casus Papæ reseruatos; quare dum eam glos. refert *ibidem* Quaranta, inde apertè constat hunc auctorem eius esse sententiæ, vt regulariter nequeat Synodus prouincialis vltimas voluntates commutare. Id quod etiam magis in specie sentit Ioan. Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num. 79.* dum
post Bald. *in l. si testamentum, C. de testam.* tradit, † 270.
nec per statutum posse relictum ad vnum pium vsum conuerti in alterum: vnde colligitur, nec posse statui per Conc. prouinciale; sicut etiam dum *ibid.* subdit, ideo relictum pauperibus solitum dari certæ Ecclesiæ non posse per statutum disponi, quòd detur alteri, per *cap. ad Apostolicam, de simon.* secundùm Bald. *in l. priuilegio, C. de sacros. Eccles.* Io. And. *in addit. ad Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua*, & Rom. *in suis singular. verbo, statutum, vers. pone, quòd populus.* Multo verò magis hoc
vtrumque, & nostra conclusio procedit † in Con- 271.
cilio, seu Synodo diœcesana; cum maximè vix aliquid amplius possit, quàm Episcopus solus, vt patebit ex iis, quæ adducemus *quæst. 11. concl. 4. ampl. vlt.*

SECVNDA CONCLVSIO. Potest aliquando Concilium prouinciale commutare vltimas voluntates in diœcesibus Episcoporum ad illud con-
uenientium, quas possent iidem Episcopi; nimirum † 272.
ipsis Episcopis id permittentibus, aut, cùm deberent, commutare negligentibus, vel recusantibus. Probatur, quia Concilium prouinciale cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis totius prouinciæ, *cap. propter, il 1. & il 2.* ibique Doctor. Quarant. super *quæst. 32.* statim in initio, & habet iurisdictionem ordinariam super omnes de prouincia, Abb. *d. cap. graue, num. 4. de preb.* Host. *d. cap. sicut olim, de accusat.* Franc. *cap. fin. de censibus in 6.* Lancell. Conrad. *d. lib. 2. cap. 6. num. 2.* Card. Alexand. *in cap. experientia, 11. quæst. 1. & in summ. 3. quæst. 8.* Bero. *cap. 1. num. 125.* & *ibi* Dec. *num. 28.* post Abb. *ibi, de iudic.* Quarant. *d. tract. de Conc. prou. quæst. 32. circa initium, ac medium*, optimos text. *d. cap. propter, il 1. & il 2. 18. dist.* necnon *in cap. scisote, 6. quæst. 3. cap. saluo, cap. Archiepiscopus, cap. si autem, & cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. d. cap. graue, de prabend. & cap. sicut olim, de accusat.* Immo & cognoscere potest de causis ad Ecclesiam Metropo-

litani,

litani, seu Archiepiscopi pertinentibus; vt tenet
ibidem Quarant. per glos. *d. cap. sicut*, quæ tamen
hoc mihi non dicit; sed colligi id potest ea prædi-
ctis in hac conclus. & ex eo, quod *concl. praeced.* bre-
uiter ostendimus, Synodum prouincialem superio-
rem esse ipso Archiepiscopo; ex quo inferri po-
273. test, † eandem Synodum posse quoque commu-
tare vltimas voluntates subditorum diœcesi Archie-
piscopi data eius negligentia: cùm maximè possit
eius negligentiam supplere in iustitia ministranda,
vt per text. *in cap. si Metropolitanus*, & ibi Card.
Alexand. *6. quæst. 4.* tradit Quarant. *d. tract. de Conc.
prou. quæst. 33.* subdens, posse etiam Synodum co-
gnoscere de causis appellationum interpositarum à
Metropolitano, per glos. *in cap. multis, verbo, ma-
iorem, & in cap. omnis oppressus, 2. quæst. 6.* ex qua
tamen, ac text. vtrobique solùm, quod ad hanc
rem attinet, colligo, id verum esse quoad appel-
lationes interpositas ad ipsam Synodum prouincia-
lem.
274. Ex hac quoque conclusione infertur, † posse
Concilium prouinciale reducere numerum Missa-
rum totius prouinciæ, iuxta facultatem, quam ea in
re Concil. Trid. *sess. 25. cap. 4. de reformat.* dat Epi-
scopis in Synodo diœcesana quoad suam diœcesim.
Potest enim Archiepiscopus de Comprouincialium
Episcoporum causis, eorúmque Ecclesiarum, &
Clericorum, atque sæcularium necessitatibus age-
re, aut disponere quicquid necesse fuerit; sed hoc
communi consensu Comprouincialium agatur
Pontificum; vt dicitur *in cit. cap. nullus Primas, 9.
275. quæst. 3.* Infertur denique, † posse Concilium pro-
uinciale statuere circa sepulturas cum causa etiam
contra defunctorum voluntatem; prout satis con-
stat ex illo insigni decreto Conc. prou. Mediol. I.
part. 2. tit. de sepult. in hæc verba. Non est ferenda
nostri temporis insolentia sepulchrorum, in quibus
putida cadauera tamquam sacrorum corporum re-
liquiæ excelso, & ornato loco in Ecclesiis collocan-
tur, circúmque arma, vexilla, trophæa, & alia vi-
ctoriæ signa, & monumenta suspenduntur; vt iam
non diuina templa, sed castra bellica esse videan-
tur. Ambitiosam igitur hanc in mortuorum corpo-
ribus decorandis arrogantiam detestantes, & Ec-
clesiarum decori consulentes, eiusmodi sepulchra
excelso loco posita, & ea, quæ parietibus inclusa,
vel adiuncta etiam in vna parietum parte eminent,
nisi marmorea, aut ærea sint; siue illis corpora
contegantur, siue inania, & ibi tantùm honoris
causa sint constituta; & eorum omnis generis orna-
tum, & apparatum ad tres menses amoueri, ac tolli
omnino iubemus, ossaque ac cineres in sacro loco
altiùs in terram defodi ita conditos, vt sepulchrum
è solo non emineat. ac paucis interiectis subiici-
citur: etsi cui locus sepulturæ deinceps dabitur, in
Ecclesia humi tantùm detur, & sepulchrum, in quo
condetur, opere fornicato cum reliquo Ecclesiæ
pauimento æquatum sit. Id autem vtrumque eo ma-
iori ratione fecit Conc. prouinciale Mediol. prædi-
ctum, & alia facere potuerunt cùm fel. rec. Pius V.
in sua constit. 5. iuxta nou. impress. incip. *cùm pri-
mum*, Ecclesiarum capitulis, & Rectoribus etiam
regularibus præcipit, vt prouideant, vt capsæ o-
mnes, & deposita, seu alia cadauerum conditoria
super terram existentia omnino amoueantur, prout
aliàs statutum fuit, & defunctorum corpora in tum-
bis profundis infra terram collocentur. Nonnulla
quoque hac in re statuuntur in Conc. Prou. Mediol.
IV. *part. 1. tit. de sepulturis.* & Concil. VI. *sub tit.
quæ ad funera pertinent, vers. ne die Dominico*, illud
276. maximè ad rem nostram faciens decernitur, † ne
die Dominico, & festo, qui Ecclesiæ præcepto,
consuetudine, votove colatur, anniuersaria agan-
tur: quæ si certo aliquo festo is, qui decessit, pro se
agi præscripserit, alio proximè præcedenti die, cùm
pro officij ratione licet, celebrentur.

Quod autem in hac, & præced. concl. de Con-
cilio prouinciali ab Archiepiscopo congregato dixi-
mus respectu ipsius Archiepiscopi, & Episcoporum
illius Concilij, idem proportionabiliter † statuen- 277.
dum est de Concilio nationali, vel regionis, quod
Patriarcha, vel Primas congregauit, respectu Ar-
chiepiscoporum, vel Episcoporum in eo conue-
nientium, vel ipsius Primatis, & Patriarchæ; vt
colligi potest ex *d. cap. nullus Primas*; vbi, quod di-
citur de Archiepiscopo respectu suorum suffraga-
neorum, statuitur de Primate respectu suorum, qui
sunt ipsi Archiepiscopi, & vtrique suffraganei com-
muni Comprouincialium Pontificum nomine ap-
pellantur. de illis verò, ac simul de Archiepiscopo,
quid possint in tota sua prouincia, præcipuè in com-
mutandis vltimis voluntatibus, nunc in proxima
quæst. breuiter videbimus.

SVMMÆ RERVM.

278. *Archiepiscopi Primatibus, & hi Patriarchis subiecti sunt, sicut Episcopi Archiepiscopis.*
279. *Patriarchæ qui fuerint antiquitus, & quot nunc sint; quique inter eos sit ordo.*
280. *Archiepiscopus est iudex ordinarius suorum suffraganeorum. immo & Vicariorum ipsorum in iis, in quibus delinquunt ratione officij; num. 281. in aliis verò, sicut & cæteri subditi suffraganeorum subiecti non sunt Archiepiscopo, nisi in casibus à iure expressis; idemque in Primatibus & Patriarchis quoad diœceses Archiepiscoporum, ac Primatum respectiuè; num. 282. & qui sint hi casus in iure expressi; num. 283.*
284. *Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam delegare potest subdito suffraganei; eum tamen compellere nequit ad delegationem suscipiendam; neque constituere officiales in suffraganei diœcesi, qui vice suâ citent, & inhibeant.*
285. *Prælati inferiores habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, eorúmque subditi non subsunt ordinariæ iurisdictioni Archiepiscopi.*
286. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus regulariter nequeunt commutare vltimas voluntates, quæ ad fauorem priorum locorum suis suffraganeis subditorum emanarunt.*
287. *Archiepiscopus in diœcesi sui suffraganei iure ordinario dispensare nequit in votis.*
288. *Archiepiscopus, Primas, vel Patriarcha non commutant vltimas voluntates in diœcesibus suorum suffraganeorum etiam de consensu partium tamquam iudices, neque in visitatione. neque excommunicato existente suffraganeo; quia tunc eius iurisdictio deuoluitur ad Papam num. 289.*
290. *Archiepiscopus, Primas, vel Patriarcha in diœcesibus suorum suffraganeorum commutare possunt vltimas voluntates, quoties horum subditi ad illos appellarint, quia suffraganei, cùm deberent, commutare noluerunt. & quid cùm illi adeuntur per querelam; num. 291. cum seq. & ibi intellectus cap. 1. de offic. leg. & cap. 1. de for. compet.*

compet. in 6.

292. *Archiepiscopus suffraganeum negligentem in eo, quod facere debet, compellere potest ad faciendum, vel ipse supplere; & duobus seq.*

293. *Archiepiscopus quando possit dispensare in voto, suffraganeo suo recusante dispensare.*

294. *Superior compellere potest ad consentiendum qui non vult, cùm debeat, vel ipse consentire, licèt alij contrà; quæ opiniones conciliantur. quòd si ex iusta causa inferior neget offensum, compelli nequit.*

295. *Archiepiscopus quando deputare possit administratorem Ecclesiæ Cathedralis vacantis, & quid is administrator possit; & an valeat commutare vltimas voluntates.*

296. *Patriarcha commutare potest vltimas voluntates pertinentes ad Ecclesiam Primatialem, Primas ad Metropolitanam, & Archiepiscopus ad Episcopalem spectantes, quando Episcopus potest pertinentes ad Ecclesias suas inferiores.*

297. *Patriarcha commutare non potest vltimas voluntates pertinentes ad Ecclesiam Metropolitanam, neque Primas pertinentes ad Episcopalem.*

298. *Appellatio à Prælatis inferioribus interponitur ad Episcopum, non ad Archiepiscopum; & ab Episcopis ad Metropolitanum, non ad Primatem, sed ad suum Patriarcham, vel ad Papam.*

299. *Patriarcha commutare tamquam iudex non potest vltimas voluntates quoad clericos subditos Primati, Archiepiscopum, aut Episcopum huius suffraganeum, aut his subiectos; neque Primas vltimas voluntates Episcopi, siue aut Archiepiscopo subditorum clericorum; neque Archiepiscopus clericorum subditorum Episcopo, etiam de eorum consensu, sine consensu immediati superioris commutationem petentis.*

300. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus commutare non potest vltimas voluntates subditorum sui suffraganei etiam in visitatione suæ prouinciæ; & num. seq.*

301. *Archiepiscopo in visitatione suæ prouinciæ quid concedatur erga subditos sui suffraganei.*

302. *Archiepiscopi, qui ex decreto Conc. Trid. eliguntur pro Synodo ab Episcopis exemptis nequeunt vltimas voluntates ad eorum Ecclesias pertinentes nisi in ipsa Synodo ob necessitatem commutare.*

303. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus vltimas voluntates commutare potest in Ecclesiis inferioribus suarum diœcesum quando potest simplex Episcopus in sua diœcesi.*

304. *Pallium est proprium insigne Patriarcharum, Primatum, & Archiepiscoporum, designans plenitudinem Pontificialis officij; & quomodo tradatur.*

305. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus an commutare valeant vltimas voluntates, quas aliàs possunt, ante receptionem pallij.*

QVÆRO igitur DECIMO, an Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi in tota sua prouincia commutare possint vltimas voluntates, maximè respectu subditorum suis suffraganeis.

Suppono primò, sicut Episcopi Archiepiscopis,
278. seu Metropolitanis, ita † Archiepiscopus Primatibus in regionibus vbi sunt, hos verò Patriarchis subiectos esse; vt constat ex *cap. multis*, iuncta glos. *verbo, maiorem, 17. dist. cap. de Conciliis, cap. propter, il 1. cap. si Episcopus, cap. si quis Episcoporum, & cap. propter, il 2. 18. dist.* idem habetur ex *cap. 1. §. ordo Episcoporum, dist. 21.* licèt ibi Primas nomine Archiepiscopi, abusiuè, aut genericè sumpto hoc vocabulo, pro eo, qui maior est Episcopis, nominatur, sicut Archiepiscopus nomine Metropolitani: de quibus postremis duobus, quòd verè inter se non differant, licèt aliqui contrà senserint, constat ex latiùs adductis per nos *in tract. de conseru. iudicib. cap. 5. quæst. 4. præmis. 2.* similiter *in cap. conquestus, 9. quæst. 3.* iuncta inscriptione, *Patriarcha, vel Primas vocatur Archiepiscopus; & cap. 1. ead. caus. & quæst.* Archiepiscopus Primas appellari videtur. sub prædictis verò nominibus Patriarchæ, Primatis, Archiepiscopi, seu Metropolitani, & Episcopi hunc ipsum ordinem prædictæ subiectionis statuendum fore, constat ex *cap. extra prouinciam, & cap. quia per ambitiones, 64. dist. cap. Episcopus, & cap. de persona, 65. dist. cap. 2. & 3. 80. dist. cap. prouincia, & cap. nulli, 99. dist.* & *ibi* Gratian. *in princ. cap. omnis oppressus, 2. quæst. 6. cap. si quis Episcopus. il 2. 9. quæst. 3. cap. Abbatibus, 18. quæst. 2. cap. duo simul, de offic. ordin. cap. antiqua, de priuil.* atque, vt cætera ad id iura omittam, nouissimè memoratum ordinem inter has sedes ponit Conc. Trid. tum *alibi*, tum *sess. 6. cap. 1. sess. 22. cap. 7. sess. 23. cap. 1. sess. 24. cap. 3. & sess. 25. cap. 2. de reform.* Plura verò de hac re videas, si lubet, apud Ioan. Azor. *Instit. moral. part. 2. lib. 3. cap. 33. quæst. 1. cum tribus seqq. & cap. 35. ac 36. ferè per tot.* quódque nos scripsimus *in d. tract. de conseruat. iudicib. cap. 5. quæst. 4. circa*
initium. Quamuis autem † antiquitus, præter 279.
Rom. Pontificem, duo tantùm essent Patriarchæ, Alexandrinus, & Antiochenus, vt patet ex *cap. 1. 21. dist.* Tamen postmodum additi sunt Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus; ita, vt post Romanum priorum locum obtineret Constantinopolitanus, *cap. Constantinopolitana, cap. renouantes, & cap. definimus, eadem dist. ac d. cap. antiqua, de priuil.* qui verò Patriarchæ præter hos nunc reperiuntur, vt Aquileiensis, Venetus, ac similes, loco Archiepiscoporum, vel Primatum sunt, vt colligitur ex *d. cap. conquestus,* & nos adnotauimus *in cit. tract. de conseruat. iudic. cap. 5. quæst. 4. prope initium,* atque inter alios latè tradit Azor *d. cap. 35. quæst. 5.* & Gonzal. *ad reg. 8. glos. 41. numer. 14. & 15.*

Suppono secundò, quòd Archiepiscopus † est 280.
iudex ordinarius suorum suffraganeorum, hoc est, omnium Episcoporum suæ prouinciæ; *cap. Metropolitanum, 2. quæst. 7. cap. quia cognouimus, 10. quæst. 3. & cap. pastoralis, in princ. de off. ord. & cap. sollicitudinem, & de appell. & cap. Venerabilibus, in princ. de sent. excom. in 6.* glos. fin. *d. cap. Metropolitanum, 2. quæst. 7. cap. sicut vnire, verbo, attentare, de excess. prælat. & auth. Clericus quoque, verbo, Episcopalis, C. de Episc. & Cler.* Abb. *d. cap. pastoralis, num. 2. cap. suffraganeis, num. 1. de elect. & d. cap. antiqua, de priuil.* Gemin. *in d. cap. Venerabilibus, in princ. num. 4. de sent. excom. in 6.* & alij, quos allegat, ac sequitur Anastas. Germon. *de sacror. immunit. lib. 3. cap. 7. numer. 33. & 44.* M. Ant. Genuens. *in praxi Neap. cap. 71. n. 1.* Hier. Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 42. numer. 16.* & Steph. Quarant. *in suo tract. de Archiep. auctor. numer. 10.* quamuis *ibi ad fin.* referat glos. *in Clem. si vna, verbo, mensa sua, de rebus Eccles. non alien.* Dec. *in d. cap. sollicitudinem, numer. 12. de appellat.* post Host. & Ioan. Andr. *in cap. ma-*

gna.

gna, de vot. & cap. nullus, de inrep. quem citat et-
iam & probat Fel. in cap. ex officij, num. 7. de præscript.
tenentes, Archiepiscopum in suffraganeos ipsos
nullam habere potestatem, nisi quatenus expres-
sum in iure reperitur. Verùm adhærendum puto
priori sententiæ, quæ satis probatur ex prædictis, &
aliis, quæ adducit Quarant. ibid. & num. 6. & 8. ac
281. procedit etiam † in Vicariis suffraganeorum, quo-
rum est iudex Ordinarius in iis, in quibus Vicarij
delinquunt ratione officij, hoc est, eius colore, fa-
uore, & contemplatione, vt ex cap. 1. de offic. Vicar.
in 6. vbi glos. verbo, rationabili causa, Card. Clem.
abusionibus, num. 8. de pœnit. & remiss. atque alius satis
probat idem Genuens. d. cap. 71. num. 2. Quarant.
d. tract. de Archiepisc. auctor. num. 11. vbi optimè
respondet ad cap. 1. §. nec etiam, & §. fin. de for.
compet. in 6. qui sunt contrà, vt procedant, vbi de-
linqueret aliàs, quam ratione officij, ex Ioan. Andr.
282. d. §. fin. nam † extra casum prædictum delicti ra-
tione officij, æquè, ac alij subditi soffraganeorum
non subsunt Archiepiscopo, nisi in casibus à iure
expressis; vt quoad vtrosque probatur in d. §. nec et-
iam, & §. fin. traditque Iacob. Stroz in tract.
de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 59. & lib. 3. quæst.
57. & generatim quoad subditos suffraganeorum
probat text. in cap. per singulas, il 2. cap. si au-
tem, & cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. cap. 1. de
offic. leg. d. cap. pastoralis, in princ. de offic. ord. cap.
1. in princ. eodem tit. in 6. & d. cap. 1. in princ. de
for. compet. eodem lib. cum similibus, de quibus
Quaranta d. tract. num. 12. quod idem de Primati-
bus, vel Patriarchis, quoad diœceses Archiepisco-
porum & Primatum respectiuè, constat ex cap.
conquestus, 9. quæst. 3. & cap. duo simul, de off. or-
283. din. Qui autem sint † hi casus in iure expressi, po-
nit glos. in summa, & d. cap. conquestus, verbo, pro-
uocauerim, 9. quæst. 3. & d. cap. pastoralis, in princ.
verbo, exceptus, Host. cap. 1. de supp. neg. præl. in 6.
Quarant. d. tract. num. 13. cum aliquot seqq. M.
Ant. Genuens. in praxi Neapol. cap. 71. aliàs 86. per
tot. Lancell. Conrad. in templo omn. iud. lib. 2. cap. 4.
numer. 21. & Azor d. lib. 3. cap. 34. quæst. 9. & seqq.
vsque ad fin. cap. præcipuus autem est per appellatio-
nem, iuxta d. cap. conquestus, cap. 1. de offic. leg. &
cap. duo simul, de offic. ordin. cap. 1. §. nec pro eo, eo-
dem tit. in 6. & cap. 1. in princ. de for. compet. eodem
lib. de quo latè inter alios Couar. pract. quæst. cap. 9.
284. num. 1. & Quarant. d. num. 13. Quamuis autem †
tunc possit Archiepiscopus delegare causam subdi-
to suffraganei, d. cap. pastoralis, in princ. non tamen
eum cõpellere potest ad suscipiendam delegationẽ,
vt ibidem dicitur, & d. cap. 1. §. 1 de for. compet. in
neque constituere Officiales in diœcesibus suffraga-
neorum, qui eius vice, cùm appellatum fuerit, ci-
tent, ac inhibeant, vt cauetur in d. §. nec pro eo.
Quod autem dictum est de subditis suffraganeo-
rum, vt non subsint iurisdictioni immediatæ Ar-
285. chiepiscopi; idem dicendum est † de prælatis infe-
rioribus habentibus iurisdictionem quasi Episcopa-
lem, eorúmque subditis, vt constat ex d. cap. 1. §.
nec etiam, de for. compet. in 6. cap. Romana, §. ab Ar-
chidiaconis, de appell. & cap. Venerabilibus, in princ.
de sent. excommun. eodem lib. de quo videndum, quod
dicemus infr. quæst. 13. His suppositis ad conclus.
huius quæst. veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Patriarcha, Pri-
286. mas, & Archiepiscopus † regulariter nequeunt
commutare vltimas voluntates, quæ ad fauorem
piorum locorum subditorum suis suffraganeis ema-
narunt. Probatur primò, quia ita in specie apertè
tenet Nauar. consil. 2. aliàs 15. num. 6. de reb. Eccles.
non alien. Secundò, quia Archiepiscopus non habet
iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum,
nisi in certis casibus, cap. 1. de off. leg. cap. pastoralis,
in princ. & cap. duo simul, de offic. ord. cum aliis ad-
ductis sup. in 2. suppos. circa med. Idémque propor-
tionabiliter dicendum est de Primate respectu sub-
ditorum Archiepiscopi, & de Patriarcha quoad
subditos Primatis ex ibid. allegat. & quoniam vbi-
que est eadem ratio, arg. l. illud, ff. ad leg. Aquil.
cum sui concord. Tertiò ex cap. sicut vnire, de excess.
præl. vbi habetur, quòd vnio facta à Prælato quodam
inferiore subdito cuiusdam Episcopi absque eius
consensu nulla est, vel infirmari potest, non obstan-
te assensu, vel confirmatione, quam Metropolita-
nus interposuisse proponebatur; cùm, (vt ibi Cæ-
lestinus III. scribit Faustino Episcopo,) in diœcesi
sui suffraganei absque ipsius assensu non debeat ali-
quid contra constitutiones canonicas attentare:
vnio autem beneficiorum est quædam vltimæ vo-
luntatis commutatio, vel ob eam rationem, quòd
beneficia singula per se instituta sint à fundatori-
bus per actum siue inter viuos, siue causa mortis;
ita, vt singula suum habeant rectorem; per vnio-
nem verò alterum alteri subiicitur, vel ex duobus
vnum fit, vel perpetuò fit, vt duo ab vna persona
regantur, vt infr. cap. 12. quæst. 1. circa med. vide-
bimus. Idipsum probatur ex iuribus, in quibus
habetur, Metropolitanum, Primatem aut Patriar-
cham nihil agere posse in diœcesi suorum suffra-
ganeorum sine eorum voluntate, & consensu; vt
in cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. vbi Calixtus Pa-
pa, Nullus, inquit, Primas, vel Metropolitanus
Diœcesani Ecclesiam, vel Parochiam, aut ali-
quem de eius Parochia præsumat excommunica-
re, vel iudicare, aliquídve agere absque eius con-
silio, vel iudicio. quod idem omninò de eodem
Primate, ac Metropolitano quoad dispositionẽ, sed
quoad verba paucis mutatis habetur eadem caus.
quæst. 2. cap. nullus Primas, il 2. In d. autem cap.
conquestus, 9. quæst. 3. Nicolaus Papa scribens Bi-
turicensi Archiepiscopo, seu Primati, qui inibi Pa-
triarcha vocatur; Conquestus, inquit, est Aposto-
latui nostro frater noster Sigedodus Archiepiscopus
Narbonensis, quòd Clericos suos eo inuito ad iudi-
cium tuum venire compellas, & de rebus ad Eccle-
siam suam pertinentibus eo inconsulto, quasi iu-
re Patriarchatus tui disponas; cùm hoc nec anti-
quitas, (cui sancti Patres sanxerunt reuerentiam,)
habeat, & auctoritas sanctorum canonum peni-
tus interdicat. & post pauca; Primates enim, vel
Patriarchas nihil priuilegij habere præ cæteris Epi-
scopis, nisi quantum sacri canones concedunt, &
prisca consuetudo illis antiquitus contulit, defini-
mus, &c. quæ postrema verba ferè habentur in d.
cap. duo simul, de offic. ordin. ibíque idipsum caue-
tur, quod in duobus mox citat. iuribus. id quod et-
iam constat ex d. cap. 1. in princ. eodem tit. in 6. vbi
Innoc. IV. in Concilio Lugdunensi; Prohibemus
quoque, ait, ne Rhemensis Archiepiscopatus in
diœcesi suffraganeorum suorum foraneos officiales
constituat; rationem subdens, quia, cum Metro-
politanis, ne suorum suffraganeorum ingrediantur
diœceses; vt in eis auctoritate propria iudicent, dis-
ponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeant
instituta; nequaquam hoc possunt in illis per alios
exercere. Atque idipsum in terminis commutatio-
nis vltimæ voluntatis satis sentit Sanchez lib. 4. sum.
cap. 58. num. 11. dum post alios plerosque tradit, † 287.
Archiepiscopum in diœcesi sui suffraganei non pos-
se dispensare in votis iure ordinario; atque adeò
nec commutare; qui enim habet ordinariam pote-
statem

statem dispensandi in votis, habet etiam ea com-
mutandi, vt idem latè docet *d. lib. 4. cap. 49. num.*
18. & commutatio voti est species commutationis
vltimæ voluntatis, vt constat ex iis, quæ adduxi-
mus *sup. hoc eodem tract. cap. 2. quæst. 2. post me-*
288. *dium.* Ampliatur verò hæc conclusio, † vt neque
de consenso partium tamquam iudex, nec in visi-
tatione, quam ex dispositione iuris obit in sua pro-
uincia, *cap. 1. de censib. in 6.* cum simil. possit Ar-
chiepiscopus, Primas, vel Patriarcha commuta-
re vltimas voluntates subditorum sui suffraga-
nei, vt constabit ex iis, quæ adducemus *in se-*
quenti conclus. limit. vnic. extens. 1. & 2. Amplia-
289. tur præterea, † vt neque possit dum suffraganeus
manet excommunicatus; tunc enim eius iurisdictio
deuoluitur noo ad Archiepiscopum, sed ad Papam,
cap. 1. vbi Gem. & alij, *de suppl. negl. præl. in 6.*
Quarant. *d. tract. num.* 12.

290. Limitatur autem hæc conclusio primò, † vt,
si subditus suffraganei ab eo debita cum instan-
tia petierit commutationem vltimæ voluntatis,
quoties ius Canonicum præcipit eam fieri, quos
casus colligimus sup. *cap. 3. quæst. 3. concl. 2.* &
præcipuè in casu *cap. nos quidem, de testam.* cùm
nimirum adimpleri nequit voluntas pia disponen-
tis, & ab Episcopo recusante eam facere appellarit
ad Metropolitanum Primatem, vel Patriarcham
debitè referendo; possit tunc is ad prædictam com-
mutationem deuenire, quoniam, vt suprà *in 2.*
suppos. ad fin. vidimus, per appellationem potestas,
quæ in eo articulo ad Diœcesanum inferiorem per-
tinebat, ad superiorem deuoluitur.

291. Limitatur secundò, † quòd, vbi Patriarcha,
Primas, vel Archiepiscopus hac in re citra appel-
lationem aditur per querelam: quod fieri posse
contra suffraganeum, seu eius officialem genera-
lem (quicquid in contrarium voluerit Couar. *d.*
cap. 9. pract. quæst. numer. 2. circa med. præcipuè
per text. *in cap. 1. de offic. leg.* qui tamen vterque so-
lum est intelligendus, prout loquitur, de causis,
hoc est, negotiis iudicialibus, seu iurisdictionis
contentiosæ, non autem voluntariæ, de qua nos
agimus; prout etiam loquitur *cap. 1. in princ.* &
ibi Doctor. *de for. compet. in 6.* qui text. sicut &
præcedens agit non de suffraganeis, sed de eo-
rum subditis;) satis sensit glos. *d. cap. 1. in princ.*
verbo, extiterit, de for. compet. in 6. expresse verò
tenet Quarant. *d. tract. de Archiepisc. auctor. num.*
11. post Card. *in Clem. Archiepiscopo, §. simili mo-*
do, numer. 2. de priuil. & Gemin. *in cap. Venerabi-*
libus, in princ. numer. 4. vbi est optimus text, *vers.*
sed si excommunicatus, de sent. excomm. in 6. cui si-
milis quoque text. est *in cap. ad reprimendam, §. seu*
vers. ideoque mandamus, de offic. ordin. & ratio esse
potest, quia Archiepiscopus est ordinarius Suffra-
ganeorum, necnon & Officialium eorundem, cùm
delinquunt ratione officij, vt suprà secundo loco
supposuimus. vbi, inquam, per querelam adeatur
Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus, quia suf-
fraganeus sit negligens in facienda prædicta com-
mutatione, ad quam tenetur; poterit talis superior
aditus illum compellere ad eam faciendam: nam,
si Episcopus est negligens in eo, quod facere debet,
292. Archiepiscopus † potest ipsum compellere, vt post
Abb. *in cap. si quis contra, num. 5. & 40. de for. com-*
pet. cap. cum Bertoldus, num. 19. de re iud. & d. cap.
pastoralis, in princ. & *ibi* Fel. *num. 6. de offic. ord.* te-
net Quarant. *d. tract. num. 9.* & M. Ant. Genuen.
in prax. Neapol. cap. 71. num. 3. subdens, ideo Ar-
chiepiscopum Episcopum suum negligentem in se-
minarij erectione eiusque conseruatione, aut suæ
portionis solutione ad hæc omnia cogere debere, ex
decreto Conc. Trid. *sess. 23. cap. 18. vers. quod si Ca-*
thedralium, de reform. Immo, cùm suffraganeus ne-
gligens est in iis, quæ facere debet, ipse superior
supplere potest. ita post Abb. *in cap. ex frequenti-*
bus, de instit. & glos. *in cap. Romana*, quod est *1.*
de suppl. negl. præl. in 6. vbi hoc dicit *in verbo, cu-*
pis, tenet Azor *d. part. lib. 3. cap. 34. quæst. 10.*
vers. quæres. & ante hoc sentit glos. *in §. sed aliud,*
verbo, negligentes, 9. quæst. 3. per text. *in cap. cùm*
simus, eadem caus. & quæst. & cap. sicut olim, de
accus. latèque comprobat Genuen. sup. *numer. 3.*
& 4. Quaranta *d. tract. numer. 21.* & *ibi* Prosp.
Aug. *in addit.* Hanc verò limit. & præced in ma-
teria dispensationis in voto, (quæ nostræ commu-
tationis valde affinis est, vt paulo antè docui-
mus,) tradit Sanchez *d. lib. 4. summ. cap. 38. num.*
12. *& lib. 3. de matrim. disput. 10. à numer. 20. ad*
24. dum docet, ac probat, † si Episcopus di- 293.
spensationem petitam deneget, quando dispensa-
re tenetur, posse Archiepiscopum per appellatio-
nem aditum dispensare; quando autem Episcopus
non tenetur, sed adest iusta dispensandi causa, non
potest per appellationem adiri Archiepiscopus,
sed eius officium implorari, vt ex misericordia di-
spenset, vel faciat, vt Episcopus dispenset. qoa de
re videndus quoque Suarez *tract. de legib. lib. 6. cap.*
18. num. 19. vsque ad 23. Et generaliter, quòd vbi, qui
consentire debet, sine iusta causa recusat, adeundus
sit superior, qui † vel compellat consentire, vel i- 294.
pse consentiat, ex *l. cùm non solùm, §. necessitatem, C.*
de bon. quæ lib. cap. nullus, in fi. & *ibi* glos. fin. ac
cæteris, *de irrepar.* Lambert. *de iurepatr. lib. 1.*
part. 2. quæst. 1. artic. 20. & 21. atque aliis tradit
Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 47. num. 37. cum duo-*
bus seqq. quod etiam docet idem Lambert. *d. lib. 1.*
part. 1. quæst. 9. art. 1. sub num. 112. cum seq. atque
aliis in locis vtrobique per eum citat. quamuis *d. art.*
20. numer. 22. 23. 43. & 44. necnon *art. 21.* post
eundem Abb. & alios contendat, quòd Archiepisco-
pus possit quidem compellere Episcopum sine cau-
sa denegantem consentire, cùm debet, non possit
tamen Archiepiscopus ipse consentire. quæ opinio
posset procedere, & cum opposita ita conciliari, vt
antequam superior consentiat, vel aliàs suppleat, de-
beat inferiorem negligentem, aut sine causa iusta
recusantem id facere, quod debet; compellere, hoc
est, monere, vt iustam causam alleget, quare conson-
tire nolit; etsi nullam iustam causam alleget, præci-
sè compellere ad consentiendum, vel ipsemet con-
sentire, ac supplere possit. quòd si ex iusta causa de-
negetur consensus, non poterit à superiore quis
compelli; si autem compellatur, poterit appellare
ad superiorem sui superioris; vt post alios tradit
Gonzal. *d. glos. 47. num. 43. & 44.* Limitatur denique
hæc conclusio † in casu *cap. Ecclesia*, quod est fin. *in* 295.
princ. de suppl. negl. præl. in 6. cùm enim, vt ibi di-
citur, Archiepiscopus data negligentia, vel malitia
capituli sede Episcopali vacante in administratione
Ecclesiæ quoad temporalia & spiritualia possit
eo vocato, & causa cognita eidem Ecclesiæ visi-
tatorem, seu administratorem deputare; hic au-
tem legitimam habeat spiritualium, & tempora-
lium administrationem, excepta beneficiorum col-
latione, vt *ibidem* habetur §. 1. vnde potest etiam
absoluere à sententia excommunicationis, siue
ab homine, siue à iure lata, sicut poterat Episcopus,
vt cauetur *in cap. vnic. de maior. & obed. in 6.* Im-
mo & iurisdictionem omnem Episcopalem habeat,
quæ competit Episcopo electo, & confirmato, vt
constat ex *cap. obitum, & cap. Catinensis, & cap.*

quoniam

quoniam 61. dist. cap. cùm nobis, de elect. & meliùs
ex *cap. u,cui, eodem tit. in 6.* sequitur etiam hu-
iusmodi visitatorem, seu administratorem ab Ar-
chiepiscopo in prædicto casu deputatum, atque
adeò media eius persona Archiepiscopum ipsum,
posse vltimas voluntates commutare in casibus, in
quibus capitulum sede Episcopali vacante id posset
facere: de quo aliquid etiam inf. hoc ipso cap. *quæst.*
12. ad fin.

Secvnda conclvsio. Potest Patriar-
296. cha † commutare vltimas voluntates pertinentes
ad Primatem, eiúsque Ecclesiam primatialem; sicut
& Primas eas, quæ spectant ad Archiepiscopum,
eiúsve Ecclesiam; & Archiepiscopus pertinentes
ad Episcopum, vel eius Ecclesiam Cathedralem in
casibus, in quibus potest quilibet Episcopus respe-
ctu Ecclesiarum inferiorum sibi subiectarum, quæst.
seq. recensendis. Probatur, quia Patriarcha est
iudex Ordinarius Primatis, Primas Archiepisco-
pi, & Archiepiscopus suorum Episcoporum suffra-
ganeorum; vt de Archiepiscopo satis ostendimus
sup. hac ipsa quæst. initio 1. suppos. idémque sta-
tuendum de Patriarcha quoad Primates, & Pri-
mate quoad Archiepiscopos sibi subiectos, iux-
ta ea, quæ in 1. suppos. huius eiusdem quæst. ad-
duximus. Atque ita in terminis dispensationis vo-
ti tenent plerique relati à Sanchez *d. cap. 38. nu-*
mer. 16. eorum opinionem probabilem existiman-
te, quòd in contrarium non sit manifesta ratio;
neque auctoritas conuincens: & facit *cap. si Cle-*
ricus aduersus, 11. quæst. 1. & cap. 1. 99. dist. Ex
297. quibus etiam satis colligitur, † non idem di-
cendum de Suffraganeis inferioris respectu supe-
rioris, vt nimirum idem possit Patriarcha quo-
ad Suffraganeos Primatis, vel Primas quoad Suf-
fraganeos Archiepiscopi, quod potest quoad suos
Suffraganeos ipse Primas, vel Archiepiscopus;
nam quoad id solum illud poterunt, quod Ar-
chiepiscopus potest quoad subditos suorum Suf-
fraganeorum, iuxta præcedentem conclus. eiús-
que limitationes. Hæc autem limitatio satis pro-
batur, tum ex *cap. nullus Primas, & cap. conque-*
stus, 9. quæst. 3. & cap. duo simul, de offic. ordin. quo-
rum verba concl. præced. circa initium retulimus,
necnon *cap. Metropolitanum, 2. quæst. 7. cap. si in-*
ter, vbi Doctor. *6. quæst. 4. & cap. quia cognoui-*
mus, 10. quæst. 2. & aliis iuribus, in quibus habe-
tur, Metropolitanum, Primatem, aut Patriar-
cham nihil agere posse erga personas, aut Eccle-
sias subditas suffraganeis suis, ipsis inconsultis;
tum ex *cap. 1. §. nec etiam, de for. compet. in 6. &*
cap. Romana, §. ab Archidiacono, iuncta glos. *ver-*
bo, Prælatis, de appell. eodem lib. vbi Archidiaconi,
& alij Prælati inferiores habentes iurisdictionem in
298. diœcesi suffraganei Episcopi † ita habentur pro eius
subditis, vt ab illis ad Episcopum, & non ad Metro-
politanum appelletur, atque in eos Metropolitanus
iurisdictionem ordinariam nequeat exercere: tum
denique ex eo, quòd ab Episcopis ad Metropolita-
num, non autem eo omisso ad Primatem sit appel-
landum: (neque enim omisso medio ad alium,
quàm ad Romanum Pontificem potest appellari,
cap. omnes oppressi, iuncto *cap. ad Romanam, & cap.*
si quis putauerit, 2. quæst. 6. sensítque glos. *in cap. di-*
lecti, verbo, post huiusmodi, de appell. vbi est casus de
prohibita appellatione ad Archiep. omisso Episco-
po, & *d. cap. Romana, verbo, Curiam, eodem tit. in 6.*
vel ad Patriarcham quoad prouincias ei subiectas,
ex speciali iuris priuilegio *d. cap. duo simul, de offic.*
ord. & cap. antiqua, §. in omnibus, de priuil. &
adnotauit *ibi* glos. in figuratione casus, ad fin. la-
téque tradit Anast. Germon. *de sacror. immunit.*
lib. 3. cap. 7. a num. 11. ad 14. & Azor *d. lib. 3. cap.*
36. quæst. 2.) Extenditur verò tam hæc limitatio,
quàm præcedens conclusio, primò, † vt nec Patriar- 299.
cha quoad clericos subditos Primati, Archiepisco-
pum, aut Episcopum huius suffraganeum, aut cle-
ricos horum subditos: neque Primas quoad Episco-
pum, eive aut Archiepiscopo subiectos clericos; ne-
que Archiepiscopus quoad Prælatos, aut Clericos
Episcopo subiectos, possint respectiuè vltimas vo-
luntates, etiam de ipsorum consensu, ad quos eæ vo-
luntates pertinent, tanquam iudices, commutare,
quoniam ad id omnino requiritur consensus pro-
prij cuiusque eam commutationem petentis, & im-
mediati superioris, *cap. significasti, de for. compet.* &
quoad Archiepiscopum, seu eius Officialem respe-
ctu clericorum subditorum suffraganei Episcopi;
est text. *d. cap. 1. in princ. eodem tit. de for. compet. in*
6. Hanc verò extensionem intellige vbi Patriarcha,
Primas, vel Archiepiscopus huiusmodi commuta-
tiones facere velint citra appellationem, aut quere-
lam; alias enim secus erit dicendum iuxta supradi-
cta. Extenditur secundò, vt † Patriarcha, Primas, 300.
vel Archiepiscopus neque dum visitat suam pro-
uinciam, possit commutare vltimas voluntates
subditorum sui suffraganei; prout de dispensa-
tione in votis, vt contra Henriq. Auil. & Go-
mez tenet Sanchez *d. lib. 4. summ. cap. 38. numer.*
14. ob eam rationem, quia respectu subditorum
huiusmodi nihil potest extra casus in iure expres-
sos, vt sup. *in 2. suppos. & concl. 1.* initio osten-
dimus; talis autem non est dispensatio; solùm
enim Archiepiscopo in visitatione † conceditur 301.
posse subditorum suffraganeorum confessiones au-
dire, ac absoluere pœnitentes, & ipsi pœniten-
tias iniungere, vt constat ex *cap. fin. de censib.*
in 6. at potestas dispensandi non est coniuncta
cum potestate absoluendi, vt patet in Parochis,
atque ita sentiunt Suarez *tom. 5. disput. 41. sect.*
2. numer. 12. & alij probati à Sanch. *d. numer. 14.*
Extenditur tertiò, vt † neque Archiepiscopi ele- 302.
cti ab Episcopis, qui nulli Archiepiscopo sub-
iiciuntur, in quorum Synodo prouinciali interes-
se debent cum aliis, & quæ ibi ordinata sunt
obseruare, & obseruari facere, iuxta decretum
Trid. Concil. *sess. 24. cap. 2. de reformat.* possint
ad eiusmodi Episcoporum Cathedralem Eccle-
siam pertinentes vltimas voluntates nisi in ipsa Sy-
nodo, ita exigente necessitate, commutare ipsis in-
uitis: subdit enim *ibidem* Conc. *in reliquis omnibus*
eorum exemptio, & priuilegia salua, atque integra ma-
neant. ad quod est bonus text. *in cap. cùm venerabi-*
lis, de consuet. & cap. si Abbatem, in princ. & §. 1. de
elect. in 6.

Tertia conclvsio. Potest Patriar-
cha, Primas, & Archiepiscopus quisque in Eccle-
siis inferioribus suæ diœcesis † commutare vlti- 303.
mas voluntates quas posset simplex Episcopus in
sua. Patet, quoniam illi quoad propriam diœce-
sim idem possunt, quod Episcopi quoad suam; vt
colligitur ex *cap. Archiepiscopus, cap. si autem, cap.*
nullus Primas, & cap. conquestus, 9. quæst. 3. & d.
cap. duo simul, de offic. ord. neque de hoc aliquis dubi-
tare iure potest; & adnotauit inter alios Sanchez
lib. 4. sua summ. cap. 38. num. 5. in fin. ac post Spe-
culat. & Caccial. tradit Germon. *de sacror. immu-*
nit. lib. 3. cap. 7. numer. 47. De illis igitur, quid
hac in re possint in propria diœcesi, agemus in
seq. quæst. sub nomine Episcoporum. Reliquum
autem nunc est pro complemento huius quæst.
vt breuiter videamus; an, quoniam proprium insigne
Patriar

304. Patriarcharum, Primatũ, & Archiepiscoporum † est pallium, *cap. 1. & toto tit. de auctor. & vs. pall. & c. antiqua, in princ.* iuncto §. 1 *de priuil.* per quod designatur plenitudo Pontificalis officij, *c. nisi specialis, in princ. c. ad honorem. §. 1. cap. cùm sis, de auctor. & vs. pal. & d. cap. antiqua, §. 1. de priuil.* An, inquam, Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus tunc, quando vltimas voluntates commutare possunt, id eis facere liceat, antequam pallium accipiant. Qua in re illud statuendum videtur, ante receptionem pallij non posse: quoniam per pallium confertur Archiepiscopo plenitudo officij Pontificalis cum Archiepiscopalis nominis appellatione, vt dicitur *in cit. cap. nisi specialis; & d. cap. antiqua, in princ. iuncto* §. 1. legitur, quòd quatuor Patriarchæ, postquã à Romano Pontifice receperunt pallium, quod est plenitudinis officij Pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ iuramento, liceret, & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, pro se recipientes professionem Canonicam, (id est, obedientiam, & reuerentiam, vt *ibi* exponit glos. *in verbo, Canonicam*, ex *cap. ne Ecclesia, de simon.*) & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem: forma autem sponsionis, & obedientiæ cuiuslibet Episcopi erga Papam ea est, quæ habetur *in cap. ego N. de iureiur.* at verò forma tradendi pallij ponitur à glos. *1. d. cap. ad honorem*, & Ioan. Azor *d. part. 2. lib. 3. tit. 34. quæst.* 2. qui etiam *quæst. 4.* optime monet, quicquid olim fuerit, nunc Archiepiscopis pallium Romani Pontificis auctoritate, & beneficio conferri. *& quæst. 5.* post Abb. & alios *in cap. suffraganeis, de elect.* docet, Archiepiscopum, (atque adeò etiam Patriarcham, & Primatem,) ante receptum pallium non posse maiora, & grauiora, quæ sunt ordinis, & iurisdictionis Archiepiscopalis, per *cap. 1. de auctor. & vs. pal.* iuncto *cap. quod sicut, §. super eo, vers. præterea, de elect.* minora verò posse, per *d. cap. suffraganeis, eodem tit.* at commutare vltimas voluntates de grauioribus fore, dicendum est cùm ex genere suo sit de reseruatis summo Pontifici, *Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* cum simil. Quamuis autem
305. probabile id sit: probabilius tamen puto † oppositum; quoniam verius est, posse Archiepiscopum ante susceptionem pallij ea omnia, quæ sunt iurisdictionis, vt post glos. *d. cap. suffraganeis, not. 2.* Host. *num. 3. & 9.* Ioan. An. *num. 8.* Butr. *num. 5.* Abb. & Bald. *num. 1.* Card. *oppos. 1. in fin. 1. solut.* & Anchar. statim *in initio*, tradit Sanchez *d. cap. 38. num. 9.* sentitque eadem glos. *in cap. 1. verbo, confirmasse, de translat. Episc.* & ratio est, quia Episcopus post confirmationem potest omnia quæ sunt iurisdictionis, vt *d. cap. suffraganeis, cap. transmissam, & cap. nostri, de elect.* necnon *d. cap. 1. de translat. Episc. cum suis concord.* De huius autem rationis veritate latiùs videndum erit *quæst. seq.* quam iam aggrediemur, *concl. 7.* vbi de potestate Episcopi confirmati non consecrati in commutandis vltimis voluntatibus agemus.

Svmmæ Rervm.

306. *Episcopus considerari potest post eius postulationem, post electionem, post confirmationem, & post consecrationem.*

307. *Episcopi consecrati quidam habent diœcesim, & subditos, quidam non habent.*

308. *Episcopi intra fines suarum diœcesum habent sæpe Ecclesias, vel personas sibi non subiectas.*

309. *Ordinis, vel iurisdictionis Episcopalis quæ sint; & ibi, an Episcopatus sit Ordo; & an sint aliqua ad dignitatem Episcopalem pertinentia.*

310. *Legis diœcesana, vel iurisdictionis Episcopalis quæ sint, remissiue.*

311. *Episcopus iurisdictione sua vtitur vel solus, vel in Synodo diœcesana, vel cum consilio, aut consensu Capituli Ecclesiæ Cathedralis.*

312. *Episcopus regulariter commutare non potest vltimas voluntates in sua diœcesi.*

313. *Regula standum est, nisi de exceptione doceatur.*

314. *Episcopus etiam de consensu heredis non potest liberè commutare vltimas voluntates.*

315. *Episcopus Capellanum amouibilem an possit de consensu patronorum facere perpetuum.*

316. *Episcopus commutare liberè non potest vltimam voluntatem etiam ante illius executionem.*

317. *Episcopi compellere debent executores testamentarios ad seruandam defuncti voluntatem.*

318. *Episcopus mutare poterit vltimam voluntatem defuncti non executam ob difficultatem eam implendi, vel subsistente causa necessitatis, aut magnæ vtilitatis, vel vbi ea voluntas esset conditionalis, aut in diem incertum, num. 319. nisi conditio, & dies sint omnino extintura; num. 321.*

320. *Episcopus potest commutare vota reseruata conditionalia, vel pœnalia ante aduentum conditionis, vel incursam pœnam.*

322. *Episcopus commutare potest cum consensu heredis vltimam voluntatem, quando ea impleri non potest, prout defunctus præscripsit. & vbi est impossibilitas ratione loci, potest etiam secundùm aliquos cum consensu executoris; immo & in alium pium vsum conuertere, nisi tunc testator disposuisset aliud faciendum; num. 323. 329. 338. & 344.*

324. *Intellectus l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg. ac §. si quis in nomine, auth. de Eccles. tit.*

325. *Relictum pro malè ablatis, & exoneranda conscientia quando pro parte in alium vsum conuertatur, & quid in mille relictis pro construendo Oratorio certa forma, si eo constructo aliquid superfit; num. 326.*

327. *Relicta pro infirmis alendis, his deficientibus, Episcopus conuertet in senes pauperes alendos; & relicta pro puellis pauperibus nuptui tradendis, in eas diuidentur, quæ Moniales fiunt.*

328. *Episcopus conuertit relicta piis locis, quæ impleri non possunt, licèt ea loca data sint in commendam, aut alium titulum, aliisue piis locis vnita.*

329. *Episcopus non commutat relicta piorum locorum, vbi in fundatione est expressum, quid faciendum, non existentibus personis in dispositione designatis.*

330. *Episcopus commutat vltimam voluntatem in alium pium vsum, quoties pecunia relicta non sufficit ad vsum à testatore præscriptum: & ibi, an possit heres commutare sine consensu superioris, & an teneatur supplere summam, quæ deest.*

331. *Episcopus potest certificare vltimam voluntatem piam incertam ratione causæ, persona, vel loci; & num. 341. idque etiam absque consensu heredis.*

332. *Episcopus cum heredis consensu an possit pro vna vice, & ad tempus alterare voluntatem defuncti.*

333. *Episcopus commutare potest vltimam volunta-*

 tem,

tem, quam valde difficile est impleri.

334. *Impossibile dicitur quod commodè fieri non potest, quódque à Principis voluntate pendet, neque ab eo solet concedi, eo quod non nisi per auxilium extraordinarium fit.*

335. *Episcopus potest in alio loco, aut alio modo exequi testatoris voluntatem, data negligentia eius Ecclesiæ, ad cuius fauorem emanarat.*

336. *Vltima voluntas pia, quæ impleri nequit cum circunstantia, debet impleri quoad substantiam.*

337. *Relictum hospitali non legitimè constructo erogari debet ab Episcopo in pauperes; & relictum alteri pro loco reprobato, vel postea sublato debet à superiore in alium pium vsum conuerti.*

338. *Episcopus potest cum executoris consensu conuertere in alium pium vsum relictum, quod impleri non potest modo præscripto à testatore.*

339. *Relictum pium, quod executioni mitti non potest de iure, poterit ab Episcopo commutari.*

340. *Impossibilitas de iure, & de facto æquiparantur.*

341. *Episcopus commutat, vel potiùs certificat relictum in opus pium incertum.*

342. *Episcopus potest commutare relictum hospitali etiã sine auctoritate Ecclesiastico constructo.*

343. *Episcopus non commutat vltimam voluntatem, circa rem quam disponens non ignorauit probabiliter esse impossibilem siue de iure, siue de facto.*

344. *Episcopus mutare non potest piam voluntatem impossibilem, quando disponens præscripsit, quid agendum in casu impossibilitatis, aut non implementi.*

345. *Relictum ad pias causas, vel certa persona, quod deputari nequit ad vsum destinatum, an, & quando fiat caducum.*

346. *Difficultas modica in exequenda vltima voluntate non facit, vt Episcopus eam commutare possit: idémque erit in iis, in quibus Princeps facilè solet dispensare.*

347. *Episcopus non commutat vltimam voluntatem ex eo, quia nequeat impleri, quando impedimentum facti est temperale.*

348. *Episcopus commutare potest vltimam voluntatem possibilem impleri, si aliunde vrgeat necessitas commutandi, nec possit adiri summus Pontifex; & multis seqq.*

349. *Episcopus potest in lege Pontificis, aut Concilij generalis dispensare in casu vrgentis necessitatis, cùm adiri nequit Pontifex.*

350. *Episcopus potest in sua diœcesi, quicquid potest Papa in vniuerso orbe, iis exceptis, quæ sibi Papa specialiter reseruauit.*

351. *Episcopus potest in casu, quo nequit adiri Papa, absoluere à crimine ei reseruato; & dispensare in nonnullis impedimentis matrimonij, & voto Religionis, atque aliis eidem reseruatis.*

352. *Episcopus potest reseruata quædam Papæ ob necessitatem vbi is adiri nequeat, licèt adiri possit eius legatus, vel Nuntius, aut valeat ære suo subleuare paupertatem petentis ab ipso talia reseruata propter paupertatem, num. 353.*

354. *Episcopus potest pecuniam destinatam in certum vsum pium non ita necessarium conuertere in alium vsum pium magis resp. necessarium, cui necessitas aliunde nequeat occurri.*

355. *Episcopus iuxta probabilem sententiam potest ex magna causa, nimirum euidentis vtilitatis Ecclesiæ commutare legata pia, & immutare statum aliquius Ecclesiæ; & num. 358.*

356. *Ecclesia, seu Monasterium Religiosorum an possit ab executoribus cum Episcopi consensu construi in fundo, in quo defunctus iusserat construi hospitale, aut Ecclesiam secularem. & si testator mandauit construi Ecclesiam, an possit transferri Monasterium malè situatum; num. 357. & quid si iussit construi hospitale in certo loco, an possit construi in alio loco, aut in aliud opus conuerti; num. 358.*

359. *Relictum pro incertis, & malè ablatis quando possit Episcopus conuertere in reparationem, vel augmentum necessarium Ecclesiæ.*

360. *Relictum pro Ecclesia construenda conuerti potest per Episcopum in vsum Ecclesiæ constructæ: & quid in relicto pro virginibus maritandis, vel pro alimentis dimissis; numer. 361.*

362. *Episcopus non potest commutare vltimam voluntatem in casu necessitatis vbi adiri nequit Papa, cùm adiri potest eius legatus, vel Nuntius ad id habens specialem facultatem.*

363. *Commutatio vltimæ voluntatis, quam facit Episcopus in casu necessitatis, cùm adiri nequit Papa, prodest solùm in foro conscientiæ; & cessat, necessitate cessante.*

364. *Vicarius Vrbis Romanæ non potest etiam in casu necessitatis commutationem vltimæ voluntatis facere Papæ reseruatam; nisi fortè eo in remotis agente, aut vacante Sede Apostolica.*

365. *Episcopus potest in Synodo diœcesana reducere numerum Missarum, quibus satisfieri nequit singulis diebus a testatoribus præscriptis. vel cùm ita tenuis est eleemosyna, vt difficile inueniatur, qui velit eo muneri se subiicere; num. 366. idem in Anniuersariis defunctorum; num. 367.*

368. *Episcopus potest in Synodo reducere numerum Missarum, vel Anniuersariorum præscriptum etiam in dispositione inter viuos.*

369. *Episcopus quid possit in Missis, vel Anniuersariis omissis.*

370. *Anniuersaria possunt ab Episcopo vigore Conc. Trid. commutari in totidem Missas.*

371. *Episcopus potest vota in euidenter melius, aut etiam æquale commutare: vbi etiam, quòd potest vigore Conc. decernere vt pro Missis anniuersaria celebrentur, vel quod aliud fiat defuncto vtile.*

372. *Numerus Missarum an, & quando possit ab Episcopo extra Synodum minui.*

373. *Synodus diœcesana an vim habeat statuendi, vel solus Episcopus in ea; & an ipse solus contra ibi statuta dispenset.*

374. *Omissio leuis solemnitatis non vitiat dispositionem, quæ cum ea fieri debet; & n. 391.*

375. *Commemoratio defunctorum, quorum Missæ, vel anniuersaria reducuntur, facienda est in iis, quæ remanent; & quomodo ei commemorationi satisfiat.*

376. *Episcopus nequit liberè derogare qualitatibus, aut oneribus adiectis in fundatione beneficiorum. idque etiamsi, supportatis oneribus pro Missis, & paramentis, nihil Rectori remaneret; num. 377.*

378. *Epi*

378. *Episcopus commutare non potest vltimas voluntates pertinentes ad propriam Ecclesiam Cathedralem, mensámve suam, aut sui Capituli. Id autem quoad mensam Capituli non procedit attenta consuetudine; num. 379.*

380. *Episcopus commutare non potest vltimas voluntates pertinentes ad iurisdictionem Prælatorum inferiorum, sed solùm data eorum negligentia.*

381. *Episcopus supplet negligentiam Prælatorum inferiorũ in ministranda iustitia suis subditis.*

382. *Episcopus postulatus tantùm, aut electus ante confirmationem nequit commutationem vltimarum voluntatum Episcopis iure concessam facere; postea verò potest.*

383. *Electus confirmatus habet bonorum Ecclesiasticorum administrationem, & exercet ea, quæ sunt iurisdictionis.*

384. *Episcopi consecrati nullam habentes diœcesim nequeunt regulariter vltimas voluntates commutare; & ibi, quibus ex causis carere possint diœcesi.*

385. *Commutare vltimam voluntatem est actus iurisdictionis, cùm auctoritatiuè fit: eámque cùm voluntaria est, exercere vbique commutando superior potest.*

386. *Episcopus censura irretitus nequit commutare vltimam voluntatem, sed commutatio facienda tunc erit à Papa.*

387. *Renuntians Episcopatui quando possit commutare vltimas voluntates, vel conferre ordines, & quid in translato; num. 388.*

389. *Episcopus nequit ordinaria potestate commutare vltimas voluntates pertinentes ad Ecclesias, & personas ab eius iurisdictione exemptas ipsis inuitis, iis autem consentientibus poterit; num. 390.*

391. *Episcopus potest commutare vltimas voluntates quoad tempus, concedendo modicam dilationem ad eas exequendas: & ibi, quod modica non sunt in consideratione, præsertim apud iudices.*

392. *Episcopus ita potest commutare vltimas voluntates ad tempus, vt per aliquod tempus aliud quid fiat à præscripto, licèt hoc iam cœperit obseruari: & ita, vt solam dilationem concedat; & num. 394.*

393. *Episcopus, eiúsque Vicarius prorogare potest terminum iuris ad exequendam vltimam voluntatem.*

394. *Capellanus celebrans in alia Ecclesia, vel Capella, quàm præscripta in fundatione, non satisfacit, nisi ad tempus, dispensante Episcopo ex causa. aut si per quadraginta annos ita pacificè obseruatum sit; num. 395.*

396. *Corpora defunctorum etiam perpetuæ sepulturæ tradita ex licentia Episcopi consentientibus Rectoribus Ecclesiarum, & defunctorum hæredibus, ab vna in aliam Ecclesiam possunt ex causa transferri. si verò desit huiusmodi consensus, vel causa, necessaria erit facultas Papæ; num. 397. &, vbi non sunt perpetuæ sepulturæ tradita, possunt priuata auctoritate transferri; num. 398.*

399. *Mutatio sepulturæ perpetuæ in certo loco ab aliquo electa quomodo fieri possit.*

400. *Episcopus cõmutare potest vota, quinque exceptis.*

401. *Mutatio status Ecclesiæ ex sæculari in regularem, & è contrario, Episcopo aliquando permittitur. quòd si agatur de personis, vel Ecclesiis exemptis, id fieri debet vel his consentientibus, vel non nisi per Papam, aut eius Legatum de latere; num. 402.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

403. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum nonnunquam Episcopo conceditur.*

404. *Vnio Ecclesiarum sæpe, & suppressio beneficiorum fieri per Episcopum nonnunquam potest.*

405. *Pensio Ecclesiastica an possit ab Episcopo imponi super beneficiis, remissiuè.*

406. *Visitator ab Episcopo deputatus quando commutare possit vltimas voluntates.*

407. *Episcopi vbi habent iura Imperij possunt, vt cæteri supremi Principes, commutare vltimas voluntates: habentes verò dominium temporale non supremum, quid hac in re possint, & ad quem in casu grauaminis, aut negligentiæ recurrendum sit; num. 408.*

409. *Episcopi quomodo cognoscant de commutationibus vltimarum voluntatum, quæ ab Apostolica Sede conceduntur.*

410. *Visitator, seu administrator Ecclesiæ Cathedralis à Sede Apostolica deputatus quando possit vltimas voluntates ad eam Ecclesiam pertinentes commutare.*

411. *Sequester Ecclesiæ Cathedralis, an possit eius vltimas voluntates commutare.*

QVÆRO VNDECIMO, an Episcopi in sua diœcesi possint vltimas voluntates commutare.

Pro clariori intelligẽtia, faciliorique huius quæst. resolutione quædam præmittenda sunt.

Præmitto igitur primò, quòd sicut in præcedent. quæst. quinque gradus Episcoporum considerauimus, nimirum summi Pontificis, quatuor Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum, & simplicium Episcoporum; ita nunc dicimus, † quemlibet 306
Episcopum in quadruplici statu, seu tempore considerari posse; primò post eius postulationem; secundò post eiusdem electionem, tertiò post confirmationem; quartò, ac postremò post ipsiusmet consecrationem; de primo, est text. *in cap. 1. ac tot. tit. de postulat. prælat. cap. innotuit, c. cùm monasterium, de elect.* de secundo *in cap. quia diligentia, c. nosti, cap. scriptum est, & cap. querelam, eod. tit.* necnon *in cap. auaritiæ, cap. quàm sit, cap. nullò, cap. cupientes, & cap. cùm non deceat, eod. tit. in 6.* de tertio *in cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, cap. suffraganeis, cap. transmissam,* ac sæpe *in eo tit. de elect.* necnon *cap. is, cui, eodem tit. in 6. & cap. 1. de translat. Epist.* de quarto *in cap. inter corporalia,* quod est 2. *& c. licèt in tantum,* quod est *fin. eod. tit. cum suis concord.*

Præmitto secundò, ex Episcopis consecratis † 307.
quosdam habere diœcesim, & subditos, quales vt plurimum sunt omnes Episcopi, Archiepiscopi, & Primates, de quibus *d. §. cùm verò*, ac passim in iure habetur; quidam verò diœcesi, ac subditis carent, & vocantur titulares, vel nullatenẽtes, de quibus cùm alibi, tum in Conc. Trid. *sess. 14. cap. 2. de refor.* quales sunt ij Episcopi, qui, cùm priùs locum, & diœcesim haberent, ei cesserunt, iuxta *cap. 1. & tot. tit. de ordin. ab Episc. qui renunt. Episcop.* aut etiam Episcopatu priuati sunt, nec alium postmodum sunt assecuti; & quales etiam sunt nonnulli Episcopi Ecclesiarum, quæ in partibus infidelium consistunt Clero carentes, & populo Christiano, vt *d. c. 2.* dicitur, necnon habetur *in Clem. in plerisque, de elect.* & hodierna die est quoque Archiepiscopus Nazarenus, & quatuor Patriarchæ Constantinopolitanus, Alexãdrinus, Antiochenus, ac Hierosolymitanus, atque alij obtinentes quidem in suis diœcesibus, vel prouinciis iurisdictionem in habitu, atque etiam in

actu, sed de facto impeditam, seu ligatam.
308. Præmitto tertiò, † quasdam Ecclesias, vel perso-
nas esse intra fines diœcesum Episcoporũ consisten-
tes, quæ tamen Episcopo subiectæ non sunt; sed vel
inferioribus Prælatis, de quibus *in cap. cùm ab Eccle-
siarum, de offic. ord. cap. fin. in fin. de offic. Archid. cap. au-
ditis, & cap. cum olim, de præscript. cap. 1. §. nec etiam, de
. compet. in 6. & cap. Romana, §. ab Archidiacono,
de appell. eod. lib.* ac latiùs infr. *quæst.* 13. quæ personæ,
vel loca dicuntur esse nullius diœcesis à Conc. Trid.
sess. 14. *cap.* 2. *& sess.* 23. *cap.* 10. *de reform.* vel immedia-
te Sedi Apostolicæ tanquam ab Ordinarij iurisdi-
ctione exempti, quorum mentio fit à Conc. Trid. *d.
cap.* 2. & 10. necnon *in cap. fin. de offic. ord. cap. ad abo-
lendam, §. fin. de hæret. cap. sane, de excess. prælat. cap.
cùm, & plantare, in princ. & §. 1. cap. porrò, cap. recepi-
mus, cap cùm capella, cap. ex ore, & cap. ex parte, il 1. de
priuil. cap. 1. cap. auctoritate, cap. cùm persona, cap. per
exemptionem, & cap. si Papa, eod. tit. in* 6. & in materia
executionis vltimarum voluntatum, *in Clement. quia
contingit, §. 1. de relig. dom.* & Conc. Trid. *sess.* 22. *c.* 8. *de
reform.* atque alibi in iure sæpissimè.
309. Præmitto quartò, † alia esse ordinis Episcopalis;
(quicquid sit an is constituat ordinem distinctum à
reliquis septem, imprimátve distinctum characte-
rem à sacerdotali charactere, de quo latè inter cæ-
teros Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 10. *num.* 15. M. Ant.
Cucch. *Instit. maior. can. lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 11. *cum seq.* &
adhuc latiùs Ioan. Azor *tom.* seu *part.* 2. *Instit. moral.
lib.* 3. *cap.* 27. *quæst.* 3. & 4.) cuiusmodi sunt confirma-
tionis, & ordinis Sacramentum conferre, Chrisma,
& oleum infirmorum conficere, virgines consecra-
re; templa item, sacella, altaria, calices, & vestes ad
vsum sacrificij; clericos è gradu deiicere. quæ om-
nia, præter vltimum, referuntur *in cap. quamuis, dist.*
68. ex his verò quædam, hoc est, collatio confirma-
tionis, ac sacri ordinis, & Chrismatis, atque olei
confectio iure diuino, cætera iure Ecclesiastico ad
solum Episcopum ratione ordinis pertinẽt; vt opti-
mè tradit Azor *d. lib* 3. *cap.* 30. *quæst.* 6. alia verò ad
potestatem iurisdictionis spectant, reliqua nimirum
omnia, iis exceptis, quæ paulo antè diximus, ad po-
testatẽ ordinis Episcopalis pertinere; vt tenet idem
Azor *d. cap.* 30. *quæst.* 11. vbi disputat, an postremum,
hoc est, clericum è gradu deiicere, seu degradare sit
ordinis, vel iurisdictionis; & concludit, ex commu-
niori esse ordinis; quæ confirmatur ex *cap. degrada-
tio, de pœn. in* 6. & vera erit hæc sententia, si de so-
lemni, & reali degradatione intelligatur; contraria
de verbali degradatione, seu depositione, quæ fit per
sententiam. quod inter alios apertè sentit Cucch. *d.
lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 22. qui etiam *num. præced. & seq.* inter
ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, ponit conficere
oleum catechumenorum, cœmeteria expiare, &
causas criminales clericorum cognoscere. *num.* au-
tem 26. pleraque refert ad Episcopalem iurisdictio-
nem pertinentia, ex glos. & Doct. *in cap. ex transmis-
sa, de elect.* subdens *num.* 27. nonnullos vtiles effectus
huius distinctionis, illorum videlicet, quæ ad ordi-
nem, & quæ ad iurisdictionem Episcopi pertinent.
Sed præter prædictas duas species, nimirum eorum;
quæ sunt ordinis, & eorum, quæ iurisdictionis Epi-
scopalis, tertia quoque constituenda videtur eorum,
quæ sunt dignitatis Episcopalis, ex *cap. accedentibus,
de excess. Præl.* vbi Innoc. III. in Conc. generali con-
queritur de quibusdam Abbatibus, quòd manus ad
ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis, extenderent de
causis matrimonialibus cognoscendo, iniungendo
publicas pœnitentias, concedendo etiam Indulgen-
tiarum litteras, & similia præsumendo, vnde con-
tingit interdum, quòd vilescit Episcopalis auctori-
tas apud multos. atque hanc tertiam speciem ponit
expresse inter alios Iacob. Sbroz *tract. de offic. & po-
test. Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 1. Abb. *d. cap. accedentibus,
not. ac num.* 2. *de excess. prælat.* atque alij nonnulli tum
ibi, tum *in cap. transmissam, de elect.* Sed quicquid de
hoc sit, puto, hãc tertiam speciem non ita fore con-
stituendam, vt in ea ponenda sint aliqua, quæ non
contineantur in altera duarum prædictarum; vt
apertè constat ex Abb. & aliis in mox citat. iuribus,
necnon Cucch. *d. num.* 26. quare erit species anoma-
la, seu transcendentalis, quæ vagatur in aliis duabus
speciebus. Qualis etiam est illa distinctio, vt † quæ- 310.
dam fiat de lege diœcesana Episcopi, quædam de le-
ge iurisdictionis eiusdem. de qua distinctione, &
quid sub vtroque eius membro contineatur, viden-
di sunt text. & *ibi* glos. & Doct. *d. cap. quamuis*, 68.
dist. cap. 1. & *cap. de his*, 10. *quæst.* 1. *cap. cùm pro vtilita-
te, & cap. placuit*, 16. *quæst.* 1. *cap. quam sit, cap. hac tan-
tum, cap. cognouimus, & cap. fin.* 18. *quæst.* 2. necnon *cap.
quod sicut, cap. nostr. & d. cap. transmissam, de elect. cap.*
1. *de stat. mon. cap.* 1. *de translat. Episc. cap. conquerente,
& cap. dilectus, de offic. ordin. cap. auditis, & cap. cùm
olim, de præscript.* atque inter recentiores Ioan. Azor
d lib. 3. *cap.* 31. *quæst.* 1. & *cap.* 32. *quæst.* 2. Sbroz *loc. sup.
cit.* Consett. *in summar. mater. priuil. Ordin. Mendic. tit.*
5. *c.* 2. *cum seq.* & Cucch. *d. lib.* 2. *Instit. maior. tit.* 6. *à n.*
28. *vsque ad* 71. & *Inst. min. canon. lib.* 1. *tit.* 13. Ali-
quando tamen lex diœcesana continet etiam legem
iurisdictionis, vt *d. cap. auditis*, vbi glos. recepta *in
verbo, diœcesana*, id adnotauit.
Præmitto denique, † Episcopi auctoritatem, eiús- 311.
que potestatis, ac iurisdictionis vsum, vel posse con-
siderari, prout eam exercet Episcopus per se solus;
vel prout illa vtitur in Synodo diœcesana, iuxta *cap.
Episcopus, & cap. fin.* 18. *dist. cap. Abbates*, 18. *quæst.* 2.
& *cap. quod super his, de maior. & obed.* & *ibi* Doct.
Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform* Henric. Bott. *in
tract. de Synod. Episc. ferè per tot.* atque ex recentiori-
bus Sanchez *lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 32. *cum duobus seqq.* Ioan.
Azor *d. lib.* 3. *cap* 47. *quæst.* 3. 5. & 10. vel cum assensu,
vel consilio Capituli Ecclesiæ Cathedralis, vt *in cap.
pastoralis, de donat. cap tua nuper*, ac sæpe *in tit. de his,
quæ fiũt a præl. sin. cons capit. & Clem.* 2. *de reb. Eccl non
alien.* His præmissis iam opportunas conclusiones in
præsenti quæst. statuamus

PRIMA CONCLVSIO. Regulariter non
potest Episcopus † commutare vltimas voluntates 312.
suæ diœcesis, sed solùm in certis casibus, quos in
seqq. concl. prosequemur. Probatur; quia non potest
inferior dispensare in lege superioris, sive aliquo
modo derogare, *l. fin. C. de legib. cap. inferior*, 21. *dist.
cap. cum inferior, de maior. & obed. Clem. ne Romani, in
princ. de elect. cum suis concord.* & in specie non posse
Episcopum in aliquo derogare legi Pontificiæ, nisi
in casibus ei à iure permissis, inter cæteros tradit
Archid. *in cap. licèt canon, de elect. in* 6. Abb *cap. cùm
dilectis, n.* 10. *eod. tit. in Decretal.* & alij apud Cou. 4. *de-
cret.* 2. *part. cap.* 6. *in princ. n.* 15. & §. 10. *n.* 11. Gutier.
lib. 1. *quæst. canon. cap.* 5. *n.* 10. & Sanchez *de matrim.
lib.* 2. *disput.* 40. *num.* 1. vbi de communi testatur:
commutare autem liberè vltimas voluntates, est
contra ius Pontificium, *cap. vltima voluntas*, 13. *quæst.*
2. *cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua nobis, & cap.
Ioannes, de testament. Clement. quia contingit, in
princip. de relig. dom.* cum aliis adductis sup. *cap.* 3.
quæst. 3. *conclus.* 1. *circa medium.* Atque in terminis
Episcopum regulariter commutare non posse vlti-
mas voluntates, tenet Nauar. *cons.* 5. *de prab. & cons.*
2. aliàs 15. *de reb. Eccles. non alien. numer.* 6. per text.
in d. Clem. quia contingit, in princ. per quem idem do-
cet Couar. *d. cap tua nobis, num.* 7. ex traditis à Felin.
in

in cap. cum accessissent, *num.* 17. Dec. *num.* 13. aliàs
52. & 53. *de constit.* Card. *d. Clement. quia contingit*,
quaest. 5. Imol. *col.* 4. Roch. de Curt. *in tract. de iurepa-*
tron. verbo, construxit, & verbo, honorificum, *num.* 7. &
8. & tenent alij, quos refert, ac sequitur Bertach. *in*
tract. de Episc. lib. 4. *part.* 4. *num.* 71. Lap. de Castellion.
tract. de hospitalit. num. 65. Quintil. Mandos. *su prax.*
signat. grat. verbo, seu *ut commutatio ultima voluntatis*,
vers. plures concludũt, Rebuff. *in prax. benef. tit. de breu.*
Apostol. & aliis, *num.* 56. & 57. post Aufrer. *decis.*
Tholos. 26. & Doct. *d. cap. nos quidem, de testament.*
& per text. *d. Clement. quia contingit*, Imol. & alij
d. cap. nos quidem, de testament. Bald. *l. si quis ad decli-*
nandum, col. 3. *C. de Episc. & Cler.* idem Bald. & alij,
quos sequitur Alex. *in l. legatum, ff. de usu. & usufr. leg.*
& Lambert. *tract. de iurepatr. lib.* 3. *quaest.* 5. *art.* 3. *vers.*
secundum membrum. idemque tãquam indubitatum
tradit Ioan. Dilect. *de art. testand. tit. de tut. & execut.*
testam. caut. 6. *n.* 4. post Barbat. *d. cap. nos quidem*, *col.* 2.
& *cons.* 23. *lib.* 1. Hanc etiam doctrinã tradit M. Ant.
Cucch. *Instit. mai. can. lib.* 2. *tit.* 6. *à num.* 338. *ad* 343.
ac post alios Vgol. *tract. de offic. & potest. Episc. cap.*
61. *vers. praedictis casibus*, Maccerat. *lib.* 1. *var. resol.* 112.
cas. 40. *ad fin.* & Ioan. Azor *d. part.* 2. *instit. moral. lib.* 5.
cap. 33. *quaest.* 9. *in princ.* Leo *in thes. for. Eccles. part.* 2.
cap. 26. *num.* 29. & 34. vbi & ipsi allegant *d. Clement.*
quia contingit, quae sane maximè probat hanc con-
clusionem; dum ab ea regula inibi tradita, quòd ea,
quae ad certum vsum largitione sunt destinata fide-
lium, non debent ad alium conuerti, solam exci-
pit auctoritatem Sedis Apostolicae; vnde quoad
313. reliquos † standum erit regulae, nisi de exceptio-
ne doceatur, iuxta *cap.* 2. *de coniug. lepros.* cum aliis
ad id adductis à Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 9.
num. 211. Roch. de Curt. *d. tract. verbo, pro eo, quod de*
Dioecesani consensu, quaest. 15. *num.* 33. *ad fin.* Euerard. *in*
loc. ab except. ad regul. num. 12. & Couar. *lib.* 2. *var. re-*
sol. cap. 12. *n.* 4. maxime, cùm statim in eadem Clem.
quia contingit, §. *nos in curiam*, Romanus Pontifex
mandet Episcopis, vt in executione vltimarum pia-
rum voluntatum suppleant negligentiam eorum,
qui piorum locorum curam, & administrationem
habent.

314. Ampliatur etiam haec conclusio primò, vt † ne-
que de consensu heredis testatoris possit Episco-
pus liberè vltimas voluntates commutare; vt post
Card. & Imol. *vbi suprà*, Curt. *d. verbo, constru-*
xit, quaest. 15. & Fel. *d. cap. cum accessissent*, *num.* 19.
tradit Couar. *d. num.* 7. quibus addo Cucch. *d. num.*
343. & Dec. *eodem cap. cum accessissent*, *num. mihi* 52.
& 54. inter caetera ad id allegantem opt. text. *in l. si*
ego, §. *si res*, *ff. de iur. dot.* idemque probat Mar.
Socin. *tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 15. post alios.
An verò haeres ipse possit vltimas voluntates sui
auctoris commutare, diximus sup. *quaest.* 1. *conclus.*
5. *sicut.* An heredis consensus requiratur in com-
mutatione ab Ordinario, vel Principis commissa-
rio, seu executore facienda, examinabimus *cap.* 7.
quaest. 4. necnon *cap.* 10. 11. & 12. *quaest.* 7. vbi quid
hac in re possit consensus heredis, vel fundatoris,
latius agemus. Hunc autem, quatenus contra hanc
ampliationem apertè sensit Lud. Gomez *ad reg.*
Cancell. de trien. poss. quaest. 32. dum indistinctè ait,
posse Episcopum de consensu patronorum volunta-
tem testatoris alterare, vt tradunt, inquit, omnes
in cap. cum accessissent, *de constit.* & Roch. de Curt.
tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod, in 15. *quaest.*
vbi id latissime probat, & propterea Rot. in vna
Astoricen. Capellaniae coram R. P. D. Raynaldo Pe-
315. trutio, 5. Martij 1537. iudicasse, † Episcopum Ca-
pellanum amouibilem per testatorem in Capella
sua positum perpetuum facere posse cum heredis
consensu, per ea, quae notat Imol. *in l.* 1 *ff. de con-*
dit. instit. Roch. *d. quaest.* 15. & Castrens. *cons.* 358
lib. 1. dicimus, his non obstantibus, recedendum
non esse à praecedente opinione contraria Couar.
& aliorum, quae verè communior est, neque enim
omnes tradunt, quod ait Gomez absolutè, ac sim-
pliciter posse Episcopum de consensu patronorum
alterare voluntatem testatoris: sed aliqui asserunt,
id posse pro vna vice; de quo nos aliquid infr. *con-*
clus. seq. ampl. 3. & latiùs *cap.* 10. *quaest.* 5. *concl.* 14.
reliqui ferè omnes loquuntur de suppressione, seu
diminutione numeri praebendarum ex graui causa,
& cum certis solemnitatibus, vtputa consensu ca-
pituli; qua de re nos fusiùs agemus *cap.* 12. *quaest.*
item 5. aut 7. Neque etiam illud probat Curt. *d.*
quaest. 15. nam loquitur in casu speciali mutationis
qualitatum beneficij, & subsistente causa impossi-
bilitatis, aut alia rationabili; & iuncta quaest. prae
ced. illud negat, vbi conditiones appositae à testato-
re sint Ecclesiae vtiles, immo *d. quaest.* 15 *num.* 32. *vers.*
ego autem arbitror, & *num. seq.* aperte stat pro no
stra ampliatione; docet enim non posse Episcopum
alterare qualitates beneficij etiam pro vna vice, ac-
cedente quoque consensu heredis, aut eo instante
pro illarum alteratione. Quod autem decisum fuit
in Rota de Capellano amouibili, procedere potest,
vbi expressè testator non prohibuit erectionem il-
lius Capellaniae in beneficium; per id, quod tradit
Lambert. *tract. de iurepatron. lib.* 2. *part.* 1. *artic.* 30.
num. 18. *cum seq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 5. *in prin-*
cip. à num. 42. *vsque ad* 59. nósque latiùs disseremus
cap. 10. *quaest.* 8. *conclus.* 8. Interim autem illud hoc
loco praetermittendum non est, quod rectè docet
Cucch. *d. lib.* 2. *Inst. mai. tit.* 6. *num.* 343. iuncto *nu-*
mer. seq. quòd licet aliqui supponant posse Episco-
pum cum heredis consensu mutare defuncti volun-
tatem piam vbi eiusdem speciei opus illud pium
esset, in quod mutatur, cum eo, quod testator fie-
ri praecepit, vt si anniuersarium vnum pro defun-
ctis in plures Missas mutetur, vel contrà, aut si
dandum certo generi personarum, alteri persona-
rum, & pauperum generi diuidatur: vt si praece-
ptum sit dari Monachis, & pro Monachis pauperes
vrbis mendicantes, vel Moniales supponantur: ta-
men id facilè admittendum non est vbi personis e-
tiam incertis praeiudicetur. Nunc verò ampliationes
praesentis conclus. prosequamur, praeced. ordine re-
tento. Igitur haec conclusio

Ampliatur secundò, vt † neque ante executio- 316.
nem vltimae voluntatis possit eam Episcopus regu-
lariter commutare, quicquid in contrarium volue-
rit Ioan. Imol. *in l.* 1. *col.* 3. *ff. de condit. instit.* Mars.
sing. 194. Fel. *in cap. super his, col.* 2. seu *num.* 5. *ad fin.*
de accusat. & Ioan. Lup. *in repet. rubr. de donat.* §. 47.
col. 4. relati à Couar. *in cap. tua nobis*, *num.* 7. *de te-*
stam. & Cucch. *d. tit.* 6. *num* 345. & alij, quos citat Ni-
col. Garz. *tract. de benef. part.* 7. *cap.* 2. *n.* 110. quorum
opinio in eo nititur, quoniam plura licent ante exe-
cutionem actus, quae post eam minimè permittun-
tur, & facilius tolluntur facienda, quàm facta, *l. pa-*
tre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. cap. quem-
admodum, de iureiur. hanc enim ampliationẽ expressè
tradit Cucch. *d. n.* 345. Molin. *de iust. & iur. disp.* 249.
vers. vtrum autem. post Abb. *d. cap. tua nobis*, *num.* 4.
& Couar. *num.* 7. qui eam colligit ex iis, quae adno-
tauit Guid. Pap. *decis.* 556. & text. *d. cap. tua nobis*,
quo † iniunctum est Episcopis munus compel- 317.
lendi executores testamentarios ad seruandam exa-
ctissimè defuncti voluntatem; quod etiam facit
summus Pontifex *in d. cap. nos quidem*, *cap. si heredes*,

& cap. Ioannes. de testament. ac d. §. nos iniuriam; necnon Concil. Tridem. sess. 7. cap. vlt. sess. 22. cap. 8. & sess. 25. cap. item 8. de reform. ex quibus satis patet ante earum executionem ad Episcopi curam spectare vltimas voluntates obseruare, non mutare eandem ampliationem tenent etiam multi, quos sequitur Garz. d. num. 110. Posset autem admitti

318. contraria opinio, † vbi illa vltima voluntas non esset adimpleta ob aliquam difficultatem eam implendi, aut subsistente causa necessitatis, vel magnæ vtilitatis eam alterandi, seu mutandi ante executionem; non autem ex eo dumtaxat, quòd non sit executioni mandata prædicta voluntas. sic procedit, & loquitur decis. 24. seu 1. sub tit. de iurepatr. apud Mohed. & incipit, Ferdinandus quidam, eademque est cum decis. 1122. part. 3. lib. 3. in nouiss. diuers. quam ad hoc allegat Gonzal. d. glos. 5. in princ. n. 58. cum duobus sequentibus, & nos adducemus conclus. seq. paulo post initium. Pariter admitti posset contraria opinio, quæ habet, ex eo solo posse mutari vltimam voluntatem, quia non sit executa, seu adim-

319. pleta, † vbi hoc contigisset ob eam causam, quòd illa vltima voluntas esset non absoluta, & simplex, sed conditionalis, seu in diem incertum: nam ante aduentum illius conditionis siue potestatiuæ, siue casualis, siue mixtæ, & illius dici, cùm non dicatur ius quæsitum ei, ad cuius fauorem facta est dispositio, neque transmissibile, vt colligitur ex l. 1. iuncta l. dies incertus, ff. de cond. & demonst. constátque ex l. vnica, § sin autem aliquid, C. de cadnc. tollend. ad quod glos. ibi, verbo, conditio implcatur, allegat quoque text. in l. causa, la 2. §. Pomponius, ff. de minor. & l. si in persona, C. de fideic. nil mirum, si poterit tunc indistinctè Episcopus huiusmodi vltimas voluntates commu-

320. tare. Id quod etiam ex eo confirmatur, quòd † Episcopus vota conditionalia, quæ, si absoluta essent, & post aduentum conditionis non posset commutare, aut in iis dispensare; prout quoad dispensationem plurimi tradunt, quos refert Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 10. n. 12. per l. potior, in princ. ff qui potior. in pig. hab. & alia; quod idem in pœnalibus plerique docent ab eo relati num. 7. posset tamen ante conditionis aduentum, vt de dispensatione plures tenent, quos refert, ac sequitur Sanch. d. disp. 10. num.

321. 7. & 11. & 13. Hoc verò restringe, vt non procedat, † vbi conditio illa, vel dies incerta esset omnino extrinseca; ex glos. d. verbo, conditio impleatur, per text. apertissimos in l. heres meus, in princ. ff. de condit. & demonstr. & l. si cùm heres, §. 1. ff. quand. dies legat. ced. idémque est vbi conditio tacitè inest, d. l. 1. in princ. l. conditiones, & l. aliquando, ff. de cond. & demonstr. ac l. illud, ff. quand. di. leg. ced.

SECVNDA CONCLVSIO. Vbi vltima voluntas pia mitti executioni, seu impleri non possit

322. eo modo, qui ei ea præscriptus fuit, † potest Episcopus illam de consensu heredis commutare, ita, vt impleatur quo modo potest. text. est, qui ad id quotidie allegatur, in d. cap. nos quidem, de testam. vbi Gregor. IX. ad Episcopum scribens, in cuius diœcesi certo loco à defuncto præceptum fuerat per heredem suum fundari monasterium; mandat eidem Episcopo, vt, si in loco, quo constructum fuerat, nequeat fundari, in alio per Episcopum simul cum herede designando, ab ipso herede construatur; &, si is negligens fuerit, Episcopus ipse ædificari faciat; & omnia per eum loco ipsi fine diminutione qualibet assignentur. quem text. ibi ad id adnotarunt glos. in sum. casus, Imol. n. 1. Abb. n. 6. & Con. n. 9. Ioan. de Lign. d. Clem. quia contingit, Bart. in l. legatum. ff. de vsu. & vsufr. leg. Alex. cons. 73. vol. 7. Gamb. tract. de offic. leg. lib. 9. ad fin. quos refert, ac sequitur Azor d. part. 2. lib. 5. cap. 33. quæst. 9. vers. at verò. Idem per text. d. cap. nos quidem, tenet Lap. alleg. 87. n. 5. & 7. Mandos. d. tit. commutatio vltima voluntatis, vers. non tamen. Et, quod spectat ad impossibilitatem ratione loci, vt, si in loco destinato fieri non possit, quod iussit testator, † Episcopus de consensu executoris errare possit ac debeat, vt alibi fiat, iuxta d. cap. nos quidem, per illum text. tradit ibi Innoc. num. 1. Abb. n. 13. & alij, quos sequitur Vgol. d. cap. 61. num. 4. id extendens post Bart. Bald. & Bertach. vt possit etiam Episcopus tunc in alium pium vsum tale relictum commutare. restringens verò, vbi aliud testator disposuisset faciendum. Et hanc vltimam assertionem coadiuuat Couar. d. num. 9. ex text. in d. l. legatum; vbi pecunia legata ciuitati ad spectaculum, quod in ea fieri minime licebat, adhibito consilio heredum, & primorum ciuitatis in aliam rem conuerti debet; & ex §. si quis in nomine magni Dei, auth. de Eccl. tit. collat. 9. vbi, si testator aliquem è Sanctis heredem instituerit, aut legatum ei reliquerit, eiusque Sancti nullum Oratorium in ea vrbe, neque in eo territorio inueniatur, legatū debetur Ecclesiæ ciuitatis, in qua testator domicilium habuit. Verum neuter text. meo iudicio, ad rē hanc facit, cùm in primo † de im- 324.
possibilitate iuris, non facti agatur, nullaque mentio fiat Episcopi in secūdo pariter nihil de Episcopo etiam tacitè, & in consequentiam, ex eo, quòd Episcopus certam Ecclesiam designare debeat, cui legatum, vel hereditas debeatur, sed eā à iure ipso designatur ex tacita defuncti voluntate, eiusque interpretatione. Potiùs verò facit tum illud, quod post Imol. in l. 1. col. 2. ff. de condit. instit. & Fel. in cap. quod super his, col. 2. de accus. & Bald. in l. si testamentum, C. de testam. tenuit Rot. Rom. apud Mohed. decis. 1. n. 1. & 2. de iurepatr. & est 1122. lib 3. part. 3. in diuers. vbi voluntas testatoris non est adimpleta, potest in causam necessariam, vel vtilem eam alterari ab Ordinario, licèt non mutari: tum id, quod cauetur in l. 1. n. ff. de mort. inferend. vbi habetur, quòd, si quis mandauit, vt monumentum perficiatur, & cùm is moritur iam perfectum sit, Pontifices, hoc est, Episcopi, (vt ibi exponit glos. ab aliis approbata,) explorare debent, quatenus, salua religione, desiderio reficiendi operis medendum sit. Tum denique illud, quod idem Couar. subijcit d. n. 9. & 10. Vgolin. d. cap. 61. numer. 6. ex Bald. in l. si quis ad declinandum, col. 4. C. de Episcop. & Cleric. dicente, † relictis à testatore 325.
mille, vt pro malè ablatis, & exoneranda eius conscientia, distribuātur, si solum sit compertum, quingenta esse male ablata, reliqua quingenta in piam causam esse eroganda; atque ex Abb. d. cap. tua nobis, col. 2. de testam. & Alex. ac Vine in l. 1. § fin. ff. ad leg. Falcid. idem esse, si quis mandet pro male ablatis construi Oratorium præscripta eius forma, & in id opus consumi aureos mille; nam eo constructo, quod superest, non debetur heredi, sed piæ causæ: non enim censetur satisfactum voluntati testatoris, qui læsam habet conscientiam ad illam vsque quantitatem; & ideo maxima est coniectura, ipsum voluisse totam illam summam in piam causam conuerti. Et hæc doctrina, quam tradit etiam post alios Ang. de Gambell. tract. de testament. glos. 7. n. 3. ac sequitur Iacob. de Aren. in tract. de commissar. (hoc est, de executoribus,) vltimarum voluntatum, n. 37. Molin. de iust. & iur. disp. 249. Bertach. tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num 72. & Matthæus in addit. ad decis. 556. Guid. Papæ; maximè ad hanc rem facit, in qua de Episcopi potestate quærimus in commutandis vltimis piis voluntatibus, cum ad eū spectet illarum executio, vt ex præcitatis iuribus constat; ac testatutio malè ablatorum, cap. cùm sit, de Iuda.

ac

ac Doct. *ibi*, *& in cap. cùm tu, de vsur. & cap. 2. de pæn. & remiss. in 6.* An autem verum sit, quod statim subdit Couar. *d. num.* 10. ex Ang. Castr. Alex. & Vinc. *d. §. fin.* ac post eos Carol. Ruin. *cons.* 75. *lib. 2.* ac sequitur Molin. *d. disput.* 249. *vers. idem*
326. *ait esse*, † secus fore si testator iusserit construi Oratorium certæ formæ, & ad id designauit mille aureos, nimirum, quod superfuerit, constructo oratorio illo ad hæredes pertinere, cùm ita sit testatoris voluntati satisfactum; quod etiam sentit Bertach. *d. part. 4. num. 71. ad fin.* ac post eum Vgol. *d. num. 6.* & alios secutus Matthæus *in d. addit. ad decis. Guid. Pap.* 556. *prope finem*; hic non disputamus: id tamen probabile existimamus propter rationis momentū, & tot tantorumque virorum auctoritatem. Pro prædicta verò principali concl. optime facit Concil. Trid. *sess. 21. cap. 4. & 7. in princip. ac vers. Parochiales vero, de reform.* quæ decreta summatim retulimus sup. *cap. 3 quæst. 3. concl. 2.* necnon *sess. 25. cap. 8. de reformat.* dum ibi mandat, quòd, si hospitalia, ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta; nec in loco vbi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ reperiantur; fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerū vsu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte etiam in hunc euentum in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum; quo casu, quod ordinatum fuerit, obseruari curet Episcopus; aut, si id non possit, ipse prout suprà vtiliter prouideat. ex quo decreto Concil. Vgol. *d. tract. de off. & potest.*
327. *Episc. cap. 61. num. 2.* colligit, † quòd, si hospitalia, aut alia pia loca ad infirmos alendos instituta sunt, nec adsint infirmi, senes pauperes alentur, quoniam senectus ipsa morbus est: si pro puellis pauperibus nuptui tradendis, & similes non inueniantur; in puellas pauperes fructus distribuentur, quæ monasteria ingredi velint; nam ea ratione Deo ipsi spirituali matrimonio iunguntur: ac tandem, vbi impleri non possit, quod iussit testator, debet in aliud conuerti magis ei proximum, quod ille voluit; ex Feder. de Sen. *cons.* seu *quæst.* 175. *vers. sed prædicta*, & Calder. *cons.* 343. alias 14. *de testam.* quem refert, ac sequitur Card. Tusc. *in litt. l. conclus.* 114. *num.* 6, & concludit habita ratione eius, ad quod relictum quid est, si executioni illud mandari nequit, posse ab Episcopo in alium vsum conuerti. subdit
328. autem, † hæc locum habere siue illa pia loca in commendam data sint, siue in quemcumque titulum, vel Ecclesiis vnita, vel si Ecclesiæ parochiales vnitæ hospitalibus, aut in hospitalia erectæ, eorumque patronis in administrationem concessæ sint.
329. Excipit tamen, † vbi aliter in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum, quid faciendum non extantibus personis prædictis; nisi & hoc fieri nequeat, vt apertè etiam constat ex ipso Conc. *d. cap.* 8. Pro eadem autem nostra principali conclus. facit etiam id, quod de reductione Missarum ad minorem numerum idem Concil. statuit *eadem sess.* 25. *cap. 4. de reform.* qua de re cùm non pauca dicturi simus, paulo pòst propriam de ea conclus. statuemus, sed & infr. *quæst. vlt. huius cap. concl. 2. ad fin.* limitationem eadem de re adducemus. Interim verò aliquas huius conclus. ampliationes afferamus, præter eas, quæ ex prædictis colliguntur.
330. Ampliatur igitur primò hæc conclusio, vt † procedat etiam vbi testator reliquit certam summam, puta centum pro construenda Capella, quæ ad id non sufficiunt. nam ea conuerti poterunt per heredem cum consensu Episcopi in alium vsum pium, nec tenebitur supplere; vt post alios docet Bertach. *tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num.* 71. & post Io. Andr. Butr. Imol. & Abb. *d. cap. nos quidem*, & Roch. Curt. *in tract. de iurepatr. verbo, construxit, quæst.* 11. tradit Lambert. in simili tract. *lib. 1. part. 1. quæst. 9. art.* 12. idemque etiam post Bart. & Io. de Lign. docet Mar. Soc. *in tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 16. & 17. ac post Card. Tusc. *d. conclus.* 114. *num.* 57. ac plures alios tradit Vgol. *d. cap.* 61. *num.* 3. per text. *d. cap. nos quidem, de testam. & in l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* subdens, immo sine consensu Episcopi, aut superioris id fieri posse de consensu hæredis, ex Castrens. *cons.* 303. *num. 6. lib.* 3. quoad hoc tamen, an teneatur supplere, videndum est, quod dicemus *inf. quæst. vlt. concl. 2. in fin. &*
cap. seq. quæst. 3. concl. 6. Secundò amplia; quòd, † 331.
vbi voluntas testatoris non est certa respectu causæ, personæ, vel loci, potest ab Episcopo id verificari, vt sentit Bald. *l. si quis ad declinandam, col. 3. C. de Episc. & Cler.* & alij probati ab Alex. *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. leg.* necnon quos referemus inf. hac ipsa concl. *ampliat.* 7. & quoad locum expresse tradit, latéque docet Lambert. *d. lib. 1. part. 1. quæst. 3. art. vlt.* vbi etiam docet id fieri posse absque consensu heredis. Verum hæc ampliatio proprie non videtur pertinere ad materiam huius concl. quæst. aut tractatus, cùm non contineat commutationem vltimæ voluntatis. Amplia tertiò, vt concl. proce-
dat etiam, † vbi possibilis esset executio, sed Episco- 332.
pus cùm consensu heredis vellet pro vna vice tantùm, vel ad tempus alterare voluntatem defuncti; vt apertè sentit Fel. *in cap. cùm accessissent, col. 8. de constit.* post Butr. *cap. fin. vers. Vincemius autem, de testam.* ac post alios Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 9. art. vlt. ferè per tot.* ac *lib. 3. quæst. 5. art. 3. num. 4. & quæst. 6. art. 7. num.* 6. quibus tamen in locis id variis modis temperat, quem ideo si lubet videas. eam verò simpliciter tenet Vgol. *d. cap.* 61. *num.* 7. post Butr. *sup.* & Mar. Soc. *tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 19. necnon M. Ant. Cucch. *instit. maior. lib. 2. tit. 9. num.* 82. & relati a Guttier. *cons. 1. num.* 19. licèt ipse contrarium sentiat post alios; de quo etiam aliquid nos dicemus *inf. concl.* 10. & latius *cap. 7. quæst. 4. concl.* 4. vbi de consensu fundatoris, & heredis in commutatione vltimarum voluntatum agemus; & quod spectat ad derogationem qualitatum in fundatione beneficij appositarum pro vna vice ab Episcopo faciendam, fusiùs, Deo dante, disseremus *cap. 10. quæst. 5. art.* 7. Interim verò hæc nostra secunda conclusio amplia-
tur quartò, vt locum etiam habeat, † licèt non omni- 333.
no impossibile de facto sit, vltimam voluntatem, seu dispositionem, præsertim causa mortis, vt testamentum, codicillum, & alias similes dispositiones, eo modo, quo emanarunt, impleri, sed solùm valde
difficile. Tum quòd illud tantùm dicimur posse, † 334.
quod commodè possumus, *l. nepos Proculo, ff. de verb. sig. cap. faciat, 22. quæst. 2. & cap. statuimus, §. 2. de offic. deleg. in 6.* sic impossibile dicitur, quod à Principis voluntate pendet, nec consuetum sit concedi, *l. idem Iulianus. in fin. ff. de legat.* 1. cum aliis adductis per Mandol. *ad reg. 32. Canc. quæst. 31. num.* 11. & Sanchez *de matrim. lib. 5. disp. 3. num.* 5. & quod non nisi per auxilium extraordinarium fit; Innoc. *in cap. pastoralis, num. 1. de caus. poss. & propr.* Rom. *cons.* 469. latè Tiraq. *de retract. lig. §. 32. glos. vnic. num.* 57. & alij apud Sanch. *d. num. 5. in fin.* tum quòd id speciem commutationis vltimæ voluntatis ab Episcopo faciendæ apertè sentit Genuens. *in prax.*

Neap. cap. 20. *num.* 3. apertiùs Gemin. *cap. in Ca-*
nonicis, post medium, 19. *dist.* & *cap. ab exordio, ad fin.*
35. *dist.* Fel. *in cons.* 42. *incip.* Cantor Ecclesiæ, *num.*
17. & *cap. Ecclesia S. Mariæ*, *numer.* 86. *de constit.*
quos etiam ad hoc allegat, & sequitur Cucch. *d. lib.*
2. *Inst. mai. tit.* 6. *num.* 346. ac post Io. de Platea *in*
l. vnic. C. de expens. lud. lib. 12. tradit Idelphuus.
Pérez *in suo moder. tract. de Anniuersar. & Capellan.*
lib. 1. *cap.* 14. *num.* 24. & *duobus seqq.* licet Mandos.
d. tit. commutatio vltimæ voluntatis, *vers. sed dubium*
facit, contrarium sentire videatur. Verùm hæc am-
pliatio maximè suadetur ex Concil. Trid. *d. cap.* 4.
ibi, vel eleemosynam huiusmodi pro illis celebran-
dis adeò tenuem esse, vt non facile inueniatur, qui
velit huic se muneri subiicere.

335. Ampliatur quintò, vt † possit Episcopus in alio
loco, aut alio modo exequi testatoris voluntatem,
data negligentia eius Ecclesiæ, ad cuius fauorem
emanarat, prout sentit, ac probat Lap. *alleg.* 87. *post*
336. *num.* 4. vbi etiam, præsertim *num.* 6. docet, † piam
voluntatem, quæ non potest impleri tempore, aut
cum alia circumstantia præscripta, impleri debere
post illud tempus, ac sine illa circumstãtia, & quoad
factum ipsum. Hinc etiam Mar. Soc. *tract. de oblat.*
337. *dub.* 4. *num.* 58. tradidit, † relictum hospitali non le-
gitime constructo ab Episcopo debere in pauperes
erogari. Cui affine est, quod docuit Bertach. *tract.*
de Episc. part. 4. *lib.* 4. *num.* 76. relictum Collegio à
Papa reprobato debere per superiorem in alium
pium vsum conuerti, post Bald. *in l. monumenta*, *C.*
de legat. idem docens de relictis Monti Pietatis, eo
postea sublato; ex not. per eundem Bald. *in l. post*
mortem, *C. de fideicom.* De quo tamen vtroque, ac
præsertim priore dicto, quomodo sit accipiendum,
videndum est, quod scripsimus *cap. praeced. quæst.* 5.
conclus. 1. *ad fin.* vt illud conciliaremus cum eo,
quod post alios tradit Bero. *cons.* 21. *num.* 15. *vol.* 2.
legatum Collegio reprobato ratione sectæ effici ca-
ducum, nec esse commutandum; secus si Collegium
dumtaxat non sit approbatum. quo casu subdit Bero.
ibidem, & *num.* 15. quòd talis commutatio spectabit
ad Episcopum, & ad executores relictos in testa-
mento, ex text. *d. cap. nos quidem*, & ibi Imol. *col.*
pen. vers. quid autem, & Abb. *in* 5. *not. de testam.* ad-
dit autem *num.* 16. idemmet Bero. ex iisdem aucto-
ribus, quòd, quoties legatum factum ad pios vsus
non potest impleri eo modo, quo relictum fuit, cùm
338. non sit effectum caducum, eius commutatio † spe-
ctat ad Episcopum, & executores testamenti. Ex quo
sumi potest alia præsentis nostræ secundæ conclus.
ampliatio, vt nimirum non modò Episcopus cum
herede commutare possit ipsum legatum, quod eo
modo impleri nequit, quo relictum est, sed etiam
id facere possit cum executore, quem sui testamen-
ti reliquit testator; cùm executor sit loco heredis,
non quidem quoad emolumentum, & commodum,
sed quoad faciliorem executionem eius, quod in te-
stamento dispositum fuit; vt tradunt Doct. com-
muniter *d. cap. nos quidem*, *cap. si heredes*, *cap. tua*
nobis, & *cap. Ioannes*, *de testam.* & quotquot de exe-
cutionibus vltimarum voluntatum aliquid scripse-
runt. Et satis probatur in prædictis iuribus, & *in l.*
hereditas, *ff. de petit. hered. auth. hoc amplius*, *C. de fi-*
deicom. cum suis concord.

Ampliatur sextò hæc conclusio, vt procedat et-
339. iam † in impossibilitate iuris, quia nimirum vlti-
ma voluntas nequeat de iure executioni mitti, quòd
illicita sit: nam eam poterit Episcopus commutare;
vt sentiunt Ang. de Gambellion. *tract. de testament.*
glos. 13. *circa medium*, post Bart. *d. l. legatum*, *ff. de*
vs. & vsufr. leg. & *in tract. Minorit. quæst. per quem*
fiet, & *qualiter*, & Anchar. *d. Clem. quia contingit*,
necnon apertissimè tenet post multos, quos allegat
Genuensis *d. num.* 3. ac satis sentire videtur Couar.
d. cap. nos quidem, *num.* 9. dum pro potestate Episco-
pi in commutatione vltimarum voluntatum allegat
text. *in d. l. legatum*, *ff. de vsu*, *vsufr. leg.* qui sanè ad id
maximè facit, ibi enim dicitur, quòd si testator le-
gatum ciuitati reliquit, vt ex reditibus quotannis in
ea ciuitate memoriæ defuncti conseruandæ gratia
spectaculum celebretur, quod illic celebrari non
licet, adhibitis heredibus, & primoribus ciuitatis
dispiciendum est; (nimirum per iudicem ordina-
rium, qualis in causis piis est Episcopus in tota sua
diœcesi, *cap.* 1. & *toto tit. de off. ord.* cum simil.) in
quam rem conuerti debeat fideicommissum, vt me-
moria testatoris alio, & licito genere conseruetur
atque ea ratione suadetur, quòd † impossibilitas de 340.
iure, ac de facto æquiparantur, *l. cum heres*, §. 1. *ff. de*
statulib. cap. 1. *n. de pact. l.* 1. *ff. de condit. instit. l. con-*
tinuus, §. *cum quis*, *ff. de verb. oblig.* cum aliis allega-
tis per Sanch. *d. lib.* 5. *disp.* 4. *num.* 7. & nos sup.
praeced. cap. quæst. 5. *concl.* 1. *in initio*, & *quæst.* 6. *con-*
clus. 2. id enim dicamus posse, quod iure, ac licitè
possumus, *d. l. nepos Proculo*, *ff. de verb. sig. cap. istud*, 11.
quæst. 1. & *cap. faciat*, 22. *quæst.* 2. atque aliis iuribus
per nos adductis sup. *hoc eod. cap. quæst.* 2. non longè
ab initio. Ampliatur septimò, vt † possit Episcopus 341.
commutare vltimas voluntates, quando sunt circa
opus pium incertum, vt apertè sentit Rebuff. *in prax.*
benef. tit. de Bren. Apost. & aliis, *num.* 57. *iuncto*
num. praeced. Abb. *d. cap. nos quidem*, *num.* 13. & *cap.*
indicante, *num.* 4. *de testament.* idque siue incertitu-
do fuerit tempore testamenti, siue superuenerit, vt
satis probat inter cæteros Abb. *d. cap. nos quidem*,
num. 13. Ampliatur denique, vt † possit Episcopus 342.
commutare relictum hospitali constructo etiam
sine eius auctoritate, vt post Bald. *in l. deleri*, *C. de*
fideicom. libert. sentit Bertach. *tract. de Episc. lib.* 4.
part. 4. *num.* 80.

Limitatur nunc proposita conclusio primò, vt
procedat, † dummodo is, cuius est illa vltima vo- 343.
luntas, seu dispositio, probabiliter ignorauerit rem,
circa quam ea versatur, esse impossibilem, siue de
facto; (quæ ignorantia facile admittitur, *cap. igno-*
rantia, *de reg. iur. in* 6. cum simil.) siue iuris; quæ,
licet non ita de facili, aliquando tamen admitti de-
bet, & excusat, vt ibi tradunt Doct. & constat ex
cap. Apostolica, *de cleric. excomm. ministr.* & *cap.* 2. *de*
constit. in 6. cum simil. & not. *ibi* per scribentes, ac
latiùs adductis per Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disput.*
32. fere per tot. nam quicquid sit, an ignorantia
impossibilitatis inducat actus, seu dispositionis nul-
litatem, vel eximat disponentem ab obligatione; de
quo nos sup. *cap. praeced. quæst.* 6. *concl.* 2. *ante me-*
dium, & *quæst.* 7. *conclus.* 5. certè, cùm hic ignorans,
rem esse impossibilem, velit aliquid disponere, ta-
citè velle censetur, vt aliud in locum eius subroge-
tur, quò voluntas disponentis quoad fieri possit su-
stineatur; per ea, quæ adduximus *d. concl.* 2. *in fin.*
& *cap.* 3. *quæst.* 4. *post medium*, *vers. his præmissis.*
quibus nunc addo communem illam regulam, quæ
maximè ad hanc rem facit, si non valet, vt ago, va-
leat, vt valere potest, de qua *in* §. *fin. Instit. de adopt.*
in l. similes, & *l. qui iure*, *cum duab. seqq. ff. de milit.*
testam. ac per Doct. *ibi*, & *in l.* 1. §. *si quis ita*, *ff. de*
verb. obl. atque alibi sæpe. Limitatur secundò hæc
eadem conclusio, † quòd, si testator, aliúsve vltimæ 344.
voluntatis auctor in specie designauit, quid sit agen-
dum de pecunia aliáve re, de qua disposuit, eo casu,
quo prima iussio nequeat impleri; non poterit
Episcopus eam voluntatem mutare; vt post Bart.
in l.

in l. liberto. §. Lucius, ff. de annuu legat. tradit Couar.
d. cap. tua nobis, num. 6. in fin. de testam. Soc. *tract.*
de oblat. libell. 19. *num.* 18. & Io. Dilect. *de arte te-*
stand. tit. de vxore, & executore testamenti, cautel. 6.
num. 4. vbi etiam allegat Barbat. *d. cap. nos quidem,*
col. 2. de testam. qui duo id sentire videntur, vbi te-
stator disposuit, quid faciendum, quando prima
iussio quauis de causa non impleatur; late Bero.
cons. 40. *num.* 2. 6. 8. & 9. *vol.* 2. ac Petr. Vbald. *de*
Can. Episc. cap. 7. num. 42. Pro hac verò limitatio-
ne maximè facit Concil. Trid. *sess. 25. cap. 8. circa*
medium, & in fin. de reformat. Limitatur nunc tertiò
hæc conclusio ex distinctione, quam ad eam quæ-
345. stionem, † an relictum ad pias causas, vel certæ
personæ, quod non potest deputari ad vsum desti-
natum, fiat caducum, post Barr. *in l. pater, §. Tuscu-*
lanus, ff. de legat. 3. faciunt Abb. *d. cap. nos quidem,*
num. 14. de testam. & Gerard. Malert. *in addit. ad*
tract. Rolandin. Bonon. de testament. & vlt. vol. rubr.
39. *sub num.* 2. ac post alios Vgol. *d. tract. de off. &*
pot. Episc. cap. 61. ad fin. quod aut relictum concer-
nit piam causam simpliciter, & non personam; &
tunc debet deputari ad alium vsum cum consensu
Episcopi, & heredis, vt *in l. legatum;* & quod ibi not.
ff. de vsufr. leg. & not. *in d. Clem. quia contingit, de re-*
lig. dom. ac d. cap. nos quidem. aut relictum factum
est personæ: & tunc, si contemplatione animæ,
quia fuisset alij personæ relicturus, deficiente illa
persona, debet relictum ad pium vsum conuerti, vt
voluntas defuncti in effectu adimpleatur, *d. l. lega-*
tum; si verò relictum fuit factum contemplatione
personæ, vel Collegij, non habito respectu ad piam
causam, tunc deficiente persona, vel Collegio, ex-
pirat legatum, & remanet apud grauatum, vt *d. §.*
Tusculanus. Si autem dubitatur, an testator habuit
respectum ad personam, an ad piam causam, debe-
mus præsumere fauore religionis, & animæ, quòd
prospexit ad piam causam, arg. *l. sunt personæ, ff. de*
religios. & sumpt. fun. vbi dicitur, quòd summa est
ratio, quæ pro religione facit: ac l. *sancimus, C. de*
sacros. Eccles. vnde communiter colligunt Doct. ani-
mam cunctis rebus esse præferendam. & ex his de-
cidit *ibidem* Abb. quem sequitur Gerard. *loc. cit.*
quòd, si quis reliquit simpliciter quinquaginta Ti-
tiæ puellæ maritandæ, & hæc moriatur, antequam
consequatur relictum, iudex arbitrabitur ex variis
coniecturis, an testator habuerit respectum ad ani-
mam, & tunc legatum conuertatur ad aliam puellā
maritandam; aut ad fauorem illius puellæ, vt quia
diu sibi seruierat; & tunc præsumptio erit, quòd
volebat eam remunerare; atque adeò legatum illud
expirabit, seu extinguetur. Cum Bart. autem *vbi*
suprà, sentit quoque tum Anchar. *d. Clem. quia con-*
tingit, quem refert, ac sequitur Ang. de Gambellion.
in tract. de testam. glos. 13. post medium, tùm Ioan.
Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num.* 81. &
alij probati à Genuens. *in Prax. Neapol. cap.* 20. *num.*
3. Limitatur quartò, vt, si difficultas exequendi vl-
346. timam voluntatem non sit magna; † ea nequeat,
vti difficilis ab Episcopo commutari; tunc enim il-
lud impossibile non reputatur, vt constat ex *l. con-*
tinuus, §. illud, ff. de verb. oblig. ex quo inferri potest
ad id, in quo solet Princeps facilè dispensare. licet
enim id quod requirit Principis dispensationem,
pro impossibili habeatur, *d. l. continuus, §. cùm quis,*
ff. de verb. oblig. l. apud Iulianum, alias incipit *Afri-*
canus, vel *idem Iulianus, ff. de legat.* 1. cum aliis ad-
ductis supr. *ampl.* 4. & tunc posse Episcopum com-
mutare, senserit Genuens. *in prax. Neapol. cap.* 20.
num. 2. tamen id intelligendum est de iis, in quibus
non solet Princeps facilè dispensare, vt patet ex

Mandos. *d. num.* 11. & Sanchez *d. disput. 3. num. 12.*
in princ. & num. 19. Limitatur denique præsens con-
clusio, vt † non procedat vbi impedimentum facti 347.
est temporale; tunc enim fieri non potest commu-
tatio vltimæ voluntatis, sed expectandum est tem-
pus opportunum ad eam exequendam. ita Genuens.
d. num. 2. post Petr. de Vbald. *in tract. de Canon. Episc.*
& paroch. cap. 7. num. 36. quem etiam nos sequuti
sumus sup. *cap. 4. quæst. 5. conclus. 1. post medium.*
Tertia conclusio. Vbi etiam im-
pleri possit, quod per vltimam voluntatem dispo-
situm fuit, si tamen vrgeat aliunde necessitas eam
commutandi; neque adiri possit summus Ponti-
fex: † poterit Episcopus illam commutare. Proba- 348.
tur primò ex eo, quia, quamuis regulariter nequeat
Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij generalis
dispensare, vt sup. *concl. 1. huius quæst.* ostendimus;
potest tamen † in casu vrgentis necessitatis, quan- 349.
do ad Pontificem aditus non patet, vt post Abb. *in*
cap. at si clerici, §. de adulteriis, num. 9. de iudic. Fel.
cap. 1. fallentia 7. de constit. Bald. *l. omnes populi, num.*
8. *ff. de iust. & iur.* Spec. *tit. de dispensat. §. nunc de*
Episcoporum, n. 30. Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispens.*
ad plura benef. n. 30. & 31. Lambert. *tract. de iure-*
patr. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 19. num. 2. Gomes.
tract. Bren. num. 21. & alios tradit Sanchez *in tract.*
de matrim. lib. 2. disput. 40. num. 3. ac nonnullis re-
latis probat Hoied. *de benef. incompat. part. 2. cap.* 12.
num. 23. Secundò, quia Episcopus † potest in sua 350.
diœcesi quicquid Pontifex potest in tota Ecclesia, si
ea excipias, quæ ad vniuersæ Ecclesiæ statum perti-
nent, & quicquid Pontifex sibi reseruat specialiter,
vt idem Sanchez latè probat *d. tract. lib. 1. disp.* 61.
num. 3. vnde etiam Papæ vices gerere, eiúsque Vi-
carij dicuntur, vt *in cap. multum stupeo, 3. quæst.* 6.
cum aliis adductis à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. §. 1.*
proœm. num. 5. & 6. Immo, & Christi Vicarios in
sua diœcesi eos esse, sicut est Papa in vniuerso orbe,
asserit Mar. Soc. *de oblat. libel. 4. num.* 10. Redoan.
in tract. de simon. mem. part. 1. cap. 20. num. 2. sub-
dens *num.* 3. quòd sunt legati Christi. Idipsum verò,
quòd Episcopi in suis diœcesibus idem possint, quod
Papa in tota Ecclesia, tenet Redoan. *d. part. 1. cap.*
24. *num.* 1. quòd verò sint Vicarij Papæ, est opt. text.
in cap. qui se scit, 2. quæst. 6. & d. cap. multum stupeo,
3. quæst. 6. Non est autem verisimile, in caso tantæ
necessitatis summum Pontificem sibi hanc commu-
tationem reseruare, quia reseruatio hæc fit ob cha-
ritatem, & bonam reipub. Christianæ gubernatio-
nem; esset autem contra charitatem, & suauem
Ecclesiæ gubernationem, intelligi manere reserua-
tionem in casu tantæ necessitatis, quando mane-
rent homines remedio destituti. Tertiò, quia fortior
est reseruatio; qua summus Pontifex reseruat sibi
absolutionem alicuius criminis, seu censuræ, præter-
quam in mortis articulo; & tamen probabilissimum
est, † posse Episcopum absoluere vbi ratione impe- 351.
dimenti non est recursus ad Pontificem, vt ait San-
chez *d. num.* 3. ex Doct. laudatis ab Henriq. *lib. 6. de*
pœnit. cap. 16. num. 1. cap. 9. num. 7. & cap. 10. num.
1. & 2. Quartò ex eo, quod idemmet Sanchez *d.*
num. 3. tradit post plerosque Doct. posse Episcopum
dispensare in impedimento occulto dirimente ma-
trimonij publici, si scandalum sit in separatione,
nec ad Pontificem aditus pateat, inopia, aliáve iusta
causa impediente, & *num.* 7. idipsum probat si ma-
trimonium sit contrahendum etiam quoad votum
simplex castitatis perpetuæ; de quo, ac de voto Re-
ligionis, idipsum plures secutus docet eodem *tract.*
lib. 8. disput. 9. num. 22. & lib. 4. sua summ. cap. 40.
num. 32. & 34. *cum duobus seqq. num.* antem 17. &

d. di. ; ut.

d. disput. 9. num. 32. post alios hoc extendit ad alia
vota reseruata summo Pontifici, nimirum peregri-
nationis Compostellanæ, Hierosolymitanæ, ac li-
minũ Apostolorum. Hæc autem ratio quoad dispen-
sationem votorum reseruatorum, quæ ab Episcopo
citra delegationem Apostolicam in prædicto casu
fieri potest, maximè ad rem, de qua agimus, facit,
cum, qui ordinaria potestate dispensare potest, pos-
sit etiam commutare, vt fusè ostendit ipsemet San-
chez *d. lib. 4. sum. cap. 49. num.* 58. commutatio au-
tem voti species quædam est commutationis vlti-
mæ voluntatis, vt facilè colligere licet ex iis, quæ
nos adduximus sup. *cap. 2. quæst. 2. post medium.*
circa rationes tamen huius conclus. videri possunt,
quæ latè tradit Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 11.*
cap. 5. à num. 339. vsque ad 355. & Doct. ab eo cit.
Ampliatur verò hæc conclusio primò, vt proce-
352. dat, † licèt tunc pateat recursus ad Nuntium Sedis
Apostolicæ, seu Legatum etiam de latere; prout in
dispensatione voti reseruati post alios tradit Sanch.
d. lib. 2. de matrim. disput. 40. num. 8. ac lib. 8. disput.
9. num. 55. & lib. 4. sum. cap. 40. num. 38. tum, quòd
Legatus etiam de latere circa vota reseruata ordi-
naria facultate nihil potest, vt idem satis ostendit *d.*
cap. 40. num. 14. tum quòd Legatus in sua prouincia
nullam maiorem potestatem ordinariam, exceptis
quibusdam, habet, quàm Episcopus in sua diœcesi,
vt sup. *quæst. 7. concl.* 5. ex eod. Sanch. & aliis ab eo
allegatis docuimus. quæ autem contra hanc ampli-
ationem adduci possunt, solùm probant de iis, quæ
Papæ, & eius Legato reseruata sunt, iuxta ea, quæ
dicemus *limit.* 1. Secundò ampliatur, vt habeat lo-
353. cum, † etiamsi posset Episcopus ære suo subleuare
paupertatem petentis ab eo commutationem ob pau-
pertatem; prout de dispensatione in voto reseruato
tradit Sanchez *d. cap. 40. num.* 39. contra Vasquez
t. 2. quæst. 47. art. 4. disput. 178. *cap. 1. num.* 16.
quia, inquit, non est videre, quomodo obligandus
sit Episcopus ad has expensas ministrandas; nec
praxis ita seruat. Ampliatur tertiò secundùm Couar.
d. cap. tua nobis, num. 7. in fin. vt decreto, & auctori-
354. tate Episcopi † possit pecunia à testatore in certum
vsum pium non ita necessarium destinata expendi
in alium itidem pium vsum magis reip. Christianæ,
ac Religioni necessarium; cui necessitati aliunde
subueniri nequeat; ex text. *in l. penult.* aliàs *fin. in-*
cipit, pecuniam, ff. de operib. publ. quem inquit ad
hoc ipsum eleganter induxisse Io. Imol. *d. l. 1. col.*
3. ff. de condit. instit. quo pacto, subdeos, possunt
intelligi plura, quæ congessit Bertach. *in tract. de*
Episc. 4. part. lib. 4. num. nimirum 55. *& seq.* aliàs
71. *& multis seqq.* ac plerique alij eandem tractan-
tes controuersiam. necnon etiam Concil. Trid. *sess.*
22. cap. 6. & sess. 24. cap. 3. in fi. de reform. Atque
idipsum etiam post alios tradit Vgol. *d. cap. 61. num.*
5. Leo *thes. for. Eccles. part. 5. cap. 26. num. 48. &*
seq. Marta *in tract. de iurisd. per, & int. iud. Eccles.*
& secul. exerc. part. 4. cas. 74. num. 10. & 11. Quin-
etiam probabiliter ampliari hæc conclusio potest,
355. vt † valeat Episcopus ex magna causa, nimirum
euidentis Ecclesiæ vtilitatis, commutare legata pia,
& immutare statum Ecclesiæ, vt de secundo latè
tradit Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 6.*
princ. art. 1. num. 4. vbi probat, id posse eum facere
etiam sine consensu fundatoris, vel eius hæredis. De
primo apertè sentit Vgol. sup. *numer.* 7. Lap. Abb.
alleg. 30. ad fin. Lap. de Castel. *tract. de hospitalit.*
num. 65. Io. Andr. cum quibusdam aliis, prout eum
refert Gul. de Mont. Laud. *d. Clem. quia contingit, in*
princ. & *ibi* Card. *num.* 51. seu *quæst.* 4. dum consu-
356. luit, † executores posse cum consensu Episcopi con-
struere Ecclesiam, seu Monasterium Religiosorum
in fundo, in quo testator iusserat fieri hospitale, &
dotari ad vsum pauperum, & Rector poneretur, ac
remoueretur per quemdã Prælatũ. mouentur autem
Io. Andr. & Laudun. quia, qui melius facit, non facit
aliud, sed idem, arg. *cap. scriptura, de vot. & cap. plus*
semper, de reg. iur. in 6. contrarium tamen quoad hoc
voluit Card. *d. quæst. 4. & d. cap. nos quidem, quæst.*
3. de testam. quem refert quoque Lambert. *tract. de*
iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 4. art. 14. num. 1. ac se-
quitur Roch. de Curt. *in sim. tract. verbo, construxit,*
quæst. 14. Idem quoque tenet Lap. Abb. *d. Clem. quia*
contingit, quem refert, ac sequi videtur Lap. de
Castell. *d. tract. de hospit. num.* 67. Quòd si priorem
sententiam sequamur, quæ probabilis est, idem sta-
tui potest vbi testator iussisset construi Ecclesiam
collegiatam sæcularem; nam cæteris paribus me-
lius est fundare Ecclesiam collegiatam regularem,
quàm sæcularem, vt respondit satis id comprobans
Nauar. *cons. 55. de regular.* iuxta impress. Rom. &
incipit, *an sit melius.* Omnino verò certum est, † 357.
quòd, si testator mandasset construi Ecclesiam, non
poterunt executores sine consensu heredis conuer-
tere in translationem monasterij malè situati, vt
tenuit Io. de Deo relatus à Io. And. *in addit. ad Spec.*
tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua, vers. quid si
testator, il 5. seu *num.* 64. quem etiam sequi videtur
tum ipse Io. Andr. *ibi*, tum Lap. *d. num. 65. ad fin.*
vbi etiam circa initium docet, † quòd, si testator 358.
iussit ædificari hospitale in certo loco, non poterit
citra Papæ auctoritatem sine causa id fieri in alio
loco; neque tale legatum conuerti in aliud pium
opus, vel ex pretio ponendo in ipsa ædificatione re-
parari, seu augmentari hospitale iam factum. Omni-
no autem præfatam Io. de Deo opinionem sequitur
Petr. de Vbald. *tract. de Canon. Episc. & paroch. cap. 7.*
num. 59. cum seq. Quod verò dicebamus concl. hanc
probabiliter ampliari posse, vt liceat Episcopo ex
euidenti Ecclesiæ vtilitate commutare legatum
pium, tenet etiam Idelph. Perez de Lara *in tract. de*
Capellan. & Anniuersar. lib. 2. cap. 14. num. 29. &
35. post Guliel. Benedict. *in repet. cap. Raynutius,*
verbo, reliquit, à num. 17. de testam. prout vtrumque
refert Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 1. num.*
110. *in fin.* licèt ipse de hoc illum reprehendat;
quia inquit, id planè esse contra *d. Clem. quia contin-*
git. cui tamen textui, priori opinioni adhærendo,
responderi posset, eum procedere quoad hoc, vt in-
distinctè, ac sine magna causa publicæ vtilitatis ne-
queat Episcopus relictum pium commutare. quæ
prior opinio probabilis quoque redditur ex æqui-
paratione euidentis vtilitatis, ac necessitatis, quam
ad materiam commutationis vltimæ voluntatis con-
siderabimus infrà *cap. seq. quæst. 1. concl. 5. & cap. 7.*
quæst. 4. concl. 4. Præterea probabiliter ampliari po-
test hæc conclusio, vt † possit Episcopus, si Eccle- 359.
sia aliqua reparatione indiget, vel augmento neces-
sario, nec facultates Ecclesiæ ad ipsius reparationem
sufficiunt, auctoritate propria sine pauperum graui
damno, ad talem vsum deputare illa, quæ testator
mandauit erogari pro incertis, & malè ablatis, vbi
non extent, nec reperiantur personæ, à quibus te-
stator ea illicitè extorsit; quo casu ea essent erogãda
pauperibus, iuxta *cap. cum sit, de Iudæ. & cap. cum*
tu, de vsur. ita tenuerunt post disputationem quidam
excellentissimi Doct. quos sequitur Io. Andr. *in cap.*
religiosus, de testam. lib. 6. & refert Petr. de Vbald. *in*
tract. de Canon. Episc. & paroch. cap. 7. num. 54. li-
cèt contrarium ipse teneat ibi, per text. *in Clement.*
quia contingit, in princ. de relig. dom. vbi destinata ad
certum vsum pia largitione fidelium, non debent

citra

citia Sedis Apostolicæ aoctoritatem in alium vsom
conuerti.ad qood etiam sunt alia, quæ pro eo addu-
cit *num.* 32. *& seq.* & Iacob. à Canib. *de exec. vltim.*
volunt. part. 2. *quæst.* 3. *num.* 29. *vsque ad* 34. Verum
pro priori sententia alia sunt firmiora fundamenta,
quæ idemmet Vbald. allegat *d. numer.* 34. sed non
soluit, & Io. Iacob. à Canib. sup. *num.* 35. *&* 36. quæ
verò pro contraria adducuntur, ad sommum pro-
bant, illud non posse Episcopum facere, quando fa-
cultates Ecclesiæ non deficiunt; vel reparatio non
est necessaria, sed voluntaria; vel nimia fames tunc
imnunet paupeţibus; & ita tenet etiam Io. Iacob. à
Canib. *d. num* 36. Nec sumus in casu *d. Clem. quia*
contingit; quoniam non agitur de destinatis largirio-
ne fidelinm ad certum pium vsum, cùm testator non
mander, vt ea quantitas erogetur pauperibus: quam-
uis etiam pauperes Ecclesiæ in pauperum numero
sint, vt ex Io. And. communiter recepto *in cap.* 1. *de*
testam. in 6. tradit inter recentiores Nauar. *in Man.*
Conf. cap. 17. *num.* 93. *vers. addimus etiam*, & latiùs *in*
Apol. de reddit. Eccles. quæst. 1. *monit.* 28. *num.* 1. & in
specie relictum pauperibus posse per Episcopum
conuerti in fabricam Ecclesiæ, aut eius picturam,
post alios docet Bertach. *tract. de Episc. lib.* 4. *part.* 4.
num. 74. multo verò magis relictum pro Ecclesia
360. construenda † poterit per Episcopum conuerti in
vsum Ecclesiæ constrnctæ, vt post Bart. idem tradit
361. *num.* 76. secùs dicens *num.* 75. post Bald. de relicto †
pro virginibus maritandis, vt non possit per Episco
pum conuerti io alium pium vsum. quod autem
num. 74. docet post Bart. relictum diuiti pro alimen-
tis posse per Episcopum io aliom pium vsum con-
uerti, intelligendum est de relicto facto sine designa-
tione personæ; aliàs verum non est, quia tunc age-
retur de auferendo iure quæsito per inferiorem
Principe supremo, quod ei non licet; latè Gabr.
commun. conclus. lib. 3. *tit. de iur. quæs. non tollend. concl.*
2. *num.* 12. licèt contrarium in hoc sentiat Card.
ibidem, *& d. cap. nos quidem*, & Roch. Curt. *de iure-*
patr. verbo, construxit, *quæst.* 14. Atque hæc quoad
ampliationes huius conclus.

362. Limitatur nunc primò, † vt, si Legatus, vel Nun-
tius habeat specialem facultatem commutandi vl-
timas volontates, ad eum confugiendum sit, vbi
possit, in bis casibus necessitatis. ita in dispensatio-
ne votorum reseruatorum post alios docet Sanchez
d. lib. 2. *de matrim. disp.* 40. *n.* 8. *ac lib.* 8. *disp.* 9. *num.* 15.
& lib. 4. *sum. cap.* 40. *num.* 38. Secundò, vt hæc com-
363. mutatio † prosit tantùm pro conscientiæ foro. ita io
dispensatione super impedimentis occultis dirimen-
tibus, quæ ab Episcopo fit ob necessitatem, tradit
Sanch. *d. disp.* 40. *num.* 50. post Henriq. *lib.* 12. *de ma-*
trim. cap. 3. *num.* 2. Limitatur tertiò, vt cessante ne-
cessitate cesset quoque commutatio in eo casu ab
Episcopo facta; prout in dispensatione super prædi-
ctis impedimentis seorit post alios Sanch. *d. disp.* 9.
num. 26. *& d. cap.* 40. *num.* 40. & confirmatur ex eo,
quod sup. *quæst.* 7. *concl.* 2. *limit.* 5. docuimus de Lega-
to, qui non habet maiorem potestatem ordinariam
io prouincia sua, quàm habeat Episcopus in sua
diœcesi, vt *ibidem concl.* 2. *circa initium*, satis ostendi-
mus: & quoad absolutionem ab excommunicatione
Pontifici reseruata, qoam in casu necessitatis infe-
rior impertit, opt. text. est *in cap. eos, qui, de sent. excom.*
in 6. Limitatur quartò, & postremò præsens conclu-
364. sio, vt † Vicarius Vrbis, qui pro Romano Pontifice
Romanæ diœcesi tanquam Episcopus præest, iuxta
text. *in cap. sua nobis, de offic. Vicar.* cum ibi notat. &
aliis per nos adductis sup. hoc ipsò *cap. quæst.* 6. *con-*
clus. 1. atque adeò potest ordinaria auctoritate, sicut
etiam cæteri Episcopi, vltimas voluntates eiusdem
Romanæ diœcesis commutare. id facere non pote-
rit respectu eius commutationis, quæ summo Ponti-
fici reseruata est, & permittitur Episcopis ex eo,
quòd non potest haberi recursus ad Romanum Pon-
tificem, iuxta terminos huius conclus. cùm ob vici-
nitatem Pontificis ad eum facilè possit recurri; ces-
sante enim causa, cessare quoque debet effectus.
cap. cum cessante, de appell. cum suis concord. nisi fortè in
remotis agente Romano Pontifice, arg. *cap. cum nul-*
lus, §. 1. *de temp. ord. in* 6. aut vacante Apostolica
sede per ea, quæ *d. quæst.* 6. *conclus.* 2. adduximus.

QVARTA CONCLVSIO. Vbi ob magnum
Missarum numerum illis pro singulis diebus à testa-
toribus præscriptis nequit satisfieri; † potest Epi- 365.
scopus in Ecclesiis suæ diœcesis, quas hac prouisione
indigere cognouerit, in Synodo Diœcesana eas Mis-
sas ad minorem numerum reducere. ita apertè sta-
tuitur in Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reform.* dum
ait, posse Episcopum in hoc casu statuere in Synodo
quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque
Ecclesiarum vtilitatem viderit expedire: atque ita
communis praxis habet, quam vbique seruaot Epi-
scopi sciente Romano Pontifice. Ita etiam inter cæ-
teros adnotauit Vgol. *in tract. de offic. & potest. Episc.*
cap. 61. *num.* 1. inde inferens, posse Episcopum de-
cernere, vt generales Missæ celebrentur singulis
hebdomadis: sicut etiam, vt feria secunda primum
nocturnom mortuorum cantu celebretur, aut aliud
qoid fiat, quò animabus defunctorum consulatur.
subdens, † idem seruandum esse in eleemosyna pro 366.
ipsis Missis celebrandis; vt, si adeò tenuis sit, vt non
facilè inueniatur, qui velit eo se muneri subiicere,
minui possit numerus, iuxta vires legati; asserens,
ita declarasse sacram congregationem in vna Me-
diolan. ex qua declaratione addit, commemoratio-
ni, quam requirit Concil. *d. cap.* 4. satisfieri, vel in
Memento, vel in Collectis. Atque ex his, quæ oonc
diximus,

Ampliatur quarta hæc conclusio primò, vt Mis-
sarum numerum minuere in Synodo possit Episco-
pus, quoties contingit eleemosynam pro Missis ce-
lebrandis in suis Ecclesiis à testatoribus relictam
adeò tenoem esse, vt non facilè ioueniatur, qui velit
huic se muneri subiicere: iuxta id, quod his ipsis
verbis decernitur à Conc. Trid. *d. cap.* 4. & ita pari-
ter habet communis Episcoporum praxis.

Secundò ampliatur, vt quod ibi à Concil. Trid.
cauetur de Missis in prædictis duobus casibus, † ob- 367.
seruari etiam possit, ac debeat in Anniuersariis; vt
nimirum valeat Episcopus ob alteram ex prædictis
duabus causis etiã Anniuersaria relicta ad minorem
numerum reducere; prout similiter obseruant pas-
sim Episcopi singulari scientia, & conscientia præ-
dicti. quamuis enim Conc. Missarum dumtaxat, non
autem Anniuersariorum mentionem faciat: tamen
verisimiliter idem, & quidem multo magis voluit,
& concessit de Anniuersariis, cùm per ea multò
minus animæ defunctorum iuuentur, quàm per
Missarum sacrificia, vt per se patet, atque inter alia
constat ex Concil. Trid. *sess.* 25. *in decret. de Purgat.*
ibi, Ecclesia docuerit, Purgatorium esse, animásque
ibi detentas fidelium suffragiis, potissimùm verò
altaris sacrificio iuuari. Cyril. Hierosol, *Catech.* 5.
mystagog. vbi, Maximum, inquit, esse credimus ani-
marum iuuamẽ, pro quibus offertur obsecratio san-
cti illius, ac tremendi, quod in altari positum est,
sacrificij; atque ex testimonio Angeli apud Bed. *lib.*
5. *histor. cap.* 13. dicentis, multos preces viuen-
tium, & eleemosynæ, ac ieiunia, & maximè cæ-
lebratio Missarum, vt ante diem iudicij liberen-
tur, iuuant. Sicque in terminis post Quarant.

in sum

in ſumma Bullar. verbo, Miſſa, ex ſacræ Coog. quadam declaratione tenuit Vgol. *d. cap.* 61. *numer.* 1. *circa med.* ex qua idem tenuit Nicol. Garz. *tract. de benef. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 131. atque idem foitaſſe innuit Concil. Trid. per ea verba, *circa hac*, quaſi dicat, huiuſmodi relicta & onera.

368. Ampliatur tertiò, † vt poſſit Epiſcopus reducere numerum Miſſarum, vel Anniuerſariorum non modò, quæ præſcribuntur in teſtamentis, & aliis ſimilibus diſpoſitionibus cauſa mortis, ſed etiam, quæ in donationibus, & aliis actibus inter viuos: tum quòd in vtriſque eadem eſt ratio, atque adeò etiam diſpoſitio, *l. Illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de tranſlat. Epiſc. cum ſuis concord.* tum quòd commutationes huius vtriuſqoe generis vltimarum voluntatum æquiparantur à *Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* iuncta gloſ. recepta *in verbo, largitione.* tum denique, quia Concil. Trid. *d. cap.* 4. etſi ſemel mẽtionem fecit de teſtantium voluntatibus; bis tamen vtitur generali nomine defunctorum. licèt contrarium declaraſſe dicatur Cong. Concil. quæ fortè mota fuit ex *cap. ſeq.* necnon ex *ſeſſ.* 22. *cap.* 4. *de reform. einſdem Concil.* quæ tamen ſi quis priorem opinionem tueatur, euitare poſſet, dicens, ea prohibere ſolùm derogationem qualitatum, quæ ex fundationibus beneficiorum, aut aliis conſtitutionibus requiruntur in ipſis beneficiis, aut onerum iis annexorum, & quæ ſine cauſa fit; non autem eam, per quam dumtaxat ipſa onera minuantur, vel qualitates aliquo modo mutentur, & quidem ex vrgentiſſima cauſa, atque in fauorem ipſorum fundatorum, ne in totum depereant eorum voluntates, iuxta id, quod dicitur *d. cap.* 4. *ſeſſ.* 25.

Ampliatur quartò; vt, cùm agitur de Miſſis, aut
369. officiis non celebratis, ſeu omiſſis, † poſſet Epiſcopus relictum ob eam cauſam conuertere in aliquem vſum pium illius Eccleſiæ; vt poſt alios tradit Borgn. Cauale. *deciſ.* 16. *num.* 13. *part.* 4. licèt contrarium aliis relatis idemmet ſentire viſus ſit *deciſ.* 26. *numer.* 25. *verſ. & quando legatum, poſt initium part.* 3. apertè inſinuans, debere fructus perceptos ab herede per Epiſcopum in idem opus conuerti, ad quod factum eſt legatum. Sed in d. initio apertè eſt prioris ſententiæ, vt onera pro præterito omiſſa commutari poſſint in alium vſum pium illius Eccleſiæ: quod & voluit Vgol. *d. cap.* 61. *num.* 7. conciliari autem poſſunt hæ contrariæ opiniones, vt prior vera ſit, vbi commodè nunc non poſſit impleri onus omiſſum; vel non vrgeat aliqua maior neceſſitas Eccleſiæ, cui aliter commodè nequeat occurri: poſterior verò vbi horum neutrum adſit. Quæ diſtinctio ſatis approbata fuit à Concil. Prouinc. Mediol. IV. *ſub tit. quæ pertin. ad ſanctiſſ. Miſſ. ſacrif. & diuin. offic. verſ. anno autem expleto*, in hæc ſanè verba: Anno autem expleto, vel breuiori temporis ſpatio quicquid ob prætermiſſum celebrandarum Miſſarum munus capellano tribui non debet, id omoe fabricæ Eccleſiæ Præfectis, aut Corporis Domini confratribus in ea Eccleſia conſtitutis, vbi ille Miſſarum muneri defuerit, aut aliis Depoſitariis ſoluatur ab Epiſcopo conſtitutis; vt, quot Miſſas celebrari prætermiſſum eſt, totidem eo nomine ab alio ſacerdote celebrentur, aut idipſum in ornamentorum, quæ eiſdem Altaribus, capelliſve vſui ſint, apparatum erogetur, prout Epiſcopus expedire exiſtimauerit. & mox, *in verſ. ſeq. de capellanus titularibus*, hæc ſubiiciuntur: & quoniam, qui capellas, altaria, aliáve beneficia Eccleſiaſtica in titulum obtinent, quibus Miſſarum munus aliquod incumbit, non ab heredibus eorum, qui legata pia reliquerunt, vel ab aliis eiuſmodi, ſed ipſi per ſe fructus capellarum, altariúmve ſuorum exigere ſolent: cum iis ſequeſtri ratione, omnique alio modo Epiſcopus agat, vt, ſi muneri ſuo illi celebrandis Miſſis defuerint, fructuum reſtitutio locum habeat, eaque ad præſcriptam, vt ſuprà, rationem piè, vtilitérque erogetur. Sed, quòd reditus Capellæ pro vna vice poſſuit ab Epiſcopo conuerti in eius paramenta, docet Genuenſ. *in prax. Neap. cap.* 20. *num.* 6.

Quintò ampliatur, vt ex eadem facultate ei à
Conc. Trid. attributa † poſſit Epiſcopus commuta- 370.
re Anniuerſaria in totidem Miſſas; tum ex iis verbis Concilij *d. cap.* 4. poſſint Epiſcopi pro ſua conſcientia ſtatuere circa hæc quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Eccleſiarum vtilitatem viderint expedire. tum quòd, vt paulo antè docuimus, per Miſſas longè magis adiuuantur fidelium defunctorum animæ, quàm Anniuerſariis: poteſt autem
Epiſcopus † vota ipſa, quæ tamen iure diuino, & 371.
naturali obligationem inducunt, in euidenter æquale, nedum in euidenter melius commutare; vt pluribus oſtendit Sanchez *d. lib.* 4. *ſum. cap.* 38. *num.* 6. iuncto *cap.* 49. *num.* 12. 21. & 28. Immo Vgol. *d. cap.* 61. *num.* 1. in his terminis ſentit poſſe Epiſcopum Miſſas in Anniuerſaria, vel quid aliud defuncto vtile conuertere; quod etiam poſt alios accedente heredis conſenſu admittit M. Aur. Cuceh. *Inſt. maior. lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 343. vbi etiam idem ſentit de mutatione Anniuerſariorum in Miſſas.

Ampliatur denique, vt † etiam extra Synodum 372.
poſſit Epiſcopus in caſu huius concluſ. eiúſque 1. 2. & 3. ampliat. numerum Miſſarum minuere. ita Nauar. *in Man. conf. cap.* 25. *num.* 138. dicens, id, quod diſponit Concil. *d. cap.* 4. videri ius nouum quoad Abbates, & Generales Ordinum, ſed non quoad Epiſcopos; qui, arg. *cap. cum acceſſiſſent, & cap. ex parte, de conſtit. & cis adnot.* poſſunt hoc facere, etiam ſine Synodo, iure antiquo, quod non videtur per hoc ſublatum, cùm fuerit additum ad augendum, arg. *cap. fin. de verb. ſignif.* Nauar. ſequitur inter alios Idelphonſ. Perez *in tract. de Anniuerſar. & Capellan. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 9. qui, & alia ad idem conducentia adducit *cap.* 15. *fere per tot.* & Nauar. opinionem ante Concil. Trid. tenuit, & latè confirmauit Lambertin. *tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 7. *num.* 7. vbi iunctis num. ſeqq. probat quoque, auctis reditibus poſſe Epiſcopum augere onera, quodque ad vtrumque requiritur conſenſus heredis, niſi adſit neceſſitas, vel vtilitas Eccleſiæ, quo caſu etiam ſine tali conſenſu id facere poſſet: poſt Concil. verò tenent alij, quos refert Garz. *d. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 129. licèt ipſe *num.* 134. contrarium ſentiat, nimirum, quòd in reductione Miſſarum, & Anniuerſariorum, de quibus Concil. loquitur *in d. cap.* ſeruanda videtur forma Concilij; ita, vt Epiſcopus illam reductionem facere non poſſit ſine Synodo. nam eſto ante Concilium, inquit, id poſſet; tamen, cùm Concilium ibi hanc formam præſcribat, non eſt ab ea recedendum. vnde *num.* 135. contra Henriq. infert, non valere conſtitutionem Synodalem, vt facultas hæc Anniuerſaria cõmutandi committatur Epiſcopo cum conſilio Capituli. ſubdit tamen *num.* 136. *cum ſeq.* quòd vbi non eſt receptum d. decretum Concilij per decennium, vbi verò ſemel receptum fuit, & eius contrarium poſtea ſeruatum fuit per 40. annos, poterit Epiſcopus prædictam reductionem, ſeu commutationem ſine Synodo facere. Priori autem opinione retenta, dicendum erit, in illo *cap.* 4. nõ fuiſſe datam hac in re Epiſcopo ſpecialem facultatem, vel factam delegationem, ſed excitatam eius ordinariam iuriſdictionem, iuxta *cap. licèt in corrigendis, de off. ord.* cum ſimil. Id autem

ex eo

ee eo etiam confirmatur, quòd in Synodo diœcesa-
373. na † nullus præter Episcopum habet vim statuendi,
vnde & contra ibi statuta solus absque Synodo po-
test dispensare, vt post alios docet Suar. *de legib. lib.*
6. cap. 16. num. 8. traditque Sanchez *de matrim. lib.*
8. disp. 17. num. 33. post Henr. Bot. *de Synod. Episc.*
part. 1. artic. 4. numer. 9. Quare, licèt ad commu-
tationem vltimæ voluntatis iuxta terminos Trid.
d. cap. 4. requireretur consilium, vel etiam consen-
sus Synodi, tamen tamquam omissio leuis solem-
374. nitatis † non vitiaret eam commutationem, seu
reductionem, quæ ab Episcopo sine Synodo fieret,
ex traditis à Tiraq. *in tract. de iudic. in reb. exig. fe-*
ren. num. 11.

375. Limitatur nunc eadem conclusio primò, vt † in
huiusmodi numero Missarum, seu Anniuersario-
rum, qui remanet, facienda semper sit comme-
moratio eorum defunctorum, qui pro suarum ani-
marum salute legata illa ad pios vsus reliquerunt,
vt expresse cauetur à Concil. Trid. *d. cap. 4. in fin.*
Quomodo autem d. commemorationi satisfiat, di-
ximus sup. statim ante 1. ampliationem huius 4.
376. conclus. Secundò limitatur, vt † non possit hac li-
bera facultate vti Episcopus in qualitatibus adie-
ctis, aut oneribus, quæ iniuncta sunt beneficiis in
ipsorum erectione, seu fundatione, nam Concil.
Trid. *eadem sess. 25. cap. 5. in initio, de reform.* quod
statim sequitur, mandat, vt in eorum beneficiorum
collatione, aut quacumque alia dispositione illis
qualitatibus, aut oneribus non derogetur. Atque
ita in terminis ex quadam sacræ Cong. declaratio-
ne, & aliis probat Franc. Leo *in thes. for. Eccles.*
part. 2. cap. 26. num. 33. cum seq. Vgol. *d. cap. 63.*
num. 1. in fin. ac nonnullis Doct. & eiusdem sacræ
Cong. declarationibus relatis Gatz *d. cap. 1. num.*
131. 132. & 133. quia Concil. non loquitur de
Missis in fundatione beneficij, seu Ecclesiæ impo-
sitis, sed tantùm à testatore relictis; (adde vel per
dispositionem, seu actum inter viuos, extra fun-
dationem tamen beneficij impositis, iuxta ea, quæ
sup. *ampliat. 3.* diximus.) inclusio verò vnius est
exclusio alterius, *l. cum Prætor, ff. de iudic. cap. nón-*
ne, de præsumpt. Idque etiam optimè confirmari
potest ex eodem Concil. Trid. *d. sess. 25. cap. 5. vers.*
idem in prabendis, & sess. 22. cap. 4. de reform. vbi
statuitur, vt quicumque in Cathedrali, vel colle-
giata sæculari, vel regulari Ecclesia beneficia quæ-
libet obtinent, quibus onera varia sunt annexa, vt
alij Missas, alij Euangeliũ, alij Epistolas dicant, seu
cantent, cogantur ab Episcopis diebus statutis di-
ctos ordines per seipsos exercere, ac cætera omnia
officia, quæ debent in cultu diuino præstare: nec
377. alius in posterum fiat prouisio. Hoc autem † ex-
tendit Leo *d. cap. 26. numer. 46. & 47.* quamuis
fructus beneficij sint adeò tenues, vt supportatis
oneribus in Missis celebrandis, & paramentis ma-
nutenendis, non supersint aliqui fructus pro Re-
ctoris sustentatione. neque enim fieri debet re-
ductio; sed, si quidem potest celebrare benefi-
ciatus, ipse celebret, cùm beneficium detur pro-
pter officium, *cap. fin. de rescript. in 6.* cum simil.
quòd si non potest ob infirmitatem, non tenetur
per alium supplere. arg. *cap. significatum*, cum ibi
not. *de præb.* sicque habebit, vnde viuat. Verùm de
hac re latiùs, Deo dante, agemus *cap. 10. huius tract.*
quæst. 4. concl. 4. & quæst. 5. concl. 14. alia quoque ad
huius Conciliaris decreti *sess. 25. cap. 4. de reform.* ex-
plicationem afferemus inf. hoc ipso cap. *quæst. 15.*
concl. 3. limit. 1. & 3.

An verò cessante causa reductionis cesset exclu-
sio, dicemus *quæst. 15. conclus. 2. & cap. 12. quæst.*
vlt. conclus. 14. & 15.

Qvinta conclvsio. Non potest Epi-
scopus † commutare vltimas voluntates pertinen- 378.
tes ad Ecclesiam suam Cathedralem, mensamve
suam, aut Capituli einsdem Cathedralis. Proba-
tur, quia non potest Episcopus authorizare in re-
bus pertinentibus ad mensam suam, vel sui Capi-
tuli, vt colligitur ex *cap. quæsto sunt*, & *ibi* glos. *17.*
quæst. 4. cap. fin. de instrum. & satis in specie con-
stat ex *cap. possessiones, de reb. Eccles. non alien. &*
Clement. si vna, quæ est fin. & *ibi* glos. recepta *ver-*
bo, Episcopus, & verbo, mensa sua, vbi iura ad id
allegat. erit igitur hæc commutatio facienda per
Papam, vel Archiepiscopum, vt quoad mensam
Episcopalem docuimus sup. *quæst. præced. conclus. 2.*
initio, sentitque Host. *d. cap. cum accessissent, de con-*
stit. in casu illius text. qui est de suppressione bene-
ficij; in quo tamen, & in casu *d. Clement.* quæ est
de vnione, omnino glos. *d. verbo, mensa sua, in fin.*
vult esse recurrendum ad Papam. Ratio verò, cur
non possit Episcopus auctorizare in vnione, aut do-
natione Ecclesiæ per ipsum facienda mensæ suæ,
aut sui Capituli, ea est, quam *ibidem* affert glos.
quia, cùm ad donationem, & concessionem Eccle-
siæ requiratur consensus Capituli, *cap. 1. & cap.*
tua, de his, quæ fi. à Præl. sin. consen. Capit. cap.
pastoralis, de donat. & d. Clement. si vna; vnde au-
ctorizaret in facto proprio. Licèt autem hæc con-
clusio † procedat attento iure communi scripto, 379.
ex quo non potest Episcopus sine consensu sui Ca-
pituli, nullum negotium Ecclesiæ tractare, *cap.*
nouit, & cap. quanto, de his, quæ fi. a præl. sin. cons.
Capit. cum simil. tamen, quia ex consuetudine,
(quæ iuri communi derogare potest, *cap. fin. de*
consuet.) Episcopi nunc non nisi in grauioribus, pu-
ta in alienationibus, & vnionibus requirunt sui
Capituli consensum, cùm in iis possit Ecclesiis ma-
ximum parari præiudicium: probabile existima-
mus, non exigi consensum eiusdem Capituli in
commutationibus vltimarum voluntatum ad illius
mensam pertinentibus, qui dicitur auctorizabilis,
& præbetur ad integrandam personam Episcopi,
de quo *in cap. 1. & toto ferè tit. de his, quæ fi. à præl.*
sed eum solum, qui præbetur ratione interesse, de
quo *in cap. 1. eodem tit.* & alibi sæpe: vnde cum tali
eius consensu poterit vltimas voluntates ad eiusdem
mensam spectantes commutare.

Sexta conclvsio. Episcopus non po-
test regulariter commutare † vltimas voluntates 380.
subditorum Prælatis inferioribus, seu quæ perti-
nent ad iurisdictionem Prælatorum inferiorum,
sed solùm data eorum negligentia. Prior pars pate-
bit ex iis, quæ adducemus inf. *quæst. 13. huius cap.*
vbi latiùs de horum Prælatorum hac in re potestate
agemus. Posterior verò pars probatur, quoniam † 381.
data negligentia Prælatorum inferiorum in mini-
stranda iustitia suis subditis, Episcopus supplet; vt
post Abb. *in repet. cap. si quis contra clericum, num.*
46. de for. compet. & Lambert. *de iurepatr. lib. 1. part.*
2. quæst. 1. princ. artic. 20. numer. 21. tenet Steph.
Quarant. *in suo tract. de Archiep. auctorit. numer. 21.*
circa initium; & post eundem Abb. *in cap. cum con-*
tingat, numer. 8. de for. compet. voluit Rot. Roman.
decis. 259. numer. 1. 2. part. in nouiss. diuers. quam
secuti sumus alios quoque allegantes *in tract. de*
conseruatorib. iudicib. cap. 7. quæst. 9. conclus. 5. seu
num. 498. ad quod sunt text. *in cap. cum simus, 9. quæst.*
3. cap. quanto, cap. irrefragabili, & cap. pen. de off. ord.

Septima conclvsio. Licèt Episcopus

382. postulatus tantùm, aut electus, † ante confirmationem nequeat commutationē vltimarum voluntatum Episcopis iure concessam exercere, potest tamen statim post confirmationem ante consecrationem. De postulato patet; tum quòd per postulationem ad Episcopalem Cathedram nullum ius acquiritur postulato, *cap. postulationem*, quod est per. *de postul. pralat.* Licèt autem possit quis ad Episcopatum postulari, qui iam sit Episcopus, *cap. bona memoria, il 2. & cap. fin. eodem tit.* tamen adhuc verum est, respectu Episcopatus ad quem postulatur, nullum eum ius habere, sed solum in illo, quem iam obtinet, vt apertè liquet ex *cap. bona memoria, il 1, in princip. de elect.* atque adeò non poterit nisi prioris Episcopatus vltimas voluntates commutare. Tum à fortiori ex eo, quod de electo nondum confirmato nunc dicemus; de quo etiam certum est, illum ante confirmationem non posse vltimas voluntates illius Ecclesiæ, ad quam electus fuit, commutare, cùm ante eam nullam iurisdictionem accipiat, *cap. nosti, de elect.* ibi: Nosti, quomodo Lincon. electus concedendi honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ, cùm sua non sit electio confirmata, non habeat facultatem. idem etiam satis constat ex *cap. qualiter, de elect. & cap. cum iam dudum, de preb.* Quibus non obstat *cap. nihil est, §. vlt. de elect.* illud enim ibi dispensatiuè fit, ne interim Ecclesia patiatur detrimentum in spiritualibus, vel temporalibus, vt *ibidem* dicitur, & adnotauit etiam glos. 1. *d. cap. nosti.* De confirmato verò ante consecrationem, quòd commutare possit vltimas voluntates Episcopatus, ad quem fuit electus, & confirmatus; pro- 383. batur ea eo, quòd † electus post confirmationem habet bonorum Ecclesiasticorum administrationem, & exercere potest ea, quæ sunt iurisdictionis, vt satis patet tum à contrario sensu ex mox cit. iuribus, tum etiam directè ex *cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, cap. transmissam, & cap. suffraganeis, de elect. cap. is, cui, eodem tit. in 6. & cap. 1. §. licèt enim, de translat. Episc.* & adnotarunt glos. & Doct. *in predictis iuribus, & Clement. 2. verbo, Episcopi, de rescript.* atque inter recentiores post alios Sbroz *tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 1. numer. 5.* Germon *tractat. de indult. Cardin. §. tam ratione, numer. 26. cum trib. seqq.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 2. numer. 11. & lib. 2. sum. cap. 11, numer. 3. & lib. 4. cap. 38. numer. 7.* vbi etiam post Less. *lib. 2. de virt. Card. cap. 40. dubit. 17. numer. 115.* id tenet in materia dispensationis voti, quæ proximè ad nostram accedit, cùm idem commutare votum possit, qui in eo ordinaria facultate potest dispensare, vt satis probat idem Sanchez *d. lib. 4. sum. cap. 49. numer. 28.* votum autem est quædam vltima voluntas, vt patet ex iis, quæ adduximus *cap. 2. quæst. 2. post medium.*

OCTAVA CONCLVSIO. Episcopi conse- 384. crati, † nullam habentes diœcesim; (nam de habentibus nulla esse potest difficultas, quin possint,) nequeunt regulariter vltimas voluntates commutare. Cùm autem id triplici de causa contingere possit, vel quia ab initio sine diœcesis assignatione aliquis consecratus sit Episcopus, vel quia assignata ei fuerit diœcesis, quam tamen administrare, ac regere, in eáve iurisdictionem exercere de facto nequeunt, quoniam ea occupata sit ab infidelibus, de quibus habetur *in Clement in plerisque, de elect.* & Concil. Trid. *sess. 14. cap. 2. de ref.* aut etiam de iure propter censuram ab Episcopo incursam; vel denique quia Episcopus cesserit loco, & dignitati, vel etiam loco tantùm, seu oneri Pontificali, non honori renunciauerit, iuxta *cap. 2. vers. sicut autem, de translat. Episc. cap. 1. de ordin. ab Episcop. qui renum. Episcopat.* De primo patet, quia is nullam omnino habuit, neque habet iurisdictionem, atque adeò neque commutare poterit vltimas voluntates, quod † proculdubio actus iu- 385. risdictionis est, cùm auctoritatiuè fit, vt supponunt Doct. omnes hac de re tractantes; præsertim verò *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. leg. l. 1. & l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. vnic. C. de expens. lud. lib. 11. cap. nos quidem, & cap. tua nobis, de testament.* necnon *in Clement. quia contingit, in princ. de relig. dom.* De secundo idem dicendum est, donec, & quatenus iurisdictionem in sua diœcesi de facto nequeunt exercere. quòd si aliqui Christiani sint illius diœcesis, poterunt à suo Episcopo vbicumque reperiatur, petere, & obtinere commutationem vltimæ voluntatis, quæ per actum voluntariæ iurisdictionis expediri possit, iuxta ea, quæ sup. hoc eodem cap. *quæst. 7. post 2. conclus.* adduximus. Is autem Episcopus, qui per censuram ligatam habet iurisdictionem, † interim non pote- 386. rit commutare vltimas voluntates, sed id expediendum erit non per Archiepiscopum, sed per Papam; quoniam Episcopi censura irretiti iurisdictio non ad Archiepiscopum, sed ad Papam deuoluitur, vt *quæst. præced. conclus. 1. ampl. vlt.* ex *cap. 1. de suppl. negl. prel. in 6.* & aliis docuimus. De tertio denique certum est, † quòd non poterit commutare sine 387. speciali commissione proprij Episcopi, sicut neque sine tali facultate ordinare potest, *d. cap. 1, de ordin. ab Episc. qui renum. Episc.* & ratio est, quia renuntiando Episcopatui quoad locum, seu onus Pontificale amittit omnem iurisdictionem, quam in eo habebat. Sicut & translatus ab vno ad alium Episcopatum † non poterit prioris vltimas voluntates 388. commutare; quoniam nihil habet cum eo commune, neque cum eius negotiis, *cap. si quis iam translatus, 21. quæst. 2,* ac toto ferè tit. *de translat. Episc. cum ibi not.* Id autem intelligendum est, cùm iam est confirmatus, & adeptus possessionem posterioris Episcopatus; aliàs non amittit ius, quod habebat in priori, vt tenet glos. *d. cap. si quis, verbo, translatus,* per *d. cap. cum in cunctis, §. cum verò, de elect.* vbi idem sentit glos. *in verbo, administrationem, & cap. si qui Episcopi, 92. dist.* vbi idem tradit glos. *in verbo, vbi prius;* & hæc possessio debet esse pacifica, & sufficit, quòd per translatum steterit, quin eam caperet, vt ibi not. Archid. per *cap. licèt Episcopus, de Preb. in 6.*

NONA CONCLVSIO. Non potest Episcopus † vltimas voluntates pertinentes ad 389. Ecclesias, vel personas ab eius iurisdictione exemptas commutare ipsis inuitis ordinaria potestate. Patet, quia eo ipso, quòd Ecclesiæ, & personæ sunt exemptæ, non potest in iis ordinariam iurisdictionem exercere, *cap. fin. de offic. ord. cap. si Abbatem, de elect. in 6.* cum simil. & in specie dispensationis in votis adnotauit Sanchez *lib. 4. sum. cap. 49. numer. 26.* vnde, cùm summi Pontifices, vel generalia Concilia Episcopis mandant, vt aliquid faciant erga personas, vel loca exempta, eis tribuunt auctoritatem Apostolicam, vt patet ex *cap. ad abolendam, §. fin. de heretic. cap. vnic. §. fin. de stat. regul. in 6. Clement. quia regulares, in princip. de suppl. neglig. prel. Clement. attendentes, §. 1. de stat. Monach. & Clement. quia contingit, §. 1. de relig. dom.* Concil. Trident. *sess. 5. cap. 1. & 2. sess. 6. cap. 2. 3. & 4. sess. 7. cap. 8. & 14. sess.*

14. cap.

14. *cap.* 4. *sess.* 21. *cap.* 5. 6. *&* 8. *de reformat. sess.* 22. *in decret. de obseruan. & euitan. in celebr. Miss. in fi. & de reformat. cap.* 3. *&* 8. *sess.* 24. *cap.* 9. *&* 10. *de reformat. sess.* 25. *cap.* 5. *&* 8. *de regul. & cap.* 14. *de reformat.* Dixi autem in concl. *ipsis inuitis*; quoniam,
390. si exempti consentiant, † poterunt Episcopi commutare: tum quòd regula est, posse quemlibet renuntiare iuri quod in sui fauorem inductum est, *l. pactum, ff. de pact. l. si index, ff. de minor. l. si quis in conscribendo, C. de Episc. & cler.* cum simil. Tum ex iis, quibus *quæst.* 1. *huius cap. concl. vlt.* docuimus, posse eum, ad cuius fauorem facta est vltima dispositio, commutare, vel commutationi consentire. Tum denique ex eo, quod satis comprobat aliis relatis Sanchez *d. cap.* 39. *num.* 32. *&* 33. posse ex superioris licentia cedi priuilegio, ac subiici religiosum exemptum Episcopo, vt ab eo absoluatur, & cum ipso dispenset: quamuis *num.* 29. plures referat contrarium sentientes, & iura, quæ eorum sententiæ fauent, nec tamen soluit Sanchez: euitari autem possunt dicendo, ea procedere, vbi exemptus in totum vellet renuntiare exemptioni, vel in præiudicium subiectionis Romanæ Sedis, quæ priuilegium, & exemptionem, atque huiusmodi subiectionem concessit; vel vbi vnus de Collegio, aut vniuersitate renuntiare vellet etiam in casu speciali exemptioni concessæ ipsi Collegio, vel vniuersitati, quod certè non potest; vel denique procedunt quoad priuilegia concessa in publicum fauorem, quibus non potest pacto priuatorum derogari, *l. iurisgentium, §. si paciscar, il* 2. *& l. ius publicum, ff. de pact. cap. si diligenti, de for. compet. & cap. contingit, il* 1. *de sent. excom. cum suis concord.*

DECIMA CONCLVSIO. Potest Episco-
391. pus † commutare vltimas voluntates pias quoad tempus, concedendo modicam dilationem ad eas exequendas. Probatur tum ex eo, quòd modica non sunt in consideratione, præsertim apud iudices, *l. scio, ff. de in integ. restit. l. metum, ff. quod met. caus. cap. indices,* 1. *quæst.* 1. *cap. bona res,* 12. *quæst.* 2. *cap. ex parte, de fid. instr.* cum aliis quibus idipsum fusiùs adstruit Tiraq. *in tract. de iudic. in reb. exig. ferend. a num.* 1. *ad* 104. multa ad hanc rem exempla proferens: ex quibus maximè huc spectant ea quæ de omissione leuis solemnitatis, vt non obsit, ipse tradit *num.* 11. & Molin. *de Hisp. primog. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 33. déque mora modici temporis, vt non sit attendenda, adducit Tiraq. *sup. num.* 60. 62. *ac* 77. *cum quatuor seqq.* Tum ex eo, quòd per *l. quoties, C. de prec. Imper. offer. & l. si debitori, ff. de iud.* & ex Rot. Rom. *decis.* 27. *de concess. preb. in antiq.* Caputaq. *decis.* 61. *numer.* 3. *part.* 2. Put. *decis.* 425. *ad med. lib.* 1. tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 36. *num.* 61. præiudicium dilatiuum non esse magnum damnum, nec venire in consideratione. quod tamen *num. seq.* meritò temperat, dummodo non sit dilatio ad magnum tempus, post Gomes. *ad reg. de non toll. iur. quæsit.* 16. *num.* 6. Put. *decis.* 289. *lib.* 3. Rot. *decis.* 139. *num* 8. *part.* 1. *diuers.* Tum ex eo, quòd contra Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 6. *cap.* 26. *num.* 11. *&* 12. probat Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 40. *num.* 76. posse Episcopum ordinaria potestate dispensare in dilatione executionis votorum Papæ reseruatorum; dummodo non adeò votum differatur, vt sit periculum, ne vouens reddatur impotens ad illud implendum. Tum denique ex eo, quòd post Fel. *in cap. cùm accessissent, n.* 19. *de constit.* tradit in specie Iacob. Ant. Marta *in tract. de iurisd. per, & inter iudic. Eccles. & secul. exercen. part.* 4. *cas.* 74. *n.* 5. posse Episcopum ad tempus commutare vltimam voluntatem defuncti, seu fundatoris cum consensu heredis: quod etiam tenent Bero. *cons.* 5. *numer.* 39. *vol.* 1. & alij, quos retulimus *conclus.* 2. *ampl.* 3. *hac ipsa quæst.* 11. in eum sensum, vt † per 392.
aliquod tempus diuersum quid, aut contrarium eius, quod testator præscripsit, ac iussit, obseruetur, etiamsi iam cœperit prior voluntas obseruari; ita, vt postea illa eadem voluntas impleatur, seu ad solitum vsum redeatur; quod etiam post alios tenet Genuens. *in prax. Neapol. cap.* 20. *num.* 5. & 6. & Mar. Soc. *de oblat. libel.* 19. *num.* 19. *&* 20. quoad simplicem verò solámque dilationem implendi vltimam voluntatem, vt Episcopus ex causa eam concedere possit, tanquam certum supponit Aug. Bero. *consil.* 21. *numer.* 7. *volum.* 2. vbi post Bald. *in l.* 1. *colum. antepenult.* seu *quæst.* 10. tradit, quòd, si testator iussit capellam construi debere infra annum à die mortis sub pœna, puta, quòd ad alium pium locum transire debeat legatum, & Episcopus terminum anni ex iusta causa prorogauit; si heres non construxit capellam intra annum, non dicitur incidere in pœnam, propter prorogationem factam ab Episcopo ex causa iusta: si tamen ipse heres postea infra tempus prorogatum non construxit, tunc omnino efficitur indignus relicto, & habet locum pœna, & commutatio, de qua in testamento, propter duplicem contumaciam grauati, tum non obtemperando testatori, tum etiam non obediendo superiori secum dispensanti. Idem quoque sentit Io. Calder. *cons.* 5. *de offic. Vicar.* & Fel. *cap. ex parte, colum.* 3. *vers. vnde cogitabam, de constit.* quos refert, ac sequitur Iacob. Sbroz *tract. de offic. Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 51. *numer.* 1. dum asserunt, † Vicarium Epi- 393.
scopi ex legitima causa posse prorogare tempus executionis piarum voluntatum, etiam à iure, vel à constitutione Synodali præscriptum. & quoad terminum iuris idem quoad Episcopum tenet Abb. *consil.* 40. *circa medium volum.* 1. quem etiam sequitur Dec. *l. in cap. cùm sit Romana, numer.* 17. *in fin.* iuxta antiquam impress. *de appellat.* Quoad hoc verò, quòd possit Episcopos ad tempus concedere ex causa, vt fiat quid diuersum, aut contrarium ei quod à testatore, alióve fundatore præscriptum est, ex eo maximè id confirmatur, quòd, † licèt funda- 394.
tioni capellaniæ præscribenti, vt in certa Ecclesia, vel altari celebretur, non satisfiat alibi celebrando, vt latè probat Nauar. *in Man. de orat. cap.* 5. *numer.* 3. *& consil.* 8. aliàs 14. *incip. quadam testatrices, numer.* 10. *de testament.* præcipuè ex text. *in l. quæ conditio, §. cùm ita, ff. de condit. & demonstr. cap. nos quidem, de testam.* & *ibi* Anchar. Imol. *numer.* 22. & Barbat. *numer.* 9. Bald. *in l. si quis ad declinandam, in fin. C. de Episc. & cler.* quibus addo Lambert. id comprobantem *in tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 6. *in princip. & numer.* 2. Io. Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 24. *quæst.* 7. & Concil. Prouinc. Med. IV. *sub tit. quæ pertin. ad sanctiss. Miss. sacrific. & diuin. offic. vers. quicumque sacerdos.* poterit tamen Episcopus cum patroni consensu, vel patronus de consensu Episcopi concedere huiusmodi capellano, vt alibi celebret, vt in terminis tradit Lambert. *d. art.* 6. *num.* 3. Immo *num.* 4. docet, posse Episcopum sine consensu patroni non quidem in totum, sed durante necessitate, aut magna aliqua Ecclesiæ vtilitate, facere, vt institutus in alio altari, seu loco celebret. quæ opinio fuit quoad Mediolanens. prouinciam approbata à Concil. Prou. Med. IV. *vbi sup.* in hæc ipsa verba; quicumque Sacerdos in altari certo Missam celebrare debet, si in alio celebrarit, ne, quod debet præstitisse censeatur, nisi Episcopi, alteriúsve, cui

ille id curæ commiserit, iussu, concessu, permissúve
aliquando fecerit. Id autem declarat ex eo, quod
idem Lambert. *d. art. 6. in princ. & num. 2.* tradit
395. post Abb. *cons. 96. dub. 3.* † quòd poterit capella-
nus, qui in certo altari ex fundatione celebrare de-
beret, alibi celebrare, si id per quadraginta annos
obseruatum fuit liberè, ac pacifice absque Episcopi,
alteriúsve compulsione, arg. eorum, quæ not. *in cap.
fin. de consuet. & c. ac quarta, de præscript.* ad quod etiã
est opt. text. in terminis qualitatum beneficij, *in
cap. cum de beneficio, de preb. in 6.* quem in materia sæ-
cularitatis, aut regularitatis beneficij, de qua loqui-
tur, ac similium qualitatum ponderabimus *cap. 10.*
sæpe, ac præsertim *quæst. 4. & 5.* Interim ad duas
reliquas huius quæst. conclus. transeamus.

VNDECIMA CONCLVSIO. Potest Epi-
396. scopus, † consentientibus Rectoribus Ecclesiarum,
in quibus sepulta sunt corpora defunctorum, &
horum heredibus, ex causa facultatem dare, vt
prædicta corpora perpetuæ sepulturæ tradita ab
vna in aliam Ecclesiam transferantur. ita apertè
sentit M. Ant. Genuens. *in praxi Curiæ Archiep.
Neap. cap.* 57. iuxta Romanam impression. an. 1611.
sub *num.* 2. dum ait, corpora defunctorum tradita
perpetuæ sepulturæ non esse transferenda de loco
ad locum sine licentia superioris, & ex iusta causa
ruinæ, vel alia; per *l. 1. & l. nemo humanum, C. de
relig. & sumpt. funer.* nam *d. l. 1.* Imp. Antoninus
mulieri cuidam rescribens, Si vi fluminis, inquit,
reliquiæ filij tui continguntur, vel alia iusta, & ne-
cessaria causa interuenit, æstimatione Rectoris
prouinciæ transferre eas in alium locum poteris.
d. verò *l. nemo humanum*, potiùs requirit supremi
Principis auctoritatem, de quo mox dicemus. Pro
Episcopo verò meliùs facit text. *in l. ossa, ff. eod. tit.*
vbi Vlpian. I. C. Ossa, inquit, quæ ab alio illata
sunt, vel corpus, an liceat domino loci effodere,
vel eruere sine decreto Pontificum, seu iussu Prin-
cipis, quæstionis est. & ait Labeo, expectandum,
seu permissum Pontificalem, seu iussionem Prin-
cipis; alioquin iniuriarum fore actionem. & sentit
ibi Bald. laudatus à Bertach. *de Episc. lib. 4. part. 3.
num.* 26. omnino verò in id expressam habemus
auctoritatem Concil. Prou. Mediol. IV. *part. 2. tit.
de funeribus, & exequiis, vers. ne cuiquam*; dum enim
ibi decernitur, ne cuiquam ex vlla cuiusuis ordinis
Ecclesia mortui cadauer perpetuæ sepulturæ tradi-
tum asportari liceat, nisi facultate ab Episcopo im-
petrata, eaque litteris nominatim exarata; apertè
fuit eius sententiæ illud Concilium, posse huius-
modi facultatem ab Episcopo dari. Dixi autem in
conclusione, *consentientibus Rectoribus Ecclesiarum,
& heredibus defunctorum, atque ex causa*; quoniam, si
397. hæc desint, † requiretur consensus Papæ, vt sentit
glos. *d. l. 1. verbo, Rectoris prouinciæ, & d. l. nemo
humanum*, per eum text. *C. de religios. & sumpt.
funer.* facit & text. *in d. l. ossa*. & melius *in l. cum
diuersis, in fin. ff. eodem tit.* & ratio est, quia inter-
esse potest Rectoris Ecclesiæ, quòd corpus defun-
cti habeat in sua Ecclesia, vt satis probat text. *in
cap. ex parte, il 1. cap. cum liberum sit, & cap. in no-
stra, de sepultur.* necnon *cap. 1. & cap. is, qui, eodem
tit. in 6. & Clem. dudum, eod. tit.* sicut etiam inter-
esse potest heredum, vt defunctorum suorum cor-
pora in vno potius, quàm alio loco sepeliantur, vt
colligitur ex *l. Quintus Mutius, §. Pomponius*. iun-
cta glos. *in verbo, illius. ff. de ann. legat. cap. 1. cap.
3. cap. de vxore, §. vtrùm autem, de sepultur. & cap.
fin. eodem tit. in 6.* idque maximè cùm defuncti ipsi
eorum auctores ibi se tumulari mandarunt; quæ
voluntas seruanda est, *cap. fraternitatem, & d. cap.
cum liberum, de sepult.* cum simil. & quia heredes
ipsi ab intestato decedentes sepeliri debent in se-
pulchro maiorum, si adsit, *d. cap. 1. de sepult. &
cap. is, qui, in princ. & cap. licet, eod. tit. in 6.* &
vxor in sepulchro viri, *d. cap. is, qui, §. mulier au-
tem.* vocari autem ad actum, eique consentire re-
gulariter debent, qui ex eo lædi possunt, vt latiùs
inf. cap. 7. quæst. 4. ostendemus: ac regulariter so-
lus Princeps iuri tertij sine maxima causa potest
præiudicare, vt constat ex fusiùs adductis ab Ant.
Gabr. *commun. conclus. lib. 3. tit. de iur. quæs. non
tollend.* potissimum *conclus. 2.* Dixi quoque in con-
clusione, *corpora perpetuæ sepulturæ tradita*; quo-
niam si tradita non sint perpetuæ sepulturæ, † pos- 398.
sunt à priuata persona, cuius interest, absque su-
perioris auctoritate transferre; vt colligere licet
ex Concil. Prou. Mediol. IV. *loco cit.* à contrario
sensu, & discrete tradit Genuens. *d. cap. 57. num. 3.*
per text. expressum *in l. si necdum, C. de relig. &
sumpt. funer.* vbi Dioclet. & Maxim. Impp. Aqui-
lianæ mulieri rescribentes, inquiunt; Si necdum
perpetuæ sepulturæ corpus traditum est, translatio-
nem eius facere non prohiberis adnotantque glos.
recepta tum *ibi*, tum *d. l. 1.* facit etiam optimè text.
in l. duo fratres, & l. si quis enim. ff. eodem tit. nec-
non *l. 3. §. non perpetua, ff. de sepulc. viol.* Quod au-
tem dictum est de translatione cadaueris traditi se-
pulturæ, † statuendum quoque proportionabili- 399.
ter erit de mutatione sepulturæ ab aliquo electæ in
sua dispositione siue inter viuos, siue causa mortis,
quam vulgo vltimam voluntatem appellant: vt ni-
mirum sepultura electa ab eo, qui eligere potuit,
non possit post eius mortem ab Episcopo mutari,
nisi ex magna causa, & consentientibus eius he-
redibus, necnon clericis, aut Religiosis, in quo-
rum Ecclesia defunctus elegerat sepulturam; prout
satis constat ex *cap. 3.* quod incipit, *fraternitatem,
& cap. cum liberum, de sepult.* posset autem id fieri à
Papa ex quauis causa, prædictis omnibus consen-
tientibus. quòd si facienda ab eo sit inuitis heredi-
bus, vel Rectoribus Ecclesiarum, vbi electa est se-
pultura, magna causa exigetur. Si autem vtrisque
inuitis, adhuc maior causa requiretur: in primo
enim casu solùm agitur de mutanda defuncti vo-
luntate; in secundo, etiam de præiudicio vnius, vel
plurium vnius rationem habentium; in tertio au-
tem casu agitur quoque de præiudicio, seu inter-
esse plurium personarum, quæ vnius rationem
non habent; iuxta supradicta, & id, quod inf. *cap.
6. quæst. 1. conclus. 2. ad fin.* trademus, eo maiorem
causam requiri, quo maior est res, quæ commu-
tatur, ac plus dispensationis commutationi admi-
scetur.

DVODECIMA, & postrema CONCLVSIO.
Potest Episcopus alias quasdam vltimarum volun-
tatum commutationes facere, quæ non ita commu-
niter commutationes vltimarum voluntatum no-
mine appellantur.

Huiusmodi est commutatio votorum, quam † 400.
Episcopo competere, constat ex *cap. 1. de vot.* vbi
id communiter adnotarunt Doct. exceptis tamen
quinque illis votis Romano Pontifici, siue de iu-
re, siue ex generali consuetudine reseruatis, ni-
mirum religionis, perpetuæ castitatis, peregrina-
tionis Hierosolymitanæ, Compostellanæ, ac limi-
num Apostolorum; de quibus *in cap. ex multa,
de vot. & Extrauag. etsi Dominici, de pœnit. & re-
miss.* inter commun. Item eiusmodi est mutatio
status beneficij, seu Ecclesiæ ex sæculari in regu-
larem, illam religioso loco concedendo; quod pa-
riter † permittitur Episcopo, *cap. 1. & cap. pasto-* 401.
ralis,

ralis, de iis, quæ fi. à prel. sin. conf. capit. & cap. si Episcopus, 12. *quæst.* 2. vbi de Ecclesia Parochiali, *cap. ad audientiam*, il 2. *de Eccles. ædifi.* vbi de Ecclesia Collegiata, *cap. consultationibus, & cap. pastoralis, de donat.* & à contrario sensu *in cap. quod autem*, §. 1. *& cap. illud, in princ. de iurepatr.* directè verò *in cap. cura, & cap. nullus, eodem tit. & cap. cum & plantare*, §. *Ecclesias*, qui est 1. *de priuileg. & in Clem. si vna*, quæ est 2. eadémque fin. *in princip. de reb. Eccles. non alien.* in quibus iuribus generatim habetur de Ecclesia sæculari, eiúsque concessione loco religioso, seu regularibus facienda; atque adeò etiam mutatio Ecclesiæ sæcularis in regularem Episcopo permittitur. Sed, & potest mutare ex regulari in sæcularem, vbi ea per regulares non benè regatur, neque per alios regulares rectè possit gubernari; vt satis constat ex *cap. inter quatuor, de relig. dom.* vbi Innoc. III. Quandiu, inquit, monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad sæculares clericos transferenda; sed, si regulares defuerint, propter eorum defectum in eis sæculares clerici poterunt ordinari. Id autem intel-
402. ligo, † nisi ij Religiosi exempti sint, atque immediatè Romano Pontifici subiecti; tunc enim id fortè fieri non poterit, nisi per Romanum Pontificem, vel legatum de latere, arg. *cap. cum venerabilis, de consuet. & cap. si Abbatem, de elect. in* 6. vel non nisi ipsis exemptis consentientibus, vt Episcopus eam mutationem faciat; arg. aliorum, quæ in 9. ac præced. conclus. adduximus. De hac verò commutatione seorsim agemus *inf. cap.* 11. *per tot.* & quoad Episcopi in ea potestatem, *quæst.* 5. *concl.* 13.

Huiusmodi quoque est mutatio, seu derogatio qualitatum appositarum in fundatione capellaniarum, siue mercenariarum, siue titularium, aut alterius beneficij erectione vigore donationis, aut cuiusuis vltimæ dispositionis fundatorum; quæ qui-
403. dem mutatio, seu derogatio † aliquando permittitur Episcopo saltem de consensu fundatorum, vt post Fel. & alios *in cap. cum accessissem, de constit.* tradit Lambert. *in tract. de iurep. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *princ. art.* 30. & de ea nos ex professo disseremus *cap.* 20. & quoad Episcopi hac in re potestatem, *quæst.* 5. *conclus.* 14.

Similiter einsdem generis est illa commutatio vltimæ voluntatis, quæ fit per vnionem beneficio-
404. rum, quæ † regulariter spectat ad Episcopum, vt est text. ad litteram *in cap. sicut vnire, in princ. de excess. prælat.* ibi, Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis vnio, & subiectio earumdem. Vel per suppressionem, seu extinctionem eorumdem; quæ similiter fieri potest per Episcopũ saltem cum Capituli consensu, vt satis constat ex *d. cap. cùm accessissem, & cap. ex parte, de constit.* & vtrobique tradunt magis communiter glos. & Doct. Et de hac commutatione per beneficiorum suppressionem latiùs agemus infr. *cap.* 12. eóque vlt. & in specie quoad facultatem, quam circa eam habet Episcopus *quæst.* 5. *concl.* 12. circa illam verò commutationem vltimæ voluntatis, quæ
405. fit per impositionem pensionis, † quid possit Episcopus, cùm hæc non ita propria illius species sit, lectorem remisisse pro hoc sufficiet ad ea, quæ latè tradunt post alios Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 5. *à num.* 27. *ad* 35. & Garz. *tract. de benef. part.* 1. *cap.* 5. *à num.* 295. *vsque ad* 316. & Doctor. ab his citat.

Iam verò pro complemento huius quæstionis quædam hoc loco adnotanda indicauimus. Quorum primum est; id, quod hucusque in ea do Episcopo
406. diximus, idem statuendum † de visitatore, quem is deputauit; dummodo specialem, aut aliàs sufficientem facultatem ad commutandas vltimas voluntates ab ipso habuerit; iuxta id, quod de eius Vicario dicemus inf. *quæst.* 14. *huius cap. suppos.* 2. *& conclus.* 1. prout illam in simili Vicario Episcopi æquiparant, & idem de vtroque statuunt Io. Fran. Pauin. Matian. Socin. Paul. Fusc. & alij quotquot de visitatione tractatus edidere. Immò hunc ipsum visitatorem in hac eadem re parificat Episcopo Nauar. *conf.* 2. *de reb. Eccles. non alien.* in editione Brixiens. dum quærit, an visitator Episcopi iustè valeat de superfluis fabricæ vnius Ecclesiæ aliquid assignare fabricæ alterius Ecclesiæ pauperis carentis sufficienti fabrica ad reficiendos parietes eius, & ad ornamenta emenda, in eámque partem inclinat, vt neque Episcopus possit; sed nimis scrupulosè, & anxiè; per ea, quæ ipsemet allegat *ibidem num.* 1. *cum duobus seqq. & conf.* 13. *ac* 14. *in fin. de testam.* iuxta eandem editionem, & nos sup. hac eadem quæst. *conclus.* 3. facit quod *conclus.* 2. *circa initium*, diximus. Neque obstat quod ibidem subdidimus de eo, quod superest constructo oratorio sub forma à testatore præscripta, vt heredi debeatur, illud enim procedit, cùm in prima executione vltimæ voluntatis ex plenè adimpleta superest; quod hìc non contingit. Minùs obsunt, quæ Nauar. adducit *d. conf.* 2. *num.* 4. 5. *& 6.* ea enim procedunt, cùm non est adimpleta vltima voluntas licita, & possibilis, aut nullæ subest iusta, & vrgens causa, & maximè necessaria. Alterum, quod hoc loco adnotamus, illud est,
quòd, † sicubi Episcopi habent iura Imperij, ac 407.
supremi Principis obtinent potestatem, prout audio nonnullos habere in Germania, & aliqui forsan habent in Italia; poterunt in suo dominio temporali commutare vltimas voluntates eo modo, quo possunt cæteri supremi Principes huiusmodi iura Imperij habentes; iuxta ea, quæ de iis tradidimus sup. *quæst.* 2. *huius cap.* Si verò habent quidem dominium temporale in tota, vel parte suæ diœcesis, sed non supremum, vt plerique sunt in Italia; tunc quoad facultatem commutandi vltimas voluntates de hisce Episcopis respectu huius temporalis domi-
nij idem statuendum est, † quod de Principibus 408.
laicis inferioribus, ac Magistratibus statuimus sup. hoc eodem cap. *quæst.* 3. In hoc autem casu vbi Episcopus negligens sit, vel aliàs grauet in commutationibus vltimarum voluntatum, non ad dominum temporalem supremum, sed ad Archiepiscopum appellandum erit, iuxta text. *in cap. Romana*, §. *debet, de appell. in* 6. vbi tamen excipitur, nisi ex consuetudine, priuilegio, vel alio iure speciali ad alium sit appellandum: paritérque excipienda est Romana sedes, aut Patriarchalis, ad quas semper ab inferioribus Prælatis potest etiam omisso medio appellari, ex adductis per nos quæst. præced. *conclus.* 2. *ante med.* sicut etiam excipi debet causa feudi, vt ibi not. glos. *in verbo, alio*, per *cap. solitæ, de maior. & obed. & cap. transmissa, & cap. verùm, de for. compet.* cui adde *cap. cæterùm, de iudic.* & alia similia. Tertium; quòd ex dispositione Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. *de reform.* in commutationibus vltimarum voluntatum, quæ à Romano Pontifice plerumque
impetrantur, † Episcopi tanquam delegati Sedis 409.
Apostolicæ priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur, summariè, & extraiudicialiter cognoscere possunt, ac debent, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum. Ad cuius quidem decreti explicationem multa, Deo dante, afferemus inf. hoc ipso tract. *cap.* 7. *quæst.* 1. ferè per tot. Quartum est,
quòd † Visitator, seu Procurator, vel administra- 410.
tor cum plena, & libera administratione spiritua-

lium, & temporalium simpliciter Ecclesiæ Cathedrali deputatus à Papa, qui solus id facete potest, *cap. si, cui, de elect. in* 6. cum, excepta immobilium alienatione, id omne in iurisdictionalibus possit, quod potest Episcopus confirmatus, vt ibidem cauetur, Episcopus autem confirmatus commutare possit vltimas voluntates, quas potest consecratus, vt sup. *conclus.* 7. ostendimus; poterit, & ipse easdem commutare. Quintum, ac postremum; quòd † 411. sequester, is nimirū, apud quem sequestrata est vel simpliciter, vel ratione possessionis Ecclesia Cathedralis, aliàve, cuius ratione posset titularis vltimas volontates commutare; poterit & ipse vbi vrgeat necessitas actum expediendi, quia titularis posset ad id faciendum compelli, neque finis litis expectari possit; per ea, quæ de administratore Ecclesiæ Cathedralis vacantis, & Capitulo eadem, vel Collegiata tituli Cardinalis vacante dicemus quæst. seq. *conclus.* 2. *&* 3. *ad fin.* necnon *cap.* 10. *conclus.* 25. *post medium:* vbi pariter ad fin. in specie nonnulla dicemus de potestate sequestris circa derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositatum; quam speciem quandam esse commutationis vltimarum voluntatum per se patet, & non semel sup. docuimus. Iam verò ex his finis sit huic vndecimæ quæst. præsentis cap. atque ad quatuor eiusdem reliquas accedamus.

Svmmæ rervm.

412. *Iurisdictionem quasi Episcopalem quinam habeant.*
413. *Prælati regulares quinam iurisdictionem quasi Episcopalem habeant.*
414. *Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Episcopo mortuo succedit in ordinaria iurisdictione ipsius, etiam quoad executionem testamenti, & compulsionem executorum; num.* 415. *atque etiam Episcopo à Paganis, vel schismaticis capto, renuntiante, translato, aut deposito; num.* 416. *& quid eo excommunicato; num.* 417. *aut in remotis agente, non relicto Vicario, vel relicto decedente; num.* 418.
419. *Capitulum succedit Episcopo sede vacante in iurisdictione tam voluntaria, quàm necessaria. non succedit autem in competente illi ex iure speciali, aut delegata, licet Episcopus post præsentationem mandati sibi factam mortuus esset; num.* 410.
421. *Capitulum succedit Episcopo in iurisdictione, ac potestate ei competente iure ordinario speciali.*
422. *Potestas competens dignitati, vel officio, cui perpetuò est annexa, censetur ordinaria.*
423. *Capitulum sede vacante an succedat Episcopo in delegatione facta ei generaliter à Canone.*
424. *Intellectus cap. ad abolendam, §. fin. de heret. & Clem.* 1. *eod. tit.*
425. *Capitulum succedit in iurisdictione à iure data Episcopo prorogando in aliquib. casib. eam, quam prius habebat; & quando solum remouetur obstaculum exemptionis.*
426. *Verba illa,* auctoritate Apostolica, *quando faciant iurisdictionem delegatam.*
427. *Capitulum sede vacante per obitum Episcopi commutare potest vltimas voluntates in casibus, in quibus potest Episcopus de iure communi.*
428. *Capitulum sede vacante potest assistere matrimonio, vel alij Sacerdoti licentiam dare; necnon absoluere, ac dispensare iuxta decretum Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 6. *de reform. ac dispensare in omnibus casibus, in quibus de iure potest Episcopus; & prorogare executionem vltimarum voluntatum.*
429. *Capitulum succedit Episcopo in potestate commutandi vltimas voluntates vacante sede etiam per renuntiationem, translationem, aut depositionem Episcopi, aliòve modo: atque etiamsi captus sit à Paganis, vel schismaticis & siue vtendum sit voluntaria iurisdictione, siue contentiosa; num.* 430. *& quid excommunicato, vel suspensio, aut in remotis agente Episcopo; num.* 431.
432. *Capitulum non succedit Episcopo in commissionibus commutationum vltima voluntatis, quæ fiunt Episcopo, cum is iure ordinario nequit commutare, in aliis verò succedit.*
433. *Capitulum sede vacante exequi non potest commissionem factam Vicario Episcopi, vel diœcesis, veputa Cremonen.*
434. *Administrator Ecclesiæ Cathedralis vacantis commutare potest vltimas voluntates, quas tunc potest Capitulum: sicut & ab excommunicatione Episcopo reseruata absoluit.*
435. *Administrator Ecclesiæ Cathedralis vacantis, vel non vacantis, à solo Papa deputatur; & vacantis etiam ab Archiepiscopo, vel Legato de latere, data negligentia. vel malitia Capituli in administrando.*
436. *Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ Cardinalis Presbyteri, vel Diaconi potest commutare vltimas voluntates, quas potest huiusmodi Cardinalis; & num. seq.*
437. *Capitulum sede vacante non succedit Episcopo in collatione beneficij, concessione licentia transeundi ab vna ad aliam Ecclesiam, & alienatione bonorum Episcopatus.*
438. *Capitulum Ecclesiæ inferioris Collegiatæ an succedat in potestate sui Prælati eo mortuo.*
439. *Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, vel administrator ea vacante, & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ tituli Cardinalatus commutare fortasse nequeunt vltimas voluntates, nisi stante necessitate actum illum tunc expediendi.*

QVÆRO DVODECIMO, an Capitulum sede Episcopali vacante vltimas voluntates in ea diœcesi commutare possit.

Postquam in octo præced. quæst. huius cap. egimus, quod ad rem nostram attinet, de habentibus plenam, seu perfectam potestatem ordinariam, eandémque Ecclesiasticam; & primùm quidem de suprema, in duabus prioribus, vbi de Romano Pontifice, & Concilio generali, de non supremis autem in aliis sex quæst. reliquum nunc est, vt in hac, & tribus sequentibus de iis agamus, qui non ita plenam, sed imperfectam ordinariam potestatem habent, & ideo communiter dicuntur habere quasi Episcopalem iurisdictionem. Hi verò omnes, ni fallor, sunt, † qui sequuntur. Primò Capitulum 412. Cathedralis sede Episcopali vacante, *cap. cum olim, de maior. & obed.* cum simil. de quibus paulo pòst; sicut & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ tituli Cardinalis eo mortuo, *cap. his, quæ, eodem tit.* Secundò, singuli S.R.E. Cardinales in suis titulis etiā Presbyteralibus, vel Diaconalibus Cardinalibus, *d. cap. his, quæ*; necnon quidam Prælati inferiores Episcopis, vt sunt aliquando Archidiaconi, & aliqui Abbates, & alij iurisdictionem habentes vel ex priuilegio,

vel

vel ex coosuetudine, aut præscriptione intra fines diœcesis alicuius Episcopi, vel etiam extra fines illius, in propria quasi diœcesi, qui tunc dicuntur nullius diœcesis; de quibus *in cap. fin. de offic. Archid. cap. cùm ab Ecclesiarum, de offic. ordin. cap. audutis, de præscript.* & aliis iuribus citat. *quæst. præced. præmis. 3. in initio,* ac citand. inf. *quæst. seq. circa initium, & concl.* 2. Tertiò, Vicarij tam Episcoporum, & Capituli Sede vacante, quam Cardinalium in suis titulis, & aliorum Prælatorum, quorum mox mentionem fecimus, inferiorum Episcopis. de quibus quoad Vicarios Episcopi habetur cùm alibi, tum *in cap. non putamus, de consuet. in 6. cap. 2. & 3. de offic. Vicar. cap. Romana, de appell. eod. lib.* quoad Vicarium verò Capituli Concil. Trid. *sess. 24. cap. 16. de refor.* inter Doctor. Iacob. Sbroz *tract. de Vicar. Episc. lib. 1. quæst. 49. 55. & 60.* Franc. Pauin. *in tract. de offic. & potest. capit. sed. vacant. 2. part. quæst. 10.* & Stephan. Quarant. *in suo tract. de capit. sed. vacant. num. 2. & seqq.* de Vicario autem aliorum Prælatorum, Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 29. num. 4. in fin.* & Cucch. *Instit. maior. lib. 2. tit. 8. num. 156.* Quartò, ac postremò,
413. Prælati Regulares, † nimirū Generales Ordinum, Prouinciales, atque etiam Præpositi locales, quos omnes habere in suos subditos regulares iurisdictionem quasi Episcopalem, post alios tradit Sanchez *d. tract. de matrim. lib. 8. disp. 2. num. 19. & disp. 3. num. 9. ac lib. 4. sum. cap. 39. num. 3. cum tribus seqq. & cap. 42. ferè per tot.* quoad sæculares verò, quod aliquando eam iurisdictionem in illos habeāt, est opt. text. *in cap. 1. 16. quæst. 2. cap. cùm & plantare, §. 1. & cap. quoniam. de priuil. cap. Abbates, in fin. eod. tit. in 6.* tradūntque Doct. tum *ibi*, tum *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* glos. & alij *in Clement. 1. verbo, proprij, de reb. Eccles. non alien. & Clem. 1. §. ad hæc, verbo, Ordinarios, de stat. Monach.* atque alibi sæpe, ac nouissimè Conc. Trid. *sess. 25. cap. 11. ad fin. de regular.* & de his quatuor generibus eorum, qui iurisdictionem habent quasi Episcopalem singulis quæst. hoc ipso ordine retento in reliquo hoc cap. agendum erit; atque adeò præsens quæstio erit de potestate Capituli Sede vacāte in commutandis vltimis voluntatibus, siue illud Capitulum sit Cathedralis Ecclesię respectu Episcopi, siue Collegiatæ respectu tituli presbyteralis, vel Diaconalis Cardinalatus; nam de titulo Episcopali Cardinalis idem dicendum, ac de Cathedrali cuiusuis Episcopi.

414. De qua illud præmitto, † Capitulum Cathedralis succedere Episcopo mortuo in iurisdictione ordinaria, quæ illi competebat, dum viueret; vt probat text. *d. cap. cùm olim, de maior. & obed. c. ad abolendam, in princ. de hæret. cap. Ecclesia,* quod est fin. *in princ. de suppl. negl. prål. in 6. cap. cùm nullus, §. Episcopo, de temp. ord. cap. vnico, de maior. & obed. cap. 1. de instit. cap. vnic. in princ. & §. fin. ne sed. vac. eod. lib. Clem. 1. ac 2. de hæret.* & Conc. Trid. *sess. 23. c. 10. & sess. 24. cap. 16. de refor.* ac tradiderunt plerique Doct. relati pariter, & probati inter cæteros à Nic. Garz. in suo luculentissimo tractatu *de benefic. part. 5. cap. 7. n. 4. circa initium.* contra nōnullos, quos citat *num. 3.* necnon probati à Pauin. *d. tract. de off. & potest. cap. sed. vacan. prælud. 6. num. 15.* & Germon *tract. de indult. Card. §. 1. in ratione, num. 40.* id habentibus pro indu-
415. bitato; & quoad † executionem testamenti, ac compulsionem executorum, sentit Grass. *tract. de success. §. fin. seu vol. 2. art. executores vlt. vol. num. 18.* & expressè post alios tradit Ioan. Iacob. à Canib. *in simili tract. part. 1. n. 24* Bened. Capr. *memb. 8. à n. 44. ad 49.* Pauin. *d. tract. de off. & potest. capit. sed. vacan. part. 1. quæst.* . à *n. 1. vsque ad 4.* M. Ant. Cucch. *instit. maior. lib. 2. tit. 9. n. 81 & 83.* necnon pluribus relatis ex communi resoluit Couar. *cap. Ioannes, n. 2. de testam.* Immo etiam succedit in iurisdictione, † si Episcopus à Paga- 416.
nis, aut schismaticis capiatur; tuc enim non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illios in spiritualibus, ac temporalibus ministrare debebit, donec eū libertati restitui, vel per Sedem Apostolicam, cuius interest Ecclesiarum prouidere necessitatibus super hoc per ipsum Capitulum quàm citò commodè poterit consulendum aliud contigerit ordinari, vt disponit Bonifacius VIII. *in cap. si Episcopus, de suppl. negl. prål. in 6.* vbi glos. recepta *in verbo, mortem,* docet Capitulum succedere in administratione spiritualium, & temporalium, cùm Sedes Episcopalis vacat per renunciationem, translationem, depositioné, vel alio modo. Non idem verò dicendum. † de Episcopo excom- 417.
municato; nam, licet ad Archiepiscopum tunc non deuoluatur iurisdictio, *cap. 1. eod. tit. & lib.* non tamen deuoluitur ad Capitulum, sed ad Papam, vt post Gemin. & Doct. *ibi*, tradit Quarant. *in tract. de Archiepisc. auctor. num. 22.* quamuis non improbabiliter dici posset, tunc etiam deuolui iurisdictionem ad Capitulum; tum quòd cùm tunc suspensa sit iurisdictio etiam in eius Vicario, vt per text. *in cap. 1. de off. Vicar. in 6.* pluribus relatis tradit Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 30. num. 5* nimium dispendium pateretur Ecclesia quoad iurisdictionalia, si, donec Sedes Apostolica consulatur, nullus ea in diœcesi posset exercere: tum ex *d. cap. si Episcopus, de suppl. negl. prål. in 6.* vbi pariter deuoluitur ad Capitulum, capto Episcopo, licet consulenda sit Sedes Apostolica; tum ex *d. cap. vnico, in princ. ne sed. vac. eod. lib.* vbi suspenso Episcopo potest solum Capitulū conferre præbendas, quarum collatio ad ipsum, & Episcopum spectat communiter. Deuoluetur autē omnino ad Capitulum, † Episcopo in remotis agente, 418.
qui non prouidit de Vicario, vt post Card. *in Clem. vnic. sub num. 17. de off. Vicar.* & Vital. *in Clem. vnic. §. volumus, num. 17. de for. compet.* tenet idem Quarant. *d. num. 22.* vbi ad idem adducit text. *in d. cap. vnic. §. fin. ne sed. vac. in 6.* atque idipsum sentit, si Vicarius ab Episcopo in remotis existente constitutus moriatur. Item succedit † in iurisdictione ordinaria tam 419.
voluntaria, quàm contentiosa, quicquid voluerit Rot. Roman. *decis. 5. num. 3. de offic. Vicar. in antiq.* Felin. *d. cap. cùm olim, num. 6.* nam nobiscum tenet Abb. *ibidem num. 2. vers. tertiodecimo,* & constat ex Pauin. *d. tract. 1. part. quæst. 1. vsque ad 7. & 2. part. à quæst. 1. ad* -. quia iura, dum volunt in Capitulum transire iurisdictionem Episcopi, non distinguunt de voluntaria, vel contentiosa; & genus verificatur in qualibet specie, *l. filius familias, ff. de donat. & cap. audutis,* iuncta glos. *de præscript.* & glos. *in Clem. 1. §. 1. verbo, Capituli, de hæret.* quam allegat Fel. solùm ait, quòd, cùm Capitulum sit necessarius, non voluntarius administrator, non videtur posse visitare, ac procurari, quod administrationi necessariò non incumbit; & id quidem arguendo: quod etiam diuersum quid est à distinctione voluntariæ, & contentiosæ iurisdictionis, de qua nos sup. hoc ipso cap. *quæst. 7. concl. 2.* statim post 2. limitationem, prout cuique non diligenter consideranti facilè patebit. Sed & ipsum nobiscum tenent plerique probati à Garz. *d. part. 5. cap. 7. num. 4. circa medium,* contra nonnullos ab eo relatos *num. 2.* excepta glos. *in d. verbo, Capituli,* cuius auctoritas, vt nunc vidimus, satis euitari potest.

Dixi autem, Capitulū succedere Episcopo in iurisdictione ordinaria, seu, quæ ei competit de iure communi; quoniam † non succedit in ea, quæ illi 420.
competit iure speciali, vt tradūt Doct. *in cap. verùm, de for. compet.* & aliis relatis docet Quarant. *d. tract.*

*de Cap.sed.vac.*seu eius Apostill.*n.*1.*vers.quia in dies,*
*& vers.subsequenter,*Garz.*d.cap.*7.*n.*38. *&* 42. atque
ex communi resoluit Sanchez *d.tract. de matrim.lib.*
8.*disp.*2.*n.*10. Idque procedit, etiamsi post præsen-
tationem mandati Episcopo factam Ipse Episcopus
mortuus esset, prout post M.Ant. Genuens.*in prax.*
*Archiep. Neap.cap.*85.(in quo tamen cap.aut in toto
eo opere Romæ impresso nihil hac de re habetur,)
tenet Garz.*d.cap.*7.*n.*43. licèt Pauin. *d.tract.de off.&*
*potest.Cap.sed.vac.part.*1.*cap.*10.*n.*20.de hoc dubitet.
Sed primam opinionem post Fel. qui alios allegat,
tenet Quarant. seu eius Addition.*vbi sup.vers.conse-*
quenter. Illud verò, qood mox docuimus, iurisdictio-
nem Episcopo iure speciali competentem nó tran-
421. sire in Capitulum Sede vacante, † accipiendum est
de iure speciali delegato, seu vigore delegationis,
non autem vbi hæc iurisdictio, licèt de iure speciali
competat, quia non est communis omnibus Episco-
pis, competit tamen vti ordinario; atque adeò in il-
lo Episcopo est iurisdictio ordinaria: tunc enim suc-
cedit, vt *ibidem* docet Sanchez post Abb. *d. cap. ve-*
*rùm,n.*9.Fel.*in cap.eam te,n.*17.*de rescript.* & Garz.*d.*
*cap.*7. *n.*39. & afferri potest exemplum in potestate
doctorandi concessa alicuius Ecclesiæ Episcopo, vt-
puta Papien. nam potestas competens non personæ,
422. sed dignitati, vel officio, cui perpetuò est annexa, †
censetur ordinaria, non delegata, vt pluribus ea cō-
muni post relatos, & probatos à Cou.*lib.*3.*var. res.c.*
20.*n.*6.*&* 10.tradit Suar.*lib.*6. *de legibus,cap.*15.*n.*1.
Sanch.*de matr.lib.*2.*disp.*40.*n.*14. & Garz.*d.c.*7.*n.*39.
vbi exemplum affert de iurisdictione competente
Episcopo, vt domino feudi, *& n.*40.de competente
ex consuetudine. & *num.*41.de potestate absoluendi,
ac dispensandi in certis casibus Papæ reseruatis Epi-
scopo concessa vigore Trid.Conc.*sess.*24.*cap.*6.*de re-*
*for.*inter alios, & Sanchez *tract. de matrim.lib.*8.*disp.*
2.*n.* 10. quamuis hæc facultas Episcopo competat
iure speciali, nimirū illius decreti. multo verò ma-
gis in duobus præcedentibus exemplis; nam adhuc
semper hæ facultates competunt ex iurisdictione
ordinaria. Ex quo, iuncto maximè eo fundamento,
quod mox ad id afferemus, valdè probabile mihi
423. redditur, † Capitulum Sede Episcopali vacante suc-
cedere Episcopo in delegatione ei generaliter facta
à canone; quicquid, præter statim allegandos, ve-
lint aliqui relati à Quarant. seu eius Addition. *vbi*
sup. probatique à Garz. *sup.n.*44. *& seq.* vbi inquit,
inde eos inferre, Capitulum sede vacante non pos-
se visitare Monasteria Monialium exempta, quæ
visitat Episcopus auctoritate Apostolica, *Clem.*2. *de*
stat. Monach. allegans ad id Rotam Rom.*in duabus*
*Burgen.*Abb.*in cap.cùm olim, n.*1. Fel.*n.*3.*de maior.&*
obed. Lap. Abb.*in cap.*1.*eod.tit.in* 6.Mar. Soc. *in cap.*
qualiter il 2.*de accus.* Pauin. *d.tract.*1.*part.quæst.*7.*n.*7.
& 8.ac meliùs *quæst.*10.*n.*4 *&* 5. *& tract. de visitat.*2.
*part.n.*32.quinimò idem Garz. *num.*46. contra non-
nullos, (quibus addo Quarant. seu eius Apostillas *d.*
vers.quia in dies,& Azor.*Inst.moral part.*2.*lib.*3.*cap.*
39.*quæst.*4. qui alios citant) velit, Capitulum Sede
vacante non succedere in iurisdictione Apostolica
Episcopo generaliter à canone delegata, licèt ali-
qua adsit necessitas, vel vtilitas expediendi tunc a-
ctum illum per Capitulum, qui nō patiatur dilatio-
nem vsque ad tempus, quo successor vti iurisdictio-
ne queat; posse tamen tantam vrgere necessitatem,
vt iurisdictio ordinaria intret, quæ aliàs non habe-
ret locum. Sed, vt diximus, valdè probabilis, immo
& verior mihi videtur opinio indistinctè asserens,
Capitulum sede Episcopali vacante succedere Epi-
scopo in iorisdictione, seu potestate Apostolica ei
generaliter à canone delegata, vt in casu *cap. ad*
abolendam,§.fin.de hæret. & similib. quam inter mul-
tos, quos tacito nomine refert Abb. *d.cap.cùm olim,*
vers.quintò dubitatur,& Sanch.*d.disp.*2.*n.*10. tenent
grauissimi Doct. nimirum Ioan.Calder.*d.cap.ad abo-*
*lendam,*Ioan.Monach.*in cap.vnic.de maior.& obed.in*
6.Paul. *Clem.* 1.*de hæret.* & nouissimè Molin. *de iust.*
*& iur.tract.*5.*disp.*11.*num.*8.sentitque Host.*d.cap. ad*
abolendam,& Stephan.*d.Clem.*1. dum asserunt; hanc
iurisdictionem Apostolicam per Canonem Episco-
po concessam esse ordinariam prorogatam, satisque
etiam confirmatur tum ex rationibus ab eius sen-
tentiæ sequacibus allegatis, quas recensent, nec satis
soluunt Card.& Pauin.*loc.cit.* præcipuè verò † ex *d.* 424.
*cap.ad abolendam.§.fin.de hæret.*iuncta *Clem.*1.*§.*1. &
omnibus seqq. passim, *eod.tit.* nam quod *in d.cap. ad*
abolendam, *§. fin.* concessum fuerat Episcopo vt ex
Apostolica auctoritate contra exēptos in causa hæ-
resis procederet, in d.Clem.1.simpliciter cōceditur
tam Episcopo, quàm Capitulo Sede vacante, sicque
ampliùs Apostolicæ auctoritatis mētio non fit; quasi
iam iure ordinario id vtrique competat. Tum ex eo,
quod paulo antè ex Sanch. *d.lib.*2. *disp.*40.*n.*14. vbi
quamplurimos allegat, docuimus, potestatem, & iu-
risdictionem ex Principis priuilegio competentem
non personæ, sed perpetuò dignitati, vel officio, non
esse delegatam, sed ordinariam, & potestatis ordi-
nariæ iura habere. Tum quòd, cùm ea potestas, &
iurisdictio tunc à canone tribuatur Episcopo, iam
de iure communi, non autem speciali ei competit;
eo quoque non obstante, quòd in ea concessione
mentio delegationis, quin & delegatio fiat; arg.*cap.*
licèt in corrigēdis, de off.ord. Tum denique ex eo, quod
non multo antè ex ipsomet Garz. *d.cap.* 7.*n.*39. qui
alios citat, tradidimus, Capitulum succedere in iis,
quæ competunt Episcopo iure etiam speciali, modò
competāt, vt Episcopo, & Ordinario. & quod idem-
met *num.*48.admittit, † Capitulū Sede vacante suc- 425.
cedere in iurisdictione data à iure, vel Concilio Epi-
scopo in aliquibus casibus, quam aliàs nō habebat,
prorogando, & extendendo eius iurisdictionem, &
potestatem ordinariam, & *num.*49.quādo solùm re-
mouetur obstaculum exemptionis, vt *in Clem.*1. *de*
*testam.& in Clem.*1.*de sepultur.* quia tunc reducimur
ad ius commune, necnon ex Pauin. qui id tradit *d.*
*quæst.*10.*n.*4.Rectè autem aduertit Garz. *d.c.*7. *num.*
50.quòd, † quando verba illa, *auctoritate Apostolica,* 426.
coniungitu cum verbis, *concedimus facultatem,* non
faciunt iuri ctionem delegatam, sed benè quando
iunguntur pot stati faciendi, ex Pauin. *d.quæst.*10.*n.*
5.qui id au à Ioan. And.*in cap. cum aliquibus,*
*de rescript.in verbo, auctoritate,lib.*6. & Bart.*in l.*
& quia,ff. *comm.iud.* & idem esse, quādo post
datam iurisd ionem cōmittens confirmat aucto-
ritate Aposto ,dicens, quicquid feceris, auctori-
tate nostra tene t, & confirmamus, quia hæc clau-
sola non adiic ur processui, secundùm Caldet. *in d.*
*cap.cùm olim, de maio ri.& obed.in addit.*Lap.*in alleg.*
88.quæ incipit, *commune Florentia*, & Card.Florent.
d.cap.cum aliquibus in Apostil. His de potestate Ca-
pituli Sede Episcopali vacante, quatenus ad hanc
quæstionem expedire visum fuit, breuiter præmis-
sis; nam de Vicario Capitulari pariter Sede vacan-
te, quod necessarium erit, inf. hoc ipso cap.*quæst.*14.
dicemus, præsertim *suppos.*1. *& conclus.* 2. ad huius
quæst. conclusiones descendamus.

Prima conclusio. Capitulum Sede
Episcopali vacante per obitum Episcopi † potest 427.
commutare vltimas voluntates in casibus, in qui-
bus de iure communi posset Episcopus. Probatur,
quoniam in huiusmodi iurisdictione ordinaria, quæ
Episcopo competit iure cōmuni, mortuo Episcopo
succedit

succedit Capitulum, vt satis ostendimus sup. circa initium præmiss. voie. præsentis quæst. præcipue ex *cap. cum olim, de maior & obed. & cap. vnic. eod. tit. in 6.* & vtrobique Doct. atque alibi sæpe. negari antè non potest, quin commutatio vltimæ volūtatis sit actus iurisdictionis Episcopalis. Confirmari verò idipsum potest ex eo, quod tradit Sanch. *d. tract. de matrim. lib.*
428. *3 disp 28. n 5.* Capitulum Sede Episcopali vacante † posse assistere matrimonio, vel alij sacerdoti licentiam dare; & *lib. 8. disp. 2. n. 10.* posse absoluere, ac dispensare circa omnes casus occultos, nec deductos ad forum contentiosum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario, iuxta decretum Concil. Trid. *sess. 24. cap. 6. de refor.* quod idem docet ipse *lib. 1. sua sum. cap. 11. num. 4. lib.* eotem *4. cap. 38. n. 17.* post Aragon. *2. 2. quæst. 88. art. 12. concl. 5.* Ant. Gomez *in Bull. Cruciat. claus. 10. num. 62.* Sayr. *in claus. Reg. lib. 6. cap. 11. n. 84.* Rodriquez *2. tom. sum. cap. 100. n. 3.* & Henriq *lib. 14. de irregul. cap. 18. num. 2. & lib. 6. de pœnit. cap. 6. num. 1.* tradit, Capitulum Sede vacante posse dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, quod & generatim in casibus Episcopi à iure concessis, post Feder. Senen. *cons. 30.* Abb. *d. c. cum olim, de maior. & obed. & cap. at, si Clerici, §. de adulteriis, sub num. 16. de iud.* Card. *c. cum omnes, quæst. 10 de constit.* Gemin. *in cap. cum ex eo, n. 7. de elect. in 6.* Nauar. *cons. 32. de temp. ordin.* voluit Quarant. *d. tract. de Capit. sed. vac.* seu eius Apostill. *n. 1. vers secundo quæro*; vbi tamen id temperat procedere in casu, in quo subsistente legitima causa dispensatio esset debita, iuxta glos. *in cap. vt constitueretur, & cap. Domino sancto, 10. dist.* Denique hæc conclusio ex eo confirmatur, quòd ad Capitulum Sede vacante transit potestas exequendi vltimas voluntates, vt ex communi pluribus relatis tradit Couar. *in cap. Ioannes, num 2. de testam* ac sentiunt Crass. & alij, de quib sup. *n. 415.* necnon prorogandi executionem earumdem vltimarum voluntatum, vt post alios in specie tradit M. Ant. Cucch. *Inst. maior. can. lib. 2. tit. 9. num. 82.*

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt proce-
429. dat, † vbi etiam Sedes vacet per renuntiationem, trāslationem, depositionem, aut alio simili modo, ex glos. ab aliis approbata *in d. cap. si Episcopus, verbo, mortem, de suppl. negl. præl. in 6.* quæ huius generis modos ciuilis mortis æquiparat morti naturali Episcopi quoad hoc, vt in eius administratione tam in spiritualibus, quàm in temporalibus succedat Capitulum Secundò idem dicēdum si Episcopus captus sit à Paganis, vel schismaticis; cum text. ibi hunc casum æquiparet ad eundem effectum morti naturali eiusdem Episcopi. Tertiò ampliatur conclusio, vt proce-
430. dat † tam in voluntaria, quàm in contentiosa iurisdictione, qua vtraque vti poterit, cùm opus fuerit, in commutatione vltimæ voluntatis Episcopo cōcessa, cui Capitulum succedit etiam in volutaria iurisdictione, vt non multo ante primâ concl. tradidimus. nisi fortè id intelligas procedere, dummodo adsit aliqua necessitas tunc exercendi voluntariam iurisdictionem; alias secùs; & hoc ad summum probat glos. *Clem. 1. de hæret. §. 1. verbo, Capituli*, quam pro se allegat Fel. contrarium sentiens, vt *ibid.* diximus.

Denique probabiliter ampliari hæc cōclusio dici
431. potest † in casu excōmunicationis, vel suspensionis Episcopi; cùm tunc etiam iurisdictio Vicarij sit suspensa, nimirū autem dispendium pateretur Ecclesia si iurisdictionalia in ea non exercerētur, donec à sede Apostolica prouisio expectetur; vt *in d. præmiss. vnic.* deduximus. omnino verò ex ibidem adductis dicendum id est, vbi Episcopus in remotis agat, nec constituerit Vicarium, vel constitutus mortuus sit. limitari autem probabiliter potest, vt in fin. 3. concl.

Secvnda conclvsio. In iis commissionibus commutationum vltimæ voluntatis, quæ fiunt Episcopo in casibus, in quibus iure ordinario
non posset Episcopus commutare, † non succedit ei 432.
Capitulum; in aliis verò succedit. Prior concl. pars patet; tum quia ea, quæ iure speciali delegato cōpetebant Episcopo, non transeunt in Capitulum, vt sup. *d. præmiss. vnic. huius quæst. circa med.* post alios tradidimus. tum quia speciales cōmissiones factas Episcopo non transire in Capitulū Sede vacāte, sed in successorem, si factæ sint sub nomine dignitatis, textus est *in c. quoniā Abbas, de off. deleg.* si verò sub nomine personæ, expirat cū persona, vt *ibidem* tradunt Doct. & notauit etiam Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 27. n. 21.* eo, quòd subiectum, cui inhærebat, deficiat, *arg. l. 2. ff. de vsufr. & l. 1.* vbi Bart. *n. fin. ff. de vsu, & vsufr. leg.* cum simil. Posterior pars probatur, quia in iis, quæ competunt Episcopo iure ordinario, & communi, delegatio, & commissio Papæ nō facit eum delegatum, sed solùm excitat eius iurisdictionem, *cap licet in corrigendis, de off. ord. & cap. fin. de simon.* cum simil. atque in specie dispensationū tradit post alios Sāch. *d. lib. 8. disp. 2. n. 10. ad fin.* Idémq; voluit Quarāt. seu eius Apost. *d. vers. subsequenter*, post Butr. *in cap. cum in cunctis, de elect.* Gemin. *cap. quamquam, eod. tit. in 6.* Fel *d. c. verum, n. 3. de for. compet. & cap. cam te, n. 17. de rescript.* Censebuntur autem iure ordinario, & communi Episcopo competere, præter eas, de quibus *quæst. præced.* passim, etiā commutationes illæ, quas forsan futuro aliquo tempore generaliter in iure ex Apostolica auctoritate, vtputa respectu exēptorum committi Episcopis continget, vt in causa hæresis factum fuit *d. cap. ad abolēdam, in h. de hæret.* iuxta dicta paulo ante 1. concl. Non poterit tamen Capitu-
lum † exequi commissionem factam Vicario Epi- 433.
scopi, vel Officiali diœcesano, vtputa, si dicatur, Vicario Episcopi Cremonen. vel Officiali, seu Vicario Cremonen vt docet Sanch. *d. lib. 8. disp. 27. n. 33.* licèt ibidē tueatur eam posse executioni mitti à Vicario ipsius Capituli. de quo nobis aliquid dicēdum erit *quæst. 14.* vbi latius de Vicario Capitulari agemus, & *cap 8. quæst. 2. concl. 2.* Interim ad postremam huius quæst. conclusionem transeamus, si priùs duo admoneamus: alterum, huius concl. posteriorem partem limitari posse, vt *in fin. seq. conclus.* alterum, id, quod hucusque dictum est de Capitulo Ecclesiæ Cathedralis Sede Episcopali vacāte quoad potesta-
tem commutandi vltimas voluntates, † statuendum 434.
etiam esse de quouis alio, qui tūc loco Capituli Ecclesiam ipsam in spiritualibus, ac temporalibus administret, iuxta text. *in cap. obitum, cap. Catinensis, & cap. quoniam, 61. dist. cap. cum nobis olim, de elect. cap. is, cui, eod. tit. in 6. cap. Ecclesia*, quod est fin. *de suppl. negl. præl. cap. vnic. de maior. & obed. cap. cùm nullus, §. fin. de temp. ordin. eod. lib.* is enim potest, sicut posset Capitulum, & Episcopus ipse absoluere excommunicationis sententia siue iuris, siue hominis fuerit, vt apertè disponitur *in d. cap. vnic.* Ad solum autem Ro-
manum Pōtificem spectat † huiusmodi administra- 435.
torem vacante, vel non vacante Sede Episcopali deputare cum plena, & libera administratione temporalium, & spiritualium, vt cauetur *in d. cap. is, cui. & cap. fin. in princ.* nisi fortè Capitulum in spiritualibus, & temporalibus negligenter, aut perperam administret: tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam, vel malitiā Capituli, eo vocato, causæque super hac cognitione præmissā, visitatorem, seu administratorem eidem vacanti Ecclesiæ licitè poterit deputare; prout his ipsis verbis disponitur *in d. cap. fin. in princip. de suppl. negl. prælat. in 6.* quod idem in Legato de latere tradiderunt ibi Archid. & Ioann. Andr.

per

per text. *in cap. si Abbatem, de elect. eodem lib.*
Tertia, & postrema conclusio. Ca-
pitulum Ecclesiæ Collegiatæ tituli Cardinalatus
436. Presbyreralis, vel Diaconalis, † potest cõmutare vl-
timas voluntates, quas potest ipse Cardinalis; de
quo videbimus *quæst. seq concl.* 1. Probatur, quia Ca-
pitulum d. Ecclesiæ succedit in ea iurisdictione, &
potestate, quam in toto suo titulo habet idem Car-
dinalis; vt satis constat ex *d. cap. his, quæ, de maior. &
obed.* ibi, quando autem Ecclesia ipsa Cardinali va-
cabit, Capellani, & Clerici memorati eidem Eccle-
siæ reuerenter exhibeant supradicta, (mox autem de
Cardinali loquens dixerat, manualem obediētiam,
reuerentiam, & honorificentiam omnem exhibeāt,
& ad Ecclesiam pro scrutinio, baptismo, & capitulo
celebrandis conueniant temporibus consuetis, cor-
rectionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter,
& excommunicationis, interdicti, vel suspensionis
sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorum,
inuiolabiliter obseruantes:) excepto quod de cor-
rectione, & excommunicatione, & suspēsione ipso-
rum, pro bono pacis nostræ prouidētiæ reseruamus;
& exceptis etiam tribus illis, quæ de ordinaria pote-
437. state Episcopi † non transeunt ad Capitulum eius
Sede vacante, & ex glos. fin. *in cap. cùm olim*, & ibi
Abb. *num.* 5. possit Anastas. Germon *d. tract. de Indult.
Card. §. iam ratione, num.* 40. *& seqq.* nimirum, colla-
tio beneficiorum, quæ ad Episcopum dumtaxat per-
tinet, iuxta *cap. illa, ne sed. vac. & cap.* 2. *de instit. in* 6.
licentia transeundi de vna Ecclesia ad aliam, si illic
eligatur, vt colligi videtur ex *cap presbyteri,* 54. *dist.
& cap. fraternitatem,* 71 *dist.* ac denique alienatio bo-
norum ipsius Episcopatus, *ex cap. si qua de rebus,* 12.
quæst. 2. Et, quòd Capitulum Collegiatæ Ecclesiæ ti-
tuli Cardinalis, his exceptis, succedat in iis, quæ po-
terat ipse Cardinalis, neminem dubitare, ait Germ.
d. §. iam ratione, num. 44 cùm, inquit, maxima inter
magistros nostros controuersia, adhúcque sub iudi-
438. ce lis sit, † an Capitulum morte Prælati Episcopo
inferioris succedat in iis omnibus, quæ facere pote-
rat Prælatus, vt videre est apud Innoc. Host. Bald.
Butr. Abb. Fel. & alios *ad d. cap. his, quæ, de maior. &
obed.* Innoc. *ad cap. dilectus, de Capell. Monach.* Ioann.
Monach. & Phil. Prob. *ad cap. vnic. de maiorit. & obed.
in* 6 Anchar. *cap. vnico, ne sed. vac. eod. lib.* Imol. *Clem.
ne Romani, de elect.* & Pauin. *d. prælud.* 6. *num.* 16. Re-
pono autem nunc Cardinalem Presbyterum, aut
Diaconum inter Prælatos inferiores Episcopo, cùm
hîc loquamur de iurisdictione, in qua sicut & in or-
dine inficiari nemo id potest, licèt dignitate sint lon-
ge maiores, ac superiores, vel ob id quòd dicuntur
pars corporis Papæ, eíque tanquam consiliarij assi-
stunt, vt colligitur ex *cap. fundamenta, de elect. in* 6. *&
cap. felicis, de pœn. eod. lib.* & latè tradūt Barbat. & alij
quotquot de Cardinalibus tractatus ediderunt. In
proposito autem à nobis articulo probabilius mihi
est, Capitula Ecclesiarum Collegiatarum, seu Col-
legia Clericorum, quibus præsunt hi Prælati haben-
tes iurisdictionem, quasi Episcopalem, iis naturali-
ter, vel ciuiliter mortuis, succedere in illorum iuris-
dictione, ad instar Capituli tituli Cardinalatus, per
d. cap. his, quæ; vbi id inter alios tenet Abb. *num.* 2. cu-
ius opinionem communem asserit eam sequēs Fel.
ibidem num. 3. & verum esse colligo, tum cum Abb.
& Fel. ex *d. cap. his, quæ*, quoniam eadem ratio vide-
tur in his Prælatis, ac in Cardinalibus, cùm vtrique
habeant iurisdictionem deficientem, ac diminutam
respectu Episcopalis iurisdictionis, seu quam habēt
Episcopi, & ideo communiter dicuntur habere iu-
risdictionem quasi Episcopalem, tum ex Cōc. Trid.
sess. 23. *cap.* 10. *de refor.* ibi, nec ipsi Abbates, & alij
exempti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque et-
iam Ecclesiarum Cathedralium litteras dimissorias
aliquibus Clericis sæcularibus, vt ab aliis ordinen-
tur, concedant. Cōtraria verò opinio procedere pos-
set in illis Prælatis Ecclesiarum Collegiatarum, qui
huiusmodi iurisdictionem quasi Episcopalem non
habent, sed solam leuem correctionem, seu modi-
cam iurisdictionem, & coërtionem in Canonicos,
aliosve Clericos suarum Ecclesiarum, cuiusmodi
sunt ferè omnes Præpositi, ac Prælati Ecclesiarum
Collegiatarum in ciuitatibus.

Iam verò tam hæc conclusio, quàm prima huius
quæst. necnon posterior pars secundæ, quódque ad
eius fin. diximus de visitatore, seu administratore
Sede Episcopali vacante circa potestatem commu-
tandi vltimas volūtates, quas ordinaria facultate po-
terant respectiuè Cardinalis, & Episcopus in Eccle-
siis sibi subiectis, † probabiliter limitanda sunt, seu 439.
accipienda, vt procedant stāte necessitate expedien-
di actum illum, ita, vt cogi posset Episcopus ille, vel
Cardinalis ad eum expediendum, nec commodè ex-
pectari possit successor; per ea, quæ de derogatione
qualitatum in beneficij fundatione appositarum di-
cemus inf. *cap.* 10. *quæst.* 5. *concl.* 15. *ad fin.* vnde etiam
patebit, quid statuendum hac in re sit quoad seque-
strem, seu depositarium Ecclesiæ Cathedralis, eiús-
ve possessionis.

Summæ Rerum.

440. *Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, & Diaconalibus primum locum obtinent inter Prælatos sæculares habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. & quid in Monasteriis, & Ecclesiis Regularium, in quibus sunt ij tituli; num.* 441.
442. *Iurisdictio quasi Episcopalis Cardinalium in suis titulis Presbyteralibus, & Diaconalibus vti competens de iure communi est fauorabilis, & latè interpretanda; cæterorum verò Prælatorum vti acquisita iure speciali erit odiosa, & restringenda.*
443. *Prælati inferiores Episcopis alij habent iurisdictionem quasi Episcopalem in omnibus, alij in aliquibus tantùm.*
444. *Prælati inferiores Episcopo habentes omnimodam iurisdictionem quasi Episcopalem adhuc subditi esse possunt Archiepiscopo, & non immediatè Sedi Apostolicæ; & quomodo dicantur esse nullius diœcesis; & duob. num. seq.*
445. *Prælatus habens locum nullius diœcesis non ideo in eo iurisdictionem quasi Episcopalem obtinet, sed solùm inde concluditur exemptio ab Episcopi iurisdictione.*
446. *Prælati nullius diœcesis habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, plenam tamen qui dicantur; & an iis, vel eorum Vicariis committi possint dispensationes, & commutationes vltimarum voluntatum ipsis subditorum.*
447. *Prælati inferiores Episcopo habentes plenam iurisdictionem quasi Episcopalem possunt ea omnia, quæ de iure competunt Episcopo ex lege diœcesana, vel sub commemoratione diœcesis; nisi hæc omnia contra illos Episcopus acquisierit.*
448. *Legis diœcesanæ, aut iurisdictionis quænam sint. & ibi intellectus cap. conquerente, & cap. dilectus, de offic. ord.*
449. *Diœcesani appellatione veniunt Prælati inferiores modò habeāt iurisdictionem Episcopalem.*

450. *Præ*

450. *Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem cogere possunt executores testamentarios ad exequendum testamentum; & num. 455.*

451. *Prælati inferiores Episcopo, eorumque subditi non subsunt immediatæ iurisdictioni Archiepiscoporum.*

452. *Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, & Diaconalibus possunt vltimas volũtates suorum subditorũ, quoties Episcopi possunt suorũ.*

453. *Cardinales in suis titulis an dispensare possint in voto, & aliis.*

454. *Prælati inferiores Episcopo habentes iurisdictionem quasi Episcopalem in sua quasi diœcesi commutare possunt vltimas voluntates, quas possunt Episcopi in sua diœcesi.*

455. *Prælati inferiores habentes quasi diœcesin, habent in illa eandem iurisdictionem, quam Episcopi habent in diœcesi sua; exponunt Confessarios; nomine Ordinariorum veniunt; assistere possunt matrimonio, ac dare licentiã assistendi; & absoluere à casibus Episcopo concessis contemplatione diœcesis; dispensare in votis Episcopalibus, & compellere executores testamentarios, immo ipsis negligentibus exequi testamentum.*

456. *Archiepiscopi, aut alij superiores infra Papam commutare nequeunt vltimas voluntates subditorum Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem.*

457. *Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem tunc demum commutare possunt vltimas voluntates in sua quasi diœcesi, si eam acquisierunt priuatiuè ad Episcopos.*

458. *Prælati inferiores, qui iurisdictionem Episcopalem solùm in certis casibus acquisierunt, commutare nequeunt vltimas voluntates, nisi id in specie sibi acquisierint; prout etiam in dispensatione votorum contingit.*

459. *Consuetudo, præscriptio, & priuilegium contra Episcopi iurisdictionem sunt restringenda.*

460. *Intellectus c. sicut vnire, de excess. Præl.*

461. *Iurisdictio à Prælatis inferioribus intra fines diœcesis Episcopi non acquiritur, nisi per spatium 40. annorum; & num. seq.*

462. *Quadraginta anni sufficiunt ad præscribendam potestatem dispensandi in votis, & aliis casibus Papæ reseruatis.*

463. *Cõsuetudo contra ius, vel detrahens iuri Ecclesiæ, requirit spatium 40. annorum.*

464. *Tempus quadraginta annorum in præscribendis iuribus Sedis Episcopalis non currit, quamdiu ea vacat, vel aliàs Episcopus tueri non potest illius iura; & ibi intellectus cap. auditis, de præscript.*

465. *Iurisdictio à Prælatis inferioribus contra Episcopum legitimè acquisita per priuilegiũ, quanto temporis spatio amittatur; & ibi intellectus cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil. & quid in acquisita per consuetudinem, vel præscriptionem, num. 466. & seq.*

467. *Cõsuetudo an tanto tẽpore tollatur, quãto inducitur.*

468. *Priuilegium contra ius concessum ad præiudicium tertij non reuocatur per posterius priuilegium eiusdem Pontificis non continens clausulam derogatoriam de non tollendo iure quæsito.*

QVÆRO DECIMOTERTIO, an Prælati sæculares habentes iurisdictionem quasi Episcopalem possint in sua iurisdictione vltimas voluntates commutare.

Inter hos Prælatos, de quibus habetur *in cap. fin. de off. Archid. in fin. cap. cum ab Ecclesiarum, ff. de offic.*
ord. cap. auditis, & cap. cùm olim, de præscr. cap. 1. §. nec
etiã, de for. compet. in 6. & cap. Romana, §. ab Archidia
conis, de appell. & cap. Venerabilibus, in princ. de sent.
excomm. eod. lib. & in Conc. Trid. *sess. 23. cap. 10. de re*
for. & aliis iuribus, ac Doct. in discussiõ huius quæst.
allegand. atque ex his per Franc. Balb. *in tract. de*
præscript. 1. part. 5. part. princ. quæst. 11. & Lamb. *tract.*
de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 9. princ. art. 3. Abb. Cou.
& alios Doct. *in cap. Ioannes, de testam.* primum lo-
cũ tenent † Cardinales in suis titulis Cardinalatus; 440.
tum ratione maioris dignitatis, tum quòd suam iu-
risdictionem quasi Episcopalem habent ex disposi-
tione iuris *in d. cap. his, quæ, de maior. & obed.* vt ad-
notarunt *ibi* Abb. *num. 1.* Felio. *num item 1.* Innóc. *cap.*
dilectus, de Capell. Monach. Ioan. And. & Butr. *in cap.*
dilecto, de off. Archid. Imol. *in Clem. ne Romani, col. 6.*
vers. quartò quæro, de elect. Ioan. Monach. & Gemin.
cap. vnico, de maior. & obed. in 6. Rom. *cons. 498.* Pauin.
tract. de offic. & potest. Capit. sed. vac. præl. 6. n. 9. & inter
recentiores Card. Alban. *in tract. de Cardin. quæst. 46.*
Anastas. Germ. *tract. de Indult. Cardin. §. tam ratione,*
num. 15. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 13. in princip. n.*
20. Iac. Sbroz qui alios allegat *tract. de Vicar. Episc.*
lib. 1. quæst. 3. num. 27. cum seq. Sanchez *lib 3. de matri.*
disp. 28. num. 7. vbi etiam ipse alios citat, & Suarez
de legib. lib. 4. cap. 5. num. 4. atque ante hos pluribus
relatis Mandos. *ad reg. 7. Canc. quæst. 2. n. 11.* subdens,
ad vnum tamen esse aduertendum, † quòd, cum ali- 441.
qui ex titulis Cardinalium sint monasteria, prout
sunt tituli S. Crucis in Hierusalem S. Eusebij, S. Pe-
tri ad Vincula, & alij similes; satis dubitabile vide-
tur decidere, quam potestatem in his titulis, ac Mo-
nasteriis, & Monachis Cardinales habeant: quód-
que ipse dicebat, titularem S. Eusebij Ordinis Cæ-
lestinorum, non habere iurisdictionem super eius
Monachos, alioqui essent plura capita, videlicet Pa-
ter Abbas Generalis, & Cardinalis titularis, quo-
rum vterqoe insolidum, & principaliter haberet iu-
risdictionem, quod non est dicendum. Sed fortè istæ
Ecclesiæ nonẽ Regulares in cõstitutione titulorum
erant sæculares. Cùm autem hanc iurisdictionem in
iure fundatam habeant, † erit fauorabilis, & latè in- 442.
terpretanda, iuxta tradita per Cassador. *decis. 8. n. 6. de*
præb. Caputaq. *decis. 88. num. 6. part. 2.* Mandos. *reg. 11.*
Canc. quæst. 11. n. 2. cum duobus seqq. & alios ad id re-
latos à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. §. 6. proœm. n. 27. & 42.*
Hæc eadẽ verò iurisdictio quasi Episcopalis, quam
habẽt cæteri Prælati inferiores Episcopis, cùm eam
acquisierint priuilegio, consuetudine, aut præscri-
ptione, atqoe adeò iure speciali, vt inter cæteros ad-
notauit Fel. *d. cap. his, quæ, n. 2. & 3. de maior. & obed.*
erit odiosa, & strictè interpretanda, prout constat de
priuilegio ex *cap. ex parte, il 1. & cap. licèt, de decim.*
cap. cum Capella, de priuileg. & cap. 1. §. ille verò, de fil.
presbyt. in 6. ac tradit Rebuff. *in prax. benef. tit. de dif-*
ferent. int. priuileg. & rescript. num. 6. & Bernard. Diaz
in reg. 579. de consuetudine concludunt communi-
ter Doct. *in l. de quibus, & l. quod non ratione, ff. de le-*
gib. & cap. fin. vbi latè Curt. *sect. 4. num. 1. vsque ad* 10.
de præscriptione, per Doct. *in rubr.* & passim *in tit.*
de præscript. atque alibi sæpe; & vulgata regula est
tantum præscriptum, quantum possessum, quam
comprobat Ant. Gabr. *com. concl. lib. 5. tit. de præscript.*
concl. 2. num. 1, licèt sit minùs odiosa, quæ per priui-
legium, quàm qoæ per consuetudinem, vel præscri-
ptionem acquiritur, vt *in fin. quæst.* videbimus. atque
in specie de iurisdictione per consuetudinem acqui-
sita est text. *in cap. fin. de offic. Archid. & cap. cùm*
contingat, de for. compet. de iurisdictione verò acquisita
per præscriptionem liqoet ex *d. cap. auditis, & cap.*
cùm olim, de præscript. atque inibi Doct. adnotarunt.

Plu

Plerique autem Doct. quos refert, ac seqoitur Sanchez *lib.4.sum.cap.38.num.19.*iuncto *num.20.*quibus addo Couar.alios allegantem *in cap.Ioannes, num.2. de testam.*horum Prælatorum inferiorum Episcopis,
443. qui aliqoam iurisdictionem exteriorem habeot, † duo genera constituunt: alterum eorum, qui tantam iurisdictionem sortiti sunt intra fines diœcesis Episcopi, vt quasi propriam diœcesim habeant; de quibus *d.cap.cùm ab Ecclesiarum, de off.ord.*in Decretalib.Gregor. IX. ac præterea *cap.1.§.nec etiam, de for.compet.in 6.cap. Venerabilibus, in princ.de sent.excom.& cap.Abbates,de priuil.eod.lib.* Conc. Trid.*sess.25.cap.11.de reg.*necnon *in d.cap.fin. de offic. Archid. d.cap.cùm olim,& cap.auditis, de præscript.& cap.accedentibus, de excess.Prælat.* quatenus ibidem indicatur,qoòd potuisset in totum consuetudine, aut præscriptione acquiri iurisdictio Episcopalis in certa parte diœcesis Episcopi: alterum eorum,qui solùm in aliquibus actibus iurisdictionem Episcopalem cõsuetudine,præscriptione, vel priuilegio acquisierunt; prout casus est generatim quidem *in cap. Romana,§.ab Archidiaconis,de appellat.in 6.*Conc.Trid. *sess.23.cap.10.de refor.* vbi de Abbatibus, *& sess.24. cap.3.de refor.* vbi de Capitulo, de qoo etiam *in cap. ex parte,il 1.de verb.sig.cap.si Canonici,de off.ord.in 6. & cap.irrefragabili,in princ.& §.cæterùm,extra eod.tit.* præsertim quoad consuetudinem; de qua quoad Prælatos Conc.Trid.*d cap.3.* necnon *d.cap.fin.de offic.Archid.& cap.cùm contingat, de for.compet.* quoad priuilegiom *eodem cap. cùm contingat,& cap.accedentibus,de excess.prel.* necnon *d.cap.auditis*, iuxta multorum expositionem,*de præscriptione.*denique *in cap. cùm ex offic.y.& cap.cùm olim,de præscript.ac d.cap.auditis*,quod plerique intelligũt de præscriptione vsus iurisdictionis Episcopalis;licèt veriùs exponendum sit de præscriptione libertatis à iurisdictione Episcopi,vt infrà post vlt.concl.*vers.alterum est*, docebimus. Hæc porrò distinctio Prælatorum inferiorum Episcopo,vt alij sint,qui plenam habent iurisdictionem Episcopalem,alij qui eiosdem partem tantùm aliquam; mihi quoque admittenda videtur ex prædictis auctoribus, & iuribus: iuncta etiam quadam declaratione sacræ Congregationis Conc. Trid. relata à Nic. Garz.*tract.de benef.part.9.c.2.n.130.* dum ad ea verba eiusdem Conc.*sess.28.c.18. de ref.poterit Ordinarius, si pro sua conscientia*,&c.eam respondisse ait,ex hoc verbo,*Ordinarius*,colligi,hoc decretũ locum habere in inferioribus Prælatis; vnde inferior Episcopo,qui omnimodam iurisdictionẽ habet Episcopalẽ,nec alicui subditur, sed est immediatè subiectus Sedi Apostolicæ,nullius diœcesis, proprium territoriũ habens,si habet ius congregandi Synodũ, & legitimè coostat illam cõgregasse,& elegisse examinatores,poterit cõcursum instituere,examinare, & approbare,ac Oeconomos,& Vicarios deputare; denique omnia illa, quæ per hoc decretum permittuntur, præstare: dum enim hæc declarauit licere iis tantùm Prælatis Episcopo inferioribus, qui habent omnimodã iurisdictionem Episcopalẽ; apertè supponit,dari qooque alios Prælatos Episcopo inferiores,qui non omnimodam, seu in aliqoibus dũtaxat habẽt Episcopalem iurisdictionẽ. Similis declaratio refertur à Garz.*d.tract.part.12.c.2 n.74.*Dicũtur aotẽ hi Prælati,meo iudicio, omnimodã iurisdictionem
444. Episcopalẽ † habere, licèt subdãtur Archiepiscopo: neque in hoc siot immediatè subiecti Sedi Apostolicæ,sicut in Episcopis contingit: ac pariter nullius diœcesis esse,non quidem propriæ,hoc est,suæ,cùm supponãtur habere proprium districtum, & territoriũ,atque adeò diœcesim;vt per se patet,necnon ex nonnullis etiam Doctoribus, quos ipsemet Garz.allegat *d.c.2. n.129. & 136.* sed nullius diœcesis Episcopalis,vt satis colligitur ex adductis ab eodẽ Garz. *d.cap.2.n.123.133.134.135.& 140.*siue subiecti sint immediatè Sedi Apostolicæ,siue non,quia exẽptionem ab ea Sede per priuilegiũ non obtinuerint, sed illam simul cum diœcesi per quandã consequẽtiam sibi priuilegio,præscriptione, vel cõsuetudine quæsierint. Non statim tamen, ac Prælatus est,habẽtve locum nullius diœcesis,† ideo habet iurisdictionem 445.
quasi Episcopalẽ:ex hoc enim solùm est exemptus à iurisdictione Episcopi, & vel immediatè Sedi Apostolicæ subiectus, sicut & in cæteris priuatis personis,aut locis accidit, quæ nullius diœcesis esse dicũtur,vel eo modo, quo Episcopi, qui & ipsi nulli alij Episcopo subiiciũtur,& ab eius iurisdictione exempti, atque adeò verè nullios diœcesis sunt, hoc est, alterius,qoàm suæ: verùm requiritur,vt eam iurisdictionem,priuilegio, præscriptione, vel cõsuetudine quæsierint;iuxta supradicta,ideóqoe signanter sacra Cõgreg in declarat.sup.cit. & aliis, quas Garz.refert *d.cap.2.n.142.& 144.* necnon Rot. *in decis.ab eodem alleg.sub n.134.*loqui volẽs de Prælato inferiore habente iurisdictionem quasi Episcopalem, vel propriom territorium,id ponit,postquam præmisit,*nullius diœcesis*;quasi hoc nõ sufficiat ad iurisdictionem Episcopalem,vel quasi,seu ad habendum propriom territorium. Quin etiam iure dicere possumus, † 446.
quoties in prædictis,aliisve declarationibus, Rotæve decisiunibus, aut Doctoribus loquentibus de hisce prælatis inferioribus habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, vel proprium districtũ,diœcesim,seu territoriom, hæ duæ res, aut eorum altera iongitur cum illis verbis,*& nullius diœcesis*;hæc postrema verba poni non taxatiuè,sed demonstratiuè, quia esse nullius diœcesis sit tamquam quidam effectus, & quid necessariò coniunctum com iurisdictione, vel quasi Episcopali, seu proprio territorio, districtu, aot diœcesi per huiusmodi Prælatos speciali iure cõsuetudinis,præscriptionis,vel priuilegiis acquisitis intra fines diœcesis alicuius Episcopi, aut veriùs intra fines, ad quos priùs se extendebat diœcesis, seu iurisdictio illios Episcopi. Quare non video,quo fundameoto ipsemet Garz. *n.146. & 147.* apertè supponat, posse aliquem Prælatum inferiorem habere plenam iurisdictionem Episcopalem,& tamen non esse nullius diœcesis;resoluens, quoque id,qood non negamus hisce prælatis habẽtibus plenam iurisdictionem quasi Episcopalem posse à Sede Apostolica committi dispensationes, & commutationes vltimarum voluntatum iis subditorum,quas Conc.Trid.*sess.22.cap.5.& 6.de reform.*mandat committi Ordinariis; ad idque allegans Flores *quæst.24. num.22.* sicot & possunt huiusmodi commissiones præsentari horum Prælatorum Vicariis,& Sanchez *lib.8.de matrim.disp.27.num.34.* Nisi fortè dicamus, Illos Prælatos habẽtes plenam iurisdictionem quasi Episcopalem dici esse alicuius diœcesis,seu non esse nullios diœcesis,qui eam iurisdictionem habent intra fines diœcesis alicoius Episcopi,seu intra limites alicuius Episcopatus,illis scilicet inclusam:esse autẽ nullius diœcesis,qui eandem iurisdictionem habent in finibus,& territorio, seu districtu positis extra fines cuiusuis Episcopatus, seu diœcesis Episcopalis: & sic intelligi debere auctoritates Doctorum, decisiones Rot. ac declarationes sacræ Congregationis allegatas, & probatas à Garz.*d. part. 9. cap.2. à num. 122. vsque ad* 147.ac præsertim *num.*123.124. 130. 134. 135. 136. 140. 142. 144. 146. & 147. Omnino verò adnotanda est prædicta distinctio de Prælato inferiori habente plenam, vel non plenam iurisdictionem, quasi Episcopalem ad

eum

447. eum saltem effectum, † vt, quæ de iure Episcopo ex lege diœcesana, vel sub commemoratione diœcesis competunt, hisce Prælatis Episcopo inferioribus concessæ, vel non concessa intelligantur; nisi & omnia, quæ sunt de lege diœcesana, in certa parte diœcesis Episcopi contra illos Prælatos acquisierint.
448. hæc autem quæ sint, † remissiuè posuimus sup. *quæst.* 11. *huius c. præmiss.* 4. & sanè *in c. conquerente, de off. ord.* iuncta expositione glos. *in c. dilectus, verbo, iurisdictionis, eodem tit.* numerantur tanquam de lege diœcesana Episcopi vocatio ad Synodum, Cathedraticum, quarta decimationum, & mortuariorum: quibus ipsæ inibi addit vocationem ad sepulturas mortuorum, & hospitium, ac similia, quæ consistunt in recipiendo. inter ea verò, quæ sunt de lege iurisdictionis, ponitur à Romano Põtifice *d. c. dilectus*, citatio, caussarum examinatio, & decisio, ac emendæ; quibus glos. cit. addit aliqua, quæ habentur *d. c. conquerente*, nimirum canonicam obedientiam, subiectionem, & reuerentiam, institutionem, & destitutionem, correctionẽ, & reformationem, ac censuram Ecclesiasticam, iurisdictionem causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de iure spectantium, pœnitentias publicas, & sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt recipienda, collationem. Io. verò An. *eodem c. dilectus*, præter visitationem, de qua text. *d. c. conquerente*, adiungit etiam statuta facere, & inquirere tam de vita Clericorum, quàm de Officiis, & statu Ecclesiarum.
449. Quare diœcesani appellatione † licèt non veniant Prælati inferiores Episcopis non habentes iurisdictionem Episcopalem, vt plerique tenent, quos refert Sanch. *lib. 3. de matrim. disp.* 29. *n.* 14. *vers. & confirmatur*, ita eos exponens *n.* 16. *vers. ad primam confirmationem.* tamen venient illi Prælati inferiores, qui habent iurisdictionem Episcopalem in diœcesibus Episcoporum iis exclusis, vt post glos. *in Clem. vnica, §. volumus insuper, verbo, diœcesanis*, & *ibi* Card. *§. per præmissa, quæst.* 2. *n.* 2. Imol. *n.* 38. Abb. *ibidem n.* 15. *& in Clem.* 1. *de vit. & honest. Cler. n.* 1. Fel. *d. c. cùm olim, n.* 1. *de præscript.* & Couar. *in cap. Ioannes, n.* 1. *de testam.* tradit Sanchez *d. vers. ad priorem confirmationem*, vbi id confirmat ex *d. c. Ioannes*, vbi dicitur ad diœcesanos spectare cogere executores testamentarios exequi testamentum; & tamen communiter ibi Doct. tra-
450. dunt, † hoc spectare etiam ad Prælatos habentes iurisdictionem Episcopalem, Io. An. *n.* 9. Abb. *num.* 2. Card. *n.* 6. *quæst.* 3. Anchar. *n.* 5. Couar. *num.* 1. *&* 2. Barbat. *col.* 7. Siluest. *verbo, testamentum* 2. *quæst.* 3. *d.* 3. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *glos.* 1. *n.* 46. D. Anton. 3. *part. tit.* 10. *c.* 3. *§.* 9. Molin. *tom.* 1. *de iust. & iur. tract.* 2. *disp.* 250. *§. pen.* idipsum quoque tenent Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod de diœcesanis consensu, quæst.* 3. *in fin.* & Lambertin. *in simili tract. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 2. *art.* 3. *n.* 14. necnon *art.* 14. *per tot.* & quòd diœcesanis æquiparentur, satis constat ex *d. Clem. vnic. §. fin.* ibi, locorum diœcesanis, vel aliis quibuscumque iurisdictionem habentibus in locis præmissis. Atque hi Prælati inferiores, eorúmque sub-
451. diti, sicut alij subditi suffraganeorum, † subiecti non sunt immediatæ iurisdictioni Archiepiscoporum; vt constat cùm ex aliis iuribus, tum ex *cap.* 1. *§. nec etiam, de for. compet. in* 6. *c. Romana, §. ab Archidiaconis, de appell. in* 6. *& c. Venerabilibus, in princ. de sent. excomm. eodem lib.* His suppositis iam ad conclusiones veniamus.

Prima conclusio. Possunt Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, & Diaconalibus, si habent aliquos subditos, † eorum vltimas voluntates
452. commutare in casibus, in quibus possunt Episcopi respectu suorum subditorum. Probatur primò, quia Cardinales de iure habent in suis titulis iurisdictionem Episcopalem, vt ex *c. his, quæ, de maior. & obed.* & aliis circa initium huius quæst. ostendimus, commutationem verò vltimarum voluntatum ad iurisdictionem pertinere per se patet, iámque non semel admonuimus; atque adeò id ex iis non est, quæ de lege diœcesana sunt; sed neque ex iis, quæ a iure diœcesanis tantùm, vel sub commemoratione diœcesis Episcopis conceduntur, vt patet ex *cap. nos quidem, de testam.* & aliis iuribus Episcopo commutationem vltimæ voluntatis permittentibus, de quibus sup. hoc eodem cap. *quæst.* 11. præterquam quod dici potest, Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, vel Diaconalibus habere quandam diœcesim, licèt modicam, positam intra fines Romanæ diœcesis propriæ Romani Pontificis, vt Episcopus Lateranensis, seu Romæ est: habent enim plerasque Capellas sibi subiectas intra certos fines, ac limites constitutas. Et quamuis Suarez *de relig. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 10. *n.* 10. & Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 58. *n.* 2. sentiant, † se- 453.
clusa consuetudine non posse Cardinales in suis titulis dispensare in voto, quia non habent in iis ius Episcopale; tamen contrarium ipsi quoad hoc fundamentum expressè cum communi tradiderunt, ille *lib.* 4. *de legib. cap.* 5. *num.* 4. hic *lib.* 5. *de matrim. disp.* 28. *num.* 7. vnde ruat etiam quod super eo struxerunt ædificium de dispensatione in voto; quam esse actum iurisdictionis spiritualis, nec ex se Pontifici reseruatæ, constat ex traditis ab eodem Sanchez *d. cap.* 38. *num.* 6. *& cap.* 37. *num.* 3. *ac* 16. Leonard. Less. *lib.* 2. *de virtut. Cardin. cap.* 40. *dub.* 12. ac Suarez *d. cap.* 10. *n.* 1. & aliquot seqq. Veratamen erit hæc opinio quoad eas dispensationes, quæ à iure conceduntur Episcopo contemplatione plenæ, ac propriæ diœcesis; vt est illa de qua Trid. Concil. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* non enim poterit illa facultate dispensandi vti Cardinalis in suo titulo, cùm non habeat diœcesim; per ea, quæ de Episcopo titulari post Suarez *de censur. disp.* 41. *num.* 7. docet Sanchez *lib.* 2. *sua summ. cap.* 11. *num.* 3. quia conceditur ibi hæc facultas Episcopo respectu subditorum in propria diœcesi tantùm, vt ex contextu apparet. quamuis & in hoc contrarium defendi possit ex iis, quæ de aliis Prælatis hac etiam in re dicemus *concl. seq.* Probatur secundò conclusio, quia huiusmodi commutatio fieri potest ab Abbatibus; & aliis Prælatis inferioribus Episcopo habentibus ex priuilegio, consuetudine, vel præscriptione iurisdictionem Episcopalem, vt *conclus. seq.* ostendemus: quam tamen iurisdictionem vti speciali iure competentem, & iuri communi aduersantem strictè esse interpretandam, paolo post initium huius quæst. docuimus; ac præter ibi allata sentit in materia dispensationis votorum Sanchez *d. cap.* 38. *n.* 11. post Palud. *in* 4. *sent. dist.* 38. *quæst.* 4. *art.* 4. *concl.* 4. *num.* 44. Sayr. *in claui Reg. lib.* 6. *c.* 11. *n.* 86. & Suarez *d. c.* 10. *n.* 12. *in fin.* sicut iurisdictio competens Cardinalibus in suis titulis vti in iure communi fundata fauorabilis est, quemadmodum *ibidem* ostendimus.

Secunda conclusio. Abbates, & alij similes Prælati Episcopo inferiores habentes quasi diœcesim etiam intra fines diœcesis Episcopi, atque adeò iurisdictionalem quasi Episcopalem, † possunt 454.
in sua diœcesi commutare vltimas voluntates, prout possunt Episcopi in sua. Probatur, quia isti † habent 455.
in sua quasi diœcesi eandem iurisdictionem, quam habent Episcopi in sua diœcesi, vt tradunt communiter Doctor. *in cap. Ioannes, de testam. & in cap. sicut vnire, de excess. præl.* atque alibi sæpe; Anastas. Germon *tract. de sacror. immunit. lib.* 3. *cap.* 9. *à num.* 28. *ad* 33. & Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 2. *num.* 12. dicens, id passim tradi à Doctor. in materia de voto, & aliis, & Confessarios ab iis exponi; quod & praxis docet

atque inter cæteros adnotauit Siluest. *Confessor.* 2. *quæst.* 7. & in ea sunt Ordinarij, ac nomine Ordinariorum veniunt, glos. ab aliis recepta *in cap. quamquam, verbo, ordinario, de vsur. in* 6. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 28. *num.* 6. & Diœcesanorum, vt sup. ferè statim ante 1. conclus. huius quæst. demonstrauimus, præcipuè ex Sanchez alios allegante *disput.* 29. *num.* 16. *vers. ad primum confirmationem*; qui etiam *d. num.* 6. post alios tradit, eos posse assistere matrimonio, aliisque licentiam assistendi concedere. *in d.* autem *lib.* 8. *disput.* 2. *numer.* 12. pluribus ostendit, probabilius esse, huiusmodi Prælatos posse dispensare, & absoluere suos subditos in casibus à Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. concessis Episcopo sub contemplatione diœcesis; adducens etiam pro hac sententia Henriq. *lib.* 14. *de irregular. cap.* 18. *num.* 2. *& lib.* 6. *de pænit. cap.* 16. *num.* 1. & Rodriquez 2. *part. summ. cap.* 10. *num.* 6. *concl.* 6. *& quæst. regul. tom.* 1. *quæst.* 61. *art.* 9. quod idem probabilius quoque putat alios in id allegans ipsemet Sanchez *lib.* 2. *summ. cap.* 11. *num.* 5. & in dispensatione voti post alios quamplurimos id tanquam certum statuit idem Sanchez *lib.* 4. *summ. cap.* 38. *num.* 19. Confirmatur denique conclusio ex eo, quod tradit Couar. *in cap. Ioannes, num.* 2. *de testam.* Prælatum Episcopo inferiorem habentem iurisdictionem Episcopalem excluso Episcopo, non tantùm posse compellere executores ad exequutionem vltimæ voluntatis, sed etiam hanc illis negligentibus exequi, & quando exemptus est simul cum sibi subditis; quod & multi tradiderunt, quos sequitur Crass. *tract. de successión. vol.* 2. *art. executores vltimarum voluntatum, quæst.* 2. *num.* 6. Ampliatur autem hæc conclusio, vt neque ab Archiepiscopis, aut

456. aliis superioribus infra Romanum Pontificem† possint commutari vltimæ voluntates subditorum huiusmodi Prælatorum, cùm tam ipsi Prælati, quàm eorum subditi non subsint immediatè iurisdictioni Archiepiscoporum, aliorumve superiorum prædictorum, vt satis ostendimus sup. statim ante 1. conclus. iunctis aliis per nos in hac specie adductis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 10. *suppositione* 2. *in fin. & concl.* 2. *circa med.*

457. Limitatur verò hæc conclusio, vt procedat, † dummodo hi Prælati acquisierint illam iurisdictionem Episcopalem in sua diœcesi priuatiuè ad Episcopos: tunc enim dumtaxat hi Prælati veniunt nomine diœcesanorum, & possunt concessa à iure Diœcesanis, seu Episcopis contemplatione diœcesis facere, vt expressè voluit glos. *d. Clem. vnica, §. volumus insuper, verbo, Diœcesanis, de for. compet.* sentitque Couar. *d. cap. Ioannes, n.* 2. *de testam.* & alij quos refert, ac sequitur Sanchez *d. disput.* 29. *num.* 16. *vers. ad* 1. *confirmationem.* dum ad id requirunt in his prælatis, quòd in sua diœcesi habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, exclusis Episcopis.

TERTIA, & postrema CONCLVSIO. Archidiaconi, & alij Prælati Inferiores Episcopo, qui non habent certam diœcesim, sed solùm quoad certos actus, priuilegio, consuetudine, vel præscriptione acquisierunt in aliqua parte diœcesis Episcopi iu-

458. risdictionem, † nequeunt commutare vltimas voluntates; nisi id in specie quoque huiusmodi iure speciali acquisierint. Ita in specie potestatis dispensandi in votis post Innoc. *cap.* 1. *in princ. de vot.* & ibi Host. *num.* 1. Io. Andr. *num.* 5. Butr. *num.* 6. Card. *num.* 4. *quæst.* 1. Anchar. *num. vlt.* Boich. *num.* 4. Ricard. *in* 4. *sent. dist.* 38 *art.* 9 *quæst.* 2. & ibi Palud. *quæst.* 4. *art.* 4. *conclus.* 6. *n.* 44. S. Anton. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 9. *vers. hoc autem videtur*, & alios tradit Sanchez *d. cap.* 38. *n.*

459. 20. Ratio est, quoniam † consuetudo, præscriptio, & priuilegium huiusmodi, cùm sint contra ius, non sunt extendenda, sed potiùs restringenda, vt sup. circa initium huius quæst. satis ostendimus, & in materia potestatis dispensandi in votis quoad consuetudinem, & præscriptionem, seu consuetudinem præscriptam, vt ipse, licèt minùs propriè, hac in re loquitur, docet Sanchez *eodem cap.* 38. *n.* 21. post Palud. *sup. art.* 4. *concl.* 4. *n.* 44. Sayt. *in clau. Reg. lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 86. & Suarez *tom.* 2. *de relig. libr.* 6. *cap.* 10. *n.* 12. *in fin.* & de hisce Prælatis inferioribus intelligi potest text. *in cap. sicut vnire, de excess. Prælat.* vbi dicitur, † vt Doct. ibi communiter adnotarunt, Prælatum inferiorem non posse vnire, aut subiicere suam Ecclesiam alteri absque consensu Episcopi, etiamsi interueniat auctoritas Archiepiscopi. licèt veriùs ibi agatur de Prælato inferiore non habente ex priuilegio, aut alio iure speciali aliquam iurisdictionem exteriorem in re, quam alteri voluit, seu subiecit. Omnino verò de his loquitur Couar. dum *d. cap. Ioannes, num.* 2. illud post alios tradit vnde nostra hæc conclusio confirmatur, Prælatum, non Episcopum, habentem tamen Episcopalem iurisdictionem, à quo ad Episcopum appellatur, licèt possit cogere executores vltimæ voluntatis ad exequendum, quod Doctor. ibi concorditer asserunt, & exigere ab executoribus rationem, de qua *in Clem.* 1. *de testam.* vt ibi docet Card. *quæst.* 8. fortasse tamen non exequetur vltimam voluntatem negligentibus executoribus, vt *ibidem* sensit idem Card. & alij probati à Crass. *d. quæst.* 2. *num.* 7. 460.

Portò quoad istam acquisitionem iurisdictionis, quæ fit ab hisce Prælatis inferioribus intra fines diœcesis Episcopi per consuetudinem, vel præscriptionem, duo adnotanda sunt. Alterum, † eam debere esse quadragenariam; quicquid de præscriptione voluisse videatur Anastas. Germon *d. cap.* 9. *num.* 32. dum ait, posse Abbatem in aliis Ecclesiis longo tempore præscribere iura Episcopalia. nisi forte longum tempus largè sumat pro diuturno, vel errore librariorum positum sit loco legitimi, quo nomine vsus est in summario *d. sui cap.* 9 *sub eodem num.* 32. cùm ad eam requiri lapsum quadraginta annorum, constat ex eo, quòd contra Ecclesiam inferiorem non nisi quadragenaria præscriptio admittitur, *cap. de quarta, cap. ad aures, & cap. illud, de præscript.* cum simil. excepto casu *cap.* 1. *eodem tit.* vt nimirum Episcopus triennij spatio præscribat locum per se conuersum ad fidem. & in specie præscribendæ à Prælato inferiori iurisdictionis contra Episcopum, text. est *in cap. auditis, eodem tit.* & præter Doctor. *ibi*, adnotauit Sanchez *d. cap.* 38. *numer.* 22. loquens in terminis dispensationis voti. licèt ibi male confundat præscriptionem cum consuetudine, dum sumit fundamentum ad id comprobandum ex consuetudine, quam à præscriptione longè differre, latiùs demonstrauimus *in tract. de conseruatorib. iudicib. cap.* 7. *numer.* 461. cum aliquot seqq. licèt *ibidem numer.* 482. fatear in materia præsertim iurisdictionis sæpè alterum pro altero sumi. Rectè verò monet *ibidem* Sanchez, † hanc quadragenariam sufficere etiam in præscribenda potestate dispensandi in votis, & aliis casibus summo Pontifici reseruatis: quamuis alioqui ad præscribendum contra Ecclesiam Romanam exigatur spatium centum annorum, *cap. ad audientiam, cap. cum nobis, & cap. si diligenti, de præscript. cum suis concord.* cùm per hanc non derogetur rebus Romanæ Ecclesiæ, sed solùm legibus Romani Pontificis; quo casu, sicut requiritur, ita sufficit spatium quadraginta annorum, *cap. fin.* iuncta glos. *ibidem* communiter recepta *in verbo, legitimè sit præscripta, de consuet.* Quoad consuetudinem 461. 462.

nem quoque, per quam acquiritur ab his Prælatis inferioribus iuriſdictio in diœceſi Epiſcopi, idem dicendum, vt requiratur quadraginta annorum
463. ſpatium; quoniam † conſuetudo contra ius, vel detrahens iori Eccleſiæ, non minori ſpatio inducitur, vt ex *d. cap. fin.* atque ibi communiter Doctor. ac inter cæteros late Curt. *ſect. 3. numer. 32. & 35.* & aliis fuſiùs docuimus *in tract. de Option. canon. cap. 2. numer. 5. & 9.* & In ſpecie de ilia per quam acquiritur iuriſdictio, ſentit gloſ. recepta *in cap. 3. verbo, præſcripta, de conſuet. in 6. & cap. 1. verbo, conſuetudine, de offic. ord. eod. lib.* Alterum eſt, quòd † ex hoc tempore quadraginta
464. annorum deducendum eſt tempus, quo vacauit ſedes Epiſcopalis, aut aliàs non potuit Epiſcopus tueri ius illius. Tum quia id generale eſt in præſcribendis iuribus ſedis, ac dignitatis Epiſcopalis, vt conſtat ex *cap. 1. & cap. de quarta, de præſcript.* ad quod etiam facit *cap. ex tranſmiſſa, & cap. cum nobis, eodem tit.* necnon *cap. 1. & vlt. ne ſed. vac.* Tum ex text. *in d. cap. auditis, de præſcript.* qui loquitur in terminis præſcriptionis iuriſdictionis Epiſcopalis ab hiſce prælatis inferioribus, vt plerique eum intelligunt; ſed veriùs loquitur de præſcriptione exemptionis, ſeu libertatis à iure Epiſcopali, vt patet ex iis verbis, quas Epiſcopus aſſerit ad ſe diœceſana lege ſpectare, Abbas autem eas eſſe ab eius iuriſdictione exemptas; ad hoc verò allegabat priuilegium, & præſcriptionem, quod vtrumque attendi diligenter à delegatis mandat Pontifex; &, ſiquidem in priuilegio expreſſus ſit locus de quo erat quæſtio, illum iubet adiudicari Abbati, aliàs eius probationes recipiant ſuper quadragenaria præſcriptione, & in quibus eam non completam ſubducto vacationis ſedis Epiſcopalis tempore, vel interruptam repererint, illa adiudicent Epiſcopo, in cæteris ei ſilentium imponentes, quæ Abbas præſcripſiſſe probatur, vt liquet ex contextu illius cap.

Quòd ſi pro complemento huius quæſt. petas, quanto temporis ſpatio iſti Prælati amittant iuriſdictionem, quam ſemel contra Epiſcopum legitimè acquiſierunt. Reſpondeo, certum omninò eſ-
465. ſe, † acquiſitam per priuilegium ſedis Apoſtolicæ ab hiſce Prælatis non niſi per lapſum triginta, vel quadraginta annorum amitti. Satis id patet ex *cap. ſi de terra, de priuil.* vbi priuilegium Ciſtercienſibus conceſſum non ſoluendi decimas, de quo mentio fit etiam *in cap. ex parte, il 1. de decim.* iidem Ciſtercienſes amittunt, ſi per triginta annos illas ſoluerint. cui aduerſum, vel certè diuerſum videtur quod decernitur *in cap. accedentibus, eod. tit. de priuil.* vbi Templarij, (quos ſimile priuilegium habuiſſe dicitur tum *ibi*, tum *d. cap. ex parte*,) illud amittunt, ſi per ſpatium quadraginta annorum eas perſoluerint. quam antinomiam, ſeu iurium contrarietatem (omiſſa ſolutione gloſ. *d. cap. accedentibus, verbo, per quadraginta annos, in fi.* vt *cap. ſi de terra*, correctum ſit per *cap. accedentibus*; quam falſiſſimam puto, quoniam in compilatione Decretalium Gregorij IX. nulla eſt contrarietas, nulla ſuperfluitas, vt ipſe Gregorius proteſtatur in proœmio Decretalium;) facilè tolli poſſe exiſtimo, vel dicendo, vt quidam dixerunt apud d. gloſ. *circa med. verſ. ad hoc dixerunt quidam*; oimirum, quòd reſpondit Pontifex de quadraginta *in d. cap. accedentibus*, & de triginta annorum ſpatio ad præcedens alterius priuilegium tollendum requiſito *in d. cap. ſi de terra*, quia ſic de facto accidit: cui ſimile eſt *in l. item veniunt, §. aptanda, ff. de petit. hered.* Sic etiam ſoluitur diuerſitas inter *cap. cum eſſes, & cap. relatum, il 1. de teſtam.* vel dicendo, (& quidem, vt mihi videtur, longè probabilius,) quòd vbi agitur de præſcribenda contra priuilegiatos ſolutione decimarum ab iis, qui in ea fundatam intentionem non habent de iure, cuiuſmodi ſunt Religioſi, tunc requirantur quadraginta anni, vt in caſu *d. cap. accedentibus*; vbi verò agatur de præſcribenda eadem ſolutione, ſeu exactione decimarum ab iis, quibus illæ iure communi debentur, (cuiuſmodi ſunt habentes parochiam, vt patet ex *cap. ſtatuimus, cap. de decimis, & cap. ſi quis laicus, 16. quæſt. 1.* & diſertis verbis dicitur *in cap. cum contingat, de decim.*) tunc ſufficiunt triginta anni, vt in caſu *d. cap. ſi de terra.* pro qua conciliatione facit text. *in cap. ad decimas, de reſtit. ſpoliat. in 6. & cap. 1. de præſcript. eod. lib.* ratióque eſſe poteſt, quia facilis eſt reditus ad ius commune, & primæuam naturam; *l. ſi vnus, §. pactus, ff. de pact. cap. ab exordio, 35. diſt. cap. cauſam, quæ,* & ibi gloſ. *verbo, fuerat, de reſcript.* cum aliis mox alleg. Et hæc de iuriſdictione, quam dicti Prælati inferiores contra Epiſcopum per priuilegium acquiſiuerunt. Quoad iuriſdictionem verò ab iiſdem contra Epiſcopum acquiſitam per conſuetudinem, aut præſcriptionem; licèt dicendum
videatur, † eam tolli, & amitti ſpatio decem annorum, & quidèm non omninò improbabiliter; quo- 466
niam ſic res reducitur ad ius commune, & ſuum primæuum ſtatum, quo Epiſcopus ſibi ſubditas etiam quoad iuriſdictionalia habet omnes, & ſingolas perſonas poſitas intra fines ſuæ diœceſis, *cap. omnes baſilicæ, 16. quæſt. 7. cap. omnes Principes, & cap. quod ſuper his, de maiorit. & obed. cap. dilectus, & cap. conquerente, de offic. ord. cap. 1. & tribus ſeqq. de ſer. non ordin.* ... *cum ſuis concord.* iuxta tradita per Abb. *in cap. fin. num. 19. de conſuet.* Fel. *cap. cum omnes, num. 7, & 8. & cap. cum acceſſiſſent, numer. 5. 6. & 30. de conſtit.* dicentes, ſufficere ſpatium decem annorum ad tollendam conſuetudinem vel præſcriptionem quadragenariam contra ius, cùm res reuertatur ad ius commune, & primæuam naturam. ad quod etiam conducunt alia de fauore diſpoſitionis, per quam res reducitur ad ius commune, & primæuam naturam, allegata per Sanchez *de matrim. libr. 1. diſput. 12. numer. 2. verſ. ſecundo, quia, & libr. 8. diſp. 1. num. 12.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. §. 1. proœm. num. 47. & gloſ. 7. num. 11. cum tribus ſeqq.* ac præcipuè Iaſ. *d. l. ſi vnus, §. pactus, num. 5. & ſeqq. ff. de pact.* Rot. Rom. apud Caputaq. *deciſ. 128. num. 5. ac per tot. part. 1. & deciſ. 31. num. 3. part. 3.* Gomeſ. *ad reg. de non tollend. iur. quæſit. quæſt. 3. & 16.* cum aliis adductis per eundem Gonzal. *gloſ. 36. num. 47. vſque ad 53.* necnó per Tiraq. *de iure primog. quæſt. 24. n. 6. & 7.* ac nos paulo antè, & ſup. *c. 4. quæſt. 5. concl. 2.* quam opinionem ſi quis tueri vellet, poſſet non incongruum diſcrimen aſſignare inter priuilegium, & præſcriptionem, vel conſuetudinem contra ius, quòd hæ ſolùm iure permittente, non autem approbante priuata auctoritate inducuntur contra ius; priuilegium verò auctoritate publica ab ipſo canonum conditore conceditur, qui eſt ſupra ius, &, vt dicitur *in cap. propoſuit, de conceſſ. præbend.* de iure poteſt ſupra ius diſpenſare. Tamen probabilius eſt, hanc quoque iuriſdictionem, quam huiuſmodi Prælati contra Epiſcopum conſuetudine, vel præſcriptione quæſierunt, ab iis non amitti, niſi per ſpatium ſaltem triginta annorum, arg. *d. cap. ſi de terra, de priuil.* cùm & tunc agatur de præſcribenda iuriſdictione ab Epiſcopo, qui in ea fundatam habet intentionem de iure communi, per *d. cap. omnes baſilicæ*, & alia iura mox citata, contra eos, qui iure ſpeciali eam obtinuerunt; atque adeò

locum habet, quod paulo ante diximus de præscriptione contra priuilegium decimandi. Et licet
467. regulariter † tantum temporis requiratur ad tollendam consuetudinem, quantum ad eam inducendam, vt sentit glos. recepta *in l. nemo alienо, §. & verbo, temporalia, ff. de reg. iur. & cap. cum de beneficio, verbo, post, de prebend. in 6.* ac post alios late tradidimus *in tract. de Option. Canon. cap. 8. num. 20. cum duobus seqq.* tamen secùs est, vbi subesset aliquis specialis fauor, vtpute cultus diuini, vel similis, vt docuimus *in tract. de distribut. quotid. part. 2. quæst. 3. num. 48. & seq.* Sicque intelligi debet, quod de fauorabili reductione ad ius commune, & primæuam naturam suprà adduximus; sicut etiam cum prior consuetudo, aut præscriptio non est completa, atque adeò non est plenè acquisitum, ac radicatum ius in præscribente, aut consuetudinem inducente, prout explicat, & latiùs comprobat Gonzal. *d. glos. 7. à num. 15. vsque ad 36. & glos. 36. num. 46. 54. & 56. cum tribus seqq.* vbi etiam osten-
468. dit, † priuilegium contra ius concessum alicui antea per supremum Principem, ac præcipuè Romanum Pontificem ad præiudicium alterius non reuocari per posterius priuilegium eiusdem Pontificis, quod non contineat clausulam derogatoriam regulæ de non tollendo iure quæsito, & satisfacit contrariis, de quibus *d. glos. 36. à num 47. ad 53.* Denique si petas, an hisce Prælatis committi possint commutationes vltimarum voluntatum, quas eorum subditi impetrant à sede Apostolica præter id, quod attigimus sup. paulo ante 1. huius quæst. conclusionem, dicemus *infr. cap. 7. quæst. 1. conclus. 3. ad fin.* Interim verò ex his iam finis sit præsenti quæstioni, atque ad duas, quæ in hoc 5. cap. residuæ sunt, accedamus.

SVMMÆ RERVM.

469. *Vicarius Episcopi habet ordinariam iurisdictionem, & est Ordinarius; & num. 471. cum aliquot seqq.*
470. *Iurisdictio ordinaria mortuo concedente durat; delegata verò, si tunc res est integra, expirat.*
471. *Iurisdictio Vicarij expirat mortuo Episcopo.*
472. *Iurisdictione concessa à canone, vel à lege est ordinaria.*
473. *Vicarij non generales Episcopi non habent ordinariam iurisdictionem, sed delegatam.*
474. *Vicarius generalis Episcopi, aut alterius Ordinarij quis sit.*
475. *Vicarius Capituli sede vacante habet ordinariam iurisdictionem, & est Ordinarius. Idem in Vicario Prælati inferioris habentis iurisdictionem Episcopalem; num. 476.*
477. *Vicarius generalis nequit sine speciali mandato peragere grauiora negotia, & quæ constituens verisimiliter non esset ei concessurus.*
478. *Vicarius generalis Episcopi ex solo officio non potest dispensare, sicut neque in integrum restituere.*
479. *Vicarius generalis quandóuam possit ea facere, quæ ex solo officio non posset, verùm exigunt speciale mandatum; & num. seq.*
480. *Argumentum a mandato procuratorio ad mandatum delegationis, seu iurisdictionis regulariter valet.*
481. *Mandatum cum libera. quid importet; & per quæ verba inducatur mandatum cum libera, vel speciale.*
481. *Procurator, seu Visitator à Papa datus Ecclesiæ Cathedrali cum plena, & libera administratione quid facere possit.*
483. *Vicarius generalis præsertim Episcopi quando ordinarius censeatur quoad ea, quæ exigunt mandatum speciale.*
484. *Vicarius generalis Episcopi regulariter non potest sine speciali facultate commutare vltimas voluntates etiam in casibus, in quibus de iure potest Episcopus, si eius copia commodè haberi potest.*
485. *Commutatio vltimarum voluntatum regulariter continet dispensationem contra ius.*
486. *Episcopi nomen quando eius Vicarium contineat.*
487. *Vicarius Episcopi commutare potest vltimas voluntates, quas potest Episcopus, vbi eiusdem copia haberi commodè nequeat, & vrgeat necessitas commutandi.*
488. *Necessitas non habet legem, & facit licitum, quod alias non est licitum.*
489. *Vicarius generalis Archiepiscopi exercere potest censuras in eius suffraganeos ipso in remotis agente; sicut etiam potest tunc Vicarius generalis Episcopi dare licentiam ordinandi, seu dimissorias ad ordines.*
490. *Vicarius generalis Episcopi commutare potest vltimas voluntates quas Episcopus potest, si ad id ab eo specialem habeat commissionem, vel quæ speciali æquipolleat.*
491. *Vicarius generalis Episcopi fortè potest conuertere in alium vsum reditus hospitalium iuxta terminos Conc. Trid. sess. 25. cap. 8. de reform.*
492. *Vicarius Episcopi potest in causam necessariam, vel vtilem alterare voluntatem testatoris, vbi ea non fuit adimpleta iuxta clausulam testamenti.*
493. *Vicarius Episcopi prorogare potest executionem piarum voluntatum etiam quoad tempus à iure vel Synodali constitutione præscriptum.*
494. *Vicarius Episcopi quoties commutare potest vltimas voluntates, vti potest etiam iurisdictione voluntaria, vbi ad id ea sufficiat.*
495. *Vicarius Episcopi confirmati nondum consecrati commutare potest vltimas voluntates, quas posset si is esset consecratus; sicut etiam capax est delegationis factæ Vicario Episcopi.*
496. *Vicarius Episcopi non potest pensionem beneficio Ecclesiastico imponere sine speciali Episcopi facultate.*
497. *Vicarius Capituli sede vacante an, & quando commutare possit vltimas voluntates, quas potest Capitulum.*
498. *Capitulum sede Episcopali vacante debet intra octo dies constituere sibi Vicarium generalem, vel existentem confirmare; aliàs id faciet Metropolitanus.*
499. *Episcopus an teneatur constituere sibi Vicarium generalem.*
500. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis facta Vicario Episcopi an transeat in Vicarium Capitularem, vel ipsum Capitulum. & quid si commissio facta fuit sub nomine diœcesis, vtpute Vicario, seu Officiali Cordubensi; num. 501. vbi habetur quid in huiusmodi rebus obseruet Curia, seu Cancellaria Romana.*

502. *Communis error non facit ius, cùm deest auctoritas superioris.*

503. *Facta multa tenent, quæ tamen fieri prohibentur; & factum legitimè retractari non debet, licèt postea casus eueniat, à quo non potuit inchoari.*

504. *Vicarius Capituli sede vacante non minorem idoneitatem habere debet Vicario Episcopi. & est æquè capax delegationis sedis Apostolicæ, & eius Legati; num. 505.*

506. *Vicarius Capituli sede vacante est Vicarius diœcesis, seu Episcopatus, vtputa Vicarius Abulen. & omnino est Vicarius iurisdictionis Episcopalis.*

507. *Vicarius Prælati habentis iurisdictionem quasi Episcopalem potest commutare vltimas voluntates illius quasi diœcesis, quas potest Vicarius Episcopi in eius diœcesi.*

508. *Vicarij Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem an sint capaces delegationis Papæ, vel eius Legatorum, maximè quæ fit sub nomine diœcesis; num. 509.*

510. *Vicarij Prælatorum inferiorum qui habent quasi diœcesim, commutare possunt vltimas voluntates; secus si eam non habeant.*

511. *Commissio facta simpliciter officiali, seu Vicario alicuius diœcesis, censetur facta principaliori ex duobus ibi constitutis. Idem quando commissio fit Archidiacono vbi plures sunt Archidiaconi; numer. 512. & quid si vterque Vicarius sit æquè principalis, seu generalis; duobus numer. seqq.*

513. *Vicarij plures principales, seu generales constitui possunt siue ab Episcopo, siue à capitulo sede vacante; & tam in solidum, quàm simpliciter, seu coniunctim.*

514. *Delegatio ratione incertitudinis quando vitietur; & ibi intellectus cap. adhæc, & cap. fin. de rescript.*

515. *Rescripto dispensationis, vel commutationis semel præsentato vni ex duobus Vicariis æquè principalibus, non poterit alter pro eadem adiri; idque licèt primus consentiat. & quid si primò aditus in id inclinaret, vt rescriptum sit surrepititium; numer. 516.*

517. *Vicarius, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis, si pronuntiauit, rescriptum esse surreptitium, licèt se deceptum inuenerit, sententiam retractare non potest, sed adeundus est delegans; & num. seq.*

518. *Iudex delegatus postquam semel pronuntiauit definitiuè, licèt nulliter, non potest iterum iudicare, aut declarare; Ordinarius verò si nulliter iudicauit, iterum iudicare poterit; & num. seq.*

519. *Iudex ordinarius siue iustè, siue iniustè iudicauerit, modo validè, iterum iudicare non potest.*

520. *Delegatus etiam Principis postquam semel pronuntiauit, licèt nulliter definitiuè iterum pronuntiare non potest. secus verò si nulliter iudicasset ob non seruatam formam mandati; numer. 521. aut esset delegatus ad vniuersitatem causarum; numer. 521. aut nulliter ob errorem facti iudicasset; numer. 523.*

524. *Confessarius, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis in foro conscientiæ, licèt pronuntiauerit rescriptum surreptitium, potest re melius perspecta iterum vel commissione; impetrans potest alterum Confessarium adire: non tamen poterit prior Confessarius commutationem semel factam reuocare.*

525. *Pœnitens non tenetur acquiescere sententiæ vnius Confessarij; & ipse Confessarius potest suam sententiam mutare.*

526. *Vicarius generalis Episcopi, cui facta est commissio sub nomine officij, nequit ab Episcopo impediri, ne illam exequatur, nisi eum remouendo ab officio; licet puniri possit, si id in fraudem faciat Episcopus; qui etiam specialem Vicarium pro ea sola delegatione poterit constituere.*

527. *Episcopus exequi non potest commissiones factas suo Vicario, nec Vicarius directas Episcopo; nisi media subdelegatione sibi per eum facta; non tamen de futuris commissionibus.*

528. *Vicarius Episcopi, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis sub nomine officij tantùm, constito sibi de veritate precum, adiecta etiam illa clausula,* super quo conscientiam tuam oneramus, *vel simul, poterit informationem alteri delegare, non autem ipsam commutationem.*

529. *Ministerium nudum alicui vnà cum iurisdictione commissum nequit delegari, sed bene potest ipsa iurisdictio. immo etiam fortasse nudum ministerium cui ea est adiuncta; num. 557.*

530. *Testium receptio facienda extra diœcesim Vicarij dispensaturi quando fiat ordinaria, vel delegata auctoritate.*

531. *Industria personæ an electa censeatur per clausulam,* super quo conscientiam tuam oneramus; *aut illam,* de quo in his specialem in Domino fiduciam obtinemus.

532. *Intellectus cap. fin. §. is autem, de offic. deleg. & cap. is, cui, §. sed si, eod. tit. in 6.*

533. *Subdelegatio fieri non potest ab eo, in quo delegans elegit industriam personæ. aut cùm ei committitur, vt negotium personaliter exequatur: nisi tunc partes consentiant; præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, aut aliis ministris prouideri mandetur; num. 534.*

535. *Delegatus Ordinarij inferioris subdelegare nequit; etiamsi is delegatus sit à Legato Papæ; ac licet iam lis sit contestata coram delegato.*

536. *Delegatus ab Ordinario inferiore ad vniuersitatem causarum potest subdelegare. non potest tamen nisi vnam, aut alteram causam subdelegare; num. 537. delegatus verò ad generalitatem causarum, nec vnam potest; numer. 538. & in quo vterque delegatus differat, remissiuè; num. 539.*

540. *Delegatus Ordinarij inferioris subdelegare potest, si ab eo ad id facultatem habeat; quam tamen dare nequit, vt nomine proprio subdeleget. item subdelegare potest articulum non iurisdictionalem; num. 541.*

542. *Delegatus à Principe potest subdelegare totam causam sibi commissam, etiam suo Collega siue in solidum dato, siue simul, seu simpliciter. & siue delegatus datus sit ex officio, siue de partium assensu; atque etiam vbi delegatio facta sit dignitati; num. 543.*

544. *Delegatus etiam Principis nec vnam causam sibi commissam, vel articulum iurisdictionalem subdelegare potest cum facultate subdelegandi.*

545. *Subdelegatus à delegato Principis neque vnam causam, aut articulum iurisdictionalem potest alteri subdelegare: idque licet lis coram subdelegato esset contestata.*

546. *Delegatus Principis subdelegare non potest, cùm sius industria fuit à Principe electa, aut cum illi iniungitur, vt negotium personaliter vel per se exequatur; nisi partes consentiant, vt fiat subdelegatio: qui tamen consensus non prodest, cum inquisitionem fieri, vel Ecclesiis prouideri mandatur; numer. 547.*

548. *Intellectus cap. fin. §. is autem, de offic. deleg.*

549. *Industriam personæ electam esse in commissione, & quod in ea iniungatur aliquid personaliter exequendum non idem sunt; cum numer. seq. ac 555. & quid de illis verbis, ipse facias, suis manibus facias, per teipsum cognoscas; vel, tu, & nullus alius cognoscas, aut agat; num. 550.*

551. *Personalis executio, seu commissio per illa verba, tua, vel per te cognoscas, non inducitur. secus, si dicatur, tu tu, vel per te te cognoscas, vel facias; num. 552.*

553. *Industria personæ delegati quando censeatur electa. ac præcipuè an ex eo solum, quòd factum arduum committitur; num. 554.*

555. *Intellectus cap. is, cui, de offic. deleg. in 6.*

556. *Conciliatio cap. fin. §. vlt. de offic. deleg. cum cap. is, cui, in 1. respon. eod. tit. in 6.*

557. *Ministerium nudum quando subdelegari possit.*

558. *Delegatus etiam Principis in quibus casibus subdelegare nequeat remissiuè.*

559. *Delegari, vel subdelegari an possint ea, quæ sunt meri, vel mixti imperij, remissiuè.*

560. *Commutatio vltimæ voluntatis an sit meri, vel mixti imperij, aut simplicis iurisdictionis.*

QVÆRO DECIMOQVARTO, an Vicarius generalis, Episcopi, Capituli sede vacante, vel Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, commutare possit vltimas voluntates.

Suppono primò, omnes hos Vicarios habere or-
dinariam iurisdictionẽ, ac potestatem, ac dici, & esse
ordinarios. Et quidem quoad Vicarios generales
469. Episcoporum † modica est difficultas. Quamuis
enim nonnulli, quos refert Sanchez *tract. de ma-
trim. lib. 3. disput. 29. num.* 2. tenere videantur partem
negatiuam; quæ duobus præcipuè nititur funda-
mentis; altero desumpto ex eo, quòd in hoc differt
470. ordinaria iurisdictio à delegata, quia illa, † mor-
tuo concedente, adhuc permanet, *cap. 2. de offic. leg.
in 6.* hæc autem, si tunc res est integra, extingui-
tur, *cap. relatum, cap. gratum, & cap. licet vndique, de
471. off. deleg.* cum simil. at verò iurisdictio Vicarij †
expirat mortuo suo Episcopo, quoniam vtriusque
est idem tribunal, & eadem persona, *cap. 2. de con-
suet. in 6. & cap. Romana, in princ. de appell. eod. lib.*
ac post glos. fin. receptam *in Clem. fin. de procur.* &
alios quamplurimos tradit Sanchez *d. lib. 3. disput.
30. numer. 2.* altero ex *cap. à iudicibus, §. quod de ar-
bitris, 2. quæst. 6.* ibi, *Ordinarij verò sunt, qui ab Apo-
stolico, vt Ecclesiastici, vel ab Imperatore, vtpote secu-
lares, legitimam potestatem accipiunt.* Tamen pars af-
firmatiua verior, & communi ferè Doctor. calcu-
lo approbata, vt patet ex rationibus, & Doctoribus
ad id allegatis a Sanch. *d. disput. 29. num. 3. & 5.* at-
que eam tenent inter alios glos. *in l. fin. C. de offic.
eius, qui vic. alic. iud. obt. & cap. 2. verbo, Officialium,
de offic. Vic. in 6.* Archid. *cap. 1. eodem tit. & lib. spec.
tit. de offic. ord. in princ. numer. 2.* & *ibi* Ioan. Andr.
verbo, verius est; tenétque Rota Delphinat. apud
Francisc. Marc. *decis. seu quæst. 317. numer. 7.* necnon
Rota Romana *decis. 4. numer. 2. & 3. de offic. Vicar.*
& apud Crescent. *decis. 1. numer. 15. de offic. Vicar.*
& aliàs sæpè ex recentioribus M. Ant. Cucch. *In-
stit. mai. lib. 2. tit. 8. numer.* 15. Sbroz *tract. de Vicar.
Episc. lib. 2. quæst. 55. numer. 9.* & Mascard. *tract. de
probat. concl. 1412. numer. 9. & 22.* necnon Nic. Garz.
tract. de benefic. part. 5. cap. 8. numer. 21. 24. 25. & 28.
ac præ cæteris duæ rationes conuincunt, ex quibus
etiam duo contraria fundamenta tolluntur; alte-
ra, quia iurisdictio concessa à canone, vel lege † 472.
est ordinaria, vt probat text. *d. §. quod de arbitris*, in
ipsis verbis cit. *& in l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud.*
at, licèt Episcopus constituat Vicarium generalem,
non tamen ei confert iurisdictionem, sed canon,
vt constat ex *cap. ex frequentibus, de instit. cap. 2. de
regul. cap. 1. de frig. & malef.* necnon *cap. penult. de
offic. Vicar. & cap. 2. eodem tit. in 6.* cum simil. Al-
tera, quia Episcopi, & Vicarij idem est tribunal, &
consistorium, eadémque iurisdictio, & persona, *d.
cap. 2. de consuet. in 6. & d. cap. Romana, in princ. de
appell. eodem lib.* & quòd Ordinarij nomine compre-
hendatur Vicarius Episcopi, tenet præ cæteris San-
chez *d. disput. 29. numer.* 5. post Nauar. *consil. 5. de
sponsal. numer.* 2. Guttier. *quæst. canon. lib. 1. cap. 19.
numer. 15.* & Flam. Paris. *tract. de resig. benef. libr. 3.
quæst. 11. numer. 19. & seqq.* Garz. post alios *d. num.
21.* qui tamen *numer. 24. & 25.* diuersam eius rei ra-
tionem affert. Dixi autem, *generales*; quoniam non
generales, vt foranei, † non habent ordinariam, 473.
sed delegatam, vt voluit glos. recepta *in Clem. 2.
verbo, foraneo, de rescript.* ac pluribus relatis tradit
Sanchez *d. disput. 19. numer. 10.* qui etiam *num. seq.*
post alios docet, † Vicarium generalem eum dici, 474.
qui generaliter gerit vices Ordinarij constituentis
in eodem loco, & tribunali, in quo consueuit ipse
Ordinarius ius dicere; id quod etiam tenuit Rota
Romana apud Mohed. *decis. 5. numer. 1. cum duobus
seqq. sub tit. de appellat.* de qua re videndus est Garz.
latè eam tradens *d. cap. 8. numer. 28. vsque ad 39.* &
Conc. Trid. *sess. 25. cap. 10. de reform.* vnde optimè
probatur Vicarios Episcoporum verè, ac propriè
dici Ordinarios locorum; nam, cùm ibi statuatur,
in singulis Conciliis prouincialibus, aut diœcesanis
aliquot personas, quæ qualitates habeant iuxta
constitutionem Bonifacij VIII. quæ incipit, *statu-
tum*, & alioquin ad id aptas designari, vt præter Or-
dinarios locorum, iis etiam posthac causæ Eccle-
siasticæ, ac spirituales, & ad forum Ecclesiasticum
pertinentes in partibus delegandæ committantur;
at verò *in Clem. etsi principalis*, seu 2. *de rescript.* aper-
tè habeatur, Vicarium generalem Episcopi esse ex
personis, quibus iuxta prædictam constitutionem
Bonifacij delegari, & committi causæ in partibus
possunt: apertè inde sequitur, Conc. Tridentinum
inibi Vicarium generalem Episcopi inter Ordina-
rios locorum posuisse, eorúmque nomine, ac nu-
mero censuisse. Atque hoc deseruiet etiam pro Vi-
cariis generalibus aliorum habentium iurisdictio-
nem Episcopalem, vel quasi, ac præcipuè pro Vica-
riis Capituli sede vacante, de quibus etiam certum
est, † eos habere ordinariam iurisdictionem, & 475.
esse ordinarios, cùm à Canone habeant eandem iu-
risdictionem, quam Episcopi Vicarius, vt post

Pauin.

Pauin. *tract. de offic. & potest. capit. sed. vac. 2. part. princip. quæst.* 10. *num.* 8. & 9. Sbroz *d. quæst.* 55. *num.* 31. & Henriq. *lib.* 6. *de pœnitent. cap.* 13. *numer.* 3. *lit. M.* tradit Sanchez *d. disput.* 29. *num.* 4. sentitque glos. ab aliis approbata *d. Clem.* 2. *verbo, Episcopi, de rescript. & cap. unico, verbo, is, ad quem,* vbi etiam ope text. *de maior. & obed. in* 6. sicut, & in Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.* posito, quòd Capitulum sede vacante habeat iurisdictionem ordinariam, & Episcopalem; prout certum est ex allatis sup. hoc eodem cap. *quæst.* 12. *præmiss. vnic.* & per Francisc. Pauin. *d. tract. de offic. & pot. capit. sed. vac. part.* 1. *quæst.* 10. *ferè per tot.* & Iacob. Sbroz *tract. de Vicar. Episc. lib.* 1. *quæst.* 16. *ac* 60. *& lib.* 2. *quæst.* 55. quod & facit Nic. Garz. *in tract. de benef. part.* 5. *cap.* 7. *a num.* 6. *vsque ad* 37. Steph. Quarant. seu eius Apostill. *tract. de capit. sed. vac. n.* 1. *vers. quia in dies, & n.* 4. qui tres auctores optimè præ cęteris de Vicario Capitulari pertractât. Quoad Vicarium denique Prælatorum habentium plenam iurisdictionem in sua quasi diœcesi; (quem quidem ab iis constitui posse quoad Cardinalem quidem adnotauit Sbroz *d. lib.* 1. *quæst.* 3. *num.* 22. quoad alios idem *num.* 32. *vsque ad* 36. quoad omnes Prælatus habentes iurisdictionem quasi Episcopalem præter mox allegand. sentit Garz. *d. cap.* 7. *num.* 20. ex quadam etiam sacræ Congregationis declarat.) quòd is quo-
476. que † in ea ordinariam iurisdictionem habeat, & Ordinarius sit, cùm eandem & ipse à canone, qui illam eidem tribuit statim, ac à Prælato huiusmodi in Vicarium electus fuerit, iurisdictionem accipiat, quam Vicarius Episcopi, post Ant. Cucch. *lib.* 2. *Institut. maior. tit.* 8. *num.* 156. docet Sanchez *d. disput.* 29. *num.* 4. & 5. cui non aduersatur glos. ab aliis approbata *d. Clem.* 2. *verbo, Episcopi, de rescript.* dum ibi aliud statuendum putat in Vicario Episcopi, vel Capituli Ecclesiæ Cathedralis ea vacante, ac in Vicario horum Prælatorum quoad hoc, vt possint esse delegati sedis Apostolicæ, vel eius Legatorum. nam, vbi etiam id admittamus, de quo infr. *concl. vlt.* hoc ideo est, quia in fauorem, & honorem sedis Apostolicæ est *d. Clem.* 2. iuncto *cap. statutum, in princ. de rescript. in* 6. vt personis dumtaxat insignibus huiusmodi commissiones, ac delegationes fiant, ne Episcopi, & alij magni clerici coram rudi, & pannoso clerico litigare cogantur, vt adnotauit *ibi* glos. recepta *verbo, sedis Apostolicæ, & verbo, committantur.*

477. Suppono secundò, Vicarium generalem † non posse sine speciali mandato ardua & grauiora, seu quæ verisimiliter non esset eum constituens concessurus peragere, & expedire, *cap. licèt, de off. Vicar. in* 6. vbi de inquisitione, correctione, punitione, & amotione ab officio, vel beneficio, *cap. fin. eodem tit. & lib.* vbi de donatione, & beneficiorum collatione, *cap. cùm nullus, §.* 2. *de temp. ordin. eodem lib,* quoad concessionem litterarum dimissoriarum pro ordinibus, *cap.* 1. *§. vlt. de off. ord. in* 6. vt non possit Vicarius Archiepiscopi quamdiu is in prouincia, vel circa illam fuerit, eius Suffraganeum interdicere, suspendere, vel excommunicare: & *Clem. vnic.* iuncta glos. *verbo, Diœcesanis, de for. compet.,* quòd nequeat concedere Episcopo expulso, vt exerceat iurisdictionem in diœcesi sui Episcopi. & alios casus habemus aliis in iuribus: quorum plerosque ponunt Franc. & alij *d. cap. licet, ac fin. de off. Vicar. in* 6. Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc.* Cucch. *d. tit.* 8 passim, & Ioan. Azor *Institut. mor. part.* 2. *libr.* 3. *cap.* 44. *cum duob. seqq.* Nobis verò sufficiet hoc loco illum casum attulisse, quem plurimis Doctor. relatis tradit Garz. *d. part.* 5. *cap.* 8. *num.* 47. & confirmat Sanchez *lib.* 2. *de matrim. disput.* 40. *numer.* 12.
Vicarium generalem Episcopo † non posse ex so- 478.
lo officio sibi commisso Vicariatus dispensare; ac præcipuè ex glos. *in cap. qua de causa, verbo, quicquid,* 2. *quæst.* 5. Card. *cap. denique* 4. *dist.* Bertach. *tract. de Episc. lib.* 4. *part.* 7. *num.* 17. Rebuff. *in praxi benef. in for. Vicariat. num.* 44. Cucch. *d. tit.* 8. *numer.* 11 *V.* Guttier. *d. num.* 15. Sbroz *d. lib.* 2. *quæst.* 55. *num.* 3. & ea ratione, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, *l. illud, ff. de minor.* & in specie dispensationis in voto, vt nequeat ex solo Vicariatu dispensare, probat idem Sanchez *lib.* 4. *sum.*
cap. 38. *num.* 18. Temperandum autem id est, † vt 479.
hæc, & similia, quæ non veniant in generali mandato, veniant tamen, si aliquid in eo exprimatur, quod mandatum speciale requirit, adiecta clausula generali, & omnia alia, quæ per nos possumus, etiamsi mandatum exigant speciale. ita post Host. *in cap. significasti, de offic. Archid.* ad id allegantem *cap. sedes, de rescript. l. sed etsi, §. quæsitum, ff. si quis caution.* & not. *in cap. vn. de commod.* tenet glos. ab aliis approbata *d. cap. licèt, verbo, committantur, de offic. Vic. in* 6. arg. text. *in cap. qui ad agendum, §.* 1. *de procur. in* 6. quod limitandum erit, vt commissio extendatur ad similia, vel minora, non autem ad maiora, iuxta text. *in Clem. non potest, eod. tit.* va-
let enim argumentum † à mandato procuratorio 480.
ad mandatum delegationis, vt constat ex *cap. fin. de offic. Vicar. in* 6. *cap. cui de non sacerdotali, de præb. eod. lib. & cap. licet vndique, de off. deleg.* cum aliis addoctis à Vant. *tract. de nullit. tit. vlt. num.* 95. & nobis *tract. de conseru. iudicibus, cap.* 10. *num.* 397. quarè, cùm ex *d. cap. qui ad agendum, §. fin. de pro-*
cur. in 6. habeatur, † procuratorem cum libera 481.
ea posse, quæ mandatum exigunt speciale, cui concordat text. *in l procurator, cui, ff. eodem tit.* in mandato cum libera facto Vicario generali venient ea, quæ requirunt mandatum speciale, vt in specie docet Garz. *d. part.* 5. *cap.* 8. *num.* 72. *cum seq.* subdens vsque ad *num.* 79. per quæ verba inducatur mandatum cum libera, vel speciale; & *num.* 60. *cum seq.* in mandato etiam cum libera non venire beneficij collationem, quæ donatio quædam est, vt cauetur *in d. cap. fin. de off. Vicar. in* 6. donare autem non potest procurator etiam cum libera regulariter, vt *ibidem* dicitur, *& in l. filiusfamilias, in princ. ff. de donat.* quod tamen in aliquibus casibus potest, vt *in d. l. filiusfamilias, §.* 1. cum aliquot seqq. & aliis iuribus *ibidem, & d. cap. fin.* per glos. & Doctor. alleg. Sed & fallit hoc in procuratore, seu visitatore Ecclesiæ Cathedrali dato à Romano Pontifice cum
plena, & libera administratione; is enim † alie- 482.
natione bonorum immobilium dumtaxat excepta, omnia, quæ iurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, liberè valet exercere; vt dicitur *in cap. is, cui, de elect. in* 6. & beneficia conferre, vt satis constat ex *cap. fin. §. vlt. de suppl. neglig. prælat. eodem lib.*

Quoad Vicarium verò potissimùm Episcopi illud
præmittendum est, † eum Ordinarium censeri 483.
etiam quoad hæc, quæ requirunt speciale mandatum, sibi ab eo concessa, si ea Episcopus vnica commissione concessit cum generali mandato; quia tunc ordinaria iurisdictio tanquam dignior trahit ad se delegatam minùs dignam sibi connexam; vt multis relatis tradit Garz. *d. cap.* 8. *num.* 40. *cum duobus seqq.* & ex *cap. translato, de constit.* iuncto *cap. quod in dubiis, de consecr. Eccles. vel alt.* tradit post alios Sbroz *d. lib.* 2. *quæst.* 55. *num.* 37. & 39. Sanchez *d. lib.* 3. *disput.* 29. *num.* 8. vbi etiam docet, idem dicendum

cendum, si in commissione etiam ex interuallo de
his facta, mentio habeatur Vicariatus siue in salu-
tatione, siue in progressu, vt, tali Officiali nostro,
vel Vicario committimus; aut potestatem alias per
nos commissam extendimus, post Ioan. Andr. *in
addit. ad Spec. tit. de offic. Vicar. in princ.* Bero. *consil.
2. num.* 14. *vol.* 1. & Sbroz *d. quæst.* 55. *numer.* 39.
qui tamen duo auctores hoc mihi non dicunt. Sic
conciliari possunt diuersæ, vel etiam contrariæ hac
de re opiniones, de quibus idem Sanchez *d. disput.*
29. *numer.* 6. *&* 7. Garz. verò *d. cap.* 8. *num.* 44. do-
ctrinam Ioan. Andr. & Sanchez mox traditam so-
lùm admittit, quando qui constituit Vicarium cum
solo mandato generali, & diuisim, ac separatim,
seu ex interuallo committit ea, quæ requirunt spe-
ciale mandatum, diceret, quòd potestatem aliàs
commissam extendit, prorogat, vel ampliat, &c.
vt tunc hæc quoque potestas ordinaria censeatur,
arg. *l. sed etsi manente, ff. de precar.* non autem quan-
do solùm in hac posteriori commissione fieret men-
tio Vicariatus siue in salutatione, siue in progressu;
nam sola mentio Vicariatus non operatur extensio-
nem, prorogationem, seu ampliationem potestatis
aliàs commissæ, sed fit causa demonstrationis per-
sonæ, cui datur noua commissio. His positis iam ad
conclusiones descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Vicarius Episco-
484. pi † regulariter non potest sine speciali facultate
commutare vltimas voluntates etiam in casibus, in
quibus potest de iure Episcopus, si eius copia com-
modè haberi potest. Probatur, tum quia commu-
tatio vltimarum voluntatum est de grauioribus &
arduis rebus, quoniam vtplurimum est reseruata
summo Pontifici, vt ex *Clem. quia contingit*, & *ibi*
glos. recepta, *verbo, sedis Apostolica, de relig. dom.*
& aliis tradidimus cùm alibi sæpè in hoc tract. tum
præcipuè *quæst.* 11. *huius cap. conclus.* 1. grauiora ve-
rò, & ardua nequit Vicarius Episcopi sine speciali
commissione expedire, vt ex *cap.* 2. *de offic. Vicar. in*
6. & aliis sup. *in* 2. *suppos.* docuimus. Tum, quia
nequit Vicarius Episcopi, exceptis casibus ei, vel
Ordinario à iure concessis, (cuius appellatione re-
gulariter venire Vicarium generalem *in* 1. *suppos.*
ostendimus,) absque speciali facultate ipsius Epi-
scopi dispensare, vt *d. suppos.* 2. demonstrauimus;
485. negari autem non potest; † quin vltimarum vo-
luntatum commutatio contineat dispensationem
contra ius, quod passim mandat eas mitti execu-
tioni, *l.* 3. *ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l.* 1. *C. de
sacros. Eccl. l. si testamentum, C. de testam. cap. vlti-
ma voluntas,* 13. *quæst.* 2. *cap. Ioannes, cap. nos qui-
dem, cap. si heredes, & cap. tua nobis, de testam. ac d.
Clem. quia contingit,* cum simil. aut si quod aliud ius
commutationem aliquam vltimæ voluntatis Epi-
scopo permittit, non nomine Ordinarij, sed Epi-
486. scopi vtitur; quod, † licèt plerumque etiam Vi-
carium illius contineat; tamen id verum est, vbi
res conuenit Vicario ex eius officio, vt patet ex ad-
ductis per Sanchez *d. disput.* 29. *num.* 16. *vers. ad se-
cus alium dicta.*

487. Limitatur autem hæc conclusio primò, vt † pos-
sit Vicarius Episcopi commutare vltimas volunta-
tes, quas ille potest, vbi, cùm vigeat aliqua ne-
cessitas commutandi, nequeat commodè Episcopi
copia haberi, vtpote quia sit extra diœcesim, longé-
488. que ab ea distet. Tum quòd † necessitas non ha-
bet legem, *l. vnic. ff. de offic. consul. l. non solùm, l.
fin. ff. de excus. tut. l. aliquando, ff. de offic. procons.
cap. quanto, de consuet.* & facit licitum, quod aliàs
non est licitum, *l.* 2. *§. cùm in eadem naui, ff. ad leg.
Rhod. de iact. cap. quod non est licitum, ext. de reg. iur.*

Tum ex text. *in c.* 2. *§. fin. de off. ord. in* 6. vbi permit-
titur Vicario generali Archiepiscopi, † vt censuras 489.
exercere possit in eiusdem suffraganeos, si Archie-
piscopus longè absit à prouincia. Sicut etiam *in
cap. cum nullus, de temp. ord. in* 6. licèt in eius princ.
dicatur, Vicarium generalem Episcopi non posse
dare dimissorias ad ordines; tamen *in §.* 1. statim
subditur, quòd Episcopo in remotis agente id po-
terit. Tum denique, quia, sicut Episcopo instante
necessitate illa commutatio vltimarum voluntatum
permittitur, quæ aliàs esset Romano Pontifici re-
seruata, cùm is adiri nequit, vt *d. quæst.* 11. *concl.*
3. ostendimus; sic proportionabiliter poterit Vi-
carius generalis commutare vltimas voluntates et-
iam absque speciali Episcopi commissione, quarum
commutatio alioqui ei foret reseruata, vbi eius co-
pia haberi nequeat: est enim eadem ratio, atque
adeò eadem debet esse dispositio *l. illud, ff. ad leg.
Aquil. & cap.* 2. *de translat. Episc.* immo maior,
cùm magis distet potestas Episcopi à potestate Ro-
mani Pontificis, quàm potestas Vicarij generalis à
sui Episcopi potestate. Limitatur secundò, quòd † 490.
ex speciali commissione, aut quæ speciali æquipol-
leat, poterit Vicarius generalis eam commutatio-
nem vltimarum voluntatum facere, quæ suo Episco-
po est reseruata, iuxta superiùs per nos adducta *in* 2.
suppos. circa medium.

Limitatur tertiò, valdè probabile mihi esse, † 491.
posse Vicarium Episcopi conuertere in alium vsum
reditus hospitalium institutorum ad suscipiendos
peregrinos, infirmos, vel aliud certum genus per-
sonarum, cùm similes personæ, aut perpaucæ re-
periuntur in loco, vbi sunt huiusmodi hospitalia;
iuxta terminos, & formam decreti Conc. Trid. *sess.*
25. *cap.* 8. *vers. quòd si hospitalia, de reform.* quo-
niam ibi vtitur Concilium nomine Ordinarij, cuius
appellatione comprehendi Vicarium Episcopi, satis
docuimus sup. *in* 1. *suppos.* Limitatur quartò, † vt, 492.
quando voluntas testatoris iuxta clausulam testa-
menti non est adimpleta, possit Vicarius Episcopi
in causam necessariam, vel vtilem alterare eam vo-
luntatem, ita post Imol. *in l.* 1. *col.* 2. *ff. de cond. in-
stit.* & Fel. *in cap. super his, col.* 2. *de accus.* tradit
Mohed. *decis.* 1. *de inrepart.* subdens ex Bald: Ordi-
narium posse alterare, non mutare voluntatem te-
statoris: Hanc Mohed. ac Rotæ doctrinam refert
quoque ac sequitur Iacob. Sbroz *tract. de off. Vicar.
lib.* 2. *quæst.* 54. *per tot.* Limitatur denique præsens
nostra prima conclusio, vt non procedat † in pro- 493.
rogatione executionis piarum voluntatum; quam
Vicarius Episcopi concedere potest etiam quoad
tempus à iure, vel constitutione synodali præscri-
ptum; vt post Ioan. Calder. *consil.* 5. *de off. Vicar.* &
Fel. *in cap. ex parte, col.* 3. *vers. vnde cogitabam, de
constit.* tradit Sbroz *d. lib.* 2. *quæst.* 51. *numer.* 1. De-
claratur autem, seu extenduntur hæ omnes limita-
tiones primò, vt, † quoties Vicarius Episcopi 494.
commutare potest vltimas voluntates, id possit et-
iam exercendo iurisdictionem voluntariam, vbi ea
ad hoc sufficiat; nam Vicarius Episcopi potest exer-
cere iurisdictionem voluntariam, vt post Fel. *in
cap. ex parte, col.* 4. *vers. non obstat, de constit.* tradit
Mohed. *decis.* 3. *ad fin. de off. Vicar.* Secundò, vt † 495.
commutare possit etiam Vicarius Episcopi confir-
mati nondum consecrati; cùm hic Vicarius sit ca-
pax delegationis factæ Vicario Episcopi, vt post
glos. à plerisque receptam *d. Clem.* 2 *verbo, Episcopi,
de rescript.* docet Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 27.
num. 35. quia per confirmationem Episcopus reci-
pit plenam iurisdictionem Episcopalem: quod &
nos pluribus ostendimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 11.
conclus.

496. *conclus. 7. circa med.* Quòd si petas, † an Vicarius Episcopi possit imponere pensionem Ecclesiasticam super beneficio, quæ impositio quædam species est commutationis vltimæ voluntatis, quatenus per eam pars fructuum ex defuncti vtplurimum voluntate deputatorum pro eo, qui certæ Ecclesiæ ministrat, ac deseruit, assignatur non seruienti. breuiter respondeo cum Iacob. Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 71. num. 24.* qui etiam allegat Aug. Bero. *consil. 18. num. 10. vol. 1.* & refertur, ac laudatur à Nic. Garz. *tract. de benefic. part. 1. cap. 5. num. 317.* non posse, nisi hoc sibi fuisset ab Episcopo specialiter concessum.

SECVNDA CONCLVSIO. Vicarius Capitu-
497. li sede vacante, † licèt nequeat & ipse ex suo officio commutare vltimas voluntates, quas Capitulum ipsum posset, iuxta ea, quæ diximus *quæst. 11. concl. 1. & 2. huius cap.* tamen de facto ac re ipsa potest. Prior pars concl. patet, quia Vicarius Capituli est Vicarius iurisdictionis dumtaxat Episcopalis, vt sentit glos. recepta *in cap. vnico, verbo, is, ad quem, de maior. & obed. in 6.* & apertè docet *d. Clem. 2. verbo, Episcopi, de rescript.* quare nequit ex officio suo maiorem potestatem habere, quàm habeat Vicarius Episcopi: & præterea in eo militant rationes, quas concl. præced. quoad Vicarium Episcopi adduximus. Posterior pars probatur; quia, vt optimè inter cæteros adnotauit Steph. Quarant. seu eius Apostill. *in tract. de capit. sed. vac. num. 2. in fi. vers. verùm, quia,* propter difficultatem congregandi Capitulum in his maximè quæ celeritatem desiderarent; item ob contradictionem, ac discordiam, quæ oriri posset inter
498. singulos Canonicos, † commodius, & expediens visum fuit, vt iurisdictionem Episcopalem, quæ penes Capitulum residet, ipsum Capitulum vni committat; ideoque iure optimo Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 16. de reform.* statuit, vt Capitulum infra octo dies post mortem Episcopi Officialem, seu Vicarium constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in iure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poterit idoneus; quòd si secùs factum fuerit, ad Metropolitanum depora-
499. tio deuoluatur: cùm tamen † Episcopus Vicarium constituere non teneatur, vt pluribus relatis tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 4. num. 66.* vbi plures ad id Rotæ Romanæ decisiones affert. ex quibus tamen Doctor Alph. Hoied. *tract. de incompat. benef. part. 1. cap. 10. num. 9.* id admittit vbi Episcopus est iurisperitus, neque Episcopatus est magnus; secùs esse dicens, vbi vel Episcopatus est magnus, vel Episcopus non est iurisperitus, & Sbroz *libr. 1. de offic. Vicar. quæst. 46. numer. 2. & 3. vsque ad fin.* indistinctè conatur tueri, teneri Episcopum Vicarium constituere: de quo etiam videri possunt M. Ant. Cucch. *Instit. maior. libr. 1. tit. 6. numer. 7. ac tit. 8. numer. 2. & 12.* ac plerique Doctor. citati à Garz. *tract. de benef. part 5. cap. 7. num. 8.* quare cùm Capitulum omnem suam potestatem transfundat in Vicarium, eam tamen in se quoque retinens, vt præ cæteris docet Quarant. *d. tract. de capit. sed. vac. num. 4.* sequitur, vt possit Vicarius Capitularis ea etiam peragere, quæ specialem facultatem requirunt; nisi illa vel eorum aliquid sibi reseruauerit, quod potest, vt *ibidem* tradit Quarant. præcipuè ex Ioan. Guttier. *lib. 1. quæst. Canon. cap. 11. numer. 10.* quod vtrumque etiam post hæc scripta vidi teneri post alios à Garz. *d. cap. 7. num. 27. vsque ad 54.* vbi id declarat.

Ampliatur verò hæc posterior pars conclusio-
500. nis, † vt in Vicarium Capitularem transeat quoque commissio cõmutationis vltimæ voluntatis à sede Apostolica facta Vicario Episcopi. nam, quicquid de commissione absoluendi voluerit Fel. *in cap. eam te, num. 17. de rescrip.* & Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib. 1. quæst. 16.* quos refert, ac sequitur Quarant. *d. num. 1. vers. hic incidenter quæro,* tum quòd hæc potestas delegata sit, tum quòd Vicarius Capituli non est verè Vicarius Episcopi. item quia Capitulum ipsum nequit de ea causa cognoscere; ergo à fortiori nec eius Vicarius; nemo enim potest plus iuris in alium transferre, quam sibi competat, *cap. nemo potest, de reg. iur. in 6.* Contrarium nos in commissione huiusmodi commutationis probabiliter tenemus, quod Sanchez in commissione dispensationis omnino docet *lib. 8. de matrim. disp. 27. num. 33.* nimirum, quòd, licèt Capitulum ipsum id nequeat, possit tamen eius Vicarius; quoniam Capitulum succedit Episcopo, non illius Vicario, cui succedit Vicarius Capituli; qui etiam dici potest Vicarius Episcopi; vt voluit Zece. *de Rep. Eccles. cap. 23. §. 1. num. 1.* Card. *d. Clem. 2. num. 15.* vbi quoque cum glos. *in verbo, Episcopi,* & *ibi* Anchar. *num. 1.* Imol. *num. 20.* tradit, Vicarium Capituli esse Vicarium iurisdictionis Episcopalis; quod docet Euerard. *in loc. leg. à vi subrogat. num. 2.* quos refert, ac sequitur Sanchez *d. disp. 27. num. 32.* idque etiam admittit Garz. sup. *part. 6. cap. 2. num 41.* Immò glos. ab aliis approbata *d. cap. vnico, verbo, is, ad quem, de maior. & obed. in 6.* tradit, ad eum tunc pertinere Episcopalem iurisdictionem. Neque obstat argumentum desumptum ex *d. regula, nemo potest,* quia idemmet probaret, nec Vicarium Episcopi posse eam commissionem exequi, cùm nec possit Episcopus, qui illum constituit. Concludit igitur hoc argumentum, vbi iurisdictionem illam à sede Apostolica tributam ab Episcopo, vel Capitulo Vicarius agnosceret; at huius constitutio est solùm conditio, & qualitas, qua posita Vicarius exequi potest commissionem virtute Apostolici rescripti Vicario committentis: & sic intrat dispositio *cap. quoniam Abbas, de off. deleg.* vt mortuo delegato sub nomine dignitatis delegatio transeat in eius successorem in dignitate, etiam re integra existente. Sed quicquid de hoc
sit; certè † vbi commissio fit expresso nomine dioe- 501.
cesis, vtputa officiali, vel Vicario Cordubensi, poterit Vicarius Capituli eam exequi; vt satis probat Sanchez *d. disp. 27. n. 32.* quæ fundamenta etiam adducit Garz. *d. c. 2. n. 42. & seq.* licèt ipse contrarium contendat *à n. 44. ad 51.* dicens id tenendum, vt certum, attento stylo Curiæ, & Cancellariæ, quæ sede Episcopali vacante non dirigit litteras prouisionis in forma dignum, nec dispensationes, &c. Officiali Capituli, sed Episcopo viciniori, vel eius Officiali; de quo stylo testatur Hier. Paul. *in pract. Canc. in princ. vers. circa qualitatem personarum,* & est notissimus omnibus mediocriter in Curia versatis: apparétque ex litteris, quæ vacante Episcopali sede diriguntur viciniori, in quibus dicitur, quòd, quia sedes Episcopalis illarum partium vacat, transmittuntur illi tamquam viciniori: & apertiùs ex litteris mutationum iudicum, quæ fiunt occasione sedis vacantis ignoratæ tempore expeditionis litterarum directarum Officiali Episcopatus, vel postea superuenientis ante illarum executionem; in illis enim litteris mutationum in substantia dicitur, quòd, quia prædictæ aliæ litteræ directæ fuerunt Officiali, v.g. Abulen. & sedes dicti Episcopatus vacat; ideo, vt dictæ litteræ debitum consequantur effectum, committitur viciniori illarum executio: & vidit super hoc litteras perinde valere datas anno 1600. cuidam prouiso à Vicario Capituli Abulen. sede vacante de quodam beneficio simplici per

resigna

resignationem; in quibus dicitur, quòd Officialis
procedat ad executionem priorum litterarum in
forma, *dignum*, ac si à Vicario Capituli executæ non
essent, absoluendo illum ab inhabilitate propter in-
stitutionem, & perceptionem fructuum incursa, &
remittendo ei fructus perceptos, ita tamen, vt sic
prouisus priùs debeat dimittere liberè dictum be-
neficium in suis manibus, &c. Cùm ergo (concludit
Garz. *d. num.* 44.) Curia, & Cancellaria nolit com-
mittere Officiali Capituli sede vacante, apertè con-
stat sub nomine Officialis, seu Vicarij absolutè pro-
lati in litteris, quæ diriguntur Officiali, v.g. Abu-
len. eam intelligere Officialem Episcopi, & non Ca-
pituli. Idipsum verò confirmat Garz. *numer.* 45. ex
constit. 162. Pij V. in qua mandatur, quòd litteræ
in forma, *dignum*, dirigantur ad Episcopum diœce-
sanum, aut ad Vicarium generalem, seu Officia-
lem eiusdem Episcopi disiunctiuè, ad electionem
impetrantis. *num.* autem 46. *cum tribus seqq.* idem
comprobat ex duabus Rotæ Romanæ decisioni-
bus, vna coram bo. me. Card. Seraphino, 4. Maij
1588. & alteram coram bo. me. Litta, 13. Iunij
1597. quæ præcipuè nituntur dicto stylo Curiæ;
per quem non solent sede Episcopali vacante lit-
teræ in forma dignum, & similes executiones Ca-
pitulo sede vacante, vel eius officiali, sed viciniori
Episcopo, eiúsve Officiali, seu Vicario, & *numer.*
50. *cum seq.* non releuare, quòd iuxta priorem sen-
tentiam alicubi obseruatum sit; cùm in commissio-
nibus attendi debeat ipsa mens delegantis, maximè
cùm inibi etiam contrarium sæpè fuerit obserua-
502. tum. Subditque *num.* 52. *cum seq.* non posse † in
proposito intrare *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.*
nam vltra communem errorem requirit auctorita-
tem superioris, ex adductis per ipsum *part.* 5. *cap.* 4.
ex *num.* 281. quæ licèt deficiat, posset data d. obser-
uantia, & consuetudine deseruire ad excusandum
partes à mala fide, & vitio intrusionis, vt sibi fiat col-
latio, maximè indoctos, cùm error talis styli sit velut
error facti.

Error verò, vt meum hac in re interponam iu-
dicium, licèt multum deferam Rot. Rom. decisio-
nibus, multóque magis stylo illius Curiæ, qui, vt
passim Doctor. tradunt, facit ius, per text. *in cap.
ex litteris, de constit. & cap. quàm graui, de crim.
fals.* quia tamen Rot. eo stylo potissimùm nititur,
quòd non soleant commissiones fieri Vicario Ca-
pitulari; sed viciniori Episcopi, vel ipsi vicinio-
ri Episcopo; inde verò non sequitur, quòd Vica-
rius Capituli nequeat exequi commissionem fa-
ctam Vicario, v. g. Abulen. (quicquid sit de com-
missione facta Vicario Episcopi; in quo diffici-
le admodum esset à communi sententia recedere,
quæ etiam melioribus nititur fundamentis;) sed
solùm, quòd, si fieret aliqua commissio Vicario
Capitulari, tanquam contra stylum Curiæ suspe-
cta de falso haberetur, idque tantùm probat *d. cap.
ex litteris, & cap. quàm graui*, cum simil. & illa Do-
ctor. traditio, quod stylus Curiæ facit ius; multa
503. enim † facta tenent, quæ fieri prohibentur, *l. pa-
tre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. cap.
quemadmodum, de iureiur. cap. ad Apostolicam, de
regular. cap. sicut, ne cler. vel mon. cap. biduum, 2.
quæst. 6. l. index datus ff. de iudic. cum suis concord.* inibi
per glos. alleg. & factum legitimè retractari non
debet, licèt casus postea eueniat, à quo nô potuit in-
choari, *l. in ambiguis. §. 1. ff. de reg. iur. & c. factum legi-
timè, eodem tit. lib.* 6. à priori sententia vti quæ de iure
saltem scripto verior mihi videtur, non omninò re-
cedendum existimarem. Vbi autem stylus Curiæ in-
concussus sit, vt noua commissio, seu nouæ litteræ
exigantur, cùm priores litteræ directæ fuerint Vica-
rio Episcopatus, seu diœcesis tempore sedis vacan-
tis ignoratæ tunc in Curia, vel vacatio postea su-
peruenerit ante litterarum executionem; de quo
tamen sufficienter non constat, immo eum varium
esse colligitur ex eo, quod suprà diximus: tunc tali
stylo standum erit; & sufficit opinionem Sanchez
veram esse de iure, secluso stylo Curiæ; cuius qui-
dem rationem tam in hoc, quàm in præcedenti ca-
su adhuc ignoro. nam illa, quam affert Garz. *d.
numer.* 44. quòd Curia non confidit de Vicario Ca-
pituli, nullum habet fundamentum; non quidem
ratione scientiæ, & peritiæ; nam non maior idonei-
tas requiritur † in Vicario Episcopi, quàm Capi- 504
tuli, vt constat ex adductis per Sbroz *d. tract. de
Vicar. Episc. lib. 1. quæst. 36. & 46.* ac ipsum Garz.
d. tract. de benef. part. 5. cap. 7. à numer. 9. vsque ad
17. & Conc. Trid. *sess. 24. cap. 16. de ref.* non ra-
tione dignitatis; cùm etiam Vicario Capituli † 505.
possint delegationes fieri, quæ fiunt Vicario Episco-
pi à Papa, vel eius Legato, vt cum glos. *d. Clem. 2.
verbo Episcopi*, tenent ibi Doctor. communiter, ex-
cepto Bonifac. eámque glos. sequitur etiam post
alios Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 27. num.* 31. &
multi relati, neque in hoc improbari à Garz. *d.
part. 6. cap. 2. num.* 42. inter quos est Hier. Paul. *in
d. pract. Canc. ad fin. sub tit. de iudicibus, & eorum or-
dine, vers. nota item, quòd principalis.* neque in *d.
vers. circa qualitatem personarum*, qui habetur circi-
ter *col.* 8. ab initio illius operis, dicit, quòd causæ
non committantur Vicario Capituli sede vacante;
sed quòd non committuntur expresso nomine Ca-
pituli; quasi admittat, quòd committantur, vel
committi possint sub nomine Vicarij diœcesis,
vel Episcopatus; quod & admittit Rot. *in d. decis.*
coram Litta. & licèt neget id de facto fieri; nega-
ri tamen non potest, quin Vicarius Capituli sede
vacante † sit Vicarius diœcesis, seu Episcopatus, 506.
& Abulen. exempli gratia, vt Sanchez adnotauit *d.
numer.* 32. neque inficiatur Garz. *d. cap. 2. numer.* 43.
& omnino est Vicarius iurisdictionis Episcopalis,
vt cum glos. *d. verbo, Episcopi*, communiter tradunt
Doctor. & fatetur Garz. *ibidem num.* 42. ac nos su-
pra docuimus.

Tertia, & postrema conclusio. Vi-
carius Prælatorum habentium plenam iurisdictio-
nem Episcopalem in certa parte diœcesis Episco-
pi, seu quasi diœcesim, † poterit commutare vl- 507.
timas voluntates suæ quasi diœcesis, quas potest
Vicarius Episcopi in reliqua eius diœcesi. Nam
quicquid sit, † an hi Vicarij habeant qualitatem 508.
præeminentiæ, seu dignitatis requisitam, vt pos-
sit esse delegatus sedis Apostolicæ, vel eius Legato-
rum; (quod glos. negat *d. Clem. 2. verbo, Episcopi*,
& ibi Card. *num.* 14. Imol. *numer.* 19. Vital. *numer.*
30. affirmat Steph. & Matth. *ibi*, ac probabile pu-
tat Paul. & Anch. quos sequitur Sanch. *d. disput.* 27.
numer. 34. licèt etiam glos. cum sequacibus exponi
possit de illis Prælatis, qui non plenam Episcopa-
lem iurisdictionem in certa parte diœcesis, sed ali-
quam tantùm eius iurisdictionis partem acquisie-
runt; qualis, vt plurimum est Archidiaconos, de quo
loquitur glos.) præterquam quòd hoc ideo erit, quia
tales Vicarij non ita insignes sint, vt Apostolicæ
sedis dignitati satis consulatur, vt *inf. 1. suppos.*
ex eadem glos. *in cap. statutum, de rescript. in* 6.
admonuimus: adhuc dici potest cum Sanchez *d.
numer.* 34. quem sequitur Nic. Garz. *tract. de bene-
fic. part. 9. cap. 2. num. 147. in fin.* posse hos Vicarios
eas commissiones exequi quæ fiunt Vicario Episco-
pi, tum quòd nomine officialis Episcopi intelligitur
Vica

Vicarius habentis iurisdictionem Episcopalem, vt paulo antè ex eodem Sanchez *numer.* 32. traditimus: tum quia hi Vicarij sunt Ordinarij, sicut & Vicarius Episcopi, vt *in* 1. *suppos.* ex ipso Sanch. *lib.* 3. *de matrim. disput.* 29. *numer.* 4. docuimus,
509. quæ rationes in omnem casum concludunt, † posse eos Prælatos, illorúmque Vicarios exequi eam commissionem; quæ fit sub nomine diœcesis, & pertinet ad negotium illius quasi diœcesis huiusmodi Prælatorum. quæ verò in contrarium adduci possunt, illud ad summum conuincunt, commissionem factam de re pertinente ad diœcesim Episcopi, vel alterius Episcopatus, non posse mitti executioni per Vicarios horum Prælatorum; per Vicarios verò Prælatorum sine diœcesi, seu qui aliquam tantùm partem iurisdictionis, hoc est, in aliquibus dumtaxat actibus habent, nullo modo poterit executio fieri, nisi ex certa scientia Papæ illis fiat commissio; ea traditis per glos. receptam *d. cap. statutum, in princ. verbo, litterarum, & d.Clem.* 2. *verbo, Officialis.* Ex quibus illud facilè deducitur, quid dicendum in commutatione quoque vltimarum voluntatum, quæ auctoritate ordinaria facienda sit à Vicariis horum Prælatorum habentium iurisdictionem intra diœcesim Episcopi, vt
510. nimirum † Vicarij eorum, qui habent quasi diœcesim, possint commutare vltimas voluntates suæ quasi diœcesis; Vicarij verò eorum Prælatorum, qui solùm in aliquibus actibus iurisdictionem quasi Episcopalem acquisierunt, nequeant vllas commutationes facere, nisi fortè specialem hac in re facultatem priuilegio, consuetudine, vel præscriptione in sua Ecclesia, & quoad personas sibi subiectas quæsierint, vt ex prædictis colligitur.

Quoniam verò de hisce commissionibus commutationum directis Vicariis Episcoporum, aut diœcesis iam dicere cœpimus, antequam ex hac quæstione, quæ de Vicariis Episcoporum, & aliorum habentium iurisdictionem qu si Episcopalem, est, egrediamur; præter illa, quæ de iisdem commissionibus, quatenus ad succedendum in illis pertinet, *cap.* 8. *quæst.* 2. præcipuè *conclus.* 2. *post medium*, dicemus, aliqua hoc loco de iisdem commissionibus absolutè quoque, ac simpliciter considerata subiicere per modum quorundam notabilium, necessarium duximus, aut certè va .e opportunum.

511. Adnotandum igitur primò, † quòd, si duo sint Officiales, seu Vicarij Episcopi, & delegatio simpliciter fiat officiali Episcopi talis diœcesis, & alter ex illis officialibus eit principalior, illi soli eenseatur facta commissio. Constat id ex *Clem.* 2. *de rescript.* vbi dicitur, principalem Officialem Episcopi esse capacem huius de legationis; & quia nomen dignitatis absolutè prolatum stat pro principali: atque ideo hoc tenet Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 27. *num.* 36. post glos. *d. Clem.* 2. *verbo, principalis*, & *ibi* Imol. *num.* 10. & in simili, nempe quando committitur Archidiacono, & sunt inibi plures Archidiaconi,
512. † intelligi de principaliori, tradit Bald. *in cap. quoniam Abbas, num.* 4. & *ibi* Imol. *num.* 5. ac Bellam. *n.* 21. *de off. deleg.* Not. secundò quòd vbi vterque Vicarius esset æquè principalis, seu generalis (idem enim est, vt ex glos. *d. Clem.* 2. *verbo, foraneos*, & aliis latè tradit communem asserens Iacob. Sbroz *tract. de off. Vicar. Episc. lib.* 1. *quæst.* 29. *num.* 3. & 5. qui etiam *quæst.* 50. *numer.* 1. iunctis seqq. pluribus Doctor. relatis probat, † posse tam ab Episcopo, quàm à
513. Capitulo sede vacante constitui plures Vicarios generales, & tam insolidum, quàm simpliciter:) & nullus designaretur in rescripto commissionis; neuter cognoscere cum effectu poterit, donec Princeps de quo intellexerit, declaret. delegatio tamen non est nulla tanquam incerta. ita multis relatia, ex frequentissima sententia contra alios resoluit Sanchez *d. disp.* 27. *num.* 37. respondens ad *cap. adhæc, & cap. fin. de rescript.* quatenus decidunt, † delegationem incertam esse irritam, quòd ea iura intelliguntur, quando iudex incertus de incertis datur, hic autem datur incertus de certis, vt docet Bero. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 74. In commissionibus autem, ac dispensationibus, quæ contentiosæ non sunt, nec inter partes agitantur, cognitor, seu executor erit ille, cui fuerit rescriptum præsentatum; vt *ibidem* tradit Sanchez ex Bero. *sup. num.* 76. & in hoc casu veram esse doctrinam glos. *d. cap. quoniam Abbas, verbo, substitutum, ad fin.* illum cognoscere debere, cui primò fuerunt litteræ præsentatæ, licèt ipsa hoc afferat, vbi parteadiscordant. Hinc autem deducit Sanchez *d. disp.* 27. *num.* 38. (& hoc sit tertium notabile,) † semel præsentato rescripto dispensationis; (idémque dic ob rationis identitatem de rescripto commutationis;) alterutri ex Officialibus Episcopi æquè principalibus, vt illud exequatur, non posse alterum Officialem æquè principalem adiri. nam, vt bene ait Butr. *in cap. licèt vndique, num.* 13. *de offic. deleg.* in litteris gratiarum executoris præuenitur per solam rescripti cum animo procedendi præsentationem: facitque prædicta glos. & quòd, vbi cœptum est iudicium, ibi debet terminari, *l. vbi cœptum*, (aliàs *acceptum*,) *ff. de iudic.* & hoc etiam procedit, quamuis primus iudex consentiat, vt docet Sanchez *d. num.* 38. ex Nauar. loquente in fortioribus terminis, nimirum de dispensatione in foro conscientiæ commissa Confessario, *consil.* 8. *num. vnic. de offic. deleg.* in 2. edit. Subdit autem *ibidem* Sanchez, † quòd, si pars videret Officialem illum io id inclinare, vt rescriptum sit surreptitium, posset supersedere rescripti illius expeditioni, antequam Officialis pronuntiet, & expectare, donec ille vel moriatur, vel officium deponat, aut aliua ipsius vices ob eiusdem morbum, vel absentiam suppleat; cùm successor, vel substitutus eademmet persona cum illo reputetur, sicut in cæteris iudiciis euenit. Not. quartò, † quòd, si Officialis Episcopi, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis, pronuntiauit, rescriptum esse surreptitium, & sic non posse illius virtute commutationem fieri, licèt se deceptum inuenerit, sententiam retractare non poterit, sed adeundus erit Pontifex, qui delegauit. ita in commissione dispensationis Sanchez *d. disp.* 27. *n.* 39. Iudex enim delegatus, postquam semel abdicauit à se iurisdictionem, eam in totum committendo, non potest amplius eam reassumere, *cap. venerabilis, de offic. deleg.* & in terminis de pronuntiante iurisdictionem sibi non competere, est text. *in cap. significantibus*, vbi omnes id adnotarunt, *eod. tit.* Immo idem iudex postquam semel pronuntiauit definitiuè, (cuiusmodi hæc pronunciatio est, cùm totam causam sibi commissam definiat;) licèt inualidè, & iniustè, † non potest iterum iudicare; prout facere potest ordinarius; qui iure proprio iudicat; vt tradunt Doctores *in l. iudex, postea quam, ff. de re iud. & l. si vt proponis*, vbi opt. text. *C. quom. & quand. iud.* latè Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, limit.* 1. *num.* 51. *declarat.* 7. *ff. de verb. sig.* Guttier. *pract. quæst. lib.* 3. *quæst.* 48. *n.* 16. *& quæst. Canon. lib.* 2. *cap.* 1. præsertim *num.* 8. & 9. & Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 1. *quæst.* 67. *num.* 21. qui *num.* 22. *cum tribus seqq.* & Guttier. *d. cap.* 2. *à numer.* 10. *ad* 14. idem probant † in ordinario siue iustè, siue iniustè iudicauerit, modò validè; præcipuè per text. *d. l. iudex, postea quam*; *num.* autem 26. quoad delega

Margin numbers (right column): 514 (at "delegationem incertam"), 515 (at "semel præsentato"), 516 (at "inclinare"), 517 (at "commutatio vltimæ"), 518 (at "non potest iterum"), 519 (at "siue iustè").

delegatum id extendit post alios etiam ad declara-
tionem. quod & facit Guttier. *d. c. 2. num.* 16. qui *n.*
18, iuncto *n.* 15. *& 22. cum duobus seqq.* id extendit
520. quoque † ad delegatum Principis, contra Ang.
d. l. iudex posteaquam, & alios quos idem refert *d.*
num. 22. ac sequitur Menoch. *d. quæst.* 67. *numer.*
28. declaratur autem, seu restringitur primò, vt
521. non procedat, † vbi delegatus nulliter iudicasset
ob non seruatam formam mandati, iterum enim
tunc iudicare potest; vt pluribus allegatis docet Me-
noch. *d. quæst.* 67. *numer.* 27. & Guttier. *d. cap.* 2.
522. *numer*, 28. *cum seq.* Secundò non procedit † in
delegato ad vniuersitatem causarum, vt post alios
probat Menoch. sup. *num.* 31. & Guttier. *d. cap.* 2.
num. 25. *& duobus seqq.* Declaratur tertiò, vt non
523. procedat, † vbi delegatus per errorem facti nul-
liter iudicasset. ita post alios Tiraq. *d. limit.* 1. *num.*
41. & Menoch. *d. quæst.* 67. *numer.* 32. & præterea
nonnulli, quos recenset Guttier. *d. cap.* 2. *num.* 30.
pro qua est Innoc. *in cap.* 1. *de re iudic.* licèt ipse
Guttier. *d. numer.* 30. *cum tribus seqq.* contrarium
post alios tueri contendat. Declaratur denique, vt
524. in notab. seq. Not. igitur quintò, quòd, † si com-
mutationis commissio fiat in foro conscientiæ con-
fessori post sacræ Pœnitentiariæ rescriptum, quod
aliquando fieri praxis docet, nósque ostendimus
sup. *cap.* 5. *quæst.* 8. pœnitens, seu impetrans non
tantùm vbi semel litteras præsentauit cuidam Cō-
fessario, sed etiam postquam ab eo pronuntiatum
fuit, dispensationem esse surreptitiam, (atque
adeò non exequendam, sibique non competere vl-
lam ea in re facultatem, seu iurisdictionem,) po-
test adire alium Confessarium, qui fortè opinatur,
rescriptum valere. Immò potest idemmet Confes-
sarius re meliùs perspecta illam dispensationem,
mutata sententia, exequi; quamuis, si semel di-
spensauit, non possit dispensationem reuocare,
quòd iam ea consummata sit; sicut quando semel
absoluit, aut votum commutauit. ita Sanchez *d.*
lib. 8. *de matrim. disput.* 27. *numer.* 40. latè docet in
dispensationibus; licèt Nauar. *consil.* 8. *de off. deleg.*
voluerit, non posse pœnitentem vbi semel litteras
cuidam Confessario præsentauit illum eligens, vt
dispensationem exequatur, eo dimisso alterum eli-
gere etiam de illius consensu; tum quòd iurisdictio
delegata nequit prorogari de persona ad personam,
cap. P. & G. de offic. deleg. at hic deputatur Confes-
sarius, quem elegerit pœnitens. & confirmatur,
quia illud rescriptum vnicam Confessarij electio-
nem, vt dispenset, concedere videtur; sermo enim
simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, *l.*
boues, *§. hoc sermone*, *ff. de verb. signif.* tum quia
iurisdictio delegata est iurisdictio delegantis, *l.* 1.
§. qui mandatum, *ff. de offic. eius, cui mand. est iu-*
risd. vnde ad solum delegantem pertinet eam exten-
dere, & non ad partes, nec ad iudicem; id enim,
quod nostrum est, sine facto nostro ad alium trans-
ferri non potest, *l. id, quod nostrum*, *ff. de reg. iur.*
Probat autem Sanchez suam sententiam, quia cùm
ea commissio facta sit in foro conscientiæ, sequitur
eius fori naturam, quæ est, vt † non adstringatur
525. pœnitens acquiescere sententiæ vnius Confessarij,
sed alium adire possit, atque idemmet Confessarius
suam sententiam valeat mutare; exemplúmque
affert in habente virtute Bullæ priuilegium, vt
absoluatur a reseruatis, vel eius vota commuten-
tur. Ad primum verò, & secundum fundamen-
tum Nauar. respondet Sanchez non prorogari iu-
risdictionem de persona ad personam ex sola vo-
luntate partis, aut Confessarij, sed ipsius Pœniten-
tiarij, qui litteras concessit: ea enim est, vt possit
impetrans diuersos Confessarios adire, & idemmet
sententiam corrigere; itque omnes censentur ele-
cti a Pœnitentiario, vt litteras expediant iuxta na-
turam fori conscientiæ, pro quo conceduntur. Ne-
que obstat confirmatio prioris argumenti; quia ea
regula procedit, quando primus actus est omnino
consummatus, & sic concessa dispensatio fuit; vbi
verò actus non est consummatus, quia nondum ad
executionem deuentum est, secus: idque est de
mente eorum, quos refert, ac sequitur Tiraq. *d. §.*
hoc sermone, *limit.* 23. atque in simili tradit Suarez
tom. 4. qui est *de sacram. pœnit. disput.* 27. *sect.* 4.
numer. 7. de eo, qui habens priuilegium semel eli-
gendi Confessarium ad absoluendum, aliquem ele-
gerit, qui non absoluit, vel non perfecerit cum eo
confessionem, vt alium adire possit. Notandum
sextò cum Sanchez *d. libr.* 8. *de matrim. disput.* 27.
numer. 42. quòd, † licèt possit Episcopus Vica- 526.
rium suum generalem, cui facta est commissio, ab
officio remouere, atque ita impedire, ne delega-
tionem ipsi sub nomine dignitatis, seu officij factam
exequatur, vt benè docent Card. *d. Clem.* 2. *quæst.*
9. seu *numer.* 10. *de rescript.* & *ibi* Imol. *numer.* 14.
Anchar. *numer.* 5. Vital. *numer.* 52. sed puniri po-
test, si in fraudem iurisdictionis delegatæ id face-
ret, tanquam eam perturbans, vt docet Imol.
vbi sup. per *cap.* 1. *de offic. deleg.* Non potest ta-
men Vicarium specialem constituere, vt ea sola
delegatione vtatur, & negotium per eam com-
missum exequatur: quia ea facta est principali of-
ficiali, seu Vicario ipsius, vt sup. *not.* 1. ostendi-
mus; at hic neque est principalis Vicarius, nec
ordinariam Vicarij iurisdictionem sortitur, sed est
quidam specialis delegatus ad eam causam, quam
nequit Episcopus delegare, cùm suæ iurisdictio-
nis non sit: posset tamen alium Vicarium ge-
neralem constituere priore amoto, & ille posset
eam exequi; nam, si causa à priori capta esset,
non posset hic posterior, manente priore in offi-
cio; secus si priori non esset præsentatum rescri-
ptum; iuxta id, quod ex eodem Sanch. tradidimus
sup. *notab.* 2. *& 3.*

Notandum septimò, quòd, † sicut nequit 527.
Episcopus exequi commissiones factas suo Vicario,
prout latiùs ostendemus, ac declarabimus inf.
cap. 8. *quæst.* 2. *conclus.* 2. *declar.* 5. ita nec è con-
uerso potest Vicarius exequi commissiones suo
Episcopo directas, nisi post delegationem de iis ab
Episcopo sibi factam; neque enim potest Vicarius
se intromittere in causa seu iurisdictione Episcopo
delegata, vt pluribus relatis docet Garz. *tract. de*
benef. part. 6. *cap.* 2. *numer.* 22. declarans, nisi Epi-
scopus, cùm sibi fuerit delegata causa, eam Vica-
rio subdelegauerit, non priùs; nam causas sibi dele-
gandas à Papa, & commissiones futuras non po-
test committere; iurisdictio enim nondum compe-
tens actu, vel habitu committi non potest, Rot.
decis. 2. *de offic. deleg.* & 9. *de offic. Vicar. in antiq.*
ac 6. *de offic. deleg. in non.* cum aliis per eum alleg.
d. num. 23.

Notandum denique, quòd, † vbi commuta- 528.
tio vltimæ voluntatis commissa sit Vicario sub no-
mine dignitatis, seu officij, eius nomine proprio
non expresso, mandando, vt de causarum in preci-
bus expositarum veritate se informet, adiecta etiam
illa clausula, *super quo conscientiam tuam oneramus*;
aut illa, *discretioni tuæ mandamus, de qua in his spe-*
cialem in Domino fiduciam obtinemus; vel alia simili,
poterit Vicarius receptionem testium, ac informa-
tionem committere, non autem ipsam commuta-
tionem. ita in dispensationis commissione sentit
Garz.

Garz. *tract. de benefic. part. 6. cap. 2. numer.* 105. ac post Felin. *in cap. fin. §. vltim. vers. quarto limita,* & Menoch. *cons. 17. num.* 12. alios allegantem, tra-
529. dit Sanchez *d. disp. 27. num.* 45. quia, † vbi nudum ministerium vnà cum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest quidem subdelegari nudum ministerium, *d. §. vlt.* potest tamen iurisdictio, vt ex eodem § colligitur, & ibi hoc totum inter cæteros adnotauit Innoc. *in fin.* & Abb. *num.* 6. Fel. *num. 8. d. vers. quarto limita.* Quòd si illa testium receptio extra diœcesim Officialis dispensa-
530. tum facienda sit, † fiet ab ordinario, cui delegatus ille remittit, non auctoritate propria ordinaria; sed auctoritate subdelegata sibi ab Officiali illo delegato: quamuis vbi Ordinarius remittit alteri Ordinario probationem aliquam faciendam in diœcesi Ordinarij, cui remittitur, recipiat ille Ordinarius testes non auctoritate remittentis, sed propria, & ordinaria: quod vtrumque tradit Card. *in Clem. vnic. num.* 10. *de off. deleg.* Neque obstat, quòd per prædictas, aut similes clausulas videatur electa in-
531. dustria personæ, ex iis, quæ post alios † de clausula, per quam conscientia delegati oneratur, dicendo, super quo conscientiam tuam oneramus, tradit Marta *tract. de clausul. part.* 1. *claus.* 253. *num.* 1. Barbos. *in sum. tract. claus.* 13. *num.* 4. & Lud Rodolphin. *tract. quib. mod. ord. offic. deleg. num.* 47. ex quibus est Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 68. *num.* 12. *& lib.* 2. *de præsumpt. præsumpt.* 21. *num.* 16. & de ea, per quam commissio fit ratione confidentiæ, *d. quæst.* 68. *num.* 21. *& d. præsumpt.* 21. *num.* 17. ac Rodolphin. *vbi sup. num.* 43. qui idem post alios docet *num.* 40. quando in commissione dicitur, de industria, & circumspectione tua confidentes, per Apostolica scripta mandamus, &c. facilè enim respondetur, quòd per eas clausulas, aut similes, non est electa industria personæ, cùm delegatio non sit personæ nominatæ, & cognitæ, sed incognitæ, & indeterminatæ, prout cùm fit dignitati; vt probat Nauar. *cons.* 2. *de offic. Vicar.* aliàs 6. *de offic. deleg.* Sanchez *d. num.* 45. ex aliis quoque per ipsum allegatis *lib.* 3. *de matrim. disput.* 7. *num.* 20. quomodo etiam
532. soluitur, quod obiici poterat † ex *cap. is, cui, §. sed si, de off. deleg. in* 6. vbi dicitur, electam esse industriam eius, cui commissa est prouisio personæ idoneæ non expressæ de certo beneficio, aut Ecclesia, circa eligendam personam, ideoque prouisionem sibi commissam alteri demandari ab eo non posse; quod idem ferè habetur *in cap. vlt. §. is autem, ext. eod. tit.* vbi etiam idipsum dicitur cùm delegans mandat fieri inquisitionem: vtrobique enim supponitur, personam commissarij fuisse nominatam, & cognitam. Hanc tamen distinctionem non admittit Garz. *d. cap.* 2. *num.* 100. sed post alios, ac nonnullas etiam Rot. Roman. decis. & quandam sacræ Congregationis declarationem *ibi, iunctis tribus num. seqq.* indistinctè tradit, executores litterarum Apostolicarum posse alteri committere vices suas etiam quoad examen, vbi in litteris dictum sit: Si per diligentem examinationem eum idoneum repereris, super quo conscientiam tuam oneramus: secus verò esse, si dicatur, conscientiæ tuæ committimus, vel secundùm conscientiam tuam decidas.

Iam verò locus hic nos admonet, vt rem hanc de facultate subdelegandi altiùs, breuiter tamen quoad fieri poterit, repetamus; vnde etiam hoc postremum notabile meliùs explicatum remanebit, quódque *cap. vlt. quæst.* 2. *concl.* 3. *& seqq.* de extinctione, aut suspensione iurisdictionis in delegato per mortem naturalem, vel ciuilem subdelegati, aut in subdelegato per mortem naturalem, vel ciuilem delegati, qui subdelegauit.

Qua in re illud supponendum est, † quòd, cùm 533.
electa est industria personæ delegati, is non potest subdelegare, vt apertè constat ex *d. cap. vlt. §. is autem, de off. deleg. & d. cap. is, cui, §. sed si, eodem tit. in* 6. ac præter Doct. *ibi* adnotauit Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 1. *quæst.* 54. *num.* 7. *& de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 21. *num.* 2. ac nouissimè post alios Lud. Rodolphin. *d. tract. quib. mod. ordin. offic. deleg. num.* 39. Similiter non potest delegatus subde-
legare, † cùm ei committitur, vt negotium per- 534.
sonaliter exequatur, vt patet ex *d. §. is autem.* nisi tamen tunc partes consentiant, vt *ibidem* decernitur; præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, aut aliis ministris prouideri mandetur; prout *ibi* subiicit Romanus Pontifex: quod meliùs infrà examinabimus. Hoc supposito duplex regula generalis hac in re, nimirũ potestatis subde-
legãdi, statuenda est. Altera, † delegatum Ordinarij 535.
inferioris non posse subdelegare: quæ probatur *in l. fin. ff. de off. eius, cui mãd. est iurisd. & l. à iudice C. de iudic.* colligitúrque ex *cap. quamuis, & cap. vlt. in princ. de off. deleg.* Extenditur autem hæc regula primò etiam in delegato à Legato Sedis Apostolicæ, vt sentit glos. recepta *in cap. cùm Bertoldus, in princ. verbo, committentibus, de re iud.* latè Couar. *lib.* 3. *var. res. cap. vlt. n. vlt.* Secundò, etiamsi lis esset contestata coram delegato, ita glos. ab aliis approbata *ibid & cap. cùm causam, verbo, delegatus, de appell.* vbi respondet *ad d. cap. cùm Bertoldus,* ibi non contineri ius quoad hoc, nec fuisse obiectum, vnde per patientiam toleratur, arg. *cap. cùm iamdudum, in fin. de preb.* Fallit
verò hæc regula primò † in delegato ad vniuersi- 536.
tatem causarum, vt ex text. *in l.* 1. *§. ab eo, ff. quis, & à quo,* & *ibi* glos. *verbo, non ipse, & verbo, ab eo;* & expresse glos. *d. l. à iudice, verbo, non habet, C. de iudic. & d. cap. cùm causam, verbo, delegatus; de appellat.* Host. *cap. fin de offic. ordin.* & alij quamplurimi relati & probati à Sanchez, qui hanc communissimam sententiam asserit *lib.* 3. *de matrim. disput.* 31. *num.* 2. plerique autem mouentur, quia delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur Ordinario. glos. *d. cap. cùm causam, verbo, delegatus, & d. l. à iudice, verbo, non habet,* ibique Ias. *num.* 8. Ordinarius autem potest delegare, *l. more, ff. de iurisd. omn. iud. l. cognitio, §. cùm propriam, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. cap. cùm Episcopus,*
de offic. ordin. in 6. Intellige autem primò, † vt hic 537.
delegatus ad vniuersitatem causarum possit vnam, aut alteram causam subdelegare, non autem vniuersam suam delegationem. Ita post alios docet Sanchez *d. disput.* 31. *num.* 3. quia nec ordinarius id potest inconsulto Principe, *l. pen. ff. de offic. præsid.* cum ibi not. & aliis ad id adductis ab eodem San-
chez *d. disput.* 31. *num.* 11. Secundò intellige, † se- 538.
cus fore in delegato ad generalitatem causarum, qui neque vnam causam subdelegare potest, vt idem aliis relatis docet *num.* 4. *vers. sed hæc doctri-*
na, iuncto vers. præced. In quo autem differant † de- 539.
legatus ad vniuersitatem, & delegatus ad generalitatem causarum, idemmet latiùs explicat *d. num.* 4. ferè per tot. Fallit secundò hæc prior regula, vt possit delegatus ab Ordinario inferiore subde-
legare, † si ab eo habeat subdelegandi faculta- 540.
tem, vt contra quosdam, quos recenset *numer.* 5. pluribus allegatis probat Sanchez *num.* 6. subdens *num.* 7. post alios ad id sufficere licentiam tacitam Ordinarij, quia eius delegatus ipso sciente, & patiente delegat, aliàs vt ex vsu, aut aliis coniecturis sufficientibus appareret, id velle Ordinarium, &

n.8.id temperans, vt non possit Ordinarius inferior
concedere potestatem subdelegandi nomine ipsius
à se delegati, hoc est, subdelegati, quia in eo fundari
non potest illa potestas, post Felin *cap. super quæstio-*
num. §. si verò, num. 18. vers. limita, nisi, a.res, de off. de-
541. *leg.* Fallit tertiò, vt † possit delegatus inferioris Or-
dinarij subdelegare articulum non iurisdictiona-
lem, quique est nudi ministerij, vt contra quosdam,
quos refert *num. 10. vers. fin.* idem S.nicholaus relatis
tis probat *eod. num. 10. in princ.* sic intelligens *ibidem*
vers. & ita, quosdam Doctor. absolute docentes, de-
legatum inferioris Principe ad vnam causam posse
subdelegare articulum illius.

542. Altera regula generalis hac in re est, † delega-
tum Principis posse subdelegare totam causam sibi
commissam; quæ probatur *in d. l. a iudice, C. de iu-*
dic. d. cap. quamuis, cap. super quæstionum, §. si verò,
cap. pastoralis, in princ. cap. ex literis, cap. licet vn-
dique, & d. cap. fin. in princ. & §. 1. de offic. deleg. cap.
cùm causam, de appell. & aliis sexcentis iuribus, in
quibus ferè omnibus habetur posse subdelegare suo
Collegæ etiam in solidum dato, vel simul. proce-
543. ditque † siue iudex datus sit, ex officio, siue de as-
sensu partium; *d. cap. vlt. in princ. de off. deleg.* Item
procedit quoque vbi sit delegatus sub nomine di-
gnitatis, vt constat ex *d. cap. vlt. §. 1. de off. deleg. &*
cap. si is, cui, eodem tit. in 6. Fallit autem hæc regu-
544. la primò, vt † nullus delegatus etiam Principis
possit subdelegare cum facultate subdelegandi, vt
post glos. *d. cap. super quæstionum, §. porrò, verbo,*
transfert., & alios plerosque tradit Sanchez *d. disp.*
545. *31. num. 9.* Secundò, vt subdelegatus Principis †
neque vnam causam sibi commissam, aut articu-
lum iurisdictionalem alteri subdelegare possit, vt
patet ex *d. §. si verò, & d. cap. cùm causam, §. manda-*
mus, de appellat. vbi improbatur approbatio testium
receptorum à subdelegatis subdelegatorum Papæ:
idque adnotauit glos. recepta tam *ibi in verbo, dele-*
gatus, quàm *d. cap. super quæstionum, §. porrò, verbo,*
transfert. In d. autem *verbo, delegatus*, id extendit, li-
cèt coram primo subdelegato lis esset côtestata, cu-
ius glos. opinio communis in hoc est, teste Penna *in*
lib. 3. comment. ad Director. Inquisit. schol. 81. licèt *ibi-*
dem, tam glos. quàm Pêna referat alios contrarium
546. sentiêtes. Tertiò fallit d. regula, vt † delegatus etiam
Principis non possit subdelegare, cùm eius industria
à Principe electa est; prout generatim in delegato
suprà supposuimus, id ostendentes præcipuè ex *cap.*
vlt. §. is autem, de offic. deleg. & cap. is, cui, §. sed si, eodem
547. *tit. in 6.* Fallit denique † in eo Principis delegato, cui
iniungitur, vt personaliter negotium exequatur; is
enim, nisi partes consentiant, non potest hoc aliis
delegare; vt apertè constat ex *d. §. is autem.* qui loqui-
tur, nec potest non intelligi de delegato Principis,
cùm delegatus inferioris nequeat subdelegare, vt
sup. ostendimus. idémque erit, si dicatur, per teipsum
exequaris; arg. *d. cap. is, cui, §. sed si, in fi.* ac de simili-
bus, ob eandem rationem.

Extenditur autem hæc fallentia, vt neque etiam
cum partis consensu possit delegatus, vt negotium
personaliter, vel per se exequatur, aliis delegare in-
quisitionem, aut prouisionem Prælatorum, aliorúm-
ve ministrorum Ecclesiæ, vt disponitur *in d. §. is au-*
548. *tem, vers. præterquam*; vbi, † postquam dixerat Ro-
manus Pontifex, eum, cui iniungitur, vt personali-
ter negotium exequatur, posse, dummodo partes
consentiant, hoc aliis delegare: subdit, *præterquam,*
si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis
ministris prouidere mandaremus; quasi dicat, prout
intelligunt Doct. quòd delegatus, vt personaliter
exequatur, siue faciat inquisitionê, vel prouisionem
Ecclesiarum, tunc, siue partes consentiant, siue non,
minimè poterit eam aliis delegare. Quoniam verò
ex prædictis verbis text. iunctis iis, quæ pro ratione
posterioris responsi, seu exceptionis statim subiicit,
cùm in his omnibus casibus industriâ, & fidem per-
sonæ, cui talia cômittimus, eligere videamur, aper-
tè constat, † aliud esse, in commissione iniungi dele- 549.
gato, vt negotium personaliter exequatur, aliud,
quod in ea personæ delegati industria eligatur: ma-
le vtrunque confundit Menoch. *d. p. æsumpt. lib. 2. præ-*
sumpt. 21. num. 15. dum ait, quod per verba illa, *per-*
sonaliter cognoscas, censetur electa industria personæ,
ex aliis Doct. & *d. §. is autem*, necnon *Clem. 1. de vit.*
& honest. Clericor. quod & post alios facit Lud. Ro-
dolphin. *d. tract. quib. mod. ... ecc. effic. deleg. num. 41.* pro
nostra tamen contraria sententia allegans Paul. de
Orian. *in l. 1. sub n. 38. ff. de offic. eius cui mand. est iur.*
quare dicendû est per hæc verba induci solûm per-
sonalem commissionem: ad quod *num. 8.* idem Me-
noch. post alios tradit † de iis verbis, *ipse facias*; & 550.
num. 7. cum seq. de illis, *suis manibus id facias*; *num. 9.*
de iis, *per te ipsum cognoscas*; *num. 10.* si dicatur, *tu, &*
nullus alius cognoscas, aut agas. ac de his omnibus ver-
bis idem sentit Rodolph. *sup. num. 48. 49. & 51.* siue
autem delegans in commissione vtatur huiusmodi
verbis, quibus iniungat negotium personaliter exe-
quendum, siue aliis, quibus eligat industriam perso-
næ, operetur eundem effectum impediendi subde-
legationem: & hoc solum probant auctoritates io-
rium, ac Doctorum, quas Menoch. allegat. cum eo
tamen discrimine, quod ex prædictis constat, vt,
cùm sola personalis executio iniungitur, prosit par-
tium côsensus ad subdelegationem, dd. casib. inqui-
sitionis, & prouisionis Ecclesiarum exceptis; qui
non prodest, cùm eligitur industria personæ delega-
ti. Quòd si petas, an per ea sola verba, *tu, vel per te*
cognoscas, dicendum sit † induci personalem com- 551.
missionem, ita, vt ille commissarius nequeat suas
vices sudelegare. Respondeo, quòd communior, &
longè verior est sententia, non induci: quam præter
nonnullos à Ias. probatms *l. 1. num. 39. & 33. ff. de offic.*
eius, tenet glos. ab aliis approbata *d. cap. vlt. §. idem*
quoque, seu 1. *verbo, cùm mandatur Episcopo*, per illum
textum, *de offic. deleg.* ait enim *ibi* glos. Sic ergo solu-
ta est quæstio, qua quærebatur olim, an Episcopus
posset committere vices suas, cùm sic scribebatur,
tu frater Episcope cum eorum altero, &c. & ita po-
test committere, & alij non possunt procedere sine
ipso, vel subdelegato ipsius; & Abb. quem alij se-
quuntur *d. cap. vlt.* illum textum quoad *d. §. 1* sum-
mat sic: Delegatus Papæ subdelegare potest, licèt
datus sit cum clausula prælectionis, videlicet, quòd
si non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Neque in
contrarium vrget *cap. cùm dilecta, de rescript.* aut *l.*
vnic. C. de caduc. toll. quib. nititur Grammat. opposi-
tum *cons. 5.* tenens, sicut & Rol. a Vall. *cons. 59. n. 30.*
vol. 3. nam *in d. cap. cùm dilecta*, aderat verbum, *perso-*
naliter. in d. verò *l. vnic. §. fin verò*, qui solus ad hanc
rem facit, vel aderant verba id significantia, nimi-
rû, *suis manibus*, de quibus paulo ante, vel, *natura rei*
id exponebat, hoc est, in certum locum abire, studiis
liberalibus imbui, & vxorem docere. Rectè autem
censet Menoch. *d. præsumpt. 21. n. 12.* post alios, † se- 552.
cus dicendum fore vbi in commissione dicatur, *tu,*
tu, cognoscas, vel *per te te cognoscas.* quod etiam post
alios docet Rodolphin. *vbi sup. num. 50.* qui *num. 42.*
idem meritò tradiderat de illis verbis, *per te ipsum,*
vel *semetipsum cognoscas*, secutus Eugen. Vant. &
Paris. sicut etiam bene Menoch. voluit *d. præsumpt.*
21. n. 15. post Rimnald. *l. more, n. 17. ff. de iurisd. omn.*
iud. electâ censeri industriâ personæ. † cùm in com- 553.
missione

missione dicitur, vt delegatus proprio iudicio co-
gnoscat,& definiat.sicut etiam bene docet post alios
*num.*16. idem dicendum, vbi oneratur propria con-
scientia delegati: (quod intellige, quando dicitur,
secundum conscientiam tuam decidas, vel, *conscientia
tua committimus*; secus verò, cùm solùm dicitur, *su-
per quo conscientiam tuam oneramus*, iuxta ea quæ ad-
duximus *not.vlt.*) *& num.*17.vbi in commissione ad-
sunt illa verba, *de tua prudentia confidentes*, aut simi-
lia: quorum etiam primum aliis relatis tradit *lib.*1.
*de arbitr.iud.quæst.*68.*num.*12. secũdùm idem docue-
sat *num.*11.& Rodolph.sup.*num.*40.*&* 43. quod ta-
men vtrumque accipiendum est, cùm commissio fit
personæ cognitæ, ac determinatæ; secus si incogni-
tæ, atque indeterminatæ, vt sup.*d.not.vlt.* adnotaui-
mus ex Sanchez alios allegante *lib.*3.*de matrim.disp.*
7.*num.*20.vbi etiam ita intelligit, ac verum esse af-
firmat, quod pluribus relatis asserit idem Menoch.
*d.lib.*1.*de arbitr.iud.quæst.*54.*n.*11. *& quæst.*68.*n.*15.
necnon *cas.*205 *num.*1.*& tract.de præsumpt.lib.*2.*præ-
sumpt.*21.*n.*4.*&* 5.*ac lib.*6.*præsumpt.*92.*num* 13. tunc
censeri electam industriam personæ, cum factum ar-
duum,& graue committitur.quod multis relatis te-
net pariter Rodolph.sup.*num.*46 *ac* 52.sicque etiam
accipiendum puto, quod ipsemet *eod.n.*4. *&* 5.*ac d.
quæst.*68.*n.*13.*&* 14. tradit personæ industriam ele-
ctam censeri in facto variabili, & indeterminato,
per *cap.is,cui,§.sed si,de off.deleg.in* 6.quem etiam in-
ter cæteros sequitur Rodolph.*loco cit. n.*44. & quod
idem Menocb.post alios docet *d.præsumpt.*92.*num.*4.
vsque ad 8. pariter censeri electam industriam per-
sonæ vbi committitur factum cohærés personæ ra-
tione ipsius rei, prout est visitatio,& accessus ad ali-
quem locum, vt quis erudiatur, vt vxorem ducat, &
similia; per text. *in l si statulibera, §.si quis non dare,
ff.de statulib.& l.vnica,§.ne autem,vers.si verò*, vel po-
tiùs *in §.sin verò,C.de caduc.tollend.& n.*10. *cum duo-
bus seqq.* vbi cõmittatur factum, quod cohæret per-
sonæ non sui natura, sed excellentia personæ, præci-
puè per text.*in l.inter artifices, ff.de solut. & l.vn.vers.
credidit enim,ff.de offic.præf.prætor.* Sed & vbi cõmis-
554. sio fiat personæ cognitæ, ac determinatæ, † adduci
non possum, vt credam, quod paolo antè ex Me-
noch.& aliis commemorauimus, ex eo solùm, quòd
factum arduum,& graue commissum sit, cẽseri ele-
ctam industriam personæ delegati, ita, vt illud ne-
queat alteri subdelegari. nam contrariom sentire vi-
detur Sanchez cum iis, quos adducit *d.lib.*3. *de ma-
trim.disp.*7. *num.* 20. necnon Molin. *tom.*6. *de iust.&
iur.*seu *tract.*5.*disput.*15.*n.*3. dum laudat Abb.*in cap.
quoniam Apostolica*, quod est *d.cap.vlt.§.is autem,num.
6.ad fin.*dicentem, Papam non censeri eligere indu-
striã personæ delegati, nisi exprimat, vel in casibus à
iore expressis; quod etiam fateri videtor ipse Me-
noch *d.lib.*6.*præsumpt.*92.*n.*2.dum ait, quòd, quando
factum explicandum eius est qualitatis, vt à quouis
explicari possit, & verbis actum non est, vt is, cui
committitur, ipsemet nominatim, ac specialiter il-
lud explicet: atque ita, cùm verba non arguunt, ele-
ctam fuisse illius industriam; tunc electa non præsu-
mitur, ex text.*in d.l.vnic.§.ne autem, vers.sin autem in
faciendo, C.de caduc.toll. & l.veteris, C.de contrah.&
committ.stipulat.* sed apertè Abb.*ibidem* loquitur vbi
committeretor factum quantumcumque ardoum
cum causæ cognitione, & probat ex *cap. venerabili,
de offic.deleg.* id verò maximè prubatur ex *Clem.vnic.
eod. tit.* vbi definitur, executores ad prouidendum
aliquibus, si per inquisitionem solertem, eos esse vi-
tæ laudabilis, & conuersationis honestæ repere-
rint, à Sede Apostolica deputatos, aliis posse cõmit-
tere licitè vices suas. idem tenet post alios Fel. *d.§.
Io. Petr. Moneta de commut. vlt.volum.*

*is autem,n.*4.saltem de iure canonico. Neque contra-
riæ sententiæ suffragatur † text.*in cap.is,cui,de off.de- 555.
leg.in* 6.quem pro se illius fautores,& præcipue Me-
noch.allegat, dum *ibi in* 2.*respons.*decernitur, quòd, si
non expressa certa persona alicui committatur, vt
personæ idoneæ de certa Ecclesia, vel beneficio de-
beat prouidere, non potest prouisionem sibi cõmis-
sam alteri demandare, quia est electa eius industria
circa eligendam personam; nam, cùm inibi nullum
adsit verbũ, quod significet personæ indostriam eli-
gi, dicẽdum erit, id induci ex materiæ grauitate. Re-
spondetur enim vel ideo induci, quia illud factum,
de quo *in d.cap.is,cui*, sit arduũ, seu graue, simúlque
variabile, & indeterminatum; quod etiam fatetur
ipse Menoch.*d.quæst.*68.*num.* 13. *& d. præsumpt.* 21.
num. 4. dum hunc text. ad id allegat, quòd factum
variabile, & indeterminatum inducat præsumptio-
nem electionis industriæ commissarij; & suadẽt illa
verba text. quia circa eligendam personam eius in-
dustria tunc videtur electa: vel quia simul com rei
grauitate concurrebat publica vtilitas, vt est de
mente Abb. *d.cap.vlt.§.is autem, num.*5.*de offic.deleg.*
interest enim Resp. Christianæ, vt de idoneis mi-
nistris Ecclesiis prouideatur: éstque etiam de men-
te glos.*d.§.is autem,verbo,vt personaliter,& verbo,in-
quisitionem*, quatenus huiusmodi publicam vtilita-
tem pro ratione affert, cur Pontifex ibi prohibeat
subdelegari etiam de partium consensu commissio-
nẽ inquisitionis super delictis, & prooisionis præla-
torum, ac ministrorum Ecclesiæ, cùm iniungitur
commissario, vt negotium personaliter exequatur:
quod *in d.cap.is, cui, in* 2.*respon.* quoad prouisionem
ministrorum, ac prælatorum Ecclesiæ absolutè de-
cernitur; atque adeò procedit, etiam vbi ea non in-
iungatur personaliter exequenda. Ex his igitur ha-
bemus casus præcipuos, in quibus censetur facta cõ-
missio personaliter, & in quibus electa censetur in-
dustria personæ; licèt hoc vtrúque, vt diximos, ma-
lè confundant, & vtriusque casus non rectè misceat
Monach.& Lod.Rodolph.*loc.cit.* nam præter discri-
men, quod *ibid.* ex *d.cap.fin. §.is autem, de off. deleg.*
adduximus, quoad vtriusque effectum, nimirum, vt
cùm electa est industria personæ, cõsensus partiũ in-
distinctè nihil prosit subdelegationi; in commissio-
ne verò personali tunc operetur, cùm nõ agitur de
inquisitione super delictis, aut prouisione Ecclesiæ
de idnnea persona in genere: illud etiam ex sui na-
tura discrimen habent, quòd ad personalem com-
missionem non requiritur quòd negotium commis-
sum industriam exigat; atqoe adeò eam non spe-
ctat, aut eligit committos in commissario, secus ve-
rùm cùm in hoc ab illo eligi dicitur personæ indu-
stria: sicque hac in re illa regula tradi potest ex su-
pradictis, quòd tunc electa dicitur industria perso-
næ, cùm aut verbis id exprimitur, aut negotiũ, quod
committitur, omnino exigit industriam. Superest
nunc, vt † conciliemus text. *in d.c.vlt.§.vlt.de off.de-* 556.
leg cum *d.cap.is, cui, in* 1.*respon.eod.tit.in* 6. Nam *in
d.§.vlt.* apertè definitur, nudom ministerium alicui
commissum ab eo subdelegari non posse; & tamen
*in d.*1.*resp.* decernitur, eum, cui ab Apostolica Se-
de committitur certæ personæ prouisio de benefi-
cio in certa Ecclesia, diœcesi, vel prooincia fa-
cienda, posse alij committere licitè vices suas; quæ
quidem prouisio proculdubio est nodum ministe-
rium. Respondetur autem cum Abb. *d. §.vlt. nu-
mer.* 3. hunc §. ex Innocent. *ibidem*, quem etiam,
communem eius sententiam asserens, sequitur Fe-
lin. *num.* 9. & allegat Rot. *decis.* 14. *de off. deleg. in
nou.* procedere † io nudo ministerio magni mométi, 557.
& fallere in eo, quod est parui momenti: vel, vt me-

lliùs loquitur Abb.*d.num.* 3. ille §. fin. procedit in magno quod exigit industriam personæ, at verò *d. cap. si, cui, in 1. respons.* illud nudum ministerium non est industriale, atque adeò paruum, cùm iam persona prouidenda sit expressa, ac simol etiam beneficium; vnde nil mirum, si illud possit cōmitti, etiamsi eam ob causam assumendæ sint aliquæ informationes super moribus illius certæ personæ prouidendæ, vt cauetur *d. Clem. vn. de off. deleg* nam adhuc hoc nō est magnum negotium; neque magnam industriā exigit. Quo stante vacillat limitatio quam ad *d. §. vlt.* affert *ibi* Fel. *num.* 8. *vers. quartò limita,* post Rot. *decis.* 3. *de off. Vicar. in antiquior.* & alij, quos retulimus *sup. not. vlt.* vt, quando nudum ministerium committitur cum aliqua iurisdictione, vtputa causæ cognitione super moribus prouidendi, vel dispensandi; tunc iurisdictio subdelegari possit, non autem nudum ministerium: quare verius puto, posse tunc vtrumque committi, vt post Innoc. & Host. *ibi* voluerunt aliqui de Rot. *d. decis.* 3. quæ eadem est cum 9. *de offic. Vicar. in antiq.* Abb. *d. §. si autem, num.* 6. & colligitur ex *d. §. vlt.* & *ibi* Doct. tenentibus illum procedere in nudo ministerio, cui non sit adiūcta, & connexa iurisdictio. ipsa verò limitatio locum habebit in casu, quo loquitur Innoc. & Abb. *d. §. vlt.* nimirum cùm iurisdictio non est annexa necessariò nudo ministerio, sed datur seorsim, vtputa iurisdictio ad compescendum contradictores. Limitatur præterea ille text. quatenus ad rem nostram pertinet, nisi commutatio esset commissa sub nomine dignitatis: nam tunc nudum ministerium transit ad successorem, nisi ex verbis appareat electam esse industriam personæ. ita post Host. Bald. Ioan. An. Butr. & Abb. contra Innoc. Card. & Imol. *d. §. vlt.* tenet *ibi* Fel. *num.* 8. *vers. limita primò.* Item nisi nudum ministerium competat alicui ex priuilegio perpetuo, non ex commissione speciali, vt tenet *ibid.* Fel. *vers. secundò limita,* post glos. *in cap. fin. verbo, casibus,* & *ibi* Abb. *de off. ord.* quod idem post alios tenet Couar. *lib.* 3. *var. resol. n.* 5. Denique limitatur, vt non habeat locum *d. §. vlt.* vbi committatur nudum ministerium in materia spectante ad Officium commissarij; cùm tunc potiùs excitetur illius iurisdictio, iuxta *cap. licèt in corrigendis, de off. ord.* atque adeò poterit illud ministerium alteri committere, ita Fel. *d. num.* 8. *vers. quintò limita,* post Rot. *d. decis.* 14. *de offic. deleg. in nou.* tenétque glos. recepta *in d. cap. fin. verbo, casibus,* vbi est opt. text. *de offic. ord.* iuncto maximè *d. cap. fin. §. vlt. de offic. deleg.* Alios autem casus, in qui-
558. bus delegatus etiam Principis subdelegare nequit, †
videre licet *in cap. coram, de off. deleg.* & apud scribentes *ibi, & cap. si pro debilitate, eod. tit.* Posset etiam hoc
loco ad maiorem prædictorum declarationem latiùs tractari, an, & quando facultas commutandi vltimas voluntates per modum priuilegij alicui concessa ab eodem subdelegari possit eò, quòd ad merum, aut mixtum imperium pertineat, vel non pertineat. Sed quoniam, si singula huiusmodi prosequi
vellemus, in immensum opus hoc cresceret; pro il-
559. lo † articulo remisisse candidum lectorem ad ea sufficiet, quæ hac de re tractant Legistę *in l.* 1. *ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. & in l. imperium, ff. de iurisd. omn. iud.* & Canonistæ *in d. cap. vlt. de off. deleg. & cap. quod Sedem, & d. cap. vlt. de offic. ord.* Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 54. Couar. *d. cap.* 20. ferè per tot. & nuper Ioseph. Gonzal. *var. quæst. cap.* 19. *vsque ad* 23. ac de mero, & mixto imperio nos præmisimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 7. *quæst.* 1. *suppos.* 2. ex quibus etiam satis constat, commuta-
560. tionem vltimæ voluntatis † ad merum imperium,
non autem ad mixtum, aut ad simplicem iurisdictionem pertinere. Atque ex his finem huic decimæ quartæ quæstioni præsentis 5. cap. imponamus.

Svmmæ Rervm.

561. *Prælati Regularium quinam habeant iurisdictionem quasi Episcopalem.*
562. *Prælati Regularium quoad personas Regulares sibi subditas eam commutationem vltimarum voluntatum facere possunt, quæ in votorum irritatione, dispensatione, & commutatione consistit.*
563. *Vota commutare ordinaria potestate valet, qui in eisdem potest dispensare.*
564. *Prælati Regularium nequeunt auctoritate ordinaria commutare vltimas voluntates sibi non subditorum etiam quoad proprias Ecclesias.*
565. *Dispensatio in votis est actus iurisdictionis spiritualis in foro externo, & exigit subiectionem iurisdictioni huiusmodi spiritualis dispēsantis.*
566. *Iurisdictio nulla exerceri potest, nisi in subditos.*
567. *Prælati Ordinis Minorum quásnam vltimas voluntates commutare possint ex priuilegiis Romanorum Pontificum.*
568. *Prælati Regularium commutare possunt vltimas voluntates etiam quoad personas sæculares, quando habent in eas plenam iurisdictionem quasi Episcopalem, aut specialem facultatem, quam priuilegio, consuetudine, vel præscriptione acquisierint.*
569. *Prælati Regularium in suis Capitulis generalibus possunt nunc Ordinaria potestate a Cōc. Trid. attributa numerum Missarum suis Ecclesiis relictarum certis in casibus reducere. defunctorum tamē, quorum Missæ reducūtur, commemoratio fiat in Memento, vel collectis Missarum, quæ residuæ sunt; num.* 570.
571. *Heredes an compellendi sint ad supplementum eleemosynæ pro numero Missarū præscriptarum à defuncto, vbi ea non sit sufficiens ad illi satisfaciendum; ita, vt aliquando saltem non sit locus reductioni Missarum, iuxta facultatem a Trid. Conc. attributam.*
572. *Taxationis, vel demonstrationis gratia quando aliquid adiectum censeatur.*
573. *Ordo eorum, quæ in dispositione posita sunt, est ponderandus.*
574. *Prælati Regularium ac Religiosi ex delegata potestate vigore suorum priuilegiorū quid possint circa matrimonialia, vota, iuramenta, apertionem Breuium sacræ Pœnitentiariæ, ac eorum executionem; remissiuè.*
575. *Prælati regularium, & ipsi Religiosi quid possint circa absolutionem sæcularium à casibus Sedi Apostolicæ, vel Episcopo reseruatis, remissiuè.*
576. *Dispensandi facultas delegata non extenditur ad commutandum: extenditur tamen ad partim dispensandum, partim commutandum.*
577. *Facultas delegata dispensandi, vel commutandi vota, extenditur ad dispensationem, vel commutationem iuramentorum soli Deo factorum: secus si vota, vel iuramenta sint ad fauorem tertij, secuta acceptatione.*
578. *Facultas delegata aliqua faciendi non comprehendit potestatem commutandi vltimas voluntates, nisi in ea saltem in genere proxime contineatur.*

QVÆRO DECIMOQVINTO, & postremò in hoc cap. an Prælati Regulariū aliquas vltimas voluntates commutare possint?

Dixi

Diximus hucusque de potestate, quam Papa, ac
cæteri Prælati sæculares eorúmque vicem gerentes
obtinent in commutandis vltimis voluntatibus. Vi-
dendum nunc breuiter est pro complemento huius
cap. de Prælatis quoque Regularibus, & siue pro-
pria, & ordinaria, siue virtute priuilegiorum sibi à
sancta Sede Apostolica concessorum; ac denique,
vel quoad personas sibi subiectas, & Ecclesias pro-
prias, vel quoad alienas, & Episcopis, aliisve subie-
ctas. Difficultatem enim facit, quòd Prælati Regu-
561. larium † siue Generales, siue Prouinciales, siue et-
iam Præpositi, seu superiores locales habent, & ipsi
iurisdictionem quasi Episcopalem, vt sup. *quæst.* 12.
huius cap. circa initium ostendimus.

PRIMA CONCLVSIO. Prælati Regula-
562. rium quoad personas regulares sibi subditas † eam
commutationem vltimarum voluntatũ facere pos-
sunt, quæ in irritatione, dispensatione, & commuta-
tione votorum consistit. De imitatione colligitur ex
cap. Monacho, 20. *quæst.* 4. *& cap. si religiosus, de elect. in*
6. atque ex communi tradit inter alios Sanchez *lib.*
4. sum. cap. 24. *num.* 29. *& duobus seqq. cap.* 25. *n.* 6. *cap.*
27. *num.* 21. *cap.* 31. *num.* 3. *cap.* 37. *num.* 7. 15. 16. 17. 23.
28. *&* 32. ob eam præcipuè rationem, quia subditi
religiosi non habẽt velle, nec nolle, & plenè sobsunt
arbitrio sui superioris, & censentur in votis eã con-
ditionem apponere, nisi superior irritauerit. De dis-
pensatione satis probat idem Sanchez *lib.* 8. *de matr.*
disp. 3. *n.* 9. *& d. lib.* 4. *sum. cap.* 39. *num.* 3. *vsque ad* 6.
& numer. 17. vbi specialiter de Clericis Societatis
Iesu biennij votis dumtaxat ligatis, *& d. num.* 17. vbi
generaliter de votis Nouitiorum, de quibus etiam
cap. 42. *per tot.* De commutatione sentit idemmet
Sanchez *d. lib.* 4. *cap.* 49. *n.* 28. dum pluribus relatis
563. tradit tamquam regulam certissimam, † omnes, &
solos illos Prælatos habere potestatem ordinariam
commutandi vota suorum subditorum siue secula-
rium, siue Regularium, qui eandem ordinariam dis-
pensandi potestatem habent erga ipsos subditos; tũ
quòd vtraque sit iurisdictionis spiritualis in foro ex-
terno; atque adeò omni, & soli hanc habenti com-
petit: tum quòd vtraque includitur in pastorali mu-
nere, & in illius adæquata iurisdictione per modum
vnius simplicis potestatis necessariæ ad id munus;
& ideo neutra ab alia separatur: atque idem docet
cap. 52. *num.* 1. *&* 15.

SECVNDA CONCLVSIO. Nequeunt Præ-
564. lati Regularium † auctoritate ordinaria commutare
vltimas voluntates sibi non subditorum etiã quoad
proprias Ecclesias: vtputa, si quis reliquerit eorũ Ec-
clesiæ aliquam pecuniæ summam pro anniuersariis
celebrandis, non poterunt eiusmodi voluntatem in
Missarum celebrationem, aut quid aliud cõmutare,
sed ad Episcopum id spectabit. Probatur tum ex eo,
565. quod de dispẽsatione in votis, † quòd sit actus iuris-
dictionis spiritualis, & quidem in foro externo; at-
que adeò exigat subiectionem potestati huiusmodi
spirituali dispensantis, tradit Sanch. *d. lib.* 4. *sum. cap.*
37. *n.* 1. 22. *&* 23. ob eam præcipuè rationem, quia
566. nulla iurisdictio † potest exerceri, nisi in subditos;
hoc verò Sanch. non probat, sed supponit tanquam
axioma certissimũ, quod passim ex iure colligitur,
vt ex *l.* 1. *& toto penè tit. ff. & C. de iurisd. omn. iud. l. vn.*
C. qui pro sua iurisd. cap. si quis ordinatus, cum duobus
seqq. 92. *dist. cap.* 1. 2. *&* 3. 9. *quæst.* 2. *cap. ad audientiam,*
de consuet. cap. graue, de off. ord. cap. P. & G. de off. deleg.
cap. 1. *& cap. si quis, de for. compet. cap. nullus, de paroch.*
& alien. paroch. cap. à nobis, de sent. excomm. cap. fin. de
const. lib. 6. *ac toto tit. C. si à non compet. iud.* cum simil.
Ex quibus iuribus aliqua sunt quoad voluntariam,
alia quoad contentiosam iurisdictionẽ. Tum ex eo,
quòd in terminis reductionis Missarũ, quæ omnino
ad huiusmodi commutationem vltimarum volũta-
tũ pertinet. de hisce Prælatis sentit Nauar. *in Man.*
Confess. cap. 25. *n.* 138. dũ ait, illud quod disponitur in
Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 4. *de refor.* vt in certis casibus, de
quibus in vlt. huius concl. limitat. Episcopi in Syno-
do Diœcesana, Abbates, & Generales Ordinum in
suis Capitulis generalibus possint pro sua conscien-
tia statuere circa numerum Missarum à testatoribus
certis diebus præscriptum, quicquid magis ad Dei
honorem & Ecclesiarum vtilitatem expedire iudi-
cauerint; videri ius nouum quoad Abbates, & Ge-
nerales Ordinum; atque adeò vult Nauar. extra illos
casus quoad numerum Missarum, atque etiã quoad
alia per testatores, seu defunctos disposita, Prælatos
Regularium nequaquã posse aliquid mutare de iis,
quæ in vltimis voluntatibus præscripta sunt. Nauar.
quoque refert, ac sequitur Idelphons. Perez *in suo*
tract. de anniuers. & capell. lib. 1. *cap.* 14. *n.* 9. Tum de-
nique ex eo, quòd generaliter de cõmutatione vlti-
marum voluntatum, vt nequeat de iure communi
fieri à Prælatis regularium, contra Sorb. Capucin. *in*
annot. ad compend. priuil. Minor. verbo, commutare, do-
cet Rodriq. *tom.* 2. *quæst. regul. quæst.* 125. *art.* 9. *&* 10.
circa med. Dixi autem cum Rodriquez, de iure com-
muni, quia Sixtus Quartus concessit Prælatis Ordi-
num Minorum, vt † possint commutare legata facta 567.
eorum locis ad vnum vsum in alium, sine scandalo
tamen illorum, ad quos solutio talium legatorum
pertinet; vt ex *monumentis Ord. concess.* 95. *& in sup-*
plem. concess. 317. tradit Casarub. *in d. verbo, commuta-*
re, & Rodriq. *d. art.* 9. *in initio, & art.* 10. *in fi.* similiter
Leo X. augendo hanc gratiam concessit, quòd simili
modo possint dicti Prælati facere in rebus donatis
per viuentes; si tamen, vt dictum est, scandalum non
sequatur; vt *in d. supplem. concess.* 293. cuius ad hoc
meminit Casarub. & Rodriq. *locis cit.* Pariter idem
Leo, vt *in concess.* 153. quam ad hoc adducit Casarub.
in d. compend. verbo, alienatio bonorum, §. 6. Rodriq. *d.*
art. 9. & Passarel. *in sua collect. priuil. fol.* 80. concessit
Abbatissis, & Monialibus S. Claræ, ac Tertiariis, vt
pro emergentibus necessitatibus, & euidentibus vti-
litatibus Conuentuũ, & Monasteriorum suorũ pos-
sint vendere, & alienare, ac permutare quælibet bo-
na immobilia dictorum Monasteriorum, de licentia
tamen, & cõsensu Generalis, aut Prouincialium mi-
nistrorum, & duarum partium Conuentuum Mino-
rum, & Monasteriorum, quorum dicta bona fuerint;
ac similiter quòd de consensu maioris partis earun-
dem etiam vltra trienniũ possint ea locare, vltimis
testatorum voluntatibus non obstantibus. per quod
priuilegium Henriq. *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 22. *in fin.*
prout eũ refert non dissentiens Rodr. *d. art.* 9. tenet,
quòd possunt Prælati bona vnius Monasterij trans-
ferre in aliud indigens. Ad idem est Bulla Clemẽtis
VII. relata à Rodriquez, non modò quoad substan-
tiam, sed & eius tenore de verbo ad verbũ inserto,
d. tom. 1. *quæst. reg. quæst.* 126. *art.* 6. qua concessit sin-
gulis ministris Prouincialibus, vel Guardianis Mi-
norum, vt cum aliquibus discretis fratribus Domo-
rum, vel locorũ, quibus legata, & institutiones fa-
ctæ fuerint, quorum non sunt capaces, mediantibus
procuratoribus, & Syndicis eorũdem locorum cum
heredibus, & executoribus super præmissis institu-
tionibus, & legatis componere possint, prout sibi se-
cundùm æquitatem, & bonam conscientiam visum
fuerit, ad certam summam, & quantitatem pecunia-
rum, aut rerum per prædictos heredes, & executo-
res semel tantùm soluendam, & tradendam fratri-
bus, ac locis prædictis ad releuandas necessitates;
seu ipsa loca fabricanda, facta desuper ipsis heredi-

dibus,& executoribus plena, & libera,ac perpetua, absolutione, & quietatione, quæ Apostolica auctoritate sit approbata & roboratata,vt deinceps prætextu talium testamentorum, institutionum, & legatorum amplius molestari non possint in iudicio, vel extra. Et ex his habemus primam limitationem præsentis conclusionis.

568. Limitatur nunc hæc conclusio secùdò, vt † Prælati Regularium possint commutare vltimas voluntates etiam quoad personas sæculares, vbi plenam iurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis Episcopi, atque adeò quandam quasi diœcesim, aut specialem hac in re facultatem, ac iurisdictionem priuilegio, præscriptione,vel consuetudine sibi quæsierint; iuxta text. *in cap. cùm & plantare,§.1. & cap. quam sit,de priuil.* necnon *cap. Abbates, in fin.eodem tit. in 6.* Concil. Trid. *sess. 25. cap. 11. de regul.* & alia per nos adducta sup.hoc ipso cap. *quæst. 12.* circa initium. idque probatur per ea, quæ de Prælatis sæcularibus latiùs tradidimus sup. *quæst. 13. huius cap.* eadem enim vtrobique omnino ratio est, atque adeò etiam idem statuendum, vulg. *l.illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc. cum sim concord.* ac ferè in terminis ex Abb. & aliis *in cap. sicut vnire, de excess. Prælat.*,& glos. ab aliis approbata *Clement.1. verbo,proprij,de rebus Eccles. non alien.*

569. Limitatur tertiò, vt † ordinaria potestate sibi generaliter à Conc. Trid. attributa *d. cap. 4. de refor. sess. 25.* possint Abbates, & Generales Ordinum in suis Capitulis generalibus, quando vel ob magnum Missarum numerum nequeat ei satisfieri diebus à testatoribus præscriptis, vel ob tenuitatē eleemosynæ pro Missis celebrandis relictæ non facilè inuenitur, qui velit huic se muneri subiicere; possint, inquam, re diligenter perspecta, pro sua conscientia in suis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognouerint, statuere circa hæc quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderint expedire: ita tamen, vt eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios vsus reliquerunt. Pro huius verò decreti explicatione, iis, quæ adduximus sup. hoc ipso cap. *quæst. 11. con-*

570. *clus.* 4. oune addimus in primis, quòd † illa dictio, *semper*, non referatur ad tempus, neque ad diem, sed ad singulas Missas, quas iure reductionis celebrari contingit; prout declarasse fertur sacra Congreg. t. Conc. sicut & commemorationi prædictæ satisfieri per intentionem applicationis Missarum per preces, quæ offeruntur in secundo memento, & per collectas dicendas in aliis Missis, in quibus collectæ dici possunt. Quod verò dicitur ea-

571. dem Congregatio declarasse,quòd, † licet appareat de expressa mente testatorum, qui reliquerunt certum numerum Missarum in perpetuum, heredes compellandi non sunt ad complementum numeri Missarum huiusmodi, seu eleemosynæ pro eo numero necessariæ, si reditus relicti pro hoc legato non sufficiant; sed numerus Missarum moderandus est iuxta præscriptum huius decreti; id quod etiam post alios tradit Borgn. *decis. 17. num. 72. part. 2.* & Brixian. *in suo repertor. vers. verba in dubio potius præsumuntur.* id erit accipiendum cum ea distinctione, quam aliquando practicari vidi in reductionibus, quæ fiebant in Synodis Mediolanensibus, vt non admittantur tunc, cùm testatur expressè, aut tacitè voluit heredes supplere tenuitatem eleemosynæ; nimirum, vel cùm non taxationis gratia, sed demonstrationis apposita est oneri

572. quantitas eleemosynæ, hoc est, † in diuersa oratione, iuxta tradita per Castr. *cons. 3 ; 8. num. 3. vol. 1.* Fel. *cap. ad audientiam, el 2. num. 7. de rescript.* Gig. *tract. de pension. Eccles. quæst. 62.* Ioan. Bapt. Caccialup. *in sim. tract. quæst. 16.* & Ioan. Dilect. *de arte testandi, tit. de legat. cautel. 59.* & Nauar. *cons. 1. de solut.* aliàs 49. *de preb. num. 7.* Rot. Rom. *decis. 869.* aliàs 11. *de testam. n. 8. cum duobus seqq. in antiq.* vel cùm incepit ab onere, deinde subiecit quantitatem; quoniam † ponderandus est ordo rerum, quæ in dispositione alicuius inter viuos, vel in vltima voluntate ponuntur, vt est text. *in l. quoties, in princ. ff. de vsufr. l. generaliter, §. quid ergo. ff. de fideic. libert. l. qui soluendo, la 2. ff. de hered. instit. cap. ex parte, il 1. de off. deleg.* & aliis plerisque iuribus, ac Doct. Card. Mant. *de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 13. num. 11.* Euerard. *in loc. ab ord. num. 2. 3. 7. & 11.* inter cæteros verò insignis text. est *in l. si communis seruus, la 3. ff. de stipul. seru.* vbi in ea stipulatione serui: Lucio Titio, & Caio Seio dominis meis dare spondes? respondet Pomponius I.C. cùm ad nomina priùs decursum est, rationabilius esse videtur, pro virili parte stipulationem eis acquiri, quòd dominorum vocabula pro demonstratione habeantur.& in *cap. si quis iuste, de elect. in 6.* vbi ex pluribus procuratoribus constitutis in solidum ad eligendum concurrentibus, vbi Capitulum non concordet, quem admittat, is admittendus est, qui primò fuit in instrumento nominatus; & alia iura ibi per glos. allegata *in verbo, nominatus*, quibus adde alia iura alleg. per glos.& Doct. *ibi, & in l. nec enim, ff. de sol.* quæ est cōtra, cum aliis adductis *ibidem* per glos.& Euerard. *d. num. 11.* vbi ait, ea procedere quando constat de intentione disponentis; sentitque Mant. *sup. numer. 11.* Iam verò, quicquid sit de hoc casu Concil. Trid. cùm absque prædictis distinctionibus eam facultatem reducendi Missas, & Anniuersaria concedat, certè in aliis casibus, vtputa, cùm hæc, aut alia onera imposita sunt beneficiis in eorum fundatione, vel alia onera quomodocumque iniuncta sunt à defunctis in eorum dispositionibus: tunc demum erunt admittendæ huiusmodi reductiones, cùm quantitas taxationis gratia adiecta oneri fuit, vel ab ea disponens incepit; aliàs secus, iuxta supradicta. Verùm de hoc articulo, quoado aliquid censeatur dispositioni adiectum causa demonstrationis, vel taxationis, dicemus *cap. seq. quæst. 3. post concl. 6. vers. quod si petas.* Sicut quando cessante causa reductionis cesset reductio, latius dicemus *cap. 12. quæst. vlt. concl. 14. & 15.* 573

Tertia, & postrema conclusio. Prælati Regularium, † licèt ex potestate delegata possint vigore suorum priuilegiorum aliquas non ita proprias dispensationes, & commutationes etiam respectu personarum sæcularium facere; non tamen eas, quæ communiter vocantur, & magis propriè sunt commutationes vltimarum voluntatum. Prior pars conclus. probatur ex iis, quæ de horum Prælatorum, & aliorum Religiosorum delegata facultate circa matrimonialia, tradit post alios Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 6. num. 28. & 29. ac disput. 16. a num. 3. ad 11. & lib. 8. disp. 19. num. 2.* circa vota verò, & iuramenta, *d. lib. 8. disp. 14. num 7. & disput. 16. num. 1. 2. & 7. & lib. 4. sum. cap. 43. à num. 4. vsque ad fin. cap.* ac circa apertionem Breuium sacræ Pœnitentiariæ, eorūmque executionem, *eodem lib. 8. disput. 34. num. 11. & 30.* De potestate verò horum Prælatorum, ac Religiosorum † circa absolutionem sæcularium à casibus Sedi Apostolicæ, vel Episcopo reseruatis, videndus est collector Priuileg. Mendic. & *ibi* Apostill. *verbo, absolutio quoad saculares*, Rodriq. *quæst. reg. tom. 1. quæst. 61. per tot.* ac nouissimè decretum sacræ Congreg. regul. cum eius declarationibus. 574 575

Poste

576. Posterior pars conclus. probatur ex eo, quòd † facultas delegata dispensandi non extenditur ad commutandum, vt latè probat Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 2. n. 15. & lib. 4. sum. cap. 53. n. 4. & 5.* vbi tamen ostendit, eam extendi ad partim dispensandũ, partim commutandum; sicut *d. disp. 2. n. 18. 19. &*
577. *26. ac d. cap. 53. num. 8. & 10.* probat, † facultatem delegatam dispensandi, vel commutandi vota extendi ad dispensationem, vel commutationem iuramentorum soli Deo factorum. vbi etiam iunctis aliquot seqq. sentit, secus dicendum, si vota, vel iuramenta sint ad fauorem tertij, sequuta acceptatione. apertiùs, fusiúsque tradit *eodem lib. 4. cap. 11. & 41. ferè per tot.* & generatim de donatione, vel promissione ad fauorem tertij, *lib. 1. de matrim. disput. 6. à num. 10. ad 17.* & de promissione matrimonij *à num. 23. ad fin. disput.* in qua latè disputat, an, & quando promissio requirat acceptationem, vt obliget: sicut *disput. seq.* quando tertio stipulante ius ex promissione vel donatione alicui acquiratur. Vt igitur hisce Prælatis regularium ex facultate delegata concessæ dicantur commutationes hu-
578. iusmodi magis propriæ vltimarum voluntatum, † debent in ea facultate vel specializiter, vel saltem in genere proximo contineri; maximè cùm ea sit odiosa, & strictè interpretanda, vt quæ derogat iurisdictioni ordinariæ Episcopotum, per ea, quæ tradit Sanchez *d. disput. 2. num. 3.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 6. procemial. num. 7. cum duobus seqq.* & nos sup. *quæst. 13. huius cap. circa initium.* cui cap. iam ex his finis imponatur.

CAPVT VI.

De obseruandis ab impetrante commutationem vltimarum voluntatum.

SVMMÆ RERVM.

1. *Qua, & quot quæstiones in hoc, & seq. capite sint explicanda.*
2. *Inferior nequit regulariter in lege superioris dispensare.*
3. *Papa regulariter dispensare nequit in iure diuino, aut naturali.*
4. *Episcopus dispensare non potest regulariter in lege naturali, aut diuina positiua; nec in lege Pontificis, aut Conciliorum generalium.*
5. *Inferior potest ex causa in aliquo derogare legi superioris: vt Papa in lege diuina, & naturali. & quid in Principe sæculari non recognoscente superiorem; num. 6.*
7. *Episcopus ex causa dispensare potest in lege Pontificis, & Concilij generalis: & vbi adiri nequeat Papa, vrgente necessitate dispensandi. immo & in aliqua lege diuina, & naturali; vt in voto simplici, & iuramento; num. 8.*
9. *Papa dispensat in matrimonio rato, & voto solemni Religionis.*
10. *Dispensatio cur faciliùs admittatur in matrimonio rato, votis; ac iuramentis, & aliis humanis dispositionibus, vnde diuinum præceptum resultat, quàm in cæteris præceptis diuinis, & naturalibus.*
11. *Dispensatio in voto, aut iuramento est vera dispensatio, seu relaxatio obligationis, non tamen propriè relaxat ius diuinum naturale; sed tollit fundamentum obligationis, quam homo sibi suo actu imposuit; num. 12.*
13. *Dispensare potest quilibet superior, vel eius successor in lege sua, vel antecessoris; aut sui inferioris.*
14. *Commutatio vltima voluntatis valde cognata est cum dispensatione, & est quædam dispensatio.*
15. *Inferior Principe commutans vltimam voluntatem sine causa, malè, ac nulliter agit; & num. 27.*
16. *Dispensans in lege sui superioris sine causa, peccat lethaliter; sicut & eam dispensationem petens, & acceptans, atque illa vtens; nisi leuitas materiam excuset.*
17. *Votum commutari nequit etiã in æquale, sine causa.*
18. *Dispensatio sine causa in lege sui superioris, nulla est; vt in voto, & iuramento; & num. seq.*
19. *Commutatio voti in minus sine causa, vel in æquale sine causa sufficienti, nulla est.*
20. *Dispensatio sine causa in lege superioris ab inferiore etiam habente ab eo plenitudinem potestatis, nulla est. & vbi fiat sine causa legitima, seu sufficienti; num. 21.*
22. *Dispensatio sine causa, vel sufficienti in lege superioris valida est, cùm sit ab eo, cui commissa est à superiore dispensatio expressis personis, nulla facta mentione cognitionis causæ: vel cùm sit bona fide à putante adesse iustam causam.*
23. *Dispensatio in lege superioris est valida saltem in foro conscientiæ si causa iusta subsit, licèt eius cognitio adhibita non sit; maximè si causa notoria sit, & tunc dispensatio & valida, & licita est.*
24. *Causæ cognitio, & examinatio necessaria omnino est in dispensante contra legem superioris, cùm ei specialiter in commissione mandatur, vt præmittat causæ cognitionem.*
25. *Causæ cognitio per quæ verba specialiter mandari censeatur.*
26. *Causæ cognitio extraiudicialis inducitur per ea verba*, si idoneum repereris, *aut similia; & quid ea sit.*
27. *Causæ cognitio extraiudicialis regulariter sufficit ad dispensationem in lege superioris.*
28. *Inferior Principe sine legitima causa commutare nequit vltimas voluntates, licèt verba dispositionis aliqua iuris interpretatione accommodari possint.*
29. *Princeps supremus siue Ecclesiasticus, siue sæcularis commutans sine causa vltimas voluntates malè agit, ac peccat.*
30. *Dispensans sine causa in lege sua an peccet.*
31. *Dispensatio superioris in lege sua sine causa concessa vtens an peccet.*
32. *Princeps supremus siue Ecclesiasticus, siue sæcularis commutans sine causa vltimas voluntates nulliter agit.*
33. *Dispensans sine causa in sua lege validè dispensat: licet alij contrarium sentiant, quod defendi potest: saltem vbi talis dispensatio afferat tertio notabile damnum, vel iniuriam; num. 34.*
35. *Commutatio vltima voluntatis infert præiudicium & iniuriam tertio, defuncto nimirum, & eius heredi.*
36. *Maiorum nostrorum res meritò à nobis æstimantur, & affectio erga illas res; ac maiores est considerabilis.*

37. *Praeiudicium dubium est considerabile.*
38. *Ius gentium est quoddam ius naturale.*
39. *Princeps etiam immutare nequit vltimas voluntates sine causa publica vtilitatis.*
40. *Intellectus multorum Doctorum asserentium Principē derogare non posse vltimis voluntatibus.*
41. *Intellectus Concil. Trid. sess. 22. cap. 6. & sess. 25. cap.4. & 8. de reform.*
42. *Causa regulariter non praesumitur in Principe commutante vltimas voluntates.*
43. *Causa non praesumitur in Principe dispensante contra ius naturale, & diuinum, aut contra ius gentium. idque siue exprimas causam insufficientem, siue sufficientem; num. seq.*
44. *Causa probari debet ab eo, qui factum allegat, quod causam iustam requirit.*
45. *Causa iusta praesumitur in Principe dispensante in iure naturali, vel gentium, quando potest ex iusta causa, iuxta multorum non omnino improbabilem sententiam; qua admitti potest in antiquis.*
46. *Causa regulariter praesumitur in Principe dispensante contra ius humanum. non praesumitur tamen in dispensante cum praeiudicio tertij; num.47. & vbi agitur de negotio non subdito illi Principi; num. 48. aut cum procedit sine citatione, sine causa cognitione; num.49. vel quando ex concessione Principis oritur scandalum; num. 50. & quoties concedit ad partis instantiam, secus si motu proprio; num. 51. cum seq.*
52. *Motu proprio emanare potest rescriptum à Principe, & tamen etiam ad partis instantiam.*
53. *Preces importuna vel auferunt, vel certè minuunt voluntarium.*
54. *Causa praesumi potest in Principe rescribente cōtra dispositionem testatoris, si adsit clausula motus proprij; vel illa,* ex certa scientia; *vel illa,* ex certis causis animū suum mouentibus.
55. *Causa praesumitur in commutatione vltima voluntatis quoad forum conscientiae, nisi ei, cui concessa fuit, constet de causa defectu.*
56. *Causa indistinctè non praesumitur in inferiore commutante vltimam voluntatem, sed de ea constare debet. idque etiam cum commutat ex Principis auctoritate; num. seq.*
57. *Causa non praesumitur in Episcopo disponente contra id, quod est iuris diuini, vel naturalis, aut etiam gentium.*

EX quatuor causarum generibus, quae ad quamuis rem siue naturalem, siue moralem, siue artificialem producendam in esse, nimirum efficientis, materialis, ac finalis, seu quae materialis, vel formalis locum habeant; iam in hac re, de qua tractandum suscepimus, hoc est, vltimarum voluntatum commutatione, tres absoluimus in quinque praecedentium capitum quaestionibus: de finali enim egimus *cap. 3. quaest.* 4. de materiali, *cap. 4. per tot.* de efficiente, *d. cap. 3. quaest.* 1, 2. & 3. & *cap. 5. proximè praeced. per tot.* quod autem 1. & 2. *cap.* disseruimus, praeludiū quoddam necessarium fuit ad hunc tractatū, quò terminos, definitionem, ac species rei, quam eramus tractaturi, explicaremus. sicut quod 8. *cap.* disputabimus, ad eiusdem rei, de qua agimus, resolutionem, corruptionémque pertinebit. Reliquum igitur est, vt in hoc, & seq. cap. ea, quae ad formalem causam, seu quasi, commutationis vltimarum voluntatum spectant,
1. exponamus. Ex his verò † aliqua loco dispositionum sunt, vt causae, ob quas ad commutationem deueniendum est; aliqua in ipsius formatione interueniunt, praesertim cùm à Sede Apostolica, vel à Principe impetranda est, qualia sunt, quae in huiusmodi impetratione sunt exprimenda; aliqua denique ad eiusdem commutationis perfectionem, & complementum pertinent, vt, commissio ordinario facienda, clausulae inserendae, vocatio eorum, quorum interest, & similia: quae omnia vndecim quaestionibus complectemur; ex quibus sex priores ad ea, quae obseruanda sunt ab impetrante, pertinentes, in hoc capit. proponemus, reliquas de forma à commutante obseruanda, in seq. cap.

Dum autem statim, ac egimus in praeced. cap. de causa efficienti commutationis vltimarum voluntatum, seu de habentibus potestatem eas commutandi, necnon in prioribus huius cap. quaestionibus aggredimur causas necessariò requisitas ad commutandum; hac in re imitati sumus praestantissimum Philosophum, Theologum, & Iureconsultū Thom. Sanchez clarissimum Societatis Iesu, ac nostrae tempestatis lumen superioribus annis nobis ereptum, vt inter caelestia collocaretur; qui cùm *lib.* 8. sui eruditissimi tract. *de matrim.* dispensationū materiam explicare instituisset; postquā in praecedentibus disputationibus egerat de habentibus dispensandi potestatem, confestim causas ad dispensandum petitas aggreditur, vt ipse monet *eodem lib.* 8. *disput.* 17. *num.* 1. quod mox exequitur quatuor disputationibus, quibus statim alias nonnullas subiicit, in quibus de iis disserit, quae in impetranda dispensatione summo Pontifici, seu Principi omnino exprimenda sunt: quod & nos praestabimus in nostra commutationis vltimarum voluntatum materia, postquam de causis commutationis huiusmodi, sicut ille dispensationis, egerimus. Et quemadmodum ille in disputationibus de causis ad dispensandum requisitis, proponit priùs generalem de causae necessitate quaestionem, quam duas in partes diuidit, prout causa exigi potest vel ad dispensationis valorem, vel vt ea licitè concedatur; deinde speciales causas enumerat: ita nos quoque in priori ex duabus seqq. quaest. videbimus, an causa aliqua requiratur ad valorem commutationis vltimae voluntatis, vel illius honestatem, seu, quod idem est, vt ea licitè concedatur, & fiat: in posteriori verò, singulas eiusdem commutationis causas afferemus.

QVAERO igitur PRIMO, in hoc cap. an aliqua causa necessariò exigatur ad commutandam vltimam voluntatem.

Suppono primò, quòd, licèt regulariter † ne- 2.
queat inferior dispensare in lege superioris, *cap. inferior, 21. dist. cap. cùm inferior, de maior. & obed. Clement. ne Romani, in princ. de elect. l. fin. in fin. C. de legib. cum suis concord.* prout de Papa, quòd regulariter † nequeat dispensare in iure diuino naturali, 3.
vel positiuo, latè tradunt S. Thom. *quodlib. 4. art. 3. in corp. & ad* 1. & alij relati à Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 6. num.* 4. & probant à Suarez *de Eucharist. quaest. 74. art. 2. disput. 43. sect. 4. vers. tertia sententia, & vers. quinto, potest hoc; & tractat. de legib. lib. 2, cap. 14. num. 5. vsque ad 10. & cap. 15. num.* 16. cum aliquot seqq. *& lib. 10. cap. 6. a num. 7. ad fin.* & probant rationes per eos inibi allatae.
De Episcopo † quoad praecepta diuina naturalia, 4.
vel positiua, patet à fortiori ex praedictis: quoad leges verò Pontificis, & Conciliorum generalium praeter Doct. quos refert, ac sequitur Suarez *tract. de legib. lib. 6. cap. 14. num.* 4. vbi cum tribus num. seqq. id latè confirmat; quod & à contrariis tuetur Sanchez *lib. 2. de matrim. disput. 40. num.* 1. vbi de commu

communi testatur : tenent alij allegati, ac probari à
Tiraq. *in præfat. tract. de pæn. temperand. aut remitt.*
5. *num.* 31. Tameo ex causa † poteit inferior superio-
ris legi in aliquo detogare: prout de Papa in lege
diuina, & naturali tradunt plerique Doct. *in cap.*
quæ Ecclesiarum, de constit. aliique cit. ab Hoied. *tract.*
de incompat. benef. 2. part. cap. 12. num. 6. & constat
ex traditis à M. Ant. Cucch. *lib. 2. Instit. maior. Ca-*
non. num. 20. vsque ad 29. necnou ex iis, quæ nos
adduximus sup. *cap. 4. quæst. 3. conclus. 1. & quæst. 4.*
concl. item 1. De Peincipe sæculari non recognoscen-
6. te superiorem, † vt limitare ex causa possit ius et-
iam diuinum, & naturale in iis, quæ subsunt suæ
iurisdictioni, hoc est, iu prophanis, sentit Nau. *in*
Man. conf. prælud. 9. num. 13. & 15. ac post alios
plerosque tradunt Abb. *d. cap. quæ in Ecclesiarum,*
num. 9. & duobus seqq. Fel. *num. 2.* Dec. *num. 13. &*
15. cum duobus seqq. & notanit Tiraq. *in præfat. tract.*
de pæn. temperand. aut remitt. num. 30. in fi. per text.
in l. si hominem, ff. mand. De Episcopo quoad legem
7. Pontificiam, & Conciliorum generalium, † plu-
ribus relatis docet idem Tiraq *d. præfat. num. 26. &*
31. cum seq. & vbi adiri non possit Pontifex, & vr-
geat aliqua necessitas dispeosandi, post alios pluri-
mos tradit Sanchez *d. lib. 2. de matr. disp. 40. num.*
3. quem etiam retulimus, & sequuti sumus *cap.*
præced. quæst. 11. concl. 3. in initio. Imuio & in aliqua
8. lege diuina, & naturali potest † ex causa Episco-
pus dispensare; vt de voto simplici patet ex *cap. 1.*
de vot. & *ibi* adnotarunt Doct. magis communiter,
necnon & S. Thom. 2. 2. *quæst. 88. art. 12. ad 3.*
Nauar. *in Man. conf. cap. 12. num. 75.* cum aliis re-
latis, & probatis à Sanchez *lib. 8. de matrim. disput.*
9. cum tribus seqq. & lib. 4. sum. cap. 37. cum aliquot
sequentibus. de iuramento tradit idem S. Thom. 2.
2. *quæst. 89. art. 9.* & alij, quos refert, & sequitur
Sanchez *lib. 3. sum. cap. 19. num. 5. & cap. 21.* ferè
per tot. ac de vtroque Suarez *tract. de legibus lib. 2.*
cap. 14. num. 7. 11. & 20. atque alij, quos allegaui-
mus *cap. præced. quæst. 4. concl. 2. post medium.* vbi
9. etiam idipsum tradidimus † de Papa quoad disso-
lutionem matrimonij rati, vt per rescriptum dispen-
sare ex magna causa possit, ex Sanchez plurimos ad
id allegante *d. lib. 2. de matrim. disput. 14. numer. 2.*
sicut generaliter per canonem dispensauit, quòd
dissoluatur per ingressum Religionis, vt patet ex
iuribus *ibidem* per nos allegatis: & de voto solem-
ni Religionis *lib. 8. disput. 8. num. 6. & seqq.* ac Me-
noch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 10. num. 35.* Cur
10. autem faciliùs admittenda sit † dispensandi facul-
tas in Papa quoad matrimonium ratum, aliósque
coutractus, & humanas dispositiones, atque iu Epi-
scopis quoque respectu voti, & iuramenti, quàm in
reliquis præceptis diuinis, & naturalibus; non con-
ueniunt Doctores, vt patet ex iis, quos *d. quæst. 3.*
& 4. concl. 1. retulimus, præcipuè verò ex Sanchez
lib. 4. sum. cap. 37. à num. 6. ad 15. Frequentiùs au-
tem saltem à recentioribus in eam itum est senten-
tiam; vt quod attinet ad votum, & iuramentum,
11. licèt † verè ea dispensatio sit, quæ fit à Prælatis in
casu, quo obligabat, atque adeò sit relaxatio obli-
gationis; quicquid in contrarium non pauci volue-
rint, quos refert Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 6.*
num. 2. & d. cap. 37. num. 4. vt alij plerique tenent,
quos citat, & sequitur idem Sanchez *d. num. 2. &*
eodem cap. 37. numer. 5. vbi id tum ex text. *in cap.*
quanto, de iureiur. tum quatuor fundamentis satis
confirmat. tamen non absolutè, & propriè relaxetur
ius diuinum naturale, tollendo eius obligationem,
(ius enim diuinum est, vt, qui votum habet, im-
pleat, & hoc semper manet integrum; at hunc ha-
bere votum, non est ius diuinum, aut naturale, quod
nulli præcipit votum; sed est voluntate propria ef-
fectum:) quam obligationem possunt Prælati im-
pedire; qui ideo † non dispensant directè in iure 12.
diuino, aut naturæ, sed tollunt fundamentum ob-
ligationis, quam homo sibi humano actu imposuit;
quo sublato euanescit iuris diuini circa illud votum
obligatio: sic relato S. Thom. 2. 2. *quæst. 88. art. 10.*
ad 2. explicat Sanchez *d. lib. 2. de matrim. disp. 14.*
num. 5. ad 4. arg. & d. lib. 8. disput. 6. num. 2. com-
munem traditionem asserens, & repetit *d. lib. 4.*
sum. cap. 37. num. 14. sentitque, ac docet expressè
Suarez *d. tract. de legib. lib. 2. cap. 14. num. 7. 11. &*
20. licet ipsemet priùs videatur aliter hanc rem ex-
plicasse *tom. 2. de relig. lib. 6. cap. 9. num. 15.* quem
cum aliis refert Sanchez *d. cap. 37. num. 12.* asse-
rentibus relaxationem, seu dispensationem in voto
fieri per remissionem promissionis factam à Præla-
to nomine Dei ex facultate remittendi ab ipso ac-
cepta: quos refutat *num. 13. & 14.* inter alias, ob
eam rationem; quoniam remissio non est propriè
dispensatio, sed potiùs condonatio quædam, ac ces-
sio iuris, quæ locum non habet in matrimonio ra-
to; de quo tamen similis est ratio, ac difficultas, at-
que in voto, & iuramento, cùm hæc omnia imme-
diatè pendeant in obligatione ab humana volunta-
te: atque adeò idem de iis omnibus statuit Sanchez
loc. cit. vbi cum aliis hoc genus præcepti diuini vocat
ex suppositione, seu dependens ab humana volun-
tate; reliqua verò appellat præcepta diuina abso-
luta, & independentia.

Suppono secundò, posse † quemlibet superio- 13.
rem, eiúsve successorem, qui parem habeat facul-
tatem, in lege sua, vel antecessoris dispeusare. In
Principe sæculari text. est *in l. Princeps, ff. de legib.*
& l. digna vox, C. eod. de Papa *in cap. proposuit, in*
fin. de concess. præb. & quoad Episcopum, siue alium
Ordinarium inferiorem, colligitur ex *cap. ad repri-*
mendam, de offic. ordin. quoad Episcopum eius suc-
cessorem, ex *cap. si Episcopus, 11. quæst. 3.* & quoad
quemlibet ei succedentem in iurisdictione, ex *cap.*
cum olim, de maior. & obed. & cap. vnic. eod. tit. in 6. par
enim in parem non habet imperium, *l. ille, à quo, §.*
tempestiuum, ff. ad Trebell. & cap. innotuit, de elect. cum
simil. & omnis res per quas causas nascitur, per
easdem & dissoluitur, *cap. 1. de reg. iur.* & nihil
tam naturale, quàm eo genere quodque dissol-
uere, quo colligatum est, *l. nihil tam naturale, ff.*
eodem tit. patétque ex iis, quæ infrà *conclus. 2.* affe-
remus: & de dispensante in legibus sui antecessoris,
aut inferioris, post Nauar. *in Man. Conf. prælud. 9.*
num. 15. & Suarez *tom. 4. disput. 56. sect. 3. num. 11.*
tradit Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 17. num. 18.*
& quoad superiorem respectu inferioris, satis etiam
constat ex *cap. pastoralis, §. præterea, de offic. deleg.*
& aliis adductis per Vgol. *tract. de cens. Eccles. tab.*
1. cap. 4. §. 1. num. 1. & Suarez *de legibus lib. 6. cap.*
14. num. 2. & cap. 19. num. 20. loquens de eo, qui
tulit legem, eiúsve successore, vel superiore in iu-
risdictione. Atque in his non est difficultas, sed in
eo, an dispensans sine causa in lege sua, vel ante-
cessoris, aut in lege sui superioris ritè, & rectè, hoc
est, validè, & licitè dispenset, quod in sequentibus
conclus. videndum erit, vbi id applicabimus mate-
riæ commutationis vltimarum voluntatum, de qua
tractandum suscepimus; & quæ † valde conuenit 14.
cum materia dispensationis; per eam enim dispen-
satur in iure saltem humano mandante vltimas vo-
luntates executioni mitti, ex iuribus adductis sup.
cap. 3. maximè *quæst. 3.* vnde commutationem vlti-
mæ voluntatis dispensationem appellat inter alios

Vgol.

Vgol. *tract. de offic. & pot. Episc. cap.* 61. passim, quod etiam facit Macerateo. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 112. *cas.* 40. *in fin.* Guttier. *cons.* 2. *num.* 19. 22. & 23.

15. PRIMA CONCLVSIO. Certum est, quòd,† cùm Episcopus, aliúsve Principe inferiot coomutat vltimas voluntates sine causa, malè, ac nullitet agit. Quòd malè agat, patet, qooniam libera commutatio vltimæ voluotatis vel est cootra ius diuinum naturale, vt colligi videtur ex adductis sup. *cap.* 3. *quæst.* 1. vel certè aduetsatur iuri tam ciuili, *l. t.* & *l. legatam, ff. de administr. rer. ad ciuit. pertin. l. si testamentum, C. de testam.* & *l. si donationem, C. de renoc. donat.* quàm Canonico, *Clem. quia contingit, de relig. dom.* facitque *cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. *cap. nos quidem,* & *cap. si heredes, de testam.* cum aliis iuribus, quibus ptobatur, vltimam voluntatem executioni mittendam esse, præsertim per Episcopum, quæ collegimus *d. cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 1. atque adeò de dispensando in lege sui superioris
16. agitur: in qua si quis sine causa dispensat, † peccat lethalitet; sicut & eam dispensationem petat, acceptet, illáve vtatur, nisi materiæ leuitas excuset à tanta culpa; & de hoc nemioem dubitare inquit Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 18. *num.* 1. quoniam, inquit, ea dispensatio irrita est, vt ipse docuit *disp. præced. num.* 3. & 4. nósque statim ostendemus, ac proinde à legis transgtessione non excusat, quæ in te gtaui mortale peccatum inducit, vt tradunt Canonistæ *in cap.* 1. *de constit.* Summistæ *verbo, lex*; & constat ex illis verbis Apostoli ad Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* & post pauca; *ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiã.* Et in cõmutatione voti etiã
17. in æquale legitimè facienda, quòd † tequiratur causa, late probat Saochez *lib.* 4. *sum. cap.* 50. *n.* 14. 17. 18. & 19. Suatez *tom.* 2. *de relig. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 10. & *cap.* 19. *num.* 5. cum aliquot seqq. Quòd autem nullitet agat Episcopus, aliúsve Principe insetior commutando vltimam voluntatem siue causa; ex eo
18. suadetur, quòd † dispensatio sine caosa in lege sui superioris nulla est; prout in voto, & iutamento, quòd quilibet Ptælatus in eo dispensans sine causa, nullitet agat, fatentur omnes Theologi *in* 4. *sent. dist.* 38. cum S. Thom. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. *ad* 2. & omnes Doct. iuris Pontificij cum glos. *in cap. non est, verbo, adimplere, de vot.* vt assetit Sanchez *d. disp.* 17. *num.* 3. ac de iuramento docet *lib.* 3. *sum. cap.* 19. *numer.* 4. & ptobat Suarez *tom.* 2. *de relig.* sub tit. *de iuram. lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 1. *de voto, lib.* 6. *huius tit. cap.* 17. *num.* 2. *cum duobus seqq.* de vttoque idem Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 45. *num.* 3. & 4.
19. Et de † commutatione voti io minus, plerique relati à Sanchez *d. lib.* 4. *sum. cap.* 51. *num.* 2. & vbi causa non est sufficiens ad commutandum in æquale, Suarez *d. cap.* 17. *num.* 5. *ac* 6. & *cap.* 20. *num.* 7. licèt ipse Sanchez *d. cap.* 51. *num.* 8. *vsque ad* 13. paolò alitet rem hanc definiat, quem vide, si lubet. Quoad legem verò superioris Suarez *d. tract. de legib. lib.* 6. *cap.* 19. *numer.* 1. assetit, omnes fateri, dispensationem in ea ab infetiote datam sine causa non solùm esse illicitam, sed etiam inualidam, quia excedit potestatem dispensantis; non enim est efficax volnntas inferioris ad tollendum effectum per superiorem voluntatem constitutum, nisi quatenus ab ipso superiore est concessum: non est autem verisimile, esse concessum, vt hoc possit inferior sine causa. & ideo tunc infetior excedit formam mandati, & operatur sine potestate, atque adeò actum nullum facit. hoc ipsum verò etiam pluribus rationibus, & auctoribus allegatis probat Sanchez *d. disp.* 17. *num.* 4. *Num.* autem 5. id ampliat, † quamuis 20.
dispensatio fiat ab habente plenitudinem potestatis à superiote sibi concessam, vtputa si fiat à Legato Apostolico, seu Nuntio; post Innoc. *in cap. dudum, il* 2. *num.* 16. *vers. item, etsi Papa, de elect.* Nauar. *in Man. conf. prælud.* 9. *num.* 15. & *cap. fin. num.* 4. *de simon.* Fel. *cap. postulasti, num.* 13. *cas.* 4. *de rescript.* Gambar. *in tract. de auctoris. legat. lib.* 10. *num.* 193. *ac* 207. & alios. Ac *num.* 7. id extendit, † licèt sit 21.
aliqualis causa, si ea oon sit iusta, & legitima, ex Doct. per eum relatis *d. num.* 4. & ea ratione, qoia idem est, in dispensatione non esse causam, & non esse iustam. Idipsum verò ttipliciter † temperan- 22.
dum est. Primò, nisi in dispensandi potestate exprimantur nomina eorum, cum quibus est dispensandum, nulla cognitionis causæ dispensandi mentione facta. ita Sanch. *d. disp.* 17. *num.* 7. post Spec. *tit. de dispensat.* §. *dicendum restat, num.* 19. & Gambar. *d. lib.* 10. *num.* 209. & 296. quia tunc commissarios est merus executor, ac præsumere debet, committentem certum esse de causis dispensationis. Secundò, quando prudenter, & bona fide Prælatus iudicauit caosam esse iustam; tunc valeret dispensatio, licèt verè non fuerit causa sufficiens, vt sentit Azor *lib.* 7. *instit. moral. cap.* 29. *quæst.* 6. Nauar. *d. prælud.* 9. *num.* 13. Philiarch. *de offic. Sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *vers. altera difficultas*, & Lud. Lop. *Instructor. consc. part.* 1. *cap.* 4. paolo post princ. quos tefert, ac seqnitur Sanch. *d. disp.* 17. *num.* 8. & 9. Tertiò, vt † saltem quoad forum conscien- 23.
tiæ valida sit dispensatio in lege superioris, non præmissa causæ cognitione, si verè sufficiens causa subsit; quicquid in contrarium voluerit Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 6. *cap.* 27. *num.* 7. & *d. tract. de legibus lib.* 6. *cap.* 19. *num.* 2. & alij, quos tefert Sanchez *d. disp.* 17. *num.* 10. & 12. prædictum enim tempetamentum plurimis telatis satis confirmat Sanchez *ibidem num.* 11. & *lib.* 4. *sum. cap.* 45. *num.* 6. Omnino verò certum est, quòd, si dispensans omittat causæ examinationem vbi ea notoria est, neque malè, neque nullitet agit, vt ex glos. *in cap. qui sine examinatione, dist.* 81. & *cap. fin. verbo, qui concubinas, dist.* 51. Abb. *cap. præterea, num.* 1. *de testibus cogen.* Anan. *in cap.* 2. *num.* 8. *de schismat.* Imol. *in l. quidam consulebat, num.* 8. *ff. de re iudic.* & aliis tradit Sanch. *d. disp.* 17. *num.* 12. & *d. cap.* 45. *num.* 9. manifesta enim non indigent examinatione, *cap. manifesta,* 2. *quæst.* 1. & in notoriis iuris otdo est ordinem iuris non obsetuare, vt dicit Rom. Pontifex *in cap. ad nostram, il* 3. *de iureiur.* sicut etiam † cau- 24.
sæ cognitio, & examinatio est omnino necessaria in dispensante cootra legem superioris ex facultate sibi ab eo concessa, vbi in commissione specialitet mandetur præmitti causæ cognitionem, vt docet Sanch. *d. disp.* 17. *num.* 11. *in fin.* & latiùs *disp.* 34. *num.* 26. *ac disp.* 35. *num.* 16. & *d. cap.* 45. *num.* 8. censebitur autem specialiter mandari causæ cognitionem, † si dicatur, si repereris, aut inueneris 25.
idoneum, aut quid simile; tunc enim conditio, & forma importatur: secus vbi solùm dicatur, si est idoneus, si preces veritate nitantur, vt latè probat Sanchez *d. num.* 26. & *lib.* 3. *de matrim. disp.* 33. *num.* 4. noo ideo tamen per priorem clausulam, aut similem † inducitur necessitas io commissario, vt 26.
iudicialem causæ cognitionem adhibeat, sed sufficiet extraiudicialis, hoc est, sine ordine & figura iudicij, & testibus oon receptis in forma iudicij, nec iorantibus; vt latè ostendit Sanchez *d. lib.* 3. *de matrim. disp.* 8. *num.* 4. & 5. & *d. lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 15. quam etiam extraiudicialem causæ cognitionem

27. nem regulariter † ad validitatem sufficere in dispensationibus legis superioris ab inferiore factis, docet Suarez *d. cap. 19. lib. 6. de legib. num. 2.* Et ex his patet, quid dicendum sit in materia, de qua agimus, commutationis vltimarum voluntatú saltem respectu Episcoporum, & aliorum inferiorum Principe. Idem enim in prædictis omnibus quoad eos statuendum est, cùm agatur de dispensando in lege superioris, nimirum canonum, & legum prohibentium; non modò tacitè, sed etiam expresse liberam, & sine causa vltimarum voluntatum commutationem, vt ex iuribus supra initio huius concl. citat. & in specie, quòd Episcopus, aut alius citra supremum Principem commutare non possit sine legitima causa vltimam voluntatem, sentit Petr. de Vbald. *in tract. de canon. Episc. & paroch. cap. 7. num. 37.* sic intelligens text. *in cap. nos quidem, de testam.* pro quo etiam est bonus text. *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. leg. & l. 1. ac l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* & à fortiori facit sequens concl. in qua ostendemus, neque supremum Principem regulariter vltimam voluntatem sine causa posse commu-
28. tare. Id autem procedit, † etiamsi verba dispositionis aliqua iuris interpretatione accommodari possint commutationi; vt constat ex traditis per eundem Vbald. *d. cap. 7. num. 40. & seq.* dum probat, quòd, si testator iussit fieri Ecclesiam in ciuitate, non potest ea construi sine causa in suburbiis, licèt hæc aliquando ciuitatis appellatione contineantur, vt *in cap. si ciuitas, de sent. excom. in 6.*

Secunda conclusio. Probabilius
29. est, † supremum quoque Principem siue Ecclesiasticum, siue sæcularem commutantem vltimas voluntates sine causa, non modò malè, sed & nulliter agere. Quod malè agat, seu peccet sic commutando, (quæ est prior pars conclus.) patet primò, quia id satis colligitur ex *l. si testamentum, C. de testam. & l. si donationem, C. de reuoc. donat.* allegand. ad confirmationem posterioris partis concl. quæ saltem hanc probant. Secundò, quia id expressè vult Bald. *d. l. si testamentum, in fi.* dum asserit, obseruantiam testamenti non debere tolli per temeritatem rescripti; &, si temere deroget testamento per clausulam, *non obstante*, quamuis eius factum reprehendi non possit, *l. 2. C. de crim. fals.* tamen iniustè agit in semetipsum. Bald. sequitur Fel. *in cap. nonnulli, num. 20.* & *ibi* Apostillat. *de rescript.* & Peregr. *in tract. de fideicom. art. 52. num. 125. in fi.* vbi etiam in id refert Host. *in sum. tit. qui fil. sint legit. col. penul.* Castr. *cons. 34. col. item pen. vol. 2.* & Alciat. *cons. 5. num. 15. lib. 4.* & à fortiori Doct. quos pro posteriori parte ad eius fin. referemus. Tertiò, quia, si dicamus liberam commutationem vltimæ voluntatis, hoc est, sine causa, esse contra ius naturale, vt suaderi potest ex allatis sup. *cap. 3. quæst. 1. concl. 3.* ac præcipue tum ob iniuriam, quæ fit ei, qui de re sua disposuit, dum per commutationem fit, vt eius dispositio rata non habeatur, sed mutetur; cùm tamen rei suæ quilibet sit moderatur, & arbiter, vt ait Imperator, *l. in re mandata, C. mand.* quod & lumine naturæ ductus protulit M. Tullius in oratione, quam pro L. Cornelio Balbo, & ea quam pro Roscio Amerino habuit; & nihil sit, quod magis hominibus debeatur, quàm, vt supremæ voluntatis, postquam iam ampliùs velle non possunt, liber sit stylus; vt pariter scriptum reliquit Imperator *in l. 1. C. de sacros. Eccles.* nihilque tam conueniens sit naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. Tum ob alia, quæ ad id afferemur in posteriori parte huius concl. vbi de inualiditate huius commutationis à Principe sine causa factæ. Si, inquam, dicamus, huiusmodi commutationem esse contra ius naturale, certum est ex adductis in conclus. præced. malè agere Principem sine causa eam facientem: si verò dicamus, illam solum fore contra ius humanum positiuum, adhuc malè aget Princeps eandem sine causa faciens. Licet enim probabile sit, † dispen- 30.
santem in lege sua sine causa non peccare, ex plerisque Doctoribus, iuribus, & rationibus allatis à Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 18. num. 2.* & Suarez *d. tract. de legib. lib. 6. cap. 18. num. 3. & 4.* quam etiam sententiam communem asserit Curt. iun. *cons. 75.* relatus, & probatus a Villalob. *in suis commun. opin. lit. D. num. 74.* præsertim quia de facto in Curia Romana dantur dispensationes matrimoniales sine causa; stylus autem Curiæ Romanæ facit ius, *cap. ex litteris, de constit. & cap. quam graui, de crim. fals.* cum vtrobique not. & quia quisque rei suæ moderator est, & arbiter, *d. l. in re mandata, C. mand.* neque culpa imputatur bonæ fidei possessori, si abutatur re, quam sic possidet, vt suam, eámve negligat, *l. sed etsi lege, §. consuluit, & l. si quid possessor, §. sicut autem, ff. de petit. hered.* & de marito, vt culpa ei non adscribatur, si rem suam prodigat, licèt ex eo reddatur difficilior dotis mulieris restitutio, sed solùm eum teneri de dolo; text. est *in l. etiam filios, §. licèt, ff. sol. matr.* ibi, in rerum ipsius administratione non erat ab eo culpa exigenda. Tamen probabilius est, Principem, & alium quemlibet in lege sua dispensantem sine causa, peccare; vt tenet S. Thom. *1. 2. quæst. 97. art. 5.* Turrecr. *in cap. consequens, dist. 11.* Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispensat. in plural. benef. num. 55. & 56.* vbi dicit, hanc esse communem sententiam Theologorum, & ferè omnium iuris Canonici interpretum, ex quibus vtrisque quamplurimos referunt, ac sequuntur, Couar. *de sponsal. 2. part. cap. 6. §. 9. num. 8.* Eman. Suar. *in Thesaur. recept. sent. lit. D. num. 81.* & Hoied. *de incomp. benef. 1. part. cap. 19. num. 15.* idque ipsum latiùs comprobant tum iuribus, tum rationibus, contraria etiam dissoluentes, Suarez *d. cap. 18. à num. 4. vsque ad 14.* & Sanch. *d. disp. 18. num. 3. 6. 7. & 14. ac disp. 19. num. 35.* Ad id verò, quod nos addidimus ex *d. §. consuluit. §. sicut autem, & §. licèt,* responderi potest, accipiendum illud esse de culpa legali, quæ maximè respicit forum externum, & vim coactiuam, non autem de culpa Theologica, quæ concernit forum internum, seu conscientiæ, ac vim, quam vocant directiuam; ex qua magis communiter tradunt Doct. Principem suis iustis legibus obligari, vt pluribus tum auctoritatibus, tum rationibus probat inter alios Suar. *d. tract. de legib. lib. 3. cap. 35.* præsertim *à num. 4. ad 13.* Quid verò dicen-
dum sit † de vtente dispensatione huiusmodi con- 31.
cessa sine causa, an peccet, non leuis est difficultas; pro qua remisisse sufficiat ad Suarez *d. lib. 6. cap. 19. num. 12. cum tribus seqq.* vbi negatiuam tuetur, Hoied. *de incompatib. benef. part. 1. cap. 19. num. 15.* & Sanchez *d. disp. 18. num. 10. & tribus seqq.* vbi affirmatiuam latiùs conantur defendere: licet Sanch. *num. 9* meritò post alios doceat, quòd, si petens dispensationem bona fide proponat causas, quibus ducitur, ei, qui potest dispensare, eum minimè peccare, quamuis causæ illæ minus iustæ sint. Posterior au-
tem pars conclus. quòd nimirum † commutatio vl- 32.
timæ voluntatis etiam à Principe facta sine causa nulla sit; probatur primò, quia, licet tam Princeps,
quàm quilibet inferior in sua lege dispensans † va- 33.
lide dispenset: prout de Principe ex communiori sententia pluribus relatis tradunt, & comprobant Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 15. num. 1. & 6. ac lib. 8. disp. 17.*

disp. 17. *num.* 24. *& seq.* de inferiore *eadem disp.* 17. *num.* 27. *&* 28. de vtroque simul, Suarez *d. lib.* 6. *de legibus, cap.* 19. *num.* 6. *vsque ad* 11. tamen contrarium quoque optimè defendi potest ex Doctoribus, & fundamentis allatis à Sanchez *d. disp.* 17. *num.* 22. *&* 26. ac Suarez *d. cap.* 19. *num.* 3. *cum duobus seqq.* præcipuè, quia Principes, ac superiores ex potestate sibi à Deo tradita dispensant; omnis enim potestas à Deo est, quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt, *Rom.* 13. vnde etiam *Prou.* 8. dicitur, *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*; quare dum aliquid inordinatè faciunt, aut iniustum decernunt, carere in eis re potestate videntur: sicut etiā de spirituali potestate dicit Apostolus 1. *Cor.* 10. à Deo dari non in destructionem, sed in ædificationem. & pro hac sententia est etiam Rebuff. *d. num.* 55. & alij quos refert Couar. *epit.* 4. *Decretal.* 2. *part. cap.* 6. §. 9. *num.* 8. *in fin.* asserentes, dispensatum à Principe sine causa in iis, quæ sunt iuris positiui, tutum non esse; quod post alios admittit ipse Couar. *num.* 11. in inferiore, cui à Principe concessa sit facultas dispensandi circa ius positiuū. Secundò, quia saltem hæc opinio vera, & omnino admittenda
34. erit, † vbi hæc dispensatio, quæ fit sine causa, afferat notabilem iniuriam & præiudicium tertio, vt in specie distinguit, & latè confirmat Fer. Vasq. *lib.* 1. *controuers. illustr. cap.* 25. *num.* 16. *& cap.* 26. *num.* item 26. pro quo sunt quamplures Doct. relati pariter, & probati ab Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 3. *tit. de iur. quæs. non toll. concl.* 1. *&* 6. *num.* 1. tradentes Principem non posse alicui auferre rem suam sine causa, quorum opinionem magis communem asserit plures etiam referens de communi testantes; quibus addo Couar. post alios id ad rem nostrā asserentem *lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *n.* 6. & Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 10. *n.* 33. *&* 48. *cum tribus seqq.* Iniuriam
35. autem, seu præiudicium inferri tertio † ex commutatione vltimæ voluntatis probari potest, tum ex eo quod initio huius conclus. adduximus per eam fieri ne quis cum effectu liberè disponat de re sua, seu ne illius dispositio rata habeatur; cùm tamen contrarium natura ipsa dictet; atque hoc quidem præiudicium, quasique iniuria infertur ipsi disponenti licèt defuncto, qui & ipse iniuria quādoque afficitur, §. 1. *in fin. Iustit. quib. ex caus. manumiss. non lic.* sed & præiudicium ei consurgit ex persona heredis, vel successoris; nam cùm verisimiliter gerat affectum, gratúmque animum erga eos, à quibus vitam, opes, aliudve beneficium accepit, natura ipsa eum ad id compellente; fit, vt grauiter & ægre ferat, lætúmque se agnoscat, si eos lædi videat, & rem aliquam
36. ab iis acceptam quoquo modo amittat: vnde † minor, qui alias non restituitur ob modicam læsionem, *l. scio, ff. de in integ. restit. & l. pen ff. de minor.* tamen restituitur aduersùs omissam emptionem rei suorum maiorum, vt habetur *in l. si in emptionem, ff. de minorib. & in l. libertus, qui soluendo, ff. de bon. libert.* deciditur, dari patrono bonorum possessionem contra tabulas liberti, quamuis æris alieni magnitudo, quam libertus reliquerit, facultates patrimonij excedat; si in eius bonis sunt prædia aliqua, in quibus maiorum patroni sepulchra sint, & magni æstimat patronus bonorum possessione iura ea ad se pertinere, vel aliquot mancipium, quod non pretio, sed affectu sit æstimandum. Sicut etiam *in l. lex, quæ, vers. nec verò, C. de admin. tut.* prohibetur tutori, ne vendat domum minoris, in qua mortuus est eius pater, vel minor ipse creuit, vel in qua maiorum imagines aut non videre fixas, aut videre reuulsas est lugubre. ex quibus, & *l. cum seruus, ff. mand.* atque aliis etiam, quæ ex Ethnicis auctoribus ibi adducunt Doct. & Oddo *tract. de restit. in integ. quæst.* 4. *art.* 10. *num.* 84. 85. *&* 88. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 83. *fere per tot.* & Tiraq. *tract. de retract. lignag. in præfat. à num.* 34. *vsque ad* 50. constat interesse affectionis, præcipue erga res maiorum suorum, ipsa etiam dictante natura, esse valde considerabile. Idémque Tiraq. *d. tract.* §. 1. *glos.* 14. *num.* 51. ex text. *in l.* 1. §. *sed & si seruum, ff. de ventr. inspic.* adnotauit nostra interesse & priuatim, & publicè, vt salua sit nostræ familiæ dignitas. Tum ex eo, quòd ipsa commutatio vltimæ voluntatis æquè possit de facto esse damnosa, sicut vtilis, immò sæpe minùs vtilis sit ei, ad cuius fauorem facta est dispositio, siue is sit ipsemet disponens, siue aliquis alius; hoc autem præiudicium dubium † est considerabile; ita, 37.
vt propter illud minor restituatur, vt singulariter voluit Fulgos. *in l. nam & postea, §. si minor, num.* 4. *ff. de iureiur.* & Abb. *in cap. peruenit, in fin. de arbitr.* quem post Roch. de Curt. *cap. fin. col.* 113. *de consuet.* sequitur Crauett. *cons.* 192. *num.* 4. & Odd. *d. quæst.* 4. *art.* 5. *num.* 30. 31. *&* 36. *cum duobus seqq. & art.* 6. *num.* 41. Tertiò, quia probabile admodum est executionem vltimæ voluntatis esse, vel de iure naturali primario, vt colligi videtur ex iis, quæ initio huius conclus. adduximus, *& cap.* 3. *quæst.* 1. *concl.* 1. vel de iure gentium; prout de testamento, & similibus dispositionibus, quæ communiter vltimæ voluntatis nomine appellantur, tradit Bart. *in l. interdum, num.* 7. & Ias. *num.* 4. *ff. de cond. indeb.* atque ex magis communi pluribus relatis tradiderunt Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *num.* 7. Iul. Clar. *lib.* 3. *sent. receptar. §. testamentum, quæst.* 2. & Quintil. Mandos. *in Prax. signat. grat. verbo, seu tit. commutatio vltimæ voluntatis. vers. aliqui dixerunt.* de plerisque autem contractibus, (quos inter vltimas voluntates numerandos esse satis ostendimus *cap.* 2. *quæst.* 1. *circa medium,*) habetur *in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. & §. ius autem gentium, Instit. de iur. nat. gent. & ciu.* quod quidem ius gentium † esse ius quoddam naturale, 38.
colligi potest ex *§. quod verò, & d. §. ius autem gentium, iuncto §. sed naturalia, Instit. eodem tit.* patet verò ex *§. singulorum, & §. vendita res, Instit. de rer. diu.* ibi, rectè dicitur & iure gentium, id est, iure naturali id effici. Quare Imperator *in l. si testamentum, C. de testam.* Si testamentum, inquit, iure factum sit, & heres sit capax, auctoritate rescripti nostri rescindi nō oportet. & *in l. si donationem, C. de reuocand. donat.* Si donationem, ait, ritè fecisti, hanc auctoritate rescripti nostri rescindi non oportet; quasi agnoscens id à superioris lege sibi vetari. Certum autem est ex latiùs allegatis *in præced. concl.* dispensationem in lege sui superioris sine iusta causa factā nullius esse ponderis, ac momenti. Quare partim prædictorum nonnullis, partim aliis fundamentis, quæ retulimus *cap. præced. quæst.* 2. *conclus.* 1. *circa medium,* addductus Did. Couar. *d. cap.* 6. sæpe, ac præsertim *numer.* 6. *in princ. & num.* 7. *vers. sexto, hanc sententiam,* † expressè 39.
etiam à Principe excludit potestatem immutandi vltimas voluntates, nisi id faciat causa publicæ vtilitatis; in id in specie allegans Dec. *cons.* 357. *num.* 5. *cons.* 404. *num.* 14. *cons.* 519. *num.* 5. *& cons.* 557. *num.* 5. id quod etiam alij tradiderunt, quos refert, ac sequitur Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 32. Didac. à Spin. *in spec. testam. in* 1. *part. glos. rubr. num.* 16. *vsque ad* 25. & Aug. Bero. *cons.* 49. *num.* 4. *&* 5. *vol.* 2. vbi id latè comprobant: respondítque Nauar. *cons.* 5. *num.* 3. *de præbend.* quomodo etiam † 40.
accipiendus est idem Dec *cons.* 468. *num.* 18. dum simpliciter ait, non posse Principem derogare priuatorum dispositionibus; necnon Archid. *in cap. Episcopus,* 88. *dist.* Mart. Laudens. *in tract. de priuileg.* §. 22.

§. 22. Crauett. *conſ.* 296. *lib.* 2. Rom. Fulgoſ. & Cum. qui de communi teſtatur *d. l. ſi teſtamentum*, dum abſolutè aſſerunt, Principem non poſſe fideicommiſſorum leges, & clauſulas mutare, nec priuatorum teſtamentis derogare, quos refert, ac ſequitur, ſic eos exponens, Couar. *d. verſ. ſexto, hanc ſententiam*; idémque aperte ſentit Mulin. ſen. *de Hiſp. primog. lib.* 1. *cap.* 8. *numer.* 31. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 32. *cum ſeq. & lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 10. Molin. iun. *de iuſt. & iur. tract.* 2. *diſp.* 174. *concl.* 4. 5. *ac* 7. *& diſp.* 649. *num.* 1. & Peregr. *tract. de fideicom. art.* 52. *num.* 125. *&* 127. *cum ſeq.* necnon Bald. *in l. ſi teſtamentum, in fi. C. de teſtam.* & alij, quos circa initium huius concluſ. retulimus, necnon Mich. Craſſ. *tract. de ſucceſſion.* §. 1. *num.* 8. ad id præter nonnullos ex citat. allegans Bart. Romul. *in l. pleuſfamilias*, §. *diui, num.* 235. *ff. de leg.* 3. vbi hanc opinionem veriorem, & æquiorem aſſerit; necnon Fern. Vaſq. de cómuni atteſtantem *lib.* 1. *de ſucceſſ. creat.* §. 1. *n.* 29.

Conſtat igitur ex prædictis, ita neceſſariò requiri cauſam in commutatione vltimarum voluntatum etiam à Principe facienda, vt ſi nulla adſit cauſa, non modò illicita, ſed & inualida ſit, ac nulla ipſa commutatio: quod etiam ſatis colligitur ex Trid. Concil. *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. *&* 8. *de reform.* & aper-
41. tiùs † *ſeſſ.* 22. *cap.* 6. *de reform.* ibi, & in commutationibus vltimarum voluntatum, quæ non niſi ex iuſta, & neceſſaria cauſa fieri debent. vbi ſermo eſt de commutationibus potiſſimùm, quæ à Romano Pontifice fiunt: ſubditur enim; Epiſcopi tanquam delegati Sedis Apoſtolicæ ſummariè, & extraiudicialiter cognoſcant, nihil in precibus tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate fuiſſe narratum, priuſquam commutationes prædictæ executioni demandentur. Quare malè Petr. de Vbald. *in tract. de canon. Epiſc. & Paroch. cap.* 7. *numer.* 37. abſolutè ſenſit Principem ſine cauſa poſſe conuertere legatum in alium vſum, vel locum. Quatenus verò huic concluſioni aduerſari videtur id, quod de libera adminiſtratione Principis ſæcularis in rebus ciuitatum, & ſummi Pontificis in bonis Eccleſiaſticis, & cauſis piis adducit Couar. *d. cap.* 6. *numer.* 7. *verſ. non obeuntem, & verſ. ſic Iuriſconſultus*; ſatis reſponſum fuit *cap. præced. concl.* 1. paulo ante medium. Et an cauſa hæc requiſita ad commutationem neceſſariò debeat directè bonum commune, & publicum continere, & in ſumma, quæ cauſæ ad eam exigantur, Deo dante, dicemus *quæſt. ſeq.* Nunc verò pro complemento huius quæſt. videamus, an hæc cauſa in dubio ſit præſumenda in commutante, vel aliunde de ea debeat conſtare. Sit ergo

Tertia conclvsio. In Principe com-
42. mutare vltimas voluntates † regulariter cauſa non præſumitur. ita in ſpecie quoad Papam tenet Bero. *conſ.* 21. *num.* 7. *vol.* 2. & probatur. Nam ſi teneamus, commutationem vltimæ voluntatis eſſe contra ius naturale, ac diuinum, vel ſaltem contra ius gentium, iuxta ea, quæ in ſuperiori concluſ. adduximus; tunc omnino dicendum eſt, non præſumi cauſam etiam in Principe commutante. ita in ma-
43. teria diſpenſationis † quoad ius naturale, & diuinum, poſt Abb. *in cap. quæ in Eccleſiarum, num.* 10. & Fel. *à num.* 60. Dec. in noua editione, *à num.* 129. *de conſtit.* Gig. *tract. de penſ. Eccleſ. quæſt.* 6. *num.* 12. Rebuff. *in prax. benef. tit. de diſpenſat. ad plur. benef. num.* 53. Loaces *de matrim. Reg. Angl. dub.* 4. *num.* 18. Roias *Epitom. ſucceſſion. cap.* 23. *à num.* 13. Fern. Vaſq. *contren. illuſtr. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 17. *& cap.* 26. *à num.* 28. & Stunic. *de vot. quæſt.* 6. *num.* 131. tradit Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 17. *numer.* 14. eos tamen, & alios, quos recenſet *numer.* 15. *&* 16. *ibid.* intelligens quoad forum externum, ſecus eſſe docens quoad forum internum, ſeu conſcientiæ. & quoad ius quoque gentium plerique relati ab Ant. Gabr. *commun. concluſ. lib.* 3. *tit. de iur. quaſ. non toll. concl.* 3. *num.* 1. ac probari à Dec. *d. cap. quæ in Eccleſiarum, num.* 132. *& ſeq.* Maſcard. *tract. de probat. concl.* 275. *num.* 2. 3. 4. 8. 18. *&* 19. Peregr. *in tract. de fideicomm. art.* 52. *numer.* 140. vbi etiam de communi iuris interpretum ſententia teſtatur, ac Lud. Rodulphin. *in tractat. de ſuprem. ſeu abſol. Princip. poteſt. cap.* 6. *num.* 216. vbi multis relatis inter cæteros ſequitur Menoch. qui hanc opinionem veriorem, ac receptiorem eſſe affirmat, *tractat. de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 10. *num.* 52. *& duobus ſeqq.* vbi eam confirmat tum ex text. *in cap.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propr. cap. nouit, de iudic. & Clem. paſtoralis, de re iudic.* tum ex ea regula dèſumpta ex *l. ſi fortè, ff. de caſtr. pecul. & l. ſi donatione, C. de collat.* quia dicimus, quòd, † quando aliquis non poteſt 44.
aliquid facere ſine iuſta cauſa, ea probari debet ab illo, qui factum allegat; quæ ſanè regula locum habet etiam in Principe, vt tradunt Innoc. *in cap. pen. de dilat.* Dec. *conſ.* 576. *num.* 9. *&* 10. Soc. ſen. *conſ.* 120. *num.* 9. *lib.* 3. idem inter conſilia Curt. ſen. *conſ.* 20. *incipit, ſæpenumero, col.* 6. *verſ. ſecundò etiam negari*; nam quando Princeps ſine iuſta cauſa aliquid facere nó poteſt, priuatæ perſonæ æquiparatur. Dec. *in l. mutare conſilium, in fi. de reg. iur. & conſ.* 293. *num.* 4. Tum ea ratione, quiá aliàs facilè eluderetur lex, quæ vult in prædictis cauſam adeſſe, exprimendo aliquam cauſam, quæ tamen reipſa non eſſet vera, & iuſta. Ex qua ratione colligitur, non modò veram eſſe hanc opinionem vbi nulla, vel minùs idonea exprimatur à Principe, quod etiam ſatis probat Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſumpt.* 8. *num.* 7. & Menoch. *d. præſumpt.* 10. *num.* 58. *cum tribus ſeqq.* verùm etiam vbi iuſtam, & legitimam cauſam allegaret; prout decidit Capit. *deciſ.* 166. *num.* 7. & alij relati à Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 3. & in ſpecie teſtamenti, Bald. *d. l. ſi teſtamentum*, & *ibi* latè Iaſ. *C. de teſtam.* ac Soc. iun. *conſ.* 65. *vol.* 2. quos refert, ac ſequitur Iacob. Ant. Marta *in tract. de iuriſd. per, & inter iudic. Eccleſiaſt. & ſæcular. exercen. part.* 4. *caſ.* 74. *num.* 19. *cum ſeq.* & prout quoque contra Alciat. *loc. cit.* & Crau. *conſ.* 135. *num.* 41. (cum quibus ſenſit etiam poſt alios Bero. *d. numer.* 4.) tradit Menoch. *eadem præſumpt.* 10. *numer.* 63. tum quòd in iis, de quibus Princeps non poteſt liberè diſponere, eius nec claræ quidem aſſertioni fides adhibetur, vt ſcribunt Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum, numer.* 14. *& conſ.* 326. *in fin. lib.* 1. & plures alij ab eo allegati pro prædicta communiori ſententia. tum quòd hoc etiam in caſu locum habet illa ratio, quam ipſemet Alciat. conſiderauit in primo caſu, vbi nulla cauſa fuit à Principe expreſſa, quòd ſcilicet is non ſit ſupra ius diuinum, naturale, vel gentium. Non omnino tamen improbabilis eſt opinio eorum, qui voluerunt, † etiam cùm Princeps diſpenſat 45.
in iure naturali, vel gentium in caſibus, in quibus poteſt ex iuſta cauſa, huiuſmodi cauſam præſumi; quam plerique tenent, quos refert Maſcard. *d. concl.* 275. *num.* 5. 6. 7. *&* 10. ac Menoch. *d. præſumpt.* 10. *num.* 1. 2. *&* 55. ac ſequitur Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 4. *&* 5. Alph. Huied. *tract. de incompatib. benef.* 1. *part. cap.* 19. *num.* 18. iuncto præced. ac duobus ſeqq. admittique poteſt, vbi ſumus in antiquis, prout eam admittit Menoch. *d. præſumpt.* 10. *n.* 64. poſt Crauett. *d. tract. de antiq. temp* 2. *partic.* 1. *part. princ. n.* 25. ex ſententia Corn. *conſ.* 312. *col.* 5. *lib.* 1. & Soc. ſen. *conſ.* 266. *col.* 11. *verſ. ad ſecundum reſpondetur, lib.* 2. ſicut etiam quoties conceſſio, ſeu diſpenſatio fiat motu pro-

prio, ac præuia cognitione cauſæ, & citatione
partis, & aliqua iuſta cauſa veriſimiliter excogitari
poſſit, qua motus fuerit Princeps, alias ſecùs: nam
ſi conceſſio à Principe fiat ad inſtantiam partis,
non præſumetur cauſa in his, quæ ſunt iuris diuini,
naturalis, vel gentium, vt late tradit Fel. *d. cap. quæ
in Eccleſiarum, numer. 65. verſ. limita quinto, de con-
ſtit.* atque alij relati, & probati à Gabr. *d. concluſ.
3. num.* 12. aut ſi non præceſſit cauſæ cognitio, *num.*
7. *&* 10. poſt Soc. *conſ.* 266. *verſ. quinimmo, vol.* 4.
ac Ruin. *conſ.* 89. *vol.* 4. *& conſ.* 21. *vol.* 5. vel o-
miſſa eſt citatio, Gabr. *ibidem numer.* 9. poſt eund.
Soc. *conſ.* 62. 164. *&* 266. *vol.* 4. Iaſ. *conſ.* 233. *vol.*
2. Crauett. *conſ.* 50. *num.* 5. Curt. iun. *conſ.* 170.
num. 15. Curt. ſen. *conſ.* 20. *verſ. tertiò poteſt reſpon-
deri*, & Abb. *in cap.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.* vel
denique non eſt excogitabilis cauſa, vt pluribus re-
latis tradit idem Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 6.

Quòd ſi etiam dicamus, commutationem vlti-
mæ voluntatis ſolùm aduerſari iuri humano, quod
ſimpliciter poſitiuum appellant: adhuc dici potèſt,
regulariter, & vtplurimum cauſam non præſumi
46. etiam in Principe. Quamuis enim regulariter † in
diſpenſatione Principis circa ea, quæ merè ſunt
iuris poſitiui, cauſa præſumatur; vt patet ex relatis,
& probatis à Maſcard. *d. concluſ.* 275. *numer.* 2. &
Menoch. *d. præſumpt.* 10. *num.* 12. *vſque ad* 17 *&
numer.* 23. Io. Roias *in Epitom. ſucceſſion. cap.* 21.
num. 11. *cum duobus ſeqq.* & Peregr. *d. numer.* 140.
quo etiam modo intelligi poſſunt relati à Menoch.
d. præſumpt. 10. *num.* 9. Maſcard. *d. concl.* 275. *num.*
2. Roias *d. cap.* 21. *num.* 15. & Marta *d. caſ.* 74. *num.*
17. prout eos ipſe intelligit, ſimpliciter aſſerentes,
præſumi cauſam in Principe diſpenſante, aliáſve
concedente; quod & pleriſque relatis tradit Lud.
Rodolphin. *in tract. de ſupr. ſeu abſol. Princip. poteſt.
cap.* 6. *num.* 203. qui etiam poſt aliquos contendit,
probationem in contrarium non admitti aduersùs
hanc præſumptionem ſub *num.* 204. Tamen cauſa
47. non præſumitur † in Principe diſpenſante cum præ-
iudicio tertij, vt pluribus relatis tradit Menoch. *d.
præſumpt.* 10. *n.* 24. ſentiúntque alij adducti per Gabr.
com. concl. lib. 1. *tit. de probat. concl.* 2. *num.* 28. *cum
duobus ſeqq.* necnon 44. *&* 57. ac poſt nonnullos
48. Rodolph. *ſup. num.* 205. & † vbi agitur de negotio
non ſubditi illi Principi, vt poſt alios plurimos do-
cet Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 17. Maſcard. *d. concl.* 275.
num. 13. *& duobus ſeqq.* & Menoch. *d. præſumpt.* 10.
num. 26. cum aliquot ſeqq. & poſt alios Rodolph.
49. *ibid. num.* 206. Item † quando procedit ſine partis
citatione ad actum alicui præiudicialem, vt poſt
alios pleroſque tradit Maſcard. *eadem concluſ.* 275.
num. 20. vel ſine cauſæ cognitione, Maſcard. *ibidem
numer.* 21. ex Ruin. *conſ.* 80. *numer.* 22. *vol.* 3. licèt
Maſc. refutat *ibidem* Abb. & Fel. aliter ſentientes.
Sed idem voluit poſt alios Rodolph. *ſup. num.* 217.
50. *cum ſeq.* & Sanchez *d. diſp.* 17. *num.* 16. vel † quan-
do ex reſcripto, ſeu conceſſione Principis orietur
ſcandalum, vt pluribus rationibus, & auctoritati-
bus probat Maſcard. *ibidem num.* 22. *& duobus ſeqq.*
tenétque alios allegans Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 15. &
51. Rodolph. *ſup. numer.* 219 vel † cùm ad inſtantiam
partis emanauit, ſecus ſi motu proprio; latè Gabr.
eadem concl. 3. *num.* 12. Maſcard. *d. concl.* 275. *num.*
11. 12. *&* 25. vbi de communi, Menoch. *d. præſumpt.*
10. *num.* 32. Rodolph. *d. cap.* 6. *num.* 207. *& ſeq.* &
Sanch. *d. diſp.* 17. *num.* 14. ob eam rationem, quia
præſumitur id factum ex petentis importunitate,
iuxta *l.* 1. *& ibi* Bart. *C. de petit. bon. ſubl. lib.* 10. vbi
gloſ. *in verbo, relinquatur*, pleraque iura ciuilia con-
cordantia affert; ſed & non pauca ſunt in iure Ca-
nonico, vt *in cap. cùm in iuuentute, de purg. canon. &
cap. fin. de reſcript. in* 6. & alia, quæ ibi allegat gloſ.
verbo, importunitatem, & cap. 1. *verbo noſcatur, de
conſtit. eod. lib.* Et quoniam contra hanc limitatio-
nem de motu proprio acriter inſurgit multis ratio-
nibus, & auctoritatibus Alex. *conſ.* 2. *col. fin vol.* 2.
contendens, cauſam præſumi etiam in conceſſione
Principis ad alterius petitionem, ideo breuiter pro
concordia dico, † poſſe à Principe emanare reſcri- 52.
ptum ad partis petitionem, & tamen motu pro-
prio, ſeu cum clauſula motus proprij, vt praxis
Curiæ Romanæ habet, (quæ facit ius, *cap. ex litte-
ris, de conſtit. & cap. quam graui, de crimin. falſ.*
cum ſimil.) ſatiſque colligitur ex *cap. ſi motu pro-
prio, de præb. in* 6. latéque docet Lud. Gomeſ. *in reg.
de annal. poſſeſſor. quæſt.* 10. ferè per tot. & plerique
tradiderunt, quos referunt, ac ſequuntur Gabr. *com-
mun. concluſ. lib.* 6. *tit. de clauſul. concl.* 2. *num.* 107.
Maſcard. *tract. de probat. concl.* 1080. *num.* 20. Me-
noch. *de arbitrar. iud. caſ.* 201. *num.* 8. Germon. *tract.
de indult. Card. §. nos itaque, num.* 5. Suarez *lib.* 8.
de legib. cap. 12. *num.* 5. 6. *&* 7. Sanchez *d. lib.* 8. *de
matrim. diſp.* 1. *num.* 6. docentes, tunc motum pro-
prium operari, vt appareat, Principem non eſſe
motum precibus illi porrectis, ſed quia ſibi id libe-
raliter placuit, ſeu à ſua liberalitate. atque hanc do-
ctrinam poſt hæc ſcripta vidi etiam multis relatis
traditam à Lud. Rodolph. *d. tract. de ſuprem. ſeu ab-
ſol. Princip. poteſt. cap.* 3. *num.* 19. *verſ. contrarium
tenuit*; licèt *ibid. in princ.* nonnullos recenſeat op-
poſitum ſentientes. Rectè igitur contendit Alexand.
non requiri ad hoc, vt cauſa præſumatur in Princi-
pe, quòd non conceſſerit ad partis petitionem, ſeu
ſua ſponte: rectè & alij, requiri, quòd non ſit mo-
tus precibus petentium, niſi fortè occaſionaliter. &
hoc ſolùm probant iura pro illa communi opinione
adducta: quæ, ſicut & ferè omnes Doctor. expreſsè
loquuntur de petentium importunitate, quæ quo-
dammodo Principem compulit, & coegit ad conce-
dendum id, quod aliàs non conceſſiſſet, cùm eiuſ-
modi preces † vel auferant, vel certè valdè mi- 53.
nuant voluntarium, vt inter alios latè probat
Sanch. *tract. de matrim. lib.* 4. *diſp.* 7. *n.* 4. *&* 8. ac colli-
gitur ex *d. l.* 1. *ac d. cap. fin. de reſcript. in* 6. *& Ex-
trauag. execrabilis, in princip. de præbend. in commun.*
& inter Extrau. Ioan. XXII. Alias præterea limita-
tiones non paucas eius opinionis, vt cauſa in con-
ceſſione præſumatur, adducunt Maſcard. *d. concl.*
275. Menoch. *d. præſ.* 10. & Gabr. *d. concl.* 3. *de iur.
quaſ. non tollend. & d. concluſ.* 2. *de probat.* Card. *in
cap. per Venerabilem, qui fil. ſint legit.* vt meritò dixe-
rimus in concl. regulariter non præſumi in Princi-
pe cauſam commutationis vltimæ voluntatis; &
Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 19. poſt Ruin. *conſ.* 95. *vol.* 3.
& Maſcard. *d. concl.* 275. *numer.* 33. poſt eundem
Ruin. *conſ.* 80. *numer.* 14. *verſ. vnde veriſimile non
eſt, d. vol.* 3. & Iaſ. *in l. ſi teſtamentum, in* 1. *notab.
C. de teſtam.* abſolutè dixerint, non præſumi cauſam
in Principe reſcribente contra diſpoſitionem teſta-
toris; laudati quoque à Rodolph. *d. cap.* 6. *numer.*
220. Quod præcipuè limitari poterit, † ſi adſit clau- 54
ſula motus proprij, vt ſentiunt plerique Doct. rela-
ti, & probati à Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 12. Maſcard.
d. concluſ. 275. *numer.* 1. 11. 12. *&* 25. vbi de com-
muni, Menoch. *d. præſumpt.* 10. *num.* 32. & Sanchez
d. diſp. 17. *numer.* 14. vel clauſula, *ex certa ſcien-
tia*; vt docet Gabr. *commun. concluſ. lib.* 6. *tit. de clau-
ſul. concluſ.* 1. *numer.* 15. poſt Corn. *conſ.* 189. *vol.* 4.
Similiter limitari poteſt, vbi adſit clauſula, *ex
certis cauſis animum ſuum mouentibus*; tunc enim
cauſam vllam non eſſe probandam coram execu-
tore,

tore, ex Oldrad. *cons. 5. in fi.* & aliis docet Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 35. num. 54.* inde probans idipsum, vbi ea clausula referatur ad impetrantem, licet subiiciatur illa clausula, *mandamus, vt de præmissis diligenter te informes*, &c, *si per informationem preces veritate niti reperreris*, &c. quoniam hæc clausula refertur ad cætera, quæ in rescripto, ac precibus allegantur ab impetrante. Quid autem dicendum sit de clausula, *de plenitudine potestatis*, an faciat præsumere causam, videndus est Rodolphin. *d. cap. 6. numer. 225.* in negatiuam inclinans: apud quem etiam *ibid. ex num. 203.* videri possunt plura de huiusmodi articulo an causa præsumatur in Principe. Et hæc quidem procedunt in foro externo.
55. Nam quoad forum conscientiæ † præsumendum est pro superiore, dum subdito non constat de causæ defectu; nam subditi non est facta Prælatorũ discutere. ita in materia dispensationis post Sot. 4. *dist. 21. quæst. 2. art. 2. col. antepen. & lib. 7. de iust. & iur. quæst. 4. art. 3. ad 2.* ac Suarez *de censuris disp. 41. sect. 3. in fin.* docet Sanch. *d. disp. 17. num. 15.* & faciunt tradita per eundem post alios in dispensatione votorum *lib. 4. sum. cap. 44. num. 6.*

QVARTA, & postrema CONCLVSIO. Episcopo, & aliis Principe supremo inferioribus
56. commutantibus vltimas voluntates † indistinctè non præsumitur causa, sed de ea constare debet. Probatur, quia in dispositione alteri præiudiciali causa non præsumitur respectu inferioris à Principe supremo, vt post Gozad *cons. 19. num. 2.* Curt. sen. *cons. 17. col. fin. & cons. 65. col. 7.* ac Ruin. *cons. 79. num. 9 & cons. 96. num. 11. vol. 3. & cons. 98. col. 12. vol. 4.* tradit Gabr. *d. concl. 3. num. 16.* quibus Mascard. *d. concl. 275. num. 31.* addit Crauett. *d. tract. de antiq. temp. 1. part. §. seu vers. non omitto, num. 32.* Alex. *cons. 44. in fi. sub num. 6. vers. non obstat, vol. 1. & cons. 203. post num. 11. vers. & inferior à Principe, vol. 6.* & Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 8. num. 5.* idem etiam tenet Rodolph. *d. cap. 6. numer. 212.* commutationem verò vltimarum voluntatum regulariter esse alteri præiudicialem, constat ex adductis sup. hac eadem quæst. *concl. 2. circa medium*: multóque magis dicendum id erit, si teneamus, eam esse contra ius naturale, vt suaderi videtur ex ibidem per nos allegatis; nam omnino causa non
57. præsumitur in Episcopo, † quando disponit contra id, quod sit iuris diuini, vel naturalis, vt docet Gabr. *d. concl. 3. num. 21.* post Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispensat. ad plur. benef. num. 53. cum seq.* & communiter tradunt Doct. *d. cap. qua in Ecclesiarum, de constit.* vt ait Mascard. *d. concl. 275. num. 35.*

Ampliatur autem hæc conclusio, vt procedat non modò cùm ipse inferior commutat ordinaria auctoritate, sed etiam cùm ad id habuit facultatem à Principe. Ita sanè in derogatione iuri gentium voluit Gabr. *d. concl. 3. num. 8.* ad id allegans Marian. iun. *cons. 65. vol. 2.* Et hæc de præsenti quæst. dicta sint satis.

SVMMÆ RERVM.

58. *Causa commutationis vltimarum voluntatum non debet necessario illam executioni obstare; ita, vt dispositum aut nullo modo, aut cum magna difficultate impleri possit.*
59. *Dispensatio voti etiam mixta commutationi fieri nequit, nisi ex causa obstante illius executioni; secus autem est de commutatione voti in æquale; & cur.*
60. *Causa obstans executioni legis humanæ non requisito. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *ritur in eius dispensatione.*
61. *Causa obstans executioni vltimarum voluntatum exigitur in commutatione illarum, quæ ad priuatam vtilitatem emanarunt; vel certè consensus illorum, quorum fauorem concernunt.*
62. *Iuramentum licitum homini præstitum, & ab eo acceptatum relaxari validè nequit absque eius consensu, nisi a Papa ex vrgentissima causa; vel commutari absque vrgenti, & vtraque concernente bonum commune. & quid, si iuramentum sit in bonum commune; num. 63.*
64. *Votum in fauorem tertij an possit ab Episcopo, vel solo Papa commutari; & an requiratur consensus illorum, ad quorum vtilitatem cedit.*
65. *Ius non acquiritur ad promissiones, & donationes etiam locis piis ante acceptationem.*
66. *Vota omnia etiam realia commutantur in Religionis professionem, non tamen debità vouentis.*
67. *Votum emissum propter Deum, licèt etiam ad fauorem tertij, potest à Prælatis Ecclesiæ commutari absque illius consensu, siue promissio dirigatur in Deum, siue in talem pauperem, vel Ecclesiam, aut in sanctum, cui dicata est Ecclesia.*
68. *Votum factum principaliter tertio, & ab eo acceptatum à solo Papa dispensatur, vel commutatur; non autem à Prælatis absque illius tertij consensu: idémque si secundariò fiat illi tertio.*
69. *Votum quando dicatur fieri saltem secundariò pauperi, vel soli Deo.*
70. *Obligatio voti emissi in commodum tertij & ab eo acceptati quando absque illius consensu tolli possit.*
71. *Causa commutationis vltimarum voluntatum, vt sint iusta, sat est, vt indirectè respiciant bonum commune; & num. 73. & 74.*
72. *Dispensatio nunquam fieri debet contra bonum commune, nec frequenter. non semper tamen eius causa directè respicere debet bonum commune; num. 73.*
74. *Causa commutationis vltimarum voluntatum quando, & quomodo concernere debeat bonum commune, seu publicam vtilitatem.*
75. *Causa commutationis vltimarum voluntatum eò maior esse debet, quo dignior est materia commutanda. & eo minor, quo minus de dispensatione commutationi admiscetur; num. 76.*
77. *Causa maior exigitur in commutatione vltima voluntatis, quando pars materiæ remittitur, & reliqua pars mutatur, quàm cùm pars remittitur, pars verò altera implenda relinquitur.*
78. *Causa minor requiritur ad dispensandum solùm in tempore executionis vltimæ voluntatis, quam in eius materiæ commutatione. maximè in minus: & quo maior est dilatio, eo maiore causa opus est.*
79. *Causa sufficiens ad commutandas vltimas voluntates quæ sit, prudentis arbitrio relinquitur. & quid spectare debeat prudens vir, n. 80.*
81. *Causæ omnes commutationis vltimarum voluntatum reducuntur ad necessitatem, & euidentem vtilitatem.*
82. *Alienatio rerum Ecclesiasticarum aliquo modo ad commutationem vltimarum voluntatum pertinet.*
83. *Alienationis bonorum Ecclesiasticorum quatuor causæ assignantur, quæ ad necessitatem, & euidentem vtilitatem reducuntur.*

84. *Dispensatio, vel commutatio voti ex quibus causis fiat, remissiuè, & num. seq.*

85. *Causa dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quaenam sint.*

86. *Necessitas per se sola est iusta causa, & sufficiens commutationis vltimarum voluntatum.*

87. *Intellectus Concil. Trid. sess. 22. cap. 6. de reform. & num. 109. cum seq.*

88. *Necessitas oriens ex parte rei dispositae est causa sufficiens commutationis vltimae voluntatis. idem in simili cum magna difficultate; n. 89. & in impossibilitate iuris; numer. 90. aut quando dubia redditur dispositionis obligatio; num. 91. & quid si constat, materiam factam esse malam, inutilem, aut maioris boni impeditiuam; num. 92.*

93. *Difficultas magna in exequendo ex parte illius, qui exequi deberet vltimam voluntatem, est causa sufficiens commutationis; siue ea difficultas extiterit tempore dispositionis, siue postea superuenerit.*

94. *Imperfectus modus disponendi ratione deliberationis, aut iudicij tribuit iustam causam commutandi vltimam voluntatem. & quid si processit ex metu, aut dolo; num. 95. aut contingit error in causa impulsiua dispositionis, vel ea causa cessauit; num. 96.*

97. *Necessitas extrinseca continens bonum commune est sufficiens causa commutandi vltimam voluntatem, & ad dispensandum in voto, & sacris canonibus; cum aliquot seqq.*

98 *Intellectus l. decuriones, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.*

99. *Parochiales nouae intra fines aliarum quando, & quomodo erigendae.*

100. *Necessitas priuata est sufficiens causa commutationis vltimae voluntatis à supremo saltem Principe facienda.*

101. *Vtilitas euidens publica est causa sufficiens commutationis vltimarum voluntatum, & trib. num. seqq.*

102. *Vtilitas euidens aequiparatur necessitati.*

103. *Papa ex publica vtilitate potest dispensare in matrimonio rato, & in voto solemni Religionis etiam ad effectum nubendi: quod tamen vtrumque obligat ex iure diuino, & naturali; ac votum solemne ex eodem iure diuino matrimonium.*

104. *Vtilitas publica est sufficiens causa vt Princeps tollat dominium quaesitum de iure siue ciuili, siue gentium.*

105. *Vtilitas priuata aliquando saltem est causa sufficiens commutandi vltimam voluntatem. sicut in dispensatione super impedimentis matrimonium iure humano dirimentibus; & in dispensatione, aut commutatione votorum; num. 106.*

107. *Intellectus Concil. Trid. sess. 25. cap. 4. & 8. de reformat.*

108. *Princeps supremus potest ob priuatam vtilitatem aliquando rem vni auferre, & dare alteri, pretio, seu aestimatione retributa possessori.*

109. *Vtilitas priuata quando non sufficiat ad commutationem vltimae voluntatis.*

110. *Iusta causa, & iustus titulus saepe dicitur is, qui est probabilis, seu rationabilis.*

111. *Causa commutationis vltimae voluntatis quando in dubio iusta censeatur. & quid, si postea detegatur insufficiens; num. 112.*

113. *Causae plures insufficientes ad commutandam vltimam voluntatem iungi possunt, vt sufficiens constituatur: sicut & plures imperfectae probationes, ad vnam complendam.*

QVÆRO SECVNDO, quaenam sint causae commutationis vltimarum voluntatum.

Postquam vidimus in superiori quaest. requiri aliquam causam in vltimarum voluntatum commutationibus; videndum nunc meritò est, quaenam sint istae causae ad eas necessariae, ac sufficientes. quam in rem duae cadunt inspectiones: altera est generalis de qualitate in huiusmodi causis requisita; altera posita erit in ipsarum causarum enumeratione. Et quidem quoad priorem inspectionem duo consideranda erunt; nimirum an hae causae necessariò debeant obstare executioni vltimae voluntatis, ita, vt per eas reddatur executio impossibilis, aut valde difficilis siue ex parte materiae exequendae, siue ex parte ipsius exequentis; prout de impossibilitate est casus *in cap. nos quidem, de testam.* de difficultate in Concil. Trid. *sess. 25. cap. 4. & 8. de reform.* siue aliunde; & an huiusmodi causae necessariò debeant directè concernere, seu continere bonum commune: quae ambo duabus prioribus conclusionibus absoluemus; postmodum verò causas ipsas recensebimus.

PRIMA CONCLVSIO. Causa commutationis vltimarum voluntatum † non necessariò debet 58.
illarum executioni obstare; ita, vt quod per eas dispositum fuit, aut nullo modo, aut cum magna difficultate valeat impleri Probatur primò, quoniam aliàs sequeretur, quòd nulla commutatio vltimae voluntatis fieri posset, nisi ex causa necessitatis oriente ex parte eius, quod dispositum in vltima voluntate fuit, quia illud mitti executioni nequaquam possit, vel nonnisi cum magna difficultate; cuius tamen contrarium patebit ex iis, quae in 3. & seqq. conclusionibus adducemus, vbi ad id sufficere in aliquibus saltem casibus causam non modò necessitatis aliunde prouenientis, sed etiam euidentis vtilitatis, ac pietatis, ac forte etiam commoditatis. Secundò, quia, licet dispensatio voti † ne- 59.
queat fieri, nisi ex causa obstante illius executioni; vt ex S. Thom. 2. 2. *quaest. 88. art. 12. ad* ·, & *ibi* Caiet. *dub.* 2. Aragon. *col. 4. dicto* 2. Valent. *disp. 6. quaest. 6. punct. 7.* Sot. *lib. 7. de iust. & iu. quaest. 4. art. 3. col. 7. vers. ad istorum ergo.* Nauar. *in commentar. de indulgent. notab. 27. num.* 2. & Rodriq. *ad Bull. Cruciat. §. 9. num.* 106 tradit Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 20. num. 3. & lib. 4. sum. cap. 45. num. 15. num.* autem 16. idem tradit de dispensatione partiali, quae admixtam habet commutationem, cùm nimirum commutatio in minus fit, quod & docet *d. disp. 20. num 4.* post Sot. *d. art. 3. col. 8. vers. quando verò*, & Aragon. *loc. cit.* Tamen hoc ideo est, quia, vt dispensatio haec legitima sit, debet redundare in Christi honorem, & Ecclesiae vtilitatem, vt ex S. Thom. *d. art. 12. in f. corp.* id probante ex illis verbis Apostoli 2. Corinth. 2. *Nam, & ego, quod donaui, si quid donaui propter vos, in persona Christi*, monet Sanchez *d. num. 3. & 15.* At quando deficit causa obstans executioni voti, (subdit *ibidem* Sanchez,) non cedit in honorem Christi, aut Ecclesiae vtilitatem, sed potiùs expeditet id votum impleri. Secus verò est in commutatione voti in aequale; haec enim non exigit causam obstantem executioni voti; sed satis est quaecumque occasio, vt probat idem Sanchez tum rationibus, tum auctoritatibus *d. disp. 20. num. 5. & d. lib. 4. sum. cap. 50. n. 21. cum duobus seqq.* licet *n.* 20. nō paucos referat contrariū sentientes. Quòd verò huiusmodi causa obstans executioni

legis

60. legis humanæ † non requiratur in eius dispeosa-
tione, tenet ipsemet Sanchez *eadem disp.* 20. *num.*
6. in hac enim tegularitet minor causa tequiritur,
quàm in dispensatione voti, vt idem Sanch. docet
d. cap. 45. *num.* 19. *& de matr. lib.* 8. *disp.* 18. *num.*
4. post Nauat. *in Man. confess. cap.* 12. *numer.* 57.
licet aliqua lex homana possit adeò bono commu-
oi conducere, vt graoiorem dispeusandi causam
petat, quàm priuatum votum; quod vtrobique
monet Sanchez & Suatex *lib.* 6. *de vot. cap.* 18. *num.*
15. post Sot. *lib.* 7. *de iust. & iur. quæst.* 4. *artic.* 3.
Hoc tamen intellige quoad inferiores in commu-
taiione illarum vltimatum voluntatum, ac dispo-
sitionum, quæ ad fauotem hominis, vel Vuioersi-
tatia factæ non sunt, sed ad solius Dei cultum: in
61. iis enim, † quæ ad priuatam hominum vtilitatem
emanarunt, (id quod vtplurimum accedit,) vel
requiritur causa omnino obstans illarum executio-
ni, quia nullo modo possint adimpleri, vt in mul-
tis casibus telatis per glos. *in l.* 2. §. 1. *verbo, non
potest, ff. si cert. petat.* vel certè exigitur consensus
illius, ad cuius fauorem illæ dispositiones emana-
runt; vnum enim pro alio inuito creditore solui
noo potest, *d.* §. 1. *& Instit. quib. mod. toll. oblig. in
princip.* Vnde iuramentum licitum homini præsti-
62. tum, & ab eo acceptatum, † sine eius consensu
ab alio, quàm à Romano Pontifice, & quidem ex
grauissima causa, & vrgentissima, quæ bonum
commune concernat, validè telaxari non posse,
ex omnium sententia tradit Sanchex *lib.* 3. *sum. cap.*
21. *numer.* 2. immo neque commutari ab ipso Ro-
mano Pontifice sine eiusdem etedìtotis consensu,
aut ex causa vrgenti ob bonum commune, vt idem
tradit *numer.* 4. quando autem iuramentum homini
præstitum oon esset in priuatam vtilitatem, sed in
63. bonum commune, † nequit etiam in melius com-
mutari absque consensu eius, qui curam habet il-
lius communis boni, vt ipsemet docet *numer.* 5.
post Siluestr. *verbo iuramentum* 5. *quæst.* 6. Quoad
commutationem verò voti, quod fit in fauorem
tertij, vt cùm quis promittit Deo se daturum cer-
tæ Ecclesiæ calicem, vel certo pauperi eleemosy-
nam, vel se ministraturum certo Xenochio; licèt
aliqui relati à Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 41. *numer.* 6.
ac præcipuè Franc. Sarmient. *in suo tractat. de redit.
Eccles.* 4. *part. cap.* 3. *numer.* 3. *&* 4. *in illius defen-
sor.* 1. *part. monit.* 71. ac S. Anton. 2. *part. sum. tit.*
64. 12. *cap.* 1. §. *vlt.* velint, † noo posse huiusmodi vo-
tum pet Episcopum commotari; & Sarmient. *d.
monit.* 71. asserat, id fieri solùm posse pet Roma-
num Pontificem; ita, vt commutatio respiciat il-
liusmet Ecclesiæ vtilitatem, cui ius est acquisitum,
& non aliter: at quando locus pius esset indeter-
minatus, posse Pontificem etiam contra vouentis
voluntatem habere arbitrium. Tamen idem San-
chez *d. cap.* 41. *numer.* 7. multo veriùs putat, posse
in hisce votis commutationem fieri à Prælatis Ec-
clesiæ absque consenso illorum, io quorum vtili-
tatem cedunt, instar aliorum vorotum, quæ in
solius Dei honorem fiunt. Tum quia, cùm huiof-
modi vota etiam in certi pauperis, aut loci pij
vtilitatem emissa fiant principaliter Deo, & in eius
honorem, obligatio ipsi acquiritur, & ipse est pro-
priè creditor, Ecclesia verò, vel pauper tantùm
designantur, vt materia, circa quam is cultus est
Deo exhibendus. Tum quòd illi loco pio non
competit ius aliquod compellendi per modum
actionis, sed sola vtilis ratio implorandi officium
iudicis, vt compellat vouentem exeqoi votom; vt
latè probat idem Sanchez *d. lib.* 4. *cap.* 11. *numer.*
17. *cum duobus seqq.* quoties aotem hæc sola actio
competit alicui, non dicitur habere ius ad rem,
vt constat in Fratribus Minoribus, qui ad legata
eis relicta soluenda possunt implorate officium iu-
dicis, cùm tamen ad ea nullum ius acquitant, vt
colligitur ex *cap. exiit, de verb. signif. in* 6. *Clement.
exiui*, necnon *Extrauag.* Ioan. XXII. *quorumdam,
Extrauag. quia nonnunquam, & Extrauag. ad con-
ditorem, eodem tit.* cum ibi adnot. & traditis per
Bart. *in suo tract. de Minorit.* Tum quia multo pro-
babilius est, † oon acquiri ius etiam locis piis ad 65.
promissiones, & donationes ipsis factas, donec ac-
ceptent, vt ipsemet Sanchez latiùs docet *lib.* 1. *de
matrim. disp.* 6. *a numer.* 2. *vsque ad* 17. & ex eo
quoque confirmatur, quòd † omnia vota etiam re- 66.
alia eo ipso commutantur in Religionis professio-
nem; *cap. scriptura, de vot.* vbi, & alibi sæpe Do-
ctores ex eo text. id adnotarunt: quod fieri non
posset, si ius per ea esset tertio quæsitum, cùm de-
bita in professionem Religionis ex omnium sen-
tentia noo commutentur; & votum io fauorem
tertij, aut loci pij factum, ab eóqoe acceptatum
obligat ex iostitia, vt probat Sanchez *d. lib.* 4. *sum.
cap.* 2. *numer.* 28. & de quauis promissione docet
post alios *d. lib.* 1. *de matrim. disp.* 5. *numer.* 20.
Tum denique, quoniam hæc est ferè communis
opioio Theologorum, & Summistarum, quam te-
nent inter cæteros Caiet. *in Opusc. tom.* 2. *tract.* 11.
quæst. 3. Ang. *in sum. verbo, votum,* 3. *numer.* 26.
Siluestr. *votum,* 4. *quæst.* 7. Nauar. *in Man. cap.* 12.
numer. 78. Palat. *in* 4. *dist.* 38. *disput.* 3. *col.* 30.
Angles *in floribus Theol.* 1. *part. quæst. vnic. de vot.
art.* 8. *diffic.* 6. & alij plerique relati, & probati ab
Azor. *tom.* 1. *Instit. moral. lib.* 11. *cap.* 19. *quæst.* 12.
Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 6. *cap.* 15. *à numer.* 3. *ad*
6. & Sanchez *d. cap.* 41. *numer.* 7. vbi etiam ex
Iorisconsultis citat Tapiam *in auth. ingressi. verbo,
ipso ingressu, in princip. numer.* 14. *C. de sacros. Eccles.
Num.* autem 11. idem Sanchez satis probat, † id 67.
verum esse, siue promissio voti dirigatur in solum
Deum, vt, promitto Deo, me daturum tali Ec-
clesiæ, aut tali pauperi; siue promissio in talem
Ecclesiam, vel pauperem dirigatur. & *numer.* 10.
licet promissio dirigatur in sanctum, cui dicata est
Ecclesia, vt, promitto D. Francisco me daturum
eius Ecclesiæ calicem. Quando autem vota hæc in
commodum tertij, non soli Deo fiunt, sed adiun-
gitur quoque promissio facta illi tertio, & ab eo
acceptatur; manifestum est, inquit Sanchez *d. cap.*
41. *numer.* 13. ea † non subdi ordinariæ Prælato- 68.
rum potestati dispensandi, aut commutandi absque
illius tertij consensu; quia tunc transeunt in con-
tractum, & acquiritur ius illi tertio, quod ipso
inuito remitti oequit, & in hoc casu subdit, nul-
lum dubitare ex auctoribus per eum relatis *d. nu-
mer.* 7. *numer.* autem 18. ex eorumdem mente id-
ipsum probat procedere, cùm promissio facta est
principaliter Deo, & secundariò ad vtilitatem ho-
minis acceptantis. & *numer. seq.* docet, in dubio
iudicandum esse saltem secundariò habitam esse
rationem illius pauperis, aot loci, quod expressè
fieri dicitur, † cùm quis sic vooet, promitto Deo, 69.
me tibi daturum: sicut expressè fit soli Deo, cùm
vouens sic ait, voueo, vel promitto Deo, me datu-
rum paoperi; vt post Caiet. *d. tract.* 11. *quæst.* 3. Suar.
d. cap. 15. *num.* 2. & Leonard. Less. *de virt. Card. lib.* 2.
cap. 4. *dub.* 11. *num.* 91. monet idem Sanchez *d. cap.* 41.
num. 14. *Num.* porrò 16. docet, † in duplici casu posse 70.
tolli obligationem voti facti in commodū tertij, non
obstante illius acceptatione, & iore per eum quæsi-
to: prior est, quando talis boni communis causa
concutteret, vt integrum esset Pontifici cogere

priuatum ad cedendum iuri suo, vel illum bonis suis priuare, ex Ang. *in sum. verbo, Papa, num. 6.* & *ibi* Siluestr. *quæst. 13.* & Suar. *d. cap. 15. num. 7.* alter est, quando Præfectus illius loci pij, cui promissio facta est, haberet potestatem remittendi, aut compositionem faciendi in debitis illius; ex Armill. *verbo, dispensare, num. 11.* Tabien. *verbo, dispensatio, quæst. 12. num. 14.* Lopez *1. part. instructor. consc. cap. 49. vers. pen.* & Suar. *d. num. 7.* qui benè addit, hunc casum non esse exceptionem à regula posita, quia tunc adest remissio creditoris. Hunc verò Prælatum dispensantem, seu commutantem Tabiena *ibidem* ait, esse Pontificem in toto orbe, & Episcopum in sua diœcesi, cui aliquando solùm id concedit S. Anton. *2. part. tit. 11. cap. 1. §. vlt.* & Suar. *d. num. 7.* Sanch. verò *d. num. 16.* quoties considerata quantitate rei promissæ, & circumstantiis occurrentibus, sicut in aliis Ecclesiæ debitis id expedire iudicauerit.

Ex his verò, quæ de commutatione voti, & iuramenti ad commodum, & vtilitatem tertij diximus; idem proportionabiliter dicendum existimo de commutatione aliarum vltimarum voluntatū, quæ ad tertij pariter vtilitatem emanarunt; quod sanè vt plurimum solet contingere, cùm eadem vtrobique sit ratio, atque adeò etiam eadem dispositio, arg. *l. illud ff. ad leg. Aquil.* & *cap. 2. de translat. Episc.* cum simil. neque enim congruam inter vtraque reperio discriminis rationem.

SECVNDA CONCLVSIO. Causæ commu-
71. tationis vltimarum voluntatum, vt sint iustæ, † non debent necessariò spectare bonum commune directè, sed sat est, vt illud indirectè respiciant, quatenus bonum partis redundat in bonum totius, vel aliàs aliquo modo illud adiunctum habeant. Quam-
72. uis enim nunquam dispensatio † fieri debeat contra bonum commune; atque adeò frequenter in legibus dispensandum non sit, quoniam frequentiùs legem soluere, exemplóque potius, quàm certo personarum, rerúmque delectu petentibus indulgere nil aliud est, quàm vnicuique ad leges transgrediendas aditum aperire, vt ait Concil. Trid. *sess. 25. cap. 18. de reform.* & ea frequentia vim legum eneruat, quibus bonum commune conseruatur, vt colligitur ex *l. 1. cum aliquot seqq. ff. de leg.* & *cap. 1. cum seq. dist. 4.* Non semper tamen requiritur ad iu-
73. stam dispensationem, vt † causa directè ad bonum commune referatur, sed sat est, vt indirectè, ac virtute, prout bonum partis in bonum totius redundat; vt in specie adnotauit Sanch. *lib. 8. de matrim. disp. 19. num. 1.* & *lib. 4. sum. cap. 45. num. 13.* ac Suarez *de legib. lib. 6. cap. 18. num. 18.* sentitque S. Thom. *1. 2. quæst. 97. art. 4. in corp.* vbi rationem dispensandi in præcepto assignat, si per illud maius bonum priuatæ personæ impediatur, vel inducatur malum. quare, cùm idem S. Thom. *d. art. 4.* quem etiam referunt, ac sequuntur Abb. *in cap. de multa, num. 8. de præb.* Sot. *lib. 1. de iust. & iur. quæst. 7. art. 3. vers. causas verò*, dicit, Rectorem Vniuersitatis fore infidelem dispensatorem, nisi propter bonum commune dispenset, intelligunt saltem indirectè; sic etiam accipiendum est id, quod Concil. Trident. *d. cap. 18.* dum ait, publicè expedire legis vinculum quandoque relaxare, vt pleniùs euenientibus casibus, & necessitatibus pro communi vtilitate satisfiat. quòd verò ad dispensationem sufficiat hæc indirecta vtilitas communis, quæ ex priuato bono resultat, satis colligitur tum ex Gratian. *in §. nisi rigor*, qui est post *cap. requisitus, 1. quæst. 7.* tum ex *cap. at si clerici, §. de adulteriis, de iudic. cap. 1.* & *2. de cler. pugn. in duel.* & aliis plerisque iuribus antiquis allegatis per gloss. *d. §. nisi rigor, verbo, vt plerisque*, necnon ex *cap. 1.* & *2. de fil. presb. in 6.* & aliis ad id allegatis a Suarez *d. lib. 6. de legib. cap. 18. num. 24. cum duobus seqq.* ac passim in iure habetur, dispensationes concedi ad fauorem, & vtilitatem priuatarum personarum, nulla inibi expressa causa communis vtilitatis, aut boni: & in specie commutationis vltimæ voluntatis colligi potest ex *l. legatum, ff. de vs. & vsufruct. legat.* ac *l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent. l. cùm hi, ff. de transact.* item præter alia iura inf. in posteriori parte 5. conclus. alleganda, ex *cap. nos quidem, de testam.* & Concil. Trid. *sess. 22. cap. 6. de reform.* vbi ad eam solùm requiritur iusta, & necessaria causa, & *sess. 25. cap. 4.* & *8.* vbi solùm exigitur, vt prospiciatur illis ciuibus Ecclesiæ, aut pio loco, ad quorum vtilitatem, & commodum facta fuerat dispositio, & vltima voluntas emanauerat, nulla inibi communis boni, vel vtilitatis facta mentione; quod si voluisset legis, aut canonis conditor, facilè expressisset, arg. *cap. 2. de translat. Episc. cap. ad audientiam, de decim. l. vnic. §. sin autem ad deperemus, C. de caduc. toll. cum suis concord.* Tum ex ratione quam affert Suarez *d. num. 18.* quia legislator ita debet communi bono prospicere, vt etiam curam habeat singulorum quoad fieri possit; ergo ita quoque debet dispensare in obligationem legis, vt necessitatibus singulorum subueniat: quod apertè insinuauit Modestinus I. C. *in l. nulla, ff. de leg.* Nulla, (inquiens,) iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, vt quæ salubriter pro salute hominū introducuntur, ea nos duriori interpretatione contra ipsorū commodū perducamus ad seueritatē. vnde & rectè Gratian. *d. §. nisi rigor*, dixit, dispensationem concedi pro tempore, & persona. Tum ex fundamentis, quibus posteriorem partem 5. conclus. confirmabimus, nimirum priuatam vtilitatem nonnunquam sufficere ad commutandam vltimam voluntatem. Tum denique ex communi praxi, quæ habet, vt dispensationes directè ad priuatam vtilitatem concedantur; & in specie commutationum vltimarum voluntatum, eas ferè omnes pro vniuersitatum, aut singularium personarum priuata vtilitate concedi passim videmus, & colligere partim licet ex variis earum formulis, quas sup. *cap. 2. quæst. 3.* inserendas curauimus. Quando igitur Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6.* & plerique Doct. *in l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. d. cap. nos quidem,* & *cap. tua nobis, de testam.* & *Clem. quia contingit, de relig. dom.* aut alibi asserunt, † com- 74.
mutationes vltimarum voluntatum fieri ex causa concernente vtilitatem Reip. seu commune bonum; vel ita intelligendi sunt, vt velint hanc esse causam sufficientem, non autem necessariam; vel eam in certis casibus, vt cùm dispositio mutanda continet bonum commune, non autem in omnibus requiri; vel de ea mutatione vltimarum voluntatum, quæ in simplici derogatione qualitatum, seu alia simili dispensatione consistit, non autem de ea, per quam aliud in locum dispositi subrogatur; vel denique solùm intendunt debere saltem indirectè, & aliquo modo publicam, & communem vtilitatem continere, siue quia bonum partis redundet in bonum totius, siue quia aliàs commune bonum aliquo modo contineant, & habeant adiunctum. Denique circa qualitatem causarum commutationis vltimarum voluntatum generatim quædam notanda sunt.
Primò, † quo dignior est materia dispositionis 75.
commutandæ, eo maiorem causam ad commutandum requiri; ex iis, quæ de dispensatione voti tradit Suarez *tomo 2. de relig. lib. 6. de vot. cap. 17. numer. 14.* & Sanchez *de matrimon. lib. 8. disput. 20. numer. 2.* & *lib. 4. summ. cap. 45. num. 20.*

76. *numer.* 20. Secundò, † quo minor dispensatio ad-
miscetur commutationi, eo minorem causam exi-
gi: sic in materia voti Sanchez *d. cap.* 45. *num.* 22.
post Caietan. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. *dub.* 2. Nauarr.
in Man. Conf. cap. 12. *num.* 63. & Suar. *d. cap.* 17.
num. 15. quia tunc est minor dispensatio, seu in re
minori. Tertiò, (quod ex hoc sequitur,) maio-
77. rem causam desiderari, † quando commutatio par-
tis ita fit in aliud opus à disposito, vt aliqua eius
pars remittatur, reliqua in aliud mutetur, quàm
si aliqua dispositi pars remittatur, altera implen-
da relinquatur; quia in priori casu fit partialis di-
spensatio duplici titulo, cùm pars materiæ absolu-
te tollatur, & permittatur reliquæ solutio in diuer-
sa materia; at in posteriori vnica, & sola est dis-
pensatio, quæ fit remittendo partem dispositi. ita in
voto Sanchez *d. cap.* 45. *num.* 23. post Suarez *d. num.*
78. 15. Quartò, † multo minorem causam requiri ad
dispensandum solùm in tempore executionis vlti-
mæ voluntatis, quàm in eius materiæ commutatio-
ne, maximè in minus, cùm ibi sola obligatio differa-
tur, hic aliqua saltem eius pars auferatur; & quo
maior est dilationis mora, eo maiore causa opus est,
quia maior est dispensatio. ita ferè in voto Sanchez
79. *sup. num.* 24. Denique adnotandum hac in re est, †
non posse certam regulam de causæ sufficientia ad
commutandum præscribi, atque adeò prudentis
arbitrio id relinqui, argum. *l.* 1. *ff. de iur. delib.* &
cap. de causis, de offic. deleg. & in terminis commu-
tationis voti, per text. *in cap.* 1. ibique Doct. *de
vot.* alios sequutus tradit Sanchez *d. lib.* 4. *sum. cap.*
80. 56. *num.* 1. tria verò potissimùm † spectare debet
prudens vir, quæ in materia commutationis voti
tradit Summus Pontifex *in cap. magna, vers. & qui-
dem tria, de vot.* nimirum, quid liceat secundùm
æquitatem, quid deceat secundùm honestatem, &
quid expediat secundùm vtilitatem; atque in di-
spensatione voti id ab omnibus tradi, ait Sanchez
d. cap. 45. *num.* 18. & hæc tria semper consideran-
da esse in aliis quoque voluit glos. ab aliis approba-
ta *d. cap. magna, verbo, liceat*; quamuis id non be-
ne probetur *in cap. aliud*, 11. *quæst.* 1. & *cap. deni-
que, dist.* 4. quæ ad hoc allegat, atque hæc eadem
regula vti ab omnibus tradita, & quæ sola sufficit,
in dispensatione votorum pariter ponitur à Suarez
d. lib. 6. *de vot. cap.* 17. *num.* 14. Videri tamen et-
iam debent regulæ hac de re tradendæ circa pra-
xim commutationis vltimarum voluntatum *inf. cap.*
7. *quæst.* 5. *per tot.* Iam verò, cùm de qualitatibus
causarum commutationis vltimarum voluntatum
diximus, videamus nunc, quænam in specie sint
huiusmodi causæ; & priùs illud, ad quot, & quæ
capita, seu genera eæ reduci possint, quod proxima
conclus. probauimus.

TERTIA CONCLVSIO. Causæ omnes
81. commutationum vltimarum voluntatum † ad tria,
vel etiam duo summa capita, seu genera reuocari
possunt, nimirum necessitatis, & euidentis vtilita-
tis. Probatur; quia, licèt in materia dispensationis
legum, (quæ valde affinis est nostræ de commu-
tatione vltimarum voluntatum, in qua fit aliqua
dispensatio legis naturalis, ac diuinæ, vel saltem
humanæ, iuxta ea, quæ adduximus *quæst. præced.
conclus.* 1. & 2.) Gratian. *d. §. nisi rigor*, positu post
cap. requiritur. 1. *quæst.* 7. enumerare videatur quin-
que capita, seu loca, vnde dispensationis causa su-
menda est, his verbis; *pro tempore, pro persona, in-
tuitu pietatis*, vel *necessitatis*, siue *vtilitatis*, & *pro
euentu rei*; quæ per discursum illius quæst. variis
canonibus comprobat. verùm, si attentè conside-
rentur, (inquit Suarez *tract. de legibus lib.* 6. *cap.* 18.
num. 16.) omnia continentur in illis tribus capiti-
bus, necessitatis, vtilitatis, & pietatis; quæ se-
cundùm alias circumstantias variantur: nam tem-
poris conditio facit, vt tunc occurrat necessitas,
vel vtilitas: & idem suo modo est de conditione
personæ, & rei euentu, sub quo continetur quæli-
bet occasio: & ad hæc etiam reducitur opportuni-
tas loci; nam ex his omnibus consurgere solet ne-
cessitas, vel vtilitas, vt ex se constat, & ex decre-
tis ibi à Gratiano inductis, necnon ex *cap. fraterni-
tatis*, 34. *dist. cap. necesse est*, 29. *dist.* & *cap. ipsa pie-
tas*, 23. *quæst.* 4. ex quibus verbis Suarez satis liquet,
eum sensisse, etiam causam pietatis ad necessitatis,
vel vtilitatis causam reuocari, quod etiam constat
ex *cap.* & *si illa*, & Gratian. *§. aliquando*, statim
seq. eadem 1. *quæst.* 7. & patebit ex mox dicendis
de causis alienationis rerum Ecclesiasticarum; quæ
quidem materia † & ipsa maximè pertinere vide- 82.
tur ad eam, de qua agimus, commutationis vlti-
marum voluntatum, cùm bona Ecclesiastica, quæ
ex fidelium largitione destinata sunt ad sustentatio-
nem Ministrorum Ecclesiæ, eiúsve, ac Dei cultum,
cap. nulli liceat, & *cap. prædia*, 12. *quæst.* 2. cum si-
mil. per alienationem ad alium vsum transferan-
tur. Quamuis enim † quatuor causæ assignentur, 83.
ob quas huiusmodi bonorum Ecclesiasticorum alie-
natio permittitur; nimirum, necessitatis, vtilita-
tis, pietatis, & incommodationis, seu minoris
vtilitatis; quas enumerat glos. *in summa* 12. *quæst.*
2. quam præter Doct. *ibi*, sequuntur Abb. *in cap.
nulli, de rebus Eccles. non alien.* Siluest. *verbo, alie-
natio*, Bald. *cons.* 374. Couarr. *lib.* 3. *variar. resolut.
cap.* 17. *num.* 2. atque etiam partim explicat idem
Couarr. *eodem cap.* 17. & *cap. præced. num.* 8. & 9.
Rebuff. *in compend. alien. rer. Eccles.* maximè *num* 9.
Nauarr. *in simil. Commentar.* Mascard. *de probat. con-
clus.* 75. & 277. Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 172. *à
num.* 12. *ad* 25. Mulin. *de contract. disput.* 465. la-
tissimè Redoan. *in tract. de alienationibus rer. Eccle-
siar. quæst.* 19. *cum tribus seqq.* & *quæst.* 51. *cap.* 22. &
de necessitate text. est *in cap. non habenti*, & *cap.
placuit*, 12. *quæst.* 2. *cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien. in*
6. & *Clement.* 1. *eod. tit.* de vtilitate, *in cap. sine ex-
ceptione, cap. quicumque*, & *cap. Ecclesiasticis*, 12.
quæst. 2. *cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien.* nec-
non *d. cap.* 1. & *d. Clement.* 1. de pietate, vt pro re-
demptione captiuorum *in cap. Apostolicos, cap.* &
sacrorum, cap. sacrorum canonum, cap. sicut omnino,
& *cap. aurum*. 12. *quæst.* 2. pro alimonia pauperum,
& constructione, vel dilatatione sepulturæ com-
munis pro fidelibus, *eod. cap. aurum*; fauore liber-
tatis à priuata seruitute, *cap. cùm Redemptor*, ac fa-
uore religiosi status, *cap. si Episcopus, cum duobus
seqq. ead. caus.* & *quæst. cap. tua.* & *cap. pastoralis,
de his, quæ fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* cum aliis addu-
ctis *cap. præced. quæst.* 11. *conclus. vlt. in initio.* de in-
commodatione, vel minori vtilitate, seu de com-
moditate, *in cap. non liceat Papæ*, & *cap. terrulas*,
12. *quæst.* 2. Tamen hæ omnes causæ ad illas duas
reducuntur, necessitatis, & euidentis vtilitatis; vt
de pietate, quòd sub vtilitate contineatur, satis
colligitur ex *d. cap. sicut omnino*; & de incommodi-
tate ex *d. cap. terrulas*; & posteriora iura nullam de
pietatis, aut commoditatis causa quoad alienatio-
nem rerum Ecclesiasticarum mentionem faciunt,
sed solius necessitatis, vel euidentis vtilitatis; vt
constat ex *cap. ad aures*, & *cap. vt super*, *§. vlt. de
rebus Eccles. non alien. cap. cum Apostolica, de his,
quæ fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* necnon ex *d. cap.* 1. *de
rebus Eccles. non alien. in* 6. & *Clement.* 1. *eodem tit.*
Quamuis denique multæ causæ enumerari soleant,

84. † ex quibus fit voti dispensatio, vel commutatio;
(quæ pariter materia non longè abest à nostra com-
mutationis vltimarum voluntatum, cùm & ipsum
votum sit quædam vltima voluntas, vt sup. *cap.* 2.
quæst. 2. *post medium*, satis ostendimus;) quod pa-
tet ex iis, quas recensent inter alios Suarez *tom.* 2.
de relig. tract. de vot. lib. 6. *cap.* 17. *num.* 8. cum ali-
quot seqq. & Sanrhex *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 20.
a num. 3. *ad fin. & lib.* 4. *summ. cap.* 45. *a num.* 26.
85. *vsque ad* 52. atqoe etiam pleræque sint † causæ dis-
pensandi in impedimentis matrimonium dirimen-
tibos, vt viderr est apud Sanchez *d. lib.* 8. *dispnt.* 19.
ferè per tot. quæ dispensatio cùm versetur circa ea,
quæ partim iure humano, partim etiam diuino,
& naturali inducta sunt, non parum ad commu-
tationem vltimarum voluntatum pertinet, quæ
dispensationem in huiusmodi præceptis continet,
vt colligere liret ex adductis quæst. præced. *concl.*
2. Nihilominus tam illæ rausæ dispensationis, vel
commutationis votorum, quàm hæ dispensationis
in impedimentis matrimonium dirimentibus, si
diligentiùs perpendantur, ad necessitatem, vel e-
uidentem vtilitatem farilè poterunt reuocari: quod
& meliùs patebit, dum singulas species causarum
commutationis vltimarum voluntatũ duabus seqq.
conclus. recensrbimus ex quatuor memoratis fon-
tibus petitas, rausis nimirum dispensationis in le-
ge bumana, alienationis rerum Ecclesiasticarum,
dispensationis, vel commutationis votorum, & di-
spensationis in impedimentis matrimonium diri-
mrntibus; quas tamen breuiter perstringemns, iis
dumtaxat selectis, quæ generatim commutationi
vltimarum voluntatum accommodari posse vide-
buntur: si illud hîc non omittamus, quod hanc
sufficientiam causarum commutationis vltimarum
voluntatum, hoc est, necessitatis, & euidentis vtill-
tatis, spectat; præter Canonistas *in cap. nos quidem, &*
cap. sua nobis, de testament. & Clem. quia contingit, de
relig. dom. Couarr. *lib.* 3. *variar. resol. cap.* 6. præ-
sertim *num.* 7. Legistas *in l. legatum, ff. de vsu, &*
vsufr. legat. & l. 1. *ac l. legatam, ff. de administr. rer.*
ad ciuit. pertin. id admittunt etiam in specie Lam-
bert. *in tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 6. *princip. artic.* 1.
num. 6. maximè *in fi.* & Dec. quem ipse ibi refert *consi.*
121. *col.* 2. *ad fin.*

Qvarta conclvsio. Necessitas per
86. se sola † est iusta causa, & sufficiens commutatio-
nis vltimarum voluntatum. satis id colligitur ex
Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 6. *de reform.* ibi, in
commutationibus vltimarum voluntatum, quæ
non nisi ex iusta, & necessaria causa fieri debent. Et
87. licèt hæc verba † alicui fortasse indicare possint,
non sufficere necessitatem in causa, sed, & requi-
ri eius iustitiam: tamen ad summum ex iis con-
cluditur, causam hanc necessariam non debere es-
se iniustam: immo potiùs colligitur, præter neces-
sitatem, alias quoque causas sufficere ad vltima-
rum voluntatum commutationem, prout ea pon-
derabimus *conclus. seq. circa fin.* Verùm præsens con-
clusio patebit etiam ex præcipuis eiusdem causæ
necessariæ membris, quæ singillatim percurre-
88. mus. Vel enim est ea necessitas, † quam Sanchez
d. dispnt. 20. *num.* 3. *&* 7. *ac d. lib.* 4. *summ. cap.* 45.
num. 15. & 26. *& cap.* 50. *num.* 20. *cum seq.* vo-
cat causam obstantem executioni, & nos cum eo
initio huius quæst. atque hæc contingere, ac pro-
uenire potest vel ratione ipsius rei dispositæ in vl-
tima voluntate, quæ aut nullo modo, aut non nisi
cum magna difficultate executioni mitti possit; vel
ratione ipsius, qui exequi deberet ipsam vltimam
voluntatem, vel est necessitas proueniens ex cau-
sa extrinseca pertinente ad bonum commune, vel
priuatum eius, qui exequi illam voluntatem de-
beret: prout ferè hanc causam diuidit, ac distin-
guit in voto Sanchez *d. dispnt.* 20. *num.* 7. & ex-
pressiùs *d. cap.* 45. *num.* 26. Et quidem vbi necessi-
tas sit ex parte rei dispositæ, quia nullo modo ea
mitti executioni possit; ad huius conclus. confir-
mationem præter Concil. Trident. in vtroque de-
creto mox citan. optimus text. est *in cap. nos qui-*
dem, de testament. vbi habetur, quòd, si Monaste-
rium construi non possit in loco, quem testator
præscripsit, Episcopus cum herede, vel data huius
negligentia, ipse solus alio in loco illud ædificari iu-
rabit. Id etiam confirmari tum ex eo potest, quòd
necessitas non habet legem, *l. aliquando, ff. de off. pro-*
cons. & leg. cap. quanto, de consuet. cap. 2. *in fin. de obser-*
uat. ieiun. & quod non est licitum in lege, facit lici-
tum, vt dicitur *in cap. quod non est licitum, extrà de*
reg. iur. cum simil. tum ex aliis iuribus, quæ etiam
in hac ipsa specie commutationis vltimarum vo-
luntatum ex huiusmodi præcisa necessitate ex par-
te rei dispositæ adduximus quoad Episcopi potesta-
tem, *cap. præced. quæst.* 11. *conclus.* 2. *&* 3. Vbi au-
tem sit magna difficultas † in executione eiusdem 89.
rei dispositæ, ex parte tamen ipsius rei; text. quo-
que habemus in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 4. *de*
reform. vbi, si nequeat ob magnum Missarum nu-
merum satisfieri ei pro singulis diebus à testatori-
bus præscriptis; vel eleemosyna pro illis celebran-
dis adeò tenuis sit, vt non facilè inueniatur, qui
velit huic se muneri subiicere; sancta Synodus fa-
cultatem dat Episcopis in Synodo diœcesana, itém-
que Abbatibus, & Generalibus Ordinum, vt in
suis Capitulis generalibus re diligenter perspecta
possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis,
quas hac prouisione indigere cognouerint, statue-
re circa hæc quicquid magis ad Dei honorem, &
cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderint ex-
pedire. & *cap.* 8. *vers. quòd si hospitalia*; vbi, si in
loco, in quo sunt hospitalia ad peregrinorum, aut
aliarum personarum certum genus suscipiendum
instituta, similes personæ, aut perpaucæ reperian-
tur, mandat, vt fructus illorum hospitalium in
alium pium vsum, qui eorum institutioni proxi-
mior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuer-
tantur; prout Ordinario cum duobus de Capitu-
lo, qui rerum vsu peritiores sint, per ipsum deli-
gendis magis expedire visum fuerit: nisi aliter
fortè etiam in hunc euentum in eorum institu-
tione fuerit expressum; quo casu, quod ordina-
tum fuerit, obseruari curet Episcopus; aut si id
non possit, ipse, prout suprà, vtiliter prouideat.
Et hoc etiam confirmatur tum ex eo, quòd valde
difficile habetur pro impossibili, *l. Nepos Procu-*
lo, ff. de verb. signif. cum aliis ad id adductis *d. con-*
clus. 2. *ampliat.* 1. vbi pluribus allatis ostendimus,
posse Episcopum ob huiusmodi magnam difficul-
tatem ex parte rei dispositæ in vltima voluntate
eam commutare. Tum quòd idem est in voto, vt
magna difficultas executionis illius sit iusta causa
dispensandi in voto, vel illud commutandi; vt tra-
dit post alios Suarez *d. lib.* 6. *de vot. tom.* 2. *de relig.*
cap. 17. *num.* 11. & Sanchez *d. cap.* 45. *num.* 40. 41. *&*
44. *& d. dispnt.* 20. *num.* 18. Ad hanc causam neces-
sitatis, seu obstantem executioni ex parte mate-
riæ spectat quoque † impossibilitas iuris, cùm 90.
id, quod dispositum fuit, est illicitum: etenim
præbere potest causam commutationi; vt ex *l. le-*
gatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg. vbi disponitur,
quòd, si testator legatum ciuitati reliquit, vt ex
reditibus quotannis in ea ciuitate memoriæ de-
functi

fundi conseruandæ gratis spectaculum celebre-
tur, quod illic celebrari non licet, adhibitis here-
dibus, & Primoribus ciuitatis dispiciatur, in quam
rem conuerti debeat fideicommissum, vt memo-
ria testatoris alio, & licito genere conseruetur; &
aliis docuimus *cap. 4. quæst. 3. conclus. 1. in fin. quæst.*
4. conclus. 1. ad fin. & quæst. 5. conclus. 1. circa med.
91. Ad eandem necessitatis causam pertinet, † quo-
ties dubia redditur dispositionis obligatio, vt in vo-
ti dispensatione latè comprobat Sanchez *d. disput.*
20. num. 11. & d. cap. 45. num. 39. præcipuè verò,
quando dubium fuerit, an eadem materia disposi-
tionis facta sit malæ, inutilis, aut impediens ma-
ius bonum; prout in voto pluribus docet Suarez *d.*
cap. 17. num. 11. & Sanchez *d. disput. 20. numer. 8.*
& d. cap. 45. num. 36. admonentes, id procedere
in dubio; quoniam, cùm res clara est, materiam
factam esse malam, inutilem, aut maioris boni
92. impeditiuam, tunc † non est opus dispensatione,
aut commutatione: quod vtrumque colligitur in
materia commutationis vltimarum voluntatum ex
iis, quæ nos adduximus sup. *cap. 4. quæst. 3. conclus.*
1. circa medium, & conclus. 2. ad fin. quæst. 4. conclus.
1. fere per tot. & conclus. 2. ad fin. quæst. 5. conclus.
2. passim, & conclus. 2. circa medium, ac tandem
quæst. 6. conclus. 2. circa initium & fin. ex quibus ta-
men locis, iuncto eo, quod adduximus *cap. 3. quæst.*
1. in fi. & quæst. 4. post medium; necnon *eodem cap.*
4. quæst. 5. conclus. 1. in fi. & quæst. 6. conclus. 2. cir-
ca medium & ad fin. satis constat, vel debere, vel
posse saltem commutari vltimam voluntatem, cùm
dispositio, quæ licita erat, vel possibilis tempo-
re dispositionis, vel talis existimabatur probabili-
ter à disponente, facta deinde, aut cognita est il-
licita, vel inutilis; quoniam ea commutatio fiat ex
quadam tacita ipsius disponentis voluntate, qui
omnino aliquid agere, ac disponere voluit; se-
cus verò vbi sciens, vel scire debens, nulliter dis-
posuit.

Ex parte quoque ipsius, qui exequi deberet vl-
timam voluntatem, magna difficultas in exequen-
do, quia recepta talis personæ res ipsa, seu mate-
93. ria disposita valde difficilis sit ad exequendum, †
est causa sufficiens commutationis, siue ea diffi-
cultas extiterit tempore dispositionis, siue postea
superuenerit; prout in dispensatione voti tradunt
Suarez *d. lib. 6. de vot. cap. 17. num. 9. & 11.* San-
chez *d. lib. 18. de matrimon. disput. 20. num. 17. 18.*
& 22. & d. lib. 4. summ. cap. 45. numer. 40. 41. &
44. quoniam res morales magis sunt in indiuiduo,
considerandæ attentis particularibus circumstan-
tiis, (atque adeò etiam personarum,) quàm in
vniuersali ex sola rerum conditione. Item ratio-
94. ne † imperfecti modi disponendi, vtputa quan-
do dispositio non processit ex perfecta, & pruden-
ti deliberatione, sed vel ex iracundiæ calore, aut
alia subita passione, non tollente tamen delibera-
tionem necessariam ad obligationem contrahen-
dam, profecta est: atque huc spectant quoque vota
puerorum etiã iam puberum, quando discretio non
multùm supplet ætatem; prout in commutatione
voti est optim. text. *cap. 2. de vot.* ibi, nos autem
ipsum à voto, quod in tenera ætate, facilitate po-
tius, quam ex arbitrio discretionis promisit, ab-
soluimus; ita tamen, quòd votum eleemosynis
redimat; ac pluribus relatis docet Suarez *d. cap. 17.*
num. 8. Sayr. *in clauf. Reg. lib. 6. cap. 12. numer. 30.*
& Sanchez *d. disput. 20. numer. 12. & 13.* quod et-
iam repetit, ac magis declarat *d. cap. 45. numer.*
95. *27.* iunctis *tribus num. seqq.* vel quando processit †
ex metu ob imminens naufragium, aut alia ex cau-
sa non incussa ad extorquendam promissionem,
seu dispositionem, quæ tamen maturam delibe-
rationem excludat; vt in voto tenet Suarez *d. num.*
8. & probat post alios Sanchez *d. disput. 20. num.*
14. & d. cap. 45. num. 31. quòd si metus esset in-
cussus per iniuriam ad exturquendam dispositio-
nem, nec esset talis, qui illam irritaret, præbe-
ret iustam commutandi causam, licèt non minue-
ret plenam deliberationem; vt in dispensatione
voti probat Sanchez *d. disput. 20. numer. 15. & d.*
cap. 45. num. 32. quando verò metus talis sit, vt
irritet dispositionem etiam iuratam, quamuis non
cadat in constantem virum, vel talis saltem, vt
præbeat iustam causam restitutionis in integrum,
præter text. ac Doctor. *toto tit. de his, quæ vi me-*
túsve cau. fi. necnon *ff. & C. quod met. cau.* consu-
lendus idem Sanchez *de matrim. lib. 1. disput. 32. &*
lib. 4. fere per tot. præcipuè verò *à disput. 1. ad 21.*
& lib. 3. summ. cap. 11. à num. 13. vsque ad 37. Me-
noch. *de arbitrar. iudic. cas. 135. cum seq.* & Sfort.
Odd. *in tract. de restit. in integr. quæst. 7. art. 9.* idem
dicendum de dispositione dolo extorta, eam ta-
men non irritante, cùm etiam ab huiusmodi do-
lo, quo votum emissum est, præberi iustam cau-
sam in eo dispensandi, tradiderit Sanchez *d. cap.*
45. num. 32. post Sayr. *d. numer. 30.* quando autem
dolus irritet, vel non irritet contractum, aliam-
ve dispositionem etiam iuratam, videndi sunt cùm
opus fuerit, text & Doct. *ff. & C. de dol. mal.* Mo-
lin. *tract. de contract. disput. 259. numer. 5. & disput.*
352. per tot. Sfort. Odd. *tract. de restit. in integ. quæst.*
12. artic. 8. & 2. & quæst. 83. per tot. Sanchez *d. lib.*
1. de matrimon. disput. 64. cum seq. & d. cap. 11. à
num. 38. ad fin. Idipsum quoque statuendum est, † 96.
cùm in dispositione fuit error circa causam impul-
siuam, aut ea causa cessauit: ex vtroque enim casu
consurgit iusta causa dispensandi in voto cum ali-
qua commutatione, vt ex text. *in cap. magnæ,*
& *ibi* glos. *verbo, vt venires*, Abb. *numer. 14. de*
vot. docet Sanchez *d. disput. 20. num. 16. & d. cap.*
45. num. 34.

Ex parte denique causæ extrinsecæ pertinentis
ad bonum commune, vel priuatum disponentis,
seu eius, qui exequi deberet ipsam dispositionem,
& vltimam voluntatem; necessitas huiusmodi † 97.
continens bonum commune est sufficiens causa ad
commutandam vltimam voluntatem: quod suade-
ri potest tum ex eo, quod de hac necessitate quoad
dispensandum in voto idipsum tradidit Suarez *d.*
cap. 17. num. 13. dicens, hanc esse certam, & com-
munem regulam, sumique ex *cap. non est, cap. ma-*
gnæ, cap. ex multa, cum simil. *de vot.* ac post alios
Sanchez *ead. disput. 20. num. 24. & d. cap. 45. num.*
49. Tum quòd eiusmodi necessitas sufficit ad dero-
gandum sacris Canonibus, & eorum rigorem tem-
perandum, *cap. necessaria, cap. quoniam, cap. quo-*
ties, & cap. etsi illa, ibique Gratian. *§. aliquando, 1.*
quæst. 7. atque ad hoc est casus in Concil. Trid. *sess.*
23. cap. 1. in fin. ac 24. circa initium; & quoad ea,
quæ sunt de iure diuino, & naturali, à summo ta-
men Pontifice dispensabilia, casus est in eodem
Concil. *d. sess. 23. cap. 1. circa initium, de reform.*
vbi dicitur, Christianam charitatem, vrgentem
necessitatem, debitam obedientiam, ac euiden-
tem Ecclesiæ, vel Reipub. vtilitatem postulare, vt
Episcopi à suis Ecclesiis nonnunquam absint: cùm
tamen residentia Episcoporum in propriis Eccle-
siis sit de iure diuino, & naturali, vt ex eodem
Concil. *d. cap. 1.* in primis verbis, & ex aliis latè
probauimus sup. *cap. 4. quæst. 4. conclus. 1. ad fin.*
Tum denique quoniam in specie hanc necessita-

tem

tem sat esse ad derogandum vltimis voluntatibus, eásque commutandas, apertè inter alios sentit Couar. *in cap. tua nobis, num. 7. in fin. de testament.* vbi habet hæc verba; nec tamen inficior, decreto, & anctoritate Episcopi posse pecuniam à testatore in certum vsum pium non ita necessarium destinatam expendi in alium itidem pium vsum magis Reip. Christianæ, ac Religioni necessarium; cui necessitati aliunde subueniri nequeat absque maxima difficultate, per text. *in l. penult. ff. de oper. publ.* quem, inquit, ad hoc ipsum eleganter induxisse Ioann. ab Imol. *in l. 1. col. 3. ff. de condit. instit.* subdens, hoc pacto posse intelligi plura, quæ congessit Bertach. *in tract. de Episcop. 4. part. lib. 4. numer. 52. & seq.* ac plerique alij eandem tractantes controuersiam. Addetet autem quis fortasse tanquam
98. huic similem † text. *in l. decuriones, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* verùm cùm aduersari potiùs videatur *d. l. penult.* iuxta eam [illegible]ndus, & intelligendus est; prout glos. & Doct. vtrobique adnotarunt. optimè verò ad id facit Concil. Trident. *sess. 21. cap. 4. de reform.* vbi Episcopis etiam vti Apo-
99. stolicæ Sedis delegatis datur facultas, † vt iuxta formam *cap. ad audientiam, il 1. de Eccles. ædif.* possint nouas Parochias constituere, etiam inuitis illius Rectoribus, ex fructibus matricis, vbi ob locorum distantiam, vel difficultatem parochiani ad eam nequeunt accedere. & *cap. 7.* duo etiam alij casus habentur publicæ necessitatis sufficientis ad vltimas voluntates commutandas, quos retulimus *cap. 3. quæst. 3. conclus. 2.* Addere prætetea possumus text. *in l. vnic. C. de expens. ludor. lib.* 11. vbi approhatur pecuniæ destinatæ, ac cœptæ expendi ad ludos edendos commutatio, & conuersio à Præside prouinciæ ad tempus facta in murorum ciuitatis refectionem; ita, vt muris instauratis iterum in ludorum editione ea pecunia impendatur. Cuius text. decisio iure optimo transferri potest ad Legatos Sedis Apostolicæ etiam Natos, vel Missos, qui Præsidibus prouinciæ, sicut Legati de latere Proconsulibus prouinciarum comparantur, *cap. 2. de legat. in 6.* Itémque addere quis posset text. *in l. legatam, ad fin ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* vbi si municipio relinquatur pecunia in aliquod opus minùs vtile, vt, venationem, vel spectacula; pecuniam in id, quod maximè necessarium municipio videatur, conferri permittitur. Sed hic text. potiùs
100. ad necessitatem † priuatam pertinet, quam sufficientem causam esse commutationis vltimarum voluntatum saltem respectu Principis manifestè sensit idem Couarr. *lib. 3. variar. resolut. cap. 6. numer. 7. vers. sic Iurisconsultus.* quod & facile suaderi potest tum ex eo, quod de huius causæ sufficientia ad dispensandum in voto, ex text. *in cap. 1. & 2. de vot.* atque ex vsu, necnon Sot. *lib. 1. de iust. & iur. quæst. 7. artic. 3. & lib. 7. quæst. 4. artic. 3.* ac Nauarr. *in Man. Conf. cap. 12. num. 77.* tradit Suarez *d. cap. 17. num. 13.* quibus Sanchez *d. cap. 45. num. 50.* addit Lopez *1. part. instruct. consc. cap. 49. col. 2. vers. lenitas,* Graff. *1. p. art. decis. aur. lib. 2. cap. 31. num. 35.* & Sayr. *d. cap. 12. numer. 30.* vterque verò ea etiam ratione mouetur, quia subuenire necessitati alicuius domus, vel familiæ est opus pietatis, quod interdum præfertur operi religionis, *cap. Apostolicos, cum trib. seqq. & cap. aurum, 12. quæst. 2.* vbi etiam habetur, quòd causa pietatis bona Ecclesiæ, licèt sacra, alienantur; cuius quoque pietatis intuitu receditur à iuris positiui dispositione, *cap. si qui, il 2. & cap. tanta,* statim præced. vbi est casus priuatæ necessitatis, *1. quæst. 7.* Tum quòd ob huiusmodi necessitatem particularis Ecclesiæ bona eiusdem Ecclesiæ alienari possunt, *cap. non habenti, & cap. placuit, 12. quæst. 12. cap. 1. de rebus Eccles. non alienand. in 6. & Clem. 1. eodem tit.* cum simil.

QVINTA, & postrema CONCLVSIO. Euidens vtilitas publica, & aliquando etiam priuata † 101.
est causa sufficiens commutationis vltimarum voluntatum. Prior pars conclus. probatur primò, quia vtilitas euidens † æquiparatur necessitati, vt satis 120.
colligitur *ex d. cap. 1.* necnon *cap. cum nobis, & cap. in causis, de elect. Clement. 1.* & *ibi* glos. recepta *verbo, necessitas,* id adnotauit, *de rebus Eccles. non alienand.* per text. *in cap. quæris, de æt. & qual. cap. exposuisti, de præbend. & cap. tali, 1. quæst. 7.* quibus adde *cap. etsi illa, eod. caus. & quæst.* necnon *cap. non minas, & cap. aduersus, de immun. Eccles.* cum aliis adductis per Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 6. princip. artic. 1. num. 6.* quem quoad hoc non nisi post hæc scripta vidi; & Concil. Trident. *sess. 25. cap. 1. 11. ac 14. de reform.* idémque post Innocent. *in cap. cum omnes, de constit.* docet Abb. *in cap. vt super, num. 15. de rebus Eccles. non alienand. & cap. fin. num. 3. de Eccles. ædif.* in præced. autem conclus. ostendimus, publicam necessitatem esse causam sufficientem commutationis vltimarum voluntatum: quare sufficiens ad id erit quoque euidens vtilitas. Secundò, quia huiusmodi vtilitatem ad commune bonum directè pertinentem causam sufficientem fore in dispensationibus votorum, post alios tradit Franc. Suarez *d. cap. 17. numer. 13.* & Sanchez *d. cap. 45. num. 49.* & in dispensationibus legum, post S. Thom. *1. 2. quæst. 97. artic. 4.* docet Suarez *d. num. 13. in fi.* constatque ex *d. cap. tali, & cap etsi illa, 1. quæst. 7.* & Concil. Trident. *loco cit.* præsertim verò *d. cap. 1.* vbi loquitur de residentia Episcoporum, quæ est de iure naturali, & diuino, vt patet *ex d. cap. 1. in initio,* & latiùs ostendimus *cap. 4. quæst. 4. conclus. 1. ad fin.* sicut etiam Papa ex publica vtilitate † potest dispensare in ma- 101
trimonio rato, vt tenent communiter Iurisperiti cum glos. *in cap. ex publico, de conuers. coniug.* ac plerique etiam Theologi tradunt, quos refert, ac sequitur Sanchez *lib. 2. de matrim. disput. 14. num. 2.* quod tamen est iuris diuini, & naturalis, vt probauimus *d. quæst. 4. conclus. 2. circa med.* & in voto solemni Religionis ex eadem causa dispensare potest ad effectum contrahendi matrimonium, vt penè innumeri Doctor. tenent relati, ac probati ab eodem Sanchez *d. tract. de matrimon. lib. 8. num. 7. & seqq.* cùm tamen votum hoc solemne iure diuino, & naturali matrimonium dirimat, ex probabiliori, ac veriori sententia, quam late tuetur idem Sanchez *eod. tract. lib. 7. disput. 26. numer. 4.* quod multo magis procedit in impedimentis, quæ matrimonium solo iure humano dirimunt, cuiusmodi est affinitas, & consanguinitas in secundo, & vlteriori gradu vsque ad quartum, iuxta *cap. non debet, de consanguin. & affinit.* in his enim dispensari potest ex causa publicæ vtilitatis, vtpute ratione scandali vitandi, quod quidem vitare publice interest, vt post alios latè probat Sanchez *d. lib. 8. de matrimon. disput. 19. num. 9.* Tertiò, quia publica vtilitas † est sufficiens causa ad hoc, vt Prin- 104
ceps dominium alicui tam de iure ciuili, quam de iure gentium quæsitum tollere, vt ex *l. Lucius, ff. de euict. l. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vendic. & l. quod semel, ff. de decret. ab ord. faciend.* ac plerique Doct. tradit Gabr. *commun. concl. lib. 3. tit. de iur. quæs. non tollend. conclus. 2. num. 1.* quod multipliciter ampliat pluribus relatis vsque ad *num. 18.* Tandem, quia in specie huiusmodi publicam vtilitatem

litatem sufficere ad commutationem vltimæ voluntatis, inter cæteros tradit Couar. d. lib. 3. variar. resolut. cap. 6. num. 6. in princip. num. 7. vers. sexto, hanc sententiam, & vers. vltima ratio, ac num. 9. vers. quarto hinc quæritur; necnon Lambertin. d. artic. 3. num. 6. ad fin. vbi post Dec. cons. 131. quod incipit, in causa Venerabilis, col. 2. in fi. tradit, instante necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ voluntatem testatoris non attendi, nec in illa mutanda consensum patroni requiri. Idipsum etiam, ni fallor, satis aperte colligitur ex Concil. Trident. tum sess. 23. cap. 18. vers. & quia ad Collegij fabricam, de reform. dum ibi mandat Episcopis, vt pro seminario Clericorum instituendo portionem aliquam detrahant ex reditibus omnibus quorumcumque beneficiorum, & hospitalium, ac fabricæ Ecclesiarum ac prouentibus aliorum Collegiorum, in quibus tamen seminaria discentium, vel docentium ad commune Ecclesiæ bonum actu non habentur; & horum quoque quoad reditus superfluos, & Confraternitatum omniúmque Monasteriorum, non tamen Mendicantium; & eam portionem sic detractam, necnon beneficia aliquot simplicia, vel etiam præstimonia huic Collegio applicent: tum sess. 25. cap. 4. iis præcipuè verbis; possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis statuere circa hæc, quicquid magis ad Dei honorem, & cultum atque Ecclesiarum vtilitatem viderint expedire; & cap. 8. illis verbis; Mandat, vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum vsu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit.

105. Posterior pars † conclusionis probatur tum ex eo, quod sup. initio conclus. 2. ostendimus, caussam commutationis vltimarum voluntatum non necessariò debere continere commune bonum directè, sed sat esse, quòd illud priuatum redundet in publicum, & commune. Tum ex eo, quod circa initium huius conclus. demonstrauimus, euidentem vtilitatem in iure necessitati æquiparari: iuncto eo, quod præced. conclus. circa medium docuimus, priuatam necessitatem sufficere aliquando saltem posse ad vltimam voluntatem commutandam. Tum etiam quòd priuata vtilitas aliquo modo in publicam redundans sufficit ad dispensandum in lege humana, vt satis constat ex cap. tanta, 86. dist. & 1. quæst. 7. necnon cap. si qui, il 2. cap. dudum, & cap. dispensationes, ead. caus. & quæst. cum

106. aliis d. concl. 2. ad id adductis: & in † impedimentis matrimonium iure humano dirimentibus liquet ex latè traditis per Sanchez d. lib. 8. de matrimon. disput. 19. num. 8. & 12. cum multis seqq. & in dispensatione votorum, ex allegatis per Suarez d. lib. 6. de vot. cap. 17. num. 10. ac 15. & Sanchez eodem lib. 8. de matrimon. disput. 20. à numer. 17. ad 26. & lib. 4. summ. cap. 45. num. 38. & 40. vsque ad 48. vbi idem docent de commutatione in minus; multo verò magis id verum est in commutatione votorum in æquale; ad quam paruam, & leuem caussam sufficere, tradunt Suarez d. lib. 6. cap. 18. num. 9 & 10. necnon cap. 19. num. 10. & 14. & Sanchez d. disput. 20. num. 9. & 30. & d. lib. 4. summ. cap. 50. num. 23. & duobus seqq. Tum denique, quoniam dispositio, & vltima voluntas, de cuius commutatione agitur, nonnunquam fit ad fauorem personæ priuatæ, & is, qui fauori suo potest renunciare; tunc autem potest is vel commutare huiusmodi voluntatem, vel commutationi saltem ad suam vtilitatem consentire, vt satis ostendimus cap. præced. quæst. 1. conclus. 7. in id quoque allegantes fere in his terminis tres text. ex ciuili iure; primum in l. cum hi, §. eam transactionem, iuncto §. si cui, ff. de transact. vbi Vlpianus iurisconsultus respondit, transactionem super alimentis legatis, qua commutatur eorum genus, modus, tempus, locus, vel persona expressa, (quæ singula eodem cap. quæst. 3. conclus. 2. latius explicauimus,) valere, si per eam conditio alimentarij fiat manifestè melior. Secundum in l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. vbi habetur, quòd, si summa, vel summæ pecuniæ legatæ ob interuentum Falcidiæ non sufficiant ad opus, vel opera municipio relicta, in aliud opus eidem vtile expendi permittitur. Tertium in §. si autem heres, alias §. si autem legatum, vers. si verò loca, in auth. de Eccl. tit. coll. 9. vbi, si loca, vel personæ, ex quibus solui præceptum est annuum legatum pio loco, longiùs distent, poterit is cum consensu personæ obligatæ huiusmodi legatum mutare, aut vendere pro pretio quod æquet reditus vigintiquinque annorum, & in vtilitatem eiusdem Venerabilis domus, vbi relictum est, proficiat. quibus pariter ex iure ciuili alium text. addere possumus, qui ad hanc posteriorem præscriptis conclus. partem, meo iudicio, facit; nimirum in l. ex pollicitatione, iuncta l. si quis sui, §. sed si quis, ff. de pollicit. vbi dicitur, quòd, si quis se facturum promiserit opus in aliqua ciuitate, & cœperit, sed perficere non potuerit, quia non sit soluendo, satisfaciet dando quintam partem sui patrimonij; idémque conceditur eius heredi extraneo dando quintam partem patrimonij defuncti; si verò heres sit de liberis, satisfaciet dando decimam partem eiusdem patrimonij. His quoque accedit Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. & 8. de reform. quæ pro priori parte huius conclus. adduximus, † intelligendo verbum illud, Ecclesiarum, quod habetur d. cap. 4. de particularibus Ecclesiis, quibus ea relicta facta sunt. & verbum illud, loco, cuius fit mentio d. cap. 8. de hospitalibus ipsis ad certum genus personarum suscipiendum institutis: illa enim vtilitas huiusmodi Ecclesiarum, ac locorum, quæ spectatur in commutatione vltimarum voluntatum, ac dispositionum eis factarum, priuata dicetur, non autem communis, & publica, saltem habito respectu ad totam illam ciuitatem, vel oppidum, vbi dicta Ecclesia, vel hospitalis domus posita est; multo verò magis respectu totius prouinciæ, vel dominij, cuius comparatione ipsius etiam municipij, ac ciuitatis vtilitas, de qua in d. l. legatam, l. ex pollicitatione, & l. si quis sui, priuata dicetur, cùm vnum corpus, & vnam personam repræsentet, Fel. cap. cam te, num. 14. vers. secunda declaratio, & numer. 15. vers. tertia declaratio, & vers. quarta declaratio, de rescript. post Imol. in l. mortuo, in fi. ff. de fideiuss. Innocent. in cap. grauem, de sentent. excomm. Butr. cap. graue, de præbend. Bald. post Dyn. per illum text. in l. metum, la 2. §. animaduertendum, ff. quod met. caus. Rom. l. 2. in princip. col. 4. ff. de verb. oblig. Doctor. communiter in cap. Romana, §. in vniuersitatem, eod. tit. in 6. & in rubric. ff. quod cuiusque vniuers. nom. bonus text. d. l. mortuo, ff. de fideiuss. & l. 3. iuncta l. 2. ff. ad Macedon. & cum hac ratione vtilitas Ecclesiæ, cuius bona alienantur, sit sufficiens caussa huiusmodi alienationis, cap. sine exceptione, 12. quæst. 2. cap. ad aures, de reb. Eccles. non alienand. & cap. 1. eodem tit. in 6. cum simil. quæ est quædam commutatio vltimæ voluntatis, vt suprà conclus. 3. circa medium, deduximus: inde non mediocriter confirmatur hæc posterior concl. pars,

107.

quæ

qua asserimus, priuatam vtilitatem aliquando fore sufficientem causam commutationis vltimarum voluntatum. quæ etiam satis confirmari potest ex *l. 3. §. si plus, quàm iussus, ff. de statulib. l. cum testamento, ff. de verbor. signific.* & meliùs ex *l. si quis mihi bona, §. sed si mandaus, ff. de acquir. vel omitt. heredit.* vbi iussus adire ex parte, vel ex testamentu, potest adire ex asse, & ab intestato; quoniam, inquit Ibi I.C. nun fecit deteriurem conditionem patris. Necnnñ ex eu, qood docet Peregrin. *tract. de fideicommiss. artic. 52. num.* 128. posse Principem su-
108. ptemum † ex caosa priuati commodi aliquandu rem vni auferre, & dare alteri, pretio, seu æstimatione possessuti tetributa; per text. *in l. si quis sepulchrum, ff. de relig. & sumpt. funer.* & in bonis maiuratus, qui species est quædam fideicommissi, post alios tradunt Moliu. sen. *lib 4. de Hispan. primogen. cap.* 4. ferè per tot. & Mulin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disput.* 648. *numer.* 4. vbi id declarant. Quibus stantibus, huic assertioni nun oberit, quod tradit Couarr. *d. lib. 3. variar. resol. cap. 6. num.* 7.
109. *vers sexto*, hanc sententiam, † quòd, si etiam Princeps restameoti priuati leges, & clausulas mutare velit, non poterit id alioqui agere, quàm si id fiat causa publicæ, non priuatæ vtilitatis, secundùm Dec. *cons. 357. num. 5. cons. 403. num. 14. cons. 519. num. 5. & cons. 557. num. item* 5. ex Bart. *in procem. Digest. & in l. vlt. col.* 1. *C. si contra ius, vel vtil. publ.* Abb. & alios *in cap. qua in Ecclesiarum, de constit.* id enim accipiendum erit, cùm huiusmodi mutatio fit contra ius, vel vtilitatem publicam; aut cùm ea priuata vtilitas nullu modo redundat in bonum publicum; iuxta ea, quæ adduximus sup. *conclus. 2. circa initium*; præcipoè ex traditis per Suarez *tract. de legib. lib. 6. cap. 18. num.* 18. & Sanchez *d. lib. 8. de matrimon. disput.* 19 *num. 1. & lib. 4. summ. cap. 45. num.* 13.

Non obstat quoque eidem assertioni Conc. Trident. *sess. 22. cap. 6. de refor.* dum expressis verbis habet, commutationes vltimarum voluntatum nonnisi ex iosta, & necessaria causa fieri debere; quasi velit, vtrumque copulatiuè reqoiri ad causam huiusmodi commutationum, quòd nimirum simul sit necessaria, & iusta: nam si hæc expositiu illorum verborum vera esset, sequeretur, neqoe etiam publicam vtilitatem fore sufficientem causam eiusmodi commutationum, cuios tamen contrarium in priuri parte huius conclus. docuimus, & communis praxis docet. Vel igitur illa expositio adhibenda prædictis verbis est, quam initio præced. conclus. indicauimus, vt cùm sit commutatio ex causa necessaria, illa necessitas iusta, hoc est, non iniusta esse debeat: vel potiùs illa, vt causa commutationis non solùm possit esse necessaria,
110. sed, & quæuis alia iusta, † hoc est, probabilis, seu rationabilis; sicut iustus titulus, & iustam causam præscribendi tribuens dicitur is, qoi licet non sit validos, probabilis tamen, & aliqualis est, seu aliqua rationabili causa nititur, *in cap. si diligenti; de prascript. & cap. 1. eodem tit. in 6.* cum vtrobique not. per glos. & Doctor. quòd autem probabilis, ac rationabilis causa sit priuata vtilitas quæ aliquo modu in publicam redundat, satis constat ex prædictis. Confirmatur autem hæc expositiu, seu intellectus illorum verburum, quoniam cùm copula, *&*, regulariter ponatur inter diuersa, *cap. querelam, de simon.* & glos. ac Doctor. ibi atque alibi sæpe. dum ibi collocatur inter causam iustam, ac necessariam, apposita censebitur gratia multiplicandi, ac numerandi diuersas causas huiusmodi commutationum, atque adeò, vt causæ necessariæ vtilis quoque adiiceretur. Iam igitur finis sit huic 2. quæstioni, & ad seq. transeamus; si duo non prætermiserimus ad ea omnia quæ hucusque de causis commutationis vltimarum voluntatum diximos maxime pertinentia. Alterum est, quòd † 111.
in dubio causta causa censebitur quoad impetrantem commutationem, si ea verè exponatur habenti facultatem commutandi, & ab eo approbetur, prout de dispensatione post S. Thom. 2. 2. *quæst. 88. artic. 12. ad 2.* S. Anton. 2. *part. tit. 11. cap. 2. §. 9. num.* 3. & alios tradit Sanchez *lib. 4. sua summ. cap.* 44. *numer.* 6. & quoad ipsum superiorem, quòd in dubio, an causa sit sufficiens, possit commutare, suadetur ex eo, quod pariter in dispensatione post alios satis probat idem Sanchez *d. lib. 4. cap. 45. num.* 10. At verò, si detegatur deinde, veritatem necessariò exprimendam tacitam fuisse, aut falsò aliquid expressum, quod causam finalem inducat, cùm prius de hoc impetrans dubitaret †, corruet 112.
gratia, & concessio; vt in dispensatione docet Sanchez *d. cap. 44. num.* 10. Quando autem præsumatur causa finalis, vel impulsiua, dicemos *quæst. seq. conclus. 3 ad fin.* Alterum est, quòd vbi aliqua causa per se sola ad commutationem eiusmodi non sufficiat, † cum aliqua alia, aut aliis coniuncta fortè 113.
sufficiet; nam quæ non prosunt singula, iuncta iuuant; quæ regula probatur ex *l. rationes, l. instrumenta, l. non epistolis, & l. non nudis, C. de probat.* & allegatur à glos. *l. 2. verbo, legitimus, ff. de excus. tutor.* & in materia dispensationis in impedimentis matrimonium dirimentibus à Sanchez *d. disput. 19. num.* 34. post Galleg. *de cognat. spirit. cap. 22. num.* 18. ac dispensationis in lege à Suarez *d. tract. de legib. lib. 6. cap. 18. num. 16. in fi.* sicut etiam sæpe probationes imperfectæ iunguntur ad vnam perfectam constituendam, & complendam; vt pluribus relatis tradit Anton. Gabr. *commun. conclus. lib. 1. tit. de probat. conclus. 1. num.* 1. atque hæc in re certa regula est in assignanda causa sufficienti commutationis vltimarum voluntatum standum esse prudentis arbitrio, vt sup. hac ipsa quæst. *concl. 2. in fi.* satis demonstrauimus.

Svmmæ Rervm.

114. *Scriptura non est necessaria ad substantiam, & valorem gratia.*
115. *Gratia non expirat mortuo Pontifice ante expeditionem litterarum; idque licèt annexam habeat iurisdictionem.*
116. *Gratianti quis potest in foro conscientia ante expeditionem litterarum.*
117. *Gratia etiam de re facienda, & non solùm praterita, ad sui valorem non requirit scripturam.*
118. *Gratia quomodo dicatur informis ante litterarum expeditionem; & ibi intellectus reg. 51. Cancell.*
119. *Littera concedentes iurisdictionem expediri debent ante initium iudicij, alias hoc non valet.*
120. *Rescripta alia sunt gratia, alia iustitia. & an detur rescriptum mixtum, num. 121.*
122. *Intellectus Concil. Trid. sess. 14. cap. 7. de reform. quoad dispensationem homicida casualis, vel vim vi repellendo.*
123. *Impetrans commissionem super commutatione vltima voluntatis non potest ea vti etiam in foro conscientia, donec commissarius ad*

exe

executionem commutationis deuenerit, & tamen commissio tribuat ius ad rem. numer. 114.

125. Commutatio vltimæ voluntatis tunc ex iustitia debita est, cùm ius eam commutationem fieri præcipit: aut cùm eadem est necessaria ad vitandum scandalum, vel periculum; aut ad bonum spirituale postulantis: & quando debita ex charitate tantùm, vel solum iusta sit.

126. Commutatio vltimarum voluntatum est gratia, & tam ipsa, quam eius commissio est gratiæ rescriptum.

127. Rescripta plerumque surreptitia, vel obreptitia sunt; & quomodo hæc inter se differant.

128. Obreptio, & subreptio secundum aliquorum sententiam idem importans; quæ probari videtur nonnullis iuribus, quibus satisfit. Contrarium communius & verius, num. 129.

130. Obreptitiæ, & surreptitiæ litteræ, seu rescripta vnde dicantur.

131. Dictio, vel, ponitur inter diuersa.

132. Obreptio, & surreptio æquè vitiant rescripta ipso iure, vel ope exceptionis.

133. Rescripta gratiæ etiam per solam surreptionem, seu veri taciturnitatem ipso iure vitiantur; rescripta verò iustitiæ etiam obreptio, seu falsi expressio non vitiat, nisi ope exceptionis.

134. Rescripta gratiæ ab Ordinario obtenta an vitientur ipso iure per surreptionem.

135. Rescriptum continens gratiam, & iustitiam, an per surreptionem vitietur ipso iure, vel ope exceptionis.

136. Causa in rescriptis tacita, vel falsò expressa alia finalis, alia impulsiua; & quænam vtraque sit maximè quoad inducendam surreptionem in rescriptis, præsertim gratiæ, ac priuilegiis. & quid in rescriptis iustitiæ, num. 137.

138. Intellectus cap. super litteris, de rescript.

139. Taciturnitas qualitatis de iure exprimendæ in commutatione vltimarum voluntatum reddit eam nullam, licèt superior eadem facilitate illam concessisset. & quid, si per ignorantiam iuris, vel facti taceatur; numer. 140.

141. Intellectus Conc. Tridentin. sess. 22. cap. 6. de reform.

142. Taciturnitas qualitatis exprimendæ ex stylo Curiæ Romanæ in impetranda commutatione vltimæ voluntatis, illam surreptitiam, & nullam reddit, licèt alioquin ita facile concederetur. & quid si neque de iure, neque ex stylo Curiæ constat qualitatem aliquam esse exprimendam, quænam qualitas exprimi debeat; num. 143. & 147.

144. Taciturnitas causæ finalis, quæ solùm in futurum contingere potest, non vitiat gratiam. idem in notoria, & verisimiliter nota concedenti; numer. 145. & vbi qualitas illa de iure insit; num. 146.

147. Taciturnitas causæ impulsiuæ, seu qualitatis, sine qua solùm difficiliùs commutatio vltimæ voluntatis concederetur, non reddit eam surreptitiam, & nullam.

148. Taciturnitas qualitatum extrinsecarum, quæ cognitio etiam omnino auerterent superiorem a concessione gratiæ, eam nullam non reddit.

149. Gratia surreptitia non est, licet taceatur qualitas aliqua, si ea per testes probetur cognita a Principe; & numer. seq.

150. Gratia non probatur per testes, sed requirit scripturam: per testes tamen probatur qualitas gratiæ, vt puta certa scientia concedentis.

151. Qualitates inducentes causam finalem, vel impulsiuam quomodo dignosci possint.

152. Causa expressa in dubio præsumitur potius impulsiua, quam finalis.

153. Falsi expressio tunc solùm vitiat commutationem vltimæ voluntatis, quando fuit causa finalis concessionis; secus si fuit tantùm causa impulsiua.

154. Donatio tunc solùm est irrita, cùm procedit à falsa causa finali, non autem impulsiua.

155. Institutio vitiatur ex errore in causa finali, non impulsiua.

156. Clausula, si preces veritate nitantur, quomodo subintelligatur in rescriptis gratiæ.

157. Clausula, motu proprio, regulariter supplet vitium surreptionis consurgens ex taciturnitate veritatis aliàs exprimendæ in commutatione vltimæ voluntatis impetranda.

158. Clausula, motu proprio, tollit vitium surreptionis in beneficialibus, & in omnibus gratiosis concessionibus; licèt apponatur a Legato, vel alio inferiore.

159. Clausula, motu proprio, non tollat surreptionem in tacenda inhabilitate personæ, vel etiam inducat dispensationem, saltem adiecta clausula, ex certa scientia.

160. Clausula motus proprij non operatur in præiudicium tertij, etiam iuris ad rem, aut solius possessionis, cuius notitiam concedens non habeat. operatur autem vbi concurrat clausula, non obstante; aut verba importarent tertij præiudicium; vel illud esset modicum; numer. 161.

162. Clausula motus proprij non tollit defectum intentionis in concedente; & quis sit hic defectus.

163. Concessio alteri facta à Principe non tollitur per secundam concessionem etiam motu proprio factam; & ibi quid in secundo rescripto.

164. Clausula motus proprij non derogat iuri patronatus laicorum; neque vnioni facta per Ordinarium, licèt effectum sortita non sit; neque particularibus statutis.

165. Clausula motus proprij non comprehendit ea, quæ non sunt verisimilia, aut insolita, vel incognita.

166. Clausula motus proprij non supplet falsæ causæ expressionem.

167. Clausula, ex certa scientia, tollit surreptionem, & habet vim clausulæ, non obstante, & clausula, pro expressis habentes.

168. Motus proprius quomodo in concedente probetur. & quomodo certa scientia; num. 169.

170. Dispensare inhabilem an, & quando censeatur superior eum promouendo, remissiuè.

171. Scientia, error, vel ignorantia quando præsumantur; & in quo hæc duo differant.

172. Falsa causa, seu qualitas reddens faciliorem concessionem adiecta demonstrationis gratia eam non vitiat: secus si adiecta sit gratia taxationis.

173. Demonstrationis gratia censetur dispositioni adiecta qualitas, cùm ponitur in diuersa oratione; taxationis vero, cùm in eadem oratione, in qua ponitur dispositio; & n. 176. ac 179.

174. Regula omnis patitur exceptionem.

175. Oratio diuersa, vel eadem quando dicatur in quauis dispositione.

176. *Qualitas, seu determinatio apposita in eadem oratione, censetur taxatiue adiecta, nisi apposita sit per modum simplicis qualitatis, & demonstrationis vbi aliàs de corpore constet;* num. 177. *vel vbi alias incerta, & inualida foret dispositio;* num. 178.

179. *Qualitas seu determinatio apposita in diuersa oratione, adiecta censetur demonstratiuè, nisi apponatur per modum conditionis;* numer. 180. *vel simus in mandato;* num. 181. *vel in prouisione beneficiorum Ecclesiasticorum, aliáve materia stricta, nisi illud adiectum sit per modum simplicis qualitatis, vel demonstrationis, cum aliàs constet de corpore;* num. 182. *vel denique alias incerta, & inualida esset dispositio;* num. 183

184. *Pronomen,* meum, *quando faciat conditionem, vel demonstrationem.*

185. *Relatiuum,* qui, *vel* quod, *adiectum tertia personæ, vt lego Seio centum, quæ Titius debet, facit conditionem, & stat taxatiuè; adiectum autem primæ personæ, vt, lego Seio centum, quæ ei debeo, facit demonstrationem.*

186. *Relatiuum adiectum futuro tempori, vt, frumentum, quod ex tali fundo nascetur, Seio lego, facit conditionem; adiectum autem præsenti tempori, vt, Stichum, qui meus est, Seio lego, facit demonstrationem. & quid si relatiuum præsentis temporis inuoluat futurum, vt cùm legatum designatur ex re annua;* num. 187.

188. *Locus quando censeatur appositus taxatiuè; & participium, aut verbum futuri temporis importet conditionem.*

189. *Debitor certæ quantitatis fructuum ex tali fundo, si illi non sufficiant, aut nulli colligantur, quando teneatur supplere ex fructibus sequentium annorum.*

190. *Demonstratiuè adiectum censetur, quod fuit appositum per modum qualitatis accidentalis; secus si qualitas illa sit substantialis.*

191. *Heres an teneatur supplere in legato centum Capellæ, quæ testatori debet Caius, si nihil, aut tantundem his illi non debeat.*

192. *Onus perpetuò celebrandi Missas, vel Anniuersaria, nulla expressa quantitate mercedis, quomodo intelligendum sit, & implendum per heredem, & quid si exprimatur quantitas, an teneatur aliquando heres supplere, vbi ea non sufficiat oneri;* num. 193.

194. *Qualitas in dubio potiùs censetur stare demonstratiuè, quàm taxatiuè.*

195. *Geminata verba in exprimendo onere, vel quantitate, quæ soluenda est, quando inducant taxationem, vel obligationem supplendi in herede.*

196. *Qualitas requisita à disponente quo tempore adesse debeat.*

197. *Causa vnica etiam impulsiua expressa in commutatione vltimæ voluntatis falsa existente, corruit commutatio, & quid, si hæc falsitas commissa sit per simplicitatem, errorem, vel ignorantiam;* num. 198.

199. *Causis pluribus in commutatione vltimæ voluntatis expressis disiunctiuè, si vna existat vera qua nititur concessio, cæterarum falsitas non obest. idémque si copulatiuè plures causæ ad eundem effectum exprimantur, ad quem vna illarum sufficit;* num. 200. *secus si ad diuersum effectum exprimantur, vel vna ad vnum non sufficiat;* num. 201.

202. *Causis pluribus copulatiuè ad eundem effectum expressis, ad quem vna illarum sufficit, si vna earundem, qua nititur rescriptum, vera existat, cæterarum falsitas non obest in rescriptis tam gratiæ, quam iustitiæ; & vbi etiam illa falsa essent æque principales cum veris.*

203. *Causis pluribus commutationis vltimæ voluntatis expressis, omnes vera esse debent, vbi concedens in iis omnibus se fundat, mandátve omnes verificari, vel impetrans ad omnes probandas se adstrinxit.*

204. *Ignorantia probabilis facti, vel iuris in tacendo quod exprimendum erat, vel falsò aliquid asserendo, cuius veritatem si concedens cognouisset, vel gratiam commutationis vltimæ voluntatis omnino non concessisset, vel non eo modo, an excuset à nullitate ipsam gratiam.*

205. *Ignorantia facti, si probabilis sit, excusat ignorantem à pœna, etiam temporali; & licet sit ignorantia concomitans.*

206. *Irritatio actus an, & quando sit pœna.*

207. *Ignorantia iuris, quæ probabilis est, excusat gratiam à surreptione.*

208. *Ignorantia probabilis facti, vel iuris, iuxta probabiliorem sententiam excusat à surreptione vel obreptione tunc solùm, cùm superior gratiam concessisset, verùm cum aliquo moderamine.*

209. *Intellectus cap. super litteris, de rescript. & num. seq. ac* 212. 226. & 228.

210. *Dolus, seu malitia, & fraus an differant inter se.*

211. *Irritatio actus inducta à lege, vel à decreto irritante vbicumque apposito afficit ignorantes.*

212. *Ignorantia probabilis iuris, vel facti quomodo excuset à nullitate commutationem vltimæ voluntatis, cùm tacetur aliquid exprimendum, vel exprimitur tacendum.*

213. *Intellectus cap. gratia, de rescrips. in* 6.

214. *Intellectus cap. non potest, & cap. si motu proprio, de præbend. in* 6.

215. *Taciturnitas veri, & expressio falsi ex simplicitate, & ignorantia, quæ fuit causa finalis solum formæ in commutatione vltimæ voluntatis, solam formam vitiat.*

216. *Surreptio non dolosa commissa in negotio principali, in totum vitiat accessoria.*

217. *Commutatio vltimæ voluntatis, aut eius vinculi an valeat, si eorum alterum sub dubio exprimatur.*

218. *Taciturnitas veri, & falsi expressio dolosa, licèt fuerit causa finalis solius formæ, vitiat tamen in totum commutationum vltimæ voluntatis impetrationem. secus si ex ignorantia etiam crassa; non tamen ita, vt esset ingens temeritas, aut supina;* num. 219.

220. *Sollicitator, seu curialis falsò exprimens, vel tacens scienter ignorante parte, quæ verum proposuit, an ei præiudicet.*

221. *Ignorantia, & simplicitas potius, quàm dolus præsumetur in tacenda veritate, vel falsitate exprimenda, dum commutatio vltimæ voluntatis impetratur.*

222. *Surreptio, vel obreptio dolosa in vna parte rescripti iustitiæ, quo commutatio vltimæ voluntatis impetrat, neutram partem ipso iure vitiat, sed solùm ope exceptionis vtramque.*

223. *Dictiones,* penitus, *ac* nullum, *importans nullitatẽ ipso iure, nisi aliud suadeat subiecta materia*

Surreptio,

224. *Surreptio, vel obreptio dolosa in vna parte rescripti commutationis vltimæ voluntatis non vitiat aliam omnino separatam, secus si habeat cum ea connexionem.*

225. *Surreptio rescripti in vno capite quæ fuit causa rescripti quoad omnia, illud in totum vitiat, licèt etiam capita essent omnino separata.*

226. *Surreptio, vel obreptio dolosa in vna parte rescripti gratiosa commutationis vltimæ voluntatis non irritat ipso iure, & in foro conscientiæ partem connexam, quæ vitio caruit.*

227. *Pœna regulariter non debetur ante iudicis sententiam.*

228. *Taciturnitas veri, vel expressio falsi dolosa circa causam impulsiuam vnius partis rescripti commutationis vltimæ voluntatis non vitiat totum rescriptum.*

229. *Expressio alicuius causæ commutationis vltimarum voluntatum licèt non sit necessaria ad valorem impetrationis, tamen vtilis est, & expediens.*

230. *Verba enuntiatiua in antiquis plenè probant; in recentibus semiplenè, aut saltem præsumptionem faciunt.*

231. *Causa an præsumatur saltem in Principe, si exprimatur.*

QVÆRO TERTIO; an, & quando taciturnitas veri, aut expressio falsi vitiet vltimarum voluntatum commutationem?

Pro clariori intelligentia, & faciliori resolutione tam huius, quàm omnium seqq. quæst. præsentis cap. quædam hoc loco præmittenda censuimus.

Præmitto igitur primò, quòd ad substantiam, &
114. valorem gratiæ † non est necessaria scriptura. optimus ad id text. *in cap. institutionis*, 25. *quæst.* 2. ibi; siue quæ scripto decreuimus, siue quæ in nostra præsentia videntur esse disposita; & *Clem. dudum*, §. *vltra portionem autem*, *vers. nos etenim*, *de sepult*; ibi, vniuersa priuilegia, gratias, vel indulgentias, verbo, seu scripto, sub quacumque forma, vel expressione, seu conceptione verborum à nobis, vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicumque Ordinum prædictorum concessa; vbi id adnotauit glos. *in verb. verbo*, Imol. *num.* 51. Anchar. *numer.* 39. *&* 40. Card. *notab.* 2. ac docent Innoc. *in cap. constitutus*, *numer.* 2. *in* §. *de rescript.* Archid. *in proœm. sexti*, §. *fin. numer.* 2. & *ibi* Ioan. Andr. *numer.* 5. *& seqq.* Gemin. *numer.* 4. Franc. *numer.* 2. Abb. *cap. in nostra*, *numer.* 11. *de rescript.* Fel. *rubr. de constit. numer.* 5. & *ibi* Dec. *in* 1. *lect.* à *numer.* 37. *ad* 43. iuxta nouam edit. Bald. *l. fin. numer.* 6. *C. sentent. rescin. non poss.* Alexand. *consil.* 107. *num.* 4. *vol.* 7. Gig. *tract. de pens. Eccles. quæst.* 34. *numer.* 1. 2. *&* 3. *& quæst.* 40. *num.* 2. *&* 3. Bertach. *tract. de Episc. libr.* 3. *part.* 1. *numer.* 53. Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispensat. ad plura benef. numer. pen. & tit. gratia rationi congruis*, *num.* 2. Cassad. *decis.* 4. *num.* 2. *de caus. possess. & propr.* Rot. *decis.* 89. *lib.* 1. *& decis.* 11. *lib.* 3. *tom.* 3. *in nouiss. diuers.* Lud. Gomez *ad reg. Cancell. de non indic. iuxta form. suppl. quæst.* 1. *numer.* 8. & Staphil. *de litt. grat. tit. quibus mod. expir. litt. ad benef. numer.* 8. & alij quamplurimi, quos referunt, ac sequuntur Mascard. *tract. de probat. concl.* 845 *numer.* 20. ac nouissime Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 2. *numer.* 2. cum tribus seqq. Molin. *tom.* 3. *de iust. & iur. disput.* 599. *numer.* 1. ac Thom. Sanchez *libr.* 8. *de matrimon. disput.* 19. *numer.* 2. qui *numer.* 3. hinc infert primò, † gratiam non ex-
115. pirare mortuo Pontifice ante expeditionem litterarum, post Archid. Ioan. Andr. Gemin. Franc. & Abb. *loc. cit.* & alios plerosque *ibi* per eum relatos. idque *num.* 6. extendit, licèt gratia illa annexam habeat iurisdictionem, post Archid. *d. numer.* 5. Alex. *d. num.* 4. Angel. *in summ. verbo gratia*, *numer.* 2. & *ibi* Siluest. *quæst.* 2. Tabien. *num.* 6. atque ex mente Doct. sup. in principali assertione allegatorum, qui eam absque huic extensioni contraria limitatione tenuerunt. *Num.* autem 3. *&* 4. pluribus relatis, ex eadem asser-
tione Sanchez deducit secundò, † integrum esse cui- 116.
piam in foro conscientiæ vti gratia concessa, quamuis litteræ nondum expeditæ sint. Et *n.* 7. prædictam
assertionem extendit, vt procedat, † licèt illa gratia 117.
sit de aliqua re in posterũ facienda, & non solùm de aliquo actu præterito confirmando, vel obligatione contracta remittenda; contra Bald. *in l. falsus*, *numer.* 21. *C. de furt.* Molin. *lib.* 2. *de primogen. cap.* 7. *num.* 57. & alios, ex altero Molin. *tom.* 3. *de iust. & iur. disput.* 599. *numer.* 4. & ex mente aliorum Doctor. qui absque huiusmodi restrictione principalem assertionem affirmarunt. contra quam, etsi nonnulla faciant, quæ allegat Gomez *d. quæst.* 1. *num.* 2. cum aliquot seqq. Molin. *d. cap.* 2. *numer.* 53. *ac seq.* alter Molin. *d. num.* 1. Suar. *d. cap.* 2. *numer.* 1. & Sanch. *d. disput.* 29. *num.* 1. ac præcipuè *reg.* 51. *numer.* 52. *Canc.* in qua decernitur, nullam dispensationem per Papam concessam cuiquam in iudicio, vel extrà suffragari, antequam super ea litteræ Apostolicæ sint confectæ. Nihilominus tamen, vt Sanch. & Suar. respondent, ille *numer.* 11. hic *numer.* 3. & Molin. *d. numer.* 1. so-
lùm probant, † gratiam antè litterarum expedi- 118.
tionem in eum sensum esse informem, & imperfectam, vt non sit sortita omnem formam, & perfectionem à regulis Cancellariæ requisitam, per quam in vtroque foro suffragari valeat, ac probari possit, quam iis expeditis recipit: tunc autem litteræ suffragantur vsque à puncto gratiæ concessæ, etiamsi mortuo Papa, qui eam concessit, litteræ expediantur sub nomine sequentis Pontificis in forma, *rationi congruit*, vt satis probat Sanch. *d. disp.* 29. *numer.* 9. qui *numer.* 10. post Molin. *d. cap.* 7. *num.* 56. *&* 57. & alterum Molin. *d. disp.* 599. *num.* 1.
tradit, † litteras iurisdictionem concedentes iudici- 119.
bus in eisdem deputatis necessariò expeditas esse debere ante iudicij initium; tum ex *reg. Cancel. de non indic. iuxt. formam supplic. sed litterar. expeditar.* (quæ nunc est 27. aliàs 26. ad quod etiam est *reg.* 30. nunc 31. vt non valeant commissiones causarum, nisi litteris desuper expeditis;) tũ quòd, cùm iurisdictionis exercitium non acquiritur ante litterarum præsentationem, vt probat text. *in cap. super eo*, *il* 2. *& cap. vt debitæ*, *de appell.* ac post alios Fel. *in cap. cæterum*, *numer.* 11. *de rescript.* latè Molin. *d. numer.* 56. *&* 57.

Præmitto secundò rescriptorum, seu litterarũ, quæ à Principe, aliòve superiore plerumque impetran-
tur, & emanant, † duo esse genera; quædam enim 120.
dicuntur rescripta, seu litteræ gratiæ, quæ dantur ad beneficia, dispensationes, & his similia obtinenda; & commemorantur *in cap. gratiæ, cap. quamuis, & cap. sibi, qui gratiam*, iuncto *tit. de rescript. in* 6. *c. si super gratia*, *de offic. deleg. & cap. si motu proprio*, *de præb. eodem libr. & Clem. gratiæ*, *de rescript.* atque alibi sæpe. quædam rescripta, seu litteræ iustitiæ, quæ dãtur ad lites; de his habetur, cùm aliis in locis, tum *in l. etsi legib.* *C. si cont. ius vel vtil. public. cap.*
cæterum, *cap. si autem*, *cap. pastoralis*, *cap. constitutum*, *& cap. super litteris*, *de rescript.* & passim *in eo tit. ac tit. de offic. deleg. ext. & in* 6. & hanc di- 121.
uisionem inter cæteros facit Rebuff. *in prax. benef. tit. de diuision. rescript. & tit. de different. inter rescript. grat.*

& instit. Io. Staphil. *de liter. grat.* & Mandos. *in prax. signat. grat. circa initium*, Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 101. *num.* 1. & Sanch. *d. lib.* 8. *de matrim.*
121. *disp.* 21. *num.* 1. Ad quæ duo genera reduci debet † tertium illud genus, quod mixtum dici potest, quando in eisdem litteris simul rescriptum gratiæ, ac iustitiæ continetur; vt primò, cùm vacante beneficio per alicuius renuntiationem de eo factam, assecutionem incompatibilis, priuationem, aut aliàs, cùm nulla inter aliquos contentione seu lite mota, vel mouenda, Papa mandat, vt, si alicui detentori ius non competit in certo beneficio, eo amoto, illud alteri conferat; prout sæpè in iure habemr, & in facto contingit: aut alicui datur iurisdictio ad gratiæ iam concessæ executionem, iuxta *cap. constitutus, de rescript. d. cap. si super gratia, de offic. delegat. in* 6. vel secundò cùm dantur litteræ principaliter super contentione, ac lite mota, vel mouenda super beneficio, mandantes, vt ab eo amoueatur, qui succubuerit, & adiudicetur eius aduersario, iuxta *cap.* 2. *cap. ad aures, & cap. olim, de rescript.* necnon *cap. ex tua, de fil. presbyt. & cap. super eo, de offic. deleg.* nam in primo casu rescriptum censebitur gratiæ, non iustitiæ; quoniam tunc iurisdictio datur accessoriè ad gratiam, & pro illius executione; vt satis constat ex *d. cap. constitutus, & cap. si super gratia*; ac præter Doctor. vtrobique adnotauit Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 6. in secundo verò casu censendum est rescriptum iustitiæ, seu ad lites, vti eisdem accessorium, vt post Abb. *in cap. ad audientiam, il* 2. *numer.* 14. & *ibi* Fel. *numer.* 17. *de rescript.* tradit Sanchez *eodem numer.* 6. satisque colligitur ex *d. cap.* 2. *cap. olim, & cap. ex tua*, cum ibi notat. sicut etiam rescriptum gratiæ existimandum est illud rescriptum, quod alicui mixtum videri potest, cùm nimirum gratia, vtputa dispensatio, est impetranti, eámque petenti debita quodammodo ex iustitia; de qua latè Suarez *tract. de legib. lib.* 6. *cap.* 18. *à num.* 19. *vsque ad* 23. & Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 10. ferè per tot. & aliquid *lib.* 4. *sum. cap.* 38. *numer.* 12. ac nos *c. præced. quæst.* 10. *concl.* 1. *in fin. & ad fin. huius*
122. *præmiss.* exemplúmque habemus † in Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* vbi dicitur, quòd, si homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur, eam ob causam dispensatio etiam ad sacrorum ordinum, & altaris ministerium, & beneficia quæcumque, ac dignitates iure quodammodo debeatur; quia nimirum ius declarare videtur, ab huiusmodi homicida nullam irregularitatem incurri, *cap. studeat*, 50. *dist. cap. significasti, il.* 2. *de homicid. & Clem. vnic.* quæ incipit, *si furiosus, eod. tit.* Mandat autem inibi Conc. eum dispensari, vt de veritate facti appareat, maximè cùm facilè euenire posset, vt in occasione excesserit moderamen inculpatæ tutelæ; vel casus voluntario mixtus sit. Commutatio igitur vltimarum voluntatum, licèt quoad validitatem, & vsum in foro conscientiæ verbo fieri possit, & absque scriptura, ex iis; quæ in præced. præmiss. adduximus; tamen ad probationem quoad forum externum, maximè attentis regulis Cancell. altera de non iudicando iuxta formam supplicationis; altera disponente, nullam dispensationem suffragari, nisi litteris confectis, scriptura necessaria erit, vt ibidem deduximus. Immo ad validitatem, & vsum etiam in foro conscientiæ, & ius in re quo-
123. ad huiusmodi commutationem acquirendum, † scriptura, quæ à Principe emanat, tunc non sufficiet, cùm per eam solùm committitur ordinario, vel confessario, alterive, vt commutet: aliud enim est commutatio, vel dispensatio, aliud mandatum de commutando, vel dispensando; per ea, quæ de simili commissione dispensandi in matrimonialibus, post Couar. *Epit.* 4. *decretal.* 2. *part. cap.* 6. § 9. *num. vlt.* id latè probantem, necnon Mandos. *in prax. sign. grat. tit. de dispensat. vers. dispensatio. & mandatum*, Iacob. Put. *decis.* 256. *num.* 1. *lib.* 1. & aliis tradit Sanch. *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 30. *num.* 12. Id autem ita accipiendum est, vt, licèt non valeat commutatio, neque eius licitus sit vsus etiam in foro conscientiæ ante talis commissarij executionem, seu verius commutationem seruata forma, quæ in missione præscribitur in vim commutationis; neque quoad hunc effectum perfecta sit gratia: ne-
gari tamen non possit, quin † sit perfecta in 124.
suo genere, nimirum commissionis, & mandati de commutando; atque adeò tribuat ius ad rem; hoc est, ad commutationem obtinendam; quæ ideo dicetur debita; vt de mandato, & commissione dispensandi tradit Suarez *d. cap.* 18. *numer.* 21.
idem sentiens † de dispensatione, quam ius præ- 125.
cipit, ex *cap. Domino sancto*, & *ibi* glos. & Turrecrem. *dist.* 50. & sicut præcedentem vocat debitam ex hominis, sic hanc ex iuris præcepto debitam appellat: qualis erit commutatio in casibus, in quibus ius præcipit eam fieri, adductis sup. *cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 2. *post medium.* sicut etiam *numer.* 21. dispensationem debitam esse docet ex iustitia, quando est necessaria ad vitandum publicum scandalum, vel quid simile; ex not. *in cap. vt constitueretur*, 50. *dist.* & per Abb. Dec. Fel. & alios *in cap. at si Clerici*, §. *de adulteriis, de iudic.* aut ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum graue periculum animæ, quia Prælati ex officio tenentur prouidere saluti subditorum; & hoc ait sentire Doctores per eum allegatos *numer.* 19. debitam verò ex charitate, & misericordia, quando proximus grauiter indiget, & sine dispendio potest illi concedi. subdens, extra hos casus posse esse iustam dispensationem, & non debitam; quod & ipse satis probat tuo ibi, tum *d. num.* 19. *ac seq.* & Sanch. *d. disp.* 10. *n.* 3. 5. *&* 6. quæ sanè proportionabiliter dici quoque possunt, ac debent de commutatione vltimarum vo-
luntatum; quæ † absolutè, ac simpliciter loquendo 126.
gratia est appellanda, & eius concessio, vel commissio rescriptum gratiæ; nam, & dispensatio gratia dicitur *in cap. dudùm*, 1. *quæst.* 7. *cap. pen. de cler. excom. ministr. & cap. licet canon, de elect. in* 6. Idque verum erit, quamuis in commissione commutationis mandetur cognitio, & verificatio causæ in precibus narratæ; aut in concessione detur alicui iurisdictio pro eiusdem executione, & defensione illam impetrantis aduersùs contradictores, per litteras, quas executoriales vocant; vt colligitur ex iis, quæ in præced. præmiss. diximus, & meliùs patebit ex dicendis inf. *quæst.* 5. *&* 6. *huius cap.* Porrò scripturam, per quam Princeps vltimam voluntatem commutat, vel commutandam committit, rescripti nomine congruè nuncupari, constat ex *l. si testamentum, C. de testam. & l. si donationem, C. de reuoc. donat.*

Præmitto tertiò, rescripta, quæ præter, aut contra Principis, alteriúsve superioris voluntatem ob-
tinentur, † plerumque surreptitia, vel obreptitia, 127.
seu per surreptionem, vel obreptionem impetrata dicuntur, quæ quidem duo ex magis recepta sententia in eo differunt, quòd obreptio per falsi narrationem committitur; surreptio verò per veri taciturnitatem, aut confusam, & perplexam, ac generalem nimis veri narrationem. ita Abb. *in cap. cum dilecta, numer.* 15. *de rescript.* Butr. *in cap. ex parte, num.* 4. *cum duobus seqq. de Capell. Monach.* Card. Iacobat.

tract.

tract. de Concil. *libr.* 5. *artic.* 19. *numer.* 18. *cum seq.* Bald. *consil.* 252. *col.* 2. *vol.* 1. Gemin. *consil.* 128. *in fi.* Alex. *consil.* 60. *in fi. lib.* 2. Ruin. *consil.* 18. *lib.* 1. & alij, quos refert Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 9. qui hanc magis receptam Doctorum opinionem fatetur, quam communem esse testatur Bero. *in cap. super litteris, lect.* 1. & 2. *num.* 5. *de rescript.* etsi quidam alij relati à Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 2. aliter hæc distingui, & inter se differre volunt. ipse verò *ibi*, & Menoch. *eod. cas.* 101. *num.* 10. *vsque ad* 15. ac nouissimè Octau. Gloriz. *in suo solemnis commentar. d. cap.*
128. *super litteris, num.* 4. & 5. contendunt, † obreptionem, & subreptionem esse synonyma, & æquè ab vtraque significari & falsi expressionem, & veri suppressionem, post Dec. *d. cap. super litteris, num.* 4. *in nou.* vbi etiam Card. allegat, Rebuff. *tom.* 2. *reg. constit. tit. de rescript. in præfat. num.* 125. Ias. *in l. præscriptione, num.* 1. *C. si contra ius, vel vtil. publ.* Ruin. *cons.* 73. *num.* 15. *lib.* 3. Turrecrem. *cap. diceni*, 25. *quæst.* 1. idémque sensisse ait glos. *in l. sed si hac*, §. *patronum, verbo, obreptionem. ff. de in ius voc.* Socin. iun. *cons.* 77. *numer.* 86. *lib.* 1. & Bald. *in l.* 1. *C. si nupt. ex rescript. petant.* omnino verò sensit Innoc. *d. cap. cùm dilecta, num.* 3. dum eas etiam litteras obreptitias vocat, in quibus tacetur verum id autem probat Menoch. ex *d.* §. *patronum*; vbi I.C. obreptionem appellat, cùm quis celat conditionem suam. & *l. si fideiussor*, §. *si cum, ff. mand.* vbi obreptio sumitur pro petitione, quam facit creditor fideiussori, subticendo, se à debitore solutionem esse consequutum, vt eam iterum à fideiussore consequatur. Verùm facilè responderi potest, obreptionem illam vtrobique contingere, quia falsum petens expressit; ibi, dicendo se liberum, & ingenuum; hic verò, sibi non fuisse à debitore satisfactum. maius negotium facessere videtur text. *d. l.* 1. *C. si nupt. ex rescript. petant.* vbi, cùm Imperator *in princ.* obreptionem appellasset fictum illum consensum, quem impetrans nuptias se à puella habere falsò asseuerat; deinde *in* §. 1. surreptionem appellat: vt hinc intelligamus, inquit Menoch. *sup. n.* 13. etiam surreptionem appellari cùm falsum narratur. Verùm optimè respondet Bero. *d. cap. super litteris, lect.* 2. *n.* 1. surreptioné accipi in genere, & in specie, sicut adoptio, & cognatio; atque alia quæ nos attulimus *capit.* 2. *quæst.* 2. *circa medium. in d.* autem §. 1. surreptio ponitur genericè, neque valet replicatio. Menoch. quòd in illis iure id probatur, quod non probatur in surreptione: nam dici potest in surreptione id probari ex iure, *d. l.* 1. secunda verò responsio Bero. quòd *d. l.* 1. obreptio referatur ad eum, qui exprimit falsum, surreptio autem ad eum, qui verum tacet, non est admittenda, non tam ob replicationem Menoch. quæ petit principium, quàm quia ponit diuersitatem, vel potiùs contrarietatem inter legis illius præfationem, ac decisionem, quasi in præfatione loquatur Imperator de ea specie surreptionis, quæ in exprimenda falsitate consistit; in decisione verò, ac definitione, de ea, per quam verum, quod exprimi deberet, taceatur. Melior igitur est prior responsio, vt in præfatione sumatur obreptio propriè, & in sua significatione pro expressione falsi: in decisione autem surreptio ponatur genericè, prout continet obreptionem, & surreptionem specificè sumptam, quæ significat veri taciturnitatem: quomodo præter plerosque ex Doctor. à Menoch. pro se allegatos intelligo Nizolium *in thesaur. ling. Latin. verbo, subripio*, & *ibi* Calepin. *ac verbo, subreptitia*, necnon Nebriss. *in Vocabul. utr. iur. verbo, surreptio.* Spiegel. *in lexic. iur. ciu. ver. subripere*, dum subreptionem exponunt falsi suggestionem.

Vel etiam responsio illa; quòd, sicut non ideo minùs, periculum, & articulus mortis differant, vt de se patet, quòd in vno text. nimirum *cap. eos, qui, de sent. excom. in* 6. pro eodem sumantur; ita non ideo minùs different surreptio, & obreptio, quòd *in d. l.* 1. pro eodem accipiantur; cùm ea differre, nec synonyma
esse, † constet tum ex magis recepta scribentium, & interpretum sententia; tum præter *d. l.* 1. 1.
in princ. ex aliis iuribus, præcipuè ex *l. Carbonianum* §. *puberi, ff. de Carbon. edict.* & *l. si quis obrepserit, ff. ad leg. Cornel. de fals.* & *ibi glos.* 2. *l. tres tutores, ad fin. ff. de admin. & peric. tut. l.* 1. *in princ.* & *l. magis*, §. *pen. ff. de reb. eorum*, &c. & glos. *ibidem*, & *l. si autem*, §. 1. iuncta glos. *verbo, obreptionem, ff. de negot. gest. l. cùm verò*, §. *hoc senatusconsultum, il* 1. *ff. de fideicom. libert.* cum aliis adductis ab Alberic. *in suo Dictionar. iur. verbo, obreptio*, & Schard. *in lexic. iurid. verbo, obreptio*, id est, mendacium: ex quibus liquet obreptionem contingere per falsi narrationem, vel fallaciam, seu mendacium; quod & adnotarunt Alberic. *loc. cit.* Nebriss. *sup. verbo, obreptio*, Nizol. *in d. thesaur. verbo, obrepo*, Schard. *in d. suo lexic. iurid.* & Spiegel. *in d. lexic. verbo, obrepere*, & Budæ. *in annot. poster. d. l. si quis obrepserit.* Fallere autem vix quis dici potest, nisi aliquid falsi alteri proponat; sicut mendacium est dictum contra mentem, & vt ait S. Aug. *in Psalm.* 5. ad illa verba, *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*; si dicitur, quod non est, mendacium est; & paulo pòst dicit, aliud esse mentiri, aliud verum occultare: licèt non ignorem largè mendacium quoque dici in fraude tacendi, vt habetur *in d. l. præscriptione*, quæ est 2. *C. si contra ius, vel vtil. publ.* à verbo au-
tem, *obrepo*, † deducitur, ac dicitur obreptio, 130.
& obreptitium rescriptum, seu litteræ obreptitiæ, vt omnes prædicti fatentur, excepto Menoch. qui *d. cas.* 101. *numer.* 14. putat, obreptionem à verbo, *obripio*, descendere, & *numer.* 15. obripere, sicut, & surripere esse latenter rapere: cùm tamen apud nullum Iurisconsultum, aut Latinum scriptorem verbum, *obripio*, repererim, vel reperiri putem, præter Accursium, & Nicolaum Perotum, quos recenset, ac reiicit Budæ. *in posteriori annot.* ad Pandect. *in d. l. si quis obrepserit*, sed solùm, surripere; quod verbum, verissimum est idem significare, ac latenter rapere; vt probant loca Ciceronis per Menoch. *d. numer.* 15. relata, & Nizol. Calepin. & alios omnes etiam Iurisconsultos; illud etiam tradentes, ex eo verbo dici surreptitium rescriptum, ac litteras surreptitias, licèt Calepin. nullo exemplo, nullóque auctore fultus in verbo, *surreptitia littera*, has dicat esse posse tam à subrepo, quàm à subripio. Et in specie surreptionem rescripti distingui, ac diuersam fore ab eius obreptione, satis liquet tum ex plerisque rescriptis summorum Pontificum, in quibus inter vtramque ponitur alternati-
ua, vel, quæ † ponitur inter diuersa. Card. *Clem.* 1. 131.
num. 8. *de æt. & qual.* Bald. *l. filia*, *la* 1. *initio*, *C. de collat.* stylus autem Curiæ facit ius, *cap. ex litteris, de constit.* & *cap. quàm graui, de crim. fals.* tum quia in iure inter vtramque ponitur pariter eadem dictio, *vel*; vt in Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 5. & *sess.* 17. *cap.* 6. *de reform.* ibi, quæ per surreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. quæ verba etiam habentur *sess.* 25. *cap.* 9. *de reform.* surreptionémque consistere in veri taciturnitate, constat ex text. *in cap.* 2. *de fil. presbyt. in* 6. vbi Bonif. VIII. iuris vtriusque consultissimus de eo, qui tacito natalium defectu dispensationem

obtinuit à ſede Apoſtolica, vt duo beneficia curata recipere, & retinere poſſit, ait, talem diſpenſationem, veluti per ſurreptionem obtentam, nullius penitus eſſe momenti. & *ibi* gloſ. ab aliis approbata in figuratione caſus id adnotauit. Sunt autem, inquiens, litteræ ſurreptitiæ, quæ impetratæ ſunt tacita veritate, idémque fere habetur *in cap. ſi motu proprio, de preb. eodem lib.* cuius verba paulo pòſt *in ſeq. præmiſſ.* referemus: & apertè colligitur ex *cap. non poteſt, eodem tit. ac lib. & Clem. 1. eodem tit.* aliiſque iuribus, quæ ne nimis longum faciam, libens prætermitto.

Verum, quicquid ſit de hoc, an ſubreptio, & obreptio, vnde obreptitium, ac ſurreptitium reſcriptum dicitur, omnino ſynonyma ſint, & vtrumque æque, ac indifferenter ſignificet falſi expreſsionem, ac veri taciturnitatem, ſeu ſuppreſſionem, vt loquitur Romanus Pontifex *in cap. ad aures, & cap. ex parte 5. & d. cap. ſuper litteris, de reſcript.*
132. certè quoad hoc, † vt reſcriptum vitient vel ipſo iure, vel ope exceptionis, nihil differunt tam obreptio, & ſurreptio, quam veri taciturnitas, & falſi expreſſio, ſeu ſuggeſtio; vt præter Sanchez *d. diſput. 21. num. 2.* poſt Dec. & Rebuff. quos allegat, tradit Menoch. *d. caſ. 20. numer. 16. vſque ad 20.* & nuper Octau. Glorit. *in repet. d. cap. ſuper litteris, à numer. 7. ad 13.* præcipue ex text. *in d. cap. ſi motu proprio,* & *ibi* Doctor. *de preb. in 6.* iuncta *d. l. 2.* quæ incipit, *præſcriptione, C. ſi contra ius, vel vtil. publ. & d. cap. ſuper litteris, de reſcript.* meliúſque patebit ex iis, quæ *in ſeq. præmiſſ.* dicemus. Neque huic obſtat regula illa iuris ſumpta ex *l. ſi quis Sempronium, ff. de hered. instit. l. nonnunquam, ff. de condit. & demonſtr. & l. expreſſa, ff. de reg. iur.* cum ſimil. allegat. *ibi* per gloſ. & Doctor. expreſſa nocere, non expreſſa non nocere; vt patebit ex iis, quæ ad huius regulæ intellectum adducemus *quæſt. 5. huius cap. in 2. præmiſſ.* Interim ea non omiſſo, illud perpetuum non eſſe, ſed nonnumquam dumtaxat locum habere, vt ex præd. ipſis iurib. liquet, ad reliqua huius quæſt. præmiſſa tranſeamus.

133. Præmitto igitur quartò, † in hoc potiſſimum differre reſcripta gratiæ, & iuſtitiæ, quòd in illis etiam ſurreptio, ſeu ſola taciturnitas veritatis neceſſariò exprimendæ, (qua de re paulo pòſt in concluſionibus latiùs agemus,) nullitatem ipſo iurè inducit: in his verò etiam obreptio, ſeu falſi expreſſio eam non inducit, niſi ope exceptionis. Primum patet ex text. *in cap. conſtitutus, cap. poſtulaſti, cap. cum adeo, & cap. ad audientiam, il 2. de reſcript.* necnon ex *d. cap. 2.* ſeu *fin. de fil. presbyt. in 6.* in verbis paulo antè citat. & *d. cap. ſi motu proprio,* ibi, ſecus, ſi id ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam gratiam huiuſmodi faciamus: tunc enim quantumcunque modicum beneficium taceatur in ea, ipſam veluti ſurreptitiam vires nolumus obtinere. & vtrobique id adnotarunt gloſ. & Doctor. *& d. Clem. 1. in princ. de preb.* ibi, gratia huiuſmodi, velut ſurreptitia nullius penitus eſt momenti; latè Fel. *d. cap. ad audientiam, il 2. numer. 22. de reſcript.* Socin. ſen. *conſil. 13. col. 3. conſil. 164. col. 2. & conſil. 169. in princ. lib. 1.* Menoch. *d. caſ. 201. num. 2. 16. cum ſeq.* Glorit *ſup. numer. 15. & 156. cum ſeq.* & Sanchez *d. diſput. 21. numer. 3.* qui
134 *numer. 4.* idem probat † in reſcriptis gratiæ ab Ordinario emanantibus, excepta collatione beneficij ob *Clem. 2. de offic. ord.* quia Ordinarius præſumitur ſcire valorem & qualitatem beneficij, vt communiter ſcribentes docent *in cap. ad aures, de reſcript.* licèt Garz. *tract. de benef. part. 6. cap. 2. num. 219. cum duobus ſeqq.* necnon *part. 8. cap. 3 num. 1. vſque ad 7. ac part. 10. cap. 1. num. 45. cum ſeq.* multis relatis indiſtinctè contendat, in quauis gratia ordinaria non dari ſurreptionem, de quo latiùs nos inf. *cap. 10. quæſt. 5. concl. 3.* Secundum probatur ex *cap. ſi autem, & cap. plerumque, de reſcript.* vbi deciditur, ſecundum reſcriptum per ſurreptionem ob taciturnitatem primi impetratum reconualeſcere, data negligentia primi impetrantis in eius vſu. Idem etiam apertè colligitur ex *d. cap. ſuper litteris, & l. 2. C. ſi contra ius, vel vtil. publ.* adnotarúntque Doct. cùm in prædictis iuribus, atque alibi ſæpe; tradidítque poſt alios Menoch. *d. caſ. 201. numer. 3. & 20.* Glorit. vbi ſuprà *numer. 8. 9. 10. & 155.* ac Sanchez *d. diſput. 21. numer. 3. & 5.* *Num.* autem 6. ſatis probat, id, quod & nos *præmiſ. 2.* docuimus,
quòd, † cùm reſcriptum ſimul contineat gratiam, & iuſtitiam, attendendum eſſe, quid in eo principaliter fiat ad dignoſcendum, an huiuſmodi reſcriptum ipſo iure, vel ope exceptionis vitietur ſiue ob veri taciturnitatem, ſiue ob falſi expreſſionē. 135.

Præmitto denique, † cauſam in quibuſcumque reſcriptis tacitam, vel falsò expreſſam aliam 136.
eſſe finalem, aliam impulſiuam. licèt autem quoad alios effectus magna controuerſia ſit inter Doctor. quænam dicatur, & ſit cauſa finalis, & quæ impulſiua, vt patet ex gloſ. & ſcribentibus, cùm alibi, tum *in l. 2. ff. de donat.* ac Tiraq. *in tract. cauſ. ceſſan. ceſſ. effect. tota ferè limit. 1.* tamen quoad inducendam ſurreptionem in litteris gratiæ, vel iuſtitiæ; ea dicitur impulſiua, ſine qua Princeps reſcriptum illud concederet, ſed non ita facilè; finalis, ſine qua omnino illud non concederet. ita poſt Couar. *libr. 1. var. reſol. cap. 20. num. 5. verſ. his ita breuiter,* Tiraq. *d. limit. 1. numer. 11.* & alios tradit Sanchez *d. diſp. 21. numer. 8.* ſubdens poſt Barboſ. *in l. 1. part. 1. n. 85. ff. ſol. matr.* ad id allegantem Bald. & Crauett. ſimiliter dicendam cauſam finalem eam, ſine qua non concederetur priuilegium, aut diſpenſatio eo pacto, & modo, quo conceſſa ſunt, ſed eidem conceſſioni moderamina quædam adhibita fuiſſent: quòd, inquit, hæc poſſit dici cauſa ſine qua non concederetur gratia; ſiquidem eo pacto, quo conceſſa eſt, non concederetur. quod etiam vtrumque tradit idem Sanchez *libr. 4. ſuæ ſumm. cap. 47. numer. 11.* ex mente quoque Suarez *libr. 6. de vot. cap. vlt.* quod eſt 27. *numer. 9.* dicentis, cauſam finalem eſſe, quæ fundat diſpenſationem, éſtque propria illius cauſa, & ratio; impulſiuam autem non eſſe propriè, & ſimpliciter cauſam diſpenſationis, ſed potiùs ſe tenere ex parte diſpenſantis, quatenus eius voluntatem ad diſpenſandum applicat. idem ferè Menoch. poſt alios *tract. de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 24. num. 3. & 4. iuncto num. 18.* dum docet, rationem finalem regere, & gubernare diſpoſitionem, cùm ſit ſubſtantia diſpoſitionis, & actus, & appellat eam formam, fontem cauſarum, & primum principium intentionis; cauſam verò impulſiuam non eſſe propriè cauſam, ſed abuſiuè. ad quod etiam multa faciunt, quæ habet Tiraq. *d. tract. cauſ. ceſſant. ceſſ. eff. limit. 2.* paſſim, præſertim *num. 5. & 6.* optimus etiam ad id text. in reſcriptis iuſtitiæ, † 137.
cum aliqua tamen diſtinctione, eſt *in d. cap. ſuper litteris,* dum ibi deciditur, quòd exprimens falſum, vel tacens verum malitiosè, prorſus caret impetratis; ſed ſi per ſimplicitatem, vel per ignorantiam id factum ſit, aut aliàs impetrans obtinuiſſet ſaltem litteras in forma communi, delegatus procedet iuris ordine ſeruato, & non ſpeciali forma reſcripti; ſecùs ſi nullo modo litteras habuiſſet. qui
text. † locum etiam habet in reſcriptis gratiæ; 138.
latè Sanch. *d. diſput. 21. num. 54.* facit quoque text.

dd.2.

d. l. 2. cum tribus seqq. iuxta vnam expositionem ex pluribus, quas habet, *C. si cont. ius, vel vtil. publ.* His præmissis iam ad conclusiones veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Surreptio in tacenda qualitate, quam iura specialiter exprimi iu-
139. bent in commutatione vltimarum voluntatum, † reddit eam nullam, licèt constet, fore, vt illa qualitate expressa Princeps, vel alius, ad quem spectat, eadem facilitate concessisset. Ita in qualibet gratia omnino sentiunt laudati à Garz. *tract. de benef. part. 8. cap. 3. num.* 20. atque etiam post alios plerosque tradit Octau. Glorie. *in d. suo solemni Commentar. cap. super litteris, numer.* 308. *de rescript.* Mascard. *tract. de prob. concl.* 846. *num.* 2. & Sanchez *d. dispu.* 21. *num.* 13. Probatur autem hæc conclusio tum ex eo, quòd pro forma iura exigant harum qualitatum expressionem: at forma ad vnguem obseruanda est, etiam in minimis, iuxta *l.* 1. & *ibi* Bald. *ff. de lib. & posth.* tum ex *d. cap. si motu proprio, de preb. in* 6. vbi ex quantumuis modici beneficij taciturnitate alterius impetratio redditur subreptitia, & nulla: quod idem fere habetur *in cap. non potest, eodem tit. & lib.* Dicetur autem, iura iubere aliquam qualitatem exprimi in impetratione rescripti, si decisum in iure inueniatur, ne fiat commutatio, vel dispensatio in aliquo casu, ex traditis à Sanchez *eadem dispu.* 21. *numer.* 15. vbi in dispen-
140. satione id satis probat. Nec refert, etiamsi † per ignorantiam, & qualitas tacita fuerit, vt tradit *ibidem* Sanchez *num.* 14. post glos. *d. cap. si motu proprio, verbo, taceatur,* & *ibi* Archid. *num.* 2. Dec. *d. cap. super litteris, num.* 18. Menoch. *d. cas.* 101. *numer.* 27. Mascard. *d. concl.* 846. *numer.* 4. Flam. Paris. *tract. de confid. benef. quæst.* 46. *numer.* 54. & Ioan. Guttier. *quæst. canon. lib. 2. cap.* 15. *numer.* 38. *iuncto numer.* 51. licèt eorum aliqui loquantur de ignorantia iuris, non autem facti; nam hæc, non illa regulariter excusat, *cap. ignorantia, de reg. iur. in* 6. & inter alios adnotauit Ioan. Andr. *d. cap. super litteris, num.* 11. & *d. cap. si motu proprio,* sic explicans suam glos. *d. verbo, taceatur,* dum dixerat, quòd siue per malitiam, siue per simplicitatem taceatur, locum habeat hæc decretalis, ait, non dicit per ignorantiam, propter decretalem, *gratia, supr. eod. libr. de rescript.* vnde mirabiliter confirmatur hæc probabilis limitatio de ignorantia solùm facti, dum inibi cauetur, quòd non ideo minùs valet gratia secundi beneficij per aliquem obtenti à sede Apostolica, eo tacito, quòd Episcopus primum ei absenti, & ignoranti contulerit, ita vt, si non sint incompatibilia, possit vtrumque retinere; si verò sint incompatibilia, possit alterum eligere, altero dimisso. Id quod etiam proportione seruata dicendum esset in commutationibus vltimarum voluntatum, si cui ignoranti Episcopus, vel etiam eo superior commutasset aliquam vltimam voluntatem, quam mox iterum commutari peteret, nulla prioris commutationis facta mentione, quam adhuc ignoraret: vt nimirum, si se non compatiantur, is, qui secundam impetrauit, earum alteram eligere possit; si verò incompatibiles non sint, vtramque simul retinere, & vtraque vti valeat. Immo, quòd ignorantia probabilis iuris excuset gratiam à surreptione, voluit Nauar. *consil.* 1. *numer.* 6. *de rescript.* & *cap.* 2. *numer.* 4. *de fil. presbyt.* atque alibi. Scio equidem, Sanchez *eadem dispu.* 21. *numer.* 55. & *seq.* in hoc non admittere huiusmodi distinctionem de ignorantia iuris, & facti, ac *numer.* 60. aliter respondere ad *d. cap. gratia,* de quo nos latiùs *concl.* 9. Hæc verò conclusio probatur secundò ex eo, quod in terminis commutationum vltimarum voluntatum disponitur generaliter in Conc. Trid. *sess.* 22. *cap. 6. de reformat.* debere Episcopum † tanquam
delegatum sedis Apostolicæ in commutationibus 141.
vltimarum voluntatum, priusquam executioni demandentur cognoscere, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum. dum enim indistinctè prohibet executionem commutationis impetratæ tacita veritate, aut suggesta falsitate, quamuis taciturnitatem in qualitate iure exprimenda commutationem ipsam nullam reddere, ac surreptitiam, apertè definire videtur.

SECVNDA CONCLVSIO. Taciturnitas quoque illius qualitatis, quæ ex stylo Curiæ Romanæ exprimi debet in impetranda commutatione vl-
timæ voluntatis, † eam surreptitiam, ac nul- 142.
lam reddit; nec spectandum est, an Princeps, ea expressa, commutationem eadem facilitate concederet.

Probatur primò, quoniam id verum est in quauis gratia, vt post alios sentit Garz. *d. part.* 8. *cap.* 3. *numer.* 21. & docent Menoch. *d. numer.* 27. *cum seq.* Mascard. *d. concl.* 846. *numer.* 8. Guttier. *d. numer.* 51. Sanchez *d. dispu.* 21. *numer.* 16. & Glorie. *d. cap. super litteris, numer.* 309. qui idem tradunt in consuetudine Principis; hæc enim pro lege seruatur, *l. minimè, ff. de legib.* & stylus Curiæ facit ius, *cap. ex litteris, de constit.* & *cap. quam graui, de crim. fals.* latè Mascard. *concl.* 1317. *numer.* 51. quódque stylo, & consuetudine terminatum est, arbitrarium dici non debet, ac si lege definitum esset, vt pluribus ostendit idemmet Menoch. *in d. Commentar. de arbitrar. iudic. libr.* 1. *quæst.* 14. *numer.* 4. 5. & 7. probátque text. *in l. si quis reum, ff. de custod. reor.* Secundò probatur in terminis commutationis vltimarum voluntatum ex verbis Conc. Trid. *d. cap. 6. de reformat.* prout ea ponderauimus *concl. præced. in fi.* ea enim ponderatio pariter, & æquè locum habet etiam in qualitatibus ex stylo Curiæ exprimendis.

TERTIA CONCLVSIO. Vbi nec ex iure, nec ex stylo Curiæ constat qualitatem aliquam fore in impetratione commutationis vltimarum vo-
luntatum exprimendam; † tunc illius duntaxat 143.
qualitatis taciturnitas rescriptum viciabit, quando veritate cognita superior illud non concederet, vel non nisi cum quibusdam moderaminibus; secùs quando eodem modo concederet, licèt multo difficiliùs: atque ita solius causæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam. His ferè verbis id de dispensatione votorum tradit Suarez *d. libr. 6. de vot. cap. vlt. numer.* 11. 12. & 14. *cum seq.* & Sanchez *d. libr. 4. summ. cap.* 47. *numer.* 13. & in quauis gratia, *d. disp.* 21. *numer.* 17. & 18. ex latè per ipsum adductis *eadem dispu.* 21. *numer.* 11. & 12. præcipuè verò quoad priorem partem nostræ conclus. ex text. *in cap. postulasti, de rescript.* & *ibi* Dec. *notab.* 4. *num.* 11. *in nou.* vbi probat, in eo text. fuisse defectum in causa finali, & fore, vt expressa veritate summus Pontifex nullatenus litteras dedisset: quod colligitur ex illis postremis verbis text. pro habente beneficij sufficientis subsidium ex certa scientia super obtinendo alio beneficio, de leui non scribimus, quin faciamus de primo in nostris litteris mentionem, quem text. non in solis beneficiis, sed in aliis quoque omnibus gratiis locum habere idem Sanchez probauit *num.* 10. item ex text. *in cap. fin. de fil. presb. in* 6. vbi Romanus Pontifex decidens, non valere dispensationem ad aliud beneficium obtinendum ab illegitimo impetratam, si aliud priùs obtinuerat, nisi prioris defectus mentionem faciat, rationem reddit his verbis; cùm non sit verisimile, sedem

ipſam cum illo prædictum patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, diſpenſare. necnon ex illa ratione, quia quando taciturnitas eſt cauſa finalis concedendæ gratiæ, ita, vt ea non exiſtente minimè concederetur, iura expreſsè iubent eas qualitates exprimi; & deficit voluntas requiſita in concedente. ac denique ex gloſ. *in cap. dudum, verbo, de ipſa, de preb. in 6.* Innoc. *cap. ex litteris, de tranſact.* & *ibi* Hoſt. Lap. *alleg.* 89. *num.* 6. Silueſt. *verbo, reſcriptum, quæſt.* 6. Dec. *d. cap. ſuper litteris, numer.* 33. Bero. *numer.* 55. *de reſcript.* Couar. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 20. *numer.* 5. *verſ. falſitas verò*; Menoch. *d. caſ.* 201. *numer.* 30. & aliis, quibus addo gloſ. approbatam *in Extrau.* Ioan. XXII. *execrabilis, §. ſtatuimus itaque, verbo, ex diſpenſatione legitima, de preb.* Couar. verò in ſpecie adiicit, idem, ſi Princeps gratiam conceſſiſſet, ſed ei moderamina quædã adhibuiſſet; nã hoc pertinet ad cauſam finalem, vt ſupr. hac ipſa quæſt. vltimo loco præmiſimus. atque hanc adiectionem, ſeu extenſionem Couar. præter Sanchez *d. numer.* 17. tenet quoque Molin. *tom.* 1. *de iuſtit. & iur. diſput.* 173. *col.* 8. *verſ. vt item legitimatio.* Limitatur autem hæc prior concluſ. pars, quæ eſt, taciturnitatem cauſæ finalis commutationis vltimæ voluntatis eam gratiam irritare; primò, vt procedat, † quando eſt de
144. præſenti, vel de præterito, remouens Principem à gratia concedenda: ſecùs verò dicendum, de cauſis illis, quæ in futurum contingere poſſunt, vt in diſpenſatione, & impetratione beneficij ex Fel. *cap. in noſtra, numer.* 15. *de reſcript.* Caſſador. *deciſ.* 16. *numer.* 2. & 3. *de probat.* ac Flamin. Pariſ. *tract. de reſig. benef. libr.* 6. *quæſt.* 2. *numer.* 86. probat Sanchez *d. diſput.* 21. *numer.* 26. Secundò non procedit, † vbi taceatur veritas notoria, & quam cre-
145. ditur Principem nouiſſe: quia talis taciturnitas non inducit ignorantiam, & defectum intentionis in concedente. Ita pariter in diſpenſatione docet Sanchez *ead. diſput.* 21. *numer.* 27. poſt Fel. *d. num.* 15. Nauar. *conſil.* 1. *numer.* 2. & 3. *de feud.* ac Maſcard. *tract. de probat. concl.* 846. *numer.* 13. ad quod facit ſecunda ampliatio poſterioris partis huius concl. cuius prior pars tertiò limitatur, vt non procedat, †
146. vbi qualitas, quæ tacita fuit, de iure inſit; qualis eſt reſeruatio generalis in iure clauſa. ita in diſpenſatione tradit Sanchez *d. diſput.* 21. *num.* 28. ex Fel. *d. cap. in noſtra, numer.* 14. Caſſador. *deciſ.* 12. *num.* 8. *de præbend.* Nauar. loco mox cit. & Maſcard. *vbi ſup. numer.* 15. Poſterior autem huius noſtræ concluſ. † pars, (contra quam generatim quoad
147. gratiam, præter relatos à Sanch. *d. diſput.* 21. *num.* 10. & probatos à Garz. *d. part.* 6. *cap.* 2. *numer.* 198. & *trib. ſeqq.* tenet Verall. ſeu Caputaq. *deciſ.* 51. *part.* 2. aliàs 19. *ſub verbo, gratia, eadem part.* 2.) probatur; quoniam eam in omni gratia probat Sanch. *d. n.* 17. *ac* 18. ex adductis etiam à ſe *num.* 11. contendens, eandem ſententiam teneri ab iis, qui docent, ſolam taciturnitatem qualitatis à iure conſideratæ vitiare gratiam, ab eo relati *ead. diſput.* 21. *numer.* 12. quibus addo ipſum Verall. poſt alios id tradentem *deciſ.* 46. *part.* 2. ac multos laudatos à Garz. *tract. de benef. part.* 8. *cap.* 3. *numer.* 10. probat, inquam, Sanchez, (cum quo tandem videtur ſentire Garz. *numer.* 25. & 26.) præcipuè ex text. *in cap. dudum, §. nos igitur, de preb. in* 6. vbi ad valorem conceſſionis beneficij ponderat Pontifex, non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito illud adhuc conceſſiſſet; ibi conſiderantes quoque quod nos, expoſito nobis de poteſtate prædicta. nihilominus litteras gratioſas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipſa. & ex illa ratione, quia ſurreptio, & defectus cauſæ impulſiuæ, quæ ſolùm retardaret à tam facili conceſſione, non aufert voluntarium requiſitum ad valorem conceſſionis eorum, quæ à gratuita concedentis voluntate pendent: ſicut etiam videmus in legato, *l. tale pactum, §. falſam cauſam, ff. de condit. & demonſtr.* & de aliis diſpoſitionibus tradunt communiter Doctor. *in l.* 1. *§. ſexum, ff. de poſtul. l. ſi mulier, C. de iur. dot. cap. poſt tranſlationem, de renunc. cap. etſi Chriſtus, de iureiur.* atque alibi ſæpe. & illa, quòd nemo negabit, valere impetrationem beneficij, aut alterius gratiæ, quantumuis impetrans criminibus ſit irretitus, dummodo nullo impedimento ad eam obtinendam à iure inducto affectus ſit; cùm tamen iure optimo præſumi poſſit, fore, vt ſuperior concedens, ſi ea crimina noſſet, nullatenus illam gratiam ei concederet. Ex quo fundamento deducitur notabilis ampliatio huius poſterioris partis præſentis tertiæ
concluſ. quòd nimirum, † quoties qualitates, quæ 148.
cognitæ à concedente ipſum etiam omnino auerterent à conceſſione, ſunt extrinſecæ; neque attinentes ad id, quod de iure opus eſt ad diſpenſationem, aut aliam gratiam obtinendam, eæ non ſunt neceſſariò explicandæ, neque earum taciturnitas reddit gratiam ſurreptitiam, & nullam, quamuis iis expreſſis Princeps illam non concederet: nam hæ cauſæ nec etiam dici verè poſſunt impulſiuæ, nedum finales. atque hoc apertè ſentiunt Innoc. *in cap. dudum, il* 2. *numer.* 15. *de elect.* ac Spec. *tit. de diſpenſat. §. dicendum reſtat, numer.* 12. dicentes, taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in his, quæ circa diſpenſationem obtinendam conſiſtunt, quibus videlicet expreſſis obtenta non eſſet: atque adhuc apertiùs Mandoſ. *ad reg.* 32. *Canc. quæſt.* 9. *n.* 10. & Ioann. Guttier. *quæſt. Canon. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 39. & in diſpenſatione votorum docet Suarez *d. lib.* 6. *de vot. cap. vlt. numer.* 12. 13. 14. & 16. ac pro regula tradit idem Sanchez *d. lib.* 4. *ſuæ ſumm. cap.* 47. *numer.* 13. Altera ampliatio huius poſterioris partis præſentis 3. concluſ. deſumitur ex eo, quod te-
nuit Rot. Roman. apud Verall. ſeu Caputaq. *d. de-* 149.
ciſ. 51. *numer.* 1. & 2. gratiam † ſurreptitiam non reputari, licèt in ea non fuerit narratum vnum, quod ſi narratum eſſet, Princeps vel non conceſſiſſet, vel ſaltem non eo modo, ſeu difficiliùs; dummodo per teſtes probetur, Principem illud ſciuiſſe;
quia, licèt † gratia non poſſit probari per teſtes, 450.
ſed debeat probari per ſcripturam; Archid. & Ioan. Andr. *in Nouell. in proœm.* 6. Bald. *in l. humanum, C. de leg. & l. falſus, C. de furt.* tamen qualitas gratiæ, prout eſt certa ſcientia Principis concedentis, poteſt per teſtes probari; vt per Rot. *deciſ.* 27. *de reſcript. in nou.* Ægid. *deciſ.* 611. & 646. Fel. *in rubr. de conſtit. numer.* 6. *verſ. tribus tamen*, ibi, primus eſt, quando agitur de probanda qualitate ipſius gratiæ; ac text. *in cap. auditis, de in integ. reſtit.* vbi Abb. poſt Butr. *numer.* 3. quodque in terminis commutationis vltimæ voluntatis ſubdit *ibidem* Veral. *numer.* 3. per hæc fuiſſe deciſum in cauſa Fauentina hereditatis, & bonorum, coram Veſtano 9. Decembris, 1552. quòd commutatio voluntatis teſtatoris facta per ſacram Pœnitentiariam, in qua fuit taciturno Papæ, quòd hereditas fuerat iam adita per ſocietatem heredem inſtitutam, non erat ſubreptitia, attento quòd ille, qui petiit voluntatem commutari, probauit per teſtes quod Domini de Pœnitentiaria habuerunt ſcientiam de aditione ſocietatis, quamuis non fuerit narrata, poſteaquam his non obſtantibus Pœnitentiaria commutauit voluntatem teſtatoris. Atque hæc ampliatio maximè confirmatur ex 2. limitatione, quam ſimul cum

aliis

aliis duabus limitationibus prioris partis huius
conclus. attulimus; vnde totidem præsentis poste-
rioris partis ampliationes possunt desumi.
151. Quòd si petas, vnde † cognosci possit, qua-
litates conducere ad commutationis concessio-
nem, & eius generis esse, vt iis expressis hu-
iusmodi gratiam superior non concederet, atque
adeò causam fuisse finalem. Respondeo, quic-
quid alij senserint relati à Tiraq. *d. tract. cauf.
cessant. limit.* 1. *ex numer.* 21. id prudentis arbi-
trio relinquendum, quando nec ex iure, neque
ex stylo Curiæ, neque ex Principis consuetudi-
ne id constat; vt præter relatos, & laudatos à
Menoch. *d. cas.* 201. *numer.* 30. *& seq.* Tiraq. *d.
tract. caus. cessant. limit.* 1. *numer.* 15. *&* 18. & à
Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 19. tenet in dispensa-
tione voti Suarez *d. cap. vlt. numer.* 15. & idem
Sanch. *d. lib.* 4. *sua summ. cap.* 47. *num.* 18. vbi cum
Suarez *ibidem* docet, prudentem id diiudicaturum
ex consuetudine ipsius dispensationis, attentis aliis
similibus rescriptis, quod idem pluribus allegatis la-
tiùs tradit *d. numer.* 19.

Quando autem, attentis omnibus circumstan-
152. tiis, dubium adhuc est, an † causa in impetra-
tione gratiæ tacita, vel falsò expressa sit finalis,
ita, vt sine illa, gratia non concederetur, vel tan-
tùm sit impulsiua, non modica est difficultas. Pro-
babilius autem puto, præsumi potiùs impulsiuam,
vt multis relatis tradit Sanchez *d. disput.* 21. *num.*
20. *&* 25. ob eam præcipuè rationem, quia valori
actus iura maximè fauent, & eum præsumunt, *l.
quoties, ff. de reb. dub. & cap. Abbate, de verb. sig.*
quod etiam in gratiis & priuilegiis post alios admit-
tit Tiraq. *d. limit.* 1. *numer.* 85.

QVARTA CONCLVSIO. Falsi expres-
153. sio † tunc solùm vitiat commutationem vltimæ
voluntatis, quando, quod expressum est fuit causa
finalis concessionis, nimirum quando Princeps ea
falsitate non expressa illam gratiam minime con-
cessisset, vel non eo modo, secùs quando fuit so-
lùm causa impulsiua, hoc est, quando concessisset,
verùm difficiliùs. Ita in dispensatione post multos
Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 32. ex fundamentis per
eum allatis in veri taciturnitate *numer.* 11. & per
nos *concl. praced.* quibus ipse eam rationem addit
d. numer. 32. quia eandem libertatem exigit dona-
tio, ac gratia Principis; cùm vtraque à mera volun-
tate alterius pendeat; immo magis donatio, quæ
nullam debiti rationem habet, sicut dispensatio
154. subsistente iusta causa: donatio verò tunc † solùm est
irrita, cùm procedit à falsa causa finali, non au-
tem, cùm ab impulsiua, vt docent Adrian. *in* 4.
*sent. tract. de restitut. quæst. incip. consequenter quæ-
ro*, Molin. *de restitut. quæst.* 24. *ad* 4. *&* 5. Nauar.
in Man. Confess. cap. 17. *numer.* 107. & multi alij;
ergo etiam gratia Principis. Idem quoque proba-
tur ex iis, quibus Card. Mantic. *de coniect. vlt. vo-
lunt. lib.* 4. *tit.* 6. *numer.* 3. *vsque ad* 15. ostendit, †
155. Institutionem vitiari ex errore in causa finali; *à
num.* autem 16. *ad fin.* eam non vitiari ex errore
in causa impulsiua. & quamuis in rescriptis gra-
156. tiæ † subintelligatur clausula, *si preces veritate
nitantur cap.* 2. *de rescript.* quod est præcipuum
fundamentum plurimorum contrarium in hoc sen-
tientium, quos refert Garz. *d. cap.* 2. *à numer.* 197.
ad 201. & Sanch. *d. disput.* 21. *numer.* 31. tamen, vt
idem optime respondet *d. numer.* 32. id intelligen-
dum est in substantialibus, idest, in iis, ex qui-
bus ita gratia pendet, vt alias non concederetur.
Quænam autem ea in specie sint, quæ falsò vi-
tient commutationem, ex eo, quòd inducant cau-
sam finalem, disputandum *quæst.* 5. reseruamus,
vbi ex proposito de falsitate causæ in commutatio-
nibus vltimarum voluntatum expressè agemus: in
cuius etiam initio demonstrabimus, quomodo huic
4. conclus. non obstet regula illa desumpta ex *l.
nonnunquam, in fin. ff. de condit. & demonstr. ac l. ex-
pressa, ff. de reg. iur.* expressa nocere, non expressa
nequaquam nocere. In hac verò quæst. reliquas
conclusiones ad veri taciturnitatem, aut falsi ex-
pressionem generatim spectantes prosequamur;
nam quæ speciatim ad veri taciturnitatem perti-
nent, seu quæ exprimenda sint in eiusmodi com-
mutationis impetratione, ne præsens nimis ex-
crescat, dicemus quæst. seq.

QVINTA CONCLVSIO. Clausula, *mo-
tu proprio*, in litteris Principis, quibus vltimam
voluntatem commutat, opposita † supplet vi- 157.
tium surreptionis ex taciturnitate veritatis neces-
sariò explicandæ consurgens, & valebit commu-
tatio. Constat id ex eo, quod de collatione be-
neficij dicitur *d. cap. si motu proprio, de præb. in* 6.
ibi, si motu proprio alicui aliquod beneficium ob-
tinenti conferamus aliud, de illo non habita men-
tione, non ob hoc gratiam huiusmodi, quæ de
nostra mera liberalitate processit; inualidam vo-
lumus reputari. & ex *Clem. si Romanus, eod. tit.*
dicitur enim ibi; si Romanus Pontifex de bene-
ficio alicui motu proprio prouideat, de beneficiis,
quæ obtinet, non habita mentione, prouisionem,
seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus;
qualiacumque fuerint beneficia, dignitates, aut per-
sonatus, cum cura, vel sine cura, & in numero
quantocumque quæ tunc habebat, cùm sibi proui-
sio facta fuit atque id adnotarunt vtrobique Do-
ctor. & alibi sæpè; ex quibus plerosque refert San-
chez *d. disput.* 21. *num.* 48. cum aliquot seqq. Suarez
lib. 8. *de legib. cap.* 12. *numer.* 11. & Ant. Gabr. *com-
mun. conclus. lib.* 6. *tit. de clausul. concl.* 2. *numer.* 1.
qui *num.* 7. hunc effectum habere huiusmodi clau-
sulam † non modò in beneficialibus, sed etiam in 158.
omnibus concessionibus gratiosis, post Bertr. *consil.*
192. *vol.* 1. *in nou. num.* autem 21. id extendit, etiamsi
apponatur à Legato, vel alio inferiore, ex text. *in
cap. si postquam, de præb. in* 6. & Franc. *ibi, & d. cap.
si motu proprio, in* 1. *not.* vbi hanc communem dicit
glos. *in Clem.* 1. *verbo, falsa*, ibique Card. *quæst.* 4.
de offic. ord. & aliis; quod & nonnullis relatis tradit
Sanchez *d. numer.* 48.

Limitatur autem hæc conclusio primò, vt hæc
clausula † non tollat surreptionem in tacenda In- 159.
habilitate personæ, vt post alios tradunt Menoch.
d. cas. 201. *num.* 81. *& seq.* Sanchez *d. disp.* 21. *num.*
49. & Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 40. *&* 44. *vsque ad* 52.
idque colligit Sanchez post glos. *d. cap. si motu pro-
prio*, ex illis verbis text. *ob hoc*; pletique verò apud
Gabr. *d. concl.* 2. *numer.* 43. ita intelligunt, vt non
censeatur per illam clausulam inducta dispensatio,
non autem, quòd non sit sublata surreptio. pro
qua distinctione est optimus text. *in cap. non potest,
§. cùm verò, de præb. in* 6. Immo *numer.* 41. refert
Rom. & Ang. sentientes per hanc eandem clau-
sulam à Principe appositam censeri inductam di-
spensationem quoad defectus, qui prouenlunt ex iu-
re positiuo: quod & admittunt alij per eum relati
num. 42. vbi Princeps habuit plenam notitiam de ta-
li defectu, & inhabilitate, aliàs secus; & ipse quoque
admittere videtur *num.* 53. dum refert, ac sequitur
Vital. *d. Clem. si Romanus, num.* 50. asserentem proui-
sionem factam patienti defectum cum clausula
non solùm *motu proprij*, sed etiam, *ex certa scien-
tia*, tollere illum defectum. Secundò limitatur,

vt

160. vt clausula motus proprij † non tollat surreptio-
nem, vel potius non operetur in præiudicium iu-
tis tertij, vt pluribus relatis tradit Fel. *d. cap. ad
aures, numer.* 89. *de rescript.* Sanchez *d. disput.* 21.
numer. 5. & Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 8. qui *num.* 9. post
Iaſ. *in auth. quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles.* Fel.
d. cap. ad aures, vers. tertius casus, & Ruin. *consil.* 63.
vol. 5. docet idem procedere etiam in iure ad rem;
quibus Sanchez *d. numer.* 50. addit Dec. Rebuff. &
Mil. ad quod esse videtur text. quoad inferiorem *in
d. cap. si postquam, de preb. in* 6. licet hic text. lo-
quatur de inferiore collatore. Immo & procedit
hæc limitatio, etiamsi hoc præiudicium tertij versa-
retur in sola possessione, cuius notitiam non habe-
ret Princeps, vt pluribus relatis tradit Gabr. *d. concl.*
2. *num.* 10. & 11. vbi hoc extendit ad impetrationes
motu proprio factas à Legatis, vel Ordinariis, ex
Sarmen. *ad regul. Cancell. de annal. quæst.* 9. *Num.* au-
tem 12. *cum duobus seqq.* hanc 2. limitationem post
161. alios sublimitat primò, † vbi cum clausula, *mo-
tu proprio*, concurrat etiam clausula, *non obstan-
te*, nimirum specialis. Secundò vbi verba expres-
sa importarent tertij præiudicium. Tertiò in mo-
dico præiudicio.

Limitatur nunc tertiò principaliter conclusio
162. proposita, vt clausula motus proprij † non tollat de-
fectum intentionis in concedente, vbi nimirum
vel aperte constaret, vel verisimiliter coniiceretur,
quòd, si concedens sciret qualitatem, quæ subtice-
tur, ac supprimitur ab impetrante, illam gratiam non
concederet; vt plurimi tradiderunt relati pariter, ac
probati à Gabr. *d. conclus.* 2. *num.* 18. *cum seq.* & aliqui,
quos recenset, ac sequitur Sanch. *d. disp.* 21. *num.* 52.
Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 64. & explicat *n.* 80. *in fin.* &
num. 81. *circa initium*, licèt male eum alleget Sanch.
d. disput. 21. *numer.* 51. quasi Menoch. velit, motum
proprium non tollere surreptionem ex taciturnita-
te qualitatis intrinsecæ beneficio; cùm immo con-
trarium doceat ex Dec. *d. cap. ad aures, n.* 11. & aliis;
quod & constat ex illis verbis *d. Clem. si Romanus* §
quæ ex præcitatis postrema sunt, nimirum; qualia-
cumque fuerint beneficia, dignitates aut personatus,
cum cura, vel sine cura, & in numero quantocum-
que, quæ is habebat, cùm sibi prouisio facta fuit. Ex
163. hac porrò 3. limitat. Gabr. *d. concl.* 2. *n.* 20. infert, vt †
pariter concessio alteri facta à Principe non tollatur
per secundam concessionem etiam motu proprio
factam, post Bart. *in l. prædia, C. de locat. præd. ciuil.
libr.* 11. Abb. *in cap. cum olim, numer.* 15. *de re iudic.*
& alios. *num.* autem 25. ex nonnullorum senten-
tia idem infert de secundo rescripto; licèt alios
referat contrarium in hoc sentientes. & *numer.* 30.
164. 31. & 36. infert post alios, † clausulam, *motu pro-
prio*, non derogare iuripatronatus laicorum, aut
vnioni factæ per Ordinarium, licet effectum sortita
non sit; vel particularibus statutis. quas etiam illa-
tiones admittit post alios Sanchez *d. disput.* 21. *numer.*
51. quamuis eas ipse deducat ex 2. limitat. superiùs
tradita de præiudicio tertij. Ex eo verò, quòd clau-
sula motus proprij non tollit defectum intentionis
in concedente, præter præmissa infertur etiam,
165. vt † non comprehendat non verisimilia; vt post
alios infert Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 55. *num.* autem 56.
non comprehendi insolita, & *numer.* 57. nec etiam
comprehendi incognita.

Limitatur denique, quoties surreptio contingit in
166. falsa causæ expressione, quæ obreptio dicitur, † eam
non suppleri à clausula motus proprij; vt post Abb.
in cap. quia circa, num. 7. *de consang. & affin.* & ibi
Alex. de Nævo *numer.* 8. Præpos. *num.* 4. Fel. *cap. ad
aures, numer.* 9. & ibi Dec. *numer.* 32. *in non.* Bero.
n. 39. *de rescript.* & alios tradit Sanchez *d. disp.* 21.
num. 52. vbi rationem diuersitatis affert quoad hoc
inter taciturnitatem veri, & falsi expressionem,
quia, quando tacetur veritas, ignoratur, an Prin-
ceps bene, vel male informatus gratiam motu pro-
prio concesserit, & ideo non potest dici concessa
contra eius intentionem, ac mentem: at cùm falsa
causa exprimitur, cognoscitur animus concedentis,
& vltra eius intentionem gratia obtinetur: cùm ta-
men motus proprius non firmet gratiam contra
concedentis intentionem; vt tradunt, inquit, Ioan.
Andr. *d. cap. si motu proprio, numer.* 2. *de preb. in* 6.
Rodes. Suarez *allegat.* 18. *numer.* 2. & multi, quos
refert, ac sequitur Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 80. ac
sentiunt allegati, & probati à Gabr. *d. tit. de clausul.
concl.* 2. *numer.* 18. & *seq.* atque à nobis cit. *limit.
præced. circa initium*; eam verò limitationem sentit
quoque post alios Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 12. *n.*
11. quam *num. seqq.* declarat.

Quod autem diximus de clausula *motus proprij*,
seu de gratia motu proprio concessa, quoad supplen-
dam surreptionem ex veri taciturnitate, dicendum
quoque est de clausula, *ex certa scientia*, tum
quòd hæc quoque † tollit hanc surreptionem, vt 167.
post glos. *in cap.* 3. *de fil. presbyt. verbo, non obstan-
tibus*, Mil. *in suo repertor. verbo, scientia certa*,
Alex. *consil.* 56. *in fin. vol.* 6. & alios tradit Gabr.
d. tit. de clausul. conclus. 1. *numer.* 25. tum quòd ha-
bet effectum clausulæ, *non obstante*, vt idem pluri-
bus docet *num.* 20. & Mascard. *tract. de probat. concl.*
1080. *num.* 40. & clausulæ, *pro expressis habentes*,
Gabr. *d. concl.* 1. *numer.* 26. ex Old. Alex. & Barbat.
immo etiam ipsius clausulæ motus proprij, vt idem-
met Gabr. tradit *n.* 27. post glos. *in cap. statutum*, §. 1.
verbo, litterarum, in fin. de rescript. in 6. Fel. *in c. nonnulli,
ext. eod. tit.* Socin. *consil.* 3. *num.* 11. *vol.* 3. & Dec. *consil.*
137. late Mascard *vbi sup. num.* 3.

Quòd si quæras, quomodo in concedente gra-
tiam probetur motus proprius, aut certa scientia?
Respondeo, † motu proprio tunc solùm gratiam 168.
censeri factam, cùm hoc expressè cautum fuerit in
eadem, prout his fere verbis decidit Romanus Pon-
tifex *d. c. si motu proprio, in fi. de preb. in* 6. Immo debet
esse scripta manu propria Principis, seu concedentis;
vt pluribus relatis probat Gabr. *d. concl.* 2. *n.* 102. infe-
rens *num.* 103 non posse motum proprium testibus
probari, ex Fel. *in cap. si quando, de rescript.* glos. *d. cap.
si motu proprio, verbo expressè*, & aliis. Cum hoc
tamen stat, quòd, si scriptura amittatur, possit per
testes probari in ea fuisse hanc clausulam; vt de-
clarat. Gabr. *d. concl.* 2. *numer.* 105. post Franc. *d.
cap. si motu proprio, vers. non obstat glos. hic*, seu
num. 9. cui Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disput.* 1. *num.* 6.
ad fin. consentiens addit Rebuff. *in Concord. Gall. ad
form. mand. Apostol.* super clausula, *motu proprio, in* 11.
effectu, quem non habet hæc clausula; plures verò
Mascard. *concl.* 1080. *num.* 29. in qua conclus. mul-
tos alios modos affert, quibus motus proprius pro-
batur, ac præsumitur: quod etiam facit Gabr. *d.
concl.* 2. *à numer.* 109. *ad* 115. & Menoch. *de præ-
sumpt. libr.* 2. *præsumpt.* 13. *ferè per tot.* ex quibus
præcipuus est per geminatam concessionem; de quo
latè Gabr. *d. num.* 109. *cum duobus seqq.* & Mascard.
d. concl. 1080. *num.* 5. & 6. ac Menoch. *d. præsumpt.*
13. *numer.* 3. Certa verò scientia in Principe † be- 169.
ne probari potest per testes, vt ex Rot. Rom. &
aliis plerisque tradit Gabr. *d. concl.* 1. *numer.* 67. at-
que ex communi Mandos. *ad reg.* 16. *Canc. quæst.*
6. *numer.* 5. ex magis communi pluribus relatis
Mascard. *d. concl.* 1080. *num.* 28. & latiùs *conclus.*
282. *numer.* 15. in qua concl. per tot. plures mo-
dos

dos tecenset, quibus probatur, vel præsumitur certa scientia in concedente; quod & præstat Gabr. *d. concl.* 1. *à numer.* 64. *ad fin.* aliquos colligere licet ex Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 20. *à numer.* 2. *ad* 19. & Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disput.* 4. *numer.* 3. *vsque ad* 6. inibi tractanti-
170. bus, † an, & quando Princeps, aut etiam inferior promouendo inhabilem censeatur cum eo dispensare, de quo etiam latè Gabr. *commun. concl. lib.* 1. *tit.*
171. *de præsumpt. conclus.* 8. & generaliter, † quando scientia, aut error, vel ignorantia præsumatur, vel quomodo probetur, late tradit Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 21. 22. 23. *&* 24. *& tract. de arbitrar. iudic. cas.* 186. *per tot.* Mascard. *de probat. concl.* 637. *cum multis seqq. concl.* 879. 880. 881. *&* 1299. Sfort. Odd. *tract. de restit. in integr. quæst.* 8. *artic.* 10. & Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de reg. iur. conclus.* 5. licèt non ignorem, errorem, & ignorantiam in eo differre, quòd ignorans is est, qui aliquid nescit, seu nunquam nouit; errans autem, qui aliud pro alio credit, vt post alios docet Menoch. *d. præsumpt.* 23. *à numer.* 3. *ad* 8. & Sanchez *libr.* 7. *de matrim. disput.* 18. *numer.* 1. Ex quo colligi potest, quòd, sicut taciturnitas, seu suppressio veri in Principe, aut alio concedente inducit, vel potiùs conseruat, & nutrit ignorantiam, ita falsi expressio in eodem errorem efficiat, & inducat, ac, si idem iam is falsò putabat, eundem errorem in ipso nutriat.

Sexta conclusio. Expressio falsæ causæ, seu qualitatis, quæ verè expressa, vel suppressa redderet faciliorem Principem ad concedendum, adiecta demonstrationis gratia commutatio-
172. ni vltimæ voluntatis, † eam non vitiat: secus si illa qualitas adiecta sit gratia taxationis. Prior pars conclusionis constat ex *l. quibus diebus, §. pen. l. demonstratio falsa, in princ. & §.* 1. *ac l. falsa demonstratio, in princ. ff. de condit. & demonstrat. l. si sic, §.* 1. *in fin. ff. de leg.* 1. *l. legani, ad fin. ff. de liberat. leg.* cum aliis ibidem per glos. & Doctor. allegat. ad hoc, quòd falsa demonstratio, seu adiectum demonstrationis gratia alicui dispositioni, eam non vitiat, si illud veritate non nitatur. ad idem text. *in l.* 2. *& fin.* iuncta *rubr. C. de fals. caus. adiect. leg. & §. huic proxima, Instit. de legat.* & facit etiam text. *in cap. tua, de sponsal.* ex quibus iuribus, ac similibus habetur, demonstrationem falsam non vitiare dispositionem, si constet de corpore: quod idem de falsa causa dicitur *in l. cum tale, §. falsam causam, & d. l. demonstratio falsa, §. quod autem, ff. de condit. & demonstr.* vbi exemplum illud affert Caius I.C. Titio fundum do, quia negotia mea curauit. & illud: Fundum Titius filius meus præcipito, quia frater eius ipse ex arca tot aureos sumpsit. subdens; licèt enim frater huius pecuniam ex arca non sumpserit, vtile legatum est. Idem etiam habetur *in §. longè magis, Instit. de legat.* Posterior autem pars probatur tum ex *d. l. demonstratio falsa, §. at, si conditionaliter*; vbi idem I. C. ait; Si conditionaliter concepta sit causa, veluti hoc modo: Titio, si negotia mea curauit, fundum do; Titius filius meus, si frater eius centum ex arca sumpsit, fundum præcipito; ita vtile erit legatum, si & ille negotia curauit, & huius frater centum ex arca sumpsit; quod idem habetur *in d. §. longè magis, in fin.* vbi etiam prius ex his exemplis affertur: tum ex *cap. susceptum, de rescript. in* 6. vbi mandato dato de conferendo beneficio vacante per resignationem nequit conferri beneficium vacans per mortem; *& in cap. cui de re non sacerdotali, de preb. in* 6. vbi deciditur, mandatum de conferenda alicui præbenda non sacerdotali, integra, vel certi valoris, non extendi ad præbendam sacerdotalem, dimidiam, vel minoris valoris; non nisi vel certè ob id etiam, quia designatio illa facta sit causa taxationis, non autem demonstrationis. & hæc erit ratio rationis, quam illi decisioni assignat ibi Pontifex, quòd nimirum fines mandatorum diligenter seruari oportet. Ratio autem huius diuersitatis ea est, quia quando qualitas gratia demonstrationis adiicitur, illa qualitas non restringit gratiam, sed reuera est animus conferendæ rei, vt est in se, licèt falsa eius qualitas demonstretur. at quando causa taxationis, limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam, qua deficiente, deficit gratia ex defectu voluntatis in concedente. Atque hanc conclusionem quoad priorem partem in impetratione beneficij satis tenet Rot. Roman. & comprobat *decis.* 54. *&* 63. *de rescript. ferè per tot. in antiq.* & quoad vtramque partem in dispensatione, & gratia his ferè iuribus, ac rationibus tradit Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disput.* 21. *numer.* 35. post Abb. *in cap. significante, numer.* 6. *&* 7. Fel. *num. vlt. de rescript.* eundem Abb. *cap. super litteris, numer.* 3. Fel. *limit.* 4. Bero. *in* 1. *lect. numer.* 44. *eodem tit.* Rebuff. *cap. nulla, artic.* 2. *post* 4. *concl. vers. notetis, de concess. præb.* Staphil. *de litter. grat. tit. de form. & mod. impetrand. vers. præterea est dare dignitatem, numer.* 4. 5. *&* 6. Siluest. *in summ. verbo, rescriptum, quæst.* 3. Couar. post Rot. Rom. *lib.* 1. *var. resol. cap. vlt. num.* 6. & Guttier. *quæst. Canon. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 83. *&* 84.

Quòd si petas, quandónam qualitas adiecta censeatur dispositioni causa demonstrationis, vel taxationis. Respondeo, magis communiter eam
regulam afferri, † tunc gratia, seu causa taxa- 173.
tionis censeri aliquid apponi, cùm adiicitur in eadem oratione, seu verborum conceptione; gratia verò demonstrationis, seu demonstratiuè, cùm adiicitur in diuersa oratione ab ea, in qua ponitur dispositio. quam regulam præter Fel. *d. cap. super litteris, numer.* 4. & ibi Bero. *in* 1. *lectura numer.* 45. *de rescript.* Bart. *in l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig.* ac alios relatos, ac probatos à Tello *ad l.* 17. *Taur. numer.* 127. tradit quoque idem Fel. *in cap. ad audientiam, il* 2. *numer.* 7. *de rescript.* Castr. *consil.* 338. *num.* 3. *vol.* 1. Natt. *consil.* 34. *numer.* 6. Crau. *consil.* 983. *numer.* 99. Gig. *tract. de pens. Eccles. quæst.* 62. *à numer.* 2. *vsque ad* 6. & Nauar. *consil.* 1. *de solut.* aliàs 49. *numer.* 7. *de præbend.* quibus adde alios, quos sequitur Ioan. Bapt. Caccial. *in tract. de pension. Eccles. quæst.* 16. *numer.* 10. *cum seq.* & Ioan. Dilect. *de arte testand. tit. de legat. caut.* 19. qui & nonnullis iuribus eam confirmant; quam etiam tradit post alios Ioan. Petr. Surd. in suo eruditissimo tract. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 26. *numer.* 5. *&* 7. *in fi.* necnon Card. Mantic. in luculentissimo tractatu *de coniect. vlt. vol. libr.* 9. *tit.* 3. *numer.* 20. Rot. Roman. *decis.* 869. quæ est 11. *de testam. numer.* 8. 9. *&* 10. *in antiq.* post Dynum. Et quamuis hanc regulam Guid. Pap. *decis.* 8. & Bero. seipsum corrigens *in d. cap. super litteris, in* 2. *lect. numer.* 57. *&* 58. latiùs contendat, non habere locum in legatis; immo etiam secundùm Bero. neque procedat in dispensationibus: & Sanchez *d. disp.* 21. *n.* 36. eam quoad vtramque partem in legatis, & contractibus admittens, quoad posteriorem partem excludat à dispensationibus, & beneficiis. Ego tamen satis eam sustineri posse puto, si duo præmonuerim; alterú est id, quod iam vulgò dicitur, ac veteri prouerbio vsurpatur, †

174. patur, † omnem regulam fallere, & aliquam pati
exceptionem: id quod etiam ex nostris plerique tra-
diderunt relati, & probati ab Euerard. *in loc. ab ex-
cept. ad regul. numer.* 15. & Sebast. Medic. *tract. de de-
finit. in proœm. numer.* 7. communem theoricam as-
175. serens: alterum, † quandonam vere dicatur di-
uersa oratio ad rem, de qua agimus. quod, meo
quidem, & omnium, vt reor, iudicio, atque in-
ter alios Sanchez *d. numer.* 36 post Bero. *d. cap. super
litteris, lect.* 1. *numer.* 45. tunc contingit, quan-
do habemus perfectam orationem, seu de ali-
qua re dispositionem, ita, vt satis cognosci possit,
quid disponens voluerit; neque ad eius certitudi-
nem vlterior adiectio verborum postea expectatur;
&, si quæ adiiciantur, ea constituunt perfectum sen-
sum, ac verborum complexionem, seu conceptio-
nem à priori distinctam, ita, vt vtraque verba per se
stent, vt, cum testator dicit, Seio lego decem aureos,
iam est vna perfecta oratio; cùm autem subdit,
qui quidem aurei sunt in arca, vel, quos aureos di-
co me ei debere, vel, hos autem aureos sumi volo
ex arca, aut solui ex fructibus talis fundi; habemus
aliam orationem. quando verò in prioribus ver-
bis non est certa voluntas disponentis, quoad vs-
que per verba sequentia certa reddatur; vel, si
ea certa est, sequentia verba per se perfectum
sensum non constituunt; ita, vt hæc ab illis pen-
deant; dicetur vna oratio; vt, cùm dicit testator,
in primo casu, lego Seio aureos, quos in arca ha-
beo, & in secundo, Titio lego decem amphoras
vini ex illo dolio; aut, Seio lego decem aureos
ex reditibus talis fundi, vel quos in arca habeo,
vel quos ei debeo, vel quos ipse, aut Titius mi-
hi debet. Sic ferè diuersam, & eandem oratio-
nem definiunt Doctor. quos refert, ac sequitur
Brixian. *in Repert. Borgn. in ver. verba in du-
bio potiùs præsumuntur, sub numer.* 4. *in eius ini-*
176. *tio.* Verum igitur est regulariter, † determi-
nationem, seu qualitatem dispositioni appositam
in eadem oratione, adiectam censeri taxatiuè, at-
que adeò, deficiente qualitate illa, id non deberi,
quod dispositum fuit: tum ob eam, vt puto, ratio-
nem, quoniam tunc disponens censetur quoque
principaliter de illa qualitate cogitasse, ab eâque
tanquam causa finali motum ad eiusdem limi-
tes dispositionem suam restrinxisse, iuxta *l. Sti-
chum, ff. de legat.* 1. *& l. cum frater, §. dulcissimus,
ff. de legat.* 2. tum ex *l. si seruus legatus, §. qui
quinque, ff. de legat.* 1. vbi dicitur, quòd, si is,
qui quinque in arca habebat, ita legauit, vel sti-
pulanti promisit; decem, quæ in arca habeo; &
legatum, & stipulatio valebit; ita tamen, vt so-
la quinque vel ex stipulatione, vel ex testamento
debeantur. Item ex *l. si quis seruum heredis, §. si
quis legauerit, ff. de legat.* 2. vbi ait I.C. si quis le-
gauerit ex illo dolio amphoras decem; etsi non
decem, sed pauciores inueniri possint, non ex-
tinguitur legatum, sed hoc tantummodo accipit,
quod inuenitur. ac denique, (vt cætera iura
prætermittam,) ex *l. nomen debitoris §. vnū ex
heredibus, ff. de legat.* 3. vbi grauatus soluere æs
alienum bonorum sibi prælegatorum ex eorum
reditibus; non tenetur illud soluere ex aliis bo-
nis, neque ex proprio. Fallit tamen hæc prior
pars prædictæ regulæ princ. vbi † etiam in ea-
177. dem oratione apposita sit illa determinatio per
modum simplicis qualitatis, & demonstrationis,
vbi alias de corpore constet, vt in casu *d. l. de-
monstratio falsa, in princ. ff. de condit. & demonstr.*
vbi I.C. Demonstratio, inquit, falsa est, veluti
si ita scriptum sit; seruum Stichum, quem de
Titio emi; fundum Tusculanum, qui mihi à
Seio donatus est; nam, si constat de quo ho-
mine, de quo fundo senserit testator, ad rem
non pertinet, si is, quem emisse significauit,
donatus ei esset; aut, quem donatum esse si-
gnificauerat, emerit. & in casu §. 1. eiusdem le-
gis, vbi infert I.C. Igitur, etsi ita seruus lega-
tus sit, Stichum coquum, Stichum sutorem Titio
lego, licèt neque coquus, neque sutor sit, ad
legatarium pertinebit, si de eo sensisse testato-
rem conueniat; nam, etsi in persona legatarij
designanda aliquid erratum fuerit, constat au-
tem, cui legare voluerit, perinde legatum va-
let, ac si nullus error interueniret. Idem etiam
apertè colligitur ex *d. l. si sic, §. 1. in fin. iun-
cto §. 2. circa initium, ff. de legat.* 1. & apertiùs ex
*d. l. falsa demonstratio, in princ. ff. de condit. &
demonstr.* vbi Martianus I.C. Falsa, inquit, de-
monstratio, neque legatario, neque fideicommis-
sario nocet, neque heredi instituto, veluti, si fra-
trem dixerit, vel sororem, vel nepotem, vel ali-
quid aliud. Quare rectè quoad hoc dixit Bero. *d.
cap. super litteris, numer.* 58. quem sequitur Sanch.
d. disp. 21. *num.* 36. *ad fin.* dum dicunt, quòd quan-
do aliquid in eadem oratione apponitur tãquam rei
qualitas, non censetur adiectum causa taxationis, sed
demonstrationis. Sicut etiam bene vterque *ibidem*
dixit; (& hæc sit secunda fallentia huius regu-
læ;) illud dicendum esse stare demonstratiue in
eadem oratione, † vbi aliàs incerta foret, ac in- 178.
ualida dispositio; nam semper in dubio capien-
da est præsumptio pro actus validitate, *l. quoties,
ff. de reb. dub.* pro qua fallentia est optimus text.
in l. si sic, §. 1. ff. de legat. 1. Male autem vterque
loc. cit. censet, tunc aliquid adiici in eadem ora-
tione causa taxationis, quando præcessit genera-
lis, vel indefinita dispositio de dando, aut facien-
do aliquid, & adiicitur locus, seu materia, su-
per qua executio dispositionis fieri debet: nam ne-
que tunc dicitur illud adiectum in eadem oratio-
ne, sed diuersa; neque taxationis, sed immo de-
monstrationis causa, vt satis patet ex prædictis, &
mox dicendis. Verum erit pariter, † regula- 179.
riter id, quod apponitur in diuersa oratione, ad-
iectum censeri dispositioni causa demonstratio-
nis; atque adeò, licèt illa designatio, seu de-
monstratio deficiat, non tamen deficere disposi-
tionem; vt satis patet ex *l. quidam testamento,
in princ. ff. de legat.* 1. *l. per seruum, cum seq. ff.
de vs. & habit. & l. ex his verbis, C. quand. dies
leg. vel fideicommiss. ced.* & colligitur quoque ex
Clement. 1. *de prebend.* Ratio est, quia, vt aiunt
Fel. Castr. & alij præcitati Doctor. si in legatis,
v. g. præcedat dispositio testatoris significans,
quid solui debeat, & postea subnectitur, vndè
facienda præstatio sit, ac proinde sunt duæ ora-
tiones: illa additio est posita gratia demonstra-
tionis; vnde non limitat dispositionem, sed so-
lùm demonstrat, vnde faciliùs solutio fieri pos-
sit; & sic, quamuis deficiat illa designatio, de-
betur relictum, ac dispositum. Quæ ratio ex eò
confirmatur, quòd tunc, cùm præcedat perfe-
cta dispositio, & deinde sequatur in diuersa ora-
tione modus executionis, illud primariò, ac prin-
cipaliter intentum dicitur, hoc secundariò, & ac-
cessoriè, arg. *cap. si super gratia, de offic. deleg. in*
6. quare passim dicunt Practici, in rescriptis spe-
ctandum præcipue esse partem dispositiuam, non
excusatoriam, quod constat ex *d. Clem.* 1. *vers.
ad hoc*; & ordo scripturæ ostendit enixam volun-
tatem disponentis in eo, quod priùs positum per-
fectè

fectè fuit; vt ex text. *in l. quoties, ff. de vsufruct. cap.*
ex parte, il 1. de offic. deleg. & aliis plerisque tam
iuribus, quàm Doctor. tradit Euerard. *in loc. leg. ab*
ordin. num. 7. & 11. Idem etiam colligitur ex *d. l.*
legaui, in fin. ff. de liberat. legat. & l. demonstratio
falsa, §. quod autem iuris, ff. de condit. & demonstr.
& sic intelligo *l. cùm tale, §. falsam causam, ff. eo-*
dem tit. Fallit autem hæc regula, seu posterior pars
180. regulæ initio propositæ, primò, † vbi etiam in di-
uersa oratione aliquid adiiciatur per modum con-
ditionis; tunc enim taxatiuè adiectum censetur,
vt satis constat ex *l. 1. l. si ea, l. legatum, & tot. ferè*
tit. C. de condit. insert. & §. longè, Instit. de legat. ac
passim *in tit. ff. de cond. & demonstr. & d. l. demon-*
stratio falsa, §. at, si conditionaliter, cuius verba re-
tulimus initio huius conclus. & ex *l. Stichum, & d. l.*
si sic, § 2. ff. de legat. 2. ibi, quòd si addiderit, decem,
quæ mihi Titius debet, lego, siue dubio nibil erit
in legato; nam inter falsam demonstrationem, &
falsam conditionem, siue causam, (finalem nimi-
rum, iuxta *l. cùm pater, §. dulcissimus, ff. de leg. 2.*
ne vterque hic §. aduersetur *d. §. quod autem iuris,*
& §. falsam causam,) multum interest; proinde etsi
Titio decem, quæ mihi Seius debet, legauero, nul-
lum erit legatum, esse enim debitor debet: quam-
uis in casibus *d. §. at, si conditionaliter, & §. 2.* ideo
etiam qualitas adiecta censetur taxatiuè, quia in
eadem oratione posita fuit, ex prædictis. Hæc au-
tem prima fallentia ex eo etiam confirmatur, quòd
deficit dispositio, deficiente conditione illi adie-
cta; prout in conditione de præsenti, aut præterito
est text. *in l. institutio talis, ff. de condit. instit. & §.*
conditiones, Inst. de verbor. obligat. de conditione ve-
rò de futuro *in cap. super eo, & cap. de illis, de cond.*
appos. l. si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de ver-
bor. oblig. l. 1. ac sæpe *in tit. ff. de cond. & dem. & C.*
181. *de condit. insert.* Secundò fallit † in mandato; prout
ex text. *in cap. susceptum, de rescript. in 6. & cap. cui*
de non sacerdotali, de preb. eodem lib. post Dec. *l. in*
eo, quod plus est, num 14. ff. de reg. iur. & Pelaez
de maiorat. in 1. edit. 3. part. quæst. 4. num. 3. tradit
Sanchez *d. num. 36. circa med.* idque ex eo, quod in
mandato fit stricta interpretatio, cuius fines dili-
genter sunt custodiendi, vt dicitur *in d. cap. cui de*
non sacerdotali, & l. diligenter, ff. mand. quamuis in
casibus *d. cap. susceptum, & cap. cui de non sacerdo-*
tali, ideo etiam qualitas taxatiuè adiecta censetur,
quia in eadem oratione posita fuit, iuxta prædi-
182. cta. Tertiò † in beneficiis Ecclesiasticis siue à Pa-
pa conferantur, siue mandentur conferri, vt satis
colligitur ex *d. cap. susceptum*, iuncta glos. ab aliis
approbata *ibidem in vlt. not. & verbo, non morte, in*
fin. quoniam eorum prouisio tamquam ambitiosa
est restringenda, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6. &*
cap. quamuis plenissima, de prebend. eodem lib. atque
adeò idem dicendum in quauis materia stricta, vt
in d. cap. susceptum, Gemin. & alij tradiderunt. quod
tamen tempera, nisi illud adiectum sit per modum
simplicis qualitatis, ac demonstrationis, vt, si er-
retur in nomine, & aliunde constet, de quo sen-
serit disponens; iuxta ea, quæ non multo antè di-
ximus *in prima fall. præced. reg. & inf. quæst. 5. con-*
clus. 1. & 2. quoad errorem in nomine adduce-
183. mus. Fallit quoque † vbi, nisi adiectum in diuer-
sa oratione stet taxatiuè, incerta, aut aliàs nulla
redderetur dispositio prioris orationis; per ea, quæ
in 2. fallentia præced. reg. allegauimus: licèt tunc
veriùs ex duabus orationibus vna fiat, iuxta id,
quod suprà secundo loco præmonuimus, *& d. l.*
cùm pater, §. cum imperfecta, ff. de legat. 2. De-

nique hac in re notanda est distinctio text. *in l. nu-*
per, ff. de legat. 3. vt † pronomen, *meum*, adie- 184.
ctum certo corpori, & verbo, quod est præ-
sentis temporis, faciat demonstrationem; adie-
ctum incerto corpori contineat id quoque, quod
legans pro suo habet; adiectum denique verbo fu-
turi temporis, faciat conditionem, seu taxatio-
nem. Præterea circa eandem rem notanda est du-
plex specialis regula, quam afferunt Rot. Rom.
d. decis. 11. de testament. in antiq. à numer. 2. ad 6.
& Caccialup. *d. quæst. 16. numer. 9. 10. & 19.* qua-
rum prima est, quòd, † cùm testator legat alicui 185.
quod sibi tertius debet, etiam adiecta certa quan-
titate, vtputa, legat centum, quæ Titius debet,
solùm est in legato, quod Titius debet, (atque
adeò dictum est taxatiuè;) ita, vt, si nihil, vel
minus debet Titius, tunc non tenetur heres sup-
plere, per *l. si sic, §. 1. vers. quòd si addiderit, &*
vers. si proinde, ff. de leg. 1. & l. legaui, circa me-
dium, ff. de liberat. legat. cum ibi not. Si autem
relatiuum, *qui*, vel *quod*, adiectum est primæ
personæ, vt, lego Titio, quæ illi debeo, tunc
facit demonstrationem; &, licèt nibil debeam,
valet legatum; *d. l. si sic, §. 1. in 1. respons. l. si non*
designata, & l. fin. C. de fals. caus. adiect. leg. & §.
sed si vxori, Institut. de legat. atque ita hæc iura
concordari à Petr. de Bellap. *in l. Stichum, qui*
meus erit, ff. de leg. 1. Altera est, quòd † rela- 186.
tiuum, *qui, quæ*, vel *quod*, adiectum futuro tem-
pori facit conditionem, vt cùm dicitur, Stichum,
qui meus erit; vel, frumentum, quod nascetur
ex tali loco, Titio lego: vt not. Petr. *d. l. Sti-*
chum, & Ioann. de Amic. *consil. 46. numer. 8.* &
videtur probare ille text. iuncta *l. nuper, §. fin. ff.*
de legat. 3. adiectum verò præsenti tempori, vt
Stichum, qui meus est, lego, facit demonstra-
tionem, vt dicitur *in d. l. Stichum.* pro quo est
etiam text. *in l. demonstratio falsa, in princip. ff.*
de condit. & demonstrat. & §. huic proxima, Insti-
tut. de legat. Priorem autem partem huius regu-
læ extendit Rot. *d. num. 6. & 7.* licèt † verbum sit 187.
præsentis temporis, sed inuoluat futurum, vt cùm
legatum designatur ex re annua, puta ex annua præ-
statione, qualis erat casus Rot vbi legatæ erant duæ
mensuræ a testatore, quas illi seruiunt, (hoc est, præ-
stant annuatim,) G. & R. Contrarium tamen in hoc
sentire videtur Caccialup. *d. numer. 19.* post Salic.
in l. si quis argentum, §. si verò, C. de donat. & Petr.
ac Cyn. *in l. legatum, §. vini falerni*, per eum text. *ff.*
de ann. legat. quia, licèt relatiuum, *quod*, faciat
conditionem, si nascatur; tamen multiplicatio
quantitatis, & annorum suppleri facit, quod in pri-
mo anno deficit, si in secundo plus nascatur, quàm
debeatur. Secundò extendunt multi relati à Surd. *d.*
tract. de alim. tit. 4. quæst. 26. n. 6. quòd locus † taxatio- 188.
nis gratia adiectus censeatur, quádo apponitur par-
ticipio futuri temporis: vt cùm dicitur, lego cen-
tum corbes frumenti percipiendos ex tali fundo.
Verùm ipse Surd. *num. seq.* tam hanc extensionem,
quàm prædictam priorem partem regulæ falsam
putat. nam etsi verum est, inquit, quòd tam rela-
tiuum adiectum verbo futuri temporis, quàm
participium eiusdem temporis importat conditio-
nem: tamen ex hoc non infertur, quòd locus stat
taxatiuè, & non demonstratiuè; & possunt si-
mul stare, quòd sit conditionalis dispositio, &
quòd stet demonstratiuè, nam conditio est restricta
quoad fructus illius prædij, qui non debentur,
nisi nascantur, sed vbi suppletio fieri debeat, non
refert, quòd dispositio sit conditionalis, vel pura.

melius ergo, ait, est dicere, quòd attendatur so-
lùm, an in eadem oratione, antequam contractus
sit perfectus, adiiciatur conditio, vel in diuersa
oratione, perfecto iam contractu: Doctores au-
tem in alio considerant relatiuum, vt dicturum
se ait paulo infrà, hoc est, *num. 11. & seqq.* vbi
ponens materiam primæ extensionis prędictæ prio-
189. ris partis memoratæ regulæ; † in quibus nimi-
rum casibus debitor certæ quantitatis fructuum ex
tali fundo, si illi non sufficiant, aut nulli colligan-
tur, teneatur supplere ex fructibus sequentium
annorum, vel prorsus ab obligatione liberetur: ita
distinguit post alios, iura etiam ad id adducens. aut
enim promissio est vnica: & tunc, si fundus fuit
simpliciter adiectus, suppletur sequentibus annis
id, quod deest fructibus primi anni; si autem fun-
dus sit sub conditione positus, vt quia dictum sit,
de frumento, vel fructibus, qui colligentur ex ta-
li fundo: tunc non fit supplementum. aut debitum
est annuum; & tunc siue fundus sit sub conditio-
ne positus, siue non, semper fit suppletio ex fru-
ctibus sequentium annorum. Tertiò extendi po-
190. test, vt quando † aliquid adiicitur per modum qua-
litatis accidentalis, id censeatur adiectum causa pu-
ræ demonstrationis, vt satis constat ex *l. demonstra-
tio falsa, §. 1. & l. falsa demonstratio, in princip. ff.
de cond. & demonstr.* secùs si illa qualitas sit substan-
tialis, seu intrinseca, vt satis probat Felin. *in cap.
significante, num. 4. de rescript.* Alias quoque regu-
las ad dignoscendum quando quid adiectum cen-
seatur dispositioni taxatiuè, aut demonstratiuè,
colligere licet ex alleg. Doctor. & aliis in citat. iu-
ribus, & traditis à nobis sup. *cap. 5. quæst. 15. con-
clus. 2.* necnon text & Doct. *in l. si seruitus, ff. de ser-
uitut. vrb. præd. & l. non modus, C. de seruitut. &
aqu.* cum aliis allegatis in Repertor. Borgn. *d. vers.
verba in dubio potius præsumuntur.* qui tamen, seu
Brixian. autor illius Repertor. cautè in aliquibus
ibidem est legendus. licet enim *num. 4.* rectè præ-
mittat, verba dispositiua, seu taxatiua esse illa,
quæ stant per se, & principaliter emanant propter
se, neque habent dependentiam aliunde; verba
verò demonstratiua, seu executiua illa esse, quæ
emanant ab alio, & habent dependentiam à dis-
positione, & obligatione, ex Paris. *cons. 127. num.
47. vol. 1.* Rimin. iun. *cons. 382. num. 26. vol. 4.* Bart.
*l. inter stipulantem, §. sacram, num. 6 ff. de verb. ob-
ligat.* Gaspar. Caball. *milleloq. 86 part. 1.* cum si-
mil. & ideo eos dicere, quòd, si testator legat cen-
tum Seio, quæ mihi debet Titius, vel quæ habeo
in arca mea; & ea mihi non debentur à Titio, vel
non sunt in arca, non debentur ipsi legatario, nec
heres tenetur supplere, si totidem non sint, quia
ea verba sunt dispositiua, & taxatiua. si verò di-
191. xerit, † lego centum Capellæ pro Missis dicendis;
& volo, quòd soluantur per Sempronium, qui eas
mihi debet; tunc, licèt Sempronius non debeat
mihi illa centum, tamen heredes debent illa sol-
uere, quia sunt verba demonstratiua, seu execu-
tiua, quæ non alterant dispositionem; sed per ea
voluit testator demonstrare, vnde faciliùs relictum
solui debeat, vt voluit Felin. *in cap. super litteris,
numer. 4. vers. modos autem cognoscendi, de rescript.*
Bartol. & Caballin. *vbi sup.* Castrens. *cons. 138. nu-
mer. 3. & 4. volum. 1.* Rot. *decis. 11. incip. lego pro
anniuersario, num. 2. & 3. de testament.* aliàs 869.
in antiq. text. *in l. seruitus, ff de seruit. vrb. præd.*
glos. *in cap. quanto, de censibus.* Licèt etiam *eadem
num. 4 & 5.* idem auctor rectè præmittat, quòd,
192. quando † testator mandat Capellam seu altare fie-
ri, aut Missam quotidianam, vel Anniuersarium
singulis annis in perpetuum celebrari facere pro
anima sua per suos heredes sine quantitate expres-
sa mercedis, intelligitur, testatorem voluisse, fieri
solutionem de tempore in tẽpus secundùm cursum,
& valorem monetarum, & necessariam eleemosy-
nam, seu impẽsam oneris impositi eo tempore, quo
dispositiu testatoris adimpletur; ita, vt augmen-
tum, & diminutio, commodum, & incommo-
dum spectet ad heredem, Bart. *l. si ita, ff. de aur.
& argent. leg.* Gemin. *consil. 70. col. 2. vers. sed quan-
do dispositio,* sentitque Mar. Mant. *sing. 106. auus
meus.* Tamen malè quoad hoc posterius præmis-
sum indistinctè subdit prædictus autor *eodem num.
5. & 6.* quòd, † quando testator declarat quanti- 193.
tatem soluendam, vt, aggrauo heredes ad facien-
dam vnam Capellam, vel altare, aut ad facien-
dum celebrare Missam quotidianam, cum expen-
sa scutorum centum, vel per Capellanum, qui ha-
beat scuta viginti singulo anno; tunc augmentum,
& diminutio, commodum, & incommodum non
spectat ad heredem, sed ad rem legatam, & ad
eum, cuius contemplatione fuit factum legatum;
& heres, si non volt, non tenetur plus soluere,
nec minus potest soluere; sed quantitas expressa
debet solui, & expendi, & si non sufficit, debet
in aliam piam causam conuerti cum consensu Epi-
scopi, vel fieri diminutio oneris, & Missarum; &
videtur, inquit text. *in cap. nos quidem, de testa-
ment.* vbi Abb. *num. 5. & 6.* Henr. Boich *numer. 4.*
Imol. *num. 21. & 22.* cum aliis ab eodem auctore
d. num. 6. allegatis; quæ probant quidem exem-
plum doctrinæ ab eo traditæ, quod verum in se est,
quoniam tunc impensa taxatiuè adiecta est oneri,
siue quòd in eadem oratione apposita sit, siue aliam
ob causam: non tamen adæquat prædictam gene-
ralem doctrinam ab ipso traditam, quòd, quan-
do testator declarat quantitatem soluendam ab he-
rede, is non teneatur supplere quod deest ad onus
implendum: quæ falsa est, cùm recipere debeat,
vel distinctionem de ea quantitate posita cum one-
re in eadem, aut diuersa oratione, seu taxatiuè,
aut demonstratiuè, quam & ipse, vt vidimus,
cum aliis admisit in priori præmiss. vel alias distin-
ctiones; de quibus nos suprà egimus. Pariter malè
ex prædicto vtroque præmiss. infert *num. 7. & 8.*
ad casum ab eo ibi initio propositum, in quo testa-
tor ordinauerat, quòd heredes tenerentur celebra-
ri facere ad talem Capellam per vnum Capella-
num eligendum vsque in perpetuum ab ipsis he-
redibus suis, & successorum suorum vnam Missam
omni die, & in qualibet Missa dictus Capellanus
teneretur dicere orationem vnam pro anima eius-
dem testatoris; & qui Capellanus haberet pro e-
ius mercede singulo anno florenos quadraginta va-
loris ad computum solidorum 32. imperialium pro
floreno; decidens, quòd, cùm nullus Capellanus
reperiretur, qui velit dicere dictam Missam quo-
tidianam cum oratione pro dictis florenis quadra-
ginta, heredes non possunt cogi ad supplendum
vsque ad competentem mercedem secundùm cur-
sum temporum, sed solùm ad d. florenos quadra-
ginta; ita, vt deberet minui numerus Missarum, &
reduci ad numerum competentem pro florenis qua-
draginta. Etenim onus prædictũ, & merces designa-
ta posita omnino videntur in diuersa oratione; atque
adeò quantitas mercedis adiecta demonstratiuè, seu
executiuè, non autem taxatiuè, ac dispositiuè, iuxta
exemplũ ab eodem auctore allatum *in d. priori præ-
miss.* & doctrinam *ibidem* ab eo post alios traditam,
quam

quam nos paulo antè retulimus, ac sequuti sumus.
194. Illud denique hac in re adnotandum est, quòd † vbi omnibus pensatis adhuc sumus in dubio, an verba, seu qualitas adiecta stet demonstratiuè, aut taxatiuè, potius censendum est, ea stare demonstratiuè, vt post Crauett. *cons* 301. *num* 5. *vol.* 2. & Paris. *cons.* 92. *num.* 42. *vol.* 1. tradit Borgn. *decis.* 43. *numer.* 8. *part.* 1. ac post alios plurimos Peregr. *d. artic.* 36. *num.* 120. vbi potissimùm allegat Bart. *in l. cum pater, § mensa, ff. de leg. 2. & in l. Centurio, num.* 39. ibique Rip. *n.* 193. & cæteros communiter, *ff. de vulg. & pupill.* Bern. *cons.* 17. *num.* 17. *vol.* 1. per text. *in l. conditionibus, §. 1. de condit. & demonst.* Erit verò maxime
195. attendendum, an, † dum testatur disponit de onere, aut de quantitate soluenda, vtatur verbis geminatis: nam si tantùm iis vtatur in onere exprimendo; tenebitur heres supplere; secus si iis tantùm vtatur in exprimenda quantitate; vt est de mente Borgn. & Brixian. *in eius Repertor. d. verbo, seu versic. verba in dubio potiùs præsumuntur, num.* 7. & ratio est, quia geminatio ostendit enixam voluntatem, *l. balista, ff. ad Trebell.* cum aliis adductis *ibi* per Doct. Borgn. ac Brix. *d. n.* 7. latè per Euerard. *in loc. leg. à vi geminat. num.* 1. & per tot. Ad dignoscendum
96. autem, † quo tempore adesse debeat qualitas requisita à disponente, videndum est, an sit adiecta verbu dispositiuo, vel executiuo. ita Peregr. *d. num.* 110. post Bart. *d. l. Centurio, n.* 31. Bald. *l. precibus, col. vlt. C. de impub. & aliis subst.* ac cæteros communiter; quia qualitas adiecta verbo adesse debet tempore verbi, *l. Titius, ff. de testam. mil. l. 2. ff. de aur. & arg. leg. ac l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxal. act.*

Septima conclusio. Quoties in commutatione vltimæ voluntatis vnica exprimitur cau-
197. sa etiam impulsiua, † si ea falsa sit, corruit commutatio. ita in quouis rescripto Sanch. *d. disp.* 21. *num.* 41. & 45. post Guttier. *quæst. canon. lib. 2. cap.* 15. *num.* 103. & 104. quia tunc illa conditio, si preces veritate nitantur, quæ vel exprimitur in rescriptis, vel non expressa, tamen adiecta censetur, iuxta *cap. 2. de rescript.* deficit, quia preces veritate non nituntur, cùm vnica causa expressa falsa est. defectus autem conditionis etiam de præsenti, vel præterito facit deficere dispositionem conditionalem, *l. cum ad præsens, ff. si cert. pet. & §. conditiones, Inst. de verb. oblig. cum sua concord.* eiusdem sententiæ est Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. cas.* 201. *num.* 83. dum post alios tradit, quòd, licèt aliquid in rescripto exprimendum non sit; si tamen falsò narretur, vitiat rescriptum, Card. *cap. postulasti, num.* 4. Barbat. *num.* 16. *de rescript.* & alij plerique relati à Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 31. qui etiam id fortasse duntaxat voluerunt, dum simpliciter, & absolutè scriptum reliquerunt, causam etiam impulsiuam falsò expressam vitiare rescriptum; nam commodè intelligi possunt in eo casu, quo vnica in rescripto causa exprimatur. An verò
198. hæc conclusio † procedat etiam vbi ea falsitas in vnicæ causæ expressione commissa fuerit per simplicitatem, aut ignorantiam, seu errorem, constabit ex iis, quæ inf. *concl. 9. huius quæst.* adducemus. id sanè in dispensatione, ac rescripto post Guttierez *vbi sup. num.* 133. affirmat Sanchez *d. num.* 41. ob eam rationem, quia ex illa vnius duntaxat causæ expressione, qua concedens nititur, satis apparet de eiusdem voluntate non aliter petita concedere intendentis, nisi ea causa verificata.

Octava conclusio. Quoties in commutatione alicuius vltimæ voluntatis plures causæ siue disiunctiuè, siue etiam copulatiuè exprimuntur,
199. quarum aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, † spectanda est causa, qua nititur rescriptum, atque ea existente vera, cæterarum falsitas non obest. Et quidem si disiunctiuè exprimantur illæ plures causæ, patet tum ex text. *in cap. inter cæteras, de rescript.* vbi si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternatiuè, seu disiunctiuè ad certum effectum, sufficit alterum probari. ad idem sunt iura, in quibus habetur, in alternatiuis sufficere alterum adimpleri, vt *l. plerumque, §. pen. ff. de iur. dot. l. si ita, la 2. ff. de leg. 2. l. si quis, alias, si ita quis, §. vtrum, ff. de verb. dub. & l. si ita quis, ff. de verb. obligat. l. penult. C. de condict. indeb. §. penult. Instit. de hered. instit. cap. significauit, de appell. cap. vnic. de plus petit. in 6. & cap. in alternatiuis, de reg. iur. eodem lib.* cum aliis ad id adductis ab Euerard. *in loc. leg. à natur. alternat. num.* 8. vbi hanc regulam ampliat, & declarat. *num.* autem 9. *cum tribus seqq.* eiusdem quinque fallentias singulares adducit. Quando verò copulatiuè illæ plures causæ exprimuntur ad eundem effectum, &
ad eum vna illarum sufficit, † tunc sat erit aliquam 200.
illarum veram esse, & copulatiua resoluitur in disiunctiuam, seu alternatiuam; prout in rescripto colligitur ex *cap. olim, de rescript. cap. cum iamdudum, de præbend. & §. qui autem, si 1. Instit. de excus. tut.* & in vtroque notarunt glos. ab aliis approbata *in cap. ex parte*, quod est 2. *verbo, & perpetuò, de rescript. & d. cap. in alternatiuis*, in figuratione casus, ac plerique relati, ac probati à Mascard. *tract. de probat. conclus.* 325. *num.* 3. 4. 6. 7. & 8. & à Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 42. necnon à Mandos. *in for. commiss. causar. cum claus. auocat. ad fin.* vbi plures Rot. Rom. decisiones allegat. sed & ad hoc etiam optimè faciunt, quæ latè tradit Tiraquell. *in tract. caus. cessant. cess. effect. limit.* 20. *à num.* 1. *vsque ad* 14. ac præsertim *d. num.* 1. 6. 13. & 14. quòd si ad diuersum effectum illæ plures causæ exprimantur, vel si ad vnum, vnica ad eum
non sufficiat; † tunc omnes ad illum effectum, ne- 201.
cessariæ veræ esse debent, vt satis constat ex adductis à Tiraq. *d. limit.* 20. *num.* 13. *cum duobus seqq.* & apertè quoad rescriptum probatur ex *d. cap. olim*; vbi, cùm quidam R. Papæ præter falsitatem commissam à P. detinente beneficium; expressisset etiam illum fuisse excommunicatum in contumaciam, sibique beneficium illud per interpositam personam collatum extitisse, ipseque Pontifex mandasset delegatis, vt, si ita esset, aduersario super beneficio silentium perpetuum imponentes, illud R. exponenti assignarent cum fructibus sequestratis; R. verò solam falsitatem P. probasset; respondet Papa, quòd clausula illa debet ad omnia superiora referri ad hoc, vt ipsi R. præfata Ecclesia conferatur; quia, licèt vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem huiusmodi perpetrauit, non tamen propter hoc eadem Ecclesia est aduersario assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides; idque sensit ibi glos. *verbo, ad omnia*, dum se refert ad id, quod ipsamet dixerat *d. cap. ex parte*, vbi *d. verbo, & perpetuò*, hoc ipsum apertè tradit; quam vtrobique alij sequuntur, & Mascard. *sup. num* 21. Prædicta autem posterior pars conclus. vt nimirum sufficiat, vnam ex pluribus causis copulatiuè expressis ad vnicum effectum per se sufficientem veram esse, illam nimirum, qua nititur concedens, seu quia sola posita solet huiusmodi concessio fieri; procedit † non modò in rescri- 202.
ptis iustitiæ, seu ad lites, sed etiam gratiosis; & vbi etiam illæ, vel illæ falsæ causæ expressæ essent æquè principales, ac quæ sunt veræ: prout quoad primum contra Mand. *in addit. vlt.* ad alleg. Lap. 23. Mascard. *d. conclus.* 325. *num.* 24. & Guttier. *lib. 2. quæst. canon.*

cap. 15. *num.* 68. *&* 108. & quoad secundum contra eundem Guttier. *d. cap.* 15. *num.* 129. *&* 130. docet, ac probat Sanch. *d. disput.* 21. *num.* 44. *& seq.* post Nauarr. *cons.* 7. *num. vnic. de rescript. in* 2. *edit.* Menoch. *cons.* 385. *num.* 1. 2. *&* 7. *vol.* 4. & alios ob eam præcipuè rationem, quia sola falsitas causæ finalis, id est, qua verè expressa non concederetur gratia, illam vitiat, vt post eundem *d. disput.* 21. *num.* 32. nos quoque probauimus *conclus.* 4. at, tacitis aliis causis falsis prædictis, adhuc ea gratia concederetur; ergo non est surreptitia: & quia tunc copulatiua resoluitur in disiunctiuam, vt suprà dictum est.

Limitanda verò est eadem posterior pars concl.
203. vt non procedat † tunc, cùm vel Princeps se expressim fundaret in omnibus causis, quæ sunt expressæ, eásve mandaret verificari, vt docet glos. ab aliis approbata *d. verbo, & perpetuò, in fi.* & facit *d. cap. olim*; vel pars se adstringeret ad omnes probandas; prout vtrobique Ioan. And. & alij tradiderunt.

NONA CONCLVSIO. Licèt probabile sit,
204. † iustam, seu probabilem siue facti, siue etiam iuris ignorantiam, in tacendo, quod exprimendum erat, vel falsò aliquid asserendo, cuius veritatem si Princeps cognouisset, vel gratiam commutationis vltimæ voluntatis omnino non concessisset, vel non eo modo; excusare à nullitate ipsam gratiam: probabilius tamen est, non excusare, nisi cùm Princeps gratiam concessisset quidem, sed non eo modo; quia taciturnitas illa, vel expressio fuit causa solius talis modi, seu formæ. Prior pars conclusionis probatur ex iis, quæ quoad veritatis exprimendæ taciturnitatem adduximus sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 1. paulo post initium; præcipuè quoad ignorantiam facti ex Ioan. Andr. *in cap. si motu proprio*, ad suam glos. *in verbo, taceatur, de prabend. in* 6. per *cap. gratia, de rescript. eod. lib.* necnon ex eodem Ioan. And. *in cap. super litteris, num.* 11. *extr. eod. tit.* vbi idem sentit de falsa expressione. & quia igno-
205. rantia facti, si probabilis sit, † excusat ignorantem, *cap. ignorantia, de regul. iur. in* 6. præsertim à pœna, *cap. Apostolica, de cler. excommun. ministr. cap. si verò*, *il* 2. & *ibi* Fel. & alij communiter adnotarunt, *de sentent. excommunicat. l. error facti, & l. regula est, ff. de iur. & fact. ignorant.* idque procedit etiam in poenis tẽporalibus, vt satis docet idem Sanchez *lib.* 9. *de matrim. disp.* 32. *num.* 23. qui *num.* 26. probat, id etiam procedere si ignorantia sit concomitans; exemplum afferens in percutiente Titium, quem inuincibiliter Clericum esse ignorat, eo tamen animo, quòd, licèt sciret eum Clericum, ad-
206. huc percuteret. irritatio autem actus † est pœna, *cap. si religionis, de elect. in* 6. ibi; & in pœnam præsumptionis illius, electio eadem viribus vacuetur. sentitque glos. *in cap. decet, verbo, processus, de immun. Eccles. eodem lib.* & Bartol. *in l. turpia, circa initium, ff. de leg.* 1. & licèt contrarium in hoc teneat Innoc. *cap. si verè, num.* 3. *de sent. excom.* Felin. *cap.* 2. *num.* 3. *de const.* Anchar. *in cap. fin. num.* 4. *de elect. in* 6. Nauar. *cons.* 21. *num.* 5. *de priuileg.* & Mandos. *ad reg.* 15. *Canc. quæst.* 5. *num.* 7. Tamen optimè vtramque opinionem conciliat pluribus relatis Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 4. *num.* 9. vt prior vera sit, cùm irritatio actus inducitur in odium transgredientis; posterior cùm solùm ob defectum solemnitatis. in casu autem nostro annullatio rescripti fit in odium supprimentis veritatem, aut exprimentis falsitatem; vt colligi videtur ex *l. etsi legibus, C. si contr. ius, vel vtil. publ.* necnon ex *d. cap. super litteris, cap. sedes, & cap. si proponente, de rescr.* quare ignoranter, ex probabili ignorantia facti, tacens veritatem, aut exprimens falsitatem, excusari debet ab hac pœna nullitatis ei à iure propositæ, qui vel veritatem exprimendam suppresserit, vel falsitatem tacendam expresserit. Quoad probabilem verò, seu iustam iuris ignorantiam, quòd † excuset gratiam à sur- 207.
reptione, satis in terminis voluit Nauar. *cons.* 1. *numer.* 6. *de rescript.* in antiq. edit. ac rursus *cons.* 2. *num.* 4. *de fil. presbyt.* iuxta edit. Lugdun. ac præter ea, quæ non multo pòst, *vers. non est tamen negandum*, adducemus; id suadet, quòd ignorantia iuris probabilis regulariter excusat, maximè iuris humani; vt ex text. *in §. notandum*, 1. *quæst.* 4. & *ibi* glos. recepta, tradit Nauarr. *cons.* 4. *num.* 1. *&* 3. *de vsur.* iuxta Lugdun. impress. ac præcipuè si illud ius sit obscurum, & dubium, vel non ita frequentatum, vt post alios idem docet *num.* 6. *cum tribus seqq. & consil.* 10. *num.* 7. *de sepult.* iuxta eandem edit. Quamuis omnino fatendum sit, difficilius admitti iustam, seu probabilem ignorantiam in iure, quàm in facto, & plus in illa, quàm in hac exigi: ídque solùm probat *cap. ignorantia, de reg. iur. in* 6. *& l. regula est, ff. de iur. & fact. ignor.* & alia, quæ possent in contrarium adduci.

Posterior pars † conclusionis probatur; quoniam 208.
ita in rescriptis, & gratiis tenet Abb. *d. cap. super litteris, num.* 4. *&* 6. Fel. *num.* 6. Dec. *notab.* 5. Franc. *cap. si eo tempore, num.* 4. *de rescript. in* 6. & alij, quos referunt, ac sequuntur Tiraq. *in tract. cessant. caus. in princ. num.* 116. & Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 56. qui id probat, tum ex text. *in cap. constitutus, de rescript.*
vbi deciditur, † impetrationem beneficij contra 209.
statutum Ecclesiæ, ne certus numerus excedatur, non facta illius mentione, esse surreptitiam; cùm tamen illud statutum possit probabiliter ignorari, argum. *cap.* 1. *de constit. in* 6. tum ex *d. cap. super litteris*; qui text. licèt de solis iustitiæ litteris loquatur, tamen habet locum etiam in litteris gratiosis, vt ex communi Doct. placito plurimis relatis tradit Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 54. & quidem maiori ratione, quoniam has litteras surreptio, vel obreptio vitiat ipso iure, illas solùm ope exceptionis, vt sup. *in* 4. *præmiss.* docuimus. text. autem *d. cap. super litteris*, loquens de veritate suppressa, vel falsitate expressa per simplicitatem, vel ignorantiam, quando ea suppressio, vel expressio est causa rescripti eo modo concessi, vt patet ex verbis præced. *ibid. in vers. si verò*, habet hæc verba; si verò per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, qua tacita, vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum. Tum ob eam rationem, quia in valore gratiæ considerando non spectatur impetrantis culpa, aut simplicitas ignorantiáve, seu error, sed intentio concedentis à qua vires sumit gratia. Et confirmat Sanchez, quia tunc ea causa est finalis totius rescripti; ergo ea falsa existente corruet totum tanquam causæ destitutum: nam etiam quando à principio fuisset validum existente causa finali vera, corrueret superueniente eius causæ cessatione, vt idem Sanchez docet *d. lib.* 8. *disp.* 30. *num.* 14. de quo nos latiùs inf. *cap.* 8. *quæst.* 5. Interim hisce fundamentis à Sanchez *d. num.* 56. ad huius posterioris partis propositæ concl. comprobationem allatis illa duo nos addimus: alterum est, quòd dum *in d. cap. super litteris*, Romanus Pōtifex quoad prædictum effectum nullitatis actus resultantẽ ex veri taciturnitate, vel falsi expressione in causa finali concessionis, ignorantiam æquiparãs simplicitati, inter vtramque ponit alternatiuam, vel, dicens, per simplicitatem, vel ignorantiam; sicut voluit simplicitatis nomine intelligere iuris ignorantiam, vt ferè omnes concedunt, & probant

bant iura *ibidem* per glos. allegata verbo *simplicitatem*: ita per ignorantiam omnino intellexit ignorantiam facti; alternatiua enim, *vel*, ponitur regulariter inter diuersa, Bald. *l. filia, ante num. 1. C. de collat.* Card. *Clement. 2. num 8. de æt. & qualit.* atque ita exponit simplicitatem, & ignorantiam *in d. cap. super litteris*, Ioan. Andr. *ibid. num. 11. & d. cap. si motu proprio*, ad suam glos. *taceatur*; licèt Sanchez *d. disput. 21. num. 55.* post Imol. allegantem Card. contendat sumi ibi pro eodem: sicut etiam fraus, & malitia; inter quæ tamen ibi ponitur alternatiua, *vel*. sed iure optimo dici potest, inibi distingui fraudem à malitia, & vtrumque poni tanquam diuersa; nam dolus, qui idem esse videtur,
210. ac malitia, vel eius species, † differt à fraude, vt constat ex *l. iurisgentium, §. sed etsi fraudandi, ff. de pact.* ac præter Doct. *ibi* adnotauit Alciat. & Rebuff. *in l. aliud est fraus, ff. de verb. signific.* quare sicut *d. cap. super litteris*, Pontifex, dum ait, *fraudem, vel malitiam*, voluit addere vni speciei aliam speciem, vel genus: ita, dum ait, simplicitatem, vel ignorantiam, speciei speciem adiunxit, aut etiam genus; si dicamus ignorantiam ibi sumi genericè, prout ignorantiam facti, & iuris comprehendit. Alterum fundamentum nostrum est, quòd illa actus annullatio, quæ a iure inducitur ex veri exprimendi
211. taciturnitate, vel falsitatis expressione, † afficit ignorantes; prout de qualibet lege actum inualidante post alios tradit idem Sanchez *d. lib. 3. de matrimon. disput. 17. num. 10.* idque propter vim, & effectum decreti irritantis, vt liget etiam ignorantes, *cap. dudum, vers. considerantes, cap. si beneficia, & cap. quodam, de præbend. in 6.* necnon *cap. 1. vers. adiiciebatur insuper, de concess. præb. eodem lib.* cum aliis ad id adductis ab Anton. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de clausul. conclus. 3. numer. 1.* & Hier. Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 67. num. 18.* Non
212. est tamen negandum, quin † probabilis ignorantia iuris, seu simplicitas, & ignorantia facti similiter probabilis aliquid operari possit, ac debeat in excusando à nullitate commutationem vltimæ voluntatis sic obtentam verum tacendo, vel falsum exprimendo. & quoad simplicitatem, seu iuris probabilem ignorantiam, suaderi potest ex iuribus per glos. allegatis *d. cap. super litteris, verbo, simplicitatem*, & aliis, quæ de probabili ignorantia iuris, præter Doctor. *d. cap. ignorantia. de regul. iur. in 6. d. l. regula, ff. de iur. & fact. ignor. & cap. 2. de constit. in 6.* adducit Sanchez *lib. 3. de matrimon. disput. 3. num. 13. & lib. 9. disput. 32. num. 6. vsque ad 14. & à 16. vsque ad 22.* quoad ignorantiam facti, ex traditis à Sanchez *d. disput. 32. num. 23.* cum multis seqq. & Doctor. *d. cap. Apostolica, de cleric. excommun. ministr. & cap. si vero. el 2. de sentent. excommun.* necnon à Menoch. multos allegante *d. cas. 201. num. 52.* de vtraque simul satis colligitur ex adductis pro priori huius conclus. parte. Et in specie quoad id, quod in conclus. proposuimus, vt huiusmodi ignorantia probabilis iuris, aut facti sustineat actum commutationis in forma communi, hoc est, eo modo, quo solet concedi; vbi talis veritas tacita sit, vel expressa falsitas, vt, si veritatem sciuisset concedens, gratiam saltem in forma communi fecisset: apertè conuincitur ex *d. cap. super litteris, §. seu versic. nos igitur*, ibi, inter eos, qui per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, huiusmodi credimus discretionem adhibendam: sunctis iis verbis; inter alios autem, qui posteriori modo litteras impetrant, duximus distinguendum; quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ, quamuis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi litteras dedissemus; delegatus non sequens formam in litteris ipsis appositam, secundùm ordinem iuris in causa procedat. Cùm autem expediat iura iuribus concordare, vt ait Bonif. VIII. *in cap. cùm expediat, de elect. in 6.* iuxta mox allatam dispositionem *d. cap. super litteris*, quod attinet ad ignorantiam facti, † intelligendum est, quod disponitur *in d. cap.* 213.
gratia. de rescript. in 6. valere litteras impetrantis beneficium, licèt prioris sibi ignoranti collati mentionem non fecerit: &, (sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, *l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. & cap. cùm Apostolica, in fi. de his, quæ fi. à Præl. sin. cons. cap.* eum simil.) posse vtrumque habere, si talia beneficia sint, quæ simul valeant de iure teneri. Ideo enim hoc ob ignorantiam probabilem impetrantis conceditur, quia retentio horum beneficiorum compatibilium communiter, & in forma communi concedi solet, seu iuri communi conformis est. Aliter tamen huic textui, quatenus aduersari videtur primo membro huius posterioris partis præsentis conclus. respondent alij apud Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disput. 21. num. 60.* qui deinde secutus Rebuff. *in cap. nulla, artic. 2. conclus. 5. de concess. præb.* & in concord. Gall. *tit. de form. mand. Apost.* paulo ante clausulam, *motu proprio, vers. limita tamen*, Butr. *d. cap. super litteris, numer. 27.* & *ibi* Bero. *in 1. lect. num. 41.* ait, quòd decisio *d. cap. gratia*, locum habeat, quia surreptio in eo casu procedit à iusta, & multùm tolerabili ignorantia, & poterat reduci ea dispositio ad terminos iuris communis; idest, attento iure communi idem met dispositum erat, quod gratia concedit: secus si ad eos terminos reduci non posset. quæ responsio eadem ferè est cum nostra. aliam verò subdit *ibid.* Sanchez post Bero. *sup. num. 42.* & Rebuff. *in posteriori loc. cit. vers. vel potest dici*, ideo ignorantiam in casu *d. cap. gratia*, iuuare, vt litteræ ad beneficia non sint surreptitiæ, quia impetrans non habebat ius in re in priori beneficio, vtpote collato absenti, & ignoranti, sed tantùm ad rem, iuxta *cap. si tibi absenti, de præb. in 6.* ideo taciturnitas ex tàm iusta ignorantia non vitiat, quia, vt vitiet, debet esse taciturnitas alicuius beneficij iam possessi, licèt ex ignorantia taceatur; & sic procedunt † *cap. non potest, & cap. si motu proprio, eodem tit. ac lib.* aliaque omnia iura inducentia surreptionem, ac nullitatem in impetratione beneficij ex taciturnitate prioris. Verùm hac tota de re inter alios consuli potest Octau. Glorit. *in suo solemni Commentar. d. cap. super litteris, de rescript.* præcipuè à *num. 174. vsque ad 268.* quem non nisi post hæc scripta vidimus quoad præsentem materiam. 214.

Ex his igitur patet, quòd, quando taciturnitas veri, vel expressio falsi ex simplicitate, vel ignorantia fuit causa finalis solius formæ commutationis vltimæ voluntatis, aut commissionis eiusdem, † tunc non vitiatur nisi ipsa forma. atque hæc 215.
est propria decisio text. *d. cap. super litteris, §. nos igitur*, in verbis vltimo loco relatis; ex quibus, & ibi traditis per omnes ita generatim in rescriptis docet, latiùsque explicat Sanchez *d. disp. 21. num. 61.* Idque procedit in quibuscumque litteris gratiosis, & priuilegiis, vt latè probat Glorit. *vbi sup. num. 165.* & multis seqq. ac post Fel. *d. cap. super litteris, num. 3. limit. 3.* & Abb. *num. 5.* atque ex mente Innocent. *cap. cùm dilecta, num. 3. de rescript.* docet Sanchez *d. disput. 21. num. 64.* qui *num. præced.* ex Abb. *in cap.*

sedes, *num.* 4 & *ibi* Fel. *num.* 2. *de rescript.* ac Franc.
cap. si eo tempore, *num.* 4. *eod. tit. in* 6. ostenderat,
216. secus esse, † si surreptio non dolosa commissa
esset in causa finali negotij principalis, vnde alia
penderent; nam tunc quoniam corrueret principa-
le, corruerēt etiam accessoria, *cap. accessorium, de reg.*
iur. in 6. *cum suis concordant.* Quid autem dicendum
217. sit † de exprimente sub dubio vltimam aliquam
voluntatem, quæ commutanda est, aut aliquod
eius vinculum; colligi potest ex eo, quod de di-
spensatione, ac voto tradit Sanchez *d. disput.* 51.
num. 40. *& lib.* 4. *summ. cap.* 47. *num.* 34. nimirum,
quòd, si ipsam substantiam voti sub dubio expo-
suit, cùm de eo sit certus, nulla erit dispensatio, aut
commutatio voti; quia est error in substantia rei,
in qua dispensatur; Pontifex enim tunc non dispen-
sat in re certa, sed dubia, quæ diuersæ sunt. sicut
non valeret remissio debiti obtenta allegata vera
paupertate, ac falsa debiti dubitatione. & confir-
mat, quia priuilegium, & concessio intelliguntur
iuxta preces, & narrata in supplicatione, vt idem
Sanchez *ibidem* ait, & probat ex adductis per eum
d. disput. 21. *num.* 37. *circa initium*: at in precibus
votum, aut alia res solùm tamquam dubia nar-
ratur. Quòd si substantia rei certò, ac verè nar-
ratur, sed aliqua dumtaxat qualitas sub dubio: tunc
Sanchez vtrobique sentire videtur, quòd, si nihilo-
minus Princeps dispensationem concedat, ea vale-
bit; multo verò magis, si iis verbis vtatur, siue res
sit certa, siue dubia, dispensamus, aut commutamus,
vel dispensari, aut commutari mandamus; quia
iam nullus est voluntatis defectus, neque aliquo er-
rore ducitur.

Dsoima conclvsio. Quando tacitum
fuit verum, vel falsum expressum per fraudem, vel
malitiam in impetratione commutationis vltimæ
218. voluntatis: † tunc vitiatur omnino gratia, licèt ea
taciturnitas, & expressio fuerit causa finalis so-
lius formæ. Ita in quolibet rescripto Sanchez *d. dis-*
put. 21. *num* 65. post Abb. *d. cap. super litteris*, *nu-*
mer. 1. Imol. *num.* 6. Barbat. *num.* 24. Dec. *num.* 4.
in non. per eum text. ibi; nos igitur inter eos, qui
per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per sim-
plicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis im-
petrant, huiusmodi credimus discretionem adhi-
bendam; vt hi, qui priori modo falsitatem expri-
munt, vel supprimunt veritatem, in suæ peruersi-
tatis pœnam nullum ex his litteris commodum
consequantur. necnon ex *cap. sedes*, *eodem tit. de re-*
script. ibi; mendax precator careat penitus impe-
tratis: quæ etiam verba ad hanc rem habentur *in*
l. etsi legibus, *C. si cont. ius*, *vel vtil. publ.* ex quo text.
& aliis hanc conclusionem generatius quoad re-
scripta gratiosa latiùs confirmat Oct. Glorit. *d. cap.*
super litteris, *num.* 153. *vsque ad* 163.

219. Limitatur autem hæc conclusio, vt † ab hac ex-
tensione pœnæ annullationis formæ surreptitiæ, vel
obreptitiæ ipsius gratiæ ob taciturnitatem veri, vel
expressionem falsi in causa finali solius formæ ad
annullandam ipsammet gratiam, excuset ignoran-
tia etiam crassa; vt in rescriptis docet Sanchez *d.*
disput. 21. *num.* 66. quia text. *in d. cap. super litte-*
ris, ad hanc extensionem pœnæ requirit fraudem,
vel malitiam: in his autem, & similibus casibus
ignorantia etiam crassa excusat à pœna; vt pluri-
bus docet idem Sanchez *d. lib.* 9. *de matrim. disput.*
35. *num.* 36. *cum duobus seqq.* non autem ita cras-
sa, vt esset ingens temeritas, vt idem Sanchez
temperat *d. num.* 66 ex traditis per eum *d. disput.*
32. *num.* 39. quod idem fortiùs dicendum est de su-
pina ex adductis per eundem hac ipsa *disput.* 32. *nu-*
mer. 40. sed quicquid sit de hac limitatione, de
qua dubitari potest per text. *in l. regula*, *§. sed fa-*
cti, *ff. de iur. & fact. ignor. cap. Apostolicæ*, *de cler.*
excommun. ministr. & cap. 2. *de constit. in* 6. cum
similibus, vbi habetur, ignorantiam crassam non
excusare. quæ tamen satis euitari posse videntur, di-
cendo, ea procedere cùm agitur de incurrenda pœ-
na imposita ipsi actui ignorato, non autem cùm de
extendenda ad ipsum pœna alteri actui imposita.
Illa certè limitatio omnino admittenda est in ma-
teria nostra commutationis vltimarum volunta-
tum, quam generatim in rescriptis affert, satis-
que confirmat Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 67. vt † 220.
non sit locus huic pœnæ, seu eius extensioni, vbi,
cùm pars verum proposuerit, ipsa ignorante Cu-
rialis, vel sollicitator sciens, & prudens surreptio-
nem commiserit, tacita veritate, vel expressa fal-
sitate; maximè quia *d. cap. super litteris*, decerni-
tur, vt impetrans in suam peruersitatis pœnam nul-
lum ex illis litteris commodum consequatur; hîc
autem verus impetrans, quæ est pars, seu principa-
lis, in nulla culpa fuit.

In dubio autem † potius præsumetur per igno- 221.
rantiam, & simplicitatem, quàm per dolum ta-
citam fuisse in hoc casu, ac præcedentibus verita-
tem, vel expressam falsitatem, vt pluribus relatis
tradit idem Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 68. vbi et-
iam docet, quando præsumatur dolus, vel iura-
mento impetrantis probetur ignorantia. Pariter
admittenda est illa limitatio, quòd si quando com-
mutatio vltimæ voluntatis fiat per litteras iustitiæ,
seu ad lites, tunc † surreptio obreptióve dolosa in 222.
vna parte rescripti tantùm, neque eam partem,
neque aliam vitiat ipso iure, sed vtramque tan-
tùm ope exceptionis; nam illud regulare est, vt
rescriptum iustitiæ non sit ipso iure nullum ob ve-
ri taciturnitatem, vel falsi expressionem, sed so-
lùm ope exceptionis, vt sup. *in* 4. *præmiss.* ostendi-
mus: & ita in omnibus rescriptis iustitiæ docet
hanc limitationem Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 76.
satis quoque faciens iis, quæ contra illam ob-
iecerat *num.* 75. præsertim ex dictionibus, *peni-*
tus, ac *nullum*, positis *in d. cap. super litteris*, pro-
bans, † eas importare nullitatem ipso iure, ni- 223.
si aliud suadeat materia subiecta, vt hìc con-
tingit.

Vndecima conclvsio. Quando par-
tes eiusdem rescripti commutationis vltimæ volun-
tatis sunt omnino separatæ, seu non habent conne-
xionem adinuicem, quia non eandem causam, fi-
némve respiciũt, † surreptio, vel obreptio dolosa in 224.
vna parte non vitiat aliam: secus si habeant conne-
xionem. Ita in quolibet rescripto pluribus citat. te-
net Garz. *d. tract. de benefic. part.* 8. *cap.* 3. *num.* 16. *cum*
seq. & Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 71. *&* 72. post Dec. *d.*
cap. super litteris, *num.* 1. *&* 18. *in non.* tum quia ex
d. cap. super litteris, constat, irritationem esse in
pœnam doli, & malitiæ: pœna igitur non est ex-
tendenda vltra casum in eo text. expressum, qui
est, quando impetratur vnum rescriptum diuer-
sa continens, quorum vnum connexionem ha-
bet cum altero, quia pertinet ad eandem cau-
sam decidendam, vt in exemplo per eundem San-
chez allatu *eadem disputat.* 21. *numer.* 61. Tum
quòd id colligitur ex text. *in cap. si eo tempore*, *de*
rescript. in 6. vbi deciditur, rescriptum obtentum ad
beneficium siue cum cura, siue sine illa, tacito defe-
ctu legitimæ ætatis ad curatum, cùm tamẽ legitima
esset ad simplex, validum esse ad obtinendum bene-
ficium simplex, non verò curatum; ibi enim diuersæ
sunt gratiæ, atque adeò surreptio in vna non vitiat
aliam.

aliam. Tum qoia vbi plures gratiæ in eodem rescri-
p1o contentæ non habent adinuicem connexio-
nem, virtute sunt plura rescripta; licèt per acci-
dens, & materialiter sint vnum. Sicut autem San-
chez *d. num.* 72. per modum illationis ponit exem-
plum duarum partium eiusdem rescripti separata-
rum in impetrante simul dispensationem voti ca-
stitatis, ac peregrinationis Hierosolymitanæ, alle-
gata scienter falsa causa circa alterum votum, &
vera circa alterum; dicens, non vitiari dispensatio-
nem, nisi circa illud, in quo falsa causa fuit: exem-
plum autem plurium partium eiusdem rescripti ha-
bentium inter se connexionem, quia eandem cau-
sam, eundémque finem respiciunt, ponit in impe-
trante eodem rescripto dispensationem in voto ca-
stitatis, & consanguinitatis ad vnum matrimonium
contrahendum; infertus ex adductis per eum *num.
preced.* tunc surreptionem dolosam in altera parte
vitiare totam dispensationem. Sic nos prioris casus
exemplum afferre possumus in impetrante per idem
rescriptum commutationem duarum vltimarum
voluntatum; posterioris in eo, qui impetrat vnico
rescripro commutationem vnius vltimæ voluntatis
habentis duo vincula, & obstacula, seu duas condi-
tiones. vnde in primo casu surreptio dolosa in vna
parte non vitiabit aliam; in secundo vitiabit vtram-
que; vt satis constat ex prædictis, quoad priorem
quidem casum, in præsenti, quoad posteriorem ve-
rò, in præced. conclus. Limitat autem post alios
Garz. *d. cap.* 3. *num.* 18. posteriorem casum, seu no-
225. stræ huius conclus. partem; quòd, † vbi surreptio
rescripti in vno, (sumit autem ibi surreptionem ge-
nericè prout comprehendit etiam obreptionem, seu
falsi expressionem,) fuit causa obtinendi quoad o-
mnia rescriptum vitiatur in totum: loquitur verò
ibi Garz. vt patet ex præcedentibus, etiam vbi capi-
ta, seu partes rescripti sunt omnino separatæ. qua
de re videri quoque potest, quod latè tradit Octau.
Glorit. *in d. commentar. cap. super litteris, à num.* 164.
vsque ad 173. *de rescript.* vbi generatim tuetur, quòd
surreptio genericè vt sup. sumpta, si non sit dolosa,
commissa in vna parte rescripti gratiosi aliam non
vitiat.

Dvodecima conclvsio. Surreptio,
vel obreptio dolosa in vna parte gratiosæ commu-
226. tationis vltimæ voluntatis, † non irritat ipso iure,
& in foro conscientiæ illam partem connexam, quæ
vitio caruit; sed opus est iudicis declaratione. ita in
dispensatione, & quauis alia gratia docet Sanchez
d. disp. 21. *num.* 78. & probatur, quia, licèt surre-
ptio, vel obreptio in vna parte rescripti connexa vi-
tiet aliam, iuxta tradita *in duabus praced. conclus.* &
surreptio in litteris gratiæ regulariter eas irritet ipso
iure, per ea, quæ sup. hac ipsa quæst. quarto loco
præmisimus: tamen, cùm hæc extensio pœnæ ir-
ritationis rescripti gratiæ à parte surrepta illius ad
non surreptam tota nitatur, *d. cap. super litteris*,
adiuncta *ibi* Doctorum interpretatione; in eo au-
tem textu non nullitas ipso iure, sed ope exceptio-
nis inducatur, vt tenet *ibi* glos. recepta *in verbo,
nullatenus*, latéque tradit Bero. *ibidem in* 1. *lect. num.*
25. *&* 26. & colligitur ex ipso text. ibi; *postquam
sibi super hoc facta fuerit fides*: & ibi, in suæ peruer-
sitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum
227. consequantur; pœna autem † regulariter non de-
betur ante iudicis sententiam, vt pluribus allegatis
ex communi tradunt Simanc. *de cathol. instit. tit.* 9.
ex *num.* 161. Lud. Molin. *tom.* 1. *de instit. & iur. disp.*
65. *vers. contrariam sententiam*, Sanchez *lib.* 2. *sua
sum. cap.* 22. *num.* 7. Prosp. Farinac. *lib.* 1. *quæst. cri-
min. tit. de inquisit. quæst.* 11. *num.* 102. & nos quo-
que *in tract. de distributis. quotid. part.* 3. *quæst.* 7. *concl.*
2. seu *num.* 59. quæ quidem pœna in hoc casu est
priuatio iuris aliquo modo quæsiti, quod habet im-
petrans ne pars vtilis gratiæ per inutilem vitietur,
quando commodam recipiunt diuisionem funda-
tam in iure communi, ex qua inutile per inutile nō
vitiatur in separabilibus, *cap. vtile, de reg. iur. in* 6.
atque adeò hæc pœna nullitatis, cùm exorbitet à
iure, non est trahenda in consequentiam, seu ex-
tendenda, *cap. quæ a iure, eod. tit. & lib.* cum simil.
Multo verò magis vera erit hæc conclusio vbi hæc
commutatio vltimæ voluntatis committatur per
rescriptum iustitiæ; ex iis, quæ in eiusdem conclu-
sionis specie in quolibet rescripto iustitiæ adducit
ipsemet Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 76. vbi etiam sa-
tisfacit contrariis, quæ posuerat *num.* 75.

Decimatertia conclvsio. Taciturnitas
veri, vel falsi expressio dolosa circa causam impulsi-
uam vnius partis rescripti cōmutationis vltimæ vo-
luntatis † non vitiat totum rescriptum. ita in quouis 228.
rescripto, post Bero. *d. cap. super litteris, in* 2. *lect.
num.* 53. tenet idem Sanchez *d. disp.* 21. *numer.* 74.
licèt non pauci contrarium velint, quos idem refert
num. 73. Ducitur Sanchez; tum quòd totus text. *d.
cap. super litteris*, loquitur solùm de causa finali, sine
qua litteræ non concederentur, vel totæ, vel illarum
pars; nam totus ille text. agit de taciturnitate verita-
tis, vel expressione falsitatis causæ conducentis ad
valorem rescripti. at causa impulsiua non est huius-
modi, sed sola causa finalis, vt nos sup. *concl.* 3. *&* 4.
ostendimus. Tum quòd text. ille quoad hoc æqui-
parat prorsus malitiam, & fraudem, quæ committi-
tur in tacenda veritate, & quæ in exprimenda falsi-
tate. at tacens veritatem, quam explicare non tene-
tur, qualis est iuxta veriorem sententiam, de qua
nos *in vlt. præmiss. & d. concl.* 3. *post medium.* circa
causam impulsiuam; iure optimo nequit fraude,
vel malitia notari: hæ namque culpam, & sanè non
leuem implicant; cùm tamen nulla sit in eorum ta-
citurnitate, quæ quis explicare non tenetur. Diffe-
rentia verò quam text. *d. cap. super litteris*, consti-
tuit inter tacentem verum, aut exprimentem fal-
sum ex fraude, vel malitia, & id facientem ex sim-
plicitate, vel ignorantia, vt in illo indistinctè nulli-
tatem inducat, in hoc verò cum distinctione, an lit-
teræ concederentur, nécne; (quod est præcipuum
fundamentum contrariæ sententiæ;) eò solùm per-
tinet, inquit optimè Sanchez, vt, quando adest
fraus circa partis rescripti causam finalem, vitietur
indistinctè, & omnino rescriptum tam quoad par-
tem inutilem, id est, quæ, seclusa ea surreptione,
non concederetur, quàm quoad alteram vtilem,
hoc est, aliàs concedendam. Vnde in priori parte,
seu casu, nimirum, quando fraus interuenit, iure
optimo non distinxit text. an, ea fraude seclusa,
pars litterarum esset concedenda, quia ea contin-
gente circa solam rescripti partem, vbi est in causa
finali, corruit totum, quamuis altera rescripti pars,
surreptione cessante, foret concedenda. at in poste-
riori parte, vbi sermo est de surreptione ignoranter
admissa circa finalem causam, opus fuit distinctio-
ne, an surreptio sit circa causam finalem totius
rescripti, vel solius partis: quia si sit in causa finali
totius, corruet totum; si solius partis, illa sola cor-
ruet. Ac sic totus ille text. loquitur solùm de causa
finali, vt dictum est.

Decimaqvarta, & postrema con-
clvsio. Quamuis † non sit necessaria expressio 229.
alicuius causæ siue finalis, siue impulsiuæ commuta-
tionis vltimarum voluntatum, in eius impetratione;
ita, vt, si omittatur expressio, nulla sit impetratio:

est tamen vtilis, & expediens. Prior pars conclusionis probatur; quia, licet debeant necessariò in eiusmodi commutationis impetratione exprimi omnia, & singula illius impedimenta, vt *seq. quæst. concl. 4. cum tribus seq.* latiùs ostendemus: licet etiam causa saltem aliqua requiratur in commutatione vltimarum voluntatum, siue à Principe, siue ab inferiore facienda, vt pluribus docuimus *quæst. 1. huius cap. concl. 1. & 2.* eaque causa, quoad neutrum eorum præsumatur, ex latè *ibidem* traditis *conclus. 3. & 4.* Tamen neque à iure, neque à Doctoribus definitum reperio, quòd, si eiusmodi causa non exprimatur, nulla sit commutatio; sed ad summum, quòd ea debeat aliquo modo probari. & quidem meritò: nam, cùm causa commutationis, & eius impedimenta inuicem opponantur, si hæc necessariò exprimenda sunt, oppositum dicendum erit de causa; contrariorum enim contraria est ratio, *l. hac verba, ille, ff. de verb. sig.* latè Euerard. *in loc. a contrar. num. 7. & 8.* item quod alicui conuenit, id eius contrario conuenire non potest, vt idem satis probat *num. 11.* Posterior pars concl. probatur; tam ex eo, quod paulo antè diximus, causam aliquam necessariam esse ad vltimatum voluntatum commutationem, ex latè adductis *quæst. 1. conclus. 1. & 2. præsentis cap.* tum quòd, si exprimatur aliqua iusta causa, faciliùs inducetur superior ad gratiam concedendam; & constare poterit, quid probandum sit; immo in anti-
230. quis † pro plenè probata habebitur, tanquam enunciata; iuxta late tradita per Menoch. *lib. 2 præsumpt. 10. num. 64.* & Mascard. *de probat. concl. 106. num. 1. & 2. & concl. 622. numer. 15.* Gabr. inf. citand. *num. 54.* & in recentibus orietur inde semiplena probatio, vt sentit Mascard. post alios *d. concl. 622. num. 6.* vel saltem præsumptio, vt idem post alios tradit *ibi num. 11.* Menoch. *d. lib. 2. præsumpt. 11. num. 2.* & Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 1. tit. de*
231. *probat. concl. 2.* præsertim *num. 43.* & in specie, † quòd causa præsumatur in Principe, si exprimatur, sentit Mascard. *concl. 275. num. 4.* post Crauett. *tract. de antiq. temp. 1. part. §. circa primam partem, num. 24. & 25.* ac latè Dec. *cap. quæ in Ecclesiarum, num. 132. & seq. de constit.* Cæterùm de illo articulo, an, & quando Principis assertioni credatur, præter cit. auctores, videri potest idem Mascard. *concl. 139. & concl. 1233. ferè per tot.* Nos verò iam ad seq. huius cap. quæstionem descendamus. Quod enim hoc loco pro complemento huius quæstionis disputari posset, quandónam, seu quo tempore veræ esse debeant causæ narratæ in precibus, remittimus ad id, quod fusiùs de re hac disseremus *cap. 8. quæst. 1.* vbi latiùs agendum erit, quando cessante causa commutationis cesset commutatio. Interim verò ad reliquas huius 6. cap. quæstiones transeamus.

Svmmæ Rervm.

232. *Impetrans commutationem vnius vltimæ voluntatis non tenetur mentionem facere iam obtentæ commutationis alterius vltimæ voluntatis.*
233. *Taciturnitas prioris dispensationis non reddit surrepticiam posteriorem, nisi aliunde constet de defectu voluntatis in concedente.*
234. *Intellectus cap. 2. de fil. presbyt. in 6. & cap. pen. de præscript.*
235. *Decisiones quædam Rotæ Rom. explicantur, & num. seq.*
236. *Mentio prioris dispensationis non est necessariò facienda in posteriori, cùm posterior est sola executio præcedentis; vel impetratur ob dubium validitatis ipsius.*
237. *Mentio prioris dispensationis circa eandem rem an facienda sit in impetratione posterioris, cùm inter vtramque est aliqua contrarietas, vel sola diuersitas.*
238. *Mentio prioris dispensationis quando in posteriori facienda sit.*
239. *Mentio prioris commutationis circa eandem vltimam voluntatem facienda est in posterioris impetratione, cùm inter vtramque est aliqua contrarietas.*
240. *Impetrans commutationem vnius partis eiusdem vltimæ voluntatis, mentionem facere debet prioris commutationis alterius partis.*
241. *Impetrans commutationem posteriorem eiusdem vltimæ voluntatis etiam ab inferiore tenetur facere mentionem prioris commutationis, quæ cum posteriori habet aliquam contrarietatem, & licèt in vtraque ageretur de impedimento accidentali. aut vbi etiam posterior concessio haberet clausulam motus proprij, vel ex certa scientia; num. 242. aut prior non sit concessa motu proprio, sed ad instantiam eius, cui prodesse debet; num. 243.*
244. *Impetrans posteriorem commutationem vltimæ voluntatis non tenetur mentionem facere prioris concessæ cum moderamine noræ concedenti; aut cùm ex noua causa sufficienti petitur posterior commutatio.*
245. *Impetrans secundò eandem gratiam non tenetur mentionem facere quòd ea aliàs petita sibi fuerit denegata ab eodem superiore, vel eius antecessore; & siue inferior derogauerit, siue superior; ac licèt nunc concedens ignoret denegationem; idémque si delegatus ad gratiam concedendam, eam denegauerit.*
246. *Prior commutatio vltimæ voluntatis, cuius non est facta mentio in posteriori circa eandem rem aliquo modo contraria, non corruit, sed sola posterior.*
247. *Mentio prioris commutationis inualida circa eandem vltimam voluntatem non est necessariò facienda in impetratione posterioris commutationis. idque siue prior fuerit ab altera, siue ab eadem parte impetrata; & siue fuerit merè strictior posteriore, siue omnino similis; num. 248. & quid, si prior nulla fuit ex culpa impetrantis; num. 249.*
250. *Impetrans posteriorem commutationem eiusdem vltimæ voluntatis, licèt quodammodo aduersetur priori, huius mentionem facere iuxta probabilem sententiam non tenetur saltem in foro conscientiæ, cùm priori vti de facto, vel de iure nequit, aut re integra non vult: & ibi etiam quid in impetratione secundi beneficij, ac dispensationibus.*
251. *Irritum etiam dicitur, quod licèt validum sit, caret effectu.*
252. *Verba cum effectu accipienda sunt; & num. 254. cum seq.*
253. *Primum beneficium quando, & quomodo vacet ipso iure per adeptionem secundi, vel de illo facienda sit mentio in huius impetratione.*
254. *Intellectus cap. si motu proprio, & cap. non potest, §. cum vero, de præb. in 6.*
255. *Decisio Mohedani 14. de præbend. seu 171. expenditur.*
256. *Impetrans secundam dignitatem, si paratus sit dimittere primam, cui imminet cura animarum,*

rum, non tenetur in impetratione secunda facere d. qualitatis cura mentionem.

257. Impetrans priuilegium incompatibile cum praescriptione, vel altero priuilegio, censetur ei renuntiare.

258. Dispositio qualibet tendens ad alterius fauorem intelligenda est, eo vti volente, seu petente.

259. Dispensatus semel super crimine ad matrimonium contrahendū, vel cum vno consanguineo, si ea dispensatione vsus non fuit, non tenetur illius mentionem facere in impetratione posterioris dispensationis super eodem crimine ad aliud matrimonium contrahendum, vel cum alio consanguineo.

260. Intellectus cap. ad audientiam, il 2. de rescript.

261. Intellectus cap. 2. de fil. presb. in 6.

262. Intellectus c. non potest, §. vlt. de preb. in 6. & n. seq.

263. Impetrans secundum beneficium praesumitur illud velle simul cum primo retinere.

264. Commutatio specialis alicuius vltima voluntatis derogat generali praecedenti ab alio impetratae, licet in illa huius mentio non fiat.

265. Rescriptum speciale secundum ius commune non derogat priuilegio generali contra ius, non facta illius mentione; immo idem fortasse in priuilegio speciali respectu generalis.

266. Rescriptum speciale non derogat priori generali non facta eius mentione, cùm generale purificandum est in illa specie.

267. Gratia specialis non derogat priori gratiae generali iam executae.

268. Commutatio alicuius vltima voluntatis specialis derogat generali sequenti ab alio impetratae etiam non facta eius mentione.

269. Species quando deroget generi, remissiuè.

270. Vincula omnia, & impedimenta exprimenda sunt in impetratione commutationis vltima voluntatis, quae singula cognita concedentem reuocarēt vel ab omnimodo, vel à tali cōcessione.

271. Vincula plura fortiora sunt vno, & vno sublato alterum remanet; ac num. 277.

272. Derogatio indulti Cardinalis non suffragatur, quando Cardinalis est ordinarius collator.

273. Impedimenta omnia matrimonij exprimenda sunt ab impetrante dispensationem ad illud contrahendum; & quidem in iisdem precibus.

274. Mentio statuti, legis, aut consuetudinis specialis idipsum disponentis quòd vltima voluntas, in huius commutatione facienda erit.

275. Prohibitio iuris communis non est exprimenda Principi, à quo impetratur commutatio illius vltima volūtatis, quae ei iuri conformis non fit.

276. Inferior habens potestatem commutandi vltimas voluntates ad sui fauorē concessam quoad plura vincula, poterit commutare, licèt ea concurrant in eadē vltima voluntate, seu persona.

277. Impedimenta, seu vincula diuersa eiusdem commutationis vltima voluntatis in eodem rescripto sunt explicanda; & ibi quid in dispensatione circa impedimenta matrimonij.

278. Obliuio concessionis facile potest in Papa praesumi, cùm sit quid facti.

279. Dispensans in vno tantùm impedimento supponit alia non subesse.

280. Impedimenta plura simul in iisdem precibus tunc sunt exprimenda quando se contingunt, & vnum auget aliud.

281. Ignorantia an excuset à surreptione cùm vnum ex pluribus impedimentis tacetur in iisdem precibus.

282. Impedimenta plura subordinata, nec eodem modo ad eundem finem tendentia, quomodo possint in diuersis precibus exprimi, ac rescriptis tolli.

283. Impedimentum superueniens non impedit dispensationem iam perfectam alterius impedimenti, quod tunc solum suberat.

284. Impedimentum, quod potest tolli aliter, quàm per dispensationem, non est necesse, vt exprimatur in dispensatione, in qua tolli petitur alterum impedimentum; sed potest in diuersis precibus exprimi, ac diuerso rescripto tolli.

285. Impedimentum occultum, maximè quod expressum supplicandi afferret infamiam, quomodo sit cum altero publico explicandum.

286. Plures tituli vnici vinculi, seu impedimenti commutationis vltima voluntatis exprimendi sunt in illius commutationis impetratione. Idemque est in impedimentis matrimonij orientibus ex diuersis capitibus, num. 287.

288. Mixtum non comprehenditur sub simplici in odiosis, qualis est dispensatio.

289. Illegitimus ex coniugato cum coniugata dispensationem petens vtrumque defectum debet exprimere, vt valida sit dispensatio.

290. Excommunicatus ob plures causas, debet omnes exprimere, cùm impetrat absolutionem.

291. Clausula, non obstante, non supplet expressionem vnius ex titulis vnici impedimenti commutationis vltima voluntatis, aut aliam qualitatem necessariò exprimendam.

292. Mentio multiplicatarum vltimarum voluntatum ab eodem defuncto circa eandem rem non est necessariò facienda in impetranda illarum commutatione: sicut nec irregularis explicat quoties in excommunicatione celebrauit. & quid si multiplicatio fieret facta commissione, ante, vel post executionem; num. 293.

294. Potestas commutandi vltimam voluntatem quoad aliquod vinculum extenditur etiam ad commutandum in eo, cùm oritur ex duplici titulo, licèt concessa fuerit cum expressione personarum.

295. Circumstantia notabilis annexa vnico vinculo, seu impedimento commutationis vltima voluntatis exprimenda est in eius commutationis impetratione.

296. Forum poenitentialis, & externus quando idem seruent; vel ab illo ad hunc arguatur.

297. Circumstantia notabiliter aggrauans in eadem specie est in foro poenitentiali explicanda.

298. Gradus consanguinitatis exprimendus est in dispensatione matrimoniali.

299. Legitimatio spurij surreptitia est, si taceantur qualitates, & circumstantia illiciti complexus.

300. Linea, an sit recta, explicanda est in distantia graduum consanguinitatis, affinitatis, publica honestatis, & cognationis spiritualis.

301. Publica honestas, an oriatur ex sponsalibus, vel matrimonio rato, explicandum est in impetranda dispensatione matrimoniali.

302. Gradus inaequales consanguinitatis, vel affinitatis ab eodem stipite quando explicandi.

303. Copula inter consanguineos, & affines, quae habita fuit pro faciliori dispensatione, quando explicari debeant in dispensatione matrimoniali.

304. Prohibitio commutationis vltima voluntatis à testatore facta exprimenda est in commutationis ipsius impetratione.

305. Prohibitione commutationis vltima voluntatis à testatore facta non obstante, adhuc poterit à superiore ex legitima causa fieri commutatio, maximè vbi ea voluntas nequeat impleri.

306. Iurans

306. *Iurans, aut vouens aliquid facere, & non petere habilitationem, aut dispensationem, in huius impetratione debet vtrumque iuramentum, seu votum explicare; & quomodo.*

307. *Qualitates beneficij notabiles sunt exprimenda in mutatione status ipsius temporalis, vel perpetua: immo etiam in impetratione ipsius beneficij; num. 308.*

309. *Qualitates etiam non notabiles exprimenda sunt, quas ius exprimi mandat.*

310. *Cura animarum exprimi debet ab impetrante beneficium, cui ea imminet: & qua imminet beneficio, quod vult, cum eo, quod impetrat, retinere; nec sufficit eam exprimere conditionaliter in parte executiua litterarum.*

311. *Cura animarum exprimi debet in impetratione beneficij, licèt ex statuto; vel consuetudine per alium exerceri possit, & quid, si gratia sit motu proprio concessa; num. 312. & an sufficiat dicere, beneficium esse plebanum, vel Ecclesiam collegiatam; num. 313.*

314. *Cura animarum annexa accessoriè non est necessariò exprimenda in impetratione beneficij; neque in impetratione facta coram Ordinario.*

315. *Ius-patronatus cum suis qualitatibus exprimendum est in impetratione beneficij, etiam cum clausula motus proprij.*

316. *Vnio beneficij facta per Ordinarium alteri beneficio exprimenda est in prouisione beneficij vniti etiam motu propriò: & ibi quid si impetretur beneficium, cui aliud est vnitum accessoriè.*

317. *Residentia est exprimenda in impetratione beneficij, quod eam requirit, nisi de eo fiat prouisio motu proprio.*

318. *Lis cœpta quando, & quomodo exprimenda sit in impetratione commutationis vltima voluntatis per rescriptum iustitia.*

319. *Processus totus, & substantia causa pendentis narrari debet in impetratione rescripti iustitia; & quomodo id fiat, & quando non procedat.*

320. *Clausula*, statum, & merita causæ pro sufficienter expressis habentes, *quid operetur.*

321. *Iudicis qualitas, coram quo lis pendet, an sit Ecclesiasticus, vel sacularis; ordinarius, vel delegatus; exprimenda est in impetrando rescripto iustitia etiam à persona priuilegiata.*

322. *Qualitas, & conditio personæ, contra quam rescriptum ad lites impetratur, quando narranda.*

323. *Conclusio in causa exprimenda est in rescripto ad lites, seu iustitia.*

324. *Sententia lata in causa mentio habenda est in rescripto posteriori ad lites: & si ea transiit in iudicatum, id quoque exprimi debet. & quando id non procedat; num. 325.*

326. *Appellatio interposita in causa exprimenda est ab impetrante rescriptum iustitia, seu ad lites in eadem causa.*

327. *Laudum arbitri, vel transactio, quibus causa terminata fuit, exprimi debent in rescripto ad lites in ea re postea impetrato: quod tamen fallit in quibusdam casibus; num. 328.*

329. *Impetrans posterius rescriptum iustitia prioris mentionem facere debet, quod ab aduersario fuit obtentum. & si communi consensu fuerit impetratum, huius etiam consensus mentio fieri debet; num. 330. & quid si vtrumque ab eodem fuerit impetratum; num. 331. aut si vnum rescriptum sit ad vnum iudicem, aliud ad alium; num. 332.*

333. *Posterius rescriptum prioris mentionem facere debet siue in eadem, siue in diuersa instantia vtrumque impetretur; & licet posterius tendat ad augmentum, confirmationem, vel conseruationem prioris rescripti gratia, vel iustitia.*

334. *Clausula omnes notabiles prioris rescripti in posteriore narranda sunt; qua autem sint notabiles, arbitrio iudicis relinquuntur.*

335. *Impetrans posterius rescriptum speciale regulariter non tenetur mentionem facere prioris generalis.*

336. *Posterius rescriptum motu proprio concessum non debet necessario prioris mentionem facere.*

337. *Posterius rescriptum non debet necessariò facere mentionem prioris rescripti vltra annum occultati; idque etiam de iure ciuili.*

338. *Impetrans posterius rescriptum non tenetur mentionem prioris facere, quando primus iudex causam remisit. vel quando secundum impetratur super eadem quidem materia, sed tractanda in diuersa causa; num. 339. vel denique vbi primum rescriptum ob aliquod vitium est nullum; num. 340.*

341. *Arbitrio iudicis relinquitur, quanam mouere possint superiorem ad non concedendum, vel non eo modo rescriptum gratia, vel iustitia, in iis, qua a iure, vel stylo curia definita non sunt.*

QVÆRO QVARTO. Quænam speciatim exprimenda sint in impetranda commutatione vltimæ voluntatis.

Diximus in præced. quæst. generatim de iis, quæ necessariò exprimenda sunt in impetratione commutationis vltimarum voluntatum, vel falsò expressa eam vitiant. Videndum nunc in hac quæst. quænam in specie illa sint, quæ in tali impetratione exprimi debent; sicut in seq. agendum de iis erit, quæ falsò expressa speciatim huiusmodi impetrationem vitient, seu nullam, atque irritam reddant. Quoad præsentem igitur quæst. sit

PRIMA CONCLVSIO. Impetrans commutationem vnius vltimæ voluntatis posteriorem † 332.
non tenetur facere mentionem iam obtentæ commutationis alterius vltimæ voluntatis: secus autem in commutationibus eiusdem vltimæ voluntatis, cùm inter vtramque commutationem est aliqua contrarietas. Prior pars conclus. probatur; tum quòd ita in materia dispensationis voluit Abb. *cap. pen. nnmer. 13. de præscript.* Anchar. *cons. 331. in fi.* Nauar. *cons. 12. num. 2. de priuil. & cons. 5. de consang. & affin. in fi.* aliàs *cons. 6. de rescript. & cons. 8. d. tit. de consang.* Petr. Ledes. *in sum. sacram.* vbi de matrim. *cap. 27.* post eius 7. *conclus. dub. 3.* & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 22. nnmer. 5.* quia nulla, inquit, ratio, aut text. ad id nos cogit; neque est sufficiens aliqua coniectura, vnde meritò colligatur contraria in hoc concedentis voluntas. Tum quòd regulariter † taci- 333.
turnitas prioris dispensationis non reddit surreptitiam posteriorem nisi aliunde constet de defectu voluntatis in concedente; vt post Put. *decis. 246. num. 2. & 4. lib. 1.* & Abb. *d. num. 13.* tradit Sanchez *d. disp. 22. num. 4.* & suaderi potest ex adductis per eundem *num. 3. & 6.* ex quibus patet, text. *in cap. 2. de fil. presb. in 6.* vel *d. cap. pen. de præscrip.* quibus potissimùm nituntur auctores, qui in hoc contrarium tuentur, relati à Sanchez *ibidem numer. 2.* † non probare, dispensationem posteriorem de 334.
priori non facientem mentionem ob id fore surreptitiam,

pritiam, sed quoad *d. cap.* 1. quia defectus natalium, quo non obstante prior dispensatio concessa fuit, in posterioti expressus non fuerat, iuxta expositionem multorum relatorum *d. num.* 3. quæ etiam apertè colligi videtur ex ipso text. ibi, dispensationē aliam tacito de prædicto defectu: & ibi; cùm non sit verisimile, sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum eidem, in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispeusare. vel qoia posterior dispensatio prioti partim contraria erat, quoniam prior cum moderatione, posterior absolutè concessa fuerat, vt plerique exponunr, quos sequitur Sanchez *d. num.* 6. vel etiam, quia prior dispensatio non aboleuerat defectum natalium, seu restituerat, vel potiùs deduxerat ad statum legirimitatis, arg. *rubr. ac tot. tit.* præsertim *l. interdum, ff. de natalibus restituend.* sed solùm dispensatus is fuerat, vt non obstante defectu natalium beneficium curatum posset obtinete, vt ex textu ipso patet. atque hæc est ratio peimæ rationis, seu expositionis huius rext. paulo antè allatæ, ac verior mihi præ cæteris videtut. Quoad *d.* verò *cap. pen.* ideo ibi priuilegium posterius non valuit, non ob id simpliciter, quòd prioris mentionem non faceret; sed, vel quia omnino derogabar iuri Episcopali in collatione sacramentorum, prius verò illud ius partim ptæseruabar, quatenus disponebat, vt saeramenta à proprio Episcopo antea pererenrur, quàm pro iis recipiendis Abbatis illius, qui vtrumque priuilegium impetrauerar, subditi ad alium Episcopum accederent; iuxta expositionem Doctorum, de quibua Sanchez *d. num.* 3. vel quia prius priuilegium à posteriori vti strictius ab ampliore discrepabat, eique aliquo modo aduersabatur, vt post alios expo-
235. nir idem Sanchez *d. num.* 6. Quod autem † tradit Rot. *part.* 3. *lib.* 2. *decis.* 47. *num. vn. in nouiss. diuersor.* & post *decis.* 3. *de fil. presb. in antiq.* & aliàs, Mandos. *in prax. sig. grat. tit. de dispensat.* secundam dispensationem, quæ de priori mentionem non facit, inualidam esse, si diuersa sit, seu ad diuersum finem rendit, &, vt decisio ipsa loquitur, vbi ambæ dispensationes obtentæ sint propter diuersa, secus si ad eundem finem; Sanchez *d. disp.* 22. *num.* 5. *ad fin.* ingenuè faretur, se penitus non intelligere, & quidem non sine magna occasione, vt ait Suarez *lib.* 6. *de legib. cap.* 23. *num.* 2. quia, inquit, potiùs ferè omnes auctores declarant communem sententiam, (quæ habet in posteriori dispensatione prioris mentionem esse faciendam,) vt intelligatur, quando secunda dispensatio vèrsatur circa idem cum prima; quòd si tendant ad fines diuersos, omnes fatentur non esse necessariam mentionem prioris; quod *ibi* latè probat Suarez. Sed Rot. *d. decis.* 47. tandem velle videtur, quòd, cùm ad idem vtraque tendit, altera sufficiat, & poterit impetrans vti qualibet illarum, omissa tamen altera: aliæ decisiones à Mandos. citatæ ad rem non faciunt, nisi, quod *d. decis.* 3.
236. habetur, † quòd quando non additur dispensatio dispensationi, sed sola executio præcedentis dispensationis, tunc non est eius facienda mentio; quod & post alios ex communi tradit Sanchez *d. disp.* 22. *n.* 1. Deinde *dicta decisio* 47. quæ eadem est cum *decis.* 120. *lib.* 1. *eiusdem* 3. *part.* (licèt vtrobique littera sit aliquantulum corrupta;) intelligi porest cum Suarez *d. cap.* 23. *n.* 14. quando secunda dispensatio impetratur propter dubium de validitate prioris: & id fortè voluit Mâdos. *sup.* nisi fortè is voluit, in dispensarione posteriori eirca eandem rem, si à priori discreper, eius faciendam esse mentionem, aliàs fore surrepeitiam & inualidam; & sie aggredimur
237. confirmationē posterioris † partis propositæ concl. quam in prædicta dispensationis materia idem Sanchez contendit, procedere vbi etiam inter vtramque in eadem re dispensationem est sola diuersitas, quam ipse dissonantiam vocat, & partialem quandam contrarietatem; ac probare nititur *d. num.* 6. præcipuè ex text. *d. cap.* 2. *de fil. presb. in* 6. cuius, inquit, vera, & germana intelligentia ex Io. And. *ibi num.* 2. Abb. *d. cap. pen. num.* 17. *de præscript.* & Paris. *cons.* 74. *num.* 57. *vel.* 4. ea est, quòd ideo ibi posterior dispensatio cum illegitimo ad duo beneficia sit irrita, eò quòd non fuit in ea habita mentio prioris dispensationis ad vnicum beneficium; quia posterior dispensatio est amplior, ac prioris moderamen excedit; necnon ex text. *d. cap. pen.* cuius eum esse verum, & germanum intellectum, vt ideo ibi decernatur, in posteriori priuilegio mentionem faciendam esse prioris, quòd priua cum moderatione fuerat concessum, posterius absolutè, colligit ex Innoc. *ibidem num.* 4. dum illius text. eam rationem reddit, quia Princeps certior factus de priori concessione limitata eam non mutasset, eámque rationem, air, inibi tradi à cæteris Doctot. ac tandem ex ea ratione, quod meritò præsumendum est, concedentem priuilegium non tam facile velle mutare sententiam, vt quod semel ipse, aut præcessor cum limitatione concessit, post modum ea seclusa concedat; diceret enim, sufficere priorem dispensationem, atque huius sententiæ Sanchez *d. num.* 6. refert Abb. *d. cap. pen. num.* 17. Bellam. *num.* 4. Imol. *num.* 6. & alios quamplurea. ex quibus omnibus redditur satis certa hæc posterior pars conclus. vbi illa discrepantia inter vtramque dispensationem, seu commutationem includat aliquam contrarietatem, prout fortè intendit Sanchez *d. num.* 6. *initio,* & loquuntur plerique ab eo citati, conuincitque ratio ab eo adducta. & pro hac moderatione illud est, quòd priuilegium primum non tollitur per secundum, quod primo aduersetur, licèt de primo mentio non fiat, vt latè probat Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 53. *num.* 45. & aliquot seqq. iuncto præsertim *num* 56. *&* 57. Quòd si Sanchez intelligat de ea sola discrepantia, seu potiùs diuersitate, per quam prior est strictior posteriore, non potest hæc eius opinio, & sequacium sustineri. contra quam vrgent ea quæ *seq. concl. ampl.* 1. *&* 2. adducemus; tenétque post Gemin. & Franc. *d. cap.* 2. *de fil. presb. in* 6. Suarez *d. cap.* 23. *num.* 3. vbi *vsque ad num.* 10. *& num.* 13. id latiùs comprobat, & optimè respondet ad text. *d. cap.* 2. necnon *cap. pen. de præscript.* & rationi, quibus nititur Sanchez *d. num.* 6. *num.* autem 14. *vsque ad* 19. idem Suarez idipsum exemplis propositis confirmat: sicut *num.* 9. *vsque ad* 12. nonnulla
exempla affert, in quibus † prioris dispensationis 238.
facienda est mentio, iuxta regulam, qoam tradit *d. num.* 9. vt id verum sit, vel in casibus in iure expressis; vel vbi aliàs Princeps ignoraret totum, & proprium vinculum, quod aufert, aut qualitatem, seu quantitatem gratiæ, quam facit per vnam, vel plures dispensationes; vnde ex eius mente *d. numer.* 5. *vsque ad* 9. posterior pars conclusionis sic declarata,
& comprobata, vt nimirum † prioris dispensatio- 239.
nis, vel commutationis mentio habenda sit in impetranda posteriori, vbi inrer vtramque sit contrarietas àliqua, præter exempla ab eo allata *d. cap.* 23. *à num.* 9. *ad* 12. potest etiam exemplificari, vbi posteriot concessio sit amplior, vel absoluta; prior verò sit strictior, vel limitata, non quidem negatiuè, ac simpliciter, sed positiuè, & quodammodo contrariè, vtputa per dictionem taxatiuam, vel æquipollentem: tunc enim, cùm Princeps declaret saltem tacitè, se nolle vlteriotem dispensationem,

commutationémve concedere; nil mirum, si impe-
trans posteriorem tenetur de priori mentionem fa-
cere; cùm in impetratione cuiuslibet gratiæ expri-
menda sint omnia obstacula, & impedimenta, præ-
cipuè ex quibus verisimiliter colligi potest defectus
intentionis in concedente, vt ex prædictis constat,
præcipue ex text. *d. cap. 2. de pl. presb. in* 6. & me-
lius patebit ex tota *concl.* 4. Item exemplificari po-
240. test, † vbi eadem vltima voluntas recipiat diuisio-
nem, & in priori concessione facta sit commutatio
solùm alicuius partis: debet enim in impetranda
commutatione alterius partis fieri mentio prioris
commutationis; per ea, quæ in prohibitione alie-
nationis certorum bonorum, vt, qui iam à Principe
impetrauit facultatem alienandi aliquam partem
illorum, si aliam similem facultaté impetrare vult,
teneatur prioris concessionis facere mentionem,
aliàs posterior subreptitia sit, ac nulla, optimè tra-
dunt Molin. *de primog. Hisp. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 43.
& alter Molin. *tom. 3. de iust. & iur. disp.* 650. *num.* 4.
quoniam in priori concessione vel erit dictio taxa-
tiua expressa, vel tacita, aut saltem præsumpta, ex-
cludens vlterioris concessionis voluntatem.

Porrò hæc posterior pars conclus. ampliatur pri-
241. mò, vt procedat etiam † in commutationibus ab
inferioribus Principe concessis, & impetrandis;
prout in dispensationibus post glos. *d. cap.* 2. *verbo,
sedem*, & *ibi* Gemin. *num.* 7. & Franc. *num.* 5. tradit
Sanchez *d. disp.* 22. *num.* 7. vbi etiam ex Gemin. *d.
cap.* 2. *num.* 4. & Franc. *num.* 5. eam doctrinam ex-
tendit ad impedimentum accidentale. Secundò am-
242. pliatur, vt procedat, † licèt in posteriori conces-
sione adsit clausula motus proprij, vel ex certa scien-
tia, prout in dispensationibus docet Sanchez *ead.
243. disp. num* 8. Ampliatur tertiò, vt locum habeat, †
licèt prior concessio strictior facta non sit motu pro-
prio concedentis, vel sit facta ad instantiam eiusdem
personæ, cui gratia concessa est; vt post alios in
dispensatione satis probat Sanchez *d. disp.* 22. *num.*
9. & quoad posterius membrum huius ampliationis
probari potest ex *cap. si motu proprio, de preb. in* 6.
vbi æque subreptitia decernitur concessio eo tacito,
quod exprimendum erat, siue ea petatur ab illo, ad
instantiámve illius fiat, cuius interest, siue ad instan-
tiam, & petitionem alterius pro eo. Tandem am-
pliatur, vt posterior commutatio irrita, quia tacita
sit prior magis stricta, irrita sit non solùm quoad
excessum, sed in totum; vt in dispensatione docet
Sanchez *d. disp.* 22. *num.* 23. & constat ex adductis
per nos *quæst. præced. concl.* 10. & 11. quia est vnica
gratia, & concessio.

244. Limitatur verò primò eadem concl. pars, nisi †
concedens posteriorem gratiam absque moderatio-
ne nosset prioris limitationem, quia ex stylo Curiæ
ea soleat adhiberi; vt post Fel. *d. cap. pen. num.* 2.
de præscript. docet Sanchez *vbi sup. num.* 10. & *seq.*
Secundò, nisi ex noua causa, eáque sufficienti pe-
teretur posterior commutatio; per ea, quæ de dis-
pensatione tradit Sanchez *ibidem, num.* 12. ex vtro-
que Molin. *loco cit.* & Gutier. *quæst. canon. lib.* 2.
245. *cap.* 15. *num.* 95. Tertiò, quòd non est necesse † in
secunda petitione gratiæ mentionem facere dene-
gationis eiusdem sibi à concedente factæ, cùm pri-
mò illam petiit, prout contra Menoch. *de arbitrar.
iud. cas.* 203. *num.* 6. bene Suarez docet *lib. 6. de le-
gibus, cap.* 22. *num.* 1. & Sanchez *d. disp.* 22. *num.*
14. ex quibus Suarez *eodem cap.* 22. *numer.* 2. idem
probat procedere etiam in successore eius, qui prio-
rem denegauit; & in superiore, quando inferior
denegauit, & *num.* 3. *cum seqq.* contra Sanchez *d. lib.*
8. *disp.* 14. *numer.* 15. idipsum docet de inferiore,
quando superior denegauit; & siue hanc denegatio-
nem concedens ignorauerit, siue sciuerit. Immo et-
iam *num.* 7. idem tradit in delegato ad dispensan-
dum, si delegatus denegauit dispensationem. San-
chez autem *d. disp.* 22. *a num.* 15. *ad* 18. optimè &
rationibus, & Doctorum auctoritate ostendit, † 246.
quòd, siue posterior gratia impetretur ad prioris
corroborationem, quia de eius valore dubitetur,
siue etiam ad illam augendam, non corruit vtraque,
si in posteriori prioris non fiat mentio, sed sola po-
sterior, prior autem in suo robore perseuerat. Li-
mitatur denique, vt non procedat vbi impetrans po-
steriorem gratiam primæ aduersantem non possit,
aut re integra nolit prima vti; vt latiùs ostendemus
concl. seq. ampl. 2. vel prior sit generalis, posterior
specialis ab altero impetrata, vel contrà; ex iis,
quæ adducemus *concl.* 3. vel prior nulla sit, vt *in seq.
conclus.* videbimus.

Secunda conclusio. Quando prior
commutatio vltimæ voluntatis est irrita, seu nulla,
& inualida, † non est necessaria illius mentio in 247.
posteriori. Probatur, quia non præstat impedimen-
tum, quod de iure non sortitur effectum, *cap. non
præstat, de reg. iur. in* 6. quam regulam extendi quo-
que ad gratias, & priuilegia, docet *ibi* glos. *verbo,
non præstat impedimentum*, & Bellam. *decis.* 543. *num.*
6. quos refert, ac sequitur Menoch. *lib. 6. præsumpt.*
40. *num.* 15. & Sanchez *d. disp.* 22. *num.* 21. vbi etiam
ex glos. *in cap. suggestum, verbo, posterius, de irregular.
cap. cum nostris, verbo, de facto, de concess. preb. & cap.
ex tenore, verbo, negotio, in fi. de rescript.* ibique Abb.
num. 6. Fel. *num.* 2. Dec. *numer.* 19. *in nou.* & *cap.
oblata, num.* 11. *de appell.* eodem Fel. *cap.* 1. *num.* 13.
de rescript. Gemin. *cap. quoniam, col. 4. vers. super
tertio, dist.* 18. Barbat. *cons* 43. *num. vlt. vol.* 3, Neuiz.
cons. 36. *num.* 16. Rebuff. *de constit. reg. in præfat.
num.* 93. Flam. Paris. *tract. de confidem. benef. quæst.*
46. *num.* 18. & Mascard. multos allegante *tract. de
probation. concl.* 426. *num.* 20. & *seqq.* id generatim
tradit in rescriptis; & de clausula irrita alterius
rescripti Sanch. *d. num.* 21. ex Ias. *in l.* 1. *num.* 1. *C. si
cont. ius, vel vtil. publ.* Molin. *lib. 4. de primogen.
Hispan. cap.* 3. *num.* 32. Gratian. *reg.* 229. *num.* 19.
& altero Molin. *tom. 3. de iust. & iur. disp.* 656. de
gratia verò, ac rescripto nullo id scriptum reliquit
Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos.* 57. *numer.* 22. ex Rot.
decis. 25. *num.* 1. & 9. *de rescript. in nou.* & *decis.* 69.
num. 1. *eodem tit. in antiq. ac decis.* 58. *de appell. in
nou.* Caput. *decis.* 217. *num.* 2. *part.* 2.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt pro-
cedat, † non modò quando prius rescriptum irri- 248.
tum, ac nullum esset ab aduersario impetratum,
posterius ab altera parte in quo omnes conueniunt,
vt patet ex Sanchez *d. disp.* 22. *num.* 22. iuncto præ-
ced. aut vbi ab eodem vtrumque impetratum fuit;
neque prius strictius esset posteriore, sed vtrumque
cum eadem moderatione concessum, quod admit-
tit Sanchez *d. numer.* 22. verùm etiam cùm prius,
quod quis impetrauit, limitationem seu moderatio-
nem habet, qua caret posterius ab eodem impetra-
tum, quod negat Sanchez *d. num.* 22. cum Menoch.
de arbitr. iud. cas. 203. *in fi.* Gemin. *cons.* 141. *num.*
2. *vers. in contrarium*, ac Dec. *d. cap. ex tenore, num.*
15. *in non. de rescript.* ob eam præcipuè rationem,
quòd aliàs iniquus impetrator esset melioris con-
ditionis, quàm legitimus, contra text. *in cap. cum,
qui. de preb. in* 6. Nam contrarium sentiunt cæteri
Doct. relati à Sanchez *numer.* 21. & alij, quos nos
paulo antè recensuimus in hac ipsa concl. & ex eo
suadetur, quòd aliàs ad nihil deseruiret dispositio d.
regulæ, *non præstat impedimentum, quod de iure non
sortitur*

sortitur effectum, de qua *in d. cap. non prastat*; & illa, quæ innititur ex *l. nuda, ff. de contrahend. empt.* id, quod nullum est, nullum producere effectum; & ex *l. 4. §. condemnatum, ff. de re ind.* ac *§. 1. Instit. de hered. qua ab intest. deferunt.* quod idem est nullum aliquid esse, vel non esse; necnon illa communia doctrina, de qua in præsenti conclus. vt in posteriori gratia non sit facienda prioris irritæ mentio, si solùm ea vera esset, cùm prior gratia strictior non est, nec quodammodo aduersatur posteriori; nam id etiam requiritur, vbi prior valida sit. vt in præced. conclus. vidimus. Quòd si Sanchez intelligat de priore dispensatione irrita nullo modo strictiore, & in ea locum habere posse prædictas regulas, & communem doctrinam; prout sentire videtur *d. numer. 22. in fi.* dum concludit dicens; vnde, si nollet impetrans narrare prius rescriptum surreptitium, petat posterius cum eadem moderatione, cum qua prius concessum est: tunc dicimus, iam paulo antè, & latiùs conclus. præced. contra eundem Sanchez demonstratum fuisse, non ex eo solùm, quòd prius rescriptum strictius sit, eius faciendam esse mentionem in posterioris rescripti eadem de re impetratione; sed tunc demùm cùm inter vtrumque adest aliqua contrarietas expressa, vel tacita. Ratio autem sumpta ex regula *d. cap. eum, qui*, ad summum probat solum vbi prior gratia ex culpa impetrantis inualida sit; vt quia fraudulenter, hoc est, à sciente se teneri exprimere, aliquid in ea taceatur, vel falsò exprimatur, quod moueat concedentem ad simpliciter, vel taliter concedendum: at verò plerasque alias etiam ob causas nulla esse potest prior gratia sine culpa eam impetrantis, vt quia per simplicitatem tacuit, quod exprimi debuit; vel quia tunc nulla adesset causa dispensandi, seu commutandi, aut potestas sufficiens in concedente; aliámve similé ob causam. Sed & cùm prior
249. gratia nulla est † ex culpa impetrantis posteriorem, idem puto probabiliter dici posse; quoniam Doctor. omnes relati in conclus. Dec. excepto, non distinguunt de gratia nulla ex culpa, vel sine culpa, neque *d. cap. non prastat*, & alia iura paulo antè citata, dum statuunt, id quod nullum est, non præstare impedimentum, aut non producere effectum, aut pro non ente haberi, discrimen constituunt inter actum nullum sine culpa, & nullum ex culpa: quare nec nos distinguere debemus, *l. 3. ff. de offic. præsid. l. de pretio, ff. de Public. in rem act.* cum simil. & tunc ad *d. cap. eum, qui, de præb. in 6.* ex quo habetur, non debere esse melioris conditionis delinquentem, quàm non delinquentem; respondetur, id verum esse, aut cùm tractatur de lucro captando, prout loquitur *d. cap. eum, qui*; non autem, cùm de damno vitando, & euadenda pœna, cuiusmodi est nullitas posterioris impetrationis: aut cùm quis delinquit in eo actu, de quo agitur; at verò impetratio posterioris gratiæ ex se nullum delictum est, vt per se patet.

Ampliatur secundò proposita conclusio, vt pro-
250. babiliter dici possit, † impetrantem posteriorem commutationem eiusdem vltimæ voluntatis, licèt quodammodo aduersetur priori, vt quia etiam positiuè hæc strictior sit illa, saltem in foro conscientiæ non teneri mentionem facere prioris, qua vti vel de facto, aut iure non possit, vel re integra nolit: licèt contrarium in hoc postremo quoad beneficia sentiat Nicol. Garz. *tractat. de benef. part. 1. cap. 2. numer. 126.* ac post alios Menoch. *sup. cas. 201. numer. 47.* apertéque etiam Gonzal. *in Commentar. reg. 8. Canc. glos. 15. §. 2. numer. 68.* post Nauar. *cons. 9. de rescript.* aliàs *13. de præb.* & incipit, *an impetrans*, & in dispensationibus contendat Suarez *d. lib. 6. de legibus, cap. 23. num. 19. ad fin. vnde numer. 20. & 21.* Hæc autem ampliatio eatenus pertinet ad præsentem 2. conclus. qua-
tenus irritum etiam dicitur, † quod effectu caret, 251.
licèt validum fuerit, vt constat ex *l. 1. ff. de iniust. rupt. & irrit. testam. §. alio, Instit. de heredit. qua ab intest. defer. in princip.* Et quidem quoad eum, qui de facto vti non possit priori, ferè mihi certum est ex glos. sing. ab aliis approbata *in cap. in nostra, verbo, mentionem, in fi. de rescript.* vbi tenet, posteriores litteras ad diuersum beneficium obtentas nullas non esse, licèt priorum mentionem non faciant, si prioribus vti non possit impetrans, & posteriores adhuc non sunt præsentatæ; quia, inquit, secundæ potiùs ad cautelam impetratæ videntur, vt, si non posset beneficium consequi per primas, vteretur secundis, sicut consueuit dici in rescriptis,
sup. eodem, cap. ex tenore, & verba † cum effectu 252.
intelliguntur, *cap. relatum, de cleric. non resid.* vnde, cùm nihil obtinuerit per primas, valent secundæ, quia hæc fuit intentio Papæ, vt per litteras suas beneficium consequeretur: & hoc satis innuitur ex eo, quod dicit eos faciens esse contentos Ecclesiis, in quibus recepti sunt. hactenus glos. cuius quidem auctoritas, & Innoc. *ibidem* idem tradentis in initio, ac rationes ab eis allatæ cum æque militent in nullitate, seu impossibilitate iuris, quæ sit in prioribus litteris; maximè quoque præcedentem ampliat. confirmant, atque etiam præsentem quoad casum, in quo, licèt valeant priores litteræ, iis tamen nequeat de iure vti simul cum posterioribus: id quod etiam optimè confirmatur ex verbis *reg. 54. Cancell.* non multo pòst per nos referendis. atque apertè tenet Rot. Rom. apud Mohed. *decis. 171.* aliàs *14. numer. 2. & 3. sub tit. de præb.* ac Suarez *d. cap. 23. num. 17.* & satis colligitur ex *cap. de multa, de præb. cap. cum singula, & cap. licèt Episcopus, eod. tit. in 6. Clement. si plures, & Extrauag. execrabilis, eodem tit. in commun.* & in-
ter Extrauag. Ioan. XXII. † vbi, si obtinens 253.
vnam dignitatem, personatum, vel curatum beneficium, aliquod aliud ex his obtineat, ipso iure vacat primum, non priùs tamen hoc dimittere tenetur, quàm secundi pacificam possessionem fuerit assecutus, vel per eum steterit, quo minùs illam assequatur. & quoad eum, qui assequitur secundam præbendam in eadem Ecclesia, text. est *in cap. litteras, de concess. præb. & Clement. si iuxta, de præbend.* cum vtrobique notat. per Doctor. immo nec prius illa vacant, quàm fructus secundi possit hoc impetrans percipere, *cap. si tibi concesse, eod. tit. in 6.* hoc autem ob id potissimum contingit, quia impetrans, vtraque huiusmodi gratia simul de iure vti non potest, vt ex prædictis iuribus apparet. Et in terminis generatim, quòd impetrans secundum beneficium incompatibile non teneatur exprimere primum ipso iure vacaturum per adeptionem secundi; quia ex quo statim vacabit, cessat ratio expressionis tanquam de obtento, tenet Gonzal. *d. numer. 68.* dicens, ita fuisse resolutum in Rota, teste Mohed. *d. decis. 14. de præb.* aliàs *171.* in quo tamen contrarium contendit Garz *d. cap. 2. num. 126. cum seq.* erroris in hoc arguens ipsum Gonzal. quoniã id clarè, inquit Garz.
est contra † *cap. si motu proprio, & cap. non potest,* 254.
§. circa autem, (sed dicere debuit, *§. cum verò*,) *de præb. in 6.* & contra praxim, & stylum, nec decisio Mohed. 14. *de præb.* quam allegat Gonzal. id dicit, sed, quòd

non est opus facere mentionem de illa qualitate
prioris beneficij, quòd sit simile sub eodem tecto.
Verùm, ni ego fallor, fallitus, & errat ipse Garz.
nam ex illis duobus iuribus per euo citat. ac simi-
libus, quod ad hanc rem attinet, illud solum ex-
pressè habetur, regulare esse, vt in impetratione
secundi beneficij mentio fieri debeat iam obtenti.
Sed, præterquam quòd omnis regula suas patitur
exceptiones, vt iam vereri prouerbio fertur, ver-
ba quoque accipienda sunt cum effectu, *d. cap. re-
latum, de cleric. non resid. cum suis concord.* ibi per
glos. allegat. vnde non dicitur obtentum, quod o-
mnino retinendum non est. Minùs constat de pra-
xi, aut stylo, qui vim legis habeat; neque enim
est stylus Curiæ, qui pro nullis, & irritis habeat
impetrationes huiusmodi factas absque expressio-
ne prioris beneficij omnino, & ex iuris necessita-
te vacaturi; sed ipsorum potiùs impetrantium, qui
vel ex ignorantia, vel ad abundantem cautelam
ex propria voluntate prædictam expressionem fa-
ciunt. Quatenus autem *in d. cap. non potest, §. cùm
verò*, qui & vltim. est, insinuari videtur surrepti-
tiam fore gratiam impetrantis secundum benefi-
cium non expresso primo, licèt fortasse hoc velit
dimittere: dicimus, quòd ibi potiùs supponitur,
impetrantem voluisse non primum dimittere, sed
vtrumque simul retinere, vt latiùs ad finem huius
ampliat. ac simul conclusionis deducemus: & in
omnem casum hic §. non loquitur de primo bene-
ficio, quod ipso iure vacat per secundi assecutio-
nem, seu ex necessitate iuris est dimittendum, de
quo nunc agimus. Denique decisio illa Mohedani
non id ait solùm, quod asserit Garz. impetransem
255. secundum beneficium sub eodem tecto † non te-
neri facere mentionem huius qualitatis primi, quòd
sit simile sub eodem tecto; sed nec omnino, quòd
primum illud obtineat; ait enim *d. decis. 14. sub
numer. 1. ad fin. cum duob. numer. seqq.* fuit tentum
per omnes, quòd taciturnitas in impetratione be-
neficiorum, quod scilicèt impetrans habeat aliud
beneficium simile in eadem Ecclesia, & sub eo-
dem tecto, non inducit surreptionem, neque an-
nullat impetrationem, licèt in casu, quo vellet
retentionem, opus esset facere mentionem de al-
tero beneficio sub eodem tecto existente. quando
autem impetrat sine retentione, nullo iure caue-
tur, quòd debeat fieri talis mentio in impetra-
tione beneficij ab eo, qui habet aliud beneficium
simile sub eodem tecto: quia, cùm per assecutio-
nem secundi vacet primum, per *cap. litteras, de
concess. præb.* cum aliis, nulla est incompatibilitas:
nec est ratio, quæ mouerit Principem ad conce-
dendum, expressio alterius beneficij: ex quo se-
quitur, quòd expressis aliis beneficiis, & aliis o-
mnibus, quæ tacita possent inducere subreptio-
nem; gratia erit valida etiamsi prædictam quali-
tatem taceat. Hæc ibi Rota. quæ qualitatis nomi-
ne non intellexit accidens beneficij obtenti, seu
primi; vnde erroris occasionem sumpsit Garz.
sed beneficij obtinendi, seu quod impetratur, aut
ipsius impetrantis; accidit enim impetranti, seu
beneficio, quòd impetrantur, vt sic, quòd impe-
trans aliud beneficium obtineat; & hoc illum, seu
illud qualificat. quomodo qualitatis nomen in hac
materia inter cæteros accipiunt Felin. & alij *cap. in
nostra, de rescript.* Io. Selu. *tract. de benef. part. 3.
quæst. 11. & 12.* Menoch. *de arbitrar. iudic. cas.* 201.
Atque hæc de eo, qui vtraque gratia vti non possit,
nimirum prius, & postea circa eandem rem con-
cessa.

Quoad illum verò, qui re integra nolit vti pri-
ma gratia, probatur: tum ex eo, quod mox attin-
gimus, in qualibet dispositione verba fore cum ef-
fectu intelligenda, *d. cap. relatum, de cleric. non re-
sid. cap. 1. de eo, qui mitti. in possess. l. 1. §. hæc au-
tem verba, ff. quod quisque iur.* cum simil. quibus
accedit illud, quod tradit, satisque confirmat Gon-
zal. *ad reg. 8. Canc. glos. 55. num. 21.* paria esse, pro-
uisionem Apostolicam non habere, vel illam sine
effectu habere; & *num. 24.* parum interesse, colla-
tionem Apostolicam habere, nisi illa suum debitum
sortiatur effectum, ac executioni demandetur. Tum
ex eo, quod tradit Fel. *in cap. ad aures, num. 10. de
rescript.* & glos. ab aliis approbata *in Clement. 1. in
princip. verbo, vel alteri, ut præb* quòd, † si impe- 256.
trans secundam dignitatem paratus sit dimittere
primam dignitatem, cui imminet cura animarum,
non teneatur in impetratione secundæ dignitatis
facere d. qualitatis curæ mensionem. Tum per id
quod pluribus relatis docet idem Gonzal. *ad d. reg.
8. glos. 53. num. 54. & 57.* impetrantem priuilegium
contrarium, vel incompatibile præscriptioni, vel al-
teri priuilegio, † censeri renuntiare præscriptioni, 257.
aut priuilegio: ad quod etiam est optimus text. *in
cap. veniens*, quod est antepen. *de præscript.* & glos.
in cap. nullus pluribus. ad fin. de reg. iur. in 6. Tum de-
nique ex eo quod post glos. *in l. vniuersa rescripta, C.
de prec. Imper. offer.* & *ibi* latè Ias. *num. 2.* & alios,
docet Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 56. num. 108.* regula-
riter † quemlibet actum tendentem ad fauorem al- 258.
terius esse intelligendum parte petente, hoc est, eo
vti volente: quod etiam colligitur ex multis per
eum adductis in plerisque *num. præced.* Facit etiam
text. *in cap. cùm non ignores, de præb.* vbi electio ad
secundam Ecclesiam de obtinente aliam valet, si
hanc velit dimittere; necnon *cap. cum se, de æt. &
qualit. & ord. præfic. cap. referente. & cap. præterea,
de præbend.* vbi obtinens duo beneficia, ac præcipuè
duas dignitates, potest altero dimisso alterum reti-
nere. facit quoque *reg. 54. Canc.* vbi, postquam man-
datur, vt in impetrationibus beneficiorum ab ali-
quo faciendis verus valor beneficiorum, quæ is ob-
tinet, exprimat; statim subiicitur; nisi personæ præ-
dictæ beneficia, quæ tunc obtinuerint, aut in qui-
bus, vel ad quæ ius ei competit, iuxta ipsarum ob-
lationes, aut alias dimittere teneantur. quæ qui-
dem verba faciunt tam pro casu quo quis non pos-
sit de iure vti priori gratia, quàm quo re integra
nolit vti. In hoc autem posteriori casu, id satis in
specie sentit Sanchez *d. lib. 8. disp. 22. numer. 20.*
vbi, cùm docuisset, † eum, qui semel obtinuit 259.
dispensationem criminis ad matrimonium contra-
hendum, si illo dissoluto in idem crimen inciderit,
& velit in eo dispensari ad aliud matrimonium con-
trahendum, debet prioris dispensationis mentionem
facere; ait *in fi.* quòd, si vsus non fuerit priori dis-
pensatione, non tenetur eius mentionem facere
in posteriori; quia cùm prior, inquit, ad effe-
ctum perducta non sit, perinde est, ac, si cri-
men prius remissum non foret. idem etiam sen-
tit *eadem disp. numer. 13. & 19.* docens, feminam,
quæ impetrauit dispensationem, vt consanguineo
nubat, posse aliam similem dispensationem nu-
bendi cum alio consanguineo obtinere, prio-
ris dispensationis non facta mentione, si prio-
re nolit vti. necnon Innoc. & Abb. antiquus *d.
cap. in nostra, de rescript.* tradentes, quòd, si
receptus ad præbendam vacaturam impetra-
uit litteras de vacante beneficio, non facta
mentione prioris receptionis, valent litteræ,
si is

si is renuntiare velit iuri, quod habet ex priori receptione.

Dixi autem in conclusione, *si priore gratia re integra vti nolit*, hoc est, si adhuc non cœpit ea vti, propter text. *d. cap. pen. de præscript. d. cap. in nostra, cum glos. 1. & cap. ex tenore*, iuncta glos. *verbo, negotio, circa initium, de rescript. & cap. gratia, eod. tit. in 6.* Neque huic posteriori parti præsentis 2. ampliationis obstat text. *in cap. ad audientiam,*
260. *il 2. de rescript.* † vbi, si habens litteras Papæ ad beneficium, eis renuntiat, non valent litteræ posteriores ad aliud beneficium impetratæ, de illis non habita mentione. respondetur enim, vel hoc ideo esse, quia iam illi clerici cœperant prioribus litteris vti, nimirum recipiendo earum occasione pensiones, vel alia beneficia ab iis Ecclesiis super quarum prouisione litteras ipsas obtinuerant, vt patet ex ipso text. siue in odium huius nundinationis, cuius mentionem facere debebat in posterioribus litteris tanquam de qualitate, quæ verisimiliter retrahere poterat Principem ab earum concessione: quod apertè insinuat text. illis verbis, eos qui post litteras taliter venditas, alias, de illis mentione non habita, impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrauerunt, carere decernas commodo earumdem.

Non obest etiam *cap. 2. seu fin. de fil. presbyt. in*
261. *6.* vbi † non valet tamquam surreptitia secunda dispensatio obtenta à patiente defectum natalium ad obtinendum beneficium etiam curatum, tacito huiusmodi defectu, vel, vt plerique exponunt, tacita priori dispensatione; cùm tamen inibi supponi videatur, nolle impetrantem vti priore dispensatione, & retinere prius cum posteriori, aut posterioribus beneficiis. Nam quicquid sit de intellectu illius text. quoad hoc, vt surreptitia ibi decernatur, & nulla posterior dispensatio propter tacitam in ea priorem dispensationem, vel potiùs defectum natalium adhuc perseuerantem, qua de se latiùs egimus *in præced. conclus.* certè mera diuinatio est dicere, quòd ibi supponatur, noluisse illum impetrantem vti vtraque dispensatione, aut ob id surreptitiam, ac nullam declarari à Romano Pontifice posteriorem dispensationem: ea enim ratio ibidem assignatur; cùm non sit verisimile, sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum eidem, in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispensare: nam, vt idem Pontifex respondit *in cap. 1. §. vlt. eod. tit. & lib.* ille, cum quo per sedem eandem dispensatur, vt præmisso non obstante defectu valeat ad beneficium etiam curatũ promoueri, nequit prætextu dispensationis huiusmodi, quam exorbitantem a iure oportet veluti odiosam restringi, nisi vnicum beneficium obtinere.

Denique non obstat *cap. non potest, §. vltim. de*
262. *præb. in 6.* dum † ibi dicitur, quòd, si is, qui iam obtinuit beneficium, deinde à Sede Apostolica impetrat sibi prouideri de aliquo beneficio cum clausula, *non obstante*, quòd aliud beneficium obtineat, per hoc tamen minimè intelligitur secum dispensatum, vt possit vtrumque simul retinere; sed hæc expressio solùm operatur, ne posterior gratia surreptitia censeatur: quasi surreptitia foret, si mentio facta non fuisset prioris collationis, & gratiæ, qua fortasse impetrans vti nollet: vnde si is, qui non vult prima impetratione gratiæ vti, non tenetur de ea in secunda facere mentionem, non requireretur indistinctè mentio primi beneficij, contra tam *d. cap. non potest, in princip.* quàm *d. cap. si motu proprio, de præb. in 6. cap. cùm adeò, de rescript. cap. cum teneamur, de præb.* cum simil. Respondetur enim primò, id forte speciale esse in Ecclesiasticorum beneficiorum impetratione, vt impetrans secundum teneatur mentionem facere prioris, licèt illud velit dimittere; quia id ex ambitione procedit, per text. *in cap. quamuis plenissima, de præb. in 6.* ibi, quamuis plenissima sit aliàs in beneficiis, (hoc est, gratiis, vt communiter Doctor. intelligunt, ne id aduersetur sequentibus verbis,) interpretatio facienda, litteræ tamen super obtinendis beneficiis impetratæ debent, cùm sint ambitiosæ, restringi. quod etiam breuiùs habetur *in cap. si pluribus, §. 1. eod. tit. & lib.* necnon *cap. si gratiosè, in fi. de rescript. eod. lib.* Secundò respondetur, quòd † immo iura præsu- 263.
munt, impetrantem secundum beneficium velle etiam primum retinere, vt colligitur ex verbis modò citatis, *& d. cap. cùm adeò, de rescript.* & apertiùs ex *d. cap. in nostra, eod. tit.* ibi, mandamus, quatenus eos clericos Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alios ab eis occasione litterarum huiusmodi molestari; *& cap. si proponente, eod. tit.* vbi ait Pontifex; si proponente aliquo, nondum se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super ipsius prouisione, licèt minùs competens obtinentis, rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens impetretur, illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere: necnon ex *cap. quia nonnulli, de cleric. non resid.* iis verbis; quia nonnulli modum auaritiæ non ponentes, dignitates diuersas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales nituntur accipere; *cap. præterea, de præb.* ibi, Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum; atque etiam ex *cap. cùm non ignoros, cap. cum iamdudum, & cap. de multa, eodem tit.* ac denique, vt cætera similia iura prætermittam, id satis constat ex *Extrauag. execrabilis, in princip. & §. porrò, quia, hoc ipso tit. in commun.* quæ pariter habetur inter Extrauag. Ioan. XXII. *eod. tit.* cuius verba, ne longum faciam, non transcribo. Quare nil mirum si passim in iure decernitur, vt impetrans secundum beneficium teneatur primi facere mentionem; & *d. cap. non potest, §. vlt.* opus fuit decernere, impetrantem secundum beneficium, licèt exprimat, se aliud obtinere, adhuc vtrumque simul retinere non posse; non ideo tamẽ ibi cauetur, quòd, si velit prius dimittere, teneatur illud, vel prouisionem super eo obtentam exprimere in secundi impetratione. Immo potiùs *ibidem* supponitur, impetrantem secundum noluisse dimittere primum beneficium, sed vtrumque simul retinere. vnde etiam cautè in eo text. non dicitur, quòd expressio primi beneficij in impetratione, vel prouisione alterius facta operetur ne gratia surreptitia sit, sed ne possit iudicari, hoc est, præsumi: nam, quòd non sit verè surreptitia, si is, qui secundum impetrauit, primum beneficium velit dimittere, & non vti prima gratia, quam non expressit in posterioris impetratione; colligitur ex prædictis, ac præcipuè ex *d. Extrauag. execrabilis*, Ioan. XXII. *vers. qui verò deinceps, de præb.* & satis apertè sentit glos. ab aliis approbata *ead. Extrauag. in princip. verbo, recipere*, dum ea verba, *dispensatiuè recipere*, iungenda esse ait cum illo simul, quod statim additur verbo *retinere*; quasi dicat, dispensatiuè recipere simul, & retinere; aliàs enim, (subdit glos.) receptio plurium talium beneficiorum permissa est saltem successiuè, in tantum, quòd receptio secundi facit ipso iure vacare primum, *de præb. cap.*

de multa. hæc glos. Ex quibus iam finis sit huic 2. conclusioni.

Tertia conclvsio. Si prior commutatio vltimatum voluntatum sit generalis, poste-
264. rior verò ei quodammodo contraria sit specialis, † posterior derogabit priori generali ab altero impetratæ, licet eius mentionem non faciat. Idem etiam vbi prior sit specialis, posterior verò generalis. Prior pars conclus. probatur, quia generi per speciem derogatur, *l. in toto, ff. de reg. iur. & cap. generi, eod. tit. in 6.* idque locum habet in rescriptis iustitiæ, *cap. 1. & cap. pastoralis, §. nos igitur, de rescript. cap. studuisti, de offic. leg.* & in gratiis, ita, vt de priore generali non sit necessariò facienda mentio in posteriore speciali, textus apertos habemus; nimirum *in cap. dudum, vers. nos igitur, de preb. in 6.* ibi; præsertim, quòd secundùm Canonicas, & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quamquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. & *cap. quamuis tibi, eod. tit. & lib.* ibi; nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat posterior specialis, licèt de illa non fecerit mentionem; & paolo pòst ferè idem habetur. Quamuis verò in hoc text. videatur vtraque gratia tam prior generalis, quàm posterior specialis ad eiusdem collatoris fauorem facta; tamen verè sola prior est ad fauorem collatoris, posterior ad fauorem impetrantis; atque adeò in gratiam diuersarum personarum, vt colligitur ex *d. cap. dudum, vers. considerantes quoque*; apertè verò constat ex *cap. si eis, de preb. in 6.* vbi facultas conferendi beneficia nulla eorum, vel personarum, quibus conferenda sunt, facta expressione, alicui concessa, dicitor gratia facta in fauorem collatoris; quæ verò eidem concessa fuit super prouisione certæ personæ facienda expresse dicitur data non in collatoris, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem, atque adeò non illa, sed hæc expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

Limitatur autem prior hæc pars conclusionis,
265. & regulæ, vt non procedat † in gratia, seu rescripto speciali contra priuilegium generale, vt voluit glos Io. And. *d. cap. generi, verbo, generi,* per *cap. cùm ordinem, de rescript.* quem tamen text. ac simul hanc limitationem intellexit glos. Bern. *ibi, verbo, non facta mentione, ad fin. & in d. cap. 1. verbo, mandatum, circa med. & ibi* Abb. *numer. 16.* Dec. *numer. 10. in antiq. eod. tit.* quando rescriptum est secundùm ius commune, priuilegium autem contra ipsum. Immo glos. *d. verbo, generi,* post Goffred tenet indistinctè, hanc regulam non habere locum in priuilegiis, in quibus loquiunt, debere impetrantem posterius speciale mentionem facere generalis ab alio antea impetrati: quod etiam post alios tradit Dec. *d. l. in toto, numer. 20. & cap. 1. numer. 9. de rescript. in antiq.* licèt *ibidem* afferat non leuia fundamenta pro contraria sententia, quam tenent inter alios *ibidem* Host. Innoc. & Butr. Se-
266. cundò limitanda est, † vbi prius rescriptum generale venit purificandum in illa specie, vt voluit glos. *d. cap. generi, in figur. cas. circa medium,* per text. *in cap. ex parte, il 1. de offic. deleg.* vbi, cùm quis impetrasset certum Archidiaconatum in Ecclesia, in qua alius iam impetrauerat Archidiaconatum, quem primò in ea Ecclesia vacare contingeret, nulla de hac priori alterius gratia facta mentione, deciditur, præferendum primum impetrantem, quia, inquit, literæ generales erant purificandæ in primo Archidiaconatu: per quem text. idipsum tradit post alios Dec. *d. l. in toto, numer. 11. vers. secundo regula supradicta, & d. cap. pastoralis, §. quoniam, numer. 2. vers. ad hoc Abb. respondet.* idem docet Goffred. quem refert glos. *d. verbo, generi, circa medium,* sentiens vterque, potiùs rescriptum hoc vtrumque esse speciale, quod & adnotauit glos. Bern. *d. verbo, mandatum.* Tertiò li-
mitatur eadem regula, & conclusio, † vbi prior 267.
gratia generalis tempore impetrationis, vel præsentationis posterioris specialis iam erat executa. ita glos. *d. verbo, mandatum, ad fin. & d. cap. generi, in figuratione casus, in fi. & d. verbo, generi, circa medium,* post eundem Goffred. *d. cap. studuisti,* quod est 2. *de offic. leg.* per text. *in cap. tua,* aliàs in vulg. *cap. ex tua, de fil. presbyt.* vbi habetur, quòd, si is, cui concessum est à Papa, vt possit dispensare cum filiis Sacerdotum, vel clericorum circa Ecclesias paternas immediate tenendas, cum aliquo dispenset; ille non poterit remoueri per litteras iustitiæ contra eum ab alio impetratas, vt illo remoto sibi assigneotur. & in rescriptis iustitiæ ad idem est bonus text. a contrario sensu *in d. cap. pastoralis, §. quoniam, de rescript.* per quem, *& d. cap. 1. eodem tit.* id tradit *ibi* glos. *d. verbo, mandatum, circa initium,* & Dec. *numer. 5. in antiq.* & per vtrumque Abb. *numer. 14.* Poste-
rior † pars conclus. probatur, quia eam in rescri- 268.
ptis tenet glos. *d. cap. 1. verbo, mandatum, circa initium, & d. cap. generi, verbo, generi, circa med.* Abb. *d. numer. 4.* Dec. *numer. 6.* Fel. *numer. 10. de rescript.* ac cæteri per *d. regulam, generi per speciem derogatur.* allegat etiam vtraque glos. & Abb. text. *in cap. Abbatem, de rescript.* vbi mandatum speciale de prouidendo factum ad fauorem certæ personæ derogat mandato generali pariter de prouidendo, vel prouideri faciendo ad fauorem alterius personæ postmodum concesso.

Cætera, quæ pertinere possunt ad declarationem huius conclus. petenda sunt ex dicendis *cap. 6. quæst. 6. conclus. 4.* & in vniuersum ad mate-
riam, quando † species deroget generi, videndi 269.
sunt Doct. *in d. cap. generi, ac l. in toto,* & aliis iuribus per eos, & nos sup. citat. præsertim verò *in l. quæsitum, ff. de fund. instruct. l. vxorem, ff. de legat. 3, l. alimenta, & l. Stichus, ff. de aliment. & cibar. legat. l. 1. ff. de aur. & arg. legat. l. legata, ff. de supellect. legat. & l. si peculium, ff. de manu. testament.* Nos verò ad cæteras huius quæst. conclus. transeamus.

Qvarta conclvsio. In impetra-
tione commutationis vltimæ voluntatis † facien- 270.
da est mentio omnium vinculorum, & impedimentorum, quæ singula cognita à concedente eum reuocarent vel ab omnimoda, vel certè à tali concessione. Probatur primò; quia hæc omnia, & singula eiusmodi sunt, vt, si non exprimantor, surreptitiam reddant, ac nullam impetrationem commutationis vltimæ voluntatis; quoniam tunc deficit causa finalis ipsius gratiæ, vt latiùs ostendimus *quæst. præced. conclus. 3.* vbi etiam demonstrauimus, non esse necessariò exprimenda ea, quæ ad gratiam non pertinent; vt, quòd quis aliquo vitio affectus, quod de iure, aut stylo curiæ non impedit eam gratiam, quamuis, si cognita ea essent concedenti, is difficilior redderetur ad concedendum. Secundò probatur ex eo, quod tradit Gonzal. *in Comment. reg. 8. Cancell. glos. 13. in princip. numer. 91.* impetrantem beneficium pluribus reseruationibus affectum earum omnium mentionem facere debere; aliàs gratiam fore surreptitiam, ac nullam: ad id in terminis allegans Cassador. *decis. 9. num. 5. de prabend.*

Capu

Capuraq. *deci.* 85. *numer.* 4. *part.* 2. Parif. *conf.* 138. *numer.* *lib.* 4. Æn. de Falcon. *tract. de reseruat. benef. quæst.* 4. *princip. effect.* 44. Simonet. *eod. tract. quæst.* 14. *numer.* 2. iuncta addit Grauat. Mandos. *reg.* 32. *Canc. quæst.* 14. *num.* 1. *cum seqq. & in prax. signat. grat. tit. Indultum conferendi beneficia reseruata, ver. an autem, ac tit. de prouisionibus, col.* 3. *versic. m.* *appenantur*, vbi alios citat: quod etiam confirmat Gonzal. *numer.* 92. quoniam plura vin-
271. cula fortiora sunt vno, §. *affinitatis*, *Instit. de nupt. & l. cum in adoptiuis*, *C. de adopt. & numer.* quòd duobus impedimentis existentibus, vno to, remanet alterum, *cap. pastoralis, de priuil.* *cap. ex tuarum, de auctor. & vsu pall. numer.* 97. quia tot sunt necessariæ dispensationes, quot sunt obstacula, Gemin. *cons.* 33. *numer.* 8. Franc. *cap. non potest*, §. *fin. de præb. in* 6. Rot. *decis* 2. *numer.* 22. *part.* 1. *diuersor.* Put. *decis.* 39. *& decis.* 41. *lib.* 3. Cassador. *decis.* 9. *numer.* 4. *de præb.* & alij relati à Gonzal. *ibi*, & Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 203. *numer.* 12. *& seq.* sic quando plura sunt obstacula non sufficit clausula generalis, sed de singulis defectibus debet fieri mentio, vt post Bald. *l.* 1. *numer.* 22. *C. de furt.* & Fel. *in cap. nonnulli*, *numer.* 21. *de rescript.* tradit Gonzal. *ubi sup. numer.* 98. ac post multos Molin. *de Hisp. pri-*
272. *mog. lib.* 2. *cap.* 7. *numer.* 27. quódque, si fiat † derogatio indultorum Cardinalium, non suffragatur, quando Cardinalis erat ordinarius collator, nisi fieret etiam de hoc expressa mentio; ex Put. *decis.* 422. *lib.* 2. & aliis per eundem Gonzal. allegatis *sup. numer.* 99. *& glos.* 14. *num.* 42. qui *d. glos.* 13. *in princ. numer.* 102. & illud fundamentum pro prædicta ncl. affert, quòd indultum concessum ad conferenda beneficia reseruata non extenditur ad reseruata duplici capite, vel reseruatione, ex Mandos. *d. vers. an autem*, post Fel. *cap. in nostra, coroll.* 6. *de rescript.* & alios. Tertiò probatur ex eo, quod ait glos. recepta *in Extrau. execrabilis*, *vers. statuimus itaque, verbo, dispensationis sufficientis, de præb. in commun.* tunc dispensationem esse sufficientem si quicquid erat impedimenti, relatum in ea fuerit; ex text. *in cap. dudum, il* 2. *in fi. de elect. cap. quod dilectio, de consang. & affin. & cap. non potest, de præb. in* 6. ac præter relatos, & probatos a Menoch. *d. num.* 12. tradit Sanchez *d. lib.* 8. *disp.* 21. *numer.* 71. *& seq. disp.* 23. *numer.* 1. *&* 2. *ac disp.* 24. *numer.* 1. dicens docere omnes, & aliquos in specie allegans impetrantem dispensationem ad matrimonium contrahendum, qui plurima ad id habeat im-
273. pedimenta, † teneri ea omnia exprimere; alias gratiam esse omnino nullam, ac surreptitiam: quod alios tradit Suarez *lib.* 6. *de legibus*, *cap.* 24. & supponunt plerique apud Sanchez *d. disp.* 23. *numer.* 2. nam in eo conueniunt, quòd omnia impedimenta matrimonij sunt explicanda in impetranda dispensatione ad illud contrahendum, dum de eo quæritur, ac dissentiunt, an omnia in iisdem precibus sint exprimenda; de quo nos *in seq. conclus.*
274. Interim ex hic inferamus, quòd, † si idipsum, quod dispositum fuit per vltimam voluntatem, cuius commutatio petitur, dispositum etiam sit per statutum, aliámve legem, vel consuetudinem specialem, huius mentio necessariò facienda erit in ea commutatione: tum quòd adsunt tunc plura eius vincula, & impedimenta; vnde singula exprimenda sunt, ex prædictis: tum ex eo, quod post Bald. *auth. res. quæ, numer.* 16 *&* 1. *C. commun. de legat.* Cæs. de Grass. *decis.* 2. *numer.* 8. *&* 9. *de constit.* & al tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 13. *in princ. num.* 96. quòd si concurrat duplex prohibitio, ni-

mirum statuti, & testatoris, non potest filia agere ad supplementum legitimæ: & quod deciditur *in cap.* 2. *de constit. in* 6. etiam in lege posteriore, atque adeò etiam duo derogat legi communi contrariæ, cui conformis sit particularis alicuius loci constitutio, vel consuetudo, non censeri Romanum Pontificem derogare statutis, & consuetudinibus particularibus rationalibus, nisi de his in ea caueatur. expresse faciunt etiam adducta de statuto *quæst. praced. concl.* 5. *limit.* 3. De prohibitione tamen iu-
ris communis † non tenetur facere mentionem is, 275.
qui commutationem vltimæ voluntatis ei iuri non conformis à Principe impetrat: quia Princeps iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, vt *d. cap.* 1. *& in l. omnium*, *C. de testam.* & iis derogare potest. *l. Princeps, ff. de legib. & cap. propositus, de concess. præb.* cum simil.

Limitatur autem hæc conclusio, vt inferior habens potestatem commutandi vltimas voluntates ad sui fauorem concessam quoad plura illa vincu-
la, † possit commutare, licèt ea concurrant in ea- 276.
dem vltima voluntate, seu persona; per ea, quæ de potestate legitimandi incestuosum, & adulterinum, & dispensatione affinitatis, & consanguinitatis tradit Sanchez *d. lib.* 8. *disp.* 2. *numer.* 28. *& disp.* 24. *numer.* 10. Verùm cum hoc etiam stare videtur, quòd ea omnia vincula talem potestatem habenti sint exprimenda.

Qvinta conclvsio. Satis non est † 277.
diuersa impedimenta in diuersis rescriptis commutationis eiusdem proponi, nec qualibet valida est quoad impedimentum in illa explicatum; verùm necessariò eorum plurium impedimentorum mentio facienda est in eodem commutationis rescripto, ne ea surreptitia sit, ac nulla. Probatur, quia in hac difficultate quoad dispensationem in impedimentis matrimonij (vnde statim definiri potest, quid circa eam in commutatione vltimarum voluntatum statuendum sit;) licèt in duplici impedimento, altero dirimente, altero tantùm impediente, Nauar. *cons.* 2. *numer.* 1. *de sponsal. cons.* 1. *numer.* 2. *cons.* 2. *numer. vnic. & cons.* 3. *numer.* 2. 3. *&* 4. *de consanguin. & affin. in* 1. *edit.* Petr. Ledes. *de matrim. quæst.* 59. *art.* 2. *dub.* 2. *diffic.* 3. Ceuall. *quæst. pract.* 737. *numer.* 27. Rodriq. 1. *tom. sum. cap.* 238. *numer.* 5. Vega 2. *tom. sum. cap.* 34. *cas.* 97. *ad fin.* quos omnes recenset Sanchez *d. disp.* 23. *numer.* 1. aliquos eorum cum aliis Garz. *tract. de benef. part.* 8. *cap.* 3. *numer.* 53. & quoad forum conscientiæ Henricq. *in sum. Theol. moral. lib.* 12. *de matrim. cap.* 2. *numer.* 4. *in commento litera Z. & cap.* 11. *numer.* 2. & in duplici impedimento dirimente idem Nauar. *cons.* 4. *de consang. numer.* 2. *&* 3. Henriq. *d. lib.* 12. *cap.* 3. *numer.* 8. *& in comment. litt. N.* Rodriq. *d. cap.* 238. *numer.* 1. Eman. Sà *in suis Aphor. verbo, dispensatio, num.* 16. quos refert Sanchez *d. disp.* 23. *num.* 1. velint sat esse, ea plura impedimenta in diuersis dispensationibus explicare; quod idem etiam sentire videtur Io. Andr. *in arb. affinis* §. *ad arborem affinitatis*, *numer.* 5. & habetur *tom.* 9. *tractat. in nou.* & suaderi potest sex illis rationibus, quas adducit Sanchez *d. numer.* 1. & soluit *numer.* 20. asserens, hanc opinionem esse probabilem, nisi tot impedimenta in eadem persona concurrerent, vt iustè possit credi, Pontificem non dispensaturum ex causis sibi propositis, si tot impedimenta concurrere nosset. Tamen contraria sententia longè probabilior nobis videtur, sicut & visa est Sanchez *d. disp.* 23. *n.* 2. Primò, quia eo ipso, quòd iura præcipiunt, omnia impedimenta Pontifici exprimi, nihilque taceri ex

T 3 iis

iis, quæ ad dispensationem intrinsecè conferunt, præcipiunt subinde, omnia impedimenta in eadem dispensatione exprimi, nam aliquo tacito, verum esset dicere, taceri veritatem intrinsecè conferentem ad dispensationem. Confirmatur, quia nec impedimentum in dispensatione narratur, vt par est, cùm maiorem vim habeat ex coniunctione alterius; vnde & redditur vinculum strictius, ac difficilior dispensatio, *cap. ex tuarum, de auctor. & vs. pall. cap. 1. de treug. & pac. & cap. pastoralis, de priuil.* cui concordat principium physicum, virtutem vnitam esse fortiorem seipsa dispersa. quare meritò Princeps vtriusque vinculi conscius hæreret, maturiùs perpendens, an eius concessio expediret; facilè
278. enim potuit † esse oblitus prioris dispensationis, & concessionis, cùm sit quid facti, arg. *cap. ex parte, il 1. de offic. deleg.* ibi, quoniam igitur, si memores fuissemus nos pro prædicto N. litteras direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus; & *cap. 1. de constit. in 6.* vbi Bonif. VIII. de quolibet Romano Pontifice, ait, quia tamen locorum specialium & personarum singularium consuetudines, & statuta, cùm sint quid facti, & in facto consistant, potest probabiliter ignorare; ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem nouiter à se editam, nisi expresse caueatur in ipsa, non intelligitur in aliquo derogare. Secundò, quia Pontifex dispensans in
279. vno impedimento sibi proposito † decipitur in re necessaria, quoties plura subsunt impedimenta: meritò enim existimat, contrahere volentes nullo alio impedimento laborare, arg. *l. qui testamento, in princ. ff. de testam.* ibi; si aliud eos nil impediat: ac meliùs *in l. omnium, in fi. C. de testam.* ibi; nec pertimescat institutus heres, cùm oblatas preces secundùm voluntatem defuncti idoneis testibus possit approbare, si ei alia nocere non possunt: & in terminis impetrantis dispensationem satis constare potest ex *cap. vn. de æt. & qual. & ord. præfic. in 6.* ibi; permittimus, vt Episcopi cum iis, qui 20. annum compleuerint, quòd dignitates, vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint, (si aliud non obstat canonicum,) dispensare; & *cap. 1. de fil. presb. eodem lib. in princip.* iis verbis; is qui defectum patitur natalium, ex dispensatione Episcopi licitè potest, (si ei aliud Canonicum non obsistat,) ad ordines promoueri minores, &c. quæ, aut similis clausula sæpe in iure, ac rescriptis ponitur, cùm aliquis super certo impedimento dispensatur, aut mandatur dispensari. ex qua facilè etiam deprehenditur, concedentem nolle etiam in eo solo dispensationem valere, si alia subsint impedimenta, quæ non fuerint in precibus expressa. Tertiò probat Sanchez hanc posteriorem sententiam, quia quoties dispensatio est vnica, & indiuidua, vitiatur prorsus ita, vt nec pro parte valeat, quando tacetur veritas intrinseca dispensationi, vel dicitur falsitas, vt ipse docuerat *disp. 21. numer. 72.* & nos *quæst. præced. concl. 10. & 11.* Est autem hæc indiuidua dispensatio, cùm sit ad vnicum finem, iuxta *ibidem* tradita: cùm ergo veritas alterius impedimenti, quæ necessaria est, ac dispensationi intrinseca, taceatur, tota dispensatio corruet. Et confirmatur, quia aliàs dispensatio valida esset, si data opera hîc mentiretur, proponens vnum impedimentum, ac dicens, nullum aliud se habere; quippe æque irritatur dispensatio, & rescriptum ex taciturnitate veritatis necessariæ, ac ex mendacio circa illam; vt constat ex *cap. super litteris, de rescript.* & aliis adductis *sup. præmiss. 3. ad fin.* erit enim mendacium circa rem non necessariam, quod non vitiat dispensationem; sicut nec confessionem sacramentalem, vt docuit idem Sanchez *d. disp. 21. num. 74.* illud autem valde absurdum videtur. Denique huius sententiæ esse videntur plerique relati a Sanchez *d. numer. 2. post medium.* omnino verò sunt Gemin. *cons. 33. ex numer. 2.* Dec. *cons. 602. numer. 19.* Cephal. *cons. 639. a numer. 39. ad 44. vel. 5.* Mandos. *in praxi signat. grat. tit. dispensationes matrimoniales, ad fin. vers. reliquum est,* Menoch. *de arbitrar. iud. cas. 203. numer. 12.* Galleg. *de cognat. spirit. cap. 23. num. 6.* Petr. Ledes. *in sum. sacram.* vbi de matrim. *cap. 27. post 6. concl. diffic. 1.* & loquentes de duplici impedimento matrimonij altero dirimente, altero impediente tantum, Couar. *4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 4. in pr.* Galleg. *sup. cap. 24. n. 7.* Petr. Ledes. *de matrim. quæst. 56. art. 2. dub. 1. ad 2.* Lud. Lopez *1. part. Instruct. consc. cap. 296. col. 15. vers. igitur pro expeditione, & 2. part. cap. 46. impedim. 4. col. 1.* quos omnes refert, ac sequitur Sanchez *d. disp. 23. numer. 2.* omnino quoque hanc † senten- 280.
tiam post alios tenet Garz. *d. tract. de benef. part. 8. cap. 3. numer. 54.* iuncto *numer. 53.* in dispensationibus super impedimentis, quæ se contingunt, & vbi impedimentum tacitum augeat expressum, super quo dispensatur: secus asserens *numer. 57. ac 60.* vbi ea impedimenta se non contingunt; neque vnum auget aliud: sicque verum dicere Doct. ab eo relatos *d. num. 53.* Sanchez verò *d. disp. 23. num. 3.* prædictam posteriorem sententiam simpliciter, & absolutè sumptam ampliat † siue ignoranter, siue 281.
scienter, & dolosè alterum impedimentum in ea dispensatione tacitum sit; quia quando est vnica dispensatio non continens diuersas partes, nil refert, si veritas necessariò explicanda taceatur ignoranter, siue scienter, sed solum, quando diuisibilis est; ex traditis per eum *d. disp. 21. num. 56. & 72.* ac nos *quæst. præced. concl. 9. & duabus seqq.*

Limitatur verò eadem sententia primò, † vbi 282.
ea vincula, & impedimenta sint subordinata; neque eodem modo tendant ad eundem finem, & velit quis obtinere priùs dispensationem illius impedimenti, vnde alterum pendet; vt, si quis votum habeat castitatis, vel non ducendi consanguineam, poterit is obtinere priùs dispensationem voti; deinde consanguinitatis, tacito voto, eiusve dispensatione; vt optimè probat Sanchez *d. disp. 23. numer. 4.* quia tunc dispensatio non petitur, nec eò pertinet, vt vouenti liceat virtute illius ducere feminam, erga quam est speciale impedimentum, neque est ad aliquod peculiare matrimonium; sed tantùm, vt vouens sit capax ineundi matrimonij, & eximatur ab ea obligatione voti, quod solùm illi capacitati obstat; neque ea dispensatione obtenta potest consanguineam ducere: cùm verò voti obligatio sit per legitimam dispensationem sublata, quando deinde petitur dispensatio ad ineundum matrimonium cum hac consanguinea, solùm obstat impedimentum consanguinitatis; quare sufficit eius mentionem facere. Sed neque est necessaria mentio prioris dispensationis, quia sunt circa diuersa, & vna alteri non aduersatur; iuxta ea, quæ adduximus *quæst. præced. concl. 11. & hac quæst. concl. 2. ampl. 1.* Idem etiam ferè ob hanc rationem tradit post alios Garz. *part. 8 cap. 3. numer. 57.* licèt mendosè alleget Sanchez. Secus autem erit, si priùs quis petere vellet dispensationem impedimenti ab altero dependentis, hoc est, consanguinitatis, antequam petat dispensationẽ voti: erit enim surreptitia dispẽsatio super consanguinitate, nõ facta voti mentione. ita Sanchez *d. num. 4.* Garz. *sup. num. 58. & 59.* tunc enim sunt duo impedimenta ad illud speciale matrimonium,

trimonium, cuius dispensatio petitur, aliud consanguinitatis, aliud voti. Vtriusque autem ratio ex eo confirmatur, quòd tunc impedimentum dependens habet rationem speciei consequentis, & effectus; illud verò, vnde alterum pendet, rationem generis, antecedentis, & causæ, quæ non inferunt speciem, consequens, & effectum; sed benè ab iis inferuntur, vt ex adductis ab Euerard. *in loc. leg. a specie ad gen. num. 1. 2. & 5. in loc. a concess. conseq. fere per tot. & loc. ab effect. num. 1. & 2.* colligi potest; atque etiam satis per se patet.

Limitatur secundò, eam sententiam non proce-
283. dere, † vbi sublato vno impedimento per dispensationem perfectam, superueniret aliud; vt, si quis obtenta dispensatione ad ducendam consanguineam, cùm nullum aliud tunc subesset impedimentum, & expedita iam per Ordinarium, (vel concessa in forma gratiosa, quia Princeps ipse dispensat, non autem mandat dispensari,) contraheret cum illa affinitatem, cognoscendo eius sororem, satis esset aliam super affinitate dispensationem obtinere, nulla prioris impedimenti, aut dispensationis facta mentione, vt benè docet Sanchez *d. num. 4.* quia tunc vnicum obstat impedimentum, & dispensationes sunt circa diuersa. Tertiò limita-
284. tur, † vbi alterum impedimentum potest tolli alia via, quàm per dispensationem. v. g. ligatus sponsalibus cum aliqua si velit ducere alteram sibi consanguineam, poterit obtinere dispensationem super consanguinitate tacitis sponsalibus, quorum remissionem poterit deinde, ac debebit obtinere. ita subtiliter more suo Sanchez *d. disp. 21. num. 6.* quia cùm sponsalium dispensatio necessaria non sit, sed alio modo possit hoc impedimentum tolli, non est opus illud narrare dispensanti cum eo impedimento, quod eget dispensatione. Quartò est temperan-
285. da, † nisi alterum impedimentum sit occultum, & eius generis, vt ex manifestatione sequeretur infamia: tunc enim sat esset proponere Pontifici impedimentum publicum, vt in foro externo dispenset; occultum autè sacræ Pœnitentiariæ, explicato quoque publico, super quo Pontifex dispensauit, vel dispensaturus est; vt satis probat Sanchez *eadem disp. 23. num. 7.* Immo *num. 8.* idem docet verum esse, licet illud occultum non possit irrogare infamiam, vt in voto occulto castitatis; quia cùm Pontifex destinarit sacram Pœnitentiariam, vt in occultis dispenset, nec ea omnino voluerit publice in foro externo proponi, piè, ac meritò credi potest, velle eum tunc sufficere, & requiri, vt vel vtrumque impedimentum sibi proponatur, vel sacræ Pœnitentiariæ sibi tamen explicato publico, super quo illa caret potestate. quando autem prius impetraretur voti dispensatio, non esset necessaria mentio alterius impedimenti, sed tunc solùm quando illius alterius impedimenti dispensatio postulatur; iuxta ea, quæ *limit. 1.* adduximus.

Sexta conclusio. Quando etiam vnicum adest vinculum, seu impedimentum in commutatione vltimæ voluntatis, sed idem tamen oritur
286. ex duobus capitibus, seu titulis: † tunc illi duo tituli in impetratione exprimendi sunt. Exemplum sit, si non vnus testator, vel fundator, sed plures successiue idem onus celebrandi, vel distribuendi pauperibus certam aliquam pecuniæ quantitatem heredi, aut legatario imposuerint, impetrans eiusmodi oneris commutationem non satisfaciet dicendo, illud impositum fuisse ab vno testatore, vel fundatore, sed singuli exprimendi sunt, dicendo, talis, ac talis; aut saltem, duo, vel plures testatores, aut fundatores voluerunt, &c. Differt autem hæc à quarta concl. quod in illa egimus de pluribus vinculis, & impedimentis diuersarum specierum, vt Philosophi, vel generum, vt Iurisconsulti loquuntur; in hac verò de pluribus in eadem specie, seu genere: sicut cōsanguinitas, & affinitas, vel votum sunt impedimenta matrimonij diuersæ speciei; plures verò consanguinitates, vel affinitates, vel plura vota ex diuersis titulis, & capitibus, sunt eiusdem speciei impedimentorum, speciei, inquā, seu generis essentialis, licèt differant specie accidentali, sicut canis molossus à cane venatorio, & alia huiusmodi. Probatur nunc proposita conclusio, primò, quia de his quoque verū est dicere, quòd sunt plura vincula, & impedimenta eiusdem commutationis; & in iis militant fundamenta ferè omnia allata *d. concl. 4.* in impedimentis diuersarum specierum. Secundò,
quia idipsum traditur † de pluribus impedimentis 287.
matrimonij, quæ sunt eiusdē speciei, sed ex diuersis capitibus, seu titulis: qualis est consanguinitas ex vtroque parente; affinitas ex copula cum duabus consanguineis intra secundum gradum eius, quam quis vellet ducere; cognatio spiritualis ex eo, quòd alter alterius duos filios ex fonte leuauit, vel in confirmatione tenuit; vel eundem filium & leuauit ex fonte, & tenuit in confirmatione; aut alter fuit mutuò patrinus filij alterius: & duplex publica honestas, quia contraxit quis sponsalia valida ex dispensatione Pōtificia cum duabus sororibus eius, quam quis ducere vellet. Quamuis enim Henriq. *lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 3.* & alij relati à Sanchez *d. disput. 24. num. 4.* velint, sufficere huiusmodi plura impedimenta in genere explicare, vt dicendo se patrueles, vel consanguineos in tali gradu, non explicando consanguinitatem ex vtroque parente; & sic de cæteris. quæ opinio quatuor nititur fundamentis, quibus ipse respondet *num. 11.* iunctis præced. & satisfiet ex mox dicendis. Tamen contrarium sentiunt plures, quos sequitur Garz. *d. part. 8. cap. 3. num. 54.* necnon quos refert, & laudat idem Sanchez *sup. num. 5. ad fi.* nimirum Rot. Rom. *decis. 117. num. 2. lib. 1. & decis. 70. num. 1. lib. 2. in nouiss. diuers.* Put. *decis. 39. num. 2. & 3. lib. 3.* Mandos. *in prax. sig. grat. tit.* seu *verbo, dispensationes matrimoniales, ad fin.* Molin. *tom. 1. de iust. & iur. disp. 161. col. pen. vers. illud tamen,* Petr. Ledes. *de matrimon. quæst. 56. artic. vlt. dub. 2. diffic. 3. corol. 5. & in summ. sacram.* vbi de matrim. *cap. 27. conclus. 6.* loquentes de consanguinitate; sed eadem quoque ratio est in cæteris; tum illa, quòd in odiosis, qualis est dispensatio, *cap. 1. §. 1. de fil. presbyt. in 6.* quæ etiam in com-
mutatione vltimæ voluntatis inuoluitur; † mixtum 288.
non comprehenditur sub simplici, vt idem Sanchez probat *d. lib. 8. disp. 2.* at negari non potest, multiplicatas cognationes mixtas esse. & confirmatur, quia in naturalibus calor habens duos gradus est intensior, licèt sit in eodem subiecto. Secundò consanguinitas, v. g. oriens ex duplici capite, ac titulo, non est vnica, sed duplex. sic & dispositio à duobus facta, non est vnica, & simplex, sed immo duplex. Tertiò, quia illegitimus ex adulterio coniugati cum
coniugata † surreptitiam impetrabit dispensatio- 289.
nem se adulterum narrans, nisi vtriusque parentis adulterium exprimat, vt plerique tenent, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. num. 5. circa medium.* Idipsum verò ex eo etiam confirmatur, quod post
alios docet Garz. *d. cap. 3. num. 14.* † excommunica- 290.
tum vnica excommunicatione ob plures causas non censeri ab ea absolutum, si in impetratione absolutionis tacuerit aliquam causam saltem æquè principalem, ac expressam.

Ampliatur verò hæc conclusio, vt † tacito aliquo 291.

ex illis capitibus , seu titulis vnius impedimenti
commutationis non prosit clausula , *non obstante*, in
litteris ,commutationis apposita , vt reddat ipsam
validam, supplens titulum non expressum: quia hæc
clausula non reddit gratiam validam ; neque illam
auget , supplens qualitatem necessariò exprimendam
, sed tantum reddit valida , & confirmat expressa
; vt post Bald. *l. 1. num. 22. C. de furt.* & alios
tradit Menoch. *d. cas. 103. num. 13.* & Sanchez *d. disp. 24. num. 6.*

Limitatur autem primò , vt, si dispositio illa, seu
vltima voluntas geminata , seu multiplicata fuerit
292. ab eodem disponente , † tunc non sit necesse mentionem
facere singularum dispositionum. ita Sanchez
d. lib. 8. disp. 24. num. 7. & Garz. *d. cap. 5. num. 77.*
in dispensatione affinitatis ex fornicatione multiplicata
cum eadem consanguinea eius , quam quis
vult ducere. probat autem id Sanchez tum ex stylo;
quia nullus vnquam id exprimit ; nec quando petit
dispensari in affinitate ex copula coniugali , ab ipso
exigitur , vt numerum copularum coniugalium, aut
tempus, quo durauit matrimonium , explicet : tum
quòd irregularis eò , quòd excommunicatus celebrauit
, si petat dispensationem, non tenetur facere
mentionem multiplicatæ celebrationis , ex Henriq.
lib. 13. de excomm. cap. vlt. num. 2. lit. M. & lib. 14. de irregularit. cap. 7. in fi. ac Eman. Sà *verbo . irregularitas*
, vbi de irregul. ex ord. abusu : quod idem etiam
post alios tenet Garz. *d. cap. 5. num. 80.* licèt contrarium
velit Rodriq. *1. tom. summ. cap. 182. in fi.* Tum
quòd tunc non contrahuntur plures affinitates , vel
irregularitates , & in nostro casu plures dispositiones
, seu vltimæ voluntates specie etiam accidentali
distinctæ ; sed tantùm adduntur nouæ illæ actiones
, per quas contraheretur affinitas , vel irregularitas
, & in nostro casu contraheretur obligatio, nisi
esset iam contracta ; sicut ex multiplici eiusdem
voti repetitione nullum vinculum nouum consurgit
necessariò exprimendum in eius commutatione
, vel dispensatione , vt probat idem Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 27. num. 25. & lib. 8. disp. 2. num. 25.* item
ac rursus *lib. 4. sum. cap. 47. num. 32.* & aliàs forsan
ostendemus. Quod autem Sanchez *d. lib. 8. disp. 24. num. 8.* deducit, quòd, si quis obtenta iam dispensatione
in affinitate , seu potius commissione huiusmodi
dispensationis , antequam Ordinarius eam
exequatur , denuò iteraret copulam cum eadē con-
293. sanguinea femina à se ducendæ ; † valet adhuc dispensatio
, quia nondum est consummata ; secus si
accideret copula post executam dispensationem,
quia tunc per eam prior affinitas est sublata , atque
adeò noua contrahitur , in qua nulla est dispensandi
commissio : idem proportionabiliter dicendum
est de iterante dispositionem ante , vel post executam
commutationem. Secundò limitatur , quòd,
licèt commutatio alicuius vltimæ voluntatis simpliciter
concessa non extendatur ad eam , quæ ex
294. duplici capite , seu titulo oritur : † potestas tamen
commutandi extenditur ; ex iis , quæ in simili quoad
potestatem dispensandi tradit, satisque probat
Sanchez *eadem disput. 24. num. 9.* Immò etiam posset
talis extensio fieri non modò vbi potestas commutandi
data esset sine expressione personæ , sed
etiam vbi cum expressione ; modò constare possit,
eam concessam fuisse in gratiam eius , qui commutare
debet : per ea, quæ de potestate dispensandi docet
idem Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 2. num. 6. & d. disp. 24. num. 9. in fi.*

Septima conclvsio. Quando etiam
vnicum vinculum , seu impedimentum commutationis
vltimæ voluntatis habet annexam notabilem
qualitatem , seu circumstantiam † ea debet exprimi 295.
in illius impetratione , ne sit surreptitia , & nulla.
Exemplum esse potest si testator , vel aliquis
iam fundator , aut aliter disponens inter viuos irreuocabiliter
heredi , vel legatario imposuerit onus
celebrandi quotidie , vel pro eius anima aut distribuendi
pauperibus magnā pecuniæ , panisve quantitatem
; tunc non satisfaciet impetrans commutationem
, si dicat , impositum fuisse onus celebrandi
certas , aut aliquot Missas ; vel si non dicat , eas celebrandas
pro anima ; vel tantùm asserat teneri se
distribuere quandam pecuniæ, panisve quantitatem
: aut aliud quid his simile contingat. Probatur
nunc conclusio primò ex eo , quod *quæst. præced. conclus. 3.* docuimus quòd vbi , nec ex iure , nec ex stylo
Curiæ constat , qualitatem aliquam in impetratione
commutationis vltimarum voluntatum fore
exprimendam , tunc illius qualitatis taciturnitas vitiabit
rescriptum , quando veritate cognita illud
superior non concederet , vel non nisi cum aliquo
moderamine. Secundò ex eo probatur , quod in foro
pœnitentiali , seu sacramentali , (à quo † ad ex- 296.
ternum arguit inter alios Sanchez *d. lib. 8. disp. 21. num. 74. & disp. 23. num. 2. circa medium* , quoniam
forus conscientiæ, & externus idem seruant vbi non
adest falsa præsumptio , aut lex pœnalis , vt idem
satis probat *lib. 1. de matrim. disp. 5. numer. 20. vers. tandem probatur* ;) circumstantia notabiliter aggra-
uans in eadem specie † est necessariò explicanda, vt 297.
sentiunt nonnulli , quos refert , atque in hoc sequi
videtur Sanchez *lib. 9. de matrim. disput. 15. num. 6.*
paulo ante medium ; plerique verò tenent relati
pariter , ac laudati à Suar. *de pœnit. disput. 22. sect. 3. num. 5. cum seqq. vsque ad* 14. vbi id late comprobat,
& à contrariis tuetur , quando ex circumstantia variat
iudicium morale Confessarij; at negari non potest
, quin, si exprimatur vera quantitas in sua multitudine
, vel magnitudine , est apta variare iudicium
commutantis : alio enim modo commutabit
rem paruam , aliter magnam ; & multo maiorem
materiam illi , quàm huic subrogabit ; vt patebit ex
iis , quæ latius adducemus , *quæst. vlt. huius cap.* maxime
cum commutatio vltimæ voluntatis non pro
arbitrio commutantis , sed cum causa sufficienti facienda
sit , vt patet ex iis , quæ sup. hoc eodem *cap. quæst. 1. & 2.* tradidimus. Secundò probatur ex eo
quod Sanchez *d. disp. 24. num. 2.* tradit & satis com-
probat , † in dispensatione vnius impedimenti ma- 298.
trimonij , puta consanguinitatis , etiam ex vna radice
prouenientis , exprimendum esse gradum consanguinitatis
, & tamen est in eadem specie etiam
accidentali : & *num. 3.* multis relatis ostendit , † 299.
surreptitiam esse legitimationem spurij , si solùm
declaretur eum esse spurium tacitis qualitatibus, &
circumstantiis illiciti complexus , ex quo procreatus
est. *num.* autem 14. in consanguinitate , affini-
tate ex copula licita , vel publica honestate † ne- 300.
cessariò explicandum , an distantia graduum sit in
linea recta , & *num. 15.* idem esse in cognatione spirituali
, quia in his casibus est notabiliter maius
vinculum ; ac *num. 16.* exprimendum fore, † an pu- 301.
blica honestas oriatur ex sponsalibus , an ex matrimonio
rato ; quoniam multo vrgentius impedimentum
oritur ex matrimonio rato, quàm ex sponsalibus
, necnon *num. 24.* iuncto *num.* . vbi pro-
bat , † quòd , licèt , si contrahere volentes distent 302.
inæqualiter à stipite , & petant dispensationem super
consanguinitate , vel affinitate , sufficiat mentionem
facere gradus remotioris , tamen id intelligendum
est, nisi gradus ille propinquior sit primus.
disput. autem 29. *num.* 8. probabilius esse , † copu- 303.
lam

lam habitam cum consanguinea, quam quis vellet
ducere, explicandam fore in impetratione dispen-
sationis super consanguinitate, aliàs gratiam sur-
repititiam esse, ac nullam. *& num. 21. cum seq.* quòd
si fuerit matrimonium celebratum, & consumma-
tum inter consanguineos eo animo, vt faciliùs dis-
pensarentur, mentionem faciendam esse matri-
monij, eiúsque consummationis, necnon prædicti
animi; cuius etiam animi, & spei facilioris dispen-
sationis mentio facienda omnino erit, vbi cùm ea
fuerit habita copula inter illos consanguineos; vt
idem latè probat *eadem disp. 25. num. 38.* Ad idem
etiam faciunt illæ qualitates, & circumstantiæ,
quas omninò exprimendas fore, ne gratia præser-
tim beneficialis sit surreptitia, asserit, ac longa se-
rie recenset Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 201. præ-
cipue post *num.* 60. & in rescriptis iustitiæ *cas.* 202.
ac denique in priuilegiis legitimationum, dispen-
sationum, ac similibus, *cas.* 203. ferè per tot. & qui-
dem prædicta omnia ob eam quoque rationem ex-
primenda sunt, quòd eiusmodi qualitates ac cir-
cumstantiæ sint, vt iis expressis gratia saltem alio
modo verisimiliter concedatur, quàm si non ex-
primantur; iuxta ea, quæ adduximus *quæst. præced.
conclus.* 3. quod idem dicere meritò possumus de
casibus, & exemplis allatis in huius conclus. ini-
tio, necnon etiam de similibus; vtputa, si vltima
voluntas, ac dispositio emanauit à patre, matréve
heredis, qui nunc illius voluntatis commutatio-
nem vult impetrare: quod etiam suaderi potest;
tum ex eo, quod paulo antè diximus de necessita-
te explicandi primi gradus, aut in linea recta; tum
ex speciali naturæ, ac Decalogi præcepto, quo fi-
lij tenentur parentibus honorem exhibere: cuius
appellatione potissimùm obedientiam eorum ius-
sis contineri communiter tradunt illius præcepti
expositores; atque aliis casibus, de quibus in mox
seqq. huius quæst. conclusionibus.

OCTAVA CONCLVSIO. Impetrans com-
304. mutationem vltimæ voluntatis † tenetur explicare
prohibitionem commutationis à testatore, alióve
disponente factam. Huius prohibitionis exemplum
habemus *in l. quidam, ff. de vsu, & vsufr. leg.* vbi, cùm
quidam legasset Reipub. nonnulla prædia, vt ea eo-
rum reditu quotannis ludi ederentur, ea verba sta-
tim subiecit; quæ legata peto, Decuriones, & rogo,
ne in aliam speciem, aut alios vsus conuertere ve-
305. litis. qua quidem prohibitione non obstante † pote-
rit adhuc superior ex legitima causa vltimam vo-
luntatem commutare, vt in specie satis probat Petr.
de Vbald. *in tract. de canon. Episc. & paroch. cap. 7. num.
42. cum seq.* loquens vbi ea voluntas non posset im-
pleri. & in derogatione maioratus quoad hoc, vt
eius bona alienari possint ea regia facultate, non
obstante hac in re institutoris speciali prohibitione,
latè probant Molin. sen. *tract. de Hispan. primog. lib.
4. cap. 3. conclus. 5. & 6.* ac Molin. iun. *de iust. & iur.
tract. 2. disp. 450. num. 1. cum duobus seqq.* de quo nos
fusiùs, Deo dante, *inf. cap. 9. quæst. 6. conclus. 7.* An ve-
rò, & quomodo valeat prohibitio testatoris, ne Epi-
scopus aut alius superior Ecclesiasticus se intromit-
tat in dispositis per eum, ipsius voluntati derogan-
do, videndum est, quod latiùs distinguendo trade-
mus *cap. 10. quæst. 6. conclus.* 8. fere per tot. Probatur
nunc proposita conclusio; tum ex adductis in præ-
ced. concl. quia negari non potest, quin hæc sit vna
ex iis circumstantiis, & qualitatibus, quæ variare
possunt iudicium & intentionem concedentis, &
quarum expressio non modò redderet difficiliorem
Principem ad gratiam concedendam, sed etiam, vel
eum omnino auerteret à cōcessione, vel certè à tali,
qui aut maiorem materiā subrogaret, aut aliud mo-
deramen adhiberet; vnde locū etiā hic habent tradi-
ta *q. præc. concl.* 3. Tum ex eo, quod de maioratu dice-
mus hac in re *d. concl. 7. post med.* Tū ex eo, quod † de 306.
iurante, aut vouente aliquid facere, ac simul etiā non
petere iuramenti, aut voti habilitationem, seu dis-
pensationem, vt in hac impetranda debeat necessa-
riò vtriusque iuramenti, ac voti facere mentionem,
tradunt communiter Doct. ex quibus plerosque re-
fert, ac sequitur Sanchez *lib. 4. sum. cap. 8. num. 29. &
30. iuncto num. 32. & seq.* præsertim verò Fel. *in c. con-
stituti, num. 14. de rescr.* post Roman. *cons.* 126. Pote-
rit autem is, ac debebit, vel priùs petere habilitatio-
nem, seu dispensationem posterioris voti, & iura-
menti, deinde prioris, vt idem docet *d. num.* 29. vel,
vt ipsemet tradit *d. num.* 30. vtriusque voti, vel iura-
menti eodem contextu: non ita tamen, vt petatur,
obtineatúrque simul vtriusque habilitatio, seu dis-
pensatio; quia, cùm petitionis tempore nondum sit
impetrata posterioris relaxatio, violabitur hoc ipsū
posterius votum, vel iuramentum illam non peten-
di: sed subalternatè, ac subordinatè, hoc modo; peto
dispensari in hoc posteriori voto, vel habilitari in
hoc posteriori iuramento: deinde peto id fieri circa
prius: vel proponere vtrumque superiori, petendo,
vt ipse debito ordine dispenset; quia hoc est pete-
re sub conditione, nempe, si antea abstulerit poste-
rius votum, vel iuramentum; & sic non petitur,
stante huius obligatione, sed tempore, quo iam po-
sterioris obligatio cessarit. Atque hoc ipsum in ma-
teria maioratus sentit vterque Molin. iun. quidem
num. 5. sen. verò *num. 38. & seq.*

NONA CONCLVSIO. Vbi in commutatio-
ne vltimæ voluntatis agatur de mutatione status a-
licuius Ecclesiæ, aut beneficij, vel temporali, vt cùm
quis non habens qualitatem in fundatione beneficij
requisitam, illud impetrat; vel perpetua, vt in con-
cessione beneficij, seu Ecclesiæ sæcularis loco Re-
gulari, aut Regularis sæculari: † erit mentio facien- 307.
da de qualitatibus beneficij notabilibus, seu quæ
mouere possent concedentem vel ad eam commu-
tationem omnino non faciendam, vel non tali mo-
do. Probatur tum ex iis, quæ *in præc. d. 7. concl.* de hu-
iusmodi qualitatibus, ac circumstantiis notabilibus
in commutationis impetratione omnino exprimen-
dis diximus. Tum etiam à fortiori, quoniam de his
qualitatibus † facienda est mentio in simplici impe- 308.
tratione eiusdē beneficij, vel Ecclesiæ, quæ ad tem-
pus fit à priuata persona, retento, & immutato ma-
nente eodem statu beneficij, seu Ecclesiæ, vt post
Abb. & alios tradit Dec. *in cap. ad aures, num. 4. de re-
script.* subdens post Gemin. *in cap. audum, de præb in
6.* & Fel. *cap. in nostra, de rescript.* Id procedere † in 309.
qualitatibus, de quibus iure non est cautum, quòd
exprimatur; quoniam in his non consideratur, quod
aliàs superior gratiam non cōcessisset: vt etiam pa-
tet ex latiùs per nos adductis *quæst. præced. concl.* 2. id-
ipsum docentes *concl.* 2. de qualitatibus, quæ ex sty-
lo Curiæ debent exprimi. quòd autē maior sit ratio
in casu cōcl. quàm in impetratione priuati, patet, ibi
enim plerumque idipsum reperitur, quod hic, ni-
mirum translatio, seu concessio beneficij, vel Eccle-
siæ, sed ibi prætерea duo sunt, aut saltem vnum, vn-
de maius præiudicium parari potest concedenti, ni-
mirum perpetuitas concessionis, & mutatio status
beneficij, seu Ecclesiæ; quare aliam illius collatio-
nem, &, si Prælatus inferior sit, eiusdē subiectionem
sibi, ac suis successoribus adimit, & amittit. Dum
igitur in hac concl. aliquas speciales qualitates re-
censebimus, quæ in impetratione beneficij, ne sur-
reptitia reddatur, ac nulla, exprimendæ sunt; inde
iure

iure optimo cõcludendom erit, easdem io prædicta
quoque commutatione, quæ cum status beneficij
mutatione fit, omnino fore explicandas: nonnullis
exceptis, quarum inf. *cap.* 10. *&* 11. *quæst.* 6. *conclus.* 4.
mentionem faciemos.
310. Et *prima* sit qualitas curæ animarum, qoæ † ab
impettante beneficiom cui ea imminet, debet ex-
primi; vt ea communi setibentium *cap. in nostra,*
de rescript. atque ea pleiisque tradit Menoch. *d. cas.*
201. *num.* 61. *ac* 62. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.*
6. *num.* 2. cum aliquot seqq. ob eam rationem, quòd
beneficij appellarione non venit curatum oisi de eo
mentio fiat, *cap. pro illorum, de præb. & cap. cùm in*
illis, eodem tit. in 6. & in specie id canetur *in reg.* 56.
Cancell. probátque text. *in Clem.* 1. *in princip. eodem tit.*
vbi si Papa dignitatem habenti de alia prouideri
mandat, dispensans eom eo, vt simul vtramque
valeat retinere, de animarum cura, qoæ illis, vel al-
teri earum imminet, non habita mentione, gratia
hoiosmodi velut surreptitia nullius penitus est mo-
menti; quamquam confectis super ea litteris sit in-
sertum, quòd animarum cura, (si digoitatibus ipsis,
vel alteri eatum immineat,) nullatenus negliga-
tur. ea quibus verbis habetor doplex notabilis ex-
tensio ad hoc, quod de hac qoalitate omnino ex-
primenda diximus io impetratione beneficij, vel
dignitatis, seo Ecclesiæ: altera, vt exprimi debeat
cura imminens beneficio retinendo cum impetra-
to: altera, vt non sufficiat expressio conditionalis
io parte eaecutioa litterarum. Sed & Menoch. *d. cas.*
201. *num.* 63. idipsom extendit primò, vt pariter lo-
311. cum habeat, † etiamsi ex statuto, vel consuetudine
impetrans noo teneatut illi curæ deseruire per sc. &
num. 64. pluribus Doctorib. relatis, extendit secun-
dò, etiamsi gratia motu proprio concessa deinde
fuisset, ex text. *d. c. cum in illis*, per quem, & alios Do-
ctor. idipsum tradit Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 6.
312. *tit. de clausul. conclus.* 2. *num.* 37. licèt hæc extensio †
destrui videatur per text. *in Clem. si Romanus, de præb.*
quod & relato Fel. & Soc. adnotauit Gabr. *d. numer.*
37. qui *num.* 38. *&* 39. duas affert huius antinomiæ
conciliationes. Declarat autem id, quod de hac qua-
313. litate sop. dictum est, Menoch. *num.* 56. *& seq.* vt †
sufficiat narrare beneficium esse plebanum, vel esse
Ecclesiam collegiatam ex multorum sententia: li-
cèt referat alios contrarium sentientes; & quidem
probabilius qroad Ecclesiam collegiatam, quę sanè
loogè differt à curata, seu parochiali. deinde verò
num. 67. declarat secundò, illod non procedere, †
314. quando cura est annexa accessoriè, post alios ple-
rosque, ac per text. *in cap. super eo, de præb. in* 6. ac
denique *num.* 70. noo procedere in impetratione fa-
cta coram Ordinario, ex Ioan. Selu. *in tract. de benef.*
part. 3. *quæst.* 11. *num.* 55. Bero. *in cap. ad aures, num.*
18. *de rescrips.* & ratione *Clem.* 2. *de offic. ord.* qoæ ta-
men ad rem mihi facere non videtur. illa verò ra-
tio esse potest, quam affert idem Menoch. *d. caus.* 201.
num. 150. vbi idipsum asserit, iuncto *num.* 154. & nos
inf. de valore beneficij afferemus; quia eius noti-
tiam præsomitor Ordinarios habere. Aliæ declara-
tiones sumi possunt ea Gonzal. *ad glos.* 6. *à num.* 16.
vsque ad 112. & Garz. *tract. de benef. part.* 1. *cap.* 6. *num.*
6. 7. *&* 8. *part.* 3. *cap.* 2. sæpè, *& part.* 9. *cap.* 2. passim.
315. *Secunda* qualitas est iorispatronatus, quæ † ea-
primenda est. ita post gl. *in Clem.* 2. *de præb.* Gemio.
& cæteros *in cap.* 2. *eod. tit. in* 6. Selu. *d. quæst.* 11. *num.*
29. Craoett. *cons.* 68. vbi etiam recenset qualitates
ipsios iurispatronatus exprimendas, tradit Menoch.
d. cas. 201. *num.* 71. & de hoc est *reg.* 41. *num.* 42. *Canc.*
Apost. sub tit. *de derogat. iurispatr.* quæ tamen solùm
loquitur de iurepatrooatus laicorum, non Ecclesia-
rum. idque procedit, non obstante clausula, *motu pro-*
prio, vt pluribus relatis tradit Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 30.
& Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 50. Non
procedit autem cùm beneficium patronatus vacat
in Curia, & super eo pendet inter patronos lis; Me-
noch. *sup. num.* 72. post Cassad. *decis.* 3. *n.* 5. *vt lit. pend.*
& alios. de qoa re nos latiùs *inf. cap.* 10. *quæst.* 4. *concl.*
8. *& quæst.* 5. *concl.* 7. 10. *&* 14.
Tertia qualitas est † vnio beneficij, quod impe- 316.
tratur, iam alteri beneficio facta per Ordinarium,
licèt nondum sortita fuerit effectum: nam gratia
etiam motu proprio de eo beneficio concessa non
præiudicat illi vnioni, nisi eius mentio fiat; vt post
alios docet Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 91. 92. *&* 155.
Sanchez *d. num.* 50. & Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 31. ac præ-
cipuè Fel. *d. cap. ad aures, num.* 8. *& cap. in nostra, num.*
23. *de rescr.* & Ias. *in l. si quis quemquam, ff. si quis can-*
tion. qoòd si vnitum esset accessoriè, & quis impetret
principale, non est necessaria mentio vniti. sic latè
Menoch. *sup. num.* 93. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.*
5. §. 7. *num.* 16. & Garz. *tract. de benef. part.* 12. *cap.* 2.
num. 20.
Quarta qualitas beneficij exprimẽda ab illud im-
petrante, est † residentia, si eã requirat, vt post Abb. 317.
d. cap. ad aures, num. 3. Mant. *n.* 17. *de rescript.* & alios
ex *cap. vlt. de cler. non resid.* tradit, satísque probat, &
à contrariis defendit Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 74. *cum*
duobus seqq. num. autem 77. id declarat, non procede-
re vbi gratia motu proprio facta sit, ex Fel. *d. cap. ad*
aures, num. 7. & *ibi* Rip. *num.* 32. qui alia similia addu-
cit. facit etiam optimè text. *d. Clem. si Romanus, de*
præbend. Verùm de materia hoius qualitatis, nimi-
rum residentiæ io beneficiis, videndum est, quod
latissimè scribit Garz. *d. part.* 3. *cap.* 2. *per tot.* vnde et-
iam sumes declarationes, quæ huc pertinent.
Quinta qualitas est valor beneficij, quod in hu-
iusmodi commutatione impetratur, quam, sicut et-
iam cæteras qualitates io casu propositæ conclosio-
nis exprimendas tanquam magis proprio loco quæ-
stioni 6. capitis 10. & 11. reseruamus.
DECIMA & postrema CONCLVSIO. Alia
pleraqoe narranda sunt in impetrãda commutatio-
ne vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ, seu ad
lites. & quidem ea, quæ sunt huius generis, eorúm-
qoe extensiones, & declaratiooes attigisse sufficiat,
cùm rarò admodum commutatio impetretur per
viam rescripti iustitiæ.
In hoc igitur genere primum narrandum, quod
nobis occorrit, est † lis cœpta etiam per solam cita- 318.
tionem, iuxta *cap. relatum*, (vel potiùs *cap. gratum*,) *de*
offic. deleg. cap. fin. de off. leg. & Clem. 2. *vt lit. pend.* cum
simil. ita late Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 202. *num.*
4. *& seq.* Eatenditur autem id primò, vt procedat
etiamsi solùm impetretur collega iudici, coram quo
iam lis cœpta est: nam adhuc litis pendentia nar-
randa est, vt fusè probat Menoch *ibidem num.* 6. Se-
cundò, etiamsi illa citatio noodum sit executa, vt
pluribus idem tradit *num.* 7. *cum duobus seqq.* quam-
uis quoad hoc, vt lite pendente nihil nooetur, de-
beat citatio esse eaecuta, & continere id vnde reus
sufficienter instrui possit, super quo conueniatur.
Tertiò, vt, si lis narretur calumniosè, habeator, ac,
si narrata non sit; vt probat *num.* 10. atque ad idem
facit id, quod *num.* 5. docuerat, litis pendentiæ ex-
pressissimè faciendam esse mentionem. Extenditur
quartò, vt adhuc surreptitium sit rescriptum iusti-
tiæ, licèt per simplicitatem, vel ignorantiam litis
cœptæ mentio facta non sit, vt ipsemet post alios
tradit *num.* 11. *num.* autem 12. post Ias. Ruin. Cra-
uett. & Roland. à Valle idipsum extendit vbi etiam
in rescripto adsit clausula motus proprij.

Decla

319. Declaratur nunc primò, † vt non procedat relata doctrina, quando rescriptum impetratum fuit eadie, qua lis inchoata fuit; nisi appareat, quòd plena citatio impetrationem præcesserit; quod probare excipientis erit. ita post Fel. Menoch. *sup. num.* 13. Secundò declaratur, vt non procedat, vbi à lite iamdiu cessatum est, ita, vt eidem renuntiatum videatur. sic post Cassad. *decis.* 5. *vt lit. pend.* tradit Menoch. *ibidem num.* 14. Tertiò vbi lis fuisset pacto, & conuentione sopita: vt idem post alios docet *num.* 15. & 55. aut lis suspensa fuisset; *num.* 16. Quartò, non procedit, cùm lis est super possessione, & rescriptum impetratum super proprietate; vt satis probat *num.* 17. *cum seq.* Quintò declaratur, non procedere, cùm tertius pro suo interesse impetrat rescriptum super re, de qua duo alij iam litigant; tunc enim ille tertius necesse non habet narrare litem illorum litigantium. ita post Ruin. *cons.* 61. *num.* 19. *vol.* 5. & alios docet Menoch. *d. cas.* 202. *num.* 22. Sextò, non procedit, quando iudex, coram quo lis pendebat, pronuntiauit se iudicem competentem, quoniam tunc lis ampliùs non pendet, (nimirum super iurisdictione, cùm iam firmata sit:) sic post Anchar. & Felin. declarat Menoch. *sup. num.* 23. Septimò, non procedit, quando lata est sententia, & ab ea appellatum; & iudex, à quo, procedit: nam tunc, si impetratur rescriptum, nō est necesse narrare processum, quem fecit iudex, à quo. ita Abb. Butr. & Imol. *cap. dilecta, de except.* quos sequutus est Felin. *cap. cæterùm, col.* 3. *vers. limita quarto*, & Menoch. *ibidem num.* 24. ob id post eos affirmans, nec etiam narrandam esse excommunicationem ab eodem iudice, à quo, prolatam. Declaratur octauò, non procedere, quando rescriptum dirigitur eidem iudici, cui primò causa commissa est: valet enim tunc secundū rescriptum, non facta mentione processus, vt satis probat Menoch. *vbi sup. num.* 25. Nonò, locum non habet, cùm causa in eodem statu, & gradu, quo erat coram primo iudice, committitur secundo: tunc enim necesse non est narrare punctualiter processum. ita Menoch. *ibidem num.* 26. inter alios ex Fel. *d. cap. cæterùm, col.* 3. *limit.* 7. id duobus modis restringente: primò, nisi per posteriorem commissionem causa in totum auocaretur à primo iudice; quia tunc requireretur vel mentio processus, vel clausula, *cuius causa statum dignemini habere pro expresso:* secundò nisi primo iudici præter generalem commissionem aliqua essent commissa, quæ non saperent iurisdictionem contentiosam, sed per modum priuilegij essent concessa parti; quia hæc non expressa non transirent in subrogatum. Decimò declaratur non procedere, cùm impetratur rescriptum subrogationis in lite, & in iure: nam tunc, licèt taciturnitas litis vitiet rescriptum quoad subrogationem in lite; non tamen vitiat quoad subrogationem in iure. ita Menoch. *sup. num.* 27. post Bellam. *decis.* 115. & Fel. *d. col.* 3. *vers. octauo limita.* Vndecimò, & postremò declaratur, vt non procedat, si impetratio sit de futuria, lis de præteritis etiam eiusdem materiæ. sic post Abb. & Fel. Menoch. *loc. cit. num.* 28.

Secundò non solùm litis pendentia, sed etiam narrandus est totus processus, & substantia causæ. ita post alios Menoch. *d. cas.* 202. *numer.* 29. & 30. inferens *num.* 31. si lis sit super contractu iurato, iuramenti quoque mentionem esse faciendam. & *numer.* 32. quòd, si causa est possessoria narrandum erit, quis possideat: item narrandas fore qualitates processus, & causæ extendens quoque relatam doctrinam, cùm in causa proceditur summariè. eam verò declarat *d. num.* 30. vt sufficiat referre processum, & causam quoad articulos principales. & *d. num.* 32. ex communi non esse necessariam mentionem intrinsecam processus; sed sufficere commemoratiuam. *num.* autem 33. † clausulam illam, *statum, & merita causa pro sufficienter expressis habentes*, purgare 320.
hac in re vitium surreptionis, modò iam causa non sit instructa; quod etiam pluribus relatis tradit nouissime Iacob. Ant. Marta *in tract. de clausul. par.* 1. *claus.* 157. *num.* 4. iunctis duobus præced. subdens *eod. num.* 4. hanc clausulam id operari dummodo in gratia ipsa facta sit mentio litis. Plura verò circa litis pendentiam exprimendam peti possunt ex Lancell. quem non nisi post hæc scripta vidi in suo eruditissimo tractatu *de attentat. pars.* 2. *cap.* 4. *in præsat. illat.* 7. seu *à num.* 728. *vsque ad* 762.

Tertiò narrandum est, † coram quo lis pendeat, 321.
an coram Ecclesiastico, vel temporali iudice; ordinario, vel delegato; etiamsi impetrans esset persona priuilegiata, vt miserabilis, vel vidua. quo casu, cùm impetratur causa alibi committi, exprimi debet iusta causa, vtputa iudicem, coram quo lis pendet, negligentem esse. vtrumque probat Menoch. *sup. num.* 34. *cum duob. seqq.* subdens *n.* 37. ex Bellam. *decis.* 9. cùm impetratur rescriptum ad examinandos testes, & probationes faciendas extra locum litis, narrandam esse, & probandam iustam causam, vtputa quòd ibi testes examinari non possunt, aut probationes recipi.

Quartò in impetratione rescripti ad lites † con- 322.
ditio personę priuilegiatæ, contra quam illud impetratur, narranda est; vt si sit persona miserabilis. ita post alios Menoch. *sup. num.* 39. id declarans, probánsque procedere, si priuilegium respiciat exceptionem dilatoriam, non autem si peremptoriam, seu merita causæ, cùm tunc non inferatur præiudicium priuilegiato.

Quintò, si in lite pendente fuit cōclusum in causa, † huius conclusionis mentio facienda est, vt satis 323.
comprobat Menoch. *ibid. num.* 40. & de hoc est nunc *reg.* 38. *Canc.* disponens, vt non modò mentio facienda sit conclusionis in causa, sed etiam ei expressè derogandum sit, aliàs eiusdem mentio implicita, vel explicita non prosit.

Sextò, si † lata fuit sententia in ea causa. ita ex 324.
communi Menoch. *sup. num.* 42. quem etiam plerisque aliis relatis refert, ac sequitur Octau. Gloric. *in commentar. d. cap. super litteris*, *num.* 311. & 312. *de rescript.* vbi cùm *n. seq.* multis relatis docet, quòd, si sententia transiit in iudicatum, id quoque exprimi debet; potissimùm ex text. *in l. fin. C. sent. rescin. non poss.* ad quod etiam est opt. text. *in cap. exposita*, vbi omnes, *de arbitr.* Fel. *d. c. super litteris, num.* 14. & *ibi* Bero. *num.* 72. *de rescript.* & post alios Crauett. *cons.* 79. *num.* 2. & Menoch. *d. cas.* 202. *num.* 46. Ratio est, quia res iudicata pro veritate habetur, quam suo rescripto euertere Princepa velle non creditur, *l. causas, C. de transact.* Extenditur autem id primò, vt procedat etiamsi Princeps in suo rescripto mandet iudici, vt partes componere studeat, vt apertè habetur *in d. cap. exhibita.* Secundò, licèt in rescripto apposita sit clausula, *statum, & merita causa pro sufficienter expressis habentes*; vt post Rotam Rom. in vna Abulen. Capellaniæ, coram Lancelloto tradit Iacob. Ant. Marta *d. claus.* 157. *num* 5. aut etiam clausula illa, *non obstante sententia lata*; Fel. *d. num.* 14. *vers. amplia*, Alex. *cons.* 94. *num.* 2. *lib.* 2. Menoch. *sup. num.* 47. & 48. vbi id comprobat, quia sententia differt à re iudicata. Tertiò, vt non sufficiat dicere, sententiam fuisse executam, vt *ibidem* tradit Alex. & *cons.* 136. *num.* 4. *lib.* 2. & Ruin. *cons.* 104. *num.* 13. *lib.* 5. Menoch. *sup. num.* 49. A qua tamen extensio

tensione dissentire videtur Fel. *vbi sup.* & Crauett.
*conf.79.num.*8.

325. Declaratur nunc primò d. regula, † vt non pro-
cedat in sententia lata in causis, quarum priuile-
gio non transit in iudicatum, vt in matrimoniali-
bus. ita Fel. *d. cap. super litteris*, *num.* 16. post Lap.
alleg. 89. *col.* 2. & Menoch. *vbi sup. numer.* 51. post
Balb. *conf.* 46. *num.* 5. *lib.* 2. ac post alios Glorit. *sup.*
num. 317. Declaratur secundò, vt non procedat in
sententia nulla, quæ non transit in iudicatum, Fe-
lin. *d. cap. super litteris*, *numer.* 15. *& cap. ex tenore*,
num. 2. *de rescript.* Alex. *conf.* 95. *in fin. lib.* 2. Me-
noch. & Glorit. qui alios referunt *loc. cit.* ille *num.* 51.
hic autem *num.* 316. hanc declarationem intelli-
gentes, nisi adsint tres sententiæ conformes: hæ
enim, non obstante nullitate, exequendæ sunt, *Clo-
ment. vt calumniis, de re iud.* ita post Gemin. *conf.*
120. *col.* 2. tradit *ibidem* Menoch. hoc temperans ex
Ruin. nisi sententia sit euidenter nulla, & ex Soc.
iun. nisi vna sit reformatoria alterius, atque adeò
vbi non sunt tres conformes, quod quando eue-
niat, latè, præter Doctor. *d. Clem.* tradit Crauett.
conf. 183. & Couar. *pract. quæst. cap.* 25. *num.* 6. Ter-
tiò declaratur, non procedere, quando ipsi rei iu-
dicatæ ex aliquo actu contrario renuntiatum fuisset
ab eo, qui illam obtinuit, vt post Crauett. *d. conf.* 79.
col. pen. vers. secundò respondeo, docet Menoch. *eodem
cas.* 202. *num.* 53.

326. Septimò, si in causa illa appellatum sit, † expri-
menda est appellatio, aliàs rescriptum impetratum
erit surrepititium. ita per text. *in cap. ex parte, il* 2. *de
rescript.* & ibi omnes, *cap. bone, de confir. vt. vel inut.* ac
Bero. *d. cap. super litteris*, *num.* 72. *de rescript.* tradit
Menoch. *d. cas.* 202. *num.* 44. subdens *num.* 45. post
Abb. *cap. ad nostram, in fi. de appell.* & Fel. *d. cap. super
litteris*, *num.* 4. *&* 17. multa alia ad id congerentem;
quod immo, si appellatum ex iusta causa fuit illis ca-
sibus, in quibus regulariter appellatio non admitti-
tur, vtputa ab executore, etiam iusta illa appellandi
causa narranda est.

Octauò in huiusmodi rescripti ad lites impetra-
327. tione † facienda est mentio laudi arbitri, vel trans-
actionis, quibus causa terminata est. ita in laudo
prolato respondit Bald. *conf.* 359. *vol.* 2. *lib.* 1. & Soc.
sen. *conf.* 164. *col.* 2. *lib.* 2. & in transactione, & pa-
cto glos. *d. cap. super litteris, verbo, litteras, vers. item si
statuis pactum, de rescr. & in cap. ex multiplici, verbo,
intentionis, de decim.* Bald. *conf.* 345. *col.* 1. *& conf.* 347.
lib. 1. Soc. sen. *conf.* 273. *propè fin. lib.* 2. Natt. *conf.* 368.
num. 3. *lib.* 2. quos omnes refert, ac sequitur Menoch.
sup. num. 55. & faciunt per eum adducta *num.* 15. Id
tamen perpetuum non est, nec indistinctè procedit.

328. Declaratur enim primò, † hãc regulam non pro-
cedere, vbi transactio, vel laudum esset nulla; quod
enim nullum est, non præstat impedimentum, *cap.
non præstat, de reg. iur. in* 6. ita post Soc. sen. *conf.* 169.
col. 2. *vers. prima ratio est, lib.* 2. & Neuis. *conf.* 36. *n.* 16.
tradit Menoch. *d. cas.* 202. *num.* 56. in fine, cuius casus
alia affert bis similia. Secundò non procedit in trans-
actione elidibili per exceptionem. ita Menoch. *sup.
num.* 57. ex Soc. sen. *d. conf.* 169. *col.* 2. *vers. quin-
immo*, in id allegante glos. *d. cap. ex tenore*, *de re-
script.* & Abb. *in cap. cum nostris*, *de concess. preb.*
idem afferens *num.* 58. de priuilegio per exceptio-
nem elidibili, vt eius mentio facienda non sit in re-
scripto illi contrario; ex Fel. *in cap.* 1. *num.* 13. *de re-
script.* Tertiò non procedit, vbi rescriptum idem
contineret, quod transactio, vt ex Soc. *d. col.* 2. *vers.
secunda ratio*, & ex communi *d. cap. super litteris*,
tradit Menoch. *sup. num.* 59. & ea ratione, quòd,
cùm iudex, & superior nihil magis exoptent, quàm
partium concordiam, *l. si conuenerit*, *ff. de re iud. &
cap. fin. de transact.* faciliùs concessisset Princeps re-
scriptum si sciuisset, nihil aliud peti, quàm quod
per transactionem placuit. Quartò declaratur, non
procedere, quando supprimeretur transactio illa,
quæ solùm pareret exceptionem peremptoriam, at-
que adeò quæ dumtaxat venit obiicienda ad merita
causæ, non autem ad impediendum processum. ita
Soc. sen. *d. conf.* 169. *col.* 3. *vers. tertia ratio*, *lib.* 2.
ex text. *in cap.* 1. §. *vlt. de lit. contest. in* 6. quem et-
iam ad id ponderauit *ibi* Anch. *col.* 2. *vers. quintò col-
lige*: idque latè comprobat, ac tuetur Menoch. *d.
cas.* 202. *num.* 60. vbi idem tradit de laudo arbitrato-
ris, modò eadem lis continuet; necnon *num.* 61.
vbi idipsum docet de priuilegio respiciente merita
causæ, post Rebuff. *in præfat. commentar. ad reg. con-
stitut. num.* 107. ad idem facit, quod ex eodem Me-
noch. *d. cas.* 202. *numer.* 39. allegante eundem Re-
buff. *in prax. benef. tit. de different. int. rescript. grat. &
iust. num.* 22. in simili diximus sup. in 4. narrando hu-
ius generis.

Nonò, & vltimò; si in ipsa causa quæris in par-
te aliud rescriptum fuit impetratum, † in eo prio- 329.
ris rescripti facienda est mentio; *cap. cæterùm*, vbi
Felin. *num.* 2. & alij, *de rescript.* qui text. loquitur,
cùm vnus litigantium primum rescriptum obti-
nuit, & deinde eius aduersarius aliud rescriptum
impetrat. Ratio autem huius regulæ ex Fel. *ibidem*,
quem sequitur Menoch. *d. cas.* 202. *num.* 62. ea est,
quia per impetrationem secundi rescripti videtur
inferri iniuria primo iudici dato, iuxta *l. litigatores*,
ff. de arbitr.

Extenditur autem primò hæc regula, vt si pri-
mum rescriptum iustitiæ communi consensu fue-
rit impetratum, † & rescripti, & mutui consen- 330.
sus mentio fieri debeat. ita glos. recepta *cap.* 1. *ver-
bo, mandatum, circa medium, de rescript.* per text.
*d. cap. cæterùm, eodem tit. cap. comm. de offic. deleg.
& cap. inter Monasterium, de re iudic.* Dec. *d. cap.
cæterùm, num.* 4. *prope medium*, per illum text. quo
motus Soc. sen. *conf.* 164. *col.* 2. *vers. confirmatur*,
lib. 2. respondit, priuilegium concessum non habi-
ta mentione contrarij actus facti partium consen-
su esse surreptitium. Secundò extenditur, vt pro-
cedat, † etiamsi vtrumque rescriptum ab eodem 331.
impetratum fuerit. sic Menoch *sup. numer.* 64. di-
cens, ita sentire Doctor. *d. cap. cæterùm*; illámque
afferens rationem, quia fortè Princeps concedens,
cognito, se aliud rescriptum concessisse, nouum
non concederet, sed diceret, *sufficit sibi prima gra-
tia.* Quòd si vnum † rescriptum sit ad vnum iudi- 332.
cem, aliud ad alium, quòd posterius rescriptum
prioris mentionem non faciens sit surreptitium;
text. est *in cap. ex tenore, & cap. quia nonnulli*, quod
est fin. *de rescript.* Tertiò extenditur, vt procedat † 333.
siue vtrumque impetretur in eadem instantia, si-
ue vnum in prima instantia, & alterum in instan-
tia, seu causa appellationis, vt post Rebuff. *in d.
præfat. num.* 88. docet Menoch. *sup. num.* 66. Quar-
tò procedit etiam in impetratione secundi rescri-
pti, quod tendit ad augendam, vel confirman-
dam, conseruandámque primam concessionem;
adhuc enim illius prioris rescripti gratiæ facienda
est mentio in secundo, aliàs surreptitium erit. ita
post Socin. sen. *d. conf.* 169. *col.* 3. *lib.* 2. & Gemin.
conf. 128. *col.* 3. tenet Menoch. *d. cas.* 202. *numer.*
68. subdens, quòd, licèt hi loquantur de secun-
do rescripto gratiæ, tamen locum habet etiam in
rescripto ad lites, post Gutierez *quæst. canon. lib.* 2.
cap. 15. *numer.* 93 & ex mente Soc. *loc. cit.* dum ex
Gemin. *in cap. si Apostolica, de præbend. in* 6. ait,
quòd

quòd in omnibus litteris per quas antiquum ius augetur, vel conseruatur, primæ gratiæ mentio
334 facienda est. Extenditur quintò, † vt etiam narrandæ sint omnes notabiles clausulæ prioris rescripti, vt post Fel. *d. cap. caterum, numer.* 4. & Dec. *numer.* 2. exempla afferentes clausulæ, *appellatione remota*, & clausulæ, *anteferri*, tradit Menoch. *d. cas.* 202. *numer.* 69. *& seq.* subdens *numer.* 72. iudicis arbitrio relinqui, quæ clausula sit notabilis, post Fel. *loc. cit.* Rebuff. *in præfat. d. numer.* 93. & Bero. *in cap.* 1. *numer.* 52. *de rescript.*

Declaratur nunc primò, vt regula prædicta
335. non procedat, † vbi primum rescriptum vnius impetrantis esset generale; nam alter impetrans secundum speciale non tenetur mentionem facere prioris generalis; vt post Felin. *in d. cap. caterum, numer.* 8. Gemin. *consil.* 107. *in fin.* ac Rebuff. *in d. præfat. numer.* 104. tradit Menoch. *sup. numer.* 74. & quidem de rescripto speciali contra priuilegium generale præcedens, text. est *in d. cap.* 1. *de rescript.* de rescripto verò speciali impetrato contra generale rescriptum, est *in cap. studuisti, de offic. leg.* Se-
336. cundò non procedit, † quando secundum rescriptum est concessum motu proprio. ita Menoch. *sup numer.* 75. post Fel. *d. cap. caterum, numer.* 9. quibus addo alios relatos à Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de clausul. concl.* 1. *numer.* 15. licèt ibi referat alios contrarium sentientes: qui tamen explicari possunt, vt velint, posse obiici non de surreptione, sed de intentionis defectu, quod & voluerunt Menoch. & Fel. *loc.* mox *cit.* Declaratur tertiò, quòd vbi primum rescriptum ad li-
337. tes fuit ab impetrante vltra annum occultatum; † tunc si aduersarius occultantis aliud impetrauit, necesse non habet in eo narrare illud primum rescriptum sui aduersarij. Satis id constat ex *cap. si autem, & cap. plerumque, de rescript.* ac vtrobique id adnotarunt Fel. Abb. & cæteri; idem Fel. *d. cap. caterum, numer.* 9. *vers. vltima restrictio, de rescript.* Menoch. *d. cas.* 202. *numer.* 76. vbi etiam mendosè refert Mandos. *reg.* 10. *Canc. quæst.* 4. *vers.* 44. *annus datur*; nihil enim ibi de hoc agit Mandos. sed *in tract.* quem inscripsit, *annales casus, numer.* 131. seu *cas.* 299. sicut etiam malè Menoch. dixit *d. cas.* 202. *numer.* 77. hanc declarationem non procedere de iure ciuili, per *l. falsò, C. de diuers. rescript.* vbi dicitur, falsò asseuerari, auctoritatem rescriptorum deuoluto spatio anni obtinere firmitatem suam non oportere, cùm ea, quæ ad ius rescribuntur, perennia esse debeant. quæ tamen intelligi debet, nisi elapso anno nouum rescriptum ab aduersario impetretur, vt *ibi*, & *in alleg. cap. plerumque*, Doctor. adnotarunt, & Ias. *consil.* 97. *ad fin. lib.* 1. ait Mandos. *sup.* sed & idem Menoch. *cas.* 204. *numer.* 2. sic eam leg. intelligit, ac declarat, asserens, id nostros vtroque in loco, hoc est, *d. cap. plerumque, & d. l. falsò*, adnotasse; ac præter Ias. *d. consil.* 97. allegans Vant. *tract. de nullit. sent. ex defect. iurisd. deleg. numer.* 101. & pluribus relatis subdens *numer.* 4. iudicis arbitrio relinqui, quando negligens dicatur ille, qui vsus non est rescripto in-
338. tra annum. Declaratur quartò, vt non procedat, † quando primus iudex causam remittit, vtpote, quia in ea procedere non potest. ita per Fel. *d. cap. caterum, numer.* 5. qui allegat Bellamer. *decis.* 599. docet Menoch. *d. cas.* 202. *numer.* 78.
Quintò, † vbi secundum rescriptum impetratur quidem super eadem materia, sed tractanda 339.
in diuersa causa, vt post Fel. *d. cap. caterum, numer.* 7. Dec. *numer.* 2. tradit Menoch. *ibidem numer.* 79.
Denique non procedit, † vbi prius rescriptum 340.
ob aliquod vitium est nullum. ita latè Menoch. *eodem casu* 202. *numer.* 80. præcipuè ex Fel. *d. cap. ex tenore, numer.* 2. *&* 3. *de rescript.* & *ibi* Dec. *numer.* 5. ac Rot. *decis.* 11. *de rescript. in antiquior.* ad idem faciunt adducta paulo antè *in* 2. *narrand. declar.* 1. *& concl.* 2. *circà vitium.* Cætera verò, quæ mouere possunt concedentem ad non concedendum, vel non eo modo rescriptum siue gratiæ siue iustitiæ; atque adeò exprimenda sunt
in impetratione, † vbi à iure, vel stylo Curiæ 341.
definita non sint, relinquenda erunt arbitrio iudicis: vt de rescriptis gratiæ post Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap. vlt. numer.* 5. *vers. falsitas*, Nauar. *in cap. si quando, pag.* 9. *de rescript.* & alios tradit Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 201. *numer.* 13. *&* 29. *cum duobus seqq.* in dispensationibus, & aliis gratiis voluerunt plerique relati, & probati à Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 21. *numer.* 19. ac denique in rescriptis iustitiæ, Fel. *d. cap. caterùm, numer.* 2. *&* 4. ac Dec. *d. cap. super litteris, numer.* 9. *de rescript.* & alij, quos laudat Menoch. *in d. commentar. de arbitrar. ind. cas.* 202. *numer.* 2. *&* 3. & Octau. Glorit. *in commentar. d. cap. super litteris, numer.* 306. *cum tribus seqq.*

SVMMÆ RERVM.

341. *Qualitates, quæ tacitæ vitiant commutationem vltimæ voluntatis, vitiant quoque si falsò exprimantur; & ibi an obreptio, seu falsi expressio magis vitiet, quàm surreptio, seu veri taciturnitas; cum numer. seq.*
343. *Expressa nocere, non expressa non nocere; quomodo intelligendum sit; & numer. seq.*
344. *Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, nisi exprimantur aliter; quàm insunt.*
345. *Error, seu expressio falsa in nomine illius personæ, cui impetratur vltimæ voluntatis commutatio, eam non vitiat, vbi aliàs de persona constet.*
346. *Nomen, cognomen, prænomen, & agnomen dicuntur quid sint.*
347. *Dispensatio, in qua erratur in nomine impetrantis, vel cognomine patris, valet, si aliàs constet de persona. & quid, si concedens nouit personam, cui gratia petita est, errato nomine veri petentis; numer.* 348.
349. *Error in vocabulo rei, circa quam versatur commutatio vltimæ voluntatis, vel ipsa vltima voluntas, non vitiat commutationem, si aliàs constat de corpore.*
550. *Error in vocabulo rei legatæ, aut promissæ non vitiat legatum, vel promissionem, si de corpore constat.*

351. *Error in nomine appellatiuo rei, vel personæ honoratæ quando vitiat dispositionem.*

352. *Error in qualitate omnino accidentali, & demonstratio falsa rei, circa quam versatur vltima voluntas, vel eius commutatio, ipsam non vitiat, si aliàs constet, quòd ea de re senserit impetrans, vel concedens commutationem.*

353. *Falsa demonstratio non vitiat legatum, si constet de corpore.*

354. *Constare de corpore quando dicatur.*

355. *Demonstratio simplex per quæ verba inducatur.*

356. *Demonstratio falsa per modum conditionis concepta vitiat quamlibet dispositionem, licèt constet de corpore: eaque limitanda erit iuxta limites falsitatis illius.*

357. *Falsa causa apposita vltimæ voluntatis commutationi ipsam non vitiat; & quæ sit falsa causa. vitiat autem, si apposita sit per modum conditionis; quæ, si diuidua sit, iuxta suos limites restringet, ac limitabit dispositionem pariter diuiduam; num. 358. & 360.*

359. *Demonstratio, & causa pro eodem plerumque sumuntur, & eandem vim habent.*

360. *Conditio, & res indiuidua in totum impleri debent.*

361. *Error diœcesis eius, contra quem impetratur rescriptum iustitiæ de commutanda vltima voluntate non vitiat rescriptum, si aliàs constare possit de ea persona. secus si de ea non possit aliàs ex rescripto constare; num. 362.*

363. *Rescriptum iustitiæ impetratum contra homines certæ diœcesis cum clausula,* & quidam alij, *non comprehendit homines illius ciuitatis.*

364. *Ciuitas, & diœcesis diuersa sunt, neque vnum venit alterius appellatione, maximè in materia odiosa. & quid quando diœcesis profertur à lege; aut etiam ab homine in materia fauorabili; num. 365.*

366. *Rescriptum iustitiæ impetratum contra Episcopum, v.g. Papien. cum clausula,* & quosdam alios, *comprehendit etiam homines illius ciuitatis, ac diœcesis.*

367. *Clausula,* & quidam alij, *posita in rescripto non extenditur vltra quatuor in citatorio exprimendos.*

368. *Error in diœcesi actoris ab ipso commissus vitiat rescriptum iustitiæ.*

369. *Error in diœcesi Ordinarij impetrantis, cui committitur rescriptum gratiæ commutationis vltimæ voluntatis, illud vitiat. & an illud exequi possit verus Ordinarius; numer. 370.*

371. *Concessio censetur facta iuxta verba supplicationis.*

372. *Forma delegati ibi quis sortitur, vbi sortitur forum Ordinarij.*

373. *Falsa expressio maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei, vitiat commutationem vltimæ voluntatis.*

374. *Legitimatio species quædam est commutationis vltimæ voluntatis.*

375. *Legitimatus tanquam ex incestu natus non censetur legitimatus, si adulterinus sit.*

376. *Dispensatio super vno defectu non prodest in alio.*

377. *Falsa expressio vnius minoris vinculi, seu impedimenti loco maioris etiam eiusdem speciei, vitiat commutationem vltimæ voluntatis.*

378. *Error ex ignorantia contingens quando non vitiet rescriptum.*

379. *Error communis tempore impetrationis an excuset rescriptum maximè legitimationis ab obreptione; & num. seq. ac 382.*

380. *Expresso vno vacationis modo per communem errorem an vitietur impetratio beneficij; & num. 382.*

381. *Ignorantia non facit, vt dispensatio trahatur ad alium casum, quàm expressum.*

382. *Error communis quem defectum suppleat.*

383. *Falsi expressio an plus noceat in legitimatione, quàm veri suppressio.*

384. *Falsa expressio maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris regulariter non vitiat commutationem vltimæ voluntatis, sicut nec dispensationem maximè matrimonialem.*

385. *Qualitas falsò expressa non vitiat concessionem, quando verè expressa reddit superiorem faciliorem ad concedendum.*

386. *Argumentum à maiori ad minus an valeat in dispensatione.*

387. *Falsa expressio maioris impedimenti, seu vinculi loco minoris eiusdem speciei vitiat commutationem vltimæ voluntatis, quando illud minus vinculum omnino exprimendum est de iure, vel ex stylo Curiæ.*

388. *Causa commutationis vltimæ voluntatis, quonam tempore vera esse debeant, remissiuè.*

QVÆRO QVINTO, quænam in specie illa sint, quæ falsò expressa vitiant commutationem vltimarum voluntatum.

Postquam in præced. quæst. ea speciatim recensuimus, quæ tacita, seu suppressa in impetranda vltimæ voluntatis commutatione, illam surreptitiam, ac nullam reddunt: reliquum est, iuxta id, quod in eius initio polliciti sumus, vt in præsenti quæst. ea sigillatim referamus, quæ, si falsò exprimantur, eandem commutationem vitiant: quod quidem nonnullis propositis conclusionibus exequemur, si duo præmittamus. Alterum, hìc pro repetitis habendas esse omnes qualitates, ac singulas præced. quæst. enumeratas, ex quarum taciturnitate *ibidem* docuimus surreptitiam, ac nullam reddi vltimarum voluntatum commutationem: eædem enim † falsò expressæ 342. illam vitiant, vel maiori ratione, quàm tacitæ, seu suppressæ; quia obreptio magis vitiet, quàm surreptio, vt nonnulli voluerunt, quos refert Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 201. *numer.* 18. *&* 19. & sequitur in nonnullis casibus, quos recenset *num.* 21. ac præsertim in dispensatione, ex Abb. *in cap. quia circa, de consang. & affinit.* vel certè pari, seu æquali ratione; quia obreptio, seu falsi expressio non minus vitiet rescriptum, quàm surreptio, seu falsi taciturnitas, iuxta id, quod ex eodem Menoch. *d. cas.* 201. *numer.* 20. & aliis tradidimus *d. quæst. præced. præmiss.* 3. *ad fin.* Illas igitur dumtaxat qualitates ex enumeratis in ea quæst. aliásve in præsenti explicabimus, quæ tamquam ob falsi expressionem vltimarum voluntatum commutationem, aliúdve rescriptum vitiantes à Doctoribus commemorantur. Alterum est, quomodo intelligenda sit † 343. regula illa desumpta ex *l. si quis Sempronium, ff. de hered. instit. l. nonnunquam, ff. de condit. & demonstr.* ac *l. expressa, ff. de reg. iur.* expressa nocere, non expressa non nocere: quæ quidem regula

regula maximè ad hanc quæst. facit, & non mo-
dicum facessere negotium videtur ei, quod *quæst.*
3. huius cap. præmiss. 3. ad fin. docuimus, ob-
reptionem, seu falsi expressionem æquè gratiam
vitiare, ac surreptionem, seu veri taciturnita-
tem, & quartæ conclus. quam *in d. quæst.* firmaui-
mus, sicut veritatis suppressionem, ita falsitatis
expressionem non vitiare concessionem, nisi ea
in causa finali contingat. Nam illa regula, vel
est accipienda de conditione verbis expressa, re-
spectu eius, quæ tacitè inest, vt declarant exem-
pla *d. l. si quis Sempronium, & l. nonnunquam*; vt
expressa sit illa, si Titius voluerit; tacita, si Ti-
tius Capitolium ascenderit, in qua conditio vo-
luntatis Titij tacitè inest, prout vtrobique expli-
cat I. C. ac præter Dec. & alios Doctor. *ibi* adno-
tauit Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 15. §. 2. nu-*
mer. 6;. sic expressum, & tacitum sumitur *in l. cùm*
quid, ff. si cert. pet. cùm ex ea l. notant Doctor. ta-
citi, & expressi eandem esse virtutem; & *in l. Cor-*
nelius, ff. de hered. instit. vnde Bart. & alij regulam
344. sumunt, quòd † expressio eorum, quæ tacitè in-
sunt, nihil operatur, si exprimantur, vt insunt; se-
cus si alio modo. & in hoc sensu regula prædicta,
vt vides, non est semper vera. quare I. C. *d. l. si*
quis Sempronium, vtitur verbis illis; *quædam enim,*
si exprimantur, &c. & *in d. l. nonnunquam*, vti-
tur ea dictione, *nonnunquam*, quæ opponitur il-
li dictioni *semper*, vt de se patet. Vera autem erit
iuxta hunc sensum regula supradicta in casu, quem
mox diximus, cùm conditio alio modo exprimi-
tur, quàm insit; vel cùm in expressione est specia-
lis prohibitio iuris, vt in casu *d. l. si quis Sempro-*
nium, & d. l. nonnunquam; nam institutio, & le-
gatum, si in extranei voluntatem conferantur, non
valent, vt *ibid.* habetur, & in aliis iurib. *ibi* per
glos. allegat. Quòd si etiam ea regula, *expressa no-*
cent, &c. intelligatur quoad expressa de suggestio-
ne, seu narratione, & expositione, quoad non ex-
pressa, de taciturnitate, seu suppressione, & omis-
sione narrationis; prout in materia rescriptorum
sumitur *in cap. super litteris, de rescript.* & alibi sæ-
pe; atque in hac materia commutationis vltima-
rum voluntatum Conc. Trid. *sess. 22. cap. 6. de re-*
form. atque à nobis in hac, & præced. quæst. adhuc,
præterquam quòd non semper vera est, sed non-
nunquam, vt paulo antè dictum est; vel erit acci-
pienda de facto potius, quàm de iure, quia sæpe
Principes mouentur ad aliquid concedendum, aut
denegandum ex leui admodum causa: & quædam
sunt, quæ si exprimerentur, in causa essent, vt
petitam gratiam non concederent, & tamen ne-
cessariò exprimenda non sunt, vt in exemplis al-
latis à Sanchez *d. lib. 8. disput. 21. numer. 11. iuncto*
numer. 18. & per nos sup. *d. quæst. 3. concl. 3. iuncta*
concl. 4. vel non tam de falsa, quàm de vera expres-
sione; prout etiam apertè loquuntur *d. l. si quis, &*
l. nonnunquam, tradúntque Doctor. vtrobique, ac
d. l. expressa; vel si de falsa expressione accipian-
tur, locum id habere poterit, cùm causa finalis,
vel vnica etiam impulsiua falsò exprimitur: quia
tunc, licèt causa non expressa non noceat, quo-
niam nulla causa est necessariò exprimenda in im-
petranda commutatione vltimarum voluntatum,
vt satis ostendimus *d. quæst. 3. concl. vlt. huius cap.*
tamen corruit gratia, si falsò exprimatur eius cau-
sa finalis, vt *eadem quæst. 3. concl. 4.* docuimus,
aut vnica etiam impulsiua, prout ea ipsa *quæst.*
3. concl. 7. post alios demonstrauimus. Ex his
igitur constat prædictam regulam, *expressa no-*
cent, non expressa non nocent, nequaquam obstare
ei, quod *d. quæst. 3. præmiss. item 3. ad fin. & concl.*
4. tradidimus; necnon quomodo ea intelligenda sit
in præsentis quæst. conclus. quas duobus hisce præ-
missis, iam subiicimus.

PRIMA CONCLVSIO. Falsa expressio,
seu error in nomine illius, cui impetratur vlti-
mæ voluntatis commutatio, † eam non vitiat, 345.
vbi aliàs constet de corpore, seu de persona eius,
ad cuius fauorem fit impetratio. Dixi autem in
conclusione de errore in nomine illius, cui fit im-
petratio, non autem impetrantis, seu ipsius, qui
preces porrexit. licèt enim aliquando legatur, ali-
quem sui nominis esse oblitum, vt videre est apud
Menoch. in suo eruditissimo commentar. *de arbi-*
trar. iudic. cas. 26. numer. 4. vbi cùm vetera exem-
pla ex Iulio Solino, ac Petro Crinito, tum re-
cens profert. tamen, & id est de rarò contingenti-
bus, & is, qui nominis sui oblitus sit, in eo ve
possit errare, vix scire poterit, quid petat. Pro-
batur nunc conclusio ex *l. demonstratio falsa. §.*
1. ff. de condit. & demonstrat. ibi; nam, etsi in per-
sona legatarij designanda aliquid erratum fuerit,
constat autem, cui legare voluerit, perinde valet
legatum, ac si nullus error interuenisset. & ex *§. si*
quis in nomine, Instit. de legat. ibi; si quis in nomi-
ne, cognomine, prænomine, agnomine legatarij
testator errauerit, si de persona constat, nihilomi-
nus valet legatum; idémque in heredibus seruatur,
& rectè; nomina enim significandorum hominum
gratia reperta sunt; qui si alio quolibet mo-
do intelligantur, nihil interest. hæc ibi Impera-
tor. Est autem † *nomen*, vt ibidem rectè ait 346.
glos. recepta, *verbo, in nomine*, genus, sed ponitur
hîc pro specie sui, vt Albertus, quod dicitur pro-
prium personæ nomen; cognomen, quasi commu-
ne cognationis nomen, vt Asinellus; prænomen,
quod causa differentiæ ponitur, vt si sint duo Tul-
lij, & vni superaddatur Marcus, & dicatur Mar-
cus Tullius; nam Marcus est prænomen: agno-
men est quod imponitur ab euentu, vt Africanus,
qui vicit Africam: sic etiam Iustinianus Impera-
tor dicitur Alemanicus, & Gothicus *in proœm. In-*
stit. ob Alemanos, & Gothos deuictos. atque idem
adnotauit glos. *in l. si in nomine, C. de testament.*
vbi idipsum deciditur, quod *in d. §. si quis in nomi-*
ne. per quam præcipuè text. Thom. Sanchez *lib. 8.*
de matrim. disput. 21. numer. 37. tradit, † non vitia- 347.
ri dispensationem, & quamuis gratiam, sed pro-
desse illi, cui comparata est, quamuis in eius no-
mine erratum sit; ex Host. *d. cap. super litteris,*
numer. 12. de rescript. Butr. *cap. significante, num.*
9. & *ibi* Fel. *numer. 1.* qui Spec. Bart. & alios ci-
tat, *de rescript.* Mil. *in repertor. vers. rescriptum;*
si continet, Petr. Ledes. *in summ. sacram.* vbi de ma-
trim. *cap. 27. post 7. conclus. dub. 2.* & Perez *in*
addit. ad Segur. l. Imperator, numer. 41. ff. ad Tre-
bell. referente, se ex multis defendisse, valuisse
gratiam à Papa cuidam concessam, in cuius pa-
tris cognomen erratum est, quia dictum fuit,
eum esse filium Ioannis Sanchez, cùm esset
Ioannis Lopez. Extendit autem id Sanchez *d.*
disput. 21. numer. 38. vt procedat etiam, † quan- 348.
do concedens gratiam nôrat personam, cui peti-
ta est, errato nomine veri petentis, vbi ex aliis cir-
cumstantiis non constaret à concedente spectatam
esse personam sibi notam, habitámque specia-
lem illius rationem in gratia concedenda, sed
constat, eodem modo eam concedendam cuicum-
que petenti; quia, inquit, in his omnibus ad
Principis officium spectantibus mens eius est pro-
positæ causæ iustæ merita attendere, & quamuis

errettur in nomine personæ, intentionem dirige-
re ad eam, cui verè petitur, cùm nullam gra-
tiæ concedendæ ansam persona ipsi præbet, sed
merita causæ. sicut in collatione sacramentorum
contingit, dempto solo matrimonio, quod est
contractus cum persona omnino determinata. De
errore autem personæ aliquid etiam seq. concl. di-
cemus.

Secunda conclusio. Falsa expres-
sio, seu error in vocabulo illius rei circa quam ver-
satur commutatio vltimæ voluntatis, vel ipsa vlti-
349. ma voluntas, quæ commutatur, † eam commu-
tationem non vitiat, si alias constat de corpore.
Exemplum erroris in vocabulo rei, circa quam
versatur commutatio, hoc est, ipsius vltimæ vo-
luntatis, esse potest, si in precibus vel concessione
positum fuit testamentum pro codicillo, vel è con-
trario; aut contractus emptionis pro contractu per-
mutationis; aut donatio causa mortis secuta ipsa
morte pro donatione inter viuos, vel contra; aut
quid simile. Exemplum verò erroris in vocabulo
rei circa quam versatur ipsa vltima voluntas, fit,
si erratum fuerit in nomine, seu appellatione fun-
di relicti, vel speciei pecuniæ pariter relictæ,
aut hereditatis, in qua quis fuit institutus. Pro-
batur nunc conclusio à simili ex eo, quod † in
350. legatis decisum reperimus *in l. si quis in fundi
vocabulo, in princ. ff. de legat.* 1. vbi Vlpianus.
Si quis, inquit, in fundi vocabulo errauit, &
Cornelianum pro Semproniano nominauit, de-
bebitur Sempronianus. cui consonat text. *in l. si
Forsidianum, C. de legat.* vbi Antonin. Imper. Er-
ror, ait, nominum in scriptura factus, si modò de
mancipiis, vel possessionibus legatis non ambigi-
tur, ius legati dati non minuit. a legatis verò ad gra-
tiæ concessionem arguit Sanchez *d. numer.* 37. dum
allegat *d. l. si quis in fundi, & d. §. si quis in no-
mine.* Sed & idem verum est si error contingat
in nomine, seu vocabolo rei promissæ, vt pa-
tet ex *l. si in nomine, ff. de verb. oblig.* aut eius,
quæ per rei vendicationem repetitur, vt *in l. si
frumentum*, aliàs incipit, *idem Pomponius, §. pen.
ff. de rei vendic.* & generaliter siue in nomine
rei, siue personæ, ad cuius fauorem facta est dis-
positio testatoris, est text. quem ibi ad id pleri-
que adnotarunt *d. l. si in nomine, C. de testam.*
Et hoc quidem procedit in nomine proprio si-
351. ue rei, siue personæ honoratæ. Secus verò † in
appellatiuo, vt docuit glos. *ibidem, verbo, si in
nomine*, quam inter cæteros Bald. Castr. Alexand.
& Ias. *inibi* sequuntur. Idem adnotauit alia glos.
d. §. si quis in nomine, verbo, intelligantur., &
d. l. si quis in fundi, in princ. ff. de legat. 1. verbo,
vocabulo, & verbo, *si quis*; per illum text. vbi
I. C. Si quis, inquit, cùm vellet vestem legare,
supellectilem adscripsit, dum putat supellectilis
appellatione vestem contineri; Pomponius scri-
psit, vestem non deberi: quemadmodum si quis
putet, auri appellatione electrum, vel aurichal-
cum contineri; vel, (quod est stultius,) vestis ap-
pellatione etiam argentum contineri: rerum enim
vocabula immutabilia sunt, hominum mutabi-
lia. Ad idem quoque est opt. text. *in l. Labeo, §.
Seruius, circa initium, & ad fin. ff. de supell. leg.*
Id tamen quod de appellatiuo nomine dictum
est, temperari debet ex glos. *d. verbo, intelligantur*,
post Ioan. Gloss. antiq. nisi modicus sit error, vt
cùm libros membranas appellat, per *l. librorum,
§. quod tamen Cassius, ff. de leg.* 3. facit etiam text. *in l.
3. in princ.* ac ferè per tot. & *d. l. Labeo §. Tubero, iun-
cto d. §. Seruius, in initio, ff. de supell. leg.* Cùm autem
nomen, seu vocabulum rei, vel personæ sit procul-
dubio vna demonstratio, vt constat ex *l. nominatim,
ff. de cond. & demonstr.* de eo videndum est etiam,
quod de demonstratione generatim dicemus in
posteriori parte seq. concl.

Tertia conclusio. Error in qua-
litate omnino accidentali, & extrinseca, aut de-
monstratio falsa rei, circa quam versatur vltima
voluntas, vel vltimæ voluntatis commutatio, 352
eam non vitiat; si alias constet, quòd de ea re senserit
impetrans, aut concedens commutationem. Prior
pars conclus. probatur ex eo, quod de legatis cauè-
tur *in d. l. demonstratio falsa, §. 1. in initio, ff. de
condit. & demonstr.* cuius, quod ad hanc rem atti-
net, ea sunt verba; Igitur, etsi ita seruus legatus
sit, Stichum coquum, Stichum sutorem Titio le-
go; licèt neque coquus, neque sutor sit, ad lega-
tarium pertinebit, si de eo senserit testamentum
conueniat. secus verò dicendum, si ea qualitas sit
intrinseca; nam eius falsitas vitiat dispositio-
nem, licèt constet de corpore, vt satis probat
Fel. *cap. significante, numer. 4. de rescr.* Posterior pars
conclus. satis constat ex *l. demonstratio falsa, in
princ.* Demonstratio falsa est, inquit Caius I. C.
veluti, si ita scriptum sit; seruum Stichum, quem
de Titio emi, fundum Tusculanum, qui mihi à
Seio donatus est, (subintellige, Sempronio do, le-
go, aut aliud quid simile:) nam, si constat, subdit
I. C. de quo homine, de quo fundo senserit testa-
tor, ad rem non pertinet, si is, quem emisse signi-
ficauit, donatus ei esset; aut, quem donatum sibi
esse significauerat, emerit. Ex quo text. Bart. *ibi*, &
cæteri colligunt eato iuria decisionem, † falsam 353.
demonstrationem non vitiare legatum, si de cor-
pore constat: quæ etiam habetur *in l. falsa demon-
stratio, in princ. l. nominatim, in princ. & l. quibus
diebus, §. qui dotalem, seu pen. ff. de condit. & demonstr.
l. 1. & fin. C. de fal. cau. adiect. leg. & §. huic proxima,
Instit. de legat.* atque alibi sæpè. Idem autem confir-
matur ex adductis sup. *quæst. 3. huius cap concl. 6.* Ra-
tio verò tam horum iurium, quam huius, ac duarum
præced. concl. & quando † dicatur de corpore con- 354.
stare, sumi potest tum ex *l. certum, ff. si cert. pet.* vbi
Paulus I. C. Certum est, inquit, cuius species, vel
quantitas, quæ in obligatione versatur, aut nomine
suo, aut ea demonstratione, quæ nominis vice fun-
gitur, qualis, quantaque sit, ostenditur: quod confir-
mat auctoritate Pædij. tū ex *d. l. nominatim, in princ. ff.
de condit. & demonstrat.* vbi Florentinus I. C. ait; No-
minatim alicui legetur ita, Lucio Titio, an per
demonstrationem corporis, vel artificij, vel offi-
cij, vel necessitudinis, vel affinitatis, nihil inter-
est: nam demonstratio plerumque vice nominis
fungitur; nec interest, falsa, an vera sit, si certum
sit quem testator demonstrauerit. hæc ibi Iurisccon-
sultus. Ad idem etiam est text. *in l. si in rem, ff. de
rei vendic. cap. licèt, il 2. §. testes autem, circa ini-
tium, de test. cap. tua nos, §. super quo, de spon-
sal. & cap. tua nos, de consang. & affinit.* Qua
de re videri etiam potest Mascard. *tract. de
probat. concl.* 505. *per tot.* vbi latè tractat, quo-
modo probetur de corpore constare ad hoc, vt de-
monstratio falsa non vitiet dispositionem. ex *d.*
autem *l. demonstratio falsa, in princ.* habetur, † 355.
quibus verbis inducatur demonstratio simplex,
seu pura, nimirum per relatiuum, *qui, quæ*, vel
quod. idèmque colligitur ex *l. Stichum, & l. si sic,
§. 1. ff. de legat.* 1. *l. legaui, ad fin. ff. de liberat. leg.
& d. §. huic proxima, Instit. de legat.* cum simil.
quod tamen intelligendum est, si verba concipian-
tur in præsenti, vt si testator dicat, Stichum, qui
meus

meus est, heres dato Selo; nam, si concipiantur in futuro, vtputa sic, Stichum, qoi meus erit, cùm moriar, heres meus dato; tunc conditio erit potius, quàm demonstratio, vt expresiè habetur *in d. l. Stichum*, & colligitur ex *d. l. nominatim*, §. 1. Similiter demonstratio simplex erit, si per modum qoalitatis apponatur, vt, si dicatur, Stichum coquum, Stichum sutorem Titio lego; vt *in d. l. demonstratio falsa*, §. 1. vel testator legatarium fideicommissariom, aut heredem dixerit fratrem; vel sororem, vel nepotem, vel aliquid aliud: hæc enim demonstratio, & quidem falsa, si secus sit, ac dixerit, appellatur *in d. l. falsa demonstratio.*

Iam verò ex eo, quod paulo antè diximus de
falsa demonstratione per modum conditionis ex
d. l. Stichum, sumitur singularis limitatio huius
356. 3. conclus. vt nimirum † demonstratio hoc modo concepta vitiet commutationem vltimæ voluntatis, & quamuis aliam dispositiooem: quod etiam sentit Fel. *cap. significante, numer. 3. de rescript.* dum post Rom. *consil. 527. in fin.* tradit, quòd, quando falsa demonstratio dat causam concessioni, tunc, etiamsi constet de corpore, dispositio non valet, per text. *in l. si pater, & l. nec apud, C. de hered. instit. & in l. eam quam, C. de fideicommiss.* Et quidem limitanda erit, ac restringenda concessio, aliáve dispositio dioidua iuxta limites falsitatis huiusmodi conditionis: nam postqusm Iulianus I.C. *d. l. Stichum*, dixerat, Stichum, qui meus erit, cùm moriar, heres meus dato, magis conditionem legato iniecisse, quàm demonstrare voluisse, patremfamilias apparet; eò, quòd, si demonstrandi causa hæc oratio poneretur, ita concepta esset; Stichum, qui meus est; non, qui meus erit: statim subiicit; sed conditio talis accipi debet, quatenus meus erit, vt, si totum alienauerit, legatum extinguatur; si partem, pro ea parte debeatur, quæ testatoris mortis tempore fuerit. Quæ limitatio sic declarata confirmatur quoque ex simili limitatione *conclus. seq.* & ex *l. si seruus legatus, §. qui quinque, ff. de legat. 1. l. cùm pater, §. dulcissimis, & l. si quis seruum heredis, §. si quis legauerit, ff. de leg. 2.* cum aliis adductis *quæst. 3. huius cap. concl. 6.*

Q V A R T A C O N C L V S I O. Falsa causa
apposita commutationi vltimæ voluntatis, ipsam
357. commutationem non vitiet. † ita de legatis cauetur *in l. demonstratio falsa, §. quod autem iuris, & l. cùm tale legatum, §. falsam causam, ff. de condit. & demonstrat.* necnon *in §. longè magis, Instit. de legat.* & quoad alias dispositiones habetur *in cap. ex parte, il 2.* maximè iuncta glos. *verbo, falsa sit causa, de conuers. coniugat.* exemplum falsæ causæ ponit I.C. *d. §. quod autem iuris*, Titio fundum do, quia negotia mea curauit: item; Fundum Titius filius meus præcipito, quia frater eius ipse ex arca tot aureos sumpsit. & Imperator *d. §. longè magis*, ponit illud; Titio, quia me absente negotia mea curaoit, Stichum do, lego: item illud; Titio, quia patrocinio eius capitali crimioe liberatus sum, Stichum do, lego. Ratio autem huius conclus. petenda est ex *l. certum, ff. si cert. petat. & d. l. nominatim, in princ. ff. de cond. & demonstr.* quas ad coofirmationem præced. conclus. inibi ponderauimus.

Hæc verò conditio limitanda est, sicut & præ-
358. cedens; † nisi falsa causa adiecta sit per modum
conditionis, seu causæ, ac rationis finalis: nam huiusmodi falsa causa vitiat dispositiouem; vt satis colligitur ex *d. l. si sic, §. 2. ff. de legat. 1. d. l. cùm tale, §. falsam causam, iuncto §. falsam conditionem, ff. de condit. & demonstr.* & aperte constat ex *d. l. demonstratio falsa, §. at, si conditionaliter, ff. ead. tit.* vbi Caius I. C. At, si conditionaliter, inqoit, concepta sit causa, veluti hoc modo; Titio, si negotia mea curauit, fundum do; Titius filius meus, si frater eius centum ex arca sompsit, fundum præcipito: ita vtile erit legatum, si & ille negotia curauit, & huius frater centum ex arca sumpsit. hæc Iurisconsf. Imperator quoque Iustinianus *in d. §. longe magis, Institut. de legat.* postqusm in eius initio dixerat; longè magis legato falsa causa adiecta non nocet: in fine eiusdem §. ait, sed, si conditionaliter enuntiata fuerit causa, aliud iuris est: veluti hoc modo; Titio, si negotia mea curauerit, fundum meum do, lego. Atque ad limites huius conditionis seu rationis, & causæ finalis diuiduæ restringitur, ac limitatur diuidua dispositio; tum ex simili limitatione, quam de falsa demonstratione per modum conditionis concepta in præced. conclus. adduximus, ex *d. l. Stichum*, in eius posterioribus verbis, *ad fin. d. conclus. relatis*: hæc enim duo, † 359.
demonstratio, & causa, vtplurimum pro eodem sumuntur, & eandem vim habent, vt patet ex *rubr.* iuncta *l. 2. & fin. C. de fals. caus. adiect. leg.* tum ex *l. cùm pater, §. dulcissimis, ff. de legat. 2. l. Seio carissimo*, aliàs, *Seio amico fidelissimo, in princ. ff. de ann. legat. & l. pen. §. 1. & 2. ff. de condit. & demonstr.* qui omnes text. sunt de causa, seu ratione finali,
& ex *d. l. Seio carissimo, in princ.* quatenus † de 360.
habitatione, (quæ indiuidua est, vt *ibi* ootat Cuiacius ad verb. *habitationem*, post glos. *in l. 1. §. si vsusfructus, ff. ad leg. Falcid.*) non idem dicit, quod de pecunia: necnon ex *d. l. pen. in princ.* & *ibi* Bart. & aliis; vbi pariter de conditione indiuidua dicitur, eam in totum impleri debere, vt locus sit legato conditionali. & hæc eadem distinctio de conditione, seu causa diuidua, & indiuidua in ea re pariter diuidua, vel indiuidua, ponitur à glos. recepta *in l. si plures, verbo, conditionem, C. de condit. insert.* & in materia rescriptorum, & gratiarum colligitur ex latè traditis à Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disput. 21. numer. 56. 61. & 71. cum seq.* ac per nos sup. *quæst. 3. huius cap. concl. 11.* sicque accipiendum est, quod generaliter traditur, quamcumque dispositionem restringi ad limites rationis ipsius, vt latè probat Euerard. *in loc. à rat. leg. strict. numer. 1.* ex *d. §. dulcissimis*, & aliis iuribus, ac Doctoribus. Iis verò, quæ de falsa demonstratione, & causa, vel conditione in præsenti, ac proximè præced. concl. diximus, addenda sunt, quæ præterea scripsimus *d. quæst. 3. concl. 6.* ac præcipuè, quando qualitas aliqua censeatur dispositioni adiecta demonstrationis, vel taxationis gratia; seu, quod idem est, conditionaliter: ad quod etiam aliquo modo spectant, quæ in duabus seqq. conclus. dicemus.

Q V I N T A C O N C L V S I O. Error contingens in diœcesi eius, contra quem impetratur rescriptum iustitiæ in commutatione vltimæ voluntatis, † non vitiat rescriptum, si aliàs constare possit de persona, contra quam rescriptum impetratum fuit. 361.
ita generatim in rescripto iustitiæ tenet Sanchez *d. disput. 21. numer. 37.* post Innoc. *in cap. significante, numer. vnic.* Abb. & Imol. *num. 4.* Henr. Boich *numer. 1.* Bellam. *numer. 8.* & Fel. *numer. 1.* vbi de communi, tradentes, ideo *in d. cap. significante*, rescriptum petitum contra V: tanquam Rhemensis, cùm verè non esset Rhemen. sed Leodien. diœcesis, decerni surreptitium fore,

ac nullum, quia non poterat aliàs constare, contra quem fuerit rescriptum impetratum, cùm repertus fuerit alius eiusdem nominis Leodien. diœc. quem conuenit per rescriptum non faciens de ea diœcesi mentionem; & sic error fuit in persona: secus dicentes fore, si de ea persona liquere alia ratione potuisset, contra quam impetrans voluit rescriptum obtinere.

Limitatur autem hæc conclusio primò iuxta casum directum ac præcisum illius text. *d. cap. signifi-*
362. *cante*, cùm nimirum † in impetratione huiusmodi rescripti iustitiæ erratum fuit in diœcesi, exprimendo aliam à vera diœcesi eius, contra quem litteræ impetrantur vbi aliàs de veritate illius personæ ex ipso rescripto non constet: idque ex mente prædictorum Doctorum. Secundò limitatur in casu *cap. Rodulphus, de rescript.* vbi decernit Romanus Pon-
363. tifex, † per rescriptum iustitiæ impetratum contra homines diœcesis, vtputa Mediolanen. cum clausula generali, & quidam alij, non posse conueniri homines ciuitatis pariter Mediolanen. vbi glos. *verbo, sapien. diœcesis*, eam præcipuè rationem af-
364. fert, quia † aliud est ciuitas, aliud diœcesis, nec vnum alterius nomine venit, vt constat ex *cap. Ludouicus, 63. cap. cùm clerici, de verb. signif. cap. si ciuitas, de sent. excom. in 6.* & aliis adductis à Fel. *d. cap. Rodulphus, numer. 1. & aliquot seqq.* Mandos. *ad reg. 16. Canc. quæst.* 40. maximè in odiosis, & iis, quæ sunt stricti iuris, cuiusmodi est rescriptum delegationis, *cap. P. & G. de offic. deleg. cum suis concord.* & in specie, quòd appellatione diœcesis in materia stricta, & odiosa non veniat ciuitas, plutibus relatis tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos.* 43. *numer.* 196. & Garz. *tract. de benef. part. 1. cap. 6. numer.* 78. secus docentes, hic *numer.* 76. ille 195.
365. *&* 197. vbi, † etiam in materia odiosa profertur à lege: idémque fore in omni materia fauorabili, à quocumque nomen diœcesis proferatur, docet Gonzal. *eadem glos.* 43. *numer.* 190. subditque glos.
366. *vbi sup.* secus dicendum, † si illud impetrasset quis contra Archiepiscopum Mediolanen. & quosdã alios; multóque magis, si addidisset iurisdictionis, vel subditos ipsius; nam tunc per eam clausulam, *& quosdam alios*, possent conueniri tam de ciuitate, quàm de diœcesi: ad quod est bonus text. *in cap.*
367. *quamuis, §. 1, ad fin. de preb. in 6.* non tamen † vltra quatuor, quorum nomina in primo citatorio exprimere debet impetrator, vt cauetur *in cap. cùm in multis*, quod est *2. de rescript. in 6.* Limitatur
368. tertiò, vt non procedat conclusio, † cùm actor errat in sua propria diœcesi. ita post Ioan. Andr. *d. cap. Rodulphus*, ad verb. text. *cùm esset*, limitat, satisque probat inter alios Fel. *d. cap. significante, num. 2. vers. secunda declaratio.* id quod confirmari etiam potest ex seq. conclus.

Sexta conclusio. Rescriptum gratiæ, quo commutatio vltimæ voluntatis committitur ordinario ipsius impetrantis, si erratur in diœcesi eius, ad cuius fauorem impetrata est commu-
369. tatio, † nullum est, nec poterit illud rescriptum exequi Ordinarius diœcesis per errorem expressæ, aut etiam verus Ordinarius impetrantis. Exemplum sit. Aliquis Corduben. impetrat à sede Apostolica committi ordinario quandam commutationem vltimæ voluntatis, dicendo per errorem se esse Salmantinum, ac proinde, iuxta stylum Curiæ, qui fortasse nititur dispositioni Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. ac meliùs *cap. 6. de reformat.* commissio facta est Officiali Salmantino. Dicimus ergo, neque Ordinarium Salmanticinum, neque etiam Corduben. qui est verus, ac legitimus Ordinarius impetrantis, posse eam commissionem, & commutationem exequi. ita in dispensatione tenet Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disput. 21. num. 39.* vbi pro absoluto, ac manifesto habens, quod id facere nequeat Ordinarius diœcesis per errorem expressæ, quoniam cùm id per errorem factum sit, deficit intentio Pontificis committentis, quæ est committere legitimo Ordinario impetrantis, iuxta præscriptum Trid. Conc. *d. cap. 5. & 6.* quod confirmatur tum ex eo, quòd Concilio præsertim nouo nunquam intendit Pontifex derogare, nisi in specie id exprimat; vt pluribus comprobat idem Sanchez *lib. 3. de matrim. disput. 26. numer. 7.* tum quòd maximè in iurisdictionalibus errans non consentit, cùm nihil sit tam contrarium consensui, quàm error, vt dicitur *in l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud.* Quòd
autem † neque etiam eam commissionem exe- 370.
qui possit legitimus Ordinarius, probat Sanchez *d. numer.* 39. quia, licèt prima facie contrarium dicendum videatur; tum quòd legitima mens Pontificis est committere vero Ordinario impetrantis, & quasi materiale, ac per accidens appellare illum Salmantinum; atque adeò, cùm de corpore constet, nihil obesse videtur error in nomine: tum quòd non minùs est de substantia gratiæ persona, cui conceditur, quàm eius gratiæ executor. vnde sicut error in illa non vitiat vbi constat de corpore; ita neque vitiabit error in hoc. Tamen in specie, de qua hic agitur, non est error in nomine, qualis esset, si diceretur, Officialem veræ diœcesis appellari Petrum, cùm appellaretur Ioannes; sed erratum est, asserendo, postulantem esse diœcesis Salmantinæ, & virtute petita est commissio Officiali Salmantino, cùm in supplicatione dici soleat, *& committatur Ordinario*; censetur autem Princeps
concedere † iuxta verba supplicationis, vt aliis 371.
citatis optimè docent Ias. *in l. Gallus, in 2. lect. §. idem credendum, numer. 10. ff. de liber. & posthum.* Lotz *de matrim. Reg. Angl. dub. 5. numer.* 28. Guttier *libr. 3. pract. quæst. cap. 18. numer.* 42. & Sanchez *d. disput. 21. numer.* 37. id probans etiam ex *l. si preces, ff. de pæn. & §. præterea, Instit. de inut. stipul.* Cordubensi verò Ordinario noluit Pontifex committere, quoniam de ea diœcesi non cogitauit, cuius mentio habita non fuit, sed eius loco alia per errorem expressa; quare & ipse Pontifex in errore facti erat. & quamuis, si petita esset executio vero Ordinario Cordubensi, illi commissa fuisset; tamen illi reipsa nec petita, nec commissa fuit. Affert & aliam rationem Sanchez *d. numer.* 39. quia error, quantumuis culpa vacans, non efficit, vt rescriptum extendatur ad casum, qui sub verbis eius non comprehenditur, post Innoc. *d. cap. super litteris, num.* 3. & *ibi* Ioan. Andr. *numer.* 5. Abb. *numer.* 3. *in fi.* Dec. *numer.* 13. in non. edit. alios referentem; necnon eundem Abb. *d. cap. significante, numer. 3. eod. tit.* id colligentem ex glos. *ibi, verbo, non de Rhemen.* Facit etiam, inquit Sanchez, pro hac parte doctrina Bald. *in l. præscriptione, numer. 15. C. si contra ius, vel vtil. publ.* vbi illud rescriptum surreptitium vocat, si quis in ciuitate Perusina se nummos mutuò dedisse cuidam narret, cùm in alia ciuitate eos illi mutuò dederit, & impetret rescriptum, quo in Perusina ciuitate detur index, qui debitorem compellat soluere; quia, si Princeps nosset contractum cum eo initum esse, qui aliàs non subest iurisdictioni Perusinæ, non commisisset iudici illius ci-
uitatis causam; nam † vbi quis sortitur forum 372.
Ordinarij, sortitur etiam forum delegati, vt optimè tradit Innoc. *in cap. dilecti, numer. 3. vers. sed dic, de for. compet.* Verùm hæc doctrina Bald. meo

quidem

quidem iudicin, potins facit ad primam limitatio-
nem præcedentis, quàm ad confirmationem præ-
sentis conclus. tam enim io ea limitatione, quàm
in hac doctrina agitor de falsa, seu erronea expres-
sione ciuitatis, vel diœcesis eius, contra quem im-
petratur rescriptum iustitiæ, seu ad lites. & præci-
pua ratio, cur in vtroque casu illa expressio noceat,
est, quoniam aliàs ex rescripto constare non po-
test de corpore, hoc est, de qua persona senserit
concedens: at verò in præsenti conclus. agitur de
falsa, seu erronea expressione diœcesis illius, qui
rescriptum gratiæ impetrat: quamuis in eo detur
aliqua iurisdictio ad ipsius gratiæ executionem,
iuxta *cap. si super gratia, de offic. delegat. in 6.* vel
potiùs potestas, & mandatum ad eiusdem gratiæ
perfectionem, iuxta *cap. si pauper, cap si cui, & c.
mandatum*, quod est fin. *de preb. eod. lib.* & ex re-
scripto coustare potest de corpore, hoc est, de perso-
na impetrantis, & executoris: sed aliam ob ratio-
nem nocet falsa, erroneáve expressio, quia nimi-
rum hæc fuit in causa, vt de neutra diœcesi conce-
dens senserit, ac voluerit executorem dare; ex præ-
dictis. Potiùs verò pro hac conclus. faciunt quæ
sup. *concl. 3. huius quæst.* adduximus de falsa demon-
stratione per modum conditionis adiecta; præcipuè
ex *l. si seruus legatus, §. qui quinque, ff. de legat.* 1.
vbi, si is, qui in arca quinque habebat, legauit, vel
stipulanti promisit sic, decem, quæ iu arca habeo,
sola quinque debentur; & *l. si quis seruum heredis,
§. si quis legauerit, ff. de legat.* 2. vbi, si quis legaue-
rit ex illo dolio amphoras decem, & non decem,
sed pauciores in eo inueniantur, eæ solæ debentur:
vtrobique enim deficit, seu restringitur dispositio
ob defectum demonstrationis loci ab eo adiectæ qui
fauorabiliter, & gratiose disposuit.

Septima conclusio. Falsa expres-
373. sio † vnius maioris vinculi, seu impedimenti
loco minoris diuersæ speciei; vel minoris loco ma-
ioris eiusdem speciei in impetranda commutatione
vltimæ voluntatis, illam vitiat. Probatur prior pars
ex eo, quod post Lud. Lopez 1. *part. Instructor.
consc. cap.* 50. *col.* 2. & 2. *part. cap.* 9. *col.* 5. docet
Sanchez *d. lib.* 8. *de matr. disput.* 24. *numer.* 19. quòd,
si impetrans dispensationem matrimonialem erret
in narrando maius impedimenmm, cùm tamen sit
minus diuersæ speciei; vt si dicatur, contrahentes
esse consanguineos in secundn gradu, cùm tameo
non sint nisi affines io secundo, vel tertin grado,
dispensatio erit surreptitia, & nulla. quod probat;
tum quia, cùm sint diuersa impedimenta, nec vnum
claudatur in altero, dispensatio in vno explicari ne-
quit, vt censeatnr in altero concessa. tum exemplo
legitimationis spurij; (quod maximè ad rem quo-
374. que nostram facit, cùm legitimatio † species quæ-
dam sit commutationis vltimæ voluntatis, vt iam
semel admonuimus:) nam spurius legitimatus tam-
375. quam ex incestu natus, † non censetur legitima-
tus, si adulterinus sit, quamuis adulterium sit mi-
nus delictum incestu; quia sunt diuersæ species:
quod post alios traduot Couar. 4. *Decretal.* 2. *part.
cap.* 8. §. 8. *numer.* 12. & Ignat. Lopez *in addit. ad
376. Bern. Diaz. reg.* 195. *in fin.* Tum quòd † dispen-
satio super vno defectu non prodest in alio; Bald.
cap. innotuit, numer. 17. *de elect.* Afflict. *decis. Neap.*
377. 320. *numer.* 18. Posterior pars † conclus. pro-
batur; quia id pariter in dispensatione matrimo-
niali, cùm quis explicat etiam ex ignorantia ter-
tium, vel inferiorem gradum consanguinitatis, aut
affinitatis, cùm sit secundus, aut superior, tradit
Sanchez *d. disput.* 24. *numer.* 18. quia error contin-
git circa dispensationis substantiam, atque adeò
nullatenus in illo gradu superiori dispẽsatur, vtpote
qui nec formaliter, nec virtute continetur in gradn
inferiori: & error ex ignorantia contingens † tunc 378.
tantùm non vitiat, quandn eo non obstante conce-
derentur litteræ, & casus, ad quem impetrans vult
vti rescripto, sub eius verbis comprehenditur, vt
idem Sanchez docet *d. libr.* 8. *disput.* 21. *numer.* 30.
post alios, quos retulimus *concl. præced.* at gra-
dus superior oon comprehenditur iu verbis re-
scripti solùm de inferiori mentionem facien-
tis.

Ampliatur verò hæc tota conclusio, vt proce-
dat, † licèt tempore impetrationis adesset com- 379.
munis error, iuxta id, quod falsò expressum fuit.
ita in dispensatione matrimoniali Sanchez *d. disput.*
24. *numer.* 20. exemplum afferens, si contrahen-
tes communiter existimabantur affines, vt expres-
sum est, cùm verè essent consanguinei; vel puta-
bantur consanguinei in tertio gradu, vt narratum
fuit, cùm tamen reipsa essent in secundo gradu: sub-
dens, quòd, licèt videatur dicendnm, communem
errorem excusare: tum ex doctrina, quam tuentur
Valasc. *consil.* 80. *in fin. volum.* 1. & Molin. *tom.* 1. *de
iust. & iu. tract.* 2. *disput.* 173. *col.* 9. *vers. quando qua-
litas*; vbi aiunt, quoties qualitas aliqua ideo non
fuit expressa in petitione legitimationis, quia tem-
pore copulæ, & expeditionis legitimationis igno-
rabatur, non reddi dispensationem, seu legitima-
tionem sorreptitiam; vt si quis genuisset filium ex
ea, quæ communiter reputabatur vidua, & post le-
gitimationem compertum est, eam fuisse coniuga-
tam, dicunt, valere legitimationem, non explica-
to Pontifici adulterio, seu quòd ea mulier esset con-
iugata; id ex eo probantes, quòd communis opi-
nio, seu error ad valorem actus præfertur veritati,
iuxta *l. Barbarius, ff. de offic. præt.* Tum ex doctrina
tradita à plerisque Doct. quos *ibi* refert Sanchez, † 380.
expresso per errorem vno vacationis modo in im-
petratione beneficij, venire verum modum, & va-
lere impetrationem, vbi error ille communis sit;
nisi adesset alius simul impetrans, qui verum mo-
dum expresserit, propter *cap. susceptum, vers.* seu
§. si duo, de rescript. in 6. Tamen nou auderet hanc
limitationem admittere; quia † ignorantia, in- 381.
quit, excusat quidem à peccato; at nil potest con-
ferre ad id, vt dispensatio trahatur ad alium casum,
quàm expressum, cùm potiùs tamquam odiosa sit
restringenda, *cap. 1. in princ. & §. 1. de; l. presbyt. in
6.* cum simil. Nec obstat, ait *ibidem* Sanchez *d. l.
Barbarius*, quia aliud est † supplere defectum in 382.
causa efficiente, quem quidem supplet ea lex in iu-
dicibus, aliisque publicis ministris, quando defe-
ctus iurisdictionis erat ita occultus, vt communiter
illi putarentur veri ministri: at ea lex non disponit,
vt concessum in vno casu censeatur in alio conces-
sum propter communem errorem; nec supplet de-
fectum intentionis in Principe aliquid concedente,
vt idem Sanchez in simili meliùs explicat *lib.* 4. *suæ
summ. cap.* 44. *numer.* 10. Noo obstat etiam simile
adductum de beneficio; nam, vt eam doctrinam
admittamus, respondet Sanchez *d. numer.* 20. quòd
non est ibi error in beneficij substantia, sed in quo-
dam accidente parum conferente ad collationem:
& ideo iure optimo ea creditur esse mens Pontifi-
cis, vt propter tale accidens communiter ignora-
tum non vitietur collatio. at in nostro casu est error
in substantia casus, in quo dispensatur. Ex quibus
etiam patet responsio ad prædictam doctrinam,
quam tueri conantur Valasc. *d. consil.* 80. *in fin.* &
Molin. *d. disput.* 173. *col.* 9. *vers. quando qualitas*,
per *d. l. Barbarius.* præterquam quòd hæc doctrina

potius spectat ad veri taciturnitatem; quàm ad falsi
383. expressionem, quæ quidem † plus nocet, quàm veri suppressio in priuilegio legitimationis, si credimus Alex. *consil.* 60. *in fin. libr.* 2. licèt eum reprehendat Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 201. *num.* 18. pro quo maximè facit, quod scripsimus *quæst.* 3. *huius cap. concl.* 4.

Octava, & postrema conclusio, Falsa expressio vinculi, seu impedimenti maioris loco minoris eiusdem speciei in impetratione com-
384 mutationis vltimæ voluntatis † regulariter ipsam commutationem non vitiat. Exemplum affert Sanchez *d. disput.* 24. *numer.* 17. in impetranda dispensatione matrimoniali super consanguinitate, aut simili impedimento, si exprimeret secundum gradum, cùm tamen sit solum tertius. & nos exemplum ad rem nostram afferre possumus, si commutationi vltimæ voluntatis, quam quis impetrat, obstaret dumtaxat statutum Ecclesiæ particularis, ad quam pertinet vltima voluntas commutanda; & exprimeretur, quòd obstet decretum Synodi diœcesanæ illius ciuitatis: vel obstaret solum decretum huius Synodi, & diceretur, obstare decretum, seu statutum Synodi Prouincialis, quæ omnia comprehenduntur sub vno genere statutorũ locorum specialium, aut singularium personarum distinctò à constitutionibus generalibus, quæ ius commune faciunt, vt patet ex *cap.* 1. cum ibi not. *de constit. ext. & in* 6. Probatur nunc conclusio, quia ita in expressione secundi gradus consanguinitatis loco tertij, quòd valeat dispensatio, post alios tradit Sanchez *d. numer.* 17. tum quòd, licèt non sit concessa peculiariter pro tertio gradu, & tamen concessa simpliciter pro consanguinitatis impedimento cum errore circa qualitatem accidentalem inclusam à
385. fortiori in gradu, super quo dispensatur. tum quòd † non vitiatur dispensatio ex falsa qualitatis expressione, quando ea verè expressa redderetur facilior, vt ipse probat *d. libr.* 8. *disput.* 21. *numer.* 35. respondens *numer.* 36. ad text. *in cap. qui de non sacerdotali, de præb. in* 6. qui aduersùs hanc doctrinam vrget, quod vtrumque nos etiam præstitimus *quæst.* 3. *huius*
386. *cap. concl.* 6. Quòd si quis opponat, † non valere in dispensatione argumentum à maiori ad minus, vt idem Sanchez probat *d. libr.* 8. *disput.* 1. *numer.* 32. dicit, valere, vt *ibidem num.* 35. ostendit, quando minus in maiori includitur, vt in hoc casu contingit. Tum denique, quia ita in specie dispensationis tenent Petr. Ledes. *in summ. sacram.* vbi de matrim. *cap.* 27. *post* 7. *concl. dub.* 1. Rodriquez *tom.* 1. *summ. cap.* 238. *concl.* 3. *numer.* 3. & Veg. 2. *tom. sum. cap.* 34. *cas.* 98. *in initio*, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. disput.* 24. *numer.* 17. qui id verum credit, quamuis data opera illud mendacium contingeret; quia, inquit, non tangit dispensationis substantiam; & ea falsitate non expressa dispensatio facilius concederetur. id quod & nos proportionabiliter dicere debemus de commutatione vltimæ voluntatis.

387. Limitatur autem conclusio, † nisi essemus in falsa expressione qualitatis, seu impedimenti, quod de iure, aut stylo Curiæ esset verè exprimendum. nam surreptio, & obreptio in hisce impedimentis contingens, quamuis, si veritatem sciret Princeps, faciliùs concederet, quod petitur; concessionem vitiat: vt post alios sentiunt, ac satis probant Fel. *in cap. ad aures, num.* 13. & ibi Dec. *numer.* 4. *&* 10. *in fin. ac* 12. *ad fin. de rescript.* & constat ex latiùs per nos adductis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 1. *&* 2. *iuncta concl.* 4. Posset autem hoc loco pro complemento tam huius, quàm 3. quæstionis præsentis cap. disputari, † quoniam tempore veræ esse de- 388
beant causæ commutationis vltimarum voluntatum narratæ in precibus, an tempore petitionis ante datam commissionis ad commutandum, vel tempore huius datæ, vel cùm ipse commissarius, aut Ordinarius commutat, aut tempore vsus ipsius commutationis. Verùm hac de re, præter id, quod attigimus *quæst. præced. concl.* 6. *limit.* 1. *ad fin.* latiùs, Deo dante, agemus *cap.* 8. *quæst.* 5. quæ erit, an; & quando cessante causa commutationis vltimarum voluntatum cessare quoque debeat ipsa commutatio, *suppos.* 1. *&* 2. *iuncta concl.* 4. 5. *&* 6. Quæso finis iam ex his sit præsenti quæstioni, si priùs admoneamus, conclusionem illam, quæ hoc loco poni potuisset de qualitatibus beneficij, seu Ecclesiæ, quæ falsò expressæ vitiare possunt vltimæ voluntatis commutationem contingentem ex mutatione status beneficij, seu Ecclesiæ siue temporalis siue perpetua, reseruari tamquam proprio loco *quæst.* 6. *cap.* 10. *&* 11.

Svmmæ Rervm.

389. *Mandatum multis modis accipitur in iure diuino, & humano positiuè; & duobus num. seqq.*
390. *Testatoris mandatum olim non cogebat, nunc autem cogit non præcisè, aut absolutè, sed causaliter, & ex suppositione.*
391. *Procurator in rem suam quis dicatur.*
392. *Mandatum procuratorium aliud est ad lites, aliud ad negotia. Item aliud generale; & hoc vel cum libera, vel sine libera, seu simpliciter; aliud speciale; num.* 393.
394. *Mandatum generale adiecta clausula, & generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, an, & quando extendatur ad articulos speciale mandatum exigentes.*
395. *Mandatum generale cum libera quis habere dicatur, & quando æquiparetur mandato speciali.*
396. *Mandatum generale ad negotia comprehendit etiam lites, & causas pro iisdem negotiis, agendo, & defendendo, exceptis casibus exigentibus mandatum speciale.*
397. *Negotium comprehendit iudicialia, & extraiudicialia.*
398. *Procurator à Prælato pro Ecclesia sua constitutus per mortem illius reuocatur etiam quoad negotia cœpta, & causas, in quibus per ipsum procuratorem lis fuerat contestata, nisi causa esset solius Capituli, seu Conuentus, vel cum eo communis.*
399. *Rescripta ad lites regulariter nequeunt sine speciali mandato impetrari, nisi à personis, quæ de iure sine mandato admittuntur; numer.* 400.
401. *Personæ, quæ de iure sine mandato admittuntur, hoc est, coniunctæ, quænam sint.*
402. *Personæ coniunctæ pro coniunctis non admittuntur contra earum voluntatem; etiam cum cautione de rato; nisi pater pro filio in peculio aduentitio, ratione sui interesse.*
403. *Personæ coniunctæ, cùm pro coniunctis comparent in iudicio, cauere debent de rato: & quid hæc cautio contineat.*
404. *Rescripta ad lites sine mandato ab aliis impetrata, quàm à coniunctis personis, nulla sunt tantùm ope exceptionis. contrarium tamen*

tamen potest sustineri, & fortè communius est; num. 406.

405. *Rescripta ad lites ex iis vitiantur ope exceptionis, ex quibus rescripta gratiæ ipso iure.*

406. *Rescripta ad lites aliquando vitiantur ipso iure.*

407. *Impetrari sine speciali mandato non potest commutatio vltimæ voluntatis liti accessoria. Idque licèt mandato generali adiiciatur illa clausula, & generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, nisi in eo aliqua similia exprimantur requirentia speciale mandatum; num. 408. nec sufficit mandatum cum libera; num. 409.*

410. *Procurator etiam specialis mortuo Prælato, qui eum constituit ad impetrandam commutationem vltimæ voluntatis, an & quando possit mandatum exequi.*

411. *Coniuncta persona quando possint sine mandato impetrare commutationem vltimæ voluntatis liti accessoriam. & an valeat rescriptum ab aliis personis sine mandato impetratum; num. 412.*

413. *Procurator ad negotium controuersia super certa vltimæ voluntatis executione, poterit impetrare rescriptum ad lites, quo mandetur iudici, quòd consiito via iuris, executionem illam esse valde difficilem, eandem vltimam voluntatem commutet.*

414. *Curia Romana quid seruet circa exceptionem illam, non habes mandatum, quoad rescripti ad lites impetrationem, eiúsue vsum.*

415. *Rescriptum gratiosum commutationis vltimæ voluntatis impetrari potest sine mandato non solùm à personis coniunctis, & similibus, sed etiam à quolibet extraneo.*

416. *Beneficium Ecclesiasticum potest pro alio à quocunque absque mandato impetrari. & conferri alicui per alterum; num. 417.*

418. *Dispensationes, & alia priuilegia impetrari possunt absque mandato; licèt alij contrà.*

419. *Intellectus cap. innotuit, de elect.*

420. *Priuilegium, & dispensatio an prosint à tempore concessionis, an à die scientiæ.*

421. *Intellectus l. illud, §. si talis, ff. de minoribus.*

422. *Rescriptum gratiosum commutationis vltimæ voluntatis potest à quolibet sine mandato impetrari, licèt in eo rescripto data sit aliquibus iurisdictio vel contra contradictores, vel pro eius executione; & numer. seq.*

423. *Gratia facta non expirat morte concedentis etiam re integra; secus in facienda.*

424. *Commutatio commutationis alicuius vltimæ voluntatis non prodest ei, cui impetratur, nisi post eiusdem scientiam. quæ tamen non requiritur, cùm is eam impetrat per suum nuntium, vel procuratorem; num. 431.*

425. *Priuilegium effectum sortitur dumtaxat ab eo tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur. quam notitiam habere debet ab eo, qui gratiam impetrauit, aut concessit; numer. 426.*

427. *Donatio, vt efficax sit, & irreuocabilis, debet per nuntium ad id destinatum, vel epistolam intimari donatario.*

428. *Commutatio vltimæ voluntatis reuocari non potest ab inferiore concedente ante notitiam eius, cui concessa fuit. & in quibus gratiis, & priuilegiis id locum habeat; num. 429.*

430. *Scientia gratiæ non requiritur ad sui efficaciam in eo, qui ex gratia in consequentiam dominium sentit.*

432. *Acceptatio commutationis vltimæ voluntatis gratiæ fieri debet non ab alio, qui illam impetrauit, sed ab eo, ad cuius commodum tendit.*

433. *Collatio beneficij, & legitimatio, ab alio pro me obtenta requirit meam acceptationem. idémque in dispensatione, priuilegio, & donatione; num. 434.*

435. *Gratia concernens duos quando ab vtroque debeat acceptari.*

QVÆRO SEXTO, ac postremò in hoc cap. an possit quis alteri sine mandato commutationem vltimæ voluntatis impetrare?

Non loquitur hic de mandato, prout sumitur † 389.
pro præcepto superioris omnibus communi, quod
vim legis communis habet; prout accipitur plerumque in diuinis Scripturis, vt Psalm. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*, & Matth. 19. *si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, necnon *cap. si quis dogmata, 25. quæst. 2. & cap. mandata, de præsumpt.* cum simil. Quòd autem lex sit præceptum commune, constat ex *l. 1. ff. de leg.* & mandatum esse genus ad constitutiones, ac leges; atque adeò omnem legem esse mandatum quoddam, tradunt glos. & Doctor. *in continuat. rubr. C. de mandat. Princip.* vel pro præcepto speciali eiusdem superioris, vt *in rubr. & l. 1. C. de mandat. Princip. & in auth. eod. tit. & cap. mandamus, de offic. Archid.* ac passim in iure canonico. In quo genere etiam est mandatum dispensandi; vt *in cap. fin. de simon.* & mandatum prouidendi de beneficio, iuxta *cap. mandatum; & cap. Abbatem, de rescript. cap. cum ter eamus, de prebend. cap. cùs de non sacerdotali, cap. mandatū nostro, & cap. mandatum Apostolicum*; quod est *fin. eod. tit. in 6.* cum aliis sexcentis, vel pro mandato
testatoris, quod † olim non habebat vim obli- 390.
gandi, & cogendi, nunc autem iure nouo habet, vt constat ex *princ. Instit. de fideic. hered.* iuncto *§. fin. Instit. de singul. reb. per fideicommiss. relict. & l. 2. C. commun. de legat. & fideicomm.* cum suis concordant. quæ tamen coactio, & obligatio non est præcisa, & absoluta, sed causalis, seu conditionalis, & ex suppositione, quòd is, cui testator aliquid iubet, percipere velit emolumentum hereditatis, vel legati ab illo ei relictum. Vel cùm sumitur pro mandato delegationis, seu iurisdictionis, de quo *in rubr. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. cap. 1. & cap. sciscitatus, de rescript. cap. licet vndique, & cap. cum in iure perito, de offic. deleg. cap. cum plures, eod. tit. in 6.* atque alibi sæpe. aut iuxta alias huius nominis significationes, de quibus inter alios Alberic. *in l. mandatum, C. mand. & in suo Dictionario iur. verbo, mandatum*, Brisson. *de verb. iur. sig.* Schard. & alij Lexic. iuris auctores, *verbo, mandare.* Similiter de eo mandato hic non loquimur, per quod ali-
quis constitui dicitur procurator † in rem suam; 391.
vt si titulo donationis cessæ alicui sunt actiones & is datus est procurator ad eas intentandas; vt explicat glos. Ioan. Andr. *in cap. 1. §. 1. verbo, in rem suam, de procur. in 6.* dicens hunc esse casum, text. *in l. illam subtilem, C. de donat.* & ideo Ioan. Andr. *d. §. 1. in nouel.* quomodo ex parte rei detur procurator in rem suam, remittit ad glos. *in l. si lauinus. ff. de procur.* quæ glos. incipit, *sed qualiter*, & est ad

verbum

verbum illius text. *in rem suam*, vbi inter alia illud exemplum affert, si vendam, aut cedam alicui hereditatem, in qua sunt creditores, vt *l. fin. §. Titius, ff. de condict. indeb.* ex parte autem actoris, constare ait ex *l. si quis in rem suam, ff. de procurat.* Verùm loquimur de communi, & vulgari mandato procuratorio, cùm nimirum quis constituitur, vt aliquid agat nomine, & ad commodum alterius: de quo *in toto tit. ff. & C. mand.* præsertim *d. l. mandatum, C. eodem*; necnon *cap. constitutis, & cap. mandato*, & passim *in tit. de procur. in Decretal. & Sext.* item *in ff. & C.*

Hoc autem mandatum procuratorium, de quo
392. in hac quæst. agimus, † aliud est ad lites, siue causas, siue iudicia, seu ad agendum, vel defendendum; cuius mentio fit, (vt iura ciuilia prætermittam,) *in cap. 1. cap. in nostra, & cap. constitutus, de procur. cap. 1. in princ. & cap. qui ad agendum, eod. tit. in 6.* aliud ad negotia; de quo *d. cap. 1. §. fin. cap. qui generaliter, in princ. & §. 1.*
393. necnon *cap. fin. eod. tit. & lib.* Item † aliud est generale, de quo *in cap. petitio, & cap. dilectus, de procurator. d. cap. qui ad agendum, & d. c. qui generaliter, in princ. eod. tit. in 6.* & hoc vel cum libera, vt *in d. cap. qui ad agendum, in fin. & l. procurator, cui generaliter, ff. eod.* vel sine libera, seu simpliciter, & absolutè; vt *in eod. cap. qui ad agendum, & d. l. procurator, cui.* aliud verò speciale, de quo *in l. procurator totorum, ff. de proc. d. c. qui ad agendum, & cap. fin. eod. tit. & lib. & Clem. non potest*, seu *2. eod. tit.* atque alibi in iure frequenter.

394. Dicendum verò est † mandatum generale habere etiam eum, qui ad agendum, & defendendum, ac generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, constituitur procurator, & sic ex vi generalitatis huiusmodi ad aliquem articulum in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed, si aliquis de articulis speciale mandatum exigentibus exprimatur, adiecta prædicta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittetur; ita expresſè cauetur *in d. cap. qui ad agendum.* verùm adhuc admitti non poterit ad articulum maiorem expressis, vt habetur *in d. Clem. 2. in fin.* Man-
395. datum autem generale cum libera † is habere dicitur, cui bonorum, vel causæ administratio liberè sit concessa, vt constat ex *d. cap. qui ad agendum, in fine, de procur. in 6. & d. l. procurator, cui generaliter libera, ff. eod. tit.* & quamuis mandatum hoc cum libera in aliquibus casibus æquiparetur mandato speciali, vt in exactione, nouatione, & permutatione, vt habetur *in d. l. procurator*; item in alienatione immobilium, *cap. is, cui, de elect. in 6.* & in iuramenti dilatione, transactione, vel facto, iuxta *d. cap. qui ad agendum, §. fin. vers. fin.* & alia iura *ibid.* allegata per *glos. fin. verbo, concessa*; non tamen in omnibus, vt in donatione, aut in collatione beneficij, *l. filiusfamilias, in princ. ff. de donat.* iuncto *cap. fin. de offic. Vicar. in 6.* & in contractu matrimonij, *cap. fin. de procur. eod. lib.*

Iam verò antequam ad conclusiones huius quæst. descendamus, præter ea quæ iam adnotauimus, aliqua pro illarum faciliori resolutione præmittenda sunt.

396. Et primò, mandatum generale ad negotia † extendi ad causas, & lites, seu potiùs eas comprehendere; atque adeò procuratorem constitutum ad negotia posse pro iisdem negotiis in iudicio agere & defendere. ita apertè definitur *in d. cap. qui generaliter, in princ. de procur. in 6.* dicitur enim ibi; qui generaliter constituitur ad negocia procurator, agere, ac experiri potest, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale. Ratio autem esse potest, quia negotium † genus est ad iudicialia, & extraiudicialia, 397.
& vtraque comprehendit: vt satis colligitur ex *cap. ex tenore, ad fin. de rescript.* & meliùs ex *cap. 2. de iudic. & cap. forus, vers. negotium multa significat, & vers. negotium autem, de verb. sign.* necnon *cap. fin. vers.* seu *§. officium autem, de offic. deleg. in 6.* & tradunt Doct. tum *ibi*, tum *in rubr. ff. & C. de negot. gest.* atque alibi sæpe.

Præmitto secundò, procuratorem à Prælato, Rectore, vel alio quolibet pro Ecclesia sua, vel beneficio constitutum, † per mortem constituentis re- 398.
uocari etiam quoad negotia iam incepta, & causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem huiusmodi contestata; prout disertis verbis definitur *in Clem. procuratorem*, quæ est fin. *de procurat.* Temperanda autem est hæc decisio, vt non procedat si causa, in qua procurator constitutus fuit viuente Prælato, æquè communis ei erat cum Capitulo, seu Conuentu, vel principaliter ad Capitulum, vel Conuentum pertinebat; sed solùm in causa propria ipsius Prælati. ita post Archid. *in cap. si duo, de procurat. in 6.* docet glos. *d. Clem. fin. verbo, renocari consensus*; ex eo, quod ipsemet Ioan. Andr. d. glos. auctore, & Innoc. *in cap. cum dilectus, super 1. glos. de consuet. & cap. 2. de in integ. restit.* tradunt, quòd mortuo Abbate Conuentus per syndicum agere potest, & conueniri de iuribus, quæ pertinent ad Conuentum, vel simul vtrosque. secus in his, quæ segregatim pertinent ad Abbatem; per *c. vlt. ne sed. vac.* vbi habetur, quòd sede vacante non possunt recipi testes, quia ea vacante nihil est innouandum, *toto tit. ne sed. vac.*

Præmitto tertiò, rescripta ad litea † regulariter 399.
non posse sine speciali mandato impetrari. ita decernitur *in cap. nonnulli, §. sunt & alij*, edito ab Innoc. III. in Concil. generali Lateranen. vel ab ipso Concilio generali sub tit. *de rescrips.* in hæc sanè verba: Cùm autem lites restringendæ sint potius, quàm laxandæ, hac generali constitutione sancimus, vt, si aliquis super aliqua quæstione de cætero sine speciali mandato domini litteras Apostolicas impetrare præsumpserit, & litteræ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. idem quoque approbatur *in cap. ex parte Decani, ad fin. eod. tit.* ibi, quia verò iuxta generalis statuta Concilij Apostolicæ litteræ, quas sine speciali mandato domini quia impetrat, valere non debent, &c. Id autem temperandum est primò, † nisi impetrans huiusmodi rescriptum ad li- 400.
tes pro alio sit de personis, quæ de iure sine mandato admittuntur, & expresſè tam *d. §. sunt & alij.* quàm *d. c. ex parte Decani*, statim subiungitur. Hæ autẽ personæ, prout vtrobique glos. adnotauit ab omnibus recepta, † sunt illæ, de quibus *in l. sed & hæ, in princ. ff.* 401.
de procurat. & quæ vno coniunctarum personarum nomine appellantur, nimirum liberi, licèt sint in potestate: item parentes, & fratres, & affines, & liberti: liberi, inquam, & parentes vsque in infinitum, vt ibi exponit glos. *verbo, liberi*, per text. *in l. liberorum, ff. de verbor. signif. & l. quique. §. parentes, ff. de in ius voc.* sed præter has personas aliæ quoque sunt, vt maritus, ita glos. *d. l. sed & hæ, in princ. verbo, liberti*, per text. *in l. maritus, C. de procurat.* item consortes litis; *glos. 1. in cap. cum M. Ferrariensis, de constit.* & *ibi* Fel. *num. 8.* vbi id fusiùs declarat. Idem tradit glos. recepta *d. verbo, liberti*, ex text. *in l. 2. C. de consort. eiusd. lit.* quæ etiam post alios Glosat. idipsum docet de omnibus illis personis, quæ enumerantur *in l. 1. §. fin. & l. seq. ff. de postul.* vbi prædictis adduntur, liberti pro patrona,

&

& liberis, patentibúsque patroni, patronæve: & maritus pro vxore; ex affinibus recensentur, socer, socrus, gener, nurus, vitricus, nouerca, priuignus, priuigna: ac præterea coniunctis personis, pro quibus potest quis de iuro sine mandato postulare, adiiciuntur, pupillus, pupilla, furiosus, furiosa, fatuus, & fatua. Non debent tamen personæ illæ, in qui-
402. bus mandatum non exigitur, † admitti. licèt de rato offerant cautionem, contra voluntatem eorum, pro quibus interueniunt; nisi pater pro filio in peculio aduentitio, ratione sui interesse, quod in eo habet pater: vt cauetur in l. Pomponius scribit, §. fin. ff. de procurat. iuncta l. patri, in princ. ff. de minor. glos. verò d. §. fin. in verbo, offerant, notat, quòd personæ, in quibus non requiritur mandatum, regulariter, cùm iudicem adeunt, seu comparent
403. in iudicio, † debent satisdare, seu cauere de rato, per illum text. & l. si cum filio, in fin. ff. de compensat. & l. si cum, §. si pater, ff. sol. matr. quibus addi potest text. in l. exigendi, C. de procur. vbi glos. verbo, pro defensione, docet, tria contineri in hac cautione; primò, quòd defendat vsque ad finem arbitratu boni viri, ex quo incepit; vt l. seruum, §. ait prætor, ff. de procurat. Secundò de dolo, quòd hic absit; tertiò, quòd soluet condemnationem: quæ tria, inquit glos. continentur sub illa stipulatione, iudicatum solui, vt in l. iudicatum, ff. iudic. solui. Temperan-
404. dum secundò id quod præmisimus; † vt litteræ ad lites pro alio impetratæ præterquam à prædictis personis, non sint nullæ ipso iure, sed tantùm ope exceptionis, seu opponente, & contradicente parte. ita glos. ab aliis approbata in d. §. sunt & alij, verbo, sine speciali mandato; quæ nihil ad id allegat: sed probari potest tum ex eo, quòd regulare est in rescriptis, ad
405. lites, vt, † quæ in rescriptis gratiæ inducunt nullitatem ipso iure, in illis eam inducant dumtaxat ope exceptionis, cap. si autem, cap. plerumque, & cap. ex tenore, de rescript. cum aliis adduct. quæst. 3. præmiss. 4. quibus adde cap. significante, cap. Rodulphus, cap. significauit, & cap. fin. eod. tit. tum ex iis, quæ ipsa glos. ibidem ad aliud allegat, sibi obiiciens, quæque etiam obstare videbantur principali decisioni d. §. sunt & alij, de qua nos initio huius præmiss. iuncta etiam solutione, dum ait; sed nónne ratihabitio domini sufficit ad hoc, vt litteræ valeant, seu valere inciplant, quæ priùs non valebant? quod videtur, l. licet verbum, ff. de iudic. & ratihabitio retrotrahitur, l. si fundus, §. 1. ff. de pignor. cap. quod nobis, de cland. despons. & cap. quod sicut, vers. quod si eos, in fin. Item litteræ, quæ primò non valent, reconualescunt, cap. licet, el 1. de for. compet. in glos. iustitia complementum, & c. ex tenore, in fin. eod. tit. ac statim ad hæc respondet, quòd, licèt procuratio quæ nulla est, possit ratificari, non tamen valent litteræ istæ aduersario contradicente. cap. ex tenore, de rescript. Tum denique quia, si Papa voluisset, in his rescriptis ad lites sine speciali mandato impetratis induci nullitatem ipso iure, facilè id dicere, & exprimere potuisset; arg. cap. 2. vers. vnde, si circa, de translat. Episc. & cap. ad audientiam, de decim. cum simil Sicut in aliis
406. casibus † quoad eadem rescripta ad lites fecerunt Romani Pontifices; vt in cap. 1. in primis verbis, & cap. statutum, in princ. iuncto §. fin. de rescript. in 6. cap. fin. in princ. iuncto eiusdem fin. de offic. deleg. eod. lib. cum suis concord. Fateor tamen, contrarium posse sustineri; & fortè communius tenetur; vt latè per Felin. d. §. sunt & alij, numer. 47. cum duobus seqq. qui etiam multis num. præced. & sequentibus, alias ampliationes, & limitationes adducit, quæ videri possunt, ad dispositionem d. §. sunt & alij, & materiam totius huius nostri 3. præmiss.

His verò iam adnotatis, & præmissis, ad conclusiones huius quæst. veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Non potest quis sine speciali mandato † alteri impetrare commutatio- 407.
nem vltimæ voluntatis, quæ accessoria sit rescripto ad lites, seu rescriptum ipsum ad lites impetrare, cuius vigore accessoriè facienda sit commutatio vltimæ voluntatis: prout talis rescripti de collatione beneficij casum, seu exemplum habemus in c. ad aures, & c. olim, de rescript. & c. ex tua, de fil. presbyt. Probatur conclusio; quia accessorium sequitur naturam sui principalis, c. si super gratia, de offic. deleg. in 6. l. nihil dolo, §. cùm principalis, & l. cùm principalis, ff. de reg. iur. & cap. accessorium, eod. tit. in 6. rescriptum autem ad lites, quod hac in re est principale, non potest impetrari sine speciali mandato, vt sup. in præmiss. 3. ex d. cap. nonnulli, §. sunt, & alij, & cap. ex parte Decani, de rescript. ostensum est.

Ampliatur verò hæc conclusio primò, † vt nec 408.
sufficiat si generali mandato adiiciatur illa clausula, & generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale; nisi in eodem mandato aliqua similia exprimantur, quæ mandatum speciale requirunt, ac deinde prædicta clausula generalis adiiciatur; per ea, quæ sup. ante 3. præmiss. allegauimus:
Secundò ampliatur, vt † nec sufficiat mandatum 409.
cum libera, vt ex iis deduci facilè potest, quæ ibidem adduximus. Ampliatur denique, vt procura-
tor etiam speciali † mortuo Prælato, seu rectore 410.
Ecclesiæ, qui eum constituit ad impetrandum huiusmodi rescriptum ad lites, non possit mandatum exequi post mortem ipsius Prælati, & Rectoris; quoniam mandatum omne expirat mortuo Prælato, ac Rectore Ecclesiæ etiam quoad negotia cœpta; vt sup. secundo loco præmisimus ex Clem. fin. de procurat. At verò ex doctrina Io. Andr. & Archid quos ibi allegauimus, temperandum id est, modò negotium concerneret dũtaxat, vel principaliter vtilitatem Prælati, aut Rectoris; secùs si principaliter, vel æquè fauorem, & vtilitatem Collegij seu Conuentus, cuius ille Prælatus est.

Limitatur nunc eadem conclusio primò, vt † 411.
possint cõiunctæ personæ, & aliæ similes, quas enumerauimus d. præmiss. 3. sine mandato impetrare huiusmodi commutationem accessoriam, seu rescriptum ad lites, cui accessoriè facienda postulatur commutatio: istæ enim personæ possunt de iure sine mandato impetrare rescriptum ad lites, vt ibidem docuimus ex d. §. sunt & alij, & d. cap. ex parte; iuncta glos. vtrobique, & text. in l. sed & hæ, in princ. ff. de procur. & ibi glos. verbo, liberi, & verbo liberti; modò tamen id non sit contra voluntatem eorum, pro quibus interueniunt, ac pro iis caueant de rato, cùm nimirum illud rescriptum præsentant, ac iudicium instituunt, vt eodem præmiss. 3. latiùs explicauimus. Secundò limitatur,
vt, † si ab aduersario non opponatur, quòd il- 412.
lud rescriptum ad lites ab alio, quàm prædictis personis exceptis impetratum sit sine mandato, valeat rescriptum, & processus eius vigore agitatus, iuxta quæ ibidem generaliter de rescripto ad lites, seu iustitiæ adduximus. Tertiò limita-
tur, quòd, † si quis constituatur procurator ad 413.
negotium controuersiæ vertentis, inter constituentem, & alium super certæ vltimæ voluntatis executione, quæ, vel impossibilis, vel valdè difficilis sit, poterit is impetrare rescriptum ad lites, quo mandetur iudici, quòd constito via iuris, & seruatis sobstantialibus iudicij, executionem illius vltimæ voluntatis esse valde difficilem, eandem vltimam voluntatem commutet. Idque suaderi potest

ex

ex eo, quod sup. secundo loco præmisimus, genera-
liter constitutum ad negotia, censeri constitutum
generaliter ad causas, & lites; quæ enim est ratio
de genere quoad genus, ea est de specie quoad spe-
ciem; sicut quod iuris est de toto quoad totum,
idem est de parte quoad partem, *l. quæ de tota, ff.
de rei vendic. l. iurisgentium, §. adeò, & l. si vnus, §.
si [illegible] tibi, & seq. ff. de pact.* cum aliis ad id allegatis
ab Euerard. *in loc. leg. a tot. ad part. numer.* 2. 3. &
7. genus enim est quoddam totum respectu speciei,
nimirum vniuersale respectu partium subiectiua-
rum, seu prædicamentalium, vt per eundem Eue-
rard. *ibidem numer.* 10. *cum seq. & in loc. à gen. ad
spec. numer.* 2. *ad fin.* iuncto eo, quod *ibid.* ostendi-
mus, negotium genus esse ad iudicialia, & extraiu-
dicialia, & vtraque continere. Limitatur denique,
414. quòd Curia Romana † non consueuit hanc ex-
ceptionem de mandato admittere, nec nos admitte-
re debemus; etsi propter hoc appellaretur, non da-
rentur litteræ super tali appellatione. ita his planè
verbis glos. *d. §. sunt & alij, verbo, sine mandato spe-
ciali, in fin.* Verùm Ioan. Andr. *ibi* refert Goffred. di-
centem, quòd talis exceptio, scilicet, non habens
mandatum, bene admitteretur in audientia contra
impetrantem, sed post impetrationem iam factam,
contra vtentem rescripto non admitteretur ex-
ceptio. nec obstat secundùm eum *cap. ex parte De-
cani, de rescript.* quia loquitur in eo, qui non vult
habere ratum factum impetrantis. Vel, (sub-
dit *ibidem* Ioan. Andr.) secundùm Vinc. & Petr.
de Samp. contra impetrare volentem admittere-
tur exceptio, & habebit etiam impetrare volens,
probare mandatum; & post impetrationem et-
iam contra vtentem admittetur exceptio, sed ha-
bebit excipiens probare rescriptum impetratum si-
ne mandato; quæ quomodo probentur iam antè
docuerat idem Ioan. Andr. ibi autem refert etiam
Comp. dicentem, Curiam non compellere procu-
ratorem impetrantem probare mandatum ad peti-
tionem procuratoris contradicentis, nisi & ipse
suum probet mandatum. Certè licèt hodie, vt
reor, Curia non admittat hanc exceptionem de
mandati defectu. aliàs nullum penè rescriptum im-
petraretur; admitteretur tamen exceptio vtriusque
partis in ipso iudicio, in quo defectum mandati ha-
bet pro vno ex tribus insanabilibus.

Secunda conclusio. Rescriptum
415. gratiosum commutationis vltimæ voluntatis † im-
petrari potest sine mandato non modò à personis
coniunctis & aliis personis exceptis, de quibus
sup. *præmiss.* 3. sed etiam à quocumque extraneo.
Quoad prædictas personas exceptas satis colligitur
ex *d. cap. nonnulli, §. sunt & alij, & cap. ex parte
Decani, de rescript.* dum *ibi* absolutè dicitur,
quasdam esse personas, à quibus de iure non exi-
gitur mandatum; hæ verò iuxta glos. vtrobique re-
ceptam sunt illæ, de quibus *in d. l. sed & hæ, in
princ.* necnon illæ, de quibus *in l. 1. §. fin. & l.
seq. ff. de postul.* iuncta glos. *d. l. sed & hæ, verbo,
liberti,* vt *d. præmiss.* 3. deduximus: ex *d.* verò *l. sed
& hæ, in princ. l. Pomponius scribit, §. fin. ff. de proc,
& l. exigendi, C. eod. tit.* apertè habetur, non di-
stinguendo de negotiis iudicialibus, vel extraiudi-
cialibus, in prædictis personis non exigi mandatum.
Quoad alias verò quascumque personas probatur
416. primò, quia id verum est † in rescripto ad beneficia
Ecclesiastica, vt nimirum possit quis sine mandato
pro alio illud impetrare. ita post glos. *d. §. sunt &
alij, verbo, sine speciali mandato, ad fin.* & ibi Abb. *num.*
1. Fel. *numer* 46. eandem glos. *in cap. ad aures, verbo,
litteras, de rescript.* & *ibi* Abb. & Dec. *in fin.* Imol.
num. 3. Rip. *numer.* 44. Gemin. *in cap. si motu proprio,
num.* 2. *de præb. in 6.* Nauar. *in rel. cap. si quando,
prælud.* 1. *num.* 2. *de rescript.* & alios tradit Sanchez
lib. 8. *de matrim. disput.* 26. *num.* 1. id colligens ex
text. *d. cap. si motu proprio*, ibi; secus si ad petitio-
nem illius, vel alterius pro eodem oblatam, gratiam
huiusmodi faciamus; iunctis illis primis verbis text.
*si motu proprio alicui aliquod beneficium obtinenti confe-
ramus.* cui addere possumus text. *in cap. accedens, de
præb. & cap. si tibi absenti, eodem tit. in 6.* necnon *cap.
gratia, de rescript. eod. lib.* ex quibus patet, † Episco- 417.
pum, aliúmve Ordinarium collatorem beneficio-
rum posse alteri per alterum beneficium conferre,
& hunc absque illius mandato posse idem benefi-
cium recipere. Secundò, quia † nec speciale, nec 418.
generale mandatum desideratur ad dispensationes,
& quæuis alia priuilegia impetranda, vt sentit glos.
*d. §. sunt & alij, verbo, sine speciali mandato, ad
fin.* dum reddens rationem, cur rescriptum benefi-
cij absque mandato valeat, ait, quia super nulla li-
te impetrantur, sed de gratia tantùm conceduntur.
& expressè tenet Host. *ibid. in fin.* Fel. *numer.* 45.
Bellam. *in cap. innotuit, numer.* 13. *de elect.* Loaz *de
matrim. Reg. Angl. dub.* 8. *numer.* 5. *& seqq.* Rebuff.
*in prax. benef. tit. differentia inter rescripta gratiæ,
& iustitiæ, numer.* 16. *& tit. de dispensat. numer.* 13.
vbi asserit, se nunquam in praxi vidisse seruari,
vt mandatum exigatur, Greg. Lopez *l.* 39. *tit.* 18.
part. 3. Nauar. *consil.* 14. *in fin. sub tit. de sponsal.
& consil.* 4. *numer.* 4. *& seqq. de priuil.* in 1. edit. &
in 2. edit. *consil.* 2. *numer.* 2. *& seqq. consil.* 3. *in fin.
& consil.* 4. *à numer.* 4. *de rescript.* Eman. Sà *in
Aphorism. verbo, gratia, numer.* 23. quos omnes re-
fert, ac sequitur Sanchez *d. disput.* 26. *num.* 4. qui id
confirmat; tum ex *l. vniuersi, C. de precib. Imp.
offer.* quæ decidit non referre, à quo priuilegium
impetratum sit, dummodo à Principe fuerit con-
cessum: tum ex ipso text. *d. cap. innotuit, de elect.*
quo præcipuè nititur contraria sententia, quam
tuetur Specul. *tit. de procurat. §. ratione igitur,
numer.* 5. *& 6.* Abb. *d. cap. innotuit, numer.* 10.
Bald. *in l. illud, §. si talis, ff. de minor. numer.*
1. Corsett. *in suis sing. verbo, mandatum,* statim
in princ. nam *d. cap. innotuit,* † non loquitur de 419.
mandato speciali eius, cui erat impetranda dispen-
satio, sed de mandato Capituli, ac proinde supponit,
sufficere mandatum speciale Capituli ad impetran-
dam dispensationem illegitimo malè electo. addit-
que Sanchez cum Loaz *d. dub.* 8. *numer.* 10. in eo
text. non ad petendam dispensationem, sed solius
irritæ electionis confirmationem nuntios illos à Ca-
pitulo destinatos fuisse; & ideo non potuisse nomi-
ne Capituli supplicare Pontifici pro dispensatione:
& quia fines mandati diligenter custodiendi sunt,
*l. diligenter, ff. mand. & cap. cui de non sacerdotali,
de præb. in 6.* denegauit Pontifex dispensationem
tamquam non petitam à Capitulo. Tum quia est
hoc de mente Doctorum communiter, dum dispu-
tant, † an priuilegium, & dispensatio prosint à 420.
tempore concessionis, an à die scientiæ (de quo
latè idem Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 36. *num.*
1. *& 2.* & nos aliquid inf. *in initio seq. conclus.* dice-
mus;) nullus enim huic controuersiæ locus es-
set, nisi tanquam certum Doctor. supponerent, pos-
se eam dispensationem à quocumque ignoranti-
bus impetrari. Neque obstat huic conclus. text. *in
d. l. illud, §. si talis, ff. de minor.* vbi illud decidi-
tur, † non posse peti restitutionem in integrum à non 421.
habente speciale mandatum, sed solum generale:
cuius rei rationem reddit *ibi* Bald. *numer.* 1. quòd
ea restitutio sit contra ius commune; cuiusmodi
est.

est omnis dispensatio, *cap. 1. de fil. presbyt. in 6.* cum
simil. atque etiam commutatio vltimæ voluntatis,
cùm omnia penè iura clament, vltimas voluntates
esse executioni mittendas. *l. 1. C. de sacrosanct. Eccl.*
l. qua ratione. §. hæ quoque res, ff. de acquir. rer. dom. cap.
vltima voluntas, 13. quæst. 2. cap. nos quidem, cap. si he-
redes, de testam. cum aliis sexcentis. optimè enim re-
spondet Sanchez *d. disp. 26. num.* 8. illud procedere
non ob prædictam rationem Bald. sed ob aliam,
quam ipsemet *ibid.* assignat, quia tunc procurator
venit ad retractandum factum Domini, vt *in l. homi-*
nem, ff. mand.

Ampliatur nunc proposita conclusio, vt pro-
422. cedat † etiamsi in rescripto, quo principaliter con-
cessa est gratia commutationis vltimæ voluntatis,
data sit aliquibus potestas, & iurisdictio, siue ad
tuendum aduersùs contradictores eum, qui gra-
tiam omnino perfectam obtinuit; siue etiam for-
tasse ad eam gratiam exequendam, hoc est, ad com-
mutandum. nam ad huiusmodi quoque rescriptum
impetrandum admittetur quis sine mãdato. Et qui-
dem in priori casu res clara est: tunc enim potestas
illa veluti accessoria gratiæ iam factæ sequi debet
naturam principalis, neque eam immutat; vnde &
executor poterit vti potestate sua etiã mortuo con-
cedente re integra, hoc est, antequam inceperit exe-
qui. Hæc omnia satis probantur ex *cap. si super gra-*
tia, de offic. deleg. in 6. vbi Bonifac. VIII. Si super
gratia, inquit, cuiquam ab Apostolica Sede facta
executores fuerint deputati, æquum esse censemus,
vt, sicut ipsa gratia, licèt nondum sit in eius exe-
quutione processum, morte non perimitur conce-
dentis; sic nec etiam re integra perimatur execu-
toribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ
accessoriam naturam sequi congruit principalis; ne
vel gratiam eamdem reddi quandoque omnino in-
utilem, vel ipsius effectum in tempus longius cum
ipsius dispendio, cui illa facta extitit, differri con-
tingat. Sed & idem est dicendum in posteriori ca-
su. quicquid enim sit quoad principalem decisio-
423. nem text. mox cit. quòd nimirùm † ad hoc, vt fa-
cultas executorum non expiret per obitum conce-
dentis etiam re integra, exigatur, quòd gratia sit
facta, vt quòd Papa ipse prouiderit de beneficio,
illud conferendo; vel dispenset: nec sufficiat, quòd
sit facienda, quòd nimirum Papa mandet proui-
deri de beneficio, vel dispensari: prout per text.
in cap. si cui, de præb. in 6. vtrobique tradit glos. ma-
gis communiter recepta: de quo, an verum sit in
casu nostro, nos latiùs *cap. 8. quæst.* 1. certè quod
ad hanc conclus. pertinet; non puto distinguen-
guendum; sed ea procedet, licèt gratia commuta-
tionis vltimæ voluntatis non sit perfecta, quia con-
cedens non commutet, sed committat ipsam com-
mutationem, seu mandet commutari; nam &
tunc admittetur quis sine mandato ad eam sic im-
petrandam; cùm locum habeant saltem aliquo mo-
do duæ rationes in eo textu allegatæ, quòd accesso-
rium sequi debeat naturam sui principalis, & dif-
ferri longiùs contigerit illius effectum: quæ sanè
aliqua gratia est, & in suo genere perfecta, hoc
est, commissionis ad eam exequendam, iuxta id,
quod nos sup. *quæst. 3. huius cap. præmiss. 2. post me-*
dium, docuimus; atque in commissione dispen-
sandi, ac similia agendi, ita, vt executor sit ne-
cessarius, non voluntarius, tradit, satisque pro-
bat Sanchez *lib. 8. de matrimon. disp. 28. numer. 87.*
cum tribus seqq. sup. verò in ipsa conclus. satis osten-
dimus, quamuis gratiam sine mandato posse im-
petrari.

TERTIA & postrema CONCLVSIO. Hu-

huiusmodi gratia alteri impetrata commutationis,
vel commissionis ad commutandum, † non pro- 424.
dest ei, cui impetratur, nisi post eiusdem scien-
tiam, & acceptationem, vel ab ipso vel alio cum
speciali mandato faciendam. Et quidem, quòd ne-
cessaria sit eius scientia, neque antea prosit com-
mutatio, quæ est prior pars huius conclus. proba-
tur, quia priuilegium † sortitur suum effectum 425.
dumtaxat à tempore, quo certior de illo fit is, cui
conceditur; vt patet tum ex text. *in cap. 1. vers. ex*
parte, de concess. præb. in 6. vbi expressè habetur,
priuilegium prodesse à tempore scientiæ: item *in l.*
fin. C. de consulib. lib. 12. vbi dicitur, filium egre-
di à patris potestate per dignitatem consularem il-
lico à litteris præstitis; & glos. *ibi in initio*, expo-
nit, idest, præsentatis sibi litteris suæ electionis:
necnon *in l. qui absenti, ff. de acq. poss.* tum quòd ita
tenent glos. *d. cap. 1. verbo, vim suam habent, &*
ibi Archid. *num.* 3. Innocent. & Anchar. *numer.* 6.
Gemin. *d. vers.* seu §. *ex parte, num.* 5. Franc. *num.*
3. Bart. *in l. beneficium, num. 4. ff. de constit. Princip.*
& ibi Bald. *num.* 15. Ias. *num.* 46. communem Do-
ctorum vtriusque iuris sententiam asserens, & alij
plerique relati pariter, ac probati à Menoch. *de ar-*
bitrar. iud. cas. 185. num. 30. cum seqq. & Sanchez
de matrim. lib. 3. disput. 36. num. 2. qui idem tradit
lib. 8. disp. 26. num. 5. & lib. 4. sua sum. cap. 48. num. 2.
post Vasquez 1. 2. *quæst. 95. art. 3. disp. 156. cap. 4.*
num. 30. *&* 31. Ampliatur autem hæc prior pars
conclusionis, vt † non sufficiat notitia habita à quo- 426.
cumque, sed illam is, cui gratia impetratur, debeat
habere ab eo, qui impetrauit, vel eius procurato-
re, aut nuntio, illiúsve, qui commutationem con-
cessit; vt in voti commutatione docet idem San-
chez *d. cap. 48. num.* 3. & in dispensatione, ac priui-
legio tradit tam *eodem num.* 3. quàm *d. disput.* 36.
num. 7. quia concessio priuilegij est quædam dona-
tio, vt Anchar. & Franc. *vbi sup.* adnotarunt; donatio
verò, † vt efficax sit, & irreuocabilis, oportet, vt per 427.
nuntium ad id destinatum intimetur donatario, iux-
ta veriorem sententiam, quam satis confirmat idem
Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 6. num.* 3. Limitatur
verò primò, vt † saltem inferior Principe nequeat 428.
illam reuocare etiam ante notitiam eius, cui impe-
trata fuit commutatio. ita plerique in priuilegiis te-
nent, quos refert Sanchez *d. disp. 36. num.* 4. & quam-
uis ipse ibi cum Menoch. *d. cas. 185. num. 46. & 47.*
ex Couar. alios referente *lib. 3. var. resol. cap. 16. num.*
1. id non admittant † in iis priuilegiis, quæ ex mera 429.
liberalitate concedentis proficiscuntur, vt est do-
natio rei propriæ; admittunt tamen post eosdem
Doctor. in iis priuilegiis, quæ ex parte quidem ac-
cipientis merè liberalia sunt, & gratiosa, at ex parte
concedentis ex quadam necessitate conceduntur,
vt est collatio beneficij; quam non potest reuoca-
re Episcopus ignoranti, & absenti factam, vt
cauetur *in cap. si tibi absenti, de præbend. in 6.* & hu-
iusmodi esse videtur commutatio vltimæ volun-
tatis, quæ ex quadam necessitate, & non nisi
ex causa fit. Secundò limitatur, vt † non requi- 430.
ratur notitia in eo, cui ex quadam consequentia
per illam gratiam damnum fit; prout in priuile-
gio tradit Sanchez *d. cap. 48. numer.* 6. & latiùs
comprobat *d. disput. 36. numer.* 3. Limitatur deni-
que, vt procedat conclusio quoad hanc priorem sui
partem si commutatio, vel eius commissio concessa
sit motu proprio, vel ad instantiam alterius, quàm
eius, cui prodesse debet; secus † si quis per suũ pro- 431.
curatorem, vel nuntium eam impetret; tunc enim
prodest principali à puncto concessionis, eáque vti
poterit idem tunc statim, ac quomodocumque sciat

procuratorem suum, vel nuntium à se missum illam impetrasse; vt in commutatione voti docet Sanchez *d. cap. 48. num. 7.* & in priuilegio, ac dispensatione satis probat tum *ibi*, tum *lib. 1. de matrim. disput. 6. num. 29.* vbi multos ad id allegat.

Probatur nunc posterior pars conclusionis, quòd
432. nimirum, † licèt possit aliquis sine mandato impetrare huiusmodi commutationem gratiosam; acceptare tamen non poterit; sed requiretur acceptatio, vel eius, cui impetrata est, vel procuratoris ab eo mandatum speciale habentis. probatur; tum
433. quòd † in beneficio latè probat inter alios Felin. *d. cap. nonnulli, §. sunt & alij, num. 46. de rescript.* ac sequitur Sanchez *d. disput. 26. num. 2.* & colligitur ex *d. cap. si tibi absenti, de prabend. in 6.* ibi; si tibi absenti conferatur beneficium, licèt per collationem huiusmodi, donec eam ratam habueris, ius in beneficio non acquiras (ex quibus tamen verbis, ac multo magis ex illis sequentib. ipse tamen Episcopus, vel quicumque alius de ipso beneficio, nisi consentire recuses, in persona alterius ordinare nequibit; satis constat, secuta post impetrationem, seu aliàs obtenta collatione huiusmodi acquiri ius ad beneficium ei, ad cuius commodum ea collatio facta est.) & in legitimatione est opt. text. *in §. fit igitur*, aliàs *§. illud tamen, vers. generaliter autem, auth. quib. mod. natur. effic. sui*; ibi, generaliter autem in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum ius, tunc hoc volumus obtinere, dum
434. & filij hoc ratum habuerint. & † in dispensatione, ac priuilegio docet idem Sanchez *d. disput. 26. num. 5.* tum quòd, vt paulo antè dictum est, concessio hæc habet vim donationis, sicut & collatio beneficij donatio dicitur *in cap. fin. de offic. Vicar. in 6.* atque alibi sæpe: donatio autem non acquiritur absenti perfectè ante acceptationem, *l. absenti. ff. de donat. & l. nec ambigi, C. eod. tit*, cum aliia, quæ ad id adducit Sanchez *d. disput. 6. num. 2.* Ampliatur verò hæc posterior pars, vt si impedimentum sit alterius tantùm, vel vtrique contrahentium commune, sufficit, vt vel ille, vel horum quilibet acceptet gratiam: si verò in vtroque diuersum sit impedimentum, ab vtroque debet gratia pro eo impetrata acceptari; licèt absque eius mandato possit impetrari; vt satis probat Sanchez *d. disput. 26. num. 6. & 7.* Limitatur præterea hæc posterior pars conclus. à fortiori iisdem modis, quibus prior: in iis enim casibus, in quibus non requiritur notitia eius, cui alter aliquid impetrauit, vt ea in re ius illi acquiratur; multo minùs requiretur acceptatio, ad quam proculdubio scientia necessaria est. Verùm pro hac concl. quoad vtramque partem videndum est, quod latiùs dicemus *cap. 8. quæst. 6. præmiss. 4. & conclus. 6.* necnon *quæst. 9. concl. 7.* Interim verò ex his iam finis sit præsenti 6. ac postremæ quæst. huius 6. cap.

CAPVT VII.

De forma obseruanda ab ipso commutante vltimas voluntates.

SVMMÆ RERVM.

1. *Quot quæstiones in hoc cap. 7. sint disputandæ.*
2. *Commutationes vltimarum voluntatum quædam sunt iure ciuili, vel canonico præcepta, alia tantùm permissa.*
3. *Commutationes vltimarum voluntatum pleraque soli supremo Principi sunt reseruata, nonnulla autem ab inferioribus fieri possunt.*
4. *Ordinarij iurisdictio quando sit delegata, & quando ordinaria excitata per rescriptum, seu commissionem superioris, siue quoad voluntariam, siue quoad contentiosam iurisdictionem; & num. seq.*
5. *Intellectus cap. his, qui, de prabend. in 6.*
6. *Appellari potest ab Episcopo, cuius ordinaria iurisdictio per rescriptum Papæ est excitata, ad immediatum superiorem.*
7. *Iurisdictio ordinaria alterata per rescriptum addendo, vel minuendo, fit delegata. & quæ sint signa huius alterationis, remissiuè; num. 8. & aliqua ponuntur num. 11.*
9. *Iurisdictio data per rescriptum iis verbis, auctoritate Apostolica, vel nostra procedas, cognoscas, aut facias, est delegata. & quid si Episcopo, vel alteri Ordinario per canonem detur iurisdictio cognoscendi, aut potestas aliquid faciendi auctoritate Apostolica; num. 10. aut huiusmodi verba posita sint in parte executiua dispositionis; num. 11.*
12. *Commissio ex certa scientia, & dispositiuè facta Ordinario circa rem, vel personam exemptam facit eum delegatum. Idque etiam si fiat in constitutione, siue illis verbis, faciat tanquam à nobis, vel à Sede Apostolica delegatus, siue mentionem faciendo de rebus, aut personis exemptis, siue de his disponendo, quas aliunde constet esse exemptas; num. 13.*
14. *Commutationes vltimarum voluntatum, quæ possunt priuata auctoritate fieri, non sunt necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ. nisi dubium sit, an ea possint fieri priuata auctoritate; numer. 15.*
16. *Dubitans, an possit propria auctoritate votum commutare, confugere debet ad superiorem pro ea commutatione.*
17. *Superfluum non est, quod tollendæ dubitationis gratia fit.*
18. *Argumentum à minore ad maius in iure validum est.*
19. *Commutationes vltimarum voluntatum, quæ ab inferioribus Principe supremo fieri possunt, ab iis impetrandæ sunt; neque superiores Principe minores pro illis adiri valent aut expediendis, aut committendis, etiam cum postulantis consensu, aut alterius, de cuius interesse agatur, vel etiam in visitatione.*
20. *Inferiores supremo Principe per se exequi possunt vltimarum voluntatum commutationes, quæ illis à iure permittuntur; & debent, quas maximè idem ius ab ipsis fieri præcipit. quo casu iis recusantibus adiri potest illorum immediatus superior, qui vel compellet eosdem ad commutandum, vel ipse commutabit; num. 21.*
22. *Superiores commutare debent vltimas voluntates, quando dubium est de potestate inferiorum in commutando.*
23. *Dispensare in voto, aut illud commutare ad superiorem spectat cùm de potestate inferioris ea in re dubitatur.*
24. *Appellare omisso medio an liceat ad inferiores Principe de iure canonico, vel ciuili.*
25. *Princeps supremus potest per se facere vltimarum voluntatum commutationes, quæ ab ipso*

ipso postulantur, & aliàs fieri possint; nec eas tenetur Ordinario committere; & num. seq.

26. *Dicere non debemus, quod lex non dicit.*
27. *Princeps supremus sacularis non adstringitur lege merè ciuili, canonica verò adstringitur in materia peccati, spirituali, vel Ecclesiastica; Papa autē neque iure ciuili, neque canonico.*
28. *Par in parem non habet imperium.*
29. *Commutatio vltima voluntatis à Papa concedenda ex stylo Romana Curia committenda est Ordinario in partibus.*
30. *Dispensationes quacumque auctoritate concedenda, si extra Romanam Curiam committuntur, committenda sunt Ordinariis illorum, qui eas impetrauerint.*
31. *Intellectus Conc. Trid. sess. 22. cap. 5. & 6. de reform.*
32. *Commutationes nonnulla vltimarum voluntatum non ita, propria à Sede Apostolica impetrata committi debent locorum Ordinariis.*
33. *Commissio commutationis vltima voluntatis, qua Ordinario locorum à iure permittitur, eidem à Romano Pontifice, vel alio supremo Principe facta non facit eum delegatum: secus in illa commutatione, qua soli eiusmodi Principi reseruata est.*
34. *Commissiones dispensationum, & commutationum vltimarum voluntatum, quas subditi Prelatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem à Sede Apostolica impetrant, iisdem Prelatis facienda sunt. & quid in administratore, seu visitatore dato Ecclesia Cathedrali; num. 35.*
36. *Ordinarij locorum cognoscant de commutationibus vltimarum voluntatum à Papa, vel aliis superioribus suis in forma gratiosa concessis. idémque est in similibus dispensationibus, & quibusdam vnionibus; num. 37.*
38. *Intellectus Conc. Trid. sess. 22. cap. 6. de reform. & aliquot num. seqq.*
39. *Episcopi nomine quando veniat eius Vicarius generalis.*
40. *Monitoria pro rebus ablatis an à solis Episcopis concedi possint.*
41. *Matrimoniales causa etiam à Vicario generali cognosci possunt.*
42. *Vicarius generalis Episcopi potest audire confessiones, & ad eas audiendas approbare.*
43. *Commutationis vltimarum voluntatum à superioribus concessa validitas an cognosci possit etiam ab habentibus plenam iurisdictionem quasi Episcopalem.*
44. *Approbatio ad confessiones audiendas concedi potest ab omnibus habentibus plenam iurisdictionem quasi Episcopalem.*
45. *Inferior quando possit se intromittere in cognitione de re, ad quam eius superior manum apposuit; & duob. num. seq.*
46. *Auctoritate alterius factum ab ipso factum censetur, siue auctoritas illa sit ab homine, siue à iure concessa.*
47. *Intellectus cap. 2. de confirm. vt. vel inut.*

POSTQVAM in superiori cap. egimus de ea causæ formalis, seu formæ commutationis vltimarum voluntatum parte, quæ ad impetrantem pertinet; seu formæ, quæ ab eo in commutationis impetratione obseruanda est: sequitur, iuxta id, quod in eius cap. initio prop usuimus, vt in præsenti cap. de illa parte formæ agamos, quæ ad ipsum concedentem spectat, seu forma ab eo in concessione, eiúsve delegato, & commissario in ipsa commutatione obseruari solet, aut debet quod quidem, sicut † quinqoe quæstionibus compre- 1.
hendi mihi posse videtur, ita totidem illud explicabo. quarum prima erit, an semper commutatio vltimæ voluntatis committenda sit Ordinario. Secunda, & tertia versabitur in exponenda vi quarundam insignium clausularum, quæ in rescriptis commutationum, earúmve commissionis inseri solent, aut debent. Quarta erit, an in commutationibus huiusmodi consensus, aut citatio alicuius requiratur. Quinta, & postrema continebit quamdam praxim seruandam in ipsa commutatione, ac præcipuè in arbitranda qualitate causæ commutationis, ac materiæ subrogandæ, seu in quam facienda est commutatio.

le, Petr. Mencta de commut. vlt. volunt.

QVÆRO igitur PRIMO; an omnes commutationes vltimarum voluntatum committendæ sint Ordinario?

Suppono primò, † noonollas vltimarum volun- 2.
tatum commutationes esse à iure siue ciuili, siue canonico præceptas, alias verò esse tantùm permissas; quas vtrasqoe collegimus sup. *cap 3 quæst. 3. concl. 2.* & quidem prioris generis commutationes præcipuæ illæ sunt, quæ habentur *in l. Decuriones, §. vn. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. & l. pecuniam, in princ. ff de oper. publ. l. fin. ff. de mort. inferend. l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. leg. cap. nos quidem, de testam.* Concil. Trid. *sess. 23. cap. 18. vers. & quia ad Collegij fabricam. & sess. 25. cap. 8. vers. quod si hospitalia, de reform.* posterioris verò generis potissimùm illæ sunt, quas videre licet *in l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. cùm hi, §. eam transactionem, §. in causa, & §. si cui, ff. de transact.* ac præterea *in l. ex pollicitatione, iuncta l. si quis sui, vers. sed si quis, ff. de pollicit. l. vn. C. de aleator.* aut veriùs *l. fin. C. de relig & sumpt. fun.* necnon *l. vn. C. de expens. lud. lib. 11. & §. si autem heres, aliàs in §. si autem legatum, vers. si verò loca, auth. de Eccles. tit. Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* & Concil. Trident. *sess. 22. cap. 6. & sess. 25. cap. 4. de reform.*

Suppono secundò, † non omnes commutationes 3.
vltimarum voluntatum esse summo Pontifici, aut cuilibet supremo Principi reseruatas: sed plurimas quidem ab iis fieri posse; vt de Romano Pontifice latè docuimus sup. *cap. 5. quæst.* 4. de Concilio generali, *quæst.* 5. & generaliter de supremo Principe, *quæst.* 2. aliquas etiam à Principibus inferioribus, & Magistratibus, prout ostendimus *eod. cap. 5. quæst.* 3. aliquas ab aliis superioribos Ecclesiasticis, inferioribus tamen Romano Pontifice; vt de Legato Sedis Apostolicæ probauimus *ibid. quæst.* 7. de Pœnitentiaria Apostolica, *quæst.* 8. de Concilio Prouinciali, *quæst.* 9. de Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis in certis casibus quoad suas prouincias, *quæst.* 10. de omnibus Episcopis in suis diœcesibus, *quæst.* 11. de Capitulo Sede vacante, *quæst.* 12. de Prælatis sæcularibus habentibus iurisdictionem quasi Episcopalē, *quæst.* 13. de Officialibos, seu Vicariis generalibus, siue huiusmodi Prælatorum, siue Episcopi, siue capituli Sede vacante, *quæst.* 14. ac de Prælatis Regularium, *quæst.* 15. Immo etiam aliquas vltimas voluntates in certis casibus commutari priuata auctoritate posse ostendimus *d. cap. 5. quæst.* 1. Has verò omnes vltimas voluntates, & casus, in quibus & eæ commutari possint, hoc loco recensere etiam summatim prætermittimus, ne longum nimis faciamus; & quidem sine fructo, cùm in prædictis quæst. facilè videri possint, vbi de iis opportunas conclusiones cum

suis ampliationibos, ac limitationibus posuimos.
4. Supponn tertiò, quòd, † licèt, vbi causa commis-
sa alias non spectabat ad officium, & potestatẽ Or-
dinarij cui ea committitur, huiusmodi iurisdictio ei
data censeatur delegata, non ordinaria; vt post Bar-
tol. *in l. more, num. 8. ff. de iurisd. omn. iud.* & Alber. *in*
l. sępè, ff. de offic. Præsid. ex mente quoque Anchat. &
Fr̄inc. *in cap. hi, qui, de preb. in* 6. & Aretin. *in l.* 1. *§. si*
quis simpliciter, col. 3. *ff. de verb. oblig.* contra alios vo-
lentes, tunc censeri protogatam iurisdictionem or-
dinariam, tradit, satisque tuetur Menoch. *lib.* 2. *præ-*
sumpt. 16. *num.* 25. *& duob. seq.* præcipuè per text. *in*
l. eius Prætor, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. & *l.* 1.
C. qui pro sua iurisd. est *in cap. cum aliquibus, in princ.*
de rescript. in 6. vbi decernitur, quòd, cùm aliquibus
recipiendi aliquem io Canonicum alicuius Eccle-
siæ Romanus Pontifex per suas litteras concedit fa-
cultatem, si Canonicorum receptio aliàs in ipsa Ec-
clesia non spectat ad eos, quibus huiusmodi litteræ
diriguntur, sed ex earũ viribus recipiũt potestatem;
is, qui recipitur, auctoritate Apostolica dignoscitur
esse receptus. Tamen vbi alias causa, seu negotium
illud commissum ad potestatẽ, & officium Ordina-
rij pertinebat; tunc ex noua hac commissiooe non
censetor ei concessa iurisdictio delegata, sed solùm
excitata eiusdem ordinaria iurisdictio; vt pluribus
relatis tradit Menoch. *d. præsumpt. num.* 24. quem
cum aliis multis, quos recenset, sequitur nouissi-
mè Lud. Rodolph. quem hac in re post hæc scripta
vidi *in tract. quib. mod. Ordin. efficiat. delegat. num.* 3.
& probat id text. quoad iurisdictionem volunta-
riam *in d. cap. cum aliquibus, vers.* seu *§. si verò*; vbi
Bonif. VIII. præcitat. verbis eiusdem text. statim
hæc subdit; si verò Canonicorũ receptio aliàs per-
tineat ad eosdem; non Apostolica, sed recipientium
censetur auctoritate receptus; nisi, quòd eum ao-
ctoritate nostra reciperent, in nostris litteris caue-
retur expresse: ex quibus postremis verbis soluitur,
quod contra mox allatam doctrinam obiici pote-
5. rat ex *d. cap. hi, qui, de preb in* 6. vbi dicitur, † cum,
qui ad mandatum Legati, vel alterius auctoritate
Apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fun-
gentis recipitur, auctoritate Apostolica esse rece-
ptum: hoc enim ideo verum est, quia illi Legato aut
alteri commissum specialiter erat, vt auctoritate
Apostolica conferret, arg. *d. §. si verò.* Vel dici po-
test, cum text. intelligendum, cùm Legato fuit man-
datum, vt recipi faciat impetrantem ad beneficium,
quod tunc non sit in Legati dispositione; vel alte-
ri, qui nullam prorsus habeat facultatem benefi-
cia conferendi, nullámque iurisdictionem, vt aper-
tè sentit, & exponit glos ab aliis approbata *d. cap. hi*
qui, ver. specialiter. quo casu certum est, specialem
commissionem facere delegatum; vt post Bart. *in*
l. ambitiosa, num. 34. *ff. de decret. ab Ord. faciend.* &
Bald. *d. l. more, col.* 2. Dec. *num.* 35. Purpur. *num.* 48.
Ruin. *cons.* 62. *num* 5. *lib.* 5. tradit Menoch. *d. præ-*
sumpt. 16. *num.* 29. *& de arbitr. iudic. lib.* 1 *quæst.* 10.
num. 7. qui ad id allegat text. *in d. cap. cum aliquibus,*
in princ. Vel denique dic, eum text. procedere, quia,
cùm de certæ personæ receptione seu prouisione
imbi agatur, alteratur ordinarij iurisdictio, cui tunc
aufertur collatio illius beneficij: vnde nil mirum si
fiat delegatus, iuxta id, quod mox in prima restri-
ctione dicemus, & in terminis tradit Rodolphin.
vbi sup. num. 29. sentitque glos. *d. cap. cum aliquibus,*
verbo, concedimus facultatem, & cap. fin. verbo. litteras
facultatis. de concess. preb. in 6. Quoad iurisdictionem
verò contentiosam, eadem doctrina, seu regula, vt
nimirum per nouam commissionem factam Ordi-
nario circa ea, quæ ipse facere sua auctoritate pote-
rat, is non fiat delegatus, sed tantùm ipsius iurisdi-
ctio ordinaria excitetur, constat tum ex *cap. licèt in*
corrigendis, de offic. ordin. vbi habetur, quòd Papa per
rescriptionem, qoo mandat Ordinario, vt subdi-
tos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delega-
tum, ideo † àb eo poterit appellari ad proximum 6.
superiorem, sicut si Papa nullum mandatum dedis-
set, vt *ibi* exponit glos. recepta *in verbo, mãdati.* tum
etiam ex *c. graue gerimus*, quod est pen. *eod. tit.* vbi ca-
uetur, quòd per rescriptum, quo mandat Ordina-
rio, vt corrigat clericos suæ diœcesis, non detur ei
iurisdictio super exemptos. ac per vtrumque hunc
text. prædictam regulam generaliter, nulla facta di-
stinctione voluntariæ, vel contentiosæ iurisdictio-
nis, præter glos. & Doctor. vtrobique, firmauit quo-
que Menoch. *d. præsumpt.* 16. *num.* 24. Quæ regula
restringitur primò, vt non procedat †, vbi per com- 7.
missionem à superiore factam Ordinario addendo,
vel minoendo, alterata fuisset eius iurisdictio; nam
tunc ea in re ex ordinaria fit delegata, vt post Ias. *in*
l. ius ciuile, num. 2. *ff. de inst. & iur.* Abb. *d. cap. licèt in*
corrigendis, num. 2. *& ibi* Fel. *num.* 1. Aret. *in l.* 1. *§.*
si quis simpliciter, num. 2. Alex. *num.* 9. Soc. sen. *num.*
3. Galiaul. *num.* 23. & Alciat. *num.* 11. *ff. de verb. ob-*
lig. Cort. iun. *d. l. more, num.* 47. Boër. *quæst.* 151. *num.*
5. Verall. *decis.* 60. 1. *part.* docet Menoch. *d. num.* 24.
& nonnullos secutus Iacob. Ant. Marta *tract. de clau-*
sul. part. 1. *clausul.* 186. *num.* 1. arg. text. *in l. ius ciui-*
le, ff. de inst. & iur. & l. 1. *ff. de verb. oblig.* ac post alios
quoque Rodolph. *d. tract. num.* 4. *in princip.* subdens
versic. & licèt, quòd licèt aliqui id non admittant
cùm sit cõmissio dignitati; tamen non est disceden-
dum ab hac limitatione communiter, & indistinctè
à Doctoribus recepta, quia tunc etiam militat ea-
dem ratio, quòd, quando additur certæ rei, aut dis-
positioni, creatur noua res, & dispositio, Ias. *d. l.* 1. *§. si*
quis simpliciter, num. 5. *ff. de verb. oblig.* cum simil.
Plura verò † alterationis huiosmodi signa ponunt 8.
inter alios Ias. *d. l. ius ciuile, num.* 5. *&* 6. Dec. *d. l. mo-*
re, num. 32. Fel. *d. cap. licèt, de off. ord. & cap cùm ex*
officiis, num. 20. *de præscript.* & Afflict. *in cap.* 1. *§. si*
miles, num. 2. *de feud. sin. culp. non amitten.* quorum ali-
qua habentur ex sequentibus restrictionibus huius
regulæ principalis. Quæ secundò restringitur, vt
non procedat, cùm Papa, aut alius superior † com- 9.
mittit Ordinario his verbis, *authoritate Apostolica,*
vel nostra procedas, aut tale quid facias. ita Menoch.
d. præsumpt. 16. *num.* 28. *in fin.* ac post alios Fel. *d. cap. li-*
cet, num. 1. 2. *&* 7. Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 8.
num. 10. *ad fin.* ac nouissimè Marta *d. clausul.* 186. *nu-*
mer. 8. Aog. Barbos. *in fin. tract. claus.* 9. & Rodolph.
vbi sup. num. 5. *in princ.* tradúntqoe Doct. commu-
niter tum *ibi*, tum *in cap. ad abolendam, de hæ-*
ret. ac probatur ex text. *d. cap. cum aliquibus, ad*
fin. de rescrip. in 6. ibi; si verò Canonicorum re-
ceptio aliàs pertineat ad eosdem, nõ Apostolica, sed
recipientium cẽsetur auctoritate receptus: nisi quòd
eum auctoritate nostra reciperent, in nostris litteris
caueretur expresse. quamuis autem hic text. loqua-
tur de commissione speciali vnius causæ, vel nego-
tij: tamen, quòd † id locum etiam habeat, vbi gene- 10.
raliter detur facultas Episcopis, & Ordinariis lege,
& constitutione, ex commoni cum *gloss. fin. d. cap. ad*
abolendam, & ibi Abb. *num.* 15. *de hæret,* & Cosm.
in pragmat. sanct. tit. de collation. §. item circa, ver-
bo, legatorum, tradit Sanchez *d. numer.* 10. *circa me-*
dium, cuiosmodi pleraque iura canonica sunt, vt
præter *d. cap. ad abolendam, §. fin. de hæret.* vi-
dere est *in cap. vnic. §. fin. de regular. in* 6. *Clement.*
quia Regulares, in princ. de suppl. negl. prælat. Clem.
attendentes, §. 1. *de stat. monach. & Clem. quia contin-*
git,

gis, §. 1. de relig. dom. licèt, vt *ibidem* teftatur Sanchez, non defint, qui in hoc poftremo contrariæ funt fententiæ, quam & nos breuiter confirmanimus fup. *cap. 5. quæft.* 12. paulo ante primam concluf. ex eo præcipuè, quòd ordinaria eft iorifdictio, non delegata, quæ non competit perfonæ, fed dignitati, vel officio, cui eft perpetuò connexa, vt pluribus docet Suarez *lib. 6. de legib. cap. 15. num.* 1. & Sanchez *lib. 2. de matrim. difput. 40. num.* 14. Atque adeò hæc erit prima declaratio huius fecundæ reftrictionis, vt locum non habeat in generali commiffione, quæ fit à lege, vel canone. Altera de-
11. claratio eft, vt † omnino locum non habeat vbi ea verba auctoritate, vel vice noftra, aut fimilia pofita fint nō in difpofitione, fed folùm in parte ipfius executiua, feu in confirmatione ipfius difpofitionis, vt quia committitur iurifdictio certo loco, & adiicitur poftea claufula, quòd committens habebit ratum qoicquid eius auctoritate factum fuerit: nam per hoc non minùs erit ordinarius, quia claufula accefforia non mutat naturam difpofitionis principalis. ita declarat Fel. *d. cap. licèt, num. 7. de offic. ord.* poft Alex. *in l. & quia, ff. de iurifd. omn. ind.* & Imol. qui allegat Butr. *in cap. quoniam, col. vlt. de offic. deleg.* ac per text. qui fanè ad id optimus eft, *in clement. 1. de præb.* atque hanc declarationem non relato Fel. affert etiam Matta *d. claufi* 186. *num.* 10. eo verò, ac multis aliis citatis fequitur Rodolph. *d. num. 5. verfic. hoc verum intellige.* Qui etiam auctor *in d. tract.* addocit alias reftrictiones plerafque prædictæ doctrinæ, feu regulæ habentis, quòd commiffio noua etiam generalis facta Ordinario circa id, quod fpectat ad eius officium, non faciat eum delegatum, fed folùm excitet eius iurifdictionem ordinariam; quas etiam latè comprobat; nimirum *num.* 1. quando Princeps, vel fuperior in commiffione illi facta vtitur verbo, *delegamus*; idémque de verbo, *præcipimus*, fusè tradit *numer.* 30. 33. *ac* 34. de verbo, *iubemus, num.* 35. aliud fore docens *num.* 31. de verbis *committimus*, & *mandamus*; quod & pluribus confirmat Matta *d. clauful.* 186. *num.* 4. 5. 6. *&* 9. qui id declarat *numer.* 7. nifi dictum fit, *committimus, quòd omnia poffis, quæ nos poffemus.* & *num.* 11. aliam prædictæ regulæ reftrictionem affi-cit, nifi proceffus non valeret, nifi cenferetur factus tamquam à delegato; quam etiam poft alios tenet Rodolph. *vbi fup. num.* 2. *num.* autem 6. illam fubiicit cùm Princeps Ordinario refcribit, vt caufam decidat appellatione remota; nifi tunc ius quoque prohibeat appellationem. *& num.* 7. cùm refcribit, vt cognofcat, & iuftitiam faciat, & ante executionem refecat. *num.* verò 8. *vfque ad* 14. cùm caufam aliàs ordinariam fummarie tractandam committit; fubdens *num.* 15. 16. *ac* 17. per quæ verba cenfeatur caufa commiffa fummarie tractanda. & *num.* 18. id limitat, quando caufa de fui natura eft fummaria. *num.* autem 19. id pariter ex quorundam fententia limitat, quando ille Ordinarius eft iudex omnium caufarum tam ordinariarũ, quàm fummariarum: verùm hanc limitationem ipfe rectè confutat *num. 20. cum trib. feqq. num.* autem 14. *cum feq.* difputat, quid, cùm Princeps mandat Ordinario, vt non obftantibus feriis procedat in caufa, eámqoe decidat; in eam partem propendens, vt non fiat delegatus, cùm folùm remoueatur obftaculum. omnino verò eamdem regulam reftringit *num.* 26. *& duobus feqq.* fi in commiffione dicatur, *non obftante aliquo ftatuto*, quòd Ordinarius ille obferuare teneretur. *num.* verò 33. *cum multis feqq.* aliam generalem reftrictionem infinuat, vt quoties electa eft induftria perfonæ Ordinarij ad aliquem actum expediendum, ita, vt illum fubdelegare, feu per aliũ nequeat expedire, tunc is cenfeatur fieri delegatus; quoniã regulariter poteft Ordinarius quod ad fuam ordinariam iurifdictionem, ac poteftatẽ fpectat alteri fubdelegare, eámque per aliũ exercere, *l. fæpe, ff. de offic. præfid. l. more maiorum, & ibi* Bart. *num.* 1 *ff. de iurifd. omn. ind.* cum fimil. Reftringitur deniqoe fæpiùs memorata regula, feu doctrina, vt non pro-
cedat, † cùm ea commiffio ex certa fcientia & dif- 12.
pofitiuè fit circa rem, vel perfonam exemptam, quæ in eius diœcefi confiftat; vt fatis colligitur, tum ex text. *d. cap. pen. de offic. ordin.* dum ibi fummus Pontifex eam rationem reddens, cur mandatum corrigendi clericos fuæ diœcefis Epifcopo factum non comprehendat res, aut perfonas exemptas in eadem diœcefi confiftentes, ait; cùm nullam in eas iurifdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam occafione litterarum noftrarum, quas fuper correctione clericorum tibi commifimus: tum ex *cap. fuarum, de priuil.* vbi Romanus Pontifex mandat Epifcopo, quatenus, fi quos clericos, aut laicos à Fratribus hofpitalis fancti Ioannis exemptis pro colligendis eleemofynis cruce falsò fignatos inuenerit, his, à quibus ipfos miffos effe conftiterit, per totam prouinciam fuam exhortationis officium interdicat: miffos, fi laici fuerint, excommunicet; fi Clerici ab Officio, beneficióque fufpendat, nullo prorfus priuilegij beneficio præualente. Tum denique, quia tunc omnibus perpenfis verè commiffio Ordinario fit in iis, quæ ad eius poteftatem nō pertinent: quo cafu ex tali commiffione illum fieri delegatum initio huius fuppof. oftendimus. Idque procedit non modò in commiffionibus generalibus, quæ Ordinariis emanant per viam refcripti, vt in
præcit. iuribus; fed etiam † in illis, quæ per viam 13.
conftitutionis, fiue exprefse in ea dicatur, quòd Ordinarius illud faciat tamquam à nobis delegatus, iuxta *cap. irrefragabili, §. cæterùm, ff. de offic. ord.* fiue tamquam à Sede Apoftolica delegatus; vt in pluribus decretis Concil. Trid. quæ collegimos *d. cap. 5. quæft.* 11. *concl.* 9. fiue etiam folùm in ea conftitutione mentio fiat difpofitiuè de rebus, aut perfonis exemptis, iuxta *cap. auctoritate, de priuil. in* 6. aut ea conftitutio difponat de perfonis, aut rebus, quas aliunde conftet effe exemptas, vtputa ex aliis iuribus, quæ canonum, ac legum conditor cenfetur habere in fcrinio pectoris fui, *cap. 1. de conftit. in 6. & l. omnium, in princ. C. de teftam.* cuiufmodi cafos eft *in cap. ad hæc, & cap. potentibus litteris, de priuil.* vbi in certo cafu Romanus Pontifex dat Ordinario poteftatem in Templarios, & hofpitalarios, de quorum exemptione nolla ibi fit mentio, fed conftat ex *c. cùm & plantare, in princ. cap. dilecti filij, cap. porrò, & cap. fuarum, eod. tit.*

Neque fuperuacaneum aliquis putet, quòd id fufiùs in hac fuppofitione profequuti fumus: maximè enim refert ad rem, de qua agimus, dignofcere, an iurifdictio, aut poteftas data ordinaria fit, vel delegata, tum ad declarationem aliquot ex feqq. concl. præfertim pen. tũ ob alios effectus, de quibus Doct. *d. cap. licèt, de off. ord. cap. cum aliquibus, de refcript. in 6. c. hi, qui, de præb. in 6. & l. more, ff. de iurifd. omn. ind.* & Menoch. *d. lib. 2. præfumpt.* 16. *ferè per tot.* tum ob eum, vt fciamus, an commiffio facta Epifcopo, eo mortuo, tranfeat in Capitulum, de quo Sanchez *d. n.* 10. & nos *d. cap 5. quæft.* 12. vel an ea commiffio expiret morte concedentis re integra; quem effectum ad id confiderat Fel. *d. cap. licèt, num.* 5. & nos qnoque examinabimus *cap. feq. quæft.* 1. Interim his fuppofitis, ad conclufiones huius quæft. defcendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Cōmutationes vl-

timarum voluntatum, quæ possunt priuata auctori-
tate fieri, (iuxta tradita, & explicata supra *cap. 5.*
14. *quæst. 1. per tot.*) † non sunt necessariò committendæ
Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ.
Probatur, quia superfluum est hoc precibus postula-
re, quod iam lege permissum est, vt dicitur *in l. vni-*
ca, in princ. C. de thesaur. lib. 10. cui consonant plera-
que alia iura ad id per glos. *ibid.* allegata *in verbo, le-*
ge. & frustra quis ab alio petit, quod potest per se-
ipsum præstare: vnde etiam in vita S. Luciæ, & eius
diuino Officio ab Ecclesia Catholica instituto legi-
tur, quòd, cùm ad S. Agathæ sepulchrum orãs ab ea
matris suæ Eutitiæ sanitatem postularet, ab eadem
responsum illud acceperit; Soror mea Lucia, quid
à me petis, quod ipsa poteris continuò præstare ma-
tri tuæ? Et consonat pariter illud commune Philo-
sophorum axioma, non esse multiplicanda entia si-
ne necessitate; & Illud, quòd ea, quæ possunt fieri
per pauciora, & æquè bene, non debẽt fieri per plu-
ra: quod vtrumque colligi potest ex illa iuris regula,
qui certus est certiorari non debet, *l. 1. ff. de act. empt.*
& vend. & cap. cum, qui, de reg. iur. in 6. & ex illa; id
quod propriũ alicuius est, ipsius ampliùs proprium
fieri non posse *l. 4. §. 1. ff. de acq. possess. l. an eamdem, §.*
actiones ff. de execut. rei iud. §. si rem, Inst. de legat. & §.
sic itaque, Instit. de action.

15. Limitatur autem hæc conclusio, quòd, † si du-
bium aliquod sit, an possit tunc quis priuata aucto-
ritate vltimam voluntatem commutare, tunc pote-
rit, ac debebit ad Ordinariũ confugere, atque ab eo
commutationem postulare, si commutare is possit,
aliàs ad eius superiorem confugiet. Probatur primò
16. ex eo, quòd de voti commutatione, vt † in dubio, an
quis eam possit tunc propria auctoritate facere, de-
beat ad superiorem habere recursum; vt post San-
chez *lib. 4. sum. cap. 49. n. 7. 8. & 12. & cap. 50. n. 7. &*
11. Suarez *tom. 2. de relig. lib. 6. de vot. cap. 18 n 8.* iun-
cto *cap. 19. n. 3. cum dub. seqq.* & alios tradidimus *d.*
cap. 5. quæst. 1. concl. 4. ad fin. ad quod est bonus text. *in*
cap. 1 de vot. vbi satis apertè Prælati arbitrio, & iudi-
cio committitur dubium circa voti dispensationem,
vel commutationem contingens; quem text. ad id
adduxit Sanchez *d. cap. 49 num. 7.* addens eam ratio-
nem *ibi, & num. 8.* iuncto *num. 12.* quæ non medio-
criter ad rem nostram facit, quòd in dubio melior
sit conditio possidentis, *l. in pari causa, ff. de reg. iur.*
cap. in pari, eod. tit. in 6. cum simil. Quare cùm Deus
ratione voti possideat, est illi soluenda materia pro-
missa in propria specie, ad quam Deus ius compa-
rauit, donec per Prælatos, qui eius vicem gerunt,
fiat commutatio, vel interpretatio diuinæ mentis.
quod idem proportionabiliter locũ habet in com-
mutatione aliarum vltimarum voluntatum. Proba-
17. tur secundò, quia † illud dicitur nõ esse superfluum,
quod tollendæ dubitationis gratia fit, *l. qui mutuum,*
ff. mand. l. quæ extrinsecus, ff. de verb. oblig. l. quæ dubita-
tionis tollendæ, vbi latè Dec. *num. 1. & seq ff. de reg. iur.*
cum aliis ad id adductis à Card. Mant. *in suo tract. de*
coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 1. num. 15. & Gonzal. *ad*
reg. 8. Canc. glos. 6. num 27. cum aliquot seqq.

Quòd si in casu dubio, an priuata auctoritate
possit commutatio vltimæ voluntatis fieri, pro ea
confugiendum est ad Ordinarium, si in eius sit po-
testate, aliàs ad superiorem, iuxta supradicta: multo
magis id verum erit, vbi certum sit; argumento
18. sumpto a minore ad maius. quod † in iure validum
est, *auth. multo magis, C. de sacros. Eccl. cap. cum in cun-*
ctis, in princ. de elect. cap. si Dominus, de simon. & ibi
glos. & Doct. cum aliis adductis ab Euerard. *in loc. à*
minor. num. 1. & 2. & ex iis, quæ de dispensatione,
& commutatione tradit latè Sanchez post alios *d.*
lib. 4. summ. cap. 58. & seqq.

SECVNDA CONCLVSIO. Commutatio-
nes vltimarum voluntatu, quæ ab Ordinariis, aliis-
ve inferioribus Principe siue Ecclesiastico, siue sæ-
culari fieri possunt, † non sunt necessariò à superio- 19.
re eisdem inferioribus committendæ; sed eas ipsi-
met exequi possunt, atque etiam tunc maxime, cum
ius ab ipsis fieri eas iubet, debent: quòd si id facere
nequeant, vel nolint inferiores; tunc superior aut
commutabit, aut commutationem mandabit. Hæc
conclusio plures habet partes, quas singillatim bre-
uiter confirmabimus. Et quidem, quòd eæ commu-
tationes, quæ fieri possunt ab Ordinariis, aliisve
inferioribus Principe, ab iis, si velint, impetrandæ
sint; neque superiores Principe minores adiri va-
leant, satis probatur ex iis, quæ adduximus *c. 5. quæst.*
10. concl. 1. vbi ostendimus, Patriarchas, Primates, &
Archiepiscopos, seu Metropolitanos regulariter nõ
posse commutare vltimas voluntates subditorum
suis suffraganeis, sed eas primò petendas esse à pro-
priis Ordinariis, & immediatis superioribus. ad
quod etiam aliqua ibidem attulimus *conclus. 2. circa*
initium. ex quo sequitur, vt non modò necessariò
eæ commutationes ab hisce superioribus committi
non debeant inferioribus Ordinariis, sed nec pos-
sint; excepto ipso Principe, ad quem omisso medio
recurri, sicut & appellari potest, sed non necessariò
debet, *cap. si quis vestrûm,* cum multis seqq. *2. quæst. 6.*
& adnotarunt *ibi* Doct. *& in cap. dilectis filij, de appell.*
immo neque id facere possint eiusmodi superio-
res ex solo consensu postulantis, aut alterius, de
cuius interesse agatur, sed omnino requiratur con-
sensus proprij, & immediati Ordinarij postulantis,
vt *d. quæst. 10. concl. 2. ampl. 1.* docuimus: ex ampliat.
autem 2. constat, neque id prædictos superiores pro-
prij Ordinarij præstare posse in sua visitatione.
Quòd verò ipsimet Ordinarij † exequi possint cõ- 20.
mutationes vltimarum voluntatum illis à iure per-
missas, & debeant tunc maxime, cũ id eis ius ipsum
iubet; patet, quia supponimus, illas ab iis postula-
ri, & intra fines eorumdem potestatis concludi; iun-
cto eo, quòd canones, & leges ab omnibus obser-
uari debent, *l. 1. & toto tit. de legib. cap. 1. de constit.*
atque alibi sæpe; præsertim verò ab iis, quibus iura
ipsa mandant, vt ab aliis ea obseruari curent. iuxta
l. leges, l. a 1. & l. a 3. C. de leg. cum sim.

Quòd denique recusante proprio Ordinario cõ-
mutare voluntates vltimas, quando potest, ac debet,
quia subsit iusta causa id faciendi, † adiri valeat si- 21.
ue per viam appellationis, siue querelæ præmissa
debita instantia, immediatus sui Ordinarij superior,
qui vel commutare debet, vel Ordinarium ad com-
mutandum compellere, sufficienter ostendimus *d.*
concl. 1. in limitationib. ad eam concl. adhibitis. *concl.*
autem 2. docuimus, quoad vltimas voluntates per-
tinentes ad Episcoporum, Archiepiscoporum, ac
Primatum personas, aut Ecclesias primò adiri posse
Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas tamquam
illorum debitè referendo legitimos, & immedia-
tos iudices, ac superiores competentes: & *concl. 3.*
vidimus, an Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi
ante receptionem pallij possint in suis diœcesibus,
ac prouinciis in casibus prædictis commutationes
vltimarum voluntatum facere.

Nunc verò hanc postremam præsentis conclus.
partem extendamus, vt non modò quando cer-
tum est, inferiores Ordinarios non posse vltimas vo-
luntates commutare, ad superiores sit confugien-
dum, iuxta supradicta; verùm etiã † quando dubium 22.
est de illorum inferiorum potestate circa huiusmo-
di commutationes quod facilè suaderi potest tum

seruata

seruata proportione ex eo, quod in præced. conclus.
diximus de ea vltimæ voluntatis commutatione, de
qua dubitatur, an possit priuata auctoritate fieri:
23. tum ex eo, quod † de dubia potestate Prælati dis-
pensandi, & commutandi vota tradit Sanchez *lib.
4. sum. cap. 44. num.* 8. *& cap. 49. num.* 30. de du-
bio verò æqualitatis materiæ subrogandæ in com-
mutatione, idem Sanchez *cap. 50. num. 7.* satis post
alios probat illud non obesse commutationi. Est
autem pariter in casibus huius extensionis, in qui-
bus ob dubium ad superiores suo Ordinario pro ob-
tinenda commutatione vltimæ voluntatis eam pe-
tens recurrere debet; distinguendum de superiori-
bus, prout distinximus in casu certi defectus pote-
statis, & causæ, vt nimirum ex superioribus citra
supremum, hoc est, Principem, priùs recurrere de-
beat ad proximos, & immediatos, deinde ad remo-
24. tiores, ac mediatos; cùm † omisso medio non li-
ceat ad hos etiam per appellationem confugere,
excepto fortasse quoad hoc Patriarcha, vt satis ex
iis patet quæ *d. cap. 5. quæst. 10. conclus. 1. & 2. circa
initium,* præcipuè ex *cap. nullus Primas, & cap. con-
questus, 9. quæst. 3. cap. duo simul, de offic. ord. & cap.
dilecti filij, de appellat.* idque de iure Canonico: de
iure enim ciuili res non caret difficultate, vt patet
ex iuribus, quæ ad hoc allegat glos. *d. cap. dilecti,
verbo, post huiusmodi.* Ad Principem verò supre-
mum, præsertim Ecclesiasticum, qui est Romanus
Pontifex, omisso medio appellari, ac recurrere quis
potest, iuxta *cap. si quis vestrùm, cap. omnes Episco-
pi, cap. si quis putauerit, cap. ad Romanam, il 1. & il
2. 2. quæst.* 6. cum simil. & adnotauit glos. recepta
d. verbo, post huiusmodi; quia, inquit, etiam per sim-
plicem querelam potest Papa adiri, cùm sit iudex
singulorum; *cap. cuncta per mundum, & cap. per prin-
cipalem, 9. quæst. 3.*

TERTIA CONCLVSIO. Commutationes
vltimarum voluntatum, quas postulat quis à supre-
25. mo Principe, † non sunt necessariò committendæ
Ordinario; sed potest per seipsum eas facere, &
exequi. Probatur, quia nullo iure saltem scripto
cauetur, quòd Princeps illas committere debeat;
26. quod autem lex non dicit, † nec nos dicere debe-
mus, *cap. iam nunc, 28. quæst. 1. l. si verò, § de viro,
ff. sol. matr. l. si seruum, §. non dixit prætor, ff. de ac-
quir. vel omitt. hered. l. dissentientis,* ibi; nulla præci-
pit iuris constitutio: *C. de repud. l. certa forma, C. de
iur. fisc. lib. 10. cap. Obeuntes, de feud. cogn. §. conside-
remus, auth. de trien. & semiss. & §. cum igitur,* ibi;
nec quælibet est lex tale aliquid dicens. *auth. de non
eligen. sec. nuben. mul. collat.* 1. cum simil. Sed & vbi
hac de re esset aliqua lex Canonica, vel ciuilis, hac
27. non adstringeretur † Princeps sæcularis, *l. nam &
magistratus, & l. pen. ff. de arbitri l. Princeps, ff. de
legib. & l. digna vox, C. eod. tit.* neque etiam illa,
cùm non simus in materia peccati, aut alia spiritua-
li, vel etiam Ecclesiastica, generaliter sumendo
commutationem vltimæ voluntatis, prout abstrahit
à voluntate, seu dispositione pia, vel non pia; aut
potiùs loquendo de non pia. vnde quoad commuta-
tionem vltimæ voluntatis non piæ Princeps sæcu-
laris illi legi Canonicæ non subderetur, ratione
prædicta; iuxta tradita per Doct. communiter cùm
alibi, tum *cap. 1. cap. quæ in Ecclesiarum, & cap. Ec-
clesia S. Mariæ, de constit.* necnon *cap. 1. & 2. de non.
oper. nunciat.* omnino autem Romanus Pontifex ne-
que ciuili iuri, neque Canonico subditur, *d. l. Prin-
ceps,* iuncto *cap. innotuit, de elect. & cap. proposuit,
de concess. præb. cum suis concord.* dum enim vterque
Princeps legem condit, successori suo non præcipit,
28. cùm par † in parem non habeat imperium. *d. l.
nam & magistratus, ff. de arbitr. l. ille, à quo, §. tem-
pestiuum, ff. ad Trebell. & d. cap. innotuit. de elect.* sed
solùm indicat, quid sibi non licere patiatur; *l. digna
vox, C. de legib. & cap. fin. de rescript. in 6.* cuius
vtriusque finalia verba hæc sunt; *quod enim nobis li-
cere non patimur, nostris successoribus indicamus.* &
glos. fin. vtrobique id adnotauit. Fateor tamen ex
stylo Romanæ Curiæ, qui facit ius non scriptum,
*cap. ex literis, de constit. & cap. quam graui, de crim.
fals.* cum simil. inductum esse, † vt commutatio- 29.
nes vltimarum voluntatum, quæ à Romano Ponti-
fice impetrantur, Ordinariis locorum committan-
tur; fortè, vt conformiter id fiat decreto Conc.
Trid. *sess. 22. cap. 5. de reform.* vbi cauetur, quòd † 30.
dispensationes quacumque auctoritate conceden-
dæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt,
committantur Ordinariis illorum, qui eas impetra-
uerint: nam in commutatione vltimarum volunta-
tum dispensationem contineri siue quia per eam
iuri communi derogetur, siue quia tertio aliquod
præiudicium generetur, iam superiùs non semel
docuimus. Verùm ex eo Concilij decreto † non 31.
inducitur necessitas committendi Ordinariis com-
mutationes vltimarum voluntatum, quæ à Roma-
no Pontifice impetrantur; tum quia noluit eas ibi
Concilium sub nomine dispensationum compre-
hendere, cùm de ipsis commutationibus in seq. cap.
disponat: tum quia illasmet dispensationes, de qui-
bus *in d. cap. 5.* non præcisè, & absolutè voluit ibi
Concilium, vt Ordinariis committantur; sed cau-
satiuè, & conditionaliter loquens ait, *quòd, si com-
mittendæ sunt extra Curiam, committantur Ordinariis.*
Sed neque ille stylus nititur apertæ atque expressæ
dispositioni eiusdem Concil. *d. cap. seq.* quod est 6.
de reform. licèt enim illud disertis verbis loquatur
de commutationibus vltimarum voluntatum, non
tamen disponit etiam causatiuè, & conditionaliter,
nedum præcisè, vt commutationes huiusmodi Or-
dinariis committantur; sed solùm id, quod in seq.
conclus. dicemus.

Pro huius autem complemento tria priùs adno-
tanda sunt. Primum est, quòd † aliquæ dispositio- 32.
nes, quas inter vltimarum voluntatum commuta-
tiones iure numerari posse docuimus *cap. 4. quæst.
5. concl.* 2. cuiusmodi sunt vniones, suppressiones,
ac perpetuæ concessiones beneficiorum, aut fru-
ctuum, & aliæ similes, cùm à Sede Apostolica, seu
à Romano Pont. impetrantur, committi debent
Ordinariis locorum, ex dispositione *reg.* 21. aliàs 22.
Canc. cuius titulus est, de vnionibus, & vnionum
confirmationibus, vbi inter cætera hæc verba le-
guntur: & semper in vnionibus commissio fiat ad
partes, vocatis, quorum interest: & idem voluit
obseruari in quibusuis suppressionibus, perpetuis
concessionibus, dismembrationibus, & applicatio-
nibus, etiam de quibuscumque fructibus, & bonis
Ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnio-
num, singularúmque dispositionum huiusmodi.
quamuis enim non caueatur ibi expressè, vt com-
missio de his fiat Ordinariis locorum, seu eas im-
petrantium, sed solùm ad partes: tamen hæc verba
satis declarant, eam faciendam esse Ordinariis lo-
corum, aut solis, aut certè cum aliis Prælatis; cùm
nullæ personæ in partibus reperiantur, quibus aptiùs
eiusmodi cõmissiones fieri possint: & ita praxis ob-
seruat, & rem hanc, vbi dubia sit, interpretata est:
cui quidem interpretationi standum est, iuxta *l. si
de interpretatione, ff. de legib.* Nulli tamen dubium
esse potest quin huic regulæ, & praxi seu stylo Cu-
riæ Romanus Pontifex derogare possit, iuxta præ-
dicta: prout in his, & aliis similibus derogat non

33. nunquam. Alterum, † quod hoc loco adnotandum
diximus, illud est, quòd vbi tam has commutatio-
nes vltimarum voluntatum, quam illas, quæ magis
proprie, ac communiter hoc nomine nuncupantur,
à supremo Principe postulatas ipsemet Ordinariis
committit: siquidem ex iis sint, quæ Ordinarius
expedire per se atque exequi potest, commissio hu-
iusmodi non facit eum delegatum, sed dumtaxat
illius ordinariam iurisdictionem excitat, vt sup. in
vlt. suppos. ante primam conclus. ostendimus; nisi
tamen per eam commissionem alterata fuerit ad-
dendo, vel minuendo Ordinarij iurisdictio; vel
Princeps vsus fuerit iis verbis, *vice, vel auctoritate*
nostra id facias, aut similibus; vel denique commis-
sio tangeret rem, aut personam ab illius Ordinarij
iurisdictione exemptam, vt *ibidem* fusè declaraui-
mus. secus autem erit in ea commutatione, quæ soli
supremo Principi competit. Denique illud hoc lo-
34. co adnotandum est; † Abbatibus, & aliis Prælatis
habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, ac
proprium districtum, committendas esse commuta-
tiones vltimarum voluntatum, sicut, & cæteras dis-
pensationes, quas eorum subditi à Sede Apostolica
impetrant: iuxta decretum Concil. Trid. *sess.* 22.
cap. 5. mandantis dispensationes; & stylum Curiæ
Romanæ iubentis, commutationes prædictas Ordi-
nariis committi: quoniam & ipsi Ordinarij sunt;
atque ita in his terminis post Flores *quæst.* 24. *num.*
22. tradit Nic. Garz. in suo luculentissimo tractatu
de benefic. part. 9. *cap.* 2. *num.* 147. sentitque San-
chez *lib.* 8. *de matr. disp.* 27. *num.* 34. ad quod maxi-
me faciunt nonnullæ declarationes sacræ Congre-
gationis Concilij, quas idem Garz. affert *a numer.*
141. *ad* 144. nam ea, quam refert *num.* 145. potiùs
35. loquitur † de administratore, seu visitatore dato
Ecclesiæ Cathedrali, iuxta text. *in cap. obitum, cap.*
Catinensis, & cap. quoniam, 61. *dist. cap. cum nobis*
olim, de elect. cap. is, cui, eod. tit. in 6. *& cap. fin. de*
suppl. neglig. Prælat. eod. lib. cum simil.

QVARTA, & postrema CONCLVSIO.
Antequam commutationes vltimarum voluntatum
à Romano Pontifice in forma gratiosa concessæ
36. executioni demandentur, † Ordinarij locorum
tamquam Sedis Apostolicæ delegati summariè, &
extraiudicialiter cognoscere debent, in supplica-
tione nihil de exprimendis tacitum, aut de tacen-
dis expressum fuisse. Id aperte disponitur a Concil.
Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. *de reform.* in hæc sane verba. In
commutationibus vltimarum voluntatum, quæ
non nisi ex iusta, & necessaria causa fieri debent,
Episcopi tamquā delegati Sedis Apostolicę summa-
rie, & extraiudicialiter cognoscant, nihil in preci-
bus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse nar-
ratum, priusquam commutationes prædictæ execu-
tioni demandentur. Cùm autem in hoc decreto non
fiat specialis mentio de commutationibus concessis
à Papa, sed generaliter de commutationibus vlti-
marum voluntatum, conclusio hæc locum habebit
etiam in commutationibus, quæ a quocumque su-
periore Ecclesiastico citra Romanum Pontificem
fuerint concessæ. Idipsum verò apertiùs similibus
37. verbis † de dispensationibus cauetur ab eodem
Concil. *cap. præced.* quod est 5. pariter *de reformat.*
postquam enim dixerat; dispensationes quacumquę
auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam
committendæ sunt, committantur Ordinariis illo-
rum, qui eas impetrauerint; statim subiicit; eæ ve-
rò, quæ gratiosè concedentur, suum non sortiantur
effectum, nisi priùs ab eisdem tamquam delegatis
Apostolicis summariè tantùm, & extraiudicialiter
cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel ob-
reptionis vitio non subiacere. Ac de vnionibus
quibusdam *sess.* 7. *cap.* 6. *de reform.* in hæc verba;
vniones perpetuæ a quadraginta annis citrà factæ
examinari ab Ordinariis tamquam à Sede Aposto-
lica delegatis possint; & quæ per subreptionem,
vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declaren-
tur. quod idem de quibusuis vnionibus Parochia-
lium Ecclesiarum, quæ Monasteriis, Abbatiis, di-
gnitatibus, præbendis, beneficiis simplicibus, aut
Hospitalibus, Militiisve factæ fuerint; decernitur
ab eodem Concil. *sess.* 24. *cap.* 13. *circa med. de re-*
form. & de accessionibus per viam vnionis à qua-
draginta annis citrà factæ de beneficiis liberis ad
beneficia quæcumque, vel Hospitalia iurispatrona-
tus etiam laicorum; ita, vt beneficia libera sub iu-
repatronatus constituantur; cauetur *sess.* 25. *cap.* 9.
vers. insuper accessiones, de reformat. Quod verò spe-
ctat † ad *d. cap.* 6. *sess.* 22. licèt ibi non Ordinarij, 38.
sed Episcopi nomine vtatur, atque adeò excludi vi-
deantur eius, vel Capituli sede vacante Vicarios
generalis, & alij inferiores plenam iurisdictionem
quasi Episcopalem habentes, de quibus nos sup.
cap. 5. *huius tract. quæst.* 12. *& duabus seqq.* tamen
valde probabile puto, quòd hi omnes in eo decreto
comprehendantur: prout de Vicario generali Epi-
scopi omnino tenendum est; quia † nomine Epi- 39.
scopi, vbi non excluditur Vicarius, & est res, quæ
conuenit Vicario ex eius officio, intelligitur etiam
eius Vicarius generalis, vt post glos. *in cap. vnico,*
verbo, per Episcopos, & *ibi* Gemin. *num.* 8. & Franc.
num. 8. *de capell. Monach. in* 6. Fel. *cap. si quis con-*
tra, num. 3. *de for. compet.* & Iacob. Sbroz *in tract.*
de Vicar. Episcop. lib. 2. *quæst.* 201. *num.* 2. *& quæst.*
43. *num.* 28. *&* 29. tenet Sanchez *lib.* 3. *de matrim.*
disp. 29. *numer.* 16. ac nouissimè Nic. Garz. quem
non nisi post hæc scripta hac in re vidi, *in d. tract.*
de benefic. part. 5. *cap.* 8. *num.* 52. vbi alios refert.
Sanchez verò *loc. cit.* id confirmat, tum ex eo, quòd
vbi Trident. Concil. voluit excludere Vicarium, id
expressit, vt *sess.* 24. *cap.* 6. in absolutione ab hæresi,
ibi; eis tantùm, & non eorum Vicariis sit permis-
sum. tum quia *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* dicitur, † 40.
solos Episcopos posse concedere litteras excommu-
nicationis pro rebus ablatis; & tamen id posse quo-
que Vicarios eorum generales, atque hos Episco-
porum nomine comprehendi, rectè docent Guttier.
lib. 1. *quæst. canon. cap.* 11. *numer.* 8. Sbroz *d. lib.* 2.
quæst. 171. *num.* 2. Henriq. *lib.* 13. *de excommun. cap.*
17. *num.* 4. Rodriq. 1. *tom. sum. cap.* 79. *num.* 1. tum
quia cùm *sess.* 24. *cap.* 20. *de reform.* dicatur, ad Epi-
scopos pertinere cognitionem causarum matrimo-
nialium: tamen verior sententia est, † posse de iis 41.
quoque ratione officij sui cognoscere Vicarium eo-
rum generalem; vt multis relatis tradit, ac satis
probat idem Sanchez *d. disp.* 29. *numer.* 18. qui ex
his rationibus *d. num.* 16. & plerisque Doctoribus
num. 15. allegatis docet, † posse Vicarium genera- 42.
lem Episcopi ex proprio officio, & audire confes-
siones, & alios ad eas audiendas approbare: cùm
tamen hæc approbatio ad Episcopos pertineat ex
dispositione eiusdem Trid. Concil. *sess.* 23. *cap.* 15.
de reform. Quoad reliquos verò habentes plenam
iurisdictionem quasi Episcopalem, vel in tota diœ-
cesi, vt est Capitulum sede vacante, eiúsque Vica-
rius generalis; vel in parte diœcesis, vt Cardinales
in suis titulis Presbyteralibus, vel Diaconalibus, &
aliqui Prælati inferiores, qui præscriptione, vel
priuilegio acquisierunt certam quasi diœcesim,
eorúmque Vicarij, de quibus nos *d. quæst.* 12. 13.
& 14. idipsum, † vt dicebam, saltem valde pro- 43.
babile puto; quoniā *ibidem* ostendimus, hos omnes
sob

ſub Ordinarij nomine ſatis comprehendi, poſt Sanchez d. diſput. 29. num. 4. & 15. in fi. Concil. autem Trid. in ſimilibus caſibus, nimirum diſpenſationum d. ſeſſ. 22. cap. 5. & vnionum d. ſeſſ. 7. cap. 6. ſeſſ. 24. cap. 13. & ſeſſ. 25. cap. 9. de reform. non Epiſcopi, ſed Ordinarij nomino vtitur. & deficiente canonis, aut legis expreſſa definitione, de ſimilibus ad ſimilia procedendum eſt, cap. 2. verſ. ſicut ergo, de tranſlat. Epiſc. & l. non poſſunt, cum ſeq. ff. de legib. Accedit, quòd prædicti omnes habentes plenam iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem vltra Vicarium Epi-
44. ſcopi, † poſſunt approbare ad confeſſiones audiendas, vt docet, ſatiſque probat Sanchez d. num. 15. ad fin. cùm tamen, vt paulo antè vidimus, Concil. Trid. d. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. id ſolis Epiſcopis concedere videatur, quoniam eorum dumtaxat hac de re diſponens mentionem faciat. Idipſum autem in ſpecie quoad Prælatos habentes plenam iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſeu proprium diſtrictum, & quaſi diœceſim, confirmari poteſt ex eo, quod concl. præced. ad fin. tradidimus, poſſe hiſce Prælatis commiſſiones fieri diſpenſationum, & commutationum vltimarũ voluntatum, quæ iuxta decretum Trid. Conc. d. ſeſſ. 22. cap. 5. de reform. ac ſtylum Curiæ, Epiſcopis, ſeu Ordinariis locorum faciendæ ſunt. Verùm, vt audio, ipſe ſtylus Curiæ nunc habet, vt huiuſmodi commiſſiones nunquam hiſce Prælatis, aut eorum Vicariis, ſed Ordinariis locorum, aut his deficientibus fiant Epiſcopis, ſeu Ordinariis vicinioribus.

45. Mirum autem nemini videri debet, quòd † Ordinarius, qui eſt inferior, de conceſſione facta à ſuperiore cognoſcens ſe intromittat in eo, ad quod ſuperior manum appoſuit, contra cap. vt noſtrum, de appell. & magis ad rem noſtram, cap. 1. & 2. de confir. vtil. vel inut. vbi ſi Papa manum appoſuit confirmando iura alicuius, de eorum validitate nullus inferior cognoſcere poteſt. Primò enim in caſu noſtræ concluſ. Ordinarius id facit non propria, & ordinaria, ſed demandata poteſtate ab ipſomet ſuperiore, qui gratiam conceſſit, & manum appoſuit, vt ex d. ſeſſ. 22. cap. 5. & 6. Concil. Trid. conſtat:
46. cùm autem quis aliquid facit auctoritate alterius, † ab eo factum cenſetur, cap. vt fame, ad fin. de ſent. excom. & cap. hi, qui, de præb. in 6. omnia enim noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur, cap. ſi Apoſtolica, eodem tit. & lib. ac l. 1. §. ſeu verſ. ſed neque, C. de vet. iur. enucl. & qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur, cap. qui per alium. de reg. iur. in 6. quæ iura loquuntur de auctoritate ab homine conceſſa: & de auctoritate à iure conceſſa, quòd cùm ab inferiore aliquid fit auctoritate canonis, à Romano Pontifice, & cum eius auctoritate fieri dicatur, text. optimus eſt d. cap. 2. verſ. nec quid, de tranſlat. Epiſc. ibi; præſertim cùm nec ſine auctoritate Romani Pontificis fiat ceſſio, vel deiectio memorata, qui, vt hæc poſſent, ex canone illo Metropolitanis indulſit. Deinde ordinaria etiam facultate poteſt inferior in eo ſe intromittere, ad quod ſuperior manum appoſuit, in multis caſibus, de quibus per Doct. d. cap. vt noſtrum, & d. cap. 1. ac 2. Rot. deciſ. 83. part. 2. in nouiſſ. diuerſ. Lancell. tract. de attentat. part. 2. cap. 10. à num. 22. ad fin. Hieron. Gabr. conſ. 182. num. 11. cum plurib. ſeqq. lib. 2. & Hier. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſ. 52. ex num. 38. præſertim verò ad cognoſcendum de ſubreptione gratiæ, vt per eundem Gonzal. ibid. numer. 43. cum aliquot ſeqq. præcipuè ex Hieron. Gabr. d. conſ. 182. num. 15. Rot. Rom. in vna Conchen. Archipreſbyteratus 16. Decembris 1588. coram bo. me. Cardinali Plato, necnon Roman. conſ. 335. num. 11. & ſequentibus, & Æn. Falcon. tract. de reſeruat. quæſt. 4. princip. effect. 16. & 19. num. 2. Cui doctrinæ non obſtabit † text. d. cap. 2. de con- 47.
fir. vtil. vel inutil. vbi tunc demum inferiori permittitur iudicare de gratia confirmationis per falſi ſuggeſtionem, obtenta à Sede Apoſtolica, ſi certum ſit, eam gratiam per falſi ſuggeſtionem fuiſſe elicitam: nam intelligendus eſt ille text. de tali gratia confirmationis conceſſa ex certa ſcientia, prout intelligunt ibi inter cæteros Abb. ac poſt alios Dec. in fi.

Svmmæ Rervm.

48. *Clauſula acceſſoria, ſeu appoſita ad executionem diſpoſitionis eam non immutant. Idem in iuramento; num. 49.*
50. *Clauſula acceſſoria non deſeruit niſi parti diſpoſitionis, cui adiicitur. per eam tamen declaratur intentio circa conceſſum; num. 51.*
52. *Clauſula non merè acceſſoria, ſed aliquid diuerſum, & ſeparatum æquè principaliter continens auget gratiam. idem quando clauſa acceſſoria poteſt de per ſe ſtare; num. 53. la*
54. *Clauſula in fine poſita regulariter ad omnia præcedentia refertur.*
55. *Clauſula poſita in principio, & medio diſpoſitionis, refertur ad præcedentia, & ſequentia.*
56. *Clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia etiam in materia odioſa.*
57. *Clauſula in fine poſita non refertur ad omnia præcedentia, vbi omnium capitulorum diſpoſitionis non eſt eadem ratio; & pleriſque aliis in caſibus, de quibus ibi, & trib. num. ſeqq.*
58. *Clauſula, quæ non ſtat de per ſe, verùm acceſſoriè ad aliquod capitulum, ad alia non refertur: ſicut quæ etiam ſtat per ſe, non refertur ad ea, quæ in diſpoſitione ſtant acceſſoriè, ſeu incidenter.*
59. *Pœna appoſita in vno capitulo diſpoſitionis, non trahitur ad alia, in quibus ſit ſimplex prohibitio alicuius rei: licèt alij contra ſentiant; & in certo caſu omnino id locum non habeat. num. 60. Clauſula in fine poſita non refertur ad caſus priuilegiatos.*
61. *Clauſula tacitè ſubintellecta in aliquo capitulo nunquam ad alia refertur.*
62. *Clauſula conſueta apponi de ſtylo Curiæ maximè in reſcriptis, cenſetur appoſita, licèt omittatur.*
63. *Notarius præſumitur rogatus apponere in inſtrumento omnes clauſulas conſuetas.*
64. *Clauſula ſolita apponi in certo loco reſcripti, ſi tranſponatur contra ius, intelligitur inſerta ſuo loco.*
65. *Conſuetudo generalis apponendi clauſulam, ad effectum, vt ſubintelligatur, non eget probatione; & vbi etiam generalis non ſit, non debet neceſſariò eſſe præſcripta. neque huic conſuetudini vnquam derogatum cenſetur, niſi exprimatur; num. 66.*
67. *Conſueta apponi, ſi ſint ſubſtantialia, vel facti, non cenſentur appoſita.*
68. *Clauſula conſueta raro apponi non cenſetur appoſita, ſi omittatur: ſicut neque vbi ob id ſequeretur falſa latinitas in reſcripto.*
69. *Clauſula omnino inſolita reſcriptorum, & inſtrumentorum reddunt ea ſuſpecta de fraude, & dolo.*
70. *Pacta inſolita inducunt præſumptionem contractus*

fœne

fœneratitij, ac simulati.

71. *Insolita clausula, vel pactum quando dicantur ad hoc, vt apposita præsumere faciant fraudem, & simulationem: & quis probare debeat ea esse insolita; remissiue.*

72. *Clausula executiua, & accessoria rescriptorum, ac instrumentorum potiùs de stylo, quàm ex intentione disponentis censentur apposita.*

73. *Clausula codicillaris an censeatur apposita ex voluntate testatoris; & quid de aliis clausulis in testamento adscriptis.*

74. *Clausula accessoria, & executiua quæ in omnibus similibus dispositionibus apponi solent, vel leguntur coram disponente, aut aliàs illi nota sunt, de eius voluntate apposita censentur.*

75. *Clausula generalis adiecta post aliqua specialiter enumerata non extenditur ad maiora expressis, sed restringitur ad iis similia.*

76. *Clausulæ præcipuæ, quæ in commutatione vltimarum voluntatum plerumque apponi solent, & ad illius robur, substantiam, & solemnitatem pertinent.*

77. *Clausula motus proprij tollit vitium surreptionis, licèt apposita sit ab inferiore. habet vim clausulæ,* non obstante; *num.* 78. *& reddit dispositionem fauorabilem, num.* 79.

80. *Clausula motus proprij cessare facit tot. quod quisque iuris in alterum statuerit, vt ipse eodem iure vtatur. tollitque diligentiam processus ab aduersario adhibitam; num.* 81. *& operatur circa omnes qualitates extrinsecas; num.* 82.

83. *Motus proprius ampliat gratiam circa expressa tantùm. & quæ non sunt contra mentem præsumptam disponentis, aut contra ius commune.*

84. *Clausula motus proprij posterioribus litteris apposita facit, vt reuocetur processus factus in vim priorum etiam ante posteriorum præsentationem.*

85. *Motus proprius olim operabatur, vt non esset necessariò exprimendus valor in impetratione beneficij, hodie verò secus ob regulam* 54. *aliàs* 55. *Canc.*

86. *Motus proprius facit, vt concessio non præsumatur facta per importunitatem. item, vt concedens vsus censeatur plenitudine potestatis; num.* 87. *& ibi, an per eam censeatur derogatum iuri tertij.*

88. *Motus proprius an tollat vim decreti, aut reseruationis beneficij.*

89. *Motus proprius facit, vt causa præsumatur in Principe rescribente. & vt videantur probata ea omnia, quæ Princeps in litteris asserit; num.* 90.

91. *Clausula motus proprij facit, vt si Papa mandet conferri, vel conferat præbendam, si vacat, sufficit eam vacare tempore collationis, vel receptionis, licèt non vacet tempore datæ.*

92. *Clausula motus proprij operatur, vt in terminis Clement.* 1. *de concess. præb. tempus non currat impetranti, nisi à die scientiæ propriæ, licèt aliàs sufficiat notitia publica vacationis.*

93. *Clausula motus proprij habet vim specialis expressionis.*

94. *Clausula,* ex certa scientia, *maximam vim habet etiam in rescripto commutationis vltimarum voluntatum.*

95. *Clausula,* ex certa scientia, *confirmat actum nullum. & continetur in clausula, de plenitudine potestatis; num.* 96.

97. *Clausula,* ex certa scientia, *an operetur in tollendo ius alteri quæsitum. vel vt non requiratur partis citatio; num.* 98. *vel causa in Principe præsumatur; num.* 99.

100. *Clausula,* ex certa scientia, *facit, vt valeat delegatio Papæ non existenti in dignitate. habet vim clausulæ,* non obstante, *ac derogationis specialis; num.* 101. *& tollit vitium surreptionis; num.* 102. *& habet vim clausulæ,* pro expressis habentes; *num.* 103. *& an motus proprij; num.* 104.

105. *Clausula,* ex certa scientia, *operatur, vt non liceat dubitare de eo, quod Princeps asseruit, quódque concessionem fecerit ex certa scientia; & quòd concessio à Principe facta non extinguatur morte concedentis; num.* 106.

107. *Clausula,* ex certa scientia, *an faciat, vt valeat impetratio rescripti ad lites pro alio sine mandato.*

108. *Clausula,* ex certa scientia, *facit, vt clausula illa,* quatenus iustè possidetis, *aut similis, non stet conditionaliter, sed causatiuè. & secundùm quosdam tollit omne iuris obstaculum; num.* 109.

110. *Clausula,* ex certa scientia, *non supplet defectus substantiales, aut iuris naturalis. neque operatur in ignoratis; & an in iis, quæ sunt facti; num.* 111.

112. *Clausula,* ex certa scientia, *nihil operatur, quando nulla præcessit causæ cognitio: & vbi adest duplex defectus; nisi simul adsit clausula, supplentes omnes defectus.*

113. *Clausula,* ex certa scientia, *non impedit appellationem. neque aliquid operatur in dispensationibus sine causa factis; num.* 114.

115. *Plenitudo potestatis in Principe idem est cum absoluta eius potestate.*

116. *Princeps in dubio præsumitur nolle vti plenitudine potestatis. quando autem id præsumatur; num.* 117.

118. *Præsumptio, & coniectura qualibet sumenda est, vt actus sustineatur.*

119. *Clausula,* de plenitudine potestatis, *importat, vt Princeps dispenset in iure humano sine causa, iuxta multorum sententiam; vel ex leui causa, secundùm alios. aut in iure diuino, & naturali ex iusta causa; num.* 120. *aut in iure saltem humano siue ex causa, siue non; num.* 121.

122. *Clausula,* de plenitudine potestatis, *idem importat, quod clausula,* ex certa scientia; *sed & quid amplius, quàm illa, vel clausula motus proprij.*

123. *Clausula,* de plenitudine potestatis, *eximit à citatione. & facit, vt nihil opponi possit, quod gratiam annullet; num.* 124. *& virtute continet omnes alias clausulas; num.* 125.

126. *Clausula,* si ita est, *aut similes tacitæ, ac subintellectæ in rescripto commutationis vltimarum voluntatum nomine opponente non requirunt verificationem narratorum in precibus; secus si exprimantur.*

127. *Clausula,* si preces veritate nitantur, *licèt in rescripto Apostolico non apponatur, subintelligitur. idémque de clausula,* si est ita; & *illa,* si vera sint narrata; *num.* 128.

129. *Intellectus cap. dicenti, §. vniuersa, 25. quæst. 2. & l. fin. C. de diuers. rescript.*

130. *Taciti, & expressi non semper eadem est virtus, etiam in tacita conditione.*

131. *Narratiua gratiæ an, & quando sit verificanda ante*

ante omnia; & an clausula, si ita est, expresse apposita rescripto importet cognitionem, vel suspendat iurisdictionem commissarij vsque ad verificationem; & quatuor num. seqq.

132. *Dispensatio omissa causa cognitione, quando adest sola clausula,* si ita est, *vel,* si preces veritate nitantur, *non est nulla secundùm aliquos.*

133. *Clausula,* si preces veritate nitantur, *æquipollet illis,* si tibi constiterit, *&,* vocatis vocandis.

134. *Clausula,* si tibi constiterit, *&,* vocatis vocandis, *pro forma requirunt causæ cognitionem.*

135. *Conditio, quæ tacitè inest, quandónam expressa inducat formam, vel conditionem.*

136. *Clausula,* iuxta tenorem talium litterarum, *vel,* prout in talibus litteris continetur, *an stet conditionaliter, vel causaliter.*

137. *Clausula,* vt asseris, vt asserit, *vel,* vt asseritur, *an inter se differant, & quid importent.*

138. *Clausula,* si inueneris, si repereris, si tibi constiterit, *an, & in quo differant.*

139. *Clausula,* si constiterit, *importat citationem, & facit mixtum executorem; & quando.*

140. *Clausula,* auctoritate, vel vice nostra commuta; *vel,* mandamus, vt commutes, *non inducit commutationem, sicut etiam mandatum dispensandi non est dispensatio; & ibi, quando vera esse debeant causæ dispensationis.*

141. *Clausula,* auctoritate, vel vice nostra commutes, *facit, vt commissarius auctoritate delegata commutet.*

142. *Clausula,* secundùm iudicium, & prudentiam tuam commutes, *quid importet.*

143. *Clausula,* prout tibi videbitur, *ac similes, quid importent; & num. seq.*

144. *Dictio,* liberè, *importat plenum, & solutum arbitrium.*

145. *Clausula,* misericordiæ tuæ committimus, *quid importet.*

146. *Clausula,* conscientiæ tuæ committimus, *vel,* conscientiam tuam oneramus, *quid importet.*

147. *Clausula,* sit tibi licentia, *&c. importat arbitrium boni viri; & quid de illa,* potestati tuæ committimus, *ac similibus.*

148. *Clausula,* procedas de bono, & æquo, *vel,* cum moderamine, *aut,* cum honestate, *an importet arbitriũ boni viri; & quid in illa,* procedas secundùm ius, iustitiã, & veritatem.

149. *Clausula,* facias secundùm mentem tuam, *& alia similes, an importent arbitrium boni viri.*

150. *Arbitrium liberum, & plenum, seu libera voluntas per quæ verba importetur.*

151. *Arbitrium boni viri potius, quàm liberum in dubio concessum fuisse censetur.*

152. *Arbitrium liberum quoad rei substantiam non est concessum, cùm verba illud denotantia sunt adiecta eius qualitati, seu accidenti, & circumstantiæ.*

153. *Clausula arbitrium etiam boni viri denotantes non requirunt iudicialem informationem de narratis in precibus, licèt in commissione sit ea clausula,* si per diligentem examinationem repereris, *vel illa,* dummodo alicui non sit ius quæsitum; *num. 154.*

155. *Citatio partis non requiritur, cùm aliquid alicuius conscientiæ committitur; neque iuramentum testium, aut alius ordo, seu forma iudicij. & poterit extra suam diœcesim commissarius huiusmodi informationes assumere; num. 156.*

157. *Citatio & cætera iuris gentium an sint necessaria, cùm causa arbitrio alicuius committitur; & an omnino debeat præstari iuramentum calumniæ, & deferri iuramentum testibus.*

158. *Clausula,* supplentes omnes, & singulos defectus, *non supplet defectus iuris naturalis, aut diuini; licet ei adiuncta sit clausula,* de plenitudine potestatis, *aut,* ex certa scientia: *sed solùm defectus iuris positiui; & hos tantùm, cùm sunt cogniti, & specificati. nec supplet eos, per quos actus redditur nullus, vt qui respiciunt personam supplicantis; numer. 159.*

QVÆRO SECVNDO de vi, & effectu quarundum clausularum, quæ ad robur, & substantiam, vel solemnitatem commutationis vltimarum voluntatum pertinent, atque in eius rescriptis apponi solent.

Antequam ad ipsas speciales clausulas huiusmodi rescriptorum, earúmque vim explicandam accedamus, operæpretium fore duximus nonnulla in genere de clausulis præfari.

Præmitto igitur primò, † clausulas accessorias, 48.
vel appositas ad executionem rescripti, alteriúsve dispositionis, eius naturam non immutare, vt plerique tradunt, quos referunt, ac sequuntur Fel. *cap. licèt in corrigendis, num. 7. de off. ord.* Couar. *rubr. de testam. 2. part. num. 13. vers. tertia conclusio.* Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de clausul. concl. 10. num. 1.* Molin. *tract. de primogen. Hispan. lib. 4. cap. 2. n. 42.* Tiraq. *de constit. possessor. 3. part. limit. 7. n. 15.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 115. n. 43. & lib. 4. præsumpt. 60. num. 80.* necnon Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 9. in annotat. contra nullit. & attent. in caus. benefic. num. 243. & glos. 66. num. 25. & 30. cum seq.* vbi refert plures Rot. Rom. decis. ac de accessoriis plurib. pariter decisionibus, ac Doctorib. relatis Marta *in suo tract. de clausul. part. 4. clausul. 21. per tot.* de executiuis *clausul. 20. numer. 2. ac 10.* & de vtrisque *num. 7.* & pariter de accessoriis, post multos Aug. Barbos. *tract. de clausul. claus. 109.* & de executiuis, *clausula 115.* Mouentur autem ferè omnes ea text. *in Clem. 1. de præb.* vbi clausula inserta litteris gratiosis, per quam mandatur, ne animarum cura, si dignitati imminet, negligatur, vel per quam inhibetur, alium ad eam dignitatem eligi, non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. Ad idem faciunt alia adducta per Tiraq. *d. limit. 7. num. 28.* cum multis seqq. & Gonzal. *ad d. reg. 8. Canc. glos. 67. à num. 55. ad 64.* necnon text. *in l. fin. C. de non numer.*
pecun. vbi iuramentum † adiectum cuiuis cautio- 49.
ni, vel instrumento non impedit exceptionem non numeratæ pecuniæ. per quem text. ac *l. sed etsi possessori, §. item si iurauero, ff. de iureiur. & cap. quemadmodum, ext. eod. tit.* ac plerosque Doct. idem Gabr. *com. concl. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 10. num. 1.* tradit, iuramentum interpositum super aliqua dispositione assumere illius naturam; quod & aliis relatis docent Couar. *in rel. cap. quamuis pactum, 1. part. §. 4. num. 1. de pact. in 6.* Guttier. *de iuram. confirmat. 1. part. cap. 37. num. 2. & 3.* ac Roland. à Vall. *cons. 6. num. 37. lib. 1.* & Tiraquel. *d. limit. 7. numer. 35. cum duobus seqq.*

Prædicta autem regula, quòd clausula accessoria, & posita ad executionem, seu in parte executiua dispositionis gratiosæ eam non ampliet: extendi-
tur, vt † neque etiam deseruiat, nisi ei parti dispo- 50.
sitionis,

ſitionis, cui adiiciatur, vt poſt Gemin. cap. 1. §. 1. de relig. dom. in 6. & cap. fin. §. 1. in fi. de offic. deleg. eod. lib. & Calder. in ſua diſput. qua incipit, Dominus Papa dedit conſeruatorem, tradit Fel. d. cap. licet in corrigendis, num. 7. verſ. facit etiam, quod ſcribit Domin. de offic. ordin. Et quoad executiuas Marta d. clauſ. 20. num. 3. poſt alios id extendit, licèt ea remanerent ſuperfluæ, niſi diſpoſitionem ampliarent.

Reſtringitur verò primò per eundem Fel. cap. nonnulli, in princip. num. 27. verſ. quintadecima concluſio, quòd, licet clauſula huiuſmodi acceſſoria, vel executiua non augeat gratiam, d. Clem. 1. de præbend.
51. tamen † per eam declaratur intentio circa conceſſum, poſt Bald. in l. eam, quam, col. 13. verſ. ſed pone, C. de fideicomm. latè Marta d. clauſ. 20. num. 8. Secundò reſtringitur; vt non procedat † vbi ea clau-
52. ſula non eſſet merè acceſſoria, ſed importaret aliquid diuerſum, & ſeparatum æquè principaliter; ita Gabr. d. tit. de clauſ. concl. 10. numer. 7. ſecutus Gomeſ. ad reg. de infirm. reſig. quæſt. 24. num. 3. & ſeq. Ruin. conſ. 151. verſic. non obſtat, vol. 3. & Dec. cap. prudentiam, §. fin. verſ. non obſtat, quòd text. de offic. deleg. cui reſtrictioni affinis eſt ea, quam multis relatis affert Marta d. clauſ. 20. num. 1. vt clauſulæ executiuæ appoſitæ in verbis ſubſtantialibus diſpoſitionis, eam mutent, & augeant. ac num. 5. vt ſi poſitæ ſint ad augendum eam augeant, & declarent: ſicut etiam illa, de qua num. 13. de verbis executiuis ex propoſito, & non obiter adiectis diſpoſitioni. Illa verò, quam idem affert numer. 11. poſt Soc. iun. conſ. 93. numer. 3. vol. 3. & Menoch. conſ. 37. num. 43. vol. 1. & conſ. 323. numer. 25. vol. 4. vt clauſulæ executiuæ in fauorabilibus diſponant, vix
53. admittenda eſt. ſed potiùs illa † de clauſula acceſſoria quæ poteſt de per ſe ſtare, vt poſt alios declarat idem Gabr. d. concl. 10. num. 10.

54. Præmitto ſecundò, † clauſulam in fine poſitam regulariter ad omnia præcedentia. Hanc regulam ſtatuit Gabr. d. tit. de clauſul. concluſ. 9. num. 1. per text. in l. ſalua ſcriptura, §. fin. ff. de legat. 1. l. 3. §. filius, ff. de lib. & poſthum. l. doli verbum, ff. de ſeru. corrupt. l. 1. C. de lib. præter. cap. olim, de reſcript. & cap. inquiſitioni, in fi. de appellat. eàmque tradunt etiam alij apud Gabr. d. n. 1. quoſque refert, ac ſequitur Gonzal. ad d. reg. 8. Canc. gloſ. 32. n. 30. & gloſ. 35. n. 26. allegans l. fin. ff. de reb. dub. & cap. ſecundo requiris, in princip. de appellat. Fel. cap. cauſam, quæ, n. 4. de reſcript. per illum text. & alia iura allegata ibi in gloſ. 3. & 4. ſed debuit allegare gloſ. 4. verbo, fuerat conferendus, & 5. verbo, præced. eandem quoque regulam poſt multos tradunt Marta, d. tract. de clauſul. part. 4. clauſ. 23. num. 1. & Barboſ. in ſimili tractat. clauſul. 119. num. 1.

55. Ampliatur autem primò, vt † etiam clauſula poſita in principio, vel medio diſpoſitionis extendatur ad ſequentia, & præcedentia; vt de poſita in medio probat text. d. l. ſalua ſcriptura, §. fin. ibi; hanc autem ſcripturam non ſolum ad præcedentia legata, ſed & ad vniuerſa, quæ teſtamento adſcripta ſunt, extendi verum eſt. de poſita verò ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, text. eſt inſignis d. cap. ſecundo requiris, in princip. vbi, ſi per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota in aliis: ſubditque rationem Romanus Pontifex his verbis; nihil enim intereſt, vtrùm inhibeatur primò, an ſecundò, in medio, an in fine; cùm, ſicut vtriuſque iuris argumenta nos docent, ea, quæ in principio, ad medium & ad finem; illa verò, quæ in medio, ad finem, atque principium ſæpe referri contingat. gloſ. verò in verbo, vtriuſque iuris, exponit, canonici, & ciuilis, & ex iure Canonico profert cap. Apoſtolus, 22. quæſt. 7. ex ciuili l. item quia, §. vlt. ff. de pact. l. Titia, §. 1. ff. de verb. obl. l. quoties, C. famil. erciſc. l. petens, C. de pact. l. lecta eſt, ff. ſi cert. pet. & l. ſi ſeruus plurium, in fi. ff. de legat. 1. Atque hanc ampliationem quoad clauſulam poſitam in principio, vel medio, vt declaret ſequentia, ponit poſt alios Maſcard. tract. de probat. concluſ. 301. num. 5. & Gonzal. d. gloſ. 32. numer. 29. ac multis relatis Barboſ. ſup. clauſul. 117. cum ſequent. quoad poſitam verò in principio, medio, vel fine, vt referatur ad omnia contenta in ea diſpoſitione, in qua ponitur, pro regula tradit pluribus relatis Dec. d. cap. ſecundo requiris, num. 3. Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 181. num. 2. Peregrin. tract. de fideicommiſſ. art. 16. num. 102. & 105. Sanchez de matrim. lib. 6. diſp. 22. num. 19. & lib. 8. diſp. 16. numer. 11. circa medium; & Marta d. part. 4. clauſul. 23. num. 1. & 2.

Ampliatur ſecundò, vt prædicta regula proce-
dat † etiam in materia odioſa. ita poſt alios Me- 56.
noch. ſup. num. 4. & Gab. num. 2. per text. d. l. 3. §. filius, ff. de lib. & poſth. ac l. 1. C. de liber. præter. Gonzal. d. gloſ. 35. num. 28. licèt contrà ſentiat Marta d. clauſ. 23. num. 6. poſt Capic. deciſ. 108. num. 14. Idem verò Marta poſt alios numer. 3. regulam ipſam extẽdit, vt procedat etiã in ſtatuto exorbitanti, niſi diuerſitatis ratio dari poſſit, tum etiamſi omnia præcedentia diuerſa contineant à ſequentibus. & num. 23. in ſubſtitutionibus.

Limitatur nunc primò, vt non procedat, † vbi 57.
omnium capitulorum diſpoſitionis non ſit eadem ratio; ita plerique Doct. relati, ac probati à Menoch. d. num. 2. 16. 17. & 18. Gabr. d. concluſ. 9. de clauſul. num. 3. Dec. d. numer. 3. Gonzal. d. gloſ. 35. num. 27. & Sanchez locus cit. & d. lib. 8 diſp. 34. num. 30. Marta vbi ſup. num. 7. ac Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 3. tit. 14. num. 8. quod exemplificat Dec. ibidem poſt gloſ. & Doctor. ibi, ſi ſint diuerſa negotia, per text. d. cap. inquiſitioni, vbi etiam gloſ. Dec. & alij id latiùs tradiderunt. Secundò, quando per hoc reſtringeretur materia largè interpretanda; ita poſt alios Gabr. d. concl. 9. num. 4. ac 30. & Menoch. d. præſumpt. 181. numer. 14. Tertiò clauſula in fine poſita non refertur ad ea, quæ ſunt iuri communi contraria, vt pluribus relatis tradit Gabr. ead. concl. num. 5. qui num. 6. id ampliat, licèt ea clauſula expreſsè in genere ſe referret ad præcedentia, ex Aret. d. §. pluries, in fi. ſublimitat verò vtrumque; niſi omnia præcedentia eſſent contra ius commune; idque, ne clauſula illa ſit ſuperflua; ea Gabr. alios referente d. concl. 9. numer. 7. Marta num. 20. Huic ſimilis eſt declaratio, quam poſt alios affert Menoch. de præſumpt. 181. num. 10. & Marta ſup. num. 18. vt non fiat relatio ad ea, ob quæ induceretur legum correctio. Quartò, pariter non fit relatio ad ea, ob quæ ſequeretur abſurditas; vt plerique tenent laudari à Dec. d. num. 3. verſ. quarto, ſi ex ratione aliqua, Bero. conſ. 41. numer. 13. & conſ. 148. num. 47. vol. 2. Gabr. d. concl. 9. num. 28. Menoch. ſup. num. 13. Marta num. 11. aut contrarietas, & repugnantia in ipſa diſpoſitione; latè Gabr. & Menoch. vbi ſup. vterque num. 9. & Marta num. 10. vel non ſaluaretur ratio recti ſermonis; idem num. 22. & Gabr. d. concl. 9. num. 31. poſt alios: aut aliàs repugnaret ſermonis proprietas; vt ex Iaſ. & Oldr. docet Menoch. ſup. num. 12. aut præſumpta teſtatoris voluntas. idem Menoch. num. 20. ex Soc. iun. conſ. 81. num. 19. & 20. lib. 3. ad id recenſente Oldr. Ab. & Crau. & generatim non refertur ad quæ

commo

commodè referri non potest. ita post multos Gabr.
d. conclus. 9. numer. 16. & Marta *d. clausul.* 23. *num.*
5. Quinto, vt non referatur ad illud capitulum, cui
specialiter est prouisum, seu, quod habet suam cla-
ram, & determinatam dispositionem; vt post alios
tradit Dec. *d. numer.* 3. *vers. tertiò, quando aliquis ar-
ticulus*, Gabr. *d. conclus. 9. numer.* 8. Peregr. *d. numer.*
107. Menoch. *d. præsumpt.* 181. *numer. 6. cum duobus
seqq.* Marta *d. clausul.* 23. *numer.* 9. Sextò non refer-
tur ad omnia, quando sic dispositio redderetur inu-
tilis. ita latè Dec. *d. numer. 3. vers. quintò, non debet
fieri*, Gabr. *d. conclus. 9. numer.* 10. & Menoch. *sup.
58. numer.* 11. Marta *numer.* 11. Septimò, † clausula,
quæ non stat de per se, verùm accessoriè ad aliquod
capitulum, vt eius pars, conditio, modus, vel
qualitas, ad alia non refertur; vt pluribus allegatis
declarat Dec. *d. numer. 3. versic. secundò, exemplum
ponitur*, Bero. *cons.* 176. *numer.* 53. *vol.* 1. & Gabr.
ead. conclus. 9. num. 11. & 20. Menoch. *d. præsumpt.*
181. *numer.* 22. Marta *d. clausul.* 23. *numer.* 8. sicut
etiam contrà non fit relatio ad ea, quæ accessoriè,
& incidenter, vtputa causa demonstrationis po-
nuntur; vt post alios tradit Dec. *d. numer. 3. versic.
septimò, conclusio suprà facta*, Gabr. *d. conclus.* 10. *num.*
15. & Menoch. *vbi sup. numer. item* 15. Marta *num.*
14. multóque magis illud verum erit, si clausula
illa in medio vnius capituli ponatur, vt declarat
Gabr. *d. conclus. 9. numer.* 27. ex Aret. *d. l. talis scri-
ptura*; necnon Marta *sup. numer.* 21. & Peregr. *d.
art. 16. numer.* 103. ex *l. 3. §. filius, ff. de lib. & posth.*
limitans, nisi aliàs sequens capitulum esset inutile.
Octauò non refertur clausula ad ea, quæ longè di-
stant, si medient extranea, ad quæ clausula illa re-
ferri non possit. sic pluribus allegatis docet Gabr.
ibidem numer. 12. *ac* 14. & Menoch. *d. præsumpt.
numer.* 23. Immo etiam si referri possit, vbi ea sint
omninò separata; vt satis probat Sanchez *lib. 7. de
matrimon. disput.* 108. *numer.* 3. sentitque *glos. fin.
Clement. fin. de pæn.* Nonò, pœna apposita in vno
59. capitulo dispositionis † non trahitur ad aliud, in
quo simpliciter aliquid prohibetur. ita glos. *in Cle-
ment. 2. verbo, sanctioni, de vit. & honest. cleric.*
ibique Doctor. magis communiter, & Ruin. *consil.*
38. *& 86. vol.* 5. quem refert, ac sequitur Gabr. *d.
conclus. 9 numer.* 22. licèt ibidem referat alios con-
trarium sentientes, & ex his Bald. *l. quisquis, in
princip. C. si cert. pet.* quem etiam refert, ac sequi-
tur Menoch. *sup. numer.* 5. atque in hanc partem
inclinant quoque pro ea multa allegantes Fel. *d.
cap. causam, quæ, numer. 4. in initio, de rescript.* &
Dec. *d. numer. 3 vers. sextò, si pœna*: vbi tamen pro
nostra limit. præter glos. *d. verbo, sanctioni*, affert
etiam *glos. fin.* quam, inquit, sequuntur *ibi* Doctor.
in Clement. fin. de pæn. quæ postrema glos. hoc
mihi non probat, sed potiùs octauam limit. dum
vult, quòd ideo pœna vltimi casus non extendatur
ad alios casus superiores illius constitutionis, quia
ab iis sit valde separatus. Eandem autem limitatio-
nem tenuit Rot. quam sequitur Marta *vbi sup. num.*
13. Restringenda verò est hæc limitatio, nisi ea
clausula pœnalis ponatur in fine dispositionis cum
iis verbis, *circa præmissa*, aut, *aliquod præmissorum*,
vel simili; vt in casu *cap. statutum, de rescript. in
6. & cap. fin. de offic. deleg. eodem lib.* quod sentit
glos. *d. cap. statutum, in princip.* seu §. 1. *verbo, com-
mittantur, & §. in nullo, verbo, expressus, & §. fin.
verbo, ipso iure, ac d. cap. fin. verbo, conseruator, &
verbo, præsumant*, iuncto verbo, *omnino*, quod est
in §. seu vers. vlt. expressè tradit Sanchez *lib. 7. de
matrimon. disput.* 108. *numer. 3. circa initium*, post
Alexand. de Nevo *in rubr. Decretal. de sponsal. &
Io. Petr. Monetta de commut. vlt. volunt.*
matrim. numer. 3. Decimò proposita regula non pro-
cedit † in casibus priuilegiatis. ita post alios Me- 60.
noch. *d. præsumpt.* 181. *numer.* 19. cui affinis est li-
mitatio, quam Gabr. *d. conclus. 9. numer.* 25. affert
post Gozad. *cons.* 2. vt clausula in fine posita non
referatur ad præcedentia, quando ex ea relatione
ius tertij læderetur. Idem verò Marta *d. clausul.* 23.
num. 19. illam quoque affert limitationem post alios,
vt non fiat relatio in iis, quæ in referente sunt exce-
pta. & *clauf. 24. cum seq.* passim plurima tradit, vnde
tam præcedentes confirmari, quàm aliæ limitatio-
nes, seu declarationes ad prædictã regulam desumi
possunt; sicut etiam ex Gabr. *d. concl.* 9. Denique
clausula illa, quæ tacitè subintelligitur in aliquo ca-
pitulo, † nunquam ad alia refertur. ita aliis relatis 61.
Dec. *d. c. secundò requiris, ad fin.* Fel. *d. cap. causam, quæ,
n. 4. limit. 8. de rescript.* Gabr. *d. concl. 9. sub tit. de clauf.
n. 17.* Menoch *d. præsumpt.* 181. *n.* 21. *lib.* 4. ac Marta
vbi sup. n. 17. & sanè text. ac Doct. præcitati in regula
loquuntur de clausula, quæ verbis exprimitur.

Hæc autem postrema limitatio petit, vt videamus,
an aliquæ clausulæ subintelligantur in dispositioni-
bus, seu censeãtur appositæ, quod nũc præstabimus.

Præmitto igitur tertiò, † clausulam consuetam 62.
apponi de stylo Curiæ, censeri appositam, ac subin-
telligi, quamuis non apponatur. ita Abb. *in cap. cùm
M. Ferrariensis, num.* 5. Fel. *num.* 6. Rip. *num. 29. &
seq.* Dec. *num. 6. & 7. & ibidem* Butr. Imol. Bald. &
alij, *de constit.* per illum text. *vers. mandamus*, ibi;
mandamus, quatenus, cùm in constitutione prædi-
cta, & confirmatione Sedis Apostolicæ, vel fuerit,
vel esse debuerit, sicut consueuit, expressum, nisi in
tantum excreuerent Ecclesiæ facultates, quòd plu-
ribus possent sufficere competenter, &c. ad idem
allegatur etiam text. *in l. quod si nolit, §. quia assidua,
ff. de ædilit. edict. & l. fin. C. de fideiussor.* Idque præ-
ter citatos, & probatos ab Apostill. Abb. Fel. ac
Dec. *vbi sup.* inter recentiores adnotauit plurimis
relatis Bertazol. *tract. de clausul. clausul. 4. glos.* 34.
& Barbos. *in simili tract. clausul.* 111. *numer.* 2. nec-
non Sanchez *lib. 8. de matrim. disput.* 25. *numer.* 19.
vbi etiam allegat Siluest. *in sum. verbo, rescriptum,
quæst.* 1. qui sequitur in hoc Abb. *in cap. quòd translatio-
nem, num. 3. de offic. leg.* vbi est bonus text. sicut *& cap.
2. de rescript.* facit & illa communis conclusio, quam
ex nonnullis decisionib. comprobat Marta *d. part. 4.
tract. de clausul. clauf.* 13. necnon *clauf. 33. num. 5. cum
seq.* & latiùs confirmat, ac declarat Ant. Gabr. *com.
concl. lib. 6. tit. de consuet. concl. 3. per tot.* quòd notarius † 63.
præsumitur rogatus apponere in instrumento omnes
clausulas consuetas; vbi *num.* 2. tradit idem de litte-
ris Apostolicis per text. *d. cap. cùm M. & cap. accepi-
mus, de æt. & qualit.* ac plerosque Doctor. de quo ali-
quid etiam inf. *præmiss.* 5.

Ampliatur verò hæc regula primò, vt † etiam 64.
clausula solita apponi in certo loco rescripti, si trans-
ponatur contra ius, intelligitur inserta suo loco. ita
Abb. *d. cap. cùm M. n. 5. in fi.* quem etiã refert con-
sentiens Mascard. *de probat. concl.* 299. *num.* 8. & non
dissentiens Fel. *d. num. 6. circa initium*, per text. *in cap.
causam, quæ, de rescript.* ibi; nos volentes, vt clausula
illa, (quantũ de iure poteritis,) quæ, antequã de pro-
bationum receptione mentio fieret, fuerat inserẽda,
clausulã illam de receptione probationũ præcedat:
mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem, in
causa iuxta tenorem litterarũ procedere nõ tardetis,
&c. Secundò ampliatur, vt † talis cõsuetudo clausulã 65.
aliquã apponendi, si generalis sit, probatione non
indigeat; sic ex Bald. *in l. 1. C. ad Velleian.* tradit Dec.
d. n. 7. & vbi etiã generalis non sit, non debet necessa-
riò esse præscripta; vt post Aret. *d. cap. cùm M. de con-*

stit. & cons. 11. col. pen. Alexand. cons. 107. pariter
col. pen. lib. 2. & Butr. in cap. fin. vers. ex his dicis,
de consuet. tradit Dec. d. numer. 7. Ampliatur deni-
66. que vt † huic consuetudini nunquam derogatum
videtur, nisi id specialiter dicatur. ita post Bald. in
l. fin. C. si contra ius, vel vtil. publ. & Alexand. cons.
125. col. 3. lib. 2. docet idem Dec. eodem num. 7. sub-
dens, quòd immo etiam, si consuetudo expressè
reprobetur, non intelligitur de ista consuetudine
interpretatiua, ex Anchar. cons. 127. vers. quantò,
allegata consuetudo.

67. Limitatur nunc prædicta regula primò, vt †
substantialia, & ea, quæ sunt facti, licèt consueta
sint exprimi, non tamen subintelliguntur, si non
exprimantur; vt post alios tradunt Fel. d. cap. cùm
M. numer. 7. & ibidem Dec. post Io. And. in addit.
ad Specul. tit. de instr. edit. §. instrumentum, versic.
quid si à contrahentibus, qui allegat l. testamentum,
C. de testam. necnon cap. tua, & cap. tua, de sponsal.
idémque voluit Ang. in l. licèt, C. locat. & alij rela-
ti, ac probati à Gabr. d. concl. 3. num. 27. & seq.
Mascard. d. concl. 299. num. 12.

Secundò limitatur, vt procedat quoad eam clau-
sulam, quæ consueuit communiter, & vtpluri-
68. mùm, † non autem rarò apponi; vt per text. in l.
Seio, §. Medico, & ibi Bart. ff. de ann. leg. declarant
Fel. ac Dec. d. numer. 7. qui ad idem allegat eun-
dem Bart. in l. sed &, si quis, §. quæsitum, in fi. ff. si
quis caution. Butr. cap. 1. de commod. Alexand. consil.
31. col. pen. lib. 2. & cons. 107. pariter col. pen. lib.
3. alios adducit Gabr. d. concl. 3. num. 29. Mascard.
sup. numer. 14. Limitatur denique d. regula, vt per
Roman. cons. 377. incip. omnipotentis, aliàs, quæstio
est, numquid, in fi. quam refert, ac sequitur Dec.
eodem numer. 7. ad fin. vbi falsa latinitas in rescripto
sequeretur: quam tamen limitationem paruipen-
dit Rip. d. cap. cùm M. vt eum refert Gabr. d. con-
clus. 3. numer. 31. sed immeritò paruipendit; nam
& aliàs falsa latinitas vitiet rescriptum, cap. ad au-
dientiam, il 1. & ibi Doct. de rescript. ex qua con-
clus. 3. post num. 18. colligi possunt multæ aliæ limit.
d. regulæ.

Præmitto quartò, clausulas omnino insolitas
69. rescriptorum, & instrumentorum † reddere illa
suspecta de fraude, & dolo; vt post Aret. consil. 16.
numer. 6. Socin. iun. consil. 77. numer. 47. Neuiz.
cons. 8. numer. 63. Alciat. respons. 462. numer. 10.
Crauet. cons. 862. numer. 6. & cons. 965. numer. 14.
Decian. cons. 92. numer. 64. & cons. 67. numer. 15.
lib. 3. ac seipsum cons 1. numer. 338. lib. 1. tradit Me-
noch. d. tract. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 3. numer.
163. ac post alios Mascard. d. conclus. 299. num. 18.
Tiraq. de retract. conuention. in præfat. numer. 31. &
seq. Couar. lib. 3. var. resol. cap. 8. numer. 6. in fin.
Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 16. numer. 86. ac no-
uissimè pluribus relatis Barbos. sup. clausul. 20. num.
4. Marta clausul. 18. num. 3. Ad idem faciunt Doct.
70. tradentes, † pacta insolita inducere præsumptio-
nem contractus fœneratitij, & simulati; quos re-
censet, ac sequitur idem Menoch. d. tract. de præ-
sumpt. lib. 2. præsumpt. 122. numer 65. & 67. ac post
multos Barbos. d. clausul. 20. numer. 5. quod & pro
batur ex cap. illo vos, de pignor. Quando autem
71. clausula, vel pactum † insolitum dicatur quòd
hanc rem attinet, declarat ipsemet Menoch. d.
numer. 67. & d. cons. 1. numer. 341. Et quis proba
re debeat, clausulam insolitam in instrumento fuisse
appositã, latè tradit Mascard. d. concl. 299. fere per tot.

Præmitto quintò, clausulas executiuas, & acces-
72. sorias rescriptorum, & aliorum instrumentorum †
censeri appositas potius ex stylo, quàm ex intentio-
ne concedentis, aut aliàs disponentis; prout de
clausulis, quæ apponuntur in Cancellaria rescri-
ptis, quæ à Sede Apostolica emanant, vt apponan-
tur præter intentionem Papæ, quæ non exprimit,
nisi dispositiua fundantia gratiam; atque adeò hæc
solùm excludant surreptionem, non alia, latiùs tra-
dit Imol. Clement. 1. de præb. vers. nota secundò,
quem refert, ac sequitur Fel. in cap. licèt in corri-
gendis, numer. 7. circa initium, de offic. ordin. Ad idem
facit, quod plerique Doctor. voluerunt, † clausu- 73.
lam codicillarem non censeri appositam ex volun-
tate testatoris, sed potiùs ex consuetudine notario-
rum; quos recenset Gabr. d. tit. de consuetud. concl.
4. num. 3. & 4. Mascard. de probat. conclus. 300. num.
1. & Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit.
10. numer. 1. Et quamuis quamplures teneant con-
trarium relati à Gabr. d. conclus. 4. numer. 1. & 2. ac
probati à Mascard. d. concl. 300. numer. 2. Menoch.
cons. 87. numer. 50. Farinac. in praxi crimin. part. 6.
tit. de falsit. & simulat. quæst. 157. num. 48. & Mantic.
d. tit. 10. numer. 2. qui lib. 3. tit. 14. numer. 1. idem
generaliter tradit de clausulis in testamento descri-
ptis, ex Alex. cons. 142. numer. 7. vol. 2. Rol. à Vall.
cons. 61. num 65. vol. 2. & Dec. qui pluribus relatis
communem asserit, cons. 490. numer. 10. quod etiam,
ac simul de instrumentis contractus plerique vo-
luerunt relati à Marta d. tractat. de clausul. part. 4.
clausul. 33. numer. 1. & 2. tamen, vel hoc ideo est,
quia notarius censetur rogatus de apponendis clau-
sulis consuetis apponi communiter à notariis in si-
milibus instrumentis; vt quamplurimi Doct. tra-
dunt relati, & probati à Gabr. d. conclus. 3. numer. 1.
sub tit. de consuet. & Mascard. d. conclus. 299. num.
10. & 11. ac nos quoque attigimus sup. præmiss. 3.
circa init. quam rationem afferunt plerique apud
Gabr. d. conclus. 4. numer. 1. & Mantic. d. tit. 10.
numer. 2. & d. tit. 14. numer. 3. Vel quia testamen-
tum legitur coram testatore, quæ est potissima ra-
tio Io. de Imol. in l. filio præterito, numer. 21. in fin.
ff. de iniust. rupt. & irrit. testam. & aliorum, quos
refert Mascard. d. conclus. 300. numer. 2. & Mantic.
d. tit. 10. num. 2. & d. tit. 14. numer. 1. & 2. Ex qui-
bus duabus rationibus † duæ sumuntur limitatio- 74.
nes regulæ propositæ initio huius præmiss. prima,
vt nimirum non procedat quoad clausulas executi-
uas, & accessorias, quæ communiter in omnibus si-
milibus rescriptis, & dispositionibus apponi solent.
Secunda, vt non habeat locum quoad clausulas,
quæ leguntur coram disponente, aut quarum aliun-
de constat eum notitiam habere, illásque approba-
re; vt cùm Papa manu sua signat non modò gra-
tiam principalem, sed quasdam etiam clausulas,
quæ in supplicatione adiiciuntur, & virgula, seu li-
nea quadam clauduntur, & manu propria Pontifi-
cis signantur, apposita priori littera nominis, quo
ante pontificatum appellabatur, hoc modo, fiat.
quod satis in terminis sensit Fel. d. cap. licèt in corri-
gendis, num. 7. ad fin. de offic. ord.

Præmitto denique, † clausulam generalem ad- 75.
iectam post aliqua specialiter enumerata non ex-
tendi ad maiora expressis, verùm restringi ad simi-
lia. text. est quoad legata, & alias vltimas volunta-
tes in l. fin. §. cui dulcia, ff. de vin. trit. & ol. leg. vbi
Proculus I. C. ait: Quòd, si ita esset legatum; Vi-
num amphorarium, aminæum, Græcum, & dulcia
omnia; nihil inter dulcia, nisi quod potionis fuisset,
legatum putat Labeo ex collatione vini amphorarij:
quod non improbo: ad idem facit text. in l. cùm quæ-
reretur, §. lana, ff. de leg. 3. l. Plautius, & l. pediculis,
§. item, cùm quæreretur, ff. de aur. & arg. leg. in manda-
to autem procuratorio text. singularis est in Clement.

non

non potest, quæ est 2. *de procurat.* vbi decernitur, non posse procuratorem constitutum ad agendum, ac defendendum, iurandúmque de calumnia, & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quæ mandatum exigunt speciale, nisi aliud super hoc in mandatis habeat, opponere in personam electi, seu eius, cui prouisio facienda, vel facta, crimina, vel defectus; cùm. (vt ibi subditur,) sub generalitate tali grauiora non veniant, vel maiora, quàm in ipso procuratorio sint expressa: & in rescriptis optimum textum habemus *in cap. sedes, de rescript.* ibi; decernimus, vt, cùm in commissionibus nostris minores, & viliores personæ solummodo designantur, maiores, & digniores sub generali clausula, (nimirum, & quidam alij), statim adiecta, vt communiter Doct. exponunt,) non intelligantur includi: sed nec liceat occasione generalitatis huiusmodi multitudinem effrænatã in iudicium euocare: nec super maioribus, & grauioribus negotiis audiantur, qui de minoribus, & leuioribus tantùm faciunt mentionem. Atque hanc ipsam regulam post hæc scripta vidi traditam à Marta *d. tract. de clausul. part. 4. clausul. 1. num. 6. & 7.* vbi eam Doctorum auctoritatibus confirmat. quod tamen *num.* 16. post alios temperat, nisi ratio insit, cur clausula generalis post quædam expressa ad iis maiora referatur. ex quo auctore *ead. claus.* 1. & penè omnib. seqq. & Barbos. *à claus.* 109. peti possunt cætera non ita necessaria, ex iis quæ generatim ad clausularum materiam pertinent.

Iam verò his generatim præmissis de clausulis
rescriptorum, aliarúmque dispositionum, ad spe-
76. ciales clausulas, † quæ plerumque in rescriptis
commutationis vltimarum voluntatum apponuntur, ad eius robur, substantiam, & solemnitatem pertinentes, earúmque vim, & effectus explicandos veniamus. ex quibus cùm tres illæ, nimirum, *motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis*, primum locum obtineant, de iis quoque priùs agemus; omisso tamen, aut vix commemorato eo, quod de clausula, *motu proprio*, & *ex certa scientia*, diximus *cap. præced. quæst. 3. concl. 5.* ac de plenitudine potestatis, *cap. 5. quæst. 2. præmiss. vnic.* præsertim paulo post initium, & non longè à fi. necnon *concl. 1. limit. vnic.* in eiusdem extens. seu ampl. 1. tum alias clausulas prosequemur.

PRIMA CONCLVSIO. Clausula motus proprij maximam vim habet in rescriptis commutationis vltimarum voluntatum apposita. Probatur id ex variis effectibus huius clausulæ; quorum præcipuos hoc loco commemorabimus, & verò etiam, qua maiori fieri breuitate poterit, explicabimus, retento ferè ordine illo, quem in iis recensendis obseruauit Ant. Gabr. qui cæteris fusiùs, ac meliori cum methodo rem hanc executus est *in lib. 6. suarum commun. conclus. tit. de clausul. conclus.* 2.

77. *Primus* igitur effectus est, vt † tollat vitium surreptionis huiusmodi rescripti; ex *cap. si motu proprio, de præb. in 6. & Clem. si Romanus, eodem tit.* cum aliis ad id adductis *d. cap. præced. quæst. 3. concl. 5. in initio.* vbi etiam post alios id extendimus, si ea clausula apposita sit ab inferiore. limitauimus autem, vt non tollat surreptionem, vbi taceatur inhabilitas personæ, & regulariter non operetur in præiudicium tertij, nec tollat defectum intentionis, aut eam surreptionem, quæ oritur ex falsi expressione, & potiùs obreptio dicitur.

Secundus effectus clausulæ motus proprij est,
78. vt † habeat vim clausulæ, *non obstante*, vt notat
Bald. *in l. omnes*, & *ibi* Ang. *C. de quadrien. præscript.* Io. And. *in cap. 1. vers. quinta opinio, de excess. prælat. in 6.* Soc. *cons. 127. in fi. vol. 3.* Curt. sen. *cons. 66. numer. 65.* Ruin. *cons. 22. vol. 5.* quos refert Gabr. *d. conclus. 2. num. 58.* & licèt *ibi* referat alios contrarium sentientes, quorum opinionem magis communem asserit; tamen secte hanc pluribus relatis declarat *numer. 58.* vt clausula prædicta vim habeat clausulæ, *non obstante*, specialis, si adiunctam habeat clausulam generalem, *non obstante*. Item habet vim clausulæ, *ex certa scientia*, vt post Cranettā alios allegantem *consil. 241. numer. 20.* nouissimè tradit Marta *tractat. de clausul. pars. 1. clausul. 72. num. 7.*

Tertius effectus est, quia hæc clausula † reddit 79.
dispositionem fauorabilem; vt probat text. *in cap. si pluribus, de præb. in 6.* vbi Romanus Pontifex loquens de collatione beneficij, quæ alioqui strictè est interpretanda *d. cap. si pluribus, cap. quamuis, ibi 1. & cap. non potest, eod. tit. & lib.* ait, gratiam huiusmodi, si motu proprio eam fecerimus, vt tunc fiat interpretatio plenissima in eadem, referri volumus ad dignitatem, vel præbendam, quæ inter illas esset maioris valoris; ac præter Doct. *ibi* adnotarunt plerique relati, ac probati à Marta *d. num. 7.* & Gabr. *d. concl. 2. num. 61. 63. 67. & 77.* qui *n. 62.* id ampliat post alios in dispensatione, quod & nonnulli faciunt, probati à Sanchez *lib. 8. de matrim. disp.* 11. *num. 5.* quæ tamen, & ipsa strictè est interpretanda, *cap. 1. §. vlt. de fil. presbyt. in 6.* cum simil. adductis à Sanch. *d. disp. 1. num. 3. & 4.*

Quartus effectus est, quia stante dicta clausula † 80.
non habet locum tit. quod quisque iuris in alterum statuerit, vt ipse eodem iure vtatur; vt per text. *in l. 3. in princip. ff. eodem tit.* post Bart. *ibid. glos. 2. in auth. quas actiones, C. de sacros. Eccles.* & alios docet Gabr. *d. concl. 2. num. 66.* id limitans post alios *num.* 67. quando priuilegium impetratum motu proprio respiceret ordinaria iudicij, & illius processum. & *num. 68.* vbi tale priuilegium motu proprio concessum sit in ea materia, quæ alteri parificetur per viam correlatiui, vel necessariæ consequentiæ, ex Fel. *cap. 2. limit. 2. de mut. petitionib.*

Quintus est, quia † tollit diligentiam processus 81.
ab aduersario adhibitam; vt pluribus relatis docet Gabr. *d. conclus. 2. numer. 69.* declarans *numer. 70.* non ideo tollere possessionem paris iu data, ex Bonif. Vitalin. *in Clement. si Romanus, num. 29. de præbend.* minùsque tollet ius ad rem ab alio priùs quæsitum, vt probat text. *in cap. si postquam, eod. tit. in 6.*

Sextus est, vt † operetur circa omnes qualitates 82.
extrinsecas. sic Gabr. *d. concl. 2. num. 71.* ex Rot. *decis. 111. in nou.* seu *decis. 6. de præbend.*

Septimus est, vt † ampliet gratiam circa expres- 83.
sa, & quæ non sunt contra mentem disponentis, aut contra ius commune; vt constat ex adductis à Gabr. *d. concl. 2. num. 72.* inductis *quatuor. seqq.* vbi sic conciliat diuersas, vel aduersas circa hunc effectum Doctorum opiniones.

Octauus, vt ea clausula apposita posterioribus
litteris, † reuocetur processus factus in vim pri- 84.
marum saltem post illarum etiam ante earum præsentationem, vt pluribus relatis docet Gabr. *d. conclus. 2. num. 78. cum duob. seqq.* sic concordans contrarias hac in re Doctorum sententias.

Nonus effectus est, vt † attento iure communi 85.
antiquo in gratia ad beneficium, cui adiecta est ea clausula, non sit necessariò exprimendus eiusdem beneficij valor, vt pluribus tradit Gabr. *d. concl. 2. num. 81.* & Menoch. *de arbitrar. iud. cas. 201. num. 79. & 80.* ex *reg.* verò 54. *Cancell.* exprimendus est, non obstante huiusmodi clausula.

86. *Decimus* est, vt † non præsumatur concessio facta
propter importunitatem. ita Gabr. *d. conclus. 2. num.*
82. post Bald. *in l. quod fauore, in 2. opposit. C. de legib.*
Abb. *cap. accedentes, vers. ego aliter discerem, de præ-*
script. Gomes. *ad reg. Canc. de annal. quæst.* 10. *num.*
3. & alios.
Vndecimus, quia in rescripto, cui adiecta est ea
87. clausula, † censetur concedens vsus plenitudine po-
testatis; vt post Butr. *in cap. constitutus, vers. non obstat,*
de rescript. Rebuff. *in concord. Gall. rubr. de for. mand.*
Apost. effect. 35. *huius claus.* & alios, docet Gabr.
sup. num. 83. Huic similis est ille effectus, vt per
hanc clausulam censeatur derogatum iuri tertij, vt
plerique voluerunt, quos refert Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 2. præsumpt. 9. num. 25. licèt alij contrà, quos
idem recenset *num.* 27. & Gabr. *d. concl. 2. num.* 8. &
multis seqq. qui etiam mox subiiciunt varias harum
opinionum conciliationes.
88. *Duodecimus* est, quòd † tollit vim decreti, & ideo
operatur in beneficio reseruato, vt plerique tradunt,
quos idem Gabr. allegat *num.* 86. licèt *num. seq.* alios
referat contrarium sentientes. Verùm prior opinio
confirmatur ex eo, quod idem Gabr. *num.* 85. post
alios tradit, collationem factam de beneficio vacan-
te in Curia, non facta de hoc mentione, valere, quæ
aliàs non valeret, iuxta *cap. 2. de præb. in 6.* cum
simil.
89. *Decimustertius*, vt † causa præsumatur in Princi-
pe rescribente motu proprio; ita Gabr. *ibidem num.*
88. ex latiùs per eum adductis *lib. 3. com. concl. tit. de*
iur. quæsit. non tollend. concl. 3. limit. 6. seu *num.* 12. ex
quo, & aliis id nos quoque tradidimus sup. *cap. 6.*
quæst. 1. concl. 3. ad fin. cùm tamen, vt *ead. concl.* osten-
dimus, regulariter causa etiam in Principe conce-
dente non præsumatur.
90. *Decimusquartus*, vt stante hac clausula, † videan-
tur probata ea omnia, quæ Princeps asserit in suis
litteris. ita post Dec. *d. l. 3. ff. quod quisque iur. & cons.*
341. *numer.* 5. docet Gabr. *d. tit. de clausul. concl. 2.*
numer. 89. & plures allegans *lib. 1. com. conclus. tit. de*
probat. concl. 2. numer. 55. etiamsi attestetur de facto
alieno.
91. *Decimusquintus* effectus est, † quòd, si Papa mo-
tu proprio mandet conferri, vel conferat præben-
dam, si vacat, satis est, quòd vacet tempore colla-
tionis, vel receptionis, licèt non vacaret tempore
datæ. ita Gabr. *d. tit. de clausul. conclus. 2. num.* 91. post
Io. And. *in cap. dilectus, il 2. vers. & si Papa, de præbend.*
& Staphil. *de litter. grat. & iust. vers. sed quando Papa.*
cùm tamen in rescriptis gratiæ maximè beneficialis
regulariter attendatur tempus datæ, *cap. eam te, de*
rescript. & cap. si eo tempore, eod. tit. in 6. cum simil.
92. *Decimussextus*, quia † impetranti cum clausula
motu proprio, in terminis *Clem. 1. de concess. præb.* non
currit tempus à die notæ vacationis in loco, sed tan-
tùm à die suæ scientiæ; cum aliàs sufficeret notitia
vacationis in loco, vt *ibi* dicitur. ita post Lap. Abb. *d.*
Clem. 1. & Soc. *cons.* 117. *vol.* 3. sentit Gabr. *sup. num.*
92. licèt referat Card. *d. Clem. 1. §. cæterùm, quæst.* 6.
contrarium tenentem.
Decimusseptimus erit, quia clausula motus pro-
93. prij † habet vim specialis expressionis. ita post
Ang. *in l. sed &, si quis, §. quæsitum, ff. si quis cantion.*
& Dec. *in l. certum, ff. si cert. petat.* docet Gabr. *d.*
concl. 2. num. 93.
Alios verò effectus minus præcipuos huius clau-
sulæ videre quis poterit apud Gabr. *d. concl. 1.* & Re-
buff. *in concord. d. for. mand. Apostol. in effectibus claus.*
motus proprij; necnon Cels. Hug. Vital. de Camban.
Martam, Aug. Barbos. & alios quotquot tractatus de
clausulis scripsere; vbi de claus. *motus proprij*. De
modis autem, quibus probetur motus proprius, di-
ximus *sup. cap. 6. quæst. 3. concl. 5. ad fin.* & quòd simul
stare possit cum hoc, quòd præcesserit postulatio
impetrantis, eiúsque instantia; ita tamen, vt ex ea
motus non sit concedens; docuimus *d. cap. 6. quæst.*
1. concl. 3. ad fin.
SECVNDA CONCLVSIO. Clausula, *ex certa*
scientia, valde vtilis est; maximámque vim habet
cùm in cæteris, tum etiam † in rescripto commu- 94.
tationis vltimarum voluntatum.
Probatur hæc conclusio ex plurimis, maximísque
effectibus, quos huic clausulæ Doct. tribuunt. ex iis
autem illos recensebimus, qui rei, de qua agimus,
conuenire videbuntur.
Primus est, quòd hæc clausula † confirmet actum 95.
nullum, & inualidum. ita post Bart. *in l. si constat, ff. de*
appell. Alex. *cons. 79. vol. 1. & cons. 1. vol. 5.* & alios tra-
dit Gabr. *d. tit. de clausul. concl. 1. num. 1.* qui à *num.* 2.
ad 5. tractat, quando per eam censeantur confirma-
ta statuta iuri communi contraria, & in præiudi-
cium tertij.
Secundus est, vt † idem operetur clausula, *ex certa* 96.
scientia, quod clausula, *de plenitudine potestatis*; vel
potiùs illa in hac includatur: vt ex multis recentio-
ribus tradit Barbos. *tract. de claus. clausul. 25. num. 2.*
& ex Bald. *in l. eos, C. de appell.* Abb. *in cap. ad hæc*, post
glos. 1. de rescript. & cap. cum inter, vbi Fel. *de except.* &
alios docet Gabr. *commun. concl. lib. 2. tit. de citat. concl.*
1. num. 27. & d. lib. 6. tit. de claus. concl. 2. num. 6. iunctis
iis, quos refert, ac sequitur tam ipse *num.* 7. quàm
Lud. Rodolphin. *in tract. de supr. seu absol. Princip. po-*
test. cap. 5. num. 14. tradentibus, plus operari clausu-
lam, de plenitudine potestatis, quàm clausulam, ex
certa scientia. quæ tamen clausula præsumere facit,
vt Princeps vsus sit plenitudine potestatis, vt dice-
mus *in seq. conclus. circa initium.*
Tertius effectus est, vt † operetur etiam in tol- 97.
lendo ius alteri quæsitum, vt plerique tenent rela-
ti à Gabr. *ead. conclus. 1. sub tit. de clausul. num.* 8. &
Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 9. numer.* 25.
sed quia ipse *num.* 26. & Gabr. *sup.* subdunt alios
contrarium tenentes; ac multos ad id quoque re-
fert, ac sequitur Marta *de clausul. 72. num.* 10. hæ
duæ opiniones conciliari possunt, vt prior procedat
in modico præiudicio, posterior in magno; quod
signanter tradit Socin. inter consilia Ruin. *cons.* 71.
vol. 3. & eas ita concordat ipse Ruin. *cons.* 12. *eodem*
vol. Afflict. & Marian. iun. laudati à Gabr. *sup. num.*
9. & Menoch. *d. præsumpt. 9. num.* 18. subdit autem
Gabr. *vbi sub num.* 10. quòd quando cum clausula,
ex certa scientia, est coniuncta clausula, *non obstante*,
tunc operatur etiam in notabile præiudicium ter-
tij, ex Ruin. *cons.* 86. qui hanc communem dicit,
numer. 8. vol. 5. & aliis: quibus addi possunt pleri-
que laudati a Menoch. *d. præsumpt. 9. num.* 18. Hæc
autem semper intellige, dummodo subsit iusta cau-
sa: nam etiam Princeps non potest sine causa tol-
lere ius alteri quæsitum, vt latiùs ostendimus *cap.*
5. quæst. 2. ante 1. *conclus. & cap.* 6. quod hoc statim
præcedit, *quæst. 1. conclus. 2. circa med.* præcipuè
ex eodem Gabr. *commun. conclus. lib. 3. tit. de iur.*
quæs. non tollend. conclus. 1. numer. 1. vbi plures al-
legat etiam de communi attestantes; apertéque
sentit, idem esse, licèt vtatur clausula, *ex certa scien-*
tia, iuncto *princip. illius num. cum vers. contrarium*
tamen: & in terminis derogandi vltimis voluntati-
bus, probat Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. numer.* 9.
Quare, si adsit sola clausula, *ex certa scientia*, in
commutationis, aliáve rescripto, quoad hunc
effectum operabitur, vt voluerit Princeps tollere
ius tertij, cùm aliàs in dubio non censeatur illud
tollere,

tollere; at tertio præiudicare; iuxta *cap. quamuis, & cap. si propter, de rescript. in 6.* cum simil.

Quartus effectus clausulæ, *ex certa scientia*, est,
98. quòd † in dispositione, cui apponitur, non requiratur partis citatio; vt voluit Abb. *in cap. cùm olim, de re iudic.* Roman. *cons.* 369. *in 5. dubio*, & alij, quos refert Ant. Gabr. *in eius lib. 2. commun. concl. tit. de citation. conclus. 1. numer. 26. & d. lib. 6. tit. de clausul. concl. 1. n. 51.* ibi tamen *n.* 28. & hic *eodem num.* 12. alios recenset contrarium sentientes. *num.* autem 11. & 14. ex Soc. *cons.* 266. *vers. cùm ergo in casu nostro*, has dissidentes opiniones conciliat, vt prior procedat in actu, qui ex liberalitate mera Principis proficiscitur, vt collatio beneficij, in qua citatio non requiritur, *cap. licet Episcopus, de preb. in 6.* posterior in actu decisiuo iuris contradictorij, in quo regulariter citatio requiritur, *l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* vel prior in modico præiudicio, posterior in magno, & graui.

99. *Quintus* est, quia facit, † vt causa in Principe præsumatur, vt post Corn. *cons.* 189. *vol.* 4. tradit Gabr. *d. concl. 1. num.* 15. id amplians *num.* 16. ex Abb. *cap. cùm olim, de re iudic.* vt procedat, etiamsi Princeps rem concedat parte non citata. quæ tamen ampliatio dubia est, per adducta à nobis *cap. præced. quæst. 5. concl. 5. post med.* ex Mascard. & eod. Gabr. post alios, illo *in tract. de probat. concl.* 275. *num.* 10. hoc *lib. 3. com. concl. tit. de iur. quæs. non toll. concl. 3. num.* 9.

100. *Sextus* est, vt † valeat delegatio Papæ facta non existenti in dignitate, sic Gabr. *d. concl. 1. num.* 17. post Lanfranc. *in cap. quoniam contra, vers. hîc tractabimus materiam sententiarum, de probat.* Idque amplia quoad qualitates requisitas in delegato Papæ, iuxta text. *in cap. Statutum, in princ.* seu *§. 1. de rescript. in 6.* vt apertè sentit *ibi* glos. recepta, *verbo, canonicis, & verba litterarum.*

101. *Septimus*, quia clausula, *ex certa scientia*, † habet vim clausulæ, *non obstante*, glos. *l. fin. C. si cont. ius, vel vtil. publ.* Bart. & Bald. *in l. idem Vlpianus, §. sunt & alij, ff. de excus. tut.* Fel. *in cap. nonnulli, in princ. num. 24. vers. fallit quartò, & §. sunt & alij, num.* 41. seu *limit. 7. de rescript. & cap. cùm inter, de exceps.* & alij, quos refert Mascard. *tract. de probat. conclus.* 1080. *num.* 40. & Gabr. *d. concl. 1. numer.* 20. & *num.* 21. ampliat, vt habeat vim specialis derogationis, ex Socin. & Guid. ac Mil. *in Repert. verbo, scientia certa.* quæ ampliatio maximè confirmatur ex 9. eiusdem clausulæ effectu, de quo paulo pòst. *num.* autem 22. declarat post alios, hæc procedere, si ageretur de modico præiudicio, secus si de graui.

102. *Octauus*, quòd † tollit hæc clausula vitium surreptionis. ita Gabr. *d. concl. 1. num.* 25. ex glos. *cap. 2. de fil. presbyt.* Mil. *vbi sup.* & aliis. non operatur tamen quoad ea, quæ quis tenetur probare, vt *ibidem* ait Gabr. ex Rip. *lib. 2. respons. respons. 6.*

103. *Nonus*, quòd † clausula, *ex certa scientia*, habet vim clausulæ, *pro expressis habentes.* Oldr. *cons.* 297. Alex. *cons.* 11. *vol.* 6. & alij, quos laudat Gabr. *d. concl. 1. num.* 26. facitque ampliatio 7. effectus, de quo paulo antè.

104. *Decimus*, quia † habet vim clausulæ, *motu proprio*, ita Gabr. *d. concl. 1. num.* 27. post Dec. *cons.* 137. & alios, quatenus verò allegat glos. *d. cap. Statutum, §. 1. verbo, litterarum, in fin.* hoc sanè non dicit *ea* glos. sed solùm, quòd intelligitur Princeps aliquid facere ex certa scientia, si id in litteris exprimatur, sicut de motu proprio dicitur *in cap. si motu proprio, de preb. in 6.* sed & hoc ita accipiendum est, vt hic sit vnus modus probandi certam scientiam, non vnicus, prout regulariter est in motu proprio, per illum text: nam aliis quoque modis probatur certa scientia, vt vidimus *cap. præced. quæst. 5. concl. 5.* vnde quòd clausulæ *motu proprio*, & *ex certa scientia*, habeant se ad inuicem tamquam excedentia, & excessa, tradit, satisque probat Mandos. *ad reg. 16. Cancell. quæst. 6. per tot.*

Vndecimus, quòd † non liceat dubitare de eo, 105.
quod Princeps asseruit; sicut nec quòd concessionem fecit ex certa scientia; quod vtrumque pluribus relatis tradit Gabr. *d. concl.* 1. priorum quidem *num.* 28. quod procedit, etiamsi pars petat cum clausula, *si ita est*, idem *num.* 38. illud limitans *num.* 30. quando ageretur de maximo præiudicio. secundum verò *num.* 29.

Duodecimus effectus est, quia hæc clausula operatur, † vt concessio à Principe facta non extinguatur 106.
morte concedentis. ita Gabr. *d. concl. 1. num.* 35. & Afflict. *decis.* 218. *n.* 7. post Imol. *in cap. pen. de confirmat. vt. vel inut.* qui tamen hoc mihi non dicit.

Decimustertius est, quòd † facit, vt valeat impe- 107.
trario rescripti ad lites pro alio sine mandato, contra text. *d. cap. nonnulli, §. sunt & alij, de rescript.* ita Fel. *ibi num.* 51. quem sequitur Gabr. *d. concl. 1. num.* 32. quod tamen vix admiserim, cùm hic non sit vnus ex casibus à iure concessis, in quibus potest quis rescriptum ad lites pro alio impetrare, ob præiudicium, quod illi inde euenire potest.

Decimusquartus operatur, † vt quamuis in rescri- 108.
ptis adiecta sit clausula illa, *quatenus iuste possidearis*, aut similis, non stet conditionaliter, sed causaliter; vt post Alex. *cons.* 16. *vers. quinimmo etiam, vol.* 5. tradit Gabr. *vbi sup. num.* 33. de qua distinctione est text. *in cap. Abbate, de verb. signif.*

Decimusquintò † tollit omne iuris obstaculum; 109.
Fel. *d. num.* 51. post Bart. *in cons.* 196. *incip. ciuitatis Camerini*; & sequi videtur Gabr. *d. concl. 1. num.* 37. licèt in contrarium referat Marc. *cons.* 98. Intelligendus autem omnino erit his effectus de iure, cui potest concedens derogare.

Limitanda verò sunt omnia supradicta primò, vt clausula, *ex certa scientia*, † non suppleat defectus 110.
substantiales. ita post alios Gabr. *d. concl. 1. num.* 40. inferens *num.* 40. ad defectus naturales, hoc est, iuris naturalis; *num.* autem 41. hanc illationem ampliat, aliis relatis, quamuis simul adsit clausula, *supplentes omnes, & singulos defectus.* nam adhuc non supplerentur defectus iuris naturalis. defectus verò etiam substantiales iuris tantùm positiui satis supplerentur etiam per solam clausulam, *ex certa scientia*, quando expresè constaret, Principem de iis notitiam habuisse, vt ex Fel. *in cap. ex parte, el* 1. *vers. & istis adde, de rescript.* Brun. *cons.* 87. *vers. tertiò non potest*, & Ruin. *cons.* 60. *num.* 5. *vol.* 1. declarat Gabr. *d. concl. 1. num.* 45. Secundò limita secundùm Gabr. alios referentem *numer.* 46. vt hæc clausula † non 111.
operetur in ignoratis à concedente, aut quæ præsumitur ignorare; & inferentem *num.* 47. pluribus allegatis, vt nihil operetur in his, quæ sunt facti; (hæc enim præsumitur ignorare, *cap. vt nostrum, vers. porrò, cùm donatio, vt Eccles. benef. sine dimin. confer.* & *cap. 1. de constit. in 6.* ac vtrobique Doct. & in *l. 2. C. quæ sit long. consuet.* & in *l. præscriptione, C. si contr. ius, vel vtil. publ.* quod etiam plerique repetit laudati à Marta *d. tract. de clausul. claus.* 72. *num.* 11. quamuis etiam *ibidem* referat Gabr. alios contrarium sentientes; nec immeritò; prior enim opinio sic generaliter accepta destruit plures ex allatis effectibus huius clausulæ; immo & naturam eiusdem, quæ est, vt faciat præsumere in Principe scientiam aliquorum ex iis, quæ non præsumitur scire; atque adeò facti; nam quæ iuris sunt, scire

præsumitur, cùm omnia iura censeatur in scrinio
pectoris sui habere, *d. cap. 1. de constit. in 6. & l.
omnium, in princ. C. de testam.* vel igitur ea opinio
declaranda est cum Gabr. *d. concl. 2. num.* 51. post
Alex. *consil.* 111. *num.* 13. *vol.* 6. vt non habeat lo-
cum quoties Princeps de illo facto saltem, in gene-
re potuit habere notitiam: vel, vt inde non induca-
tur præsumptio iuris, & de iure, ita, vt non possit
probari contrarium, saltem cùm agitur de magno
præiudicio, iuxta ea, quæ diximus *in 18. effect.*
112. Limitantur tertiò supradicta, † vt, quando nul-
la præcessit causæ cognitio, nihil operetur d. clau-
sula, *ex certa scientia*; vt post Innoc. *cap. 1. de
transact.* Specul. *tit. de legat. §. nunc ostenden-
dum, vers.* 18. Mil. *d. verbo, scientia certa*, & alios
plerosque declarat Gabr. *d. conclus. 1. num.* 52. &
Marta *d. num.* 11. Quartò, non operatur d. clausu-
la vbi adest duplex defectus. ita Gabr. *ibidem, num.*
59. post Io. Crott. *d. cap. 1. de constit. in 6.* Quod
temperandum est, nisi simul adsit clausula, *supplentes
omnes defectus*, vt colligitur ex iis, quæ sup. *in 1. li-
mitatione* diximus, & dicemus de hac clausula infr.
hac ipsa quæst. concl. 7. Limita quintò, vt hæc clausu-
113. la † non impediat appellationem, vt post glos. *in
cap. si quis suadente, verbo, dignus, 17. quæst. 4.*
docet Gabr. *d. concl. 1. num.* 60. Denique non ope-
114. ratur † in dispensationibus sine causa factis, vt
post alios tradit Marta *d. clausul.* 72. *num.* 12. cætera,
quæ ad hanc clausulam pertinent, sumi possunt ex
Gabr. *d. conclus.* 1. & plerisque aliis relatis, ab Aug.
Barbos. *d. tract. de clausul. claus. 1. & per tot.*

Tertia conclusio. Clausula, *de ple-
nitudine potestatis*, & ipsa magnam vim habet si ap-
ponatur in rescripto commutationis vltimarum vo-
luntatum. Hæc conclusio facilè patebit; si præci-
puos effectus huiusmodi clausulæ proferamus: id
quod præstabimus, vbi priùs duo circa eam admo-
115. nuerimus. alterum est, † plenitudinem potestatis
in Principe idem esse cum eiusdem absoluta pote-
state, quod colligi potest tum ex iis, quæ adduxi-
mus sup. *cap. 5. quæst. 2. præmiss. vnic. circa princip.
& ad fin.* præsertim ex Natt. *consil.* 512. *numer.* 19.
dum ait, si aliquid etiam leue Principem moueat,
eum posse de plenitudine potestatis facere quicquid
libet, quod intelligit de legibus humanis: tum ex
Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 12. numer. 2.*
iuncto *num.* 3. dum eam, quam ibi vocat absolutam
potestatem, hic plenitudinem potestatis appellat.
116. Alterum, quòd, † licèt in dubio præsumatur Prin-
ceps in rescriptis, & concessionibus non vti pleni-
tudine potestatis, sed rescribere, & concedere se-
cundùm ius commune; vt ex *cap. innotuit, de elect.*
Abb. *in cap. ad hæc, de rescript. & in cap. illa quoti-
diana, col. 1. de elect.* Bald. & Castr. *in l. si testa-
mentum, C. de testam.* Ias. *in l. quamquam, numer.* 2.
C. de testam. milit. Galiaul. *l. Centurio, numer.* 13. *ff.
de vulg. & pupill.* per text. *in l. ex facto, in fi. ff. eod.*
latè Dec. *cap. 1. col. 2. de constit.* & eundem Ca-
strens. *in l. Gallus, §. & quid si tantùm, in fi. ff. de
lib. & posth.* tradit Menoch. *d. præsumpt.* 12. *num.* 2.
& ex aliis Mandos. *ad reg. 16. Canc. quæst. 7. numer.*
6. & nouissimè à Lud. Rodolph. quem post hæc
scripta quoad hoc vidi *in tractat. de supr. seu absol.
Princ. potest. cap. 3. numer.* 1. ac meo iudicio apertè
probatur *in cap. proposuit, § licèt autem, de concess.
præb.* ibi; licèt autem intentionis nostræ non sit in-
uestituras de vacaturis factas contra canonum in-
stituta ratas habere, qui secundùm plenitudinem
potestatis de iure possumus supra ius dispensare.
117. Tamen hæc præsumptio locum non habet, † quan-
do Princeps apposuit clausulam, *non obstante*, &c.
cùm tunc præsumatur vsus plenitudine potestatis,
ita Menoch. *ibidem numer.* 3. ex Galiaul. *d. l. Cen-
turio, numer.* 140. ad id allegante Bald. *in d. l. si te-
stamentum*; ac post multos Rodolphin. *d. cap. 3.
num. item* 3. aut clausulam, *ex certa scientia*, vt idem
Menoch. docet *vbi sup. numer.* 4. post Galiaul. *d. l.
Centurio, numer.* 141. qui sequitur Alexand. *ibi* Abb.
Fel. & alios *d. cap. ad hæc*, & Soc. sen. *consil.* 164.
col. 2. lib. 1. idem post alios tradit Mand. *d. quæst.* 7.
numer. 3. & Rodolphin. *eod. cap. 3. numer. 4. &* 5.
id declarans, *numer. 6. &* 7. post alios, vt in facto
non proprio, aut notorio debeat exprimi. & *num.* 8.
idem alios secutus docet de clausula motus proprij.
& num. 12. quando interuenit secunda iussio Prin-
cipis, sicut *num.* 2. post Marsil. Abb. Ias. & Alexand.
docet tunc censeri Principem vti plenitudine pote-
statis, cùm apposuit clausulam, *de plenitudine pote-
statis.* Ac denique locum non habet, quando aliàs
actus non valeret; tunc enim Princeps præsumitur
vti voluisse plenitudine potestatis. sic Mandos. *d.
quæst. 7. num.* 6. post Fel. *cap. 1. num. 27. de constitut.*
& Menoch. *d. præsumpt.* 12, *num.* 3. post Galiaul. *d.
l. Centurio, num.* 143. qui ad id etiam refert Castrens.
*l. ex imperfecto, C. de testam. & consil. 314. incip. in facto
præsenti, lib.* 1. ac post multos Rodolphin. *d. cap.* 3.
num. 13. inferens post alios *num.* 14. ad Principem
remittentem damna subditorum illata pro obtinen-
da pace. & *num.* 15. de suburbiorum ciuitatis destru-
ctione tempore belli. ac *numer.* 15. de concessione
tertiæ appellationis. *numer.* autem 17. *vsque ad* 24.
ipsam limitationem multis modis declarat. cuius
quidem limitationis ea ratio est, quia † omnis con- 118.
iectura, & præsumptio sumenda est, per quam
actus sustineatur, *l. quoties, ff. de reb. dub. cap. Ab-
bate, de verb. signif.* Dec. *l. in contrahenda, num. 7. ff.
de reg. iur.* atque alij Doct. passim. His præmonitis
iam effectus huius clausulæ, *de plenitudine potesta-
tis*, breuiter recensentes, primo loco ponamus qua-
tuor illos, qui sumi possunt ex iis quatuor modis,
quibus absolutam Principis potestatem explicaui-
mus, eámque ab ordinaria eiusdem potestate di-
stinximus *d. cap. 5. quæst. 2. præmiss. vnic. post me-
dium.*

Primus igitur effectus huius clausulæ esse po-
test, † vt per eam Princeps dispensare censeatur in 119.
iure humano sine causa; retenta opinione probabi-
li, quòd hoc ei liceat, de qua *in d. præmiss. vnic. circa
medium.*

Secundus erit, vt per eam dispenset Princeps in
legibus humanis etiam ex leui causa; qui effectus
est de mente Anchar. *d. cap. 1. numer. 30. de constit.*
vbi ait, Principem de potestate ordinaria non posse
dispensare in lege humana sine magna causa; quasi
velit, de absoluta posse ex leui causa: & apertiùs
Natt. *consil.* 512. *num.* 19. dum de humanis legibus
loquens, scripsit, quòd, si aliquid etiam leue Prin-
cipem moueat, poterit is de plenitudine potestatis
facere quicquid libet.

Tertius effectus huius clausulæ est, † vt per eam 120.
dispensare censeatur in iure diuino, & naturali cum
iusta causa in casibus, quibus hoc ei licet; qua de re
latè egimus sup. *cap. 4. quæst. 3. concl. 2. & quæst. 4.
concl. item* 2. Hic effectus est de mente eorum, quos
refert, ac sequitur Gabr. *lib. 3. com. concl. tit. de iur.
quæs. non tollen. concl. 1. num.* 1. iuncta maximè *concl.*
2. *n.* 1. dum asserunt, Principem posse ex plenitu-
dine potestatis auferre alicui cum causa ius ei quæ-
situm etiam de iure gentium; quósque allegat *concl.
5. num. 35. 38. & 42. & concl. 6. num.* 5. sentientes,
posse Principem de plenitudine potestatis ex causa
renouare contractum cum eo celebratum.

Quartus

121. *Quartus* effectus erit, † vt per eam Princeps de-
roget iuri saltem humano, etiam sine causa; vt sa-
tis constat tum ex Rodolphin. *d. tract. de supr. seu
absol. potest. Princip. cap.* 1. *num.* 1. dum post alios
tradit, plenitudinem potestatis nihil aliud esse, ni-
si derogationem iuris communis, seu ordinarij; &
num. 2. esse plenitudinem arbitrij nulli necessitati
subiectam, nullisque iuris publici regulis limita-
tam; atque absolutam potestatem non subiacere
legibus, nimirum humanis. tum ex Menoch. *d. præ-
sumpt.* 12. *num.* 3. & 4. nam, dum ibi docet, Princi-
pem in rescriptis, & concessionibus contra ius cen-
seri vti plenitudine potestatis, cùm apponit in eis
clausulam, *non obstante,* vel *ex certa scientia*, procul-
dubio multo magis id concedit, cùm apponitur ipsa
clausula, *de plenitudine potestatis*, arg. *cap. si motu pro-
prio, in si.* & quod *ibi* notat glos. recepta *verbo, ex-
pressè, de præb. in* 6. & *in cap. statutum,* §. 1. *verbo, litte-
rarum, in si. de rescrip. in* 6. & Gabr. *d. lib. 6. tit. de clau-
sul. concl.* 1 *num.* 64. & *concl.* 2. *num.* 102. tum maximè
ex text. *in cap. proposuit, ad fin. de conceß. præb.* ibi;
licèt autem intentionis nostræ non sit inuestituras
de vacaturis factas contra canonum instituta ra-
tas habere, qui secundùm plenitudinem potesta-
tis de iure possumus supra ius dispensare; & *in cap.
vnic. vers.* & *ideo, vt Eccles. benef. sin. dimin. confer.*
ibi; nos, qui non tam ex plenitudine potestatis,
quàm ex officij debito possumus, & debemus de
subditorum excessibus ad correctionem inquirere
veritatem, &c. nam si id potest Princeps de pleni-
tudine potestatis, quòd hoc fecerit, constabit po-
tissimùm ex eo, quòd id exprimat per clausulam
hoc significantem; prout de motu proprio patet ex
d. cap. si motu proprio, in si. & de certa scientia, ex
glos. ab aliis approbata *d.* §. 1. *verbo, litterarum*, &
Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 64. & in specie de clausu-
la hac, *de plenitudine potestatis*, vt non multo antè
mouuimus, post alios tradit Rodolphin. *d. tract.
cap.* 3. *num.* 2.

Quintus effectus clausulæ, *de plenitudine potesta-*
122. *tis*, est, quòd † idem importat, quòd clausula, *ex
certa scientia*, vt præter citatos *concl. præced. in* 2.
effect. voluit Alex. *cons.* 16. *vol.* 1. *consil.* 120. *vol.* 4.
& *consil.* 5. *vol.* 5. Rom. *cons.* 369. *in* 5. *dub.* Corn.
consil. 312. *vol.* 1. & alij, quos refert, ac sequitur
Gabr. *eadem concl.* 1. *num.* 6. qui dum *num. seq.* ita
hanc doctrinam declarat, vt plus operetur clausu-
la, *de plenitudine potestatis*, quam clausula, *ex cer-
ta scientia*, post Fel. *in cap. nonnulli, in princip. vers.
tertio, contra istam quartam fallentiam, de rescript.* &
Grammat. *consil. ciuil.* 100. *num.* 24. constat præfa-
tos Doctor. quosque *d. effect.* 2. ex Gabr. citauimus,
voluisse, clausulam, *ex certa scientia*, non omnino,
seu adæquatè idem importare, quod clausula *de ple-
nitudine potestatis*, sed in ea tamquam partem in to-
to contineri, & includi; quod etiam *ibidem* admo-
nuimus, & notauit Mandos. *d. reg.* 16. *quæst.* 7. *num.* 8.
quòd verò clausula, *de plenitudine potestatis*, sit ma-
ioris vis, quā clausula, *ex certa scientia*, immo etiam
motu proprij, pluribus probat Mandos. *d. quæst.* 7. *n.* 5.
Sextus effectus huius clausulæ, *de plenitudine po-*
123. *testatis*, est, † vt eximat à citatione. ita Imol. post In-
noc. & Host. *cap. in nostra, de procurat.* Alex. *cons.* 92.
vol. 6. & 11. *vol.* 7. ac Fel. *cap. quæ in Ecclesiarum, de
constit.* quos refert, ac sequitur Gabr. *d. concl.* 1. *num.*
12. sub tit. *de clausul. lib.* 6. & *lib.* 2. sub tit *de citation.
concl.* 1. *num.* 13. vbi vsque ad *num.* 22. hanc opinio-
nem multipliciter ampliat: *num.* autem 24. non pau-
cos refert in contrariam sententiam abeūtes; quam
limitat *num.* 25. post alios, vt non procedat in bene-
ficialibus, in quibus Papa potest de plenitudine po-
testatis procedendo etiam contra partem non cita-
tam disponere, & pronuntiare propter summam
potestatem, quam in his habet, vt ex *cap.* 2. *de præb.
in* 6. tradunt *ibi* Doct. magis communiter, quorum
plures refert Gabr. *d. lib.* 3. *com. concl. tit. de iur. quæs.
non tollen. concl.* 1. *num.* 9. De quo tamen videndū est,
quod diximus sup. *cap.* 5. *quæst.* 2. *concl.* 1. *circa med.*

Septimus, & postremus effectus huius clausulæ
sumi potest ex Mandos. *d. quæst.* 7. vbi *num.* 6. ait,
quòd † vbi Princeps scribit de plenitudine potesta- 124.
tis, nihil opponi potest, quod gratiam annullet; ex
Bald. *in proœm. Decretal. col.* 4. & Dec. *cons.* 341. *viso
puncto*, ante *num.* 4. *vers.* & *in nostro casu. num.* autem
7. quòd hæc clausula, *de plenitudine potestatis*, sit po-
tentissima, & multum operari debeat, ex Abb. *in
cap. vnic. num.* 11. *not.* 10. *vt Eccles. benef. sin. diminut.
confer.* & quòd est tantæ potentiæ prædicta clausu-
la, vt † virtualiter in se omnes alias clausulas con- 125.
tinere censeatur, post Bald. *in l.* 3. §. *si is, pro quo, ff.
quod quisq. iur.* & *l. fin. post princ. vers. vel dic, C. sent. re-
scind. non poss.* & Curt. sen. *cons.* 65. *super præmissa, n.* 14.

Plura de hac clausula videri possunt apud Man-
dos. & alios Doct. sup. citat. ac nouissimè quos post
hæc scripta quoad hoc vidi in suis tract. *de clausul.*
Martam *in addit. ad* 1. *part. claus.* 195. & Aug. Bar-
bos. *in hac clausula*; cum iis, quos hi allegant, ma-
ximè Rodolphin. *d. tract. de supr. Princ. potest.* & scri-
bentes *in cap.* 1. *de constit. cap. ad honorem, de auctor.
& vs. pall. cap. proposuit, de conceß. præb. d. cap. vnic. vt
Eccles. benef. sin. dimin. confer. cap. per venerabilem, qui
fil. sint legit. l. si testamentum, C. de testam.* atque ali-
bi sæpe.

Qvarta conclvsio. Clausula, *si ita
est*, aut similes tacitæ, seu subintellectæ in rescri-
pto commutationis vltimarum voluntatum, † ne- 126.
mine opponente non requirunt verificationem nar-
ratorum in precibus: secus si in eo rescripto ex-
pressè ponantur. Prior pars conclusionis probatur,
supposito quod deciditur *in cap.* 2. *de rescrips.* † clau- 127.
sulam illam, *si preces veritate nitantur*, etiamsi in re-
scripto Apostolico non apponatur, semper tamen
intelligi: quam decisionem præter scribentes *ibi*,
adnotarunt plerique Doctor. relati ab Aug. Barbos.
tract. de clausul. clausul. 97. *à num.* 2. *ad* 6. idipsúmque
dicendum † de clausula, *si est ita*; nam hæ duæ clau- 128.
sulæ omnino idem important, vt de se patet, &
colligitur ex Felin. *cap.* 2. *num.* 6. & *ibi* Add. *de præ-
script.* post Specul. *tit. de rescript. præsent.* §. *ratione
quoque defectus, in vers. Item quòd non est ibi clausula*;
idémque docet Abb. *d. cap.* 2. *num.* 3. & Dec. *num.* 3.
de clausula, *si vera sint narrata*; vt de clausula, *veris
existentibus prænarratis*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.*
9. *in annot. contra aullit.* & *assent. in caus. beneficial.
num.* 229. glus. verò *d. cap.* 2. *verbo, conditio*, contra
hoc suppositum arguit ex *cap. decernit*, §. *vniuersa*,
25. *q.* 2. qui §. sumptus est ex *l. fin. C. de diuers. rescr.*
vbi expressè cauetur, † rescripta Principis, in qui- 129.
bus omittitur clausula, *si preces veritate nitantur*, nul-
la esse; vnde patet, aliud esse quoad hoc secundùm
canones, aliud secundùm leges, vt post glos. *d. verbo,
conditio, in si.* notauit Abb. *num.* 9. vbi etiam ostendit,
quomodo non obstet, illam legem à Gratiano inser-
tam esse Decreto. quamuis Rebuff. *in prax. de benef.
tit. de different. inter rescrips. grat. & iust. vers. vigesima-
tertia*, insinuet, quòd tam iure ciuili, quàm canonico
in rescriptis ad lites inserenda est clausula illa, *si pre- 130.
ces veritate nitantur*, vel, *si ita est*, aut saltem ea intel-
ligenda est in rescriptis illis; litteræ verò gratiæ
non habent huiusmodi clausulam, vbi comprohan-
dæ, & verificandæ non sunt; sed sufficit concessio
gratiæ motu proprio facta, aut alias: & sic Rebuff.

ibi apertè sentit verumque propositæ concl. partem.
Sed vlterius probatur prior eius pars, quòd nimirum
eiusmodi clausulæ tacitæ, seu subintellectæ in
rescripto, nemine opponente, verificandæ necessariò
non sunt. eam enim satis sentit Abb. d. cap. 2. n. 3.
& ibi Rip. num. 29. & 30. dum post Ioan. And. cap. 1.
de [illegible] cõcess. in 6. & Abb. quidem ex adductis à seipso,
Ripa verò ea traditis à Fel. in cap. fin. de præsumpt. docent,
quòd, si opponatur, narrata in huiusmodi rescripto
non esse vera, onus probandi incumbit impetranti;
id etiam inferentes ex eo, quod ipse Abb.
paulo antè d. num. 3. & Rip. d. cap. 2. num. 28. ex eodem
cap. 2. & aliis iuribus adnotauerat, in rescripto Apostolico
emanato ad instantiam partis semper subintelligi
clausulam, si ita sit, idest, si vera narrantur in
rescripto. Idipsum apertiùs sentit Rot. decis. 20. circa
med. de præb. in nou. dum ibi dicitur, quòd, si non negetur
valor, vel qualitas beneficij obtenti expressa
in rescripto, non est necessaria eius probatio, & processus
super beneficij impetrati prouisione non est
nullus. & quidem est ibi casus, in quo non fuerat in
rescripto posita clausula, si ita est, aut, si preces veritate
nitantur, aut similis. necnon eadem Rota apud
Card. Seraphin. decis. 989. num. 1. dum ibi dicitur,
clausulam, si ita est, facere gratiam conditionalem,
& ostendere Papam de narratis notitiam non habuisse,
& in tali casu narratiuam verificari debere,
& ea alia Rotæ decisione in vna Lucana corã Orano,
idẽ tradit Iacob. Ant. Marta tract. de clausul. part.
3. clausul. 152. Idem etiam ex eo comprobatur, quòd,
130. licèt plerumque † taciti, & expressi eadem sit virtus,
l. de quibus, ff. de leg. & l. cùm quid, ff. si cert. pet. cum
plerisque allegatis per Euerard. in loc. ab express. ad
tacit. num. 1 vsque ad 8. & conditio tacita ita suspendit
actum sicut expressa, glos. l. item quia, verbo, malè
petitur. ff. de pact. & alij Doct. relati à Dec. d. cap. 2. n.
5. vers. & ista conditio, Fel. num. 9. tamen sæpe etiam
expressum plus tacito operatur, vt in exemplis adductis
ab Euerard. vbi sup. num. 10. ad fin. ac præsertim
in consensu requisito ad prorogandam iurisdictionem,
de quo idem latè num. 13. & 15. & sic habet
locum in hoc casu regula illa desumpta ex l. si
quis Sempronium, ff. de hæred. inst. l. nonnunquam, ff. de
condit. & demonstr. & l. expressa, ff. de reg. iur. expressa
nocere, non expressa non nocere; de qua nos latiùs
cap. præced. quæst. 5. ut 1. præmiss. Ad d. verò doctrinam
sumptam ea glos. d. l. item quia; respondet Dec. d. n. 5.
vers. ita enim conditio; quòd, vbi cõditio respicit executionem,
qualis est hæc, tunc tacita conditio non
suspendit dispositionẽ; & allegat Bart. & Bald. Idem
etiam comprobatur ea reg. 60. nunc 61. Cancell. dum
enim ibi decernitur, quòd in litteris super beneficiis
per constitutionem, Execrabilis; vacantibus ponatur
clausula, si est ita; & similiter de quibuscumque narratis
informationem facti requirentibus, satis inde
colligitur; regulariter, si non apponatur hæc clausula,
non requiri informationem facti, seu narratorum
verificationem: requiri autem, si clausula huiusmodi
apponatur. Atque adeò etiam non mediocriter
confirmatur ex iisdem mox cit. regulæ verbis
posterior propositæ conclusionis pars, vt fusiùs
mox deducemus: quæ & probatur tum ex eo, quod
pluribus Doctoribus relatis tradit Gonzal. vbi suprà
num. 230. dum postquam num. præced. locutus fuit de
clausula, si preces veritate nitantur, & aliis idem importantibus;
131. subdit eo num. 232. omnem narratiuã †
esse ante omnia verificandam, ex Roman. cons. 33.
num. 2. Rot. apud Caputaq. decis. 240 part. 2. Put. decis.
245 num. 1 lib. 1. & Cæs. de Grass. decis. 1 num. 3. de
rescript. & num. 232. quòd ille, cuius gratia est purificanda,
non dicitur habere ius in re, aut ad rem, ea
Bellam. decis. 166 incip. auditor, num. 1. & quod idem
Gonzal. tradit num. 233. quòd quandiu narratiua non
est verificata, perinde est, ac si gratia esset surreptitia;
post Caputaq. decis. 345. num. 3. part. 2. Hæc enim
intelligenda sunt vbi expressa conditio in gratia, seu
rescripto apposita fuisset per clausulam, si ita est, aut
similem. Et quòd clausula, si ita est, expressè apposita
importet cognitionem, Rota Rom. non semel tenuit,
vt videre est apud Martam d. tract. de claus. 1.
part. decis. 141. num. 2. licèt non paucos etiam contrarium
tenentes ibid. referat. sed pro priori sententia
text. est in cap. ab excommunicato, de rescript. vbi simul
huius rei declaratio illa habetur; nisi adiecta sit rescripto
alicui directo circa proprium factum, cùm
de eo certus esse debeat. Declaranda verò etiam est
hæc posterior pars concl. vt prædicta clausula, si ita
est, vel, si preces veritate nitantur, expressè in rescripto
posita non ita conditionem faciat, vt suspendat
iurisdictionem commissarij vsque ad eius verificationem;
sed solùm ipsum commissarium, seu
executorem instruat. ita post Bald. in cap. super literis,
col. 5. seu num. 19. ibi, est clausula, si preces, de rescr.
& Barbat. d. cap. 2. tenet ibid. Felin. d. num. 6. idémque
post alios tradit Dec. d. cap. 2. num. 5. versic. sed aduertendum
est, & ibi eius Apostillator, & Sanchez lib. 8.
de matrim. disp. 34. num. 26. iuncto præced. ob eam rationem,
quòd tunc exprimitur conditio eo modo,
quo inest: tunc autẽ non inducitur forma, aut conditio
noua; sed est admonitio, vt seruetur forma iuris
communis, cap. significasti, de elect. l. 3. ff. de legat.
1. & l. conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit. & demonstr.
cum aliis adductis per eundem Sanchez lib.
3. de matrim. disp. 33. num. 3. d. autem num. 26. addit,
quòd † si omittatur causæ cognitio, & examinatio, 132
quando adest sola clausula, si ita est, aut, si preces veritate
nitantur, non est nulla, & inualida dispensatio
facta à commissario; quod & voluerunt plerique
probari à Maceraten. lib. 1. var. resol. 58. num. 4. subdit
verò ibidem Dec. quòd, licèt dispositio non suspendatur,
quo minùs commissarius procedere possit; tamen,
si narrata non sunt vera, ex defectu causæ finalis,
dispositio non habet locum, iuxta mentem
prædictorum, & Card. cap. fin. de præsumpt. Quòd si
quis simpliciter, & absolutè tueri vellet hanc posteriorem
partem nostræ conclus. absque alia declaratione,
quàm ea, quæ ex d. cap. ab excommunicato,
de rescript. habetur, cùm nimirum executio gratiæ
dirigitur ei, qui certus est de narratis, vt cùm mandatur
absolutio excommunicati ipsi excommunicatori,
qui est casus illius text. eandem concl. partem
præter superiùs adducta, præsertim d. cap. ab
excommunicato, vbi expressè habetur, per clausulam,
si ita est, mandari delegato causæ cognitionem,
atque adeò examinationem narratorum, seu
eorum verificationem, vt qui de iisdem certus non
est: adhuc probare posset cum ex aliis ad prioris
partis confirmationem adductis, vnde etiam aliqua
ea contrariis huic posteriori tolluntur: tum etiam
ea eo, quod post Host. d. cap. 2. de rescript. tradit
Vital. in tract. de clausul. in clausula, si preces veritate
nitantur, † hanc clausulam; (quæ idem im- 133
portat, quod clausula, si ita est, vt præter suprà citatos
maximè Sanchez d. num. 26. tenet post alios
etiam Cels. Vg. in simili tract. vbi de hac clausula;)
æquipollere illis, si tibi constiterit, & vocatis vocandis;
hæ verò † important pro forma causæ co- 134
gnitionem; prout de priori patebit ex paulo pòst
dicendis ante fin. huius conclus. de posteriori ostendemus
quæst. 4. conclus. 2. Immo idem Vital. vbi sup.
num. 5. in specie docet post Bald. clausulam illam,
si preces veritate nitantur, in litteris gratiæ facere
condi

conditionem, & inducere formam, cuius omissio
vitiat actum quantumcumque fauorabilem. Hanc
eandem verò posteriorem conclus. partem sic ab-
solutè, ac simpliciter sumptam comprobare is pos-
set etiam ex citata reg. 60. seu 61. Canc. nam, dum
ibi decernitur, clausulam, *si ita est*, apponendam
esse in litteris de quibuscumque narratis informa-
tionem facti requirentibus, satis apertè colligitur,
eam clausulam inducere necessitatem verificandi
narrata, seu quòd executor deputatus de narratis
se informet. Neque oppositum sentit Bald. Dec. aut
Fel. pro secunda declaratione allegati. nam Dec.
præterquam quòd satis obscurè loquitur, intelligi
potest, prout eum sub nomine Modern. intelligit
Rip. *d. num.* 28. vt solùm velit, clausulam, *si ita est*,
expressè expositam in rescripto non reddere rescri-
ptum conditionale, ideóque non suspendere iuris-
dictionem iudicis, sed exercitium; (id est, vt vel-
le videtur Rip.) non debent verificari narrata, an-
tequam delegatus procedat, & vtatur iurisdictio-
ne; & hoc fortè est, quod *ibi* ait Dec. eam clausu-
lam non suspendere iurisdictionem commissarij;
quin procedere possit; & quòd ea ponitur ad iusti-
tiam; ita, vt debeat considerari, quando agitur de
meritis causæ; quoniam respicit executionem. Eo-
dem modo Ripa intelligit Felin. qui clariùs loqui-
tur; dum quasi exponens, quod dixerat, clausu-
lam, *si preces veritate nitantur*, vel, *si ita est*, non
facere conditionem, subdit, *nec fundat, vel inchoat
iurisdictionem, sed instructionem ad procedendum*; &
allegat Barbar. *d. cap.* 2. & Bald. *d. cap. super litte-
ris, de rescript.* qui *sub num.* 19. cùm quæsiuisset,
vtrùm illa clausula, *si preces veritate nitantur*, fa-
ciat conditionem, subiicit hæc verba; *respondeo,
non, sed instruit, & mandat potius, quia non apponi-
tur ad iurisdictionem fundandam, seu inchoandam, sed
ad procedendum ex ea*, argum. *l. ita demum, ff. de ar-
bitr. & l. muto, §. sub conditione, ff. de tutel.* & *d. cap.*
2. *num.* 1. ait, istam clausulam non facere condi-
tionem, quia est de præsenti, & non de futuro, &
non suspendit actum commissionis: atque ita etiam
ferè explicat eamdem clausulam Marta *d. tract. de
clausul. part.* 2. *claus.* 71. *num.* 4. post Butr. *cap. ex lit-
teris, de rescript.* & Fel. *d. cap.* 2. *num.* 15. *eod. tit.* Neque
huic posteriori parti concl. sic simpliciter acceptæ
obest, quòd conditio, quæ tacitè inest, si exprima-
tur eo modo tantùm, quo inest, non inducit for-
mam, aut conditionem, ex sup. adductis. dici enim
135. potest, † id verum esse, cùm sumus in rescripto,
quod nulli dirigitur exequendum, sed soli impe-
tranti: vel si executori, aut delegato dirigitur, id
ita est accipiendum, vt non suspendat eius com-
missionem, & iurisdictionem, donec verificentur
narrata: vel quoad hoc, vt siue ea clausula expri-
matur, siue non, semper si falsa sint narrata in pre-
cibus, (ex eorum tamen numero, quæ, si conce-
dens sciuisset, petita non concessisset, aut non eo
modo, iuxta latiùs adducta *cap. praeced. quaest.* 3. *con-
clus.* 3. & 4.) corruat gratia. sic etiam possunt intel-
ligi nonnulli ex allegatis à Macerat. *d. ref.* 58. *num.* 4.
excepto ipso, & Lap. *alleg.* 60. *num.* 2. ibique Mandos.
Bellanx. *decis.* 4. & Sanchez *sup.* sed ex ipso Sanchez
d. disput. 33. *num.* 6. *vers. ad tertium*, aliam respon-
sionem colligo ad prædictam doctrinam, dum post
Nauar. *consil.* 75. *dub.* 11. *num.* 37. *de regular.* in 1.
edit. ait ideo ex communi Doctor. sententia non
posse quem absolui ab excommunicatione vi Bul-
læ cruciatæ facultatem dantis, satisfacta parte, ni-
si secuta satisfactione vbi sit possibilis, quamuis
hæc conditio illi absolutioni iure communi insit.
quia ponitur alio modo, quàm iure communi insit;

cùm Pontifex nollet per suum priuilegium; aut re-
scriptum alicui damnum inferre; *cap. si pro te, de of-
fic. deleg. l.* 2. *§. si quis à Principe, ff. ne quid in loc.
publ.* Aliæ responsiones colligi possunt ex Couarr.
in relect. cap. alma mater, 1. *part. §.* 9. *num.* 8. *de sent.
excommun. in* 6. & Doctor. quos *inibi* allegat; maxi-
mè quòd clausula, vel conditio ad alium finem ex-
primatur. Denique, circumscripta hac clausula no-
tandum est, quod post Soc. *consil.* 164. *visa Bulla,
col.* 2. *in* 2. *part.* tradit Rip. *d. cap.* 2. *num.* 29. & 30.
quòd impetrans debet probare, si opponatur, quòd
expressa sunt falsa: si verò opponatur, rescriptum
impetratum fuisse per taciturnitatem veritatis, tunc
excipiens probabit. allegat autem Soc. not. *in d.
cap.* 2. Rip. verò *d. numer.* 30. ait istam esse theo-
ricam. Ioan. And. *d. cap.* 1. *de lit. contest. in* 6. & Abb.
d. cap. fin. col. 2. *de præsumpt.* quod limitat *ibidem* Rip.
post Abb. *d. cap. fin. notab.* 3. nisi impetrans ha-
beret intentionem fundatam istis præsumptionib.
tunc enim in excipientem transfertur onus pro-
bandi.

Et quia in litteris Papæ aliquando dicitur *iuxta*,
vel *secundùm tenorem talium litterarum*; vel *prout in
talib. litteris continetur*; aut quid simile si quæras, an
hæc verba † stent conditionaliter, vel causaliter. 136.
respondeo cum Fel. *d. cap.* 2. *num.* 10. quòd regulari-
ter stant causaliter, non modò in priuilegiis, vt vo-
luit Rom. *cons.* 336. *circa med. per text. in cap. Abba-
te, vers. contra quod fuit, de verb. signific.* vbi verba
illa, *iuxta*, vel *secundùm præteriti temporis morem*, ab
ipso Romano Pontifice exponuntur causaliter, id
est, quia mos præteriti temporis sic obtinuit: verùm
rùm etiam in rescriptis, quicquid voluerit Rom.
vbi sup. ex *glos. fin. in cap. quoniam Abbas, de offic. de-
leg.* quæ allegat illum text. & *cap. examinata, de con-
fir. vt. vel inut.* & *cap. quia diuersitatem, de concess.
preb.* alia similis *glos. fin. d. cap. examinata*; nam quòd
dictiones, *prout*, & aliæ relatiuæ similes non modò
in priuilegiis, sed & in iis, in quibus potuit persona
referens de nouo disponere, conditionem non de-
notent, vnde non sit necesse verificare illud, ad quod
priuilegium, seu alia dispositio se refert, dum ta-
men eius tenor in priuilegio totus inseratur; post
alios plurimos tradit Horat. Mandos. *in tract. de pri-
uil. ad instar, seu de communic. priuil. quæst.* 5. *num.* 9.
iuncto num. 7. quod etiam in confirmationibus, &
quanis materia ordinata ad aliquid de nouo dispo-
nendum hæc verba stent causaliter, satis probat
Fel. *d. cap.* 2. *num.* 10. Dec. *d. cap. quoniam Abbas,
num.* 17. *vers. in glos. fin.* & *d. cap. examinata, num.*
4. *in fi.* & probatur ex text. *in cap. venerabilis, de con-
firm. vt. vel inut.* Communis quoque est hac in re di-
stinctio illa, de qua multis relatis testatur Marta in
suo tract. de clausul. part. 2. *clausul.* 51. *num.* 11 vt si
concessio cum huiusmodi verbis, seu clausulis fa-
cta fuerit super re certa, tunc stent causaliter, non
conditionaliter: si verò non contineatur quid cer-
tum, stent conditionaliter. quod tamen *num.* 2. & 3.
post alios temperat quoad priorem casum, nisi con-
ster de modo, & statu, ad quem fit relatio. Illud ve-
rò omnino certum puto, quod ait *glos. pen. d. cap.
venerabilis*, à plerisque *ibidem* approbata, illa ver-
ba, sicut prouidè sine prauitate facta est, ac similia,
stare causatiuè, non conditionaliter in confirma-
tionibus factis ex certa scientia. De prædictis au-
tem dictionibus *iuxta, prout, secundùm, sicut*, ac simi-
libus, quid importent, videndus est Aug. Barbos.
tract. de dictionib. & ab eo cit.

Quòd si consequenter petas, quid operentur ver-
ba, quæ ponuntur in rescriptis, præcipuè cùm ex-
primitur valor beneficij; nimirum, † *ut asseris*, vel 137.

vt asserit, vel, *vt asseritur*, aut similes: breuiter respondeo, quòd si dicatur impersonaliter, vt asseritur, hæc verba parùm, aut nihil operantur; neque adstringunt partem. ita post Rot. Rom. *decis.* 60. *&* 77. *de rescript. in antiq.* atque alibi, tenet Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. glos.* 31. *num.* 12. *&* 13. *arg. auth. si quando, C. de const. pecun.* cum ibi not. inde probans, non esse tunc necessariam verificationem huius narratiuæ; idque admittit etiam Felin. *in cap. ad aures, num.* 10. post Abb. *cap. fin. col.* 4. *de præsumpt.* vbi constat, quòd ea verba non referantur ad impetrantem, quasi ipse id asseruerit, sed ad alios, eorúmque assertionem; sic intelligens Card. *eodem cap. pen. col.* 2. secus verò, si ad ipsum impetrantem; sic Felin. *sup.* post Abb. *loc. cit.* & ita exponens eundem Card. *consil.* 71. *incip. vacante, in fi.* & Rot. Roman. *decis.* 6. *num.* 2. *de rescript. in antiquior.* Si verò ea verba dicantur personaliter, *vt asseris*, vel, *vt asseris*; tunc quoniam apertè referuntur ad assertionem impetrantis, indistinctè nocet, si falsò illud exprimatur. ita Abb. & Fel. *loc. cit.* post Rot. *d. decis.* 60. *&* 77. *de rescripi. in antiq.* Hanc eandem distinctionem sequuntur etiam Rebuff. *in concord. Gall. rubr. de for. mand. Apost. verbo, omnia, & singula, vers. nota tamen*, Nauarr. *cap. si quando, except.* 5. *num.* 2. *de rescript.* Sanchez *lib.* 8. *de matr. disp.* 35. *num.* 25. *ad fin.* & alios referens Mascard. *tract. de probat. concl.* 888. *num.* 40. *cum duobus seqq.* Mandos. *ad reg. Canc. de annal.* seu 34. *quæst.* 47. *num.* 2. & Marta *d. tract. de clausul. part.* 1. *claus.* 170.

Præterea si quæras, quid dicendum de clausula, *si inueneris*, aut, *si repereris*, aut, *si tibi constiterit*, vel simili. Dico breuiter de clausula, *si inueneris*,
138. quòd † requirat partis citationem nulla ferè dubitatio est; id enim tenet Rot. *decis.* 14. *de dol. & contum. in antiq.* post Ioan. And. *in Clement. indices, de offic. deleg.* dicitque ita seruare Cancellariam, & Rotam Dominorum Auditorum. ita etiam tenet ead. Rot. *decis.* 12. *num.* 10. *circa medium, de offic. deleg. in nou.* & ibi Papazon. *in addit.* & Fel. *cap.* 2. *num.* 6. *de rescript.* Id autem limitandum primò, si addantur ea verba, *per summariam informationem*: tunc enim potest commissarius citare, vt sumat informationem; non tamen tenetur, nec potest dare parti nomina testium, vt voluit Rot. *decis.* 15. *de dol. & contum. in antiq.* Secundò, vt, si agatur de re modica, non teneatur talis commissarius partes citare, secus in re graui. ita Rot. *decis.* 16. *eodem tit.* pariter *in antiq.* quam etiam sequitur Matt. *d.* 1. *part. clausul.* 140. *num.* 3. ad idem allegans Staphil. *de litter. inst. §. citatio, num.* 11. *& seqq.* Papazon. *in addit. ad d. decis.* 12. *num.* 3. idémque sentiens de clausula, *si repereris*, quam *num.* 1. post alios æquiparans prædictæ clausolæ, *si inueneris.* Tertiò non tenebitur citare vbi certus ei modus informationis sumendæ à committente præscribatur; vt, quòd suspectis litteris commissum negotium exequatur; prout est casus *in d. cap.* 2. *vers. verùm, quoniam, de rescript.* De clausula verò, *si repereris*, eadem Rot. *d. decis.* 14. post Ioan. And. *d. Clem. indices*, & post alios Gabr. *com. concl. lib.* 2. *tit. de citat. concl.* 1. *num.* 500. tenet, quòd non inducat necessariò partis citationem. Quòd si discrimen hoc admittamus inter clausulam, *si inueneris*, & clausulam, *si repereris*, prout etiam illud constituit Lap. *alleg.* 27. *num.* 3. & alij, quos citat Papazon. *ad d. decis.* 21. *num.* 3. relatus à Marta *d. num.* 1. confirmare id possumus ex illo Ouidij,

——*Non inuenta, reperta es*

quasi ad inueniendum præcedat indago, repertæ sit casuale. sed verius est hæc duo ab vsu confundi, atque etiam à verborum significatione, vt ex Valla, & Iuniano adnotauit Fel. *d. num.* 6. & Papazon. *d. num.* 3. ex Ægid. *decis.* 276. aliàs 12. *de offic. deleg. decis.* 85. *de prob. & decis.* 68. *de verb. signif.* & Staphil. *de litter. grat. & inst. fol.* 132. alias 179. seu §. *citatio, num.* 7. *vers. secus forte*: facitque *decis.* 16. *de iudic. in non.* cum aliis adductis per Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 33. *num.* 3. *&* 4. & *lib.* 8. *disput.* 34. *num.* 26. quo vtroque loco etiam latè probat; quòd, si commissio habeat huiusmodi clausulam, nulla erit exécutio omissa inquisitione, quoniam per eam inducitur certa forma omnino obseruanda, cùm tunc conditio exprimatur alio modo, quam eo, quo iure inest. Nisi subiiciatur clausula, *super quo conscientiam tuam oneramus*; nam tunc sufficiet, quòd se extraiudicialiter informet, certiórque fiat de veritate precum; vt probat idem Sanchez *d. lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 25. ex iis, quæ ipsemet adducit *lib.* 3. *disp.* 8. *num.* 4. *&* 5. de clausula, *conscientiæ tuæ relinquimus*; de qua nos quoque *inf. conclus.* 6. Marta verò *d. clausul.* 140. *num.* 2. de prædicta vtraque clausula, *si inueneris*, &, *si repereris*, docet, quòd quando adiiciuntur in personam iudicis, & circa materiam iudicialem, accipiuntur pro clausula, *si constiterit*, & ratione subiectæ materiæ omnino important causæ cognitionem, & requirunt partis citationem, arg. *l. si vno, ff. locat.* Ægid. *decis.* 476. Staphil. *d. §. citatio, num.* 8. *&* 9. facitque Dec. *consil.* 603. *sub num.* 13. vbi æquiparat clausulam, *si repereris*, clausulæ, *si constiterit.* de qua Rot. *d. decis.* 15. *de dol. & contum. & decis.* 21. *de rescripi. in antiq.* post Ioan. And. *in Clem. præsenti, super verbo, constiterit, de censib.* dicit, quòd, si in aliqua commissione Papali committatur sub verbo, si constiterit de hoc contra talem, faciat contra eum, prout in commissione continetur; tunc † citanda est pars, vel eius 139.
procurator, antequam Auditor faciat informationem de contentis in commissione. sequitur Papazon. *d. num.* 3. idem voluit Abb. *cap. conquerente, col.* 3. *de rest. spol. & cap. sacro, col.* 2. *de sent. excomm.* & quòd requirat causæ cognitionem, & pronuntiationem super ea, plerique voluerunt probati à Barbos. *d. tract. de clausul. clausul.* 87. *per tot.* quódque faciat gratiam conditionalem latè idem *clausul.* 18. facitque hæc clausula mixtum executorem, Anchar. *consil.* 192. Fel. *cap. si constiterit, num.* 4. *de accusat.* & colligi potest ex *d. cap.* 2. *de rescript.* ibi; cùm de causa, quæ inter G. & F. clericos vertitur super præbenda de Noualis, cognoueris legitimè, eidem F. (secundùm tenorem litterarum nostrarum continentium, quòd si constaret, ipsum F. de periurio esse conuictum, & perpetuò illi renuntiasse præbendæ, amoueretur ab ea;) eo cognito, & probato, præbendam abiudicasset eandem: iunctis iis verbis; mandamus, quatenus sententiam præfati Episcopi confirmes. De hac quoque clausula habetur *in cap. ex parte S. de rescript.* fusiúsque agit Marta *d. part.* 1. *claus.* 19. sub verbo, *constito*; atque inter cætera *num.* 1. pluribus relatis & ipse docet eum importare partis citationem; quod *num.* 2. declarat, nisi adsit clausula, *& extraiudicialiter*; ac nisi narrata verificarentur ex actis coram eodem iudice; *num.* autem 3. post multos tradit ob eam requiri causæ cognitionem. quod, & illud de citatione limitat *num.* 4. in modico præiudicio, addens *num.* 5. *cum duobus seqq.* alios secutus, quòd hæc clausula reddit rescriptum conditionale; ita vt ad eius verificationem requirantur veræ, & concludentes probationes, vbi tamen haberi possint. De eadem verò clausola, simúlque duab. prædictis latè Fel. & alij *in cap. fin. de præsumpt.* Gat. *tract. de benef. part.* 6. *cap.* 3. *num.* 36.

vsque

vsque ad 39. *& num.* 70. Constare autem quando dicatur, ponit Mascard. *concl.* 75. *num.* 21. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Franc.* §. 7. *procem. num.* 233.

QVINTA CONCLVSIO. Clausula illa posita in rescripto commissionis pro commutanda vltima voluntate, *auctoritate*, aut, *vice nostra commuta*; 140. vel, *mandamus, vt commutes*; † non inducit commutationem; sed facit, vt commissarius non sua ordinaria, sed committentis auctoritate delegata censeatur commutare. Prior pars conclusionis, quòd nimirum clausula, seu verba illa, *commuta*, vel, *mandamus, vt commutes*, non inducant commutationem, sed ad hanc exigatur executio commissarij, probatur, quia ita de mandato dispensandi, vt non sit dispensatio, contra Præpos. contrarium sentientem *in cap. quia circa, num.* 2. *de consang. & affin.* tuentur Paris. *consil.* 57. *num.* 53. *vol.* 4. Put. *decis.* 256. *num.* 1. *lib.* 1. Couar. *in* 4. *decretal.* 2. *part. cap.* 6. §. 9. *num. vlt.* Nauar. *cons.* 38. *in fi. de temp. ord. consil.* 3. *num.* 2. *de fil. presb. consil.* 7. *in fi. de consang.* Mandos. *in prax. sign. grat. tit. de dispensation. ver. dispensatio, & mandatum dispensandi*, Galleg. *de cognat. spirit. cap.* 23. *num.* 2. *& cap.* 24. *num.* 17. ac Rodriq. 1. *tom. sum. cap.* 238. *num.* 7. quos omnes refert, ac sequitur Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 30. *num.* 12. & confirmatur ex eo, quod idem Sanchez latè probat *ead. disp.* 30. *num.* 4. iuncto *d. num.* 12. causas expressas in dispensationis impetratione non modò veras esse debere tempore, quo impetratio fit, seu commissio dispensationis, præcipuè ex text. *d. cap. quia circa*, necnon ex *cap. si eo tempore, de rescript. in* 6. verùm etiam, quo commissarius dispensando commissionem exequitur, & *eod. lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 8. satis probat, reddi dispensationem surrepititiam tacito incestu inter consanguineos, vel affines volentes matrimonio copulari, siue is contigerit ante Pontificis dispensationem, siue post, antequam tamen Ordinarius eam impendat; & huius sententiæ refert inter alios Guttier. *quæst. canon. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 16. cum multis seqq. *& lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 133. Galleg. *d. cap.* 24. *à numer.* 3. *ad* 28. Petr. de Ledesm. *de matrimon. quæst.* 56. *artic. vlt. dub.* 2. *conclus.* 2. *&* 4. *& in summ. sacrament.* vbi de matrimon. *cap.* 27. *circa* 1. *concl. dub.* 3. *&* 4. Po- 41. sterior † pars conclusionis probatur: quoniam, licèt Princeps committens simpliciter Ordinario aliquid de iis, ad quæ se extendit illius potestas, non faciat ipsum Ordinarium delegatum; ex iis, quæ latè adduximus *quæst. præced. suppos.* 3. *antè medium*, præcipuè ex text. *in cap. licèt in corrigendis, & cap. graue nimis*, quod est pen. *de offic. ord.* Tamen, si committat cum ea clausula, *auctoritate*, aut *vice nostra tale quid facias*, aut simili, Ordinarius ex in re fit delegatus, & dicetur vti delegata potestate, vt post Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 16. *num.* 28. ac post Fel. *d. cap. licèt, num.* 2. 2. *&* 7. & Sanchez *lib.* 8. *de matrimon. disput.* 8. *numer.* 16. qui alios allegant, tradidimus *d. suppos. circa medium.* An verò hæc potestas, seu iurisdictio à Principe data Ordinario ad commutandum, seu mandatum commutandi cum prædicta clausula expiret morte ipsius committentis re integra, hoc est, antequam Ordinarius exequatur mandatum, seu commutet, dicemus *cap. seq. quæst.* 2. Interim hoc loco alias clausulas ad rem, de qua agimus, pertinentes afferamus; earúmque vim, & effectum explicemus.

SEXTA CONCLVSIO. Vbi in rescripto commutationis directo Ordinario, aut alteri adsit clausula, *secundùm iudicium, & prudentiam tuam commu-* 42. *tes*, aut similes clausulæ; † licèt causa requiratur, non tamen exigitur, vt commissarius super ea informationem etiam summariam iudicialem assumat; sed sat erit, si extraiudicialiter se informet, & certior fiat de narratis. Prior pars conclus. probatur; quoniam, cùm aliquid iudicio, vel prudentiæ alicuius remittitur, huiusmodi verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important; vt pluribus allegatis docet Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 14. 17. *ac seq.* vbi de iudicio, *& num.* 26. *cum duobus seqq.* vbi de prudentia; ac de vtroque verbo sentiunt alij relati à Sanchez *lib.* 3. *de matrimon. disput.* 8. *num.* 1. de verbis autem, seu clausula, † *vt tibi videbitur*, quòd important boni 143. viri arbitrium, latè probat idem Menoch. *d. quæst.* 8. *num.* 2. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 7. *procem. num.* 112. *& seq.* & idipsum de verbis, *tuo videre facias*, post alios tradit Menoch. *ead. quæst.* 8. *num.* 4. ac fortiùs de illis, *facias, quod tibi videbitur expedire*, num. 5. & illis, *si bonum, aut iustum tibi videbitur*, num. 6. de iis verò, *vt tibi placuerit*, num. 7 & 9. ac de iis, *si tibi probetur*, num. 8. ex *l. fideicommissaria libertas*, *la* 3. *propè fin. ff. de fideicommiss. libert.* de illis, *facias ad tuum beneplacitum*, latè post alios *num.* 10. nisi ex communi vsu loquendi hæc verba pro libero arbitrio sumerentur. *num.* autem 11. idem post alios dicendum ait fortiùs de verbis, *facias, vt tibi placuerit, & videbitur*, vt important arbitrium boni viri, seu regulatum; quod limitat *numer.* 12. *&* 13. nisi addatur dictio vniuersalis, vt, *quicquid*, dicendo, *facias quicquid tibi placuerit.* Præterea viri boni arbitrium ostendunt illa verba, *discretioni tuæ committimus*, vt post alios latè docet Menoch. *d. quæst.* 8. *numer.* 24. *&* 25. sicut & illa, *arbitrio tuo committimus*, vel, *arbitrio tuo facias*, vt pluribus ostendit Menoch. *vbi sup. numer.* 29. *cum duobus seqq.* & post alios sentit Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 9. *in annot. cont. nullit. & attent. in caus. benef. à numer.* 285. *ad* 297. præsertim verò *num.* 295. *& glos.* 15. §. 1. *num.* 93. & est optimus text. in commutatione voti *in cap.* 1. *de vot.* ibi; ab eius, qui præsidet, pendet arbitrio, vt consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis, &c. & quoad legata text. est *in l.* 1. *ff. de legat.* 2. *& l. fideicommissa*, §. *sic fideicommissum, ff. de legat.* 3. & in commissione facta à lege, opt. text. est *in l. si vnus*, §. *prætor ait, ff. de iniur.* Idem autem Menoch. *d. quæst.* 8. *num.* 33. id extendit, licèt dicatur, *pro tuæ voluntatis arbitrio*, ex Bart. *in Extrauag. ad reprimendum, verbo, videbitur, num.* 11. & aliis, quos idem Menoch. allegat *d. lib.* 1. *quæst.* 7. *num.* 14. & aliquot seqq. *num.* autem 34. id declarat primò, quando esset dictum, *libero tuo arbitrio committimus*, præcipuè ex Dec. alios allegante *l. in personam*, §. *generaliter, num.* 2. *ff. de reg. iur.* & ex eo, quod ipse Menoch. tradit *d. quæst.* 7. *num.* 33. *cum duobus seqq.* de verbo, *libere*, † 144. vt potestatem tribuat faciendi actum sua sponte, alterius voluntate non requisita, de quo etiam verbo hoc ipsum, & alia pleraque tradit Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Canc. glos.* 44. *num.* 10. *vsque ad* 27. *glos.* 46. *à num.* 1. *ad* 6. *glos.* 48. *num.* 3. *& glos.* 53. *num.* 2. *vsque ad* 25. Iacob. Ant. Mart. *tract. de clausul. part.* 1. *claus.* 68. *ac* 218. & nouissimè Aug. Barbos. *in tract. de dictionib. verbo, liberè, per totum.* Declaratur autem secundò, non procedere, quando arbitrium ei committitur, qui illud aliàs habebat: tunc enim libera, & absoluta facultas tributa dicitur, vt verba aliquid operentur. ita post alios Ias. *l. si sic legatum, num.* 10. *ff. de legat.* 1. & Menoch. *d. quæst.* 8. *num.* 35. & sanè, quòd hæ omnes clausulæ, *si fueris arbitratus, si putaueris, si æstimaueris, si vtile tibi fuerit visum*, vel *videbitur*, important arbitrium

boni

boni viri, apertè constat ex *l. fideicommissa*, *§. quamquam autem*, aliàs *§. sic fideicommissum, versic. quam-*
145. *quam, ff. de legat.* 3. Illa quoque clausula, † *misericordia tua committimus*, importat arbitrium boni viri, vt satis probat idem Menoch. *num.* 36. *& tri-*
146. *bus seqq.* Quoad clausulam verò, † *quod conscientia tua committimus*, seu, *super quo conscientiam tuam oneramus*, quòd importet arbitrium boni viri, post glos. *Clement.* 1. *verbo, oneramus, de iurepatr.* Ias. *l. si quis arbitratu, num.* 23. *propè fin. ff. de verbor. obligat. & d. l. si sic legatum, num.* 12. *ff. de legat.* 1. Georg. Natt. *in Clement. sæpe, §. non sic tamen, col.* 12. *& duabus seqq. de verbor. significat.* Bald. *l. vltim. ad fin. C. de iur. dom. impetrand.* Felin. *cap.* 1. *col.* 16. & *ibi* Andr. ab Exea *num.* 402. *de constit.* atque alios tradunt Mascard. *tract. de probat. conclus.* 414. & idem Menoch. *d. quæst.* 8. *numer.* 40. qui id probat *in tribus num. seqq. num.* autem 44. hanc, quam vocat receptissimam sententiam, declarat ex multorum auctoritate, vt is iudex, seu commissarius cum tali clausula sequi debeat non priuatam conscientiam, sed communem, & publicam, quam etiam communem fatetur Marta *d. part.* 1. *claus.* 253. *num.* 4. licèt contrarium posse contendat *à numer.* 5. *vsque ad* 15. apud quem *ibidem num.* 1. 2. *&* 17. necnon Barbos. *d. tract. suo de clausul. claus.* 13. *ferè per tot.* cætera videri possunt, quæ ad prædictas clausulas pertinent; ac præsertim, an delegatus cum huiusmodi clausula subdelegare possit vices suas, vel admittere possit, aut debeat exceptiones; & an ab eo valeat appellari; quos videas si lu-
147. bet. Pariter boni viri arbitrium † concessum fuisse per verba illa, *sit tibi licentia*, &c. pluribus relatis docet idemmet Menoch. *d. quæst.* 8. *num.* 45. *& seq. numer.* autem 47. idipsum post alios tradit de verbis illis, *potestati tuæ committimus*, quod declarat *num.* 48. non procedere, quando libera potestas est concessa; per ea, quæ suprà dicta sunt, vbi concedatur liberum arbitrium. Boni quoque viri arbitrium important ea verba, *stetur tuo dicto*, per ea, quæ de illis, *promittimus stare tuo dicto*, idem Menoch. post alios scriptum reliquit *d. quæst.* 8. *num.* 49. idque etiam tradit *numer.* 51. ex Bartol. *d. verbo, videbitur, numer.* 4. & Natt. *d. §. non sic tamen, col.* 16. de iis, *vt cupieris, & desi-*
148. *deraueris*; & *num.* 52. de illis, † *de bono, & æquo*; num autem 53. & seq. idem probat de illis, *procedas cum moderamine*: num. 55. de iis, *procedas cum honestate*, & num. 56. de illis, *procedas secundùm iustitiam, ius, & veritatem.* Idémque de illa clau-
149. sula, † *facias secundùm mentem tuam*, post Natt. & Bald. docet Menoch. *d. quæst.* 8. *num.* 57. & de illa, *tuo ingenio committimus*, num. 58. numer. verò 59. de illa clausula, *tuæ deliberationi mandamus*: & num. 60. de iis verbis, *ad nutum tuum*, ex Marian. Soc. *in cap. verùm, not. vlt. de for. compet.* & illis, *dispositioni tuæ*, post Imol. *cap. cùm tibi, de testam.* & Riminald. *in l. captatorias, col.* 2. *C. de testament.* Atque hæ quidem clausulæ important arbitrium boni viri.

Quoad verba verò, quæ important liberam voluntatem, seu liberam potestatem tribuunt, quæ à Iurisconsulto *d. §.* seu *vers. quamquàm autem*, vocatur plenum arbitrium, & *in d. l. fideicommissaria*, *la* 3. libitum dicitur, ac simpliciter voluntas, quoniam minùs ad rem nostram faciunt, nec ita sæ-
150. pe vsu venient, † lectorem remisisse sufficiet ad Fel. & alios *d. cap.* 1. *de constit.* ac Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. iud. quæst.* 7. ex quibus illa vti communior, ita præcipua clausula est, *si volueris*, iuxta text. *d. l. fideicommissaria*, necnon *in l. si ita legatum, §. illi, si voles, ff. de legat.* 1. *l. fideicommissa*, *§. quamquam autem, ff. de legat.* 3. *& l. si ita expressum est, ff. de condit. & demonstr.* cum aliis, quæ allegat Menoch. *d. quæst.* 7. *num.* 2. *cum tribus seqq.* vbi contra alios probat, id quoque verum esse, cùm verbum hoc ad iudicem dirigitur. à *num.* autem 6. *ad* 31. id quatuor modis temperat: & *num.* 32. subdit post alios, verba quoque, *vt libet*, vel *ad tui libitum*, importare arbitrium boni viri. Hîc verò duo quoad hanc priorem præsentis conclus. partem adnotabimus. Alterum, quòd in dubio dicendum est, † ver- 151.
ba importare potius arbitrium boni viri, quàm liberam voluntatem; vt satis constat ex adductis per ipsum Menoch. *d. quæst.* 7. vbi id latè tuetur à contrariis *n.* 17. *vsque ad* 27. *& quæst.* 9. *num.* 1. *&* 2. Immo verò in criminalibus probat *d. quæst.* 9. *num.* 3. *& tribus seqq.* censeri concessum arbitrium boni viri, licèt liberum arbitrium tributum videatur. quod idem probat à *num.* 8. *vsque ad* 13. quando ageretur de præiudicio tertij, ac tandem *num.* 14. docet post alios, quòd etiamsi verba significent liberum arbitrium; attamen in dubio præsumitur, quòd is iudex arbitratus sit tamquam bonus vir. Alterum est, quòd, vbi aliqua ex prædictis clausulis etiam plenum, & liberum arbitrium importantibus non substantiæ rei, seu commissionis, sed alicui eius qualitati, vel quantitati adiiciatur; vt, si in nostra specie dicatur; *memorata decem anniuersaria in celebrationem totidem Missarum pro defunctis, aut prout tibi videbitur, aut libuerit, commutes*; vel si dicatur, *memorata decem anniuersaria in totidem Missas, aut quot tibi videbitur, vel placuerit, commutes*; aut denique, *prædicta anniuersaria in alia pietatis opera arbitrio tuo, vel prout volueris, aut expedire in Domino iudicaueris, commutes*: tunc † 152.
non censetur commissum liberum arbitrium; sed boni viri, seu regulatum; immo limitatum, ita, vt commissario metam, ac limites commissionis transgredi citra nullitatem agendorum non liceat. nam in primo casu solùm relinquitur arbitrio commissarij qualitas Missarum, an pro Defunctis, seu de Requiem, an secus; in secundo sola quantitas, seu numerus; in tertio species dumtaxat piorum operum: & sicut in hoc postremo casu omnino commutatio facienda erit à commissario in opera aliqua pietatis, (de quibus nos suprà *cap.* 4. *quæst.* 2. *conclus.* 2.) non autem in prophana, seu non pia; ita in secundo retinenda erit species operum, nimirum Missæ; in primo verò etiam numerus, vt colligitur ex traditis in similibus casibus commutationis votorum à Sanchez *d. lib.* 8. *de matrimon. disput.* 34. *numer.* 32. Et confirmatur tum ex eo, quòd limitata causa limitatum parit effectum, *l. in agris, ff. de acquirend. rer. domin.* & limitatus fauor limitatum producit effectum, *l.* 2. *ff. de seru. export. l. cum seruo, ff. de contrahend. empt. glos.* 1. *in cap. cùm ordinem*, & *ibi* latè Felin. *numer.* 4. 5. *&* 6. *de rescript.* & mandati fines diligenter sunt custodiendi, *l. diligenter, ff. mand. & cap. cui de non sacerdotali, de præb. in* 6. cum simil. Tum ex eo, quod suprà *hac eadem quæst. præmiss.* 2. *limit.* 7. post alios tradidimus, quòd clausula accessoriè posita ad vnum capitulum tamquam eius pars, modus, conditio, vel qualitas, ad alia capitula eius dispositionis non debet referri.

Probatur nunc posterior huius conclus. pars, quòd nimirum vbi adsit in rescripto commutationis aliqua ex prædictis clausulis, arbitrium etiam boni viri denotantibus, vt, *secundùm iuditium, aut prudentiam tuam commutes*, aliáve similis; non est

necesse,

153. necesse, † quòd commissarius assumat iudicialem informationem etiam summariam de narratis; sed sufficiet extraiudicialis. probatur, inquam, ex iis, quibus Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 8. numer. 4.* id probat in casu dispensationis super denuntiationibus matrimonij, de quo in decreto Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1. vers. quòd si aliquando, de reform. matrim.* ibi; nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio sancta Synodus relinquit: tum quia iudicium, inquit ibi Sanchez, & conscientia idem sunt; nam iudicium est mentis dictamen, conscientia autem nil aliud est, quàm mentis dictamé, teste D. Thom. *1. part. q. 79. art. 13. ad 1.* sed quoties aliquid committitur conscientiæ, & prudentiæ alicuius, non est necessaria probatio iudicialis, vt constat ex text. *in cap. statutum, §. assessorem, de rescript. in 6.* vbi glos. *verbo, relinquatur*, ait; cùm enim hoc conscientiæ ipsius relinquatur; ergo soli Deo hoc, & nulli alij iudici, vel cognitori; & *ibi* hoc ex glos. notat Franc. *num. 6.* tum ex glos. *in cap. 2. §. vlt. de iuram. calumn. in 6.* vbi ad ea verba text. *potest iudex à partibus exigere iuramentum malitiæ, quoties viderit expedire*, Ioan. Andr. *numer. 2.* Anchar. *numer. 4.* Gemin. *numer. 9. ac 10.* & Franc. *numer. 3.* inquiunt, in tantum hoc relinqui visioni, & arbitrio iudicis, quòd vbi hæc, vel similis clausula apponitur, nulla probationis necessitas imponitur: & meliùs Lap. *alleg. 61. num. 3.* sic ait; quoties aliqua causa committitur alicui sub hac clausula, *si tibi videbitur*, aut, *iudicio tuo*, *vel conscientiæ tuæ relinquimus*, remouetur strepitus iudicij, & denotatur arbitrium boni viri; nec requiritur causæ cognitio, sed satis est simpliciter, & de plano, & extraiudicialiter informare se. qoam doctrinam, ait Sanchez *d. numer. 4.* sequitur Caualcan. *1. part. decis. 46. numer.* 420. vbi non est aliqua persona, de cuius præiudicio agatur; & *decis. 21. numer.* 40. cum aliis, quos refert, ait, non requiri indaginem
154. iudicialem, † licèt in commissione sit ea clausula, *si per diligentem examinationem reperetis*, vel illa, *dummodo alicui non sit ius quæsitum*: tum denique ex iis, quæ tradunt Bald. *l. 2. numer. 2. C. de fideicom. l. certum, numer. 5. C. vnde legit. & l. neque naturales, numer. 7. & 8. C. de probat.* Alex. *l. de vnoquoque, in princ. numer. 10. & 11. ff. de re iudic.* Marant. *de ordin. iudiciar. 6. part.* quæ est de citat. tit. *rectè concipiatur citatio, numer. 21.* & Guttier. *lib. 1. canon. quæst. cap. 19. numer.* 12. qui auctores docent etiam, † non requiri citationem
155. partis cùm aliquid committitur alicuios conscientiæ: quod & plerique tenent citati à Tiraq. *in tract. res inter alios act. al. non noc. numer. 40.* & Gabr. *com. concl. lib. 1. tit. de citation. concl. 5. numer.* 378. & alij laudati à Marta *d. tract. de clausf. part. 1. clausul. 253. numer.* 14. ac sentiunt relati à Menoch. *d. lib. 1. de arbitrar. iudic. quæst. 17. numer. 1. 2. & 3.* ex his autem infert Sanchez *d. lib. 3. de matrim. disput. 8. numer.* 5. necnon etiam *d. lib. 8. disput. 35. numer.* 15. primò, eum, cuius prudentiæ, & iudicio, seu conscientiæ res commissa sit, non teneri testibus iuramentum deferre, aut ordinem, & figuram iudicij obseruare: quoniam hæc in cognitione, quæ fit ad conscientiam, & animum suum informandum, non requiruntur, ex traditis ab Innoc. *in cap. cùm in tua, in fin. de sponsal.* & aliis, quos refert, ac sequitur Mascard. *tract. de probat. conclus. 1308. num. 14. & 15.* Secundò idem Sanchez *d. disput. 8. nu-*
156. *mer. 6.* ex prædictis infert, posse † extra diœcesim ab huiusmodi commissario actum illum informationis exerceri, cùm non sit actus iurisdictionis contentiosæ; præcipuè ex Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 2. part. 2. quæst. 2. art. 6. numer. 2. & 3.* ac Bald. *l. vnic. in princ. numer. 11. ff. de offic. Consul.* & adductis per ipsummet Sanchez *d. lib. 3. disput. 19. numer. 7. & 8.* Sed quia plerique relati, & probati à Menoch. *d. quæst. 17. numer. 3.* & aliquot seqq. tenere videntur, † citationem ne- 157.
cessariam fore cùm causa alicuius arbitrio committitur; inter quos recenset Bart. *in Extrauag. ad reprimendum, in verbo, & figura, numer. 6. & in l. Theopompus, numer. 9. ff. de dot. præleg.* Ruin. *consil. 21. numer. 2. lib. 2.* Bald. *l. capitatoriam, quæst. 3. C. de testam. milit.* Ang. *l. milites, prope fin. ff. de milit. testam.* Natt. *Clem. sæpe, §. non sic tamen, col. 14. de verb. sig.* quoniam hic iudex tenetur seruare ea quæ sunt iurisgentium, cuiusmodi est citatio, quæ immo diuini, & naturalis iuris esse videtur, *Clem. pastoralis, §. cæterùm, de re indic.* Ideo aduertendum est, plerosque ex his Doct. à Menoch. allegatis loqui potiùs, cùm causa summariè, simpliciter, & sine strepitu, & figura iudicij committitur, iuxta terminos *d. Extrau. & Clem. sæpè.* quæ commissio diuersa est ab ea, quæ fit arbitrio, aut conscientiæ alicoius: cùm illa sit iudicialis, & spectans ad iurisdictionem contentiosam; hæc autem extraiudicialis, & pertinens potiùs ad iurisdictionem voluntariam. quomodo etiam respondetur ad id, quod idem Menoch. *d. lib. 1. quæst. 19.* ferè per totam latè tradit, causæ cognitionem, quam adhibere debet is, cuius arbitrio causa commissa est, requirere partis citationem, & iuris ordinem; & *quæst. 20.* quòd in eo iudicio debeat omnino præstari iurameotum calumniæ; & *quæst. 26.* testes ioratos esse debere: hæc enim omnia procedunt, cùm causa committitur summariè tractanda, vel ipsæ causæ sui natura summariæ sint, de quibus *in Clem. dispendiosam, de iudic.* ac Doctor. *ibi*, *& d. Clem. sæpe, de verb. sig. & d. Extrauag. ad reprimendum*; non autem cùm dispensatio, commutatio, beneficij collatio aliúsque actus voluntariæ iurisdictionis committitur: qui, licèt aliquam caosæ cognitionem exigat; non tamen iuris ordinem, qui in iudiciis, & contentiosa iurisdictione adhiberi solet, ac debet. quod idem ex prædictis statuendum est, quoties aliquid alicuius conscientiæ, aut aliàs arbitrio boni viri committitur. Et hæc de præsenti conclusione.

SEPTIMA, & postrema CONCLVSIO. Clausula, *supplentes omnes, & singulos defectus*, apposita in rescripto commutationis, quod etiam à Principe emanat, † non tollit, aut supplet de- 158.
fectus iuris naturalis, aut diuini, sed tantùm humani, seu positiui: neque eos, per quos actus redditur nullus. Prior pars conclusionis probatur ex text. *in Clem. pastoralis, §. cæterùm, de re iudic.* ibi; nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine præsertim sic graui delato defensionis, quæ à iure prouenit naturali, facultas adimi valuisset; cùm illa Imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt. quem text. ad hoc allegat Io. Andr. *in addit. ad Specul. tit. de Legat. §. nunc ostendendum, vers. 18. & nota*; idemque docet Archid. & Gemin. *in cap. Lunomanensem, 56. dist.* post Host. ac cæteros *cap. 1. de transact.* & post alios plerosque tradit Fel. *in cap. postulasti, num. 12.* & *ibi* Apostill. *de rescript.* & Ruin. quem sequitur Card. Mant. *tract. de coniectur. vlt. volunt. lib. 11. tit. 11, numer. 12.* nimirum *consil. 79. numer. 19. volum. 3.* necnon plerique tenent laudati à Marta *d. tract. de clausul. part. 1. clausula*

numer. 161. *numer.* 1. 7. *&* 8. ac nouissimè Aug. Barbos. *in simili tract. clausul.* 104. *numer.* 2. *cum duob. seqq.* sentiuntque Doctor. allegandi in duabus nunc seqq. ampliationibus huius prioris partis propositæ concl. quarum prima est, vt procedat, licèt adsit simul clausula, *ex plenitudine potestatis.* ita Dec. *cap.* 1. *numer.* 7. *de confirm. vtil. vel inutil.* post Ioan. Andr. *vbi sup.* Imol. & Butr. *cap.* 1. *de transact.* eundem Imol. & Abb. *d. cap.* 2. Alex. *in l. si filius à patre, §. fin. ff. de lib. & posthum. & consil.* 194. *col.* 6. *lib.* 2. Altera est, idem esse si clausulæ *supplentes,* &c. adiuncta sit clausula, *ex certa scientia,* vt post Bald. & Alex. *d. §. fin.* & Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispensat. numer.* 13. tradit Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de clausul. concl.* 1. *num.* 42. Tertia ampliatio sit, vt nec defectus iuris positiui ignoratos, vel non narratos suppleat, sed tantùm specificatos, vt post alios tradit Mart. *d. part.* 1. *claus.* 72. *numer.* 14. *& d. clausul.* 161. *numer.* 3. *&* 4. atque ex duab. Rot. Rom. decis. Garz. *de benefic. part.* 2. *num.* 234. Posterior pars †
159. conclusionis probatur tum ex text. *d. §. caterùm;* vbi loquens Romanus Pontifex de hac clausula ab Imperatore apposita in quibusdam suis processibus, ait; Cæterùm defectus suppletio circa processus adhibita supradictos non tantum valet ad iustificationem ipsorum & sententiæ supradictæ, quantum ad eorum sugillationem & notam, cùm nullam super præmissis potestatem baberet Imperator in Regem sibi aliàs, quàm, vt præfertur, non subditum, non citatum legitimè, aut remissum, & extra districtum ipsius continuè, ac notoriè consistentem; hi enim omnes defectus reddunt actum nullum, vt patet. quare, quod Rot. *decis.* 2. *de confir. vt. vel inut. in antiq.* post Innoc. ait hanc clausulam supplere defectum vocationis partis, & alia solemnia non substantialia; intelligendum est de ea partis vocatione, seu citatione, quæ à iure humano pro solemnitate inducta est. Tum ex eo, quod tradit Fel. *d. cap.* 2. *numer.* 42. *de rescript.* post Spec. *d. §. nunc ostendendum,* & *ibi* Ioan. Andr. ac Host. *d. cap.* 1. *de transact.* clausulam *supplentes,* &c. supplere quidem defectum solemnitatis, sed non defectus, quibus actus redditur nullus, & super quibus requiritur dispensatio; vt, si impetrans erat excommunicatus, illegitimè natus, vel alium defectum naturalem patiebatur. quod etiam sentit Dec. *d. numer.* 7. dum ex Rom. *singul.* 419. Gemin. *d. cap. Lenomanensem,* 56. *dist.* & ex auctore quodam *tract. de clausul.* qui est Vitalis de Camban. in hac clausula, *supplentes,* ait, eam non supplere defectus personæ supplicantis: quod & plerique alij tradiderunt laudati à Marta *d. clausul.* 163. *numer.* 1. *ac* 10. & Barbos. *d. clausul.* 104. *numer.* 4. ex quibus duobus auctoribus sumere licet alias huius concl. declarationes.

Posset autèm hoc loco disseri de vi, & effectu clausulæ, *vocatis vocandis,* seu, quæ ferè eadem est, *vocatis quorum interest;* & eius, quam vocant vno verbo, *anteferri;* & illius, *dummodo non sit alteri ius quæsitum,* necnon illius, *amoto exinde quolibet illicito detentore.* verùm, cùm de prima æquè, immo magis opportuna tractatio incidat in 4. huius cap. quæst. de illa inibi agemus, ne præsertim hæc quæstio nimis excrescat: quam etiam vtramque ob causam tres reliquas clausulas *in quæst.* 7. *capitis* 11. reiicimus, in quo de mutatione status beneficij ex proposito agemus. Interim verò ad alias huius cap. quæstiones transeamus.

SVMMÆ RERVM.

160. *Clausula,* non obstante, *tribus modis concipi potest generaliter; & specialiter, & singulariter.*

161. *Clausula generalis;* non obstantibus contrariis quibuscumque, *posita in rescripto commutationis vltimarum voluntatum, non tollit contraria iura; sed requiritur clausula,* non obstante quacumque lege.

162. *Rescriptum contra legem etiam non habentem clausulam derogatoriam, regulariter non valet, nisi ei deroget; secus in lege contra aliam legem; & ibi ratio discriminis.*

163. *Clausula generalis,* non obstantibus contrariis quibuscumque, *non derogat priuilegiis insertis in corpore iuris; neque statutis inferiorum, aut consuetudinibus locorum; vel priuilegiis continentibus meram Principis liberalitatem.*

164. *Clausula,* non obstante quacumque lege contraria, *necessaria est vbi eam lex requirit pro forma, licèt factum non sit damnatum; & vbi etiam rescripto Papa sola lex ciuilis contraria sit.*

165. *Clausula,* non obstante quacumque lege, *an sufficiat ad derogationem; vel addi debeant illa verba, in contrarium faciente, vel similia.*

166. *Rescriptum per viam priuilegij contrarium iuri non requirit specialem eius derogationem, sed sufficiet generalis; nisi ius commune habeat derogationem ad priuilegia futura, vel priuilegium tendat ad praeiudicium tertij.*

167. *Clausula,* non obstante, *generalis cum clausula* motus proprij, *sufficit ad tollendam legem contrariam rescripto: idémque si iuncta sit clausula,* ex certa scientia; *nisi lex habeat clausulam derogatoriam, vel rescriptum inferat notabile praeiudicium tertio.*

168. *Clausula,* non obstantibus quibuscumque, *seu derogatoria generalis cum clausula,* de plenitudine potestatis, *tollit legem rescripto contrariam. idémque vbi rescriptum esset geminatum per secundam iussionem; num.* 169. *vel emanat ad fauorem publicum. num.* 170. *vel non in totum est contra ius; & in quibus rescribens habet plenissimam administrationem, num.* 171.

172. *Rescriptum contra ius commune non minùs valet, quia illud ius sit singulare, vt extrauagans, vel dubium, & incertum.*

173. *Clausula,* non obstante, *generalis, an tollat transactionem, præsertim pœnalem.*

174. *Clausula,* non obstante lege quacumque, aut tali lege, vel canone, *a solo Principe apponi potest.*

175. *Lex quibus modis sit contraria rescripto: & quibus in eo tollatur per clausulam derogatoriam siue generalem, siue specialem, siue singularem, seu indiuiduam.*

176. *Clausula specialis derogatoria,* non obstante quacumque lege, aut non obstantibus quibuscumque constitutionibus, vel ordinationibus Apostolicis, *vbi lex ciuilis, vel canonica habet derogatoriam ad futura rescripta, non sufficit in rescripto commutationis vltimæ voluntatis ad derogandũ illi legi.*

177. Concilium

177. *Concilium generale an indigeat speciali derogatione, vel saltem per æquipollens, tamquam continens clausulam derogatoriam ad futura rescripta; cum num. seq. &, si Concilium illud modernum sit, an facienda sit eius indiuidua mentio; num. 178.*

178. *Priuilegium concessum contra ius habens clausulam derogatoriam ad futura priuilegia exigit expressam illius iuris derogationem.*

179. *Rescriptum quoque cum clausula*, ex certa scientia, *concessum requirit expressam, & indiuiduam derogationem iuris habentis clausulam derogatoriam ad futura contraria rescripta. idémque si rescriptum concessum sit à successore eius, qui tale ius condidit; num. 180. & quid vbi sub pœna lex prohibeat impetrantem, & iudicem, ne admittat impetrationem; num. 181.*

182. *Clausula*, non obstantibus priuilegiis, *non tollit priuilegium præcedens habens clausulam derogatoriam ad futura priuilegia.*

183. *Priuilegium ad piam causam eo ipso censetur habere clausulam derogatoriam, & indiget expressa derogatione. idem in priuilegio clauso in corpore iuris, & quod transit in vim contractus, vel habet fortiores clausulas, aut concessum fuit causa publica vtilitatis; num. 184. & ibi, an, & quando per generalem, specialem, vel indiuiduam clausulam censeatur derogatum vltimis voluntatibus.*

185. *Clausula*, non obstante lege in contrarium faciente, *etiamsi de ipsa oporteret facere mentionem specialem, sufficienter derogat legi habenti clausulam derogatoriam: idémque in priuilegiis.*

186. *Clausula*, de plenitudine potestatis, *supplet derogationem legis contrariæ habentis clausulam derogatoriam. & quid in clausula*, ex certa scientia; *num. 187.*

188. *Clausula derogatoria tacita legis, vt quia eliciatur à contrario sensu, non requirit in posteriori dispositione contraria indiuiduam derogationẽ.*

189. *Clausula*, non obstantibus statutis, *in rescripto commutationis vltimarum voluntatum non tollit ius commune obstans.*

190. *Clausula*, non obstantibus statutis talis Ecclesiæ, *non tollit eius statuta condita Papa auctoritate. & ibi intellectus cap. 1. de constit. in 6. Idémque in statutis à Papa confirmatis; num. 191. & quid vbi statutum sit etiam iuratum; num. 192.*

193. *Clausula*, non obstantibus statutis quibuscumque talis Ecclesiæ, *vbi etiam addatur, per quæ nostra concessio impediri posset, tollit tantùm obstacula impeditiua, non dilatiua; licèt ob dilationem gratia impediretur.*

194. *Clausula*, non obstantibus quibuscumque statutis talis Ecclesiæ, *quamuis addatur, iuramento, confirmatione Apostolica, & quauis firmitate alia roboratis, non derogat statuto singulari super certo beneficio, saltem in prima eius fundatione per clericum, vel laicum apposito.*

195. *Clausula*, non obstantibus statutis talis Ecclesiæ, iuramento, &c. roboratis, per quæ, &c. *tolluntur, seù differuntur statuta Ecclesiarum citra fundationem condita.*

196. *Clausula generalis non inserto tenore sufficit, cùm Princeps derogat statutis laicorum.*

197. *Clausula*, quorum tenores, *seu*, pro expressis habentes, *generalis est respectiuè indiuidua.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

198. *Inferior Principe licet nequeat apponere clausulam*, non obstante tali lege, *aut* iure communi, *potest tamen quoad leges, quibus ipse derogare valet; idemque in clausula*, pro expressis habentes.

199. *Clausula*, quorum tenores, &c. *seu*, pro expressis habentes, *quomodo extendatur. & vbi pro magna parte in iure habeatur; num. 200.*

201. *Clausula*, quorum tenores, &, pro expressis habentes, *facit, vt specificata in rescripto censeantur etiam per tenoris insertionem, quæ specificanda erant; licèt prior dispositio haberet clausulam derogatoriam ad futuras; atque hæ motu proprio concessa non sint, aliquando saltem.*

202. *Argumentum à reuocatione testamenti ad reuocationem priuilegij valet; & ibi quænam clausulæ efficaciores dicantur.*

203. *Clausula*, quorum tenores, *seu*, pro expressis, *derogat priuilegiis quibuscumque præcedentib. etiamsi habeant derogatoriam ad sequentem dispositionem, cùm hæc fit per viam legis: nisi priuilegia illa sint inserta in corpore iuris; quod tamen non ita certum est.*

204. *Clausula*, quorum tenores, *seu*, pro expressis, *derogat præcedentibus dispositionibus etiam cùm adiicitur priuilegio, vel rescripto posteriori. & derogat dispositionibus iuratis; num. 205.*

206. *Iuramentum appositum dispositioni posteriori habet vim clausulæ*, pro expressis, *ac specialis derogationis.*

207. *Clausula*, quorum tenores, & pro expressis, *tollit vitium surreptionis; ac decretum irritans appositum in regula Cancellariæ: facitque vt censeatur facta mentio clausulæ*, sublata, &c.

208. *Clausula*, pro expressis, *apponi non potest à priuatis personis, nisi in iis, quæ sunt in eorum potestate.*

209. *Clausula*, pro expressis, *restringitur ad expressa, & eorum principalem dispositionem. neque operatur in præiudicium tertij, de quo Princeps non intellexit, & in omni facto ignorato, & multo magis in iis, quæ sunt contraria narratis; num. 210.*

211. *Clausula*, pro expressis, &, quorum tenores, *an tollat legem, vel statutum, cùm mandat fieri expressionem specialem, & prohibet generalẽ.*

212. *Clausula*, pro expressis, *non tollit inhabilitatem personæ.*

213. *Clausula*, pro expressis, *seu*, quorum tenores, *non operatur apposita rescripto, aut, priuilegio, cùm non operatur apposita legi; vt in priuilegiis insertis in corpore iuris; aut, quæ transierunt in vim contractus; aut cùm ob clausulas efficacissimas verisimile est, Principem noluisse illis priuilegiis derogare.*

214. *Clausula*, pro expressis, *vel*, quorum tenores, *an operetur in notabile præiudicium tertij, vbi non derogetur reg. Cancell. de non tollendo iure quæsito.*

215. *Clausula*, pro expressis, *vel*, quorum tenores, *non operatur in posteriore dispositione, quoties in ea expressè requiritur certa scientia, vt in confirmatione, ex certa scientia.*

216. *Clausula* sublata, &c. *rescripto commutationis vltimæ voluntatis apposita claudit os iudicibus, ne aliter decidere possint; & parti adimit facultatem contra eam opponendi, donec os vtrique à Principe aperiatur: & iudices aliquid contra eã attentantes grauiter puniendi sunt.*

217. *Clausula*, sublata, *ligat ignorantes, & quomodo futuros iudices. & excludit exceptionem de regulis Cancellariæ etiam fauorabilibus; immo & omnem replicationem; num.* 218. *obstátque etiam in iudicio summariissimo possessorio manutentionis; num.* 219.

220. *Clausula*. sublata, *opponi quandocunque potest; & ex quo tempore annullet gesta.*

221. *Clausula*, sublata, *facit, vt dispositio faciliùs derogetur, ac difficiliùs ei derogetur.*

222. *Signatura iustitiæ non potest aperire os contra clausulam*, sublata, *sed solus Princeps.*

223. *Apertio oris contra clausulam*, sublata, *an requirat derogationem reg. Canc. de iur. quæs. non tollend.*

224. *Clausula*, sublata, *&c. an impediat declarationem super solo facto; & ibi quòd plerosque effectus clausula*, sublata, *operetur alia illi æquipollens.*

225. *Clausula*, sublata, *quid operetur, cùm in dispositione adest clausula*, cuius ad id expressus accedit assensus; *& ibi an operetur, cùm in sola supplicatione, non in Bullis posita fuit: an claudat os quoad vitium surreptionis, vel defectum intentionis; an obstet iudici confidentiarum; & absolutè posita an operetur etiam respectu tertij.*

226. *Clausula*, sublata, *&c. an, & quando sola habeat vim claudendi os parti, & cuicunque iudici; vel iuncta alteri clausulæ, maximè illi, quòd de surreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis defectu dici non possit: & ibi de vi huius clausulæ; & an clausula*, sublata, *posita in gratia conditionali operetur ante conditionis euentum; aut ampliet dispositionem principalem.*

227. *Clausula*, sublata, *an habeat effectum, contra sequentem legem contrariam, vel cùm sequens dispositio habet clausulam*, pro expressis.

228. *Clausula*, sublata, *an operetur, cùm is, ad cuius fauorem apposita est, curat committi causa super validitate gratiæ: vel cùm pars de ea non opponit; vel non est apposita integra, vt ibi.*

229. *Clausula*, sublata, *non obstat dicenti, gratiam non comprehendi in casu, de quo agitur, aut si facto Papæ recedatur à parte transactionis confirmatæ cum hac clausula; & in plerisque aliis casibus ibid. relatis.*

230. *Decretum irritans annullat omnia, quæ in contrarium fiunt: & habet implicitam inhibitionem, & reseruationem; vtraque tamen fortius est: & contra gestum nullum est ipso iure, seu etiam parte non opponente; non tamen infirmat actum iam perfectum.*

231. *Decretum irritans ligat etiam ignorantes, licèt non habeat ea verba, vel ignoranter; atque etiam executorem Apostolicum. & an ipsum Papam; num.* 232.

233. *Decretum irritans ligat ignorantes, etiam vbi gratia sit ab ignorante ignoranti; & siue decretum emanauerit motu proprio, siue ad instantiam partis; & siue iustè, siue iniustè; siue causa cognita, siue non cognita.*

234. *Decretum irritans non ligat ignorantes quoad aliam pœnam, quàm nullitatis.*

235. *Decretum irritans licèt apponi possit à legato sedis Apostolicæ, executore Apostolico, & aliis inferioribus; non tamen ligat ignorantes.*

236. *Possessionis captæ etiam ab ignorante contra decretum irritans non est facienda mentio.*

237. *Decretum irritans non ligat ignorantes appositum super incerto corpore beneficij, non adiecto certo tempore; & ibi quid in decreto apposito reseruationi, mensium appositioni, & alternatiuæ Episcopi.*

238. *Decretum irritans appositum reseruationibus, & affectionibus beneficiorum inficit titulum, & possessionem eorum, qui aliter de iis prouidentur. Idque siue reseruatio fiat de certo, siue de incerto corpore beneficij; & siue sit generalis, siue specialis; num* 239. *Idem quoque in beneficiis litigiosis, num.* 240.

241. *Renuntiari an, & quando possit à parte decreto irritanti, seu dispositioni, cui adiectum est.*

242. *Decretum irritans inducit formam. & tollit consuetudinem tum præteritam, tum futuram; ita, vt priuilegia, quibus adiectum est, non amittantur per non vsum, vel contrarium vsum, & quid in consuetudine immemorabili, vel dispositione numquam vsu recepta; n.* 243. *& an tollat præscriptionem; num.* 244.

245. *Princeps nunquam censetur velle præiudicare iuri quæsito tertij, nisi id exprimat.*

246. *Lex, seu constitutio, etiam data scientia, non ligat ante eius publicationem; neque post eam ante duos menses. & quid si ei adiectum sit decretum irritans; num.* 247.

248. *Decretum irritans tollit vires sententiæ, eiúsque executionem impedit.*

249. *Decretum irritans appositum in gratia operatur etiam ante præsentationem litterarum.*

250. *Decretum irritans operatur, vt non obstante suspensione petitorij super eo pronuntiari possit.*

251. *Decretum irritans operatur suos effectus siue appositum sit ab homine, siue a lege; & licèt solum allegetur esse in actu.*

252. *Decretum irritans operatur, licèt conceptum non sit verbis communibus, sed solum dicatur, irritum, & inane, &c. & ibi, quid importet dictio*, &c.

253. *Decretum irritans operatur, licèt conceptum sit per ea verba, nullius sit momenti, vel roboris; aut similibus; idémque de dictione*, nullatenus, omnino, *& aliis plerisque.*

254. *Decretum irritans adiectum dispositioni conditionali ipsum quoque est conditionale, neque operatur ante conditionis euentum; idémque in tacita conditione, & vbi adiectum sit*, ex nunc, prout ex tunc; *atque etiam illud*, ac si à die datæ præsentium, &c.

255. *Decretum irritans restringitur ad proximam dispositionem, cui magis cohæret.*

256. *Decretum irritans non ampliat dispositionem principalem, sed vti accessorium eius naturam sequitur.*

257. *Decretum irritans interpositum ex falsa causa non operatur, sicut & decretum iudicis: & appositum in fauorem vnius, non operatur in fauorem alterius.*

258. *Decretum irritans appositum in gratia surreptitia, & nulla, pariter surreptitium est, & nullum; & cessat cessante dispositione, cui cohæret.*

QVÆRO TERTIO de vi, & effectu clausularum derogatoriarum, quæ in rescriptis commutationis vltimarum voluntatum sæpiùs apponuntur.

Huius generis clausulæ quatuor potissimùm sunt, quarum vim, & effectum breuiter explicabimus

mus, quæ ferè in omnibus rescriptis apponi solent, nimirum clausula, *non obstante*, &c. clausula, *quorum tenores.*&c. seu, *pro expressis habentes*, quæ eadem ferè cum ipsa est, neque ab illa differt, nisi vt genus à specie, & est integralis pars illius: hæc enim omni materiæ conuenit, & abstrahit ab eo, quòd tenor foret inserendus; ipsiusque rei sola mentione contenta est; illa verò dumtaxat congruit materiæ tenorem aliquem habenti, & quidem in rescripto alioqui inserendum; & pro eadem ponit Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 36. passim cum clausula, *sublata*, &c. ac denique clausula decreti irritantis; quæ sic solet exprimi, seu extendi, *irritum. & inane decernentes, si secus à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari*, aut similibus
160. verbis. Et quoad clausulam, *non obstante*; cùm ea † tribus præcipuè modis concipi possit: primò generaliter, hoc modo, *non obstantibus contrariis quibuscumque*: secundò specialiter sic, *non obstante quacumque lege in contrarium faciente*; vel, *quibuscumque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in contrarium facientibus*; vel, *quacumque consuetudine, aut quouis statuto illius Ecclesiæ*; aut, *quocumque priuilegio, vel indulto alicui concesso*: tertiò singulariter, seu indiuidualiter, his, aut similibus verbis, *non obstante tali lege, tali consuetudine, statuto, priuilegio, ac indulto, vinculo, & impedimento, seu obstaculo.* quos tres modos derogandi, seu aliquid exprimendi agnouit Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 12. *tit.* 8. *num.* 6. post Bart. *l.* 1. *num.* 4. *ff. si quis in ius voc. non ier. l.* 1. *n.* 7. *ff. de vulg. & pupill. ac l. fin. num.* 4. *C. si contr. ius, vel vtil. publ.* quibus Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 36. *num.* 82. addit Castr. *consil.* 278. *numer.* 4 *lib.* 1. Seraphin. autem *in tract. de priuileg. iuram. priuil.* 75. *num.* 55. addit eundem Castr. *cons.* 206. *&* 284. *vol.* 1. *consil.* 408. *vol.* 2. Corn. *consil.* 86. *vol.* 3. *& consil.* 136. *vol.* 4. Capr. *consil.* 30. Natt. *consil.* 639. Soc. *in l. si mihi, §. in legatis, ff. de legat.* 1. & Bologn. *in l. omnes populi, num.* 114. *cum duobus seqq. ff. de iust. & iur.* ex quibus etiam Doctoribus, & aliis *ibi, & num. seq.* affert exempla horum trium modorum derogandi, quod & facit Mantic. *d. tit.* 8. *num.* 6. *&* 16. *vsque ad* 14. Nos verò de hisce tribus modis derogandi maioris perspicuitatis gratia quoad hanc primam clausulam tres distinctas conclusiones instituemus: in quarum tamen singulis mixtim, prout occasio tulerit, de quolibet eorum modorum non pauca dicenda sunt; reliquas verò tres prædictas clausulas singulis conclusionibus prosequemur.

Prima igitur conclusio sit. Clausula generalis, *non obstantibus contrariis quibuscumque*, posita in rescripto commutationis vltimarum voluntatum † regulariter non tollit
161. contraria iura; sed requiritur in eo saltem clausula illa, *non obstante quacumque lege in contrarium faciente.* Probatur ex ea regula, quam post Ioan. Andr. Anchar. & Gemin. *cap. vnic. de excess. prælat. in* 6. Abb. *cap. nonnulli, in princ. de rescript.* tradit *ibi* Fel. *n.* 9. pluribus eam confirmans, quòd †
162. rescriptum contra legem etiam non habentem clausulam derogatoriam non valet, atque ita in terminis voluit Bart. *l. fin. C. si cont. ius, vel vtil. publ.* licet *ibi* Castrens. velit sufficere, si dicatur, *non obstante quacumque lege.* Ad *cap.* autem 1. *de constit. in* 6. vbi definitur Papam condentem legem posteriorem priori contrariam censeri eam reuocare, licèt eius mentionem non faciat, quoniam Princeps censetur habere omnia iura in scrinio pectoris sui: respondet *ibi* Fel. diuersam esse rationem rescripti contra ius obtenti, & legis contra aliam legem conditæ; tum quia rescriptum prima facie præsumitur obtentum per importunitatem, ex glos. *d. cap.* 1. *verbo, noscatur*, Bart. *l.* 1. *C. de petit. bon. subl. lib.* 10. & Ang. Arct. *in l. si constat, col.* 1. *ff. de appellat.* tum quia Papa vbi condit ius præsumitur recordari de iure contrario, & velle ei derogare: sed in rescriptis non censetur habere memoriam iuris ita promptam, propter multitudinem rescriptorum, quæ concedit; ex Gemin. post Ioan. de Fan. *d. cap.* 1. *col.* 8. dicentem post Imol. ad hoc facere *cap. cùm olim, de re iud.*

Ampliatur autem prædicta regula, atque adeò etiam proposita conclusio, primò, vt dicta clausula generalis † non deroget etiam priuilegiis 163.
insertis in corpore iuris; sed dici debeat, *non obstantibus priuilegiis insertis in corpore iuris*; vt post glos. *in auth. qua in prouincia, verbo, illi*, & *ibi* Bald. *C. vbi de crim. agi oport.* & alios, docet Fel. *d. numer.* 9. *vers. amplia primò*, Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 38. *numer.* 1. ac post multos Marta, & Barbosa, quos post hæc scripta vidi, in suis tract. *de clausul.* ille *part.* 1. *claus.* 77. *numer.* 1, hic *clausul.* 44. & quidem à fortiori cum loquitur de clausula derogatoria speciali, *non obstantibus quibuscumque priuilegiis.* Secundò, quòd nec sufficit ad derogandum statutis inferiorum; ita Fel. *d. n.* 9. per text. *d. c.* 1. *de constit. in* 6. qui quidem licèt loquatur de Papa condente legem communem, vt non censeatur derogare statutis, & consuetudinibus locorum singularium; tamen à fortiori procedit in concedente rescriptum; cùm hoc minùs fauorabile sit iure communi, ex adductis à glos. *d. verbo, noscatur*, & Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. §.* 6. *proœm. n.* 42. & pro hac ampliatione est etiam text. *in cap. constitutum, de rescript. & c. si propter, eod. tit. in* 6. & *ibi* Doct. eámque post alios tenet Marta *d. clausul.* 77. *num.* 4.

Ampliatur tertiò, quòd per hanc clausulam, *non obstantibus contrariis quibuscumque*, non intelligitur derogatum priuilegiis continentibus liberalitatem Principis, vt post Oldr. *consil.* 300. *vers. ex istis ergo*, docet Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. num.* 26. ad quod præter iura ab Oldrad. cit. facit *c. decet, de reg. iur. in* 6.

Ampliatur quartò, vt † vbi lex requirit pro 164.
forma hanc clausulam, *non obstante quacumque lege contraria*, apponenda sit, licèt factum non sit damnatum. ita Fel. *sup. num.* 27. *concl.* 13. post Bald. *de pac. Constantia, verbo, libellariæ.* Quintò amplia, regulam procedere, etiam vbi rescripto Papæ sola lex ciuilis contraria sit; ex latè adductis per Fel. *d. numer.* 27. *concl.* 18. ob id præcipuè, quòd Papa non minùs afficitur conseruatione iuris ciuilis, quàm canonici.

Denique amplia, vt † non sufficiat dicere, *non ob-* 165.
stante quacumque lege, sed addenda esse illa verba, *quæ in contrarium loquerentur*; vel illa, *in contrarium faciente*, aut similia: vt ex Bart. ita concordante multas glos. *in l. fin. C. si contr. ius, vel vtil. publ.* & *ibi* Bald. ac eodem Bart. *in Extrauag. ad reprimendum, verb. non obstante, in princ.* Anchar. *d. cap. si propter, col.* 21. & Imol. post Butr. *in cap. quam in Ecclesiarum, col.* 13. *de constit.* tradit Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. num.* 10. *vers. fallit nouem modis.* licet ipse *d. numer.* 10. *vers. aduerte secundò, & vers. sed cogitabis in fin.* post Paul. de Castr. *d. l. fin.* satis probabiliter tueatur d. verba non esse necessariò addenda, quòd priora satis declarent, Principem derogare non nisi legibus in contrarium loquentibus. idque mihi etiam ob hanc rationem probabilius videtur.

Quam opinionem si retineamus, habemus primam fallentiam prædictæ reg. & conclus. vt non modò non sit necessaria derogatio indiuidua, &

singularis legis contrariæ, vt Bart. & alij cit. Doct.
fatentur, & Ioan. Andr. *d. cap. vnic.* sed & sufficiat
dicere, *non obstante quacumque lege.* Fallit autem
166. eadem reg. secundò, † quando Princeps rescri-
bit per viam priuilegij; sic post Host. *in summ. tit. de
rescript. §. quæ vices, versic. sed potest distingui*, &
alios Fel. *d. cap. nonnullis, in princ. numer.* 11. commu-
nem asserens, ob eam præcipuè rationem, quòd
priuilegium ex sui natura est lex priuata, & derogat
legi, *cap. priuilegia, 3. dist. cap. in his, in fin. de pri-
uil. & cap. Abbate, §. præterea, de verb. signif.* cum
simil. & *ibi* adnot. Id verò restringit Fel. *d. num.* 11.
nisi ius commune habeat clausulam derogatoriam
ad priuilegia, vel priuilegium tendat ad tertij præ-
167. iudicium. Fallit tertiò † nisi adsit clausula *motus
proprij*: quia hæc habet vim clausulæ specialis, *non
obstante*, secundùm Ioan. Andr. *d. cap. vnico, de ex-
cess. prælat. in 6.* vbi etiam allegat *Clem. si Romanus,
de præb. & glos. fin. cap. 2. de mut. petit.* & idem no-
tat Bald. *in l. omnes, vers. saluo, nisi Imperator, C. de
quadr. præscr.* &, vt post Cassador. *decis. 4. de præb.*
ac Fab. *decis. 60. lib. 2.* hæc clausula generalis iun-
cta cum clausula *motus proprij*, habet vim specialis
derogationis etiam Concilij. de qua tamen fallentia
dubitat Fel. *d. numer. 11. vers. fallit tertiò*, post Abb.
ibi. Quartò fallit vbi in rescripto adsit clausula, *ex
certa scientia.* ita Fel. *d. numer. 11. vers. fallit quartò,
& numer.* 12. eam pluribus comprobans. eodem
autem *numer. 12. vers. limita primò, & vers. limita
secundò*, quartam hanc fallentiam restringit pri-
mò, nisi Princeps rescribat contra legem habentem
clausulam derogatoriam; quia tunc non sufficit
certa scientia, sed necessaria est mentio illius iuris;
post Butr. & Abb. *d. cap. nonnullis, in princ.* de quo
aliquid *inf. concl. seq. limit.* 2. Secundò, vbi per re-
scriptum inferat notabile præiudicium tertio, post
Bald. *in proœm. feud. col. 14. vers. Item dicit Salicet. d.
l. fin.* & alios. Quintò fallit prædicta regula, & con-
168. clusio, † vbi in rescripto esset clausula, *de pleni-
tudine potestatis*; quia per illam apparet, quòd vult
disponere contra ius, arg. *cap. proposuit, de concess.
præb.* ita post alios Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. num.*
169. 11. *vers. fallit quintò.* Fallit sextò, quando † re-
scriptum esset geminatum per secundam iussio-
nem; quia talis secunda iussio habet vim clausulæ,
non obstante, nimirum specialis; vt ex Ioan. Andr.
cap. porrecta, de confir. vt. vel inut. Butr. *cap. 1. col.
4. & 5.* vbi communem testatur, *de rescript.* tradit
170. Fel. *vbi sup. numer.* 14. Septimò fallit, † quando
rescriptum emanat in fauorem reip. seu ad publi-
cam vtilitatem. ita post Abb. *d. cap. nonnulli*, ad id
allegantem Bart. *d. Extrau. ad reprimendum, ver.
non obstante, col.* 1. & text. *in l. quidam consulebant, ff.
de re iudic. in fin.* latè docet, ac tuetur Fel. *eod. cap.*
171. *nonnulli, in princ. numer. 15. & 16.* Fallit octauò, †
quando aliquid conceditur contra ius non in totum
derogando, sed in aliquo detrahendo, vel differen-
do; quia tunc non est necessaria illa clausula, *non
obstante quacumque lege*, aut simili. ita Fel. *sup. num.*
17. ex Butr. *d. cap. 1. de rescript.* per illum text. & ex
Gemin. *cap. quoniam, col. 2. 18. dist.* ac text *in l. quo-
ties, C. de precib. Imp. offer.* Nonò, & vltimò fallit
in his, in quibus Princeps habet plenissimam ad-
ministrationem, vt Papa in beneficialibus, iuxta
cap. 2. de præb. in 6. & Clem. 1. vt lit. pend. in fin. ita
post Butr. *d. cap. quæ in Ecclesiarum, col. pen.* Imol.
col. 13. de constit. & alios tradit Fel. *vbi sup. num.* 18.
vers. fallit nonò: vbi tamen ipse non approbat eam
rationem de plenissima potestate, quia non ideo,
inquit, sequitur, quòd eo ipso, quòd in ta-
libus scribit contra ius, videatur vti plena potesta-
te. postea verò *eod. numer. 18. vers. modo circa omnes*,
refert, ac reiicit † illam restrictionem, quam qui- 172.
dam faciunt ad eas fallentias ex prædictis, in qui-
bus dictum est, valere rescriptum contra ius com-
mune, eas non procedere, vbi illud ius commune
est singulare, vt Extrauagans, vel dubium, & in-
certum.

De ea verò fallentia, quam colligere possumus
ex concl. firmata à Fel. *d. cap. nonnullis, in princ. num.*
25. post Card. *consil. 27. ad fin.* vt † clausula, *non* 173.
obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus,
tollat transactionem etiam pœnalem, valde dubi-
to: tum per ea, quæ sup. *in 4. fallent.* ex eod. Fel. &
aliis diximus, etiam clausulam, *ex certa scientia*,
non tollere ius tertij, sine clausula, *non obstante qua-
cumque lege*, tum ex eo, quod sup. *cap. præced. quæst.
4. concl.* 10. post alios docuimus faciendam esse in
impetratione rescripti mentionem transactionis.
nisi fortè Card. & Fel. intelligant de aliquo ex casi-
bus, quibus eam doctrinam declarauimus, vel cùm
est facta transactionis mentio; quasi solùm conten-
dant, non esse necessarium in derogatione expres-
sè dicere, *non obstante prædicta transactione*; quod
sanè admitti potest.

Duo autem hoc in loco omnino adnotanda sunt,
quæ ad huius totius, & duarum sequent. conclus.
declarationem pertinent. Alterum est, quòd nul-
lus inferior à Principe † potest apponere clausu- 174
lam, *non obstante iure communi*: quoniam regulari-
ter nullus, præter Principem, iuri communi dero-
gare potest, *cap. inferior, 21. dist. cap. cùm inferior,
de maior. & obed. Clem. ne Romani, de elect.* atque
ita post Bald. *in l. rescripta, col. 3. C. de prec. imp.
offer.* & alios docet Fel. *sup. numer.* 27. & sentiunt
alij, quos sequitur Marta *d. clausul. 77. numer.* 6. &
Barbos. *vbi sup. clausul. 43, numer. 4. & clausul. 45.
numer.* 1. Alterum est, ex eodem Fel. post alios *d.
cap. nonnullis, in princ. numer.* 10. *vers. aduerte quar-
tò, vers. pro intelligentia, & vers. seu puto*; † legem 175.
contrariam, de cuius derogatione agitur per clau-
sulam, *non obstante*, vel solùm prohibere aliquam
rem, vlteriùs non progrediendo; vel prohibere
non modò rem ipsam, sed & concessionem, seu
impetrationem rescripti ea de re, idque siue gene-
raliter, ac per viam cuiusdam regulæ, vt *in l. nec
damnosa, C. de precib. Imp. offer.* ibi, nec damnosa
fisco, nec iuri contraria postulare oportet: siue spe-
cialiter, vt *in l. ratas, C. de rescind. vend.* vbi specia-
liter prohibetur, concedi militibus facultatem re-
scindendi perfectas venditiones: & hoc vtrumque,
vel ita, vt clausula derogatoria ad futuram conces-
sionem eam non annullet, vt in duobus iuribus mox
citat. necnon *in l. 1. C. de petit. bon. subl. lib. 10. d.
c. nonnulli, in princ. de rescrip. c. cum te, de æt. & qual.
cap. ex parte, de Capell. monach. cap. rescripta, & cap.
decenti, §. omnes, 25. quæst.* 2. qui §. sumptus est
ex *l. fin. C. si contr. ius, vel vtil. publ.* Vel ita, vt ea
clausula derogatoria futuræ concessionis eam an-
nullet, vt *in cap. vnico, ad fin. de excessib. prælat. in 6.
l. fin. ad fin. C. sent. resc. non pos.* & in testamentis, &
legatis, *in l. si quis in principio, ff. de legat. 3. & l.
si mihi, & tibi, §. in legatis, ff. de legat. 1.* in rescriptis,
cap. ex litteris, §. verùm, de ael. & comm. latè Gon-
zal. *ad reg. 8. Canc. glos. 36. à numer. 1. ad 7.* subdens
numer. 8. de clausula seu dispositione derogatoriæ
ad futuram derogatoriam prioris. quamuis glos. *d. l.
1. verbo, relinquatur*, velit, & sanè probabiliter
ex plerisque iuribus, quæ allegat, eo ipso, quòd
est prohibita petitio, nullā esse concessionem post-
ea secutam, non facta derogatione legis eam peti-
tionem prohibentis. Et quidem si lex contraria so-
lùm

lùm prohibeat aliquid fieri eam specialiter non derogando futuræ concessioni, seu rescripto regulariter, seu generaliter, aut specialiter: tunc Fel. *d. vers. sed puto*, ait, esse de mente omnium, quòd etiam contra illam specialem prohibitionem, quæ de rescriptis futuris nihil dicit, sufficiat clausula, *non obstante quacunque lege*; hanc verò clausulam generalem non sufficere, quando lex oedum prohibet aliquid specialiter fieri, sed & concedi, vel impetrari; nam tunc dicit, requiri specialem clausulam, *non obstante lege de tali materia loquente*; vel, *non obstante lege, etiamsi esset talis, de qua oporteret facere specialem mentionem*: quod postremum generatim quoad dispositiones præcedentes habentes derogationem ad futuras contrarias, post multos tradit Gonzal. *d. numer.* 7. addens *num.* 9. & 10. quòd si in priori dispositione adsit clausula, *derogatio futura derogatoria*, in hac posteriori fieri debet mentio de clausulis derogatoriis derogatoriam. & *numer.* 11. *ac* 12. idem post alios statuit de clausulis derogatoriis geminatis in præcedentibus etiam dioersis dispositionibus. illud autem de lege prohibente contrarium rescriptum à superiore concedi, vel priuatum impetrari, meliùs patebit ex his quæ nunc dicemus in seq. conclus. Nunc verò pro cæteris, quæ de hac generali clausula derogatoria, *non obstantibus quibuscunque*, dici hoc loco possent, cùm non ita necessaria sint, candidum lectorem ad Martam *d. clausf.* 77. & Barbos. *d. clausf.* 43. atque ab his citatos remisisse sufficiet.

Secvnda conclvsio. Vbi lex Canonica, vel ciuilis habet clausulam derogatoriam
176. ad futura rescripta, † non valet rescriptum commutationis vltimæ voluntatis, nisi faciat mentionem de illa lege specialiter, vel saltem per verba æquipollentia; atque adeò non sufficit dicere, *non obstante quacunque lege*; aut, *non obstantibus quibuscunque constitutionibus, vel ordinationibus Apostolicis in contrarium facientibus*. Ita de quolibet rescripto contra huiusmodi legem, post Ioan. Andr. & Gemin. *d. cap. vnic.* Castr. *consil.* 53. *in princ.* Auchar. *consil.* 205. *col.* 3. Salic. *l. hac consultissima*, §. *pen.* & *l. fancimus*, C. *de testam.* & Abb. *d. cap. nonnulli, in princ.* tenet *ibidem* Fel. *numer.* 2. per illum text. oecnon *d. cap. eam te*, & *cap. ex parte*, *ac d. cap. vnic. cap. fin. de rescript. in* 6. & *l.* 1. C. *si nupt. ex rescript. petant.* iunctis iis, quæ ad prædictam illationem confirmandam per modum primæ ampliationis ad regulam prædictam adducuntur ab eodem Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 3. *vers. amplia primò*; præcipuè post Abb. *ibid.* & quoad regulam Cancell. Apost. habentem similem clausulam derogatoriam, ex quadam Rot Rom. decisione in vna Leodien. hereditatis, 28. Maij 1569. tradit Marta *d. clausf.* 77. *numer.* 11. & in specie non posse Principem per solam clausulam, *non obstante quacunque lege*, derogare vltimis voluntatibus, seu *l. si testamentum*, C. *de testam.* & *l. si donationem*, C. *de donat.* quæ leges habent derogationem ad futura rescripta, tenent Roin. *consil.* 80. *numer.* 7 & 8. & *consil.* 95. *num.* 7. *vol.* 3. & Cephal. *consil.* 111. *num.* 45. & *consil.* 186. *numer.* 40. quos refert, ac sequitur Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *numer.* 12.

Ex hac porrò conclusione infertur loco 1. ampliationis ad propositam conclus. quòd † de dispositione contraria Concilij generalis facienda est
177. mentio, ac derogatio specialis, seu veriùs indiuidua, vel per æquipollens; quoniam Concilium generale continet tacitam derogationem ad futura contraria rescripta. Constat id ex text. *d. cap. nonnulli, cap. eam te, & cap. ex parte*, in quouis rescripto; de quo hoc ipsum tradit Archid. *cap.* 1. *ad verbum, noscatur, in fin. de constit. in* 6. Ioan. Andr. *d. cap. vnic.* Bald. *in l. humanum, not.* 2. C. *de leg.* Rom. *l. si verò*, §. *de viro, fallen.* 23. *ff. sol. matrim.* & alij, quos referunt & sequuntur id comprobantes Fel. *d. numer.* 2. *vers.* & *nota*, *cum duob. seqq.* Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 26. *numer.* 7. Nic. Garz. *tract. de benef. part.* 4. *cap.* 5. *numer.* 25. *cum seq.* (licèt *numer.* 27. *ac* 28. referat Innoc. *d. cap. ex parte*, & alios oppositum sentientes.) Barbos. *sup. clausf.* 45. *numer.* 3. quin etiam Sanchez *ibidem* post Henriq. *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 26. *numer.* 3. & Viuald. *in Candel. aur.* 3. *part. cap.* 12. *numer.* 22. priorem sententiam ita extendit, vt,† si Concilium 178. generale modernum sit, quale est Tridentinum, oporteat etiam illius mentionem indiuiduam facere, nec sufficiat generalis derogatio decretorum cuiuscumque Concilij: licèt in hoc contrarium sentire videatur Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 6. *numer.* 110. Idem autem Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 35. *numer.* 17. illam communem opinionem restringit, vt non procedat, quando Pontifex dispensat in speciali, & certo casu contra Concilij generalis prohibitionem, post Loazes, qui relato Felin. id docet *in disput. de matrim. Reg. Angl. dub.* 16. *num. vnic.* ob eam rationem, quia cùm prædicta clausula generalis, *non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque*, nequeat vera reddi, nisi in eo solo casu contra Concilij prohibitionem, debet hæc generica derogatio reputari pro specifica, & expressa, *l.* 2. vbi las. multa cumulat, *ff. de lib. & posth.* aliàs dispensatio hæc nullius foret momenti; ad quod etiam facit *cap. in his, de priuileg. & cap. Abbate, de verb. sig.* cum ibi not. Quinimmo, quod ad Concilium Tridentinum attinet, cùm *sess.* 25. *cap.* 21. omnia & singula sub quibuscumque clausulis, & verbis, quæ de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina tam sub fe. re. Paulo III. ac Iulio III. quàm sub Beatissimo Pio IV. Pontificibus maximis in eo Concilio statuta sunt, declaret ita decreta fuisse, vt in his salua semper auctoritas sedis Apostolicæ & sit, & esse intelligatur: ideo in eam nunc itum est sententiam, vt in gratiis, & dispositionibus contra Conc. Trid. manu propria Papæ signatis non requiratur generalis, aut specialis huius Concilij derogatio; prout ex pluribus Doct. ac Rot. Rom. decisionibus, necnon ex motu proprio Pij V. eius tenorem ponens tradit Garz. *d. part.* 4. *cap* 5. *num.* 30. cum multis seqq.

Ampliatur secundò prædicta regula, & conclusio, vt procedat, † etiamsi rescribatur contra ta- 178. le ius per viam priuilegij: tunc enim etiam requiritur expressa mentio illius iuris habentis clausulam derogatoriam ad priuilegia futura. ita Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 5. *vers. amplia quartò*, & *numer.* 11. *vers. limita primo hanc fallentiam*, ex text. *in cap. vnico, de excess. prælat. in* 6. & Card. *in Clem.* 1. *quæst.* 3. *de censib.* Tertiò amplia, vt proce- dat, † licèt in rescripto adsit clausula, *ex certa* 179. *scientia*; vt docet Fel. *d. numer.* 5. *vers. amplia quintò*, ex traditis per eum *numer.* 11. *vers. limita primò*, vbi ad id citat tum Abb. *d. cap. nonnulli, in princ.* post Butr. *ibi*, & Ioan. Andr. *d. cap. vnic.* tum gloss. *in l.* 1. *verbo, relinquatur*, C. *de petition. bon. sublat. lib.* 10. subditque *ibi* Fel. de hoc fortè casum esse *in cap. porrecta, de confir. vt. vel inut.* & *cap. ex parte, de Capell. Monach.* Ampliatur quartò, vt habeat locum non solùm in rescripto concesso ab eo Romano Pontifice, qui legi apposuit clausulam dero-

180. gatoriam ad futura rescripta, sed etiam † in concessio ab eius successore. ita Fel. *d. numer.* 5. *vers. amplia sexto*, post Imol. *eodem cap.. nonnulli, col.* 5. *de rescript.* Butr. *cap.* 1. *col.* 5. *vers. hac vers., eodem tit.* Gemin. *cap.* 1. *col.* 6. *vers. ego credo, de constit. in* 6.
181. Ampliatur quintò, quòd † vbi lex prohibet impetrare rescriptum sub pœna, & prohibet iudicem, ne admittat impetrationem: ad hoc, vt prosit rescriptum obtentum in contrarium, non sufficit, quòd in eo sit clausula, *non obstante tali lege, qua prohibet impetrari*; sed oportet, quòd dispenset, vt iudex possit illud admittere; vt tradit Bart. *in l. neminem, C. de canone frumen. vrb. Rom lib.* 11. cuius dictum licèt Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 12. priùs impugnet, tamen illud postea tuetur, ac sequitur, prout etiam facit post alios Gonz. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 66. *num.* 3. cùm hæc sit bona pars clausulæ, *sublata*, &c. de qua ipse latiùs *d. glos.* 66. & nos inf. *conclus.* 5.
182. Ampliatur sextò, vt idem sit in priuilegiis: nam † clausula, *non obstantib. priuilegiis*, non tollit priuilegium præcedens habens clausulam derogatoriam; vt post Cald. *consil.* 2. *de priuileg.* Card. *consil.* 53. *& Clem.* 1. *col.* 4. *de sepult.* Fed. *consil.* 239. Castr. *consil.* 13. *&* 312. aliàs 316. incipit, *quoniam adiectione*, & alios, tradit Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 4. & *ibi* Apostill. Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 38. *numer.*
183. 2. Immo etiam † eo ipso, quòd prius priuilegium est ad piam causam, censetur habere clausulam derogatoriam, eiúsque mentio specialis facienda est. ita Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 3. *in fin.* ex text. *in cap. si propter, de rescript. in* 6. quem ad hoc citat Rom. *in l. si verò, §. de viro, fallent.* 24. *ff. sol. matrim.* allegans etiam text. *in l. liberis, la* 2. *§. posthumus*, & *ibi* Bart. *ff. de alim. & cibar. legat.* vbi generalis derogatio beneficiorum alteri concessorum non extenditur ad concessa fauore alimentorum. ad idem etiam adducit Fel. *vbi sup. numer.* 19. Cyn. *in l.* 1. *C. quand. Imper. int. pupil. & vid.* & Mart. Laudens. *in tract. de priuil. §.* 39. & Vital. *in lib. de clausul. fol.* 6. *in princ.* Similiter non dero-
184. gat † priuilegiis clausis in corpore iuris. ita post alios Fel. *cap.* 1. *numer.* 12. *& d. cap. nonnulli, num.* 9. *&* 26. *de rescript.* quibus adde latiùs adducta per Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 36. *numer.* 34. Barbos. *d. tract. de clausul. clausul.* 44. *numer.* 2. & Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 40. *numer.* 25. vbi id temperat, dummodo illud primum priuilegium transeat in ius commune, secus si remaneat in vim priuilegij. Pariter non derogat priuilegiis, quæ transeunt in vim pacti, & contractus, vt post alios tradit Barbos. *d. clausul.* 44. *numer.* 5. & latè probat idem Gonzal. *d. glos.* 36. *num.* 36. exemplificans in casibus per eum relatis *glos.* 25. *&* 28. vt in concordatis, & similibus; & in habentibus fortiores clausulas, quàm posterior dispositio; vt sentit post alios Gonzal. *d. glos.* 36. *numer.* 37. & Menoch. *d. præsumpt.* 40. *numer.* 26. vel etiam priuilegiis concessis gratia publicæ vtilitatis, idem Fel. *d. numer.* 26. post Rom. *consil.* 498. *col.* 5. qui allegat text. *in l. decurionibus, C. de silent. lib.* 12. & in specie, quod hæc clausula generalis, seu specialis, *non obstantibus quibuscumque priuilegiis*, non deroget fundationi, seu alteri vltimæ voluntatis testatoris, post alios docet Marta *d. claus.* 7. *numer.* 23. *cum seq.* Quin immo, licèt clausula illa singularis, seu indiuidua, *non obstante tali testamento* ei deroget; tamen, si Princeps id faciat temerè, hoc est, sine causa, iniustè facit, vt post Bald. *l. si testamentum, in fin. C. de testam.* tradit Fel. *d. cap. nonnulli, numer.* 20. & admittit *ibidem* Apostillat. pari ratione ad derogandum sine causa vltimis voluntatibus clausula, *non obstante*, siue generalis, siue specialis, immo etiamsi in indiuiduo dictum fuerit, non obstante *l. si testamentum, C. de testam. & l. si donationem, C. de reuoc. donat.* (vbi decernitur, testamentum iure factum, si heres capax sit; & donationem ritè factam, auctoritate rescripti Principis rescindi non oportere:) parum, aut nihil prodest, vt docet Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *numer.* 9. *in princ.* ob rationem ab eo allatam, quia vbi deest potestas, voluntas nil iuuat. Cum autem hæc iura habeant derogationem ad futura rescripta, si adsit causa, requiritur specialis derogatio, vel per æquipollens eorum torium, ex supradictis; quæ autem sit æquipollens, iam dicemus.

Limitatur nunc primò hæc conclusio, vt, † si 185.
in rescripto adiecta sit clausula, *non obstante lege in contrarium faciente, etiamsi de ipsa oporteret facere specialem mentionem*, quia ista verba sufficiunt ad derogandum legi contrariæ habenti clausulam derogatoriam ad rescripta, licèt non sit nominata in indiuiduo. ita post Bart. *in l. si quis in principio testamenti, ff. de legat.* 3. Butr. & Aret. *cap.* 1. *de rescript.* tradit Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 6. & *ibi* sequitur Apostill. allegans Bart. *in Extrauag. ad reprimendum, verbo, non obstante*, Castr. *consil.* 53. & Alex. *consil.* 103. idémque est in priuilegiis, vt Fel. *ibid.* notat ex Aret. *d. cap.* 1. allegante *cap. fin. in §. de sent. excom. in* 6. *& Clem. dudum, versic. fin. de sepult.* & Abb. *cap. cum instantia, numer.* 5. *de censib.* qui in hoc sequi videtur Fed. Sen. *consil.* 46. licèt in hoc contrarium teneat idem Fed. *consil.* 225. & Castr. *consil.* 316. Verùm de hac clausula, quoniam est pars illius, *quorum tenores*, &c. videndum est, quod dicemus *conclus.* 4. Hæc autem conclusio li-
mitatur secundò, vt † clausula, *de plenitudine potestatis*, suppleat specialem derogationem legis 186.
contrariæ habentis clausulam derogatoriam. tenent id nonnulli, quos tacito nomine refert Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 8. id colligentes ex eo, quod Bald. *in proœm. Decretal. col.* 4. tradit post Collectar. *in cap. dilecta, de rescript.* quòd, cùm Papa scribit de plenitudine potestatis, nihil potest opponi, quod annullet gratiam, nisi rescribatur contra ius gentium, cuius transgressio crimen inducat. Bald. quoque sequitur Mandos. & Dec. quos retulimus *concl.* 3. in 7. effectu huius clausulæ, *de plenitudine potestatis*. Hanc verò limitationem, licèt de ea dubitet Fel. *loc. cit.* tenet tamen ibi eius Apostillator, ac sentit ipse Fel. *numer.* 13. *vers. fallit quintò*, vbi absolutè post alios tradit, clausulam, *de plenitudine potestatis*, habere vim clausulæ, *non obstante*, & vt Princeps censeatur disponere supra ius; necnon clausulæ, *ex certa scientia*; de qua Apostill. ad Fel. *d. numer.* 8. post Goffred. & Ioan. Andr. *d. cap.*
nonnulli, tradit, † eam habere vim derogandi 187.
legi contrariæ habenti clausulam derogatoriam; licèt ipse Fel. in hoc aliter sentire videatur *vbi sup. numer.* 12. *vers. limita primò hanc* 4. *fallentiam.* De-
nique limitatur hæc nostra conclusio, † vbi præ- 188.
cedens dispositio haberet clausulam derogatoriam non expressam, sed tacitam, vt quia eliciatur à contrario sensu: tunc enim non impedit secundam dispositionem contrariam non facientem mentionem de prima; secundùm Bart. *in l. fin. in princ. ff. de leg.* 2. per illum text. quem etiam ad hoc allegat Bald. *in l. humanum, col.* 3. *vers. aduertatis, C. de leg.* quos refert ac sequitur Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 7. *vers. fallit tertiò.* idem etiam constat ex latiùs ad id adductis à Couar. 2. *part. rubr. de testament. numer.* 20. *vers. decimo octauò, ex his*, & Card.

Mantic.

Muntic. *tract. de coniect. vlt. volunt. lib.* 12. *tit.* 8. *num.*
14. De materia verò huius conclus. maximè quoad
derogationem constitutionis Conciliaris videri po-
test Card. Iacobat. *tract. de Concil. lib.* 5. *artic.* 19.
& quod nos diximus sup. *cap.* 5. *quæst.* 5. *circa ini-
tium.* & de clausulis derogatoriis specialibus, præter
id, quod dicemus quoque seq. conclus. & tradunt
præcit. Doct. consuli potest Marta *d. clausul.* 77. &
Barbos. *d. claus.* 44. *cum tribus seqq.*

TERTIA CONCLVSIO. Per clausulam,
non obstantibus statutis, appositam in rescripto com-
189. mutationis vltimarum voluntatum † non tolli-
tur ius commune obstans. ita in quouis rescripto
gratioso tenet Rot. *decis.* 1. *numer.* 3. *de præb. in nou.*
ex Ioan. Monach. *in cap. cum aliquibus, de rescript.
lib.* 6. *& cap.* 1. *de fil. presb. eod. lib.* ac Ioan. Andr. *in
cap. si motu proprio, de præb. item in* 6. sequitur Ge-
min. *in cap. si clericis, col.* 1. *eod. tit. & lib.* Mil. *in re-
pertor. verbo, clausula*, §. 1. & Fel. *d. cap. nonnulli, in
princ. num.* 24. *de rescript.*
190. Ampliatur autem primò hæc conclusio, vt †
per clausulam, *non obstantibus statutis talis Ecclesiæ*,
non tollantur statuta illius Ecclesiæ condita per Pa-
pam, seu eius auctoritate. ita post alios Barbos. *d.
tract. de clausul. claus.* 47. *numer.* 1. & post Roman.
consil. 327. id latè probantem, præcipuè ob eam ra-
tionem, quòd difficiliùs tollantur à Papa constitu-
tiones Prædecessoris, quàm statuta inferiorum, tra-
dit Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 10. *vers. no-
ta secundo*; satis respondens ad id, quod obiici po-
terat ex *cap.* 1. *de constit. in* 6. vnde colligi videtur,
facilius tolli ius Papæ, quàm statuta inferiorum;
quòd ibi non probetur, difficiliùs tolli statuta, sed
quòd non præsumitur Papa ea scire; vnde induci-
tur præsumptio, quòd in dubio non velit ea tolle-
191. re. Secundò ampliatur, † idem esse in statutis
confirmatis à Papa. ita Fel. *d. numer.* 10. *vers. nota
quartò*, & *ibi* Apostill. per Rom. *in l. si verò*, §. *de vi-
ro, fallent.* 13. *ff. sol. matr.* & Alex. *consil.* 103. *vol.* 4.
post alios Barbos. *d. numer.* 1. idem Fel. *in cap. con-
stitutus, numer.* 21. *vers. considera tertiò, de rescript.*
post Rom. *sing.* 8. *& consil.* 394. *ad fin. consil.* 336.
col. 4. *& consil.* 404. *in fin.* atque alios: vbi etiam
192. tangit Fel. an, † vbi etiam simul statutum sit iu-
ratum, sufficiat mentionem facere iuramenti tam-
quam maioris vinculi, vt censeatur quoque dero-
gatum confirmationi, & inclinat in partem negati-
uam, sed vtrique debeat derogari. Et sanè, quòd
iuramenti adiecti statuto Ecclesiæ mentio fieri de-
beat, neque statuto Ecclesiæ iurato derogetur per
clausulam generalem, *non obstantibus statutis Eccle-
siæ*, tenet idem Fel. *d. vers. nota quartò*, & latiùs
probat *in d. cap. constitutus, numer.* 3. per illum text.
& glos. *in c. cum non deceat, verbo, effectus de elect. in*
6. Roman. *d. sing.* 8. Butt. Abb. & Imol. *in cap.* 1. *de
his, quæ fi. à mai. part. Capit.* tradúntque post alios
Barbos. *d. numer.* 1. & Marta *d. claus.* 77. *numer.* 21.
vbi nonnullos refert de communi testantes. Idém-
que est, licèt in specie, secus indiuiduo dicatur,
non obstante tali statuto: neque enim valent hu-
iusmodi litteræ gratiæ, nisi fiat mentio iuramenti,
vt decidit Rot. Rom. *decis.* 18. *numer.* 1. *de rescript.
in antiq.* & *ibi* Add. post alios, & item vbi solus im-
petrans ea statuta iurasset; vt post Rot. *decis. vn. de
iureiur. in nou.* extendit Fel. *d. cap. constitutus, num.*
4. *vers. amplia hæc.* vbi etiam post eam *ibi* id restrin-
git primò vbi adsit in rescripto clausula, *motu pro-
prio*; quod & alij tenent, quos refert, ac sequitur
Fel. *d. cap. constitutus, numer.* 7. *&* 8. Secundò, nisi
ex causa rationabili superueniente impetrasset,
quia in quolibet iuramento intelligitur conditio, si
res in eodem statu permanserit, *cap. quemadmodum,
de iureiur.* Tertiò restringit, vbi quis non illud spe-
ciale statutum, verùm in genere statuta Ecclesiæ
iurasset seruare; quia, (inquit Rot.) non est verisi-
mile, quòd ita voluerit se arctare iurans, vt nun-
quam contra illa statuta impetraret. Verùm de hac
restrictione meritò dubitat *ibi* Fel. vbi refert Ge-
min. *cap. in his, in fin.* 11. *dist.* id expressè reproban-
tem, quia is, qui iurauit seruare statuta, & contra
ea impetrat, verè venit contra iuramentum, nisi
faceret ex causa noua. neque verum est, quòd stetur
interpretationi iurantis, sed communi hominum
opinioni, *c. veniens, cum ibi not. de iureiur.* Immo veri-
similis mens iurantis est, vt excluserit impetrationẽ
contrariam; aliàs fecisset contra vim iuramenti,
aliud habendo in corde, aliud in ore, iuxta *cap. etsi
Christus, de iureiur.* cum simil. Idem verò Fel. *d. cap.
constitutus, numer.* 5. id præterea restringit vbi actus
iuratus concerneret solam reuerentiam superioris;
vt cùm iurat aliquid non facere sine licentia supe-
rioris: tunc enim sufficit petere licentiam ab eo
superiore; allegat Ioan. Andr. *in cap. vt super, de reb.
Eccles. non alien.* & Bald. *cap* 1. *col.* 9. *qui feud. dar.
poss. & numer.* 6. restringit Fel. vbi Papa prouideat
de beneficio vacante apud sedem Apostolicam, vel
aliàs reseruato; post Rot. *decis.* 12. vel potiùs 18.
de rescript. in antiq.
Ampliatur nunc tertiò proposita conclusio, vt † 193.
prædicta clausula, *nõ obstantibus statutis quibuscumque
talis Ecclesiæ*, etiã adiectis verbis illis, quæ aliquando
apponũtur in rescriptis gratiæ, nimirum, *per quæ no-
stra concessio impediri posset*, quæ verba in simili gra-
tia habentur *in cap. si propter, de rescript. in* 6. *& cap.
cum non deceat, de elect. eod. lib.* non tollat obstacula
dilatiua, sed tantùm impeditiua. ita sentit glos. ab
aliis approbata *d. cap. si propter, verbo, impediri*, quam
inter cæteros ibi ad hoc adnotauit Gemin. *col.* 6. &
Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. numer.* 10. *vers. nota
tertiò*: qui *numer.* 25. *in fin.* post eosdem auctores,
& Calder. *consil.* 1. *de rescript.* hoc ipsum docet de
quauis clausula remouente obstacula impeditiua,
quod non ideo remoueat obstãcula dilatiua. Immo
illud probat satis apertè ipse text. dum *ibi* Romanus
Pontifex decidit, quòd, si à Papa Episcopo conce-
dantur fructus primi anni beneficiorum, quæ in sua
diœcesi intra quinquennium vacabunt, non ob-
stantibus quibuslibet consuetudinibus, priuilegiis,
vel statutis, per quæ sua concessio impediri posset;
non ideo præiudicatur fabricæ Ecclesiæ, alterive
vsui, aut personæ, cui fructus illi speciali consue-
tudine, priuilegio, vel statuto debentur. quam de-
cisionem, ac prædictam ampliationem extendit
glos. *d. verbo, impediri, & verbo, præiudicium ali-
quod*, licèt ex dilatione gratia impediri posset. vnde
subdit meritò Fel. *vbi sup.* quòd ad hoc, vt tollan-
tur etiam dilatiua obstacula, dici debet, *per quæ ef-
fectus nostra gratia impediri quomodolibet posset, vel
differri*; prout sæpiùs obseruari videmos.
Ampliatur denique, vt † per eandem clausulam, 194.
non obstantibus quibuscumque statutis talis Ecclesiæ, li-
cèt ei adiiciantur illa verba, quæ communiter in
rescriptis gratiæ apponi solent, sumpta ex *cap. cum
aliquibus, in princ. de rescript. in* 6. *& cap. quia sæpe,
de elect. eod. lib.* nimirum; *iuramento, confirmatione
Apostolica, & quauis firmitate alia roboratis*; quam-
uis derogetur statutis generalibus omnia beneficia
Ecclesiastica respicientibus; per eam tamen non
derogetur statuto singulari super certo beneficio. ita
post Gulielm. de Mont. Laudun. *in glos. ad Extra-
uag. Ioan. XXII.* quæ incipit, *sedes Apostolica,
verbo, mutari, de præb.* tenuit Fel. *d. cap. nonnulli, in
princ.*

princ. numer. 23. *de rescript.* & quidam Robertus
relatus à Rot. *decis.* 1. *de preb. in nou. numer.* 2.
vbi etiam refertur, alium Auditorem in quadam
causa sic pronuntiasse. ipsa verò Rot. *ibi* voluit, ac
verum id esse dixit in statuto apposito in prima
fundatione certi beneficij per fundatorem siue cle-
ricum, siue laicum, vel in testamentis eorum, qui-
bus Papa nō intendit præiudicare, nec derogare per
huiusmodi clausulas generales, ne retrahantur à fun-
datione, & ordinatione beneficiorum. arg. *cap. cum*
dilectus, de iurepatr. & eorum, quæ notantur *in cap. li-*
cet, de preb. in 6. Et quamuis compilator illius deci-
sionis distinguat in hoc de statutis, & ordinationi-
bus laici fundatoris, & clerici, quia his Papa vult, &
potest faciliùs præiudicare. arg. *d. cap. cùm dilectus, &*
cap. decernimus, 16. *quæst.* 1. quem etiam sequuntur
aliqui relati à Garz. *in suo tract. de benef. part.* 7. *cap.* 1.
n. 119. qui omnes cum aliis per eundem num. præ-
ced. allegatis id admittunt in laico. tamen contra-
rium sentit Fel. *d. n.* 23. post Anchar. *consil.* 16. *incip.*
Dominus noster Papa, & consil. 358. *incip. quæstio talis*
est, & Vital. *in tract. de clausul. fol.* 5. & indistinctè de
fundatoris ordinatione idem voluit ipsa Rot. *decis.*
41. *n.* 2. *de concess. preb. in antiq.* & sequitur Garz. *d. c.* 1.
n. 121. nam fundatio etiam clerici est multum fauo-
rabilis, nec ei debet censeri derogatum, nisi de ea
fiat expressa mentio, maximè quia fundatio, seu or-
dinatio in fundatione posita non solet dici statutum.
subdens *n.* 122. id habere speciale fundationē laici,
vt non censeatur ei derogatum per clausulam, *non*
obstantib. fundationib. ex Caputaq. *decis.* 122. *part.* 1.

Limitatur nunc primò eadem conclusio, vt
per prædictam clausulam generalem consuetam
nunc apponi in rescriptis gratiæ, videlicet, *non*
obstantibus statutis talis Ecclesiæ iuramento, confir-
matione Apostolica, aut quauis alia firmitate robora-
tis, per quæ nostra concessio impediri posset, vel differ-
195. *ri*, † sublata seu dilata censeantur statuta quælibet
Prælatorum, & Ecclesiarum citra fundationem con-
dita, vt sentit Fel. *d. num.* 23. & probat Rot. *d. de-*
cis. 1. *num.* 1. *& num.* 2. *in initio, & ad fin. ac d. de-*
cis. 41. *numer.* 1. vtrobique ea hoc decidens, statu-
ta Ecclesiarum actu sacerdotium requirentia per
clausulas generales derogatorias in litteris Papali-
bus positas sublata, vel saltem dilata censentur; ita,
vt impetrantes Apostolici possint huiusmodi bene-
ficia acceptare, licet non sint in sacerdotio consti-
tuti, dummodo sint in tali ætate, vt in proximis
quatuor temporibus, vel intra annum possint ad sa-
cerdotium promoueri, per text. *in cap. ei, cui, de*
prebend. in 6. cum ibi notat per Ioan. Andr. & per
Ioan. Monach. *in cap. si pro pauperibus, eodem tit.*
& lib. facit *& Clem.* 2. *vers. illi verò, de æt. & qual.* at-
que idipsum multis aliis relatis tradit Garz. *d. part.*
7. *cap.* 1. *numer.* 117. Immo idem Ioan. Andr. *in*
sua glos. d. cap. ei, cui, verbo, simpliciter, & in no-
uel. apertè sentire videtur, eo casu non requiri eam
ætatem, vt impetrans possit intra annum promo-
ueri ad ordinem sacerdotij, sed taliter prouisum
posse ordinem recipere cùm ætatis erit ad hoc aptæ.
Mihi tamen verior videtur prior opinio, quòd de-
beat impetrans esse in ætate; vt possit intra annum
ad ordinem requisitum promoueri, quo minus,
quàm fieri possit, lædatur ius commune, *l. si quando,*
C. de inoffic. testam. l. præcipimus, C. de appellat. cap.
Ecclesia vestra, il 2. *de elect. & cap. cum expediat,*
eod. tit. in 6. cum ibi adnot. per Doctor. Secundò
limitatur præfata conclusio, quòd, vbi Princeps
196. derogat statutis laicorum, † sufficit apponere clau-
sulam generalem, licèt non apponatur tenor statu-
torum. ita post Bald. *in auth. omnes peregrini, ad fin.*
C. commun. de success. subdentem hoc esse notatu
dignum pro litteris Papalibus; & eundem Bald. *in*
auth. nauigia, not. 1. *C. de furt.* tradit Fel. *d. cap.*
nonnulli, in princ. numer. 22. *initio*, & *ibi* Apostil.
post Alex. *consil.* 215. *vol.* 2. *& consil.* 103. *vol.* 4. Quæ
limitatio etiam magis patebit ex iis, quæ mox con-
clus. seq. dicemus de vi clausulæ, *quorum tenores, &c.*
seu, *pro expressis habentes*, quæ & ipsa † generalis 197.
est respectu specificæ, & indiuiduæ expressionis;
prout inter cæteros voluit Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.*
glos. 36. *num.* 12. 23. 28. 31. 39. 42. *&* 62. si tamen
priùs pro complemento huius, & duarum præce-
dentium conclus. illud admonuerimus, quòd licèt
inferior Principe † non possit in suis rescriptis 198.
apponere clausulam, *non obstante iure communi,*
aut *tali lege*, vt post Bald. *in l. rescripta, col.* 3. *C.*
de prec. Imper. offer. & l. cunctos populos, col. 14.
vers. tertiò probatur, C. de summ. Trinit. Fel. *d. cap.*
nonnulli, numer. 27. *conclus.* 14. & alios, quia non
potest inferior derogare legi superioris, *cap. in-*
ferior, 21. *dist. cap. cùm inferior, de maior. &*
obed. & in specie derogationis iuris communis,
per text. expressum *in Clem. ne Romani, in prin-*
cip. de elect. docuimus sup. *conclus.* 3. *ad fin.* po-
terit tamen inferior apponere clausulam, *non ob-*
stante, quoad eas leges, quibus ipse derogare va-
let; puta à seipso vel pari, aut inferiore in iu-
risdictione, ac potestate: & de hoc nulli dubium
esse potest. Idemque proportionabiliter dicen-
dum erit de clausula, *pro expressis habentes*: de
qua Fel. post alios *d. cap. nonnulli, in princ. nu-*
mer. 6. *vers. hæc, & similia*, tradit, eam non pro-
desse in dispositione inferioris, vbi lex requirit,
aliquid esse expressum: nam & hoc accipien-
dum est quoad legem communem; secus quo-
ad eam, cui potest inferior derogare; tunc enim
respectu illius legis poterit clausulam hanc, *quo-*
rum tenores, seu *pro expressis habentes*, apponere:
cuius vim, & effectus præludij cuiusdam ad se-
quentem conclusionem nomine iam aggredimur
explicare. Ea verò siue referatur ad priuilegia,
siue ad statuta, aut quæuis alia scriptis exarata,
quæ exprimenda forent in gratiis, seu rescriptis
gratiæ, † sic integra extendi solet: *quibus omnibus,* 199.
& singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione
alias de illis, illorumque totis tenoribus, specialis, speci-
fica, expressa, & indiuidua, non autem per clausulas
generales idem importantes mentio, seu quæuis alia
expressio habenda, aut aliqua alia exquisita for-
ma ad hoc seruanda foret; tenores huiusmodi, ac,
si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma
in illis tradita obseruata, inserti forent, præsentibus
pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo
robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter,
& expressè derogamus; quoad substantiam verò
sic: *quorum tenores, ac, si de verbo ad verbum præ-*
sentibus inserti forent, pro sufficienter expressis ha-
bentes; vel, *quorum tenores, etiamsi de iis specia-*
lis mentio habenda foret, haberi hic volumus pro
expressis; aut aliis similibus verbis. Huiusmo-
di verò clausula † pro magna parte habetur 200.
in Extrauag. vnic. quæ incipit, rem non nouam,
de dol. & contum. in commun. pro aliqua verò parte
sumpta videtur ex *l.* 2. *C. de quadrien. præscript.* ibi;
ita cunctos huiusmodi beneficiis, seu priuilegiis
perfrui, tamquam si super singulis substantiis,
seu patrimoniis etiam tunc, vel postea data fuis-
set huiusmodi dispositio. & *l. omnes, C. de præ-*
script. 30. *vel* 40. *annorum*, ibi; tamquam si per
hanc legem specialiter, ac nominatim fuissent enu-
meratæ, cum suo robore durare, & suum cunctis,
quibus

quibus competunt, vel in posterum competere valuerint, pro suo videlicet tenore præsidium in perpetuum deferre decernimus. pro parte etiam ex *cap. fin. in §. de sent. excom. in 6.* in iis verbis; non obstantibus quibusuis priuilegiis sub quauis forma, vel expressione verborum ab Apostolica sede concessis, quæ contra tenorem præsentis constitutionis nulli volumus suffragari. *& Clem. dudum, §. seu vers. vltra portionem autem, de sepult.* ibi; vniuersa priuilegia, gratias, indulgentias, verbo, vel scripto sub quacumque forma, vel expressione, seu conceptione verborum à nobis, vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicumque ordinum prædictorum concessa. facit etiam *cap. 2. de preb. in 6. & Clem. 1. de sepult.* ibi, *sub quacumque forma verborum.* In quibus iuribus de hac clausola latiùs per scribentes, *& in cap. cum aliquibus, de rescript. in 6. & cap. cum non deceat, & cap. quia sæpe, de elect. eod. lib.* vbi similia verba habentur, cum autem Doctores huiusmodi clausulæ mentionem faciunt, eam duobus verbis appellant, nimirum, *quorum tenores*, vel, *pro expressis*: quo illam nomine nos quoque nuncupabimus, dum eius vim, & effectus seq. concl. breuiter tamen exponemus.

Qvarta conclvsio. Clausula, *quo-*
201. *rum tenores, &c, pro expressis*, eam vim habet, † vt, si in rescripto commutationis vltimarum voluntatum apponatur, tunc illa, quæ in eo specialiter exprimenda sunt, expressa, ac specificata censeantur. Probatur, quia hic est præcipuus effectus huius clausulæ, *quorum tenores*, &c. vt totus tenor eius dispositionis, quæ pro expressa habita fuit, censeatur expressus, ac specificatus; vt plerique tenuerunt, quos refert Menoch. *tract. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 40. num. 20.* & sequitur Barbos. *d. tract. de clausul. claus. 70. n. 2.* & quòd habeat vim specialis, & indiuiduæ expressionis, multi tradiderunt probati à Marta *eod. tract. part. 1. claus. 123. n. 1.* & Barbos. *d. claus. 70. n. 3.* de clausula verò, *pro expressis scorsim*, quòd habeat vim specialis, & indiuiduæ expressionis, nimirum in quauis materia tenorem etiam inserendum non habente, verùm solam quoque in posteriori dispositione, seu impetratione ipsius rei mentionem requirente; nonnulli tradiderunt, quos probauit Barbos. *d. tract. claus. 59. n. 4. & 5.* Marta *d. part. 1. claus. 96. n. 2.* & Menoch. *d. lib. 6. præsumpt. 39. n. 6.* atque ex his Tiraq. inter plures nonnullos referens de communi testãtes *ad leg. cõnub. gl. 7. n. 202.* quin immo quòd hæc clausula *pro expressis*, sic accepta operetur insertionẽ tenoris, vbi aliàs esset inserendus, non pauci senserunt, quos sequitur Marta *d. claus. 96. n. 6.* Barbos. *d. claus. 59. n. 3.* ac præterea quãplurimis Doctorib. allegatis, ac præcipuè post Bald. *in c. cùm dilecta, vers. Itẽ ais, de rescript.* Butr. *consil. 2. vers. his tamen non obstantibus.* arg. *d. l. omnes, vers. in textu,* ibi, *specialiter, C. de præscript. 30. vel 40. ann. & l. sed & si quis, §. quæsitum, vers. vltimò sciat. ff. si quis caution.* & alios pleros que docet Ant. Gabr. *com. concl. lib. 6. tit. de claus. concl. 5. n. 1.* multi relati à Couar. *2. part. rubr. de testam. num. 20. vers. rursus erunt, cum seq.* inter Theologos Suarez *lib. 8. de legib. cap. 38. num. 2.* ac relato Guliel. Cassad. *decis. 10. num. 2. & decis. 38. num. 3. de reg. Canc.* Put. *decis. 89. lib. 1. ac decis. 515. num. 2. & seqq. lib. 2.* aliisque plurimis Rot. Rom. decisionibus, & Doct. tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 36. num. 22. vsque ad 20.* Licèt autem Tiraq. *d. glos. 7. num. 203.* Couar. *d. n. 20. in princ. seu versic. cæterùm,* Gabr. *d. concl. 5. num. 2.* Menoch. *d. num. 22.* & Gonzal *d. glos. 36. numer. 13. vsque ad 21.* non paucos recenseant in tota hac re contrarium sentientes, & ipsimet in eadem postmodum diuersas conciliationes, vel limitationes afferant. Tamen prædicta regula sic, *vt sup.* à nobis constituta aliquot modis, *vt inf.* amplianda, & limitanda videtur, permixtim accepta d. clausula, *quorum tenores, &c., pro expressis*, cùm Doctores, vt vidimus, vtrique eandem vim tribuant. Igitur prædicta regula, atque adeò nostra etiam, quam inde exprimimus; proposita conclusio, procedit quoque primò vbi prior dispositio habeat clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones, vt sentiunt omnes Doct. cit. latè Marta *d. claus. 96. n. 1. & claus. 123. num. 9.* Secundò non modò procedit, cùm gratia, seu priuilegium posterius conceditur motu proprio, vt tenent ij, quos refert, ac sequitur Gabr. *d. concl. 5. num 3. cum seq.* & Gonzal. *d. glos. 36. num. 43. item cum seq.* Couar. *d. num. 20. vers. secundum*, verùm etiam si ad instantiam partis. vt voluit Fel. *d. cap. nonnulli, in princ. num. 6. vers. addatis etiam text. de rescript.* Crau. *consil. 126. in fi.* Cassad. *d. decis. 10. num. 2.* Marta *d. claus. 123. num. 10.* & sentiunt plerique initio conclus. allegati non distinguentes, relati à Couar *d. numer. 20. vers. rursus erunt, iuncto vers. tertium,* Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 8. numer. 11.* Gonzal. *d. glos. 36. numer. 29.* Gabr. *d. numer. 1.* & Menoch. *d. numer. 22.* licèt alij in hac specie contrarium teneant; quos sequitur Gabr. *conclus. 5. numer. 4. & 5.* Couar. *d. numer. 20. vers. tertium*, & Gonzal. *d. glos. 36. numer. 63.* & secluso stylo Curiæ Romanæ, de iure communi contrarium procedere post multos docet Marta *d. clausul. 123. num. 19.* quæ opiniones concordari possunt ex allegatis à Menoch. *d. præsumpt. 40. numer. 27.* vt prior procedat, quando clausulæ posterioris dispositionis sunt maioris efficaciæ, quàm prioris: posterior verò opinio locum habeat, quando vtriusque clausulæ sunt paris efficaciæ; tunc enim, vt præcedens dispositio tollatur, requiritur in sequente clausula *motu proprio*, neque illa tolletur, si hæc facta sit ad partis instantiam. Pariter conciliari possunt ex adductis à Gonzal. *d. glos. 36. à numer. 63. ad 74.* vt regulariter clausula, *pro expressis*, non operetur in dispositione, quæ emanauit ad instantiam partis; nisi aliud suadeat, vel materia subiecta, vel coniecturæ, quas ibi recenset, vel pinguiores clausulæ adsint in posteriori dispositione. Subdit autem *numer. 80.* post alios, quòd in dubio cuius priuilegij pinguiores sint clausulæ, non censebitur reuocatum præcedens priuilegium, aut testamen-
tum, à cuius tamen reuocatione † ad reuo- 202.
cationem priuilegij non semper rectè argui posse latè tradit *ibi à numer. 73. ad 79. & numer. 83.* quæ dicantur fortiores, & efficaciores clausulæ. Et sic habes secundam huius conclus. ampliationem declaratam.

Ampliatur nunc tertiò, vt procedat non modò, † 203.
cùm hæc clausula derogatoria apponitur in posteriori dispositione, quæ fit per viam legis; in quo omnes consentiunt, eam derogare præcedentibus priuilegiis derogatoriam etiam habentibus; vt ait Couar. *d. numer. 20. vers. secundum*, & in specie tenent relati, & probati à Menoch. *d. præsumpt. 40. numer. 23.* Gabr. *sup. numer. 14.* & Gonzal. *d. glos. 36. numer. 31. cum duobus seqq.* ex quibus Menoch. & Gonzal. ille *numer. 25.* hic *num. 34.* necnon Suarez *lib. 8. de legib. cap. 38. num. 1.* id temperant non procedere in priuilegiis insertis in corpore iuris non manentibus in vim priuilegij, sed transeuntibus in ius commune: quamuis hoc temperamentum impugnari posset ex adductis ab eodem Menoch. *n. 12. & 13.* quoniam faciliùs præsumitur voluisse tollere ius

commu

commune,cuius notitiam habere cenſetur, iuxta *c. 1. de conſtit. in* 6. de quo tamen vide, quod dicemus *c.*
204. *8. quæſt. 6. concluſ.* 4. verùm etiam † ſi ea clauſula adiecta ſit poſteriori diſpoſitioni per viam priuilegij, vel reſcripti, ſaltem cùm motu proprio eſt conceſſum, iuxta prædicta: immo etiam indiſtinctè, ſaltem ex ſtylo Curiæ, vt qui teſtantur eum ſequentes relati à Couar. *d. num. 20. verſ. primum equidem conſtat*, & à Gabr. *d. concl. 5. num.* 12. ac præſertim Caſſad. *d. deciſ.* 10. vbi tamen ex communi Doctor. ſententia aſſerit contrarium verius eſſe, attento iure communi; quorum nonnullos refert Gabr. *ibidem num.* 11. & plures Marta *d. clauſ.* 123. *num.* 10. *iuncto*
205. *num.* 19. Quartò amplia, vt d. clauſula † tollat etiam diſpoſitionem iuratam, vt poſt Iaſ. *l. fin. in* §. *C. ſi cont. ius, vel vtil. publ.* & Soc. *conſil.* 196. *col.* 2. *vol.* 2. ſentit Couar. *d. numer.* 20. *verſ. quartum noſtra quæſtioni*, & poſt eundem Soc. *conſil.* 120. *volum.* 4. ampliat Gabr. *d. concluſ.* 5. *numer.* 7. ſicut è contra-
206. rio † iuramentum appoſitum poſteriori diſpoſitioni habet vim clauſulæ, *pro expreſſis*; & habet vim ſpecialis derogationis; vt pluribus tradit Mantic. *d. tit.* 8. *numer.* 20. qui etiam *numer. præced.* idem latiùs oſtendit de clauſula, *omni meliori modo*, aut ſimili.
207. Ampliatur denique, vt prædicta clauſula † tollat etiam à poſteriore priuilegio, ſeu reſcripto vitium ſurreptionis, vt poſt alios tradit Marta *d. clauſ.* 123. *n.* 12. 14. *&* 16. Barboſ. *d. clauſ.* 59. *n.* 9. *& clauſ.* 70. *n.* 4. & Garz. *d. tract. de beneſ. part.* 3. *c.* 1. *n.* 234. & decretum irritans appoſitum in regula Cancellariæ, vt ſentit Gabr. *d. concl.* 5. *n.* 16. poſt Caſſad. *d. deciſ.* 10. *n.* 4. *verſ. reſponderunt Domini*: licèt contrarium ſentiat Sarnen. *in reg. de trienn. quæſt.* 4. *ad fin.* & facit, vt cenſeatur facta mentio clauſulæ, *ſublata*, &c. vt ex multis Rotæ Rom. deciſ. tradit Marta *d. clauſ.* 123. *num.* 7.

Limitatur nunc primò eadem concluſio, vt non
208. procedat † in priuatis perſonis, quibus non prodeſt hæc clauſula quoad ea, quæ nominatim ex legis diſpoſitione exprimenda ſunt, vt ex text. *in cap. quis ad agendum, de procur. in* 6. *& l. ſed ſi quis*, §. *quæſitum, ff. ſi quis caution.* & ibi Ang. Alex. Iaſ. & aliis tradit, Tiraq. *d. gloſ.* 7. *numer.* 204. Couar. *d. numer.* 20. *verſ. quinto, ea, quæ diximus*; & Gabr. *d. concl.* 5. *numer.* 8. qui *num.* 10. poſt Brun. *in tract. de form. cit. ex quibus cauſ. for. vel ſolemn. in* 5. *fallent.* id temperat quoad ea, quæ ſunt in priuatorum poteſtate, ad quæ ſpectant quæ diximus *concl. præced. ad fin.* Limitatur ſecundò, quia dicta clau-
209. ſula † reſtringitur ad expreſſa, & eorum principalem diſpoſitionem tantùm. quorum primum probat Gabr. *d. concl.* 5. *numer.* 17. ex Dec. *conſil.* 141. *verſ. non obſtat, dum Papa*: ſecundum *numer.* 18. ex Pariſ. *conſil.* 42. *verſ. illa enim verba, volum.* 4. Tertiò limitat Gabr. *ibidem numer.* 19. poſt Gozad. *conſil.* 14. *verſ. duodecimò conſidera, iuncta verſ. non obſtat*
210. *decimum.* vt non operetur † in præiudicium tertij, de quo Princeps non intellexit; immo neque in quouis facto ignorato; poſt alios Marta *d. clauſ.* 96. *numer.* 10. *& clauſ.* 123. *num.* 20. multo verò magis non operabitur in iis, quæ ſunt contraria narratis. latè Marta *ibid. numer.* 4. neque enim tollit defectum intentionis, vt idem Gabr. docet *numer.* 23. ex Pariſ. *conſil.* 1. *numer.* 96. *volum.* 4. ſicut nec operatur, quando non interuenit cauſæ cognitio, prout ipſemet Gabr. limitat *num.* 20. poſt Dec. *conſil.* 695. *verſ. non obſtat clauſula illa.* Limita qoartò, vt clau-
211. ſula, *pro expreſſis*, † non tollat legem, aut ſtatutum, vbi mandatur fieri expreſſionem ſpecialem, & tacitè, vel expreſsè prohibet generalem, vt pluribus relatis tradit Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 22. quod tempera, niſi adſit in diſpoſitione poſteriori clauſula illa integra, cuius verba retulimus *concl. præced. ad fin.* eorum enim aliqua ſunt expreſsè derogantia d. mandato, & prohibitioni. Limita quintò, vt clauſula, *pro expreſſis*, non operetur, † vt cenſeatur 212.
diſpenſatum ſuper inhabilitate perſonæ. ita Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 24. poſt Rebuff. *in prax. beneſic. tit. de* 3. *part. ſignat. num.* 15. Limitatur ſextò, vt non operetur † 213.
in omnibus iis caſibus in quibus Gonzal. *d. gloſ.* 36. *n.* 34. & multis ſeqq. poſt alios tradit, eam non operari adiectam poſteriori legi; ac præcipuè quoad derogationem priuilegiorum inſertorum in corpore iuris, de quo *d. n.* 34. & nos *ampl.* 3. *huius concl.* id declarantes. item quoad priuilegia, quæ tranſierunt in vim pacti, & contractus, & ſic ſunt obtenta titulo oneroſo; vt in concordatis, & aliis relatis ab eodem Gonzal. *ad d. reg.* 8. *gloſ.* 25. *&* 28. quia numquam eſt præſumendum, quòd huiuſmodi priuilegia violentur per huiuſmodi clauſulas generales, vt idem Gonzal tradit *d. gloſ.* 36. *n.* 36. & Creſc. *deciſ.* 2. *&* 3. *de priuil.* Mohed. *deciſ.* 23. *in fi. de preb.* & alios, necnon Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 38. *num.* 3. Tum quando priuilegium præcedens habet fortiſſimas, & efficaciſſimas clauſulas derogatorias; ita, vt minimè veriſimile ſit, Principem voluiſſe tale priuilegium comprehendere, ex latè traditis per eundem Gonzal. *d. gloſ.* 36. *à num.* 37. *ad* 42. Limitatur ſeptimò, vt † 214.
priuilegium poſterius, quod eſt in notabile præiudicium tertij etiam motu proprio conceſſum non tollat præcedens illius tertij ſine ſpeciali derogatione regulæ 17. nunc 18. Canc. *de non tollendo iure quæſito*, vt ſuaderi poteſt ex adductis à Marta *d. clauſul.* 123. *num.* 20. & magis in terminis à Gonzal: *d. gloſ.* 36. *numer.* 54. *vſque ad* 59. præcipuè ex Rot. in vna Cæſarauguſtana exemptionis, coram Seraphino, anno 1594. in Tiraſonenſi Prioratus, coram Blanchetto, & in vna Oſcenſi, indulti, 1599. & 1601. licèt in contrarium vrgeat *deciſ.* 491. *lib.* 3. *in nouiſſ. diuerſ.* Caputaq. *deciſ.* 128. *num.* 5. *& ſeqq. ac deciſ.* 31. *num.* 3. *part.* 3. cum aliis allegatis per Gonzal. *ibidem à num.* 45. *ad* 53. quæ etiam ipſe admittit vbi agatur de ſola dilatione ad modicum tempus, ex iis, quæ idemmet affert *n.* 60. *& duobus ſeqq.* Denique hæc clauſula, *quorũ tenores*, ſeu, *pro expreſſis*, nõ operatur † 215.
quoties in poſteriori diſpoſitione expreſsè requiritur certa ſcientia, vt poſt Ferret. *conſil.* 38. *n.* 2. *& ſeqq. lib.* 1. ac Rot. Rom. in vna Calciaten. iuriſdictionis coram Rubeo, & in vna Romana ſecretariatus coram Seraphino tradit Marta *d. clauſul.* 123. *n.* 3. inde inferens *n.* 4. quòd hæc clauſula non ſufficit in confirmatione ex certa ſcientia, niſi totus tenor inſeratur, poſt eundem Ferret. ac Rot. *in duab. deciſ.* ſubdens *num.* 5. non ſufficere tenorem inſeri in expeditione litterarum tempore alterius Pontificis. hanc verò illationem temperat *n.* 18. poſt alios, niſi Princeps confirmaret priorem conceſſionem à prima linea vſque ad vltimam, aſſerens, ſe eius tenorem vidiſſe, & legiſſe, atque in confirmatione illam pro ſufficienter expreſſa habere volens. Et hæc ſint ſatis de d. clauſula, *quorum tenores*, &, *pro expreſſis*, ad clauſulam, *ſublata*, &c. eiúſque vim explicandam accedamus: quæ quidem ſic extendi ſolet, *Decernentes ſic in prædictis omnibus, & ſingulis per quoſcumque iudices quauis auctoritate fungentes, etiam S. R. E. Cardinales, & cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores iudicari debere: ſublata eis aliter iudicandi, interpretandi, & definiendi facultate.* Sit igitur

Qvinta conclvsio. Prædicta clauſula, *ſublata*, &c. appoſita ad finem reſcripti commutationis vltimæ voluntatis † claudit os iudicibus, ne 216.
aliter decidere poſſint, & adimit parti in totum facultatem

cultatem opponendi contra eam, nisi os vtrique
aperiatur à Principe. ita de hac clausola cuiuis con-
stitutioni, gratiæ, vel concessioni adiecta, ex Bart. *in
l. fin.* quæ incipit, *neminem*, vbi bona pars huius clau-
sulæ quoad substantiam habetur, *num.* 1. *C. de can.
frument. vrb. Rom. lib.* 11. Fel. *cap. nonnulli, num.* 22. An-
char. *consil.* 221. *num.* 2. Card. Zab. *in cap. quia diligen-
tia*, & *ibi* Imol. *num.* 6. *de elect.* Alex. *in l.* 1. §. *subla-
ta, num.* 2. per illum text. *ff. ad Trebell.* & magis in
terminis huius clausulæ ex Cassad. *decis.* 10. *num.* 3. *de
reg. Canc.* Put. *decis.* 50. *num.* 5. *lib.* 1. *& decis.* 377. *in fi.
lib.* 3. Caputaq. *decis.* 134. *num.* 4. *& decis.* 218. *part.* 3.
Rebuff. *super Concord. Franc. tit. de form. & irreuoc.
Concord. stabil. vers. octauò vult iudices quoscumque.*
Mandos. *tract. de monitor. quæst.* 60. *num.* 44. super ver-
bo, *sicque per quoscumque iudices*; & alios, docet id
comprobans Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 66. *num.* 5.
vsque ad 6. vbi etiam asserit aliàs sæpissimè ita te-
nuisse Rotam Romanam. idémque ex nonnullis e-
ius Rot. decisionibus sentit Garz. *d. tract. de benefic.
part.* 6. *cap.* 3. *num.* 98. & post multos tradit Marta *d.
tract. de claus. part.* 1. *clausul.* 158. *num.* 1. *&* 45. *cum seq.*
Aug. Barbos. *in simili tract. claus.* 102. *num.* 2. qui etiam
vterque plures eiusdem Rotæ decisiones allegat. Id
verò declara ex eo, quod Marta tradit *n.* 42. ex non-
nullis aliis ipsius Rotæ decisionib. hanc clausulam
in fine positam respicere totam gratiam, & referri ad
omnia præcedentia; præsertim quando non potest
assignari ratio, cur magis ad vnum, quàm aliud ca-
pitulum referatur: & ideo iungitur clausulæ, *quòd
de surreptione dici non possit*, quæ plurib. intermediis
antea ponitur.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt graui
pœna afficiendi sint iudices sine hac oris apertio-
ne aliter iudicantes, tamquam iurisdictionem sibi
denegatam vsurpantes, falsarij, & inobedien-
tes; vt colligitur ex *d. l. fin.* & post Rebuff. ac Man-
dos. *vbi sup.* & Ruin. *consil.* 76. ex *numer.* 9. *vol.* 5.
tradit Gonzal. *d. glos.* 66. *num.* 7. Qui etiam *numer.*
8. *post decis.* 5. *Pedemont. num.* 2. *&* 11. ac Marche-
san. *de commission.* 1. *part. tit. de commiss. appell. cap.*
217. 6. *numer.* 2. ampliat secundò, vt dicta clausula † li-
get etiam ignorantes. immo & ligat futuros iudi-
ces, non tamen ita, vt Princeps liget manus suo
successori; vt satis probat Gonzal. *d. glos.* 66. *num.* 11.
iuncta *glos.* 36. præsertim *numer.* 24. Amplia ter-
218. tiò, vt stante d. clausula † neque possit opponi de
regulis Cancellariæ, quamuis sint fauorabiles. ita
Gonzal. *d. glos.* 66. *num.* 9. dicens sic fuisse decisum
in vna Aretina Commendæ anno 1587. coram Se-
raphino, & in Anconitana fructuum, 1591. co-
ram Pamphilio. & in specie non posse opponi reg.
de iur. quæs. non tollend. ex Rot. Romanæ *decis.* 177.
num. 1. apud Farinac. *tom.* 2. *part.* 2. tradit Barbos.
d. claus. 102. *num.* 6. quod idem ex vna Acherun-
tina fructuum coram Pamphilio tradit Marta *sup.
numer.* 11. Quartò, vt nec per viam replicationis
aliquid opponi possit contra dispositionem conti-
nentem hanc clausulam. Gonzal. *ibidem numer.* 10.
post Put. *decis.* 377. *sub numer.* 1. *lib.* 3. Quintò, vt
219. etiam obstet dicta clausula † in iudicio possesso-
rio summariissimo manutentionis; Gonzal. *sup. nu-
mer.* 12. subdens, ita fuisse resolutum bis in vna
Cæsaraugustana dismembrationis, anno 1596. co-
ram Iusto. & licèt de hoc dubitauerit Put. *decis.* 50.
num. 5 *lib.* 1. tamen ex aliis multis idem docet Marta
vbi sup. num. 5. *&* 6. subdens *n.* 1 *3.* quòd non obstante
petitorij suspensione, sententia lata super eo valet.
220. Sextò amplia, vt de hac clausula † possit quando-
cumque, & in qualibet instantia opponi, vt compro-
bant Gonz. *d. glos.* 66. *n.* 13. & Marta *sup. n.* 43. ex vna
Calaguritana Canonicatus, seu confidentiæ coram
Pegna, anno 1592. & decis. Iaouen. 190. num. 8. Am-
plia septimò, vt non solùm fiat ipso iure nulla om-
nia acta gesta post oppositionem dictæ clausulæ, sed
etiam gesta antè; Gonzal. *ibid. num.* 14. ex prædictis
duabus decis. ex quibus etiam, & aliis *num.* 15. & 16.
probat, quòd processus est ipso iure nullus, etiamsi
de dicta clausula nunquam opponatur, quod & plu-
ribus confirmat Marta *d. clausul.* 158. *num.* 2. *&* 3. *in
eius princ. & num.* 47. *cum seq.* In quo tamen verius
fortasse est oppositum ex iis, quæ nos post eundem
Gonzal. & Martam trademus *limit.* 7. Octauò am-
plia, vt † dispositio, cui adiecta est hæc clausula, fa- 221.
ciliùs censeatur derogare contrariæ illam clausulam
non habenti, & eam habenti difficiliùs derogari à
non habente, vt satis ostendit Gonzal. *d. glos.* 66. *num.*
17. Amplia nonò, † vt neque signatura iustitiæ possit 222.
aperire os ad impugnandam concessionem, cui ad-
iecta est ea clausula, *sed solus Princeps.* ita Gonzal.
sup. num. 19. post Marchesan. *d. cap.* 6. *num.* 1. *& seqq.*
latè Marta *d. claus.* 158. *num.* 39. Decimò, vt † os con- 223.
tra eam clausulam aperiri nequeat sine derogatio-
ne regulæ Canc. *de iur. quæs. non toll.* saltem tacita, vt
fusè tradit Gonzal. *ibidem num.* 20. licèt contrarium,
vt simpliciter derogatio non requiratur, fusiùs con-
tendat Garz. *d. cap.* 6. *num.* 98. *cum seq.* Vndecimò
amplia, vt per d. clausulam † sit sublata facultas de- 224.
clarandi etiam super solo facto. Gonzal. *ead. glos.* 66.
num. 21. ex adductis per ipsammet *glos.* 57. *num.* 11.
quæ tamen parum, vel etiam nihil ad hoc facere
mihi videntur. Suaderi autem id potest tum ex
sup. allegatis ad ipsam regulam confirmandam, tum
ex eo, quod post Marchesan. tradit Barbos. *d. claus.*
102. *num.* 2. hanc clausulam tollere audientiam,
nisi aperiatur os: & *num.* 3. post Seraphin. *decis.* 1251.
num. 19. esse tantæ efficaciæ, vt nec etiam admitti
possint aliqui articuli ad probandum contrarium.
Ampliatur duodecimò, vt etiam procedant supradi-
cta, quando adsunt alia verba, quę æquipolleāt clau-
sulæ, *sublata*, &c. quale est decretum prohibitiuum,
ne iudex in contrarium pronunciet, aut declaret:
ita Gonzal. *d. glos.* 66. *num.* 18. dicens, sic fuisse de-
cisum in vna Hispalen. beneficij de Xerea die 6.
Nouembris 1602. per doctrinam Card. *in cap. quia
diligentia, num.* 5. *de elect.* vbi dixit, quòd illa verba
contenta in restitutione Principis, *quòd confiscatio
non possit allegari, nec aliquid inde secutum; nec ali-
quis iudex possit ex ea aliquid pronuntiare, & quòd
contra factum esset nullum*; causant nullitatem actus
contrarij, & auferunt omnem iudicandi potestatem,
saltem de facto. Decimotertiò ampliatur; vt, † si in 225.
dispositione habente clausulam, *sublata*; adsit clausu-
la, *cuius ad id expressus accedit assensus*; hic consensus
non censetur positus sub conditione, sed ad oppo-
nendum eius defectum requiritur apertio oris: vt ex
vna Placentina coram Pegna docet Marta *sup. n.* 14.
subdens *num.* 15. quandónam clausula, *sublata*, posita
in supplicatione operetur, etiamsi in bullis non sit
posita. sicut antea ex nonnullis Rot. Rom. decisioni-
bus *num.* 7. docuerat, eam claudere os etiam quoad
vitium surreptionis, & defectus intentionis. *num.* 8.
& 9. quòd apposita breui resignationis, aut de ca-
pienda possessione, non possit dici, de huius nullita-
te. *num.* 11. quod obstet etiam iudici confidentiarum.
ac *num.* 12. quòd absolutè posita maximè cum decre-
to irritanti, operetur etiam respectu tertij.

Limitatur nunc primò eadem conclusio, vt dicta
clausula, *sublata*, &c. † habet vim claudēdi os cuicū- 226.
que iudici, & parti, si ei adiuncta sit alia clausula,
*quòd non possit contra gratiam dici de surreptionis, vel
obreptionis vitio, aut intentionis defectu*; aliàs de hoc

opponi poterit, vt ex multis Rotæ Rom.decisionib. latè comprobant Gonzal. *d.glos.66. a num.22. vsque ad 25.* Marta *d. clauf.158.n.20.* & Garz.*d.part.6. cap. 3.num.* 88. *vsque ad* 94. satis comprobans *n.95.cum duobus seqq.* idem etiam operari solam d.clausulam, *quòd non possit dici de obreptione, vel surreptione.* quoad hoc, vt opponi nequeat de surreptione, & intentionis defectu; sicut & Marta *d. clauf.158.n.7.* hunc eundem effectum tribuit clausulæ, *sublata*, si iungatur cum clausulis, *motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis*, post Rot.in vna Portuen. coram Seraphino Gonzal. verò ex prædictis infert *num.26.* quòd, si dispositio sit generalis, aut specialis ea motu proptio, in qua non potest opponi de surreptione, prædicta clausula, *sublata*, etiam sola operabitur suum effectum; quod etiam post Rot. sentit Garz. *sup.num.99.* Marta *d.num.20.* monet autem Gonzal. *num.27.* quòd hodie ad obuiandum huic limitationi raro reperietur gratia, in qua adsit clausula, *sublata*, &c. quæ similiter non contineat clausulam, quòd non possit dari de surreptionis, aut obreptionis vitio, siue intentionis defectu; de qua videri potest Caputaq.*decis.138.num.3.part.1. & decis.228.part.3.* Paris.*cons.1.num.75.vol.4.* & Garz.*d.cap.3. à num.95. ad 99.* inter cætera docens *num.98.* quòd d.clausula, *quòd de surreptione, & obreptione dari nõ possit*, etiam cum clausula, *sublata*, non facit gratiam validam in foro conscientiæ, quæ aliàs est surreptitia. Limita secundò, quòd dicta clausula, *sublata*, &c. apposita in gratia conditionali nihil operatur ante conditionis euentum, vt satis ostendit Gonzal.*d.glos.66.num.28. & seqq.* Tertiò limita, vt non ampliet dispositionem principalem, nec se extendat vltra eius limites, vt idem fusè probat *num.30. & 31.* ac multis comprobant Garz. *d.cap.3.num. 84. cum duob.seqq.* Marta *d. clauf.158.à num.16.ad 19.& num.51.cum seq.*

Quartò dicta clausula, *sublata*, &c. non habet ef-
227. fectum, † cùm dispositioni, cui adiecta est, derogatur per legem contrariam, vel per aliam dispositionem habentem clausulam, *pro expressis*, in casibus, in quibus hæc clausula sufficit ad derogandum cuiuis præcedenti dispositioni, iuxta dicta in præced. conclus. ita post alios Gonzal. *sup.num. 32.* quoad primum, *& num. 33.* quoad secundum. quod etiam de clausula, *quorum tenores*, &c. latè tradit Marta *ibid. num. 40.* simul probans quòd aliàs non sufficit simplex commissio causæ nõ facta huius clausulæ mentione. *num.* autem 36. *& 37.* Gonzal. rectè docet, quòd, si tam dispositio præcedens, quàm sequens habeat clausulam, *sublata*, &c. in neutra aliquid operabitur. & hæc esse potest quinta limitatio.

228. Limita sextò, vt † non operetur, vbi pars, ad cuius fauorem apposita est, curasset committi causam super validitate gratiæ; vt latè probat Gonzal. *sup. num.38. vsque ad 42.* id temperans *num. 43. & seq.* nisi compulsa fuisset ad commissionem ad fugiẽdas molestationes aduersarij. Hanc eandẽ principalem limitationẽ ex multis decisionibus Rot. Rom. comprobat Marta *d.clauf.158.num.31.* eam extendens *n. 32.* in compromittente d. gratiam: *num.* autem 33. temperans vbi commissio solùm fieret super executione gratiæ; vel super molestationib. *n.34.cum seq.* vbi solùm obtineretur super iniustitia, vel nullitate sententiæ latæ contra d.clausulam; vel si quis vigore signaturæ iustitiæ processit in causa respectu articuli, cui non obstabat clausola, licèt commissio esset generalis contra dispositionẽ habentem d. clausulam. Septimò limita, quòd quando pars non opponit de dicta clausula, non denegatur audientia, ex Bart. *in l.1.§ sublata, n.2. ff. ad Trebell.* & *ibi* Castr. *in princ.num.6.* & aliis adductis per Martam *sup.num 5.* & Gonzal. *d.glos. 66. num.45. vsque ad 51.* vbi hanc tamquam veriorem tuetur, illa, de qua nos sup. *in ampl. 7.* quam etiam Marta *n.4.* declarat procedere postquam gratia est producta; secus verò ante productionem; nam hæc clausula intelligitur, quatenus is, in cuius fauorem est apposita, ea vti velit. Rot.*decis.21.de concess.prab.in antiq.* Sarnen.*de annal. quæst.4.num.4.* & Rota in vna Pampilonen.matrimonij coram Orano; quod & post alios docet idem Gonzal.*glos.56.n.107.* qui *d.glos.66. num.50. cum seq.* priorem sententiam admittit, vbi ea clausula apposita sit constitutioni, seu legi, aut quando impeditur audientia ob inhabilitatem ipsius personæ. Limita octauò, vbi non adsit clausula integra, sed solùm ea verba, quòd non possit dari de surreptione, vel obreptione; sicque in præmissis iudicari debere per quoscumque iudices, &c. latè Gonzal. *ibid. num. 52.* id temperans, nisi subiiciantur illa duo verba, *sublata*, &c. per ea, quæ de hac dictione, &c. idem latè tradit *glos. 67. à num. 2. ad* 10. Limita nonò, vt † hæc 229.
clausula, *sublata*, &c. non obstet dicenti; gratiam non comprehendere casum, de quo agitur. ita post nonnullas Rot.Rom.decis.Marta *d.clausul.158.num. 17. vers.& ideo, & c.n.50.* Decimò limita, vt nõ obstet, si postea facto Papæ recedatur à parte transactionis confirmatæ cum ista clausula, vt latè docet Marta *n.19.* Vndecimò, hæc clausula non operatur, quando est detecta falsitas narratorum, vt idem probat *num. 21.* Duodecimò, non obstat cùm quis agit de retractanda executione gratiæ, cui adiecta est, iam executæ; ita post Rotam idemmet *num.22* Decimotertiò, si pars ei renunciet, vel toti gratiæ, non parti ipsius. sic pariter post Rot. is tradit *num. 23.* id temperans *num.44.* in beneficiato. Decimoquartò limita, quòd posita in dispositione commissaria habente clausulam, *vocatis vocandis*, non operatur, antequam secuta sit confirmatio cũ causæ cognitione; vt idem probat, *num.24.* subdens *num.28.* generatim, positam in litteris in forma commissaria non suffragari, nisi post earum executionem. Limitatur decimoquintò, quòd hæc clausula non operatur, quò minus Ordinarius auctoritate Concil. Trid. ex officio reuidere possit vniones factas à 40.annis citrà cum ea clausula; secus ad instantiam partis in contradictorio iudicio. ita post Rot. Marta *sup.num.25.* Limita decimosextò cum Marta *num.26.* ex Rota in vna coram Gipsio, vt non obstet sententiæ, quæ de ea mentionem non faciat. Decimoseptimò, cũ eodẽ post Rot. vt posita in gratia, cum clausula, *si ita est*, non operetur, nisi verificatis narratis. Decimooctauò cũ ipsomet *num. 41.* item post Rot. vt facta eius mentione possit quis à Papa obtinere absolutionẽ à iuramento ad effectum agendi, & postea agere. Limitatur denique, vt hæc clausula non obstet, cùm Papa os aperuerit per se, vel apertionem committẽdo; iuxta id, quod ipsemet Gonzal. affert *d.glos.66. num.53.* De hac verò commissione apertionis oris latè inter alios tradit Marches. *tract.de commiss. & rescript. tit.de commiss.aperit.or.cap.8.n.33.vsque ad 43.* Marta sup. ex *n.36.* & aliquid Garz. *d.tract.de benef.part.6.c. 3.n.99.* multa tradens *à n. 81. vsque ad 98.* de prædicta clausula, *sublata, &c.* Atque hæc de præsenti cõcl.

SEXTA & postrema CONCLVSIO. Clausula decreti irritãtis, (quæ sic extendi solet; *irritũ fore decernentes quicquid secus in præmissis à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.*) quod ferè totum sumptum est ex *cap.si eo tempore, de elect. in 6.* & magna ex parte habetur *in c.dubium, de præb. eodem lib. & Clemen. vnic. de concess. præb.* licèt plerumque etiam breuiùs sic ponatur; *quicquid secus in præmissis actum fuerit, irritum sit, & inane*

oppo

apposita in rescripto commutationis vltimæ voluntatis maximæ virtutis est, & efficaciæ. Hæc conclusio patebit ex enumeratione effectuum, quos decreto irritanti iura, & Doctores tribuunt: præcipuè autem hi sunt.

Primus effectus, & quidem naturalis decreti irri-
230. tantis est, † vt irritet, seu annullet omnia, quæ in
contrarium fiunt, & ab iis omnes iuris effectus tollat. *cap. si eo tempore, de elect. in 6. cap. quodam, de preb. & cap. 1. vers. adiiciebatur, de concess. preb. eod. lib.* cum ibi adnot. Cassador. *decis. 5. sub num. 7. de rest. spoliat. in 6.* latè Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de claus. concl. 3. num. 56.* cum multis seqq. & Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 67. num. 12. cum trib. seqq.* latè Marta *tract. de clausul. part. 1. claus. 191. num. 6.* & Barbos. *in simil. tract. clausul. 112. num 3.* Garz *in tract. de benefic. part. 5. cap. 1. num. 27. cum duobus seqq.* Ampliatur autem primò hæc regula, vt hoc decretum habeat implicitam inhibitionem; Gabr. *sup. num. 73.* & Gonzal. *num. 16.* post Cassador. *decis. 2. num. 6. de rest. spol.* ac vim priuatiuam, & auocatiuam potestatis concessæ; Gonz. *ibidem* post Ferret. *cons. 314. num. 10. lib. 2.* Immo sit potentius reseruatione, & inhibitione; Gonz. *num. 17.* ex glos. *d. cap. si eo tempore, verbo, prouisionem*, & Cassad. *decis. 3. de decret. in reseru.* Secundò, quòd contra gestum est nullum ipso iure, hoc est, etiam parte non opponente; Gabr. *d. concl. 3. num. 57.* post Brun. plura cumulantem, ac Ruin. & ex text. *cap. pen. de preb. in 6.* qui mihi hoc non probat, sed potiùs *cap. statutum, §. fin. de rescript. in 6. & cap. vlt. de off. deleg. eod. lib.* iuncta *glos. fin. vtrobique.* idémque post multos tenent Marta *d. claus. 191. num. 6.* Barbos. *d. claus. 112. num. 3.* Tertiò, quòd, licèt reuocetur gratia habens decretum irritans; tamen non reconualidetur gratia priùs facta alteri contra decretum, vt post Anchar. *d. cap. pen. not. 5.* per illum text. tradit Gabr. *d. concl. 3. num. 75.*

Limitatur autem hic effectus, quia decretum irritans non infirmat actum plenè perfectum ante illius interpositionem; text. est *in d. cap. si eo tempore*, & *ibi* Doct. Gabr. *ead. concl. 3. num 78.* & Gonzal. *d. glos. 67. num. 58.*

231. *Secundus* effectus est, quia decretum irritans †
ligat etiam ignorantes non modò si adsint ea verba, *vel ignoranter contigerit attentari*; vt in casu *d. c. si eo tempore*; verùm etiam si non adsint; vt probat text. *in cap. si postquam, cap. dudum, cap. si beneficia, & cap. quodam, de preb. in 6. & cap. 1. vers. adiiciebatur, de concess. preb. eodem lib.* & post alios plerosque tradit Gabr. *d. concl. 3. num. 2.* Gonzal. *d. glos. 67. num. 18.* Barbos. *d. claus. 112. num. 5.* Marta *sup. num. 12.*

Ampliatur verò hic effectus primò, vt locum habeat etiam quoad executorem Apostolicum, vt docet Gabr. *sup. num. 5.* ex Gemin. *cap. quodam, not. 4.* per illum text. & *ibi* Franc. *not. 2.* & Anchar. *not. 3.* Secun-
232. dò † etiam quoad Papam; nisi faciat contra decre-
tum motu proprio, vel ad instantiam partis ex certa scientia cum clausola derogatoria ipsius decreti; prout aliis relatis tradit Gabr. *d. concl. 3. n. 4.* & declarat *num 5.* sicque conciliari possunt quæ pro hac ampliat. & contra eam adducit Marta *d. claus. 191. n. 1. cum duob. seqq.* Garz. *tract. de benef. part. 5. cap. 1. n. 19. & 24. vsque ad 30* &, vt alios prætermittã, Gonz. *d. glos. 67. n. 23. & seq.* omissa etiam cõciliatione, quam ipse Gonz. affert *num 25. cum trib. seqq.* & Garz. *n. 28. cum seq.* vt opinio affirmans procedat in decreto apposito legi generali, aut in concessione speciali, cui addita sint illa verba, *etiãsi per nos, aut successores nostros*; negans verò in aliis casibus. Nam immo potiùs opinio negans locum habere debet in lege generali, cuius notitiam censetur habere posteriorem legem condens; *cap. 1. de constit. in 6.* & quòd dicta ampliatio locum habeat, licet non adsint ea verba, *etiãsi per nos, &c.* post Paris. *cons. 37. vol. 4.* tenet Gabr. *d. conclus. 3. num. 74.* & est *decisio 5.* Cassad. *de concess. preb.* Tertiò amplia, † etiamsi gratia in fauorem ali- 233.
cuius ignorantis fiat ab ignorante, constat ex text. *d. cap. dudum, versic. considerantes quoque, & d. cap. quodam, vers. prima enim collatio, de preb. in 6.* Quartò, vt procedat siue decretum emanauerit motu proprio, siue ad instantiam partis; siue iustè, siue iniustè; atque etiam siue causa cognita, siue non cognita; vt post Fel. *in cap. cæterùm, vers. secunda restrictio, ac vers. nona, & vlt. restrictio, de rescript.* Prob. *cap. tibi, qui, numer. 17. eod. tit. in 6.* & alios tradit Gabr. *d. concl. 3. n. 7.*

Limitatur nunc primò idem effectus, quia † re- 234.
spectu aliarum pœnarum decretum irritans non ligat ignorantes; vt ex pluribus à se citatis *num. praced.* limitat Gonzal. *d. glos. 67. n. 19.* & plerisque allegatis Gabr. *d. concl. 3. num. 8.* & Sanch. *lib. 3. de matr. disp. 17. num. 10.* ac plerique alij laudati à Barbosa *d.*
claus. 112. num. 5. Limita secundò, quòd † licèt Le- 235.
gatus Sedis Apostolicæ possit apponere decretum irritans, vt patet ex *cap. præsenti, de offic. legat. in 6. & cap. si Apostolica, de preb. eod. lib.* vbi glos. recepta *verbo, decernat*, id adnotauit. immo etiam idem possit executor Apostolicus, vt glos. ab aliis approbata tradit *in cap. 1. vers. adiiciebatur insuper, verbo, irritum, de concess. preb. in 6.* & quoad alios inferiores sentit Gabr. cum nonnullis, quos refert *d. conclus. 3. num. 9.* & Barbos. post alios *d. claus. 112. num. 10.* Tamen decretum hoc ab inferiore positum non ligat ignorantes etiam quoad nullitatem actus. ita post Cassad. *decis. 3. n. 2. 3. & 4. de decret. in reseru.* tenet Marta *d. num. 12.* atque ex eodem, & Caputaq. *decis. 1. num. fin. part. 2.* & alios tradit Gonzal. *d. glos. 67. num. 21.* ac plures relati, & laudati à Gabr. *d. concl. 3. num. 9. & 11.* licèt *num. 12.* multos quoque recenseat contra-
rium in hoc sentientes. Tertiò limita, vt † possessio- 236.
nis captæ ab ignorante contra decretum facienda non sit mentio ab impetrãte; licèt secus sit in sciente; vt post alios limitat Gabr. *d. concl. 3. num. 13.* Li-
mita quartò, vt decretum irritans † non liget igno- 237.
rantes, quando est super incerto corpore beneficij, & non est adiectum tempus, vt pluribus relatis docet Gabr. *ibidem num. 14.* idem tradens *num. 15.* in reseruatione; *num. 16.* in manus appositione facta à Papa; *num. 17.* in decreto apposito in alternatiua Episcopi; licèt quoad reseruationem, manus appositionem, & alternatiuam contrarium contendat Gonzal. *d. glos. 67. à num. 29. ad 36.* præsertim verò *num. 32. & quatuor sequentibus.* ex quibus sumi potest alius effectus huius clausulæ, seu decreti irritantis.

Tertius igitur effectus huius decreti est, vt † ap- 238.
positum reseruationibus beneficiorum tam vigore regulæ 8. de mensibus Apostolicis, quàm aliis, atque item affectionibus, de quibus latè per Falcon. Simonet. & alios, qui de reseruationib. benef. tract. ediderunt, Garz. *in d. luculentissimo tract. de benef. part. 5. cap. 1. ferè per tot.* Mandos. & alios Glosator. *regul. Canc.* & Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 51. & 52.* non solùm inficiat titulum, sed etiam possessionem illorum, qui prouidentur de beneficiis vacantibus reseruatis; ita, vt talis possessor non possit vti aliquo ex remediis possessoriis etiam in possessorio summariissimo; vt pluribus tradit Gonzal. *d. glos. 67. numer. 29. & duob. seqq.* ex adductis quoque per ipsum *glos. 31. à n. 9. ad 16.* quoad beneficia vacantia in mensibus Martij, & Septembris; Episcopo gaudente alternatiua. atque hanc regulam, quod decretum irritans inficiat titulum, & possessionem, multis relatis statuunt etiam Marta *d. part. 1. claus. 191. num. 7. &*

8. *& part. 4. clauf. 19. num. 1.* ac Barbof. *d. clauf. 112. num.* 6. & Garz. *d. cap. 1. num. 27. 28. 29.*

239. Ampliatur autē primò hic effectus, vt procedat † non habita distinctione, an reseruatio in de certo, vel incerto corpore beneficij; vt idem Gonzal. docet [redacted] lador. *decif. 1. num. 3. de restit. spol.* & Germon. *tract. de indult. Card. §. volentes, num. 30. & 31.* idque probat Gonzal. *num. 33. cum duobus seqq.* ac simil. respondet ad text. *in cap. dubium, §. nos igitur,* & *ibi* glof. *verbo, incerto, de præb. in* 6. & adducta à Gabr. *d. num.* 15. quibus adde quoad reseruationem specialem, ac remedium recuperandæ possessionis, Gabr. *lib. 5. commun. conclus.* iii. *de rest. spol. conclus. 5. num.* 34. iuncto *num. 39. ac multis seqq.* cum plerisque Doctoribus, quos *ibi* allegat. & pro ipsa ampliatione est opt. text. *in d. cap. 1. §. ex parte verò, de concess. præb.* in 6. vbi glof. *verbo, certam, & verbo, incertam.* de beneficio certo exemplum affert in expresso, vel etiam non expresso, puta, primam præbendam, quæ vacauerit; de incerto, cùm dicitur, præbendam conferas Titio, quā is duxerit acceptandam. Secundò procedit siue reseruatio sit generalis, siue specialis. ita Gonzal. *ead. gl. 67. n.* 36. ex Cassad. *decif.* 1. n. 1. *de cauf. possess. & propr.* ac Mandof. *in proœm. Reg. Canc. quæst. 2. n. 2. & ad alleg.* 127. Lap. *sub lit. B. in fin.* suaderique potest tum ex præced. ampl. tum quòd Doctor. in regula citati hac in re non di-
240. stinguunt. Ampliatur tertiò, vt † etiam decretū irritans, de quo *in c. fin. vt lit. pend.* in 6. contra prouidentes de beneficiis litigiosis inficiat possessionem, Gonz. *ibid. n. 37. & 38.* ex Rot. *decif.* 17. n. 1. *& 2. de restit. spol. in antiq.* & aliis decisionibus, ac Lancellot. *in tract. de attent. part. 1. cap. 3. num.* 111. qui *à n. 97. ad fin.* sex ampliationes, 16. limitationes, & alias plures declarationes affert *ad d. cap. fin.* Prædictam verò regulam circa hunc effectum cum tribus allatis ampliationibus Gonzal. *sup. n.* 39. cum aliis ab eo relatis declarat procedere quando constat de tali reseruatione, affectione, vel lite; aliàs, si bene non probaretur, interim posset impetrans vti remediis possessoriis. An verò decretum irritans inficiat possessionem, aut titulum in aliis casibus, præterquam in beneficiis reseruatis, ac litigiosis, latè disputat Gonzal. *d. glof. 67. à num 41. ad 49.* tandem concludens, in praxi magis receptam videri negatiuam sententiam, quando de possessione in decreto mentio non fit, aut decretum non est appositum super certo corpore; præcipuè ex Achill. Crass. *decif. 8 num. 4. de restit. spol.* & Put. *decif 27 lib. 2. & decif. 187. num. 2. lib.* 3. de quo etiam vid. Garz. *d. cap. 1. num. 412. ad* 437.

241. *Quartus* effectus est, vt † dispositioni, cui adiectū est hoc decretum, licèt facta sit ad commodum partis, non possit pars renuntiare siue expresse, vt voluit glof. *in cap. dispendia, verbo, processus, de rescript. in* 6. & *ibi* Archid. Ioan. And. ac Gemin. & plerique, quos refert Ant. Gabr. *d. tit. de clausul. conclus. 3. num.* 18 19. & 21. vel tacite non vtendo, vt alij, quos recenset *num. 20 & 22.* qui tamē ferè omnes loquuntur in constitutione, vel statuto edito ad priuatam vtilitatem. Idémque etiam sentiūt plurimi per eum relati *num.* 14. id asserentes in forma inducta priuato fauore; quorum opinionem communem testatur Ioan. Crot. *in l. nemo potest, vers. ex dictis B* ⋅*rt. ff. de leg.* 1. iuncto eo, quòd decretum irritans inducit formam, vt in seq. eius effectu videbimus. Non pauci tamen Doct. tenēt contrarium, quòd nimirum pars possit renuntiare dispositioni habenti decretum irritans in fauorem partium; vel expresè, quos citat idem Gabr. *d. concl. 3. num. 25. 29. & 3.* ac sequitur Marta *d. clauf.* 191. *num.* 5. & Barbof. *d. clausul. 112. n* 9. per text. *in c. dilecto, de præb.* vel tacitè non vtendo, vt ij, quos idē Gabr. refert *n. 26. ac* 28. Marta *sup. c.* ⋅. & Gonzal. *d. glof. 67. n.* 52. præcipue ex text. *in Clem. 1. de præb.* ac plerisque Rot. Rom. decis. & in forma inducta fauore priuati, voluit Alb. Brun. *tract. de form. 1. l. quis possit dare, & tollere formam,* Iaf. *ad d. l. nemo potest, in 1. lect. vers. circa secundum,* & alij relati ab eodem Gabr. *d. concl. 3. n.* 27. Pro concordia verò dici potest, priorem opinionē procedere in renuntiatione, postquam quis incepit vti dispositione, cui adiectum est decretum irritans, posteriorem verò antequam huiusmodi dispositione vti incipiat, ex adductis ab codē Gabr. *d. concl. 3. n. 31. & 32.* actus enim nullus, quia iā contra decretū irritans factus consensu partiū sustineri nequit, vt post alios citatos à Menoch. *conf.* 348. n. 48. tradit Marta *sup. n.* 10. Aut cum Hier. Gabr. *conf. 162. n. 10. vol.* 1. priorem procedere quando expressè inhibetur etiam iis, ad quorum fauorem, appositum est, ne possint contrauenire; posteriorem verò cùm non adest hæc inhibitio. Aut priorem locum habere in dispositione edita per viam legis, vt in cōstitutione, ac statuto; posteriorem autem in rescripto. ita post alios has contrarias opiniones conciliant Hier. Gabr. *d. concl. 3. num.* 32. & Gonzal. *d. glof. 67. num.* 53. & ratio est, quia rescriptum principaliter emanat in fauorem partis, & priuatum; illa verò concernunt saltem æquè principaliter publicum fauorem; atque adeò nil mirum, si in casu rescripti, nō autem legis, ac statuti, cui decretum irritans appositū sit, renuntiatio admittatur; fauori enim priuato, non publico renuntiari potest, *l. iurisgentium, §. si paciscar, il 2. l. pactum, & l ius publicum, ff. de pact. & c. si diligenti, de for. compet.* cū simil. ex quibus sumi potest generalis conciliatio prædictarum opinionum, quam post Curt. *l. pen. n. 35. C. de pact.* sentit Marta *d. num.* 5. vt prior verā sit cùm decretum adiectū est saltem æquè principaliter ad publicum fauorem; posterior, cùm minus principaliter ad priuatū. Alias conciliationes harum opinionum, seu potiùs singularum limitationes videre licet apud Gabr. *d. concl. 3. num 34. vsque ad* 39.

Quintus effectus est, quòd clausula decreti irritantis † inducit formam; Bald. *in l. 1. vers. quæro* 242.
ergo, ff. de lib. & posthum. Iaf. *l. omnium, vers. & puto, quòd ratio, C. de test.* Fel. *cap. cùm accessissem, vers. & vbi apponitur clausula, sub n.* 8. ibique Dec. *vers. & ad hoc etiam facit, de const.* cum aliis quos allegant Gabr. *d. concl. 3. n.* 70. & Alb. Brun. *in tract. de form. rubr. quand. aliq. censeat. tradit. pro for.* idem etiam tenet Gonz. *d. glof. 67. n.* 5 ac post alios Barbof. *d. clauf. 112. num.* 2.

Sextus effectus est, quia decretum irritans † tollit 243.
consuetudinem nedum in præteritum, sed etiam in futurum. ita post Gemin. *in cap. cùm de beneficio, vers. not. bene,* & *ibi* Archid. *vers. sed pone*, Franc. *vers. ex quibus nota, de præbend. in* 6. & alios tradit Ant. Gabr. *d. concl. 3. num.* 40. quem sequitur Gonzal. *d. glof. 67. n.* 50. licèt contrarium sentiant nonnulli, quos refert Gabr. *ead. concl. 3. n.* 43. verùm priorē sententiam post alios tuetur quoque Marta *d. clauf. 191. n.* 9. dum maximè ex plerisque Rot. decisionib. docet, contra decretum irritans allegari non posse non vsum, contrariúmve vsum. & quoad contrarium vsum admittit, negans quoad non vsum. Hier. Gabr. *d. conf. 162. n. 10. in p. cum duob. seqq.* præsertim ex Fel. *d. c. cùm accessissent, col. 13. limit. 3. sub num.* 29. vbi tamen non ita clarè loquitur, *numer.* autem 42. Anton. Gabr. eandem priorem opinionem tanquam communem limitat ex Ruin. *consil. 13. numer. 30. vol.* 2. vt non habeat locum in consuetudine immemorabili; & *num.* 41. idem Gabr. ex sententia Alex. Curt. & eiusdem Ruin communem attestantis limitat secundò vbi illa dispositio non esset vsu recepta. quam limitationem licèt Gabr. impugnet ex communi Doct.

opinio

opinione, de qua infrà *in 8. effect.* tenentium, cõstitu-
tionem habentem decretum irritans ligare ante il-
lius publicationem: tamẽ sustineri posse puto, quòd
aliud sit constitutionem nondum esse publicatam,
quo tempore non potuit obligare; aliud non fuisse
receptam eo tempore, quo obligare poterat: vnde,
sicut non vsus tollit obligationem legis, quæ est
principale, poterit etiam tollere decretum, quod est
accessorium, iuxta ea, quæ dicemus inf. in 3. limit.
generali ad omnes hos effectus.

244. *Septimus* effectus huius decreti est, vt † tollat
etiam præscriptionem. ita post Fel. *d. cap. cùm acces-
sissent, vers. quarto limita, de constit.* Rebuff. *in Concord.
Gall. rubr. de fir. & irrit. Concord. stabil. vers. plus di-
cit*, & Prob. *cap. tibi, qui, num. 7. de rescript. in 6.* docet
Gabr. *d. concl. 3. num. 44.* quem laudat Gonzal. *d. nu-
mer. 50.* Id autem intelligendum est de præscriptio-
ne futura, non autem præterita, per quam acquisi-
245. tum est ius tertio; cui † non censetur Princeps vel-
le præiudicare, nisi exprimat, *l. 2. §. meritò, & §. si quis
à Principe, ff. ne quid in loc. publ. & in reg. Cancell. de
iur. quæs. non collend. cap. quamuis, & cap. si propter,
de rescript. in 6. cum suis concord.*

246. *Octauus* effectus est, quia, licèt † lex aut constitu-
tio, etiam data scientia, regulariter non liget ante
publicationem; vt plerique tenent, quos refert, ac
sequi videtur Gabr. *d. lib. 6. commun. concl. tit. de legib.
& constit. concl. 4. num. 6.* & probari videtur *in cap.
quod dictis. 18. dist. & cap. 1. versic. quod nec sufficit, de
postul. prael.* à contrario sensu. immo neque post pu-
blicationem, saltem non data scientia, nisi post duos
menses; vt probat text. *in auth. vt fact. non. constit. in
princ.* & quamplurimi adnotarunt relati, & probati
à Gabr. *d. concl. 4. num. 1.* Tamen, si ei constitutioni
247. adiectum sit decretum irritans, † obligat etiam an-
te publicationem, vt docet Gabr. *d. concl. 4. num. 9.* &
post alios *d. tit. de clausul. concl. 3. num. 45.* ob eam ra-
tionem, quòd decretum hoc ligat etiam ignoran-
tes, vt sup. latiùs tradidimus *in 2. effect.* licèt Gabr. *d.
concl. 3. num. 45.* alios referat contrarium sentientes;
quod etiam est de mente eorum, quos idem recen-
set *num. 54. vers. contrarium*, & suadetur ex iis, quæ
infr. adducemus in 3. limit. generali horũ effectuum.
Sed quicquid de hoc sit, prior sententia temperan-
da est cum Gabr. *d. concl. 4. num. 10.* vt non habeat lo-
cum quoad pœnam, à nullitate distinctam per ea,
quæ post illu, & alios docuimus *in d. 2. effect. limit. 2.*

248. *Nonus* effectus decreti irritantis est, vt † tollat
vires sententiæ, eiúsque executionem impediat. ita
post Cassad. *decis. 12. num. 5. 6. & 7. de reg. Canc.* & Sar-
nen. *in reg. de annal. quæst. 5.* tradit Gabr. *d. conclus. 3.
num. 51. sub tit. de claus.* quem sequitur Gonzal. *d. glos.
67. num. 50.* in id etiam allegans eandem Rot. *decis.
24. num. 5. & decis. 149. num. 2. part. 2. diuers.* & sua-
detur ex adductis sup. in 2. 3. 4. & 5. effectu huius
clausulæ.

Decimus effectus est, quòd decretum irritans ap-
249. positum in gratia †, operetur etiam ante præsenta-
tionem litterarum; vt voluit Gonzal. *d. num. 50.* post
Gabr. *d. concl. 3. num. 52.* qui id probat ex text. *in cap.
tibi, qui, §. quin immo*, & *ibi* Gemin. & Franc. *de rescr.
in 6.* & glos. *in cap. si soli, verbo, contra ipsam, de conceß.
preb. cod. lib.* Hinc verò infert post alios Gabr. *d. con-
clus. 3. num. 53.* per istud decretum reuocari iudicis
processum etiã ante præsẽtatas litteras reuocatorias.

Vndecimus, & postremus effectus huius clausulæ
colligi potest ex eo, quod Gonzal. *d. glos. 67. num. 64.*
tradit fuisse resolutum in vna Syracusana quartæ,
die 24. Maij 1585. coram Blanchetto, & in eadem
250. 20. Iunij 1586. coram Robusterio, quòd nimirum, †
licèt suspendatur petitoriũ, vt agatur de possessorio
dumtaxat: tamen stante decreto irritante, potest
pronunriari in petitorio, dimisso possessorio.

Amplia nunc principaliter, & generaliter prædi-
ctam regulam, & concl. quoad omnes præcedentes
effectus clausulæ decreti irritãtis, primò, vt † eos de- 251.
beat operari siue apposita sit decreto hominis, siue
legis; vt post Cassad. *de[illegible]* An-
char. *Clem. 1. opposit. 7. de conceß. preb.* & alios tradit
Gabr. *d. concl. 3. num. 71. & 72.* Secundò amplia, quia
sufficit allegare clausulam decreti irritantis, de qua
in actis constat. ita Gabr. *ibid. num. 77.* post Sarn. *in
reg. de annal. quæst. 4. num. 3. & seq.* Ampliatur deni-
que, vt † prædictos effectus operetur clausula de- 252.
creti irritantis non modò si est integra & extensa,
prout eam posuimus *quæst. praeced. ad fin.* & plerum-
que apponitur in rescriptis; nimirum, *Decernentes
irritum, & inane, si secus à quoquam quauis auctorita-
te scienter, vel ignoranter contigerit attentari*; sed et-
iam si dicatur tantùm, *irritum, & inane*, &c. prout est
in fine reg. 8. Cancell. per ea, quæ de vi huius dictio-
nis, *&c.* ad hanc rem affert Gonzal. *d. glos. 67. a num.
2. vsque ad 9.* & Tiraq. *de constit. 3. part. limit. vlt.* vt
includat omnia, quæ sunt de natura actus, ac subie-
ctæ materiæ, & de stylo, seu consuetudine: quod et-
iam alij tradiderunt; quos sequitur Barbos. *in mo-
derno tract. de dictionibus, dict. 94.* atque adeò in hac
specie includet omnia verba, & partes decreti.
Idémque dicendum † de verbis illis, *nullius sit mo-
menti*; ex iuribus, & Doctor. alleg. per Gonzal. *ad d.* 253.
reg. 8. glos. 57. num. 7. præsertim verò, *l. filiusfamilias.
§. diui*, & *ibi* Ias. *num. 2. ff. de leg. 1. cap. 2. in fi.* vbi glos.
verbo, momenti, de fil. presb. in 6. & late Tiraq. *l. si vn-
quam, verbo, reuertatur, à num. 97. vsque ad 102. C. de
reuoc. donat.* & Barbos. *ibid. diction.* 193. necnon de
illis, *nullius roboris sit*; vel, *roboris non obtineat firmi-
tatem*; vt idem Gonzal. *ibidem* tradit *num. 8.* est text.
in cap. cæterùm, ibíque Doctor. *de rescript. & cap. ne
captanda, de conceß. preb. in 6.* ac Fel. *in cap. Rodulphus,
num. 30. de rescript.* Idémque de verbis illis, *aliter non
valeant, & obseruentur*, post Castr. *cons. 82. numer. 21.
vol. 1.* tradit Marta *num. 7.* Immo idipsum docet
Gonzal. *d. glos. 67. num. 65. de dictione, nullatenus*, ex
glos. *Clem. verbo, nullatenus*, & *ibi* Imol. *num. 20. de
sequestr. possess. & fruct. & alii*; quibus adde plerosf-
que ad id laudatos à Sanchez *lib. 6. de matrimon. disp.
32. n. 7.* & Barbos. *sup. dict. 192. n. 4. & 5. d.* autẽ *claus.
112. num. 8.* post alios idem sentit de illis verbis,
nullo modo, & *dict.* 206. de dictione *omnino*, quod et-
iam satis colligitur ex *cap. fin. vers. vlt.* iuncta glos. *ibi
verbo, omnino, de offic. deleg. in 6. & cap. statutum, §. fin.*
ibique glos. *verbo, ipso iure, de rescript. eod. lib.* ac de
dictione, *alioquin*, docet Gonzal. *d. glos. 67. numer. 66.*
post Cresc. Fel. & alios referentem *decis. 18. num. 3.
de preb.* quibus adde eandem Rot. *decis. 665. num. 2.*
apud Farinac. *tom. 1. part. 2. decis.* ac de aliis plerisque
dictionibus, quas congerit Tiraq. *d. verbo, reuertatur,
à num. 21. vsque ad 243.* & ipse Gonzal. *ad d. reg. 8.
glos. 56. num. 29. vsque ad 35.* tradit idemmet *d. glos.
67. num. item 67.*

Limita nunc generaliter prædictam regulam, &
conclus. principalem quoad omnes effectus decreti
irritantis, primò, quòd decretum irritans adiectum
conditionali dispositioni etiam ipsum conditionale
redditur, & suspenditur eius effectus in euentũ con-
ditionis. ita per text. *Clem. 1.* & *ibi* glos. *verbo, per Or-
dinarium*, Card. *in 1. opposit. vers. ex hoc infertur, &
quæst. 15. vers. secus esset*, Imol. *notab. 3.* Anchar. *not.
5. de conceß. preb.* Rot. *decis. 2. per tot. decis. 10. in fi. &
decis. 12. n. 3. de conceß. preb. in nou. ac decis. 47. eod. tit.
in antiq.* & alios docent Gabr. *d. concl. 3. num. 46.* Mar-
ta *d. claus. 191. num. 41.* & Gonzal. *d. glos. 67. n. 51.* vbi

idem ex iisdem Doct. extendit in conditione tacita, seu subintellecta: quod etiam voluit Fel. *in cap. caterum, num.19. vers. solutio, forte dici potest, & vers. collationis gratia, de rescript.* & alij, quos refert, ac sequitur Gabr. *d. conclus. 3. num.49.* qui *num.* 47. illud quoque extendit, etiamsi decretum adiectum in dispositione, conditionis habeat clausulam, *ex nunc, prout ex tunc*; per glos. *d.Clem.1.verbo,ex tunc,* & *ibi* Card.*in 1.oppos.* Anch. *not.* 5. Imol. *ad verb & ex nunc.* Vital. *num.* 32. *& seq.* Cassad. *decis.* 3. *num.* 15. *de prab.* & alios. quod temperat Gabr. *num.* 48. ex Bertrand. *cons.* 142. *numer.* 4. *vol.* 2. *in antiq.* vbi clausulæ prædictæ, *ex nunc, prout ex tunc*, addita essent verba illa, *ac, si à die data præsentium, &c.* Limi-
255. ta secūdò, vt decretum irritans † restringatur ad dispositionem, cui magis proximè cohæret, & non referatur ad omnia præcedentia, vt post Boer. *decis.* 119. *num.* 5. limitat Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 83. & Marta *d. tract. de claus. part. 4. claus.* 19. *num.* 2. apertéque sentit Hier. Gabr. *cons.* 162. *num.* 9. *vol.* 1. Vnde malè Flam. Paris. *tract. de resignat. benef. lib. 4. quæst.* 9. *num.* 28. Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Canc. glos.* 15. *num.* 37. & Ioan. Franc. Fagnan. *in commentar. de inst. & valid. censurar.* nuper edito, 4. *pars. vers. nonò, adducitur, in fi.* voluerunt, decreta omnia Conc. Trid. habere decretum irritans, quoniam in constitutione idem Concilium confirmante Pius IV. illa voluerit obseruari, adiecto decreto irritante. Nam cùm decretum illud irritans in fine d. constitutionis positum sit longè postquam in ea mandatū fuit decreta Concilij obseruari, & proximè cohæreat illi constitutionis capitulo prorsus separato, incipiente, *ad vitandam præterea*, in quo inhibetur omnibus sub certis pœnis, ne quis sine Apostolica auctoritate audeat commentarios, glosas, vllúmve interpretationis genus super ipsius Concilij decretis edere, aut quicquam statuere: eidémque Sedi reseruatur declaratio, ac decisio difficultatum, & controuersiarum, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint: subiiciendo illa verba; decernentes nihilominus irritum, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari dicendum omnino est, hoc decretum irritans dumtaxat ad proximum Capitulum referri, non autem ad prædictum mandatum vt Concilij decreta obseruentur, quod habet suam specialem prouisionem; tum ex præsenti limitatione, quæ etiam est de mente glos. mox allegandæ in eius sublimitatione; tum ex illis verbis decreti, super his, quæ ex sua natura solùm ad proximè dicta referuntur, *l. nemo dubitat, ff. de heredib. instit.* Surd. *decis.* 125. *num.* 1. cum simil. adductis à Barbos. *tract. de dictionibus, verbo, hic*, tum etiam ex aliis, quæ nos *quæst. præced. præmiss.* 2. attulimus pro limitatione illius regulæ quòd clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia, maximè verò *limit.* 5. 7. 8. & 9. Neque aliquam Pij V. constitutionem reperio, quæ super confirmatione, aut obseruatione eiusdem Concil. Tridentin. emanauit, prout à Gonzal. allegatur. Minus aliquid hac in re dicunt Felin. & Caputaq. ab eo citati. Stet igitur ex prædictis hæc secunda limitatio, vt decretū irritans non nisi ad proxima, quibus cohæret, referatur. Quam sublimita, seu tempera, nisi dictum sit, *si locus in præmissis, aut aliquod præmissorum*, vel quid simile, vnde appareat, voluisse illud apponentem ad omnia referre, vt in casu *d. cap. statutum, §. fin.* iuncta glos. *ibi verbo, ipso iure, §. verbo, committantur, & §. cum verò, verbo, non committatur, §. in nullo, verbo, expressim, de rescript. in* 6. & in casu *cap. fin. vers. vlt.* & *ibi* glos. *verbo, omnino, & in princ. verbo conseruator*, necnon *vers. conseruatores; verbo, non præsumant; & in vers. officium, autem, verbo, ipso iure, de offic. deleg. eod. lib.* Limita denique, vt decretum irritans † non ampliet dispositionem principalem, sed tamquam accessorium illius naturam 256.
sequatur. clausulæ enim accessoriæ sequuntur naturam principalis dispositionis; neque eā ampliant glos. fin. *in cap. significantibus, de offic. deleg.* Bald. *l. eam, quam, num. 2. C. de fideic.* cum aliis adductis per Tiraq. *tract. de constit. possess. part. 3. limit. 7. num.* 15. Ant. Gabr. *d. tit. de claus. concl.* 10. cum aliquot seq. & nos *quæst. præced. præmiss.* 1 *circa initium*, & in specie decreti irritantis id plerique tradunt, quos refert, ac sequi videtur Gabr. *d. tit. de claus. concl.* 3. *num.* 54. *vers. contrarium*, & omnino sequitur Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 55. Qui quidem *num.* 56. *& seq.* hic infert primò, quòd decretum irritans oppositum in gratia Papæ concurrente cum collatione Ordinarij sub eadem die, nihil operatur, quando prouisus ab Ordinario habet possessionem in terminis, *cap. si à Sede, de præb. in* 6. quoniam decretum irritans tamquam accessorium non causat anterioritatem in data; dicens, ita fuisse resolutum in vna Hispalen. beneficij de Villanoua, 2. Maij 1603. coram Iusto, & iterum de mēse Ianua-
rij 1604. Infertur secundò, quòd decretum irritās † 257.
non operatur, quando est ex falsā causa interpositum. ita Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 79. post Rot. *decis.* 39. *in antiq.* aliàs *decis.* 12. *num.* 3. *de concess. præb. in antiq.* & Prob. *in addit. ad Io. Monach. in cap. sibi, qui, num.* 20. *de rescript. in* 6. quibus Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 59. addit Rom. *cons.* 335 *num.* 11. *& num.* 60. idem Garz. id confirmat ex eo simili, quod latè comprobat, quia decretū iudicis ex falsa causa interpositum est ipso iure nullum. Infertur tertiò, quòd decretum irritans appositum in fauorem vnius, non operatur in fauorem alterius, vt post Ruin. *cons.* 70. *n. vol.* 1. 7. 5. tradit Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 81. & Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 61. Quartò infertur, vt decretum irritans appositum in gratia de aliquo beneficio obtenta, vti de reseruato, non afficiat manus Ordinarij si non sit reseruatum; vt infert idem Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 62. ex traditis per ipsummet *glos.* 52. *num.* 45. *cum trib. seqq.* Infertur quintò, vt decretum irritans nihil operetur ad hoc, vt expressa vno modo vacandi veniat alius non expressus; ita post alios. Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 80. & Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 63. Sextò infertur, quòd decretum
irritans † appositum in gratia surreptitia, & nulla, 258.
pariter surreptitium sit, & nullum tamquam dependens ab illa; sic Gonzal. *d. glos.* 67. *num.* 64. post Cassad. *decis.* 10. *num.* 4. *de reg. Canc.* & Mohed. *decis.* 11. *num.* 1. *de concess. prabend.* Limitatur denique, vt cessante dispositione principali cui cohæret decretum irritans, & ipsum decretum deficiat. Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 82. post Gemin. *in cap. præsenti, in princ. vers. & nota, quòd eo ipso*, & *ibi* Franc. *notab.* 3. *de offic. legat. in* 6. Plura verò de hoc decreto irritante, præter cit. Doct. videre quis poterit apud Garz. quem post hæc scripta legi, *in tract. de benef. part. 5. cap. 1. ex num.* 407. necnon *cap.* 3. ex *num.* 45. *&* 133. Atque hæc de præsenti 3. quæst. iam dicta sint satis.

SVMMÆ RERVM.

259. *Citatio, vocatio, & monitio in quo conueniant, ac differant; & duob. num. seqq.*
260. *Vocatio propriè fit ad actum extraiudicialem, vel iurisdictionis voluntariæ.*
261. *Monitio propriè in iure quid sit.*
262. *Monitio, vocatio, & citatio aliquando in iure confunduntur.*
263. *Clausula*, vocatis vocandis, *in quo differat à clau*

clausula, vocatis iis, quorum interest.

264. Ablatiuus absolutus importat conditionem, & formam, cum aliquid disponit; idque aliquando, vt actus recte, ac licite, aliquando, vt valide fiat.

265. Expressum quando aliquid dicatur eodem, vel alio modo, quam iussit.

266. Ablatiuus absolutus, vocatis vocandis, an importet formam substantialem, vel accidentalem.

267. Clausula, vocatis vocandis, vel, vocatis quorum interest, vel, dummodo alteri non sit ius quæsitum, tollit vitium surreptionis.

268. Clausula, vocatis vocandis, facit executorem mixtum; ita, vt teneatur vocare partem, & cum causæ cognitione procedere; ac locus sit appellationi quoad vtrumque effectum.

269. Iudicialis cognitio causæ, seu partes iudicis quid importent, ac requirant maximè in mixto executore.

270. Causæ summariæ quæ sint.

271. Clausula, vocatis vocandis, non facit executorem mixtum, excepta citatione, quando mandans executionem iam de causa, seu negotio, cognouit, ac disposuit.

272. Citandus, seu vocandus quis est ad actum, ex quo lædi potest, licèt non adsit clausula, vocatis vocandis, vel, vocatis quorum interest.

273. Citatio an, & quando requiratur in notoriis, & in procedentib. à Papa, vel Imperatore; num. 274. aut in summariis; num. 275. vel laudo ferendo ab arbitro, aut arbitratore; numer. 276.

277. Exceptio defectus citationis non censetur exclusa a statuto excludente omnes exceptiones.

278. Citatio, seu vocatio requiritur etiam in extraiudicialibus, quæ lædere possunt. & in actu, qui concernit fauorem non citati, vt in sententia; num. 279. & quando agitur de eiiciendo aliquem ab iniusta possessione; num. 280. vel actu non notabilis præiudicij, vt in absolutione ab obseruatione iudicij; num. 281. & quid in absolutione à iuramento; num. 282.

283. Citatio requiritur siue quæstio sit iuris, siue facti; & in dilationibus probatoriis; in productione articulorum, ac iurium, & receptione testium, eorúmque ac processus publicatione.

284. Citatio noua requiritur vbi iudex non sedit die, & hora, pro qua pars fuerat citata; vel quando citatio facta fuerat pro die non iuridica; vel delegatio post citationem ad sententiam facta fuit.

285. Executor testamentarius in executione testamenti an citare, seu requirere debeat heredem; & quid de eo, cui testator commisit voluntatis suæ declarationem.

286. Citatio an excludi possit à statuto.

287. Collegiales quando vocandi sint ad actus Collegij faciendos.

288. Testis examinatus parte non citata an saltem faciat indicium; & num. 296. & 306.

289. Citatio non requiritur, vbi periculum est in mora, aut timor scandali.

290. Citatio non est necessaria, cum sententia, vel laudum fertur in vltima die termini, vel compromissi. neque in executione gratiæ, quando proceditur extraiudicialiter, nisi adiecta sit clausula, si constiterit, vel, vocatis vocandis, vel similis; aut aliquis eiiciendus sit de possessione; num. 291.

292. Citari amplius non debet, qui post primam citationem in remotas partes recessit, aut se occultauit, vel non venit, aut dixit, se nolle venire; & num. 306. neque is, de cuius interesse non agitur principaliter; num. 293.

294. Citatio non requiritur in iis, quæ iudex facit ex officio ad sui informationem; & cum eius dictum, cui statutum est, recipitur.

295. Citandúsne sit is, qui citatus, ac præsens non potuisset actum impedire, vel vbi nullum ei præiudicium ex actu faciendo infertur.

296. Testes quando recipi, & examinari possint parte non citata.

297. Citatio non requiritur, cum pars dedit licentiam iudici procedendi ipsa non citata.

298. Citatio an requiratur, quoties non requiritur causæ cognitio; vel è contrario; & quid cum aliquid alicuius conscientiæ committitur.

299. Citatio non requiritur in præambulis ad citationem, vt est impetratio veniæ. ac stante partium conuentione; num. 300. & quoties inchoari potest ab executione; num. 301. aut in iustificatione actus ante gesti à iure, vel statuto requisita; num. 302.

303. Citatio vlterior non est necessaria, cum iudex in prima citatione comminatus est, quòd citato non comparente procedet etiam ad sententiam, vbi is non compareat; idémque si dictum sit, compareat ad respondendum, & se defendendum.

304. Interlocutoria an, & quando possit parte non citata ferri, aut reuocari.

305. Citatio an, & quando necessaria sit parte præsente.

306. Actus factus seruatis seruandis facit præsumptionem aliquam contra non citatum in ea re interesse habentem; & eiusmodi examen testium in mortuis facit semiplenam probationem.

307. Citatio non requiritur in impetratione gratiæ, ac priuilegij etiam alteri præiudicialis.

308. Reuocari possunt absque citatione à iudice ea, quæ de facto, & sine citatione facta sunt.

309. Citatio illorum necessaria non est, qui venire non possunt, vel vocari sine periculo.

310. Citatio non requiritur, cum iudex declarat suam sententiam, vel Princeps suum decretum.

311. Absens ex propria culpa, vel de culpa notatus non est necessariò citandus.

312. Actus nullus ex defectu citationis intelligitur volente eo, qui citandus erat: idémque in nullitate, & quauis pœna à iure ad alicuius fauorem inducta; secus si ad fauorem publicum ea inducta sit.

313. Citationis omissæ reproductio, vel alius defectus suppletur per citati comparitionem; vel si fecit mandatum speciale ad causam.

414. Consensus an, & in quo differat ab assensu, præsentia, iudicio, & consilio; & num. seq.

315. Consensus in contractibus an sit de iure gentium; ita, vt suppleri à Principe non possit.

316. Consensus in quo differat à licentia, iussu, seu mandato, & auctoritate; & numer. 321. ac seq.

317. Consensus semel nulliter præstitus iterum præstari debet.

318. Consensus propriè dictus alius tacitus, alius expressus; & vterque multis modis dicitur.

319. Consensus alius præbetur propter interesse, alius ad integrandam alterius personam, seu auctorizabilis. & hic aliquando dicitur auctoritas, vel approbatio, aut concessio; aliquan-

do etiam in iure ciuili, non autem Canonico, decretum appellatur, & cur; num. 320.

321. Decretum propriè est sententia, & interponitur ante contractum.

322. Decretum, authoritas, consensus, & licentia in quo differant, & an possint actum præcedere vel sequi.

323. Citatio propriè dicta non est necessaria in commutatione vltimæ voluntatis potestate ordinaria vel delegata ab executore facienda, nisi post legitimam partis oppositionem, vbi etiam aliquis vocandus ad eam fit; & trib. seqq.

324. Commutatio vltimæ voluntatis ex natura sua pertinet ad rescriptum gratiæ potius, quàm iustitiæ.

325. Processus executoris litterarum Apostolicarum regulariter extraiudicialis est.

326. Citationes ad actus voluntariæ iurisdictionis, antequam quis contradicat, sunt potiùs vocationes.

327. Vocandi sunt in commutatione vltimæ voluntatis, qui ex illa lædi possunt, vbi in rescripto adsit clausula, vocatis vocandis, vel, vocatis iis, quorum interest; aliàs nulla erit commutatio. fallit autem id, vt infrà num. 343.

328. Forma substantialis non seruata corruit actus; nec ea impleri potest per æquipollens; nisi immineat periculum scandali, aut aliud; vel finis, ad quem inducta est forma, æquè sequatur.

329. Formæ substantialis omissio etiam in minimo vitiat actum; vel totius formæ, licèt leuis sit, cùm ea dispositio vlteriùs procedit annullando actum contra factum.

330. Concomitantia formam substantialem & ipsa sunt de substantia.

331. Formæ substantialis transgressio annullat eius executionem, licèt illam faciliorem reddat.

332. Renuntiari an possit obseruationi formæ etiam habentis decretum irritans.

333. Forma substantialis an necessariò interuenire debeat in ipso actu.

334. Subrogatus quoque ei, qui seruare debebat certam formam, eam obseruare debet.

335. Citatio specialis omnino requiritur, cùm certus est contradictor, & is, qui habet interesse; stante clausula, vocatis vocandis, vel simili.

336. Formæ derogare censetur faciens actum contra eam, vbi derogare ille potest. & quid in commissario faciente ex iusta causa id, quod proximum est mandato; aut recedente ab eo, quod sonant verba formæ, vt audiat rationabilem exceptionem partis; num. 337.

338. Forma, quæ non concernit factum, sed ius, omissio non annullat actum. idem in ea forma, quæ adiecta est commissioni factæ Ordinario habenti super re illa facultatem; num. 339. quod tamen fallit in nonnullis casibus; numer. 340.

341. Omissio formæ non limitatæ ad quid certum non annullat actum; vel vbi per confessionem partis recedatur à forma, cuius mentis satisfiat per manifestationem confessionis.

342. Citatio generalis sufficit, vbi à principio persona non erat certa, sed pòst certa facta est.

343. Vocandus aliquis non est in commutatione vltimæ voluntatis vbi etiam in rescripto adsit clausula, vocatis vocandis, cùm nullus est, qui contradicere possit.

344. Vocandi sunt ij, qui ex commutatione vltimæ voluntatis lædi possunt vbi etiam in rescripto non adsit clausula, vocatis vocandis, vel quorum interest: sed actus valet quoad vocatos; & ibi, quòd res inter alios acta aliis non nocent.

345. Legitimatio per rescriptum requirit vocationem illorum, qui ex ea lædi possunt.

346. Adoptio loco nepotis requirit præsentiam filij, qui futurus est loco patris; & confirmatio adoptionis, quæ iure facta non sit, exigit præsentiam omnium, qui ex ea læderentur; sicut etiam restitutio libertini, aut serui natalibus, præsentiam, vel consensum patroni, aut domini.

347. Generalis citatio non arctat, quando certa est, & cognita persona, quæ ex actu faciendo lædi potest. nisi ea nequeat personaliter, vel ad domum specialiter citari; aut impedierit, ne posset citari; num. 348. & in aliis casibus, in quibus generalis vocatio, seu citatio sufficit, licèt citatio, seu vocatio pro forma sit præscripta; num. 349.

350. Generalis citatio certæ personæ, & cognitæ sufficit, cùm illius vigore comparuit, & aliquid fecit in iudicio. item cùm semel personaliter citata fuit contumax, vel recessit, procuratore nullo relicto; num. 351. aut est vagabunda; numer. 352. vel adest consuetudo; numer. 353.

354. Generalis citatio certæ personæ sufficit, cùm certum est nullum ei ion competere, & quoties nulla eius citatio requiritur; aut ea fieri potest per proclama.

355. Citatio per edictum requirit affixionem, non autem illa, quæ fit per proclama.

356. Consensus fundatoris, vel eius hæredis regulariter requiritur in commutatione vltimæ voluntatis; & ibi quid si hæres nolit consentire; & aliquot num. seqq.

357. Pensio an possit imponi beneficio patronato sine consensu patroni; aut illud permutari.

358. Status Ecclesiæ patronatæ ab Episcopo mutari non potest sine consensu patroni, nisi ex causa necessaria, vel fortè etiam euidenti Ecclesiæ vtilitate.

359. Onera beneficij an minui, vel augeri possint sine consensu patroni diminutis, vel auctis redditibus.

360. Hæredes plures vnius fundatoris omnes vocandi sunt, & consentire debent commutationi vltimæ voluntatis.

361. Hæres fundatoris an idem possit in mutatione voluntatis ipsius, quod ipsemet fundator posset.

362. Arma, seu insignia primi fundatoris an per Episcopum, vel Rectorem Ecclesiæ amoueri possint ab Ecclesia, Capella, vel sepulchro etiam de consensu hæredis, vel ea simul, quæ hæredis sunt, ponere.

363. Corpora hæredum, aut aliorum an poni possint in sepulchro primi fundatoris; & an Rector possit concedere alteri capellam, vel sepulchrum primi fundatoris nullo existente de eius domo.

364. Ordinari an possit quis ad titulum beneficij patronati sine consensu patroni.

365. Vicarius, aut alius minister temporalis, vel perpetuus an possit poni in Ecclesia patronata sine consensu patroni; & ibi de vicariis perpetuis, ac temporalibus Ecclesiarum, remissiuè.

366. Vnire

366. *Vnire an possit Episcopus beneficium iurispatronatus, aut illud concedere loco pio, seu religioso absque patroni consensu.*

367. *Constructio Ecclesiæ non potest ab Episcopo, vel executore inuito herede commutari in translationem Monasterij malè situati.*

368. *Capellanus an possit ab Episcopo sine patroni consensu compelli ad celebrandum in alio loco, quàm præscripto à fundatore; & quando alibi celebrare possit.*

369. *Consensus cuiusque principale interesse habentis in vltimæ voluntatis commutatione requiritur.*

370 *Inferior alterare nequit relicta, nisi de causa liqueat, vocatis his, quorum interest.*

371. *Consensus eorum, qui lædi ex actu possunt, ad eum peragendum regulariter exigitur.*

372. *Relictum Ecclesiæ factum, quod non potest impleri de iure, vel de facto in vsu destinato à testatore, de consensu illius Ecclesiæ, & heredis in alium vsum conuertendum est ab Episcopo; & quid si nulli certæ Ecclesiæ relictum sit; vel heres, aut Ecclesia nolit consentire: item quid in dispositionibus conditionalibus, vel in diem remissiuè.*

373. *Consensus, qui adhibendus est ratione interesse in commutatione vltimæ voluntatis, præstari potest ante, & post actum. & sufficit tacitus, siue præsumptus; num. 374.*

375. *Consensus, vel consilium Capituli Ecclesiæ Cathedralis non requiritur necessariò in vltimarum voluntatum commutatione, quæ fit auctoritate Romani Pontificis. secus in ea, quæ facienda est ab Episcopo; num. 376. & seq.*

377. *Consensus Capituli Cathedralis, an solùm consilium requiratur in grauioribus Ecclesiarum suarum negotiis ab Episcopo peragendis; & duob. num. seq.*

378. *Intellectus Extrauag. Ambitiosæ, de reb. Eccles. non alienand. in commun.*

379. *Consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis an, & quando requiratur in alienatione bonorum Ecclesiasticorum ab Episcopo facienda in inferioribus Ecclesiis.*

380. *Consensus quando non sit necessariò sequendus, sed habeat se, vt consilium, remissiuè.*

381. *Consensus Capituli Cathedralis quando requiritur. potest interuenire post actum, etiam ex interuallo. idémque in consensu Episcopi in concessionibus Ecclesiarum; num. 382.*

383. *Consensus requisitus ad aliquem actum regulariter potest post eum interuenire; quæ tamen regula inibi declaratur; ac simul quid in iussu, seu mandato, licentia, consilio, & auctoritate, aut decreto statuendum sit.*

384. *Consensus tacitus Episcopi, vel Capituli Ecclesiæ Cathedralis, licet auctorizabilis, sufficit, & num. seq.*

385. *Voluntas non minùs factis, quàm verbis declaratur.*

386. *Intellectus cap. is, qui tacet, & cap. qui tacet, de reg. iur. in 6. & vtriusque conciliatio.*

387. *Consensus tacitus non sufficit, vbi lex requirit expressum; aut consensus requiritur pro forma; & ibi quando censeatur requiri pro forma.*

388. *Consensus quomodo præsumatur, aut probetur, maximè Capituli & Sedis Apostolicæ, remissiuè.*

389. *Consensus quomodo præstandus per litteras, nuntium, epistolam, aut procuratorem, & quomodo is, qui præstare illum debet, ad id compellatur; remissiue; num. 390.*

391. *Clausula,* contradictores appellatione postposita, vel districtione Ecclesiastica compescendo, *non comprehendit nisi partes, & alios, qui de facto contradicunt. potest autem delegatus vigore illius [illegible] exercere censuras, & alias pœnas imponere; num. 392.*

393. *Clausula,* appellatione postposita, *vel similis tollit appellationem quoad effectum tantum suspensiuum; ita, vt executio non veniat etiam per viam attentatorum reuocanda.*

394. *Absentes an, & quando vocandi sint illi de Collegio ad actus collegiales.*

395. *Consuetudo, vt absentes vocentur, qui non debent, & non vocentur, qui debent, valet.*

396. *Duæ partes collegialium conuenire, seu congregatæ esse debent ad actum collegialem faciendum. ab iis tamen duabus partibus excluduntur omnes, qui nolunt, non possunt, aut non debent conuenire, seu actui interesse; num. 397.*

398. *Consensus à Collegio præstandus debet præstari non singulariter, sed simul, & collegialiter. idémque in pluribus habentibus rationem vnius, vt sunt plures patroni, num. 399.*

400. *Maior pars Collegij non sufficit in communibus pluribus, vt singulis; sed singuli consentire debent; nisi rem concedant in naturalem vsum; & in casu cap. postulasti, & cap. quoniam in quibusdam, de iurepatr.*

401. *Maior pars collegij an sufficiat in actibus collegialibus faciendis ex necessitate, vtilitate, aut voluntate.*

QVÆRO QVARTO, an in commutatione vltimarum voluntatum aliquorum citatio, seu vocatio, vel consensus requiratur.

Pro clariori huius quæstionis intelligentia, & faciliori eiusdem resolutione quædam hoc loco supponenda censuimus.

Suppono igitur primò, † tria esse, quæ, licèt valde inter se conueniant, ac similia sint, aliqua tamen ratione discrepant; nimirum, citationem, vocationem, & monitionem; in eo enim omnia conueniunt, quòd sint actus iurisdictionis, quo quis vocatur, vt coram illo se certo die sistat, qui eam exercet. discrepant verò, quòd citatio propriè est actus iudicialis, seu iurisdictionis contentiosæ, quo absens à iudice in ius seu ad iudicium vocatur; sumpto genericè hìc nomine vocationis, sicut etiam *in rubr. ff. de in ius vocand. & ff. si quis in ius voc. non ier.* nimirum prout continet vocationem specificè acceptam, de qua mox dicemus, & propriam citationem, de qua sæpe in vtroque tit. nunc allegato, *cap. gratum, de offic. deleg. cap. fin. de offic. leg.* & passim *in tit. de dol. & contum.* atque alibi frequentissimè. Vocatio verò est, † qua quis vel generaliter per edictum, aut vocem præconis, vel etiam specialiter per litteras, nuntium, aut aliàs vocatur ad exercendum, vel videndum exerceri actum extraiudicialem, prout est electio; vel actum iurisdictionis voluntariæ, qualis est confirmatio electionis, beneficij Ecclesiastici collatio, aut permutatio, concessio Ecclesiæ, beneficiorum vnio, & similia: vnde stylus Curiæ inoleuit, vt in his ferè semper vtatur Romanus Pontifex, ac Princeps vocationis, non autem citationis nomine. qui sanè stylus quoad vocationem ad electionem, (quam esse actum extraiudicialem, sicut & 259. 260.

postu

postulationem, ac prouisionem, text. est *in cap. concertationi, de appell. in 6.* nititur *in cap. quia propter, §. illud, cap. cum inter, il 2. cap. quod sicut, in princip.* ac passim *in tit. de elect.* atqoe alibi in iure frequenter; quoad generalem, & specialem vocationem ad confirmationem electionis, sumi potuit ex *cap. fin. de elect. in 6.lib.*, dum nimis vocatis: iunctis iis verbis; sancimus, confirmationes tales viribus omnino carere, ipsásqoe decernimus irritas, & inanes: vocationem autem huiusmodi uominatim, vbi est coëlectus, vel apparet oppositor, aliàs generaliter in Ecclesia, in qua electio facta est, vt, si qui sint, qui se velint opponere, compareant, assignato peremptorio termino competenti faciendam esse censemus. cuius canonis dispositionem locum quoque habere in electionis, ac præsentatioois factæ à patronis confirmatione, seu institutione, pluribus comprobat Lambert. *tract. de iurepatron. lib. 2. part. 2. quæst. 6. art. 2.* qui etiam *eodem lib. 2. part. 1. quæst. 6. art. 6. num. 18. 19. & 41.* cum aliqoot seqq. dum quærit, ac decidit, an permutatio beneficij patronati facta sine patronorum consensu, & vocatione, nulla sit, semper post alios vtitur nomine vocationis, non citationis; quoad liberam verò, & simplicem collatiooem beneficij prædictus stylus vtendi nomioe vocationis, noo citationis, sumi potuit ex text. *in cap. si Capitulo, in fi. de concess. preb. in 6.* ibi; executor ipso canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac præbendam etiam sine alia Capituli vocatione, vel monitione. quoad deputationem visitatoris ob negligentiam, vel malitiam Capituli Episcopali sede vacante ab Archiepiscopo faciendam, potuit sumi ex *cap. Ecclesia,* quod est fin. *in princ. de suppl. neglig. prælat. eod. lib.* quoad traditionem verò possessionis, ex *cap. licet Episcopus, de preb. eod. lib.* quoad concessionem, & vnionem Ecclesiæ, ex *Clement. si vna,* quæ est 2. *de reb. Eccles. non alien.* ibi; si vna Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui, vel præbendæ per Episcopum, suo consentiente Capitulo, vniatur, aut Religioso loco donetur; ex eo, quòd Rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaqoam id poterit impugnari. & quoad vnionem, conformis quoque est ille stylus Concilio Trid. *sess. 7. cap. 6. & sess. 24. cap. 13. de reformat.* ac tandem quoad translationem simplicium beneficiorum in aliam Ecclesiam, eidem Concil. *sess. 21. c. 7. de reform.* Monitio denique propriè in iure ca-
261. pitur † pro quodam mandato, seu præcepto à iudice alicui apud acta facto, vt compareat; de qua Bald. *in l. 2. col. 2. vers. quartò, quod hic iudex in facie monuit reum, vel actorem præfatum, C. quom. & quand. iud.* & alij, quos nos adduximus id latiùs comprobantes *in moder. tract. de conseruatorib. iudicib. cap. 8. quæst. 1. concl. 5. limit. vlt.* quósque refert, ac sequitur Mandos. *tract. de monitor. quæst. 1. num. 8. & tribus seqq.* vbi etiam de praxi multorum Tribunalium testatur. *num.* autem 12. *vsque ad* 18. ponit alias significationes, quas in iure habet monitionis nomeo: ac præcipuè sumitur pro monitoriis, quæ mittuntur, ac publicantur, anrequā feratur excommunicatio ad finem reuelationis pro reb. deperditis, & subtractis; de quibus Concil. Trid. *sess. 25. cap. 3. de reform.* Mandos. *d. num. 12. & quæst. 47.* Neuiz. *in silu. nupt. lib. monitoria,* & P. Ant. Lazar. *in suo tract. de monitor. ferè per tot.* & generaliter pro monitionibus præmittendis, antequam censura feratur; de quibus *in cap. reprehensibilis, de appell. cap. sacro, de sent. excom. cap. statuimus, cap. decernimus, cap. constitutionem, & cap. statutum, eod. tit. in 6.* atque alibi sæpe. item pro ea monitione, quæ fit à iudice, vel alio superiore heredi, vel aliàs grauato ad implendam testatoris voluntatem; de qua *in auth. hoc amplius, C. de fideicom. §. si autem, auth. de Eccles. tit. cap. nos quidem, & cap. tua nobis, de testam.* ac pro monitione iudicis, vt actor infra aliquem terminum agat, vel reus excipiat; aliàs ille actione, hic exceptione priuetur; iuxta text. & *ibi* Doct. *in l. diffamari, ff. de ing. & man.* Quæ quidem monitio, licèt diuersa sit a vocatione, vt coostat ex *d. cap. si Capitulo,* in finalibus verbis *sup. cit.* dum inter vtramque ponitur alternatiua, vel, qoæ regulariter cadit inter diuersa, vt tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 48. num. 17. & glos. 52. num. 3.* post Bald. *in l. filia, la 1. ante num. 1. C. de collat.* & Card. *Clement. 2. num. 8. de æt. & qualit.* & à citatione, vt satis pro-
bat Mandos. *d. num. 8. & 9.* Tamen quandoque † 262.
confunditur cum citatione, vt *eodem num. 9.* tradit Mandos. ex Gemin. *d. cap. si Capitulo, num. 7.* & probat text. *d. l. 2. C. quom. & quand. iud. & cap. 2. de testib.* sicut, & vocatio confunditur sæpe cum citatione, vt *in cap. ex parte 5. & cap. significauit, de rescript. d. rubr. ff. si quis in ius voc. non ier. ff. de in ius vocan. ff. in ius voc. vt eant, & ff. ne quis eum, qui in ius voc. est vi exim. & l. si quis ex aliena, ff. de iudic.* cum simil. vel certè in his iurib. vocatio genericè sumitur, vt initio huius quæst diximus. Quare nos quoque, omisso monitionis nomine, promiscuè vocationis, & citationis vocabulo in præsenti quæst. vtemur.

Suppono secundò, magnam esse vim illius clausulæ, *vocatis iis, quorum interest,* quæ passim in rescriptis habetur, & cùm alibi in iure, tum in Concil. Trid. *sess. 7. cap. 6. de reform.* necnon *sess. 21. cap. 7. ac sess. 24. cap. 13. circa initium,* pariter *de reformat. & reg. 21.* nunc 22. *Canc.* atqne item clausulæ, *vocatis, qui ad id fuerint euocandi;* seu clausulæ, *vocatis vocandis,* quæ & ipsa habetur *in cap. exhibita, de iudic.* & non tarò io rescriptis gratiæ apponitur loco præcedentis, nimirum, *vocatis iis, quorum interest,* à
qua † nihil omnino differt, nisi tamquam tacitum 263.
ab expresso. Licèt enim regulariter illi vocandi sint ad vnumquemque actum, de quorum interesso in ipso rescripto agitur, *l. nam ita Diuus, ff. de adopt. & l. de vnoquoque, ff. de re iudicat.* cum aliis allegandis in seq. suppos. tamen, vt *ibidem* ostendemus, plerumque etiam hi, qui interesse aliquod iu eo actu habent, ad eum vocandi necessariò non sunt; quare clausula hæc posterior solùm arctat ad eos vocandos, qui de iure hìc, & nunc attentis omnibus circumstaotiis necessariò sunt vocandi, vt in specie post Abb. *d. cap. exhibita, num. 6.* & Verall. *decis. 58. lib. 3.* tradit Marta *d. tract. de clausul. part. 1. claus. 169. num. 4.* aliàs uon arctat; vt post Rot. sentit Garz. *tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 139.* illa verò clausula, *vocatis quorū interest,* necessitatem imponit vocandi omoea, qui quoquomodo in eo actu interesse habent, licèt aliàs de iure non essent necessariò ad eum vocandi. cui affinis est ea differentia, quam inter vtramque paulo pòst assignabimus. vtraque tamen, vt mox dicebamus, magnam vim habet. Et quidem primò illud animaduerten-
dum est, † illum ablatiuum absolutum, *vocatis,* 264.
importare coeditionem, ac formam, nimirum vocandi, seu citandi ad eum actum, pro quo impetratum est rescriptum, illos quorum interesse, ac præiudicium in illo actu versari potest. qua conditione non impleta suspenditur, & forma non seruata vt plerimum corruit ille actus: ablatiuus enim absolutus importat conditionem, *l. à testatore, ff. de condit. & demonstr.* quod & Doct. *ibi* adnotarunt, & Caputaq. *decis. 112. num. 3. part. 2.* conditio autem

formam

formam inducit, l. qui heredi, & l. Manius, ff. eod. tit. & docent Bald. in auth. matri, & auia, num. 3. C. quand. mul. tutel. offic. fun. pot. Fel. in cap. cùm dilecta, num. 6. de reſcript. latè Tiraq. tract. ceſſan. cauſ. limit: 1. num. 61. & de retract. conuent. §. 2. gloſ. vn. n. 3. quod tamen vtrumque temperandum eſt; nam ablatiuus abſolutus tunc demum importat conditionem, ſi aliquid diſponat, ſeu includat verbum diſpoſitiuum, vt ſentit Card. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 2. num. 13. arg. l. fideicommiſſa, §. cùm eſſet, ff. de legat. 3. tam conditio verò, quàm forma induci poteſt per ablatiuum abſolutum, vel vt aliquid rectè, ac legitimè, vel vt validè fiat; ſeu eſſe poteſt forma accidentalis, & de mera ſolemnitate, vel ſubſtantialis ipſius actus; prout optimè diſtinguit Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 5. num. 4. verſ. ad ſecundum dic; vbi reſpondens ad quendam ablatiuum abſolutum Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. de ref. matrim. colligit conditionem, & formam prioris generis, quando exprimitur per illum ablatiuum abſolutum illud, quod iure inerat, & eo modo, quo inerat; quo caſu expreſſio nihil operatur, aut addit, cap. ſignificaſti, de elect. l. 3. ff. de leg. 2. & l. conditiones, quæ extrinſecus, ff. de condit. & demonſtr. neque inducit formam aonullantem actum aliter geſtum; vt pluribus relatis latè probat idem Sanchez d. lib. 3. diſp. 33. num. 3.
265. exemplum afferens, † vt ſi commiſſio dicat, beneficium conferas Petro, ſi eſt idoneus: ſecus verò ſi illud exprimatur alio modo, quàm inerat, vt poſt alios tradit Sanchez ibidem num. 4. vt cùm dicitur in commiſſione, ſi per ſolertem inquiſitionem inueneris illum idoneum. In noſtro autem caſu exiſti-
266. marem, † ablatiuum illum abſolutum, vocatis vocandis, inducere conditionem, & formam ſubſtantialem, ita, vt actus aliter geſtus ſit nullus, cùm ille ablatiuus includat verbum diſpoſitiuum, ſeu diſpoſitionem, & exprimat id quod non ſemper de iure ineſt, vel non eo modo; neque enim ſemper vocandus quis eſt ad actum ei præiudicialem, ſeu ex quo lædi poteſt, vt patebit ex ſeq. ſuppoſ. in limitationibus regulæ ibi tradendæ: & plerumque non eo modo, hoc eſt, ad formam citationis alicuius ex illis ſpeciebus citationum, de quibus latè Marian. Soc. in rubr. de dilat. ſeu tract. de citation. art. 3. & ſeqq. Orian. in ſimili tract. ferè per tot. Maraot. in ſpec. aur. part. 6. memb. 1. Sigiſmond. Scacc. tract. de indic. cauſ. ciuil. criminal. & hæretical. cap. 32. cum multis ſeqq. & nos in d. tract. de conſeruatorib. iudicib. cap. 8. quæſt. 3. concl. 5. ante medium, verſ. iam verò, quoniam incidimus, vſque ad finem concluſ. atque ita in ſpecie poſt multos ſentiunt Marta d. clauſul. 169. num. 1. & Aug. Barboſ. in ſimili tract. de clauſ. clauſ. 107. num. 7. cum duob. ſeqq. Secundò circa prædictam clauſulam, vocatis vocandis, ſeu, quorum intereſt, animaduertendum
267. dum eſt, quòd, † quando in reſcripto apponitur hæc clauſula, aut illa, dummodo non ſit alteri ius quæſitum, gratia non poteſt dici ſurreptitia ex eo, quòd in illa mentio facta non ſit de alterius colorata poſſeſſione. ita poſt Card. conſ. 93. Fel. d. cap. in noſtra, num. 32. verſ. primò nota, de reſcript. & Io. Selu. in tract. de benef. part. 3. quæſt. 11. num. 103. tradit Menoch. de arbitrar. iud. caſ. 201. num. 140. ac poſt alios Marta d. clauſ. 169. num. 4. ac 10. & Barboſ. d. clauſ. 107. num. item 10. Subdit autem ibidem Menoch.
268. per hanc eandem clauſulam † executorem merum fieri mixtum, & teneri vocare partem, & cum cauſæ cognitione procedere: quod, & tenuit Rot. Rom. deciſ. 30. num. 1. de reſcript. ac deciſ. 12. num. item 1. de offic. deleg. in nou. & ibi Apoſtill. in addit. Fel. in cap. de cætero, num. 10. de re iudic. vbi docet, quòd debet aſſumere partes iudicis; quod etiam tradit in cap. exhibita, num. 4. de iudic. & cap. fin. num. 23. de præſumpt. idipſum voluit Card. conſ. 63. & conſ. 92. aliàs 94. necnon poſt alios Marta d. clauſul. 169. numer. 1. cum ſeq. & Barboſ. d. clauſul. 107. numer. 6. 7. & 8. atque ante hos, non paucis ad id allegat. Nicol. Garz. tract. de benef. part. 6. cap. 2. num. 111. cum tribus ſeqq. Hieron. Gonzal. ad reg. 8. Canc. gloſ. 9. in annot. contra nullit. & attent. in cauſ. beneficial. num. 226. vbi etiam hi duo auctores tradunt, tunc appellationem operari non ſolùm effectum deuolutiuum, ſed etiam ſuſpenſiuum, allegátque Gonzal. inter alios Caputaq. deciſ. 284. num. 4. part. 2. ac dicit fuiſſe ita reſolutum in vna Barchinonen. Parochialis anno 1601. coram ſacrato, nunc Card. meritiſſimo, & in vna Abulen. Zamoren. beneficiorum, anno 1594. coram Penia, & priùs num. 19. docuerat poſt alios, clauſulam, vocatis vocandis, facere, vt proceſſus executoris, qui aliàs eſſet extraiudicialis, ſit eſſeque debeat iudicialis. idque in hac eadem clauſula poſita in gratia, ſi in euidentem, ex nonnullis Rotæ Rom. deciſ. tradit quoque Marta d. clauſ. 169. n. 3. qui n. 6. cum ſeq. addit, ſatiſque probat, quòd hæc clauſula appoſita in reſcripto conditionali, puta, vocatis vocandis, ſi inueneris talem eſſe filium Sacerdotis, dat iuriſdictionem conditionalem, ideo proceſſus, & ſententia inde ſubſecuti ſine cauſæ cognitione ſunt nulli ipſo iure; ſubdens num. 8. id locum habere, ſi procedatur contra abſenté, ſecus ſi contra præſentem, quia ei eſt imputandum, cur non oppoſuit de illo defectu præparatoriæ cognitionis. Quòd ſi talis mixtus executor vigore dictæ clauſulæ debet adhibere cauſæ cognitionem iudicialem, ſeu aſſumere partes iudicis, vt ſatis etiam colligitur ex d. cap. exhibita, quod ad id allegat Rot. d. deciſ. 30. de reſcr. & 12. de off. deleg. quod tamen verum eſt, modò adſit, qui ad eum actum vocari debeat, ſeu legitimus contradictor; nam ſi nullus huiuſmodi ſit, licèt adſit in reſcripto clauſula, vocatis vocandis, adhuc tunc proceditur extraiudicialiter, vt poſt alios docet Garz. d. tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 139. cum duobus ſeqq. præcipuè ex nonnullis Rot. Rom. deciſ. licèt contrarium ſenſerit ead. Rot. apud Ægid. Bellam. deciſ. 617. atque in hoc differt clauſula hæc, vocatis vocandis, ſeu, qui fuerint euocandi, ſeu etiam clauſula, ſeruatis ſeruandis, quæ huic æquipollet, vt poſt alios tradit Marta d. clauſ. 169. num. 5. ab ea, vocatis, quorum intereſt; quoniam per hanc ſemper aliqui vocandi erunt, cùm ſemper ſit, qui intereſſe habeat; iuxta prædicta in initio huius ſuppoſ. inde
ſequitur, quòd primò debet † partem citare, vt ex- 269.
preſsè dicit Rot. d. deciſ. 30. & 12. Card. d. conſ. 63. ac poſt alios Aug. Bero. conſ. 21. num. 13. vol. 2. & ex eo patet, quòd cauſæ cognitio iudicialis adhiberi non poteſt ſine citatione eorum, quorum intereſt; vt colligitur ex l. fin. C. ſi per vim, vel alio mod. ac l. in cauſa, l. 1. §. cauſa cognita, ff. de minor. & notauit Ruin. conſ. 76. num. 18. vol. 3. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 11. num. 12. verſ. nec obſtat, & num. 13. ac Menoch. de arbitrar. iudic. quæſt. 19. num. 3. poſt Bart. d. §. cauſa cognita. & in l. prolatam, C. de ſent. & interlocut. omn. iud. Alexand. l. qui Romæ, §. Angerius, ff. de verb. oblig. Oldr. conſ. 227. & Gozad. conſ. 2. num. 15. & conſ. 92. num. 33. & in terminis huius clauſulæ vocatis vocandis, Rot. Rom. apud Farinac. part. 2. deciſ. 186. num. 1. deciſ. 525. num. 4. & deciſ. 624. num. 5. ac poſt alios Marta d. clauſ. 169. num. 4. Barboſ. d. clauſ. 107. num. 7. & 9. Secundò debent exaudiri iura litigantium, cùm id ad cognitionem cauſæ exigatur, vt ex Soc. ſen. conſ. 12. col. pen. lib. 1. Signorol. conſ. 203. num. 5. & Marſil. ſing. 328. tradit

328. tradit Menoch. *d. quæst.* 19. *numer.* 4. subdens *num.* 5. *& duobus seqq.* post alios, ad eandem requiri, vt seruetur ordo iudiciarius; quod etiam in specie huius clausulæ post Rot. *decis.* 30. *de rescript. & decis.* 12. *de off. deleg.* & Marchesan. id fusiùs scribentem *tract. de commiss. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 21. *& seq.* sentit Marta *sup. num.* 9. *& num.* 8. exigi, vt termini statuantur, intra quos possint partes suas afferre probationes: ac denique *num.* 9. eandem causæ cognitionem iudicialem requirere, vt hinc inde adducantur exceptiones, & replicationes, si quas adducere volunt partes; post Castr. *in l. nam & postea, §. si damnetur, ff. de iureiur.* & Ruin. *cons.* 127. *num.* 59. *lib.* 5. & in summa debet talis iudex, seu mixtus executor ea omnia facere, ad quæ iudex tenetur; iudex, inquam, non merus, sed datus, & participans de executore: atque adeò poterit abbreuiare terminos. & alia præstare, quæ iudex in causis sum-
270. mariis † siue de iure, quas habes *in Extrauag. ad reprimendum*, quæ est Henric. VII. Imperat. *quom. in les. maiest. crim. proc. cap. indemnitatibus, §. si verò, de elect. in* 6. *& cap. fin. de hæret. eodem lib.* iuncta *Clement. dispendiosam, de iudic.* siue ex Principis commissione, facere potest iuxta dispositionem *Clement. sæpe contingit, de verb. signif.* cum ibi not. per gloss. & Doct. præcipuè Georg. Natt. necnon per Bart. & Iurist. *in d. Extrau. ad reprimendum, & in auth. nisi breues*, aliàs *breuiores, C. de sent. ex peric.* aliàs *ex breuic. recitan.* & aliis iurib. *ibid.* per glos. allegat. & nos *d. tract. de conseruat. iudicib. cap.* 8. *quæst.* 2. mixtum enim debet participare de extremis, *l.* 1. *§. interdictorum autem, ff. de interd. & l. imperium, quæ est* 3. *ff. de iurisd. omn. iudic. & l. vnic. §. sin autem aliquid, C. de caduc. toll.* cum ibi notat. & *in l.* 1. *ff. de condit. & demonstrat.* ac suis concordant. Hæc autem omnia, (eo excepto, quod de citatione
271. diximus,) temperanda sunt, vt non procedant, † vbi Papa, aut alius, qui mandat executionem cum prædicta clausula, *vocatis vocandis*; iam cognouisset, ac disposuisset de eo, quod mandat exequi; nam tunc executor ille cùm non sit factus cognitor, nec electus, vt iudicialiter iurisque ordine seruato procedat super exceptionibus oppositis ab eo, qui fuit vocatus; maximè concernentibus titulum; immo forma hac obseruata, videlicet, quòd citauerit, poterit de facto exequi; ne contingat, inferiorem factum superioris rescindere, ac de eo cognoscere, vt post alios tradit Bero. *d. cons.* 21. *num.* 4. iuncto *d. num.* 12. *&* 14. Neque ideo citatio est frustratoria, quia seruit respectu exceptionum, quæ executionem impedire possunt, non tamen concernunt titulum, & proprietatem, de quibus *in l. a Diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iud.* ac Doct. *ibi*, *& in cap. exhibita, de iudic. cap. cum inter, de sent. & re iud. & Clement.* 1. *eod. tit. cap. cum nostris, de concess. preb.* atque alibi sæpe. & ita in his terminis sentit, & latè probat Bero. *d. cons.* 21. *num.* 4. *vsque ad* 9.

Suppono tertiò, quòd circumscripta etiam à rescripto d. clausula, *vocatis vocandis*; vel, *vocatis quo-*
272. *rum interest*, † regulariter citandus, seu vocandus quis est ad eum actum, ex quo lædi potest. text. *in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. l. nam ita Diuus, ff. de adopt. l.* 1. *§. quamuis, ff. de vent. insp. l.* 1. *§. item ex eo edicto. ff. quæ sent. sin. app. resc. poss. l. si quando, C. de test. cap. cum olim, eod. tit. cap. fin. de elect. in* 6. *cap. licèt Episcopus, de preb. eod. lib. Clement. pastoralis, de re iud.* cùm aliis concord. de quibus per glos. *in dd. iuribus. & d. l. in causæ, la* 1. *§. causa cognita, verbo, & præsentibus, ff. de minor.* Tiraq. *in tract. seu commentar. res inter al. act. aliis non præiudicare, num.* 1. *&* 2. Abb. *cons.* 68. *vol. vlt. vol.* 2. & nos inf. *concl.* 5. *in initio*; quibus hanc regulam statuit inter cæteros Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 1. *tit. de citationib. concl.* 1. *num.* 1. ad eam per quingentos, & eo amplius numeros multas ampliationes, limitat. declarationes, & illationes asserens: nos verò illas dumtaxat seligemus, & aliquid ex aliis auctoribus addentes summatim perstringemus, quæ præsenti quæstioni, & rei, de qua agimus, possunt deseruire, & ex his eas, quæ ad illam propiùs accedunt, inferius hac ipsa quæst. *concl.* 3. quæ huic 3. suppos. respondebit, afferendas, ac breuiter explicandas reseruamus.

Ampliatur ergo primò prædicta regula, vt pro-
cedat † etiam in notoriis; in quibus necessaria est 273.
citatio; glos. *in cap. ad nostram, il* 4. *verbo, obseruandum, il* 1. *de iureiur. & cap. cum dilectus, verbo, inducenda, de purg. canon.* cum aliis plerisque relatis à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 2. Farinac. *lib.* 1. *quæst. criminal. quæst.* 21. *n.* 67. ac nos *d. tract. de conseruatorib. iudicib. cap.* 8. *quæst.* 1. *concl.* 5. non longè ab initio, quorũ opinionem communem asserit Alex. *in l. a Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic.* & quoniam alij plerique contrarium tenent, quorum plurimos recenset Gabr. *d. num.* 2 Farinac. *d. quæst.* 21. *num.* 66. ac sequitur Scacc. *d. tract. de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæretic. cap.* 76. *num.* 8. prætermissis aliis conciliationibus, quas *d. concl.* 5. retuli, ea mihi magis placet, quam, & *ibid.* probaui post laudatos à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 3. *&* 5. ac Farinac. *d. quæst.* 21. *num.* 70. *& duobus seqq.* & sequitur etiam post alios Tiraq. *tract. res int. al. act. num.* 36. vt prior opinio procedat in notorio, quod potest excusari, & habere defensionem; posterior verò in notorio, quod nullam habet, nec habere potest defensionem.

Secundò ampliatur, vt † etiam in procedentibus 274.
à Papa, vel Imperatore requiratur citatio, vt probari videtur *in d. Clem. pastoralis, §. fin. vers. quod si puntie, & §. cæterùm, de re iud.* & post glos. *in l. fin.* & *ibi* Bald. & Castr. *C. de legib.* Innoc. & Host. *cap. in nostra, de procur.* & alios quamplurimos tradit Tiraq. *d. tract. num.* 43. *&* 44. & Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 9. magis communem asserens, *num.* 11. eam verò multis relatis restringit primò *num.* 13. vbi Princeps procederet de plenitudine potestatis; quam restrictionem multipliciter declarat *a num.* 14. *ad* 22. & remissiuè extendit *num.* 23. & limitat *num.* 29. vt non procedat in criminalibus; ac *num.* 30. contra non subditum, *num.* autem 24. contra eam restrictionem multos refert tenentes Principem etiam de potestatis plenitudine procedentem non posse omittere citationem: qua opinione retenta eam declarat *num.* 25. non procedere in beneficialibus. at verò *num.* 26. *&* 27. contrariam opinionem, seu prædictam restrictionem extendit post alios, vt locum etiam habeat in clausula, *ex certa scientia*, licèt *num.* 28. quosdam recenseat contrarium in hoc sentientes, de qua clausula, *ex certa scientia*, & illa, *de plenitudine potestatis*, videndum est, quod scripsimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 2. *concl.* 2. *&* 3. Restringe nunc secundò hanc secundam ampliationem cum plerisque laudatis à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 31. vt possit Princeps ex iusta causa omittere citationem, vtputa fauore Ecclesiæ, quando procedit contra occupantes, ac detinentes terras Romanæ Ecclesiæ; quamuis *num.* 33. aliquos referat pro contraria sententia. & *num.* 34. *cum seq.* eandem ampliationem declarat, vt contraria opinio procedere, & admitti possit, quando Princeps omitteret citationẽ ad sententiam, non autem eam quæ est de iure naturali ad faciendas defensiones.

Ampliatur tertiò eadem regula, vt procedat quo-
que † in causis summariis, in quibus etiam requi- 275.
ritur

ritur citatio, per text. *in d. C um. sæpe contingit, §. non si tamen, de verb. signif.* ac præter Doct. *ibi* id adnotarunt ij, quos sequitur Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 36. qui id extendit multis modis vsque ad *numer.* 42. Quartò ampliatur principalis regula, vt requiratur
276. citatio † etiam in laudo ferendo ab arbitro; vt probat idem Gabr. *num.* 43. quod multipliciter extendit vsque ad *num.* 50. dupliciter autem limitat *num.* 51. *&* 52. Pariter requiritur citatio in laudo ferendo per arbitratorem; latè Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 178. quam partem limitat vsque ad *num.* 182. *num.* autem 183. plures pro contraria sententia recenset; quam *num.* 184. multipliciter conciliat cum præcedenti.
277. Quintò amplia, quòd, † stante statuto, quòd omnes exceptiones intelligantur reiectæ, poterit dici adhuc de nullitate, si non interueniat citatio; latè Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 62. Sextò, etiam in extraiudi-
278. cialibus † requiritur citatio; vt post alios tradit Gabr. *ead. concl.* 1. *num.* 63. *&* 64. licèt *num.* 65. alios referat oppositum sentientes; qui intelligi possunt de citatione propriè dicta, prout à vocatione, vel monitione differt, vt *in* 1. *suppos.* docuimus.
279. Ampliatur septimò, vt procedat regula, † licèt actus contineat fauorem non citati; vnde non valet sententia lata in fauorem absentis non citati; glos. *in l. ea, qua*, vbi Bart. Ang. & Salic. *C. quom. & quand. iud.* glos. item *in l. furiosi, ff. de re iud.* & *ibi* Bart. Ang. Raphael Cuman. Imol. Castr. communem dicens; latè Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 66. nonnullos pro contraria sententia referens *num.* 67. & priorem temperans *num.* 68. nisi iudex haberet à reo licentiam procedendi contra eum etiam non ci-
280. tatum. Octauò procedit, † licèt agatur de eiiciendo aliquem de possessione, quam iniustè detinet; vt satis constat ex *cap. cum nostrus, de concess. preb. & cap. licèt Episcopus, de preb. in* 6. necnon *l. fin. C. de rei vend.* & colligitur ex *l. fin. C. si per vim, vel al. mod. & cap.* 1. *&* 2. *de caus. poss. & propr.* pluribúsque relatis probat Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 69. quod *num.* 70. *&* 71. dupliciter extendit, *num.* autem 72. *& duob. seqq.* tripliciter, & præcipuè *num.* 73. vbi notoriè constaret de iniusta possessione, ad quod plures allegat tum *ibi*, tum *num.* 436. Nonò, habet lo-
281. cum prædicta regula, † licèt actus inferat parti graue præiudicium; vt cùm vna partium absoluitur ab obseruatione iudicij. ita post alios tenet Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 75. Quod tamen intelligo de mediocri, quod nimirum neque est graue, neque leue, seu modicum; prout dicimus in percussione clerici aliam esse grauem, aliam leuem, alium mediocrem, vt adnotarunt Host. Io. And. Abb. & cæteri *in cap. generus, de sent. excom.* Nauar. *in Man. conf. cap.* 27. *num.* 91. *&* 92. Suarez *tract. de censur. disp.* 22. *sect.* 1. *num.* 88. *&* 92. Sayr. post alios in simili tract. *lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 1. *& trib. seqq.* & expressè constat ex illa Extrau. *perlectis*, quam ferè ad verbum inserit Nauar. *d. num.* 91. Sayr. *d. cap.* 28. *num.* 8. & Cosm. Philiar. *de offic. sacerd. lib.* 3. *cap.* 33. *notab.* 4. Am-
282. pliatur decimò, vt requiratur citatio † in absolutione à iuramento, vt pluribus allegatis tradit, & comprobat Tiraq. *in tract. res int. alios act. aliis non præiudicare, num.* 66. *&* 67. id multipliciter declarans vsque ad *num.* 74. idipsum quoque aliis relatis docet Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 85. *& seq.* qui *num.* 88. *& duobus seq.* hanc sententiam tripliciter restringit. *num.* autem 87. *ac* 91. *cum duobus seqq.* multos pro contraria recenset; quod & facit eos sequens Fel. *cap.* 1. *ex num.* 23. *de iureiur.* sicut etiam pro vtraque plurimos refert inter cæteros Didac. Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 4. *numer.* 5. & Sanchez *lib.* 3. *sua sum. cap.* 21. *num.* 18. & Io. Bapt. Marchesan. *de com-*
Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

mission. & rescript. part. 2. *cap.* 3. *a num.* 1. *ad* 15. qui tres auctores, sicut & Tiraq. *d. tract. num.* 69. *&* 70. aliis relatis has opiniones dissidentes illo distinctionis fœdere conciliant, vt negatiua locum habeat cùm tollenda est per absolutionem, seu relaxationem iuramenti tota eius vis: secus si solum ea concedenda sit ad effectum agendi. *num.* autem 68. idem Tiraq. disputat, an in priori casu absolutio teneat omissa citatione; & inclinat in negatiuam, post Abb. *in d. cap.* 1. *col.* 8. *de iureiur.* quia sine causæ cognitione fieri nequit, quæ omnino requirit citationem, ea adductus *in præced. suppos.* Ampliatur vnde-
cimò principalis regula, vt citatio requiratur, † siue 283
quæstio sit iuris, siue facti; vt post glos. *in cap. sæpe, de appellat.* & alios docet Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 96. nonnullos tamen referens *num. seq.* contrarium sentientes. Duodecimò requiritur in dilationibus probatoriis à iudice assignandis; late Gabr. *ead. conclus.* 1. *num.* 101. *cum duob. seqq.* vbi hoc declarat: necnon in productione articulorum: idem Gabr. *num.* 104. in receptione testium *num.* 105. in productione instrumentorum, & aliorum iurium; vt post alios ipsemet tradit *num.* 107. id extendens *num.* 108. & restringens *num.* 109. *& seq.* necnon in publicatione testium, ac processus, vt plerique tenent, quos refert, ac sequitur Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 116. *& duobus seqq.* necnon *num.* 113. Decimotertiò amplia, vt
noua citatio requiratur, † quando iudex non sedit 284
die, vel hora, pro qua pars fuit citata; Gabr. post alios *d. concl.* 1. *num.* 111. *&* 113. hoc restringens *num.* 112. nisi pars in termino citationis fuerit contumax. Item quando citatio facta fuit pro die non iuridica; idem Gabr. post alios *d. concl.* 1. *num.* 229. Ac pariter noua citatio erit facienda à delegato, quando si delegans post citationem ad sententiam, causam delegauit, vt aliis relatis tradit Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 114. Amplia decimoquartò, vt execu-
tor testamentarius † non possit exequi testamen- 285.
tum non citato, aut requisito herede; latè Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 191. *cum duobus seqq.* vbi hoc declarat; de quo etiam videndus Mantic. *tract. de coniect. vlt. vol. lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 20. *&* 21. *num.* autem 16. de eo, cui testator commisit declarationem suæ voluntatis: ad quam rem etiam spectant ea, quæ disputat Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 168. *cum duobus seqq.* & quod nos dicemus *limit.* 7. Decimoquintò amplia, vt requiratur
citatio † etiam stante statuto simpliciter eam exclu- 286.
dente; secus si excludat quoad vnicum actum; latè Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 197. *cum tribus seqq.* Decimosextò,
† quòd in omnibus arduis actibus ad Collegiũ spe- 287.
ctantibus vocandi sint absentes de collegio, vt sentiunt plerique relati à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 235. licèt glos. *in cap.* 2. *verbo, ipsorum, de testib. in* 6. quam communiter approbatam dicit Imol. *c. fin. de mai. & obed.* sequunturque alij, quos refert Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 231. velint, eos esse vocãdos tantùm in casu *d. cap.* 2. necnon in electionibus, & in receptionibus. qua de re videri etiam possunt text. & *ibi* Doct. *in cap. quod sicut, in princ. cap. coram, cap. bonæ memoria, el* 2. *& cap. quia propter, §. illud, de elect.* & quod nos dicemus inf. *concl.* 6 *ad fin. versic. si verò rursus.* Decimosepti-
mò, testis examinatus parte non citata, † nec facit 288.
indiciũ, vt non pauci tenent, quos sequi videtur, eorum magis cõmunem sententiã asserẽs Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 241. *&* 243. licèt *n.* 242. alios recenseat cõtrarium sentiẽtes: de quo videndus Gonzal. *ad d. reg.* 8. *glos.* 9. *in annot. contra nullit. & attent. in caus. benef. num.* 48. & multis seqq. & quod dicemus inf. *limit.* 9. *&* 18.
Limitatur nunc prædicta regula primò, vt † ci- 289.
tatio non requiratur vbi periculum est in mora; vt post Innoc. *in cap. significauit, de test.* Imol. & Alex.

in d. l. de vnoquoque, ff. de re ind. & alios limitat
Gabr. *d. conclus. 1. num.* 285. idem subdens *num.* 286.
quando est timor scandali, ne partes veniant ad
arma, iuxta text. *in l. æquissimum, ff. de vsufr.* & ex
Nicel. *in concord.* 52. glos. *fallent.* 100. late Tiraq.
in tractat. res int. al. act. alijs non præiudicare, numer.
Secundò limita, † quando sententia, vel lau-
290. dum ferretur vltima die termini præfixi, vel com-
promissi. ita plurimis relatis Gabr. *d. concl. 1. num.*
289. id extendens *num.* 290. in die apposita siue à
291. lege, siue ab homine. Tertiò limita † in executio-
ne gratiæ, quando proceditur extraiudicialiter, vt
constat ex adductis à Gabr. *d. conclus. 1. num.* 295.
vsque ad 240. & Gonzal. *d. glos. 9. in annot. contra
nullit. & attent. in caus. benef. num.* 19. *& duobus seqq.*
id restringens ille nisi adsit clausula, *si constiterit*,
hic nisi adsit, vel clausula, *vocatis vocandis*, vel quòd
aliquis citetur. Restringe præterea vbi executor vult
eijcere aliquem de possessione. ita pluribus relatis
Gabr. *d. conclus. 1. num.* 435. ad quod conferunt alle-
292. gati *ampl.* 8. limita quartò, vt † non debeat ampliùs
citari, qui post primam citationem in remotas par-
tes recessit, vt post alios tradit Gabr. *d. conclus. 1.
num.* 299. qui *num.* 507. idem tradit de citato se oc-
cultante, post Afflict. *in constit. Reg. tit. de bannit.*
quod vtrumque pluribus comprobat Tiraq. *in d.
tract. num.* 47. *&* 49. *num.* autem 48. idem post alios
tradit de eo, qui primùm fuit citatus personaliter,
& non venit. sicut *num.* 46. post alios plurimos idem
docet de eo, qui primò citatus dixit, se nolle veni-
re: de quo latiùs inf. *limit.* 19. Quintò citari neces-
293. sariò non debet is, † de cuius interesse principali-
ter non agitur. ita post glos. *d. l. de vnoquoque, ff. de
re ind. & l. in diem*, ibique Bart. *ff. de aq. pluu. arc.*
& alios quamplurimos docet Tiraq. *d. tract. num.* 5.
vsque ad 28. & Gabr. *ead. conclus. 1. num.* 300. *cum
duobus seqq.* licèt à *num.* 303. *ad* 308. non paucos re-
ferat contrarium sentientes. *à num.* autem 309. *vs-
que ad* 321. plures hac in re conciliationes, ac de-
clarationes affert; & præcipuè illam, vt prior opi-
nio procedat quoad hoc, vt valeat actus sine citatio-
ne; posterior quoad hoc, vt non præiudicet non ci-
294. tato. Sextò citatio non requiritur in iis † quæ iudex
facit ex officio ad sui informationem, vt pluribus re-
latis tradit Tiraq. *d. tract. num.* 79. Gabr. *d. concl. 1.
num.* 329. aliquos referens *num.* 330. contrarium te-
nentes. Limita septimò, quòd quando dicto testis
omnino standum esset ex voluntate defuncti, vel
aliter ei nihil obijci potest; talis declaratio testis,
vel dictum recipi possit parte non citata. Dec. *cap.* 2.
vers. in glos. & *ibi* Fel. *limit.* 9. *de testib.* Butr. *cap.
veniens, il* 2. *eodem tit.* & alij laudati à Gabr. *d. concl.
1. num.* 331. ad quod etiam vide, quæ idem Gabr.
adducit *ead. conclus. 1. num.* 168. *cum duobus seqq.* &
nos sup. *ampliat.* 14. Octauò limita, vt citatio non
295. requiratur, † quando certum est, quòd pars si fuis-
set citata, & præsens, non potuisset actum impedi-
re, nec ei iustè contradicere, quia nullam habeat
defensionem, vt quamplurimis relatis tradit Tiraq.
vbi sup. num. 29. *vsque ad* 35. & Gabr. *d. conclus. 1.
num.* 332. ad quod est regula iuris, qui potest inuitis
alienare, multo magis & ignorantib. & absentibus
potest, *l. qui potest, ff. de reg. iur.* cum aliis iurib. *ibi*
per glos. alleg. quod intelligit post alios Gabr. sup.
num. 333 dummodo non possit trahere Principem,
aut iudicem in suam sententiam. Verùm hoc ipse
non intelligo, si enim loquitur de tractione iusta,
nihil noui dicit præter ipsam limitationem princi-
palem; si de iniusta, malè loqueretur. posset autem
hoc procedere in collega iudicis, vel arbitri ei dato
simul, iuxta *l. duo ex trib. ff. de re ind.* iuncta *l. si vnus,
cum praece. ff. de arbitr.* quas ad hoc ponderat præd.
glos. sicut etiam non bene percipio, quomodo illam
aliam principalem limitationē ad prædictam prin-
cipalem regulam, seu conclusionem subijciat *num.*
335. vt citatio non requiratur, quando actus ipsi non
citato non facit præiudicium, ex Bald. *l. ab eo, in p. C.
quom. & quand. iud.* Innoc. *cap. fin. de maior. & obed.* &
aliis. cùm regula procedat non, nisi vbi quis lædi ex
aliquo actu posset, si ad eum non citaretur; exceptio
autem debeat esse de regula, glos. Dyn. Franc. & alij
in rubr. de reg. iur. in 6. Bart. *l. si enim, §. qui iniuriarum,
ff. si quis caution.* late Euerard. *in loc. ab except. ad reg.
num.* 9. Nisi fortè cùm regula accipienda sit de præ-
iudicio, quod simul de iure, & de facto inferretur
non citato; limitatio intelligatur vbi præiudicium
omissa citatione, vel de iure tantùm, vel de facto tan-
tùm pararetur non citato. Nonò limita, quòd † te- 296.
stes recipi possunt, & examinari parte non citata ad
probandam consuetudinem alicuius ciuitatis quoad
ordinatoria litis, & ad informationem iudicis. ita
latè Gabr. *d. concl. 1. num.* 338. iunctis *duobus num.
seqq.* Item quando statutum, vel lex in aliquo actu
solùm exigit argumenta, & indicia, tunc possunt
examinari testes parte non citata, si aliquod pericu-
lum immineat, vt post alios tradit Gabr. *d. concl.* 1.
num. 343. *cum duobus seqq.* & quando pars dedisset li-
centiā iudici, vt etiam ea absente reciperet examen
testium; latè idem Gabr. *ibi n.* 346. subdens *ibidem*
post alios quòd † vbi pars dedisset licentiam iudici 297.
procedendi ad omnes, & singulos actus etiam ad
sententiam inclusiue ipsa non citata, tunc posset
causa expediri sine alia partis citatione; quod & post
Rot. tradit Gonz. *vbi sup. num.* 75. Limita decimò, † 298.
vbi non requiritur causæ cognitio. ita post glos. *l.* 3.
§. si causa cognita, ff. de bon. possess. & alios tradit Gabr.
d. conclus. 1. num. 347. subdens *num.* 348. ex Bart. ac
Doct. *in l. sed si hac, §. prætor ait, ff. de in ius voc.* &
nonnullis, quos ibi refert, non valere regulam af-
firmatiuam; requiritur causæ cognitio. ergo & cita-
tio; nisi in his, quæ magnum præiudicium parant;
secus in his, quæ modicum, aut nullum, maximè si
extraiudicialiter procedatur. cui simile est, quod
pluribus relatis tradit Tiraq. *d. tract. res im. al. act.
num* 40. non requiri citationem, quando aliquid
committitur conscientiæ alicuius, quòd, & alij te-
nent allegati *quæst. 2. concl. 6. ad fin.* cùm, vt *ibi* tradidi-
mus, tunc non requiratur causæ cognitio saltem iu-
dicialis, sed simplex informationis assumptio. Vn-
decimò limita † in his, quæ sunt præambula ad ci- 299.
tationem, vt est impetratio veniæ; latè Gabr. *d. con-
clus. 1. num.* 354. Tiraq. *vbi sup. num* 81. Duodecimò,
† stante partium conuentione non est necessaria ci- 300.
tatio. ita post alios Gabr. *ibidem num.* 356. Decimo-
tertiò, idem, † vbi inchoari potest ab executione, 301.
vt in nuntiatione noui operis. ita ex Bald. Marian. &
Nicell. tradit Gabr. *sup. num.* 358. Decimoquartò, † 302.
vbi ius, vel statutum exigit iustificationem actus an-
tea gesti. vt voluit Gabr. *d. concl. 1. num.* 359. *&* 360.
inferens post plerosque ab eo relatos, quòd, si iudex
transmittat præceptum cum clausula iustificatiua,
non est necessaria citatio cùm resoluatur in simpli-
cem citationem parte comparente. Decimoquintò
limita, † quòd non sit necessaria alia citatio non 303.
comparente citato, quando iudex comminatus est
in prima citatione, quòd citato non comparente,
procedet ad omnes, & singulos actus, etiam ad sen-
tentiam; vt pluribus allegatis tradit Gabr. *d. concl. 1.
num.* 386. & post alios Gonzal. *d. glos. 9. in annot. num.*
74. Gabr. autem *vbi sup. numer.* 387. id extendit
post Fel. *in cap. parochianos, de sent. excom.* vbi
dictum

dictum sit : compareat ad respondendum, & se
304. defendendum. Limita decimosextò, † vt interlo-
cutoria ferri possit parte non citata. Innoc. *in cap.
auditis, in princip.* & *ibi* Io. And. *de procur.* & alij re-
lati à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 390. & quia multi per
eam citati *num.* 391. contrarium tenent: ideo *ibidem,
& num.* 392. ex Doctor. sententia, quorum quamplu-
rimos recenset, priorem opinionem veram esse di-
cit in interlocutoria modici, vel nullius; posterio-
rem in ea, quæ est grauis præiudicij: *num.* autem
393. ex Rom. & aliis, priorem procedere in inter-
locutoria, quæ non requirit causæ cognitionem;
posteriorem verò in ea, quæ requirit illam. subdens
num. 394. *&* 395. quòd ea interlocutoria, quæ ferri
potest, reuocari etiam potest parte non citata; &
quæ non potest ferri, neque etiam reuocari, valet
sine citatione. ad quod facit limitatio 21. Limita
305. decimoseptimò, † vt parte præsente non requira-
tur alia citatio. ita quamplurimis relatis, præsertim
Caputaq. id latiùs declarante *decis.* 116. *part.* 1. *per
tot.* tradit Gonzal. *vbi sup. num.* 71. necnon Lam-
bert. *tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 2. *art.* 11. *num.* 3. 4.
& 5. *in princ.* iuncto *num.* 6. *ad fi.* Andr. Gail. *pract.
obseruat. lib.* 1. *obseruat.* 48. *num.* 4. Gabr. *d. concl.* 1.
num. 396. eam declarans *numer.* 398. vt procedat,
quando pars est informata de actu gerendo; aliàs
secus, post Bart. *l. furiosо, in fi. ff. de re iud.* Dec. alios
allegantem, & de communiori testantem *in rubr.
C. de in ius voc. numer.* 8. & Nicel. qui communem
dicit *in concord.* 52. glos. *fallent.* 6. Limita decimo-
306. octauò, † vt actus factus seruatis seruandis contra
aliquem faciat aliquam præsumptionem contra
non citatum in ea re interesse habentem; latè Gabr.
sup. num. 402. & Tiraq. *d. tract. num.* 55. Immo &
examen eiusmodi testium iis mortuis faciet semi-
plenam; ita, vt sit locus iuramento in supplemen-
tum. ita post alios Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 403. De-
cimononò, quando citatus quoad omnes actus di-
xit, quòd nolebat comparere, non est ampliùs ci-
tandus. secus si dicat tantùm, non volo, aut non cre-
do venire; vel si dixit, nolo, non fuit citatus ad
omnes actus simul, sed ad aliquem dumtaxat. ita
quamplurimis allegatis ex mente omnium, sic con
cilians contrarias sententias, post Marian. Soc. *tract.
de citat. art.* 27. *quæst.* 2. *princip.* tradit Gabr. *sup.
numer.* 417. *cum seq. eodem* autem *num.* 417. 419. *&*
493. post Innoc. & alios idem tradit de eo, qui est
307. de contumacia notatus. Vigesimò, † non requiri-
tur citatio in impetratione priuilegij, vel gratiæ et-
iam alteri præiudicialis. ita post plerosque Doctor.
Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 424. licèt *num.* 425. non pau-
cos referat contrarium sentientes. *num.* autem 426.
cum tribus seqq. retenta priori parte tamquam com-
muniori, eam tripliciter temperat; nimirum vbi
illud non sit merè priuilegium, & gratia; necnon
in huius restrictione. *numer.* autem 421. idem post
alios tradiderat de interpositione decreti, seu au-
ctoritatis; *numer.* tamen 422. nonnullos allegans
qui oppositum sentiunt. Limita vigesimoprimò,
308. † reuocari posse absque citatione à iudice ea, quæ
de facto, & sine citatione facta sunt: vt plurimi
tradiderunt, quos refert, ac sequitur Tiraquell.
d. tractat. numer. 83. & Gabr. *d. conclus.* 1. *de citat.
num.* 430. vbi tamen alios recenset pro contraria
sententia. priore autem retenta *num.* 431. eam tem-
perat, nisi illum actum potuisset facere inuita parte.
309. Vigesimosecundò, non requiritur citatio † illorum,
qui venire non possunt, vel vocari sine periculo. ita
post alios Gabr. *sup. num.* 461. ad quod etiam faciunt
allegati sup. *in* 1. *limit.* præsertim Tiraq. post alios *d.*
310. *tract. res int. al. act. num.* 12. Vigesimotertiò limita, †

vt non sit necessaria citatio quando iudex declarat
suam sententiam, vel Princeps suum decretum. ita
post alios Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 469. 470. *&* 471.
in contrarium alios adducens *num.* 467. id verò de-
clarans *num.* 468. *&* 472. Vigesimoquartò limita, † 311.
vt absens ex propria culpa non sit citandus ad actus
faciendos per vniuersitatem; vt post Bart. *in l. omnes
populi, ff. de iust. & iur.* & alios tradit Gabr. *d. concl.*
1. *num.* 481. idémque de eo, qui est culpa notatus,
docet post alios *num.* 493. Vigesimoquintò limita,
quia actus nullus defectu citationis † intelligitur 312.
volente eo, ad cuius fauorem citatio requirebatur.
ita post Ruin. *cons.* 69. *vol.* 5. tradit Gabr. *d. concl.* 1.
num. 510. ad quod conferunt, quæ latè adducit Gon-
zal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 56. *a num.* 48. *vsque ad* 108.
dum probat, nullitatem, & quamuis aliam pœnam
à iure inductam fauore alicuius intelligendum esse
ipso volente. *num.* autem 110. *& seq.* idem Gonzal.
docet, id non posse opponi à tertio; quod & in ter-
minis nullitatis ob omissam citationem, post eun-
dem Ruin. *vbi sup.* notauit Gabr. *d. num.* 510. Por-
rò locum id non habebit vbi nullitas illa, seu alia
pœna inducta sit ob fauorem publicum, vel lex an-
nullat absque alia declaratione actum cõtra gestum,
vt satis probat Gonzal. *d. glos.* 56. *num.* 173. Limita-
tur denique regula initio huius suppos. adducta, † 313.
quòd, si citatio non fuit reproducta in actis, quod
fieri debet, vt pluribus comprobant Vant. *de nulli-
tat. tit. de nullit. ex defect. citat. num.* 145. *cum seq.* &
Gonzal. *ad d. reg.* 8. §. 7. *proœmial. numer.* 145. ac
præsertim ex text. *in l. hac autem,* §. *non defendi, ver-
sic. constare debet,* liquereque prætori, & *ibi* inter cæ-
teros Bart. *num.* 2. *ff. ex quibus caus. in possess. eat.* aut
si alius defectus in ipsa citatione interuenit, is sup-
pletur per citati comparitionem; vt post nonnullos
docet Andr. Gail. *pract. obseruat. lib.* 1. *obseru.* 48. *num.*
4. ac post glos. *in l.* 1. *verbo, sententia, ff. de fer.* Callad.
decis. 2. *num.* 3. *de iudic.* Vant. *de nullitat. cap. vlt.
num.* 41. 100. *&* 116. Lancell. *de attent.* 2. *part. cap.* 4.
in præfat. numer. 129. & alios tradit Gonzal. *d.* §. 7.
proœm. num. 147. subdens *num.* 148. idem fore, quan-
do citatus constituit mandatum speciale ad illam
causam; ex Rot. *decis.* 11. *in princ. & decis.* 17. *num.* 9.
de dol. & contum. in nou. Achil. Cras. *decis.* 7. *num.* 1.
eod. tit. Caputaq. *decis.* 110. *part.* 1. & Lancellot. *d.
cap.* 4. *in præfat. num.* 132. *& seqq.* vbi multis modis
hunc limitat, & cumulat alios casus, in quibus cita-
tionis defectus suppletur. Plura verò de citatione si
quis cupiat, præter Marant. Scacc. Papiens. & alios
Practicos, ac præcipuè Andr. Gail. *d. obseru.* 48. cum
multis sequentib. videri possunt apud Gabr. *d. tit.
de citat.* Vant. *d. tit. de nullit. ob defect. citat.* Tiraq. *in
d. tract. res inter alios actas aliis non præiudicare, ferè
per tot.* Marian. Soc. *d. tract. de citation.* & Gonzal.
in d. annotat. à num. 48. *ad* 77. *& à num.* 117. *vsque ad*
174. Nos ad alia transeamus.

Suppono igitur quartò, consensum ad aliquem
actum ex legis, vel hominis dispositione requisi-
tum, qui † idem est cum assensu, vt satis probat 314.
Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Canc. glos.* 47. *num.* 63. præci-
puè ex *cap. ea noscitur, & cap. tua nuper, de his, quæ
fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* necnon *cap. vnico.* §. *cum
verò,* & *ibi* glos. *verbo, assensu, ne sed. vac. in* 6. dif-
ferre à præsentia, Bald. *l. fin.* §. *necessitatem, num.* 20.
C. de bon. quæ liber. Franc. *d. cap. vnic.* §. *vbi verò,
num.* 6. Gonzal. *d. glos.* 47. *num.* 61. licèt sæpe ca-
piatur etiam pro præsentia, vt idem adnotauit *num.*
62. ex Put. *decis.* 92. *num.* 3. *lib.* 2. & glos. *in cap.* 1.
verbo, Capituli, de excess. Prælat. inducto text. quem
allegat, *in cap. Episcopus nullius,* 15. *quæst.* 7.
quæ tamen glos. hæc mihi non dicit, sed solùm

sentit, quòd iudicium Capituli, de quo fit mentio
d. cap. 1. idem est cum assensu Capituli, de quo in
cap. quæsiuit, de his, quæ fi. a mai. part. cap. quod al-
legat. dum autem citat d. cap. Episcopus nullius, vbi
dicitur, Episcopum nullius causam audire debere
sine præsentia suorum clericorum, solùm inde con-
stat, & sentit prædicta glos. præsentiam in iure ali-
quandu sumi pro consensu, non autem è contrariu
consensum pro præsentia. Verum autem puto, quod
ipsemet Gonzal. monet num. 59. aliquandu consen-
sum accipi pro consiliu, vt in cap. 1. & 2. 64. dist. iun-
cto cap. nouit, & cap. quanto, de his, quæ fi. à Prel. sin. cons.
Capit. & adnotauit Host. in cap. cùm olim, num. 7. & ibi
Abb. num. 2. & 5. de arbitr. dum, qui in d. cap. 1. & 2.
vocatur consensus, in d. cap. nouit, & cap. quanto, dici-
tur consilium. regulariter autem consensus ponitur
pro consilio, quandu is, cuius consensus requirendus
est, non est particeps illius officij, vel si est particeps,
consensus est impendendus ei, qui habet plenam
potestatem à lege, vt ex l. 1. cum ibi not. ff. de admin.
tut. post Bart. in l. 1. §. si plures, ff. de exercit. act. tradit
Abb. d. cap. cùm olim, num. 5. Imol. num. 8. Butr. num.
15. quos etiam sequitur Gonzal. d. glos. 47. num. 58.
& tunc nun erit is consensus necessariò sequendus,
sed solùm requirendus; quod proprium est cunsilij,
cap. cùm in veteri, de elect. & d. cap. cùm olim, vbi Abb.
num. 2. cum aliis latiùs adductis per Gonzal. ad d.
Reg. 8 glos. 46. per tot. sicut è contrario consilium ali-
quandu capitur pro consensu, cùm nimirum est im-
pendendum ei, qui non habet integrum iudicium,
vt in l. impuberibus, ff. de susp. tutor. aut si impenden-
dum est habenti integrum iudicium, is, qui impen-
dere debet, est particeps officij, vt in cap. Venerabili,
de offic. deleg. & hoc quoque vtrumque membrum
sequuntur Bart. Abb. Imol. Butr. loc. citat. atque adeò
tunc consilium necessariò sequendum est; quod pro-
prium est consensus, vt ibidem sentiunt iidem Doct.
atque alibi sæpe, constátque ex d. cap. ea noscitur, &
cap. tua nuper, de his, quæ fi. à Prelat. sin. cons. Capit. cap.
tua, de sponsal. & d. cap. vnic. §. cùm vero, iuncta glos.
verbo, assensu, ne sed. vac. in 6. cum aliis ad id allegatis
à Gunzal. d. glos. 47. num. 3. vsque ad 8. quod autem
subiicit Gonzal. ead. gl. 47. num. 6u. ex Abb. in cap. cùm
315. vigesimum, num. 12. de offic. deleg. & aliis, † consensum
esse de iure naturali gentium, & ideo per Principem
suppleri non posse, intelligendum est, prout etiam
Doct. ab eo citati loquuntur, in consensu intrinseco,
hoc est, voluntate partium in contractibus, & obli-
gationibus interueniente, non autem extrinsecu, qui
pru solemnitate, aut etiam forma à iure humano in-
truductus fuit. Ex hac verò proprietate consensus,
quòd ex necessitate sit regulariter sequendus, sumi-
316. tur vna eius differentia † à licentia; hæc enim ple-
rumque non necessariò debet esse obtenta, vt in casu
cap. licèt, de regular. Clem. 1. §. volumus, de for. compet. &
Clem. dudū, vers. si verò, de sepultur. traditque Gonzal.
d. glos. 47. num. 53. Differt quoque consensus à licen-
tia, tum quòd consensus regulariter potest consequi
ipsum actum, vt inf. concl. 5. ostendemus. licentia verò
debet præcedere, auth. licentiam, C. de Episc. & cleric.
d. cap. licèt, de regular. cap. religiosus, in princ. de testam.
in 6. & Clem. vnic. eod. tit. cum aliis adductis à Gonzal.
d. glos. 47. num. 46. cum tribus seqq. & Sanchez lib. 3. de
matrim. disp. 35. num. 18. atque ante hos Oct. Simon-
cell. cuius ij non meminerunt, ex cōmuni nonnullis
relatis in tract. de decret. in præfat. num. 56. vbi etiam
id extendit, vt satis sit licentiam ex interuallo præ-
cedere actum: num. autem seq. notabiliter, limitat, vt
possit etiam licentia sequi, quando imminet necessi-
tas actum faciendi, & licentia nun posset à superiore
antea impetrari. tum quòd, licèt consensus tacitus
regulariter sufficiat, vt d. concl. 5. latiùs trademus;
tamen licentia regulariter debet esse expressa, vt
post glos. receptam d. Clem. vnic. verbo, obtenta, & alios
latè docent Gonzal. d. glos. 47. numer. 50. cum duobus
seqq. & Sanchez d. disp. 35. num. 16. quamuis aliquan-
do sufficiat tacita, vt per Doctores, quos allegat San-
chez ibidem num. 15. & quos sequitur num. 20. & Gon-
zal. sup. num. 53. subdens num. 54. licentiam intelligi
regulatam ratione, post Abb. & Bald quos allegat,
quibus alios addit Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 8.
num. 12. Differt pariter consensus à iussu, seu man-
dato, quia hæc debent præcedere actum; Bart. l. si
autem, num. 1. ff. de aq. pluu. arc. vt in l. si quis mihi bona,
§. iussum, ff. de acquir. heredit. vbi ipse Bart. num. 5. &
cæteri, ac l. si verò non remunerandi, §. post creditam,
ff. mand. consensus verò potest præcedere, & sequi;
vt in d. l. si autem, §. 1. l. fin. C. ad Macedon. & l. ratum,
C. de solut. & aliis iuribus per nos allegand. inf. d.
concl. 5. ad fin. & concl. 6. circa med. ipse verò Bart. d.
l. si autem, num. 1. & Bald. d. l. fin. §. necessitatem, num.
16. C. de bon. quæ lib. & d. l. fin. num. 1. C. ad Macedon.
ac Doct. d. l. si quis mihi bona, §. iussum, ff. de acquir.
hered. tractant, quid dicendum sit de auctoritate,
vbi est text. quòd potest interponi pòst, & ibi glos.
concordans iura, quæ aduersari videntur, docet,
posse interponi & antè, & pòst, nun tamen ex inter-
uallu, de ea verò, ac de decreto etiam paulo pòst di-
cemus. Quòd si is, qui debet interponere consen-
sum, vel auctoritatem, sine iusta causa recuset, adiri
debet superior, qui vel compellet consentire, vel
ipse cunsentiet, vt pluribus ostendimus sup. cap. 5.
quæst. 1 u. concl. 1. in fi. Si verò consensum quis nulli-
ter præstitit, † debet iterum illum præstare, vt sa- 317.
tis probat Gunzal. d. glos. 47. num. 40. & seq. præci-
puè ex Put. decis. 258. ferè per tot. lib. 3.

Ex prædictis autem colliguntur duæ diuisiones
consensus propriè dicti: altera, vt † alius sit consen- 318.
sus tacitus, qui ex factis resultat, alius expressus, qui
verbis exprimitur: vt per glos. in Clem. sæpe, §. fin.
verbo, non contradicentibus, de verb. signif. Castr. in l.
si conuenerit, post num. 6. ff. de verb. signif. & alios tra-
dit Gonzal. d. glos. 47. num. 23. consensus autem ex-
pressus dicitur multis modis, de quibus latè Tiraq.
de legib. connub. glos. 7. à num. 86. ad 215. Flam. Paris.
de resig. benef. lib. 8. quæst. 10. num. 20. cum seqq. &
alij relati à Gonzal. d. glos. 47. num. 24. 28. & 29.
num. autem 25. & seq. ex glos. in cap. dilecti, verbo,
prouocare, de appell. Tiraq. de iur. constit. possessor. 3.
part. limit. 3u. num. 12. Mascard. de probat. concl. 416.
& 417. atque aliis tradit, multis quoque modis in-
duci tacitum consensum facto; & num. 27. ex eod.
Mascard. concl. 1356. cum plerisqoe eum ponit,
qui ex taciturnitate resultat; de quo etiam conclus.
1224. & text. in cap. 2. de his, quæ fi. à Prel. si cons.
cap. & cap. is, qui tacet, vbi glos. & Doctor. de reg.
iur. in 6. Couar. lib. 3. var. resol. cap. 15. num. 4. Me-
noch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 99. Pacian. de
probat. lib. 1. cap. 29. & 3u. Altera, vt † alius con- 319.
sensus præbeatur propter interesse, quod quis ha-
bet in eo actu; de quo consensu habetur in l. fin. C.
de natalib. restit. l. nam ita Diuus, ff. de adopt. cap. ea
noscitur, de his, quæ fi. à Prel. cap. 1. de reb. Eccles.
non alien. cap. quod omnes tangit, de reg. iur. in 6. cum
simil. alius, qui præstatur ad integrandam alterius
persunam, dicitúrque auctorizabilis, seu requisi
pro forma, & solemnitate: de qua distinctione latè
per Gonzal. d. glos. 47. num. 21. & 30. vsque ad 35.
Garz. tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 163. cum
aliquot seqq. & Doct. ab his citatos, & hic † vel præ- 320.
statur à superiore, & vocatur decretū, & aliquando
auctoritas, vt in tot. ferè tit. C. de prad. minor. & C. quad.

decret.

decret. ep. non est; & in iure Canonico passim ap-
pellatur consensus, vt *in cap. cum Apostolica, de his,*
quæ fi. à Præl. sin. cons. Capit. necnon *cap. quod autem,*
cap. cùm laici, cap. cura, cap. nobis, de iurepatr. nulli-
bi verò decretum, de quo paulo pòst; sed aliqoan-
do auctoritas, vt *in cap. consultationibus, de donat.*
cap. præterea, il 2. cap. cura, & cap. suggestum, de iure-
patr. nonnunquam etiam approbatio, vt *in d. cap.*
quod autem, aut concessio, vt *cap. nullus, & cap. re-*
latum, in princip. eod. tit. aut ab inferiore, qualis est
tutor, & curator, & vtplurimum dicitur auctoritas,
vt *l. 2. C. de præd. minor. & in rubr. ac tot. tit. ff. de*
auctor. tut. & Instit. eod. tit. & quale est Capitulum
Cathedralis in alienatione bonorum Ecclesiæ ab
Episcopo facienda, de quo *in cap. sine exceptione, 12.*
quæst. 2. d. cap. cum Apostolica, & cap. tua nuper,
de his, quæ fi. a Præl. sin. cons. Capit. cap. quæsiuit, de
his quæ fi. à mai. par. Capit. cap. pastoralis, de donat.
cap. vt super, §. possessiones, de reb. Eccles. non alien.
cap. 1. eod. tit. in 6. & Clement. si vna, eod. tit. cum
simil. & talis est consensus agnatorum ex disposi-
tione statutorum in plerisque locis Italiæ. Decre-
tum verò ideo nullibi in iure Canonico pro consen-
su, & auctoritate superioris in alienatione rerum
Ecclesiasticarum ponitur, vt notauit Abb. *cap. 2.*
num. 4. de transact. (licèt à notariis in eorum instru-
mentis ad abundantem cautelam apponatur, & à
Practicis id consulatur, atque à nonnullis Doctori-
bus ita appelletur, vt Rebuff. *in l. hostes, vers. decre-*
tum etiam, de verb. sign. Innoc. & alij *d. cap. 2. de*
transact. qooniam de iure Canonico, quod æquita-
tem sequitur, *cap. sapientes, in §. de elect. in 6. cap.*
litteras, de iuram. cal. cap. sæpe, de restit. spol. cap. 1.
de dol. & contum. vbi id tradunt Doct. *& in cap. 1.*
& cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. cap. 2. de
pact. cap. fin. de transact. cap. 1. & 2. de nou. oper.
nuntiat. cap. cùm esses, & cap. relatum, il 1. de testam.
post alios Rebuff. *in l. facere, ad fin. ff. de verb. signif.*
in alienatione rerum Ecclesiasticarum non reqoiri-
tur rigor ille solemnitatis, quem exigit ius ciuile,
vt tradunt Doct. *in auth. hoc ius porrectum, C. de*
sacros. Eccles. glos. & cæteri *in cap. 1. de reb. Eccles.*
321. *non alien. in 6.* maximè cùm decretum propriè † est
quædam sententia, qua superior contractum iustum
futurum esse decernit, auctoritatem suam interpo-
nendo, vel aliquem in possessionem mittendo, vel
mittendum declarando, vel alimenta decernendo,
& similia faciendo, *l. si finita, §. Iulianus, & §. si fortè,*
ff. de dam. infect. & interponitur ante contractum,
l. magis puto, §. non passim, & §. seq. ff. de reb. cor. vt
post Innoc. & Host. *d. cap. 1.* tradit *ibi* glos. *verbo,*
tractatus, ad fin. & nullo horum relato Alberic. *in*
suo Diction. verbo, decretum, circa initium. & huius-
modi decretum in alienatione bonorum Ecclesiæ
non requiri, sed sufficere causæ cognitionem, au-
ctoritatem Episcopi, & consensum cleri, post alios
tradit *ibidem* glos. *in fin.* & Alberic. *vbi sup.* necnon
Abb. *d. cap. 2. numer. 4.* & Couar. *lib. 2. var. resol.*
cap. 17. num. 1. in fin. post Io. And. Gemin. Franc.
& ipsum Innoc. *d. cap. 1.* Quòd si quis plura de his
322. cupiat, ac præcipuè, † in quo differant decretum,
auctoritas, consensus & licentia, consulat, si lubet,
Oct. Simoncell. *in d. præfat. tract. de decret. a num.*
27. vsque ad 57. vbi etiam disputat an, & quando
hæc præcedere, vel sequi debeant, ant possint actum,
ad quem requiruntur: qua de re quod ad consen-
sum attinet, aliquid dicturi quoque sumus inf. *cap.*
vlt. huius tract. quæst. 7. conclus. 7. & hac ipsa quæst.
præsentis cap. *conclus. 5. ad fin. & conclus. 6. circa*
medium.

Iam verò his de citatione, & consensu, quà fieri

potuit breuitate, suppositis, ad conclusiones huius
quæst. veniamus; ex quibus tres priores singulis tri-
bus prioribus suppositis respondebunt, aliæ verò,
tres circa hoc postremum suppos. versabuntur, iux-
ta tria personarum genera, quarum consensus in
commutatione vltimarum voluntatum exigi posse,
aut debere videtur; nimirum vel fundatoris, aut
heredis, si donatarius, aut legatarius commutatio-
nem donationis, alteriùsve vltimæ voluntatis im-
petret; vel secundò ipsius donatarij, legatariive;
vbi illam impetret fundator, aut eius heres; vel de-
nique Capituli Ecclesiæ Cathedralis in commuta-
tione vltimæ voluntatis ad Ecclesiam aliquam, aut
alium locum pium, vel Ecclesiasticum pertinentis.
ab Episcopo ad instantiam alicuius ex prædictis fa-
cienda.

Prima igitur conclusio sit. In com-
mutatione vltimæ voluntatis ordinaria, vel delega-
ta potestate ab executore facienda, † vbi etiam ali- 323.
quis vocandus sit, non est necessaria citatio propriè
dicta, nisi post legitimam partis oppositionem, &
contradictionem. Probatur, qoia negari non potest,
quin commutatio vltimæ voluntatis † ex sui natu- 324.
ra sit vel gratia, vel priuilegium, vel demum quid
simile pertinens ad rescriptum, & signaturam gra-
tiæ, non autem iustitiæ; vnde & Mandos. *in suo*
tract. quem inscripsit *praxim signatura gratiæ*, specia-
lem titulum constituit commutationis vltimæ vo-
luntatis; quam etiam gratiam quandam esse, aper-
tè sentit Rebuff. *in Praxi benef.* dum postquam *in*
fin. tit. de rescript. legitimat. mixt. dixit se allaturum
quædam de concessione, quæ fit per Breue, quod
plerumque ad gratiam respicit, vt inferiùs videbi-
tur; statim subiicit titulum *de Breui Apostolico*, &
aliis: in quo tit. *sub num. 56. & 57.* ponit commuta-
tionem vltimæ voluntatis. Processus autem execu-
tionis litterarum Apostolicarum, quem facit super
verificatione gratiæ, † siquidem in commissione 325.
non adsit clausula, *vocatis vocandis*, aut similis, ne-
que aliquis expellendus sit de possessione, extraiu-
dicialis est, vt post Innoc. & alios *in cap. fin. de præ-*
sumpt. concludunt ibi latè Imol. *num. 12. & 13.* Abb.
num. 3. & seqq. Fel. *num. 12. vsque ad 29.* quos com
aliis ad id refert, ac sequitur Hieron. Gonzal. *in com-*
mentar. reg. 8. Canc. glos. 9. in annotat. contra nullitat.
& attent. in caus. beneficial. num. 19. simul post eos
sentiens, tunc non requiri aliquam citationem, seu
vocationem. sed &, si aliquis vocandus sit, quia sit
in possessione, aot in rescripto adsit clausula, *voca-*
tis vocandis, vel similis; adhuc ea vocatio propriè
non est citatio; (nisi aut super ea re, vel vltima vo-
luntate commutanda præcesserit lis, quæ adhuc
pendeat; aut is, qui vocatus fuit, se opposuerit, &
contradixerit commutationi faciendæ, de quo pau-
lo pòst dicemus:) tunc enim nihilominus est actus
iurisdictionis voluntariæ, cùm non reddatur in in-
uitos, sed inter volentes, iuxta text. *in l. fin. ff. de*
iurisd. omn. iud. l. inter stipulantem, §. 1. ff. de verb.
obligat. l. emancipari, ff. de adopt. & l. 2. ff. de offic.
procons. vbi glos. ab omnibus approbata, *verbo, con-*
tentiosam, cum aliis per nos adductis sup. *quæst. 7.*
conclus. 2. post eius *vlt. limitat. vers. quod si petas,*
& quòd tunc solùm, cùm adest oppositor, seu con-
tradictor, est actus iudicialis, & iurisdictionis
contentiosæ, & procedi dicitur, ac debet iudi-
cialiter, satis probat inter cæteros Lambertin. *tract.*
de iurepatron. lib. 2. part. 2. quæst. 2. artic. 3. nu-
mer. 9. & artic. 6. numer. 2. & 3. quæst. 6. artic. 7.
numer. 6. quæst. 8. artic. 9. & quæst. 11. artic. 4.
numer. 1. 3. 5. & 6. necnon *3. part. eiusdem lib. 2.*
quæst. 2. artic. 14. præsertim *numer. 3. 4. & 6.*

cum aliis, quos allegat, ac sequitur Gonzal. d. glos. 9. in annot. contra nullit. & attent. in caus. benefic. a num. 15. ad 44. præsertim verò num. 38. 39. & 43. ac rursus glos. 62. num. 8. Potissimùm autem ad huius conclus. probationem adnotandum est, quod
326. Lambert. docet d. quæst. 6. art. 7. num. 6. † citationes has, quæ fiunt in actibus voluntariæ iurisdictionis, antequam aliquis contradicat, aut se apponat, non esse veras citationes, sed potiùs vocationes, prout eas passim in prædictis quæst. idem Lambert. appellat, necnon eod. lib. 2. part. 1. quæst. 6. art. 6. atque alibi sæpe; post glos. & Doctor. in cap. fin. de elect. in 6. idémque apertè colligitur ex latiùs per nos adductis sup. hac ipsa quæst. in 1. præmiss. & faciunt, quæ de voluntaria, & contentiosa iurisdictione diximus d. quæst. 7. conclus. 2. & fusiùs tradit Sanchez lib. 5. de matrim. disput. 8. & 19. ferè per tot. Neque his obstat, quòd immo citatio est initium iudicij, & per eam executam dicitur lis pendere, l. vbi cœptum, ff. de iudic. iuncta Clement. 2. seu fin. vt lit. pend. cum vtrobique notat. & suis concord. vnde cùm citatio sit pars iudicij, processus iudicialis dicendus erit ante contradictionem, seu litis contestationem. respondetur enim primò, iudicium dici cœptum per citationem non tamquam per sui partem, sed vti per suum præparatorium; vnde in cap. gratum, de offic. deleg. dicitur per eam esse quasi cœptum. in d. verò Clement. fin. non simpliciter dicitur litem pendere per citationem, sed quoad hoc, vt nihil debeat innouari. deinde dici potest eam tunc demum esse partem iudicij, cùm ad hoc transmittitur, ac dirigitur, vt lis, & iudicium instituatur, & mox facta prosecutione in forma iuris, ac iudiciali per sententiam à iudice terminetur: finis autem in hisce moralibus, seu ciuilib. actibus dat illis speciem, vt constat ex latiùs adductis ab Euerard. in Topic. iur. loc. à virt. fin. num. 3. & 4. ac nos in tract. de conseruat. iudic. cap. 7. quæst. 4. præsertim num. 1. 211. & 220. causam criminalem dici quæ ad publicam vtilitatem, ac vindictam dirigitur, ciuilem verò, quæ ad priuatam tantùm vtilitatem.

Secvnda conclvsio. Vbi in rescripto commutationis vltimarum voluntatum, seu commissionis illius adsit clausula, vocatis vocandis, vel,
327. vocatis quorum interest, † necessariò vocandi sunt ij, qui ex commissionis executione lædi possunt; aliàs executio erit ipso iure nulla. Probatur ex iis, quibus sup. in 2. suppos. ostendimus, hanc clausulam inducere conditionem, & formam substantialem; præcipuè propter ablatiuum absolutum, vocatis, vnde inducitur conditio, l. à testatore, ff de condit. & demonstr. Doctor. ibi atque alibi passim: conditio autem formam importat, vt ex l. heredi, ac l. Mauius, ff. eod. tit. atque aliis in d. suppos. docuimus;
328. forma verò non seruata, † corruit actus, ac nullus redditur, cap. cùm dilecta, de rescript. cap. Venerabili, de offic. deleg. cap. Pisanis, de restit. spoliat. l. cùm hi, §. si prætor, ff. de transact. latè Fel. d. cap. cùm dilecta, num. 6. §. seu vers. gesta contra formam, cum aliis allegatis à Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glos. 21. num. 11. cum seq. & §. 36. glos. 2. num. 26. cum tribus seqq. & Gonzal. ad d. reg. 8. glos. 4. num. 137 & glos. 18. numer. 76. cum duobus seqq. ita, vt non sufficiat eam implere per æquipollens, l. 1. §. apus nouum, vbi omnes scribentes, ff. de non. oper. nunt. & l. 1. § si quis ita. ff. de verb. oblig. d. cap. cùm dilecta, de rescript. vbi Fel. num. 10. ampliat. 11. latè Gonzal. d. num. 137. & 76. quod tamen fallit, quando aliàs immineret periculum alicuius scandali, vt per Fel. alios allegantem d. cap. cùm dilecta. numer. 13. limit. 7. & quando forma inducta est ad aliquem certum finem, modò ille finis sequatur; vt ex Bart. & aliis in l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de lib. & posthum. Bald. in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, col. 2. de iureiur. ac Paris. plures allegante, ac de communi testante cons. 33. numer. 34. vol. 1. tradit Mandos. ad reg. 34. Canc. quæst. 68. num. 13. ad quod etiam est opt. text. in l. mulier, in princip. ff. ad Trebell. l. si mater, C. de institut. & substit. sub condit. fact. ibique Castr. Ias. & alij, necnon text. in l. fin. C. de donat. quæ sub modo. & maximè conducunt, quæ de denuntiatione à statuto inducta pro forma, si omittatur, vbi aliàs is, cui facienda est denuntiatio, habeat rei, ad quam ea fit, notitiam; allegat Tiraq. d. §. 36. glos. 2. num. 24. 25. & 28. quam tamen restrictionem, seu fallentiam puto non posse habere locum in casu nostro rescripti, seu mandati ad commutandum; nam mandati fines diligenter sunt custodiendi, l. diligenter, ff. mand. & cap. cùm de non sacerdotali, de præb. in 6. & colligitur ex d. cap. Venerabili, ad fin. & d. cap. cùm dilecta. Hæc igitur erit prima ampliatio huius conclus. vt nimirum non sufficiat implere hanc conditionem, seu formam vocationis per æquipollens, nisi subsit periculum scandali, propter quod vitandum recedimus à regulis iuris communis, cap. cauendum, 10. quæst. 3. cap. nolite, 11. quæst. 3. cap. ad aures, de temp. ordin. & cap. nihil prodest, de præscript. & ibi glos. & Doctor. aut aliud periculum, quod & sentit Fel. d. limit. 7. & colligitur ex adductis sup. per nos in 3. suppos. limit. 1. & 22. Ampliatur secundò prædicta regula,
& nostra conclusio, vt procedat, † licèt etiam in 329.
minimo omittatur forma, aliquidve citra, aut præter illam fiat; vt post Fel. d. cap. cùm dilecta, num. 6. vers. amplia primò, & alios docent Gonzal. d. glos. 18. num. 77. & Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glos. 21. numer. 11. cum seq. & de retract. conuent. §. 4. glos. 6. num. 31. quamuis dum hi allegant Fel. ille num. 10. hic in 10. ampliat. fallitur vterque: nam Fel. eo loci distinctam, longéque diuersam ampliationem ponit à præced. quæ nobis erit tertia, vt nimirum omissio formæ vitiet actum, licèt ipsa tota sit leuis; quod & pluribus relatis tradit idem Tiraq. in tract. de iudic. in reb. exig. feren. num. 12. hanc tamen ampliationem Fel. bene ibi temperat post alios, dummodo ea dispositio vlteriùs procedat annullando.
Ampliatur quartò, vt † intelligantur de substantia 330.
formæ substantialis non solùm ipsa forma, sed etiam eius concomitantia. ita Fel. d. num. 6. vers. amplia tertiò, post Bald. in cap. 1. de sent. & re iud. & Abb. d. cap. Pisanis, not. 4. de restit. spol. per illum text. Quintò ampliatur conclusio, & regula prædicta de nullitate resultante ex omissione formæ
traditæ in rescripto, vt procedat, † etiamsi trans- 331.
gressio formæ induceret faciliorem expeditionem commissionis; vt post glos. in cap. solet, & ibi Gemin. in princip. col. 7. de sent. excomm. in 6. docet Fel. d. numer. 6. vers. amplia quartò, vbi alia quo-
que ad id allegat. Ampliatur sextò, vt † obserua- 332.
tioni formæ non possit à partibus renuntiari; vt pluribus relatis tradit Fel. ibidem vers. amplia quintò, & alij relati ab Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de clausul. conclus. 3. numer. 24. id autem temperat post alios Fel. statim in vers. limita hæc, nisi forma rescripti esset merè in fauorem partium; quomodo intelligo multos cit. à Gabr. ibid. numer. 27. quæ restrictio maximè confirmatur quoad simplicem formam, si illa vera est quando etiam adest decretum irritans, de quo plura hinc inde affert Fel. ibi numer. 7. & cap. cùm accessissent, col. 4. de constit. in eam partem inclinans, vt tunc quoque vera sit; quam & nos post alios sequuti sumus quæst. præced.

praced. concl. 6. *in* 4. *effect.* decreti irritantis. Am-
533. pliatur septimò, † vt, quæ sunt de forma substan-
tiali, debeant vel præcedere, vel in ipso actu in-
teruenire, non autem sequi. ita Fel. *d. cap. cùm dile-
cta, numer.* 6. *circa initium, vers. quartum signum*,
post Ang. *consil.* 36. Gemin. *cap. vt circa*, §. 1. *col.
vlt. de elect. in* 6. Card. *in Clem. causam*, §. *pen. col.*
1. *de elect. & d. numer.* 7. *vers. amplia sextò*, post
Bald. *in l.* 1. *col.* 24. *vers. extra quaritur, C. qui ad-
mitti*, subdentem, sufficere tamen, quòd ea so-
lemnitas interueniat, antequam diuertatur ad actus
extraneos; id quod ex eo etiam maximè confirma-
tur, quòd quæ incontinenti fiunt, censentur ines-
se, *l. lecta*, & *ibi* omnes, *ff. si cert. petat.* cum aliis
ad id allegatis ab Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 1.
tit. de prasumpt. conclus. 13. *ferè per tot.* & conclu-
dendum, quòd non sufficeret ratificatio: & hoc
postremum tenet quoque Castr. *in l. si cùm do-
tem*, §. *eo tempore, ff. sol. matr.* & alij quos *d. vers.
amplia sextò*, refert, ac sequitur Fel. Octauò am-
534. plia, † vt etiam subrogatus ei, qui debebat seruare
certam formam, eandem seruare debeat; vt con-
stat ex adductis per Fel. *d. num.* 7. *vers. amplia se-
ptimò*; vbi etiam addit ea, quæ ad id ipse allegauit
in cap. cùm accessissent, col. 12. *vers. pro isto dicto, de
constit.* quem etiam quoad hoc sequitur Gabr. *com-
mun. conclus. lib.* 6. *tit. de regul. iur. conclus.* 2. *nu-
mer.* 30.

535. Ampliatur denique, † vt citatio specialis requi-
ratur vbi certus est contradictor, & is, qui habet in-
teresse; ita, vt præsentia illius non sufficiat, aut sup-
pleat defectum citationis, vel in omissione, vel quia
solùm fuit generalis, nisi is faciat aliquid circa actũ
ipsum; vt colligitur ex *cap.* 1. 5. *quast.* 2. satisque
probat Lambert. *lib.* 2. *de iurepatr. part.* 2. *quast.* 6. *art.*
21. *num.* 6. *&* 7. *& art.* 12. *ferè per tot.* ac præsertim *nu-
mer.* 6. *&* 12. ob id præcipuè, quia in casu illius text.
cap. fin. de elect. in 6. citatio specialis sit de forma. licèt
d. num. 12. referat Steph. de Caiet. *d. cap. fin. col.* 5. *vers.
praterea*, contrarium in boc post alios sentiente.

Limitatur nunc primò eadem regula, & conclu-
536. sio, † vt faciens actum contra formam, si talis sit, qui
possit ei derogare, censeatur derogare. ita Fel. *d. cap.
cùm dilecta, num.* 11. *vers. limita regulam*, post Bald. *l.* 1.
col. 2. *ff. de legib.* Bart. *in l. vniuersis, C. de precib. Imper.
offerend. & in l. obseruare, post medium, C. de decu-
rion. lib.* 10. Castr. *d. l. vniuersis*, & Bapt. de S. Seue-
rin. *in l. omnes populi, fol.* 6. *ff. de inst. & iur.* Secun-
537. dò, † si commissarius ex iuxta causa faciat, quod
est proximum mandato. ita Fel. *d. cap. cùm dilecta,
num.* 12. præcipuè per *glos. fin. in cap. innocens*, 22.
quast. 4. *glos.* 2. *in cap. nullus*, 62. *dist.* ac text. *in l.
iam tamen*, §. *fin.* sed debuit allegare §. *in hac, versic.
quid tamen, si*, qui §. est antepen. *ff. iudic. solu.* ibi; po-
terunt sumptus litis consequi, quasi iuxta manda-
tum, etsi non mandatum fecerint. ad quod etiam
faciunt, quæ adducit Abb. *in cap. causam, col.* 2. *vers.
hoc teneas, de re iudic.* atque ibi late idem Fel. & Ti-
raq. *in tract. de iudic. in rub. exig. feren. à num.* 6. *vsque
ad* 104. & in terminis mandati Barbat. *in cons.* 74.
col. 2. *lib.* 4. Huic affinis est limitatio quam idem Fel.
affert *d. cap. cùm dilecta, num.* 13. *vers. limita sextò*,
vt delegatus recedere possit ab eo, quod sonant ver-
ba formæ, vt audiat rationabilem partis exceptio-
nem, ex Abb. *in cap. ex parte, il* 2. *not.* 1. per illum
text. *de offic. deleg.* & ex glos. *in cap. later, verbo, ex-
cusatione*, 2. *quast.* 7. *& glos.* 1. *in cap. placuit*, 21.
quast. 2. nisi factum esset notum Papæ, & exclu-
deret omnem exceptionem. ita Fel. *ibi* post Archid.
d. cap. later, vbi videndus est Gemin. latiùs distin-
guens, ac Fel. & alij *d. cap. ex parte*. Neque huic li-
mitationi obstat 2. ampliatio, quam suprà attuli-
mus, vt omissio formæ etiam in omnimo vitiet a-
ctum; ea enim procedit vbi siue causa recederetur
à præcisa, & omnimoda forma rescripti; vel illud
minimum est quid de per se, & actus distinctus:
hæc verò limitatio procedit vbi ex causa in modico
receditur, quod est p[illegible] est de
forma, seu solemnitate substantiali actus principa-
lis, in quo ea seruanda est.

Limita tertiò, † vbi forma rescripti non concer- 338.
nit ordinem, seu formam ipsius facti, sed iuris. ita
Fel. *d. cap. cùm dilecta, numer.* 12. *vers. limita tertiò*,
inter alios ex Cald. *consil.* 20. *de rescript. & cons.* 1.
de sentent. excommun. per text. *in cap. causam, qua, de
rescript.* exemplum illud afferente, cùm dicitur,
absoluatur præmissa satisfactione; nam tunc is in-
quit, sufficere cautionem, nisi manifesta sit offen-
sa; iuxta *cap. ex parte, il* 1. *de verb. signific.* & ex
Bald. *in cap. super eo*, per illum text. *de offic. deleg.* &
subdit, boc sentire omnes, dum tractant de ordi-
ne seruando. docent enim, emissionem formæ ex-
pressæ quæ de iure inest, non anoullare actum, cùm
expressio eius, quod inest eo modo quo inest, nihil
operetur, *l. Cornelius, ff. de hered. instit.* cum aliis
sæpiùs per nos adductis. Quartò limita, vbi com-
missio fiat Ordinario babenti super ea re, quæ com-
mittitur, facultatem, addita sola certa forma; nam
tunc † eius omissio non vitiabit actum, secundùm 339.
Anchar. *in cap. ea, qua, col.* 12. *de reg. iur. in* 6. &
Imol. *d. cap. cùm dilecta*, ex glos. *in Clement.* 1. *ver-
bo, inhibentes, de iurepatron.* ad quod etiam est text.
in cap. dilectus, il 2. *de prab.* cum aliis allegatis per
Abb. Imol. & alios *in cap. ex parte*, vbi etiam Felin.
num. 1. *vers. secunda limitatio, de constit.* licèt *d. cap.
cùm dilecta, num.* 12. *vers. limita quartò*, id solùm
admittere videatur in modo, & qualitate, non in
forma. in qua tamen quoque puto hanc limitatio-
nem procedere ex allegatis per eum *d. cap. ex par-
te*; vbi hoc restringit post alios † in sex casibus; quo- 340.
rum primum ponit *num.* 3. vbi Papa per suum præ-
ceptum inhibet habenti iurisdictionem, ne ea vta-
tur; secundum *numer.* 4. vbi nisi is seruet formam,
transfertur in alium potestas; tertium *num.* 5. vbi
commissio sub ea forma disponat ad vtilitatem ter-
tij super iure illi iam quæsito; quartum *numer.* 6.
quando sumus in habentibus perpetuam causam
prohibitionis; quintum *num.* 7. vbi in forma adsit
dictio, *nullatenus*, vel alia importans clausulam
decreti irritantis; sextum *num.* 8. quando illa qua-
litas, & adiectio posita in commissione non tam re-
spicit modum, & formam, quàm executionem
actus; præcipuè ex Castr. *cons.* 324. ita declarante
glos. *d. Clement.* 1. *verbo, inhibentes, de iurepatron.* &
allegante ad id text. *in l. si in lege, ff. locat.* Limi-
ta quintò d. regulam, & conclus. vt non procedat, † 341.
vbi forma non est limitata ad certum quid. ita Fel.
d. cap. cùm dilecta, num. 12. *vers. limita quintò, de re-
script.* ex Ioan. And. Abb. & aliis *in cap. quod ad con-
sultationem, de re iudic.* licèt Fel. ipse de hac limita-
tione dubitet. Limitatur sextò, vt non habeat lo-
cum, vbi per confessionem partis recedatur à for-
ma, cuius menti satisfiat per manifestationem con-
fessionis. ita Fel. *d. cap. cùm dilecta, num.* 14. *versic.
limita octauò*; vbi id latè comprobat, ac tuetur, præ-
sertim ex Franc. *in cap. dilecto, col.* 5. *de appellat.*
Bald. *in rubr. de iurisdict. omn. iud.* Abb. *in cap. Pi-
sanis, col.* 3. *de restit. spoliat.* ex quo text. prædicti
omnes mouentur. ad idem autem facit *cap.* 1. *&* 2.
de accusat. in 6. & meliùs *Clement. constitutionem*, §.
fin. de elect. ibi; illius verò constitutionis formæ
omissio licèt appellantem ab obiectibus in formam

electionis, vel personas eligentium, vel electi propositis, vel proponendis, & eorum facienda probatione repellat; probationem tamen factam super his per aduersarij confessionem, vel aliàs legitime, non infirmat. Limitatur denique prædicta
342. regula, atque adeò præsens conclusio, vt † sufficiat ge[redacted]ulo, vbi à principio non erat certa persona vocanda, licet post illam citationem facta sit certa; vt tenet Ioan. And. *in cap. fin. de elect. in 6.* quem sequuntur alij relati à Lambertin. *d. quæst. 6. art. 11. num. 4.* inrisco *num. 5.* nec ipse Lambertin. illum in hoc reprobat, vt patet ex eius discursu *ibidem num. 6. & 7.* Eadem verò conclusio directè atque in specie quoad clausulam, *vocatis vocandis*, quæ in rescripto commutationis, vel commissionis ipsius adiecta sit, limitari debet duobus modis: altero, qui colligitur ex eo, quod sup.
343. hac ipsa quæst. *suppos. 2. circa medium,* tradidimus, † hanc clausulam non operari suum effectum, vt citentur, seu vocentur aliqui, vbi nullus est contradictor, seu qui contradicere possit: altero, qui sumitur ex conclus. præced. maximè post medium; vt non obstante hac clausula in litteris derogationis, seu commissionis eiusdem appositis, licèt commissarius eius clausulæ vigore procedat ad citationem, seu vocationem generalem, aut etiam specialem eorum, quorum interesse potest; adhuc illa vocatio non dicetur propriè citatio, neque ille processus iudicialis, donec aliquis se opponat, & contradicat prædictæ derogationi, seu executioni commissionis super ea emanatæ; sed interim illa dicetur vocatio, & processus erit extraiudicialis.

Ex his autē omnibus sic declaratis infertur quid dicendum sit in casibus Conc. Trid. *sess. 7. cap. 6. sess. 21. cap. 7. ac sess. 24. cap. 13. circa initium, de reform.* necnon *reg. 21.* aliàs 22. *Canc. Apost.* in quibus quædam fieri mandantur, sed vocatis iis, quorum interest, quæ circa commutationem vltimæ voluntatis plerumque executioni mitti nequeunt. eos verò casus, quoniam ad mutationem status Ecclesiarum, ac beneficiorum pertinent, inf. *cap. 11. quæst. 7. concl.* 8 ponderabimus.

TERTIA CONCLVSIO. Circumscripta clausula, *vocatis, quorum interest*, vel, *vocatis vo-*
344. *candis*; † requiritur quidem in commutatione vltimæ voluntatis citatio, seu vocatio eorum, qui illo actu lædi possunt, vt eis præiudicet; non tamen ideo corruit actus quoad illos, qui vocati fuerunt. Posterior pars conclusionis patet ex *l. de vnoquoque, in princip. ff. de re iudic.* ibi enim dicit Paulus Iurisconsultus de vnoquoque negotio præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet; aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet: satisque apertè colligitur ex iuribus mox citandis pro priori parte conclus. in quibus solùm dicitur, actum factum sine eorum vocatione, quorum interest, quive ex eo lædi possent, iis non præiudicare; etsi qui simpliciter dicunt, illum actum nullum esse, accipiendum est iuxta alia iura, quoad eos, qui vocari debuerint, seu absentes, non autem quoad præsentes, vel vbi absens sit principalis; vt ita iuribus concordemus. *cap. cum expediat, de elect. in 6.* cum similibus. apertius verò id colligitur ex illis iuribus, in quibus dicitur, res inter alios actas aliis non nocere, vt *l. 2. ff. de iudic. l. si cui. §. iisdem criminibus. ff. de accusat. l. Modestinus. ff. de except. l. 1. ff de except. rei iudic. l. 2. C. de fid. instr. cap. inter dilectos, eod. eodem tit. cap. cum super, & cap. pen. de re iudic. & rubr. ac toto tit. C. int. al. act. vel iud. res al. non noc.* Prior autem pars eiusdem conclus. probatur ex *d. l. de vnoquoque, in princip.* in verbis superiùs citat. necnon ex *cap. 1. de caus. poss. & propr.* ibi; nec nos contra inauditam partem aliquid possumus definire; ac præterea ex *cap. omnia, 3. quæst. 9.* vbi Cornelius Papa, Omnia, inquit, quæ aduersùs absentes in omni negotio, aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino euacuentur: quoniam absentes nullus addicit, nec vlla lex damnat. idem etiam probatur *in cap. caueant, & cap. charta, ead. caus. & quæst. cap. cum olim, de testib. l. nam ita Diuus, cum præced. l. in causæ, la 1. §. causa cognita, & l. etiamsi patre. §. fin. ff. de minor. l. 1. & 2. C. si per vim, vel alio modo, l. 1. C. de præd. minor. l. 1. C. si tut. vel curat. ex fals. allegat. & §. si verò absens, auth. de hered. & falcid. collat. 1,* cum aliis allegat. per glos. & Doctor. *in cit. iurib.* & nos sup. hac ipsa quæst. *initio 3. supposit.* ex quibus regulam ibi constituimus, quòd circumscripta à rescripto clausula prædicta, *vocatis vocandis*, vel, *vocatis, quorum interest*, regulariter vocandus quis est ad eum actum, vnde lædi potest, vt ei præiudicet. ad quam regulam, quod ad materiam commutationis vltimarum voluntatum attinet, confirmandam, illud etiam posset hoc loco afferri quòd regulari-
ter † in legitimatione per rescriptum requiritur citatio eorum, qui ex illa lædi possent. 345.
sed quoniam id plures declarationes requirit, remittimus ad Doctor. per nos citand. inf. *cap. 9. huius tractat. in initio,* qui ex proposito de legitimatione per rescriptum agunt, præsertim verò Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 7.* maximè *num. 21.* M. Ant. Peregr. *tract. de fideicommiss. art. 43.* & Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 10.* & meliùs
tit. 11. illúdque simile hîc attigisse sit satis, quòd † 346.
in adoptione loco nepotis adesse debet filius, qui futurus est loco patris. *l. cum nepot, & l. si is, qui, la 1. ff. de adopt.* & in confirmatione adoptionis, quæ iure facta non sit, exigitur præsentia omnium, qui ex ea læderentur, *d. l. nam ita Diuus, ff. eod. tit.* & in restitutione libertini, aut serui, natalibus requiritur præsentia, consensusve patroni, aut domini. *l. 2. l. nec filio, & l. fin. ff. de natal. restit.* In specie autem commutationis relicti ab inferiore faciendæ, quòd necessaria sit vocatio, vel præsentia illorum, qui ex ea lædi possunt, ita, vt alterare nequeat relicta, nisi de causa ei liqueat vocatis iis, quorum interest, docet Bertach. *tract. de Episc. lib. 4. part. 4. num. 71.* post Bald. *in l. si testamentum, C. de testam.* Pariter quia illas omnes siue ampliationes, siue limitationes, quas ad prædictam regulam in supradicto 3. suppos. adhibuimus, facilè quisque ad hanc conclusionem applicare per se, & accommodare potest; id facere breuitatis gratia nunc prætermittimus: illam dumtaxat ampliationem adiicientes, quæ magis congruere huic, & præced. etiam concl. nobis videtur; nimirum, quòd, si qua certa persona sit, quæ ex actu commutationis vltimæ voluntatis lædi possit, & cuius interesse potuit adesse einsmodi actui, non sufficiat citatio generalis, seu per edictum, vel proclama, sed ea persona specialiter citanda, seu vocanda sit. id enim regulare est in cæteris quoque ne-
gotiis, & actibus, † vt huiusmodi citatio non af- 347.
ficiet, quando persona citanda certa est, & cognita; vt tradunt Imol. & Innoc. *cap. in nostra, de procurat.* Fel. *cap. 2. num. 8. de constit.* Doct. *in cap. exhibita, de iudic. & cap. fin. de elect. in 6.* Soc. *in rubr. de dilation.* seu *tract. tit. de citat. art. 22. num 4.* Marant. *in spec. aur. part. 6.* quæ est *de citat. memb. 1. num. 82. & 89.* Vant. *tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. citat. numer. 25.* & Sigismund. Scacc. *in tract. de iudic. caus. ciuil. criminal. & hæretical. cap. 34. num. 6. & 23.* cum aliis per nos allegat. & nos *in tract. de conseruator. iudicib. cap. 8.*

cap.8. quæst. 1. conclus. 5. circa medium; quibus nunc
addo Nic. Garz. *tract. de benef. part. 9. cap. 4. num.* 8.
& 9. ex nonnullis Rot. decisionibus. necnon Lam-
bertin. qui, & alios citat, *in suo tract. de iurepatron.
lib. 2. part. 2. quæst. 6. art. 10. num.* 1. & latiùs *artic.*
11. *num. item* 1. præcipuè per text. *in d. cap. fin. de
elect. in* 6. ibi; vocationem autem huiusmodi nomi-
natim, vbi est coëlectus, vel oppositor, aliàs ge-
neraliter in Ecclesia, in qua electio facta est; vt, si
qui sint, qoi se velint opponere, compareant, assi-
gnato peremptorio termino competenti, facien-
dam esse censemus. Idem etiam colligitur ex *Clem.
causam, in princ. & vers. quòd si forsan, & §. verùm,
iuncto §. seu vers. fin. de elect.* nam *in princ. ac d. §.
quòd si*, dicitur, quòd appellatio, quæ non fuit inter-
posita præsente appellato, vel eius procuratore spe-
ciali ad illam causam, debet eorum alteri intimari:
neque aliter sufficit illam generaliter publicare,
quàm vbi copia eorum alterius nequit haberi, aut
iis absentibus nó possit fieri citatio ad domum con-
suetæ habitationis ipsius appellati, quia hæc in re-
motis existat. *in d.* autem §. *verùm*, subditur, quòd,
si propter appellati, aut suorum metum, vel po-
tentiam intimatio fieri nequeat, vt præfertur, ap-
pellatio in loco aliquo publico sic solemniter pu-
blicari debet, vt ad appellati notitiam possit per-
uenire, at verò *d. §. fin.* dicitur; idem quoque in
aliis casibus obseruari volumus, in quibus requiri-
tur intimatio facienda. Simile quid habetur *in Cle-
ment. vnic. in princip. iuncto versic. si verò, de form.
compet.* vbi Episcopi expulsi, cùm in aliena ciuita-
te, vel diœcesi ex illius canonis indulgentia pro-
cedere volunt contra suos expulsores & eorum
consiliarios, ac fautores, non aliter possunt eos ci-
tare publicè in Ecclesia, quàm si nequeant tutè ci-
tari personaliter, vel ad domum eorumdem, aut
ipsi malitiosè impedimétum præstiterint, ne possint
sic citari. Idque præter Doct. *ibi* post Bart. *in Extra-
uag. ad reprimendum, verbo, per edictum*, & Marant. *d.
part. 6. memb. 1. num.* 82. tradit Scacc. *d. cap.* 34. *num.* 7.
& Marian. Soc. *d. art.* 23. *num.* 4.

Ex prædictis auté duabus decretalibus Clem. ha-
bes primam limitationé prædictæ ampliat. vt nimi-
348. rum † tunc fieri possit generalis citatio, seu vocatio
certæ personæ, quæ lædi ex actu possit, seu cuius in-
tersit, quando ea personaliter, vel ad domum specia-
liter citari nequeat, aut impedimentum præstiterit,
ne posset sic citari. ad quam limitationem est etiam
Clem. 1. de iudic. vbi Clem. V. *in Concilio Vienn.* consti-
tutionem quandam Bonif. VIII. hoc est, *Extrau.
vnic. de dol. & contum.* intercommun. incip. *rem non
nouam*, in qua decreuerat, vt omnes citationes de
personis quibuscumque, ipso Papa specialiter, &
ex certa scientia id mandante, factæ in audientia
publica Apostolicarum litterarum, vel in Papali Pa-
latio, publicè postmodum maioris Ecclesiæ loci,
in quo Romanus Pontifex cum sua Curia reside-
bit, ianuis affigendæ; sic valeant, atque arctent ci-
tatos post lapsum terminum, quem considerata di-
stantia locorum citationibus ipsis apponi conue-
nit, competentem, ac si ad eos personaliter deue-
nissent: hanc, inquam, constitutionem Bonifacij
Clemens temperans, præfatum modum citandi re-
stringit ad illos tantùm, & in illis locum vult sibi
vendicare, qui faciunt, impediunt, vel procurant
per se, vel alios quoquomodo, ne ad eos possit cita-
tio peruenire, vel quorum domicilia, siue loca non
possint tutè, liberéve adiri. atque adeò hos duos
casus præsentis limitationis, in quibus certa perso-
na per edictum, seu citationem generalem voca-
ri, citarive potest, plerique Doctor. ex *d. Clement.* 1.
de iudic. agnoscunt. & quidem illum de impedien-
te, ne ad eum perueniat citatio, ponit Bart. *in d.
Extrauag. ad reprimendum, verbo, per edictum*, Soc.
d. num. 4. Fel. *in cap. quoniam contra, §. porrò, num.*
54. *vt lit. non contest.* Gail *pract. obseru. lib. 1. obseru.*
57. *num.* 1. Scacc. *d. cap.* 34. *num.* 9. & Marant. *d.
memb. 1. num.* 84. illum verò de non tuto accessu ad
citandum, præter Doctor. *d. Clement.* 1. affert Soc.
d. num. 4. Fel. *d. num.* 14. Gail *d. obseru.* 57. *num.* 2.
Marant. *d. memb. 1. num.* 85. & Scacc. plurea alle-
gans *d. cap.* 34. *num.* 10. & vtrumque casum nos la-
tiùs explicauimus *d. tract. de conseruat. cap. 8. quæst.
1. conclus. 5. post medium*, vbi & alios retulimus, de
quibus infr. *limit. 4. & seq.* Limita secundò, † nisi 349.
illa certa persona facta sit certa solùm post transmis-
sam generalem citationem, & omnibus aliis mo-
dis, quibus superior conclusio à nobis limitata fuit;
illæ enim omnes limitationes multo magis locum
habere debent in hac conclus. vbi non supponimus,
vt ibi, vocationem in rescripto traditam esse pro
forma.

Limita tertiò, † vbi certa persona etiam ab ini- 350.
tio cognita, & vocata per edictum, aliámve gene-
ralem citationem postea comparuit: nam per hu-
iusmodi comparitionem, maximè si ea persona
contradicat actui, vel quid aliud faciat circa eum,
sanatur huiusmodi defectus, qui in citatione inter-
uenisse dicatur, vt satis constat tum ex Doctor. &
fundamentis ad id adductis à Lambertin. *d. art.* 11.
num. 3. & seqq. atque ab eo approbatis, præsertim
num. 6. & 7. vbi ea citatio seu vocatio specialia cer-
ti oppositoris, & contradictoris non sit à iure, vel
ab homine tradita pro forma, quod accidit in ca-
su præsentis conclus. tum ex iis quibus sup. hac ipsa
quæst. *in 3. suppos. limit.* 10. plurimis Doct. relatis
ostendimus, præsentiam partis, modò non sit ca-
sualis, supplere omissionem citationis, & *limit. vlt.*
sopplere quemlibet defectum, qui in ipsa citatione
interuenerit: vbi etiam docuimus, idem præstari
per coostitutionem specialis procuratoris ad eam
causam; & simul candidum lectorem remisimus
ad Lancellot. *in tract. de attentat. 2. part. cap. 4. in
eius præfat. numer.* 132. & aliquot seqq. limitantem
multipliciter hunc casum, & alios plures afferen-
tem, in quibus citationis defectus suppletur. Limi-
ta quartò, † vt persona certa, & cognita, quæ aliàs 351.
vocanda foret per specialem citationem, vocari
possit per generalem, seu per edictum, quando
quis semel personaliter est citatus, & est contu-
max, vel recessit nollo procuratore relicto; vt ex
text. *in auth. qui semel, C. quom. & quand. iud. cap.
causam, qua, & cap. fin. de dol. & contum.* ac pleris-
que Doctor. tradidimus *d. tract. de conseruat. cap.* 8.
*quæst. 1. conclus. 5. post medium, versic. tertius casus
est.* Quintò limita, † vbi certa persona citan- 352.
da est vagabunda; vt post Bald. *in l. si accusatoribus,
col. fin. C. de accusat.* Bart. *d. verbo, per edictum, in
Extrauag. ad reprimendum*, Marant. *d. memb. 1. num.*
83. Gail *d. obseru. 57. num. 4. & 5.* & Scacc. *d. cap.*
34. *num.* 40. alios allegantem, & tradentem for-
mam exponendi hoc edictum iuxta rerum, de qui-
bus agitur, diuersitatem, docuimus *d. conclus. 5.
longè post medium, vers. quartus casus est.* Alios au-
tem casus, io quibus fieri potest citatio generalis,
vel per edictum, certæ personæ, videre est inter
cæteros apud Gail *d. obseru. 57. num.* 9. Lambertin.
d. lib. 2. part. 2. quæst. 6. art. 23. Scacc. *d. cap.* 34.
num. 25. 30. *&* 31. ac Marant. *d. memb. 1. num.* 88.
vsque ad 95. sed, vt *d. conclus. 5. ad fin.* monuimus,
ij vel dubij sunt, vel ad prædictos satis reducuntur:
eo accepto, quem refert, ac satis confirmat Garz.

d.par.

353. *d. part. 9. cap. 4. numer.* 10. *vsque ad* 13. vbi † esset consuetudo, quòd personæ certæ per generalem citationem, vel edictum citarentur: illusque tres generales casus adiecisse sat erit: quorum primus est quem ponit, latiúsque explicat Lambert. *d. quæst. 6.*
354. *art. 23. ferè per tot.* vbi † certum sit, certæ illi personæ ius, seu interesse non competere in, vel ad eum actum, qui expediendus est: quod tum ex eo confirmatur, quia quod licet inuitis aliquibus facere, multo magis id eis ignorantibus, aut absentibus licet, *l. qui potest, ff. de reg. iur.* tum ex eo, quod sup. hac ipsa quæst. *suppos.* 3. *ampl.* 1. post alios tradidimus, non esse necessariam citationem, quando notorium est, citando nullam competere defensionem; quod etiam constat ex traditis *d. suppos.* 3. *limit.* 8. Immo & generaliter ceteræ limitationes ibi adductæ ad eam regulam, quòd citandus quis sit ad eum actum, ex quo lædi potest, à fortiori locum habent quoad hoc, vt per generalem citationem, seu per edictum citari possit, nec specialis citatio requiratur, licèt de certa persona agatur. atque hic est alter casus generalis, in quo certa persona generaliter citari potest, seu per edictum. Tertius is est, quem affert Marant. *d. memb.* 1. *num.* 95. & est de mente Scacc. *d. tract. de indic. cap.* 35. *num.* 1. 2. & 5. vt nimirum in omnibus casibus, in quibus ius permittit, citationem fieri per proclama, in illis etiam fieri possit per edictum; quoniam hæc fauo-
355. rabilior est reo, cùm † requirat affixionem, quæ in illa non requiritur; vnde faciliùs citatio per edictum deuenire potest ad notitiam citandi, quàm ea, quæ fit per proclama; vox enim præconis paucis innotescit, *d. auth. qui semel, C. quom. & quan. iud. & Extrauag. rem non nouam, de dol. & contum. in commun.* Quibus autem casibus possit fieri citatio per proclama, videre est apud Marant. *d. memb.* 1 *à num.* 98. *ad* 110. quia verò auctor iste cuique peruius est, in iis casibus recensendis non immorabimur; sed iam cœptas huius quæst. conclusiones prosequemur; & postquam de citatione, seu vocatione diximus, de consensu ad commutationem vltimarum voluntatum requisito, vt sup. polliciti sumus, tribus reliquis conclusionibus agemus.

QVARTA CONCLVSIO. Consensus funda-
356. toris, vel eius heredis † requiritur regulariter in commutatione vltimæ voluntatis prædicti fundatoris. Probatur hæc conclusio quoad consensum quidem heredis, ex text. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. leg.* de quo etiam *in seq. concl.* necnon *in cap. nos quidem, de testam.* vbi heres intra annum à die monitionis ab Episcopo illi factæ debet ædificare Monasterium in loco à testatore præscripto; &, si in eo loco nequeat, id faciendum est in loco ab herede simul cum Episcopo designando: si verò hoc intra dictum tempus heres non præstiterit, solus Episcopus voluntatem defuncti exequetur. Necnon ex text. *in §. si autem heres*, vel potius *§. si autem legatum, vers. si verò loca, auth. de Eccles. tit. coll.* 9. vbi dicitur, quòd, si loca, aut personæ, ex quibus legatum pium dari præceptum est, longiùs fuerint, liceat illis, quibus hoc relictum est, si etiam pars obligata consentit, commutare legatum, & pro eo percipere reditus idoneos, & cum augmento non minùs quartæ partis relictæ quantitatis, & neque pluribus tributis fiscalibus prægrauatos; aut vendere, si voluerint, huiusmodi legatum, & non minus pro pretio percipere, quàm ex tali legato intra vigintiquinque annos colligitur: ita tamen, vt huiusmodi pretium ad vtilitatem Venerabilis domus, vbi relictum est, proficiat. Et in terminis, quòd consensus heredis requiratur in commutatione vltimæ voluntatis ab Episcopo facienda, post alios tenet Mandos. *reas.* 33. *num.* 6. & M. Ant. Genuens. *in prax. Neapol. cap.* 20. *num.* 3. obdens tamen post Fel. *in cap. cum accessissent, de constit.* & Roch. de Curt. *in tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod de Diœcesani consensu, quæst.* 15. quòd, si heres nollet consentire, posset solus Episcopus: hoc autem intelligit, & meritò, modò Ecclesiæ, cui legatur, consensus accedat, vel certè requiratur, iuxta id, quod seq. conclus. dicemus, vbi ex proposito de consensu eius, ad cuius fauorem vltima voluntas, quæ commutanda est, emanauit, agendum erit.

Quoad consensum verò alternatiuè fundatoris, vel heredis, hæc conclusio probatur. Primò ex eo, quod post Sarnen. qui est Lud. Gomes. *in compend. vtriusque signat. vers. & eodem modo, quando Episcopus*, & Couar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 10. tradit, satisque comprobat Garz. *tract. de benef. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 359. Episcopum † sine consensu patroni non 357.
posse imponere beneficio pensionem, quæ transeat ad successores; secus verò de ea, quæ non transeat ad successores. quomodo conciliari possunt opiniones hac in re contrariæ, nimirum affirmatiua, de qua *num.* 357. & negatiua, de qua *num.* 358. Rectè autem monet Garz. *num.* 360. hanc resolutionem limitari posse, vt valeat Episcopus imponere pensionem etiam transitoriam ad successores sine patroni consensu, & eo inuito, si vocatus nolit consentire, arg. eius, quod de permutatione beneficij, iurispatronatus facta sine consensu patroni ipsemet tradit *d. tract. part.* 11. *cap.* 3. *num.* 19. & 23. ac subdit idem Garz. *d. cap.* 5. *num.* 361. quòd, licèt Papa possit imponere pensionem super beneficio iurispatronatus sine consensu patroni, ex Marchesan. *de commission. & rescript. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 57. & Rot. in vna Columbrien. coram Seraphino; tamen si beneficium est iurispatronatus laicorum ex fundatione, & donatione, debet in reseruatione fieri mentio de tali iurepatronatus, aliàs pensio est surreptitia, & nulla; Gig. *tract. de pension. quæst.* 24. Did. Couar. *d. num.* 10. Bursat. *cons.* 178. *num.* 38. *lib.* 2. Caputaq. *decis.* 132. *part.* 2. & Rot. *decis.* 2044. *lib.* 3. *part.* 3. *in nouiss. diuers. & in fin. addit. ad d. num.* 361 idem Garz. addit Vasconcell. *lib.* 4. *diuers. iur. arg. cap.* 13. dicentem, quòd Papa non solet imponere pensionem super beneficio iurispatronatus laicorum sine ipsorum consensu, & per consequens, nec dare facultatem transferendi; & sic data sine consensu non valet, sed est surreptitia: ad quod etiam *ibid.* Garz. allegat Cabed. *de patronat. reg. coron. Lusit. cap.* 13. *num.* 5. Less. *de virt. Cardin. lib.* 2. *cap.* 34. *numer.* 207. Rot. in vna Lucana pensionis apud Pacif. *tract. de Saluian. interd. decis.* 103. *num.* 5. & Farinac. *decis.* 689. ac subiicit, in vna Romana pensionis 4. Iulij 1601. coram Pamphilio fuisse resolutum, in reformatione pensionis non requiri consensum patroni laici: & licet necessaria sit notitia iurispatronatus in Papa, qui difficiliùs solet huiusmodi beneficia grauare; Gig. *d. quæst.* 24. de hac tamen notitia sufficienter constare ex derogatione iurispatronatus, quæ ostendit enixam intentionem reseruandi pensionem, etiamsi beneficium esset iurispatronatus, cùm, quatenus adesset, si laicorum etiam ex fundatione, vel dotatione, pro medietate, alias in totum derogauit cum clausula latissimè extendenda; quæ ad huiusmodi effectum sufficit, vt fuit resolutum in alia Lucana pensionis, 4. Nouembris 1579. coram Rubeo. Secundò quoad eundem consensum fundatoris, vel heredis probatur nostra conclusio ex eo, quod post Cald. & Host. tradit Abb. *in cap. cùm accessissent, col.* 3. seu *n.* 4. *in fi. de constit.* † Episcopum non posse mu- 358.
tare

tare statum Ecclesiæ sine consensu fundatoris, vel
heredis, arg. *cap. Monasterium, 16. quæst. 7.* idē volunt
ibidem Apost. Abb. *num. 5.* ad verbum, dictum Cald.
post Butr. Imol. & Dom. idipsum quoque tradit Dec.
ibid. num. 11. in antiq. & Fel. communem asserens
num. 17. vbi etiam vterque refert, ac sequitur Bald.
in l. si quis presbyter not. 3. C. de Episc. & Cleric. dicentem,
quòd non potest Episcopus sine consensu patroni
facere Ecclesiam de non collegiata collegiatam;
quod & tradit glos. recepta *in cap. nobis fuit,
verbo, in Capella, de iurepatr.* Steph. de Caiet. *in repet.
cap. fin. col. 20. de elect. in 6.* & alij, quos refert ac
sequitur Lambertin. *in tract. de iurepatr. lib. 3. quæst.
6. princ. art. 1. num. 2. & 3.* d. autem *num. 2. iuncto num.
4.* post Butr. Abb. ac Phil. de Serra *d. cap. nobis fuit*, &
alios docet, etiam sine consensu patroni ea causa
necessaria posse Episcopum mutare statū Ecclesiæ,
seu beneficij patronati. *num.* autem 5. & 6. idem contendit
posse facere, sine eius consensu ex causa euidentis
vtilitatis Ecclesiæ, cùm hæc in iure æquiparentur,
vt videre est ex adductis per eum *d. num. 4.
& 6.* ac nos sup. *cap. præced. quæst. 1. concl. 5. circa initium.*
quod vtrumque, (& quidem multo maiori ratione,)
post Abb. & Fel. *d. cap. cùm accessissent*, in mutatione
temporali qualitatum beneficij, seu derogatione
earumdem pro vna vice, latè tradit idemmet
Lambert. *d. tract. de iurepatron. lib. 2. part. 1. quæst. 7.
art. vlt.* seu 30. præsertim *num. 3. 7. 8. 12. & 15.* necnon
quæst. 10. art. 7. num. 3. Et in mutatione, quæ &
359. temporalis, & perpetua esse potest, nimirum † in
diminutione, vel augmento onerum beneficij in
fundatione appositorum ob diminutionē redituum;
vel eorumdem augmentum, quòd necessarius sit
consensus patroni, hoc est, fundatoris, eiúsve heredis,
probat idem Lambert. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num.
7. & 9.* quod etiam quoad diminutionē sentit Curt.
*tract. de iurepatr. verbo, proeo, quod de Diœcesani consensu,
quæst. 15.* quòd verò ex causa necessitatis, vel
magnæ vtilitatis Ecclesiæ tam diminutio, quàm
augmentum huiusmodi fieri possit etiam inuito patrono,
sentit post alios Lambertin. *d. quæst. 6. artic. 7.
num. 3. 5. & 10.* Quamuis autem excrescentibus reditibus
possint augeri onera, & seruitia Ecclesiæ,
vt tradunt Doct. *in cap. cùm M. Ferrariensis, de constit.*
necnon post alios Roch. *d. verbo, proeo, quòd,
quæst. 12. circa med.* & Lambert. *d. art. 7. num. 7. & 8.*
tamen id non fit ipso iure, sed solùm ob hoc datur
potestas faciendi, vt in specie post Abb. *d. cap. cùm
M.* docet *ibid.* Pelin. *col. 8.* & Lambert. *d. num. 8* per
text. *in cap. fin. de verb. signif.* iuxta hunc exponentes
text. *d. c. cū M.* qui aduersari huic decisioni videtur;
de cuius tamen vtriusque text. veriori intellectu, &
ratione fusiùs agendum nobis erit *cap. seq. quæst. 5.*
quæ erit, an, & quando cessante causa commutationis
vltimæ voluntatis cessare quoque debeat ipsa
commutatio; vel *cap. vlt. quæst. 8.* in ea conclus. in
qua videbimus quando cessante causa suppressionis
beneficij cesset ipsa suppressio: sicut etiam de consensu
tam fundatoris, quàm eius heredis, quod ad
derogationem qualitatum appositarum in fundatione
beneficij pertinet, latiùs dicemus *cap. 10. quæst.
5.* vel *7.* quoad mutationem verò perpetuam status
beneficij, & Ecclesiæ, *cap. 11. quæst.* item 5. aut 7. ac
denique quoad suppressionem beneficiorum, *cap.
12.* pariter *quæst. 5.* vel 7. illius cap. Hic verò quod
generatim ad materiam commutationum vltimarum
voluntatum, & hanc conclus. spectat quædam
360. adnotanda sunt. Primum est, quòd † in casibus in
quibus heres primi fundatoris potest, & debet consentire
commutationi vltimæ voluntatis, aut heres
heredis; tunc, siquidem sint plures illi heredes primi
fundatoris, omnes ad commutationem vltimæ
voluntatis vocandi sint, vt ei consentiant, & omnes,
ac singuli consentire debent; nam quod omnes
tangit, ab omnibus debet approbari, *cap. quod omnes,
de reg. iur. in 6.* cum alijs, quibus idipsum quoad
eam vltimæ voluntatis commutationem, quæ in
derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarū
consistit, probat Lambertin. *d. lib. 2. part. 1.
quæst. 7. art. vlt. num. 23. & 24.* Secundum est, quòd,
licèt communior opinio Doct. *in cap. cùm accessissent*,
& aliorum, quos refert Lambertin. *d. lib. 2. de
iurepatr. part. 1. quæst. 7. art. vlt. num. 3. 4. 5. & 10.* habeat
posse heredem fundatoris † in mutatione voluntatis 361.
defuncti quicquid potest fundator; quod
etiam ipse *num. 15.* confirmat, & admittit, dicens,
hanc videri communem, & obseruari in practica
ob auctoritatem Abb. Felin. Corsett. & aliorum *vbi
sup.* contrariam tamen tenent Imol. & Card *in Clement.
quia contingit*, ille *quæst. 5.* hic *col. 5. de relig. dom.*
Dec. *d. cap. cùm accessissent, num. 11. vers. tertio illud,
in antiq. 51. in nou. edit.* & alij, quos refert Lambert.
d. art. vlt. num. 3. & 5. ac sequitur eam comprobans
Curt. *d. quæst. 15.* & contra priorē pleraque vrgent,
quæ affert ipse Lambert. *d. art. vlt. num. 10. 11. &
12.* dum eius rationes impugnat; & adhuc fortiùs
num. 16. & seq. Id autem declarat ipsemet *num. 18. &
19.* dum exemplum afferens de beneficio sacerdotali
dicit, ita distinguendum, quòd, aut primus
fundator vult, præsentari ad beneficium sacerdotem,
vel alterius ordinis virum, & vltrà procedit,
prohibendo, ne alius, quàm sacerdos præsentetur,
puta quia dixerit, nolo præsentari, nisi sacerdotem;
vel, volo omnino sacerdotem præsentari,
quod verbum, *omnino*, ipso facto, & iure inducit
nullitatem actus contrarij, & est verbum præcisum,
importans necessitatem, & excludit omnem
gratiam, & dispensationem; sicut & illud *nullo modo*;
prout relatis Doct. probat Lambertin. *d. numer.
19.* subdens, quòd in omni casu, quo testator, seu
fundator quibuscumque verbis, seu dictionibus
prohibet præsentari non sacerdotem, successiui patroni,
heredes, donatarij, vel similes; quia sunt
prohibiti præsentare non sacerdotem, indistinctè,
& indefinitè etiam cum aliquali causa cum consensu,
& dispensatione Episcopi non poterunt voluntatem
defuncti, quæ seruanda est in forma specifica,
mutare, nec alterare; quia iuspatronatus, &
cultus eius transmissibilis non operabitur quoad
hoc, vt sup. probauit, nimirum *num. 16. & 17.* iuncto
num. 15. & faciunt, inquit, pro hoc rubricæ negatiuæ,
quæ prohibent ipso facto, puta *ne sed. vac.
ne cler. vel mon. ne præl. vic. suas, ne quid in loc. publ.
fiat*, & similes, & ita procedant omnia adducta contra
Abb. aut fundator non est vsus verbis prohibitiuis,
vel annullatiuis, sed tantùm dispositiuis, vel tacitis,
designando, velle præsentari in illa Capella
sacerdotem celebrantem, puta, quia disposuit, tot
in hebdomada Missas celebrari, vt in casu *artic. 27.*
eiusdem *quæst. 7.* (de cuius tamen exempli veritate
differemus *d. cap. 10. quæst. 2.* in 6. diuisione qualitatum
beneficij, & *quæst. 4. concl. 6. suppos. 4.* & deinceps;)
vel expressis, vt quia disposuit, ad Capellam
præsentari sacerdotem, nec vltrà processit annullando
actum, vt in casu *art. 28.* de quo nos agemus
d. suppos. 4. vers. secundus casus; & tunc, quia
nulla prohibitio facta est per fundatorem, sed sola
ordinatio iurispatronatus, quæ transit cum eo in heredem,
donatarium, & similes, (iuxta per eum tradita
d. num. 15.) dicit, eos posse facere, quod facere
poterat fundator, cùm ei succedant circa ordinationem,
& gubernationem illius; & sicut ex aliquali

quali causa mutallet eo casu suam dispositionem fundator, sic poterunt facere & ipsi successores io illo tenentes eius locum; hoc addito, quia fundator poterat id facere sine causa, vt dictum est, inquit, sup. *in 2.concl.* (nimirum *num.9.*) heredes verò, & donatarij non sine aliquali causa, vt sup. late dixesat, (hoc est *d.num.*15.) & ita procedat dictum Abb. communis, & practicata opinio, & ratio, inquit, Dom.mei, (nimirum Corsetti, *in cap. cum Venerabilis, fol. 6. de except.* de qua idem Lambert. *d.artic. vlt. num. 5. 12.& 15.* quia heres repræsentat personam defuncti; & quod facit committens, censetur facere commissarius;) per me, (subdit Lambertin.) fortificata, scilicet *d. num.*15. ex eo, quòd verisimiliter idem faceret ipse fundator, si viueret. Verùm an hæc distinctio, & quod iam diximus de derogatione pro vna vice, seu temporali, & de perpetua derogatione qualitatum in fundatione beneficij appositarum habeat hodie locum, præcipuè ob dispositionem Conc. Trid. *sess.25. cap.5. de refor.* dicemus, Deo dante, *cap.10.quæst.5.concl.14.& cap. 11. quæst. item 5.concl.13.*

362 Notandum tertiò, † non posse per Episcopum, aut Rectorem Ecclesiæ amoueri etiam de consensu heredis arma, seu insignia primi fundatoris ab Ecclesia, Capella, vel sepulchro, vel sua ibi quoque heredem ponere, si sit alterins familiæ; vt idem Lambert. latè probat *d. lib. 3. de iurepatron. quæst. 5. art.4.* ferè per tot. præsertim verò sub *numer. 7. & 8.* quoad heredem, & quoad Rectorem *num. 12. num.* autem 9. id ita temperat, vt, vbi fieret Capella non pro habendo iurepatronatus, sed pro remedio animæ fundatoris, & heres, qui non est de familia fundatoris, benefactor esset illius Ecclesiæ, & nullus esset de agnatione, & familia fundatoris, posset is simul cum illius armis, & insignibus sua ponere; ex *cons.*113. Anch. *num.* autem 10.*& 11.* † in sepulchro
363. primi fundatoris non posse poni, nisi heredes sanguinis, posse tamen descendentes ab eo per lineam femininam. *& num.*13. non posse Rectorem Capellam, vel sepulturam alicui concessam pro se, & domo sua illis auferre, & alteri concedere, licèt nullus superstes sit de illa domo, contra summam Angelicam, *verbo, sepultura*, §. 61. Notandum quar-
364. tò, quòd, † licèt sine consensu patroni possit quis ordinari ad titulum beneficij patronati consentiente eius Rectore; tamen hoc non præiudicat ipsi patrono, quin mortuo Rectore possit alium præsentare; & ea intitulatio morte Rectoris desinet, nisi ei consenserit patronus. ita cauetur *in cap. postulasti, de iurepatron.* quem ita intellexit post glos. *ibi*, & alios id latè comprobans Lambertin. *d.quæst. 5. artic.* 6. ferè per tot. Similiter Vicarius, aut a-
365. lius minister perpetuus † poni non potest in beneficio iurispatronatus sine consensu patroni, sed solùm ad vitam præsentis Rectoris; vt satis probat Lambertin. *d. quæst. 5. art. 7.* Hoc tamen vtrunque temperandum est saluis Decretis Concil. Tridentin. *sess. 7. cap. 7. sess. 21. cap. 8. & sess.25.cap.16. de reformat. & constit.* 46. Fel. rec. Pij V. quæ incipit, *ad exequendum.* ad cuius eorúmque decretorum explicationem, & huius notab. declarationem videri possunt, quæ habet Hieron. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 3. num.* 10. 11. 17. *&* 18. *vsque ad 34.& à num.48 ad finem*; vbi latè agit de Vicariis perpetuis, de quibus etiam est text. insignis *in Clem vn. de off. vic.* & *ibi* glos. *verbo, perpetuus.* sicut *numer. 12. vsque ad 16. & à num. 35. ad 47.* idem Gonzal. tract. it. de Vicariis temporalibus; de quibus etiam Conc. Trid. *sess 6. cap 2. sess. 7. cap. 5. sess. 21. cap. 6. ac sess. 24. cap. 18. de reformat. & in cap. pervenit .ii 2. ac appell. cap. pen. de cleric. non resid.* necnon *cap. cum ex eo, de elect. in 6. & cap. beneficium, ac regular. eod. lib.*

Notandum quintò, non modò requiri consensum patroni, si Episcopus velit facere Ecclesiam de non Collegiata Collegiatam, vt sup. initio huius concl. ex Lambert. *d.lib.3.quæst.6.art.*1. & alus documnis,
sed neque † posse Episcopum sine patroni consensu 366.
vnire beneficium patronatum; secus verò eo cósentiente, vel non contradicéte, vt idemmet late comprobat *d.quæst.6. artic. 2.* quod idem *artic.3.* docet de concessione eiusdem beneficij loco pio, seu religioso. & *artic.4.* ostendit, non posse per Episcopum sine patroni consensu tradi, & assignari prouentus beneficij patronati loco pio, seu religioso, vt conuertantur in eius vsus, vel præbendas: & *artic. 5.* posse ab ipso patrono cum Episcopi consensu, & Episcopo cum patroni consensu concedi loco pio, ac religioso Ecclesiam siue vacantem, siue non; de quo nos latiùs inf. *cap.11. quæst.5. conclus.*14. Notandum interim sextò, quòd, si testator iussit construi
Ecclesiam dato ad id executore, † non potest Epi- 367.
scopus, vel executor inuito herede monasterium malè situatum transferre in alium locum, & omittere Ecclesiæ ædificationem; vt satis probat Petr. de Vbald. *in tract. de canonic. Episcop. & paroch. cap. 7. num. 39. & seq.* ob id præcipuè, quòd præiudicaretur heredi in iurepatronatus, & defuncto in conseruatione eius memoriæ: quibus adde per nos allegatos sup. *cap. 5. quæst. 11. conclus. 3. ampl. 3.* No-
tandum denique, † non posse Episcopum sine con- 368.
sensu patroni compellere Capellanum ad celebrandum in alio altari, quàm præscripto à fundatore. ita ex Abb. *in cons. 99. dub. 3. vol. 2.* tradit satisque probat Lambert. *d. quæst.6. art.6. in princip. & num. 2.* quod etiam latè probat Nauar. *in Man. de orat. cap. 5. num. 3. & cons. 14. num. 10. de testament.* iuxta editionem Brix. poterit tamen Episcopus de consensu patroni, & è contrario patronus de consensu Episcopi concedere, vt aliquando alibi celebretur, vt docet Lambertin. sup. *num. 3.* immo *num.4.* probat, quòd stante necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ posset Episcopus sine patroni consensu non in totum, sed cùm talis necessitas, vel vtilitas occurrerit, facere, vt institutus in alio altari, seu loco celebret: quæ opinio quoad potestatem saltem alibi celebrãdi de concessu Episcopi ex aliqua causa, approbata fuit à Conc. Prou. Med. IV. sub tit. *quæ pertin. ad sanctiss. Miss. sacrific. & diuin. off. vers. quicumque sacerdos.* qua de re latiùs egimus *d.c.5 quæst.11.concl.* 10. Atque hæc de præsenti concl. dicta sint satis.

QVINTA CONCLVSIO. Quilibet alius præter fundatorem, eiúsque heredem, vel successorem, qui principale aliquod interesse habet in commu-
tatione vltimæ volũtatis, † debet regulariter loquen- 369.
do ei consentire, vt illi præiudicet. Probatur primò ex eo, quod de inferiore, vt Episcopo, quòd
† non possit alterare relicta, nisi de causa liqueat, 370.
vocatis his, quorum interest, post Bald. *in l. si testamentum, C. de testament.* tradit Bertach. *in tract. de Episcop. lib. 4. part. 4. num. 71.* Verùm inde potius necessitas citationis, quàm consensus elicitur. Secundò ex illa generali iuris regula, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, quæ habetur *in l. fin. ad fin. C. de auctoritat. præst. & cap. quod omnes, de reg. iur. in 6.* Tertiò ex plerisque iu-
ribus, ex quibus constat, † consensum in re pera- 371.
genda præstandum esse ab illis, ad quos ea res pertinet, vnde iidem lædi possent; vt *in d.l. fin.* vbi diuisa administratione inter tutores, vel curatores pro regionibus, vel substantiæ partibus, singulos pro suis regionibus, & partibus in gerendis à minoribus auctoritatem

ctoritatem præstare debere, eò, quòd fideiussionis onere prægrauantur, & actio subsidiaria contra eos datur: &, si res quæ agitur, solutionem faciat tutelæ, vtputa si pupillus in arrogationem se dare desiderat, tunc quia absurdum est solui tutelam non consentiente, sed fortasse ignorante eo, qui tutor fuerat ordinatus; siue testamentarij, siue per inquisitionem dati, siue legitimi, siue simpliciter creati sunt, necesse est omnes suam auctoritatem præstare, vt quod omnes similiter tangit, ab omnibus approbetur. atque hic consensus tutoris, & curatoris, quatenus continet auctoritatem, seu est, vt nostrates loquuntur, auctorizabilis, spectat ad sequentem conclus. quatenus verò præstatur ratione interesse, ad præsentem pertinet: sicut & ille de quo *l. in adoptionibus, l. cùm nepos, & l. si is, qui filium, ff. de adopt.* nam *in d. l. in adoptionibus*, dicitur, quòd in adoptionibus eorum dumtaxat, qui suæ potestatis sunt, voluntas exploratur; sin autem à patre dantur in adoptionem, in his vtriusque, (hoc est, patris, & filij,) arbitrium spectandum est vel consentiendo, vel non contradicendo. *d.* autem *l. cùm nepos*, iuncta *d. l. si is, qui*, dicitur, cùm nepos adoptatur, quasi ex filio natus consensum filij exigi, aliàs mortuo auo non recideret in eius potestatem. non exigitur tamen in adoptionibus consensus eorum, inter quos adoptati iura agnationis consequuntur, vt deciditur *in l. cùm adoptio, ff. eod. tit.* fortè propter leue, ac minus principale, seu solum consequutiuum, & indirectum præiudicium. Facit etiam ad hoc tertium, seu potiùs secundum fundamentum text. *in l. nam ita Diuus*, iuncta *l. praced. ff. eod. tit.* vbi, si quis impetrare desiderat à Principe confirmationem adoptionis non iure factæ, iudices adhibitis iis, qui contradicent, idest, qui læderentur confirmatione adoptionis, æstimare debent, an eam impetrare, seu obtinere debeat. verùm hoc potius conuincit necessitatem præsentiæ, quódque ij audiantur, an rationabile quid opponant, quàm consensus. huius verò necessitas potiùs probatur ex text. *in l. fin. ff. de natal. restituend.* vbi Modestinus I. C. *Patrono*, inquit, *consentiente, debet libertus ab Imperatore natalibus restitui, ius enim patroni hoc impetrato amittitur.* quæ decisio, ac ratio aliis verbis habetur *in l. 2. eod. tit.* in *l.* autem *pen.* quæ incipit, *nec filio*, Paulus I. C. *Nec filio*, ait, *patroni inuito, libertus natalibus suis restitui potest; quid enim interest, ipsi patrono, an filius eius fiat iniuria?* & *l. in concedendo, cum duabus seqq. ff. de aq. pluu. arcend.* habetur, quòd in seruitute irreuocabiliter concedenda requiritur consensus omnium, qui habent ius in re, seu loco, vnde seruitus ducitur, vel in ipsa seruitute, aut etiam ius habere spectant ex causa de præterito: & ratio in iis omnibus legib. assignatur præiudicium, vel iniuria eius, qui consentire debet, & omissis aliis iuribus ciuilibus, de quibus per glos. & Doctor. præcipuè *d. cap. quod omnes, & d. l. fin.* nonnulla iura canonica proferam, quibus illud ipsum fundamentum maximè stabilitur. & primo *cap. 1. 54. dist.* vbi Leo Papa, Nullus, inquit, Episcoporum alterius ad Clericatus officium promouere præsumat, nisi fortè eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eo vendicat potestatis. Item *cap. 1. cap. ordinationes, & cap. prouinciales. 64. dist.* necnon *cap. 1. 2. ac 3. 65. dist.* & *in cap. si Archiepiscopus, de temp. ord.* cauetur, vt Episcopus alicuius prouinciæ ab omnibus comprouincialibus Episcopis, vel saltem à tribus de omnium consensu ordinetur; quod idem de Archiepiscopo decernitur *in d. cap. si Archiepiscopus, & cap. 1. 66. dist.* optimus etiam ad prædictum fundamentum text. est *in cap. si tibi absenti, de preb. in 6.* vbi beneficium alicui collatum ante illius dissensum alteri conferri non potest, nisi terminus priori datus ad consentiendum sit elapsus; & tunc etiam consentire poterit post terminum, antequam beneficium alteri conferatur. Denique pro hac conclus. text. est satis in terminis, (licèt loquatur in speciali casu, vbi illicitum sit legatum, vt *ibi* Bart. & alij adnotarunt) *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. leg.* vbi Modestinus I. C. respondit, quòd, si legatum ciuitati relictum est, vt ex reditibus quotannis in ea ciuitate memoriæ conseruandæ defuncti gratia spectaculum celebretur, quod illic celebrari non licet; adhibitis heredibus, & primoribus ciuitatis dispiciendum est, in quam rem conuerti debeat fideicommissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur. necnon *§. si autem legatum, auth. de Eccles. tit. coll. 9.* cuius dispositionem retulimus initio præced. concl. facit etiam *cap. nos quidem, §. fin. de testam.* ibi; *quòd si infra prædictum tempus, siue in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit; tunc per te adificetur*, &c. Pro complemento autem tam huius, quàm præced. conclus. notanda est distinctio Petr. de Vbald. *in tract. de canon. Episc. & Paroch. cap. 7. numer. 38. & seq.* quòd, si vsus, ad quem legatum relinquitur, non potest impleri de
iure, aut facto, † conuersio fiet ad alium vsum 372.
de consensu Ecclesiæ cui legatur, & heredis grauati, vt *d. l. legatum, & in §. si autem heres*, vel potiùs *d. §. si autem legatum, auth. de Eccles. tit. coll. 9.* quòd, si nulli Ecclesiæ legetur, poterit Episcopus cum solo consensu heredis ex causa legitima, vt *d. cap. nos quidem.* Si verò nec Ecclesia, nec heres consentiant, solus Episcopus poterit. & si heres non consentiat, sed sola Ecclesia, tùm vterque debet consentire, Episcopus fauebit Ecclesiæ legatariæ, non heredi, vt *ibidem* probat, quem etiam in hoc sequitur Genuens. *in Prax. Neapol. cap. 16. num. 3.* post alios.

Portò quid dicendum sit de legatis, aliisve vltimis voluntatibus, ac dispositionibus irreuocabilibus, siue causa mortis, siue inter viuos conditionalibus, vel in diem, nimirum an, & quando exigatur consensus eorum ad quorum fauorem factæ sunt, ex eo pendet, an, & quando iis ius quæsitum dici possit; de quo latiùs sup. *c. 4. quæst. vlt.*

Potest autem hic consensus, qui adhibendus est
ratione interesse, † præstari etiam post factum, vt 373.
constat ex text. *in l. petens, C. de pact. l. si vsuras, C. de vsur. l. si autem plures, §. 1. ff. de aq. pluu. arc. l. si quis in Senatorio, ff. de rit. nupt. cap. eos, qui, §. cum ergo, 1. quæst. 1. cap. Lugdunensis, 9. quæst. 3. cap. si qua de rebus, 12. quæst. 2. cap. vlt. 16 quæst. 1.* iuncta glos. *verbo, consensum, cap. 1. & 2. 31. quæst. 2. cap. proposuit, de coniug. seru. & cap. de illis, il 2. de despons. impub.* necnon iuxta nonnullorum expositionem text. sunt *in cap. cùm nos*, quod est *5. de iis, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit. & in cap. cura, de iurepatron.* ad idem etiam sunt *l. licèt verum, ff. de iudic. l. 3. §. falsus, ff. rem rat. hab. cap. ratihabitionem, de regul. iur. in 6.* cum simil. adductis per Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. glos. 5. in princ. numer. 56. & glos. 47. numer. 33.* Et de consensu requisito ratione solemnitatis, seu auctorizabili dicemus *concl. seq.*

374 Sufficit quoque tacitus, † siue præsumptus consensus, vt satis constat ex d. l. in adoptionibus, ff. de adopt. l. 2. §. voluntatem, ff. sol. matrim. l. 2. C. quod met. caus. §. generaliter, auth. quib. mod. nat. effic. sui, collat. 7. cap. 2. de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. cap. ad id, quod, de sponsal. & matr. cap. significauit, de eo, qui dux. in matr. quam poll. per adult. cap. insinuante, qui cler. vel vouent. & cap. insuper, qui matrim. accus. poss. & plerique adnotarunt, quos refert, ac sequitur Gonzal. d. glos. 47, numer. 22. vbi tradit, quòd sufficit tacitus consensus vbi is non requiritur pro forma; innixo eo, quod pluribus relatis docet numer. 32. non dici consensum formalem, qui requiritur propter fauorem personæ, quæ debet consensum præstare. De hoc autem tacito, seu præsumpto consensu non pauca etiam dicemus conclus. seq. longè post medium, omnino ad hoc videnda.

SEXTA, & postrema CONCLVSIO; Licèt in commutatione vltimarum piarum voluntatum, quæ Romani Pontificis auctoritate
375. fit, † non requiratur consilium, vel consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis, in cuius ciuitate, vel diœcesi locus ille pius consistit: regulariter tamen eiusdem Capituli saltem consilium exigitur in ea, quæ facienda est ab Episcopo. Prior pars conclus. probatur ex cap. pastoralis, de iis, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. dum ibi dicitur Episcopum non posse parochiales Ecclesias, aut earum portionem, seu obuentiones etiam de consensu patroni concedere Monasterio sine licentia Romani Pontificis, præter voluntatem, seu consensum sui Capituli. ex quibus verbis satis patet, eam concessionem, cùm à Papa fit, non requirere Capituli consensum. idem quoque colligitur tum ex cap. si Capitulo, in fi. de concess. præb. in 6. vbi executor Apostolicus in collatione præbendæ de mandato Pontificis non cogitur vocare Capitulum Cathedralis: tum ex eo, quòd omnia iura, quæ consensum Capituli Cathedralis in negotiis grauioribus Ecclesiæ peragendis requirunt, loquuntur, cùm Episcopus aliquid de hisce rebus agere intendit, vt in cap. 1. cap. 3. cap. cù noscitur, & toto ferè tit. de his, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit. cap. pastoralis, de donat. cap. vt super, §. 1. de reb. Eccles. non alien. cap. 1. eod. tit. in 6. & Clem. si vna, eod. tit. atque alibi sæpe: non autem cùm Romanus Pontifex de iis vult disponere. Sed vbi etiam ea iura ipsum Romanum Pontificem comprehenderent: tamen, cùm is sit supra ius omne humanum positiuum, neque eo ligetur, l. Princeps, ff. de legib. & cap. proposuit, de concess. præb. cum simil. eo ipso, quòd in rescripto commutationis, vel quo illa committitur, non mandat consensum Capituli adhiberi, is non necessariò adhibendus in illius executione erit, saltem cùm illud rescriptum habet clausulam generalem derogatoriam iurium in contrarium facientium, iuxta latè adducta sup. quæst. præced. conclus. 1. Atque ita in terminis alienationis rerum Ecclesiæ tenet Redoan. tract. de reb. Eccles. non alienand. quæst. 36. numer. 18. ex glos. & Doctor. in cap. potuit, de locat. ac Dec. consil. 142. incip. pro tenui. Posterior
376. pars † conclus. probatur ex prædictis iuribus, & aliis requirentibus consensum Capituli Cathedralis in grauioribus negotiis Ecclesiarum suarum ab Episcopo peragendis. Sed quoniam ali-
377. qua iura † solùm requirunt consilium Capituli Cathedralis, cum Episcopus huiusmodi negotia agere intendit, vt cap. nouit, & cap. quanto, de his, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit. cui consonat text. in cap. 3. de consuet. in 6. quæ iura de consilio præcisè, & propriè, prout à consensu distinguitur, inter cæteros intelligit Abb. cap. cùm nos, numer. 4. & d. cap. nouit, numer. 4. & 5. de iis, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit. necnon glos. fin. ab aliis approbata d. cap. 3. quæ etiam ita intelligit text. in cap. Episcopus nullam, 15. quæst. 7. quod vtitur nomine consensus, & cap. 1. de excess. prælat. vbi habetur nomen iudicij: consilium autem necessitatem, seu obligationem illud sequendi non inducit, l. 2. §. fin. ff. mand. l. consilij, ff. de regul. iur. & cap. nullus ex consilio, eodem tit. in 6. cum simil. ibidem per glos. & Doctor. allegat. Ideo primùm cum Abb. d. cap. nouit, numer. 7. ad fin. constituo regulam, vt in negotiis Ecclesiæ necessariò ab Episcopo requiri debeat consilium Capituli, quæ probatur ex d. cap. nouit, cap. quanto, cap. Episcopus, cap. 1. & cap. 3. & glos. citat. Hoc autem intelligendum est in arduis, & maioribus negotiis: secus in minoribus; nam tunc neque consilium requiritur. ita Abb. d. cap. nouit, numer. 6. ex dictis Doctorum ibi, & Innoc. in cap. fin. de maior. & obed. & ex l. 2. C. de iuram. calum. vbi Rectores cuiusque Collegij ex officio iniuncto explicant hæc minora; & facit, inquit Abb. numer. 6. cap. edoceri, de rescript. Item non est necessariò requirendum consilium vbi adsit ad id causa rationabilis, vtputa quia Prælatus vult procedere contra consanguineum, vel amicum Collegij. sic Abb. eod. numer. 6. ex Doctor. ibi. Consensus autem omnino requiritur, nec sufficit consilium, primò in communiter tangentibus Episcopum, & Capitulum. ita Abb. d. cap. cùm nos, numer. 4. ex Goffr. ibidem à Doctoribus approbato, & ex cap. accedentes, de præscript. Secundò in concernentibus interesse Capituli, sic Abb. d. cap. nouit, numer. 7. ex traditis à se in cap. ex parte, & cap. tua, de cler. non resid. & Oldr. consil. 210. Tertiò, consensus Capituli omnino exigitur, nec sufficit consilium, in rebus arduis concernentibus præiudicium Ecclesiæ Cathedralis, vt in alienatione rei ipsius Ecclesiæ. ita docet Abb. d. num. 6. id colligens ex dictis Doctor. ibi Goffred. d. cap. cùm nos, & Archid. in cap. si Episcopus, 14. dist. pro ratione afferens grauitatem præiudicij, & quia interest Capituli, ne Ecclesia veniat ad deteriorem exitum, & vt pauperes, & alij indigentes sustententur, vt cap. 1. de iis, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit. & cap. sine exceptione, 12. quæst. 2. & quoad alienationem probat text. d. cap. vt super, §. 1. de reb. Eccles. non alien. vbi Cælestin. III. ad Rauenn. Archiepiscopum scribens, Possessiones, inquit, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt vtiles, pro aliis vtilioribus de fratrum tuorum, & sanioris partis consilio, & assensu alienandi, seu commutandi liberam concedimus facultatem. & quoad donationem est text. in cap. 1. de donat. Id autem accipiendum est; † salua dispositione 378.
Extrauag. Ambitiosæ, de reb. Eccles. non alien. in commun. ne bona Ecclesiarum alienentur inconsulto Romano Pontifice, quatenus ea recepta sit: quam nonnulli relati à Redoan. d. tract. de reb. Eccles. non alien. quæst. 35. numer. 5. & 6. ita intelligunt, vt hodie etiam in casibus à iure permissis nequeat vlla alienatio rerum Ecclesiæ fieri sine licentia Romani Pontificis. iuxta quam opinionem Rot. Roman. vt audio, solet decidere, reiecta sententia Bero. & alio-

rum

sum, quorum mox mentionem faciemus. alij verò, quos refert, ac sequitur id comprobans Redoan. *eod. tract. quaest.* 36. ferè per tot. *& quaest.* 42. *numer.* 12. eam constitutionem sic intelligunt, vt solùm velit, quòd alienatio fiat seruata forma ibi tradita, aut cum licentia Romani Pontificis, prout illius verba sonare videntur: quem etiam intellectum approbat Bero. *cons.* 90. mihi verò 91. *num.* 18. *vol.* 1. docens, quòd ea constitutio locum non habet, vbi in casu licito, & interuenientibus solemnitatibus fiat alienatio. Mouentur autem illi auctores potissimùm ex verbis *d. Extrauag. in princip.* ibi; præterquam in casibus à iure permissis: iunctis iis, quæ habentur in §. *si quis autem, vers. alienanti vero*, ibi; alienanti verò bona Ecclesiarum, Monasteriorum, locorúmque piorum quorumlibet inconsulto Romano Pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, &c. Verùm verba illa, præterquam in casibus à iure permissis non ad totam illam dispositionem, seu alienationis prohibitionem referuntur, sed ad solam dispositionem de contractu emphyteutico, cùm in eo capitulo illa verba includantur, quo casu clausula non ad omnia, sed illud tantùm capitulum dispositionis refertur, iuxta latè per nos tradita *quaest. praeced. suppos.* 1. Sensus igitur totius illius dispositionis, ac prohibitionis, quod ad hanc rem attinet, erit, vt non liceat alienare bona Ecclesiastica inconsulto Romano Pontifice etiam per contractum emphyteuticum, præterquam in casibus, in quibus iura permittit bona huiusmodi absque solemnitatibus alienari, vt cùm reuertuntur ad Ecclesiam ob lineam finitam, ea traditia à Gabr. *com. concl. lib.* 3. *tit. de iur. emphyt. conclus.* 1. *numer.* 3. *&* 13. dum tamen non sint effecta de mensa, iuxta text. cum ibi not. *in cap. vt super, in princip. de reb. Eccles. non alien.* & quæ solent concedi in emphyteusim, vt dicitur *in d. Extrauag. in princip.* vbi etiam id permittitur de fructibus & bonis, quæ seruari non possunt. Sed quicquid de hoc sit, circumscripta prædictæ Extrauag. aut etiam Extrauag. Pauli IV. dispositione; quæ vtraque non modò alienationem rerum Ecclesiæ Cathedralis, sed etiam inferiorum Ecclesiarum comprehendit, & in casibus, in quibus ea locum non habet: attento iure communi antiquo, cùm hoc, quatenus ad inferiores Ecclesias attinet, diuersimodè loqui videatur; placet mihi ea di-
379. stinctio, † quam facit Abb. *cap.* 1. *num.* 5. *de his, quae fi. à praelat. sine cons. Capit.* alij, quos referunt, ac sequuntur Redoan. *d. tract. de reb. Eccles. non alienand. quaest.* 26. *num.* 25. *cum seq.* & Couar. *d. lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 17. *numer.* 1. vt, siquidem Episcopus ipse auctor sit alienationis rerum Ecclesiæ inferioris, requiratur consilium, & consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis; sicque procedat *cap.* 1. *cap. ea noscitur, cap. tua nuper, & cap. pastoralis, de his quae fi. à praelat. sin. cons. Capit.* necnon *d. c.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. vel Clericus, aut Rector Ecclesiæ inferioris alienationis auctor est, qui vult alienare cum Episcopi consensu; & tunc non requiratur consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis; sicque procedat tum text. *in cap. placuit,* 12. *quaest.* 2. *cap.* 1. *de rebus Eccles. non alien. Clement.* 1. *eodem tit.* & alia iura, in quibus approbatur alienatio rerum Ecclesiæ cum solemnitatibus ibi expressis; nulla mentione facta de consensu Capituli Cathedralis: quo etiam argumento in simili post alios vtitur Lambertin. *tract. de iurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quaest.* 2. *artic.* 15. *num.* 1. *& part.* 2. *quaest.* 1. *artic.* 6. *& lib.* 2. *part.* 3. *quaest.* 1. *artic.* 4. *num.* item 1. & ipse Romanus Pontifex in *cap. cum Apostolica,*

§. *pen. de his, quae fi. à prael. sin. cons. Capit.* tum doctrina Feder. Sen. *consil.* 137. Innoc. & Butr. *d. cap.* 1. *de his quae fi. a praelat.* & aliorum quotquot dixerunt, in alienatione rerum Ecclesiæ inferioris consensum, aut consilium Capituli Cathedralis non requiri; quod etiam vsu receptum esse testatur Laurent. de Rodulph. *in repet. cap.* 1. *sine exceptione,* 10. *quaest.* 2. Franc. *d. cap.* 1. *col.* 8. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. *& in rubr. not.* 1. & alij quos laudat Redoan. *d. quaest.* 26. *numer.* 27. *in fin.* docens quoque, hanc consuetudinem valere, præcipuè per text. *in cap.* 3. *de consuetud. in* 6. quod & post alios in simili facit Lambert. *d. artic.* 15. *numer.* 1. *& d. artic.* 5. *numer.* 2. monens *d. art.* 4. *num.* 1. *in fin.* nos posse dicere, titulum *de his, quae fi. à praelat. sin. cons. Capit.* recessisse ab aula, quia Episcopi hodie omnia expediunt sine Capituli sui consensu. & generatim, † 380.
quando consensus necessariò sit sequendus, vel habent se, vt consilium, videri potest Bart. *l.* 1. §. *si plures, ff. de exercit. act.* Host. Butr. & Abb. *in cap. cum olim, de arbitr.*

In casibus autem in quibus requiretur consensus
Capituli Ecclesiæ Cathedralis, † sufficiet, quòd in- 381.
teruenIat etiam ex interuallo post actum; vt satis probatur ex text. *in cap. cùm nos*, quod est 3. *de his, quae fi. à praelat. sin. cons. Capit.* quod, vt figurauit ibi casum glos. & Abb. loquitur in concessione Ecclesiæ facta ab Episcopo quibusdam Religiosis, & ex ipso text. colligi potest, vbi dicitur, quòd certum est, de rigore iuris concessionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo constat per Episcopum factam fuisse, nisi eam ratam postmodum habuisset. Idem etiam à fortiori probatur ex iuribus,
in quibus habetur, † consensum ipsum Episco- 382.
pi in huiusmodi concessionibus Ecclesiarum, quæ species quædam sunt commutationis vltimarum voluntatum, posse post factum etiam ex interuallo accedere: vt *in cap. cura, de iurepatr.* ibi; Mandamus, quatenus ex donatione laicorum, nisi auctoritas diœcesani Episcopi, & assensus adsit, nullus vestrûm aliquas sibi Ecclesias vendicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: nisi legitima fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. & *in cap. suggestum, eod. tit.* ibi; significamus, quòd prior concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi facta est, aut eius assensus fuerit postea subsequutus, posteriori concessioni præfertur. & per text. *d. cap. cura*, & alia, quæ allegat Bero. *consil.* 11. *numer.* 26. *&* 27. *volum.* 3. docet, consensum Episcopi, qui in aliquo casu requiritur, sufficere, quod ex postfacto interueniat per modum ratificationis. ex eod. verò *cap. cura, & cap. suggestum, de iurepatron.* pluribus Doctor. relatis Mandos. *consil.* 30. *numer.* 3. & super *regul.* 32. *Canc.* quæ est *de impetr. benefic. vacan. per obit. quaest.* 17. *numer.* 6. *cum tribus seqq.* & Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell. glos.* 5. *in princ. numer.* 56. *& glos.* 47. *numer.* 33. concludunt, † regu- 383.
lariter consensum, qui ad aliquem actum requiritur, posse etiam interuenire post factum. Ex iis verò, quos hi allegant, cæteris meliùs hanc rem tractasse mihi videtur Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 2. *quaest.* 1, *artic.* 16. qui, postquam *numer.* 6. & ipse eam regulam ex communi posuit, subdit *numer.* 7. quòd quandoque in actu exigitur iussus, vel mandatum; & tunc est necesse, quòd præcedat actum, *l. si quis mihi bona*, §. *iussum, ff. de acquir. hered.* & ibi Bart. *& in l. si vero non remunerandi, ff. mand.* posset tamen dici, quòd, si quis nomine alterius aliquid iubeat, seu

mandet, & is deinde illud ratum habeat, satisfactum foret; nam ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, *cap. ratihabitionem, de reg. iur. in 6. l. hoc iure, & l. semper; ff. eod. tit.* nisi dicamus, prout etiam sentit glos. *d. cap. ratihabitionem*, eam regulam locum non habere in actibus necessariis, seu, qui obligationem sequendi inducant: iussus autem importat necessitatem; sicut & mandatum, quomodo hic etiam sumimus mandatum, & sæpe accipitur *in d. l. si quis mihi bona*; quoniam supponimus ex dispositione legis, vel hominis eorum alterum ad certum actum requiri, ita, vt parendum ei sit. Similiter licentia debet præcedere, vt docet Lambert. *d. artic.* 16. *numer.* 8. Gonzal. *d. glos.* 47. *numer.* 46. sicut etiam consilium, *cap. cum in veteri, de elect.* Lambert. *eod. art.* 16. *numer.* 9. & latè Gonzal. *ad d. reg.* 8. *glos.* 46. *numer.* 38. *cum duobus seqq.* Quandoque requiritur auctoritas in aliquo actu, seu consensus auctorizabilis strictè sumptus: & tunc debet interuenire in actu, vel paulo antè, vel paulo pòst; prout de consenso tutoris apertè disponitur *in d. §. iussum*, necnon *in l. obligari, §. tutor, ff. de auctor. tutor. & §. tutor; Instit. eod. tit.* ac præter glos. & Doctor. *ibi*, hoc pro regula tradunt aliis relatis Mandos. *d. quæst.* 17. *numer.* 13. Gonzal. *d. glos.* 47. *numer.* 34. & Lambert. *d. artic.* 16. *numer.* 10. vbi eam limitat primò, nisi actus factus sine auctoritate esset vtilis Ecclesiæ, post Abb. Barb. & Fel. *in cap. edoceri, de rescript.* ad quod est text. *in cap. si qua de rebus*, 12. *quæst.* 2. cum aliis ad id adductis à Redoan. *d. tract. de reb. Eccles. non alien. quæst.* 34. ferè per tot. vbi in specie loquitur de consensu Capituli. Secundò limitat Lambert. *vbi sup.* nisi illa auctoritas separet naturam confirmationis, post Bald. *l.* 1. *col. antepenult. C. qui admitti.* latè Felin. *d. cap. edoceri, col.* 6. & facit *cap.* 2. *de pact. cap.* 1. *de transact. cap.* 1. ac totus ferè tit. *de confir. vt. vel inut.* & latè tradit Oct. Simoncell. *in præfat. sui tract. de decret. numer.* 35. *vsque ad* 39. *iuncto numer.* 49. Tertiò Lambert. limitat, nisi illa auctoritas simul haberet rationem consensus, quia actus ille tangeret eum qui consentire deberet, ex Fel. *vbi sup.* Bott. Imol. & aliis *in cap. cum consuetudinis, de consuet.* & facit text. *in cap. quod in dubiis, de renunt.* Quandoque requiritur simplex consensus: & tunc, aut ad actum iudicialem; & sufficit interuenire tempore litis contestatæ; ita Lambert. *d. artic.* 16. *numer.* 11. ex glos. Bart. & scribent. *in l. fin. §. necessitatem, C. de bon. quæ liber.* aut ad actum extraiudicialem; & tunc, vel requiritur ille consensus pro forma, & solemnitate actus, vt interueniat certo tempore, & non potest interuenire pòst, vt *in cap. auditis, iuncto cap. quia propter, de elect.* Bald. *d. l.* 1. *col. vlt.* Franc. Præpos. Abb. & Corsett. *in cap. cum parati, de appellat.* & alij, quos allegat *ibi*. Lambertin. subdens post alios, idem dicendum, si requireretur consensus superioris pro eius auctoritate, quia ita esset, ac si requireretur eiusdem auctoritas: vel non requiritur, pro solemnitate certo tempore, sed simpliciter ad actus validitatem; & tunc, aut actus tenet mero iure; absque tali consensu, licèt ad eius, qui consentire debebat, possit irritari; & potest is consentire quandocumque; sicut Canonicus contemptus in electione, *cap. quod autem, de elect.* ac præter probatos à Lambert. *d. numer.* 11. tenet Abb. *d. cap. cum nos, numer.* 5. per *cap. sicut, de elect.* aut non tenuit. & pariter potest interuenire post factum, sed

actus valet, vt ex nunc, non vt ex tunc; & hic est casus *d. cap. cum nos*, vt *ibi* notat Abb. *d. numer.* 5. & post alios Lambert. *eod. num.* 11. Aliquando denique requiritur interponi decretum; & hoc etiam sufficit, quòd interueniat post actum. ita Lambert. *d. artic.* 16. *numer.* 12. post Bald. *d. l.* 1. *col. pen. C. qui admitt.* arg. *l.* 3. *§. pen. ff. de lib. & posthum. cap. secundò requiris, de appel. & l. pen. C. de instit. & substit.* Hac tamen de re videndum etiam est, quod dicemus *cap.* 12. *quæst.* 7. *conclus.* 3.

Regulariter quoque † consensus tacitus siue Episcopi, siue eius Capituli sufficiet; tum quòd 384.
taciti, & expressi eadem est virtus, *l. cum quid, ff. si cert. petat.* cum aliis adductis per Everard. *in loc. leg. ab express. ad tacit. numer.* 1. cum aliquot seqq. Tum ex eo, quòd Bero. *consil.* 21. *num.* 28. *iuncto num. præced. vol.* 2. satis probat, quòd sufficit, consensum etiam auctorizabilem Episcopi, qui in aliquo casu requiritur, pòst tacitè interuenire. Tum ex eo, quod per text. *in l.* 2. *C. de acquir. poss.* cum aliis, de quibus *in l. quæ dotis, ff. sol. matr.* tradit Put. *decis.* 102. *numer.* 4. *lib.* 2. consensum necessarium etiam tacitè interuenire posse, qualis est consensus Ordinarij subsistente iusta causa: tum quia de consensu tacito, qui resultat ex facto, satis id ex eo patet,
quòd † non minus factis, quàm verbis volun- 385.
tas declaratur, *cap. dilecti*, vbi omnes, *de appell.* latè Tiraq. *de iur. constit. possessor.* 3. *part. limit.* 30. *numer.* 12. Mascard. *de probat. conclus.* 416. & 417. Caputaq. *decis.* 212. & 216. *part.* 1. ac *decis.* 81. *part.* 3. eadem Rot. *decis.* 811. *numer.* 19. *cum sequentib. part.* 1. *diuers.* & in translatione iurispatronatus, quòd ad eam sufficiat consensus tacitus Diœcesani, qui ex factis resultat, sentit Roch. Curt. & Steph. à Caieta mox allegandi, & admittit Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *artic.* 7. *numer.* 5. vbi exemplum affert in Diœcesano admittente aliquem tamquam donatarium iurispatronatus, cùm sciat, donationem factam fuisse sine consensu proprij tunc Diœcesani: licèt ipse Lambert. putat potiùs hunc esse consensum expressum: & in derogatione qualitatum appositarum in fundatione sufficere huiusmodi tacitum consensum Episcopi, sentit idem Lambert. *d. tract. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 7. *art.* 30. qui est *vlt. numer.* 30. *cum duobus seqq.* de illo autem tacito consensu, qui resultat ex taciturnitate, probatur tum ex eo, quod in creatione iurispatronatus, hunc tacitum consensum sufficere, tradit Roch. Curt. *in tract. de iurepatron. verbo, præce, quòd de Diœcesani consensu, quæst.* 8. & in eius translatione Curt. *ibidem*, & Steph. à Caieta *in repet. cap. fin. col.* 35. *de elect. in* 6. post Card. *cap. cura, cap. cum seculum, cap. relatum, & cap. suggestum, de iurepatronat.* tum ex eo, quod post Ias. *d. l. quæ dotis causa* 11. tradit Put. *d. decis.* 100. *numer.* 7. patientiam, & diuturnam taciturnitatem inducere verum consensum, & idem operari, quod consensus expressus; tum ex aliis, quæ de tacita renuntiatione adducemus *inf. cap.* 8. *quæst.* 9. *conclus.* 2. *cum tribus seqq.* tum ex regula iuris, qui tacet, consentire videtur, *cap. qui tacet, consentire videtur.* cui si quis obiiciat regulam statim sequentem, *sci. qui tacet, non fatetur, sed nec vtique negare videtur*; quæ etiam habetur *in l. qui tacet, ff. de regul. iur.* †. omissis aliis conciliationibus, 386.
& distinctionibus, quæ pro concordia harum duarum regularum, quæ sibi aduersari videntur,

de

de quibus per glos. & Doctor. *ibi* , & quæ verè potius imitationes sunt , vel declarationes prioris regulæ , nimirum , qui tacet , consentire videtur , ac præcipuè illa , quòd in fauorabilibus tacens consentire videatur ; secus in odiosis ; quam etiam doctrinam post alios tradit Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *princ. artic.* 7. *numer.* 4. *& artic.* 11. *numer.* 3. atque ad concordiam prædictarum duarum regularum accommodauit Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 42. *numer.* 6. 9. *&* 11. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disput.* 5. *numer.* 5. *& disput.* 6. *numer.* 11. semper mihi placuit , & vnica , ac verissima visa est illa conciliatio , & solutio , vt quæque ex illis duabus regulis in suis terminis procedat, in quibus loquitur ; prior enim regula versatur circa consensum , & dissensum , qui sunt actus voluntatis , quæ fertur in bonum & malum saltem apprehensum , seu circa fauorabile , & odiosum , & per consequens circa futurum , seu circa faciendum , vel omittendum ; posterior autem regula versatur circa confessionem , seu affirmationem , & negationem , quæ sunt actus intellectus, seu potentiæ executiuæ illius , hoc est , facultatis loquendi, & exprimendi verbis , quod cognouit intellectus,qui fertur in verum, & falsum, atque adeò circa præsens, vel præteritum , seu id , quod factum est , aut non factum : atque hoc discrimen apertè constat ex verbis vtriusque regulæ, atque ad vtriusque concordiam illud præ cæteris postmodum inuenit satis clarè perpensum à glos. *d. reg. is, qui tacet*, verbo, *non fatetur* , in hæc verba : Nota, quia non dicit, non consentit; & sic non contradicit regula, qui tacet: super confessione enim, vel negatione, non super consensu, & dissensu fundatur hæc regula , & regula iuris ciuilis : propter attinentiam autem, quam habet confessio ad consensum, & negatio ad dissensum; (nimirum, quia non modò consensus , & dissensus , sed etiam confessio, & negatio à voluntate procedunt, licèt illi eliciuè , hæc imperatiuè , quæ etiam licèt actus intellectus sint , ad voluntatem tamen diriguntur , cùm voluntas non feratur , nisi in præcognitum ;) Glosatores iuris ciuilis , & nostri illam materiam adaptauerunt huic regulæ , quæ propriè spectat ad regulam , qui tacet , vt ibi etiam dixi. hæc ibi glos. quæ est Ioan. Andr. inter Canonistas clarissimi. atque hanc eandem conciliationem huius vtriusque regulæ post hæc scripta allatam vidi , licèt sub aliis verbis , à D. Paulo Gallerato præstantissimo Iurisconsulto Nouariensi in suo moderno , eóque eruditissimo tract. *de renunciat. tom.* seu *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 21. *numer.* 3. cum aliquot sequentib.

Prædicta autem regula de consensu tacito,
prout comprehendit tam eum , qui ex facto, quàm
illum , qui ex taciturnitate resultat ; restringitur
387. primò , † nisi lex ipsa expressum consensum
requirat ; vt post glos. *in cap. statutum , §. in nul-*
lo , verbo , expressus , & *ibi* Franc. *numer.* 5. Gemin.
numer. 3. *de rescript. in* 6. & alios , tradit Gon-
zal. *d. glos.* 47. *numer.* 20. Secundò , cùm consen-
sus requiritur pro forma ; vt ex *cap. cùm ab vno*,
iuncta glos. *verbo , mandantibus* , & *ibi* Gemin. *num.*
2. *de re iudic. in* 6. atque alios plerosque docet idem
Gonzal. *d. glos.* 47. *numer.* 21. *num.* autem 31. *cum*
seq. post Bart. *l.* 1. *§. sed filius , num.* 2. *&* 3. *ff. de*
legat. 3. & *ibi* cæteros communiter , Butr. *cap. cùm*
consuetudinis , numer. 24. *&* 25. *de consuet.* ac plures
alios docet, tunc censeri pro forma requiri consen-
sum , quando exigitur ob fauorem publicum ; secus
verò, si ob solum priuatum, & adde , vel principali-
ter ; quod semper attenditur , *iur. vulgat.* Genera-
tim verò , † quomodo consensus præsumatur , vel 388.
probetur ex diuturnitate temporis, aut alias , viden-
di sunt inter recentiores Mascard. *de probat. conclus.*
416. 417. 1158. 1224. *&* 1356. Menoch. *de præsumpt.*
lib. 3. *præsumpt.* 42. *& lib.* 6. *præsumpt.* 99. Galle-
rat. *d. cap.* 11. & Garz. *tract. de benef. part.* 12. *cap.*
2. *num.* 177. cum multis seqq. vbi etiam in specie
agit de consensu Capituli , & beneplacito sedis
Apostolicæ. Quomodo autem præstandus sit , aut
præstari possit consensus , † nimirum , an per 389.
litteras , nuntium , epistolam , aut procuratorem ;
vide glos. & Doctor. *in l. si cùm dotem , §. si patri*,
ff. solut. matr. & l. consensu , ff. de act. & oblig. at-
que alios , quos refert Gonzal. *d. glos.* 47. *numer.* 36.
num. autem 37. plurimos refert tradentes , † an, 390.
& quomodo compellatur præstare consensum is ,
qui , cùm debeat , eum præstare recusat : qua de
re nos quoque aliquid diximus sup. *cap.* 5. *quæst.* 10.
concl. 1. *ad fin.*

Quòd si quoad hunc articulum atque etiam, to-
tum penè hunc , & duas præcedentes conclusiones,
vbi docuimus , in plerisque casibus requiri con-
sensum aliquorum in commutatione vltimarum
voluntatum , quæras , quid operetur † clausu- 391.
la illa , *contradictores appellatione postposita , vel di-*
strictione Ecclesiastica compescendo , de qua *in cap.*
pro illorum , in princ. & *ibi* glos. *verbo contradi-*
ctores , ac passim *in rescriptis* , & præsertim litte-
ris executorialibus gratiarum, atque adeò plerun-
que apponetur in rescriptis , maximè gratiosis ,
commutationum vltimarum voluntatum. Breuiter
respondeo cum glos. recepta *in d. verbo, contradicto-*
res , non comprehendi hac clausula , nisi partes , &
alios , qui de facto contradicunt , & non de iure.
Quam glosam sequuntur præter scribentes *ibi*, Fel.
in cap. causam, ex *num.* 19. *de rescript. & cap. super eo, n.*
5. *de offic. deleg.* Staphil. *de litt. grat. tit. de vi, & effectu*
clausul. Rebuff. *in form. & declarat. noua promis. verbo,*
contradictores , & in Concord. Gall. in form. litter. exe-
cutor. eod. verbo ; cum aliis plerisque laudatis à
Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 9. *in annotat. nullit. in*
caus. benefic. num. 242. Garz. *tract. de benefic. part.* 6.
cap. 2. *num.* 15. ac nouissimè à Marta *tract. de clausul.*
part. 1. *clausul.* 21. *num.* 1. *cum seq.* & Aug. Barbos. *eod.*
tract. clausul. 15. *num.* 2. bene autem subdit Barbos.
num. 3. post Paris. *de resig. benefic. lib.* 8. *quæst.* 7. *num.*
158. † delegatum vigore huius clausulæ , *contra-* 392.
dictores appellatione postposita compescendo; posse cen-
suram exercere ; quod & Doctor. communiter tra-
dunt *in cap.* 1. *de offic. deleg.* & glos. ab aliis approl
bata *in cap.* 1. *verbo , districtione , de iureiur.* in quo-
libet delegato cum clausula , *districtione Ecclesiasti-*
ca compescendo ; quem posse etiam alias pœnas
imponere , post Abb. *in d. cap.* 1. *de offic. deleg.*
cap. nuntios , de decim. & d. cap. 1. *de iureiur.* ; sen-
tit Dec. *eod. cap.* 1. *numer.* 92. *&* 93. in nou. edit.
de offic. deleg. subdens tamen id facere posse tam-
quam delegatum , non autem ex vi illorum verbo-
rum , quæ solùm intelliguntur de censuris , ex text.
iuncta glos. *d. cap.* 1. *de iureiur. cap. pro illorum*,
de præb. & cap. 3. *de vsur.* quare malè Barbos. *d.*
clausul. 15. *numer.* 4. post Azeued. *ad l.* 1. *tit.* 5. *lib.*
8. *nou. recompil. numer.* 5. docet delegatum , seu
executorem cum clausula , *contradictores appellatio-*
ne postposita compescendo , non posse alia pœna pu-
nire , quàm per viam excommunicationis , &
interdicti. Verba verò illa , *appellatione postposita*,
seu *remota* , aut similia , per quæ tollitur appel-
latio , † eam tollunt tantùm quoad effectum 393.
suspensiuum, & impediunt executionem, ita, vt hæc

non veniat per viam attentatorum reuocanda: vt
post alios ex communi tradunt Paris. *d. quæst.* 7.
num. 163. & Barbos. *d. clauf.* 13. *num.* 1. *& clausul.*
7. *num.* 4. in qua clausul. 7. multa de huiusmodi clau-
sula docet, quod & facit Marta *d. part.* 1. *clauf.* 22.
per tot.

Si verò rursus quoad hanc sextam conclusionem
petas, quot conuenire debeant de Capitulo Eccle-
siæ Cathedralis ad hoc, vt consensum præstet Epi-
scopo commutare volenti vltimam voluntatem,
vbi ad id Capituli consensus est necessarius, iuxta
supradicta; & an singuli, qui conuenerunt, con-
sentire debeant, vel maioris partis consensus suffi-
ciat. Et quidem quoad priorem articulum existimo,
394. quòd quicquid sit, † an ad actus Collegiales vo-
candi sint illi de Collegio, licèt absentes sint à ciui-
tate; de quo per glos. & Doctor. *in cap. factum est,*
7. quæst. 1. *& §. hoc ius porrectum*, 10. *quæst.* 2. *cap.*
cùm omnes, de constit. cap. cùm inter vniuersas, cap.
coram, cap. bonæ memoriæ, il 2. cap. in Genesi, cap.
cum nobis, cap. quod sicut, & cap. quia propter, §.
illud, de elect. cap. fin. de maioris. & obed. cap. cùm
olim, de re iudic. necnon *cap. quamuis, in princ. de*
offic. ordin. in 6. cap. 2. de testib. & cap. cùm in Eccle-
siis, de præbend. eod. lib. ac nos aliquid sup. hac ipsa
quæst. *suppos. 3. ampliat.* 16. & latè Alph. Vilagut.
tract. de reb. Eccles. non ritè alienat. recuperand. lib.
seu *part. 1. cap.* 11. ferè per tot. vbi *sub num.* 19. *vs-*
que ad 26. sequitur Abb. *d. cap. cùm omnes, num.* 7.
qui post Bart. *in l. omnes populi, ff. de iust. & iur.* ita
distinguit: aut sunt absentes non habentes vocem;
& hi indubiè non sunt vocandi, vt *in cap. quia pro-*
pter, de elect. aut habent vocem; & tunc, aut sunt
absentes ex necessitate, aut ex voluntate: si ex ne-
cessitate, vel hoc procedit ex culpa propria, & non
sunt vocandi, arg. *l. amissione, §. si deficiunt, ff. de*
cap. dimin. & cap. præter, dist. 32. vel sine culpa; &
tunc siue negotia sint grauia, siue leuia, ad hoc, vt
præiudicetur absentibus, & valeat actus gestus sine
illis, debent isti ire ad absentes, vel eos citare, vt
saltem mittant procuratores, arg. *cap. quanto, 63.*
dist. Si verò detinentur sola voluntate, regulariter
non sunt vocandi, prout docuit Bart. & text. *in d.*
§. hoc ius porrectum, 10. *quæst.* 2. à qua regula exci-
piendi sunt illi tres casus, de quibus glos. *in d. cap.*
2. in princ. verbo, ipsorum, de testib. in 6. primus,
cùm esset prouidendum Ecclesiæ de Canonico, seu
in receptionibus Canonici, vt *in d. cap. cùm in Ec-*
clesiis; secundus, cùm Canonici volunt cessare à di-
uinis, *d. cap. quamuis, in princ.* tertius in electioni-
bus, vt *d. cap. quia propter, §. illud*; necnon *d. cap.*
quod sicut, & cap. coram, de elect. & d. cap. quamuis,
in princ. subdit autem Abb. *d. numer.* 7. quem etiam
sequuntur alij relati à Fel. *d. cap. cùm omnes, numer.*
22. quòd alienatio rei Ecclesiasticæ non est adeò ma-
gni præiudicij, vt vocandi sint absentes; quòd ta-
men bene vterque temperat *ibi*, & idem Abb. *d.*
cap. cùm inter, numer. 8. vt, si accideret casus æquè
grauis, & arduus, ac tres prædicti, in eo quoque
vocandi essent absentes; & sic in arduis vocandi
sunt, etiamsi sint extra ciuitatem, vt plerique te-
nent, quos recenset Fel. *d. numer.* 22. & Dec. *nu-*
mer. 43. *in* 1. *lect.* licèt ipse cum aliis ex communi
contrarium sentiat *numer.* 44. iuxta nou. edit. In o-
395. mnibus autem casibus † valet consuetudo, vt ab-
sentes vocentur, qui non debent, & non vocentur
ij, qui aliàs deberent vocari; vt tradunt glos. &
Doctor. *d. cap. cùm omnes, cap. cùm inter, cap. coram,*
& cap. in Genesi; vbi, sicut & *d. cap. cùm inter*, ad
hoc sunt text. satis aperti. Quicquid, inquam, de
396. hoc sit; existimo, † regulariter duas partes Col-

legij, seu Capituli conuenire debere, vt intersint
actui faciendo; quod autem fit à maiori parte con-
uenientium, seu congregatorum, id ratum esse,
iuxta text. *in l. nulli, ac l. planè, ff. quod cuiusque vni-*
uers. nom. & l. nominationum, C. de decur. lib. 10. per
quæ iura idem tradit Cosm. Gumier. *ad pragmat.*
sanct. tit. de auctorit. general. Concil. verbo, duarum
partium, post Bart. *d. l. omnes populi, ff. de iust. &*
iur. & l. 1. ff. de offic. procons. atque hanc communem
opinionem Canonistarum, & Legistarum asserit
Abb. *d. cap. cùm omnes, numer.* 11. prout eum refert
pariter, & probat Dec. *d.* 1. *lect. numer.* 51. *cum*
seq. vbi etiam satis refellit distinctionem, quam fa-
cit Abb. *d. cap. cùm omnes, numer.* 11. *& cap. in*
causis, de elect. vt id procedat, cùm vniuersitas
seipsam congregat, cùm autem congregatur à su-
periore, sufficere præsentes, etiamsi constituant
minorem partem; quod etiam voluit Gumier. *loco*
cit. vterque verò pro hac distinctione allegat Innoc.
qui eam indicat *in cap. 5. de maior. & obed.* & aper-
tè tenet *in cap. 2. de non. oper. nunciat.* Rectè autem
subdit *ibid.* Gumier. † ab hoc duarum partium nu- 397.
mero excipiendos esse fore, qui vocati nolunt ve-
nire, per text. *in cap. cùm nobis*, & glos. *in Clem.*
quia circa, de elect. ex qua glos. & text. *d. cap. quia*
propter, necnon *d. Clem. quia circa*, idem tradit
Villagut. *d. cap.* 11. *numer.* 34. sed & idipsum pro-
bat text. *d. cap. quod sicut, in princ. & cap. Ecclesia*
vestra, il 2. de elect. ex quibus etiam iuribus satis
habetur, in numero Collegialium requisito, vt ad
actum conueniat, nimirum duab. partibus non esse
computandos, qui nolunt, possunt, aut non de-
bent interesse; atque adeò ab iis etiam excludendos
esse, qui de iure ab actus illius expeditione exclu-
duntur; vt post glos. *d. Clem. quia circa*, & alios sen-
tit Villagut *d. cap.* 11. *num.* 27. *ac* 31. *cum seq.* infe-
rens ad excommunicatos, & suspensos, ex *c. cum dile-*
ctus, de consuet. ad impuberes, & irregulares, iuxta
cap. ex eo, de elect. in 6. iuncto *cap. is, qui, de sent.*
excom. in 6. & ad omnes non constitutos in sacris,
per *Clem. vt ij, qui, de æt. & qual. & ord. præfic.* quod
etiam innouauit Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reform.*
id extendens, etiamsi hoc liberè ab aliis sibi fuerit
concessum.

Quoad posteriorem autem articulum; eo sup-
posito, quòd † cùm requiritur consensus Capi- 398.
tuli, aut Collegij, vel cuiusque vniuersitatis, non
sufficit, quòd consensus ab iis præstetur singulariter,
sed omnino requiritur, quòd præstetur collegiali-
ter, & in communi, hoc est, ab ipsis ad id congre-
gatis; vt tradunt glos. & Doctor. communiter *d.*
cap. cùm omnes, de constit. & d. cap. in Genesi, de elect.
vbi optimus text. *& in cap. cùm M. de constit.* idém-
que voluit glos. *in l. sicut, ff. quod cuiusque vniuers.*
nom. & Bart. *d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur.* latè
Villagut. *d. lib.* 1. *cap.* 12. quamuis alia glos. *in cap.*
1. de reb. Eccles. non alien. in 6. aliter sentiat. quin
immo Abb. *d. cap. cùm omnes, numer.* 7. *in fin. &* 8.
necnon *cap. 1. de intercpatr.* post Bart. *vbi sup.* idem
probat, † quoties maior pars plurium quoquo 399.
modo habentium rationem vnius præualet minori,
vt in pluribus patronis: de quo latè disputat Dec. *in*
d. 1. *lect. cap. cùm omnes, numer.* 48. in nou. edit. &
eius Apostill. *ad verbum, præsentare.* Hoc, inquam,
supposito, satis recepta est à scribentibus ibi, & ali-
bi, atque à Rot. Rom. sæpiùs approbata illa distin-
ctio glos. *d. cap. cùm omnes, verbo, constitutum, vers.*
sed numquid est verum generaliter; vbi quærens, an
sit verum generaliter, quòd id, quod facit maior
pars Capituli, totum Capitulum facere intelligitur;
respondet dicens; quòd, † si aliquid est commu- 400.

ne

ne pluribus non vt Collegiatis, sed vt singulis, quod fit à maiori parte illorum, nihil valet, nisi omnes consentiant, *l. per fundum, ff. de seru. rust. præd.* nisi rem concedant in naturalem vsum, quod potest facere vnus etiam inuitis sociis, & contradicentibus, vt in casu §. *religiosum, versic. in commune verò sepulchrum, Instit. de rer. diuis.* & nisi in casu *cap. postulasti, & cap. quoniam in quibusdam, de in-repatr.* Si verò sint plures, vt Collegium, distin-
401. guendum esse; vt, † si aliqua facienda sint ex necessitate, vt alienationes, electiones, & similia, sufficiat, quod maior pars facit, *cap. cùm in cunctis, de iis, quæ fi. à maior. part. Capit.* dum tamen alij absentes vocentur, *cap. quod sicut, & cap. venerabilem, de elect.* in aliis, quæ ex necessitate non fiunt, qualia sunt, de quib. *in d. cap. cùm omnes*, (nimirum statutum, vt Canoniei impares sint, seu inæquales in reditibus, ita, vt antiqui Canonici eos percipiant, siue absentes, siue residentes, moderni verò, seu postea recepti non nisi residendo,) nihil potest fieri, nisi omnes consentiant, vt *ibi, & d. l. per fundum*, adde pro hoc, vel potiùs pro primo huius distinctionis membro optimos text. *in l. fin. in fi: C. de auctor. præstand. & in cap. quod omnes, de reg. iur. in 6.* eandem verò distinctionem latiùs comprobant, & explicant Abb. Felin. Dec. & alij *d. c. cùm omnes*, ac nouissimè Villagut. *d. lib.* seu *part. 1. cap. 3. vsque ad 7.* &, qood spectat ad illud membrum subdiuisionis de actibus necessariis, satis probatur *in cap. fin. de iis, quæ fi. à mai. part. Capit.* idémque est in actibus vtilibus, vt ex Innoc. & communi *d. cap. cùm omnes*, tradit *ibid.* Abb. & Dec. ac Villagut *d. cap. 7.* Sed idem etiam in voluntariis tenet Card. *d. cap. cùm omnes*, quem sequi videtur Abb. *d. num. 7.* ac sequitur Dec. *numer. 29. & ibi* eius Apostill. ad verbum, *voluntariis*, vbi hanc opinionem temperant post Felin. nisi minor pars ex rationabili causa dissentiat. In specie verò consensus, quem præstare debet Capitulum Cathedralis Ecclesiæ Episcopo aliquid facienti, quòd sufficiat consensus maioris partis, apertè post alios sentit Villagut *d. lib.* seu *part. 1. cap. 80. num. 3. 12. 16. 17. 22. & 23.* Et hæc de præsenti quæst.

SVMMÆ RERVM.

402. *Arbitrium habens in commutatione vltima voluntatis, quomodo illud regulare debeat quoad æqualitatem materiæ subrogandæ, & qualitatem causæ, cum num seqq.*

403. *Materia subrogata in vltima voluntatis commutatione maior dignitas spectanda est respectu solius materiæ, quæ est in obligatione; non autem ipsius obligationis, seu vinculi; idémque in commutatione voti, vel iuramenti, non autem in eius dispensatione, in qua vtrumque est attendendum. & quid si commutatio facta sit sub conditione; si impetrans maluerit id implere in tali materia, vel adsit specialis prohibitio non petenda commutationis; num. 404.*

405. *Bonum maius, minus, vel æquale materiæ, quæ est in obligatione, & eius, in quam fit commutatio, non est spectandum iuxta excellentiam virtutis, cuius est actus, sed habenda est ratio disponentis, & finis dispositionis, aut ipsius disponentis; non est tamen necesse vtrumque opus in genere conuenire.*

406. *Difficultas implendi dispositionem attendenda est in commutatione vltimæ voluntatis facienda etiam ad instantiam heredis. idemque in commutatione voti, ibid. & num. 414. cum seq.*

407. *Obligatio voti, aut iuramenti quomodo transeat in heredem vouentis, vel iurantis; & dueb. seqq.*

408. *Heres potest cogi à defuncto, vt loco votorum suorum personalium aliquid faciat, vel det; atque ad id tenebitur vi mandati. & an possit grauare heredem etiam necessarium de succedendo sibi sub conditione implendi vota sua personalia; num. 409.*

410. *Heres quomodo exequi teneatur vota realia, vel mixta defuncti, maximè alternatiua.*

411. *Voti irritatio, dispensatio, & commutatio, quæ à defuncto poterat obtineri, an possit ab eius herede; & trib. seqq.*

412. *Heres repræsentat personam defuncti, & vna persona cum eo censetur; atque in eum transeunt iura passiua, & actiua, seu obligationes, & facultates, quæ defuncto ratione bonorum, & hereditatis competebant.*

413. *Heres adeundo hereditatem quasi contrahit cum testatore de soluendo ære alieno, & legatis ab eo relictis.*

414. *Votum quoque personale, aut mixtum cuius implementum est heredi à testatore iniunctum, potest ad heredis instantiam dispensari, & commutari.*

415. *Votum ieiunij à paupere emissum in minorem eleemosynam commutari potest, quàm si à diuite fuerit emissum; & pauciora ieiunia imponuntur laborantibus, cholericis, & debilibus, quàm otiosis, phlegmaticis, & robustis.*

416. *Peregrinatio quomodo commutanda maximè quoad eius votum; & qualiter tunc considerari debent labor itineris, & eius expensa, ac pericula, & damnum, quod ex vouentis absentia eius rebus consecuturum est.*

417. *Eleemosyna, in quam commutantur expensæ peregrinationis, non est necessariò mittenda ad locum peregrinationis; neque ipsius loci ratio habenda est quoad hoc in commutatione peregrinationis facienda. & quid, cùm imago, ad quam quis peregrinari tenetur, vel ipse proximior, remotiórue est tempore commutationis, quàm esset tempore obligationis; num. 418.*

419. *Mutatio status rei quando notabilis dicatur; & quando ea, vel error, seu ignorantia, aut cessatio causæ, quæ mouit aliquem ad se obligandum, eum liberet ab obligatione, remissiuè.*

420. *Commutatio vltimæ voluntatis non fit necessariò in idem in genere etiam remoto, vtputa mutando factum in factum, quantitatem in quantitatem.*

421. *Materia subroganda in commutatione vltimæ voluntatis, siue voti, non debet necessariò esse æqualis materiæ prioris obligationis magnitudine, duratione, aut numero; sed sufficit æqualitas ratione finis illius operis, vel operantis.*

422. *Materia subrogata in commutatione obligationis adstricta certo die, eodem die obligat, nisi aliud ex illius qualitate, ac circumstantiis adiunctis colligatur; & numer. seq.*

423. *Spec ialia duo non debent concurrere in eodem actu, nisi vnum ab altero pendeat.*

424. *Obligatio conditionalis quomodo ante impletam conditionem commutanda sit in absolutam aut aliam conditionalem, & quomodo post conditionem impletam; numer. 425. & seq.*

426. *Conditione impleta dispositio conditionalis pro pura habetur.*

427. *Votum, aliáve obligatio pœnalis quibus modis concipi possit, & qualiter commutari possit, aut debeat ante, vel post pœnam incursam; numer. 428. & quid si votum, aliáve obligatio pœnalis contineat commodum alicuius personæ, aut loci pij; numer. 429. & seq.*

430. *Spes, quod conditio impleatur, non habetur in consideratione in dispositionibus causa mortis, secus verò in dispositionibus inter viuos.*

431. *Dispositiones causa mortis pœnales, licèt olim non valerent, hodie tamen valent, sine de iure ciuili, siue etiam de canonico. nisi aliquid facere legibus interdictum, vel aliàs probrosum, aut etiam impossibile heres, vel legatarius, vel libertate donatus iussus fuerit; num. 432.*

433. *Impossibilitas imposita heredi, seu grauato, vitiat dispositionem, in qua fuit iniuncta; imposita verò legatario, non honorato vitiatur, ac reiicitur à dispositione, & hæc valet, ac sustinetur.*

434. *Dilatio sola concessa in commutatione vltimæ voluntatis modica materia subrogationem requirit, quando dilatio parum, aut nihil obest fini, ad quem dirigitur dispositio illa, cuius executio differtur; & quò maior est dilatio, eo maiorem materiam exigit.*

435. *Exemplum commutationis voti peregrinationis Hierosolymitanæ à puero emissi, in eleemosynas, desumptum à cap. 2. de vot. & voti redempt. & omnis voti in perpetuam Religionis obseruantiam, ex cap. scripturæ, eod. tit. & voti vltramarini ab Episcopo emissi in varia opera, ex cap. magnæ; & ab impeditis ad tempus, vel perpetuò in diuersa pariter opera, ex cap. quod super his, eod. tit.*

436. *Exemplum commutationis laboris in peregrinando. & ingressus Religionis, ac voti perpetuæ castitatis; num. 437.*

438. *Exemplum commutationis voti, seu alterius obligationis de non ineundo matrimonio, aut assumendi ordinis sacerdotij.*

439. *Dispensatio miscenda est commutationi in votis valde grauibus, aut Religionis, castitatis, non ineundi matrimonij, aut assumendi sacerdotij, obtenta dispensandi facultate, & existente iusta partim dispensandi causa.*

440. *Votum ieiunandi singulis sextis feriis in quæ alia opera possit rationabiliter commutari, & an ipsius attendendum sit, vt materia subrogata deseruiat fini intento per illa ieiunia.*

QVÆRO QVINTO, & postremò in hoc cap quæ obseruanda sint circa praxim commutationis vltimarum voluntatum.

Antequam ad explicandos eos modos accedamus, quibus expirat, seu extinguitur, ac desinit esse vltimæ voluntatis commutatio generatim sumpta, id, quod *in cap. seq.* exequemur; pro complemento huius, ac præcedentium cap. dicendum nobis est in præsenti quæst. de iis, quæ obseruanda sunt in praxi, seu executione huiusmodi commutationis. verùm non ea omnia, quæ ad eam praxim pertinent, prosequemur, quoniam longum nimis id esset, ac pro magna parte satis colligi potest ex iis, quæ hucusque diximus, sed illa dumtaxat, quæ vel Ordinarius in iis, quæ à iure, aut consuetudine definita non sunt, atquoadeò arbitrio iudicantis relicta sunt, iuxta *l. 1. ff. de iur. delib. & cap. de causis, de offic. deleg.* cum vtrobique not. & suis simil. vel executor, cui à Principe siue Ecclesiastico, siue sæculari aliquod ea in re arbitrium relictū sit, spectare in arbitrio suo dirigendo, &, vt cum nostratibus loquar, regulando debet † circa ma- 402.
teriæ subrogandæ æqualitatem, & causæ illius qualitatem, ob quam facienda est commutatio, vt omnibus pensatis rectè fiat: atque adeò nonnullas ad id regulas afferemus, sequentes hac in re præ cæteris duos eruditissimos viros, qui idem in suis tractatibus de votorum commutatione præstiterunt, Franciscum Suarez, & Thomam Sanchez; ex quibus etiam auctoribus eas regulas desumemus, quæ generatim commutationi vltimarum voluntatum accommodari, & conuenire possunt; ad quam non incongruè sumi argumentum potest à voti, vel iuramenti commutatione, iuxta ea, quæ nos tradidimus sup. *cap. 2. quæst. 2. post med.* ob id præcipuè, quòd votum, & iuramentum sunt quædam vltimæ voluntates.

Prima igitur regula sit. In commutatione vltimæ voluntatis maior materiæ subrogatæ dignitas † est spectanda respectu solius materiæ pro- 403.
missæ, seu quæ est in obligatione, neque vlla ipsius vinculi, seu obligationis ratio habenda est. hanc regulam in voti commutatione, post Caiet. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. *col.* 2. *vers. in commutatione autem votorum*, Sot. *lib. 7. de iust. & iur. quæst. 4. art. 3. col. 6. vers. de causis subinde*, Valent. 2. 2. *disp. 6. quæst. 6. punct. 7. col. pen. dub. 2.* & Rodriq. *in additionibus ad Bullam Cruciat. §. 9. numer.* 105. tradit Sanchez *lib. 4. sum. cap. 56. numer. 2. & 3.* ob eam rationem; quia, licèt vtrumque in votorum dispensatione attendendum sit, vt idem probauit *cap. 45. numer. 37. & lib. 8. de matrim. disput. 20. numer.* 9. in commutatione tamen secus est dicendum, cùm per illam tollatur obligatio, & vinculum voti, vel iuramenti; in hac verò transferatur in materiam subrogatam; prout de voto docet Sanchez *d. numer.* 9. & pluribus relatis *d. lib. 4. cap. 55. numer.* 2. de iuramento, *eodem cap. 55. numer.* 4. inferens *numer.* 6. & 7. idem dicendum in prorogatione termini ad soluendum; & *numer. 8. ac tribus seqq.* in prorogatione compromissi. Hæc autem doctrina, atque adeò etiam proposita regula procedet, si absolutè, & simpliciter fiat commutatio: † secus si fiat sub 404.
conditione, vt, si maluerit, possit votum illud, aut iuramentum in tali alia materia implere: tunc enim non aufertur omnino obligatio prioris materiæ, sed ex absoluta fit conditionalis, seu ex præcisa fit alternatiua: ita in voto, & iuramento Sanchez *d. cap. 55. numer.* 53. post Suarez *tom. 2. de relig. tract. de iurament. lib. 2. cap. 36. numer.* 11. atque idem proportionabiliter dicendum de commutatione cuiusuis vltimæ voluntatis. Erit ergo æqualitas, aut dignitas materiæ subrogatæ quoad hoc solùm spectanda, vt redundet in æquale, aut maius obsequium Dei, si illud continebatur in priori materia, aut æqualem, maiorémve vtilitatem eius personæ, aut loci, ad cuius vtilitatem dispositio commutan-

ds

da emanauit. Declaratur autem hæc eadem regula, vt, quando vltra dispositionem vltimæ voluntatis adesset specialis prohibitio non petendæ commutationis, materia subrogata æqualis esse debeat vtrique vinculo; prout in voto, & iuramento satis probat Sanchez *d. cap. 56. num. 5.*

Secunda regula sit. Maius, aut minus, vel æquale bonum materiæ promissæ, seu, quæ est in obli-
405. garione, & eius, in quam fit commutatio, † non est spectandum iuxta excellentiam virtutis, cuius est actus, quasi censeatur commutatio in melius facta, quando quid commutatur in opus excellentioris virtutis; sed habenda est ratio disponentis, & finis, quem illa dispositio habet, vel per se, vel ex expressa disponentis intentione; ita, vt materia subrogata quam proximè fieri possit ad eum finem accedat: sicut in voti commutatione si quis vouisset ieiunium ad carnem domandam, aut eleemosynam ad tollendam auaritiam, non rectè fiet commutatio in alia opera excellentiura, quæ minus apta sunt fini assequendo, vt puta illud in aliquas vocales orationes, secundum in auditionem aliquot sacrorum diebus ferialibus, quamuis hæc vtraque materia spectet ad actum religionis, quæ virtus est perfectior abstinentia, & liberalitate: sed facienda erit commutatio in opus, quod vel æquè, vel magis conducat ad finem assequendum, ad quem prius opus dirigebatur; atque adeò spectanda erit spiritualis vouentis vtilitas, & finis ab ipso, & voto intentus, quidque hic, & nunc futurum sit Deo gratius, vel æquè gratum, & in commutatione cuiuslibet vltimæ voluntatis, si quis mandasset in suo testamento, vt aliquæ pauperes puellæ in matrimonium collocarentur, vel certa eleemosyna pauperibus parochiæ suæ erogaretur, quò tam illarum, quàm horum inopia subleuetur, non bene commutabitur hæc vltima voluntas in aliquot sacrorum celebrationem; quoniam, licèt sacrificium Missæ actus sit excellentissimus excellentioris virtutis, quàm sit misericordia, nimirum religionis; tamen non satisfit per eum intentioni operis, & operantis, quæ est subleuandi pauperum indigentiam. Hanc regulam in voti commutatione ex *cap. 1. de vot.* colligunt Suarez *tom. 2. de relig. tract. de vot. lib. 6. cap. 18. numer. 8 ad fin.* & Sanchez *d. cap. 56. num. 6.* vbi & alios plures refert eam tenentes; illámque adhuc magis explicat *tribus num. seqq.* Idem etiam, quòd nimirum in commutatione illud subrogandum sit, quo satisfiat fini rei dispositæ, ac intentioni operantis, colligo ex text. *in cap. magnæ, ad fin. & cap. quod super his, §. rursus, circa medium, eod. tit.* In commutatione verò vltimarum voluntatum, de qua agimus, optimum text. habemus tum *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. leg.* vbi definitur, quòd, si testator legatum reliquit ciuitati, vt ex reditibus quotannis in ea ciuitate memoriæ defuncti conseruandæ gratia spectaculum celebretur, quod illic celebrari non licet; adhibitis heredibus & primoribus ciuitatis dispiciendum erit, in quam rem conuerti debeat fideicommissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere conseruetur: tum ex *l. fin. ff. de mort. inferen.* ex cuius contextu satis habetur, quòd, si quis mandauit, vt monumentum perficiatur, & cùm is moritur, iam perfectum sit, Pontifex, (hoc est, Episcopi, vt exponit *ibidem* glos. ab aliis approbata,) explorare debent, quatenus salua religione desiderio reficiendi operis medendum sit. Ad idem etiam facit text. *in l. pecuniam, in princ. ff. de oper. publ. & cap. nos quidem, de testam.* Hæc tamen regula dupliciter temperanda est: primò, nisi ipse disponens expressisset finem ab eo diuersum, ad quem per se dirigitur illud opus promissum, ac de quo disposuit; vt si in casu proposito collocandi in matrimonium pauperes puellas, aut erogandi certam eleemosynam expressisset, vt plerumque fieri solet, se id facere in remedium animæ suæ, tunc enim per Missarum celebrationem optimè, ac directè satisfiet vtilitati, ac simul intentioni disponentis, & quidem cum maximo lucro; idque colligitur ex iis, quæ pro ipsa regula adduximus: secundò, non ita pressim, & amarè id accipiendũ esse, vt materia subrogata conuenire debeat in genere cum ea, quæ promissa fuit, seu est in obligatione; modò tamen æquè, vel magis conducat ad finem disponentis, vel operis commutandi consequendum: ita in voti commutatione Sanchez *d. cap. 56. num. 7. & 8.*

Tertia regula. Habenda quoque est in commu-
tatione vltimæ voluntatis † ratio difficultatis im- 406.
plendi rem promissam, seu de qua dispositum fuit. Regula hæc, quæ potissimum locum habet in votorum commutatione, vt pluribus allegatis tradit Sanchez *d. cap. 56. numer. 10.* cum aliquot seqq. procedere quoque potest in commutatione vltimarum voluntatum, de qua nunc agimus, ac præcipuè dispositionum per se irreuocabilium; ita, vt etiam instante herede circa illas possit fieri ea dispositio, & commutatio, quæ poterat fieri ad instantiam defuncti; quicquid quoad votum voluerit Sanchez *d. lib. 4. cap. 24. numer. 57. & 58.* Quamuis enim
obligatio voti personalis † non transeat in here- 407.
dem, vt ex communi omnium sententia resoluit Sanchez *d. lib. 4. summ. cap. 15 numer. 25.* ad quod est optimus text. *in l. 2. ff. de pollicitat.* immo, & ipsa obligatio voti realis in vim voti non egrediatur personam vouentis, vt idem docet *num. 14.* & deinde *16. vsque ad 22.* hinc aliqua inferens; & in iuramento latius tradiderat *lib. 3. cap. 13. numer. 1. cum tribus seqq.* quibus adde alios, quos refert, ac sequitur Gabriel *com. mun. conclus. lib. 2. tit. de iuramen. conclus. 6. numer. 1. 2. 5. & 6.* Tamen sicut iuramentum quoad obseruantiam rei promissæ, seu ex vi contractus transit in heredes, vt præter laudatos à Sanchez *d. numer. 1.* tenent alij plerique probati à Gabr. *d. conclus. 6. numer. 2.* ita quia votum reale obligat personam vouentis, quatenus illius est dominus, & administrator rei promissæ, qui quoad hæc repræsentant personam defuncti; ideo votorum realium obligatio transit omnino in heredem non ex vi voti, sed ex vi contractus; cum eo ipso, quòd hereditatem adit, censeatur contractum iniisse soluendi omnia debita defuncti, vt idem Sanchez latè tradit *d. cap. 15. numer. 25. 26. 28. & 35. cum seq.* ita, vt possit compelli ad ea vota persoluenda non modò sub pœna priuationis hereditatis, vt *in cap. licèt, de voto,* verùm etiam per excommunicationem, vt idem Sanchez latiùs explicat *d. num. 26. prædict.* autem *numer. 28.* ex quorundam sententia contra alios rectè admonet, heredem ad ea vota implenda teneri, licèt defunctus id ei non iniunxerit, immo etiam licèt eum expressè ab hoc onere liberauerit. Sicut etiam rectè *numer. 27.* sequi videtur Siluestrum *verbo, votum, 2. quæst. 12. dicto 1.* dicentem, † posse heredem cogi à defun-
cto, vt loco personalium ipsius defuncti votorum 408.
eleemosynam aliquam eroget. minùs autem rectè impugnat Abul. *numer. 30. quæst. 98.* volentem, heredem iussum à testatore vota ipsius personalia implere, teneri vi mandati; quia, inquit Sanchez, testatoris solùm est de propriis bonis disponere, non autem de personalibus heredis actionibus: quoniam, si hæc ratio valeret, malè idemmet Sanchez

statim

409. statim admitteret id, quod est verissimum, † posse heredem non necessarium a defuncto grauati, vt sub conditione implendi ea vota succederet, sicut posset sub alia honesta conditione. sed & hoc male restringit ad heredem non necessarium; nam etiam necessarium grauare posset tali conditione, quam imponere potest successioni vltra legitimam, quæ nullam conditionem recipit, *l. quoniam in prioribus*, *C. de inoffic. testam.* seliquam verò hereditatem potest testator cuicumque voluerit ex personis à iure non prohibitis relinquere, *toto tit. C. de inoffic. testam.* cum ibi notat. & suis concord. Tenentur autem heredes vota rea-
410. lia defuncti vel per seipsos, vel per alios † exequi eo pacto, quoad id tenebatur defunctus, cùm quoad hoc succedant in omnem eius obligationem; vt post Siluestr. *d. quæst.* 11. *dicto* 4. & Ang. *verbo*, *votum*, 3. *numer.* 8. tradit Sanchez *d. cap.* 15. *numer.* 29. rectè docens contra Innoc. & alios *d. cap. licet*, quòd, si defunctus promiserat, se iturum ad belli subsidium contra fidei hostes, nec adiit, plenè satisfacere heredem mittendo alium nomine defuncti pugnaturum, & subministrando expensas huic necessarias, siue defunctus maiores, siue minores esset facturus. Quando verò vota sunt mixta: sic distinguendum est cum eodem Sanchez plures allegante *eod. cap.* 15. *numer.* 30. & 31. si pars realis, & personalis in voto expressæ sint, tenentur heredes ad realem solam; vt, si defunctus vouerat peregrinationem ad D. Iacobum, & eleemosynam illi largiendam, heres tenetur ad solam eleemosynam, quia quoad eam partem est votum omnino reale, & vtraque pars independenter ab alia, & æqualiter promissa censetur: si autem sola pars personalis sit expressa, ad nil tenentur heredes: vt, si testator votum peregrinationis, aut Religionis non impleuit, heres minimè tenetur ad expensas itineris, nec ad bona tradenda, quæ ad Religionem peruentura forent, quòd hæc sint voto personali accessoria, & ideo illo extincto pereunt, iuxta *cap. accessorium*, *de regul. iur. in* 6. cum simil. Quòd si votum fuit disiunctiuum, cuius altera pars erat personalis, altera realis, & defunctus nec etiam partem impleuit, heres tenetur præcisè ad partem realem; quia obligatio personalis alligata personæ defuncti iam est omnino extincta, ac proinde succedit præcisa obligatio ad solam realem, iuxta regulam ab eodem Sanchez traditam *d. lib.* 4. *summ. cap.* 23. *numer.* 24. quare, licèt vouens posset alterutram partem eligere, heres tamen nequit. quod intelligendum est, nisi defunctus elegisset perfectè partem personalem, ita, vt ad eam iam præcisè teneretur: tunc enim eo non implente ad nihil tenetur heres; quia iuxta adducta ab ipso Sanchez *d. cap.* 13. *numer.* 16. iam votum erat omnino personale. Totam autem hanc distinctionem intellige, nisi testator ipse grauasset heredem suom etiam necessarium supra legitimam ad vota sua, hæc personalia, præstanda, iuxta supradicta. Quæ cùm ita sint, non video, quo iure Sanchez *d. lib.* 4. *summ. cap.* 14. *num.*
411. 57. *cum seq.* asserat, † non modò irritationem, sed & dispensationem, & commutationem voti, quæ à defuncto poterat obtineri, non posse ab eius herede impetrari. nam, vt id admittamus quoad irritationem, quoniam hoc est priuilegium personale, habénsque causam limitatam, nimirum subiectionem potestati dominatiuæ, quæ causa, & subiectio non est in herede; certè id de dispensatione, & commutatione dici non potest, retentis iisdem terminis, qui supponuntur in defuncto, nimirum, quòd vel non sit ius alicui quæsitum per illud votum, vel si est quæsitum, adsit consensus illius, cui quæsitum est, vel subsit causa vrgens, se sufficiens ad illud sine eius consensu tollendum. etenim heres † repræsentat personam defuncti, 412.
& vna persona cum eo censetur, *l. heres*, *la* 1. *ff. de vsucap. l.* 3. *ff. de petit. hered. auth. de iureiur. à morient. præst. in princ.* & in heredem transeunt non modò iura passiua, seu obligationes, verùm etiam actiua, & priuilegia, ac facultates, quæ defuncto ratione rei, bonorum, & hereditatis competebant; hereditas enim nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit; *l. nihil aliud*, *ff. de verb. signific. & l. hereditas*, *ff. de reg. iur.* & heredem eiusdem potestatis, iurisque esse, cuius fuit defunctus, constat; vt ait Vlpianus *in l. heredem*, *ff. eodem tit.* ergo, si heres tenetur ad vota defuncti, debet etiam posse circa vota realia, quicquid poterat circa ea defunctus; nam secundùm naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, inquit aulus I. C. *in l. secundum naturam*, *ff. de reg. iur.* & qui sentit onus, sentire debet commodum, vt ait Bonifac. VIII. *in cap. qui sentit*, *eod. tit. in* 6. Neque obest ratio, quam allegat Sanchez *d. numer.* 57. quis illa voti obligatio tamquam personalis sit prorsus extincta morte vouentis, transieritque illius implendi obligatio in heredem ex vinculo solius iustitiæ, & quasi contractus cum defuncto: at hæc remedia, nimirum irritationis, dispensationis, & commutationis voti, non cadunt in obligationem iustitiæ, sicut nec in obligationem aliorum debitorum. Nam, præterquam quòd ideo multo magis, & faciliùs debet heres obtinere posse dispensationem, aut commutationem voti, quàm defunctus, quoniam hic habet obligationem, & vinculum voti, ac simul etiam quasi contractus cum Deo, si ei soli, vel principaliter emissum sit votum, aut cum homine, si ei factum sit, ab eóque acceptatum; heres verò nullum habet voti vinculum: duo enim vincula magis ligant, & difficiliùs dissoluuntur, *§. sed hodie*, *Instit. de adopt. & l. discretis*, *in princ.* iuncto *§ fin autem*, *C. qui testam. fac. poss.* cum simil. Dicimus etiam, quòd si illa ratio Sanchez aliquid efficeret, concluderet pariter, quòd non posset à vouente ipso retentis iisdem terminis obtineri voti dispensatio, aut commutatio. si enim loquatur de obligatione iustitiæ erga eum, ad cuius fauorem factum est votum, quia sit iam ei ius quæsitum per acceptationem eiusdem, æquè non poterit dispensari, vel commutari votum ad instantiam vouentis sine consensu hominis, cui factum est, ex adductis per ipsum Sanchez *d. lib.* 4. *summ. cap.* 41. *numer.* 6. 7. & 11. *iuncto numer.* 13. 14. & 16. *cum seqq.* aut æquè poterit ratione boni communis à Principe sine illius hominis consenso, ex traditis ab eodem *d. num.* 16. & 17. Si autem loquatur de obligatione iustitiæ, quæ consurgit † ex quasi contractu inter here- 413.
dem, & defunctum ob aditionem hereditatis, prout loqui videtur *d. numer.* 57. & patet ex adductis per eum *d. lib.* 4. *cap.* 15. *numer.* 25. & 28. Vasq. *de succ. ess. creat.* §. 11 7. *numer.* 11 4. & Crass. *de successionib. volum.* 2. §. *acquisitio hereditatis*, *quæst.* 19. *numer.* 3. qui hanc commumem asserunt: hæc obligatio pariter contrahitur, seu quasi contractus celebratur per aditionem inter testatorem, & heredem quoad legata soluenda, vt satis comprobat Crass. *vbi sup. numer.* 2. & 4. tum ea §. *sed neque heres*, *Instit. de testament.* ibi; quia totum hoc negotium, quod agitur, testamenti ordinandi gratia, creditur hodie

die inter testatorem, & heredem agi; necnon *l. hu consequenter, §. 1. ff. famil. ercisc. l. ex maleficio, §. heres, ff. de act. & oblig. §. heres, Instit. de oblig. quæ ex quasi contr. & l. apud Iulianum, §. si pupillus, ff. ex quibus caus. in poss. eat.* tum aliis firmissimis rationibus, quas, ne longum faciam, prætermitto. ex quo fit, quòd bene adaptatur huic casui commutationis voti doctrina illa auctorum asserentium, posse Episcopum cum consensu heredis commutare legata pia in alium vsum magis pium, quicquid voluerit Sanchez *d. cap. 24. numer.* 58. dicens hunc casum non comprehendi in ea doctrina, quia obligatio heredis, inquit, ad soluenda legata oritur ex gratioso testatoris præcepto, quo heres ea soluere iussus est; at in nostro casu non oritur ex gratiosa defuncti voluntate, sed quia erat reale eius ex voto debitum, & omnia debita realia transeunt in heredem: nam, licèt vera sit hæc distinctio, & diuersitas casuum; tamen in vtroque militat ad effectum, de quo agimus, eadem ratio; quia tam in legatis, quàm in debitis à testatore relictis cum eo contrahere adeundo illius hereditatem heres censetur, vt paulu antè vidimus; immo & maior ratio; cùm maior obligatio implendi, quod voto promissum est, in defuncto fuerit, quàm sit in herede, vt dictum est. Stet igitur ex prædictis, votum reale testatoris ab eo non impletum posse ad heredis instantiam, ad quem obligatio ex vi quasi contractus eius, quod promissum est, implendi transit, commutari, ac dispensari ab eo, à quo posset
414 viuente testatore. idémque † de personali, aut mixto dicendum erit, cùm illius implementum heredi fuerit ab ipso testatore iniunctum; quoniam in vtrisque militat eadem ratio, atque adeò etiam eadem dispositio, *l. illud, ff. ad leg. Aquil. cap. 2. de translat. Episc.* cum simil. quam ob causam idipsum etiã statuendum est quoad irritationem vbi in herede eadẽ, aut alia subiectio similis potestati dominatiuæ eius, qui irritare potest vota sibi subiectorum, sit in herede cum ea, quæ erat in defuncto. atque adeò in herede quoque locum habere potest tum vtraque præcedens, & qualibet sequens regula, tum maximè illa, quæ statim sequitur, & quod initio huius regulæ diximus ex ipso Sanchez *d. lib. 4. cap. 56. numer.* 10. in commutatione voti habendam quoque esse rationem difficultatis implendi rem promissam, ac materiam subrogatam, quia difficultas auget meritum, id ex eo comprobans, quod Host. *in summ. tit. de vot. §. qualiter, & quibus, numer.* 12. Ang. *verbo votum* 4. *numer.* 12. Greg. Lopez *ad l. 6. regul. tit. 8. part. 1. in fin.* Nauar. *in man. Confess. cap. 12. numer. 77. in fin.* Lud. Lopez 1. *part. instruct. consc. cap. 49. col. pen.* & Suarez dicens esse omnium *d. tract. de vot. lib. 6. cap. 19. numer.* 16. tra-
415 dont, † votum ieiunij à paupere emissum, si in eleemosynam commutetur, posse in minorem commutari, quàm si diues illud emisisset. cuius optima ratio ea Palatio 4. *dist.* 38. *disput.* 3. *col.* 28. quia Deus pluris faciat modicam eleemosynam indigentis, quàm maximam diuitis, vt patet in exemplo pauperis viduæ *Luc.* 21. eadémque ratione dicendum rectè ait Sanchez *d. num.* 10. pauciora ieiunia posse in eiusdem voti commutatione imponi laborantibus, cholericis, & debilibus, quàm otiosis, phlegmaticis, & robustis; quia pauciora in illis æquiualent horum pluribus ratione maioris difficultatis & laboris in iis perferendis. Et hæc de præsenti tertia regula.

Quarta regula esse potest illa, quam per modum illationis ex præced. deducit Sanchez *d. cap. 56. num.* 21. in peregrinationis commutatione † considerandum esse laborem itineris, & expensas. id autem 416.
in voto peregrinationis comprobat tum ex eo, quòd hæc augent pondus, & æstimationem voti, tamquam Deo dicata; tum ex text. *in cap. magna, de vot. & voti redempt.* vbi Pontifex mandat tam laboris, quàm expensarum in voti Hierosolymitani commutatione rationem haberi: tum denique ex quamplurimorum auctoritate, ita, vt meritò hæc opinio, vti verissima, ita communis dici possit. Hæc tamen regula quoad laborem itineris multo magis locum habet in obligatione illius conficiendi pedibus, vt tradit Sanchez *d. cap. 56. numer.* 23. simul monens, quòd, si vouit quis illud conficere mendicando, in commutatione habenda quoque ratio est maioris illius obsequij diuini, exercendo actus paupertatis, & humilitatis. & *numer.* 19. ex Rodriq. 2. *tom. cap.* 100. *numer. 5. docum.* 5. docet, consideranda quoque itineris pericula, & damnum ex vouentis absentia eius rebus consecutorum, quòd hæc omnia Deo obtulerit, & augeant meritum, ac voti æstimationem. Quoad expensas verò eadem regula amplianda est primò, vt procedat quoad expensas iuxta status decentiam, vt satis probat Sanchez *d. cap 56 num.* 14. tum ratione, tum ex Suarez *d. cap. 19. num.* 10. dicente esse omnium, & oppositum esse contra rationem. Secundò, computandas quoque expensas faciendas in reditu, vt post alios docet Sanchez *d. cap. 56. num.* 16. præcipue ex *d. cap magna, de vot.* ibi; expensas, quas fueras eundo, morando, & redeundo facturus. ex eo autem verbo, *morando*, & aliis idem Sanchez *numer.* 20. eandem regulam extendit, vt in commutatione sint quoque computandæ expensæ, quæ fierent commorando in loco peregrinationis. & hæc sit tertia extensio dictæ regulæ. Quartam ponit *num.* 19. vt habenda quoque sit ratio tributorum, quæ soluenda essent infidelibus pro obtinendo transitu ad exequendum votum peregrinationis; quia hæc ad expensas spectant. Restringitur autem, seu limitatur eadem regula primò, vt in commutatione peregrinationis deducendæ sint expensæ, quas is, qui peregrinari tenetur, domi esset facturus. ita in voto post alios Sanchez *d. cap. 56. num.* 12. quia, cùm illæ essent, cessante ea peregrinatione faciendæ, non sunt Deo dicatæ per votum. Secundò, vt non sint in commutatione attendendæ vllæ expensæ, quas eundo fecisset, cùm quis tenetur mendicando peregrinari, vt rectè in voto docet Sanchez *d. numer.* 23. quoniam nullis vouentis expensis propriis erat peregrinatio illa peragenda. Denique † illam eleemo- 417.
synam, in quam commutantur illæ peregrinationis expensæ, non est necesse ad locum peregrinationis mittere, eiúsve loci rationem habere in facienda commutatione, vt satis ostendit Sanchez *eod. cap. 56. numer. 21. & seq.* Quid autem dicendum sit, † cùm imago illa, quam quis tenetur 418.
inuisere, aut ipsemet est proximior tempore commutationis, quàm esset tempore obligationis, pendet ex eo, an quis adstrictus sit simpliciter, & solùm ad eam imaginem inuisendum; & tunc sicut satisfacit illam adeundo ex loco proximiori; ita in commutatione sufficit loci proximioris quoad laborem, & expensas rationem habere; secus verò si tenetur, vt ex priori loco; id quod in dubio credendum est; vt satis probat idem Sanchez *d. lib. 4. cap. 11. num.* 68. ex quo id tradit *d. cap. 56. numer.* 18. subdens, quòd, quando imago, aut ipse vouens sunt in loco remotiori, si est notabilis mutatio, non obligabit pro tunc votum ratione notabilis mutationis materiæ, donec ea cesset, ex traditis à se vbi de

muta

mutatione mateiiæ voti, nimitum *eod. lib. 4. cap. 2.* præsertim *numer.* 24. si verò non sit notabilis mutatio, tunc ait *d. numer.* 18. se credere, habendam esse solùm rationem expensarum, & laboris iuxta distantiam itineris, seu loci, ea quo peregrinatio est debita, quòd nihil amplius comprehen-
419. sum sit sub voto. Quando autem † dicatur notabilis mutatio status rei, & in vniuersum quando ratione mutatioois status rei, aut erroris, vel ignorantiæ, aut quia cesset, seu deficiat càusa, qua quis motus fuit ad vouendum, iurandum, promittendum, aut aliter se obligandum, cesset obligatio, ita, vt non sit necessaria illius commutatio; videndus est post alios Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 30. & lib. 10. disput. 9. numer. 13. vsque ad 23. & d. lib. 4. summ. cap. 2. ferè per tot.* Molin. *tom. 2. de iustit. & iur. disput.* 272. & alios apud Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 5. numer.* 10. necnon Tiraq. *in repet. l. si vnquam, in eius præfat. numer.* 166. & aliquot seqq. *C. de renoc. donat.* & quoad cessationem causæ propriè sumptam nos latiùs agemus *cap. seq. quæst. 5. per tot.*

Quinta verò nunc regula sit. Non est opus ad
420. rectam commutationem vltimæ voluntatis, † vt, si quis ad factum præstandum tenetur, obligetur ad aliud factum, vel si tenetur ad certam quantitatem soluendam ad aliud quid soluendum obligetur. Probatur hæc regula ex ea, quam in voti commutatione statuit Sanchez *d. cap. 56. numer.* 24. votum reale, personale, aut mixtum non esse nécessariò commutandum in aliud simile, sed promiscuè posse commutari dummodo fiat commutatio in maius, vel æquale; tum ratione, quia solius obsequij diuini maioris, aut æqualis est in his commutationibus ratio habenda, quæ æqualitas, seu maioritas potest reperiri in diuersa materia à priori voto: tum ea *cap. 2. de vot.* vbi votum personale peregrinationis Hierosolymitanæ in eleemosynam commutatur, quæ est quid reale: tum denique ex Doctor. quos *ibi* allegat, ac præcipuè Suarez *d. lib. 6. de vot. cap. 19. numer. 16. ac 17.* vbi respondet ad text. *in cap. 1. de vot.* illud, quod ibi significatur, votum peregrinationis, quod est votum mixtum, seu participans de reali, necessariò esse commutandum in opus reale eleemosynæ, id esse consilij; sicut & quod habetur *in cap. magna, de vot.* ac plerique Doctor. tradiderunt, expensas voti peregrinationis commutandas in eleemosynam, non præcepti, sed consilij. & maioris congruentiæ fore, docet Sanchez *d. cap. 56. num.* 25. post Sanchez *d. cap. 19. num 15. & 16.* quinimmo text. *d. cap.* 1. iuncto maximè communi eius summario, quod est, vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, & glos. fin. ab aliis approbata, dum ait, in omni voto siue consistat in faciendo, siue in non faciendo, posse habere locum compensationem, satis probat hanc regulam. Quod verò *d. cap. magna, cap. quod super his, & cap. ex multa, de vot.* præscribitur, vt votum eundi Hierosolymam in subsidium illius loci commutetur in eleemosynam eodem mittendam in subsidium eius loci, tunc à Pontificibus id fiebat propter necessitatem vrgentem bellicæ expeditionis: cùm autem ea nunc cesset, cessat quoque necessitas talis commutationis illius voti, sed instar aliorum poterit commutari, vt adnotauit Sanchez *d. cap. 56. num.* 26. post Suarez *d. cap. 19 numer.* 17.

Sexta regula. Non est pariter necesse ad commu-
421. tationem vltimæ voluntatis, † vt materia subrogata sit æqualis priori permissæ, seu aliàs debitæ, magnitudine, duratione, aut numero, modò alias sit æqualis ratione finis, ad quem prior materia, vel intentio permittentis dirigebatur. ita in voti commutatione, quòd præmissa æqualitas non requiratur, sed sufficiat æqualitas ratione obsequij diuini, tenet Sanchez *d. cap. 56. numer.* 27. quia diuturnitas, aut maior quantitas, vel numerus prioris operis poterit qualitate, & grauitate operis subrogati minori tempore exequendi, aut minoris magnitudine, & numero compensari. qua ratione *ibidem* subdit Sanch. optime Leonard. Less. *lib. 2. de iustit. & iu. cap. 40. dubit. 12. numer.* 101. & Suar. *eod. cap. 19. numer.* 21. tradere, non esse opus, commutari votum perpetuum in materiam perpetuam, sed posse in temporalem æqualia obsequij diuini. atque ob eandem rationem votum implendum certa die non est necessariò commutandum in aliud opus exequendum eadem die; quia potest esse maioris, aut æqualis obsequij diuini exequi materiam subrogatam altera die; vti post Henriq. *tom. 1. Theol. moral. lib. 7. de indulgent. cap. 10. numer.* 6. docet Sanchez *d. cap. 56. numer.* 28. Quando autem absolutè fit commutatio obliga-
tioois certæ diei adstrictæ, † materia subrogata, ni- 422.
si aliud colligatur ex eius qualitate, ac circumstantiis adiunctis, obligat eadem die; vt rectè monet in voti commutatione Sanch. *eod. cap. 56. num.* 29. quia duplex commutatio, aut vna duas virtute continens concurrere debet, vt materia subrogata non obliget eadem die; quoniam in hac commutatione duplex relaxatio repetitur; altera, ne impleatur votum in propria materia; altera ne impleatur tempore promisso: quare dum commutans non explicat se vtrumque commutare, aut ex materia subrogata, & aliis circumstantiis hæc intentio non colligitur, censenda est sola relaxatio, vt votum non impleatur in eadem materia, relinquetúrque pristina temporis obliga-
tio: quia † duo specialia non debent concurrere 423.
in eodem actu, *l. 1. C. de dot. promiss.* nisi quando vnum pendet ab altero, atque adeò necessariam habent connexionem, vt bene notat Bart. *l. si is, qui pro tempore, in princ. numer. 71. ff. de vsucap.* quod hic non contingit, cùm possit relaxari obligatio eiusdem materiæ, illæsa manente eiusdem temporis obligatione. qua ratione censet quoque *ibidem* Sanchez, quòd, quando duratio materiæ subrogatæ suadet totam commutationem non esse implendam eadem die, vt, si pluries sit aliquid agendum, obligari vouentem, qui commutationem obtinuit ab illa die, qua votum obligabat; ita, vt ampliùs executionem differre nequeat, nisi aliud in commutatione explicetur; quia militat eadem ratio, atque adeò idem ius esse debet, *l. illud, ff. ad leg. Aquil.* cum simil. quod autem is docet de voto, idem statuendum est quoque proportionabiliter de testatoris præcepto, aut alia quauis prioris obligationis radice, & causa, propter eandem omnino rationem.

Septima regula. Si relictum, aut quæuis alia obligatio conditionalis ante impletam conditio-
nem commutetur in obligationem absolutam, † spe- 424.
ctandum est, quàm dubius sit conditionis euentus; quo enim is magis dubius fuerit, eo in minorem obligationem absolutam facienda erit commutatio. ita in voti conditionalis commutatione, post Suarez *d. cap. 19. num.* 21. tradit Sanchez *d. cap. 56. numer.* 30. id ea eo comprobans, quòd etiam in contractu assecurationis eo magis augetur eius pretium,

pretium, quo magis dubius fuerit rei assecuratæ euentus. quare, cùm acceperimus hanc commutationem absolutam cõtractum assecurationis cum Deo inear, pro eo promissionem recipiente Prælato, qui commutat obligationem dubiam, eam ex ancipiti euentu pendentem reddens certam, & securam; quo magis dubius euentus conditionis fuerit, eo auctius pretium recipere debet à Deo, qui id quasi in pretium dat, vt remittat obligationem conditionalem; vnde eo minori absoluta illam conditionalem remittere debet, quo magis dubius fuerit conditionis euentus: vt, si promisi centum, si pater meus incolumis euaserit; debet hoc votum, antequam pater incolumis euadat, in plus, aut minus commotari, iuxta maius, aut minus paterni morbi periculum, &, si hoc sit æquale, sufficiet commutatio in dimidium eius, in quod ea fieret, si votum esset absolutum. Quòd si pariter ante impletam conditionem commutatio fiat in aliam obligationem conditionalem; tunc, si maneat eadem conditio, aut apponatur alia æquè dubia, debet commutatio fieri in materiam priori æqualem, cùm simili dubio euentui vtraque obligatio subiiciatur. Si autem in commotatione apponatur conditio magis certa, debet minui materia sobrogata, & è contrario debet augeri, si conditio apposita sit magis dubia iuxta maioris, aut minoris incertitudinis proportionem. Ita in voti commutatione quoad hunc posteriorem articulum prioris membri distinctionis tenet Sanchez *eodem cap. 56. numer.* 31. Alterum principale eiusdem distinctionis mem-

425. brum est, † vbi commutatio obligationis, seu cuiusuis dispositionis conditionalis fiat post impletam conditionem. quo casu idem Sanchez *d. cap. 56. numer.* 32. de voti commutatione loqoens docet, eam debere fieri in rem æqualem materiæ promissæ, perinde, ac si votum esset absolutum; quòd

426. impleta conditione † sit iam absoluta obligatio, iuxta *l. potior, in princip. ff. qui potior. in pignor. habeant.* ibi; cùm enim semel conditio extiterit, perinde habetur, ac, si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset; cum aliis ad id addoctis ab eodem Sanchez *lib. 8. de matrimon. disput.* 10. *numer.* 12. necnon *d. lib. 4. sum. cap. 40. num.* 98. Leonard. Less. *de iust. & iu. cap. 40. dub.* 13. *num.* 106. *cas.* 7. Sayr. *in clau. reg. lib. 6. cap.* 11. *numer.* 77. & Suarez *d. lib. 6. de vot. cap. 22. num. 3. &* 11. atque adeò intrinseca materiæ promissæ bonitas, non minor sit, quàm si esset absolutè promissa: & quamuis ea obligatio absoluta procedat à voto minùs perfecto; hæc tamen imperfectio vel non minuit voluntarium, vt sentiunt Less. Sayr. & Suarez *loc. cit.* & alij apud Sanchez *d. num.* 32. vel certè solum efficit, vt minorem causam exigat eius voti dispensatio, non autem, vt minorem commutationem. Sicut etiam faciliùs, & ex minori causa dispensatur in voto temerè, ac subito iræ motu facto, ratione imperfectionis voluntatis; at mera commutatio non ideo in minus fieri debet, quoniam dispensatio vinculum voti præcipuè respicit, commutatio verò potissimùm respicit materiam. Quod autem in hac 7. regula quoad singula prædictæ distinctionis membra de commotatione voti conditionalis cum Sanebez diximus respectu vouentis; idem statuendum respectu heredis quoad vota realia, aut etiam personalia testatoris eidem ab ipso iniuncta; iuxta ea, quæ suprà *in 3. regula* contra eundem Sanchez adduximus. in legatis autem, & aliis vltimis voluntatibus, seu dispositionibus irreuocabilibus tam inter viuos, quàm causa mortis, quæ sub conditione conceptæ sunt, id ita intelligendum est, vt in commutatione requiratur consensus eorum, ad quorum fauorem eæ dispositiones conditionales emanarunt, vbi illis ius quæsitum ex huiusmodi dispositionibus dici possit: qua de re videndum est, quod scripsimus sup. *cap. 4. quæst. vlt.* & quod *in seq. reg. circa medium* dicemus.

Octaua regula sit. Votum, aliáve obligatio † 427.
pœnalis; vt, si quis ita voueat, si lusero, voueo Religionem, quo casu pœna principaliter cadit sub voto, & ludus est quædam conditio, quam vouens vitare vellet; vel, voueo me non lusurum sub Religionis pœna, quo casu votum est de non ludendo, & ingressus Religionis est pœna accessoria; aut, si pater cupiens filium, vel amicum à ludo post mortem suam auertere, ita dicat, Seium filium meum si non luserit heredem vniuersalem instituo; quòd si luserit, in sola legitima eum instituo; & quod vltra eam fuerit, restituat, vel relinquo Sempronio: vel ita, Titio amico meo relinquo centum, quæ statim, ac luserit, amittat: quæ quidem dispositiones hodie valent, vt constat ex *l. vnica, C. de his, quæ pœn. nom. & §. pœna*, qui est fin. *Institu. de legat.* vbi etiam alia similia exempla ponuntur, quæ paulo pòst aliquid hac de re agentes afferemus. huius-
modi, inquam, pœnalis obligatio † post pœnam in- 428.
cursam commutanda est in æqualem materiam ei, in quam fieret commutatio, si absque pœna, seu simpliciter contracta esset obligatio; ob rationem in postremo mẽbro distinctionis quoad obligationem conditionalem in præced. reg. allatã: per quam Ita in voti pœnalis commutatione tradit Sanch. *d. lib. 4. sum. cap. 56. num.* 33. Quando verò fit commutatio ante pœnam incursam, licèt quoad votum aliqui, quos tacito nomine citat Sanch. *d. cap. 56. num.* 34. voluerint, spectandam esse in eius commutatione solam dignitatem materiæ promissæ, non autem pœnæ impositæ, eò, quòd hæc, cùm sit accessoria, sublato principali censeatur & ipsa sublata: tamen idẽ Sanch. *num.* 35. pluribus rationibus optimè tuetur, habendam semper rationẽ prædictæ pœnæ; præcipuè quia semper, vel sola cadit sub voto, vel simul cum opposito eius, ad quod vitandum apponitur, vtputa non ludere. quamuis antè ea pœna sit accessoria rei principaliter vitandæ per vouentem, & hac sublata cesset obligatio ad pœnam deinceps incurrendam: at augetur obsequium diuinum, tum ex eo, quòd in tali euentu fit obligatio illius pœnæ, vtputa Religionis; tum ex eo, quòd arctiùs ille teneatur ab eo vitio se abstinere propter pœnæ incursum, atque etiam per voti obligationem, vbi quis voueat ab illo vitio se abstinere sub tali pœna. Quod autem de voti pœnalis commutatione diximus ante, vel post pœ-
nam incursam, accipiendum est, † dũmodo non sit 429.
ex eo alicui ius quæsitum, vt quia votũ illud pœnale cõtineat commodum alicuius personæ, aut loci pij, & sequuta fuerit eius acceptatio; tunc enim non posset sine illius cõsensu fieri, nisi à Principe Ecclesiastico ob maximum bonum cõmune, iuxta tradita sup. *in 3. reg. circa med.* Quoad reliquas verò dispositiones irreuocabiles tam inter viuos, quàm causa mortis, quas communiter vltimarum voluntatum nomine appellant, existimo ita distinguendũ, vt post incursam pœnam alicuius commodũ continentem, quasi post impletam conditionem cùm ius plenè quæsitum sit ei, cuius commodum contineret, tunc pariter non possit cõmutatio fieri, nisi huius accedente consensu, vel subsistẽte magna causa boni cõmunis, ab ipso supremo Principe ea commutatio fiat: ante incursam autem pœnam distinguendum est inter dispositiones inter viuos, & causa mortis; nam,

430. cùm in his † spes, quòd conditio impleatur, non habeatur in consideratione, vnde non transmittitur ad heredes, quod sub conditione positum est *l. vn. §. fin autem aliquid, C. de caduc. toll.* secus autem in contractibus, ac stipulationibus, *§. ex conditionali, Instit. de verb. oblig.* notántque glos. & Doctor. vtrobique, *& in l. dies incertus, ff. de cond. & demonstr. ac l. sub conditione, ff. de condict. indeb.* hinc fit, vt in legatis, & aliis dispositionibus causa mortis ante pœnam incursam, quæ alicuius commodum, & vtilitatem contineat, non dicatur eidem ius quæsitum; sit autem quæsitum ius quoddam ad rem in dispositionibus irreuocabilibus inter viuos: atque adeò commutatio huiusmodi pœnalium dispositionum inter viuos non possit ante pœnã incursam fieri sine consensu eius cuius commodum ea contineat, aut certè non sine magna causa boni communis, ob quam Princeps iuri alteri quæsito valeat derogare; possit autem fieri commutatio etiam sine tali consensu, aut causa in legatis, & aliis dispositionibus causa mortis pœnalibus, seu quibus pœnæ nomine aliquid alicui in testamento, vel codicillis relinquitur.

431. quæ sanè pœnales dispositiones, † licèt olim non valerent, sicut & cæteræ, quibus legatum, fideicommissum, hereditas, aut libertas datur, adimitur, vel transfertur; vt colligitur ex *l. 1. ff. de his, quæ pæn. nom. relinq. l. si ita legatum, in fi. ff. de condit. & demonstrat.* ac dicitur in iuribus mox citand. hodie tamen valent, vt expressè cauetur *in l. vnic. C. de his, qua pæn. nom. in testam. vel codicill. scribunt. vel relinquunt. & §. pœna quoque*, seu *fin. Instit. de legat.* vbi illud exemplum affertur; heres meus, si filiam suam in matrimonium Titio collocauerit, vel ex diuerso, si non collocauerit, dato decem aureos Seio. item illud; heres meus, si seruum Stichum alienauerit, vel ex diuerso, si non alienauerit, Titio decem aureos dato. item illud; Titius heres esto; si Titius filiam suam in matrimoniũ Seio collocauerit, Seius quoque heres esto; ac paulo pòst subditur; & generaliter ea, quæ relinquuntur, licèt pœnæ nomine fuerint relicta, vel adempta, vel in alium translata, nihil distare à cæteris legatis constituimus, vel in dãdo, vel in adimendo, vel in transferendo. Idem quoque procedit de iure canonico, vt *in cap. Raynaldus, & ibi* glos. *verbo, adiiciens, de testam.* hæc tamen decisio

432. tam *in d. l. vnic.* quàm *d. §. fin.* restringitur, † nisi aliquid facere, vel legibus interdictum, vel aliàs probrosum, aut etiam impossibile heres, vel legatarius, vel libertate donatus iussus fuerit: tunc enim sine vllo damno, etiam neglecto testatoris præcepto, seruabitur, vt dicitur *d. l. vnic. in fi.* scilicet emolumentum his, qui impossibile facere iussi sunt; eò, quòd relictum est nomine pœnæ non valente, vt exponit *ibi glos. fin. in verbo, seruabitur.* vel planiùs dic; sine damno seruabitur is, qui tale facere iussus est sub pœna ademptionis relicti. Subdit autem *ibid.* glos.

433. ab aliis approbata, quòd, † licèt impossibilitas heredi, seu grauato imposita vitiet, vt *ibi, & §. fin. Instit. de legat. l. turpia, ff. de legat. 1. & l. reprehendenda, C. de inst. & substit.* tamen imposita legatario, seu honorato, non vitiat, sed vitiatur, *§. impossibilis, Instit. de hered. instit. & l. obtinuit, ff. de condit. & demonstrat.* quæ distinctio maximè notanda esset ad dicta per nos sup. *cap. 4. à quæst. 3* nisi ea destrueretur ab Imp. *d. l. vnic.* vbi quoad hoc æquiparat legatarium, & heredem, qui etiam simul est honoratus.

Postrema regula sit. Quando non commutatur ipsa vltima voluntas principalis, seu in ea principaliter dispositum, sed sola dilatio dispositi exe-

434. quendi concluditur, † tunc potest modica materia subrogata id suppleri, quando non multum conducit obsequio diuino, aut alteri fini, ad quem dirigitur illa dispositio, eam impleri [illegible] die destinata, vel in aliam differri, & quo [illegible] latio, eo maior debet esse materia [illegible] si autem obsequio, aut alteri fini dispo[illegible] valde conduceret eius executionem non differri, multo maior materi[a] debet subrogari in huiusmodi commutatione, seu dilatione concedenda. ita in dilatione voti explendi tradit Sanchez *d. cap. 56. numer. 37.* satisque per se patet; atque ex eo colligitur, quod sup. *in 2. & 6. regula* tradidimus.

Pro complemento autem huius quæstionis ponemus aliquot exempla commutationum partim à iure factarum, partim quæ à vi[ris] doctis fieri solent, & à Sanchez quoad vota recensentur *d. cap. 56. num. 40. cum seqq.*

Et quidem *in cap. venientis*, quod est 2. *de vot. & vot. redempt.* votum Hierosolymitanum cuiusdam pueri † ità commutatur, vt illud eleemosynis redimat, & iuxta Papæ, vel sui Episcopi consilium toto vitæ suæ tempore vni pauperi, dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant, debeat prouiderè. Præterea *in cap. scriptura, eodem tit.* definitur, omne votum mutari posse in perpetuam Religionis obseruantiam. & *in cap. magnæ*, votum vltramarinum cuiusdàm Episcopi ità commutatur, vt expensas eundi, redeundi, & ibi commorandi integre ad eum locum mittat, & laborem itineris compenset sollicitiùs instando vigiliis, instantiùs vacando orationibus, & in ieiuniis fortiùs se exercendo. quod idem ferè habetur *in cap. quod super his, versic. vnde credimus distinguendum, eodem tit.* vbi distinguitur de impeditis ad tempus, vel perpetuò. 435.

Labor autem peregrinationis sic à viris doctis commutatur, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. cap. 56. num. 40.* vt † peregrinatio vnius diei pedestris quoad laborem commutetur in vnius diei ieiunium, non pedestris autem quatuor, vel quinque diem[m] pariter in vnius diei ieiunium commutetur; (idémque dic de alia obligatione sibi iniuncta.) Ingressus Religionis alicuius † commutandum est ab habente facultatem iuxta onera illius Religionis. vnde si quis tenetur profiteri in Religione Dominicana, cuius professis præter tria vota cæteris Religionibus communia recitandum est quotidie diuinum officium, ieiunandum septem mensibus cuiuslibet anni, & abstinendum perpetuò à carnibus, poterit secundùm Metin. *lib. 1. sum. cap. 14. §. 7. tit. de commut. reg. 3.* & Sayr. *in clau. reg. lib. 6. cap. 12. num. 21.* huiusmodi obligatio ab habente facultatem commutandi vota Religionis, ità commutari, vt ille ieiunet toto vitæ suæ tempore, singulis sextis feriis confiteatur, & Eucharistiam sumat decimoquinto quoque die, erogeteleemosynam iuxta suas facultates, & quotidie recitet Psalmos pœnitentiales: licèt verè vota Religionis, & castitatis absoluta non possint pura commutatione tolli, vt post Sot. *lib. 7. de iust. & iu. quæst. 4. art. 3. col. 4.* & Aragon. *2. 2. quæst. 88. art. 12. dub. 1. dicto 4. coroll. 1.* tradit Sanchez *d. cap. 56. numer. 41.* quòd nihil illa melius sit, iuxta illud Prouerb. 16. *Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.* quare, inquit, admittenda est aliqua dispensatio à potente dispensare: tunc autem possunt pura commutatione tolli, quando sunt pœnalia, vel conditionalia, nec adhuc pœna incursa, vel impleta est conditio, iuxta superiùs dicta. 436. 437.

Votũ verò, seu obligatio non ineundi matrimonij, † cõmutari potest in confessionem mensibus singulis 438.

gulis biennio faciendam, aut triennio, & in nouem sacra. ita Sanchez *eod. cap. 56. num. 42.* dicens, sic arbitratos esse quosdam Neotericos doctos quos etiam *num. 43* ait arbitratos, votum sacerdotij assumendi attenta sacerdotis obligatione ad castitatem solemniter promissam, & ad pensum diuini officij quotidie persoluendum, & sæpe eum verisimiliter sacra facturum, commutari posse in quotidianam Psalmorum pœnitentiæ cum litaniis recitationem, vel Officij B. Virginis, aut eius calculorũ, & in confessionem, ac communionem quintodecimo quoque die faciendúmque celebrari sacrum singulis mensibus; & vt voueat castitatem in statu sæculari, aut ieiunet omnibus sextis feriis, vt monet *ibid.* San-
439. chez, subdens, † in votis ita grauibus miscēdam dispensationem, obtenta dispensandi facultate, & existente iusta aliqua partim dispensandi causa. Denique *num. 44.* testatur eosdem viros doctos arbitratos
440. esse, † votum ieiunandi omnibus sextis feriis commutari posse in confessionem, & communionē decimoquinto quoque die vnius anni, & in tria sacra facienda: aut in recitationem calculorum virgineorum, & eleemosynam modicā sextis feriis perpetuò faciendam, licet ipse putet, priorem cōmutationem non fore æqualē, nisi triennio duret, aut addatur recitatio quotidiana calculorũ virgineorum: ac præterea in huiusmodi commutatione attendendum esse, an materia subrogata deseruiat fini intento per illa ieiunia, iuxta regulam ab ipso traditam *d. cap. 56. num. 6.* & nos sup. *reg.* 2. Ex quibus finem huic quæst. & toti præsenti 7. cap. imponentes, ad octauum, quod prolixius futurum est, transeamus.

CAPVT VIII.

Quibus modis expiret commutatio vltimarum voluntatum.

SVMMÆ RERVM.

1. *Commutatio vltima voluntatis quibus modis ab intrinseco, & sponte sua, seu per puram amissionem extinguatur; & quibus per contrariam actionem.*
2. *Quæstiones in hoc octauo capite disputanda.*
3. *Mors alia naturalis, alia ciuilis.*
4. *Mors naturalis, qua sit, & cur sic dicatur.*
5. *Ciuilis mors quibus modis inducatur tam iure ciuili, quàm canonico, & aliquot seqq.*
6. *Mortuus ciuiliter dicitur is, qui dignitatem, vel officium amittit renūtiatione, translatione, depositione, aut priuatione. item Monachus, seu Religionem ingressus; num. 7. & excommunicatus, atque etiam suspensus n. 8. & quid in interdicto n. 9 aut reo peccati mortalis, n. 10.*
11. *Mors ciuilis an, & quando naturali aquiparetur.*
12. *Iurisdictio perpetuatur, seu negotium iudiciale dicitur cœptum per solam etiam citationem; & cum nonnullis num. seqq.*
13. *Citatio anomala, quam creditor absque iudicis authoritate facit debitori fugitiuo, non sufficit ad perpetuandam iurisdictionem. neque ea, qua ex defectu aliquo est irrita; nisi post eam secuta sit spontanea citati comparitio; aut citatio ipsa circumducta fuerit n. 14.*
15. *Sola legatio facta non perpetuat iurisdictionem. multò verò minùs sola rescripti præsentatio, aut eius acceptatio; num. 16.*
17. *Iurisdictio perpetuatur per actum citationi aquiualentem; quia fieret aliquis actus parte vtraque præsente.*
18. *Citatio non executa, sed solum decreta sufficit ad perpetuandam iurisdictionem. neque requiritur trina citatio; verùm sufficit vnica, eaque non peremptoria; num. 19.*
20. *Citatio sufficit ad perpetuandam iurisdictionem quoad mortem siue ciuilem, siue naturalem delegantis; & aliquot seqq.*
21. *Cœptum negotium iudiciale, seu iudicium quoad præuentionem, & vt lite pendente nihil innouetur, dicitur per solam citationem.*
22. *Citatio perpetuat iurisdictionem etiã de iure ciuili.*
23. *Intellectus cap. gratum, & cap. relatum, de offic. deleg. & vtriusque conciliatio; ac n. 25. & 26.*
24. *Contestatio in iure aliquando pro denuntiatione, seu protestatione accipitur.*
25. *Citatio an perpetret iurisdictionem, cùm delegatus certus est de morte delegantis.*
26. *Dictio,* maximè, *an semper sit implicatiua casus non expressi.*
27. *Verba impropriantur ad vitandam iurium correctionem, & contrarietatem.*
28. *Iurisdictio perpetuatur quoad cæteras causas per citationem factam in vna causa connexa; atque etiam non connexa, contra diuersas quoque personas, cum citatio communis est omnibus causis. idem quando commissio causarum non connexarum fit per modum vnius; vtputa causarum vnius territorij; num. 29. & ibi quid in iudice Conseruatore.*
30. *Iurisdictio quomodo perpetuetur in rescriptis gratia, vt in cōmissionibus dispensandi. & quando perpetuata quoad vnam ex personis in eiusmodi litteris comprehensis censeatur etiam perpetuata quoad alias; num 31.*
32. *Plures iudices seu executores quando singuli, seu in solidum procedere possint, & vnus prosequi valeat, quod eorum alius inchoauit; ac perpetuata iurisdictione quoad vnum, censeatur perpetuata etiam quoad alios; ibique intellectus cap. cùm plures, de off. deleg. in 6.*
33. *Iurisdictio conditionaliter, vel in diem data non perpetuatur per actum gestum à delegato etiam volentibus partibus ante conditionis, vel dies aduentum.*
34. *Littera emanata, seu potestas data per viam legis, vel per modum contractus non expirant morte concedentis etiam re integra.*
35. *Iurisdictio commissarij cōmutationis vltima voluntatis data per rescriptum iustitia expirat per mortem naturalem concedentis re integra interuenientem; secus si re non integra contingat.*
36. *Iurisdictio delegata per rescriptum iustitia expirat morte naturali concedentis re integra: secus re non integra.*
37. *Iurisdictio delegati expirat morte naturali delegantis re integra, licèt delegatus ignoret mortem delegantis; secus si communiter ignoretur, quamuis ipse eam sciat.*
38. *Iurisdictio delegati expirat ipso iure morte delegantis re integra, & non solùm ope exceptionis; nec prodest partium consensus. & licèt sit delegatus Principis; aut ad vniuersitatem causarum; num. 39.*
40. *Iurisdictio delegati expirat, si illa nondum vti cœpit ante mortem naturalem delegantis; licèt delegatio facta sit, donec is reuocauerit.*

41. *Iurisdictio delegata expirat in delegato, & subdelegato si neuter ea vti cœpit ante mortem delegantis, secus in subdelegato, si vel is, vel delegatus ea vti cœpit ante obitum delegantis; num. 42.*

43. *Iurisdictio delegati non expirat per mortem delegantis etiam re integra interuenientem, vbi per delegationem solum exercetur ordinaria iurisdictio.*

44. *Ordinaria iurisdictio non expirat morte concedentis etiam re integra. & licèt ea data sit ad concedentis beneplacitum; num. 45.*

46. *Commutationes vltimarum voluntatum, quæ à legato Apostolico, vel summo Pœnitentiario Papæ expediuntur, non expirant morte Papæ etiam re integra; & num. seq.*

47. *Officium legati, & summi Pœnitentiarij non expirat per obitum Papæ etiam re integra.*

48. *Iurisdictio Vicarij expirat morte concedentis etiam quoad negotia cœpta. & quid quoad negotia alteri commissa vel cœpta per Vicarium, qui viuo constituente moritur, vel amouetur, an possit ille commissarius, vel successor in vicariatu ea negotia respectiuè perficere; num. 49.*

50. *Iurisdictio delegata accessoriè ad gratiam iam factam non expirat per mortem delegantis re integra interuenientem; & ibi intellectus cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. Idque procedit etiam in gratia à legato, vel alio inferiore concessa; num. 51. item vbi gratia nondum esset ab eo, cui facta est, acceptata; vel executio requireret causæ cognitionem; num. 52. & 112.*

53. *Iurisdictio delegata pro executione gratiæ, non tamen accessoriè, an expiret morte naturali delegantis re integra; sicuti potestas gratiæ faciendæ.*

54. *Potestas conseruatorum, & executorum priuilegiorũ licèt accessoria expirat re integra morte delegantis.*

55. *Potestas commutandi vltimas voluntates delegata sub nomine dignitatis ipsius delegantis non expirat eius morte re integra interueniente: idémque si fiat ad beneplacitum illius dignitatis.*

56. *Commissio quando fieri censeatur nomine personæ, vel dignitatis committentis.*

57. *Pronomina, nos, & vos, simpliciter prolata à, vel de persona constituta in dignitate, referuntur in dubio magis ad personam, quàm ad dignitatem; sicut & quæcumque verba dubia.*

58. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ facta expirat interueniente morte ciuili, hoc est, amissione officij concedentis re integra: secus re non integra.*

59. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis expirat Papa renunciante re integra Papatui, vel alio prælaturæ, cuius ratione talem commissionem facere potest; idémque quoad inferiores de translatione, depositione, ac priuatione: & quid in capto ab hostibus, deportato, bannito, & similibus.*

60. *Princeps sæcularis excommunicationem tam à iure, quàm ab homine latam potest incurrere.*

61. *Iurisdictio Ecclesiasticarum, vel laicarum personarum infra Romanum Pontificem amittitur post denuntiationem excommunicationis, vel notoriam clerici percussionem.*

62. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis quomodo cesset per excommunicationem eius, qui illam commutationem commisit; an nimirum expiret, vel solum suspendatur; & num. seq.*

63. *Intellectus cap. 1. de offic. Vicar. in 6.*

64. *Commissio facta vicem gerenti alicuius ab alio, quia ab eo, cuius vicem gerit, non suspenditur per illius, cuius vicem gerit, excommunicationem: & quid si Episcopus sit suspensus, an iurisdictio Vicarij ab eo accepta suspendatur; num. 65.*

66. *Suspensio delegantis, quæ est censura Ecclesiastica, suspendit iurisdictionem delegati quoad negotia non cœpta.*

67. *Suspensio, quæ est censura Ecclesiastica, locum habere non potest, nisi in Clericis.*

68. *Commissio facta à Principe, qui clericus sit, an suspendatur per huius suspensionem laicam, vel Ecclesiasticam; & num. seq.*

69. *Iurisdictio temporalis competens clerico quando sit merè sæcularis, vel Ecclesiastica; & ad quem tunc sit appellandum.*

70. *Commissio an, & quando suspendatur per ingressum eius, qui commisit, in Religionem approbatam: & ibi qua iurisdictio transeat in Monasterium capax bonorum, atque apud ipsum remaneat; & quid, si sit incapax.*

71. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis concessa per rescriptum gratiæ, ita, vt gratia facta dici possit, non expirat morte concedentis etiam re integra; & num. seq.*

72. *Gratia facta non expirat per mortem concedentis etiam re integra euenientem. idque etiamsi ea solo verbo sit facta; num. 73. & nondum executa; num. 74. & vbi gratia concessa sit à Legato, vel Episcopo; num. 75. aut etiam deroget iuri communi, aut tertij; num. 76. ac nondum acceptata fuerit; quæ tamen erit, sicut antea reuocabilis; num. 77.*

78. *Gratia commutationis vltimæ voluntatis concessa ad beneplacitum concedentis expirat per eius mortem etiam re non integra interuenientem, idémque si dicatur, donec, vel, quamdiu voluero; aut, interim donec mihi placuerit, aut ad libitum meæ voluntatis, vel ad meam voluntatem: aut concedens vtatur quibuscumque verbis sonantibus etiam in actum positiuum perseuerantiæ antiquæ voluntatis; n. 79.*

80. *Gratia concessa ad beneplacitum expirat etiam re non integra interueniente morte ciuili per dimissionem officij, renuntiatione, vel priuatione; non autem per excommunicationem, aut furorem.*

81. *Gratia concessa ad beneplacitum adiuncto aliquo tempore certo quando expiret.*

82. *Gratia concessa, donec reuocauero, vel quamdiu placuerit, aut, donec reuocetur, vel ad beneplacitum cum dictis, non expirat morte concedentis etiam re integra. & quid in gratia facta donec concedens aliquid fecerit, puta, Romam ingressus fuerit; num. 83.*

84. *Gratia commutationis vltimæ voluntatis facta ad beneplacitum dignitatis, vtpute, sedis Apostolicæ, non expirat etiam re integra morte personæ concedentis.*

85. *Gratia concessa ad beneplacitum dignitatis non perpetuæ, vel successorem non habentis an expiret per mortem re integra obtinentis tunc illam dignitatem; & quid cùm ab huiusmodi officium vel dignitatem obtinentibus concessa est simpliciter.*

86. *Gratia concessa ad beneplacitum personæ simul, ac dignitatis perpetuæ, an expiret morte concedentis; ac num. seq.*

87. Com

87. *Commissio quando sit realis, vel personalis quoad personam commissarij, ita vt non transeat in eius successorem; & num. 141.*
88. *Concessio facta sub nomine solius dignitatis in concreto, vt ad beneplacitum Papæ, an censeatur facta ad beneplacitum personæ, vel ipsius dignitatis; cum num. seq.*
89. *Pronomen, nos, & nostrum, refertur ad personam, non autem ad dignitatem.*
90. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis continens gratiam faciendam expirat morte committentis re integra existente.*
91. *Executio concessa ad gratiam faciendam expirat morte concedentis re integra.*
92. *Commissio continens gratiam faciendam expirat per mortem etiam ciuilem concedentis re integra.*
93. *Gratia facienda expirat morte concedentis re integra, licèt ea motu proprio fuerit concessa.*
94. *Gratia facienda expirat ipso iure, & non solùm ope exceptionis per mortem concedentis re integra.*
95. *Gratia facienda non expirat morte concedentis re integra, vbi ea concessa fuerit sub nomine dignitatis ipsius concedentis; aut ad beneplacitum eius dignitatis.*
96. *Executio gratiæ factæ accessoria, licet ipsa facienda sit, non expirat morte concedentis re integra. idémque vbi executio etiam principalis fieret, dum mors concedentis communiter ignoratur; num. 97.*
98. *Gratia facienda, quæ à Vicario Episcopi, aut alterius iurisdictionem Episcopalem habentis emanauit, an possit Vicario mortuo, vel amoto perfici ab eius successore, vel delegato.*
99. *Concessio Principis facta ex certa scientia, vel cum huiusmodi clausula, non extinguitur eius morte.*
100. *Gratia facta dicitur facultas data alicui ad aliquid agendum nulla facta expressione personarum.*
101. *Gratia facienda dicitur, cum alicui datur facultas, seu fit commissio ad solum fauorem certæ personæ. secus, si ad fauorem etiam, vel solius commissarij hæc facultas, seu commissio emanauit; num. 102, & seq.*
103. *Intellectus cap. si cui nulla, de præb. in 6. & numer. 108.*
104. *Concessio ob bonum publicum licèt gratia sit facienda, non expirat morte concedentis etiam re integra.*
105. *Gratia, quæ à nullius actione, vel executione pendent, vt est non ieiunandi, aut celebrandi in priuato Oratorio, tamquam facta, non pereunt morte concedentis re integra.*
106. *Gratia promissionis beneficij quoad eum, ad cuius fauorem concessa fuit, quando censeatur facta, vel facienda.*
107. *Gratia an dicatur facta cùm minister executorius est necessarius, facienda verò cùm est voluntarius, quia habet facultatem exequendi, non præcepti necessitatem; & num. seq.*
108. *Præceptum superioris, quod non est per modum statuti cessat eo mortuo, vel amoto ab officio; licèt etiam sit generale factum omnibus, vel alicui communitati.*
109. *Licentia eligendi Confessarij an expiret mortuo Prælato concedente re integra.*
110. *Priuilegia Bullæ Cruciatæ de indulgentiis, absolutione à reseruatis, ac votorum commutatione à Confessario præstandis an expirent morte concedentis re integra.*
111. *Facultas directè data delegato ad fauorem tertij est gratia facienda; data verò directè ipsi tertio est gratia facta.*
112. *Mandatū de facienda gratia expirat morte concedentis re integra, tamquam gratia faciēda.*
113. *Persona, ad cuius fauorem gratia concessa, & executionem requirens dicitur facienda, quando dicatur certa; & an plures personæ contineri possint.*

ABSOLVTIS iis, quæ pertinere videbantur ad causas, & cætera, quibus vltimarum voluntatum commutatio generatim sumpta quodammodo creatur, & in esse producitur; id quod in septem præcedentibus capitibus, qua breuitate, ac facilitate nobis licuit, præstitimus: reliquum nunc est, vt in hoc octauo cap. de iis modis consimili ratione disseramus, quibus eadem commutatio extinguitur, & esse desinit. quod quidem nonnullis propositis ea de re quæstionibus more nostro faciemus; quas ad decem reduci posse putauimus. In iis verò tum proponendis, tum explicandis eam distinctionem, ac singulorum illius membrorum ferè eamdem dispositionem sequemur, qua in priuilegiis vsus est Suarez *lib. 8. de*
legib. cap. 29. & sequentib. vt priùs agamus † de mo- 1
dis, quibus prædicta commutatio extinguitur, seu corrumpitur quasi ab intrinseco, & sponte sua, quam vocare possumus cum *eod. d. cap. 29. num. 2.* putam amissionem; mox de modis, quibus extinguitur per contrariam actionem, siue illius, qui commutationem fecit, aut facere cœpit, quæ actio, si sit à superiore ipso commutante, dicetur reuocatio expressa, vel tacita; si à commissario, contingere potest renuntiando expressè, vel tacitè commissioni, eáve abutendo. siue per actionem contrariam aduersarij, si quis sit, vel alterius, qui præter impetrantem interesse in ea commutatione habeat, vt per recusationem, vel appellationem, aut quid simile: siue denique per actionem contrariam eius, ad cuius fauorem facta est, & est renuntiatio pariter expressa, vel tacita eiusdem commutationis, eiúsve abusus. Quoad primum autem prædictæ distinctionis mēbrum, quod est de pura amissione, seu cessatione spontanea, &
ab intrinseco ipsius commutationis absque actio- 2
ne vlla contrarij corrumpentis; multis modis ea contingit, vel considerari potest, quod contingat, prout de priuilegio aduertit Suarez *d. cap. 29. num. 3.* nam cùm hi modi corruptionis prouenire soleant ex defectu alicuius causæ conseruantis, iuxta numerum causarum conseruantium etiam huius generis modi corruptionis ab intrinseco, seu spontaneæ decisionis, puræque amissionis multiplicabuntur. ex his verò duo sunt certi, scilicet ex parte formæ, seu quæ ad illam reducitur, & ex parte causæ finalis: ex parte verò causæ efficientis res est controuersa, vt videbimus. ex parte autem materiæ, cùm hæc duplex sit, alia, circa quam versatur, quæ & ipsa reducitur ad causam formalem, vel finalem, vt ex dicendis patebit; & quatenus propriè, ac per se consideratur, de ea fusiùs egimus *cap. 4.* per totum; vnde etiam facilè colligi potest, quando ex mutatione materiæ cōmutationis desinat ipsa commutatio; alia materia subiectiua, vt est persona, vel res, quæ est subiectum commutationis; & de hac, quatenus commutatio desinere potest ad eius desitionem, dicemus *quæst. 3.* cùm videbimus, quādo

 priui

priuilegium commutationis censeatur personale, vel reale,in ea quæstione, an commutatio vltimæ volũtatis extinguatur per mortem impetrantis siue
2. ciuilem, siue naturalem Prima igitur † huius capitis quæstio erit, an commutatio vltimarũ voluntatum, vel potestas commutandi expiret per mortem naturalem, vel ciuilem concedentis. Secunda, an, & quando eadem potestas commutandi expiret in commissario, vel eius substituto per alterius eorum mortem ciuilem, vel naturalem. Tertia, an commutatio vltimarum voluntatum expiret per mortem naturalem, aut ciuilem impetrantis, vel aduersarij. Quarta, an huiusmodi commutatio expiret per lapsum temporis certi, vel incerti in eius concessione præstituti. Quinta, an, & quando cessante causa finali commutationis vltimarum voluntatum expiret, seu eesset ipsa commutatio. Sexta, an commutatio vltimarum voluntatum expiret per eius reuocationẽ factam à superiore commutante. Septima, an extinguatur commutatio per expressam vel tacitam renuntiationem commissionis illius à commissario factam. Octaua, an expiret, vel saltem suspendatur per recusationem, vel appellationem aduersarij, aut aliud simile. Nona, an expiret per eius renuntiationem ab impetrante factam. Decima, & postrema quæstio erit, an hæc commutatio expiret per eius vsum, contrarium vsum, vel abusum.

QVÆRO igitur PRIMO in hoc octauo capite, an commutatio vltimarum voluntatum, vel potestas eas commutandi expiret per mortem naturalem, vel ciuilem concedentis?

Quoniam inter modos, quibus vel extinguitur, seu expirat, vel considerari saltem potest, quòd extinguatur commutatio vltimarum voluntatum, aut eius commissio per se, & quasi ab intrinseco, hoc est, absque vlla actione contrarij corrumpentis, præcipuum locum obtinet mors naturalis, vel ciuilis eius, qui commutationem concessit, vel commisit; seu defectus causæ efficientis proximæ ipsius commutationis: ideo de eo in hac prima quæst. iuxta id, quod paulò antè proposuimus, agendum nobis erit. Pro faciliori autem tam huius, quàm ferè omnium sequentium quæstio. huius cap. quædam præmittenda hoc loco censuimus.

Præmitto igitur primò distinctionem illam mor-
3. tis † in naturalem, ac ciuilem, quam Doctores passim agnouerunt; præsertim *in l. 2. ff. de public. iud. cap. placuit, 16. quæst. 1. cap. licèt, de offic. deleg. cap. susceptum, de rescript. in 6.* atque aliis in locis inferiùs allegandis. Naturalis est, quam quotidie in aliis cernimus, & aliquando in nobis experiemur; de qua Apostolus *ad Heb. 9.* ait, *statutum est hominibus semel mori*; & Imperator *in §. deinceps, auth. de nupt. collat. 4.* quòd mors omnia soluit. dicitúrque naturalis, † quia post Adæ peccatũ com-
4. munis facta est toti humanæ naturæ, iuxta illud Genes. 2. *In quacunque hora comederis, morte morieris*; & ad Rom. 5. *Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt*; & sub se continet tam eam, quæ alicui per vim infertur, & violenta dicitur, quàm eam, quæ sine vi oppetitur ex morbo, aut extrema senectute; & naturalis, quatenus vim excludit, sui generis retento nomine appellatur. Ciuilis au-
5. tem mors, † attento quidem iure ciuili inducitur per maximam, vel mediam capitis diminutionem, per quam libertas simul cum ciuitate, vel sola ciuitas amittitur, *l. 2. in princip. l. amissione, in princip. & §. 1. l. tutelas, §. si libertate, & §. item cum ciuitas, ac l. olim. ff. de capit. diminut.* necnon *§. 1. cum duobus seqq. Instit. eodem tit.* Hanc verò vtramque capitis diminutionem duntaxat ciuilis mortis appellatione proprie, ac strictè iure ciuili attento comprehendi, tum ipsius mortis ciuilis nomen indicat quasi per eam quis ciuitatem amittat; tum etiam apertè sentit inter alios Farinac. optime de iurisprudentia meritus *quæst. 19. crimin. num. 1.* ac de deportatione est bonus text. *in l. 1. §. pen. ff. de bon. possess. contr. tab.* ibi; deportatos enim mortuorum loco habendos; quibus verbis similia leguntur in *l. actione, §. publicatione, ff. pro soc. & §. cum autem, Instit. quibus mod. ius patr. potest. solu.* ac de seruitute optimus text. est *in §. si verò, il 1. auth. de nupt. collat. 4.* ibi; postea verò appatens seruitus separat eos abinuicem tamquam morte secuta. Quòd si quis scire cupiat casus speciales, in quibus siue antiquitus; siue nunc huiusmodi maxima, aut media capitis diminutio, atque adeò prædicta ciuilis mors incurratur, consulat, si lubet, quæ nos hac de re post alios scripsimus *in tract. de conseruatoribus iudicibus cap. 10.* eodémque *vlt. quæst. 2. in 1. præmiss.* sicut etiam *in 2. præmiss.* latiùs tradidimus, quandónam per eam vtramque capitis diminutionem, atque adeò ciuilem mortem priuetur quis bonis, & quibus; ac restituitus ea recuperet. Hic verò reliquas mortis ciuilis species prosequamur. Quæ quidem si latgiùs sumatur, eam quoque comprehendet pariter inspecto iure ciuili, qua solùm iura familiæ amittuntur, & ab eodem ciuili iure minima capitis diminutio appellatur; cùm omnimo quis emancipatur, vel arrogatur, *l. nam & cætera, l. tutelas, & l. fin. ff. de capit. dimin.* necnon *§. minima, Instit. eodem tit.* cum ibi adnot. per glos. & Doctor. Adhæc mori ciuiliter dicitur, qui non statu, sed † dignitate mouetur, vt qui beneficium, 6.
aliúdve officium amittit, aut ei renuntiat, iuxta *cap. in apibus, §. ecce, 7. quæst. 1. & 33. quæst. 2. §.* t. ex quibus de renuntiante beneficio Ecclesiastico, aut prælaturæ id tradit glos. recepta *ibidem, & cap. 1. verbo, prædecessor, de renunt. in 6.* cum aliis multis, quibus fusè id comprobat Flam. Paris. *tract. de resign. benefic. lib. 1. quæst. 4. num. 6. cum seqq. & quæst. 16. numer. 27.* ac rursus *lib. 3. quæst. 3. num. 10. & quæst. 5. numer. 32.* necnon *lib. 10. quæst. 4. num. 3.* ac nouissimè Hieron. Gonzal. *in Commentar. reg. 8. Cancellar. §. 5. procem. num. 24. & tribus seqq.* Mandos. *ad reg. 30. Cancell. quæst. 7. numer. 4. & 11.* vsque ad 15. idémque de translatione docet post alios Mandos. *ibidem num. 13.* tradúntque Doctor. *in cap. si quis iam translatus, 21. quæst. 2.* ac Cæs. Ottinell. *in consil.* seu *tract. de fruct. Eccles. post translat. percipiend.* in depositione autem glos. recepta *d. l. licèt, verbo, re integra*; & tam in depositione, quàm priuatione latè Mandos. *vbi suprà numer. 14.* & Gonzal. *d. §. 5. num. 28.* Casus autem, in quibus de iure priuandus quis sit, aut ipso iure priuetur beneficio Ecclesiastico, ferè omnes retulimus *d. tract. de conseruatoribus indic. cap. vltim. quæst. 3.* & in depositione reali, seu degradatione est opt. text. *in cap. qualiter, & quando, il 2. de accusat.* per quem text. id adnotauit Hostiens. *in summ. tit. de recusat. ind. deleg. §. vlt. vers. quid de deposito*, quod etiam voluit glos. ab aliis approbata *d. cap. licèt vndique, verbo, re integra. de offic. deleg.* Sic etiam Monachus, seu ingressus Religionem † pro mortuo habetur, *l. Deo nobis, C. de Epi- 7.*
scop. & cler. cap. placuit, il 2. 16. quæst. 1. & vtrobique Doctor. *& cap. in præsentia, de probat.* necnon *in auth. ingressi, & auth. si qua mulier, C. de sacros.*

sacros. Eccles. & alibi sæpe. Excommunicatus quo-
8. que † pro mortuo habetur, & mortuus ciuiliter dicitur, vt sentit glos. Abb. & cæteri *d. cap. licèt vndique*, docuitque Franc. & alij *in cap. 1. de offic. Vicar. in 6. & cap. si, cui, de offic. deleg. eod. lib.* vbi opt. text. *& in §. quia enim, auth. de priuil. dotal. hered. mul. non præstan.* necnon *in cap. vnic. in princ. & §. 1. ne sed. vac. in 6.* vbi non modò excommunicatur, sed & suspensus mortuo æquiparatur. & quidem quoad excommunicatum id probatur quoque ex aliis ad id per nos adductis *d. cap. vlt. quæst. 2. præmiss. 3.* quibus nunc addo, quòd excommunicatus deportato assimilatur, vt voluit glos. *in cap. determinamus, de sent. excomm. in 6. & cap. pastoralis, §. verùm, de appellat. & in §. minor, Instit. de capit. diminut.* Scribentes, ac præsertim Fortun. *in l. Gallus, & §. quid si tantùm, ff. de liber. & posth.* deportatus autem, vt paulo antè vidimus, à iure pro mortuo habetur; sicque meritò dicitur ciuiliter mortuus: quoad suspensum verò, eum dici mortuum ciuiliter, apertè colligitur ex *d. cap. vnico, §. 1. ne sed. vacan. in 6.* per quem text. id aduotauit *ibi* inter cæteros Gemin. *in 2. notab.* & Mandos. *d. reg. 30. quæst. 7. num. 10.*

9. De interdicto autem † nullibi reperio, quòd mortuus ciuiliter dicatur; atque adeò nihil de eo nobis dicendum in hac, vel sequentib. quæst. præsertim, cùm nihil operetur circa impediendam iurisdictionem: solùm enim priuat diuinis officiis, certis sacramentis, & Ecclesiastica sepultura; vt post alios docuimus *in tractat. de distribut. quotid. 2. part. quæst. 15. num. 11.* traditque Vgol. *in suo tract. de censur. Eccles. tab. 5.* præcipuè *cap. 5. §. 2.* vbi etiam in specie docet, per interdictum aliquem non priuari iurisdictione. Sicut neque aliquid dicemus de
10. peccato mortali; quod † licèt mortem spiritualem afferat, vt nomẽ etiam ipsum indicat; & iuxta illud Ezech. 18. *Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur*; Sap. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam*; & Iacob. 1. *Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem*: tamen mors hæc non ciuilis, & exterior, sed merè spiritualis est, & ad interiorem hominis statum pertinet, atque adeò vsum iurisdictionis etiam spiritualis, & Ecclesiasticæ non impedit, vt tradit communis Theologorum, & Canonistarum schola, fuitque error 4. Io. VVicleff, damnatus in generali Concilio Constantiensi, quòd, si Episcopus, vel sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat; itémque error 15. eiusdem, & 30. Ioannis Huss, nullum esse dominum ciuilem, nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali: qui quidẽ articuli in eodem Concilio *sess. 8 & 15.* meritò condemnati cum eorum auctoribus fuerunt; & quamuis peccatum mortale ab aliquibus excommunicatio quædam appelletur; tamen hæc est impropria vsurpatio, cùm illud ab hac valdè differat, vt pluribus comprobat inter alios Couar. *in relect. cap. alma mater, 1. part. in initio. num. 5. cum seq. & §. 6. num. 3.* quamuis etiam propter peccatum mortale non notorium dicatur quis suspensus quoad seipsum, & propter notorium sit suspensus etiam quoad alios; ita, vt tunc debeat in diuinis officiis euitari, vt constat ex *cap. fin. de cohabit. cler. & mul.* aliisque iuribus ad id allegatis *ibi* per glos. *verbo, quoad seipsum.* Tamen hæc est impropria suspensio, vt patet ex adductis à Sayr. *tract. de censur. lib. 4. cap. 1. num. 7. vsque ad 13.* Immo Suarez *eod. tract. disp. 25. sect. 1. num. 2.* hanc impropriissimam suspensionem appellat. Hac igitur quasi quasi suspensione, ac morte, quæ ex lethali peccato inducitur, prætermissis, de reliquis dumtaxat, quæ propriè ciuilis mortis nomine veniunt, in hac, & nonnullis sequentibus quæstionibus agendum erit.

Præmitto nunc secundò, quòd, licèt secundum
plerosque mors ciuilis † naturali non æquiparetur, 11.
nisi in casibus à iure expressis; vt voluerunt duæ glos. solemnes, altera *in d. cap. placuit, 2. & 2. verbo, mortuus, 16. quæst. 1.* altera *in cap. susceptum, verbo, non morte. de rescript. in 6.* quas præter multos scribentes vtrobique secutus etiam est Nauar. *in Man. de orat. & hor. Canon. miscell. 18. num. 4.* eas celebres, & approbatas appellans, necnon quamplurimi relati, ac probati à Mandos. communem hanc Canonistarum sententiam asserente *ad reg. 30. cancel. quæst. 7. num. 17.* & alij per nos citati *in d. tract. de conseruat. iudicib. cap. vlt. quæst. 3. præmiss. 4.* quibus nunc addo Didac. à Spin. pariter de communi nonnullis relatis testantem *in spec. testament. glos. 12. princip. num. 35. & seq.* Tamen Bart. *in l. ex ea parte, §. in insulam, ff. de verb. obligat.* Butr. Imol. & Felin. *in d. cap. licèt, de offic. deleg.* Abb. *cap. in præsentia, de probat.* Soc. *cons. 92. col. 1. vol. 1.* & alij laudati ab Euerard. *in loc. ab æquipollent. num. 10.* & Farinac. *quæst. crimin. 34. num. 49.* tenent, mortem ciuilem æquiparari naturali, quoties operatur eundem effectum in casu occurrenti, quem operatur naturalis; atque hanc Bart. opinionem communem dicit Aret. *d. §. in insulam*, Galiaul. *d. l. Gallus, §. & quid si tantùm, num. 10.* & *ibi* Crot. *num. 14.* quos refert, ac sequi videtur Mich. Crass. *tract. de successión. §. fideicommissum, quæst. 41.* receptiorem Barbos. *in l. 2. 1. part. num. 154. ff. sol. matrim.* communem quoque pluribus relatis asserunt Molin. *lib. 1. primog. Hisp. cap. 13. num. 94.* necnon Mandos. *d. quæst. 7. num. 16. & 24.* vbi veram, & indubitatam conclusionem esse ait, quòd mortis appellatione veniat ciuilis, vbi in omnibus, & per omnia eosdem effectus operetur quoad id, de quo agitur; necnon in casibus à iure expressis; quibus cessantibus, præsertim vbi extensioni locus non est, secus dicendum sit: quod postremum confirmatur ex eo, quod idem post alios tradit *num. 20.* & nos *d. præmiss. 4.* in materia stricta mortis appellatione non venire ciuilem.

Præmitto tertiò, quòd † ad perpetuandam iuris- 12.
dictionem, cuius vsus, seu exercitium exigit citationem; seu ad hunc effectum, vt negotium iudiciale dicatur cœptum, ac res non integra, requiritur, ac sufficit ipsa citatio. Prior pars huius præmissi, quòd nimirum ad effectum prædictum necessaria sit citatio; probatur primò ex *cap. vlt. de offic. legat.* vbi Romanus Pontifex loquens de causis, quas Legati Sedis Apostolicæ aliquibus duxerint delegandas, definit, istorum iurisdictionem expirare, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit: necnon ex *cap. relatum, & cap. gratum, de offic. deleg.* quorum verba ponderabimus inf. in posteriori parte huius præmiss. Secundò ex illis iuribus, in quibus dicitur, delegati iurisdictionem expirare, si antequam delegatus vti incipiat iurisdictione, eius delegans decedat, aut officium dimittat; vt *in l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. cap. licèt vndique, de offic. deleg. cap. si delegans, & cap. pen. eod. tit. in 6.* ad quod etiam facit *cap. quamuis, eod. tit. & lib.* vbi delegans etiam in totum iurisdictionem suam, potest eam reuocare à suo delegato, qui illa adhuc vti non cœpit. Dicitur autem quis incipere vti iurisdictione, cùm primùm exercet aliquem actum circa partem, cuius respectu datur iurisdictio, eiúsque perpetuatio fit. Tertiò, quia ad perpetuandam iurisdictionem non sufficit ingressus rei præambulæ ad actum, nisi detur ingressus in aliquid ex substantialibus iudicij, qualis est citatio, *cap. quoniam contra, de probat.* quæ

est fundamentum ordinis iudiciarij; vt post Spec.
tit. de citat. in princ. tradit Lancell. *in tract. de attent.*
2. part. cap. 4. in præfat. num. 32. & omnium actio-
num instituendarum principium, vt habetur *in §.*
omnium, Instit. de pœn. temer. litig. notantque Bart. &
alij *in rubr. ff. de in ius voc.* latiúsque confirmat Andr.
Gail. *pract. obseruat. lib. 1. obser. 48. numer. 1. & 2.*
Tandem probatur hæc prior pars præmiss. quoniam
eam tenent glos. *in cap. super quæstionum, §. si verò,*
verbo, si non possunt, de offic. deleg. Spec. *tit. de legat.*
§ finitur autem, in initio, Archid. *d. cap. quamuis, num.*
vnic. & *ibi* Gemin. *num. 7.* Io. Monach. *in d. cap. si*
delegatus, & *ibi* Prob. *in addit. n. 1. de offic. deleg. in 6.*
cum aliis plurimis, quos refert ac sequitur Sanchez
lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 10.

Hinc infertur primò, vt ad perpetuandam iuris-
13 dictionem † non sufficiat citatio anomala, idest,
quam absque iudicis auctoritate facit creditor debi-
tori fugitiuo. ita Sanchez *d. disp. 27. num. 15.* post
Butr. *cap. 1. num. 22. de iudic.* & *ibi* Abb. *num. 33.* Fel.
d. cap. gratum, num. 5. quamuis enim ea citatio per-
missa sit a lege, iuxta doctrinam Bart. *in l. neminem,*
C. de exhib. reis, per text. *in l. ait prætor. §. si debitorem,*
ff. de his, quæ in fraud. cred. tamen non est legitima,
vtpote facta absque iudicis auctoritate. Secundò
14 infertur, idem dicendum, † si citatio illa defectu
alicuius requisiti sit irrita; nam non facit desinere
rem esse integram, vt satis probat Sanchez *ibidem*
num. 16. ad id multos allegans; atque inter hos Fel.
d. cap. gratum, num. 4. post quem multa ad hoc ad-
ducentem id temperat, nisi post talem citationem
sequuta sit spontanea citati comparitio, & perseue-
rantia in iudicio, quod etiam post alios tradit Gail.
d. obseru. 48. num. 4. & nonnulli, quos retulimus *cap.*
præced. quæst. 4. suppos. 3. limit. vlt. item tempera, vt
per circumductionem citationis, vel pronuntiatio-
nem, quòd sit nulla, perpetuetur iurisdictio, & de-
sinat res esse integra; prout probabile putat San-
chez *ibidem num. 17.* post Caccial. *in l. more, num. 46.*
ff. de iurisd. omn. iud. quoniam circumducendo cita-
tionem, vel super ea pronuntiando iudex interlo-
quitur: licèt in hoc contrarium velit Bald. *d. l. more,*
15. *in 1. lect. in fi.* Infertur tertiò, quòd † per solam
subdelegationem à iudice factam non censeatur hu-
ius iurisdictio perpetuata, vt contra glos. *in cap. pen.*
verbo, processum, de offic. deleg. in 6. & alios, quos re-
fert Sanchez *d. disp. 28. num. 18.* cum quibus sen-
tiunt alij ab eo relati *num. 9.* tenentes ad hoc, vt per-
petuetur iurisdictio, & desinat res esse integra, suf-
ficere quemlibet actum iudicis, & vsum iurisdictio-
nis ante citationem, docet idemmet Sanchez, ac
satis comprobat *d. num. 18.* quod idem sentit Molin.
tom. 6. de iust. & iur. disp. 19. num. 3. versic. vtrùm au-
16. *tem.* Infertur denique, multo minùs † per solam
rescripti præsentationem iudici factam eius iurisdi-
ctionem non perpetuari, rémque adhuc integram
dici. nam iudex per eam non dicitur vti iurisdictio-
ne. ita contra nonnullos cum aliis pluribus docet
Sanchez *d. disp. 28. num. 19.* quia etiam acceptare
rescriptum delegato præsentatum non est incipere
vti iurisdictione, sed præparare se ad vtendum, *l.*
quemadmodum. ff. de inoff. testament. & cap. is, qui, de
procurat. in 6. ibi, non post mandatum susceptum,
etiamsi eo vsus fuerit: vbi apertè supponitur, susci-
pere mandatum non esse eo vti. Immo, licet admit-
teremus sententiam paulo antè relatam dicentem,
per actus citationi præuios desinere rem esse inte-
gram; adhuc dicendum est, ad id non sufficere re-
scripti præsentationem, vt rectè monet Sanchez *d.*
num. 19. post Imol. *cap. pastoralis, § quoniam, num.*
10. de rescript. nam adhuc retenta ea opinione ne-
cesse est, actus citationi præuios eiusmodi esse, vt
per eos vsus iurisdictionis inchoetur, quod non fit
per solam rescripti præsentationem, vt superiùs pro-
batum est; cum à iudice non procedat, eiusve actus
sit, sed partis, quæ illud impetrauit.

Restringitur nunc primò hæc eadem prior huius
præmiss. pars, vt † per actum citationi æquiualen- 17.
tem res integra non dicatur, atque adeò perpetue-
tur iurisdictio; nempe quando quicumque actus
citra citationem fieret præsente vtraque parte. quia
cùm pars aduersa præsens sit, perinde est ac si citata
fuisset; vt satis probat Gail. *d. num. 4.* cum aliis per
nos allegat. *d. quæst. 4. suppos. 3. limit. vlt.* ita post
Card. *d. cap. licet vndique, quæst. 6. de offic. deleg.* &
ibi Fel. *num. 13. fall. 1.* tradit Sanchez *d. disp. 28. num.*
11. qui hoc idem in speciali casu actus subdelega-
tionis docet *num. 18. in fi.* post Gemin. *d. cap. quam-*
uis, num. 7. Franc. *d. cap. pen. num. 2. de offic. deleg. in*
6, & Bartol. Socin. *d. l. more, num. 78. ff. de iurisd.*
omn. iud. Restringitur secundò, vt † non sit necesse 18.
citationem peruenisse ad notitiam citati; sed sat sit
eam esse à iudice decretam: idque non modò atten-
to iure Canonico, prout admittunt Bald. Anchar. &
Boich. *d. cap. fin. de offic. legat. in fine.* verùm etiam
indistinctè, & attento quoque iure ciuili; vt post
glos. *in Clem. 2. verbo, ad partem, vt lit. pend.* & *ibi*
Abb. *in fi.* Imol. *num. 7.* Vital. *num. 16.* & alios mul-
tos satis ostendit contraria quoque soluens Sanchez
d. disp. 28. num. 13. præcipuè ex *d. cap. gratum,* ibi,
proposito citationis edicto, *de offic. deleg.* & quia cùm
citatio ex tribus partibus constet, nimirum manda-
to iudicis, executione nuntij, & eius relatione; pri-
ma dumtaxat est actus iurisdictionis iudicis; qui so-
lus pensandus est ad hoc, ne res dicatur integra, &
perfectus est per solum citandi mandatum: licèt
contrarium præter citatos à Sanchez *d. disp. 28. num.*
12. sentiat Molin. *tom. 6. de iustit. & iur. disput. 19.*
num. 3. vers. dubitant verò Doctores. Restringitur de-
nique hæc prior huius præmiss. pars, vt † non re- 19.
quiratur trina citatio ad hoc, vt res dicatur non in-
tegra; sed sufficiat vna: ita post glos. *Clem. 1. verbo,*
citationes, de iudic. Archid. *in cap. non ita, 2. quæst. 6.*
& alios, docet Sanchez *d. disp. 28. num. 14.* subdens
post multos, neque illam vnicam citationem neces-
sariò peremptoriam esse debere.

Posterior pars huius tertij præmissi, quòd nimi-
rum ad perpetuandam iurisdictionem delegatam,
& vt res dicatur non integra, seu negotiũ cœptum,
sufficiat citatio, neque requiratur actus vlterior, vt-
puta litis contestatio; probatur † quoad mortem 20.
quidem ciuilem per dimissionem officij, ex *d. cap.*
vlt. de offic. legat. cuius verba retulimus initio prio-
ris partis huius præmiss. sumpto argumento à con-
trario sensu, quod in iure fortissimum est, teste
Euerard. id latiùs comprobante *in argum.* seu *loc.*
leg. a contrar. sens. dum enim *in d. cap. vlt.* dicitur,
iurisdictionem delegati à Legato expirare, si illius
citatio ante huius discessum non præcessit, apertè
constat, quòd, si præcessit citatio, non expirat iuris-
dictio. Quoad mortem autem naturalem probatur
ex *d. cap. gratum, de offic. deleg.* vbi consultus Roma-
nus Pontifex, an ante obitum delegantis proposito
citationis edicto, lite verò post mortem contestata,
nihilominus debeat delegatus in causa procedere;
in §. seu vers. nos autem, respondet, quòd, cùm cita-
tione facta negotium sit quasi cœptum, & maximè,
si delegatus non sit certus de obitu delegantis, po-
test, & debet in causa procedi; tenebitque, quod
iustitia fuerit præuia definitum. Sic etiam per cita-
tionem † cœptum negotium dicitur ad effectum, 21.
iudex dicatur præuenisse, *l. si quis posteaquam, & l.*
vbi

vbi cœptum, aliàs, *vbi acceptum*, *ff. de iudic. cap. propoſuiſti, de for. compot.* & ad effectum, vt nihil innouetur, iudicio, ſeu lite pendente; vt apertè cauetur *in Clem. 2. vt lit. pend.* & regulariter citatio facit deſinere rem eſſe integram, vt poſt Mil. *in repertor. verbo, citatio facit rem*, & alios tradit Lancell. *in tract. de attent. 2. part. cap. 4. in præfat. num. 34.* atque in ſpecie cœptum dici ad effectum, vt non obſtante morte delegantis iuriſdictio delegati perpetuetur, voluit gloſ. *d. cap. relatum, verbo, conteſtata, d. cap. gratum, verbo, quaſi cœptum, & verbo, maximè, cap. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, verbo, ſi non poſſunt, & d. cap. licet vndique, verbo, vti non cœperit, de offic. deleg.* necnon *d. cap. vlt. verbo, expiret, & verbo, citatio non præceſſit, de offic. legat.* Spec. *tit. de legat. §. ſinitur autem, in initio*, & alij quamplurimi relati, & probati à Sanchez *d. diſp.* 28. *num.* 10. ex quorum ſententia
22. idem aſſerit procedere † etiam attento iure ciuili, quicquid voluerit gloſ. *d. verbo, conteſtata*, necnon gloſ. iuris ciuilis *d. l. & quia, verbo, antequam, ff. de iuriſd. omn. iud.* Alberic. *in l. more, numer.* 20. & *ibi* Bellapert. *num.* 14. *ff. eod. tit.* contra quos idipſum nos quoque eorum fundamenta euertendo latè probauimus *d. tract. de Conſeruatoribus iudicib. cap. vlt. quæſt. 2. præmiſſ. vlt.* non longè ab initio; vbi etiam ſatis confirmauimus hanc poſteriorem partem præ-
23. ſentis præmiſſ. ac ſimul oſtendimus, quomodo † textui *d. cap. gratum, de offic. deleg.* non aduerſetur text. ſtatim præcedens *in d. cap. relatum, eod. tit.* nonnullas conciliationes ad vtrumque afferentes: ac præſertim duas illas, alteram, quam ex communiori ſequitur Sanchez *d. numer.* 10. vt *cap. relatum*, præcedens ſuppleatur per *cap. gratum*, quod ſtatim ſequitur: alteram, quod *in d. cap. relatum*, litis conteſtatio ſumatur pro eius denuntiatione, ſeu proteſtatione, quæ proculdubio fit per citationem; cùm
24. in iure nouum non ſit, vt conteſtatio † pro denuntiatione, ſeu proteſtatione accipiatur; vt *in l. ſi maior, la 1. C. de tranſact. l. præſcriptionem, & l. ſiquidem, C. de except. l. metum, C. quod met. cau. & §. ſi autem, il 1. verſ. conteſtationem verò, auth. de temp. non ſol. pecun. ſup. dot.* quæ iura ad id *inibi* citauimus: adijcientes nunc *l. honores, ff. de decurion. l. vnic. C. ſi quacumque prædit. poteſtat. l. acceptam, C. de vſur.* cum alijs iuribus alleg. per gloſ. *ibidem verbo, conteſtationem*, Briſſon. *de verbor. iur. ſignif.* & alios auctores lexicor. iur. *verbo, conteſtatio.* Prædictis verò conciliationibus eam nunc non improbabilem addimus,
25. quòd † *cap. relatum*, definiens, iuriſdictionem delegati non perpetuari morte delegantis, niſi hæc intercedat poſt litis conteſtationem, procedat vbi delegatus, poſtquam citauit, & antequam litis conteſtatio fiat, certus ſit de obitu delegantis, qui ante citationem euenit. at verò text. *d. cap. gratum*, locum habeat, vbi certus tunc non ſit de huiuſmodi obitu. cui non obſtabit dictio, *maximè*, in hoc textu appoſita, dum *inibi* dicitur; & maximè, ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt, & debet
26. in cauſa procedi; quæ dictio † ex ſua natura eſt implicatiua caſus etiam non expreſſi, & eſt idem, quod præſertim, ſeu principaliter, vt *in l. ſunt qui, & l. cum ex cauſa, ff. de re iudic.* & alibi ſæpe, vt per Vulpell. *de præpoſit. aduerb. & coniunct. ſignif. verbo, maximè*, ac nouiſſimè multis relatis, Aug. Barboſ. *in remiſſ. Doctor. de dictionib. eod. verbo, maximè*, ſeu *dict.* 168. *num. 1. & 2.* atque ita in noſtro caſu expoſuit gloſ. *d. cap. gratum, verbo, maximè.* reſponderi enim poteſt, plerumque etiam eam dictionē abundare, & idem valet, quod vtique, vel tunc, ſeu tantùm, vt ſentit etiam Vulpell. *loc. cit.* Euerard. *in loc. à nat. diction. amplic. num.* 3. ac latè tradit Barboſ. *vbi ſup. num. 3. & 4.* conſtàtque ex *l. 2. §. per contrarium, ff. de aut. præleg. l. 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. l. vſucapionem, ff. de vſucap. c. ad abolendam*, & *ibi.* gloſ. *verbo, maximè ſpurij, de fil. presbyt.* cum alijs ad id allegatis ab Alberic. *in Dictionario iur.* Briſſon. *de verb. quæ ad ius pertin. ſignif.* & Schardio *in ſuo lexico iuridico, verbo, maximè.* Sed etſi dicamus, hanc eſſe impropriam ſignificationem dictionis, *maximè*;
adhuc dici poteſt, † ad vitandam iurium corre- 27.
ctionem (quod per ſe valdè expedit, *cap. cùm expediat, de elect. in 6.* & omnino eſt faciendum, *l. præcipimus, C. de appellat.*) recedi etiam à propria verborum ſignificatione; Butr. *cap. cùm dilectus, num.* 15. & Imol. *num.* 12. *de conſuet.* latè Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp.* 17. *num.* 6. & in ſpecie, quòd ad vitandam diſpoſitionis contrarietatem dicendum ſit, hanc dictionem, *maximè*, abundare, vel impropriè ſumi, ſatis probat inter cæteros Euerard. *d. loc. legal. à natur. diction. implicat. num.* 3. Quòd ſi hæ conciliationes ad eam antinomiam alicui non placeant; quoniam tunc contrarietas illorum duorum iurium euitari non poteſt, cùm *d. cap. relatum*, non ſolùm dicat, per litis conteſtationem factam ante mortem delegantis perpetuari iuriſdictionem delegati; ſed etiam eam non perpetuari, ſi conteſtatio fiat ante delegantis mortem; neque enim d. cap. aliud continet, quàm deciſionem huius articuli de modo perpetuationis iuriſdictionis delegati, cùm moritur delegans; ſeu quando ad hunc effectum dicatur res non integra: eóque iure nunc vtimur, vt ſola etiam citatio ad huiuſmodi perpetuationem ſufficiat, quod diſponitur *in d. cap. gratum*; idque non adhibita diſtinctione, quæ ibi innuitur, an delegatus poſt citationem ab eo decretam certus eſſet de obitu delegãtis: vnde omnino ſuperfluum foret quod *in d. cap. relatum*, diſponitur; cùm tamen nulla ſuperfluitas, ſeu nulla ſuperflua Decretalis eſt in hac cõpilatione Decretalium Gregorij IX. vt ipſe in eius proœmio proteſtatur: ex quo etiam deſtruitur prima illa conciliatio, cuius vti communioris antea mentionem fecimus, vt *cap. gratum*, addat diſpoſitioni *cap. relatum*, ſeu eam ſuppleat. ideo dicere is cogitur, per inaduertentiam compilatoris, vti hominis, licèt alioqui doctiſſimi, aut incuriam ſcriptoris in compilationem Decretalium prædictarum Gregorij IX. cùm eam compilator tollere, ac delere vellet, irrepſiſſe d. Decretalem *cap. relatum.* cui ſimile quid habemus *in cap. ſi de terra, & cap. accedentibus, de priuileg.* de quo inf. *cap. 8. quæſt. vlt. concl.* 2. Verùm quicquid ſit de hac antinomia, eiúſque conciliatione, hoc iure, vt dicebamus, nunc vtimur, vt etiam per ſolam citationem perpetuetur iuriſdictio delegati, cùm illa emanauit ante mortem delegantis; nulla quoque facta deſtinctione, an delegatus poſt citationem huiuſmodi certus eſſet, vel non, de obitu delegantis.

Præmitto quartò, † quando plures cauſæ, vel 28.
plures articuli committuntur in vno reſcripto, ſiquidem cauſæ illæ ſiue contra vnam, ſiue contra plures perſonas ſint connexæ; citatione facta in vna cauſa, & ſic illa cœpta, deſinere rem eſſe integram, & perpetuari iuriſdictionem etiam quoad alias. ita Sanchez *d. diſp. 28 num.* 21. arg. *l. fin. C. de duob. reis*, aſſerens in hoc conuenire omnes, quos allegat *num. ſeqq.* nimirum *num. 21. vſque ad* 27. ſimiliter quando actus inceptionis, vtputa citatio illa communis eſt omnibus cauſis illius reſcripti, quia facta ſit ſimpliciter, nulla cauſa expreſſa, quamuis ſint contra diuerſas perſonas, & minimè connexæ, cenſeri omnes cœptas, & quoad omnes perpetuari iuriſdictionem; quòd tunc non ſit maior ratio de vna,

quàm

quàm de alia. sic post Butr. *d. cap. licèt vndique, num.* 15. & *ibi* Host. *num.* 4. Imol. *num.* 3. & alios tradit Sanchez *ead. disp.* 18. *num.* x2. & Molin. *d. disp.* 19. *num.* 4. Quando verò illæ causæ non connexæ vnius rescripti sunt etiam aduersùs eandem personam, citatio illius personæ in vna causa expressa, non facit desinere rem esse integram, nec perpetuatur iurisdictio quoad alias causas non inceptas: quia iudex super vno solo articulo, vnáve causa citans videtur suam iurisdictionem diuisisse; & persona citata non tenetur respondere, nisi circa illum articulum; vnde quoad alios remanet res integra. atque ita sentiunt Innoc. *d. cap. licèt vndique, num.* 1. & *ibi* Io. And. *num.* 17. Card. *quæst.* 7. Bellam. *num.* 11. Henr. Boich. *num.* 3. & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. disp.* x8. *num.* 15. Molin. *d. num.* 4. secus
29. autem, † quando commissio causarum non connexarum fit generaliter per modum vnius, vt si quis constituatur iudex delegatus ad vniuersitatem causarum talis territorij: tunc enim citatio in vna causa facit rem non esse integram, ac perpetuat illius iudicis delegatam iurisdictionem quoad cæteras causas; prout docet post alios Molin. *eod. num.* 4. ac probabilius putat, & multis relatis comprobat contraria soluens Sanchez *d. disp.* 28. *num.* x7. atque id extendens *num.* x8. etiamsi commissio, seu delegatio esset non ad vniuersitatem, sed ad generalitatem causarum; quæ duo quomodo inter se differant, latè tractat inter alios idem Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 31. *num.* 4. Hæc autem regula fallit in iudice conseruatore; licèt enim is delegatus sit ad vniuersitatem, vel certè ad generalitatem causarum, vt constat ex latiùs per nos adductis *in tract. de Conseru. iudicib. cap.* 7. *quæst.* 1. *conclus.* 3. tamen eius officium quoad negotia non cœpta expirat morte concedentis, vt definitur *in cap. fin. §. officium autem, de offic. deleg. in* 6. verbum autem, *volumus, ibid.* positum, ostendit, hoc in eo esse ius nouum, quòd licèt potestas, & iurisdictio conseruatoris vno rescripto tribuatur; tamen iurisdictio perpetuata in vna causa non sit perpetuata in cæteris; vt post Ias. *d. l. more, num.* 56. *ff. de iurisd. omn. iud.* tradit Sanchez *d. num.* 27. ex glos. *in Clem. vnic. verbo, volumus, de offic. Vicar.*

Præmitto quintò, in rescriptis gratiæ, vt in com-
30. missionibus dispensandi, † non ipsam rescripti præsentationem cum animo procedendi efficere ne deinceps res sit integra, vt contra Butr. *d. cap. licèt vndique, num.* 12. *de offic. deleg.* satis probat Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* x8. *num.* x0. quoniam per rescripti præsentationem non incipit iudex, seu delegatus vti iurisdictione, quod necessarium est ad iurisdictionem perpetuandam, vt sup. ex eod. Sanchez & aliis probauimus, sed in his rescriptis gratiæ desinit esse integra per primum actum iurisdictionalem, qui expediri solet post rescripti præsentationem, vt, si iudex iubeat assumi informationem super veritate precum, vel, vt ait Fel. *in cap. pastoralis. §. quoniam autem, num.* 2. *de rescript.* si iudex mandaret vocari illum, cum quo dispensandum est, vel similem iurisdictionis actum faceret. ita Sanchez id
31. satis confirmans *d. num.* 20. Quòd si petas, an, † quando plures dispensationes, aut alij huiusmodi actus non contentiosi, seu gratiæ vno rescripto alicui committantur, vt potestas dispensandi cum pluribus personis nominatis, & in nostra materia commutationis vltimarum voluntatum, eas commutandi ad fauorem plurium personarum; censeatur res non integra ex eo, quòd commissarius cum vna dispensare, vel ad fauorem vnius commutare cœpit, quoad alias, cum quibus non cœpit: sic distinguendum puto, prout cum plerisque aliis in dispensatione distinguit Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 29. quod, si commissarius fecit actum communem omni commutationi, res est non integra quoad omnes; secus si actum solum specialem quoad certam commutationem exercuit: quia, cùm vna commutatio nihil prorsus habeat commune cum alia, ex eo, quòd sit cœptum vti vna, seu iurisdictione, ac potestate delegata quoad vnam, non desinit res esse integra quoad alias. Actus autem communis omni commutationi esset, si mandaret delegatus citari, seu vocari omnes alias personas, ad quarum fauorem faciendæ essent commutationes, prout cum Fel. *d. num.* 3. in materia dispensationum tradit Sanchez *eod. num.* 29. *in fine.* Nec valde ab hoc discrepat, quod tradit Molin. *d. tom.* 6. *disp.* 19. *num.* 4. dum illud obseruat, quòd, si munus aliquod delegatum ad ea esset, quæ citatione non indigent, tunc prima muneris illius executione circa aliquid eorum, ad quæ id munus se extendit, censetur iurisdictio perpetuata quoad omnia.

32. Præmitto sextò, quòd † cùm plures sub illa forma, vt omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum exequantur, aut alia consimili, (vt, si dicatur, quòd quilibet eorum in solidum, & per se iudicare, & exequi possit, prout exemplificat *ibi* glos. recepta *in verbo, consimili*;) iudices, vel executores deputari contingit: ipsorum quilibet potest liberè adimplere mandatum. ita decidit Romanus Pontifex *in cap. cùm plures, in princip. de offic. deleg. in* 6. subdens *in §.* 1. statim seq. quòd vno eorum negotium inchoante commissum, alij nequibunt se vlteriùs intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia iusta causa illum contingeret impediri; aut si nollet, vel malitiose in eo procedere recusaret. & adiiciens in proximo §. qui est fin. quòd perpetuata iurisdictione mandatore viuente per vnum ex iudicibus delegatis eo casu, quo potest, (quia nimirum, prout exponit *ibi* glos. ab aliis approbata *in verbo, quo potest*, scriptum erat cum clausula, *quòd si non omnes, & collega etiam actui perpetuationis impeditus non poterat interesse*; vel scriptum erat cum clausula, *vos, vel alter, aut vnus vestrûm*;) perpetuata intelligitur quoad omnes. ex quo §. colligit *ibidem* glos. ab aliis recepta, quòd, si iudex processerat, cùm non posset, per illum actum non fit perpetuata iurisdictio: ac præterea tam ex *d. §.* quàm ex *cap. prudentiam, in princip. de offic. deleg.* & aliis determinat illam quæ-
33. stionem, quòd, † si iurisdictio vni sub conditione, vel in diem datur, & is ante aduentum conditionis, vel diei volentibus etiam partibus procedat, nihil agit, atque adeò ille actus tamquam nullus nequit perpetuare iurisdictionem.

34. Præmitto denique, quòd † litteræ emanantes per viam legis, vel per modum contractus non expirant morte concedentis etiam re integra. primum patet, quia lex sua natura fit perpetua, *l. cum certum, C. de sent. & interlocut. omn. iud. & l. Ariani, C. de heret.* idque tamquam certum docet Butr. *in cap. irrefragabili, §. cæterùm, num* 15. ibique Abb. *num.* 1. *de offic. ord.* & alij, quos sequitur Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* x8. *numer.* 1. secundum docet *ibidem* Sanchez *num.* 3. post Fel. *in cap. licèt vndique, num.* 1. *de offic. deleg.* quia successor contractum prædecessoris reuocare nequit, *cap.* 1. *de probat.* idque etiam procedit in Principe, qui regulariter contractum, vel priuilegium concessum à suo prædecessore per modum contractus reuocare non potest, latè Gabr. *commun. conclus. lib.* 3. *tit. de iur. quæsit. non tollend. conclus.* 5. *numer.* 2. *& conclus.* 6. præsertim *num.* 5. & nos inf. *quæst.* 6. *præmiss.* 3. *& concl.* 1. ac 2.

His

His præmissis iam ad conclusiones huius quæstionis veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Quoties commutatio vltimæ voluntatis alicui committitur per rescriptum iustitiæ, (quod quando contingat, explicauimus sup. *cap. 6. quæst. 3. in 2. præmiss.*) iurisdictio
35. hæc † expirat morte naturali concedentis re integra, (hoc est, antequam commissarius vti incipiat iurisdictione per decretum citationis, iuxta latè tradita sup. hac ipsa quæst. *in 3 præmiss.*) secus autem si mors contingat re non integra. Vtraque pars propositæ conclus. probatur, quia iurisdictio delegata
36. per rescriptum iustitiæ † expirat morte naturali concedentis contingente re integra; non autem re non integra, seu cum delegatus cœpit vti iurisdictione. ita expressè habetur *in cap. relatum, cap. gratum, & cap. licèt vndique, de offic. deleg.* necnon *l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud.* & aliis iuribus, quæ ad id ponderauimus *in d. præmiss. 3.* ac præter Doct. in locis ibi citat. ex communi Doct. sententia id tradit Molin. *tom. 6. de iust. & iu. disp. 29. num. 2.* & Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 30.* ob eam rationem, quòd tunc non sit gratia, vel fauor, sed quoddam mandatum de iustitia facienda; mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *d. cap. licèt vndique, de offic. deleg. l. mandatum, C. mand. & §. rectè, cum seq. Instit. eod. tit.* item quia per actum delegationis non transfertur efficaciter iurisdictio in delegatum, donec ea vti cœperit, *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* quare cùm iurisdictio re integra sit cum effectu penes delegantem, & per ipsius mortem extinguatur in eo iurisdictio, extinguatur quoque in delegato; quia resoluto iure datoris, resoluitur etiam ius acceptoris, *l. lex vectigalis, ff. de pignor. & hypoth.* At per iurisdictionis exercitium in delegato radicatur, & in eum efficaciter transit, *d. cap. quamuis*, à contrario sensu: & ideo tunc morte delegantis non extinguitur iurisdictio hæc delegata.

Ampliatur autem hæc conclusio præcipuè quoad
37. priorem partem primò, vt procedat, † licèt delegatus ignoret mortem delegantis; vt plerique tenent, quos refert Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 22. num. 55. vers. primò, quia*; eorúmque opinionem communem asserunt illam sequentes Couar. *pract. quæst. cap. 11. num. 2.* & Molin. *d. disp. 29. num. 2. in fi.* ad idem allegans Greg. Lopez *ad l. 21. tit. 4. part. 3. glos. 1.* admittitque idem Sanchez *d. disp. 22. num. 59. in initio*; id temperans, ac postmodum latè comprobans, vt procedat, si solus delegatus mortem delegantis ignoret, secus verò si concurrat communis error, seu communiter ignoretur mors, quamuis eam
38. sciat ipse delegatus. Secundò ampliatur, vt † expiret ipso iure morte delegantis, non autem solùm ope exceptionis, vt contra nonnullos, quos refert *num. 39* latè probat plurimos referens Sanchez *d. lib. 8. disp. 18. num. 40* inferens *num. 41.* neque posse validè procedere post mortem delegantis etiam de partium consensu. Tertiò ampliatur, vt procedat con-
39. clusio † etiam in delegato Principis; nam per Principis mortem re integra expiret delegatio, vt constat ex *cap. relatum, cap. gratum, & cap. licet vndique, de offic. deleg.* & latius ostendit Sanchez *d. disp. 28. num. 31.* Quartò locum habet conclusio, quamuis ille sit delegatus ad vniuersitatem causarum: eius enim iurisdictio perit morte concedentis re integra; vt post multos, quos recenset, tradit Sanchez *d. disp. 28. num 34.* per locum speciali *in cap. ne aliqui, de hæret. in 6.* vbi deciditur, fauore fidei officium Inquisitorum non cessare morte concedentis re integra. cùm tamen eorum potestas sit delegata ad vniuersitatem causarum, vt notant Io. And. & cæteri Doct. magis communiter *in d. cap. per hoc, de hæret. in 6.* quod & nos pluribus relatis tradidimus *in tract. de Conseruatoribus munerib. cap. 7. quæst. 1. concl. 3. & at. 1.* Deinde, quia licet huiusmodi iurisdictio in multis æquiparetur ordinariæ, non tamen in omnibus, vt satis ostendimus *d. concl. 3. circa initium*; iunctis iis, quæ adduximus *cap. 1. quæst. 2. eiusdem tract.* & maximè vbi subest diuersa ratio; nam ratio, ob quam extinguitur iurisdictio delegata specialis, seu ad particulares causas superiùs adducta, quia iurisdictio remanet penes delegantem, donec delegatus ea vti incipiat, iuxta *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* & delegatus nihil habet nomine proprio, sed vice fungitur delegantis, & eius, qui mandauit, iurisdictione vtitur, *cap. sanè, il 2. in princip. de offic. deleg. & l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* Ampliatur quintò, vt pro-
cedat, † licèt delegatio facta sit, donec reuocauerit delegans, aliudve fecerit: adhuc enim expirat delegatio morte concedentis re integra; secus si non sit integra; vt ex text. *in cap. si delegatus, de offic. deleg. in 6.* & nonnullis Doct. tradit, ac probat Sanchez *d. disp. 28. numer. 54.* vbi docet, secus dicendum, si delegatio facta fuerit donec delegans voluerit, vel ad eius beneplacitum: tunc enim siue res sit integra, siue non, expirat morte concedentis, quoniam voluntas per mortem naturalem cessat ex *cap. si gratiosè, & ibi Doct. de rescrips. in 6.* Amplia- 40.
tur denique, vt, † si moriatur primus delegans re 41.
existente integra tam quoad delegatum, quàm quoad eius subdelegatum, quia neuter vti cœperit iurisdictione, expiret omnino in vtroque iurisdictio; vt satis patet ex *cap. si à subdelegato,* quod est *pen. de offic. deleg. in 6.* vbi approbatur appellatio à subdelegato, quia procederet eo non obstante, quòd primus delegans mortuus fuerit, antequam ipse subdelegatus, vel subdelegans in aliquo processisset.

Limitatur autem primò hæc eadem conclusio,
vt, † si moriatur primus Ordinarius delegans, & 42.
res est integra quoad delegatum, non tamen quoad subdelegatum, quia delegatus iurisdictione vti non cœperat, verùm subdelegatus cœperat, iurisdictio in subdelegato non expirat. ita post Gemin. *d. cap. si à subdelegato,* quod est *pen. de offic. deleg. in 6.* & *ibi* Gemin. *num. 5.* Franc. *num. 2.* & Imol. *d. cap. licèt vndique, num. 2.* docet Sanchez *d. disp. 28. num. 37.* quia, cùm iam subdelegatus cœperit vti iurisdictione, tunc ea in ipso radicata est, ac proinde illius duratio iam non pendet à vita primi delegantis, aut subdelegantis. & per text. apertum *d. cap. pen.* vbi ad hoc, vt iurisdictio subdelegati expiret mortuo primo Ordinario delegante, ponderat Rom. Pont. non esse in aliquo processum per delegatum, vel ipsius subdelegatum. Secundò limitatur, quòd, si moriatur primus delegans re existente non integra quoad delegatum, integra verò quoad subdelegatum, subdelegata iurisdictio non expirat; vt in specie post glos. *d. cap. pen. verbo, processum,* & *ibi* Gemin. *num. 5.* Franc. *numer. 2.* ac Ferret. *cons. 158. num. 1. & 2. vol. 1.* tradit Sanchez *vbi sup. num. 38.* quia ne iurisdictio subdelegata expiret, satis est, ipsummet subdelegatum, vel delegatum subdelegantem cœpisse vti iurisdictione ante primi delegantis obitum, vt ex *d. cap. pen.* constat.

Limitatur tertiò, vt conclusio intelligatur, † vbi 43.
commutatio vltimæ voluntatis committatur non habenti eam potestatem commutandi, vel si committatur habenti, datur ad id noua potestas. ita generatim in delegatione post alios tradit Sanchez *d. disp.*

d. disp. 18. *num.* 42. quia tunc iis, licèt sit Ordina-
rius, gerit vicem delegantis, & alienam iurisdictio-
nem exercet, *l. etsi Prætor, ff. de offic. eius, cui mand.
est iurisd.* secus verò quando non datur noua pote-
stas, sed excitatur antiqua, seu ordinaria per com-
missionem, iuxta *cap. licet, & cap. pen. de offic. ord.*
cum aliis per nos adductis *cap. præced. quæst. 1. sup-
pos. 3. per tot.* & ita post eosdem Doctor. generaliter
in delegatione docet *ibidem* Sanchez; & ex eo quia
tunc cessat ratio superiùs adducta, ob quam iuris-
dictio pereat in delegato per mortem delegantis re
integra, quia nimirum delegatus nihil habet pro-
prium, neque in eo radicatur iurisdictio ante illius
vsum; necnon ex text. cum sua glos. *in §. & hoc verò
iubemus, auth. vt nulli iudicum, collat. 9.* quæ tamen
hoc mihi non probat; ibi enim agitur de iurisdi-
ctione transmittenda ad delegati successorem pro-
pter ipsius delegati mortem ciuilem, atque adeò
pertinet ad materiam seq. quæst. quare *ibi* eum text.
ponderabimus. Illud tamen satis conuincitur ex
44. prædictis; iuncto eo, quòd † ordinaria iurisdictio
non expirat morte concedentis etiam re integra; vt
post Vantium id latiùs tradentem *in tract. de nullitat.
tit. de nullit. ex defect. iurisd. deleg. num.* 104. tenet
Garz. *ad reg. 8. Cancell. glos. 12. num.* 23. ac præterea
satis constat ex *l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. &
cap. 2. de offic. leg. in 6.* & vtrobique notant Doctor.
& plerique *in cap. relatum,* ac præcipuè Abb. *num. 4.
& 6. de offic. deleg.* quem referunt, ac sequuntur
Molin. *d. tom. 6. disp. 19. num. 1.* & Sanchez *d. disp.*
28. *num. 4.* de communi attestantes; & illam dupli-
cem, eámque optimam ex eodem auctore rationem
afferentes; quia per concessionem ordinariæ iuris-
dictionis fit gratia ipsi Ordinario; gratia autem fa-
cta non expirat morte concedentis etiam re inte-
gra, *cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. si
cui nulla, de præb. eod. lib.* & vtrobique glos. commu-
niter recepta: item quia iurisdictio ordinaria radi-
catur in persona eius, cui conceditur, & immediatè
per concessionem inhæret ossibus illius; vnde sine
facto eiusdem, (adde, vel concedentis,) ab eo euelli
non potest. quod adeò verum est, subdit Sanchez
45. *num. 5.* vt, † quamuis iurisdictio ordinaria conces-
sa sit ad concedentis beneplacitum, & hoc morte
concedentis expiret, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.*
illa tamen non expiret, licèt re integra moriatur
concedens; idque ob fauorem, & vtilitatem publi-
cam, quæ in conseruanda ordinaria iurisdictione
versatur: allegat Bald. *in l. meminisse, num. 2. quæst. 4.
ff. de offic. procons.* & alios, quos refert, ac sequitur
Menoch. *de arbitrar. iud. lib. 1. quæst. 69. num. 9.* &
Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de præbend.
concl. 1. num* 54. Ex hac verò tertia limitatione sic
46. declarata infertur, † commutationes vltimarum
voluntatum, quæ à Legato Apostolico, vel à summo
Papæ Pœnitentiario expediuntur, nullatenus expi-
rare morte Papæ re integra, licèt dicantur, eas esse
gratias faciendas. ita in eorum dispensationibus
Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 92. quoniam neutrum of-
47. ficium † tamquam ordinarium expirat per obitum
Papæ etiam re integra; vt de officio Legati habetur
in cap. 2. de off. leg. in 6. & de officio Pœnitentiarij
Clem. 2. §. eo tamen prouiso, de elect. Quod idem di-
cendum ex prædictis, licèt super iis habeant specia-
lem commissionem, quas per se eodem modo exe-
48. qui possent. Fallit autem hæc tertia limitatio †
in iurisdictione Vicarij, quæ, licèt ordinaria sit, ta-
men expirat morte concedentis etiam quoad nego-
tia cœpta; vt docet Molin. *d. tom. 6. disp.* 19. *num. 1.*
& Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 6. latiúsque tradunt ille
d. tom. 6. disp. 10. num. 1. & 2. hic *lib. 3. de matrim.*
disp. 29. *num. 3. & 13. ac disp. 30. num. 2. & 3.* inter
hanc, & alias ordinarias iurisdictiones, vel delega-
tam eam sanè optimam rationem discriminis affe-
rentes quòd iurisdictio Vicarij cohæreat alteri ordi-
nariæ iurisdictioni, vti accessoria, & ab ea depen-
deat, nimirum Episcopi, cum quo idem tribunal,
consistorium, & auditorium constituit, *cap. 2. de
consuet. in 6. & cap. Romana, in princip. de appellat.
eod. lib.* ex quo duo simul sequuntur: alterum, quòd,
si Episcopus, qui Vicarium deputauit, moriatur siue
naturaliter, siue ciuiliter, re adhuc integra, ante-
quam Vicarius commutet vltimam aliquam volun-
tatem vel ex facultate sibi ex officio competente,
vel attributa ab Episcopo simul in ipsa Vicariatus
commissione, iuxta tradita sup. *cap. 5. quæst. 14. sup-
pos. 2. & concl.* 1. non poterit ampliùs Vicarius eam
commutationem facere. alterum, quòd, † si Epi- 49.
scopus adhuc viuat naturaliter, & ciuiliter, & vnus
Vicarius cœpit commutare, vel commutationem
commisit casu, quo potest, defuncto, vel amoto eo
Vicario, poterit successor in officio, & prædictus
commissarius vigore eiusdem commissionis illam
commutationem quam cœpit consummare, ac per-
ficere. idémque eadem ratione dicendum de Vica-
riis Capituli sede vacante, & Prælatorum haben-
tium iurisdictionem quasi Episcopalem: nam etiam
horum Vicarij habent iurisdictionem ordinariam
cohærentem iurisdictioni suorum principalium; at-
que idem cum ipsis tribunal constituunt, vt satis
docet Sanchez *d. disput. 29. num. 4. & 5.* post alios.
Ex qua ratione idem probabiliter puto quoad com-
mutationem delegatam nondum tamen cœptam à
delegato alicuius ex his Vicariis; vt nimirum dum-
modo adhuc viuant naturaliter, vel ciuiliter, quia
iurisdictionem retineant Episcopus, aut alius, qui
hos Vicarios deputauit, si moriatur, aut aliàs iuris-
dictionem amittat Vicarius, possit ab eo delegatus
commutationem nondum cœptam inchoare, ac
perficere. idque confirmatur ex ratione, qua vtun-
tur Doct. relati à Sanchez *lib. 8. de matrim. disp.* 28.
num. 36. in initio, dum tradunt, quòd, si moriatur
delegatus superstite primo delegante, & re existen-
te integra quoad subdelegatū, huius iurisdictio non
expirat; quia, etsi subdelegans, à quo immediatè
iurisdictionem accepit, obiit re existente quoad
subdelegatum integra; tamen superstes est primus
ordinarius delegans, qui fons, & radix est eius iu-
risdictionis: necnon ex ea ratione, qua vtuntur alij,
quos refert idem Sanchez *d. num. 36. ad fin.* tenen-
tes, in prædicto casu tunc non extingui iurisdictio-
nem in subdelegato, quando delegatus subdelega-
uit non iure proprio, sed ex potestate accepta à pri-
mo delegante, si hic superstes sit, quasi ipse sit pri-
ma radix, & censeatur substituens. atque hanc v-
tramque doctrinam probabilem putat ipse quoque
Sanchez *ibidem in fi.* & vtraque, (quicquid sit in
casu meri, ac simplicis delegati subdelegantis, de
quo nos *quæst. seq. conclus.* 5.) verè militat, ac locum
habet in deputatione, quam Episcopus, aliúsve iu-
risdictionem Episcopalem habens facit in suum Vi-
carium, & aliquo modo delegationem vocare pos-
sumus; nam, cùm hic ex se iurisdictionem non ha-
beat, eius fons, & radix ij sunt, qui eum deputant;
qui etiam ideo censentur substituere eum, quem
Vicarius suum delegatum facit, & quidem non iure
proprio, sed alieno, nimirum Episcopi, vel alterius
eum in Vicarium deputantis. Limitatur quartò, vt
non procedat conclusio, † vbi litteræ emanauerint 50.
accessoriè ad gratiam iam factam, quia super ea de-
putati sint executores: tunc enim sicut ipsa gratia,
licèt nondum sit in eius executione processum,
morte

morte non perimitur concedentis, sic nec etiam, re integra perimitur executoribus data potestas; quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam naturam sequi congruit principalis, ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel illius effectum in tempus longius cum illius dispendio, cui facta extitit, differri contingat. ita expressè cauetur *in cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6.* exemplum autem affert huiusmodi executorum Gemin. & alij *ibi*, vt, si cùm Papa creasset aliquem in Canonicum alicuius Ecclesiæ, mandasset que Canonicis, vt eum installarent de facto, & ponerent in possessionem Canonicatus, præbendámque illi assignarent, si qua vacaret, alioquin proximè vacaturam, dedit eidem executores ad compellendum Canonicos. Molin. verò *d. tom. 6. de instit. & iur. disput.* 10. *numer.* 1. exemplificat in executore dato ad deducendum ad effectum gratiam factam, & defendendum in ea; vt si litteræ expediantur, quibus alicui Collegio beneficium aliquod vnitur, vel alij reditus Ecclesiastici illi vniontur, & executores in eis designentur, & concedantur: quæ duo aliquando in eisdem literis fiunt, prout solent vt plurimum facere Ordinarij, aliquando in diuersis; nam primò conceduntur litteræ prouisionis in forma, *dignum.* vel in forma, *gratiosa*; deinde dantur aliæ litteræ executoriales, prout obseruat Romana Curia; ac de vtroque stylo videtur esse text. *in cap. Capitulū sanctæ Crucis, de rescript.* iuxta postrem. autem casum posterioris styli, *in cap. ex insinuatione, & cap. ex litteris, eod. tit.* ac potissimùm loquitur text. *d. cap. si super gratia.* cuius dispositio extendi etiam
51. debet † ad executorem gratiæ concessæ à Legato, vt post Franc. *ibidem in princip. & quæst. vlt.* Gemin. *quæst.* 1. & Lap. *alleg.* 17. extendit Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de præb. conclus.* 1. *numer.* 4. quibus Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 43. addit Archid. *eod. cap. si super gratia, num. vn.* Io. And. *in initio*, & Anchar. *in fi.* atque eadem ratio, subdit *ibidem* Sanchez, cogit ad idem dicendum de executore cuiuscumque gratiæ ab aliis inferioribus concessæ. Item
52. extenditur, vt procedat etiam, † vbi gratia non esset accepta per eum, cui facta est: sicut enim non perit tunc gratia morte concedentis re integra, vt *concl.* 3. ostendemus; sic neque executoris potestas; vt post Gemin. *d. cap. si super gratia, num.* 5. Franc. *num.* 2. & Port. *cons.* 157. *num.* 3. docet Sanchez *d. num.* 43. vbi etiam id extendit tertiò, licèt talis executio requirat causæ cognitionem, post Franc. *d. cap. si super gratia, numer.* 4. & Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 15. qui ad id allegat etiam Mil. *in repert. ver. gratia facta, licèt nondum executa*; contra alios, quos idem Gabr. refert *numer.* 13. excepta Roc. Roman. *decis.* 349. aliàs 12. *de offic. deleg. in nou.* quæ potiùs pro extensione est, cùm maior pars Dominorum ita senserit; prout etiam tenuit Molin. *tom. 6. de iust. & iu. disp.* 20. *num.* 4. Non procedit autem de-
53. cisio illius text. † vbi executio non sit accessoria gratiæ; prout ex eo colligitur à contrario sensu, & post alios adnotauit Sanchez *d. num.* 43. & hoc ideo est, quia tunc sumus in executore gratiæ faciendæ, cuius potestas expirat morte concedentis re integra, vt satis conuincitur ex *d. cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6.* necnon ex *cap. si cui nulla, ad fin. de præb. in 6.* & post alios tradit Sanchez *d. num.* 43. & Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 5. id temperans post Lap. Gemin. & Franc. nisi executor iam cœpisset exequi, vt quia deuenisset ad collationem, cùm tunc res non esset integra; quod & alij voluerunt relati à Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 10. *in princip.* & colligitur ex *cap. præsenti, de offic. leg. in 6. & cap. si is, cui, & cap. quodam, de præbend.* necnon *cap. vlt. §. fin. de concess. præb. eod. lib.* Tandem *decis.* tō. text. *d. cap. si super gratia*, non procedit † in iudicibus conseruatoribus 54.
priuilegiorum, quorum iurisdictio quoad negotia non cœpta expirat morte concedentis, vt constat ex *cap. fin. §. officium autem, de offic. deleg. in 6.* & in specie adnotauit *ibi* glos. *verbo, expirare*, Gemin. *numer.* 4. Franc. *num.* 5. & alij relati, & probati à Sanchez *d. num.* 43. *ad fin.* & Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 16. qui idem tradit de executoribus cuiuscumque priuilegij. & ratio discriminis secundùm Sanchez *vbi sup.* duplex est; quia etiam expirante Conseruatorum, aut alterius executoris priuilegiorum potestate, priuilegia non redduntur inutilia, eorúmque potestas non est propriè accessoria ad priuilegia, cùm ex priuilegiis agere, & excipere quis possit sine Conseruatore, aut executore. Limitatur denique conclusio proposita, vt non habeat locum † vbi potestas commutandi delegata sit sub 55.
nomine dignitatis, non personæ committentis; vt, si Pontifex dicat, Sedes Apostolica tibi committit, aut aliis similibus verbis vtatur, de quibus paulo pòst: tunc enim non expirabit delegatio morte committentis re integra. ita generatim in delegatione pluribus relatis tradit Sanchez, satísque confirmat *d. disput.* 28. *numer.* 44. præcipuè quia cùm dignitas non pereat, neque etiam peribit eius iurisdictio, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* vbi gratia concessa ab beneplacitum Sedis Apostolicæ non expirat morte Pontificis concedentis, quia sedes non moritur. ex quo colligere licet extensionem huius limitationis, vt nimirum procedat etiam vbi hæc commissio facta fuisset ad beneplacitum illius dignitatis, seu officij; vt plerique in specie adnotarunt, quos refert, ac sequitur Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 1. *quæst.* 69. *nu-*
mer. 7. censebitur autem fieri commissio † nomi- 56.
ne personæ, licèt simul cum persona dignitas exprimatur, nisi solum nomen dignitatis foret adscriptum; vt docet Sanchez *d. disput.* 28. *numer.* 46. post Abb. *in cap. licèt vndique, numer.* 7. *de offic. delegat.* & Couar. *pract. quæst. cap.* 11. *numer.* 2. *in fin.* qui & idem tradit *lib. 3. var. resolut. cap.* 15. *numer.* 2. dicens, omnes conuenire, quòd vbi expressum fuerit proprium nomen, priuilegium extinguatur morte concedentis. verùm de hac re latiùs dicemus *conclus.* 3. ac rursus *quæst. seq.* interim illud admonuisse sat erit, quod latiùs probat Sanchez *d. numer.* 46. pronomina, *nos*, & *vos*, simpliciter prolata à vel de persona constitu-
ta in dignitate, † referri in dubio magis ad per- 57.
sonam, quàm ad dignitatem; quod plerique etiam tradunt relati à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos.* 12. *numer.* 16. & probati ab ipso Sanchez *ead. disp.* 28. *numer.* 63. qui etiam *d. numer.* 46. idem esse docet de aliis quibuscumque verbis dubiis; idque etiamsi in commissione adsint aliqua verba, quæ denotent dignitatem, vt, *auctoritate nostra*, vel etiam *auctoritate Apostolica dispenses*; præcipuè per text. optimum *in cap. si cui nulla, de præb. in 6.* Et hæc de prima conclus. huius quæst.

SECVNDA CONCLVSIO. Commissio commutationis vltimæ voluntatis per rescriptum
iustitiæ facta † expirat interueniente morte ciuili, 58.
hoc est, dimissione, vel amissione officij concedentis re integra: secus verò, si ea interueniat re non integra. Probatur primò ex text. *in cap. vlt. §. fin. de offic. legat.* vbi Romanus Pontifex definiuit, quòd iurisdictio delegatorum à Legatis Sedis Apostolicæ expirat, si ante discessum Legatorum à sua prouincia, citatio delegatorum ab ipsis non

præcessit. per quem text. Molin. *tom. 6. de iust. & iur. disp. 59. num. 2.* ex communi Doctorum sententia resoluit, amittente quouis modo re integra iurisdictionem delegante, seu finito eius officio illam quoque expirare in eius delegato: quod etiam pluribus citatis tradit Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 28. numer. 32.* & nos *d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst. 2. conclus. 1. ampliat. 6.* vbi etiam ostendimus, in hac morte ciuili militare omnes rationes, quæ à Doctoribus assignantur, cur morte naturali delegantis re integra expiret iurisdictio ab eo delegati; atque adeò, quod hac in re de naturali dicitur, de ciuili quoque dicendum est, iuxta latiùs per nos adducta sup. *in 2. præmiss.* ac præsertim militat illa ratio, quam nos *præced. conclus.* attulimus ex eodem Sanchez *d. disp. 28. num. 30.* quia per delegationis actum non transfertur efficaciter in delegatum iurisdictio, donec ea vti cœperit, *cap. quamuis, de offic. deleg.* in 6. quare, cùm iurisdictio re integra sit cum effectu penes delegantem, & per ipsius mortem extinguatur eius iurisdictio, extinguetur quoque iurisdictio delegata; at per exercitium iurisdictionis ante mortem delegantis radicatur iurisdictio in delegato, ita, vt in eum efficaciter transferatur, *d. cap. quamuis*, à contrario sensu: æquè enim extinguitur iurisdictio delegantis finito eius officio, ac morte naturali. Ex quo illud confestim sequitur, hanc conclusionem easdem planè ampliationes, & limitationes admittere, quas ad præcedentem attulimus; quare eas pro repetitis hoc loco habentes, ex hac ipsa conclus. inferamus, quid dicendùm hac in re sit de nonnullis speciebus mortis ciuilis, vnde simul ampliationes, ac limitationes eiusdem concl. poterunt desumi.

59. Infertur ergo primò, † Papa renuntiante Papatui, iuxta *cap. 1. de renunt. in 6.* aut alio Prælato, qui committere possit commutationem vltimæ voluntatis, renuntiante huiusmodi prælaturæ, cuius ratione committere potest, re integra, commissionem commutationis vltimæ voluntatis ab eo factam expirare. probatur ex eo, quod sup. in 1. *præmiss. huius quæst. ante medium* latiùs tradidimus, renuntiantem beneficio, aut prælaturæ quoad eam pro mortuo haberi; quoniam verò hoc ipsum *ibidem* quoad inferiores de translatione, depositione, ac priuatione docuimus, vt pro morte habeatur, ad eas quoque hanc primam conclusionis illationem extendere debemus. quod & maximè confirmatur ex iis, quæ in materia deputationis conseruatoris quoad negotia non cœpta respectu inferioris Romano Pontifice non modò de translatione, depositione, ac priuatione; verùm etiam de huiusmodi inferiore capto ab hostibus, cùm accepit successorem, aut amisit regimen Prælaturæ, vel Principatus, tradidimus *d. tract. de Conseruatoribus, cap. vlt. quæst. 2. conclus. 1. ampliat. 6. & conclus. 2. ante medium*; ex quibus etiam locis constat, secus dicendum, si datus non sit successor; ac præsertim si retinuit regimen, vt de S. Siluerio Papa legitur *in eius vita*, & *in* eiusdem *Epistola ad Amatorem Episcopum, ac Vigilium Diaconum*, habetúrque *in cap. Guilisarius, 2 3. quæst. 4.* ac de aliis Romanis Pontificibus extant historiæ: atque ex iisdem locis, iunctis iis, quæ *d. quæst. 2.* primò, secundò, ac tertiò præmisimus, patet, hoc idem dicendum de deportatis, bannitis, & aliis similibus. Infertur secundò, quid dicendum quoad excommunicationem, & suspensionem inferiorum Romano Pontifice, qui quidem eas incurrere non potest, vt *d. concl. 1. ad finem*, satis ostendi-
60. mus. Nam si Princeps sæcularis, qui sanè † & ipse, quamuis Imperator sit, incurrere potest excommunicationem tam à iure, quam à Papa propriòve Episcopo latam, *cap. duo, dist. 96.* cum aliis, quibus id satis comprobat inter cæteros Vgol. *in suo tract. de censur. tab. 1. cap. 17. §. 1.* aut quilibet alius siue Ecclesiasticus, siue laicus in excommunicationem maiorem inciderit, cùm † post denuntiationem, vel vbi 61.
eam incurrerit ob notoriam clerici percussionem, iurisdictionem suam amittat, *cap. ad probandum, de sent. & re iudic. cap. 5. de offic. Vicar.* in 6. *cap. 1. de suppl. negl. prælat. cap. si is, cui, de offic. deleg. eod. lib.* & *ibi* glos. & Doct. iuncta *Extrauag. Martini quinti*, quæ incipit, *ad euitanda scandala*, edita in Conc. Constantiensi, cum aliis, quibus idipsum latiùs tradit Suarez *d. censur. disp. 16. sect. 1. a num. 1. vsque ad 7.* & nos quoque docuimus *d. tract. de Conseruatoribus iudicib. cap. vlt. quæst. 3. concl. 6.* si, inquam, is Princeps sæcularis, aut alius superior siue laicus, siue Ecclesiasticus, inferior tamen Romano Pontifice, incurrerit in prædictam excommunicationem re integra, antequam ille, cui commisit commutationem vltimæ volũtatis, quam possit cõmittere vti cœperit delegata sibi hac in re ab eo iurisdictione, † 62.
cessabit huiusmodi delegati iurisdictio; vt sentire videtur post alios Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 30. num. 7.* & tenent alij, quos sequuti sumus *in d. tract. de Conseruatoribus iudicib. cap. vlt. quæst. 2. conclus. 2. circa medium.* Non expirabit tamen tunc iurisdictio delegati, sed suspendetur donec sequatur absolutio. sic distinguit Host. *in sum. tit. de recusat. deleg. §. vlt. vers. quid de excommunicato.* sic loquitur Abb. *in cap. licèt vndique, numer. 8. ff. de offic. deleg.* Gemin. & alij, quos sequitur Sanchez *d. disput. 30. num. 7. ac d. disp. 28. num. 57.* & Vgol. *d. tractat. de censur. tab. 1. cap. 4 §. 4. num. 7. & tab. 2. cap. 15. §. 5. n. 2. vers. ego autem.* sic denique intelligo Specul. *tit. de iudic. deleg. §. restat videre, n. 7.* & Io. And. *ibidem in addit.* & meliùs *d. cap. 1. de offic. Vicar. in 6. & in glos. verb. ipsius, vers. quæri solet*, à plerisque approbata; necnon glos. Bern. *d. cap. licèt vndique, verbo, re integra*, & alios, dum simpliciter asserunt, non expirare iurisdictionem delegati per excommunicationem delegantis; éstque ad id optimus text. *in cap. si is, cui, cum sua glos. in verbo, durante, de offic. deleg. in* 6. & de Episcopi iurisdictione, quòd suspendatur per eiusdem excommunicationem, quamplurimi tradiderunt laudati à Sanchez *d. disp. 30. num. 2.* qui etiam ferè omnes idem sentiunt de iurisdictione Vicarij, vt suspendatur per excommunicationem Episcopi, dum per hanc suspendi docent Episcopi tribunal, quod vnum, & idem est cum tribunali eius Vicarij, *cap. 2. de offic. Vicar. in 6. & cap. Romana, in princ. de appell. eod. lib.* sed hoc in specie plerique tradiderunt, quos recenset, ac sequitur Sanchez *d. disp. 30. num. 6.* præcipuè per text. *in cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* ibi; ea tamen, quæ ipsi gerendo huiusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente, si iurisdictionem recipiunt tantùm, ab eodem non possunt obtinere vigorem. qui tamen text. † hoc mihi non probat, nisi à simili, 63.
aut à tacita ratione; loquitur enim ille text. non de excommunicatione Episcopi, sed eius Vicarij; & in hoc secundo responso decidit, quòd qui vices gerunt huius Vicarij, aut tamquam ab eo deputati, aut in locum illius ab Episcopo, vel solo, vel simul etiam à Vicario subrogati, iuxta varios glos. & Doctor. *ibi* intellectus; (ex quibus tamen prior verior est, & communior;) siquidem iurisdictionem recipiunt tantùm ab eo Vicario, id, quod eodem excommunicato manente agunt, nullum est. ex iis autem verbis text. si iurisdictionem tantùm recipiunt ab eodem, iuncta eiusdem,

dem [f]eudi responsi tacita ratione; quòd nimirum
suspensa per excommunicationem iurisdictione
eius, cuius quis vicem gerit, ipsius quoque vicem
64. gerentis iurisdictio suspensa sit; apertè colligitur; †
quòd eiusdem vicem gerentis iurisdictio suspensa
non sit quoad causas sibi ab alio delegatas, quam ab
eo, cuius vicem gerit; vt apertè sentit glos. recepta
d. cap. 1. verbo, tantùm, de offic. Vicar. in 6. idémque
dicendum quoad causas delegatas Vicario Episcopi
ab alio, quam Episcopo, huius excommunicatio-
ne durante; vt in terminis non pauci tradiderunt,
quos sequitur Sanchez *d. disp. 30. numer. 9.* licèt
secus sit quoad causas, & negotia, quæ ab eo co-
gnoscuntur tamquam Vicario, & vigore iurisdi-
ctionis, quam ab Episcopo recepit; hæc enim sus-
penditur in Vicario per excommunicationem Epi-
scopi, vt ostensum est: & non modò quoad nego-
tia non cœpta, verùm etiam quoad cœpta; in quo
differt à delegato, vt post alios tradit Sanchez *d.
disp. 30. numer. 7. Num.* autem 8. nonnullis relatis
65. idem docet, † vbi Episcopus sit suspensus. quibus
adde Io. Selu. *tract. de benef. 2. part. quæst. 14. num.
6.* Quoad delegatum verò, huiusmodi suspensio
66. delegantis, † quæ sit censura Ecclesiastica, de qua
in cap. querenti, de verb. signif. suspendit quoque
ipsius delegati iurisdictionem quoad negotia non
cœpta, licèt non extinguat; vt post Franc. *in cap. si
gratiosè, num. 12. de rescript. in 6.* sentit Sanchez *d.
disp. 58. numer. 57.* idque tum ex eo confirmatur,
quòd, sicut excommunicatio, ità suspensio non
modò expressè lata à iurisdictione, sed & simpli-
citer, aut ab officio lata suspendit ipsam iurisdi-
ctionem, *cap. quia diuersitatem, de concess. preb. cap.
vn. in princip. & §. 1. ne sed. vac. in 6.* cum aliis per
nos adductis *d. tractat. de Conseruatoribus cap. vltim.
quæst. 3. conclus. 6.* non longè ab initio. tum etiam
ex eo, quòd ratio militans in delegato; quoad ca-
sum excommunicationis delegantis; quia nimirum
illius iurisdictio ab huius iurisdictione dependet, de
qua latiùs inter alios per Vgol. *d. tractat. de censur.
tab. 1. cap. 2. §. 13. numer. 5. & tab. 1. cap. 18. §. 5.*
67. militat etiã quoad suspensionẽ. Et quoniam, licèt †
hæc suspensio, quæ censura Ecclesiastica est, lo-
cum habere nequeat in laico, vt satis comprobat
inter cæteros Vgol. *d. tractat. de censur. tab. 4. cap. 11.
in princip. numer. 3.* posset tamen in Principe sæcu-
lari, qui commutationem vltimæ volũtatis commi-
serit, habere locum suspensio ab officio laico, de
qua *in cap. si aduersus, de hæret. & l. Imperator, ac l.
ex ea causa ff. de postul.* cum simil. atque adeò à di-
gnitate, vel administratione Principatus; cùm &,
quod maius est, ea ex iusta causa priuari possit, *cap.
ad abolendam, de hæret. cap. alius, 15. quæst. 6.* cum
vtrobique not. & *in cap. nouit, de iudic.* necnon *in
cap. ad Apostolicæ,* seu *2. de sent. & re iud. in 6.* quin
etiam vbi hic Princeps sit persona Ecclesiastica,
quia nimirum ad clericum iure successionis, deue-
nerit Principatus, vel ad hunc clericus fuerit ele-
ctus, quod vtrumque fieri posse nemo sanè dubita-
bit, & aliquando experientia docuit; poterit quo-
que in eum cadere suspensio illa, quæ est censura:
si quis petat, an in prædictis duobus casibus Princi-
pis iurisdictio, atque adeò etiam ab eo delegati per
Principis suspensionem re integra superuenientem
68. suspendatur. Quoad primum breuiter respondeo †
affirmatiuè; quoniam, cùm per huiusmodi laicam
suspensionem à Principatu, eiúsve administratione
impediatur ipsa administratio, impeditur quoque
exercitium, & vsus iurisdictionis, illiúsque efficax
transfusio in delegatum, quæ non contingit, nisi
cum delegatus ipse incipit vti iurisdictione sibi
mandata; iuxta *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6. & l.
quia, ff. de iurisd. omn. iud.* cum sic not. per Doct.
Quoad secundum respondeo negatiuè. licet enim
Princeps tunc sit persona Ecclesiastica, atque adeò
capax suspensionis Ecclesiasticæ; quia tamen hæc
censura priuat vsu, & exercitio iurisdictionis Eccle-
siasticæ, non autem sæcularis, vt satis constat ex
allegatis ab Vgol. *d. tab. 4. cap. 5. §. 2. num. 2. 3. &
seqq.* iunctis iis, quæ adducit *cap. 6. in princip.* nec-
non *§. 1. num. 2. & §. 2. num. 1.* non censebitur tunc
talis Princeps clericus priuatus vsu iurisdictionis
eidem competentis ratione principatus: cùm ex-
ploratis iuris sit, † eam tunc fore sæcularem, non 69.
autem Ecclesiasticam, si clerico iure, seu iure fa-
miliæ competat, temporalem verò, non spiritua-
lem, si ratione Ecclesiæ, seu prælaturæ; vt satis cum
stat cum ex aliis, tum ex *cap. Romana, §. debet au-
tem, de appell. in 6. & cap. fin. ne Cler. vel Monach.
eod. tit.* cum traditis ibi per Doct. & *in cap. solitæ, de
maior. & obed. cap. cæterum, de iudic. cap. ex transf-
missa, & cap. verum, de for. compet. cap. 2. de delict.
puer.* & passim *in tit. de feud.* at præsertim *in rubr.
de clerico qui inuestit. facit.* & nos *in tract. de Decim.
cap. 8. quæst. 1. conclus. 1. & 4.* quamuis quod spectat
ad appellationem, cùm ei locus est; si dominium
temporale spectet ad clericum non iure, ac titulo
familiæ, sed Ecclesiæ, seu prælaturæ, grauatus ab
huiusmodi Prælato, prout iurisdictionem tempora-
lem habet, non ad Principem sæcularem, sed supe-
riorem Ecclesiasticum appellare debet, vt tradit
glos. fin. ab aliis approbata *d. cap. 2.* & expressè de-
finitur *in d. §. debet autem.* vbi glos. & Doct. omnes
id adnotarunt. Inferetur denique, quid dicendum sit
de illa specie mortis ciuilis; quæ contingit per in-
gressum Religionis, iuxta latius adducta sup. hac
ipsa quæst. *in 1. præmiss. circa medium.* Dicendum
enim, quòd per huiusmodi ingressum cum effe-
ctu, hoc est, sequuta professione illius, qui alteri
commisit commutationem vltimæ voluntatis, † 70.
etiam re integra non expiret talis commissio, po-
sito, quòd ingrediatur Religionem capacem bo-
norum: in eam enim transit iurisdictio bonis an-
nexa, vbi ea non inuoluat aliquod seruitium per-
sonale, quod non possit à Monacho, vel potiùs
Monasterio per se, vel alium honestè præstari,
vt plerique tenent, quos refert Clar. *§. feudum,
quæst. 78. in princip.* & Molin. *lib. 1. de primogen.
cap. 13. num. 76.* & de communi testatur Salyc. *in
auth. ingressi, num. 10. C. de sacros. Eccles.* Fel. *cap. in
præsentia, num. 44. cum seqq.* ac Dec. *num. 290. de proe-
bat.* & Alex. *cons. 10. num. 8. lib. 5.* sentiúntque alij,
quos idem Molin. recenset *eodem cap 13. num. 84.* &
alter Molin. *tom. 1. de iust. & iur. disp. 140. ante me-
dium, versic. regulam suprà statutam.* quæ opinio mul-
tis optimis rationibus fulcitur, quas affert Molin.
d. cap. 13. à num. 71. vsque ad 80. nec tamen soluit,
licèt ipsemet in contrariam sententiam inclinare
videatur cum aliis *num. 81.* necnon Clar. *d. quæst. 78.
vers. sed hac conclusio;* eúmque teneat Didac. à Spin.
in spec. testam. glos. 12. num. 33. & alter Molin. *d.
vers. regulam suprà statutam, & tom. 3. disp. 623. num.
3. & 4* vbi eam latè comprobat, sicut, & senior Mo-
lin. *à d. num. 81. ad 94.* multis fundamentis; quæ ta-
men facilè euitari possunt; solùm enim probant,
ipsum Monachum non retinere, vel ad eum non
transire iurisdictionem, seu feudum, aut maiora-
tum, cui annexa sit iurisdictio, non autem, quòd
non transeat ad Monasteriũ; quod quidẽ per alium,
nempe laicum eam exercebit. iuxta *d. cap. fin. ne Cler.
vel Mon. lib. 6.* Hac igitur opinione retenta, ea li-
mitanda est, vt vsus illius iurisdictionis pertineat

ad Monasterium bonorum capax durante tantùm
vita naturali Monachi, vt voluit Bald. communiter
receptus, quem etiam in hoc sequuntur Clar. *d.
quæst.* 78. *vers. qua tamen opinio*, Molina senior *d.
cap.* 13. *num.* 79. alter Molin. *d. disp.* 140. *vers. regu-
lam supra statutam.* nisi tamen feudum illud, & iu-
risdictio esset non quidem, vt aiunt, ex pacto, &
prouidentia, quia solùm perueniret ad eos, qui sint
de familia, aut alias similes qualitates haberet, quæ
non caderent in Monasterium; sed esset simplex, &
hereditarium, seu hereditaria; tunc enim perpetuò
transiret in Monasterium, nisi aliter ingrediens
disposuisset. Toties autem mentionem feci Religio-
nis, ac Monasterij capacis bonorum; nam, si sit in-
capax, tunc indistinctè statim per professionem iu-
risdictio & feudum, vel deuolueretur ad heredes
sanguinis, aliósve, qui ex tenore inuestituræ debe-
rent succedere, vel si hi non superessent, reuerteren-
tur ad dominum directum, vt ex communi tradit
vterque Molin. senior quidem *d. cap.* 13. *num.* 69. iu-
nior autem *d. disput.* 623. *num.* 2.

Tertia conclusio. Commissio com-
mutationis vltimæ voluntatis concessa per rescri-
71. ptum gratiæ, ita, vt gratia facta dici possit, † non
expirat morte committentis etiam re integra. Hæc
conclusio satis patet ex text. *in cap. si super gratia, de
offic. deleg. in* 6. ibi, si super gratia cuiquam ab Apo-
stolica sede facta executores fuerint deputati, æquũ
esse censemus, vt sicut ipsa gratia, licet nondum sit
in eius executione processum, morte non perimitur
concedentis, sic nec etiam re integra perimatur
executoribus data potestas. & *in cap. si cui nulla, de
præb. eod. lib. in* 1. *respons.* vbi Romanus Pontifex
definit, quòd, si cui nulla personarum facta expres-
sione sit gratiosè concessa facultas, vt auctoritate
Apostolica possit aliquibus personis idoneis in cer-
ta Ecclesia prouidere, vel beneficia deuoluta con-
ferre, huiusmodi concessio, quam cùm specialem
gratiam contineat, decet esse mansuram, non ex-
pirat etiam re integra per obitum concedentis. Ex
quibus iuribus glos. *d. cap. si super gratia, verbo, fa-
cta, & d. cap. si cui, not.* 2. *ac verbo, moriatur*, & vtro-
bique Doctor. ac plerique relati, & laudati à Gabr.
commun. conclus. lib. 6. *tit. de prebend. conclus.* 1. *num.*
5. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 28. *numer.* 64. &
Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 31. *num.* 1. eam regulam
72. constituunt, quòd † gratia semel obtenta, & con-
cessa, seu facta non expiret morte concedentis etiam
re integra. quam regulam etiam statuit, ac pluri-
bus comprobat Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 12. *num.*
33. *vsque ad* 44.

73. Ampliatur autem hæc conclusio primò, † etiam-
si huiusmodi gratia solo verbo sit facta, & nulla de-
super confecta sit scriptura; vt pluribus citatis tra-
dit Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 2. Sanchez *d. lib.* 8. *de
matrim. disp.* 29. *num.* 3. & Suarez *d. cap.* 31. *num.* 20.
ac nouissimè Hier. Gonzal. *d. glos.* 12. *num.* 45. *cum*
74. *tribus seqq.* Secundò procedit, † etiamsi ea gratia
nondum sit executa; vt patet ex verbis text. *d. cap.
si super gratia*, ibi, sicut ipsa gratia, licèt nondum sit
in eius executione processum, morte non perimi-
tur concedentis; ac præter Franc. *ibi col.* 2. *vers. sed
certè licèt*, alij adnotarunt, quos refert, ac sequitur
Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 17. Sanchez *d. disp.* 28. *num.*
92. & Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 31. *num.* 4. & 5.
Multò verò minùs expirabit huiusmodi gratia, si
omnino executa sit à commissario, & solùm rema-
neat vsus commutationis; prout in dispensatione,
aliis citatis, docet, satisque probat Sanchez *d. disp.*
75. 28. *num.* 91. Tertiò principaliter amplia † etiam in
gratia concessa à Legato. ita Gabr. *d. conclus.* 1. *num.*
12. post Lap. *alleg.* 17. aut ab Episcopo, vt plerique
tradiderunt, quos laudat Gabr. *eod. concl.* 1. *num.* 21.
tenétque etiam Suarez *d. lib.* 8. *cap.* 32. *num.* 9. cùm
sit eadem ratio, quæ etiam ... Pon-
tificia, ac suprema potestate iura, quæ de hac re
sunt, nituntur, & sequitur post alios Gonzal. *d. glos.* 12.
à num. 36. *ad* 41. Amplia quartò, vt procedat † in 76.
omni gratia, & priuilegio, etiamsi de iure communi,
vel alicuius tertij; vt satis probat Suarez *d.
cap.* 31. & constat etiam ex adductis à Sanchez *d.
disp.* 28. *num.* 72. 75. & 78. Amplia quintò, vt pro-
cedat conclusio, † licèt gratia prædicta nondum sit 77.
accepta ab eo, ad cuius fauorem facta est; vt post
Lap. Gemin. Franç. & Post docet Sanchez *d. lib.* 8.
de matrim. disp. 28. *num.* 43. & 69. quem etiam se-
quitur Suarez *d. cap.* 31. *num.* 21. tum ob eam ratio-
nem, quia priuilegium illud ex parte Principis fuit
perfectè concessum, & in morte non est reuocatum
per expressam voluntatem concedentis, vt suppo-
nitur; vnde in eo seruanda est regula gratiarum,
quæ non expirant morte concedentis; quia in iis
magis attenditur absoluta voluntas concedentis,
quam acceptatio alterius; tum quòd in aliis dona-
tionibus similis regula seruatur, iuxta probabilio-
rem sententiam, de qua Molin. *lib.* 4. *de primogen.
Hispan. cap.* 2. *num.* 77. Couar. *de testam. in* 3. *part.
rubr. in princ. num.* 3. & alij, quos sequitur Sanchez
lib. 1. *de matrim. disp.* 6. *num.* 5. subdit autem *ibidem*
Suar. illud priuilegium permanere in eodem statu,
in quo antea erat, quia non confert nouum ius pri-
uilegiato, sed solùm ad hoc perseuerat ex vi volun-
tatis defuncti concedentis, vt possit a priuilegiato
acceptari: vnde sicut antea erat reuocabile à conce-
dente ante acceptationem, arg. *l. nec ambigi, C. de
donat.* ita postea poterit reuocari à successore con-
cedentis, antequam sit acceptatum; nam eandem
omninò, & æquè plenam potestatem habet; quia
non succedit tamquam heres ex voluntate defuncti,
sed succedit ex noua electione, vel prouisione in in-
tegra dignitate, ac potestate prædecessoris. Atque
ex hoc desumi potest prima limitatio præsentis con-
clusionis. Quæ limitatur secundò, vt non proce-
dat, † cùm gratia huiusmodi concessa fuerit ad be- 78.
neplacitum concedentis; tunc enim expirat etiam
re non integra ipsius morte, cùm per hanc voluntas
cesset, vt apertè disponitur *in cap. si gratiosè, de re-
script. in* 6. & probatur aliis iuribus, quibus id ad-
struunt pluribus Doctoribus relatis Gabr. *d. concl.* 1.
num. 22. Molin. *lib.* 1. *de primogen. cap.* 25. *num.* 5.
alter Molin. *tom.* 1. *de iust. & iur. disp.* 598. *num.* 9.
ac 10. Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 28. *num.* 49.
& 50. ac Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 32. *num.* 2. & 3.
cum aliquot seqq. qui vterque post alios, præci-
puè Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 15. *num.* 4. id ex-
tendit locum habere non modò in priuilegio, vel
gratia ambitiosa, & proinde restringibili, & odio-
sa, sed in omnibus concessionibus factis ad bene-
placitum personæ concedentis. Extenditur secun-
dò, idem dicendum † de iis verbis, donec, vel 79.
quandiu voluero: ita Molin. *d. numer.* 9. Suarez *d.
numer.* 3. Sanchez *d. disp.* 28. *numer.* 52. contra alios;
& de illis, interim dum mihi placuerit, vel ad li-
bitum meæ voluntatis: Molin. *d. numer.* 9. de illis,
ad meam voluntatem, Sanchez *d. numer.* 52. Ex-
tenditur tertiò in omnibus verbis sonantibus etiam
in actum positiuum perseuerantiæ antiquæ volun-
tatis; vt post alios tradit Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.*
28. Extenditur quartò, vt procedat etiam † in 80.
morte ciuili ob finem officij: per hanc enim quo-
que expirat beneplacitum concedentis, vt contra
quosdam non pauci voluerunt, quos refert, ac se-
qui

qui videtur Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 24. omnino verò sequitur aliis quoque relatis, ac satis comprobat Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 56. secus esse docens *num.* 57. in excommunicatione concedentis; & *num.* 58. in furore: cùm per neutrum cesset voluntas concedentis. quod etiam postremum voluit ac satis confirmat Molin. *tom.* 2. *de iust. & iu. disp.* 298. *num.* 12. *vers. sunt verò.* sufficit autem, quòd finiatur officium renuntiatione, aut priuatione, vt in hac specie docet Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.* §. 5. *proœm. num.* 8. iunctis multis seqq. *& glos.* 12. *num.* 8. Restringitur autem primò hæc secunda principalis limitatio,
81. vt non procedat, † vbi beneplacito adiiciatur tempus determinatum; vt, si concedatur ad annum, & ad beneplacitum personæ; non enim expirabit morte concedentis, donec is annus elapsus sit: ita post alios Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 33. & Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 51. Et quamuis de hac doctrina Suarez *d. cap.* 32. *num.* 10. dubitet, & contra eam arguat *num.* 11. *cum seq.* eius tamen rationes procedunt in caso non omnino eodem, nimirum, cùm concessio fit ad annum ad beneplacitum, vel ad beneplacitum ad annum, absque illa copula, *&*, quæ ex se addit; de quo latiùs nos inf. *quæst.* 4. *conclus.*
82. 6. Secundò eadem limitatio restringitur, † vbi dictum sit, *concedo, donec reuocauero*: tunc enim requiritur expressa reuocatio, atque interim gratia durat; vt satis colligitur ex *l. cum precario*, §. *vlt. & l. quæsitum est*, §. *quod à Titio. ff. de precar. cap. vlt. extra eod. tit.* ac pluribus Doct. allegatis tradiderunt Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 26. Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 52. Suarez *d. cap.* 32. *num.* 4. Molin. *tom.* 2. *de iustit. & iur. disp.* 298. *numer.* 10. *& tom.* 6. *disp.* 20. *num.* 7. ac Menoch. *lib.* 1. *de arbitrar. iudic. quæst.* 69. *numer.* 12. *& sequentibus vsque ad* 19. malè autem Sanchez *d. num.* 52. & quidam alij ad id allegant text. *in cap. si delegatus, de offic. deleg. in* 6. potiùs enim probat contrarium; inde enim habetur, quòd commissio facta à delegato sub ea forma, donec vices suas duceret reuocandas, expirat morte committentis re integra; idque sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure validissimum est, vt latè per Euerard. *in loc. leg. à contr. sens.* verùm text. ille loquitur non de rescripto gratiæ, sed iustitiæ, ac de iurisdictione contentiosa, vt etiam aduertit ipse Sanchez *vbi sup. num.* 54. ex Menoch. verò *loc. mox alleg.* colligitur, idem significare illa verba, *quandiu patiar*, & illa, *donec reuocauero*; præcipuè per text. *l.* 2. §. 1. *& l.* 4. *in fine. ff. de precar.* ex Soar. verò *d. cap.* 32. *num.* 6. *&* 7. non esse constituendum discrimen, an dicatur, *donec reuocetur*, vel *donec reuocauero*. quod idem de iis verbis, *ad beneplacitum cum dictis*, post alios docet Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 27. Cum hac porrò 2. restrictione ferè coincidit sequens, nimi-
83. rum † vbi gratia conceditur, donec concedens aliquid fecerit, vt ingressus fuerit Romam: si enim, dum superstes fuit, id non fecit, non extinguitur gratia facta morte concedentis; sed manet perpetua, quoniam post obitum iam nequit illud efficere. ita post Io. And. *d. cap. si gratiosè, num.* 3. Gemin. *num.* 9. Franc. *numer.* 20. tradit Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 53. Restringitur autem quartò hæc eadem se-
84 cunda limitatio, vt non procedat, † cùm gratia commutationis vltimæ voluntatis, seu eius commissio, quæ contineat gratiam factam, concessa fuerit ad beneplacitum non personæ, sed tantùm dignitatis, vt si fiat concessio ad beneplacitum sedis Apostolicæ, vel dum hæc fuerit voluntas Sedis Apostolicæ, aut sub alia simili forma; tunc enim gratia facta non expirat morte concedentis, vt expressè cauetur *d. cap. si gratiosè, in* 2. *respons. de rescript. in* 6. ac præter Doct. *ibi*, & alibi sæpe, adnotauit Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 49. Molin. *d. disp.* 298. *num.* 11. ac *d. disp.* 20. *num.* 7. & Suarez *d. cap.* 32. *num.* 8. vbi rectè, ac subtiliter more suo monet, quòd vbi in concessione perfecta gratiæ non ponitur limitatio aliqua respectu durationis, nil refert, quòd ea concessio fiat sub nomine dignitatis vel personæ; vnde idem est, si dicatur, *concedat tibi Papa*, vel *Apostolica sedes*, & *concedat tibi Paulus V.* quia illa verba variata solùm ea parte personæ non limitant formam concessionis ea parte durationis. Secus autem quando clausula aliqua additur ad modificandam concessionem ex parte durationis ipsius, vt, *ad beneplacitum*, vel similia: & tunc habet locum regula illa, & distinctio text. *d. cap. si gratiosè*; vt si concessio cum ea clausula fiat sub nomine personæ, extinguatur morte concedentis, secus si fiat concessio sub nomine dignitatis. Cuius regulæ posterior pars declaratur, vt procedat † quando dignitas est perpetua, & 85.
successorem habens. Quare si legatus Pontificis, vel Vicarius Episcopi concedant aliquid ad suæ dignitatis beneplacitum, extinguetur eis defunctis, officiiue cessatione. ita post Franc. *d. cap. si gratiosè, num.* 13. & Fel. *in cap. ex litteris, num.* 10. *vers. & secundum prædicta, de constit.* tradit Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 59. quòd cesset in his ratio adducta *in d. cap. si gratiosè*, nempe dignitatem non perire; horum enim dignitatem perire cum persona idem Sanchez satis ostendit *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 27. *num.* 8. 10. *&* 11. qui quidem *eadem disp.* 28. *num.* 84. docet post Franc. *d. cap. si gratiosè, num.* 13. quòd, licet gratiæ concessæ à Legato Pontificis & Vicario Episcopi ad beneplacitum personæ, vel dignitatis expirent morte, vel finito officio concedentis, vt paulo antè post eundem *d. disp.* 28. *num.* 59. & alios docuimus, ac diligentiùs examinabimus *quæst. seq. supposit.* 3. *& conclus.* 1. *limit. vnic. restrict.* 1. *&* 2. eæ tamen non expirant, quando simpliciter, & absolutè conceduntur, quia sunt gratiæ factæ, & absque vlla temporis limitatione.

Quòd si petas, quid dicendum sit, † quando 86.
concessio fieret ad beneplacitum personæ simul, & dignitatis, quæ perpetua est. Respondeo, quòd, licet probabilis sit opinio Io. And. *d. cap. si gratiosè, num.* 6. *in fi.* præponderare dignitatem, & sic eam concessionem non extingui morte concedentis: item illam Imol. *d. cap. si gratiosè*, prout eum refert *ibi* Gemin. *num.* 16. & Franc. *in fi.* nomen quod præcedit, præponderare: necnon illa Gemin. *d. numer.* 16. *vers. posset in hac materia sic distinguens*, quòd aut exprimitur vtrumque nomen alternatiuè, vt *ad beneplacitum nostrum, vel sedis*; & tunc expirat gratia morte concedentis; aut copulatiuè, vt *ad beneplacitum nostrum, & sedis*; & tunc aut expressio fit in materia, quæ consueuit in successorem transire, vt in officiis, quæ non expirant Pontificis morte, & tunc neque concessio expirat; aut in materia, quæ non consueuit transire, vel est indifferens; & tunc si gratia sit motu proprio concessa, non expirat propter amplissimam eius interpretationem faciendam; si autem non sit motu proprio concessa, tunc nomen, quod præcedit, præponderabit. quas omnes opiniones probabiles quoque putat Sanchez *d. lib.* 8. *disp.* 28. *num.* 60. dicens, vltimam Gemin. præ cæteris sibi placere. Mihi tamen magis placet alia opinio ab his omnibus diuersa; vt nimirum, cùm nomen personæ simul, ac dignitatis exprimitur, præponderet nomen personæ siue præcedat, siue sequatur; tum per ea, quæ de concessione ipsa, seu commissione cum eodem Sanchez & aliis adduximus sup. hac ipsa quæst. *concl.* 1. *ad pr.* tum etiam, quòd commissio † quando ad personam commissarij 87.

censetur personalis, & non realis, vbi nomen dignitatis, & personæ exprimitur, vtrumuis nomen præponatur, ac proinde commissio non transit ad successorem, vt pluribus relatis latè comprobat ipse met Sanchez *d. lib. 8. disp. 27. num.* 20. præcipue ex text. *in cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* vbi explicans Romanus Pontifex, quando commissio sit realis, ait sub expressis nominibus locorum, & nó personarum; quasi secus sit, vbi nominis personæ expressio aliqua, & mentio facta fuerit: de quo tamen nos latiùs inf. *quæst. seq. suppos. vlt. & conclus.* 1. *vers. qua in re.* atque huius sententiæ in specie videtur esse Franc. *d. cap. si gratiosè*, dum se remittit ad not. *in d. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.*

Si autem rursus petas, an dicatur concessio facta
88. ad beneplacitum personæ, † quando fit mentio solius nominis dignitatis non in abstracto, ad beneplacitum Sedis, vel Pontificatus, sed in concreto, vt ad beneplacitum Romani Pontificis, Papæ, Principis, vel Episcopi. Breuiter respondeo, quòd non pauci Doct. voluerunt, censeri factam ad beneplacitum personæ; prout sentire videtur glos. *in cap. litteris, verbo, cùm factum prædecessoris, de rescript.* Dec. *cap. sedes, in princ. eod. tit.* expressè verò tenent Anchar. *d. cap. si gratiosè, num.* 4. Franc. *num.* 7. Marian. Soc. iun. *cons.* 89. *num.* 7. *vol.* 1. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 15. *num.* 2. necnon Archid. *d. cap. si gratiosè, sub num.* 2. quem si mul cum Io. And. *ibidem* in glos. *verbo, sua, & in nouel. in fine*, ad id refert Hier. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 12. *num.* 9. *ac* 10. & sequitur in terminis reseruationis *num.* 21. allegans quoque Simonet. *tract. de reseruat. quæst.* 47. *num.* 1. 2. & 5. Gambar. *in tract. de reseruat. quæst.* 4. *princ. effect.* 6. *numer.* 2. *in fi.* cum aliis per eum citatis *d. glos.* 12. *num.* 2. ex quibus tamen solus Mandos. *reg.* 1. *quæst.* 12. *num.* 12. *vsque ad* 17. id sentire videtur: verùm tam is, quàm Archid. satis apertè nomine Papæ intelligunt non Papam in genere, sed talem Papam in specie, seu indiuiduo illius dispositionis auctorem, vel ad cuius beneplacitum ab alio ea dispositio fit: quomodo etiam commodè exponi potest glos. Io. And. *in d. verbo, sua*, nam idem Io. And. *in nouel. num.* 5. referens quendam Garsiam *in d. cap. si gratia*, apertè tradentem, concessionem ab aliquo factam, donec Papæ placuerit, non extingui morte Pontificis tunc existentis re non integra, quoniam ea clausula respicit dignitatem: & *d. cap. litteris*, reiiciens citatam glos. *ibi*, (quæ tamen & ipsa exponi potest de Papa tunc existente, seu in indiuiduo,) ait, Hoc non credo; puto enim aliud, si dicatur, ad mandatum Papæ, quàm si dicatur ad mandatum nostrum; *ibidem*
89. docens, † hæc verba referri ad personam; quod, & alij plerique tradiderunt, quos sequutus est Sanchéz *d. disp.* 28. *num.* 46. & 63. ac nos *conclus.* 1. *ad finem.* quare expressè pro hac priori sententia solùm est Anchar. Franc. Socin. iun. & Couar. atque in terminis reseruationis solus Gonzal. eandem verò generatim tenet Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. quæst.* 34. *numer.* 7. relatus à Molin. *tom.* 2. *de iust. & iur. disp.* 298. *num* 11. *vers. aliq.* subdens *vers. mihi hac de re, & vers. secundum verò*, sibi hac de re duo placere: alterum cum Couar. *vbi sup.* ex circumstantiis concurrentibus esse coniiciendum, num in beneplacitum personæ in tali dignitate constitutæ id sit reseruatum, an potiùs in beneplacitum dignitatis; hoc est, obtinentis in genere eam dignitatem; atque in dubio potius inclinandum, concessionem factam esse in priori, quàm in posteriori sensu; ac proinde expirare per illius personæ mortem. alterum eiusmodi concessiones, ita vt prædictæ ambiguitati sit locus, rarò fieri, nisi à tertia persona, quæ facultatem habet concedendi aliqua nomine Principum. quo casu, licèt Valasc. *d. num.* 7. velit, eas expirare cum Principe, cuius tempore factæ sunt; ipse tamen Molin. existimat, etiam in huiusmodi concessionibus expendenda esse verba, & circumstantias, an concedere intenderit ad beneplacitum Principis pro tempore existentis; neque iura quæ Valasc. citat, probare quod intendit, si expendantur. subdit autem Molin. quòd, si diceretur: Concedo hoc ad beneplacitum Regum Lusitaniæ, aut Regis pro tempore existentis; tunc non expiraret concessio morte primi Regis, sed esset perpetua, quousquè per actum contrarium reuocaretur. Sicut autem hoc postremum verissimum est, ita prædicta duo, quæ illi placent, ac præsertim, quòd ex circumstantiis coniiciendum sit, an verba illa ad Romani Pontificis beneplacitum, & similia referenda sint ad personam, vel dignitatem; quod etiam post alios generaliter loquendo admittit Gonzal. *d. glos.* 12. *num.* 27. dum ait, attendendam intentionem disponentis, & subiectam materiam: in eum sensum mihi placent, vt ea verba ad personam referantur, si id, de quo agitur, respiciat personam Pontificis tunc existentis tantùm; secus si Pontificatum, & Prælaturam, aut indifferens sit; vt post Lap. Abb. & Io. de Lign. *d. cap. si gratiosè*, tradit *ibi* Gemin. *num.* 11. Quare hi tres auctores sunt in hac posteriori opinione, vt prædicta verba, *ad Romani Pontificis, vel Papæ, aut Episcopi beneplacitum*, ac similia, referantur ad dignitatem; atque adeò illa concessio, cui adiecta sunt, non extinguatur illius Papæ, vel Episcopi tunc viuentis. in qua etiam sunt Io. And. *d. cap. litteris, in fi. de rescript.* & *ibi* Butr. *ad fin.* Abb. Imol. & Bellam. *in fi.* Fel. *cap. ex litteris, num.* 9. *de constit.* idem Io. And. *d. cap. si gratiose, num.* 5. *de rescript.* in 6. & Gemin. *in cap. ne aliqui, num.* 1. *de hæret. eod. lib.* Bero. *in cap. quoniam Abbas, num.* 90. *de offic. deleg.* quos omnes refert, ac sequitur Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 62. & probat tum quòd hæc sint propria officij, ac dignitatis nomina: tum quòd commissio passiuè facta sub nomine concreto officij, vt Episcopo Cordubensi, censetur facta dignitati, iuxta omnes; de quo etiam nos latiùs *quæst. seq.* cur ergo commissio actiue facta ad beneplacitum Episcopi non potiùs ad dignitatem pertinebit. eiusdem quoque sententiæ est Capic. *decis.* 136. *num.* 1. 2. & 3. vbi *num.* 4. dicit, quòd Concilium Neapolitanum secutum est hanc opinionem in quodam priuilegio concesso ad regium beneplacitum: eandémque post Bald. & alios sequi videtur Lud. Gomes. *cap.* 1. *num.* 2. 3. & 4. *de constit. in* 6. necnon quotquot voluerunt, concessum, quoad iudici placuerit, durare non tantùm quoad vixerit iudex, sed etiam, donec reuocetur per successorem: ad quod plurimos recenset idem tenens Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 69. *numer.* 7. quo fundamento inter cætera nixus Mascard. quem non nisi post hæc scripta vidimus *in tractat. de probat. conclus.* 186. quæ incipit, *beneplacitum, numer.* 1. cum aliquot sequentibus, prædictam nostram sententiam aliis relatis fusè tuetur. Verùm de hoc articulo videri etiam potest Petr. Barbos. quem pariter non nisi post hæc scripta legi, *in repet. l. quia tale, num.* 90. *cum duobus seqq. ff. sol. matr. quemad. dos sol.* & hæc de præsenti tertia conclusione dicta sint satis.

QVARTA, & postrema CONCLVSIO. Commissio commutationis per modum rescripti gratiæ, si contineat tantùm gratiam faciendam, † 90.
expirat morte committentis re integra. Hæc conclusio

clusio probatur ex text. *in cap. si cui nulla, in secundo*
respons. de præbend. in 6. vbi Romanus Pontifex de-
finit, quòd, si cui super prouisione certæ personæ fa-
cienda sit data potestas non ob suam, sed eius, cui
prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem; illa po-
testas expirat omnino, si concedens re integra mo-
riatur. ex quo text. glos. *ibi, verbo, moriatur,* ac ple-
rique relati, & probati à Gabr. *commun. conclus. lib.*
6. tit. de præbend. concl. 1. num. 5. cum duobus seqq. San-
chez *d. lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 64.* necnon Mo-
lin. *tom. 6. de iust. & iur. disput. 20. num. 2.* & Suarez
lib. 8. de legibus cap. 31. num. 8. eam regulam consti-
tuunt, vt gratia facienda expiret re integra morte
concedentis.

Quæ regula atque adeò postrema hæc nostra cõ-
91. clusio ampliatur primò, vt procedat † in executore
dato ad gratiam faciendam, prout propriè loquitur
text. *d. cap. si cui nulla, in 2. respons.* Gabr. cum aliis *d.*
num. 5. & tradit Molin. *d. num. 2.* Ampliatur secun-
92. dò, vt locum habeat † etiam in morte ciuili per re-
nuntiationem, vt docet glos. ab aliis approbata *d.*
verbo, moriatur, in primis verbis.

93. Tertiò amplia, vt procedat, † quamuis gratia hæc
facienda ad fauorem certæ personæ concedatur mo-
tu proprio, vt post Ioan. And. *d. cap. si cui nulla, ad fin.*
& *ibi* Gemin. *num. 6.* Franc. *num. 2.* docet Sanchez *d.*
disp. 28. num. 65. quia textus ille loquitur indistinctè,
& eius ratio æquè procedit in hoc casu. Quartò am-
94. plia, vt gratia facienda † expiret ipso iure, & non
tantùm ope exceptionis re integra. ita Sanchez *ead.*
disp. 28. num. 66. per ea, quæ generatim de potestate
delegata ipse latè tradidit *num.* 40. & nos sup. *concl.*
1. ampliat. 2.

Limitatur nunc primò eadem regula, & sic etiam
95. hæc postrema nostra conclusio, vt non procedat †
vbi gratia facienda concessa sit sub nomine dignita-
tis concedentis; tunc enim non peribit morte con-
cedentis interueniente etiam re integra; vt tradit
Sanch *d. disp. 28. num. 67.* ex adductis per eum in po-
testate delegata *n.* 44. & nos *concl. 1. limit. vlt.* idém-
que dicendum ait *d. num. 67.* quando gratia facienda
concessa est ad beneplacitum dignitatis, aut Sedis,
quia concessio huiusmodi non perit morte con-
cedentis, cùm Sedes non moriatur, vt ipse docuit
num. 49. & nos *d. limit. vlt.* ac rursus *in præced. conclus.*
96. *3. limit. 2 in 4. restrict.* Limita secundò, † nisi potestas
executoris, cui commissio facta est, sit accessoria
gratiæ factæ; tunc enim ea potestas, & executio, li-
cèt ipsa sit facienda, non expirat morte concedentis
etiam re integra, *cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6.*
quod pluribus modis extendimus, ac restrinximus
sup. *concl. 1. huius quæst. limit. 4.*

Tertiò limitatur hæc postrema conclusio, vt non
97. procedat, † vbi morte concedentis ignorata execu-
tor procederet ad executionẽ gratiæ faciendæ; dum
tamen mors ipsa communiter ignoraretur; per ea,
quæ idem Sanchez adducit *lib. 3. de matrim. disp. 22.*
num. 59. sic temperans opinionem multorum asse-
rentium, ignorantiam mortis delegantis re integra
non excusare ab extinctione potestatis delegatæ, ab
eo relatam *num.* 55. quam communem asserit Co-
uar. *pract. quæst. cap. 11. num. 1. & 2.* Denique limita-
ri potest saltem probabiliter aliis duobus modis.
98. Quorum alter est, quòd † quando gratia facienda
emanauit à Vicario Episcopi, alteriúsve iurisdictio-
nem Episcopalem habentis, quale est Capitulũ Se-
de vacante, aut Prælati similem iurisdictionem ha-
bentes, tunc licèt is Vicarius moriatur, aut aliàs
iurisdictionem amittat, quam ab Episcopo, aut alio
ex prædictis accepit, si hic adhuc superstes cum iu-
risdictione sit, gratia illa perfici possit, siue a succes-
sore in Vicariatu, siue etiam ab alio, cui prior Vi-
carius eam exequendam mandauerat quoniam li-
cet adhuc gratia facta non dicatur, sed sit facien-
da; nihilominus cùm huius Vicarij generalis, &
ipsius Episcopi (atque adeò etiam aliorum præ-
dictorum iurisdictionem Episcupalem obtinen-
tium,) idem sit tribunal, & consistorium, ita, vt
ab illo ad Episcopum appellari nequeat, non ob-
stante quacumque consuetudine, *cap. 2. de consuet.*
in 6. iuncto *cap. Romana, in princ. de appellat. eod. lib.* &
Vicarius generalis Episcopi, ac similium iurisdi-
ctionem habere, ac dignitatem non censeatur iu-
re proprio, sed alieno, vt tradunt Doctor. *in cap.*
quoniam Abbas. de offic. deleg. & Clemens. 2. de re-
script. id, quod is facit, ab Episcopo fieri censetur,
aliisve prædictis. atque adeò cũ mors concedentis,
seu committentis nondũ euenerit, res adhuc perfici
poterit. Alter modus is est, quem tradunt Anton.
Gabr. *com. concl. lib. 6. tit. de claus. concl. 1. num. 33.* &
Afflict. *decis. Neap. 128. num. 7.* concessionem Prin-
cipis factam ex certa scientia, vel cum huiusmodi
clausula, † non extingui morte concedentis, quæ 99.
re integra euenerit, sed durare tempore successo-
ris. vterque autem allegat Imol. *in cap. penult. de con-*
firmat. vtil. vel inutil. vbi tamen hoc mihi non dicit.

Quoniam verò sæpe in hac quæst. mentionem
fecimus gratiæ factæ, ac faciendæ, inter vtramque
distinguentes ex text. *in cap. si super gratia, de offic.*
deleg. in 6. & cap. si cui nulla, de præb. eodem lib. &
glos. & Doctor. *ibi* atque alibi frequenter; ad eum
præcipuè effectum, vt morte concedentis illius con-
cessio extinguatur re integra, vel non extingua-
tur: videndum nunc est, quando gratia, vbi præser-
tim per viam commissionis concedatur, dicenda sit
facta, vel solùm facienda.

Qua in re certum est primò, quòd, † si facultas 100.
data sit in gratiam commissarij; vt cùm nulla per-
sonarum facta expressione conceditur alicui facul-
tas conferendi beneficia personis idoneis, tunc est
gratia facta; ita, vt etiam ante vllam huius faculta-
tis executionem, atque adeò re integra, ea non ex-
piret morte concedentis: vt expressè habetur *in d.*
cap. si cui nulla, in 1. respons. adnotarúntque glos. &
Doctor. communiter tum *ibi*, tum *d. cap. si super*
gratia, atque alibi sæpè, & omnes inferiùs allegan-
di, ac præsertim, quos ad hoc citat Sanchez *d. lib.*
8. de matrim. disp. 28. num. 64. & 80. ac disp. 2. num. 1.
iuncto *num. 6.* vbi etiam probat, potestatem huius-
modi dispensandi latè esse interpretandam tam-
quam fauorem, & gratiam ei factam, cui illa con-
cessa fuit.

Secundò certum est, quòd, † si commissio ema- 101.
nauerit, & data alicui potestas solùm ob fauorem
certæ personæ, vtputa super prouisione illi facien-
da huiusmodi gratia dicitur facienda, atque adeò
eius commissio, & potestas pro ea data omnino ex-
pirat, si concedens re integra moriatur: vt apertè
constat ex *d. cap. si cui nulla, in 2. respons.* & est com-
munis Doctor. sententia tam *ibi*, quàm *d. cap. si su-*
per gratia, & aliis in locis; necnon eorum, quos
mox citabimus, ac præcipuè illorum, quos refert,
ac sequitur Gabr. *commun. concl. lib. 6. tit. de præbend.*
concl. 1. num 6. & 7.

Tertiò satis quoque certum est, † esse gratiam 102.
factam, facultatem alicui concessam ad dispensan-
dum etiam cum determinata persona, quoties nõ in
fauorem solius personæ, cum qua dispẽsandum est,
sed in fauorem ipsius dispensantis, aut vtriusque si-
mul concessa esset: atque adeò tunc non expirat
morte concedentis, aut amotione eius ab officio et-
iam re integra, quoniam tunc est saltem æquè prin-

cipaliter in fauorem dispensantis; & respectu ipsius iam totam suam perfectionem habet. ita pluribus relatis tradit Sanchez *d. disput.* 28. *num.* 81. & Suarez *lib* 8. *de legibus. cap.* 31. *num.* 8. id latiùs etiam
103. confirmans *num.* 9. & 10. ac præsertim † ex text. *d. cap. si cui nulla, in* 2. *respons.* ibi; non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem; quem etiam ad hoc ponderat Sanchez *d. num.* 81. & Molin. *tom.* 6. *de iustit. & iur. disp.* 20. *num.* 3. & 4. iuncto *num.* 2. sentitque glos. *d.* 2. *resp. verbo, suam.* vnde verba illa, *non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem,* nnn stant demonstratiuè, quasi velit Pontifex eo ipso, quòd datur alicui facultas super prouisione certæ personæ facienda, censeatur data ob gratiam, & fauorem eius, cui prouideri mandatur, non autem eius, cui scribitur, seu mandatur; sicque priora illa verba, *ob non suam*, declarentur per sequentia: sed stant rataatiue, vt sit sensus; si, seu casu, quo potestas alicui data est non ob suam gratiam, sed eius tantùm certæ personæ, cui mandatur prouideri; quasi secus sit cùm huiusmodi facultas datur ob gratiam eius, cui, vt illi personæ prouideat, mandatur, vel magis, vel saltem æquè principaliter. Exemplum primi esse potest, si detur alicui facultas prouidendi de beneficio cum reseruatinne omnium, vel maioris partis fructuum; secundi, sicom reseruatione dimidiæ partis fructuum, pro se, vel pro coniuncta persona. quare, vt rectè explicat Suarez *d. num.* 10. in hoc constituitur differentia inter facultatem datam sine expressione personarum, & datam respectu personæ determinatæ, iuxta *d. cap. si cui nulla*, quòd in illa semper est magnus fauor delegati, qui non excluditur saltem præsumptione iuris, etiamsi simul fauor alinrum generaliter, seu indefinitè intendatur; qui etiam alioqui tamquam
104 publicus præfertur priuato, ita, vt † propter eum facta concessio non expiret morte cnncedentis etiam re integra; vt plures tradiderunt, quos sequuntur id probantes Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 69. *num.* 8. *cum duobus seqq.* Mascard. *de probat. conclus.* 188 *num.* 5. 6. *ac* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 12. *num.* 23. *cum seq.* & ideo huic vterque fauor, licèt non sit ad effectum perductus propter ipsam concessionem, censetur firmari ex virtuali declaratione, & concessione iuris. at verò quando facultas datur in ordine ad designatam personam, text. *in d. cap. si cui nulla, in* 2. *respons.* considerari vult, in cuius fauorem detur facultas; quia ius videtur præsumere concessionem sic factam ordinariè fieri in fauorem designatæ personæ, nisi aliud expressè declaretur; quod postremum etiam aliis relatis admittit Sanchez *d. disp* 28. *num.* 90.

105. Denique certū est, † gratias, quæ à nullius actione, seu executione pendent, qualis est nnn ieiunandi, celebrandi in priuato oratorio, censeri factas, atque adeò non perire morte concedentis re integra; vt pluribus tradit Sanchez *d. disput* 28. *num.* 76. *cum duob. seqq. & num.* 93. vbi dicit, hoc nemini dubium esse, & docet Suarez *d. cap.* 31. *num.* 19. dicens, hunc esse ferè communem Doctorum consensum.

Difficultas ergo in eo residet, quando gratia ab alterius actione dependens, seu eius commissio, & facultas censeatur concedi in fauorem commissarij, vel potiùs in fauorem illius personæ determinatæ, in ordine ad quam ea gratia, vel commissio emanatur; & quoad vtrumque censeatur gratia facta, vel facienda.

Et quidem quoad eum, in cuius fauorem gratia
106. prouisionis beneficij concessa fuit, † quando censeatur gratia facta, vel facienda; satis certa regula sumi potest ex eo exemplo, qnod affert inter cæteros Gemin. *d. cap. si super gratia*, in figuratione casus, *de off. deleg. in* 6. & glos. ab aliis approbata *d. cap. si cui nulla, verbo, moriatur, de præb. eod. lib.* vt gratia facta censeatur, cùm ipse Papa concedit, seu confert Canonicatum, & præbendam si vacat, vel quæ primò vacauerit nulli alij de iure debitam, & super hac gratia per se facta dat executores; atque ideo tunc, cùm iam ille sit Canonicus, & iam sit facta gratia, potestas executorum velut accessoria oon expirat, iuxta text. *d. c. si super gratia*: at verò, si Papa non fecit gratiam, sed mandauit fieri, vt prouideri de beneficio, hic potestas executoris est principalis, & expirat re integra, tamquam gratia facienda, iuxta *d. cap. si cui nulla, in* 2. *respons.* Quamuis autem ex hoc exemplo sumi posse videatur regula generalis etiam in aliis gratiis pariter quoad eum, ad cuius fauorem conceduntur, dato plerûque ad id executore, quando ex factæ dicendæ sint, vel faciendæ dumtaxat. Tamen quia non ita clarè loquuntur præcitati Doct. neque exemplum hoc generatim aliis gratiis ita bene potest applicari, ad alios Doct. est confugiendum. In quo duos reperio apud Doctores id definiendi, ac loquendi modos. alterum Hieronym. Paul. *in Pract. Canc. Apost. tit. de declarator. super proponente, seu vomente, §. præstantissime Doctor,* Rebuff. *in concord. Gall. tit. de mand. Apostol. §.* 1. *ad verb. sui Pontificatus, vers. licèt quidam Doctores,* & aliorum, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 87. vt, † quando in lit- 107.
teris gratiæ in alicuius fauorem concessis minister executurus est voluntarius, vtpote cui non præcipitur, vt exequatur, sed sola exequendi facultas conceditur, non fauore ipsius, sed eius, cui gratia est concedenda, tunc sit gratia facienda, ac proinde expirat morte concedentis re integra: at quando executor est necessarius, vtpote, qui exequi iubetur, si preces veritate nitantur, tunc sit gratia facta, ac proinde non pereat morte concedētis re integra: eámque rationem discriminis assignat *ibi* Sāchez, quòd in priori casu nemini sit ius quæsitum per illas litteras: non enim quæritur delegato executuro, eò quòd in eius fauorem concessæ non sint; nec ei, cui gratia facienda est, quia soli delegati voluntati relinquitur, velítne dispensare, aut non; atque adeò ea gratia est omnino facienda: at in posteriori est iam quæsitum ius ad rem illi, in cuius fauorem gratia concessa est; ac proinde dicitur facta respectu illius, ac sola eius executio desideratur, quæ per commissarium facienda est. idque confirmat etiam *ibidem* aliis fundamentis; & iuncto *num.* 89. respondet ad rationes, & auctoritates, quas pro contraria sententia adduxerat *num.* 86. pro qua etiam contra Sanchez, & eorum, quos ipse sequitur, sententiam illud præcipuè adducit Suarez *d. cap.* 31. *numer.* 13. quòd necessitas illa, quæ imponitur delegato, videtur potiùs obstare durationi gratiæ, nam transit in mandatum; & commune proloquium est, mandatum cessare per mortem mandantis, *cap. relatum, & cap. li. et vndique, de offic. deleg. l. & quia, ff. de iurisd. om. iud. l. mandatum, C. mand. & §. rectè, cum seq. Instit. eod. tit.* ergo si facultas dispensandi data alicui in fauorem tātùm eius, qui dispensandus est, durat, quia fuit præcepta, etiam durabit data sine præcepto, quia minus habet mandati, & plus fauoris respectu delegati, quandoquidem vsus facultatis ponitur in eius arbitrio, & non cogitur; quando autem adest fauor considerabilis in commissario dispensaturo, licèt etiam concurrat fauor dispensandi, est gratia facta, & non extinguitur morte committentis re integra, vt non multo antè tertio loco tamquam satis certum ex ipso Sanchez & aliis asserimus. Idē verò

confirmat

confirmat Suarez *d. num.* 13. ex illo vulgari princi-
108. pio, † præceptum hominis, quod non est per mo-
dum statuti, cessare mortuo præcipiente, vt pluri-
bus comprobat ipsemet Sanchez *d. disput.* 58. *num.*
47. ac Dec. *in rubr. num.* 11. *&* 12. *C. de mandat. Prin-
cip.* quod procedit etiam superiore amoto ab officio,
vt post alios tradit Sanch. *ibid.* idipsum docens de
præceptis quoque factis generaliter omnibus, vel a-
licui communitati. Quare, licet probabilis sit prædi-
ctus dicendi, & propositam rem definiendi modus
propter Sanch. & Hier. Pauli, aliorúmque Doctorũ,
quos secutus est, auctoritatem, & fundamenta ab
eo allata, quem si sequamur, ad primũ, & vltimum
motiuum Suarez responderi potest, non idem sta-
tuendum esse de mandato iurisdictionis, aut procu-
ratorio, ac de præcepto superioris obligante ad ali-
quid faciendum, vel non faciendum; cùm etiam re
non integra hoc expiret, non illud, vt in citatis iu-
ribus; quod etiam adnotauit Sanchez *d. num.* 47. Ad
secundum dicendum erit, illum fauorem delegati,
seu executoris esse accessorium, vel certè minus
principalem. Ad illud verò, quod obiici poterat ex
d. cap. si cui, quatenus in 1. respon. vtitur Pontifex no-
mine facultatis, & in 2. potestatis, quod significat
actum voluntarium in executore, iuxta textum *in
cap. fin. in princ. de consuet. in* 6. quem ita intellexit
ibi Ioan. And. & alij: sicut etiam nomine facultatis
significatur actus voluntarius, & libertas faciendi,
vel non faciendi, *cap. ne aliquibus*, iuncta glos. *ver-
bo, concedimus facultatem, de rescript. in* 6. *& cap. pen.
in princip.* ibique glos. *verbo, litteras facultatis, de con-
cess. prabend. eod. lib.* & tamen *d. cap. si cui, in* 1. *re-
spons.* apertè deciditur, illam esse gratiam factam; &
in 2. *respon.* satis habetur, eam posse esse factam, iux-
ta id, quod sup. tertio loco pro certo posuimus: re-
sponderi potest; quòd in *d.* 2. *respon.* eadem facultas,
& potestas vocatur mandatum. licèt, inquam, præ-
dictus loquendi, & rem hanc definiendi modus pro-
babilis sit: probabilior tamen est ille, quo vtitur
Suarez *d. cap.* 35. *num* 18. *ac seq.* & in eundem sen-
sum Molin. *d. tom.* 6. *de iust. & iu. disp.* 20. *num.* 4. post
Nauar. *cons.* 1. *num.* 1. *de priuileg.* quémque admittit
Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 5. *in initio, & num.* 93. *cir-
ca medium*, dum illic multis relatis ob id præcipuè
109. docet, † licentiam eligendi confessarij concessam
alicui ab Episcopo, vel ab alio Prælato non expira-
re mortuo concedente etiam re integra tamquam
gratiam factam; quia in hoc casu non datur dire-
ctè facultas confessori, sicut contingit, quando da-
tur illi facultas audiendi confessiones; sed tota gra-
tia conceditur directè pœnitenti, & per quandam
consequentiam, ac indirectè confessori electo. *d.* au-
110. tem *num.* 93. ob eam potissimum causam tuetur, †
priuilegium in Bulla cruciata concessum de indul-
gentiis semel in vita, & semel in mortis articulo
per confessarium concedendis, & absolutione à re-
seruatis votorúmque cõmutatione per ipsum præ-
standis, non perire morte concedentis illud priuile-
gium, quia non directè conceditur Confessario, sed
ipsi pœnitenti, qui eligat Confessarium, vt hæc exe-
quatur. In hoc ergo consistit posterior hic modus,
quem latiùs explicat Suar. *d. cap.* 35. *num.* 18. *&* 19.
111. vt distinctio fiat † inter facultatem directè datam
delegato in fauorẽ tertij, & datam directè ipsi ter-
tio, vt eligat confessorem, vel quid simile. nam per
priorem non censetur fieri vlla gratia illi tertio, sed
solùm parari viã ad illam obtinendam, & creari cau-
sam, per quam fiat: & ideo, donec illa causa ali-
quid operetur circa illum tertium, non cẽsetur gra-
tia vlla facta illi tertio, neque est in illo factum ali-
quid, quod in ipso permanere possit, si concedens re

integra moriatur. nam illud ius, seu licentia, vt ali-
quid fauorabile circa eum exerceatur, non reputa-
tur, vt quid in illo existens: sed vel est sola permis-
sio, vt alius possit circa illum operari, vel est quasi
denominatio extrinseca resultans ex potestate alteri
concessa; quæ denominatio non potest durare de-
ficiente illa potestate; nec potestas illa firmari po-
test ex ipsa denominatione, cùm hæc ab illa potiùs
resultet. potestas autem ipsa sic concessa licet mo-
raliter sit in eo, cui directè conceditur, non censetur
priuilegium eius, nec gratia illi facta, cùm nõ sit da-
ta in fauorem eius; & ideo per se non firmatur sine
aliquo vsu, quia reputatur mandatum, & non gratia.
atque ob hanc rationem idem censet in rescriptis
dispensationum, quæ secum afferunt obligationem
dispensandi. At verò quando rescriptum directè
concedit facultatem aliquam, vel licentiam subdi-
to, licet vsus eius pendeat ex aliis operante circa
ipsum, vt est licentia eligẽdi confessorem, vel con-
fitendi tali sacerdoti designato à concedente, & lit-
teræ dimissoriæ ad suscipiendos ordines à quocun-
que, vel tali Episcopo, & similes: tamen talis licen-
tia est verum priuilegium, & gratia reuera est iam
facta quoad suam immediatam concessionem: &
ideo, etiamsi moriatur concedens re existente inte-
gra, non perit, sed in eo seruatur regula principalis
superiùs posita, vt gratia concessa non pereat per
mortem concedentis etiam re integra. Vnde in hoc
casu potest habere locum, quod supra etiam dixi-
mus, illum delegatum esse executorem gratiæ alte-
ri iam factæ, & ideo firmari illius potestatẽ, etiamsi
sit res integra, iuxta *d. cap. si super gratia, de off. deleg.
in* 6. & regula generalis, quòd accessorium sequitur
suum principale. & ita constituitur facilè differentia
inter hoc membrum distinctionis, & præcedens;
quia in hoc gratia, quæ fit priuilegiato, non est so-
lus effectus futurus, neque est sola permissio, vel
denominatio à potestate alteri concessa, sed est ve-
ra concessio alicuius immunitatis, vel moralis po-
testatis. Et hæc distinctio eadem planè est cum ea,
quam aliis verbis facit Molin *d. disp.* 20. *num.* 4. post
Nauar. *cons.* 1. *de priuileg. num.* 1. vt cuique eã ex per-
pendenti facilè patebit. & iuxta hanc eandem di-
stinctionem accipienda est illa communis doctri-
na, de qua Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 7. & Sanchez *d. disp.*
28. num. 86. *in initio*, quòd, † cùm Pontifex non fa- 112.
cit gratiam alicui, sed mandat eam fieri, hoc man-
datum expirat morte Pontificis re integra: necnon
Rot. Rom. *decis.* 12. *de offic. deleg. in nou.* dum *ibi* di-
citur, maiorem partem Dominorũ voluisse, quòd,
si Papa mandet alicui executori, vt vocato possesso-
re certi beneficij, & aliis, qui fuerint vocandi, si est
ita, vel ita esse inuenerit, prouideat Titio de dicto
beneficio, quod idem Titius exposuit Papæ certo
modo vacare; & Papa moriatur re integra ante
præsentationem, & receptionem dictarum littera-
rum, adhuc non expirat potestas illius executoris,
per *d. cap. si super gratia*; quia ex quo gratia durat,
durabit etiam potestas executoris: & *ad cap. si gratiose*
nulla, in 2. *respons. de preb. in* 6. dicebant, illud loqui
in gratia facienda, & non facta. licet Compilator il-
lius decis. fuerit in contraria sententia, quam malè,
meo iudicio, tamquam Rotæ decisionẽ aliqui Doct.
allegant. & sic ex ea quoque decis. præter alios ci-
tat. sup. *concl.* 1. *num.* 4. *extens.* 3. habemus, non ideo
minùs gratiam dici factam, quòd executor pro ea
deputatus adhibere debeat causæ cognitionem, at-
que adeò nõ merus sit, sed mixtus. Atque ex his iam
finis sit huic 1. quæst. præsentis cap. si priùs tamen
illud admonuerimus, quòd † certa persona, ad cuius 113.
fauorem gratia concessa, quæ executionẽ requirit,
dicitur

dicitur facienda *in d. cap. si cui nulla, in 1. respons. de præb. in 6.* ita accipienda est, non quasi sufficiat, personam illam vnicam fore, sed vlteriùs debet esse expressa per nomen, vel quid simile; prout satis apertè sentit glos. *d. cap. si cui, in 1. respons.* ab aliis approbata, *verbo, expressione*; dum inde infert, multum ergò, inquiens, operatur expressio personæ: idque probat per *cap. si, cui, de offic. deleg. in 6.* vbi apertè certa persona dicitur, quæ est expressa: & è *proxim.* quod incipit; *si Episcopus, de præb. eod. lib.* vbi glos. *in 1. respons. verbo, certis*, ab aliis recepta; certas personas ibi simpliciter positas exponit, certas, & expressas; nimirum, quia *in 1. respons.* dictum fuerat, *nullus personis expressis*: sicut etiam *in d. cap. si cui, in 1. respons.* dicitur, si cui nulla personarum facta expressione. Vnde, quod *in 1. respon.* quod in casu contrario loquitur, habetur de certa persona, accipiẽdum est de expressa, cùm contraria sint sub eodem genere, vt post Arist. *in lib. de prædicament. cap. de oppositis*, ex Iurisconsultis tradidit D. Paul. Galleriat. *tract. de renunt. lib. 5. cap 6. num. 21.* & contrariorum eadem est ratio, *l. etsi contra, ff. de vulg. & pupill.* cùm aliis adductis ab Euerard. *in loc. à contrar. à num. 1. vsque ad 6.* atque id in specie sentit Molin. *d. disp. 20. num. 2. & 3.* Nauarr. *in Man. Confess. cap. 27. num. 253.* iuxta postremam editionem, scribentes *d. cap. si cui*, & quotquot hac de re scripserunt atque ad idem est optimus text. *in l. certum, ff. si cert. petat. l. quoties, § si quis nomen, ff. de hered. instit. & l. nominatim ff. de cond. & dem.* Quare, licèt plures personæ per nomen, aut aliam certam demonstrationem designentur, idem hæc in re statuendum est, ac si vna tantum designetur: sicut è contrario idem dicendum erit, si ad fauorem vnius tantùm personæ commissio fiat, vbi vagè exprimatur, dicendo, pro vna persona; ac si plurium personarum mentio fiat, dicendo, pro personis idoneis; vel etiam pro tot personis, puta decem, vel centum, aut alio numero, eas non designando. Iam ad alias huius cap quæstiones transeamus.

SVMMÆ RERVM.

114. *Causa auctoritate litterarum Sedis Apostolicæ, vel eius Legatorum quibus committendæ sint.*
115. *Delegati à Sede Apostolica, eiusue Legatis, quibusnam committere debeant vices suas.*
116. *Dignitas Ecclesiastica, de qua in cap. statutum, de rescript. in 6. quid sit; & quid personatus.*
117. *Executores meri gratiosum, eorumue subdelegati an habere debeant qualitates iudicum delegatorum, de quibus in cap. statutum, de rescr. in 6. & quid in executoribus cum clausula, vocatis vocandis, aut aliàs mixtis; aut subexecutoribus; num. 118.*
119. *Intellectus cap quoniam Abbas, de offic. deleg. & cap. statutum, § 1. de rescript. in 6. & in quo hæc duo iura differant; & duob. num. seq.*
120. *Commissio causarũ a Sede Apostolica, vel Legatis facta aliis personis, quã designatis in cap. statutum, de rescript. in 6. nulla est ipso iure: nisi fiat ex certa scientia Papæ.*
121. *Dignitas considerari potest, vel in abstracto, seu principaliter; vel in concreto, seu accessoriè.*
122. *Dignitatem Ecclesiasticam quinam dicantur habere.*
123. *Dignitas largè sumpta quid comprehendat; & quomodo diuidatur.*
124. *Dignitates sæculares, vt veræ dignitates sint, perpetuæ esse debent; non sic regulares.*
125. *Legati Sedis Apostolicæ dignitas, vel potiùs officium, sui natura temporalis est, licèt possit esse perpetua; & num. 127. ac 150.*
126. *Vicarius Episcopi vel non habet dignitatem, vel certè non perpetuam, neque propriam, & per se subsistentem, sed accessoriam, & dependentem.*
127. *Vicarius Episcopi an propriè habeat successorem; & num. 148.*
128. *Canonicus an habeat beneficium perpetuum; vel propriè successorem; ac num. 151. & quid in personatibus; num. 129.*
130. *Commissio quando censeatur personalis, seu facta personæ, aut realis, seu facta officio, vel dignitati, eiusue contemplatione, præsertim ob expressionem nominis, vel dignitatis delegati.*
131. *Præsumptio vna tollit aliam, & fortior debiliorem; fortior verò est specialis generali.*
132. *Præsumptio respiciens personam fortior est respiciente dignitatem; atque adeo in dubio commissio censebitur potius personalis, quàm realis.*
133. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis expirat in commissario per eius mortem naturalem etiam quoad negotia cœpta; & ibi, quòd mors omnia soluit.*
134. *Commissarius diuino miraculo resurgens an recuperaret potestatem commutandi vltimam voluntatem.*
135. *Facultas commutandi duobus commissariis simpliciter concessa, per mortem vnius in altero quoque expirat. nisi illi duo, aut plures dati sint cum clausula, quod si ambo non poteritis, &c. aut clausula, si non omnes, &c. num. 136. & multo magis vbi dati sint cum clausula, quod quilibet eorum in solidum, ac per se iudicare, & exequi possit; vel, vt omnes aut duo, vel vnus mandatum exequatur; aut sub alia simili forma; num. 137.*
138. *Facultas commutandi vltimam voluntatem pluribus simpliciter; vel simul concessa non expirat per vnius eorum mortem, si is habeat successorem in dignitate, seu officio, cui facta est commissio.*
139. *Commissio commutationis vltimæ voluntatis non expirat per mortem commissarij, sed transit in eius successorem in dignitate, si commissio facta sit dignitati, siu eius contemplatione, secus si personæ.*
140. *Intellectus cap. si is, cui, de offic. deleg. in 6.*
141. *Commissio quãdo fiat dignitati, seu realis sit, ita, vt transeat in successorem; vel fiat personæ, sitque personalis, ita, vt cum ea persona extinguatur; ex eo, quòd solum nomen dignitatis, aut personæ exprimatur. & quid quando vtrumque nomen exprimitur; num. 142.*
143. *Commissio facta dignitati transit ad successorem mortuo commissario etiam re integra.*
144. *Intellectus cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.*
145. *Negotium etiam facta commissum dignitati transit ad successorem illius commissarij.*
146. *Commissio facta dignitati non est necessariò præsentanda successori mortuo commissario; neque exigitur nouum rescriptum.*
147. *Commissio quoque facta Titulari sub nomine dignitatis transit in commendatarium eius successorem.*
148. *Commissio facta Vicario Episcopi sub nomine officij an transeat in eius successorem. & quid in Vicarius Capituli Sede vacante, & Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem; num. 149.*

150. *Commissiones facta Legato Papæ etiam de latere non transeunt in eius successorem, sed cum persona Legati extinguuntur; nisi ei facta sint sub nomine proprio.*

151. *Commissio facta Canonico sub nomine Canonicatus an transeat in successorem. & quid in facta obtinenti Canonicatum sub inuocatione alicuius Sancti, vel prabendam qualificatam, aut personatum; num. 152.*

153. *Commissio facta coniuncto sanguine, vel arctiori amicitiæ vinculo an sit personalis, ita, vt non transeat ad successorem; & ibi intellectus cap. requisisti, §. 1. de testam.*

154. *Delegatio an sit onus, vel honor.*

155. *Delegatus ad commutationem vltimæ voluntatis faciendam, si seruus fiat, non expirat eius iurisdictio, sed solùm suspenditur, donec is libertati restituatur; & num. seq.*

156. *Furiosus iudex esse nequit, nec tamen per furorem amittit iurisdictionem, quam sanus habebat.*

157. *Captus ab hostibus, si reuertatur, recuperat iure postliminij iurisdictionem, & alia iura, quæ priùs habebat.*

158. *Delegatio, seu facultas commutandi vltimam voluntatem non amittitur, sed solùm suspenditur per damnationem ad metallum, deportationem, bannum & similia, donec sequatur restitutio. & quid in excommunicato, & suspenso; num. 159.*

160. *Delegatus in solidum cum aliis an, & quando possit se intromittere in negotio commisso, maximè ob aliorum collegarum impedimentum; & ibi intellectus cap. cum plures, §. porrò, de offic. deleg. in 6.*

161. *Commissarius commutationis vltimæ voluntatis quando possit procedere non obstante vacatione officij, seu dignitatis, cuius ratione facta est ei commissio; & aliquot num. seqq.*

162. *Qualitas requisita in delegato iuxta cap. statutum, de rescript. in 6. an sufficiat, quòd adsit tempore commissionis; & multis seqq.*

163. *Verba accipienda sunt cum effectu.*

164. *Iurisdictio non perpetuatur morte delegantis, nisi præcesserit saltem citatio delegati.*

165. *Momentanea, & quæ modico tempore durant, non sunt in consideratione.*

166. *Ratio, cur in delegatis Papæ, & eius Legatorum certæ qualitates requirantur.*

167. *Qualitas iuncta verbo, vel participio quomodo intelligatur iuxta tempus illius.*

168. *Initium rei quomodo spectandum sit.*

169. *Delegatus transiens ad aliam qualitatem requisitam à cap. statutum, de rescript. in 6. etiam re integra, procedere potest in causa sibi personaliter commissa. & quid si in pœnam delicti priuetur ea qualitate, quam habet; num. 170. aut transeat ad statum incompatibilem; num. 171.*

172. *Commissio facta dignitati, quocũque modo etiam citra mortem naturalem hæc vacet, ad successorem in ea transit; & num. seq.*

173. *Translatus ad aliam dignitatem an, & quando possit de causa priori dignitati commissa cognoscere.*

174. *Successor in dignitate, cui facta est commissio cognoscit de causa iam cœpta per antecessorem.*

175. *Commissio facta sub nomine duplicis dignitatis, quarum vnum est capax delegationis Papæ, vel Legati, vtrumque tamen in vna persona sit; ea cedente, vel decedente an ad duos earum dignitatum successores transibit. & quid, si vtraque dignitas est capax delegationis; num. 176.*

177. *Commissio facta duabus dignitatibus, quæ in duobus sint, si dignitas vnius eorum cedentis, vel decedentis alteri suam retinenti conferatur, ad eum solum non transibit; & num. seq.*

178. *Delegatus Principis an possit committere vices suas Collegæ sibi dato simpliciter; ita, vt hic solus procedat.*

179. *Successor in ea dignitate, cui commissa erat causa, vt de hac cognoscere possit, debet non solum electus esse ad illam dignitatem, sed etiam confirmatus.*

180. *Episcopus non potest exequi commissiones factas suo Vicario generali, etiamsi is decedat, vel remoueatur; & num. seq.*

181. *Vicarius Episcopi in quibus habeat idem cum eo tribunal.*

182. *Vicarius Episcopi, cui ratione officij commissa sit commutatio vltimæ voluntatis, an eam exequi possit, si creetur Episcopus eius diœcesis, vel aliàs desinat esse Vicarius.*

183. *Vicarius constitutus ab Episcopo in locum prioris, vel substitutus à priori Vicario succedit in delegatione huic facta sub nomine dignitatis.*

184. *Vicarius Episcopi exequi non potest commissiones Episcopo directas, nisi post subdelegationem ab eo in se factam; neque directas Episcopo præcessori.*

185. *Vicarius Capituli Sede vacante an possit exequi commissiones directas Vicario diœcesis, vt Mediolan. vel Episcopi.*

186. *Capitulum Sede vacante non succedit in commissione facta Episcopo sub nomine dignitatis, seu officij; secus verò si competat iure ordinario, licèt speciali; & num. seq.*

187. *Potestas, seu iurisdictio perpetuò annexa dignitati, vel officio, non est delegata, sed ordinaria.*

188. *Intellectus cap. ad abolendam, de hæret. & Clem. 1. §. 1. eod. tit. & num. seq.*

189. *Fidei fauore multa specialia à iure permittuntur.*

190. *Intellectus cap. vnic. de maior. & obed. in 6.*

191. *Exceptio quando firmat regulam in casibus non exceptis.*

192. *Capitulum Sede vacante non succedit in delegatione facta sub nomine officij Vicario generali Episcopi.*

193. *Commissio facta Episcopo sub nomine dignitatis ad quem eo excommunicato deuoluatur; & an absolutus illam resumere possit: & quid in suspenso.*

194. *Delegatus succedens deleganti in dignitate, cuius ratione delegauit, vel vbi alias est par, maiórve in illa fiat, ampliùs procedere non potest in tali delegatione.*

195. *Iurisdictio delegati ad commutandam vltimam voluntatem in eo expirat per mortem naturalem subdelegati ab ipso in totum re non integra contingentem: idque licèt is subdelegatus nulliter processisset ob non seruatam formam mandati. secus si subdelegatio non sit facta in totum; num. 196. vel ea mors contingat re integra; num. 197. & seq.*

198. *Dictio, quamuis, stat implicatiuè seu augmentatiuè; & explicat, ac ponit casum magis dubitabilem.*

199. *Appellatio à subdelegato non in totum fit ad subdelegantem, exceptis quibusdam casibus: à subdelegato verò in totum fit ad primum delegantem.*

200. *Delegatus post commissionem in totum factã recusari*

cusari, neque commissio impugnari potest; secus si aliquid sibi de iurisdictione reseruauit; tuncque cognoscere potest de causa suspicionis sui subdelegati.

201. *Delegatus, qui subdelegauit causam, numquā eam reassumere potest, si fuerit a superiore auocata.*

202. *Subdelegans quando dicatur aliquid sibi de iurisdictione reseruasse.*

203. *Iurisdictio subdelegata quando expiret in delegato per mortem ciuilem subdelegati, ita, vt eam resumere non possit.*

204. *Potestas subdelegato concessa ad commutandam vltimam voluntatem in eo expirat per mortem ipsius naturalem, etiam quoad negotia cœpta; & aliquot num. seqq.*

205. *Argumentum à delegato respectu delegantis ad subdelegatum respectu subdelegantis valet.*

206. *Subdelegatus diuinitus resurgens quando recuperet potestatem commutandi vltimam voluntatem. & quid si plures subdelegati dati sint; num. 207.*

208. *Iurisdictio subdelegata ad commutandam vltimam voluntatem regulariter non expirat, sed solum suspenditur in subdelegato per mortem ipsius ciuilem, quoad negotia cœpta, vel non.*

209. *Potestas subdelegata commutandi vltimā voluntatem, quando omnino, vel in ea solum persona expiret, ita, vt transeat ad successorem in dignitate, vel officio, cuius ratione facta est subdelegatio.*

210. *Subdelegationes factæ Vicario generali Episcopi an possint expediri per Episcopum; vel per ipsum Vicarium si fiat Episcopus illius diœcesis, aut aliàs desinat esse Vicarius; vel in Vicarium Capituli Sede vacante.*

211. *Capitulum Sede vacante non succedit in subdelegatione facta Episcopo, vel eius Vicario generali; sed nec ea deuoluitur ad Archiepiscopū.*

212. *Subdelegatus ad commutandam aliquam vltimam voluntatem, si fiat paris, aut maioris ea in re potestatis cū subdelegante, an possit in ea commissione procedere; & inibi intellectus l. iudicium soluitur, ff. de iudic. & duob. seqq.*

213. *Delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario.*

214. *Subdelegatus obtinens parem dignitatē subdeleganti quādo assumat delegatā iurisdictionem.*

215. *Iurisdictio subdelegati ad commutandā vltimam volūtatem expirat in eo per mortem naturalem delegati re tantùm integra contingentem. idque etiam vbi subdelegatus erat collega subdelegantis; aut subdelegatio facta est, quoties delegatus abfuerit, vel vices suas duxerit reuocandas; num. 216.*

217. *Subdelegati iurisdictio an expiret per mortē naturalem delegati re integra, superstite tamen primo delegante; & concluditur affirmatiuè contra alios negantes, vel distinguentes; cum multis num. seqq.*

218. *Procurator substitutus nomine domini cauere debet eum ratum habiturum; substitutus autem à procuratore principali nomine proprio, ratum habiturum ipsum procuratorem.*

219. *Intellectus c. si delegatus, in prin. de off. deleg. in 6.*

220. *Intellectus cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.*

221. *Argumentum à procuratore ad delegatum etiam quoad perpetrandam facultatem, seu iurisdictionem non semper valet.*

222. *Iurisdictio subdelegati in eo expirat ipso iure, & non solùm ope exceptionis per mortem naturalem subdelegantis contingentem re integra quoad ipsum subdelegatum. & licèt subdelegatus ignoret mortem subdelegantis, nisi communiter ea ignoretur, quamuis à solo subdelegato sciatur; num. 223.*

224. *Iurisdictio subdelegato data, donec reuocauero, non expirat in eo per mortem subdelegantis re non integra; idemque si data sit, quoties eum abesse contigerit.*

225. *Iurisdictio subdelegata ad beneplacitum voluntatis subdelegantis expirat per huius mortem etiam re non integra quoad subdelegatum existēte: subdelegata vero ad beneplacitum, vel sub nomine dignitatis, vbi similis erat delegatio, non expirat etiam re integra existente.*

226. *Iurisdictio non extinguitur, nec suspēditur in subdelegato per mortem ciuilem delegati contingentem re non integra quoad subdelegatum.*

227. *Iurisdictio extinguitur, vel suspenditur in subdelegato, vbi adhuc illa vti non cœperit, quando per mortem ciuilem ea extinguitur, vel suspenditur in delegato; & ibi, quòd cessante causa aliquem effectum conseruante cessat etiam ipse effectus.*

228. *Iurisdictio in subdelegato non extinguatur, vel suspenditur per seruitutem delegati; aut eius priuationem, depositionem, renuntiationem, vel translationem.*

229. *Iurisdictio delegata esse non desinit, quia facta sit habenti aliquam dignitatem, vel ordinariam iurisdictionem.*

230. *Iurisdictio subdelegati an amittatur per priuationem, aut suspensionem delegati ab ipsa iurisdictione, aut per eiusdem excommunicationem. & quid per ingressum Religionis; n. 231.*

232. *Subdelegatus an possit procedere, cum delegatus transit ad statum incompatibilem, per quem est factus incapax iurisdictionis Ecclesiasticæ sibi delegatæ, re integra existente quoad subdelegatum.*

QVÆRO igitur SECVNDO, an & quando potestas commutandi vltimam volūtatem expiret in commissario, vel eius substituto per alterius eorum mortem ciuilem, vel naturalem.

Inter modos, quibus commutatio vltimarum voluntatum, eiúsve commissio per se, & absque actione contrarij extinguitur, plerūque est quoque mors naturalis, aut ciuilis commissarij, vel eius substituti. De hoc ergo in præsenti quæst. agendum est. Pro cuius faciliori resolutione præter ea, quæ initio præced. quæst. præmisimus, alia quoque nonnulla in hac supponenda sunt.

Suppono igitur primò dispositionem text. *in cap. statutum, de rescr. in 6.* vbi Bonif. VIII. §. 1. seu *in princ. vers.* qui incipit, *sancimus*, decreuit, † vt nullis nisi di- 114
gnitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis causæ auctoritate litterarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum eiusdem committantur. quæ dispositio *in Clem. etsi principalis*, seu *2. eod. tit.* ita extensa fuit, vt Officialis principalis Episcopi, & Prior Conuentualis, licèt obedientiarius, non autem Vicarius foraneus, aut Prior claustralis earumdem causarum delegati esse possint. Hoc autem vtrumque ita innouatum fuit à Trid. Conc. *sess. 25. cap. 10. de ref.* vt statuerit, quòd in singulis Cōciliis prouincialibus, aut diœcesanis aliquot personæ quæ qualitates habeant, iuxta *d. c. statutum*, & alioquin ad id aptæ designentur, vt præter Ordinarios locorum, iis etiam causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandæ committantur: & si aliquem interim ex designatis

mori

mori contigerit, Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum substituat vsque ad futuram prouincialem, vel diœcesanam Syoodum: ita, vt habeat quæque diœcesis quatuor saltem probatas personas, ac vt suprà qualificatas, quibus huiusmodi causæ à quolibet Legato, vel Nuutio, atque etiam à sede Apostólica committantur: altoqoin post designationem factam, quam statim Episcopi ad summum Pontificem transmittere debent, delegationes quæcumque aliotum iudicum aliis, quàm his factæ, surreptitiæ censeantot. Pariter delegati à sede Apostolica, vel
115 cios Legatis † vices suas committere non possunt, nisi persoois superiùs desigoatis; vt decernitut *in d. cap. statutum, §. in nullo quoque*, hoc est, vt *ibi* exponit glos. ab omnibus recepta *in verbo, designatis*, constitutis in dignitate, aut personatu, vel Cathedralium Ecclesiarum Canonicis. Est autem dignitas Ecclesiastica, de qua hic loquitut text. vt *ibi* not. glos. ab aliis approbata *verbo, dignitate*; est, in-
116. quam, † præeminentia quædam in Ecclesia cum aliqua iurisdictione; vt colligitur ex *cap. 1. de at. & qualit.* necnon *cap. quamuis, de verb. signific.* & tradunt Archid. Gemin. & alij *in cap. 1. de consuet. in 6.* cum plerisque per nos adductis *tract. de Conseruator. iudic. cap. 5. quæst. 5. concl. 2. & quæst. 7. circa initium.* personatus verò est præeminentia in Ecclesia citra iurisdictiooem; vt post Archid. *d. cap. 1. numer. 2.* Card. *Clem. 2. §. illi verò, num. 2. de at. & qual.* Rebuff. *in prax. benefic. tit. benef. secul. quomp. numer. 8.* & alios latè docuimus *d. quæst. 7.* mox aore 1. concl. verùm de dignitate videndum quoque est, quod dicemus iofr *suppos. 3. & concl. 1.* Prædicta verò disposi-
117. tio *cap. statutum*, quoad qualitatem delegatorum † non habet locum in executoribus meris gratiarum, vt ex Archid. & Ioan. Mon. *d. c. statutum*, voluit Rot. Rom. *decis. 19. num. 1. de rescript. in nou.* quæ eadem est cum *decis. 31. eod. tit. in antiq.* vbi etiam habetur, quòd, licèt ex stylo Cancellariæ non dentur executores in gratiis, nisi sint in dignitate constituti: tamen ille stylus non est seruandus, nec receptus in subdelegatis, quibus non committitur, nisi nudum ministerium, puta prouisio, & inductio in corporalem possessionem, quæ sine quacumque causæ cognitione fieri possunt; & ideo simplicibus clericis committuntut: idque etiam est de mente gl. ab aliis approbatæ *d. §. in nullo quoque, verbo, vices suas*; dum in iudicibus delegatis ad hoc ponderat, text. dicere, vices suas, quia secus si committeret aodientiam, aut certum articulum, arg. *cap. super quæstionum. de offic. deleg.* & ait, se dixisse *d. §. 1.* vbi *in verbo causa*, cum aliis de ipsa commissione facienda delegatis docet, non prohiberi, quin audientia alicuius articuli, vel mera executio rei cuilibet clerico committi possit. In executoribus autem gratiarum datis cum clausula, *vocatis vocandis*, aut aliàs mixtis, qoi debent procedere cum causæ cognitione,
118. & vocata parte, atque ordine iudiciario seruato, † locum habet prædicta dispositio *cap. statutum*; vt post Gul de Monte Laud. *in Clem. 1. de rescript.* decidit eadem Rot. Rom. *decis. 30. de rescript. in nou decis. 32. eod. tit. in antiq. ac decis. 1. de offic. deleg.* pariter *in antiq.* in qua præcipuè deciditur quoad personas subexecutorum; & iuxta has decisiones intelligenda est *decis. 55. de concess. preb. in antiq.* vbi Rot. contrarium sensisse videtur. quamuis paolo aliter eas conciliant latiùs distinguentes Gemin. & Franc. *d. cap. statutum. §. in nullo quoque, numer. 6.* sed breuiùs, ac meliùs Lud. Gomes. *in repet. d. cap. num. 75. cum duobus seqq.* vt nimirum, si à principio executores gratiarum sunt dati cum prædicta clausula, *vocatis vocandis*, requirantur in eis qualitates text. *d. cap. statutum*. quia tales dicuntur iudices delegati, ac sub eo titulo ponuntur *in Clem. 1. de offic. deleg.* quæ opinio, inquit, est communis, quam sequitur Card. *ibi, & Clem. 1. quæst. 15. de rescript.* vbi etiam Guliel. de Monte Laud. & ita procedat *decis. 370.* Rot. *in nouis*, quæ est *d. decis. 30. de rescript. in nou.* si verò tales executores dati sunt sine clausula, *vocatis*, &c. sed postea accidit, quòd ad executionem gratiæ, quæ fortè aliter expediri non potest, incidenter cognoscunt de qualitatibus pertinentibus ad gratiam, tunc actus factus per ipsos non ideo annullabitur, quia non sint in dignitate, iuxta *d. cap. statutum*, quoniam sufficit, quòd tales dati sint principalitet ad nudum factum exequendum, licèt ea pòst accidat illud, quòd cognoscant, arg. *l. si quis nec causam, ff. si cert. pet.* & sic procedat *decisio 565. in antiquis*, quæ est *d. decis. 55. de concess. preb. in antiq.*

119. Suppono secundò, † decisionem text. *in cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* & similium, quos infrà *concl. 1. & 2.* allegabimus, ad ostendendum commissionem factam dignitati, vel quasi, per mortem siue naturalem, siue ciuilem aliquam saltem eam obtinentis oon expirare, sed transire ad illius successorem: differre à decisione text. *in cap. statutum, §. 1. de rescript. in 6.* & aliorum, ex quibus *in præced. suppos.* ostendimus commissionem ipsam, seu delegationem faciendam esse obtinenti dignitatem, vel quasi; tum, quòd illud voluntatis est ab initio, seu respectu commissionis, cùm ea possit fieri non nomine, & contemplatione dignitatis, sed personæ, quæ tamen dignitatem eiusmodi obtineat, de qua *in d. cap. statutum.* posito autem, quòd fiat dignitati, hoc est, sub nomine dignitatis, regulariter loquendo ex necessitate transit ad successorem, iuxta *d. cap. quoniam Abbas*, cum simil. hoc verò, quòd commissio fiat obtinentibus dignitatem, vel quasi, vt decernitur *d. cap. statutum.* ab initio, &
per se totum est necessitatis; ita vt, † si aliis fiat, 120.
nulla sit ipso iure commissio; vt tradit glos. communiter approbata *d. cap. statutum, §. 1. verbo, committantur*, per finem illius cap. vbi ipso iure irritum, & inane decernitur quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari: nisi commissio fieret ex certa scientia Papæ simplici clerico, vt glos. pariter ab omnibus recepta *d. §. 1. verbo, litterarum*, adnotauit. tum quòd *d. cap. quoniam Abbas,*
cum suis concord. considerat † dignitatem in abstra- 121.
cto, & de per se, vel certè principaliter, prout nimirum abstrahit à persona, cui tunc adhæret, licèt vti qualitas quædam nequeat esse sine subiecto, *l. 2. ff. de vsufr. leg. 1.* vbi Bart. *num. fin. ff. de vsufr. legat.* vnde si commissio facta sit sub nomine dignitatis, absolutè, ac principaliter videtur committens contemplari ipsam dignitatem, quæ non moritur, nec variatur ex mutatione personæ, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* text. autem *in d. cap. statutum*, considerat dignitatem in concreto, prout cohæret personæ; & ad istum effectum duntaxat, vt valeat commissio, atque adeò secundariò, & accessoriè ad ipsam personam; & sic ex qoadam oecessitate habetur respectus ad dignitatem limitatè quantum ad validitatem commissionis, sed non quoad perpetuitatem, quia in hoc attenditur intentio committentis. ita formaliter distinguit, & concordat cos text. Dec. *in d. cap. quoniam Abbas, numer. 3.* in aotiqua edit. *vers. sed in hoc vltimo dicto*; dicens, ita in simili casu distinguere Bart. *in l. 1. ff. de iurisd. omn. iudic.* & Salic. *in l. more, ff. eod. tit.* quem ibi

refert, ac sequitur Alex. *col.* 2. quibus addo Sanchez omnino sic distinguentem in casu delegationis quoad eam perpetuandam respectu committentis, *lib.* 8. *de matrim. disput.* 28. *numer.* 44. *circa medium*, & ante eum ex aliorum mente Petr. Barbos. *in l. quia tale, numer.* 80. *ad fin. & num.* 81. *&* 90. *cum seq.* & quamuis hanc distinctionem quoad casum nostrum, vt à Dec. ponitur, impugnet Aug. Bero. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 87. tamen facile eius impugnatio ex eo impugnari potest, quòd non in ea significatione accipiat Bero. dignitatem in abstracto, & in concreto, quo eam sumpsit Dec. Sanchez & Barbos. *vbi sup.* nimirum sicut Philosophi albedinem abstractum vocant, album verò concretum; docentes, abstractũ illud esse, quod tamquam qualitas consideratur absque subiecto illam habente, quod est concretum: & sic abstractum est pars concreti; vtrumque verò reperire est siue in ipso genere, siue in specie, siue etiã in indiuiduo: sed accipiat Berous abstractum pro genere, concretum pro specie, vel indiuiduo; in quo sensu ait, potiùs *d. c. statuimus*, loqui de dignitate in abstracto, seu in genere respectu potentiæ, & facilitatis delegandi, quia non magis vult committi causas positis in hac dignitate, quàm in alia; sed respectu actus delegandi considerare dignitatem in concreto, quia causa actualiter non potest delegari nisi in certa dignitate constituto: text. autem *in d. c. quoniam Abbas*, respectu eiusdem potentiæ delegandi loqui de dignitate in concreto; neque obstare, quòd loquatur de dignitate, quæ per mortem non extinguitur; cùm etiam id, quod est in concreto, post mortem durare possit, vt patet in hac anima, in Episcopatu Bononiensi, in Abbatia certi loci, & similibus. sed quicquid sit de hoc, certè meliùs philosophatus est Dec. quàm Bero. nam licèt Philosophis notum sit, genus abstrahi à speciebus, & speciem ab indiuiduis: iisdem tamen incognitum est, hæc inferiora dici concreta respectu superiorum. & in omnem casum etiam Bero. sentit, alio modo sumi dignitatem *in d. cap. statuimus*, atque *in d. cap. quoniam Abbas*; & diuersam esse vtriusque text. decisionem, quod præter supradicta ex eo etiam patet, quòd aliquibus dignitatibus committi possunt causæ à sede Apostolica, iuxta *d. cap. statuimus*, quarum tamen commissio per se perpetua non erit, neque transibit ad successores in iis dignitatibus, cùm hæ perpetuæ non sint, nec propriè successorem habeant, vt constabit ex iis, quæ dicemus *in seq. suppos.* & inferiùs *concl.* 3. *restrict.* 1.

122. Suppono igitur tertiò, † dignitatem Ecclesiasticam primæua iuris institutione eum habere, qui præeminentiam in Ecclesia, seu administrationem rerum Ecclesiasticarum cum iurisdictione habet; vt sup. hac ipsa quæst. *in* 1. *suppos. circa medium* diximus: necnon qui nomen aliquod dignitatis in iure expressum habet, vt Abbates, Decani, Præpositi, Archipresbyteri, Archidiaconi, *cap.* 5. *de at. & qualit. & ord. præfic. & cap. quamuis, de verb. sig.* Priores, *cap. nisi essent, de preb.* ac similes: sicut etiam verè dignitas est, quæ ex consuetudine in tali Ecclesia pro dignitate reputatur; & quæ ita instituta est, vt sit dignitas. quæ omnia satis probauimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 5. *quæst.* 7. *ante* 1. *conclus.* vbi etiam ostendimus, dignitatis nomen aliquando confundi cum personatu, & officio, præcipue ex *cap. cùm accessissent, de constit.* vbi Primiceriatus primùm appellatur personatus, deinde dignitas, denique offi-
123. cium. ex quo patet, † dignitatem largiùs, seu genericè tunc sumi, prout comprehendit dignitatem strictè, ac specificè sumptam, personatum, & officium Ecclesiasticum. licèt hæc tria propriè inter se distinguantur, vt *ibidem* demonstrauimus. & quidem in ea generica, & larga significatione accipitur dignitas à Doctor. dum *in cap. si gratiose, de rescript. in* 6. ex eo text. tradunt, commissionem, aut gratiam à dignitate, vel ad dignitatis beneplacitum concessam morte concedentis non expirare; & dum tum alibi, tum præcipuè *in d. cap. statuimus, eod. tit. & lib. ac d. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* quærunt, an commissio, seu gratia facta dignitati transeat ad successorem. immo in hac posteriori quæstione præter prædicta sub dignitatis nomine ponunt etiam Canonicatum, præsertim Ecclesiæ Cathedralis. Atque in hac ipsa larga, & generica significatione accepta dignitas diuiditur in perpetuam, & temporalem: item in eam, quæ propriè successorem habet, & quæ illum propriè non habet: ac denique in propriam, ac principalem, seu per se subsistentem, & accessoriam, seu dependentem ab alia, & quodammodo alienam. Perpetua est, vt Archipresbyteratus, Archidiaconatus, Præpositura, & similes dignitates sæculares. quæ quidem, vt veræ dignitates sint, † perpetuæ esse 124.
debent, vt Innoc. & alij adnotarunt *in cap. de multa, de præb.* per text. *in cap.* 2. §. *fin. de stat. Mon.* cum aliis per nos allegat. *d. tract. de Conseruat. cap.* 5. *quæst.* 5. *concl.* 2. *circa medium.* quibus addo Mandos. *ad reg.* 3 *Canc. quæst.* 11. *num.* 2. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 5. *in princ. num.* 11. vbi alios allegant. Dignitates autem regulares non necessariò sunt perpetuæ, vt colligitur ex *cap. nisi essent, de præb.* iuncta *Clem.* 2. *de rescript.* cum vtrobique traditis per Doctor. *& d. cap.* 2. *de stat. Monach.* cum aliis allegatis per Mandos. *d. reg.* 3. *quæst.* 8. *num.* 4. *&* 5. *quæst.* 10. ferè per tot. *& quæst.* 11. *num.* 3. Dignitas quoque † 125.
Legati sedis Apostolicæ, (quæ tamen potiùs officium Ecclesiasticum est, vt colligitur ex *cap.* 2. *de off. leg. in* 6. ibi, commissum tibi à prædecessore nostro legationis officium, & ex *rubr. de offic. leg. ext. & in* 6. dum officium dicitur, non dignitas,) non perpetua, sed temporalis sui natura est; cùm Legatus ad nutum possit, & soleat à Romano Pontifice amoueri; licèt possit esse perpetua, si Legatus ab eo munere non amoueatur: vt inter cæteros docet post alios Sanchez *lib.* 8. *de matr. disput.* 27. *num.* 11. neque enim morte Pontificis, qui Legatum creauit, commissum ei officium etiam re integra expirat, vt deciditur *in d. cap.* 2. *de offic. legat. in* 6. At verò Vicarius Episcopi, † vel non habet dignitatem, vt satis osten- 126.
dimus *d. quæst.* 5. *conclus.* 2. *post medium*; vel certè ea neque perpetua est, neque perpetua esse potest, cùm mortuo, amoto, vel resignante Episcopo, qui Vicarium deputauit, illius officium, seu qualis qualis dignitas expiret; vt post *glos. fin. in Clem. vlt. de procur.* & alios latè tradit Sbroz *in tract. de Vicar. Episc. lib.* 3. *quæst.* 42. 44. 45. *&* 49. & Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 30. *numer.* 2. *cum duobus seqq.* iunctis ab eo adductis *lib.* 8. *disput.* 27. *numer.* 8. *& disput.* 28. *numer.* 59. sicut & per reuocationem; latè idem Sbroz *d. lib.* 3. *quæst.* 32. & per constitutionem secundi, *quæst.* 33. Insuper hæc qualiscumque dignitas Vicarij non est propria, & per se subsistens, sed accessoria, & dependens, quasique aliena, coruscans nimirum radiis Episcopi; (qualis est lux lunæ, quæ, vt ait quoque Marcus Tullius *in somnio Scipionis*, luce lucet aliena;) vt tradunt communiter Doctor. *in Clem.* 2. *de rescript.* & plerique probati à Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 22. ferè per tot. & Sanchez

d. disput.

d. dispu 27. *num.* 8. vbi etiam, & *d. disput.* 28. *numer.*
127. 59. ostendit, † eum propriè non habere successo-
rem, quia ea expiret cum Vicarij persona per eius,
vel Episcopi mortem, aut reuocationem, aut alia
cessatione officij ipsius Vicarij, quod etiam de Lega-
to post alios docet *d. disput.* 27. *num.* 11. & *disput.* 28.
128. *num.* 59. Canonicatus denique, † licèt tamquam be-
neficium sæculare soi natura perpetuum sit, iuxta
cap. satis peruersum. 56. *dist. cap. sanctorum*, 70. *dist.*
cap. pen. de cler. agrot. laté Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ.*
numer. 11. & Mandos. *d. quæst.* 11. *numer.* 2. tamen
propriè non habet successorem; idque etiamsi cer-
tus Canonicorum numerus sit in ea Ecclesia, vt
post alios docet Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 12.
quibus adde glos. *in cap. quod sicut, verbo, consenti-
re*, & *ibi* Vinc. Goffr. Innoc. *numer.* 5. Host. Com-
post. & alios, *de elect.* ac Franc. Marc. *decis. Del-
phin.* 1232. & 1261. *in* 1. *part.* ad quod allegant fe-
sè omnes textum *in cap. relatum*, *il* 2. *de testam.*
Illud tamen probabile puto, quòd, si Canonica-
tus alicuius Ecclesiæ haberent certum titulum, &
inuocationem alicuius sancti, vtputa S. Petri, S.
Ioannis, quales sunt tituli Cardinalium, & cu-
iusmodi Canonicatus audio alicubi esse; tunc, qui
eos Canonicatus obtinerent, haberent propriè suc-
cessores. idémque dicendum de obtinentibus præ-
bendas qualificatas, vtputa Theologalem, Pœni-
tentialem, & Magistralem, prout de Pœnitentiali
sentit Nauar. *consil.* 14. *de reb. Eccles. non alien.* aliàs
21. *de prab.* in quo nos ab eo non dissensimus *in*
129. *tract. de opt. can. cap.* 4. *concl.* 3. multo verò magis †
vbi, qui eas præbendas obtinent, præcedere debe-
rent simplices Canonicos; tunc enim non diceren-
tur illi obtinere simplices Canonicatus, sed personna-
tus; quos quidem, qui obtinent, propriè, ac verè ha-
bent successorem; vt inter alios docet Abb. *d. c. quo-
niam Abbas, num.* 9. *de offic. deleg.*

130. Suppono quartò, & vltimò, ad coniectandum, †
an commissio sit personalis, seu facta contempla-
tione personæ, vel potiùs realis, seu facta dignitati,
eiúsque contemplatione; non esse principaliter spe-
ctandum, an delegatio fiat expresso nomine delega-
ti, an expressa eius dignitate, sed priùs attendendum,
an ex aliis verbis, aut subiecta materia eorum alte-
rum deprehendi possit; quòd si nequeat, id diiudi-
candum erit ex nominis proprij delegati, an eius di-
gnitatis expressione. nam, si alia verba, vel materia
subiecta indicent commissionem esse personalem,
sic erit censendum, licèt solius dignitatis delegati
mentio fiat; exemplum sit de verbis, si Pontifex
committat causam Episcopo Cordubensi solo di-
gnitatis nomine expresso, declarans, se illi commit-
tere ob peculiarem scientiæ; ac sanctitatis notitiam,
quam de ipso habet: exemplum in materia subie-
cta, si fuit excommunicatus Episcopus Cordubensis
solo dignitatis nomine expresso; certum est enim,
excommunicationem non transire ad successorem,
nisi is participauerit in crimine, *cap.* 1. *de offic. Vicar.
in* 6. & *cap. aduersus, de immunit. Eccles.* cum vtro-
bique not. sicut contrà, si materia subiecta respi-
ciat dignitatem, dispositio ad successorem porrigi-
tur, licèt tantùm nomen proprium exprimatur, vt
ex text. *in cap. dilecti*, & *ibi glos.* 2. & Abb. *de for.
compet.* & aliis tradit Dec. *d. cap. quoniam Abbas*,
numer. 3. *in antiq. vers.* & *idem est è contra*; sicut
in vers. prima conclusio, pluribus relatis, ex Abb.
& communi Doctorum *d. cap. quoniam Abbas*, do-
cuerat, quòd, licèt in commissione sit expressum so-
lum nomen dignitatis, si tamen ex verbis, vel alio
modo colligatur committentem habuisse respe-
ctum ad personam, commissio censetur personalis.

Vtramque autem huius suppos. partem aliis quò-
que citat. tradit Couar. *in repet. cap. requisisti, numer.* 3.
vsque ad 5. *de testam.* & Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim.
disput.* 27. *num.* 3. ob eam rationem, quam idem Dec.
latiùs *ibidem* confirmat; & inter cætera, quia vna
præsumptio † tollit aliam, & maior minorem, *l.* 131.
Diuus, & *ibi* Bart. not. *ff. de in integ. rest. cap. transmis-
sam*. iuncta glos. *qui pl. sint legit.* laté Menoch. *de
præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 30. *numer.* 1. at fortior est
præsumptio specialis, quæ oritur ex peculiaribus
verbis, aut subiecta materia, quàm generalis de-
sumpta ex proprij nominis, aut dignitatis expres-
sione. specialis autem præsumptio præponderat ge-
nerali, vt constat ex latiùs adductis a Menoch. *d.
lib.* 1. *de præsumpt. quæst.* 29. *num.* 7. & *de arbitrar.
iud. cas.* 472. *num.* 14. Ex quo Dec. *vbi sup.* quem et-
iam sequitur, & à Bero. impugnatione defendit
Sanchez *d. disput.* 27. *num.* 4. illud infert, † præ- 132.
sumptionem respicientem personam præferri præ-
sumptioni respicienti dignitatem, ac proinde con-
currente vtraque præsumptione, dispositionem in
dubio iudicandam esse personalem; nam præ-
sumptio respiciens personam magis specialis est, vt
singulariter voluit Bald. *in l.* 1. *quæst.* 3. *ff. de offic.
Consul.* & *in l. executorem, versic. hic redeo ad ma-
teriam, C. de execut. rei iudic.* quod etiam docuit
Aldob. *in Apostill. ad Dec. d. num.* 3. *verbo specialis*,
allegans eundem Dec. *in cap.* 1. *num.* 44. *de rescript.*
Iam verò his suppositis ad conclusiones præsentis
quæst. descendamus.

Prima conclusio. Per mortem na-
turalem eius, cui commissa est commutatio vltimæ
voluntatis, † expirat in eo commissio etiam quoad 133.
negotia cœpta. Probatur, quia mors omnia soluit,
§. deinceps, auth. de nupt. collat. 4. cui consonat
illud Psalm. 48. *Homo, cùm interierit, non sumet
omnia, neque descendet cum eo gloria eius*; hoc est,
nihil sumet, vt rectè exponit eum locum inter
cæteros Ioan. Lorinus olim in Theologica facul-
tate præceptor meus de Christiana Rep. maxi-
mè in exponendis sacris Scripturis optimè meri-
tus, multa ad eam expositionem sacræ Scripturæ
loca afferens, vbi *non omne* accipitur pro nihilo,
aut nullo; ac præsertim illud Luc. 1. *Non erit impos-
sibile apud Deum omne verbum*: ac subdens, & opti-
mè, quòd, si etiam accipiantur illa verba, *non omnia*,
prout sumunt Dialectici pro aliqua non, quasi ali-
qua etiam secum somat homo, dum moritur; il-
lud rectè intelligit de temporalibus bonis, hoc
verò de operibus, iuxta illud Apost. 14. *Opera il-
lorum sequuntur illos.* Sed & meliùs consonat, quod
ait Apostolus 1. ad Timoth. 6. *Nihil intulimus in
hunc mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid
possumus*; & similia, quæ iam ex sacra Scriptura,
quàm ex sacris, ac profanis Scriptoribus ad eum lo-
cum Psal. & ad *cap.* 5. *Eccles.* idem eruditissimus au-
ctor in medium affert.

An verò vbi commissarius diuino miraculo à
mortuis statim, aut etiam post aliquod tempus
excitaretur, † recuperaret potestatem commutandi 134.
vltimam voluntatem sibi concessam, quoad negotia
cœpta, vel non cœpta; quoniam hoc est de raro con-
tingentibus, & nunquam fortasse eueniet, pro hu-
iusmodi articulo candidum lectorem remittere suffi-
ciet ad ea, quæ hac in re scripsimus *in tract. de con-
seruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst.* 3. *conclus.* 1. & au-
ctores *ibi* per nos citatos, ac præcipuè Tiraq. *in
repet. l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, num.* 170. *C.
de reuocand. donat.* & Petr. Nauar. *in tract. de restitut.
lib.* 1. *cap.* 2. *à num.* 3. *ad* 9. illúdque duntaxat hoc
loco admonuisse satis erit, quod *d. conclus.* 1. *ad fi.*

docuimus, quòd is resurgens non recoperaret iurisdictionem quoad negotia non cœpta, vbi, qui eam concessit, re integra decessisset, aut aliàs amisisset Pontificatum, vel Principatum, aliámve dignitatem, cuius ratione eam concessionem, seu commissionem fecerat, aut inferior Romano Pontifice excommunicatus, vel suspensus à sua iurisdictione denuntiatus fuisset, idque solùm durante tali excommunicatione, vel suspensione, iuxta latiùs per nos deducta *in praeced. quaest.* quoad negotia verò etiam cœpta non recoperaret iurisdictionem sibi delegatam, vbi eam concedens successorem defuncto dedisset, vt colligi potest ex *l. mortuo iudice, ff. de iudic. §. & hoc verè subemus, in auth. vt nulli iudic. cap quoniam Abbas, de offic. deleg. & cap. pastoralis, §. praeterea, de offic. ord.* quæ iura paulo infrà ponderabimus. atque hæc esse potest prima ampliatio præsentis 1. conclusionis.

Ampliatur secundò, quòd, si duo commissarij commutationis sint dati simpliciter, † mortuo vno
135. illorum, iurisdictio, & facultas commutandi in collega quoque expirauit; vt satis constat ex *cap. vno delegatorum*, quod est *pen. de offic. deleg.* vbi Romanus Pontifex de delegatis, & arbitris loquens, vno delegatorum, inquit, vel arbitrorum, sicut proponis, rebus humanis exempto, eorum officium expirauit. cuius ratio est secundùm glos. *ibi, verbo, delegatorum,* ab aliis communiter receptam, quia neuter illorum, qui simpliciter dati, vel electi sunt, sine altero procedere poterat; loco enim vnius sunt, & omnes iudicare sunt iussi, *l. item si vnus, §. 1. & l. si in tres, cum seq.* quæ inquit, *sicuti, ff. de recept. arbitr.* necnon *l. duo ex tribus, ff. de re iudic. §. seu vers. si autem duo, in auth. vt iudic. non expect. sacr. suff. collat. 9. cap. causam matrimonij, & cap. cum causa, de offic. deleg.* cum simil. & quamuis hæc iura, præsertim ciuilia, loquantur de collega absente, non autem mortuo; tamen idem omninò dicendum eo mortuo; nam mors, & absentia hac in re à iure æquiparantur, *l. placuit, C. de pedan. iudic.* & apertiùs *in cap. si delegatus, de offic. deleg. in 6.* ibi; poteris, eo rebus humanis exempto, cùm & tunc censeatur abesse, &c. Hæc autem ampliatio restringitur primù, vt non
136. procedat, † vbi illi duo, vel plures delegati sint cum clausula, *quòd si ambo non poteritis*, &c. aut, *si non omnes*, &c. tunc enim eorum altero, aut aliis defunctis, superstes solus, aut superstites poterunt procedere; atque adeò per illius, illorúmve mortem, huius, seu horum iurisdictio, & potestas non expirabit. ita tenet glos. communiter recepta *d. cap. pen. verbo, delegatorum,* per illum text. *in fi.* ibi; nisi aliud in delegatione fuerit expressum, *& l. non distinguemus, §. cum in plures, ff. de recept. arbitr. & cap. Raynaldus, de testam.* quæ duo postrema iura, licèt loquantur in arbitris, valde tamen ad rem hanc faciunt, in qua illis pares facit delegatos Romanus Pontifex, *d. cap. pen.* & Iurisconsultus *in d. l. si in tres,* iuncta seq. *ff. de recept. arbitr.* & ratio huius restrictionis est, quoniam de impotentia collegæ cum tali clausula dati constare dicitur, si is mortuus fuerit, vt patet ex *cap. scisciatus, de rescript. & cap. licet vndique, de offic. deleg.* atque adeò cùm purificata sit iurisdictio, quæ per dictam clausulam conditionalis erat, iuxta glos. & Doctor. *in cap. prudentiam, in princ. de offic. deleg. & cap. cum plures, verbo, forma, & verbo, quo potest, eod. tit. in 6.* procedere poterit superstes, nec per mortem alterius, aliorúmve expirabit iurisdictio, ac potestas illis duobus, vel pluribus concessa. Secundò restringitur prædicta
137. ampliatio, vt multo minùs procedat, † cùm plures commissarij dati sunt cum clausula, vt omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut sub alia consimili forma (hoc est, vt *d. cap. cum plures, verbo, conjunctis,* explicat glos. & Doct. si dicatur, quòd quilibet eorum in solidum, ac per se iudicare, & exequi possit; vel si dicatur, quòd alter alterum non expectet, aut requirat:) tunc enim per obitum talis collegæ, seu collegarum iurisdictio, & officium in superstite non expirabit; cum stante tali commissione quilibet iudicum, vel executorum liberè possit sine alio iniunctum sibi mandatum adimplere; vt decernitur *in d. cap. cum plures, in princ.* vbi glos. ab aliis approbata verbum, *liberè*, exponit etiam non requisito collega, atg. *cap. de multa, de praeb. & cap. licet Episcopus, eod. tit. in 6.* cùm aliis ad id adductis à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 45. à num. 10. ad 16. glos. 46. numer. 1. cum tribus seqq. & glos. 53. à numer. 3. vsque ad 15.* & nouissimè ab Aug. Barbos. *in suis remiss. Doctor. seu tract. de diction. & clausul. dict. 164.* præsertim *num. 2. & 3.* Restringitur denique eadem ampliatio, vt non
habeat locum, † quoties ille ex pluribus collegis 138.
eiusdem iurisdictionis, seu potestatis delegatæ datis simpliciter, vel simul, qui decedit, habet successorem in dignitate cui, seu cuius contemplatione facta sit delegatio; nam tunc per eius mortem non expirat ipsius commissio, seu potestas, & iurisdictio; sed transit in successorem; vt probat text. *in c. quoniam Abbas, de offic. deleg.* vbi, cùm Romanus Pontifex propriis nominibus non expressis causam delegasset Abbati Leicestriæ, & Abbati Vincestriæ, & ille Abbas cùm huius præmortui successore in causa processisset, eorum sententiam, sicuti iusta fuit, ratam, & firmam habuit. ad quod etiam faciunt *cap. pastoralis, §. praeterea, de offic. ord.* & alia iura, quibus mox ostendemus, commissionem etiam circumscripto, quòd pluribus, aut vni fiat, si facta sit dignitati, seu contemplatione dignitatis, transire ad successorem in dignitate, neque expirare per mortem naturalem eam tunc obtinentis.

Limitatur ergo principaliter præsens nostra prima conclusio, vt † commissio commutationis vlti- 139.
mæ voluntatis non expiret per mortem commissarij, sed transeat in eius successorem in dignitate, vbi illa commissio fiat contemplatione dignitatis, seu ipsi dignitati: secus si fiat personæ, eiúsve contemplatione. Probatur hæc limitatio, ac regula quoad vtramque partem ex *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* vbi Romanus Pontifex decidit, gratiam concessam ad beneplacitum personæ expirare morte concedentis, concessam verò ad beneplacitum dignitatis, cùm ea non moriatur, non extingui morte illam tunc obtinentis. ac prædictam regulam arg. etiam huius text. tradunt glos. & Doctores communiter tum *ibi*, tum *d. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* ac pleríque *in c. statutum, de rescript. in 6. & Clem. 2. eod. tit. l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. & l. mortuo iudice, ff. de iudic.* atque alibi sæpe. Prior verò eius pars seorsim probatur quoque *in d. c. quoniam Abbas,* cuius decisionem paulo ante ponderauimus: necnon colligitur ex *c. pastoralis, § praeterea,* seu 1. *de offic. deleg.* vbi dicitur, quòd mortuo delegato Papæ, qui excommunicauit, vel actorem in possessionem induxit, absoluere, ac restituere poterit is, qui tali delegato succedit in onere, & honore: atque hunc text. ad id ponderauit glos. *ibidem, verbo, succedat,* dum pro concordante allegat textum *in d. c. quoniam Abbas,* ad idē quoque est text. *in d. l. mortuo iudice, ff. de iudic.* vbi Paulus I.C. *mortuo,* inquit, *iudice, quod eū iudicare oportuerat, idem eum, qui subditus est, sequi oportet.* atque hunc pariter text. ad hoc allegat glos. *d. verbo, succedat, & d. cap. quoniam Abbas, verbo, substitutum, circa medium;* vbi etiam ad idem citat text. *in §. & hoc*

verò

vero iubemus, auth. vt null. iudic. collat. 9. quo loci Imperator, & hoc verò, ait, iubemus obseruari ab omni administratore, vt, si contigerit in scriptis nostram iussionem fieri ad aliquem iudicem, & interea iste quiescat ab administratione, is, qui post illum susceperit dignitatem, accipiat eam, & insinuet: &, siquidem priuata est causa, & implere eam, & assequi quemadmodum ad eum promeruit rescriptum: si verò huiusmodi in scriptis iussio publicum respicit, inquirat eam; & si quidem non lædatur fiscus, quæ in ea comprehensa sunt, adimpleat; si verò ad læsionem est fisci, nihil super ea omnino agi, nuntiate verò nobis primùm, vt secunda nostra fiat de hoc iussio. atque hunc text. ad id quoque allegat post alios Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 1. quæst. 68. num. 4. & 21.* Non parum etiam ad rem nostram facit text. *in cap. si is, cui, de offic. deleg. in 6.* dum enim
140. *ibi* decernitur, † à subdelegato Apostolico non appellari ad delegatum proprio nomine non expresso, quem mori contingat, solùm donec detur eius successor; apertè supponitur delegationem transire ad successorem. neque oberit, quòd dicat textus, licèt nomine proprio non expresso, quasi idem sit etiam expresso nomine proprio: nam, vt rectè ait glos. recepta *verbo, non expresso*, aliàs non erat dubitatio; si enim, inquit, nomen fuisset expressum, successor non succederet in delegatione, sup. *eod. cap. quoniam Abbas.* Præterea Menoch. *d. num. 21.* ad idem adducit etiam text. *in l. annua. §. 1. ff. de annu. leg.* ac Dec. *d. cap. quoniam Abbas, num. 3.* affert alium text. *in l. quod Principi, ff. de legat. 2.* qui tamen potiùs faciunt ad id, quod gratia seu concessio transeat ad successorem illius, cui ea fit, eò quòd eiusdem dignitati facta fuerit, quæ est materia seq. quæst. sicut etiam alij text. à Doctoribus præter prædictos adducti; vnde, ibi eos examinabimus. Interim verò hoc loco pro complemento præsentis & maiori sequentium conclus. explicatione videndum est nobis, quando commissio sit personalis, seu facta personæ, eiúsque contemplatione, & quando realis sit, seu facta dignitati, illiúsve contemplatione; vt simul sciamus, quando non transeat ad successores, seu cum persona, cui tunc fit, extinguatur; & quando ea ad successores transmittatur.

141. Qua in re illud statuendum est, vt † quando ex aliis verbis, aut ex subiecta materia certior regula deduci nequit; sed omnibus pensatis adhuc res est dubia, iuxta id, quod sup. vltimo loco supposuimus: duplex regula accipienda est; altera, quòd, si solum nomen personæ delegati exprimatur, vt, committimus hoc Petro, erit commissio personalis. quando autem nomen dignitatis, vel officij solum exprimitur, vt, committo hoc Episcopo Cordubensi, vel Prętori Cremonensi, commissio erit realis. quæ regula probatur satis expressè *in d. cap. quoniam Abbas*, ibi; quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum, commissio emanauit; per loca autem ibi intelliguntur dignitates, quæ locis præsunt, vt explicat *ibi* Abb. *n. 8.* ab omnibus receptus. & ideo, vt inquit Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 27. n. 6.* ex eo textu colligunt hanc regulam vniuersi Doctores cum glos. *ibi in verbo, substitutum*; ex quibus plerosque allegat Dec. *d. cap. quoniam Abbas, n. 3. in initio*, iuxta antiquam impressionem. idem quoque sentit glos. ab aliis approbata *in cap. si is, cui, verbo, non expresso, de offic. deleg. in 6.* & ratio est, quia in priori casu commissio fit personæ, quæ moritur; at in posteriori fit dignitati, quæ non moritur, sed est vna, & eadem in successore, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* Proceditque hæc regula quamuis delegatus esset incognitus delegarti, vt contra Ias. *in l. more, num. 65. limit. 6. ff. de iurisd. omn. iudic.* alios etiam allegantem, satis probat Sanchez *d. disput. 27. num. 16.* Altera regula est,
quòd, † vbi tam nomen proprium, seu personæ, 142.
quam appellatiuum, seu dignitatis in commissione exprimatur; aliqui Doctores, quos recenset Sanchez *d. disp. 27. num. 18.* voluerint, indistinctè præualere nomen, quod præmittitur. quibus addo glos. idem sentientem, loquentem tamen in legatis, *in l. cum ita datur, §. ex his verbis, verbo, heredi Titio, ff. de condit. & demonstr.* per text. *in l. si seruus communis, ff. de stipul. seru.* quæ constituit discrimen, quando seruus communis stipulatur dominis suis, an præcedat nomen proprium, vel appellatiuum: cæteri autem tum ex hoc text. mouentur, tum quòd ex ordine litteræ deducitur intentio concedentis, *l. quoties, ff. de vsufr. cap. si quis iusto, de elect. in 6. & cap. mandato, de preb. eod. lib.* licèt etiam non pauci, quos refert idem Sanchez *d. disput. 27. num. 19.* ac sequitur Menoch. *d. quæst. 68. n. 16.* iuncto *num. 17.* distinxerint, vt quando committens notitiam habet personæ, cui committit; tunc si præcedat nomen proprium personæ, commissio sit personalis; realis verò, si præmittatur nomen dignitatis: at quando committens non habet notitiam personæ, tunc censeatur commissio realis, & facta dignitati, vtrumuis nomen præcedat. Tamen longè verius, ac probabilius est huiusmodi commissionem semper esse personalem; vtrumuis nomen præponatur; ac proinde non transire ad successorem. ita post alios Flam. Parisi. *in tract. de resig. benef. lib. 1. quæst. 11. n. 12.* & Sanchez *d. disp. 28. num. 20.* qui id pluribus comprobat, ac præcipuè tum ex citatis verbis *d. c. quoniam Abbas*, nimirum, sub expressis nominibus locorum, & non personarum, quasi dicat; vbi nulla nominis personæ facta sit expressio: tum quia, cùm tunc ex nominis proprij expressione præsumptio specialis, ex appellatiui autem, seu dignitatis expressione præsumptio generalis colligatur; specialis præferri debet generali, vt *in d. suppos. vlt.* ostendimus. *ibid.* autem Sanchez simul etiam respondet ad id, quod pro secunda sententia mox relata, quam ipse pro tertia retulit, obijci poterat ex *d. l. si seruus communis*, vel potiùs *l. si communis seruus, ff. de stipul. seru.* iuncta *l. pen. ff. de reb. dub.* Sed & aliàs ad *d. l. pen.* respondetur, quòd loquitur supposito quòd erratum esset à disponente; & in specie, quæ à nostra diuersa est, nimirum in legatis, & quidem non quoad legatarium, sed rem legatam. denique *ibi* etiam dicitur, priùs recurrendum esse ad alias coniecturas voluntatis; & sic procedit in dubio in casu autem nostro res dubia non est, per text. *in d. c. quoniam Abbas.* Ad *d.* verò *l. si communis seruus*; dicimus, & ipsam loqui in diuersa specie, nimirum stipulationis, & solum poni casum cùm præcedit nomen, non autem cùm præcedit officium, vel quid simile; quod etiam ibi non excluditur omnino seu à toto, sed solùm à tanto. nec ordo scripturæ semper spectatur, sed potiùs ex iure sumitur id, quod agi videtur, *l. nec enim ordo, ff. de solut. l. quidam, ff. de pecul. leg. & l. si fini-ta, §. si plures, ff. de dam. infect.* sicque non obstat etiam prædictæ primæ sententiæ, quam pro secunda ponit Sanch. *d. n. 18.* cùm *n. 17.* pro prima referat glos. *d. l. cum ita, §. heredi*, quasi velit, quòd vbi nomen dignitatis, & personæ exprimitur, præualeat qualitas dignitatis tamquam potentior; cùm tamen apertè velit attendendum esse nomen præcedens. rectè autem Sanch. *numer. 21.* post alios docet, quòd quamlibet ex prædictis sententiis amplectamur, ea restringenda est, nisi commissio secundùm alium intellectum redderetur omnino inutilis; tunc enim in dubio censeri debet spectatum id nomen siue proprium, siue dignitatis, iuxta quod dispositio est

valida, & vtilis, quod rursus bene temperat post Bero. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 94. nisi accepta hoc intellectu commissio alteri iniustè damnum inferret: potiùs enim sustinendum est, dispositionem esse inutilem, quàm damnum alicui iniustè inferri.

Extenditur autem primò tam ipsa principalis propositæ conclus. limitatio, ac regula ad eam confirmandam allata, quàm duæ postremæ regulæ ad eiusdem declarationem adductæ; vt etiamsi facta sit delegatio pluribus sub nomine collectiuo, vt octo Canonicis, vel Decurionibus, expressis eorum nominibus, ea non transeat ad successores; vt ex Dec. *consil.* 381. *numer.* 3. & Ruin. *consil.* 163. *numer.* 9. *lib.* 2. tradit Menoch. *d. quæst.* 68. *numer.* 19. Secundò extenditur, vt etiamsi prior commissarius obierit re integra, † adhuc ad successorem trans-
143. eat commissio facta dignitati; vt contra Ang. *d.* §. *& hoc verò iubemus, auth. vt nulli iud. coll.* 9. *vers. attende*, ex communi aliis relatis resoluunt Menoch. *d. quæst.* 68. *numer.* 22. & Sanchez id latiùs confirmans *d. disput.* 27. *numer.* 7. vbi ad text. *d. cap. quoniam Abbas*, qui aduersari videtur in iis verbis; *illi mandato nostro porrecto*, quæ verba, cùm sint ablatiui absoluti, important conditionem, *l. à testatore, ff. de condit. & demonstr.* respondet, † iux-
144. ta multorum expositionem supplendum esse, *maximè*; neque in hoc vim fieri à textu, sed in eo, quòd delegatio dignitati facta sit. accedit, quòd ea verba commodè referri possint ad successorem præmortui iudicis, seu eius substitutum; vt post Abb. & Imol. *d. cap. quoniam Abbas*, & alios exponit *ibi* Dec. *numer.* 2. in edit. antiq. seu *notab.* 2. neque sunt dispositiua, sed solùm narratiua facti, & eius, quod contigerat; atque adeò non restringunt. quomodo etiam responderi potest ad illa verba eiusdem text. qui suscepto mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit: vbi loquitur de delegato superstite siue mandatum susceperit, ac citauerit cum defuncto, siue solus; de quo latè disputat Bero. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 33. *vsque ad* 45. atque contra communem tenere videtur, & aliter etiam ab eo, quod ipse *numer.* 12. *& duobus seqq.* contra eandem dixerat. quæ tamen adducit *d. numer.* 33. *& seqq.* facilè euitari possunt, dicendo ea procedere, cùm delegatio fit non dignitati, sed personæ. Tertiò extenditur, vt, † licèt commissum sit negotium
145. aliquod facti sub nomine dignitatis, transeat ad successorem; vt post alios probat Menoch. *d. quæst.* 68. *numer.* 23. Extenditur quartò, vt, quando commissio facta est dignitati, † mortuo prædecesso-
146. re, non sit necesse præsentare commissionem successori; sed sufficiat eius exhibitio ad instructionem; vt post alios docet Dec. *d. cap. quoniam Abbas, notab.* 2. & sequi videtur Bero. *ibidem à numer.* 5. *ad* 9. Extenditur quintò, vt commissio facta dignitati transeat ad successorem absque eo, quòd per nouum rescriptum iurisdictio ei tribuatur; vt tenent Doctor. communiter *d. cap. quoniam Abbas*, post glos. *ibi verbo, substitutum*, prout testatur Bero. *ibi numer.* 38. *&* 39. licèt ipse vtrobique. *& numer.* 40. hanc communem opinionem impugnet; & *numer.* 41. solùm admittat vbi ab initio fuerit rescriptum iudici, seu iudicibus, ac cœptum in causa procedi. cuius rationes, vel solùm probant in delegatione facta personæ, vel quòd ad dignitatem acquirendam requiritur electio, & confirmatio. Extenditur nunc postremò prædicta limitatio, & regula, vt locum habeat † etiam in Commenda-
147. tario; nam delegatio in titularem facta sub nomine dignitatis transit in successorem per commendam. ita post alios Dec. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 4. in antiq. edit. & Garz. mox citand. *num.* 30. quod intellige de Commendatariis nostri temporis, qui cùm perpetui sint, pro titularibus habentur: de quibus nos latiùs *d. tract. de Conseruat. indecis. cap.* 5. *quæst.* 6. Restringitur nunc eadem limitatio, & regula primò, vt † de rigore iuris delegatio, seu 148.
commissio facta Vicario Episcopi sub nomine dignitatis, vel officij non transeat in eius successorem. est id de mente eorum, quos sequuntur Barbos. *l. quia tale, numer.* 79. *ff. sol. matr.* & Menoch. *d. quæst.* 68. *numer.* 24. *& lib.* 4. *præsumpt.* 121. *num.* 10. vbi id asserunt de delegatione facta obtinenti dignitatem nomine alterius, sed in specie Vicarij Episcopi, ex eo, quòd propriè successorem non habeat, ex communi multis citatis resoluunt Dec. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 9. in antiq. *&* 42. in nou. edit. Bero. *numer.* 100. *cum seq.* Barbos. *d. num.* 79. Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 8. & post hæc Nic. Garz. *tract. de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *numer.* 32. vbi etiam plures Rot. decisiones refert; ante eum verò Iacob. Sbroz *tract. de Vicar. Episc. lib.* 3. *quæst.* 49. *numer.* 3. eam latè confirmans vsque ad *numer.* 8. Sed quia contrarium tenent plerique alij, quos refert Dec. & Bero. *vbi sup.* Sanchez *d. disput.* 27. *num.* 9. & Sbroz *d. quæst.* 49. *numer.* 1. *&* 2. necnon *eod. tract. lib.* 1. *quæst.* 67. ferè per tot. & sequi videtur plerisque allegatis Garz. *d. cap.* 2. *n.* 34. *&* 35. vbi pariter multas Rot. Rom. decisiones ad id adducit; qui etiam omnes testantur, hanc opinionem esse praxi receptam: placet mihi opinio quædam media, quam post Abb. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 11. sequitur Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 10. vt, licèt prædicta opinio communis de rigore vera sit, quia strictè Vicarius non habet dignitatem, aut in ea sibi succedentem: tamen commissio facta Vicario transeat ad eius qualem qualem successorem; quia eam esse Pontificis Vicario sic committentis mentem, vt commissio ad ipsius successorem transeat; veréque ab ipso considerari Vicarij tribunal, dum hæc committit sub nomine Vicariatus, praxis ipsa satis testatur: idque suadet prudens, ac suauis Ecclesiæ gubernatio; cùm enim commissiones dispensationum, & aliarum huiusmodi gratiarum in foro externo concellarum dirigantur semper Officiali diœcesano, si personales forent, passim perirent, magnæque expensæ fierent in aliis rescriptis impetrandis. subdit autem *ibid.* Sanchez, quòd, licèt Doctores loquantur de Vicario Episcopi; idem tamen dicendum est † de Vicariis Capituli sede vacan- 149.
te, ac Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, ita, vt nulli Episcopo subsint; commissiones enim huiusmodi Vicariis directæ sub nomine officij transibunt ad eorum successores; cùm militet eadem ratio, & praxis ipsa quoad eos quoque ita doceat; quos capaces fore harum delegationum ipsemet Sanchez satis probat *eadem disput.* 27. *numer.* 34. & nos docuimus *cap.* 5. *quæst.* 14. *conclus.* 2. *&* 3. ac breuiter etiam ostendemus *conclus. seq. declar.* 7.

Secundò restringitur, vt commissiones factæ Legato etiam de latere Papæ sub nomine dignitatis † 150.
non transeant ad successorem, sed cum persona Legati extinguantur: quia Legati dignitas non est perpetua in Ecclesia, sed ad Pontificis nutum reuocabilis; atque adeò finita legatione non dicitur vacare dignitas, sed semper de nouo per Pontificem creatur. ita Barbos *d. l. quia tale, numer.* 79. & Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 11. id etiam confirmans ex textu *in cap. præsenti, de offic. Legat. in* 6. vbi reseruationes, ac prouisiones beneficiorum à Legato

factæ,

factæ, ac nondum effectum sortitæ expirant finita legatione: & quòd commissiones causarum à Legato factæ, si eius delegatus non citauit ante eiusdem discessum, expirent per huiusmodi discessum, seu finem legationis, textus est *in c. vlt. ext. eod. tit.* vnde apertè constat, legationem ipsam extingui, nec transire ad successorem, & quòd Legatus non habeat successorem, sentiunt præcitati Doct. præsertim Sanchez, & tenet quoque expressè Gondisalu. à Villadieg. *tract. de legat. quæst.* 16. *numer.* 27. vbi etiam id sufficienter probat. Posset tamen prior Legatus cognoscere de causa sibi à Romano Pontifice, aut alio eidem non sub nomine dignitatis, seu dignitati commissa, sed sub nomine proprio, etiam post finem legationis; vt post Abb. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 11. & *ibi* Bero. *numer.* 102. *vers. in hac tamen quæstione*, de communi attestantem, tradit Flam. Paris. *tract. de resignat. benef. lib.* 1. *quæst.* 11. *numer.* 14. neque de hoc dubitari potest, ex supradictis.

Restringitur tertiò, vt commissio facta Canonico Ecclesiæ Cathedralis sub nomine Canonicatus,
151. seu dignitatis, † non transeat in successorem, etiamsi certus in ea Ecclesia sit Canonicorum numerus. ita pluribus relatis Sanchez *d. disput.* 27. *n.* 12. quoniam tunc etiam non habet successorem, quod nos quoque sup. *in* 3. *suppos.* docuimus. Non puto tamen admittendum id, quod *ibidem in fi.* tradit Sanchez, quòd licèt hoc in rigore verum sit, tamen ex mente Pontificis bene transiret talis commissio in eum, cui Canonicatus ille collatus est, ex Abb. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 9. & per ea, quæ ex eodem Abb. *ibi numer.* 11. ipse Sanchez de Vicario Episcopi docuerat *numer.* 10. quem nos etiam paulo antè secuti sumus, *ac d. suppos.* 3. nam Abb. *d. numer.* 9. de Canonico potiùs contrarium concludit. ait enim; & ex his redditur vtraque opinio dubia, & sustentabilis; & esset tutum tenere opinionem, vt commissio sit facta personæ, & cessabunt omnes ambiguitates; & saluabis, inquit, illam glos. nimirum *in cap. statutum*, §. 1. *verbo, Canonicus, de rescript. in* 6. ab aliis tum *ibi*, tum alibi sæpe communiter approbatam, quæ habet commissionem factam Canonicis non expirare, licèt post commissionem desinat esse Canonicus. quod tamen quomodo accipiendum sit, & an procedat etiam in obtinentibus dignitatem, qui verè habent successores, dicemus, Deo dante, *in seq. concl.* Sed neque in Canonico militant illæ rationes æquitatis, quas sup. in Vicario Episcopi considerauimus; cuius etiam iurisdictio, & officium, cùm sit ordinarium, maiorem prærogatiuam meretur, magisque fauorabile est etiam in causis, & negotiis ei à Principe delegatis; neque, quod sciam, adest aliqua praxis pro Canonico, sicut pro Vicario: immo nunquam vidi fieri commissionem Canonico absque nominis proprij expressione; &, si fieret, fortè non valeret tamquam incerta, vt etiam adnotauit Abb. *d. numer.* 9. & admittit Dec. *eod. cap. quoniam Abbas, numer.* 8. in antiq. edit. & Bero. *num.* 98. *& seq.* vnde etiam sumit Abb. *eod. numer.* 9. rationem ad probandum, commissionem factam Canonico semper esse personalem; licèt eam rationem Dec. & Bero. locis mox cit. nimis subtiliter impugnent, dum gratis dicunt, quòd immo expressio nominis proprij Canonici, cùm fiat ad certificandam personam aliàs incertam, non potest operari, vt commissio sit personalis, sicut operatur in commissione facta alteri dignitati, in qua absque expressione nominis proprij satis certa est persona: quasi verò eadem causa non possit plures effectus operari. Opinionem autem, seu temperamentum Sanch. admitterem † in delegatione facta Canonico, qui certum titulum haberet sub inuoca- 152.
tione alicuius Sancti, vtputa Canonico sanctæ Margaritæ, vel alterius tituli, cùm in aliqua Ecclesia omnes Canonici habent huiusmodi titulum, vt in Catalonia; tunc enim delegatio transibit in successorem, vt in specie post Anastas. Germon. *tract. de indult. Card.* §. *Hieronymus, numer.* 78. tradit Nic. Garz. *d. tract. de benef. part.* 6. *cap.* 2. *numer.* 37. Præterea doctrina illa, seu temperamentum Sanchez *d. numer.* 12. *in fi.* admitti potest in Canonico obtinente Canonicatum, seu præbendam qualificatam, puta Theologalem, Pœnitentialem, aut Magistralem, cùm hi successorem habeant: multòque magis si qui has præbendas obtinent, præcederent alios simplices Canonicos, vt Mediolani faciunt ex decreto sancti Caroli: tunc enim obtinerent personatū, atque adeò propriè successorem haberent, ad quem transiret commissio, iuxta ea, quæ sup. *d. suppos.* 3. *in fine* adduximus. Denique restringenda videtur præsens limitatio principalis propositæ conclus. cum Menoch. *d. quæst.* 68. *numer.* 25. *lib.* 1. *de arbitrar. iudic.* ad id allegante Ias. *in l. more, num.* 65. *ff. de iurisd. omn. iud.* per text. *in cap. requisisti*; & *ibi* Didac. Couar. *de testam. & glos. pen. in cap. religiosus, de testam. in* 6. vt, si is, cui sub nomine dignitatis facta est delegatio, sit coniunctus sanguine, aut stricto amicitiæ vinculo cum delegante, † 153.
commissio sit personalis, nec transeat ad successorem. Verùm oppositum verius est, & stylo conformius, vt optimè docet Sanch. *d. disput.* 27. *num.* 15. neque obstat text. *in d. cap. requisisti*, §. 1. dum ibi dicitur, quòd relictum Episcopo à propinquo censetur relictum intuitu personæ, vbi inter cæteros Couar. *numer.* 6. *vers. vndecimo*, ex hoc textu, qui *numer.* 7. idem latè probat in valde amico; primùm etenim text. ille potest ita congruè intelligi, vt loquatur de relicto tali Episcopo expresso eius nomine, sicut etiam *quæst. præced. concl.* 3. *ante medium*, post alios admonuimus, *in cap. si gratiosè, de rescript. in* 6. beneplacitum Romani Pontificis, de quo *ibi*, intelligi de Romano Pontifice in indiuiduo, seu tunc existente; maximè cùm text. *d. cap. requisisti*, §. 1. apertè distinguat relictum Episcopo à relicto Ecclesiæ. deinde generatim loquendo de relicto, quod proculdubio comprehendit etiam non annuum, seu certæ quantitatis, vel rei semel præstandæ, non considerat ibi Romanus Pontifex Legatum fieri contemplatione, seu sub nomine dignitatis ad effectum, vt transmittatur ad successorem; sed ad effectum, vt acquiratur etiam ab initio Ecclesiæ, vel personæ, ita, vt ad eius vtilitatem conuertatur; at verò delegatio semper recipitur in persona: atque adeò sumus in casu diuerso. Tandem ad effectum quoque, de quo agitur, potest consanguinitas, vel familiaritas aliquid operari, quod non potest delegatio: legatum enim est donatio, & quidam fauor, & honor, §. 1. *Instit. de legat.* cum simil. delegatio autem † est onus, 154.
cap. pastoralis, in princ. de off. deleg. & cap. pastoralis, §. 1. *de offic. ord. l. vlt.* §. *iudicandi, ff. de mun. & honor.* adnotauitque glos. *in cap. si contra, in princ. verbo, probari, de offic. deleg. in* 6. & licet simul etiam sit aliquis honor, vt constat ex *cap. pastoralis*, §. *præterea, de offic. deleg. & d. l. vlt.* tamen hic est minùs principalis, & prædominatur onus ob labores, quos secum affert, & pœnas in vtroque pro male iudicantibus propositas: atque adeò non potest in delegatione considerari, quòd delegans motus fuerit amicitia, vel propinquitate ad delegandum;

ſicut in Legato. Et hæc de 1. concluſ. pro cuius
complemento multa dici hic poſſent; quæ quo-
niam deſeruiunt etiam ſeq. concl. inibi, & verſ. *li-*
mitatur nunc, ad fin. exponenda reſeruamus; maxi-
me cùm præſens ſua dote, quæ ſatis ampla eſt, con-
tenta eſſe debeat.

SECVNDA CONCLVSIO. Si is, cui com-
miſſa fuit commutatio vltimæ voluntatis, ſeruus
155. efficiatur, † non expirat ipſo iure eius iuriſdictio,
& officium, ſed ſolùm ſuſpenditur, donec is liber-
tati reſtituatur. Probatur, quia licèt ſeruus iudex
eſſe nequeat, *l. cum Prætor*, *§. non autem*, *ff. de iu-*
dic. l. ſeruus, *iuncta gloſ. C. eod. tit. & cap. ſciſcitatus*,
de reſcript. niſi concurrat communis error, vel cer-
ta ſcientia Principis, vt conſtat ex *l. Barbarius*, *ff.*
de offic. prætor. cum ſimil. Id tamen ita accipiendum
eſt, vt ab initio ſit incapax iuriſdictionis, non verò,
quòd, ſi liber, & ingenuus illam habuerit, eandem
amittat per ſuperuenientem ſeruitutem: nam ne-
156. que is, qui furioſus eſt, † iudex eſſe poteſt, *d.*
§. non autem; & tamen furor ſuperueniens non tol-
lit iuriſdictionem, quam quis ſanus habebat, *l.*
iudex datus, *ff. de iudic.* & alioqui iure poſtliminij
ſeruus captiuus iuriſdictionem non recuperaret;
157. quod tamen generatim † de iuribus cauetur *in §.*
ſed ſi ab hoſtibus, *Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt.*
ſolu. & l. poſtliminij, ac tot. ferè tit. *ff. de captiu. &*
poſtlim. reuerſ. atque in ſpecie iuriſdictionis de Epi-
ſcopo capto ab hoſtibus, quòd reuerſus eam recu-
peret, eſt text. *in cap. ſi Epiſcopus*, quod eſt 3. idém-
que *pen. de ſuppl. negl. prælat. in 6.* Ratio autem hu-
ius concluſionis eſt, quoniam in hoc caſu non mi-
litat eadem ratio in morte ciuili, quæ in naturali;
hæc enim tollit omne fundamentum iuriſdictionis,
quæ eſt vita, non ſic mors ciuilis per ſeruitutem
inducta, & ſimilis quæ relinquit potentiam, ſeu
iuriſdictionem in habitu, licèt tollat eius exerci-
tium, & vſum, quod tamen ſufficit, ne quis in
alium tranſmittere poſſit efficaciter iuriſdictionem;
per ea, quæ de excommunicatione, ac ſuſpenſione
diximus *quæſt. præced. concluſ. 2. illat. 2.*

Ampliatur autem hæc concluſio primò, vt quod
158. de ſeruitute dictum eſt, dicendum quoque ſit †
de damnatione ad metallum, deportatione, banno,
& ſimilibus per quæ ciuitas duntaxat amittitur, vt
nimirum per hæc non amittatur, ſed ſuſpendatur
iuriſdictio vſquequo ſequatur reſtitutio, iuxta id,
quod de conſeruatore docuimus *tract. de conſeruato-*
rib. iudicib. cap. vlt. quæſt. 3. concl. 3. in fi. ex iis, quæ
eod. cap. quæſt. 2. latè adduximus, præſertim *in 1. &*
2. præmiſ. & concl. 1. & quoad bannitum reſtitu-
tum, ex iis etiam, quæ latè tradit Peregrin. quem
non niſi poſt hæc ſcripta vidi, *in tract. de iurib. &*
priuil. fiſc. tit. bannit. & damnat. reſtit. qua recuper.
ferè per tot. Ampliatur ſecundò, vt idem ſit ſtatuen-
159. dum † de ſuſpenſione, aut excommunicatione,
quam incurrat commiſſarius ob notoriam Clerici
percuſſionem, vel vbi denunciatus ſit excommuni-
catus; aut ſuſpenſus. per eam enim vtramque non
expirat quidem, ſed ſuſpenditur eius iuriſdictio,
donec ſequatur abſolutio ab excommunicatione,
vel ſuſpenſio tollatur, iuxta latè tradita *quæſt. præ-*
ced. concl. 2. illat. 2. præcipuè quoad excommunica-
tionem, per text. *in cap. ad probandum*, *de re iudic.*
cap. 1. de offic. Vicar. in 6. & cap. ſi te, *cui*, *de offic.*
deleg. eod. lib. quoad ſuſpenſionem ex *cap. quia di-*
uerſitatem, *de conceſſ. præb. & cap. vn. in princ. & §.*
1. ne ſed. vac. in 6. ibi autem explicauimus etiam,
quid dicendum ſit de ſuſpenſione, quæ non eſt cen-
ſura, ſed a ſæculari iuriſdictione. Ampliatur deni-
que, vt hæc vera ſint, ſiue negotium cœptum ſit,
ſiue non, tempore ſuperuenientis ſeruitutis, ex-
communicationis, ac ſuſpenſionis, & aliorum præ-
dictorum: cum prædicta iura, aut Doct. *ibi*, aut
ſuperius, vel *a. illat. 2.* citati nón diſtinguant, & mi-
litet eadē ratio. quoad caſum verò de duobus dele-
gatis in ſolidum, text. *in cap. cum plures*, *§.* ſeu *verſ.*
porrò, *de offic. deleg. in 6.* diſponit, quòd † vno ta- 160.
liter delegatorum negotium commiſſum inchoan-
te, alij poterunt ſe intromittere de eodem, ſi vel
infirmitate, vel alia iuſta cauſa illum contigerit
impediri. quod intellige, niſi impeditus ſubdelega-
tum dediſſet, qui iam vti cœpiſſet iuriſdictione:
tunc enim requiritur, quòd ſubdelegatus ipſe im-
pediatur, ad hoc, vt ſine eo alius collega ſubdele-
gantis non impeditus procedat, vt ſentit *ibidem*
gloſ. *verbo*, *recuſaret*, ac Doctor. magis communi-
ter. licèt Franc. Gemin. & Font. putent, tunc poſſe
hunc collegam non impeditum præuenire ſubdele-
gatum collegæ impediti. quod verum eſſe poſſet,
vbi ſubdelegans non inchoaſſet: alias, ſi inchoauit;
tunc enim ſubdelegatus repræſentat perſonam de-
legantis etiam cum qualitate præuentionis tam-
quam in eius locum ſubrogatus. Si verò in com-
miſſione pluribus facta adſit clauſula, *quòd ſi non o-*
mnes, aut ſimili, tunc impeditus etiam poſt cœptum
negotium, ceſſante impedimento, foret admitten-
dus; vt tenet gloſ. ab aliis approbata *d. §. porrò*,
verbo, *nequibunt*.

Limitatur nunc, ſeu declaratur tam hæc, quàm
præcedens concluſio, quòd, † vbi vacet offi- 161.
cium, ſeu dignitas, ratione cuius alicui facta eſt
commiſſio commutationis vltimæ voluntatis: tunc,
ſiquidem perſonalis fuit commiſſio; (quia nimi-
rum illa qualitas erat ſolùm neceſſaria ad validita-
tem ipſius commiſſionis, atque adeò dignitas con-
ſiderata fuit in concreto, iuxta *cap. ſtatutum*, *§. 1.*
de reſcript. in 6. vt ſup. in 2. ſuppoſ. explicauimus;)
non expirat talis commiſſio perſonæ facta finita
eius dignitate, vel officio: ſed poteſt idem com-
miſſarius ſuperſtes, cuius iuriſdictio ſuſpenſa non
ſit per ſeruitutem, damnationem ad metallum,
deportationem, bannum, excommunicationem,
aut ſuſpenſionem, adhuc illa vti, & in negotio
procedere. ſecus ſi commiſſio ſit realis, hoc eſt, fa-
cta dignitati, quæ in abſtracto conſiderata fuit, vt
in d. ſuppoſ. expoſuimus: tunc enim tranſit in ſuc-
ceſſorem, hanc regulam generatim in commiſſa-
rio, ſeu delegato poſt gloſ. *in Clem. 2. verbo*, *princi-*
palis, *de reſcrip.* & *ibi* Imol. *numer.* 11. Abb. *in d.*
cap. quoniam Abbas, *numer.* 8. Fel. *numer.* 5. Bero.
numer. 102. & alios tradit Sanchez *d. lib.* 8. *de ma-*
trim. diſp. 17. numer. 12. ob eam rationem, quòd in
priori caſu cùm ſolius perſonæ habita ſit conſidera-
tio, ſequitur commiſſio perſonam inſtar priuilegij
perſonalis: at in poſteriori, cùm ſola dignitas ſpe-
ctata ſit, illam ſequitur in quacumque perſona in-
ueniatur. & confirmatur ex aliis, quæ latiùs hac in
re adduximus *ſup.* præſertim *ſuppoſ. 2. & con-*
cluſ. 1.

Quòd ſi contra priorem partem huius regulæ
obiicias ſpectari ſemper dignitatem, cùm nemo ſit
capax delegationis à ſede Apoſtolica, eiúſve Lega-
to factæ, niſi perſona in aliqua dignitate, vel per-
ſonatu, aut Canonicatu Cathedralis Eccleſiæ con-
ſtituta, iuxta *cap. ſtatutum*, *in princ.* ſeu *§. 1. de*
reſcript. in 6 reſponſio patet ex iis, quæ paulo an-
tè attigimus, & latiùs explicauimus ſup. *in 2.*
ſuppoſ. eámque reſponſionem paucis, aliíſque ver-
bis affert Sanchez *d. numer.* 22. dicens; ſpectari
ſemper dignitatem, vt delegatus ille ſit capax com-
miſſionis acquirendæ: at vbi ſemel eam acquiſiuit,
niſi

nil referre ad commissionis personalis retentionem, dignitatem cessasse, vt ait, se dicturum *num.* 28. vbi eam doctrinam affert, vnde hæc eadem prior pars regulæ prædictæ summopere confirma-
162. tur, nimirum † sufficere dignitatem illam, quam *d. cap. statutum*, §. 1. requirit in delegato sedis Apostolicæ, vel eius Legati, adesse tempore commissionis, seu impetrationis rescripti, quamuis tempore præsentationis eius cessarit dignitas illa; non sicè conuerso. quæ doctrina traditur expressè à glos. *d.* §. 1. *verbo, Canonicis, in fi.* ab aliis ferè communiter approbata, quorum plerosque refert, ac sequitur Sanchez *d. num.* 8. citans etiam Tiraq. *in tract. caus. cessant. cessat effect. limit.* 4. *numer.* 4. dempto Spec. qui contrarium sentire mihi videtur; & quos nos recensuimus *d. tract. de Conseruatoribus iudicib. cap. vlt. quæst.* 3. *conclus.* 4. *&* 5. *circa initium.* & sacra Congregatio Cardinalium ad Trid. Conc. *sess.* 21. *cap.* 10. *de reform.* fertur declarasse, eum, qui tempore commissionis reperiebatur constitutus in dignitate, & designatus inter iudices Synodales, etiamsi postea resignauerit, posse de eadem causa cognoscere; quia sufficit, eum ab initio fuisse capacem: cuius declarationis meminit etiam Flam. Paris. *tract. de resig. benef. lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 14. qui ex *numer.* 6. hanc opinionem, quam communem, multos Doctores allegans, appellat, pluribus confirmat, & ad contraria respondet, quæ posuerat *numer.* 1. *& quatuor sequentib.* Ab hac verò opinione, ac doctrina, quæ ita communis est, vt nullum reperiam, qui ab ea recedat; (exceptis tamen quibusdam, quos tacito nomine refert Abb. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 8. qui de ea dubitare *ibidem* videtur, *&* 10. *in fi.* sicut & Bero. *numer.* 96. *ad fin.* necnon Cyn. *in l. tutelas, ff. de capit. dimin.* Spec. *in tit. de iud. deleg.* §. *fin. vers. quid si causa, cum duobus seqq.* seu *numer.* 22. *&* 23. post quendam Ioan. de Deo, qui illam extensionem nequaquam admittunt, cùm requirant citationem, vel litis contestationem ante dimissionem dignitatis, seu quòd res non sit integra, prout expressè, & non aliter eam communem opinionem intelligit Franc. *d. cap. statutum, in princ.* seu §. 1. *numer.* 8. *vers. & aduerte primo*; licèt ipse postea contrarium voluerit *in cap. quamuis, in fi. de offic. deleg. in 6.*) neque ego audeo recedere propter tot, tantorúmque Patrum auctoritatem, & satis congruas rationes ab iisdem allatas, quas collegit Sanchez *d. numer.* 28. & Paris. *d. numer.* 6. *vsque ad* 11. licèt contra eam sententiam valdè vrgeat tum text. *d. cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* vbi habetur, iurisdictionem non transire efficaciter in delegatum, nisi is vti incipiat eadem iurisdictione; quare ille delegatus sub nomine proprio, qui tempore commissionis habebat qualitatem dignitatis requisitam à *d. cap. statutum*, cùm hanc re integra dimittit, dicetur acquirere efficaciter iurisdictionem sine illa qualitate requisita, contra mentem Pontificis *eod. cap. statutum*, §. 1. cum maximè verba † sint accipienda
163. cum effectu, *l.* 1. §. *quod autem, ff. quod quisq. iur. l.* 2. *C. commun. de legat. cap. relatum, de cler. non resig.* tum quòd certum est in iure, iurisdictionem non perpetuari in delegato, † interueniente
164. morte delegantis saltem ante ipsius delegati citationem, *l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. cap. relatum. cap. gratum, & cap. licet vndique, de offic. deleg. d. cap. quamuis, cap. si delegatus, & cap. si à delegato*, quod est *pen. eod. tit. in* 6. aut fine officij eiusdem delegantis pariter re integra, *cap. vlt. de offic. legat.* cum aliis, quibus id latè ostendimus *quæst. præced. præmiss.* 3. *circa initium, & conclus.* 2. non potest autem congrua discriminis ratio assignari inter hunc, & nostrum casum; cùm vtrobique agatur de perpetuanda iurisdictione in delegato. Tum quòd momentanea, seu quæ modico tempo-
re durant, † non sunt in consideratione; vt con- 165.
stat ex *l. quicquid, ff. de regul. iur. l. si pro ea parte*, §. *versum, ff. de in rem vers.* cum aliis adductis per Gonzal. *ad regul.* 8. *Canc. glos.* 43. *numer.* 51. *cum duobus seqq.* ac Bero. *in d. cap. quoniam Abbas, num.* 47. & ante eos à Tiraq. *in tract. de iudic. in reb. exig. feren. numer.* 27. 62. 77. 80. 81. 84. 85. *&* 92. Tum denique vrget illa ratio, quæ sola inter cæteras, quas sibi obiiciunt Doct. *d. cap. statutum, d. cap. quoniam Abbas, & Clem.* 2. *de rescript.* ac Paris. *d. quæst.* 11. *à num.* 1. *ad* 5. vim aliquam habet: quòd
nimirum † idcirco in sæpe *cit. cap. statutum*, §. 1. 166.
caueatur, ne causæ à sede Apostolica, vel eius Legato committantur, nisi personis dignitatem, personatum, vel Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis obtinentibus, ne Papa, & sedes Apostolica à vili ministro repræsentetur, vt tradit glos. *ibidem verbo, sedes Apostolica, & verbo, committantur*, à Doctoribus ferè communiter approbata; hæc autem ratio militat multo magis tempore citationis, ac processus causæ, quàm tempore commissionis, vel saltem æquè militat. Nec valet responsio Imol. *d. Clem.* 2. Dec. *d. cap. quoniam Abbas*, & aliorum, quòd ea non est finalis causa, sed impulsiua; finalis verò sola, vel æquè, ac præcedens, illa est, quia in his personis qualificatis præsumitur maior peritia, quæ durat etiam post dimissionem qualitatis. nam, vt bene replicat Bero. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 95. *in fi. & numer.* 96. ex quo per *d. cap. statutum*, causæ committi possunt Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, hi autem possunt etiam esse impuberes, vt constat ex *cap. ex eo, de elect. in 6.* & notata *in cap. si eo tempore, de rescript. eod. lib.* immo & delegationes fieri possunt à Papa minori etiam 18. annis, *cap. cùm vigesimum*, vbi Abbas, & alij, *de offic. deleg.* non videtur *in d.* §. 1. considerata à canonis conditore præsumpta peritia delegati quoad commissionem; maximè, cùm statim, vbi de audientia causæ, & processu agit respectu peritiæ prouiderit, vt causæ non audiantur alibi, quàm in ciuitatibus, vel locis insignibus, vbi possit commodè copia peritorum haberi; ac postmodum *in* §. *accesserem, iuncto seq.* vt, cùm delegatus indiguerit assessore, eum assumat neutri parti suspectum. Similiter aliæ rationes, quæ pro communi à Doctoribus afferuntur, commodam patiuntur responsionem. Ad illam enim quòd, dum text. *d. cap. statutum*, vult, quòd causæ committantur personis, quæ præditæ sint illis qualitatibus, satis vult, eas qualitates solùm requiri tempore commissio-
nis; nam qualitas iuncta verbo, vel participio † 167.
intelligitur iuxta tempus illius verbi, & participij, *l. in delictis*, §. *extraneus*, vbi Alex. *ff. de noxal. act. l. Titius, ff. de testam. milit.* cum simil. adductis per Tiraq. *d. tract. caus. cess. limit.* 4. *numer.* 3. respondetur, eam regulam ita accipiendam, vt eo tempore illa qualitas requiratur; non autem quòd non etiam alio, maximè non admodum distante. quomodo etiam respondetur ad illam ratio-
nem, quòd † initium rei spectandum est, *cap.* 168.
si eo tempore, expressè deciditur, ætatem requisitam ad beneficium curatum debere adesse tempore impetrationis, nec sufficere, quòd adsit tempore prouisionis faciendæ. Sed & aliter ad hanc posteriorem rationem respondetur, quòd initium in causis, ac præcipue quoad perpetuandam iurisdictionem durat saltem vsque ad citationem,

tionem; & tunc solùm dlcitur negotium cœptum, *d. l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. l. si quis postquam, & l. vbi cœptum, ff. de iudic.* ibique glos. & Doctor. necnon *cap. fin. de offic. leg. d. cap. gratum, cap. licet vndique, & cap. si delegatus.* sicque etiam commodè intelligi potest declaratio illa sacræ Congregationis, vbi subsit, dum illis verbis vti dicitur, sufficere Canonicum ab initio esse capacem delegationis, atque adeò posse procedere, postquam resignauit, in causa sibi antea commissa: vt nimirum voluerit, facere id posse, si statim transmissa citatione resignauit, non autem antea, præsertim, cùm, vt mox vidimus, negotium cœptum non dicatur, nisi saltem per citationem. cæteræ autem rationes, quæ pro communi sententia adducuntur, ad prædictas rediguntur, vnde easdem, quas illæ, responsiones admittunt.

Cùm igitur ex his satis confirmata, & defensa fuerit hæc opinio contra communem; inde colligere possumus vnam probabilem restrictionem ad prædictæ declarationis, ac regulæ priorem partem, in qua post alios diximus, commissarium, cui obtinenti quidem qualitatem requisitam *in d. cap. statutum*, sed sub nomine proprio, atque adeò personaliter facta est commissio, posse in causa procedere non obstante dimissione qualitatis, vt nimirum id accipiatur, dummodo eam dimiserit saltem post trāsmissam citationem, atque adeò re non integra; aliàs secus. quam restrictionem nonnullis ex prædictis fundamentis adductis sequuti quoque sumus *in d. tract. de Conseruatorib. iudicib. quæst. 3. concl. 4. ante medium*, statim post vltimam limitationem. Communis autem opinio, & doctrina prædicta omnino debet ad-
169. mitti, † vbi, qui obtinet vnam ex qualitatibus *d. cap. statutum*, requisitis, cui personalis commissio facta est, transiret etiam re integra ad aliam ex qualitatibus ibi expressis; vt in terminis tenuit Imol. *Clem. 2. numer. 14. de rescript.* per text. *in l. filia, §. 1. ff. de condit. & demonstr. & l. penult. ff. si ex nox. caus. agat.* nósque de Conseruatore iudice latiùs ostendimus *d. tract. de Conseruat. iudic. cap. vlt. quæst. 3. conclus. 4. ad fin.* Secunda restrictio ea esse potest, quam post alios affert Sanchez *d. lib. 8. de matrimon. disput. 27. numer. 26.* nósque attulimus *d. conclus. 4.*
170. *limit. 1.* nisi persona delegati, seu commissarij † in pœnam delicti priuetur illa dignitare, vel officio, per text *in l. Cassius, ff. de Senator.* vbi remotus à senatu ob propriam turpitudinem iudicare nequit. facit etiam text. *in l. eo, ff. ad leg. Iul. repet. l. 1. & l. 2. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. l. 2. & l. iudices, C. de dignit. & cap. sciscitatus, de rescript.* quod tamen temperandum est nisi is remotus fuisset toleratus; nam interim, donec repellatur, potest procedere; per glos. singularem *in summ. 3. quæst. 7.* ad quod etiam facit text. *in cap. vlt. 15. quæst. vlt. cap. inter dilectos, de excess. prælat. cap. ad probandum, de re iudic.* vel solùm remotus ab administratione, seu suspensus à dignitate, vt voluit Franc. *d. cap. statutum, in princ. vers. secus autem*, ex not. per Archid. *in cap. audiuimus, 24. quæst. 1.* & per Doctor. *in cap. vnic. §. si verò, de Cleric. ægrot. in 6.* Tertia restrictio est, † quan-
171. do ille delegatus Apostolicus dimittens dignitatem assumpsisset statum incompatibilem, ita, vt sit factus illius iurisdictionis Ecclesiasticæ incapax, vtputa contrahendo matrimonium. ita post alios Sanchez *d. disput. 27. numer. 27.* ex quibus Paris *d. quæst. 11. numer. 15.* de communi testatur. quamuis admittendum sit, vt saltem, cùm causa cœpta est, cognoscere possit de causa temporali; prout sentire videtur Specul. *d. tit. de iudic. deleg. §. vlt. vers. quid si causa*, seu *numer. 22.* & Gemin. *d. cap. statutum, in princ. numer. 8.* quem sequitur *ibi* Franc. *numer. 8.* Bero. *d. cap. quoniam Abbas, numer. 96.* & Fel. *numer. 5.* qui etiam excepto Spec. dicunt, quòd, si is dignitatem dimittens fiat Monachus, poterit cum licentia Abbatis de causa cœpta cognoscere: quod voluit quoque Ioan. de Deo, quem refert Spec. *d. §. vlt. numer. 23.* id solùm admittens iunctis iis, quæ dixerat *vers. numquid ergo*, vbi Monachus aliàs potuisset esse delegatus. Et hæc quoad priorem partem prædictæ regulæ, ac limitationis, seu declarationis, quam ad secundam præsentis quæst. conclusionem adhibuimus.

Posterior autem eiusdem limitationis pars, quòd
nimirum † vbi commisio facta est dignitati, seu eius 172.
contemplatione, quocumque modo etiā citra mortem naturalem vacet dignitas, ad successorem in ea transeat commisio; satis probatur ex *§. & hoc verò iubemus, auth. vt nulli iudic. collat. 9.* cuius verba retulimus *conclus. præced. limit. vnic.* præsertim dum ibi absolutè decernitur, quòd, si delegatus Principis, quiescat ab administratione, is, qui post illum susceperit dignitatem, accipiat iussionem, insinuet, atque in priuata causa impleat eam iuxta formam rescripti ac de eo, qui fuit depositus, in terminis sentit Sanch. *d. disput. 27. num. 23.* Gofred. *in sua summ. rubr. de offic. deleg. numer. 33.* vbi
idem probat † de translato ad aliam dignitatem: 173.
de quo etiam plerique id tradunt, quos refert, ac sequitur Sanchez *d. numer. 23.* vbi post Abb. *d. cap. quoniam Abbas, numer. 14.* & *ibi* Dec. in nou. edit. *numer. 67.* Bero. *numer. 109.* & Caccialup. *in l. more, numer. 36. ff. de iurisd. om. iud.* quam etiam opinionem communem asserit Bero. *d. n. 109.* aiens, hoc esse intelligendum, quando dignitas, ad quam delegatus ille transit, non continet primam, sed illam extinguit, vt, si commisio fiat Decano Cordubensi, & is fiat Episcopus Cordubensis; tunc enim cessabit commisio, & transibit ad successorem: secus si per adiectam qualitatem non confundatur prior dignitas, vt de causa commissa Episcopo Cordubensi posset idem cognoscere, si is Episcopatus erigatur in Archiepiscopatum; quia factus Archiepiscopus non desinit esse Episcopus eiusdemmet ciuitatis, ac diœcesis. & sic habes duas extensiones prædictæ posterioris partis, & ipsam 2. extensionem declaratam, seu potiùs restrictam.

Extenditur nunc secundò eadem posterior pars,
vt procedat, † quamuis res non sit integra, sed 174.
delegatus vti cœperit iurisdictione, & commisione dignitati facta; adhuc enim cessabit, eo dignitatem amittente, aut ad aliam translato; & ad successorem transibit: quia cùm sit præcisè dignitati concessa, pendet ab illa in conseruatione. sic reprobato Ioan. Menoch. *d. cap. statutum, numer. 8. 9. & 20.* volente, non amitti, sed retineri commisionem, tenet Sanchez *d. disput. 27. numer. 24.* post Innoc. *d. cap. quoniam Abbas*, statim *in princ.* Card. *numer. 4.* Bald. *numer. 3.* Henric. *numer. 10.* Bellam. *numer. 1. de offic. deleg.* Ioan. Andr. *in cap. quamuis, numer. 2.* & *ibi* Gemin. *numer. 6.* Fran. & Anchar. *in fi. eod. tit. in 6.* & Caccialup. *d. l. more, numer. 36. ff. de iurisdict. omn. iudic.*

Declaratur nunc hæc eadem posterior pars limitationis præsentis concl. ac simul etiam posterior
pars præcedentis conclusionis. Primò, quòd † 175.
commisio facta æquè principaliter sub duplici nomine appellatiuo, seu dignitatis, quorum vnum est capax, seu potiùs capacem facit delegationis Papæ, eiúsve Legati, alterum non; vt, si dicatur Præposito Nouariensi, & Capellano, vel Rectori

facta

ſancti Andreæ, & tunc quidem vtrumque reperia-
tur in vna perſona, poſtea verò, ea cedente, vel de-
cedente vnum ex his beneficiis vni, alterum alteri
perſonæ conferatur: ea, inquam, commiſſio tran-
ſibit ad vtrumque ſucceſſorem ſimul. ſic intelli-
gendus eſt, & verum dicit Abbas antiquus *d. cap.
quoniam Abbas, de offic. deleg.* & *ibidem* Butr. *num.*
21. dum volunt, eas non tranſire ad ſuccedentem
ſolùm in Præpoſitura. & ratio eſt, quia, licèt Re-
ctoria, vel Capellania non ſit capax delegationis,
iuxta *d. cap. ſtatutum*; tamen, cùm Papa commit-
tens huius iuris notitiam habeat, vel ei derogaſſe
videtur ſic ex certa ſcientia committendo Rectori,
arg. text. *in cap.* 1. cum ibi not. *de conſtit. in* 6. iun-
ctis traditis per gloſ. receptam *d. cap. ſtatutum*, §.
3. *verbo, Canonicus, & verbo, litterarum*, & confir-
matur ex iis, quæ dicemus *in ſeq. declarat.* vel ſal-
tem cenſebitur derogaſſe. vbi in eo reſcripto adſit
clauſula, *non obſtante constitutione Bonif. VIII.* in
qua cauetur, ne cauſæ vigore litterarum ſedis Apo-
ſtolicæ committantur, niſi certis perſonis in ea deſi-
gnatis; vel alia æquipollens; per ea, quæ adduxi-
mus *cap. 7. quaſt. 3. concluſ. 1. & 2. circa initium*;
iunctis iis, quæ de vi decreti irritantis, (quod in d.
conſtitutione habetur,) diximus *ead. quaſt. 3. concl.* 2.
in initio. Si autem non tamquam duabus dignitati-
bus commiſſio fiat, ſed vni principaliter, alteri ac-
ceſſoriè, & quaſi per accidens, quia tamen tunc re-
periantur in vna perſona; eo caſu vera eſt opinio
Abb. Panor. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 12. vt
tranſeat in ſucceſſorem dignitatis principalis, quæ
eſt capax delegationis: quam etiam opinionem *ibi*
ſequuntur, latiúſque confirmant Dec. *numer.* 10.
& Bero. *numer.* 106. vbi hanc communem aſ-
ſerit; atque hac potiſſimùm ratione, quam mox
attigimus, nimirum principalitatis, vt ita dicam,
& acceſſorietatis, comprobat. rectè autem mo-
net *ibidem* Dec. Abbat. Panor. inaduertenter for-
mare quæſtionem cum expreſſione nominis pro-
prij, nimirum, Petro Præpoſito, & Capellano
noſtro; quaſi apertè ſentiat *ibi* Dec. quòd, ſi expri-
matur in commiſſione nomen perſonæ ſimul cum
vtraque qualitate, altera capace delegationis, al-
tera non capace; tunc commiſſio ſit perſonalis,
& ad neutrum ſucceſſorem tranſeat, ſed ſimul
cum perſona extinguatur; quod expreſsè voluit
Bero. *d. numer.* 106. *ad fin. verſ. ſed exemplifi-
cando*; quia cùm tunc præponatur nomen proprium,
cenſetur perſonalis commiſſio, per *l. ſi communis
ſeruum, ff. de ſtipulat. ſeruor. & l. quoties, ff. de vſufr.*
cum ſimilib. vtrobique adductis per gloſ. & Doct.
necnon *in cap. cùm dilecta, de reſcript.* in quo etiam
conueniunt ferè omnes Doctorum ſententiæ hac in
re diuerſæ, vt patet ex allegatis Sanchez *d. diſp.* 27.
numer. 18. *cum duobus ſeqq.* & per nos *concl. præced.
verſ. quæ in re illud ſtatuendum, in 2. regula.* vel po-
tiùs quia appellatiuis nominibus adiunctum eſt
proprium; quo caſu commiſſio perſonalis eſt, vt
ex veriori pluribus relatis docet Sanchez *eadem
diſput.* 27. *numer.* 20. & nos *in d. 2. regula.* Se-
176. cundò declaratur, quòd, † ſi cauſa & in propo-
ſito noſtro commutatio vltimæ voluntatis ſit com-
miſſa duabus dignitatibus capacibus delegationis,
nomine proprio non expreſſo, quæ tunc vel vni-
tæ erant, vel ab vna perſona ex diſpenſatione obti-
nebantur, deinde, cedente, vel decedente commiſſa-
rio, eæ conferantur diuerſis perſonis; tunc indiſtin-
ctè ad vtramque perſonam ſuccedentem tranſibit
commiſſio, vt ſatis probat Abb. *d. cap. quoniam
Abbas, numer.* 13. & *ibi* Dec. *numer.* 11. *in antiq.* &
Bero. *numer.* 107. qui etiam communem hanc ſen-
tentiam eſſe teſtatur. Declaratur tertiò, quòd, † ſi è 177.
contrario cauſa, ſeu commutatio aliqua commiſſa
erat duobus ſub nomine appellatiuo duarum digni-
tatum, per quas pariter capax quis eſt delegationis
Apoſtolicæ, iuxta *d. cap. ſtatutum*, vtpute Præpoſito,
& Archidiacono; contingat autem alterum cedere,
vel decedere, alterum collegæ taliter cedentis, vel
decedentis dignitatem propria retenta ex diſpenſa-
tione, vel illi vnitam obtinere: iſte non poterit ſo-
lus, & inſolidum procedere, ac de cauſa illa co-
gnoſcere, commutationémve exequi: ita contra
Gulielm. de Cun. *in l. de die, §. ſi fideiuſſor, ff. qui ſa-
tiſd. cog.* quem *ibi* ſequitur Alex. *in §.* tenet Io. Andr.
*in addit. ad Spec. tit. de iud. deleg. §. reſtat, verſ. quæſtio-
nes autem, & in cap. generi, col. 4. verſ. circa ſecun-
dum, de reg. iur. in* 6. ac Lap. *alleg.* 88. quæ incipit,
communis Florentia, col. 2. quos refert, ac ſequitur
Dec. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 12. in eámque ſen-
tentiam, quam communem eſſe fatetur, tandem in-
clinat Bero. *ibidem num.* 108. licèt contra eandem
quædam adducat, quæ minus aduerſùs eam vrgent,
quàm pro contraria faciant text. *in cap. quamuis, cap.
licet vndique, cap. cum cauſa, & cap. ſuper quæſtio-
num, §. ſi verò, de offic. deleg.* cum ſimilibus, in qui-
bus habetur, quòd † vbi duo ſunt delegati etiam 178.
ſimpliciter, poteſt alter iudicum ſuo coniudici, ſeu
collegæ vices ſuas committere; ita, vt ille ſolus tunc
procedat, & de cauſa cognoſcat vſque ad ſenten-
tiam incluſiuè. verùm hoc ideo procedit, quia iu-
riſdictio ab eo, qui, illam habet, in collegam
tranſmittitur canonis, atque adeò ſupremi Principis
auctoritate; quod in eo caſu collationis ob ceſſum,
vel deceſſum non contingit. Declaratur quartò,
quòd ad hoc, vt ſucceſſor cognoſcere poſſit de cau-
ſa, quæ ſuo præceſſori commiſſa erat ſub nomine
dignitatis, † debet eſſe non ſolùm ad eam ele- 179.
ctus, ſed etiam confirmatus; vt poſt gloſ. *d. cap. quo-
niam Abbas, verbo, ſubſtitutum, de offic. deleg.* do-
cet inter cæteros Bero. *ibi numer.* 51. quoniam, cùm
ante confirmationem ille, qui ad dignitatem electus
fuit, plenitudinem officij realiter, & effectualiter
non aſſequatur, ſed ſolùm potentialiter, vt *in cap.
noſti*, cum ibi notat. *de elect.* iuncto *cap. nihil, in fi. eod.
tit.* &, vt ait gloſ. *in cap. quanto, verbo, relatio, 63.
diſt.* prælatus per electionem acquirit ius prælatu-
ræ, & adminiſtrationis, per confirmationem autem
acquirit eiuſdem exercitium; non tranſibit ad eum
delegata poteſtas, niſi poſt confirmationem; & nos
de Epiſcopo latiùs oſtendimus ſup. *cap. 5. quæſt.* 11.
concl. 7. Nunc verò declaratur quintò eadem poſte-
rior huius, ac præced. concluſ. pars, vt † commiſſio- 180.
ne facta Officiali, vel Vicario generali Epiſcopi;
idem enim ſunt, vt conſtat ex *Clem. 2. de reſcript.* iun-
cta gloſ. *verbo, Officialis*, necnon ex *cap. 1. & 2.* iun-
cto *cap. fin. de offic. Vicar. in* 6.) non poſſint per
ipſum Epiſcopum expediri etiam Officiali, ſeu Vi-
cario remoto; vt pluribus relatis tradit Sanchez *d.
diſput. 27. num.* 30. quibus adde plures alios relatos
à Nic. Garz. quem poſt hæc ſcripta vidi, *in ſuo tract.
de benef. part. 6. cap. 2. numer.* 20. Ratio eſt, quo-
niam, cùm ſit manifeſta differentia inter Epiſco-
pum, & eius Officialem, vt patet ex *cap. Venerabili-
bus, in princ. de ſent. excom. in* 6. ibi, *Archiepiſcopo,
vel eius Officiali*; commiſsio autem huic ſoli fiat,
non poteſt ad illum pertinere. item quia, licèt † 181.
idem ſit Epiſcopi, & eius Vicarij tribunal, *cap. 2.
de conſuet. in 6. & cap. Romana, in princ. de ap-
pellat. eod. lib.* tamen id verum eſt quoad cauſas,
quæ iure ordinario ipſi Vicario competunt, non
autem, quæ iure delegato; vt *ibi* tradunt commu-
niter Doctor. atque alibi ſæpe. Ex qua declaratione
facilè

182. facilè colligitur quid an si idem Vicarius † creetur Episcopus eiusdem diœcesis, vel alias desinat esse Vicarius, possit de causa, vel dispensatione aut commutatione sibi tempore Vicariatus ratione officij commissa cognoscere, eámve exequi. distinguendum enim est cum Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 31. & aliis, quos allegat: vt, si commissio fiat, vt solet, dicendo, Officiali talis diœcesis, vtputa Mediolanensi, aut Archiepiscopi Mediolanensis; non poterit, postquam desiit esse Vicarius, licèt factus sit Episcopus eiusdem diœcesis, commissionem exequi: quia cùm commissio sit realis, vtpote facta dignitati Vicarij, ísque ad alteram dignitatem, quæ priorem non continet, translatus sit, vel aliàs desierit esse Vicarius; cessat commissio respectu suæ personæ, vt post eundem Sanchez id latiùs probantem *numer.* 22. *& seq.* nos docuimus sup. hac ipsa concl. *versic. limitatur nunc, & vers. posterior autem pars, circa initium:* transítque ad successorem in Vicariatu, vt ipse Sanchez latè tradiderat *ead. disput.* 27. *numer.* 10. & nos *conclus. præced. restrict.* 1. Si verò commissio fuit personalis, poterit de ea cognoscere cessante Vicariatu, vt post ipsum Sanchez & alios docuimus *d. vers. limitatur nunc*; & in specie præter prædictos tradit quoque Abb. *d. Clem.* 2. *in initio*, Card. *quæst.* 6. *numer.* 7. ac Fel. *d. cap. quoniam Abbas, numer.* 5. hoc autem temperat *ibidem* Sanchez post Card. *d. numer.* 7. nisi is transierit ad statum incompatibilem; id quod etiam confirmari potest ex iis, quæ nos ad hoc adduximus sup. hac ipsa concl. *restrict.* 3. aut ob delictum priuatus esset Vicariatu, ex iis, quæ *ibidem restrict.* 2. ex eod. Sanchez & aliis attulimus. Denique limita vbi ante dimissionem officij non cœpisset vti iurisdictione iuxta probabilem sententiam, quam ibi *restrict.* 1. defendimus contra communem, quam inibi paulo antè retulimus. Ex huius

183. verò illationis priori parte sequitur, quòd, † si Episcopus alium Vicarium constituat, vel ipsemet Vicarius facultate Episcopi alium substituat Vicarium generalem; (neque enim alias potest, glos. & Doctor. *in cap. clericos, de offic. Vicar. & cap.* 1. *eod. tit. in* 6.) poterit hic delegationem Vicario sub nomine dignitatis commissam exequi, sicut ipse Vicarius poterat; quia non est alius Vicarius, sed ipsius successor, ac reputatur idem cum priori: ita post alios Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 67. & Sanchez *d. disput.* 27. *numer.* 41. post Put. *decis.* 487. *lib.* 2. per tot. Quid autem si delegatus succedat deleganti in dignitate, dicemus inf. *declarat. vlt.*

184. Declaratur nunc sextò, vt nec è conuerso † possit Vicarius expedire commissiones factas Episcopo, nisi post subdelegationes ab eo in se de illis factas, vt latiùs docuimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 14. *notab.* 7. *post tertiam conclus.* Sed neque Vicarius Episcopi successoris expedire poterit, seu exequi commissiones factas Episcopo prædecessori; quoniam eæ transeunt in ipsum successorem, vt constat ex *c. quoniam Abbas, de offic. deleg.* cum suis concordant. & aliis superiùs adductis.

Declaratur septimò, Vicarium Capituli sede va-

185. cante † posse exequi commissionem factam officiali, seu Vicario non solùm sub nomine diœcesis, vt Vicario Cordubensi, prout in terminis tenet Sanchez *d. disp.* 27. *num.* 31. quia Vicarius Capituli sede vacante est Vicarius illius diœcesis, imuò & iurisdictionis Episcopalis, vt multi tenent probati a Sanchez *ibidem*, & Garz. *d. cap.* 2. *numer* 42. vnde, licèt *Clem.* 2. *de rescript.* decidatur, Vicarios generales Episcoporum esse capaces delegationis Papæ, vel eius Legati: tamen idem dicendum de Vicariis Capituli sede vacante, vt voluit *ibi* glos. *verbo, Episcopi*, Card. *quæst.* 13. *num.* 15. Ancharr. *num.* 1. Imol. *numer.* 10. Euerard. *in loc. leg. a vi subrogat. num.* 2. verùm fortalse etiam factam Vicario Episcopi, vt idem Sanchez non leuiter comprobat *d. disp.* 27. *num.* 43. & confirmatur ex proximo fundamento allato pro commissione facta Vicario sub nomine diœcesis; verùm de hac declaratione latiùs sup. *cap.* 5. *quæst.* 14. *concl.* 2.

Octauò declaratur, vt Capitulum sede vacante † non succedat in commissione facta sub nomine dignitatis Episcopo, vel eius Vicario generali. Quoad commissionem factam Episcopo ex eo probatur; tum quòd Capitulum sede vacante, licèt succedat Episcopo in iurisdictione ordinaria, non tamen in dignitate, & officio, de quibus loquitur text. & Doctor. *d. c. quoniam Abbas*, alúsque iuribus disponentibus, commissionem transire ad successores: tum quòd id tradit Dec. *d. cap. quoniam Abbas, num.* 3. *vers. quinto nota*, vbi etiam alios allegat; idémque voluerunt Abb. Fel. ac cæteri ferè omnes *in cap. cum olim, de maior. et obed.* Gemin. ac plerique alij *in cap. vnic. eod. tit. in* 6. sentiúntque communiter Doctor. dum cum Innoc. *cap. cum in cunctis, num.* 7. *de elect.* & Abb. *in cap. verùm, num.* 9. *de for. compet.* tradiderunt, ad Capitulum sede vacante non transire iurisdictionem, & cætera, quæ Episcopo competunt iure speciali, prout de communi testatur inter alios Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disput.* 2. *num.* 10. speciali, inquam, delegato, non ordinario: si enim competat Episcopo ea potestas iure ordinario speciali, quia specialis aliquis canon eam illi tribuit, tunc in eadem succedit Capitulum, vt *ibidem* explicat Sanchez post Abb. *d. num.* 9. & Fel. *in cap. cam te, num.* 17. *de rescript.* potestas namque competens, & annexa perpetuò non personæ, sed dignitati, vel officio † ordinaria censetur, non delegata, vt ex communi pluribus relatis tradit Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 20. *numer.* 6. *ac* 10. Suarez *lib.* 6. *de legib. cap.* 15. *num.* 1. & Sanchez *lib.* 2. *de matrim. disput.* 40. *numer.* 14. Ab hac tamen communi doctrina, atque adeò à præsenti declaratione quoad hanc priorem partem recedere videtur Aug. Bero. *d. cap. quoniam Abbas*, eámque latiùs tueri conatur *à numer.* 21. *vsque ad* 26. præcipuè per text. *in cap. ad abolendam, in princ.* iuncto *fin. de hæret.* nam *in princ.* habetur, quòd Episcopi cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante possunt in causa hæresis iudicare; *in fine* autem *cap.* videtur id extendi etiam ad potestatem delegatam, quam Episcopo *ibi* Romanus Pontifex concedit contra exemptos. quod confirmat etiam per text. *d. cap. vnic. de maior. & obed. in* 6. vbi generaliter dicitur, quòd Capitulum sede vacante potest absoluere illos excommunicatos siue à iure, siue ab homine, quos posset Episcopus, si viueret: ac præterea text. ille iuncta glos. *verbo, is, ad quem*, & text. *cap. is, cui, de elect. in* 6. parificat Capitulum sede vacante visitatori Apostolico: visitator autem potest expedire omnia, quæ sunt de iurisdictione Episcopi, & ipsi, vt Episcopo competunt, excepta alienatione bonorum immobilium, vt cauetur *in d. cap. is cui.* cùm ergo Visitator possit cognoscere de causa delegata Episcopo, quoniam exceptio illa alienationis firmat regulam in casibus non exceptis, *l. nam quod liquida, §. vlt. ff. de pen. leg. §. vt autem, in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccles. collat.* 2. poterit & Capitulum sede vacante. Quæ tamen nos remorari nequaquam debent, quin ad prædictam communem sententiam, & propositã declara-

declarationem accedamus. Nam *ip ∫no d. cap. ad abo-*
188. *lendam*, † non fit extensio quoad potestatem dele-
gatam ad Capitulum Sede vacante, sed expressè
dicitur, exemptos iudicari de hæresi debere ab Epi-
scopo, neque ampliùs Capituli mentionem fecit,
vt fecerat in princip. vnde ferè communiter Do-
ctor. *ibi* asserunt, potestatem delegatam, de qua
in fine illius capitis, ad Capitulum non transire;
vt videre est apud Sanchez *d. numer.* 10. licèt dicat,
aliquos contrarium sentire, inter quos est Ioann.
Monach. *d. cap. vnic.* & alij per nos relati *cap* 5. *hu-
ius tract. quæst.* 12. statim *ante* 1. *conclus.* pro quibus
est text. *in Clement.* 1. §. 1. §. *verùm*, & §. *porrò*, *de
hæretic.* prout eum ibi ponderauimus: qui tamen
non oberit ei, quod nunc dicimus, cùm illud sit
ius nouum distinctum ab hoc *cap. ad abolendam*, fa-
ciens potestatem ordinariam, quæ per hoc erat de-
legata. deinde admitti potest, delegatam faculta-
tem generalem perpetuò annexam officio transire
ad Capitulum, cùm sit ordinaria, vt suprà dictum
189. est. Vel tertiò possumus dicere, speciale esse † fa-
uore fidei, vt potestas Episcopi delegata ad Capi-
tulum transeat; fauore enim fidei pleraque specia-
lia, & à iure exorbitantia à iure ipso conceduntur,
cap. in fauorem, *cap. accusatus*, §. *licèt verò*, & *cap.
ne aliqui*, *de hæret. in 6.* cum aliis similibus *in eo tit.*
190. Quod autem dicitur † *in d. cap. vnic. de maior. &
obed. eodem lib.* Capitulum posse absoluere excom-
municatos, quos posset Episcopus, accipiendum
est de potestate ordinaria, non autem delegata,
aut generaliter, ita, vt vtraque comprehendatur.
Neque verum puto, visitatorem Apostolicum, ni-
si id in facultate habeat speciali, posse cognoscere
de speciali commissione, aut delegatione, quæ fa-
cta erat Episcopo: sed etsi posset, iam id faceret
potestate delegata, non ordinaria, cuiusmodi est
potestas Capituli Sede vacante. illa verò æquipa-
ratio, quæ fit Capituli, & visitatoris Apostolici *in
d. cap. vnic.* iuncta glos. *ibi verbo*, *is*, *ad quem*, ac-
cipienda est solùm quoad id, quod in eo cap. dis-
ponitur, nimirum de facultate absoluendi excom-
municatos, quæ Episcopo competebat, & qui-
dem solùm iure ordinario, vt dictum est. sicut et-
191. iam exceptio † firmat regulam in casibus non ex-
ceptis quoad genus proximum, non autem remo-
tum, aut disparatum: item fallit, quando induce-
retur iuris communis correctio quoad alios casus
non exceptos; latè Felin. *in cap. quoniam frequen-
ter*, *in princip. num.* 2. & 3. *vt lit. non contest.* cum
aliis ad id adductis à Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.*
13. *num.* 25. & fallit etiam quoad casum alio iure
exceptum; vt constat ex *Clement. exiui*, §. *deinde*,
& *ibi* glos. *verbo*, *deinde*, necnon Card. *de verb. si-
gnif.* & pluribus allatis Euerard. *in loc. ab except. ad
reg. num.* 5. Gutiec. *lib.* 1. *pract. quæst.* 111. *num.* 1.
& *lib.* 3. *quæst.* 15. *num.* 42. at verò hìc induceretur
iuris communis correctio; & casus potestatis de-
legatæ Episcopo est alio iure exceptus, nimirum
d. cap. quoniam Abbas, & aliis iuribus, in quibus
habetur, potestatem delegatam dignitati ad suc-
cessorem in ea transire. Non poterit igitur ex præ-
dictis Capitulum Sede vacante cognoscere de cau-
sa, vel dispensatione, aut commutatione, quæ
192. erat Episcopo commissa. Sed neque † de commis-
sa eius Vicario generali, vt in specie docet Felin.
in cap. cum in, *numer.* 17. *de rescript.* & verissimum
esse meritò ait Sanchez *d. disput.* 27. *num.* 33. quia
Capitulum non succedit Vicario Episcopi, sed ipsi
Episcopo, vt satis constat ex *cap. cum olim*, & *cap.
his*, *qua*, *de maior. & obed. cap. illa*, *ne sed. vac.* &
d. cap. ad abolendam, *de hæret. d. cap. vnic. de ma-
ior. & obed. in 6. cap. si Episcopus*, & *cap. penult. in
princip. de suppl. negl. prælat. cap. vnic. in princip.* & §.
fin. ne sed. vac. cap. cùm nullus, §. *Episcopo*, *de temp.
ordin. cap. vnic. de instit. eodem lib. Clement.* 1. §. 1.
§. *verùm*, & §. *porrò*, *de hæret.* necnon Concil. Tri-
dent. *sess.* 23. *cap.* 10. & *sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.*
idque siue Episcopus mortuus sit, aut captus ab ho-
stibus, vel schismaticis, donec libertati restitua-
tur, vt in specie disponitur *in d. cap. si Episcopus*,
de suppl. negl. prælat. in 6. siue etiam vbi Episcopa-
lis Sedes vacet per renuntiationem, translationem,
depositionem, vel alio modo, vt *ibidem* tradit glos.
recepta *in verbo*, *mortem*, & ipsa praxis docet. De-
claratur nunc nonò eadem posterior pars præsen-
tis, ac præced. conclus. vt † commissio facta Epi- 193.
scopo sub nomine dignitatis, seu ipsi dignitati, si
Episcopus communicetur, non transeat, seu de-
uoluatur ad Archiepiscopum, cùm ad eum nulla
iurisdictio etiam ordinaria Episcopi excommuni-
cati deuoluatur, vt apertè deciditur *in cap.* 1. *de
suppl. negl. prælat. in 6.* verùm nec deuoluitur ad Ca-
pitulum, sed ad Papam, vt post Gemin. & alios
ibi tradit Steph. Quarant. *in tract. de auctorit. Ar-
chiepisc. num.* 22. vel potiùs suspenditur eius exer-
citium, ita, vt absolutus illam reassumere, & exer-
cere possit; vt sentire videtur glos. *d. cap.* 1. *verbo*,
culpa, & constat ex latiùs per nos adductis sup. *hac
ipsa conclus. ampl.* 2. & *quæst. præced. conclus.* 2. *illat.*
2. vbi idem quoque ostendimus de suspensione si-
ue, quæ censura Ecclesiastica est, siue, quæ non
est censura. Declaratur denique, quòd, † si dele- 194.
gatus succedat deleganti in dignitate, cuius ratio-
ne delegauit, vel aliàs ei fiat par, ma óve in illa
dignitate, tunc expirabit delegatio in tali delega-
to: vt probat text. *in l. iudicium soluitur*, *ff. de iudic.*
vbi dicitur, iudicium solui, si ipse iudex eiusdem
imperij esse cœperit, cuius erat, qui iudicare iussit.
id quod præter glos. & Doct. *ibi*, atque alibi, adno-
tauit quoque Molin. *tom* 6. *de iust. & iur.* seu *tract.*
5. *disput.* 21. *num.* 3. qui hunc textum intelligit in
delegato ab Ordinario, qui esse cœperit æqualis,
aut maioris potestatis in eodem tribunali cum eo,
qui ipsum delegauit. Vnde exemplificari potest in
delegato ad commutandam aliquam vltimam vo-
luntatem ab Episcopo, vel ab habente generaliter
à Principe facultatem commutandi omnes vltimas
voluntates in suo dominio, qui æquiparabitur or-
dinario; si is delegatus fiat Episcopus, vel similem
facultatem generalem à Principe obtineat. Verùm
de materia huius declarationis plura differ mus in-
frà hac ipsa quæst. *conclus.* 4. *declarat. vlt.* ex iis, quæ
hac de re in subdelegato respectu subdelegantis af-
feremus. Quæ autem sint personæ capaces com-
missionis commutationum vltimarum voluntatum,
& quibus commissæ censeantur, præsertim quoad
personas Vicariorum, & alia, quæ aliquo modo ad
hanc conclus. pertinent, tradidimus sup. *cap.* 5 *quæst.*
14 *suppos.* 1. & *conclus.* 3. Nunc verò ad alias huius
quæst. conclusiones transeamus.

TERTIA CONCLVSIO. Per mortem natu-
ralem, & aliquam saltem ciuilé subdelegati à com-
missario cõmutationis vltimæ voluntatis re non in-
tegra contingentem expirat iurisdictio in ipso com-
missario: secus si ea mors contingat re integra. Et
quidem quòd expirat † per mortem naturalem sub- 195.
delegati re non integra, apertè colligitur, sumpto ar-
gumento à contrario sensu, (quod in iure validissi-
mum est, vt latè probat Euerard. *in loc. à contrar. sens.
num.* 1.) ex *cap. quamuis*, *de offic. deleg. in 6.* nã, dum *ibi*
dicitur, quod delegatus Papæ, si subdelegauit et-
iam in totum causam sibi commissam, potest eã re-

assumere, si antequam ille iurisdictione vsus fuerit, eum rebus eximi contingat humanis; apertè constat, iurisdictionem tunc ampliùs non remanere penes delegatum, si ea subdelegatus ante suum obitum vti cœperit; idque in specie delegati sensit glos. recepta *in cap. super quæstionum, §. si verò, verbo, si non possunt ambo, versic. sed quæritur, de offic. deleg.* Hostien. *in sum. eodem tit. §. delegars, vers. sed numquid potest reuocare*, Doct. *d. cap. quamuis.* Hoc autem procedit, licèt is subdelegatus nulliter processisset ob non seruatam formam mandati; vt satis constat ex *cap. venerabili, §. porrò, de offic. deleg.* vbi decernitur, delegatum Papæ, qui in totum cuidam vices suas commiserat, tamquam functum officio suo non potuisse deinde alteri easdem demandare, atque adeò priorem commissionem reuocare; cùm tamen *ibidem* nullus decernatur processus prioris subdelegati ob non seruatam formam mandati delegationis: idque iuncto *d. cap. quamuis*, vbi reuocatio subdelegationis, & mors subdelegati æquiparantur in re, de qua agimus.
196. Declaratur verò, vt non procedat, † vbi subdelegatio facta sit non in totum; vt à contrario sensu colligitur ex §. *porrò*, mox citato, ibi; cùm iam suo functus esset officio dicto Abbati committendo in integrum vices suas, huiusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare: & tunc glos. *ibi verbo, vices suas, & verbo, non potuit demandare, ac d. versic. sed quæritur*, & Doctor. distinguunt de re integra, vel non integrà; quasi secùs sit vbi committantur vices non in integrum, seu non in totum: de quo etiam aliquid paulo pòst dicemus. Quod autem per mortem naturalem sub-
197. delegati contingentem re integra † non expiret iurisdictio in delegato, patet ex *d. cap. quamuis*, in sensu directo, vt manifestè sonant prædicta verba; si enim reassumere tunc potest delegatus commissionem subdelegato factam, & iurisdictionem illi concessam, constat eam non expirasse; idque præter glos. & Doctor. *ibi*, adnotauerat quoque glos. ab aliis approbata *in d. §. si verò, verbo, si non possunt ambo, versic. sed quæritur, & d. cap. Venerabili, verbo, vices suas, & verbo, non potuit demandare*, Spec. *in tit. 1. §. restat, post medium*, & Hostiens. *in sum. d. tit. de offic. deleg. §. delegare, versic. sed numquid potest reuocare.* & subdit eius rei rationem Romanus Pontifex *d. cap. quamuis, in fin.* his verbis, cùm iurisdictio, ex quo ipsa vsus non extitit, (hoc est, subdelegatus, de quo mox dixerat,) non censeatur in eum efficaciter transiuisse: vbi glos. *in verbo, efficaciter*, hoc postremum ex eo confirmat, quòd, si moritur subdelegans re integra, certum est, quòd subdelegatus non procedet, vt decernitur *in cap. licèt vndique, de offic. deleg.* ergo patet quòd efficaciter iurisdictionem non habet: quo etiam argumento vtitur glos. Bern. *d. versic. sed quæritur*, ad id allegans quoque text. *in d. cap. Venerabili, §. porrò, de offic. deleg.* qui tamen potiùs pro præcedenti dicto facit, prout eum *ibi in fine* ponderauimus. Cùm verò text. *d. cap. quamuis*, illud definiat de delegato in totum subdelegante vices suas, idem dicendum, si non in totum commisit, sed aliquid sibi reseruauit de iurisdictione; quod significat, dictio illa, *quamuis*; quæ, teste Alberico *in suo Dictionario vtriusque iur.* & Aug. Barbos. *in*
198. *suis remission. Doct. de diction.* in hac dictione, † stat implicatiuè, seu augmentatiuè, vt ait Schardius *in lexico iuridico, verbo, quamuis*, frequentissimè addit prioribus; afferens illud Ciceronis, quis tam stultus, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperam esse victurum; ac text. *in l. qui furtum, ff. de furt.* cui similis est *in l. qui iniuria, in princip. ff. eodem tit. l. quamuis conueneris, & l. tutor, ff. de pignor. act. cap. quamuis*, quod est *pen. de æt. & qual. cap. quamuis, de re iud.* & alibi sæpissime in vtroque iure: & explicat, ac ponit casum magis dubitabilem, vt post glos. *in Clem. 1. verbo, quamuis, de re iudic. glos. fin. in Clement. 2. de reb. Eccles. non alienand.* & alios tradit Barbos. *in d. dictione, quamuis*, quæ est 259. *num.* 3. immo multo magis illud verum est, vbi delegatus non in totum subdelegauit, sed sibi aliquid de iurisdictione, aut facultatem eam reuocandi reseruauit; vt in specie adnotauit glos. recepta *d. cap. quamuis, verbo, in totum, de offic. deleg. in 6.* quia tunc iudex remanet, vnde non erat sic dubitandum in eo eo casu. in quo
ideo, † si appellandum sit, ad subdelegantem ap- 199.
pellari debebit, non ad primum delegantem, *cap. cum in consulenti, & cap. super quæstionum, §. porrò, de offic. deleg. & cap. si delegatus, §. ad eum quoque, eodem tit. in 6.* nisi delegatus subdelegans mortuus sit, aut excommunicatus, *cap. fin. eod.*, vel ab appellante iurisdictionem habere negetur, *cap. si à subdelegato*; vel cùm duo ex tribus delegatis subdelegarent duobus iis, qui procedant cum tertio condelegato; & ab his omnibus appelletur; vt *in cap. si duo, eodem tit. & lib.* vel denique si duo, aut vnus subdelegarunt collegæ, à quo appellatur: ita glos. *ibi, verbo, duobus aliis*, per text. *in cap. super quæstionum, §. si verò, ext. eodem tit.* secundùm vnam lecturam, quæ, inquit, ibi amplectenda est, quia, si ibi quæreretur de eo, qui totum subdelegauerat, non erat quæstio, quia per præcedentia decisa erat. in *verbo* autem, *ex tribus*, idem dicit, & multo fortius in casu *d. cap. si duo*, de vno subdelegante, cum cuius subdelegato procederent alij duo delegati; idque apertè colligitur ex ipso text. ibi, non ad condelegatos; alias enim dicendum fuisset, ad condelegatum. ac tandem *in verbo, cum delegato*, notat, quòd, si in rescripto esset clausula, *quod si non omnes, & duo committerent, tertius se excusaret, nec committeret*; in hoc casu ab illis duobus subdelegatis ad delegatos subdelegantes appellaretur, & non ad primum delegantem; cessat enim ratio decisionis huius cap. de qua ipsamet glos. *in verbo, condelegatos*, quia appellatio est de minori ad maiorem, hîc autem partim appellaretur de pari ad parem, immo ad eundem grauantem, idémque tribunal, contra *cap. 2. de consuetud. in 6.* cum simil. Omnino verò, & indistinctè non ad delegatum subdelegantem, sed ad primum delegantem à subdelegatis erit appellandum, si commissio, seu subdelegatio facta sit in totum, *d. cap. super quæstionum, §. porrò, de offic. delegat.* & colligitur ex *d. §. ad eum quoque.* Sic-
ut etiam, vbi commissio in totum facta est, † non 200.
potest post commissionem delegatus recusari, seu eius commissio impugnari; quòd posset, si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset; vt dicitur *in cap. iudex, in princip. de offic. delegat. lib. 6.* potéstque cognoscere de causa suspicionis taliter à se subdelegati, vt notauit *ibi* glos. *verbo, aliquid*; & patet ex *d. cap. super quæstionum, §. quem verò.* Cùm igitur delegatus, qui sibi aliquid reseruauit committendo vices suas, ac præsertim facultatem eas ad se reuocandi, remaneat iudex, tunc non est distinguendum, an res sit integra, vel non; verùm vtroque casu non expirabit in subdelegante iurisdictio, & commissio; sed poterit eam reassumere: & probatur tum ex *d. cap. Venerabili, §. porrò*, prout eum text paulo antè induximus cum glos. & Doctor. *ibi*, & *d. cap. super quæstionum*,

num. §. *si verò*; tum ex glos. ab aliis approbata *d. cap. index, in princip. verbo, aliquid*; vbi loquendo de subdelegante, qui sibi aliquid reseruauit simpliciter, nec distinguens de re integra, vel non integra, docet, eum, cum iudex remaneat, posse reuocare ad se iurisdictionem, iuxta *l. iudicium soluitur, ff. de iudic.* vbi absolutè dicitur, iudicium solui vetante eo, qui iudicare iusserat. Immo glos. recepta *ibi* supponit, in eo text. rem non esse integram, cùm aliàs non esset iudicium. Cùm autem *in d. l. iudicium soluitur*, dicatur, solui iudicium non solùm vetante eo, qui iudicare iusserat, sed etiam eo, qu maius imperium in eadem iurisdictio-
201. ne habet; hinc sequitur, † quòd non potest, qui subdelegauit, vnquam causam reassumere, si superior in eadem iurisdictione eam ad se auocauit: quod potest quandocumque ante expeditionem facere, prout latiùs, Deo dante, ostendemus infrà *quæst.* 6. præsertim *præmiss.* 1. *& conclus.* 2. Illud ve-
202. rò adnotandum est, quòd † non dicetur aliquid sibi de iurisdictione, aut causa reseruasse, sed in totum commisisse, qui causam delegauit cum eo moderamine, vt subdelegatus, antequam sententiam ferat, teneatur ipsum consulere, vel aliquem alium, iuxta *cap. si pro debilitate*, & *ibi* glos. *verbo, te consulere*, & Abb. *de off. deleg.* vnde tunc re non integra expirat in subdelegante iurisdictio: latè Molin. *de iust. & iur. tom. 6. disput.* 21. at dicetur reseruasse vbi etiam solùm causæ reuocationem sibi reseruauit, vt apertè constat ex *d. cap. si delegatus, § ad eum quoque*, & adnotauit *ibi* glos. recepta *in princip. verbo, reuocandas*, dicens, *reuocare iurisdictionis est, ff. de iudic. l. iudicium soluitur*; retinendo ergo reuocandi potestatem aliquid de iurisdictione retinuit. Quod autem dictum est de morte naturali, idem dicendum est de morte ciuili. nam si commissio,
203. seu subdelegatio facta sit in totum; tunc † distinguendum erit, an re integra ciuiliter mortuus sit subdelegatus, & non expirauit iurisdictio in delegato, qui subdelegauit, sed eam reassumere possit; an verò re non integra, & tunc expirauit: licèt hoc non tam eueniat propter mortem ciuilem, aut etiam naturalem ipsius subdelegati, quàm propter commissionem illi factam in totum, & citationem ab eo transmissam, seu cœptum ab eodem negotium. si verò commissio, seu subdelegatio non sit facta in totum, sed aliquid sibi de iurisdictione reseruauerit delegatus, retinendo saltem facultatem eam reuocandi; tunc siue res sit integra, siue non, poterit quandocumque delegatus negotium reassumere, ac prosequi, nisi superior ipse causam auocauerit. quod vtrumque constat ex iis, quæ antè de morte naturali diximus; æquè enim militant rationes pro ea adductæ, etiam in morte ciuili; atque adeò, quod de ea dicitur, de hac quoque dicendum est, iuxta *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* & ex eo, quod de æquiparatione vtriusque mortis sup. hac ipsa quæst. secundo loco præmisimus: ac potissimùm, quia in subdelegatione facta in totum, si res sit integra, adhuc efficaciter non transiuerit iurisdictio in subdelegatum; si verò non sit integra, tunc efficaciter transierit: in subdelegatione autem non in totum delegatus semper remanserit iudex saltem quoad facultatem reuocandi vices à se commissas, & consequenter iurisdictionem subdelegato à se concessam. Atque id etiam vtrumque latè docuimus quoad Conseruatorem, & subconseruatorem in nostro tract. *de Conseruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst. 3. concl. vlt.* quam, si lubet, videre poteris.

Qvarta conclvsio. Per mortem naturalem subdelegati ab eo, cui commissa fuit commutatio vltimæ voluntatis, † expirat in ipso sub- 204.
delegato iurisdictio, & potestas sibi ea in re demandata, etiam quoad negotia cœpta: per ciuilem autem regulariter dumtaxat suspenditur siue quoad cœpta negotia, siue quoad non cœpta. Prior pars conclus. probatur ex iis, quibus sup. *conclus. 1. huius quæst.* ostendimus, per mortem naturalem commissarij, seu delegati in ipso extingui, seu expirare eiusdem iurisdictionem, potestatémque commutandi: illa enim ratio, quæ militat in delegato, quòd mors omnia soluit, *§. deinceps, auth. de nupt. collat.* 4. atque adeò etiam iurisdictionem, prædictámque potestatem; æquè etiam locum habet in subdelegato; vnde debet eadem esse dispositio, iuxta *d. l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episcop.* cum simil. Quare proportionabiliter quoque ex illius conclus. ampliationibus ac limitationibus, iunctis iis, quæ in concl. præced. diximus, desumi possunt extensiones, ac restrictiones ad hanc priorem partem propositæ conclus. nam, quod de delegato statuitur, † idem quoque proportionabiliter sta- 205.
tuendum est in subdelegato, vt colligitur apertè ex *cap. licèt vndique, cap. ex litteris, & cap. vltim. in princip. & §. 1. de offic. delegat. cap. fin. §. vices quoque, eodem in 6. cap. statutum, §. in nullo quoque, de rescript. eodem lib.* ac præter Doctor. in his iuribus, atque alibi sæpe, apertè sentit post alios Dec. *in cap. cùm te consulente, num. 2. de offic. deleg.* & facit, tum quòd subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, *l. 1. §. hæc actio, ff. si quis in ius vocat. non ierit. lib. esse iuss. fuer. l. si eum, § qui iniuriarum, ff si quis caution.* cum aliis ad id adductis ab Euerard. *in Topic. iur. loc. à vi subrogat. num.* 1. ac ferè per tot. latè Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de regul. iur. conclus. 2. numer. 31. & 55. cum seq.* tum quòd de subdelegato agitur *in rubric. de offic. delegat.* valet autem argumentum à rubro ad nigrum etiam in materia delegationis, latè probat Euerard. *in loc. legal. à rub. numer.* 1. 4. & 5. Hæc igitur prior pars conclus. declaratur primò, † vt is subdelegatus ex 206.
mortuis diuinitus resurgens recuperet iurisdictionem quoad negotia cœpta, vel non cœpta, si qui subdelegauit non in totum, non reuocauit vices suas, isque causam cognouit, aliúmve subdelegatum dedit aut ipse, aut primus delegans; idémque erit, si delegatus resurgenti in totum subdelegauerat, & vices non reuocauit, vt poterat. si verò hic subdelegans reuocauit, non recuperabit subdelegatus, nisi negotia cœpta, quæ non poterant reuocari, nisi à superiore primo delegante; quo reuocante neque cœpta hic subdelegatus recuperabit. iuxta adducta *in præced. concl.* quod tamen tempera, ac declara, vt subdelegatus resurgens non recuperet iurisdictionem sibi commissam re integra, seu quoad negotia non cœpta, vbi primus delegans, aut delegatus, qui sibi subdelegauit, re integra decessisset, aut alias amisisset Pontificatum, aliámve dignitatem, cuius ratione commissionem fecit; aut inferior Romano Pontifice excommunicatus, vel suspensus à sua iurisdictione fuisset denunciatus, idque durante excommunicatione, vel suspensione; iuxta latiùs per nos deducta *in præced. quæst.* passim: iuncto eo, quod de delegato dimittente qualitatem, ratione cuius est capax delegationis, diximus suprà hac ipsa quæst. *conclus. 2. circa medium.* Atque hinc sumitur prima, quin immo multiplex huius prioris partis conclusionis propositæ extensio. Extenditur se-

cundò, vt quod *d. conclus. 1. ampl. 2.* docuimus ex *cap. pen. de offic. deleg.* & aliis, quòd, si duo commissarij commutationis sint dati simpliciter, mortuo vno illorum, iurisdictio, & facultas commutandi in collega quoque expiret, † locum etiam
207. habeat in duobus subdelegatis siue datis a duobus, iuxta *cap. si duo, de offic. deleg. in 6.* siue etiam ab vno, ad text. *d. cap. cum te consulente, ext. eodem tit.* vbi Innoc. Abb. Dec. & alij hoc adnotarunt. Quæ extensio, seu potius prior hæc pars conclus. restringitur primò, vt non procedat vbi illi duo subdelegati sint cum clausula, *quòd si ambo non poteritis,* &c. tunc enim eorum altero defuncto, superstes poterit solus procedere; atque adeò per illius mortem, huius potestas non expirabit, per id, quod de duobus delegatis *d. conclus. 1. huius quæst. restrict. 1. ampliationis* 2. docuimus. Secundò restringitur, vt multo minùs procedat, cùm plures subdelegati dati sint cum clausula, *vt omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum exequantur*, aut alia consimili; prout de duobus, aut pluribus delegatis *eadem ampliat. 2. restrict. 2.* ostendimus, præcipuè ex text. *in cap. cùm plures, in princip. de offic. deleg. in 6.* Restringitur denique, vt non procedat prædicta 2. extensio, seu ampliatio huius prioris partis, seu ipsa prior pars præsentis conclus. quoties ille ex pluribus collegis eiusdem subdelegationis in solidum, aut simpliciter, vel etiam solus subdelegatus habet successorem in dignitate, cui facta sit subdelegatio: prout in pluribus similibus collegis eiusdem delegationis, vel vnico delegato tradidimus *d. ampliat. 2. restrict. vlt. & limit. principali illius 1. conclus.* potissimùm ex *cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. & cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* Ibidem autem subiecimus quasdam regulas ad dignoscendum, quandónam commissio facta censeatur personæ, vel dignitati, seu alterius earum contemplatione; & mox quænam sint illæ dignitates, quæ ita habent successorem, vt ad eum transeat commissio. quæ omnia æquè subdelegationi deseruiunt.

208. Probatur nunc posterior pars † huius 4 conclus. quia, si is, cui subdelegata fuit commutatio vltimæ voluntatis, seruus efficiatur, non expirat ipso iure eius iurisdictio, sed solùm suspenditur, donec libertati restituatur; per ea, quæ *conclus. 2. huius quæst.* generatim de commissario huiusmodi commutationis quoad hoc ostendimus. Quo loco id extendimus primò ad talem commissarium damnatum ad metallum, deportatum, bannitum, aut similia passum, per quæ ciuitas dumtaxat amittitur, vt nimirum suspendatur iurisdictio, donec is restituatur. Secundò ad excommunicatum ob notoriam clerici percussionem, vel denuntiatum excommunicatum aut suspensum, donec sequatur absolutio ab excommunicatione, tollatúrve suspensio; ex traditis *quæst. præced. conclus. 2. illat 2.* vbi etiam explicauimus, quid dicendum sit de suspensione à sæculari iurisdictione. Recuperabit igitur ille subdelegatus postquam fuerit restitutus libertati, aut ciuitati, vel communioni Ecclesiæ, aut officio, à quo suspensus fuerat, negotia à se cœpta, nisi subdelegatio facta fuerit non in totum, & delegatus interim vices suas reuocauerit, aut superior ad se causam auocauerit: & non cœpta quoque, si subdelegans etiam in totum vices suas, aut superior ipse causam non reuocauit à subdelegato; iuxta id, quod in posteriori parte præsentis, & vtraque præcedentis conclus. late tradidimus.

Declaratur autem hæc ipsa posterior, ac simul
etiam prior pars conclus. vt, † si vacet officium 209.
vel dignitas, cuius ratione alicui facta est subdelegatio commutationis vltimæ voluntatis: tunc siquidem personalis fuit, seu personæ facta commissio, quia nimirum qualitas illa solùm erat necessaria ad validitatem commissionis, atque adeò dignitas considerata fuit in concreto, iuxta *cap. statutum, §. 1. & §. in nullo quoque, de rescript. in 6.* vt suprà *in 2. suppos.* explicauimus; commissio talis facta personæ non expiret finita eius dignitate, vel officio, sed possit adhuc de illa cognoscere saltem vbi iam citationem transmisisset, vel ad aliam qualitatem ex expressis *d. §. 1.* transiisset: si autem ea subdelegatio fuit realis, hoc est, facta dignitati, quæ in abstracto considerata fuit, vt *d. suppos. 2.* exposuimus, expiret in persona, & transeat ad successorem: prout in delegato vtrumque satis ostendimus suprà *conclus. 2. huius quæst. versic. limitatur nunc*, iuncto *versic. quòd si contra priorem*, statim *seq.* Secundò declaratur, vt si subdelegatus in pœnam delicti remoueatur ab illa dignitate, vel officio, subdelegatio personæ facta omnino extinguatur, facta verò dignitati transeat ad successorem in ea: vt satis constat ex iis, quæ in delegato adduximus *d. conclus. 2. versic. quòd si contra priorem, restrict. 2.* iunctis traditis *d. versic. limitatur nunc, & versic posterior autem pars.* quorum tamen primum tempera, nisi ille remotus fuisset toleratus, aut solùm remotus ab administratione, vel suspensus à dignitate, vt *d. restrict. 2.* in delegato post alios docuimus. Declaratur tertiò, quòd si ille subdelegatus dimittens dignitatem, aut aliam qualitatem, ratione cuius facta est illi personalis subdelegatio, assumpsisset statum incompatibilem, ita vt factus sit illius dignitatis Ecclesiasticæ incapax, puta quia matrimonium contraxisset; tunc non posset cognoscere, nisi de causa temporali, & ad forum sæculare pertinente; vt in delegato satis ostendimus *d. versic. quòd si contra priorem, restrict. 3.* vbi etiam attigimus, quid dicendum, si is delegatus fiat Monachus. Declaratur quartò, vt subdelegatio facta dignitati transeat ad successorem depositum, aut translatum ad aliam dignitatem, quæ priorem contineat, aliàs secus; prout de delegatione docuimus *d. vers. posterior autem pars:* vbi etiam ostendimus, eam transire ad successorem, licèt is translatus ante translationem vti cœperit commissa sibi iurisdictione. *in versic.* autem *declaratur nunc*, explicauimus, quid dicendum sit, vbi commissiones factæ sint sub duplici nomine appellatiuo, seu dignitatis, quorum vnum est capax delegationis Apostolicæ, alterum non; aut vbi vtrumque sit capax; sed in vtroque ex his casibus illæ duæ dignitates, quæ in vna persona erant, duabus deinde collatæ fuerunt: vel contrà is, qui vnam habebat dignitatem, eam quoque assecutus est, quam eius collega in delegatione obtinebat. Quintò declaratur, quòd ad hoc, vt successor subdelegati cognoscere possit de causa subdelegata suo prædecessori sub nomine dignitatis, debet non modò esse ad eam electus, sed etiam confirmatus; vt in delegato satis ostendimus *d. versic. declaratur nunc, in 4. declaratione.* De-
claratur sextò, vt † subdelegationes factæ Vica- 210.
rio generali Episcopi non possint per ipsum Episcopum expediri etiam remoto Vicario, vt in delegatione fuisse comprobauimus *eodem versic. declaratur nunc, declarat. 5* neque per ipsummet Vicarium, si fiat Episcopus illius diœcesis, aut aliàs desinat

finat esse Vicarius, vbi subdelegatio facta sit dignitati: secus si facta sit personæ; maximè si tempore Vicariatus citationem transmiserat, vt *ibidem in 6. declarat.* demonstrauimus. Septimò declaratur, vt subdelegatio facta Vicario Cordubensi, verbi gratia, aut Episcopi Cordubensis transeat in Vicarium Capituli Sede illa vacante; vt in tali delegatione docuimus *d. conclus. 2. vers. declaratur nunc, in 7.*
211. *declaratione.* Octauò declaratur, vt † Capitulum Sede vacante non succedat in subdelegatione facta Episcopo, aut eius Vicario generali; prout in delegatione fusè *d. vers. de laratur nunc, in 8. declarat.* tradidimus. neque ad Archiepiscopum etiam huiusmodi subdelegatio, seu iurisdictio deuoluitur, prout pariter in delegatione Episcopo facta, ostendimus *in d. vers. declaratur nunc, declarat. 9.*
212. Declaratur denique, vt, † si subdelegatus ad commutandam aliquam vltimam voluntatem, parem, aut maiorem potestatem hac in re obtinear cum subdelegante, extinguatur, seu expiret in subdelegato ipsa iurisdictio subdelegata. satis id constat ex *l. iudicium soluitur, ff. de iudic.* vbi dicitur, iudicium solui, si iudex, qui iudicare iussus est, eiusdem imperij esse cœperit, cuius erat, qui iudicare iussit. quamuis enim Bart. *ibi in princip. & num. 4.* Castr. *num. 5.* & alij eum textum exponant in delegato ab ordinario, quod & facit Molin. *de iust. & iur. tom. 6.* seu *tract. 5. disput. 21. num. 3.* in eum sensum, vt, si delegatus ab Ordinario esse cœperit æqualis, (vel etiam maioris, vt addit, & meritò Molin. *ibidem*,) potestatis in eodem tribunali cum eo, qui ipsum delegauit, tunc expirat delegatio in tali delegato: & Bart. *d. num. 4.* exemplum afferat in duobus Consulibus, iuxta *l. 1. ff. de offic. consul.* subdens, quòd, si vnus Consul delegauerit, & iudex delegatus sit effectus postea socius eius, iudicium soluitur, per *d. l. iudicium soluitur;* quia in eadem iurisdictione est effectus socius: idémque sentiat de eo exemplo, si delegatus Episcopi fiat Episcopus illius diœcesis, dum contrarium sentiens in delegato, qui incipit esse paris iurisdictionis, sed diuersæ, *eodem numer. 4.* subiicit, secus fortè si efficeretur æqualis iurisdictionis, non tamen eiusdem; exemplúmque affert, si iudex delegatus ab Episcopo efficeretur Episcopus alterius diœcesis; cui simile exemplum subiicit de Capitaneo, & Potestate in quibusdam ciuitatibus, vbi æqualem, sed diuersam potestatem habent; vnde si iudex delegatus à Potestate fieret Capitaneus, non propterea, inquit Bart. soluerètur iudicium, quia non est eiusdem iurisdictionis, sed alterius paris, argum. *l. etsi prætor, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* & quia text. *d. l. iudicium*, requirit, quòd sit eiusdem imperij. Quamuis, inquam, ex his videatur, illius text. dispositionem locum dumtaxat habere in delegato Ordinarij, non autem in subdelegato ab eo, qui subdelegare poterat: tamen præterquam quòd id negari saltem non potest in subdelegato ad vnam causam ab eo, qui erat
213. delegatus ad vniuersitatem causarum, cùm hic † ordinario æquiparetur, glos. à plerisque recepta *in cap. cùm causam, verbo, delegatus, de appellat. & in l. a iudice, verbo non habet, C. de iudic.* cum aliis ad id adductis à Vant. *tract. de nullit. sent. tit. coram quo nullit. prop. poss. numer. 17.* & Menoch. *de arbitrar. iud. lib. 1. quæst. 67. numer. 52. vsque ad 57.* In postr. edit. adhuc dici potest, eam dispositionem locum etiam habere in subdelegato ab eo simplici delegato, qui subdelegare possit, cuiusmodi est delegatus Principis, vel etiam inferioris, qui delegato dederit facultatem subdelegandi, vt latiùs ostendimus suprà *cap. 5. quæst. 14.* post *vltim. conclus. & postremum notab. versic. quæ in re,* iuncto *vers. altera regula generalis,* tum quia regulariter id, quod de delegato dicitur, debet quoque proportionabiliter statui de subdelegato, nisi contrarium in iure de eo caueatur, vt constat ex adductis suprà initio huius conclus. tum quòd vbi militat eadem ratio, idem ius statui debet, atque à similibus ad similia est procedendum, *l. illud, ff. ad leg. Aquil. cap. 2. de translat. Episcop. l. non possunt, cum seq. ff. de legibus.* Neque Bart. aut alij text. *in d. l. iudicium soluitur*, præcipue exponentes de delegato ab Ordinario respectu ipsius Ordinarij, & in eo exemplum afferentes, id negarunt de subdelegato ab eo, qui subdelegare poterat, si fiat eiusdem iurisdictionis principalis cum subdelegante. exempla enim non restringunt regulam, siue dispositionem, *l. 5. §. quod vulgò, ff. de vi, & vi arm. & l. damni infecti, ff. de damn. infect.* Hinc autem infero primò, quòd, si quis delegatus ad vniuersitatem aliquam commutationum vltimarum voluntatum, vnam, aut alteram commutationem alicui subdelegauerit, quod potest, licèt delegatus fuerit ad vniuersitatem huiusmodi ab Ordinario inferiore, iuxta latè per nos tradita *d. versic. quæ in re;* hic autem subdelegatus obtinuerit aliam similem vniuersalem delegationem: expirabit, & extinguetur prior specialis facultas, & iurisdictio ei subdelegata, per supradicta. Secundò, quòd, † 214.
si Princeps alicui dignitati non expresso proprio nomine tunc eam obtinentis commiserit aliquam commutationem, & hic alicui priuatæ personæ vices suas subdelegauerit, quod potest, vt constat ex *cap. vlt. §. 1. de offic. deleg. & cap. fin. cui, eodem tit. in 6.* hæc verò persona vel succedat in dignitate eam tunc obtinenti, vbi vnica sit, vel vbi plures inibi sint eiusdem iurisdictionis, altetam ipse subdelegatus obtineat; tunc quoque potestas, & iurisdictio illi subdelegata expirabit, assumétque delegatam; & quidem insolidum: vnde in posteriori casu inter eum, & delegatum, qui ei subdelegauerat, erit locus præuentioni; ita tamen, vt vno eorum negotium inchoante alter nequeat se vlteriùs intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia iusta causa illum contingeret impediri, aut si nollet, vel malitiosè recusaret in eo procedere, iuxta *cap. cùm plures, de offic. deleg. in 6.* & *ibi not.* & suis simil. iuncto text. *in d. l. iudicium soluitur, ff. de iudic. & cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* Idémque dicendum, si à principio duobus in solidum facta sit delegatio sub nomine tantùm dignitatis, vtputa Episcopo Cremonen. & Nouarien. si enim horum alter subdelegauerit vices suas priuato, qui ei succedat in dignitate, expirabit in subdelegato iurisdictio subdelegata, isque assumet delegatam, & quidem insolidum, ex iisdem iuribus simul iunctis: quòd si ab initio facta fuerit illis duobus delegatio vel simul, vel simpliciter, tunc vnus sine altero, vel eius subdelegato procedere non poterit, iuxta *l. duo ex tribus, ff. de re iud. cap. quamuis, cap. licèt vndique, cap. causam matrimonij, cap. cùm causa, & cap. vltim. §. 1. de offic. delegat.* cum simil. iuncto *d. cap. quoniam Abbas*, cum *ibi* not. *eodem tit.* Atque hæc de præsenti 4. conclus.

QVINTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem commissarij commutationis alicuius vltimæ voluntatis re integra contingentem † expirat 215.
in eius subdelegato facultas commutandi: secus, si contingat re non integra. Probatur cõclusio, quoad vtramque partem, primò ex *cap. relatum, & c. gratum,*

de offic. deleg. & aliis iuribus, in quibus decernitur, iurisdictionem delegati expirare per mortem naturalem delegantis re integra interuenientem; iuncto eo, quod superiùs circa initium præced. concl. ostendimus. id, quod statuitur de delegato respectu primi delegantis, statuendum quoque de subdelegato respectu delegati subdelegantis, nisi in hoc aliquid speciale cautum reperiatur; maximè cùm eadem vtrobique sit ratio soluendi mandati, iuxta *l. & quia*, mox citand. iuncta *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cum simil. ex quibus habetur, quòd vbi eadem est ratio, idem esse statuendum, & à similibus ad similia procedendum. Secundò ex text. *in l. & quia, §. seu vers. ideoque, ff. de iurisdict. omn. iud.* vbi generaliter cauetur, quòd, si is, qui mandauit iurisdictionem, decesserit, antequam res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri cœperit, mandatum soluitur, sicut in reliquis causis. Tertiò, quia id specie subdelegati respectu subdelegantis definitur *in cap. licet vndique, de offic. deleg.* vbi Romanus Pontifex respondit, quòd, si delegatus iurisdictione à collega simul dato sibi subdelegata, eo viuente vti non cœperit, quia mandatum huiusmodi re integra morte mandatoris expirauit, non habet solus officium iudicandi; si verò ante mortem illius iurisdictione vti cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere. Idem satis apertè constat ex *cap. si delegatus, eodem tit. in 6.* vbi habetur, quòd, si delegatus quoties eum abesse contigerit, aut vices suas reuocauerit, illas alicui commiserit, poterit hic subdelegatus mortuo delegato commissum negotium liberè definire, dum tamen illo viuente ipse subdelegatus vti cœperit iurisdictione.

Ex his verò duobus iuribus desumitur duplex extensio huius vtriusque partis propositæ conclus.
216. altera ex *d. cap. licèt vndique*; vt procedat etiam † vbi subdelegatus erat collega delegati, qui decessit re integra, vel non integra; ita, vt in primo casu expiret iurisdictio subdelegata, in secundo non expiret. Altera ex *d. cap. si delegatus*, vt locum etiam habeat vbi subdelegatio facta sit à delegato quoties eum abesse contigerit, vel vices suas duxerit reuocandas: nam tunc quoque, si delegatus decesserit, postquam subdelegatus vti cœpit iurisdictione, ea non expirat in subdelegato: secus si decesserit, antequam illa vti cœperit. Extendi-
217. tur nunc seorsim prior pars huius conclus. vt, † etiamsi primus delegans superstes sit; si tamen delegatus decessit re integra quoad subdelegatum, huius iurisdictio expiret; vt in specie voluit Anchar. *d. cap. licèt vndique, quæst. 5.* cuius opinionem probabilem iudicat Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 28. num. 36.* licèt ipse *ibi* tres alias opiniones referat, quas pariter probabiles putat: quarum prima est Ang. *d. l. & quia, num. 3. ff. de iurisdict. omn. iud.* Caccialnp. *l. more, num. penult. ff. eodem tit.* videtúrque aliorum, quos *ibi* refert Sanchez, negans extingui, seu expirare iurisdictionem subdelegati, donec superstes est primus delegans; & pro eadem illam rationem afferens, quia cùm sit superstes primus delegans, qui est fons, & radix iurisdictionis, non potest dici iurisdictio omnino extincta, licèt delegatus decesserit antequam subdelegatus ea vti cœperit. Altera est Barth. Soc. *d. l. more, num. 74.* asserens, quòd, si subdelegatio facta fuit in totum, tunc non extinguitur iurisdictio in subdelegato per mortem delegati re integra quoad subdelegatum, superstite primo Ordinario delegante; secus si subdelegatio facta fuit non in totum: quia in primo casu delegatus à se abdicat totam iurisdictionem, & ideo tunc non appellatur ad subdelegantem, sed ad primum delegantem, *cap. super quæstionum, §. porro, de offic. deleg.* quare iurisdictio tunc solum pendet à primo delegante; nec debet extingui, cum maneat eius fundamentum: in secundo autem casu subdelegans non abdicat a se totam iurisdictionem, & ideo appellatur ad ipsum, *d. §. porrò.* quare cum iurisdictio subdelegata pendeat à delegati iurisdictione, hac extinsecta re integra quoad subdelegatum, peribit quoque hæc subdelegata iurisdictio. Postrema opinio, quæ magis placet Sanchez *d. num. 36.* éstque Ias. *d. l. more, num. 13.* asserit, quòd, quando delegatus ex speciali potestate sibi à delegante tradita subdelegat, non perit potestas subdelegantis re integra existente quoad subdelegatum, si primus ordinarius delegans superstes sit, quasi ipse sit prima radix, & censeatur substituens: secus in delegato subdelegante iure proprio in casu, in quo subdelegare potest; quia tunc non primus ordinarius, sed ipse delegatus censetur subdelegare. quam distinctionem confirmat quoque Ias. & Sanchez ex eo, quòd in simili de procuratore tradit Bart. *in l. 2. ad fin. princip. ff. de curat. bon. dand.* quòd, † si 218.
procurator ex mandato domini substituit, tunc cùm dominus substituere dicatur, *l. 1. §. penult. ff. de procurat.* substitutus cauere debet dominum rem ratam habiturum: si verò procurator substituit iure suo, ille debet cauere, rem ratam ipsum procuratorem habiturum. Verùm adhuc nobis magis placet nostra extensio, & opinio; quam, præterquam quod, vt diximus, probabilem putat Sanchez *d. num. 36.* & tenet Anchar. *d. quæst. 5.* satis conuincunt text. *d. l. & quia, & cap. licèt vndique, de offic. deleg. & cap. si delegatus, eodem tit. in 6.* indistinctè definientes, vel commissionem, seu mandatam iurisdictionem extingui morte mandantis re integra respectu huiusmodi mandatarij, & commissarij, vel in specie subdelegatam iurisdictionem expirare morte subdelegantis re integra existente quoad subdelegatum; non distinguendo, an primus delegans superstes sit, aut obierit; vel an subdelegatio facta sit in totum, aut non. vbi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l. 3. ff. de offic. Præsid. & cap. si Romanorum, 19. distinct.* cum simil. ex quibus destruitur potissimùm prima, & secunda opinio: cuius quoque ratio illa, quòd primus delegans sit fons, & radix iurisdictionis, si quid efficeret, probaret etiam, quòd mortuo primo delegante siue re ea sit integra quoad delegatum, siue quoad subdelegatum tantùm, expiret iurisdictio subdelegata: & tamen vtriusque contrarium, non obstante prædicta ratione ex ipsomet Sanchez docuimus *conclus. 1. limit. 1. & 2.* præcipuè per text. *in cap. si à subdelegato*, quod est *pen. de offic. deleg. in 6.* Secunda verò opinio, eiúsque distinctio, & ratio confunditur pariter per *d. cap. si delegatus, & cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* nam ex *d. cap. si delegatus, in princip.* saltem à contrario sensu constat, † non posse 219.
subdelegatum sub ea forma, donec delegatus vices suas duxerit reuocandas, si res integra quoad subdelegatum existit, post mortem taliter subdelegantis negotium definire; non distinguendo, an primus delegans superstes sit, vel obierit: & tamen *ibid. vers. idem poterit*, hunc casum quoad hoc, vt per mortē delegati re integra expiret iurisdictio in subdelegato, parē facit ei, in quo subdelegauit quoties eum abesse contigerit, & proculdubio comprehenditur etiam subdelegatio in totum: nam dictio, *idem*, æquiparat casum sequentem præcedenti, Me-

noch.

noch. *conf.* 130. *num.* 7. & importat in vtroque eandem decisionem. Card. Tusch. *pract. conclus. tom.* 2. *conclus.* 288. *num.* 1. *sub lit. D.* ac repetit qualitates in præcedenti dispositione expressas, *l. a filio*, *§. testator, ff. de alim. & cibar. legat.* cum aliis adductis ab Aug. Barbos. *in remiss. Doct. de diction. & clausul. dict.* 122. *num.* 2. cùm autem ex *cap. si duo, cap. si is, cui*, *& cap. si a subdelegato, de offic. deleg. in* 6. constet, aliquando etiam cùm subdelegatio fit non in totum, a subdelegato tamen ad primum delegantem, non ad delegatum subdelegantem appellari, patet, non rectè hinc arguere secundam opinionem ad suam illam distinctionem. sicut etiam ex *d. cap.*
220. *quamuis*, constat, † delegatum subdelegantem in totum non statim ita abdicare à se totam suam iurisdictionem, ita, vt resideat penes primum delegantem; quod pro fundamento assumebat eadem secunda opinio: ibi enim definitur, quòd delegatus subdelegans etiam in totum potest iurisdictionem suam reassumere mortuo eius subdelegato, antequam vti cœperit sibi subdelegata iurisdictione: ac præterea constat, ex eo textu quoad perpetuandam iurisdictionem non esse constituendum discrimen inter subdelegationem in totum factam, vel non in totum; prout etiam quoad eam perpetuandum morte subdelegantis re integra quoad subdelegatum, videre est *in d. cap. licet undique, §.* 1. Postrema quoque opinio, quatenus nititur ea ratione, quòd primus delegans sit fons, & radix iurisdictionis, destruitur ex iis, quæ contra primam adduximus. quatenus verò nititur illo simili Bart. *de procu-*
221. *ratore*, dicimus, † quòd, licèt sæpe valeat argumentum à procuratore ad delegatum etiam quoad perpetuandam facultatem, seu iurisdictionem; vt patet ex text. *in l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. cap. licèt vndique, de offic. deleg.* cum aliis per nos adductis *tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 10. *quæst.* 9. *conclus.* 3. quib. addo nunc Vant. *tract. de nullitat. tit. vlt. num.* 95. & Euerard. *in Topic. iur. loc. à mand. procur. ad mand. iurisd. num.* 1. & 2. non tamen semper; vt præter adducta per Euerard. *ibid. num.* 3. constat ex traditis ab Alberic. & aliis *in l. mandatum, C. mandat.* ac præcipuè ex text. *in cap. cùm plures, §. porrò, de offic. deleg. in* 6. iuncto *cap. si duo, in princ. de procur. eod. lib.* notauitque glos. recepta *d. §. porrò, verbo, inchoante, & verbo, recusares*; & quoad facultatem reassumendi re integra à substituto potestatem ei datam, text. est *in cap. is, qui, in princ. de procuratorib. lib.* 6. & *d. cap. quamuis*, iuncta glos. *verbo, efficaciter, de offic. deleg. eod. lib.* Accedit, quòd illud Bart. potiùs dissimile videtur, tum quòd in eo nihil agitur de perpetuanda potestate substituti per mortem substituentis, aut domini; tum quòd subdelegatus nunquam admittitur cum sola cautione de rato, sicut admittitur substitutus procuratoris. Denique nullus delegatus aliquid habet, aut facit nomine proprio, sed in omnibus vice fungitur delegantis, *l.* 1. *§. qui mandatam, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. & cap. sanè*, *il* 2. *in princ. de off. deleg.* Et hæc de 1. extensione huius prioris
222. partis conclus. Secundò extenditur, † vt extinguatur in subdelegato potestas ei subdelegata ipso iure, & non solùm ope exceptionis, per mortem naturalem subdelegantis interuenientem re integra quoad ipsum subdelegatum; prout in delegato ostendimus sup. *concl.* 1. *ampl.* 2. Extenditur tertiò,
223. vt expiret quoque, † licet subdelegatus ignoret mortem subdelegantis, modò solus eam ignoret; nam secus erit, si communiter ignoretur, quamuis illam solus sciat. ita in delegato respectu primi delegantis post alios docuimus *d. concl.* 1. *amp.* 1. Extenditur nunc seorsim posterior pars concl. vt procedat quoque, † si subdelegatio facta sit, donec re- 224.
uocauero: adhuc enim tunc re integra non existente quoad subdelegatum tempore mortis delegati, poterit subdelegatus cœptum negotium prosequi, ac definire; neque expirat subdelegata potestas morte subdelegantis: prout constat ex *d. cap. si delegatus, de offic. deleg. in* 6. ac præter Doct. *ibi* adnotauit Molin. *d. tom.* 6. seu *tract.* 5. *de iustit. & iur. disp.* 21. *num.* 4. ac post alios Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 54. Idémque est, vbi subdelegato vices suas committit delegatus, quoties eum abesse contigerit; tunc enim poterit subdelegatus eo rebus humanis exempto, eum & tunc censeatur abesse, commissum sibi negotium, dum tamen illo viuente iurisdictione vti cœperit, liberè definire; vt disertis verbis canetur *in d. cap. si delegatus, in princ.* Declaratur verò vtraque pars concl. quòd, si facta sit subdelegatio
ad beneplacitum suæ voluntatis, † expirat morte 225.
subdelegantis etiam re non integra; prout per text. *in cap. si gratiosè, de rescript. in* 6. tradit glos. *d. cap. si delegatus, verbo, morte*, & *ibi* Franc. *num.* 5. Gemin. *num.* 10. & alij, Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 50. & Molin. *d. num.* 4. Si verò subdelegatio facta sit à delegato, cui facta fuerat commissio sub nomine dignitatis tantùm, vtputa Episcopo Cremonen. & is pariter subdeleget sub nomine suæ dignitatis, vel ad eius beneplacitum, non expirat per mortem subdelegantis, etiam re integra existente quoad subdelegatum; per ea, quæ in delegatione post Sanchez *d. disp.* 28. *num.* 44. & Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 69. *num.* 7. qui alios referunt, tradidimus *d. conclus.* 1. *limit. vltim. & illat.* quam ex ea *ibidem* collegimus.

Sexta, & postrema conclusio. Per mortem ciuilem delegati subdelegantis commutationem vltimæ voluntatis, regulariter non extinguitur, sed solùm suspenditur in subdelegato huiusmodi subdelegatio, cùm ea mors intercessit re integra quoad ipsum subdelegatum: secus re non integra, seu quoad negotia cœpta, tunc enim neque etiam
suspenditur. Posterior pars † conclus. patet; quia, 226.
quando subdelegatus vti cœpit iurisdictione sibi commissa, in eum ita transfunditur efficaciter, vt ampliùs non pendeat à delegato subdelegante; vt satis constat ex *cap. quamuis*, & *ibi* glos. & Doctor. *de offic. deleg. in* 6. cum aliis, quibus idipsum in delegato quoad primum delegantem tradidimus de morte ciuili sup. *quæst.* 1. *huius cap. conclus.* 2. circa eius initium, & *concl.* hanc *praced.* in subdelegato quoad delegatum de morte naturali: est enim quoad hoc tum mortis ciuilis, & naturalis, tum subdelegati respectu subdelegantis, & delegati respectu primi delegantis eadem omnino ratio; atque adeò etiam dispositio, *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap.* 2. *de translat. Episc.* iunctis maximè iis, quæ de æquiparatione mortis naturalis, & ciuilis tradidimus *quæst. praced. pramiss.* 2. & delegati, ac subdelegati sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 4. *circa initium.* Probatur nunc prior pars conclus. breuiter discurrendo per singulas species præcipuas mortis ciuilis, quas *d. quæst. praced. in* 1. *pramiss. & tract. de Conseruatoribus iudicibus, cap. vlt. quæst.* 2. *pramiss.* 1. 2. & 3. recensuimus. si illud priùs tanquam certissimum admoneamus,
† quòd, vbi per mortem ciuilem extinguitur, aut 227.
suspenditur in delegato iurisdictio, ea quoque extinguitur, aut suspenditur in subdelegato si delegatus eam ciuilem mortem incurrat, antequam subdelegatus iurisdictione sibi commissa vtatur; prout apertè constat ex *d. cap. quamuis*, vbi habetur, iurisdictionem non transire efficaciter in subdelegatum,

donec ea vsus sit; vnde remanet penes eum qui subdelegauit etiam in totum: resoluto autem iure datoris resoluitur ius acceptoris, *l. lex vectigali, ff. de pign. & hypoth.* & si qua iurisdictio transiit in subdelegatum, donec is ea vtatur, pendet in conseruatione a subdelegante; causa autem huiusmodi cessante, cessat effectus: latè Tiraq. *in tract. caus. cessant. limit.* 35. per tot. vbi post alios de tali causa intelligit illam regulam, *cessante causa cessat effectus*, de qua *in cap. cùm cessante, de appellat.* & aliis iuribus, quæ Tiraq. initio d. tract. allegat. Cùm igitur per serui-
228. tutem delegati † non extinguatur in delegato, sed suspendatur iurisdictio, donec libertati restituatur, vt satis ostendimus sup. hac ipsa quæst. *concl. 2. circa initium*; pariter non extinguetur, sed solùm suspendetur iurisdictio in subdelegato, qua adhuc vti non cœpit, donec delegatus restituatur libertati. quod etiam confirmatur ex iis, quæ de delegato respectu primi delegantis quoad hoc docuimus *quæst. præced. concl.* 2. *illat.* 1. & latiùs per nos traditis *in tract. de Conseruat. indic. cap. vltim. quæst.* 5. *concl.* 1. *ampl.* 6. *& concl.* 2. *ante medium*: vbi etiam ostendimus, secus dicendum, vbi delegans ita captus esset ab hostibus, vt haberet successorem in dignitate, cuius vi delegauit, aut ea priuatus esset, ab eave depositus; illive renuntiasset, aut ad aliam translatus esset. quæ tamen ciuilis mors non video, quomodo ad id, de quo nunc agimus, pertinere, aptative possit; cùm non, sicut delegatio, pendet, ac procedit à dignitate, vel officio, puta Pontificatu, Principatu, legatione Pontificia, Episcopatu, Vicariatu, cui annexa est, inéstque potestas ordinaria in plerisque saltem casibus commutandi, aut commutationem, vel quidpiam aliud committendi, seu delegandi: ita etiam prodeat potestas subdelegandi à dignitate, vel officio; sed ab ipsa potestate, vel iu-
229. risdictione delegata; quæ † talis esse non desinit, quia facta sit habenti aliquam dignitatem, aut ordinariam iurisdictionem; vt constat ex text. *in l. etsi prætor, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* ac notat. per Doct. *ibi, & in cap. licèt in corrigendis, de off. ord.* atque alibi sæpe. Potiùs verò locum habebit renuntiatio ipsius commissionis, seu iurisdictionis delegatæ, quam delegatus facit: verùm de hac seorsim
230. agemus *quæst.* 7. vel quando † delegatus ob delictum priuatur in specie iurisdictione sibi delegata, aut generatim omni iurisdictione, arg. *l. Cassius, ff. de Senator.* cum aliis adductis sup. hac ipsa quæst. *concl. 2. vers. quòd si contra, restrict.* 2. ad ostendendum, sic priuatum amittere iurisdictionem, quam habet, & non solum vsum, aut exercitium; nisi solùm suspensus fuisset ab ea, quia tunc illius duntaxat vsum amitteret. Hoc enim operatur suspensio tam ea, quæ est laica, seu à sæculari potestate, ac iurisdictione, quàm illa, quæ est censura Ecclesiastica, sequuta denuntiatione: necnon excommunicatio pariter post denuntiationem, vel incursa ob notoriam Clerici percussionem, vt non extinguat, sed suspendat iurisdictionem tam in delegato, quàm in delegante, qui sit inferior Romano Pontifice, vt sup. hac ipsa *quæst. concl. 2. ampl.* 2. tradidimus, ac fusiùs *quæst. præced. concl. 5. illat.* 2. & quoad excommunicationem est optimus text. *in cap. si is, cui, de off. deleg. in* 6. in terminis huius concl. quoad excommunicationem verò conseruatoris, qui subdelegauit, vt per eam non expiret, sed solùm suspendatur iurisdictio subconseruatoris quoad negotia non cœpta, satis ostendimus *in d. tract. de Conseruatorib. quæst. 4. concl.* 3. cùm ex aliis, tum ex iis, quæ in specie delegati respectu subdelegati quoad hoc tradunt post alios Vgol. *tract. de censur. Eccles. tab.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *num.* 7. *& tab.* 2. *cap.* 11. *§.* 5. necnon Sayr. *eod. tract.* seu *tom. 1. Thesaur. cas. conscient. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 10. quod idem *conclus.* 4. docuimus de suspensione. Quoad ingressum verò † Religionis 231.
eum effectu, seu secuta professione, quæ & ipsa mors ciuilis est, iuxta latiùs adducta sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. in 1. præmiss.* cum non agatur in hac quæst. de potestate ordinaria commutandi vltimam voluntatem bonis annexa vnde prodierit commissio commutationis, sed de potestate delegata alteri subdeleganda, quæ requirat certam qualitatem in persona delegati, ac subdelegati, iuxta text. *in cap. statutum, §. 1. & §. in nullo quoque, de rescript. in* 6. necnon *Clem. 2. eod. tit.* non est seruanda distinctio, de qua sup. *quæst. 1. concl. 2. ad fin.* an delegans ingrediatur religionem bonorum capacem, vel non capacem: sed potiùs illa distinctio, an tempore professionis delegatus, qui habebat vnam ex prædictis qualitatibus requisitis, iam transmiserit citationem, & sic res sit cœpta quoad ipsum, vel non: si enim cœpta sit, cùm delegatus retineat iurisdictionem in habitu, subdelegatus quoque poterit negotium prosequi incipiens vti subdelegata sibi iurisdictione, aliàs si negotium cœptum non sit per delegatum, cùm is deserendo qualitatem requisitam amittat, iurisdictionem etiam in habitu, per consequens in subdelegato quoque extinguetur, iuxta supradicta. idque verissimum est, retenta ea opinione, quam probabilem diximus, satísque tutati sumus sup. *conclus. 2. vers. quod si contra priorem*, vt nimirum aliqua ex iis qualitatibus, de quibus *in d. §. 1.* requiratur in delegato Papæ, vel Legati Sedis Apostolicæ non solùm tempore commissionis, sed & citationis ad hoc, vt sit capax prædictæ delegationis, & vsus, seu exercitij ipsius; (nisi tamen Papa ex certa scientia committat non habenti vllam ex illis qualitatibus; tunc enim nec tempore commissionis talis qualitas exigetur, iuxta glos. communiter receptam *d. §. 1. verbo, Canonicis, & verbo, litterarum*, quem etiam effectum tribuit clausula *ex certa scientia*, post alios Gabr. *com. conclus. lib. 6. tit. de clausul. concl.* 1. *num.* 17. saltem cùm adest specialis derogatio constitutionis Bonifacij VIII. quæ habetur *in d. cap. statutum*, per ea, quæ diximus *concl. 1. declar.* 1. Monachus namque, & quilibet Regularis, licèt sit Prior claustralis, nequit esse delegatus Sedis Apostolicæ, aut eius Legati, *Clement. 2. de rescript.* ibique Doct. *& in d. §.* 1. quòd si sequamur communem contrariam, quam *d. vers. quod si contra priorem*, retulimus, videlicet, quòd sufficiat, eam qualitatem adesse tempore commissionis, vel si Papa ex certa scientia commiserit commutationem alicui nullam ex illis qualitatibus habenti: tunc dicendum est, in priori ex his duobus casibus sufficere, quòd ante professionem tempore, quo ei commissa causa fuit, aliquam ex prædictis qualitatibus habuerit; in posteriori non requiri, quòd vnquam ea prædìtus fuerit. Vtramlibet verò ex prædictis opinionibus amplectamur; & quicquid sit, an prima commissio, seu delegatio fiat ex certa scientia alicui, qui nullam ex prædictis qualitatibus *d. §. 1.* obtineat: illud tenendum omnino est, quòd, † si delegatus transeat 232.
re integra quoad subdelegatum ad statutum incompatibilem, ita, vt sit factus iurisdictionis Ecclesiasticæ sibi delegatæ incapax; tunc non poterit eius subdelegatus, nisi de causa temporali cognoscere; per ea, quæ de iurisdictione ab ipso delegato exercenda tradidimus *d. conclus. 2. vers. quod si contra priorem, restrict.* 3. subdelegati enim iurisdictio re integra pendet à iurisdictione subdelegantis; ita, vt sequatur eius extinctionem, ac suspensionem; vt sup.

circa

circa initium huius conclus. satis ostendimus. Cui quidem, ac simul toti huic quæstioni finem imponentes ad alias huius cap. quæstiones transeamus.

Summæ Rerum.

253. *Commutatio vltima voluntatis est quoddam priuilegium, tanquam derogans iuri communi, & iuri tertij; non autem mera dispensatio: & ibi quid hæc à priuilegio differat; numer. 234.*

235. *Priuilegium aliud personale, aliud reale; & quid vnumquodque eorum sit; & num. 257.*

236. *Priuilegium personale non egreditur vitam priuilegiati; nec ab eo, dum viuit, cedi potest; sicut nec concessum pro se, heredibus, & successoribus; & qui tunc veniant nomine heredum, ac successorum.*

237. *Priuilegium concessum aliquibus personis accessoriè ad aliquam principalem, morte principalis in aliis etiam extinguitur.*

238. *Priuilegium reale, vel personale quando dicatur; & num. seq.*

239. *Priuilegium vnde dignoscatur adhærere personæ, ideoque esse personale; vel rei, & esse reale; cum aliquot num. seqq.*

240. *Persona alia vera, vt Petrus, alia ficta, & repræsentata, vt vniuersitas, vel Collegium.*

241. *Priuilegium concessum personæ fictæ semper est reale. item concessum dignitati, seu officio, aut alicui loco; num. 242.*

243. *Priuilegium concessum personæ veræ, seu singulari quando sit personale, vel reale; cum aliquot num. seqq.*

244. *Priuilegium concessum certo generi personarum, vt minoribus, an sit perpetuum, & reale.*

245. *Causa, cuius intuitu principaliter datur priuilegium, spectanda est ad dignoscendum, an illud sit personale, vel reale; & ibi intellectus l. sordidorum, C. de excus. mun. lib. 10.*

246. *Intentio concedentis priuilegium maximè deprehenditur ex verbis, ita, vt, si dirigantur ad personam, priuilegium sit personale; si ad rem, reale: quod tamen aliquando fallit; & nonnullis num. seqq.*

247. *Priuilegium concessum personæ cum dictione, perpetuò, an sit reale. & quid in remuneratorio meritorum; num. 248. aut conuentionali, seu concesso per viam contractus; num. 249. & trib. seqq.*

250. *Priuilegium conuentionale est irreuocabile per solam concedentis voluntatem. non ideo tamen de se est perpetuum ex Suarez; licèt contrarium sit verius; num. 251. & seq.*

252. *Priuilegium concessum ob benemerita, & in vim contractus longè differunt quoad obligationem inducendam.*

253. *Qualitas etiam rei, circa quam priuilegium versatur, attendi debet ad dignoscendum an illud sit personale, vel reale; vtputa secundùm aliquos, an res sit transmissibilis ad heredes, vel non; & an determinata, vel indeterminata; aut exigat industriam personæ, vel non; licèt in hoc vtroque alij contra.*

254. *Priuilegium in dubio an sit censendum reale, vel personale; & aliquot num. seqq.*

255. *Priuilegium aliud est purum beneficium, aliud contra ius commune, vel tertij: & dubium aliud negatiuum, aliud positiuum.*

256. *Barbos. in repetit. l. quia tale, ff. sol. matr. manifesta, & frequens æquiuocatio.*

257. *Priuilegium contra ius commune, aut tertij in dubio est personale.*

258. *Priuilegium quando in vtroque foro possit retineri tanquam reale, & quid hac in re prosit possessio, & obseruantia; num. 259.*

260. *Rescriptum iustitiæ super commutatione vltimæ voluntatis expirat per mortem naturalem illud impetrantis contingentem re integra, nisi Prælatus nomine Ecclesiæ suo etiam expresso nomine illud impetrasset; num. 261. quod si tunc res non sit integra, rescriptum non expirat, sed transit ad successorem; num. 262. & quid si materia non sit transmissibilis ad successorem, & in annalibus actionibus; num. 263.*

264. *Commutatio vltimæ voluntatis concessa per rescriptum gratiæ, seu priuilegium, si personalis sit, cum persona impetrantis extinguitur; si realis, ad posteros transmittitur, ac rem sequitur.*

265. *Commutatio vltimæ voluntatis per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij concessa quando censeatur personalis, vel realis; & aliquot num. seqq.*

266. *Legatum factum dignitati, vel officio transit ad successorem. nisi fiat hæc obtinentibus nomine, & iure alieno, vt Vicario Episcopi, Augusta. vel non habentibus successorem, n. 267.*

268. *Priuilegium personæ concessum reale quoque censetur ob extrinsecum accidens verbis significatum; vt si in concessione mandetur cancellari ab actimo nomen priuilegiati.*

269. *Priuilegium commutationis vltimæ voluntatis remuneratorium, vel conuentionale an censendum sit reale, vel personale. & quid in dubio de quolibet talis commutationis priuilegio; num. 270.*

271. *Priuilegium Principis in dubio præsumitur reale, inferioris autem personale.*

272. *Rescriptum commutationis vltimæ voluntatis siue gratiæ, siue iustitiæ non expirat, sed solùm suspenditur per seruitutem impetrantis, donec bona, & iura pristina recuperet, idemque in condemnatione, ac banno, per quæ quis iura sua amittit; num. 273.*

274 *Publicatio bonorum quos effectus pariat quoad disponendum de ipsis, eorúmve fructus acquirendos; & quæ bona comprehendat; remissiuè.*

275. *Excommunicatio impetrantis commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ, siue commissionem plerumque illius executionem suspendit; & multis num. seqq.*

276. *Excommunicatus ab agendo repellitur, siue sit excommunicatus à iure, siue ab homine; & coram iudice siue ordinario, siue delegato; Ecclesiastico, vel sæculari. non obstante quacumque contraria consuetudine.*

277. *Excommunicatus reconuenire aliquem in iudicio non potest.*

278. *Excommunicatus agere non potest, licèt actio tempore peritura sit; & ibi an præscriptio currat contra excommunicatum.*

279. *Excommunicatus agere non potest per procuratorem, aut tutorem, vel curatorem.*

280. *Excommunicatus an possit agere vbi offerat probare excommunicationem nullam, aut iniustam; vel exceptio excommunicationis à reo non opponatur, aut reus prius cum actore communicasset.*

281. *Citatus*

281. *Citatus ad instantiam excommunicati notorij, vel denuntiati non tenetur comparere, & gesta eo absente nulla sunt; isque repelli debet à iudice etiam ex officio.*

282. *Exceptio excommunicationis actoris opponi potest à quolibet, qui interueniat in iudicio; & opponi ei potest in quacumque parte iudicij.*

283. *Excommunicatus non potest implorare officium iudicis, nec ferre nullam sententiam, aut petere restitutionem in integrum.*

284. *Rescriptum impetratum ab excommunicato super alio, quàm excommunicationis, vel appellationis articulo, & processus per ipsum habitus ipso iure non valet; & quid stante absolutione ad effectum.*

285. *Excommunicatus agere potest ad id, quod excommunicato facere in iudicio à iure permittitur; vt est constituere procuratorem ad se defendendum.*

286. *Cessionarius excommunicati an, & quando agere possit.*

287. *Acta cum excommunicato actore valent, donec excommunicatio obiiciatur, & probetur: qua probata actus declarantur retro nulli.*

288. *Excommunicatio impetrantis commutationem vltima voluntatis per rescriptum gratia sæpe frustratoriam eam reddit; cum plerisque numer. seqq.*

289. *Excommunicatus licèt validè, non licitè contrahit, ita, ac agere possit ex contractu secum inito: & an quis teneatur extraiudicialiter soluere excommunicato id, quod ei sine iureiurando promisit.*

290. *Testamentum excommunicati an validum sit; cum nonnullis num. seqq.*

291. *Excommunicatus ob hæresim testari validè non potest; & num. seq.*

292. *Verbum, sit, licèt forsan importet sententiam ferendam; at iunctum verbis, ex tunc, aut ipso iure, sine dubio latam; quam immo verius solum quoque importat.*

293. *Excommunicatus ob infecutionem Cardinalis iuxta cap. felicis, de pœn. in 6. testari validè non potest; validè tamen contrahit.*

294. *Excommunicatus pro vsuris an validè testari possit.*

295. *Excommunicatus amittit facultatem testandi sibi ex priuilegio concessam.*

296. *Commutatio vltimæ voluntatis expirat in impetrante per eius professionem in Religione approbata, & num. 298. cum seq.*

297. *Religiosus professus est incapax iuris pecuniarij: non autem spiritualis, vt honoris presbyteralis, doctoralis, Abbatialis, episcopalis, iurispatronatus, & similium; num. 298.*

299. *Commutatio vltimæ voluntatis transit in Religionem bonorum capacem, de quibus ingrediens non disposuerit; sicut & alia bona professi, non autem nouitij recedentis, vel decedentis ante professionem.*

300. *Bona ingredientis Monasterium bonorum capax subiecta restitutioni vigore alicuius substitutionis ad Monasterium pertinent quoad vsumfructum durante vita naturali ipsius professi.*

301. *Commutatio vltimæ voluntatis bonis annexa non transit ad Monasterium bonorum incapax, quod eam impetrans ingreditur, sicut nec reliqua eius bona: & ad quem transeant.*

302. *Ingrediens Religionem bonorum capacem, vel incapacem, quid obseruare debeat in dispositione de rebus suis per actum inter viuos; & ibi intellectus Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de regular.*

303. *Rescriptum iustitia generale super commutatione vltima voluntatis expirat per mortem naturalem aduersarij re integra eueniente; ita, vt eius successor per illud nequeat conueniri. & quomodo id procedat, cum materia non est transmissibilis ad successorem; num. 304. & quid quando est transmissibilis; num. 305. & seq.*

306. *Rescriptum iustitia super commutatione vltima voluntatis, in quo reus est expressus, quando expiret per eius mortem naturalem.*

307. *Actiones annales perpetuantur contra hæredem aduersarij, contra quem à Principe impetratum fuit rescriptum, ex ipsa sola impetratione, modo is tunc esset in rerum natura.*

308. *Priuilegium non transit in successorem, si is, cui conceditur, mortuus est tempore data.*

309. *Rescriptum iustitia super commutatione vltima voluntatis non expirat, sed suspenditur per seruitutem aduersarij donec is libertati restituatur; nisi interim contra eius successorem, aut bonorum administratorem impetrans causam fuisset prosecutus, vel nouum iudicium instituisset. idem in ita condemnato, vel bannito, vt amittat iura sua; num. 310.*

311. *Bannitus cum bonorum amissione quandonam restitutus omnia bona, & iura sua recuperet.*

312. *Rescriptum iustitia super commutatione vltima voluntatis non expirat, nec suspenditur per excommunicationem aduersarij; & aliquot num. seqq.*

313. *Excommunicatus reus necessarius ad iudicium vocatus potest, ac debet respondere. & potest petere reuocationem possessionis data actori ex primo decreto; num. 314. & quando possit excipere, se non teneri respondere, donec absoluatur; num. 315. & an audiatur vbi sit in mora petenda absolutionis; num. 316.*

317. *Excommunicatus potest se defendere in iudicio, & ea facere & habere, quæ ad defensionem suam pertinent, ibid. enumerata; vbi etiam quid in iuramento in supplementum probationis, ac litis decisiuo, & exceptione excommunicationis, aut compensationis.*

318. *Excommunicatus reus an possit appellationem interponere, ac prosequi, siue interponatur à sententia contra se lata, siue ab excommunicatione.*

319. *Excommunicatus reus an debeat per alium, vel possit ipse in iudicio respondere. & quando alicuius procurator, aduocatus, tutor aut curator ratione propriæ excommunicationis repellatur. remissiue; num. 320.*

321. *Testis, & tabellio quando ratione excommunicationis repellantur.*

322. *Reus voluntarius quis sit; & an is excommunicatus à iudicio sit repellendus.*

323. *Rescriptum iustitia super commutatione alicuius vltima voluntatis an per ingressum aduersarij in Religionem suspendatur ante professionem. & quid post professionem; num. 324.*

QVÆRO TERTIO, an commutatio vltimæ voluntatis expiret per mortem naturalem, aut ciuilem impetrantis, vel aduersarij?

Medius inter modos initio huius capitis propositos, quibus commutatio vltimæ voluntatis desinit, vel considerari potest, quòd desinat ab intrinseco,

sico, & sponte sua, seu per se, non autem per contrariam actionem, est per mortem naturalem, vel ciuilem impetrantia commutationem; aut aduersarij, si quem is habet. De hoc igitur in præsenti quæst. agendum nobis est, postquam in duobus præcedent. quæst. de duobus aliis consimilibus modis egimus, & antequam de aliis item duobus eiusdem generis modis in duabus hanc sequentibus quæstionibus disseramus.

233. Quoniam verò commutatio vltimæ voluntatis † ad naturam priuilegij proxime accedit; immo priuilegium est, quod propriè, ac strictè sumptum derogat iuri communi, vel iuri tertij, vt constat ex traditis per Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 1. num. 1.* & Suarez *lib. 8. de legib. cap. 5.* ferè per tot. iuncto eo, quod idem tradit *cap. 30. num. 2. & 3.* commutatio enim vltimæ voluntatis regulariter est contra regulam iuris communis mandantem, vltimas voluntates mitti executioni, *§. per traditionem, Instit. de rer. diuis. l. nulli, C. de Episc. & cler. cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. & cap. Ioannes, de testam.* cum aliis sexcentis; & præiudicat iuri tertij, quod quis habet, vt sua voluntas in rebus suis rata habeatur, *d. §. per traditionem, & l. 1. C. de sacros. Eccles.* cum simil. cúmque inuoluat quandam generalitatem actuum futurorum, non est mera dispensatio, sed
234. propriè priuilegium, quod † ab ea in hoc differt, quoniam dispensatio ad vnum, vel alterum actum datur, & nullum ius permanens, ac quodammodo perpetuum statuit, sicut priuilegium; vnde & lex priuata dicitur *in cap. priuilegium, dist. 3. & cap. Abbate, de verb. sig.* atque hoc discrimen in specie affert, satísque confirmat inter cæteros Suarez *d. lib. 8 de legib. cap. 2. num. 10.* Quoniam, inquam, commutatio vltimæ voluntatis priuilegium quoddam est; quæ de priuilegio, quatenus ad eius extinctionem per mortem impetrantis pertinet, præmittemus; ea quoque ad propositæ hac in re de commutatione vltimarum voluntatum quæstionis explicationem, ac definitionem maximè conducent.

235. Præmitto igitur primò, priuilegium † aliud esse personale, quod cum persona, cui concessum fuit, extinguitur; aliud reale, quod rem ipsam sequitur, & ad posteros transmittitur. constat id ex *l. maritum, iuncta simul cum l. quia tale, ff. sol. matr. l. forma, §. quamquam, ff. de censib. l. in omnibus causis, la 2. & l. priuilegia, ff. de reg. iur. cap. cùm venissent, de instit. & cap. priuilegium, de reg. iur. lib. 6.* atque aliis iuribus, quæ allegant *ibi* Doct. atque alibi passim, ac præcipuè inferiùs citandi, atque inter Theologos in iuris prudentia, quatenus ad partem Theologiæ moralem opus est, bene instructos, Suarez *d. lib. 8. de legibus, cap. 3. num. 3.* vbi optimè monet, *in d. l. priuilegia, & §. quamquam,* satis insinuari, hanc diuisionem esse sufficientem; quamuis enim addi soleant alia membra, ad hæc possunt reduci. Habet
236. verò personale priuilegium † non modò, vt ad posteros non transmittatur mortuo eo, cui concessum est, sed etiam, quòd priuilegiatus, dum viuit, non possit illud cedere; vt post alios tradit, satísque probat Barbos. *d. l. quia tale, num. 20. versic. amplia tertiò;* id extendens *num. 21.* quamuis priuilegium concessum sit pro se, heredibus, ac successoribus; (licèt hoc priuilegium reale sit, vt idem tradit *num. 34. cum seq.* & alij quos *in seq. præmiss. circa med.* referemus: quoniam adhuc aliis cedi non poterit: & docens, quòd per heredes tunc intelliguntur ij, qui iure communi vniuersaliter succedunt; per successores, qui succedunt vniuersaliter iure prætorio.
237. Præterea † vbi priuilegium concessum sit aliquibus personis accessoriè ad aliquam principalem, vtputa quando priuilegium domini prodest familiaribus; (quod quomodo intelligendum sit, colligi potest ex iis, quæ scripsimus *in tract. de Conseruatoribus iudicibus, cap. 7. quæst. 10.*) morte principalis extinguitur etiam in aliis; vt in specie post Bald. *in l. 2. num. 5. C. de Episcop. & cler.* pro regula tradit Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 47. num. 4.* necnon Suarez *d. lib. 8. de legibus, cap. 29. num. 6.* subdit autem idem Suarez *d. lib. 8. cap. 3. num. 3.* illud priui-
legium † reale dici, quod conceditur directè alicui 238.
rei, muneri, vel conditioni distinctæ a persona; personale verò, quod immediatè fertur in personam ratione sui: licet enim omne priuilegium principaliter, & quasi vltimatè referatur ad alicuius personæ vtilitatem, quia, sicut leges, ita & priuilegia non feruntur, nisi propter hominum commoditatem, aut fauorem; tamen fructus, & vtilitas priuilegij frequenter versatur proximè circa res, vt circa prædia, merces, officium, & similia, per quæ redundat vtilitas in personam habentem talem rem, vel dignitatem, aut existentem in tali loco. Si igitur priuilegium adhæret rei, distinctæ à personis, & per illam transit ad dominum, vel possessorem, priuilegium reale est, vt sunt immunitas templi, seruitus prædio adhærens: si verò immunitas priuilegij ipsi personæ immediatè quasi ratione sui inhæreat, & sub hac ratione illi est concessum, tunc personale erit. Sed quia contingit, vt quamuis priuilegium non adhæreat rei existenti extra personam, nihilominus neque sit in ipsa persona, nisi ratione alicuius conditionis adhærentis illi, vt ratione dignitatis, v. g. Episcopatus, Clericatus, Principatus, Doctoratus; aut ratione necessitatis, vt minorum, pauperum; vel ratione actionis, vt piæ causæ, &c. in his priuilegiis attendenda est qualitas conditionis, cui priuilegium proximè adhæret: nam si illa sit de se perpetua, vel per successionem, vel per adhæsionem ad aliquod corpus perpetuum, tale priuilegium reale censetur, quia cum re ipsa transit, ac durat; huiusmodi est priuilegium Episcopatus, Cardinalatus, senatoris, & similia: si autem talis conditio in se est temporalis, vel saltem finiatur cum persona, priuilegium censebitur personale, licet interdum multum habeat de reali, & ideo mixtum appellatur. Hæc pluribus Suarez *d. num. 3.* quæ sic generatim dicta modicam habent dubitationem. Difficultas autem in duobus residet: alterum est, quomodo dignoscatur, an priuilegium adhæreat rei; alterum, quando omnibus perpensis adhuc dubium est, an priuilegium sit reale, vel personale, quid præsumendum sit, personale ne, an potiùs reale. In quibus duobus articulis pertractandis quoniam præ cæteris diligentiùs versati sunt Suarez *d. cap. 3. à num. 4. ad fin.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 102.* per tot. & Petr. Barbos. *in commentar. d. l. quia tale,* præsertim *à num. 2. vsque ad 48 ff. sol. matr.* nos quoque hos auctores ferè sequemur in iisdem articulis explicandis, quod in duobus seqq. præmissis faciemus inhærentes methodo Suarez, vt qui paucioribus regulis, melioríque ordine, vt reor, quàm Menoch. & Barbos. vsus est.

Præmitto igitur secundò cum Suarez *d. num. 4.*
vt dignoscatur, † an priuilegium adhæreat perso- 239.
næ, atque adeò sit personale; vel rei, ideóque sit reale: quatuor spectanda esse; modum, seu qualitatem personæ, cui sit gratia; rationem, seu causam, quæ mouet ad concessiones; verba priuilegij; ac tandem rem, circa quam versatur priuilegium:
Circa personam aduertendum est, † quandam esse 240.
personam veram, & propriam, & dicitur singularis, vt vnus homo; aliam fictam, seu repræsentatam,

tam, quæ dicitur vniuersitas, seu corpus mysticum,
vt est Ciuitas, Religio, Collegium, Monasterium,
241. & similia. Si ergo priuilegium † directe fiat per-
sonæ fictæ, id satis est, inquit Suarez *d. num.* 4. vt
priuilegium sit reale, quia perpetuum est, iuxta *d.*
l. forma, §. quamquam, ff. de censib. talis enim perso-
na ficta perpetua est, vt constat ex *l. proponebatur, ff.*
de iudic. subditque Suarez, hoc procedere siue pri-
uilegium concedatur corpori ad vsum totius corpo-
ris per modum vnius vniuersitatis in vnum congre-
gatæ, siue concedatur eidem ad vsum singulorum;
siue econuerso detur singulis de tali corpore ratio-
ne totius, & vt sunt membra talis corporis, hoc
est, vt ciues, vel religiosi sunt: quia, vt sumitur ex
l. 2. ff. de reb. dub. etiam hoc modo priuilegium cen-
setur per se primò concedi tali corpori mystico,
quod est res quædam perpetua per continuã quan-
dam successionem, & ideo tale priuilegium reale
est, ac perpetuum. & hoc vtrumque membrum
quoad omnia dicta, postremo excepto, ex iisdem
fundamentis pluribus ad id Doctoribus allegatis
tradit etiam Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 24. &
25. quoad ipsum verò postremum dictum, post alios
Barbos. *d. l. quia tale, num.* 14. *vers. quam conclusio-*
nem amplia, in fi. & num. 39. *cum seq.* Ad hoc re-
242. ducitur † priuilegium concessum dignitati, seu of-
ficio quod perpetuum & reale est, *l. maximarum, C.*
de excus. mun. lib. 10. *& cap. cum venissent, de instit.*
hæc enim non moriuntur, *cap. si gratiosè, de rescript.*
in 6. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. §. vlt. auth.
quom. oport. Episc. ita post alios Barbos. *d. l. quia tale,*
num. 41. & Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 44. *vers.*
decimò, quando concessio. omnino verò idem esse pu-
to, quod de priuilegio concesso loco, vt & reale
censeatur, post alios tradunt Menoch. *d. num.* 24.
& Barbos. *d. num.* 39. qui ideo coniungunt locum
cum vniuersitate, collegio, & similibus. Si autem
243. persona, cui conceditur priuilegium, est vera, †
distinguendum est; nam aut est vna persona parti-
cularis, ac determinata, & priuilegium illi conces-
sum regulariter est merè personale, vt tradit Suarez
d. cap. 3. *num.* 5. ob eam rationem, quia tale priui-
legium soli illi personæ adhæret, & cum illa fini-
tur, quæ est conditio maximè propria priuilegij per-
sonalis, *d. l. priuilegia, ff. de reg. iur. l. maritum, & l.*
quia tale, ff. sol. matr. d. l. forma. §. quamquam, ff. de
censib. & l. fordidorum, C. de excus. mun. lib. 10. sen-
tiúntque alij quos refert, ac sequitur Barbos. *d. l.*
quia tale, num. 2. *vers. hic ita explicatur.* aut est cer-
tum genus personarum, vt minores, mariti, vxo-
res, ac similes: & priuilegium huic concessum pa-
riter est personale; vt post Barbos. *d. l. quia tale,*
num. 14. *vers. quam conclusionem, in initio,* & Ias. *d. l.*
maritum, num. 32. id colligentes ex text. *d. l. quia ta-*
le, iuncta *d. l. maritum,* statim præced. docet Suarez
d. num. 5. quoniam tale priuilegium singulis perso-
nis veris sub illa communi appellatione conceditur
non ratione communitatis talium personarum, seu
alicuius corporis mystici ex illis compositi, sed ra-
tione sui; & prout in vnaquaque est, illi soli pro-
dest, & cum illa extinguitur: quæ sunt conditiones
priuilegij personalis. Sed quia hoc priuilegium sic
244. in communi concessum certo generi personarum †
moraliter perpetuum est, quia nunquam sub illo
communi genere deesse possunt indiuidua, in qui-
bus priuilegium illud conseruetur; ideo multum
simile est priuilegio reali, & ab aliquibus ita voca-
tur, vt rectè monet Suarez *d. num.* 5. *in fi.* subiiciens
num. 6. aliam huius rei rationem, quia tunc priui-
legium non tam conceditur personæ, quam rei, vel
causæ, ac certæ conditioni existenti in persona; vt,
minori conceditur priuilegium restitutionis in in-
tegrum ob defectum ætatis: vnde ex hoc reale est, arg.
d. l. in omnibus causis, la 2. *& d. l. priuilegia, ff. de reg.*
iur. maxime verò reale erit, si aliud certum genus
personarum per se inuoluat successionem, prout est
familia, vt post alios in his terminis tradit Me-
noch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 23. *ex l.* 1. *§. vlt. & l. im-*
munitates, ff. de iur. immunit. ac l. vacatio, ff. de mun.
& honor. Si ergo ex parte personæ cognosci potest
quando priuilegium sit personale, vel reale, non ta-
men id sufficit, præcipue quando priuilegium datur
personæ veræ, & singulari, arg. *l. iurisgentium, §. pa-*
ctum, ff. de pact. ibi; plerumque persona inseritur
pacto, non vt personale pactum fiat, sed, vt demon-
stretur, cum quo pactum factum est. vnde ibi addi-
tur, æstimandam esse mentem contrahentium. idem
contingit proportionabiliter in priuilegio, quia sæ-
pe cum persona iungitur res, vel dignitas, aut simi-
lis causa: & ideo ex intentione concedentis discer-
nere oportet, cui primatiù concedatur priuilegium.
Ad hoc ergo dignoscendum subiungitur secunda
consideratio † ex causa, cuius intuitu principaliter 245.
datur priuilegium. nam si hæc sit persona ipsa, seu
conditio per se adhærens illi, censetur priuilegium
personale: si verò sit dignitas, vel res alia, seu cau-
sa, quæ cum persona non cohæreat, priuilegium est
reale. atque hanc regulam post alios tradunt Bar-
bos. *d. l. quia tale, num.* 3. 4. *&* 5. Suarez *d. cap.* 3.
num. 8. ac Menoch. *d. præsumpt.* 103. *à num.* 1. *ad* 9.
iuncto *num.* 16. *cum tribus sequentibus.* quæ confir-
matur ex *d. l. in omnibus causis*; & ex eo, quòd in
omni dispositione causa principalis, & proxima at-
tenditur magis, quàm remota, *l. qui exceptionem, in*
princ. ff. de condict. indeb. cum simil. Et ad *d. l. fordi-*
dorum, C. de excusat. mun. lib. 10. ibi; neque enim
potest esse perpetuum, quod non rebus, sed perso-
nis contemplatione dignitatis, atque militiæ indul-
sisse nos constat: respondet Suarez *d. cap.* 3. *num.* 9.
ibi loqui Imperatorem de causa motiua, seu impul-
siua, ad quam non est principaliter attendendum, sed
obiectum proximum, ad quod concedens direxit
intentionem suam. Cum autem hæc † maxime de- 246.
prehendatur ex verbis, *l. Labeo, §. idem Tubero, ff. de*
supell. leg. cum aliis ad id adductis à Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 6. *præsumpt.* 35. *a num.* 2. *vsque ad* 19. alia
consideratio occurrit, vt verba priuilegij attendan-
tur, an dirigantur ad rem, vel ad personam. nam si
ad personam dirigantur verba priuilegij, erit per-
sonale; si ad rem, reale; iuxta *l.* 1. *§. permittitur, ff.*
de aq. quotid. & æst. ex qua, & aliis pluribus glos. ac
Doct. relatis pro regula id tradunt Suarez *d. cap.* 3.
num. 10. *&* 11. Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 9.
iuncto *num.* 26. *cum duobus* statim *sequentibus*, ac
Barbos. *d. l. quia tale, num.* 2. *vsque ad* 6. vbi id docet
procedere, cùm non constat de causa principali con-
cessionis. Suarez verò eod. *cap.* 3. *num.* 11. id restrin-
git primò, nisi in priuilegio directo personæ, aut
rei aliquid addatur, quod immutet eius significa-
tionem; vt, si sub nomine Episcopi talis ciuitatis ei
concedatur facultas aliqua ob insignes labores, vel
eminentiam scientiæ, erit personale, ex Abb. *in cap.*
mandata, num. 1. *de præsumpt.* aut si postquam priui-
legium dixit, concedimus Petro, vel tibi, addat, &
heredibus tuis, vel successoribus tuis; tunc enim
erit reale, ex Bart. *in l.* 1. *ff. de constit. Princ.* per text.
in l. 1. *ff. de iur. immun.* quod etiam post alios tradit
Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 44 & Barbos. *d. l.*
quia tale, num. 44. *& seq.* ita tamen, vt huiusmodi
priuilegium cedi non possit, vt sup. *circa initium* 1.
præmiss. ex eod. Barbos. *d. l. cum tale, num.* 21. docui-
mus: &, si qua pars dispositionis diuersa à priori, in
qua

qua concessio facta fuerat pro se, & heredibus, solùm habeat clausulam, *pro se*, hæc posterior concessio erit personalis; vt post alios docet idem Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 12. Secundò illud est restringendum, nisi ex qualitate personæ colligatur, personale priuilegium transire ad posteros, quoniam aliàs esset penè inutile, vt quia concessum sit valde seni. ita Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 42. post Soc. sen. *consil.* 84. *numer.* 10. *lib.* 4. Tertiò restringe, seu tempera, † si additum sit verbum, *perpetuò*,
247. vt post nonnullos tenent, ac tuentur contra alios Suarez *d. numer.* 12. & Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 38. *cum duobus seqq.* éstque de mente multorum, quos sequitur Barbos. *in remiss. Doctor. de dictionib. & clausul. diction.* 216. *numer.* 1. asserentium de natura dictionis, *perpetuò*, esse, vt se in infinitum extendat; per text. *in l. purè, ff. de dol. except.* & accipiatur pro semper, & omni tempore, ex *l. fundi, §. Labeo, ff. de action. empt. & l. cum debere, ff. de seru. vrb. præd.* Barbos. autem *d. l. quia tale, numer.* 11. id solùm admittit in priuilegiis remuneratoriis, aut vbi aliàs verba priuilegij sint ambigua. ex ipsis verò priuilegiis remuneratoriis,
248. seu in remunerationem meritorum concessis † sumi potest quarta restrictio prædictæ regulæ iuxta multorum sententiam, quos refert Barbos. *d. l. quia tale, numer.* 6. *versic. contrarium tamen*, ac sequitur Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 13. asserentium priuilegium, ex hoc etiam solo, quòd, priuilegium aliquod fiat ob benemerita, licèt verba ad personam dirigantur, fieri, ac censeri reale: quamuis alij in omnino contrariam sententiam abierint, nimirum priuilegium, etsi in rem directum, ex hoc solùm censeri personale, quòd ob benemerita personæ concessum sit: quorum plerosque refert Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 12. Suarez *d. lib.* 8. *de legibus, cap.* 4. *num.* 2. ac sequitur Barbos. *d. num.* 6. *in princip. ac num.* 7. vtramque autem hanc extremam sententiam optimè confutat Suarez *d. cap.* 4. *à num.* 3. *ad* 8. vbi etiam vtriusque fundamenta euertit, tertiam quandam sententiam satis confirmans, quæ mihi valde placet, priuilegium remuneratiuum per se & ab intrinseco non habere, quòd sit reale, aut personale; sed fore indifferens ad vtrumque; atque adeò consideranda esse vlterius verba priuilegij. nam si cadunt directè, & proximè in rem, licèt dicatur immunitas illius rei concedi propter merita petentis, seu possidentis illam rem; tamen priuilegium erit reale; vt tandem agnoscit Barbos. *d. l. quia tale, num.* 8. si autem verba concessionis directè referantur ad personam, cuius merita dicuntur remunerari, erit priuilegium personale. Quòd si omnibus pensatis, verba sint dubia, ponderanda erit proportio meritorum ad priuilegium, vt latior, vel restrictior interpretatio fiat iuxta exigentiam meritorum: nam verisimile est, concedentem priuilegium voluisse præmium iustum, & adæquatum conferre. Atque hanc opinionem sic distinguentem dumtaxat probant fundamenta prædictæ vtriusque contrariæ sententiæ. Sed quicquid sit de priuilegio remuneratorio, certè prædicta tertia restrictio admitti
249. debet † in priuilegio conuentionali, seu concesso per modum contractus, & pacti; vt nimirum regulariter censeatur reale, quamuis ad personam referatur; vt pluribus relatis tradunt Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 14. & 22. ac Barbos. *d. l. quia tale, numer.* 43. vbi huius opinionis fundamenta adducunt: ac præcipuum illud est, quòd de natura contractus sit, vt ad heredes transmittatur, *l. si pa-*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

ctum, ff. de probat. l. veteris, C. de contrahen. stipul. & l. vn. C. vt action. & ab heredib. & cont. hered. incip. Suarez *d. cap.* 4. *num.* 10. illud addit, quòd † 250.
priuilegium conuentionale irreuocabile censetur per solam concedentis voluntatem, late Bald. *in l. vltim. C. vnd. liber. numer.* 33. *ac* 34. & Abb. *in cap. peruenit, de immunit. Eccles.* cum aliis, quos inferiùs ad id nos allegabimus hoc ipso *cap. quæst.* 6. *conclus.* 2. *limit.* 2. ac præsertim Ant. Gabr. *com. conclus. lib.* 3. *tit. de iur. quæs. non tollend. conclus.* 6. *numer.* 5. & eodem Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 37. *numer.* 5. & 6. nam cùm priuilegium conuentionale ex vi pacti includat mutuam obligationem iustitiæ, non potest à concedente reuocari; ergo de se perpetuum est. Ipse tamen Suarez *d. cap.* 4. *numer.* 11. contrarium tenet, asserens, priuilegium conuentionale non postulare per se, & intrinsecè, vt sit reale, sed de se indifferens esse ad personale & reale; quia, inquit, sicut priuilegium reale potest esse gratiosum, ita etiam personale potest esse conuentionale; bona enim personalia, seu ad tempus, vel ad vitam solius personæ concessa possunt non gratis, sed ex pacto dari, vt experientia docet. idque confirmat primò, quia seruitus siue donetur, siue vendatur, potest & ad vitam personæ, & in perpetuum concedi; ergo idem cum proportione in priuilegio. Secundò, quia priuilegium remuneratiuum virtute est conuentionale; & nihilominus illud de se non est reale magis, quàm personale; ergo & hoc. & ad leges præcitatas, quæ dicunt, contractus transire ad heredes, respondet *numer.* 13. illa verba generaliter sumpta non dicere actum, sed aptitudinem; quia contractus de se potest ita fieri, vt transeat ad heredes; non tamen id semper esse necessarium, cùm possit etiam per respectum ad solas contrahentium personas contrahi; vt patet in matrimonio: vel certè si de actu sit sermo, intelligendum esse contractum transire ad heredes, nisi de voluntate contrahentium constet fuisse limitatum ad personas, iuxta *l. idem in duobus, ff. de pact.* & ad illud fundamentum contrariæ sententiæ de priuilegio
irreuocabili, respondet *ibidem*, † aliud esse, quòd 251.
priuilegium sit irreuocabile, aliud, quòd sit perpetuum; ideóque etiam priuilegium personale posse esse irreuocabile pro suo tempore; sicut & votum temporale est irreuocabile. Hæc tamen minimè nos morantur, quia in tertia hac nostra restrictione persistamus, vt nimirum priuilegium conuentionale, quamuis relatum ad personam in dubio reale, ac perpetuum censeatur. Nam quod Suarez pro sua opinione in fundamento principali, eiúsque prima confirmatione; & responsione ad primum fundamentum nostræ, ac communis sententiæ affert, solùm probant, non esse ita intrinsecum, & essentiale contractui, & priuilegio in modum contractus concesso, quòd sit reale, ac perpetuum; quia ex speciali, & expressa dispositione fieri possit personale, ac temporale; id quod non negat nostra sententia, sed solùm contendit, hoc esse naturale priuilegio conuentionali, vt sit reale, ac perpetuum; & quòd ita regulariter censendum est, nisi contrarium exprimatur, aut ita poscat materia, circa quam contractus versatur, quale est matrimonium, & similes contractus. Et ad secundam confirmationem respondeo, malè Suarez *d. numer.* 11. necnon ex nostræ sententiæ sequacibus, Barbos. *d. l. quia tale, numer.* 44. & alios, quos sequitur Menoch. *d. præsumpt.* 103. *numer.* 13. æquiparare quoad rem, de qua agitur, priuilegium concessum ob

benemerita, & concessum per modum contractus:
252. larum enim est † inter vtrumque discrimen; cùm
ex benemeritis, si sint erga personam concedentis,
aut eam, quæ ad illum attineat, solum obligatio
antidoralis oriatur, vt omnes fatentur; si autem
sint erga Remp. ad summum nascitur ex iis obligatio
iustitiæ distributiuæ, ac legalis, vt cuique
notum est; at verò ex priuilegio conuentionali, seu
in modum contractus oritur obligatio iustitiæ commutatiuæ;
vnde de sui natura debet perpetuò durare,
nec posse reuocari sine magna causa à Principe
concedente, iuxta ea, quæ *d. quæst.* 6. *concl.* 2. latiùs
dicemus. Quamuis autem (vt tollamus responsionem
Suarez ad secundum nostræ sententiæ fundamentum;)
aliud sit perpetuum, seu reale; aliud irreuocabile;
cùm possit temporale, seu personale
esse irreuocabile, vt patet in voto ad tempus emisso;
tamen hoc in iis verum est, quæ de sui natura non
sunt perpetua, sed possunt esse temporalia æquè, ac
perpetua, cuiusmodi est iuramentum, & votum;
immo etiam vtriusque obligatio perpetua propriè
non est, cùm non sit transmissibilis ad heredes in
vim voti, & iuramenti: contractus autem de sui natura
perpetuus est, & ad heredes transmittitur; vnde,
nisi contrarium expressè appareat ex verbis dispositionis,
aut qualitate rei, de qua disponitur,
semper censebitur realis, ac perpetuus. Et generatim
253. † qualitas etiam rei, circa quam versatur priuilegium,
attendi debet, vt dignoscatur, an priuilegium
ipsum sit personale, vel reale. ita post Abb.
in cap. aduersus, num. 17. *de immunit. Eccles.* & Anchar.
latè id tradentem *in cap. priuilegium, quæst.* 1.
de reg. iur. in 6. & alios docet Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 3. *num.* 13.
atque hæc est quarta consideratio
in re, de qua agimus, adhibenda ex illis, quas
sup. initio huius præmiss. ex eodem Suarez proposuimus.
Vnde si ipsa res non sit transmissibilis ad
heredes, erit priuilegium personale; vt post alios
tradit Menoch. *d. disp.* 103. *num.* 35. Item si determinata
sit, neque exigat industriam personæ, erit
priuilegium reale; aliàs si res, circa quam illud versatur,
indeterminata sit, & requirat personæ industriam,
erit personale; vt multi tenent, quos sequitur
Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 10. & 33. *cum seq.*
referítque Barbos. *d. l. quia tale, num.* 45. licèt
contra hoc vtrumque ipse insurgat *ibidem in fi. ac num.* 46. & 47.
ex quibus, meo iudicio, ea dumtaxat
vrgent, quæ contra primum adducit de re determinata;
atque adeò id mihi quoque valde dubium videtur.
Et hæc quoad secundum præmiss. & priorem
ex duobus articulis in fin. præced. præmiss. propositis.
Quad posteriorem autem,
254. Præmitto tertiò, quòd, † vbi adhuc omnibus
perpensis dubium remaneat, an priuilegium sit
reale, vel personale; licèt nonnulli, quos refert
Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 29. Barbos. *d. l. quia tale, num.* 4. *ad fin* & Suarez *d. cap.* 3. *num.* 14.
voluerint, in dubio censeri potiùs reale; alij communiter
teneant contrarium, quorũ plurimos referunt Barbos.
d. num. 4. *circa initium*, & Suarez *d. cap.* 3 *num.* 15.
vbi etiam de communi testantur: alij, vt Barbos. *d. num.* 4.
vtramque sententiam ita concilient, vt posterior
procedat, quando verba referuntur ad personam,
& aliæ coniecturæ de alia principali causa, vel
intentione non extant; prior verò, quando in simili
dubio verba referuntur directè ad rem; quã tamen
conciliationem optimè confutat Suarez *eod. cap.* 3.
num. 16. ob id etiam, quòd egrediatur terminos huius
articuli, quo quæritur de priuilegio dubio omnibus
pensatis, ac præcipuè quando priuilegium dirigitur
ad personam; & tamen aliæ coniecturæ indicant
intentionem priuilegiantis principaliter respexisse
ad rem, vel è contrario: quomodo etiam illustra
Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 30. & in vltis
sequentibus post alios in hoc dubiũ adhuc ad coniecturas
recurrit, ac pleraſque enumerat, quarum
nonnullas in præmiss. præced. suo loco ponderauimus:
duæ tamen ex iis, cùm valde generales sint,
huic rei, de qua nunc agimus, accommodari possunt;
quarum alteram in fine huius præmiss. alteram
ad finem 2. conclus. afferemus. Sic ergo intellectum
articulum huius præmiss. cum Suarez *d. cap.* 3. *num.* 17. iuncto *num.* 18. & 19. resoluendum
censeo: qui *d. num.* 17. duplicem distinctionem † 255.
priuilegij præmittit: alteram de priuilegio, quod
est purum beneficium, & eo, quod est contra ius
commune, aut tertij: alteram de duplici dubio, nimirum
negatiuo, in quo deficiunt rationes determinantes
intellectum ad alterutram partem, ideóque
suspensus manet; & positiuo, in quo sunt pro vtraque
parte rationes probabiles, & sufficientes ad definitum
assensum præstandum, licèt incertum. Dico
igitur cum Suarez *d. num.* 18. in quocumque ex
his dubiis siue negatiuo, siue positiuo priuilegium
fauorabile, seu, quod est purum beneficium, iudicandum
esse reale, per regulam iuris, *decet concessum à Principe beneficium esse mansurum*; quæ habetur
in cap. si cui nulla, de præb. in 6. & *cap. decet, de reg. iur. eod. lib.* & per aliam regulam, quòd tale
beneficium latam admittit interpretationem, *l. vlt. ff. de constit. Princip.* & *cap. olim, de verb. sig.* cum
simil. atque ita docet Bald. *l.* 3. *ff. de const. Princ. lect.* 1. *num.* 17. sentitque Bart. *l. vlt. num.* 4. *ff. de seruit. leg.*
& alij, quos refert Barbos. *d. l. quia tale, num.* 11.
ac sequitur Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 20. &
21. dicentes, priuilegium quando concessum fuit
etiam personæ per modum beneficij in dubio præsumi
reale, & quamuis alij, quos recenset, ac sequi
videtur Barbos. *d. l. quia tale, num.* 12. asserant,
quòd etiam merum beneficium relatum in personam
censeatur personale; tamen verè loquuntur
extra casum meri dubij, vbi, constat, ita relatum
esse in personam, vt concedentis intentio in eam
proximè, ac præcisè dirigatur: qua in re Barbos. *in ea repetit. l. quia tale*, sæpe † manifestam committit 256.
æquiuocationem, confundendo meram verbalem
relationem in personam, vel rem quæ fit per nominationem,
seu expressionem verbis, vt Petro; &
realem, quæ fit directè, ac dispositiuè per intentionem
concedentis: seu confundendo, vt cum Philosophis
loquar, relationem priuilegij in actu signato
ad rem, vel personam, cum relatione ad earum
alteram in actu exercito. Deinde dicendum
est cum eodem Suarez *d. numer.* 19. priuilegium
odiosum, quòd sit contra ius commune, vel cedat
in aliorum præiudicium; (cuiusmodi vt plurimum
est commutatio vltimæ voluntatis, vt sup. initio
huius quæst. & sæpe aliàs diximus;) in dubio † 257.
censendum est personale, quia strictè intelligendum,
iuxta tradita per Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 1. *num.* 2.
& nos *in tract. de distribut. quotid. part.* 2. *quæst.* 24. *num.* 7.
præcipuè ex *cap. sanè*, & *ibi* Doctor. *de priuil.* & ideo ita est interpretandum,
vt potiùs temporale damnum inferat, quàm perpetuum;
& ius commune, quàm minùs fieri possit,
lædatur, *cap.* 1. §. *vlt. de pl. presb. in* 6. & *cap. quæ à iure, de reg. iur. in* 6. *ac l. quod contra, ff. eod. tit.*
cum simil. quod etiam docet Bart. *loc. cit.* &
est de mente communis sententiæ asserentis, in
dubio priuilegium censeri personale; cùm ea præcipuè
nitatur ratione, quòd priuilegia sunt strictè
interpretanda, vt patet ex Suarez *d. cap.* 3. *num.* 15.

qui

qui *eod. num.* 19. rectè monet, quòd quia dubium hoc
est positiuum, cùm vix locum habere possit merum
negatiuum, vt idem probat *d. num.* 17. ideo oportet
supponere vtramque partem dubij esse probabilem.
nam si vna sit probabilis, altera improbabilis, illa
prior non dubia, sed certa habenda est. quòd si præ-
sumptio personalitatis, vt ita dicam, huius priuilegij
probabilior sit, à fortiori procedit simpliciter regula
prædicta, quòd sit personale. Si autè probabilius vi-
258. deatur esse reale, † tunc certè priuilegiatus potest
in foro animæ illud retinere, vt reale; idémque cen-
set *ibidem* Suarez esse iudicandum in forensi iudi-
cio, tum quia maior probabilitas est quædam mora-
lis certitudo, si excessus probabilitatis certus sit:
tum etiam, quia maior probabilitas suo modo con-
fert maius ius, quod in ferenda sententia præferen-
dum est, quia in ea seruari debet iustitia distributi-
ua; vt docuit D. Thom. ab aliis receptus 2. 2. *quæst.*
63. art. 4. ad 1. Hæc autem intelligenda sunt per se
loquendo, vt pariter bene admonet Suarez *loco cit.*
& considerando naturam priuilegij, eiúsque origi-
nem, antequam possessio, illiúsve vsus in alterutram
259. partem inclinet; tunc enim † succedit alia regula
iuris, quòd in dubio, & pari causa potior est condi-
tio possidentis, *l. in pari, ff. de reg. iur. & cap. in pari,*
eod. tit. in 6. & ideo si priuilegiatus illud possidet, vt
reale, licèt oriatur dubium, quamdiu illa pars ma-
net probabilis, potest ius suum sic retinere, donec
aliud per iudicem authenticè declaretur. Atque huic
simile est, quod post alios tradit Menoch. *d. præsumpt.*
103. *num. 36. cum duobus seqq.* attendendam esse in
dubio obseruantiam. quod etiam ex eo confirmatur,
quòd priuilegia sunt quædam leges priuatæ, *cap.*
priuilegia, dist. 3. & cap. Abbate, de verb. signif. at verò
in legum interpretatione inspicienda est obseruan-
tia, optima enim legum interpres est consuetudo,
l. si de interpretatione, ff. de legib. cap. cùm dilectus, in
princ. de consuet. & cap. certificari, de sepultur. cum
suis concord. Iam verò his præmissis ad conclusio-
nes huius quæst. descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Per mortem natura-
lem impetrantis commutationem vltimæ volunta-
tis per rescriptum iustitiæ re integra existente, hoc
260. est, ante citationem, † tale rescriptum expirat: se-
cus si res non est integra; tunc enim vsus talis re-
scripti transit ad successorem illud impetrantis.
Prior pars conclus. probatur, quia ita generaliter in
quouis rescripto iustitiæ tradit *glos.* 1. & 2. ab aliis
approbata *in cap. significauit, de rescript.* Innoc. *in*
cap. gratum, de offic. deleg. & Spec. *in tit. de iud. deleg.*
§. restat, num. 7. & 8. facit quia rescripta personalia
sunt, cùm non egrediantur personas in ipsis com-
prehensas, *cap. P. & G. de offic. deleg.* Eam verò tem-
261. pera, vt non procedat, † vbi Prælatus nomine Ec-
clesiæ litteras impetrasset, quamuis nomen propriū
expressisset; vt expresse tenet Vinc. *d. cap. significa-*
uit, quem referunt, ac sequuntur Io. And. *in cap. is,*
qui, num. 8. de reg. iur. in 6. & *ibi* Franc. *num.* 3. allegans
quoque Imol. *in cap. gratum, de offic. deleg.* & est de
mente *d. glos.* 1. dum parificat hac in re mortem im-
petrantis, & eius, contra quem fit impetratio; per
huius autem mortem non extinguitur rescriptum,
vbi impetratum fuit contra dignitatem, seu Eccle-
siam, *cap. dilecti filij*, vbi id notant glos. & Doct. o-
mnes, *de for. compet.* & latiùs dicemus inf. *concl. 6.*
item eam tempera, vt in ampliationibus poster.
262. partis. Posterior pars conclus. quòd, † vbi res non
sit integra, sed negotium cœptum saltem per cita-
tionem, tunc rescriptum, eiusque vsus transit ad suc-
cessorem probatur, quia ita generatim in rescripto
tradit *d. glos.* 1. & 2. Innoc. *d. cap. gratum*, & Specul.
d. num. 8. Idque colligit *d. glos.* 2. cum ex aliis iuribus,
tum præcipue ex *auth. principales, C. de iureiur. pro-*
pter calum. dan. vbi decernitur personas principales,
vel illas, ad quas negotium in medio migrauerit,
hoc est, heredes, vt ibi explicat glos. ab aliis appro-
bata *in verbo, migrauerit,* iurare debere de calumnia,
atque adeò supponitur, negotium in medio, nimi-
rum, cùm cœptum est, migrare, seu transire ad he-
redes, & successores. necnon ex *d. cap. significauit,*
ibi; nec per ipsas, dum viueret, fuerat ad iudicium
euocatus, earum auctoritate non poterat conueniri.
iunctis iis verbis *in fine.* si est ita, reuocato in irri-
tum, &c. sumptóque argumento à morte aduersarij
ad mortem impetrantis, quod valet, vt dictum est:
vnde ampliationes ac limitationes, seu declaratio-
nes, quæ inf. *ad d. conclus. 6.* vbi de morte aduersa-
rij agemus, afferentur, huic etiam posteriori parti
præsentis conclus. aptari, ac deseruire possunt; at-
que illa præsertim declaratio, quam in specie impe-
trantis sentiunt Io. And. *in cap. is, qui, de reg. iur. in 6.*
in Mercur. & *ibi* Franc. *num.* 3. Cald. *d. cap. signifi-*
cauit, ibique Abb. *num. 6.* vt, † si materia, super qua 263.
impetratur rescriptum, non est transmissibilis ad
successorem, vt puta beneficium, iuxta *cap. ex trans-*
missa, de fil. presbyt. aut vsusfructus, *l. si cui in annos, ff.*
quibus mod. vsusfr. amitt. tunc expiret rescriptum per
mortem illud impetrantis, nulla facta distinctione,
an mors interuenerit re integra, necne. atque item
illa, vt in actionibus annalibus, non obstante morte
impetrantis, per solam impetrationem rescripti à
Principe perpetuetur actio, vt *in l. 1. & 2. C. quand.*
lib. Princ. dat. fac. lit. contest. vbi id notant Doct. & *in*
l. vlt. ff. de eo, per quem fact. erit.

SECVNDA CONCLVSIO. Vbi commutatio
vltimæ voluntatis concedatur per rescriptum gra-
tiæ, seu per modum priuilegij; † tunc, siquidem 264.
personalis sit, cum persona eam impetrantis extin-
guetur; sin autem realis, ad posteros transmittetur,
ac rem ipsam sequetur. Constat id ex iis, quæ sup. *in*
1. præmiss. de priuilegio generatim hac in re tradidi-
mus; præcipuè ex *l. maritum*, iuxta *l. quia tale, ff. sol.*
matr. l. forma, §. quamquam, ff. de censib. l. priuilegia, ff.
de reg. iur. & cap. priuilegium, eod. tit. in 6. Quando au-
tem commutatio per modum gratiæ concessa † per- 265.
sonalis censeatur respectu eius, cui conceditur, vel
potiùs realis, colligi potest ex iis, quæ generaliter de
priuilegio adduximus sup. *in 2. & 3. præmiss.* quæ nunc
summatim perstringemus commutationi accom-
modantes, aliquibus etiam additis. Primùm igitur
attendi debet qualitas personæ, cui fit concessio; ra-
tio mouens concedentem; verba rescripti; ac res,
circa quā illud versatur. Et quidem circa personam,
cui conceditur cōmutationis priuilegium, si ea per-
sona sit ficta, vt vniuersitas, regulariter erit priuile-
gium reale. atque idem erit dicendum, quando pri-
uilegium hoc est concessum dignitati, vel officio;
erit enim reale, transibitque ad successores; vt pro-
bat text. *in l. maximarum, C. de excus. mun. lib.* 10. & te-
nent Doct. quos secuti sumus *d. præmiss. 2. circa initiū.*
atque ex eo etiam suadetur, quòd † legatum factum 266.
dignitati, seu sub nomine dignitatis, vt puta Pontifici
Maximo, vel Imperatori, aut Episcopo Nouarien.
transit ad successorem; vt tenét inter alios Menoch.
de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 121. & *lib. 1. de arbitrar.*
iud. quæst. 68. n. 20. Bald. *in rubr. n. 14. C. de iur. fisc. lib.*
10. probátque text. tum *in l. quod Princeps, ff. de leg.*
2. vbi Caius I. C. quod Principi, inquit, relictū est,
qui antequā dies legati cedat, ab hominibus ereptus
est, ex constitutione Diui Antonini successori eius
debetur: tum ex *l. annua, §. vlt. ff. de ann. legat.* vbi
relictum sacerdoti, & ministris Ecclesiæ, tanquam

officio, & Ecclesiæ relictum, in perpetuum esse præstandum. & per hæc duo potissimum iura præter Doct. *ibi* Menoch. & Bald. *vbi sup.* scribentes quoque omnes *in cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* illud tradiderunt, relictum, & concessum dignitati, seu officio, ad successores quoque tunc eam dignitatem, vel officium obtinentis transire. ac de concessione, & possessione instituendi personas in Ecclesiis, atque in iis vacantibus ponendi custodes, seu œconomos, est opt. text. *in cap. cùm venissent, de instit.* & ratio est, quia dignitas, & officium non moritur, *cap. si gratiosè, de rescript. in 6. & §. vlt. vers. licentiam vero, auth. quomod. oport. Episc.*
267. &c. *collat.* 1. quod tamen tempera † in Vicario Episcopi, & in Legato de latere, & aliis, qui propriè non habent successorem in dignitate vel officio, vel dignitatem, aut officium obtinent nomine alieno, vt Vicarius: nam, & commissio his facta quamuis sub nomine dignitatis, & officij, seu ipsi dignitati, & officio, non transit in successorem mero iure; licèt secus sit in Vicario ex quadam æquitate, quæ omnia latè probauimus *quæst. præced. concl. 1. limit. vnic. restrict.* 1. & relictum factum huiusmodi officiis, ac dignitatibus non transit ad successores in iisdem; vt per text. *in l. si Augusta, ff. de legat.* 2. vbi legatum factum Imperatrici cum eius persona deficit, nec transit ad succedentem in ea dignitate, cùm non sit propria, sed aliena; præter Doct. *ibi, & d. cap. quoniam Abbas*, tradiderunt Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 27. *num.* 8. & ante eum post alios Menoch. id latè comprobans *de præsumpt. lib. 4. præsumpt.* 121. *num.* 5. *vsque ad* 9. Si verò persona, cui conceditur, seu ad cuius fauorem fit commutatio vltimæ voluntatis, sit non ficta, sed vera, & quidem particularis; (vt omittam certum genus personarum, vtputa minores, mariti, & similes; quod non video quomodo in re, de qua agimus, hoc est, priuilegio commutationis vltimæ voluntatis possit considerari, & si possit, potiùs reale erit, iuxta ea, quæ diximus *in d. 2. præmiss.* longè ante medium;) regulariter priuilegium huiusmodi erit personale, vt patet ex *ibidem* adductis. Nisi tamen aliunde intentio concedentis colligatur, & causa, quæ principaliter eum mouit ad rei, vel personæ concedendum; quæ quidem vtraque maximè deprehenditur ex verbis concessionis; vt satis ostendimus *in d. 2. præmiss.* paulo ante medium; vbi id declarauimus, exempla quoque afferentes: quibus nunc illud adiicimus, quod post alios affert Menoch. *d. lib. 3. de præsumpt. præsumpt.* 103. *num.* 41. vt nimirum
268. priuilegium personæ concessum † reale censeatur ob aliquod extrinsecum accidens ex verbis significatum; vt si in concessione mandatum fuisset, quòd ex libro æstimi, & catastri extraheretur, atque cancellaretur nomen, & æstimum eius, cui facta est concessio; tunc enim præsumitur, quòd ea concessio debeat esse perpetua; id quod etiam post alios docet Barbos. *d. l. quia tale, num. 5. in fine.* Quid autem
269. sit statuendum † in concessione commutationis remuneratoria, seu ob benemerita, & conuentionali, seu per modum contractus, constare potest ex iis, quæ latè, ac generatim *ibidem* subiecimus de priuilegio: ac præsertim remuneratorium per se indifferens fore ad reale, ac personale; conuentionale verò non item, sed vtplurimum, ac regulariter censendũ esse reale, nisi ex qualitate rei aliud statuendũ sit, quæ quidem si sit indeterminata, & exigat industriam personæ, personalem reddit concessionem; si verò sit determinata, licèt aliqui velint, quòd eam faciat realem; nobis tamen cum aliis verius videtur, quod eandem concessionem relinquat indifferentem ad realem, ac personalem, vt *d. præmiss.*
2. in fine, docuimus. Tandem si petas, an, † vbi omnibus pensatis, adhuc dubium remanet, an priuilegium commutationis sit reale, aut personale ex parte eius, cui illud fuit concessum, quia hinc inde sint probabiles coniecturæ: sumenda est resolutio ex iis, quæ generaliter de priuilegio diximus sup. *præmiss.* 3. vbi cum Suarez *d. lib. 8. de legibus, cap. 3. num.* 18. docuimus, in quocumque dubio siue negatiuo, siue positiuo, fauorabile priuilegium, quod non derogat iuri communi, aut tertij, & dicitur beneficium (cuiusmodi potest esse commutatio, quæ à iure, vel præcipitur, vel expressè permittitur, de qua nos fusè sup. *cap. 3. quæst. 3. conclus. 2.*) reale iudicandum est; odiosum verò illud, quod derogat aut iuri tertij, aut communi; (qualis, vtplurimum est commutatio vltimæ voluntatis, vt latè initio huius quæst. diximus: in dubio censendum est personale. Huic autem affine est, quod post Franc. *d. cap. priuilegium, col. 1. de reg. iur. in 6.* Bellam. *cons. 3. col. 8, conclus. 2.* & alios tradit Menoch. *d. præsumpt.* 103. *num.* 31. in priuilegio Principis † præsumi in dubio realem 271.
concessionem; at verò concessionem factam ab inferiore à Principe præsumi personalem; pro quo facit *cap. decet, de reg. iur. in 6.* vbi Romanus Pontifex hanc iuris regulam tradit, *decet concessum a Principe beneficium esse mansurum* sunt autem hæc omnia, quæ de dubio diximus, intelligenda, nisi pro altera parte sit possessio, vel vsus, seu obseruantia; hæc enim præualere debet, donec aliud ab eo, qui auctoritatem habet, legitimè declaretur, vt *d. præmiss. 3. in fine*, post Suarez ac Menoch. admonuimus.

TERTIA CONCLVSIO. Per seruitutem impetrantis commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum siue gratiæ, siue iustitiæ † non expirat, 272.
sed suspenditur in ipso impetrante commutatio, donec bona recuperet. Probatur; quoniam interim seruus amittit bona, & iura sua, quæ deinde recuperat, quando liber fit, §. *sed si ab hostib. cum duob. seqq. Instit. quib. mod. ius patr. potest. solu. ac l. 1. & tot. ferè tit. ff. de captiu. & postlim. reuers.* cum aliis, quibus id ostendimus, & explicauimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst. 2. in 2. præmiss.* Quod autẽ dictum est de seruitute ex eo, quòd quis captus sit ab hostibus, idem statuendum de eo, qui seruus factus est pœnæ in casibus, quos retulimus *d. quæst. 2. in 1. præmiss.* iuncto *d. præmiss.* 2. necnon † in 273.
condemnato cum bonorum amissione vel per sententiam, vel ipso iure; (quod quando contingat, constat ex iis, quæ *in d. præmiss. 1. & 2.* tradidimus;) & vbi impetrans per bannum bona, & iura sua amittat, iuxta ea, quæ *ibidem* adduximus, & latè tradit Peregr. *tract. de iur. & priuil. fisc. tit. bannit. & damnat. restit. qua recuper.* Nam quando is ex Principis gratia recuperabit bona & iura sua, simol etiam iis vti poterit, ac de iisdem in iudicio, si opus fuerit, experiri; cùm in his omnibus sit eadem ratio, vnde & dispositio, *l. illud, ff. ad leg. Aquil.* & in actore seruo pœnæ restituto, vt retineat eundum statum causæ, est text. *in l. cusm. C. de sentent. pass.* Hæc autem omnia dicta limitanda sunt; nisi interim ij, ad quos bona impetrantis peruenissent, bona illa, & iura sua in alium transtulissent, à quo in casu seruitutis pœnæ, condemnationis, vel banni nollet Princeps ea reuocare; vel in omnibus prædictis casibus commissio alteri iudici, aut executori facta fuisset, coram quo iidem successores agere cœpissent: nam tunc coram eodem negotium prosequi talis impetrans restitutus deberet, arg. *l. vt acceptum, alias, vbi coeptum ff. de iudic.* cum similibus, de quibus *ibi* per Doct. & Aut. Gabr. *commun. conclus. lib.* 2.

tit de

tit. de iudic. concl. 1. vbi hanc regulam multis modis
extendit, ac limitat. Quòd si quis pleniùs scire cu-
274. piat † effectus publicationis bonorum ipso iure,
vel per sententiam tam quoad disponedum de ipsis,
quam de eorum fructibus acquirendis, consulat
Thom. Sanchez *lib. 2. sua sum. cap. 21. cum duobus
seq.* & quæ bona comprehendantur sub confiscatio-
ne, idem latè tradit *à cap. 14. vsque ad 20.* & Peregr.
*d. tit. bannit. & damnat. restit. qua recuper. ac tit. de
publicat. bonor.* passim.

Qvarta conclvsio. Excommunica-
tio impetrantis commutationem vltimæ voluntatis
275. per rescriptum iustitiæ, seu commissionem † ple-
rumque illius executionem suspendit: eius verò,
qui illam impetrauit per rescriptum gratiæ, eam-
dem in multis frustratoriam reddit. Prior pars con-
276. clus. probatur; quoniam excommunicatus † ab
agendo repellitur, *cap. exceptionem, de except. cap. 1.
eod. tit. in 6. cap. decernimus, de sent. excomm. eod. lib.
& Clem. vn. eod. tit.* ibique Doct. & alibi sæpe id ad-
notarunt, ac præcipuè Vgol. Sayr. Suar. & alij quot-
quot de censuris scripserunt.

Ampliatur autem hæc regula, simúlque prior
pars nostræ cõcl. primò, vt procedat, siue sit excom-
municatus à iure, siue ab homine: ita Card. & alij
d. Clem. vnic. Vgol. *in suo tract. de censur. tab. 2. cap.
15. in princip. num.* 1. Ampliatur secundò, vt proce-
dat siue agatur coram iudice ordinario, siue coram
delegato; glos. *d. cap. 1. verbo, opponit*, & Vgol. *vbi
sup.* Tertiò procedit, siue agendum sit coram iudice
Ecclesiastico, siue coram sæculari: text. *d. cap. de-
cernimus, & d. cap. 1.* vbi glos. *verbo, Ecclesiasticis,
ac d. verbo, opponit*, & Vgol. *d. num. 1. & 2.* subdens
post alios, consuetudine, aut statuto induci non
posse, quin hæc exceptio admittatur coram iudice
277. sæculari. Quartò, nec † reconueniri potest excom-
municatus, *cap. cum inter Priorem, de except.* glos.
recepta *d. cap.* 1. late Vgol. *vbi sup. num.* 3. & Sua-
rez *de censur. disp. 16. sect. 3. num.* 3. vbi optimè di-
stinguit reconuentionem à defensione. Quintò,
278. nec agere potest, † licet actio tempore peritura
sit: latè Vgol. *ibidem num* 4. vbi etiam tractat, an
præscriptio currat excommunicato. Amplia sextò,
279. vt † nec per procuratorem agere possit; vt satis
probat Suarez *sup. num.* 4. Vgol. *ibidem, num.* 5. vbi id
temperat in procuratore in rem suam, si ab initio
fuit validè constitutus, vtputa à domino tunc non
excommunicato. *Num.* autem 6. hanc ampliatio-
nem extendit etiam ad pupillum, seu minorem, vt
non possit agere per tutorem & curatorem. Septi-
280. mò, vt procedat, † licèt excommunicatus offerat
probare, excommunicationem nullam fuisse; inte-
rim enim in aliis vt actor euitabitur. *cap. solet, de
sent. excom. in 6.* sicut neque auditur ante absolutio-
nem, licèt offerat probationes, quòd iniustè fuit ex-
communicatus, *cap. cum contingat, de offic. deleg. cap.
per tuas, de sent. excom.* latè Vgol. *vbi sup. num.* 7. vbi
id declarat. Amplia octauò, licèt exceptio excom-
municationis à reo non opponatur; vt satis pro-
bat Vgol. *d. num.* 7. vbi etiam idem fore osten-
dit, quamuis reus priùs cum actore excommunica-
to communicasset. Nonò amplia, vt citatus peten-
281. te excommunicato notorio, vel denuntiato † non
teneatur comparere, & gesta absente eo citato in-
distinctè non valeant, licet alias gesta absente cita-
to aliquando valeant; ita post alios Vgol. *vbi sup.
num.* 8. Decimò, vt excommunicatus publice et-
iam parte non instante, sed ex officio iudicis debeat
repelli, vt disponitur *in d. cap. exceptionem, de ex-
cept. & cap. 1. eod. tit. in 6.* immo, & à quolibet,
282 qui interuenit in iudicio, † hæc exceptio opponi
poterit; vt fusè docet Sayr. *de censur. lib. 2. cap. 7.
num.* 8. Amplia vndecimò, vt exceptio excommu-
nicationis actori opponi possit in quacunque parte
litis, & iudicij; vt cauetur *in d. cap. exceptionem, &
d. cap.* 1. Duodecimò amplia, vt excommunica-
tus † neque possit implorare officium iudicis ne- 283.
que dicere nullam sententiam, nec petere restitu-
tionem in integrum, vt probat idem Vgol. *d. cap.
15. §.* 2. Ampliatur denique hæc nostra prior pars
præsentis conclusionis, vt † rescriptum ab excom- 284.
municato impetratum super alio, quàm excommu-
nicationis, vel appellationis articulo, & processus
per ipsum habitus ipso iure non valeat, prout defi-
nitur *in cap. 1. de rescript. in 6.* cuius tamen canonis
effectus hodie tollitur per clausulam consuetam ap-
poni in rescriptis, ac litteris Apostolicis, *séque à
quibusuis*, &c. per quam ad effectum illarum conse-
quendum, hoc est, earum validitatem duntaxat im-
petrans ab omnibus censuris absoluitur, vt post
alios tradit Nic. Garz. *tract. de benef. part. 7. cap.
13. num. 62. cum duob. seqq.* & Iacob. Ant. Marta
tract. de clausul. part. 1. causul. 47. num. 4. & 5. Et
sic habes primam limitationem eiusdem prioris
partis conclus. ac simul regulæ prædictæ, cum no-
tabili extensione; vt nimirum possit excommuni-
catus rescriptum impetrare super articulo excom-
municationis & appellationis; de qua limitatione
videndus quoque text. *in cap. cum contingat, de offic.
deleg. cap. cum inter, cap. significauerunt, & cap. vlt.
de except. cap. tum pro causa, & cap per tuas, de sent.
excomm.* & *ibi* Doct. & Suarez *d. disp. 16. sect. 3. num.*
1. de extensione autem, & in vniuersum de vi præ-
dictæ absolutionis ad effectum, Garz. & Mart. *sup.*
Regula verò ipsa limitatur secundò, vt ex commu-
nicatus † agere possit ad id; quod excommunicato 285.
facere in iudicio à iure permittitur; prout quòd
conuentus constituat procuratorem ad se defenden-
dum, iuxta *cap. intelleximus, de iudic.* ita docet satis-
que probat Vgol. *d. cap. 15. §. 1. num.* 1. Limita
tertiò, vt † cessionarius excommunicati regulari- 286.
ter agere possit, prout ostendit id declarans Vgol. *d.
§. 1. num.* 11. Limita denique, vt † acta cum ex- 287.
communicato actore valeant, donec excommuni-
catio obiiciatur, & probetur, vt ex text. *d. cap. 1. de
except. in 6.* satis deducit Suarez *d. sect. 3. num.* 7. at-
que ex cõmuni Doctorum sententia resoluit Vgol.
d. cap. 15. §. 12. quod intellige, vt ea probata; actus
gesti declarentur retro nulli, ne aduersetur *ampl.* 8.
quam ex ipsomet Vgol. paulo antè attulimus. Apud
quem auctorem *d. cap.* 15. & Suarez *d. sect.* 3. ferè
per tot. videre quis poterit alias ampliationes, ac
limitationes prædictæ regulæ; sed eas nos retuli-
mus, quæ magis ad rem nostram facere visæ sunt.

Posterior pars huius conclusionis, quòd nimi-
rum † excommunicatio impetrantis sæpe frustrato- 288.
riam reddat gratiam cõmutationis; probatur, quia
excommunicatus in multis casibus non potest libe-
rè de bonis ac rebus, & iuribus suis disponere:
quamuis enim validè, † non tamen licitè contra- 289.
hit, vt inter cæteros probat Vgol. *d. tract. de censur.
tab. 2. cap. 20. in princ.* iuncto §. 1. ita, vt ex contractu
secum inito agere non possit, vt sibi soluatur id, quod
debetur; prout idem Vgol. ostendit *d. cap. 20. §. 2.
num. 1. num.* autem 2. probat, quòd, si quis præsertim
sine iureiurando promisit excommunicato aliquid
soluere intra certum tempus, non tenetur, dum ia
manet excommunicatus, illud soluere, nisi aut valde
egeat, aut non sit denuntiatus, vel notorius Clerici
percussor: quamuis pro contraria opinione, quòd
nimirum absolutè, ac simpliciter facienda sit solu-
tio tali excommunicato, non desint auctoritates, ac

rationes, quas ibi affert: qua de re videri etiam possunt Sayr. *d. lib. 2. de censur. cap. 9 num.* 10. cum aliquot seqq. *& num.* 17. 20. *ac* 21. Suarez *eod. tract. disp.* 15. *sect.* 8. ferè per tot. & Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 9. maximè *a num.* 3. *ad* 6. Præterea, licèt com-
290. munior & forsan verior Doctorum sententia sit, † testamentum ab excommunicato conditum validum esse, vt patet ex relatis pariter, ac probatis à Gabr. *commun. concl. lib. 4. tit. de testam. conclus.* 1. *num.* 1. Iul. Clar. *lib. 3. sentens. §. testamentum, quæst.* 24. & *ibi* Apostill. Mich. Crass. *tractat. de successf. §. testamentum, quæst.* 24. *num.* 1. Couar. *rubr. de testam.* 2. *part. num.* 18. Vgol. *d. tract. de censur. tab. 2. cap.* 21. *in princip. num.* 1. *&* 2. Sayr. *d. cap.* 9. *num.* 2. & Suarez *in simili tract. disp.* 15. *sect.* 9. *num.* 1. Lud. Molin. *tom. 1. de iust. & iur. disp.* 137. *ad fin. vers. de excommunicato.* Tamen contrarium tenuerunt alij, quos recenset Clar. Crass. Gabr. Couar. Vgol. *vbi sup.* & Sayr. *d. cap.* 9. *num.* 1. & in notorio excommunicato non pauci relati à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 2. & in id inclinare videtur Clar. *d. quæst.* 4. in omnem autem casum certum est, eum licitè non posse testari, vt in specie tradunt Suarez, Sayr. & Vgol. *vbi sup.* quoniam prohibita est ei participatio cum testibus, & notario etiam iuxta terminos *Extrauag. ad euitanda scandala*, quæ in nullo releuat ipsum excommunicatum; atque adeò prohibitum erit testari etiam occolto excommunicato. & in nonnullis casibus certum est, excommunicatum non
291 posse validè testari. quorum primus est † in excommunicato ob hæresim, si intra annum non satisfecerit: nam de credentibus receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum statuitur *in auth. credentes, C. de hæret. & in cap. excommunicamus, il* 1. *§. credentes, ext. eod. tit.* vt, si, postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis; & post pauca subiicitur; sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hereditatis successionem accedat. ac præter Doct. vtrobique, quòd nulliter tunc testetur excommunicatus, sentiunt Ang. Aret. *in §. fin. Instit. quibus non est permiss. fac. testam.* & Apost. *ibidem*, & ad Clar. *d. quæst.* 24. Couar. *d. num.* 18. Suar. *d. num.* 1. & alij, quos sequuntur Crass. *vbi sup. num.* 3. Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 7. Sayr. *d. cap* 9. *num.* 6. & Vgol. *d. cap.* 21. *in princ. num. item* 6. & nonnulli, quos recenset Sanchez *lib. 2. sum. cap.* 24. *num.* 1. & quamuis ipsemet *num.* 2. contendat, hæreticum ante sententiam criminis declaratoriam testari posse: tum quia similiter prohibetur omnis alienatio bonorum ab ipso facta; & tamen sustinetur ante sententiam, ita, vt accipiens sit tutus in conscientia vsque ad illam, vt idem probat *d. lib.* 2. *cap.* 22. *numer.* 52. tum quia *d. §. credentes*, vbi hæc pœna imponitur, dicitur, *sit intestabilis*: at verbum, *sit*, cùm sit fu-
292. turi temporis, † importat sententiam ferendam, ex communi sententia, quam multos referens tuetur Tiraq. *in repet. l. si vnquam, verbo, reuertatur, sub num.* 182. *&* 183. Tamen non aduertit, vt reor, Sanchez ipsum text. *in d. §. credentes*, supponere, latam fuisse sententiam in hæreticos, seu secutam declaratoriam criminis, cùm dicat; postquam quis, seu quilibet talium fuerit excommunicatione notatus: deinde non aduertit, paulo superiùs in eodem contextu ante illa verba, *sit intestabilis*, posita esse illa, ex tunc ipso iure, quæ proculdubio important latam sententiam, non ferendam quoad pœnam impositam subeundam, ex adductis ab Aug. Barbos. *in remiss. Doctor. de dictionib. & clausul. dict.* 102. *num.* 4 *& dict.* 152. ac Tiraq. *d. verbo, reuertatur*, de dictione quidem, *extunc*, *num.* 141. de dictionib. autem, *ipso iure*, *num.* 144. sed & vbi dicamus, ea verba, *sit etiam intestabilis*, clausulam diuersam constituere ab illis paulo præcedentibus, *ex tunc ipso iure sit factus infamis*, quod forte voluit Sanchez *d. num.* 2. adhuc communior est ea opinio, vt dictio, *sit*, per se importet latam sententiam, vt patet ex pluribus Doct. à Tiraq. allegatis *d. verbo reuertatur, num.* 180. quos nos quoque secuti sumus *in tract. de assertibus. quotid. part. 3. quæst.* 7. *num.* 22. *&* 31. simul ad id citantes inter alios Lud. Carbon. *in tract. de legib. lib. 8. disp.* 6. *vers. septima regula*, ac docentes, verbum præsentis temporis imperatiui modi, quod non significat ministerium hominis, inducere latam sententiam; quod etiam regulare est in verbis præsentis temporis, vt latiùs *ibidem* ostendimus *num.* 19. ex quibus, & aliis quæ idem Tiraq. adducit *d. verbo, reuertatur, n.* 181. *&* 183. satis patet, ipsum Tiraq. in hanc sententiam magis inclinare, quàm plurimi quoque tenent laodati ab Aug. Barbos. *vbi sup. diction.* 323. *num.* 1. ac simul eam longè veriorem esse, quàm contrariam approbatam à Sanchez *d. num.* 2. Accedit, quòd, cùm hæc pœna sit priuatiua, incurritur eo ipso ante iudicis sententiam, iuxta communem opinionem Doct. cum Caiet. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 3. de qua testatur idem Sanchez *lib. 9. de matrim. disp.* 30. *num.* 1. licèt ipse cum aliis contrarium sentiat, Primus igitur casus, in quo excommunicatus inualidè etiam ante sententiam iudicis testamentum condit, est excommunicati ob hæresim, iuxta *d. cap. excommunicamus il* 1. *§. credentes, & d. auth. credentes*; non tamen statim ac excommunicationem in foro conscientiæ contraxerit, sed statim ac declaratus fuerit à iudice, in eam incidisse, nulla etiam interueniente declaratione, per quam inhabilis ad testandum declaretur, vel priuetur testandi facul-
tate. *Secundus casus*, in quo excommunicatus † 293.
testari validè non potest, est in excommunicato ob insecutionem Cardinalis S. R. E. iuxta *cap. felicis, in princip. de pœn. in 6.* vbi cauetur, quòd qui S. R. E. Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit; aut consilium dederit, vel fauorem, aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter eundem; sicut reus criminis læsæ maiestatis perpetuò sit infamis, diffidatus, bannitos, atque intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocetur: cuius text. ad id meminere inter alios Couar. Molin. Vgol. & Suarez *vbi sup.* necnon Sayr. *d. cap.* 9. *num.* 8. & Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 9. qui etiam ad idem citat Franc. *d. rubr. de testam. in 6. col.* 16. validè tamen huiusmodi insecutor contrahit, vt apertè colligitur ex *d. cap. felicis, §. verùm cùm talis, de pœn. in 6.* Ter-
tius est in excommunicato pro vsuris, qui † testari 294.
non potest, nisi præmissa congrua satisfactione, vel præstita idonea cautione, iuxta formam *cap. quamquam, de vsur. in 6.* vt *ibidem §. fin.* disponitur: quem text. ad id allegant Vgol. *d. num.* 6. Suar. *d. num.* 1. Gabr. *ead. concl.* 1. *num.* 8. Sayr. *d. cap.* 9. *num.* 7. qui alios citat. ex *d.* autem *§. fin.* & toto eo contextu constat, vsurarium manifestum, licèt ob id non excommunicetur, testari validè non posse. Addi etiam potest quartus casus cum Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 10.
vt nimirum excommunicatus † amittat facultatem 295
testandi sibi antea ex priuilegio concessam, ex Bald. *in cap. intelleximus, col.* 2. *de iudic.* quem refert, ac sequitur Fel. *in cap. ad probandum, col.* 1. *in fi. & col. seq de re iudic.* idque latiùs confirmat idem Gabr. *vbi sup. num.* 11. *cum duobus seqq.*

QVINTA

QVINTA CONCLVSIO. Commutatio vl-
296. timæ voluntatis † expirat quidem in impetrante per
eius professionem in Religione approbata: sed ius
vtendi commutatione transit in Religionem ipsam,
si sit bonorum capax, de quibus ingrediens non dis-
posuerit: quòd si sit incapax, transit ad eos, quibus
impetrans bona sua dederit; aliàs ad hæredes ab in-
testato. Hæc conclusio duas habet præcipuas par-
tes, quas singulas, licèt per se satis pateant, breui-
ter tamen confirmabimus. Prior igitur pars proba-
tur, quia Monachus, seu Religiosus post professio-
297. nem † nullius iuris temporalis, seu pecuniarij est
capax, propter votum paupertatis; vt apertè con-
stat ex *cap. cui portio*, & *cap. non dicatis*, 12. *quæst.*
1. *cap. Ioannes*, *cap. sicut nobis*, & *cap. ex parte tua*,
de regular. cap. Monachi, §. *qui verò*, *capus super quo-
dam*, & *cap. cum ad monasterium*, *in princip.* & *in fi.
de stat. Monachor.* necnon ex Concil. Trid. *sess.* 25.
cap. 2. *de regular.* idque præter scribentes in præcita-
tis iuribus, tradiderunt etiam Theologi cum S.
Thom. 2. 2. *quæst.* 186. *art.* 3. & 6. & post eum Na-
uar. *in commentar.* 1. *de regular. num.* 8. *versic. sex-
tum*, *num.* 15. *ver. decimumoctauum*, *num.* 18. *vers.
vigesimumsecundum*, *versic. vigesimumtertium*, *ac ver-
sic. vigesimumquartum*; & *num.* 19. 23. & 24. & item
commentar. 2. *num.* 1. 2. & 3. diximus autem *iuris
temporalis*, *seu pecuniarij*, cum Nauarr. in pluribus
ex locis citat. ac præcipuè *d. num.* 2. & 35. quoniam,
vt ipsemet docet *eod. num.* 15. *in fi.* & probat *d. num.*
298. 2. religiosi capaces sunt † rei spiritualis internæ, &
externæ Ecclesiæ pecunia inæstimabilis, atque, vt
omittamus bona interna, vt sunt virtutes, dotes
animi, & corporis ingenitæ, inditæ, & quæsitæ
per Religiosum, de quibus id docet *d. num.* 2. *vers.
secundò dico*, & *versic. ex his infertur primò*, tam-
quam rem satis per se manifestam; est etiam capax
iustè habendi honorem presbyteralem, doctora-
lem, Abbatialem, Episcopalem, & alios eiusmo-
di tamquam proprios; vt idem tradit *eodem num.* 2.
vers. tertiò dico; quia, inquit, dantur propter merita,
quibus non renunciauit, vt docet S. Thom. *d. quæst.*
186. *artic.* 7. *ad* 4. vnde colligit Caietan. posse re-
gularem cupere, & habere honorem doctoralem,
& alios, qui dantur in testimonium virtutis, & eru-
ditionis; & de doctoratu expressit S. Thom. *in opusc.*
seu *tract.* 19. contra impugnatores Religionem, *cap.*
2. & 3. quia etiam Ioan. And. *in cap. quia nonnulli*,
de magistr. quem sequitur Felin *in cap. cùm dilecta*,
num. 9. *de rescript.* probat Religiosum, qui de iusta
licentia studet in aliqua vniuersitate, posse obligare
Monasterium ad impensam doctoratus; & *in cap.
cum quid*, *de reg. iur. in* 6. ait, licentiam datam ad stu-
dendum extendi ad doctoratum: & Calder. *consil.* 2.
de magistr. respondit, eum, qui ante Monachatum
studuit sufficienter in iure ciuili, posse post Mona-
chatum assumere doctoratum in illo, licèt illi stu-
dere non posset. idémque Nauar. *vb. suprà* rectè im-
pugnat Rebuff. *in prax. benefic.* *tit. de dispensat. cum
regular. num.* 27. asserentem, titulum Doctoris non
deberi, nec tribui de stylo Curiæ Religiosis, sed so-
lum professoris. *eodem* autem *num.* 2. *vers. quartò dico*,
iuncto vers. quartò, quod potest, docet Nauar. quòd po-
test Religiosus cupere, & habere quædam iura Ec-
clesiastica, nimirum ius eligendi, præsentandi, con-
firmandi, instituendi, conferendi, excommunicandi,
absoluendi; & ius accipiendi beneficia regularia in
titulum, & sæcularia in commendam; & alimenta
ex hoc, vel illo Monasterio, cathedras in Acade-
miis regendi; & omnem iurisdictionem Ecclesia-
sticam, immo & sæcularem ciuilem tam quoad pro-
prietatem, quàm quoad possessionem non solùm
facti, sed etiam iuris, vt demonstrat totius Ecclesiæ
consuetudo: ob eam rationē, quia hæc iura non sunt
pecuniaria, neque ad statum sæcularem, cui Reli-
giosi renuntiant, pertinentia: & *vers. ex his infertur
primò*, idipsum ex eo confirmat, quòd Religiosi per-
inde possunt agere, & agunt suo nomine super pro-
prietate, & possessione suorum titulorum, ac cleri-
ci sæculares pro suis titulis; nomine, inquam, suo,
& non nomine sui Prælati, vel Monasterij; immo
frequenter contra illud; *d. cap. cum dilecta*, *de rescr.
cap. de Monachis*, *cap. auaritiæ*, & *cap. nisi essem*, *de
prabend.* Ex qua Nauar. doctrina sic confirmata se-
quitur, quòd si emittens professionem in aliqua Re-
ligione approbata ius habebat vtendi aliqua com-
mutatione vltimæ voluntatis, quod annexum sit iu-
ribus spiritualibus, & Ecclesiasticis prædictis, quo-
rum ipse sit capax, neque ante professionē in alium
transtulerit, illud secum defert, ac retinet. Cæte-
rùm, si annexum sit bonis, ac iuribus temporalibus,
ac pecuniariis, aut in iis per se consistat, neque de
eo disposuerit, † transit in Monasterium tempora- 299.
lium bonorum capax; cui etiam illud acquirit pro-
fessus, si post professionem sibi deferatur ex succes-
sione, aut aliter illud acquirat; iuxta *cap. in præsen-
tia*, *de probat. cap. quia ingredientibus*, & *cap. perla-
tum*, 19. *quæst.* 3. *l. Deo nobis*, §. *hoc etiam cognitum*, *C.
de Episc. & cler. auth. ingressi*, *C. de sacrosanct. Eccles.
auth. nisi rogati*, *C. ad Trebell.* ac §. *sed & hoc præsenti*,
auth. de sanctiss. Episc. & §. *illud*, *auth. de Monach.* cum
ibidem notatis per scribentes, ac Nauar. *d. comment.* 2.
de regul. num. 3. *cum duobus seqq.* necnon *num.* 33. &
43. *vsque ad* 55. & Molin. *tom.* 1. *de iust. & iur. disp.*
140. *vers. de aliis ergo monasterius*, *cum tribus seqq.* ac
versic. non solùm bona: vbi etiam probant, bona no-
uitij intestatò decedentis non transire ad monaste-
rium capax bonorum; id quod pariter post alios
tradit Menoch *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 83. *num.*
73. & 74. vbi id comprobat; satisque constat ex *cap.
cum simus*, *de regular.* & Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 16.
de regular. quare in hoc standum non erit *d. l. Deo
nobis*, §. *huius autem*, *C. de Episc. & cler.* vbi quid
omnino contrarium hac in re dispositum videtur.
& iubet ibi Imperator, vt bona quæsita Monaste-
rio per ingressum, non reuocentur, licèt ingressi ad
sæcularem vitam remeauerint: nam licèt hoc con-
tinere videatur fauorem Ecclesiæ; lex tamen ciui-
lis, ac sæcularis canonicæ contraria, quamuis Ec-
clesiis fauorabilis, eas non afficit, *cap. Ecclesia S. Ma-
ria*, ibique omnes, *de constit.* sed nec verè illa lex est
fauorabilis Ecclesiæ, vel certè maior est fauor li-
bertatis professionis; quē in hoc considerauit Pon-
tifex *d. cap. cùm simus*, & Conc. *d. cap.* 16. nisi fortè
dicamus, d. §. *huius autem*, accipiendum esse de re-
meante ad vitam sæcularem post professionem Na-
uarr. autem, & Molin. *ibid.* rectè docent, testamen-
tum conditum ante professionem non posse post
eam à professo reuocari etiam in fauorem Mona-
sterij, quod & nos pluribus ostendimus sup. *cap.* 5.
quæst. 1. *concl.* 1. *limit.* 3. Quòd si bona illius, qui est
professus in huiusmodi Monasterio bonorum ca-
paci, subiecta sint restitutioni vigore alicuius fidei-
commissariæ alteriúsve substitutionis; † tunc Mo- 300.
nasterium in iis bonis habebit vsumfructum duran-
te vita naturali ipsius professi, vt pluribus relatis ex
communi tradit M. Ant. Peregrin. *in suo tract. de fi-
deicom. art.* 28. *num.* 81.

Posterior pars † conclus. probatur: quoniam, quan- 301.
do Religio est bonorum incapax, qualis ex Conc.
Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de regular.* est Religio Capucino-
rum, & Fratrum Minorum, quos vocant de Obser-
uantia; tunc statim, ac quis in ea professionē emi-

communis habet, quòd indistinctè rescriptum im-
petratum contra defunctum in eo expressum exten-
datur ad heredem vniuersalem, quia censeatur ea-
dem persona, & quia agitur de modico præiudi-
cio; quam præter Abb. *ibi*, tenet Damas. Innocent.
Compost. Ægid. & Petr. quos sequitur Ioan. And.
d. num. 8. *&* 9. probatus à Franc. *d. num.* 3. In om-
307. nem verò casum certum est, † quòd annales actio-
nes perpetuantur contra heredem aduersarij, con-
tra quem a Principe impetratum fuit rescriptum,
ex ipsa sola impetratione, vt patet ex *l.* 1. *&* 2. *C.
quand. libell. Princ. dat. lit. contest. fac.* vbi id notant
Doct. *& in l. fin. ff. de eo, per quem fact. erit.* Prædi-
cta tamen intellige, dummodo defunctus esset in
rerum natura tempore dati rescripti, aliàs nulla es-
set impetratio, vt satis colligitur à contrario sensu
ex *d. cap. significanit*, ibi; quòd cùm adhuc frater
eiusdem mulieris viueret, quando eædem litteræ
impetratæ fuerunt: ac per text. *in l.* 2. *ff. quæ sent. sin.
app. rescind.* tradit Ioan. And. *d. cap. is, qui, num.* 10, &
ibi Franc. *d. num.* 3. *ad fin. de reg. iur. in* 6. Abb. *d.
cap. significanit, num.* 6. *in fi.* idem confirmans *num.*
308. 7. ex eo, quòd † nec priuilegium transit in succes-
sorem, si mortuus est tempore datæ is, cui conce-
ditur, iuxta text. notab. *in l. Nerattus, ff. de reg. iur.*
id, quod etiam tenet post alios Apostill. Abb. *in
verbo, nec priuilegium*; & notandum pro rescripto
commotationis per modum priuilegij obtento; qua
de re videri possunt Dyn. & alij *in cap. priuilegium,
de reg. iur. in* 6.

Septima conclusio. Si aduersarius
eius, qui impetrauit commutationem vltimæ vo-
309. luntatis, per rescriptum iustitiæ seruus efficiatur, †
licèt illud non expiret, suspenditur tamen donec
idem aduersarius libertati restituatur. Probatur;
quoniam seruus quidem per captiuitatem non po-
test siue de facto, siue de iure conuentiri, cùm om-
nia iura sua saltem quoad administrationem amit-
tat, quæ deinde iure postliminij reuersus recupe-
rat, *l.* 2 *ff. de capit. dimin. §. si ab hostibus, Instit. qui-
bus mod. ius patr. potest. soln.* ac toto penè *tit. ff & C.
de captiu. & postlimin. reuers.* quod idem de seruo
pœnæ postmodum plenè restituto constat ex *l.* 2. *&
3. ff. de sent. pass. & restit.* necnon ex *l. si debitor, l. tu-
tor, l. si ademptis, & l. si deportationis, C. eod. tit.* cum
aliis adductis à Peregrin. *tract. de priuileg. & iur. fisc.
ut. bannit. & damnat. restit. quæ recuper.* Id tamen ita
temperandum est, vt, si interim, douec captiuus
reuertatur, aut seruus pœnæ restituatur, contra il-
lius, & huius successorem, vel heredem futurum,
aut vtriusque bonorum, & iurium deputatum ad-
ministratorem vigore alterius rescripti, vel etiam
eiusdem vbi illa causa concerneret dignitatem, vel
officium, iuxta ea, quæ diximus *in præced. concl.* im-
petrans rescriptum causam, & instantiam fuisset
prosecutus, aut nouum iudicium instituisset; tunc
reuersus, ac restitutus stare teneretur siue iudicio
cœpto, siue etiam sententiæ latæ, ac cæteris per
eos legitimè gestis; arg. *l. vbi cœptum, ff. de iud.* iun-
cta *l.* 1. *& l. in bello, §. facta autem causa, ff de captiu.
& postlim. reuers.* ac *l. ab hostibus, §.* 1. *ff. ex quibus
caus. mai. l. mutuo, §. fin. ff. de tut. vel curat. l. in pos-
sessionem, in fi. ff. quibus ex caus. in poss. eat.* iuncta
l. 1. *in princ. ff. de capit. diminut.* necnon *l. cum cogna-
tos, C eodem tit. & l. in quæstione*, quæ est fin. *§.* 1.
& 2. *C. de sent. pass. & restit.* Idipsum verò tam quo-
ad conclusionem ipsam, quàm quoad proximam
310. declarationem statuendum est † de condemnato
cum bonorum amissione, vel ita bannito, vt amit-
tat bona, & iura sua; (iuxta ea, quæ *in tract. de Con-
seruatorib. iudicib. quæst.* 2. in 1. *&* 2. *præmiss.* adduxi-
mus,) vbi ea recuperet; eadem enim vtrobique est
ratio, atque adeò etiam dispositio, *l. illud, ff. ad leg.
Aquil. & cap.* 2. *de translat. Episc.* cum simil. An ve-
rò, & quando † bannito huiusmodi liberato à ban- 311.
no, & patriæ restituto, bona etiam, & iura quæli-
bet restituta censeantur, aut præsumantur, latè in-
ter cæteros tradunt Sfort. Odd. *in tract. de restit. in
integr. quæst.* 96. *cum seqq.* Peregr. *vbi sup.* & Menoch.
de præsumpt. lib. 5. *præsumpt.* 46. per tot. quos, cùm opus
fuerit, consulere poteris simul cum iuribus, ac Do-
ctoribus ab iisdem allegatis.

Octava conclusio. Aduersario eius,
qui impetrauit commutationem vltimæ voluntatis
per rescriptum iustitiæ, excommunicato, † regula- 312.
riter non expirat, aut suspenditur iudicis iurisdictio,
quin eam exercere possit. Probatur, quia hic aduer-
sarius reus esse supponitur, quoniam cõtra eum im-
petratum est rescriptum, iuxta *cap. significante, cap.
Rodulphus, & cap. significauit*, ac passim *in tit. de re-
script.* atque alibi sæpe. Reus autem; (de necessario
loquitur, qui tenetur in iudicio comparere, ac re-
spondere, iuxta tradita per Vgol. *tract. de censur. tab.*
2. *cap.* 16. *in princ. num.* 1. nam de voluntario paulo
pòst dicemus *in* 2. *limit. huius conclus.*) potest, ac de-
bet, † quamuis excommunicatus, si ad iudicium 313.
vocetur, venire, ac respondere, ne ex malitia sua
commodum reportet, *cap. intelleximus, de iudic. & c. si
verò, de sent. excomm.* idque adnotarunt *ibi* glos. &
Doct. Sayr. *de censur. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 13. *cum seqq.*
Suarez *eod. tract. disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 1. Vgol. *d. cap.* 16.
§. 1. *num.* 2. & aliquot sequentibus.

Ampliatur autem hæc regula, atque adeò nostra
conclusio primò, quòd, † vbi reus excommunicatus 314.
citatus non veniat, & ob id actor missus fuit in pos-
sessionem ex primo decreto, iuxta *cap. quoniam, §. in
aliis, vt lit. non contest.* poterit postmodum compa-
rens, & offerens impensas, & cautionem de iudicio
sisti, petere reuocationem talis possessionis; vt satis
probat Vgol. *d. cap.* 16. *§.* 2. *num.* 2. Ampliatur secun-
dò, vt, † si excommunicatus ea de re conueniatur, 315.
pro qua actor ipsum curauit excommunicari, si pro-
bet, se iniustè fuisse excommunicatum, poterit ex-
cipere se ad respondendum non teneri, antequam
hominũ communio ei restituatur, vt pluribus osten-
dunt, id declarantes Vgol. *d. cap.* 16. *§.* 3. *n.* 2. & Sua-
rez *d. disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 11. Tertiò amplia, vt † au- 316.
diatur reus excommunicatus ad sui defensionem, li-
cèt sit in mora petendæ absolutionis; prout contra
alios docet Suarez *d. sect.* 4. *num.* 8. *&* 9. etiam quoad
forum conscientiæ: subdens *num.* 10. contrariam
sententiam admitti posse vbi causa agatur coram eo
iudice, qui illum reum ex alia causa excommunica
uit. Amplia quartò, vt excommunicatus † se defen- 317.
dere possit in iudicio, *cap. cum inter, cap. dilecti, cap. di-
lecta, & cap. significauit, de except.* ibique Doctor. latè
Vgol. *d. cap.* 16. *§.* 4. *num.* 1. *&* 4. Suarez *d. disput.* 16.
sect. 3. *num.* 3. *& sect.* 4 *num.* 2. Ex quo infertur pri-
mò, quòd non modò iudex ei ius reddere, notarius,
& scriba acta pro eo scribere, verùm etiam procu-
rator, & aduocatus eum defendere potest; vt idem
Vgol. docet *d. §.* 4. *num.* 5. Infertur secundò, reum
excommunicatum posse testes, & instrumenta pro-
ducere, & iuramentum deferre ad formam *l.* 1. *ff. de
iureiur.* vt tradit Vgol. *d. num.* 4. qui *num.* 6. docet,
eum quoque subire posse, ac debere iuramentum
malitiæ, & de calumnia: secus verò ex communi
resoluit de iuramento in supplementum probatio-
nis, ob eam præcipuè rationem, quòd probatio per
iuramentum est extraordinaria, & honoris causa da-
tur, quæ concedi non debet infamibus, infimisque
personis, sed tantùm omni exceptione maioribus.

qua

qua ratione idem fortiùs dicendum est de iuramen-
to litis decisiuo, vt peti ab eo non possit; valeat ta-
men ab eodem, sicut & præcedens actóri deferri.
Infertur tertiò, quòd poterit reus excommunicatus
opponere exceptiones dilatorias; contra iudicem
quidem, eum recusando, *d. cap. cùm inter, § inquisitio-
ni, de except.* eius forum declinando, aut excommu-
nicationem ei obiiciendo: contra actorem pariter
de excommunicatione excipiendo: contra procura-
torem, eius quoque, vel principalis excommunica-
tionem opponendo, quódve procurator non sit, aut
non cauerit de rato, vbi tenetur: contra testes, quòd
sint excommunicati, aut aliàs inhabiles: & in summa
omnes dilatorias exceptiones obiicere poterit, vt
temporis ferias, loci incongrui, rescripti surreptitij,
inepti libelli, & similes: quæ omnia satis compro-
bat Vgol. *d. cap.* 16. §. 5. & quoad recusationem iu-
dicis, etiam Suarez *d. sect.* 3. *num.* 3. *& sect.* 4. *num.* 2.
quoad exceptionem excommunicationis contra
actorem *d. num.* 3. quoad oppositionem contra testes
d. num. 2. Infertur quartò, quòd vti poterit exceptio-
nibus peremptoriis contra actorem, vt præscriptio-
nis, solutionis, pacti de non petendo, rei iudicatæ, vt
docet Suarez *d. sect.* 3. *num.* 3. *& sect.* 4. *num.* 2. ac post
alios Vgol. *d. cap.* 16. §. 6. *num.* 1. idémque in exce-
ptione compẽsationis absolute tradit Suarez *d. num.*
3. quoniam compensatio quædam solutio est, *l. si de-
bitor, ff. qui pot. in pig. hab. & l.* 4. *C. de compensat.* &
potius habet rationem defensionis, & iustæ exce-
ptionis, quàm petitionis, seu actionis, iuxta *l. si ex
venditione, C. eod. tit.* quamuis Vgol. *d.* §. 6. *num.* 2. ex
communi doceat, reum excommunicatum non pos-
se compensationem obiicere, nisi vel actor illam ad-
mitteret, vel reus sibi aliter consulere non posset,
vel vbi compensatio ipso iure fiat, vel tandem com-
pensatio iam facta obiiceretur. Infertur denique,
318. quòd reus excommunicatus † appellare poterit à
sententia contra se lata, *cap. veneran.* 3 *quæst.* 9. *cap. cùm
inter, & cap. vlt. de except.* & ibi glos. & Doct. aduo-
tarunt, traditque Vgol. *d. cap.* 16. §. 7. *num* 1. Suarez
d. sect. 3. *num.* 3. *& sect.* 4. *num.* 2. qui etiam ab ipsa
excommunicatione appellare poterit; ita tamen, vt
si solùm iniustam eam dicat, audiendus non sit, do-
nec absoluatur. si verò nullam contendat, admitten-
dus sit, vt optimè docet Suar. *d. sect.* 3. *num.* 3. *& sect.*
4. *num.* 2. *in fi.* primum per text. *in cap. per tuas, de
sent. excomm.* secundum per *cap. cùm contingat, de of-
fic. deleg.* & omnino quid operetur appellatio ab ex-
communicatione, latiùs tradidimus *in tract. de Con-
seruatoribus iudicib. cap. vlt. quæst.* 3. *concl.* 6. Appella-
tionem quoque suam prosequi poterit reus excom-
municatus; vt satis constat ex *d. cùm inter, & cap. si-
gnificauit, de except.* & latiùs probat Vgol. *d. tab.* 2. *de
censur. cap.* 15. §. 1. *num.* 8. & rescriptum impetrare su-
per ea, iuxta *cap.* 1. *de rescript. in* 6.

Limitatur nunc primò prædicta regula, & nostra
conclusio, vt reus excommunicatus † debeat regu-
319. lariter per alium, seu procuratorem, non autem per
seipsum respondere; prout satis colligi videtur ex
text. *in cap. intelleximus, de iud.* & ibi Doc. & alij ad-
notarunt cum glos. *in cap. pastoralis, de indic.* & plu-
ribus comprobat Vgol. *d. tab.* 2. *cap.* 16. §. 8. *num.* 1.
vbi alios citat; probabiléque putat Suar. *d. sect.* 4.
num. 5. nam *num.* 6. *& seq.* cum aliis probabilius cen-
set, non esse cogendum reum excommunicatũ per
alium respondere, cùm via possit quis rebus suis
consulere per alium. verior tamen mihi videtur
prior sententia, propter illa verba text. *d. cap. intel-
leximus, debet per alium in iudicio respondere*; cum il-
lis tamen temperamentis, quæ adhibet Vgol *d. n.* 1.
nimirum vbi excommunicatus ob inopiam compa-
rere per procuratorem non potest; item vbi ido-
neus procurator non reperitur; ac denique vbi ex-
communicatus asserit, sententiam excommunica-
tionis contra se latam esse nullam; de quo tamen
postremo aliquatenus dubitat. An verò, & quando
ipse procurator † ratione excommunicationis re- 320.
pelli possit, vel nulliter ratione excommunicationis
dicatur constitutus, quoniam rem nostram non im-
mediatè attingit, consulas, si opus fuerit, Vgol. *d. tab.*
2. *cap.* 19. fere per tot. & Suarez *d. disp.* 16. *sect.* 7. vbi
etiam agit de aduocato; de quo pariter Vgol. *suprà
cap.* 18. sicut *sect.* 8. de tutore, & curatore, de quo et-
iam Vgol. *d. tab.* 2. *cap.* 14. *sect.* autem 6. de † teste, de 321.
quo item Vgol. *cap.* 17. *& sect.* 5. de tabellione.

Limitatur secundò eadem regula, & conclusio,
vt non procedat in reo voluntario excommunicato,
qui quidem † vel is est, qui instat, vt aliquis contra 322.
se agat, & iudicium suum prosequatur, iuxta *l. diffa-
mari, ff. de ingen. & manum.* qui ve ipso non instante
generatim, aut speciatim vocatur sub hac conditio-
ne tacita, vel expressà, si sua putauerit interesse, non
tamen compellitur ad comparendũ; vt docet Vgol.
d. tab. 2. *cap.* 16. *in princ. num.* 2. & 3. ac Suarez *d. disp.*
16. *sect.* 4. *num.* 12. nam talis reus excommunicatus
in iudicio esse non potest, vt satis comprobant Vgol.
d. num. 2. Suarez *d. num.* 12. & Sayr. *de censur. d. lib.* 2.
cap. 8. *num.* 11. *cum seq.*

NONA, & postrema CONCLVSIO. Si ad-
uersarius eius, qui impetrauit commutationem vl-
timæ voluntatis per rescriptum iustitiæ, ingrediatur
Religionem; † tunc ante professionem quidem re- 323.
scriptum non suspenditur; post professionem verò
transibit in eius heredem, vel successorem vniuer-
salem siue sit Religio, siue alius; & aliquando etiam
in successorem singularem. Prior pars conclusionis
probatur, quia siquidem ingrediens disposuit de re-
bus suis per testamentum, aliámve similem vlti-
mam voluntatem, cùm hæc locum non habeat, seu
effectum sortiatur, nisi secuta morte naturali, vel ci-
uili, hoc est, in casu nostro per professionem, vt per
se patet; iura omnia remanebunt penes nouitium,
vt etiam colligitur ex adductis sup. *concl.* 5. *post med.*
quod ideo quoque dicendum est, si de iis disponat
ingrediens per actum inter viuos, propter decretum
Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* disponens,
quòd nulla renuntiatio, aut obligatio facta ab ingre-
diente Religionem etiam cum iuramento, vel in fa-
uorem cuiuscumque causæ piæ valeat, nisi cum li-
centia Episcopi, siue eius Vicarij fiat intra duos mẽ-
ses proximos ante professionem; ac non alias intel-
ligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professio-
ne. si enim non habent effectum dispositiones in-
gredientis Religionem, nisi post eius professionem,
apertè sequitur, remanere omnia iura actiua, & pas-
siua penes ipsum ingredientem, donec, vel profes-
sionem emittat, vel ante eam naturaliter moriatur.
Posterior pars † concl. probatur: quia si quidẽ Re- 324.
ligio, in qua profitetur ingrediens, est bonorum in-
capax, statim ea deferuntur ad fideicommissarium,
vbi subiecta sint fideicommisso; vel ad heredem,
aliúmve vocatum ab ingrediente, vbi bona libera
sint, de iisque disposuerit; aliàs ad venientes ab in-
testato; iuxta ea, quæ tradidimus *d. concl.* 5. quòd si
ea religio sit bonorum capax, neque ingrediens aliis
ea reliquit, fideicommissaria quidem remanet quo-
ad vsumfructum penes Religionem durante natu-
rali vita ingressi, libera verò ad Religionem trans-
eunt, iuxta *ibidem* adducta: & si quidem Religio,
aut alius sit heres vniuersalis, contra eam, eúmve
transibit rescriptum, eiúsve executio, & quidem in-
distinctè; per ea, quæ sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 6.
attulimus;

attulimus; quòd si sit tantùm successor singularis, tunc contra eum non transibit, nisi in tribus casibus, quos *ibidem* post alios attulimus, nimirum cùm successor scienter succedit in vitium, iuxta *cap. quin V. de iudic.* vel vbi facta est alienatio iudicij mutandi causa, vt *in cap. 1. de alienat. iudic. mutan. caus. fact.* vel denique vbi emanauit secunda iussio; vt colligitur ex *d. cap. quin V.* Atque hæc de præsenti quæst. dicta sufficiant; iámque ad alias, si lubet, transeamus huius octaui capitis.

SVMMÆ RERVM.

325. *Extinctio commutationis vltimæ voluntatis per lapsum temporis maximè incerti in ipsa commutatione praestituti quot modis possit considerari.*
326. *Priuilegium aliud perpetuum, aliud temporale, & quid vtrumque, ac quotuplex sit, & trib. num. seqq.*
327. *Perpetuitas priuilegij an exigat, quòd illud sine præfinitione temporis, vel cum conditione perpetua concedatur; & adhæreat rei de se perpetuæ: vel horum altero contenta sit.*
328. *Priuilegium perpetuum est, quod conceditur rei corporali immobili, vt Ecclesiæ, vel Monasterio, & quid si hæc destruantur, an duret priuilegium; num. 329. & trib. seqq.*
330. *Priuilegium loci quibus modis considerari potest.*
331. *Priuilegium concessum alicui loco principaliter, vel æquè principaliter loco, & personis, an prosit solum priuilegiato dum ibi est, vel in eo loco habitantibus.*
332. *Priuilegia concessa Ecclesiæ, quæ destruitur, vt alibi ædificetur, ad nuper constructam transferuntur, & quid quando vna Ecclesia alteri vnitur; num. 333.*
334. *Dispositio, cui nullum certum tempus præfinitur, diuersimodè iuxta rerum diuersitatem durat.*
335. *Dispositio fauorabilis, cui certum tempus non est appositum, perpetuò durat.*
336. *Cõmutatio vltimæ voluntatis concessa per modum priuilegij extinguitur per lapsum certi temporis in ea præstituti. Idémque est in concessa per rescriptum iustitiæ; num. 337. cum seq.*
338. *Intellectus cap. cum sit Romana, & cap. interposita, de appellat. ac l. meminisse, ff. de off. procons.*
339. *Iurisdictio ad tempus data quando duret vsque ad aduentum successoris.*
340. *Iurisdictio data ad certum tempus, eo elapso expirat, licèt dolo partis causa intra illud non terminetur.*
341. *Iurisdictio data ad certum tempus non expirat eo elapso, si illud de partium cõsensu prorogetur. & quoad sententiæ suæ executionem; n. 342. atque vbi terminus sit præfixus iudici, non autem iurisdictioni; dum tamen ille iudex aliàs iurisdictionem habeat; num. 343.*
344. *Tempus iurisdictionis præfixum quando incipiat currere.*
345. *Dilationes abbreuiari debent, cùm tẽpus delegato præfixum ad causam terminandam breue est.*
346. *Priuilegium commutationis vltimæ voluntatis sub conditione concessum ea desinente cessabit; modò apposita fuerit nõ solùm ad fieri, sed etiam ad conseruationẽ priuilegij. 347. & ibi, quando sufficiat conditionem dispositionis semel esse impletam; & aliquot seqq.*
348. *Qualitas adiecta tempori, vnde dispositio sumit effectum, debet adesse illo tempore.*
349. *Dictiones, quádiu, donec, quousque, & similes important successionem, & perseuerantiam.*
350. *Conditio adiecta dispositioni ex parte actus, vel vsus, defectione sua desinere facit dispositionem; & num. seq.*
351. *Conditio negatiua, vel affirmatiua dispositioni adiecta in quo differant quoad effectum.*
352. *Conditio an debeat in dubio præsumi determinata, vel indeterminata respectu tẽporis; & quando posita in vna dispositione, vel parte dispositionis repetita censeatur in alia dispositione, vel alia eiusdem parte.*
353. *Priuilegium commutationis vltimæ voluntatis extinguitur per mutationem status, aut vinculi, vnde illud pendebat tamquam à conditione etiam virtuali, & generali.*
354. *Nouitius, & professus, aut familiaris alicuius Religionis dimisso illius habitu, vel statu, aut habitatione, non gaudent illius priuilegiis; & num. seq.*
355. *Priuilegium concessum ratione vnionis cum alio an semper cesset vnione dissoluta, vel eo cui factum est vnio, defuncto, aut amittẽte priuilegiũ.*
356. *Persona, vel res priuilegiata propriè, quænam sit.*
357. *Priuilegiorum ad instar, seu eorum communicationis materia, breuissimè.*
358. *Priuilegium ad instar, & priuilegij communicatio, seu potiùs participatio an idem sint; & num. 364.*
359. *Priuilegium ad instar impropriè, ac propriè dictum quodnam sit.*
360. *Priuilegium commutationis vltimæ voluntatis concessum ad instar alterius, hoc sublato, vel amisso non tollitur, aut amittitur.*
361. *Priuilegium, ad cuius instar aliud concessum fuit, non reuocatur hoc reuocato.*
362. *Priuilegium concessum ad instar alterius non restringitur iuxta huius restrictionem secutam post primam illius concessionẽ, sicut nec exemplatum augetur aucto exemplari, aut è contrario; num. 363. vbi etiam quid si eidem personæ, vel loco alia priuilegia postea fuerint concessa. & quid si priuilegium concedatur ad instar concedendorum, n. 364. & quando hoc fieri censeatur; num. 365.*
366. *Priuilegium communicatum alteri non mutatur quoad diminutionem, vel amissionem per non vsum, aut aliter per eiusmodi mutationẽ postea contingentem in eo, cui primò concessum fuit, & an communicetur restrictio, quæ inerat exemplari tempore communicationis, remissiuè; num. 367.*
368. *Priuilegia communicata accessoriè, vt familiaribus priuilegiati, amittuntur, augentur, & minuuntur in illis, cùm hæc in principaliter priuilegiato contingunt.*
369. *Priuilegium ad instar validum non est, si tempore concessionis exemplar nullum est; nisi in posteriore priuilegio aliud exprimatur, & ipsa species gratiarum; & num. seq.*
370. *Fides exemplaris priuilegij an fieri debeat, cum in priuilegio ad instar exprimatur species gratiæ.*
371. *Assertioni Principis maximè in facto proprio, quando credatur; aut in iis, quæ sunt iuris; & an quoad vtrumque admittatur probatio in contrarium.*
372. *Commutatio vltimæ voluntatis absoluta, & perfecta regulariter per primum eius actum, seu vsum non extinguitur; & ibi, quando se mel simpliciter prolatus intelligatur de prima vice; & multis seqq.*

373. *Dispen*

373. *Dispensatio, priuilegium, & gratia an intelligatur de prima vice tantum. & quid in hoc deseruat, dispositionem fauorabilem esse, vel odiosam; num. 374.*

375. *Regula ad dignoscendum, quando dispositio extinguatur primo vsu. aut etiam ante perfectum primum actum; num. 376.*

377. *Priuilegium regulariter primo vsu, seu actu non extinguitur. & quid in dispensatione voti castitatis, religionis, aut non nubendi; num. 378. & trib. seqq. vel cum illegitimo ad obtinẽdum beneficium; num. 379.*

380. *Concessio pro certa, & determinata causa non extinguitur primo vsu, sed durat donec ipsa causa durat.*

381. *Verba illa,* votum N. commutes, vt matrimonium tunc contrahere possit, *quem sensum habeant; & quid de illis,* hac vice dispensa.

382. *Commutatio illa vltima voluntatis, per quã mandatur aliquid non fieri, non restringitur ad primum actum. & vbi per primum actum non satisfit menti commutantis; vel causa, ob quam fit commutatio, plures actus exigenti; num. 383.*

384. *Commutatio vltima voluntatis non extinguitur per primum actum, cùm in ea præfixum est certum tempus; vel concedens vtitur verbis pluralis numeri, aut vniuersalibus, vel indefinitis, quæ æquipolleant vniuersalibus.*

385. *Commutatio vltimæ voluntatis de re annua, & iterabili, aut aliàs vbi talis mens colligitur in commutante, vel æquitas id suadeat, non extinguitur per primum actum.*

386. *Commutatio vltimæ voluntatis vbi restringatur ad primũ actum, restringetur solùm ad actum validum, & vtilem, quique effectum suũ consecutus sit: nisi impetrans ex culpa sua deceptus fuerit in exercendo illo vnico actu; vel dispositio merum factum respiciat; num. 387. aut agatur de nouo iure quærendo per impetrantem; vel de actu, qui ei iure tantum speciali competit; aut aliàs nullus esset ipso iure; num. 388.*

389. *Ordinarius, qui nulliter iudicauit, vel aliud fecit, iterum iudicare potest, & actum retractare; secus in delegato; quod declara, vt aliquot num. seqq.*

390. *Intellectus l. iudex posteaquam, ff. de re iud.*

391. *Iudex delegatus an possit declarare suam sententiam, aut retractare maximè cum nulliter eam tulit ob non seruatam formam mandati, vel est delegatus Principis; num. 392. & quid in delegato ad vniuersitatem causarum, aut cum delegatus per errorem facti iudicauit; numer. 393.*

394. *Actus inualidus retractari potest siue ab ordinario, siue à delegato in extraiudicialibus, & actibus iurisdictionis volũtariæ; vel delegato ad dispensandum in foro conscientiæ tantum.*

395. *Commutatio vltimæ voluntatis concessa ad beneplacitum simpliciter, & absolutè, an, & quando expiret morte concedentis re integra. & quid si beneplacito iungatur certum tempus; numer. 396. aut ad beneplacitum concedatur id, quod certo tempore finitur; num. 397.*

398. *Commutatio vltimæ voluntatis per rescriptum gratiæ facta, nisi aliud tempus certum, vel incertum præfigatur, perpetua est; & n. seq.*

399. *Gratia de sui natura est perpetua; sicut & priuilegium.*

400. *Exemplum commutationis vltimæ voluntatis ad tempus.*

QVÆRO igitur QVARTO, an commutatio vltimæ voluntatis expiret per lapsum temporis certi, vel incerti, maximè in ipsa commutatione præstituti.

Prosequimur adhuc modos, quibus commutatio vltimæ voluntatis sponte sua, & ab intrinseco, nimirum absque contraria actione extrinseci concurrentis expirat, & extinguitur; nam eo ipso, quod labitur tempus, ad quod concessa erat commutatio, ea desinit absque vlla alterius actione, quæ tunc intercedat. Quoniam verò valde late patet † hic modus extinctionis per lapsum temporis, præsertim incerti, ad quod commutatio concessa fuit: nam comprehendit etiam extinctionem per mortẽ naturalem, vel ciuilem concedentis, seu committentis commutationem, de quo extinctionis modo propriam quæstionẽ instituimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. necnon per mortem naturalem, vel ciuilem commissarij, vel eius substituti, de quo modo latius egimus *quæst.* 2. eiusdem cap. per totam; item per mortem naturalem, vel ciuilem impetrantis commutationem, vel aduersarij, de quo fuit integra præcedẽs quæstio; ac denique per cessationẽ causæ, ob quam fuit cõcessa commutatio, in quo modo tota sequens quæstio versabitur: quinimo etiam hic modus per lapsum temporis aliquo etiam modo comprehendit quinque alios modos, quibus cõmutatio vel extinguitur, vel certè suspenditur per actionem aliquam contrariam, de quibus *quæst.* 6. *& seqq.* ideo in titulo præsentis quæstionis subiecimus illa verba, *in commutatione præstituti:* addidimus autem etiam illam dictionem, *maximè*, vt appareret, de aliquibus etiam casibus extinctionis per lapsum temporis nos acturos, qui ad tempus in commutatione, saltem expresse, præstitutum non pertinent, nec tamen discussi sunt in præcedentibus quæstionibus, aut in sequentibus discutientur; qualis est dimissio, seu mutatio status, & vinculi, à quo pendebat tale priuilegium commutationis tanquam à cõditione necessaria saltem virtuali, seu generali, & ideo desinunt esse desinente conditione: qualis etiam est amissio priuilegij commutationis per vnum, eùmque primum actum vtendi illo. de quibus singulis, & aliis, si qui sunt, ac simul de iis, qui propriè ad tempus in commutatione præstitutum spectant, singulas statuemus conclusiones; nonnullis tamen præmissis, quæ faciliori earum explicationi, ac resolutioni possunt deseruire. 325

Præmitto igitur primò, † priuilegium, (cuiusmodi est commutatio vltimæ voluntatis, vt initio præced. quæstionis tradidimus) aliud esse perpetuum, aliud temporale; vt colligitur ex *cap. decet, & c. priuilegium, de reg. iur. in 6. l. priuilegia, & l. in omnibus causis, l. a 2. ff. eod. tit.* tradideruntque *ibi* Doct. necnon *in l. forma, §. quamquam, ff. de censib. & cap. sane, de priuil.* atque alibi sæpe, & maximè in locis per nos *d. quæst. praeced. n. 1. præmiss.* citat. 326

Perpetuum est non quòd finiri non possit pluribus enim modis amittuntur omnia ferè priuilegia, vt constat ex præcedentibus, & meliùs apparebit ex sequentibus quæstionibus huius cap. sed, vt rectè ait Suar *lib. 8. de legib. cap. 5. n. 1.* dicitur perpetuũ, quod vel adhæret alicui rei de se perpetuæ, vel sine temporis limitatione conceditur; durat enim de se, quãdiu reuocatum non fuerit. temporale autem multis modis contingit, primò quia ad certum, ac definitum tempus conceditur, quo elapso finitur, vt latiùs docebimus *concl.* 1. Secundò, licet indefinitè concedatur,

datur, temporale erit, si soli personæ concedatur;
ita, vt sit personale, vt *quæst. praeced.* præcipuè *in 2.*
præmiss. & conclus. 2. satis declarauimus. licet enim
priuilegium ad vitam respectiuè ac secundum quid
possit dici perpetuom, quia pro tota vita conceditur,
sicut etiam exilium ad vitam dicitur perpetuum,
& colligi potest ex *cap. ex litteris, de constit.*
l. 1. ff. pro soc. l. relegatorum, §. hac est differentia,
ff. de interd. & relegat. aliísque iuribus, quæ ad id
allegant Aleiat. *consil.* 203. *numer.* 25. alias *consil.* 7.
numer. 8. *lib.* 4. & alij, quos ad id refert Barbos. *in l.*
quia tale, numer. 10. *ad fin. ff. sol. matrim.* immo etiam
perpetuum iuxta subiectam materiam verificetur
in solo triennio, deceonio, vicennio, ac tricennio,
vt ex allegatis à Tiraq. *tract. de retract. conuent.*
§. 1. glos. 2. *num.* 8. & 11. ac multis aliis modis perpetuum
dicatur, vt per glos. *§. perpetua, 10. quæst. 2.*
& Maados. *in superscript. glos. facult. verbo, ad perpetuum,*
& in §. volentes, verbo, perpetuo, Alberic. *in*
suo Dictionario, & alios *in lexic. verbo, perpetuum.*
Tamen propriè, ac simpliciter loquendo illud priuilegium
erit temporale, vt rectè monet Suarez *d.*
num. 3. quia perpetuum propriè est, quod ex se finem
non habet; vt idem post alios sentit *d. lib.* 8. *cap.* 3. *n.*
12. necnon ij, quos refert Barbos. *d. num.* 10. ac sequitur
Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 103. *numer.*
38. *&* 40. ac sequi videtur Tiraq. *d. glos.* 2. *num.* 18.
& 19. facitque text. *in d. cap. priuilegium, de reg. iur.*
in 6. ac d. l. priuilegia, & l. in omnibus causis, ff. eod. tit.
& Instit. de perpet. & temporalib. action. in princ. Tertiò
est priuilegium temporale, quod sub conditione
datur, quæ lapsu temporis finitur; nam illa conditione
impleta cessat priuilegium, quia voluntas
concedentis vltrà non extenditur. & sic potest priuilegium
esse vitale ex parte concedentis; vt si dicat,
donec decessero, vel ad beneplacitum meum; secus
verò, si dicat, donec reuocauero, vel ad beneplacitum
sedis; de quo latiùs diximus sup. *hoc eod.*
cap. quæst. 1. *conclus.* 1. *ad fin. & concl.* 3. *limit.* 2. vbi
fusiùs declarauimus, quando concessio censeatur
facta ad beneplacitum personæ, vel dignitatis. Cæterùm
dum idem Suarez *d. cap.* 5. *num.* 2. *&* 3. ex
327. prædictis infert, † duo esse necessaria, & sufficere
ad perpetuitatem priuilegij: alterum, vt simpliciter,
& absolutè concedatur, vel cum aliqua conditione
perpetua, vt est illa, *ad beneplacitum sedis,* &
illa, *donec reuocetur,* vel alia simili; alterum, vt
adhæreat rei perpetuæ; quia aliàs cum reipsa finietur,
vt dictum est: ita est accipiendum, vt solùm
velit, quòd, si absoluta concessio, vel cum aliqua
ex prædictis conditionibus fiat rei non perpetuæ,
tunc fit temporalis, cùm aliquo modo alionde apparet,
concedentem velle, eam non esse perpetuam;
& pariter, quòd concessio rei perpetuæ facta sit
temporalis, vbi appareat, concedentem illam ad
certum tempus restrinxisse; aliàs sibiipsi aduersaretur
Suarez tom *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 3. tum etiam
ei, quod dixerat *eod. cap.* 5. *numer.* 1. vt paulo antè
vidimus, dum ait, perpetuum priuilegium dici,
quod vel adhæret rei de se perpetuæ, vel sine limitatione
temporis conceditur. & hoc ipsum probant,
quæ ipse *d. num.* 2. *&* 3. ad vtriusque confirmationem
adducit: primum enim probat *d. num.* 2. ex eo, quòd
eædem prædictæ conditiones, cum virtute includantur
in priuilegio, licèt exprimantur, non immutant
naturam eius, iuxta *l. 3. ff. de legat. 1. & l. non rectè,*
C. de fideiuss. cum simil. & ideo tale priuilegium
ex parte dantis perpetuum est, vt sumitur apertè ex
cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. si cui nulla,
in 1. respon. de præb. eod. lib. quibus locis glos. &
Doct. id notant; necnon ex glos. *in cap. cùm ex eo, de*
elect. in 6. & cap. vlt. de offic. deleg. vbi Abb. & Nauar.
qui hanc regulam simpliciter approbant *in cons.*
1. *de priuil. & cap. placuit, numer.* 161. *de pœnit. dist.*
6. & consonat regula iuris, *decet beneficium Principis*
esse mansurum: & quia potestas in concedente
supponitur, & voluntas non deest; nam absolutè
posita virtute durat, donec reuocetur. Alterum
verò, quòd nimirum ad hoc, vt priuilegium sit
perpetuum, debeat adhærere rei perpetuæ, exemplificat
d. numer. 3. dicens, res humanas maximè
esse perpetuas per successionem quamdam. & hoc
modo subdit, est in primis perpetuum priuilegium
concessum Religioni; quia, licet personæ illius finiantur,
Religio manet. item, est perpetuum priuilegium
concessum dignitati; quia illa etiam semper
durat per successionem personarum. Denique
censetur perpetuum, † quod conceditur rei corpo- 328.
rali immobili, vt Ecclesiæ, vel Monasterio, quia
res ipsa perpetua est, *cap. quæ semel, 19. quæst.* 3.
quod tamen postremum declarandum est, vt mox
in seq. præmiss. dicemus.

Præmitto ergo secundò, quòd, licèt priuilegium
concessum loco, vtputa Ecclesiæ, vel Monasterio sit
reale, ac perpetuum, vt paulo antè ex Suarez admonuimus,
& constat ex adductis sup. *quæst. praeced.*
præmiss. & concl. 2. sentiúntque Doctor. nunc citan.
tamen, quia contingit hunc ipsum locum destrui;
si † ita id eueniat, vt extinguatur, finietur etiam 329.
priuilegium; prout argum. *cap. & hoc diximus, 16.*
quæst. 7. notat ibi glos. necnon glos. *in cap. 2. verbo,*
non teneas principale, de oper. nou. nunt. vbi Innoc.
& Abb. *numer.* 5. & Alex. de Neuo alios referens,
Silu. *verbo, ciuitas, quæst.* 2. glos. item *in cap. priuilegium,*
de reg. iur. in 6. & in cap. Abbate, verbo, donec
ibidem, quæ est *vlt.* vbi omnes, *de verb. signif.*
Tiraq. *in tract. cessant. caus. cessat effect. in princ. numer.* 212.
bonus etiam ad id text. *d. cap. 2. de non.*
oper. nunt. Verùm hoc ita accipiendum est, vt siquidem
auctoritate Superioris destructum sit, tunc
amittat omnino priuilegia, neque ea recuperet, si
destructum sit sine animo, ac spe reficiendi, secus verò
si cum tali spe, & animo; vt colligitur ex *d. cap. &*
hoc diximus, ac d. cap. 2. & adnotarunt Doct. quos
referunt, ac sequuntur Tiraq. *d. num.* 212. iuncta
limit. 30. *num.* 1. *&* 2. ac Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.*
5. *num.* 4. *cum duobus seqq.* Si autem ab hostibus,
aut casu destruatur, tunc non omninò amittit priuilegium;
sed illud recuperat, si reædificetur; vt
est de mente Abb. *d. cap. Abbate,* quem sequitur
Tiraq. *d. numer.* 12. & tenent alij, quos refert, ac
probat Suarez *d. numer.* 4. *ac tribus seqq.* præcipuè
ex text. *in cap. pastoralis, 7. quæst. 1. cap. quia monasterium,*
de relig. dom. & d. cap. quæ semel, (cui
simile est sequens,) *9. quæst. 3.* necnon ex *l. cùm loca,*
ff. de relig. & sumpt. fun. vbi Pomponius I. C.
cùm loca, inquit, capta sunt ab hostibus, omnia
desinunt religiosa, vel sacra esse, sicut homines liberi,
qui in seruitutem perueniunt: quòd, si ab
hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam
postliminio reuersa, pristino statui restituuntur.
optimè autem ideo Suarez *d. cap.* 5. *numer.* 6. in illo
casu, quando locus per vim hostium, vel casu
dirutus est, aut combustus cum spe refectionis distinguenda
putat † priuilegia loci, quæ ipsi solo, 330.
siue pauimento concessa sunt, eique nudè sumpto
adhærere possunt, ab his, quæ directè respiciunt
ædificium, vt templum, vel quid simile; vt priora
sine dubio maneant, quia eorum fundamentum
non est destructum; & tale est illud, de quo *in l. ade*
sacra, ff. de contrah. empt. vbi dicitur, diruta æde sacra
locum non fieri profanum, & ideo vendi non

posse:quia semel Deo dicatum non debet ampliùs in
in profanos vsus conuerti, *d. cap. quæ semel, 19. quæst.*
3. & cap. semel, de reg. iur. in 6. nisi expresse in pro-
fanos vsus, non tameo sordidos, conuertatur ab ha-
bente auctoritatem, & seruatis seruandis, præser-
tim iis, quæ à Trid. Conc. præscribuntur *sess. 22.*
cap. 7. de reform. de posterioribus verò subdistin-
guendom ait: nam quædam sunt priuilegia, quo-
rum vsus esse potest extra illum locum; alia, quæ
præcisè requirunt, vt intra talem locum, vel tem-
plum aliquid fiat. quæ suot prioris modi, nec amit-
tuntur, nec suspenduntur pro illo tempore, quia
per habitudinem ad locum maneut in personis,
quæ habent morale ius illius; & tunc maxime
præcedunt, quæ multi ex prædictis auctoribus di-
cunt, quòd Episcopus, vel Canonicus talis loci,
vtputa Cantuariensis in Anglia, retinet denomina-
tionem ab illo, & fruitur priuilegiis sibi concessis
ratione Episcopatus, vel Canonicatus talis loci, ac
similia: quia ille locus non est fundamentum di-
rectum illorum priuilegiorum, sed solùm in obli-
quo, idest, vt terminus illius habitudinis; qua-
lis esse potest, licèt non subsistat in re, sed in spe,
& in iure, quamuis nunc sit occupatus ab hosti-
bus, vel hæreticis, &c. priuilegia verò, quæ sunt
posterioris modi, licèt non amittantur omnino,
tamen pro illo tempore cessant, & quasi suspen-
duntur. sic ait *ibidem* Suarez se dixisse *in vlt. sect.*
de Indulgent. cessare indulgentiam templo con-
cessam, si templum destruatur; & eadem ratio-
ne cessare immunitatem loci, si censeatur prima-
riò concessa ratione ædificij, non areæ. sic etiam
in simili nonnulli, quos refert, ac sequitur Bar-
bos. *d. l. quia tale, numer.* 40. *ff. sol. matr.* volue-
runt, quòd † priuilegio concesso vel principa-
331. liter loco, vel æquè principaliter loco, & perso-
nis, poterit priuilegiatus vti solùm in eo loco, seu
in eo habitantes tantùm; quamuis alij plures, quos
ibidem recenset, velint, quòd modò non sit prin-
cipaliter concessum priuilegium ratione loci, pote-
rit priuilegiatus eo vti etiam extra locum. Sed quic-
quid de hoc sit, verum omnino est, quod tradit Suar.
332. *d. cap. 5. num.* 8. atque ex prædictis deducit, quòd †
si Ecclesia in vno loco destruatur, non vt destructa
simpliciter maneat, sed, vt in alium locum trans-
feratur, non amittit priuilegia, sed cum illa trans-
feruntur, quando non sunt concessa ratione situs,
sed directè ipsi templo, & sub suo nomine: tunc n.
censetur templum comparari personæ, quæ secum
defert priuilegium personale: nam vtraque Ecclesia
vna numero moraliter censetur, vt communiter do-
cent iuris interpretes *in d. cap. priuilegium, de reg.*
iur. in 6. Bald. *in l. non ambigitur, ff. de legib.* Alex.
l. inter stipulantem, §. sacram rem, ff. de verb. oblig.
Fel. *in cap. cùm dilecta, numer. 25. de rescript.* & S.
Ant. 1. *part. summ. tit. 19. cap. 1. §. 2.* Quid autem
dicendum sit, † quando vnus locus, vel Ecclesia al-
333 teri vnitur, videas, si lubet, apud glos. Host. Abb.
& alios *in cap. 1. ne sed. vac. int.* & quotquot de vnio-
nibus Ecclesiarum egerunt.

Præmitto denique, quòd iuxta negotiorum, &
causarum diuersitatem, tunc quando nullum cer-
tum tempus in aliqua dispositione præfinitur, † di-
334 uersimodè illa, seu illius effectus durare intelligitur,
vt adnotauit glos recepta *in cap. ex litteris, verbo, in*
perpetuum, de constitut. aliquando enim aliud est sim-
pliciter excludere, aliud in perpetuum, vt *d. cap. ex*
litteris; ad quod etiam est text. *in l. 5. § 1. & l. coire so-*
cietatem, ff. pro soc. cap. sunt nonnulli, vers. beatus, 1.
quæst. 1. cap. non oportet, il 2. iuncta glos. [illegible] 33. quæst 4.
& cap. pa[illegible] alis, de donat. aliquando tempus prola-
tum simpliciter intelligitur de decennio, vt *in l. si-*
ne præfinito, ff. de pœn. aliquando etiam de anno: sic-
ut etiam tempora de biennio, & dimidium tempo-
ris de sex mensibus; vt ex glos. *in l. vsura, C. de vsur.*
voluit *ibi* Bald. quem etiam refert Tiraq. *de retract.*
conuention. §. 1. glos. 2. num. 4. & sequitur Fel. *d. cap. ex*
litteris, num. 9. & *ibi* eius Apostillator post alios; quo-
modo etiam ex communi interpretum expositione
accipitur, quod de regno, seu potiùs tyrannide Anti-
christi dicitur *Daniel. 7. ac 12.* necnon *Apoc. 12.* fore,
vt duret vsque ad tempus, & tempora, & dimidium
temporis; quæ explicatio conuincitur ex *d. cap. 12.*
Apoc. vbi de eodem regno dicitur, illud duraturum
menses quadraginta duos, & *d. c. 12. Daniel.* dies mil-
le ducentos nonaginta, qui tres annos cum dimidio
conficiunt. aliquando etiam tempus simpliciter pro-
latum intelligitur de perpetua duratione, hoc est, ad
vitam, vt *in l. seruus, C. de pœn. l. si rem, §. vlt. ff. de euict.*
cap. eos, & cap. reperiuntur, 1. quæst. 1. & cap. vlt.
de rescript. in 6. vbi glos. *in verbo, perpetuas,* cum aliis
adductis per glos. *d. cap. ex litteris, verbo, in perpe-*
tuum, de constit. Sed quicquid sit in aliis, † certè 335.
in fauorabilibus, vbi certum tempus non apponi-
tur, dispositio perpetua intelligitur; vt ex text. *in*
l. sufficit, ff. de condict. indeb. l. surrispersitos, in princ.
& *ibi* Bart. *ff. de excus. tutor.* & aliis tradit inter
cæteros Castr. *d. l, sufficit,* & Dec. *d. cap. ex lit-*
teris, ad fin. de constit. quem sequitur alios alle-
gans Tiraq. *de retract. conuention. §. 2. glos. vnic.*
num. 39. ac Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 109.*
num. 7. cum duobus sequentib. & in specie quoad pri-
uilegia satis probat text. *in cap. quia circa, de priuil.*
& cap. decet, de reg. iur. in 6. necnon *cap. si super gra-*
tia, de offic. deleg. & cap. si cui nulla, in 1. respons. de
præb. eod. lib. cum aliis adductis à Suar. *d. lib. 8. de*
legib. cap. 5. num. 1. iuncto *num. 2.* & à nobis *in 1.*
præmiss. huius quæst. ad fin. necnon à Hieron Gonzal.
ad reg 8. Cancell. glos. 9. §. 2. num. 12. vbi docet, pri-
uilegium debere esse perpetuum; *& glos. 21. numer.*
31. vbi tradit, priuilegium propriè non dici, quod
non est perpetuum. Iam verò his præmissis, ad hu-
ius quæst. conclus. descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Commutatio vl-
timæ voluntatis concessa † siue per modum pri-
uilegij, siue per rescriptum iustitiæ extinguitur 336.
per lapsum certi temporis in ea præstituti. Pro-
batur prior pars conclus. quia ita generatim
in priuilegio docet inter cæteros Suarez *d. lib.*
8. *de legibus, cap. 5. numer. 1. & cap. 29. numer.*
4. tum per text. *in cap. de causis, de offic. deleg.*
qui tamen potiùs probat posteriorem partem con-
clus. tum per *l. 2. & 4. C. de precib. Imper. offe-*
rend. quæ tamen hoc mihi non dicunt; sed *in l. 2.*
quæ incipit, *quoties*, illud domtaxat, quòd debitor
potest à Principe impetrare moratoriam præscri-
ptionem, seu dilationem solutionis, non autem per-
emptoriam, seu liberationem à debito: *in l.* autem
4. quæ incipit, *vniuersa*, quòd in impetranda mo-
ratoria, seu dilatione solutionis debet præstare ido-
neam fideiussionem super debiti solutione, neque
aliter dilationes valeant. tum denique ob illam
rationem, quia priuilegium temporale illud di-
citur, quod ad definitum tempus conceditur,
vnde necesse est finiri finito eo termino, quia
cessat influxus causæ conseruantis, scilicet vo-
luntas concedentis, quæ in priuilegio inesse
censetur tanquam in signo; & ideo solùm
durat, quantum in priuilegio significatur:
vel certè quia à principio datum fuit sub il-
la conditione, vt illo tempore finiretur; &
ita non fuit productum, nisi cum illa duratione.
Sed

Sed & idem, quòd nimirum priuilegium extinguatur per lapsum certi temporis in eo præstituti, adnotarunt Doctor. *d. l. quoties*, Abb. *in cap. cum accessissent, numer.* 6. & Fel. *numer.* 24. *de constit.* vbi Dec. *numer.* 14. idipsum pluribus confirmat; ac præcipuè ex eo, quòd priuilegium debet seruari iuxta quod in eo continetur, vt ait *glos. fin. in cap. fin. de translat. prælat.* & tenor priuilegij in primis inspicitur, *cap. porrò, & cap. recepimus, de priu.* cum sim. Idipsum etiam de priuilegio tradit post alios Roder. *quæst. regul. tom.* 1. *quæst.*
337. 9. *artic.* 4. *in princ.* Posterior † pars concl. probatur ex text. *d. cap. de causis, in princ. de offic. deleg.* vbi Alex. III. de causis, quæ infra certum terminum decidendæ committuntur, ait, quòd, nisi dies præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat. Idem etiam colligitur à contrario sensu ex *l.* 2. *§. si & iudex, ff. de iudic.* vbi dicitur, quòd, si & iudex ad tempus datus, & omnes litigatores consentiant, (nisi specialiter principali iussione prorogatio fuerit inhibita,) possunt tempora, intra quæ quis iussus est litem dirimere, prorogari. optimus etiam text. *in l. cùm non eo die, C. quand. prouoc. non est necess.* vbi cauerit, quòd iudex delegatus pronuntiauit post tempus sibi à delegante præfixum, ab ea sententia tamquam nulla non est necesse prouocare. Vtraque autem pars conclusionis simul probatur tum ex *l. statuliberum, §. Stichum, ff. de legat.* 2. *l. pater filium, §. fundum, ff. de legat.* 3. *l. si ita quis*, & ibi Bald. Imol. Alex. Aretin. & Ias. *ff. de vulg. & pupill.* & aliis, quibus probatur permissum ad tempus post illud censeri prohibitum, congestis per Crauett. *consil.* 216. *numer.* 10. & Tiraq. *de retract. lignag. §.* 1. *glos.* 10. *numer.* 19. & *§.* 3. *glos.* 4. *numer.* 2. *cum seq. & de retract. conuent. §.* 1. *glos.* x. *numer.* 46. vbi cum aliquot num. seqq. rem hanc latiùs exornat; quod etiam facit inter recentiores præstantissimus I.C. D. Paulus Gallerat. *in suo moder. tract. de renuntiat. tom. seu part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 16. *numer.* 4. passim verò in eo cap. ostendit, ex eo, quòd quis labi patitur tempus in vsu sui iuris præstitutum, induci tacitam eiusdem iuris renuntiationem: tum ex eo, quod de litteris Conseruatoriis, vt expirent pęr lapsum temporis in iis præstituti, etiam quoad negotia cœpta ante mortem quoque concedentis, si ante eam illud labatur, fusiùs tradidimus *in tract. de Conseruatoribus iudicibus, cap. vlt. quæst.* 6. *conclus. vlt.* vbi etiam ostendimus, quomodo illi conclus. & consequenter etiam huic, præsertim quoad posteriorem partem
338. non obstet † *cap. cùm sit Romana, & cap. interposita, de appell.* vbi si appellatio deseratur, debet fieri remissio ad iudicem à quo; quæ fieri non posset, si appellaretur ab interlocutoria statim ante finem illius certi temporis, ad quod datus est iudex: nam ea iura loquuntur, vbi iudex datus fuit sine temporis præfinitione: ac pariter non obstet text. *in l. meminisse, ff. de offic. procons.* vbi proconsul post tempus finitum cognoscit vsque ad aduentum successoris; tum quòd hæc lex, & similes loquuntur in ordinario, cuius iurisdictio fauorabilior, ac firmior est, quàm delegata; *glos. pen. Clem.* 2. *de offic. ord.* Rot. *decis.* 5 *numer.* 2. *de concess. præb. in antiquior.* Crescent. *decis.* 1. *numer.* 1. *de priuil.* cum aliis adductis à Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. §* 6. *proœm. numer.* 7. & 8. tum quòd Proconsulis, Præsidis, ac similium officium quamuis temporale sit, non dicitur finitum, nec tales dicuntur personæ priuatæ, donec successor aduenerit, & ipsi id sciuerint, *l. vnic. ff. de offic. præfect. Augustal. & l. si forte, ff. de offic. præsid.* quod hic non contingit: tum quòd, vt bene respondent Butr. Anchar. &
Franc. *in cap. fin. §. officium, de offic. deleg. in* 6. tunc † 339.
durat post tempus iurisdictio vsque ad successoris aduentum quando post illud tempus non reperitur successor, nisi, qui datur ab homine: secus vbi aliquis successor statim datur à iure; prout in casu nostro, in quo delegato succedit delegans etiam in processu, vt *d. l. cùm non eo die, C. quand. prou. non est necess. & Clem. si appellationem, de appell.* tum denique, quia duplex illa ratio, quam Vlpianus I.C. exprimit *in d. l. meminisse*, quòd nimirum vnicus sit proconsulatus, & quòd vtilitas prouinciæ exigat aliquem, per quem negotia sua prouinciales explicent, cessat in nostra specie; neque enim vnicum est tribunal, & officium delegati, eiúsque successoris; neque hic versatur publica vtilitas, vt ibi.

Ampliatur autem hæc conclusio quoad posteriorem eius partem ex Innoc. Abb. Imol. & Dec. *d. cap. de causis*, Innoc. & Franc. *in cap. super eo, il* 2. *de appellat.* necnon Dec. *in cap. ex ratione, col.* 8. *eod. tit.*
vt, † licèt dolo partis causa non terminetur intra 340.
statutum tempus, adhuc expiret iudicis iurisdictio, sed contra partem dolosam detur actio de dolo, arg. *l. arbitrio, §. dolo, ff. de dol.*

Limitatħr nunc primò hæc conclusio quoad eamdem posteriorem eius partem, vt non pro-
cedat, † vbi tempus certum in commissione commutationis 341.
præfixum prorogetur de partium consensu: nam tunc non expirat iurisdictio per lapsum huiusmodi temporis: illud enim generale est in iurisdictione concessa ad certum tempus, vt partium consensu prorogari possit; prout est text. expressus *in d. cap. de causis, in princ. de offic. deleg. & d. l.* 2. *§. si & iudex, ff. de iudic.* cum aliis, quibus hoc latiùs comprobauimus idipsum declarantes *d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 7. *quæst.* 8. *concl.* 5. Limitatur secundò, vt possit talis commissa-
rius † sententiam intra tempus in delegatione 342.
præstitutum super commutatione latam, post illud exequi. ita in delegato ad certum tempus dato docet glos. *d. cap. de causis, in princ. verbo, transacto*, quoniam, inquit, potestas cognoscendi expirauit, non potestas exequendi, argum. *cap. ex litteris, eod. tit. de offic. deleg.* vbi nihil ad rem, sed voluit allegare *cap. in litteris, eod. tit.* vbi tunc demum delegatus dicitur functus officio suo, eiúsque iurisdictio, & auctoritas cessat cùm per se, vel alium executus est suam sententiam. facit etiam text. *in cap. quærenti, de offic. deleg.* vbi de iudice delegato indistinctè, ac simpliciter, atque adeò etiam de dato ad certum tempus, cauetur, eum posse suam sententiam intra annum exequi. Limitatur denique ac declaratur hæc conclusio iisdem modis, quibus à Fel. Abb. Dec. & aliis limitatur, siue declaratur text. *d. cap. de causis, in princ. & cap. super eo, il* 2. *de appellat.* præcipue verò, vt non habeat
locum, † vbi terminus præfixus sit iudici tan- 343.
tùm, & non iurisdictioni, tunc enim per lapsum termini non expirat iurisdictio, licèt iudex veniat puniendus; vt post Bart. *in l. properandum, in princ. numer.* 6. *C. de iudic.* & text. *in l.* 1. *C. vt omn. caus. tam ciuil. quàm crimin.* docet Abb. *d. cap. de causis, numer.* 9. & post alios quoque Dec. *ibidem, numer.* item 9. vtrúmque autem id températ per glos. notab. *in Clem.* 1. *in princ. verbo, inhibentes, de iureiur.* quam bene contra Castr. exponit Dec. *loco cit.* vt nimirum velit, quòd vbi etiam

terminus est præfixus iudici, si detur iurisdictio eam non habenti, non valet processus ab eo post lapsum termini factus. Præterea decla-
344 ratur, vt illud tempus † incipiat currere a die præsentationis rescripti; glos. 1. ab aliis approbata *d. cap. de causis, in princ.* per text. *in d. cap. super eo, il 2. de appellat.* late Dec. *d. cap. de causis, numer.* 5. *& d. cap. super eo, numer.* 18. Hæc autem restringit post alios Dec. *d. numer.* 5. *& d. cap. super eo, numer.* 11. primò dummodo terminus sit præfixus per numerum dierum, vel mensium, aut annorum: secus si ad certum diem; tunc enim semper terminus currit, quia constat de expressa voluntate, ac reuocatione delegantis. Secundò, quòd, si antè præsentationem rescripti de consensu partium procedatur, tunc à die processus curret ille terminus præfixus iurisdictioni, & iudici; vt post Bald. *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, in fin. ff. de offic. proconf. & leg.* sentit Dec. *d. cap. de causis, numer.* 5. licèt enim *d. cap. super eo, numer.* 12. secutus Franc. ibi contrarium senserit, quoniam iurisdictionem non habet iudex ante præsentationem rescripti, vt pluribus relatis ex communi resoluit *ibidem* Dec. eiúsque Apostillator pro hac regula alios recenset; partium autem consensus illam tribuere non potest, *l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iud.* tamèn *d. numer.* 5. in sententiam Bald. magis inclinat: & ad prædictum motiuum Franc. subtiliter more suo respondet, quòd hic consensus partium tunc non tribuit iurisdictionem de nouo, sed solùm intimare videtur iurisdictionem datam in rescripto nondum præsentato; & iudex verisimiliter debuit credere partibus, de quorum præiudicio tractatur; atque adeò inducitur ex eo consensu, & processu tacita, immo etiam expressa, licèt non ita solemnis, ac formalis præsentatio rescripti, qualis ea est, quæ fit per instrumentum. Idem autem Dec. *d. cap. super eo, numer.* 18. tertiam restrictionem prædictæ declarationis addit post Abb. & Host. *ibidem*, quòd nimirum, si iudex post datam rescripti excommunicatus sit ante receptionem litterarum, tempus appositum non currit à die receptionis, quia hoc impedimentum est iuris, quo casu tempus non currit, *l. 1. C. de annal. except.* Ad hæc adnotanda est declaratio quam post *glos. 1. d. cap. de causis*, & *ibi* Abb. *numer. 6.* necnon eundem Abb. & Innoc. *d. cap. super eo*, affert Dec. *d. cap. de causis, numer.* 5. aliàs 36. *& d. cap. super eo, numer.* 19. seu 41. *cum*
345. *seq.* vt, † si breuis terminus iudici, eiúsque iurisdictioni à delegante præfigatur ad causam terminandam, poterit, & debebit iudex abbreuiare dilationes iuris, & ita agere, vt causa intra præfixum terminum finiatur: quod tamen rursus declarandum est, vt per Innoc. Abb. & alios *d. cap. de causis*, eosdémque, ac Franc. *d. cap. super eo*, & *ibi* Dec. *a numer.* 41. *vsque ad* 48. iuxta nou. edit.

Secvnda conclvsio. Priuilegium commutationis vltimæ voluntatis sub conditione
346. concessum † tamquam concessum sub tempore incerto cessabit desinente huiusmodi tempore, seu cessante tali conditione. ita de quouis priuilegio ex Couar. *lib. 1. var. resol. cap.* 15. & Molin. *tom. 2. de iust. & iur. disp.* 298. tradit Suarez *lib. 8. de legib. cap.* 29. *num.* 5. ob eam rationem, quia tale priuilegium virtute continet in sua concessione terminum temporis, ac durationis præfinitum, non quidem fixum, & certum, sed per comparationem ad conditionem, scilicet, vt tamdiu duret, quamdiu conditio durauerit: talis enim voluntas per adiunctam conditionem significatur; & ideo solum confert priuilegio durationem proportionatam: quase huiusmodi priuilegium ideo perditur ablata conditione, quia finitum est tempus, pro quo
hur concellum. Hinc verò constat, † necessa- 347.
rium esse, vt conditio sit apposita non solum ad fieri, seu productionem, sed etiam ad conseruationem priuilegij. certum est enim vtroque modo adiungi posse, & positam solum pro fieri non sufficere, vt ad eius cessationem extinguatur priuilegium; quod quidem tunc erit tantum conditionatum quoad productionem, non autem quoad durationem, ac perseuerantiam: vnde impleta conditione in ipso fieri postea manet priuilegium omnino absolutum, & ideo non perditur mutata conditione. exemplum huius prioris modi affert Suarez *d. numer.* 5. si Papa concedat alicui Monasterio priuilegium non soluendi decimas, si Episcopus consenserit: nam, si Episcopus semel consentiat, acquiritur priuilegium, neque erit in potestate Episcopi illud reuocare, quia non ipse illud donauit, sed Papa: & non amittitur per dissensum Episcopi subsequentem, quia non fuit eius consensus requisitus, vt conditio perpetua, sed solùm ad valorem concessionis. secus verò esset, (subdit *ibidem* Suarez,) si in priuilegio diceretur, quamdiu Episcopus consenserit; vel si conditio poneretur non ex parte priuilegij, sed ex parte actus, & vsus eius: vt si diceretur; concedimus tibi, vt possis non soluere decimas non resistente Episcopo; vel vt possis concionari consentiente Episcopo: tunc enim cessaret priuilegium cessante conditione, non tamen omnino amitteretur priuilegium, sed solùm quoad vsum pro illo actu: nam postea iterum consentiente Episcopo posset quis vti tali priuilegio, quia conditio non fuit apposita pro ipso priuilegio in se, sed tantùm pro vsu. similia quoque exempla proportionabiliter, ac mutatis verbis formari possent in commutatione vltimarum voluntatum. idémque in his, ac in prædictis exemplis Suarez est statuendum, rationibus ab eo adductis. quæ quoad primum exemplum de priuilegio concesso, si Episcopus, aliusve consenserit, confirmari possunt ex eo, quod tradit post alios Pereg. *in tract. de fideicomm. artic* 29. *numer.* 2. *cum duob. seqq.* quòd quando conditio affirmatiuè, & absolutè profertur à disponente eam non restringente ad certum tempus, sufficit conditionem semel impletam fuisse, licèt non duret illius implementum; ex text. *in l. heredibus, in princ. ff. ad Trebell. l. in substitutione, ff. de vulg. & pupill. l. cum vxori, C. quand. dies leg. ced. l. si quis heredem, C. de instit. & substit. & l. fin. C. de indict. viduit. tollend.* quòd si illa conditio affirmatiua est restricta ad aliquod tempus momentaneum, debet ea tunc purificari, vt locus sit dispositioni, siue legis, siue hominis, nec sufficit, quòd conditio antea impleatur, si postea deficiat: ita Peregr. *d. artic.* 29. *numer.* 6. per text. *d. l. in substitutione, in respons.* secundùm intellectum glos. & Bart. & aliorum, *ff. de vulg. & pupill. ac numer.* 8. per text. *in l. inter socerum, in princ. ff. de pact. dotal.* Raph. Imol. & Soc. *in l. solemus, ff. de condit. & demonstr.* Dec. *consil.* 63. *col.* 2. & Rol. à Vall. *tract. de lucr. dot. quæst.* 51. rationem autem affert Peregr. *num.* 7 quia qualitas, quæ determinat verbum, per quod significatur tempus, à
quo dispositio sumit effectum, † debet adesse il- 348.
lo tempore, iuxta doctrinam Bart. *in l. ex facto, col.* 2.

ff. de

ff. de vulg. & pupill. communiter receptam, quam
etiam multis relatis sequitur Tiraq. *tract. cauſ.
ceſſant. limit. 4. numer. 1. cum duobus ſeqq. &
numer. 5. cum aliquot ſequentib.* vbi etiam, mul-
tis tradit, ſufficere eam qualitatem illo tempo-
re adeſſe, licèt poſtea ceſſet. Idipſum etiam
confirmatur ex eo quod poſt alios docet Tiraq.
d. tract. cauſ. ceſſ. limit. 35. per tot. effectum non
ceſſare ceſſante cauſa producente tantùm, non
conſeruante. Quoad ſecundum autem exemplum,
& caſum, quando conceditur priuilegium cum
ea clauſula, *quamdiu Epiſcopus, aliuſve conſenſe-
rit*, aliàve ſimili, ſeu cum conditione relata ad
tempus ſucceſſiuum, maximè confirmatur tum
ex eo, quod de cauſa conſeruante, vt ea ceſ-
ſante ceſſet effectus, tradit poſt alios Tiraq. *d.
limit. 35.* tum ex eo, quod de tali vi huius di-
ctionis, *quamdiu*, ac ſimilium † docet non pau-
349. cis relatis inter cæteros Gonzal. *ad regul. 8. Canc.
gloſ. 43. numer. 14. 137. & 144.* Card. Mant. *de
coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. numer. 22.* vbi
idem aſſerit de dictionibus, *donec*, & *quouſque*;
de quibus etiam omnib. Oct. Vulp. *de prapoſ.
aduerb. & coniunct. ſig.* ac nouiſſimè poſt alios Aug.
Barboſ. *in remiſſion. Doctor. de dictionib. & clauſul.
diction. 76. numer. 4. dict. 254. numer. 1. ac dict. 292.
numer. 2.* ac de dictione, *quamdiu*, eſt opt. text.
*in l. quamdiu prior, l. quamdiu poteſt, & l. quam-
diu inſtitutus, ff. de acquir. hered. l. 1. C. de pro-
feſſ. & medic. lib. 10.* Clem. *quamdiu, de appell.*
cum aliis ſexcentis; de dictione, *quouſque, in l.
Imperatores, ff. de manum. teſtam.* de dictione, *do-
nec, l. 2. C. de legat. §. manet, Inſtit. pro ſoc. cap.
Abbate, in fi. de verb. ſignif. & cap. 2. de in in-
teg. reſtit. in 6.* atque alibi ſæpè, de dictione, *quo-
ties, in l. ſicut in annos, ff. quib. mod. vſusfr.
amitt.* Quoad exemplum denique, & caſum con-
350. ditionis adiectæ † ex parte actus, vel vſus con-
firmari id poteſt ex text. *in cap. veniens, de praſcript.
& d. cap. Abbate, de verb. ſig.* iunctis vtrobique
notat. per gloſ. & Doctor. necnon ex Conc. Trid.
ſeſſ. 25. cap. 2. & ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. vnde, ni
fallor, exemplum ſumpſit Suarez *vbi ſup.* de actu
prædicationis, præſertim quoad conditionem nega-
351. tiuam. De qua diligenter adnotanda eſt diſtinctio, †
quam poſt alios facit Peregr. *d. artic. 29. numer. 9.
vſque ad* 14. quòd nimirum ſi ea indeterminatè,
ſeu abſolutè, ac ſimpliciter adiecta ſit, vtputa in
ſubſtitutione facta, ſi liberos non ſuſceperit; tunc
donec poteſt eſſe ſpes, liberos extare, non eſt
locus ſubſtitutioni. gloſ. *in l. peto, §. fratre, in
verbo, ex familia, ff. de legat. 2.* hæc enim eſt
natura conditionis negatiuæ, vt tunc impleatur,
quando certum eſt, eam eſſe non poſſe, & ad im-
poſſibile reducitur; Bald. *in l. Mutiana, in fi. ff.
de condit. & demonſtr.* Vinc. Franc. *deciſ. Neap.
169. numer. 14.* vbi refert, ſic in ſpecie fuiſſe in eo
Conſilio deciſum: quandocumque verò contingat
liberos non extare, impleta erit conditio, & locus
erit ſubſtitutioni; quia teſtator liberorum defectum
in omni tempore conſiderauit: & quia ſicut in con-
ditione liberorum affirmatiuè prolata, & indeter-
minatè reſpectu temporis ſufficit, quandocumque
liberos exiſtere; ſic etiam in ſimili conditione nega-
tiua ſufficiet quandocumque liberos non exiſtere, vt
contrariorum contraria ſit ratio, *l. 1. ff. quo ſunt ſui,
vel alien. iur.* & quod operatur propoſitum in pro-
poſito, operetur oppoſitum in oppoſito, *l. fin. §.
vlt. de legat. 3.* Si autem conditio negatiua, vtpu-
ta defectus filiorum, refertur ad aliquod tempus,
vt mortis alicuius, puta grauati, ſi deceſſerit ſi-

ne liberis; tunc requiritur, eam impleri eo tempo-
re; v. g. non extare liberos tempore mortis grauati,
ita, vt liberi antea nati, & præmortui non faciant
deficere conditionem, ſed ſolum qui eo tempore
extant; *l. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de legat. 1.*
cum aliis iuribus ad id allegatis ib eod. Peregr. *d. art.
29. numer. 13. & 14.* ob eam rationem, quia libero-
rum defectus reperitur determinatus reſpectu certi
temporis, certi, inquam, quatenus omnino exti-
turum eſt, incerti verò quoad eius differentiam,
ſeu diem. neque quoad hoc vim facit Peregr. aut
alij Doctor. quod tempus ſit certum, vel incer-
tum, ſed potius in eo facienda vis eſt, quòd ſit
momentaneum, vel ſucceſſiuum, de quo ij hac in
re non loquuntur, ſed ſolùm de momentaneo.
Quòd, ſi conditio negatiua priuilegio adiecta re-
ſpiciat tempus ſucceſſiuum, vt ſi dicatur, conce-
dimus tibi commutationem talis vltimæ volunta-
tis, quamdiu non diſſenſerit Epiſcopus; tunc du-
rabit priuilegium, donec Epiſcopus diſſentiat; quo
diſſenſu adueniente ceſſabit priuilegium, quod ite-
rum vires aſſumet recedente tali diſſenſu per eius
reuocationem, aut contrarium conſenſum, iux-
ta adducta ſup. hac ipſa concl. ex Suarez *d. nu-
mer. 5.* & ea quæ de dictione *quamdiu*, ac ſimilibus
diximus. An verò conditio † debeat in dubio præ- 352.
ſumi reſpecto temporis determinata, vel indetermi-
nata, latè diſputat Peregr. *d. art. 29. numer. 15. & 18.
cum duobus ſeqq.* & quando poſita in vna parte diſpo-
ſitionis, vel vna diſpoſitione, cenſeatur repetita
in alia parte eiuſdem diſpoſitionis, vel in alia diſ-
poſitione, quæ eadem de re facta fuit, tractat idem-
met *eod. artic. 29. numer. 16. cum ſeq.* & latius *art. 16.
ferè per tot.* Card. Mantic. *d. tract. de coniect. vlt. vol.
lib. 10. tit. 6.* & Menoch. *de praſumpt. lib. 4. praſumpt.
176. vſque ad* 181.

Tertia conclusio. Priuilegium
commutationis vltimæ voluntatis expirat, ſeu ceſ-
ſatur † per mutationem ſtatus, aut alicuius vincu- 353.
li, à quo tale priuilegium pendebat tamquam à
conditione neceſſaria etiam virtuali, & generali.
Explicatur, ac ſimul comprobatur hæc concluſio
tum exemplis, & rationibus præcedentis concluſio-
nis, vnde præſens ferè deducitur: tum etiam exem-
plis, quibus Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 29. numer.
6.* idipſum tradit, & confirmat generatim quo-
ad priuilegia. ait enim, quòd talia priuilegia quo-
niam ab eo ſtatu, aut vinculo pendent tam-
quam à conditione neceſſaria ſaltem virtuali, &
generali, per eius deſitionem, vel mutatio-
nem deſinunt; habent enim certum terminum
durationis in conceſſione præfixum, non in parti-
culari definitum, ſed per comparationem ad alium
terminum, ſeu conditionem. ſic, inquit, nouitius
Religionis † dimiſſo eius habitu, amittit priui- 354.
legia, quibus in probatione gaudebat, quia ſolùm
fuerunt conceſſa ſub illa conditione, ſeu durante il-
lo viuendi modo. ſic etiam Religioſus mutata pro-
feſſione amittit priuilegia prioris Religionis, vt il-
lius ſunt: & à fortiori ſi poſſit tranſire a ſtatu religio-
ſo ad non religioſum per diſpenſationem, aliòve
modo, amittit priuilegia omnia Religioſi, quia ſta-
tui, ſeu ratione ſtatus potiſſimè conceduntur, atque
adeò dependenter ab illa conditione. & eadem ra-
tione familiaris Religionis intra illam habitans mu-
tando habitationem amittit priuilegia, quæ per Re-
ligionem ei communicabantur, quaſi ſub condi-
tione vnionis cum illa, iuxta regulam traditam à
Bald. *in l. 1. num. 5. C. de Epiſc. & Cler.* quam inter alios
etiã approbat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 47. n. 4.*
nimirũ quòd quotieſcũque vnus gaudet priuilegio

propter vnionem cum alio, cui illud principaliter
concessum est, & in quo solo ratio concessionis in-
355. uenitur, tunc † dissoluta vnione, & à fortiori in-
teruenientе morte priuilegiati, consequenter amit-
ti priuilegium ab altero, vel aliis, qui per talem
vnionem, seu communicationem ex eo participa-
bant. Fundamentum autem huius regulæ ex Sua-
rez *d. num.* 6. ea est, quia respectu aliorum conces-
sio illa est naturaliter conditionata, & temporalis,
nimirum, quamdiu ille vixerit, vel quamdiu du-
rauerit coniunctio cum illo. Et hoc modo idem
Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 11. præsertim *num.* 5.
cum duobus seqq. post alios docet, aliquibus priuile-
giis gaudere vxorem ratione mariti, & filios viuen-
te patre, quibus non gaudent iis mortuis, vel amit-
tentibus priuilegium: de quo etiam latè Barbos. *in l.*
maritum, *& l. quia tale*, *ff. sol. matrim.* ferè per tot.
& de priuilegio vxoris ratione mariti Sanchez *d.*
disput. 47. ferè per tot. & Tiraq. *de legib. connubial.*
glos. 2. & generaliter de correlatiuis Suarez *d. cap.*
11. & Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de legib.*
concl. 3. hoc autem vniuersale non est, vt inquit
Suarez *d. numer.* 6. Sed regulare, vbi nimirum
aliunde ex materia, vsu, & verbis priuilegij, vel
ex alia iuris dispositione non constet, maiorem
communicationem, aut extensionem faciendam,
vt *d. cap.* 11. latiùs explicat, & comprobat: vbi et-
iam, iuncto *cap. praecd.* eam generalem regulam
356. statuit, confirmat, ac declarat, † personam, vel
rem, cui actu conceditur priuilegium, illam tan-
tùm esse, quæ in ipso priuilegio exprimitur; vel ex
vi vocis, aut actionis, seu materiæ, vel ex aliqua
iuris dispositione sub illa comprehenditur. At ve-
357. rò *cap.* 15. *cum duobus seqq.* fusè tractat † de
priuilegiis ad instar, & communicatione priuile-
giorum; de qua etiam aliquid Coosett. *in sum. mater.*
priuileg. Ord. Mendicant. tit. 2. *c.* 5. plura Alphons.
Casarub. *in suo compend. Priuileg. Minor. verbo, com-*
municatio priuilegiorum, ibique Ant. Cordub. &
Hier. Sorb. *in suis annotat.* necnon Eman. Rodriq.
tom. 1. *quæst. regular. & canon. quæst.* 55. præcipue *ab*
artic. 18. *vsque ad* 22. omnium verò latissime Ho-
rat. Mandos. qui luculentum hac de re tractatum
edidit, quem inscripsit *de priuilegiis ad instar*, seu
de communicatione priuilegiorum. ex hoc autem pro
titulo apparet hunc grauissimum auctorem eius esse
358. sententiæ, vt † idem sit concedere priuilegia ad
instar, & communicationem priuilegiorum. quod
& ipsemet deinde latiùs comprobat *eod. tract. quæst.*
2. *à numer.* 9. *vsque ad fin.* simul soluens contraria,
quæ sibi obiecerat *à numer.* 1. *ad* 8. atque illud præ-
cipuè, quòd priuilegium ad instar importet solùm
similitudinem priuilegiorum, communicatio verò
priuilegiorum identitatem eorumdem significat: sed
& idem in effectu, & quoad substantiam vtrumque
esse, constat ex adductis à Suarez *d. cap.* 15. *&* 16.
præsertim verò *d. cap.* 16. *numer.* 8. *vsque ad* 10. etsi
ipse *numer.* 4. *&* 5. impugnet modum loquendi
Mandos. dum contendit, tam per concessionem
priuilegij ad instar, quàm per communicationem
priuilegij idem priuilegium concedi, & constitui
similitudinem solùm inter res, aut personas priui-
legiatas; ipse verò Suarez satis ostendit in vtroque
eodem modo reperiri similitudinem, & identita-
tem, nimirum specificam, cùm numerica in neu-
tro esse nequeat. & quòd verba, *ad instar*, in pri-
uilegiis importent veritatem, nouissimè tradit
Marta *in tract. de clausul. part.* 2. *clausul.* 176. *num.*
2. *&* 4. ex ipso Mand. & text. *in l. sed si accepto*, *ff.*
de iur. fisc. contra Bald. *in l.* 1. *in fi. C. de patr. qui fil.*
distr. hanc autem æqualem similitudinem, & iden-
titatem vtriusque rectè idemmet Suarez *eod. cap.* 16.
numer. 9. iuncto *numer.* 10. intelligit non de illo pri-
uilegio ad instar † impropriè dicto, quod conce- 359.
ditur per similitudinem, seu imitationem condi-
tionis, & proprietatis, quæ alteri competit ex na-
turali origine, vel ex antiquo, aut ordinario iure,
non autem ex priuilegio; sed de illo priuilegio,
quod conceditur ad imitationem iuris alteri com-
petentis ex speciali priuilegio, sicut *numer.* 11. iun-
cto *numer.* 12. *& tribus seqq.* pariter docet illud esse
intelligendum non de priuilegio alicui communi-
cato accessoriè ad alium, veputa familiari, vel fa-
mulo accessoriè ad dominum, sed de communica-
to, seu concesso alicui æque principaliter; illud enim
nec dici potest priuilegium ad instar, neque com-
municatio priuilegij propriè loquendo, sed extensio
quædam eiusdem numero priuilegij. Cætera, quæ
ad hanc materiam priuilegiorum ad instar, seu
communicationis priuilegiorum pertinent, peti
possunt ex præcit. Doctor. præcipue ex Mandos. *d.*
tract. Rodriq. *d. quæst.* 55. & Suarez *d. cap.* 15. *cum*
duobus seqq. nobis verò sufficiet hoc loco illud vi-
dere, quod hanc quæstionem spectat, an, & quan-
do amisso priuilegio exemplari, seu ab eo, cui fue-
rat prius concessum, amittatur etiam priuilegium
ad instar, seu in eo, cui fuit illud postea communi-
catum: quod idem proportionabiliter quæritur de
amisso ab eo, cui fuit postea concessum, an amit-
tatur ab eo, cui fuit antea communicatum, quan-
do communicantur alicui priuilegia in posterum
alteri concedenda; prout pleræque communicatio-
nes priuilegiorum fiunt à Romanis præcipuè Ponti-
ficibus, & in iure ciuili exemplum habemus *in l. o-*
mnia, *C. de Episc. & Cleric.* ibi; omnibus priuile-
giis, quæ eadem sancta Ecclesia nunc adipiscitur,
vel postea merebitur. vtrique autem quæsito *in seq.*
concl. respondebimus.

QVARTA igitur CONCLVSIO sit. Abro-
gato, vel quomodolibet amisso, aut destructo
exemplari, hoc est, priuilegio commutationis vl-
timæ voluntatis, ad cuius instar aliud simile con-
cessum fuit, † non censetur reuocatum, amis- 360.
sum, vel destructum priuilegium ad instar conces-
sum. ita generatim in priuilegiis post Guliel. de
Cun. tradit Bald. *in d. l. omnia*, *C. de Episc. & cler.*
quæst. 2. Abb. *in cap. vlt. numer.* 6. *ne cleric. vel*
Monach. Nauar. *in commentar. de iubil. notab.* 26.
numer. 8. & Mandos. *d. tract. de priuil. ad instar*,
quæst. 6. præsertim *numer.* 1. vbi alios allegat; *&*
numer. 2. vbi de communi testatur. & hos quinque
auctores recenset quoque, ac sequitur Suarez *d. lib.*
8. *de legib. cap.* 15. *numer.* 5. Mouentur autem ferè
omnes ea ratione, quia priuilegium ad instar in
reipsa est distinctum à suo exemplari, & non est
correlatiuum eius, neque ab illo pendet in conser-
uari; quia verba priuilegij absoluta sunt, vt suppo-
nimus; & ex vi particulæ, *ad instar*, non sequitur
talis dependentia; (quod etiam colligitur ex iis,
quæ non multo ante fin. præced. concl. adduxi-
mus:) immo exemplar non est propria, & per se
causa alterius; sed ponitur tantùm ad determinan-
dam significationem generalium verborum, qui-
bus priuilegium exemplatum conceditur; & licèt
esset propria causalitas exemplaris, non est talis,
vt ab existentia exemplaris pendeat exemplatum
postquam factum est; vt videmus in ædificiis, &
multis rebus factis ad instar aliarum, quæ manent
his destructis.

Ampliatur autem primò hæc conclusio, vt † 361
multo magis reuocato priuilegio ad instar alterius
concesso non reuocetur aliud, ad cuius instar illud
concessum

concessum finit. sic Suarez *d. numer.* 5. quia illud est
omnino prius, & absolutum, atque independens
362 à posteriori. Secundò ampliatur, vt † neque ad
restrictionem exemplaris secutam post concessio-
nem priuilegij exemplati, seu concessi ad instar,
hoc priuilegium restringatur, ita Suar. *eod. numer.* 5.
post Abb. *vbi sup.* qui exemplum ponit *in Clem. du-
dum, de sepult.* quod tamen parum ad hanc rem fa-
363. cit, vt ibi ostendit Suarez. Ampliatur tertiò, vt †
priuilegium ad instar non augeatur aucto exempla-
ri, nouis concessionibus, neque exemplar augea-
tur aucto priuilegio ad instar. priorem huius am-
pliat. partem docet Suarez *d. cap.* 15. *numer.* 3. post
Bald. *d. l. omnia*, allegantem prædictum Guliel.
necnon post Abb. *d. cap. vlt. numer.* 5. & Mandos.
d. tract. de priuil. ad instar, quæst. 9. vbi de commu-
ni testatur, séque remittit ad ea, quæ latiùs dictu-
rus est *d. tract. glos.* 14. quo loco *a numer.* 7. *ad fin.*
ostendit, quòd priuilegium concessum alicui, vt
gaudeat priuilegiis alteri quomodolibet concessis,
& approbatis, non extenditur ad priuilegia huic
postea concessa, seu ad futura; simúlque respondet
contrariis, quæ opposuerat *à numer.* 3. *ad* 6. sed, vt
vides, Mandos. sicut etiam Bald. Gul. & Abb. *loco
cit.* & alij quos allegat Mandos. *d. quæst.* 9. *numer.
vnic. & d. glos.* 14. *numer.* 9. loquuntur de persona,
aut loco priuilegiato, cui facta sit accessio nouo-
rum priuilegiorum, non autem de vno, eodémque
priuilegio, quod ampliatum, auctúmque fuerit
noua aliqua prærogatiua respectu alicuius; de quo
tamen etiam casu dubitationem videtur proposuis-
se Suarez *d. numer.* 3. vbi quoad eum quoque nega-
tiuam sententiam tenet; tum ob eam rationem,
quia priuilegium ad instar, quatenus tale est, dicit
respectum imitantis aliud; dicitur autem aliquid
fieri ad imitationem eius, quod iam existit, seu
priùs factum est, non eius, quod futurum est; &,
moraliter loquendo, qui concedit priuilegium ad
instar, de illo tantùm cogitat, quòd est alteri con-
cessum, non de futuris; tum ex text. *in l. si testa-
mento, la* 2. Sed voluit allegare *la* 1. *ff. de condit. &
demonstr.* quæ sola huic casui adaptatur; vbi, Si te-
stator, inquit Suar. iubeat sibi fieri monumentum
ad instar alterius, quod est in tali loco, licèt postea,
quod positum fuerat in exemplum, augeatur, &
perficiatur, non tenebitur heres augere, quod ipse
fecit, vel imitari aliud, prout auctum fuit, sed prout
erat tempore conditi testamenti; quia testator de
illo tantùm cogitauit: & quamuis hoc mihi non
dicat ille textus, sed solùm, quòd, si possit intelli-
gi, de quo alterius monumento senserit testator, vt
ad eius exemplum aliud heres faceret, licèt in eo
demonstrando errauerit, iuxta illud ab herede erit
aliud faciendum; sin autem voluntas testatoris, pœ-
nam quidem appositam nullam. vim habere, quo-
niam ad quod exemplum fieri iussisset monumen-
tum, id nusquam extaret; tamen omnino secun-
dùm substantiam, & dignitatem defuncti extrui
debere: nihilominus pro hoc postremo casu habeo
auctoritatem Suarez, ac prædictam eius rationem;
quæ etiam valde confirmatur ex fundamento, &
auctoritatibus pro casu præced. adductis. Alteram
partem huius ampliationis, quòd nimirum si priui-
legium, seu priuilegiatum ad instar augeatur nouis
gratiis, ac priuilegiis, non ideo gaudeat illis exem-
plar, in specie tenet Suarez *d. cap.* 15. *numer.* 4.
quoniam exemplatum, & exemplar sunt simplici-
ter diuersa; & in priuilegiis non habet locum ex-
tensio per æquiparationem, vel similitudinem ra-
tionis. item exemplar non habet habitudinem ad
exemplatum, licèt hoc ad illud referatur, quia illa
relatio non est mutua: nec etiam exemplatum est
causa sui exemplaris; & nouum priuilegium, quod
ei additur, nullo modo datur per respectum ad
exemplar; ergo non est, cur in ipsum redundet.
Quinimmo, subdit ibidem Suarez, † licet priuile- 364.
gium ad instar contingat aliquando extendi ad fu-
tura, (vt etiam sup. ad fin. præced. concl. admonui-
mus, & paulo pòst latius dicemus;) quia in eo id
exprimitur, vel de seruanda semper priuilegiorum
æqualitate sufficienter disponatur: hoc tamen s. in-
uenire non potest respectu exemplaris, nisi noua
illi concessio fiat, vel declaretur, vt illa æquali-
tas semper sit reciproca. nam cum priuilegium
priori loco, vel personæ concessum antecesserit si-
ne vllo respectu ad posterius, non potest mutari
propter mutationem subsequentis. Et hæc de 3.
ampliatione huius conclus. Ampliatur nunc quar-
tò eadem conclusio, vt quod dictum est de priuile-
giis ad instar quoad amissionem, augmentum, aut
diminutionem vnius, per amissionem, augmen-
tum, vel diminutionem alterius, idem dicendum
sit de communicatione priuilegiorum, quoniam
concessio priuilegij ad instar propriè sumpti, &
communicatio priuilegiorum idem in re sunt, vt
suprà ad fin. præced. concl. latiùs docuimus, præ-
sertim ex Mandos. *d. tract. de priuileg. ad instar,
quæst.* 2. & Suarez *d. cap.* 16. *numer.* 10. *vsque ad*
15. vbi tandem concludit, quòd, cùm dicitur, hoc
priuilegium communicari, nihil aliud per hoc si-
gnificatur, nisi, quòd priuilegium, vt receptum in
eo, cui communicatur, sit eiusdem rationis cum
illo, quod communicatur; hoc autem ideo est,
quia fit ad instar, & similitudinem illius: est ergo,
subdit, priuilegium ad instar, & quod per hanc
vocem significatur quasi in actu signato, per ver-
bum communicationis significatur in actu exerci-
to, res autem eadem est. Hæc Suarez ibi. qui sta-
tim *numer.* 16. hinc infert, vt proprietates sup. à de-
claratæ in priuilegio ad instar, locum habeant in
priuilegiis communicatis absoluto, & perfecto mo-
do. nam per communicationem hanc, inquit, ita
fit proprium priuilegium in eo, cui communica-
tur, vt mutatio in vno facta, non necessariò fiat in
altero, nec è conuerso, siue illa sit per modum
augmenti, siue per modum diminutionis, aut cor-
ruptionis. Et quidem quoad augmentum, præter
superius ab eo, & nobis adducta, id probat *ibidem*
Suarez; quia communicatio priuilegij, seu priui-
legiorum, si nihil aliud addatur, † intelligitur fieri 365.
de priuilegiis concessis, vel secundùm mensuram
concessionis iam factæ. nam aut verbum commu-
nicandi regulariter iungitur verbo de præterito,
quod ad futurum de se non extenditur. vt dicendo;
Communicamus huic Hospitali priuilegia concessa
tali Hospitali; vel licet non addatur verbum, *con-
cessa*, sed simpliciter dicatur, tale Hospitale gau-
deat priuilegiis talis Hospitalis, aut Ecclesiæ, adhuc
intelligitur de concessis, quia non sunt eo tempore
priuilegia talis Ecclesiæ, nisi quæ illi concessa iam
sunt: & ideo, vbi Princeps vult communicare et-
iam concedenda, id exprimit, vt videre est *in l. o-
mnia, C. de Episc. & cler.* necnon in multis Bullis
communicationum, de quibus *in d. compend. priui-
legiorum, verbo, communicatio priuilegiorum*, & ita
præter Suarez *d. numer.* 16. sentiunt alij relati sup.
ampliat. 3. ac præcipuè Mandos. *d. tract. de priuileg.
ad instar, quæst.* 9. *numer. vnic. & glos.* 14. *a numer.*
7. *ad fin.* vbi *numer.* 12. *in fi. & numer.* 15. illud et-
iam docet, quòd ad hoc, vt is, cui communican-
tur immediatè, ac directè alicuius priuilegia, gau-
deat etiam priuilegiis concedendis ei, cuius priui-

legia ille mediatè participat, sufficit, vt hic medius
habeat priuilegium gaudendi priuilegiis etiam con-
cedendis ei, cuius priuilegia sibi immediatè com-
municata sunt. & hoc probabile quoque putat Sua-
rez *d. numer.* 16. qui *numer.* 17. subdit simili modo
366. dicendum esse † de mutatione priuilegij commu-
nicati, quoad diminutionem, vel amissionem,
quòd, licet priuilegium minuatur, vel amittatur,
siue per reuocationem, siue per non vsum, siue
quocumque alio modo, in eo, cui priùs directè fuit
concessum, inde nulla resultat mutatio in eo, cui
postea fuit communicatum, quia hæc posterior
concessio non pendet à prima: cùm non conceda-
tur posteriori tamquam accessorio, seu connexo
cum priori, sed per se, ac directè ex propria, & in
propria persona atque ita post Abb. *in cap. cùm ac-
cessissent, de constit.* tenet quoque Siluest. *in verbo,
priuilegium, quæst.* 11. sentitque Rodriq. *d. tom.* 1.
quæst. regul. quæst. 55. *artic.* 19. Cordub. *in annot. ad
d. compend. priuileg. verbo, absolutio quoad sæculares,
primò, vers. quoad,* §. 19 & Sorb. *in annot. ad d.
compend. verbo, absolutio quoad sæculares, secundò, in
fin. resolut. mater. absolut. versic. Vrbanus V. cum seq.*
aliique citati suprà initio huius conclus. maximè
verò Mandos. *d. tract. quæst.* 6. *numer.* 1. vbi etiam
ex illorum sententia, quos ibi refert, tradit, quòd,
si in communicatione priuilegiorum, seu eorum
concessione ad instar, fiat relatio per modum causæ
fiendi, vt ipsi loquuntur; veluti, si Societati, v. g.
Iesu fuissent concessa priuilegia Mendicantium,
quibus, seu, prout ipsi Mendicantes vtentur, &
gaudebunt; tunc, cùm gratia, seu concessio priui-
legiorum huiusmodi semper ab vsu Mendicantium
dependeat; ideo cessante illo vsu, gratia quoque
367. cessaret: an verò, & quando † communicato
priuilegio restrictio quoque adiecta, & quæ inerat
tempore communicationis, simul communicari
censeatur, videas, si lubet, apud Suarez *d. lib.* 8. *de
legib. cap.* 17. per tot.

Limitatur nunc primò eadem principalis con-
368. clusio, vt, † si alicui communicata sint alterius
priuilegia accessoriè, vt familiaribus ac similibus,
tunc aucto, ac diminuto, vel reuocato, seu aliter
amisso priuilegio principalis, augetur quoque, mi-
nuitur, ac reuocatur horum priuilegium. quod qui-
dem quoad reuocationem, seu amissionem præter
citatos per nos *in præced. concl.* ante, & post me-
dium, tenent post alios Cordub. *in annot. ad com-
pend. priuilegiorum d. verbo, communicatio priuilegio-
rum, vers. tandem,* & Confess. *d. summar. mater.
priuileg. tit.* 2. *cap.* 5. *in fi.* & quoad augmentum,
vel diminutionem colligi potest ex *cap. licèt, de pri-
uil. in* 6. & quoad omnia prædicta satis confirmatur
ex reg. illa vtriusque iuris, accessorium sequi natu-
369. ram sui principalis. Secundò limitatur, quòd, †
si contingat concedi priuilegium ad instar, & postea
nullum inueniri priuilegium in loco, persona, vel
corpore, ad cuius instar alteri est concessum priui-
legium, tale priuilegium ad instar validum non est,
si in eo nihil aliud exprimitur. ita Suarez *d. lib.* 8. *de
legib. cap.* 15. *numer.* 6. tum ex communi sententia
Doctorum, quos refert *numer.* 7. atque ex his
Mandos. alios allegantis *d. tract. de priuileg. ad in-
star, quæst.* 5. *num* præsertim 1. tum ex ea ratione,
quia illa concessio generalis manet incerta, & non
potest ad particularia determinari; ergo est inutilis:
quoniam actiones morales, & humanæ sunt circa
particularia. tum arg. *l. si sic legatum.* §. *si mihi. ff.
de legat.* 1. ibi, si quantitas non sit adiecta, euiden-
ti ratione nihil debetur, quia non apparet, quan-
tum fuerit legatum. & confirmari etiam potest ex
d. l. in testamento, la 1. *in* 2. *respons. ff. de condit. &
demonstr.* cuius verba sup. retulimus *ampliat.* 3.
circa medium; ex quibus aperte habetur, quòd, si
non reperitur monumentum ad cuius exemplum
heres grauatus est aliud construere, ad illud con-
struendum heres non tenebitur; vnde Bart. & alij
test. illum sic summant, si deficit exemplar, deficit
etiam exemplandum. neque obstat idem text. *in
seq. versic.* dum *ibi* dicitur, quòd nihilominus debet
heres extruere monumentum secundùm substan-
tiam, & dignitatem defuncti: vnde dicendum vi-
deri posset, tunc prudentis arbitrio determinan-
dum modum & quantitatem, vel qualitatem priui-
legij, considerata conditione materiæ, ac persona-
rum, & coniectata mente concedentis, nam præ-
ter solutionem, quam *d. numer.* 6. affert Suarez;
ego aduerto, I. C. id respondisse faciendum in ca-
su, quo ignoretur voluntas testatoris, seu potiùs
de ea dubitetur, quoniam ex quatuor demonstra-
tionibus exemplaris tres concurrebant, nimirum
prænominis, nominis, & loci; erratum autem
tantùm erat in cognomine. At verò in nostro ca-
su non adest huiusmodi ignorantia, aut dubitatio
de voluntate concedentis, sed potiùs adest certitu-
do, non extare illud exemplar; neque tot eius de-
monstrationes concurrunt in aliquo alio ab eo, de
quo loquitur concessio, ac dispositio; immo via
vna demonstratio reperietur, nimirum qualitas
priuilegij. Accedit, quòd *in d. l. in testamento,* qua-
litas illa, vt monumentum ad alterius exemplum
fieret, apposita erat non taxatiuè, sed demonstra-
tiue, cum adiecta fuerit in diuersa oratione; atque
adeò nil mirum, si deficiente, seu falsa existente
demonstratione, nihilominus non deficit disposi-
tio; iuxta latè per nos tradita sup. *cap.* 6. *quæst.* 3.
conclus. 6. *initio, & ante med.* Dixi autem in limita-
tione, *si nihil aliud exprimitur in priuilegio ad instar;*
quoniam, vt rectè ait Suarez *d. cap.* 15. *numer.* 7.
si in eo exprimantur species fauorum, & gratia-
rum cum relatione ad aliud, v. g. dicendo, conce-
dimus vniuersitati Conimbricensi tale, & tale pri-
uilegium, sicut Salmaticensis eis fruitur: tunc, li-
cèt vniuersitas Salmaticensis talia priuilegia non
habeat, nihilominus priuilegium illud ad instar
erit validum, & habebit effectum specificum in eo
declaratum. ita præter Suarez *d. numer.* 7. contra
quosdam, quos refert *d. cap.* 5. *numer.* 9. tenere
videtur Mandos. plures referens *in d. cap.* 5. *numer.*
4. & 9. *in fi.* quod confirmat ex multis similibus
numer. 5. *vsque ad* 9. ac præcipuè ex text. (quem
etiam ad id adducit Suar. *d. numer.* 7.) *in cap. Ab-
bate, de verb. sig.* vbi deciditur priuilegium illud
concessum à Papa, vt Abbas vnius Monasterij as-
sumator ex alio Monasterio iuxta, vel secundùm
præteriti temporis morem non esse conditionale,
sed absolutum, ac proinde subsistere, licèt de illo
antiquo more non constet, quando de specie fauo-
ris, & priuilegij constat. Qua tamen in re duo ad-
uertenda puto: quorum primum est, quod post
Bart. *in extrauag. ad reprimendum, verbo, prout,* &
alibi tradit Fel. *in cap. quoniam Abbas, numer.* 11 *de
offic. deleg.* non solùm valere tunc priuilegium, in
quo concedens vtitur, illud communicando alteri,
dictione, *prout,* vel simili; verùm etiam quodam-
modo esse magis absolutum, quando exemplar non
comparet, quàm si inueniretur: quia, si inuenia-
tur, debet secundùm illud regulari; si autem non
inuenitur, tunc absolutè accipitur; idque etiam
admittit Suar. *d. numer.* 7. nam posset quoque am-
pliari iuxta exemplar, si inueniretur, & sine illo
non poterit. Alterum est, aliud esse, quòd † cum 370
species

ſpecies gratiæ in priuilegio ad inſtar exprimitur,
non neceſſariò debeat fieri fides exemplaris, ſeu
eius, ad cuius inſtar conceditur, prout loquuntur
ferè omnes præcitati Doctor. & procedit text. *d.*
cap. Abbate, immo etiam Mandoſ. & plerique ab
eo relati in hoc etiam caſu exigunt, vt in priuilegio
ad inſtar tenor priuilegij, ad cuius ius exemplú fieti
dicitur, inſeratur. aliud verò eſſe, quod ſi ſufficien-
ter conſtet non adeſſe exemplar, ſeu priuilegium,
ad cuius inſtar, valeat nihilominus priuilegium
ad inſtar, ſi ſpecies gratiæ in eo exprimatur, quod
ſolus Suarez expreſſe tenet *d. numer.* 7. verumta-
men hoc etiam puto, tum propter rationem, quam
ibidem affert Suarez, quia illa particula relatiua,
ad inſtar, vel *ſicut*, ac ſimiles, non eſt conditionalis,
ſed exemplificatiua, ſeu demonſtratiua; atque, vt
dicitur *d. cap. Abbate*, in priuilegiis intelligitur
cauſaliter pro, *quia*, non autem conditionaliter: &
ideo non ſubſiſtente exemplari valet priuilegium ad
inſtar, cuius determinatio ab eo non pendet; quia,
vt ſupponitur, ſatis determinata, & ſpecifica eſt
conceſſio: neque etiam voluntas concedentis pen-
det ex illo exemplo, quia non eſt conditionata, ſed
abſoluta, & diſpoſitiua: tum quòd, vt plurimum
concedens priuilegium eſt Princeps; Principis au-
371. tem aſſertioni † in facto proprio, ſuper quo gra-
tia, aut alia eius diſpoſitio fundatur, plenè creditur;
prout de Papa eſt text. *in Clem.* 1. quæ incipit, *line-*
ras, de probat. & in Imperatore, ac Rege, alióve
Principe non recognoſcente ſuperiorem pluribus
relatis tradit Gabr. *commun. concluſ. lib.* 1. *tit. de*
probat. concluſ. 2. *numer.* 18. *& ſeq.* multóque magis
ſi Papa, aut Princeps atteſtetur de iis, quæ ſunt
iuris, vt poſt Anchar. *conſil.* 288. & Soc. *conſil.* 87.
col. 8. *vol.* 3. tradit Gabr. *d. concluſ.* 2. *numer.* 24. &
ratio eſſe poteſt, quia Papa, & ſupremus Princeps
cenſetur habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui,
cap. 1. *de conſtit. in* 6. *& l. omnium, C. de teſtam.*
quamuis etiam admittatur probatio in contrarium
tam quoad ius, quàm quoad factum; ita, vt non
ſtetur aſſertioni Principis, ſi de contrario apertè
conſtet: prout quoad ius poſt alios docet idem Gabr.
d. concluſ. 2. *numer.* 42. *&* 43. & quoad factum et-
iam proprium latè *numer.* 44. quoad factum verò
alienum, ſi non plenam fidem facit Principis aſſer-
tio, certè facit præſumptionem, quæ transfundit
onus probandi in aduerſarium, vt plores tradide-
runt, quos refert, ac ſequi videtur Gabr. *d. concluſ.*
2. *numer.* 49. omnino verò ſequitur poſt alios Me-
noch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 11. *numer.* 2. *cum*
duobus ſeqq. & Maſcard. *de probat. concl.* 139. *numer.*
21. *& concluſ.* 1228. *numer.* 74. apud quos auctores
ibi latè videre eſt totum hunc articulum an, & quan-
do Principis aſſertioni ſtandum ſit.

QVINTA CONCLVSIO. Commutatio
vltimæ voluntatis abſoluta, & perfecta † regu-
372. lariter non extinguitur per primum eius vſum, ſiue
actum. Probatur, quia, quamuis regula illa, ſer-
monem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vi-
ce, ſeu ad primum actum reſtringi, quæ probatur
ex *l. boues, §. hoc ſermone, ff. de verb. ſignif. l. cum*
pater, §. pater certam, ff. de legat. 2. cum aliis, quæ
ad id allegat Ant. Gabr. *commun. concluſ. lib.* 6. *tit.*
de legib. & conſtit. concluſ. 2. *numer.* 1. Alciat. & Re-
buff. *in d. l. boues, §. hoc ſermone, in initio,* ac Tiraq.
in comment. ad illius §. præſertim à *numer.* 2. *vſque ad*
140. *ff. de verb. ſignif.* in omni diſpoſitione, ac ma-
teria locum habeat, ſeruarique debeat, vt poſt Alex.
conſil. 16. *numer.* 9. *lib.* 4. Curt. iun. *conſil.* 132. *col.*
1. & Iaſ. *conſil.* 36. *col. vlt. verſ. iſta reſponſio, lib.* 3.
tradit Gabr. *d. concluſ.* 2. *numer.* 19. ac Tiraq. *d. §.*
hoc ſermone, numer. 1. & colligere licet ex multis
ampliationibus, & illationibus, quas affert Gabr.
d. concluſ. 2. *à numer.* 2. *ad* 26. *&* 90. & caſibus, quos
Tiraq. recenſet *d. §. hoc ſermone, à numer.* 2. *vſque*
ad 6. *& à numer.* 10. *ad* 140. & vt eos caſus dumta-
xat ſeligam, qui propiùs rem noſtram attingunt;
quamuis ea regula locum etiam habeat † in 373.
diſpenſatione, vt patet ex text. *in cap. Ordinary, ad*
fin. & *ibi* gloſ. *verbo, ea, qua, de offic. ord. in* 6. &
apertiùs ex *cap. non poteſt, §.* 1. *de præb. eod. lib.* vbi
diſpenſatio ad duo beneficia curata, intelligitur de
duobus primis: per quem ita aliis relatis, qui ad id
quoque allegant *d. §. hoc ſermone*, tradunt Tiraq.
ibidem numer. 28. Gabr. *d. concluſ.* 2. *numer.* 4. & de
diſpenſatione cum illegitimo ad obtinendum bene-
ficium, vt non poſſit obtinere ſecundum, etiam
dimiſſo primo, tenent alij, quos refert Tiraq. *vbi*
ſup. numer. 29. *&* 30. per text. *in cap.* 1. *§.* 1. *de fil.*
presb. eod. lib. præterea quamuis eadem regula lo-
cum habeat in gratia, ſeu priuilegio; vnde pri-
uilegium conceſſum alicui, & heredi ſuo,
quòd intelligatur de primo herede, poſt Bart.
Fel. & ſup. tradit Gabr. *d. concluſ.* 2. *numer.* 3. &
alij, quos refert Barboſ. *l. quia tale, numer.* 34. *ff. ſol.*
matrim. ac Tiraq. ſup. *numer.* 74. *cum ſeq.* & proba-
ri etiam videtur *in l. antiquitas, C. de vſufr.* &
mandatum prouidendi alicui de beneficio vacaturo,
intelligitur de primo, vt ex text. *in cap. mandato, &*
cap. ſi clericus, de præb. in 6. ibique Gemin. & Franc.
tradit Tiraq. *d. §. hoc ſermone, numer.* 39. quibus
Gabr. *d. concluſ.* 2. *numer.* 6 addit Bald. *conſil.* 228.
volum. 4. *eodem* autem *numer.* 6. necnon 7. 9. 12. 13.
ac 18. alia pleraque exempla gratiarum, ac priuile-
giorum recenſet Gabr. in quibus ea regula locum
obtinet; quod etiam facit Tiraq. *d. §. hoc ſermone,*
numer. 50. *vſque ad* 56. necnon *numer.* 64. *&* 69.
cum tribus ſeqq. 73. 80. 81. 122. 128. *&* 137. Gabr.
verò *d. concluſ.* 2. *numer.* 26. eandem regulam poſt
alios extendat, vt procedat, licèt ageretur de fauo-
re piæ cauſæ; quibus in eodem caſu alios addit Ti-
raq. *d. §. hoc ſermone, numer.* 88. quamuis denique
nonnulli, quos refert Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.*
29. *numer.* 7. eam diſtinctionem hac in re tradere
videantur, † odioſa priuilegia, quæ ad lites dan- 374.
tur, finiri per vnum actum conſummatum, fauo-
rabilia autem non amitti etiam finito tali actu;
quod idem voluerunt alij relati à Gabr. *d. concluſ.* 2.
numer. 37. ſeu *limit.* 6. & Tiraq. *d. §. hoc ſermone,*
limit. 3. *à numer.* 1. *ad* 17. licèt *numer.* 18. alios re-
ferat contrarium ſentientes: atque adeò priuile-
gium ad agendum, cùm ſit contra alium, tamquam
odioſum finiri primo actu; priuilegium verò ad
excipiendum, cùm ſit ad propriam defenſionem,
tamquam fauorabile eſſe perpetuum; vt ſumitur
ex Bart. *in l. vlt. numer.* 6. *ff. de conſtit. Princip.* iun-
cta gloſ. *in l. falsò, verbo, præmia, C. de diuerſ.*
reſcript. & latiùs ex Abb. *in cap. cum acceſſiſſent, num.*
6. *de conſtitut.* Quamuis, inquam, hæc ita ſint, (vt
ab hoc poſtremo exordiar,) reſolutio præſentis
dubij, vt bene ait Suarez *d. cap.* 29. *numer.* 8. *&* 9.
non pendet per ſe loquendo ex eo, quòd priuile-
gium ſit fauorabile, vel odioſum; ſed ex forma con-
ceſſionis, & vi verborum eius. nam ſi priuilegium
detur ad vnum actum, illo finito, finitur priuile-
gium, ſiue ſit in materia odioſa, ſiue fauorabili, ſi-
ue reſcriptum ſit ad litem, ſiue ad electionem, ſiue
ad indulgentiam: in quacumque enim materia po-
teſt ad vnum actum dari pro arbitrio concedentis:
idémque ob eandem rationem erit in priuilegio
dato ad excipiendum. E contrario verò, ſi priuile-
gium detur indefinitè ad aliquam ſpeciem actuum,
vel

vel detur per modum potestatis ad aliquid agen-
dum absolutè, vt ad eligendum confessorem, audien-
das cõfessiones, &c. tale priuilegium non finitur per
vnum actum, quia de se est vniuersale, immo perpe-
tuum, donec reuocetur, si temporis limitatio in eo
non addatur: idque siue materia sit fauorabilis, siue
odiosa; quia hoc etiam pendet ex arbitrio conceden-
tis. Igitur materia fauorabilis, vel odiosa, (inquit ibi-
dem Suarez,) poterit deseruire ad restringenda, vel
amplianda verba rescripti, & interpretandum, dari
ad hos, aut illos actus, seu effectus, iuxta supradicta.
adde illam attendendam quando cęteris pensatis ad-
huc remanet dubium, an priuilegium primo vsu ex-
tinguatur, vt in simili nos tradidimus *quæst. praced.
pramiss. 3. vsque ad medium, & concl. 2. ad fin.* quoad di-
gnoscendum, an priuilegium in dubio censendum sit
reale, vel personale, ex eod. Suarez *d. lib.* 8. *de legib. c.*
375. 3. *n.* 17. 18. & 19. Proxima verò, & per se † regula,
(subdit Suarez *d. n.* 9.) est forma concessionis, an sit
definita ad vnum actum, vel ad certum numerum
actuum, necne. quod primò, & præcipuè ex verborũ
proprietate colligendum est: nam quando concessio
datur ad vnicum actum, addi solet, semel in vita, vel
in morte, vel in anno, aut pro hac vice dumtaxat;
(quando nimirũ hæc verba adiecta sunt vsui gratiæ,
non potestati executoris, seu commissarij, vt paulo
pòst cum Sanchez dicemus;) vel ad talem effectum,
aut quippiam simile. quando verò hoc non additur;
regulare est, vt latiùs detur, nisi ex supplicatione fa-
cta, vel ex qualitate materię, (hoc est, vt ego eum in-
telligo, si non sit iterabilis ab eadem persona, iuxta
latè tradita per Gabr. *d. concl.* 2. *n.* 42. & Tiraq. *d. §. hoc
sermone, limit.* 2. 13. 20. & 52. aut quid simile; non autẽ
si sit odiosa, aliàs sibiipsi idem Suar. aduersaretur,) vel
ex aliis circumstantiis contrarium satis constet. In-
tellecta autem mente concedentis, quòd fuerit con-
cedere priuilegium ad vnicum actum, certissimũ est,
illo secuto extingui priuilegium; idémque erit de
duobus, & alio certo numero. tunc autem, vt rectè
subiicit Suarez *eod. n.* 9. modus hic definiendi priuile-
gij coincidit cum illo, qui est per lapsum temporis in
priuilegio designati: nam, licèt ibi non determinetur
certa mensura temporis absolutè, designatur tamen
quasi sub conditione, scilicet statim, ac fuerit actus
perfectus: nisi decernatur, vt actus intra tale, aut tan-
376. tum tempus fiat; tunc enim † finito eo tempore fini-
tur quoque priuilegium, licèt actus factus nõ sit; quia
sub illa conditione, & mensura fuit datum; vt tradit
Bart. *d. l. vlt. n.* 6. *ff. de constit. Princip.* Hæc Suarez his
ferè verbis *d. n.* 8. & 9 ex quibus illud pręcipuè habes,
in ea illum esse sententia, vt nisi in priuilegio etiam
odioso apponantur verba, quæ illius vsum ad primũ
actum, aut certum eorum numerum restringãt, vni-
co actu, aut certo eorum numero illud non consu-
matur, seu extinguatur. Idem generatim, quòd priui-
377. legium † non expiret, seu extinguatur per primũ eius
actum, siue vsum, post alios docet Gabr. *d. concl.* 2. *n.*
44. *cum seq.* & Tiraq. *d. §. hoc sermone, limit.* 8. *per tot.*
Ad illud verò, quod obiecimus de priuilegio cõcesso
alicui, & eius heredi, vt non excedat primum here-
dem, prætérquam quod diuersum quid videtur à ca-
su nostro, adhuc dicimus, quòd verius, & cõmunius
est, transire ad heredem heredis in infinitum, vt sa-
tis probatur *in l. heredis appellatio, & l. sciendum, ff. de
verb. signific.* cum aliis adductis per Tiraq. *de retract.
conuent. §.* 1. *gl.* 6. *n.* 50. *cum duobus seqq.* & Barbos. *in
repet. l. quia tale, n.* 34 & 35. *ff. solut. matrim.* & in dispen-
378. satione † voti castitatis, religionis, aut non nubendi,
si dispensatio sit absoluta, & totalis, non autem par-
tialis, hoc est, restricta ad certum actum, aut perso-
nam determinatam, quòd non extinguatur prima vi-
ce, tradit, satisque probat Sanchez *lib.* 8. *de matrim.
disp.* 31. *n.* 8. iuncto *n.* 1. & 7. quod tamen temperat *n.*
9. nisi causa finalis dispensationis omnino cessarit, &
n. 10. nisi potestas dispensantis limitata sit ad succur-
rendum necessitati tunc occurrenti. Consueuit autẽ
nunc sacra Pœnitentiaria in litteris huiusmodi dis-
pensationum eas limitare, ac restringere ad primum
actum, propter verba, quæ in dispensatione ad ma-
trimonium contrahendum solet apponere, ita, quòd,
si viro, cui coniungetur, superuixerit, &c. mox refe-
renda. immo *n.* 11. idem Sanch. probabilius putat, sa-
tisque confirmat, quòd, si dispensatio sit partialis
quoad certum actum, puta contrahendum matrimo-
nium, si aliàs sit absoluta, eam non restringi ad pri-
mum vsum illius actus; cùm ex aliis, tum ex eo, quod
valde probabile est, dispensationẽ cum illegitimo † 379.
ad obtinendum beneficium intelligi quidem de pri-
mo, sed successiuè posse aliud obtinere dimisso prio-
re, vt tenet Io. Andr *in c.* 1. *de fil. presb. in* 6. & *in c. non
potest, n.* 5. *de prab. eod. lib.* & alij, quos refert, ac sequi-
tur idem Sanchez *d. n.* 11. atque in certis casibus ad-
mittit Tiraq. *d. §. hoc sermone, n.* 31. *vsque ad* 38. sed,
etsi verior esset, aut communior contraria, id proce-
dit ob fauorem curæ animarum, iuxta *c. cùm in illis,
de prab. in* 6. cum aliis iuribus *ibid.* per glos. & Doct.
alleg. aut quia simul cum dispensatione, quæ vti à
iure exorbitans est restringenda, *d. c.* 1. *§.* 1. *de fil. presb.
in* 6. concurrit etiam gratia ad beneficium, quæ pari-
ter tamquam ambitiosa est restringenda, *c. quamuis
plenissima, de prab. eod. lib.* Sicque soluitur quod suprà
circa initium huius concl. obiiciebatur ex *c. Ordina-
rij, in fi. de offic. ord. in* 6. & *d. c. non potest, in §.* 1. necnon
ex *c. mandato, & c. si clericus, de prab. eod. lib.* similiter
Sanchez *d. disp.* 31. *n.* 12. ex prædicta sua sententia de-
ducit, quòd, si causa dispensationis absolutè in voto
solemni castitatis ad ineundum matrimoniũ adhoc
permaneat, licebit primo matrimonio dissoluto ad
aliud transire. quod etiam confirmatur ex eo, quod
generatim post alios tradunt Gabr *d. concl.* 2. *n.* 39 &
40. ac Tiraq. *d. §. hoc serm. limit.* 5. *ac* 10. *per tot.* quòd, † 380.
quando concessio fit pro certa, & determinata causa,
ea non extinguitur primo vsu, sed durat, donec causa
ipsa durat, & manet in vlterioribus actibus eadem
ratio concessionis. Quinetiam idem Sanchez *d. disp.*
31. *n.* 13. docet, quòd quando dispensatio in illis votis
limitatur quoad personam, cum qua ineundum est
matrimonium, si causa allegata nullatenus concer-
nat personam illam, sed omnino se teneat ex parte
eius, cum quo dispensatur; nec dispensans motus fue-
rit, vt specialiter gratificaretur illi personæ, cum qua
contrahendum est, ea dispensatio censeretur absolu-
ta ad matrimonium, ac proinde causa perseuerante,
extenderetur ad quoduis aliud matrimonium, & ad
ineundum quoque illud cum quauis alia persona: se-
cus si causa teneret se ex parte personæ illius, cum
qua est contrahendum vel ob aliquam specialem
rationem dispensans vellet ei gratificari: affertque
ibi exemplum, ac fundamentum vtriusque. *n.* autem
14. hinc deducit, quòd, si duo voto castitatis adstricti
dispensationem ad mutuò contrahendum impetrẽt,
allegata causa cuiusuis illorum independente ab al-
tero, vt, si quiuis illorum allegaret se carnis stimulis
agitari, aut quid simile; posset illius virtute quilibet
eorum cum quauis alia persona non impedita con-
trahere, & durante causa, si dispensatio non sit ex-
pressè ad vnicum matrimonium restricta, posset eo
soluto ad aliud transire; quia tunc est duplex omnino
diuersa dispensatio, & neutra ab alia pendet: secus
verò, si causa allegata specialiter inter hos versare-
tur, vt si allegarent mutuum concubinatum, vel se
uinam illam ab hoc infamatam: tunc enim ad ma-

trimonium inter eos dumtaxat ineundum, dispen-
satum censeretur. Immo ipsemet Sanchez *d. disp.*
381. *3 num.* 2. docet, † verba illa commissionis dispen-
sationis voti castitatis, aut religionis, *votum com-*
mutet præfata N. vt matrimonium tunc contrahere
possit; aut illa, *ad hoc tantum, vt tunc matrimonium*
contrahere possit, non denotare, vt matrimonium
restringatur ad primam vicem: sed eorum sen-
sum esse; commuta votum, & partim dispensa
in illo, ad eum solum effectum, vt, cùm com-
mutaueris, & dispensaueris, possit matrimonium
inire, non autem ad alios effectus. & quod plus
est, *ibidem* quoque docet, quòd, quamuis lit-
teræ dicant; hac vice dispensa, vt possit matri-
monium inire; non denotatur restrictio ad vni-
cum matrimonium: sed sensus est; pro hac vi-
ce concedimus tibi facultatem dispensandi in eo
voto, & non generalem facultatem dispensandi in
eodem voto; quare, si persona voti dispensatio-
nem consecuta iterum emitteret illud votum, non
posset hic commissarius cum illa dispensare. sub-
dens, quòd, in omnibus prædictis verbis non
esse animum committentis dispensationem eam
restringendi ad vnicum matrimonium, vel ex eo
colligi videtur, quia, quando restringitur, id aper-
tis verbis solet fieri, adiecta ea clausula; ita, quòd,
si viro, cui coniungetur, superuixerit, viuat postea
cœlebs, & in castitate, vtpote eodem voto obli-
gata: quæ quidem verba ex stylo sacræ Pœnitentia-
riæ in huiusmodi matrimonialibus dispensationibus
consueuerunt hodie apponi. cùm ergo id non apet-
tè dicitur, sed verbis tam ambiguis, non est, in-
quit, credendum, eam esse mentem; vnde, an
tunc accipienda sit ea dispensatio de sula prima
vice, ex principiis generalibus deducendum est.

Sed quicquid etiam hac de re sit, certè regu-
la, & conclusio proposita locum obtinebit, vera-
382. que erit primò † in illa vltimæ voluntatis com-
mutatione, per quam mandatur aliquid oon fie-
ri, seu in commutationem datur, vt impetrans
ab aliqoo abstineat: nam in dispositione negati-
ua venit non modò primus actus, sed etiam qui-
libet actus successiuus in futurum faciendus; vt
pluribus relatis tradit *Gabr. d. tit. de legib. & con-*
stit. conclus. 2 numer. 27. ac Tiraq. *d. §. hoc sermo-*
383 *ne, limit. 7. per tot.* Secundò, † vbi per pri-
mum actum non satisfit menti, & intentioni com-
mutantis, vel commutationem committentis; ita
in quauis dispositione post alios plurimos resoluunt
Gabr. *d. conclus. 2. numer.* 28. & Tiraq. *d. §. hoc*
sermone, limit. 9. per tot. Hoic affine est, quod post
alios tradit Gabr. *ead. conclus. 2. numer.* 29. & Ti-
raq. *vbi sup. limit. 5. nnmer.* 1. dispositionem fa-
ctam ad certam causam, quæ plures actus successi-
uos exigat, non extingui primo actu; sed tot fieri
posse, quot necessarij sunt ad hoc vt causa sequa-
384 tur. Tertiò, † quando in commutatione præfi-
xum esset certum tempus; nam tamdiu iterari po-
terit actus, & vsus illius, quamdiu illud tempus
durat; vt generatim in qualibet dispositione multis
allegatis docent Gabr. *d. concl. 1. num.* 38. & Tiraq.
d. §. hoc sermone, limit. 4. & de retract. lignag. § 8.
glos. 7. numer. 9. per text. *in l. sicut in annos, ff. quib.*
mod. vsusfr. amittat. Quartò locum omnino habet,
vbi commutatio loquatur per verba pluralis nume-
ri: ita in quauis dispositione post Dec. *consil.* 562. tra-
dit Gabr *d. conclus. 1. num.* 46. idémque esse, vbi
dispositio sit vniuersalis, vel indefinita, quæ æquipol-
leat vniuersali, post alios volunt Tiraq. *d. §. hoc ser-*
mone, limit. 25. per text. *in l. si seruitus, ff. de seruit.*
vrban. præd.

Quintò, vbi sit de re, † quæ singulis annis 385.
redit, prout in legato reditus, seu annuo post alios
docet Gabr. *ead. conclus. 2. numer.* 47. ad quod fa-
cit limitatio 18. Tiraq. quam affert *ad regul. d.*
§. hoc sermone, vt non procedat, si natura rei,
aut subiecta materia repugnet: necnon limitatio
2. 13. 20. & 22. de materia iterabili. Denique vbi
expressè, aut etiam ex coniecturis appareat, com-
mutantem, vel commutari mandantem voluis-
se, dispositionem suam ad vlteriores actus ex-
tendi; vt in quauis dispositione pluribus relatis
docet Gabr. *d. conclus. 2. numer.* 48. & Tiraq. *d. §.*
hoc sermone, limit. 11. & 12. quò etiam perti-
net limitatio eiusdem 19. vbi æquitas suadeat,
dispositionem ad vlteriorem actum protogandam:
& limitatio 16. vbi disponens vtatur verbo *quo-*
ties, aut similibus; hæc enim dictio *quoties*, est
repetitiua, *d. l. sicut in annos, ff. quib. mod.*
vsusfruct. amitt. & l. fin. C. de indict. vid. toll. &
cap. quoties, 2. quæst. 6. Verùm retentis termi-
nis nostræ conclusionis, vbi etiam expressè con-
stet, commotationem vltimæ voluntatis fore ad pri-
mum actum restringendam, adhuc id intelligendum
est, † dummodo ille priotus actus sit validus, & vti- 386.
lis; ita generatim in qualibet dispositione pluribus
allegatis tradit Gabr. *d. conclus. 2. numer.* 27. ac Ti-
raq. *d. §. hoc sermone, limit. 1. per tot.* & in dispen-
satione Sanchez *d. disput. 31. numer.* 3. ad quod et-
iam optimè facit limitatio 21. vbi late probat, regu-
lam illius *§. hoc sermone*, non procedere, quando
quis in primo suo actu sine sua culpa fuit de-
ceptus; ita, vt alium accedere possit. Immo idem
est, vbi actus ille primus sit validus, & vtilis, sed
adhoc imperfectus, quia non est consecutus fi-
nem suum; prout in matrimonio soluto ante con-
summationem tradit Sanchez *d. disput. 31. numer.*
6. & de quauis dispositione, vbi actus ille non ha-
buisset perfectionem, Gabr. *d. concl. 2. num. 28. in fi.*
post Marian. Soc. iun. alios allegantem *consil.* 89.
col. 1. volum. 1. & faciunt à fortiori, quæ de
dispositione ad certam causam plures actus re-
quirentem, adhuc non subsecuta per primum
actum, vt ad vlteriorem porrigatur, non mul-
to antè docuimus, præsertim ea Gabr. *d. conclus. 2.*
num. 29. & Tiraq. *d. §. hoc sermone, limit.* 5. Ex d.
verò limit. 21. simul habemus primam doctrinæ
moa traditæ declarationem, vt nimirum † actus in- 387.
ualidus, & inutilis iterari non possit ab eo qui ex
culpa sua fuit deceptus in exercendo vnico actu,
ad quem expressè restricta fuit à concedente dispo-
sitio; quod & data sola scientia inualiditatis, &
inutilitatis primi actus in vtente, latè docet *d.*
limit. 1. à numer. 29. ad 36. ex quo, & aliis
idipsum in dispensatione resoluit Sanchez *d. disp.*
31. *numer.* 4. Declaratur secundò prædicta do-
ctrina, vt procedat, cùm ad ius fit relatio, hoc est,
vt ego intelligo, cùm dispositio requirit vel ex
intentione concedentis, vel aliunde actum legi-
timum, & validum atque vtilem; secus si fiat
relatio ad merum factum, qoia dispositio me-
rum factum respiciat: ita Tiraq. *d. §. hoc sermone,*
limit. 1. num. 37. potissimùm ex *l. fideicommissa, §.*
si quis decem, ff. de legat. 3. & Bald. *in l. quo per*
salutem, in princ. ff. de inreiur. Tertiò declaratur,
vt procedat, cùm agitur de iure quæsito conser-
uando, vt *in d. l. quo per salutem.* secus † vbi de 388.
nouo iure quærendo tractatur; prout per *l. matri-*
mony causa, ff. quo, & a quib. atque alia decla-
rat Tiraq. *d. limit. 1. numer. 38. & seq. ac limit.* 23.
num. 8. id autem accipiendum est de iure quæsito,
aut quærendo respectu vtentis dispositione; quod

tertium

tertium verò, seu eum, qui ex variatione, seu ex se-
cundo actu lædi potest, omnino oppositum erit di-
cendum, nam ad secundum actum veniri non po-
test, vbi ex priori ius alteri quæsitum est; vt constat
ex adductis à Tiraq. *d. §. hoc sermone, limit. 23. n. 1. cum
duob. seqq.* idque procedit licet illud ius effectum non
habuerit, vt idem probat *ibid. n. 4. & in princ. illius §.
n. 115.* Declaratur quartò, vt procedat in eo, qui exer-
cet actum iure communi, non autem iure dumtaxat
speciali sibi competentem, ex adductis à Tiraq. *d.
limit. 1. n. 50.* Quintò, vt procedat in actu inualido
ipso iure, non autem nullo dumtaxat ope exceptio-
nis, vt pluribus comprobat idem Tiraq. *d. limit. 1. n.
55.* Declaratur sextò, vt eadem doctrina procedat †
389. in eo, qui iure suo aliquid facit, vt in iudice ordina-
rio; non autem, qui iure alieno, vt in delegato, qui
siue nulliter, siue validè sententiam tulit, aut aliud
fecit, non potest actum retractare. & quidem quoad
ordinarium constat ex *l. si Præses, C. quom. & quand.
iud. l. 1. C. de sent. & interl. omn. iud. & l. si accusatoribus,
C. de accusat.* traduntque *ibi* glos. & Doct. *& in l. iu-
dex posteaquam, ff. de re iud. & cap. in litteris, de offic.
deleg.* latè Tiraq. *d. limit. 1. num. 40.* & Menoch. *de
arbitrar. iud. lib. 1. quæst. 67. n. 2. vsque ad* 20. vbi id x
tendit, ac declarat. quoad delegatum satis probat
text. *in l. si vt proponis, la 1. C. quom. & quand. iud. & d.
cap. in litteris, de offic. deleg.* & quoad actum iudicis
ante sententiam definitiuam, *in cap. venerabili, &
cap. significantibus, eod. tit.* ac præter glos. & Doct. *in
præcit. iuribus*, tradunt multis relatis Tiraq. *d. limit. 1.
num. 40.* & multis seqq. necnon *limit. 21.* ferè per tot.
& Menoch. *d. quæst. 67. num. 21. vsque ad* 25. vbi
optimè ostendit, huic distinctioni non repugnare
text. *in d. l. iudex posteaquam*, quatenus ibi de iudi-
ce indistinctè, atque adeò etiam de ordinario, dici-
tur, quòd posteaquam semel dixit sententiam, iudex
390. esse desinit: quoniam loquitur † non de sententia
nulla, sed iniusta; quod rectè post alios colligit ex
illis verbis, *malè*, seu *bene*, & illis, *corrigere senten-
tiam*, quæ ad iniustitiam, vel iustitiam pertinent: sed
& colligi id potest ex verbis illis statim præceden-
tibus, iudex, qui semel vel pluris, vel minoris con-
demnauit, quæ & ipsa non nullitatem, sed iniusti-
tiam important. Extendit autem † hoc Menoch. *d.*
391. *quæst. 67. n. 26.* & in noua edit. 28. quoad delegatum,
vt nec declarare possit, præcipuè ex Alciat. *respon.
439. in fin.* & Doct. *in cap. ex parte, il 3. de verb. sig.
num.* autem 30. iuxta eandem nou. edit. extendit se-
cundò, vt locum habeat etiam in causis, in quibus
secundùm æquitatem procedi potest. & *n. 31. cum
duob. seqq.* quando delegatus nulliter iudicauit de-
ceptus errore etiam solius facti: multo verò magis
cùm simul fuit deceptus errore iuris, vt idem osten-
dit *num. 26. & seq. num.* verò 34. quando tulit senten-
tiam siue scriptis; ac *n. 35.* vt procedat etiam in eo,
qui est ordinarius in cognoscendo, & delegatus in
pronuntiando, vt sunt Rotæ Rom. Auditores. ac de-
nique *n. 40. cum seq.* vt locum habeat, etiamsi ex
noua delegatione vellet denuo iudicare, nisi eam à
Principe habeat. *num.* autem 42. declarat primò, vbi
392. iudex delegatus † nulliter ob non seruatam for-
mam delegationis sententiam tulit, post alios, ac
præcipuè Tiraq. multos referentem *d. limit. 1. num.
51. ac seq.* Secundò id declarat Menoch. *n. 43.* in de-
legato Principis, iuxta quorundam sententiam, quos
ibi recenset: licèt *n. 44.* plures referat contrarium
sentientes; qui præcipuè nituntur text. *in d. l. si vt pro-
ponis, la 1.* quæ tamen, vt *ibi & duob. n. seqq.* rectè ad-
uertit post Dec *d. cap. in litteris, n. 5.* & alios loquitur
in delegato inferioris. fortiùs vrget text. *d. cap. in lit-
teris*, quem communiter scribentes intelligunt de
deleg. to Principis: cum tamen *ibid.* dicatur, eum
tamquam semel functum officio suo, non posse suā
sententiam retractare. verum, si aduertatur, text. ille
loquitur in sententia executa, vnde nil mirum si re-
tractari nequeat, per ea, quæ de interlocutoria tra-
dunt per Doct. omnes *ibi, & in cap. cum cess. inio, de
appell.* necnon *in d. l. iudex posteaquam.* quare *d. cap. in
litteris*, potius fauet contrariæ sententiæ. Tertiò illud
declarat Menoch. post alios *n.* quidem 47. vt non
procedat † in delegato ad vniuersitatem causarum; 393.
& *n. 32.* iuxta 1. edit quando delegatus per errorem
facti iudicasset, post Tiraq. *d. limit. 1. n. 41. cum seq.* qui
idem multis allegatis tradidit *limit. 21. num. 4.* licèt
postmodum vtrobique alios referat aliter sentien-
tes: quibus, ac plerisque aliis consensit Menoch. *n.
31. cum duob. seqq.* in postrema edit. vt paulo antè ad-
monuimus. Denique vtrumque caput declarat Me-
noch. *d. quæst. 67. n. 71.* in ead. nou. edit. vt locum sibi
non vendicet † in extraiudicialibus, in quibus siue 394
ordinarius, siue delegatus potest actum inualidum
retractare; vt satis probat Menoch. *ibi*, & Tiraq. *d.
limit. 1. n. 47. cum seq. & limit. 21. n. 6.* idémque post
Rip. & Felin. docet Menoch. *n. 42.* in actibus iurisdi-
ctionis voluntariæ. atque idipsum dicendum est in
Confessario, cui commissa est dispensatio in foro
conscientiæ, vt ostendimus sup. *cap. 5. quæst. 14. notab.
5. post vlt. conclusionem.* Atque hæc de præsenti quin-
ta conclusione.

SEXTA CONCLVSIO. Vbi commutatio
vltimæ voluntatis à Superiore simpliciter concedi-
tur ad beneplacitum suæ voluntatis, † regulariter ex- 395.
pirat iurisdictio, & gratia morte concedentis etiā re
non integra: secus verò, si cū beneplacito iungatur
certum tēpus. Prior pars concl. patet ex *c. si gratiosè,
de rescrip. in 6.* cum aliis ad id à nobis adductis *quæst.
1. concl. 1. ad fin. & concl. 3. limit. 2.* necnon *quæst. &
concl 5.* paulo ante fin. quibus locis id quoque decla-
rauimus. quibus nunc addo declarationem, quam sa-
tis confirmat Iacob. Ant. Marta *in tract. ne clausul.
part. 2. clausul. 1. n. 5.* valde differre, si dicatur, placet
Regiæ Maiestati ad ipsius Regiæ Maiestatis bene-
placitum; & dicere, placet ad beneplacitum Regiæ
Maiestatis, quia hoc casu beneplacitum ad dignita-
tem confertur, quia vnica est oratio; secus verò in
priori, in quo duæ sunt partes, altera respiciens gra-
tiam, altera tempus gratiæ, & cùm prima æquè con-
ueniat personæ, ac dignitati, non apparet ad quam
referatur secunda; & ideo cùm probatio maneat du-
bia, fit interpretatio contra illum, qui ea innititur, *c.
in præsentia, de probat.* cum aliis *ibid.* per ipsum alleg.
Posterior autem pars eiusdem concl probatur. Nā, † 396.
si iungatur illud tempus certum beneplacito perso-
næ concedentis cum copula, *&*, aut simili, vtputa
ad annum, & ad beneplacitum nostrum; tunc non
expirabit concessio morte ipsius concedentis, ante-
quam annus elapsus sit: ita in quauis gratia post alios
Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. de præbend. conclus. 1. n.
33.* & Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 18. n. 51.* quia est
sensus; concedo ad annum, & vlteriùs secundùm
meam voluntatem; vnde etiam fit, vt ex horum sen-
tentia, si post annum non moriatur concedens, non
extinguatur priuilegium, sed duret donec concedens
moriatur, vel illud reuocet; ita, vt prior duratio sit
absoluta, & independens à vita, non autem à volun-
tate concedentis; sed nec præcisè sit definita ad illud
tempus, cùm possit continuari alio modo, scilicet
cum dependentia à vita, & beneplacito conceden-
tis. idémque tenet Sanchez *ibidem* post Henriq. *lib.
7. de indulgent. c. 21. n. 4.* si dicatur, concedimus ad
beneplacitum ad annum. Ab hac tamen sententia,
quoad prius exemplum recedere videtur, omnino
verò

verò quoad posterius recedit Suarez *lib. 8. de legibus, cap. 32. num.* 11. dicens simpliciorem sensum, & magis intentum, ac sumptum ex vi verborum esse, concedo per annum, & in illo, ac intra illud ad beneplacitum meum, ita, vt non duret concessio ad annum, si interim moriatur concedens, &, si viuat, nec reuocet, non extendatur vltra annum. quoad primum probat *d. num.* 11. quoniam illa additio, ad beneplacitum meum, in concessione absoluta non sit natura sua ad augendum, sed ad restringendum, vt patet ex *cap. si gratiose, cum ibi not. de rescript. in 6.* ergo etiam addita post concessionem ad annum additur ad restringendam cum proportione concessionem illius anni, vt sit dependens à vita concedentis. nec refert, inquit, quòd verbis mutatis dicatur, concedo tibi licentiam ad beneplacitum ad annum; quia, licèt materialis ordo verborum sit diuersus, sensus est idem, scilicet, licentiam ad beneplacitum tantùm ad annum concedi; licentia ergo semper est annua tantùm, & intra illum limitata ad beneplacitum. Secundum autem dictum probat Suarez *eodem cap. 32. num.* 12. tum quòd prædicta concessio annua tantùm est, & additio ad beneplacitum videtur restringere, non augere: tum quòd, si concedens dicat, ad annum, nisi reuocauero, certè finito anno extinguitur facultas, etiamsi non reuocetur, quia secundùm communem sententiam, nimirum *in l. precario, & l. quæsitum est, ff. de precar. cap. fin. eodem tit. cap. si gratiosè, de rescript. in 6. & cap. si delegatus, de offic. deleg. eodem lib.* illa additio, si non reuocauero, non auget, sed limitat, vel declarat concessionem annuam, vt nihilominus possit intra annum reuocari; idémque erit, si dicatur, ad annum, donec reuocauero, quia idem sensus erit, & intentio loquentis; alioqui censeretur concedere irreuocabiliter per annum, & postea perpetuò, donec reuocetur, quod verisimile non est. Ergo idem cum proportione dicendum videtur de illo complexo, ad annum, secundùm, seu ad beneplacitum; tum quia magis restrictiua est hæc particula, *ad beneplacitum*, quàm illa, *donec reuocauero*, vt patet ex iis, quæ nos adduximus *quæst. 1. huius cap. conclus. 3. limit. 2. restrict.* item 2. tum quia magis ampla esset concessio illa complexa, ad annum, secundùm, seu ad beneplacitum, quàm simplex, ad beneplacitum, quod non est verisimile. Quòd si dicatur, ad annum, & ad beneplacitum, tunc ipse quoque Suarez *d. num.* 12. admittit priorem expositionem, cum quo & ipse sentio, & consentiunt præcitati Doct. & ratio esse potest, quia copula, *&*, ac similes ex sui natura est augmentatiua, *l. ea adiectio, ff. de legat. 3. & ibi* Doct. Alberic. *in dictione, &*, vbi etiam notat, eam coniungere æquè principalia, ponique inter diuersa, *cap. querelam, de simon.* vbi glos. & Doctor. *cum suis concord.* consentire autem non possum Sanchez, dum putat, idem fore statuendum, si dicatur, concedo ad beneplacitum ad annum; propter rationes Suarez superiùs allatas, quæ, meo iudicio, valde vrgent: prout etiam illa, quam *d. numer.* 12. *ad fin.* affert. sicut pariter cum eodem Suarez sentio quoad illam formulam, concedo ad annum ad beneplacitum, seu secundùm beneplacitum; quòd nimirum tunc quoque concessio sit annua tantùm, & intra annum illum limitata ad beneplacitum; ita, vt, si moriatur interim concedens, gratia, & concessio expiret, propter rationem superiùs à nobis, & ab eo *d. numer.* 11. adductam, qui tamen *d. num.* 12. *in f.* dicit, quòd hic sensus in rigore verborum

sibi videtur magis intentus, licèt fortasse prior, vt fauorabilior frequentiùs sit acceptandus; quem etiam aduertit *numer.* 13. probabiliorem videri, si verba ipsius concessionis sint, do licentiam ex beneplacito ad annum, de qua forma loquitur Henriq. *vbi sup.* quia ibi beneplacitum non ponitur ex parte termini, neque, vt limitatio durationis annuæ, sed tantùm, vt principium gratiæ, & concessionis simpliciter factæ per annum. & in hoc sensu, & casu verissimum censet, non cessare gratiam intra annum per mortem concedentis, quia pro illo anno simpliciter est facta ex beneplacito; consequenter tamen in eodem sensu dicendum esse, gratiam hanc non durare post annum, etiam viuente concedente; quia præcisè ad annum illam concessit, nec beneplacitum eius ad maius tempus fuit extensum; neque per solam vitæ durationem extenditur, vt per se notum est. Quòd si petas, quid dicendum, † cùm ad beneplacitum con- 397.
ceditur aliquid, quod suapte natura certo tempore finitur; responsio patet ex eo, quod tradit, satísque comprobat Marta *in tract. de clausul. part. 2. clausul. 1. numer. 6. vsque ad* 11. quòd cùm in concessione feudorum, quæ certis officiis annexa sunt, & anno finiuntur, apposita est clausula, *ad beneplacitum*, siue *voluntatem domini*, hunc effectum habebit, vt dominus non solum post annum, sed etiam intra annum possit feudum auferre.

Septima, & postrema conclusio. Vbi aliud tempus siue certum, siue incertum commutationi vltimæ voluntatis expressè, vel tacitè non præfigitur; tunc, siquidem per rescriptum iustitiæ concessa fuit re integra, expirat morte concedentis: idémque si per rescriptum gratiæ faciendæ, si
verò per rescriptum gratiæ factæ, † ea regulariter 398.
perpetua est. Prima pars conclusionis probatur ex iis, quibus eam latiùs comprobauimus, ac declarauimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. concl. 1. & 2.* vbi adiecimus, quid statuendum hac in re sit quoad mortem ciuilem.

Secunda pars conclusionis satis patet ex adductis eadem *quæst. 1. conclus. 3.* in eius posteriore parte, vbi ostendimus, commissionem commutationis per modum rescripti gratiæ, si contineat tantùm gratiam faciendam, expirare morte committentis re integra; ac potissimùm ex *cap. si cui nulla, in 2. respons. & ibi* glos. recepta *in verbo, moriatur, de præbend. in 6.* vbi etiam hanc regulam non vno modo ampliauimus, ac limitauimus; postmodum latiùs declarantes, quandónam gratia dicatur facta, vel facienda. Tertia pars conclusionis probatur tum ex iis, quibus *d. conclus. 3.* in priore illius parte docuimus, gratiam factam non expirare morte concedentis etiam re integra, præcipuè ex *d. cap. si cui nulla, in 1. respons. & ibi* glos. ab aliis approbata *not. 2. & d. verbo, moriatur, de præbend. in 6.* necnon ex *cap. si super gratia*, ibique glosa recepta *in verbo, facta, de offic. deleg. eodem lib.* quam regulam *ibidem* multis modis extendimus, ac declarauimus. tum ex eo, quòd gratia † de 399.
sui natura perpetua est, *d. cap. si cui nulla, de præb. in 6. & c. decet, de reg. iur. in 6.* & in priuilegio est optimus text. *in l. falsò, C. de diuers. rescript.* quem glos. recepta *ibi, verbo, perennia,* etiam de priuilegio intellexit; sicut etiam glos. ab aliis approbata *d. cap. decet*, text. hunc pariter de priuilegio intellexit in verbo, *decet concessum*, & verbo *mansurum*, vbi alia quoque iura ad id allegat. & priuilegium fore sui natura perpetuum post alios plerosque tradunt Ga-

briel *commun. conclus. lib. 6. tit. de legibus & constit. conclus. 2. num. 44. cum seq.* & Tiraquell. *in l. boues, §. hoc sermone, limit. 8. per tot. ff. de verbor. signific.* ex quibus etiam, & aliis supra hac ipsa quæst. *conclus. 5. ante medium*, docuimus, priuilegium, licèt odiosum, non consumi, aut extingui primo vsu, seu actu, sed ad vlteriores extendi. quibus addi possunt ea, quibus suprà hac ipsa quæstio. *præmiss. 2. & 3.* ostendimus, priuilegia absque restrictione concessa regulariter esse, ac censeri in dubio perpetua. & faciunt etiam alia, quibus *quæst. præced. præmiss. & conclus.* 2. vtplurimum, *præmiss.* autem 3. in dubio ferè semper priuilegium potius censendum esse reale, quàm personale: cum declarationibus tamen, quas *ibidem* adhibuimus. Maximè autem confirmatur hæc tertia pars conclus. ex eo, quòd iura omnia, quæ vel permittunt, vel præcipiunt commutationem vltimarum voluntatum à nobis collecta suprà *cap. 3. quæst. 3. conclus. 2.* si rectè perpendantur, apertè supponunt, commutationem perpetuum effectum sortiri debere, quate-
400. nus subiecta materia patitur, excepta † *l. vnic. C. de expens. lud. lib.* 11. vbi Imperatores Diocletianus, & Maximianus approbant commutationem, seu conuersionem pecuniæ destinatæ, & iam cœptæ expendi ad ludos edendos, quam Præses prouinciæ ad tempus fecerat in murorum ciuitatis refectionem; ita tamen, vt muris instauratis iterum in ludorum editione pecunia illa impendatur; verùm illud euenit, quia cessabat tunc causa finalis commutationis, nimirum murorum refectio; cessante autem causa finali commutationis vltimæ voluntatis, cessat etiam ipsa commutatio. *cap. cùm cessante, de appellat.* cum aliis, quibus id latiùs *quæst. seq* comprobabimus. ac simul etiam declarabimus, an perpetuum hoc sit, vel aliquibus in casibus locum non habeat.

Cætera, quæ, cùm ad hanc quæstionem de extinctione, seu cessatione commutationis vltimæ voluntatis per lapsum temporis aliquo modo pertineant, potuissent hoc loco tractari, quoniam, vt etiam initio huius quæst. admonuimus ad alias præsentis cap. quæstiones iure præcedentes, siue sequentes magis propriè, ac directè spectant; ideo hic omittimus; de iisdémque partim in præcedentibus huius eiusdem cap. quæstionibus egimus, partim in sequentibus, Deo bene iuuante, suis locis agemus; ac præcipuè quando, & quomodo extinguatur per non vsum, aut contrarium vsum intra certum, vel incertum tempus, infrà hoc ipso cap. *quæst. vlt.* Nunc verò ad postremum ex iis modis veniamus, quibus commutatio vltimæ voluntatis sponte sua, & absque vlla actione contraria esse desinit, iuxta id, quod initio huius cap. proposuimus; an nimirum, & quando cessante causa commutationis cesset commutatio ipsa vltimæ voluntatis.

SVMMÆ RERVM.

401. *Commutatio vltima voluntatis cùm cessat cessante eius causa, desinit ab intrinseco, & ex se absque actione contraria.*

402. *Commutatio vltima voluntatis in quotuplici statu, seu tempore considerari potest cùm ab Ordinario siue supremo, siue inferiori, vel eius delegato fit.*

403. *Dispensatio surreptitia ne sit, quando causa fuit, falsa tempere, quoad superiorem missum est pro ea impetranda, licet vera sit, quando ei dispensationem committit.*

404. *Pœnam regulariter quis subire non tenetur ante sententiam.*

405. *Commutatio vltima voluntatis surreptitia non est vbi causa falsa fuit tēpore quo ad superiorem missum est pro ea impetranda, vera autem eum his commutationem committit.*

406. *Preces an vera esse debeant tempore, quo fit commissio commutationis vltima voluntatis, nec sufficiat veras esse cum ea porriguntur, vel commutatio fit; & duob. numer. seqq. &* 437.

407. *Data tempus ia gratiis inspicitur; & in diiudicanda surreptione.*

408. *Superior dispensationem committens ipse deinde dispensare censetur.*

409. *Effectus commutationis vltima voluntatis alius proximus, alius vltimatus; & hic alius diuisibilis, alius indiuisibilis; idémque in dispensatione. quid autem in priuilegio; numer.*410.

411. *Causa alicuius dispositionis alia momentanea, alia successiua sunt; & vtraque habentes effectum vel momentaneum, vel successiuum.*

412. *Causa impulsiua commutationis vltima voluntatis, eiúsve commissionis postea cessante non cessat commutatio ipsa, vel eius commissio.*

413. *Causa remota, seu mediata; vel proxima, seu immediata, qua sit, & per qua verba indicatur.*

414. *Causa commissionis, seu delegationis, concessionis, dispensationis, gratia, ac priuilegij cessante, hac omnia cessant; & num.*442.

415. *Causa cessante in dubio non cessat eius effectus, cùm in dubio causa præsumatur impulsiua.*

416. *Causa etiam finali commutationis vltima voluntatis ita cessante, vt eius causa aliqua reliquia maneant, non cessat commutatio; idémque in priuilegio, & in dispensatione; num.* 417. *& seq.*

418. *Facta multa tenent, qua fieri prohibentur.*

419. *Dispensatio, & commutatio vltima voluntatis valida erit in dubio, an eius causa omnino cessauerit; sicut etiam in dubio, an valeat, iudicanda est valida.*

420. *Commutatio vltima voluntatis, qua est mera gratia, & beneficium Principis, non cessat cessante quandocumque eius causa.*

421. *Commutatio vltima voluntatis deducta ad vltimatum actum, qui in vnica actione concedentis, & impetrantis consistit, non cessat eius causa cessante; & num. seq.*

422. *Causa cessante non cessat effectus, per quem alicui est ius quæsitum.*

423. *Dispensatio specificè sumpta in quo differat à priuilegio.*

424. *Factum legitimè non retractatur, licèt casus ad eum statum deueniat, à quo non potuit inchoari.*

425. *Effectus item consummatus, & perfectus non cessat cessante eius causa. idem, si sit inchoatus, qui habeatur pro perfecto; n.*426. *vel consequatur ad consummatum, & perfectum; numer.*427.

428. *Alienatio rei Ecclesiastica non reuocatur, cessante postmodum eius causa.*

429. *Effectus vltimatus, qui non potest commodè diuidi, non cessat quoad actus etiam futuros, licèt omnino cesset eius causa finalis.*

430. *Effectus etiam consummatus commutationis vltimæ voluntatis cessat eius causa cessante, cùm habet expressam, vel tacitam illam conditionem, durante tali causa; & ibi intellectus l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. idémque est in causa essendi; num. 431. & ibi quæ sit causa essendi, vel finalis.*

432. *Effectus etiam vnicus, sed successiuus cessat cessante causa, quatenus efficiente, ac simul conseruante.*

433. *Effectus momentaneus præteritus cessat superueniente causa eum infirmante.*

434. *Mandatum, seu facultas commutandi vltimam voluntatem concessa ex causa legitima cessat, si hæc cessauit ante executam commissionem; & duob. num. seqq.*

435. *Mandatum, seu facultas dispensandi non habet vim perfectæ dispensationis, donec commissarius dispenset.*

436. *Mandatum cessat cessante eius causa finali; & ibi intellectus cap. quia circa, de consang. & affin.*

437. *Facultas commutandi vltimam voluntatem cadit, si causa, quæ ante executionem cessauerat, post eam redeat. idémque est in obligatione legis; num. 438. & duob. seqq.*

439. *Priuilegium concessum Monasterio, vt ex eo eligatur Abbas alterius Monasterij, licèt in prima vacatione cesset ob defectum personæ idoneæ, locum deinde habebit in aliis vacationibus vbi cesset talis defectus.*

440. *Monasterium destructum amittit priuilegium sibi concessum, quod recuperat, si readificetur.*

441. *Commutatio vltimæ voluntatis an cesset in futurum cessante eius causa, postquam commissarius, aut superior commutauit, sed antequam sortiatur effectum; vel, si hunc sortita fuit, is commodè diuisibilis est; & quid in dispensatione; cum aliquot num. seqq.*

442. *Causa cessante regulariter cessat eius effectus.*

443. *Momentaneum, & successiuum quid sit. & quando in causis momentaneis cessante causa cesset effectus; num. 444. & quando in successiuis; num. 445.*

446. *Factum quando destruatur ex eo, quod impedit faciendum; & ibi intellectus l. Vranius, ff. de fideiuss.*

447. *Ius extraordinarium, & speciale faciliùs tollitur, quàm ordinarium, & commune.*

448. *Lex generalis indulgens aliquod priuilegium cessat cessante eius causa finali. & hoc priuilegium est latè interpretandum; sicut dispensatio specialis tanquam odiosa est restringenda; num. 449.*

450. *Dispensatio qualibet habet eam tacitam conditionem, si causa permaneat.*

451. *Causam ab initio non fuisse, & eam omnino esse finitam, paria sunt.*

452. *Factum legitimè quando retractetur.*

453. *Opinio probabilior, & amplectenda, est quæ discordantes sententias rationabili distinctione conciliat.*

454. *Causa priuilegij potest cessare vel contrariè, vel negatiuè.*

455. *Priuilegium desinit eius causa contrariè cessante.*

456. *Remanere an, & quando aliquid possit in eo statu,*

à quo non potest incipere; & ibi intellectus l. Vranius, §. seu vers. sed cum duo, ff. de fideiussor.

457. *Lex cessat cessante contrariè eius causa, seu ratione.*

458. *Dispensatio ad comedendum carnes tempore Quadragesimali ob corporis imbecillitatem, cur hac causa etiam negatiuè cessante cesset.*

459. *Priuilegium alicui Monasterio concessum cum nullo, aut leui Ecclesiæ præiudicio cessat, si eidem Ecclesiæ incipiat esse damnosum; & ibi cum num. seq. intellectus cap. suggestum, de decim.*

460. *Priuilegium, aut dispensatio non cessat cessante eius causa solùm negatiuè; vt in priuilegio non soluendi decimas, aut retinendi plura beneficia ob indigentiam, cessante indigẽtia. & quid in priuilegio anticipandi tempus diuini Officij ratione occupationis certe muneris, relicto munere; num. 461.*

462. *Lex communis non desinit obligare, quia eius causa, & ratio cessat in particulari solùm negatiuè.*

463. *Dispensata in voto castitatis ob periculum incontinentiæ an possit secundò nubere cessante quoque eo periculo.*

464. *Sententia rescissoria an requiratur ad hoc, vt priuilegium cesset eius causa cessante; & numer. 469. cum seq.*

465. *Commutatio vltimæ voluntatis, sicut & quæuis alia dispositio non cessat cessante vna, vel pluribus eius causis finalibus, si remaneat vna quæ ad illam per se sufficiat. & quid si vna sufficiens alteri pariter sufficienti succedat; num. 466.*

467. *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur; nec refert quod ex æquipollentibus fiat.*

468. *Extensio fit ab vno æquiparato à iure ad aliud.*

469. *Commutatio vltimæ voluntatis an cesset ipso iure cessante eius causa, vel potius media actione, seu ministerio hominis; & quid hoc referat.*

470. *Gratia, per quam ius alieni est quæsitum, non cessat eius causa.*

QVÆRO igitur QVINTO in hoc capite, an & quando cessante causa commutationis vltimarum voluntatum cesset, seu expiret ipsa commutatio.

Inter modos, quibus commutatio vltimarum voluntatum † desinere, seu extingui, & expirare potest ab intrinseco, & ex se absque dependentia à persona, quæ in commutatione interuenerit, eiúsve actione, ille postremus mihi occurrit, qui est per cessationem causæ finalis, sicut eum modum in priuilegio appellat Suarez *lib. 8. de legib. cap. 30. num. 1.* De eo igitur nunc agemus. 401.

Cùm autem † in triplici statu, seu tempore considerari possit commutatio vltimarum voluntatum vbi ea ab ipso Ordinario, siue supremo, siue inferiori fiat; in quadruplici verò, cùm ab eiusdem Ordinarij delegato, seu commissario fit: primò dum ea commutatio petitur; sed ante datã commissionis, seu concessionis facultatis ad commutandum; secundò cùm ab Ordinario prædicto fit commutationis commissio; tertiò cùm ipse ordinarius, vel eius commissarius, aut ab eo substitutus, seu subdelegatus commissionem exequendo commutat; quartò quando impetrans com- 402.

mutationem ea vti vult: de hisce omnibus tempo-
ribus dubitari contingit, an in eorum singulis causa
commutationis cessante cesset ipsa cõmutatio, seu
causæ in precibus, hoc est, eius impetratione narra-
tæ veræ sint; prout ea quatuor tempora ad hoc in
dispensationibus cõsiderat Sanch. *lib.* 8. *de matr. disp.*
30. *n.* 1. & eadem primo prætermisso cõsiderat Suar.
lib. 8. *de legib. cap.* 20. *num.* 2. Verùm, cùm duo priora
tempora non ad materiam huius capitis pertineant,
in quo de commutationis extinctione agimus, at-
que adeò tunc, cùm iam supponitur commutatio
in esse producta; sed potiùs ad præcedentia, ac præ-
cipuè ad *quæst.* 3. *&* 5. *cap.* 6. de hisce duobus tem-
poribus non statuemus conclusiones, sed singula
dumtaxat conclusionibus quoad reliqua duo tem-
pora postmodum statuendis supposita præmitte-
mus, illa partim etiam confirmantes ex traditis *d.*
quæst. 3. *&* 5. tertium verò suppositum adiiciemus
de nonnullis, quæ ad maiorem intelligentiam, &
comprobationem conclusionum circa prædicta duo
posteriora tempora proponendarum opportuna no-
bis, ac necessaria videbuntur.

Suppono igitur primò, quòd, licèt nonnulli, quos
tacito nomine refert Sãchez *d. disput.* 30. *num.* 2. exi-
403. stimauerint, † dispensationem esse surreptitiam,
quando causa falsa fuit tempore, quoad superiorem
missum est pro ea impetranda, licèt vera sit, quan-
do Pontifex, vel Pœnitentiarius dispensationem
committit, & deinceps; quia, cùm causa sit allega-
ta dolosè, & animo decipiendi Principem, seu su-
periorem, nec fraus, & dolus alicui patrocinari de-
beant, *cap. dictum est,* 30. *quæst.* 1. *cap. sedes, cum seq.*
de rescript. cap. ex litteris, de dol. & contum. & l. fin.
C. de legib. cum aliis sexcentis; videtur contra eius
mentem impetrata, vtpote, qui nullatenus conce-
deret doli conscius, *cap. super litteris, & cap. si pro-*
ponente, de rescript. cum simil. Tamen contrarium
in dispensationibus expressè tradit Sanch. *d. num.* 2.
tum quòd Doct. omnes, ac text. quos ipse refert *ead.*
disp. 30. *num.* 4. & nos inf. *in* 2. *suppos.* solam causæ
veritatem tempore concessionis Pontificiæ atten-
dunt, nec tempus antecedens consideratur; quibus
adde optimos text. *in cap. super litteris, & cap. si pro-*
ponente, de rescript. necnon in *cap. dudum, il* 2. *§.* seu
vers. insuper, de elect. & cap. 2. *de confir. vt. vel inutil.*
tum quòd clausula illa in dispensationibus apposi-
ta, (& quæ etiam non apposita in omnibus rescri-
ptis subintelligitur, *cap.* 2. *de rescript.*) *si preces veri-*
tate nitantur, ad id tempus refertur, quo Pontifex,
vel Pœnitentiarius dispensationem concedit; quia
veritatem precum postulat, nè dispensatio à recti-
tudine deficiens sit dissipatio: ad quod nil refert, an
causa tempore præcedenti fuerit vera, nécne; sed
an tunc vera sit. Neque obstat, Principem, aut su-
periorem fraudis conscium non cõcessurum dispen-
sationem; tum quia taciturnitas veri, vel expressio
falsi extrinseci, nec conferentis ad dispensationis
substantiam, illam non vitiat, quamuis Princeps
veritate cognita non dispensaret, vt idem Sanchez
probauit *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 17. 18. *&*
32. ac nos sup. *cap.* 6. *quæst.* 3. *concl.* 3. *&* 4. huiusmo-
di autem est veritas causæ pro tempore præterito:
tum quia Princeps dispẽsationem denegaret in pœ-
404. nam doli, quam dolus † subire non tenetur ante-
quam sibi infligatur, iuxta *cap. cùm secundùm leges,*
de heret. in 6. cum ibi not. per Doct. & communem
Theologorum, & Canonistarum sententiam, vt pa-
tet ex relatis, ac probatis per Simanc. *de Cathol. in-*
stit. tit. 9. *à num.* 161. *ad* 252. Molin. *tom.* 1. *de iust. &*
iur. disp. 65. *col.* 7. *vers. contrariam sententiam,* Sanch.
lib. 2. *sua sum. cap.* 22. *num.* 7. Farinac. qui de commu-
ni post alios testatur *lib.* 1. *quæst. criminal. tit. de inqui-*
sit. quæst. 11. *num.* 102. ac nos *tract. de distribus. quo-*
tid. part. 3. *quæst.* 7. *conclus.* 2. Hoc autem, quod de
dispensatione tradit, ac satis confirmat Sanchez *d.*
num. 2. dicendum quoque est † de commutatione 405.
vltimarum voluntatum; quoniam in vtraque mili-
tat eadem ratio, atque adeò eadem esse debet dis-
positio, *l. illud, ff. ad leg. Aquil.* cum aliis ad id ad-
ductis ab Euerard. *in loc. leg. à simili, num.* 1. *&* 2.
maximè cùm ipsa commutatio vltimæ voluntatis
sit quædam dispensatio, vt iam sæpiùs admonuimus,
ex eo præcipuè quòd per eam dispensatur contra *l.*
qua ratione, §. hæ quoque res, ff. de acquir. rer. dom. l. 1.
C. de sacros. Eccles. cap. vltima voluntas, 13. *quæst.* 2.
cap. si heredes, & cap. sua nobis, de testam. cum aliis
iuribus, in quibus habetur, vltimas voluntates exe-
cutioni fore mandandas. Id autem semel admo-
nuisse sufficiat etiam pro aliis, quæ in tota hac, &
cæteris quæstionibus tam præsentis, quàm aliorum
consequentium capitum huius tractatus dicemus,
dum illa confirmabimus ex iis, quæ idem Sanchez
aliique Doctores de dispensationibus tradiderunt.

Suppono secundò, quòd, licèt aliquibus videri
posset, † sufficere, preces pro commutatione obti- 406.
nenda esse veras, vel cùm eæ porriguntur superio-
ri, vel cùm ipse, aut eius delegatus, vel subdele-
gatus commutat; nec requiri, quòd veræ sint eo
tempore, quo fit commissio; tum quia illius clau-
sulæ, *si preces veritate nitantur,* is videtur sensus es-
se, si preces veræ sint, quatenus fuerunt Principi,
aut alteri superiori propositæ; at modò veræ sunt;
nam tempore, quo porrectæ, seu propositæ fuerunt,
erant veræ: tum quia, cùm superior veritatem pre-
cum non examinet, neque dispenset, seu commu-
tet, sed vtrumque delegato committat, sufficiat
veritas causæ tempore, quo hic commissionem dis-
pensando, seu commutando exequitur: tum deni-
que quia veritas causæ exigitur, vt dispensatio, vel
commutatio licitè concedatur; ergo tunc eam cau-
sam adesse sat erit, cùm ipsa dispensatio, vel com-
mutatio à commissario fit. Nihilominus tamen om-
nino dicendum est, requiri, vt tempore commissio-
nis causæ in precibus allegatæ veræ sint; & surre-
ptitiam fore commutationem si tunc veræ non sint,
quamuis tempore præcedẽti fuerint, & subsequen-
ti veræ existant. ita in dispensationum commissio-
nibus his planè verbis tradit Sanchez *d. disput.* 30.
num. 4. idque probat primò ex text. *in cap. quia cir-*
ca, de consang. & affinit. vbi dicitur, falsam fuisse
causam allegatam ad dispensationem matrimonia-
lem, nimirum prolem habitam: cuius rei ratio
redditur his verbis; cùm tamen ante dispensatio-
nem obtentam vnica filia, quam habebat, viam
fuerit vniuersæ carnis ingressa; vnde non sufficit,
causam tempore præcedenti fuisse veram. Secundò
ex *cap. si eo tempore, de rescript. in* 6. vbi deciditur,
eum, cui prouideri mandatur de beneficio curato,
non posse id consequi, si tempore datæ non sit le-
gitimæ ætatis, quamuis tempore collationis illius
ætatis effectus sit: & ea ratio redditur, cùm tempo-
re datæ literarum adhuc nõ esses idoneus, vbi glos.
in verbo, cùm tempore datæ, allegat alios text. ad hoc,
quòd † tempus datæ in gratiis sit inspiciendum, ni- 407.
mirum *cap. eam te, de rescript. cap. ubi, qui, eodem*
tit. in 6. *& cap. eum, cui, de præb. eodem lib.* & quòd
in diiudicanda subreptione tempus datæ attenditur,
ex Fel. *d. cap. eam te, num.* 18. id latiùs comproban-
te, & aliis fusè tradit Mandos. *ad reg.* 18. *Cancell.*
quæst. 12. *num.* 15. Ad prædictam verò principalem
doctrinam facit text. *in cap. sedes, cap. super litteris, &*
cap. si proponente, de rescript. necnon *cap. dudum, il* 2. *§.*
insuper.

insuper, de elect. & cap. 2. de confir. vt. vel inut. item *in l. 2. l. etsi non cognito, & l. etsi legibus, C. si contra ius, vel vtil. publ. l. vniuersa*, quæ est fin. *C. de diuers. rescript.* cum aliis iuribus, in quibus habetur, obreptionem, seu falsi expressionem vitiare litteras, & rescripta; inde enim apparet tempus concessionis rescripti, ac litterarum fore attendendum, ad dignoscendum an preces, & causæ in iis expressæ veritate nitantur, néc ne; quibus addi possunt quæcumque suprà *d. cap. 6. quæst. 3. & 5.* adduximus ad ostendendum, falsæ causæ expressionem in impetranda vltimarum voluntatum commutatione illam vitiare; illa enim omnia ad tempus commissionis eiusdem, vbi ea committatur; aliàs ad tempus commutationis referenda sunt, vbi ea ab ipso superiore fiat. Rationem quoque eiusdem doctrinæ affert Sanchez *d. num. 4.* tum illam, quia su-
408. perior ipse committens dispensationem, † ille reuera est, qui dispensationem, & gratiam concedit, & solam executionem commissario remittit, præmisso veritatis precum examine. argum. *cap. cum aliquibus, & cap. tibi, qui, de rescript. in 6. cap. si eum, cap. hi, qui, cap. si Apostolica, & cap. quadam, de præbend. in 6. cap. ne captandæ, & cap. auctoritate, de concess. præbend. eodem lib. & l. 1. §. fin versic. omnia, C. de vet. iur. enucl.* Ne ergo superior sit dissipator, seu iniquus, & minùs fidelis, ac prudens dispensator, & abutatur potestate sibi à Domino tradita non ad destructionem, sed ad ædificationem, iuxta 2. *Corinth. 10. & 13.* oportet tunc veram esse causam: tum illam rationem, quia sensus illius clausulæ, *si preces veritate nitantur*, is videtur esse, si preces mihi propositæ veræ sint; at non dicuntur veræ propositæ, si vel tempore præcedenti, vel subsequenti verificentur, sed quando ipsi superiori proponuntur non sunt veræ. Et ex his patet solutio ad rationes in contrarium paulo antè adductas. Tandem quia hanc sententiam sustinent Hostiens. *d. cap. quia circa, ad verb. ingressa*, & *ibi* Ioann. Andr. & Butr. *numer. 3.* Abb. & Alex. de Neuo *numer. 4.* Præposit. *num. 1. de consang. & affinit.* Rebuff. *tom. 2. constit. reg. tit. de rescript. in præfat. num. 56.* Mil. *in repert. verbo, gratia*, Mascard. *de probat. conclus. 1128. numer. 22.* Guttier. *quæst. canon. lib. 2. cap. 15. num. 131. & 133.* Cordub. *in summ. quæst. 45. opin. 2. punct. 1.* Petr. Ledes. *in summ. Sacrament.* vbi de matrimon. *cap. 27. post 7. conclus. difficult. 4.* Eman. Rodriq. 1. *tom. summ. cap. 238. num. vlt.* Veg. 1. *tom. summ. cap. 88. cas. 4.* quos omnes recenset, ac laudat Sanchez *d. numer. 4. ad fin.* rectè ex prædicta doctrina inferens *numer. 5.* vt cautissimè se habeant Ordinarij, vel Confessores, quibus hæ dispensationes committuntur, dum precum veritatem examinant; nam facillimo negotio decipientur solam causæ veritatem examinantes, neque animaduertentes, an ea vera fuerit tempore datæ, quod necessarium est, ex iuribus, rationibus, & auctoritatibus superiùs adductis.

Suppono tertiò circa tertium, & quartum tempus, de quo suprà initio huius quæstin. nimirum cum alicuius vltimæ voluntatis commutatio fit vel ab ipso superiore, vel commissario ipsius; & cùm impetrans vti vult ea commutatione; duplicem es-
409. se † dispensationis, atque adeò etiam commutationis vltimæ voluntatis effectum: quidam enim est proximus, nimirum ablatio vinculi legis impedientis rem fieri; alter verò vltimatus, nempe opus illud, ad quod faciendum, vel omittendum conceditur dispensatio, vt matrimonium, non recitare, non ieiunare; seu in quod fit commutatio, vt constructio Ecclesiæ loco hospitalis, celebratio Missarum loco Anniuersariorum. Hic autem vltimatus effectus aliquando est indiuisibilis, hoc est, eius naturæ, vt, licèt ex pluribus partibus constet, ac sit opus successiuum, at commodè diuidi non potest, quale est matrimonium; non enim commodè diuidi potest, vt pro aliquo tempore dispensatus eo vti possit, pro alio non vtatur; idémque dicendum de dispensato ad ordines, maximè sacros, qui iam subdiaconatum vigore dispensationis suscepit; & in casu nostro erit etiam constructio Ecclesiæ, vel hospitalis, aut Capellæ: aliquando verò est diuisibilis, qui commode diuidi potest, vt dispensatio ad edendas carnes, vel non ieiunandum in Quadragesima, vel ad non recitandum diuinum officium; & in nostra materia commutationis erit eleemosyna pauperum, celebratio Missarum, & huiusmodi. ita in dispensatione distinguit Sanchez *d. disp. 30. num. 6.* quam meliùs explicat *num. 10. & 11.* necnon etiam partim Suarez *lib. 6. de legib. cap. 20. n. 1. & 2.* At in priuilegio propriè sumpto, quod iuri vel communi, vel alicuius tertij derogat, vt docet Suarez *lib. 8. de legib. cap. 30. num. 2. & 3.* Sanch. *d. lib. 8. de matrim. disp. 1. n. 1.* & nos *d. tract. de distrib. quotid. part. 2. quæst. 14. præmiss. 1.* paulo aliter † tem 410.
hanc definire videtur idem Suarez *d. lib. 8. cap. 1. numer. 5. & duobus seqq. & cap. 2. ex num. 7.* vbi etiam latiùs agit quomodo priuilegium differat à rescripto, ac dispensatione; de quo postremo nos aliquid *inf. conclus. 4.* qualis saltem fere semper est commutatio vltimarum voluntatum, cùm per eam derogetur iuri communi, vt sup. *ad fin. 1. suppos.* deduximus; atque etiam plerumque iuri tertij, nimirum defuncti, cuius voluntati vtplurimum aduersatur eiusdem mutatio, aut eius, cuius fauorem, & commodum sæpe saltem indirectè, ac secundariò continet voluntas commutanda: in priuilegio, inquam, propriè sumpto, ac rigoroso, vt ipse loquitur, paulo aliter distinguit Suarez *d. cap. 30. num. 3. & 4.* vt aliud sit, quod vno actu consummatur, ac perficitur, quia vel solùm est per modum vnius actionis in concedente priuilegium, cuiusmodi est habilitare personam, legitimare, nobilitare, &c. atque huius generis priuilegium potiùs habet rationem dispensationis: vel ad summum per modum potestatis ad vnum actum; cuiusmodi esset priuilegium percipiendi fructus vnius anni certi beneficij, cùm vacauerit: aliud sit, quod habet tractum successiuum, quia datur per modum potestatis ad successiuè operandum, quale est priuilegium percipiendi decimas in aliena parochia, vel aliquid successiuè omittendum, quale est priuilegium non soluendi propriæ parochiæ decimas. Verùm hæc distinctio Suarez, si rectè, ac diligenter ponderetur, vel coincidit, vel certè optimè se compatitur cum distinctione Sanchez superiùs allata. sicut etiam ad vtramque hanc distinctionem declarandam maximè pertinet illa distinctio, quam post Cyn. Bald. Petr. & alios antiquiores *in l. generaliter, C. de Episc. & Cler.* necnon Boich. & Bellamet. *in cap. etsi Christus, de iureiur.* facit Tiraq. *d. tract. caus. cess. limit. 23.*
num. 3. causas † alias esse momentaneas, quæ & mo- 411.
mentaneum habent effectum; alias momentaneas, quæ habent effectum successiuum: alias successiuas, quæ & successiuum effectum habent, atque alias denique successiuas, quarum effectus est momentaneus. Iam verò his suppositis ad huius quæstionis conclusiones descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Quando causa, quæ à principio fuit vera, erat impulsiua commissionis commutationis, vel etiam impulsiua ipsius com-
mutationis, † licèt postea cesset, non corruet com- 412.

mutatio, eiúſve commiſſio. ita quoad priuilegium
eſt de mente Suarez *d. lib. 8. de legibus, cap. 30.*
num. 1. & 6. atque aliorum quos *ibi* recenſet: quoad
diſpẽſationem verò eſt de mente eiuſdem *lib. 6.* item
de legib. cap. 20. num. 12. & expreſsè poſt gloſ. *in cap.*
decet, verbo, decet conceſſum, de reg. iur. in 6. & *ibi*
Dyn. *num. 3.* Franc. Rip. *in l. ex facto, numer. 15. ff.*
de vulg. & pupill. Tiraq. *in tract. cauſ. ceſſant. ceſſ. ef-*
fect. limit. 1. num. 18. Couar. *lib. 1. variar. reſol. cap.*
20. num. 5. verſic. his breuiter, & Henriq. *lib. 15. de*
irregular. cap. 17. in §. tradit Sanchez *d. lib. 8. de ma-*
trim. diſput. 30. num. 7. ſubdens, id probari etiam
poſſe ex multis congeſtis per ipſummet Tiraq. *eod.*
tract. limit. 4. & 12. ad quas pariter ſe remittit ipſe
Tiraq. *d. num. 18.* ſed vterque voluit allegare *limit.*
6. vbi Tiraq. id probat de cauſa ſeu ratione proba-
bili tantùm, non neceſſaria; *& limit. 13.* vbi de oc-
caſione, cuiuſmodi cenſetur eſſe cauſa impulſiua,
vt idem *ibi* probat *num. 4.* ad quod etiam facit ma-
ximè *limit. 20.* vbi hoc ipſum docet latiſſimè de
cauſa remota, non tamen immediatè coniuncta
413. proximæ; vbi etiam fusè tradit, † quando cauſa
dicatur remota, ſeu mediata, vel proxima, ſeu im-
mediata; ac per quas dictiones earum altera indu-
catur. quibus adde ea, quibus Tiraq. *d. limit. 3. à*
num. 1. ad 17. latiùs illud generatim confirmat, re-
gulam illam, ceſſante cauſa, non habere locum in
cauſa impulſiua. ac de cauſa finali accipienda ſunt
omnia iura, vel Doctorum placita, quibus, vel
generaliter probatur, ceſſante cauſa ceſſare effe-
ctum, relata per ipſum Tiraq. *d. tract. cauſ. ceſſ. in*
414. *princip. num. 11. cum tribus ſeqq.* vel † commiſſio-
nis, conceſſionis, diſpenſationis, gratiæ, priui-
legij cauſa ceſſante hæc omnia ceſſare; prout de
commiſſione docet *num. 50. & 73. cum ſeq.* vbi de
delegatione; de conceſſione verò, *num. 52.* de di-
ſpenſatione, *num. 91.* de gratia, *num. 116.* de pri-
uilegio, *num. 210.* Hoc autem maximè verum eſt,
retenta ſententia, quam ex eodem Sanchez *d. lib.*
8. diſput. 21. num. 17. 18. & 32. eam comprobante
in diſpenſationibus, nos quoque in commutatio-
nibus vltimarum voluntatum ſecuti ſumus ſup. *cap.*
6. quæſt. 3. concluſ. 3. & 4. aſſerentem, taciturnita-
tem cauſæ impulſiuæ, vel falſitatem circa illam
etiam à principio contingentem minimè vitiare
gratiam, & conceſſionem; ſed ſolùm vbi tacitur-
nitas, aut falſitas contingat in cauſa finali: quan-
do autem dicatur cauſa finalis, vel impulſiua, &
quæ in dubio præſumatur, diximus breuiter *d. con-*
cluſ. 3. ad fin. & quia *ibi* poſt alios pleroſque tenui-
415. mus, in dubio præſumi potiùs impulſiuam; † in
dubio quoque non ceſſabit effectus cauſa ceſſante,
vt in ſpecie tenet gloſ. *d. verbo, decet*, & *ibi* Dyn. *num.*
6. eiúſque Apoſtillator, *ad verb. impulſiua*, vbi alios
citat.

Secvnda conclvsio. Si cauſa fina-
lis commutationis vltimæ voluntatis non omnino
ceſſet, verùm adhuc aliquot illius reliquiæ rema-
416. nent; † non extinguitur ipſa commutatio. Exem-
plum ſit, ſi ea conceſſa ſit ob paupertatem impe-
trantis, & hæc non omnino ceſſarit, ſed ſolùm
magna ex parte. Probatur nunc concluſio, quia
eam in priuilegio tenet gloſ. *d. verbo, decet, ad fin.*
& Dyn. *ibi num. 3. & 4.* argum. *l. vnius, §. ſeruus,*
ff. de quæſtion. l. fin. ff. de decurion. ac *l. 2. & 3. ff. rer.*
amot. & alij plerique relati à Tiraq. *d. tract. cauſ.*
ceſſant. limit. 16. numer. 1. vſque ad 8. vbi id latiùs
comprobat. ad quod etiam faciunt, quæ tradit *li-*
mit. 15. 17. 22. 30. & 31. necnon ex Rol. à Vall.
417. *conſil. 52. numer. 55. vol. 2.* multos allegante, † in
diſpenſationibus tradit Sanchez *d. diſput. 30. num.*
8. quod probat primò, quia in moralibus non ea-
dem cauſa requiritur, vt primò fiat aliquod opus,
& vt permaneat, poſtquam factum eſt; & minor
cauſa deſideratur ad licitum conceſſionis vſum,
quam ad ipſam conceſſionem; nam faciliùs ab ob-
tinendo quis reijcitur, quam ab obtento, *cap. ſuper*
his, de accuſat. & multa † impediunt aliquid fieri, 418.
quæ factum non dirimunt, *l. 4. §. 1. ff. de fer.* & *l.*
patre furioſo, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. l.
furor, ff. de nupt. l. ſi patronus, ff. de concubin. l. fu-
ror, ff. de ſponſal. l. oratione, §. fin. ff. de rit. nupt. &
l. 1. §. caſum, in fin. ff. de poſtul. necnon *cap. ſi vir, 17.*
diſt. cap. biduum, 2. quæſt. 6. cap. nos nouimus, 17.
quæſt. 2. & cap. ad Apoſtolicam, de regular. cum ſi-
mil. Secundò, quia decet beneficium conceſſum à
Principe eſſe manſurum in quantum fieri poteſt,
cap. ſi cui nulla, de præb. in 6. & d. cap. decet, de re-
gul. iur. eodem lib. quare in eam partem ſemper in-
clinandum eſt, vt permanentibus reliquijs cauſæ
conceſſionis illius gratiæ, ac beneficij, ipſum quo-
que permaneat. Id autem extendit *ibidem* Sanchez,
quamuis reliquiæ manentes non eſſent ſufficientes
ad priorem conceſſionem; quia, inquit, hoc ex-
pedit bono communi; tum, vt ſcrupulis obuie-
tur; tum etiam ne beneficia Principis, quæ perma-
nere decet, facilè valore ſuo deſtituantur, atque pe-
riculo exponatur valor rei faciendæ virtute illius
conceſſionis. & ad hoc etiam applicari poteſt illa
iuris regula, quòd factum legitimè retractari non
debet, licèt caſus poſtea eueniat, à quo non po-
tuit inchoari; de qua *in l. in ambiguis, §. 1. ff. de re-*
gul. iur. & cap. factum legitimè, eodem tit. in 6. & in
dubio, an ceſſarit omnino cauſa commutationis, † 419.
iudicandum eſt, commutationem eſſe validam: ita
in diſpenſatione Sanchez *d. diſput. 30. num. 9.* quia
ſtat poſſeſſio pro ipſa vbi ſemel valida fuit; quare
valore ſuo ſpolianda non eſt, dum non conſtat,
cauſam eius ceſſaſſe: & quia in dubio, an valeat
diſpenſatio, iudicanda eſt valida, vt idem proba-
uit *d. diſput. 21. num. 25.* multo ergo magis, quan-
do ſemel de eius valore conſtitit, & ſolùm dubita-
tur, an ceſſarit ob cauſæ ceſſationem.

Tertia conclvsio. Commutatio vl-
timæ voluntatis, quæ non deroget iuri communi,
aut alterius, ſed ſit mera gratia, & beneficium
Principis, aut alterius concedentis; (vtputa ſi diſ-
ponens in vltima voluntate poſt diſpoſitionem
ſuam addat hæc, aut ſimilia verba; niſi ſuperiori
viſum fuerit hoc, quod diſpoſui, in aliud commu-
tare:) proculdubio † non ceſſabit, licèt ceſſet quan- 410.
documque cauſa huiuſmodi commutationis. Pro-
batur, quia ita in huiuſmodi priuilegio, quod eſt
mera gratia, & beneficium concedentis ſine iuris
communis, aut tertij præiudicio, & propriè bene-
ficium dicitur, iuxta per nos adducta *d. tract. de*
diſtribut. quotid. part. 2. quæſt. 14. in 1. præmiſſ. quod
nimirum numquam ceſſet ex eo; quòd eius cauſa
ceſſet, docet, ac probat Suarez *lib. 8. de legib. cap.*
30. numer. 2. quia, inquit, vt tale priuilegium ri-
tè, & licitè concedatur, vel non requirit cauſam;
vt aliqui volunt, vel licèt requirat, vt honeſtè, ac
prudenter concedatur; (prout ipſe docuit *d. lib. 8.*
cap. 21. num. 2. & 3.) poſtquam ſemel facta eſt con-
ceſſio, iam non ampliùs requiritur talis cauſa;
quia ſolùm fuit neceſſaria reſpectu voluntatis Prin-
cipis, vt honeſtè moueretur: voluntas autem
Principis ſimpliciter contulit beneficium, & ad
hoc habuit legitimam cauſam; & ideo bene-
ficium permanet, etiamſi cauſa ceſſarit: de-
cet enim conceſſum à Principe beneficium per-
petuò eſſe manſurum, *cap. decet, de regular. iur.*

in 6. quod idem de otera gratia dicitur in d. cap. si cui nulla, de preb. in 6. quæ regula potissimum locum habet in beneficio puro, & fauorabili, quod sine conditione, & absolutè fit. sicut eleemosyna facta pauperi rata manet, etiamsi is desinat esse pauper, & donatio facta amico semper durat, licèt amicitia cesset. Vnde fit, ad hanc priuilegij amissionem non sufficere, vt sit talis mutatio causæ, quæ mutasset voluntatem Principis, si tunc esset operatura; quia nimirum cessante tali causa eo tempore, quo concessit priuilegium, fortè non concessisset; vel quia si nunc esset concessurus priuilegium, secundùm præsentem rerum statum non concederet; nam hæc conditio non variat priorem voluntatem, quæ absoluta, & efficax fuit.

Qvarta conclvsio. Quando commutatio vltimæ voluntatis est deducta ad consummatum effectum, seu vltimatum actum, qui in vnica actione sine concedentis, siue impetrantis
421. consistit; † tunc cessante causa commutationis non cessat commutatio, ita expressè in quolibet priuilegio tradit Suarez d. lib. 8. de legib. cap. 30. num. 3. & 4. quia, inquit, consummato effectu iam priuilegium non est, sed transit; vnde non est, quod possit desinere cessante causa. quòd si dicas, posse retractari effectum, qui per priuilegium factus fuerat; rectè respondet Suarez d. num. 3. dicendo, effectum non ita pendere à causa priuilegij, sicut priuilegium ipsum, quia priuilegium pendet à sua causa proximè, ac per se; effectus verò solùm remotè, & per accidens, quatenus ad esse priuilegij necessaria fuit illa causa; vnde non cessat effectus iam secutus, licèt causa priuilegij cesset. & confirmat primò d. num. 3. quia, si vsus priuilegij consideretur, vt est actus præteritus, irreuocabilis est; si verò spectetur effectus, quem reliquit, iam est in illo ius
422. quæsitum; (quo casu † cessante causa non cessat effectus, vt pluribus tradunt Tiraq. d. tractat. caus. cessant. limit. 11. & Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. numer. 198.) & in eo effectu iam facta est talis mutatio, vt non pendeat ex causa priuilegij. numer. autem 4. idipsum confirmat secundò, quia si priuilegium consistat in vnica tantùm actione, quam Princeps per se facit, vt est habilitatio personæ, legitimatio, & similes; tale priuilegium potiùs habet rationem cuiusdam dispensationis; (in hoc enim propriè differt dispensatio
423. specificè sumpta † à priuilegio, quòd illa est ad vnicum, vel paucos actus, hoc verò ad plures, & est permanens, licèt non semper perpetuum; vt satis probat Suarez d. lib. 8. de legib. cap. 2. num. 10. & ex eo suadetur, quòd priuilegium est lex priuata, cap. priuilegia, dist. 3. cap. Albase, de verb. sig. dispensatio autem postquam habuit consummatum effectum, non retractatur quoad eum effectum, etiamsi causa mutetur, vt idem Suarez latè probat lib. 6. de legib. cap. 20. num. 2. & 3. idémque ait Suarez d. cap. 30. num. 4. de priuilegio dante potestatem ad vnum actum, quando iam operatum est perfectè, & integrè suum actum, quia tunc etiam se habet, vt dispensatio consummata; quæ eo casu non cessat cessante causa ipsius; sicut probat idem Suarez d. numer. 2. & 3. vbi etiam idem satis ostendit de dispensatione, vel priuilegio ad plures actus, seu habente tractum successiuum quoad actus iam perfectos, & consummatos, & quoad hos omnes casus nulla videtur esse posse difficultas; tum ex prædictis, maximè quia tunc non tam agitur de cessatione priuilegij, aut dispensationis, quàm de retractatione actus præteriti iam perfecti, & consummati:
424. tum ex illa iuris regula, † Factum legitimè non debere retractari, licèt casus ad eum statum deueniat, à quo non potuit inchoari, quæ habetur in c. factum legitime, de reg. iur. in 6. ac l. in ambiguis, §. 1. ff. eod. tit. & probatur in l. adoptiuum, in princ. & l. si qua, ff. de rit. nupt. cap. neque furiosus, 32. quæst. 7. & cap. pen. de eo, qui cogn. consang. vx. sua. tum denique quoniam communia, & verissima est illa conclusio, quòd † effectus causæ iam consummatus, & perfectus non cessat cessante causa; vt patet ex iuribus allegatis, & Doctoribus relatis pariter, & probatis 425.
inter cæteros à Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum, col. 7. de constit. cap. cum cessante, col. 1. de appell. & l. 1. num. 79. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Tiraq. d. tr. att. caus. cessan. limit. 12. à num. 1. vsque ad 17. & Menoch. tract. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. num. 197. Ad l. ex facto, quæ obstare videtur, respondebimus infr. hac eadem concl. limit. 1. atque interim hic dicimus, ibi non agi de effectu plenè consummato, ac perfecto, neque de vltimato, sed potius proximo, & immediato.

Ampliatur verò hæc conclusio primò, vt locum habeat non solùm in effectu omnino consummato, sed † & inchoato, qui habetur pro perfecto; vt per 426.
text. in l. cùm aurum. §. infecti autem, ff. de aur. & arg. leg. tradit Franc. Curt. iun. in l. more, num. 12. ff. de iurisd. omn. iud. quem refert non omnino dissentiens Tiraq. d. limit. 12. num. 19. ad quod etiam faciunt, quæ idem adducit ibi num. 19. & 20. necnon de legib. connubial. lib. glos. 2. num. 7. quamuis hæc ampliatio non transeat sine difficultate, per ea, quæ idem allegat post d. num. 7. & nos dicemus inf. limit. 1. præcipuè per l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. substit. Secundò ampliatur, vt procedat etiam in effectu non consummato, sed † qui habet consequentiam ab ipso actu perfecto, & consummato: hic enim actus 427.
quoque non cessat cessante causa illius actus principalis iam consummati; vt per text. in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. tradit Imol. in l. pluribus. §. & si placeat, versic. circa tertium membrum, ff. de verb. oblig. & Tiraq. d. limit. 12. num. 22. Idem etiam sensit Suarez d. lib. 6. de legib. cap. 20. n. 1. dum ait, effectum etiam permanentem, siue irreuocabilem, vt est matrimonium, professio, & ordinis susceptio, quoad vsum quoque eius; siue etiam reuocabilem, vt est alienatio rei, & alij côtractus, nô reuocari, aut cessare cessante eius causa. & quidê quoad alienationem rei Ecclesiasticæ † est optimo text. in 428.
cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien. vbi læsio in huiusmodi contractu Ecclesiastico, & valor rei attenditur respectu temporis, quo is celebratus fuit; ita, vt, licèt postea valor creuerit, non ideo contractus rescindatur, vt ex eo text. communiter tradunt ibi Doct. idémque in profanis, vt in æstimanda læsione, & rei valore attendatur tempus contractus, constat ex l. 2. & l. si voluntate, C. de rescind. vendit.

Ampliatur tertiò, vt, quando ille vltimatus effectus, ad quem deducta est commutatio vltimæ voluntatis, quamuis diuidi possit, non tamen potest commodè; † is non reuocetur etiam quoad actus 429.
futuros, licèt omnino cesset causa finalis commutationis. ita in dispensatione satis sentit Suarez d. num. 3. dum exemplum affert in vsu matrimonij expressè verò in dispensatione docet Sanchez d. lib. 8. de matrim. disp. 30. num. 10. quòd hanc esse dispensantis, aut dispensationem committentis mentem hanc optimo præsumatur, ne ex dispensatione grauia mala oriantur; si enim, exempli gratia, is, qui virtute dispensationis in voto castitatis ex nulla causa obtentæ init matrimonium, teneretur postea cessante causa seruare votum in quantum potest, nempe non petendo debitum, vel deberet discedere ab vxore,

id esset cum magno illius, ac filiorum detrimento, & aliorum scandalo; vel si io matrimonio permaneret, esset cum magno animæ periculo. Similiter quando irregularis ex iusta dispensatione ad omnes ordines obtenta recepit subdiaconatum; si cessante tuoc causa dispensationis, ea cessaret, nec posset ad vlteriores ordines ascendere, cogeretur ad rem valde difficilem, cùm iam ligatus sit, nec retrocedere valeat alio statu assumpto.

Limitatur nune prædicta conclosio primò, nisi commutatio ipsa, vel eius effectus haberet expressam, vel tacitam illam conditionem, subsistente,
430. seu durante tali causa: nam tunc † cessat etiam quoad actum præteritum, & consummatum; quia tuoc tamquam pendens qooad sui reuocationem, aut subsistentiam, & durationem à futura conditione, non d cetur omnino consommatus, & perfectus etiam quoad essentiam. Hæc limitatio probari potest ea text. *in d. l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.* vbi priuilegium datum ad substituendum pro filio amente non solùm dicitur cessare cessante causa ameotiæ quoad futurum vsum, sed etiam retractari quoad iam factum; quia filio amente ad mentem restituto dicitur euanescere substitutio iam facta; eaque ratio redditur, quia iniquum incipit esse priuilegium Principis, si adhuc id valere dicamus; aufert enim testamenti factionem homini sanæ mentis: nam, vt rectè ait Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 30. num. 5.* effectos, de quo *ibi*, non fuit plenè consummatus, quia semper erat in fieri, & pendens à futuro euentu; nondum enim substitutus successerat; (atquo adeò neque etiam sumus in vltimato effectu;) & substitutio includebat eandem conditionem, quam priuilegiom, scilicet, nisi filios habere posset heredem, seu durante amentia, vt *ibidem* latiùs declarat. Probari etiam potest hæc limitatio ea *cap. cùm M. Ferrariensis, de constit.* vbi taxatio numeri Canonicorum habet tacitam conditionem, nisi eacrescãt facultates Ecclesiæ, quibus eacrescentibus frangitur numerus. quomodo autèm huie non repugnet text. *in cap. fin. de verb. sig.* & de tota hac re diximos *quæst. 4. concl. 2. & 3. huius cap.* vbi de conditionali commutatione, & dicemos *cap. 10. & 12. quæst. 8.* Secundò limitatur; (& hæc limitatio maximè confirmat præcedentem, eique similis est;)
431. in causa essendi, hac enim cessante † cessat effectus reuocabilis etiam præteritus, & consummatus; vt ex Bald. *in cap. etsi Christus, col. vlt. de iureiur.* allegante Io. Menoch. *in proœm. sexti Decretal.* tradit Tiraq. *d. limit. 12. num. 23.* quod latiùs confirmat *limit. 27. num. 3. cum seq.* vbi post alios docet, causam fiendi esse efficientem, & finalem, causas autem essendi fore materialem, & formalem, *& limit.*
432. *40.* eadémqoe *vltim.* Limitatur tertiò, vt † cessante caosa quamuis efficiente, quæ non solùm producit, sed & conseruat, tunc cesset quoque effectus etiam vnicus, sed continous, ita post Bellam. *in cap. post translationem, col. 4. de renuntiat.* ad id allegantem *l. vlt. in 2. respons. ff. vnd. lib. l. 1. in fin. ff. vnd. legit. l. non tantùm, §. si emancipatus, il 2. ff. de bon. poss. cont. tab. l. tutelas, ff. de capit. diminut. & §. vlt. Instit. de legit. agnat. success.* docet Tiraq. *d. limit. 27. num. 6. ad fin.* & post alios *limit. 35. per tot.* Limitatur denique,
433. † nisi effectui momentaneo præterito superueniat causa eum infirmans; vt per text. *in l. si quis heredem, C. de instit. & substit.* voloir Bald. *in cap. quemadmodum, col. 2. de iureiur.* & Francis. Ozer. *in §. supradicta, num 18. Instit. de milit. testam.* quos refert, ac sequitur Tiraq. *d. limit. 12. num. 24.* seu, quod idem est, vbi superueniat causa retrò contraria remouens effectum iam consummatum, & in esse productum; tunc enim cessat effectus etiam consummatus, & perfectus. verbi gratia, grauamen est causa appellationis, & ea quidem io esse producta statim, ac interposita fuit; & tamen reuocato, & ita cessante grauamine cessat appellatio: prout hanc limitationem his ferme verbis ponit Tiraq. *d. limit. 12. num. 25.* per text. *in cap. cum cessante, & ibi Bald. in 4. notab. de appell.* eademque, meo iudicio, est cum ea, quam clarioribus verbis, licet ei obscura visa fuit, ponit idem Tiraq. *eod. tract. caus. cessant. limit. 34.* ex Salic. post Iacob. Buttig. *d. l. generaliter, opposit. 3. C. de episc. & Cler.* vt quando defectus finalis causæ, seu finis est ordinatus ad impediendum effectum ex tunc, & retrò; tunc cessante ea causa hauddubie cesset effectus, ex *l. pro parte, ff. de fermo legat. l. 3. §. adeo, ff. de lib. agnosc. & l. Vranius Antonius, §. & quidem si vnus, versic. ut quemadmodum, vel potius, in princ. vers. sed cum duo*, ibi, vt quemadmodum, *ff. de fideiuss.* &, si benè perpendantur hæc verba, optimè adaptantur decisioni text. *d. cap. cùm cessante.*

QVINTA CONCLVSIO. Quamuis, vbi mandatum, seu facultas commotandi vltimam voluntatem concessa fuit ex legitima causa tunc existente, si causa cessauit ante executam à commissario commutationem, † cesset etiam vsus talis fa- 434
cultatis; nec possit ea vi illius, commutatio actualis validè, ac iuste fieri: si tamen causa rediret, etiam commutatio posset concedi. Prior pars conclusionis probatur. Nam, licèt contra illam sentire videatur io dispensatione Rebuff. *tom. 2. constit. reg. tit. de rescript. in præfat. num. 56.* Mascard. *de probat. concl. 1128. num. 22.* & Eman. Sà *in sum. verbo, gratia, num. 6. & 10.* pro quibus facit text. à contrario sensu *in cap. quia circa, de consang. & affin.* vbi ponderat text. dispensationem, io qua proles habita allegata est, fuisse surreptitiam, quia tempore impetrationis mortua erat; quasi secus fuisset, si tunc proles viaisset: eam tamen in dispensatione tenet Suarez *d. lib. 6. de legib. cap. 20. num. 13.* & Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 40. num. 12.* Mouetur autem Suarez, quia talis dispensatio in eo casu non esset iusta; quoniam cùm per mandatum dispensandi non sit facta dispensatio, vt mox ostendemus, si postea fiat, iam, non eaistente caosa iusta, fit indebito modo, & sine legitima causa: & cùm id sit contra intentionem delegantis, seu committentis, ac formam mandati, erit nulla ea defectu potestatis; in rescripto enim commissionis, vel apponitur clausula, *si preces veritate nitantur*, vel certè subintelligitur, iuxta *cap. 2. de rescript.* Sanch. verò mouetur primò, quia dispensatio, dum est in fieri, ac nondù consummata, cessat cessante omnino causa finali, dicens in eo omoes ferè Doct. concordare, vt patet ex relatis ab eo *num. 13.* & à fortiori ea allegatis *num. 14.* At huiosmodi
mandatum, & facultas dispensandi † non habet vim 435.
veræ, & consommatæ dispensationis, donec commissarios dispenset, vt bene reprobato Præposito contrarium sentiente *in d. cap. quia circa, num. 2. de consang. & affin.* & allegante pro se Io. Andream, tuentur Paris. *cons. 57. num. 53. vol. 4.* Put. *decis. 256. num. 1. lib. 1.* Couar. id latiùs probans, & dicens Io. And. non sensisse contrarium, *in 4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 9. num. vlt.* Nauar. *cons. 7. in fi. de consangu. & affin. cons. 38. in fi. de temp. ordin. & cons. 3. num. 2. de fil. presbyt.* in 1. edit. Mandos. *in prax. signat. tit. de dispensationib. vers. dispensatio, & mandatum,* Galleg. *de cognat. spirit. cap. 23. num. 2. & cap. 24. num. 17.* & Eman. Rodriq. *1. tom. sum. cap. 238. num. 7.* in 1. edit. Secundò, quia mandatum cessat † ces- 436.
sante causa illius finali, vt probat text. *in cap. si pauper, de*

per, de prab. in 6. & docet ibi glos. *verb. cesset*, ac
Gemin. *notab.3.* & Tiraq. *d. tract. caus. cessant. num.* 160.
Neqoe obstat text. *d. cap. quia circa*, dum ibi pon-
derat, esse surreptitiam dispensationem, in qua fal-
sa causa fuerat allegata, proles videlicet; cum ta-
meo, vt *ibidem* dicitur, ante dispensationem obten-
tam vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ
carnis ingressa: quasi contrarium sentiat text. si
tempore impetrationis soboles extitisset, quamuis
tempore comprobationis mortua sit. tum quòd ar-
gumentum à contrario sensu non procedit, vbi con-
trarium ex alio iure habetur, vt *in l. 2. C. de condit.
insert. l. fin. §. filij autem familias, C. de bon. quæ lib.*
iuncta *l. pen. C. qui testam. fac. poss.* cum aliis iuribus,
ac Doct. ad id allegatis ab Euerard. *in loc. leg. a contr.
sens. num. 4. 6. 8. & 9.* tum quòd ille text. si rectè
perpendatur, loquitur in casu, quo à Papa ipso facta
erat dispensatio, & non alteri commissa, atque adeò
perfecta erat, & consummata quoad proximum ef-
fectum, qui est vinculi relaxatio, vt patet & figura-
tione casus, & illis verbis, ante dispensationem ob-
tentam, quæ etiam vbi in eo text. facta fuisset com-
missio, debent intelligi saltem cum prædicto effe-
ctu proximo; verba enim cum effectu sunt in-
telligenda, *cap. relatum, de cleric. non resid.* cum si-
mil. *ibidem* adductis à glos. *in verbo, cum effectu.* Po-
437. sterior pars † conclus. probatur, quia eam pariter
in terminis dispensationis teneat Suarez *d. cap.* 20.
num. 14. quia, inquit, si cessatio causæ non fuit per-
petua, iam tunc dispensatio etiam erit iusta, vt ex
contrario discursu in priori parte facto probari po-
test; ergo nihil est, propter quod non possit tunc
esse licitus, & validus vsus prioris facultatis: neque
enim per talem cessationem causæ temporalem
omnino extinguitur mandatum illud, seu commis-
sio, sed suspenditur, vt exerceri non possit, quamdiu
cessat causa; quoniam ea redeunte vera inueniun-
tur verba rescripti, & conditio in eo expresè, vel
tacitè contenta, *si preces veritate nitantur.* vnde, licèt
in priori tempore non possit concedi dispensatio,
poterit in posteriori ea vi eiusdem indulti, quod
non postulat, vt causa illa toto tempore duret, sed
solùm, vt subsistat, quando datur dispensatio. Non
ideo tamen sequitur, quòd, licèt in principio, quan-
do fuit petita, & obtenta commissio dispensationis,
causa non extitisset, si ea postea existat, cùm datur
dispensatio, id satis sit ad eius validitatem: nam si
in principio causa non existeret, dispensatio fuisset
surreptitia, ac subinde inualida quoad ipsam dele-
gationem, tum iuxta ea, quæ idem Suarez late tra-
dit *d. lib. 6. cap.* 21. tum quia, vt ipse docet *d. cap.* 20.
num. 53. præsumi non potest, Principem velle con-
cedere dispensationem iniustam, seu sine iusta cau-
sa, aut ad hoc dare facultatem; tum denique ex aliis,
quibus id ostendimus sup. hac ipsa quæst. *in 2. sup-
pos.* & consequenter dispensatio postea subsecuta
non posset esse valida ob defectum potestatis in
proximo dispensante, seu commissario: secus verò
est, quando narratio in principio fuit vera; nam
tunc delegatio valida fuit, & postea cessante causa
non extinguitur omnino, nisi causa etiam perpetuò
cesset. Eandem quoque posteriorem conclusionis
partem in dispensatione satis tenet Sanchez *d. disp.*
30. *num.* 16. dum resoluit, quòd, si medio tempore
inter concessionem Pontificis, vel Pœnitentiarij, &
executionem Ordinarij, vel Confessoris deficiat ve-
ritas causæ, at vtroque hoc tempore vera sit, non
corruere dispensationem: id autem potissimùm
asserit ob eam rationem, quia, cùm vim suam, &
valorem habere debeat ex voluntate committentis,
& commissarij eam exequentis, sufficit in vtroque
eo tempore causam esse veram, ne surreptionis vi-
tio subiaceat: sicut ad hereditatem testamentariam
exigitur, & satis est capacitas heredis tempore fa-
cti testamenti, mortis testatoris, & aditionis here-
ditatis; nec de alio medio tempore curatur, vt per
text. expressum *in l. si alienum, §. in extraneis, ff. de
hered. instit.* docent glos. *fin. in l. non oportet, ff. de legat.
2.* Sarmien. *lib. 8 select. interpretat. ad eandem l. non
oportet, in fi.* Molin. *lib. 3. de primogen. Hispan. cap. 2.
num. 18. cum seq.* & omnes. magisque confirmatur
ex eo, quod idem Sanchez tradit *eadem disp. 30. num.*
57. quòd immo etiam, si causa vtroque hoc tempo-
re verificetur, atque adeò legitime concedatur
dispensatio, licèt postea hæc deficiente causa defi-
ciat, non ita cessat, quin postea redeunte eadem cau-
sa, valeat dispensatio, sed solùm suspensus erit eius
valor, donec redeat illa causa; quia cùm semel vali-
da dispensatio fuerit, solùm cogimur iudicare, men-
tem concedentis esse, vt cessante causa cesset illius
vsus, ne illicitus sit defectu causæ, qua honestari
debet, per hanc ipsam regulam, *cessante causa cessat
effectus.* Id autem præterea comprobat Sanchez ex
eo simili, quod habet Minchaca, hoc est, Fern. Vasq.
*de success. progres. in præfat. num. 67. cum duobus seqq.
& lib. 1. controuers. illustr. cap. 46. num* 3. dum cen-
set, † obligationem legis non omnino extingui 438.
cessante causa, sed suspendi, & sopiri; ac proinde
redeunte causa reuiuiscere. Idem quoque sentit ex
his, & aliis comprobans Suarez *lib. 8. de legib. cap.*
30. *num.* 22. sed & valde ex eo confirmatur, quod
post alios tradit Tiraq. *d. tractat. caus. cess. limit.* 17.
cessante causa non cessare effectum, vbi ea causa so-
lùm suspenditur, non obrumpitur, seu extinguitur:
& apertiùs *limit.* 30. vbi ex Abb. Panorm. *in cap.
Abbate, n. 17. de verb. signif.* quem sequitur etiam Dec.
cap. cum cessante, col. 1. versic. quinto limita, de appellat.
docet, quòd, si postquam cessauit causa, ea redeat,
redit quoque illius effectus; exemplum ad id affe-
rens † in priuilegio concesso alicui Cœnobio, vt 439.
aliud Monasterium occurrente in hac vacatione
Abbatiæ teneatur eligere in suum Abbatem vnum
ex Monachis illius Cœnobij: nam, licet occurren-
te postea prima vacatione non fuerit facta electio
Abbatis ex illius Cœnobij Monachis, quia nullus
in eo esset idoneus, atque adeò cessaret causa ele-
ctionis: tamen si postea tempore alterius sequentis
electionis sit aliquis idoneus, tenentur eligentes
eum eligere vi illius priuilegij, vt voluit *glos. fin.*
communiter recepta *d. cap. Abbate, arg. cap. quia
diligentia, de elect. & l. Attilicinus, ff. de seruit.
rustic. præd.* & quia cessante causa illa impediente
electionem, atque adeò priuilegium prædictum,
nimirum defectu personæ idoneæ, debet quoque
cessare effectus, hoc est, illud impedimentum, & sic
habere locum ipsum priuilegium; arg. *l. pen. C. de
curat. furios. cap. prudentiam, §. sexta, de offic. deleg.
& cap. duobus, de sent. excom.* vbi etiam allegat *cap.
pen. & vlt. 15. quæst. 6. & cap. quia diuersitatem, de
concess. præb. & Eccles. non vacan.* Idem sentiunt In-
noc. Io. And. Card. Flor. & Abb. *d. cap. Abbate*;
dum glos. fin. *ibidem* tradentem, † destructo Mo- 440.
nasterio cessare priuilegium illi concessum, ita tem-
perant, vt, si Monasterium illud reædificetur, recu-
peret suum priuilegium: eos refert, ac sequitur Ti-
raq. *d. tract. in princ. num.* 212. qui postea *limit* 23.
num. 8. & 9. nonnulla affert, quæ ad hoc conducunt.
facit etiam *d. cap. Abbate, in fi.* vt sentire videtur *d.
glos. fin.* & ex eo colligitur, quòd *ibi* Innoc. III. pri-
uilegium à suis prædecessoribus Paschali, & Calix-
to Cœnobio Sancti Bettini concessum, vt ex eo eli-
geretur Abbas Monasterij Alciaten. ita interpreta-
tur,

tur, vt Cœnobium prædictum tamdiu hac honoris prærogatiua debeat gaudere, donec ibidem viguerit obseruantia regularis, & idoneæ personæ inueniantur in illo Monasterio, quæ possint in Abbatem assumi. dictio enim, *donec*, *quamdiu*, & similes diuidit tempora, *l. pater Seuerinam, §. fin. ff. de condit. & demonstr.* cum alijs adductis per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 43. *num.* 14. & 144. necnon Aug. Barbos. *in remiss. Doctor. de diction. & claus. dict.* 76. *num.* 5. & *dict.* 274. *num.* 1.

SEXTA, & postrema CONCLVSIO. Quamuis probabile sit, † cessante causa commutationis vltimarum voluntatum, postquam commissarius,
441. aut superior commutauit, antequam ea sortiatur effectum vltimatum; vel, si hunc sortita fuit, is commodè diuisibilis est; non cessare ipsam commutationem in futurum: probabilius tamen est, eam in vtroque casu cessare. Quem vtrumque casum coniungo, quia, licèt videatur potius cessare debere, cùm aliquem effectum vltimatum sortita fuit commutatio, quàm, cùm nullum, quia tunc perfecta commutatio iam non est frustrata omnino fine suo; sicut & verba cum effectu accipienda sunt, *d. cap. relatum, de cler. non resid. l. si per alium, §. docere, ff. ne quis eum, qui in ius vocat. est, l.* 1. *§. hoc autem, ff. quod quisque iur.* cum simil. nihilominus de vtroque casu idem puto iudicandum, sicut etiam rectè vtrumque in dispensatione parificant Sanchez post alios *d. disp.* 30. *num.* 13. & 14. & Suarez *d. lib.* 6. *de legib. cap.* 20. *num.* 2. & 15. & *lib.* 8. *cap.* 30. *num.* 4. quia commutatio, siue dispensatio, cùm per se durare debeat tamquam gratia, & beneficium Principis, iuxta *cap. decet, de reg. iur. in* 6. *cum suis concord.* & absoluté sine vlla conditione, aut limitatione temporis concessa sit, vt supponimus; parum refert, an nunquam effectum sit sortita, vel cùm aliquem momentaneum iterabilem fuerit sortita, aut successiuum habere cœperit, vlteriore careat, vel in cœpto perdurare non possit. Probatur nunc prior pars conclusionis, quoniam eam in materia dispensationis plerique tenent, quos refert Sanchez *d. disp.* 30. *num.* 13. & sequitur Suarez *d. cap.* 20. *num.* 15. *cum tribus seqq.* nonnullásque ad eam confirmandam probabiles rationes vterque affert; ac præcipuè, quia gratia dispensationis consummatur, ac perficitur in relaxatione legis, seu ablatione vinculi, aut impedimenti per legem introducti; ergo non reuocatur propter cessationem causæ; quia, licèt causa postea cesset, nihilominus dispensatio manet iusta, & valida; ergo & effectus eius permanet, cùm ille effectus non pendeat in suo esse à tali causa: & quia causa cessante non cessat effectus consummatus; Tiraq. *d. tract. caus. cess. limit.* 12. & Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 189. *num.* 197. vbi alios allegant. Alterum fundamentum desumi potest ex regula illa iuris superiùs cit. factum legitimè retractari non debere, licèt casus deueniat ad eum statum à quo non potuit inchoari; *cap factum legitimè, de reg. iur. in* 6. *ac l. in ambiguis, §. non est nouum, seu fin. ff. eod. tit.* quam regulam glos. & alij vtrobique intelligunt in facto consummato. ac denique quia per dispensationem obligatio legis extinguitur; nec videtur posse reuiuiscere ex eo, quòd dispensatio tacitam conditionem habeat, durante causa; quia intentio dispensantis est absoluté dispensare; nec tenetur, aut censetur velle præuenire effectus, seu casus contingentes, & accidentarios, sed illud solùm spectat, quòd tempore concessionis habeat iustam causam.

Posterior pars conclus. probatur tum ex iuribus,
442. ex quibus generaliter probatur † cessante causa cessare effectum, vt *in cap. etsi Christus, ad fin. de iureiur. cap. cum cessante, de appell. l. in omni, ff. de adopt. & l. licet §. ea obligatio, ff. de procurat.* cum aliis ad id allegat. à Tiraq. *d. tract. caus. cessan. in princ. num.* 11. *cum tribus seqq.* tum quia eam in dispensatione multo probabiliorem asserit Sanchez *d. disp.* 30. *num.* 14. vbi *circa fin.* ad id citat plerosque, & inter hos Tiraq. alios allegantem *d. tract. caus. cess. in princ. num.* 91. qui omnes generaliter tradunt, causa dispensationis cessante, cessare ipsam dispensationem: sicut etiam gratiæ, ac priuilegij, & concessionis causa cessante ipsam concessionem, gratiam, ac priuilegium cessare voluerunt relati, ac probati ab eodem Tiraq. *d. tract.* pariter *in princ.* quoad concessionem *num.* 52. quoad gratiam, *num.* 116. quoad priuilegium *à num.* 210. *vsque ad* 220. cum aliis, quos recenset communem asserens Suarez *d. cap.* 30. *num.* 1. qui *num.* 4. *in fine* eam intelligit de priuilegio habente tractum successiuum, & prout respicit vsum futurum; quomodo verè loquitur in priuilegio inter alios Abb. *in cap. suggestum, num.* 5. vbi est optimus text. *de decim.* & in dispensatione Tiraq. *d. tract. in princip. num.* 92. & 94. præcipuè per text. & *ibi glos. in cap. ex tua, verbo, vertitur, de fil. presbyt.* & in aliis dispositionibus post alios *limit.* 4. *num.* 13. & 14. *limit.* 12. *num.* 24. & *limit.* 23. *num.* 1. & 5. *cum quatuor seqq. limit.* 27. *num.* 6. & *limit.* 34. circa initium, iuncto eius fine. præcipuè verò attendenda est distinctio, quam post alios facit Tiraq. *d. limit.* 23. *à num.* 3. *vsque ad* 11. vbi cùm *num.* 3. distinxisset potissimùm ex Cyn. Bald. ac Petr. *in l. generaliter, C. de Episc. & cler.* Boich. & Bellam. *in cap. etsi Christus, de iureiur.* quatuor causas, de quibus nos *sup. suppos.* 3. *in fin.* nimirum quasdam causas esse momentaneas, quæ & momentaneum habent effectum, alias momentaneas habentes effectum successiuum, alias successiuas, quæ habent successiuum effectum; alias denique successiuas habentes effectum momentaneum; & *num.* 4. ex iisdem Doctoribus explicasset, † mo- 443.
mentaneum esse, cuius est esse tempore momentaneo, vt quod momento acquiritur, veluti hereditas, *l. places, ff. de acquir. hered.* item agnatio, *§. sed autem, Instit. de hered. qual. & differem.* successiuum autem, quod ad suum esse requirit successionem temporis, vt tutela, quæ est ius in successione temporis consistens, & ad sui esse requirit totum tempus impubertatis; (atque adeò est successiua quoad exercitium, & durationem, licèt momentanea quoad acquisitionem, sicut hereditas, vt paulo pòst ex eod. Tiraq. videbimus:) is statim *num.* 5. in primo, inquit, casu, † si causa cesset post completum ef- 444.
fectum, non cessat effectus; vt exempli gratia, cùm agnato defertur certa hereditas, ideo ei sufficit momentanea agnatio tempore, quo quæritur hereditas, quia tunc sumus in causa momentanea habente pariter momentaneum effectum, qui iam completus est, & consummatus; vnde, licèt postea desinat causa, id est, ipsa agnatio, non desinit effectus iam quæsitus, scilicet hereditas iam delata, *l. vlt. in* 1. *respon. ff. vnde lib.* & arg. *l. sciendum, §. vlt. ff. qui satisd. cog. & l. cognatis, in* 1. *respon. ff. de reb. dub.* si verò cesset causa ante completum effectum, cessabit effectus, vt docet Tiraq. *ibidem num.* 6. illud afferens exemplum: agnatis defertur hereditas, & tutela; si desinat quis esse agnatus, non habebit hereditates, vel tutelas, quæ postea deferuntur, *d. l. vlt. in* 2. *respon. ff. vnd. lib. l.* 1. *in fi. ff. vnde legit. & l. non filium, §. si emancipatus, ff. de bon. poss. cont. tab.* In secundo casu causa momentanea, vt agnatio, si cesset ante completum effectum successiuum, vt tutelam, cessabit effectus: ideo, si ante finitam tutelam delatam agnato, ipse capite minuatur, finitur tutela, *l. tutelas, ff.* de

de capit. dimin. §. vlt. Instit. de legit. agnat. success. & §. sed & capitis, Instit. quib. mod. tut. finiat. ita Tiraq. *d. limit. 23. num. 7.* ex Bald. *d. l. generaliter, C. de Episc. & cler.* post quem id intelligit pro tempore futuro; quia administratio præteriti temporis manet firma, *d. l. tutelas.* si verò cessat causa post huiusmodi effectum completum, tunc effectus non cessat, vt *ibidem* ait Tiraq. ex dictis in primo membro præce-
445. dentis casus. In tertio casu † cessante causa successiua, cessat eius successiuus effectus, vt tradit Tiraq. *ead. limit. 23. num. 8.* id exemplo comprobans absentiæ reip. causa, quæ est quid successiuum; & excusationis à tutela, quæ est effectus successiuus: nam, si tutor abest, reip. causa, excusatur à tutela quamdiu abest; cessante autem absentia cessat excusatio, *§. item, qui reip. causa, Instit. de excus. tut.* & aliis exemplis petitis ex *d. l. generaliter, d. cap. etsi Christus, in pr. & cap. post translationem, §. cæterum, de renunt.* In quarto denique casu, cessante causa successiua cessat quoque illius effectus momentaneus, vt patet, inquit Tiraq. *d. limit. 23. num. 9.* ex Bald. *vbi sup.* in illa ipsa absentia reip. causa, quæ est causa dandi restitutionem in integrum, si absens læsus fuerit: ideo ea absentia cessante, si interim ille lædatur, cessat restitutio, *l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. caus. maior. & l. quod tempore, C. de restit. milit.* quod tamen intelligit *ibi* Tiraq. ex eod. Bald. *loco cit.* vt in eo, in quo fuit læsus tempore absentiæ, non cesset effectus, cùm iam is quæsitus sit. pariter *num. 11.* ex ipso Bald. *vbi sup.* opinionem illam, quæ habet, cessante causa cessare effectum in his, quæ habent tractum successiuum quoad futurum, non autem in his, quæ sunt momentanea; ita declarat, vt, si requiratur, causam adesse certo, & determinato tempore, sufficiat eam adesse eo tempore, neque ea postea cessante cessat effectus, siue causa sit momentanea, siue successiua; quod & aliis pluribus relatis fusè comprobat idem Tiraq. *d. tract. limit. 4.* ferè per tot. Ex hac porrò distinctione sic declarata conciliari possunt prædictæ duæ opiniones inter se diuersæ, vel potiùs aduersæ, de quibus in vtraque parte propositæ conclus. & præcipuis vtriusque fundamentis satisfieri potest; quæ quidem quoad priorem sententiam Suarez *vbi supra,* & eorum, quos ipse sequitur in materia dispensationis, & retulimus in comprobatione prioris partis nostræ conclus. fundamenta verò posterioris sententiæ, cui tamquam probabiliori adhæret, vt diximus, Sanchez *d. disp. 30. num.* 14. vnde etiam confirmatur præsens posterior pars nostræ conclus. ab eodem Sanchez *ibi* allata ad probandum, cessante causa priuilegij, ac dispensationis, & cuiusuis gratiæ ante illius vltimatum effectum, vel si cœpit sortiri effectum, is diuisibilis est, cessare ipsam gratiam, in summa hæc sunt. Primum desumitur ex *cap. generaliter, in princ. 16. quæst. 1.* sumpto ex *l. generaliter, C. de Episc. & cler.* necnon *cap. ina, de cler. non resid. & cap. Abbate, inf. de verb. sig.* ex quibus iuribus colligitur, reuocari gratiam, & priuilegium cessante eius causa. Secundum ex *l. Vranius, vers. sed cùm duo, ff. de fideiuss.* vbi dicitur, quandam fideiussoris obligationem extingui, & redditur ratio his verbis, vt quemadmodum incipere aliàs non possunt, ita nec remaneant. vbi glos. *verbo, remaneant.* inde in-
446. fert, † quod impedit faciendum, destruere iam factum; se remittens ad ea, quæ dixit *in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* vbi *in verbo, retinere,* cùm opponat ex ea l. & aliis, multa impedire rem faciendam, quæ iam factam non dissoluunt: respondet, id esse verum, quando causa impediens est efficiens; secus si finalis: eam enim dicit, sicut à principio impedit actum faciendum, ita impedire factum, nimirum quoad vlteriorem actum. Tertium
est, quia † faciliùs tollitur priuilegium, seu ius ex- 447.
traordinarium, & speciale, quam ius ordinarium, & commune, *l. cum militis, §. 1.* & *ibi* glos. *verbo, quacumque modo, ff. de milit. testam. l. antiqua, C. ad S.C. Velleian.* cum aliis ad id allegatis à Tiraq. *d. tract. caus. cessan. limit. 11. in pr.* at ius commune cessat cessante eius causa finali, vt ex *l. adigere, §. quamuis, ff. de iurepatr. l. quod dictum, ff. de pact.* & aliis late tradit Euerard. *in loc. a cessat. ration. num. 1. cum duobus seqq.* & Tiraq. *d. tract. in princ. num. 55. & 130.* cum aliquot sequentibus. Et confirmatur,
quia † lex generalis indulgens priuilegium aliquod 448.
cessat eius ratione finali cessante, vt ex Barbos. post alios multos *l. 1. §. 1. ex num. 85. ff. sol. matrimon.* id quod etiam constat ex *cap. quod pro necessitate. 1. quæst. 1. & cap. quod pro remedio, 1. quæst. 7.* vbi glos. *verbo, cessante,* allegat etiam ad id *cap. de Syracusana, 28. dist. cap. quoniam multa, 48. dist. §. his omnibus, & cap. neophitum, 61. dist. §. verùm, 63. dist. & cap. ordinationes, 9. quæst. 1. & in verbo, vrgebat,* citat *l. in omni ferè iure, ff. de adopt. & l. homo liber, ff. de stat. hom.* quibus adde *l. in tantum, in princ. ff. de diuis. rer. & qualit. l. femina. & l. senatoris filium, ff. de Senator. ac l. qui tutelam, in princ. ff. de testam. tut.* At verò priuilegium lege ge-
nerali indultum † est tamquam fauorabile latè in- 449.
terpretandum, vt fusè probat idem Sanchez *d. lib. 8. de matrim. disp. 1. num. 7.* cùm tamen dispensatio specialis vti odiosa sit restringenda, *cap. 1. §. 1. de fil. presbyt. in 6.* cum aliis per eundem Sanchez adductis *ead. disp. 1. num. 3.* Si ergo ius commune, & priuilegium ab eo indultum cessat eius ratione, & causa finali cessante, multo magis cessabit ius speciale. Quartò, quia actus agentium non operantur vltra eorum intentionem, *l. omnis, ff. si cert. petat. cap. quemadmodum, de iureiur.* cum simil. at in omni
dispensatione † intelligitur ea conditio, si causa 450.
permaneat; aliàs iniquus esset dispensans, si vellet suam dispensationem ad eum casum extendi, quæ causa prorsus cessaret: quod confirmatur tum ex text. *in l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.* prout eam ex ipso Suarez ponderauimus *conclus. 4. huius quæst. li-*
mit. 1. tum quòd paria sunt † nullam ab initio fuisse 451.
causam, & fuisse aliquam, sed illam omnino finitam esse, vt patet ex *l. 1. ff. de condict. sin. caus. & l. nihil interest, ff. de nautic. fœn.* docentque Afflict. & glosat cuiusdam constit. Siciliæ, quos refert, ac sequitur Tiraq. *d. tract. caus. cess. in princ. num. 14.* at quando à principio nulla adesset causa, dispensatio irrita esset, vel saltem illicita, iuxta ea, quæ ex Suarez, ac Sanchez tradidimus, hinc inferentes ad commutationem vltimarum voluntatum, sup. *cap. 6. quæst. 1. concl. 2.* ergo eodem vitio afficietur, si, cessante postea causa, dispensatio, seu alia gratia permaneat: non est autem credendum, velle dispensantem peccare, intendendo, vt dispensatio vim habeat in casu, quo irrita ea esset, aut illicita; omnis enim præsumptio capienda est, qua delictum excludatur, *l. meritò, ff. pro soc.* cum aliis adductis per Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 2. num. 1. vsque ad 23.* & quilibet, nedum Superior, bonus præsumitur, *l. cùm pater, §. rogo, ff. de legat. 2. cap. 1. de scrutin.* cum aliis allegatis à Menoch. *d. lib. 5 præsumpt. 1. num. 15. cum trib. seqq.* Quintum fundamentum sumitur ex eo, quod tradit Dec. *in l. in ambiguis, § non est nouum, num. 3. ff. de regul. iur.* post Bart. *d. l. Vranius, § seu vers. sed cùm duo, col. 1.* per
illum text. *ff. de fideiuss* legitimè factum † retractari, 452.
(intellige quoad futuros actus,) quando res deuenit ad talem casum, quòd causa finalis deficeret.

Tandem,

Tandem, quia absurdum videtur, vt ia, cum quo est
legitime dispensatum ad esum carnium tempore
vetito ratione debilitatis dubiæ, & quæ ex se non
excusabat seclusa dispensatione, possit eis vesci, si
integram etiam miraculosè sanitatem recuperaret.
Hæc sunt præcipua fundamenta, quibus nititur opi-
nio, quam potissimùm in dispensatione, ac priuile-
gio sequitur Sanchez *d. num.* 14. & contra quam in
dispensatione tenet Suarez, quarto, & postremo
fundamento satis congruè respondens *d. lib.* 6. *de
legib. cap.* 20. *num.* 15. 16. *&* 17. iuncto *num.* 18. &
in priuilegio admittit *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 30. *num.*
3. *&* 4. iuncto *num.* 15. vbi causa cesset contrariè,
vt mox explicabimus; pro se adducens cætera ferè
omnia prædicta fundamenta à Sanchez *d. num.* 14.
& à nobis paulo antè adducta.

Sed quoniam vtraque opinio habet pro se & au-
ctores, & congruas, atque vigentes rationes, & illa
semper probabilior sententia censetur, & ample-
453. ctenda est, † quæ discordantes rationabilia alicu-
ius distinctionis fœdere conciliat, vt probat text. *in
l. adeò, §. 1. ff. de acquir. rer. domin. cap. super litteris,
de rescript.* cum aliis iuribus, & auctoritatibus, qui-
bus id latè comprobant Contard. *in repet. l. diffamari,
quæst.* 18. *num.* 114. *C. de ingen. & manum.* Rip. *in l.
ita stipulatus, num.* 6. *ff. de verb. oblig.* & Ant. Mar.
Corar. *in tract. de commun. opin. lib.* 1. *tit.* 6. *inspect.
5. num.* 80. *cum tribus seqq.* vbi hanc dicit esse omnium
receptissimam & verissimam opinionem. Ideo præ-
ter eam distinctionem, quam paulò, post initium
confirmationis posterioris partis huius conclusionis
attulimus ex Tiraq. *d. tract. caus. cess. limit.* 23. *à num.
3. ad fin.* aliam hic subiiciemus ex Suarez, vt can-
didus lector vel alteram eligat, vel hanc sic ad illam
dirigat, & vtramque coniungat, vt primum huius
membrum in illam diuidat, ac distribuat. Igitur
Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 30. *num.* 6. *&* 7. loquen-
do de priuilegio præsertim habente tractum suc-
cessiuum ita distinguit. Causa priuilegij potest ces-
454. sare † vel contrariè, quando vsus priuilegij propter
mutationem materiæ, vel circumstantiarum factus
est iniustus, vel iniquus: v. g. si Monasterio appli-
cata est pars decimarum alicuius Ecclesiæ, quia
tempore concessionis ex reliquo poterat Ecclesia
sustentari; postea verò mutatis rebus non potest
sustentari, si tota illa decimarum pars ei subtraha-
tur; dicitur tunc cessare causa priuilegij contrariè:
idémque ob eamdem rationem erit, si per priuile-
gium aliqua persona, vel Ecclesia eximatur à solu-
tione decimarum alteri Ecclesiæ, quibus tunc ea
non indigebat, pòst verò iisdem egere cœpit: ne-
gatiuè autem tantùm cessabit, quando ratio, quæ
induxit Principem ad concedendum priuilegium,
iam non subsistit; sed tamen vsus priuilegij non est
iniustus, nec per se contra aliquam virtutem; vt si
Monasterio datum sit priuilegium non soluendi de-
cimas propter indigentiam, & solùm cesset eiusdem
indigentia: vel si alicui concessum sit priuilegium
retinendi plura beneficia simul, quia neutrum suffi-
ciebat ad sustentationem; & deinde vnum benefi-
cium augeatur in reditu, ita, vt fiat sufficiens ad su-
stentationem. Hoc posito Suarez *d. num.* 6. admit-
455. tit, † quòd cessante contrariè causa priuilegij, ces-
set ipsum priuilegium; quia priuilegium de re illi-
cita nullum est, ergo priuilegium, cuius vsus factus
est illicitus, factum est nullum: quia quoad hoc ea-
dem est ratio de conseruatione, quæ de inceptione;
neutro enim modo potest dari licentia ad illicitum
perpetrandum: sicque habet hic locum principium
456. illud iuris, † quod peruenit ad statum, in quo in-
cipere non posset, in eo remanere non potest, de
quo *in d. l. Vranius, §. seu vers. sed cum duo, ff. de fi-
deiuss.* & quod ait glos. *in l. patre furioso, verbo, reti-
nere, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* hoc princi-
pium procedere, quando impedimentum est ea par-
te causæ finalis; intelligendum enim quoque esse,
ait *ibidem* Suarez, de impedimento contrario, &
tunc destrui, quod factum est quatenus est princi-
pium actus futuri, & faciendi, in quo tale impedi-
mentum inuenitur. Deinde id confirmat *ibi* Suarez,
quia etiam lex † cessat cessante contrariè illius cau- 457.
sa, seu ratione, vt idem latè probat *d. lib.* 6. *de
legib. cap.* 9. præsertim *num.* 2. 3. *ac* 10. *cum duobus
sequentibus*: priuilegium autem est quædam lex pri-
uata, *cap. priuilegia, 3. dist. & cap. Abbate, circa me-
dium, vers. hic autem sensus, de verb. signif.* & eo mu-
tabilior, quo specialior, vt sup. ex *l. eius militis, §. 1.*
& *ibi* glos. *ff. de milit. testam.* & aliis deduximus sup.
in 3. fundamento pro opinione Sanchez: quod ideo
simul cum aliis pro eadem opinione adductis solùm
probat, causa priuilegij, dispensationis, aut alterius
gratiæ cessante contrariè, illius effectum cessare;
postremo excepto, quod peculiarem habet respon-
sionem, quam affert idem Suarez *d. lib.* 6. *cap.* 20.
num. 18. nam dispensatio concessa ad comedendum
carnes tempore Quadragesimali ob corporis debi-
litatem, † ideo cessat durante eo tempore, si causa 458.
cesset etiam negatiuè, quia dispensatio illa non est
talis, quæ simul, & de præsenti tota fiat, nam mate-
ria eius, hoc est, lex ieiunij, & abstinentiæ Quadra-
gesimalis, est per se diuisibilis: licèt enim hæc lex
per modũ vnius concipiatur, reuera virtute multi-
plex est, & singulis diebus quasi nouam obligatio-
nem imponit; vnde etiam illius dispensatio virtute
est multiplex, ac pro singulis diebus quasi singulæ
dispensationes conceduntur, & vnaquæque pro-
priam causam pro suo tempore, ac die requirit, nec
statim ab initio aufert totum vinculum legis pro
tota Quadragesima, sed successiuè, prout successiuè
obligat, si eadem ratio excusationis perseueret, vt
latiùs explicat *ibidem* Suarez. Quamuis etiam dici
possit, tunc causam huius dispensationis non cessare
merè negatiuè, sed contrariè, quia fit illicitus illius
vsus, cum lex prohibens carnes valentibus ab eis
abstinere tempore Quadragesimali semper loqua-
tur. atque adeò etiam illud postremum fundamen-
tum Sanchez confirmat hoc prius membrum distin-
ctionis Suarez. quod etiam mirè roboratur exemplo
ab eo *d. num.* 6. & nobis paulo antè allato de priui-
legio partis decimarum alicuius Ecclesiæ, vel exem-
ptionis ab earum solutione concessæ monasterio,
nam ideo hoc priuilegium † cessat, quando incipit 459.
esse damnosum illi Ecclesiæ, quia cessat contrariè,
& fit illicitum ob damnum ei superueniens; vt est
casus *in cap. dilecti filij, de decim.* atque etiam, iuxta
glos. & Doct. interpretationem, *in cap. suggestum,
eod. tit.* necnon *in cap. pen. de cleric. non resid. &
cap. quid per nouale, de verb. signif.* vbi *glos. vlt.* alia
iura ad id allegat. Quando verò causa priuilegij
cessat solùm negatiuè; (quod erat alterum mem-
brum distinctionis paulo antè allatæ à Suarez:) tunc
ipse *d. cap.* 30. quoad priuilegium *num.* 6. *&* 7. & de
dispensatione *num.* 12. ait, † non esse id sufficiens 460.
ad hoc, vt cesset priuilegium, aut dispensatio. Pro-
bat autem *d. num.* 7. hanc assertionem primò exem-
plo illius priuilegij non soluendi decimas ob indi-
gentiam priuilegiati; cessante enim, inquit, sola
illius indigentia, non ideo cessat priuilegium, quia
nimirum illius causa non contrariè, sed negatiuè
cessat. cui exemplo non obstabit text. *d. cap. sugge-
stum*; dum Pontifex ideo definit, illud priuilegium
non soluendi decimas esse reuocandũ, quia Abbatia

Ordinis

Ordinis super hoc priuilegiati essent augmentatæ,
ac possessionibus ditatæ; nam, vt diximus, cōmuniter *ibi* glos. & Doct. reuocationē priuilegij tribuunt
damno, quod superuenit Ecclesiæ, cui decimæ soluendæ erant; & meritò, quia per huiusmodi augmentum Abbatiarū, & possessionn Ordinis priuilegiati, quæ priùs erant decimales, priuilegium decimas non soluendi factum est nociuum Ecclesiæ, cui
eæ debebantur. præterquam quòd superuenit damnum spirituale aliorum, nimirum scandalum, cuius
ibi Pontifex expresse meminit, illud quoque pro ratione reuocationis priuilegij assignans. ac denique
dici potest, ex eo textu solùm concludi iustam causam illud priuilegium non soluendi decimas, non
autem eiusdem reuocationē ipso iure. optimū ad id
etiam est exemplum à Suarez *d. num.* 7. & à nobis superiùs allatum, nimirum de priuilegio alicui concesso retinendi simul plura beneficia, quia neutrum
sufficeret ad sustentationem: nemo enim dixerit, illud priuilegium extingui, seu cessare, etiamsi vnum
beneficium, aut etiam vtrumque in reditu crescat,
& fiat sufficiens ad congruam sustentationem; non
nisi quia causa priuilegij huiusmodi solùm negatiuè
461. cesset. quod idem dicit *ibi* † de priuilegio ad anticipandum tempus recitandi diuinum officiū vltra ius
commune alicui concessum propter nimiam occupationem certi muneris, vt non cesset, etiamsi is
munus relinquat; nisi in priuilegio dicatur, quamdiu tale munus exercueris, vel quid æquiualens: &
de multis priuilegiis Religionum, quæ non cessarunt, licèt per temporum varietatem, & morū mutationem cessarint causæ, ac rationes, ob quas concessa sunt. Ratio verò, inquit, ibi Suarez, est, quia
tunc, licèt causa cessauerit, non est factum iniquum
priuilegium, aut illicitus, & iniustus eius vsus, vt
supponitur; ergo non est, cur priuilegium censeatur
statim euersum, ac destructum, idque confirmat
462. exemplo legis communis, quia † non cessat illius
obligatio ex eo, quòd negatiuè tantùm cesset ratio
eius in particulari; vt idemmet Suarez latè probat
d. lib. 6. de legib. cap. 9. n. 4. 7. 9. & 16. eodem verò *cap.
30. n. 12. ac 13.* illud ipsum confirmat exemplo dispensationis feminæ in voto castitatis ob periculum
incontinentiæ, ita, vt hæc sit causa expressa in indul-
463. to, & vnica: nam, † si illa postea nubat, non modò
non obligabitur ad non petendum debitum, etiamsi pro certo supponamus, quoad hoc cessasse periculum incontinentiæ, cui sufficienter subuentū est,
si sit in statu, in quo possit licitè reddere, quia honestæ fœminæ vix solent petere; verùm etiamsi iudicetur in ætate, ac dispositione, in qua iam non timet periculum incontinentiæ, poterit iterum licitè
nubere, ergo non cessat dispensatio cessante causa
negatiuè. His verò addi possunt tria illa fundamenta, quibus comprobata fuit prior pars conclus. nam
ea optime concludunt, ad hoc, vt deficiat dispensatio, non sufficere, vt eius causa cesset negatiuè: quomodo etiam intelligi debet, quod post alios tradit
Tiraq. *d. tract. caus. cess. in princ. n.* 220. ad hoc, vt ces-
464. sante causa priuilegij, cesset ipsum priuilegium, †
requiri sententiam rescissoriā. quamuis autem contra hanc doctrinā idē Suarez *d. cap. 30. n. 8. cum duob.
sequentib* nonnulla sibiipsi obiiciat, quæ nō parū vrgere videntur; tamen ea satis congrue dissoluit, ac
latissimè simul, ac subtiliter more suo *à n.* 14. *ad* 20.
eum videas, si lubet. Illa verò fundamenta, quæ ex
Sanch. *d. disp. 30. n.* 14. adduximus sup. hac ipsa concl.
vers. ex hac porrò distinctione, cōmodè tolli possunt dicendo, prout etiā nō multo antè admonuimus, inde
solùm concludi priuilegiū, gratiā, dispensationem
cessare, eius causa cessante contrariè, non autem ne-

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

gatiuè duntaxat, vt sup. explicatū est ex Suar. & aliis.
Nunc autem pro declaratione, & cōplemento huius concl. ac simul quæstionis nonnulla hic aduotemus. Et quidē primò notandum est, quòd, † si plu- 465.
res fuerint causæ finales commutationis vltimæ voluntatis, quarū vnaquæque per se sufficeret, vna earum cessante, non cessat ipsa commutatio; sufficit
enim, quòd vna earū duret. patet tum ex eo, quod
generatim in quauis dispositione, vt satis sit, vnā ex
pluribus eius causis per se sufficientē durare ad hoc,
ne cesset dispositio, multis iuribus, Doctoribus, &
rationibus allatis cōprobat Tiraq. *d. tract. caus. cessan.
limit. 22. à n. 1. ad* 14. ac præsertim *d. n. 1. 6. 13. &* 14.
vbi tamen *à n. 12. vsque ad fin.* id multipliciter temperat. Tum etiam ex eo, quod præcipue ex Sanchez
lib. 8. de matrim. disp. 21. n. 42. & Mascard *tract. de prob.
concl. 325. n. 3. 4. 6. & duob. seqq.* qui alios quoque allegant, idipsum latiùs quoad dispensationem, & alia
rescripta tradentibus nos in commutatione vltimæ
voluntatis docuimus sup. *cap. 6. quæst. 3. concl.* 8. quod,
quando copulatiuè plures causæ exprimūtur in precibus, quæ singulæ per se sufficiunt, si tempore impetrationis, aut commissionis vna earū duntaxat sit
vera, non ideo gratia est surreptitia. Secundò notandum, quòd, † si cessante vna causa finali cōmutatio- 466.
nis, vtputa necessitate, alia sufficiens succedat, quæ
illi æqoiparetur, vt, exempli gratia, euidens vtilitas;
non cesset effectus: ita in dispensatione post Card.
Alex. *in cap. quod pro remedio, in fi. 1. quæst.* 7. tradit Tiraq. *d. tract. caus. cessan. n.* 95. & generatim in quauis
dispositione late docet *eod. tract. n.* 184. iuncto *n. seq.*
nam cùm *d. n.* 184. ex text. *in cap. 2. & ibi* Card. Flor.
in 3. not. Anchar. & Butr. *notab. 1. de custod. Euchar.* atque aliis iuribus, ac Doctoribus tradidisset, necessitatis causa cessante cessare quod ob necessitatē statutum est, aut introductum; statim *n.* 185. sed hoc
ait, primò intellige, nisi vtilitas succederet in locum
illius necessitatis cessantis; vt est de Monachis ordinandis *in cap. sunt nonnulli, in fi. & cap. cum pro vtilitate, 16. quæst. 1.* & arg. *cap. priscis, 55. dist.* & voluit glos.
in cap. in argumentum, in fi. de reg. iur. in 6. Archid. post
Vgon. *in cap. statuimus, circa medium,* & iterum *in cap.
neophitus, in fi. 61. distinct.* Henr. Boich. *in cap. etsi Christus, col. vlt. de iureiur.* Card. Alex. *d. cap. quod pro remedio, 1. quæst.* 7. Hæc ibi Tiraq. licèt autem mox relata
eius doctrina, & hoc notabile, quod ex ea confirmauimus, aliquam pati possit difficultatem, quoniam
necesse sit, vt causa narrata in precibus verificetur,
& tempore quo Superiori proponitur, & eo, quo
ipse, vel eius commissarius examinata precum veritate dispensationē exequitur; neque causa omnino cessarit saltem contrariè, cùm dispensatio assequitur suum vltimatum indiuisibilem effectum, vt
constat ex superiùs in hac quæst. adductis, ac præsertim *in 2. suppos. & concl. 2. & 4. cum duobus seqq.*
ex Sanchez & aliis, & in specie id ipse concludat *d.
disp 30. n. 12. in fi. & n.* 15. Tamen præter prædicta,
maximè quoque ea doctrina confirmatur tum ex
regula subrogatorū, vt nimirum † sapiant naturam 467
eius, in cuius locū subrogantur; quæ regula habetur *in l. 1. §. hæc actio, & ibi* Bart. *ff. si quis testam. lib. ess.
iuss. fuer. l. si eum, §. qui iniuriarum,* ibiqoe glos. Bart.
ac cæteri, *ff. si quis caut.* cum aliis ad id allegatis ab
Euerard. *in loc. leg. à vi subrogation. num. 1. vsque ad* 19.
& Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 2.
à num. 1. ad* 57. Tum ex regula illa, non referre, quid
ex æquipollentibus fiat, de qua *in l. mulier, in princ. ff.
ad Trebell. & in l. si mater*, iuncta glos. *C. de instit. &
substit.* & aliis ad hoc allegatis ab Euerard. *in loc. ab
æquipollent. num. 1.* & multis seqq. præsertim verò ea
doctrina locum habebit in specie causæ vtilitatis

ſubrogatæ in locum neceſſitatis, cùm hæ duæ in iure æquiparentur, vt pluribus oſtendimus ſup. *cap. 6. quæſt. 2. concl. 5.* eáque poſtrema, circa initium:
468. nam, cùm duo in iure æquiparantur, † ab vno ad alterum fit extenſio, quæ alias non fieret, vt patet ex adductis ab eodem Euerard. *in loc. a ration. leg. larg.* &c. *num.* 27. iuncto *num.* 41. *& ſeq.* Ad motiuum autem contrarium reſponderi poteſt, ſatis dici verificari, neque omnino ceſſaſſe cauſam diſpenſationis, cùm aliqua ſufficiens adſit iis omnibus temporibus, dum vel ſubrogata adeſt, vel ea, in cuius locum ſubrogatur, præſertim ſi vtraque à iure æquiparetur, vt dictum eſt. Notandum denique, quòd, cùm dupliciter intelligi poſſit, ceſſare commutationem vltimæ voluntatis ceſſante eius cauſa finali; nimirum†
469. vel ipſo iure, ſeu facto, vel media actione, ſeu miniſterio hominis; (quod ſanè multum intereſt; nam in primo caſu erit commutatio ſtatim nulla, in poſteriori erit ſolùm retractabilis, & requiret hominis ſententiam retractantem, interim autem erit valida, prout in priuilegiis adnotauit Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 30. *num.* 21. ex iis etiam, quæ ipſe dixerat de irritatione legum, nimirum *lib.* 6. *cap.* 6. cum aliquot ſeqq. ac præcipuè *cap.* 9. *num.* 6. 7. *&* 12. & conſtat ex latè adductis inter alios per Tiraq. *in repet. l. ſi vnquam, verbo, reuertatur, de reuoc. donat.* à *num.* 266. *vſque ad* 463. & ab eo *ibi* allegatos, præſertim verò *num.* 266. 267. 268. 291. 295. 296. 300. 303. 310. 316. 324. 335. 354. 356. 365. 368. 386. 398. 414. 417. 435. 440. 448. 456. *& d. num.* 463.) cùm, inquam, hæc duo ita inter ſe differant, aduertendum eſt, ea, quæ dicta ſunt in hac quæſtione de ceſſatione commutationis vltimarum voluntatũ ceſſante eius cauſa, accipienda ſunt de ceſſatione ipſo iure, & facto: atque adeò retenta illa opinione, quòd propter ceſſationem cauſæ negatiuam non ceſſet commutatio, intelligendum eſt id, vt non ceſſet ipſo iure; prout etiam Suarez *d. num.* 21. admonet, ea, quæ à ſe dicta ſunt de ceſſatione priuilegij ob eius cauſæ ceſſationem negatiuam in eodem ſenſu eſſe dicta, vt non ſtatim ceſſet, ideſt, annulletur, & irritum fiat priuilegium; & hoc etiam ſuaderi rationibus allegatis: cum hoc tamen ſtare, vt priuilegium fiat irritabile per ceſſationem tantùm negatiuam cauſæ, quia ex illa ſumi poteſt iuſta ratio, propter quam priuilegium reuocetur: & de hac irritatione, inquit, loquuntur multa iura allegata, & declarat Dec. *l. in ambiguis, §. non eſt nouum, num.* 4 *ff. de reg. iur.* cui etiam doctrinæ fauent Doct. *ibidem* ab eo relati tradentes,
470. † gratiam, vel diſpenſationem poſtquam ius eſt perfectè, & conſummatè acquiſitum, non ceſſare, licèt illius cauſa ceſſet; vnde idem infert de priuilegio, per quod iam eſt ius acquiſitum, vt, niſi reuocetur, non amittatur propter ceſſationem ſolam cauſæ, niſi talis ſit, quæ vſum eius reddat illicitum: nullũ autem quoad priuilegium citat auctorem; ſed ego reperio Tiraq. *d. tract. cauſ. ceſſan. in princ. n.* 120. generatim dicentem, quòd tunc, cùm ceſſat priuilegium, quia ceſſet cauſa priuilegij, requiritur ſententia reſciſſoria, ex Bald. *in addit. ad Io. And. in cap. decet.* & *ibi* Franc. poſt gloſ. *de reg. iur. in* 6. & quod notatur *in l. quæro, §. inter locatorem, ff. locat. & in cap. cum ſecũdùm, de hæret. in* 6. & ex traditis à ſe *d. verbo, reuertatur, n.* 398. & multis ſeqq. Atque hæc de præſenti quæſt. in qua potuiſſet quoque videri, an ceſſante cauſa reductionis onerũ, vtputa certi numeri Miſſarum, ſeu ſuppreſſionis beneficiorum, ceſſet ipſa reductio, ſeu ſuppreſſio: ſed quoniã cómodior, & magis proprius locus eſſe videtur, vbi de derogatione qualitatũ beneficij, & ſuppreſſione agemus; ideo ad eum lectoré remittimus, nimirũ ad *c.* 10. *&* 12 *quæſt.* 8. *circa medium.* Interim verò ad alias huius cap. quæſt. trãſeamus.

Svmmæ Rervm.

471. *Reuocatio cõmutationis vltimæ voluntatis à ſuperiore facta alia expreſſa, alia tacita; & n.* 485.
472. *Commiſſio cõmutationis vltimæ voluntatis per reſcriptũ iuſtitiæ facta an, & quomodo auocari poſſit; & quis ſit huius auocationis effectus, remiſſiuè.*
473. *Commutatio vltimarum voluntatum, quæ ab inferiore ordinaria, vel delegata auctoritate fit, quamuis extraiudicialis ſit, poteſt per ſuperiorem auocari, antequam perficiatur.*
474. *Auocari poteſt etiam negotiũ extraiudiciale; quod propriè nomine negotij venit; num.* 475.
476. *Iuriſdictio auocari poteſt per eum, qui illam dedit, & ſuperiorem ab inferiore; ita, vt nulliter poſtea procedat is, à quo auocata eſt.*
477. *Auocatio iuriſdictionis, ſeu negotij, quam ordinarius facit à ſuo delegato, in quo differat ab ea, quã facit delegatus à ſuo ſubdelegato; & n. ſeq.*
478. *Delegatus Papæ, aut eius legati non niſi certis perſonis ſubdelegare poteſt; & quilibet delegatus dat iuriſdictionem vti alienam.*
479. *Metropolitanus auocare non poteſt negotium commutationis vltimæ voluntatis, aut aliud cæptum ab Epiſcopo ſuo ſuffraganeo.*
480. *Legatus Sedis Apoſtolicæ non poteſt ab ordinariis cauſas coram iis pendentes auocare, ſed ſolùm à ſuis Vicelegatis, vel delegatis; n.* 481. *& ſeq.*
482. *Intellectus §. ſi verò iudex, & §. ſi quis autem, in auth. de iudicib.*
483. *Inferior Principe, etiam Præſes, vel Proconſul, ſine Principis licentia remouere poteſt ab eo delegatos, vel Ordinarios conſtitutos; & n.* 486.
484. *Duces, Comites, & Marchiones non habentes iura Principum non poſſunt auocare cauſas pendentes coram iudicibus Ordinariis, quos cum aliis, vel ad aliorum electionem, ſed quos ſoli, ac liberè conſtituunt.*
485. *Auocatio negotij alia eſt expreſſa, alia tacita; & hæc duplex eſt.*
486. *Inferior Principe reuocare nequit commiſſionem commutationis vltimæ voluntatis a Principe factam, à ſe verò factam aliquando poteſt.*
487. *Princeps regulariter reuocare poteſt commiſſionem commutationis vltimæ voluntatis à ſe, & à ſuo inferiore factam.*
488. *Commutatio vltimarum voluntatum executa à ſuperiore, vel eius commiſſario, vt omnino perfecta ſit, debet eſſe nota, & acceptari ab eo, ad cuius fauorẽ facta eſt; idemque eſt in priuilegio, & aliis. & quid de iis, quæ ſunt neceſſitatis, vt eſt collatio beneficiorum; n.* 489. *quomodo autẽ haberi debeat hæc notitia; n.* 490. *& n. ſeq.*
491. *Priuilegium per modum ſtatuti, ſeu conſtitutionis non neceſſariò debet ad ſui perfectionẽ notificari priuilegiato per nuntium, aut ſimilem modum; quod tamen ibidem declaratur, remiſſiuè.*
492. *Acceptatio inducitur ex præſentia cum taciturnitate; & ex petitione eius, quod quis acceptare deberet, aut poſſet.*
493. *Acceptatio vnius, vel plurium, quos gratia concernit, quando requiratur, & an eius, qui inde damnum ſentit; num.* 494.
495. *Priuilegiorum varia genera ſunt, quæ ad duo reducuntur, nimirum dans ius, ſeu facultatem, & ablatiuum oneris.*
496. *Inferior Principe ſupremo nequit regulariter commutationem vltimæ voluntatis ex parte*

concedentis

antecedentis completam, & perfectam etiam ex causa reuocare; & num. seq.

497. Inferiores supremo Principe, neque huius officiales possunt etiam ex causa publica subditum priuare saltem perpetuò re sua, nisi ad id à supremo Principe potestatem accepissent; num. 498. vel nisi illud facerent ad tempus; vel ex causa necessitatis; num. 499.

500. Princeps supremus potest ex iusta causa reuocare commutationem vltima voluntatis perfectam, & acceptatam; cum aliquot num. seqq.

501. Princeps supremus potest ex iusta causa priuare subditum dominio ei quasito siue iure gentium, siue ciuili. & reuocare priuilegium concessum, aut constitutionem editam in vim contractus; num. 502.

503. Princeps supremus potest tollere subdito ex causa priuilegium ei concessum à suo antecessore, aut inferiore. & simplex priuilegium à se concessum potest etiam sine causa, vbi per illud non transferatur aliquod dominium; num. 504.

505. Princeps supremus sine causa reuocare non potest commutationem vltima voluntatis, aut aliud priuilegium, quod transiuit in contractum. nec priuilegium quodlibet cum causa, quæ aliunde haberi possit; num. 506.

507 Princeps supremus non potest etiam ex causa reuocare priuilegium, & tollere ius tertio quæsitum, nisi data condigna recompensatione.

508. Princeps non potest etiam cum causa tollere ius, vel reuocare priuilegium non subditi siue transierit in contractum, siue non; & siue à se concessum, siue ab antecessore. nisi illud esset in notabile detrimentum Principatus; aut reuocatio priuilegij fieret ex causa, ob quam reuocari potest donatio; vel priuilegium consisteret in iurisdictionis concessione; num. 509.

510. Dispensatio à superiore facta absque vlla compositione in lege sua, potest sine causa ab eo validè, non tamen licitè reuocari; quòd si data fuit aliqua compositio, ea restitui debet: in lege autem superioris facta dispensatio reuocari omninò nequit absque causa.

511. Commutatio vltima voluntatis deducta ad vltimum effectum ex parte concedentis, & acceptata in dubio non censetur reuocata; sicut & quodlibet priuilegium; &, si hoc est concessum in vim contractus, eget expressa derogatione saltem generali.

512. Mutatio voluntatis non præsumitur, sed potius perseuerantia in ea.

513. Ius tertij etiam Princeps tollere velle non censetur, sed rescribere, seu concedere secundum ius commune; & num. 517.

514. Priuilegium concessum auferre est odiosum, & contra ius commune; maximè vbi concessum fit personis dilectis, ac benemeritis, aut miserationis causa, vel publicæ vtilitatis.

515. Mutatio voluntatis non præsumitur etiam post longum tempus: & licèt personæ ipsæ priuilegiata variarentur; aut res vbi earum dispositio à duorũ voluntate pendent; & n. 524.

516. Commutatio vltima voluntatis licèt mutata sit quoad substantiam, non tamen censetur mutata quoad qualitates.

517. Priuilegium non censetur reuocatum per posterius rescriptum etiam verbis generalibus conceptum, quæ in reuocationem sonare videntur. & licèt in rescripto posteriori adsit clausula, ex certa scientia; num. 519. aut hoc sit ad fauorem piæ causæ concessum; num. 520.

518. Ius tertij, licèt veniret in consequentiam iuris Principis, non censetur ab eo in dubio abla-

521. Ius tertij, vbi de eius præiudicio agitur, tolli censetur, quando in posteriori Principis dispositione decernetur, non obstante iure, ac præiudicio tertij, & si adiecta simul esset clausula, ex certa scientia, præiudicare velle etiam in magnis censeretur.

522. Ius tertij continagens, seu non ordinarium non censetur Princeps tollere velle.

523. Ius tertij tollere velle censetur Princeps, vbi aliàs concessio nihil operaretur; aut constat de eius enixa voluntate præiudicandi tertio; & hoc vnde colligatur.

524 Reuocatio commutationis vltima voluntatis præsumitur mutatis rebus, vbi ea commutatio à solius commutantis voluntate pendeat; & ibi remissiuè quando ita dicatur mutatus rerum status, vt liceat alicui à priori voluntate recedere.

525. Dispositio reuocata præsumitur, quando disponens aliquem actum ei contrarium facit.

526. Prior commutatio vltima voluntatis non censetur reuocata per posteriorem alteri concessam, quæ de priori mentionem non facit; idemque est in quolibet priuilegio etiã per legem posteriorem.

527. Prior cõmutatio vltima voluntatis non reuocatur per posteriorẽ alteri concessam, etiamsi habeat clausulã, ex certa scientia, vel, non obstante.

528. Priuilegium commutationis vltima voluntatis non reuocatur per sententiam sequentem, licèt possit aliquando per eam reprobari; & ibi quid differant reuocatio, & reprobatio.

529. Priuilegium præcedens speciale an, & quando tollatur per posterius generale, vel contra, non facta prioris mentione; & quid quando vtrumque est generale, vel speciale.

530. Priuilegium commutationis vltima voluntatis tribuens etiam solum ius ad rem non tollitur per sequens non facta illius mentione.

531. Clausularum quoque derogatoriarum prioris priuilegij mentio facienda est in posterioris impetratione.

532. Priuilegium commutationis vltima voluntatis, aut aliud conforme omninò iuri cõmuni, tollitur per posterius nulla prioris facta mentione. & quid de inserto in corpore iuris; num. 533.

534. Priuilegium commutationis vltima voluntatis surreptitium tollitur per posterius nulla etiam prioris facta mentione: idemque si prius sit valde vulgare.

535. Mentio præcedentis priuilegij pro ea tantùm parte facienda est in posteriori, pro qua hoc illi derogat.

536. Priuilegium præcedens tollitur per sequens, in quo de priori alteri concesso saltem in genere cogitatum fuit.

537. Clausula generalis, non obstantibus quibuscumque commutationibus vltimarum voluntatum alteri hac in re concessis, regulariter sufficit ad reuocationem commutationis alteri antea concessæ; & trib. n. seqq.

538. Cogitatum fuisse in genere regulariter in quauis dispositione sufficit.

539. Clausula generalis, non obstantibus quibuscumque priuilegiis, quando sufficiat in derogatione priuilegiorum.

540. Expressio triplex, in genere, in specie, & in indiuiduo.

541. Commutatio vltima voluntatis concessa piæ causa

reuocata non censetur per posteriorem alteri concessam, nisi adiecta clausula illa, non obstante tali commutatione pia causa concessa; idémque in concessa miserabilibus personis, aut aliàs priuilegiatis, & insignibus. & quid de contenta in corpore iuris; num. 542. aut habente clausulam derogatoriam ad futuras commutationes; num. 543.

544. *Commutatio vltima voluntatis concessa per modum contractus, vel titulo oneroso, quam clausulam requirat in dispositione posteriori, vt ei deroget.*

545. *Reuocatio commutationis vltima voluntatis facta per viam legis sortitur effectum suum eo tempore, quo lex solet obligare, idémque est in reuocatione priuilegiorum, ac lege irritante; qua non priùs obligat, quam irritet; num. 546.*

547. *Lex reuocans priuilegium commutationis vltima voluntatis sortitur effectum post promulgationem statim, ac elapsum est tempus sufficiens ad communiter obligandum. & quid si communiter ea lex ignoretur, an, & quomodo valeat vsus priuilegij; num. 548.*

549. *Lex non obligat etiam scientes ante ipsius promulgationem, & qualis hæc esse debeat in legibus ciuilibus, aut particularibus alicuius ciuitatis, prouincia, vel parui regni; num. 550. & quid in legibus Pontificiis, aut Episcoporum, Archiepiscoporum, & Conciliorum prouincialium, vel generalium; aut reuocantibus priuilegia; num. 551. & 554*

552. *Lex regulariter non obligat, nisi statim post duos menses à die publicationis; & quid seclusa determinatione temporis à iure positiuo, vel Principis, seu lege ipsa; & num. seq.*

553. *Lex non ligat ignorantes quoad pœnam siue ante, siue post lapsum duorũ mensiũ à publicatione.*

554. *Statutum particulare ligat statim post sufficientem promulgationem ante duos menses.*

555. *Iuri ciuili standum etiam in foro Canonico, cùm aliquid in materia indifferenti statutum est à iure ciuili, non à Canonico.*

556. *Leges Regum, qui in temporalibus superiorem non recognoscunt, quando incipiant obligare.*

557. *Lex in quibus casibus incipiat obligare statim, vel ante duos menses à publicatione.*

558. *Reuocatio commutationis vltima voluntatis facta per rescriptum, aut priuatam dispositionem, non habet effectum, nisi ad eius notitiam proueniat, cui concessa fuerat commutatio; idémque in reuocatione priuilegiorum, gratiarum, indulgentiarum, ac iurisdictionis. & qualis esse debeat hæc notitia; num. 559.*

560. *Intellectus regula iuris, omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur.*

QVÆRO SEXTO, an commutatio vltimarum voluntatum expiret per eius reuocationem à commutante factam.

Postquam in præcedentibus quæst. huius cap. egimus de extinctione commutationis vltimarum voluntatum quodammodo ab intrinseco, & ex se, seu sponte sua, hoc est, per cessationem, seu amissionem putam eiusdem, prout respectu priuilegij, cui maximè assimilatur nostra commutatio, eas appellat Suarez *d. lib 8. de legibus, cap. 29. num. 2.* quia ea non procedit ab actione, siue mediata, siue immediata alicuius personæ, quæ in ea commutatione concedenda interuenerit, nimirum vel concedentis, seu committentis, eiúsve commissatij, vel impetrantis: videamus nunc, iuxta ordinem initio huius capitis à nobis propositum, de modis, quibus cessare, seu extingui potest per actionem alicuius; & primò de actione Superioris ipsam commutationem reuocantis. Cùm autem hæc reuocatio † 471.
duplex esse possit, altera expressa, nimirum, quæ verbis expressis fiat, siue specialibus, siue generalibus; altera tacita, vtputa per concessionem alterius commutationis alij, quam impetranti factam, vel actum Superioris incompossibilem cum præcedenti commutatione: de hac vtraque reuocatione in præsenti quæst. agendum nobis est.

Et quoniam raró admodum commutatio vltimæ voluntatis fit, aut committitur per rescriptum iustitiæ, seu ad lites, verùm vtplurimum est in genere rescripti gratiæ, & gratia, quamuis in ea committatur examinatio, & verificatio causarum in precibus narratarum, aut detur iurisdictio executoribus pro defensione illam impetrantis, vt satis ostendimus *cap. 6. quæst. 4. præmiss. 2.* ideo, si quando contingat, vt commutatio vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ committatur, & scire quis cupiat, † an, & 472.
quomodo auocari, seu reuocari possit huiusmodi commissio; & quis sit huius reuocationis effectus; præter text. & Doct. *in cap. Ecclesia Sancta Maria il 2. vt lit. pend. & cap. vt nostrum, de appell.* Couar. *pract. quæst. cap. 9.* Mandos *in form. commiss. auocator. & commission. caus. cum clause. auocator.* Vestr. *in prax. Rom. Cur. lib. 3. cap. 9.* Rebuff. *tom. 1. reg. constit. tract. de euocat. quæst. 2.* Marant. *in spec. aur. part. 4. dist. 16. & 58. cum duabus seqq.* Rob. Lancell. *in tract. de attentat. part. 2. in præfat.* inter recentiores Marchesan. *tract. de commiss. & rescript. part. 2. in for. commiss. auocat. caus.* videre potest, quæ nos scripsimus *in nostro tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 10. eóque vlt. quæst. 1.* & ad *ibidem* dicta candidum lectorem remisisse sufficiat. Nos verò hîc agemus de reuocatione commutationis vltimarum voluntatum quatenus quædam gratia est, ac præcipue cùm est consummata, & perfecta.

Præmitto autem primò, † etiam eam commuta- 473.
tionem vltimarum voluntatum, quæ ab inferiore siue ordinaria, siue delegata auctoritate fit, quamuis extraiudicialis sit, posse per Superiorem, antequam perficiatur, ad se auocari in eo statu, quo est; nimirum vel vt ipse eam perficiat, vel vt de eiusdem iustitia cognoscat, vel vt alij rem committat: ita, vt, si inferior post notitiam huius auocationis in eo negotio vlteriùs se intromittat, nulliter omnino agat, & procedat. Probari autem id potest; tum quòd nõ est assignare quoad hoc discriminis rationem inter auocationem negotij iudicialis, seu causæ, & auocationẽ negotij extraiudicialis; cùm in neutro Superior iuri alicuius deroget; vnde † posse quoque 474.
extraiudiciale negotiũ auocari, monuimus *d. quæst. 1. initio.* tum quòd huiusmodi negotio optimè adaptatur, quod de auocatione causæ dicitur *in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, vt lit. pend.* ibi; nos quicquid ab aliis factum fuit, postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium reuocauit, irritum decernimus, & inanẽ. & *d. cap. vt nostrum, de appell.* vbi Romanus Pontifex Mediolanen. Archiepiscopo rescribens ait; Iudicibus dedimus in mandatis, vt, si post secundum mandatũ, per quod totius cognitionem negotij ad nostrum iudicium reuocauimus, traditioné sigilli dicto N à te cognosceret esse factam, eam decernerent irritam, & inanẽ; Inhibẽtes illi, ne quomodolibet eo vti præsumeret; cùm plus sit, Romanũ Põtificẽ ad se aliquod reuocare negotiũ, quàm quemquã ad eum super aliquo negotio prouocare; præsertim cùm negotij nomine † nõ modò iudiciale, 475
seu

ſeu cauſa, vel iudiciom, ſed etiam extraiudiciale continreatur, vt cooſtat ex *cap. forus, de verb. ſig.* & traditis *ibi* per Doct. & Marant. *in ſpec. aur.* a. *part. princip. à num. 1. ad 14. & part. 5. num. 66. cum duo-*
476. *bus ſeqq.* Tum quòd is, qui dat iuriſdictionem, † eam poteſt quoad vlteriorem illius vſum reuocare ab eo cui illam dedit; ſicut & ſuperior à ſuo inferiore; ita, vt nulliter is deinceps procedat; vt ex *l. cum prætor, in princip. ff. de iudic.* colligitur, & apertè conſtat ex *l. iudicium ſoluitur, ff. eod. tit.* ibi; iudicium ſoluitur vetante eo, qui iudicare iuſſerat, vel etiam eo, qui maius imperium in eadem iuriſdictione habet: necnon *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* ibi; ſi tamen, antequam ille iuriſdictione vſus fuerit, commiſſio huiuſmodi per te reuocetur ab ipſo, vel eum rebus eximi contingat humanis, cauſam ipſam reſumere poteris. *& in cap. ſi delegatus, eodem tit. & lib.* non ſemel ſupponitur, poſſe delegatum reuocare vices ſuas re integra. & hac ratione vtuntur ferè omnes Doct. qui facultatem auocandi ab inferiori, vel ſuo delegato confirmant; ac præcipuè Couar. *d. cap. 9. num.* 1. inde inferens ad Principem reſpectu ſuorum iudicum inferiorum, & Epiſcopum reſpectu ſui Vicarij. Hoc tamen diſcrimen
477. eſt † inter ordinarium auocantem negotium à ſuo inferiore, cui iuriſdictionem dedit, & delegatum, qui illud auocat à ſuo ſubdelegato; quòd ille poterit in quocumque ſtatu negotium, ſeu cauſam auocare; ſecus verò eſt in delegato; nam is, ſi commiſit in totum, & ſubdelegatus vti cœpit iuriſdictione, non poteſt ampliùs eam reuocare, vt conſtat ex *d. cap. quamuis*, à contrario ſenſu, & *ibi* gloſ. ac Doct. communiter adnotarunt; poterit autem ſi ſubdelegatus vti non cœpit iuriſdictione, vt in eo text. cauetur expreſsè; aut ſi commiſit cum clauſula, *donec vices ſuas duxerit reuocandas*, per quam commiſſionem cenſetur commiſſa etiam ſententiæ prolatio; nam quoad ea, quæ non ſunt per ſubdelegatum expedita, poterit delegatus ſuam iuriſdictionem reuocare, ſeu negotium à ſuo ſubdelegato auocare; prout ſatis apertè conſtat ex *d. cap. ſi delegatus.* Similiter idem poterit, qui aliquem ſibi articulum reſeruauit, reſpectu eius articuli re integra, hoc eſt, vbi adhuc per ſubdelegatum expeditus non fuerit, vt ſentit gloſ. recepta *d. cap. quamuis, verbo, in totum*; vnde & ad hunc delegatum, qui ſic ſubdelegauit, non ad primum delegantem appellatur, etiamſi poſt ſententiam fuerit appellandum, vt diſponitur *in d. cap. ſi delegatus, in vlt. reſpon.* Prædictum verò principale diſcrimen inter Ordinarium, & delegatum committentem apertè ſentit Couar. *d. num.* 1. dum ait, eum, qui liberè iudicare iuſſit, & cui liberum fuit cauſæ cognitionem huic, vel illi committere, & iuriſdictionem dare, poterit eandem auocare, & quocumque in ſtatu cauſæ prohibere, quòd iudex ab eo datus de cauſa illa co-
478. gnoſcat. nam delegatus, † ſi quidem Pontificis, aut eius Legati ſit, non poteſt, niſi certis perſonis, cauſam committere, ſeu ſubdelegare, vt habetur *in cap. ſtatutum, in princip.* iuncto §. *in nullo quoque, de reſcript. in 6.* & quilibet delegatus non dat alicui ſuam iuriſdictionem, vt ſibi propriam, ſed alienam; cùm is vice fungatur delegantis, *l. 1. §. qui mandatam, & l. etſi prætor, ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd. l. more maiorum, & l. ſolet. ff. de iuriſd. omn. iud.* idque licèt is delegatus aliàs ordinarius ſit, *d. l. etſi Prætor.*

479. Præmitto ſecundò, † Metropolitanum non poſſe auocare negotium commutationis vltimæ voluntatis iam cœptum ab Epiſcopo ſuo ſuffraganeo. Probatur ex eo, quòd idipſum de auocatione cauſæ coram Epiſcopo pendentis tradit Couar. *d. cap. 9. num.* 2. illud inferens ex prædicta eius doctrina paulo antè à nobis relata; & confirmans tum auctoritate Rip. id expreſsè tenentis *in cap. cum M. Ferrarienſis, num. 195. de conſtit.* tum quòd Archiepiſcopus in ſuorum Suffraganeorum ſubditos, eorúmque cauſis non habet iuriſdictionem, niſi per appellationem, vt *in cap. 1. de offic. leg.* & aliis iuribus per nos allegatis *cap. 5. quæſt. 10. in 2. ſuppoſ.* quod tamen intellige, præcipue; nam in aliis quoque caſibus poſſe in ſubditos Suffraganeorum ſuorum, & eorum cauſis iuriſdictionem à Metropolitano exerceri, notauit gloſ. recepta *d. cap. 1. verbo, per appellationem*, ac nos *loc. cit.* latiſſiuè docuimus: tum deníque aliis fundamentis, quæ ipſe Couar. allegat *d. numer.* 2. qui *numer. 3. verſ. quartò hinc*, ex præmiſſis deducit, iure Pontificio
probari, † Legatum Sedis Apoſtolicæ non poſſe 480.
ab Ordinariis cauſas coram iis pendentes auocare; cùm ſit, inquit, locus præuentioni inter eum, & Ordinarios, *cap. ſi à ſede, de præb. in 6.* & conſtat ex traditis *ibi* per Doctor. & allegatis ab eodem Couar. *in Epit. 4. Decretal. 2. part. §. 10. numer.* 11. & nobis *d. cap. 5. quæſt. 7. concl.* 2. notántque expreſſim Specul. *tit. de legat. §. nunc oſtendendum, verſ. præmiſſa*, Abb. *d. cap. 1. num. 4. de offic. deleg.* & *ibi* Sapia poſt Anchar. *conſ.* 131. necnon Gemin. *cap. 1. in princip. de for. compet. in 6.* & Rip. *d. cap. cum M. num.* 195. Ab iis tamen, quibus ipſe tribuit iuriſdi-
ctionem, vt Vicelegatis, aut aliis ſuis delegatis, † 481.
poteſt eam auocare; quod etiam ex eo conſtat, quòd Legati de latere æquiparantur proconſulibus, ſicut cæteri Legati præſidibus prouinciarum, vt dicitur *in cap. 2. de offic. legat. in 6.* at verò Proconſul adimere mandatam à ſe aliis iuriſdictionem poteſt, vt dicitur *in l. ſolet, §. ſicut autem, ff. de offic. procon. & leg.* & quamuis *ibidem* ſtatim ſubiiciantur ea verba; non autem debet inconſulto Principe hoc facere; tamen rectè gloſ. *ibidem, verbo, debet*, hoc ipſum verbum exponit, ex honeſtate; prout etiam ſumitur *in l. 3. C. de pignor.* dicens, quòd poteſt tamen illud facere inconſulto Principe, per *d. l. iudicium ſoluitur, ff. de iudic. & §. ſi verò iudex, auth. de iudicib. &c. collat. 6.*
qui tamen §. † non loquitur de iudicibus amouen- 482.
dis, aut ſubſtituendis, ſed miniſtrantibus, ſeu miniſtris, ac nuntiis publicis. Non leua autem faceſſere negotium poteſt, quod de iudicibus hac in re decernitur in §. ſtatim ſeq. qui incipit, *ſi quis autem*, vbi cauetur, quòd, ſi quis iudicum quauis ex cauſa remoueatur à iudicando, ſolus Princeps poteſt alium ſubrogare. Verùm reſponderi poteſt, ibi vel non ideo prohiberi, quin poſſit inferior à Principe ipſe reſumere cauſam, quam alteri delegauit; vel loqui Imperatorem de iudicibus à Principe delegatis, vel de ordinariis ab eodem conſtitutis; quorum neu-
tros † poteſt inferior ipſo Principe, licèt Præſes, 483.
aut Proconſul, ſine Principis licentia remouere, & alios ſubrogare. & ſic quoad hos poſtremos ea deciſio valde fauet priori parti huius poſterioris illationis, quam ex præmiſſis cum Couar. deduximus. Qui quidem *num.* 4. aliam quoque in praxi dedu-
cit, ac ſatis confirmat; nimirum, † non poſſe Du- 484.
ces, Comites, aut Marchiones, alióſve iuriſdictionem, non tamen iura Principum habentes, cauſas apud iudices ordinarios pendentes auocare, etiamſi ad plebis electionem per ipſum Dominum confirmentur, & conſtituantur; idque etiam auctoritate Caſtr. *in l. nemo, C. de iuriſd. omn. iud.* quem ſequitur Auendan. *in tract. de exequend. mandat. reg. cap. 6. num.* 28. quòd ſi Dux, Marchio, vel Comes, aut is, qui iuriſdictionem habet in oppido, cauſam

auocare velit ab eo iudice, quem ipse solus, & libere constituit, & cui propriam iurisdictionem commisit, & in oppido exercendam; id poterit facere, ait *ibidem* Couar. absque vlla subditorum, & iudicis iniuria, quemadmodum tenuerunt Io. Montag. *in tract. de auctorit. mag. consil.* & *ibi* Nic. Boër. *num.* 158. Ang. *d. l. iudicium soluitur, ff. de iudic.* & Rebuff. *tom. 1. ad Reg. constit. tract. de euocat. quæst. 5. in princ.* Quæ quidem omnia, &, si quæ alia traduntur de auocatione causæ, seu negotij iudicialis, seruata proportione dicenda quoque sunt de auocatione negotij extraiudicialis, atque adeò etiam commutationis vltimarum voluntatum. ex quibus illud quod initio quæst. attigimus, prætereundum hoc loco nequaquam est,
485. † duplicem esse negotij auocationem; alteram expressam, quæ verbis expressis fit, de qua *d. cap. vt nostrum, de appellat. & d. cap. Ecclesia, il 2. vt lit. pend.* alteram tacitam: quæ duplex est, nimirum, vel cùm Princeps, aliúsve Superior illud alteri committit, vt *in cap. caterùm, & cap. pastoralis, §. vlt. de rescript. cap. sanè, il 1. & cap. pastoralis, §. praterea, de offic. deleg.* vel cùm ipse Princeps, aliúsve superior incipit de ipso negotio, causáve pendente coram inferiore cognoscere; quam tacitam auocationem agnouit Mandos. *in form. commiss. auocator. vers. sed superest*, & alij, quos retulimus *d. tract. de Conseruatorib. iudicib. quæst. 1. præmiss. 2.* vbi, & cæteras species auocationis attulimus, & explicauimus. quem locum simul cum ea ferè tota quæst. pro hac materia auocationis cœpti negotij videas, si lubet. nos verò in hac quæst. iam propiùs accedamus ad materiam reuocationis commutationis perfectæ, & consummatæ vltimarum voluntatum: si duo priùs videamus; alterum, an mandatum, seu commissio faciendæ commutationis reuocari possit ad effectum, vt ea denegetur, & hoc siue commissarius iam exequi cœperit suam commissionem, siue etiam nondum cœperit exequi; alterum, an ad prædictam perfectionem, & consummationem commutationis vltimarum voluntatum, præter eiusdem commutationis executionem à superiore, vel eius commissario factam, citra tamen vltimatum effectum, iuxta duos posteriores illius status, quos initio præced. quæst. considerauimus, requiratur ex parte illius, ad cuius fauorem fit commutatio, huiusmodi gratiæ notitia, & acceptatio: quæ duo sequentibus duobus præmiss. exequemur.

Præmitto igitur tertiò, quòd, licèt inferior Prin-
486. cipe † nequeat reuocare commissionem commutationis vltimæ voluntatis à Principe factam vllo modo: à se tamen factam potest aliquando; & Princeps regulariter vtramque, etiam ad effectum, vt eam deneget, hoc est, neque ipse illam faciat; neque alteri committat. Primum colligitur ex *§. si quis autem, in auth. de iudicib. collat. 2.* quem paulo antè ponderauimus; omnino verò idipsum ex eo patet, quoniam nequit inferior se intromittere, vbi superior manum apposuit; vt ex *cap. vt nostrum, de appell. & cap. Ecclesia S. Maria, il 2. vt lit. pend.* colligunt *ibi* Doct. atque alibi sæpe: nec potest alicui auferre gratiam ei à Superiore concessam, vt colligitur ex *cap. cum inferior, de maior. & obed. & cap. 1. ac 2. de confir. vt. vel inut.* & meliùs ex *cap. sanè. & cap. cùm ad quorumdam. de excess. prælat.* necnon ex *cap. dilecti, de priuil.* cum simil. Secundum probatur. nam, si quidem teneatur tunc inferior eam commutationem facere, vt quia adsit causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis publicæ; aut aliàs sit debita, iuxta ea, quæ diximus sup. *cap. 6. quæst. 3. præmiss. 2. post medium*, & arg. eorum, quæ dicemus *præmiss. seq. circa medium*, præcipuè ex *cap. si tibi absenti, de præb. in 6.* tunc multo minùs reuocare poterit commissionem alteri à se factam de commutando: si verò non teneatur eo casu commutare, poterit huiusmodi commissionem à se factam reuocare; quoniam tunc nullam, aut leuem iniuriam, modicumque admodum præiudicium infert siue à se delegato, siue ei, qui commissionem impetrauit; nisi fortè iam delegatus vti cœperit iurisdictione, arg. *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* iuncto *d. cap. si tibi absenti*. Tertium denique † patet, 487.
quoniam Papa, & Princeps ex certa scientia potest alicui auferre ex causa ius quæsitum ad rem, vt constat ex *cap. quamuis, il 1. de rescript. in 6. cap. si is, cui, & cap. pen. de præb.* necnon *cap. fin. de concess. præb. eod. lib.* & *ibi* Doct. & *in l. si testamentum, C. de testament. & cap. quæ in Ecclesiarum, de constit.* & alibi sæpe. atque idipsum etiam confirmatur ex eo, quod de auocatione causæ quoad hoc tradidimus *in s. præmiss. ante med.* Pro huius autem, ac duorum præced. præmiss. declaratione videri potest, quod tradunt Sanchez, & Suarez, quos hac in re non nisi post hæc scripta vidi, illum *lib. 8. de matrim. disput. 33. num. 6. & 7.* hunc *tom. 4. disp. 26. sect. 3. & lib. 6. de legibus, cap. 15. & cap. 20. num. 5. ac lib. 8. cap. 37. à num. 11. ad 17.*

Præmitto nunc quartò, † commutationem vl- 488.
timarum voluntatum executã à superiore, vel eius cõmissario, vt omnino perfecta sit, habeátque suum effectum, requiri, vt nota sit, vel notificetur ei, ad cuius fauorem facta; atque ab eo acceptetur. Probatur, quoniam ita de priuilegio, (cuiusmodi est commutatio vltimæ voluntatis, vt iam non semel docuimus,) quòd solùm possit sortiri suum effectum à tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur, voluit glos. *cap. 1. verbo, vim suam habens*, & *ibi* Archid. *num. 3. verbo, facultatem*, Innoc. *num. 6.* Host. *col. 5. de concess. præb. in 6.* & alij plerique relati pariter, & probati à Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. cas. 185. num. 30. vsque ad 41.* Suarez *lib. 8. de legib. cap. 25. num. 2.* iuncto *num. 15.* & multis seqq. ac Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 16. num. 2.* quibus *lib. 4. sum. cap. 48. num. 2.* addit Vasquez 1. 2. *quæst. 95. art. 3. disp. 156. cap. 4. num. 30. & 31.* ita vt hæc communis, ac recepta Doct. sententia sit, prout eam appellat Suarez *a. num. 2.* & Menoch. *d. cas. 185. num. 41.* confirmatur autem id tum ex text. *d. cap. 1. vers. ex parte*, vbi expressè habetur, priuilegium prodesse à die scientiæ; & licèt id videatur allegatio partis; tamen satis approbatur à Pontifice, dum pro ea parte rescribit, eiúsque rationibus nititur, vt patet ex fine illius text. tum ex *l. qui absenti, ff. de acquir. poss.* ibi; qui absenti seruo scribit, vt in libertate moretur, non eam mentem habet, vt statim velit serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo seruus certior factus fuerit. *& l. fin. C. de consulib. lib. 12.* vbi dicitur, filium egredi à patris potestate per illius electionẽ ad dignitatem consularem illico à litteris præstitis, hoc est, vt *ibi* glos. exponit, præsentatis sibi litteris suæ electionis: atque aliis iuribus, quæ probant, requiri acceptationem priuilegiati; vt *cap. si tibi absenti, de præb. in 6.* ibi; si tibi absenti conferatur beneficium, licèt per collationem huiusmodi, donec eam ratam habueris, ius in beneficio non acquiras; & *in §. generaliter autem*, aliàs *§. illud tamen, vers. generaliter autem, auth. quib. mod. natur. effic. sui, collat. 7.* vbi de legitimatione filiorum, quæ quoddam priuilegium est, loquens Imperator; generaliter autem, inquit, in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum ius, tunc hoc volumus obtinere, dum & filij hoc ratum habuerint. Et quoad scien-

tiam,

riam, & acceptationem priuilegiati, quòd ea requiratur, probatur tum ex adductis à Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 26. ex num. 5. ad 23.* tum etiam ratione illa, quam affert Suarez *d. num. 2.* quia ad effectum priuilegij non satis est concessio actiua, sed debet etiam supponi acquisitio passiua, quæ non fit sine voluntate priuilegiandi acceptantis, quia beneficium non confertur in inuitum, *cap. beneficium, de reg. iur. in 6. cum suis concord. ibidem* per glos. & Doctor. allegatis; neque aliquis potens vti voluntate aliquid acquirit non volens; ad voluntatem autem acceptandi necessaria est notitia, quia voluntas non fertur in incognitum: tum etiam illa ratione, quam affert Sanchez *d. disput. 36. num. 2. & d. cap. 48. num.* item 2. quoniam priuilegium est quædam donatio, vt docent Anchar. *d. cap. 1. numer. 6.* & *ibi* Franc. *§. ex parte, numer. 3. de concess. prebend. in 6.* hæc autem non acquiritur absenti ante acceptationem; ita, vt ante eam reuocari possit; quod ex *l. absenti, ff. de donat. & l. nec ambigi, C. eodem tit.* pluribúsque Doctor. relatis comprobat Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 6. num. 2.* illam subiiciens rationem, quia obligatio non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu, *l. 1. ff. de pact.* & in priuilegio, quòd reuocari illud possit ante acceptationem priuilegiati, si de iis sit, quæ pendent ex mera liberalitate concedentis, vt est donatio rei propriæ;
489. licèt secus sit de iis, † quæ ex parte concedentis sunt necessitatis, qualis est collatio beneficiorum, prout post alios declarando tradũt Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 16. num. 1.* Menoch. *d. cas. 185. num. 46. cum seq.* Gonz. *sup. num. 14.* & Sanchez *d. disp. 36. num. 4.* & quoad secundum est text. *d. cap. si tibi absenti, de prab. in 6.* vbi definitur, beneficium absenti collatum ante eius dissensum, vel lapsum termini eidem ad consentiendum præfixi alteri validè conferri non posse: facitque *cap. gratia, de rescript. eod. lib.* commutatio autem vltimæ voluntatis, siquidem ex causa necessaria, aut ex euidenti vtilitate publica facienda sit, (cui vtrique consulere debet superior ex officio suo, *iur. vulg.*) erit in hoc posteriori, alias in priori priuilegiorum genere. & sic habemus primam extensionem regulæ initio huius præmiss. propositæ declaratam. quæ regula ampliatur, seu extenditur
490. secundò, vt † non sufficiat in priuilegiato quæuis notitia priuilegij, sed ei debet notificari per nũtium, vel epistolam eius, qui impetrauit, vel concessit priuilegium, vt sensit Suarez *d. cap. 25. num. 15.* & docet Sanchez *d. cap. 48. num. 3. & d. lib. 3. disp. 36. num. 7.* ex eo, quòd concessio priuilegij est quædam donatio, vt mox dictum est; hæc verò vt efficax sit, & omnino valida, & irreuocabilis, debet intimari per nuntium ad id destinatum, vel epistolam, vt pluribus comprobat idem Sanchez *d. lib. 1. de matrim. disp. 6. num. 3.* sicut & reuocatio delegationis, & licentiæ debet eodem modo intimari ei, cui concessa fuerat, vt ipsemet docet *d. lib. 3. disput. 30. num. 3.* atque eadem ratio idem probat in commutatione, ait Sanch. *d. lib. 4. sum. cap. 48. num. 3.* Id verò intelligendum est quando priuilegium est motu proprio concessum, aut ad alterius, quàm eius, cui conceditur, instantiam: secus si quis per suum procuratorem, vel nuntium illud impetret; tunc enim valet à tempore, quo eius procuratori, aut nuntio intimatur, vt idem Sanchez tradit *d. cap. 48. num. 3. & 7. ac d. disp. 36. num. 6.* & adductis per eum *d. disp. 6. num. 19.* quod idem voluit Vasq. *d. cap. 4. num. 30. & 31.* relatus à Sanch. *d. num. 7.* vbi subdit, quòd tunc ad licitũ eius dispensationis vsum, satis erit, priuilegiatum habere notitiam illius priuilegij ex relatione cuiusuis personæ fide dignæ, etsi non sit nuntius, aut procurator eius, aut concedentis; quoniam à tempore acceptationis per procuratorem, aut eum nuntium, fuit iam satis acceptata per ipsum impetrantem, solaque ad licitum vsum desiderabatur notitia illius, quæ satis habetur à persona fide digna. atque idem prorsus, ait *ibidem* Sanchez, dicendum est de commutatione. Et hæc est prima limitatio prædictæ regulæ. quæ limitatur secundò, vt intelligatur de priuilegiis concessis gratiosè, ac per modum rescripti: secus de
concessis † per modum statuti, & constitutionis; vt 491.
docet idem Sanchez *d. cap. 48. num. 4.* & contra alios defendit *d. disp. 36. num. 3.* Idem sentiunt nonnulli, quos recenset Suarez *d. cap. 25. num. 4.* licèt *ibidem* alios referat contrarium sentientes; quod *num. 5.* confirmat ipse verò *num. 26.* idem cum Sanchez regulariter tenet, sed vsque ad *num. 21.* idipsum multis
modis declarat. Limitatur tertiò, quòd acceptatio † 492.
inducitur ex præsentia cum taciturnitate, iuxta *cap. qui tacet, de reg. iur. in 6.* cum aliis adductis per Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 6. num. 11.* & Gonzal. *d. glos. 26. num. 25.* vbi etiam allegat text. *in l. qui patitur, ff. mandat. & l. Paulus, ff. rem rat. hab.* quibus ego addo text. opt. *in Clem. vnic. §. 1. vers. quin etiam, de concess. prabend.* quomodo autem d. regula, *qui tacet*, conciliari debeat cum illa, *vt, qui tacet, nec fateri, sed nec vtique negare videtur*, videndum est, quod scripsimus *cap. praced. quæst. 4. ad fin.* ex *d.* verò *vers. quin etiam*, simul habetur alius modus, quo acceptatio inducitur, nimirum ex petitione eius, quod acceptare deberet, aut posset, ibi enim dicitur; quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum executorem conferri, aut recipiendo sibi præsenti collatum, ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere
censemus. Quartò limita, vt, † si impedimentum, 493.
super quo facta est gratia, sit alterius tantùm contrahentium, vel vtrique commune, tunc sufficiet acceptatio illius, & horum vnius: si verò in vtroque sit diuersum impedimentum, requiretur vtriusque acceptatio; vt satis probat Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 26. num. 6 & 7.* vbi loquitur de contractu matrimonij; sed eadem est ratio in cæteris. Limitatur de-
nique, vt † non requiratur notitia eius, qui solùm 494.
in consequentiam damnum sentit ex priuilegio; prout ex text. *in cap. 1. vers. dicebat autem, & versic. similiter, de concess. preb. in 6.* Rom. *cons. 330.* Dec. *cap. 2. in 1 lect. num. 42.* & *ibi* Fel. *num. 7.* Mant. *num. 45.* & Menoch. *d. cas. 185. num. 28.* alios allegante, tradit Sanchez *d. disp. 36. num. 5.* ac tandem admittit Suarez *d. cap. 25. num. 30.* sicut de acceptatione, seu consensu docuerat *num. 27.* qui auctor hac in re videndus est *d. cap. 25.* vbi de ea latè disserit, di-
stinguendo de variis † priuilegiorum speciebus, seu 495.
generibus, quæ ad duo reducit, nimirum datiuum ius, seu facultatem, & ablatiuum oneris. quamuis autem *eodem lib. 8. cap. 3. vsque ad 7.* alias plerasque species priuilegiorum referat, ac latiùs explicet, eæ tamen omnes accidentariæ sunt, & ad duas prædictas commodè reducuntur. Iam verò his præmissis, ad conclus. huius quæst. veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Inferior Principe supremo non potest commutationem vltimæ voluntatis ad vltimum effectum proximum adductam, seu ex parte concedentis completam, ac perfectam, & ab eo cui concessa est acceptatam regulariter et-
iam ex causa reuocare. Probatur, quia † inferiores 496
à Principe, seu non habentes iura imperij, vel officialis Principis non possunt etiam ex causa publica priuare saltem perpetuò subditum re sua, ita post Fel. *in cap. quæ in Ecclesiarum, vers. quarta declaratio, & seq. de constit.* tradit Anton. Gabr. *commun.*

conclus. lib. 3. tit. de iur. quaes. non toll. concl. 2. num. 12.
sic intelligens Loffred. *consil.* 30. *num.* 7. Bolognett.
consil. 6. Ruin. *cons.* 229. *vol.* 1. *& cons.* 105. *vol.* 5.
tenentes, Principes inferiores non posse priuare
subditos dominio rerum suarum; sicut glos. *in cap.*
constitutus, verbo, quaecunque, de relig. domib. Ias. *in*
l. Barbarius, vers. nonne facit, ff. de offic. praetor. Card.
cons. 85. *vers. at superior alicuius*, Alex. *consil.* 101.
versic. & etiam hoc permittitur, vol. 1. *& cons.* 217.
vers. accedit quarto, vol. 2. ac Paul. Castr. *cons.* 34.
vol. 2. asserentes, etiam inferiores supremo Prin-
cipe posse ex causa publicae vtilitatis perpetuò pri-
uare subditum re sua, intelligit de inferioribus
Principibus, qui in suis terris obtinent vices Im-
peratoris, seu habent iura Imperij, cuiusmodi nunc
sunt omnes ferè Duces in Italia: Idipsum quoque,
quòd inferior supremo Principe, etiamsi sit Lega-
tus à latere, non possit tollere ius alteri quaesitum,
latè tradant Gomes. *ad reg. de non tollend. iur. quaest.*
7. praesertim *num.* 5. vbi ad id allegat Bald. *in l. si te-*
stamentum, C. de testam. Alex. *cons.* 94. *incip. consi-*
deratis, numer. 8. *versic. tamen secus est in inferiori à*
Principe, vol. 1. Abb. *cons.* 61. *num.* 2. *&* 3. *vol.* 1.
Fel. *cap. vlt. num.* 32. *de praesumpt.* Rebuff. *in prax.*
benef. ad d. reg. Cancell. de iur. quaes. non toll. glos. 6.
num. 4. Dec. *cons.* 288. *num.* 8. *cons.* 292. *col.* 2. *in fi. &*
cons. 525. *num.* 8. eundem Dec. post alios *d. cap. quae in*
Ecclesiarum, ante num. 25.

498. Declaranda verò est haec conclusio, † nisi infe-
rior ab ipso Principe hanc facultatem acciperet prae-
iudicandi iuri subditi ex causa; prout quoad abla-
tionem dominij post Felin. *d. cap. quae in Ecclesiarum*,
& Marian. iun. *consil.* 121. *vol.* 2. declarat Gabr. *d.*
499. *concl.* 2. *num.* 13. Secundò, quòd † posset ad tem-
pus ob publicam vtilitatem ex adductis à Gabr. *ca-*
dem conclus. 2. *numer.* 7. Tertiò nisi superueniret ne-
cessitas ita faciendi; necessitas enim non habet le-
gem, *l. aliquando, ff. de offic. proconf. & leg. & cap.*
2. *de obseru. ieiun.* & facit licitum, quod aliàs non
est, *cap. si verò, de iureiur. & cap. quod non est, de*
reg. iur. cum simil. Denique pro limitatione vide-
ri potest Suarez *lib.* 8. *de legibus, cap.* 37. *à num.* 11.
ad 16.

500. Secunda conclusio. Supremus Prin-
ceps † ex iusta causa potest reuocare cõmutationem
vltimae voluntatis perfectam, & acceptatã. Probatur
501. primò, quia Princeps supremus † potest iusta causa
interueniente, puta propter publicã vtilitatem do-
minium tam de iure ciuili, quàm de iure gentium
quaesitum tollere. ita ex *l. Lucius, ff. de euict. l. item*
si verberatum, §. 1. *ff. de rei vendic. & l. quod semel,*
ff. de decret. ab ord. faciend. quamplurimis Doctor.
relatis tradit Anton. Gabr. *d. conclus.* 2. *num.* 1. Idém-
que sentiunt plerique ex relatis ab eodem *d. tit. de*
iur. quaes. non toll. conclus. 1. *num.* item 1. *& conclus.*
5. *num.* 38. 41. *&* 42. & ij, quos refert, ac sequi-
tur Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 33. *numer.* 2.
Secundò, quia idipsum, quòd nimirum à supremo
Principe reuocari quoad subditum ex iusta causa
502. maximè publicae vtilitatis possit, de priuilegio, †
quod transiuit in contractum, vt quia concessum
sit pretio recepto, vel propter obsequium exhibi-
tum, aut exhibendum, multi tradunt laudati à Ga-
br. *d. tit. de iur. quaes. non tollend. conclus.* 6. *numer.* 19.
iuncto *num.* 6. *cum tribus seq.* Sanchez *d. disput.* 33.
num. 3. & Suarez *lib.* 8. *de legibus, cap.* 37. *num.* 9.
& in constitutione, quae transiuit in contractum,
vt ex causa publicae vtilitatis reuocari possit, late
Gabr. *d. concl.* 6. *num.* 3.

Ampliatur autem primò, vt etiam possit supre-
503. mus Princeps ex causa tollere subdito † priuile-
gium ei concessum à suo antecessore, vt post Af-
flict. *decis.* 392. tradit Suarez *d. cap.* 37. *numer.* 11.
aut ab inferiore, vt idem Suarez docet *ibidem num.*
17. Secundò ampliatur, vt † etiam sine causa pos- 504.
sit supremus Princeps reuocare simplex priuile-
gium, hoc est, gratis subdito concessum, vt post
alios tradit Anton. Gabr. *d. tit. de iur. quaes. non tol-*
lend. conclus. 7. *numer.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.*
glos. 35. *num.* 32. Sanchez *d. disput.* 33. *num.* 1. &
Suarez *d. cap.* 37. *num.* 7. *&* 10. nisi tamen per hoc
priuilegium transferretur dominium; tunc enim
nequit sine causa reuocari; vt post alios tradit Gabr.
d. conclus. 7. *num.* 3. *cum duobus seqq.* Sanchez *d. disp.*
33. *num.* 2. & Suarez *d. cap.* 37. *num.* 7. *&* 8. sen-
tiúntque alij relati, & probati ab eodem Gabr. *d.*
tit. de iur. quaes. non tollend. conclus. 1. *num.* 1. *versic.*
contrarium tamen, & num. 2. 3. *&* 5. *cum tribus seqq.*
num. 10. *ac* 17. *vers. contrarium Bald. & numer.* 18.
20. *ac* 32. necnon *conclus.* 5. *ferè* per totam, praeser-
tim *num.* 28. 33. 35. 36. 37. *&* 41. *vers. contrarium.*
Et ex hoc possumus colligere primam limitatio-
nem propositae conclus. ac regulae, vnde illa proba-
tur. Secunda limitatio esse potest illa, quae colligi-
tur ex secundo fundamento praesentis concl. vt ni-
mirum † priuilegium, atque adeò commutatio vl- 505.
timae voluntatis, quae transiuit in contractum, iux-
ta exempla *ibi* tradita, reuocari nequeat à Princi-
pe sine causa; vt plerique voluerunt, quos referunt,
ac sequuntur Gabr. *d. concl.* 6. *num.* 5. *&* 10. Tiraq. *in*
repet. l. si vnquam, verbo, donatione largitus, numer.
14. necnon Sanchez *d. disp.* 33. *num.* 3. *&* 4. Suarez
d. lib. 8. *de legib. cap.* 37. *num.* 5. *ac* 6. Mandos. id la-
tè comprobans *ad reg.* 13. *Cancell. quaest.* 8. *num.* 7.
cum tribus seqq. quod etiam facit Gonzal. *ad reg.* 8.
glos. 9. *§.* 2. *num.* 20. 49. *&* 50. *& glos.* 28. *num.* 22.
23. 24. *&* 26. *vsque ad* 30. Limita tertiò, † dum- 506.
modo aliàs illa causa, vtputa publica vtilitas, se-
qui non posset, nisi priuilegium reuocaretur, vt
pluribus tradit Gabr. *d. tit. de iur. quaes. non tollend.*
concl. 1. *num.* 4. 5. *&* 24. Limitatur quartò, posse
priuilegium reuocari, & ius alteri quaesitum tolli, † 507.
si detur condigna recompensatio; aliàs secus; vt la-
tè docet Gabr. *d. conclus.* 2. *num.* 25. quod etiam post
alios tradit Sanchez *d. disp.* 33. *num.* 9. quando Prin-
ceps ex iusta causa reuocat priuilegium, quod tran-
siuit in contractum. Limitatur denique, vt † priui- 508.
legium concessum non subdito, & ab eo accepta-
tum, quod in contractum transierit, reuocari non
possit etiam cum causa, vt plerique tenent, quos
refert, ac sequitur Gabr. *d. conclus.* 5. *num.* 44. *concl.*
6. *num.* 20. & à fortiori *conclus.* 7. *numer.* 10. *cum tri-*
bus seqq. vbi de simplici priuilegio: & indistinctè,
ac simpliciter de priuilegio concesso non subdito,
vt reuocari non possit, ex communi Canonistarum
in cap. nouit, de iudic. ac multis allegatis tradit, &
satis probat Suarez *d. cap.* 37. *num.* 2. qui *num.* 3. id
extendit ad [illegible]ccessorem in dignitate; pro quo fa-
ciunt, quae adducit Gabr. *d. tit. de iur. quaes. non toll.*
concl. 5. *num*[illegible]bi probat, successorem non posse re-
uocare c[illegible]ctum factum cum antecessore etiam
Principe.

Restringitur autem haec limitatio, vt non proce-
dat, † quando esset concessio in notabile detrimen- 509.
tum principatus: tunc enim non valeret in praeiu-
dicium successoris; vt satis probat Gabr. *d. conclus.*
5. *num.* 8. 46. *&* 48. *cum duob. seqq. & concl.* 6. *num.*
23. ac Suarez *d. cap.* 37. *num.* 3. Secundò restringi-
tur, vbi reuocatio priuilegij concessi non subdito
fieret ex causa, ex qua potest reuocari donatio; vt
post alios docet Gabr. *d. concl.* 6. *num.* 21. & iuxta has
duas restrictiones praedictae limitationis intelligen-
dum

dum puto, quod post Fel. *d. cap. nouit, num. 8. ac* 10.
& Matrienz. *lib. 5. recompilat. tit. 10. lib. 9. glos. 1. num.*
4. ait Sanchez *d. cap.* 33. *num.* 5. priuilegium non
subdito concessum, & ab eo acceptatum non posse
absque causa reuocari. Restringitur denique quoad
iurisdictionem; nam hæc concessa etiam non subdi-
to sine causa reuocari potest; vt sentire videntur,
quos recenset, ac sequitur Gabr. *d. concl. 5. num. 5. &*
concl. 6. num. 22. & expressè aliis relatis tenet Sanch.
d. disp. 33. *num.* 6. Gonzal. *d. glos.* 35. *num.* 33. licèt
contrarium contendat Suarez *d. num.* 3.

Ex prædictis verò deducit Sanchez, & probat *d.*
disp. 33. *num.* 11. quando superior dispensat in lege
sua cum aliquo, nulla compositione facta, sed om-
510. nino gratis, † posse dispensationem validè ab ipso-
met reuocari absque aliqua causa, non tamen licì-
tè, nisi cum iusta causa. *Num.* autem 12. dispensa-
tionem in lege superioris factam per inferiorem
casu, quo potest, non posse ab ipso inferiori reuo-
cari absque legitima causa; cum hac tamen posse.
Num. verò 13. deducit, dispensationes in foro ex-
terno à Pontifice concessas non posse ad libitum ab
ipso reuocari, sed ex causa iusta, & tunc restituta
compositione soluta per eum, cum quo dispensa-
tum est. Denique infert *num.* 14. dispensationes fo-
ri pœnitentiæ, siue conscientiæ à sacra Pœnitentia-
ria concessas non posse ab ipsa absque causa reuoca-
ri; at posse, ea causa existente.

Tertia conclusio. Commutatio vlti-
marum voluntatum perfecta quoad proximum ef-
fectum, eúmque vltimum ex parte concedentis, &
511. acceptata, à quocumque concessa fuerit, † in dubio
non censetur reuocata. Probatur; quoniam ita de
priuilegio pluribus relatis tradiderunt Mandos. *ad*
d. reg. 3. *Cancell. quæst.* 8. *num.* 11. Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 6. præsumpt. 37. *num.* 7. Gonzal. *ad d. reg.*
8. *Cancell. glos. 9. §. 2. num.* 29. *&* 30. & in priuile-
gio per modum contractus concesso opus esset
saltem generali mentione cuiusuis indulti concessi
per modum contractus; vt tradunt post alios Sua-
rez *d. lib. 8. de legib. cap.* 38. *num.* 3. & Sanchez *d.*
lib. 8. de matrim. disp 33. *num.* 8. ob eam rationem,
quia non præsumitur reuocandi voluntas, quando
ea tertij ius aufert, vt latè probat Bolognett. *cons.* 2.
num. 37. Quæ ratio quoad reliquorum priuilegio-
rum reuocationem, vt regulariter in dubio non
præsumatur fuisse facta, confirmatur tum ex eo,
512. quòd † mutatio, seu correctio voluntatis non præ-
sumitur, sed potiùs in eadem, qua semel fuit, per-
sistere credatur; prout ex text. *in l. cum, qui, ff. de*
probat. & l. cùm hic status, §. pœnitentiam, vel potiùs
§. sed vbi semel, ff. de donat. int. vir. & vxor. l. Lu-
cius, la 1. ff. de legat. 2. cap 1. vbi glos. *verbo, non timore,*
quod met. caus. cap. maiores, §. vlt. de baptis. & aliis tra-
dit Menoch. *d. præsumpt. 37. num. 1. vsque ad* 34. Tum
513. ex eo, quòd in dubio etiam Princeps † non cense-
tur velle tollere ius tertij, vt ex *l. 2. §. meritò, & §. si*
quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ. cap. ex tuarum,
de auctoritat. & vs. pall. atque aliis probat Menoch.
lib. 2. de præsumpt. præsumpt. 9. à num. 1. ad 17. qui-
bus adde *cap. nunc verò, 9. quæst. 3. cap. cùm olim, de*
consuet. cap. super eo, de offic. deleg. cap. licèt, de offic.
ord. cap. cum inferior, de maior. & obed. necnon *cap.*
quamuis, & cap. si propter, de rescript. in 6. & in du-
bio censetur Princeps vti voluisse iure communi,
& ordinario, & secundùm illud rescribere, & con-
cedere, vt idem Menoch. latè probat *d. lib. 2. de præ-*
sumpt. præsumpt. 12. num. 1. & 2. præsertim ex *cap.*
innotuit, de elect. & l. ex facto, in fin. ff. de vulg. &
pupill. substitut. Tum denique ex eo, quòd auferre
514. priuilegium concessum † videtur odiosum, vt ait
Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 36. num.* 56. quia postquam
priuilegium est concessum, non dicitur contra ius
commune, sed de iure communi, *l. 1. ff. de constit.*
Princip. cap. decet, de reg. iur. in 6. Rot. *decis* 33. *num.*
17. *de prob. in antiq.* Cæs. Crass. *decis.* 1. *num.* 6. *&* 7.
Multo verò minus censebitur reuocatum priui-
legium commutationis concessum à Papa alioue
Principe personis ab eo dilectis, ac beneuolentis, per
ea, quæ tradit Gonzal. *d. glos.* 36. *num.* 70. vel si sit
concessum miserationis causa, vtputa hospitalibus,
pauperibus, Monialibus, vel similibus, aut in fauo-
rem publicæ vtilitatis, ex iis, quæ idem adducit
ibid. num. 71.

Ampliari autem, & limitari potest hæc conclusio
iisdem modis, quibus duæ prædictæ regulæ de mu-
tatione voluntatis, & derogatione iuris tertij, quos
collectos habes apud Menoch. quoad primum *d. præ-*
sumpt. 37. quoad secundum *in alleg. præsumpt.* 9. ex iis
verò ipse illos seligã, qui huic nostræ materiæ com-
mutationis vltimarum voluntatũ possunt deseruire.

Ampliatur igitur primò præsens nostra conclu-
sio, vt procedat, † etiamsi longum tempus lapsum 515.
sit à commutatione facta. nam adhuc non præsumi-
tur voluntatis mutatio, vt ex *l. sancimus, C. de te-*
stam. & *ibi* Ias. *not.* 3. & aliis tradit Menoch. *d. præ-*
sumpt. 37. num. 28. Secundò etiamsi personæ quibus
concessum est priuilegium, mutarentur, ac varia-
rentur; nam adhuc non præsumitur mutata volun-
tas, sed eademmet perseuerare; vt ex Alciat. *de*
præsumpt. reg. 2. præsumpt. 16. num. 1. vers. secundo
amplia, post Bart. *in l. Caio, in princip. ff. de alim. &*
cibar. legat. extendit Menoch. *d. præsumpt. 37. num.*
29. Tertiò etiamsi res ipsæ mutatæ sint, vbi dispo-
sitio pendeat a voluntate duorum; vt idem probat
num. 31. & seq. & exemplum afferri potest in com-
mutatione, alióve priuilegio, quod concessum
fuit titulo oneroso, seu per modum contractus,
iuxta supradicta *in præced. conclus.* de hac tamen
mutatione status rei videndum, quod dicemus in-
fra hac ipsa conclus. *limit.* 5. Quartò ampliatur di-
cta conclusio, vt, † licet commutatio sit mutata 516.
quoad substantiam, tamen non censeatur mutata
quoad qualitates: ita ex *l. qui testam. num. ff. de pro-*
bat. in quauis dispositione tradit Menoch. *ead. præ-*
sumpt. 37. num. 33. qui tamen text. hoc mihi non sa-
tis probare videtur. Quintò ampliatur conclusio, vt
procedat, licèt posterius rescriptum, per quod du-
bitatur, an sit reuocata præcedẽs commutatio, con-
ceptum sit verbis generalibus: adhuc enim † præ- 517.
sumitur concessum huiusmodi rescriptum secun-
dum legis dispositionem, ne scilicet ius tertij lædа-
tur; vt post Alciat. *d. tract. de præsumpt reg. 1. præ-*
sumpt. 11. num. 2. ex Comens. qui est Raph. Cuman.
cons. 158. dub. 1. præfatam regulam de præiudican-
do iuri tertij extendit Menoch. *d. præsumpt. 9. n.* 10.
& 11. Sextò, † etiamsi ius tertij, vel alteri quæsitum 518
veniret in quandam consequentiam iuris Principis,
vt contingit in remissione pœnæ delicti, quæ pro
parte deferatur accusatori, vel læso; nam adhuc il-
lud ius non censetur remissum ad præiudicium ter-
tij, vt idem Menoch. satis probat *eadem præsumpt. 9.*
num. 12. cum tribus seqq. & cons. 186. num. 10. & 11.
Septimò procedit, † etiamsi adiecta sit rescripto 519.
clausula *ex certa scientia*: nam adhuc non censetur
velle reuocare præcedentem commutationem; pro-
ut generaliter in rescripto, cui ea clausula sit appo-
sita, vt non præsumatur Principem rescripsisse in
præiudicium tertij, post Marsil. alios commemo-
rantem *sing* 440. tradit Menoch. *d. præsumpt 9. num.*
16. De enius tamen clausulæ hac in re vi, & effectu
videndum est, quod dicemus inf. *limit.* 4. Octauò, vt
procedat

procedat etiam in posterioris rescripti commutatio-
nis eadem de re alteri, quàm impetranti concessio-
ne; per eam enim non censetur prior commutatio
sublata, vt latiùs ostendemus id declarantes *in seq.
conclus.* quid autem dicendum sit de posteriori com-
mutatione eidem impetranti concessa, consulen-
dum est, quod fusiùs scripsimus sup. *cap.6. quæst. 4.
concl. 1. & 2. post med.* Ampliatur denique vt etiam
520. procedat † in dispositione, seu rescripto ad fauorem
piæ causæ; nam adhuc non præsumitur voluisse
præiudicare tertio; vt post alios tradit Gomes. *ad
reg. Canc. de non toll. iur. quæs. quæst. 1. concl. 2.* & extén-
dit Menoch. *ead. præsumpt. 9. num. 17. & cons. 36. n. 54.*
Limitatur nunc primò præsens nostra tertia con-
clusio, vt ea non procedat, atque adeò cesset dicta
521. præsumptio, † quãdo in posteriori Principis dispo-
sitione diceretur, non obstante iure, & præiudicio
tertij; tunc enim in rebus leuis, non magni præiu-
dicij, censeretur præiudicare voluisse; vt ex *d. l. 2. §.
si quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ.* glos. *in l. sed
cum ab herede, ff. ad S.C. Trebell.* & plerisque etiam
ex communi docet Menoch. *d. præsumpt. 9. num. 18.*
subdens post alios *num. 19.* quòd, si huic clausulæ
adiecta quoque esset clausula *ex certa scientia*, tunc
etiam in rebus magnis vellet præiudicare. Secun-
522. dò, vt non procedat, † quando esset ius quoddam
contingens, & non ordinarium; ita post alios Me-
noch. vbi sup. *num. 21. & seq.* exemplum afferens in
Principis concessione de construendo molendino,
vt censeatur facta etiam ad præiudicium eius, qui
habet aliud molẽdinum. idémque sentiunt alij quos
sequitur Anton. Gabr. *com concl. lib. 3. tit. de iur. quæs.
non tollend. concl. 2. limit. 6. ac 12. & conclus. 2. limit.
5.* dum asserunt posse Principem auferre ius quæ-
rendum, vel quæsitum non certitudinariè, sed cau-
satiuè tantùm, vel occasionaliter. Tertiò non proce-
523. dit, † quando aliàs Principis concessio nihil opera-
retur; nam, vt aliquid vel modicum, quod suffi-
cit, operetur, censetur præiudicare tertio; vt post
alios docet Menoch. *d. præsumpt. 9. num. 23. & lib.
6. præsumpt. 4. num. 4.* Quartò non procedit prædi-
cta præsumptio, quando constat de enixa voluntate
Principis volentis præiudicare tertio: vt post glos. *d.
§. si quis à Principe*, quam plerique sequuntur, præ-
sertim Alciat. *d. præsumpt. 11. num. 7.* tradit Menoch.
d. præsumpt. 9. num. 24. Hæc autem enixa Principis
voluntas derogandi iuri tertij colligitur, quando
rescribit, aut concedit ex certa scientia, vel motu
proprio; vt plerique voluerunt, quos recenset Me-
noch. *ibid. num. 25.* licèt *num. 16. & 26.* alios referat
contrarium sentientes, quos reiecta conciliatione
Alciati, ipse post alios conciliat *d. num. 26.* vt prior
opinio vera sit quoad modicum; posterior quoad
magnum præiudicium; quæ conciliatio approba-
tur quoque quoad certã scientiam à Gabr. *com. concl.
lib. 6. tit. de clausul. concl. 1. num. 9.* quoad motum pro-
prium *conclus. 1. num. 14.* qui tamen *num. 12.* quoad
eundem motum proprium aliam innuit concilia-
tionem; nimirum, vt prior opinio vera sit, vbi simul
adesset clausula *non obstante*, & *num. 13.* vbi verba
expressa importarent tertij præiudicium. de qua
clausula *motu proprij*, videndum, quod scripsimus
*sup. 6. quæst. 3. concl. 5. & cap. 7. quæst. 2. conclus. 1. &
quæst. 3. concl. 4. in initio, & fi.* sicut etiam, quæ de
clausula *ex certa scientia*, latiùs tradidimus *d. quæst. 3.
concl. 5. & d. quæst. 2. concl. 2.* quæ sanè ad præsentis
quartæ limit. declarationem optimè deseruire pos-
sunt. quamuis ibi loquamur de concedentis pote-
state ex vi harum clausularum, hic de voluntate.
524. Limita quintò hanc eandem conclus. vt † præsu-
matur reuocatio præcedentis commutationis vlti-
mæ voluntatis, rebus mutatis, vbi ea commutatio
à sola eius, qui commutauit, voluntate pendeat. ita
in quolibet actu pendente ab vnius voluntate, vt re-
bus mutatis voluntatis mutatio præsumatur, post
Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 16. num. 2.* &
alios, tradit, & probat Menoch. *d. lib 6. de præsumpt.
præsumpt. 37. num. 35. vsque ad 41.* Quando autem ita
dicatur mutatus rerum status, vt liceat alicui à prio-
ri voluntate recedere, videndus Tiraq. *in repet. l. si
vnquam, in præf. num. 166.* cum aliquot seqq. *C. de
renoc. donat.* Molin. *tom. 2. de instit. & iur. disput. 272.*
Sanchez *lib. 10. de matrim disp 9. num. 13. vsque ad
23. & lib. 4. sum. cap. 2. à num. 18. ad 34.* Limita sex-
tò, vt † locum non habeat prædicta præsumptio, & 525.
conclusio nostra, quando aliquis contrarius actus à
disponente gestus est aduersùs illam expressam vo-
luntatem; vt satis probat Menoch. *eadem præsumpt.
37. num. 48.* & confirmari potest ex iis, quæ idem
adducit *lib. 4. præsumpt. 165.* de quo etiam nos latiùs
concl. seq. Limita denique hanc conclus. vbi expres-
sis verbis siue in genere, siue in specie derogetur
præcedenti commutationi vltimæ voluntatis, iuxta
ea, quæ fusiùs *concl. 5.* dicemus.

QVARTA CONCLVSIO. Per posteriorem
commutationẽ eadem de re concessam alteri, quàm
ei, qui priorem impetrauit, † ipsa prior non cense- 526.
tur reuocata, cuius facta mentio non sit. Probatur,
quia ita in priuilegiis tradit glos. *vlt.* communiter re-
cepta *in cap. 1. de rescript.* ac præsertim Rip. *num. 38.*
Menoch. *d. tract. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 40. n. 2.*
atque inter Theologos Rodriq. *tom. 1. quæst. 9. reg.
art. 3.* Suarez *lib. 8. de legib. cap. 39. num. 3. & 5.* qui id
probat, tum ex text. *in cap. cum ordinem, de rescript.*
tum à fortiori, quia, nec per legem censetur iis de-
rogatum, vt ex *cap. 1. de constit. in 6.* idem tradit *num.
2.* post alios ab eo citat. *cap. præced. num. 6.* præsertim
cùm, vt ait glos. quam alij sequuntur *d. cap. 1. de con-
stit. in 6. verbo noscatur*, maiori cum deliberatione, ac
maturitate fiat publicæ legis editio, quàm priuati
rescripti concessio: tum etiam, quia non præsumi-
tur Princeps habere notitiam priuilegij præceden-
tis, cùm sit quid facti, & particulare, iuxta *cap. 1.* mox
citatum, atque adeò non censetur ei velle derogare,
vt *ibid.* dicitur; allegat quoque text. *in cap. Abbatem,
de rescript.* ab omnibus verò citatur *cap. veniens, de
rescript.*

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt pro-
cedat, † licèt in rescripto, seu priuilegio posterioris 527.
commutationis adsit clausula *ex certa scientia*, vel
non obstante; ita de quouis posteriori priuilegio tra-
dit Menoch. *d. præsumpt. 40. num. 5.* & latiùs idem re-
spondit *cons. 36. num. 59. lib. 1.* quæ ampliatio etiam
confirmatur ex iis, quæ adduximus *concl. præced. am-
pliat. 7. & limit. 4.* Secundò amplia, vt † neque per 528.
sententiam reuocetur præcedens priuilegium com-
mutationis; sed solùm aliquando reprobari possit:
vt generatim in priuilegio pro regula tradit Suarez
d. cap. 39. num. 4 per *cap. suborta, de sent. & re iud.* ibi;
si Innocentij priuilegium fuit Alexandro præsenta-
tum, & contra illud sententiam tulit, per hoc ipsum
intelligitur reprobasse; prout legendum est, & com-
muniter in codicibus habetur, non autem, *reuoca-
tum*, vt aliqui legunt, seu allegant contrarium tenen-
tes. longè autem diuersum est *reprobare*, ac *reuocare*;
nam reprobatio est declaratio nullitatis priuilegij,
vel quia malè obtentum fuit, vel quia iam erat dis-
suetudine amissum, ait *ibid.* Suarez; & addi potest,
vel quia non obstabat actori, vnde & remanere quo-
ad alios casus potest; reuocatio verò est ablatio pri-
uilegij priùs validi, & possessi, prout latiùs explicat,
ex eo prædictam regulam confirmans Suar. *eod. n 4.*

Tertiò

529. Tertiò procedit, † licèt primum priuilegium sit generale, secundum verò speciale, vel cõtrà. vtramque partem ampliationis post alios tenet in quouis priuilegio Menoch. *d. præsumpt.* 40. priorem quidem *num.* 7. posteriorem *num.* 8. quam etiam amplectitur Eman. Rodriq. *d. art.* 3. *circa medium*, & Suarez *d. cap.* 39. *num.* 6. vbi idem docet, quando vtrumque priuilegium est generale, vel vtrumque speciale. *num.* autem 7. priorem ampliationis partem ita tem-perat, vt, licèt speciale priuilegium sequẽs non possit in totum auferre generale præcedens; nihilominus potest ex ea speciali parte illud minuere; sicque intelligit, & probabiliorem censet opinionem illam Doctorum asserentium, posse priuilegio generali tacitè derogari per posterius speciale; quæ sententia, inquit, frequentiùs recepta est *in d. cap.* 1. *de rescript. & cap. veniens, de præscript.* & eam tenet Silu. Hostiensem referens, *verbo, priuilegium, quæst.* 10. & videtur expresè probari *in cap. dudum*, §. *nos igitur, & cap. quamuis tibi, de præb in* 6. vbi etiam allegatur communis illa regula, *generi per speciem derogatur.* & cõfirmatur à Suar. *ibidem*, ea ratione, quia Princeps concedendo generalem fauorem non censetur sibi auferre potestatem faciendi aliam specialem gratiam, illa generali non obstante, illam ab hac excipiendo absque dependentia ab eiusdem expressione: quod satis apertè declarauit Bonif. VIII. *d. cap. dudum*, vt notauit Suar. *d. num.* 7. qui *num.* 8. soluit contraria: ac tãdem valde probabile putat, quod ait Abb. *d. cap. veniens, num.* 12. quem alij sequuntur, posterius priuilegium speciale nullo modo derogare priori generali, non facta eius mentione, quando illius virtute res sit iam acquisita, & possessa tamquam propria. Sed & prædicta regula, seu ampliatio alias restrictiones patitur, quas attulimus *c.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 3. Ampliatur autem quartò præsens conclu-
530. sio, vt procedat † etiamsi per prius priuilegiũ commutationis solùm fuerit acquisitũ ius ad rem, quod non competit de præsenti, sed est spes de futuro, *cap. pen. de præb. in* 6. *& cap. vlt. de conceß. præb. eod. lib.* & *ibi* Doct. Dec. *cons.* 147. *n.* 4. Menoch. *d. præsumpt.* 40. *num.* 10. nam adhuc secundum priuilegium non derogat primo, nulla eius mentione facta; vt idem Menoch. tradit, ac probat *d. præsumpt.* 40. *num.* 9. *cum seq. & d. cons.* 36. *num.* 22. contra alios ab eodem *ibi* relatos *num.* 4. quæ contrariç opiniones conciliari fortasse possunt ex his, quæ scripsit Rip. *d. cap.* 1. *n.* 50. *de*
531. *rescript.* Ampliatur denique, vt † etiam facienda sit mentio in posteriori priuilegio clausulæ derogatoriæ, aut etiam plurium clausularum derogatoriarum, quæ appositæ sint in priori priuilegio; ita post Ruin. *cons.* 128. *num.* 8. *lib.* 1. tradit Rodriq *tom.* 1. *quæst. regul. quæst.* 9. *art.* 3. *vers. & nota.*

Limitatur nunc primò prædicta conclusio, vt non
532. procedat, † quando priuilegium, seu facultas commutandi priùs concessa est conformis iuri cõmuni, vt quia expresè à iure præcipiatur, vel permittatur, iuxta exempla adducta sup. *cap.* 3. præsertim *quæst.* 3. *concl.* 2. nam per secundum priuilegium contrarium priori, quod est conforme iuri communi censetur derogatum, nulla etiam eius mentione facta; vt post Abb. Fel. & reliquos *d. cap.* 1. *de rescript.* & *ibi* Rip. de communi attestantem *num.* 52. Gomes. *cap.* 1. *numer.* 211. *de constit. in* 6. & alios tradit Menoch. *d. cons.* 36. *num.* 16. *&* *d. præsumpt.* 40. *num.* 11. vbi ex Fel. & Gomes. id temperat, nisi vltra ius commune adsit aliqua qualitas; nam tunc eius facienda esset mentio.

533. Secundò limitatur, vt non procedat, † quando primum commutationis priuilegium esset insertum in corpore iuris; ita in quouis priuilegio post Abb. & cæteros *d. cap.* 1. *de rescript.* ibique Rip. *num.* 53. & Gomes. *d. cap.* 1. *num.* 168. *de constit. in* 6. communem hanc asserentes, docet Menoch. *d. præsumpt.* 40. *num.* 12. ob eam rationem, quia præsumitur, Principem satis sciuisse, extare priuilegium illud, atque adeò ei velle derogare, nulla etiam illius habita mentione; iuxta *d. cap.* 1. *de constit. in* 6. quæ ratio mouit quoque ad idem asserendum Suarez *d. lib.* 8. *de legib cap.* 39. *numer.* 5. contrarium tamen in hoc tenet Ias. *l.* 1. *num.* 15. *ff. de constit. Princip.* & alij relati a Rip. *d. num.* 53. & a Menoch. *d. num* 12. *in fi.* ea ratione adducti, quòd priuilegium insertum in corpore iuris potentius est non inserto, cùm reuocatio omnium priuilegiorum non intelligatur comprehendere inserta in corpore iuris, licèt non inserta reuocet, vt *conclus. seq. limit.* 2. videbimus. Verùm respondet Gomes. *d. num.* 168. & Rip. *d. num.* 53. ac post eos Menoch. *vbi sup. num.* 13. ea mente quoque Felin. *d. cap.* 1. *col.* 8. *de rescript.* quòd, etsi difficiliùs tollitur priuilegium in corpore iuris relatum; tamen Princeps, si vult, tollere potest; at in casu nostro non disputatur de potestate, sed de voluntate, quæ non coniicitur in primo non inserto in corpore iuris, cuius mentio facta non sit, quia præsumitur Princeps illud ignorasse; coniicitur autem in inserto, quia præsumitur eius scientia in Principe, atque adeò ei derogare voluisse. sed quoniam non assignatur ea hoc ratio, cur præcedens priuilegium insertum in corpore iuris tollatur per posterius, quod non habeat clausulam illam, *non obstantibus quibuscumque priuilegiis*, non autem tollatur ab habente eam clausulam; dicerem illam esse huius discriminis rationem; quod ea dicta clausula apparet, nolle Principem tollere nisi ea, quæ simpliciter ac propriè sunt priuilegia, non autem ea, quæ habent aliam naturam, hoc est, iuris communis; cùm verò deest illa clausula, constat, Principem velle tollere quicquid habet naturam iuris communis. Restringitur autem, seu sublimitatur hæc limitatio, vt non habeat locum, vbi prius priuilegium insertum in corpore iuris haberet derogatoriam ad futura priuilegia: tunc enim non tollitur; ita Menoch. *d. num.* 13. post Rip *d. num.* 53. *in fi.* tradentem, in hoc par esse cum non inserto. ac præter alias duas sublimitationes, quas affert Rip. *d. cap.* 1. *num.* 56. vnam subiicit Menoch. *d. num.* 14. de qua nos cum eodem infrà *conclus. seq. limit.* 3. interim
hanc nostram 4. conclus. Limita tertiò, vt † præ- 534
cedens priuilegium commutationis vltimæ voluntatis surreptitium tollatur per posterius, nulla etiam eius facta mentione; vt post Rip. *d. cap.* 1 *num.* 56. & alios idem Menoch. satis in quouis priuilegio probat *d. præsumpt.* 40. *num.* 15. & constat ex latiùs per nos adductis sup. *cap.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 2. præsertim *ampliat.* 1. Limita quartò, vt præcedens priuilegium commutationis multùm vulgare tollatur absque eius mentione, vt generatim in priuilegio, & rescripto latiùs ostendit post alios Menoch. *d. præsumpt.* 40. *num.* 16. *cum tribus seqq.* Limita quintò, vt locum non habeat prædicta regu-
la, & conclusio, † quando secundum priuilegium 535.
commutationis derogaret primo non in totum, sed in aliqua tantùm parte; tunc enim eius non est facienda mentio, sed in ea parte censebitur derogatum: ita in quibusuis priuilegiis probat Menoch. *d. præsumpt.* 40. *num.* 25. præcipuè ex Ruin. *consil.* 218. *num.* 5. *versic. tertio dicitur*, *lib.* 1. qui id intelligit, nisi in primo priuilegio adiecta esset clausula derogatoria ad futura priuilegia, de qua paulo pòst dicemus *seq. conclus.* Limita denique, vt non habe-

536. habeat locum prædicta præsumptio, † quando
Princeps concedendo secundum priuilegium cogi-
tauit saltem in genere de primo iam alteri conces-
so; nam tunc illi primo derogasse præsumitur; vt
generatim in priuilegiis tradit Menoch. *d. præsumpt.*
40. *num.* 20. & ex eo confirmat, quod *præsumpt.* 39.
declarat. 2. seu *num.* 8. post alios tradiderat, Prin-
cipem concedendo Comiti Palatino priuilegium
legitimandi illegitimè natos præsumi derogasse
etiam statuto exclusiuo fœminarum extantibus ma-
sculis, quando constat, illum de eo statuto in gene-
re cogitasse: ac præterea confirmari potest ex prio-
ri fundamento *seq. concl.*

QVINTA CONCLVSIO. Ad reuocationem
537. prioris commutationis vltimæ voluntatis † suffi-
cit regulariter, vt in posteriori dispositione ad fa-
uorem alterius facta apponatur clausula illa gene-
ralis, *non obstantibus quibuscumque commutationibus*
vltimarum voluntatum alteri hac in re concessis. Pro-
batur primò, quia regulare est in quauis disposi-
538. tione, vt † sufficiat in genere cogitatum: quam
regulam communiter admitti, præcipuè ex text.
in l. qui iure militari, ff. de testament. milit. Ang. *l.*
qui Romæ, §. duo fratres, super 5. quæst. Bart. *ff. de*
verb. obligat. Felin. *in cap. cùm venerabilis, vers. non*
obstant adducta, de rescript. & aliis, adstruit Ant.
Gabriel *commun. conclus. lib. 6. tit. de regul. iur. con-*
clus. 4. *num.* 1. *num.* autem 2. id ampliat procedere
etiam in rescripto, post eundem Felin. *in cap. non-*
nulli, versic. nam certè istud est denegandum. & in
cap. sedes, vers. sexta declaratio, de rescript. & num.
4. alios refert idem tenentes in legitimatione. Se-
539. condò, quia ita generaliter in priuilegiis, † vt ni-
mirum regulariter per clausulam illam generalem,
non obstantibus quibuscumque priuilegiis, sufficien-
ter derogatum censeatur præcedentibus priuile-
giis, quæ posterioribus alteri concessis aduersan-
tur, tenet Suarez *d. lib. 8. de legibus, cap. 38. num.*
1. quia genus, inquit, de se comprehendit species;
pro quo nihil allegat, sed illud adduci potest, quod
sæpe Iurisconsulti dicunt speciem inesse generi,
hoc est, contineri, seu comprehendi sub gene-
re, vt *in l. iurisgentium, §. sed si fraudandi, in fi. ff.*
de pact. l. item legato, § item interest, ac l. chorus, in
princip. ff. de legat. 3. per seruum, §. 1. de vs. & ha-
bit. & Imperator *Instit. de seruit. rustic. & vrban.*
præd. in princip. ait, eum, qui iter habet, actum
non habere; sed qui actum habet, iter habere. Re-
ctè autem Suarez *d. numer.* 1. hanc reuocationem
priuilegij præcedentis, quæ fit per huiusmodi clau-
sulam generalem, vocat directam, & expressam,
non tamen in specie; hoc est, generalem, non spe-
cialem; duplex enim est expressio; alia generalis,
seu in genere; alia specialis, seu in specie; idque
retento eo modo loquendi, quo frequentiùs vtuntur
Iurisconsulti, dum, quam Dialectici vocant indiui-
duum, ipsi speciem appellant, & generis nomen tri-
buunt ei, quod illi speciem nuncupant; vt vide-
re est ex iuribus, ac Doctoribus ad id allegatis ab
Euerard. *in loc. à spec. ad gen. num.* 2. licet aliquan-
do etiam Iuristæ loquêtes cum Dialecticis hæc tria
agnoscant, ac distinguant, genus, speciem, &
indiuiduum, vt constat ex Bart. *in l.* 1. *ff. de vulg.*
& pupill. dum distinguit substitutionem vulgarem
540. expressam † in genere, in specie, & in indiuiduo,
seu singulariter, quem omnes sequuntur, vt post
Anton. Gomez *tom. 1. variar. resolut. cap. 3. numer.*
10. & Sfort. Odd. *in prælud. sui tract. de compendios.*
substit. part. 1 quæst. 5 testatur Mich. Crass. *in tract.*
de successión. §. substitutio, quæst. 7. numer. 2. quibus
adde alios superius per nos allegat. cap. præced.
quæst. 3. in initio. iuxta quod hæc derogatio, & ex-
pressio, quæ fit illis verbis, *non obstantibus qui-*
buscumque priuilegiis, & in casu nostro ea clausu-
la, *non obstantibus quibuscumque commutationibus*
vltimarum voluntatum alicui concessis, erit specialis,
habito nimirum respectu ad indiuidualem, ac sin-
gularem expressionem, quæ fieri posset illis ver-
bis, *non obstante tali commutatione vltimæ volunta-*
tis tali personæ, Ecclesiæ, aut pro loco concessa, & iux-
ta communem modum loquendi Iurisconsulto-
rum, cui se accommodauit Suarez *d. numer.* 1. vo-
canda esset specialis; iuxta quem modum, vt cum
eodem Suarez diximus, clausula illa, *non obstanti-*
bus quibuscumque commutationibus vltimarum volun-
tatum alicui hac in re concessis, ac derogatio, seu re-
uocatio, quæ per eam clausulam fit, dicenda est ge-
neralis, seu expressa generaliter.

Limitatur nunc præsens nostra conclusio pri-
mò, vt † præcedens commutatio vltimæ volun- 541.
tatis concessa piæ causæ non censeatur sublata, seu
reuocata per posteriorem alteri concessam, cui so-
lùm d. clausula generalis sit adiecta, sed requiri-
tur illa specialis, seu indiuidua, *non obstante tali*
commutatione pia causa concessa: ita generatim in pri-
uilegiis, post Roman. *in l. si verò, §. de viro, fal-*
lent. 24. ff. sol. matrimon. & Felin. *in cap. nonnulli,*
col. 23. in 1. reg. de rescript. docuit Crott. *in cap. 1.*
numer. 48. de constit. in 6. quem refert, ac sequi-
tur Menoch. *d. præsumpt. 40. numer.* 6. quibus ad-
de alios, quos sequuti sumus *d. quæst. 3. conclus. 2.*
ampliat. 6. Crott. verò *d. cap. 1. num.* 49. quem et-
iam sequi videtur Menoch. *d. num.* 6 idem esse scri-
psit in priuilegio miserabilibus personis concesso.
Non video autem quomodo verum esse possit,
quod statim post alios subdit *ibidem* Menoch. idem
esse quando certæ singulari personæ concessum est
prius priuilegium, vt nec tunc censeatur ei dero-
gatum, nisi singulariter eius mentio fiat; nam tunc
non esset hæc specialis prærogatiua loci pij, aut
miserabilis personæ, aut alterius similis qualita-
tis, si ea communis esset omnibus singularibus
personis: nisi fortè nomine singularis personæ in-
telligat personam insignem, & aliàs priuilegia-
tam. Secundò limitatur prædicta conclusio, vt non
habeat locum † quoad præcedentes commutatio- 542.
nes vltimarum voluntatum in corpore iuris con-
tentas, seu insertas; iis enim non censetur dero-
gatum per prædictam clausulam generalem, sed
debet addi derogatio illius iuris, quod obstat; vt
quoad priuilegia voluit gl. *in auth. quæ in prouincia,*
C. vbi de crimin. ag. oport. verbo, illic omni priuilegio,
quæ ibi communiter ab aliis probatur; sensitque
etiam glos. *in l. heres absens, verbo, excusatur, ff.*
de iudic. & glos. 1. l. 3. C. de silentiar. lib. 10. & ex-
presse quoque tradiderunt Felin. *in cap. nonnulli,*
col. 8. de rescript. Ias. *in l. 1. §. vltim. ff. de constitut.*
Princip. Suarez *d. cap. 38. numer.* 1. qui subdit pos-
se hoc sumi ex illis verbis d. l. 3. *non præiudicatu-*
ra quacumque generalitate pragmatica; nec dissen-
tit in hoc Menoch. *d. præsumpt. 40. num.* 13. ac Rip.
& Gomes. ab eo relati; sed solùm in eo, an per po-
sterius priuilegium sine clausula generali deroga-
toria priuilegiorum censeatur reuocatum prius in
corpore iuris insertum, vt *in præced. concl. in 2. limit.*
vidimus. Tertiò limita, vt per prædictam clausu-
lam generalem † non censeatur reuocata præce- 543.
dens commutatio habens clausulam derogatoriam
ad futuras commutationes. ita in priuilegiis post
alios tradidimus *d. cap. præced. quæst. 3. conclus. 2.*
ampliat. 6. ac præcipuè Suarez *d. cap. 38. numer.* 2.
vbi tamen hoc restringit, nisi posterior dispositio
habeet

haberet clausulam, *pro expressis*, nimirum illam, *non obstante quocumque priuilegio sub quacumque verborum forma concesso, quod pro expresso haberi volumus*, aut alia simili; vt voluit idem Suarez *d. num.* 2. & alij, quos retulimus *d. quæst.* 3. *concl.* 4. ac tecenset Menoch. *d. præsumpt.* 40. *num.* 22. sed quoniam alij contrarium tenent, quos *ibidem* refert Menoch. alij aliter distinguentes id temperant, ne actum agamus, videndum est, quod de hac clausula *pro expressis*, etiam quod ad hanc rem attinet, latius scripsimus *d. concl.* 4. præsertim *ampliat.* 1. & 2.
544. limitatur quartò, vt † priuilegium commutationis, seu commutatio vltimæ voluntatis concessa per modum contractus, seu titulo oneroso, non reuocetur per prædictam clausulam generalem, *non obstantibus quibuscumque commutationibus vltimarum voluntatum*, sed saltem addendum sit, *etiamsi per modum contractus fuerint concessa*: ita tradit post alios in priuilegiis Suarez *d. cap.* 38. *num.* 3. & in dispensationibus Sanchez *d. lib.* 8. *disput.* 33. *numer.* 8. tum quòd, cùm talia priuilegia iure ordinario sint irreuocabilia, & necessaria sit grauissima causa, vt iustè reuocentur, prout satis constat ex adductis *sup.* hac ipsa quæst. *concl.* 2. *ampl.* 2. non præsumuntur reuocata, nisi prædicto saltem modo sufficienter id exprimatur: tum quia talis reuocatio est in præiudicium tertij in iure acquisito, & iustitiæ; tale autem præiudicium non præsumitur nisi exprimatur, vt sup. *conclus.* 3. atque alibi sæpe ostendimus.

Sexta & postrema conclusio. Reuocatio commutationis alicuius vltimæ voluntatis, si
545. fiat per viam legis, † sortitur effectum suum eo tempore, quo solet lex obligare; si autem fiat ab homine per rescriptum, aut aliam priuatam dispositionem, non habet effectum, antequam perueniat ad notitiam illius, cui concessa fuerat commutatio. Prior pars conclusionis probatur, quia
546. ita † in reuocatione priuilegiorum, quæ fit per legem generalem, seu in ipsa lege, tradit satisque comprobat Suarez *d. lib.* 8. *de legibus, cap.* 40. *num.* 3. tum quia nihil speciale de hoc disponunt iura, nec ex natura rei eum fundamento excogitari potest: tum quia idem est in lege irritante, vt non prius irritet, quàm obliget, vt ipsemet Suarez latiùs ostendit *lib.* 5. *de legib. cap.* 33. ferè per tot. præsertim *num.* 3. 4. & 6. hic autem effectus valde similis est reuocationi priuilegiorum: tum denique, quia lex reuocans priuilegium simul obligat ad non vtendum illo; igitur non prius reuocat, quàm possit obligare; & consequenter idem tempus ad vtrumque requirit. probatur consequentia, quia moraliter loquendo non minùs conueniens, ac necessaria est publica notitia legis, vt reuocatio priuilegiorum conuenienter, & sine publicis incommodis fiat, quàm, vt obligatio imponatur. Et licèt contra hanc assertionem sentiat Franc. *cap.* 1. §. seu *versic. ex parte, de concess. preb. in* 6. putans, à die publicæ promulgationis manere priuilegia reuocata, quando lex directè fertur ad illorum abrogationem, ex *l. vlt. C. de decurionib. lib.* 10. ibi, omnibus anterioribus modis, quos non comprehendit præsens sanctio, ex præsenti die antiquandis: & aliqui hoc maximè affirment de legib. Pontificiis reuocatoriis priuilegiorum, existimantes, à die factæ promulgationis Romæ ita reuocari priuilegia, vt actus eorum non valeant, etiamsi propter ignorantiam sine culpa fiant; eaque ratio reddi possit, quia plus requiritur ad obligationem, quàm ad reuocationem priuilegij, cùm illa pendeat ex conscientia, atque adeò ex notitia legis, reuocatio autem fiat ab extrinseco per voluntatem reuocantis; vnde ad illam non est necessaria tanta temporis dilatio. Tamen, vt inquit Suarez *d. numer.* 3. hæc parum vrgent. nam verba illa *in d. l. vlt.* ex præsenti die, secundum ius, ac debitum ordinem intelligenda sunt; alioqui etiam possent intelligi ex die conditæ legis in regio consilio, quod nemo vnquam dixerit: vel potest admitti in casu speciali, vbi adsit huiusmodi clausula in lege reuocante, sicut de clausula, *ex nunc*, quæ apposita sit legi, vt faciat eam obligare etiam ignorantes statim à die promulgationis, paulo pòst ex eodem Suarez dicemus; qui quidem *d. num.* 3. ad prædictam rationem respondet, verum quidem esse, notitiam legis magis ab intrinseco esse necessariam ad obligationem legis, quàm ad effectum reuocandi, quia fit per extrinsecam voluntatem: sed tamen ad conuenientem ordinem, & ad vitanda publica incommoda moraliter necessarium est, vt reuocatio non fiat, nisi tali modo, qui possit commodè ad notitiam priuilegiatorum peruenire; & ideo secundùm iura, & rectam rationem æquè expectari debet tempus sufficiens ad legis diuulgationem quoad reuocationem priuilegiorum, sicut quoad legis obligationem. Ampliatur autem hæc prior pars nostræ conclus. vt lex reuocans priuilegium commutationis † effectum hunc sortiatur post pro- 547.
mulgationem statim, ac elapsum est tempus sufficiens ad communiter obligandum, etiamsi in particulari ignoretur inuincibiliter. ita in quouis priuilegio Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 40. *num.* 4. vbi id satis confirmat; & *numer.* 5. vbi contraria soluit, subdens, ob incommoda vitanda, quòd, † 548.
si contingat aliquem vti priuilegio sic reuocato ex ignorantia publica, & communi, & vsum priuilegij publicum munus continere, is sustinebitur non in vim solius priuilegij, sed adminiculo iuris sustinentis similes actus factos titulo communiter valido reputato, iuxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* cum simil.

Si autem petas quódnam sit hoc tempus, quo incipit lex obligare. Respondeo primùm quidem, † 549.
regulariter eam non obligare etiam scientes ante promulgationem, vt ex *cap.* 2. *de constit. cap.* 1. *de postulat. prælat. l. leges sacratissimæ, C. de legib. & auth. vt fact. nou. constitut. in princ.* necnon §. *sancimus igitur, ac* §. *igitur etiam.* cum seq. atque aliis latè tradit, ac probat Suarez *d. tract. de legib. lib.* 1. *cap.* 11. præsertim *num.* 1. 3. 5. & 6. ac rursus *lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 1. *cum duob. seqq.* itémque Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 185. Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de constit. concl.* 4. ferè per tot. maximè *num.* 5. 6. 7. & 8. vbi de scientibus, & alij, quos retulimus, & secuti sumus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 10. *numer.* 382. seu *quæst.* 9. *concl.* 2. *ante med.* Non sufficit autem solemnis editio, sed promulgatio legis requiritur; cuius forma, & solemnitas, † cùm ex natura rei non sit positiuè de- 550.
terminata, in legibus saltem ciuilibus ex ipsomet iure ciuili, vel ex recepta consuetudine, vel ex voluntate expressa legislatoris determinanda est; vt satis comprobat Suarez *d. cap.* 16. *numer.* 2. iunctis tribus seqq qui etiam *num.* 6. & 7. Satia probat, leges particulares alicuius ciuitatis, prouinciæ vel parui regni sufficienter promulgari vnica solemni publicatione facta in Curia, vel præcipua ciuitate, vel in loco secundùm morem pa-

triæ consueto. *numer.* autem 8. *&* 10. *cum tribus seqq.* contra Vasquez 1. 2. *disput.* 156. *cap.* 2. latè docet in legibus communibus Imperialibus vel magnorum regum necessarias esse plures promulgationes, quæ fiant in capitibus regnorum, vel prouinciarum, & factum in vnaquaque metropoli solùm pro sua prouincia sufficere; vel si fiat in Curia regis, solùm sufficere pro illa prouincia, cuius est caput. Quoad leges verò Pon-
551. tificias, † licèt nonnulli relati à Suarez *lib.* 4. *de legibus cap.* 15. *numer.* 1. contendant, in iis quoque necessariam esse publicationem in singulis prouinciis, & Episcopatibus; quod confirmat *numer.* 2. contrarium tamen ex communiori resoluit *à numer.* 3. *ad* 8. vbi etiam tangit, quid de constitutionibus Episcoporum, Archiepiscoporum, & Conciliorum tam prouincialium, quàm etiam generalium statuendum sit: qua de re nos etiam aliquid non multo pòst dicturi sumus. & in reuocantibus priuilegia idem Suarez docet *lib.* 8. *cap.* 40. *numer.* 2. Dein-
552. de respondeo, † regulariter legem non obligare, nisi post duos menses à die publicationis, post eos verò obligare; vt quoad leges ciuiles probat text. *in d. auth. vt fact. nou. constitut. in rubric. & §. sancimus igitur, ac §. alteram verò*, latéque inter alios probat Gabr. *d. conclus.* 4. *numer.* 1. Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 7. Sanchez *lib.* 9. *de matr. disput.* 35. *numer.* 3. *cum seq.* & Suarez *d. lib.* 3. *de legib. cap.* 18. *numer.* 1. *&* 2. vbi etiam *numer.* 5. post plurimos docet, id procedere etiamsi quis sciat ante duos menses futuram legis publicationem; quibus adde alios laudatos à Gabr. *d. conclus.* 4. *numer.* 7. & Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 18. *& seq.* licèt *num.* 14. alios plerosque referat contrarium sentientes; quod confirmat *numer.* 15. *cum tribus seqq.* idque facit etiam Suarez *d. cap.* 18. *numer.* 4. & Gabr. *d. conclus.* 4. *numer.* 3. *cum duobus seqq.* qui etiam *cap. praced.* seu 17. *numer.* 5. *& duob. seqq.* docet, seclusa determinatione temporis à iure positiuo, vel Principe facta, legem sufficienter promulgatam in loco debito ex natura sua statim incipere obligare; non tamen simul in toto territorio, pro quo fertur, sed successiuè, & intra tempus moraliter sufficiens, vt notitia legis, & promulgationis eius per totum territorium diffundatur. quorum primum etiam probatur ea adductis per eum *eod. cap.* 17. *numer.* 5. Secundum ex allegatis *numer.* 3. *à num.* autem 8. *vsque ad finem cap.* hinc multa infert, quæ per te videas, si lubet. *d.* verò *cap.* 18. *numer.* 3. id probat, quod *ibidem num.* 1. tradiderat, posse legem obligare ante duos menses si id expressum in ipsa lege sit; vt etiam in specie post alios adnotauit Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 1. *&* 5. exemplum afferens ex *cap. cùm singula, de preb. in* 6. vbi terminus vnius mensis solùm statuitur à die publicationis, vt illa decretalis obseruetur. necnon *in auth. vt in prin. domib. sacr. myst. non fi. prope fin. & in §. sint igitur, auth. vt neque mil. neq. fœderat.* in quibus tempus triginta dierum dumtaxat constituitur. Immo & statim post publicationem obligabit lex, si in ea dicatur, vt statim, vel ex nunc obseruetur; vt *ibidem* docet Suarez, & tenent plures ab eo citati *d. cap.* 17. *numer.* 2. & Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 3. ex Doctoribus ab eo relatis *numer.* 1. & glos. *in Clem.* 2. *verbo, ex nunc, de haret.* ex quibus, & aliis idem Menoch. *d. numer.* 3. *&* 4. hoc intelligit †
553. quoad annullationem actus, non quoad pœnam; quod etiam tenent plerique laudati à Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 17. *n.* 10. *vers praterea*, & generatim, constitutionem pœnalem non afficere ignorantes quoad pœnam, tenet Gabr. *d. concl.* 4. *n.* 10. & alij probati à Sanchez *d. numer.* 10. *in initio, & d. lib.* 9. *disput.* 32. *numer.* 6. Sentiuntque plures, quos refert, ac sequitur Gabr. *d. lib.* 6. *com. conclus. tit. de clausul. conclus.* 3. *numer.* 8. generaliter tradentes, decretum irritans non ligare ignorantes quoad pœnam dispositionis, cui appositum est.
554. Præterea statutum particulare † ligat statim post sufficientem promulgationem ante duos menses; vt multi voluerunt, quos probat Suar. *lib.* 3. *de legib. cap.* 18. *numer.* 9. & Gabr. *d. conclus.* 4. *numer.* 11. licet Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 5. post alios velit, statim quidem constitutionem particularem alicuius loci ligare scientes; respectu verò ignorantium tempus esse arbitrarium: sicut etiam *numer.* 6. multos secutus indistinctè docet, constitutionem Concilij Prouincialis cùm tempus determinatum non habeat, vt liget post publicationem, arbitrarium habere; quod quidem admitti potest; non autem, quod post alios contendit Suarez *d. lib.* 4. *de legib. cap.* 15. *numer.* 11. *vsque ad* 15. & Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 8. *cum trib. seqq.* constitutiones Pontificias habere tempus non quidem simpliciter duorum mensium, vt in iure, & legibus ciuilibus, sed arbitrarium nunc maius iuxta prouinciarum distantiam, in quibus eæ publicari non solent, sed Romæ. contrarium enim, vt & in ipsis attendatur tempus duorum mensium præter Aufrer. Ioan. Andr. & Fel. relatos à Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 11. tenent alij quamplurimi, quos recenset Suar. *d. cap.* 15. *numer.* 10. & Gabr. *d. conclus.* 4. *numer.* 1. 7. *&* 8. non distinguentes de lege, seu constitutione ciuili, & Imperiali, vel canonica, & Pontificia. quod, & comprobatur tum ex quibusdam verbis Bullæ Pij IV. super declaratione temporis ad obseruanda decreta Concilij Tridentini, illis nimirum; iure etiam communi sancitum est, vt constitutiones nouæ cùm non nisi post certum tempus obtineant; quæ non nisi de iure d. auth. *vt fact. nou. constit.* intelligi possunt, cùm alibi in iure communi id non caueatur; vnde dici potest, prædictum ius ciuile à iure canonico quoad hoc expressè, & in specie approbari: tum quòd regula
555. communiter recepta est, quòd † vbi iure canonico aliquid definitum non est in materia indifferenti, quod definitum sit à iure ciuili, huic standum est, eóque vtendum etiam in foro canonico. quæ regula habetur *in cap si in adiutorium*, 10. *dist. & cap.* 1. *de oper. nou. nunciat.* quam tradunt vtrobique Doctor *& in cap. Ecclesia sancta Maria, de constit.* Bart. *in Extrau. ad reprimendum, verbo, per edictum, num.* 2. Soc. sen. *consil.* 33. *col.* 6. *lib.* 1. latè Neuizan. *in silu. nupt. lib.* 2. *num.* 69. & Suarez *lib.* 4. *de legib. cap.* 11. *num.* 14. Nec valet responsio Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 15. quòd tunc iuri ciuili stamus etiam in foro canonico, quando inter vtrumque ius differentiæ ratio assignari non potest; secus, si possit, ex Dec. *in l. edita, num.* 1. *C. de edend* & Rebuff. *in tract. nominat. quæst.* 5. *princ. num.* 16. hic autem patet differentia ratione differentis publicationis, quoniam constitutiones Pontificiæ Romæ solùm publicantur, vbi semper Papa resider, cùm tamen leges Imperiales in prouinciis publicentur, per quas etiam Imperator discurrit. Nam si hæc discriminis ratio quicquam efficeret, solùm probaret, indistinctè requiri semper maius tempus, quàm duorum mensium in constitutionibus Pontificiis, nō autē modò maius, modò minus iudicis arbitrio

trio, prout contendere Menoch. paulo antè vidimus. Præterea inde solùm concludi potest, quòd, si id, quod *in d. auth. vt facta nou. constit.* cauetur, etiam in legibus Pontificiis non obseruetur, quòd nimirum illarum publicatio fiat saltem in prouinciis, seu eorum capitibus, iuxta supradicta; non habebit locum, quod in ea disponitur, vt leges non obligent ante duos menses, statim autem pòst obligent; sed obligabunt eo tempore, quo suprà ex natura sua leges obligare diximus circumscripta dispositione d. auth. aut voluntate expressa legislatoris; nam ea lex, sicut quæuis dispositio, recipienda est cum suis qualitatibus, *iur. vulgar.*

Sed, quicquid sit de hac postrema restrictione huius posterioris regulæ, seu dicti; certè illæ duæ restrictiones omnino admittendæ sunt; quarum alteram ponit, & satis confirmat Suar. *d. lib. 3. de le-*
556. *gib. cap.* 18. *num.* 8. vt nimirum † leges Regum, qui non recognoscunt Superiorem in temporalibus, nec legibus Imperatorum subiiciuntur, non esse regulanda hac in re iuxta ius commune prædictæ auth. ac subinde statim incipere obligare; nisi vel in ipsa lege aliud declaretur, vel per leges proprij regni alius modus determinatus sit, aut illud ius commune sit consuetudine saltem acceptatum. Altera est, quam affert Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 26. cùm lex, & constitutio promulgata respicit præterita, vtputa si esset iuris antiqui declarato-
557. ria; nam tunc † frustrà bimestre expectaretur, ex quo iam lex vinculum iniecit; ex Fel. *in cap. cognoscentes, numer. 7. in fin. de constit.* & Ioan. Bapt. à S. Seuerino *in l. omnes populi, num.* 145. *ff. de iust. & iur.* dicens, id procedere siue Princeps vtatur verbo declaratiuo, siue non: idémque docens, quando mandaret Princeps iura vetera seruari sine adiectione pœnæ; & quando ius nouum concordat cum antiquo. Aliud exemplum huius restrictionis ex Fel. *loc. cit.* adducit Menoch. *d. cas.* 185. *numer.* 27. cùm Extrauagantes constitutiones in corpus iuris rediguntur: nam tunc non est necesse præstituere illis tempus hoc duorum mensium, cùm iam in earum promulgatione fuerit præstitutum. quod verum esse ait Menoch. *ibidem* post Ioan. Bapt. *vbi sup. numer.* 155. nisi illis Extrauagantibus alia data esset forma; vel nisi fuissent per suum antecessorem reuocatæ: quoniam tunc illa intelligitur esse noua promulgatio. Hæc verò restrictio ex eodem Menoch. *d. numer.* 26. & S. Seuerin. *d. numer.* 145. non procedit vbi lex noua esset modificatiua, & correctoria antiquæ. Et hæc de priori parte huius sextæ ac postremæ conclus.

Posterior autem pars eiusdem conclus. quòd
558. nimirum † reuocatio commutationis vltimæ voluntatis facta non per legem, sed per rescriptum, aut priuatam dispositionem non habeat effectum, nisi perueniat ad notitiam eius, cui concessa fuerat commutatio. probatur, quoniam idipsum generaliter de priuilegiis docet Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 40. numer.* 6. ex Doctoribus ab eo *numer. præced.* allegatis, qui id tradunt de priuilegio, & gratia; nimirum Siluestr. *in summ. verbo, gratia, numer. 4. & verbo, indulgentia, numer.* 17. Armill. *verbo, gratia, numer.* 6. Corduben. *in quæstionar. libr. 4. quæst. 36. conclus.* 3. & Gemin. *cap. 1. de concess. præb. in 6.* necnon ex aliis, quos in materia indulgentiarum ipsemet Suarez retulit, ac sequutus est *tom. 4. tract. de indulgent. disput. vlt. sect.* 2. quósque in reuocatione iurisdictionis ordinarij, vtputa Vicarij, aut etiam delegati, recenset, ac laudat Sanchez *lib. 3. de matrim. disput.*

30. *numer.* 11. & quoad ordinarium est optimus text. *in l. Barbarius, ff. de offic. prætor. & in l. si forte, ff. de offic. præsid.* ibi, si fortè præses prouinciæ manumiserit, vel tutorem dederit, priusquam cognouerit successorem aduenisse, erunt & hæc rata: vbi glos. ab aliis approbata *in verbo, cognouerit*, ait, vsque ad cuius aduentum durat eius iurisdictio. Id autem extendit *ibidem* Sanchez *in fin.* vbi etiam Vicarius reuocetur ex culpa sua, post Ant. Cucch. *lib. 2. Instit. maior. tit.* 8. *numer.* 149. contra Selu. *tract. de benef. 2. part. quæst.* 14. *numer.* 13. ne culpa Vicarij aliis noceat. *d.* autem *numer.* 11. *in initio*, extendit quoque, vt quando esset communis error reuocationis Vicarij etiam ipso illius conscio, valeant tamen gesta per ipsum; secus verò si cum scientia Vicarij non concurrat communis error, ex latiùs traditis per ipsummet *d. lib. 3. de matrimon. disput.* 22. *numer.* 59. Quòd, si petas, an in casu huius posterioris partis conclusionis intima-
tio reuocationis † fieri debeat per epistolam, 559.
aut nuntium ad id destinatum. Respondeo cum Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 40. eodémque vlt. numer.* 7. quòd, quicquid sit in speciali casu iurisdictionis, vel commissionis muneris per se ordinati ad regimen communitatis, seu reip. vtputa Vicarij Episcopalis; in quo etiam plerique talem intimationem reuocationis necessariam non esse putant, sed sufficere quamcumque scientiam, quos refert Sanchez *d. disput. 30. numer.* 12. ac sequitur Iacob. Sbroz *tract. de Vicar. Episc. lib. 3. quæst. 33. numer.* 10. licèt ipse Sanchez *d. disput. 30. numer.* 13. contrarium in reuocatione Vicarij post alios sentiat; quod idem de reuocatione iurisdictionis, ac licentiæ ad assistendum matrimonio docet, *eodem lib. 3. disput. 36. numer.* 9. certè in reuocatione priuilegij non apparet fundamentum, cur requiratur nuntius, vel epistola; quare pendebit ex voluntate reuocantis, qui poterit absolutè reuocare; ita, vt quacumque ratione reuocatio perueniat ad notitiam priuilegiati, effectum suum faciat: nam ad valorem reuocationis non est necessaria acceptatio priuilegiati, cùm eo inuito possit priuilegium reuocari; ergo notitia solùm expectatur ad vitanda inconuenientia, quæ aliter sequi possent: at verò ad hoc sufficit notitia quacumque via comparata: vnde sine fundamento alios modus præscribitur sine iure, vel ratione cogente. Ratio enim illa, quòd omnis res per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur, non vrget, quia faciliùs est destruere, quàm construere; eaque regula, *omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur*,
vtplurimum † accipitur de causa sufficienti, non 560.
necessaria, vt videre est ex Doctor. *in cap. omnis res, seu 1. extr. de regul. iur. ac l. nihil tam naturale, ff. eod. tit.* atque alibi sæpe: & ad acquisitionem priuilegij per se requiritur acceptatio recipientis; ad reuocationem verò sufficit voluntas reuocantis, vt dictum est. Atque hæc de præsenti quæstione; iam ad alias transeamus.

SVMMÆ RERVM.

561. *Actiones commissarij, vel subdelegati ad vltimam voluntatem commutandam, quibus commutatio reuocari potest.*

562. *Delegatus à suo Superiore ad commutandam aliquam vltimam voluntatem nequit sine iusta*

causa commissionem non suscipere, aut susceptam dimittere siue subdelegando, siue commissioni renuntiando; num. 563.

564. *Delegatus subdelegando, aut delegationi renuntiando sine iusta causa, licet male, validè tamen facit.*

565. *Subdelegatio à delegato Principis facienda non ex eo solùm impeditur, quòd res commissa ardua, grauisque sit; & ibi intellectus cap. si pro debilitate, de offic. deleg.*

566. *Præsentia ad aliquem actum requisita quid importet.*

567. *Delegatio facta per verbum, præcipimus, an impediat subdelegationem.*

568. *Subdelegatio an, & quando impediatur à clausula, quòd si non omnes, vel illa, quòd si si ambo, non potestis, &c. cum duobus num. seqq.*

569. *Intellectus cap. prudentiam, §. adiicimus, de offic. deleg.*

570. *Intellectus cap. coram, de offic. deleg.*

571. *Delegatus renuntians delegationi per subdelegationem, aut simpliciter quando possit iurisdictionem resumere.*

572. *Renuntiatio, aliúsve actus etiam ad Superiorem pertinens quando reuocari possit.*

573. *Subdelegatus ad commutandam aliquam vltimam voluntatem potest compelli ad subdelegationem suscipiendam, etiam quoad partem.*

574. *Delegatus quilibet ex pluribus potest sine aliis vices suas committere.*

575. *Subdelegatus quomodo compellendus sit ad suscipiendam subdelegationem, maxime si de Episcopo compellendo agatur.*

576. *Delegatus, qui malitiose exonerare se vult, non potest subdelegatum compellere ad subdelegationem suscipiendam.*

577. *Delegatus vnus ex duobus, vel pluribus potest collegæ suo causam subdelegare; non potest tamen eum compellere ad recipiendam subdelegationem.*

578. *Subdelegatus non potest sine causa dimittere subdelegationem sibi factam ad commutandam aliquam vltimam voluntatem.*

579. *Delegatus, & subdelegatus potest ex iusta causa commissionem non acceptare, & acceptatam dimittere. nisi impedimentum, aut excusatio esset ab initio, vel temporalis; num. 580.*

581. *Renuntiatio delegationis quomodo inducatur ex subdelegatione in totum, & in delegato expiret iurisdictio.*

582. *Iurisdictio delegati expirat per executionem sententiæ ab ipso factam per se, vel alium intra annum.*

583. *Delegatus ad commutandam vltimam voluntatem, referendo negotium ad committentem, seu Superiorem, amittit iurisdictionem circa illud.*

584. *Relatio negotij ad Superiorem quomodo, & quando auferat iurisdictionem, & cognitionem referenti.*

585. *Relationis negotij ad Superiorem quot sint species; & de qua specie loquantur iura disponentia, iurisdictionem iudicis extingui, vel suspendi per relationem.*

586. *Relatio causæ ad Superiorem, si hæc perfectè examinata est, hodie fieri non potest.*

587. *Iudex, qui retulit causam, an verum de ea cognoscere possit ad maiorem Superioris instructionem.*

588. *Relatio cau:sæ Superiori fieri à iudice non debet ad solum odium euitandum.*

589. *Relatio causæ an possit fieri post sententiam in causa ciuili, vel criminali.*

590. *Appellatio a non plena relatione quando interponatur in causa siue ciuili, siue criminali.*

591. *Iudex, qui promisit se relaturum causam ad Superiorem, vel pronuntiauit eam esse referendam, adhuc potest ex partium consensu de illa cognoscere. non autem post factam relationem; nisi fortè antequam eam Superior admittat.*

592. *Consilium sapientis petitum quando suspendat, vel extinguat iurisdictionem iudicis, remissiuè.*

593. *Iurisdictio commissarij ad commutandam vltimam voluntatem expirat, si associet sibi tanquam collegam eum, qui iurisdictionem non habet; ibique intellectus cap. cum super, de offic. deleg.*

594. *Recusatio iudicis non aufert ab eo iurisdictionem, nisi secuta appellatione, vel pronuntiatione, causam recusationis fuisse legitimam.*

595. *Propter quod vnumquodque tale est, illud magis est tale.*

596. *Iurisdictio iudicis dati in solidum non expirat per associationem collegæ non habentis iurisdictionem: & vbi etiam datus sit non in solidum, cum sciebat, se solum posse procedere, & ad cautelam tantùm, id protestando, cum alio procedit; vel cùm errauit in facto, non in iure.*

597. *Iudex non amittit iurisdictionem assumendo sibi assessorem cùm potest, aut debet; immo etiam, cum non debet; ibique quando, & quomodo eum assumere possit, aut debeat. & qualem; num. 598 & seq.*

599. *Assessor iudicis laici in causa ciuili an possit esse clericus, & laicus iudicis Ecclesiastici. & quando iudex teneatur eius consilium sequi; numer. 600.*

601. *Iurisdictio commissarij pro commutatione vltimæ voluntatis ab eo amittitur, si deferat appellationi ab ipso interposita, licet friuola. potest tamen ei a Superiore causa remitti, & omnino est remittenda, si iudex non detulit appellationi; n. 602. vtroque verò casu, & appellatore negligente in prosequenda appellatione etiam legitima reassumit iurisdictionem; numer. 60 :.*

604. *Delatio appellationis qualis esse debeat, vt per eam deferens amittat iurisdictionem.*

605. *Iurisdictio commissarij ad commutandam vltimam voluntatem extinguitur, si is pronuntiet, nullam sibi ea iure competere iurisdictionem, idque etiamsi velit eam resumere de consensu partium; & siue bene, siue malè pronuntiauerit; num. 606. & seq.*

607. *Vidua quando est de foro Ecclesiastico; & ibi intellectus cap. significantibus, de offic. deleg.*

608. *Intellectus cap. dilectus, il. 3. de præbend.*

609. *Iurisdictio, seu potestas executoris nō extinguitur, si is pronuntiet nullam sibi potestatem exequendi competere; idemque in Confessario, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis in foro conscientiæ.*

QVÆRO SEPTIMO; an per expressam, vel tacitam renuntiationem commissionis commutationis vltimæ voluntatis à commissario eiúsve substituto factam expiret in eorum altero facultas commutandi.

Secundus

Secundus modus ex propositis initio huius cap. quibus commutatio vltimæ voluntatis, seu facultas commutandi considerari potest quòd expiret, aut saltem suspendatur non per se, ac sponte sua, sed per actionem contrariam, est per actionem commissarij, seu eius substituri; de qua meritò dicendum est in præsenti quæst. cùm in proximè præcedenti diximus de actione contraria ipsius committentis. Licèt autem hæ contrariæ actiones commissarij, aut ab eo subdelega-
561. ti † multæ sint; nimirum, si commissarius & subdelegatus tenuat acceptare ille delegationem, hic subdelegationem; aut semel acceptatæ expressis verbis renuntiet, aut negotium cœptum referat, aut dicat, se referre velle Principi, alterive committenti; si in iurisdictionis exercitio associet sibi aliquem, cùm non debeat, iuxta quorumdam opinionem; si deferat appellationi à se interpositæ; ac denique si pronuntiet, se iurisdictionem non habere: hæ omnes ad duo proposita capita commodè teduci posse videntur. de iis verò singulis maioris perspicuitatis gratia singulas conclusiones instituemus.

PRIMA CONCLVSIO. Is, cui commissa est à suo Superiore commutatio alicuius vl-
562. timæ voluntatis, † non potest, seclusa iusta causa, non suscipere commissionem, aut susceptam dimittere. Prior pars conclusionis probatur, quia id regulare est in delegatis à suis Superioribus, vt sine iusta causa nequeant delegationem detrectare; vt satis probat text. *in l. prætor*, aliàs *Prætor*, *§.* seu *vers. qui autem*, *ff. de vacat. & excusat. mun.* vbi dicitur, quòd qui excusationem non habet, etiam inuitus iudicare cogitur. facit etiam text. *in l. sancimus*, *la 1. C. de aduoc. diuers. iudic.* quem inter alios adnotarunt *ibi* glos. & Doctor. necnon text. *in l. fin. §. iudicandi quoque necessitas*, *ff. de muner. & honor.* ac *l. vnic. C. qui pro sua iurisd.* quæ iura ad id allegat glos. recepta *in cap. pastoralis*, *in princ. verbo*, *renitentem*, *de offic. delegat.* & in delegatis sedis Apostolicæ tradit Rot. Roman. *decis.* 12. *numer.* 1. *de præb. in nou.* & apud Cassad. *decis. vnic. numer. 4. de verb. signific.* Quòd si is, cui sit commissio, non sit subditus committentis, noo potest compelli, nec tenetur, etiamsi nullam excusationis causam habeat, delegationem recipere; vt probat text. *in cap. 2. §. 1. de for. compet. in 6.* dum prohibet Archiepiscopo, ne subditos suorum suffraganeorum compellat suscipere suam delegationem, aut sententias à se latas, vel præcepta exequi, cuius rei ratio est, vt *ibi* ait glos. communiter approbata *in verbo*, *suscipere*, quoniam Archiepiscopus in subditos suffraganeorum suorum iurisdictionem non habet; idque probat per text. *in cap. pastoralis*, *in princ. de offic. ord.* cui adde inter alios text. *in cap. venerabilibus*, *in princ. de sent. excommun. in 6.* Posterior pars conclusionis probatur ex *cap. prudentiam*, *§. adiicimus*, *de offic. delegat.* vbi Romanus Pontifex de tertio iudice dato cum clausula, *quòd si omnes interesse nequiuerint*, *duo eam nihilominus exequantur*; ait, quòd, si, cùm possit, noluerit interesse, grauissimè est arguendus: vbi glos. ab aliis approbata *in verbo*, *arguendus*, ait, eum esse quoque poniendum; quod & satis confirmat *ibi* Barbat. & Dec. *d. §. adiicimus.* oam text. quem ad id allegat glos. nimirum *in cap. scisciatus*, *de rescript.* hoc non pro-
563. bat, sed tantùm posteriorem † partem propositæ conclus. dum *ibi* solùm habetur, quod ad hanc rem attinet, delegatum cum dicta clausula, *qui non vult interesse causæ cognitioni*, *& processui*, noo posse aliquatenus excusari. Sed & hæc eadem posterior conclus. pars probatur ex *d. cap. pastoralis*, *in princ. de offic. deleg.* ex quo apertè constat, non posse delegatum sine iusta causa ab exercitio, & vsu delegationis se exonerare subdelegando, ibi; dummodo ipse exonerare seipsum malitiosè non quærat: necnon ex *cap. si pro debilitate*, *eodem tit.* iis verbis; si pro debilitate, vel pro qualibet alia graui causa, vel necessitate tractandis causis, quæ tibi à sede Apostolica committuntur, interesse non poteris, liberum tibi sit personis discretis, & idoneis vices tuas committere: per quem text. id adnotauit *ibi* glos. *in verbo*, *liberum*, *in fi.* his planè verbis, & sic semper iusta causa debet subesse, quando causam committit, vt hic habes: licèt eadem glos. *d. cap. pastoralis*, *in princ. verbo*, *exonerare*, contrarium velit; cuius opinionem vtrobique sequuntur communiter Doctor. vt testatur Dec. *d. cap. si pro debilitate*, *numer.* 2. in eam ipse partem inclinans, quam nos hìc sustinemus, vt causa requiratur ad subdelegationem, non quidem validè, ac ritè, vt paulo pòst dicemus, verùm licitè, ac rectè faciendam, per *d. cap. si pro debilitate*, *& cap. pastoralis*, *in princ. de offic. deleg.* per quæ iura tamquam specialia inquit declarari alia generaliter permittentia delegato Papæ, ac Principis, vt subdelegare possit; vt *cap. quamuis*, *cap. super quæstionum*, *§. si verò*, *& cap. fin. in princ. de offic. deleg.* cum aliis per nos adductis sup. *cap. 5. quæst.* 14. post *vlt. not. vers. altera regula generalis*; vbi hanc regulam multis modis extendimus, ac limitauimus: quibus hoc loco, quatenus ad rem præsentem attinet, aliquid adiicimus; si duo priùs adnotemus, quæ immediatè, ac per se ad huius totius conclus. declarationem pertinent. Alterum est; quòd in casibus, quibus delegatus, seu commissarius commutationis vltimæ voluntatis renuntiare non potest commissioni subdelegando, multo minùs poterit renuntiare simpliciter; cùm in priori casu maius præiudicium, ac damnum sequatur impetranti, quia nouam commissionem obtinere debet, nisi prior fuerit pluribus facta vel in solidum, vel cum clausula, quòd, si non omnes, vel si ambo non potestis; argum. *cap. quamuis*, *& cap. prudentiam*, *in princ. de offic. deleg. & cap. cùm plures*, *eodem tit. in 6.* Alterum est, quòd, † licèt dele- 564.
gatus malè faciat renuntiando sine iusta causa delegationi, aut simpliciter, aut per subdelegationem; validè tamen vtrumque facit; argum. *d. cap. prudentiam*, *§. adiicimus*, *& d. cap. pastoralis*, *in princ. de offic. deleg.* nec mirum; multa enim facta tenent, quæ tamen fieri prohibentur, *l. patre furioso*, *ff. de his*, *qui sunt sui*, *vel alien. iur. l. Græcè*, *§. & post litem*, *ff. de fideiussor.* vbi glos. *verbo*, *datus*, multa iura ad id allegat. quod & facit glos. Bern. *in cap. ad Apostolicam*, *§.* 1. vbi text. expressus, *verbo*, *obtinent roboris firmitatem*, *de regular.* Iam verò ad id, quod de illa regula delegatum Principis posse delegare, seu subdelegare, scripsimus *d. cap. 5. quæst.* 14. *post vlt. notab. in cit. versic.* Altera regula generalis; addimus primò, quòd doctrinæ, quam *ibidem* satis confirmauimus, & cum aliis contra alios tradidimus, † arduitatem, seu grauitatem rei com- 565.
missæ per se solam non impedire subdelegationem à delegato Principis faciendam, non obstat

textus *d. cap. si pro debilitate*, dom præcitatis verbis, quibus dicitur, liberum esse delegato ex causa subdelegare, illa subiiciuntur; ita tamen, quòd, si res tanti est, te consulere debeant; nisi forte causæ ita graues sint, quòd sine præsentia tua non possint commodè terminati. Respondetur enim primò cum Dec. *d. cap. si pro debilitate, numer.* 4. text. hunc non loqui simpliciter de causis grauibus, sed ponderare qualitatem, seu quaotitatem grauitaria, dum ait, *nisi ita graues sint*, &c. quo loquendi modo in simili vtitur text. *in cap. quanto, de iudic.* ibi, ita coniuncta, & connexa est; idque valde referre constat ex *ibidem* adductis per Dec. & alios. quare grauissimæ aut valde graues esse debent; nam de grauibos satis disposuerat iis verbis statim præcedentibus, ac mox relatis; *ita tamen, quòd si res tanti est, te consulere debeam.* Secundò respondeo, quòd etiam sustineri potest, rei quantamuis grauitatem non impedire sobdelegationem, nisi aliunde impediatur; nam illa exceptio, nisi fortè caosæ ita graues sint, quòd sine præsentia tua noo possint commodè terminari, non refertur ad facultatem subdelegandi, cuius non immediatè mentio facta fuerat, sed interposita clausula illa mox relata; *ita tamen, quòd si res tanti est, te consulere debeant*; sed ad hanc ipsam clausulam immediatam: vnde sensus erit, & quidem magis planus, ac proprius; subdelegati à te ex causa teipsum consulere debebunt, si res tanti est, vt consilium mereatur, quia grauis sit: qoòd, si tanta sit grauitas causarum, vt sine sua præsentia nequeant terminari, tunc singulis earum actibus interesse debebis: oeque enim ea postrema verba significant subdelegationem tunc fieri non posse; sed solùm subdelegantem interesse singulis actibos in causa faciendis debere, eiúsque consilium à subdelegato seqoendum, licèt aliàs, qui consiliom requirere debet, illud sequi non teneatur; vt pluribus tradit iuxta terminos prædictorum verborum, *ita tamen, quòd si res tanti est, te consulere debeant*, sentit Dec. *d. cap. si pro debilitate, numer.* 7.
566. *cum duobus seqq.* maximè cùm præsentia † ad summum importet consensum, Bald. *l. fin.* §. *necessitatem, numer.* 20. *C. de bon. quæ liber.* Franc. *in cap. vnico*, §. *cùm verò, numer.* 6. *ne sed. vac. in* 6. glos. *cap.* 1. *verbo Capituli, de excess. prælat.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 47. *numer.* 61. *& seq.* ex quibus etiam satis colligitur præsentiam, vel consensum non importare actum iurisdictionis: sed etsi in caso *d. cap. si pro debilitate*, dicamus, ab ea iurisdictionem importari; adhoc ad summum delegatus esset tunc collega sui subdelegati; nam apertè ibi supponitur, subdelegatum procedere tunc debere in præsentia delegati, qui sibi subdelegauit: aliàs enim dixisset Pontifex, nisi fortè causæ ita graues sint, vt per te debeant terminari, aut quid simile. Secundò circa prædictam regulam, delegatum Principis posse subdelegare, illud addimus, eam præter casus *ibidem* relatos, fallere quoque potissimùm in aliis duobus casibus, quamuis subdelegate velit ex iusta causa; qui tameo dubitatione non carent. Primus est, vbi committens vtatur non verbo, *mandamus*, aut simili, sed, † *præcipimus*; vt voluit
567. glos. *in l. sæpe. ff. de offic. præsid.* quam Alex. *in l. more, numer.* 40. *ff. de iurisd. omn iud.* dicit in toto mondo approbatam; tenuítque Bald. *in l.* 1. *C. quom. & quand. iud.* cum aliis relatis à Fel. *d. cap. si pro debilitate, numer.* 1. ac sequitur *ibi* Dec. *numer.* 2. *& d. l. more, numer.* 51. vbi probat præceptum magis adstringere, quàm mandatum, *& cap. cum te, not.* 3. & *ibi* Fel. *numer.* 11. *de rescript.* quod etiam sentiunt, quos laudat Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 28. *numer.* 87. distinguentes ioter executorem gratiæ volontarium, cui datur potestas exequendi, & necessarium, cui præcipitur, ac iubetur executio. hunc verò casum expresse tenet etiam multis relatis Ludon. Rodolphin. *in tract. quib. mod. ordin. offic. delegat. numer.* 31. *ac* 33. *cum seq.* idem post alios tradens *numer.* 35. de verbo, *iubemus*, vt hoc quoque in commissione, seu delegatione appositum impediat subdelegationem; quinimmo *d. numer.* 31. aliquos refert censentes idipsum etiam statuendum de verbo, *mandamus*. Sed quamuis hic casus prohibitæ subdelegationis etiam ex causa io delegato Principis ob verbum, *præcipimus*, sit probabilis ex prædictis, verius tamen est oppositum, quod præter Fel. & Alex. *vbi sup.* tenet Ioan. Imol. *in Clem. sæpe, vers. sed aduerte, de verb. signif.* Apostill. Dec. *d. numer.* 2. qui etiam allegat Ias. *in l. à iudice, C. de iudic. & l.* 2. *C. commun. de legat.* immo ipsum Dec. *in rubr. C. de mandat. Princip.* ex adductis per Dec. *ibi* Fel. & Imol. *vbi sup.* & Doctor. *in l.* 1. *ff quod iussu.* Magis
verò probabilis, ac certior casus est secundus, † 568.
vbi causa, negotiúmve commissum est cum clausula, *quòd, si non omnes*; vel, *si ambo non potestis*; vt satis coustat ex *cap. coram, de offic. deleg.* iuxta multorum ioterpretationem, ac præcipuè Fel. *ibi numer.* 11. Bellamet. *numer.* 4. Imol. *numer.* 23. *cum seq.* & Goffred. quem refert *ibidem* Ioan. Andr. *numer.* 18. *&* 19. ac sequitur Spec. *de iud. deleg.* §. *sequitur, numer.* 10. & quamuis ipse Ioan. Andr. *ibi* aliter distinguat, aliter glos. *verbo, quod non intelligitur*; aliter qooque Cald. Butr. Card. & Abb. tamen verior mihi videtur, & planior distioctio illa, quam faciunt Goffr. Fel. Bellam. Boich. & Imol. *vbi sup.* post alios, atque etiam quoad hanc partem admittit glos. *ibid. post med.* vt stante in commissione, ac delegatione prædicta clausula, si talis delegatus subdelegare velit ratione impedimenti perpetui, aut temporalis ineuitabilis; tunc non possit, qooniam purificata est conditio iurisdictionis collegæ, vel collegarum, & ad eos deuoluta est tota iurisdictio, *cap. scisciatus, de rescript. & cap. prudentiam, in princ. de offic. deleg.* cum simil. Si verò ratione temporalis impedimenti euitabilis, aot ratione incommoditatis nolit delegatos interesse, atque adeò velit subdelegare, tunc poterit, & collegæ tenebuntur subdelegatum sdmittere: sic intelligi potest *cap. licèt vndique, de offic. deleg.* vbi admittitur, & approbatur subdelegatio facta ab vno delegato ex pluribus datis cum clausula, *quòd, si non omnes.* Quòd, si quis obiiciat text. *d. cap. prudentiam*, §. *adiicimus*; vbi, si vnus ex ploribus delegatis cum clausula, *quòd, si non omnes*, nolit interesse, cæteri collegæ procedere soli possunt, ac debent; atque adeò ille
non potest subdelegare: nam † vel iste §. est acci- 569.
piendus de eo, qui non vult interesse ex simplici, ac mera voluntate, ac sine causa, vel ex contemptu; nos autem loqoimur de eo, qui non vult interesse ex causa, ratione incommoditatis; prout respondet Boich. *d. cap. coram, numer.* 7. Goffr. & Spec. *vbi sup.* vel est acciplendos, quando non vult interesse per se, vel alium; sic respondet Imol. *eodem cap. coram, numer.* 23. & prædicta principalis distinctio approbatur etiam à *glos. fin. d. cap. coram.* Quòd, si ea fortè alicui non placeret; vel dicere posset cum relatis tacito nomine à *d. glos. fin.* posse quidem delegatum cum dicta clausula, *quòd, si non omnes*, vel illa, *si ambo non potestis*, subdelegare, sed collegas, vel collegam non teneri eum admittere; quod etiam apertè sentit *ibi* Innoc. *n.* 2. ad verbum, *voluit*, dum ait, & hoc quidem confitemur, quòd committere potest, sed tunc condelegatus non tenetur recipe-

te

re subdelegatum: vel posset dicere cum eodem Innoc. *d. numer. 2. ad verb. per alios*, quod non potest quidem vnus ex duobus delegatis cum clausula, *quòd, si ambo*, &c. subdelegare, neque collega tenetur admittere subdelegatum, vt *in d. cap. co-*
570. *ram*, quod verè loquitur † de clausula, *quod, si ambo*, non autem de clausula, *quòd, si non omnes*; quæ si adsit, tunc potest vnus ex delegatis subdelegare, & cæteri tenentur subdelegatum admittere, vt *in d. cap. licèt vndique, de offic. deleg.* quod loquitur in clausula, *quòd, si non omnes.* Rationem autem diuersitatis, quam *ibidem* affert Innoc. quia, cùm duo sunt delegati, non potest euenire casus, vt alter delegatus per alium possit de causa delegata cognoscere: cùm autem tres sunt delegati, casus euenire potest, vtputa, si tertius sit mortuus, vel aliàs excusatus legitimè, & vnus ex duobus subdeleget; non bene percipio; tum quòd etiam vbi duo sint delegati, si alter impeditus subdeleget, iam hic cognoscet per alium de causa delegata; quòd si Innoc. loquatur de casu, quo vnus ex collegis cum clausula, *si ambo*, velit collegæ subdelegare; adhuc hic repræsentat collegam subdelegantem, & solus procedere potest, vt satis constat ex *cap. super quæstionum, §. si verò, de offic. deleg.* tum quòd allegatio partis *d. cap. coram*, qua, licèt fortè non sola, nititur decisio, apertè reprobat illam suppletionem, per se, vel alium, in clausula, *si non possint interesse*; dicitur enim *ibi*, quòd ea non intelligitur, si per se, vel alios interesse non possent, quia id rarò, vel nunquam contingeret; sed, si non possent personaliter interesse. Eadem verò principalis distinctio Innoc. probatur etiam ex *cap. vlt. §. 1. de offic. deleg.* vbi saltem virtualiter erat simplex clausula, *quòd si non omnes*, sed cum præelectione, nimirum si non omnes interesse potestis, tu Episcope cum altero tuorum coniudicum mandatum exequaris;& tamen *ibi* subiicitur, quòd tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt. cùm autem similis clausula, *si ambo*, hoc est, cum præelectione, adsit *d. cap. coram*, rectè *ibi* asserunt Doctor. ferè omnes, collegam, vel collegas teneri recipere subdelegatum à præelecto; quod & voluit glos. ab aliis recepta *d. §. 1.* per illum text. probabileque redditur id, quod pariter ferè omnes tradunt *d. cap. coram*, quòd licèt delegatus cum clausula, *si non omnes*, vel, *si ambo non potestis*, habente præelectionem possit subdelegare; secus tamen est, si præelectionem non habeat; & hæc est quarta probabilis distinctio ad intellectum *d. cap. coram.* cui nos addimus quintam à nemine quem viderim tactam, quoad duos, vel plures delegatos cum clausula, *si ambo*, vel *si non omnes*, vel simplici; hoc est, sine præelectione, vel etiam cum præelectione, vbi agatur de subdelegatione facienda à collega non præelecto; quòd nimirum possit vnus ex duobus sic delegatis collegæ suo vices suas committere, vt est casus *in cap. quamuis, & d. cap. super quæstionum, §. si verò, de offic. deleg.* ac de vno ex pluribus, seu in clausula, *quod si non omnes*, casus est *in d. cap. licèt vndique*; extraneo verò, seu non collegæ non possit, qui est casus *d. cap. coram*; qui text. non obstabit huic nostræ distinctioni, quatenus ibi erat clausula *si ambo*, cum præelectione, quoniam *ibi* non agebatur de subdelegatione facta a collega præelecto, sed à non præelecto, vt *ibi* videre est. Huius verò nostræ distinctionis ea satis congrua ratio assignari potest, quòd omnium collegarum personæ, sunt à committente approbatæ ad causam cognoscendam, negotiúmve exequendum, non sic in extraneo.

Quòd si pro complemento huius conclusionis petas, an delegatus renuntians delegationi siue causa subdelegationis, siue simpliciter, iterùm possit iurisdictionem suam reassumere. Breuiter re-
spondeo † quoad renuntiationem causa subdele- 571.
gationis, quòd, si subdelegatio facta sit non in totum, tunc indistinctè potest vices suas reassumere, siue res sit integra quoad subdelegatum, siue non; si verò facta sit in totum, tunc non nisi re integra existente vices suas potest reuocare; quorum primum satis colligitur à contrario sensu ex *cap. venerabili, §. porrò, de offic. deleg.* necnon ex *cap. quamuis.* iuncto *cap. si delegatus, eodem tit. in 6.* cum aliis adductis sup. hoc eodem cap *quæst. 4. conclus. 3.* & quæst. hanc præced. *in 1. pronunc.* ex vtrobique autem traditis constat pariter secundum, ac præcipuè ex *d. cap. quamuis*, vbi est text satis expressus, *de offic. deleg. in 6.* ex quibus etiam satis colligitur idem dicendum de renuntiatione delegationis factà simpliciter, vt reuocari possit, atque adeò resumi iurisdictio re adhuc integra existente, hoc est, antequam superior causam, seu negotium ad se aduocet, alterive committat, præsertim ex *c. Ecclesia sanctæ Mariæ, il 2. vt lit. pend. & cap. vt nostrum, de appell.* cum vtrobique notat. per Doctor. ac Menoch. post alios *in commentar. de arbitrar. iud. quæst. 67. numer.* 30. Id quod etiam confirmari potest; tum ex eo,
quòd, † vbi per aliquem actum non est alicui ius 572.
quæsitum, vel si ad Superiorem pertineat, non est ab eo adhuc acceptatus locus pœnitentiæ, isque reuocari poterit ab illum faciente, vt tradunt Doctor. *in cap. quod semel placuit, de regul. iur. in 6.* & constat ex latiùs adductis per Flam. Parif. loquentem de renuntiatione beneficij *in tract. de resign. benefic. lib. 1. quæst. 12.* ferè per tot. *& lib. 3. quæst. 18.* passim *à numer. 64. vsque ad* 84. tum ex eo, quòd simplex renuntiatio, hoc est, quæ non fit per modum pacti, potest quandocumque reuocari, antequam alter ius apprehendat; & idem cùm fit animo, vt alteri quæratur, & non acquiritur; vt per text. *in l. si me in vacuam, ff. de acquir. poss. & l. certum, §. si quis absente, ff. de confess.* tradit doctissimus D. Paul. Gallerat. *in suo* luculentissimo *tract. de renunt. lib. 4. cap. 3. numer.* 8. & facit *l. si pecuniam, ff. de condict. ob caus.* secus dicens esse in renuntiatione per modum pacti, per quod ius alicui quæratur, ex Bologn. *in l. postquam liti, in princ. num. 1. C. de pact.* quomodo intelligenda sunt, quæ idem D. Gallerat. latiùs adducit *d. tract. de renum. lib. 2. cap. 5. à numer. 12. ad* 23. qui tamen *numer.* 24. id quoque declarat, & aliquot *numer. seqq.* comprobat, non procedere ex noua causa, seu nouo iure superueniente. *numer.* autem 26. vbi cesset causa renuntiationis, & *numer. 31. vers. eo quoque casu*, pluribus allegatis docet, regressum renuntianti dari, cùm ius non acquiritur ei, cui facta est renuntiatio, præcipuè per *l. nec vtilem, ff. ex quib. caus. maior. & vers. præterea*, regressum dari renuntianti, quoties reuocat renuntiationem re integra, ex Bolognett. *d. numer.* 1. Tum denique ex iis, quæ de reuocatione renuntiationis commutationis alicuius voluntatis ab impetrante facta dicemus *quæst. 9. huius cap.* Verùm hac de re aliquid etiam dicturi sumus *ad fin. seq. conclus.* Interim verò ad reliquas præsentis quæst. conclusiones transeamus.

SECVNDA CONCLVSIO. Subdelegatus
ad commutandam aliquam vltimam voluntatem † 573.
potest compelli ad subdelegationem suscipiendam; & susceptam sine iusta causa nequit dimittere. Prior pars conclusionis probatur ex *cap. pastoralis, in princ. de offic. deleg.* vbi de Legato à Principe Romanus

Pontifex ait; Consultationi tuæ duximus respondendum, quòd, cùm delegato à Principe iurisdictio dandi iudicem sit à lege concessa, dummodo ipse exonerare seipsum malitiosè oou quærat, potestcompellere renitentem, eò quòd iurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coërctionem aliquam non haberet. ad idem sunt alij text. nimirum *in d. cap. pastoralis, §. quia verò, cap. in litteris, cap. sanè, il 2. eodem tit. de offic. deleg.* necnon *cap. 2. eod. tit. in 6.* quos ad id ponderauimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst. 7. concl. 2.* vbi etiam retulimus glos. communiter receptam *in cap. significasti, verbo, non vult, de offic. deleg.*

Ampliatur autem hæc prior pars conclus. primò, vt non modò possit delegatus compellere subdelegatum ad suscipiendam subdelegationem, cùm totam causam ei committit, sed etiam cùm solùm partem, vtputa citationem. ita decernit idem Romanus Pootifex *d. cap. pastoralis*, §. 1. dum ait; item cùm totum oegotium alij possit committere delegatus, sicut superiùs est expressum, citationis officium potest cuilibet discretione præuia demandare, ac punire meritò contemptorem. Secundò,
574. vt, licèt plures sint delegati, † possit tamen vnus eorum sine aliis vices suas committere; vt post Butr. *in cap. fin. de offic. deleg.* tenet *ibi* Ioan. Imol. *numer.* 11. quia illi soli etiam sine aliis datur à iure hæc potestas subdelegandi, per eum text. nimirum *in princ. & §.* 1. qui id satis bene probat: sed melior, meo iudicio, est *in cap. quamuis, & in cap. super quæstionum, §. si verò*, vbi de duob. iudicib. delegatis simpliciter, vel cum clausula, *si ambo, & cap. licèt vndique, in princ.* vbi de tribus datis cum clausula, *quòd si non omnes.*

575. Limitatur nunc primò, vt † in huiusmodi compulsione, seu coactione subdelegati ad acceptandam subdelegationem, deferendum sit dignitati, ac personæ, vt dicitur *d. cap. pastoralis, in princ.* quod magis declaratur *in d. cap. sanè, il 2. §.* seu *vers. ita quòd*, decernente, quòd delegatus in compulsione Episcopi secundùm negotij qualitatem temperatè procedens, ante illius suspensionem, ei vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suam pertioet, specialiter interdicto supponat. quod idem, omissa interdicti sententia decernitur *d. cap. 2. de offic. deleg. in 6.* quoad delegatos, & Conseruatores Apostolicos; subditúrque deinde aggrauandam contra eos Ecclesiasticam censuram; similiter in censuris hac de causa ferendis ea seruanda sunt, quæ cum alia quauis de causa feruntur, obseruanda tradidimus *in d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 8. quæst. 5* ferè per tot. Secundò limitatur hæc eadem posterior pars conclus. vt
576. delegatus † nequeat compellere subdelegatum ad recipiendam subdelegationem si ipse delegatus malitiosè quærat se exonerare, vt dicitur *in d. cap. pastoralis, in princ:* vbi glos. recepta *in verbo, exonerare*, docet banc malitiam in dubio non esse præsumendam. Denique eadem conclus. pars limitatur,
577. vt, licèt † possit vnus ex duobus vel pluribus delegatis collegæ suæ causam subdelegare, *cap. quamuis, cap. super quæstionum, §. si verò. & cap. licèt vndique, de offic. deleg.* cum simil. non tamen poterit collegam compellere ad subdelegationem suscipiendam non modò quandn malitiosè vellet se exonerare, quod commune est etiam subdelegationi, quæ fit alij, qnàm cnllegæ, vt mnx diximus, vel vbi vulneraretur iurisdictio ipsius collegæ, si cogeretur delegationem suscipere, vt quia causa commissa esset appellatione remota; tunc enim si reciperet à collega subdelegationem, neque etiam ex propria iurisdictiooe posset causam cognoscere appellatione remota, vt singulariter deciditur *in d. §. si verò*, ibique aduotarunt Doctores communiter; in quibus duobus casibus id admittit Butr. *d. cap. pastoralis, & d. cap. fin. de offic. deleg.* vel vbi delegatus non esset impeditus de iure, aut de facto, vt sentit Spec. *tit. de iudice deleg. §. sequitur, numer.* 8. seu *versic. item potest suo condelegato*; quasi secus sit, vbi delegatus foret impeditus. verùm etiam indistinctè, atque in omni casu nequit collega compelli à collega ad suscipiendam eius subdelegationem; vt optime tradit inter cæteros Imol. *d. cap. fin. num.* 12. & 13. tum quia collegæ illi sunt pares in iurisdictione, *l. collegarum, ff. de verb. signific.* par autem in parem non babet imperium, *cap. innotuit, de elect. l. nam magistratus, ff. de arbitr. & l. ille, à quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebell.* cum simil. tum quia licèt collega non acceptet, poterit alteri subdelegare; & sic oon impedietur omnino potestas eius in subdelegando.

Probatutur nunc posterior † pars huius conclu- 578.
sionis, nimirum subdelegatum non posse receptam sublegationem sine causa dimittere; primò ex fundamentis posterioris partis præced. conclus. vbi ostendimus, teneri commissarium, seu eum, cui delegata est, & commissa commutatio vltimæ voluntatis, retinere, & exequi buiusmodi delegationem, seu commissionem: quod enim de delegato statuitur, idem prnportionabiliter dicendum est de subdelegato, vt docuimus sup. *quæst. 2. huius cap. conclus. 4. circa initium*, & satis colligitur tum ex *cap. licèt vndique, & cap. fin. in princ. de offic. deleg.* vbi iurisdictio subdelegata vocatur delegata, & subdelegatio delegatio: tum ex eo, quod *sub rubr. & tit. de iud. deleg.* tractatur etiam de subdelegato, & materia subdelegationis. præsertim verò ex iuribus, quibus generatim probatur, iodicandi munus esse necessarium. Secundò ex fundamentis prioris partis huius conclus. Si enim suscipere tenetur subdelegationem, tenetur quoque iusta causa cessante ea vti vsque ad sententiam inclusiuè, aliàs talis commissio lodibrio esset, & sic fierent ludibrio leges, quod esse non debet, *l. vlt. §. vbi autem, C. de bon. quæ liber.* &c. cum simil. & verba sunt accipienda cum effectu, *l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quisque iur. & cap. relatum, de cler. non resid. cum suis concord.* vtrobique per glos. alleg. pro vtruque argumento ferè in hac specie vtitur glos. *in cap. coram, verbo, non intelligitur, de offic. deleg.*

Limitatur autem tam hæc posterior pars præsentis conclus. quàm eiusdem prior, & vtraque pars
conclus. præced. vt † siue delegatus, siue subde- 579.
legatus, possit ex iusta causa ille commissionem, seu delegationem, hic subdelegationem commutationis vltimæ voluntatis non acceptare, & semel acceptatam dimittere; vt colligitur tum ex *cap. sciscitatus, de rescript. cap. si pro debilitate, cap. prudentiam, in princ.* seu *§. in hoc casu, ac §. adiicimus, de offic. deleg.* vbi id satis babetur in sensu directo; necnon ex *cap. pastoralis, in princ. eod. tit.* à contrario sensu; tùm ex *l. prætor*, aliàs *prætor*, quæ est *pen. in princ.* iuncto *§. qui autem, ff. de vacat. & excus. mun.* vbi Vlpianus I. C. eum excusari ait à munere iudicandi, qui in eam valetudinem incidit, vt certum sit, eum ciuilia officia subire non posse; aut si alio morbo laboret, vt suis rebus superesse non possit; vel si qui sacerdotium nacti sunt, vt discedere ab eo sine religione non possint· qui autem non habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur.

tur. Subdit autem statim I. C. *in §. si post actam*, id, vnde etiam duas huius limitationis restrictiones li-
580. cet sumere; nimirum, † quòd, si post causam actam, (aliàs acceptam, idest, cœptam, vel acceptatam, vt *ibidem* glos. & Doctor. exponunt,) cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio, quod habuit antequam susciperet iudicium, velit se excusare, nec audiendus est, semel enim agnoscendo iudicium renuntiat excusationi: quòd, si postea iusta causa incidat, vt iudex ad tempus excusetur, non debet in alium transferri iudicium, si cum captione, (hoc est, damno,) id futurum est alterutrius. tolerabilius enim est interdum iudicem qui semel cognouerat, tantisper expectare, quàm iudici nouo rem rursum iudicandam committere. Hæc ibi Vlpianus. Ex quibus finis sit huic conclus. si illud priùs admoneamus, quod etiam ex
581. prædictis colligi potest, † per subdelegationem in totum à delegato factam induci tacitam renuntiationem, in eóque expirare iurisdictionem, vt satis constat ex *cap. super quæstionum, § porrò, cap. venerabili*, item *§. porrò, de offic. deleg. cap. si duo, cap. quamuis, cap. si delegatus, cap. si is, cui, & cap. pen. eod. tit. in 6* cum *ibi* adnot per glos. & Doctor. nisi tamen iurisdictio re integra per delegatum reuocetur, *d. cap. quamuis*; facitque *d. cap. si delegatus, in princ.* sicut etiam ex quo delegatus per se, vel per alium sententiam executioni mandauit, vel
582. mandari præcepit, † eius auctoritas, & iurisdictio cessit, quia semel est officio suo functus, vt ait Romanus Pontifex *in cap. in litteris, de offic. deleg.* ita tamen, vt, si is, cui delegatus mandauit executionem, non paruit, quia noluit, aut aliis resistentibus non potuit, ipse potui exequi, vt *ibidem* tradit glos. recepta *in verbo præcepit*, per text. *in cap. significasti, eod. tit.* sed intra annum à die latæ sententiæ, vt glos. *ibidem* adnotauit ex *cap. quærenti*, pariter *eodem tit.*

Tertia conclusio. Commissarius, seu cui delegata est commutatio vltimæ volunta-
583 tis, † referendo negotium ad committentem, seu delegantem, vel ad Superiorem, amittit iurisdictionem circa illud. Satis id patet ex eo, quod generatim de iudice decisum est *in cap. licèt, de offic. leg.* vbi deciditur, quòd ex quo legatus sedis Apostolicæ retulit causam Papæ, desinit esse iudex, &, si quid postea fecerit, nihil valet. ex quo text. id in quouis iudice adnotauit glos. ab aliis recepta *ibi* in figuratione casus, *not. 3. & verbo, transtulerat*, necnon *in cap. in litteris, verbo, officio suo functus, & cap. significantibus, verbo, procedere non debere, de offic. deleg.* ad idem quoque allegat glos. *d. cap. licèt, verbo, examinare*, text. *in cap. bona, il 2. de postul. prelat.* vbi *in vers.* seu *§. nec obstabat*, habetur, post delatam ad Papam postulationem Prælati, postulantes non posse ab ea recedere. eadem verò glos. *d. cap. licèt, verbo, transtulerat*, ad idem pariter adducit text. *in cap. nomen presbyteri 2. quæst. 1. & cap. multum stupeo, 3. quæst. 6.* quatenus inde habetur, translato negotio ad Papam non posse aliquem de eo cognoscere. immo *in d. cap. nomen presbyteri*, ge-
584. neratim dicitur de iudicibus, quòd, † quando causæ dubitatio ad maiorem potestatem refertur, pendente relatione nihil audeant commutare; vbi glos. 1. ab aliis approbata *in verbo, relatione*, hanc regulam ita extendit, vt etiamsi iudex dicat, se velle negotium illud referre, non possit ampliùs de eo cognoscere, per text. *in l. de illo, C. de appellat. & cap. cùm super, de offic. deleg.* quam extensionem tradit quoque glos. recepta *d. cap. licèt, verbo, transtulerat, & d. cap. significantibus, verbo, procedere non debere*, per text. *in l. 1. C. de relat. & cap. intimasti, de appellat.* ex quibus duobus iuribus sumitur secunda extensio prædictæ regulæ, atque adeò huius nostræ conclus. vt nimirum quoties relaturum se iudex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur; quod idem ferè decernitur *in l. 2. C. de relat.* Dum autem in his tribus iuribus, ac simul *in l. fin. C. eod. tit & d. cap. multum stupeo, 3. quæst. 6.* mentio fit vel consultationis, vel responsi Superioris, apparet simul de qua specie relationis † ex 585.
quinque enumeratis tract. nostro *ac Conseruatorib. iudicib. cap. 9. quæst. 2. præmiss. 2.* potissimùm loquantur iura disponentia, per relationem extingui, seu suspendi iurisdictionem iudicis; nimirum de prima ibidem relata, quam iudex voluntariè facit Principi ante sententiam in causa siue ciuili, siue criminali, quoties de iure dubitat; de qua etiam Specul. *in tit. de relation. §. de quibus, & §. quando autem*, Marant. & Lancellot. mox citand. etsi aliæ quoque quatuor species relationis, de quibus simul cum prima mox relata nos *d. præmiss. 2.* post Marant. *in spec. aur. 3. part. 6. part. princ. in 2. act. princ. numer. 4. 7. & duob. seqq.* Lancellot. *in suo tract. de attentat. 2. part. cap. 8. & 9.* nimirum ea, quæ fit ex necessitate delegationis, quia causa commissa fuit cum potestate procedendi vsque ad sententiam exclusiuè, & mandato, vt causam instructam ad committentem transmittat ab eo decidendam; item ea, quæ fit ex necessitate causæ, quia spectet ad Superiorem, & potiùs remissio causæ dici debet. & ea, per quam causa deuoluta ad supremum magistratum, ab eóque commissa alicui iurisperito, vel iudici, qui processum instruat vsque ad sententiam, & mox illam referat cum voto, is processum cum voto ad eundem magistratum transmittit; atque illa tandem species relationis, qua iudex aliquando ex voluntate, aliquando ex necessitate, vtpute propter aliqualem, vel omnimodam imperitiam, petit consilium alicuius iurisperiti: hæ, inquam, omnes quinque species relationis iurisdictionem iudicis ea pendente suspendunt; prout de consilio sapientis tradunt Bald. & alij *in l. fin. C. de appellat.* pluribúsque ostendit Lancellot. *d. cap. 9. numer. 1. vsque ad 5.* de aliis quatuor idem Lancellot. *d. cap. 8. numer. 6.* & multis seqq. de omnibus verò Marant. *vbi sup. numer. 10.* de quibus simul potest intelligi text. *d. l. ex illo*, cùm generaliter de relatione, & consultatione loquatur; quamuis tres species mediæ potius tollant iurisdictionem, quàm suspendant, quoniam in iis post relationem aliud non remanet iudici faciendum.

Limitatur autem, seu declaratur prædicta regula, simúlque nostra conclusio primò, vt † nouo 586.
iure causa perfectè examinata non sit referenda Superiori, sed debeat sententia terminari, quæ executioni legitimæ demandatur, nisi ab ea fuerit appellatum; vt disponitur *in auth. nouo iure, C. de relat.* & latiùs in corpore, vnde sumitur, nimirum *§. 1. auth. vt iudic. non expect. sacras iussion. collat. 9. constit. 4.* In idem verò ferè coincidit, quod plerique tradiderunt, iudices præsertim delegatos causas, in quibus pronuntiare debent, ac possunt, remittere, seu referre non debere Superiori ad iudicandum; nimirum glos. ab aliis approbata *in l. 1. verbo, consulat, C. de relat. & d. cap. intimasti*, per text. *in l. placet, la 2. C. de pedan. iudic. l. cum, quem temerè, §. iudicibus*, qui est *1. ff. de iudic. §. vlt. auth. de iud. coll. 6.* facitque *l. 3. C. de offic. præf. orient. in fi.* necnon *cap. si custos, & cap. si hom.*,

homo, 27. *quæst.* 5. nisi id faciat ob defectum iu-
risdictionis, glos. *d. verbo, consulat*, per text. *in*
l. vbi, *ff. de fals. & l. solent*, *ac l. si quid*, *ff.*
de offic. procons. facitque *cap. vt debitus*, *& cap.*
vt nostrum, *de appellat. cap. dudum*, *il* 1. *de elect.*
& cap. maiores, *de bapt.* Secundò limitatur, vt
587. ad maiorem instructionem ipsius Superioris †
possit, qui causam retulit, iterum de ea cogno-
scere, vt colligi videtur ex *cap. nomen presbyte-*
ri, 2. *quæst.* 1. *cap. constitutus*, *de appellat. &*
cap. ea, qua, vers. hac eadem, *de stat. Monach.*
quamuis contrarium in hoc sentiat glos. *d. cap.*
licet, verbo, examinare, *de offic. legat.* quam inter
cæteros sequitur *ibi* Ioan. Andr. qui ad *d. cap. no-*
men, *& cap. ea, qua*, respondet procedere ante di-
rectam relationem ad Superiorem: & *ad cap. con-*
stitutus, respondet ex *ibi* notat. per Doctor. qui,
vel dicunt illud esse speciale in appellatione ab
electione; vel interuenisse partis consensum, vt
causam magis instructam transmitteret inferior
ad Superiorem: vel etiam dici potest, eum text.
loqui in causa, seu re delata ad Superiorem
non per relationem ab inferiore ei factam, sed
per appellationem ad eundem à parte interposi-
tam, cui partes facilè etiam tacitè renuntiare pos-
sunt, *cap. sollicitudinem*, *de appellat.* cum aliis
588. sexcentis. Tertiò limitatur, quòd † non debet
iudex referre causam ad Superiorem, vt odium
euitet, glos. recepta *d. verbo, consulat*, per text.
in §. 1. *auth. vt iudic. non expect. sacr. iussion. collat.*
589. 9. Limitatur quartò, vt † non sit facienda rela-
tio post sententiam in causa ciuili, vt apertè dis-
ponitur *d. l.* 1. *C. de relat.* ibi; aut si tulerit
sententiam, minimè postea, ne à se prouoce-
tur, relatione præmissa, (alias *premissa*,) te-
neat litigantes; sciens, quòd, si hoc fecerit, ni-
hilominus iure appellationis res agitabitur. Hæc
inibi Imper. in causa verò criminali, cùm agi-
tur de exequenda pœna doportationis, relatio fie-
ri post sententiam poterit; Specul. *d. rubr. de re-*
lat. §. quando autem, glos. *d. l.* 1. *verbo, pronun-*
tiat, per text. *in l. inter pœnas*, *ff. de interd. & re-*
leg. l. si quis filio, *§. quid tamen*, *ff. de iniust.*
rupt. & irrit. testam. & l. 1. *§. hi, quib. ff. de*
legat. 3. sicut etiam in eo differt causa ciuilis à
590. criminali, quòd † in illa ante rescriptum Prin-
cipis appellandum sit à non plena relatione iu-
dicis, *l.* 1. *C. de relat. l.* 3. seu *fin. ff. quand. ap-*
pell. sit. & cap. biduum, *§. vlt.* 2. *quæst.* 6. at ve-
rò in causa criminali tam ante, quàm post re-
scriptum appellari potest, *l.* 1. *in princ. ff. quand.*
appell. sit, & d. cap. biduum, *§. si quem in insu-*
lam. quomodo etiam exponi potest *l.* 1. *in fine*
princ. ff. de appellat. vel hic non appellatur, quia
sententia non est lata; vel non appellatur à so-
la pronuntiatione de consulendo Principe; vel
non de necessitate, cùm possit postea: ita *ibi*
glos. vlt. Limitatur denique, seu declaratur præ-
591. dicta regula, & nostra conclusio, vt, † si par-
tes non approbauerint relationem, sed consense-
rint, vt non obstante promissione, seu pronun-
tiatione de referendo, iudex iterum cognoscat,
possit ante factam relationem procedere; ita
glos. *d. cap. nomen presbyteri*, *verbo, relatione*, 2.
quæst. 1. per text. *in l.* 2. *C. de relat.* & alia glos.
d. cap. licet, verbo, transtulerat, *de offic. legat. ex*
l. 2. *&* 3. *C. eod. tit.* Secus post factam relationem,
vt eadem glos. sentit, & *in cap. significantibus*,
verbo, non potest procedere, & alij, quos sequitur
Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 67. *numer.*
30. Satisque probat text. *d. cap. licet*, ac cætera
iura initio huius conclus. allegata. Nisi fortè ante
admissam à Superiore relationem, quam Ordina-
rius fecit, si partes in id consentiant: sic intelligen-
dus est text. *in l. ad Imperatorem*, *ff. de appellat. &*
relat.

Quod autem in specie spectat † ad consilium 592.
sapientis, vbi casus occurrat in hac materia, de
qua agimus, consulere poterit Lancellot. *d. cap.*
9. Marant. *d.* 3. *part.* 6. *part. princ. numer.* 8. *cum*
duob. seqq. Spec. *tit. de requisit. consil.* Bart. *in*
tract. de consil. habend. & Pac. Scal. *in tract. de*
consil. sapient. ac nouissimè Horat. Carpan. *ad sta-*
tuta Mediol. de consil. sapient. nimirum *cap.* 17. 18.
19. 27. *cum quatuor seqq. & cap.* 57. *cum seq.* &
alios Doctor. ab his citat. & à nobis *d. tract. de*
Conseruatorib. iudicib. cap. 9. *quæst.* 2. præsertim
conclus. vlt.

QVARTA CONCLVSIO. SI commis-
sarius commutationis vltimæ voluntatis associet
sibi in causæ cognitione tamquam suum colle-
gam eum, qui tunc secum iurisdictionem non
habet, † expirat, seu extinguitur ipsius com- 593.
missarij iurisdictio. ita in delegato tradit glos.
ab aliis approbata *in cap. significantibus*, *ver-*
bo, procedere non debere, *de offic. deleg.* per text.
in cap. cùm super, *eod. tit.* vbi iuxta communem
intellectum glos. & aliorum sumptum ex inte-
gra decretali, deciditur, quòd, si duo sint de-
legati cum clausula, *quòd si ambo non potestis*,
vno ex causa legitima recusato, & propter non
admissam recusationem interposita à recusante
appellatione, alter solus procedere potest, ac de-
bet, nec tenet processus, si cum recusato pro-
cedat. Immò etiam, seclusa recusatione, ob so-
lam appellationem legitimam interpositam ab
vno ex delegatis cum prædicta clausula; (tunc
nimirum solo procedente ob alterius impoten-
tiam, vel voluntatem, iuxta *cap. prudentiam*, *§.*
adiicimus, *& seq. de offic. deleg.* cum simil. aliàs
enim ab vtroque esset appellandum, cum ab vtro-
que grauaretur, arg. *cap. si duo, eod. tit. in* 6.) si
alter postea, cessante impedimento, procedere
volens admitteret ad processum collegam, à quo
fuerat appellatum, nulliter procederet; per text.
d. cap. cum super, prout est Decretalibus inser-
tum, cùm nullam recusationis, sed solius ap-
pellationis mentionem faciat: nec mirum, cùm
sola appellatio legitima sit per se sufficiens ad
impediendam iurisdictionem iudicis, à quo est
appellatum, vt latiùs dicemus *in seq. quæst. con-*
clus. 5. maximè cùm, vt *ibidem conclus.* 2. osten-
demus, † sola recusatio non sufficiat ad iurisdi- 594.
ctionem impediendam, seu illius vsum tollen-
dum, nisi secuta appellatione ob id, quòd re-
cusatio legitima admissa non fuerit, prout et-
iam sentit glos. *d. cap. cùm super*, post figuratio-
nem casus, *notab.* 1. & probat text. *in cap. super*
quæstionum, *§. fin. de offic. deleg.* etiamsi appel-
latio à subdelegato non in totum ob id sit inter-
posita quòd datus sit sine appellantis consensu,
vt *in §. cùm ergo*, statim præced. vel secuta pro-
nuntiatione, causam recusationis fuisse legitimam,
iuxta *cap. index*, *de offic. deleg. in* 6. vt fusiùs *quæst.*
seq. dicetur. Si igitur in casu *d. cap. cum super*, re-
cusatio hunc effectum habet propter appellatio-
nem, multo magis illum habebit appellatio, ex
axiomate illo † non modò Philosophis commu- 595.
ni, sed etiam Iurisconsultis, *propter quod vnum-*
quodque tale est, illud magis est tale; de quo *in auth.*
multo magis, iuncta *l. praeced. C. de sacros. Eccles.* cum
simil.

Limitatur verò, seu declaratur hæc conclusio,
vt non expiret, aut suspendatur iurisdictio hu-
596. iusmodi commissarij, primò, † vbi à principio
commissarius haberet iurisdictionem in solidum,
ita *glos. pen. d. cap. cùm super*, quam ibi sequun-
tur Abb. Imol. & Fel. per text. *in l. 1. §. 1. ff.
quod cum fals. tut.* Secundò, si is sciebat, se so-
lum posse procedere, & ad cautelam tantùm, id
protestando, cum alio procedit; ita sentit *d. glos.
fin.* referens Ioan. Glosat. antiq. eámque sequi vi-
detur *ibidem* Dec. *numer.* 7. & Ioan. Andr. Tertiò,
si error sit in facto, non in iure. idque est de men-
te Host. & Ioan. Andr. *d. cap. cum super*, quo-
niam regulariter ignorantia facti, non iuris ex-
cusat, *l. regula, ff. de iur. & fact. ignor. cap. igno-
rantia, de regul. iur. in 6.* Limitatur denique,
597. seu declaratur nostra conclusio, vt † non expi-
ret, aut suspendatur commissarij iurisdictio, si as-
sumat sibi assessorem, cùm potest, aut debet,
iuxta *cap. statutum, §. assessorem, de rescript. in 6.*
ac passim *in tit. ff. de offic. assessor. & C. de assessor.*
& tradita per Doctor. *ibi*, & Spec. *in rubr.* seu *tit.
de assessor.* cuius rei ratio est, quia, cùm hoc lex
non dicat, nec nos dicere debemus; erubescimus
enim cum sine lege loquimur, *l. si verò, §. de vi-
ro, ff. sol. matr. & l. dissentientis, C. de repud.* &
pœna non incurritur, nisi à iure imponatur, *cap.
si, qui, de sent. excom. in 6* neque contrahitur si-
ne culpa, *l. sancimus, C. de pœn.* multóque minùs
vbi quis lege permittente aliquid facit. quo casu
quis nullam pœnam meretur, aut damnum sen-
tire debet, *l. nemo damnum, ff. de reg. iur. & l.
Gracchus, in princ. C. ad leg. Iul. de adulter.* Sed
neque extinguetur, aut suspendetur iurisdictio com-
missarij si assumat assessorem cùm non debet, vt
in casu *d. §. assessorem*, & præcit. iurium cum ibi
notat. ob rationem paulo antè tactam, quia nullo
iure, quod viderim, hæc pœna iudici assessorem
tunc assumenti cùm non indiget, aut aliàs non de-
bet, irrogatur. Potest autem iudex delegatus, li-
cèt non indigeat, assumere assessorem, dummo-
do de suo proprio eidem prouideat; si verò in-
digeat assessore, debet ipsum assumere neutri
parti suspectum, eíque de competenti salario à
se moderando, atque à partibus communiter
præbendo prouidere; vt apertè disponitur *in d.
cap. statutum, §. assessorem, cum seq. de rescript. in*
6. quod idem in casu imperitiæ decretum fuit in
Conc. Lateran. sub Leon. X. seu ab ipso Leone X.
in Conc. Lateran. *sess.* 10. in Bulla, quæ incipit,
*Sacro approbante Concilio; Regiminis vniuersalis Ec-
clesiæ, vers. iudices autem*, in hæc verba; Iudices
autem, & Conseruatores à sede Apostolica depu-
tati, si in altero iurium graduati non fuerint,
assessorem partibus non suspectum ab ipsis par-
tibus, vel earum altera requisiti assumere, &
secundùm eius relationem iudicare teneantur.
Quamuis autem in casu d. Concilij, seu Bullæ
non possit iudex assessorem assumere sine vnius
saltem partium consensu, & instantia, vt patet ex
iis verbis; *ab ipsis partibus, vel earum altera re-
quisiti:* tamen in cæteris casibus potest sine ea-
rum consensu, & absque vllius instantia, & ex
officio, motúque proprio; vt satis colligitur ex
d. §. assessorem; & notauit Spec. *in rubr. de assessor.
§.* seu *vers. eligitur autem.* vtrobique verò, vt mox
598. vidimus, statuitur, quòd † neutri partium de-
bet esse suspectus; aliàs posset recusari; vt per
l. 1. ff. de offic. assess. notauit Spec. *d. rubr. de
assessor. §. debet autem.* & constat ex *l. fin. C. de as-
sessor.* Debet præterea assessor esse idoneus ad
instruendum iudicem, eúmque instruere in pro-
cessu, & sententia. quorum primum satis demon-
strauimus *d. tract. de Conseruat. c. 9. quæst. 2. concl.*
2. præcipuè ex eo, quòd, vt mox etiam doce-
bimus, ea instructio ad eius officium spectat;
debet autem ea quisque scire, quæ ad suum mu-
nus pertinent: vbi etiam ostendimus, cum hoc sta-
re, quòd, si vtraque pars consentiat in assessorem
non habentem scientiam iuris, qui etiam ab im-
perito iudice assumatur, valere sententiam, li-
cèt ea iniusta sit; indeque deduximus, multo
magis posse ex certa scientia partium admitti
in assessorem eum, qui solùm sit peritus in iu-
re ciuili, quamuis alias is, qui futurus est asses-
sor iudicis Ecclesiastici, saltem in causa spiritua-
li debeat esse peritus in iure canonico. Secun-
dum patet ex *l. 1.* & toto fere tit. *ff. de offic. asses-
sor. & C. de assess.* necnon *§. 5. auth. de iudic.* cum
aliis ad id per nos adductis *d. quæst. 2. concl. 5.*
Debet etiam assessor esse integri status, & fa-
mæ, vt ex *l. 2. ff. de offic. assessor. & l. neque, C.
de dignit. lib. 12.* tradit Spec. *d. rubr. de assessor.
vers. debet autem*, neque excommunicatus, vt
docuimus *d. quæst. 2. concl. 5.* præcipuè ex Vgol.
*in tract. de censur. tab. 2. cap. 18. in princ. nume-
ro* 2. Sicut autem clericus † potest in causa ci- 599.
uili esse assessor iudicis laici; ita laicus esse potest
assessor iudicis Ecclesiastici. Primum tenet quoad
vnam causam Dec. *cap. 2. num. 17. in fin.* iuxta
antiq. *numer.* autem 141. *cum seq.* iuxta nou. edit.
de iudic. exponens Spec. *d. rubr. de assessor. §. de-
bet autem*, vt solùm velit, non posse Clericum
esse generalem assessorem iudicis laici: cæterùm
pro vna causa posse; sicut & posse in vna causa ci-
uili, non autem spirituali, aut criminali esse iu-
dicem, idem latè probat *numer.* 7. aliàs 26. *vsque
ad* 45. & satis constare videtur ex *cap. in Ar-
chiepiscopatu, de raptor.* qua tamen de re nos quo-
que latiùs egimus *d. tract. de Conseruat. inascrib.
cap. 4. quæst. 5. conclus.* 2. per tot. Secundum
probatur ex communi Doctor. sententia, quæ
habet, laicum posse esse assessorem Episcopi, al-
teriúsve iudicis Ecclesiastici; de qua testatur eam
satis confirmans, pluresque referens Dec. *d. cap.*
2. *numer.* 17. aliàs 131. *vsque ad* 139. multos-
que recenset, ac sequitur Sanchez *lib. 7. de ma-
trim. disput. 46. numer.* 14. Illud verò est hoc lo-
co aduotandum, quod post Ioan. Andr. & Abb.
in cap. si pro debilitate, de offic. deleg. eundem
Abb. & Innoc. *d. cap.* 2. tradit *ibi* Dec. *d. num.*
17. seu 155. quòd; vbi consilium assessoris se-
quendum esset ex necessitate, tunc non potest
laicus esse assessor iudicis Ecclesiastici, cùm *in
d. cap.* 2. caueatur expresse, ne Prælati iudicio
laicorum Ecclesiastica negotia disponant: hinc
inferens *numer.* 136. quòd, † quando iudex im- 600.
peritus consilium requirit, non possit iudex Ec-
clesiasticus illud à laico habere; quia tunc iu-
dex sequi tenetur consilium assessoris, Butr.
cap. cùm olim, col. fin. de arbitr. quem etiam se-
quitur Alexand. *in l. si conuenerit, col. pen. ff. de
re iudic.* ac Dec. *d. numer.* 17. probatúrque *in
d. vers. iudices autem*, Bullæ Leon. X. sup. cit.
& hic est vnus casus, in quo iudex tenetur se-
qui consilium assessoris, cùm nimirum illud re-
quirit ob imperitiam. Secundus est, cùm in re-
scripto id mandatur; ita Abb. *d. cap. 2. numer.
13. de iudic.* Sentiúntque idem Abb. Fel. Dec. &
alij *d. cap. si pro debilitate.* Tertius cùm asses-
sor assumitur loco arbitrorum iuris, vbi iudex
tamquam suspectus habetur, iuxta per nos ad-
ducta

ducta *d. cap. 9. quæst. 2. conclus. 5.* Cæterùm regula-
lariter non tenetur iudex sequi consilium assessoris,
vt præter citatos à nobis *d. tract. de Conseruatorib.
iudicib. cap. 8. quæst. 8. conclus. 2. ad fin. & d. cap. 9.
quæst. 2. conclus. vlt.* (vbi idem docuimus, licet de
consensu partium electus fuerit;) tenet Dec. *d.
numer. 17.* seu 135. arg. *cap. cum olim, de arbitr.* at-
que ex eo suadetur, quòd officium assessoris regula-
riter est in consulendo, vt constat ex *l. 1. & l. consi-
liariis, ff. de offic. assessor.* necnon *l. consiliarios, C. de
assessor.* illud autem regulare quoque est, vt consi-
lium sequi non teneamur *cap. nullus, de reg. iur. in
6. l. 2. ff. mand. & §. ex diuerso, Instit. eod. tit.* cum
simil. allegat. præcipuè per Dec. Fel. & alios hanc
regulam firmantes *d. cap. si pro debilitate, de offic.
deleg.* ac Prosp. Farinac. *quæst. crim.* 111. *numer.* 467.
Apud quos auctores, & alios ab his citatos, & à
nobis *d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 8. quæst.
8. & cap. 9. quæst. 2.* passim, plura videre poterit, si
ei libuerit, de hisce assessoribus. Nos verò satis,
quod ad rem præsentem attinet, de iis hucusque
dixisse iudicantes, ad alia transeamus.

QVINTA CONCLVSIO. Commissa-
rius commutationis vltimæ voluntatis, si deferat
601. appellationi à se interpositæ, † ita renuntiat iu-
risdictioni in eo negotio, vt eam amittat. ita ge-
neratim in delegato tradit glos. ab aliis approba-
ta *d. cap. in literis, verbo, officio suo functus, ff.
de offic. deleg.* arg text. *in cap. sæpe, & cap. inter-
posita, §. eidem, de appellat.* melior text. *in cap.
dilectis filiis, §. præterea, eod. tit.* omnium opti-
mus text. vbi simul habetur ampliatio huius re-
gulæ, ac simul nostræ conclus. vt nimirum de-
ferens appellationi etiam friuolæ abdicet à se iu-
risdictionem; est *in cap. cum appellationibus, §.
si vero, eod. tit. in 6.* in hæc verba; si verò iu-
dex admittat eandem, (hoc est, friuolam appel-
lationem, de qua mox dixerat,) licèt tam appel-
latio, quàm iudicis delatio à Superiore valeant
refutari; quia tamen iudex ipse, quantum in se
fuit, à se iurisdictionem abdicauit eandem appel-
lationi deferens minùs iustæ, totius causæ decisio
in Superioris est potestatem transfusa: nec est illi
causa de necessitate alterius remittenda. Ex iis au-
tem verbis, *quantum in se fuit*, & illis, *ex neces-
sitate*, iuncta glos. *ibi verbo, in se, & verbo, remit-*
602. *tenda*, constat, † posse à Superiore remitti; ne-
que funditus amitti iurisdictionem in hoc caso à
deferente appellationi; immo si non deferat, ne-
cessariò est remittenda, vt *in eod. text.* cauetur *in
princ.* In vtroque verò casu, & quoties defert etiam
legitimæ appellationi, elapso termino appellatori ad
eam prosequendam assignato, & appellatore negli-
603. gente † reassumit iudex iurisdictionem; vt tradit
glos. *d. verbo, remittenda*, per *d. cap. sæpe, de appell.*
& sic habes duas limitationes prædictæ regulæ, &
simul huius nostræ conclus. Tertia esse potest, quòd
non statim, & eo ipso, quòd iudex detulit appel-
lationi in aliquo negotio, amittit in eo iurisdictio-
nem, & eius processus postea habitus est nullus, sed
604 tunc demum, † cùm dat libellos, seu Apostolos di-
latorios; aut cùm super hoc cum debita instantia,
hoc est, sæpiùs, & instanter etiam vno contextu, lo-
co, & tempore congruo, nimirum intra triginta
dies à die appellationis, nisi tempus hoc iudex bre-
uiet,) requisitus eos expressè deneget, vel infra
præmissum tempus malitiosè, aut negligenter illi
dare prætermittit; vt constat ex *cap. 1. & cap. vt
super*, iuncto *cap. ab eo, de appell. tit. in 6. & Clem.
quamuis, eod. tit.* Aliæ limitationes, atque etiam
extensiones prædictæ regulæ, atque adeò nostræ
conclus. sumi possunt ex Lancellot. *in tract. de at-
tentat. 2. part. cap. 12. limit. 1. num. 72. vsque ad 97.
in nou.* necnon ex Soc. Fel. & aliis *in cap. qualiter &
quando il 1. de accusat.* ac Doct. præcipuè *d. cap. sæpe,
& cap. cum appellationibus.*

SEXTA, & postrema CONCLVSIO. Iu-
risdictio commissarij, seu delegati ad commutan-
dam aliquam vltimam voluntatem † extinguitur, 605
si is pronunciet, nullam sibi hac in re iurisdictio-
nem competere. Probatur, quia ita generatim in
delegato decernitur *in cap. significantibus, de offic.
deleg.* quem text. Doct. communiter ita summant;
si delegatus pronuntiauerit, se iurisdictionem non
habere, ipsam etiam de consensu partium non reas-
sumit. vtrumque autem plerique confirmant cum
glos. *ibi, verbo, procedere non debere*, quia iudex, si-
ue bene, siue malè pronuntiando, functus est offi-
cio suo, *l. iudex posteaquam, ff. de re iudic. c. in litte-
ris, & cap. venerabili, de offic. deleg.* & ideo non po-
test postea iurisdictionem resumere, cùm ea expi-
rauerit; nec partes possunt dare iurisdictionem,
quia consensus priuatorum iudicem non facit eum,
qui nulli præest iudicio, *l. priuatorum, C. de iurisd.
omn. iud.* Et sic habemus † duas ampliationes prædi- 606.
ctæ regulæ, & nostræ conclusionis; altera est, vt iu-
dex pronuntians se iurisdictionem non habere, non
possit postmodum illam resumere etiam de consen-
su partium: altera, vt locum habeat, siue bene, siue
malè pronuntiauerit; prout contra Host. sentit Ioan.
Andr. Imol. & alij *d. cap. significantibus*, post glos. *ibi,
verbo, procedere non debere*, iuncta *glos. 1. in verbo,
pauperem se dixit*; nam vidua illa prætendebat con-
uenire posse laicum absolutè coram iudice Eccle-
siastico; cùm tamen † non sit de eius foro, nisi quoad 607.
protectionem, ac defensionem, *cap. 1. & 2. 87. dist.
cap. administratores 23. quæst. 5. cap. nuper, in 2. respon.
de donat. inter vir. & uxor. & cap. super quibusdam,
in fi. de verb. sig.* aut vbi causa sit Ecclesiastica, aut in
defectum iudicis sæcularis, *cap. ex tenore, de for.
compet.* aut in interdicto vnde vi, etiamsi res subtra-
cta sit feudalis, *cap. ex parte B. eod. tit.* cùm autem
in casu *d. cap. significantibus*, saltem potuisset adesse
se defectus iustitiæ à iudice sæculari, non bene pro-
nuntiauerunt illi iudices, se iurisdictionem non ha-
bere; sed supersedere debuerunt, quousque proce-
deretur coram iudice sæculari: & si ille fuisset negli-
gens in iustitia exhibenda, ipsi postea procedere po-
tuissent, *cap. ex transmissa, cap. licèt, il 1. & cap. ex
tenore, de for. compet.* vt rectè ait glos. *d. verbo, proce-
dere non debere*: subdens, quòd ideo sic pronuntian-
do amiserunt iurisdictionem.

Quòd si contra prædicta obiicias primò text. *in
cap. dilectus, il 3. de præb.* vbi Romanus Pontifex fri-
uolam appellat occasionem, ob quam executor de-
stitit ab executione mandati Apostolici, quia pro-
nuntiauerat, se non esse executorē, † omissa respon- 608.
sione Host. quod ibi malè pronuntiauerat; quo-
niam, vt rectè Imol. dicit *vbi sup. num. 5.* & nos pau-
lo antè ostendimus, etiam illi iudices, de quib. *d.
cap. significantib.* malè pronuntiauerant: necnon
aliorum, quòd ibi fuerat appellatum ab ea pronun-
tiatione; tum quòd hæc responsio est diuinatiua, cùm
ibi nulla mentio fiat appellationis; tum quòd, vt be-
ne ait Imol. *d. num. 5.* non reuocasset pronuntiatio-
nem is, qui eam tulit, sed iudex appellationis, iux-
ta *c. vt debitus, de appellat.* atque etiam responsione
ipsius Imol. quam tangit Ioan. Andr. quòd nimirum
ibi facta est reuocatio in vigore secundi rescripti quo-
niam hoc secundum rescriptum est potius res ponsum, ac declaratio iuris, quàm concessio nouæ fa-
cultatis; quòd autem intercesserit aliud, quod

e..

esset verum rescriptum, seu noua commissio, est mera diuinatio, gratisque dicitur: verior mihi, ac melior responsio videtur, vt *d. cap. dilectus*, loqua-
609. tur in executore, in quo † aliud dicendum sit, atque in iudice, de quo loquitur *d. cap. significantibus*; & sic habemus notabilem limitationem prædictæ regulæ, simúlque nostræ conclus. Cui non obstabit secundò, quòd superflua videatur pronuntiatio, quando ea iusta est, quia nulla fuerit commissio; nam, vt rectè ait Imol. *suprà numer. 3. & seq.* ad id deseruit pronuntiatio, vt funditus tollat iurisdictionem in rescriptis ad lites, seu contentiosis, quæ aliàs regulariter nulla non sunt ipso iure ob surreptionem, vel quid simile, sed nulla sunt solùm ope exceptionis; vt constat ex *cap. si autem, & cap. plerumque, de rescript. l. 2. C. si contra ius, vel vtil. publ.* cum aliis adductis suprà *cap. 6. quæst. 3. præmiss. 4.* Omnino verò hæc conclusio limitanda est in Confessario, cui commissa est commutatio vltimæ voluntatis in foro conscientiæ: is enim, licèt pronuntiauerit rescriptum esse surreptitium, potest re meliùs perspecta vti commissione; licèt non possit commutationem semel factam reuocare, vt ostendimus suprà *cap. 5. quæst. 14. notab. 5.* quod habetur post vlt. concl. illius quæst.

SVMMÆ RERVM.

610. *Iudex ordinarius, vel delegatus, si recusetur, quid de iure ciuili facere possit, aut debeat, & quid de iure canonico; num. 611. & seq.*
612. *Iudex delegatus cum clausula, si ambo, aut, si non omnes, &c. cognoscit de causa suspicionis sui collega recusati. idémque si ha clausula sint cum praelectione vnius ex collegis; numer. 613.*
614. *Episcopus cognoscit de causa suspicionis sui delegati, & Vicarij generalis.*
615. *Delegatus Apostolicus cognoscit de causa suspicionis sui subdelegati non in totum; immo & in totum, si hic recusetur ante citationem ab eo decretam.*
616. *Causa suspicionis de iure ciuili non est exprimenda, sed sufficit iuramentum recusatoris, quòd habeat iudicem suspectum; secus verò de iure canonico. & in quo hæc iura differant, quoad modum proponenda recusationis; n. 617. & qualiter quoad tempus conueniant; numer. 618. quidque circa terminandum recusationis negotium statuat ius canonicum; numer. 619.*
620. *Recusari quinam possint ratione officij. & quæ sint causæ iustæ suspicionis, seu recusationis, remissiuè; 621.*
622. *Instantia appellationis non currit pendente compromisso; idque siue tempus instantiæ sit à iure, siue ab homine.*
623. *Prima instantia, seu principalis causæ iure canonico, vel ciuili quanto tempore finiatur. & an suspendatur per compromissum; n. 624.*
625. *Instantia compromissi an sit triennalis; & coram quo, quamve ob causam petenda sit reductio laudi ad arbitrium boni viri, remissiuè.*
626. *Appellare an liceat à quolibet grauamine de iure canonico, vel ciuili.*
627. *Grauamen irreparabile per sententiam definitiuam, quodnam sit, & quænam sit sententia merè interlocutoria, vel habens vim definitiuæ.*
628. *Sententia merè interlocutoria potest ab eo, qui illam tulit, reuocari siue secuta appellatione, siue non secuta. habens autem vim definitiuæ non potest: nisi post appellationem ab ipsa, vel definitiua, & per iudicem appellationis.*
629. *Sententia definitiua regulariter reuocari non potest à delegato, licèt malè sit lata.*
630. *Tertius comparens pro suo interesse an, & quando admitti debeat ad appellandum, vel dicendum de nullitate, vt impediat executionem trium conformium, remissiuè.*
631. *Nullitas sententiæ quot modis intentari possit; eorúmque modorum effectus; remissiue.*
632. *Appellatio principaliter intentata includit dictionem de nullitate, & è contrario.*
633. *Nullitatem intra quantum tempus intentare debeat quis, aut prosequi.*
634. *Inferior, qui commutare poterat vltimam voluntatem iure ordinario, vel delegato, si recusatus fuerit, quid facere debeat, aut possit non probata, vel probata causa recusationis; & duob. num. seqq.*
635. *Intellectus cap. cum speciali, in princ. & cap. ad hæc, el 3. de appellat. necnon cap. si quis contra, & cap. licèt ex suscepto, de for. compet.*
636. *Iudex delegatus nequit post pronuntiationem super causa suspicionis probata, committere causam sibi delegatam; & an idem sit in ordinario.*
637. *Delegatus Papæ quando recusari possit post subdelegationem factam in totũ. & an possit negotium principale committere non obstante pronuntiatione arbitrorum super causa suspicionis probata, vbi ab ea pronuntiatione fuerit appellatum, num. 638.*
639. *Subdelegatus sine partium consensu poterit ab altera earum recusari siue datus sit in totum, siue non in totum; & causa suspicionis coram subdelegante est probanda. qui etiam poterit non obstante tali recusatione de negotio principali cognoscere; licet etiam recusator appellauerit; num. 640.*
641. *Gesta per commutantem vltimam voluntatem post legitimam recusationem quando sint ipso iure nulla, & aliquot num seqq.*
642. *Recusatio etiam sola de iure ciuili suspendit iurisdictionem iudicis.*
643. *Iurisdictio iudicis recusati de iure canonico suspenditur etiam statim post appellationem ante eius prosecutionem; nec tunc necesse est probare causam suspicionis legitimam. non suspenditur autem, si causa suspicionis est notoriè falsa, vel frustratoria; num. 644.*
645. *Appellatio, vt inducat nullitatem actorum, debet fieri in scriptis, eiusque cedula dari in actis, idémque in recusatione.*
646. *Commissio causæ ab ordinario facta post recusationem ante appellationem ab eius reiectione valet; idémque in delegato committente de consensu recusatoris.*
647. *Recusatore renuntiante recusationi expressè, vel tacitè, processus iudicis recusati valet, non obstante appellatione.*
648. *Gesta per iudicem recusatum etiam post appellationem valida sunt vbi causa commissa est, recusatione vel suspicione remota.*
649. *Delegatus cum alio an possit procedere in causa pendente probatione suspicionis illius, vbi commissa est pluribus simpliciter, seu coniunctim, vel cum clausula, quòd si non omnes potestis, duo procedatis, vel, tu cum altero procedas. & quid, si dati sint in solidum, num. 650. & seq.*

651. Delegati in solidum possunt simul procedere; licet si unus tantùm incipiat procedere, alij nequeant se intromittere, nisi hoc impedito. quod impedimentum consurgit etiam ex eius sola recusatione; num. 652.

653. Delegatus in solidum, qui inchoauit, potest dare subdelegatum, qui preferetur collega non praueniēti in prosecutione; & si collega procedit, ipse inchoans cessante impedimento non potest resumere causam, nisi ille prosequens impediretur, vel procedere nollet: & ibi quid in his casibus quoad delegatos cum clausula, si ambo, vel, si omnes, &c.

654. Delegatus secundum multos procedere non potest in negotio principali pendente probatione suspicionis collega dati cum clausula, si ambo, aut, si omnes, &c. contrarium tamen etiam indistinctè cum aliis verius est; num. 656.

655. Opinio communis deseri potest, & minùs communi adhæreri ob firmiora fundamenta.

657. Delegati cum clausula, si ambo, vel, si omnes, procedere soli possunt ubi collega est impeditus de iure, vel de facto etiam ad tempus; & ibi, quòd recusatus de iure nequit procedere.

658. Intellectus cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. & cap. sciscitatus, de rescript.

659. Intellectus cap. cum super, de off. deleg.

660. Intellectus cap. licèt undique, de offic. deleg. & num 664.

661. Intellectus l. diximus, in princ. ff. de excus. tut. & l. pen. C. de curat. furios.

662. Appellatio recusatoris an requiratur ad hoc, ut processus recusati nullus sit ipso iure.

663. Gesta per recusatum post recusationem, quando nulla sint ipso iure sine appellatione, & circumscripta avocatione, siue quoad delegatum, siue quoad ordinarium; & num. seq.

664. Ordinarius potest committere vices suas etiam postquam pronuntiatum fuerit, eum fuisse legitimè recusatum, vel prosequi causam, si hoc faciat de consensu recusatoris; & poterit tunc etiam exequi sententiam sui delegati: quod si partes non consentiant, remittere debet negotium ad superiorem.

665. Intellectus cap. licet ex suscepto, de for. compet. & cap. secundò requiris, §. 1. de appellat.

666. Verbum, debet, non semper importat necessitatem, sed plerumque honestatem tantùm.

667. Intellectus l. unic. C. si quacumque prædit. potest.

668. Processus contra ordinem iuris quando ipso iure non valeat.

669. Pendente compromisso super ultima volūtate, vel re, in quam ea commutanda est, aut etiam ipsa commutatione, licet alteri partium soluta pœna compromissi adire Ordinarium, vel delegatum ad commutandum, & aduersarium super re compromissa conuenire. nec tenebitur ad pœnam, si eum iudicem adeat, ut cogat arbitros ad laudandum, vel eligendum tertium; num. 670.

671. Dominus non incurrit pœnam compromissi, cùm eius procurator absque ipsius speciali mandato, vel ratihabitione dimissis arbitris adit iudicem: sed tunc processus est nullus.

672. Arbiter non cogitur sententiam dicere cum ambæ partes eo dimisso consentiunt adire iudicē; & soluitur compromissum; quòd si una tantùm pars iudicem adeat, non soluitur compromissum, nisi post litis contestationem.

673. Commutatio ultimæ volūtatis tamquam actus iurisdictionis regulariter cōpromitti seu ab arbitro fieri non potest; & quando possit; n. seq.

674. Arbitri per compromissum electi non habent iurisdictionem, sed notionem tantùm; licet arbitria sint redacta ad instar iudiciorum quoad modum procedendi.

675. Pendente reductione laudi ad arbitrium boni viri suspenditur illius executio, cum latum est circa ultimæ volūtatis commutationem. idémque est pendente tempore ad eam petendam; & quātum sit hoc tempus; num. 676. & quid stante obligatione Camerali; num. 677.

678. Reductio laudi super commutatione ultimæ voluntatis ad arbitrium boni viri, seu eius reductionis petitio suspendit potestatem Ordinarij, vel delegati circa eam commutationem; & quando id locum non habeat, remissiuè.

679. Reductio laudi ad arbitriū boni viri ex communi sententia locum obtinet in laudo arbitratoris; non autem in laudo arbitri, nisi in certis casibus, ac præsertim stante dolo partis, aut enormissima læsione in ipso laudo, vel etiam enormi; num. 680. & ibi quæ dicatur enormis, vel enormissima læsio remissiuè.

681. Reductio laudi ad arbitrium boni viri ferè locum habet regulariter in laudo arbitri, non autem arbitratoris.

682. Appellatio interposita ab inferiore commutante ultimam voluntatem, cùm interponi potest, illius facultatem eam voluntatem commutandi suspendit, & executionem secuta commutationis impedit; cum duob. num. seq.

683. Appellatio regulariter suspendit iurisdictionem illius, à quo interponitur, ne ulterius in ea re procedat: idque siue sit iudicialis, siue extraiudicialis; & siue delatum sit appellationi, siue non.

684. Appellatio impedit executionem iudicati, licèt sit à tertio cōparente pro suo interesse interposita.

685. Appellatio aufert præsumptionem, quæ est pro iustitia sententiæ; & trib. num. seqq.

686. Alimenta cur subministrantur lite pendente non obstante appellatione à sententia.

687. Sententia retinet integram præsumptionem, quam pro se habet, si transit in iudicatum. & contra eam petitur restitutio in integrum.

688. Appellatio extinguit iudicatum quoad gesta tantùm post litis contestationem.

689. Gesta appellatione pendente sunt attentata, inualida, & reuocanda, quod multis modis ampliatur, limitatur, ac declaratur, remissiuè.

690. Appellatio locum habet in commutatione ultimæ voluntatis, quando proceditur adhibita plena causæ cognitione; & cùm summariè.

691. Appellatio ab executore siue legis, siue hominis in commutatione ultimæ voluntatis non admittitur, nisi modū excedat; num. 692. & ibi, quid in pronuntia de exequendo.

693. Appellari potest ab executore, quando mandatum de exequendo concessum fuit parte non vocata; vel fuit appellatum à reiectione exceptionis contra executionem opposita.

694. Appellari potest à sententia, per quam inducitur executio alterius sententiæ, à qua non erat prohibita appellatio.

695. Appellari quando possit ab executore dato cum clausula, vocatis vocandis; vel amoto quolibet illicito detentore.

696. Appellare potest etiam grauatus à commutante ultimam voluntatem per actum voluntariæ iurisdictionis, immo & per extraiudicialem; num. 697.

698. Appel

698. *Appellatio extraiudicialis regulariter non causat attentata, sed eorum reuocatio pendet à futuro euentu iustificationis appellationis.*

699. *Appellari an, & quando possit à commutante vltimam voluntatem qui procedere potest secundùm conscientiam, vel arbitrium suum.*

700. *Supplicatio, seu recursus ad Principem an competat ei, qui contra se reportauit sententiam à iudice arbitrario: & in quo differant quoad effectum supplicatio, seu recursus, & appellatio; remissiuè.*

701. *Appellare non licet regulariter à commutante vltimam voluntatem dum pronunciat, aut alias procedit in notoriis siue facti, siue iuris.*

702. *Notorij modi legitimi quinam sint, atque inter hos an sint probationes ad effectum, vt impediant appellationem; num. 703. & quid in confessione; num. 704.*

705. *Appellatio ad quos interponenda sit à grauante in commutatione vltimæ voluntatis.*

706. *Iurisdictio commutantis vltimam voluntatem, & executio sententiæ superinde latæ suspenditur, dum eius commutationis, & sententiæ nullitas incidenter cognoscitur, siue tanquam inclusa in appellatione, siue per modum exceptionis non requirentis altiorem indaginem. secus si hanc requireret, aut opponeretur contra trium conformium executionem; numer. 707.*

708. *Iurisdictio commutantis vltimam voluntatem, & executio sententiæ superinde latæ non suspenditur dum nullitas eius commutationis, & sententiæ principaliter cognoscitur: nisi agatur de trium conformium executione; vel iudex nullitatis inhibuisset vbi commissio non esset signata, prout de iure; aut nullitas fuisset æquè principaliter cumulata cum appellatione; & aliis casibus, de quibus ibi remissiuè.*

709. *Nullitas quando denuò proponi possit à succumbente in causa appellationis, an hac deserta remanente.*

710. *Nullitas coram quo proponi possit, ac debeat, remissiuè.*

QVÆRO OCTAVO, an iurisdictio commissarij commutationis vltimarum voluntatum expiret, aut saltem suspendatur per recusationem, appellationem, aut quid simile.

Prosequentes eos modos, quibus commutatio vltimarum voluntatum considerari potest expirare per actionem contrariam; cùm in præced. quæst. diximus de actione contraria commissarij huiusmodi commutationis, aut ab eo substituti; videamus nunc de simili actione aduersarij, alteriúsve tertij, cuius interesse possit, commutationẽ non fieri: eáque aut eius propria, aut etiam communi cum impetrante; dicturi in duab. seqq. quæstionibus de actione contraria ipsius dumtaxat impetrantis propria. Prædictas autem actiones aduersarij, vel tertij ad tres reduci posse puto, nimirum ad recusationem, compromissum, & appellationem. Has verò singulas actiones opportunis conclusionibus propositis absoluemus; si tamen quædam de singulis illis actionibus præmittamus.

610. Præmitto igitur primò, quòd de iure ciuili, † quoties iudex ordinarius tamquam suspectus recusatur, potest de causa cognoscere adiuncto sibi simul Episcopo loci: quem socium sibi debet assumere in causæ illius cognitione, ac definitione, *auth. si verò contigerit, C. de iudic.* quanuis, vt post Dec. *in cap. cum Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *speciali, col. 2. in appell.* Bald. Castr. Salic. Iason. & alios *d. auth. si vero*, adnotauit Couar. *pract. quæst. cap. 26. num.* 1. moribus receptum sit, vt iudex ordinarius accipiat sibi socium non Episcopum loci, sed alium bonum, & candidum virum. Cùm autem recusatur iudex delegatus etiam à Principe, partes debent concorditer eligere arbitros, coram quibus causa ipsa principalis terminetur; quòd si in electione partes variauerint, ea facienda erit ab Ordinario loci: arbitrorum verò sententia executioni mittetur à recusato, nisi pars appellauerit; quod fieri debet ad delegantem. ita cauetur *in l. apertissimi*, adiuncta *l. vlt. C. de iudic.* ibique omnes notant. De
iure autem canonico † siue ordinarius sit, siue de- 611.
legatus iudex ille, qui vti suspectus recusatur, ad arbitrorum iuris electionem recurritur, coram quibus probentur causæ suspicionis; *cap. suspicionis, in princip. de offic. deleg. cap. si contra vnum, & cap. ab arbitris, eodem tit. in 6. cap. secundò requiris, §. 1. ac d. cap. cum speciali, in princip. de appellat. & cap. legitima, eodem tit. in 6.* traditque glos. Bern. ab aliis recepta *d. §. 1. verbo, coram eodem allegare, d. cap. cum speciali, verbo, de recusatoris*, necnon glos. Ioan. And. à cæteris approbata *d. cap. si contra vnum, verbo, Episcopi, d. cap. ab arbitris, verbo, iudicem, & d. cap. legitima, verbo, iudici.* allegant autem ferè omnes quoad ordinarium, text. *in d. cap. cum speciali*, qui tamen in specie non loquitur de ordinario. sed neque hoc ex eo colligi potest, quòd ibi iudex recusatus committit alij negotium, quod non facit delegatus inuito recusatore, immo eius potestas statim est suspensa. *d. cap. secundò requiris, §. 1.* qui loquitur in delegato tantùm; vt male ait glos. *d. verbo, de recusatoris*, tum quòd *in d. cap. cum speciali, in princip.* iudex recusatus debet committere de consensu recusatoris, vt satis constat ex text. ibi; de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus; tum quòd, etiam ordinarium recusatum non posse committere negotium, nisi de consensu recusatoris, ex communi tradit Dec. *ibid. num. 8. ad fin.* in antiq. & 28. in nou. edit. nósque latiùs ostendemus inf. *conclus.* 1. similiter nõ apparet, quòd *d. cap. secundò requiris, §. 1.* de delegato tantùm loquatur. & in omnem casum text. *in cap. iudex, §. 1. de offic. deleg. in 6.* etiam in commissione facienda à delegato recusato exigit recusatoris assensum; immo cùm tam text. *d. cap. secundò requiris, §. 1.* quàm *d. cap. ab arbitris, & cap. legitima*, indistinctè disponant de iudice, quòd, si recusetur, ad arbitros iuris recurratur, hinc melius fundamentum sumitur, quòd id locũ habet tam in ordinario, quã in delegato. verùm in ordinario est text. apertissimus *in cap. licet ex suscepto, in fi. de for. comp.* ibi, si verò Consules iustitiæ tãquam meritò suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis de causa suspicionis agatur; quæ si probata fuerit esse iusta, ad te, vel ad nos pro iustitia recurratur. Quæ tamen regula fallit primò, vbi causa sit delegata à Sede Apostolica duob. cum clausula, *quòd si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat*;
tunc enim, † si contra vnũ ex illis suspicionis causa 612.
legitima proponatur, ea probari, & expediri debebit coram coniudice non recusato, vt cauetur *in d. cap. si contra vnum, in princ. de off. deleg. in 6.* vbi glos. recepta *in verbo, ex duob.* idẽ dicit, si proponatur contra vnum ex pluribus, (scilicet datis cũ clausula illa, *quòd si non omnes, &c.*) vt nimirũ causa recusationis probetur, & expediatur coram reliquis collegis non recusatis, cum, vt ait glos. sit eadem ratio. sed &
idem puto, † vbi hæ duæ clausulæ sint cum præele- 613.
ctione vnius ex collegis; vt si dicatur, *si ambo non potestis, tu procedas; aut, si non omnes potestis, tu cum*

altero procedat, vbi non prælectus, sed alter ex collegis recusetur; cùm tunc pariter sit eadem ratio: secus verò vbi ipse prælectus recusetur; tunc enim hic non est par, sed præfertur in iurisdictione alteri, & cessat ratio expressa in text. quòd ad alterum ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere. Et hoc idem dicendum, si commissio facta sit pluribus in solidum, seu eorum cuilibet; tum quòd hæc clausula est omnino diuersa ab illis duabus, *si ambo*, & *si non omnes*: at verò in *d. cap. si contra vnum*, expressè dicitur, quòd, vbi in rescripto non adest clausula, *si ambo*, recurrendum est ad arbitros; tum aliis rationibus, quibus id comprobant Doctor. *ibi*, & Couar. *pract. quæst. cap. 26. num. 5.* ac simul hoc ipsum probatum remanet vbi duo aut plures sint delegati simpliciter, vel, quod idem in effectu est, coniunctim, seu simul dati sint; vt in specie voluit glos. recepta *in verbo, clausula*, quia vnus sine alio nequit procedere, ita impedito, vt nequeat committere; qualis est recusatus, nisi cum recusatoris assensu, vt *in cap. iudex, in princip. de offic. deleg. in 6.* apertè definitum fuit. Prædicta verò principalis regula fallit secundò in delegato, vel Officiali Episcopi; nam, si
614. is recusetur, † non eliguntur arbitri, sed recusationis causa coram Episcopo est probanda; vt decernitur *in d. cap. si contra vnum*, *§. cum autem*, *&*
615. *seq.* Tertiò fallit † in subdelegato Apostolico non in totum: nam si is recusetur, debet recusator coram delegato iustam recusationis causam ostendere, prout habetur *in cap. super quæstionum*, *§. quem verò*, *& §. eius ergo*, *de offic. deleg.* & adnotauit glos. Bet. *d. §. quem verò*, *in verbo, ab eo*, & Ioan. And. *in glos. d. cap. si contra vnum*, *verbo, Episcopi*, necnon *d. cap. super quæstionum*, *ad fin. super verbo, auditores*; vbi post Innocent. tenet id etiam verum esse in delegato in totum, antequam subdelegatus citet, atg. *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* Differunt quoque hac in re ius ciuile, & canonicum,
616. quòd † de iure ciuili in recusatione non est necessariò exprimenda causa suspicionis; sed sufficit iuramentum recusatoris, quòd habeat iudicem suspectum; vt satis constat ex *l. vlt. C. de iudic.* & colligitur ex *l. apertissimi*, *C. eodem tit.* vbi glos. & cæteri communiter id tradiderunt, ac de communi fatentur eam sequentes inter alios Abb. *in cap. si quis contra, num. 12. de for. compet.* Lanfranc. de Orian. *in cap. quoniam contra, verbo, recusationis, col. 2. de probat.* Steph. Aufret. *tract. de recusat. numer. 3.* & Couar. *d. cap. 26. pract. quæst. num. 1. ad fin.* At verò de iure canonico exprimenda est causa, *d. cap. secundò requiris, §. 1. & cap. cum speciali, de appellat. cap. legitima, eodem tit. in 6. cap. quæstionum, §. quem verò, & §. eius ergo*, necnon *cap. suspicionis, de offic. deleg. & d. cap. si contra vnum, in princip. eodem tit. in 6.* Conueniunt autem partim, & partim dif-
617. ferunt ius ciuile, & canonicum † quoad proponendam recusationem; nam de iure ciuili recusationis libellus, cùm recusatur delegatus, ei porrigendus est, si illius copia commode haberi possit; aliàs præsidi prouinciæ, si in ea ciuitate reperitur; vel eo non extante, hoc apud defensorem loci, vel duumuiros municipales, gestis apud eos habitis, celebrare, & intra triduum arbitrum, vel arbitros prædictos eligere, qui causam principalem terminent. ita cauetur *in d. l. apertissimi* iuncta *l. fin. C. de iudic.* De iure autem canonico indistinctè causa recusantis proponenda est coram indice recusato; prout apertè disponitur *in d. cap. secundò requiris, §. 1. & cap. cum speciali, in princ. de appellat.* ex quibus probabilius mihi est, etiam vbi subdelegatus recusetur, causam suspicionis coram eo esse proponendam, quicquid in contrarium senserit Ioan. Andr. *in sua glos. d. cap. si contra vnum, §. 1. verbo, Episcopi, & d. cap. super quæstionum, ad fin. super verbo, auditores*, post Innoc. *ibi.* cum quo tamen stat id, quod non multo antè docuimus, eam causam probandam esse coram delegato, qui postea recusatum subdelegauit. Magis verò certum illud est non modò in casu vnius delegati, vel plurium delegatorum simpliciter, seu simul, vel in solidum, aut cum clausula, *quòd si non omnes, tu cum altero*, vel, *si ambo non potestis, tu procedas*, vbi is, ad quem dirigitur, hoc est, prælectus, recusatur; vt post Archid. *d. cap. si contra vnum, in princip.* admittit ibi glos. *in verbo, probari*, quod tenet quoque Gemin *ibidem num. 8.* post Ioan. de Fant. licet Imol. *d. cap. cum super, num. 13.* post Butr. *ibidem, de offic. deleg.* extra casum etiam *d. cap. si contra vnum*, nimirum clausulæ, *si ambo*, contrarium sentire videatur. verùm etiam in casu *d. cap. si contra vnum, in princ.* cùm delegatio fit cum clausula, *quòd si ambo non potestis, alter vestrûm*; vel illa, *quòd si omnes non potestis, duo, aut vnus vestrûm procedat*, vt sentit Innoc. *in d. cap. cùm super, de offic. delegat.* & verè sentit Archid. *d. cap. si contra vnum, ad verb. proponatur*, & Franc. *ibid. num. 5. & in cap. legitima, num. 1. de appellat. in 6.* quod satis colligi potest ex *d. cap. si contra, in princ.* dum facta mentione propositionis causæ, & probationis, solùm de probatione dicit, eam faciendam coram coniudice non recusato in casu illius cap. in aliis verò esse recurrendum ad arbitros; nulla autem mentio fit, quòd coram iis proponenda sit; quod facilè dicere potuisset; atg. *cap. 2. de translat. Episc. & cap. ad audientiam, de decim.* & tamquam casus omissus relinquitur in dispositione iuris communis, *l. commodissimè, ff. de lib. & posth. & l. si cùm dotem, in princ. ff. sol. matrim.* & quod in noua lege non est specialiter expressum, veterum legum, & constitutionum regulis relinquitur, *l. præcipimus, in fi. C. de appell.* at iure communi antiquo, vt vidimus, causa suspicionis est coram iudice recusato proponeda.

Proponi autem debet recusatio, eiusve causa † 618.
tam iure ciuili, quàm canonico ante litem contestatam; & omnium dilatoriarum hæc prima exceptio censetur, ne per alterius exceptionis obiectum videatur quis hi iudicem consensisse, text. *d. l. apertissimi, C. de iud. & cap. inter Monasterium, de sent. & re iud.* cum aliis ad id per nos adductis *in tract. de Conseruat. iudicib. cap. 9. quæst. 1. concl. 4.* vbi etiam post alios docuimus, quòd, si post litis contestationem cognita fuerit causa recusationis, poterit quis, præstito de huiusmodi ignorantia iuramento, iudicem recusare; idemque dicendum fore, si superuenerit aut causa suspicionis, aut eius cognitio post causæ conclusionem, vt post eam proponi possit; quod etiā vtrumque latè post alios tradit Ant. Gabr. *commun. concl. 5. n. 8. & 9.* pet text. *in cap pastoralis, de except.* qui tamen loquitur in termino à iudice statuto ad dilatorias exceptiones proponendas. melior autem text. est *in cap. insinuante, de off. deleg.* Proposita verò congruo tempore causa suspicionis coram recusato, vbi ad arbitros recurrendum sit, iuxta supradicta, † debet 619.
is cum recusatore, si aduersarium non habeat alias ipse recusator cum aduersario arbitros eligere, qui de suspicionis causa cognoscant; &, si nequiuerint in vnam concordare sententiam, aduocent tertium, vt, quod duo ex ipsis decreuerint, robur obtineat firmitatis; vt cauetur *in d. cap. cum speciali, in princ. de appell.* quod idem f habetur *in cap. suspicionis, §. 1. de off. deleg.* vbi etiā dixit text. quòd ab ipso recusato cogendi sint arbitri ad conueniendum i vnam senten

ſententiam, vel aduocandum tertium: in qua tamen coactione abſtinere debet à cenſura excommunicationis; vt apertè decernitur *in cap. legitima, eodem tit. in 6.* vbi etiam deciditur, ipſum iudicem recuſatum ſtatuere terminum competentem arbitris ad conueniendum in vnam ſententiam, vel aduocandum tertium, cum quo ambo, vel alter eorum negotium ſuſpicionis terminare procurent: alioquin iudex ex tunc in principali negotio procedere non omittat. *in d.* autem *cap. ſuſpicionis, in princip.* diſponitur, quòd terminus competens partibus ad probandam cauſam ſuſpicionis non à iudice recuſato, ſed ab ipſis arbitris eſt aſſignandus.

620. Quòd ſi petas, † quinam ratione officij poſſint recuſari: iam de delegato Epiſcopi, eiúſque officiali, & generatim de ordinario, ac Principis delegato, aut ſubdelegato diximus eos poſſe. In ſpecie verò de Epiſcopo text. eſt *in cap. ſi quis contra, de for. compet.* ibique notant Doct. ac Dec. *d. cap. cum ſpeciali, num. 5. in nou.* ſubdens tamen *num. 6.* poſt alios, id non ſeruari de conſuetudine, ſed ſufficere, quòd alius vir probus ei aſſocietur. Cardinalis quoque recuſari poteſt, ſed cauſa multùm iuſta requiritur, vt idem probat *in cap. nonit, num. 5. de appell.* licèt etiam ſit Legatus de latere, vt ipſemet oſtendit *in cap propoſuit, num. 4. eod. tit.* ſimiliter tota ciuitas recuſari poteſt, *Clement. paſtoralis, §. Piſana, de re indic.* & tota Synodus prouincialis, *cap. quod ſuſpecti*, eóque *fin. 3. quaſt. 5.* per quæ iura Dec. cum aliis *cap. 1. in 1. lect. num. 66 cum tribus ſeqq. de iudic.* vtrumque ex communi docet; idem ex Spec. & Alber. tradens de omnibus Doctoribus alicuius ciuitatis. in Papa verò recuſari non poteſt, vt idem comprobat *d. cap. 1. num. 77. de iudic. & cap. poſtremo, num. 32. de appellat.* nec mirum, quia in cauſis Eccleſiaſticis vbi appellationis remedium locum non habet, nec habet recuſatio, *cap. ſuper eo, §. 1. de appellat.* non poteſt autem à Papa appellari, cùm non habeat ſuperiorem, ſeu maiorem in terris; appellatio autem eſt prouocatio ad maiorem, Goffr. Hoſt. & alij Summiſtæ *ſub tit. de appell.* Franc. Dec. & alij *in rubr. eodem tit.* ita vt non valeat contraria conſuetudo, gloſ. ab aliis approbata *in cap. 2. verbo, officiali, de conſuetud. in 6.* De aſſeſſore, ac notario illud tenendum, quod ſatis docuimus *d. tract. de Conſeruatorib. cap. 9. quaſt. 1. concl. 3.* aſſeſſorem quidem poſſe recuſari, ſed ex grauioribus cauſis, quàm iudicem; ex iiſdem verò, cùm iudex eius conſilium ſequi tenetur. notarium autem aliquando, vt per Doct. *ibi* cit. ac præcipuè Gail. *lib. 1. pract. obſer. obſeru. 33.* Caputaq. *deciſ. 202. part. 1.* & Franc. *d. cap. cum ſpeciali, in princ. num. 41. & 43.* vbi etiam docet, non eſſe neceſſariò probandam cauſam ſuſpicionis: nos verò *ibid.* alios allegauimus, qui tractant, an Capitulum recuſari poſſit, ac præſertim Gail ſup. Menoch. *conſ. 94. lib. 1.* & Boer. *deciſ. 269.* De iudice procedente in notoriis tenenda eſt regula, quam latè ſtatuimus, ac declarauimus *d. quaſt. 1. concl. 1.* vt regulariter nequeat recuſari; ſecus verò dicendum eſſe de procedente ſummariè, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij, licèt is non ita facilè recuſari poſſit, vt ſatis oſtendimus *ead. quaſt. 1. concl. 2.* De mero executore ſatis certum eſt, eum non poſſe recuſari, etiam ſi ab eo appelletur, cùm ab illo nequeat appellari; ídque maximè, cùm in deputatione executoris inhibita fuit appellatio, quæ omnia ſatis habentur *in cap. nonit, de appell.* ídque præter Doct. *ibi* tradiderunt quoque Franc. *d. cap. cum ſpeciali, in princ. num. 35.* & Lancellot. *tract. de attent. 2. part. cap. 6. numer. 64* poſt Bart. *in l. ſi quis, §. ſi quos, ff. de pœn.* De Cardinali autem, quòd non ita de facili recuſari poſſint, præter

Franc. Dec. & alios *d. cap. nonit*, vbi bonus text. tradunt latè Barbat. *in tract. de praſt. Card. 2. part. princ. quaſt. 3.* Boer. *d. deciſ. 269.* ſicut de ordinario docet inter alios Spec. *tit. de recuſat. §. cauſa.* Et generatim de perſonis, quæ recuſari non poſſunt, videndi ſunt præ cæteris Lancellot. *in tract. de attent. 2. part. cap. 6. num. 36. cum duobus ſeqq.* Franc. *d. cap. cum ſpeciali, quaſt. 8. & ſeq. de appellat.* ac Boer. *d. deciſ.* 269. De cauſis autem † ſuſpicionis, ſeu recuſationis, idem Franc. Dec. & alij *in cap. poſtremò, de appellat.* Marant. *in ſuo ſpec. aur. 3. part. 6. part. princip... à num. 24. ad 73.* & Spec. *tit. de ind. deleg. §. ſupereſt.* 621.

Præmitto ſecundò quoad compromiſſum nos hîc non quærere, an compromiſſo durante ſuſpendatur inſtantia, ſeu tempus commutandi aliquam vltimam voluntatem: nam licèt de inſtantia appellationis expreſſum ſit in iure, quòd † compromiſſo pendente ea non currat appellanti ad proſequendam appellationem, *auth. ſi tamen, C. de temp. appell. & Clement. quamdiu, de appellat.* quæ idem decernit in tempore ad huiuſmodi proſecutionem præfixo ab homine: qua de re latiùs præter Doct. vtrobique tractat inter cæteros Anton. Gabr. *lib. 2. commun. concluſ. tit. de arbitr. concl. 4.* per tot. quem, cùm opus fuerit, candidus lector conſulere poterit. tamen id ferè nihil ad nos, cùm inſtantia appellationis vix habere poſſit locum in commutatione vltimæ voluntatis; niſi fortè cum quis appellauerit à denegata commutatione, quam Ordinarius facere teneretur, vel minùs rectè facta, per quam quis grauatus fuerit. nam vel ſemper, vel vtplurimum commutatio huiuſmodi fit in prima inſtantia ſiue ab Ordinario, ſiue à delegato: quamuis nec ea propriè dicatur inſtantia, niſi cùm procedit iudicialiter: quo caſu etiam prima inſtantia † de iure canonico (atque adeò in foro Eccleſiaſtico vbique terrarum Chriſtiani orbis, vel etiam ſæculari in terris Eccleſiæ, iuxta tradita per Doctor. *in cap. Eccleſia ſancta Maria, de conſtit. cap. quod clericis, de for. compet. cap. cum eſſes, de teſtam. cap. 1. & 2. de nou. oper. nunc.* atque alibi ſæpe;) non finitur triennio, vt apertè conſtat ex *cap. venerabilis, de iudic.* vbi omnes ferè Doctor. id adnotarunt, & Felin. latiùs confirmat hanc communem concluſionem aſſerens. Et vbi etiam iudicium coram Ordinario, qui iudicialiter commutaturus eſſet vltimam voluntatem, intentatum certi temporis inſtantiam haberet, vtputa biennij, ſaltem ad effectum, vt poſt illius lapſum ab eo cauſa poſſit auocari, iuxta diſpoſitionem Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 20. de reform.* quoad iudices Ordinarios Eccleſiaſticos: vel etiam inſtantiam triennij, vbi Ordinarius inferior laicus, vel à Principe ſæculari deputatus aliquam vltimam voluntatem ſit commutaturus; quo caſu in ordinatoriis coram eo ſeruabitur ius ciuile, ad tradita per Doctor. *d. cap. Eccleſia S. Maria, cap. quod clericis*, & in aliis iuribus paulo antè cit. necnon *in d. cap. venerabilis*, vbi Abb. *num. 12.* & alij: ius autem ciuile pro prima inſtantia quoad cauſas ciuiles, exceptis fiſcalibus publicarum functionum ſtatuit triennium, *l. properandum, in princ. §. 1. & §. vlt. C. de iud.* ſicut quoad criminales ſtatuit biennium, *d. l. properandum, in princ. & l. fin. C. vt intra cert. tempus.* adhuc certum eſt, † per compromiſſum huiuſmodi primam inſtantiam, ſeu cauſæ principalis non ſuſpendi, vt contra Bart. *d. auth. ſi tamen*, cum eodem Bart. *d. l. properandum*, Imol. *in cap. de cauſis, de offic. deleg.* Butr. & Aret. *d. cap. venerabilis*, & *ibi* Abb. *n. 14.* tenet *ibid.* Fel. *n. 11.* latè Franc. *in c. ex ratione, col. 6. de appell.* M. Anton. Blanc. *in tract. de* 622. 623. 624.

compromiss. quæst. 6. princip. numer. 22. & alij, quos
secuti sumus *d. tract. de Conseruatoribus, cap. 9. quæst.*
4. statim *ante 1. conclus.* apud quos etiam, præser-
tim Abb. Fel. & Blanc. necnon Asin. *in sua prax. iu-*
dic. in princip. cap. 3. à num. 53. *ad* 68. videri potest,
625. † an instantia ipsius compromissi sit triennalis: &
coram quo petenda sit reductio ad arbitrium boni
viri, ex iis colligi poterit, quæ nos diximus *d. tra-*
ctat. de Conseruatoribus, cap. 9. quæst. 4. conclus. 3. sic-
ut *conclus.* 2. egimus, quam ob causam eam petere
liceat, ac præcipuè an ob enormem læsionem; de
quo etiam latè Anton. Gabr. *commun. conclus. lib.* 2.
tit. de arbitr. conclus. 3. per tot. vbi cùm opus fuerit,
videre quis poterit. Quæstio igitur hæc, quod ad
compromissum pertinet, duas inspectiones habe-
bit; alteram, an, & quando fit compromissum, si-
ue ante, siue post introductum commutationis ne-
gotium coram eo, qui commutare potest vltimam
voluntatem, illius iurisdictionem suspendat; ita, vt
eo pendente nequeat is adiri pro inchoanda, vel
perficienda commutatione: alteram, an, & quan-
do eadem iurisdictio sileat, seu suspendatur pen-
dente reductione laudi ea in re secuti ad arbitrium
boni viri. ad quas duas inspectiones *concl.* 3. & 4. re-
spondebimus.

626. Præmitto nunc tertiò, quòd, licèt † de iure com-
muni antiquo saltem canonico licuerit appellare ab
omni grauamine, siue iudiciali, *cap. 1. de dilat. cap.*
ex parte, il 1. cap. de appellationibus, & cap. super eo,
il 2. de appell. cum similibus, siue extraiudiciali, *cap.*
Romanam, 2. quæst. 6. cap. accedens, il 1. vt lit. con-
test. cap. cùm sit Romana, in princip. de appell. & cap.
1. cap. concertationi, & cap. à collatione, eodem tit. in
6. ita, vt appellans ab interlocutoria, & grauami-
ne extraiudiciali exprimere teneretur causam ra-
tionabilem appellationis, seu grauaminis, hoc est,
talem, quæ si foret probata, deberet legitima re-
putari, *cap. vt debitus, cap. cum specialis, §. porrò, de*
appellat. & d. cap. 1. eodem tit. lib. 6. Tamen de iu-
re canonico nouo appellationes interponi non de-
bent, aut à superioribus recipi, commissióve, aut
inhibitio fieri, nisi à definitiua, vel à definitiuæ
vim habente, & cuius grauamen per appellatio-
nem à definitiua reparari nequeat. ita quoad cau-
sas primæ instantiæ disponitur à Concil. Trident.
sess. 24. cap. 20. de reformat. quod idem paulò aliis
verbis quoad omnes instantias statuitur *in reg.* 36.
nunc 37. *Canc.* cuius verba ad id retulimus *d. tract.*
de Conseruatoribus, cap. 9. quæst. 5 præmiss. 2. vbi et-
iam ostendimus in hoc Concil. & Romanos Pon-
tifices imitatos esse ius ciuile, quod non admittit
appellationes ab interlocutoria, nisi in casibus præ-
dictis, *vt in l. apertissimi, C. de iudic. l. ante senten-*
tia tempus, C. quor. appellat. non recip. iuncta *l. 2. ff.*
de appell. recip. l. fin. ff. à quibus appell. non lic. nec-
non, & aliis iuribus *ibid.* per nos alleg. atque hanc
regulam post hæc scripta quoad interlocutoriam
habentem vim definitiuæ firmatam vidi à Lancel-
lot. *in tract. de attem. 2. part. cap. 12. limit. 1. à nu-*
mer. 57. ad 62. in nou. quoad grauamen verò irre-
parabile *à num.* 100. *ad* 103. ac post alios Menoch.
de arbitrar. iud. cas. 490. *num.* 3. & Gonzal. *ad reg.* 8.
Cancell. glos. 9. in suis annot. ad nullit. & attent. in cons.
benef. n. 176. num. autem 177. alios secutus idem di-
cit de grauamine, quod difficilè reparari potest per
definitiuam; quod & facit Lancellot. *vbi sup. num.*
104. subdens *num.* 105. *cum duobus seq.* alias duas
ampliationes; alteram, quòd non sit expectanda
inhibitio iudicis ad quem; alteram, quòd iudici, à
quo, volenti exequi possit impunè resisti. sicut a-
lias duas affert post alios Gonzal. sup. *num.* 178. *cum*
duobus seqq. alteram quando grauamen non potest
ex toto reparari per definitiuam; alteram quando
articulus interlocutoriæ esset præiudicialis nego-
tio principali, vel ingereret difficultatem circa cau-
sæ decisionem. Quodnam autem grauamen † di- 627.
catur irreparabile per appellationem à definitiua,
colligi potest ex *l. 3. ff. de appellat. recip. & cap. fin.*
de appellat. in 6. ibique Doct. & in mox cit. iuri-
bus, necnon ex Lancellot. *d. limit. 1. num.* 101. *vs-*
que ad 103. Blanc. *d. tract. de comprom. quæst. 5. prin-*
cip. num. 8. Asin. *in prax. iud. §. 31. cap. 2. limit.* 13.
& cap. 18. limit. 1. exemplúmque esse potest in tor-
tura, vt in prædicta *l.* 3. & quænam sit mera inter-
locutoria, quæve habens vim definitiuæ, sumi po-
test ex Doctor. cùm alibi, tum *in l. quod iussit, ff. de*
re iud. & cap. cùm cessante, de appellat. ac plerisque
per nos relatis *d. præmiss. 2. vers. quænam autem.* quo
loco ipsi quoque aliquid ea de re post alios tradidi-
mus: nimirum, omnem pronuntiationem post
sententiam definitiuam esse mere interlocutoriam;
sicut, & habere vim definitiuæ omnem sententiam
super exceptione peremptoria, vel incompetentia
iudicis; & generatim illam esse interlocutoriam
habentem vim definitiuæ, quæ non totam causam,
sed eius vnam partem substantialem definit. Est au-
tem regula in sententiis interlocutoriis, quòd me-
ræ interlocutoriæ † reuocari possint ab eo, qui il- 628.
las tulit, siue secuta appellatione, *cap. cùm cessan-*
te, de appellat. & cap. si a iudice, eodem tit. in 6. siue
non secuta, *l. quod iussit, ff. de re iud.* habentes au-
tem vim definitiuæ non possunt, vt *ibidem* tradunt
Doctor. omnes, *& in l. iudex posteaquam, ff. eodem*
tit. cap. in litteris, cap. coram, cap. significantibus, &
cap. venerabili, de offic. deleg. ex quibus etiam iuri-
bus id satis colligitur, nisi post appellationem ab
ipsis, aut ab ipsa definitiua, per iudicem tamen ap-
pellationis, vt satis deducitur ex præcit. iuribus
permittentibus appellationem ab interlocutoria ha-
bente vim definitiuæ; præcipuè verò ex *d. cap. vlt.*
de appellat. in 6. in 1. respons. dum tamen secundò
appellans à repulsione exceptionis peremptoriæ, in
illa non succubuerit; tunc enim non est super ea in
causa appellationis postmodum à definitiua emis-
sæ vlteriùs audiendus; nisi solùm propter ineptitu-
dinem ea exceptio fuerit repulsa, vt cauetur *in Cle-*
ment. fin. de appellat. quam etiam regulam præter
Rip. & alios *in d. l. quod iussit*, Franc. & cæteros *in*
d. cap. cùm cessante, latè ponit, & explicat Lancel-
lot. *d. tract. de attent. 2. part. cap. 12. limit. 1 a num.*
16. *ad* 30. iuxta nouam impressionem. Quoad sen-
tentiam autem definitiuam, quòd † regulariter re- 629.
uocari non possit saltem à delegato, licèt malè sit
lata, satis constat ex *d. l. iudex, posteaquam, & d.*
cap. in litteris. an autem, & quando iudex saltem
eam declarare, & interpretari possit, tradunt vtro-
bique Doct. Fel. *cap. qualiter, & quando, il 1. ex num.*
23. *de accus.* & *ibi* Soc. & alij; vbi etiam tractant, an,
& quando ordinarius, vel delegatus possit reuoca-
re suam sententiam nullam, aut iterum pronuntia-
re. de quo agit quoque Vant. *tract. de nullit. process. &*
sent. tit. coram quo poss. nullit. prop. num. 17. ac Me-
noch. *lib. 1. de arbitrar. iud. quæst.* 67. ferè per tot.
quod vtrumque nos etiam sup. non vno in loco tra-
ctauimus, ac præcipuè *cap. 5. quæst. 14. not. 4. post*
vlt. conclus. & hoc ipso cap. *quæst. 4. conclus. 5. de-*
clar. 6. princip. An verò, & quando tertius com-
parens pro suo interesse † admitti debeat ad appel- 630
landum, latè tractant Doctor. *in cap. cùm super,*
& cap. quamuis, de re iudic. necnon *in cap. su-*
per eo, de offic. delegat. & cap. veniens, de testibus.
Bartol. & alij *in l. à diuo Pio, ff. de re indic. &*
in

in l. à ſententia, ff. de appellat. & l. 1. ac tot. tit. C. res int. al. act. Couar. *lib. pract. quaſt. cap.* 15. Lancellot. *d. cap.* 12. *amplia.* 14. per tot. & Marcheſ. *de commiſſion. & reſcript. tit. de commiſſ. appellat. part. 2. cap.* 6. & an poſſit dicere de nullitate, & eo prætextu impedire executionem trium conformium, Doct. *in Clem. 1. de re iudic.* Couar. *d. cap.* 15. *num.* 9. Lancellot. *d. 2. part. cap.* 17. *num.* 128. & Ant. Gabr. *commun. concluſ. lib. 2, tit. de execut. rei iudic. concl. 2. num.* 19. & Vant. *tract. de nullit. proceſſ. & ſentent. tit.* ſeu *rubr. quis dicere poſſ. de nullit.* præſertim *num.* 19. Neque enim ſolùm poteſt à ſententia appellari, ſed etiam de eius nullitate dici, vt patet ex *l. ſi expreſſim, ff. de appell. & Clem. 1. de re iudic.* cum aliis iuribus per nos allegatis *d. tract. de Conſeruatorib. iudicib. cap.*
631. *9. quaſt. vlt. præmiſſ.* 3. vbi etiam latiùs tradidimus, † eam poſſe proponi, ſeu intentari cum appellatione, vel acceſſoriè, vel æquè principaliter, vel principaliter, quemlibet horum modorum explicantes, & aliquos eorum effectus; alios verò *concluſ. 6. & ſeqq.* Sicut autem appellatio principaliter intenta-
632. ta † includit incidenter dictionem de nullitate, vt ex *l. Carmelia Pia, ff. de inrepatr.* & aliis docuimus initio *d. 3. præmiſſ.* ſic ad finem eiuſdem ſub *numer.* 169. plurib. relatis oſtendimus, ſolam nullitatem principaliter intentatam includere appellationem; ita, vt, ſi de meritis cauſæ huic iudici nullitatis conſtet, poſſit ſuper iis pronuntiare, ſententiam prioris iudicis confirmando, infirmando, vel reformando, prout Iuris fuerit. Denique illud hîc adnotandum
633. eſt, quod *in fi. d. præmiſſ.* 3. latè confirmauimus, † tempus intentandæ nullitatis principaliter, & directò eſſe triginta annorum; eiuſdem verò proſequendæ eſſe in foro ciuili triennij, in foro autem Eccleſiaſtico certum tempus non habere: ſaluo tamen, quod de auocatione cauſæ poſt biennium ſup. hoc ipſo præmiſſ. circa initium tradidimus ex Trid. Conc. *ſeſſ. 24. cap. 20. de reform.* His præmiſſis ad huius quæſt. concluſiones veniamus.

PRIMA CONCLVSIO. Propoſita cauſa legitima recuſationis, ſed non probata, (ſiue coram arbitris, ſiue coram aliis, iuxta tradita ſup. *in 1. præmiſſ.*) inferior, qui commutationem vltimæ voluntatis facere poterat iure, ſiue ordinario, ſiue delega-
634. to, † ex tunc iuriſdictione ſua vti poteſt: at ipſa probata legitimè, recuſatus de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ negotium committere debet, vel ad Superiorem tranſmittere, vt in eo ipſe procedat ſecundùm quod fuerit procedendum. Prior pars concluſ. patet ex text. *in cap. ſecundo requiris, §. 1. & cap. cum ſpeciali, in princ., de appellat.* necnon *in cap. legitima, in fi. eod. tit. in 6.* quæ quidem iura cùm indiſtinctè loquantur de iudice, tam de ordinario, quàm de delegato debet intelligi: neque de hac concluſ. parte, vlla apud aliquem eſt difficultas. Poſterior pars concluſ. probatur quoad ordinarium ex *cap. licet ex ſuſcepto, de for. compet.* vbi de remiſſione ad ſuperiorem agitur, iuncto *cap. ſi quis contra, eod. tit. & cap. ad hac, il 3. de appellat.* vbi de commiſſione cauſæ de partium conſenſu. & ſic intelligi poteſt gloſ. *d. cap. cum ſpeciali, in princ. verbo, de recuſatoris,* dum ait, eſſe in electione iudicis ordinarij
635. recuſati, de quo † ab ipſa, & aliis ferè communiter ille text. intelligitur, an probata legitimè cauſa recuſationis committat cauſam principalem alteri de conſenſu vtriuſque partis, vel ad Superiorem eam tranſmittat. Sed quia licèt hæc gloſ. quoad prædictam electionem à nemine, quod ſciam viderim, ſit reprobata; & ſatis fundetur in illis finalibus verbis text. *d. cap. cum ſpeciali, in princ.* at ipſa probata legitimè, de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ committat negotium recuſatus, vel ad Superiorem tranſmittat; & concludunt abſurda per gloſ. *ibidem* deducta. tamen quatenus eadem gloſ. vult, conſenſum vtriuſque partis in delegatione requiri, poſtquam partes ipſæ non concordauerint in iudicis electione ab iiſdem facienda, inſiſtente iudice ordinario recuſato; prout ipſa gloſ. intelligit text. *d. cap. ſi quis contra, & d. cap. ad hac*; à Dec. Franc. Abb. & aliis *in d. cap. cum ſpeciali,* reiicitur, dicentibus, ſufficere tam in delegato, quàm in ordinario conſenſum recuſatoris, licèt ſalua ſit alteri parti recuſatio delegati ab ordinario, vel ſubdelegati à delegato Principis; & in delegato eſt text. *in cap. iudex, §. 1.* & *ibi* gloſ. recepta *verbo, recuſatoris, de offic. deleg. in 6.* text. autem *d. cap. ſi quis contra,* loquitur tunc, cùm non adhuc eſt cognita cauſa recuſationis, nec ordinarius recuſatus refert quæſtionem ſuſpicionis, vt *ibi* inter cæteros adnotauit Imol. *num.* 3. quomodo etiam procedit *d. cap. ad hac,* vt *ibid.* docet Franc. pariter *num.* 3. *d.* autem *cap. licèt,* eſt locale ratione ſpecialis conſuetudinis, vt notauit gloſ. ab aliis approbata *ibi in verbo, ad te, vel ad nos, & in d. cap. cum ſpeciali, in princ. verbo, de recuſatoris.* Ideo hæc eadem pars concluſionis omnino probatur *in d. cap. cum ſpeciali, in princ.* quod vel loquitur in ſolo ordinario, vt gloſ. *ibidem,* ac pleriſque viſum eſt, vel ſaltem, tam de ordinario accipiendum eſt, quàm de delegato, vt nobis videtur, cùm indiſtinctè, ac ſimpliciter loquatur. ex d. verò *cap. ſi quis contra, & cap. ad hac,* potiùs ſumitur quoad ordinarium recuſatum extenſio huius poſterioris partis noſtræ concluſ. vt nimirum poſt recuſationem ante cauſæ ſuſpicionis probationem poſſit cauſam principalem committere etiam ſine partium conſenſu, & ſic vera eſt opinio Abb. *d. cap. ſi quis contra, num. 14. & d. cap. cum ſpeciali, in princ. num.* 11. & *ibi* Franc. *num.* 15. quòd ordinarius recuſatus poſſit inuitis partibus committere cauſam, nimirum antequam probetur cauſa ſuſpicionis, ſeu ſtatim propoſita recuſatione, prout ſatis apertè loquuntur text. *d. cap. ſi quis contra, & l. prætor, ff. de iuriſd. omn. iud.* quos allegant; non autem etiam probata cauſa ſuſpicionis, contra communem aſſerentem, quòd tunc requiratur aſſenſus recuſatoris, de qua communi teſtatur vtrobique Abb. & Dec. *d. cap. cum ſpeciali, num.* 8. aliàs 28. vbi eam ſequitur; quod & facere videtur *ibid.* Franc. *num. 15. & 16.* vbi etiam poſt Imol. & Abb. retenta prædicta cómuni opinione tenet contra Butr. conſenſum recuſatoris requiri quoque in commiſſione ab ordinario recuſato facienda ſtatim probata coram arbitris cauſa ſuſpicionis, antequam ſuper ea pronuntient; ac prætereà retenta eadem communi Dec. *d. cap. cum ſpeciali, num.* 8. ſeu 28. & *ibi* Franc. *d. n.* 16. contra gloſ. *ibidem verbo, de recuſatoris,* probant cum Abb. *ibi num.* 11. etiam in commiſſione facienda ab ordinario recuſato probata cauſa ſuſpicionis, ſufficere conſenſum recuſatoris, nec requiri conſenſum aduerſarij, quæ tria ſatis mihi videntur probari *in d. cap. cum ſpeciali, in princ.* ils verbis; *at ipſa probata legitimè, de recuſatoris aſſenſu perſonæ idonea committat negotium recuſatus*; poſito, vt ſuprà dictum eſt, eum text. loqui etiam de iudice ordinario. Quòd ſi petas, an poſt pronuntiationem arbitrorum poſſit ordinarius recuſatus committere cauſam ſaltem de recuſatoris aſſenſu, prout † de 636.
delegato negatur *in cap. iudex, §. 1. de offic. deleg. in 6.* vt infrà dicemus: reſpondet Franc. *d. cap. cum ſpeciali, in princ. num. 18. & ſeq.* poſſe, quia ordinarius per hoc non deſiit eſſe iudex, & habere iuriſdictionem, prout de delegato pro ratione, vt non poſſit, affertur à Pontifice *in d. cap. iudex.* ſed, ſi partes non

consentirent, tunc deberet ordinarios remittere causam ad Superiorem, iuxta text. *in d. cap. cum speciali, in princ.* in finalibus verbis. Eadem verò posterior pars conclusionis quoad delegatum probatur ex *d. cap. cum speciali, in princip.* posito, quòd etiam in delegato loquatur; prout omnino dicendum videtur, cùm indistinctè de iudice recusato disponat, quòd causa suspicionis legitimè probata, is de recusatoris assensu negotium, hoc est, causam principalem personæ idoneæ committat, vel ad Superiorem transmittat. vnde nec nos debemus distinguere, *l. 3. in fi. ff. de offic. Præsid.* cum simil. omnino verò quoad delegati recusationem, & commissionem ante, vel post eam ab ipso faciendam adnotanda est dispositio text. *in d. cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* vnde confirmatur, ac simul declaratur hæc posterior pars nostræ conclus. dicit enim *ibi* Bonif. VIII. *in princ.* quòd iudex ab Apostolica Sede datus, quamuis legitimè recusari valeat, vt suspectus, potest licitè vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur: &, si in totum commiserit, recusari vlteriùs, aut facta per eum commissio impugnari nequibit; quod posset, si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset. subdit autem §. 1. quòd post recusationem propositam committere, nisi de recusatoris assensu non potest: sed eo volente hoc potest, etiamsi iam recusatio eadem sit probata; dummodo pronuntiatum non fuerit super ea: ex tunc enim, cùm omnino iudex esse desierit, nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem. Hæc *ibi* Romanus Pontifex. Glos. verò, *ibidem verbo, recusatoris*, quam præter Doct. *ibi*, sequitur inter alios Dec. *d. cap. cum speciali, num. 8. in fi.* aliàs 28. ex eo, quòd Bonif. VIII. solius recusatoris facit mentionem, infert, non esse necessarium consensum aduersarij; quoniam facultas, quam habet à iure delegatus Principis, vt possit subdelegare, solùm impeditur ex facto recusantis. in verbo autem, *nequibit*, iuncto eo, quod idem Io.
637. And. auctor glos. tradit *in Nouel.* docet, † quòd delegatus post commissionem, seu subdelegationem factam in totum, adhuc posset recusari, si subdelegatus non recepisset subdelegationem, vel, si antequam subdelegatus vti cœperit iurisdictione, mortuus fuerit, aut delegatus commissionem ab eo reuocauerit, iuxta text. *in cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* Franc. verò *d. cap. cum speciali, in princ. num.* 14. post Lap. & Gemin. *d. cap. iudex*, quod *ibidem* §. 1. dicitur, facta pronuntiatione super recusatione probata, non posse ampliùs etiam cum assensu recusatoris à iudice delegato recusato causam principa-
638. lem alteri committi, notabiliter limitat, † nisi à sententia arbitrorum sit appellatum; (quod fieri potest, & cùm fit ad Papam est faciendum, *cap. ab arbitris, de offic. deleg. in 6.*) tunc enim, inquit, quando appellatio erit legitima, poterit de voluntate recusatoris iudex etiam post dictam pronuntiationem arbitrorum alteri committere vices suas: & allegat præter cit. Doct. text. *in cap. dilectus, il 3.* ibique Doct. *de præbend.* Subdelegatus verò ipse, siquidem
639. non sit datus; vel receptus de consensu partium, † poterit ab altera earum recusari, siue in totum is datus fuerit, siue non in totum; vt sentit apertè glos. recepta *d. cap. cum speciali, in princ. d. verbo, de recusatoris, de appellat.* & quoad subdelegatum non in totum est text. *in cap. super quæstionum, §. vtrum, §. quem verò, & §. cum ergo, de offic. deleg.* neque iste subdelegatus non in totum potest causam cognoscere, vbi recusator paratus sit coram delegato iustam causam recusationis ostendere, vt dicitur *in d. §. quem verò, §. cum ergo.* immo si tunc delegatus cogat partem coram suspecto iudice sic subdelegato litigare, poterit hæc appellare, & quod post appellationem actum fuerit, irritum erit, & inane, vt *ibidem §. vlt.* cauetur. Quòd si ipse delegatus subdelegans non in totum velit causam principalem cognoscere post recusationem taliter à se subdelegati,
† id potest facere, non obstante etiam recusatoris 640.
appellatione, vt parcatur partium laboribus, & expensis. sic apertè disponitur *d. cap. super quæstionum, §. porrò, & d. §. cum ergo*, vel potiùs *§. vlt. incip. qui etiamsi, in d. tit. de offic. deleg.* facitque *cap. cum te consulente, eod. tit.* quo ipse Pontifex nititur *in d. §. porrò*, iuncta glos. *ibid. verbo, consultationem præmissam, & in princ. d. cap. super quæstionum, verbo, consultationi, & d. cap. cum te, verbo, à personis Ecclesiasticis.*

SECVNDA CONCLVSIO. Processus, sententia, & alia gesta per ordinarium, vel delegatum commutantem aliquam vltimam voluntatem post
legitimam recusationem, † si per recusatorem ab 641.
eius reiectione appellatum fuerit, vel si negotium per Superiorem fuerit legitimè auocatum: & quoad delegatum etiam vbi per cognoscentem de causa suspicionis pronuntiatum fuerit eam esse legitimam, nullius sunt roboris, aut momenti; aliàs ipso iure valent. Priors pars conclusionis quoad appellationem conclus. satis probatur ex eo, quod generatim in iudice etiam delegato habetur *in cap. 2. §. cum igitur, vt lit. non contest. & cap. super quæstionum, §. fin. & cap. cùm super*, præsertim in integra Decretali, *de offic. deleg.* & glos. recepta *inibi* adnotauit; necnon Doct. *in cap. cum speciali, in princ. de appellat. & cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* nimirum gesta per iudicem post legitimam recusationem, si per recusatorem ab eius reiectione fuerit appellatum, esse ipso iure nulla: quoad auocationem verò satis constat ex *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, vt lit. pend. & cap. vt nostrum, de appell.* cum aliis adductis sup. hoc eod. cap. *quæst. 6. in 1. præmiss.* & in specie recusationis ex Innoc. *in cap. cum speciali; num. 6. vers. illud autem.* quoad pronuntiationem autem respectu delegati patet ex *d. cap. iudex, §. fin.* Atque in hac priori parte nostræ conclus. conueniunt omnes citandi in posteriori eiusdem parte, etiam ij, qui illam quoad iudicem delegatum, vel ordinarium oppugnant. solùm enim dubitant, an prædicta appellatio, vel pronuntiatio necessaria sit ad annullandum ipso iure processum, & gesta per iudicem recusatum post propositam contra eum recusationem.

Qua in re; (sicque aggredimur explicationem, ac mox probationem dictæ posterioris partis huius nostræ conclus.) licèt plures fuerint Doctorum opiniones, quas ad quinque reducit Franc. *d. cap. cum speciali, in princip.* sub *num.* 47. ad duas verò Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 2. tit. de iudic. concl. 5. num. 1. & 2.* ac Rob. Lancellot. *in tract. de attent. 2. part. cap. 6. num. 2.* quarum vnaquæque habet suos auctores, & aliquod fundamentum: nos certa priùs ab incertis secernentes vtrumque membrum huius posterioris partis nostræ conclus. confirmabimus.
Et quidem primò certum est, quòd † de iure ciuili 642.
per solam recusationem suspenditur iurisdictio iudicis: quod multi tenent, quos referunt, ac sequuntur Gabr. *d. concl. 5. num. 3.* & Lancellot. *d. cap. 6. num. 4. in princ.* ac præcipuè Abb. Bald. Franc. Imol. Dec. & alij *d. cap. cum speciali.* mouentur autem ferè omnes, quia iure ciuili non requiritur probatio causæ suspicionis, sed sufficit eius allegatio cum iuramento; *l. apertissimi*, vbi glos. *verbo, recusaret, & verbo, executore, C. de iudic.* cum aliis adductis sup. *in 1. præmiss. ante med.* sed melior est illa ratio, quòd de iure ciuili in arbitros transfertur cognitio tota, & iurisdictio

iuriſdictio in cauſa principali, *d. l. apertiſſimi, & l. fin. C. de iudic.* de iure autem Canonico ad eos pertinet
ſola cognitio cauſæ ſuſpicionis, *cap. ſuſpicionis, de offic. deleg. d. cap. ſecundò requiris, & cap. cum ſpeciali, de appell. cap. legitima, eod. tit. in 6.* & *ibi* Doctor.
omnes. Secundò certum eſt, quòd etiam de iure
643. Canonico † ad hoc, vt ſuſpendatur iuriſdictio iudicis recuſati per appellationem à non admiſſa recuſatione legitima, non eſt neceſſe proſequi appellationem huiuſmodi, vt poſt Burſat. *conſ.* 21. *n.* 36. *lib.* 1. & plures Rot. deciſ. tradit Lancell. *d. cap.* 6. *num.* 18. Tertiò, quòd, ſi ſit interpoſita appellatio, non eſt neceſſe, vt probetur cauſa ſuſpicionis legitima; ita poſt Burſat. *ibid.* alios allegantem, & Rot. tenet Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 20. & 21. quib. adde Bald. *d. cap. cum ſpeciali,* & *ibi* Franc. *num.* 23. 26. & 47. *verſic.* ſeu §. *ſed aduerte.* Sicut etiam certum eſt,
644. quòd, † quando cauſa recuſationis eſt notoriè falſa, & fruſtratoria, valet proceſſus, non obſtante appellatione; ita poſt Franc. *d. num.* 23. & alios Lancellot. *d. cap. 6. num.* 31. & 34. ex quo infertur, quòd, ſi poſt concluſum in cauſa facta ſit recuſatio, niſi iuramento probetur, quòd ea, eiúſve notitia tunc ſolùm ſuperuenerit, valebit proceſſus iudicis recuſati; vt pluribus relatis docet Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 59. *cum quatuor ſeqq.* & Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 7.
645. 8. & 9. Quartò certum eſt, † appellationem, vt inducat nullitatem actorum debere fieri in ſcriptis, & cedulam eius dari in actis; vt ſatis probat Lancellot. *eod. cap.* 6. *num.* 75. & 76. vbi inter alia requiſita idem poſt alios docet de ipſa etiam recuſatione; quod & aliquibus relatis tradit Gabr. *d. con-*
646. *cluſ.* 5. *num.* 6. Quintò, quòd † ſaltem commiſſio cauſæ poſt recuſationem facta ab Ordinario recuſato eſt valida, ex latiùs adductis per Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 52. & *ſeq.* immo, & in delegato de conſenſu recuſantis, vt patet ex *d. cap. iudex,* §. 1. Sextò
647 certum eſt, quòd, † ſi recuſator renuntiauerit expreſsè appellationi, ac recuſationi propoſitæ, vel tacitè, comparendo, & coram iudice recuſato litigando abſque vlla proteſtatione, ſeu reſeruatione probationis ſuſpicionis propoſitæ; tunc valebit proceſſus iudicis recuſati: vt poſt Abb. *d. cap. cum ſpeciali, in princ.* & *ibi* Franc. *d. num.* 47. *verſic. ſecundò aduerte,* & alios docet Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 35. *cum duob. ſeqq.* & Gabr. *d. concluſ.* 5. *numer.* 4. quod reſpectu iudicis delegati, intellige ſi hic conſenſus recuſantis accedat ante pronuntiationem ſuper cauſa ſuſpicionis probata; nam poſt pronuntiationem non iuuat, vt habetur *in d. cap. iudex,* §. 1. Denique
648. certum eſt, † validum eſſe proceſſum factum à iudice recuſato, etiam poſt appellationem à reiectione, vbi in commiſſione remota eſt recuſatio; vt pluribus relatis docent Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 5. & Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 38. & *ſeq.* qui tamen *num.* 40. poſt alios tradit, quòd, ſi cauſa ſit commiſſa recuſatione, ſeu ſuſpicione remota, id intelligatur ſolùm de ſuſpicione friuola. Et hæc quidem certa mihi ſunt, atque etiam, vt reor, apud cæteros, maximè verò apud citatos auctores.
649. Difficultas autem primò eſt, † an pendente probatione, ſeu cognitione ſuſpicionis vnius ex pluribus delegatis, poſſint cæteri procedere in cauſa principali. Et quidem vbi cauſa commiſſa ſit duobus, aut pluribus ſimpliciter, vel cum clauſula, *ſimul, aut coniunctim procedatis,* vel ſimili; nulla ferè eſt difficultas; cùm tunc, licèt vnus eorum ſit impeditus etiam legitimè, aut nolit intereſſe, alter, ſeu alij nequeunt procedere, *l. duo ex trib. ff. de re iudicat. cap. cauſam matrimonij. & cap. pen. de offic. deleg.* idémque eſt, ſi cauſa trib. commiſſa ſit cum clauſula, *quod ſi non omnes, duo,* &c. quoad illos duos, vbi tertio aliàs impedito, eorum alter recuſetur; *cap. cum cauſa, eod. tit.* iuxta multorum illius text. intellectum; vel cum clauſula, *quod ſi non omnes, tu cum altero,* &c. iuxta *cap. fin.* §. 1. *eod. tit.* ſi prælectus fuerit recuſatus; vt *ibi* tradunt communiter Doct. vbi verò cauſa ſit commiſſa duobus, vel pluribus in ſolidum, aut cum clauſula, *disiunctim procedatis;* vel, *& cuilibet veſtrùm,* aut ſimili: tunc, quòd † ſtatim poſt 650.
recuſationem eius, qui inchoauit, procedere poſſint habentes, vel habens iuriſdictionem inſolidum, poſt Doct. *d. cap. cum ſuper,* præſertim Fel. *col.* 2. & Dec. *col.* 3. tenuit Rot. Rom. apud Achill. *deciſ.* 319. & 320. quam refert, ac ſequitur Lancellot. *d. cap.* 6. *num.* 23. licèt contrarium ſentire videatur Couar. *pract. quæſt. cap.* 26. *num.* 5. *verſ. ſecundò eſt animaduertendum,* in illa ratione, quam minùs rectè affert ad eam veram doctrinam, quam nos quoque ſecuti ſumus ſup. *in* 1. *præmiſſ. fall.* 1. *in fi.* delegatum cum clauſula, *in ſolidum,* non poſſe cognoſcere de cauſa ſuſpicionis ſui collegæ; nimirum, quia, cùm vnus tantùm ex iis poſſit cauſam cognoſcere, dum hic collega recuſatus impeditus non eſt, qui iam cœpit, alius non poteſt vti iuriſdictione etiam quoad recuſationem, quia nondum apparet, alium, qui cœpit iuriſdictionem exercere, impeditum eſſe: ſubdens, quòd, ſi ſemel pronuntiatum fuerit, iudicem illum eſſe ſuſpectum, tunc poterit collega cauſam ipſam examinare, iuxta *cap. cum plures, de offic. deleg. in* 6.
Hæc enim ratio Couar. quædam vera continet, quæ-
dam falſa. primùm enim falſum eſt, † vnum ſolum 651.
ex pluribus in ſolidum delegatis poſſe cauſam cognoſcere, ſi credimus gloſ. ab aliis approbatæ *d. cap. cum plures,* §. 1. *verbo, vno eorum;* quamuis verum ſit, quòd vno eorum inchoante negotium commiſſum, alij nequibunt ſe vlteriùs intromittere, niſi vel infirmitate, vel alia iuſta cauſa illum contingeret impediri; aut ſi nollet, vel malitioſè in eo procedere recuſaret; vt *ibidem* in text. dicitur. Vnde illud etiam rectè dicit Couar. dum iudex, qui cœpit, impeditus non eſt, alium non poſſe vti iuriſdictione etiam quoad recuſationem, cùm id ſatis conſtet ex text. *in d.* §. 1. iuncto *cap. ſi contra vnum, in princip.*
eod. tit. in 6. At minus rectè dicit, † collegam re- 652.
cuſatum non eſſe per ſolam legitimam recuſationem impeditum ad effectum, vt collega non impeditus poſſit in cauſa principali procedere; & ad id requirere videtur, vt pronuntiatum fuerit, illum iudicem eſſe ſuſpectum: quod, & magis patebit ex eo, quod in fortioribus terminis mox dicemus, & ſatis oſtendemus contra communiorem de duobus aut pluribus delegatis cum clauſula, *ſi ambo,* aut *ſi non omnes,* quòd, ſi eorum vnus legitimè recuſetur, alter, vel alij, pendente etiam cognitione ſuper cauſa ſuſpicionis, poſſint in cauſa principali procedere; in hoc enim caſu quilibet delegatorum minus firmam, ac ſolidam iuriſdictionem habet, quàm in præcedenti, cùm in ſolidum quiſque iuriſdictionem accepit. tunc enim regulariter impeditus, qui inchoa-
uit, † poteſt dare ſubdelegatum, qui præferetur 653.
collegæ, niſi ab eo præueniatur in proſecutione; vt tenet gloſ. recepta *d.* §. 1. *verbo, recuſaret.* non ſic impeditus in caſu clauſulæ *ſi ambo,* vel *ſi omnes,* poteſt vices ſuas committere, ſed ſolùm in certis caſibus, *cap. coram,* cum *ibi* not. *de offic. deleg.* ſimiliter cùm collega datus in ſolidum ob impedimentum inchoantis procedit, ipſe inchoans ceſſante impedimento ſuo cauſam reſumere non poterit, niſi & ille proſequens impediretur, vel procedere nollet: vt voluit gloſ. recepta *d. verbo, recuſaret,* per ea, quæ eadem iura dicit *in cap. ſi duo,* §. 1. *de procurat. in* 6.
vbi

vbi est text. in procuratore, at verò in collegis datis cum clausula, *si ambo*, aut, *si omnes*, vno impedito, procedit alter, vel alij; cessante autem impedimento simul omnes procedũt: ille enim impeditus postea veniens, & cum alio volens procedere, admittetur; vt voluit eadem glos. quam omnes sequuntur, *d. cap. cùm plures, §. t. verbo, nequiuerint*, & nos latiùs paulo pòst demonstrabimus in prædicto casu principali, cùm causa duobus, aut pluribus commissa fuit cum clausula, *si ambo*, aut, *si omnes*, *& vnus*
654. *eorum recusatur*. In quo quidem, quòd † alter, vel alij non possint procedere pendente huiusmodi probatione, aut cognitione suspicionis collegæ recusati, tenet glos. *in cap. si contra vnum, in princ. verbo, probari, de offic. deleg. in 6.* quam *ibi* sequi videtur Gemin. *num.* 8. Franc. *num.* 5. sed expressè eam tenet Host. *in cap. legitima, num.* 8. *de appell. in 6. & cap. cùm super, num.* 2. *de offic. deleg.* post Innoc. *ibi num.* 2. *in fi.* quam etiam sequitur Bellamer. *ibid. num.* 5. Card. Zab. *num.* 4. *circa initium*. Imol. *num.* 14. Butr. *num.* 19. Ancbar. *num.* 4. *ante med.* & Io. And. auctor præd. glos. *num.* 6. *ac* 7. *in Nouel. sup. d. glos. d. cap. si contra vnum, num.* 3. idem quoque sentire videtur Lancell. *d. cap.* 6. *num.* 22. post Bertrand. *cons.* 122. *num.* 4. *lib.* 2. quare meritò hæc potest dici communis opinio; cuius fundamenta præcipua, quæ collecta ferè omnia habentur apud Io. And. *d. cap. super num.* 6. *&* 7. & Butr. *d. num.* 19. iuncta glos. *d. verbo, probari*, hæc sunt. Primò, quia durante causa suspicionis, potest recusatus interesse, dummodo causa suspicionis vera non sit; sed tunc differtur propter eiusmodi exceptionem propositam; & vult interesse, nec adhuc apparet eum non posse; per negationem enim fit res dubia, *l.* 3. *C. quib. ad libert. proclam. non lic.* debet igitur priùs constare de impotentia, aut noluntate, vt purificetur huiusmodi iurisdictio conditionalis, *cap. scifcitatus, de rescript. & cap. prudentiam, in princ.* iuncto *§. adiicimus, de offic. deleg.* & hoc dubium definiri debet, antequam procedatur, *cap. suspicionis, eod. tit.* Secundò, quia continentia causæ diuidi non debet, *cap.* 1. *de sequestr. poss. & fruct.* Tertiò, quia super diuersis personalibus actionibus coram diuersis iudicibus non est eodem tempore agendum, *cap. fin. de rescript. & cap. dispendia, eod. tit. in* 6. & multo minùs coram coniudice super principali, & coram arbitris super accessorio, quod tamquam præiudiciale cognitionem principalis suspendit, sicut & aliàs, *cap. tuam, de ord. cognit.* Card. verò *loco cit.* addit aliam rationem, quia, si pendente cognitione recusationis posset collega non recusatus in causa principali procedere, frustrà mandaretur *in d. cap. si contra*, quòd probaretur causa suspicionis ipsius recusati. Denique glos. *d. verbo, probari*, in id allegat simile ex *l. diximus, in princ. ff. de excus. tutor.* vbi pendente iudicio super appellatione à tertia tutela non debet quis promoueri ad quartam.

Verùm, licèt hæc opinio aliquo modo probabilis sit propter tot, tantorúmque Patrum auctoritatem,
655. & aliqua ex prædictis fundamentis. quia tamen † à communi etiam opinione ob firmiora fundamenta recedere licet, nam, vt ait Imperator *in l.* 1. *§. sed neque, C. de vet. iur. enucl.* non debet ex multitudine auctorum, quod melius, & æquius est, iudicari; nec sequi debet quis opinionem communem, si erronea sit, vt pluribus docet Ant. Mar. Corat. *in tract. de commun. opin.* seu *de elect. opin. sub tit. commun. opinio quando amplectenda sit, vel non, num.* 118. sicut & quando est contra text. quem eam sequentes non viderint, vt idem probat *d. rubr. num.* 135. *cum duob. seqq.* At verò contra prædictam etiam communem sententiam est text. apertus inter alios *in cap. licet vndique, de offic. deleg.* prout eum mox ponderauimus, cuius nullus prædictorum Doct. quod valde miror, mentionem facit, etsi verè ab eorum numero excludi potest Gemin. & Franc. qui solum referunt glos. & alios quosdam eam sequentes. Innoc. verò non bene in ea sententia pedem firmat, & Butr. vt paulo pòst videbimus, oppositum postea tenet. Idcirco audacter in † contrariam descendo 656.
sententiam, non modò cùm rescriptum commissionis cum dicta clausula, *si ambo*, aut, *si non omnes*, est connentionale, hoc est, communi partium consensu impetratum, aliàs secus, arg. *cap. cùm olim, de caus. possess. & propr.* aut cùm actor recusat, non cùm reus, ex not. *in cap. ex litteris, in princ. vlt. glos. de sponsal.* aut de iuris tantùm rigore, non de æquitate, per *cap.* 1. *de dol. & contum. & cap. Abbate, de re iud.* aut solùm vbi est periculum in mora, arg. *cap. quoniam contra, §. porrò, & cap. oblata, de appell.* in quib. casibus hanc postremam opinionem admittit quidam Boatin. ad *d. cap. prudentiam*, prout eum refert Gemin. *d. cap. si contra vnum, num.* 8. & *ibi* Io. And. *in Nouell. num.* 3. verùm etiam simpliciter, & indistinctè vbi dati sunt duo, aut plures delegati cum dicta clausula, *si ambo*, aut, *si non omnes*, & vnus eorum recusetur, possit non recusatus pendente probatione recusationis, in principali negotio procedere: in qua satis apertè sunt Abb. *d. cap. cùm super, num.* 10. & *ibi* Dec. *num.* 7. dum asserunt, quòd collega com clausula, *si ambo*, de qua *ibi*, recusato alter solus poterat procedere vigore dictæ clausulæ; & Io. Monach. *d. cap. si contra vnum, num.* 2. dum in specie ait, quòd pendente indicio recusationis factus est locus d. clausulæ; & adhuc apertiùs eam tenet Butr. *d. cap. cùm super, num.* 21. vbi soluit ferè omnia fundamenta, & motiua Io. And. quæ *ibi* idem Butr. posuerat *d. num.* 19. expressè quoque eam sequitur quidam Ioan. Car. quem refert glos. *d. verbo, probari*, & alij, quos tacito nomine allegat Butr. *d. num.* 19. iis verbis, *quidam dicunt*. Huius sententiæ fundamenta hæc sunt. Primò, quia, cùm duo, aut plures delegati sunt cum clausula, *si ambo*, aut, *si non omnes*, † 657.
ad eorum vnum excludendum à procedendo in causa commissa, sufficit, eum vel nolle interesse, vel non posse ob impedimentum iuris, aut facti, *cap. prudentiam. in princ. & §. adiicimus, de offic. deleg.* iuncto *cap. scifcitatus, de rescript.* At verò talis iudex recusatus, licèt velit interesse processui, & eum collega procedere, tamen non potest siue de facto, quia recusator, aut collega in delegatione id non permittet; siue de iure, quod ei hoc prohibet, *cap. peruenit*, 11. *quæst.* 1. *cap. super quæstionum, §. fin. & cap. suspicionis, de offic. deleg. cap. iudex, eod. tit. in* 6. *cap. si quis contra, & cap. licèt ex suscepto, de for. compet. cap. ad hæc*, il 3. *cap. secundo requiris, §.* 1. *& cap. cum speciali, in princ. de appellat. & cap. legitima, eod. tit. in* 6. *l. apertissimi, auth. si verò contigerit, & l. fin. C. de iud.* & in terminis clausulæ *si ambo*, aut, *si omnes*, *d. cap. cùm super.* iuxta multorum interpretationem ex integra Decretali, *& cap. licèt vndique, de offic. deleg.* quæ duo iura paulo pòst pro secundo principali fundamento huius posterioris sententiæ examinabimus. Confirmatur, quia ad hoc, vt collega cum clausula *si ambo*, aut, *si omnes*, possit sine impedito, aut impeditis procedere, sufficit impedimentum temporale; ita, vt eo cessante iterum admittatur collega, qui ratione impedimenti temporalis fuerat exclusus, vt satis colligitur ex *cap. prudentiam, §.* 1. *& §. adiicimus, d. cap. cùm super*, iuxta integram decretalem, *cap. licèt vndique & cap. ceram. de offic. deleg.* dum in his clausulis non distinguunt de impotentia

tentia temporali, vel perpetua: idque *ibidem* adnotarunt plerique Doct. ferè autem omnes *in d. cap. coram*, & expresse quoque tenet glos. ab aliis approbata *in cap. cum plures, §. 1. verbo, nequibunt, de offic. deleg. in 6.* Immo text. *in cap. quoniam Abbas, ext. eod. tit.* secundùm vnum intellectum satis communiter approbatum, præcipuè à glos. in figuratione
658. casus, & verbo, *præfixit*, procedit † in temporali impedimento vnius collegæ dati cum clausula, *si ambo*; ibi autem allegat in id optimum text. *in l. pen. C. de curat. furios.* vbi administratio data curatori furiosi, quæ cessat cessante etiam ad modicum tempus furore, eo redeunte redintegratur. & hunc text. multi quoque ad idem adducunt *in d. cap. coram*, neque huic confirmationi obstat text. *in cap. sciscitatus, de rescript.* vbi non nisi perpetui impedimenti ratio haberi videtur, vt locus sit dictæ clausulæ *si ambo*, vel *si omnes*. nam primum dici potest illum text. quoad hoc esse correctum per prædicta iura; sicut etiam quoad illud, vt noluntas comprehendatur sub impotentia, corrigitur per *d. §. adiicimus*, vt de se patet, & vtrobique omnes adnotarunt. Deinde dicimus, immo *in d. cap. sciscitatus*, si rectè aduertatur, admitti aliqua impedimenta temporalia siue iuris, vt in seruitute, quæ potest tolli per libertatem; aut alio legitimo impedimento, vbi glos. recepta *verbo, in famem*, exemplificat in excommunicatione, quæ potest tolli per absolutionem; in infami, qui potest famæ restitui, vtroque casu asserens, ab huiusmodi impedito, cessante hoc impedimento, reassumi iurisdictionem, arg. *cap. prudentiam, §. sexta, de off. deleg. cap. si quem, §. notandum, 2. quæst. 3. & d. l. pen. C. de curat. fur.* siue etiam facti, per ea verba, *aut inœuitabilis necessitatis articulo impediri.* Ex hac porrò confirmatione sic defensa tollitur responsio Innoc. & aliorum, qua se euadere putarunt vim huius prioris fundamenti principalis, dicendo, per recusationem, eiúsque cognitionem, seu iudicium non impediri collegam, quin interesse possit processui, sed solum vsum huius potentiæ differri.

Secundum principale fundamentum huius posterioris sententiæ sumitur ex duobus iuribus, quibus ea, ni fallor, conuincitur. alterum est *in dicto cap. cum super, de offic. deleg.* iuncto eius supplemento ex integra decretali, iuxta casum *ibi* à glos. figuratũ, quem Innoc. Io. And. Abb. & cæteri sequuntur.
659. ibi enim, † cùm vnus ex duobus iudicibus datis cum ea clausula, seu forma, *vt alter solus, altero nolente, aut etiam non valente negotio interesse, illud mandatum Apostolicum adimpleret*, fuisset recusatus ex legitima causa; hic verò causæ probationem admittere noluisset: immo recusatore ob id ab eo appellante, ac postea etiam à coniudice, ne cum recusato procederet, nihilominus ambo interloquentes, appellationem non tenuisse, in causa principali processissent: Romanus Pontifex inter cætera *ibi* respondet, quòd solus non recusatus ante appellationem ab eo poterat sine recusato in negotio, seu causa principali procedere, post eam verò non potest; vnde eum text. communiter Doct. sic summant. Si duo sunt delegati cum clausula, *si ambo*, &c. vno recusato alter solus procedere potest; nec tenet processus, si cum recusato procedat. apertè autem loquitur ille text. antequam cognosceretur super legitima causa suspicionis, immo, & antequam admitteretur eius probatio, quin etiam post interpositam à recusatore appellationem ob non admissam legitimam recusationem: qui, meo iudicio, sunt fortiores termini, quàm cùm pendet cognitio, seu iudicium super causa suspicionis proposita, & allegata. Alter text. quo hæc nostra opinio minùs communis conuincitur, est *in d. cap. licèt vndique, de offic. deleg.* à nullo eius, vel contrariæ sententiæ sectatore, (quod mirum est,) citato: ibi enim † interrogatus Romanus 660.
Pontifex, an, cùm causa tribus delegatur cum clausula, *quòd si non omnes*, & vnus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius, vt suspectus meritò recusetur; an, inquam, collega superstes suo nomine, ac defuncti possit negotium definire; respondet, quòd, si ante mortem illius iurisdictione vti cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere. dum autem nihil dicit de recusatione, apertè voluit, eam fecisse locum clausulæ, *quòd si omnes*; ita, vt sola recusatio, cuius dumtaxat ad id ibi sit mentio, ante omnem probationem sufficiat ad hoc, vt reliqui collegæ possint procedere; quod & omnino sensit *glos. pen. d. cap. coram, ad fin.* vbi inter cæteros casus, in quibus ait, locum habere dictam clausulam, *quòd si non omnes*, &c. ponit recusationem, per *d. cap. cum super, & cap. licèt, de offic. deleg.* Quòd si dicas, text. *in hoc cap. licèt*, cùm requirat, quòd talis collega sit meritò suspectus, satis innuere, quòd constare debeat de causa suspicionis per probationẽ; statim respondeo, illud, meritò, solùm significare, quòd debet causa illa esse legitima, hoc est, à iure approbata; prout etiam sumitur quoad hanc materiam suspicionis *in cap. insinuante, & cap. super quæstionum, §. verùm, & §. porrò, de offic. deleg. & cap. licèt ex suscepto, de for. compet.* atque alibi sæpe. Et ex his facile erit ad fundamenta contrariæ sententiæ respondere. Ad primum enim patet responsio ex fundamento principali pro nostra sententia allato, ac præsertim ex illius confirmatione. In specie tamen ad illud de causa dubia, ex abundanti respondeo cum Butr. *d. num.* 21. quòd etiam sola dubietas reddit iudicem recusatum certitudinaliter, licèt temporaliter impeditum: ergo interim est purificata potestas in collega non recusato conditionaliter data in dicta clausula. sed nec omnimoda certitudo requiritur impedimenti collegæ: nam, si se absentauerit, vel in temoris reperiatur, non tenetur alter eum requirere, ad hoc, vt procedere possit, prout tenet, ac probat ipsemet Io. And. *d. cap. si contra vnum, num. 3. in Nouel.* quem sequitur *ibi* Gemin. *numer. 8. circa initium.* neque text. *in d. cap. sciscitatus, de rescript.* aut *d. cap. prudentiam, in princ.* seu *§. 1. de offic. deleg.* si bene ponderentur, hanc omnimodam certitudinem impedimenti, aut noluntatis exigunt in altero collega. Ad secundum, & tertium breuiter dico cum Butr. *d. num.* 19. & 21. in casu dictæ clausulæ, *si ambo*, aut, *si omnes*, &c. vno recusato non diuidi continentiam causæ; neque aliquem trahi eodem tempore pro diuersis actionibus personalibus coram diuersis iudicibus, cùm idemmet coniudex non recusatus debeat cognoscere de causa tam principali, quàm suspicionis; vt de clausula, *si ambo*, cauetur *in d. cap. si contra vnum, in princ. de offic. deleg. in 6.* & idem de clausula, *si non omnes*, tenet *ibidem* glos. recepta *in verbo, ex duobus*, cùm sit eadem ratio. & *ad cap. suam, de ord. cog.* in specie respondet Butr. *d. num.* 21. quòd *ibi* ex processu super emergenti intricaretur processus; hîc non, quia recusatus, cognito de iniustitia causæ suspicionis, ad sequentia fotet admittendus. Ex quo simul patet responsio ad motiuum Card. non enim frustrà mandatur *in d. cap si contrà.* vt fiat probatio causæ suspicionis collegæ dati cum dicta clausula. sed ad eum finem mandatur, vt constito de iniustitia causæ suspicionis is ad actus sequentes simul cum non recusato admittatur; constito verò de eiusdem iustitia, deinceps solus non recusatus

cusatus irreuocabiliter procedat, ex prædictis. Denique *ad d.l. diximus, in princ. ff. de excus. tut.* respon-
661. deo nihil vrgere, quia non agitur † ibi de aliqua qualitate in alio, à qua alicuius facultas pendeat; prout in casu *d. l. pen. C. de curat. furios.* Deinde ratio illius decisionis inibi à I.C. affertur, quia si eo ordine quartam tutelam susciperet quis, eueniet, vt post tertiam extantem, iniusta tertiæ appellatione apparente, quatuor oneribus grauetur, contra leges; in nostro autem casu, si solus procedat collega durante impedimento recusati, nihil sequitur contra, sed potius iuxta leges, vt ex dictis patet. Et hæc de prima difficultate circa posteriorem huius 2. conclusionis partem.

Altera circa eamdem principalia difficultas est, an ad hoc, vt processus commissarij, seu delegati, qui recusatus fuerit, nullus ipso iure sit, requiratur recusatoris appellatio, & loquimur vbi is solus po-
662. test procedere. Et quidem indistinctè, † quòd in hoc casu requiratur appellatio recusatoris, tenuit glos. Bern. *in cap. cùm super, in notab. 1.* post figurationem casus, *de offic. deleg. & in cap. quoniam contra, §. 1. verbo, recusationes, de probat.* Spec. *in tit. de recusat. §. qualiter autem, vers. quid si subdelegatus, & seq.* qui incipit, *generaliter enim*, seu *num. 9. & 10.* Innoc. *in cap. cum speciali, col. 2.* seu *num. 3. de appell.* & adhuc apertiùs *num. 6. vers. illud autem*, vbi ait, quòd non meminit se inuenisse, quin processus subdelegati, & delegati, aut ordinarij teneat etiam post recusationem habitus, nisi appellaretur, vel alio modo ad alterius audientiam cum effectu sit causa reuocata; & *ibi* Bellam. *in princ. num. 7.* Butr. *num. 10.* & alij, quos referunt Gabr. *d. lib. 2. commun. concl. tit. de iudic. conclus. 5.* & Lancellott. *d. tract. de attent. part. 2. cap. 6. num. 2. & 58.* vbi plures refert Rot. Rom. decis. & sequi videtur Franc *d. cap. cum speciali, in princip. num. 47. vers. & ex prædictis*, vbi de communi testatur; contrariam verò sententiam secutus est Host *d. cap. cum speciali, col. 3. & in sum. tit. de recusat. iudic. § quis sit effectus, in princ.* glos. *in cap. quoties, verbo, appellant. 2. quæst. 6. & cap. quod suspecti, ver. canonicè, 3. quæst. 5.* Batt. *in l. quia poterat, vers. sed quæro*, & *ibi* Alexand. *col. 2. & 4. ff. ad Trebell.* & alij plerique tenuerunt, quos referunt, ac sequuntur Gab. *d. concl. 5. num. 1.* iuncto *num. 2. in fi.* & Lancellott. *d. cap. 6. num. 4.* cum aliquot seqq. vbi pariter alias Rot. decisiones pro ea refert.

Nobis verò saluis distinctionibus, seu declarationibus, quæ colligi possunt ex iis, quæ ante primam difficultatem tamquam certa hac in re statuimus; necnon salua legitima superioris auocatione, de qua nemo dubitat, & nos aliquid sup. circa initium huius concl. verissima mihi videtur illa opinio, quam pro ipsa posteriori parte huius 2. conclus.
663. posuimus; nimirum, † ad annullandum processum recusati habitum post recusationem, non requiri præcisè appellationem recusatoris à non admissa recusatione legitima, sed alternatiuè, aut huiusmodi appellationem, aut pronuntiationem, quòd causa fuerit legitima; & hoc quidem in delegato: in ordinario autem, nisi interueniat auocatio, præcisè necessariam esse appellationem. Hæc opinio expressè inter alios est Card. Zab. *d. cap. cum speciali, in princip. num. 6. de appellat.* dum relata prædicta opinione Innoc. & sequacium, quòd valeat processus recusati nisi appelletur, subdit, dicendum, vt *in d. cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* (vbi §. 1. habetur, quòd in delegato recusato cessat iurisdictio per pronuntiationem super causa suspicionis probata;) quasi dicat Card. non per solam appellationem recusatoris, sed & per pronuntiationem super causa suspicionis abdicatur iurisdictio à recusato delegato, in quo loquitur ille text. subdit autem Card. Dic, quòd, si est ordinarius, indistinctè valet processus, si non appellatur, quia per recusationem non desinit esse iudex, immo potest causam committere, vt hic (hoc est *d. cap. cum speciali, in princip.* addere autem poterat, *cap. peruenit 11. quæst. 5. cap. si quis contra, de for. compet. & cap. ad hæc, il 3. de appell.*) si verò delegatus, dic, vt *in d. cap. iudex*; (vbi *in princip.* habetur, quòd delegatus ante propositam recusationem potest committere vices suas, postea verò, vt dicitur §. 1. committere, nisi de recusatoris consensu non potest, sed eo volente potest, etiamsi iam recusatio sit probata, dummodo pronuntiatum non fuerit super ea; ex tunc enim desinit esse iudex, cùm fuerit pronuntiatum super causa recusationis probata; ita, vt neque de recusatoris assensu possit causam principalem alteri committere.) & secundùm illud cap. intellige, inquit Card. glosam *in l. apertissimi, C. de iudic.* cùm dicit, quòd recusatus desinit esse iudex. Hanc eandem nostram opinionem satis tenent quoque ij Doct. qui Innoc. & sequacium opinionem veram esse dicunt de iure Canonico, de qua nos etiam loquimur, non de iure ciuili, quos refert Lancellot. *d. tract. de attent. 2. part. cap. 6. num. 3.* & sequitur Gabr. *d. lib. 2. com. conclus. tit. de iudic. conclus. 5. num.* item 3. nam in delegato asserunt, attendendam dispositionem *d. cap. iudex*, mox relatam: supponunt autem hi Doct. sicut & Card. *loco præcit.* & admittunt id, quod nullo modo negari potest, vt *conclus. 5.* probabimus, appellationem legitimè interpositam suspendere iurisdictionem iudicis, siue ordinarij, siue delegati, & magis in specie Franc. *d. cap. cum speciali, in princip. num. 18. & 19.* dum post Imol. *ibi*, & Abb. *d. cap. si quis contra, col. 6. & seq.* docet, † ordinarium posse post pronuntiationem 664.
super causa recusationis probata, causam committere de consensu recusatoris; & sic in eo non habere locum prædictam dispositionem *d. cap. iudex*, quia ordinarius non desiit per hoc esse iudex; immo retinet iurisdictionem; & ideo ad eum spectat executio sententiæ sui delegati etiam post recusationem, iuxta text. *d. cap. si quis contra.* Sed si partes non consentirent, tunc debet remittere negotium ad Superiorem; & ita, inquit Franc. potest secundùm Imol. intelligi vltima pars alternatiuæ text. *d. cap. cum speciali, in princip.* (qui, vel de solo ordinario loquitur, vt ferè omnes cum glos. *ibi verbo, de recusatoris*, voluerunt, vel certè de eo etiam accipiendus est, cùm indistinctè de iudice loquatur;) vbi dicitur, quòd probata legitimè causa suspicionis iudex recusatus, vel de recusatoris assensu personæ idoneæ negotium committat, vel ad superiorem transmittat. Atque ex hoc postremo habes singularem limitationem secundi membri prædictæ nostræ sententiæ, seu posterioris partis propositæ conclus. ac simul etiam ampliationem prioris partis eiusdem conclus. vt nimirum ordinarij quoque recusati iurisdictio suspendatur per pronuntiationem super causa recusationis eiusdem probata, quoad hoc, vt nequeat sine consensu recusatoris post eam pronuntiationem procedere in causa principali; cum quo posset: atque in hoc differt à delegato, qui etiam cum eo consensu non potest, vt *in d. cap. iudex, in fi.* Ex prædictis verò satis confirmata manet tota memorata nostra opinio, & posterior conclus. pars; iuncto maximè text. *in cap. cum super*, sumpto ex integra decretali, & *cap. super quæstionum, § fin. de offic. deleg.* ex eo enim solum, quòd

quòd recusator appellauerat ob non admissam re-
cusationem legitimam, dicitur illic quidem, recu-
satum desiisse esse iudicem; hic verò, quòd post
appellationem huiusmodi est præsumptum iudicari
debere irritum, & inane.

Neque huic nostræ opinioni, & posteriori parti
conclus. obstat text. in cap. licèt vndique, de offic.
deleg. vbi sola recusatio legitima iudicis delegati
suspendit, immo tollit eius iurisdictionem, eúm-
que excludit à cognitione causæ principalis. Nam
id admittendum esse docuimus in præced. difficult.
ante medium, & ad finem in casu speciali delegati
cum clausula, si ambo, vel, si omnes, ad hoc, vt al-
ter collega non recusatus possit pocedere in causa
principali, ob specialem rationem ibid. assigna-
tam, & latiùs confirmatam, quoniam ad id suf-
ficit impedimentum licèt temporale collegæ. Non
obstat etiam text. in cap. licet ex suscepto, de for.
665. compet. vbi † quoad ordinarium recusatum ex eo
solum, quòd causa suspicionis probata fuerit iusta
coram arbitris, atque adeò citra pronuntiationem
causa principalis remittitur ad Superiorem; & sic,
cùm à recusato abdicetur iurisdictio ante pronun-
tiationem, & citra appellationem, cuius ibi nulla
mentio fit, processus nullus erit. respondetur enim
primò dispositionem illius text. quoad hoc esse lo-
calem, & speciali consuetudine, vt ibi notat glos.
fin. quam ibidem ferè omnes sequuntur, ac pleri-
que in cap. si quis contra, eod. tit. & d. cap. cum spe-
ciali, de appellat. deinde dicimus, verba illa, quæ,
si probata fuerit esse iusta, accipienda esse cum
effectu, hoc est, secuta super hoc arbitrorum pro-
nuntiatione, quæ vix vnquam omittitur. Et sic
soluitur id, quod generatim de iudice recusato ha-
betur in cap. secundo requiris, §. 1. de appellat. vbi
dicitur, quòd si coram arbitris electis causa suspi-
cionis probata fuerit, causæ cognitioni supersede-
re tenebitur recusatus; ipsa namque ratio dictat,
quòd suspecti, & inimici iudices esse non debent.
præterquam quòd hic non definitur, abdicari à
recusato iurisdictionem per probationem causæ
suspicionis, sed solùm ei mandatur, vt superse-
deat; & quòd iudex esse non debet: multa autem
facta tenent, quæ fieri prohibentur, cap. fiEnt, ne
cler. vel monach. l. patre furioso, ff. de his, qui sunt
sui, vel alien. iur. & l. Gracè, §. & post litem, vbi
glos. verbo, datus, ff. de fideiuss. Doctor. in l. non du-
666. bium, C. de legib. & verbum, debet, † non semper
necessitatem inducit; prout per text. in cap. 1. de
despons. impub. notat ibi glos. verbo, debet, atque
alia glos. in Clement. 2. in princip. verbo, debeant, de
stat. monach. cum plerisque adductis à Barbos. in re-
miss. Doctor. de diction. & clausul. dict. 65. numer. 3.
4. & 7.

Non obstat denique text. in l. vnic. C. si qua-
cumque prædit. potest. per quam Bart. d. l. quia po-
teras, vers. sed quæro, seu numer. 3. ff. ad Trebell.
impugnat sententiam Innoc. d. cap. cum speciali,
initio huius 2. difficult. relatam, dicens in d. l. pro-
bari, processum recusati esse ipso iure nullum, quia
recusator proposita recusatione est ipso inre exem-
ptus ab eo, & ab eius iurisdictione: &, si quis di-
cat, ibi esse speciale; (quod dixit idem Innoc. li-
cèt ad rem non omnino eamdem, nimirum quoad
exemptionem totius familiæ contemplatione do-
mini à iurisdictione suspecti iudicis, in cap. insi-
nuante, numer. 1. de offic. deleg.) respondet Bart. fa-
teor, in hoc esse speciale, quòd ordinarius recu-
setur de iure ciuili, sed non in eo, quod dicitur,
quòd processus est ipso iure nullus. Nam, præter-
quam quòd ea dispositio est iuris non Canonici, sed
ciuilis, de quo non contendimus, vt antea dictum
est, & diuersa hac in re est vtriusque ratio, vt pa-
tet ex adductis non longe ab initio huius conclus.
adhuc, vt ait Imol. d. cap. cum speciali, numer. 21.
circa initium, & paulo ante medium: reuera † ibi 667.
ponitur casus specialis propter enormitatem deli-
cti, nimirum, quòd quis potestate præditus com-
pellat sibi ratione iurisdictionis subiectam ad con-
trahendas secum nuptias, idve conetur facere. Ac-
cedit, quòd, si ille text. diligenter perpendatur,
neque illi iudici aufertur ipso iure iurisdictio, sed
tantùm volente eam iniuriam passo; atque id etiam
non ratione recusationis, sed in pœnam tanti cri-
minis.

Cætera, quæ huic nostræ sententiæ, ac posteriori
parti conclus. obesse possent, satis tolluntur per
Doctor. d. cap. cum speciali, maximè per Franc.
Imol. & Dec. qui numer. 9. in specie optimè tol-
lit illud, quod à multis contrarium sentientibus ob-
iicitur, † non valere ipso iure processum, tam- 668.
quam contra ordinem iuris, iuxta l. prolatam, C. de
sent. & interl. omn. iud. cum prius esset super recusa-
tione pronuntiandum, quam de causa principali
cognoscatur: respondens, quòd præposteratio vnius
causæ ad aliam non vitiat processum, l. 1. C. de ap-
pellat. & hoc esse, qood ait Bald. d. cap. cum specia-
li, quòd, quando forma cadit inter duo, quorum
quodlibet in sua specie est perfectum, actus valet,
nisi appelletur: secus quando ordo respectu eius-
dem causæ requiritur, vt in d. l. prolatam, & voluit
idem Bald. in cap. fin. de ordin. cognit. præterea ordo
iudicij tantùm consideratur post litem contestatam,
non antè, ex Spec. Bald. & Bart. quos Imol. ibi al-
legat; recusatio verò, cùm contineat exceptionem
dilatoriam, fit ante litem contestatam, iuxta ea,
quæ adduximus sup. in 1. præmiss. post medium. Et
hæc de præsenti s. conclus.

Tertia conclusio. Pendente com-
promisso super vltima voluntate vel re, in quam
ea commutanda est, aut etiam super ipsa commu-
tatione, (in casibus, quibus hæc compromitti, seu
ab arbitro fieri potest, paulo pòst breuiter expli-
candis;) licebit † alteri partium soluta pœna in 669.
compromisso apposita adire ordinarium, vel dele-
gatum facultatem habentem ad commutandum,
& aduersarium suum super re compromissa conue-
nire. Probatur hæc conclusio ex iuribus, in qui-
bus cauetur, posse alteram partem soluta pœna
compromissi dimittere arbitros, & adire iudicem
competenten, aduersariúmque suum super re com-
promissa coram eo conuenire, qui validè poterit
in causa procedere; nimirum in l. si quis rem, l. non
distinguemus, §. compromisso, l. litigatores, l. item si
vnus, §. 1. l. sed si in seruum, in fin. cum l. seq. ff. de
recept. arbitr. per quæ iura, vel potiùs eorum aliqua
id tradit Bart. in l. qui fidem. ff. de transact. Franc.
in cap. ex ratione, num. 59. & seq. de appellat. glos.
& Doctor. in Clement. quamdiu, de appell. cum aliis,
quibus id firmant Lanfranc. Orian. in tract. de arbitr.
part. 6. num. 50. Io. Bapt. Perusin. tract. de arbitr. &
compromiss. lib. 13. cap. 3. M. Ant. Blanc. tract. de com-
promiss. quæst. 7. princ. num. 10. & Lancellot. tract. de
attentat. 2. part. cap. 15. num. 7. & num. 162. cum seq.

Ampliatur verò hæc conclusio, vt † pars, quæ 670.
dimissis arbitris adit iudicem, non teneatur ad
pœnam in compromisso appositam, vbi eum adi-
ret ad implorandum ipsius officium, vt cogat ar-
bitros ad laudandum, vel eligendum tertium: ita
Lancellot. d. cap. 15. numer. 204. & Io. Bapt. Pe-
rusin. d. tractat. lib. 5. cap. 7. & lib. 6. cap. 14. ra-
tio est, quoniam per hanc implorationem, quæ

fit lege permittente, ad text. *in d. l. item si vnus,*
§. principaliter, ff. de arbitr. non debet pars ali-
quam pœoam incurrere, arg. *l. Gracchus, in prin-*
cip. C. ad leg. Iul. de adult. cum sim. Secundò eam
671. pœnam non incurreret dominus, † quando ille
accessus ad iudicem factus fuisset per procurato-
rem absque speciali mandato, aut ratificatione
domini; vt post eundem Io. Bapt. *d. tractat. lib. 9.*
cap. 6. colum. 3. tradit Lancellot. *d. cap. 15. numer.*
205. & quatuor seqq. Verùm tunc proculdubio non
valeret processus iudicis ob defectum legitimæ per-
sooæ in iudicio compareotis, *iurib. vulgar.* maximè
l. Pomponius, ff. de procur. & cap. qui ad agendum,
eod. tit. in 6.

Et hæc esse potest prima declaratio, seu limi-
tatio ad præsentem conclus. Secunda est, quam
post Io. Bapt. *d. cap. 3.* affert Blanc. *d. quæst. 7. nu-*
mer. 10. ac post vtrumque Lancellot. *d. cap. 15.*
672. *numer.* 111. quòd, † si vtraque pars consen-
tiat dimissis arbitris iudicem adire; tunc non co-
gitur arbiter sententiam dicere, soluitúrque com-
promissum. Tertia, quòd, quando vna tantùm
pars adit iudicem, non soloitur comptomissum,
nisi secuta litis contestatiooe, vt post glos. *d. l.*
litigatores, ff. de arbitr. docet idem Io. Bapt. Peru-
sio. *d. cap. 3. circa princip.* Cæteras verò declara-
tiones, seu limitationes, quæ ad præsentem con-
clusionem afferri hoc loco possent, quoniam su-
mus in articulo, qui rarò, vel nunquam contin-
get, petere poterit candidus lector ex adductis
per nos ad similem omnino conclusiouem, quam
statuimus in materia Conseruatorum d. nostro tra-
ctat. *de Conseruatorib. iudicib. cap. 9. quæst. 4. con-*
clus. 1. Nos autem hîc dumtaxat rationem affera-
mus, cur in præsenti conclusione dixerimus, (in
casibus, quibus commutatio vltimæ voluntaris
compromitti, seu ab arbitro fieri potest.) Ra-
673. tio autem ea est; quoniam existimo, † huiusmo-
di commutationem oon posse regulariter com-
promitti, seu fieri ab arbitro: est enim regula-
riter hæc commutatio actos iurisdictionis, vt sa-
tis colligitur ex *l. legatam, ff. de administr. rer. ad*
ciuit. pertin. l. fin. §. 1. ff. de mort. inferen. l. 1. C.
de alcator. vel potiùs *l. fin. C. de relig. & sumpt.*
funer. necnon ex *l. vnic. C. de expens. lud. lib. 11.*
cap. nos quidem. de testament. Clement. quia contin-
git, in princip. de relig. dom. cum *ibi* notat. & Con-
cil. Trident. *sess. 22. cap. 6. de reformat. & sess. 25.*
cap. 4. & 8. item *de reformat.* ac penè omnibus
aliis iuribus de commutatione vltimarum volun-
tatum loquentibus per nos relatis sup. *cap. 3. quæst.*
3. conclus. 2. ibique hoc supponunt Doctor. arbi-
674. tri autem per compromissum electi † non habent
iurisdictionem, sed tantùm notionem, *l. ait præ-*
tor, in princip. iuncta glos. *ibi verbo, notionem, ff.*
de verb. signif. glos. item ab aliis approbata *in cap.*
cum dilectus, verbo, nisi de his, de arbitr. Lanfranc.
Orian *in tractat. de arbitr. part. 1. numer. 9.* Io. Bapt.
Perusio. *in tractat. de arbitr. & compromiss. lib. 1. cap.*
11. num. 1. & Io. Bapt. à S. Blas. *in tractat. de diffe-*
rent. inter arbitr. & arbitrat. quæst. 2. sub *numer.* 2.
& quæst. 3. sub *numer.* 7. & Impp. *in l. priuato-*
rum, C. de iurisd. omn. iud. priuatorum, inquiunt,
consensus iudicem non facit eum, qui nolli præ-
est iudicio; nec, quod is statuit, rei indicatæ
continet auctoritatem. & qnamuis compromissa &
arbitria redacta sint ad similitudinem iudiciorum,
vt dicitur *in l. 1. ff. de recept. arbitr.* tamen id ac-
cipiendum est quoad ordinem procedendi. Sed &
in hoc aliquo modo differunt, vt constat ex glos.
ibi, verbo, compromissum, & d. verbo, nisi de his.

In iis ergo dumtaxat casibus commutatio vltimæ
voluntatis poterit comptomitti, atque adeò ab ar-
bitris compromissariis fieri, in quibus potest quis
priuata auctoritate huiusmodi commutationem fa-
cere. hos autem casus colligere licet ex iis, quæ
latiùs scripsimus sup. *cap. 5. huius tractat. quæst. 1.*
ferè per tot. & aliis, accedente illius superioris au-
ctoritate, ad quem alias ea commutatio pertinet.

Qvarta conclvsio. Pendeote redu-
ctione laudi super re commutanda, vel ipsá commu-
tatione ad arbitrium boni viri, seu reductionis
huiusmodi petitione, † regulariter suspenditur 675.
non solùm executio laudi, verùm etiam potestas
Ordinarij, vel delegati circa eam commutatio-
nem. Prima pars conclus. ex eo probatur, quòd
regulariter pendente huiusmodi reductione, vel
eius petitione nequit executioni mitti ipsum lau-
dum; vt post Bald. *in l. tale pactum, §. qui prouoca-*
uit, col. fin. quæst. pen. ff. de pact. Abb. *in cap. Quin-*
tauallis, numer. 41. ff. de iureiur. docet Marant. *in*
spec. aur. 3. part. 6. partis princip. in 2. act. princip.
numer. 112. & Lancellot. *d. tract. de attent. 2. part.*
cap. 26. numer. 5. 10. & 16. cum trib. seqq. præci-
puè ex *l. non distinguemus, §. cum quidam, ff. de re-*
cept. arbitr. vbi dicta reductio æquiparatur appella-
tioni; hæc autem suspendit iudicatom, vt *in seq.*
conclus. ostendemus. Ampliatur autem hæc regula,
atque adeò prior pars nostræ conclus. vt † etiam 676.
pendente tempore ad peteodam reductionem non
possit fieri executio laudi, vt ex Soc. *cons. 227. in-*
cip. visis, numer. 35. lib. 4. idem Lancellot tradit
d. cap. 16. numer. 25. quòd tempus in laudo, seu
sententia arbitri est decem dierum, prout ex *l. cum*
antea, C. de recept. arbitr. post Abb. *in d. cap. Quin-*
tauallis, col. 6. vers. octaua differentia, docet Marant.
vbi sup. numer. 825. in sententia verò, seu laudo ar-
bitratoris est triginta annorum, vt plurib. citat.
tradit Blanc. *d. tractat. de compromiss. quæst. vltim.*
num. 18. & Marant. *loco cit. numer.* 123. ex Dec.
cons. 39. col. pen. in fi. & de communi testatur idem
Soc. *cons. 104. sub numer. 10. lib. 4.* Limitatur verò,
vt † stante obligatione Camerali oon suspendatur 677.
executio laudi per eius reductionem, seu reductio-
nis petitionem, vt semel à Rot. Rom. decisum fuit,
nimirum *decis. 182. lib. 1. in nouiss. diuers.* licèt Lan-
cellot *d. cap. 16. num. 13. 14. & 34.* in contrariam
sententiam inclinet ex alia Rot. decis. & Ant. Gal-
les. *de obligat. in form. Cam. quæst. 3. 4. partic. num. 5.*
& seqq.

Posterior † pars conclus. probatur ex eo, quòd 678.
reductio, seu petitio reductionis laudi ad arbitrium
boni viri suspendit iudicis iurisdictionẽ, vt satis aper-
tè tenet Lanfranc. Orian. *in tract. de arbitr. 1. part.*
num. 32. & Lancellot. *d. cap. 16. num. 17. cum trib.*
seqq. vbi id comprobat, tum ex eo, quòd reductio
dicitur esse actus suspensious, & operari effectum
suspensiuum, vt voluit Bald. *in cap. 1. §. sancimus,*
num. 3. versic. & nota. quòd tria sunt, iuncto *vers. item*
recursus, tit. quo temp. mil. inuestit. pet. deb. in vsib.
feud. Boër. *decis. 284. num. 28.* necnon Marant. *vbi*
sup. num. 4. & 122. tum quod, reclamationem, &
reductionem ad arbitrium boni viri impedire ali-
qoid innouari, respondit Alexand. *cons. 43. num. 9.*
lib. 6. & de reductione Grat. *cons. 118 num. 19. lib. 2.*
tum denique quia huiusmodi reductio est quædam
species appellationis, *d. l. non distinguemus, §. cum*
quidam, ibi; quædam appellandi species est, *ff. de*
recept. arbitr. quod & latiùs confirmat Lancellot.
sup. *numer. 20. vsque ad 24.* sicut ergo appellatio
iudicis à quo, iurisdictionem suspendit, toto tit.
ff. nil nou. appellat. interpos. cum aliis ad id per
nos

nos allegand. *conclus. sequent.* sic etiam eam suspendet reductio ad arbitrium boni viri, eiúsve petitio.

Limitari autem, seu declarari multis modis potest tam hæc posterior pars, quàm præcedens multis modis, quorum præcipuos in simili conclusione de Conseruatoribus iudicibus retulimus, *d. tract. de Conseruatorib. cap. 9. quæst. 4. conclus.* 2. eos *ibi*, cùm casus euenerit, videre quis poterit; consultò enim illus hic recensere prætermittimus, ne nimis longum faciamus in re, quæ tarò admodum, quod ad materiam, de qua agimus, attinet, potest contingere. solúmque illum commemorabimus, qui, vt *ibi* ordine postremum, sic inter cæteros modos dignitate primum locum obtinet, vt nimirum præ-
679. dicta regula, & nostra conclusio procedat † in arbitratore, non autem in arbitro: licèt enim regulariter in laudo arbitratoris locum habeat reductio ad arbitriom boni viri, *l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc.* secus tamen est in arbitro, *d. §. arbitrorum*: ibi enim dicitur; arbitrorum genera duo sunt, vnum eiusmodi, vt siue æquum siue iniquum sit, parere debeamus; quod obseruatur, cùm ea compromisso ad arbitrium itum est; alterum eiusmodi, vt ad boni viri arbitratum redigi debeat. ad idem est text. *in l. diem proferre, §. stari, ff. eod. tit.* atque hoc discrimen inter arbitrum, & arbitratorem adnotaruot Doctor. *d. §. arbitrorum, & cap.* 2. vbi boous text. *de arbitr.* Abb. *d. cap. Quintauallis, num.* 30. Marant. *vbi sup. numer.* 267. latè Io. Bapt. de S. Blasio, quem post hæc scripta vidi *in tract. de different. int. arbitr. & arbitr. quæst.* 76. vbi etiam plures huius limitatioois sublimitationes affert, quæ
680. tamen adhuc sublimitatur primò, † si adsit dolus; nam tunc etiam in laudo arbitri habebit locum reductio, *l. ita demum, & l. non distinguemus, §. cum quidam, ff. de arbitr.* Marant. *d. act. 2. num.* 266. idem asserens, vbi laudum arbitri contineret rem illicitam: quod etiam satis colligitur ex *d. cap.* 2. *& cap. veniens, de iureiur.* Secundò sublimita, quoties laudum arbitri contineret enormissimam læsiooem, vt satis constat ea *l. in proposita, cum seq. ff. pro soc.* ac post Abb. & alios *d. cap. Quintanallis*, in specie aduotauit Marant. *d. num. 266. cum seq.* ob eam præcipuè rationem, quòd ex enormissima læsione resultat dolus præsumptus, *cap.* 1. cum ibi not. *de præsumpt. l. creditor, §. Lucius, ff. mandati, l. si superstite, C. de dol.* & pleriqoe tradiderunt relati à Mascard. *tract. de probat. conclus.* 531. *numer. 27. cum seq.* Gabr. *commun. conclus. lib. 2. tit. de arbitr. conclus. 3. num.* 49. & Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 3. num.* 69. vbi ex Gomes. alios allegante *in §. item si quis in fraudem, numer. 19. Instit. de action.* idem asserit in enormi læsione; ob quam etiam peti posse reductionem laudi arbitri ad arbitrium boni viri, ex Bart. ac cæteris *d. §. arbitrorum*, Ferrar. *cautel.* 8. & aliis resoluit Menoch. *de arbitrar. iud. cas. 73. num. 1. & 5.* Quæ autem dicatur enormis, vel enormissima læsio, inter cæteros latè tractant duo eruditissimi viri Menoch. *d. cas. 73. cum duob. seqq.* & Sfort. Odd. *tract. de restit. in integr. quæst. 4. art.* 13. Quinimmo omnino contrarium d.
681. principali limitationi attentari potest, † vt nimirum reductio ad arbitrium boni viri locum dumtaxat habeat regulariter in laudo arbitri, non autem arbitratoris, ex fundamentis, quæ attingemus *cap. seq. quæst. 8. conclus. 25. ad fin.*

QVINTA CONCLVSIO. In casibus, quibus ab inferiore commutante vltimam voluntatem appellari potest, paulo pòst recensendis, ap-
682. pellatio ab eo interposita † illius iurisdictionem,

Io. Petr. Monetà de commut. vlt. volunt.

& facultatem illam vltimam voluntatem commutandi suspendet, atque executionem secutæ commutationis impediet. Probatur, quia hæc est vis
appellationis, vt † suspendat iurisdictionem illius, 983.
à quo interponitur, ne vlteriùs procedat ea in re; aut si iam iudicatum est, impediat eius executionem. Primum atque adeò prior pars nostræ conclus. satis constat ex *rubr. & l. 1. ac toto tit. ff. nil nou. appellat. interp. l. appellatione interposita, C. de appellat. cap. cum super, & cap. super quæstionum, §. vltim. de offic. delegat.* ac passim *in tit. de appellat.* præsertim verò *in cap. bona memoria*, vbi de appellatione extraiudiciali, *& in cap. dilectis filius*, vbi de iudiciali; ac plerique adnotaruut, quos refert, ac sequitur inter alios Lancellot. *d. tract. de attent. 2. part. cap. 12. in præfat. num. 107. & 119. in nou.* qui *numer.* 108. & 120. post alios id ampliat procedere siue delatum fuerit appellationi,
siue non. Secundum, & sic etiam posterior † pars 684.
uostræ conclus. probatur tum ex prædictis iuribus, & Doctor. si enim pendente appellatione nil nouare potest iudex à quo, eiúsque iurisdictio suspenditur; neque etiam exequi poterit à se iudicatum: tum quia id in specie habetur, cùm in aliis iuribus, tum *in d. l. 1. in fin. ff. ad Turpill. cap. venientes, in princip. & §. vltim. de iureiur. cap. 1. cap. cum inter vos, in princip.* in verbis finalibus, *& cap. cum super controuersia, §. vltim. de sent. & re iudic.* vbi est casus de tertio comparente, & appellante ratione sui interesse: ad quod etiam est text. *in cap. super eo, de offic. deleg.* estque hæc regula certissima, quám præter Doctor. *ibi*, alij tradiderunt, quos refert, ac sequitur Lancellot *d. cap. 12. in præfat. numer. 93. vsque ad 106. & num.* 118.
ac 126. Ea verò extenditur, vt appellatio † tollat 685.
etiam præsumptiouem, quæ est pro sententiæ iustitia, vt pluribus relatis ea communi sententia tradit Lancellot. *d. præfat. numer. 127. vsque ad* 130. licèt *numer.* 125. contrarium expresse sentiat,
ex eo comprobans, quòd † non obstante appella- 686.
tione à sententia de subministrandis alimentis lite pendente, adhuc ea subministrantur; ex iis, quæ ipse adducit *d. cap. 12. limit.* 14. Couar. *pract. quæst. cap. 6. sub numer. 5. & 6.* & Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 35. numer.* 19: quæ tamen procedunt fauore alimentorum, & ne is fame pereat, qui ius aliquod habet circa id, de quo controuertitur; non autem quia maneat præsumptio pro sententia: vel dicendum est, tunc illa procedere, cùm iudex est executor legis iubentis alimenta subministrari; ab executore autem legis non appellatur, vt mox dicemus, nisi distingamus cum Couar. *d. numer. 6. vers. secundum*, manere quidem post appellationem aliquam leuem præsumptionem pro sententiæ rectitudine, vrgentem autem præsumptionem, quæ pro ea erat, tolli. Manet autem integra præsumptio pro sen-
tentia, † si ea transierit in iudicatum, dum con- 687.
tra eam petitur restitutio in integrum; vt post alios rectè docet Lancellot. *in ead. præfat. numer.* 151. *numer.* verò 132. *cum seq.* ea communi multis allegatis hanc eandem regulam restringit, seu
declarat, † vt extinctio iudicati, quæ ex appel- 688
latione resultat, non operetur, nisi quoad ea, quæ facta sont post litis contestationem; quoniam appellatio causam ad illum statum reducit, quæ erat ante contestationem litis.

Cùm autem idem Lancellot. huius eiusdem, ac præced. regulæ simul iunctæ, in eum sensum, vt
gesta pendente appellatione † dicantur attentata, 689.
nec valeant, & sint reuocanda, id quod pluribus in

ſpecie confirmat *d. cap.* 12. *ampl.* 17. præſertim *à num* 4. *ad* 13. afferat *eod. cap.* 12. principales ampliationes 21. & limitationes 53. earum ſingulas propriis ampliationibus ac limitationibus declarando: quoniam infinitum propè eſſet eas percenſere, nedum diligentiùs examinare; neque id cum eo, de quo agimus, proximè coniunctum eſt: pro iis, ſi quando caſus contingat, ad eum auctorem remiſiſſe candidum lectorem ſufficiet; ita tamen, vt ex iiſdem eliciam, ſi quid eſt, quod ad eos caſus explicandos pertineat, in quibus à commutante vltimam voluntatem liceat, vel non liceat appellare, iuxta id, quod initio huius concluſ. propoſui, & hoc loco me tractaturum pollicitus ſum.

Qua in re, vt dilucidiùs procedamus, nonnulli caſus diſtinguendi ſunt, in quibus vltimæ voluntatis commutatio appellationem admittit, vel non.

690. Primus caſus eſt, † cùm commutatio vltimæ voluntatis facienda eſt adhibita plena cauſæ cognitione, & ſeruato ordine iudiciario, qui in plenariis cauſis ſeruandus eſt; & tunc nemini dubium eſſe poteſt, quin liceat appellare ſaltem à definitiua, vel definitiuæ vim habente, *cap. de appellationibus, cap. ſuper eo, il* 1. & paſſim *in tit. de appellat. l.* 1. & toto ferè tit. *ff. & C. de appellat.* cum aliis allegat. ſup. hac ipſa quæſt. *in* 3. *præmiſſ. circa initium.*

Secundus eſt, cùm is, qui commutat, procedit ſummariè; & tunc quoque ab eo appellari poteſt, vt ſatis colligitur ex *Clement. ſæpe contingit, in princ. de verb. ſignif.* dum enim in cauſis ſummariis mandatur dumtaxat iudici, vt appellationes dilatorias, & fruſtratorias repellat, cæteras admittit; tum argumento ſumpto à contrario ſenſu, & ab exceptione ad regulam, quod vtrumque in iure validiſſimum eſt; vt latè per Euerard. *in hiſce locis*, ſeu *argum. legal.* tum quòd excluſio vnius in aliquo genere eſt incluſio aliorum in eodem genere, *l. cùm prætor, ff. de iud. l. Tribunus, §. fin. ff. de milit. teſtam. l. vnic. §. ſin autem, C. de cadue. toll. cap.* 2. *de tranſlat. Epiſc. & cap. ad audientiam, de decim.* & è contra; *cap. nonne, de præſumpt.* cum ſimil. allegatis per Card. Pariſ. *conſil.* 35. *num.* 9. cum aliquot ſeqq. *vol.* 1. & exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, vulg. *l. nam quod liquida, §. fin. ff. de pen. leg.* latè Euerard. *in loc. legal. ab except. ad regul. num.* 1.

Tertius caſus eſt, quando, qui commutaturus eſt vltimam voluntatem, procedit tamquam executor ſiue legis, quia nimirum lex præcipit eam commutationem fieri, quod plerumque accidit, vt conſtat ex adductis ſup. *cap.* 3. *quæſt.* 3. *concluſ.* 2. ſiue hominis, quia deputatus quis ſit ab eo, qui poteſt, ad
691. executionem alicuius commutationis: & tunc † à neutro horum executorum appellari poterit. nam neque ab executore legis appellatur, vt colligitur ex *cap. cùm ſit Romana, §. vlt. cap. peruenit, il* 1. *& cap. conſuluit, il* 1. *de appel.* ac *l. ſi qua pœna, ff. de verb. ſignif.* & notauit *ibi* gloſ. *verbo, pœna, & gloſ. fin. in cap. quia nos, de appellat.* facit etiam *l. ab executore, ff. de appellat. & l. ab executione, C. quor. appellat. non recip.* vbi definitur ab executione, ſeu executore ſententiæ definitiuæ iure non appellari; quæ iura ad id allegat Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. §. 7. proœm. num.* 86. quod etiam habetur *in cap. ei, qui, §. ſunt etiam quorum, & §. ab executore,* 2. *quæſt.* 6. *cap. quod ad conſultationem, in fi. de ſent. & re iud.* & generatim ab executore non appellari, probat text. *in l. quoniam iudices, C. de appellat. cap. ſuper quæſtionum, §.* 1. *& §. porrò, de offic. deleg.* & omnium optimus *in cap. nonnit, de appellat* ibi; vnde cùm ſecundùm ius ab executoribus appellari non poſſit, niſi forſan modum excederent in exequendo. Ex quibus poſtremis verbis, quæ etiam habentur *d. §* 1. *& §. porrò, ad d. cap. quod ad conſultationem, & l. ab executione*, habemus primam reſtrictionem huius caſus,
& regulæ, vt nimirum † ab executore etiam orio 692.
appellari poſſit, ſi modum excedat; quod & pluribus relatis latiùs confirmat, ampliat, ac declarat Lancellot. *d. tract. de attent.* 2. *part. cap.* 12. *limit.* 53. *à num.* 24. *ad* 36. *& num.* 43. in nou. impreſſ. huius autem exceſſus aliqua exempla ponuntur *in d. l. ab executione*, ac Doctor. *ibi, & aliis præcit. iuribus*, ac præſertim *d. cap. quod ad conſultationem.* poſt gloſ. *ibi, verbo, excedatur, de ſent. & re iud.* Altera reſtrictio affertur *à gloſ.* 1. *d. l. ab executione, & d. l. ab executore*, quam plerique ſequuntur, quos refert Gabr. *commun. concluſ. lib.* 2. *tit. de appell. §. in quibus, verſ. & ſciat*, Bart. *d. l. ab executione, in* 1. *oppoſ.* & Salic. *verſ. contra primum*, vbi dicit Doct. ita communiter tenere; atque alios pariter de communi teſtantes recenſet Lancellot. *d. limit.* 53. *num.* 15. vt nimirum appellari poſſit à ſententia, ſeu pronuntiatione de exequendo. Verùm ab hac ſententia meritò recedunt idem Bart. & Spec. atque alij relati pariter, & probati à Gabr. *d. concluſ.* 4. *num.* 1. *verſ. contrariam autem opinionem*, & Lancellot. *d. limit.* 53. *num.* 16. *ac* 17. eam confirmans vſque ad *num.* 22. qui duo auctores non paucos referunt, qui hanc ſententiam communem, aut magis communem aſſerunt, quæ ea manifeſta ratione probatur, quòd magis quis grauatur executione, quàm pronuntiatione. nec text. quem pro ſua opinione allegat gloſ. *in l. & in maioribus, C. de appellat.* ſolùm enim *ibi* dicitur, quòd & in maiorib. & in minoribus negotiis appellandi facultas eſt. Lancellot. verò *d. limit.* 53. *num.* 23. ſuam noſtrámque ſententiam poſt alios declarat, vt non procedat, quando ſententia, de cuius executione agitur, eſſet lata contra vnum, pronuntiatio verò de exequendo contra alium. & Gabr. *d. concl.* 4. *num.* 2. *cum duobus ſeqq.* alias tres eiuſdem declarationes affert; quarum prima eſt, vbi ex ea pronuntiatione nouum grauamen inferretur: altera, quando pronuntiatio fieret intra tempus, intra quod poterat etiam appellari à prima ſententia: poſtrema, vbi ſuper eo, in quo petitur executio, non eſſet lata aliqua ſententia. & ſic ex his declarationibus poſſunt ſumi totidem reſtrictiones, ſeu limitationes huius noſtri tertij caſus principalis, & regulæ in eo poſitæ. cuius nonnullas alias limitationes adducit idem Lancell. *d. limit.* 53. *à num.* 37. *vſque ad* 47. vnam *d.*
num. 37. † quando eſſemus in mandato de exequen- 693.
do conceſſo parte non vocata: alteram *num.* 38. niſi fuiſſet appellatum à reiectione exceptionis contra executionem appoſitæ. quam declarat *num.* 39. *&* 40. dummodo iſtæ exceptiones oppoſitæ, & reiectæ fuerint ante pronuntiationem, & ſic commiſſionem de exequendo. tum illam *num.* 41. vt non procedat
regula prædicta † in ſententia, per quam inducitur 694.
executio alterius ſententiæ: id declarans, niſi à prima ſententia, cuius executio dicitur eſſe ſecunda ſententia, fuiſſet prohibita appellatio, ac denique
illam ſub *num.* 44. *&* 46. vbi † executor datus ſit 695.
cum clauſula, *vocatis vocandis*; quoniam tunc non eſt merus executor, ſed mixtus. ob quam rationem idem etiam poſt alios tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 9. *in annotat. nullit. & attent. in cauſ. benef. num.* 326. cum pleriſque à nobis allegatis ſup. *cap.* 7. *quæſt.* 4. *ſuppoſ.* 2. hoc autem declarat Lancell. *d. limit.* 53. *n.* 47. poſt Card. *conſ.* 63. *n.* 1. *in fi.* niſi poſſeſſor, qui fuit ab executore citatus ante definitiuam ab interlocutoria appellaſſet, ac poſtmodum in definitiua fuiſſet contumax; quia ſtante contumacia,

ſi à

si à definitiua postea appellet, potest executor,
hac sua appellatione pendente, suam sententiam
citra vitium attentatorum executioni demandare.
Quod autem dictum est de clausula, *vocatis vocan-
dis*, vt ab executore cum ea dato appellari possit
etiam in clausula, *amoto quolibet illicito detentore*;
quoniam, & hæc facit executorem mixtum, sentit
post alios Gonzal. *vbi sup. num.* 236. id declarans
num. 237. non procedere, vbi gratia iam est verifi-
cata legitimè, & literæ non sunt expeditæ sub in-
trusione. *à num.* autem 227. *vsque ad* 235. alias qua-
tuor limitationes affert ad præd. regulam de exe-
cutore, quas per te videas, si lubet. nos verò alios
casus principales prosequamur, in quibus à com-
mutante vltimam voluntatem licet, vel non licet
appellare.

Quartus igitur casus est, vbi commutans vlti-
mam voluntatem manet intra limites actus volun-
tariæ iurisdictionis; (quod quando contingat, col-
ligitur ex iis, quæ tradidimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 7.
696. *conclus.* 2.) tunc † adhuc ab eo appellare poterit
grauatus; nam in his etiam, quæ sunt voluntatiæ
iurisdictionis appellari potest, & appellatio Inter-
posita causat attentata: vt post Alexand. *in l.* 1. per
illum text. *not.* 1. *num.* 2. *C. de bonor. poss. contra tab.*
Vital. *in tract. de clausul. in clausul. nil nouar. appell.
pend. num.* 22. & Guid. Pap. *tract. de appellat. quæst.*
94. tradit Lancellot. *d. tract. de attent.* 2. *part. cap.*
12. *ampliat.* 9.

Quintus casus est, quando commutans procedit
697. extraiudicialiter. nam non ideo minùs † poterit ab
eo appellari; cùm etiam appellatio extraiudicialis
à iure admittatur, *cap.* 1. *& cap. concertationi, de ap-
pell. in* 6. cum aliis adductis sup. *in* 3. *præmiss. circa*
698. *initium*: quamuis hæc † regulariter non causet at-
tentata, & eorum reuocatio pendeat à futuro euen-
tu iustificationis ipsius appellationis, quod latè con-
firmat Lancellot. *d. cap.* 12. *limit.* 3. *num.* 4. *& seqq.*
vbi id multipliciter declarat. Nos verò illud solùm
admonemus, in hoc casu sermonem esse de com
missario procedente extraiudicialiter, quando sic
potest procedere, sed aliàs grauat: si enim sic pro-
cedere non possit, iam hoc ipso grauat; ideòque
nemini dubiũ esse debet, quin appellari tunc possit.

Sextus casus est, vbi commissarius commutatio-
nis vltimæ voluntatis datus sit cum clausula, per
quam secundùm conscientiam, vel arbitrium suum
699. potest procedere; & tunc, † licèt variæ sint sen-
tentiæ quoad iudicem, qui sic iudicare potest, quas
referunt Menoch. *de arbitrar. iud. lib.* 1. *quæst.* 70. *à
num.* 1. *vsque ad* 17. & Lancellot. *d. cap.* 12. *limit.* 10.
à num. 2. *ad* 8. Mihi tamen distinguendum ita vi-
detur; vt, si quidem is iudex, seu commissarius ha-
beat liberum arbitrium, non autem regulatum;
(quorum alterum quando contingat, constat ex iis,
quæ nos adduximus sup. *cap.* 7. *quæst.* 2. *conclus.* 6.
post Menoch. *d. lib.* 1. *de arbitrar. iudic. quæst.* 7. 8.
& 9.) tunc indistinctè appellari non potest; vt in
specie plerique sentiunt, quos refert Menoch. *d.
quæst.* 70. *num.* 13. sicque exponi possunt indistinctè
asserentes, ab eo, qui iudicare potest secundùm ar-
bitrium suum, appellari non posse, quos recenset
Menoch. *eadem quæst.* 70. *num.* 6. *&* 7. paucis exceptis;
quos tamen omnes Menoch. *ibidem* intelligit, vbi
agitur de modico præiudicio. si verò habeat solùm
iudicium regulatum, vt, cùm dicitur, facias se-
cundùm iudicium, prudentiam, conscientiam
tuam; tunc veram puto distinctionem illam glos.
& aliorum *in Clement.* 1. *verbo, oneramus, de iure-
patr.* vt appellari possit, quoad effectum deuoluti-
uum, non autem quoad suspensiuum; quam etiam
refert Lancellot. *d. limit.* 10. *numer.* 5. & sequitur
num. 9. post Ægid. Bellam. *decis.* 18 *incip. oneratio
conscientiæ*, & Mil. *in suo repertor. verbo, appellatio,
vers. appellari non potest*, sic intelligentem Doctor.
simpliciter asserentes, appellationem interponi non
posse ab eo, cuius arbitrio res committitur, quo-
rum plurimos refert Lancellot. *ibidem num.* 6. &
iuxta hanc distinctionem intelligi possunt relati à
Menoch. *d. quæst.* 70. *numer.* 1. simpliciter asseren-
tes appellari ab eodem posse: licet verè horum ali-
qui in omnem casum appellationem admittant ab
hoc arbitrario iudice; aliqui, vt Tiraq. *de retract.
consang.* §. 4. *glos.* 1. *num.* 11. quúsque Menoch. re-
fert *num.* 16. ipseque Menoch. tam *ibi*, quàm *num.*
7. distinguendum putent inter modicum, & ma-
gnum præiudicium, seu enormem læsionem. quam
etiam distinctionem adhibet, ac multis modis de-
clarat *ead. quæst.* 7. *à numer.* 18. *ad* 44. in eo articu-
lo, † an is, qui contra se reportauit sententiam à 700.
iudice arbitrario, habeat recursum, seu supplicatio-
nem ad Principem; *num.* autem 47. *vsque ad finem*,
nonnullas assignat differentias effectuum inter hu-
iusmodi recursum, seu supplicationem, & appella-
tionem.

Septimus, ac postremus casus est, quando com-
missarius commutationis alicuius vltimæ volunta-
tis quomodocumque procedens † super re noto- 701.
ria pronuntiat, aut aliàs procedit: & tunc regula-
riter loquendo ab huiusmodi commutante appel-
lare non licebit. Nam in notoriis regulariter non
admittitur appellatio, vt probat text. *in cap. cum
sit Romana*, §. *præterea, cap. peruenit, il* 1. *cap. con-
suluit, il* 1. *in princip. cap. cum speciali*, §. *porrò, de
appellationib. & cap. Romana*, §. *si autem, eod. tit. in*
6. ibique adnotarunt glos. & Doctor. atque alibi
sæpe, Rot. *decis.* 68. *circa med. de appellat. in antiq.*
late post alios Farinac. *quæst.* 21. *crimin. numer.* 117.
& quoad effectum saltem suspensiuum pluribus re-
latis tradit Lancellot. *d. cap.* 12. *limit.* 9. *numer.* 3.
Quod quidem procedit non modò in notorio fa-
cti, sed etiam in notorio iuris per confessionem iu-
dicialem, vt expresse habetur *in d.* §. *porrò, &* §. *si
autem*, aut alio legitimo modo, vt dicitur *in eod.* §.
porrò, ac præter Doctor. *ibi* notauit Spec. *tit. de ap-
pellat.* §. *in quibus casibus, sub num.* 14. dum ait, ap-
pellationem non admitti in notorio, siue de iure,
siue de facto, per text. *d.* §. *porrò.* Legitimi autem
modi notorij, † præter euidentiam rei, & confes- 702.
sionem iudicialem, sunt per sententiam, aut pro-
bationes; vt latè ostendimus *in tract. de Conserua-
torib. iudicib. cap.* 7. *quæst.* 3. præsertim *conclus.* 10.
11. *&* 12. & de sententia est text. *in cap. vestra, &
cap. fin. de cohabit. cler. & mul.* necnon *cap. super
quibusdam, de verb. signif.* de probationibus verò est
text. satis apertus *in cap. quæsitum, de temp. ord.* ibi;
si proposita crimina ordine iudiciario comprobata,
vel aliàs notoria non fuerint. dictio enim, *aliàs*,
sumpta pro aliter, seu alio modo, prout hîc acci-
pitur, & *in l. denique*, §. *verum, ff. de pecul. leg.* ac
l. 1. §. *illud, ff. de aq. quotid. & æst.* & à Doctorib.
quos sequitur Barbos. *in remiss. Doctor. de diction. &
clausul. diction.* 9. *num* 4. denotat similitudinem, seu
repetit similia, & implicat eamdẽ qualitatem, glos.
l. si fugitiui, C. de seru. fugit. cum multis adductis per
Afflict. *decis.* 244. *num.* 1. Surd. *decis.* 265. *num.* 24.
& Barbos. *vbi sup. dict.* 17. *num.* 1. *&* 2. text verò
apertissimus est *in cap. cùm olim, de verb. signif.* ibi;
*offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam,
quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nota
fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla possit tergiuersatio-
ne celari*; manifestum autem ibi sumitur pro noto-

rio, vt exponit *ibi* glos. recepta in verbo, *non quæ
iudici.* ex quo dubia redditur limitatio, quam ad
prædictam regulam, vt appellatio saltem quoad
suspensiuum non admittatur in notoriis, post Mil.
*in suo Repertorio, verbo, notorium an impediat appel-
lationes, versic. in notorio autem probationis*, asserunt
Lancellot. *d. limit.* 9. *num.* 12. & Farinac. *d. quæst.*
703. 21. *num.* 124. quòd nimirum † in notorio proba-
tionis audiatur appellans, & appellatio operetur ef-
fectus suos. Nisi fortè intelligant de probationibus
ante conclusionem in causa, & in eodem iudicio;
quia tunc non inducunt notorium, saltem perfe-
ctum, cùm sit commutabile, per ea, quæ adduxi-
mus *d. conclus.* 10. *limit.* 5. & post *d. conclus.* 12. *vers.
hoc tamen, sub num.* 205. in quo sensu hæc erit pri-
ma limitatio prædictæ regulæ. Altera limitatio esse
704. potest quoad confessionem, vt nimirum † ea non
inducat notorium, à quo nequeat appellari; sed
immo appellatio in hoc caso interposita admitten-
da sit etiam quoad suspensiuum, quando appellans
expressit aliquam iustam causam offuscantem no-
torium, vtputa, se timore tormentorum, vel per
errorem fuisse confessum; ita post glos. *d. §. si au-
tem, verbo, mandetur*, ac Doctor. *ibi. & in d. §. porrò*,
maximè Franc. *numer.* 7. tenet, ac probat Lancel-
lot. *d. limit.* 9. *num.* 4. *vsque ad* 8. & Farinac. *d. quæst.*
21. *num.* 118. & 120. subdens *num.* 151. post quam-
plures Doct. quos refert, quòd, si non exprimatur
hæc causa, non tenetur iudex à quo, supersedere
executioni, nisi fuerit sibi à Superiore inhibitum;
tunc enim recurri debet ad iudicem ad quem, vt
tollat inhibitionem, vt latè idem probat *num.* 155.
& seq. Alias limitationes eiusdem regulæ colligere
poteris ex adductis à Lancellot. *d. limit.* 9. *num.* 9.
10. 11. & 13. Farinac. *d. quæst.* 21, *num.* 154. *cum
duob. seqq.* & à nobis *d. tract. de Conseruatorib. iudi-
cib. cap.* 9. *quæst.* 5. *conclus.* 1. Nunc verò ad vlt. hu-
ius quæst. conclusionem veniamus; si priùs illud ad-
705. moneamus, quòd, si quis scire cupiat, † ad quos
appellandum sit à grauante in commutatione vlti-
mæ voluntatis, siue sit ordinarius, siue delegatus,
aut subdelegatus; id colliget ex traditis per Franc.
& alios *in rubr. de appellat.* Federic. Schenck *tract.
de appellat. num.* 7. & 18. Guid. Pap. *in simil. tract.
num.* 5. & 81. & Io. Ferrar. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 5.
& nos *d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 9. *quæst.*
5. eàque vlt. *conclus.* 4. & 5. sup. *in hoc tract. cap.* 5.
quæst. 10. *conclus.* 1. *ad fin. & conclus.* 2. quoad sub-
delegatum verò, hoc ipso cap. *quæst.* 2. *conclus.* 3.
circa medium.

Sexta, & postrema conclusio. Iuris-
dictio commutantis vltimam voluntatem, & exe-
706. cutio sententiæ super ea commutatione latæ † sus-
penditur, dum huiusmodi commutationis, & sen-
tentiæ nullitas incidenter cognoscitur: secus verò
vbi ea cognoscitur principaliter. Prior pars conclus.
ex eo probatur, quòd, cùm nullitas incidenter duo-
bus præcipuè modis proponi possit, vel vt inclusa
in appellatione, seu accessoriè ad illam; vel seor-
sim, verùm per modum exceptionis, vt *d. tract. de
Conseruatorib. iudicib. cap.* 9. *quæst.* 5. *in* 3. *præmiss.
circa initium*, latiùs explicauimus: de priori modo
dubitari nequit, cùm accessorium sequatur naturam
sui principalis, *l. cùm principalis, ff. de reg. iur. & cap.
accessorium, eod. tit. in* 6. appellatio verò hanc vim
habeat, vt suspendat eius iurisdictionem, à quo in-
terponitur, vt *conclus. praced. circa initium* demon-
strauimus. Quoad posteriorem autem modum sal-
tem vbi hæc exceptio nullitatis altiorem non requi-
rat indaginem, id tradiderunt post alios Vant. *in
tract. de nullit. process. & sentent. rubr. quot, & quib.
mod. null. prop. poss. num.* 32. & Lancellot. *d. tractat.
de attent.* 2. *part. cap.* 17. *num.* 56. *in fin. & num.* 45.
vsque ad 49. *in non.* quod ampliat quoque modis *à
num.* 50. *ad* 61. Limitatur verò, vt non procedat † 707.
primò, quando exceptio nullitatis requireret altio-
rem indaginem, vt pluribus comprobat, ac decla-
rat Lancellot. *d. cap.* 17. *à numer.* 98. *vsque ad* 125.
Limita secundò, vt non procedat in executione
trium conformium; prout per text. *in Clement.* 1. *de
re iudic.* inter alios docent id declarantes Lancel-
lot. *d. cap.* 17. *numer.* 153. *vsque ad* 159. *in non.* &
Coust. *pract. quæst. cap.* 25. *num.* 2. *ver. primum igi-
tur, circa medium*, docens, in hoc differre executio-
nem trium ab executione vnius, aut duarum sen-
tentiarum conformium, quæ transierint in iudica-
tum; quòd in his exceptio nullitatis non requirens
altiorem indaginem, & quidem sola, impediat exe-
cutionem, iuxta text. *in l. à Diuo Pio, §. si super re-
bus, ff. de re iudic.* cum aliis adductis à Couar. *d. cap.*
25. *in princip.* quæ tamen exceptio non impediet
executionem trium conformium, vt *in d. Clement.* 1.
qua etiam de re videri possunt, quæ latiùs tradit
Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 2. *tit. de execut. rei
iudic. conclus.* 1. & nos *d. cap.* 9. *quæst.* 5. eàque *vlt.
conclus.* 6. Posterior autem pars † huius conclus. 708.
præsentis quæst. probatur, quia ita generatim in iu-
risdictione iudicis post alios firmat Lancell. *d. cap.* 17.
n. 61. *cum duob. seqq.* quod & latiùs probauerat *n.* 17.
vsque ad 38. concludens iuribus, auctoritatibus, &
rationibus, hanc esse veriorem, & communiorem
sententiam. Limitatur verò hæc regula, & poste-
rior pars nostræ conclus. primò, vbi adsint tres con-
formes, iuxta text. *in d. Clement.* 1. *de re iud.* quæ de
tribus conformibus decernit, vt, qui eas contra se
reportauit, non audiatur nullitatem ipsarum, vel
alicuius ex eis proponens, donec huiusmodi senten-
tiæ plenariè fuerint executioni mandatæ: quæ qui-
dem dispositio saltem præcipuè intelligi debet de
nullitate principaliter proposita, seu intentata, vt
satis colligitur ex iis verbis, *ad agendum de nullitate
ipsarum, vel alicuius ex eis nullatenus admittatur.* Se-
cundò limitatur, vt non procedat, vbi iudex nulli-
tatis inhibuisset; ex Lancellot. *d. cap.* 17. *num.* 65.
cum trib. seqq. post Dec. *cons.* 103. Natt. *cons.* 217.
sub num. 7. *lib.* 1. Gig. *tract. de pension. Eccles. quæst.*
69. & stylo Rot. Roman. modernæ, qui habet, in-
hibitionem, siue iustam, siue iniustam esse timen-
dam, & causare attentata. quæ limitatio, licèt ali-
quibus non placeat, quos idem Lancellot. refert *vbi
sup. numer.* 66. omnino tamen venit admittenda,
vbi nullitas constaret ex actis, & incontinenti pos-
set probari; vt post alios docet *num.* 67. non admit-
tenda verò, vbi commissio huiusmodi nullitatis
principaliter intentatæ signata esset, prout de iure;
cùm etiam hæc clausula apposita censeatur inhibi-
tioni, vt probat *num.* 69. Limitatur tertiò, vt non
procedat vbi nullitas principaliter fuisset cumulata
cum appellatione. tunc enim propter mixturam
æquè principalem appellationis hoc iudicium nul-
litatis causat non modò suspensionem executionis,
verùm etiam attentata; vt ex *cap. exhibita, de re
iudic. & cap. super quæstionum, in fi. de offic. deleg.* plu-
ribus relatis docet Lancellot. *d. cap.* 17. *numer.* 70.
Alias quoque limitationes minùs præcipuas sumere
quis poterit ex his, quæ latè adducit Lancellot. *d. cap.*
17. passim; præsertim verò à *num.* 79. vsque ad 97.
& Gabr. *d. conclus.* 1.

Declaratur autem tota hæc conclusio primò, † 709.
quòd is, qui nullitatem sententiæ latæ à cōmutante
aliquam vltimam voluntatem proponit incidenter,
seu accessoriè, si succumbat in causa appellationis,
poterit

poterit nihilominus eandem nullitatem denuò principaliter intentare: secus si nullitas ab initio principaliter fuerit intentata. Hanc distinctionem in iudice post Bart. *in l. si expressim, num. 3. ff. de appellat. & l. 1. C. quand. prouoc. non est necess.* Abb. & alios *in cap. dilecto, de appellat.* ex communi tenuit Couarr. *pract. quaest. cap. 24. num. 8. in princip.* & sentiunt alij eam declarantes, quos retulimus, ac secuti sumus *d. tract. de Conseruatoribus iudicibus, cap. 9. quaest. 5.* eáque *vlt. conclus.* 8. Declaratur secundò, quod vbi nullitas incidenter in causa appellationis proposita fuit, si appellatio remansit deserta, licèt deserta remaneat illa nullitas accessoria, poterit tamen de ea postmodum principaliter agi. ita ex *cap. concertationi, de appellat. in 6. & cap. licet, de sent. excomm. eod. lib.* Dec. *in cap. cùm sit Romana, num. 27. de appell.* & aliis, probat Couar. *d. num. 8. vers. quod si deserta sit*, & Muscatell. *lib. 2. prax. ciuil. iudiciar.* in glos. *nullitatis, num. 13. & quatuor seqq.* quos nos etiam allegauimus, & sumus secuti *d. quaest. 5. conclus.* 9. Idémque erit vbi nullitas simul cum appellatione principaliter in iudicium deducatur, & deserta fuerit appellatio: nam tunc deserta non remanet nullitatis actio; quare adhuc de ea cognosci poterit, vt post Bartol. *d. l. si expressim, num. 10.* & alios ex communiori tradit Couarr. *d. num. 8. vers. verùm, vbi nullitas*; & tenent multi relati à Lancellot. *d. cap. 17. numer. 72. cum tribus seqq. in nou.* licèt alij, quos idem recenset, ac sequi videtur *d. num. 72. & praeced.* contrarium in hoc sentiant.

Quòd si pro complemento huius conclus. scire
710. cupias, † coram quo nullitas proponi possit, ac debeat, praeter Doct. *in cap. 1. de sent. & re iud. cap. dilecto, de appellat. & Clem. 1. de re iudic.* videre poteris Muscatell. *in d. glos. nullitatis*, ac praecipuè Vant. *d. tract. de nullitat. process. & sentent. in rubr. coram quo poss. ac deb. nullit. prop.* Neque enim frustrà in hoc immorandum nunc censeo, sed potiùs ad alias quaestiones huius cap. quę iamdiu nos vocant, transeundum.

SVMMAE RERVM.

711. *Actiones contrariae, quibus considerari potest expirare commutatio vltimae voluntatis, & maximè huiusmodi actiones impetrantis, quaenam sint.*

712. *Renuntiari non potest priuilegio momentaneo concesso per modum dispensationis tollentis aliquod vinculum, seu impedimentum: secus per se loquendo in priuilegio habente permanentem durationem cum tractu successiuo ad futuras actiones, vel receptiones, aut earum omissionem; & num. seq.*

713. *Priuilegium, seu beneficium non est coactum respectu priuilegiati adaequati.*

714. *Renuntiari priuilegio quando non possit; & duobus num. seqq.*

715. *Clericus renuntiare non potest priuilegio fori, vel canonis.*

716. *Praelatus non potest renuntiare libertati Ecclesiae ad ius Romanae Ecclesiae pertinentis, nec iuribus Ecclesiae saltē quaesitis; sicut nec caeteri administratores iuribus eorum, quae ipsis commissi sunt.*

717. *Mulieres, & minores, ac rustici an suis priuilegiis renuntiare possint, remissiuè.*

718. *Renuntiatio priuilegij alia impropria consistens in puro illius non vsu actuali, alia propria, per quam ius vtendi abdicatur; & num. seq.*

719. *Renuntiatio propria priuilegij, vel alterius iuris, quomodo dess.matur.*

720. *Vsus priuilegij post renuntiationem non est licitus; & antea non est necessarius, nisi in certis casibus.*

721. *Renuntiatio alia expressa, alia tacita.*

722. *Renuntiatio expressa requirit potestatem, & voluntatem renuntiantis; & ex hac limitatur renuntiatio quoad tempus, quantitatem, & similia.*

723. *Voluntas, qua fit renuntiatio, debet esse exterius declarata, siue quoad forum conscientiae, siue quoad externum; & num. seq.*

724. *Voluntas non declarata, seu mente retenta est velut abortiua, nihilque operatur in actibus humanis.*

725. *Voluntas declaratur expressè verbis, & tacitè factis; licèt aliquando etiam tacitè verbis, & expressè factis declaretur.*

726. *Tacita renuntiatio, & quaeuis alia res tacita quaenam sit; & quomodo ex factis, aut verbis expressis colligatur tacita renuntiatio.*

727. *Renuntiatio expressa quomodo colligatur ex factis, & quando.*

728. *Renuntiatio expressa fit verbis generalibus, specialibus, vel indiuidualibus, seu singularibus.*

729. *Expressum tripliciter dicitur, generaliter, specialiter, & indiuidualiter, seu singulariter.*

730. *Renuntiatio generalis in quo genero debeat esse concepta.*

731. *Vniuersalis renuntiatio, vel propositio, seu oratio, an idem sit cum generali, & indefinita.*

732. *Renuntiatio vniuersalis, siue generalis est formalis non solùm de genere, sed etiam de speciebus, & comprehendit omnes species sub eo genere contentas.*

733. *Generalis concessio etiam expressa nō continet ea, quae quis verisimiliter non esset cō.cessurus; & ibi intellectus cap. in generali, de reg. iur. in 6.*

734. *Generalis clausula comprehendit species quantum potest, salua ratione iuris, & recti sermonis, etiam quoad renuntiationem expressam generalem.*

735. *Voluntas formalis etiam quoad renuntiationem comprehendit conditiones sufficientes, ac necessarias ad contrahendum, seu se obligandum; vt quòd absit coactio, metus, dolus, error, & ignorantia.*

736. *Verba quantumuis generalia restringi debent de habilitate, & similiter intelligi, etiam in renuntiatione, & vnde sumantur hae restrictiones; num. 737.*

738. *Specialis renuntiatio non requirit expressionem singularem, sed nec ea contenta est, quae fit per relationem ad aliud.*

739. *Tacitae, & expressae renuntiationis, ac taciti, & expressi consensus materia, remissiuè.*

740. *Renuntiatio licèt non praesumatur, vbi alia coniectura capi possit; inducitur tamen ex fortioribus indiciis, & praesumptionibus.*

741. *Renuntiatio expressa an plus operetur, quā tacita.*

742. *Renuntiatio primò diuiditur in expressam, & tacitam, expressa in eam, quae factis, & quae verbis exprimitur; haec praecipuè in generalem, specialem, & singularem, seu indiuidualem: tacita verò in eam, quae colligitur ex verbis, ex actu, & ex omissione, atque hae duae variè subdiuiduntur, vt ibi.*

743. *Impetrans commutationem vltimae voluntatis regulariter potest ei expressè renuntiare; & num. seq.*

744. *Renuntiare favori, & iuri suo regulariter quilibet potest. secus si non in eius solius favorem illud inductum sit; num. 745.*

746. *Prelatus non potest expressè renuntiare privilegiis, ac iuribus Ecclesiæ.*

747. *Tutores, & curatores non possunt expressè renuntiare iuribus pupillorum, prodigorum, furiosorum, & minorum, nisi renuntiatio tendat ad eorum utilitatem. idémque in administratoribus civitatum, & aliorum locorum; n. 748.*

749. *Renuntiari non potest per privatos inductis in favorem publicum, hoc est, iuri publico utilitate, & non auctoritate tantùm; & principaliter, non tantùm in consequentiam.*

750. *Renuntiatio fieri non potest ubi ea statuto, alióve iure prohibita sit; nisi prohibitio contineat solum favorem personæ prohibitæ, non autem eius odium, aut favorem alterius; & quid, si tunc renuntietur cum iuramento.*

751. *Renuntiare non potest, qui ad id contrahendum de ea re inhabilis est, ut minor de rebus suis, & mulier de fundo dotali; & aliquot n. seqq.*

752. *Mulier de iure communi exceptis casibus ab eo expressis nullam prærogativam habet præ masculis, etiam quoad renuntiationem.*

753. *Mulieri succurritur plerumque ob iuris ignorantiam, ac sexus fragilitatem; & quando. tunc autem nec renuntiare potest auxiliis ob id sibi à iure concessis; num. 754. nisi in casu auth. matri, & avia, C. quand. mul. tutel. offic. fung. num. 755. & casu num. seq.*

756. *Iuramentum quid operetur in renuntiatione S.C. Velleiani, & aliorum auxiliorum mulieribus à iure concessorum.*

757. *Minor quoque renuntiare potest beneficio à iure pro se introducto.*

758. *Minor quænam validè gerere nō possit, vel possit.*

759. *Minor renuntiare non potest beneficio sibi à iure concesso ob ætatis imbecillitatem; & num. seq.*

760. *Minor renuntiare non potest restitutioni in integrum, nisi tacitè, & quid in solemnitatibus à iure communi, vel statutario requisitis in eorum contractibus, & obligationibus; num. 761.*

762. *Iuramentum an, & quando confirmet renuntiationem minoris, quæ aliàs ei prohibita est.*

763. *Mulier, minor, & rusticus, dum renuntiant suis auxiliis iuris, de iis certiorari debent ob præsumptam iuris ignorantiam: non autem de iis, quæ in facto consistunt; licèt id utile sit; & necessarium in remissione eorum quæ ex testamento oriuntur, & in spiritualibus.*

764. *Rusticus regulariter renuntiare potest iuribus suis.*

765. *Renuntiatio etiam tacita, quæ ex verbis colligitur, extinguit commutationem ultimæ voluntatis; & nonnullis num. seq.*

766. *Consensus tacitus quando sufficiat.*

767. *Renuntiatio tacita, & expressa ex verbis inducta nihil differunt quoad effectum consensus, & abdicationem, seu privationem iuris sui, cum num. seq.*

768. *Renuntiatio tacita, & expressa beneficij Ecclesiastici æquè inducunt eius privationem.*

769. *Renuntiatio quoque tacita, quæ ex actu nostro inducitur, extinguit commutationem ultimæ voluntatis; & num. seq.*

770. *Voluntas nostra non modò verbis, sed etiam factis declaratur; immo magis.*

771. *Renuntiatio tacita ex actu nostro quomodo, & quando indicatur, cum num. seq.*

772. *Protestatio contraria facto non relevat, nec iuvat protestantem.*

773. *Dominus recipiens canonem decursum cum protestatione quando censeatur remisisse caducitatem.*

774. *Vasallus, vel emphyteota alienans rem feudalem, vel emphyteoticam, salvo iure domini, an evadat caducitatem.*

775. *Iuramentum tollit ea iuris auxilia, quibus actus aliàs sine iuramento posset invalidus fieri favore iurantis.*

776. *Iuramentum quam vim habeat ad confirmandas renuntiationes, & validandos actus alias invalidos, ac nullos, remissivè.*

777. *Iuramentum quando operetur renuntiationem eius iuris, cui aliàs renuntiari nunc à tali renuntiante sine iuramento non posset; cum aliquot num. seqq.*

778. *Intellectus cap. quamvis pactum, de pact. in 6. cap. cum contingat, de iureiur.*

779. *Iuramentum metu extortum an teneat, & iurans egeat absolutione.*

780. *Iuramentum non operatur renuntiationem eius iuris, quod non est in iurantis potestate, nec respicit illius merum favorem.*

781. *Iuramentum non tollit dispositionem prohibentem malos mores, & peccatum; malos inquam mores iurantis, non eius, cui iuratur.*

782. *Geminatio actus vim habet renuntiationis; & alioquin geminatio verborum, vel actuum ostendit enixam voluntatem, & multùm operatur; & geminatus consensus iurati vim habet secundùm multos.*

783. *Geminatio actuum, ut effectum suum operetur, quid requirat.*

784. *Renuntiatio inducitur ex actu abiiciendi rem mobilem, vel exeundi de re immobili, cum animo eam derelinquendi; & quid ad hoc requiratur.*

785. *Renuntiatio expressa in quo differat ab ea tacita, quæ inducitur ex actu abiiciendi.*

786. *Renuntiatio tacita inducitur quoque ubi ex natura actus venit renuntiatio; & aliquot numer. seqq.*

787. *Actum aliquem faciens, censetur velle facere secundùm legis dispositionem.*

788. *Naturalia in actibus humanis, licèt omissa fuerint, in dispositione legis tacitè intelliguntur. idémque de iis, quæ consueta sunt in actu apponi; num. 789.*

790. *Renuntiatio tacita commutationis ultimæ voluntatis inducitur quoque sæpe ex actu alterius, cui nos consentimus; & nonnullis num. seqq.*

791. *Consensus alius dispositivus, seu conventionalis, alius permissivus: & hic alius præstatur ratione dominij. alius ratione administrationis; ex his autem per priorem, non posteriorē quis actum facere censetur.*

792. *Consentiens tamquam dominus actui, quem alius facit ad præiudicium iuris, quod ipse habet, ei iuri renuntiare censetur. & an etiam pretio; num. 793. & quid in herede consentientis; num. 794.*

795. *Ratihabitio consensus ab alio præstiti etiam nomine suo tamquam domino inducit tacitam meam renuntiationem ad mei præiudicium, non autem meum interim quæsitum tertio. idémque in ratihabitione tacita, ut lapsu temporis, solutione, & aliis actibus, per quos contractus approbatur; num. 796.*

797. *Renuntiatio tacita non inducitur ex consensu præstito actui alterius ex necessitate, utputa statuti, vel officij, cum aliquot num. seqq.*

798. *Tutor,*

798. *Tutor, vel curator nomine pupilli vel minoris consentiens alicui actui sibi non praeiudicat in iure, quod habet super re, de qua disponitur.*

799. *Iudex, si sententiam ferat adiudicando rem suam uni ex collitigantibus coram se sibi non praeiudicat; & auctoritatem subhastationi bonorum interponens sibi non praeiudicat in iure retractus.*

800. *Consentiens ratione officij voluntariè, seu ex officio voluntario sibi praeiudicat in iure proprio, quod ea in re habet.*

801. *Consensus administratorio nomine praestitus, licèt non praeiudicet consentienti quoad actionem, praeiudicat tamen quoad exceptionem; & quoad actionem, cùm consentiendo communiter bona sua obligauit, aut aliàs consensit quoque nomine proprio.*

802. *Consentiens actui alterius super iure proprio ei renuntiare non censetur, si illud ius sit futurum etiam ex causa de praesenti; vt si consentiat alienationi rei subiectae fideicommisso conditionali facta pendente conditione.*

803. *Consentiens actui alterius super iure proprio, saluo iure suo, non censetur ei renuntiare.*

804. *Actus non vitiatur, quando verba ipsius, & protestationis possunt referri ad diuersos casus; & ibi quando protestatio dicatur contraria facto, & non releuare.*

805. *Consensus actui alterius non operatur renuntiationem iuris sui, vbi actus ille est inualidus, & non sortitur effectum.*

806. *Consentiens actui alterius, licèt ei contrauenire non possit; non poterit tamen pro eo conueniri.*

807. *Consensus actui alterius praestitus ab eo, qui non potest remittere ius suum, non inducit renuntiationem.*

808. *Consentiens simpliciter actui alterius non tenetur de euictione, nisi eam promiserit: nec censetur renuntiare iuri suo, quoties alia coniectura, quàm renuntiationis capi potest; & talis consensus praestitus super vna re, non extenditur ad aliam.*

809. *Consensus actui alterius, vt inducat tacitam iuris sui renuntiationem, expressus esse debet, nec sufficit praesentia, & taciturnitas, regulariter loquendo. fallit autem, vt in plerisque num. seqq.*

810. *Consilium praebens scienter & voluntariè ad aliquem actum faciendum ei consentire videtur; & ibi de aduocato patrocinante, cùm scit rem ad se spectare, an sibi praeiudicet; & de procuratore, seu causidico, qui in facto allegat: & eo qui cum mandato negotia alterius gerit.*

811. *Cooperator actus alterius circa rem propriam tacitè ei renuntiare videtur: & ibi de notario adscribente se tutorem in testamento an amittat excusationem à tutela; vel conficiente instrumentum super re, in qua scit se ius habere, an sibi praeiudicet.*

812. *Subscribens alicui scripturae tamquam testis, vel pars, quando censeatur eam approbare.*

813. *Sigillum proprium apponens, vel apponi mandans alicui scripturae, quando eam approbare censeatur.*

814. *Fideiubens pro aliquo contractu, an censeatur illi consentire ad sui praeiudicium.*

815. *Praesens actui alterius de re sua, & tacens sibi regulariter ex hoc solo praeiudicat; & ibi an, & quando tacens consentire videatur.*

816. *Taciturnitas, & patientia, nisi iuncta sint alteri rei indicatiuae consensus, non inducunt remissionem iuris tacentis; & num. 818. cum aliquot seqq.*

817. *Praesumptio, seu coniectura ex non factis, vel non dictis regulariter sumi non potest; & numer. 817.*

818. *Taciturnitas inducit consensum, quando simul interuenit actus aliquis positiuus; & ibi quid de recipiente litteras, vel instrumentum.*

819. *Taciturnitas cum aliqua circumstantia inducit consensum; hae autem circumstantiae sunt causa, persona, locus, tempus, & qualitas.*

820. *Circumstantia causae quando cum taciturnitate inducat consensum.*

821. *Taciturnitas cum circumstantia personae quando inducat consensum? & quando cum circumstantia loci; num. 822. aut temporis; n. 823.*

824. *Fraus, & dolus cum taciturnitate inducunt consensum; & ibi quis probare debeat fraudem, ac dolum, & an praesumatur.*

825. *Tacens quando ex circumstantiis, seu coniecturis praesumatur non consentire.*

826. *Remissio tacita, quando ex taciturnitate, seu patientia inducitur, numquam extenditur, nisi quatenus illa necessariò infertur.*

827. *Renuntiatio commutationis vltimae voluntatis induci quoque tacitè potest ex omissionibus; cum aliquot num. seqq.*

828. *Omissio actus regulariter non infert voluntatem, aut renuntiationem; nisi cum quis aliquid facere, aut dicere debet; vel ipsa lex praesumit ex omissione, aliquid dictum, aut factum fuisse.*

829. *Voluntas hominis declaratur ex non facto: & ibi quòd aliquando is, qui omittit, dicitur remittere, & omittere est repudiare; atque ex omissione, seu non facto, vel non dicto induci potest renuntiatio.*

830. *Omittendo non solùm sibi, sed & aliis potest quis praeiudicare, quibus aliàs expressè non posset.*

831. *Renuntiatio coniicitur ex omissione implementi ex parte sua.*

832. *Omittens implere conditionem, vel aliud, ad quod tenetur, videtur remittere commodum, quod inde consequi posset; cum numer. seq. immo censetur eam dispositionem, circa quam illud versatur, impugnare, eique contrauenire; num. 833.*

834. *Renuntiatio tacita, quae ex non implemento formae colligitur, aliquando plus virium habeat, quàm expressa renuntiatio, cùm per illam amittatur plerumque ius, cui aliàs renuntiari non potest expressè.*

835. *Renuntians expressè; vel tacitè, ac validè; ac licitè commutationi vltimae alicuius voluntatis, potest, ac tenetur redire ad priorem materiam, seu implere praecedentem obligationem; & num. seq. postea vero nequit iterum vti commutatione obtenta; numer. 837. cum duob. seqq.*

836. *Renuntians commutationi voti potest, ac tenetur redire ad priorem voti materiam, & obligationem; & ibi, quòd commutatio voti non aufert, sed transfert eius obligationem in aliam materiam.*

837. *Renuntians etiam tacitè beneficio Ecclesiastico non potest illud repetere: idémque de renuntiatione*

nuntiatione iuris ad beneficium; vel eum renunciat per procuratorem specialem, aut litteras missiuas, vel nuntium; & renuntiatione etiam non iurata: & obtinens à superiore licentiam cedendi, cogi potest ad renuntiandum.

838. *Renuntians quilibet etiam tacitè redire non potest ad ius, cui renunciauit, vt in renuntiante commutationi voti iam obtentæ, aut dispensationi ipsius, vel iuramenti.*

839. *Renuntians iuri suo, eique contradicens non auditur amplius illud allegans, neque repetere illud ipsum potest.*

840. *Renuntians commutationi vltimæ voluntatis potest iterum ea vti, si renuntiatio non sit acceptata à tertio, cuius ea interfit; vel vbi alterum non respiciat, saltem à superiore.*

841. *Mandatum procuratorium non censetur absolute reuocatum, licèt constitutus procurator dixerit, se nolle illud acceptare; vnde potest illud postea acceptare.*

842. *Renuntiatio priuilegij non est irreuocabilis, nisi acceptata sit ab eo, cuius renuntiatio ipsa interfit.*

843. *Acceptatio renuntiationis à superiore facta requiritur ad hoc, vt ipsa renuntiatio sit irreuocabilis in iuribus ab ipso superiore acceptis.*

844. *Matrimonium, in quod alter coniugum fictè, alter verè consensit, conualidatur per consensum verum superuenientem in eo, qui fictè consenserat.*

845. *Electus renuens consentire electioni potest mutata voluntate eamdem acceptare, electoribus in priori voluntate persistentibus. idémque debitè refcrendo in arbitro, & delegato repudiante arbitrium, vel delegationem; & prouiso dissentiente collationi sibi factæ.*

846. *Renuntiatio beneficij Ecclesiastici reuocari potest, si nondum à superiore sit admissa.*

847. *Renuntians dispositioni voti, vel iuramenti, licèt renuntiatio à superiore non acceptetur, cur non possit iterum vti dispensatione. & quid in commutatione voti; numer. 848. aut cùm dispensatio non est perfectè concessa, sed solùm commissa; numer. 849. & aliquot seqq.*

850. *Superior, qui acceptare debet renuntiationem gratiæ ad hoc, vt gratia in futurum non prosit, quisnam sit.*

851. *Renuntiatio beneficij Ecclesiastici recipi non potest ab eo, ad quem ipsius collatio iure tantum speciali pertinet.*

852. *Dispensatio per superiorem nondum acceptata non extinguitur, licèt impetrans eius litteras cancellet, aut concidat.*

853. *Dispensati, vt inter se matrimonium contrahant, si aliis nubant, an possint vidui effecti ea dispensatione vti; licèt etiam impedimentum nondum sit ablatum.*

854. *Renuntiatio quoque tacita ad hoc, vt reuocabilis non sit, requirit superioris acceptationem.*

855. *Acceptatio renuntiationis à concedente facta quot modis possit contingere.*

QVÆRO igitur NONO in hoc cap. an, & quando vltimæ voluntatis commutatio expiret per eius renuntiationem expressam vel tacitam ab impetrante factam.

Prosequimur adhuc modos, quibus commuta-
tio vltimæ voluntatis expirat, vel suspenditur, aut
considerari potest, quòd expiret, vel suspendatur
per actionem aliquam contrariam. Cùm autem
hæc esse possit † vel concedentis commutationem, 711.
vel commissarij, seu executoris, ab eove substitu-
ti, vel partis, aut tertij, cuius interfit, vel denique
impetrantis; & de primo genere personarum ege-
rimus *quæst. 6. huius cap.* de secundo, *quæst.* 7. de ter-
tio, *quæst.* 8. hoc est, hanc statim præced. reliquum
nunc est, vt de quarto, eóque postremo agamus;
id quod in hac, & seq. quæst. Deo dante, præsta-
bimus. Huiusmodi verò actiones contrariæ impe-
trantis ad duas species reducuntur: alia enim actio
est licita ex genere suo, & hæc est renuntiatio; alia
illicita, & erit abusus ipsius commutationis, & qui-
dem de actione illicita, seu de abusu in seq. quæst.
post medium tractabimus. Porrò, cùm renuntia-
tio alia sit expressa, alia tacita, vt infrà *in 3. præmiss.*
latiùs ostendemus; de illis quidem tacitis, quæ ali-
quam affinitatem cum abusu habent, (qui & ipse
tacitam quandam renuntiationem inducit,) qualis
est non vsus est, & contrarius vsus, pariter *in quæst.*
seq. ante medium agemus: de aliis verò tacitis, si quæ
sunt, ac simul de expressa, *in præsenti quæst.* disputa-
bimus.

Præmittendum autem est primò, quòd, licèt † 712.
priuilegium, quod momentaneum habet effectum,
& solùm datur per modum dispensationis tollen-
tis aliquod vinculum, vel impedimentum, post-
quam semel est concessum, renuntiabile non fit;
quia semel factum infectum esse non potest, seu
quod ablatum est, nequit redire, præcipuè per
priuatam hominis voluntatem; vt optimè nota-
uit inter alios Suarez *lib. 8. de legibus, cap. 33. nu-*
mer. 1. exemplum afferens in priuilegio tollente
irregularitatem, & dispensatione voti acceptata,
aut in impedimento consanguinitatis: nam, qui
hæc obtinuit, potest quidem iis non vti ad eum ef-
fectum, ad quem obtenta sunt, vtputa ordines non
suscipere, aut matrimonium non contrahere; sed
iis propriè renuntiare non potest. Tamen priuile-
gium habens permanentem durationem cum tra-
ctu successiuo in ordine ad futuras actiones, vel re-
ceptiones, aut omissionem illarum, seu habens
se per modum potentiæ, & actus primi, renuntia-
bile est à priuilegiato per se loquendo. ita Suarez
d. num. 1. dicens, id omnia iura supponere, vt pa-
tet ex *cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priui-*
leg. cap. ad Apostolicam, de regul. & l. si quis in con-
scribendo, C. de pact. & aliis iuribus, *ibidem* à glos.
& Doctoribus allegatis. Dixi autem cum Suarez
eodem numer. 1. & 2. per se loquendo, quia † hoc 713.
postulat natura priuilegij, si ad ipsum priuilegia-
tum propriom, & quasi adæquatum comparetur.
nam respectu illius beneficium priuilegij non est
coactum; nec confertur in inuitum, iuxta *l. inuito,*
ff. de regul. iur. cum simil. ideoque eidem is renun-
tiare potest si velit. atque hac ratione, ac simul il-
la, quòd concessum fauore alicuius non debet in
eius odium retorqueri, quam vtramque latiùs con-
firmat; idipsum latè tradit eruditissimus Iuriscon-
sultus D. Paulus Galleratus *in suo moderno tract. de*
renuntiat. tom. seu *part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *numer.* 37. *vs-*
que ad 41. contingit autem, vt rectè subiicit Sua-
rez *d. num.* 2. priuilegio † non posse renuntiari ab 714
aliquo, qui illo gaudet, quia vel is non est pro-
prium subiectum, cui datum est priuilegium, &
propter quod est datum, vel non pendet adæqua-
te ex voluntate illius. Priori modo non potest re-
nuntiari à singolaribus personis priuilegio princi-
paliter concesso in gratiam communitatis. sic cleri-
cus

715. cus † non poteſt renuntiare priuilegio fori, vel ca-
nonis, quod eſt introductum in fauorem non ipſios
clerici, ſed ſtatus, ſeu ordinis clericalis: proor de
primo eſt text. *in cap. ſi diligenti, de for. compet.* de
ſecundo *in cap. contingit, ol 1. de ſentent. excommun.*
& vtrobique hæc ipſa ratio à canonis conditore aſ-
ſignatur. Poſteriori autem modo, quando ſcilicet
priuilegium non pendet adæquatè ex voluntate e-
ius, qui renuntiare vellet, non poteſt aliquis re-
nuntiare priuilegio ſibi conceſſo, quod continet
etiam ius alterios, cui per talem renuntiationem
716. præiudicaretur. Sic prælatus † non poteſt renun-
tiare libertati Eccleſiæ ad ius Romanæ Eccleſiæ
pertinentis, *cap. cum tempore, de arbitr.* & genera-
liter Prælatos noo poreſt renuntiare ioribus Eccle-
ſiæ ſaltem quæſitis, ſicut nec cæteri adminiſtrato-
res iuribus eorom, qui eotum fidei ſunt commiſ-
ſi; vt pluribus tradit D. Gallerat. *d. lib. 3. cap. 4.*
præſertim *à num. 4. ad 15.* de prælatis quidem præ-
cipuè per text. *in cap. 2. de donat. & cap. accedentib,
bus, de exceſſ. prælat.* de cæteris adminiſtratoribus,
per *l. creditor, §. Lucius, ff. mand. l. contra iuris, §.
fin. ff. de pact. & l. pactum curatoris, C. eodem tit. l.
præſes, C. de tranſact. & l. non omni, C. de admini-
ſtrat. tut.* Verùm, cùm hic caſus, & modus vix di-
ſtinguatur à præcedenti, in eius locum ſubroge-
mua eum, quem affert, & latiùs confirmat D. Gal-
lerat. *d. tract. tom. 1. lib. 3. sap. 1. numer. 65. & 66.*
717. exemplum præcipuè adducens † in minore, ac mu-
liere, de qua etiam ſuſiùs id declatans *cap. 2.* ferè
per tot. ſicut de minore *cap. 3.* vbi etiam oſtendit,
quid in hoc poſſit iuramentum à minore præſti-
tum; ac de vtroque & ruſtico latiùs nos agemos
inf. hac ipſa quæſt. *conclus. 1. limit. 2.* Nunc autem
718. præmittendum ſecundò, † duplicem poſſe diſtin-
gui renũtiationem priuilegij; alteram impropriam,
quæ conſiſtit in puro non vſu actuali priuilegij, vt
cùm quis habens ſufficientem excuſationem, vel
conceſſionem ad ooo ieiunandum, nihilominus
ieiunat: alteram propriam, cùm quis non ſolùm
noo vtitur priuilegio etiam voluntariè, ſed à ſe ab-
dicat ius, & poteſtatem illo vtendi. Ille aotem non
vſus per ſe, & intrinſecè non eſt propriè renontia-
tio priuilegij, vt latiùs explicat Suarez *d. cap. 33.
numer. 3.* illam afferens quaſi definitionem propriæ
719. renuntiationis priuilegij, vt ſit † voluntaria abdi-
catio, ſeu refutatio illius iuris, & poteſtatis, qoam
priuilegium concedebat; & generatim propriæ re-
nuntiationis. illam definitionem cæteris reiectis af-
fert D. Gallerat. *d. tract. de renuntiat. tom. 1. lib. 1.
cap. 8. num. 6.* quòd ſit actus cooſtans nuda vnius
voluntate, qoo quis agit, vt ius in re, vel ſpe ſibi
competens à ſe abdicet. quam definitionem latiùs
explicat mox *num. 7. & ſeq.* De ea verò nos aliquid
infrà in hac ipſa quæſt. dicemus. Rectè autem Soa-
720. rez *d. numer. 3.* ſubdit, & fusè comprobat; † ex illa
ablatione, ſeu iuris abdicatione conſequi, vt non
poſſit quis ampliùs licitè vti tali priuilegio; quia
nemo poteſt vti re, quæ iam non eſt, maximè com
alterius deceptione, & actus nullitate. pro quo eſt
bonus text. de renuntiatione tacita iuris ex contra-
ctu competentis *in l. poſt diem, ff. de leg. commiſſor.*
ibi; legi commiſſoriæ renunriâre videtor; nec va-
riare, & ad hanc redire poteſt. De illa verò im-
propria renunuatinne priuilegij illod ſolum hoc
loco dicimus cum Suarez *d. cap. 33. numer. 4.* eam
per ſe licitam eſſe, & formaliter conſiſtere io vo-
luntario nou vſu. priuilegium enim qnoad ipſom
priuilegiatum eſt lex quædam priuata permittens,
& dans facultatem, non autem obligans ad vſum
illius. & ita liberum eſt vnicuique illo non vti, ar-
gum. *cap. cum nobis, de elect.* cum ſimil. Dictum
fuit per ſe, hoc eſt, niſi aliunde à ſuperiore, aut à
lege poſitiua, vel naturali cogatur quis ad vſum
priuilegij, vt in multis caſibus not. à gloſ. & Do-
ctor. *d. l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact.* atque
alibi ſæpe: maximè autem hoc contingit, quan-
do priuilegium eſt iuris poblici, & non tantùm
priuati; vt idem Suarez latè probat *d. lib. 8. de le-
gibus, cap. 6.* præſertim *à numer. 1. ad 4.* An verò
eadem impropria renuntiatio priuilegij, quæ con-
ſiſtit in volnntario non vſu, ſaltem ratione frequen-
tiæ ſit ſignum, vel etiam cauſæ tacitæ renuntia-
tionis, & amiſſionis priuilegij, dicemus *quæſt. ſeq.*
Præmitto denique, † renuntiationem aliam eſ- 721.
ſe expreſſam, aliam verò tacitam, quam diſtin-
ctionem admittunt Doctores *in l. 1. ff. de vulg. &
pup. l. Paulus, ff. rem rat. hab. d. l. ſi quis in conſcri-
bendo, C. de pact. l. 1. C. de in integ. reſt. min. l. 1.
C. de edict. Diu. Adr. toll. cap. ſuper hoc, de renunt.
cap. ſi de terra, & cap. accedentibus, de priuileg.* at-
que alibi ſæpe; inter recentiores Suarez *d. cap.
33. num. 5.* & Gallerat. *d. tract. de renunt. tom. 1. lib.
4. sap. 2. num. 6. & 15. ac lib. 5. cap. 1. numer. 1. &
20.* cum multis ſequentibus: & conſtat ex text. *in
d. l. 1. C. de in integ. reſtitut. min.* ibi; vel palàm,
vel tacita diſſimulatione ſit renuntiatum; necnon
d. cap. ſuper hoc, & cap. in præſentia, de renunt. iun-
cto *cap. cùm olim*, ibi; ex ea non debuit beneficium
cooſeqoi, cui renuntiaſſe tacitè videbatur de cen-
ſib. & *d. cap. accedentibus, §. 1.* dicitur; cùm enim
tanto tempore contra indulta priuilegia decimas
ſoluerint, eis tacitè renuntiaſſe præſumuntur: opti-
mus etiam text. *in cap. gratum, de offic. deleg. cap. ex
ore, de iis, quæ fi. à mai. part. Capit. & d. cap. ſi de
terra*, & in aliis ioribus *ibi* per gloſ. & Doctor. al-
legatis. Ad expreſſam autem renuntiationem pri-
mò reqoiritur † præter poteſtatem, voluntas re- 722.
nuntiantis: prout de voluntate docet, ſatiſque con-
firmat Suarez *d. cap. 33. num. 5.* & de vtraque idem
latè probat Gallerat. *d. tract. de renunt. tom. 1. lib.
3. cap. 1. num. 1. & duobus ſeqq.* inter cætera ex eo,
quod ad vnumquemque actum requiritur pote-
ſtas, & voluntas, *l. cum te, C. de donat. ante nupt.
& cap. cùm ſuper, de offic. delegat.* quod etiam poſt
alios tradunt Couarr. *lib. 3. variar. reſolut. cap. 6.
num. 9.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. gloſ. 9. §. 2. nu-
mer. 71. cum duobus ſeqq.* & de voluntate libera,
quòd neceſſaria ſit ad renuntiationem, latè probat
idem Gallerat. *d. lib. 3. cap. 8. num. 1. 2. & 3.* ita, vt
ad limites voluntatis limitetur quoque renuntia-
tio; vtputa pro vna vice, pro aliqua parte; quo ca-
ſu erit renuntiatio tantùm partialis, & ſecundùm
quid, vt optimè docet Suarez *d. numer. 5.* argum. *l.
voluntaria tutela, cum gloſ. 1. ibid. verbo, volunta-
ria, C. de excuſ. tutor.* Præterea hæc voluntas † de- 723.
bet eſſe exteriùs declarata, ſiue quoad forum con-
ſcientiæ, ſiue quoad externum, vt pluribus com-
probat Suarez *d. cap. 33.* quoad forum quidem ex-
ternum, *num. 9.* quoad forum conſcientiæ, *numer.
14. vſque ad 21.* vbi *num. 20.* idem probat de priui-
legiis, per quæ delegatur iuriſdictio, *num.* autem 22.
ſoluit argumenta, quæ præcipuè quoad forum in-
ternum formauerat *num. 21. & duob. ſeqq.* & quoad
vtrumque ſatis conſtat ex adductis à Molin. inn. *de
iuſt. & iur. tract. 2. diſput. 266. §. vt autem ad id.* &
latiùs à Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 3. num. 2. 3. &
5.* reſpondens *num. 6.* ad argumenta, quæ pro con-
traria ſententia attulerat *num. 4.* ſed & nulla facta
fori diſtinctione ad renuntiationem requiri volun-
tatem exteriùs declaratam, huiuſmodi declaratio-
nem voluntatis afferens eſſe formam renũtiationis,
tradit

tradit Gallerat. *d. tom.* 1. *de renuntiat. lib.* 4. *cap.* 1.
num. 1. id autem probat tum *num.* 2. quia, licet a-
ditio hereditatis consistat in voluntate vnius, tamen
exigitur pro forma, vt ea voluntas sit declarata ex-
pressè per aliqua verba, vel tacitè per aliquod fa-
ctum, vel non factum, ex *glos.* 1. *in l. mutum*, & *ibi*,
Castrens. *numer.* 2. & Bald. *ff. de acquir. hered.* tum
724. *num.* 3. & 4. quia voluntas non declarata † censetur
abortiua, & tamquã posthumus, qui, si non edatur,
nihil est, vt post Bald. *in l.* 1. *col.* 9. seu *n.* 32. *vers. circa
secundum, C. qui admitt.* Ias. *l.* 1. *col.* 2. *ff. de condict. caus.
dat.* ait Gonz. *ad d. reg.* 8. *Canc.* §. 1. *proœm. n.* 71. quin
etiam voluntas in mente retenta non dicitur volun-
tas, sed potiùs cogitatio, propositum, vel destinatio;
nihilque operatur in actibus humanis; Gonzal. *ibid.
n.* 70. Bald. *tract. de schismate*, quem posuit *sub rubr. C.
si quis aliq. test. prohib. col.* 9. *vers. in contrarium*; quod
etiam tradit Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 26. *num.*
13. ex *l. quidam cùm filium*, vbi Bald. & Imol. *ff. de he-
red. instit.* & *lib.* 4. *præsumpt.* 67. *n.* 15. ex *l. si repetendi,
C. de condict. ob caus.* per quem text. & *in l. potuit, C. de
iur. delib.* & ex aliis idem notauit Mandos. *ad reg.*
11. *Canc. quæst.* 4. *numer.* 3. qui etiam omnes in eo
725. conueniunt, † voluntatem, vt operetur in huma-
nis actibus, declarandam esse verbis, vel factis; si-
mul sentientes, eam quæ verbis declaratur, esse ex-
pressam, quæ factis, tacitam: quod etiam de con-
sensu plerique docuerunt, quos refert ac sequitur
Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 47. *num.* 23. qui omnes
allegant glos. receptam *in Clem. sæpe contingit*, §. *fin.
verbo, non contradicentibus, vers. nota secundò casum*:
ex qua etiam & aliis hanc regulam in specie tradit
D. Gallerat. *d. tom.* 1. *sui tract. de renuntiat. lib.* 5. *cap.*
1. *num.* 20. & 21. 24. & 29. quamuis etiam volun-
tas, & renuntiatio tacita ex verbis, & expressa ex
factis aliquando sumatur; vt constat ex iis, quæ idem
auctor adducit *eodem cap.* 1. *num.* 3. 4. 25. *cum trib.
seqq.* necnon *num.* 30. 31. & 32. simul etiam docens,
726. † tacitam renuntiationem, sicut & alia tacita ea
dici, quæ ab expresso, & aliquando ex omissione
colliguntur medio præsumptionis, & sequuntur ex
præcedentibus propositionibus, quasi præmissis;
exemplum illud afferens ex *l. de lege*, §. *fin. ff. de leg.
commissor.* vnde cum l. seq conficitur hæc argumen-
tatio: qui facit actum contrarium legi commisso-
riæ, ei renuntiare videtur; sed recipiens pretium
facit actum contrarium commissoriæ; ergo reci-
piens pretium renuntiare videtur commissoriæ. ne-
que enim intelligi potest hæc conclusio, nisi præ-
cognitis maiore, & minore propositione, ex qui-
bus ipsa sequitur: medium autem intelligendi est
ea præsumptio, nimirum, quòd faciens actum con-
trarium iuri suo illi renuntiare censeatur: vnde hæc
renuntiatio tacita sequitur ab expresso, hoc est, ab
actu recipiendi pretium. Dicitur autem ex verbis
colligi tacita renuntiatio per interpretationem ex-
tensiuam, aut per coniecturas, & præsumptiones;
vt idem tradit *d. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 25. 27. 30. 61. &
62. ac declarat *cap.* 2. *num.* 2. & 3. *num.* autem 4 &
5. probat, ex verbis præcedentibus expressis colli-
gi in sequentibus, & è contrario tacitam renuntia-
tionem; & *num.* 6. *ac* 7. tacitam renuntiationem
specialem induci ex verbis generalibus expressis.
727. Tunc autem dicetur expressa renuntiatio † ex factis
colligi, quando immediatè, & directè illud factum
contrariatur priuilegio; cùm nimirum priuilegia-
tus exercet actum omnino contrarium ipsi priuile-
gio, vt si quis habens priuilegium non soluendi de-
cimas, eas soluat; & sic solùm id locum habebit in
priuilegio negatiuo, non autem in affirmatiuo; in
eo enim verba expressa requiruntur ad expressam
renuntiationem: & vbi factum non directè, & im-
mediatè, sed solùm indirectè, & mediatè aduersetur
priuilegio, tunc solùm tacitam eius renuntiationem
inducet per illationem, & quandam deductionem
ex actu expresso: vt est de mente ipsius Galler. *loc.
cit.* & Doct. quos allegat; magisque constabit ex iis,
quæ *in seq. quæst.* dicemus, vbi etiam ostendemus, ad
huiusmodi tacitam renuntiationem, quæ ex factis,
aut etiam ex omissione; vel expressam, quæ ex fa-
ctis colligitur, requiri horum frequentiam, certive
temporis lapsum.

Nunc verò constituta hac diuisione bimembri
expressæ renuntiationis in eam, quæ ex factis indu-
citur, & eam, quæ ex verbis; hæc diuiditur † in 728.
eam, quæ verbis generalibus, quæ specialibus, &
quæ indiuidualibus, seu singularibus fit. ita post Bart.
in l. 1. *in fi. ff. si quis in ius voc. non ier.* & Alex. *cons.* 1.
num. 6. *vol.* 2. notauit Gallerat. *d. lib.* 4. *de renun. cap.* 2.
n. 1. & quamuis Suar. *d. cap.* 33. *num.* 6. solius renun-
tiationis generalis, & specialis mentionem facit,
vtramque admittens: tamen vel pro speciali acce-
pit prædictam specialem, prout speciē sumunt Dia-
lectici; & singularem, quam Iurisconsulti specia-
lem vtplurimum vocare solent: vel pro generali
accepit ipsam generalem Dialecticorum, & specia-
lem, quam generalem Iuristæ solent appellare: vel
certè in hoc standum erit Iurisconsultis, qui hanc
distinctionem apertè admittunt, dum post Bart. *in
l.* 1. *num.* 7. *ff. de vulg. & pupill.* & *d. l.* 1. *num.* 4. *ff. si
quis in ius vocat. non ier. ac l. fin. num.* 4. *C. si contra ius,
vel util. public.* & Castr. *cons.* 228. *num.* 4. *lib.* 1. gene-
ratim tradunt, † expressum tripliciter dici, genera- 729.
liter, specialiter, seu specificè, & indiuidualiter, seu
singulariter; quod etiam docuerunt alij, quos idem
Gallerat. refert *d. cap.* 2. *num.* 8. *vers. quod autem atti-
net*; atque adnotarunt pluribus citatis Tiraq. *de le-
gib. connubial. glos.* 7. *num.* 86. 87. & 110. inter recen-
tiores Card. Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 12. *tit.* 8. *num.*
6. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 36. *num.* 82. & ipse
Gallerat. *d. vers. quod autem attinet*, exemplum affe-
rens ex Doct. ab eo citatis, vt, si renuntiatum sit om-
nibus priuilegiis, renuntiatio generalis dicatur; si
autem omni priuilegio fori, sit specialis; si verò di-
catur, priuilegio fori, quod habent scholares, sit re-
nuntiatio singularis, seu indiuidualis.

Quoad generalem autem renuntiationem rectè
docet post alios Gallerat. *d. cap.* 2. *num.* 6. quòd, † vt 730.
dicatur expressa, non debet esse concepta verbis ge-
neralibus genere generalissimo, sed concipi debet
saltem verbis generalibus genere subalterno. sicut
etiam *num.* 2. iuncto *num.* 3. bene tradit, quòd, quic-
quid sit, an renuntiatio † considerata, vt quædam 731.
propositio dici possit alia vniuersalis, alia generalis,
alia indefinita; (licèt in hoc etiam probabilior, &
verior sit ea opinio, quam Dialectici, ac plerique Iu-
risperiti, quos refert, ac sequitur D. Gallerat. *d. num.*
2. & 3. quòd tam generalis, quàm vniuersalis oratio,
seu propositio constituatur per signum vniuersale,
omnis, nullus, & similia; indefinita verò ea sit, quæ
nullum habet signum vniuersale;) certè, si consi-
deretur res, aut ius, cui renuntiatur, vniuersalis
erit renuntiatio, si renuntiatum fuerit hereditati,
doti, & similibus; generalis, si cuipiam rei gene-
rali, puta exceptionibus, legum beneficiis, &
aliis huiusmodi: vniuersitas enim, & generalitas
differunt, quòd vbi plura continentur sub vniuer-
sitate, ea sunt vnum & idem corpus; vniuersa-
le quippe constituit vnum totum, *l. cum, qui ædes,
ff. de vsucap.* & comprehensa sub vniuersitate non
considerantur separatim, sed, vt pars vniuersa-
lis; quæ verò continentur sub generalitate, consi-
derantur

derantur, vt separata. Hæc ibi Galleratus, iode
ioferens *numer.* 4. generalem renuntiationem esse
illam, quæ in genere enuntiata continet plures re-
nuntiationes inter se specie differentes: vnde, si re-
nuntiatum fuerit priuilegiis, in hac renuntiatione
continentur plures priuilegiorum species, Bart. *d.*
l. 1. *ff. si quis in ius vocat. non ier.* & *ibi* Ias. simili-
ter renuntians omni priuilegio censetur omnibus,
& singulis priuilegiis speciatim renuntiasse, Cra-
uett. *consil.* 294. quod etiam admittit Suarez *d. cap.*
732. 33. *num.* 6. simul quoque *ibidem* probans, † vniuer-
salem, & generalem, seu genericam renuntiatio-
nem eandem esse, eámque posse dici, & esse for-
malem non solùm de ipso genere, sed etiam de spe-
ciebus, quæ sub illo conceptu confuso comprehen-
duntur: nam licèt, inquit, ex parte intellectus
confusè cognoscantur; tamen, quia affectus ten-
dit ad res in se, ideo voluntas illa formalis est de
omnibus speciebus ibi contentis; & concludit,
quòd renuntiatio expressa non requirit specificam
voluntatem, vt ratio allata probat, & vsus confir-
mat. ratióque est, quia voluntas generalis de se
vsque ad speciem descendit: & ideo ad talem re-
nuntiationem sufficit, ac requiritur formalis vo-
luntas abdicandi à se tale ius, siue illud in specie
proponatur voluntati, siue sub genere, in quod
voluntas indistinctè, & generaliter feratur; & ge-
neralem renuntiationem regulariter valere, &
compreheodere omnes species sub eo genere con-
tentas, latè tradit Gabr. id declarans post alios
com. conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 4. *numer.*
5. *ad* 10. & latissimè probat D. Gallerat. *d. cap.* 2.
numer. 25. *cum trib. seqq. num.* autem 29. satis sol-
uit argumenta, quæ obiecerat *numer.* 16. *vsque ad*
24. & præterea *d. numer.* 29. id ampliat in nonnul-
lis casibus: & *à numer.* 30. *ad* 37. alios enume-
rat, in quibus idipsum absque difficultate lo-
cum habet. *num.* verò 38. *& seq.* ex eo infert ad
quorumdam renuntiationem. Optimè autem mo-
net Suarez *eod. cap.* 33. *numer.* 7. in hoc, idest, in
733. hac renuntiatione expressa generali, † applican-
dam, & seruandam esse regulam iuris, vt sub ge-
nerali concessione ea non veniant, quæ quis in
specie non esset verisimiliter concessurus; de qua
in cap. vlt. de offic. vicar. in 6. *cap. si Episcopus, de*
pœnis. & remiss. & cap. in generali, de reg. iur. eod. lib.
eadem enim, inquit, est ratio in renuntiatione ge-
nerali priuilegij: maximè cùm hæc regula habeat
quoque locum in obligationibus, vt *in l. qui pe-*
culiy, ff. de pecul. l. obligatione generali, ff. de pign.
& hypoth. & l. 1. *C. quæ res pig. oblig. poss.* eám-
que regulam etiam in specie ad renuntiationem
applicat D. Gallerat. *d. cap.* 2. *numer.* 43. subdit
autem *d. numer.* 7. Suarez, in vniuersum locum
hic habere vulgatam illam regulam; quòd †
734 clausula generalis comprehendit species, quan-
tum posset salua ratione iuris, & recti sermonis,
arg. *l. si ex pluribus, ff. de solut.* cum simil. sic-
ut enim consensus non extenditur ad non co-
gitata, & verisimiliter non comprehensa sub
cogitatis; ita nec renuntiatio, quia consensum
735. requirit. & ideo sub formali, voluntate † com-
prehendimus illas conditiones, quæ ad volun-
tarium consensum, & ad contrahendum, seu
se obligandum sufficientes, ac necessariæ sunt;
vt quòd non sit voluntas coacta, vel per do-
lum, deceptionem aut similem iniuriam extor-
ta; nam si hæc deficiant, non censebitur esse
voluntas sufficiens; quia eadem est ratio de re-
nuntiatione, quæ de aliis contractibus, vel obli-
gationibus, vt latè per Soc. *consil.* 263. *volum.*

2. & Card. Tusc. *in suis conclus. sub litter.* R.
conclus. 167. 168. *&* 169. & in specie renuntia-
tiuis quòd abesse ab ea debeat coactio, metus,
ignorantia, seu error, & dolus, latè probat Gal-
lerat. *d. lib.* 3. *sui tract. de renuntiat. cap.* 8. *numer.*
4. Cum autem renuntiatio quantumuis generalis,
sicut & verba † restringi debeant de habilitate, 736.
& ciuiliter sint intelligenda, *cap. significatum, de*
preb. l. fin. §. idem respondit, ff. de condict. in-
deb. cum aliis adductis ab Euerard. *in loco leg. à*
generalit. numer. 1. *&* 8. atque in materia renuntia-
tionis per Gallerat. *d. cap.* 2. *numer.* 40. in qua o-
mnes restrictiones † ad quatuor capita redu- 737.
cit singula fusè comprobans idem Gallerat. *d. num.*
40. *in fi.* iuncto *num.* 41. *& seqq. vsque ad fin. cap.*
nimirum ex verbis, *necnon præcedentib. & sequen-*
tib. sub quo capite ponit *d. numer.* 41. personas,
ac res specialiter expressas, & verba specialia,
siue præcedentia, siue sequentia; atque etiam
rationem expressam. Secundò ex mente, ac vo-
luntate renuntiantis *numer.* 42. sub qua ponit
numer. 43. cùm quis alicui iuri verisimiliter in
specie non esset renuntiaturus, & *numer.* 44.
cùm de eo saltem in genere non cogitauit, vt
quæ ex testamento relinquuntur; *numer.* verò
45. *&* 49. quæ sunt magni præiudicij, & *num.*
46. *cum duob. seqq.* quæ habent specialem fauo-
rem, vt restitutio in integrum, legitima, dos,
alimenta, feudum, vel emphyteusis, ius fidei-
commissi & consuetudo. *numer.* autem 50. *cum*
duob. seqq. insolita, vt casus fortuitus, & ius fu-
turum: de quo tamen postremo videndum, quod
idem auctor tradit *eod. cap.* 2. *numer.* 32. Tertiò
ex potestate, *numer.* 53. *&* 54. nimirum quoad
ea, quibus quis speciatim renuntiare non potest,
vt debita reuerentia, dolus futurus, exceptio simu-
lationis. Denique *numer.* 55. ex natura actus, nam
in generali renuntiatione non comprehenditur, nisi
id, quod venit ex natura actus, *l. si vne, ff. lo-*
cat. l. si insulam, ff. de præscript. verb. & l. in-
ter stipulantem, in princ. ff. de verb. oblig. Restri-
ctiones autem, quæ spectant ad coarctandam
quamlibet generalem dispositionem, ponit Euerard.
vbi sup. numer. 3. *vsque ad* 7. *& numer.* 10. *cum seq.*
ac Doct. *d. cap. in generali.* Et hæc de renuntiatio-
ne generali.

Quoad renuntiationem autem specialem, &
indiuiduam, seu singularem, illud præmisisse suf-
ficiat, quod satis comprobat D. Gallerat. *d. cap.*
2. *numer.* 13. *& seq.* quòd, † vbi specialis re- 738.
nuntiatio exigitur, sicut non requiritur expres-
sio singularis; ita non sufficit renuntiatio per
relationem ad aliud: hæc enim est impropria,
& ficta expressio, atque adeò haberi non potest
pro speciali, vt plures tradiderunt apud Tiraq. *ad*
leg. connub. glos. 7. *numer.* 187. *vsque ad* 190. li-
cèt ipse *numer.* 195. accedat Franc. Aret. qui *in l.*
pluribus, in princ. ff. de verb. oblig. vult, expressio-
nem, quæ fit per relationem ad aliud, esse propriè
generalem, impropriè specificam; sicque possunt
conciliari diuersæ hac in re opiniones; cùm etiam
plerique sentiant eam expressionem esse propriam,
quos refert Tiraq. *d. glos.* 7. *num.* 191. *cum duob. seqq.*
nisi admittamus distinctionem Ruin. quam refert,
satisque confirmat Tiraq. *ibidem numer.* 194. re-
lationem generalem esse impropriam, non autem
specialem, aut singularem. Cætera, quæ † de 739.
expressa, vel tacita renuntiatione præmitti hoc
loco poterant, nec ita necessaria sunt, consul-
tò prætermittimus; maximè cùm facilè peti pos-
sint ex eo, quod de hac tacita, & expressa renun-

tiatione tradit D. Gallerat. *d. tract. de renum. lib.*
4. *cap.* 1. *&* 2. *ac lib.* 5. *cap.* 1. & passim; ac de
tacito, & expresso consensu Tiraq. *d. glos.* 7. ferè
per tot. Caputaq. *decis.* 212. *&* 216. *part.* 1. Flamin.
Paris. *tract. de resig. benef. lib.* 8. *quæst.* 10. Mas-
card. *de probat. conclus.* 416. *cum seq.* & Gonzal.
ad reg. 8. *Canc. glos.* 47. *à numer.* 20. *ad* 29. Illa-
que tria hic monuisse sit satis. Primum, quòd,
740. licèt † renuntiatio, vbi alia coniectura capi pos-
sit, non præsumatur, vt satis probat Gallerat.
d. lib. 5. *cap.* 1. *& numer.* 9. *ad* 13. *& numer.* 19.
& in renuntiatione priuilegij post alios tradit Me-
noch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 41. *numer.* 5.
tamen ea quoque inducitur ex fortioribus indi-
ciis, ac præsumptionibus; vt sentit Menoch. *d.*
præsumpt. 41. passim, & latè probat Galler. *d. cap.*
1. *numer.* 5. *vsque ad* 8. *& numer.* 14. *ac* 16. cum
741. multis sequentibus. Alterum, quòd, † licèt re-
gulariter, & in dubio plus operetur renuntiatio
expressa, quàm tacita, vt latè probat idem Gal-
lerat. *d. lib.* 5. *de renunt. cap.* 1. *numer.* 36. *cum duob.*
seqq. & numer. 41. 42. 46. *&* 48. tamen inter-
dum plus operatur tacita, quàm expressa, vt ipse-
met docet, ac confirmat *d. cap.* 1. *numer.* 39. 40.
41. *in initio*, 45. *&* 46. interdum, & quoad ali-
quod æquè operantur, vt idemmet tradit *d. nu-*
mer. 41. 43. 44. 46. *&* 60. Tertium, quòd, cùm
742. renuntiatio † primò diuidatur in expressam, &
tacitam, & expressa in eam quæ factis, & quæ
verbis exprimitur; hæc verò præcipuè in genera-
lem, specialem, & singularem, vt sup. hoc ipso
præmiss. 3. ex eodem auctore, & aliis ostendimus:
tacita, vt *ibid.* indicauimus, & latiùs ipsemet pro-
sequitur *d. cap.* 1. *numer.* 27. 30. 61. *&* 62. & meliùs
constat ex tabula, seu arbore tacitæ renuntiationis,
quam in fine eiusdem cap. posuit, & fusiùs explicat
in seqq. capitib. eius *lib.* 5. primò diuiditur in tria
membra, nimirum eam tacitam renuntiationem,
quæ colligitur ex verbis, cùm scilicet ea quidem
verbis non comprehenditur, sed ex mente; (ver-
bis nimirum perpensis,) deprehenditur; eam, quæ
colligitur ex actu; & eam, quæ colligitur ex omis-
sione. de primo membro agit *cap.* 2. eiusdem *lib.*
5. secundum, de quo *in cap.* 3. diuidit in eam ta-
citam renuntiationem, quæ colligitur ex actu no-
stro, vel iurato; de quo *cap.* 4. vel geminato, de
quo *cap.* 5. vel contrario iuri nostro; de quo *cap.*
6. vel ex actu nostro abiiciendi, derelinquendi-
ve rem; de quo *cap.* 7. vel denique ex natura
actus, de quo *in cap.* 8. & in eam, quæ colligi-
tur ex actu alterius, cui consensimus, vel tunc
permittendo, aut expressè, de quo *cap.* 9. aut ta-
citè per actum siue consilij, siue cooperationis, si-
ue auctoritatis, de quo *cap.* 10. per omissionémve,
seu negligentiam tacendo, seu patiendo; de quo
cap. 11. vel post actum, ex interuallo eum ratifi-
cando; de quo *in cap.* 12. Tertium membrum prin-
cipale tacitæ renuntiationis, quod est ex omissione,
& ab eo tractatus *cap.* 13. diuidit in eam omissio-
nem, quæ fit non vtendo; & de hac agit *cap.* 14. eam,
quæ fit non implendo ex parte sua; & hanc prose-
quitur *cap.* 15. ac denique in eam, per quam quis
sinit labi tempus præstitutum in vsu iuris sibi con-
cessi; & de hac disserit *cap.* 16. eóque *vlt.* eiusdem
lib. 5. Nos autem de his omnibus speciebus taci-
tæ renuntiationis; (illa excepta, quæ est ex tem-
poris lapsu, cùm de ea satis egerimus sup. hoc ipso
cap. *quæst.* 4. necnon excepta illa, quæ inducitur ex
non vsu, & quæ ex contrario vsu, quoniam huius
vtriusque disputationem seq. quæstioni reserua-
mus;) de cæteris, inquam, speciebus prædictis taci-
tæ renuntiationis in præsenti quæst. breuiter tamen,
differemus. Iam vero his præmissis, ad huius quæst.
conclusiones descendamus.

PRIMA CONCLVSIO. Potest regulari-
ter is, qui impetrauit commutationem vltimæ vo-
luntatis, † ei expresse renuntiare, & per hanc 743.
expressam renuntiationem extinguitur commuta-
tio. Probatur tum ex iis, quæ in specie renuntia-
tionis priuilegij, regulariter eam cuique concedi,
tradidimus sup. *in* 1. *&* 2. *præmiss. huius quæst. circa*
initium, tum quia regulare est, vt † vnicuique li- 744.
ceat fauori, & iuri suo renuntiare: quæ regula
habetur *in l. si iudex circumuento, & l. si filius,*
ff. de minor. l. pacisci, l. pactum inter heredem, &
l. ius publicum, ff. de pact. l. postquam lite, & l. si
quis in conscribendo, C. eod. tit. cap. mandastis, 2.
quæst. 4. *cap. quam periculosum*, 7. *quæst.* 1. *cap.*
cum nobis olim, de elect. cap. quod in dubiis, de
renunt. cap. statuimus, & cap. ad Apostolicam, de
regular. cap. si de terra, de priuil. & cap. vlt. in fi.
de crim. fals. cum aliis tam iuribus, quàm Do-
ctorib. ad id fusiùs allegat. per D. Gallerat. *d. tract.*
de renunt. tom. 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *numer.* 4. qui *numer.*
5. subdit, & multis relatis tradit, hanc regulam
fundamentum capere ab alia regula, qua proditum
est, in re sua quemlibet esse legitimum admini-
stratorem, & arbitrum, de qua *in l.* 2. *ff. de iis, qui*
sunt sui, vel al. iur. & l. in re mandata, C. mand. cum
suis concord.

Limitatur autem hæc conclusio primò, vt pro-
cedat, dummodo † id quod renuntiatur sit in- 745.
ductum in fauorem eius solius, qui renuntiat;
aliàs secus. ita de renuntiatione priuilegij sentit
Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 41. *numer.*
7. *&* 8. post Fel. *in cap. cùm accessissem, numer.*
29. & ibid. Dec. *col. pen. versic. secundo, prædicta*
conclusio, & numer. 18. *& col. vlt. conclus.* 6. atque
alios, & expressè tenet, ac probat Suarez *d. lib.* 8.
de legib. cap. 33. *numer.* 2. & nos attigimus sup. *in*
1. *&* 2. *præmiss.* ac generatim de renuntiatione tra-
dit Gallerat. *d. cap.* 1. *numer.* 4. *vers. & ideo, & nu-*
mer. 63. *ex l. non videtur, ff. de reg. iur. & l. si*
quæramus, ff. de testam. Bald. *tit. qualiter feud. alien.*
poss. §. porrò, numer. 1. *in vsib. feud.* Castr. *in l.*
penult. col. fi. & *ibi* Ias. *numer.* 14. *C. de pact.* Hinc
infertur, † prælatum non posse expressè renun- 746.
tiare priuilegiis, ac iuribus Ecclesiæ; de quo loqui-
tus Suarez, & Menoch. *ibidem*, latéque id declarans
confirmat Gallerat. *d. lib.* 3. *de renunt. cap.* 4. *à numer.*
14. *vsque ad* 18. Idémque dicendum † de tutoribus, 747.
& curatoribus, nisi ea renuntiatio tendat ad fauo-
rem pupillorum, prodigorum, furiosorum, & mino-
rum, ex latè per eundem adductis *d. cap.* 4. *à num.* 20.
vsque ad fin. & de † ciuitatis, aliorúmve loco- 748.
rum administratoribus, ex iis, quæ idemmet auctor
fusè tradit *eod. cap.* 4. *à num.* 4. *ad* 13. vbi id decla-
rat. Infertur quoque idem statuendum † quoad 749.
ea, quæ sunt inducta in fauorem publicum; vt cum
Suarez *d. cap.* 33. *num.* 2. docuimus sup. *in* 1. *præ-*
miss. ad fin. traditque Gallerat. *d. lib.* 3. *cap.* 1. *num.*
4. *vers & ideo, & numer.* 34. necnon *cap.* 2. *numer.*
31. *vers. quod ergo.* probatur ex iis iuribus, in qui-
bus habetur, iuri publico pacto priuatorum de-
rogari non posse, nimirum *l. ius publicum, ff.*
de pact. l. neque pignus, §. priuatorum, ff. de reg.
iur. & cap. si diligenti, de for. compet. cum simil.
inibi per glos. & Doctos. alleg. Id autem in-
telligendum est, vt rectè monet, & fusè com-
probat D. Gallerat. *d. numer.* 34. *cum duob. seqq.*
quoad ius publicum non auctoritate tantùm, sed
vtilitate; necnon vbi illud priuilegiũ, cui renuntian-
dum

dum est, inductum fuit principaliter in fauorem
publicum, non autem dumtaxat in consequen-
tiam; vt idemmet latè confirmat d. cap. 2. numer.
28. vsque ad 31. Limitatur secundò, vt non pro-
750. cedat prædicta regula, & nostra conclusio, † vbi
statutum, aliúdve ius prohibet renuntiationem; vt
ex glos. in l. non vsque adeò, ff. si à parent. quis
fuer. manumiss. Alexand. consil. 138. numer. 10. lib.
5. Marzar. consil. 19. numer. 7. Couar. in rel. cap.
quamuis pactum, 2. part. §. 2. numer. 7. de pact. in
6. Guttier. de contract. iurat. cap. 14. Vasq. de success.
creat. lib. 3. §. 28. numer. 31. tradit Gallerat. d. lib.
3. cap. 1. num. 67. cum seq. id temperans num. 69. &
73. vt non obtineat locum, quoties prohibitio re-
nuntiationis continet solum fauorem, non autem
odium personæ prohibitæ, aut fauorem alterius.
sed & his duobus postremis casibus renuntiari cum
iuramento poterit, si iuramentum non redundet
in alterius præiudicium, nec obseruata vergant in
dispendium salutis æternæ; vt idem tradit d. nu-
mer. 73. ex cap. cum contingat, de iureiur. Limi-
tatur tertiò eadem regula principalis, & nostra
751. conclusio, vt non procedat; † vbi ius, de cuius
renuntiatione agitur, est quidem proprium renun-
tiare volentis, & in eius solius fauorem indu-
ctum; sed persona, quæ renuntiare vult, non est
habilis ad renuntiandum: vt post Castr. in l. pen.
col. fin. vers. in conclude, & ibi Ias. numer. 14. C.
de pact. & illo Pauli Apostoli ad Galat. 4. Quan-
to tempore heres paruulus est, nihil differt à seruo,
cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus, & acto-
ribus est vsque ad tempus præfinitum à patre; &
ex Instit. tit. quib. alien. non lic. vbi in princ. di-
citur, accidere aliquando vt, qui dominus rei
sit, alienare non possit; exemplúmque affertur
de fundo dotali, quem maritus etiam consentien-
te vxore alienare, aut obligare non potest: &
in §. nunc admonendi sumus, habetur, pupillo si-
ne tutoris auctoritate interdictam esse alienatio-
nem; & in §. fin. additur quoque de debiti solu-
tione. de minore verò, ac muliere in specie renun-
tiationis ex Castr. & Ias. vbi sup. exemplum af-
fert idem Gallerat. d. cap. 1. numer. 66. qui quoad
mulierem in nonnullis casibus idipsum latè com-
probat eod. lib. 3. cap. 2. præsertim num. 9. vsque ad
24. & à num. 17. ad 26. & numer. 32. cum trib. seqq.
752. Licèt enim regulariter mulier † de iure commu-
ni nullam prærogatiuam, exceptis casibus in iure
expressis, habeat præ masculis, l. vlt. & ibi Bald.
C. de iur. & fact. ignor. eum aliis adductis à Tiraq.
de retract. conuent. §. 4. glos. 7. numer. 13. & Gallerat.
d. cap. 2. num. 15. inde inferens num. 16. eam posse
quoque regulariter renuntiare iuri suo, ex l. pen.
C. de pact. & l. vnic. §. licèt, C. de rei vxor. act. l. iu-
bemus, C. ad Velleian. & l. mulier, C. de in integ. re-
stit. min. & plerisque Doct. ibi per eum relatis. Rectè
autem subdit D. Gallerat. eod. cap. 2. num. 17. à su-
753. pradicta regula recedi, † quoties mulieri succurri-
tur propter eius fragilitatem, adde autem, & pro-
pter ignorantiam iuris, in certis nimirum casibus, vt
idem tradit num. 13. præcipuè ex Bart. in auth. ma-
tri, & auia, num. 121. C. quand. mul. tut. offic. fun-
gat. vnde ratione præsumptæ ignorantiæ mulier
renuntians certiorari debet, vt idemmet Galle-
rat. latè probat eod. lib. 3. cap. 9. numer. 4. vsque ad
8. Propter fragilitatem autem succurritur mu-
lieri in duobus casibus. primò in intercessione, &
obligatione pro altero; vnde prodiit auxilium S.C.
Velleiani, toto tit. ad Velleian. & in alienatione fun-
di dotalis, suæque dotis; cuius conditionem pacto
deteriorem facere non potest, l. de dot. l. Attilicinus,

& l. vt autem longiore, ff. de pact. dotal. l. vnic. § &
cum lex, C. de rei vxor. act. & Instit. quib. alien. non
lic. in princ. cum aliis iuribus, quorum ferè omnium
quoad hoc verba refert, ac rationibus, & Docto-
rib. allegatis per D. Gallerat. d. cap. 2. num. 10. 11.
12. 19. & 20. Optimè autem docet eod. cap. 2. num.
21. & 25. mulierem multa alia priuilegia habere
ratione dotis suæ ob propriam fragilitatem, quæ
collegit Bald. nouell. in tract. de dot. & eius priuil.
& num. 8. ac 34. quòd iure statutorum ferè totius
Italiæ mulieres non possunt contrahere absque
consensu viri, aut, si nuptæ non sint, consangui-
neorum; idque ob fragilitatem: num. verò 17. &
21. vsque ad 26. probat, † ob eandem non posse 754
renuntiare illis auxiliis, quæ ob id sibi competunt;
siquidem renuntiatione alicuius ex his auxiliis non
tollitur fragilitas, cùm non possit quis renuntian-
do tollere suam imbecillitatem; Tiraq. ad l. si vn-
quam, in præfat. num. 3 eo. C. de reuoc. donat. neque
potest in eodem actu esse magis deliberata, & con-
sulta renuntiatio, quàm principalis obligatio; &
quia fragilitate, ac leuitate mulier in principali
obligatione labi potest, eadem quoque renuntian-
do auxiliis fragilitati occurrentibus lædi, & captari
rursus potest; cùm eadem fragilitatis ratio, quæ
consideratur in principali obligatione, pariter
inspici debeat in renuntiatione, ex qua mulier
obligatur, arg. l. doli, vers. dimissum est, il 1. vbi
Ang. & alij, ff. de nouat. l. iudex circumuento, &
ibi notat. ff. de minor. Bart. l. si quis in conscriben-
do, & ibi Dec. numer. 30. C. de pact. Abb. in cap.
cum contingat, numer. 20. de iureiur. Fel. in cap. si
diligenti, numer. 13. vers. quarto fallit, de foro com-
pet. Hæc autem regula sumpta ex d. l. doli, pro-
cedit cùm ratio fragilitatis impedit contrahere;
quoniam eo casu eadem fragilitatis ratio obuiat
renuntiationi in eodem contractu factæ; secus
si ea fragilitas non impediat eum contractum mu-
lieris. ita post Ias. in l. 1. numer. 11. ff. de condict.
indeb. declarat Gallerat. d. cap. 2. numer. 18. Item
fallit † in casu speciali matris, & auiæ, quæ 755.
potest, & debet renuntiare auxilio Velleiani, vt
tutelam filij, aut nepotis suscipere cum decreto
possit, vt ex text. in auth. matri, & auia, C. quand.
mul. tutel. offic. fung. & Doctor. ibidem, ac ple-
risque relatis tradit idem Gallerat. d. cap. 2. numer.
16. & 24. vbi eius rei rationem affert. qui et-
iam à numer. 36. vsque ad fin. cap. necnon lib. 5.
cap. 4. præsertim numer. 6. 28. 29. & 34. ita exactè
tractat, † quid in hac, & aliis renuntiationi- 756.
bus mulierum possit iuramentum, vt ad eum au-
ctorem candidum lectorem remisisse sufficiat; vt
aliquid ex eodem auctore dicamus de renuntia-
tione minorum, quod erat alterum exemplum
ex propositis in hac secunda limitatione præsen-
tis à nobis propositæ conclusionis: & aliquid et-
iam de rustico, ex eodem, & aliis Doctor. De
minore igitur idem D. Gallerat. d. lib. 3. cap. 3.
numer. 7. eam regulam constituit, vt minor quo-
que † renuntiare possit suo beneficio, per text. in l. 757.
si iudex circumuento, ff. de minor. vbi Iulianus I.C.
hac in re de minore loquens eam rationem subdit;
quia vnicuique licet contemnere hæc, quæ pro se
introducta sunt; & ex glos. ibi, & d. l. si quis conscri-
bendo, C. de pact. idque confirmat tum ex eo, quòd † 758.
non omnia, quæ minores vigintiquinque annis ge-
runt, irrita sunt, sed ea tantùm, quæ causa cognita
eiusmodi deprehensa sunt, vt ab aliis circumuen-
ti, vel sua facilitate decepti, aut quod habuerunt,
amiserint, aut quod acquirere emolumentum po-
tuerunt, omiserint, aut se oneri, quod non suscipere

licuit, obligauerint; vt dicitur *in l. non omnia, ff. de minor.* & vt dicitur *in l. quod si minor, §. 1. ff. eod. tit,* non semper ea, quæ cum minoribus geruntur, rescindenda sunt, sed ad bonum, & æquum redigenda, ne magno incommodo huius ætatis homines afficiantur, & nemine cum his contrahente, quodammodo commercio eis interdicatur. tum ex eo, quòd fauor io odium retorqueretur, cùm interdum minor renuntiando maiorem consequi posset vtilitatem, Castr. *in l. cùm pater, §. curatoris, numer. 3. ff. de legat. 2.* vnde minor potest validè resignare beneficium, glos. *in cap. ex parte*, vbi Abb. *num. 14. de restit. spol.* Flamin. Paris. *tract. de resign. benefic. lib. 3. quæst. 7. numer. 2.* Hanc autem regulam temperat Gallerat. *d. cap. 3. numer.* 8. vt non procedat † in beneficio concesso ob
759. ætatis imbecillitatem: nam hoc casu minori non est permissa renuntiatio; quia qua fragilitate, & facilitate incidit in captionem, eadem quoque renuntiando rursus captatur, iuxta *l. doli, vers. diuersum est, il 1.* juncto *vers. idémque est, ff. de nouat.* not antrque Bart. *consil.* 88. *numer.* 3. *lib.* 1. immo huiusmodi renuntiatio non valet ipso iure, ne detur restitutio ad restituendum, arg. *l. interdum, ff. de minor.* Castr. *in l. si intra, C. de in integr. restit. min.* ex hoc autem infert Gallerat. *num.* 9. primò ex glos. *d. l. si index*, & pluribus relatis ex communi, † non posse minorem renuntiare
760. beneficio restitutionis io integrum; quod etiam ex communi resoluit Odd. *tract. de restit. in integ. part. 1. quæst. 26. artic.* 4. & latè tradit idem Gallerat. *d. tract. de renuntiat. part. 2. renunt.* 59. quam illationem *d. numer. 9. vers. sed hæc intellige*, declarat, vt non procedat in tacita renuntiatione restitutionis iam concessæ per eius non vsum, tum arg. *d. l. si index*, ibi, & hîc nolit vti hac in integrum restitutione; tum ex Dyn. *in cap. quod ob gratiam, numer. 2. de reg. iur. in 6.* & Bald. *in addit. ad Specul. tit. de restit. in integr. verbo, minor.* tum ea ratione, quia in renontiatione auxilij futuri obstat fragilitas, non sic præteriti, cùm facilius quis adducatur ad renuntiandum iuri futuro, quàm quæsito, *l. cùm hi, in princ. ff. de transact.* ibi; facilè transigerent contenti modico præsente, & *ibi glos.* 1. vbi ad id refert illud Claudiani,

— omne futurum
Despicitur, suadéntque suum præsentia fructum.

Num. autem 10 *d. cap.* 3. infert secundò idem D.
761. Gallerat. non posse minorem † renuntiare solemnitatibus, quæ à iore communi, vel statutario exiguntur in contractibus, & aliis obligationibus minorum; nisi hæ in vtilitatem minoris contractæ fuerint, ex *d. l. cùm hi, §. eam transactionem*, & communi Doctor. sententia. *numer.* verò 11. subdit, satísqoe probat, minorem non posse gratis renontiare etiam cum iudicis decreto, cùm non possit donare etiam cum huiusmodi decreto, præcipuè ex Menoch. *consil.* 813. *numer.* 49. Quod autem dictum est de renuntiatione minoribus prohibita in prædictis casibus, & aliis, de quibus D. Gallerat. *d. cap. 1. à numer.* 12. *ad* 15.
762. procedit, † nisi interuenerit iuramentum: hoc enim regulariter confirmat omnem renuntiationem ipsorum, vt latè idemmet auctor comprobat *d. cap.* 3. præcipuè per text. *l. 1. & 2.* quæ incipit, *sacramenta puberum*, ac sub nomine auth. *citari solet, C. si aduers. vendit.* multis modis id declarans *à numer. 16. ad fin. & lib 5. cap. 4.* præsertim *numer.* 6. 22. 28. 31. & 32. Sicut autem mulieri, ita minori, & rustico succurritur ob

præsumptam ignorantiam iuris; vnde † de au- 763.
xiliis in eorum fauorem à iure inductis certiorari debent, vt late probat idem D. Gallerat. *d. lib. 3. cap. 10. a numer. 4. vsque ad* 11. docens *numer.* 9. ex Bursat. *consil.* 215. *numer.* 10. *lib.* 1. eos non debere necessariò certiorari, de iis, quæ in facto, sed solùm de iis, quæ in iure consistunt; licet illa quoque certioratio valde vtilis sit, vt renuntians excludatur a probatione erroris, Iacob. de Beluis. *§. 1. auth. quemad. oport. Episc.* quem sequitur Ferrar. *in for. libell.* contra plures reos debendi, in glos. aliísque omnibus. In duobus tamen casibus necessaria est certioratio renuntiantis de iis, quæ in facto consistunt, vt idemmet Gallerat. ostendit *eod. cap. 3. numer.* 12. nimirum in remissione eorum, quæ ex testamento, aliáve simili vltima voluntate proficiscuntur; præcipuè ex *l. de his*, & *ibi* Doctor. *ff. de transact.* Alex. *consil.* 114. *in fi. lib.* 7. & Peregr. *tract. de fideicom. art.* 51. *numer.* 13. necnon in spiritualibus, ex *d. §.* 1. & Ferrar. *in d. glos.* aliísque omnibus, *numer.* 3. quibus addo quoad pactum & transactionem, vt non trahantur ad ios, quod ex testamento competit, nisi visis & cognitis eius verbis, Euerard. *in loc. à generalit. numer. 10. ad fin.* inter alios post Alex. *consil. 11. volum.* 2. & Ioan. Imol. *in cap. 1. de transact.* Ex his autem facilè colligi potest, quid sit dicendum de rustico quoad renuntiationem; nimirum eum renuntiare posse, sed certiorari debere de auxiliis iuris, quibus renuntiat virtute clausularum; quod in specie sentit post alios Mascard. *de probat. concl.* 1286. *n.* 17. & Odd. *d. tract. quæst.* 9. *n.* 44. Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 194. *n.* 76. post Mars. alios referentem *in suo sing.* 12. atque etiam de iis, quæ ex testamento ortum habent, seu dependent, & spiritualibus, vt mox dictum est; cæterùm † 764.
eum renuntiare posse: neque enim in hoc priuilegiatus est, quòd aliquibus in casibus renuntiare nequeat; vt sentiunt Doct. quos refert Menoch. *d. cas.* 194. *num.* 82. & *de recuper. possess. remed. 9. num.* 27. atque ex eo etiam colligere licet, quòd hic non est ex casibus, in quibus rusticus io iore priuilegiatus est, collectis à Rip. *in tract. de pest. tit. de remed. præseruat. numer.* 226. cum multis seqq. & Menoch. *d. remed. 9. quæst. 2. & d. cas.* 194. passim, ac Renat. Choppin. *in tract. de priuileg. rustic. lib. 1. part. 2. & lib.* 3. ferè per tot.

Secunda conclusio. Per renuntiationem quoque tacitam impetrantis, quæ ex
verbis colligitur, † regulariter extinguitur com- 765.
mutatio vltimæ voluntatis. Probatur tum ex eo, quòd regulariter taciti, & expressi eadem est virtus, volg. *l. cùm quid, ff. si cert. petat. & l. qui ad certum, ff. locat.* cum aliis ad id allegatis ab Euerard. *in loc.* seu *argum. leg. ab express. ad tacit. & contr. à numer. 1. vsque ad* 8. tum ex eo, quòd † 766.
tacitus consensus sufficit, & idem operatur, quod expressus, vbi lex, aliáve dispositio non requirit consensum aut expressum, aut pro forma; vt per text. *in l. 2. §. voluntatem*, tradit *ibidem* Bart. *numer.* 1. & 2. Ias. *num.* 5. & 6. *ff. sol. matrim.* glos. & Doctor. per text. *ibi, in cap. ea noscitur, de his, quæ fi. à prælat. sin. consens. Cap.* cum plerisque Doct. & Rot. decisionibus ad hoc adductis à Gonzal. *in commentar. reg. 8. Cancell. glos. 47. numer.* 22. iunctis
duob. præced. tum quia quoad essentiam consensus † 767.
nihil differunt tacita, & expressa renuntiatio, vt satis probat Gallerat. *d. lib. 5. de renunt. cap. 1. num.* 43. vbi etiam in terminis docet quoad abdicationem, seu priuationem ioris sui æquè operari tacitam renuntiationem, quæ ex verbis colligitur, &

eam

eam, quæ expreſſis verbis fit; præcipuè quia ne-
que intereſt, quòd pactum tacite fiat, ex notat.
per Doctor. *in l. post venditionem, C. de pact. ac l.
Labeo, & l. item quia, ff. eod. tit.* poſt gloſ. *in l. ſi mu-
lier, ff. ſol. matrim. l. ad ſolutionem, C. de re iudic. &
l. poſtquam liti, C. de pact.* & ex eo, quod pluribus
relatis tradit, & latè probat Flam. Pariſ. *tract. de
reſig. benefic. lib. 1. quaſt. 1. numer. 7. vſque ad 10. &
num. 23.* necnon *quaſt. 13. à num. 10. ad 15.* tacitam
768. renuntiationem æquè, ac expreſſam † inducere
priuationem beneficij Eccleſiaſtici; ita, vt renun-
tians illud repetere non poſſit; præcipuè per text.
in cap. ex ore, & *ibi* gloſ. & omnes, *de his, quæ fi.
à mai. part. cap.* Card. Pariſ. *conſil. 76. in princ. vol.
4. & in cap. cùm Eccleſia, numer. 1. de except.* &
ex communi teſte Hoied. quamplurimos referente
in tract. de incompat. benef. part. 1. cap. 13. num. 63.
necnon per text. *in cap. 1. & 2. vt lit. pend. in 6. &
§. ecce, 7. quaſt. 1.* ſubditque *num. 15.* pluries fuiſ-
ſe reſolutum in Rota, quòd etiam per tacitam re-
nuntiationem inducitur vera vacatio beneficij taci-
tè renuntiati. Ad rem autem noſtram ſatis appoſi-
tum exemplum eſt, quod idem affert *d. num. 23.* in
eo, qui conſenſit, vt beneficium ſuum conferatur
alteri; namque is videtur tacitè illud renuntiare,
ex gloſ. *in cap. beneficium, verbo, aſſenſit, de regu-
lar. in 6.* Card. Alex. *in cap. quamuis enim, 17. quaſt.
2.* Abb. *d. cap. ex ore, numer. 5. & 9. de his, quæ fi. à
mai. part. Cap.* & Mohedan. *deciſ. manuſcr. 335. incip.
an indultum.*

Tertia conclvsio. Per eam quo-
que tacitam renuntiationem, quæ inducitur ex actu
769. noſtro, † extinguitur commutatio vltimæ volun-
tatis. Probatur concluſio tum ex eo, quod initio
præced. concluſ. oſtendimus, taciti, & expreſſi
eamdem eſſe virtutem; & circa medium, quoad
priuationem iuris æquè operari tacitam, & ex-
preſſam renuntiationem: tum ex eo, quòd volun-
770. tas noſtra † non modò verbis, ſed etiam fa-
ctis declaratur, *l. reprehendenda, C. de inſtit. &
ſubſtit.* & *ibi* gloſ. *verbo, comprobaſti, l. de quibus,
& l. recuſari, ff. de acquir. hered. l. Paulus, ff. rem
rat. haber.* cum aliis iuribus ac Doctor. ad id alleg.
à Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 35.* & Gal-
lerat. *d. lib. 5. de renunt. cap. 3. num. 1.* plurib. com-
probante *numer. 2.* immo magis oſtendi volunta-
tem factis, quam verbis, præſertim ex text. *in l. ſi
tamen, §. ei, qui, ff. de ædilit. edict. cap. dilecti, il 1.
de appell. & d. cap. ex ore, de his, quæ fi. à mai. part.
Capit.* & in ſpecie ex actu induci tacitam renun-
tiationem, idemmet Galler. probat *eod. cap. 3. nu-
mer. 3. & 5.* ac priùs docuerat *cap. 1. numer. 24. 27.
ac 30.* probátque text. *in d. cap. ex ore,* necnon *cap.
ſi de terra, & cap. accedentibus, de priuileg.* ac præ-
ter Scribentes *ibi*, ſentiunt Doctores relati, ac pro-
bati à Flam. Pariſ. *d. quaſt. 1.* præſertim in exem-
plis tacitæ renuntiationis, quæ is adducit ex eo-
rumdem Doctor. ſententia *à num. 11. ad 22.* iuncto
maximè, quod idem poſt alios *num 7. cum duob. ſeqq.*
docuerat ex communi, tacitæ renuntiationis, & ex-
preſſæ benefici j eandem eſſe virtutem quoad ipſius
beneficij ſic renuntiati priuationem. Vt autem hæc
771. tacita renuntiatio inducatur ex noſtro actu, † il-
le actus primò debet eſſe expreſſus, vt idem Galler.
tradit *d. cap. 1. numer. 51.* ex Tiraq. *de legibus connu-
bial. gloſ. 7. numer. 171.* Secundò debet fieri ab eo,
qui renuntiare poteſt, vt idem Galler. poſt alios do-
cet *d. cap. 1. num. 52. num.* autem 53. aliis relatis pro-
bat, requiri tertio loco, quòd ille actus ſit volun-
tarius, non coactus. Quartò requiritur, quòd re-
nuntiatio tacita neceſſariò ex illo actu inferatur; ſe-

cus autem erit, ſi alia coniectura, quàm renuntia-
tionis ſumi poſſit, vt pluribus allegatis oſtendit *eod.
cap. 1. numer. 54. & d. cap. 3. numer. 4.* Quintò ta-
cite remittens cenſetur remittere quoad illum
actum, non quoad alios, ei non ſequentes; vt
poſt alios docet Gallerat. *d. cap. 1. numer. 55.* Sextò
non inducitur renuntiatio tacita ex actu, quem
pars impugnauit, vt idem probat *numer. 56.* ſub-
dens *numer. 57.* alios ſecutus, requiri, vt actus il-
le, ex quo inducitur tacita renuntiatio, ſortitus ſit
effectum, & ſit perfectus; quod etiam poſtea tra-
didit *d. cap. 3. numer. 7.* Septimò ad hoc, vt
agens cenſeatur remittere ius ſuum, ſiue renun-
tiare, non debet ignorare ius, cui renuntiatum
videtur; vt idemmet aliis relatis comprobat *d.
cap. 1. numer. 58.* Denique *numer. 59.* docet poſt
alios, ex actu non colligi renuntiationem, vbi pro-
teſtatio fiat, quæ ius tuetur. quæ doctrina, ne eadem
ſit cum tertio, vel aduerſetur quarto requiſito mox
poſito, intelligenda eſt, vbi actus ille, qui fit cum
proteſtatione, neceſſitate non coactiua, vel ſimpli-
ci, ac præciſa conſequentiæ, ſed ſecundùm quid
inferat renuntiationem; illud verò tertium requiſi-
tum intelligitur de omnimoda, ac præciſa neceſſi-
tate per vim cogente, ad aliquid agendum; quar-
tum de neceſſitate illationis, ſeu conſequentiæ
præciſè, ac ſimpliciter: vbi enim adſit hæc ſimplex,
& præciſa neceſſitas, vt quia actus ſit directè
contrarius priuilegio, ſeu iuri indiuiduo, inuoluens
tempus futurum; tunc habet locum illud commu-
ne axioma, quòd † proteſtatio contraria facto non 772.
releuat, aut iuuat proteſtantem; de qua *in cap.
ſollicitudinem, in fi. de appell.* ac Doctor. *ibi, & in
cap. cùm M. Ferrarienſis, de conſtit.* Ioan. Andr. *in
cap. in generali, de reg. iur. in 6.* in Mercur. Bart.
& alij *in l. non ſolum, §. morte, ff. de nou. oper. nunt.*
inter alios Clar. *§. emphyteuſis, quaſt. 13. verſ. item
quæro,* & Pariſ. *d. tract. de reſig. benef. lib. 6. quaſt.
3. numer. 33.* vbi exemplum afferunt de recipien-
te canonem emphyteoticum decurſum cum pro-
teſtatione, dicentes, eum nihilominus cenſeri re-
mittere caducitatem declaratam; licèt Pariſ. *nu-
mer. præced.* alios retulerit contrarium ſentientes:
quæ opiniones ita conciliandæ ſunt, vt † poſte- 773.
rior procedat in recipiente canonem decurſum
ante, prior in recipiente decurſum poſt declara-
tam caducitatem: quod etiam poſt alios ſentit Cor-
bul. *de cauſ. ex quib. emphyt. priuat. ob non ſol. can.
ampliat. 21. numer. 1. 2. & 3.* Idem verò Pariſ. *d.
tract. lib. 7. quaſt. 1. numer. 69. cum duob. ſeqq.* ponit
exemplum † de vaſallo, aut emphyteota alie- 774.
nante rem feudalem, vel emphyteoticam, ſaluo iu-
re domini, ſecuta poſſeſſionis traditione ipſi acqui-
renti; vt nimirum caducitatem non euitet; quod &
pluribus comprobat quoad emphyteotam Corb. *de
cauſ. ex quib. emphyt. priuat. ob alienat. ampliat. 31. n. 1.
cum duob. ſeqq.* & quoad vaſallum, poſt alios Iul.
Clar. *§. feudum, quaſt. 31. numer. 5.* Verùm de hoc
aliquid etiam inf. *concl. ſeq. declarat. 3. & quaſt. ſeq.
concluſ. 2.*

Declaratur autem primò noſtra hæc tertia con-
cluſio præcipuè quoad ſecundum, & ſeptimum
requiſitum paulo antè relatum; quoniam iura-
mentum ſuper actu interpoſitum † tollit ea 775.
iuris auxilia, quibus ipſe actus aliàs ſine iu-
ramento poteſt inualidus fieri fauore iurantis;
vt ſatis colligitur ex *l. ſi quis maior, C. de tranſ-
act. auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. ven-
dit. cap. ſuper eo, de conſanguinit. & affinit.
cap. cùm contingat, de iureiur.* necnon *cap. quam-
uis pactum, de pact. lib. 6.* notauitque Bart. *in*

l. si quis pro eo , numer. 3. ff. de fideiussor. Seraphin. *de*
priuil. iuram. priuil. 61. & seq. Mancin. *tract. de iu-*
ram. effect. 157. cum aliis ad id allegatis per D.Gal-
lerat. *d. tract. de renuntiat.* id latiùs explicantem, ac
declarantem *tom.* seu *part. 1. lib. 3. cap. 2.* ex *numer.*
36. vbi de actu nullo mulieris , *& cap. 3. a numer.*
16. *ad fin.* vbi de actu minoris ; *ac lib. 5. cap. 4.* fe-
rè per tot. præsertim *à numer. 6. vsque ad* 43. vbi
tam de muliere , ac minore , quàm de aliis tradit,
quorum actus alioqui inualidi, firmantur iuramen-
776. to; ac generatim † de vi iuramenti ad confirman-
das renuntiationes,& validandos actus aliàs inuali-
dos,ac nullos. *a n.*autem 49.*vsque ad* 95.tres regulas
tradit, & latiùs cõprobat,ac declarat ad dignoscen-
777. dum, † quando iuramentum operetur renuntiatio-
nem eius iuris,cui aliàs renuntiari nunc à renuntiá-
te non posset;quas colligit ex *d.c.quamuis pactum,de*
778. *pact.in 6.& c. cum cõtingat,de iureiur.* vbi deciditur,†
iuramentum ita demum seruari omnino debe-
re , etiam non obstante auxilio iuris , si illud præ-
stitum fuit non vi , nec dolo , (hoc est , si habet iu-
rantis consensum liberum ;) item si non redundat
in alterius detrimentum , (id est , si agitur de tol-
lendo ius in præiudicium tantùm ipsius iurantis ;)
denique si non vergit in æternæ salutis dispendium,
(videlicet, si iuramentum non tollit dispositionem
prohibentem peccatum.) ex huius enim decisionis
prima parte colligit primam regulam sub *num.* 49.
vt iuramentum non operetur renuntiationem eius
iuris , in quod minimè apparet renuntiantem con-
sensisse; quam latiùs comprobat tam *ibi* , quàm
numer. seq. præcipuè per *l. fin. C. de non numer. pecun.*
à num. autem 51.*vsque ad* 76. multa inde infert,quæ
declarat. Neque huic regulæ obstat text. *in cap. au-*
ctoritatem 15. quæst. 6. cap. Abbas , cap. ad aures , &
cap. ad audientiam , de his , quæ vi , metúsve caus. fi.
cap. peruenit , il 1. cap. si verò , & cap. verùm , de iu-
779. *reiur.* cum simil. vbi habetur , † coactè iurantes
absoluendos , ex quibus glos. & Doct magis com-
muniter *ibi* , atque alibi sæpe tradunt , iuramentum
metu extortum ipso iure tenere. Nam ea omnia
iura procedunt vbi iuramentum interponitur super
actu aliàs non prohibito à iure ; at regula hæc pro-
cedit de actu iurato alioqui improbato à iure. Ex
secunda verò prædictæ decisionis parte secundam
780. regulam sumit *sub numer.*77. vt iuramentum † non
operetur renuntiationem eius iuris , quod non est
in iurantis potestate , & non respicit illius merum
fauorem : eam confirmans ex *l. cùm pater , §. filium*
matrem , ff. de legat. 2. & citans Vasq.*de success. lib.* 3.
§. 28. *numer. 61. vers. tertiò , iuramentum*; *num.* au-
tem 78. ipsemet Gallerat. præter text. *d. cap. cùm*
contingat , & cap. quamuis , in idem allegat Bart. *in l.*
Titia , §. Imperator . numer. 5. ff. de legat. 2. & alios
quamplurimos. hinc verò *in fine d. numer.* 78. *vsque*
ad 87. multa infert , quæ per te videas , si lubet. De-
nique ex tertia parte eiusdem decisionis sumit ter-
781. tiam regulam *sub numer.* 88. quòd iuramentum †
non tollit dispositionem prohibentem malos mo-
res , & peccatum , iuxta *cap. non est obligatorium , de*
reg. iur. in 6. & alia per eum *ibi* alleg. qui *num. seq.*
optimè distinguit inter malos mores debitoris iu-
rantis , & creditoris,cui iuratur : subdens post alios
numer. 89. regulam hanc procedere in malis mori-
bus iurantis ; nam si sit contra bonos mores eius,
cui iuratur , non impedit obseruantia iuramenti ;
vt constat in vsuris promissis cum iuramento , quas
soluere quis debet , ac postea potest eas repetere ,
iuxta *cap. debitores, de iureiur.* quamuis consulere
possit sibi debitor , qui iurauit , petendo absolutio-
nem à iuramento , vt sensit glos. recepta *ibid. in*
verbo , cogendi sunt , in fi. & Gallerat. *d. num.* 89.
item *in fi.* post Crau. alios allegantem *consil.* 192.
numer. 11. vel cogendo creditorem coram iudice
Ecclesiastico ad relaxanda talia iuramenta, vt sen-
tit glos. *d. verbo , cogendi sunt , ad fin.* & satis constat
ex *cap. 1. de iureiur. & cap. tuas , de vsur. cum suis*
concord.

Declaratur nunc secundò hæc eadem nostra ter-
tia conclusio , præcipue quoad quintum requisitum
superiùs allatum , vt geminatio actus † vim ha- 782.
beat renuntiationis: quod in specie post Soc. iun. *in*
l. qui Romæ , §. duo fratres , numer. 120. ff. de verb.
oblig. & *ibi* Rip. *num. 69. & consil. 20. lib.* 4. tradit
Gallerat. *d. lib. 5. de renunt. cap. 5. numer.* 3. quo-
niam ex actu declaratur voluntas , *l. reprehendenda,*
& *ibi* glos. *C. de instit. & substit.* ex verbis autem, &
actibus geminatis elicitur voluntas enixa , & pro-
pensa , vt *l. quinquaginta , ff. de probat. l. balista,* iun-
cta glos. *ff. ad Trebell. l. si mulier la 2. & auth. sine à*
me , C. ad Vellean. l. cùm scimus , & *ibi* Bart. *C. de*
agric. & censit. lib. 11. & in cap. cam te , vbi Bald. *de*
rescript. cum aliis plurimis , quibus id comprobant
Euerard. *in loc. à vi geminat. a numer. 1. vsque ad* 15.
Mandos. *ad regul. 32. Canc. Apost. quæst. 5. numer.* 5.
& Gallerat. *d. cap. 5. numer. 1. & 2.* vbi etiam re-
fert , ac sequitur Corsett. *de verb. geminat. num.* 20.
asserentem , actum alioquin inualidum geminatio-
ne conualescere, & Castr. *in l. 1. in princ.* qui scripsit
actum simplicem aliàs inutilem ; quod etiam sentit
post alios Euerard. *d. loc. à vi geminat. numer.* 2. 3. 4.
& 8. præsertim dum *d. numer.* 3. in initio alios se-
cutus docet consensum geminatum habere vim
consensus iurati : inde inferens , quòd , sicut con-
sensus mulieris iuratus validat alienationem fundi
dotalis , & fideiussionem pro alio ; ita & consensus
geminatus : & generatim actus geminationem ha-
bere vim iuramenti , & consensus iurati , post alios
tradit D. Gallerat. *d. cap. 5. numer.* 5. vbi etiam *vs-*
que ad numer. 13. latè probat pluribus relatis, ex actu
geminato inferri renuntiationem omnium auxilio-
rum iuris , quibus actus impugnari potest. Rectè
autem monet *numer. 6. vers. sed contrarium* , quòd † 783.
ad hoc , vt actus geminatio importet enixam vo-
luntatem , atque adeò inducat remissionem iuris,
seu remedij sibi competentis , requiritur , vt actus
necessariò inferat voluntatem , ac consensum. &
numer. 15. quod ad hoc , vt geminatio effectum
suum , & pondus habeat , fieri debere interpolatis
temporibus , seu ex interuallo ; quod præter ab eo
citat. adnotauit quoque Euerard. *d. loc. a vi gemi-*
nat. numer. 15. in fi. qui *numer. 16. ad fin.* illud do-
cet , geminationem non operari , licèt ex interual-
lo fiat , vbi ex hoc aliquis fraudaretur ; vel vbi in
fraudem actum esset de geminatione ex interuallo
facienda. Gallerat. autem *d. numer.* 15. illud post
alios tradit geminatum actum non dici , quando se-
cundus actus factus fuit vigore primi : & approba-
tionem actus per eam non induci , nisi illa ex hac
necessariò inferatur. nam vbi subest aliqua conie-
ctura , quòd geminatio facta fuerit alia ratione ,
quàm approbandi actum , tunc geminatio non in-
ducit approbationem , ex Bart. & Castr. *in l. 2. C.*
quod met. caus. & numer.16. geminationem non ope-
rari quando in actu geminato interueniat idem de-
fectus , vel eadem causa , quæ in primo ; aut quan-
do gerens actum non habet potestatem illum tunc
faciendi.

Declaratur tertiò eadem nostra conclusio, vt fa-
ciens actum contrarium commutationi vltimæ vo-
luntatis obtentæ eidem commutationi renuntiare
censeatur ; quod quidem hoc loco commemorasse
sufficiet,

ſufficiet, quoniam, vt iam admonuimus, ſeorſim,
& latiùs *in ſeq. quæſt.* acturi de eo ſumus: quare ad
alias declarationes transeamus.
784. Declaratur ergo quartò hæc ipſa concluſio, vt †
ex actu abiiciendi rem mobilem, ſeu exeundi de re
immobili cum animo rem derelinquendi, ſeu ha-
bendi pro derelicta, inducatur eius renuntiatio; vt
ſatis probat Gallerat. *d. lib. 5. de renunt. cap. 7. num.*
2. & 3. vſque ad 6. præſertim ex *l. 1.* & *ibi* gloſ. *ff. pro*
derelict. & §. vlt. Inſtit. de rer. diuiſ. vbi pro dereli-
cto haberi id dicitur, quod dominus abiicit ea men-
te, vt id in numero rerum ſuarum eſſe nolit: nec-
non in ſpecie ex gloſ. *§. pen. verbo, nolit, Inſtit. de*
rer. diuiſ. ex text. *in l. quacumque, ff. de acquir. rer.*
domin. ac l. 1. & 2. ff. pro derelict. & l. quod ſeruus,
ff. de ſtipul. ſeru. Rectè autem monet idem Galle-
rat. primùm quidem *d. numer. 3. verſ. quin, vt ex*
actu, & numer. 5. verſ. vt res igitur, ad hoc, vt actus
abiiciendi, vel exeundi ex re inducat renuntiatio-
nem, requiri, actum eſſe talem, vt ex eo neceſſa-
riò inferatur renuntiandi ei rei animus, neque alia
coniectura, quàm renuntiationis, capi poſſit, nam
hoc eſt generale in actu, vnde infertur renuntia-
tio, *l. de lege, §. fin. cum l. ſeq. ff. de leg. commiſſor. l. ſi*
mulier, ff. ſol. matrim. cum aliis ad id adductis à
Gallerat. *d. lib. 5. de renunt. cap. 1. numer.* 54. *&*
cap. 3. numer. 4. Deinde *numer. 6. verſ. verùm ſcien-*
dum eſt, bene docet, quòd vbi habens rem pro
derelicta, vult in aliquem eam transferre, tunc ni-
hil amittit, quamuis exierit, vel abiecerit animo
derelinquendi, niſi alius capiat, *l. quod meo, §. ſi*
furioſo, ff. de acquir. poſſeſſ. & l. ſi vir vxori, ff. de do-
nat. inter vir. & vxor. ſi verò noluerit, eam alicuius
certæ perſonæ eſſe, tunc ſtatim deſinit derelin-
quentis eſſe, etiamſi alius nondum eam occupaue-
rit, *d. l. 1. & 2. ff. pro derelict.* Tertiò *numer. 8. &*
785. *numer.* 9. rectè tradit, † renuntiationem expreſ-
ſam ab ea tacita, quæ inducitur ex actu abiiciendi,
ac derelinquendi inter cætera diſcrimina, quæ *ibi*
affert, illud habere, quòd illa eſt etiam de re incor-
porali, hæc non niſi de corporali, ſiue mobili, ſiue
immobili; vt colligitur ex *l. 1. cum duob. ſeqq. ac l.*
pen. & vlt. ff. pro derelict. iuncta *l. 2.* & *toto ferè tit.*
ff. & C. ad Velleian. ac l. ſi iudex, ff. de minor. vbi
Doctor. *& in l. poſtquam liti, ac l. ſi quis in conſcri-*
bendo, C. de pact. atque alibi ſæpe.
Declaratur denique noſtra hæc tertia concluſio,
786. vt † tacita renuntiatio inducatur, quando ex na-
tura actus venit renuntiatio: ita Gallerat. *d. lib. 5.*
de renunt. cap. 8. numer. 1. & 3. id quod ex duabus
præmiſſis deducit, quarum alteram ponit *ibidem*
numer. 1. nimirum, quòd actum quempiam fa-
787. ciens, † cenſetur velle facere ſecundùm legis
diſpoſitionem, ex *l. ſi duo*, vbi gloſ. & Doctor. *ff.*
de acquir. vel omit. hered. Bart. & Alex. *in l. heredes*
mei, §. cùm ita, ff. ad Trebell. Alciat. *de præſumpt. reg.*
3. præſumpt. 32. numer. 14. gloſ. & Bald. *in l. Gallus,*
§. 1. ff. de lib. & poſthum. Surd. *deciſ.* 13. *numer.* 5.
788. alteram *d. numer. 1. & 2.* quòd lex † in actibus
humanis diſponit circa naturalia, vt ſi omiſſa fue-
rint, tacitè intelligantur, ex *l. cùm quid, ff. ſi cert.*
petat. & *ibi* Bolognett. & aliis, *l. pacta conuenta*, &
ibi gloſ. & Bereng. Fern. *numer. 47. ff. de contrah.*
empt. l. ſancimus, C. de fideiuſſor. Aret. *l. 4. §. Cato,*
col. 9. ff. de verb. oblig. & actus factus præſumitur
ſecundùm propriam naturam, & legis diſpoſitio-
nem, latè Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt.* 38.
& lib. 6. præſumpt. 10. ferè per tot. præcipuè ex *l.*
quæro, § inter locatorem, ff. locat. & Alciat. *d. præ-*
ſumpt. 31. & ſemper actum tacitè videtur ſecundùm
naturam actus, *l. exemplo, in 2. reſpon.* ibi, quæ na-
turaliter inſunt, *ff. de act. empt.* nam voluntas datur
intelligi ex natura actus, *l. ſi ſtipulatus, ff. de vſur.*
Rebuff. *tract. de nominat. quæſt. 10. princ. numer.* 44.
& mens colligitur ex natura actus, qui geritur,
Maſcard. *de probat. verbo, mens tacita, concluſ.* 1046.
numer. 4. idipſum quoque confirmant nonnulla
exempla, quæ affert Menoch. *d. præſumpt.* 38. *à*
numer. 2. ad 7. & Gallerat. *d. numer.* 3. qui *numer.* 4.
id, quod dictum eſt de natura actus, dicendum et-
iam ait † de iis, quæ conſueta ſunt in actu appo- 789.
ni; præcipuè ex *l. quòd, ſi nolit, § qui mancipium, ff.*
de ædil. edict. & l. ſi prius, §. 1. ibique Bart. *ff. de aq.*
pluu. arcen. ratio eſſe poteſt, quia quæ ſunt acciden-
talia rei, per conſuetudinem fieri poſſunt naturalia,
vt poſt Bolognet. *l. nemo poteſt, numer. 9. ff. de le-*
gat. 1. & d. l. cum quid, num. 7. tradit Gallerat. *d.*
numer. 2. concluditque *d. numer.* 4. quòd, quoties
ea, quæ ſunt de natura actus, ſunt ipſi agenti præ-
iudicialia, tunc ex eo actu infertur renuntiatio in
præiudicium agentis. vnde rectè monet eum, qui
actum aliquem facit, vt priùs naturam ipſius
actus perquirat, ne tacitè ius ſuum remittat;
quamuis poſſit contraria expreſſione ipſis natu-
ralibus ſibi cauere, iuxta latè tradita per eundem
auctorem *d. tract. de renunt. tom.* ſeu *part. 2. re-*
nunt. 21.
QVARTA CONCLVSIO. Commuta-
tio vltimæ voluntatis † plerumque extinguitur et- 790.
iam per eam tacitam renuntiationem, quæ colli-
gitur ex actu alterius, cui nos conſenſimus. Proba-
tur, quia, cùm duplex † ſit conſenſus, alter diſpo- 791.
ſitiuus, ſeu conuentionalis, de quo *in præced. concl.*
diximus; alter permiſſiuus dans alteri licentiam
diſponendi; prout poſt Bald. *in l. 1. numer.* 10. &
ibi Zuccard. *numer.* 115. & Gozad. *numer.* 16. &
alios, *C. qui admitt.* diſtinguit Gallerat. *d. lib. 5. de*
renunt. cap. 9. numer. 1. hic autem, de quo agimus
in præſenti concluſ. alius ſit, qui præſtatur vel à
domino ipſo rei, ſeu iuris; alius, qui non tamquam
à domino, puta à tutore, & curatore; licet is, qui
poſteriori modo conſentit ipſum actum facere non
cenſeatur, facere tamen cenſetur, qui priori modo,
hoc eſt, vti dominus rei, ſeu iuris; prout iuribus,
ac Doctor. relatis tradunt Gonzal. *ad reg. 8. Cancell.*
gloſ. 47. numer. 19. & Gallerat. *d. cap. 9. numer.*
2. circa medium, & numer. 3. vnde, † qui con- 792.
ſentit priori modo, (de quo nunc loquimur, de
poſteriore enim paulo pòſt hac ipſa concluſ. dice-
mus;) actui, quem alius facit contra ſuum priuile-
gium, aut aliud ius, illud ius remittere, eíque re-
nuntiare videtur, perinde, ac, ſi ipſe actum fa-
ceret, cui conſenſum accommodauit; vt per text. *in*
l. nihil, §. 1. ff. de legat. 1. l. fideiuſſor, §. pater, ff. de
pignor. l. quæritur, §. ſi venditor, ff. de ædil. edict. l. ſi
ſeruus communis, ff. de donat. int. vir. & vxor. &
alios text. ac Doctor. latè probat Gallerat. *d. cap. 9.*
numer. 2. in initio, & in fi. ac latiùs *numer.* 4. ferè
per tot. *num.* autem 5. id extendit, † vt conſen- 793.
tiens alteri diſponenti, & contrahenti de re ſua,
cenſeatur non ſolùm abdicare ius, quod in re ha-
bet, ſed etiam renuntiare pretio, per text. *in l. co-*
dicillis, §. inſulam, ff. de legat. 2. & Peregr. com-
munem aſſerente *in tract. de fideicommiſſ. artic.* 44.
numer. 42. quamuis contrarium voluerit Bart. *in l.*
quæ dotis, numer. 14. ff. ſol. matr. per text. *in l. ſi fun-*
dum per fideicommiſſum, ff. de leg. 1. & faciat text. *in*
l. mater, vbi Doctor. *C. de rei vendic.* ſententiáque
Burſat. *conſil. 303. numer.* 12. quæ opiniones contra-
riæ eius diſtinctionis fœdere conciliari poſſunt,
quam ſubdit *ibid.* Gallerat. inter alios etiam poſt
Bart. *d. l. ſi fundum, numer.* 1. vt vbi res mea vendi-

tur tamquam mea, & venditioni consentio, salua
mihi maneat petitio pretij; secus si alienata fuerit
tamquam eius, qui contrahit: quod tamen adhue
dupliciter declarat *eod. numer.* 5. *num.* autem 15.
794. post Menoch. *consil.* 58. *in fi.* id extendit † ad he-
redem consentientis. pro quo etiam faciunt, quæ
adducit Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 9. *numer.*
47. aliàs 48. *cum duob. seqq.* licet ipse saltem in re-
tractu iure consanguinitatis ob statutum, vel con-
suetudinem contrarium sentiat *numer.* 142. alias
144. ex adductis à se eadem *glos.* 9. *numer.* 51. *cum
duob. seqq. & numer.* 58. præcipuè ex *cap. constitu-
tus, de in integ. restit. & l. debitor, §. vlt. ff. ad Tre-
bell.* & ob specialem statutorum dispositionem; vel,
vt ego addo, quia statuta generaliter admittunt ad
retractum proximiores, qui aut præsumptione iu-
ris sunt heredes, aut verisimiliter futuri sunt here-
des venditoris. Extenditur denique, seu ampliatur
prædicta doctrina principalis, atque adeò nostra
hæc conclusio, vt non solùm consensus permissiuus
actui alterius præstitus, nimirum initio actus; sed
795. etiam † nostra ratihabitio huiusmodi actus, seu
consensus ex interuallo ei præstitus operetur amis-
sionem nostri iuris, seu eius tacitam renuntiatio-
nem inducat; vt post Bald. *in l. mater, numer.* 6. *&
not.* 4. *C. de rei vendic.* ac Signorol. *in l. postquam liti,
numer.* 19. *versic. venio ad tertium, C. de pact.* in spe-
cie tradit Gallerat. *d. lib.* 5. *de renunt. cap.* 12. *num.*
1. *&* 3. in idem adducens *numer.* 2. text. *in l. si fun-
dus, §. 1. ff. de pignor. l. fin. C. ad Macedon. & d. l.
mater. num.* autem 4. idem comprobat ex eo, quòd
ratihabitio retrotrahitur ex voluntate ratificantis,
Bald. *d. §.* 1. & Bart. *in l.* 1. *col. pen. vers. contra hoc
oppono, C. qui admit.* immo ratum habens contra-
ctum ab alio gestum, obligatur perinde, ac si
ipse contraxisset, ac dicitur facti auctor; vt *ibidem*
probat Gallerat. subdens *numer.* 5. quòd, licèt rati-
ficare quis id non possit, quod ipsius nomine ge-
stum non est, *cap. ratum, de reg. iur. in* 6. tamen id
procedit quoad alterius, non autem ipsius ratifi-
cantis præiudicium, *d. l. mater*, vbi glos. & Bald.
cum aliis *ibid.* per D. Gallerat. latiùs adductis. qui
numer. 6. prædictam principalem extensionem, vt
renuntiatio colligatur quoque ex consensu super-
ueniente ex interuallo post actum per ratihabitio-
nem, pluribus aliis confirmat, quæ candidus le-
ctor, ne hîc nos diutiùs immoremur, per se videre
poterit: si tamen non omittamus tum vnam singu-
larem restrictionem, quam ad eandem extensio-
nem affert ipsemet Gallerat. *d. cap.* 12. *numer.* 7.
nimirum, vt ratihabitio non retrotrahatur in præ-
iudicium iuris medio tempore quæsiti tertio, post
Alex. *consil.* 78. *numer.* 20. *& consil.* 81. *numer.* 5. *lib.*
5. Bald. *consil.* 198. *numer.* 10. *lib.* 1. Dec. *consil.* 247.
numer. 5. & aliis, quib. adde Castrens. & Curt. iun.
per eundem Gallerat. allegatos *d. lib.* 5. *cap.* 9. *nu-
mer.* 12. *versic. intellige etiam*: tum vnam eiusdem
extensionis ampliationem, vt non modò ex ratiha-
bitione expressa inducatur renuntiatio, verùm et-
796. iam † ex tacita, veluti ex lapsu temporis, vel
ex solutione, & ex iis actibus, per quos inducitur
approbatio contractus; vt declarat Menoch. *de re-
cuper. possess. remed.* 15. *numer.* 112. *cum seqq.* Sed de
lapsu temporis latiùs nos diximus sup. hoc ipso cap.
quæst. 4. de aliis constabit ex iis, quæ de contrario
actu dicemus *quæst. seq.* Interim verò; (vt ad de-
clarationes huius nostræ conclus. & principalis fun-
damenti, quo etiam nititur, transeamus;) idem-
met D. Gallerat. *d. lib.* 5. *cap.* 9. *numer.* 6. id, quod
dictum est, consensum simplicem actui alterius su-
per iure consentientis ei præiudicate, & inducere
renuntiationem, atque adeò conclus. nostram, de-
clarat primò post Cuman. *d. l. si fundum, numer.* 4.
& Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *glos.* 9. *numer.* 139. si
consensus appositus fuit in actu voluntario; † se- 797.
cus in actu necessario: inde inferens consensum
præstitum ex necessitate statuti, vel officij, mini-
mè præiudicare in iure proprio, ex *l. cum quadam,
C. de administr. tut.* Bald. *consil.* 102. *numer.* 2. *lib.* 2.
& aliis; quod & latiùs comprobat *cap.* 10. *num.* 10.
& 13. *d. lib.* 5. quoad necessitatem officij; ac de ne-
cessitate statuti *eod. cap.* 10. *numer.* 12. *&* 16. qui-
bus adde plerosque relatos pariter, ac probatos ab
Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 3. *tit. de rer. alienat.
conclus.* 2. *à numer.* 1. *ad* 20. quoad officium, *num.*
autem 21. quoad statutum. quoad officium quoque
facit, quod de subscribente illius ratione scripturæ
alterius idem tradit *lib.* 1. *tit. de præsumpt. conclus.* 3.
numer. 20. *cum duobus sequentibus.* Et quidem † in 798.
tutore, & curatore est text. *in d. l. cùm quadam, &
l. si non subscripsisti, C. de admin. tut.* ac *l. aduersus,
§. tutorib. ff. de inoffic. testam. & §. si tutor, Instit. eod.
tit.* ac præter Doctor. *ibi* alij adnotarunt, quos se-
quitur Gabr. *d. conclus.* 2. *numer.* 17. *&* 18. vbi et-
iam hoc extendit, vt procedat licèt tutor in iudicio
pro pupillo instituto succumbat, aut extra iudicium
faciat ei actum præiudicialem. Quid verò statuen-
dum sit in teste, aduocato, procuratore, notario,
aut sigillum suum apponente in instrumento, in
quo de proprio iure agitur, cùm hæc ad consilium
potiùs, cooperationem, aliúmve tacitum consen-
sum pertineant, paulo pòst dicendum erit; nunc
enim solùm agimus de consensu expresso actui al-
terius tempore, quo ipse actus geritur, adhibito, vn-
de tacita quædam renuntiatio iuris sui resultat. Quo
in numero, cùm sit iudex, quòd is † sibi non 799.
præiudicet, si sententiam ferat adiudicando rem
suam vni ex collitigantibus coram se, tradit Gabr.
d. conclus. 2. *numer.* 20. ex text. *in cap. suborta, vers.
iudicibus autem, de re iud.* & *ibi* Butr. *col.* 1. & aliis;
necnon Gallerat. *d. cap.* 10. *num.* 12. post Menoch.
consil. 58. *numer.* 7. qui alios refert. quod idem de
iudice auctoritatem interponente subhastationi bo-
norum venditorum, vt sibi non præiudicet in iure
retractus, post Tiraq. *d. glos.* 9. *numer.* 272. tradit
Gallerat. *d. cap.* 9. *numer.* 6. subdens *ibid.* id, quod
dictum est, consentientem ratione officij sibi non
præiudicare in iure proprio, † non procedere vbi 800.
consensus ille sit voluntarius, atque ex officio vo-
luntario, post Menoch. *consil.* 58. *numer.* 17. Cra-
uet. *de indemnit. mulier. numer.* 38. necnon ex *l. fin.
ff. de inoffic. testam. & cap. ex litteris*, ibique glos. *de
transact.* quib. adde alios, quos sequitur Gabr. *d.
conclus.* 2. *numer.* 22. qui *num. seq.* hanc eandem re-
gulam limitat, vt, † licèt consensus administra- 801.
torio nomine præstitus non præiudicet consentien-
ti, ita, vt contra eum actio dari possit, præiudicat
tamen, vt repelli exceptione possit; post Crauett.
in quæst. post *tract. de antiquit. tempor. num.* 14. 20. *&*
41. per text. *in l. illicita, ff. de reb. cor. qui sub tut. vel
cur. sunt.* Limita tertiò, quando administrator
consentiendo eo nomine bona propria obligasset.
ita ex *l. etsi is, C. de præd. min.* Crauett. *d. quæst.* seu
tract. de indemnit. mulier. numer. 15. *&* 39. atque aliis
tradunt Gabr. *d. conclus.* 2 *numer.* 24. & Gallerat.
d. numer. 6. *post med.* qui *ibid.* post Menoch. *d. consil.*
58. *numer.* 53. limitat præterea, quando consentiens
ratione officij consensisset quoque nomine pro-
prio; quod etiam post Crauet. *d. numer.* 39. docet
Gabr. *d. conclus.* 2. *numer.* 25. ponens exemplum in
consentiente administratorio nomine pro se, & he-
redibus suis.

Decla

Declaratur nunc secundò prædicta principalis
doctrina, consensum simplicem actui alterius su-
per iure consentientis, ei præiudicare, & renun-
tiationem inducere; atque adeò conclusio nostra;
802. vt non procedat † quoad ius futurum etiam ex
causa de præsenti. ita Gallerat. *d. cap. 9. numer.* 7.
inter cætera per text. *in l. 4. §. quod ait*, & *ibi* Bart.
ff. quor. legat. inde inferens, post Soc. *consil. 43. num.*
19. *lib.* 4. & alios, quòd consentiens alienationi rei
sibi debitæ sub conditione eueniente casu fideicom-
missi, sibi non præiudicat. Declaratur tertiò, vt non
803. procedat, † vbi quis consentit saluo iure suo: vt
per text. *in l. si debitor*, *§. in venditione*, *ff. quib. mod.
pig. vel hypoth. solu.* post Dec. *l. creditor*, *numer.* 2.
vers. secunda regula, *ff. de reg. iur.* Neguf. *tract. de
pignor. & hypoth.* 3. *memb. sexta part. numer.* 26. &
alios, tradit Gallerat. *d. cap.* 9. *numer.* 8. eam ratio-
nem afferens ex Rom. *consil.* 94. *numer.* 6. quia, cùm
ille repugnantia faciat, actum nullum gerit: quo-
niam, si creditor consentit alienationi rei sibi hy-
pothecatæ, iam vult, pignoris ius solui, quod sibi
per protestationem præseruat. subdit tamen *ibidem*
804. Gallerat. quòd tunc non vitiatur actus, † quan-
do verba ad duos casus referri possunt; exemplum
post alios afferens in consentiente alienationi rei
suæ, saluo iure suo, vt censeatur sibi præseruare
pretium. Et sic non repugnat illud axioma, pro-
testationem contrariam facto non releuare, de quo
conclus. præced. statim ante 1. declarationem. illud
enim verum est, vt *ibi* diximus, & latiùs fortasse
dicemus *quæst. seq. conclus.* 2. vbi actus ille, cui con-
sentio, directè aduersatur priuilegio, ac iuri meo
in futurum, & protestatio directè aduersatur facto,
hoc est, consensui, qui est circa rem indiuisibilem,
qualis est ius pignoris; secus autem est, vbi vel actus
ille non aduersetur directè priuilegio, vel non in-
uoluat tempus futurum, vel possit habere plures
effectus, atque adeò tunc verè protestatio non est
contraria facto, nec factum contrarium vsui futu-
ro priuilegij, & iuris; vnde non potest inducere
renuntiationem ipsius in futurum, sed solùm quo-
ad illum actum: quod etiam colligitur ex iis, quæ
ibid. diximus in quinto requisito: & verum erit,
modò illa duo concurrunt, quæ nux commemo-
rauimus, vt nimirum actus ille aduersetur directè
iuri meo, & eum vnicum effectum habeat. Decla-
805. ratur quartò, vt consensus actui alterius † non
operetur renuntiationem iuris sui, vbi actus ille est
inualidus, vel non sortitur effectum, vt satis pro-
bat, id extendens, ac nonnullis modis limitans post
alios Gallerat. *d. cap. 9. numer.* 9. Quintò declara-
806. tur, vt consentiens actui alterius † ita oblige-
tur, vt non possit ei contrauenire, non autem, vt ex
eo conueniri possit. sic post Bart. *consil.* 211. *col.* 1.
& alios tradit Gallerat *eod. cap. 9. numer.* 11. Sextò,
huiusmodi consensus ab eo interpositus, qui non
807. potest remittere ius suum, † non inducit renun-
tiationem, vt post alios docet Gallerat. *d. cap. 9.
numer.* 12. *versic. neque prædicta.* sicut *vers. rursus*, ex
808. *l. exceptione*, *C. de euict.* & aliis, tradit, † sim-
pliciter consentientem non teneri de euictione,
nisi expressim eam promiserit: *& vers. item alio mo-
do*, consentientem actui alterius non censeri iuri
suo renuntiare, vbi alia coniectura, quàm renun-
tiationis capi possit. *Num.* autem 13. ex iurib. ac
Doctorib. ostendit, consensum præstitum super
vna re non extendi ad aliam. Ac denique *num.* 14.
prædictam principalem doctrinam declarando pro-
809. bat, (atque hæc sit septima declaratio,) † con-
sensum hunc alterius actui, vt inducat proprij iu-
ris tacitam renuntiationem, expressum esse debe-
re; ita, vt sola præsentia, & taciturnitas non suffi-
ciat; præcipuè ex Bart. *in l. qua dotis*, *numer.* 22. &
Roman. *numer.* 31. *ff. sol. matr.* Bursat. *consil.* 22. *num.*
38. Menoch. *consil.* 58. *numer.* 29. & Peregr. *tract.
de fideicommiss. art.* 40. *numer.* 89. *& artic.* 44. *numer.*
54. *&* 41. *ac l. Caius*, *ff. de pignorat. act.* Id autem
accipiendum est, vt procedat regulariter, contra-
rium verò, quòd sufficiat tacitus consensus, prout
idem Gallerat. post alios tradit *d. lib. 5. cap.* 10. *num.*
2. intelligendum est casualiter, & aliquando, alias
sibiipsi manifestè aduersaretur.

Hæc igitur septima declaratio fallit primò † in 810.
præbente consilium alieni actui scienter, ac volun-
tariè; nam is consentire videtur, vt tradit Tiraq. *de
retract. lignag.* §. 1. *glos.* 9. *numer.* 159. & Gallerat.
d. cap. 10. *numer.* 4. præcipuè per text. *in cap. dilectis*,
de arbitr. & *ibi* Abb. *col.* 2. ac Roman. *d. l. qua dotis*,
ff. sol. matrim. qua ratione aduocatus sciens rem ad
se spectare, pro alio in ea voluntariè patrocinans,
sibi præiudicat; prout per text. *in l. fin. ff. de inoffic.
testam. & ibi glos.* 1. *vers. vel hic sciens*, *& l. inter
officium*, *vers. & hoc, si fuit*, *ff. de rei vendic. cap. ex
litteris*, *& ibi glos.* 1. *&* 2. *de transact.* cum aliis tra-
dunt Gabr. *commun. conclus. lib. 3. tit. de rer. alien.
conclus.* 2. *numer.* 9. *&* 11. & Gallerat. *d. cap.* 10.
numer. 5. Secus verò si ignoranter, aut ex necessita-
te patrocinetur; vt sentiunt præcitati Doctor. cum
aliis allegatis per Gabr. *d. conclus.* 2. *numer.* 12. sic
accipiendus est text. *d. l. inter officium*, *ff. de rei ven-
dic. & l. post legatum*, *§. aduocatum*, *ff. de his quib. vt
indig.* cum Doctor. quos is allegat *numer.* 6. & aliis,
ex quibus probari absolutè videtur, aduocatum sibi
non præiudicare: & Bart. atque alij, quos refert
Gabr. *d. numer. 9. vers. contrarium*, asserentes, ad-
uocatum etiam scienter patrocinantem sibi non
præiudicare, intelligendi sunt quando ex necessitate
id faciunt; secus quoque, cùm actus non perficitur
solo consensu, qualis est translatio dominij: sic post
Bart. & alios Gabr. *d. conclus.* 2. *numer.* 10. Quod
autem dictum est de aduocato, idem dicendum de
procuratore, hoc est, causidico, qui in facto alle-
gat; prout post alios tradunt Gabr. *d. concl.* 2. *numer.*
13. & Gallerat. *d. cap.* 10. *numer.* 5. *in fi.* & de eo
procuratore, qui ex mandato nomine alterius con-
trahit, vel causam in iudicio agit, vt vendens rem
suam nomine alterius non præiudicet sibi in iure
dominij, sed solùm in possessione, post alios docet
Gabr. *d. conclus.* 2. *numer.* 14. *&* 15. ac de subscri-
bente se nomine alieno scripturæ alterius, quòd si-
bi non præiudicet, nisi actus ipse, cui subscribit,
ei sit præiudicialis, & eum non impediat cùm pos-
sit, post alios tradit idem Gabr. *lib. 1. com. concl. tit.
de præsumpt. conclus.* 3. *numer.* 9. *&* 10. Fallit secun-
dò in cooperatore actus alterius; nam hic † re- 811.
nuntiare tacitè videtur, vt tradit inter alios Galle-
rat. *d. cap.* 10. *numer.* 6. inde inferens de notario,
qui adscribens se in testamento tutorem, amittit ex-
cusationem tutelæ, iuxta text. *in l. ex sententia*, *ff.
de testam. tut. & l. vxori*, *ff. ad leg. Cornel. de fals.*
verùm hoc potiùs spectare videtur ad consensum
expressum, & quidem conuentionalem, seu dispo-
sitiuum de proprio iure; de quo consensu *in* 1. *&* 3.
concl. non autem ad consensum tacitum actus inter
alios celebrati, de quo nunc agimus: quare, quòd
notarius instrumentum conficiens super re, in qua
scit se ius habere, sibi præiudicet; meliùs probatur
tum ex ratione, quam *ibid.* insinuat Gallerat. quia
non cogitur recipere instrumentum aduersùs
seipsum, atque adeò voluntariè recipiendo sibi
præiudicat; tum auctoritate Grauett. *d. quæst.* seu
tract. de indemn. mulier. numer. 38. *&* 41. *in fi.* quem
sequi

sequi videtur Gabr. d. lib. 1. commun. conclus. tit. de præsumpt. concl. 3. numer. 24. & d. lib. 3. tit. de rer. alienat. concl. 2. num. 6. vers. contrarium : ij verò, quos vtrobique refert Gabr. ac sequitur Tiraq. d. gl. 9. n. 142. contrarium sentientes comoiodè exponi possunt, vbi vel ignorans, vel ex necessitate conficiat instrumentum; quod & meliùs patet ex relatis, & probatis ab eod. Gabr. d. concl. 3. num. 25. loquente tam in notario, quàm in teste; de quo ead. concl. 3. n. 23. docuerat; (& hæc sit tertia fallentia prædictæ postremæ declarationis;) quòd † se subscribens tam-
812. quam testis non præiudicat sibi in proprio iute, ex l. Caius, ff. de pign. act. glos. 2. in cap. si quis presbyterorum, de reb. Eccles. non alien. Bart. in l. sicut, §. non videtur, ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. & aliis plerisque; quibus plurimos addit in d. concl. 2. num. 2. ac text. in l. mutua, C. si cert. petat. & l. si pater, C. de fideiussor. & n. 3. post alios idem aie procedere in teste non se subscribente, sed adhibito in instrumento. num. autem 4. & 5. id limitat post alios, tum quando idem testis fuisset, & mediator, seu auctor contractus; tum quando testis fuit sciens, & poterat actum impedire; quod etiam alios secutus docet d. concl. 3. num. 25. & 26. sicut primum pluribus relatis tradit num. 27. addens num. 28. aliam generalem limitationem, pro qua multos adducit, quando subscribens non legisset scripturam, cui se subscripsit, quia tunc non censeretur illam approbare. iuxta quas limitationes explicari possunt, quæ suboscurè affert D. Gallerat. d. cap. 10. num. 7. licèt ferè omnia illa procedant in subscribente se principaliter, & proprio nomine alicui scripturæ, seu tamquam pars, hoc est, quando scriptura concepta est sub nomine subscribentis, & quidem subscribens, vt pars præsumitur habuisse notitiam contentorum io ea, non sic se subscribens tamquam testis, vt latè probat Gabr. d. concl. 3. num. 29. iunctis duob. seqq. prædictas verò limitationes idem Gallerat. pluribus citatis apertè admittit, satisque confirmat eod. cap. 10. Reliqua de eo qui se subscribit alicui scripturæ tamquam pars, peti possunt ex Gabr. d. concl. 3. passim, vbi sub n. 11. vsque ad 15. agit de illo, qui scripsit scripturã; & n. 16. de suprascribente concludens vtrumqoe regulariter censeri eam scripturam approbare. Quod autem dictum est de subscribente, dicendum est † de sigillante;
813. (& hæc sit quarta fallentia huius septimæ declarationis;) vt nimirum, licèt signans, seu sigillans proprio sigillo aliquam scripturam sub proprio nomine conceptam, in qua principaliter is solus est, aut vnus ex contrahentibus, & de cuius interesse principaliter agitur, censeatur approbare contenta in ea, vt constat ex pluribus, quæ affert Gabr. d. tit. de præsumpt. concl. 4. præsertim num. 1. id multis modis amplians, ac limitans num. seqq. tamen, quando sigillans, vel sigillum suum tradens apponendum solum ius habet ad rem, de qua disponitur, neque is aut solus, aut vnus est ex disponentibus; tunc regulariter non censetur consentire, aut approbare contenta in ea scriptura; vt post alios tradit Gabr. d. tit. de rer. alienat. concl. 2. num. 16. per text. qui satis expressi sunt, in l. 2. C. de reb. alien. non alienand. & l. Caius, iuncta glos. ab aliis approbata verbo, signauit, & verbo, non obesse, ff. de pignor. act. quare cautè legendus est D. Gallerat. dum d. cap. 10. num. 8. allegat text. d. l. 2. & Gabr. d. num. 16. ad hoc, quòd sigillum apponens consentire videatur. Fallit quin-
814. tò eadem declaratio, vt fideiubens † censeatur consentire contractui; vt ex text. in l. 1. §. sed &, si serui, & ibi glos. & Doctor. ff. quod iussu, & l. exceptione, ibique Bald. & Alber. C. de euiction. aliisque iuribus tradunt Tiraq. d. glos. 9. numer. 273. & in legib. connubial. glos. 7. numer. 24. & Gallerat. d. cap. 10. numer. 9. licèt in contrarium allieget Bald. in addit. ad Spec. tit. de reo, & text. in l. fin. C. de euict. vbi deciditur, quòd heres fideiussoris, licèt tamquam heres fideiussoris teneatur erga emptorem de euictione; tamen ex persona sua potest euincere, contra regulam, quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, de qua in d. l. exceptione, & l. vendicantem, ff. eod. tit. prout adnotauit glos. recepta d. l. fin. verbo, persona. verùm ex hac l. fin. potiùs dicendum est, limitari præd. regulam sumptam ex præcitat. iurib. quàm quòd iis aduersetur, aut cogat nos ab ea recedere. Et hoc de fallentiis huius septimæ declarationis præsentis nostræ conclus.

Declaratur nune octauò, & postremò; (quæ declaratio ex præcedenti quoque infertur; vt † is, 815.
qui alterius actui præsens est, si taceat, non censeatur renuntiare, aut præiudicet iuri suo ex sola taciturnitate. licèt enim is, qui tacet, regulariter consentire videatur, l. semper, qui non prohibet, ff. de reg. iur. & cap. qui tacet, eod. tit. in 6. quæ regula non aduersatur illi; is, qui tacet, nec fateri, sed nec vtique negare videtur; quæ habetur in cap. is, qui tacet, eod. tit. & lib. ac l. qui tacet, ff. eod. tit. cum illa de actu voluntatis, hoc est, consensu, eiúsque obiecto, quod est bonum, & concupiscibile, loquatur; hæc verò de actu intellectus, seu eius declaratione, quæ est affirmatio, vel negatio, einsdémque obiecto, quod est verum; prout latiùs explicauimus cap. præced. quæst. 4. ad fin. sentitque inter alios D. Gallerat. d. lib. 5. de renunt. cap. 11. num. 3. cum duob. seqq. idque etiam procedat non modò vbi agitur de vtilitate, & commodo tacentis; in quo res satis clara est, vt patet ex adductis à Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 99. num. 11. vsque ad 14. & Gallerat. d. cap. 11. num. 9. & Sanchez lib. 1. de matr. disp. 5. num. 5. & disp. 6. num. 11. Sed & cùm agitur de præiudicio, si tacens potuit contradicere, iuxta quorumdam sententiam, quos refert, ac sequitur Menoch. consil. 120. num. 10. lib. 2. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 99. num. 15. vbi etiam asserit non esse hac de re magnam controuersiam, quando agitur de modico præiudicio, & tacens poterat contradicendo actum impedire, nonnullos ad id allegans, quibus alios addit Gallerat. d. cap. 11. num. 11. quin etiam in magno præiudicio id voluit Menoch. eod. num. 15. vers. cæterùm, vbi vsque ad num. 22. id latiùs confirmare nititur; pro qua opinione aliqua etiam argumenta affert Gallerat. vbi sup. num. 13. Mascard. conclus. 1153. num. 2. & Abb. consil. 7. vers. ex secundo capite, vol. 2. Nihilominus tamen aut ea regula dumtaxat locum habet, cùm agitur de vtilitate, & commodo tacentis, vt sentiunt Doctor. relati à Gallerat. d. numer. 9. & Menoch. d. præsumpt. 99. à num. 11. ad 14. & expresè tenet inter alios glos. 1. à plerisque recepta in d. cap. is, qui tacet, de reg. iur. in 6. verbo, is, qui tacet, vers. vel dic tertiò, & alij plurimi, quos sequitur Sanchez d. disput. 5. num. 5. & disput. 6. num. 11. quósque refert Gallerat. d. cap. 11. num. 10. & 18. cum multis seqq. nonnullos Doctor. ibidem recensens idem asserentes, vbi tacens poterat contradicendo actum impedire; quod etiam voluit Fel. in cap. nónne, num. 12. de præsumpt. aut ad summum locum habet, cùm agitur de modico, non autem cùm de magno præiudicio; vt plerique voluerunt, quos recenset Menoch. d. numer. 22. & Gallerat. d. cap. 11. num. 12. Et omnino vera est illa doctrina, quam tradit glos. 1. ab aliis approbata d. cap. is, qui tacet, in initio, & in fine, veri-

tare

tate considerata tacenrem non loqui, & sic nec vi-
deri contradicere, nec consentire; & quod tacere
est quoddam medium inter expressam voluntatem
& contradictionem; id quod etiam ante eam tenuit
ibi Dyn. *numer.* 1. docétque Gallerat. *d. cap.* 11. *nu-*
mer. 6. *&* 7. præcipuè ex text. *in l.* 1. *§. scientiam*,
& *ibi* glos. *verbo, velle, ff. de tributor. act.* Bart. *in*
l. iam dubitari, ff. de hered. instit. & Bald. *in l. ver-*
bum, numer. 1. *C. de fideic.* subdens *ibid. iuncto nu-*
mer. 8. 17. *ac* 18. quòd vbi taciturnitas consequi
potest effectum ab extremis separatum, illum con-
sequitur; neque ad aliquod eorum accedit, *d. §.*
scientiam, Dyn. *d. cap. is, qui tacet, in fi.* Abb. & Fel.
d. cap. nónne, col. 2. *de præsumpt.* aliàs sumit effe-
ctum vnius extremorum, hoc est, dissensus, vel
consensus; idque ex coniecturata, & præsumpta
mente tacentis, Cagnol. *d. l. qui tacet*, Aret. *consil.*
260. *col.* 2. Fel. *d. cap. nónne, numer.* 6. & *ibi* Abb.
col. 2. & quia facilè præsumitur, vt quis vtilia
complectatur, & damnosa respuat; ideo tacens
regulariter in illis consentire, in his dissentire
censetur, vt optimè post alios infert Gallerat. *d.*
cap. 11. *numer.* 17. *cum seq.* & constat ex prædictis.
ex quo etiam rectè *numer.* 15. *&* 53. eam regulam
816. hac in re statuit, quòd † taciturnitas, & patien-
tia, si non fuerint iunctæ alteri rei indicatiuæ con-
sensus, non inducunt remissionem iuris tacentis:
quam confirmat quoque ex *l. sicut, §. non videtur*,
vers. sed si subscripserit, ff. quib. mod. pig. vel hypoth.
sol. l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locat. l. quidam,
ff. de tutel. Iacob. de Aren. *l.* 2. *§. voluntatem, vers.*
si verò fit, ff. sol. matr. & Bald. *in l. si certis annis, num.*
16. *C. de pact. & in l. filiusfamilias, §. initium, ff. de*
817. *procur.* & confirmari etiam tum ex eo potest, quòd †
ex non factis, vel non dictis regulariter non po-
test sumi coniectura, seu præsumptio; vt pluribus
docet Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 23. *à num.*
1. *ad* 7. *& consil.* 121. *num.* 83. *&* 84. *lib.* 2. tum ex
aliis, quæ idem Gallerat. adducit *numer.* 25. 26. 27.
ac 30. Vbi verò præter taciturnitatem accedit
818. actus positiuus, † tunc ex ea inducitur consen-
sus; vt latè comprobat idem Gallerat. *d. cap.* 11.
numer. 28. *& seq. num.* autem 31. *&* 32. inde infert
ad recipientem litteras: *numer.* 33. ad recipientem
819. instrumentum; *num.* verò 35. docet, quòd † ex
aliquo etiam adminiculo, aut circumstantia in-
dicatiua consensus iuncta taciturnitati inducitur,
seu præsumitur consensus tacentis etiam in one-
rosis, seu damnosis. Has porrò circumstantias
ad quinque reducit *numer.* 36. nempe causam,
personam, locum, tempus, & qualitatem. Cau-
820. sa † triplex est: prima inplementum obliga-
tionis præcedentis; ex quo quidem iuncto taci-
turnitati induci consensum, docet Gallerat. *ibid.*
ex *l.* 2. *C. de acquir. poss.* & *ibi* Salic. Bart. *d. l. quæ*
dotis, numer. 24. Rom. *numer.* 47. & Menoch. id
latiùs tradente *d. lib.* 6. *præsumpt.* 99. *numer.* 32. *vers.*
quartus casus; quibus idem Gallerat. alios addit
sub *numer.* 52. secunda est perseuerantia præce-
dentis consensus expressi: de qua fusè id probat
Gallerat. *eod. cap.* 11. *numer.* 51. & Menoch. *d. præ-*
sumpt. 99. *numer.* 48. tertia est affectionis, de qua
latè Menoch. *ibid. numer.* 33. *cum trib. seqq.* & Gal-
lerat. *vbi sup. numer.* 46. 47. *&* 48. id declarantes:
821. licèt hæc ad circumstantiam personæ; de qua, †
quòd iuncta taciturnitate inducat consensum, pluri-
bus tradunt Menoch. *d. præsumpt.* 99. *num.* 29. *cum*
trib. sequentib. & Gallerat. *d. cap.* 11. *n.* 49. exemplúm-
que affert Menoch. *d. n.* 29. secundùm aliquos in pu-
pillis, licèt *ibid.* referat plures contrarium sentien-
tes. *num.* autem 30. rectiùs ait exemplum afferri
quando agitur de Reip. fauore, quod *ibi* satis con-
firmat; sicut & *numer.* 31. post multos idem exem-
plum adducit de pia causa; inde inferens hac in re
post alios de causa dotis, quæ æquiparatur piæ.
Quoad locum regula est, † taciturnitatem in iu- 822.
dicio, vel absentia ab eo contumaciter inducere
consensum, quam latè comprobant, ac declarant
Gallerat. *d. cap.* 11. *numer.* 37. *vsque ad* 42. Menoch.
d. præsumpt. 99. *numer.* 29. *vers. cæterùm, ac* 37. 38.
& 43. *atque lib.* 2. *præsumpt.* 46. ferè per tot. Tem-
poris quoque diuturnitas † simul cum tacitur- 823.
nitate, seu potentia diuturni temporis consensum
inducit; vt post alios tradit Menoch. *d. præsumpt.*
99. *numer.* 28. & Gallerat. qui id declarat, *d.*
cap. 11. *numer.* 43. *cum duob. seqq.* Tandem qua-
litas adiuncta taciturnitati, & maximè fraus, &
dolus, † inducit consensum, vt latè probat 824.
Gallerat. *d. cap.* 11. *numer.* 50. & Menoch. *d. præ-*
sumpt. 99. *numer.* 39. *&* 40. tangens *numer.* 41. *&*
42. quis probare debeat fraudem, vel dolum. Præ-
dicta verò multis modis declarat post alios Gal-
lerat. *d. cap.* 11. *a numer.* 54. *ad fin.* primò *d. num.*
54. vt non arguatur consensus † ex taciturni- 825.
tate eius, qui scit ius suum sibi saluum mane-
re. Secundò *numer.* 55. vt non arguatur consen-
sus, seu inducatur animus remittendi, vbi capi
potest alia coniectura. Tertiò *numer.* 56. vt pa-
tientia non inducat consensum in iis, quæ requi-
runt expressum consensum. Quartò *numer.* 57.
vt consensus non inducatur, cum tacens non in-
telligit, sed ignorat. Quintò *numer.* 58. quòd
vbi expressus consensus non operatur, ibi neque
taciturnitas poterit inducere tacitum consen-
sum. Denique *numer.* 59. vt † tacita remissio, 826.
quæ ex taciturnitate, seu patientia colligitur,
numquam extendatur, nisi quatenus ea necessa-
riò infertur; præcipuè ex *l. vlt. C. ne vx. pro*
mar. Et hæc sufficiant pro nostra hac quar-
ta conclusione, ac principali doctrina de consen-
su actui alterius; quòd inducat tacitam renun-
tiationem iuris, quod quis ea in re habet, at-
que adeò obtentæ commutationis alicuius vlti-
mæ voluntatis. Sicque expediti sumus de duo-
bus primis membris, seu modis principalibus ta-
citæ renuntiationis, altero ex verbis, altero ex
actu siue nostro, siue alterius, excepto actu no-
stro contrario, de quo *in seq. quæst.* dicturi su-
mus. Reliquum igitur nunc est, vt de tertio, eó-
que vltimo membro, seu modo tacitæ renuntiatio-
nis breuiter agamus, nimirum per omissionem;
quod *in seq. concl.* præstabimus; prætermissa tamen
prima, ac tertia eius specie, nimirum per non vsum,
& per lapsum temporis, cùm de hac satis dixerimus
sup. hoc ipso cap. *quæst.* 4 de illa dicturi simus *quæst.*
seq. vnde solùm restat, vt in mox seq. conclus. aga-
mus de ea specie omissionis, quæ est per non imple-
mentum eius, quod implendum erat.

Qvinta igitur conclvsio sit. Re-
nuntiatio commutationis vltimæ voluntatis induci
quoque tacitè potest † ex omissionibus; atque 827.
adeò per eas extinguitur ipsa commutatio: inter
cæteras verò potissimùm per omissionem imple-
menti ex parte sua. Prior pars conclus. probatur
primò, quia, licèt non facta, aut non dicta regula-
riter non inducant coniecturam, aut præsumptio-
nem, vt latè inter alios probat Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 1. *quæst.* 23. *numer.* 1. *vsque ad* 7. actúsque
omissiuus † non inferat voluntatem, Dec. *consil.* 828.
79. *col.* 1. *in fi. & consil.* 151. *col.* 5. *vers. vltimò non*
obstat, & Alb. *consil.* 25. *num.* 14. atque ex omissione
non induci renuntiationem voluerit Fortun. Garz.

in l.

in l. 2. in princ. verſ. nota ex iſto text. ff. de pact. Ta-
men hæc regula fallit, quando is, qui debet ali-
quid facere, vel dicere, nihil facit, vel dicit, tunc
enim ex eo non facto, vel non dicto colligitur præ-
ſumptio, & coniectura; ita poſt Bart. *in l. gerit,*
numer. 28. *ff. de acquir. hered.* ad id allegantem text.
in l. vlt. §. ſin autem hoc, C. eod. tit. & l. quamdiu,
ff. eod. tradit Menoch. *d. quaſt.* 23. *numer.* 8. qui
numer. 9. exempla affert in non facto, ſiue præteri-
ti, ſiue præſentis temporis; & *numer.* 13. *cum trib.*
ſeqq. aliam huius regulæ fallentiam affert, ſatiſque
confirmat, vt nimirum non habeat locum, quan-
do lex ipſa præſumptionem colligit, ſeu imagina-
tur, quòd, licèt nil dictum, aut factum ſit; tamen
aliquid dictum, vel factum fuerit. Menoch. re-
fert quoque, ac ſequitur in vtraque hac fallentia,
priorem latiùs probans Gallerat. *d. tract. de renun-*
tiat. lib. 5. *cap.* 13. *numer.* 1. & 2. vbi etiam poſt
829. alios docet, † voluntatem hominis declarari ex
non facto. Secundò probatur, quia is, qui omit-
tit, aliquando dicitur remittere, *l. ſi cum, §. qui in-*
iuriarum, iuncta gloſ. *ibi, verbo, omiſſa, ff. ſi quis*
caution. immo omittere eſt repudiare, *l.* 1. & *ibi*
gloſ. *C. quand. non petent. part. l.* 2. *§. ſi ſit conſan-*
guinea, ff. ad Tertull. ex quibus, & aliis Gallerat. *d.*
lib. 5. *de renuntiat. cap.* 1. *numer.* 62. necnon *eod.*
lib. cap. 13. *numer.* 3. & 5. *ac* 6. *in fi.* comprobat,
ex omiſſione, hoc eſt, non facto, vel non dicto
induci poſſe renuntiationem, remittens ſe *d. num.*
5. ad Sfort. Odd. *tract. de reſtit. in integr. quaſt.* 86.
& aliquot ſeqq. quoad reſtitutionem in integrum
aduersùs eas renuntiationes, quæ ex omiſſione
colliguntur. Quin etiam omittendo † non tantùm
830. quis ſibi, ſed & aliis poteſt præiudicare, quibus aliàs
expreſsè minimè poſſet præiudicare; vt poſt Bald.
in cap. cùm olim, in fi. de offic. deleg. & Tiraq. *de legib.*
connubial. gloſ. 7. *num.* 78. tradit Gallerat. *d. num.* 5.
verſ. quinimmo omittendo.

Poſterior pars concluſionis probatur; quia in
831. ſpecie, quòd † ex omiſſione implementi ex parte
ſua conuicitur renuntiatio docet Gallerat. *d. c.* 13. *in*
fi. & cap. 35. *numer.* 1. vbi id ex eo præcipuè con-
firmat, quòd non implens pactum, vel contractum
ex parte ſua, ipſius pacti, vel contractus benefi-
cio renuntiare cenſetur; *gloſ. fin. in fi. in l. ſi cum*
fundum, vbi Bald. *numer.* 4. *ff. de pact.* & partes
non obſeruantes inſtrumentum præſumuntur il-
li renuntiare concurrente aliquo temporis inter-
uallo, Bertaz. *conſ. cauſ.* 1. *num.* 132. *lib.* 1. Maſcard.
de probat. concluſ. 1264. *numer.* 24. *num.* autem 3.
832. 4. & 5. id ex eo Galler. probat, quòd † non im-
plens conditionem, vel aliud, ad quod tenetur, vi-
detur remittere commodum, quod, inde conſequi
poſſet; vt conſtat ex adductis à Maſcard. *concluſ.* 890.
verb. implementum. item primogenitus non implens
conditiones, aut voluntatem teſtatoris, remittere vi-
detur ius primogenituræ, gloſ. & Doct. *in cap. licèt,*
de vot. & non implens modum, vel formam expreſ-
ſam in ſententia, ipſi ſententiæ, eiúſque beneficio
renuntiare cenſetur, Burſat. *conſil.* 155. *num.* 12. Im-
mo non implens ex parte ſua, quod debet circa diſ-
833. poſitionem, † ipſam dicitur impugnare, & contra-
uenire, Dec. *in l. cùm proponas, la* 2. *num.* 9. *C. de*
pact. Rom. *conſil.* 204. *num.* 9. & *conſil.* 244. Crauett.
conſil. 1. *num.* 3. Ratio autem, (inquit Gallerat. *d. num.*
5.) cur omittens implere conditionem, vel formam,
remittere cenſeatur, illa eſt, quoniam non impleta
conditione deficit ipſa diſpoſitio; cùm non implen-
tis ea cogitatio fuerit, vt nihil agi exiſtimet, non im-
pleta conditione, vel forma, vt dicitur *in l. non ſo-*
lum, in fi. ff. de act. & oblig. (quæ tamen lex illud
potiùs mihi dicit, quòd impoſſibilis conditio vitiat
omnem contractum, quia huc tacite videtur agi in-
ter contrahentes, vt non valeat, cum impoſſibilis
conditio contractui apponitur; prout eum text. com-
muniter intelligunt, ac ſummant Doctor.) ac præ-
terea, quoniam, qui omittit implere, cenſetur
nolle ex contractu, aliáve diſpoſitione commodum
conſequi; vt eſt bonus text. *in l. de aie, §. fin. ff.*
qui ſatiſd. cog. ac melior *in l. Iulianus, §. offerri,*
ff. de action. empt. vbi Bart. *in* 2. *notab. & in l. fi-*
lia, licèt, C. de collat. ac *d. l. cum proponas, la* 1.
C. de pact. ſcire enim debet is, qui implere tene-
tur, quòd omittens facere id, ad quod tenetur,
conſequi non poteſt commodum contractus, ne-
que id, quod ipſi dari oportet, *l. quæro, §. inter lo-*
catorem, ff. locat. Bald. *cap.* 1. *tit. qual. dom. prop.*
feud. priuet. in vſib. feud. cum aliis ad id adductis
à Maſcard. *de probat. d. concluſ.* 890. *numer.* 4. &
Gallerat. *d. cap.* 15. *numer.* 1. *in fi.* qui quidem mox
numer. 6. poſt Patiſ. *conſil.* 19. *numer.* 60. & 146.
lib. 2. docet, † hanc tacitam renuntiationem, 834.
quæ ex non implemento formæ colligitur, plus
roboris, ac vitium habere, quàm expreſſam re-
nuntiationem; ſiquidem per non implementum
formæ amittitur ius, cui aliàs expreſsè renuntiari
non poſſet. Atque hæc de tacita renuntiatione
ſeorſim dicta ſint; in his quatuor poſtremis concl.
ſicut in prima dictum eſt de expreſſa. Iam duas
ſubiiciamus concluſ. quæ ad vtramque, præci-
puè tamen ad expreſſam renuntiationem pertine-
bunt.

Sexta conclvsio. Is, qui expreſsè,
vel tacitè, at validè, ac licitè renuntiat commuta-
tioni vltimæ voluntatis, † poteſt, ac tenetur re- 835.
dire ad priorem materiam, ſeu implere præceden-
tem obligationem: nec poſtmodum valet iterum
vti commutatione obtenta. Prior pars concluſ. pro-
batur ex eo, quòd † de illo, qui obtinuit commu- 836.
tationem voti, eáque vti non vult, talem renun-
tiantem poſſe & debere ad priorem voti materiam,
& obligationem redire, ſatis conſtat ex traditis per
Suarez *tom.* 2. *de relig. tract.* 6. qui eſt *de vot. lib.* 6. *cap.*
20. *à num.* 1. *ad* 13. & Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.*
9. *num.* 2. *diſput.* 14. *num.* 4. *ac diſp.* 32. *num.* 3. & la-
tiùs *in lib.* 4. *ſuæ ſumm. cap.* 55. *a num.* 24. *ad fin.* &
quòd redire teneatur, eſt ratio manifeſta; quia tunc,
cùm renuntiauerit commutationi voti caſu, quo po-
teſt, iam vrget obligatio voti ex diuino illo præ-
cepto, *Vouete, & reddite;* quoniam commutatio non
ſuſtulit, ſed tranſtulit obligationem voti in aliam
materiam; vt ex communi pluribus relatis tradunt
Suar. *d. cap.* 20. *num.* 10. & Sanchez *d. cap.* 55. *num.* 2.
iuncto *num.* 26. Sic in propoſito noſtro cùm renun-
tians commutationi vltimæ voluntatis in caſibus
quibus poteſt, iuxta latiùs adducta ſup. præſertim
concl. 1. iam nolit ea vti, ſtatim conſurgit prior obli-
gatio; quoniam vrget neceſſitas implendæ vltimæ
voluntatis, ac diſpoſitionis commutatæ, iuxta text.
in l. de ſocietate, in fi. C. pro ſoc. cap. 1. & 3. *de pact.*
§. exheredatos, auth. de hered. & Falcid. cap. vltima
voluntas, 13. *quaſt.* 2. *cap. nos quidem, & cap. ſi he-*
redes, de teſtam. cum aliis per nos allegat. ſup. *cap.*
3. *quaſt.* 3. *concluſ.* 1. *circa initium.* Poſterior pars
concl. probatur, tum quòd ita in renuntiante be-
neficium Eccleſiaſticum, vt † non poſſit illud re- 837.
petere, præcipuè per text. *in cap. ex tranſmiſſa, de re-*
nunt. cap. 1. & *cap. ſi te prebendam, eod. tit. in* 6. ac
Doctor. cùm in his iurib. tum *in cap. quod in dubiis,*
ext. eod. tit. & cap. quàm periculoſum, 7. *quaſt.* 1. at-
que alibi ſæpe; & ex aliis fundamentis latè probat
Flam. Patiſ. *tract. de reſig. benef. lib.* 1. *quaſt.* 1. *à*
num. 1.

num. 1. *ad* 9. quod idem de tacita eiuſdem renuntia-
tione plutibus tradit, & comprobat *num.* 10. *vſque*
15. & de renuntiatione iuris ad rem, *num.* 16. *vſque ad*
23. de renuntiatione autem per ſpecialem procura-
torem, *num.* 24. *&* 25. aut per litteras miſſiuas, vel
nuntium, *n.* 26. *cum trib. ſeqq.* & de renuntiatione ſiue
iurata, ſiue non, *à num.* 30. *ad* 37. id tamen declarans
vſque *ad num.* 54. lib. autem 3. *quaeſt.* 18. *num.* 48. *vſque
ad* 58. fusè docet, eum, qui petiit à ſuperiore, & ob-
tinuit licentiam cedendi, cogi poſſe ad renuntian-
dum, nec eſſe locum pœnitentiæ; quod deinde vſ-
que *ad num.* 66. multis modis extendit. Tum ex eo,
838. quod de quolibet etiam tacitè renuntiante, vt † non
poſſit redire ad ius, cui renuntiauit, tradit Gallerat.
d. tract. de renunt. lib. 5. *cap.* 1. *num.* 43. per text. *in l. poſt
diem, ff. de leg. commiſſor.* vbi tacitè renuntians benefi-
cio legis commiſſoriæ per pretij petitionem, non
poteſt poſtea variando ad illud beneficium redire.
Tum ex eo, quod de illo, qui obtinuit commutatio-
nem voti, vt regulariter poſtquam ei renuntiauit,
iterum nequeat ad commutationem redire, tradũt,
ac probant Suar. *d. cap.* 20. *num.* 13. & Sanchez *d. cap.*
55. *num.* 29. *& d. diſp.* 32. *num.* 3. vbi idem docet de eo,
qui obtinuit diſpenſationem voti, vel iuramenti, ei-
que mox renuntiauit, vt nequeat poſtea illa vti: de
quo videndum id, quod dicemus *concl. ſeq.* Tũ, quòd
is, quem pœniret, quique iuri ſuo renuntiat, ac con-
839. tradicit, † non auditur ampliùs illud allegans, *cap.
prohibentur*, 2. *quaeſt.* 1. *cap. de his, de accuſat. d. cap.
quàm periculoſum*, 7. *quaeſt.* 1. vbi gloſ. *in verbo, quàm
periculoſum*, alia iura in id citans, inde infert, renun-
tiantem iuri ſuo illud repetere non poſſe; quod &
probat text. *in l. quaeritur, ff. de aedilit. edict.* vbi dicitur,
remittẽtibus actiones ſuas non eſſe regreſſum dan-
dum, niſi ob dolum aduerſarij; *& in l. fin.* vbi id no-
tat Bald. *num.* 3. *not.* 4. *C. de condit. inſert.* ibi; quod
enim ſemel repudiatum ab eo eſt, redintegrari mi-
nimè concedimus. Tum denique ex illa iuris regula,
quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt,
quæ habetur *in cap. quod ſemel, de reg. iur. in* 6. ſumi-
túrque ex aliis iuribus *ibid.* per gloſ. allegat.

SEPTIMA, & poſtrema CONCLVSIO. Ad
hoc, vt renuntiantem commutationi vltimæ volun-
tatis non poſſit pœnitere, atque adeò teneatur im-
840. plere priorem obligationem, † requiritur, vt renun-
tiatio ſit acceptata à tertio, cuius ea intereſt, vel vbi
alterum non reſpiciat, ſaltem à ſuperiore. Et quidem
quoad acceptationem tertij, probatur; quoniam id
generatim in priuilegio tradit Suar *lib.* 8. *de legibus,
cap.* 33. *num.* 21. *circa initium*: quod, inquit, egregiè
841. confirmatur ex *cap. licèt, de procur. in* 6. vbi dicitur, †
mandatum procuratorium non cenſeri abſolutè re-
uocatum, etiamſi is, ad quem dirigitur mandatum,
dixerit, ſe nolle illud acceptare; nam hoc non ob-
ſtante poterit mutata voluntate acceptare mandatũ,
quamdiu mandans in eadem perſtiterit voluntate;
cùm mandatum de ſe ſemper duret, donec reuoce-
tur; & alter etiam liberè poteſt ſuam voluntatẽ re-
uocare. quæ doctrina ex iiſdem principiis in omni
caſu ſimili procedit, vt *ibid.* notauit Anchar. ſed &
idem confirmatur ex eo, quòd donatio, & promiſſio
quælibet vt ſit irreuocabilis requirit acceptationẽ,
tum de iure communi, vt latè probat Sanch. *lib.* 1. *de
matrim. diſp.* 6. *num.* 2. *cum duob. ſeq.* tum attento iure
842. naturæ, vt idem oſtendit *num.* 10. & in ſpecie † re-
nuntiationem priuilegij non eſſe irreuocabilem, ni-
ſi ſit ab alio acceptata, cuius ea intereſt, ſentit gloſ *in
cap. cum veniſſent, verbo, obtulit*, & *ibi* Bald. *num.* 8. *de
eo, qui mittit. in poſſ. ff.* latè Iaſ. alios adducens *in l. poſt-
quam lite, num.* 1. *C. de pact.* Quoad acceptationem ve-
843. rò ſuperioris, quòd requiratur, † vt renuntiatio ſit
irreuocabilis, quoad iura nimirum; quæ ab ipſo ſu-
periore recipiuntur, vel ſaltem ad ſui perfectionem
eius auctoritatem exigũt; probatur, quia ita in ſpe-
cie priuilegij, ac diſpenſationis poſt Louzes *de matr.
Regis Angliæ, dubio* 12. *num.* 28. tenet Sanch. *lib.* 8. *de
matrim. diſput.* 32. *num.* 2. & Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.*
31. *num.* 21. Mouetur vterque, quia vis priuilegij, &
diſpenſationis pendet à voluntate ſuperioris conce-
dentis, & acceptatione eius, cui conceditur. ergo,
quamdiu voluntas concedentis manet, quia renun-
tiationem nondum acceptarit, poteſt is, cui concedi-
tur, priuilegio vti, non obſtante priore contradictio-
ne. Confirmat Sanch. tum quòd omnis res per quaſ-
cumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *cap.
omnis res*, quod eſt 1. *de reg. iur. & l. nihil tam natura-
le, ff. eod. tit.* cum ſimil. tum quòd nil ita duorum con-
ſenſum exigit, ac contractus matrimonij; & tamẽ, † 844.
quando alter coniux verè conſenſit, alter antè fictè,
ſatis eſt ad conualidandum matrimoniũ, ſi altero in
priori conſenſu permanente, is, qui priùs fictè con-
ſenſit, nunc verè conſentiat; vt idem Sanchez latè
probat *lib.* 2. *de matr. diſp.* 32. Soar. verò *d. n.* 21. illud
ipſum confirmat; tum quòd ad ſuperiorem per ſe
pertinet tam mutatio priuilegiorum, quàm conceſ-
ſio, & ab illius conſenſu per ſe pendet ſiue priuilegij
effectus, ſiue etiam effectus priuilegio contrarius:
tum quòd ita expedit humanæ gubernationi, vt ni-
mirum priuilegij renuntiatio non antea ſit irreuo-
cabilis, quàm à ſuperiore acceptetur, qòd omnia or-
dinatè fiant. Hoc autem ipſum comprobat præterea
Sanchez *d. num.* 2. tum ex *d. cap. licèt, de procurat. in* 6.
per quem *gloſ. fin. ibi*, Archid. Genſio. Franc. & An-
char. dicunt, † electum renuentem conſentire ele- 845.
ctioni poſſe, mutata voluntate, eamdem acceptare,
electoribus in priori voluntate perſiſtentibus. quod
idem de arbitrio, & delegato, qui ſemel arbitrium,
aut delegationem repudiarunt, docent gloſ. & iidem
Doct. *ibi* tum ex doctrina *gloſ. pen. in cap. ſi tibi abſen-
ti, de praebend. in* 6. & *ibi* Anchar. *num.* 3 Gemin. *num.*
16. & Franc. *num.* 12. tradentium, diſſentientem col-
lationi beneficij ſibi factæ poſſe re integra mutare
voluntatem, & conſentire, permanente collatore in
eadem voluntate; quod limitant Gemin. & Franc.
niſi diſſenſum illum acceptet conferens, quia tunc
non cenſetur in eadem voluntate permanere. tum
denique ex *l. ſicut, §. ſi voluntate, ff. quib. mod. pign. vel
hypoth. ſol.* vnde habetur, quòd creditor, ex cuius
conſenſu pignus eſt venditum, cenſetur ius pigno-
ris remittere, ſi tamen iam vænierit; ac ante ven-
ditionem poſſe mutare voluntatem. Ad idem etiam
ſunt text. *in l. ſi minor, §. Scaeuola, ff. de minor. l. ſi quis,
ff. de iur. delib. & l. fin. C. de repud. hered.* Idipſum quo-
que confirmari poteſt ex eo, quòd ad hoc, vt renun-
tiatio beneficij Eccleſiaſtici ſit irreuocabilis, † re- 846.
quiritur admiſſio renũtiationis à ſuperiore Eccleſia-
ſtico facta; vt conſtat ex latiùs adductis per Flam.
Pariſ. *tract. de reſign. benef. num.* 3. *cum duobus ſeqq. &
num.* 7. *vſque ad* 15. Ad ea verò, quæ contra hanc ne-
ceſſitatẽ acceptationis ſuperioris ad hoc, vt renun-
tiatio irreuocabilis fiat, ſibiipſi obiecerat Sanch. *d.
diſp.* 32. *num.* 1. ſatis idemmet reſpondet *num.* 7. ea,
præter vltimum, procedere, quando renuntiatio
eſt perfecta, & conſummata, quòd nimirum à ſupe-
riore ſit acceptata. Ad vltimum autem, quòd priui-
legium amittatur per non vſum, quæ eſt tacita re-
nuntiatio, vnde multo magis debeat amitti per ex-
preſſum; reſpondet *eod. n.* 7. per non vſum legitimè
præſcriptum amitti priuilegiũ non quaſi per renun-
tiationem, ſed per legitimam præſcriptionẽ iure in-
ductam; de quo nos latiùs *quaeſt. ſeq. concl.* 1. accedit,
quòd aliquãdo tacita renuntiatio maximè per omiſ-

ftonem , plus operatot , quàm expreſſa , vt ſup. poſt
Galler, id fuſiùs tradentem *in ſuo tract. de renunt. lib.*
5. cap. 1. num. 45. & cap. 13. num. 5. ſatis oſtendimus.

Prædictam verò tegulam, quòd acceptatio ſupe-
rioris requiratur ad irreuocabilitatem tenuntiatio-
ois , temperat Sanchez *d. diſpu. 32. num. 3.* vt non
847. procedat † in diſpenſatione circa votum , vel iura-
meotum : nam, ſi diſpenſatione, inquit, ſemel per-
fectè concesſa , is , cui conceditur , senuntiaret illi
etiam actu ſolùm interno, non poſſet ampliùs ea vti,
ſed teneretur ad prios votum, vel iuramentū. & ra-
tionem diſcriminis aſſignat , quia extera vincula
non poteſt ſibi imponere is , cum quo in eis eſt diſ-
penſatum , niſi accedat ſuperioris auctoritas ; at ve-
rò, quāuis ſemel concesſa ſit diſpenſatio in voto, vel
iuramento, poteſt quis, ſuperiore manente in eadem
voluntate , iterum iis vinculis Deo obligari; quod
facit, quando deliberata voluntate eligit renunciare
diſpenſationi ; ſenſus enim huius tenuntiationis eſt,
volo redire ad priorē voti obligationem; & perinde
eſt , ac ſi denuò id voueret ; at diſpenſatio prior non
eſt concesſa , niſi ad votum ante illam emiſſum : &
ideo iam non erit integrum renuntianti ea vti. atque
848. inde poſtmodom infert etiam † ad voti commota-
tionem , vt , licèt ea relicta poſſit ad prius votum
redire ; at vbi elegit priùs votum , integrum ei non
ſit iterum commutationem eligere : niſi votum il-
lud eſſet ex non reſeruatis , & commutatio priùs fa-
cta eſſet in rem meliorem ; cùm hæc fieri poſſit
propria auctoritate , vt docuimus ſup. *cap. 5. quæſt. 1.*
concluſ. 4. ſubdit autem *ibid.* Sanchez , ideo ſe dixiſ-
ſe, (quando perfectè concesſa eſt diſpenſatio;) quia,
849. † ſi non ſit perfectè concesſa, qualis eſt commiſſio à
Pontifice facta Ordinario, vel à Pœnitentiario Con-
feſſori, vt io votis diſpenſet; licèt is, cum quo diſpen-
ſandum eſt , ei prioilegio renuntiet , poteſt mutata
volontate eo vti , antequam Superior renuntiatio-
nem acceptet ; ea enim commiſſio eſt priuilegium
quoddam , quod non à ſola voluntate impetrantis
pendet , vnde nec eius ſola voluntate extingui po-
teſt : &, licet ſæpe multiplicetur votom illud , an-
tequam Ordinarios , vel Confeſſor diſpenſet , non
eſt noua obligatio , ſed eadem repetita ; & ideo
virtute illios commiſſionis poteſt in eo diſpenſari.
Paulò tamen aliter , quod ad commutationem vo-
torum pertinet , diſtinguere videtur idem Sanchez
d. cap. 55. ſua ſum. num. 29. & Suarez *d. cap. 20. num.*
13. quos, ſi lobet, conſulas. Nunc autem pro com-
plemento huius concluſ. nonnulla cenſuimus adno-
850. tanda. Qoorum primum eſt, † ſuperiorem accepta-
turum tenuntiationem gratiæ , vt hæc deinde non
ptoſit, oon eſſe Ordinatium, aot Confeſſarium, cui
Pontifex , aot Pœnitentiarius commiſit gratiæ exe-
cutionem cognita precum veritate; ſed eum ſolum,
à qoo hæc gratia ptomanat : ita Sanchez *d. diſp. 32.*
num. 4. tum quia valor eius gratiæ ab illius volunta-
te pendet ; ergo , quamdiu ille in ea voluntate per-
ſtiterit, poteſt is, cui conceditur, reſilire, & accepta-
re; hoc enim ſolum ad plenum gratiæ valorem deſi-
deratur. tum quia, cùm poteſtas illius Ordinarij , vel
Confeſſoris limitata ſit ad cognoſcendum de pre-
cum veritate, & ea inuenta exequendū, non poſſunt
renuntiationem acceptare , aliàs limites ſuæ pote-
851. ſtatis, ac mandati excederent. tum quia † is, cui ex
priuilegio, vel conſuetudine, alióve iure eciali in-
cumbit conferre beneficium , nequit illius reſigna-
tionem, ſeu renontiationem acceptare ; ſed is ſolus,
cui iore ordinario collatio competit ; vt poſt Feder.
Sen. docet Rebuff. *in prax. benef. tit. de for. Vicariat.*
num. 108, & alij, quos refert, ac ſequitur Flam. Patiſ.
tract. de reſign. benef. lib. 7. quæſt. 14. num. 15. cum trib.
ſeqq. Hinc autem deducit Sanchez *d. diſp. 32. num. 5.*
non deſitum viribus diſpenſationem , † licet is , cui 852.
conceditur, litteras cancellet, aut concidat; quia hoc
ſolam illius renuntiationem importat , quæ , dum
non eſt à ſuperiore acceptata , minime vim diſpen-
ſationis eneruat ; deinde , quia , licet ad valorem
diſpenſationis , & gratiæ litteræ deſiderarentur , de
quo late idem Sanchez *d. lib. 8. de matrimon. diſput.*
29. ferè per tot. & nos ſup. *cap. 6. quæſt. 3. in 1. præ-*
miſſ. ſuſtinentes poſt alios , eas non deſiderari : ta-
men vbi ſemel litteris expeditis concesſa eſt , non
pendet eius firmitas a litterarum conſeruatione. *ea-*
dem autem *diſp. 32. num. 6.* ex prædictis idem San-
chez deducit ſecundò , quando , verbi gratia , diſ-
penſatione obtenta , vt inter duos conſanguineos
matrimonium ineatur , alter , vel vterque alius nu-
ptiis copulatur , † poſſe viduos effectos iungi in- 853.
ter ſe matrimonio virtute prioris diſpenſationis , ex
iis , quæ idemmet attulit *lib. 7. de matrimon. diſput.*
24. numer. 9. cùm enim ſemel ablatum ſit conſan-
guinitatis impedimentum , & illi habiles effecti
ſint ratione præteritæ diſpenſationis , non eſt , cur
ob ſequens matrimonium impedimentum illud re-
uiuiſcat. Nec obſtat , inquit , tacita ea renuntiatio
per tranſitum ad ſecundas nuptias inducta , cùm ea
non fuerit à concedente acceptata. Immo idem ſe
ait ſentire , quamuis impedimentum nondum ſit
ablatum, eo, quòd Ordinarius , vel Confeſſor , cui
diſpenſationis executio eſt commiſſa , nondum il-
lam ſint executi : quia , cùm tacita illa senuntiatio
non ſit acceptata à ſuperiore , non periit facultas il-
la ad exequendam diſpenſationem. ex quo obiter
adnotare licet, † non modò expreſſam , ſed & taci- 854.
tam renūtiationem eorum , quæ ſuperioris exigunt
auctoritatem, ad hoc, vt irreuocabilis ſit , require-
re eiuſdem ſuperioris acceptatioonem ; vt ex prædi-
cta doctrina , eiúſque extenſione a Sanchez allata
ſatis conſtat.

Adnotandum verò eſt ſecundò principaliter id,
quod ad hanc rem tradit Suarez *d. lib. 8. de legib. cap.*
33 num. 21. hanc concedentis acceptationē † tripli- 855.
citer intelligi poſſe : vno modo ab homine , vt quia
ſuperiori datur notitia renuntiationis priuilegij , &
gratiæ , & ille acceptat ; ſicut fit in beneficiis Eccle-
ſiaſticis ; & tunc erit res clara, ſed oon poteſt ſemper
poſtulari talis acceptatio : alio modo poteſt intelli-
gi conſenſus ille ſuperioris datus antecedenter ; vt,
ſi in priuilegio ſit clauſula , vel conditio , ſi Petrus
noo acceptauerit priuilegium , tranſeat ad Paulum,
vel cenſeatur ooo conceſſum : tunc enim eo ipſo,
quòd Petrus non acceptat , cenſetur concedens ac-
ceptare ipſo facto tenuntiationem , & ſuam volun-
tatem mutare; vt ſumitur ex gloſ. *in d. cap. licèt , de*
procur. in 6. Tertio denique modo contingit hæc ac-
ceptatio ex vi alicuius iuris , aut legis , vt *in d. cap.*
quam periculoſum, 7. quæſt. 1. cap. ſi de terra , de priuil. l.
quæritur, ff. de ædil. edict. cum aliis iurib. ad fin. præced.
concluſ. per nos citat. & io ſeq. quæſt. *concluſ. 1. & 2.*
allegandis.

SVMMÆ RERVM.

856. *Non vſus quomodo inter actiones numeretur.*
857. *Abuſus, non vſus , & contrarius vſus aliquando ſaltem inducunt tacitam renuntiationem.*
858. *Impetrans reſcriptum iuſtitia , ſi ex dolo , vel ne-gligentia eo non vtatur intra annum, non po-teſt poſtmodum , parte opponente , illo vti. quomodo autem & à quo probetur dolus hic , vel negligentia ; numer. 859. quòd ſi* *nulla*

nulla littera postea ab aduersario impetretur, prima sunt perpetua; num. 860. & ibi intellectus cap. si autem, & cap. plerumque, de rescript. ac l. falsò, C. de diuers. rescript.

861. Priuilegium aliud est affirmatiuum concedens facultatem aliquid agẽdi; aliud negatiuũ dans licentiam aliquid non faciendi, seu omittendi.

862. Priuilegium negatiuum regulariter est contra legem; affirmatiuum autem aliquando est solùm praeter legem. & quando vtrumque est contra legem, negatiuum est contra praeceptum affirmatiuum; priuilegium verò positiuum, seu affirmatiuum est contra praeceptum negatiuum; num. 863.

864. Contrarius vsus, & per eũ amissio priuilegij propriè non potest habere locũ, nisi in priuilegio negatiuo, & non vsus, amissioque per eum priuilegij non nisi in affirmatiuo.

865. Non vsus priuilegij alius merè negatiuus, quia non occurrit occasio eo vtendi; alius priuatiuus, per quem quis priuilegio non vtitur, cùm euenit occasio vtendi.

866. Non vsus priuatiuus priuilegij eidem opponitur; & esse potest morale indicium voluntatis renuntiandi illi; & quid ad hoc requiratur.

867. Amissio priuilegij per non vsum, prout importat tacitam renuntiationem, in quo differat ab eiusdem amissione per praescriptionem.

868. Oppositorum alia sunt relatiua; alia contraria, alia priuatiua, alia negatiua, seu contradictoria.

869. Oppositio, per quam contrario vsu amittitur priuilegium, est contraria. non vsus verò non habet propriam oppositionem cum priuilegio, sed solùm cum eius exercitio, seu actu; & quidem contradictoream; num. 870.

871. Contrarius vsus, seu actus, vt possit priuilegium extinguere, requiris, vt fiat ab ipso priuilegiato. debétque esse repugnans facultati, seu exemptioni; vt nimirum sciens, & volens formaliter quis operetur contra priuilegium; num. 872. & ibi quod actus contrarius non inducit renuntiationem iuris, quod ignoratur; neque eius, quod scitur, si sit coactus.

873. Contrarius vsus non inducit renuntiationem, nisi sit perfectus, seu sortitus fuerit effectum; ac validus. & fiat à persona, quae de iure potest renuntiare; siue ratione materiae, vt quia sit ius publicum, siue ratione ipsius personae, quia sit membrum alicuius communitatis, cui priuilegium inseparabile concessum fuit; num. 874.

875. Priuilegium amitti posse intelligitur per contrarium vsum dupliciter, nimirũ aut in vim tacitae renuntiationis, aut in vim praescriptionis.

876. Renuntiatio priuilegij per contrarium vsum intelligi potest vel quoad valorem illius actus, seu pro illa vice; vel quoad totam eius facultatem, seu pro toto tempore futuro.

877. Priuilegium amitti propter delictum, & propter abusum in quo differant.

878. Priuilegium amitti potest ob aliud delictũ, quàm eius abusum, cùm id ab eo statuitur, qui potest priuilegio priuare: sic autem non amittitur, nisi in casibus à iure expressis.

879. Abusus priuilegij alius formalis, exercẽdo actum vltra priuilegium, qui variatur iuxta circumstantias loci, temporis, materiae, personae, & modi; alius occasionalis, cùm quis ex priuilegio sumit occasionem delinquendi, alius repugnans fini priuilegij, eiusque fundamentum destruens.

880. Amissio priuilegij per abusum contingere potest vel pro vna vice, vel pro vsu totius temporis futuri. atque item vel ex natura rei, vel ex iuris dispositione; & quando hic vterque modus locum habeat; num. 881.

882. Commutatio vltimae voluntatis per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiae concessa aliquando saltem amittitur, seu extinguitur per non vsum, idémque est in quouis priuilegio; & num. seq.

883. Renuntiatio tacita priuilegij ex eius non vsu inducitur.

884. Priuilegium restringitur per eius vsum strictum, seu non vsum in tota latitudine.

885. Priuilegium non amittitur per non vsum, quando non euenit occasio eo vtendi; ac dum incertum est, quando casus eueniet, quo eo vti possit.

886. Priuilegium non amittitur quamdiu priuilegiatus eo vti non potest, licet semel illo vsus sit. vel quando ignorauit, se illud habere; nisi elapsi essent 30. anni; num. 887.

888. Priuilegium pecunia quaesitum, seu per viam contractus; aut pro remuneratione meritorum; vel annua pensione concessum non amittitur per non vsum saltem decennalem.

889. Priuilegium datum ad exceptionem, vtputa, ne quis super aliqua re molestia inferatur, non amittitur per non vsum.

890. Priuilegium, quod consistit in mera voluntate, & arbitrio priuilegiati, vt quod in certo flumine constituere possit molendinum ad suum beneplacitum, non amittitur per eius priuilegij non vsum; & ibi quòd iuri facultatis regulariter non praescribatur.

891. Facultatis iura quaedam consistunt in faciendo, seu affirmatiua sunt, quaedam in non faciendo, quaedam in vtroque, & dici possunt mixta.

892. Facultati affirmatiua, seu quae in faciendo consistit, an, & quando praescribatur; ibique variae hac in re Doctorum distinctiones afferuntur.

893. Exemplum facultatis mixtae, seu negatiuae, quae affirmatiuam inuoluit.

894. Praescriptio contra priuilegium non habet locum in eius solo non vsu.

895. Priuilegia quaedam redundant in grauamen aliorum, quaedam aut in fauorem, aut in neutrum, sed dumtaxat continent fauorem ipsius priuilegiati. & quomodo contra primis ex his generibus locum habeat praescriptio; num. 896. & an contra posterius ea locum obtineat, vel potiùs tacita renuntiatio; num. 897. & seq.

898. Priuilegium, quod ex iuris dispositione amittitur per non vsum, an amittatur quasi per tacitam renuntiationem, vel potiùs alio modo.

899. Priuilegium, per quod datur facultas aliquid faciendi, amittitur per non vsum decennalem. etiam à ciuitate; num. 900. secus in Ecclesia, in qua requiritur spatium 40. annorum; num. 901.

902. Praescriptio priuilegij per non vsum quanto tempore inducatur, cum priuilegiũ alios grauat.

903. Iuribus incorporalibus realibus, vt seruitutibus, quanto tempore praescribatur.

904. Priuilegium absolutum, quod alios nõ respicit, nisi

fauorabiliter, quanti temporis præscriptione amittatur, si eo quis non vtatur.

905. *Intellectus l.1. ff. de nundin.*

906. *Priuilegium an amittatur per eius non vsum in foro externo tantùm, an etiam in foro conscientia, maximè quando priuilegiatus non habuit animũ ei renuntiandi; & duob. n. seqq.*

907. *Priuilegium absolutum nemini onerosum in neutro foro amittitur per solum non vsum.*

908. *Priuilegia, quæ ex dispositione iuris per non vsum decennalem amittuntur, probabile est etiam in foro conscientia amitti.*

909. *Commutatio vltimæ voluntatis per modum priuilegij, seu rescriptum gratiæ concessa plerumque amittitur, seu extinguitur per contrarium vsum.*

910. *Priuilegium amittitur per contrarium vsum, si circumstantiæ necessariæ concurrant.*

911. *Contrarius vsus, seu actus inducit tacitam renuntiationem.*

912. *Impugnans aliquod beneficium, seu ius, censetur ei renuntiare; & ex actu impugnato non debet quis commodum consequi.*

913. *Renuntiatio beneficij, seu commodi inducitur etiam ex sola eius negatione.*

914. *Receptio inducit tacitam renuntiationem iuris, cui aduersatur.*

915. *Petitio iudicialis, vel extraiudicialis, & qualitas actionis in iudicio alteri contraria inducit tacitam eius renuntiationem; idémque de actu soluendi, qui iuri proprio aduersatur.*

916. *Reddens debitori instrumentum debiti, censetur illud remittere, & facere debitori pactum de non petendo.*

917. *Iudices adiens renuntiat compromisso; & comparens coram iudice à quo, renuntiat appellationi, adiénsque iudicem recusatum renuntiat recusationi.*

918. *Producens pro se in iudicio scripturam, eam approbat, ac renuntiat oppositionibus contra illam; & faciens actum contrarium testamento illi renuntiare videtur.*

919. *Renũtiatio an inducatur per vnicum actum contrarium eius, qui renuntiare potest. & quid in eo, qui conuentus in iudicio non allegat priuilegium; num. 920.*

921. *Priuilegium, seu facultas non faciendi non amittitur per vnicum actum contrarium pro toto tempore futuro, sed requiritur legitima præscriptio etiam contra priuatam personam; nec sufficiunt plures actus in quolibet numero. & quid si tempus cum aliis requisitis ad præscriptionem intercedat; n. 922.*

923. *Priuilegium non amittitur per vnicum actum contrarium, quando illud habet effectum successiuum, & iterabilem; nisi contrauentio esset vniuersalis quoad omnes actus, aut ab eo, qui tunc fit, ceteri penderent, vel substantia priuilegij impugnaretur.*

924. *Actus contrarius quoad vnam speciem non præiudicat quoad aliam contentam sub eodem priuilegio; neque contrarius quoad vnam personam præiudicat, quin vti possit eodem priuilegio contra aliam, quam pariter illud respicit.*

925. *Priuilegium quæsitum consuetudine non tollitur per vnicum actum contrarium, nisi actus gestus sit collegialiter.*

926. *Priuilegium non amittitur per actum contrarium coactũ, aut cum actum faciens ignorat suum priuilegium, vel per obliuionem, aut errorem priuilegio contrauenit; num. 927. vel actus non est perfectus, aut inualidus; aut si ab eo, qui expressè renuntiare non potest priuilegio; num. 928.*

929. *Priuilegium non amittitur per contrarium vsum vbi illum faciens protestatur se nolle ei præiudicare.*

930. *Protestatio adiecta actui contrario quando iuuet protestantem, ne priuilegium aliúdve ius amittat. & an sit necessaria, ne priuilegium amittatur per vnicum actum contrarium; numer. 931. & quando ea vtilis sit, etiam quoad actum præsentem; num. 932.*

933. *Priuilegium non faciendi aliquid non amittitur, seu ei non renuntiatur per actum contrarium, vbi capi possit alia coniectura, quam renuntiationis. & quando tale priuilegium collatum est in liberam voluntatem priuilegiati; num. 934.*

935. *Præscriptio non inducitur faciendo ea, quæ sunt meræ facultatis; vt quòd quis accedere teneatur ad molendinum Titij secluso contractu, aliáve obligatione præcedente; aut hospitari aliquem, quem ex mera voluntate solitus fuit hospitari; idque etiam si solitus fuisset vtrumque facere per mille annos iuncto tempore maiorum suorum, secus si illud factum fuerit ex certa causa prætensa.*

936. *Renuntiatio non inducitur ex actu contrario impugnato a iudice, vel à parte.*

937. *Priuilegium, cui apposita est clausula decreti irritantis, aut alia prohibitiua, non tollitur per actum contrarium; nisi clausula decreti adiecta, & in merum fauorem priuilegiati.*

938. *Actus contrarius priuilegio non inducit eius renuntiationem ad alterius, maximè Principis, præiudicium. neque cum illum quis facit ex Principis dispensatione; num. 939. aut ille actus non est omnino contrarius origine, & effectu; num. 940. & ibi quid si conformis sit iuri communi.*

941. *Priuilegium absolutum, quod non versatur circa alios, eósve non grauat, non amittitur per contrarium vsum.*

942. *Amissio priuilegij per contrariũ vsum, & per non vsum in quibus conueniant, aut discrepent.*

943. *Priuilegium alios respiciens amittitur per viam præscriptionis tempore ad præscriptionem requisito in ceteris iuribus incorporalibus, quæ alios respiciunt, & habent se per modum seruitutis realis, hoc est decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, si habeat causam continuam, vel quasi; aliàs requiritur immemorabilis, vel scientia, & patientia domini cum allegatione tituli. & quid si titulus probetur à non domino; vel quoad Ecclesiam; num. 944. & seq.*

945. *Priuilegium Ecclesiæ quanto tempore amittatur; & ibi, ac n. seq. quam præscriptionẽ in iuribus suis patiatur Ecclesia inferior, vel Romana.*

946. *Intellectus cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil. & vtriusque conciliatio.*

947. *Amissio priuilegij per contrarium vsum an, & quando locũ habeat etiam in foro conscientiæ.*

848. *Abusus commutationis vltimæ voluntatis obtenta per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ plerumque eam extinguit, sicut & in aliis priuilegiis contingit: induciique tacitam renuntiationem: idque procedit siue abusus sit formalis, siue occasionalis. siue repugnans fini priuilegij, eiusque fundamentum destruens.*

949. Prì

949. *Priuilegiũ amittitur aliquando quoad ius ipsum, & omnem vsum priuilegij; idque siue adæquatè, seu in tota materia; siue inadæquatè, seu in parte materia: aliquando verò solùm quoad illum actum, qui tunc geritur.*

950. *Amissio priuilegij ob eius abusum an, & quando ipso iure incurratur, & in foro etiam conscientia; vel solùm in foro externo, & sententiam priuationis requirat; & num. seq.*

951. *Amissio priuilegij per modum pœna non incurritur ipso facto, & iure, nisi verba id satis expressè contineant; & num. 953. qua autem verba importent sententiam latam, vel ferendam; num. 952.*

953. *Amittere priuilegium facto, vel ipso facto, diuersa sunt; ibique intellectus cap. fin. de vit. & honest. cleric. & ibid. glos. verbo, cum facto.*

QVÆRO DECIMO, & postremò in hoc
octauo cap. an, & quando vltimæ voluntatis
commutatio expiret per ipsius non vsum, contrarium vsum, vel abusum.

Est hic postremus modus, seu hi sunt postremi
modi ex propositis per nos suprà initio huius cap.
quibus commutatio vltimæ voluntatis expirat, seu
extinguitur ab extrinseco, seu per contrariam actionem: simúlque sunt modi, quibus tacita renuntiatio inducitur, iuxta id, quod initio præced. quæst.
admonuimus. Neque alicui mirum videri debet,
856. quòd non vsum † inter actiones numeremus; nam
& qui non facit, maximè cùm facere deberet, facere dicitur, vt constat ex *l. si mora, ff. sol. matr. l.
cum quid, ff. de verb. oblig. l. qui non facit*, vbi Dec.
ff. de reg. iur. glos. *l. 2. in princip. verbo, in dando, ff.
de verb. oblig. & in l. adigere, ff. de iure patronat.* cum
aliis ad id allegatis à Tiraqu. *tract. de pœn. temper.
caus. 44. num.* 13. Card. Mantic. *de coniect. vlt. vol.
lib.* 12. *tit.* 13. *num.* 9. ac nouissimè D. Paul. Gallerat. *in suo tract. de renuntiat. lib. 5. cap. 1. numer.* 62.
& cap. 13. *numer.* 2. eadémque ratione peccatum
omissionis comprehenditur in ea definitione peccati à D. Augustino allata *lib. 2. contra Faust. cap.* 27.
quòd sit dictum, factum, vel concupitum contra
legem æternam; prout tradunt Theologi cum Magistr. sent. *lib. 2. distinct.* 35. & S. Thom. 1. 2. *quæst.*
857. 71. *artic. 5. & 6.* & in specie, quòd abusus † saltem
aliquando inducat tacitam renuntiationem, notat
Suarez *lib. 8. de legibus, cap. 34. num. 1. & cap.* 36.
num. 8. post glos. *in cap. recolentes, ver. communi iure, de stat. mon.* & alior: de non vsu autem, aut contrario vsu, quòd vim renuntiationis habere possit,
constabit ex iis, quæ *in 1. & 2. conclus.* afferemus:
& in contrario vsu est text. *in cap. si de terra, de
priuileg.* ibi; de priuilegio tamen indulto tanto
tempore vobis detrahere voluistis, cùm liberum
sit vnicuique suo iuri renuntiare; iunctis iis verbis;
si de terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Plautio, per triginta annos eis decimas persoluistis. His præmonitis, vt rationem tituli, ac loci præsentis quæst. ostenderemus, antequam ad illius conclusiones descendamus, aliqua breuiter pro
eiusdem faciliori resolutione præmittenda sunt.
858. Præmitto igitur primò, quòd † impetrans rescriptum iustitiæ, si eo non vtatur intra annum, non
potest postmodum, opponente parte, illo vti: vt
constat ex text. *in cap. plerumque, de rescript.* vbi Innoc. III. Romanus Pontifex statuit, valere secundum rescriptum, licèt de primo non faciat mentionem, quo impetrans dolo, vel negligentia non est
vsus intra annum, postquam copiam iudicum habuit. Ac iuxta hunc text. (vt iura iuribus concordemus, *cap. cum expediat, de elect. in 6.* cum simil.)
intelligendum est *cap. si autem, de rescript.* vbi
Luc. III. idipsum disponit, quod Innocent. III.
d. cap. plerumque, eo excepto, quòd nullam de
anno facit mentionem. Quod quidem declaratur primò, vt † huiusmodi dolus, & negligentia 859.
primi impetrantis in præsentando suas litteras non
præsumatur, sed probanda sit saltem signis, & coniecturis ab ipso opponente, vt adnotarunt Felin. &
Doctor. communiter *in d. cap. si autem*, & Innoc.
d. cap. plerumque, eodem tit. qui etiam tradiderunt,
quod saltem negligentia præsumatur per lapsum
anni. Secundò, vt, † si nullæ posteriores litteræ ab 860.
aduersario impetrentur, primæ non expirent etiam
volente ipso aduersario per lapsum anni, sed ex
sua natura sint perpetuæ; vt voluerunt Abb. Felin.
Dec. & alij *d. cap. si autem*, idémque Abb. & Innocent. *d. cap. plerumque*, per text. *in l. falsò, C. de diuers. rescript.* quæ textum *in d. cap. si autem, & cap.
plerumque*, ita limitat, & ab eo inuicem sic limitatur, vt, si priores litteræ per posteriores non reuocentur, quia nullæ post illas fuerint ab aduersario
impetratæ, vt paulo antè diximus; durent saltem
per triginta annos: aliàs si quidem de iis fiat mentio in posterioribus, statim tollantur priores; si non
fiat mentio, tollantur post annum data negligentia, vel dolo primi impetrantis: quod etiam sentit
Bart. Bald. & Castrens. *d. l. falsò*, relati à Dec. *d. cap.
si autem, in initio.* Ex quibus facilè colligere licet,
quid statuendum sit, cùm vltimæ voluntatis commutatio impetratur, seu conceditur per rescripum
iustitiæ; quod quomodo contingat, diximus *cap. 6.
quæst. 3. præmiss.* 2. In quo articulo diutiùs non putauimus immorandum, cùm rarò admodum contingere possit; &, si quando contingat, pro eo candidum lectorem remisisse sufficiat ad Doctor. *d. cap.
si autem, cap. plerumque, ac l. falsò*, & tradita per
nos *in tract. de Conseruatoribus iudicibus, cap. vltim.
quæst.* item *vlt. conclus.* 1. In hac verò quæst. deinceps
de commutatione vltimæ voluntatis agemus concessa per modum priuilegij, seu per rescriptũ gratiæ.
Præmitto autem secundò, quòd, cùm † duplex 86[1].
sit priuilegium; aliud affirmatiuum, quod concedit facultatem agendi aliquid, vtputa exigendi decimas concessum non Parocho, aut celebrandi in
loco interdicto, & similia; aliud negatiuum, quod
dat licentiam aliquid omittendi, quale est non soluendi decimas, & alia huiusmodi: quam diuisionem tradit, latiúsque explicat Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 6. num. 9. & 10.* illud præcipuè tradens, † 862.
priuilegium negatiuum ferè semper esse contra legem, quoniam ad omittendum id, quod non est
præceptum, non est necessarium priuilegium; affirmatiuum autem non semper est contra, sed interdum præter legem, vt idem latè docet *d. lib. 8. cap. 1.
num. 5.* & quando vtrumque est contra legem, † et- 863.
iam differunt, quia priuilegium negatiuum est contra præceptum affirmatiuum; priuilegium autem
positiuum, seu affirmatiuum est contra præceptum
negatiuum. cùm, inquam, priuilegium aliud sit
affirmatiuum, aliud negatiuum, sicut † contrarius 864.
vsus, & per eum amissio priuilegij non potest habere locum, nisi in priuilegio negatiuo; ita non
vsus, & priuilegij per eum amissio locum habere nequit, nisi in priuilegio affirmatiuo: sicut enim affirmatio negationi, sic negatio affirmationi opponitur: ex quo, & aliis id de contrario vsu probat Suarez *d. lib. 8. cap. 35. numer. 5.*
& de non vsu *d. cap. 6. num. 10. & cap. 34. num. 3.* vbi
subdit, † duobus modis posse contingere, vt aliquis 865.

non vtatur priuilegio affirmatiuo. vnus dici poteſt
merè oegatiuus, quo quis non exercet priuilegium,
quando ooo occurrit occaſio, pro qua datum eſt;
ſicut etiam dicitur non vſus mere negatiuus præce-
pti affirmatioi, quod pro certo tẽpore datur, quan-
do oon exercet actum præceptum eo tempore, quo
non obligat; neque enim tune dicitur omittere
præceptum, ſed tantùm non exercere actum ipſius
præcepti; vnde etiam fit, ioquit *num.* 4. vt, ſicut hæc
negatio non eſt contraria præcepto, ita ille nõ vſus
non opponitur priuilegio: alius non vſus, ſeu eius
modus, vt idem ſubiicit *num.* 5. dici poteſt priuati-
uus, ſeu omiſſiuus priuilegij affirmatiui, quando in
propria occaſione, & pro eo tempore, pro quo con-
ceſſum eſt, omittitur eius vſus; eſt enim carentia
actus io tẽpore habili, & pro quo maximè eſſe poſ-
ſet, vel deberet iuxta tenorem priuilegij, ſeruata
proportione ad omiſſionem actus præcepti pro eo
tempore, quo præceptum obligat. talis autem non
866. vſus † opponitur ſuo modo priuilegio, & poteſt eſ-
ſe aliquod motale indicium voluntatis renuntiandi
illi. vnde oeceſſe eſt. vt ro ta i omiſſioneconcurrant
cooditiones neceſſariæ, vt ille oon vſus ſit volunta-
rius, quæ ſunt ſcientia, & potẽtia; renuntiatio enim
eſt actus voluntarius, vt *quaſt. praced.* vltimo loco
præmiſimus; necnon *concl.* 3. *in* 3. *&* 7. *requiſito.* &
quoad tacitam eſt bonus text. *in cap. ſi de terra, de pri-
leg.* idque docet Suar. *d. num.* 5. præcipuè ex gloſ. *in
cap. Abbate, verbo, donec, de verb. ſignif.* Differt au-
867. tem † hic modus amittendi priuilegium per oon
vſum, prout importat tacitam renuntiationem, ab
eo modo, qui eſt per viam præſcriptionis, vt mo-
net idem Suarez *d. lib.* 8. *cap.* 34. *num.* 6. hoc enim
modo, ſeu caſu non amittitur ex voluntate amit-
tentis, ſed ex efficacia alicuius legis etiam inuito
priori dom ino, & poſſeſſore; quando verò priuile-
gium deſeritur per renuntiationem, amiſſio fit ex
voluotate poſſidentis, vt dictum eſt, ſiue illa vo-
luntas expreſsè, ſiue tacitè ſolùm indicetur. ſubdit-
que Suar. gloſ. bos duos modos diſtinxiſſe *in cap. vlt.*
16. *quaſt.* 4. ſignificantem, longius tempus requiri
ad præſcriptionem, qoàm ad tacitam renuntiatio-
nem. ſed & eamdem diſtinctionem facit Sanchez
d. lib. 8. *de matrim. diſp.* 32. *num. vlt.*

868. Præmitto tertiò, quòd † oppoſitorum quatuor
ſunt genera, vt cum Ariſt. *in lib. de prædicament.
cap. de oppoſitis*, tradunt Philoſophi, & inter Iuriſ-
conſultos ad rem, de qua agimus, D. Paul. Galle-
rat. *in tract. de renunt. tom.* ſeu *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 6.
num. 21. nimirum relatioè, vt pater, & filius; eme-
re, & vendere; dare, & accipere; res, & pretium;
quæ minimè ſe compatioontur io eodem ſubiecto
reſpectu eiuſdem; vnde quis nequit ſimul eſſe pa-
ter, & filius reſpectu eiuſdem perſonæ, emptor,
& venditor eiuſdem rei, aut conſequi rem ſimul,
& pretiom: contrariè, quæ oppoſitio eſt repugnan-
tia duorum contrariorum; hæc autem ſuot, quæ
ſunt ſub eodem proximo genere poſita, maximè in-
ter ſe diſtant differentia formali, ſéque mutuò ex-
pellunt ab eodem ſubiecto, in quo tameo ſucceſſi-
uè eſſe poſſunt; vt bona, & mala fides, *l.* 1. *C. dè
furt.* & calor, ac frigus; adde etiam ſimul, ſed io
gradu remiſſo, vt de calore, & frigore, & humidi-
tate, ac ſiccitate non modò io mixtis, ſed & in ele-
mentis aëris, ac terræ frequentior Philoſophorum
ſchola admittit; & in exemplo propoſito eſt fides
dubia. Tertia oppoſitio eſt priuatiua, habitus nimi-
rum, & priuationis, quæ ſe non compatiuntur in
eodem ſubiecto, vt cæcitas, & videndi potentia;
& eſſe ſui, vel alieni iuris. Quarta eſt per affirma-
tionem, & negationem, dicitúrque negatiua, vel
contradictoria, vt albus, non albus, teſtatus, &
inteſtatus, *l. ius noſtrum, ff. de reg. iur.* vbi Iuriſcon-
ſultus ait, inter hæc naturaliter eſſe pugnam, quia
io bis non datur medium; &, vt ioquit Philoſophus
lib. 4. *Metaph.* de quolibet vera eſt affirmatio, vel
oegatio. Cum igitur hæc ſint geoera oppoſitorum;
oppoſitio, de qua hic agimus, cum iuribus & Doct.
hac in re loquentibus, mediùm inter priuilegium,
eiúſqoe actum contrarium, † quoad id, vt per hunc 869.
illud amitti poſſit, dicitur coorraria; vt recte mo-
oet Suarez *d. lib.* 8. *de legibus, cap.* 35. *num.* 1. quia,
licèt inter poſitiuum actum, & negationem eius
tantùm videatur eſſe oppoſitio contradictoria, ta-
men actus ille poſitiuus cum ipſo priuilegio, ſeu
eius conceſſione habet poſitiuam oppoſitionem; &
ideo meritò coorrarietas appellatur: ſicut, inquit,
aſſenſus propoſitionum contradictoriarum inter ſe
contrarij ſunt. & ita ſubdit, in hoc moltum differ-
re vſum contrarium priuilegij à noo vſu, qoia oon
vſus † re vera non habet propriam oppoſitionem 870.
cum priuilegio, ſed tantùm cum exercitio eius, ſeu
cum illius actu, cui contradictoriè opponitur. vſus
autem contrarius priuilegio negatiuo oon ſolùm
opponitur vſui priuilegij, ſed etiam poſitiuè repu-
gnat ipſi priuilegio; quia, qui ſic operatur, actu
ipſo profitetur, ſe non habere tale priuilegiom.
Vt autem hic vſus, ſeu actus contrarius poſſit ex-
tinguere priuilegium, quædam neceſſaria ſunt, &
primò, † vt ſit actus ipſiuſmet priuilegiati: ita Sua- 871.
rez *d. cap.* 35. *num.* 3. nam ſi is ſit ab alio, non erit
priuilegio contrarius, cùm contraria debeant cir-
ca idem verſari; ſubdens, † pariter debere eſſe re- 872.
pugnantem non tantùm materiali omiſſioni talis
actus, ſeu carentiæ illius, ſed etiam exemptioni,
ſeu facultati, quam priuilegium concedebat; ita,
vt intelligatur actus fieri ex illa obligatione, quam
auferebat priuilegium: vt ſi quis habeos priuile-
gium non ieiunandi, ieiunet diebus non præceptis,
actus ille oon cenſebitur cõtrarius priuilegio, quod
pro illis diebus datum non eſt; ſed in iis, in qui-
bus ieiunium præcipitur. immo idem erit, ſi exer-
ceat actum eo tempore, quo, ſecluſo priuilegio,
adeſt obligatio; vt in habeote priuilegium non ie-
iunandi, ſi ex deuotione ieiunet diebus præceptis;
dummodo appareat, illum id facere non velle ex
obligatiooe; vt puta ſi proteſtetur. ita Suarez *d. cap.*
35. *num.* 4. tenétque Bart. *in l.* 1. *C. de his, qui ſpont.
mun. publ. ſub lib.* 10. quem ſequuntur Abb. Felin. &
alij *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.* cum pleriſque
ad id allegatis, ac probatis à Menoch. *de præſumpt.
lib.* 6. *præſumpt.* 41. *numer.* 11. & Galleratus *d. cap.*
6. *num.* 27. Id verò confirmat *ibidem* Suarez ex eo,
quòd ad hunc modum amittendi priuilegiom ne-
ceſſe eſt, vt quis ſciens, & volens formaliter ope-
retur contra priuilegiom; debet enim hic vſus eſ-
ſe voluntarius: vnde actus contrarios non indu-
cit renuntiationem iuris, quod ignoratur, vt la-
tè probat Gallerat. *d. cap.* 6. *numer.* 23. neque eius,
quod ſcitor, ſi ſit coactus, vt idem poſt alios tra-
dit *num.* 25. Debet præterea † eſſe actus perfectus, 873.
ſeu, qui ſortitus ſit effectum, vt ipſemet oſtendit
eodem cap. 6. *num.* 24. præcipuè ex gloſ. *in cap. cùm
veniſſent, de eo, qui mittit. in poſſ. cauſ. rei ſeru.* Fe-
lin. *d. cap. cùm acceſſiſſent, num.* 30. & *ibi* Dec. *col.
penult. verſic. quarto declaratur*, Iaſ. *l. vlt. num.* 20.
ff. de conſtit. Princip. qoos etiam ſequitur Menoch.
d. præſumpt. 41. *numer.* 12. commonem aſſerit De-
cian. *conſil.* 27. *numer.* 4. *lib.* 2. debétque eſſe validus;
nam ſcieoter faciens actum contrarium inualidum,
non renuntiat iuri ſoo, vt Gallerat probat *d. num.* 24.
& latiùs *num.* 28. Ad hæc neceſſe eſt, † vt vſus ille, 874
ſeu

seu actus contrarius fiat à persona, quæ de iure pos-
sit renuntiare priuilegio: ita pluribus relatis, Man-
dos. *in tract. de priuileg. ad instar, glos.* 15. *num.* 28.
& sequens. Roderic. *tom.* 3. *quæst. regul. quæst.* 51. *art.*
5. *versic. secundo fallit,* Menoch. *d. præsumpt.* 41. *num.*
7. *cum duob. seqq.* & Gallerat. *d. cap.* 6. *num.* 28. *&*
32. inde inferentes post alios ad Prælatum facien-
tem actum contrarium priuilegio Ecclesiæ conces-
so. Idem quoque docet Suar. *d. cap.* 35. *num.* 5. quo-
niam, si quis, ait, est impotens ad renuntiandum
priuilegio, multo magis erit impotens ad illud de-
struendum per actus contrarios: quia nec tales actus
recipient efficaciam à voluntate operantis, vt per
se constat; nec ab aliquo iure, quia ius potiùs pro-
hibet tales actus tali personæ; ergo non potest dare
illi efficaciam ad tollendum priuilegium. subdit au-
tem satisque confirmat *ibid. & num.* 6. quòd duo-
bus modis contingit hæc inefficacia renuntiationis,
seu iuris prohibitio, siue quia priuilegium contineat
ius publicum, vt priuilegium canonis, & fori cle-
ricis concessum, cui ideo renuntiare non possunt
per actum contrarium, vt de primo est text. *in cap.*
contingit, il 1. *de sent. excom.* de secundo *in cap. si di-*
ligenti, de for. compet. siue quia concessum sit ali-
cui communitati, cui nequeunt singuli præiudica-
re, nisi quoad suum fauorem, qui ab iis separabilis
sit sine præiudicio communitatis. An verò hæc re-
nuntiatio sit de toto priuilegio etiam pro futuris
temporibus, vel solùm pro actibus præsentibus, qui
contra priuilegium fiunt, dicemus inf. *concl.* 2. ex
cuius etiam limitationibus, necnon ex restrictio-
nib. quas ad 3. ampliationem eiusdem 2. conclus.
adhibebimus, colligere licebit alia requisita, seu ne-
cessaria ad hanc actus contrarietatem ipsi priuile-
gio, vt eius renuntiationem inducere, illúdque tol-
lere possit. Hîc verò pro complemento huius præ-
missi adnotandum est primò cum Suarez *d. cap.* 35.
num. 7. duob. modis superiùs quoad non vsum ex-
875. plicatis *in præced. præmiss.* † intelligi posse amitti
priuilegium per contrarium vsum, nimirum, vel
per renuntiationem tacitam, vel per modum cu-
iusdam præscriptionis. quorum prior modus insi-
nuatur *in cap. ex ore, de his, quæ fi. à mai. part. Capit.*
vterque verò *in cap. si de terra, & cap. accedentibus,*
de priuileg. quamuis autem hanc distinctionem non
agnoscant glos. ac plerique Doctor. in his iurib. at-
que alibi; neque Menoch. *d. præsumpt.* 41. & Galle-
rat. *d. cap.* 6. passim tamen eam faciunt Abb. *d. cap.*
cùm accessissent, num. 8. & Felin. *num.* 28. *ac* 29. *de*
constit. asserentes, per contrauentionem amitti pri-
uilegium ex tacita renuntiatione, quoties contra-
uentio fiat à persona, quæ potest renuntiare priui-
legio; si verò talis persona non sit, esse necessariam
præscriptionem. de cuius tamen dicti veritate vide-
bimus *concl.* 2. Nunc adnotandum est secundò cum
eodem Suarez *sup. num.* 9. quod & ipse *num.* 6. &
876. nos paulo antè indicauimus, † renuntiationem,
seu amissionem priuilegij per actum contrarium
posse intelligi, vel quoad valorem illius actus, qui
continet vsum priuilegij, seu pro illa vice; vel quo-
ad totam facultatem priuilegij, seu quoad vsum eius
in toto futuro tempore.

877. Præmitto quartò, & postremò, † aliud esse pri-
uilegium amitti propter delictum, aliud propter
abusum; nam abusus propriè significat defectum in
ipsomet vsu priuilegij, vel in his, quæ illud concer-
nunt, vt ex vi ipsius vocis satis constat; delictum
autem latiùs patet, & comprehendere potest quod-
cumque peccatum ipsius priuilegiati. ita optimè
aduertit Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 36. *num.* 2. in
præsenti quæst. agimus de abusu propriè sumpto;
nam quodammodo confert ad amissionem priuile-
gij, vel tollendo eius fundamentum, vel secundum
quandam proportionem pœnæ ad culpam; quia in
his quis punitur, in quo deliquit; vt satis constat ex
cap. grauem, de postul. præl. cap. licet de regular. cap.
tuarum, & cap. vt priuilegia, de priuil. nimirum cap. lit-
teras, de tempor. ordin. cap. pastoralis, de surrept. cap.
postulastis, de cleric. excom. ministr. & cap. inter dile-
ctos, de excess. prælat. cum simil. Propter alia verò
delicta, quæ non continent abusum priuilegij, pu-
niri quidem potest aliquis eius amissione pro ar-
bitrio legis, aut Principis; sicut potest in aliis bo-
nis; tamen id extraneum, & accidentarium est, &
ideo hoc non consideratur, sed illud solùm dicimus,
† posse priuilegium propter delictum amitti, si id 878.
per legem aliquam statuatur, ab eo nimirum, qui
possit ex causa priuilegio aliquem priuare. vnde re-
gula est frequenter à Iurisconsultis recepta, vt per
Socin. *reg.* 380. aliàs 31. & Bern. Diaz *reg.* 592. pri-
uilegium non amitti propter delictum, nisi in casi-
bus à iure expressis; cuiusmodi est *cap. vlt. de vit. &*
honest. cleric. Constitutio Pij V. de clericis sodomiam
exercentibus, & Concil. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10. de cle-
ricis non arctatis recipientibus ordines minores vi
licentiæ, vel dimissoriæ concessæ intra annum à Ca-
pitulo sede Episcopali vacante. Abusus autem pri-
uilegij † multiplex subdistingui potest, vt rectè do- 879.
cet Suarez *d. cap.* 36. *num.* 3. Vnus est quasi forma-
lis in ipsomet actu priuilegij exercendo illum plus,
quàm priuilegium concedat: semper enim hic ab-
usus est per excessum; nam, si defectus sit in mino-
ri vsu, vel in non vsu, aut contrario vsu, non potest
dici abusus priuilegij; quia vel nullus est vsus præ-
textu priuilegij, vel non est vsus culpabilis, seu pec-
caminosus, qui solus dicitur abusus: vbi verò quis
tenetur priuilegio vti, licèt, si id nō faciat, quantum
potest, ac debet, dici possit priuilegio abuti, tamen
ille abusus magis pertinet ad non vsum, vel contra-
rium vsum, de quibus seorsim dictum est *in* 2. *&* 3.
præmiss. ac dicemus *in* 1. *&* 2. *conclus.* Abusus ergo,
de quo hîc loquimur, & agemus latiùs *in* 3. *conclus.*
per excessum propriè committitur. Hic autem ex-
cessus vtendi priuilegio ampliùs, quàm ipsum con-
cedat, per omnes ferè circumstantias humanorum
actuum variari potest, scilicet vtendo priuilegio in
loco, tempore, aut circa materiam, vel personam
non concessam, aut aliter illud iniustè, & irrationa-
biliter extendendo. Alius abusus dici potest occa-
sionalis, cùm quis ex priuilegio sumit occasionem
delinquendi, vt cùm exemptus inde sumit licen-
tiam peccandi, & inferendi alteri iniuriam, non
quidem prætextu priuilegij, (hoc enim pertinet ad
priorem modum,) sed quia spe impunitatis ex pri-
uilegio concepto liberiùs delinquit, vel alio modo
ex priuilegio corripit peccandi occasionem. Tertio
modo dicitur aliquis abuti priuilegio, quando pri-
uilegiatus suis prauis moribus repugnat fini priuile-
gij, seu eius fundamentum destruit: sic clericus be-
neficiatus priuilegiatus, vt sit absens causa studij, &
interim faciat fructus suos; (prout hoc exemplum
explicat idem Suar. paulò pòst *sub num.* 7.) dicetur
abuti priuilegio, quando neglecto studio aliis negotiis,
aut inutilibus actionibus occupatur. & ad hæc tria
membra, inquit Suarez *d. num.* 3. *in fin.* videntur
posse reduci omnes priuilegiorum abusus. *Num.* au-
tem 5. benè id aduertit, quod & in præmiss. præ-
ced. de contrario vsu cum eodem animaduertimus,
† duplicem esse posse hanc priuilegij amissionem 880.
per abusum; alteram radicalem, quando ius ipsum
vtendi etiam in futurum amittitur siue in tota ma-
teria priuilegij, siue in aliqua eius parte; alteram in

p ræſenti, ſeu quoad actum illum, qui fit cum abuſu
priuilegij, & ratione abuſus perdit valorem, vel
qualitatem, quam ex influxu priuilegij, ſeu poteſta-
tis habiturus eſſet, ſi foret legitimus. Denique amiſ-
ſio priuilegij per abuſum, vt rectè docet idem Sua-
881. rez *d. cap. 36. num. 7.* dupliciter † poteſt intelligi;
vno modo ex natura rei, altero ex iuris poſitiui
diſpoſitione. Prior modus, vt *ibid.* tradit, poteſt ha-
bere locum in ceſſatione priuilegij quoad valorem
actus, qui per abuſum fit ſub vmbra, ſeu colore pri-
uilegij. Alter modus, vt idem monet *num.* 8. inclu-
dit ſententiam iudicis, vel actionem Superioris, quæ
ſecundùm ius eſſe debet, ac diſpoſitionem ipſiuſmet
priuilegij, in quo interdum additur clauſula, vt pro-
pter talem, vel talem abuſum amittatur; poteſtque
inducere huiuſmodi amiſſionem, ſeu priuationem
ipſo facto, aut imponendã à iudice, vel Superiore per
ſententiam. His de non vſu, contrario vſu, vel abuſu
priuilegij, & gratiæ, quod maximè pertinet ad com-
mutationẽ vltimæ voluntatis, quatenus per modum
gratiæ, vel priuilegij conceditur, præmiſſis, iam ad
concluſiones præſentia quæſt. veniamus: quarum
prima erit de huiuſmodi commutationis extinctio-
ne, ſeu amiſſione per non vſum, ſecunda per con-
trarium vſum; tertia verò, ac poſtrema per ab-
uſum.

Prima conclvsio. Commutatio vlti-
mæ voluntatis conceſſa per modum priuilegij, ſeu
882. per reſcriptum gratiæ † ſaltem aliquando per non
vſum amittitur, ſeu extinguitur. Patet hæc conclu-
ſio; quoniam id præcipuè in priuilegio ſatis conſtat
tum ex text. *in l. 1. ff. de nundin. l. falsò, C. de diuerſ.
reſcript. cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit. cap. ſi de terra,
& cap. accedentibus, de priuileg.* ibique id adnotarunt
gloſ. & Doctor. communiter; & inter recentiores
Eman. Roderic. *quæſt. regul. tom. 1. quæſt. 9. art. 4. verſ.
tertiò dico, & tom. 3. quæſt. 51. art. 5. in princ.* nonnul-
los ad id Doctor. referens; quod & facit Menoch. *de
præſumpt. lib. 6. præſumpt. 41. num. 16.* Suarez *d. lib. 8.
de legib. cap. 34 num. 1.* vbi etiam aſſerit, hanc eſſe
ſententiam valde receptam; plures verò recenſet ac
ſequitur D. Paul. Gallerat. *d. tract. de renuntiat. lib.
5. cap. 14.* ferè per tot. vbi præcipuè *num. 3. & 4.* ple-
raque alia iura ad id adducit, vt *l. ſi habitatio, ff. de vſ.
& habit. l. hæc autem iura, ff. de ſeruit. vrb. præd. l. ſic-
uti, §. planè, ff. ſi ſeruit. vendic. l. ſi ſibi, C. de ſeruit.
& aq. §. finitur, Inſtit. de vſufr.* ex iis poſtmodum
883. docens, † ex huiuſmodi non vſu priuilegij, alte-
riùſve iuris ſui plerumque induci tacitam renuntia-
tionem: & in id allegans quoque text. *in l. ſi iudex
circumuento, ff. de minor. l. & Attilicinus, ff. de ſeruit.
ruſt. præd. l. ſi ſic, ff. quemadmod. ſeruit. amitt. l. aliena-
tionis, ff. de verb. ſignif. l. pen. & l. fin. C. de ſeruit. &
aq. ac l. in filiis, C. de decurion. lib. 10. Num.* autem
5. verſ. extenditur, hanc regulam de priuilegio, vt
per non vſum plerumque amittatur, ita extendit,
884. vt † habens priuilegium latum, ſi eo vtatur ſtrictè,
atque adeò per non vſum in tota latitudine, ſibi præ-
iudicat, vt ampliùs eo vti non poſſit, latè, poſt Bart.
in l. vſum aquæ, C. de aquæduct. lib. 11. Alexand. *conſ.
33. lib. 4.* Ferret. *de re naual. lib. 5. num.* 18. Hotar.
Mandoſ. *in d. tract. de priuileg. ad inſtar, gloſ. 15.
num. 39. cum ſeq.* & alios: quam extenſionem admit-
tit etiam Suar. *d. cap. 34. num. 1.* vbi præter Bart.
loc. cit. allegat Bald. necnon Iaſ. *in l. vlt. ff. de conſtit.
Princip.* illamque rationem affert, quòd eadem ſit
ratio in non vſu quoad partem, quæ eſt in toto, arg.
l. quæ de tota, ff. de rei vendic. cum ſimil. contrà verò,
vbi non euenit caſus eo vtendi largè, idem Mandoſ.
d. gloſ. 15. num. 41. poſt Iaſ. *d. l. fin. num. 56. ff. de
conſtit. Princip.* & ea, quæ ipſe dixerat *in 1. concluſ.
fall. 2.* nóſque nunc dicemus.

Limitatur autem prædicta regula, noſtraque
concluſio primò, vt non procedat, † quando non 885.
euenit vtendi occaſio: ita pluribus relatis Menoch.
d. præſumpt. 41. num. 16. ad fin. Mandoſ. *d. tractat. de
priuileg. ad inſtar. gloſ. 15. num. 9.* necnon Balb. *tract.
de præſcript. in 4. part. 5. partis princip. quæſt. 4. num.
3.* Eman. Roderic. *d. quæſt. 51. art. 5. verſ. ſecundo
fallit*, Caputaq. *deciſ. 379. part. 2.* Suar. *d. cap. 34.
num. 4.* & Gallerat. *d. cap. 14. num. 6. in princip.* qui
aliquos refert de communi teſtantes, eámque ratio-
nem affert, quoniam priuilegium amittitur ob ne-
gligentiam non vtentis, quæ ceſſat in eo, cui non fuit
oblata occaſio vtendi; quare ceſſante cauſa amiſſio-
nis, ceſſare debet ipſa amiſſio: ſicut etiam Suarez
d. num. 4. ait, hoc docere omnes, eámque rationem
adducit, quia talis non vſus nec per ſe inducit ali-
quid priuilegio repugnans, cùm illi non opponatur,
nec inducit tacitam renuntiationem, quia nullum
indicium eſt voluntatis relinquendi priuilegium,
cùm non procedat à tali voluntate, neque à volun-
tate non vtendi priuilegio, ſed habet aliam mora-
lem cauſam adæquatam, & propriam, ſcilicet ca-
rentiam occaſionis exercendi actum conceſſum à
priuilegio: quam etiam rationem confirmat, id
quod ex eodem Suar. diximus *in 2. præmiſſ.* immo,
dum incertum eſt, quando caſus eueniet, vt quis
vti poſſit ſuo priuilegio, illud non amittit per non
vſum; vt poſt Rebuff. *in tract. de nomination. quæſt.
14. in princ. num. 38.* docet Gallerat. *d. cap. 14. num.
6. ante med.* Secundò limitatur eadem regula, &
concluſio, vt non procedat, † quando priuilegia- 886.
tus non potuit vti priuilegio: ita ſentiunt Doctor.
quos ſequitur Menoch. *d. præſumpt. 41. num. 16. in
initio.* & expreſsè poſt alios tradit Mandoſ. *d. gloſ. 15.
num. 11.* Suar. *d. cap. 34. num. 5.* Roderic. *d. art. 5.
verſ. tertiò fallit, quando*, & Gallerat. *d. num. 6. ante
med.* per text. qui ad id optimus eſt, *in d. l. Attilicinus*,
qui loquitur etiam, vbi ſemel priuilegio, aut iure
ſuo, qui illud habebat, vſus fuit. Tertiò regula hæc
non habet locum, † vbi quis ignorauit, ſe illud 887.
ius, ſeu priuilegium habere; tunc enim ob igno-
rantiam deeſt voluntas renuntiandi: ita Suarez *d.
num. 5.* ac poſt alios Mandoſ. *d. gloſ. 15. num. 12.* &
Galler. *d. num. 6. verſ. non procedit quoque*: quod
vterque declarat niſi elapſi eſſent triginta anni; poſt
Innoc. & Afflict. Quartò non procedit † in priui- 888.
legio pecunia quæſito, quod habet naturam contra-
ctus, & eſt irreuocabile: ita poſt alios Mandoſ. *d. gloſ.
15. numer. 17. ac 18.* & Galler. *d. num. 6. verſ. ſed &
fallit.* ad quod faciunt quæ de huius priuilegij irre-
uocabilitate tradidimus ſup. *hoc eod. cap. quæſt. 6.
concluſ. 2.* & quod de priuilegio conceſſo in remune-
rationem meritorum, vt per non vſum non tollatur,
cùm habeat aliquam rationem contractus, pluribus
tradunt Mandoſ. *d. gloſ. 15. num. 19. & 20.* Roderic.
d. art. 5. verſic. quintò fallit, & Gallerat. *d. cap. 14.
num. 6. verſ. declaratur etiam.* quod idem de priuile-
gio, cuius ratione ſoluitur annua penſio conceden-
ti, poſt Alber. *in l. de quibus, ff. de legib.* & Balb. *d.
tract. de præſcript. 4. part. 4. partis princ. quæſt. 4. ver-
ſic. quartò limita*, docet Mandoſ. *d. gloſ. 15. num. 10.*
Limitatur quintò prædicta regula, noſtraque con-
cluſio, vt non procedat, † vbi priuilegium ſit ad 889.
exceptionem, vtputa ne cui ſuper aliqua re mole-
ſtia inſeratur: ita per text. *in l. purè, §. fin. ff. de
dol. mal. & met. except.* poſt alios docent Roderic.
d. art. 5. verſ. quartò fallit, Balb. *vbi ſup. d. 4. part. 5.
partis quæſt. 2. num. 2.* Mandoſ. *d. gloſ. 15. num. 16.*
& Gallerat. *d. num. 6. verſ. præterea fallit.* Limitatur
ſextò vt non habeat locum regula prædicta, † 890.
quoties

quoties priuilegium consistit in mera voluntate, & arbitrio priuilegiati; vt si Princeps alicui concederet, vt in certo flumine ad sui beneplacitum construere possit molendinum: ita post *glos. pen. in cap. vt priuilegia, de priuil.* & alios plurimos traduct Balb. *tract. de praescript. part. 4. 5. partis princip. quaest. 1. per tot. & quaest. 4. num. 4.* Mandos. *d. glos. 15. num. 14. cum seq.* Gallerat. *d. num. 6. vers. non procedit etiam*, & ante hunc Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 5. tit. de praescript. concl. 10. num. 1.* vbi hanc esse communem conclusionem asserit, ac pro eadem allegat praecipuè text. *in l. viam publicam*, & *ibi* Bart. *ff. de via publ. & itin. publ. resic. cap. possessiones, 16. quaest. 1. & in cap. significante*, vbi Abb. & caeteri, *de appell.* cum aliis congestis per Tiraq. *in vol. consuetud. tit. 3. §. 1. glos. 2.* quem etiam cum plerisque allegauimus in nostro tract. *de option. canon. quaest. 2. sub num. 20. cum seq.* prout etiam idem Tiraq. seipsum allegat in suo commentat. *de retract. conuent. §. 1. glos. 2. sub num. 22.* necnon cum aliis congestis per nos *in tract. de Conseruat. iudicib. cap. vlt. quaest. vltim. conclus. 2. sub num. 418.* & Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 5. §. 6. num. 35. & 37.* vbi praedictam regulam, & conclusionem, quòd facultati non praescribitur, cum illa coniungit, quòd facultati implendi conditionem potestatiuam non praescribitur, dum allegat Gabr. *d. tit. de praescript. concl. 11.* quae tota de hac re est, & asseritur quoque à Tiraq. *d. num. 22.* per text. *in l. seruus quoque, §. vlt. ff. de hered. instit. & l. vlt. ff. de condit. instit.* itémque cum illa, quòd libero arbitrio non praescribetur, dum pariter citat Gabr. *d. tit. de praescript. concl. 12.* quae tota, & ipsa in hoc versatur; & verè haec tertia vix discerni potest à prima, prout etiam eas coniungit Balb. *d. quaest. 1. num. 5. & quaest. 4. num. 4.* media verò vel ex vtraque, vel certè ex prima sequitur, vt idem Gabr. fatetur *d. concl. 11. num. 1.* Potiùs verò distinguenda est praedicta regula, quòd merae facultati, seu iis, quae merae facultatis sunt, liberóve arbitrio non praescribitur, prout sup. *in 2. praemiss.* de priuilegio distinximus,

891. vt † quaedam facultas sit affirmatiua, cuius fauor sit in faciendo, quale est exemplum suprà in limitatione positum de habente priuilegium construendi molendinum in certo flumine, & qualis est facultas optandi pinguiores praebendas, cùm vacauerint, de qua *in cap. fin. de consuetud. in 6.* alia sit facultas negatiua, seu aliquid onerosum non faciendi, vt non soluendi decimas, de qua *in cap. si de terra, de priuileg.* alia quodammodo mixta ex vtraque, quia in earum vna altera inuoluitur, qualis est facultas accedendi ad furnum, vel molendinum, quò libuerit; quod exemplum afferunt cum aliis Abb. *in cap. suam nobis, num. 5. de simon.* Balb. *d. part. 4. 5. partis princip. quaest. 5. num. 1.* & Gonzal. *d. num. 37.* de hac postrema in praesenti, ac seq. concl. aliquid dicemus: de secunda, cùm is proprius locus sit, quoniam ei opponitur actus positiuus contrarius, agemus latiùs *in seq. concl.* de prima verò, cui opponitur negatio actus, seu non vsus in praesenti conclus. nunc breuiter disserendum erit; & videndum,

892. † an indistinctè verum sit, facultati affirmatiuae, seu quae in faciendo consistit, non praescribi. Et quidem cùm id valde absurdum esse videatur; aliàs enim sequeretur nulli priuilegio, aut facultati consistenti in faciendo praescribi, cuius tamen contrarium constat ex toto ferè tit. *de praescript.* tam iuris ciuilis, quàm canonici, & Scribentib. *ibi*, ac Doctorib. qui aliquam ex infrascriptis distinctionibus secuti sunt, occasion, quos refert Gabr. *d. conclus. 10. num. 1. versic. contrarium. & concl. 11. ac 12.* Mandos. *d. glos. 15. num. 15.* & Balb. *d. quaest. 1. 2. & 3.* ideo vel admittenda est illa distinctio, quam post Aegid. Bossi. *tract. de principe, & priuil. eius*, facit Hotar. Mandos. *d. num. 15.* & Roderic. *d. tom. 1. quaest. regul. quaest. 9. art. 4. versic. quarto dico*; an arbitrium, seu libera facultas concessa priuilegiato referatur ad ipsum priuilegium, vt si dicatur, si volueris, (vt *in d. cap. fin. & l. si ita legatum, §. illis, si volet. ff. de legat. 1. ac l. si ita expressum erit, ff. de condit. & demonstr.*) an verò ad tempus, vt si dicatur, quando volueris, aut quid simile; ita, vt in priori casu praescribatur, non in posteriori; quamuis malè Rodericus *ibi* idem putet, si dicatur ad libitum voluntatis, ac, si volueris; ita, vt & illud ad substantiam priuilegij referatur, non etiam ad tempus; in quo pariter rectè Bossium reprehendit Mandos. *d. num. 15.* Vel illa distinctio, quam post alios faciunt Fel. *d. cap. cùm accessissent, num. 26. de constit.* Gabr. *d. concl. 10. num. 9.* & Balb. *d. quaest. 4. num. 4.* vt si quidem expressè collata sit facultas aliquid faciendi in priuilegiatum, dicendo, si volueris, vt *in d. cap. fin.* vel quid simile, tunc non praescribatur; secus si solùm tacitè, ac inuolutè, nimirum concedendo simpliciter facultatem aliquid faciendi: licèt hanc distinctionem impugnent Ias. *d. l. fin. ff. de constit. Princ.* & Dec. *d. cap. cùm accessissent, num. 17.* pro qua tamen est optimus text. cum ibi not. *d. cap. fin.* necnon *d. §. illi, si volet, ac d. l. si ita expressum, & l. nonnunquam, ff. de condit. & demonstr.* iuncta *d. l. 1.* & *ibi* adnotat *ff. de nundin.* Vel illa, quam post alios facit Tiraq. *in d. commentar.* seu *tract. de retract. conuent. §. 1. glos. 2. num. 23.* vt praescribi non possit facultati non procedenti ex aliqua actione ortum non habente ex aliquo contractu, vt ire ad S. Iacobum, & simili; secus autem in facultate procedente ex aliquo contractu, & consequenter ex actione inde orta; tunc enim ei praescribetur spatio triginta annorum, sicut & actioni, quod idem sentiunt Doct. quos sequitur Gabr. *d. concl. 10. num. 10. & 11.* quae distinctio valde similis est illi, etsi magis generali, vt nimirum praescribi non possit merae facultati in facto consistenti, secus si quid competat per modum iuris, quale est ius adeundi, prout post alios distinguunt Tiraq. *d. num. 23.* Balb. *d. part. 4. 5. partis principal. quaest. 1. num. 4. & quaest. 2. num. 1.* & Gabr. *d. concl. 10. num. 8.* qui tamen de iure offerendi latiùs distinguit *concl. 6. tit.* quod & facit Balb. *d. quaest. 2.* ferè per tot. Vel denique illa distinctio admittenda erit, quam faciunt Gonzal. *d. glos. 5. §. 6. num. 36.* ex mente Doctor. quos citat *num. 37.* & alij, quos laudat Balb. *loc. cit. quaest. 5. num. 2.* Gabr. *d. concl. 10. num. 13. cum duobus seqq.* vbi ponit exemplum † 893.
facultatis mixtae, hoc est, negatiuae, quae inuoluit affirmatiuam, nimirum facultatis Seij non accedendi ad molendinum, vel furnum Titij, cùm posset ad alterum accedere, si Titius nunc praetendat praescripsisse facultati Seij aliò accedendi; vt videlicet praescribi possit facultati à tempore prohibitionis eius, qui praescribit, & patientia habentis facultatem: & hoc idem voluisse puto Craoet. *in tract. de antiq. tempor. 4. part. num. 255.* post Cast. *cons. 243. vol. 2.* quos etiam sequitur Gabr. *d. concl. 10. num. 14.* limitantes praedictam regulam, quòd facultati non praescribitur, vt non procedat interueniente hominis ministerio, à quo etiam parùm distat, quod latè tuetur Suarez *d. cap. 34. à num. 7. vsque ad 14.* in solo non vsu † non habere locum prae- 894.
scriptionem contra priuilegium; quicquid sit de iurib. incorporalib. vt seruitutibus, & actionibus, aut legibus.

Omnino verò aduotandum est, quod pluribus tradit Suarez *d. cap. 34. num. 15. cum duob. seqq.* vt nimirum

895. nimirum hac in re distinguendum sit † inter pri-
uilegia; alia enim aliquid concedunt priuilegiato
respectu aliorum, ex quibus in eos redundat ali-
quod onus, & quasi seruitutis genus; quale est de-
cimas percipiendi extraordinario modo, vel impo-
nendi aliquod tributum, aut eligendi ad dignitates,
vel beneficia, cùm id redundat in aliorum graua-
men, & secundùm glos. *in l. 1. ff. de nundin.* priuile-
gium nundinarum alia sunt vel absoluta, quia so-
lùm concedunt priuilegiato aliquid circa actiones
suas sine respectu ad alios, quale est audiendi Mis-
sam in loco interdicto; vel, si circa alios versentur,
fauorabilia simpliciter reputantur respectu aliorum,
quia sunt vtilia, & in rigore neminem grauant; cu-
iusmodi est priuilegium audiendi confessiones, aut
eligendi confessarium, & similia.

896. Et quidem priuilegia prioris generis † eatenus,
inquit Suar. *vbi sup. n.* 16. posse præscriptione amitti
per non vsum priuilegiati, quatenus alij possunt
contra ipsum præscribere; quod frequenter non fit
sine aliquo positiuo actu præscribentis. Quæ asser-
tio sumitur ex cōmuni sententia superiùs per ipsum
initio *d. cap.* 34. & nos in principio huius concl. re-
lata. nam auctores illi, qui dicunt, priuilegiū amitti
per non vsum, dum certum tempus requirunt ad il-
lam amissionem, planè sentiunt, illam fieri ratione
alicuius præscriptionis: vnde necesse est, hoc intel-
ligi de priuilegiis, in quibus alius potest præscribe-
re contra priuilegiatum ob non vsum: & quidem
extra casus in scriptura huiusmodi priuilegij, aut in
iure expressos, non est assignare aliā causam, quàm
non vsum priuilegij per legitimum tempus ex vi
communis iuris ad præscriptiones pertinentis; &
quia hæc priuilegia redundant in seruitutem, seu
obligationem aliorum: & ideo iura, quæ disponunt
de amissione seruitutum per non vsum, in similibus
priuilegiis locum habent, vt *in l. sequitur, §. si viam,
ff. de vsucap. l. hac autem, ff. de seruit. vrb. prad. & l.
pen. C. de seruit. & aq.* cum aliis circa initium huius
concl. adductis. Ideo autem in fi. præsentis assertio-
nis cum Suarez addidimus, frequenter hanc præ-
scriptionem non fieri sine actu positiuo ipsius præ-
scribentis, quia priuilegiatus vix intelligitur non
vti priuilegio, nisi quando alij exercent actum sine
illo, vt eligendo sine priuilegiato ad eligendum: im-
mo regula est, vt sine possessione non currat præ-
scriptio, *cap. sine possessione, de reg. iur. in 6.* cum si-
mil. Altera assertio Suar. *d. cap. 34. sub num.* 17.

897. est, quòd † priuilegia, quæ non cedunt in aliorum
grauamen, non amittuntur per non vsum, vel alio-
rum præscriptionem: possunt tamen per tacitam
renuntiationem amitti, si interpretatio talis volun-
tatis sufficienter ex iure constet. Cuius assertionis
prior pars probatur argumentis per eum factis *eod.
cap. 34. num. 7. & 8.* quia intelligi non potest in his
priuilegiis præscriptio aliorum contra illa, cùm eos
non respiciant, aut grauent; multóque minùs in
ipso priuilegiato, vt *inibi* ostensum est. Posterior
pars probatur, quia solus non vsus non est signum
certum voluntatis renuntiandi vnde requirit ad-
miniculum iuris communis, vel specialis; cùm pro-
pter alias causas, vel occasiones potuerit priuilegia-
tus non vti priuilegio. Rectè autem aduertit Suarez

898. *d. cap. 34. num.* 18. quòd, † etiamsi iure statutum
sit, vt priuilegium aliquod per non vsum amitta-
tur; tamen non amittitur per tacitam renuntiatio-
nem; sed quia cum limitata conditione fuit conces-
sum, qua non impleta, vel ab ipso iure, aut à conce-
dente tollitur, vel certe per se cessat per lapsum
temporis, modo explicato per ipsum Suarez *d. lib. 8.
de legib. cap. 28. & seqq.* ac nos sup. hoc ipso cap.
quæst. 4. idque confirmat *eod. num.* 18. tum exemplo
priuilegij nundinarum, quod amittitur per non
vsum decennij ex dispositione *d. l. 1. ff. de nundin.*
tum quia fieri potest, vt tale tempus elabatur sine
aduertentia priuilegiati, & eo post lapsum tempo-
ris inuito. subdit tamen, hunc modum amissionis
posse quoque satis conuenienter dici tacitam re-
nuntiationem, quia is, qui non vtitur priuileg[illegible],
non obstante tali iure, moraliter conuincitur nolle
illud, saltem virtute, & interpretatiue, per ea, quæ
diximus sup. *in 2. præmiss.* de hoc modo amittendi
priuilegium per non vsum; & à fortiori *in 4. præ-
misso* de amissione per abusum, quòd sit quædam
tacita renuntiatio.

Quòd si quæras, quanti temporis non vsus ne-
cessarius sit, & sufficiat, vt per illum priuilegium
amittatur. Respondet Suarez *d. cap. 34. num.* 19.
ferè communem sententiam esse, † decennium 899.
sufficere, ac requiri in priuilegio, quo datur facul-
tas aliquid faciendi. ita docet Bart. *in l. falso*, vbi latè
Ias. *C. de diuers. rescript.* idem Bart. & alij commu-
niter *in l. 1. ff. de nundin.* Abb. Dec. Fel. & alij *d. cap.
cùm accessissent, de constit.* Rebuff. *in prax. benef. tit. de
different. inter priuil. & rescript. numer.* 41. Horat.
Mandos. *in tract. de priuil. ad instar. glos. 15. num.* 5.
vbi multos recenset, Balb. *d. tractat. de præscript.* 4.
part. 5. partis princip. quæst. 4. num. 1. inter recen-
tiores Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 41. num.*
16. & Eman. Roderic. *quæst. regul. tom. 1. quæst. 9.
art. 4. vers. tertiò dico, & tom. 3. quæst. 51. art. 5. in
princ.* sentitque cum aliis Paulus Gallerat. *d. lib. 5.
de renunt. cap. 14. num.* 5. Quod quidem Roderic. *d.
versic. tertiò dico*, extendit, vt procedat † non modò 900.
in priuato, seu singulari persona, verùm etiam in
ciuitate, post Bart. *d. l. 1.* & Doct. communiter *in d.
cap. cum accessissent*; quòd etiam docet Mandos. *d.
num. 5. in fi.* post Ægid. Boss. *in praxi crim. tit. de
princ. & priuil. eius, num.* 319. Pluribus autem modis
limitant inter alios Fel. *d. cap. cùm accessissent*, Man-
dos. *d. glos. 15. post num.* 5. & Balb. *d. quæst. 4. post
num.* 2. ac Roderic. *d. art.* 5. conueniunt autem ferè
omnes in ea limitatione, vt † Ecclesia non amittat 901.
priuilegium suum per non vsum, nisi spatio quadra-
ginta annorum, vt patet ex relatis, ac probatis à
Balb. *d. quæst. 4. num.* 5. Mandos. *d. glos. 15. num.* 6.
Roderic. *d. art. 5. vers. quod fallit primò*, Menoch. *d.
lib. 6. præsumpt. 41. num.* 16. Gallerat. *d. lib. 5. de
renunt. cap. 14. num. 6. vers. fallit præterea*, ac nos
*in tract. de Conseruator. iudicib. cap. vlt. quæst. vltim.
concl. 2. sub num.* 420. vbi *iuncto num. seq.* hanc limi-
tationem defendimus contra Dec. eam impugnan-
tem *d. cap. cùm accessissent, num. 17. vers. sed tamen
in vtroque dicto.* Eandem limitationem tenet quo-
que Suarez *d. cap. 34. num.* 20. & Mandos. *d. glos.
15. num. 7. & 8.* eam extendit ad Monasteria, quia
æquiparantur Ecclesiis, *cap. 1. & ibi omnes, de rest.
in integ. in 6.* Suarez verò *d. num. 20. cum duob. num.
seqq.* eam regulam tradit, satisque confirmat, nimi-
rum, † quoties per non vsum priuilegium amitti- 902.
tur, quia alius contra alium priuilegiatum præscri-
bit, nullum tempus esse determinatum in ipso [illegible]
vsu ad amittendum priuilegium; sed illud tempus
necessarium esse, ac sufficere, quod ex parte alterius
tertij fuerit determinatum ad præscribendum con-
tra hunc, vel illum; qua de re Balb. *d. tract. de præ-
script. 4 part. princ.* per tot. nec non 1. 2. & 3. [illegible]
partis princip. vbi singulis præscriptionibus proprium
tempus, allegatis ad id iuribus, ac Doctoribus, assi-
gnat, & regulariter in seruitutibus, & aliis iuribus
Incorporalibus realibus † est decem annorum in- 90[illegible]
ter præsentes, & viginti inter absentes, in Ecclesiis
vero,

verò, Monasteriis, & locis piis est triginta, vel quadraginta anoorum, vt idem Suarez docet *d. num.* 20. in specie priuilegiorum huiusmodi, quæ alios respiciunt, eósque grauare possunt, atque adeò præscriptionem admittunt, & exigunt. qua de re videndum etiam, quod dicemus infrà hac ipsa quæst *con-*
904 *cluf.* 2. *ad fin.* in priuilegiis autem absolutis † regulam generalem esse, talia priuilegia per nullius temporis etiam longissimi non vsum amitti; in casibus verò à iure, vel concedente expressis amitti tempore pro eis definito. ex *d.* verò *l.* 1. *ff. de nundin.* decernente, priuilegium nundinarum amitti
905 per non vsum decennij † non sumi ius generale pro omnibus priuilegiis; sed solùm speciale pro nundinis, ob specialem aliquam rationem in illo priuilegio inuentam; vel solùm pro priuilegiis in aliorum grauamen, ac præiudicium redundantibus, vt *d. cap.* 34. *num.* 22. satis comprobat Suar. tum rationib. tum Doct. ad id allegatis.

906 Si verò adhuc petas, † an amissio priuilegij per non vsum intelligatur esse in foro exteriori tantùm, vel etiam in foro conscientiæ, etiamsi reuera priuilegiatus non habuerit animum, seu voluntatem renuntiandi priuilegio. Huic dubitationi, quam Suarez proponit *d. cap.* 34. *num.* 25. ipsemet respondet *num.* 26. ac dicit primò, quando priuilegium amittitur per non vsum, quia alius legitimè contra illud præscribit, non solùm perdi quoad forum externum, sed verè, & in reipsa, ac proinde in conscientia sine vlla condemnatione, vel declaratione facta in foro contentioso, quando priuilegiato sufficienter constat de legitima aliorum præscriptione; cùm hæc ex vera, & ferè indubitata sententia det iustum titulum etiam in foro conscientiæ; vnde etiam fit, vt quacumque ex causa impediatur præscriptio contra tale priuilegium, consequenter non amittitur priuilegium non obstante quocumque non vsu; vt in casu, de quo Mandof. *d. glos.* 15. *num.* 10. & post alios Balb. *d. quæst.* 4. *num.* 6. cùm quis recipit ab aliquo pensionem annuam pro facultate illi concessa. Idem autem Suarez *d. cap.* 34. *num.* 27. dicit
907 secundò, † priuilegia omnino absoluta, & nemini onerosa, contra quæ ab aliis non præscribitur, non amitti regulariter in foro conscientiæ per solum non vsum: quia cessat in eis ratio facta de præscriptione; neque adest acceptata, aut voluntaria renunciatio, quæ ex solo non vsu non inducitur, vt sup. ostendimus: nec inuenitur ius faciens huiusmodi interpretationem in talibus priuilegiis; aut disponens, quòd ipso facto per solum non vsum amittantur; aut talem pœnam imponens, maximè cùm in eorum non vsu nulla culpa inueniatur; ex quo, & aliis idem Suarez *d. cap.* 34. *num.* 18. sentit, neque etiam in foro externo priuandum aliquem esse hisce priuilegiis ob solum non vsum.
908 *Num.* autem 29. dicit tertiò, † probabile esse, quamuis non omnino certum, priuilegia illa, quæ ex dispositione iuris per decennium non vtendo amittuntur, in conscientia quoque amitti; tum quòd probabile est, per huiusmodi leges induci præscriptionem respectu aliorum, quibus talia priuilegia possunt esse onerosa, vt suprà dictum est. tum quòd intelligi potest hæc priuatio per modum pœnæ ipso iure impositæ, propter non acceptam possessionem priuilegij, vel propter quemdam quasi contemptum eius; tum quòd valde probabile est, talia priuilegia quoad durationem suam fieri conditionata ex vi illarum legum, atque adeò, illa conditione non posita, cessabit priuilegium non præsumptione tantùm, sed verè, ac reipsa, & subinde in conscientia. & in his atque aliis priuilegiis, de quib. in primo dicto sufficienter videtur procedere communis sententia, de qua sup. initio huius concl. quæ absolutè loquitur de amissione talium priuilegiorum per non vsum: vnde videtur plane intelligere de amissione vera, & in reipsa, ac proinde ipso facto, & in conscientia, & non tantum præsumptione iuris, vel in pœnam per iudicem imponendam.

Secvnda conclvsio. Commutatio vltimæ voluntatis per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ concessa † plerumque amittitur, 909
seu extinguitur per contrarium vsum. Probatur, quia, vt ait Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 35. *num.* 2. regula magistralis in materia amissionis priuilegij per contrarium vsum est, † priuilegium amitti 910
per contrarium vsum, si circumstantiæ necessariæ concurrant; ita inquiens sentire glos. *in cap. gratum, verbo, recessum, de offic. deleg. in cap. ex ore, verbo, renuntiasse, de his, quæ fi. à mai. part. Capit. & in cap. vlt. verbo, cum facto, de vit. & honest. cleric.* per illos text. & ab iis glos. ad id etiam alia iura ciuilia, & canonica adduci. & idem sentire interpretes eisdem in locis, *& in cap. cùm accessissent, de constit. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* Bart. in *l.* 1. *C. de his, qui spont. mun. sub. lib.* 10. *& in l. vlt. ff. de constit. Princip.* ibique Ias. & alios: plurimos verò pro regula ipsa simpliciter accepta, nimirum, vt priuilegium per contrarium vsum amittatur, citant, ac sequuntur Hotat. Mandof. *in d. tract. de priuileg. ad instar, glos.* 15. *num.* 21. Menoch. *d. lib.* 6. *præsumpt.* 41. *num.* 3. *&* 4. Roderic. *d. tom.* 1. *quæst. regul. quæst.* 9. *art.* 4. *versic. quintò dico, & tom.* 3. *quæst.* 51. *art.* 5. *verb. dico secundò*, & Gallerat. *d. lib.* 5. *de renunt. cap.* 6. *num.* 2. 5. 17. *&* an. qui etiam plura iura allegant ad probandum, quòd † ex hoc actu 911
contrario inducitur tacita renuntiatio; ac præcipuè *d. cap. cùm accessissent, cap. ex ore, cap. si de terra, & cap. accedentibus*, necnon *cap. priuilegium*, 11. *quæst.* 3. *cap. gratum, de offic. deleg. l.* 2. *C. de iure domin. impetr. & d. l.* 1. *ac tot. ferè tit. C. de his, qui spont. mun. sub. lib.* 10. ad quod etiam confirmandum alia pleraque adducit Gallerat. *ibid. & num.* 4. *cum seq* inde inferens *num.* 6. quòd † impugnans quodpiam beneficium, seu ius, intelligatur ei renuntiare, per 912
text. expressum *in cap. cum olim, de censib.* ibi; quia tamen compositionem idem Abbas nullatenus approbauit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, cui renuntiasse tacitè videbatur. id quod etiam *ibi* ex aliis confirmat; præcipuè ex ea regula iuris, quòd ex actu impugnato non debet quis commodum consequi, de qua *in cap. ex eo, de reg. iur. in* 6. & Gabr. latiùs eam examinans *lib.* 6. *commun. conclus. tit. de reg. iur. conclus.* 1. per tot. *num.* autem 7. idem Gallerat. fusè probat, † ex sola etiam negatione, quasi quadam 913
impugnatione induci renuntiationem beneficij, quod negauit. Et hæc esse potest prima ampliatio, seu illatio propositæ regulæ, atque adeò nostræ conclus. vt nimirum impugnans etiam per solam negationem priuilegium, seu ius, quod habebat, tamquam exercens actum ei contrarium, intelligatur ei renuntiare. Altera esse potest de actu receptionis, vt † inducat renuntiationem sui iuris, si illi 914
aduersetur, vt idem Gallerat. latè comprobat *d. cap.* 6. *num.* 8. sicut *num.* 9. idipsum ostendit † de 915
actu petitionis siue iudicialis, siue extraiudicialis; & *num.* 10. de actione in iudicio, exemplum afferens de agente petitorio, qui dicitur possessioni renuntiare, ex glos. Bart. ac cæteris communiter *in l. naturaliter, §. nil commune, ff. de acquir. possess.* aliisque exemplis id confirmans. *num.* autem 11. idem pluribus docet

docet de actu soluendi, vbi aduersetur iuri suo; vnde soluens ex aliquo contractu videtur illum approbare, eiúsque rescissioni renuntiare, *l. Iulianus, §. fin. ff. ad Macedon.* cum aliis *ibi* per eum adductis; ac præcipuè *cap. accedentibus, de priuileg.* vbi habens priuilegium non soluendi decimas, eas soluendo illi censetur renuntiare, sibique præiudicat; de qun etiam est text. *in cap. fi de terra, eod. tit.* & videndus Menoch. *d. præsumpt. 41 num. 4.* & ab eo allegati de immuni soluente collectas. Idem verò Gallerat. *d. cap.*
916. *6. num. 12.* pluribus docet, quòd † reddens debitori instrumentum crediti remittere videtur debitum, & facere pactum de non petendo. & *num. 13.* quòd ad-
917. ieos † renuntiat compromisso: & comparens coram iudice à quo, renuntiat appellationi; & adiens indicem recusatum renuntiat recusationi. ac *num. 14.* de emente, aut concedente reoi ad quam vendicandam competebat remedium rescissorium. *num. 15.* quòd
918. producens pro se in iudicio scripturã, † eam approbat, ac renuntiat oppositionibus aduersùs illam. ac denique *num. 16.* late probat, quòd faciens actũ contrarium testamento, illi renuntiare videtur, multa ad eam rem afferẽs exempla. Tertia prædictæ regulæ, ac nostræ conclus. ampliatio ea est, quam post alios tradunt Mandos. & Roderic. *locis cit.* & plerique tenent, quos refert Suarez *d. cap. 35. num. 8.* ac sequitur D. Gallerat. *d. cap. 6. num. 18. circa initium,*
919. vt † per vnicum actum contrarium eius, qui iuri suo renuntiare potest, amittatur priuilegiũ aliqoid non faciendi, eique renuntiare censeatur. quod etiam ita admittit Suarez *d. cap. 35. n. 9.* iuncto *n. 13.* vt amittatur priuilegium, vel potiùs fructus priuilegij quoad præsentem actum, seu causam, de qua tractatur, propter tacitam renuntiationem absque titulo contrariæ præscriptionis. quam assertionem cõmuniter receptam esse ait à Doctorib. per eum allegatis *ibi, ac num præced. & seq.* & sumi ex *d. cap. ex ore, de his, qua fi. a Præl. sin. cons. Capit. & cap. gratum,* cum glos. *ibi, de offic. deleg.* quæ allegat varia iura hoc probantia, & non quid amplius; necnon ex *l. vlt. ff. de priuil. veteran. l. 2. ff. ad municip. l. 2. in fi. ff. de decurion. & l. 3. C. de his, qui spon. mun. sub. lib. 10.* ex quib. postremis iurib. & congrua ratione, quam affert *d. num. 9.*
920. Idem probat procedere † in eo, qui in iudicio conuentus non allegat priuilegium, cùm talem causam agere in iudicio, & velle iudicare sine fundamento priuilegij est vsus positiuus contrarius priuilegio; qui satis est, vt actus repugnans priuilegio validus sit contra priuilegiatum, non obstante ipso priuilegio: quæ amissio certè non potest fundari in præscriptione, quæ ibi non interuenit; ergo prouenit ex tacita renuntiatione, quæ fit per positiuã actionem, per quam ius acquiritur alteri, à quo acceptatur; & ideo quoad illum effectum rata, & firma manet. *d.* autem *num. 13.* Suar. contra Abb. *d. cap. cùm accessissent,* & *ibi* Fel. *num. 28. & 29.* illud ipsum probat procedere siue ille actus vnicus fiat à priuata persona, siue à communitate aliqua, vel Ecclesia, seruata proportione. Quoad amissionem verò totius priuilegij, ac facultatis aliquid non faciendi pro toto tempore futuro idem Suarez *d. cap. 35 num. 10.* iuncto *num. 12. & 14. vsque ad* 18. multis auctoritatibus aliisque
921. fundamentis tuetur, † eam non fieri per vnũ actum contrariũ; sed requiri, vt legitima præscriptio contra priuilegiatum intercedat, quam pluribus allegatis sequitur etiam ex magis cõmuni sententia Gallerat. *d. cap 6. num. 18. post med. vers. ex quibus id consequens est.* Idque procedit licèt priuilegiatus sit persona priuata, vt satis probat Suarez *d. num. 12.* sicut *num. 19. & 20.* sufficienter ostendit, quòd nec plures actus in quolibet numero sufficiunt ad omnino destruendum priuilegium, nisi legitimo tempore ad præscribendum necessariò talis vsus continuetur. Si verò tempus necessarium ad præscriptionem cum
aliis conditionibus requisitis intercedat, † non esse 922.
necessarium certum numerum actuum, immo nec plures actus, nisi quatenus necessarij fuerint, vt præscriptio per totum legitimũ tempus non interrumpatur. ad continuationem autem, & consummationem præscriptionis necesse fore, vt post vnũ actum priuilegio contrarium nihil priuilegiatus faciat, quo videatur priorem actum retractare: idque sufficiet siue repetat similes actus, siue non. Quod autẽ tempus requiratur, infrà dicemus. Nunc verò prosequamur reliquas restrictiones huius tertiæ principalis ampliationis regulæ initio huius concl ad illius confirmationem propositæ. Secunda ergo restrictio prædictæ ampliationis, quòd nimirum per vnum actum contrarium amittatur priuilegium, ea est, vt
non habeat locum † in priuilegio habente effectum 923.
sæpiùs reiterabilem, & successiuum, quale est soluere collectas, & exactiones; nam semel soluendo etiam sine protestatione sibi in futurum non præiudicat priuilegiatus: ita post Bart. *l. fin. ff. de constit. Princip.* & Alex. *in multis consiliis,* tenet Boss. *in prax. crim. tit. de Princ. & eius priuil. num. 310.* & Roderic. *d. art. 4. vers. quintò dico,* ac post alios *d. art. 5. vers. quod fallit,* & ante eum pluribus relatis Mandos. *d. glos. 15. num. 22.* iuncto *num. 23.* post eum verò Gallerat. *d. cap. 6. num. 18. post med. & ad fin.* id temperans vterque post alios, non procedere, quando contrauentio esset vniuersalis quoad omnes actus: vel ab actu, in quo quis contrauenit, cæteri actus dependerent; veluti si exemptus à gabellarum solutione pateretur se scribi in libro communis, & æstimi. Ac præterea id temperat, seu declarat *ibid.* Gallerat. post Salic. ex quibusdam iurib. vbi actus ille contrarius impugnat substantiam ipsius priuilegij. Tertia restrictio est, vt,
† si priuilegium vnũ plura contineret etiam sub eo- 924.
dem genere, vtputa exẽptio ab oneribus, tunc vnus actus contrarius quoad vnam speciem non præiudicat quoad aliam: ita per text. *in l. voluntaria, C. de excus. tut.* tradit post alios Roderic. *d. vers. quintò dico,* Mandos. *d. glos. 15. num. 24.* & Gallerat. *d. num. 18. post medium.* quod idem de pluribus personis, quas priuilegium respicit, vt actus cõtrarius quoad vnam non extinguat priuilegium, seu priuilegiato præiudicet, quin eo vti possit contra alias. ita post Rum. tradunt Mandos. *d. glos. 15. num. 25.* & Gallerat. *d. num. 18. circa medium, vers. vnde quoties.* Verùm hæc potiùs videtur generalis limitatio regulæ prædictæ, quàm restrictio d. ampliationis eiusdem. Eius verò ampliationis propria restrictio, & quidem postrema,
ea est, † vt vnus actus contrarius nõ præiudicet pri- 925.
uilegio, seu iuri, & facultati aliquid non faciendi, vbi huiusmodi priuilegium, seu ius ortum habeat ex consuetudine; sicut etiam vnicus actus non tollit consuetudinem: ita post alios Menoch. *d. lib. 6. præsumpt. 41. num. 13.* Gallerat. *d. cap. 6 num. 18. ante medium vers. intellige tamen,* & Mandos. *d. glos. 15. n. 35. & 36.* vbi post Abb. Butr. Fel. & Natt. id temperat; nisi actus ille contrarius factus sit collegialiter. Denique prædicta ampliatio restringi potest omnibus modis, quibus principaliter limitatur ipsa regula, quòd priuilegium actu contrario amittatur. Quæ li-
mitatur primò, vt non procedat, † vbi actus contra- 926.
rius fiat coactè, seu per vim; vt post alios tradit Menoch. *d. præsumpt. 41. num. 14. & 15.* Suar. *d. lib. 8. cap. 35 num. 4* Mandos. *d. glos. 15. num. 27.* & Gallerat. *d.*
cap. 6. num. 25. Secundò, vt non procedat, † vbi fa- 927.
ciens actum contrarium ignoret suum priuilegium, vt post alios docet Mandos. *d. glos. 15. num. 30.* & latè

comprobat

comprobat Suar. *d. num.* 4. & latiùs multis relatis Gal-
lerat. *d. cap.* 6. *n.* 24. Idipsum verò post alios extendit
Mandos. *d. glos.* 15. *n.* 31. vbi quis per obliuionẽ sui pri-
uilegij, aut ex alia causa per errorem ei contrauenit.
928. Tertiò, † vbi actus contrarius non sit perfectus, aut
inualidus, vt sup. *in 3. præmiss. circa med.* post alios tra-
didimus; & quoad actũ perfectũ, seu qui non sit sor-
titus effectũ, nonnullos secutus docet Mandos. *d. glos.*
15. *n.* 34. Quartò non procedit, si fiat ab eo, qui renu-
tiare expresse non potest, vt *ibid.* latiùs ostendimus.
929. Quintò limitatur eadẽ regula, vt non procedat, †
vbi is, qui facit actum contrariũ priuilegio, seu iuri
suo, protestatus est, se nolle ei præiudicare: ita post
alios Menoch. *d. præsumpt.* 41. *n.* 11. Mandos. *d. glos.* 15.
n. 33. Roderic. *d. tom.* 1. *quæst.* 9. *art.* 4. *versic. quintò dico,*
latissimè Galler. *d. cap.* 15. *n.* 27. vbi etiam id declarat,
930. docens post alios, † protestationẽ adiectã actui con-
trario iuuare, vbi contrauctio est vniuersalis: si verò
est particularis, iuuare quoad id, quod in actu cõtra-
rio tacitè, & indirectè, non autem, quod expresse, ac
directè cõtinetur; & cùm actus potest pluribus, non
autẽ vno tantùm modo intelligi, neminque nõ iuuare,
vbi protestatio est cõtraria actui, quẽ protestans per-
ficit nemine repellente. pariter protestationem, vt
prosit, debere esse cõtra consecutiua actus pendentia
à voluntate protestantis; secus si sit cõtra cõsecutiua
actus sorgentia ex iuris dispositione, in quibus prote-
stãs nõ potest alteri præiudicare: atque etiam vbi nõ
potest sumi ex actu alia coniectura, quàm renuntia-
tionis priuilegij. Ac denique docet post alios, tunc
demũ iuuare protestationẽ, si fiat ante actum, vel in
ipso actu, vel statim post eum; secus verò si fiat ex in-
teruallo. Sed & illud hac in re adnotandũ est, quòd,
quicquid voluerit Abb. *d. cap. cùm accessissent, num.* 7.
931. & Fel. *num.* 30. alios citans, *de constit.* protestatio †
non est necessaria, ne amittatur priuilegiũ per vnum
actum contrarium, vt rectè docet Suarez *d. cap.* 35.
num. 24. quoniam, vt sup. hac ipsa quæst. post ipsum
& alios satis ostendimus, priuilegiũ per vnum actum
contrariũ etiam sine protestatione non amitti quoad
actus futuros, & totã facultatem. Sed bene, vt idem
932. Suar. *ibid.* tradit, vtilis erit protestatio † quoad forum
externũ, vt magis constet de animo operantis, iuxta
latè deducta per Gallerat. *d. n.* 27. *ante medium.* Præter
hoc verò, (subdit *ibid.* Suar.) vtilis esse poterit hæc
protestatio ex iusta causa facta, vt ipsemet actus, qui
in præsenti fit, non noceat in aliquo contra priuile-
gium etiam secundum præsentem effectum, quem
habere posset, vt si per talẽ protestationẽ profiteatur
operans, vel non voluntariè, sed coactè se operari ta-
lem actum, vel certè ignorare se, an aliquid detri-
menti contra suum priuilegium sibi afferre possit; &
ideo non esse intentionis suæ cum suo præiudicio il-
lum facere. nam, cùm actus agentium non operentur
vltra eorum intentionem, *l. non omnis, ff. si cert. petat.*
cap. fin. de præb. cum simil. & renuntiatio priuilegij
etiam secundùm quid, & quoad præsentem effectum
à voluntate priuilegiati pendeat, meritò per talem
protestationem is effectus impeditur. Denique, vt
ibi subiicit Suar. potest etiam prodesse tunc protesta-
tio, vt à tali actu nõ possit incohari præscriptio cõtra
priuilegium; quia per illam fit, vt nullum ius tribua-
tur alteri, nec aliquis modus possessionis; & conse-
quenter etiam bona illius fides impediatur. & in hoc
sensu verum est, protestationem illam deseruire, ne
amittatur priuilegiũ, non quidem per vnum solum
actum integrè, sed ne per illum inchoetur, & conse-
quenter, ne consummari possit eius amissio præce-
dente illo contrariũ actu. Quando autem talis pro-
testatio nihil prosit, præter ea, quæ paulo antè ex
Gallerat. diximus, videri possunt glos. & Doct. *in l. non*
solùm, §. morte, ff. de oper. non. nunt. l. 1. *C. de his, qui spon.*

num. publ. sub lib. 10. necnon *d. cap. cùm accessissent, &*
cap. cùm M. Ferrariensis, de constit. atque alibi sæpe.
Sextò regula prædicta nõ procedit, † vbi ex actu con- 933.
trario potest capi alia cõiectura, quàm renuntiationis
priuilegij, vt post alios docet Mandos. *d. glos.* 15. *n.* 26.
Roderic. *d. art. 4. in fi.* & Gallerat. *d. cap.* 6. *n.* 26. Septi-
mò, non inducitur renuntiatio iuris, seu priuilegij ex
actu contrario, † quando priuilegiũ illud non facien- 934.
di est collatum in liberam voluntatẽ priuilegiati: ita
post Boss. *d. prax. crim. tit. de Princ. & eius priuil. n.* 319.
tradit Gallerat. *d. cap.* 6. *n.* 18. *post mediũ versic. cæterùm.*
& est de mente eorum, quos refert, ac sequitur com-
munem asserens Balb. *d. tract. de præscript.* 4. *part.* 5.
partis princip. quæst. 5. *num.* 1. & 2. dum exemplũ affert
facultatis mixtæ, nimirum accedendi ad furnum, aut
molendinum, quò quis maluerit; hæc enim inuoluit
facultatẽ negatiuã non accedendi ad certũ furnum,
vel molendinũ; prout explicat post alios Gabr. *comm.*
concl. lib. 3. *tit. de præscript. concl.* 10. *n.* 4 ita extẽdens, seu
amplians communẽ conclusionẽ, de qua ipse *n.* 1. ni-
mirũ ea, quæ sunt facultatis, præscribi non posse, seu
quòd facultati non præscribatur; vt, sicut non vten-
do quis non amittit ea, quæ sunt facultatis, ita etiã †
faciendo ea, quæ sunt meræ facultatis, nõ ideo indu- 935.
catur præscriptio: vnde, si quis consueuit ire ad mo-
lendinũ Titij per mille annos, non propterea contra
eum inducitur præscriptio, vt ipse non possit ire ad
aliud molendinũ, ex Bald. *in l.* 1. *col.* 2. *C. de seruit. & aq.*
& Abb. *in cap. Abbate, col.* 2. *de verb. signif.* quibus alios
addit Balb. *d. n.* 2. vbi etiam, *& quæst.* 1. *n.* 2. id expressè
tenet de facultate merè negatiua, dum exemplũ af-
fert de eo, qui per multos annos etiã millies iuncto
tempore maiorum suorũ solitus erat ex gratuita vo-
luntate hospitari aliquem; & resoluit post alios, non
censeri præscriptum contra eum, vt in posterum id
facere teneatur; quod & post alios tradit Gabr. *d.*
concl. 10. *num.* 5. simul addens exemplum, de eo, qui
solitus est per multum tempus dare alicui gratuitò
par caponum, vt non ex hoc contra eum aliqua præ-
scriptio inducatur: quæ etiam tria exempla ad id ad-
ducit ac sequitur aliis citatis Abb. à nemine, quẽ vi-
derim, allegatus *in cap. suam, n.* 5. *de simon.* vbi *sub n.* 7.
allegans Bart. & Apostillator alios addens id notabi-
liter limitãt, vbi donatio, aut præstatio, seu actus ille
contrarius facultati fit ex certa causa prætẽsa, vt quia
teneret aliquid ab eo, cui præstatio, actúsve ille fit.
Limitatur octauò prædicta regula, simúlque nostra
conclusio, vt renuntiatio † non inducatur ex actu 936.
contrario, quando actus impugnatur à iudice, vel à
parte: vt ex glos. & Doct. *in cap. cùm venissent, de eo,*
qui mittit. in possess. caus. rei seruan. & aliis tradit Galler.
d. cap. 6. *num.* 29. Nonò, ex contrauentione non tolli-
tur priuilegium, † vbi in eo adscripta est clausula 937.
decreti, aut alia prohibitiua; Ita post alios Mandos.
d. glos. 15. *num.* 32. Menoch. *d. præsumpt.* 42. *num.* 10. &
Gallerat. *d. cap.* 6. *num.* 30. Mandos. verò, & Gallerat.
ibid. quod de clausula decreti dictũ est temperant vbi
priuilegiũ concerneret solum fauorem priuilegiati;
tunc enim priuilegiatus renuntiare potest huic clau-
sulæ, quando adiecta est principaliter in fauorẽ pri-
uilegiati, seu priuatũ; vt constat ex adductis à Gabr.
commun. conclus. lib. 6. *tit. de clausul. concl.* 3. *n.* 23. *& seq.*
iuncto *num.* 32. & 34. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 67.
num. 53. Decimò procedit regula quoad præiudicium
ipsius facientis actum contrariũ, secus verò † quoad 938.
alios, quibus minimè præiudicare potuit, ac præser-
tim Principi, alteríve, qui concessit; vt post Fel. *in d.*
cap. cùm accessissent, num. 28. *de constit.* & alios tradunt
Mandos. *d. glos.* 15. *n.* 38. & Gallerat. *d. cap.* 6. *n.* 31.
Vndecimò, non procedit † in contrauenient priui- 939.
legio ex Principis dispensatione, ita post Ias. *in l. fin. ff.*
de constit. Princip. declarant Mandos. *d. glos.* 15. *n.* 47.

& Gallerat. *d. cap. 6. num. 32. vers. duodecimo non procedit.* qui quidem *num. 33. cum duob. seqq.* quinque alias declarationes affert, ac satis comprobat, quæ nobis erunt loco duodecimæ limitationis, vt nimi-
940. rum † actus ille omnino contrarius esse debeat origine, & effectu. Aqua parum distat declaratio, quam idem post alios affert *eod. cap. 6. num. 35. versic. non procedit,* eritque nobis pro decimatertia limitatione prædictæ regulæ, vt nimirum priuilegiatus, qui vtitur iure communi, non censeatur per huiusmodi electionem renuntiare priuilegio suo, quod circa eandem rem habet. quod quidem præcipuè contingere potest in iis priuilegiis, quæ non sunt contra ius commune, iuxta tradita per Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 1. num. 5.* sed solum addant iuri communi aliquid speciale, iuxta *cap. in his, de priuil. & cap. Abbate, de verb. signif.* cum aliis adductis per eundem Suarez *d. cap. 1. num. 3. & 4.* siue illud speciale consistat in aliqua re ad substantiam pertinente, vt *ibi*; siue in declaratione iuris dubij, vel admonitione, & vt quis iure communi gaudeat, cum maiori auctoritate, vt per eundem *num. 7.* siue in adiectione pœnæ prohibitioni iuris, iuxta id, quod ipsemet docet *num. 8.* siue in iure, ne quis impediatur ab inferiore in eo, quod licite potest quis facere, nisi prohibeatur; vt *ibid.* tradit. in nostra autem specie commutationis vltimarum voluntatum contingere id poterit in iis commutationibus, quæ iure permittente, aut præcipiente fieri possunt, aut debent, de quib. *sup. cap. 3. quæst. 3. concl. 2.* Decimaquarta, & postrema limitatio prædictæ regulæ nostræque conclusionis sumi potest ex Suar. *d. cap. 35. num. 22.* vt nimirum amissio priui-
941. legij per contrarium vsum † non habeat locum in priuilegiis, quæ *concl. praced.* cum eodem absoluta appellauimus, quatenus non versantur circa alios, nec tertiam personam grauant. Ratio est, quia contra hæc priuilegia non præscribitur ab aliis, cùm alios non respiciant, nec per contrarium vsum aliis conferatur aliquod ius. idque patet exemplis: nam, si quis habens priuilegiũ non recitandi officium, per multũ tempus illud recitet, non amittit priuilegium; quia nullus contra eum præscribit: & sic de omnibus similibus; & rationes, quas cum eodem Suar. adduximus *d. conclus. praced.* de non vsu procedunt etiam quoad hoc de contrario vsu: rectéque ex hoc, & aliis prædictis tam in hac, quàm præced. conclus. infert ipsemet Suar. *d. cap. 35. num. 23.* amissionẽ pri-
942. uilegij per contrarium vsum † in multis conuenire cum illa, quæ est per solum non vsum. nam primò conueniunt in eo, quod mox diximus, neutrã habere locum in priuilegiis absolutis. deinde, quòd in neutra earum sufficit sola præsumpta renuntiatio, vt verè, & in re destruatur priuilegium; quia in vtraque debet adiungi præscriptio. in qua præscriptione tertiò conueniant quoad temporis requisiti longitudinem, de quo nos paulo pòst quoad contrariũ vsum, quoad non vsum *concl. praced.* longè post med. & ita in hoc indifferenter de vtraque Doct. loquuntur. In duobus tamen etiam maximo differunt: priorò, quia priuilegium ad agendum per vnam omissionem, vel plures, seu per solum non vsum non amittitur, nec minuitur: priuilegium autem ad non agendum per vnam contrauentionem quodámodo amittitur per renuntiationem operantis, nimirum quoad illum actum, quantum ad hoc, vt solutio, vel alia similis actio facta contra priuilegiũ alios respiciens teneat, cui in hoc derogatur: secundò, quòd contra priuilegia affirmatiua præscribi potest sine vlla actione priuilegiati, quia per solum non vsum eius potest inchoari, & consummari alterius præscriptio: in negatiuis autem, vt præscribatur contra illa, necesse est, vt inchoetur præscriptio ab aliquo vsu contrario priuilegiati; quia sine tali actu nullum ius, nullusve possessionis modus potest in altero considerari, quod illi tribuat initium præscribendi.

Quòd si pro complemento huius conclusionis petas, quantum tempus necessarium sit, vt amittatur priuilegium commutationis vltimæ voluntatis per contrarium vsum; & an, quæ dicta sunt de hac amissione per contrarium vsum, locum habeant solùm ex præsumptione iuris, & in foro externo, an verò etiam in foro conscientiæ.

Ad primum respondeo ex iis, quæ generatim de priuilegiis alios respicientibus tradit Suar. *d. cap. 35.*
num. 21. nimirum † illud tempus necessariũ esse ad 943.
amissionem priuilegij, quæ fit per viam præscriptionis, quod necessarium est ad præscriptionem in aliis iuribus incorporalibus alios respicientibus, quos grauare possunt, quæ se habent per modum seruitutis realis, & inter immobilia bona computantur. hoc autem tempus regulariter est decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, vt videre, inquit, licet in Couar. *lib. 1. var. resol. cap. 17. num. 11.* Ant. Gomez *tom. 2. var. resol. cap. 15.* & Lud. Molin. *tract. 2. de iust. & iur. disp. 70.* quib. addo Balb. *d. tract. de præscript. 2. part. 4. partis princ. quæst. 1. num. 2.* vbi communem asserit, iura & Doct. ad id afferens; cum ea tamen distinctione, quam etiam præcitati Doct. post alios sequuntur, vt locum habeat in seruitute reali continua, seu habente causam continuam, quia ad eius vsum non requiritur semper factum hominis, licèt requiratur à principio, vt est seruitus aquæductus; itémque in seruitute habẽte causam quasi continuam, qualis est seruitus stillicidij, in seruitute autem discontinua, cuius vsus semper requirit factum hominis, vt est seruitus viæ, & itineris, requiri spatium immemorabile, ex *l. seruitutes, la grãde, ff. de seruit. & l. 1. §. fin. ff. de aq. pluu. arc.* & *ibi* glos. & Doct. sed & in discontinua sufficiunt decem, & viginti anni, vbi adsit vsus per tantum tempus sciente, & patiente domino; allegetúrque, licet non probetur titulus; vt post alios tradit Balb. *sup. num. 3.* qui *num. 4.* idem tra-
dit post alios, † vbi titulus probetur à non domino: 944.
quod & facit Molin. *vbi sup. Num.* autem 7. probat, quòd in iuribus omnibus spiritualibus semper requiritur spatium quadraginta annorum, non attento, an habeant causam continuam, vel discontinuam, sicut *num. 6.* quoad Ecclesiam docet, quòd, licèt seruitus realis discontinua cõstituta in prædio illius regulariter non præscribatur minori spatio quàm immemorabili, ne sit deterioris conditionis, quàm priuatus; & quia præscriptio quadragenaria inducta est ad fauorem Ecclesiæ eo casu, quo minori spatio præscribitur contra priuatum. tamen in seruitute reali continua semper requiritur spatiũ quadraginta annorũ, sicut in præscriptione dominij, secundùm Innoc. & Canonist. *in cap. si diligenti, de præscript.* & Castr. *d. l. seruitutes, col. 3. vers. tertiò requiritur*; atque in specie priuilegiorũ Ecclesiæ tandem admittit Suarez *d. cap. 35. num. 21.* ex Doctorum sententia vsu confirmata, & text. *in cap. accedentibus, de priuil.* vbi Innoc. III. satis
apertè definire videtur, † requiri ad amittendum 945.
priuilegium non soluendi decimas spatium quadraginta annorum. quæ etiam opinio iuuatur communi regula, quòd contra iura Ecclesiæ non admittitur præscriptio minor quadragenaria; quæ sumitur ex iure tam ciuili *in auth. quas actiones, C. de sacros. Eccles.* quàm Canonico *in cap. ex litteris, de probat. cap. de quarta, cap. ad aures, cap. illud, cap. cum vobis indicante, & cap. auditis, de præscript.* præcipuè verò ex *d. cap. illud*; vbi Alexand. III. illud, inquit, te scire volumus, & tenere, quòd aduersùs Ecclesias

minorem

minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum Romana Ecclesia non admittit, licet quidam canones comprobent tricennalem: canones autem hi, ad quos se refert Alex. III. sunt canones Decreti, nimirum *cap. 1. & 2. cap. quicumque, & cap. placuit, 16. quæst. 3.* qui tamen confirmantur *in cap. sanctorum Patrum,* quod est *3. eod. tit. de præscript.* quoad præscriptionem actiuam Ecclesiæ contra priuatum, iuxta communiorem, ac veriorem intellectum illius text. & quoad passiuam videtur esse text. *in cap. si de terra,* quod est eiusdem Alex. III. *de priuil.* Atque hanc regulam, quòd contra Ecclesias inferiores Romana non admittatur præscriptio minor quadragenaria, præter Doct. *in præcitat. iurib.* firmat Balb. plurib. relatis *d. tract. de præscript. 3. part. 4. partis princip. quæst. 2. & 5. part. 5. partis princip. quæst. 1. num. 9.* iuncto *num. 2.* vbi eam extendit quoque post alios ad consuetudinem inductam contra Ecclesiam; & *num. 4.* ad Ecclesiam præscribentem contra aliam Ecclesiam, & sunt text. expressi *d. cap. ex litteris, cap. de quarta, cap. ad aures, cap. illud, cap. quia indicante, & cap. auditis.* ac *num. 11.* extendit ad præscriptionem quadriennalem, de qua *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscript.* saltem de iure canonico. *Num.* autem 10. eam limitat in triennali præscriptione rerum mobilium, quam Ecclesia quoque paritur; & *num. 12. ac 13.* in præscriptionibus annalib. semestrib. & aliis temporalibus præscriptionibus actionũ prætoriarum: *num. 14.* quando ageretur de præscribendo rem spectantem ad Ecclesiam iure quasi dominij tantùm, pro qua ei competeret publiciana, non rei vendicatio. ac denique *num. 15.* eandem limitat vbi Ecclesia sumeret fundamentũ ex aliquo statuto laicorum, in quo erat præfixum certum tempus: & ratio est, quia debet vti statuto cum sua qualitate. In reliquis autem firma remanet regula, quòd iuribus inferioris Ecclesiæ non præscribitur nisi spatio quadraginta annorum etiam ab Ecclesia ex iuribus, ac Doctorib. suprà allegatis, atque adeò etiam in eiusdem priuilegio, iuxta *d. cap. accedentibus, de priuileg.* immo si priuilegium inferioris Ecclesiæ tangat principaliter ius Romanæ Ecclesiæ, tunc requiretur centenaria præscriptio, vt satis constat ex *cap. ad audientiam, de præscript.* quoniam contra Romanam Ecclesiam non nisi centenaria præscriptio currit, vt *ibid.* dicitur, *& in cap. cùm vobis, & cap. si diligenti, in fi. eod. tit. cap. nemo, 16. quæst. 3. auth. quas actiones, & l. vlt. C. de sacros. Eccles.* Quod autem pertinet ad id, quod paulo antè probauimus, contra priuilegiũ inferioris Ecclesiæ non præscribi nisi spatio quadraginta annorum, maximè ex *d. cap. accedentibus, de*
946. *priuil.* huic † non obstabit text. *in cap. si de terra, eod. tit.* ex quo apertè constat, ad præscribendum priuilegium negatiuũ Ecclesiæ contra aliam Ecclesiã sufficere triginta annos, seu tricennalem præscriptionẽ: cùm hodie standũ sit *d. cap. accedentibus*; prout vtrobique tradunt glos. & Doctor. cõmuniter, ac tandem admittit Suarez *d. cap. 35. num. 21.* nam, cùm paulo antè dixisset, verisimile sibi esse, Alex. III. licèt in aliis præscriptionibus contra Ecclesiam quadraginta annorum tempus necessariũ esse voluerit, in hac, quæ est contraria priuilegio, minori tempore fuisse contentum; vel quia non considerauit illam, vt puram præscriptionem, sed vt coniunctam voluntariæ renuntiationi priuilegij, quæ facilitare videtur præscriptionem; vel etiam quia per præscriptionem contra priuilegium reuertitur res ad ius commune, & iden etiam debet breuiori tempore fieri: statim subdit idemmet Suarez; nihilominus tamen Innoc. III. *in d. cap. accedentibus,* extendisse videtur regulam *cap. illud, de præscript.* etiam ad præscriptionem contra priuilegia Ecclesiarum. & hoc vsu confirmatum est, & communi sententia Doctorum. Quare huic standum est; & motiua Suarez facile excludũtur dicendo, iis non obstantibus ita decisum fuisse à Romano Pontifice *in d. cap. accedentibus*, in specie priuilegiorum, & in genere iurium Ecclesiasticorum, *d. cap. ex litteris, de probat.* & aliis iuribus superiùs citat. Responsio autem quorumdam *ad d. cap. si terra,* quòd sit correctum per *d. cap. accedentibus* mihi non placet, quoniam admitteret contrarietatem, vel superfluitatem in compilatione, seu iuribus Decretalium. Gregorij IX. contra eorumdem procemium. Quare ego dicerem, vel speciale esse in casu text. *d. cap. si de terra,* ac similib. vt sufficiant triginta anni, quando nimirum præscribens habet specialem iuris assistentiam, & priuilegiatus iuria resistentiam: ibi enim agebatur de priuilegio non soluendi decimas contra Parochum, qui in iis fundatam de iure habet intentionem, *cap. quæsti, cap. decimæ,* ac passim *16. quæst. 1. cap. commissum, cap. dilecti filij, cap. ex parte tua, cap. quoniam, cap. de terris, cap. cùm sint homines, & cap. ad Apostolica,* ac sæpe *in tit. de decim.* necnon *cap. ad decimas, de rest. spol. in 6. & cap. 1. de præscrip. eod. lib.* cùm tamen *in d. cap. accedentibus,* nihil tale habeatur; nam neque priuilegiatus, neque præscribens contra priuilegium *ibi* parochiam habebat, aut aliàs specialem iuris assistentiam, fundatámve specialiter in iure suam intentionem, vt *d. cap. si de terra.* Atque hæc solutio, vt arbitror, est de mente illorum, quos tacito nomine refert glos. *d. cap. accedentibus, verbo, per quadraginta annos,* & Suarez *d. num. 21.* & sequi videtur eadem glos. *d. cap. si de terra, verbo, tanto tempore, & ibi* Io. And. dum ad hanc rem illud afferunt, quòd res facilè redit ad ius commune, & suam naturam, *l. si vnus, §. quod si ff. de pact. l. 4. ff. de adim. legat. & cap. ab exordio, 35. dist.* sicut & faciliùs perditur priuilegium, quàm ius commune, *l. antiqua, C. ad Velleian.* & ius speciale, quàm ius commune, *l. eius militis, §. 1 ff. de milit. testam.* latè Tiraq. *in tract. caus. cessan. cessat effect. limit. 11. num. 4.* Vel dicendum est, per inaduertentiam compilatoris tamquam hominis, licèt alioqui docti æquè, ac sancti, errorémve librariorum irrepsisse in eam compilationem d. Decretalem *cap si de terra,* quæ cùm nihil aliud contineat, quàm *d. cap. accedentibus,* hoc est, decisionem circa præscriptionem Ecclesiæ contra priuilegium alterius Ecclesiæ non soluendi decimas; resecari debuerat, ac prætermitti tamquam superflua, vel contraria. cuius rei exemplum quoque habemus in aliis duabus Decretalib. eiusdem compilationis sub tit. *de offic. deleg.* nimirum *cap. relatum, & cap. gratum,* statim seq. in materia perpetuationis iurisdictionis intercedẽte morte delegantis; quòd enim ea fiat per citationem, habetur *d. cap. gratum*; quòd autem requiratur litis contestatio, expressè disponitur *d. cap. relatũ*; cùm autem nunc vtamur iure *d. cap gratum,* in compilationem irrepsisse videtur *d. cap. relatum,* quod nullam aliam decisionẽ etiam incidentem continet, per inaduertentiã compilatoris, vel errorem librariorũ: quamuis etiam aliquas cõciliationes *d. cap. gratum, & cap. relatum,* afferre conati simus sup. hoc ipso cap. *quæst. 1,* in posteriori parte *3. præmiss.* & latiùs tract. *de Conseruatorib. iudicib. cap. vlt. quæst. a præmiss.* item *vlt.* Atque hæc de priori dubio, seu quæsito ex duobus suprà pro complemento huius conclusionis propositis.

Ad secundum † breuiter respondeo cum Suarez 947.
nonnulla; quorum priora duo satis constant ex iis, quæ superiùs dicta sunt. & primò, quoties vsus contrarius priuilegij dat alteri occasionem, & tempus præscribendi contra priuilegium, consummata præ-

ſcriptione illud amitti in reipſa, ac ſubinde in conſcientia. Secundò, quamdiu alter non præſcribit contra priuilegium habens tractum ſucceſſiuum, per nullum vſum contrarium illud amitti in conſcientia omnino, & quoad facultatem eo vtendi futuris temporibus. Tertiò illam amiſſionem priuilegij alterum reſpicientis, (de hoc enim hic dumtaxat loquimur,) quæ fieri cenſetur per quemlibet actum contrarium in modum tacitæ renuntiationis, vel ſimpliciter, ſi priuilegium in vno tantùm actu conſiſtat, vel ſecundùm quid tantùm quoad præſentem actum, & eius effectum, ſi priuilegium illud habeat tractum ſucceſſiuum; eſſe validam in conſcientia: tum quòd verſatur circa alterum, qui ſtatim eam renuntiationem acceptat, ſeu eius effectum, qui ab illa pendet, quod perinde eſt: tum quòd, licet hæc renuntiatio non ſit expreſſa, ſed tacita; tamen moraliter loquendo, ac per ſe procedit ex interno affectu ſufficiente; quia ille actus contrarius exterior voluntariè fit, vt ſupponimus, & ex animo validè, & cum effectu operandi, etiamſi ſit contra proprium priuilegium, arg. *cap. cum acceſſiſſent, de conſtit.* ſic, qui acceptat munus, cùm eſſet ab eo exemptus, in conſcientia tenetur illud adminiſtrare; ſecus ſi coactè, aut per ignorantiam ſui præiudicij exerceret actum contrarium; tunc enim ob defectum conſenſus in conſcientia poſſet etiam condemnatus ob defectum probationis vti priuilegio, ſi poſſit ſine ſcandalo. Quòd ſi per ſententiam confirmaretur talis renuntiatio priuilegij, etiamſi non eſſet ex animo facta, in pœnam fictionis, vel negligentiæ; tunc poſt ſententiam teneretur quis in conſcientia non vti priuilegio quoad talem effectum, ſeu ratum habere vſum contrarium priuilegio, etiamſi fortaſſe antea non teneretur; quia ſententia iuſta poteſt effectum hunc inducere, vt ſatis conſtat ex traditis per eundem Suarez *lib. 5. de legib. cap. 5. & d. lib. 8. item de legib. cap. 39. num. 4.* ac nos *in tract. de diſtribut. quotid. part. 3. quæſt. 7. concluſ. 2.* & Doctor. *in cap. cum ſecundùm leges, de heret. in 6. & cap. ſuborta, de ſent. & re iudic.* Atque hæc de hac ſecunda concl. præſentis quæſt. dicta ſint ſatis.

TERTIA, & poſtrema CONCLVSIO. Commutatio vltimæ voluntatis per modum priuilegij,
948. ſeu per reſcriptum gratiæ obtenta † plerumque amittitur, ſeu extinguitur per eiuſdem commutationis abuſum. Probatur, quia id de priuilegio generatim tamquam vulgarem iuris regulam tradit Suar. *d. lib. 8. de legib. cap. 36. num. 1.* vt amittatur per abuſum, præcipuè ex text. *in cap. vbi, 74. diſt. cap. priuilegium, 11. quæſt. 3. cap. licèt, de regular. cap. vt priuilegia, de priuil. & cap. contingit, il 2. de ſent. excom.* vbi dicitur, quòd priuilegia meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate, cui quid ſimile habetur *in l. libera, ff. de pecul. l. qui ſine, ff. de negot. geſt. l. Iudæos, C. de Iuda. & §. nos autem, in auth. de tabell. collat. 4.* necnon *in cap. 1. & 2. de poſtul. prælat. cap. vlt. de vit. & honeſt. cler. cap. ex parte, de cler. coniug. & c. recolentes, de ſtat. monach.* ibique gloſſæ ab aliis approbatæ prædictam regulã, alia quoque ad eam iura allegantes, ponunt; quam etiam nouiſſimè admittit Gallerat. *d. tract. de renunt. lib. 5. cap. 6. num. 18. in fi.* per text. *d. cap. recolentes, verſic. ſi enim*; ex quo illud pariter docet, per abuſum induci tacitam renuntiationem; quod etiam ex Suar. ac nonnullis fundamentis confirmauimus ſup. *initio huius quæſt.* vt in caſu illius text. ſenſit *ibidem* gloſ. *verbo, communi iure*, & in ſimili Anchar. *conſ. 104.* quem ſequitur Fel. *d. cap. cùm acceſſiſſent, num. 18.* Et ſic habemus primam ampliationem præſentis regulæ, ſimúlque noſtræ concluſ. nimirum, quòd per abuſum priuilegij, atque adeò commutationis obtentæ per reſcriptum gratiæ, inducitur tacita eiuſdem renuntiatio. Ampliatur ſecundò, vt procedat in quauis ex illis tribus ſpeciebus abuſus propriè dicti, quas latiùs circa initium 4. præmiſſ. explicauimus, nimirum formalis, cùm quis excedit in vſu ipſius priuilegij; occaſionalis, cùm eo quis abutitur in alterius iniuriam, aliúdve delictum; & repugnantis fini priuilegij, & conceſſionis. hanc ampliationem quoad priuilegium expreſsè ponit Suarez *d. cap. 36. num. 4.* & probat; tum quia ita videtur ea regula communiter à Doctoribus intelligi: tum etiam, quia verba prædictorum iurium ſunt abſoluta, & non debent à nobis limitari; cùm omnes illi exceſſus propriè ſint abuſus priuilegij, & in illius iniuriam, vel concedentis cedunt: tum maximè, quia de omnibus illis modis ſeu ſpeciebus exempla in iure inueniuntur. nam iura, quæ in regula ſuperiùs allegauimus, pleraque loquuntur de primo abuſu per exceſſum, vtendo poteſtate vltra eius limites, vt eſt *d. cap. vbi, 74. diſt.* loquens de vſu poteſtatis ordinandi, cogendo ſubditum, vt ordinetur. cui ſimilis abuſus eſt negare licentiam tranſeundi ad religionem ſtrictiorẽ legitimè illam poſtulanti; de quo eſt ſermo *in d. cap. licèt.* ſimiliſque eſt indiſcreta extenſio priuilegij, de qua *d. cap. 1. & 2. de poſtul. prælat.* & latiùs *in d. cap. vt priuilegia, & cap. tuarum, §. verum, de priuil.* ad quod etiam eſt text. *in d. l. qui ſine, ff. de negot. geſt.* cum aliis iuribus, & exemplis ad id allatis à Greg. Lopez *in commentar. leg. 42. tit. 18. part. tit. 3. gloſ. vlt.* At verò *d. cap. contingit*, apertè loquitur de abuſu occaſionali, qui committitur, quando occaſione priuilegij ſumitur licentia peccandi, & euadendi iuſtas pœnas: de eodémque ferè abuſu loquitur *d. cap. fin. de vit. & honeſt. cleric.* vbi clericus, ſi tertiò monitus non abſtinet à negotiatione, priuatur quoad bona priuilegio clericali. & ad eamdem ſpeciem reducitur *cap. vlt. de immunit. Eccleſ.* vbi delinquens in Eccleſia Eccleſiæ immunitate priuatur: & quod habetur *in l. Iudæos, C. de Iuda.* vbi Iudæi, ſi, dum celebrant ſuas ſolemnitates, aliquid agunt in contemptum fidei Chriſtianæ, priuantur facultate, ſeu permiſſione celebrandi ſuas ſolemnitates, ibi; amiſſuri ſine dubio permiſſa hactenus; niſi ab illicitis temperauerint poteſtate. Denique *in d. cap. recolentes*, ſermo videtur eſſe de abuſu contra finem, & fundamentum priuilegij; ibi enim decernitur Monachos Ciſtercienſes ſi non viuant iuxta prima ordinis inſtituta, communi iure cenſeri debere, atque adeò priuilegia ſua amittere. atque ad idem caput reuocantur canones, qui clericos coniugatos laicè viuentes priuant priuilegio clericali, vt *d. cap. ex parte, de cleric. coniug. cap. vnic. eod. tit. in 6.* & Conc. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 6. de reform.* necnon, quod habetur *in d. l. libera, ff. de pecul.* liberam peculij adminiſtrationem conceſſam ſeruo in eo non permanere, ſi fugiat. ratio autem omnium eſt, vt ait Suarez *d. num. 4. in fi.* quia quilibet ex dictis abuſibus culpabilis eſt, & priuilegio iniurioſus, & ideo priuatio priuilegij meritò ibi correſpondet, vt in pœnam proportionatã, vel alio ſimili modo mox explicando. Aliquando enim
† amittitur priuilegium quoad ius ipſum, & omnem futurũ vſum priuilegij ſiue adæquatè, & in tota materia, vt *in d. cap. priuilegium, 11. quæſt. 3.* atque alibi ſæpe; vnde apud D. Auguſtinũ *ſerm 247.* legitur, iudicio legum iure obtẽta dignitate deiicitur, qui priuilegio ſibi conceſſo abutitur: ſiue inadæquatè, ſeu in parte materiæ, vt *d. cap. vbi, 74. diſt. & in cap. denuntiamus, 25. quæſt. 2.* aliquando verò amittitur ſolùm quoad illum actum, vt *in cap. cùm in cunctis, §. vlt. & cap. cùm Vicimonienſis, de elect.* necnon *d. cap. 1. & 2. de poſtul. prælat.* ita ferè, ſed latiùs Suarez *d. cap. 36. num.* 949.

36. *num. 6.* eam rationem addens, quia non semper
excessus est dignus æquali pœna: vnde etiam fieri
potest, vt tantum priuetur quis priuilegio in illo
actu quoad actus eiusdem irritationem, vt *in cap. 1.*
71. *dist. cap. decernimus, 16. quæst. 7. & cap. vel non est
compos, de temp. ord.* vbi etiam est casus temporalis
priuationis, seu suspensionis priuilegij in eo, qui
priuilegio abutitur: cuiusmodi etiam est *in d. cap.
suarum. §. verùm, de priuil.*

950. Quòd si petas, † an per abusum priuilegij quis
ipso iure, seu ex natura rei, atque adeò etiam in con-
scientia amittatur, vel solum ex iuris positiui dispo-
sitione, requiratque sententiã priuationis. Respon-
deo cum eodem Suarez *d. cap. 36. num. 7.* posse vtro-
que modo huiusmodi amissionem contingere. prior
enim modus potest habere locum in cessatione
priuilegij quoad valorem actus, qui per abusum fit
sub vmbra, seu colore priuilegij; quod tunc potest
contingere, quando quis vtitur priuilegio vltra eius
vires, vel extra materiam, aut casum, in quo ipsum
loquitur; vel quando actus non fit secundùm for-
mam in priuilegio præscriptam; tunc enim actus fit
sine legitima potestate, & consequenter est nullus
vel simpliciter, vel quoad id, in quo excedit pote-
statem; idque significauit Siluest. *in verbo, priuile-
gium. quæst.* 10. *dict.* 3. arg. *cap. porrò, & cap. recepi-
mus, de priuil.* verùm, vt rectè *ibid.* monet Suar. si
quis rectè consideret, hæc non est amissio priuile-
gij, quando talis defectus ex natura rei contingit,
quia potiùs hic defectus sequitur ex carentia priui-
legij quoad talem casum, quàm sit causa illius. ma-
gis autem propriè locum habet hic prior modus vbi
per abusum tollitur fundamentum priuilegij, vt in
illo exemplo de beneficiato habente priuilegium, vt
in absentia causa studij faciat fructus suos: nam, si
nihil studeat, reuera non faciet fructus suos, vt pro-
babiliter dixit Perez *lib. 1. ordin. reg. tit. 2. leg. 8.* quia
seruitium Ecclesiæ commutatum est in studium, vt
bene explicat Suar. *d. num. 7.* addens decisionem, seu
declarationem in simili casu ex *l. generaliter, C. de
Episc. & cler. & cap. generaliter, 16. quæst. 1.* & sub-
dens, idem fore quoties ex priuilegio constiterit,
priuilegium omnino ob talem actionem concedi:
tunc autem; & in similibus casibus non amitti pri-
uilegium in radice, vel pro tempore futuro, si eius
abusus tollatur, quia hoc ex natura rei non sequitur,
vt per se constat, nec in iure statutum est, vt suppo-
nitur. Aliquando verò potest per abusum fieri, vt
cesset omnino causa priuilegij adæquata illi secun-
dùm se, ac simpliciter spectata; & tunc ait *ibid.* Suar.
fore, vt priuilegium cesset, non formaliter ratione
abusus, cùm idem esset, si absque abusu causa ces-
saret; verùm immediatè ob cessationem causæ;
ideoque tunc seruandas esse regulas per eum datas
de modo desinendi priuilegij causa cessante, *eod. lib.
8. de legib. cap.* 30. & nos sup. hoc ipso cap. *quæst.* 5.
Alter verò modus amittendi priuilegium per abu-
sum, qui est ex iuris dispositione, frequentior est, vt
inquit Soarez *d. lib. 8. cap. 36. num.* 8. & insinuatur
in verbis illis regulæ propositæ, priuilegium mere-
tur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.
nam licèt meritum hoc ex natura rei insit tali ab-
usui; quia tamen amissio non sequitur intrinsecè,
nisi ab alio inferatur, nimirum in lege, rescripto, vel
sententia, quæ omnia sub iure includimus, vt ad-
monuimus sup. *in 4. præmiss. huius quæst.* cum eodem
Suarez *d. num.* 8. vbi subdit, quòd, cùm hæc amis-
sio sit pœna illius mali meriti, attendenda sunt ver-
ba legis, vel rescripti ad iudicandum, an per talem
abusum amittatur ipso facto priuilegium, vel so-
lùm quis veniat eo priuandus aut omnino, aut ex

parte. nam, si verba non contineant satis expressè
sententiam ipso iure latam, † non amittitur ipso 951.
facto, iuxta regulam legis pœnalis, de qua latè idem
Suarez *lib. 5. de legib. cap. 5. & 6.* necnon legis irri-
tantis, de qua fusè idemmet *d. lib. 5. cap.* 19. cum
aliquot seqq. & satis colligitur ex præcitatis verbis
d. regulæ; qui enim † meretur, non statim habet, 952.
quod meretur. idémque erit, si lex dicat, priuetur,
vel careat priuilegio, ex latiùs adductis per ipsum
Suarez *d. cap.* 6. & nos *in tract. de distribut. quotid.
part. 3. quæst.* 7. & à fortiori, si dicat, propter ab-
usum posse auferri, aut reuocari priuilegium; vt *in
d. cap. 1. de postul. præl. & d. cap. vt priuilegia, de pri-
uileg.* at si dixerit, nouerint se priuatos, aut quid
simile, ipso facto incurretur, vt *in cap. cùm in cun-
ctis, §. vlt. de elect. & d. cap. 2. de postul. prælat.* &
constat ex allatis ab ipso Suarez *d. cap.* 6. maximè
num. 27. & nos *d. quæst. 7. num.* 50. Rectè autem do-
cet Suarez *d. cap. 36. num.* 8. aliud esse † facto amit- 953.
tere priuilegium, aliud ipso facto, licèt glos. *d. cap.
vlt. verbo, eum facto, de vit. & honest. cleric.* vtrum-
que videatur confundere: aliud enim est facto abij-
cere priuilegium, quod ibi dumtaxat dicitur; aliud
amittere priuilegium ipso facto, seu ipso iure, & eo
ipso; cùm is, qui per prauum vsum meretur priuari
priuilegio, dici possit suo facto abiicere priuilegium,
licèt eo non priuetur ipso facto, & iure. Nisi dica-
mus, glos. sumere ea verba, *ipso facto*, ac si di-
cat, facto ipso; prout paulo pòst sumit, cùm ait,
ipso facto appellare, ex *cap. dilecti, & cap. vt no-
strum, de appell.* & mox comparat ei, quod est ali-
quid ipso verbo agere. Rectè quoque docet idem
Suarez *d. num. 8. in fi.* in his, & similibus casibus or-
dinariè necessariam esse sententiam saltem declara-
toriam criminis, quando priuatio fuerit pœnalis,
iuxta prædictam doctrinam per eum traditam de le-
ge pœnali *d. lib. 5. cap.* 5. cum multis seqq. ac præ-
sertim *cap. 7. 8. & 9.* ac nos *d. quæst. 2. conclus.* 1. &
2. In aliis verò casibus, quando abusus tollit funda-
mentum priuilegij, si res sit certa, & clara, non erit
necessaria alia declaratio; in casu autem dubio ea
poterit expectari, vt etiam constat ex iis, quæ paulo
antè cum eodem Suarez *d. cap. 36. num 7. & 8.* dixi-
mus. Ex quibus finis iam sit præsenti quæst. &
8. cap.

CAPVT IX.

De fideicommissorum derogatione.

SVMMÆ RERVM.

1. *Alienatio rerum ecclesiasticarum, commutatio votorum, & iuramentorum, legitimatio ad successiones per rescriptum, & reseruatio pensionis, ac fructuum beneficij quomodo ad commutationem vltimarum voluntatũ pertineant.*
2. *Alienationis rerum ecclesiasticarum materia, remissiuè.*
3. *Commutationis votorum, & iuramentorum materia, remissiuè.*
4. *Legitimationis per rescriptum materia, remissiuè.*
5. *Reseruationis pensionis, ac fructuum beneficij materia, remissiuè.*
6. *Methodus seruanda in hoc nono, & tribus reliquis sequentib. capitib.*
7. *Quid nominis explicandum est ante quid rei.*
8. *Abrogatio, & derogatio in quo differant; & n. 10.*

QVAMQVAM ex præcedentibus octo capitibus, in quibus sufficienter, ni fallor, egimus de commutationibus vltimarũ voluntatũ generatim, & in vniuersum, totus hic tractatus iam absolutus nõ immeritò videri alicui posset; cùm præsertim non pauca etiam inibi, prout occasio tulit, diximus de iisdemmet commutationis vltimarum voluntatum quatuor speciebus, de quibus mox ex proposito differemus, nimirum de fideicommissorum derogatione, de derogatione qualitatum in fundatione beneficij appositarum, de mutatione status Ecclesiæ, seu beneficij, ac de suppressione beneficiorum. quia tamen hæ ipsæ species commutationis huiusmodi præcipuæ sunt, ac de iis multo plura remanent dicenda, & quotidie dubitari contingit, operæpretium duximus, si de iisdem, vt in ipsius tractatus initio proposuimus, singula capita sub propriis titulis instituamus; prætermissis alijs quatuor eiusdem commutationis quasi speciebus, de quibus in hoc tractatu singulis pariter propositis capitibus agere penè statueramus; hoc est, de alienatione rerum Ecclesiasticarum, de commutatione votorum, & iuramentorum, de legitimatione ad successiones per rescriptum, ac de reseruatione pensionis, & fru-
ctuum beneficij: quæ quidem † eatenus ad com- 1.
motationem vltimarum voluntatum pertinent, quatenus certa bona pro Ecclesiarum dote in testamentis aut voluntatibus inter viuos assignata in eorum alienatione ad diuersos casus conuertuntur: quatenus votum, & iuramentum vti actus voluntatis irreuocabilis non immeritò vltima dici potest, & in legitimatione per rescriptum ad successiones is, qui ex testatoris, alteriúsve irreuocabili dispositione incapax est successionis, ad eam capax fit; ac denique fructus beneficiorum pro ministrorum Ecclesiæ sustentatione deputati aliorum vsibus saltem pro parte applicantur. has autem prætermittimus, (etsi nonnihil etiam de iis in præcedentibus capit. cùm opus fuit diximus:) tum quòd non ita propriæ species commutationis vltimarum voluntatum sint: tum etiam quòd de iis plerique fusiùs differuerunt. quo-
ad primam enim † speciem duo proprij commen- 2.
tarij extant duorum de Christiana Republica optimè meritorum, alter Petri Rebuffi, alter Martini Nauarri, duóque item iusti tractatus, alter Guilielmi Redoani, alter Alphonsi Villaguti *de alienat. rer. Eccles.* vt interim omittam breuiorem ea de re tractatum Stephani Quarantæ, quem cum aliis nonnullis adiunxit ad suam Bullarij summam. De se-
cunda † inter alios per multa capita disseruit doctis- 3.
simus ille, piissimúsque vir Thomas Sanchez, nimirum de commutatione iuramenti *lib. 3. cap. 19. & 21 eruditissimi sui operis moralis in Decalogum*, ac de commutatione voti *lib. 4. eiusdem operis cap. 46. cum seqq.* & de vtraque Azor, Suarez, atque alij à San-
chez vtrobique citati. Quoad tertiam speciem, † 4.
hoc est, de legitimatione per rescriptum, præter id, quod de ea fusiùs tractat Imperator *in tit. auth. quib. mod. natural. fil. effic. legit. collat. 6. & quibus mod. natural. effic. sui, collat. 7.* ibique glos. & Doctor. necnon Romanus Pontifex, & *ibi* Canonistæ

nistæ in cap. per Venerabilem, qui fil. sint legit. Co-
uar.in 4. Decretal. 2.part.cap.8.§.8. cum duobus seqq.
Peregrin.tract.de fideicom.art.25. Card.Mantic.tract.
de coniect.vltim.vol.lib.11.tit.10.& 11.Michael Crass.
in tract. de success.§.testamentum,quæst.58. Menoch.de
præsumpt. lib.4. præs.79. Camill. Borell. tract. de præ-
stant.& potest. Reg.Cathol cap.55.Mart tract de iurisd.
per, & int.iud.Eccles.& secul.exercen.p.4.cas.79. Lu-
dou.Molin.sen. tract.de Hispan.primog.lib.3.cap.3.&
Lud.Molin.iun.de iust.& iur.tract.2.disp.174.Anton.
Gabr.comm.conclus.lib.6.tit.de legitimat. concl.3. vsque
ad 8. Didac. à Spin. in spec.testam. glos.16. princip.ex
num. 124. Sanchez lib.8. de matrim. disput.2.ex num.
27. ac disput. 7. ferè per tot. Benedict.Barz.in tract.
de fil. non legit. nat. num. 44. vsque ad fin. & Ludo-
uic. Sard. in tract. de natural. lib. ac success.eor. in
speciali titulo de legitimat. per rescript. & quatuor
seqq. duos tractatus proprios habemus in materia
legitimationis, alterum Aoton. Rosell. qoi de le-
gitimatione per rescriptũ agit in suo tract. de legitim.
toto lib. 2. alterum Martin. Carat. Lauden. qui de ea
in ferè toto suo simili tractatu fusiùs differit. Deni-
5. que de † reseruatione pensionis, ac fructuum bene-
ficij, præter id, quod satis fusè tradiderunt Quintil.
Mandos. in prax. sign. grat. specialibus tit.Petr.Andr.
Gambar. in tract. de offic. atque auctor. legat. à latere,
lib.6. per tot.& inter recentiores Flamin.Paris.tract.
de resignat. benef. lib. 6. quæst. 1. cum trib. seqq. Ioan.
Azor Theol. seu Instit. moral. p. 2. lib.8. cap.5. vsque
ad 13.Lal. Zech.in suo lib.de benef. & pension. Eccles.
cap.11.& Hier.Gonz. ad reg.8.Canc.glos.5.§.5.ac nu-
perrimè Nicol. Garz.in suo luculentissimo tract.de be-
nef.lib.1. cap.5. per tot. Proprij quoque tractatus de
hisce pensionibus prodierunt, vnus quidem breuis-
simus sub tit.de pension. Thom. Campegij,ac similis
eiusdem de omnium fructuum reseruatione; alius non
ita breuis Camilli Cautij de pensionibus Episcopalib.
tres verò iusti tractatus de pensionibus Ecclesiasticis,
triom doctrina insignium virorum Pauli Romani,
Ioan.Bapt.Caccialupi, & Hieronymi Gigantis. De
illis igitur dumtaxat prioribus quatuor commuta-
tionis vltimarum voluntatum speciebus,quas initio
huius cap. commemorauimus, atque in principio
præsentis tractatus proposuimus, in his quatuor re-
6. liquis capitibus singilatim agẽdum erit.in qoibus †
eandem methodum retinebimus,quæ in præceden-
tibus adhibita fuit: ita tamen, vt quæstiones in his
disputandæ quoad earum titulos singulis præceden-
tium capitum titulis; conclusiones autem eorum
capitum quæstionibus quoad fieri poterit, reique
natura,& qualitas patietur,respondeant: sicque no-
ster hic ipse tractatus,Deo dante, plenè,vt reor, ab-
solutus remanebit.

Præsens ergo nonum caput,quod est de prima ex
illis quatuor propriis, ac præcipuis speciebus com-
mutationis vltimarum voluntatum, octo speciales
quæstiones continebit: earumque prima erit, qoid
sit fideicommissorum derogatio.

QVÆRO igitur PRIMO, quid sit deroga-
tio fideicommissorum?

Cùm initio 1. cap. huius tract. ex Rhetorum, &
Dialecticorum, necnon etiam Iurisconsultorum tra-
ditione docuerimus, In quæstione de quaque re, quid
ea sit, duo dumtaxat contineri, alterum ad quid no-
minis, variásque eius significationes pertinens; vt
præcipuè cognoscamus, in qua significatione suma-
tur proposita disputatio; alterum ad quid rei, seu il-
lius definitionem: eam ob causam nobis quoque in
mox proposita quæstione duo dumtaxat videnda
erunt; alterum, quomodo hic sumamus derogatio-
nis, ac fideicommissi nomen; alterum, quomodo fi-
deicommissi derogatio possit definiri. Ex his autem
duobus de primo prius agemus, quoniam † expli- 7.
candum antea est quid nominis, quam quid rei, vt
ex l. 1.ff. de iust. & iur. Instit.de testam.in princ. atque
aliis iuribus, ac Doct.ibid. admonuimus; præsertim
verò ex Sebast. Medic.in proœm.sui tract.de definit.n.
1.& 5.ac meliùs quæst.2.n.3.& 4. quibus nunc addo
D.Paul.Gallerat.tom.seu vol.1.sui eruditissimi tract.de
renunt.lib.1.cap.1.num.item 1.

Quoad primum ergo sciendum est, † differre in- 8.
ter se abrogationem, & derogationem, prout præter
alia quæ mox afferemus, constat ex auctore lib. ad
Heren.(siue is fuerit M.Tullius, siue Cornificius, siue
quis alius:) ait enim, dum duæ leges inter se discre-
pant, vidẽdum est primùm, num quæ abrogatio, aut
derogatio fit.& ipso Tullio lib.2. de Inuent. dum in-
quit: Indignum est de lege aliquid derogari, vel le-
gem abrogari. ex quibus verbis colligitur etiam dif-
ferẽtia inter abrogationem, & derogationem, quòd
nimirum abrogatio in totum tollit, derogatio verò
aliquid dũtaxat detrahit: id quod sanè de lege; (à qua
† ad testamentum, & alias vltimas voluntates rectè 9.
argui, probat text. in §.disponat, auth.de nupt.collat.4.
ibi, disponat itaque vnusquisque in suis, vt dignum
est, & sit lex eius voluntas; cum aliis iuribus, quæ ad
id allegat inter ceteros Euerard.in loco à lege ad testa-
torem, per tot.) id, inquã, de lege expressè cautũ est in
l. derogatur.ff. de verb.sign. vbi Modest.I.C. deroga-
tur, inquit, legi, aut abrogatur: derogatur † legi, cùm 10.
pars detrahitur; abrogatur legi, cùm prorsus tolli-
tur, ac per eum text. præter Alciat. Rebuff. & cete-
ros ibi glos. ab aliis approbatam in cap.in istis,§.leges,
verbo, abrogata, 4.dist.& Archid.cap.consuetudo, 1.dist.
& alios scribentes tum ibi, quàm alibi sæpe; adnotá-
uit quoque Spiegel.in lexic.iur.& Alberic.in diction.
iur.verbo, derogat, Schard. in lexic.iuridic. & Brisson.
de verbor. quæ ad ius pertin.significat. verbo, abrogare,
& verbo, derogare, Hippol.Rimin. in repet.cap.cano-
num statuta, quod est 1.num.109. de constit. atque in-
ter Theolog.Ioan. Azor tom.1. Instit.moral.seu.2.lib.
5.cap.15.in princ. Suarez lib.6.de legib.cap.10.num.1.
iuncto cap.25.num.item 1. & Sanchez lib.8.de matri-
mon.disp.1. num. 1. atque in hoc sensu derogari ali-
cuius priuilegiis, dicitur in l.voluntaria, C. de excus.
tutor.& curator. ac derogari iuri priuato, in l. si Gau-
dentius, C. de contrah. empt. l.2. C.res inter al. act.vel
iudic. al. non noc. & in l.2. C. de his, qui in prior.cred.
loc. in hoc etiam sensu dicitur mandatum speciale
derogare generali, cap.1.& cap.pastoralis.§.vlt.de re-
script.cap.studuisti, de offic.leg.necnon cap.dudum, de
præbend.in 6. & species derogare generi, cap. generi,
de reg.iur.eod.lib.& l.in toto,ff.eod.tit. Aliquando ta-
men derogare † significat quoque in totum tollere, 11.
vt in l.1. ff.ad leg. Aquil.l.2. C.sol.matrim. ibi, iuri suo
hoc derogare non potest; & l.coheredibus, C.famil.er-
ciscund. sic posteriores leges, & conuentiones com-
muniter dicuntur prioribus derogare; & generatim,
quòd ea, quæ postea geruntur, derogant prioribus,
ait Mutianus I.C. in l.diuus,§.1.ff.de iur.codicill. loquẽs
de mutatione suæ voluntatis, quam defunctus ipse
fecit in codicillis recedendo facto ipso à certa lege,
quam sibi in iis obseruandã præscripserat. Aliquan-
do etiam † sumitur indifferenter, & genericè, prout 12.
significat siue in totum tollere, siue aliquid detrahe-
re, vt l.1.ff.de ser. sic dicitur, iuri publico priuatorum
pactionibus non derogari, in l.iurisgentium, §.si pa-
ciscar, il 2 & l.ius publicum. ff.de pact. l neque pignus,
§ priuatorum ff.de reg.iur. l.testandi causa, C de testam.
cap.si diligenti, de for.compet. cum simil. Atque in hac
significatione; (omissis ceteris, quæ ad rem nostram
non faciunt;) sumimus † in hac quæst. & toto ferè 13.

præſenti capite derogationis nomen: quomodo etiam ſumitur vt plurimû in reſcriptis, & gratiis Principum, cùm in iis paſſim mentio fit clauſularum derogatoriarum, & apponitur illa, vel alia ſimilis clauſula; (quibus omnibus, ac ſingulis, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus.) dum enim ea exceptio ac reſtrictio ad rem, de qua tunc agitur, in reſcripto ipſi derogationi adiicitur, ſatis inde colligitur, derogationis nomen inibi latiùs ſumi, prout per eam etiam in totum tolli poſſent ea, quæ obſtant, & qui-
14. bus tunc limitate derogatur. Exceptio enim † firmat regulam in contrarium, *l.nam quod liquida, §.fin. ff. de pen. legat. l. quæſitum, §.denique*, & *ibi* Bart. *ff. de fund. inſtruct.* text. quoque *in §. vt autem*, iuncta gloſ. *auth. de non alien. vel permut. reb. Eccleſ. collat. 1. & in cap. Dominus, 32. quæſt. 7.* cû aliis ad id alleg. ab Euerard. *in loc.* ſeu *argum. leg. ab excepi. ad regul. num. 1.* & aliquot ſeqq. Cùm autem id redoleat ſtylum Curiæ, ſeu Cancellariæ, præſertim Romanæ, faciet ius, iuxta *cap. ex literis, de conſtit. & cap. quàm graui, de crimin. falſ.* cum ſuis concord. In hac etiam ſignificatione, ni fallor, ſumitur à Conc. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 5. de reform.* ibi, quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione, ſeu fundatione, aut aliis conſtitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, ſeu certa illis onera ſunt iniuncta, in beneficiorum collatione, ſeu in quacumque alia diſpoſitione eis non derogetur: quod decretum *cap. ſeq.* & quoad vim huius verbi, *derogetur, cap. 21. quæſt. 3. concluſ. 5.* latiùs ponderabimus. In eadem etiam ſumunt ferè quotquot Doctor. derogationis fideicommiſſi mentionem fece-
15. runt; qua loquendi formula † vſos fuiſſe reperio in hac materia inter ceteros Couar. *lib. 3. var. reſol. cap. 6. num. 3. in fin. num. 7. verſ. ſextò, hanc ſententiam, num. 9. in princ. & verſ. quartò, hinc quæritur, ac num. 10. in princ. & verſ. quod verò*, qui eſt Io. Peregr. *tract. de fideicom. artic. 52. num. 158.* Lud. Molin. ſen. *tract. de Hiſpan. primogen. lib. 1. cap. 8. num. 31. & lib. 3. cap. 3. num. 11.* In hac denique ſignificatione ſumitur à Practicis in hac materia, de qua agimus, hoc eſt, cùm aliquod fideicommiſſum tollitur, ſiue id in totum fiat, ſiue pro parte: quos in hoc cap. ſequemur: licèt ius ad explicandam eius derogationem in to-
16. tum vtatur † nomine euerſionis; vt *in l. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad Trebell.* vel ſubuerſionis fideicommiſſi; vt *in l. 1. §. interdum, ff. de adimend. legat.* vel vtatur nomine interuerſionis; vt *in l. Titius, ff. ad Trebell. & in §.* ſeu *verſ. non enim concedimus, auth. de reſtitut. collat. 8.* aut ſolutionis fideicommiſſi, vt *in §. nouimus igitur, auth. eod. tit.* ſicuti ad ſignificandam fideicommiſſi derogationem pro parte vtimur nomine diminutionis; vt *in §. ſi verò & ipſam quartam, auth. eod.* necnon *d. l. Titius*, atque alibi ſæpe. quamuis quoad nomina euerſionis, ſubuerſionis, & interuerſionis fideicommiſſi dici poſſit, ea inibi à iure in malam accipi partem, hoc eſt, pro inualida, vel iniuſta fideicommiſſi derogatione, non autem de valida, & iuſta, de qua nos agimus: vt colligere licet ex *l. conſulta diualia. & l. ambiguitas, C. de teſtam. l. ſi quis vi, ff. de acq. poſſ. l. inficiando, ff. de furt. l. officialis, C. de Epiſcop. & cler. l. colonus, ff. de vi & vi armat.* cum multis ſimil. Atque hæc de nomine de-
17. rogationis: quod † ex eo ſumptum eſt, quoniam, ſicut leges ferebantur aut à Principe ad interrogationem, ſeu rogationem populi, aut a plebe ad huiuſmodi rogationem per Tribunum eius factam, vt ex Feſto, M. Tullio, & aliis auctor eſt Alciat. *d. l. derogatur*, Schard. & Briſſon. *dicto verbo, abrogare*; & conſtat quoad primum ex *l. conſtat autem, verſ. lex eſt. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil.* quoad ſecundum ea *§. capite tertio, in fin. Inſtit. de leg. Aquil. & l. 1. in fin. ff. ad leg. Aquil.* ita ad eiuſdem populi rogationem lex vel in totum tollebatur, vel aliquid ei detrahebatur: prout ex Bald. & Quintil. tradit Schard. & Briſſon. *ſup.* aut cùm ex vi, & effectu illius rogationis, hoc eſt, legis quicquam diminuitur, derogatio dicitur; ſicut abrogatio, cùm tota illa vis penitus tollitur; vt poſt Alciat. *d. l. derogatur*, qui ad id allegat Victorin. *in 2. lib. Rhetoric. Ciceron.* adnotauit inter ceteros Rimin. *d. cap. canonum ſtatuta, num. 109. de conſtit.* ſimili ratione, quoniam in reſcriptis, & gratiis huiuſmodi clauſulæ in totum, aut pro parte aliqua fideicommiſſum, vel alia obſtacula gratiæ remouentes ad alicuius rogationem, ſeu preces apponuntur: ideo per eas meritò dicitur obſtaculis, ſeu impedimentis prædictis derogari, & in ſpecie fideicommiſſo, de quo nunc agimus, ſiue in totum, ſiue pro aliqua eius parte, vel effectu.

De nomine autem fideicommiſſi, quod ex eo
ſumptum eſt, † quoniam fidei heredis, alteriúſve 18.
honorati relinquebatur illud alteri præſtare, quod eidem ab ipſo præſtandum committebatur; vt ex iis patebit, quæ nunc dicturi ſumus. Sciendum itaque eſt, (vt verbis vtar Iuſtinian. Imperat. *Inſtit. de fideicommiſſ. hered. in princ.*) omnia fideicommiſſa primis temporibus infirma fuiſſe, quia nemo inuitus cogebatur præſtare id, de quo rogatus erat. quibus enim non poterant hereditatem, vel legata relinquere, ſi relinquebant, fidei committebant eorum, qui capere ex teſtamento poterant hereditatem: & ideo fideicommiſſa appellabâtur, quia nullo vinculo iuris, ſed tantùm pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Poſtea D. Auguſtus primùm ſemel, iterúmque gratia perſonarum motus; vel quia per ipſius ſalutem rogatus quis diceretur, aut ob inſignem quorumdam perfidiam iuſſit Conſulibus auctoritatem ſuam interponere. Quod quia iuſtum videbatur, & populare erat, paulatim conuerſum eſt in aſſiduam iuriſdictionem; tantúſque eorum fauor factus eſt, vt paulatim etiam prætor proprius crearetur, qui de fideicommiſſis ius diceret; quem fideicommiſſarium appellabant. Hæc *ibi* Iuſtinianus. qui *in §. & quia*, ſeu *fin.* idipſum paucis eleganter præſtringens, quia, inquit, prima fideicommiſſorum cunabula à fide heredum pendent, & tam nomen, quàm ſubſtantiam acceperunt: ideo D. Auguſtus ad neceſſitatem iuris ea retraxit. Ad præmiſſam verò nominis fideicommiſſi deriuationem alludens Tertullian. *in lib. de præſcript. aduerſ. heret.* ait: Sicut Apoſtoli cauerunt, ſicut fideicommiſerunt, ſicut adiurauerunt; ita teneo. & in fideicommiſſi origine, ac primo ſtatu ludens *in lib. ad vxor.* tu modò, inquit, vt ſolidum poſſis capere admonitionis noſtræ fideicommiſſum. De eo verò ſeriò agens Soſipat. Chariſ. *lib. 2. inſtit. Grammat.* illud ſcripſit: Itaque nec fideicommiſſorum volûtas æquiùs acceſſit vt non in ea præter iudicium, quamuis tacitum, nec adſcriptum, vototum ſolis niſibus, & beneficiis crederemus; & Arnob. *lib. 6. aduerſ. Gentil.* Per tramites ergo quoſdam, ait, & per quædam fideicommiſſa, vt dicitur, veſtras ſumunt atque accipiunt cultiones. Verba autem fideicômiſſi, ſeu precaria, quæ olim maximè in vſu erant, nec vim cogendi habebant, ſicut nunc habent, ac proinde fir-
ma ſunt, atque ſi omnia in vnum congeſta eſſent, † 19.
hæc fermè ſunt, peto, volo, rogo, mando, fidei tuæ committo, cupio des, opto des, credo, vel non dubitore daturum, exigo, deſidero, vt des; prout conſtat ex Vlpian. *tit. 21. regular. l. etiam hoc modo, ff. de legat. 1.* & Marciano *in l. ſeruo alieno, §. 1. ff. eod.* & aliis I.Ctis *in l. vnum ex familia, §. vlt. & l. peto, in princ.*

princ. ff. de leg. 2. *l. fideicommissa, §. si filio, ff. de leg.* 3. *l. & si quis, §. si cui, & §. idem Labeo ait, ff. de relig. & sumpt. funer. l. si prædiorum, C. ad leg. falc. l. omne verbum,* quæ est 2. *C. commun. de legat. & §. fin. Instit. de singul. reb per fideicom. relict.* quod idem de verbo, *lego,* satis constat ea *l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. legat. ac l. & fideicommissum, ff. de legat.* 3. Et quòd hoc ver-
20. bum tamquam obliquum adiectū hereditati † importet fideicommissum vniuersale, siue alius sit heres institutus, siue non, ex communi resoluit Crass. *d. tract. de succession. §. institutio, quæst.* 15. *num.* 2. & 3. necnon *§ substitutio, quæst.* 5. *num.* 23. An autem verbum, *do,* importet fideicommissum vti obliquum, dicemus *quæst. seq. vers. ex parte igitur causæ materia-*
21. *lis.* Certè, quòd illud importetur † illis verbis, *si fueris arbitratus, si putaueris, si existimaueris, si vtile tibi visum fuerit,* vel *videbitur,* cauetur in *d. l. fideicommissa, §. si fideicommissum, vers. quamquam autem;* & de illis, *pro tua diligentia curam prædiorum, quæ ad te peruenerint, agas, vt possint ad filios tuos peruenire, in §. hæc verba.* secus autem decernitur *in dicta vers. quamquam autem,* de illis verbis, *si volueris:* sicut etiam *in* §. 1. dicitur: Si ita quis scripserit, illum tibi commendo, D. Pius rescripsit, fideicommissum non deberi; aliud est enim personam cōmendare, aliud voluntatem suam fideicommittentis heredibus insinuare. idipsum ferè, sed latiùs tradit Peregr. quem non nisi post hæc scripta vidi, *in tract. de fideicomm. art.* 1. *num.* 46. *cum seqq.* vbi hoc extendit, ac mul-
22. tis modis declarat. Cùm autem duplex † sit fideicommissum, aliud vniuersale, quo tota hereditas, vel eius pars sub nomine quotæ hereditatis relinquitur; aliud speciale, seu particolare, quo certa res, seu quantitas relinquitur; vt constat ea *§. 1. §. sed quia heredes, §. nihil autem, §. præterea, & §. fin. Inst. de fideicom. hered.* cum simil. qua de re latiùs *quæst.*
23. *seq.* agemus; hisce † fideicommissis particularibus per omnia exæquata sunt legata; vt ait Vlpian. *in l.* 1. *ff. de legat.* 1. & cautum etiam est à Iustiniano *in l.* 1. *&* 2. *C. commun. de legat. & §. sed non vsque, Instit. de legat. cum suis concord.* tamen non ideo huiusmodi fideicommissa per omnia exæquata esse legatis, post Zas. & Alciat. adnotauit Spiegel. *in lexic. iuris,* & Sehard. *in lexico iuridico, verbo, fideicommissum,* & colligi etiam videtur ex adductis à glos. *in d. l.* 1. *verbo, per omnia exæquata, ff. de leg.* 1. præcipuè ex *d. §. præterea,* Ibi, intestatus quoque moriturus potest rogare eum, ad quem bona sua vel legitimo iure, vel honorario pertinere intelligit, vt hereditatem suam totam, partémve eius, aut rem aliquam, veluti fundum, hominem, pecuniam alicui restituat, cùm alioqui legata nisi ea testamento non valeant. & ex *princ. Instit. de sing. reb. per fideic. relict.* iis verbis; potest tamen quis etiam singulas res per fideicommissum relinquere, veluti fundum, argentum, hominem, vestem, & pecuniam numeratam; vel ipsum heredem rogare, vt alicui restituat, vel legatarium, quamuis à legatario legari non possit. vbi Angel. refert quemdam Raphael. id nunc quoque procedere sententem. Verùm non recedas à communi glos. & Doct. in omnibus iuribus hac de re allegat. quòd non modò legata fideicommissis particularibus, sed etiam hæc fideicōmissa legatis per omnia exæquata sint: vt in specie inter ceteros ea communi resoluit Crass. *d. tract. de succession. §. legatum, quæst.* 1. *num.* 2. & alij mox citandi: satísque colligitur tum ex eo, quòd eæquatio intelligi non potest inter illa, quorum vnum alterum excedit: tum ea illis verbis *d. §. sed non vsque;* necessarium esse duximus omnia legata fideicommissis exæquare, vt nulla sit inter ea differentia; sed quod deest legatis, hoc repleatur ex natura fideicommissorum; & si quid amplius est in legatis, per hoc crescat fideicōmissorum natura: tum ea illis, quæ leguntur *d. l.* 1. *circa initium, C. commun. de legat. & fideicom.* nimirum; rectiùs igitur esse censemus in rem quidem missionem penitus aboleri; omnibus verò tam legatariis, quàm fideicommissariis vnam naturam imponere: & *l.* 2. *vers. sit igitur, C. eodem tit.* vbi Imper. Sit igitur, inquit, secundùm quod diximus, ex omni parte verborum non inefficax voluntas secundùm verba legātis, vel fideicommittentis; & omnia, quæ naturaliter insunt legatis, & fideicommissis inhærere intelligantur: & contrà, quicquid fideicommittitur, hoc intelligatur esse legatum; &, si quid tale est, quod non habet naturam legatorum, hoc ei ea fideicommissis accōmodetur; & sit omnibus perfectus euentus, & ex omnibus nascantur in rem actiones, ex omnibus hypothecariæ, omnibus personales: vbi autem aliquid contrarium in legatis, & fideicommissis eueniet, hoc fideicommisso quasi humaniori aggregetur, & secūdùm eius dirimatur naturā. paucisque interpositis: Et, si specialiter legati tantùm faciat testator mentionem, hoc legatum, & fideicommissum intelligatur etsi fidei heredis, vel legatarij aliquid committatur, hoc & legatum esse videatur ea quibus, maximè postremis, verbis patet, id, quod ea eod. Imper. Iustin. *de sing. reb. per fideic. relict.* suprà in cōtrarium adductum fuit, à legatario fideicommitti, non autē legari posse, accipiendum esse, prout omnes ferè intelligunt, attento iure antiquo ante Pandectas, vel certè ante Codicem, & Instit. vnde idipsum colligitur quoque ea *§. fin. Instit. de fideicom hered. & §. potest autem, Inst. de sing. reb. per fideic. relict* quatenus ibi dicitur, à legatario posse relinqui: verbum autem *relinquere,* † 24.
vel magis conuenit legato, quàm fideicommisso, vel saltem æqualiter; vt satis constat ex *l.* 1. *§. si debitori, ff. vt in poss. legat. l.* 2. *ff. de tabul. exhib. l.* 1. *& l. iubemus, §. vlt. & in vlt. glos. C. de sacros. Eccl. cap. requisisti,* passim, ac præsertim *§. 1. de testam.* prout etiam à glos. *in d. §. præterea, Instit. de fideic. hered. verbo, non valeant,* ab aliis *ibid.* communiter recepta id, quod suprà ex eo §. obiecimus, eum, qui moriturus est intestatus, posse & vniuersaliter, & specialiter fideicommittere; cùm tamen legata, nisi ex testamento, non valeāt, ea ponit de iure Pandectis antiquiore. Illud igitur stet inconcussum, quicquid fuerit iure Digestorum post tempus Vlpiani, de quo hinc inde cōmunem sententiam refert Michaël Crass. *tract. de succession. § legatum, quæst.* 1. *num.* 1. certè Iustinianæo iure tam fideicommissa specialia, seo particularia legatis, quàm legāta fideicōmissis huiusmodi per omnia fuisse exæquata quoad iuris effectus, ac modum deducendi in esse, immo & quoad nomina regulariter loquēdo; vt latè probat Peregr. quem post hæc scripta vidi *d. tract. de fideicom. art.* 1. *num.* 53. *vsque ad* 56. seo quoad finē, & tractatum, vt verbis vtar glos. ab aliis approbatæ *d. §. sed non vsque, verbo, exæquare, Instit. de legat.* &, vt loquitur, & ex communi tradit post alios Crass. *d. quæst.* 1. *num.* 2 quoad sui effectum, vim, & potestatem, ac modum inducendi tam circa personas legantis, & legatarij, quàm circa res, & actiones. Hæc autem adæquatio procedit non modò quoad legata particularia, & similia fideicommissa;
verùm etiam † quoad legata, & fideicommissa vniuersalia inter se; vt colligi videtur ex prædictis iuribus, quæ non distinguunt de fideicommissis, aut legatis vniuersalibus, vel particularibus; & in specie ex Bart. & Doctor. communiter *d. l.* 1. *ff. de leg.* 1. tradit Card. Mantic. *d. tract. de coniect. vlt. vol. lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 4. Crass. *d. quæst.* 3 *num* 2. & Peregr. *d. tract. art.* 25.
3. *num.* 13. *& art.* 5. *num.* 26. Ideoque verbum, *lego,* † 26.
nunc

nunc est obliquum siue certæ rei sit adiectum, siue
vniuersitati, vt non multo antè docuimus. Quamuis
27. adhuc remaneat aliqua differentia † inter legata, &
fideicommissa siue nominis, & verborum, vt in li-
bertate, & hereditate fideicommissaria, quæ non di-
citur legataria, vt adnotauit glos. recepta *d. §. sed non
vsque, verbo, exæquare, & d. l. 1. verbo, per omnia,* tum
rei, vbi circuitus fideicõmissi vtilis esse potest, vt in
ipsa fideicommissaria libertate. nam, si datur de ma-
nu heredis, ipse heres consequitur iuspatronatus,
alias secus, vt explicant hanc regulam tradentes,
Bart. & Castr. *d. l. 2. C. commun. de legat.* & Crass. *d. §.*
28. *legatum, quæst. 1. num. 5.* Legatum autem particulare †
non est exæquatum fideicõmisso vniuersali, vel le-
gatum vniuersale fideicommisso particulari, aut et-
iam fideicommissum vniuersale fideicommisso par-
ticulari; vt ex communi sentit Mantic. *d. num. 4.* Vn-
de glos. ab aliis approbata *d. §. sed non vsque, verbo,
exæquare,* docet, quòd propter legatum non cogitur
quis adire, sed propter fideicommissum vniuersale
sic, vt *in l. quia poteras, ff. ad Trebell. §. quantitas, vers.
ex diuerso, Instit. de leg. Falcid. & §. ergo, vers. sed si re-
cuset, Instit. de fideicomm. hered.* quod idem adnotauit
quoque glos. recepta *d. l. 1. verbo, per omnia exæquata,
ff. de leg. 1.* vbi ad hoc postremũ allegat quoque text.
*in l. mulier, § fin. ff. ad Trebell. & l. si quis omissa, ff. si quis
omiss. caus. testam.* & quoad hoc vt fideicommissa vni-
uersalia non sint exæquata particularibus, vel lega-
tis, ex communi nonnullis relatis adnotauit Crass.
d. quæst. 1. num. 4 qui etiam *eod. tract. §. fideicommissum,
quæst. 3.* multas differentias affert inter fideicommis-
sum vniuersale, & particulare. Et in vniuersum de
hac exæquatione legatorum, & fideicommissorum
fusè quoque tractat Euerard. quem nõ nisi post hæc
scripta vidi, *in sua Topic. iur. loc. à leg. ad fideicom. per
tot.* vbi *sub n. 1. & 2.* probat legata particularia non
esse exæquata fideicommissis particularibus, nisi in
concernentibus commodum pecuniarium. & *num.
4. & 5.* quòd hodie quoque legata, vel fideicommis-
sa particularia in multis differunt à legatis, vel fidei-
commissis vniuersalibus.

Iam verò ex his, quæ in hac quæst. de singulis de-
rogationis, & fideicommissi incomplexis nomini-
bus, eorúmque significatione diximus, facilè colli-
29. gere licebit, † in qua significatione, quóve sensu ac-
cipiamus hoc cõplexum derogationis fideicõmissi;
nimirum pro actu, quo quis voluntatem defuncti
grauantis heredem suum, aut fideicommissariũ vni-
uersalem, vel specialem, seu legatarium alteri here-
ditatem, eiúsve partem, aut certam rem, vel quanti-
tatem restituere, immutat, seu eandem voluntatem
omnino, & in totum tollit, aut ei aliquid detrahit.
quæ quidem derogationis fideicommissi declaratio,
quoniam prolixior est, & non solùm substãtiam seu
naturam derogationis fideicommissi, sed eiusdem
etiam qualitates, & proprietates, necnon effectus, &
nomen declarat, & impropriam quoque illius spe-
ciem, nimirum illicitam, & nullam, quæ non sit ab
ipso defuncto, eiúsve herede, executore, aut fideicõ-
missario comprehendit; non propria & substantia-
lis definitio, sed descriptio potiùs seu definitio quid
nominis, dici debet, iuxta tradita per Euerard. *in loco
legal. à definit. num. 4.* & Sebast. Medic. *in tract. de defi-
nit. part. 1. quæst. 1. num. 8. ad fin. quæst. 2. num. 7. 8. ac 12.
& quæst. 3. num. 7. cum trib. seqq.*

Propria verò, & substantialis definitio derogatio-
nis fideicommissorum (sicque ingredimur posterio-
rem articulum, seu inspectionem propositæ quæst.)
cùm à nemine, quem viderim, tradita reperiatur, ea
30 esse potest, quòd sit † mutatio à superiore legitimè
facta vltimæ voluntatis defuncti, qua is ab herede
suo, aliásve à se honorato rem aliquam alteri reli-
quit. Hæc definitio, ni fallor, satis perfecta est, cùm
& substantiam, seu essentiam explicet, & breuis sit,
nihil superflui continens; qualis † omnis bona de- 31.
finitio esse debet, ex adductis per Cornel. Benincas.
tract. de pauperi. quæst. 1. num. 3. & 16. Sebastian.
Medic. *d. quæst. 1. num. 3. 4. & 8. & quæst. 4. num. 31.
32. ac 38. cum seq.* Euerard. *d. num. 4.* & conuerta-
tur cum suo definito, vt ex illius explicatione, seu
declaratione patebit; omnis autem definitio pro-
pria, & perfecta conuerti debet cum suo definito,
l. 1. §. dolum, ff. de dol. & latè probat Euerard. *d. loco
à definit. num. 3.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. vo-
lunt. lit. 4. num. 4.* Benincas. *sup. num. 17.* & Sebast.
Medic. *d. quæst. 4. numer. 21.* constátque ex genere
proximo, & vltima differentia à substantiali, &
constitutiua, vt in eiusdem explicatione videbimus;
quod necessarium est in omni bona definitione, *l. 1.*
vbi Bart. & ceteri, *ff. de testament.* cum aliis addu-
ctis per Euerard. *d. num. 3.* Sebastian. Medic. *d. quæst.
1. num. 8. & quæst. 4. num. 2. vsque ad* 8. quamuis dum
hoc *num. 8.* post Cagnol. *in l. omnis definitio, num. 9.
vers. ad minus, ff. de reg. iur.* contendit, aliquando,
immo regulariter ponendas esse in definitione sal-
tem duas differentias, arg. *l. vbi numerus, ff. de te-
stib. & cap. pluralis numerus, de reg. iur. in 6.* cùm
regula, quam pònunt hac in re Doct. *d. l. 1.* habeat,
quòd bona definitio constare debet ex genere, &
differentiis: exemplum afferens in definitione ho-
minis, vbi, inquit, sunt duæ differentiæ, rationale,
& mortale, vna ad differentiam animalium bruto-
rum, & terrestrium, alia ad differentiam cœlestium,
cautè vterque legendus sit. nam certũ est apud om-
nes Philosophos, † vnius speciei naturalis vnicam 32.
esse vltimam differentiam essentialem, & constitu-
tiuam essentiæ rei; aliàs enim sequeretur, vnicam
rem duas essentias habere, quod implicat contra-
dictionem: vnde, si definiatur genus aliquod vlti-
mum, aut subalternum, seu species subalterna; (ne-
que enim sola species infima, sed & † omnis spe- 33.
cies, omnéque genus, non tamen summum, quod
generalissimum vocant, exceptis quoque indiui-
duis, seu singularibus, propriè definiri potest; vt
constat ex latiùs adductis per Sebast. Medic. *d. tract.
de defin. quæst. 5. ferè per tot.*) in definitione illius
generis, seu specie subalternæ sumetur genus pro-
ximè superius, & vnus ex vltimis gradibus, seu dif-
ferentiis ipsius, seu potiùs vltimus gradus, & vlti-
ma eius differentia, quæ non nisi vna esse potest in
qualibet generis specie: vt in definitione animalis
sumetur pro genere viuens, & pro differentia, sen-
sitiuum, per quod differt à planta, seu vegetatiuo,
quæ est altera viuentis differentia, sicque definitio
animalis erit, viuens sensitiuum, animal verò est
genus vltimum, nec habet sub se, nisi species vlti-
mas, seu infimas, quæ sunt homo, leo, equus, &c.
nam rationalitas est propria hominis differentia;
sicut leo, & equus habent suas proprias differentias;
sed quoniam nomina earum nobis incognita sunt,
sumuntur ex horum animalium proprietatibus, at-
que adeò leonis differentia dicitur rugibilitas, equi
hinnibilitas; & sic de ceteris. atque in hoc conue-
niunt omnes ferè Philosophi melius loquentes, ac
sentientes, quàm qui in brutis pro differentia assi-
gnant negationem, hoc est, irrationale, vt facit D.
Sebastian. Medic. *d. quæst. 4. num. 5.* definiens leonem
animal irrationale, & lapidem quid inanimatum,
quæ definitiones vel ex eo admittendæ non sunt,
quòd pro differentia ponitur id, quod est proprium
solùm primo modo, atque adeò commune aliis, quia
conuenit omni, sed non soli, vt est in homine, leone,
equo,

equo, & ceteris animalibus motus; sed neque ani-
mal rationale diuiditur in mortale, & immortale,
tamquam in differentias generices. Sebastian. Me-
34. dic. *d. quæst. 4. numer. 5. & 8.* dum † definit homi-
nem animal rationale mortale. quam etiam defini-
tionem repetio apud D. Ambros. *lib. de Noe. & Ar-
ca, cap. 4.* quasi rationale ponatur ad differentiam
brutorum, mortale verò ad differẽtiam cœlestium,
hoc est, Angelorum, quia animalia rationalia sint,
sed immortalia, vt expressè voluit Porphyr. *in præ-
dicabilibus*, ac sensisse videtur D. Gregor. Papa *ho-
mil. 10. in Euangel.* dum ait, Iudæis tamquam ra-
tione vtentibus, rationale animal, id est, Angelus
prædicare debuit; necnon aliqui Patres asserentes,
Angelos esse corporeos, relati à Gabriele Vasquez
in 1. part. S. Thom. disput. 178. cap. 2. Etenim falsa
35. est omnino † ea opinio, quæ asserit, Angelos esse
corporeos, & saltem sine temeritatis nota sustine-
ri nunc non potest, cùm contrarium omnes ferè
Scholastici *lib. 2. sent. distinct. 3. S. Thom.* Caiet.
& ceteri Thomist. *1. part. quæst. 50. artic. 1. & 2.* &
SS. Patres magis communiter; ex quibus Vasquez
vbi suprà, cap. 3. refert Dion. Areopag. Greg. Na-
zianzenum, Athanasium, Basilium, Gregorium
Nissenum, Cyrillum, Theodoretum, Chrysosto-
mum, Nicetam, Damascenum, Gregorium Pa-
pam, & Ricardum de sancto Victore. sed & pro ea
refert Aristotelem, qui *lib. 12. Metaphys. cap. 6. 7.
& 8.* ex professo probat intelligentias, (hoc est, An-
gelos, vt omnes eum exponunt,) esse ab omni ma-
teria & magnitudine separatas. necnon citat text.
in cap. firmiter, quod est *1. in princ. de Trinit. & fid.
Cathol.* vbi Innoc. III. *in Concil. generali Lateranen.*
de Patre, & Filio, & Spiritu sancto loquens, crea-
tor, ait, omnium visibilium, & inuisibilium, spi-
ritualium, & corporalium, qui sua omnipotenti
virtute simul ab initio temporis vtramque de nihi-
lo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem,
Angelicam videlicet, & mundanam; ac deinde hu-
manam quasi communem ex spiritu, & corpore
compositam. *cap.* autem *4.* idem Vasquez plura sa-
cræ Scripturæ testimonia, & rationes ad eandem
veritatem confirmandam affert: sicut *cap. 5.* diluit
ea, quæ pro opposita sententia *cap. 2.* adduxerat.
Nobis verò duo dumtaxat remanent dissoluenda;
alterum, quod ex D. Ambrosio, & Gregorio nobis
ipsis paulo antè obiecimus; alterum, quod Sebast.
Medices adducit ex regula Bart. & aliorum *d. l. 1. ff.
de testam.* quæ habet, definitionem constare ex ge-
nere, & differentiis. id quod post alios etiam do-
cet Benincas. *d. tract. de paupert. quæst. 1. numer. 18.
cum seq.* Ad primum autem dicimus, D. Ambro-
sium, cùm ait, hominem definiri animal viuum,
rationale, mortale, sumpsisse definitionis nomen
non strictè, & propriè, sed largè, & impropriè prò
descriptione, cùm in ea præter essentialia ponatur
etiam id quod est proprium hominis solùm primo
modo, eique commune etiam aliis animalibus, ni-
mirum mortalitas ab homine etiam actu separan-
da in resurrectione: & omnino frustrà adiicitur,
viuum, cùm animal mortuum non sit animal, sicut
homo mortuus non est homo, nisi æquiuocè. D. au-
tem Gregor. qui, vt ex Vasquez admonuimus, ac
præterea *homil. 34. in Euang. ante med.* apertè vult,
Angelos esse incorporeos, atque adeò non esse ani-
malia; *in d. homil. 10.* solùm voluit, Angelum ra-
tione vti, sicut Iudæi ad quos missus fuit; dum il-
lum opponit signo, seu stellæ irrationali, & inani-
matæ substantiæ, qua Gentiles ratione non vtentes,
hoc est, belluarum more viuentes, ad Redempto-
rem nostrum cognoscendum perducuntur. Ad se-
cundum breuiter dicimus, quod & idem Sebast. ad-
notauit *d. quæst. 4. num. 8.* pluralitatem † aliquando 36.
resolui in singularitatem, *l. falsa. §. fin. vbi Bart. ff. de
condit. & demon.* Bald. *in l. fin. §. ibidem, col. 2. ff. de leg. 2.*
& Doct. communiter *in libereatis mei, §. cum ita, ff. ad
Trebell.* quare Doct. in ea regula accipiunt differen-
tias pro differentia, vel loquuntur vbi non est ita
facile reperire differentiam essentialem eius rei, quæ
definitur; quod vtplurimum accidit in moralibus,
seu artificialibus, qualia sunt, de quibus Iurisconsul-
ti agunt, & quæ suscipiunt definienda. Et hanc for-
tasse ob causam dixit Sebast. Medic. *in d. tract. de de-
finit. quæst. 2. num. 2.* quòd quando definitio quid rei
traditur à Iureconsultis, quomodocumque sit, illam
defendere cogimur; ipsi enim diuinitus locuti sunt;
allegat Tob. Non. *Instit. de testam. in princ.* ac seipsum
id latiùs agentem *in tract. de legib. & stat. quæst. 1. per
tot.* omnino verò ob hanc causam Card. Mantic. *in
suo erudito, ac iucundissimo tract. de coniect. vltim. vol.
lib. 1. tit. 4. num. 11.* pluribus ostendit Iurisconsultis
non esse valde laborandum, si ita exactas, atque ad
Dialecticorũ præcepta examinatas definitiones non
afferant. id quod etiam non semel admonuimus *su-
prà cap. 1. quæst. 2. paulo post initium*; ex eoque colli-
gitur, quod scriptum reliquit Vlpianus *in l. omnis de-
finitio*, iuxta multorum expositionem, dum ait: Om-
nis definitio in iure ciuili periculosa est; vix enim
erũ est, vt subuerti non possit. multo verò magis il-
lud de pluribus differentiis in bona definitione po-
nendis locum obtinere poterit, immo debebit, † vbi 37.
non vnum quid simplex, & incomplexum, sed po-
tiùs complexum, & multiplex definiendum est. at-
que adeò plures simul & in vna oratione tradendæ
sunt definitiones; vnde plura quoque genera, seu
loco generis in ea multiplici definitione sunt ponẽ-
da: quod nobis accidit in definitione commutatio-
nis vltimæ voluntatis allata *d. quæst. 2. in princ.* nec-
non in hac ipsa definitione derogationis fideicom-
missi non multo antè in præsenti quæst. à nobis tra-
dita: & eueniet in tribus aliis definitionibus, quas
in singulis tribus statim seq cap. sumus allaturi. Pro-
prietatem autem verborum semper seruabimus;
prout etiam hucusque retinuimus, & eam † in om- 38.
ni definitione seruari, ac retineri debere, salua ta-
men ea significatione, quam verba habent ex com-
muni vsu loquendi, satis comprobat idem Sebast.
Medic. *d. quæst. 4. num. 13. vsque ad 19.* vbi etiam post
alios docet, quænam propria sit locutio; pro quo ad
ea quoque lectorem remittit, quæ ipsemet scripsit
in d. tract. de legib. & stat. part. 3. quæst. 15. & seq.

Iam verò his breuiter, obiterque præmonitis de
conditionibus bonæ definitionis ad nostræ deroga-
tionis fideicommissi superiùs traditam definitionis
confirmationem, quæ ferè ex sola eiusdem explica-
tione habebitur, accedamus.

Dixi ergo primò in præcedenti definitione, *mu-
tatio à superiore legitimè facta, vltimæ voluntatis defun-
cti*, pro genere proximo tam derogationis, quàm fi-
deicommissi; illud enim verbum *mutatio*, positum
est † pro genere derogationis, quæ species quæ- 39.
dam est mutationis; quoniam per derogationem
mutatur id, cui derogatur, vt de se patet, & colli-
gitur tum ex eo, quòd per mutationem, & com-
mutationem aliud quid fit ab eo, quod erat, vt con-
stat ex *l. nemo potest. ff. de reg. iur. & cap. mutare. eo-
dem tit. in 6.* cum aliis adductis suprà *cap. 1. quæst. 1.
per tot.* tum etiam ex iis verbis Fab. Quintilian. *de-
clam. 264.* agitur apud populum, cui mutare, cui
abrogare, cui ferre, quas velit, rogationes licet: vbi
apertè ponit mutationem loco derogationis, cum in
aliis duobus membris lationis, seu promulgationis,
& abro

&c abrogationis legis mētionem faciat,quę tria dum-
taxat præcipuè in legem cadere ex eo constat quod
io præcedenti inspectiooe, seu articulo de legis de-
rogatione,& abrogatione diximus; vbi ostendimus
quoque derogationem etiam aliquando propriè su-
mi genericè, prout comprehendit sublationem in
totum,& alicuius partis detractionem: sicut & mu-
tationis nomen,ipsaque mutatio substantialem, seu
quæ in totum fit,& accidentalem,seu quæ fit ex par-
te,compreheodit; vt satis ostendimus suprà *cap.* 1.
quæst. 1.*in princ. & in fin.* Adieci verò, *à superiore fa-
cta*, vt includerem solam propriam derogationem
fideicommissi, & excluderem impropriam, quæ fit
aliquando ab ipso defuncto, eiúsve herede, execu-
tore, aut fideicommissario, iuxta ea, quæ dicemus
infrà *quæst.* 5.*concl.* 1. 2.*&* 3.*huius eiusdem cap.* Addidi
autem,*legitimè*, vt significarem, hic à nobis definiri
validam dumtaxat, & licitam derogationem fidei-
commissi,quæ nimirum fit ex iusta causa, & obser-
uata debita forma, aliísque requisitis ex parte tam
impetrantis, quàm concedentis; de quibus singulis
infrà propriis locis agendum erit, etenim id legiti-
40. mom dicitur, † quod ab aliqua lege confirmatur;
vt constat ex *l. legitima, ff. de pact. toto tit. ff. de legit.
tutor. & C. vnde legit.* cum aliis adductis per Schard.
in lexic.iuris,d.verbo,legitima, & Brisson.*de verbor.ad
ius pertinent. significat. verbo, legitimi.* Subieci verò,
vltima voluntatis defuncti; pro genere proximo fidei-
commissi. nam fideicommissum esse speciem quan-
dam,licèt non per se subsistentem,illius vltimæ vo-
luntatis, quæ commuoiter hoc nomine appellatur,
quale est testamentum,codicillus,& similia; (quam
nos dispositionem causa, seu contemplatione mor-
tis nuncupauimus *cap.* 2. *quæst.* 1. passim, ob ratio-
nem *ibidem* allatam; ob quam etiam simul ob mox
factam in hac parte definitionis verbis illis, *vltimæ
voluntatis*,adiecimus quoque illud *defuncti*;) auctor
est iotet ceteros Card. Mantic. *d.tract.de coniect.vl-
tim. volunt. lib.* 1. *tit.* 5. *num.* 1.*&* 2. Hæc autem ea-
dem posterior præsentis partis definitionis particu-
la,oimirum, *vltimæ voluntatis defuncti*, simul est ap-
posita pro genere proximo, seu differentia generica
derogationis fideicōmissi, specifica verò, & propria
generis ipsius derogationis præcisè, & separatim
sumptæ;per quam differentiam derogatio fideicom-
missi cōpletur in ratione derogationis, & distingui-
tur,ac differt à derogatione legis per superiorē latè,
de qua *in d.l.derogatur,de verb.sign.* & aliorū deroga-
tionibus,de qoibus suprà circa initium huius quæst.
cuius satis aptum, & accommodatum exemplum
habemus *in l. Diui, §.* 1. *ff. de iur.codicill. & in Conc.
Trid. sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat. circa initium.* Secun-
dò principaliter dixi in definitione, *qua is ab herede
suo, aliásve à se honorato rem aliquam alteri reliquit*;
pro differentia vltima, & specifica derogationis,
prout fideicommisso applicatur, & circa illud exer-
cetor, & versatur; dum per ea verba explicatur na-
tura, & esseotia fideicommissi, quæ est obiectum,
seu materia,circa quam ipsa derogatio versatur.Ob-
41. iectum autem huiusmodi formale † dat speciem,&
vltimam differentiam actibus moralibus, & artifi-
cialibus; vt de scientiis, & artibus communiter tra-
dunt Philosophi, & in vitiis,ac virtutibus cum mo-
ralibus Philosophis etiam Theologi docent. & in
primis diximus, qoa, nimirum vltima voluntate,
is, hoc est, defunctus,cuius vtriusque statim antè in
definitione feceramus mentionem: oon autem di-
ximus, testator, vt comprehenderem id qood re-
linquitur tam ex codicillis, & omnino ab intestato,
42. quàm ex testamento; quoniam fideicommissum †
non solùm in testamento relinqui,potest, sed & in
codicillis, & omnino ab intestato; siue relinquatur
tota hereditas, siue eius pars, siue certa res singula-
ris, vt *in §.præterea*, iuncta glos. recepta, *verbo, vtis
valeant, Instit. de fideicom.hered. & §.codicillis autem,
Instit. de codicill.* cum simil. quamuis alioqui codi-
cillia † hereditas nec directò dari, neque adimi,ne- 43.
que conditio heredi instituto adiici, siue directò
substitui possit; vt expressè cauetur *in d. §. codicillis
autem.* subieci deinde, *ab herede suo, aliásve à se ho-
norato*, vt apertiùs contineretur tam quod relinqui-
tur ab intestato, quàm ex testamento. nomen nam-
que heredis † vtrumque continet, *l.* 3.*ff.de iur. codi-* 44.
cill. & tot. tit. de hered. instit. cum aliis sexcentis: &
honorati nomeo comprehendit tam heredem scri-
ptum, quàm legatarium, aot fideicommissarium
particularem, *l.Iulianus, ff. si quis omis. caus. testam.
l.filium, §. sed etsi portio, ff.de legat. præstand. l. fidei-
commissa, §. plerumque, ff.de leg.* 3. nam tam ab here-
de, ac legatario, quàm à fideicommissario † relin- 45.
qui per testatorem, aut iorestatum moriturum po-
test; vt constat ex *d.§.præterea, Instit. de fideicom. he-
red.* ibi; eum quoque, cui aliquid restituitur, po-
test rogare, vt id rursum alij aut totum,aut partem,
vel etiam aliquid aliud restituat: iuncto *princ.Instit.
de sing. rebus per fideicom. relict.* vbi ait Imper. quòd
potest quis heredem, vel legatarium rogare, vt ali-
cui rem singularem restituat. *& §.* 1. *Instit. eod. tit.*
ex quo simul huios rei extensio, restrictio,& decla-
ratio habetur, in hæc verba: potest autem non so-
lùm proprias res testator per fideicommissum re-
linquere; sed & heredis, aut legatarij,aut fideicom-
missarij,aut cuiuslibet alterios: itaque & legatarius,
& fideicommissarius non solùm de re rogari potest,
vt eam alteri restituat,quæ ei relicta sit; sed etiā de
alia siue ipsius,siue aliena sit: hoc solùm obseruan-
dum est, ne plus quisquam rogetur alteri restitue-
re, quàm ipse ex testamento ceperit; nam, quod
amplius est, inutiliter relinquitur: cùm autem alie-
na res per fideicommissum relioquitur, necesse est
ei, qoi rogatus est,aut ipsam redimere, & præstare,
aut æstimationem eios soluere. Hæc Imperator. ex
quibus, iunctis superiùs per nus adductis, satis con-
stat meritò nos in definitione dixisse, *alteri rem ali-
quam relinquere*,non autem,*heredi,legatario,aut fidei-
commissario*; qooniam cum ex prædictis liqueat tum
heredem, tum legatarium, tum etiam fideicom-
missarium grauari posse ad præstandum alteri fidei-
commissum vel vniuersale, vel speciale, seu parti-
culare, debuit poni dictio, seu nomen, quod hisce
singulis referri posset, cuiusmodi est, aliquis, alter,
alius, vt sic ad singulos illos tres congruè referretur,
prout singulis aut mediatè, aut immediatè vel fidei-
commissum speciale, seu certa res singularis, vel
vniuersale, hoc est, hereditas, eiúsve pars à defun-
cto relinqui potest; atque hanc etiam ob causam
diximus, *rem aliquam*; nomen enim rei: non mo-
dò comprehendit † certam rem, ac singularem, 46.
quæ relinquitur, veluti fundom, argentum, homi-
nem, vestem, & pecuniam numeratam, vt constat
ex *d.§.præterea. Instit.de fideicom. hered.* & ex *princ.
Instit. de sing. rebus per fideicom. relict.* verumetiam
quicquid est in patrimonio nostro; vt satis liqnet ex
*l.pecuniæ, l.rei appellatio. in princip. & l. rei appellatio-
ne, ff.de reg.iur.* cum simil. Adiecimus autem, *ali-
quam*; vt quid etiam † minimom includeremus,iux- 47.
ta glos.communiter receptam *in Clement.* 1. *in princ.
verbo, aut earum parte aliqua, de for. compet.* quam
etiam inter alios sequitur Bart. *in l. si seruum, §. præ-
tor ait, ff. de acquir. hered.* Ias. *in l.* 1. *ff. de pact.* Alex.
consil. 58. *lib.* 4. & plerique relati pariter, ac pro-
bari à Tiraquell. *in repet. l. si vnquam, verbo, omnia,*

vel

vel partem aliquam, num. 13. vsque ad 17. & num. 21. & seq. C. de renoc. donat. vbi allegat quoque ad id optimos text. in l. hanc legem, ff. de contrah. empt. d. l. si seruum, §. prætor ait, ff. de acq. hered. l. eorum, §. 1. ff. de damn. infect. iuncta l. si proprietarius, ff. eod. tit. l. 2. in princ. iuncto §. si quis igitur, ff. vi bon. rapt. l. 2. §. meritò, ff. ne quid in loc. publ. l. Gallus, §. in omnibus, ff. de lib. & posthum. iuncta l. Papinianus, §. quoniam autem, ff. de inoffic. testam. facit etiam text. in l. si post pubertatem, ff. de ius. & rat. distrab. necnon d. Clem. 1. in princ. de for. compet. quo præcipuè nititur dicta glos. & quamuis in contrarium faciant pleraqoe allegata per Tiraq. vbi suprà num. 15. & 21. tamen ea vel ita accipienda sunt, vt etiam magna comprehendat; vel ad summum iuxta subiectam materiam: quorum neutrum officit rei, de qua agimos. Denique in definitione vsi sumus verbo, reliquit, quod ex proprietate vo-
48. cabuli † non solùm congruit fideicommissis particularibus, seu legatis, vt constat ex cap. requisisti, passim, de testam. l. 1. §. si debitori, ff. vt in possess. legat. necnõ ex rubr. ex toto ferè titulo Instit. de singulis rebus per fideicom. relict. verùm etiam fideicommissis vniuersalibus; vt constat ex §. 1. & vlt. in fin. Instit. de fideicom. hered. l. cum filiofamilias, ff. de legat. 1. iis verbis; fideicommissum vires capit, cùm ipsis, per qoos commodom hereditatis, vel legati patri, dominóque quæritur; fideicommissum hereditatis relinquitur: & §. codicillis autem, Instit. de codicill. ibi; nam per fideicommissum hereditas relinquitur. Et
49. qooniam verbum, relinquere, propriè † pertinet ad testamenta, & similes vltimas volontates, & tempos mortis significat; vt satis probat Peregr. d. tract. de fideicomm. art. 45. num. 6. in quibus etiam dumtaxat,
50. non autem in contractibus † fideicommissa fieri possunt, vt idem latiùs ostendit art. 1. num. 12. & 15. necnon art. 51. num. 2. præcipuè pes text. in l. quidam cùm filium, ff. de hered. instit. & per alia iura, & Doctor. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 1. numer. 9. & 14. ideo etiam iure optimo in prædicta definitione derogationis fideicommissorum verbo, relinquere, vsi sumus. Atque ex his satis, ni fallor, explicata simúlqoe confirmata manet definitio, quam attulimus derogationis fideicommissi: finísque sit præsenti primæ huius cap. quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

51. *Diuisionis, seu partitionis vtilitas in qualibet disputatione.*
52. *Derogationis fideicommissorum genera, seu species vnde sumi possint.*
53. *Derogatio fideicommissi alia fit à superiore fideicommittentis, seu derogationem impetrantis; alia verò à persona priuata; & vtraque quot modis possit contingere.*
54. *Derogatio fideicommissi, quæ fit auctoritate legis, ad causam efficientem reducitur; & quando fiat; cum duob. num. seqq.*
55. *Derogatio fideicommissi per præscriptionem, aut consuetudinem ad quam speciem reducatur.*
56. *Derogatio fideicommissi ex parte materiæ quotuplex sit; cum aliquot num. seqq.*
57. *Fideicommissum aliud vniuersale, aliud particulare; & quid vtrumque sit.*
58. *Fideicommissum quomodo definiatur.*
59. *Fideicommissum singulare an detur præter speciale, seu particulare, & vniuersale.*
60. *Fideicommissum vniuersale, & particulare, seu speciale in quo differant.*

Io. Petr. Moneta vlt. volunt. de commut.

61. *Fideicommissarius vniuersalis quis esse censeatur.*
62. *Fideicommissum aliud expressum, aliud tacitum, & quid vtrumque sit, & quibus verbis inducatur; cum plerisque num. seqq.*
63. *Verbum, do, quando obliquetur, & inducat fideicommissum.*
64. *Verbum, restituo, & alia obliqua prolata in persona testatoris, habent sensum directum.*
65. *Verba directa, obliqua, communia, ciuilia, & naturalia quæ sint; huiusque rei vtilitas; remissiuè.*
66. *Fideicommissum tacitum quódnam sit; & ibi quòd voluntas testatoris maximè in fideicommissis spectanda est.*
67. *Fideicommissum inducitur non modò per verba obliqua præceptiua, aut precaria, seu deprecatiua, vel per directa quoad fideicommissum particulare, non vniuersale; sed etiam quoad vtrumque per verba enuntiatiua relata non ad honoratum, sed ad grauatum, qui non sit de filiis testatoris; & nisi denotent solum consilium, vel potestatem.*
68. *Verba conditionalia non nisi conditionale fideicommissum inducunt.*
69. *Voluntas testatoris, quæ venit in necessariam consequentiam verborum expressorum, habetur pro legitima etiam ad inducendum fideicommissum, vel non inducendum; & numer. seq.*
70. *Fideicommissum inducitur, licèt oratio sit imperfecta ex defectu vnius verbi, & vbi aliàs dispositio testatoris non posset consequi suum effectum; & num. seq.*
71. *Substitutio directa pupillaris inutilis conuertitur in fideicommissariam pupillarem vtilem.*
72. *Fideicommissum tacitum inducitur per ea verba; & volo, quòd hereditas mea vadat de herede in heredem; vel, quòd mea bona in perpetuum remaneant infrascriptis filiis, & heredibus meis, eorumque descendentibus.*
73. *Fideicommissum tacitum an inducatur causa vitandi absurdi; aut cum effectus idem euenit, ob quem in alio casu, qui non contigit, testator fideicommissum constituit.*
74. *Fideicommissum tacitum inducitur, ampliatur, restringitur, ac declaratur ex ratione, seu causa expressa in dispositione, per quam testator fideicommissum aliquod constituit; idemque in ratione, seu causa vnica, licèt non expressa: nisi apposita fuisset aliqua dictio restrictiua ad præcedentia, vt, modo suprascripto; vel illa non esset propria ratio, sed illatio.*
75. *Fideicommissum tacitum plerisque modis inducitur remissiuè.*
76. *Prohibitio nuda, & simplex alienationis non valet, neque inducit tacitum fideicommissum, licèt testator alienationem infirmasset; & siue vnus, siue plures fuerint instituti; ac siue prohibitio facta sit per modum conditionis, siue dispositiuè.*
77. *Prohibitio alienationis facta fauore familiæ, aut certarum personarum valet; ac vbi fiat nulla causa generali adiecta, quia volo, &c. inducit fideicommissum solùm in casum alienationis. & quid si post prohibitionem alienationis adiecta sit prædicta causa generalis; num. 78.*
79. *Fideicommissum aliud purum, aliud in diem, aliud conditionale; & quid eorum quodque sit*
80. *Conditio, si sine liberis decesseris, & illa, post mor-*

tem æquiparantur.

81. *Fideicommissum etiam diuidi potest solùm in purum, & conditionale, quia illud, in diem, ad horum alterum plerumque accedit.*

82. *Fideicommissum aliud est reale, quod rem sequitur, & ad heredes transit, aliud personale, quod non egreditur personam, cui est iniunctum; & quando præsumatur reale, vel censeatur personale.*

83. *Fideicommissum aliud est ascendentium, aliud collateralium, aliud penitus extraneorum: item aliud relictum certæ personæ, aliud certæ familiæ; & hoc vel toti familiæ, vel certæ qualitati personarum illius, vt primogenito.*

84. *Derogatio fideicommissi alia fit in totum, & dicitur propriè abrogatio: alia fit in aliqua parte, ac propriè dicitur derogatio.*

85. *Derogatio fideicommissi siue in totum siue pro parte, quomodo ratione causæ formalis diuidi possit. & quomodo ex parte causæ finalis; num. 86.*

87. *Formula derogationis fideicommissi, quā supremus Princeps sæcularis cum voto sui senatus concedit, vt vendi possint aliqua bona fideicommissaria, ob id maximè, quod supplicans vltimus ex vocatis esse videatur.*

88. *Formula derogationis fideicommissi facienda ab eo, qui facultatem habet derogandi fideicommissis in casibus à iure permissis; maximè pro alienatione bonorum fideicommissariorum ad sananda debita heredis.*

89. *Formula supplicationis pro derogatione fideicommissi obtinenda à Romano Pontifice ratione dominij temporalis, vt alienari possint ad tẽpus & vsque ad certam summam bona à testatore prohibita alienari, & fideicommisso subiecta pro dissoluendo ære alieno ipsius, & heredum.*

QVÆRO SECVNDO, quotuplex sit derogatio fideicommissorum.

Præmissis, vel potiùs prætermissis iis, quæ suprà initio 2. cap. huius tract. de diuisione, seu partitione post explicatum quid nominis, & quid rei subiicienda, breuiter tamen, diximus: & omissis etiam iis, quæ
51. de vi, & vtilitate † diuisionis eiusdem, seu partitionis in quauis disputatione Rhetores tradiderunt, ac præcipuè Marcus Tullius *in Topic. ac de Inuent.* illud vnum admonuisse hoc loco sit satis, quod ex nostris tradidit glos. *in proœm. Instit. Iustin. §. igitur, verbo, easdem institutiones,* dum ait, quòd partitio animum legentis inuitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiosè reformat: id confirmans ex §. *sed non vsque; vers. sed ne in primis, Instit. de legat. & l. 1. ff. de dol. mal. & met. except.* Sebast. autem Medic. *in proœm. d. sui tract. de dispnition. n. 16.* huius rei addit rationem; quia difficultas ex permixta traditione procedens per separationem explicatur, ac tollitur, vt *in d. §. seu vers. sed ne in primis*; facitque §. *alio quoque modo, in fin. Instit. quib. mod. testam. infirm.*

His de diuisione leuiter tactis, & primoribus labiis, vt aiunt, degustatis, ad genera, & species, seu quasi derogationis fideicommissi veniamus, eas de-
52. sumenda † tum ex causa efficiente, nimirum ex persona illius, qui derogare possit, tū ex causa materiali, hoc est, fideicommisso ipso, eius varias species recensendo, circa quas considerari potest derogationem versari; tum ex causa formali, scilicet ex diuersis modis, quibus ea valeat exerceri; tum denique ex causa finali, ob quam huiusmodi derogatio fieri possit. nō tamen confestim sequitur, vt in his omnibus speciebus facta derogatio fideicommissi valida sit, & licita: neque id nos in hac quæstione intendimus; sed illud solum, vt videamus, in quibus speciebus, & casibus ea contingere siue de iure, siue de facto possit. nam in quibus fieri de iure duntaxat valeat, latiùs disseremus quoad causam quidem efficientem *quæst. seq. & 5.* quoad causam materialem, *quæst. 4.* quoad formalem *quæst. 6. & 7.* quoad causam denique finalem aliquid dicemus *quæst. seq. ad fin. & quæst. 8. concl. 14. cum seq.* plura verò *d. quæst. 6. concl. 2. 3. & 4.* in hac porrò quæst. postquam genera, & species, seu quasi derogationis fideicommissorum proposuerimus, afferemus aliquas earum formulas, illas nimirum, quas poterimus reperire.

Et quidem primò ex parte causæ efficientis derogatio fideicommissi † potest diuidi, vt alia sit, quæ 53.
fit à superiore ipsius fideicommittentis, cámve impetrantis, atque adeò publica auctoritate; alia quæ fit à priuata persona, & sic auctoritate priuata. quæ diuisio, & distinctio derogationis fideicommissi præterquam quòd per se patet, satis etiam apertè ponitur à Molin. seniori *tract. de primog. Hispan. lib. 4. ferè per tot.* altero Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disput. 470. 557. 583. 647. & 649. vsque ad 653.* Peregr. *in tract. de fideicom. art. 40. 52. & 53.* passim. Quæ autem fit à superiore, vel est à supremo Principe, vel à Principe recognoscente superiorem, vel denique à iudice, de quorum primis duobus agit Peregr. *d. art. 52. ex num. 107.* de postremo *art. 53.* de quo etiam Molin. prior *d. lib. 4. cap. 8.* posterior *d. disp. 647.* sicut de primo latiùs tractat ille *d. lib. 4. cap. 3. 4. & 6.* hic *disp. 649. cum duabus seqq.* Derogatio verò fideicommissi, quæ fit priuata auctoritate, vel est per reuocationem fideicommissi factam ab ipso fideicommittente, de qua fusiùs Peregr. *d. art. 40. n. 45. & art. 51. à n. 1. vsque ad 8.* prior Molin. *d. lib. 4. cap. 1.* & posterior *d. disp. 583.* aut ab eius successore, de qua hic ipse Molin. *d. disput. 470.* & ille *d. lib. 1. cap. 19. 20. & 21.* vel per remissionem, compromissum, aut transactionem super eo factam à fideicōmissario, qua de re pluribus agit Molin. senior *d. lib. 4. cap. 9.* & iunior *d. tract. 2. disp. 557.* Peregr. *d. art. 40. ex n. 119. & art. 52. à num. 9. vsque ad 105.* & Michael Crass. *in tract. de succ. ess. §. fideicommissum, quæst. 62. cum duabus seqq.* Ad hoc caput causæ efficientis reducitur † derogatio fideicommissi, quæ fit 54.
auctoritate legis, sic appellata inter ceteros à Peregr. *d. art. 52. n. 106.* hic autem modus derogationis fideicommissi per legis auctoritatem vagatur per omnes penè species huius multiplicis derogationis fideicommissorum ex capite causæ illius efficientis, & in iis speciebus reperitur partim tacitè, accessoriè, & indirectè; partim etiam & in earum aliquibus directè, ac principaliter, cùm nimirum ius eiusmodi derogationem expressè præcipit, aut permittit: eatenus autem reducitur ad eam derogationem, quæ fit à superiore, quatenus lex omnibus superior est, eique omnes subsunt, excepto supremo Principe, *l. 1. ac ferè toto tit. ff. & C. de legib. cap. 1. de constitut. cap. solita, de maiorit. & obed. & cap. omnis anima, de censib.* cum similib. iuncta *l. Princeps, ff. de leg. l. digna vox, C. eod. tit. & cap. proposuit, de concess. præbend.* cum suis concord. necnon quatenus Princeps velle non creditur per rescriptum, & magistratus, seu iudex etiam non potest per sententiam fideicommissis derogare; nisi lege aliqua permittente. Similiter cùm fideicommittens, eiúsve heres, & successor, aut executor reuocat in totum, vel pro parte fideicommissum in casibus à iure permissis, aut cùm fideicommissarius seruatis seruandis illud remittit, fideicōmisso derogare quodammodo, consequenter nimirum & indirectè, ac tacitè censetur auctoritate legis. Huic affinis est etiam modus derogandi fideicōmissis † per præscri- 55.
ptionem

ptionem, de quo latè Peregr. *d. tract. de fideicom. art.* 41. cùm præscriptio ipsa à lege inducta sit, *tot. tit. de præsumpt. ff. C. & in Decretal.* idémque dicendum de consuetudine seu auctoritate legis non scriptæ, quæ & ipsa est à iure approbata, *l. de quibus, ff. de legib. l. 1. & tot. tit. C. quæ sit long. consuet. cap. cùm dilectus, cap. cùm consuetudinis, & cap. fin. de consuet.* cum simil. Principaliter autem, expressè, ac directè legis scriptæ auctoritate fideicommisso derogatur, cùm res fideicommisso subiectæ alienantur causa dotium constituendarum, & restituendarum; quam rem latè prosequitur idem Peregr. *d. tract. artic.* 42. vel pro detractionibus ex causa æris alieni, legatorum, legitimæ, ac Trebellianicæ; de qoibus fusè inter cæteros ipsemet affert *d. num.* 106. pro exemplis derogationis, quæ auctoritate legis scriptæ, hoc est, expressè, directè, & principaliter legis auctoritate fit; de quibus causis nos quoque, Deo dante, quod ad rem nostram attinet infrà suis locis agemus, ac præsertim *quæst. seq. conclus. 3. vsque ad* 11. vbi alias quoque nonnullas addemus; necnon *quæst. 5. concl.* præsertim 5. vbi de derogatione per nouam legem agemus. Nunc verò expedito capite diuisionis derogationis fideicommissorum ex parte causæ illius efficientis, ad reliquas eiusdem causas iuxta ordinem non longè ab initio huius quæstionis propositum transeamus.

Ex parte igitur causæ materialis derogationis fideicommissorum, seu materiæ, circa quam huiusmodi derogatio versatur, hoc est, ex parte ipsius
56. fideicommissi; eiusdem derogationis diuisio † sumi debet ex multipliei diuisione fideicommissi, seu variis eius speciebus. Quatuor autem præcipuas
57. reperio fideicommissi diuisiones. Prima est † in vniuersale, per quod tota hereditas, vel quota hereditatis pars alicui per modum obliquum defertur, seu relinquitur: de quo habetur *ff. & C. ad S.C. Trebell. & Instit. de fideicom. hered.* vbi, & aliàs sæpe dicitur fideicommissaria hereditas: & particulare, seu speciale, per quod certa res, hoc est, singularis alicui quibuscumque verbis in vltima voluntate relinquitur: de quo agitur *Instit. de sing. reb. per fideicom. relict. & Instit. de legat.* necnon *in tit. ff. de legat. & fideicom.* 1. 2. ac 3. *& C. de legat. C. de fideic. & C. comm. de legat. & fideicom.* vocatúrque pecuniarium fideicommissum *in l. nam quod, §. vlt. ff. ad S.C. Trebell.* Omissa verò descriptione Marzar. *in epit. fideicomm. quæst.* 1. fideicommissum vniuersale satis congruè definitur à Peregr. *d. tract. de fideicom. art.* 1. *numer.* 2. passiuè quidem sumptum, (quod passim in iure dicitur fideicommissaria hereditas, vt diximus;) quòd sit successio in vniuersum ius defuncti per modum obliquum: actiuè verò sumptum pro substitutione fideicommissaria, quòd sit sobrogatio in locum alterius obliquo modo per vltimam voluntatem facta. vbi successio in vniuersum ius defuncti, vel subrogatio in locum alterius per vltimam voluntatem facta, ponitur loco generis proximi: illud autem per obliquum modum, seu obliquo modo, ponitur loco differentiæ, (vt idem explicat *d. numer. 2. cum duobus seqq.*) ab institutione, & substitutione directa, per quam heres, vel directè substitutus capit hereditatem vti iacentem, non autem ministerio alterius, prout facit fideicommissarius; legatum verò, atque adeò fideicommissum particulare definitur à I.C. Florentino *in l. legatum est, in princ. ff. de legat.* 1. delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod vniuersum heredis foret, alicui quid collatum velit: & à Modestino *in l. legatum est, ff. de legat.* 2. definitur donatio quædam testamento relicta: quam definitionem *glos.* 2. ibidem communiter recepta, teste Ant. Gomez *tom. 1. var. resol. cap. 11. numer.* 3. Crass. *d. §. legatum, quæst. 3. in princ.* Peregr. *d. artic. 1. numer.* 5. & alij sæpe his verbis supplendo explicant; donatio quædam à defuncto relicta ab herede præstanda. quibus etiam verbis prorsus eam profert Imper. *in §. legatum*, quæ est 1. *Instit. de legat.* & hanc definitionem refert quoque, ac sequitur Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 7. tit. 2. num.* 2. vbi
fideicommissum † sic definit, vt sit donatio quæ- 58.
dam verbis precariis, seu inflexis non ciuilibus à defuncto relicta. quam definitionem colligit ex *tot. tit. C. de fideicom. & §. vlt. Instit. de sing. reb. per fideicom. relict. num.* autem 3. & 4. expresse approbat hanc diuisionem fideicommissi in vniuersale, & spe-
ciale. & licèt *numer.* 7. addat tertiam speciem, † ni- 59.
mirum singularis; dicens, vniuersale esse, quod defunctus relinquit totam hereditatem suam, vel eius partem, vt *tot. tit. Instit. de fideicom. heredit.* speciale autem si quis per fideicommissum relinquat hereditatem alterius, quæ sibi obuenerit, Bart. *in l. cum filius, §. 1. ff. de legat.* 2. Cranet. *lib. 1. num.* 144. *ff. de legat.* 1. singulare denique vbi res singulæ per fideicommissum fuerint relictæ, *Instit. de sing. reb. per fideic. relict.* tamen & ipse Mantic. *d. tit. 2. num. 5. &* 6. fideicommissum speciale singularis nomine appellat; & ita sumit Imper. *in d. tit. Instit. de sing. reb. per fideicom. relict.* & expressa diuisio fideicommissi in vniuersale, & speciale, nulla singularis habita mentione, non semel in iure habetur, ac probatur, vt *in l. fin. in prin. C. de fideicom.* necnon §. *in primis igitur*, §. *sed quia stipulationes, & §. præterea*, iuncto §. *& quia*, seu *fin. Instit. de fideicom. hered. & l. 3. §. sin autem*, qui est fin. *C. comm. de legat.* ac præter Doctor. tum *ibi*, tum alibi sæpe approbatur à Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 1. num.* 1. & Michaël. Crass. *d. tract. de succession. §. legatum, quæst. 1. numer. 4. & §. fideicommissum, quæst. 3. num.* 1. & 2. vbi *vsque ad numer.* 7. aliquot differen-
tias † inter vtrumque assignat: vt etiam facit 60.
Mantic. *d. tit. 2. n. 5. &* 6. quas commemorare non est necesse: illa verò præcipua est, quam idem Crass. ex communi affert *d. quæst. 5. num. 2. & quæst. 46. n. 1. cum seq.* ac nos aliquibus glos. & iuribus cit. admonuimus *sup. quæst. præcedent. circa med.* vt nimirum ad instantiam fideicommissarij particularis, seu legatarij non cogatur heres adire: secus ad instantiam fideicommissarij vniuersalis. quibus nunc addimus text. *in d. l. nam quod, §. vlt.* vbi eius rei ratio affertur. Idémque decernitur, licèt fideicommissarius particularis offerat heredi cautionem indemnitatis; at-
que etiam † heredem rogatum restituere heredita- 61.
tem, hoc est, totam, eiúsve partem quotam, vt *ibi* probat glos. recepta *in verbo, hereditatem*, cogi adire tamquam à fideicommissario vniuersali, ab eo, cui heres illam rogatus est restituere: idémque cauetur *ibidem* de eo, qui rogatus sit restituere bona, vel familiam, vel pecuniam, vel vniuersam rem meam; & *l. seq. quæ incipit, vel omnia*, de rogato restituere omnia bona sua, alia verò statim seq. *incip. cogi poterit, in princ.* idipsum dicitur, &, si patrimonium fuerit rogatus; &, si facultates, &, si quicquid habeo; &, si censum meum, fortunas meas, substantiam meam, aut peculium meum, testator dixerit; aut quicquid ad te ex hereditate bonisve meis peruenerit, rogo restituas. In §. autem *inde quæritur, cum seq.* illius *l. cogi*, aliæ quoque extensiones, & declarationes habentur prædictæ differentiæ: quas, ne longum faciam, cùm maximè eas hoc loco referre necessarium non sit, consultò prætermitto: & ad alteram fideicommissi præcipuam diuisionem transeo; quæ

62. est † in expressum, & tacitum. ita post alios Crass. *d. tract. de success. §. fideicommissum, quæst. 4. numer. 1. cum tribus seqq.* docens expressum esse, quod fit verbis precariis, seu obliquis; vt, si testator dixerit, rogo heredem meum vt hereditatem alteri restituat, vel, volo quòd hereditas mea detur Titio; aut, cùm substituit his verbis, vulgariter, & per fideicommissum. quod idem dicendum est de aliis verbis siue deprecatiuis, siue precariis, vt, mando, peto, opto, exigo, desidero, cupio, fideicommitto; siue, & multo magis de præceptiuis, iubeo, & præcipio; de quibus omnibus mox dicemus, præcipuè ex *l. 2. C. comm. de legat.* & Peregr. *d. tract. de fideicomm. artic. 1. numer. 46. 47. & 51.* de verbo

63. autem *do*, ipse censeo, quòd, † si iungatur verbo, *lego*, dicendo, do, lego, prout sæpe habetur *in tit. ff. de legat. & fideicomm. 1. 2. & 3.* obliquetur, & fideicommissum inducat; quoniam verbum, *lego*, vti obliquum importat fideicommissum, vt *quæst. præcedent. ante medium vers. de nomine autem fideicommissi*, ostendimus. Idémque erit, si referatur ad grauatum, vt, volo, quòd hereditas mea, vel talis res detur Titio; aut heres meus damnatus sit, vel damnas esto dare; iuxta latè tradita per Crass. *dicto tract. de success. §. substitutio, quæst. 5. num. 22. & §. fideicommissum, quæst. 4. numer. 2.* multo verò magis, si expressè ponatur in persona heredis, alteriúsve grauati. nam tunc etiam verbum directum obliquatur; vt, si dicatur, heres meus Titium faciat heredem; vt satis probat Crass. *d. §. substitutio, quæst. 4. numer. 9. vers. quando verò verba etiam directa.* Quòd si prædictum verbum, *do*, prolatum sit in persona testatoris solùm, & de per se; cuius rei exemplum nullum in iure humano reperi, sed in iore diuino; *Gen. 48. in fin.* vbi Iacob morti proximus dixit Ioseph filio suo, *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhei in gladio, & arcu meo*; (nisi dicamus vel propheticè eum loqutum prædicendo futurum, vt eius descendentes eam partem haberēt, quam obtinuisse videntur *Iosue 16. cum seq.* vel tunc eam partē per actum inter viuos illi tradidisse:) tunc existimo, verbum illud, *do*, habere sensum directum, atque adeò non inducere fideicommissum; ex eo,

64 quòd † de verbo etiam obliqoo, vt, *restituere*, (iuxta tradita per eundem Crass. *d. §. substitutio, quæst. 5. num. 24.*) docet ipsemet *eod. §. quæst. 4. numer. 9. in princip.* huiusmodi verbum, aut aliud obliquum, si prolatum sit absolutè in persona testatoris, vt, quando Titius decesserit, hereditatem meam restituo Caio, habet sensum directū. Quæ autem sint † verba

65. directa, quæ obliqua, & quæ communia, & quę ciuilia, vel non ciuilia, seu naturalia; huiusque rei effectū & vtilitatem videas, si lubet, apud Menoch. *tract. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 52. vsque ad 58.* & Michael. Crass. *d. tract. de succession. §. institutio, quæst. 14. cum seq. §. substitutio, quæst. 4. & 5.* atque ab his citatos, præcipuè verò Sfort. Odd. *in tract. de compend. substit. part. 4. & 5.* glos. Bart. & alios *in l. 2. C. commun. de legat. & l. Centurio, ff. de vulg. & pupill.* Nos verò, cùm de primo membro huius diuisionis fideicommissi dixerimus, nimirum de expresso, aliquid nunc dicamus de altero membro eiusdem diuisionis, hoc est, de tacito. Igitur taci-

66. tum fideicommissum † illud est, quod inducitur ex coniecturata mente, & voluntate testatoris; quoniam hæc maximè in fideicommissis spectanda est, *l. pen. ff. de leg. 1. l. fideicommissa, §. item, si quis, & l. quisquis, ff. de legat. 3.* latè Crass. *d. §. fideicommissum, quæst. 4. numer. 5.* & Peregr. *d. tract. de fideicomm. artic. 11. numer. 1. & 2.* qui *à numer. 4. vsque ad 24.* pluribus docet, (id tamen declarans,) quòd, si satis ex coniecturis appareat de mente, & voluntate testatoris, receditur a proprietate verborum; quod & facit Crass. *d. quæst. 4. numer. 6. cum quatuor sequent.* Huc spectat, quòd fideicommissum induci-

tur † non modò per verba obliqua præceptiua, 67.

vt, *iubeo*, & *præcipio*, quæ directa vocantur, *in l. 2. C. commun. de legat.* aut precaria, seu deprecatiua, vt, *volo, mando, cupio, peto, rogo, opto, fideicommitto, desidero*, iuxta *l. omne verbum*, seu *2. C. commun. de legat. & §. vlt. Instit. de sing. reb. per fideicomm. relict. l. etiam hoc modo, & l. eo modo, ff. de leg. 1.* cum aliis adductis a Peregr. *d. artic. 1. numer. 46. & 51.* quæ verba inducunt expressum fideicommissum, & sonant, vt quis capiat de manu alterius, immo & directa illa, quæ sonant, vt quis capiat de manu sua, & propria auctoritate; idque quoad fideicommissum particulare, secus quoad vniuersale; vt probat inter alios Bart. *d. l. 2. num. 1. & 2.* sed etiam quoad vtrumque, per verba enuntiatiua, vt, *credo, te daturum; scio, te daturum*, seu *restituturum Titio*, & similia, *d. l. etiam hoc modo, l. & eo modo, ff. de legat. 1. l. vnum ex familia, §. fin. ff. de leg. 2. l. Pamphilo, in princ. ff. de leg. 3.* & aliis in iuribus ad id adductis à Peregr. *d. artic. 1. numer. 47.* vbi etiam docet, hoc procedere, vbi hæc verba enuntiatiua referuntur ad alios grauatos, quàm filios testatoris. *numer.* autem 48. eandem regulam ex communi temperat primò, vt procedat dummodo verba enuntiatiua referantur ad grauatum: secus si ad honoratum; tunc enim sunt adulatoria, per text. *in l. Iulianus, §. ex his, ff. de leg. 3. & l. generali, in princ. ff. de vs. & vsufr. legat.* idémque ex communi resoluit Crass. *d. quæst. 4. numer. 12.* id tamen sublimans *num. 13.* post alios, nisi post verba enuntiatiua per se non sufficientia ad inducendum fideicommissum testator onus successiuè iniungeret. Secundò prædictam regulam temperat Peregr. *d. artic. 1. numer. 49.* quòd verba etiam ad grauatum relata, si solùm consilium denotant, aut potestatem, non inducunt fideicommissum: & de consilio probat per text. *in l. cum pater, §. mando, ff. de legat. 2.* de potestate ex Bart. *in l. fideicommissa, §. si quis ita, ff. de legat. 3.* & satis probat text. *d. l. fideicommissa, §. quamquam autem.* sicut in *§. ita quis*, habetur de iis verbis, *illum tibi commendo*, vt *quæst. præced.* admonuimus; & per eum text. adnotauit Peregr. *d. artic. 1. numer. 51.* idem ex iuribus, ac Doctor. subdens

numer. 52. de verbis † conditionalibus, vt fidei- 68.

commissum non inducant absolutum nimirum, sed solùm conditionale, de quo nos aliquid *infrà*. Interim verò adnotanda est altera regula, quam circa hoc tacitum fideicommissum somptum ex coniecturata mente testatoris tradit, & latiùs comprobat

Peregr. *d. tract. de fideicomm. art. 11. num. 25.* vt † vo- 69.

luntas testatoris, quæ non fuit expressa per verba; si tamen veniat in necessariam, & manifestam consequentiam verborum expressorum, habetur pro legitima etiam ad inducendum, vel non inducendum fideicommissum; inter alia ex text. *in l. Titia Seio, §. Seia libertis, l. Titia cum testamento, §. Titia, ff. de leg. 2. & d. l. fideicommissa, §. item si quis, ff. de legat. 1.* quam regulam *num. 26.* multis iuribus ad id allegatis, præsertim *l. si in testamento, ff. de legat. 1. l. cum pater, §. cum imperfecta, ff. de legat. 2. & l. verbum, volo, C. de fideicom.*

intelligit primò procedere, † quando verba fidei- 70.

commissi non essent integraliter explicita, vt quia oratio esset imperfecta; nam ad ipsam perficiendam subaudiretur verbum, aut aliqus alia vox. *num.* autem 29. *cum tribus sequentibus.* eamdem intelligit

git secundò, quando testatoris dispositio non ali-
ter posset consequi suum effectum; tunc enim, vt
valcat voluntas testatoris, quamuis non expressa,
habetur pro expressa etiam ad fideicommissum in-
ducendum: ad id præcipuè adducens textum *in d. l.*
Seia libertus, & l. peculium, §. imperatum, ff. de pe-
cul. leg quod idem ex communi sentit Crass. *d. §. fi-*
deicommissum, quæst. 4. numer. 14. & 15. ex aliis, quæ
latiùs ipsemet pluribus relatis tradiderat *d. tract.*
de successiom. §. substitutio, quæst. 71. numer. 3. &
seqq. docens, verba directa, licèt in fideicommis-
sum non sonent, nec iure fideicommissi intelli-
gantur; tamen, si directo iure valere non possent,
ad fideicommissi interpretationem trahi ex vo-
luntate testatoris. quinimmò idem ferè, si valere
aliàs possint iure directo, sed propter non obser-
uatam solemnitatem dispositionis nequeant; vt,
si pater filio impuberi fecit testamentum pupilla-
re, quod propter solemnitates non obseruatas, vt
71. testamentum popillare valere nequit: namque †
directa pupillaris inutilis per benignam interpre-
tationem conuertitur in fideicommissariam pupil-
larem vtilem. Subdit autem *d. quæst. 4. numer. 16.*
& 17. ex communi nonnullis relatis, tacitum
72. fideicommissum induci, † si testator institutis
heredibus subiiciat hæc verba; *& volo, quod*
hereditas mea vadat de herede in heredem; vel si
ordinet, quòd sua bona in perpetuum rema-
neant infrascriptis filiis, & heredibus suis, eo-
rúmque descendentibus. Tacitum pariter fidei-
commissum inducitur, iuxta multorum senten-
tiam, quos refert Peregr. *d. artic. 11. numer. 45.*
73. gratia † vitandi absurdi; veputa inhumanita-
tis, aut scandali, alteriúsve inconuenientis. & *nu-*
mer. 46. post alios, (id declarans *numer. 47. cum*
seq.) ex eo docet induci quòd dispositio confer-
tur in certum casum à testatore consideratum re-
spectu alicuius effectus, tunc enim licèt casus ille
non eueniat; si tamen casus contingat, per quem
idem sequatur effectus, dispositio trahitur ad ca-
sum euenientem, considerata voluntate defun-
74. cti. Præterea tacitum fideicommissum † ex ra-
tione, & causa inducuntur. & inducta amplian-
tur, restringuntur, ac declarantur; ita, vt, si te-
stator fideicommissum relictum ad certas perso-
nas, & tempora constituisset, subiecta genera-
li ratione apta comprehendere plures alias per-
sonas, & plura alia tempora, ad eas quoque per-
sonas, & illa tempora extendatur; vt pluribus
relatis tradunt Peregr. *d. artic. 11. numer. 54.* &
Crass. *d. quæst. 4. numer. 20. & 21.* qui id exten-
dens quoque ad rationem non expressam, vni-
cam tamen, & quæ sola possit assignari. Peregr.
autem *d. artic. 11. numer. 55. & seq.* prædictam
doctrinam alios secutus declarat primò, vt ra-
tio non ampliet fideicommissum, & prohibitio-
nem, quando commodè restringi potest ad termi-
nos constituti fideicommissi, & prohibitionis præ-
cedentis; veluti si dictum fuisset, quia voluit bo-
na semper permanere in familia sua secundùm
modum suprascriptum: secundò vt locum non
habeat, quando testator per modum non ratio-
nis, sed illationis, & cuiusdam futuri euentus
locutus fuisset, quia dixisset, ita enim fiet, vt res
de familia non exeat; vel quid simile; præcipuè ex
Bart. *in l. pater filium, §. fundum*, per illum text. *ff.*
75. *de legat. 3.* Denique, omissis aliis coniecturis, &
modis, vnde tacitum fideicommissum inducitur,
de quibus latè inter ceteros Card. Mantic. *tract. de*
coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 3. 4. & 5. lib. 8. tit. 1.
lib. 10. tit. 1. & lib. 11. tit. 1. cum duob. seqq. Sforz.
Io. Petr. Moneta de comm. vlt. volunt.
Odd. *in tract. de compend. substit. 4. & 5. part.* Crass.
d. §. fideicommissum, quæst. 4. 13. & 14. necnon *§.*
substitutio, quæst. 4. 61. 71. 72. 74. 77. ac 78 Malcard.
conclus. 774. Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 5. 11.*
13. & 18. Menoch. *tract. de præsumpt. lib. 4. præsumpt.*
55. cum tribus seqq. necnon *præs. 62 67. 68. 69.*
71. 73. 76. insignis est illa, quæ capitur ex prohi-
bitione alienationis Ad id tamen necesse est vt non
fiat nudè, ac simpliciter; tunc enim, cum non va-
leat talis prohibitio, † neque etiam inducit fidei- 76.
commissum, vt per text. *in l. filius familias, §. diui,*
il 2. ff. de legat. 1. tradunt *ibi* communiter Doct plu-
ribúsque relatis docet Gabr. *com. concl. lib. 4. tit. de*
fideicomm. concl. 9. num. 1. & Peregr. *d. tract. de fidei-*
com. art. 14. num. 1. qui etiam addit text. *in l. pater, §.*
Iulianus, & in l. Lucius, in princ. ff. eod. tit. vbi huius
rei rationes affert, explicátque nudum præceptum,
hoc est, à causa, & à persona, simúlque post alios
hanc regulam extendit, licèt testator talem aliena-
tionem infirmasset. Crass. verò *d. §. fideicommissum,*
quæst. 5. num. 1. secutus Paris. de communi testantem
consil. 92. n. 12. vol. 2. eandem extendit, siue vnus, si-
ue plures sint instituti; & simpliciter prohibiti
alienare; quod etiam ex communi multis relatis
docet Peregr. *d. art. 14. numer. 2.* Crass. autem *d.*
quæst. 5. numer. 2. extendit præterea, vt locum ha-
beat siue prohibibitio facta sit per modum condi-
tionis, siue per modum dispositionis, post alios,
quos allegat. inter quos Gabr. *d. conclus. 9. num. 2.*
& 3. vbi talis prohibitio fiat per viam conditionis,
tenet valere prohibitionem, per text. *in l. 4. ff. de*
condit. instit. non tamen ex ea induci fideicommis-
sum, ex Soc. & Gozad. Quòd si prohibitio facta sit
fauore familiæ, aut certarum personarum, quia
dictum sit, vt bona in familia seruentur, seu pro-
hibita sit alienatio extra suos, seu descendentes,
aut in pœnam alienationis alius sit vocatus;
tunc † alienante prohibito aduersùs testatoris 77.
prohibitionem & res alienata reuocatur; & ideo
fauore illorum committitur fideicommissum, ac
satis probat Peregr. *d. artic. 14. numer. 3.* atque
in eo casu, cùm alienatio prohibita est extra fa-
miliam, nulla adiecta causa generali, quia volo
bona permanere in familia, communis est con-
clusio, vt solùm in casum alienationis, non autem
in casum mortis, seu simplex, & absolutum fidei-
commissum inducatur; vt pluribus allegatis ex
communi tradunt Peregr. *d. art. 1. num. 10.* Crass.
d. quæst. 5. num. 3. atque ante hos Gabr. *d. concl. 9.*
num. 33. & sentit Mantic. *d. tract. de coniect. vltimar.*
volunt. lib. 6. tit. 14. numer. 25. cùm autem facta
est prohibitio non simpliciter, sed cum causa,
quia volo, bona remanere in familia: tunc † di- 78.
stinguendum est, quòd aut post prohibitionem sim-
pliciter factam non expresso, extra familiam, aut
aliquo simili, adiecta tamen est prædicta causa ge-
neralis, quia volo, &c. & tunc non inducitur fidei-
commissum, nisi in casum alienationis: si verò pro-
hibitio alienationis facta est extra familiam, ac de-
inde adiecta est prædicta causa; tunc censetur indu-
ctum fideicommissum simplex & absolutum, hoc
est, etiam in casum mortis. ita ex magis communi
pluribus relatis Gabr. *d. concl. 9. num. 7. & 9.* iuncto
num. 37. Michael Crass. *dicta quæst. 5. num. 4. 5. &*
9. Mantic. *dicto tit. 14. numer. 14. vers. quod igitur*
ad propositum; vbi refert quoque multos, qui sic
conciliant dissidentes opiniones. de quibus latè
idemmet *d. numer. 24. in princ. & vers. sed con-*
trarium opinionem; dum alij negant dictam
causam, seu rationem adiectam alienationis
prohibitioni inducere simplex fideicommissum

in casum mortis, alij affirmant. Primum autem
membrum dictæ distinctionis idem Gabr. d. concl.
9. numer. 29. & 32. Crass. d. quæst. 5. numer. 6. &
Peregr. d. artic. 14. numer. 11. iuncto 12. & 13.
post alios restringunt, & intelligunt, vt procedat,
quando dicta verba rationis, seu causæ prolata sunt
per modum causæ enuntiatiuæ, vt si dicatur, pro-
hibeo alienari bona, vt permaneant in familia;
(vel, ita enim fiet, vt fundus non exeat de no-
mine, seu familia, iuxta textum in l. pater filium,
§. fundum Titianum, ibique glosa recepta verbo,
in extraneos, ff. de legat. 3.) secus si per modum
dispositiuæ rationis, vt si prohibitione facta te-
stator subiecit, & hoc quia volo vt bona aliena-
ri prohibita in familia mea permaneant; tunc
enim clarum est induci simplex fideicommissum
in casu mortis. idémque alios sequutus docet
Crass. d. quæst. 5. numer. 7. vbi rationi, & prohi-
bitioni additum esset, quòd bona debeant tran-
sire de herede in heredem: & numer. 8. quando
dictum fuit, in ratione semper, & perpetuò sit,
& vadat in masculos, aut in filios, & descenden-
tes de familia; quod etiam post alios sentit Peregr.
d. numer. 13. quinimmo indistinctè, quòd eadem
causa, seu clausula, validans prohibitionem al e-
nationis, quæ alioqui tanquam nudum præceptum
non valeret, sufficiat quoque inducendum sim-
plex, & absolutum fideicommissum etiam in ca-
sum mortis, præterquam quod sentiunt plerique
Doctor. citati à Gabr. d. conclus. 9. numer. 11. 30. &
33. vers. contrarium, Crass. d. quæst. 5. numer. 5.
Mantic. d. tit. 14. numer. 24. vers. sed contrariam. in
specie tenet, ac satis tuetur Andr. Fachin. contro-
uers. iur. lib. 4. cap. 49. versic. ego sanè, iuncto princ.
eius cap. éstque de mente Alciat. cons. seu resp. 36.
numer. 12. relati à Mantic. d. vers. sed contrarium.
Apud eundem verò Fachin. d. cap. 49. necnon Pe-
regrin. d. artic. 14. Gabr. d. conclus. 9. & seq. Crass.
d. quæst. 5. Mantic. d. tit. 14. numer. 23. cum duobus
seqq. & tit. 15. & Petrum Ant. à Petra d. tract. de
fideicom. prohib. quæst. 5. ferè per tot. Menoch. d.
tract. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 68. numer. 14.
16. ac 18. cum duobus seqq. & consil. 197. numer. 10.
ac deinceps, & alios ab his citatos plures declara-
tiones, & effectus prædictæ prohibitionis aliena-
tionis videre quis poterit: has verò, & illos consul-
tò ipse prætereo, ne à consueta breuitate disce-
dam, & præter necessitatem à proposita quæstione
digredi videar. In qua, prosequendo diuisiones fi-
79. deicommissorum tertiam reperio † in fideicom-
missum purum, in diem, & conditionale; quæ di-
uisio apertè colligitur ex toto penè tit. ff. de condit.
instit. ff. de condit. & demon. ff. quand. dies legat. vel
fideicom. ced. C. de instit. & substit. & restitut. sub
condit. fact. C. de condit. insert. & C. quand. dies leg.
vel fideicom. ced. atque hanc diuisionem inter cæte-
ros ponit expressè Peregr. d. tract. de fideicom. artic.
40. numer. 1. artic. 43. numer. 9. & artic. 45. numer.
1. Mantic. d. tract. de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit.
10. numer. 2. cum seq. & Crass. d. §. fideicommissum,
quæst. 20. numer. 1. vbi etiam declarat, purum esse,
quando dies, vel conditio non apponitur; vt, Ti-
tium instituo, & rogo, vt hereditatem meam re-
stituat Sempronio; ita, vt tunc mortuo testatore
illico cedat dies restituendæ hereditatis. num. autem
2. docet, tunc dici fideicommissum in diem, quan-
do heres grauatus est restituere post certum tem-
pus, puta decem annos: aut incertum, vt, cùm
heres, aut fideicommissarius morietur, vel cùm
Titius Capitolium ascendet, vel Consul factus fue-
rit. tunc autem non cedit dies solutionis, nisi eo
tempore adueniente. At verò numer. 5. ait, fidei-
commissum conditionale esse, seu sub conditione
fieri, quando in futurum euentum suspenditur: &
tunc eius diem cedere adueniente conditione. Fre-
quens autem est illa conditio, si sine liberis deces-
serit, seu post mortem: quos duos casus † omni- 80.
no æquiparari, pluribus ostendit idem Crass. d.
tract. de success. §. legatum, quæst. 43. vbi pariter
eandem distinctionem puri, in diem, & conditio-
nalis, affert post alios in legato. Nonnulli tamen,
vt Peregr. d. tract. de fideicom. artic. 35. numer. 2.
Menoch. tract. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 193.
numer. 18. nulla mentione facta fideicommissi in
diem, fideicommissum distinguunt † in purum, 81.
& conditionale. quod ideo fortasse est, quia fidei-
commissum in diem aliquando accedit ad conditio-
nale, aliquando ad purum; vt constat ex traditis à
Crass. d. quæst. 40. & 43. & quidem ad conditionale
accedit, cùm dies est incertus, iuxta l. dies incertus,
ff. de condit. & demonstr. cum aliis adductis per
Mantic. d. tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit.
10. n. 3. vbi etiam idem probat procedere, licèt
dies incertus apponatur executioni legati. id autem
intelligendum est iuxta distinctionem a nobis alla-
tam suprà cap. 4. quæst. 7. in 2. præmiss. vbi etiam ex
multis iuribus ostendimus, quòd, cùm dies certus
legato, seu fideicommisso adiicitur, illud pro pu-
ro habetur. Quarta, & postrema principalis di-
uisio fideicommissi est † in reale, quod ad here- 82.
des, & successores transit, rem ipsam sequitur, ex-
tenditúrque de persona ad personam; & personale,
quod non egreditur personam, cui iniunctum est.
atque hæc diuisio, ac distinctio præcipuè locum ha-
bet in eo fideicommisso, quod inducitur ex prohi-
bitione alienationis; vt patet ex adductis a Crass.
d. §. fideicommissum, quæst. 5. numer. 10. cum duob.
seqq. & Menoch. d. lib. 4. de præsumpt. præsumpt. 68.
numer. 22. & seqq. vbi à numer. 24. vsque ad 27. tria
signa affert, ex quibus colligitur, huiusmodi fidei-
commissum esse reale. & numer. 28. post quendam
Didac. Burg. Salon. quæst. 2. eiusd. numer. 96. & Lud.
Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 5. numer. 25.
qui refert Bald. tradit, fideicommissum præsumi
reale quando testator reliquit bona agnationi, co-
gnationi, vel familiæ. indéque Menoch. infert ad
primogenituram, quæ in multis conuenit cum fi-
deicommisso relicto familiæ, vt infra hoc ipso cap.
9. quæst. 3. dicemus. num. autem 29. docet post alios,
fideicommissum personale illud esse, quod ipsi-
met personæ, non autem rei cohæret; vt, si testa-
tor, institutis coheredibus Caio, & Sempronio, di-
xit; quos prohibeo, ne possint alienare aliqua ex
bonis meis sibi relictis: vel si dixit, quòd prædicti,
vel ipsi heredes instituti alienare non possint. sicut
numer. 22. & seq. docuerat alios secutus, ac præ-
sertim Petram d. tract. de fideicom. prohib. quæst. 8.
numer. 12. & 19. Atque hæc de diuisione, ac ge-
neribus, & speciebus, seu quasi derogationis fidei-
commissorum ex parte, seu capite causæ materia-
lis ipsius. Ad quam ea etiam pertinet, vt † alia 83.
derogatio sit fideicommissorum ascendentium, alia
collateralium, alia penitus extraneorum. item illa,
vt quædam derogatio sit fideicommissi certæ fami-
liæ, alia certæ personæ relicti: eius verò, quod fa-
miliæ relinquitur, vel cùm relictum est toti fami-
liæ, vel cùm certæ qualitati personarum ex fami-
lia, vtputa primogenito, aut maiori, & vocatur
primogenitura, seu maioratus.

Ex parte autem causæ formalis primò diuidi po-
test derogatio fideicommissi, vt † alia sit, quæ 84.
sit prorsus, & in totum, dicique potest abrogatio,
iuxta

iuxta *l. derogatur*, *ff. de verb. ſign.* ibi, abrogatur legi, cùm prorſus tollitur, cum aliis circa initium præced. quæſt. per nos adductis. & ab aliquibus appellatur etiam euerſio fideicommiſſi, vt a Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 52. *numer.* 101. 106. 153. & 154. & poſt alios Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 189. *numer.* 21. & *præſumpt.* 190. *numer.* 20. quamuis & euerſionis nomen ei quoque derogationi à iure tribuatur, quæ pro parte fit, vt *in l. mulier*, *§. cùm proponeretur*, *ff. ad Trebell.* & eam derogationem fideicommiſſi, quæ in totum fit inter cæteros, abrogationem quoque vocet idem Peregr. *d. artic.* 52. *numer.* 113. & *seq.* & derogatio dici poſſit, ſumpto hoc nomine genericè, iuxta ea, quæ *ibidem* adduximus: alia, quæ in aliqua parte fit, & dicitur ſtrictè derogatio, ſumpto nimirum ſpecificè derogationis nomine, iuxta textum *in d. l. derogatur*, ibi, derogatur legi, cùm pars detrahitur; iunctis aliis, quæ pariter circa initium præceden. quæſt. adduximus. Atque hæc diuiſio, præterquam quòd per ſe patet, ponitur etiam quoad ſubſtantiam à Peregr. *d. artic.* 52. *numer.* 107. 113. 116. & 151. & 154. *cum duobus ſeqq.* necnon *numer.* 159. & 160. Lud. Molin. ſen. *de Hiſpan. primog. lib.* 4. *cap.* 1. 2. 3. & 4. paſſim, & altero Molin. *de iuſt. & iur. tract.* 2. *diſput.* 470. 694. & 651. apud quos etiam videre licet varias ſpecies derogationis fideicommiſſi ſiue in totum, ſiue in parte, quas infrà ſuis locis, præſertim *quæſt.* 4. 5. & 7. termi-
85. nabimus. Præcipuè verò illæ ſunt, † quibus bona fideicommiſſo ſubiecta vel ſimpliciter alienantur, ſeu diſtrahuntur, vel permutantur, atque alia bona in locum alienatorum ſubrogantur; & cùm derogatur fideicommiſſo vel quoad perſonam, ſubrogando aliam ſiue abſolutè, ſiue per habilitationem; vel quoad vſum, ſeu onus adiunctum, illum, illúdve commutando. Secundò diuidi poteſt derogatio fideicommiſſi ex parte cauſæ formalis, & quidem magis propriè, quàm in præcedenti diuiſione, quæ etiam ſpectat ad cauſam materialem: vt alia derogatio fiat per legem nouam generalem, qua vel in totum, vel in parte tollatur fideicommiſſum; alia per decretum, ſeu reſcriptum, qua Princeps, aliúſve ſuperior per reſcriptum particulare aliquid decernat contra certum, & determinatum fideicommiſſum. hanc diuiſionem, ſeu diſtinctionem diſertis verbis inter cæteros ponit Peregr. *d. artic.* 52. *numer.* 167. 113. & 116. His diuiſionibus addi poſſet etiam illa, vt alia derogatio fideicommiſſi ſit, quæ fit cum conſenſu eorum, quorum intereſt, iiſque vocatis; alia, quæ abſque huiuſmodi conſenſu, & vocatione. Verùm de hac latiùs agemus *d. quæſt.* 7. de aliis verò diuiſionibus minutioribus, ſi quæ ſunt, ſiue obiter, ſicut ex propoſito, quatenus opus fuerit, & prout occaſio tulerit, dicemus. Nunc autem ad poſtremum caput diuiſionum huius derogationis tranſeamus, quod eſt ex parte cauſæ finalis ipſius.

Ex qua cauſa diuidi poteſt derogatio fideicom-
86. miſſi † in eam, quæ fit ſine cauſa, iuxta quorumdam ſententiam, & eam, quæ ex aliqua cauſa: hanc verò in eam, quæ fit ex neceſſitate, & quæ ex vtilitate ſiue publica, ſiue priuata, iuxta tradita per vtrumque Molin. *locis* mox *citat.* & Peregr. *d. artic.* 52. *a numer.* 113. *vſque ad fin.* & nos generatim agentes de commutatione vltimarum voluntatum *cap.* 6. *per tot.* & quæ in ſpecie derogationis fideicommiſſi trademus infrà hoc ipſo cap. *quæſt.* 6. Ad hanc cauſam reduci quoque poteſt illa diuiſio derogationis fideicommiſſorum; vt alia fiat ad hoc, vt perpetuò duret; alia vt ad certum, vel incertum tempus: de his autem ſpeciebus agemus infra *in vlt. huius cap. quæſt.* Nunc verò, poſtquam de hiſce diuiſionibus, ſeu ſpeciebus derogationis fideicommiſſi ſummatim quidem, ſed ſatis quod ad hanc quæſtionem attinet, diximus; pro ipſius abſolutione, vt in eiuſdem initio polliciti ſumus, aliquas formulas eiuſmodi ſpecierum derogationis, aut ſupplicationis pro tali derogatione obtinenda, afferemus, & inſeri hoc loco curabimus, quas nimirum non mediocri adhibita diligentia reperire potuimus: ſicut ſuprà *cap.* 2. cùm de multiplici commutatione vltimarum voluntatum generatim ageremus, aliquas illius formulas inſeri curauimus: ad eam enim diſputationem, quotuplex ſit commutatio vltimarum voluntatum, aut derogatio fideicommiſſorum, maximè pertinet, ſi aliquæ ſaltem illius formulæ habeantur, ad quas tanquam ad quoddam exemplar aliæ formari, & effingi poſſint.

Prima igitur formula derogationis fideicom-
miſſi † ea eſſe poteſt, qua Princeps ſupremus 87.
ſæcularis, cum voto ſui Senatus concedit, vt vendi poſſint aliqua ex bonis fideicommiſſo ſubiectis, eidem ſupponendo, illiſque ſubrogando alia bona æquiualentia; idque attento maximè, quòd ſupplicans ex informationibus aſſumptis vltimus eſſe videatur ex vocatis in teſtamento. eius autem formulæ, omiſſis precibus, quarum mentio in ipſa conceſſione fit, cui omnino conformes erant, eſſe poteſt huiuſmodi:

His in Senatu noſtro relatis, ſancitum fuit, concedendum eſſe; prout nos de eiuſdem Senatus voto tenore præſentium concedimus, & diſpenſamus, dictum N. deuenire poſſe ad ipſius turris, & bonorum adiacentium fideicommiſſo prædicto obnoxiorum venditionem, modò alia bona æquiualentia dicto fideicommiſſo ſupponantur loco turris, & bonorum prædictorum alienari prohibitorum; & hæc ea potiſſimùm ratione, quòd ſupplicans ex informationibus videatur eſſe vltimus ex vocatis in dicto teſtamento; & vtilius cenſeatur ipſam turrim vendere, quàm alia bona magis proficua, & vtilia. Quam venditionem ita factam decernimus, valituram ſæpiùs memorato fideicommiſſo, & prohibitione non obſtante, cui in hac parte dumtaxat derogamus. Dat. &c. Sig. CAROLVS.

Altera formula eſt derogationis † faciendæ à 88.
Senatu, qui iura ſupremi Principis, vel ſpecialem à ſupremo Principe facultatem non habeat fideicommiſſis derogandi extra caſus à iure permiſſos, de quibus nos in ſeq. potiſſimùm quæſt. agemus: & in ſpecie continentis facultatem alienandi vſque ad certam ſummam bona fideicommiſſo ſubiecta heredi fideicommittentis conceſſæ pro ſuis debitis ſanandis, & vt à carceribus valeat liberari: huiuſmodi verò formula derogationis iuxta, & poſt preces ipſi conceſſioni omnino conformes breuiter concipi poteſt in hæc, vel ſimilia verba:

Diſpenſamus, vt ſupplicans, vbi aliam in præiudicium filiorum ſuorum diſpenſationem non obtinuerit, partem bonorum ſuorum narrato fideicommiſſo ſubiectorum tutò alienare poſſit; modò pretium ex ipſa alienatione percipiendum impendatur in ſanandis recitatis debitis, vt carceres exire valeat, & ſumma non excedat tot libras. Dat. &c. Hæc autem ſumma augetur, minuitur, & mutatur pro modo facultatum, aut aliam ob cauſam; vt habetur in formulario Cancellariæ Excellentiſſimi Senatus Mediolanen. vnde hanc formulam deſumpſimus; & cuius non ſemel facienda nobis erit

 mentio

mentio *quæst.* 5. *huius cap.* vbi de potestate Principum supremo inferiorum, & Magistratuum in fideicommissorum derogatione differemus.

89. *Tertia*, eaque postrema formula sit † supplicationis, in qua quidem subditus ciuitatis statur Ecclesiastici, seu de dominio temporali Ecclesiæ, ac Romani Pontificis ei tamquam supremo Principi temporali supplicat, quatenus derogare velit fideicommisso perpetuo, & in infinitum constituto à patre ad fauorem descendentium, cum expressa prohibitione alienationis, etiam ex causa dotis, aut alia priuilegiata, bonorum, & hereditatis ipsius testatoris tam præsentium, quàm eorum, quæ per suos heredes redimi, ac recuperari contigerit, & cuiuscumque partis eorumdem bonorum; necnon cum prohibitione petitionis derogationis huiusmodi fideicommissi, & prohibitionis alienationis, etiam largissimè sumpto alienationis vocabulo; vocando non consentientes tali petitioni iuxta suam ordinem in locum consentientium, quos tunc priuauit omni commodo, & iure suæ hereditatis: ita verò petit derogari, vt de consensu trium filiorum masculorum ex quatuor, quorum tertium minimus erat decem annorum; possit ex bonis, & hereditate prædicta valoris vndecim millium scutorum, fieri alienatio, fructuúmve obligatio, vel censuum constitutio vsque ad summam scutorum mille ducentûm per duodecim annos proximos à die desuper celebrandorum contractuum decurrendus: ad effectum extinguendi debita siue per tutricem filiorum prædictorum, atque ipsum supplicantem, siue per testatorem contracta, cum amplissimis clausulis: ita, vt, cùm hæc supplicationis formula optimum exemplum esse possit pro aliis quibuscumque supplicationibus, vt fideicommissis, & prohibitionibus alienationis derogetur, ab aliarum formularum insertione meritò valeat supersederi. Ideo autem in hac supplicationis formula nomen tam fideicommittentis, quàm ciuitatis, vnde is oriundus erat, & in cuius territorio sita sunt bona fideicommisso subiecta, suppressimus, subrogatis quoque loco nominis, & cognominis aliarum personarum, quarum inibi mentio habebatur, variis litterarum characteribus; quoniam cùm de facto oon admodum antiquo ibidem ageretur, haud gratum iis, quos negotium tangit, futurum existimauimus, si huiusmodi nomina exprimerentur. Iam igitur tenorem memoratæ supplicationis, vnde facillimè derogatio ipsa formari potest, eam concipiendo sub nomine Pontificis concedentis, ac derogantis, ipsique supplicanti, vel commissario in partibus eandem dirigendo. qui tenor talis est:

BEATISSIME Pater. Cùm aliàs quondam A. de B. senior, dum vixit laicus ciuitatis Toderti, & ciuis Romanus, ære alieno ad notabilem summam ascendente contracto, deinde condito testamento in Vrbe, institutisque in eo heredibus deuoto S. V. oratore A. B. iuniore nato suo legitimo, & naturali ex C. D. sua tertia vxore procreato, omnibúsque aliis masculis ex ea nascituris suæ hereditatem omnem perpetuis, strictissimis, & arctissimis fideicommissis, ac quampluribus substitutionibus ad fauorem agnationis supposuerit; &, vt bona sua, quæ per heredes suos redimi, & recuperari contigisset, in familia, seu familiis secundùm suam dispositionem remanerent, & in perpetuum conseruarentur, etiam vltra decimum gradum, & in infinitum, si fieri posset: & ad hunc effectum, necnon quia sic ei disponere placuit, prohibuerit, & vetuerit expresè suis heredibus, & fideicommissariis in perpetuum, & in infinitum, ne possent, neve præsumerent de suis bonis stabilibus quicquam, etiam quantumuis minimum, detrahere occasione Falcidiæ, Trebellianicæ, legitimæ, aut alia quauis causa, vel ratione etiam ibi non expressa, in quauis vltima voluntate, vel inter viuos, tacitè, vel expresè, verbo, vel facto; nec hereditatem, aut bona prædicta, vel earum aliquam partem quamuis minimam vendere, donare, ad longum tempus locare, hypothecare, seu alio quouis titulo, & causa etiam onerosa distrahere, in alios transferre, alienare, etiam alienationis largissimo modo sumpto vocabulo, ex quauis causa, etiam dotium tradendarum, vel assecurationis, & collationis dotium accipiendarum, exceptis casibus redemptionis à manibus infidelium, & liberationis à carceribus, dummodo sine eorum culpa, quæ infamiam irrogaret, carcerati, vel capti fuissent; quibus duobus casibus, si fructus hereditatis noo sufficerent, possit alienari vsque ad summam duorum millium scutorum; & alia quacumque vrgenti, vrgentissima, & quantumuis priuilegiata, & fauorabili causa: & ne eius dispositio euanesceret, mandauerit à quibuscumque suis futuris heredibus, vel fideicommissariis, sub caducitatis, & deuolutionis pœna, obseruationem testamenti promitti, & iurari debere: prohibens etiam expresè, vt nullo modo pro derogatione huius fideicommissi, & prohibitionis impetrare possent, aut quærerent dispensationem, indultum, licentiam, aut rescriptum, seu quamuis aliam derogationem: immo, si concederetur, etiam motu proprio, cum quibusuis clausulis, & decretis etiam huiusmodi testamenti, & vltimæ voluntatis derogatoriis: etsi accederet assensus aliorum tunc viuentium fideicommissariorum; tamen huiusmodi licentia, indulto, motu proprio vti non possent; quinimmo tales impetrantes derogationem, vel ea vtentes, & etiam consentientes illico absque aliqua iudicis, magistratus, & superioris declaratione, ipso iure, & facto caderent, & cecidisse intelligerentur ab omni iure, & commodo successionis, & hereditatis suæ; quos extunc dictus testatot omni iure, & commodo suæ hereditatis priuauit, & voluit succedere alios heredes, & fideicommissarios iuxta gradum, & ordinem in suo testamento dispositum; ita, vt dicti heredes, & fideicommissarij dictæ prohibitioni alienationis, & alteri prohibitioni, vt suprà, factæ numquam contrauenire, aut illas infringere valerent, etiam quibusuis quantumcumque licitis, & honestis, atque necessariis causis, & bona testatoris nullo tempore efficerentur, neque censerentur facta alienabilia, etiamsi omnes fideicommissarij, eorúmque posteri simul, vel successiuè, & separatim consentirent: quia prohibitionem supradictam ad vnguem, in perpetuum, in infinitum, & irreuocabiliter obseruari mandauit. Subinde verò ad æris alieni dissolutionem declarauerit, in sua hereditate se habere multa bona mobilia, iocalia, & alia pretiosa supellectilia, ac vtensilia, & massaritias domus; volueritque quòd dicta cum executoribus testamentariis suis, vno, aut duobus eorum, posset ad eorum libitum illa, siue illorum partem ipsis beneuisum vendere, de illorum pretio debita ipsius testatoris extinguere; &, si non sufficerent, voluit suppleri de fructibus hereditatis, ex quibus pariter soluenda essent plura legata, & dotes in eodem testamento relictæ: prout in eodem testamento, ad quod, &c. plenius continetur. Cùm autem Pater sancte, post dicti testatoris obitum, ipso oratore tunc in infantili ætate constituto, dicta C. non modò

dò prædicta bona mobilia pro ære alieno huiusmodi iuxta mentem dicti testatoris persoluendo vendere curauerit, sed aliis debitis etiam cum obligatione ipsius oratoris hereditatem ipsam grauauerit; ipseque orator, qui nonnulla bona stabilia ad summam quatuor millium scutorum circiter ascendentia a deuoto vestro E. etiam B. eius fratre germano emit, & quæ fideicommisso huiusmodi supposita existunt, & oratoris successoribus accrescunt; propterea variis sibi subinde superuenientibus necessitatibus aliquas pecuniarum summas ad societatem officiorum, ac alias acceperit, illísque nunc grauatus reperiatur; ideoque pro ære alieno huiusmodi, præsertim post obitum d. sui genitoris fideicommittentis contracto, ne creditores ipsi superueniente obito ipsius oratoris eorum credita amittant, & damnum patiantur, commodiori, & faciliori, ac minori eum iactura, & vocatorum damno dissoluendo; per S. V. vt infrà, sibi benignè consuli plurimùm cupiat. Supplicat igitur humiliter eidem S. V. dictus orator, qui vsquedum x. natos, quatuor videlicet mares, & sex feminas habet, quatenus in præmissis opportunè prouidentes, ipsúmque specialis gratiæ fauore prosequentes, eidem oratori, vt de consensu trium natorum suorum marium, quorum primus xv. secundus verò xj. & tertius x. eorum ætatis annum circiter agunt, ex fructibus suorum bonorum stabilium per ipsum possessorum, & fideicommisso dicti sui genitoris, seu forsan aliorum suorum prædecessorum subiectorum in ciuitatis Tuderti, & circumuicinorum locorum territoriis existentium ad valorem annuum vndecim millium scutorum monetæ circiter ascendentium, vsque ad summam M. CC. scutorum similium per xij. annos proximos à die desuper celebrandi contractus, seu celebrandorum contractuum decurrendos; cuicumque seu quibuscumque personis meliorem conditionem facientibus in vna, seu pluribus partitis pro pretio, seu pretiis reperibilibus, & cum pactis, capitulis, & conditionibus sibi aliàs beneuisis, & inter partes concordandis, ad effectum extinguendi tam societates officiorum, aliaque debita per ipsum oratorem, seu dictam C. tutricem, & curatricem post obitum dicti A. senioris, & pro quibus bona prædicta attento dicto, seu aliis fideicommissis obligata non existunt; quam debita per dictum A. seniorem contracta vnà cum interusuriis decursis, & decurrendis, vendere, & alienare, cedere, & assignare, insolutum dare, vel censum, aut census annuos, quorum fructus persolni, & sortes principales infra idem tempus ex eisdem redditibus extingui debeant, constituere, & constitutos vendere; siue alios quoscumque cuiuslsgeneris, & qualitatis, licitos tamen, & de iure permissos contractus inire, seu fructus huiusmodi per 12. annos prædictos, vt suprà, decurrendos alioquouis modo, etiam alienationis latissimè sumpto vocabulo, obligare, & hypothecare, creditores verò illos insolutum, vel aliàs accipere, ac emptores illos emere, acquirere, ac assequi, & prædictis 12. annis durantibus, illis vti, frui, potiri, & gaudere liberè, & licitè, & absque alicuius pœnæ, seu caducitatis incursu, in omnibus, & per omnia perinde, ac si fructus vendendi, seu hypothecandi, insolutum dandi, vel assignandi huiusmodi, & ipsa bona, ex quibus percipiuntur, 12. annis huiusmodi durantibus, & currentibus, fideicommisso, seu fideicommissis prædictis nullatenus subiecta essent, aut in illis non comprehenderentur, possint, & valeant concedere, & indulgere; & ad hunc effectum, ac pro potiori contractus, seu contractuum, vt suprà cum dictis creditoribus, seu aliquo, vel aliquibus eorum, vel cum quacumque persona, seu personis iniendorum, seu alias quomodolibet interesse habentium, seu habiturorum cautela, & securitate, omnia, & singula bona in instrumento, seu instrumentis desuper conficiendis specificanda, quorum fructus, &c. ad M. CC. scuta huiusmodi annoatim ascendentes pro dictis 12. annis obligari, & hypothecari, in solutum dari, vel assignari contigerit; ac fructus, &c. ipsos, dictis 12. annis durantibus, tam à prædicto, quàm ab omnibus, & quibuscumque aliis fideicommissis, substitutionibus, prohibitionibus, & quibusuis dispositionibus tam purificatis, quàm purificandis dicti testatoris, ac quorumuis aliorum, quatenus adsint, ac aliis promissionibus, obligationibus, & vinculis tam inter viuos, quàm in vltimis voluntatibus, & aliàs quomodolibet super dictis bonis, & fructibus, & quibusuis illorum membris, portionibus, & iuribus, tam in toto, quàm in parte, sub quibuscumque tenoribus, ac etiam in Cameræ Apostolicæ, & aliis formis, & cum pactis de inuicem succedendo; necnon priuationis, deuolutionis, amissionis, caducitatis, applicationis noxibus; ac cum prædictis, & aliis quibuscumque etiã prægnãtissimis, fortissimis, & efficacissimis, ac insolitis clausulis quomodocumque, qualitercumque & quandocumque impositis, & factis; & ad quæ tam ex forma dicti testamenti, quàm aliàs quomodolibet subiecta esse appareret, seu apparere posset in futurum: ad effectum prædictum, & dictis 12. annis dumtaxat durantibus, absoluere, eximere, & liberare; & ab illis fideicommissa, prohibitiones, substitutiones, pacta, vincula, promissiones, & alias dispositiones huiusmodi, & obligationes, & cætera omnia, quæ præmissis obstare, vel aliàs impedimentum, aut præiudicium afferre possent, ad effectum validitatis omnium, & singulorum præmissorum, & inde secututorum, similiter tollere, & abrogare, ac abolere: ipsúmque oratorem, & eius natos ob præmissa, vel præmissorum occasione caducitatem, deuolutionem, aut quamcumque aliam pœnam à dicto, seu aliis testatoribus, vel à iure, aut ab homine quomodolibet inflictam, aut comminatam minimè incurrere, aut incurrisse dici, vel prætendi posse: nec super præmissis, aut eorum aliquo, minúsque dictorum fructuum emptores, seu affictuarios, seu creditores, quibus illis insolutum dari, vel aliàs assignari contigerit, aut alios quoscumque interesse habentes super illorum libera perceptione dictis annis 12. durantibus, à quoquam quauis auctoritate molestari, vexari, impediri, perturbari: prædictos verò oratoris filios tam natos, quàm nascituros, & alios fideicommissarios, ad quos bona prædicta, seu illorum fructus, &c. in euentum obitus oratoris, & natorum suorum huiusmodi, vel aliàs deuoluerentur, dictos fructus, &c. eisdem 12. annis durantibus, petere, exigere, leuare, aut aliàs quomodolibet assequi posse, aut debere. Sicque per quoscumque iudices, &c. etiam Cameræ Apostolicæ generalem, & causarum Palatij Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, & sedis Apostolicæ Nuntios: sublata, &c. iurisdictioni, &c. debere; ac irritum, &c. decernere dignemini de gratia speciali. Non obstantibus præmissis, & singulis aliis, si quæ sint, instrumentis, appositionibus, pactis, conuentionibus, testamentis, codicillis, fideicommissis, substitutionibus, subrogationibus, prohibitionibus, deuolutionibus, conditionibus, priuationibus, applicationi

cationibus, etiam hactenus propter præmissa quomodolibet forsan incursis, dispositionibus, vltimis voluntatibus, cõtractibus, promissionibus, denominationibus, vinculis, oneribus, conditionibus, hypothecis, obligationibus etiam medio iuramento, etiã in forma Cameræ Apostolicæ, vel quauis alia, etiam Apostolica auctoritate, cum quibusuis etiam fortissimis, & amplissimis, & insolitis, etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque clausulis, & decretis concessis, confirmatis, approbatis, & innouatis, dicta bona, & illorum membra, iura, ac fructus, &c. alienari quomodolibet prohibentibus, aut aliàs contra præmissa quomodolibet disponentibus, necnon quatenus opus sit vestra, & Cameræ Apostolicæ de iure quæsito nõ tollendo, aliisque quibusuis Apostolicis, etiã in vniuersalibus, prouincialibus, & Synodalibus Conciliis, editis specialibus, vel generalibus constitionibus, & ordinationibus: necnon ciuitatis Tuderti huiusmodi, & aliarum quarumcumque ciuitatum, etiam Vrbis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate aliã roboratis statutis, & consuetudinibus; priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis, fideicommissariis, substitutis, vocatis, creditoribus etiam ex causa dotis, & quibusuis aliis personis, etiam quantumuis priuilegiatis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque clausulis, & decretis, etiam irritantibus, & ex titulo oneroso, etiam in vim contractus, & per viam legis generalis, seu particularis, aut aliàs quomodolibet in genere, vel in specie, etiam motu proprio, & consistorialiter pluries, & iteratis, ac multiplicatis vicibus concessis, confirmatis & innouatis; etiamsi in illis caueatur expresiè, quòd per quascumque derogationes generales tolli non possint. quibus omnibus, etiamsi de illis, &c. illarúmque totis tenoribus specialis, & expressa, ac de verbo ad verbum mentio, seu quæuis alia expressio habenda, & facienda foret, illis aliàs in suo robore permansuris; hac vice dumtaxat specialiter, expresè, ac plenissimè derogare placeat: ceterisque contrariis quibuscumque.

Et cum absolutione, &c.

Iam verò ex his formulis derogationis fideicommissorum finis sit præsenti 2. quæstioni tertiæ huius capitis.

Svmmæ Rervm.

90. *Ius humanum in quibus præcipuè casibus deroget fideicommissis.*
91. *Derogatio fideicommissorum non est omnino contraria iuri naturali; & aliquot num. seqq.*
92. *Ius naturale quid sit secundùm Legistas, Canonistas, & Theologos.*
93. *Fideicommissa ortum habuerunt ex iure ciuili tempore Augusti; idemque in Codicillis.*
94. *Intellectus l. verbis legis, ff. de verb. signif.*
95. *Lex duodecim tabularum spectat ad ius ciuile: ius autem ciuile quid sit.*
96. *Argumentum à contrariis, & oppositis in iure validum est.*
97. *Legitima quomodo sit iure natura debita; & an statuto minui, aut tolli possit.*
98. *Primogenia fideicommissis similia an à iure naturali sint introducta.*
99. *Derogatio fideicommissorum non est à iure naturali introducta, sed est præter ius naturale.*
100. *Contrariorum eadem est regula, & disciplina.*
101. *Non entis nulla sunt qualitates; & qualitas nequit esse sine subiecto.*
102. *Primogenitura an tamquam in vsu apud plerasque nationes sit de iure gentium.*
103. *Derogatio fideicommissorum non est contraria iuri diuino positiuo etiam veteris legis; cum aliquot seqq.*
104. *Ius diuinum positiuum aliud est legis veteris, & Mosaica, aliud noua, seu Euangelica: & illius præcepta vel moralia, vel iudicialia, vel ceremonialia; huius verò vel ad fidem pertinent, vel sacramenta.*
105. *Legis propria, & virtutes quæ sint.*
106. *Præcepta iudicialia, & ceremonialia legis veteris expirarunt per Christi mortem; & ibi intellectus cap. 21. Deuteron.*
107. *Præcepta moralia legis veteris an alia dentur, præter præcepta Decalogi.*
108. *Ius primogenituræ an, & vbi in sacra Scriptura veteri habeatur. & in quibus consisteret etiam apud gentes; n. 109. & quomodo vtrumque differat à nostro primogenio; n. 110. & seq.*
111. *Spirituale, seu spirituali annexum vendi potest accessoriè cum bonorum vniuersitate.*
112. *Derogatio fideicommissorum non est contraria legi Euangelicæ; & num. seq.*
113. *Lex Euangelica nullum aliud præceptum positiuum habet, quàm fidei, & sacramentorum.*
114. *Derogatio fideicommissorum non est inducta iure diuino positiuo.*
115. *Derogatio fideicommissi non est regulariter, & omnino conformis iuri humano positiuo. in aliquibus tamen casibus est illi conformis, & ab eo inducta; num. 116. & ibi, quomodo fideicommissum plerisque iuris regulis aduersetur; quodque imponit onus, immo ipsum est onus; & pleraque affert incommoda.*
117. *Testator non potest præcipere heredi, vt de rebus suis non disponat.*
118. *Derogatio fideicommissi iuris auctoritate fit ob æris alieni à testatore contracti solutionem. quid si illud debitum sit heredi; num. 119. cum aliquot seqq.*
120. *Heres testatoris, vel heres heredis grauatus fideicommisso an possit tempore restitutionis detrahere tot bona fideicommissaria pro suis creditis erga testatorem. & quomodo creditum suum imputet in bonis alienatis, vel legitima, aliisve detractionibus illi cõpetentibus, n. 121.*
122. *Æs alienum diminuit hereditatem, & præualet legitimæ, ac Trebellianicæ.*
123. *Heres an, & quomodo computet suum creditum erga fideicõmittentem cum fructibus perceptis.*
124. *Bona prohibita alienari, quando alienari possint per heredem ob propria debita.*
125. *Decretum iudicis non est necessarium pro validitate alienationis rerum fideicommissariarum in satisfactionem creditorum. neque quòd ad instantiam creditorum bona capiantur, & subhastentur; num. 126.*
127. *Fideicommissarius nequit etiam pretio restituto reuocare alienationes ab herede factas ob solutionem debitorum testatoris, vel causa constituendarum, aut restituendarum dotium.*
128. *Alienatio rei alicui particulariter legata pro solutione debitorum an ei præiudicet.*
129. *Bona fideicommissaria possunt alienari pro solutione debitorum testatoris, licèt is prohibuerit alienationem. & non confecto etiam per heredem solemni inuentario; num. 130. & quid si testator cum obligasset creditori prædium suum, illud in testamento fidei commisit, & alienari prohibuit; num. 131.*

132. *Bona fideicommissaria alienari nequeunt pro solutione aris alieni, si extent alia bona hereditaria libera; & quis probare debeat alia bona extitisse, vel non.*

133. *Alienatio bonorum fideicommissariorum pro solutione debitorum maiori pretio, vel in maiori numero, quàm opus esset, inualida redditur in excessu. & quid si res alienata digna erat affectione fideicommissarij, num. 134.*

135. *Fundus fideicommisso subiectus super quo heres constituit censum pro soluendo are alieno testatoris, an, & quomodo sit restituendus fideicõmissario.*

136. *Heres, qui soluit creditoribus testatoris, vel heres heredis potest tempore restitutionis sibi retinere tot bona fideicommissaria iuxta pretium temporis, quo creditoribus facta est solutio; & an in hac retentione seruandus sit aliquis ordo inter bona.*

137. *Debita hereditaria, & legata prasumi in dubio soluta de proprio heredis are, non de bonis hereditariis.*

138. *Heres, id quod soluit pro debitis testatoris, non capit solum ex bonis fideicommisso subiectis, sed etiam proportionabiliter ex suis detractionibus pro legitima, & Trebellianica.*

139. *Emente vno ex fideicõmissariis ex causa aris alieni rem fideicommisso subiectam, is tenetur aliis portiones suas restituere debito priùs restituto.*

140. *Bona fideicommissaria nequeunt per heredem alienari pro debito antidorali testatoris; cum hoc nullam pariat actionẽ. licèt aliàs multa prohibita permittãtur causa remunerationis; n. 141.*

142. *Bona fideicommissi alienari nequeunt pro remedio anima testatoris, qui pro ea iam aliqua legata fecit; secus verò si nulla; & ibi, quod prima charitas incipit à seipso. & bona superioris ordinis praferenda sunt bonis ordinis inferioris.*

143. *Alienatio bonorum fideicommissariorum fieri etiam potest pro solutione legatorum per testatorem fideicommittentem relictorum, idque licèt testator expressè prohibuerit alienationem: nec compensantur cum fructibus ab herede perceptis pendente conditione fideicommissi.*

144. *Heres legata quoque sibi relicta an detrahat ex fideicommisso.*

145. *Legata annua non detrahuntur per heredem ex fideicommisso, sed compensantur cum fructibus perceptis, ex quibus ea ipse soluere debet; nisi à testatore alteri relictus sit vsusfructus omnium bonorum; modo vsusfructus apud eorum quemlibet remaneat inutilis.*

146. *Legata etiam antiqua regulariter soluta non prasumuntur.*

147. *Legata soluta per heredem, vel heredem heredis, eueniente casu restitutionis deduci debent ex fideicommisso pro pretio, quod habebant tempore solutionis: & in quibus bonis; & quid si ex inuentario non appareat de bonis mobilibus, vel de ipso inuentario.*

148. *Legata soluta prasumuntur ab herede ex proprio are, nisi appareat, in hereditate extitisse pecunias, vel de distractione bonorum mobilium, vnde pecunia conflari potuerit.*

149. *Alienata ex bonis fideicommissariis per heredem imputantur in suum creditum pro legatis solutis.*

150. *Bona fideicommissi per heredem alienata quando, & quomodo imputentur in eius credita ex quacumque causa; remissiuè.*

151. *Funeris impensa facta ab herede fideicommittentis pro tumulando ipsius corpore detrahi ab eodem potest ex bonis fideicommissi. secus autem in impensa monumenti, nisi & hoc sit necessarium; num. 152.*

153. *Successor in fideicommisso, vel maioratu an teneatur ad impensam funeris sui pradecessoris.*

154. *Grauatus restituere quicquid supererit de hereditate potest iuris auctoritate res tali fideicommisso subiectas alienare commutando eas, vel pretium in alias res magis, vel etiam aquè vtiles, aut commodas. & quid in fideicommisso simpliciter relicto; num. 155.*

156. *Grauatus restituere quicquid supererit de hereditate, vel simpliciter non potest res obnoxias huic restitutioni, vel earum pretium in alias res etiam vtiliores commutare vbi constet de pracisa volũtate etiam tacita testatoris nolẽtis bona sua quoquo modo alienari, vt in exẽplis ibi positis. & quid in bonis maioratus; n. 157.*

158. *Permutatio rerum fideicommissariarum inter ipsos consideicommissarios regulariter permittitur, sicut & diuisio.*

159. *Consensus fideicommissarij an exigatur in permutatione rerum fideicommissariarum.*

160. *Heres alienans bona fideicommissi in fraudem, vel damnũ, tenetur ea imputare sibi in legitimas detractiones; nisi cùm rogatus tantùm est restituere quod supererit.*

161. *Bona fideicommissi diuidi possunt inter coheredes grauatos, & vtraque portio subiacet fideicommisso, iuxta personam grauatam.*

162. *Heres alienare potest res fideicommissi vbi aliàs essent peritura, aut deteriores futura; vel vbi sint steriles, onerosa, aut sumptuosa, vel fortuitis casibus subiecta; atque etiam ad necessarias impensas hereditatis, & rerum hereditariarum.*

163. *Alienatio bonorum fideicommissi ab herede ex quauis iusta causa ignorante in ignorantem facta valet irreuocabiliter, seruata actione fideicommissario aduersus heredem pro pretio. & an id procedat in fideicommisso siue vniuersali, siue particulari; n. 164. & quid si heres non sit soluendo; num. 165. & an in relicto puro, vel solùm conditionali; num. 166. & alienatione expressè prohibita à testatore; num. 167. vel alienatione titulo lucratiuo; num. 168.*

169. *Heres alienans ignoranter in emptorem ignorantem bona fideicommissi an teneatur ad astimationem rei alienata, vel solùm ad pretium receptum.*

170. *Grauatus restituere, cum sine liberis decesserit id, quod supererit de hereditate dodrantem alienare potest, & quam cautionem prastabit. & an aliam quartam partem alienare possit ex causa dotis, aut donationis propter nuptias, redemptionis captiuorum, vel alimentorum; n. 171.*

172. *Grauatus etiam ab extraneo restituere, quod supererit, potest alienare dodrantem; secus in grauato simpliciter.*

173. *Intellectus auth. contra, cùm rogatus, C. ad Trebell. & auth. res, qua, C. commun. de legat.*

174. *Fideicommissarius quomodo agat ad supplementum quarta, cum grauatus restituere, quod supererit, de hereditate aliquid de ea alienauerit extra casus sibi à iure permissos.*

175. *Heres grauatus restituere, quod supererit, an possit alienare dodrantem in vltima voluntate; & an inter viuos possit etiã dissipando, licèt ex dolo.*

176. *Heres grauatus restituere quicquid supererit, si ex rebus alienatis alias comparauerit, has*

restituere

restituere debet tempore mortis.

177. *Facultas alienandi, quam habet grauatus restituere quicquid supererit, ei competit ex tacita permissione fideicommittentis.*

178. *Grauatus fideicommisso vniuersali alienare potest aliquas res fideicommissarias pro impensis ab eo factis in ceteras; aut saltem eas impensas detrahet in restitutione fideicommissi.*

179. *Intellectus l. vbi pure, §. in distrahendis, ff. ad Trebell.*

180. *Impensarum materia etiam cum agitur de restituendo fideicommisso, remissiuè.*

181. *Heres grauatus simplici fideicommisso hereditatem, eiusve partem restituere, quando possit pro suis alimentis aliqua bona fideicommissi alienare. & quid in alimentis filiorum, nurus, & aliorum de sua familia; num. 182. cum seq. & an filius fideicommittentis excusetur à restitutione fideicommissi, cùm eum vrget necessitas; num. 183.*

184. *Heres extraneus grauatus simplici fideicommisso an alienare possit bona fideicommissi pro suis alimentis.*

185. *Heres grauatus simplici fideicommisso licèt non extraneus an possit ob alimenta bona aliqua fideicommissi alienare, cùm testator prohibuit alienationem ex causa famis, & alimentorum. aut cùm filius grauatus habuit legitimam, & Trebellianicam, quam malè consumpsit; num. 186.*

187. *Bona fideicōmissaria possunt alienari pro redimendo filio fideicommittentis capto ab hostibus barbaris; & ibi quid in redemptione extranei heredis, saltem cum est rogatus restituere quicquid supererit de hereditate. quid autē in filio capto ab hostibus Christianis in bello; n. 188.*

189. *Capti ab hostibus siue Christianis, siue barbaris an fiant eorum serui.*

190. *Bona fideicommissaria an alienari possint ad redimendum filium fideicommittentis captiuum pro ære alieno ex culpa contracto, vel ob delictum ab eo commissum; & duob. num. seqq.*

191. *Culpa non ordinata ad casum considerabilis non est quoad amissionem priuilegij iuris.*

192. *Bona fideicommissi alienari possunt ad redimendum a carcere heredem fideicommittentis, qui malè consumpsit substantiam: & ipsum filium fideicommittentis carceratum ob culpam non ordinatam ad casum. &, quid pro redimenda anima filij defuncti, pro qua neque ipse, nec eius pater fideicommittens aliquid reliquit; num. 193. & quoties ea in re colligitur mens patris fideicommittentis, vt filius à carcere redimatur; num. 194. & seq.*

195. *Heres fideicommittentis facere potest quicquid fideicommittens facturus fuisset.*

196. *Bona fideicommissi alienare non licet pro impensis studiorum, & militiæ, aut emptione dignitatis. & quid cum pater filium studiis non destinauerat; num. 197. cum seq.*

198. *Studia litterarum continent publicam vtilitatem.*

199. *Bona fideicommissi an possint alienari pro instruēdis in artibus liberalibus fratribus, sororibus, & aliis, quibus fideicommittens alimenta præstare tenetur; & an iudicis decretum requiratur; ibique intellectus l. qui filium, ff. vbi pupill. educ. vel mor. deb & quid in filio naturali; aut cum aliunde posset sibi quis impensam studij facere; num. 100.*

301. *Bona fideicommissaria alienari possunt pro dotanda competenter filia fideicommittentis.*

202. *Congrua dos, & donatio propter nuptias quæ sit.*

203. *Bona fideicommissi ab auo relicti alienari possunt pro dotanda nepte, vbi pater in medio nō exstat, vel eam dotare nequeat; & n. 205.*

204. *Bona fideicommissi paterni an alienari possint à filio pro dotanda propria filia.*

205. *Bona fideicommissi auiti alienari possunt pro dote neptis à patre siue inter viuos, siue in dispositione causa mortis.*

206. *Bona fideicommissi alienari possunt pro dote filiæ, vel neptis, licèt hæ nata non sint, vel concepta in vita fideicommittentis.*

207. *Bona fideicommissi possunt alienari etiam pro dotanda filia naturali, vel spuria fideicommittentis.*

208. *Bona fideicommissi an possint alienari solùm pro filiabus maritatis non dotatis, vel nō congruè. & quid, si dos filiæ promissa fuerit soluta pro parte; num. 209.*

210. *Frater alienare potest bona fideicommisso subiecta à patre, vel auo, vt dotem sorori constituat.*

211. *Bona fideicommissaria alienari possunt pro constituenda dote spirituali filiæ, vel neptis, quæ Religionem ingredi vult.*

212. *Bona fideicommissi quoties alienari possunt pro constituenda dote, possunt etiam non obstante expressa prohibitione generali, ne illa bona alienentur.*

213. *Bona fideicommissi ad piam causam relicti, an, & quando alienari possint pro constituenda dote.*

214. *Bona fideicommissi siue vniuersalis, siue particularis, & siue puri, siue conditionalis, alienari possunt pro constituenda dote.*

215. *Bona fideicommissaria possunt alienari quicumque sit substitutus, etiam alter filius testatoris frater grauati.*

216. *Bona emphyteutica fideicommisso legitimè subiecta alienari possunt pro dote constituenda; & ibi quando legitimè subiici valeant. & quando possit pater dare in dotem filiæ bona emphyteutica; num. 217. & quid in bonis feudalibus, maioratus, aut aliis ex contractu filio datis ea lege, ne possint alienari, sed post eum vadant in aliquas personas; num. 218.*

219. *Bona fideicommisso subiecta à matre, vel auo materno an possint alienari à filia, vel nepte, vt dotem sibi constituat.*

220. *Bona fideicommissaria quando alienari possint pro constituenda dote sororis fideicommittentis.*

221. *Bona fideicommissaria patrui alienari non possunt pro dotanda filia fratris ipsius; idemque in aliis extraneis, vel transuersalibus testatoris.*

222. *Bona fideicommissaria an alienari possint ex causa dotis constituendæ, vel restituendæ vbi testator ea expressè prohibuit alienari etiam ex causa constitutionis, vel restitutionis dotium; & num. seq.*

223. *Nemo potest facere, quin leges locum habeant in suo testamento; & ibi intellectus l. nemo potest, ff. de legat. 1.*

224. *Bona fideicommissi alienari non possunt pro dote ascendentibus, vel extraneis constituenda.*

225. *Bona fideicommissaria quando alienari possint pro augmento dotis.*

226. *Bona fideicommissi an possint alienari pro dote filiæ, quæ fructus percepit ad dotem congruam ascendentes ex hereditate, quam restituere debet.*

227. *Bona fideicommissaria alienata causa dotis quandónam regrediantur in causam fideicommissi,*

commissi, ita, vt sint restituenda fideicommissario; remissiue.

228. *Bona fideicommissi alienari possunt causa dotis constituendæ, vel restituendæ, aut donationis propter nuptias solùm in subsidium, non extantibus aliis bonis liberis. & quid si testator expressè dixit, quòd fœmina dotentur ex bonis fideicommissi; num. 229.*

230. *Bona omnia fideicommissi alienari possunt pro dotis constitutione, vbi non sint alia libera, & ea omnia necessaria sint ad congruam dotem: & ibi, quid, si grauata præter legitimam detrahat Trebellianicam, aut habeat bona aduentitia. quid autem si bona libera non sufficiant, & fundus fideicommissarius non posset in parte tantùm alienari; num. 231.*

232. *Fideicommissum an sit reintegrandum ex bonis liberis, quæ superuenerunt post dotis constitutionem.*

233. *Decretum iudicis non est necessarium cùm ex priuilegio iuris bona fideicommissi alienantur causa dotis.*

234. *Bona fideicommissaria alienari possunt causa dotis constituendæ vel restituendæ, vbi legitima, Trebellianica, & alia bona libera non sufficiant.*

235. *Dos congrua an excedere possit legitimam; & an dos succedat loco legitimæ; cum num. seq.*

236. *Inductum ad diminutionem an possit operari augmentum.*

237. *Dos congrua in casu auth. res, quæ, C. commun. de legat. quanam dicatur.*

238. *Donatio propter nuptias, ob quam alienari possunt bona fideicommissaria, quomodo à iudice moderanda sit.*

239. *Bona maioratus an alienari possint pro restituenda, vel constituenda dote, aut donatione propter nuptias, etiam descendentium constituentis maioratum.*

240. *Bona fideicommissi alienari possunt pro restituenda dote vxori filii fideicommittentis, maximè quando hic dotem recepit. idque licèt pro ea non constituerit hypothecam in bonis suis; numer. 241. & quid si post constitutum fideicommissum, & mortem patris ipse filius dotem recepit; num. 242. aut legitima, Trebellianica, & alia bona libera tempore restitutionis dotis, erant consumpta; num. 243.*

244. *Bona fideicommissi alienari an possint pro restitutione dotis, licèt vxor grauati vltra bonorum hypothecam cauerit sibi de fideiussoribus idoneis pro dotis restitutione; & ibi quando fideiussores dotium admittantur.*

245. *Dotis constitutio, & restitutio à pari procedunt quoad facultatem ob id alienandi bona fideicommissi.*

246. *Mulier, quæ sciuit bona mariti esse supposita fideicommisso, non potest retinere, vel alienari facere bona illa pro dotis suæ restitutione.*

247. *Bona fideicommissi quando alienari possint pro restitutione dotis tantùm confessatæ; & ibi an dos confessata habeat omnia priuilegia dotis datæ.*

248. *Mulier, quæ fuit negligens in repetitione dotis marito vergente ad inopiam, non potest retinere, vel alienari facere bona fideicommissi pro dotis restitutione.*

249. *Bona fideicommissi à matre relicti quando possint alienari pro restitutione dotis. aut pro dotis augmento; num. 250.*

251. *Bona fideicommissi an, & quando alienari possint pro oblatione, seu obligatione donationis propter nuptias; & num. seqq.*

252. *Pactum de lucrando partem dotis, & donationis antenuptialis an locum habeat in rebus fideicommissariis. & quid in simili statuto; numer. 253.*

254. *Bona fideicommissi nequeũt alienari causa donationis propter nuptias, vbi adsint alia bona libera, vnde ea constitui possit.*

255. *Legitima deduci potest ex fideicommisso; quod, sicut & aliud quoduis grauamen ab ea reiicitur. idque procedit in legitima aucta iure nouissimo, aut aucta, vel diminuta per statutum; num. 256.*

257. *Legitima deduci potest ex fideicommisso tam quoad proprietatem, quam quoad vsumfructum.*

258. *Legitima grauari non potest fideicommisso etiam reciproco.*

259. *Legitima grauari non potest fideicõmisso, licèt is, cui ea debetur, institutus sit heres vniuersalis in bonis, quæ deinde grauatus est restituere.*

260. *Legitima detrahi potest nunc de fideicommisso relicto post certum, vel incertum tempus ei, cui debetur legitima, extraneo herede instituto.*

261. *Legitima grauari non potest fideicommisso relicto ab herede eius, cui illa debetur, si pubes sit; secus si impubes, & in ea ætate decedat; & num. 266.*

262. *Legitima grauari non potest fideicommisso etiam relicto piæ causæ.*

263. *Legitima quoque debita ascendentibus, vel fratri, vbi turpis persona fuerit instituta grauari nequit fideicommisso.*

264. *Legitima nequit grauari fideicommisso etiam vbi detrahenda cum ea foret Trebellianica.*

265. *Præteriti, aut exheredati, quibus legitima debetur, rumpunt, vel nullum dicunt testamentum iuxta vetera iura, nec mouent querelam inofficiosi; & ibi, quid vetera iura disponant.*

266. *Fideicommissum iniunctum filio in pupillari ætate decedenti, eiusve heredibus ab intestato firmum remanet, nec prætextu legitimæ minuitur.*

267. *Legitima grauari quomodo possit fideicommisso per indirectum, seu causaliter. aut ex eo, quod filius agnouit patris iudicium, quo eum in legitima grauauit; num. 268.*

269. *Alienata per eum, cui debetur legitima, imputantur illi in legitimam.*

270. *Imputari in legitimam quænam debeant, remissiuè.*

271. *Argumentum à falcidia ad Trebellianicam, & contra, an valeat; & num. seq. ac 302.*

272. *Trebellianica de fideicommissis vniuersalibus detrahitur, falcidia de particularibus, licèt hæ misceantur; & num. 322.*

273. *Heres grauatus fideicommisso vniuersali detrahere ex eo potest tempore restitutionis fideicommissi quartam Trebellianicam. idque siue grauatus sit in testamento, siue ab intestato; & licèt testamentũ deficiat in solemnitatibus, si habeat clausulam codicillarem; num. 274.*

275. *Heres heredis grauati fideicommisso vniuersali detrahit quartam Trebellianicam, quam primus heres non detraxit. idemque in bonorum possessore similiter grauato, & quid de instituto in re certa, vel fideicommissario; num. 276. quid in eo, qui ex persona heredis instituti factus est heres, vt dominus per seruum, & pater per filium; num. 277.*

278. *Fiscus succedens in iuribus grauati tanquam in-*

digni, vel ex publicatione bonorũ cùm hac restituere debet, detrahere potest Trebellianicã.

279. *Trebellianica deducitur etiam ex legato vniuersali hereditatis, vel eius partis sub nomine quotæ. & ex fideicommisso constituto à milite in suo testamento; num. 280. & 302.*

281. *Heres, cui debetur legitima, grauatus fideicommisso vniuersali in diem, vel sub conditione, detrahere potest duas quartas, hoc est, legitimam, & Trebellianicam; & ibi quomodo hæc detractio fiat. quibus autem casibus cesset hæc duarum quartarum detractio; num. 282.*

283. *Trebellianica detrahitur etiam contra filium fideicommissarium.*

284. *Trebellianica detrahitur à liberis primi gradus etiam contra expressam testatoris prohibitionem; & ibi an, & quando prohiberi possit detractio Trebellianicæ.*

285. *Trebellianica detrahi non potest ab herede, qui coactus adiicit hereditatem; & quoties fideicommissum inductum non fuit, aut postea euanuit; num. 286. aut vbi quis rogatus est restituere hereditatem, vel eius quotam alio titulo, licèt vniuersali, quàm heredis; num. 287.*

288. *Fideicõmissarius totius, vel partis quota hereditatis rogatus eam alteri restituere regulariter non detrahit Trebellianicam. & quid si ille primus fideicommissarius est de filiis testatoris; num. 289. vel heres non detraxit in gratiam fideicommissarij; num. 290. & ibi quid in confideicommissario. quid autem si heres ipse fuit prohibitus detrahere Trebellianicã; vel coactus à fideicommissario adiuit hereditatem; num. 291.*

292. *Institutus in re certa dato illi coherede vniuersali, eóque adeunte non detrahit Trebellianicam: idémque in instituto in quota parte bonorum.*

293. *Fiscus non detrahit Trebellianicam cùm succedit bonis vacantibus, aut deficientibus aliis successoribus; & vtroque casu non tenetur ad præstationem legatorum, seu fideicõmissorum.*

294. *Trebellianica non detrahitur, sed falcidia à grauato restituere hereditatem, quæ alterius est, quàm testatoris. idémque in grauato restituere bona mobilia, & immobilia ipsius testatoris; in qua restitutione non veniunt actiones; numer. 295.*

296. *Grauatus ex contractu hereditatem restituere non detrahit Trebellianicam. idem in grauato restituere hereditatem certo pretio; aut creditori in recompensationem; num. 297.*

298. *Heres fiduciarius, seu institutus in gratiam fideicommissarij Trebellianicam non detrahit, nec interim fructus percipit.*

299. *Trebellianicam non detrahunt pater, vel dominus rogati hereditatẽ restituere filio, vel seruo heredibus institutis, cùm sui iuris erunt: secus si rogati sint eam restituere extraneo; vel pater fuisset heres institutus, & rogatus restituere filio.*

300. *Grauatus per directam substitutionem restituere hereditatem non deducit Trebellianicam.*

301. *Heres, qui fideicommissum, vel legata relicta subuertere curauit, Trebellianicam non detrahit: neque is, qui fidem præstitit de restituenda hereditatem incapaci.*

302. *Trebellianica an cesset in eorum testamentis, in quibus cessat falcidia.*

303. *Trebellianica cessat quoties cessat falcidia fauore honorati; & aliquot num. seq.*

304. *Vniuersalis locutio concurrente eadem fauoris ratione includit etiam ea, quæ sub lata verborum significatione continentur.*

305. *Trebellianica non deducitur de fideicõmisso vniuersali relicto piæ causæ; licet filij, seu liberi primi gradus sint instituti; & quamuis locus ipse non sit pius. & quid si restitutio facienda sit mediatè Ecclesiæ, seu piæ causæ, cum certum est, eam successuram; cum verò incertum est, heres cauere debet de restituenda Trebellianica eueniente casu; num. 306. & quid si fideicõmissum vniuersale esset partim pium, partim non; vel relictum excederet pij operis iniuncti necessitatem. num. 307. vel pia causa esset instituta; num. 308.*

309. *Trebellianica non deducitur cum legitima, vbi vtraque eodem tempore esset deducenda; poterit autem tunc is, cui vtraque debetur, quam maluerit, eligere; heres verò filij, cum eo, non filio, iniunctum est fideicommissum, non nisi Trebellianicam detrahere potest.*

310. *Trebellianica non detrahitur, vbi lex prohibet detrahi falcidiam in odium, & præiudicium heredis, ac materia congruit etiam relictis vniuersalibus.*

311. *Heres non conficiens inuentarium an sicut amittit falcidiam, ita etiam amittat Trebellianicam, & an conficiens, si supprimat aliquas res, vtramque amittat.*

312. *Trebellianica non detrahitur ab eo, qui illam remisit expressè, vel tacitè, restituendo citra errorem integram hereditatem.*

313. *Trebellianica non deducitur ex bonis primogenituræ; aut expressè à testatore prohibitis alienari; & num. seq.*

314. *Trebellianica non deducitur regulariter, vbi à testatore aliis, quàm liberis primi gradus, prohibita est deduci expressè, & æquipollẽter; & ibi ex quibus vtraque prohibitio innuetur, ac præsertim an ex prohibitione alienationis.*

315. *Filius approbans expressè per actum iudicialem, vel extraiudicialem patris testamentum, in quo ei Trebellianicam prohibuit, non potest eam detrahere; secus si solùm tacitè approbauit, simpliciter adeundo hereditatem.*

316. *Imputari ab herede in Trebellianicam debent quæcumque capit iudicio testatoris.*

317. *Imputationum faciendarum in Trebellianicam maximè fructuum, & ipsius Trebellianicæ materia, remissiuè.*

318. *Defalcari omissum ex fideicommissi parte non defalcabili an cedat ad onus partium defalcabilium.*

319. *Heres grauatus legatis, seu fideicommissis particularis in eorum restitutione detrahere potest quartam falcidiam.*

320. *Falcidia resecat ipso iure quoad dominium; & inducta etiam est fauore testatoris, vt faciliùs ab eo institutus, adeat hereditatem, ipsiúsque voluntatem impleat.*

321. *Fideicommissarius vniuersalis detrahit falcidiam ex legatis, seu fideicommissis particularibus aut simpliciter relictis, aut in quibus grauatus fuit heres, qui cogitur hereditatem adire; vel in gratiam fideicommissarij non detraxit falcidiam.*

322. *Heres grauatus fideicommisso vniuersali, ac simul particularibus, detrahere poterit falcidiam, & Trebellianicam pro rata; & ibi quid si legata non sint defalcabilia.*

323. *Falci*

323. Falcidia deducitur quoque ex legato relicto filiis testatoris.

324. Falcidia deducitur à coherede vniuersali adeunte ex re certa, in qua quis institutus fuit, licèt sit filius testatoris; idémque instituto in quota hereditatis dato pariter ei alio coherede vniuersali adeunte.

325. Heres, cui debetur legitima, grauatur legatis, seu fideicommissis post mortem, vel sub conditione, potest de iis falcidiam, præter legitimam deducere.

316. Falcidia detrahi potest ex legatis seu fideicommissis particularibus relictis siue in testamento, siue ab intestato. atque item de legato, seu fideicommisso hereditatis alterius, aut bonorum mobilium, vel immobilium; n. 327. ac de legatis alicui in alterius pœnam; n. 328. ac de donationibus causa mortis; n. 329. & ibi quid in donationibus, quæ morte confirmantur.

330. Heredes singuli detrahere possunt falcidiam. & quid in coherede an possit suo coheredi de illi prælegatis detrahere, cùm in sua portione grauatus est vltra dodrantem; num. 331.

332. Fideicommissarius vniuersalis, aut legatarius quando detrahere possit falcidiam. & quid in instituto in re certa; num. 333.

334. Falcidia non detrahitur de relictis ad pias causas, etiam mediatè; & licèt plij essent instituti; & locus, cui ea fuerint ad piam causam relicta, non esset pius. & quid, si testator iussit falcidiam detrahi etiam de legatis piis; vel pia simul cùm non piis excederent vires patrimonij; num. 335.

336. Falcidia an detrahatur ex relictis piis, vbi causa pia est instituta; vel de eo, quod superest certo operi pio. & quid in nudo relictorum piorum executore; num. 337.

338. Falcidia non detrahitur de legitima filiorum. & quid in legato dotis, vel pro virginibus maritandis; aut legato dotis restituenda vxori; num. 339.

340. Falcidia non detrahitur per eum, qui expressè, vel tacitè illi renuntiauit. aut legata relicta euertere curauit; aut monitus intra annũ non impleuit voluntatem defuncti; num. 341.

342. Falcidia an detrahatur ex relicto in testamento militis.

343. Heres non conficiens inuentarium rerum hereditatis an amittat ius detrahendi falcidiam; & ibi an hoc inuentarium prosit fideicõmissario, vel ab eo confici possit, etiam vt detrahat falcidiam.

344. Falcidia non detrahitur, vbi eam testator expressè prohibuit; & quando dicatur ea detrahi contra expressam, vel tacitam. aut secundum voluntatem testatoris.

345. Falcidia per quæ verba censeatur prohibita. & an per prohibitionem alienationis; num. 346.

347. Falcidia prohiberi non potest liberis primi gradus, seu filiis testatoris.

348. Falcidia quando prohiberi censeatur per verbum vniuersale prohibitionem significans.

349. Alienata per heredẽ illi imputantur in falcidiã; & quæ alia in eam imputanda sint, remissiuè.

350. Publica vtilitas, vel necessitas est causa, cur introducta a iure fuerit derogatio fideicommissi.

351. Falcidia, & Trebellianica inducta sunt ad publicam vtilitatem, vt vltimæ voluntates defunctorum faciliùs executioni mittantur.

352. Publica vtilitas, vel necessitas est causa derogandi maioratibus, seu primogeniis, eorumque qualitatibus, & conditionibus.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

353. Vtilitas, ac necessitas priuata est causa ob quam derogatur aliquando fideicommissis.

354. Commutari potest saltem cum Principis auctoritate vna res fideicommissi, vel maioratus in aliam eidem vtiliorem.

355. Derogatio fideicommissorum per se, ac regulariter est odiosa; cum aliquot num. seq.

356. Cõtrariorũ contraria est ratio, & contrarij effectus.

357. Fideicommissum in sui conseruatione est fauorabile; & num. seq.

358. Fauorabilia pleraque sunt post deductionem in esse, quæ in fieri sunt odiosa.

359. Fideicommissum gratia conseruandæ familiæ, seu agnationis iam institutum maximè fauorabile præ ceteris est; idémque in maioratu; & num. 367.

360. Fideicommissum esse odiosum, quomodo sit accipiendum.

361. Primogenium, & statutum excludens feminas, fauore masculorum quomodo sit fauorabile, vel odiosum; & trib. num. seqq.

362. Dispositio quando fauorabilis, vel odiosa cẽsenda sit, vbi fauor, & odium simul in ea reperiũtur.

363. Dispositio exclusiua feminarum propter masculos quando fauorabilis sit, vel odiosa; maximè si fiat exclusio propter masculos eiusdem lineæ, & gradus; num. 364. & quid in masculis remotioribus; num. 365.

366. Fideicommissum institutum ad fauorem masculorum, siue exclusiuum feminarum propter masculos, quando sit fauorabile, vel odiosum.

367. Fideicommissum institutum fauore alicuius familiæ fauorabile est; institutum verò fauore certæ personæ, est odiosum.

368. Derogatio primogeniorum, seu maioratuum per se, ac regulariter est odiosa, aliquando tamen fauorabilis est.

369. Derogatio fideicommissorum fauorabilis est in casibus, quibus ea iuris auctoritate fit, & vltimæ voluntatis commutatio est fauorarabilis.

370. Pronuntiandum est in dubio pro causa fauorabili.

QVÆRO TERTIO, quo iure, & quam ob causam introducta sit fideicommissorum derogatio.

Quæstio hæc, vt per se patet, duas habet principales inspectiones, alteram de iure, quo huiusmodi derogatio sit inducta; alteram de causa finali, ob quam est introducta. Circa primam verò inspectionem primò cõtrouerti potest, an prædicta fideicommissorum derogatio iure naturali inducta sit; secundò, an iure diuino positiuo; tertiò, an iure humano
positiuo. Cùm autem ius hoc humanum † in non- 90.
nullis præcipuè casibus deroget, ac detrahat fideicommissis, vt etiam quæst. præced. ad finem diuisionum ex parte causæ efficientis desumptarum admonuimus; causa nimirum æris alieni dissoluendi, aut dissoluti, solutionis legatorum, detractionis legitimæ, Falcidiæ, aut Trebellianicæ, ac similium: de his, & de illis tribus singulas conclusiones maioris perspicuitatis gratia proponemus: quibus aliam adiiciemus de causa finali, ob quam introducta est derogatio fideicommissorum; ex hac verò per modum illationis postremam subiiciemus, in qua videbimus, an huiusmodi derogatio sit fauorabilis, vel odiosa: hæc enim duo potissimùm circa secundam inspectionem controuerti duntaxat mihi posse videntur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Derogatio
fideicommissorum † neque est omnino cõtraria iuri 91.

naturali, neque etiam ab eo iure est inducta. Prior pars conclusionis probatur ex iis, quibus supra *cap. 3. quæst. 1. concl. 1.* ostendimus, commutationem vltimæ voluntatis non esse contrariam iuri naturali: (nam & derogatio est quædam commutatio, & fideicommissum est species vltimæ voluntatis, non tamen per se subsistens, vt suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium*, in explicanda definitione derogationis fideicommissi à nobis tradita satis ostendimus:) ac præcipuè tum ex eo, quòd iura naturalia sunt immutabilia. *§. sed & naturalia, Instit. de iur. natural. gent. & ciuil. §. naturale ius, distinct. 5. & §. vlt. dist. 6.* & tamen videmus in plerisque casibus commutari vltimas voluntates, vt suprà passim, maximè verò *cap. 3. quæst. 3.* necnon *cap. 4. & 5. fere per tot.* videmus etiam fideicommissis derogari tam de facto à iustissimis Principibus, quàm de iure, vt infrà, præsertim *quæst. 4. & 5.* videbi-
92. mus. Tum ex eo, quòd siue dicamus, † ius naturale esse, quod est commune omnibus animantibus, cum I.C. *in l. 1. §. ius naturale, ff. de inst. & iur.* & Imper. *Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. in princip.* quod etiam admittit S. Thom. *1. 2. quæst. 94. art. 2. & 2. 2. quæst. 57. artic. 2. & 3.* siue cum Isidor. *lib. 5. Etymol. cap. 4.* relato à Gratian. *in cap. ius naturale, distinct. 1.* esse illud, quod commune est omnium nationum, eo, quòd vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur; quod ferè coincidit cum eo iure naturali, quod traditur à Theologis cum S. Thom. *1. 2. quæst. 94. & 98. artic. 5. quæst. 99. artic. 2. & quæst. 100. artic. 1. 3. 5. & 7.* ac præsertim à Molin. & Suarez, quos *d. conclus. 1.* citauimus, nimirum quod continetur in præceptis Decalogi, & cum eo iure naturali secundario, quod vocatur ius gentium *in cap. ius naturale, & cap. ius gentium, dist. 1. l. 1. §. vltimo, & l. omnes populi, ff. de inst. & iur. §. ius autem ciuile, & §. ius autem gentium*, iuncto *§. sed naturalia; Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. §. singulorum, & §. vendita quoque res, Instit. de rer. diuis.* in quibus pariter iuribus, iuncta *l. ex hoc iure*, cum aliquot præcedent. *ff. de inst. & iur.* ea numerantur, quæ sunt iuris naturalis, aut gentium. quocumque ex his modis ius naturale accipiatur, in eorum nullo, aut etiam in præceptis Decalogi, aliisve moralibus in diuina Scriptura contentis, vt *d. conclus. 1.* sufficienter deduximus, prohibetur commutatio vltimarum voluntatum, aut præcipitur omnimoda earum obseruantia. Confirmatur autem hæc ipsa prior pars conclusionis propositæ ex eo, quod satis probabilis est, & fortè probabilior, licet minùs communis opinio eorum, qui asserunt, testamenta & alias huiusmodi vltimas voluntates, (quarum species quædam, vt paulo antè diximus, non tamen per se subsistens, sed alteri adhærens, est fideicommissum;) etiam quoad substantiam dispositiuam, iuris ciuilis esse, non autem naturalis, aut gentium; quam non pauci tenent, & grauissimi viri relati à Peregrin. *d. tract. de fideicomm. art. 52. num. 112.* & a nobis *d. cap. 3. quæst. 1. conclus. 2. ad fin.* & non parum confirmant fundamenta, quæ pro ea adducit *ibi* Peregr. ac iura, quæ *ibidem* nos ponderauimus, & in specie quoad fidei-
93. commissa, quòd ea † ex iure ciuili ortum habuerint, & quidem tempore Augusti, constat ex princ. aliàs *§. 1. Instit. de fideicom. hered.* necnon *§. & quia, seu fin. Instit. eod. tit.* quorum §§. verba retulimus suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. ante med. vers. de nomine autem fideicommissi*; quod idem etiam satis patet ex illis verbis eiusdem Imper. Iustin. *in princ. Instit. de codicill.* ante Augusti tempora constat codicillorum ius in vsu non fuisse; sed primus Lucius Lentulus, ex cuius persona etiam fideicommissa esse cœperunt, codicillos introduxit, nam cùm decederet in Africa, scripsit codicillos testamento confirmatos, quibus ab Augusto petiit per fideicommissum, vt faceret aliquid; & cùm D. Augustus voluntatem eius implesset, deinceps reliqui eius auctoritatem sequuti fideicommissa præstabant; & filia Lentuli legata, quæ iure non debebat, soluit. Idipsum quoque colligitur ex *l. 2. §. diuus deinde Augustus, ff. de origin. iur.* per quæ iura præter glos. ac Doct. *ibi & l. 1. ff. de legat. 1.* etiam Dec. *consil. 519. num. 6.* Paris. *consil. 1. num. 61. vol. 2.* Michael Crass. *tract. de successien. §. fideicommissum, quæst. 1.* Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 1. num. 6.* & post alios Didac. à Spin. *in specul. testam glos. 27. princip. num. 2.* iuncto *num. 5. & 6.* adnotarunt, fideicommissa ortum habuisse quoad sui validitatem à iure ciuili, eòque iure esse introducta, temporibus nimirum Cæsaris Augusti, qui statim immediatè successit Caio Iulio Cæsari primo Romanorum Imperatori. Neque huic ob-
stat † text. *in l. verbis legis, ff. de verb. sign.* vbi, cùm 94.
ex lege duodecim tabularum retulisset Pomponius I.C. ea verba, vti quisque legassit, suæ rei ita ius esto; ait, his verbis latissimam potestatem tributam videri & heredis instituendi, & legata, & libertates dandi; cùm autem legatum particulare fideicommissum sit, *l. 1. ff. de legat. 1. l. & fideicommissum, ff. de legat. 3.* dicendum videtur, fideicommissum non fuisse inductum à iure ciuili saltem tempore Augusti. nam præter responsionem, quam affert Peregr. *d. num. 6.* quòd, licèt ex auctoritate illius vetustissimæ legis fideicommittendi potestas cõpetere videretur; vsum tamen, & efficaciam fideicommissa acceperunt sub Cæsare Augusto: respondetur etiam, quòd, cùm ea lex duodecim tabularum solùm loquatur de legato, non est facienda extensio eo iure ad fideicommissa, per quod hæc distinguebantur à Legatis, cùm legata, & fideicommissa inuicem ad summum exæquata sint tempore I.C. Vlpiani, antea verò distinguerentur; vt constat ex *d. l. 1. & § sed non vsque, Instit. de legat.* cum vtrobique notat. & aliis per nos adductis suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. circa med.* Denique adhuc ad id, quod nũc dicimus, nobis sufficit, quòd neque iure naturali primæuo, neque secundario, quod est ius gentium, sed solùm ciuili inductum sit
fideicommissum. lex autem duodecim tabularum † 95.
spectat ad ius ciuile, populi nimirum Romani; vt constat cùm ex aliis iuribus, tum præcipuè ex *l. 2. §. exactis deinde, ff. de orig. iur. & §. dispensat, auth. de nupt.* ius autem ciuile est, quod quisque populus sibi constituit, & ipsius proprium ciuitatis est, vt ait Caius I.C. *in l. omnes populi, ff. de inst. & iur.* & Iustin. Imp. *in §. ius autem ciuile, & §. sed ius quidem, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* Cùm ergo fideicommissorum constructio, & institutio sit non à iure naturali, aut gentium, sed dumtaxat à iure ciuili inducta; satis apertè inde sequitur, eorum destructionem, & derogationem eidem iuri naturali, aut gentium non esse contrariam: sed, si quando ea derogatio veniat admittenda, illam aduersari iuri tantùm ciuili; sum-
pto argumento à contrariis, & oppositis; quod † 96.
in iure validum est, *l. vlt. §. fin. ff. de legat. 3.* nam contrariorum contraria est ratio, & contrarij effectus, *l. qui acensare, de acensat.* & quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito, *l. fin. § plus autem, ff. de legat. 3.* cum aliis adductis ab Euerard. *in loc. leg. à contrariis, aduersant. & repugnant. num. 7.* Atque hæc de priore parte huius primæ conclus. quòd scilicet derogatio fideicommissorum non sit contraria iuri naturali siue primario, siue secundario, quod est ius gentium:

in

in quam etiam inclinare videtur Peregr. *d. art.* 52.
97. *num.* 112. *cum tribus seqq.* cui non obstat, quòd †
legitima est iure naturæ debita, vt colligitur ex *l. si
quis in suo, C. de inoff. testament. in fin.* & apertè di-
citur *in cap. Raynutius, §. cùm autem, & cap. Ray-
naldus, in princip. vers. dilectus filius ff. de testam.* nec-
non *cap. 1. in princip. & § 1. eodem tit. in 6.* oecnoo
in §. primum itaque, auth. de hered. & falcid. at verò
per legitimam derogatur fideicommisso, ex quo ea
detrahitur, *l. omni modo, & l. quoniam in prioribus,
C. de inoffic. testament.* cum aliis, quibus id latiùs
ostendemus infr. *conclus.* 19. Respondetur enim, le-
gitimam dici de iure naturæ debitam, quia ratione
naturali suadente inducta est; prout post Socin. sen.
consil. 288. *col. 7. vers. tertiò, adducebat, lib.* 2. Soc.
iun. & Guidopap. docet Petra *de fideicom. quæst.* 15.
num. 10. Socin. iun. *consil.* 62. *num.* 10. *lib.* 3. & Dec.
in l. iura sanguinis, num. 8. ff. de reg. iur. tradit Me-
noch. *de arbitrar. iudic. cas.* 149. *num.* 12. & ex eo
confirmatur, quòd iura naturalia sunt immutabi-
lia, *§. sed naturalia, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.*
cum simil. at verò legitimæ quantitas à iure ciuili
immutata est. cùm enim priùs esset quarta pars pot-
tionis hereditatis filio contingentis, redacta est ad
trientem, si filij siot quatuor, aut pauciores, & se-
missim, vbi filij siot plures quatuor, *auth. nouissi-
ma, C. de inoff. testam.* & in corpore, vnde sumitur,
nimirum *§. 1. auth. de trient. & semiss. collat.* 3. im-
mo ex statuto mioui, quin & in totum ex causa tol-
li potest; vt constat ex allegat. à Michaël. Crass. *in
tract. de successión. §. legitima, quæst. 42. per tot.* Pari-
ter ooo obstat, quòd de iure naturali primæuo pri-
mogenia, quæ valde similia sunt fideicommissis
familiæ relictis, vt *quæst. seq. supposit.* 1. ostende-
98. mus, † conformia sint iuri naturali, vt post alios
sentit Tiraq. *tract. de primogen. in præfat. numer.* 36.
cum aliquot seqq. & Molin. sen. *tract. de primogen.
Hispan. lib. 1. cap. 2. num.* 4. oam inde solùm con-
cluditur, vestigium aliquod primogeuituræ extare
iu iure naturali: quam etiam in multis à fideicom-
misso distare, constat ex adducendis *d. supposit.* 1.
Denique illod, quod obstare videbaiut quoad ius
gentium, tolletur ex iis, quæ dicemus ad fin. præ-
sentis conclus.

Posterior autem huius eiusdem concl. pars, quòd
99. nimirum derogatio fideicommissotum † nec etiam
sit à iure naturali introducta; (ita, vt neque sit con-
tra, neque secundùm, sed solùm præter ius natu-
rale; iuxta id, quod de commutatione vltimæ vo-
luntatis diximus *cap. 3. quæst. 1. conclus. 2. in initio*;)
probatur primò, quia, vt *d. conclus.* 2. de commuta-
tiooe huiusmodi ostendimus, siue attendamus, ac
sumamus ius naturale iuxta Iurisconsultos, hoc est,
vel primæuum, quod commune est omnibus ani-
mantibus, vel secundarium, quod solùm homini-
bns, & gentibus omnibus, aut ferè omnibus com-
mune est, & vocatur ius gentium; siue secundùm
Theologos pro principiis moralibus, & præceptis
legis naturalis in Decalogo à Deo ipso explicatis,
ab eo iure non est introducta derogatio fideicom-
missotum; quooiam neque communis hominibus
est cum brutis animantibus, vt de se patet; sed ne-
que omnibus hominibos, cùm nullum eius vesti-
gium apud exteras gentes reperiatur: & in Rnma-
no imperio, atqne orbe Christiano non pauca iura
ei refragentur, quæ infrà *concl.* 3. examinabimus.
Denique ea derogatio ex moralibus principiis, aut
eorum conclusionibus immediatis, quæ sunt præ-
cepta Decalogi, nequaquam pet necessariam, &
euidentem consequentiam colligitur, vt quisque
facilè potest vel eo intelligere, quòd immo aliquo

modo sexto, ac decimo præcepto aduersari videtur;
dum nonnumquam alterius iuri, cui relictum est
fideicommissum, aliquid detrahit, immo & iuri fi-
deicommittentis, seu eius heredis, ex adductis su-
prà *cap. 6. quæst. 1. concl. 2. circa med.* Secundò pro-
batur, quia, cùm, vt paulo antè demonstrauimus,
fideicommissa à iure naturali vel gentium introdu-
cta non sint ex eo, quòd ortum habuerint tempo-
ribus dumtaxat Cæsaris Augusti, hinc etiam fit vt
neque derogatio ipsorum fideicōmissorum eodem
iure naturali, aut gentium, quod antiquius est iure
ciuili Romanotum, inducta sit; tum quòd contra-
riorum † eadem est regula, & disciplina, *l. & si con-* 100.
tra, in fin. ff. de vulg. & pupill. l. penult. C. de solut. cum
aliis adductis ab Euetard. *in loc. à contrar. num. 1. vs-
que ad* 6. præsertim ex Card. & Imol. *in cap. relatum,
il 1. de testament.* Alex. *in rubr. de acq. possess.* Bald. *in
l. fin. vers. & sciat, & ad fin. C. de fideicom.* text. *in l. ma-
numissiones, circa med. ff. de inst. & iur.* necnon *in l.
cùm proponebatur*, iuncta *glos. fin. ff. de legat.* 2. tum
quòd non entis † nullæ sunt qualitates, *l. eius, qui* 101.
*in prouincia, prope fin. ff. si cert. petat. l. quidam refe-
runt, §. 1. ff. de iur. codicill. cap. bona, il 1. vers. contrà
verò, de elect.* cum aliis adductis per Ant. Gom. *tom.* 1.
var. resol. cap. 1. n. 1. & noo entia nō habent materiā,
ueque formam, *l. actor. C. de probat.* Bald. *l. de quibus,
n. 21 ff. de legib.* 6. Gonz. *in comment. ad reg.* 8. *Cancell.
glos.* 57. *num.* 32. *cum seq.* & qualitas esse oon potest
sine subiecto, *l. 1.* vbi Bart. *ff. de vsu, & vsufruct. le-
gat. l. 2. ff. de vsufr. l. decem, ff. de verb. oblig. cap. ad au-
dientiam, il 2. de Eccles. ædific. cap. Abbate sane, §. nec
pro eo. de sent. & re iudic. in* 6. Mandos. *super reg.* 19.
Canc. quæst. 10. *num.* 4. & Gonzal. *in d. commen. ad reg.*
8. *Cancell. glos. 5. §. 7. num.* 70. Atque hæc de prima
huius quæst. conclusiooe, quæ est de iore naturali.
nam ad id, quod contra priorem eiusdem conclo-
sionis pattem obiici poietat ex sacra Scriptura, qua-
tenus ad legem naturalem pertinet, respoodebimus
in sequen. concl. vbi de iure diuino positiuo agamus;
quatenus verò ius primogenituræ, quæ species quæ-
dam fideicommissi esse videtur, est io vsu † apud 102.
plerasque nariones, vt patet ex Tiraq. *in præfat. tract.
de primogen. à num. 3. ad* 12. quasi id sit de iure gen-
tium; vt sentire videtur Molin. suprà *num.* 5. qood
est quoddam ius naturale, iuxta prædicta; vno ver-
bo respondetur, paucas admodum esse illas gentes
respectu ceterarum: vnde illud ius noo potest dici
gentium, per *§. ius autem gentium, Instit. de iur. nat.
gent. & ciuil.* atque alia superiùs adducta. sed & ali-
ter *concl. seq.* respondebimus: aliter etiam potest re-
sponderi ex traditis à Molin. *ibid. num.* 6.

Secvnda conclvsio. Derogatio fidei-
commissorum † neque est contraria iuri diuino po- 103.
sitioo, neque etiam ab eo indocta. Prior pars concl.
probatur, quia, cùm ius diuinum positiuum diuida-
tur † in legem veterem, seu Mosaicam, & nouam, 104.
seu Euangelicam: illius autem præcepta quædā sint
moralia, & quædam ludicialia, quædam verò cære-
monialia; huius verò siue scriptæ, siue non scriptæ,
seu traditionis diuinæ præcepta vel ad fidem perti-
neant, vel ad sacramenta; vt post S. Thomam, ac
alios docuimus suprà *cap. 3. quæst. 2. in princip. &
conclus.* 1. (de parte enim historiali vtriusque le-
gis nihil dicimus, tum quòd propriè ad legem non
pertinet, cuius propriū, † ac virtus est imperare, ve- 105.
tare, permittere, & punire; vt ait Modestinus I.C. *in
l. legis virtus, ff. de legib.* & constat etiam ex Isidor.
lib. 5. Etymol. cap. 19. & refertur *in cap. fin. dist.* 3.) si lo-
quamor de præceptis iudicialibus, ac cæremoniali-
bus legis veteris, cùm vtraque † expirauerint per 106.
Christi Domini mortem, vt satis ostendimus statim

ante *d. conclus.* 1. apertè sequitur, quòd, vbi etiam in ea parte legis veteris, quæ huiusmodi præcepta continent, adesset prohibitio derogandi fideicommissis, quæ tamen non adest, adhuc ea prohibitio tunc non duraret in lege Euangelica. & sic soluitur quod obiici posse videbatur ex Deuter. *cap.* 21. ibi; *Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos diuidere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ; sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his, quæ habuerit, cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita.* Nam vbi etiam inde sumi possit ius primogenituræ, cùm illud sit præceptum iudiciale, in Christi morte expirauit, vt dictum, ac doctum est. Quòd si loquamur de præceptis moralibus eiusdem legis veteris; siue
107. ea sint † dumtaxat præcepta Decalogi, siue alia etiam pauca, vt de obseruatione voti, & iuramenti, & si quæ alia sunt his similia, de quibus nos *d. conclus.* 1. vbi etiam admonuimus, ea, sicut & ipsa præcepta Decalogi, potiùs esse declarationes, & promulgationes legis naturæ, & tamquam conclusiones ex principiis moralibus deductas, vt omnes Theologi tradunt cum S. Thom. 1. 2. *quæst.* 99. *art.* 2. *& quæst.* 100. *art.* 1. 3. *&* 11. atque inter alios Dominic. Sot. *lib.* 2. *de iust. & iur. quæst.* 5. *art.* 4. *concl.* 2. Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 17. *num.* 1. pariter non video, quomodo prædicta prohibitio derogationis fideicommissorum in illis præceptis contineatur siue directè, & expressè, de quo nemo dubitare potest, cùm per se pateat; siue etiam indirectè, & tacitè, quia fortasse per aliquod ex his præceptis inductum sit fideicommissum, vel tributa potestas fideicommittendi, cùm etiam permissio pars, seu virtus legis sit, vt paulo antè ex *d. l. legis virtus, ff. de legibus, & d. cap. fin. distinct.* 3. ostendimus. Nam,
108. licèt † de iure primogenituræ (quæ species quædam est fideicommissi, cùm penè idem sit cum fideicommisso familiæ relicto, vt infrà hoc ipso cap. opportuniore loco, quæst. nimirum 4. ostendemus,) mentio fiat *Genes.* 25. vbi Esau vendidit primogenita sua Iacob fratri suo: quod ius licèt tunc paruipenderit Esau, prout *ibidem* legitur; tanti tamen fecit Isaac, vt nollet, putans se mori, ei præferre Iacob natu minorem, neque id, nisi ignarus, sed Dei nutu fecerit Isaac *Gen.* 27. vbi etiam hac de re Esau ipse conquestus est: & Paulus Apostolus *Hebr.* 12. factum illud Esau reprehendit iis verbis, *ne quis profanus, vt Esau, qui propter vnam escam vendidit primogenita sua.* licèt præterea *Gen.* 48. Iacob moriens in benedictione filiorum Ioseph commutatis manibus prætulerit Ephraim natu minorem Manassi primogenito, reluctante Ioseph, ac dicente, *non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus*; quod quidem fecit Iacob in pœnam Ruben filij sui, eius primogenita in Ephraim transferens, vt colligitur ex eodem cap. *Genes.* 48. *&* 49. apertéque constat ex 1. *Paralipomen. cap.* 5. in illis primis verbis; *filij quoque Ruben primogeniti Israël; ipse quippe fuit primogenitus eius, sed cùm violasset torum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filij Israël.* & post pauca; *primogenita autem reputata sunt Ioseph.* Vnde hæc fortasse est illa vna pars, quam ei se dare extra fratres suos Iacob eiusdem pater ait *d. cap.* 48. *Genes.* ex quibus verbis, ac postremis illorum, quæ paulo antè retulimus ex *Deuteron.* 21. satis colligi videtur, ius hoc primoge-
109. nituræ iure diuino veteris Testamenti fuisse, † vt primogenitus duplicem hereditatis portionem obtineret, cùm ceteri filij vnam, & simplicem singuli haberent: quod etiam ex *d. cap.* 21. S. Hieronym. & aliis præter S. Thom. & Cornel. à Lapid. *in locum D. Pauli citat.* Peret. *in lib. de benedict. duodecim Patriarcharum, num.* 13. *&* 14. Ioseph. *lib.* 4. *antiquit. cap.* 6. & eruditissimum nostrum Patrem Augustinum Torniell. *in suis annalibus sacris ab orbe cond. ann.* 2223. *num.* 3. adnotauit ex Iureconsultis Ioan. Andr. Card. Florent. & Abb. *in cap. licèt, de vot.* atque alij, quos refert, ac sequitur Tiraq. *d. tract. de primogen. in præfat. num.* 12. vbi etiam iuncto *num.* 17. *cum seq.* ex glos. *in cap. quàm periculosum,* 7. *quæst.* 1. Ioan. And. Card. & Abb. *vbi suprà*, necnon Barbat. *in consil.* 18. *lib.* 2. & aliis tradit, iuri primogenituræ adiunctum fuisse apud Hebræos sacerdotium; quod & ostendunt Interpretes *in eundem locum Paul. & Genes.* 25. vbi etiam inter ceteros Abulens. Torniell. & Peret. *in locum Genes.* Iustinian. & Cornel. *in locum Pauli,* post alios docent, id verum fuisse quoad Hebræos à diluuio vsque ad legem Moysi, per quem sacerdotium translatum est in tribum Leui, & descendentes Aaron summi Sacerdotis. quo tempore quoque, ante legem nimirum Moysi, primogenitus dominium quoddam habebat in ceteros fratres, vt iidem auctores, præsertim Cornel. & Peret. hoc ipsum, & quod de duplici portione hereditatis dictum est, colligunt ex illo *Genes.* 49. cùm Iacob dixit, alloquens Ruben primogenitum; *prior in donis, maior in imperio*, idest, esse debebas. atque hoc de dominatu in fratres colligit Tiraq. *in d. præfat. num.* 21. ex illo *Genes.* 27. vbi Isaac benedicens Iacob, quem ipse putabat, Dominus autem constituerat, primogenitum; *esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ:* & post pauca; *dominum tuum illum constitui, & omnes fratres tuos seruituti illius subiugaui.* & *Genes.* 25. ipse Dominus dixerat Rebeccæ matri, *maior seruiet minori.* Immo & primogenitis Hebræorum regnum quoque debebatur, vt sentit inter alios Peret. *d. num.* 14. allegans Paraphrastem Chaldæum, qui verba illa Genes. 49. *prior in donis, maior in imperio*, ita vertit, tuum erat, vt acciperes tres partes potiores præ fratribus tuis, sacerdotium, primogenituram, & regnum; sed quia peccasti, data est primogenitura Ioseph, regnum Iuda, & sacerdotium Leui, atque ex D. Hieronymo tradit etiã Tiraq. *in d. præfat. num.* 19. id probans ex eo, quod scribitur 2. *Paral.* 21. de Iosaphat Rege Iuda, quòd regnum tradidit Ioram eo, quòd esset primogenitus; idipsum docens *numer.* 22. *vsque ad* 35. esse de more, & iure multarum, immo omnium penè nationum, vt regnum deferant primogenitis: ita, vt dici posse videatur, hoc esse de iure gentium. quod etiam monet Tiraq. *d. num.* 22. *&* 35. *cum duob. seqq.* Alias verò minutiores prærogatiuas, quæ etiam ferè omnes prædictis deseruiunt, & affines sunt, commemorat Peret. *d. num.* 14. & post alios Lud. Molin. iun. *de iust. & iur. tract.* 2. *disput.* 577. *numer.* 1. & Ludou. Molin. sen. *tract. de Hispan. primogen. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 2. *&* 3.

Quamuis, inquam, hæc ita sint; adhuc tamen recedendum non est ab eo, quod statuimus, sicut iure naturali, & gentium, ita neque iuri diuino positiuo etiam tacitè, & indirectè contrariam esse derogationem fideicommissorum. Vt enim admittamus, ius primogenituræ apud Hebræos, & alias nationes introductum fuisse, & esse: (vt alia discrimina † 110.
inter illud, & nostrum primogenium omittam, de quibus Molin. iun. *ead. disp.* 577. *num.* 2. & sen. *d. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 6. & relati ab ipso *d. cap.* 2. *num.* 3, *in fin.*) illud

etiam

etiam ius non est ex hominis dispositione primò, & per se, cuiusmodi sunt fideicómissa, quarum species quædam est primogenitura, seu maioratus valde similis fideicómisso familiæ relicto, vt *quæst. seq. suppos.* 1. latiùs ostendemus; sed ex iure siue scripto, siue non scripto, quod consuetudiné vocant; vel si ab hominis etiam dispositione manant, id fit ad obseruationem huiusmodi legis scriptæ, vel non scriptæ, seu moris, vt satis patet ex sacræ Scripturæ locis, & auctoribus citat. Deinde seclusa regnorum, & feudorum successione, ibidem non agitur de producenda, ac perpetuanda hereditate, aut re aliqua paterna, vel auita in familia, seu ab vno in alium gradum; vel de alienationis eiusdem rei, aut hereditatis prohibitione, quod proprium est, seu accessorium fideicommissi, *l. de fideicommisso, C. de transact. & l.* 1. *C. de pact.* iuncta *l. filiusfamilias, §. diui il* 2. *ff. de legat.* 1. *& l. vlt. C. comm. de legat. & fideicomm.* cum simil. Sed de simplici successione in ipsius patris hereditate, aut bonis cum aliqua prærogatiua. non erat tamen vetitum ipsi primogenito ius suæ primogenituræ alteri vendere, vt fecit Esau *Gen.* 25. (licèt communior interpretum tum *ibi*, tum *Hebr.* 12. sententia sit, illum peccasse peccato simoniæ, ratione spiritualis, nimirum sacerdotij annexi; quod suadent verba citata Hebr. 12. *ne quis profanus, vt Esau, qui propter vnam escam vendidit primogenita sua*; id enim significare videtur verbum illud, *profanus*: vel peccato contemptus rei spiritualis, aut gulæ, vt alij voluerunt, & præsertim Cornel. à Lap. *in d. cap.* 12.

111. *Heb.* ex Lipom. *ibi*:) quoniam † tamquam accessorium transit cum principali, vbi transferatur cum vniuersitate bonorum etiam per venditionem; prout de iure patronatus, siue iure præsentandi ad beneficium Ecclesiasticum, quod ius est spirituali annexum, *cap. quanto, de indic. & cap. de iure, de iure patr.* cautum est, vt vendi cum aliis bonis, quibus est annexum, possit, *in cap. ex literis, & cap. cum seculum, eodem tit.* neque etiam vetitum erat patri ius ipsum primogenituræ in alium transferre; prout Iacob fecisse de primogenitura Ruben sup. ex *Gen.* 48. *&* 49. ostendimus: neque aliter prohibita erat derogatio huius iuris primogenituræ, & qualisqualis fideicommissi. Et hoc quoad legem veterem, aut etiam naturalem, quatenus de ea ex veteri Testamento aliquid hac in re colligi posse videbatur, quòd nimirum in eo præciperetur primogenitura tamquam species fideicommissi, atque adeò indirectè, ac tacitè inibi prohiberetur fideicommissi derogatio. ex his enim satis patet, eam neutro iure fuisse prohibitam. Quoad legem autem Euangelicam,

112. quòd † neque etiam ex ea id colligatur, facilè conuincit ratio, qua hoc ipsum generatim de commutatione vltimarum voluntatum latè comprobauimus sup. *cap. 3. quæst. 2. concl. 1. circa medium*, quia

113. videlicet Christus Dominus † nullum illud præceptum morale positiuum dedit in lege Euangelica, præter præcepta fidei, & sacramentorum; vt post S. Thom. 1. 2. *quæst.* 108. *art.* 1. *cum seq. & quodlib.* 4. *art.* 53. tradit Couar. *in epit. 4. Decretal.* 2. *part. cap.* 6. *§.* 10. *num.* 1. *& lib. 1. var. resol. cap.* 17. *num.* 2. *vers. præterea,* Sot. *in 4. senten. dist.* 40. *art.* 4. sentitque Suarez *lib.* 10. *de leg. cap.* 2. *num.* 5. dicens, hoc esse commune axioma Theologorum. inter huiusmodi autem præcepta certum est non contineri illud, quo derogatio fideicommissi prohibeatur. Sed neque dici potest, hoc præceptum contineri in moralibus Decalogi, aut aliis moralibus in veteri Testamento contentis, quæ simul naturalia sunt, & à Christo Domino confirmata, ac declarata, iuxta id, quod *d. quæst.* 2. *in princ. & concl.* 1. diximus: nam, vt *d. concl. 1. circa medium*, generatim de vltimarum voluntatum commutatione docuimus, sicut præceptum de non derogando fideicommissis in illis moralibus præceptis non continetur, quatenus ea sunt pars legis veteris, aut naturalis, quod constat ex supradictis; ita neque continebitur, quatenus ea præcepta à Christo Domino approbata, confirmata, & declarata fuerunt, cùm in iis approbandis, confirmandis, aut declarandis nihil hac in re immutarit, vt de se patet. Atque hæc de priori parte præsentis nostræ conclusionis.

Posterior autem eiusdem pars, quòd nimirum † 114.
derogatio fideicommissorum præcepta, & introducta non sit iure diuino positiuo, confirmatur tum secundo fundamento cum proportione applicato, quo posteriorem partem præceden. concl. quoad ius naturale comprobauimus; tum etiam aliis fundamentis, quibus ad priorem huius conclus. partem confirmandam vsi sumus. Sicut enim in præceptis veteris, aut noui Testamenti non continetur illud, quo prohibeatur derogatio fideicommissi, vt suprà ostendimus: ita non continetur hoc, quo eadem derogatio præcipiatur; & quidem multo minùs, quàm illud. nam, si quod huius rei vestigium in diuina Scriptura, seu diuino iure positiuo reperitur, illud potius est circa derogationis fideicommissorũ prohibitionem, quàm circa eiusdem derogationis præceptum. Sed neque etiam prædicta prohibitio ex eo iure colligi potest, vt constat ex supradictis in præsenti conclusione; quæ ideo satis, ni fallor, confirmata manet quoad vtramque sui partem: quare ad alias huius eiusdem quæstionis transeamus.

TERTIA CONCLVSIO. Derogatio fideicommissi, licèt † non sit regulariter, & omnino iuri hu- 115.
mano positiuo conformis: tamen in multis casibus ab eo iure siue permittendo, siue etiam præcipiendo introducta est. Prior pars concl. probatur tum ex multis iuribus adductis sup. *cap. 3. quæst. 3. concl.* 1. in quibus habetur, vltimas voluntates regulariter executioni fore mittendas, non autem immutandas: nam & fideicommissum species quædam vltimæ voluntatis est, vt suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. post med.* ex Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 5. num.* 1. *&* 2. docuimus; & derogatio fideicommissi immutatio quædam est vltimæ voluntatis, vt *eadem quæst. 1. vers. dixi ergo primè*, satis ostendimus. tum ex eo, quòd fideicommissum siue vniuersale, siue particulare à iure ciuili est introductum tempore Augusti Cæsaris, *Instit. de fideicomm. hered. in princ.* seu *§. 1. & fin.* cum aliis, quibus nos id docuimus *d. quæst. 1. circa initium*, & hac ipsa *quæst. 3. concl.* 1. non longè ab initio; & vtrumque passim in iure approbatur, vt *ff. de legat. & fideicomm.* 1. 2. *& 3. C. de fideicom. item C. comm. de legat. & fideicomm. ff. & C. ad leg. Falcid. & ad S. C. Trebell. Instit. de fideicomm. hered. & Instit de sing. reb. per fideicom. relict. per tot.* atque alibi sæpe. ex quo satis apparet, iuris mentem esse, vt fideicommissa sustineantur, atque adeò ne iis saltem passim, & indistinctè derogetur. & hanc ob causam diximus in hac priori parte conclusionis, derogationem fideicommissi non esse regulariter, & omnino iuri humano positiuo conformem, hoc est, ex huius iuris intentione indistinctè, aut etiam vtplurimum faciendam: vnde &, cùm ea fit legis ipsius auctoritate, vtputa, causa æris alieni, legitimæ, dotis, Trebellianicæ, & similium, de quibus in multis seqq. conclus. fideicommisso quoad minùs fieri potest, & quantum necessitas patitur, detrahit, vt *ibidem* videbimus. Quatenus verò ex prædictis verbis conclusionis nostræ colligitur, hanc ipsam fideicommissorum derogationem aliquo mo-

do, & in aliquo casu esse eidem iuri humano positiuo conformem; hoc ideo diximus, tum quòd in
116. plerisque casibus † idem ius humanum positiuum aut præcipit, aut saltem permitit derogationem fideicommissorum, vt mox latiùs dicemus in posteriori huius concl. parte, & fusiùs in multis ex seqq. conclusionibus prosequemur: tum etiam qoòd aliqua iura generatim huic derogationi maximè fauent, vt *in l. a* quæ incipit, *non vsque adeò, ff. si à paren. quis manumiss. sit*; vbi dicitur, iniquum esse ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum alienationem: at verò fideicommissum secum adducit prohibitionem alienationis, *l. filius familias, §. Diui, il 2. ff. de legat. 1. l. fin. §. sed quia nostra, C. comm. de legat. & fideicom.* cum suis concord. *ibidem* per glos. & Doct. alleg. vnde & illud sequitur, quòd fideicommissa liberas rerum commutationes perturbant, contra *l. dudum, C. de contrah. empt.* & faciunt, ne quis in re sua effectu sit moderator, & arbiter, contra *l. in re mandata, C. mand.* præterea fideicommissa seruitutem quandam imponunt rei, quæ relinquitur, aut etiam propriæ heredis, & grauati, iuxta *§. præterea, Instit. de fideicom. hered. & §. potest autem, Instit. de sing. reb. per fideicom. relict.* vt eam restituat, neque alienet: & in specie fideicommissum esse onus constat ex *l. coheredi, §. cum filia, ff. de vulg. & pupill. l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam.* ac plerisque iuribus, contra naturalem regulam *l. altius, C. de seruit. & aq. cap. nimis, de iureiur.* necnon inducunt votum captandæ mortis, *l. de fideicommisso, C. de transact.* contra *l. vlt. C. de pact. cap. detestanda, & cap. ne captanda aliena mortis, de concess. preben. in 6.* ad hæc aliter etiam præbent materiam delinquendi: nam heredes, aut aliàs grauati sæpe vendunt, vel aliter alienant bona fideicommissaria tamquam libera, & emptores postea spoliantur re, & pretio, quia eorum auctor sit impotens: iura autem abhorrent actus, per quos aliis præbetur occasio delinquendi *l. conuenire, ff. de pact. dotal. d. cap. ne captanda*, necnon *cap. error, 83. dist. cap. negligere, 2. quæst. 7. cap. nihil, de præscript. cap. 2. de non oper. nunt. & cap. qui alios, de hæret.* cum simil. Accedit quòd fideicommissa, vt experientia docet, sunt seminarium litium. sæpe enim controuertitur de casu, de personis, de rebus, de voluntate, de verbis, & eorum interpretatione, de detractionibus, de alienationibus, de impotationibus, de meliorationibus, de fructibus, & multis aliis; ita, vt sæpe lites fideicommissariæ à possessoribus potentibus, & litigiosis immortales fiant; cùm tamen iura studeant lites amputare, eísque finem citiùs imponere, *l. quidam, ff. si cert. petat. l. properandum, C. de iudic. cap. nonnulli, de rescript. cap. finem litibus, de dol. & contumac.* ac præcipuè *in cap. 1. de appell. in 6.* Faciunt denique alia pleraque iura & fundamenta, vnde probari videtur fideicommissum esse odiosum, congesta inter ceteros per Card. Mantic. *tract. de coniect. vltim. volun. lib. 7. tit. 1. a num. 1. ad* 13. Marzar. *in epitom. de fideicomm. quæst. 2.* Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 1. num. 23. & art. 52. num.* 114. quorum aliqua adducemus infrà hac ipsa quæst. *concl. vlt.* Illud autem hîc non prætermittam, quod valde ad hanc rem, de qua nunc agimus, facit, & adducitur à Mantic. *d. tit.* 1.
117. *num.* 7. nimirum, quòd testator † non potest præcipere heredi, vt de rebus suis non disponat, *l. cum pater, §. mando, ff. de legat.* 2. ex his porrò quæ iam diximus, valde confirmatur posterior pars huius 3. nostræ concl. quæ etiam probatur primò ex plerisque iuribus tam ciuilibus, quàm canonicis, in quibus expressè aut præcipitur, aut saltem permittitur vltimæ voluntatis commutatio, per nos relatis suprà *cap. 3. quæst. 3. concl. 2.* maximè quoad legata: est enim fideicommissum species quædam vltimæ voluntatis, & derogatio quædam commutatio, vt initio huius concl. ex suprà per nos traditis admonuimus: ac vniuersalibus quidem legatis vniuersalia fideicommissa, & singularibus singularia exæquata sunt, vt suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. circa medium*, præcipuè ex Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 1. num. 4.* id ex communi tradente ostendimus. atque in terminis fideicommissi particularis, vt possit ei derogari, illud conuertendo in alium vsum; text. est *in l. legatum, ff. de vs. & vsufr. legat. in fin.* ibi; igitur adhibitis heredibus, & primoribus ciuitatis dispiciendum esse, in quam rem conuerti debet fideicommissum. Secundò ex plerisque casibus, in quibus derogatio fideicommissorum, fit iuris auctoritate, seu ius ipsum saltem tacitè deroget fideicommissis, præcipiendo, aut permittendo alienationem bonorum fideicommisso subiectorum fieri, vel ex eo aliquid detrahi certis de causis, vtputa ob æris alieni dissolutionem, legitimæ, Falcidiæ, aut Trebellianicæ detractionem, necnon eiusdem fideicommissi præscriptionem, & similia; de quibus singulis in primis octo seqq. conclusionibus nunc agemus.

QVARTA igitur CONCLVSIO sit. Derogatio fideicommissi † iuris auctoritate fit pro solu- 118.
tione æris alieni ipsius testatoris. ita in specie tradit Peregr. *d. tract. de fideicomm. art. 52. num.* 107. ex dictis per ipsum *art. 39. num.* 1. qui id latiùs tradit *art. 35. num. 1. & art. 40. num. 18. & 23. cum aliquot seqq.* text. est *in l. filius familias, §. diui, il 2. ff. de legat. 1. l. pater filium, in princ. ff. de legat. 3. l. Aristo, ff. de iur. delib. l. non solum, ff. de petit. hered. l. cum fidei, ff. de fideicomm. libert. l. 1. C. ad S.C. Trebell.* cum suis concord.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt pro-
cedat † etiam quoad æs alienum à testatore debitum 119.
ipsi heredi: ita post alios Card. Mantic. *tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 8. num.* 15. & Peregr. *d. art. 35. num. 1. & art. 39. num. 1. & art. 40. num.* 18. præcipuè per text. *in l. 2. §. cùm quis*, aliàs *§. si quid, vers. cum quis, ff. de hered. vel act. vend. l. penult. ff. ad Trebellian. & l. 1. C. debitor. vendit. pignor. imped. non poss.* addit autem Mantic. *d. num.* 15. text. *in l. in imponenda, & l. irritum, C. ad leg. Falcid. l. debitor, ff. ad Trebell. l. ab omnibus, §. vlt. ff. de legat. 1. & l. Stichum, aut Pamphilum, §. aditio*, iuncta glos. *in verbo, retinet, ff. de solut.*

Quæ ampliatio extenditur primò, vt procedat etiamsi heres non confecisset inuentarium, ita post alios Peregr. *d. art. 35. num.* 1. & Mantic. *d. num.* 15. probans id procedere, etiam de iure nouo. Secundò extenditur, vt procedat, etiamsi testator huiusmodi debitum suo creditori prælegauerit. sic Peregr. *d. art. 35. num.* 2. per text. *in l. Lucius, §. maritus, ff. ad Trebell.* cui addo text. *in l. cùm heres, la 2. ff. eod. tit.* extenditur tertiò, vt hæc deductio fieri possit ope exceptionis per retentionem rerum: vt voluit Peregr. *ibidem num.* 3. post alios *ibi* ab eo citat. *& num.* 1. Quartò extenditur, vt non teneatur heres grauatus fideicommisso conditionali compensare fructus perceptos pendente conditione cum suis creditis versùs testatorem; vt ex commun. sententia in iudiciis recepta contra paucos resoluit Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 35. num. 10. & 11.* vbi eam declarat, vt inf. *declarat. vlt. huius ampliat.* extenditur denique hæc eadem 1. ampliatio, vt in 3. ampliat. cum tribus seqq. & vlt. declarat. ipsius princip. conclus. Restringitur autem primò præsens 1. ampliatio, nisi testator heredem grauasset, vt sibi remitteret debitum; vt post Natt. *cons. 110. num.* 3. docet Peregr. *d. num.* 3. ex eius dictis in eo cons. sumens, & explicans *num.* 5.

num. 5. cum tribus seqq. in quibus tacitè colligitur
testatorem sic voluisse: quorum prior est, cùm testa-
tor bona sua subiiecisset perpetuo fideicommissu, &
mandasset heredi, ne super his bonis controuersiam,
aut molestiam aliquam fideicommissario faceret: al-
ter cum testator expresse prohibuisset alienationem
quorumdam bonorum, veluti immobilium, vt per-
petuò in familia manerent; nam ex hac prohibi-
tione videretur super his interdicta detractio æris
alieni debiti à testatore heredi suo.

Declaratur verò hæc prima ampliatio primò, vt
120. † eueniente casu restitutionis fideicommissi heres
grauatus, seu heredis heres possit pro suis creditis
deducere tot bona hereditaria pro communi pretio,
iuxta tempus mortis testatoris; vt latè probat Pere-
grin. *d. art. 35. num. 12. vsque ad* 18. simul osten-
dens extunc à iure fingi heredem sibi ex iis bonis
soluisse. *num.* autem 20. *cum seq.* contra quosdam re-
latos *num.* 19. docet, id procedere quoque in credi-
toribus quantitatis heredibus scriptis. & *num.* 22.
hanc fictam solutionem non censeri prius factam
in bonis mobilibus, quàm immobilibus. quod tem-
perat *num.* 23. nisi creditum esset mobilium, aut fi-
deicommissum esset particulare in bonis immobi-
libus. *num.* autem 24. *& quatuor seqq.* tradit, quid
statuendum sit, quando ex inuentario non apparet
de bonis mobilibus, aut quando inuentarium non
121. est confectum. Declaratur secundò, quòd, † si heres
grauatus alienasset de bonis hereditariis, (etiam fi-
deicommisso subiectis in aliorum non subiectorum
defectum, iuxta latè tradita à Peregr. *d. art.* 40. *num.*
22.) alienationes factæ imputarentur in credita
ipsius heredis, sicuti in legitimam, & Trebelliani-
cam; prout fusiùs idem comprobat *art.* 39. *num.* 1.
cum tribus seqq. in quo articulo multa habes de his-
ce imputationibus: atque ita declarat ipsemet Pe-
regr. *d. art.* 35. *num.* 38. *in fin.* Declaratur tertiò,
quòd heres grauatus per fideicommissum vniuersa-
le conditionatum non detrahit credita sua super fi-
deicommisso tantùm, sed etiam proportionabiliter
super detractionibus suis pro legitima, & Trebellia-
nica. ita Peregr. *d. art.* 35. *num.* 39. quia æs alienum
122. † diminuit vniuersam hereditatem, & prævalet le-
gitimæ, ac Trebellianicæ, *l. Papinianus, §. quarta, ff.
de inoff. testam. & l. 1. C. ad Trebell.* subditque id no-
tari à Natt. *cons.* 321. *num.* 3. & sic practicari.

Declaratur denique quod dictum est extens. 4. de
123. fructibus perceptis ab herede, vt † cum iis nō com-
pensentur ipsius credita, procedere in vero eius cre-
dito proueniente ex contractu, vel facto ipsius testa-
toris, aut auctorum suorum: secus autem in credito
proueniente ex legis dispositione, veluti pro ali-
mentis, aut pro dote. ita post alios declarat Peregr.
d. art. 35. *num.* 10. ex text. quoad dotem *in l. mulier,
§. cum proponeretur, ff. ad S.C. Trebellian.* idem do-
cens *num.* 11. per text. *in l. quod de bonis, §. quod autem,
ff. ad leg. Falcid.* quando testator nedum sua, sed
etiam propria heredis bona restitui iusserat, tunc
enim compensantur, vt relictum valeat. & idem
quoque cùm testator grauasset heredem in re per
testatorem debita ipsi heredi grauato, ex *l. cum pater,
§. Titio, ff. de legat.* 1. *& l. Imperator, §. cum quidam, ff.
de legat.* 2.

Ampliatur secundò principaliter hæc quarta
124. conclusio, vt † possint alienari bona prohibita alie-
nari, quia subiecta sint fideicommisso, pro ære alie-
no ipsius heredis erga alium. ita Crass. *§. fideicom-
missum, quæst.* 58. *num.* 1. Peregr. *d. art.* 40. *num.* 20.
præcipuè per text. *in l. peto, §. prædium, ff. de legat.* 2.
& Bart. *ibi & d. l. pater filium,* ac Doct. communiter
d. §. dini, il 2. idque extendit post alios, etiamsi te-
stator prohibuisset rem quoquomodo alienari, vel
iussisset rem perpetuò in familia manere. restringit
verò Crass. *d. quæst.* 58. *num.* 1. per text. *in d. §. præ-
dium.* & Peregr. *d. art.* 40. *num.* 21. ex communi post
Ruin. *cons.* 109. *num.* 20. *lib.* 2. alienationem ex hac
causa ab herede factam valere in vita alienantis tan-
tùm: vnde nonnulla infert. & *num.* 22. post Bart. &
alios *d. l. pater filium,* docet, quòd, cùm propter ne-
cessitatem æris alieni permittatur hæc alienatio,
ideo oportet non extare alia bona non prohibita
alienari. Restringit secundò Crass. post alios ex com-
muni *d. quæst.* 58. *num.* 2. sentiúntque Curt. iun. &
Ruin. quos refert in hoc non dissentiens Peregrin.
d. num. 20. necnon Imol. Rom. Bald. & Salicet. citat.
ab Alex. *in l. Marcellus, §. res quæ, num.* 5. *ff. ad Treb.*
vbi æs alienum soluendum esset ab herede grauato
propter condemnationem ex delicto: quod etiam
plerique tenent, quos sequitur communem asse-
rens Io. Petr. Surd. *tract. de alimen. tit.* 6. *quæst.* 12. *num.*
17. ipse autem Alex. *d. num.* 3. contrarium sensit,
vbi culpa non est præordinata ad casum, hoc est,
euersionē fideicommissi; ad hoc allegans Raphael.
Fulgos. *d. §. res, quæ.* idque comprobat satis firmis
rationibus. quæ opinio posset procedere, vbi heres
esset ex descendentibus fideicommittentis, argum.
l. sublimus, in princ. & §. fin. C. ad Trebell. Ratio esse
potest, quia tunc præter communem fauorem pie-
tatis, quæ est in redemptione captiuorum, & conie-
ctura pro herede, quem testator prædilexit instituen-
do, concurrit fauor, & pietas naturalis liberorum. &
confirmari potest ex iis, quæ dicemus infrà *concl.* 14.
omnino verò admittenda est prædicta posterior opi-
nio in speciali casu *Authen. contra cum rogatus, C. ad
Trebell* heredis grauati restituere, quod de heredita-
te superfuerit; de quo infrà *concl.* 11. *huius quæst.*

Ampliatur tertiò, vt † non sit necessarium iudi- 125.
cis decretum pro validitate alienationis rerum fi-
deicommissariarum in satisfactionem creditorum;
sicut requiritur in alienatione rerum minorum, vt
eorum creditoribus satisfiat; iuxta *l. magis puto, §.
non passim, ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel cur. sunt.* ita
tenet Peregr. *d. art.* 40. *num.* 23. quia text. *in d. §. dini,
ac d. §. prædium, & d. l. pater filium,* non requirunt
decreti interpretationem: sed ad iustificandum con-
tractum venditionis sufficit demonstrare, nulla ex-
titisse alia bona libera, & idem pretiū versum fuisse
in solutionem creditorum: subdens, id fuisse de
mente Bald. *in l. fin. §. etsi præfatam, col. fin. C. de iur.
delib.* neque obstare *d. §. non passim,* quoniam di-
uersa est ratio in minorum tutoribus, & curatori-
bus, quorum persona non est integra, & administra-
tio non est iure dominij. & ad *l. aut prætor, ff. de iur.
delib.* quæ in simili vrgere in contrarium videtur,
respondet, heredem scriptum, pendente tempore
ad deliberandum dominum non esse, ideóque inte-
rim prætore inconsulto non alienare res heredita-
rias; heredem autem per fideicommissum conditio-
nale grauatum interim dominum esse, ac possesso-
rem. hanc autem ampliationem ex aliis quoque
confirmat tum *ibi,* tum *num.* 24.

Ampliatur quartò, vt † non sit necesse, quòd ad 126.
instantiam creditorū bona capiantur, & subhasten-
tur; sed heres poterit sponte sua ad bonorum alie-
nationem procedere, & eorum pretio creditores
dimittere. sic Peregr. *d. art.* 40. *num.* 15. per text. *in
d. l. pater filium, in princ.* necesse tamen fore quòd
creditores vrgeant. arg. *d. §. non passim,* & ex Gabr.
sic declarante *cons.* 118. *num.* 5. *vol.* ..

Ampliatur quintò, vt † nec fideicommissarius, 127.
res per heredem alienatas pro solutione creditorum
defuncti repetere possit pretio restituto. ita in specie
Peregr.

Peregr. *d. art.* 40. *num.* 27. qoia iura prædicta permittunt alienationem oulla redhibẽdi addita conditione; & quia factum legitimè retractari non conuenit, *cap. factum legitime, de reg. iur. in* 6. sicut etiam res alienatas ab herede grauato donum constituendarum, aur restituendarum causa fideicommissarius nequit vindicare oblato pretio, vt idem probat *art.* 42. *num.* 23. *& seqq.* sicque censuit Ias. *cons.* 161. *lib.* 4.

128. Amplia sextò, vt † alienatio rei alicui particulariter legatæ, aur fideicommissæ facta pro solutione creditorum valeat in præiudicium illius personæ particularis; vbi talis alienario facta est ad instantiam creditorum auctoritate magistratus: secus si facta fuit ab herede, cùm extent alia bona hereditaria; vt post Bald. *d. l. final.* §. *& si præfatam, C. de iur. delib. quæst.* 4. ex sententia quoque aliorum, id tamen declarans, tradit Peregr. *d. art.* 40. *num.* 28.

129. Ampliatur septimò, vt conclusio procedat, † licèt restator expressè prohibuerit bonorum alienationem. ita per text. *in d. l. filiusfamilias,* §. *diui, il* 2. *ff. de legat.* 1. sentit *ibi* glos. *in verbo, sed hac,* expressè verò post Rip. *ibidem num.* 24. & infrà, tenet Pereg. *d. art.* 40. *num.* 18.

130. Ampliatur octauò, vt † etiam non confecto per heredem inuentario solemni possint validè alienari bona subiecta fideicommisso vniuersali pro solutione æris alieni debiti à defuncto; ita, vt fideicommissarius alienationem factam reuocare nequeat: secus in fideicommisso particulari; vt satis probat Peregr. suprà *num.* 19.

Ampliatur denique præsens quarta conclusio, vt,
131. † si testator, cùm obligasset creditori prædium suum pro eius credito, vel pro annuo censu, illud in testamento fideicommisit, & alienari prohibuit; possit heres pro solutione, & liberatione illius creditoris fundum illum alteri creditori in antiquioris creditoris locum supponendo obligare; vt probat text. *d. l. pater filium, in princ. ff. de legat.* 3. ac per eum text. tradit Peregr. *d. art.* 40. *num.* 31. atque in maioratibus Molin. *tract. de Hispan. primog. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 25. *& seq.*

Limitatur nunc primò eadem principalis conclusio, quòd, cùm alienatio bonorum fideicommissariorum permittatur ob necessitatem æris alieni;
132. † hæc facultas cessat vbi extent alia bona hereditaria, ex quibus illud solui possit; vt in terminis *d. l. filiusfamilias,* §. *diui, il* 2. *ff. de legat.* 1. tradit Bart. & Alberic. *d. l. pater filium, in princip.* & alij, quos sequitur Peregr. *d. art.* 40. *num.* 22. subdens ex Gabr. *cons.* 118. *col.* 3. allegantem, venditionem fieri potuisse, quia alia bona non extiterint, probare id oportere, & fideicommissarij vindicantis fundatam esse intentionem in prohibitione, & fideicommisso: non tamen teneri heredem fideicommisso conditionali grauatum satisfacere creditoribus hereditariis de fructibus bonorum, &, si iam soluit huiusmodi credita, non teneri ea cum fructibus compensare, cùm hi sint ipsius heredis grauati, vt idemmet plenè docet *art.* 35. *num.* 10. *&* 11. vbi hoc postremum temperat, non procedere in credito prouenicnte ex legia dispositione, veluti pro alimentis & pro dote, tunc enim compensatur cum fructibus perceptis. quod vtrumque sup. etiam nos attigimus *amplia.* 1. *extens.* 4. & declarauimus *declar. vlt.*

133. Limitatur secundò, quòd, † si heres vendidit rem maiori pretio supra summam æris alieni, aut poterat ea alienatione vnius prædij satisfacere creditoribus, & duo vendidit; venditio redditur inualida in excessu: prout in specie post Bart. *in l.* 1. §. *summatim, col.* 3. *ff. de non. oper. nunc.* tradidit Dec. *cons.* 403. *numer.* 18. quem refert, & sequitur Peregr. *d. art.* *num.* 40 *n.* 26. vbi post Gabr. *d. cons.* 118. *numer.* 5. subdit, retractari venditionem vnius prædij soluto eius pretio emptori, vbi heres pro modico ære alieno prædium magni valoris vendidisset; necnon vbi
† res alienata digna esset affectione fideicõmissarij, 134.
cùm ex aliis rebus hereditariis otieri æris alieni satisfacere potuisset. Verùm huic posteriori casui obstat, quòd, etiamsi prædium fideicommissarium non sit dignum tali affectione, adhuc retractatur eius venditio, ex eo solo, quòd ex aliis bonis hereditariis liberis à fideicommisso poterat æri alieno satisfieri, vt ex superiùs limit. præceden. post ipsum Peregrin. adductis constat.

Limitatur tandem eadem conclusio, quòd, † si 135.
heres fideicommisso grauatus pro solutione æris alieni testatoris præcedente venditione, & subsequente inuestitura libelli constituerit super fundo aliquo hereditario censum, seu pensionem libellariam annuam francabilem, vel non: tunc fundus iste non intelligitur exemptus ab onere fideicommissi, & factus liber; sed restituendus erit fideicommissario cum onere annui census: vel si francatus fuerit per heredem, erit restituendus fideicommissario oblato ab eo pretio francationis. ita Peregr. *d. art.* 40. *num.* 30. dicens, ita bis decisum fuisse: & rectè, quia alienatio non fuit libera, cùm retentum fuerit in pristinam causam ius vtile, quod ideo cedit fideicommisso; & sic clarè sensisse Crau. *cons.* 202. *num.* 7. *& seqq.*

Declaratur autem hæc eadem quarta conclusio
primò, vt † eueniente caso restitutionis fideicom- 136.
missi heres grauatus, seu heres heredis deducere possit pro debitis testatoris solutis creditoribus tot bona hereditaria habita ratione valoris temporis solutionis: vt docet Pereg. *d. art.* 35. *num.* 12. dicens, ita fuisse in variis causis obtentum: simul ostendens *num.* 15. 16. *&* 17. induci à lege fictionem, vt pro debitis testatoris à se solutis sibiipsi heres soluisse videatur. *num.* autem 22. probat, hanc iuris fictionem, seu fictam solutionem non ita se habere, vt priùs censeatur facta in bonis mobilibus, se mouentibus, & nominibus debitorum, quàm in bonis stabilibus: subdens *num.* 23. in tot grauibus causis fideicommissariis per ipsum practicatis temperamentum illud se vidisse adhibitum, vt in credita heredis grauati ex persona sua, vel ex persona defuncti, pro eius debitis, aut legatis soluris impureotur, pecunia in hereditate reperta, mobilia, quæ seruando seruari poterant, aura, argenta, margaritæ, item fructus extantes tempore mortis testatoris, saltem supra necessaria alimenta filiorum: nam hi per heredem vendi debuissent, iuxta *l. Marcellus,* §. *res, quæ, cum glos. ff. ad Trebell.* id autem intelligi vult in fideicommisso vniuersali; quoniam, si fideicommissum, inquit, particulare esset in bonis stabilibus, sub prætextu æris alieni hæc minui non possunt, quia fideicommissa particularia integra ab herede non confecto inuentario præstanda sunt, *auth. de hered. & Falcid. per tot.* Declaratur
secundò, † debita hereditaria, & legata præsumi in 137.
dubio soluta de proprio ære heredis, non de bonis hereditariis; vt probat idem Peregr. *d. art.* 35. *à num.* 34. *vsque ad* 38. vbi etiam respondet in contrarium per eum adductis *num.* 29. *& quatuor seqq.* Declaratur tertiò, quòd heres grauatus per fideicommissum
vniuersale conditionale † non detrahit æs alienum 138.
ab eo solutum super fideicommisso tantùm, sed proportionabiliter etiam super detractionibus pro legitima, & Trebellianica; quia æs alienum dimi-

nuit

noit vniuersam hereditatem, & prævalet legitimæ,
ac Trebellianicæ, *l. Papinianus, §. quarta, ff. de inoff.*
testam. & l. 2. C. ad Trebell. ea qua ratione, necnon
ex Natt id adnotante *cons.* 321. *num.* 3. idem tradit
Peregr. *d. art.* 35. *num.* 39. subdeos sic practicari.
139. Declaratur quartò, vt † emente vno ea fideicom-
missariis rem fideicommisso subiectam, ea causa æris
alieni teneatur aliis portiones suas restituere, debi-
to priùs restituto, vt tradit Peregr. *d. art.* 40. *num.* 18.
in fin. per text. *in l. fin. §. quatuor, ff. de legat.* 2. De-
140. claratur quintò, vt † pro debito antidorali testatoris,
seu causa remunerationis non possint alienari bona
fideicommissi. ita Curt. iun. *Auth. res, quæ, col. fin.*
num. 55. *C. commun. de legat.* quia obligatio hæc an-
tidoralis non parit vllam actionem, vt post Couar.
in rel. cap. quamuis pactum, 2. part. §. 4. num. 5. tradit
Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disput.* 7. *num.* 15. Nec
valet responsio Petræ *tract. de fideicom. prohib. quæst.*
8. *num* 490. quòd immo ex præsumpta mente te-
statoris potest fieri alienatio, argum. *d. auth. res, quæ,*
fundatæ in ea præsumpta mente. nam immo Auth.
illa fundatur in publica vtilitate, vt paret ex eius fi-
nalibus verbis. Deinde diuinare est de hac mente
defuncti, cùm pauci soleant remunerare obligatio-
nes antidorales; & quòd noluerit, declarauit con-
stituendo fideicommissum ad alterius fauorem. Non
141. obstat etiam, quòd † multa permittantur causa
remunerationis, quæ aliàs essent prohibita à iure,
vt donatio inter coniuges, vt probat Tiraq. *in l. si*
vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 19. nec-
non *in commens. consuet. tit.* 14. *num.* 10. *glos.* 1. *in*
princip. 2. fall. & in tract. de nobilit. cap. 18. *num.* 19.
ac nouissimè Sanchez *lib. 6. de matrim. disput.* 6.
num. 2. & in donatione inter patrem, & filium, latè
idem Tiraq. *d. verb. donat. largitus, num.* 20. Clar.
§. donatio, quæst. 8. *vers. hac tamen conclusio*, & mul-
ta specialia remunerationis cumulauit Tiraq. *ibi-*
dem à num. 11. *vsque ad* 67. & ab eo citati, maximè
Io. Garz. *in tract. de donat. remunerat.* Nam inter mul-
tas declarationes, & conditiones ad id requisitas,
quæ afferunt Tiraq. *loco citat. num.* 68. & 70. *cum*
aliquot sequen. ac Sanchez *d. disput.* 6. *num.* 3. *vsque*
ad 10. illa est, vt locum non habeat priuilegiom
causæ remuneratiuus, cùm agitur de alterius præ-
iudicio; quod quidem in casu nostro versatur, non
autem io prædictis casibus, in quibus causa remune-
rationis est priuilegiata.
142. Declaratur deoique præsens conclusio, vt, † si
quidem testator pro anima sua legata fecit; tunc
nequeat heres grauatus fideicommisso aliqua il-
lius bona pro ea subleuanda alienare: sicque proce-
dat opinio Curt. iun. *in auth. res, quæ, in fin.* alle-
gantis Bald. *in l. voluntas, num. 6. C. de fideicomm.* &
laudatorum à Petra *d. quæst.* 8. *num.* 491. negan-
tium, posse pro anima testatoris alienari bona fidei-
commissaria. si verò nihil reliquit pro ea testator,
tunc poterit heres alienare; tum quòd potest pro
ære alieno temporali testatoris, plus verò æstimari
debet æs alienum spirituale, quod cum Deo illius
anima contraxit, quæ cunctis rebus temporalibus
præferenda est, *l. sancimus, C. de sacrosanct. Eccl.* cum
simil. tum à fortiori ea eo, quod infrà *concl.* 14. di-
cemus de redemptione filij eius, qui fideicommis-
sum constitoit, à captiuitate, vel carcere. nam pri-
ma charitas incipit à seipsu, vt cum S Thom. 2. 2.
quæst. 26. *art.* 4. & 5. tradunt Theologi communi-
ter, & ea Iurisconsultis Bald. Salicet. & alij scriben-
tes *in l. præses*, vbi bonus text. *C. de seruit. & aqua.*
maximè in bonis superioris ordinis, quæ præfe-
renda sunt bonis inferioris ordinis, prout cum eo-
dem S. Thom. 2. 2. *quæst.* 2. *art.* 2. & *ibi* Caiet. &
cæteris interpretibus, docet inter alios Nauar. *in*
manual. confess. cap. 17. *num.* 89. cum aliquot se-
quent.

QVINTA CONCLVSIO. Derogatio fidei-
commissi auctoritate legis per alienationem bono-
rum fideicommisso subiectorum fit quoque † pro 143.
solutione legatorum per defunctû relictorum. nam
& hæc detrahuntur in restitutione. ita pluribus rela-
tis sentit Peregr. *d. art.* 35. *num.* 1. & 9. *art.* 39. *num.*
1. & *art.* 40. *num.* 18. ac tenet quoque *art.* 52. *num.*
106. id autem satis probat text. *in l.* 2. & *fin. C. ad*
S.C. Trebell. l. in imponenda, & l. irritum, C. ad leg.
Falcid.

Ampliatur autem hæc conclusio, vt procedat et-
iamsi testator expresse prohibuerit bonorum alie-
nationem; prout ex Rip. *d. l. filiusfamilias, §. diui,*
il 2. *num.* 24. & *seqq.* tradit Peregr. *d. num.* 18. Am-
pliatur secundò, vt fructus per heredem grauatum
pendente fideicommissi conditione non compen-
sentur cum creditis ab eo solutis legatariis. ita ex
communi sententia in iudiciis recepta resoluit Pe-
regr. *d. art.* 35. *num.* 10. Ampliatur tertiò, vt heres † 144.
legata sibi relicta detrahat, vt post Natt. *cons.* 323.
num. 2. tradit Peregr. *d. num.* 9. quod intelligendum
videtur modò illud legatum esset debitum heredi,
vtpote in dote illata, iuxta text. *in l. cum heres, la* 2.
& *l. Lucius, §. maritus, ff. ad Trebell.* alias sibiipsi ad-
uersaretur Peregr. qui *eod. art.* 35. *num.* 2. apertè do-
cet, prælegata heredi, quæ ei non sunt debita, con-
tineri in fideicommisso vniuersali, per *d. §. maritus,*
vbi vare heres mariti pro tertia fideicommissario
restituit alia prælegata ipsi vxori, præter dotem. si
quis tamen sustinere vellet, quælibet legata heredi
grauato ab eo deduci posse ea fideicommisso, ad *d.*
§. maritus, posset respondere, ideo ibi heredem re-
stituere fideicommissario legata non ei debita, quia
expressè grauatus erat restituere partem heredita-
tis, & quæcumque ei legauerat. & hæc opinio sua-
deri ea eo posset, quòd iura adducta pro conclus.
non distinguunt de legatis relictis heredi, aut tertio,
neque de relicto rei debitæ vel non debitæ ipsi here-
di: vnde nec nos debemus distinguere, *l.* 3. *ff. de*
offic. Præsid. cum simil. præcipuè verò suadetur ex *d.*
l. 2. C. ad Trebell. vbi dicitur, fideicommissarium
teneri pro portione hereditatis, quæ ei restituitur,
ad onera successionis, seu legatorum præstationem.
In hoc tamen differunt legata rei debitæ, & non
debitæ heredi, quòd illa imputantur in quartam pro
legitima, & Trebellianica solùm proportionabili-
ter, quatenus tamquã æs alienum deducuntur, iuxta
d. l. cum heres, & d. §. maritus, ac tradita suprà *concl.*
4. *ampliat.* 1. *declar.* 3. hæc verò imputantur in so-
lidum, seu pro concurrenti quantitate; quoniam in
legitimam, & Trebellianicam, vel Falcidiam impu-
tantur quæcumque heres capit iudicio testatoris, vt
infrà in proptiis conclus. latiùs dicemus. plura verò
pro huius ampliationis declaratione disserit Me-
noch. quem nonnisi post hæc scripta, quoad hoc,
vidi, *in tractat. de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 194.
per tot.

Limitatur nunc eadem conclusio, vt non proce-
dat † in annuis legatis: nam hæc ad onus heredis 145.
grauati ea fructibus medio tempore perceptis spe-
ctant. ita Peregr. *d. numer.* 9. inquiens, sic tradi à
scriptoribus *in l. deducta, §. qui post, ff. ad Trebellian.*
Castrens. *cons.* 16. *col.* 3. *vol.* 3. Ias. *cons.* 95. *lib.* 1.
Rob. Alexand *cons.* 157. *num.* 4. & *cons. seq.* Natt.
cons. 421. *numer.* 2. & *cons.* 423. *numer.* 5. Id totem
fallit, vbi à testatore alteri relictus sit vsusfructus
omnium bonorum: ad huiusmodi enim vsufructua-
rium pertinet onus annuorũ legatorum, vt ex com-
muni

muni multis relatis tradit Michael Crass. *tractat. de*
successi. §. legatum, quaest. 36. num 2. iuncto *num.* 3.
vbi id temperat, modò vsusfructus apud eum non
remaneat inutilis. quod temperamentum etiam in
herede post Couar. & Caualcan. adhibet Peregr. *d.*
tract. de fideicom. art. 4. *num.* 24. *in fin.*
146. Declaratur verò eadem conclusio primò, vt †
regulariter legata etiam antiqua soluta non præsu-
mantur; vt decidit Bald. *cons.* 219. *num.* 4. *lib.* 2. quia
solutio est quid facti, facta autem non præsumun-
tur; ideoque diminutum non præsumitur, quod
non apparet: refert illum Peregr. *d. art.* 35. *num.* 9.
ad fin. dicens, quandoque sic iudicatu vidisse, quan-
doque etiam pro solutione, ex personis, & rebus le-
gatis, pro qua facit quoad legata antiqua, quia lega-
tarij ea verisimiliter petiissent, ad *l. cum de indebito, ff.*
147. *de probat.* Secundò declaratur, vt † eueniente caso re-
stitutionis fideicommissi heres grauatus, seu heredis
heres possit deducere pro legatis solutis tot bona
hereditaria pro pretio, quot habebant tempore so-
lutionis: vt docet Peregr. *d. art.* 35. *n.* 12. asserens,
. ita communiter obtentum fuisse in causis Paduæ
ventilatis. *num.* autem 23. ait (& hæc sit tertia decla-
ratio;) in tot causis grauibus fideicommissariis à se
practicatis temperamentum illud vidisse adhibi-
tum, vt in credita heredis grauati pro legatis per
eum solutis imputentur pecunia in hereditate reper-
ta, mobilia, quæ seruando seruari poterant, vt aura,
argenta, margaritæ, item fructus extantes tempore
mortis testatoris saltem supra necessaria alimenta
filiorum: neque enim indistinctè prius imputanda
sont mobilia quæuis se mouentia, aut nomina de-
bitorum, quàm immobilia, vt idem probat *num.* 22.
statim præced. subdit verò *à num.* 24. *neque ad* 28.
quid statuendum sit, quando non apparet ex inuen-
tario de bonis mobilibus, vel cùm de ipso inuenta-
148. rio non constat. Declaratur quartò, quòd † legata
soluta præsumuntur ex proprio heredis ære, nisi ap-
pareat. in hereditate extitisse pecunias; vel nisi con-
stet de distractione bonorum mobilium, vnde pecu-
nia conflari potuerit; vt post Roman. *cons.* 276. *num.*
7. & Socin. sen. *cons.* 16. *dub.* 1. *vol.* 3. per text. *in l.*
cùm proponas, & quod *ibi* not. Bart. *C. pro soc.* do-
cet Peregr. *d. art.* 35. *num.* 34. alia ad id adducens
num. 35. *cum duobus seq.* & *num.* 38. contraria soluit,
quæ adduxerat *à num.* 29. *vsque ad* 33. Declaratur
149. denique, quòd, † si heres grauatus aliquid ex bonis
hereditariis alienauit, imputatur in huiusmodi cre-
ditum pro legatis solutis; vt sentit Peregr. *d. art.* 35.
num. 38. & apertiùs *art.* 39. *num.* 1. in quo articulo
150. latè tractat † de hisce imputationibus bonorum fi-
deicommissi alienatorum per heredem grauatum
ob hanc, vel quamuis aliam causam, siue necessa-
riam, siue non; ac præsertim quem effectum ha-
beant quando fiant, & pro quo pretio faciendæ sint.
Sexta conclusio. Heres grauatus fidei-
151. commisso † ex eo detrahit quoque funeris impen-
sam, quam pro cumulando corpore fideicommitté-
tis fecit: prout tum per text. *in l. Papinianus, §. quar-*
ta, ff. de inoff. testam. l. 2. *§. si quid publicè. ff. de hered.*
vend. l. in restituenda, C. de petit. hered. & l. fin. §. in
computatione, C. de iur. delib tum quia funeris impen-
sa est quasi debitum defuncti, & eius hereditatis, *l.* 1.
& l. si quis sepulchrum, §. fin. ff. de relig. & sumpt. fu-
ner. ac de suo expedit mortuos funerari, vt inquit
text. *in l. at si quis. §. idem Labeo. ff. eod. tit.* post Ca-
strens. *cons.* 369. *ad fin. vol.* 1. Alciat. *cons.* 139. *circa*
fin. lib. 9. Crot. *cons.* 175. *num.* 61. Couar. *in cap. Ray-*
naldus. §. 3. *num.* 2. *de testam.* & Simon de Præt. *tract.*
de interpret. vltim. volunt. lib. 3. *dub.* 15. *solut.* 4. *num.* 1.
tenet Peregr. *d. art.* 35. *num.* 40. subdens, quòd hoc

iure vtimur: & ad Cephal. *cons.* 27. *num.* 40. respon-
det, verum esse, vti Cephal. ait, funerandi officium
ad heredem pertinere, qui defuncti personam repre-
sentat, non ad alios, puta legatarios, fideicommis-
sarios, vel agnatos, ex text. *in d. l. si quis sepulchrum,*
§. funus autem, impensam tamen ad hereditatis onus
pertinere: & sic fuisse decisum, idémque breuiter
repetit *art.* 40. *num.* 18. *&* 19. Facit autem etiam pro
principali conclusione text. *in l. aut Prætor, ff. de iur.*
delib. & quidem in fortioribus terminis, cùm ibi
agatur de herede scripto pendente adhuc tempore
ad deliberandum. Melior verò text. est *in l.* 1. *§. fin. ff.*
ad leg. Falcid. vbi habetur, funeris impensam ab he-
rede factá tamquam æs alienum de hereditate de-
duci. subditur autem, secus esse † de impensa mo- 152.
numenti, nisi quatenus hoc etiam necessarium sit,
vt *in l.* 2. statim subiicitur. Quid autem dicendum
sit de successore in fideicommisso, & maioratu, † 153.
an teneatur ad funus sui in eo prædecessoris; videas,
si lubet, apud Peregr. *d. num.* 19. & ab eo citat. au-
ctores, quoniam id proximè rem nostram non attin-
git: nósque ad alias concl. huius quæst. transeamus;
illud priùs admonentes, quòd ea, quæ in ipsa quæst.
de alienatione bonorum fideicommissi in diem, vel
sub conditione relicti dici possent, consultò 5. quæ-
stioni huius cap. tamquam opportuniori loco reser-
uamus.
. Septima conclusio. Heres grauatus
fideicommisso vniuersali restituere quicquid super-
erit de hereditate † potest iuris auctoritate alienare 154.
res tali fideicommisso subiectas ex causa permuta-
tionis rerum, vel commutationis pretij in alias res
vtiliores, aut magis commodas. ita Peregr. *d. tract.*
de fideicom. art. 40. *num.* 32. per text. *in l. Imperator,*
§. cùm autem. seu fin. cum duabus ll. seqq. ff. de legat. 2.
& l. Titius. ff. ad Trebell.
Ampliatur autem primò hæc conclusio, vt in eius
casu, cùm heres grauatus est restituere quicquid de
hereditate superent, sufficiat in rem æqualem per-
mutationem facere, vel pretium non inutiliter col-
locare: vt satis colligi videtur ex *d. §. cùm autem. cum*
l. seq. & d. l. Titius. Ampliatur secundò, vt conclusio
procedat etiam † in fideicommisso vniuersali sim- 155.
pliciter relicto. sic Bart. *d. §. cùm autem*, quem refert,
& sequitur Peregr. *d. num.* 32. necnon Pet. Ant. à
Petr. qui & alios refert, *tract. de fideicomm. prohib.*
quæst. 8. *num.* 525. quod etiam facit Molin *de Hispan.*
primogen. lib. 4. *cap.* 4. *num.* 7. Bart. autem dictum ex-
tendit *ibidem* Peregr. etiamsi testator prohibuisset
bonorum alienationem post Ang. *cons.* 109. *col.* 1.
Castrens. *cons.* 269. *vol.* 2. Ruin. *cons.* 118. *num.* 15.
vol. 2. Socin. iun. *cons.* 20. *col. fin. vol.* 1. *& cons.* 28.
col. 3. *vol.* 2. ac Ias. *in repet. l. filiusfamilias. §. Diui. il*
2. *in* 2. *lect. notab.* 7. *ff. de legat.* 1. idque etiam ra-
tione, ac multis similib. comprobat Peregr. & quòd
possit commutatio fieri cum propriis bonis heredis
grauati *ibid.* tradit post Alb. *cons.* 97. *num.* 15. & De-
cian. *cons.* 55. *num.* 58. *vol.* 3. subdítque quòd, licèt
hoc casu bonum esset quòd interponeretur decre-
tum iudicis super maiori vtilitate; tamen ad validi-
tatem alienationis non est necessarium, ex iis, quæ
idem adduxerat *num.* 23. Ampliatur denique vt in-
frà hac ipsa quæst. *concl.* 11.
Limitatur autem eadem principalis conclusio, &
eiusdem 2. ampliatio primò, † quando constaret de 156.
præcisa voluntate testatoris nolentis bona sua quo-
quomodo alienari; vt post Alb. *d. cons.* 97. & Petr.
Ant. à Petra *tract. de fideicom. quæst.* 8. *num.* 528. li-
mitat Peregr. *d. art.* 40. *num.* 33. subdens ex Castr.
Crot. Alb. & Petr. ad id sufficere tacitam volun-
tatem collectam ex conditione rei prohibitæ alie-
nari,

nari, vt quia esset domus in ciuitate notabilis, vel
in qua testator fuisset educatus, aut turris antiqua
de familia. Limita secundò ex eodem Peregrin. *d.*
art. 40. *num.* 34. post Tiraq. *de retract. lignag.* §. 32.
glos. 1. *à num.* 10. *vsque ad* 26. in re certa prohibi-
ta alienari: subdens, idem fore, cùm testator pro-
hibuit expressè immobilium alienationem, permi-
sit autem fundum in certa regione alienari cum
hoc, quòd pretium inuestiretur in alio fundo de-
bente subiacere fideicommisso: nam quoad alia
corpora videretur interdixisse alienationem etiam
per viam permutationis, ad *l. cùm prætor, ff. de iudic.*
157. Limitatur denique conclusio, vt non procedat † in
bonis maioratus, quæ permutari non possunt, etiam
in res meliores, sine Principis auctoritate; vt tra-
dit Molin. *d. cap.* 4. *num.* 12. iunctis *duobus præced.*
*& cap.*6. *num.* 26. necnon alter Molin. *de iust. & iur.*
disput. 649. *num.* 5.

Declaratur nunc eadem conclusio primò, vt re-
158. gulariter concedendum sit, † permutationem de re-
bus fideicommissariis vicissim inter ipsos confidei-
commissarios valere; sicuti inter eos diuisio per-
mittitur, per Bart. *in l. qui Romæ, §. duo fratres,*
quæst. 10. & *ibi* Alex. Ias. & alios, *ff. de verb. oblig.*
idque in specie docet Peregrin. *d. numer.* 34. *in fin.*
asserens, sic ex pluribus consuluisse Decian. *cons.*
55. *num.* 73. *cum seq. vol.* 3. & confirmasse *in cons.* 57.
159. *per tot.* Secundò declaratur, quod † licèt, cùm per-
mutatur res ea permissu legis requirendus sit fidei-
commissarius substitutus, vt videtur casus *in l. quo-*
ties, C. de fideicommiss. & sentit Peregrin. *d. art.* 40.
num. 35. post Alb. *cons.* 97. *num.* 7. tamen secus vbi
permutatur, seu commutatur ex permissione te-
statoris; vt *ibidem* tenet Peregrin. inter cætera ex
Alb. *eod. cons.* 97. *ante numer.* 50. Declaratur deni-
que præsens conclusio, vnde simul etiam sequens
160. aliquo modo declarabitur, quòd, † si heres alie-
nasset aliquas ex rebus fideicommissariis non bona
fide, sed in fraudem, vt quia meliores, & digno-
res alienasset, retentis infructuosis, & minùs vti-
libus, & ex pretiis alienatarum alias comparas-
set, hæ non censerentur subrogatæ in locum prio-
rum, sed teneretur heres eas imputare in suas
legitimas detractiones, si quas habet; reliquæ
autem alienationes vel omnes, si nullæ ei detra-
ctiones competunt, retractabuntur; neque cogi
potest fideicommissarius rem mutare. ita Pere-
grin. *d. tractat. de fideicommiss. artic.* 39. *numer.*
11. iuncto *numer. seq.* vbi contrariam opinionem
Ias. & Crauet. admittere videtur in casu textus *l.*
Imperator, §. fin. cum duabus legibus seqq. ff. de
legat. 2. cùm heres rogatus est restituere quicquid
de hereditate superérit; posteriorem verò proce-
dere in fideicommisso simpliciter constituto, seu
relicto.

Octava conclusio. Permittitur à iure
161. alienatio † ea causa diuisionis inter coheredes per
fideicommissum grauatos: nam portio obueniens
vni ex illis subiacet fideicommisso sibi iniuncto, &
similiter portio alteri obueniens. ita docet Peregr.
d. art. 40. *num.* 36. illud exemplum afferens, quòd
institutis Titio, & Seio, grauatóque Titio per fidei-
commissum ad fauorem Sempronij, Seio autem ad
fauorem Caij, si sequatur inter fratres ipsos diui-
sio bona fide, portio obuenta Titio post eius mor-
tem debebitur Sempronio; qui in partem Seio ob-
uentam nullam habebit actionem, quamuis dete-
rior facta esset Titij portio; quoniam diuisio est
alienatio legalis, cùm nemo in communione per-
sistere cogatur, *l. si conuenerit, ff. pro soc.* & ad hoc,
(inquit *ibid.* Peregrin.) est casus in terminis *in l. cùm*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

pater, §. hereditatem, ff. de legat. 2. & *ibi* notarunt
Bart. Imol. & Paul. Castrens.

Nona conclusio. Heres alienare potest
res fideicommisso subiectas, † si aliàs essent peri- 162.
turæ, aut deteriores futuræ, vel vbi sint steriles, &
infructuosæ. ita post glos. & Doctor. *in l. Marcellus,*
§. res, quæ, ff. ad Trebell. tenet Peregrin. *d. art.* 40.
num. 37. præcipuè per text. *in l. mulier, §. sed enim,*
ff. eod. tit. Sed & faciunt alia iura, quæ ad id alle-
gat Peregrin *ibidem.* addens post glos. prædictam à
Doctoribus receptam, quòd immo imputaretur
heredi, si non alienasset hæc peritura tempore; id
quod etiam satis probat text. *in d. §. sed enim.* Hanc
verò conclusionem, quam cum d. extensione tenet
quoque post alios ex communi Michael Crass. *in*
tract. de success. §. fideicommissum, quæst. 58. *numer.* 3.
extendit secundò *inibi* Peregrin. ea nonnullis iuri-
bus vt locum etiam habeat, vbi res aliquæ fidei-
commissariæ essent nimis onerosæ, ac sumptuosæ,
vel fortuitis casibus subiectæ. Subdit autem in his
casibus pretium inde redactum esse restituendum
fideicommissario loco ipsarum rerum; sicuti, in-
quiens, fuit de mente glos. & Doctor. *in d. §. res,*
quæ, & in specie tenet Roman. *in l. pro herede, num.*
11. *ff. de acq. heredit.* quem sequitur Card. Mantic.
in tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 7. *tit.* 8. *num.*
22. ac alij relati, & probati à Crass. *d. numer.* 3.
Addit autem *ibid.* Peregrin. alienari quoque posse
res fideicommissarias in necessarias impensas he-
reditarias, & rerum hereditariarum, per quæ-
dam iura *inibi* ab eo cit. de quo latiùs infrà *con-*
clus. 12.

Decima conclusio. Cùm res aliena-
tur ab herede ex iusta causa ignorante fideicom-
missum sibi iniunctum emptori similiter igno-
ranti, † valet alienatio irreuocabiliter, seruata- 163.
ta actione fideicommissario aduersùs heredem pro
pretio. Casus est *in l. quidam, §. fin. ff. ad Trebell.*
& in l. si heres, ac l. fin. §. fin. ff. de legat. 2. vbi
sic adnotarunt Bart. Imol. & Castrens. latè Alexand.
Socin. & alij *d. §. res, quæ,* cum multis, quos re-
ferunt, & sequuntur Peregrin. *d. art.* 40. *num.* 38.
Petra Placent. *in d. tractat. de fideicommiss. prohib.*
quæst. 4. *num.* 36. Michael Crass. *in tract. de succes-*
sion: § fideicommissum, quæst. 56. *num.* 4. cessante au-
tem iusta ignorantia, fideicommissarius rem vendi-
caret à possessore; vt colligitur ex prædictis iuri-
bus à contrario sensu, ibique sentiunt Doctor. &
in specie post Castrens. *cons.* 247. *numer.* 5. *volum.* 1.
ac Dec. *cons.* 236. docet Peregrin. *d. art.* 40. *num.* 39.
in princip. & monet Crass. *d. numer.* 4. qui *numer.* 5.
id post alios extendit, vt locum habeat etiam in
casu *auth. contra, cùm rogatus, C. ad Trebell.* quando
heres est grauatus restituere quicquid superérit de
hereditate.

Ampliatur autem hæc conclusio quoad eius
priorem partem, vt procedat siue hæc iusta igno-
rantia procedat ex facto testatoris, vt quia prohi-
buit aperiri codicillos, in quibus continebatur fi-
deicommissum; prout nonnulli tenent relati à Pe-
regrin. *d. num.* 38. & Crass. *d. num.* 4. siue ex qua-
uis alia iusta causa; vt contra prædictos plerique
voluerunt, quos sequitur Crass. *ibidem*, & Pere-
grin. *vbi suprà. num.* 39. *in princip.* Amplia secun-
dò, vt procedat † non solùm in fideicommisso vni- 164.
uersali, sed etiam particulari; vt post Castrens. *d. l.*
fin. §. sed quia nostra, numer. 5. Socin. *d. §. res, quæ,*
numer. 8. & Padill. *in auth. res, quæ, numer.* 7. *C.*
commun. de legat. tenet Peregrin. *d. numer.* 39. *vers.*
cùm autem. licèt contrarium teneat Imol. *d. l. fin. §.*
final. ff. de legat. 2. *& l. quidam ita, §. si quis filium,*

ff. ad Trebell. Alexand. *d. §. res, qua, num.* 4. & ita
scribentes concludere ait Peregrin. *loco nunc citat.*
Quòd si hanc posteriorem opinionem retineamus,
vnde sumi potest prima limitatio præsentis conclus.
quoad priorem eius partem.

Secunda verò limitatio esse potest, quam post
Castrens. *cons.* 94. *lib.* 2. aliàs *cons.* 10. incipit, *cla-
rum est*, & Alexand. *d. §. res, qua, numer.* 4. *in fin.*
& *ibi* communiter Doctor. teste Tob. Non. *cons.* 39.
numer. 4. affert Crass. *d. quæst.* 56. *numer.* 5. *vers. sed
quæro*, ac nonnullis relatis Peregrin. *d. numer.* 39.
165. *vers. prior Cuman. opinio*; vt nimirum, † si heres
qui ignorans in ignorantem emptorem alienauit,
non esset soluendo pro restituendo pretium fidei-
commissario tempore euenientis conditionis, ad-
uersùs emptorem bona alienata vendicari possent;
quia tunc fideicommissarius præfertur emptori. al-
legat Castrens. & Peregrin. text. *in l. planè*, *in* 2.
§. 1. *ff. de legat.* 1. Limita tertiò, vt locum non ha-
166. beat conclusio † in relicto puro, sed solùm in con-
ditionali: ita post Imol. *d. §. si quis filium*, contra
Castrens. *d. §. sed quia nostra*, tenet Alexand. *d.
numer.* 4. & alij, quos sequitur Peregrin. *d. numer.*
39. *vers. item cùm text. ille.* sentitque Crass. sup. *num.*
167. 6. Quartò limitatur conclusio, vt non procedat †
vbi intercessit expressa testatoris prohibitio de
non alienando. ita post Castrens. *d. l. fin. §. fin.* do-
cet Alexand. *d. §. res, qua, numer.* 5. ibique Socin.
numer. 10. & alij laudati à Peregrin. *d. numer.* 39.
vers. rursus textum illum. & Crass. *d. numer.* 6. Li-
168. mita quintò, vt locum habeat duntaxat † in alie-
natione titulo oneroso, non autem lucratiuo. ita
post Cuman. *d. l. fin. §. fin.* & Padill. *d. auth. res,
qua, numer.* 11. contra Alexand. *d. §. res, qua, nu-
mer.* 6 & Socin. *numer.* 11. tenet Peregrin. *d. numer.*
39. *vers. præterea, quia text.* iuncto *vers. prior Cu-
man. opinio.* ad text. autem *in d. l. quidam ita, §. fin.
incip. si quis filium, ff. ad Trebell.* respondet Peregrin.
d. vers. præterea, in fin. locum habere duabus fauo-
rabilibus causis concurrentibus, libertatis scilicet,
& vltimæ voluntatis, ex Bart. & Doctor. commu-
niter *ibi*.

Declaratur autem hæc ipsa conclusio, vt in ter-
169. minis *d. l. fin. §. fin. ff. de legat.* 2. heres † teneatur
fideicommissario ab ignorante ignoranti alienatæ
æstimationem, non autem solùm ad pretium re-
ceptum: prout contra quoddam consilium Rimin.
iun. probat Peregrin. *d. numer.* 39. *vers. dubium est,
cum duobus seqq.* præcipuè per text. *in l. si heres rem,
ff. de legat.* 2. *& d. l. quidam ita, §. fin. in* 2. *&* 3.
respons. iuncto *primo respons.* & Doctor. *interpreta-
tione ad eum. §. fin.* satisque respondet *d. l. fin. §. fin,
& l. in summa, §. pen. ff. de condict. indeb.* in contra-
rium facientibus.

VNDECIMA CONCLVSIO. Heres roga-
tus restituere id, quod de hereditate supererit,
170. cùm decesserit sine liberis, † potest alienare do-
drantem, seu tres ex quatuor partibus bonorum fi-
deicommissariorum. text. est *in l. Imperator, §. cùm
autem, ff. de legat.* 3. *& l. Titius, ff. ad Trebellian.*
iuncta *auth. contra, cùm rogatus, C. eod. tit.* ac in
corpore, vnde sumitur, nimirum *§. nobis ergo re-
ctè, auth. de restitut. collat.* 8. quòd si non alienaue-
rit, totum venit in restitutione; vt ex dictis iuri-
bus ibíque notat. necnon ex Alciat. *cons.* 66. *numer.*
51. *lib.* 9. & Anchar. *cons.* 365. *numer.* 9. tradit Pe-
regrin. *d. art.* 40. *numer.* 40. atque ex aliis cum ma-
gis communi Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 54.
numer. 1. *&* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 188.
num. 19. Quare puto, nunc non esse standum. quo
ad hoc responso D. Marci relato, & approbato *in d.
l. Titius*, quo iudicauit alienationes ex hereditate
factas per heredem grauatum de restituendo, quod
superrerit de hereditate, non ad solam fideicommis-
si diminutionem pertinere; sed pro rata patrimo-
nij, quod proprium habuit heres, distribui opor-
tere; neque etiam cautioni, de qua in eo text. cu-
ius loco subrogata est cautio, de qua *in d. auth.* vt
apertè sentit glos. fin. ab aliis approbata *in d. l.
Titius*, Peregrin. *d. art.* 40. *num.* 42. iuncto *num.* 44.
& Crass. *d. num.* 2. apertéque constat ex *d. §. nobis
ergo rectè*, iuncto *§. nouimus igitur Papinianum*, sta-
tim præced.

Ampliatur autem prædicta conclusio primò, † 171.
vt reliquam etiam quartam alienare possit heres
sic grauatus, ex causa dotis, aut donationis pro-
pter nuptias, siue captiuorum redemptionis, vel
propriorum alimentorum, si aliunde ea non ha-
bent; vt expresse cauetur *in d. authen. contra, cùm
rogatus.* & adnotarunt *ibi* Doctor. communiter,
necnon Alexand. & alij *in d. l. Marcellus, §. res,
quæ, ff. ad Trebell.* ad cuius ampliationis declaratio-
nem præter Doctor. in mox cit. iuribus videri po-
test Menoch. *d. præs.* 188. *à numer.* 21. *ad fin.* Quid
autem de hac ipsa causa alimentorum, & redem-
ptionis captiuorum, vel dotis in fideicommisso sim-
plici statuendum sit, infrà hac ipsa quæst. in pro-
priis conclus. dicemus. Interim verò hæc 11. con-
clusio ampliatur secundò, vt procedat etiam † in 172.
fideicommisso extranei, cùm illi text. nó distinguant;
prout post Castrens. *in d. auth. contra, cùm rogatus,
in fin.* ibique Corn. *numer.* 4. *& cons.* 342. *num.* 10.
vol. 4. ac latè Cephal. *cons.* 177. *num.* 10. *vol.* 2. no-
tauit Peregrin. *d. num.* 40. *& art.* 42. *num.* 53. vtro-
bique subdens † in hoc differre hanc à materia 173
auth. res, qua, C. commun. de legat. quæ non habet
locum in fideicommisso extranei; atque in hoc ipso
differre fideicommissum de eo, quod superrerit à fi-
deicommisso simplici. eodem autem *art.* 40. *num.* 41.
post Curt. iun. *in d. auth. res, qua, num.* 8. subiicit
aliam differentiam inter vtramque auth. quòd he-
res grauatus iuxta *auth. contra, cùm rogatus*, si alie-
nat vltra quartam, (sed voluit, aut debuit dicere,
de quarta vel vltra dodrantem;) extra casus sibi
permissos, † non potest fideicommissarius per hy- 174.
pothecariam, aut rei vendicationem agere aduer-
sùs tertios possessores; sed vsque ad quartam ex sub-
stantia heredis suppleri; hac verò deficiente in sub-
sidium fideicommissario permittitur hypothecaria,
vel in rem actio contra tertios possessores; vt *ibi*
cauetur. Atque hinc sumitur prima limitatio huius
conclus. Secundò limitatur, quòd † ab herede gra- 175.
uato de restituendo, quod superrerit, non poterit
fieri alienatio dodrantis in vltima voluntate, nisi
fideicommittens expresse eam quoque alienatio-
nem permittat; vt post alios satis probat Peregrin.
d. art. 40. *numer.* 43. & Menoch. *d. præsumpt.* 188.
num. 17. 18. *&* 19. inter viuos autem liberè poterit
heres dodrantem alienare etiam donando, & dis-
sipando; vt, quicquid Castrens. *d. l. Titius*, & *ibi*
Cuman. in contrarium senserint, Corn. *cons.* 242.
vol. 4. & Alciat. *cons.* 66. *lib.* 9. dubitauerint, Imol.
Alexand. Ruin. & Corn. relati à Peregrin. *d. num.*
43. & probati à Crass. *d. quæst.* 54. *num.* 3. distinxe-
rint de alienatione facta ex dolo saltem euidenti,
aut sine huiusmodi dolo; tenet post Bart. *d. l. Im-
perator, §. fin. ff. de legat.* 2. Socin. *cons.* 31. *ad fin.
vol.* 4. Alexand. *cons.* 16. *vol.* 7. Bald. *d. auth. contra,
cùm rogatus, num.* 7. & Guido Pap. *quæst.* 520. idem
Peregrin. *d. art.* 40. *numer.* 42. iuncto *numer.* 44.
præcipuè per text. *in d. auth. contra, cùm rogatus*. & in
corpore, vnde sumitur: ex quo idē sentit Menoch. *de
præsumpt.*

præsumpt. lib. 4. præs. 192. num. 4. quod fusiùs antea tradiderat *d. præsumpt. 188. num. 11. post med. cum tribus num. seqq.* vnde sumere licet postremam ampliationem præsentis concl. Cuius postrema limitatio desumi potest ex eo, quod tradit Peregr. *d. num. 44.*

176. *in fin.* post Alciat. *d. cons. 66. num. 10. lib. 9.* quòd, † si heres grauatus restituere, quod ex hereditate superest, ex rebus alienatis aliàs comparauerit, has restituere debet fideicommissario, per text. *in d. l. Imperator, §. fin. ff. de legat. 2.* Porrò hæc facultas alienandi bona fideicommissaria, quam à iure habet heres grauatus restituere quicquid de hereditate superest, † ei competit ex tacita fideicommittentis

177. permissione; vt in specie post Soc. *cons. 113. col. 1. & cons. 123. col. pen. vol. 3.* adnotauit Peregr. *d. art. 40. num. 40. in fin.* & sic est permissio alienationis tacita contra tacitam prohibitionem resoluantem ex ipso fideicommisso; iuxta text. *in l. si quando, & l. filiusfamilias, §. diui, il 2. ff. de legat. 1. l. qui solidum, ff. de legat. 2. l. pater, §. 1. ff. de legat. 3. l. Marcellus, §. res, quæ, ff. ad Trebellian. & l. fin. §. sed quia, C. commun. de legat.* ibique Doct. atque alibi communiter. Quoad eam verò facultatem alienandi, quæ eidem heredi de iure competit ob expressam permissionem fideicommittentis contra prædictam tacitam ex fideicommisso resoluantem, quoniam non tam à iure inducitur, quàm ab hominis dispositione, atque ad hanc quæstionem propriè non pertinet, in qua agimus de fideicommissi derogatione à iure ipso introducta, & quæ iuris auctoritate fit, de illa dicemus *quæst. 5.* vbi de ea derogatione fideicommissi agendum erit, quæ priuata auctoritate fit. Nunc verò eos casus alienationis rerum fideicommissariarum à iure permissæ, vel præceptæ prosequamur, qui aut sunt contra expressam, vel non nisi secundùm tacitam, aut præsumptam fideicommittentis volontatem.

Duodecima igitur conclusio fit.

178. Heres grauatus fideicommisso vniuersali † iure permittente potest alienare aliquas res fideicommissarias pro impensis ab eo factis in cæteras res fideicommisso subiectas, aut saltem eas impensas detrahet in restitutione fideicommissi; ita post Bertazol. *cons. 36. num. 32. ac 35. & cons. 79. num. 32.* satis sentire videtur Peregr. *d. tract. de fideicommiss. art. 55. num. 10. vers. communis tamen sententia, circa med.* & apertiùs tenet post alios *art. 40. num. 37.* & quoad deductionem *art. 50.* respectu quidem expensarum necessariarum, *num. 9. vsque ad 16.* necnon *num. 21. 22. 24. & 26.* respectu verò vtilium, *num. 38. 39. 44. & 53.* quoad vtrasque, *num. 62. 64. 65. 69. 74. 75. & 83.* & quidem generatim quoad deductionem impensarum, quòd ab herede fieri valeat, text. sunt aperti *in l. qui exceptionem, §. si pars, ff. de condict. indeb. l. domus hereditarias, ff. de legat. 1. l. mulier, §. sed enim, versic. sed & ipse,* eliàs *§. sed & ipse, ff. ad Trebell. l. fin. versic. quod si non obuenerint, C. de petit. hered. & l. qui purè, §. 1. vers. qui in distrahendis,* eliàs *§. qui in distrahendis, ff. ad Trebellian.* vbi Paulus I.C. qui in distrahendis, ait, conseruandisve rebus hereditariis sumptus factus

179. est, † imputari heredi debet, rectè respondet *ibi glos.* ab aliis opprobata, verbo, *heredi*, hic impensas factas fuisse ad temporalem vtilitatem, & lucrabatur heres fructus, quia iudicio testatoris erat dilata restitutio: sed *ibi d. §. sed & ipse*, ad perpetuam rei vtilitatem, arg. *l. 3. §. seo vers. nos generaliter, ff. de impens. in reb. dotal. fact.* vel hic accipi nomen heredis pro fideicommissario, qui in effectu est heres, vt *§. restituta, Instit. de fideicommiss. heredit.* vel hanc legem esse intelligendam secundùm

Io. Petr. Moneta vlt. volunt. de commun.

dùm illam, vel potiùs, vt ipse arbitror, dicendum est, verbum, *imputari*, accipi hic pro, rationem haberi, seu computari, prout nonnumquam sumitur non modò in sacra Scriptura, vt *Psal. 31. Sap. 12. & Rom. 4.* sed & apud legum conditores, vt *l. posthumus, in princip. ff. de inoff. testam. l. si quis negotia, la 1. ff. de negot. gest. l. quoties, §. sed etsi, ff. de administ. tutor. cap. imputari, de reg. iur. in 6.* Quare passim Doctor. allegant *d. §. qui in distrahendis*, ad probandum heredem deducere, & recuperare à fideicommissario impensas in rem fideicommissariam factas, vt patet inter cæteros ex relatis, & probatis à Peregrin. *d. art. 50. num. 10. 11. & 35.* apud quem auctorem in illo *artic. 50.* & Doctor. ab eo citat. præsertim verò Tiraquell. *de retract. conuen. §. 7. glos. 1.* Menoch. *de recuperan. poss. remed. 15. num. 507. cum multis seqq.* Petr. Ant. à Petra Placen. *in tract. de fideicommiss. prohib. quæst. 15. à num. 213. vsque ad fin.* & loc. Garf. *tract. de expens. & meliorat. cap. 5. 6. & 7.* necnon *cap. 16. & 17.* vbi in specie agit de meliorationis, seu impensis deducendis ab herede grauato fideicommisso: quibus adde Vincent. Carot. *in tract. de locat. & conduct. tit. de expen. meliorant.* Videre quis poterit, † quasnam impensas, quibus in casibus, & quomodo deduceat heres tempore restitutionis fideicommissi; quando eum fructibus perceptis compensentur, & an pro iis habeat ius retinendi res ipsas fideicommissarias. Ad eos autem Doctores ideo pro his, ac similibus articulis candidum lectorem remittimus, ne diutiùs in his immoremur, quæ non ita proximè rem, de qua agimus, attingunt. De impensis verò ratione studij, & in emenda militia, quoniam specialem habet rationem, seorsim agemus *concl. 15.* Ad reliquas igitur huius quæst. conclusiones, quæ nos ad se vocant, transeamus. 180.

Decimatertia conclusio. Heres grauatus simplici fideicommisso vniuersali hereditatem, eiusve partem alteri restituere; † si aliunde ea non habeat, potest pro suis alimentis aliqua bona fideicommissaria alienare: ita inter cæteros Alex. *in l. Marcellus, §. res, quæ, num. 1. ff. ad Trebell.* ex Bart. & Doct. magis communiter *in auth. res, quæ, C. commun. de legat.* idêmque sentit Apostill. Alex. *d. num. 2.* addens Roman. *cons. 167.* Immol. *in d. auth. res, quæ, num. 31.* dixit, hanc esse communem sententiam; quem cùm aliis eandem tenentibus refert, ac sequitur illam comprobans Peregr. *d. tract. de fideicomm. art. 42. num. 86. cum seq.* Surd. *tract. de aliment. tit. 8. priuil. 19. num. 11.* & Crass. *d. tract. de successione. § fideicommissum, quæst. 57. num. 6.* præcipuè ex ea ratione, quia, sicut pater tenetur dotare filias, ita etiam alere: quod & facit Menoch. *d. lib. 4. præsumpt. 191. num. 2. vsque ad 6.* quamuis, dum *num. 5. & 6.* hanc opinionem confirmat ex *d. §. nobis ergo rectè, auth. de restit.* infirmo vtitur argumento, cùm ille §. & auth. *contra cùm rogatus, C. ad Trebell.* quæ inde sumitur, loquatur in casu diuerso, cùm heres rogatus est restituere quicquid de hereditate superfuerit: qui casus specialem habet rationem, nimirum tacitam permissionem testatoris de alienando, vt suprà *ad fin. concl. 11.* vidimus. 181.

Ampliatur autem hæc conclusio, vt locum habeat † etiam in alimentis filiorum, nurus, & aliorum ex familia, sine quæ ipse paterfamilias stare non potest. ita post Padill. *d. auth. res, quæ, num. 86.* tenet Menoch. *d. præs. 191. numer. 7.* ac post alios Peregr. *d. num. 86.* & Surd. *d. priuil. 19. num. 5.* quæ tamen omnis magna videtur extensio, cùm agitur de præiudicio tertij, vt in simili considerat Alex. 182.

d. §. res,

d. §. res, quæ, num. 63. idque præsertim, cùm causa
dotis, à qua sumitur argumentum, hac in re à Do-
ctoribus non ita extendatur, prout videbimus infrà
in propria conclusione. nisi dicamus, causam ali-
mentorum esse magis priuilegiatam, quam dotis,
vt post alios tenet Peregr. vbi suprà *numer.* 87. &
Surd. *d. num.* 1. qui *num.* 6. ampliat præterea con-
clus. post Benincas. *in tract. de paupert. quæst.* 8. *spe-*
183. *cial.* 10. *numer.* 23. vt, † si filius grauatus vrgetur
necessitate, non cogatur fideicommissum restitue-
re. *num.* autem 8. docet, alienationem bonorum fi-
deicommissariorum posse fieri pro alimentis filiæ
spuriæ grauati.

Limitatur verò primò eadem principalis con-
184. clusio, vt procedat, † cùm agitur de alimentis filij,
vel filiæ ipsius fideicommittentis, siue sibi præstan-
dis, vbi ipse, vel ipsa sit heres grauatus; siue ab ex-
traneo herede grauato consequendis; secus in ali-
mentis extranei: vt satis apertè sentiunt Bart. Ias.
& alij *d. auth. res, quæ.* & apertiùs Menoch. *d. num.*
1. *cum tribus seqq. & numer.* 8. Surd. *d. priuileg.* 19.
passim: ac meliùs post alios *d. tract. tit.* 1. *quæst.* 27.
num. 4. *&* 6. qui *d. priuileg.* 19. *num.* 8. eandem con-
clus. limitat post Cott. *in memorial. verbo, dos ha-*
185. *bet*; vt non procedat, † vbi testator prohibuisset
alienationem etiam ex causa famis, vel alimento-
rum. Menoch. verò *d. numer.* 8. post Castrens. &
Curt. iun. *d. auth. res, quæ, num.* 31. Socin. *d. §. res,*
quæ, num 3. Bald. *d. auth. contra, cùm rogatus, num.* 7.
ac seipsum, *de arbitr. iudic. cas.* 182. *num.* 54. aliam
affert huius conclus. limitationem, vt locum non
186. habeat, † quando filius fideicommisso grauatus
iam habuit legitimam, & Trebellianicam, quam
malè vtendo consumpsit. hanc verò limitationem
ibi comprobat ex eo, quod idem est in casu *d. auth.*
contra, cùm rogatus, (qui, vt mox diximus, fauora-
bilior est;) idémque alios secutus tradidit *præs.* 188.
num. 24. *d.* verò *præsumpt.* 191. *num.* 9. *cum duobus*
seqq. eandem limitationem aliis rationibus confir-
mat; quod & faciunt Peregr. *d. art.* 42. *num.* 87. *cum*
duobus seqq. & Surd. *d. priuil.* 19. *num.* 7.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Pro
redimendo filio fideicommittentis capto ab hosti-
187. bus barbaris † alienari possunt bona fideicommis-
so subiecta. ita post Bart. *d. auth. res, quæ, num.* 10.
Castrens. *num.* 13. Ias. *num.* 22. Curt. iun. *num.* 31.
de communi attestantem, & alios, tradit Petr. Ant.
à Petr. *d. tract. de fideicomm. prohib. quæst.* 8. *numer.*
445. *&* 485. Peregr. *d. art.* 42. *numer.* 90. Surd. *d.*
tract. de aliment. tit. 6. *quæst.* 8. *num.* 97. *& quæst.* 12.
num. 9. *&* 11. Menoch. id latè comprobans *d. lib.* 4.
præs. 192. *num.* 1. *vsque ad* 5. vbi id extendere vide-
tur etiam ad extraneos captiuos ex *d. §. nobis ergo*
rectè, auth. de restit. qui tamen, vt *præced. quæst.* ad-
monuimus, loquitur in casu diuerso magis fauora-
bili, propter concursum tacitæ voluntatis fideicom-
mittentis. Verius autem extenditur, seu ampliatur
188. hæc conclusio † in filio capto ab hostibus Christia-
nis in bello inter eos inito; vt post Padill. *d. auth.*
res, quæ, num. 97. docet idem Menoch. *d. præs.* 192.
num. 9. licet alioqui capti ab hominibus Christia-
189. nis † non fiant eorum serui, vt multi tradiderunt,
quos ipse *ibidem* refert, & Padill. *d. num.* 97. qui-
bus addo alios, quos sequitur Couar. *in relect. reg.*
peccatum, 2. *part. §.* 11. *num.* 6. vbi idem contra alios
tenet de captis ab hostibus barbaris in bello contra
eos gesto à Christianis pro recuperatione eorum,
quæ ab illis occupata tyrannicè fuerunt; vt non
fiant serui, neque in iis locum habeant ea, quæ iura
tradunt de captiuis, nisi in fauorabilibus. ad quod
etiam facit text. *in cap. si Episcopus, de supplend. ne-*
glig. prælat. in 6. cum *ibi* notat. per glos. *verbo, liber-*
tas, & alios.

Limitatur autem hæc conclusio, vt non proce-
dat, † vbi filius fideicommittentis detineretur ca- 190.
ptiuus pro ære alieno ab eo ex culpa contracto, aut
delicto ab eo commisso; vt pluribus relatis ex com-
muni tradit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 91. idque etiam
post alios admittit, ac probat Alex. *d. l. Marcellus,*
§. res, quæ, num. 3. *ff. ad Trebell.* Menoch. *d. præs.* 192.
num. 9. vbi filius, data, præmeditatáque opera con-
sumpsit omnia bona sua, vt deinde fideicommissum
subuerteretur; quod & antea latiùs tradiderat *in*
comment. de arbitr. iudic. cas. 182. *num.* 39. subdens
num. 40. post Crauet. Natt. Castrens. & Cacheran.
alienationem, & dilapidationem bonorum præsu-
mi factam ab herede grauato dolosè, & animo euer-
tendi fideicommissum. Restringimus autem hæc li-
mitatio primò, vt non habeat locum, vbi ageretur
de redimendo carceratum pro delicto, ex quo seque-
retur mors, aut membri mutilatio; vt post Fulgos.
d. auth. res, quæ, C. commun. de leg. Socin. *d. §. res, quæ,*
num. 5. & Mar. Socin. sen. *in rubr. de caus. poss. &*
propriet. atque alios docet, satísque probat Peregr. *d.*
art. 42. *num.* 92. & Menoch. *d. cas.* 182. *num.* 65. im-
mo etiam valde probabiliter restringi potest secun-
dò † quotiescumque culpa carcerati non esset ordi- 191
nata ad casum, non solùm in modum eleemosynæ
& auxilij gratuiti, quod post alios admittit Menoch.
d. præsumpt. 192. *num.* 10. *& d. cas.* 182. *num.* 24. *cum*
duobus seqq. verùm etiam absolutè, quasi hæc causa
iusta per se sit, & æqua alienandi bona fideicommis-
si; prout sentit Peregr. *d. num.* 92. Fulgos. *d. auth.*
res, quæ, num. 7. cuius hac in re opinionem sequitur
Surd. *d. num.* 11. Alex. *d. §. res, quæ, num.* 3. necnon
in l. si fideiussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog. & l.
quamuis, col. 2. *ff. solut. matrim.* Felin. *cap. si qui testium,*
in fin. de test. & cap. cùm inter, num. 20. *de except.* Dec.
in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 30. *in fin. de const.* ac
nouissimè Ar. Pinell. *in repet. auth. nisi tricennalis,*
num. 46. *in pr. C. de bon. matern.* cuius sententiæ ea
præcipua ratio est, quòd culpa nō ordinata ad casum
considerabilis non est, *cap. quia diuersitatem,* vbi glos.
verbo, suspensus, num. 11. *de concess. præben. l. non omne,*
ff. de statulíber. l. si, qui, ff. de act. & oblig. Bart. *in l.* 2.
§. vlt. ff. si quis caut. Felin. *d. num.* 20. Rip. *cap.* 1. *num.*
14. *de iudic.* cum aliis, quibus nos *in tract. de distrib.*
quotid. part. 2. *quæst.* 6. *num.* 12. *&* 13. ostendimus, cul-
pam non ordinatā ad casum non tollere priuilegium
à iure concessum, atque adeò Canonicū infirmo de-
beri distributiones quotidianas, licet infirmitatem
ex culpa contraxerit, etiam ex Couar. *lib.* 3. *var. re-*
sol. cap. 13. *num.* 8. *vers. septimò, quotidiana distributio-*
nes Ex quo satis tolli possunt fundamenta contrariæ
opinionis cum eorū sequacibus adducta per Couar.
lib. 2. *var. resol. cap.* 16. *num.* 9. *vers. tertiò, in eadem,* ac
Menoch. *d. præs.* 192. *n.* 10. *vers. secundum est.* & latiùs
d. cas. 182. *n.* 45. *vsque ad* 58. & quæ adducit glos. *in*
cap. imputari, verb. imputari, circa med. vers. quid dices.
necnon tollitur responsio, quam rationi pro priori
opinione adductæ affert *ibid.* Menoch. cùm negari
non posse videatur, quin priuaretur heres grauatus
priuilegio sibi à iure concesso ex culpa non ordinata
ad casum. Si tamen quis prædictam contrariam sen-
tentiam tueri vellet ob eius fundamenta, quæ iure
tamquam satis firma illam valde probabilem red-
dunt, iuncta maximè eius sequacium auctoritate;
eamdem declara primò, vt non procedat † in he- 192.
rede illius, qui malè substantiam consumpsit. nam,
si is ex facto sui prædecessoris in necessitatem in-
cidit eò, quia ex ære alieno ab ipso prædecessore
contracto heres carceri mancipetur, poterit alienare

 bona

bona subiecta fideicommisso. ita post alios Cuuar.
d. vers. tertio, est in eadem, circa med. & Menoch. *d.*
cas. 182. *num.* 62. & ratio esse potest, quia tunc iam
agitur de dissoluendo ære alieno ipsius fideicommit-
tentis, ob quam causam alienari posse bona fidei-
commissi, constat ex latiùs per nos adductis sup.
conclus. 4. *initio.* Secundò declaratur, vt non proce-
dat in filio fideicommittentis: nam si hic ex culpa
ad factum non ordinata, seu ob delictum casu per-
petratum est carceri mancipatus, & redimi non
potest, nisi bona fideicommisso subiecta alienentur;
tunc ex coniecturata voluntate patris fideicommit-
tentis poterunt alienari; vt per Crott. *in l. filiusfami-*
lias, §. diui, il 2. *num.* 66. & *ibi* Ferdin. Loaz. *num.* 163.
& alios probat Menoch. *d. cas.* 181. *num.* 64. & 65.
sentitque Petr. *d. quæst.* 8. *num.* 484. multo verò ma-
193. gis poterit alienatio fieri † pro redimenda anima
eiusdem filij defuncti, pro qua nec ipse, nec pater fi-
deicommittens aliquid reliquit; quoniam anima
cæteris rebus est præferenda, *l. sancimus, C. de sacros.*
Eccl. cum aliis adductis suprà *concl.* 4. *in fin.* Idem
194. autem Menoch. *loco mox cit.* hoc ipsum sentit, † vbi
aliàs id colligatur ex coniecturata mente fideicom-
mittentis; à quo non dissensit Peregr. *d. art.* 42. *num.*
195. 92. quia, quod fideicommittens facturus fuisset, †
idem ab herede fieri voluisse credendum est, *l. cùm*
seruus, vers. nam quod ipse, ff. de condit. & demon. facit
etiam *l. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad Trebell. l. cùm*
auus, ff. de condit. & demon. l. quoniam desideria, C. de
natural. lib. & l. generaliter, §. cùm autem, C. de instit.
& substit.

DECIMAQVINTA CONCLVSIO. Pro
196. impensis studiorum & militiæ † non licet alienare
bona fideicommissaria. ita ex communi Peregr. *d.*
art. 42. *num.* 93. post Ang. *in d. auth. res, qua, col.*
pen. Castrens. *num.* 13. Ias. *limit.* 10. & 11. Padill. *num.*
91. Aquen. *d. §. res, qua.* Alex. *in l.* 1. *num.* 55. & *ibi*
Alciat. *num.* 24. *ff. solut. matrim.* quibus quoad im-
pensam studij addo Petram *d. quæst.* 8. *num* 488. &
Crass. *d. §. fideicommissum, q.* 57. *num.* 7. pariter ex
Ang. *in l. filiusfamilias, §. diui, il* 2. *ff. de legat.* 1. &
de communi, teste *ibidem* Romul. *numer.* 133. *vers.*
tertiò. Quoad militiam, & emptionem dignitatis
alios plerosque allegat id admittens Menoch. *d. lib.*
4 *præsumpt.* 191. *num.* 22. Mouentur autem hi omnes,
quia pater non tenetur in prædictis impendere pro
filio ea saltem necessitate, qua dotare tenetur filiam,
& filium alere. Ego verò, vt id admittam quoad
militiam & dignitatem, in quibus prædicta ratio
procedere potest, prout admittit Menoch. *d. numer.*
22. cum eodem eruditissimo viro *d. præs.* 191. *num.*
52. assero, filium heredem grauatum fideicommis-
so, quem pater iam studiis destinauerat, posse mor-
tuo patre bona fideicommissi alienare, vt studiis in-
cumbat; tum quia præsumendum est, quòd, si pa-
ter esset superstes, bona hæc alienaret vt filio suc-
curreret, ex quo eum studiis destinauit; vt clarè pro-
bat text. *in l. Macedonianı. C. ad S.C. Maced.* vnde
locum habet dispositio *l. mulier, §. cùm proponeretur,*
ff. ad Trebell. de dote loquentis, quam esse fundatam
in præsumpta mente testatoris, idem Menoch. osten-
dit *d. lib.* 4. *præsumpt.* 189. *num.* 5. & satis colligitur ex
ipso text. *ibi*, dixi, non posse dici in euersionem fi-
commissi factum quod & mulieris pudicitiæ, & pa-
tris voto cõgruebat. tum quia, si pater viueret, com-
pelli inuitus posset erogare impensam hanc, qua fi-
lius studiis operam daret, ex quo iam sua voluntate
illa inchoauit, vt tradit glos. *d. l. Macedoniani,* & *ibi*
Bald. Castrens. Salic. *in l. filia, num.* 13. *C. de collat.*
& alij, quos refert Menoch. *d. num.* 12. *vers. altera*
etiam, dicens magis receptam, & veriorem senten-

tiam. Neque quoad hunc casum id negarent Doct.
initio concl. cit. in quo etiam non loquuntur, vt con-
stat ex Menoch. *d. num.* 12. *vers. secundus est casus;*
sed potiùs quoad eum, de quo *ibi* ipse Menoch. ni-
mirum quando pater, qui constituit fideicommis-
sum, adhuc filium studiis non destinauerat: in quo
contra eos Doctores tenet sanè valde probabiliter, † 197.
posse fideicommissi bona pro huiusmodi impensa
studiorum filij alienari. id quod etiam sustineri posse
existimat Romul. *d. num.* 133. & probat Menoch. tum
quia præsumptio est, quòd, si vixisset pater, & fi-
lium suum studiis addictum vidisset, certe omnem
impensam fecisset, qua is filius studiis posset incum-
bere, atque in eis proficere: & ideo etiam huc in
casu locum habet ratio *d. §. cùm proponeretur,* funda-
ta in præsumpta voluntate fideicommittentis; vnde
succedit regula, de qua in fine præceden. conclus.
tum, quia ipse pater, si viueret, compelli posset ero-
gare impensam, qua filius studiis operam dare vale-
ret; vt multi tenent relati, & probati à Menoch.
d. num. 12. *vers. secundò suffragatur:* quorum tradi-
tionem multiplici iure, ac ratione confirmat *eodem*
num. 12. *vers. & primò textus,* iuncto *num.* 13. *cum*
quinque seqq. præcipuè per text. *in l. qui filium, ff. vbi*
pupill. educat. vel morar. deb. mox ponderandum:
vnde etiam directè, atque immediatè satis probari
videtur casus ipse principalis, de quo agimus. quòd si
pater tenetur eam impensam facere, potest heres, si
filius sit, vel extraneus, pro filio fideicommittentis
in eam causam bona fideicommissi alienare, iuxta
rationem, qua vtuntur ferè omnes Doct. *d. §. cùm*
proponeretur, d. l. Marcellus. §. res, quæ, ff. ad Trebell.
& d. auth. res, qua, C. comm. de leg. præcipuè ad pro-
bandum, pro alimentis filij posse, vbi opus sit, bona
fideicommissi alienari. Accedit denique ratio publi-
cæ vtilitatis, quæ † studiis litterarum inest, iuxta 198.
cap. fin. de magistr. cap. 2. *de priuil. in* 6. *authen. habita,*
C. ne fil. pro patr. cum *ibi* notat. & suis concord. at
verò publica vtilitas præfertur priuatæ; *l. actione,*
§. Labeo, ff. pro soc. l. vnic. §. pen. C. de cad. toll. cap.
scias, 7. *quæst.* 1. *cap. bona memoria, il* 1. *§. nos igitur,*
de postul. prælat. cum simil. qua ratione vsus est Im-
perator, dum statuit, pro constituenda dote filiæ
alienari posse bona fideicommisso simplici subiecta
in d. auth. res, qua, ibi, ea enim, quæ communiter
omnibus prosunt, his, quæ specialiter quibusdam
vtilia sunt, præponimus. Extendit autem hunc ca-
sum Menoch. *d. præsumpt.* 191. *num.* 19. primò, vt lo-
cum etiam habeat † in iis, qui ex charitate sangui- 199.
nis, & ratione naturali tenentur præstare alimenta,
vt in fratre, auo paterno, & aliis enumeratis *in l. si*
quis a liberis, ff. de liber. agnoscen. nam & hi tenentur
præstare impensam causa studiorum, *d. l. qui filium,*
in fin. vbi Iulianus I.C. existimo, inquit, etsi citra
magistratuum decretum tutor sororem pupilli sui
aluerit, & liberalibus artibus instituerit, cùm hæc
aliter ei contingere non possent, nihil eo nomine
tutelæ iudicio pupillo, aut substitutis pupilli præ-
stari debere; vbi id not. Bald. sentitque glos. *in ver-*
bo, hæc aliter, Bart. *d. l. si quis a liberis, §. non solùm. &*
in l. legatis, ff. de aliment. & cibar. legat. & Ias. *in l. cùm*
hi, §. qui transigit, in fin. ff. de transact. Pondero autẽ in
text. *d. l. qui filium,* verba illa, *aut substitutis pupilli;*
vnde apertè constat, expensam studiorũ præiudicare
substitutioni, atque adeò fideicommisso, illúdque
minuere: ex illis verò, citra magistratuum decre-
tum, habetur extensio prædicti casus, vt nimirum
non sit necessarium iudicis decretum in hac dimi-
nutione, & detractione fideicommissi ratione studij.
aliam quoque extensionem affert Menoch. *d. præ-*
sumpt. 191. *num.* 20. vt procedat etiam † in patre na- 200.

 turali;

turali; cùm & hic teneatur impendere pro filio naturali in causam studiorum; vt in specie affirmauit Card. Paleott. *in tract. de noth. & spur. cap. 47. in pr.* & suadetur ex aliis quæ *ibidem* Menoch. adducit, subdens *num.* 11. eiusdem casus declarationem, seu restrictioneo, vt locum non habeat, quando is, qui studiis operam dare vult, alia bona haberet, de quibus posset alienare, & impensam in studiis sibi facere; cùm tunc ad eam impensam siue pater, siue frater non teneatur, vt satis es iuribus, & Doctor. *ibidem* ostendit Menoch. quibus, quoad fratrem, addo text. *d. l. qui filium, ad fin.* ponderando illa verba, *cùm hac aliter ei contingere non possent*, hoc est, (iuxta veriorem, & magis receptam expositionem gloss. *ibi*, verbo, *hac aliter*,) cùm aliunde hæc alimenta, & expensas habere non posset.

DECIMASEXTA CONCLVSIO. Bona fi-
201. deicommisso subiecta † alienari possunt pro dotanda competenter filia fideicommittentis. text. est *in l. mulier, §. cùm proponeretur, & in l. si filia, in princ. ff. ad Trebellian. & in auth. res, quæ, C. commun. de legat.* & in corpore vnde sumitur, hoc est, *in §. quamobrem, auth. de restit. & ea, quæ paris in vndec. mens. post mort. vir.* & adnotarunt Doctor. communiter vtrobique, atque alibi sæpe, atque inter cæteros Menoch. *d. lib. 4. præs.* 189. *num.* 1. ac per tot. & Peregr. *d. tract. de fideicomm. art.* 42. *numer.* 1. cum
202. multis sequen. Congrua verò † dos dicitur, sicut & donatio propter nuptias, quæ est iuxta qualitatem personarum, & vires patrimonij; vt constat, ex *d. §. quamobrem, l. quæro, ff. de iur. dot. l. si furto, C. de nupt.* ibique glos. & Doctor. latiúsque explicat Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 149. fere per tot.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt pro-
203. cedat etiam † in fideicommisso relicto ab auo: neptis enim, vel nepos primum locum tunc obtinentes in successione aui, quoniam loco filiorum illius sunt, non existente patre in medio, si ab auo grauantur aliquo fideicommisso, possunt eius bona pro dictæ neptis dote alienare; prout post Alciat. *cons.* 164. *in princ. lib* 9. tenet Peregr. *d. art.* 42. *num.* 31. & alij apud Menoch. suprà *num.* 11. qui *num.* 12. *vsque ad* 17. id solùm admittit, & latè defendit, vbi pater filiam dotare nequeat, quia non habeat bona, vnde dotem ei constituat: at verò *num.* 22. ex magis recepta sententia, quæ habet, tunc non teneri auum neptem dotare, vt probatur *in l. dedit dotem, ff. de collat. ac l. profectitia, §. filiusfamilias, ff. de iur. dot.* post Bald. Curt. iun. Ias. & Feder. Scot. docet, bona fideicommissi auiti non posse alienari pro dote neptis, cùm eius pater habet, vnde eam dotet.

Ampliatur secundò, vt filius grauatus restituere
204. hereditatem † possit pro constituenda dote propriæ filiæ bona sui patris fideicommittentis alienare. ita Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 23. dicens, id scribere omnes vno ore *in d. auth. res, quæ.* vbi Bart. *quæst.* 3. communem quoque asserit. *ibidem* Curt. iun. *num.* 13. & fatetur Peregr. multos allegans *d. art.* 42. *num.* 32. *cum duob. seqq.* vbi etiam fundamenta affert. præcipuè autem conuinci videtur ex *d. auth. res, quæ*, vbi satis apertè deciditur, posse pro constituenda dote neptis bona aui alienari, vbi legitima filij grauati ad id non sufficiat, dum liberorum nomine vtitur, quod comprehendit etiam neptes, & cæteros descendentes, *l. sed, si hac. §. vlt. ff. de in ius voc. & l. liberorum, ff. de verb. sign.* atque ita inter cæteros eam intelligit Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 1. 2. 14. & 16. vt sit sensus, bona aui alienari posse pro constituenda dote liberis, hoc est, filiis, vel nepotibus, vbi legitima ab auo filiis suis relicta ad id non sufficiat. sicque tollitur argumentum nonnullorum relatorum à Menoch. suprà *num.* 13. & ipsiusmet Peregr. *num.* 35. & 36. vbi contrarium tenens, prioris sententiæ fundamenta tollere conatur. ipse verò Menoch. *num.* 24. *vers. casu imo*, distinguit, vt in præcedenti ampliatione, quòd, si pater in bonis suis valeat dotare, nihil possit alienari de bonis aui ab eo subiectis fideicommisso, alias
possit. Extenditur autem hæc ampliatio, vt † in ca- 205.
sibus, in quibus potest pater dotare filiam ex bonis fideicommissi sui patris, ideoque etiam de iis alienare, id facere possit pater siue inter viuos, siue in testamento, aut alia vltima voluntate; vt cum Bart. & aliis, (quos etiam refert Peregr. *d. num.* 34.) docet idem Menoch. suprà *à num.* 44. *ad* 51. licet Peregr. *d. num.* 35. & 36. contrarium contendat.

Ampliatur tertiò conclusio ipsa, ac simul extenduntur duæ mox præced. ampliationes, vt proce-
dant, † etiamsi filia, vel neptis fideicommittentis 206.
non sint natæ, vel conceptæ in eius vita; vt plures tenent relati à Peregr. *d. art.* 42. *n.* 37. & In nepte, vbi patris bona ad dotandum deficiant, latè probat Menoch. *d. præsumpt.* 189. *à num.* 18. *vsque ad* 21.

Ampliatur quartò conclusio, vt habeat locum † 207.
etiam in filia naturali, & spuria fideicommittentis; vt contra alios satis probat non paucis relatis Menoch. vbi suprà *num.* 25. & Peregr. *num.* 38. qui *num.* 39. multis citatis ex communi aliam subiicit amplia-
tionem; (& erit nobis quinta;) vt nimirum † ius 208.
hoc priuilegiatum competat filiabus maritatis adhuc non dotatis, vel dotatis incongruè. & quoad maritatas non dotatas, alij tenent relati à Menoch. suprà *num.* 52. vbi subdit, hoc ex eo pendere, an pater teneatur dotare filiam nuptam. in quo *à num.* 53. *vsque ad* 88. cum Rip. *in l.* 1. *num.* 55. & *seq. ff. sol. matrim.* multos distinguit casus, hoc verò de dotatis incongruè, Peregr. intelligit *num.* 40. post alios, nisi tempore dotationis inspecto fuisset congruè dotata, quoniam tempus illud in hac re obseruatur.

Ampliatur sextò, vt procedat conclusio, † etiam- 209.
si dos filiæ promissa pro parte soluta fuerit; vt constat ex text. *d. l. à filia, in princ. ff. ad Trebell.* ibi, respondi, id quod in dotem fuisset, non contineri in partem hereditatis, quæ restituenda esset, sed etsi ex promissione dotis aliquid debitum fuisset, æris alieni loco habendum.

Amplia septimò, vt † etiam frater possit alienare 210.
bona fideicommisso subiecta à patre, vel auo suo, vt dotem sorori constituat; vt ex communi tradit, & probat Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 38. secus docens post alios *num.* 40. quoad bona à fratre supposita fideicommisso; qua de re latiùs infra *limitat.* 3. dicemus.

Ampliatur octauò, vt † etiam pro constituenda 211.
dote spirituali filiæ, vel nepti, quæ vult ingredi Religionem, possint alienari bona fideicommisso subiecta. ita post alios docet, satisque comprobat Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 89. *vsque ad* 99. idémque non paucis relatis tradit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 57. & ex communi Petra *d. quæst.* 8. *num.* 18. *cum duobus seqq.*

Ampliatur nonò, vt in casibus prædictis, aut dicendis, quibus de iure possunt alienari bona fidei-
commisso subiecta pro constitutione dotis, † possit 212.
etiam id fieri stante expressa prohibitione generali, ne ea bona alienentur; vt pluribus relatis ex communi tradunt Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 96. *vsque ad* 115. Peregr. *d. art.* 42. *num.* 6. *in fin.* & Michael Crass. *d. tract. de success. § fideicommissum, quæst.* 57. *num.* 2. An verò idem statuendum sit, cùm testator in specie prohibet alienationem fieri etiam ex causa dotis, dicemus *limit.* 5.

Ampliatur

Ampliatur decimò, vt ea causa dotis constituen-
213. dæ † possint alienari bona fideicommissi etiam piæ causæ relicti; vt post alios tradit Peregr. *d. artic.* 52. *num.* 56. & pluribus auctoritatibus, ac rationibus probat Menoch. *d. præs.* 189. *à num.* 120. *vsque ad* 130. licèt *ibidem* aliquos referat contrarium sentientes: pro qua nonnulla fundamenta affert *à numer.* 131. *ad* 137. sed priorem sententiam, quam communem asserit, confirmat *num.* 138. maximè procedere, cùm testator in gradibus substitutionis agnatos prætulit Ecclesiæ. *num.* autem 139. eandem restringit post alios primò, vt non procedat, cùm testator Ecclesiæ reliquit pro malè ablatis. & *numer.* 140. quoad impensas nuptiales, quæ non sunt necessariæ secundùm vsum patriæ; secus verò, si sint necessariæ, quia sint solitæ: quod & satis ostendit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 80.

214. Amplia vndecimò, vt † procedat d. auth. *res, quæ*, & nostra conclusio, siue fideicommissum sit vniuersale, siue particulare; & siue purum, siue conditionale; vt post alios docet Peregrin. *d. artic,* 42. *num* 54.

215. Ampliatur duodecimò, vt procedat, † quicumque sit substiturus, etiam alter filius testatoris frater grauati; vt tradit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 56.

Ampliatur decimotertiò, non esse necessarium iudicis decretum in alienatione rerum fideicommissariarum causa dotis constituendæ, vt infrà hac ipsa conclus. *declarat* 2. ostendemus.

216. Ampliatur denique, vt † etiam bona emphyteutica in casibus à iure permissis subiecta fideicommisso; (de quo videndus Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. quæst.* 48. *num.* 2. *vsque ad* 6. docens, tunc posse cùm emphyteotis est transitoria ad extraneos, vel fideicommissarius est de comprehensis in inuestitura, & in eodem gradu, in quo est grauatus, cuius doctrinæ priorem partẽ latiùs quoque tuetur Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 51. possint alienari causa dotis constituendæ. ita sentire videtur Petra *de fideicom. prohib. quæst.* 8. *num.* 479. & eum aliis Peregr. *d. tract. de fideicomm. art.* 42. *num.* 64. iuncto præced. ac tenet apertè Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 165. quia ita illa emphyteutica sunt in testatoris dispositione, ratione vtilis dominij, sicut libera, & allodialia: subdens, quòd bona emphyteutica sic in dotem data, mortua ipsa muliere, non reuertuntur ad eos, ad quos, si mulier innupta decessisset, reuersa essent; sed ad heredes mulieris, vel mariti, si dotem is lucratus esset, ex Doctor. ab eo *ibi* allegatis, & à Corbul. *tract. de iur. emphyt. sub tit. de caus. priuat. ob alienat. irrequisit. dom. fact. limit.* 20. nimirum *num.* 4. & 5. vbi tamen, sicut & *tribus num. præced.* limitatè in certis casibus loquitur; neque vllum verbum in tota ea limit. de fideicommisso, ac præcipuè *num.* 1. & 2. vbi regulam gene-
217. ralem constituit, † vt pater possit dare emphyteotica bona in dotem etiam æstimatam filiæ, si sit comprehensa in inuestitura; quod etiam sentiunt plerique relati, & approbati à Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 164. & *consil.* 593. *num.* 9. 20. & 22. ac Petr. qui communem asserit *d. num.* 479. atque etiam cum aliis tenere videatur Duen. *reg.* 40. *ampliat.* 9. & *seq.* ac Peregrin. *d. artic.* 42. *numer.* 64. si verò non sit comprehensa, ait Corbul. *d. limit.* 20. *num.* 2. & 3. quòd poterunt ei dari in dotem inæstimatam absque licentia domini, sed ipsa tenetur petere inuestituram, alias cadit à iure suo. Quid
218. autem dicendum sit † de bonis feudalibus, an possint dari in dotem inconsulto domino, videas Petram *d. quæst.* 8. *à num.* 466. *vsque ad* 478. Menoch. *d. præsumpt.* 189. *à num.* 166. *vsque ad* 174. & Peregr. *d. art.* 42. *num.* 65. vbi etiam post alios apertè tradit, bona feudalia, quæ ex pacto, aut ex consuetudine non sunt alienabilia in extraneos, nec in feminas, sed post mortem possessoris ad masculos deferuntur, aut ad dominum redeunt, non posse in causam dotis alienari, nisi ad vitam dantis pro fructibus ipsorum feudalium; apertè sentiens alienari liberè posse si transitoria sint ad extraneos: quo casu bona feudalia venire in restitutione fideicommissi vniuersalis, secus, si sint ex pacto, & prouidentia, ex communi nonnullis relatis tradit Iul. Clar. *§. feudum, quæst.* 86. *numer.* 1. & 2. quem sequuntur Valasc. *d. quæst.* 48. *num.* 1. & Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 50. tum in hoc, tum in eo, quòd idem sit dicendum in feudo hereditario mixto, necnon etiam vbi fideicommissarius sit ex comprehensis in inuestitura, sed remotior in gradu, licèt Soc. iun. *cons.* 72. *num.* 6. *lib.* 1. ex magis communi velit indistinctè fideicommissarium comprehensum in inuestitura excludere grauatum. Peregr. verò *d. artic.* 42. *num.* 58 *vsque ad* 62. latiùs tractat, an prædia, quæ pater non ex testamento, sed ex contractu dedit filiæ suæ, vel filio, ea lege, ne possint alienari, & post eos vadant in aliquas personas, (quod est improprium fideicommissum, de quo idemmet fusè *art.* 51. ferè per tot.) possint etiam ex causa dotis constituendæ, vel restituendæ alienari. sicut Menoch. *d. præs.* 189. *à num.* 175. *vsque ad* 185. & ab eo citati, præsertim Couarr. *lib.* 3. *var resol. cap.* 6. *num.* 10. & Molin. *de Hispan. primog. lib.* 4. *c.* 6. differunt, quandónam bona primogenituræ, seu maioratus alienari possint causa dotis, vel ipsamet in dotem assignari: de quo etiam nos aliquid inf. *declarat. vlt.*

Limitatur nunc præsens conclusio primò, vt re-
gulariter bona supposita fideicommisso à matre † 219
alienari non possint à filia, vt dotem sibi constituat. ita post alios docet Peregr. *d. art.* 41 *num.* 45. & ante eum Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 46. *cum seq.* qui *num.* 28. *vsque ad* 32. pluribus id restringit, primò, nisi mater esset diues, pater verò Inops, & pauper. *num.* autem 33. restringit secundò post Ias. *d. auth. res, quæ, num.* 7. in matre Iudæa, quæ filiam habet Christianam; quoniam & mater Iudæa tenetur constituere dotem filiæ Christianæ saltem cùm bona patris non extant, vt *ibidem* ostendit; & fideicommisso inter Iudæos constitui possint, vt idem probat *num.* 34. *cum seq.*

Limitatur secundò, vt neptis regulariter nõ possit alienare causa dotis bona fideicommisso sopposita ab auo materno, vt satis probat idem Peregrin. *d. num* 45. & Menoch. *num.* 36. id restringens ille *num.* 46. hic *num.* 37. post alios, vt non procedat in subsidium, cùm scilicet neptis hæc nihil aliunde habet, ex quo dotetur.

Limitatur tertiò, quòd † bona à patre subiecta fi- 220.
deicommisso alienari non possunt pro constituenda dote eius sorori; vt post Bart. *d. auth. res, quæ, num.* 4. & alios probat Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 6. *num.* 10. *vers. primum, illud equidem.* Peregr. *d. art.* 42. *num.* 49. & ex communi Molin. *de Hispan. primog. lib.* 6. *cap.* 6 *num.* 6. & alter Molin. *de iust. & iur. disp.* 648. *num.* 1. *vers. hæc tamen, tom.* 3. Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 40. qui *num.* 41. sicut Peregr. *num.* 50. secus docent esse, quando soror est inops & *num.* 42. vbi adsit statutum, quod stantibus masculis feminæ non succedant. *num.* autem 43. vtrumque hoc temperat in sorore vterina, quam frater non tenetur dotare.

Limitatur quartò † in fideicommisso à patruo re- 221.
licto; vt sentit Menoch. *d. num* 43. dum ait non teneri patruum filiam fratris dotare, ex Rimin. iun. alios allegante *cons.* 777. *num.* 6. & 9. Hond. *cons.* 79. *num.* 13

num. 12. sentitque etiam magis expressè Couar. *d.n.* 10. *versic. primum, illud equidem*, dum inter alios ex Suarez *in l. filiusfamilias, §. diui, al 2. num* 361. *ff. de legat.* 1. docet *d. auth. res, quæ*, non obtinere, vbi alienatio fit ex causa dotis, donationisve propter nuptias in fauorem extraneorum ab ipso testatore, & eorum, qui per transuersam lineam eum attingunt: quod etiam post alios tradit Peregr. *d. num.* 49. & Michaël Crass. *tract. de successeion. §. fideicommissum, quæst.* 57. *num.* 5. Molin. *d. cap.* 6. *num.* 3. & alter Molin. *d. vers. hac tamen.*

222. Limitatur quintò, vt conclusio non procedat, † vbi testator in specie prohibuit alienari fideicómissi bona etiam ex causa constitutionis, vel restitutionis dotis, iuxta multorum opinionem, quos refert Peregr. *d. art.* 42. *num.* 6. Crass. *d. quæst.* 57. *num.* 3. & Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 116. ac sequitur Couar. *d. num.* 10. *vers. tertiò, vt quibusdam*, iuncto *vers. cæterùm*: licèt hi omnes *ibidem* plerosque referant cõtrarium sentientes. Ex quibus opinionibus prior vera est, vbi testator reliquit filiæ portionem legitimam, vnde se dotare potest, secundùm Menoch. *d. præs.* 189. *n.* 117. qui sic exponit communem sentẽtiam contrariam: *num.* autẽ 118. *& seq.* posteriorem in duobus aliis casibus procedere posse ait. Ego verò prætermissis, vel potiùs comprehensis omnibus distinctionibus, seu harum opinionum conciliationibus, quas colligere licet tum ex adductis per eum *d. num.* 117. *cum duob. seq.* tum ex Couar. *d. vers. cæterùm*, Peregr. *d. artic.* 52, *num.* 9. *vsque ad* 12. & Crass. *d. num.* 3. ita distinguendum puto, quòd prior opinio procedat in casu dubio, an iura initio conclus. cit. tunc permittant alienari bona fideicommisso subiecta causa dotis constituendæ; posterior verò in casu clarè à prædictis iuribus comprehenso, nimirum cùm legitima filiæ suæ per fideicommittentem relicta non sufficit pro constituenda congrua dote ipsi filiæ grauatæ; vel cùm legitima relicta filiæ, vel filio grauato non sufficit pro congrua dote filiæ ipsius grauati; vt satis constat ex cit. iuribus, ac præcipuè ex *d. §. cùm proponeretur, & § quamobrem, auth. de restit. & ea, quæ par. in* 11. *men.* iuncta maximè *d. auth. res, quæ, C. comm. de legat.* quæ, cùm loquatur etiam de liberis, comprehendit quoque nepotes, ac alios descendentes, iuxta *l. liberorum, ff. de verb. sign.* atque adeò poterunt etiam bona patris fideicommittentis alienari à filio grauato pro dote constituenda filiæ suæ, vel ab ipsa nepte pro constituenda sibiipsi congrua dote, vt suprà *ampliat.* 1. ex ipso Menoch. ostendimus; de cuius mente *d. præsumpt.* 189. *num.* 116. *ad fin.* videtur hæc esse distinctio; & multo apertius eam sentit Peregr. *d. num.* 9. *&* 10. iuncto *num.* 3. dum ait, quòd propter dispositionem *d. §. quamobrem*, ex parte patris fideicommittentis prohibẽtis deficit in eo potestas; quoniam, cùm grauat filium, aut filiam in rebus sibi relictis, nõ solùm tenetur relinquere legitimam, sed & legitimæ adiicere tantam substantiæ suæ portionem vt sufficiat ad dotis, & antenuptialis donationis oblationem, vt declarauit sub *d. num.* 13. ideóque sublata patris potestate cessat omnis de eiusdem voluntate disputatio; tolluntur que argumenta pro contraria parte adducta ex patris voluntate,

223. per reg. *l. nemo potest, ff. de legat.* 1. vbi dicitur, quòd † nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento; quæ quidem tunc procedit, cùm legis dispositio inducta est ob fauorem publicum; cuiusmodi est dispositio *d. auth. res, quæ, & d. §. quamobrem*; nam vtrobique illa ratio subiicitur, ea enim, quæ communiter omnibus prosunt, iis, quæ specialiter quibusdam vtilia sunt, præponenius. & *in d. §. cùm proponeretur*, affertur ratio pudicitiæ, quæ & ipsa publica est. vnde verius videtur, (licèt contrarium quoad priorem nunc afferendæ distinctionis partem voluerint alij, quos sequitur Peregr. *d. art.* 42. *num.* 10. 11. 12. *&* 72.) quòd, quando non possit imputari filiæ dilapidatio legitimæ, & Trebellianicæ, sed solum patri, tunc debeat dotari in bonis auiti fideicommissi, non obstante aui prohibitione patri facta de non alienãdo etiam ex causa dotis; vt tenet Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 117. *ac* 118. ob quam etiam rationem sustineri potest quod idem Menoch. docet *num.* 119. quòd, non obstante prædicta prohibitione, fratres grauati restituere à patre communia bona, possunt dotare sororem ex bonis fideicommissi, cui pater nihil reliquit pro dote.

Limitatur nunc sextò, vt dispositio *d. auth. res, quæ*, non procedat † in fideicommisso descendentium 224. respectu ascendentium; vt post alios docet Peregr. *d. art.* 52. *num.* 48. qui *num.* 52. *&* 55. idem docet in fideicommissis extraneorum.

Limita septimò, vt † pro augmento dotis regu- 225. lariter nequeat fieri alienatio bonorum fideicómissariorum; vt constat ex *§. hac igitur omnia, auth. de restit. & ea, quæ par. in* 11. *men.* quem intellexit Menoch. post alios *d. præs.* 189. *num.* 159. in dote congrua; licèt glos. *in d. §. verbo, augmentum*, etiam in dote non congrua eum textum intelligat. cuius dictum verum esse poterit in casu, de quo Menoch. suprà *num.* 160. quando pater vixit nubente filia, & dotem tenuem viro consentiente constituit. Cæterùm, si dos congrua non sit, poterunt causa augmenti dotis alienari bona fideicommissaria. Miror autem, huius text. & glos. non meminisse Peregr. *d. art.* 42. *num.* 39. *&* 77. vbi hac de re agit, & aliter distinguit.

Limita octauò, vt *d. auth. res, quæ*, & conclusio nostra non procedat, † vbi filia dotanda percepisset tot 226. fructus, qui ad congruam dotem ascenderent. ita respondit Vlpianus I.C. *in d. §. cùm proponeretur*, his verbis; quòd si tantos fructus ex hæreditate mulier percepit, ita, vt potuerit doti satisfieri, dicendum est potiùs fructibus hoc expensum ferendum, quam fideicommisso. atque ex hoc text. id tradiderunt *ibi* interpretes, & alij plerique relati ac probati à Peregr. *d. art.* 42. *num.* 71. *in princ.* ac Menoch. *d. præsumpt.* 189. *num.* 161. vbi cum *num. seq.* id intelligit post alios in fructibus extantibus tempore constitutionis dotis; secus in iam consumptis. id, quod etiam post alios tradit Peregr. *d. num.* 71. *vers. intellige*, subdens, quòd percepti post matrimonium ex rebus ipsis fideicommissariis vltra congruam ipsius filiæ dotem, reuocentur, & in fideicommissi causam regrediantur; vt post antiquos declarauit Alex. *in §. cùm proponeretur, col.* 2. Quando autem bona ipsa fideicommissaria alienata causa dotis † regrediantur 227 in fideicommissum; ita, vt veniant in eius restitutione, latè tractat nonnullos casus distinguens idem Peregr. *d. art.* 42. *a num.* 19. *vsque ad* 29. quem, si lubet, videas. Hos verò pro complemento huius concl. antequam illam deseramus, aliquot eius declarationes, quæ simul duabus sequentibus conclus. deseruient, afferamus.

Declaratur igitur primò hæc conclusio cum duabus seqq. vt priuilegium concessum doti siue constituendæ, siue restituendæ, necnon oblationi, seu obligationi donationis propter nuptias, vt possint earum causa alienari bona fideicommissi † 228. subsidiarium sit; ita, vt intelligatur, non extantibus aliis bonis liberis. ita multis relatis ex communi Petra *de fideicommiss. prohib. quæst.* 8. *num.* 459. *&* 460. *versic. nihilominus verior videtur*, Peregr. *d. artic.* 42. *num.* 66. *cum multis seqq.* & Menoch. *d. præsumpt.*

sumpt. 189. *num.* 8. id extendens *num.* 9. ex multo-
229. rum opinione, vt procedat etiam, † quando testator expresse dixit, quòd feminæ dotentur ex bonis fideicommissi. quæ opinio omnino admittenda erit in caso, de quo Peregrin. *d. artic.* 42. *num.* 76. cùm testator constituit perpetuum fideicommissum masculinum, iubendo feminas dotari, vt *ibi* contra alios ipse probat; subditque post Petram *quæst.* 8. *num.* 460. qui alios allegat, & Curt. sen. *consil.* 27. *col.* 2. *vers. sed contra*, quòd asserens, extare alia bona, ex quibus dos constitui possit, probare id debet: quod etiam comprobat Peregr. *d. art.* 42. *num.* 73. idem verò Menoch. *d. num.* 9. post Bald. *d. auth. res, quæ, num.* 4. Castrens. *num.* 5. & Molin. *lib.* 4. *de Hispan. primogen. cap.* 6. *num.* 16. docet, quòd eo casu, quo alienari possunt bona fideicommissi pro constitutione dotis, non solùm pars ipsorum bono-
230. rum, sed etiam † omnia bona permissum est alienare, vbi omnia necessaria sint ad congruè dotandum, & non sint alia libera: quod post alios quoque tradit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 26. Qui *d. num.* 66. ex prædicta principali declaratione docet post multos, quòd, si grauata præter legitimam ex fideicommisso detrahat Trebellianicam, aut habeat bona aduentitia, quæ sufficiant ad dotem constituendam, vel restituendam, fideicommissum diminui nõ debet: cùm tamen dos, quã pater viuens tenetur dare filiæ, præstanda sit, licèt ea habeat peculium aduentitium, vnde se dotarẽ possit; vt idem monet *num.* 68. per text. *in l. final. C. de dot. prom.* ac Doct. *ibi, & l.* 1. *ff. solut. matr. num.* autem 67. ex Rimin. iun. *cons.* 483.
231. aduertit, quòd, † si bona libera non sufficerent ad congruæ dotis constitutionem, vel restitutionem, & fundus fideicommissarius non posset in parte tãtùm alienari, posset totus alienari, collocato residuo pretio in aliqua minori proprietate restituenda fideicommissario. & *num.* 69 infert post alios, quòd, si in causam dotis alienata fuissent bona fideicommissaria retentis liberis, possit fideicommissarius ea vendicare vti alienata aduersùs legis præscriptum. *num.*
232. verò 70. probare contendit, quòd, † si tempore alienationis in dotem non extabant bona libera, sed postea superuenerunt, fideicommissum esset reintegrandum in bonis liberis. quæ tamen parum vrgent; & solùm probant in filia ipsa, quæ malè consumpsisset Trebellianicam, & legitimam, iuxta id, quod idem tradit *num.* 71. *&* 72. non autem vbi filia sine culpa, aut pater, vel frater etiam malè eam consumpsisset, vt suprà *limit.* 5. *ad fin.* docuimus, cùm non debeat sine sua culpa iure suo priuari, & factum legitimè non debeat retractari, licèt deueniat ad eum casum, à quo non posset inchoari, ex *vulg. reg. iur.*

233. Declaratur secundò, vt † cùm in casibus priuilegiatis, & iure permissis conceditur alienatio bonorum fideicommissariorum, non sit necessarium iudicis decretum, vt satis probat Peregr. *d. artic.* 42. *num.* 94. *& seq.*

Declaratur tertiò, quòd, licèt *in d. l. mulier, §. cùm proponeretur, & l. à filia, in princip. ff. ad Trebell. auth. res, quæ, C. comm. de legat. & d. auth. de restit. & ea, quæ par. in* 11. *mens. post mort. vir.* præsertim *in §. quamobrem*, nihil dictum sit de Trebellianica, & aliis bonis liberis; attamen ex communi interpretum consensu, & iudiciali obseruantia ea iura sic
234. supplentur, & intelliguntur, vt, † si legitima portio, Trebellianica & alia bona à fideicommisso libera non sufficiant ad congruam filiæ grauatæ dotationem, vel ad restitutionem dotis vxoriæ filij grauati, suppleatur de bonis paterni fideicommissi: ita Peregr. *d. artic.* 42. *numer.* 1. post Curt. iun. *d. auth. res, quæ, num.* 16. & per ea, quæ ipsemet latiùs tradit *eodem artic.* 42. 3. *part. princip.* hoc est *à num.* 54. *ad* 95. præsertim *d. num.* 54. 55. *&* 66. *vsque ad* 77. sed & quoad constitutionem dotis filiæ fideicommittentis satis dici potest aliquid haberi quoad Trebellianicam *in d. §. cùm proponeretur, & d. l. à filia*, dum ponuntur sub tit. *ad Trebell.* de aliis verò bonis liberis *in d. §. cùm proponeretur*, vbi dicitur, fructus perceptos à filia imputari in dotem eius congruam.

Declaratur quartò, † in terminis *d. auth. res, quæ, & d. §. quamobrem*, posse dotem congruam 235
excedere quantitatem legitimæ, vt satis constat ex ipsis iuribus, dum *in d. auth. res, quæ*, dicitur; res quæ subiacent restitutioni, prohibentur alienari quidem, vel obligari; sed, si liberis portio legitima non sufficit ad dotis, siue donationis propter nuptias obligationem, permittitur res prædictas in eam causam alienare, vel obligare pro modo honestati personarum congruo. & *in d. §. quamobrem*, ait Iustin. si non suffecerit legitima pars ad dotis, aut antenuptialis donationis oblationem honestè, & secundùm personarum qualitatem, & merita, excipere etiam hoc ad restitutionem secundùm quòd adiectum legitimæ parti dotem, aut antenuptialem facit donationem. idque apertè sentit inter alios Peregrin. *d. artic.* 42. *num.* 1. 3. 9. 10. *&* 79. ac Menoch. *d. præs.* 189. *num.* 2. Quare minùs rectè contrarium idemmet sentire videtur *in commentar. de arbitr. iudic. cas.* 149. *num.* 13. post Socin. sen. *consil.* 288. *col.* 7. *vers. circa primum. lib.* 2. quamuis *num.* 27. idipsum ipse quoque Menoch. sentire videatur. omnino autem rectè passim *in eo cas.* 149. extra hanc materiam *auth. res, quæ*, sentiat post alios, congruam dotem regulariter non excedere legitimam; quod etiam sentire videntur quotquot dixerunt, dotem succedere loco legitimæ. quod plerique voluerunt relati à Peregrin. *d. tract. de fideicommiss. artic.* 38. *num.* 20. ac probati à Tiraquell. *in repetit. l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, numer.* 112. *C. de reuoc. donat.* & quamuis contrarium in hoc postremo plures sentiant relati à Peregrin. *ibidem num* 21. tamen solùm illud contendunt, dotem posse à patre, & à statuto constitui minorem legitima. quo stante mirabilis apparet prædicta declaratio; sequi enim videtur, quòd fideicommissum inductum ad diminuendum patrimonium, & consequenter dotem, † operetur ef- 236.
fectum contrarium eius augmenti, contra regulam *l. legata inutiliter, ff. de legat.* 1. *l. cùm tale. §. vltim. ff. de condit. & demonstr. l. si mancipia, in princip. ff. de fund. instruct.* cum aliis adductis per Quintil. Mandos. *ad reg.* 31. *Cancellar. quæst.* 10. *numer.* 9. Verùm præterquam quòd hæc regula, vt inducta ad vnum effectum non debeant operari contrarium, intelligenda est respectu eiusdem inducentis, & causæ siue principalis, siue instrumentalis ipsius effectus: at verò diminutio dotis inducitur ab homine tamquam causa principali per fideicommissum tamquam instrumentum; augmentum autem dotis inducitur à lege media facultate alienandi bona fideicommissaria, quasi instrumento, ex publica vtilitate præponderante priuatæ: adhuc dici potest, esse rationem specialem permittendi maiorem dotem in casu *d. auth. res, quæ*, quàm in ceteris: quia in his casibus dotatio fit etiam existentibus aliis bonis apud dotatam, in casu verò *d. auth.* hoc augmentum solùm permittitur in subsidium, ac defectum aliorum bonorum, vt superiùs in prima declaratione diximus, maximè ex Peregrino alios allegante *d. artic.* 42. *num.* 68. *&* 69. Quòd si

putas,

237. putas, † quandónam dicatur congrua dos in casu *d. auth.* hoc minor futura sit, siue maior legitima, siue etiam inæqualis; communior videtur sententia, vt id iudicis arbitrio relinquatur: ita enim sentit glos. *d. auth. res, quæ, verbo, mersa,* & *ibi* Bart. *num.* 1. notauitque Curt. Iun. *numer.* 10. & alij, ac Menoch. *d. lib. 4. de præsumpt. præs.* 189. *numer.* 10. éstque de mente Petr. *de fideicommiss. prohib. quæst.* 8. *num.* 465. & Peregrin. *d. artic.* 43. *numer.* 78. & satis tum ex eo colligitur, quòd ea, quæ à iure non sunt definita, iudicis arbitrio relinquuntur, *l. 1. ff. de iur. delib. cap. de causis, de offic. deleg.* cum simil. tum ex ipso text. *d. auth. res, quæ,* & apertiùs ex *d. §. quamobrem,* vnde ea sumpta est, in verbis per nos relatis initio huius declarat. tum etiam, quia regulariter iudicis arbitrio relinquitur, quænam sit congrua dos, *l. quæro, ff. de iur. dot. & l. si furiosi, C. de nupt.* & vtrobique Doctor. Bellon. *consil.* 83. *num.* 9. *&* 10. cum aliis adductis per Menoch. *d. cas.* 149. *num.* 34. cum aliquot seq. apud quem videri potest quomodo generatim in constituenda congrua dote arbitrium suum moderari debeat iudex: sicut in casu *d. auth.* id latè prosequitur Petr. *d. numer.* 465. & Peregrin. *d. num.* 78. Idem autem ob-
238. seruare debet iudex † in moderanda, & arbitranda donatione propter nuptias: tum quòd iisdem verbis quoad hoc vtitur *d. auth.* in donatione huiusmodi, atque in dote: tum quòd donatio propter nuptias non potest excedere quantitatem dotis, sed ei ad summum æqualis esse debet: vt per text *in auth. æqualitas, C. de pact. conuent. tam suprà dot.* &c. notauit Petra *d. num.* 456. *versic. & primo casu,* post Opizon. *in l. filiusfamilias, §. diui, il 2. numer.* 141. *ff. de legat.* 1. & alios id temperantes, nisi aliud consuetudine, vel statuto caueatur.

239. Declaratur denique, † in bonis maioratus non esse regulariter admittendum, vt alienari possint pro constitutione dotis, etiam descendentium ipsum maioratum constituentis; vt satis probant Ludouic. Molin. *de Hispan. primogen. lib. 4. cap.* 6. *num.* 17. *cum aliquot seqq.* & alter Molin. *de iust. & iur. tom. 3. disput.* 648. *num.* 4. *& disput.* 649. *num.* 3. vbi idem tradunt de restitutione dotis, & donatione propter nuptias, sed cum distinctione, de qua *ibi* per eos, & ab iis citatos. Atque hæc de 16. conclusione sint satis.

DECIMASEPTIMA CONCLVSIO. Bo-
240. na fideicommisso subiecta † alienari possunt pro restituenda dote vxori filij fideicommittentis. ita glos. Bart. & ceteri ferè omnes *d. auth. res, quæ, C. commun. de legat.* cum aliis allegat per Rol. à Valle *consil.* 20. *lib.* 4. Couar. *lib. 3. variar. resolut. cap.* 6. *numer.* 10. *versic. quartò, non tamùm;* Petram *de fideicommiss. probib. quæst.* 8. *numer.* 349. Peregrin. *d. artic.* 42. *num.* 1. 2. 3. 81. *&* 82. atque alibi partim in eo artic. necnon Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 182. *numer.* 69. *& seqq. d. lib. 4. de præsumpt. præsumpt.* 190. *à num. 1. vsque ad* 15. *& consil.* 33. *numer.* 11. cum multis seqq. qui tres auctores variis modis id colligunt, præcipuè ex nonnullis §§. *d. auth. de restit. & ea, quæ par. in* 11. *men.* præcipuè verò ex §. *moriente, & §. rursus,* qui sanè aperti sunt. quibus & illud fundamentum accedit, quòd *in d. §. quamobrem, auth. eodem tit. & d. auth. res, quæ,* absolutè deciditur, bona fideicommissi alienari posse causa dotis, non distinguendo de restituenda, vel constituenda: vnde nec nos distinguemus, *l. 3. ff de offic. præsid.* cum suis concord. Menoch. autem *eadem præsumpt.* 190. *num.* 16. *vsque ad* 27. tollit fundamenta Ias. *d. auth. res, quæ, num.* 29. Alciat. *in l.* 1. *num.* 65. *ff. sol. matrimon.* Feder. Scot. *respons.* 17. *num.* 8. *lib.* 4. *tom.* 1. *& respons.* 4. *num.* 29. *libr.* 1. *tom.* 2. & aliorum quos idem Menoch. refert *consil.* 33. *num.* 1. licet vere Ang. alleg. à Ias. & ceteri illi DD. potiùs loquantur in casu 2. ampliationis; prout eos, ac præsertim Ang. Ias. & Alciat. intellexit etiam Peregrin. *d. num.* 81. Possumus ergo multo veriùs cum eodem Menoch. *d. præsumpt.* 190. *num.* 28. concludere, priorem sententiam esse veram, & receptam: quæ sine controuersia locum habet, quando testator ipse, qui fideicommissum constituit, eam dotem accepit, ita, inquiens, in specie adnotasse Ludouic. Molin. *tract. de Hispan. primogen. cap.* 6. *numer.* 14. necnon Ias. *d. num.* 29. & Becium *consil.* 54. *numer.* 1. quos sequitur Crass. *tract. de success. §. fideicommissum, quæst.* 57. *numer.* 4. *in fin.* Difficultas verò aliqua est in sequentibus huius sententiæ ac nostræ concl. ampliationibus.

Ampliatur tamen primò, vt procedat † etiamsi 241.
pater, in cuius vita filius dotem recepit, non constituit pro ea hypothecam, neque illam assecurauit in bonis suis, vt post glos. Bald. Ang. & alios *d. auth. res, quæ,* tradit Peregr. *d. num.* 81. *vers. contrariam opinionem.*

Ampliatur secundò, vt habeat locum † etiamsi 242.
post constitutum fideicommissum, & patris fideicommittentis mortem filius dotem competentem ab vxore acceperit: adhuc enim pro ea restituenda, vbi legitima, Trebellianica, aut alia bona libera non sufficiant, poterit alienare bona à patre fideicommisso subiecta. ita post alios quamplurimos ex veriori, ac receptiori tradit Couarr. *d. versic. quartò, non tamùm,* & Crass. *d. num.* 4. vbi plures refert de communi testantes; atque ex communi quoque resoluit Peregrin. *d. num.* 81. *vers. contrariam sententiam,* illámque *ibi* iuncto *num.* 81. satis confirmat, quod & facit Couar. *loco cit.*

Ampliatur tertiò ex Crass. *d. numer.* 4. post Be-
cium *d. consil.* 54. vt procedat, † etiamsi legiti- 243.
ma, & Trebellianica tempore restitutionis esset consumpta. quóniam secundùm communem opinionem tempus non consumptionis, sed restitutionis inspiciendum est; Cephal. *consil.* 261. *num.* 24. eamdem ampliationem tenet post alios Petr. *de fideicommiss probib. quæst.* 8. *numer.* 457. *vers. secundo casu principali, & numer.* 460. generatim quoad bona libera, vt licèt adsient tempore constitutionis dotis, si tamen tempore restitutionis reperiantur consumpta, posse adhuc capi bona fideicommissi pro dotis restitutione, plerique tenent, quos refert Menoch. *d. præsumpt.* 190. *numer.* 44. qui tamen *numer.* 45. *& seq.* duos hac in re casus, & quidem valde probabiliter distinguit: vt nimirum vel omnino tempore restitutionis sint ea bona libera consumpta, ita, vt nullus pro eis conueniri possit; & tunc prædicta opinio locum habeat; aut solùm sint alienata, & in alium translata, qui valeant conueniri; & tunc nequeant bona fideicommissaria pro restitutione dotis alienari; quia hoc remedium *auth. res, quæ,* est subsidiarium, vt *præced. conclus. declarat.* 1. docuimus. qui autem actionem habet, rem habere dicitur, *l. qui actionem. ff. de reg. iur.* idque multo magis locum habet, subdit *ibidem* Menoch. ex sententia Ias. *d. auth. res, quæ, in fin.* & Petr. *d. quæst.* 8. *numer.* 458. *versic. & pro ista parte facit, quando mulier consensit expressè, vel tacitè marito dilapidanti, & consumenti bona prædicta.*

Ampliatur quartò, vt procedat conclusio, † eti- 244.
iam quando vxor grauati vltra hypothecam bono-

rum,

rum, cauit sibi de fideiussoribus idoneis pro restitutione suæ dotis. ita post alios multis argumentis probat Peregrin. *d. artic. 42. numer.* 74. *cum seq.* & Menoch. *d. præs.* 190. *num.* 29. *vsque ad* 43. vbi etiam id à contrariis tuetur. Id tamen intelligendum est in casibus, quibus fideiussores dotium valent, nimirum quia ante matrimonium facta fuisset conuentio de fideiussoribus dandis, vel quia fideiussores principaliter, & insolidum se obligarunt: in quibus casibus Castrens. *consil.* 15. *col.* 3. *num.* 2. *vol.* 1. & Curt. iun. *d. auth. res, quæ, num.* 39. limitant regulam tit. *C. ne fideiuss. dot. dent.* sic adnotauit Peregr. *d. art.* 42. *num.* 75.

Ampliatur denique præsens conclusio in omnibus aliis casibus, in quibus præcedens modo illi adaptari possit; quoniam, vt suprà initio huius
245. conclus. vidimus, † à pari procedunt dotis constitutio, & restitutio in hac materia facultatis alienandi buna fideicommissi: & in specie post multos adnotauit Peregrin. *d. art.* 42. *num.* 82. qui etiam passim in eo art. miscuit in decisionibus causam dotis restituendæ, & constituendæ.

Lim itatur nunc primò hæc nostra conclusio, vt
246. non procedat † in muliere, quæ sciuit bona mariti esse supposita fideicommisso; tunc enim non potest mu lier retinere, vel alienari facere bona fideicommi ssi pro dotis suæ restitutione. ita post Crot. *in l. plures familiàs, §. diui, il 2. num.* 179. *ff. de legat.* 1. Curt. iun. *d. auth. res, quæ, num.* 11. Socin. iun. *consil.* 23. *col.* 1. *lib.* 3. & Crauet. *in respons. pro gener. num.* 59. tenet Menoch. *d. præs.* 190. *numer.* 47. nam cessat, inquit, hîc ratio, & causa illa iusta, qua Iustin. vtitur *in §.* 1. *auth. de restitut. & ea, quæ par. in men.* 11. ex aliisque probat *d. numer.* 47. iuncto *num.* 48. *&* 49. vbi refert Rip. & Couarr. contrarium tenentes, & Thesaur. *decis. Pedemon.* 151. *in fi.* qui hanc contrariam sententiam, atque adeò præsentem limitat. declarat.

Limitatur secundò eadem nostra cooclusio, vt
247. non habeat locum † in dote tantùm confessata, nondum recepta; vt post Ang. *d. auth. de restit. & ea, quæ par. in* 11. *men. numer.* 3. & alios, tenet, ac probat Menoch. *d. præsumpt.* 190. *numer.* 50. *&* 51. nec dissentit omnino Peregrin. *d. artic.* 42. *numer.* 83. licèt pro contraria illam communem sententiam afferat quòd dos confessata habet omnia priuilegia dotis datæ. Mihi autem summopere placet distinctio allata & satis confirmata per Petram *d. tract. de fideicommiss. prohib. quæst.* 8. *num.*, 80. quàmque etiam pro parte tenent post alios Menoch. *d. num.* 51. & Peregrin. *d. num.* 83. quòd aut sumus in confessione dotis constante matrimonio facta; & tunc clarum est, eam fideicommisso non præiudicare, vt ex communi latè tradit Rub. *consil.* 78. *numer.* 2. aut sumus in confessione dotis facta ante matrimonium; & tunc, siquidem lapsum est tempus exceptionis non numeratæ dotis, siue exceptioni est renuntiatum, confessio huiusmodi præiudicat fideicommisso; vt ex communi docet Rub. supra *numer.* 9. & Rol. à Vall. *consil.* 85. *numer.* 37. *cum plur. seqq. vol.* 1. tradúntque alij, quos *ibi* citat Petra: si verò nondum lapsum est tempus exceptionis, neque ei fuit renuntiatum; prædicta confessio non præiudicat fideicommisso; glos. *in l. assiduis, C. qui potior. in pignor. hab.* In priori autem ex his duobus casibus confessio dotis vel donationis propter nuptias præiudicabit fideicommisso, licèt illa dos, vel donatio constituta sit post iniunctum fideicommissum, vt post Rol. *cons.* 20. *num.* 8. *& multis seqq. vol.* 4. de commun. attest. autem tradit Petra *d. num.* 380. *in fin.*

Limitatur tertiò principalis conclusio, vt locum non habeat, † quando culpa aliqua adscribi 248.
potest mulieri, quæ potuit exigere, & consequi dotem à marito, quem in dies videbat vergere ad inopiam, & tamen exigere neglexit: sic post Ias. *d. auth. res, quæ, col. vltima, limit.* 14. & Feder. Scot. *respons.* 4. *num.* 31. *lib.* 1. *tom.* 2. declarat Menoch. *d. præsumpt.* 190. *num.* 52.

Limitatur quartò, vt non procedat † io fidei- 249.
commisso à matre relicto; cuius bona alienari non posse pro restitutione dotis nurus, voluit Petr. *d. §.* 8. *numer.* 393. post Socin. iun. *consil.* 119. *numer.* 12. *volum.* 2. licet contrarium sentiat Marzar. *in epis. fideicommiss. quæst.* 44. *in fin.* & Menoch. *d. num.* 52. subsistat.

Limitatur quintò, vt non habeat locum conclu-
sio † in restitutione augmenti dotis, nisi de eo verè, & realiter constet; vt satis probat Peregr. *d. art.* 250.
42. *num.* 88. *& seq.* post Cephal. *consil.* 172. *col. vlt. vol.* 2.

Limitatur deoique omnibus modis, quibus præcedens conclusio, quatenus huic conclus. possint adaptari; per ea, quæ in eiusdem vltima ampliat. diximus.

Decimaoctava conclvsio. Bona fideicommissaria, vbi portio legitima non suffi-
ciat, † possunt alienari pro oblatione, seu obliga- 251.
tione donationis propter nuptias. text. est *in d. auth. res, quæ, C. commun. de legat.* & in corp. vnde sumitur, nimirum *auth. de restitut. & ea, quæ par. in* 11. *men. post mort. viri*, præsertim *§. quamobrem*; cuius vtriusque text. verba retulimus *conclus.* 16. *declarat. vlt. circa initium.* Sed & idem constat ex *§. moriente, §. rursus, & §. sancimus, auth. eodem tit.* ex quibus id adnotarunt glos. Bart. atque alij tum *ibi*, tum alibi passim, & est communis, ac probata conclusio, vt ait Peregrin. *d. artic.* 52. *num.* 96. ex Bart. Socin. *consil.* 23. *col.* 2. *vol.* 3. Lup. *in repert. cap. per vestras, §.* 13. *de donat. inter vir. & vxor.* & Bellon. *consil.* 83. *num.* 3. *&* 8. inde autem potissimum tradit Peregrin. *d. numer.* 96. ex iis rebus fideicommissariis, quæ in causam dotis dari, aut
pro restitutione dotis obligari permittuntur, † lo- 252.
cum esse pacto de lucrando partem dotis, & donationis antenuptialis tam ex parte viri, quàm ex parte mulieris. Atque hæc erit loco primæ ampliat. præsentis concl.

Secunda verò ampliatio sumi ex eo potest, quod idem subdit *num.* 97. post Bald. *in d. auth. res, quæ, numer.* 14. Castrens. *col.* 2. Curt. iun. *num.* 46. cum
aliis, de qnibus Crauet. *consil.* 186. *num.* 4. quòd † 253.
si per pactum id fieri permittitur, possit etiam per statutum. & sic sæpe Bald. consuluit, statutum de lucro dotis locum quoque habere in rebus fideicommissariis per filiam à patre grauatam in causam dotis datis, vt *consil.* 77. *consil.* 103. *&* 327. *vol.* 4. vbi, quod plus esse videtur, consuluit in filia honorata à patre in certo prædio cum substitutione pij loci, vt, quatenus prædium illud in dotis causam dari potuerit, locus sit lucro statutario; cuius quoque sententiæ fuit Castrens. *consil.* 80. *col.* 2. *versic. breuiter, vol.* 1. & Phanuc. *tract. de lucr. dot. glos.* 10. *n.* 60. ex quo habes extensionem huius ampliat. cuius restrictionem sumere licet ex eo, quod idem Peregrin. statim subiicit, iuncto eo, quod ipsemet tradiderat *num.* 55. sic intelligens eundem Castrens. *consil.* 43. *col. vlt. vol.* 2. vbi fideicommissum esset inductum à transuersali; vel quoad bona relicta cohæredi eius, qui debet dotem restituere, aut eam, donationémve propter nuptias ei, qui est pariter grauatus à communi patre, &

auctore

auctore reciproco inter eos fideicommisso.

Limitatur autem præsens conclusio, vt regula-
254. riter non procedat, † vbi adsint alia bona libera; vt in specie post Bellon. *consil.* 85. *num.* 3. & 8. limitat Peregrin. *d. num.* 96. & constat ex aliis, quæ tam quoad dotis constitutionem, aut restitutionem, quàm quoad donationem propter nuptias hac in re tradidimus post alios supra *concl.* 16. *declarat.* 1.

Quòd si quis plura minùs necessaria ad ampliationem, limitationem, vel declarationem præsentis conclusionis scire cupiat, consulat eundem Peregrin. *d. artic.* 42. *numer.* 98. *vsque ad fin.* Phanuc. *d. tract. de lucr. dot. glos.* 10. ea *num.* 57. Roland. à Valle *in simil. tract. quæst.* 37. *cum seq.* & Petr. Anton. à Petra *d. tract. de fideicommiss. prohibit. quæst.* 8. *à num.* 353. *vsque ad* 365. necnon *numer.* 380. *cum tribus seqq. num.* 409. 460. *in fin.* 462. 465. & 493. Quoad ampliationem verò, limitationem, aut declarationem duarum præcedent. conclus. nimirum circa facultatem alienandi bona fideicommisso subiecta, consulere poterit inter ceteros eundem Petram *d. quæst.* 8. *à num.* 330. *vsque ad* 505. Menoch. *d. consil.* 33. & *d. lib.* 4. *præs.* 289. *cum seq.* & Peregrin. *d. artic.* 42. *à num.* 1. *vsque ad* 96. & Doct. ab his citat. ea enim singula prosequi parùm vtile, ac penè infinitum esset. Iam igitur ad reliquos casus transeamus, in quibus auctoritate legis derogatur fideicommissis: eos autem tribus proximis concl. complectemur.

DECIMANONA CONCLVSIO. Filius,
255. aliúsve, cui legitima de iure debetur, † eam deducere potest de fideicommisso, quoniam eo grauari non potest. Constat id ex text. *in l. omni modo, l. quæ nuper, & l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam.* quæ omnes leges sunt Iustin. Imper. nam *in d. l. omnimodo*, decernitur, licere personis, quæ testamentum quasi inofficiosum, vel alio modo subuertendum queri poterant, id, quod minus portione legitima sibi relictum est, ad implendam eam sine vllo grauamine, vel mora exigere. *in d.* verò *l. quæ nuper*, statim seq. idem Imper. prædictam dispositionem extendit quoque ad testamenta sine scriptis facienda. ac denique *in d. l. quoniam in prioribus*, additur, vt, si conditionibus quibusdam, vel dilationibus, aut aliqua dispositione moram, vel modum, vel aliud grauamen introducente eorum iura, qui ad memoratam actionem vocabantur, imminuta esse videantur, ipsa conditio, vel dilatio, vel alia dispositio moram, vel quodcumque onus introducens tollatur; & ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. Certum autem est, fideicommissum esse vel conditionem, aut modum, vel certè onus, seu grauamen: vnde passim in iure dicitur, heredem grauari fideicommisso: & in specie legitimam grauari non posse fideicommisso, satis constat ex *cap. Raynutius, in princ. versic. postmodum*, iuncto §. *in eo verò, versic. quia verò*, ac meliùs *in cap. Raynaldus, in princ. vers. dilectus filius*, iuncto §. *fin. de testament.* ex quibus iuribus, eorumve aliquibus, præter glos. & Doct. *ibi* id multis relatis adnotauit inter ceteros Card. Mantic. *tract. de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 4. *vsque ad* 10. præcipuè per text. *in l. coheredi, §. cum filio, ff. de vulg. & pupill.* Peregr. *d. tract. de fideicommiss. artic.* 36. *num.* 61. & *artic.* 39. *num.* 2. & Michael Crass. *in tract. de success. §. legitima, quæst.* 38. *num.* 3. vbi nonnullos refert de communi testantes: tenétque etiam post alios Ant. Gabr. *commun. concl. lib.* 6. *tit. de legitima, concl.* 1. *num.* 6. 14. & *seq.*

Ampliatur autem hæc nostra conclusio primò,
vt procedat etiam † in legitima aucta per *auth. nouissima, C. de inoff. testament.* & *in* §. 1. *auth. de trien.* 256.
& *semiss.* vnde sumitur, ita, vt ea, quæ priùs erat quarta portionis debitæ, ab intestato aucta sit ad tertiam, vbi filij sint quatuor, aut pauciores, vel ad dimidiam, vbi sint plures quatuor. satis id colligitur ex §. *quamobrem, auth. de restit.* & *ea, quæ par. in* 11. *men. post mort. vir.* omnino verò constat ex *d. cap. Raynaldus, in princ.* ibi; quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam iure naturæ, in qua grauari nequiuit: hoc verò grauamen est fideicommissum, vt patet ea primis eiusdem cap. verbis. Idem verò etiam conuinci potest ex eo, quod communiter Doctor. tenent, dispositionem *d. l. quoniam in prioribus*, habere locum etiam in legitima aucta per *d. auth. nouissima*, vt multis relatis tradit Crass. *d. §. legitima, quæst.* 40. *num.* 1. idem pariter ex communi nonnullis allegatis resoluens *num.* 2. in legitima aucta, vel diminuta per statutum: & quoad auctam, Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 18. post Alb. Brun. *in tract. de statut. quòd stat. masc. quæst.* 2.

Ampliatur secundò, vt † ex fideicommisso de- 257.
duci possit legitima tam quoad vsumfructum, quàm quoad proprietatem; vt satis sentit Crass. *d. num.* 1. id inferens ex eo, quod modo tradiderat, *d. l. quoniam in prioribus*, habere etiam hodie locum in legitima aucta. Ratio verò huius amplia. ea est, quoniam quoad vtrumque ea liberis assignanda est, vt expressè habetur *in d. auth. nouissima*, & in corpore vnde sumitur, nimirum §. *prohibemus, auth. de trient. & semiss.*

Ampliatur tertiò nostra conclusio, vt procedat, † 258.
etiamsi inter eos, quibus debetur legitima, inductum sit fideicommissum reciprocum. nam, quòd ij per huiusmodi fideicommissum grauari nequeant, tenuit Bart. & alij, quos referunt, & sequuntur Peregr. *d. num.* 61. Crass. *d. §. legitima, quæst.* 38. *num.* 19. & Anton. Gabr. *d. tit. de legitima, concl.* 7. *num.* 6. qui duo etiam de communi testantur.

Ampliatur quartò, † etiamsi is, cui legitima de- 259.
betur, institutus sit heres vniuersalis in omnibus bonis, quæ deinde etiam sub certa conditione grauatus sit restituere. Ratio est, quoniam in tali casu huiusmodi grauamen à legitima portione reiicitur, vt multi voluerunt, quos sequitur Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 4. Peregr. *d. art.* 36. *num.* 114. & Crass. *d. quæst.* 38. *num.* 4. vbi non paucos refert qui hanc communem esse opinionem testantur.

Ampliatur quintò, vt is, cui legitima debetur, † 260.
possit de præsenti detrahere legitimam de fideicommisso vniuersali sibi post tempus incertum vel certum relicto, extraneo herede instituto. text. est *in l. scimus, §. cum autem*, iuncto §. *sancimus*, statim seq. *C. de inoff. testam.* quem malè Gabr. *d. num.* 4. & Crass. *d. quæst.* 38. *num.* 23. intellexit in casu, in quo filius erat heres institutus. In eodem autem §. *sancimus*, subditur singularis restrictio huius ampliat. vt nimirum reliquum, quod post legitimam portionem restat, tunc restituendum sit, quando testator disposuit.

Ampliatur sextò, vt † neque etiam heres eius, cui 261.
debetur legitima, si hic pubes fuerit, grauari possit fideicommisso. Ita tenet Peregr. *in d. num.* 61. ex adductis per ipsummet *artic.* 12. *num.* 24. & post alios Crass. *d. §. legitima, quæst.* 38. *num.* 7. præcipuè per text. *in l. quod fideicommissum, ff. de leg.* 1. simul docens, quòd, si impubes erat tempore fideicommissi, quo casu illud sustinetur, vt inf. *limit.* 1. dicemus, expirabit idem fideicommissum adueniente pubertate.

Ampliatur septimò, vt procedat conclusio, † et- 262.
iamsi is, cui debetur legitima, grauatus sit restituere
heredita

hereditatem piæ causæ. ita post alius docet Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 14. & Crass. *d. quæst.* 38. *numer.* 20. Dixi antem toties, is, cui debetur legitima; qnia *d. l. quoniam in prioribus*, atque adeò nostra
263. conclusio, procedit etiam † in legitima debita ascendentibus; post alios Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 2. & Peregr. *d. numer.* 61. de debita verò iis, & fratri turpi persona instituta, ex communi post alios tradit Crass. *d. §. legitima, quæst.* 39. de primo *num.* 2. de secundo autem *num.* 3. & sic hæc potest esse octaua ampliatio nostræ conclusionis.

264. Ampliatur nonò, vt procedat etiam † in casu, qoo detrahenda esset qooque Trebellianica, de quo conclus. seq. ita sentit post alios Gabr. *d. conclus.* 1. *membr.* 45. dnm tradit, eo etiam in casu non posse granari legitimam.

265. Ampliatur denique, vt, † si ij, qui legitimam relinquere tenentur certis personis, earum aliquam vel præterierint iam natam, vel ante testamentum quidem conceptam, adhuc verò in ventre constitntam, vel exheredatione, vel alia eorum mentione facta, nihil eis penitus reliquerint, tunc vetera iura locum habeant. ita cauetur *in d. l. omnimodo, §. sin verò, C. de inoffic. testam.* hæc autem vetera disponebant, ac disponunt, posthumum præteritum rumpere testamentum, ioxta *l.* 1. *C. de posthum. hered. instit.* licèt illico decesserit, *l.* 2. *&* 3. *C. eod. tit.* non autem si in ventre mortous, seo abortiuus fuerit, vt *ibidem* dicitur, aut si ad monstrum, seo prodigiom natus declinauerit, vt decernitur *d. l.* 3. quæ incipit, *quod certatum est.* natus autem ante testamentum, præterigus, siquidem suus sit, vel nullum dicet testamentum, vel habebit bonorum possessionem contra tabulas; emancipatus autem omnino habebit contra tabulas; glos. recepta *d. l. omnimode, verbo, vetera iura, & l. fin. C. de lib. præterit. verbo, sinat, & verbo, non patiatur*, per text. *ibi, & §. eadem, Instit. de hered. qua ab intest.* de aliis verò, ac præsertim liberis exheredatis facilè peti potest, quid iura disponant, potissimùm ex *d. tit. C. de liber. præter. vel exheredat.* cum *ibi* notat. Verùm, si rectè attendatur, hæc potiùs est quædam declaratio prædictæ concl. quàm eius ampliatio.

266. Limitatur autem primò præsens conclosio, † vt fideicommissum relictum à filio in pupillari ætate decedente, siue ab eins heredibus ab intestato firmum remaneat; vt docet idemmet Peregr. *d. artic.* 26. *numer.* 61. & latiùs *artic.* 15. *numer.* 30. cum aliquot seqq. Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 3. *numer.* 12. *& lib.* 8. *tit.* 3. ferè per tot. & Crass. *d. l. legitima, quæst.* 38. *numer.* 6. præcipuè per text. *in l. si fundum per fideicommissum, §. sicuti*, seu *fin. ff. de legat.* 1. cui addo text. ex Iore Canonico *in cap.* 1. *de testamen. in* 6. facitque quod ex commmni tradit Crass. *d. quæst.* 38. *numer.* 8. à legitima filij non reiici grauamen substitutionis pupillaris filij à patre factæ, secut pariter ex communi asserens in huiusmodi substitutione eidem à matre facta.

Limitatur secundò, vt, licèt filius grauari non
267. possit in legitima, vt illam non habeat; † possit tamen per indirectum, seu causaliter scil. si pater relinquat filio certa bona, in quibus eidem per fideicommissum snbstituat, & quatenus nollet illa bona cum eo grauamine assequi, habeat suam legitimam, alio tunc herede instituto, vel substituto: nam filius ea bona acceptans tenetur fideicommisso, neque legitimam deducere poterit. sic post Ruin. *consil.* 113. *volum.* 3. sentit Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 49. seu *limit.* 14. *vers. amplia.* ac post Marian. Soc. iun. *consil.* 122. *numer.* 9. *vol.* 1. voluit idem Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 59. seu *limit.* 24. ac post eundem Socin. Dec. & alios tenet Peregr. *d. artic.* 36. *numer.* 62. ad quod facit, quod tradit in hac specie *numer.* 97. & de conditione potestatiua *numer.* 63. de qua etiam Crass. *d. quæst.* 38. *numer.* 12. *&* 13. licèt idem Peregr. in contrarium nonnullos referat *d. numer.* 62. pro ea opinione non infirma adducens fundamenta.

Limitatur tertiò, vt non procedat conclosio, † 268.
vbi filius maior 25. annis, cui relictum est à patre minus legitima, agnouisset indicium defuncti grauantis eum fideicommisso minuente legitimam. satis id colligitur ex *l. parentibus, C. de inoffic. testament.* ac senit Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 55. seu *limit.* 20. post Rip. alios allegantem *lib.* 3. *respon.* 50. Qua tamen de re videndnm est, quod tradit post alios idem Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 7. *&* 8. Crass. *d. quæst.* 38. *numer.* 21. Petra *de fideicom. probib. quæst.* 15. *numer.* 123. *vsque ad* 125. & Peregr. in sæpiùs cit. *artic.* 36. *numer.* 75. *vsque ad* 102. vbi etiam tractat de renuntiatione legitimæ: de qua videri poterunt Doctor. *in l. si quando, §. & generaliter, C. de inoffic. testam. & in cap. quamuis, de pact. in* 6. Gabr. *d. tit. de legitim. conclus.* 8. *per tot.* & Card. Mantic. *d. tit.* 8. *numer.* 10. *&* 11. necnon *lib.* 10. *tit.* 2. *numer.* 19. Crass. *d. §. legitima, quæst.* 3. & Petra *d. quæst.* 15. *numer.* 145.

Limitatur denique, seu declaratur præsens
conclusio, vt † alienata per eum cui debetur 269.
legitima, in legitimam eidem imputentur. ita post Bald. *consil.* 219. *numer.* 2. *volum.* 2. Raphaël. Coman. *consil.* 133. cum pluribus aliis adductis per Rnb. Alexand. *consil.* 152. *col.* 1. & Socin. iun. *consil.* 136. *numer.* 14. *volum.* 1. tradit Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 39. *numer.* 2. vbi id ampliat etiam quòd testator prohibuisset bonorum suorum alienationem, post Aretin. *consil.* 18. *&* 19. Ias. ac Rip. *in l. filiusfamilias, §. Diui, il* 2. *numer.* 27. *ff. de legat.* 1. *numer.* autem 4. ex text. *in cap. Raynaldus, in princ. vers. dilectus filius, de testamen.* & plerisque Doctor. docet, effectum huius imputationis in legitimæ, & Trebellianicæ detractionem esse vt primæ alienationea quatenus hæ causæ patiuntur, per heredem grauatum fideicommisso factæ valeant; seqnentes autem à fideicommissariis possint retractari. quod intelligit *ibidem* post Aret. *d. consil.* 18. & Dec. *consil.* 236. de alienatione bona fide facta, hoc est, æquiualente ipsi legitimæ. Rorsus intellige prædictum effectum etiam saluis qnoque reliquis legitimis detractionibus, de quibns in multis præceden conclos. necnon 21. Idem verò Peregrin. *d. artic* 39. *numer.* 6. *& seqq.* multa tradit considerauda circa huiusmodi imputationem bonorum alienatorum per heredem fideicommisso granatom in detractiones eidem à iure concessas.

De ceteris autem imputationibus † in legi- 270.
timam faciendis videri potest ipsemet Peregr. *d. artic.* 36. *numer.* 113. *vsque ad* 137. necnon *artic.* 37. *per tot.* Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 44. *cum duobus seqq.* Petra *de fideicomm. probib. quæst.* 15. *num.* 109. & Michaël Crass. *d. §. legitima, quæst.* 20. *vsque ad* 31. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 9. *tit.* 14. *num.* 26.

Reliqua verò, quæ huc afferri possunt pro ampliatione, limitatione, aut declaratione propositæ conclus. peti possunt ex Doctor. *in d. l. quo-*

niam in prioribus, *C. de inoffic. testam.* cuius insi-
gnem, ac iustum commentarium à multis lau-
datum edidit Roder. Suarez, & *in auth. nouissima*,
vbi inter alios M. Ant. Cucch. *C. eod. tit.* Gabr.
d. conclus. 1. *per tot.* Crass. *d.* §. *legitima*, *quæst.*
32. *vsque ad* 41. & Peregr. *d. artic.* 36. *num.* 27.
& 63. *vsque ad* 72. & Petra *d. tract. de fideicom.*
prohib. quæst. 15. *à numer.* 50. *ad* 71. Nos autem
ad reliquas detractiones transeamus, quas iure
permittente heres grauatus fideicommisso ex eo
facere, quaodo venit casus restitutionis fideicom-
missi, nimirum quartam Trebellianicam, & Fal-
cidiam. de iis verò seorsim singulis eooclusioni-
bus agemus, quoniam verè inter se differunt, li-
cèt iura, & Doctor. plerumque illas confundant,
& mixtim de iisdem loquantur; vnde dictum de
271. vna, † intelligitur proportionabiliter de alia;
vt satis probat plures allegans Petra *d. quæst.* 15.
numer. 150. & Euerard. *in Topic. sur. loc. à Falcid.*
ad Trebell. per tot. Couar. *cap. Raynaldus*, §. 3.
numer. 6. *de testam.* & Peregrin. *d. tract. de fi-*
deicomm. artic. 3. *numer.* 3. *ac* 13. *cum duobus seqq.*
& à numer. 59. *ad* 63. qui tamen *numer.* 17. tra-
dit post Cephal. qui citat Alexand. noo reperi-
ri in iure cautum Trebellianicæ appellatiooe ve-
nire Falcidiam, sicut appellatione Falcidiæ con-
tinetur Trebellianica io iuribus per eum *numer.*
15. allegat. & ab Euerard. *in d. loc. à Falcid. ad*
Trebell. numer. 1. vt *in l. coheredi*, §. *cum filia*,
ff. ad leg. Falcid. & in l. iubemus, *C. ad Trebell.* Ve-
rè autem, vt dixi, ac propriè inter se differunt.
272. nam Trebellianica † de fideicommissis vniuer-
salibus detrahitur, §. *sed quia heredes*, & ferè per
tot. *Instit. de fideicom. hered.* ac sæpe *in tit. ff. &*
C. ad Trebell. Falcidia verò detrahitur de fideicom-
missis particularibus, *toto ferè tit. ff. & C. ad leg.*
Falcid. cum aliis, quibus id tradidit multis relatis
Peregr. *d. tract. artic.* 2. *numer.* 1. *& artic.* 3.
numer. 13. *&* 14. & Michael Crass. *d. tract. de pro-*
uision. §. *Trebellianica*, *quæst.* 5. *num.* 1. atque alij
Doctor. passim.

Quòd si heres grauatus sit fideicommisso vni-
uersali, & particulari, seu legatis; tunc respe-
ctu quidem fideicommissi vniuersalis erit, lo-
cúmque habebit Trebellianica, respectu verò le-
gatorum, Falcidia, & vtrique sua vis seruatur.
quòd, si commisceantur fideicommissum vniuer-
sale, & particulare, quia eodem tempore vtrum-
que sit restituendum; tunc de vtroque quar-
ta eodem iure retinetur, & dicitur Falcidia:
semper tamen vna quarta de omnibus detrahi-
tur, quoniam ad illam quodlibet pro sua rata
contribuit: vt latè tradit Peregr. *d. numer.* 3.
iuncto eo, quod tradit *d. numer.* 14. *& artic.* 4.
numer. 27. *&* 29. Crass. verò *d.* §. *Trebelliani-*
ca, *quæst.* 13. id ex communi admittens, cùm le-
gata, & fideicommissa relicta sunt purè; cùm ve-
rò fideicommissum est conditionale, post mul-
tos docet legata integra præstari, ex reliquo ve-
rò deduci Trebellianicam. Præterea differunt Fal-
cidia, & Trebellianica, quia multa in hanc im-
putantur, quæ non imputantur in illam, vt do-
cet Euerard. sup. *numer.* 6. vbi etiam tradit in
multis eas differre.

VIGESIMA CONCLVSIO. Heres gra-
273. uatus fideicommisso vniuersali, † detrahere ex eo
potest quartam Trebellianicam tempore restitutio-
nis fideicommissi. text. est *in l.* 1. *in princ. & l.*
mulier, §. *fin. ff. ad Trebell.* §. *sed quia heredes*, *&* §.
sed quia stipulationes; *Instit. de fideicom. hered. cap.*
Raynaldus, *in princ. vers. dilectus filius*, *de testa-*
men. & passim *in tit. ff. & C. ad Trebell.* ac Doctor.
paulo ante cit.

Ampliatur autem primò hæc conclusio, vt pro-
cedat † siue ex testamento heres sit fideicommis- 274
so grauatus, siue ab intestato; iuxta text. *in* §.
præterea, *Instit. de fideicomm. heredit.* ideoque si co-
dicillis fideicommissum sit relictum, heres ab in-
testato quartam Trebellianicam detrahet. ita Mi-
chaël Crass. *d. tract. de successión.* §. *Trebellianica*,
quæst. 3. *numer.* 2. per text. *in l. filius*, sed debuit
dicere, *filiusfamilias*, *ff. ad leg. Falcid.* idémque do-
cuit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 4. ex *l.* 1. §. *de illo*, sed
allegare debuit §. *hoc autem*, *ff. ad Trebell.* idque pro-
cedit, etiamsi quis institutus sit, & grauatus in te-
stamento, quod deficit ob solemnitates omissas, ha-
bet tamen clausulam codicillarem: quo casu ve-
nientes ab intestato tacitè sunt grauati restitue-
re hereditatem: hi enim Trebellianicam dedu-
cunt; vt docet Crass. *ibidem numer.* 3. post Bart. *in*
l. 1. *ff. de iur. codicill.* cum quo inquit ceteros transi-
re: quod etiam probat Peregr. *artic.* 2. *numer.* 16.
17. *&* 18. vbi declarat. Idémque est in aliis ca-
sibus, in quibus venientes ab intestato censentur
grauati fideicommisso ob aliquem testamenti de-
fectum: quos recenset Peregr. *d. artic.* 2. *num.* 19.
vsque ad 38.

Ampliatur secundò, vt † etiam heres heredis 275.
grauati detrahat Trebellianicam, quam primus he-
res grauatus non detraxit; vt ex text. *in l. quamquam*,
C. ad leg. Falcid. & Ioan. Dilect. *de arte testandi tit.* 5.
caut. 31. ac Villalob. *in suis commun. opin. verbo*;
quarta, *num.* 3. communem opinionem asserenti-
bus, tradit Crass. *d. quæst.* 3. *numer.* 4. & Peregr. *d.*
art. 3. *num.* 4.

Ampliatur tertiò, vt procedat † etiam in bo- 276.
norum possessore grauato. ita Peregr. *d. art.* 3. *nu-*
mer. 4. per text. qui apertus est, *d. l.* 1. §. *bonorum*,
aliàs §. *hoc autem*, *vers. bonorum*, *ff. ad Trebellian.*
quia est loco heredis; §. *quos autem*, *Instit. de bonor.*
possess. docet Peregr. *d. numer.* 4. & latè Crass. *d.*
tract. de success. §. *bonorum possessio*, *quæst.* 18. qui *d.*
quæst. 3. *numer.* 5. apertè sentit institutum in re cer-
ta non dato coherede vniuersali detrahere posse
Trebellianicam; sicut & *num.* 6. fideicommissarium
grauatum alteri restituere illam posse detrahere,
cùm detracta non fuit ab herede, qui ei liberaliter
hereditatem, seu fideicommissum restituit. quo-
rum etiam primum post alios sentit Peregr. *d.*
artic. 3. *numer.* 7. & Menoch. *de præsumpt. lib.*
4. *præsumpt.* 198. *num.* 40. *&* 42. subdens *numer.*
43. idem fore, quando heres fuit prohibitus de-
trahere, & ille restituere debet alteri fideicommis-
sario. & *numer.* 44. quando heres coactus fuit à fi-
deicommissario adire hereditatem. sicut *numer.* 39.
grauatim posse fideicommissarium detrahere Tre-
bellianicam, cùm id coostat ex præsumpta volunta-
te testatoris, præcipuè ex text. *in l. pœnales*, §. *si Titio*,
ff. ad leg. Falc. & l. facta, §. *si Titius*, *ff. ad Trebell.*

Ampliatur quartò, idem esse † in eo, qui 277.
ex persona heredis instituti factus fuit heres, pu-
ta pater per filium, dominus per seruum: mo-
nasterium per monachum. ita Peregr. *eod. numer.* 4.
per text. *in l. cùm filiusfamiliàs*, cum ibi notat *ff. de*
legat. 1.

Ampliatur quintò, vt † etiam fiscus, qui ab 278.
indigno abstulit hereditatem grauatam; aut per
publicationem bonorum in condemnati iuribus
successit, de fideicommissis quartas detrahat ex iuri-
bus confiscati; vt post Iul. Clar. *in prax. crimin.* §.
fin. quæst. 78. *numer.* 8. *ac* 10. & alios tradit Crass.
d. quæst. 3. *num.* 7. & Peregr. *d. art.* 3. *num.* 4. *in fin.*
& art.

& artic. 2. *num.* 40. atque *in tract. de iure fisc. tit. de publicat. bonorum*, *n.* 79. quod tamen restringe. vt infrà *limitat.* 3. *illat.* 3. quando succedit vt in bonis vacantibus; quo etiam casu non tenetur ad præstationem legatorum, & fideicommissorum, vt *ibi* dicetur: cùm tamen ad eam teneatur in prædictis duobus casibus, vt post alios tradit Crass. *d. tract. de succession.* §. *hereditas*, *quæst.* 5. *numer.* 4. *&* 5. Iul. Clar. §. *fin. quæst.* 78. *num.* 29. Peregr. *d. numer.* 40. *& d. tract. de iur. fisc. tit. de bon. vacant. num.* 26. *cum seq.*

279. Ampliatur sextò, vt † etiam ex legato vniuersali hereditatis quarta Trebellianica detrahatur: quoniam legata vniuersalia exæquata sunt fideicommissis vniuersalibus. ita post alios Crass. *d. tract. de succession.* §. *Falcidia*, *quæst.* 3. *numer.* 4. *&* §. *Trebellianica*, *quæst.* 5. *numer.* 2. & Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 13. idque etiamsi legetur pars hereditatis sub nomine quotæ; vt probat Crass. *d. numer.* 4. & vbi etiam fideicommissa, & legata vniuersalia ipso iure absque traditione heredis transferantur in casibus, de quibus Peregr. *d. tract. de fideicom. artic,* 2. *numer.* 56. *vsque ad* 64. ita idem Peregr. *d. art.* 3. *num.* 13. *in fine*, post alios.

280. Ampliatur septimò, vt procedat etiam † in testamento militis. nam heres ab eo institutus grauatus fideicommisso vniuersali detrahit Trebellianicam; prout multis relatis ex magis commum resoluit Card. Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 37. Crass. *d.* §. *Trebellianica*, *quæst*, 5. *numer.* 3, licèt contrarium velint alij ab eo relati, & à Peregr. probati *d. art.* 2. *num.* 36. *& art.* 6. *num.* 60. vbi pro hoc etiam iura adducit, nimirum *l. in testamento*, *l.* 2. *C. de testam. mil. l. in testamento*, *C. ad leg. Falcid. & l. Marcellus*, §. *quod autem*, *ff. ad Trebell.* quod idem haberi videtur *in l.* 2. §. *denique*, *ff. eod. tit.* sed hæc iura loquuntur in Falcidia, excepto *d.* §. *denique*, qui pro contraria sententia est, cum intelligendo, vt ipsi fideicommissario non liceat retinere quartam contra heredem; quod etiam apertiùs habetur *d. l.* 1. §. *hoc autem.* Sed quicquid sit de iure veteri, certè hodie grauatus à milite detrahit quartam etiam Falcidiam, vt *in* §. *quia verò*, iuncta glos. *verbo*, *militari*, *auth. de hered. & Falcid. collat.* 1.

Ampliatur octauò, vt heres, cui debetur legitima, grauatus fideicommisso vniuersali in diem, vel
281. sub conditione, † detrahere possit duas quartas, nimirum legitimam, & Trebellianicam, ita plerisque allegatis etiam de communi testantibus inter ceteros tradidere Card Mantic. *d. suo commentario*, *seu tract. de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 12. *numer.* 6. per text. *in l. iubemus*, *C. ad Trebell. & cap. Raynutius*, *& cap. Raynaldus*, ibique omnes, *de testam.* Michael Crass. *d.* §. *Trebellianica*, *quæst.* 4. *n.* 1. *vers. alij distinguendum censuerunt*, & Peregr. *d. art.* 3 *num.* 55. per text. *in d. cap. Raynutius & cap. Raynaldus*, *de testam.* quorum decisionem etiam in terris Imperij, & vbique in iudiciis, & in scholis approbari post alios asserunt. Tunc autem ita fit deductio, seu detractio, vt priùs ex hereditate detrahatur tertia pro legitima, (vbi filij sint quatuor, aut pauciores, iuxta *auth. nouissima*, *C. de inoffic. testam. & auth. de trien. & semiss.* vnde sumitur;) deinde ex reliquis octo vnciis duæ detrahantur pro Trebellianica; prout ex glos. magis communiter recepta *d. cap. Raynaldus*, *verbo*, *licet ipsius*, tradit inter alios *ibidem* Lanfranc. *col. vlt.* & Couar. §. 3. *num.* 1. Extenditur verò hæc ampliatio primò, vt procedat etiam vbi legitima ascendat ad semissem, vt ex communi post multos

Io. Petr. Moneta de commun. vlt. volunt.

docet Crass. *d. quæst.* 4. *num.* 2. & Peregr. *d. art.* 3. *num.* 56. *vers. horum opinio.* Secundò etiam in ascendentibus, vt ex communiori tradit Crass. *d. quæst.* 4. *num.* 4. & alij relati à Peregr. *d. art.* 3. *num.* 53. cui magis placet contraria; quam multi tenent ab vtroque allegati. Tertiò procedit etiam in nepotibus; ita tamen, vt in eam imputent fructus perceptos, quos non computant filij; vt satis probat Peregr. *d. art.* 3. *num.* 54. Restringitur autem † primò, vt non dicatur 282.
conditionale fideicommissum, atque adeò vna tantùm quarta detrahatur, nimirum legitima, cùm facto testamento, in quo est præteritus posthumus, adijcitur clausula, *vbi non valeat*, &c. seu codicillaris, siue posthumus nascatur superstite, siue mortuo testatore; vt satis probat Peregr. *d. art.* 3. *n.* 52. idemque tradit post alios Crass. *d. quæst.* 4. *num.* 4. *ad fin.* nonnullos etiam de communi testantes referens, vbi testamentum, in quo ea clausula adiecta est, non valuit ob omissam aliquam solemnitatem, aut alium defectum. Secundò restringitur, vt non procedat ampliatio, vbi fideicommissum vniuersale relictum est sub diem certam. ita post Abbat. *d. cap. Raynutius*, *num.* 26. *de testament.* docet Peregr. *d. num.* 52. *in fin.* sentitque post alios, etiam vbi dies incerta est omnino extitura, vt mors heredis, quoad piam quoque causam mediatè honoratam fideicommisso, Crass. *d.* §. *Trebellianica*, *quæst.* 6. *num* 3. quod etiam post alios tenet Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 4. *tit. ad Trebell. conclus.* 11. *num.* 4. iuncto *num. seq.* licèt quos refert *num.* 4. indistinctè loquantur. omnino verò cessat Trebellianica, neque per heredem detrahi potest ex fideicommisso vniuersali immediatè relicto Ecclesiæ, seu alteri piæ causæ; vt latius dicemus inf. hac ipsa conclus. *limit.* 13.

Ampliatur nonò, vt † etiam contra filium fideicommissarium Trebellianicam detrahat heres 283.
grauatus; prout post Aretin. *consil.* 12. tradit Peregr. *d. art.* 3. *num.* 71. ac post alios Gabr. *d. tit. ad Trebell. concl.* 11. *num.* 13.

Ampliatur denique præsens conclusio, vt locum habeat, † etiamsi liberis primi gradus testator pro- 284.
hibuisset detractionem Trebellianicæ. Nam, licèt regulariter possit testator prohibere Trebellianicam grauatis fideicommisso vniuersali, vt quamplurimi tenuerunt, quos referunt, & sequuntur Euerard. *in Topic. in loc. a Falcid. ad Trebel. num.* 3. Gabr. *d. tit. ad Trebell. conclus.* 1. *num.* 3. Couar. *in cap. Raynaldus*, §. 3. *num.* 6. Crass. *d. tract. de success.* §. *testamentum*, *quæst.* 62. *num.* 4. Petr. *de fideicom. prohib. quæst.* 15. *numer.* 151. Card. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 12. *num.* 7. Peregr. *d. art.* 3. *num.* 85. ex quibus Euerard. Mantic. & Petr. cum aliis, quos allegant, communem hanc sententiam asserunt, receptiorem verò, & magis acceptam Gabr. Crass. & Couar. sicut & Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 198. *num.* 4. post alios ab iis citat. qui etiam multos pro ea addit *consil.* 64. *n.* 25. *lib.* 1. atque ex his Hier. Gabr. *consil.* 92. *num.* 20. *lib.* 2. vbi commemoratis pluribus Rot. Romanæ decisionibus affirmauit, sacrum illud Auditorium hanc opinionem sequi consueuisse. Idque locum habeat etiam in codicillis, in quibus prohiberi potest Trebellianica, vt post alios tradit Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 12. *numer.* 37. & Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 9. Couar. *d. numer.* 6. *in fin.* Menoch. *d. præsumpt.* 198. *numer.* 6. & Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 121. & in aliis casibus, quos recensebimus infra *limit. penult.* Tamen non potest Trebellianica prohiberi filiis primi gradus; vt post alios ex communi tradunt Ant. Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 4. Card. Mantic. *d. num.* 7. Petra *d. quæst.* 15. *numer.* 152. Crass. *d. quæst.* 62. *num.* 5. *in princ.* iuncto *numer.* 6. *in fin.* & Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 107. cum

aliquot seqq. vbi etiam hanc opinionem latiùs tue-
tur ex test. *in l. iubemus*, *C. ad Trebell.* & a con-
tratiis defendit *à numer* 112. ex eo text. & mul-
tis Doctoribus probat hanc opinionem locum ha-
bere etiam cùm duæ quartæ detrahendæ sunt:
quod & multis relatis tradit Craff. *d. quæst.* 62.
numer. 7. ita vt nec fructus tunc in Trebelliani-
cam imputentur. qui statim subdit restrictionem
huius opinionis, vt nimirum noo procedat, cùm
filio instituto fideicommissum relictum est imper-
sonaliter, vt, volo hereditatem meam restitui;
cùm tunc heres illius grauatus censeatur, ex ma-
gis communi, de qua ipsemet §. *fideicommissum*,
quæst. 9. ita etiam tradidit post alios Gabr. *d. con-
clus.* 1. *numer.* 13. & 14. Quin etiam plerique vo-
luerunt tunc posse liberis primi gradus seu fi-
liis Trebellianicam prohiberi, cùm duæ quar-
tæ essent detrahendæ, & pater mandauit filio gra-
uato, vt Trebellianicam imputaret in legitimam,
vt videre est apud Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 10.
vel quòd imputaret fructus perceptos in Trebel-
lianicam, vt *ead. conclus.* 1. *numer.* 11. necnon *con-
clus.* 12. *numer.* 10. *in princ.* Reliquas restrictio-
nes videre licet apud Peregr. *d. art.* 3. *num.* 113. &
116. *vsque ad* 120. Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 7. *vsque ad*
15. Petr. *d. quæst.* 15. *num.* 157. *vsque ad* 188. Man-
tic. *d. tit.* 11. *numer.* 5. iuncto *num. seq. in fin.* exten-
siones verò apud Petram *ibidem*, Gabr. suprà *num.*
6. & Peregr. *d. art.* 3. *num.* 114. 115. 118. & 120. &
Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 11. *num.* 10. *in fin.* & *tit.* 11. *nu-
mer.* 22. *vsque ad* 27. Non pauci tamen Doctores
in principali conclusione contrarium senserunt,
quos refert Gabr. *d. conclus.* 7. *numer.* 5. Craff. *d.
num.* 5. *vers. contrarium verò*, & *num.* 6. *in princ.* Petr.
d. num. 151. & Peregr. *d. num.* 107. ac sequitur Me-
noch. *d. præs.* 198. *numer.* 5. & *d. consil.* 164. *numer.*
26. iuxta vtramque verò opinionem omnino aduer-
tendum est, quòd tacita prohibitio Trebellianicæ
non sufficit, sed expressa requiritur in filiis primi
gradus, vt post alios sentit Gabr. *d. conclus.* 1. *num.*
18. & expresse adnotauit Petr. *d. numer.* 152. *in
fine*, & omnino probatur *in l. iubemus*, *C. ad Tre-
bell.* & *d. cap. Raynutius*, & *cap. Reynaldus*, *de te-
stamen.* quando autem testator tacitè prohibuisse
censeatur Trebellianicæ detractionem, aliquid di-
cemus inf. *limit. penult.* Nunc verò afferamus præ-
cipuas limitationes principalis conclusionis.

Limitatur igitur primò conclusio, vt non pro-
cedat, † vbi quis compulsus, seu coactus adi-
285. uit hereditatem. ita Card. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.*
11. *numer.* 3. per text. *in l. quia poterat*, & *l. nam
quòd*, §. *qui compulsus*, *ff. ad Trebell.* Idem docet
Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 6. subdens tamen, quòd
tunc fideicommissarius detrahet Falcidiam ex le-
gatis, seu fideicommissis particularibus, in quibus
heres grauatus fuit à testatore, vel quæ idem testa-
tor simpliciter reliquit.

Limitatur secundò, vt non habeat locum,
286. † quoties fideicommissum inductum non fuit,
aut postea euanuit. ita Peregr. *d. artic.* 2. *nu-
mer.* 5. *vsque ad* 37. vbi etiam huiusmodi casus
enumerat.

287. Limitatur tertiò, vt non habeat locum, † vbi
quis non sit rogatus restituere hereditatem, seu
eius quotam, vt heres, sed alio titulo, licèt vni-
uersali: vt docet Mantic. *d. numer.* 3. per text. *in l.
mulier*, §. *vlt.* & ibi Alex. *ff. ad Trebell.* Bart. *in l. ac-
ceptis*, *ff. ad leg. Falcid.* & Ias. *in l. cum filiofamilias*,
num. 46. *ff. de legat.* 1. quod etiam adnotauit Peregr.
d. art. 3. *numer.* 5. & confirmatur tum ex iis, quæ
idem adducit *artic.* 2. *numer.* 6. *vsque ad* 44. tum ex
iis, quæ ex hac 3. limitat. inferuntur. quorum pri-
mum est, quòd † legatarius totius, vel partis 288.
hereditatis, seu eiusdem fideicommissarius, si ro-
gatus sit restituere hereditatem, vel eius partem,
non detrahit Trebellianicam; quia non vti heres
rogatus est; vt per text. *in l.* 1. §. *inde Neratius*, *l. co-
go*, §. *Mæuianus*, *l. mulier*, §. *fin.* & *l. ex asse*, *ff. ad
Trebell.* tradit Roman. *consil.* 206. *numer.* 2. & Cra-
uet. *consil.* 131. *num.* 11. quos sequitur Peregr. *d.
num.* 3. ac post alios Mantic. *d. tit.* 11. *num.* 4. & *tit.*
22. *num.* 21. Craff. *d.* §. *Trebellianica*, *quæst.* 4. *num.*
6. & generaliter fideicommissarium, cui restitu-
tum est fideicommissum, non posse deducere Tre-
bellianicam, ex iuribus, & Doct. probat Menoch.
d. præs. 198. *num.* 38. Idque procedit, † etiamsi 289.
ille primus fideicommissarius sit de filiis, vt post
Cephal. *consil.* 563. *numer.* 39. & Honded. *consil.*
59. *numer.* 44. tradit ipsemet Peregr. *d. numer.* 5.
vbi idem docet in donatatio causa mortis per fi-
deicommissum grauato, post Alex. *consil.* 247. *in
fin. lib.* 6. Fallit autem primò, † cùm heres in 290.
gratiam fideicommissarij non detraxit Trebelliani-
cam. sic post alios Craff. *d. quæst.* 3. *num.* 6. aliàs 7.
Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 6. & Menoch. *d. præsumpt.*
198. *numer.* 40. licèt *numer.* 41. plerosque referat
contrarium sentientes. quod tamen subdit *num.* 42.
non procedere, vbi est aliqua coniectura donatio-
nem suadens, vt sanguinis, vel amicitiæ coniun-
ctio. Priorem verò sententiam ita admittit, & in-
telligit Peregr. *d. numer.* 6. vt neque à confidei-
commissario vniuersali, neque à subfideicommis-
sario pariter vniuersali eam quartam detrahat,
sed à suis subfideicommissariis particularibus, seu
legatariis; atque adeò sit Falcidia, non Trebel-
lianica. fallit præterea secundùm Menoch. *d. præs.*
198. *numer.* 43. post Salicet. & Marchabr. vbi
heres † prohibitus fuit Trebellianicam deduce- 291.
re. de quo valde dubito, cùm multò magis tunc
censeri debeat detractio prohibita fideicommissa-
tio, qui & minùs dilectus fuit à testatore, & in
hoc minùs à iure priuilegiatus. nisi ex aliqua con-
iectura colligatur, eam prohibitionem à testatore
factam heredi in gratiam fideicommissarij, vel pri-
mo fideicommissario in gratiam subfideicommissa-
rij; arg. eorum, quæ paulò antè in simili diximus;
eius, quod idem Menoch. *d. præsumpt.* 198. *num.* 37.
post alios docet, non posse heredem gratia fideicom-
missarij institutum detrahere Trebellianicam, vt
paulo pòst *limitat.* 8. videbimus. Denique fallit ex
eodem Menoch. suprà *numer.* 44. post alios, vbi he-
res compulsus fuit à fideicommissario adire here-
ditatem; tunc enim Trebellianicam deducit in re-
stitutione à se facienda, quoniam heres compul-
sus hereditatem adire non potest, vt sup. *in* 1. *li-
mit.* vidimus ex eius fideicommisso restitutionis
tempore detrahere Trebellianicam. Infertur se-
cundò, heredem institutum in re certa, dato illi
coherede vniuersali, eóque adeunte, † non detra- 292.
here Trebellianicam, cùm nec nomen, nec natu-
ram heredis habeat, iuxta *l. quoties*, cum *ibi* not.
C. de hered. instit. & ex aliis ad id latiùs adductis à
Michaël Craff. *d. tract. de success.* §. *hereditas*, *quæst.*
3. ferè per tot. & Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 3. *vsque
ad* 11. ita docent post alios Mantic. *d. tit.* 11. *nu-
mer.* 5. Craff. *d.* §. *Trebellianica*, *quæst.* 3. *numer.* 5.
& Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 7. Id autem proce-
dit etiam quoad filios primi gradus, vt singulari-
ter adnotauit Mantic. *d. numer.* 5. & 6. *in fin.* vbi
subdit, hanc esse cautelam ad eos excluden-
dos à detractione Trebellianicæ simul cum legiti-
ma, seu duarum quartarum. item procedit in

instituto

institito in quota parte bonorum dato alio coherede vniuersali illam adeunte; vt aliis relatis fusè tradit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 51. Infertur ter-
293. tiò, quòd † cùm fiscus non succedit loco heredis, sed ad bona vti vacantia admittitur, non succedentibus heredibus testamentariis, aut legitimis, iuxta *tit. C. de bonis vacant.* tunc non detrahit Trebellianicam, vt post alios sentit Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 2. *numer.* 40. *& tract. de iur. fisc. tit. de bonis vacant. numer.* 26. vtrobique tradens, quòd ideo non tenetur tunc fiscus ad præstationem legatorum & fideicommissorum; quod etiam post alios sentit Crass. *d. tract. de success. §. hereditas, quæst.* 5, *numer.* 3. iunctis *duob. seqq.* vbi secus esse docet cùm fiscus succedit ex publicatione bonorum, vel quia ea vt ab indigno aufert, quod & post alios tenet Iul. Clar. *§. fin. quæst.* 78. *n.* 19. vbi pariter docet fiscum ad præstationem illam non teneri cùm succedit in bonis deficientibus aliis successoribus.

294. Limitatur quartò, vt † non detrahatur Trebellianica de hereditate alterius, quàm testatoris, in qua heredem, aut alium grauauit; hæc enim loco legati est, atque adeò detrahet tunc is Falcidiam. ita post alios ex hac ratione tradunt Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 3. *numer.* 4. *vers. Intellige tamen*, & Peregr. *d. artic.* 2. *numer.* 43. *& artic.* 5. *numer.* 42. Idem verò pluribus probat Peregr. *eod.*
295. *artic.* 5. *num.* 43. in grauato † restituere bona mobilia, & immobilia; quoniam actiones non veniunt in hac restitutione, *l. Caius, in princ. ff. de legat.* 2. ac regulare est, vt iura, & actiones non veniant appellatione bonorum mobilium, vel immobilium, vt ex *l. à diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iud.* & aliis post multos tradit Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 6. *tit. de verb. signific. conclus.* 7. *numer.* 1. qua etiam de re latè Tiraq. *de retract. lignag. §.* 1. *glos.* 7. *à num.* 1. *vsque ad* 32. & plerique ab his alleg. Et hæc esse potest quinta limitatio.

296. Sextò limitatur, † vbi ex contractu sine testatoris successione quis promisit hereditatem restituere. ita post alios Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 5. *numer.* 5. & Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 18. per text. *in l. quidam, cum filium, ff. de hered. instit.*

297. Limitatur septimò † in herede grauato restituere hereditatem certo pretio: tunc enim erit fideicommissum particulare. sic post glos. Bart. Angel. Imol. Castren. & Alexand. *in l. in ratione, §. tamesi, ff. ad leg. Falcid.* tradidit Peregr. *d. artic.* 5. *numer.* 47. Idémque statuendum, si restituenda sit hereditas creditori in recompensationem; vt ex communi post alios tradit Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 5. *numer.* 4. per text. *in l.* 1. *§. si quis debitori, ff. ad leg. Falcid.*

298 Limita octauò † in herede fiduciario, qui scilicet non sui contemplatione, sed alterius gratia institutus, eidem restituere hereditatem post diem certam, vel incertam rogatus fuit: hic enim nec fructus interim perceptos suos facit, nec quartam detrahit; & ille fideicommissarius, quamuis ante diem decedat, fideicommissum transmittit in suos heredes. ita post alios Menoch. *d. præsumpt.* 198. *numer.* 17. & per text. *in l. Seius Saturninus, ff. ad Trebell. & l. in fideicommisso, §. cum Polidius, ff. de vsur.* Bald. *in l. post mortem, numer.* 7. *C. de fideicomm.* & alios docet Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 19. vbi declarat signa ad dignoscendum hunc fiduciarium heredem.

Io. Petr. Moneta de commut vlt. volunt.

Limitatur nonò, vt † pater, vel dominus 299.
rogati restituere hereditatem filio, vel seruo heredibus institutis, cùm sui iuris erunt, & quorum persona hereditatis commodum perceperant, non detrahant Trebellianicam: secus autem, si extraneo restituant. ita per text. *in l. cum filiofamilias, ff. de legat.* 1. tradit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 20. vbi inter vtrumque casum discriminis rationem affert: subdens post alios, secus etiam fore si pater constitutus fuisset heres, & rogatus filio restituere, per text. *d. l. iubemus, C. ad Trebell.* & *ibi* Bald. post glos.

Limitatur decimò, vt † filius aliúsve heres 300.
grauatus per pupillarem vulgarem, aut aliam directam substitutionem, non detrahat Trebellianicam; vt plerique tenent, quos refert Menoch. *d. præsumpt.* 198. *numer.* 33. licèt ipse dubitet *numer.* 34. illud tamen post alios tradit Peregr. *d. art.* 3. *num.* 12. per text. *in l. si quis ad declinandam, C. de Episc. & cler.* éstque etiam quoad filium text. *in cap. si pater*, quod est 2. *de testam. in* 6. per quem id *ibi* tradidit glos. recepta *verbo, Trebellianica.*

Limitatur vndecimò, vt Trebellianica non de-
ducatur, † cùm heres fideicommissum, aut le- 301.
gata relicta euertere curauit; vt per text. *in l. beneficio, ff. ad leg. Falcid.* & *ibi* glos. & Scriben. docet Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 59. vbi etiam aliam regulam in hac re tradit huic similem, quòd Trebellianicam non deducit, qui fidem præstitit de restituendo hereditatem incapaci. per text. *d. l. beneficio, & l. si tacitum, ff. eod. & l. cum tacitum, ff. de iur. fisc.*

Limita duodecimò, vt † in quorum testamen- 302.
tis Falcidia cessat, in iisdem cesset quoque Trebellianica. ita Peregr. *d. numer.* 59. *in fin.* & Euerard. *in Topic. iur. loc. a Falcid. ad Trebell. num.* 3. per text. *in l. Marcellus, §. quod autem, ff. ad Trebell.* qui tamen hoc bene non probat, vt ex iis colligitur, quæ sup. diximus *ampliat.* 7.

Limita decimotertiò, quòd † vbicumque fa- 303.
uore honorati lex iubet, in relictis nullam intercedere, vel omnem cessare Falcidiam, cessat etiam Trebellianica; quia concurrente eadem ratione fauoris vniuersalis locutio affirmatiuè, & multò
magis negatiuè prolata † includit, quæ etiam 304.
sub lata significatione continentur. ita latè Rol. à Vall. *consil.* 2. *volum.* 4. quem sequitur Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 62. Vnde *ibid.* infert, vt de fi-
deicommisso vniuersali relicto piæ causæ † non 305.
deducatur Trebellianica: quod & contra glos. *d. cap.* 1. *verbo, Trebellianica*, quam non pauci secuti sunt relati ab Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 4. *tit. ad Trebell. conclus.* 11. *numer.* 3. & Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 6. *numer.* 1. *in principio*; & Tiraq. mox allegan. ex aliis pluribus, quos citant, tradiderunt Couar. *d. cap. Raynaldus, §.* 3. *num.* 7. *de testam.* Gabr. *d. tit. ad Trebellian. conclus.* 11. *num.* 2. Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 8. *tit.* 3. *num.* 4. Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 2. *&* 4. Crass. *d. num.* 1. *vers. contrariam partem*, Tiraq. *tract. de priuil. piæ caus. priuil.* 27. & Euerard. *in d. loc. à Falcid. ad Trebellian. numer.* 1. ac probat text. *in auth. §. si autem heres*, iuncto *§. si quis in nomine, auth. de Eccles. tit. collat.* 9. prout eum ponderauit glos. *loc. cit.* nihil respondens: atque inter alios latiùs tuetur ipse Peregr. *d. n.* 62. *cum seq.* Id autem procedit, quicumque sint instituti, licèt filij primi gradus; prout, inquit Crass. *d. quæst.* 6. *n.* 2. fatentur omnes per eum citati *num. praced.* & communem testatur Cagnol. *in l. Papinianus, § meminisse, num.* 18. *ff. de inoffic. testam.* quem etiam sequitur Peregr. *d. art.* 3. *num.* 62.

Item procedit, licèt locus non sit pius, modò causa pia sit, vt post alios tradit Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 7. & Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 63. Ad hæc procedit
306. etiam † vbi Ecclesiæ, seu piæ causæ facienda est restitutio mediatè, cùm certum sit piam causam successuram; secus si incertum sit. ita post alios Crass. *d. quæst.* 6. *numer.* 3. & Peregr. *d. art.* 3. *num.* 64. & 65. sicque intelligo Gemin. Franc. & alios *d. cap.* 1. *de testam. in* 6. arg. *l. cùm dotem, ff. ad leg. Falcid.* ac probatos à Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 4. & 5. Debet tamen, cùm incertum est, piam causam successuram, heres cauere de restituenda Trebellianica eueniente casu; vt post alios tradit, satísque comprobat Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 66. qui *num.* 67. post Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 9. *cum seq.* & alios,
307. hanc illationem restringit † primò, vbi vni, & eidem relictum fuisset vniuersale fideicommissum partim ad piam causam, partim ad non piam: nam tunc Trebellianica tota deducitur ex parte non pia: sicut etiam fit quoad Falcidiam in relictis particularibus. *numer.* autem 68. id restringit secundò, quando fideicommissum vniuersale ordinatum fuisset in certum opus pium: nam, si dodrans sufficeret, quadrans per heredem pro Trebellianica iustè retineretur; ex Angel. per illum text. *in l. decem, ff. de fideicom. libert.* quem sequitur Alex. *in l. Marcellus, numer.* 7. *ff. ad Trebell.* quia tunc quadrans superabundat piam causam; & ideo priuilegium piæ causæ cessat. De hac tamen restrictione meritò dubitari potest; cùm negari nequeat, quin illud sit vnum & idem relictum, atque in vnam, eandémque causam: non debet autem vna, eadémque res duplici iure censeri, *cap. cum, qui, ff. de vsucap. cap. cognonimus*, 12. *quæst.* 2. & *cap. cùm in tua, in fi. de decim.* cum simil. Denique *numer.* 69. *cum seq.* ex text. *in §. sed & hoc præsenti, auth. de sanctiss. Episc.* pluribus allegatis ex communi restringit, vt causa
308. pia heres instituta † detrahat Trebellianicam à causa pia substituta. quod etiam post alios sentit Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 8. licèt vterque in contrarium multos allegent.

Limitatur decimoquartò, vt is, cui debetur le-
309. gitima, † non detrahat simul etiam Trebellianicam, cùm grauatus ita est fideicommisso, vt vtraque quarta eodem tempore detrahenda esset. ita plurimis relatis ex communiori tradunt Michaël Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 4. *numer.* 1, *vers. alij distinguendum censuerunt*, Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 49. sentitque post alios Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 11. *numer.* 6. erit autem in electione eius, cui legitima debetur, vel Trebellianicam deducere ex fideicommisso, vel legitimam, prout sibi vtilius fuerit; quod latiùs tradit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 50. Quòd, si non filio, sed heredibus eius iniunctum sit fideicommissum, tunc non legitimam deducent, sed Trebellianicam; vt post Bart. *in l. si fundum, §. fin. ff. de legat.* 1. & ex communi, de qua Ias. & Io. Dilect. testantur, resoluit Crass. *d. quæst.* 4. *numer.* 5.

310. Limitatur decimoquintò, quòd † vbicumque in odium, & præiudicium heredis lex prohibet Falcidiam detrahi, & materia congruere potest etiam relictis vniuersalibus, quia de iis dispositio loquatur, Trebellianica quoque prohibetur. pro regula id tradit Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 72. dicens esse casum *in §. si quis autem non implens, & §. si verò nulla, in auth. de hered. & Falcid. & in auth. hoc amplius, C. de fideicom.* vbi habetur; quòd heres, si iudicialiter monitus, per annum negligens sit in adimplendis à testatore dispositis, sicut Falcidiam, ita & Trebellianicam amittit. Vnde infert *numer.* 73. *vsque ad* 79. quid dicendum in eo articulo, † an heres non 311.
conficiés inuentarium amittat Trebellianicam, sicut amittit Falcidiam, per text. *in §. si verò non fecerint, auth. eod. tit.* nam relatis *d. numer.* 73. non paucis auctoribus, & rationibus pro affirmatiua; *num.* autem 74. plerísque Doctor. pro negatiua citatis; (quod etiam facit Euerard. *in Topic. tur. loc. à Falcid. ad Trebellian. numer.* 5. Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 7. *numer.* 1. *vers. negatiuam sententiam*, iuncto *vers. affirmatiuam*;) Peregrin. negatiuam quoad filios primi gradus, ac descendentes minùs dubitabilem post multos asserit, præsertim post Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 7. *numer.* 2. (licet in his etiam alij contrarium teneant, relati à Gabriel. *d. tit. ad Trebellian. conclus.* 10. *numer.* 4. Petr. *de fideicom. prohib. quæst.* 15. *numer.* 157. *in fin. & num.* 158. *vsque ad* 162.) eandémque negatiuam idem Peregr. *d. numer.* 74. nonnullis fundamentis confirmat, quibus plura addit *numer.* 75. *cum tribus seqq.* illúdque præcipuè quòd in ea parte d. Auth. in qua tractatur de inuentario, nulla mentio habeatur fideicommissorum vniuersalium. & *d. numer.* 78. *ac* 79. contraria fundamenta euertit. *num.* autem 80. *vsque ad* 83. proposito eo articulo, an heres conficiens inuentarium siue à testatore iussus, siue non, si dolore supprimat aliquas res, amittat beneficium Falcidiæ, ac Trebellianicæ; probabiliter defendit, ab eo non amitti Falcidiam, omnino verò non amitti Trebellianicam.

Limitatur decimosextò principalis nostra conclusio, vt † non procedat, vbi heres expresè re- 312.
miserit Trebellianicam, vel tacitè, restituendo hereditatem integram; nisi id errore ductus fecerit, vt latè probat Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 120. & 123. cum aliquot seqq. vbi etiam declarat, an id præiudicet creditoribus. Idem etiam post alios sentit Euerard. vbi sup. *numer.* 2.

Limita decimoseptimò in bonis † primogenitū. 313.
ita post Molin. *de Hispan. primogen. lib.* 2. *cap.* 17. *numer.* 26. *cum seq.* & Michaël Palaez *in tract. de maiorat. part.* 4. *quæst.* 1. *numer.* 5. docet Menoch. *d. præs.* 198. *numer.* 36. & *consil.* 800. *lib.* 8. & in expresè prohibitis per testatorem, ne alienentur, docet post alios Euerard. *loco cit. numer.* 4. & sentiunt alij, quos *in seq. limitat. circa med.* adducemus.

Limitatur decimooctauò præsens conclusio, † 314.
vbi Trebellianica expresè fuerit à testatore prohibita: quod quidem regulariter etiam in codicillis fieri posse supr. *ampliat.* 1. in initio satis ostendimus. Hæc verò limitatio extenditur, etiam, vt locum habeat in prohibitione facta per verba æquipollentia; ita, vt aliud significare non possint; qualia sunt, sine diminutione, sine detractione: secus, si aliud importare valeant, vt illa, omnem, totam, vniuersam hereditatem, omnia, vel vniuersa bona restituas; & similia: attento maximè iure nouo Iustiniani *in §. si verò expressim, Auth. de hered. & Falcid.* relato *in Auth. sed cùm testator, C. ad leg. Falcid.* vt latè, satísque comprobat Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 81. *cum tribus seqq.* Sicque conciliari possunt, & intelligi contrariæ hac in re sententiæ, de quibus fusè inter ceteros Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 4. *tit. ad Trebell. conclus.* 2. *vsque ad* 9. Card. Mantic. *d. tract. de coniect. vlt. volunt. lib.* 7. *tit.* 12. ferè per tot. Michaël Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 8. *numer.* 2. *cum seqq.* & Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 198. *numer.* 10. *vsque ad* 36. Petra *de fideicom. prohib. quæst.* 15. *numer.* 154. *cum duobus seqq.* & *numer.* 190. *vsque ad* 212. Quoad prohibitionem autem alienationis, quòd per eam inducta regulariter censeatur prohibitio Trebellianicæ præter

ter

ter probatos ab Euerard. *d. numer.* 4. à Gabr. *d. tit.*
ad Trebell. conclus. 9. *numer.* 1. Crass. *d. quæst.* 8. *num.*
8. Petr. *d. quæst.* 15. *numer.* 191. *&* 192. & relatos à
Mantic. *d. tit.* 12. *numer.* 19. Menoch. *d. præs.* 198.
numer. 27. tradit etiam post alios Peregr. *d. artic.* 3.
numer. 91. licèt contrarium teneant alij, quos sequi
videtur Menoch. *d. præs.* 298. *numer.* 28. *&* *consil.*
177. *numer.* 27. ac Mantic. *d. tit.* 12. *numer.* 20. vbi
etiam eam latiùs confirmat. Retenta verò priori
sententia, quam omnes antea citati fatentur; illius
regula procedit non modò in prohibitione aliena-
tionis citra simplex fideicommissum, sed etiam cùm
adiecta est simplici, & absoluto fideicommisso; vt
satis probat Peregr. *d. numer.* 91. Secundò proce-
dit non solùm in prohibitione alienationis certæ rei,
certorúmve bonorum, fauore legatariorum; id
quod omnes admittunt, ac signanter relati, & pro-
bati à Peregr. loco mox allegan. necnon à Menoch.
d. præs. 198. *num.* 25. *cum seq.* vbi id iuribus pariter
comprobat: verùm etiam, cùm testator prohibuit
alienari omnia bona, seu hereditatem, vel eius
quotam partem fauore fideicommissariorum vni-
uersalium, vt multi voluerunt apud Menoch. *ead.*
præs. 198. *numer.* 27. vt contra alios latè confirmat
Peregr. *d. numer.* 91. *versic. secundò restringunt, circa*
med. & versic. seq. Quæ tamen regula contra Catell.
Cottam, *in Memor. verbo, Trebellianica, in fin.* re-
stringitur à Menoch. *d. præsumpt.* 198. *numer.* 30. vbi
alienatio prohibita est in certa quota hereditatis,
vel bonorum: ac præterea fallit primò secundùm
multos, vt procedat vbi prohibitio alienationis fa-
cta est fideicommissario, non autem cùm heredi
tantùm. ita post alios Peregr. *d. numer.* 91. & multi
relati à Mantic. *d. tit.* 12. *numer.* 2. *in fin.* iuncto
numer. 22. & Menoch. *d. numer.* 28. *vers. tertia opi-*
nio. cui sententiæ ipse quoque satis adhæret *num.*
29. licèt eam *ibi* non leuiter, neque omninò imme-
ritò impugnet. Fallit secundò quoad filios primi
gradus, qui detrahunt Trebellianicam, non obstan-
te prohibitione alienationis: sicut etiam iis regula-
riter non obstat ipsa prohibitio expressa Trebellia-
nicæ, vt suprà *ampliat. vlt.* docuimus, atque ita
hanc fallentiam plerique tenent relati, & laudati à
Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 93. iuncto *numer.* 107. *cum*
seq. à Petr. *d. quæst.* 15. *numer.* 192. *vers. nihilominus,*
Crass. *d. quæst.* 8. *numer.* 9. & Mantic. *d. tit.* 12. *nu-*
mer. 22. *&* 24. vbi id locum habere docet etiam cùm
hi filij aliis filiis, seu descendentibus testatoris ro-
gati sunt hereditatem restituere. De illis autem ver-
bis, *pleno iure*, licèt plerique relati à Menoch. *d.*
præs. 198. *numer.* 12. Mantic. *d. tit.* 12. Peregr. *d. art.*
3. *numer.* 95. & Crass. *d. quæst.* 8. *numer.* 7. velint,
per ea Trebellianicam censeri prohibitam; ipsi ta-
men post alios in contrariam sententiam inclinant,
quam pluribus citatis sequitur etiam Peregr. *d. art.*
3. *numer.* 94. *&* 96. vbi in fine subdit, Falcidiam ad
Trebellianicam prohibitam censeri, cùm iussit,
plenam hereditatem, aut plenum legatum præsta-
ri: sicut de verbo, *integrum*, probauerat *numer.* 90.
& Menoch. *numer.* 14. Reliquas porrò coniecturas,
ex quibus colligitur Trebellianicam verbis æqui-
pollentibus fuisse prohibitam, videre licet apud
auctores prædictos, præcipuè verò Peregr. *d. art.* 3.
numer. 94. *vsque ad* 166. necnon Gabr. *in d. tit. ad*
Trebellian. conclus. 2. *vsque ad* 9. per tot. Mantic.
Crass. Petr. & Menoch. in locis circa initium huius
limit. per nos allegat. Nunc autem ad postremam
præsentis conclusionis limitationem transeamus: si
315. illud quoad hanc limitat. non omittamus, quòd, †
si filius, cui est facta prohibitio Trebellianicæ,
agnoscit patris testamentum, & in eo contenta ex-
pressè per actum iudicialem; vel extraiudicialem,
nequeat deducere Trebellianicam; vt late post alios
docet Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 119. secus probans
num. præced. fore, vbi simpliciter solùm, ac tacitè
illud approbauit, ex eo hereditatem adeundo. idem
tenet Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 11. *numer.* 10. ac primum,
post Paris. *consil.* 26. 27. 18. *&* 26. *volum.* 2. tradit
quoque Gabr. *d. tit. ad Trebellian. conclus.* 1. *numer.*
15. Limitatur nunc postremò nostra principalis
conclusio, vt † in Trebellianicam imputentur 316.
quæcumque heres capit iudicio testatoris: vt per
text. *in l. in quartam, l. quod autem, l. id autem, ff.*
ad leg. Falcid. & l. deducta, §. nummus, ff. ad Trebell.
notant *ibi* Doctor. & Michael Crass. *d. §. Trebellia-*
nica, quæst. 20. *numer.* 4. Pro huius autem limita-
tionis, ac regulæ † extensionibus, restrictioni- 317.
bus, ac declarationibus, ne nimis longum faciam,
candidum lectorem remitto ad ea, quæ fusè hac de
re tradunt inter ceteros Crass. *d. §. Trebellianica,*
quæst. 10. 11. *ac* 12. & Peregr. *d. art.* 3. *à numer.* 28.
vsque ad 58. *& artic.* 39. *numer.* 3. & aliquot seqq.
In specie verò quoad imputationem fructuum siue
tempore mortis testatoris extantium, siue post
eam, & ante, vel post aditam hereditatem per-
ceptorum, videri potest Crass. *d. quæst.* 11. Ant.
Gabr. *d. tit. ad Trebell. conclus.* 12. & Peregr. *d. tract.*
de fideicom. artic. 49. ferè per tot. & quoad imputa-
tionem alienatorum ex bonis fideicommissi simpli-
citer relicti, Crass. *d. §. Trebellianica, quæst.* 9. *num.*
7. alienatorum verò ex bonis fideicommissi, per
quod quis grauatus est restituere id, quod supererit;
Gabr. *d. tit. ad Trebell. conclus.* 13. eáque *vlt.* ex *num.*
6. sicut & cetera, quæ ad Trebellianicam pertinent,
sumi possunt ex Gabr. *d. tit. ad Trebell.* Crass. *d. §. Tre-*
bellianica, Peregr. *d. art.* 2. 3. *&* 5. Petr. *d. tract.*
de fideicom. prohib. quæst. 15. *à numer.* 150. *vsque ad*
212. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 11. *ac* 12. *de coniect. vlt.*
volunt.

Quoad illum verò notabilem, ac necessarium
articulum, † an illud quod non detrahitur ex vna 318.
parte fideicommissi vniuersalis non defalcabili, ce-
dat ad onus partium defalcabilium, dicemus *concl.*
seq. ampliat. 3. vbi de Falcidia: in hoc enim idem
de Trebellianica quoque statuendum est; vt adno-
tauit Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 4. *numer.* 3.
per reg. text. *in l. Marcellus, §. quod autem, ff. ad*
Trebellian. & §. sed quia heredes, Instit. de fideicom.
hered. & quoad illum articulum, an Trebellianica,
vbi non est expressè prohibita, deducatur contra
voluntatem defuncti, vide Couar. *d. cap. Raynaldus,*
§. 3. *num.* 6. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 11. *num.* 8. Peregr.
d. art. 3. *num.* 46. & Petra *de fideic. prohib. quæst.* 15.
num. 151.

VIGESIMAPRIMA CONCLVSIO.

Heres grauatus legatis, seu fideicommissis particu-
laribus, † ex iis detrahere potest quartam Falci- 319.
diam in eorumdem restitutione. text. sunt *in l.* 1. &
toto penè tit. *ff. & C. ad leg. Falcid. §. sed quia here-*
des, Instit. de fideicomm. hered. necnon *Instit. de leg.*
Falcid. & auth. de hered. & Falcid. passim; & Doctor.
ibidem adnotarunt, atque alibi sæpe, & inter recen-
tiores Crass. *d. tract. de success. §. Falcidia, in princ.*
num. 3. 4. *&* 5. *quæst.* 1. *numer.* 1. *& quæst.* 3. *numer.*
1. *&* 2.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt Falci-
dia † resecet ipso iure quoad dominium; ita, vt 320.
quadrans non transeat ad legatarium: secus quoad
obligationem. ita pluribus relatis ex communi re-
soluit Michaël Crass. *d. §. Falcidia, in princ. numer.*
4. inductaque etiam est fauore testatoris, vt faci-
liùs, qui ab eo scriptus est heres, adeat heredita-

 tem,

tem, ac defuncti voluntatem in reliquis impleat; vt ex communi tradit Crass. *ibidem numer.* 5. post Alciat. *paradox. lib.* 5. *cap.* 19. & ipse Iustinianus Imper. adnotauit *Instit. de leg. Falcid. in princ.*

321. Amplistur secundò, † vt etiam fideicommissarius vniuersalis detrahat Falcidiam ex legatis, seu fideicommissis particularibus, aut simpliciter relictis, aut in quibus grauatus fuit heres, qui cogitur hereditatem adire: vt satis docet Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 1. *numer.* 4. *&* 5. Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 3. *numer.* 6. vbi idem probat in casu, quo heres in gratiam fideicommissarij eam non detraxit; quod & post alios tradit Crass. *d. quæst.* 1. *numer.* 3.

Ampliatur tertiò, vt heres grauatus fideicommisso vniuersali, ac simul fideicommissis particu-
322. laribus, seu legatis, † detrahere potest simul Trebellianicam, & Falcidiam pro rata legatorum, & eius, quod residuum est; vt docet, ac declarat Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 3. ac latiùs *artic.* 4. maximè *numer.* 27. *&* 29. vbi iunctis omnibus ferè num. præceden. rem hanc fusiùs pertractat: de qua etiam videndus Crass. *d. tract. de success. §. Trebellianica, quæst. vlt.* & quod diximus *conclus.* 19. *in fin.* Illud autem hoc loco adnotandum est, quod idem Peregr. tradit, & confirmat *d. art.* 4. *n.* 30. *&* 31. hanc regulam rectè procedere, vbi legata sunt defalcabilia. quòd si talia non sint, distinguendum esse: nam quædam sunt legata, & fideicommissa, quæ ex priuilegio suo non defalcantur, veluti relicta ad pias causas, & ordinata à milite in militia; & his casibus præiudicium est heredis, ac ideo, quod ab istis non detrahitur, non reflectitur ad onus aliorum legatariorum, & fideicommissariorum, sed de istis detrahitur Falcidia, & Trebellianica, prout detraheretur, si alia non essent priuilegiatæ. idque etiamsi legata illa relicta fuerint diuersis personis. quædam inde falcabilia sunt ex voluntate testatoris: & hoc aut quia in iis expressè sit prohibita Falcidia; & tunc Falcidiam, quam heres ex his non detrahit, nec etiam detrahit ex aliis; aut quia testator iusserit integrè, & sine diminutione præstari; & hoc casu Falcidia, quæ ex istis non detrahitur, deducitur in aliis; ita, vt heres integram quartam capiat. atque in hoc postremo membro idipsum in Falcidia sentit quoque post alios Card. Mantic. *d. tract. de coniect. vltim. volunt. lib.* 9. *tit.* 14. *numer.* 24. idémque dicendum de Trebellianica quoad fideicommissum vniuersale; Peregr. *d. numer.* 31. ex Castren. *l. Marcellus, §. idem Pomponius, ff. ad Trebell.* Rot. *decis.* 12. *de testament. in antiq.* Alciat. *consil.* 178. *lib.* 9.

323 Ampliatur quartò, vt † etiam ex legato relicto filiis testatoris deducatur Falcidia. ita post Aret. *consil.* 12. tradit Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 71. sentitque post alios Gabr. *d. tit. ad Trebellian. conclus.* 11. *numer.* 13.

324. Ampliatur quintò, vt † ex re certa, in qua institutus quis est, possit coheres vniuersalis datus à testatore, & adiens hereditatem detrahere Falcidiam. ita ex communi resoluit Crass. *d. tract. de succession. §. hereditas, quæst.* 3. *numer.* 5. & pluribus relatis *d. §. Falcidia, quæst.* 5. per tot. necnon Card. Mantic. *d. tit.* 14. *numer.* 10. *cum quatuor seqq.* & Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 9. vbi ex Bald. idem sentit etiam in filio instituto in re certa, dato coheredi. Ratio est, quia institutus in re certa dato coherede vniuersali adeunte saltem quoad rem ipsam, est loco legatarij; vt post Crass. & alios docuimus *conclus. præced. limit.* 3. *illat.* 2. præsertim verò eundem Crass. *d. tract. de succession. §. heredibus, quæst.* 3. *numer.* 3. *&* 4. qui idipsum tradit *eod. tract. §. institutio, quæst.* 22. *num.* 6. idémque erit in institutione de quota hereditatis, dato alio herede vniuersali adeunte; quoniam & hic est loco legatarij, vt ex Peregr. diximus *conclus. præced. limit.* 3. *illat.* 1 *in fin.*

Ampliatur sextò, quòd si heres institutus sit de liberis testatoris, quibus debetur legitima, † is 325 possit etiam simul deducere Falcidiam de fideicommissis particularibus, seu legatis, quibus post mortem, vel sub conditione grauatus sit. ita post multos tradit, satísque probat Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 55. *vers. contrarium.* in hanc etiam partem inclinare videtur post alios Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 1. *num.* 9. *vers. contrarium verò*; licèt plures mox *eod. num.* 9. *in princ.* pro contraria sententia retulisset. Mantic. verò *lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 11. *& seq.* post alios priori sententiæ adhæret. *lib.* autem 9. *tit.* 14. *num.* 26. posteriori.

Ampliatur septimò, vt † detrahi possit Falci- 326. dia ex fideicommissis particularibus, & legatis relictis siue in testamento, siue ab intestato; vt ex magis communi, & veriori post Socin. *in l. in quartam, num.* 4. *ff. ad leg. Falcid.* tradit Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 3. *num.* 3.

Ampliatur octauò, vt † etiam de legato, seu 327. fideicommisso hereditatis alterius, aut bonorum mobilium, & immobilium detrahatur Falcidia; vt constat ex adductis *conclus. præced. limit.* 4. *&* 5. & Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 2. *numer.* 7. *vsque ad* 10. vbi alia exempla affert fideicommissi specialis, seu particularis.

Ampliatur nonò, vt † de legatis alicui in alte- 328. rius pœnam detrahatur Falcidia, vt post alios ex communiori tradit Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 4.

Ampliatur decimò † etiam in donationibus 329. causa mortis. ita glos. *in l. in donationibus,* per text. *ibi C. ad leg. Falcid.* cum aliis ad id alleg. per Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 8. *numer.* 1. qui *numer.* 2. idem probat in donationibus inualidis, quæ morte confirmantur, vt inter virum, & vxorem, inter patrem, & filium; dummodo donationes illæ confirmatæ fuerint in testamento, vel codicillis; aliàs secus. *num.* autem 3. quoad mortis causa capionem latiùs distinguit; quem videas.

Ampliatur vndecimò, vt locum habeat Falcidia † in singulis heredibus. ita Mantic. *d. tit.* 14. *n.* 330. 12. per text. *l. in singulis, ff. ad leg. Falcid. & §. & cum quæsitum, Instit. de leg. Falcid.*

Ampliatur denique vt coheres † possit de præ- 331. legatis suo coheredi vniuersali, cùm grauatus fuit supra dodrantem suæ portionis, Falcidiam detrahere: vt per text. *in l. ex facto, ff. de hered. instituen. l. Nesennius, ff. ad leg. Falcid. & l. à coheredibus, C. eod. tit.* tradit Mant. *d. num.* 12.

Limitatur nunc primò præsens conclusio, vt † 332. fideicommissarius vniuersalis regulariter non detrahat Falcidiam. ita Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 1. *numer.* 2. per text. *in l. lex Falcidia, §. nunquam, ff. ad leg. Falcid.* quod *numer.* 3. temperat, nisi heres in gratiam fideicommissarij eam non detraxerit; *num.* autem 4. vbi heres eam non detraxit, quia coactus adiuit hereditatem. Eadem verò limitatio procedit etiam in legatario, qui grauatus sit fideicommisso particulari; prout per text. *d. §. nunquam,* tradit, ac latiùs confirmat Peregr. *d. art.* 3. *num.* 5. & Crass. *d. quæst.* 1. *n.* 7. vbi ex communi id temperat primò, nisi sibi quoque ab herede detrahatur; *& n. seq.* temperat secundò pariter ex communi, vt legatarius detrahere possit ex persona heredis, qui in eius gratiam non detraxit, cùm posset.

Limita

333. Limitatur secundò, vt † institutus in re certa, dato ei coherede vniuersali adeunte, noo dettahat Falcidiam, vt ex communiori, ac veriori non paucis relatis tradit Crass. *d. quæst.* 1. *numer.* 6. quam etiam post alios sequitur Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 8. quia Falcidiam regulariter nullus detrahit, nisi heres vniuersalis, *d. §. nunquam.*

334. Limitatur tertiò, vt † de legatis seu particularibus fideicommissis ad piam causam non detrahatur Falcidia. Nam quicquid fuerit de iure antiquo *in l.* 1. *§. ad municipium, ff. ad leg. Falcid.* certè id procedit iure Cod. vt *in l. si quis ad declinandam, §. sin autem, il* 1. *& il* 2. *C. de Episc. & cleric.* & multo magis iure Auth. nimirum *in §. si autem heres, auth. de Eccles. tit. collat.* 9. vnde sumptus est teat. *in auth. similiter, C. ad l. Falcid.* & *ibi* omnes id adootarunt latè, Tiraq. *de priuil. pia causa, priuil.* 26. Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 3. *numer.* 5. & Eoerard. *in Topic. iur. loc. à Falcid. ad Trebell. numer.* 1. Idque procedit, licèt mediatè legetur ad pias causas, ex relatis à Tiraq. *d. priuil.* 26. de communi testatur Vasq. *de success. progress. lib.* 3. *§.* 26. *numer.* 24. quem sequitur Crass. *d. quæst.* 3. *numer.* 6. quod tamen vltimom verum est, cùm certum sit legatom peruenturum ad eausam piam, aliàs heres detrahet Falcidiam, præstita cautione de ea restituenda eueniente casu; prout post alios declarat Tiraq. *d. priuil.* 26. *vers. sed hoc vltimum.* Irem procedit, licèt filij essent instituti, & grauati; ita Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 62. post Cagnol. *in l. Papinianus, §. meminisse, numer.* 18. *ff. de inoffic. testam.* vbi de communi testatur. Præterea locum etiam habet, licèt locus non sit pius, modò causa sit pia; vt post alios adnotauit Petegr. *d. artic.* 3. *numer.* 63. *vers. & nota.* Crass. verò *d. quæst.* 3. *n.* 7. ex eodem Vasq. suprà, *numer.* 44. per glosam communiter approbatam *in auth. sed cùm testater, C. ad l. Falcid.* hanc limitationem restringit pri-
335. mò, † vbi testator iussit Faleidiam deduci etiam de legatis piis. idémque post alios voluit Tiraq. *d. priuil.* 26. *limit.* 5. Crass. verò *numer.* 8. testringit secundò, vbi legata pia simul cum non piis excedunt vites patrimonij: tunc enim omnia reducuntur ad patrimonium pro rata, túncque de piis non deducitur Falcidia, sed tantùm de non piis. idque etiam sentit post multos Tiraq. sup. *limit.* 4. Crass. verò *numer.* 9. ea multorum sententia restringit ter-
336. tiò, † vbi causa etiam pia sit institota: quod etiam post alios defendit Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 69. *&* 70. licèt contrarium non pauci ex non leui fundamento voluerint relati à Peregrin. *d. numer.* 69. Tiraq. *d. priuil.* 26. *vers. contrarium tamen*, & Gabr. *commun. conclus. lib.* 4. *tit. ad Trebell. conclus.* 11. *num.* 8. *vers. contrarium*, & probati à Crass. *d. num.* 9. *vers. sed contrarium.* Quartò restringitur ea Tiraq. cum nonnullis *d. priuil.* 26. *vers. limita tertiò*, & Gabr. alios allegante *d. conclus.* 11. *numer.* 9. *&* 10. quem etiam sequitur Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 67. vt, si eidem relictum sit vnum legatum ad pias causas, aliud ad non pias, detrahatur tanta portio, quanta sufficit pro Falcidia vtriusque. Restringitur denique ea eod. Gabr. *d. conclus.* 11. *numer.* 11. post alios, quòd de quantitate illa, quæ superest eerto operi pio, ad quod legatum relictum est, detrahi possit Falcidia, quod etiam nonnullis telatis tradit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 68. atque ante eum post plores Tiraq. *d. priuil.* 26. *vers. secundo est limitandum.* Inmo Gabr. sup. *numer.* 12. id ex Alex. sententia Ang. allegantis ita extendit, vt, si is esset
337. quoque nudus executor, † possit totum, quod reliquum est, pro sua Falcidia retinere. In quo tamen refert Socin. qui contrariam seuteotiam tenet, eámque communem testatur: quæ mihi quoque verior videtur, quoniam, vt paulo antè ostendimus, regulariter solus heres Falcidiam detrahit, *l. lex Falcidia, la* 2. *§. nunquam, ff. ad leg. Falcid.* cum simil.

Limitatur quartò, vt † de legitima filiorum 338.
Falcidia non detrahatur; vt ex communi sententia per text. *in l. scimus autem, C. de inoffic. testam.* tradit Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 6. per tot. idémque voluit glos. recepta *l.* 1. *§. ad municipium, ff. ad leg. Falcid.*

Limita quintò, quòd † ea legato dotis, vel pro 339.
virginibus maritandis paoperi facto non detrahitur Falcidia, aut legato dotis restituendæ vxori: quod vtrumque satis probat Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 7. *numer.* 1. vbi secus etiam esse probat, cùm legatur commodum repræsentationis in dote, quæ post eertum tempos, aut pro parte in singulos annos erat soluenda: licèt *ibidem* alios referat contrarium in hoc sentientes.

Limitatur sextò, vt † non detrahat heres gra- 340.
uatus Falcidiam, si ei renuntiauerit, quod potest, vt satis probat Mant. *d. tit.* 14. *numer.* 6. & Peregr. *d. art.* 3. *numer.* 123. qui *numer.* 124. idem docet de tacita temissione facta per solotionem legatorum integram citra errorem facti per permittendo legatarium rem possidere. quod etiam docuit Euerard. *in Topic. iur. loc. à Falc. ad Trebell. numer.* 2. per text. *in §. si verò expressim, auth. de hered. & Falcid. collat.* 1. *& auth. sed cùm testator, C. ad leg. Falc. num.* autem 125. *cum duobus seqq.* idem Peregr. declarat, an, & quando hæc remissio præiudicet creditoribus defuncti.

Limita septimò, vt † heres, qui legata relicta 341.
euertere curauit, amittat Faleidiam. ita Petegr. *d. art.* 3. *numer.* 59. per text. *in l. beneficio, ff. ad leg. Falcid.* vbi glos. & Scriben. exemplificant in eo, qui celauit, vel cancellauit legatum: subditque idem in herede qui intra annum monitus non impleuit voluntatem defuncti, per text. *in §. si autem non implens, versic. si verò nulla, auth. de hered. & Falcid.* per quem text. & auth. *hoc ampliùs, C. de fideicom.* idem docet *numer.* 71.

Limira octauò, quòd in testamento militis † 342.
cessat regulariter Falcidia. ita per text. *in l. in testamento, ff. de testam. milit. & l. in testamento, C. ad leg. Falcid.* tradit Peregr. *d. artic.* 3. *numer.* 60. vbi com *numer. seq.* id declarat. Verùm, quòd indistinctè hodie etiam in relicto à milite locum habeat Falcidia, satis probat text. *in §. quia verò, auth. de hered. & Falcid.* & adnotauit *ibi* glos. ab aliis approbata *in verbo, militari.*

Limitatur nonò, vt heres non conficiens inuentarium rerum hereditatis † amittat ius dedocen- 343.
di Falcidiam. text. est *in §. si verò non fecerint, auth. de hered. & Falcid.* per quem, præter Doctor. *ibi*, & alibi sæpe, Id adnotauit Peregr. *d. artic.* 3. *num.* 73. & Crass. *d. §. Falcidia, quæst.* 12. *numer.* 1. vbi hanc communem opinionem nonnullis relatis asserit. *num.* autem 2. ea veriori sententia post Imol. & Alex. docet hoc inuentarium noo prodesse fideicommissario, nisi quoad exceptionem. Quòd si heres non conficiat inuentarium, illud conficere potest fideicommissarius ad effectum etiam Falcidiæ detrahendæ, vt idem Crass. ex communi post alios resoluit *n.* 3. subdens pariter ex communi, quòd, si illud non conficiat fideicommissarius, tenebitur sicor heres, creditoribus ac legatariis vltra vires hereditarias. Plura verò de hoc inuentario, & pœna illud non conficientis, aut aliqua bona in eo supprimentis, videas, si lubet, apud Peregr. *d. num.* 73. *vsque ad* 83.

Limita

Limitatur decimò nostra conclusio, vt non pro-
344. cedat, † vbi testator expresse prohibuerit rei detra-
ctionem Falcidiæ: tunc enim etiam heres detrahe-
re non poterit. text. est *in §. si verò expressim, auth. de hered. & Falcid. & auth. sed, cùm testator, C. ad leg. Falcid.* per quem id adnotarunt DD. *ibi* atque alibi sæpe, & per hæc ipsa iura tamquam certum, & indubitatum statuunt inter recentiores Card. Mantic. *d. tit. 14. num. 3.* Gabr. *d. tit. ad Trebell. concl. 1. num. 1.* Crass. *d. §. Falcidia, quæst. 10. num. 1.* vbi de communi, Peregr. *d. art. 3. num.* 85. & Menoch. *d. lib. 4. præs.* 198. *num.* 2. Quòd si testator expressè non prohibeat Falcidiam, cùm prohibere possit, adhuc dicitur heres contra eius voluntatem tacitam illam detrahere, vt ex communi resoluit Crass. *d. §. Falcidia, quæst. 11.* per tot. sentitque post alios Couar. *d. c. Raynaldus. §. 3. num 6. de testament.* Mantic. *d. tit. 14. n. 15.* & Peregr. *d. art. 3. num.* 86. optimè quoque tradens, quòd, quando testator prohibet eius detractionem, tunc clarum est, eam detrahi contra expressam testatoris voluntatem; sicut, quando detractionem expressè permittit, dicitur Falcidia detrahi ex voluntate testatoris: & hanc permissionem multùm prodesse posse, velut in casu *l. Titia, ff. ad leg. Falcid.* Quamuis autem plerique velint, censeri Fal-
345. cidiam expressè prohibitam † per verba illa generalia, *omnia bona*, vt ex relatis à Menoch. *d. præsumpt.* 198. *num.* 11. tamen ipse ibi post alios in contrariam sententiam declinare videtur: quam apertiùs tenet, & comprobat Peregr. *d. art. 3. num.* 88. *cum duobus seqq.* vbi idem ostendit de verbis illis, *omnia, totam*, vel *vniuersam hereditatem*: & eam regulam tradit, satisque confirmat, quòd ea dumtaxat verba inducunt expressam Falcidiæ prohibitionem, quæ aliud significare non possunt. ex quo infert *n.* 84. verba illa, *sine diminutione*, aut *sine detractione*, importare expressam prohibitionem; quod etiam post alios tradit Mantic. *d. tit. 14. numer.* 18. Crass. *d. quæst. 10. numer.* 3. & Menoch. *d. præs.* 198. *num.* 16. *num.* autem 90. Peregr. idem docet de illis verbis, *integrum legatum*; quod & post alios tradit Mantic. *d. tit. 14. num.* 17. & Crass. *d. quæst. 10. num.* 2. & 4. vbi de illis verbis, *ad integram solutionem legatorum teneatur*, sentitque post multos Menoch. vbi suprà, *numer.* 14. & 19. ac de illis verbis, *plenum, & liberum legatum*, tradit Peregr. *d. art. 3. num* 95. iuncto *numer.* 96. *in fin.* secus esse docens *ead. num.* 96. de illis, *pleno iure*, & illo, *libere*, post multos quos recenset *ibidem*, & *numer.* 94. & de verbis, *pleno iure*, sentire videtur cum aliis plerisque Menoch. *d. præs.* 198. *num.* 12. *cum seq.* & Mantic. *d. tit. 14. numer.* 20. dum se remittit ad ea, quæ tradiderat de Trebellianica *lib.* [illegible] *tit. 12. vers. sed eleganter*; vbi quoad Trebellianicam in hanc sententiam inclinat: quam etiam in Falcidia multi tenent, quos refert Crass. *d. quæst. 10. n. 5. vers. contrariam sententiam*, eandem æquiorem, asserens, licèt ipse oppositam sequendam iudicet. Similiter prohibita censetur Falci-
346. dia † per prohibitionem alienationis; prout per text. *in §. si quando, auth. vt spons. larg. & auth. sed & in ea, C. ad leg. Falcid.* tradunt Euerard. *sup. numer.* 4. & post alios Mantic. *d. tit. 14. numer.* 16. & Peregr. *d. art. 3. num. 91. in princ.* Rectè autem id intelligit Mantic. *d. numer.* 16. cùm testator adiunxit, velle se, vt res legata ad successorem legatarij perueniat, seu apud eius successores permaneat; prout ea iura loquuntur; nam & aliàs prohibitio alienationis nuda à causa, nulla est, *l. filiusfamilias, §. diui. el 2. ff. de legat.* [illegible] cùm simil. rectè quoque Peregr. post alios *d. num. 91. vers. secundo limitant aliqui*, id restringit, vt procedat vbi prohibitio alienationis facta sit legatario; secus verò esse, vbi
347. facta sit heredi. Item recenserit † in herede ex liberis primi gradus, seu filiis, vt sentit Peregr. *d. numer. 91. vers. tertiò, restringunt*, dum ait, in Trebellianica hunc articulum pendere ab eo, an Trebellianica possit filiis primi gradus prohiberi. ipse verò *eodem artic. 3. numer.* 109. satis defendit, sicut Trebellianicam, ita & Falcidiam non posse liberis primi gradus, seu filiis suis à testatore prohiberi, præcipuè per text. *in l. iubemus, C. ad Trebell.* ibi, idémque in retinenda legis Falcidiæ portione obtinere volumus: vnde eam legem, quæ eximit filios, seu liberos primi gradus ab imputatione fructuum in Trebellianicam, locum etiam habere in Falcidia idem Peregr. satis probat *art. 49. num.* 58. id ex ipso text. colligens, ex quo idemmet post alios *d. artic. 3 num.* 108. 110. 111. ostendit, Trebellianicam prohiberi non posse liberis primi gradus, seu filiis testatoris. Sed expressè, quòd liberis primi gradus, seu filiis testatoris ab eo prohiberi nequeat Falcidia, tenet post alios Peregr. *d. art. 3. num.* 93. dum docet, prohibitionem de alienando non impedire detractionem Falcidiæ, & Trebellianicæ in illis casibus, & personis, in quibus harum quartarum detractio inhiberi nequit, veluti in liberis primi gradus, hoc est, in filiis. singulariter verò Mantic. *d. tit. 14. numer.* 19. post Castren. Corn. & Ruin. aduertit, quòd, cùm per verbum vniuersale inducitur prohibitio Falcidiæ, debet intelligi, vt habeat locum † 348.
quando illud verbum vniuersale determinat verbum significans executionem, vel præstationem; vtputa, si testator dixerit, volo integrum fundum solui, vel præstari: aliud autem est, si determinet verbum dispositiuum; veluti si dictum fuerit, integrum fundum lego.

Quòd si pro complemento huius limitationis quæras de aliis coniecturis, seu verbis, ex quibus inducitur prohibitio Falcidiæ æquipollens expressæ prohibitioni, remitto te inter ceteros ad Mantic. *d. tit. 14.* & Menoch. *d. præs.* 198.

Limitatur denique præsens conclusio, vt † in 349.
Falcidiam imputanda sint ab herede ea quæ ipse alienauerit. sic post alios Peregr. *d. tract. de fideicom. artic. 39. numer. 3. ac seqq.* & Crass. *d. §. Falcidia, quæst. 9. numer.* 5. vbi ambo id declarant. apud quos etiam videri possunt cetera, quæ de imputandis in Falcidiam hoc loco quæri possunt, hunc quidem *d. quæst. 9.* necnon 13. *vsque ad* 18. illum verò *d. artic. 3. numer. 28. vsque ad* 55. ex quibus, præcipuè verò ex Crass. *d. quæst. 9. num. 6. cum seq. ac d. quæst. 13. num. 2. & duob. seqq.* imputari ea, quæ capiuntur iudicio testatoris iure, ac titulo hereditario, secus si alio titulo, nisi aliunde appareat de ipsius voluntate. & in specie quoad fructus videndus Crass. *d. quæst. 9. in fin. & d. quæst. 18. per tot.* ac Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 49.* passim. Atque hæc de præsenti conclusione dicta sint satis: iamque ad duas reliquas huius quæstionis conclusiones transeamus; si prius candidum lectorem admonuerimus, conclusionem illam, quæ hic commodè subnecti poterat de derogatione illa fideicommissi, quæ iuris auctoritate fit per consuetudinem, aut præscriptionem, consultò à nobis reseruari quintæ huius cap. quæstioni, ne præ[illegible]ns quæstio nimis excrescat: cùm maxi[illegible] commodior locus ille futurus sit, vbi de p[illegible]sonis, q[illegible] fideicommissa detrahere possunt, ex pro[illegible] d[illegible]seremus; consuetudo verò ab aliqua v[illegible]itate, atque adeò à persona ficta, & repræ[illegible], præse[illegible] ptio apud à singularibus personi[illegible] ind[illegible]tur, vt [illegible] cuique est, ibique br[illegible]ter ostendemus. [illegible]

[illegible]d

ad duas, quæ remanent in præsenti quæst. conclus.
veniamus: quarum prior erit de causa, ob quam
introducta est derogatio fideicommissorum; altera
ex hac penè consequens, an huiusmodi derogatio
fauorabilis sit, vel odiosa. Igitur

VIGESIMASECVNDA CONCLVSIO
sit. Causa, ob quam derogatio fideicommissi intro-
350. ducta à iure fuit, † est vtilitas, vel necessitas si-
ue publica, siue etiam priuata. Prior pars conclus.
quæ est de vtilitate, vel necessitate publica, & est
de mente Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 52. *nu-
mer.* 159. *&* 160. post Capic. *decis. Neapol.* 108.
& alios; satis probatur primò, quia publicè ex-
pedit, vt supremæ hominum voluntates suum
sortiantur effectum, *l. vel negare, ff. quemad. te-
stamen. aper.* ad quod etiam est text. *in l. Gallus,
§. quid, si quis*, aliàs, *quid si is, qui, ff. de lib. &
posthum.* vbi glos. *verbo, vtilitate*, aliàs, *vtilitatem*;
quam inter ceteros *ibi* laudat Bald. & Ias. ex eo
text. docet, reipublicæ interesse, ne testamenta
rumpantur. Bonus etiam text. *in l. 1. C. de sacro-
sanct. Eccl.* vbi dicitur, nihil esse, quod magis ho-
minibus debeatur, quàm vt supremæ voluntatis,
postquàm iam amplius velle non possunt, liber sit
stylus: necnon quod habetur *in l. qua ratione, §.
hæ quoque res, ff. de acq. rer. dom. & §. per tradi-
tionem, Instit. de rer. diuis.* nihil esse tam conue-
niens naturali æquitati, quàm voluntatem do-
mini volentis rem suam in alium transferri, ra-
tam haberi. At verò aliqua fideicommissi dero-
351. gatio auctoritate legis inducta, † nimirum ea,
quæ fit per legem Falcidiam, & Trebellianicam,
iuxta id, quod diximus initio duarum mox præ-
ceden. conclus. & tradidit Peregr. *d. tract. de fi-
deicom. artic.* 52. *numer.* 106. gratia testatorum,
& vltimarum voluntatum, quò eæ faciliùs exe-
cutioni mittantur, est introducta; prout quoad
legem Falcidiam, & Trebellianicam, præter Do-
ctor. initio statim præced. conclus. allegatos ad-
notauit quoque Card. Mantic. *d. lib. 9. de coniect.
vltim. volunt. tit. 14. num. 3. cum duobus seqq.* vbi e-
tiam in specie docet Falcidiam ad publicam vtilita-
tem inductam fuisse. quod etiam vtrumque satis
apertè habetur, quoad Falcidiam quidem ex *Instit.
de leg. Falcid. in princ.* iuncta *l. quod de bonis, §. 1. ff.
ad leg. Falcid.* quoad Trebellianicã verò ex *§. sed quia
heredes, Instit. de fideicom. hered.* Probatur secundò ex
*l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. pecuniam,
in princ. ff. de oper. publ. l. legatum, ff. de vsu, & vsufr.
legat. cap. nos quidem, de testam.* Conc. Trid. *sess. 22.
cap. 6. sess. 23. cap. 18. sess. 24. cap. 3. sess. 25. cap. 4.
de reformat.* quæ loca examinabimus. infr. *quæst.* 6.
conclus. 2. *huius cap.* vbi de causis, ob quas deroga-
ri potest fideicommissis, latiùs agemus; vnde et-
iam parebit id quod dictum est de publica vtilitate,
fore quoque de publica necessitate statuendũ ob id
etiã quòd necessitas, & euidens vtilitas in iure æqui-
parentur. Interim illud admonuisse sat erit, quate-
nus hac in re ibi legatorũ mentio fit, non incongruè
id conuenire fideicommissis: nam legata particula-
ria fideicommissis particularibus, sicut vniuersalia
legata fideicommissis vniuersalibus exæquata sunt,
l. 1. ff. de legat. 1. cum aliis quibus id latiùs ostendi-
mus suprà *quæst.* 1. huius eiusdem cap. prope me-
dium. Atque hanc priorem conclus. partem quo-
352. ad † bona maioratus, seu primogenituræ expres-
sè tenent Ludouic. Molin. senior *tract. de Hispan.
primog. lib. 1. cap. 8. num.* 28. & apertiùs *lib. 3. cap.
3. num.* 20. *ac lib. 4. cap. 3. num.* 1. cum aliquot seqq.
& alter Lud. Molin. *de iust. & iur. tom. 3. disp.* 649.
num. 1. 2. *&* 3.

Posterior autem præsentis conclus. pars, quæ
est † de vtilitate ac necessitate priuata, probatur 353.
primò ex iis, quibus suprà in hac ipsa quæst.
conclus. 4. demonstrauimus, iuris auctoritate bo-
na fideicommisso subiecta aliis non extantibus,
alienari debere pro solutione æris alieni testato-
ris ab ipso cum tertiis creditoribus contracti, &
posse etiam aliquando pro contracto cum ipso
herede: immo etiam ad vitam ipsius heredis pro
solutione æris alieni proprij: *conclus.* autem 5.
alienari posse pro solutione legatorum à fidei-
committente relictorum: *conclus.* 6. pro impen-
sa funeris ipsius fideicommittentis. & in multis
aliis ex præced. conclus. huius quæst. ostendimus,
de iure in plerisque casibus bona fideicommisso
subiecta alienari, atque adeò ei derogari posse,
aut etiam debere: quos omnes casus *d. quæst.* 6.
diligentiùs recensebimus, & eos, qui ad priuatam
necessitatem pertinent, ab illis secernemus, qui
ad vtilitatem pariter priuatam spectant. Nunc au-
tem hæc ipsa posterior pars præsentis conclus. pro-
batur secundò ex eo, quod hæc eadem quæst.
conclus. 7. tradidimus, heredem grauatum etiam
simplici fideicommisso posse res fideicommissarias
suas quoque tradendo permutare in vtiliores, aut
magis commodas fideicommissario, aut in res hu-
iusmodi pretium conuertere: grauatum verò re-
stituere id, quod de hereditate supererit, posse
id facere etiam in æquè vtiles, & commodas ei-
dem fideicommissario; præcipuè ex Peregr. *d.
tract. de fideicom. artic.* 40. *numer.* 32. *& conclus.*
9. heredem fideicommisso grauatum posse, im-
mo debere res fideicommissarias, si perituræ sunt,
aut deteriores futuræ, alienare, idque etiam pos-
se, vbi steriles sint, infructuosæ, valde sumptuo-
sæ, & fortuitis casibus subiectæ; ex eodem Pe-
regr. alios allegante *d. artic.* 40. *numer.* 37. Deni-
que probatur ex eo, quod idem Peregr. *d. tract. de
fideicom. artic.* 52. *num.* 159. post Capic. *decis. Nea-
pol.* 108. sentire videtur, nimirum † in vtilita- 354.
tem fideicommissi posse saltem cum Principis au-
ctoritate vnam rem fideicommissariam in aliam
commutare: & in bonis maioratus id tradunt
Molin. *de Hispan. primog. d. lib. 4. cap. 3. num.*
1. *& cap.* 4. passim, præsertim verò *numer.* 9.
& 12. atque alter Molin. *d. tom. 3. disput.* 641.
644. *&* 646. passim. *& disput.* 648. *numer.* 4.
& 5. *ac disput.* 649. *numer.* 4. valet autem ar-
gumentum saltem affirmatiuè à maioratu ad
fideicommissum, cùm sit eius quasi spe-
cies, vt latiùs *quæst. seq.* circa initium ostende-
mus.

VIGESIMATERTIA, & postrema CON-
CLVSIO. Derogatio fideicommissorum, li-
cèt † per se, ac regulariter sit odiosa, & restrin- 355.
genda: aliquando tamen est fauorabilis; atque
adeò tunc amplianda, iuxta *cap. odia, de reg.
iur. in 6.*

Prior pars conclusionis ex eo probatur, quòd fi-
deicommissum, postquam est inductum, in sui
conseruatione est per se, & regulariter fauorabile,
vt mox demonstrabimus; quare ipsius destructio,
ac diminutio, seu derogatio erit odiosa: nam
contrariorum, † contraria est ratio, & contra- 356.
rij effectus, *l. fin. §. vltim. ff. de legat. 3. l. ab
emptione, ff. de pact.* & quod operatur proposi-
tum in proposito, operatur oppositum in opposi-
to, *§. plus autem*, vbi Ang. & Ias. *Instit. de action.*
cum aliis ad id allegat. ab Euerard. *in loco à con-
trario, numer.* 7. *&* 8. quibus addo Bald. *l.* 1.
numer. 1. *C. quand. non pet. part. pet. accresc.* di-
ceurem,

centem, quòd à contrariis contraria inferuntur: quod idem aliis verbis scriptum reliquerat M. Tullius *lib. 5. Tuscul. quæst.* dum ait, quòd contrariorum contraria sunt consequentia. Quòd autem fi-
357. deicommissum † in sui conseruatione sit fauorabile, tenent multi relati à Crass. *d. tract. de success. §. fideicommissum, quæst. 2. vers. contrariam verò sententiam*, ac Mascard. *de probat. conclus.* 774. *numer.* 9. & 10. & alij quamplurimi probati à Marzar. *in epit. de fideicomm. 2. part. paulo post princ. quæst. 1. vers. sed pro parte contraria*, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 1. numer.* 28. & Peregr. *d. tract. de fideicom. artic. 1. numer. 23. vers. contra verò*, iuncto *numer.* 24. quibus adde plerosque relatos ab eodem Peregr. *d. art. 1. numer.* 38. præcipuè glos. *in l. qui duos, §. cùm in bello*, & *ibi* Socin. *col. vlt. vers. quartò infertur, ff. de reb. dub.* Nicol. de Neapol. & Ang. *in l. ex facto, §. si quis autem, ff. ad Trebell.* His verò addo ego D. Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt.* 67. *numer.* 20. *cum duobus seqq.* vbi sic ait, Bald. & alios multos, quos *ibi* recenset, verè, & rectè locutos esse, nimirum quando iam constat clarè, à testatore constitutum esse fideicommissum: eámque probat præcipuè per text. *in l. cogi, in princ. ff. ad Trebell.* vbi testator enixè rogauit peculium suum restitui, atque ideo fideicommissum apertè constitui: sed cùm fuisset dubitatum, an sub fideicommisso contineretur sola pecunia, vel tota successio, respondet Vlpianus, totam successionem contineri, ne intercedat fideicommissum: necnon per text. *Instit. de fideicom. hered. in princ.* in iis verbis; tantúsque fauor fideicommissorum factus est, &c. sic etiam apertè loquuntur alia iura, quæ Mantic. *d. n.* 28. allegat ad probandum simpliciter, fideicommissa esse fauorabilia. quibus adde text. *in d. §. si quis autem.* idem etiam probant rationes ad hoc ipsum adductæ ab eodem Mantic. *d. tit. 1. num. 14. vsque ad* 19. & Peregr. *d. art. 1. num. 23. vers. contra verò*, necnon *num.* 24. 25. & 43. *vsque ad* 52. atque inter alias ea non postremum locum obtinet, quòd in testamẽtis, & aliis similibus vltimis voluntatibus plenior sit interpretatio, *l. 3. ff. de vin. trit. & ol. leg. l. in testamentis, ff. de reg. iur. & cap. cùm dilecti, de donat.* Ad idem quoque faciunt plura exempla eo-
358. rum, quæ † in fieri, ac deduci in esse sunt odiosa, post deductionem autem in esse sunt fauorabilia; vt concessio priuilegij, iurisdictio, impositio pensionis, materia attentatorum; de quibus id post alios tradidit Hier. Gonzal. *in commen. reg.* 8. *Cancell. §. 6. proœm. num. 18. vsque ad* 22. & de præscriptione idem docet *glos. 7 num.* 21. Hæc autem sententia quoad fideicommissum maximè procedit, †
359. vbi constitutum sit gratia conseruandæ familiæ, seu agnationis, vt multi adnotarunt; quos refert Crass. *d. vers. contrariam verò*, & Peregr. *d. artic. 1. numer. 38. in fin.* ac sequitur Marzar. vbi sup. *quæst. 1. vers. non omitto tamen*, Mantic. *d. tit. 1. numer. 44. cum seq.* Petr. Ant. à Petr. Placent. *in tract. de fideicom. prohib. quæst. 9. numer.* 12. Menoch. *d. præsumpt. 67. numer. 23. consil. 95. numer. 95. & consil. 117. numer.* 81. vbi idem docet in primogenitura: ac de vtroque Molin. *de Hispan. primog. lib. 1. cap. 4. num. 28. vers similiter etiam*, ac latiùs *cap. 18. num. 1. & lib. 2. cap. 1. numer. 3. & 4.*
360. Contraria verò sententia, quæ habet, † fideicommissum simpliciter esse odiosum, quam plerique tenent, quos refert Marzar. *d. quæst. 1. in princ.* Crass. *d. quæst. 2. pariter in princ.* Mantic. *d. tit. 1. num.* 13. Peregr. *d. artic. 1. numer. 23. in princ.* & Menoch. *consil. 85. num. 39. & consil. 150. numer. 10. cum seq.* necnon *d. præsumpt. 67. num.* 27. & sequitur Mascard. *d. conclus. 774. numer. 1. & 8.* locum habere, ac vera esse potest, quando sumus in dubio, an testator reliquerit, vel non reliquerit fideicommissum; vt adnotauit Menoch. *ead. præsumpt. 67. numer.* 26. ex rationibus per eum initio illius præsumpt. adductis, ex quibus ea præcipua est, quòd fideicommissum non præsumitur, neque extenditur: quod ex aliis confirmat Molin. *d. lib. 1. de Hispan. primogen. cap. 3. numer. 4. cum seq.* & Peregr. *d. artic. 1. numer. 16. vsque ad* 37. iuncto *numer.* 39. eamdem quoque sententiam comprobant rationes, quas affert idem Peregr. *d. artic. 1. numer. 23. in princ.* & Mantic. *d. tit. 1. numer. 2. vsque ad* 13. quòd si quid aliud probare videntur, iis satisfacit idem Mantic. *d. tit. 1. numer. 30. vsque ad fin.* Cùm igitur derogatio fideicommissi supponat, de eo constare, illúdque existere; (non entis enim nullæ sunt qualitates, *l. eius, qui in prouincia, ff. si cert. petat. cap. ad dissoluendum, de despons. impub.* cum simil.) regulariter, ac per se odiosa erit; sicut fauorabile per se est fideicommissum cùm de eo constat, éstque in esse deductum, iuxta priorem ex prædictis duabus sententiis. Est tamen, vt reor, hac in re ex quadam proportione admittenda distin-
ctio, † quam in materia primogeniorum, seu 361.
maioratuum facit Molin. *d. lib. 1. de Hisp. primog. cap. 18. numer. 6. vers. sed ne difficilis forsan*; & in materia statuti excludentis feminas fauore masculorum, affert *eod. numer. 6. in fin.* & latiùs *lib. 3. cap. 4. numer.* 13. cum aliquot seqq. dum *in d. versic. sed ne difficilis forsan*, quoad maioratus, seu primogenia distinguit inter primogenia constituta ex tertia, & quinta bonorum portione ab eo, qui liberos seu ascendentes habet, vel etiam constituta ex vniuersa hereditate ab eo, qui nec ascendentes, vel descendentes habet, & primogenia, ex quibus filiis in legitima præiudicium irrogatur: & de prioribus docet, ea omni respectu fauorabilia esse, cùm in eis agatur de sola familiæ conseruatione, in qua fauor, publicaque vtilitas absque alterius iniuria, ac præiudicio versatur. De posterioribus verò iterum distinguit; quòd, aut agimus de maioratibus seu primogeniis cum Principis auctoritate constitutis super, ac de ea legitimæ portione, quæ, relictis ceteris filiis competentibus alimentis, superest: & huius portionis respectu primogenia ipsa simpliciter, & absolutè fauorabilia sunt; quia, cùm ea ritè, ac rectè instituta sint, & filiis competentia alimenta relicta, non potest in hac re fauor filiorum considerari absque talis maioratus odio, ac præiudicio ei annexo, qui nequit institui, nisi ceteris filiis præiudicet in sua legitima: vnde succedit regula, (de qua ipse latè paulo antè *eod. cap. 18. numer. 5. in fin. & numer. 6. in princ. &*
lib. 3. cap. 4. numer. 17. cum seq.) quòd scilicet, † 362.
vbi odium non potest à fauore separari, dispositio ipsa fauorabilis censenda sit ex principali disponentium intentione: atque in hoc casu ipse intelligo ex eius mente accipiendam esse doctrinam illam communiter receptam, de qua idemmet *d. cap. 18. numer. 3. cum seq. & d. cap. 4. numer. 16. ac* 17. *in fin.* Tiraq. *de vtroque retract. in præfat. numer. 56. ac de retract. lignag. §. 30. glos. 1. numer.* 5. Gonzal. *d. §. 6. proœm. numer.* 31. Peregr. *d. art. 1. numer. 24. & 25.* Sanchez *d. lib. 1. de matrim. disput. 1. numer.* 4. quòd nimirum, si principale disponentis intentum sit aliquid in alicuius fauorem statuere, licèt secundariò redundet in odiũ alterius, ea dispositio censenda sit fauorabilis, & è contra. sícque in specie, præter Molin. *d. num. 6. ac* 17. &

Tiraq.

Titacq *in d. praef. num.* 67. eam doctrinam intelligit quoque Sanchez *d. num.* 4. post Couar. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 11. *num.* 5. vt scilicet procedat, cùm odium à fauore separari non potest: cùm autem separabile est, tunc odium, vt odium assumendum sit, & fauor, vt fauor: quod pariter adnotauit Molin. *d. numer.* 6. *in princip. & d. num.* 17. *in fin.* inde probans *eodem num.* 6. *ad fin.* alterum membrum posterioris distinctionis ab eo allatæ *d. num.* 6. *versic. sed nec difficilis*, quòd, cùm agimus de portione, quæ ad alimenta filiorum necessaria est, quibus etiam in maioratu præiudicium irrogatum sit, maioratus ipse odiosus censendus erit, quoad alia verò fauorabilis iudicabitur. atque in hoc etiam casu procedit doctrina illa, quam contra Dec. & alios, quos referunt Menoch. *remed.* 1. *recup. poss. num.* 34. *& seq.* Molin. *d. cap.* 18. *num.* 5. *in fin.* & Gonzal. *d.* §. 6. *proem. num.* 63. tradunt post alios Menoch. suprà *num.* 33. cum multis seqq. Molin. *d. num.* 5. *in princip.* Sanchez *d. num.* 4. & Gonzal. *d.* §. 6. *proem. numer.* 45. *vsque ad* 62. *& num.* 69. *cum duobus seqq.* posse vnam dispositionem esse partim fauorabilem, partim odiosam; prout eam doctrinam intelligit Sanchez *d. num.* 4. *in fin.* & Molin. *d. num.* 6. *in princip. & versic. aut agimus de portione*; vbi explicans, & confirmans id, quod dixerat, maioratum illum, ex quo filiis præiudicatur in legitima, odiosum esse quoad portionem alimentorum; statim subdit: ideóque si ab aliis filiis alimenta petantur, vel ea, quæ sibi relicta fuerant, ipsi filij non esse competentia contendunt, semper in eorum fauorem, & contra maioratum iudicandum erit, quousque sibi competentia alimenta secundùm qualitatem eorundem, patrimoniique quantitatem ministrentur; iudicésque ad id efficiendum promptiores, quàm ad maioratum conseruandum esse debent; non enim potest aliter maioratus iustus effici, nisi aliis filiis competentia alimenta ministrentur, (vt idem latiùs ostendit *lib.* 2. *cap.* 1.) in ceteris verò erit semper ex præsumpta mente institutoris pro primogenio pronunciandum, nisi aliàs præiudicium tertij separabile contineat: cùm enim quòd hæc odium, & fauor separationem recipere possint, optimo iure poterunt Hispanorum primogenia quoad vnum fauorabilia, quoad alterum verò odiosa censeri. Hæc *ibi* Molin. qui statim subiicit, idem pari ratione in statutis feminas propter masculos excludentibus dicendum esse, vt nimirum quoties de feminarum dotibus, seu alimentis agitur, statuta ipsa odiosa censenda sint, sempérque sit contra masculos pronunciandum, donec filiabus competentes dotes, seu alimenta competentia ministrentur. hoc autem facto, quamuis filiæ in residuo legitimæ grauentur, iisque præiudicetur, debent statuta ipsa omni respectu fauorabilia iudicari, cùm in hac specie odium à fauore separationem non recipiat. Idipsum autem latiùs explicat idem Molin. *d. tract. de Hispan. primogen. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 17. dum hac
363. in re duos casus distinguit. quorum primus est, † quando in dispositione feminarum fauore masculorum odium à fauore separari potest, docens, quòd tunc proculdubio dispositio feminarum exclusiua erit fauorabilis iudicanda respectu masculorum, respectu verò feminarum odiosa; ex iis, quæ ipsomet fusè tradiderat *d. tract. lib.* 1. *cap.* 18. *numer.* 5. iuncto *num.* 6. *in princip.* asserens, hæc statuta odiosa esse quoad legitimæ diminutionem, quoad dotium verò, & alimentorum præstationem esse fauorabilia. licèt Menoch. *d. remed.* 1. *recuper. possess. num.* 37. *&* 38. & Franc. Piscin. *in disput. de stat. exclus. femin. num.* 42. *cum seq.* hanc distinctionem reiecerint, dicentes, in hisce statutis non esse faciendam odij, & fauoris separationem; immo in eis esse attendendum solùm fauorem, qui principaliter in eis versatur, non autem odium, de quo in eis incidenter agitur. At certe Menoch. hoc nihi *ibi* apertè non dicit, sed solùm Dec. & alij, quos Menoch. refert *num.* 34. ac reiicit *num.* 35. *cum seq.* Quicquid autem sit, veram existimo ipse prædictam distinctionem Molin. qui *d. num.* 17. innuit in hac specie, hoc est, cùm fauor, & odium separabilia sunt in illo statuto, vtrumque tamquam æquè principale iudicandum esse, ex doctrina Bart. *in l. ambitiosa, num.* 19. *ff. de decret. ab ordin. facien.* iunctis aliis per ipsum Molin. adductis *d. tract. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 15. immo, vt idem subdit *d. num.* 17. quamuis fateamur, in feminarum exclusione agnationis fauorem principaliter versari, non ex hoc sequitur, solum fauorem, non autem odium considerandum esse. nam illud, quod dici solet, dispositionem fauorabilē, ac simul odiosam censeri simpliciter fauorabilem, vbi odium incidenter veniat, procedit solùm in indiuiduis, atque inseparabilibus; in illis autem, quæ separationem recipiunt, vtrumque suo iure censendum erit, siue id magis, siue minùs principale sit: cùm enim vtrūque distinctum, atque separatum sit, propriā quodque naturam obseruare debet, *l.* 1. §. *sed simuli, ff. de verb. obligat.* ibique Doct. communiter; ac post alios sentit Sanchez *d. disput.* 1. *num.* 4. & frequentiùs in hac specie, de qua agimus, id tradiderunt scribentes *in l. qui exceptionem, ff. de condict. indeb. & l. venia, C. de in ius voc.* vt etiam colligitur ex Menoch. *d. remed.* 1. *num.* 34. Alter casus, quem distinguit Molin. *d. num.* 17. *in fin.* is est, quando odium à fauore separari non potest; & tunc dicendum erit, inquit *ibi* Mol. quòd, si exclusio fiat propter masculos eiusdem lineæ, & gradus, † fauorabilis cēsenda est, cùm 364.
ea iuri communi conueniat; (vt idem latè contēdit *d. cap.* 4. *n.* 1. *vsque ad* 5. licèt malè, vt mox dicemus:) quod autem iure communi conuenit, fauorabile est, vt satis ostendit inter ceteros Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.* §. 6. *proem. num.* 26. 27. *&* 42. vbi multos citat; in qua specie subdit Molin. *d. num.* 17. intelligendam esse primam opinionem, de qua sup. meminit *eodem cap.* 4. *num.* 16 relatam *d. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 4. quæ habet, statuta feminas propter masculos excludentia omnino fauorabilia esse, considerata principali statuentium intentione, & communis opinio inter ceteros appellatur ab Alber. Brun. *tract. de stat. exclus. femin. art.* 4. *quaest.* 1. *col.* 3. Verùm hanc siue communem, siue magis communem Doctorum sententiam ipse intelligo, ac verā puto, cùm dispositio excludit feminas remotiores propter masculos proximiores; tunc enim verè cum iure communi conuenit; non autem cùm excludit feminas eiusdem lineæ, & gradus, quicquid voluerit Molin. *vbi sup.* nam licèt de media iurisprudentia, hoc est, iure ff. feminæ pares maribus non essent in successione ex testamento, pares tamen erant in successione ab intestato; & quoad successionem ex testamento omnino feminas masculis exæquauit Iustinian. Imperat. *in l. maximum vitium, C. de liber. praeterit.* in hoc & aliis ius antiquum corrigendo. Neque obstat, quòd in feudis masculi feminas excludant iure feudorum. nam hoc ius allegari non potest in alia materia, quàm feudali, maximè cùm in aliis ius expressè disposuit, vt post alios ex communi tradit Iul. Clar. *in* §. *feudum, quaest.* 3. *versic. & hac quidem conclusio, cum seq.* & Aluar. Valasc. *tract. de iur. emphyt. quaest.* 39. *num.* 19. Quare dispositio excludens feminas propter masculos eiusdem gradus, ac lineæ, vel dicenda non erit fauorabilis, sed potiùs odiosa, vel certè

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

aliunde, quàm ex eo, quòd iuri communi conueniat, eius fauor petendus erit; vtputa quia in ea exprimatur ratio conseruandæ familiæ, seu agnationis, iuxta prædicta, vel hæc ratio tamquam sola excogitabilis, pro expressa habeatur, iuxta gloss. sing. *in l. quamuis, C. de fideic.* cum aliis adductis ab Euerard. *in Topic. iur. loc. à ratione larga,* &c. *num.* 22. & Mandos. *ad reg.* 16. *Canc. quæst.* 29. *num.* 2. *reg.* 59. *quæst.* 8. *num* 7. *& reg.* 39. *quæst.* 7. *num.* 5. atque aliis Doctor. sæpe. Rectè autem subdit Molin. *d. num.* 17. quòd, si

365. prædicta exclusio † fiat propter masculos remotiores, odiosa iudicanda sit: tum quòd talis exclusio, vt subiicit Molin. *d. cap.* 4. *num.* 18. quandam exheredationem, & odium etiam irrationale continet, ideóque strictè interpretanda est, ex Cyn. *in l. quicumque, C. de seru. fugit.* Iac. de Areo. *in l. si quis in tantam, num.* 2. *C. vnde vi*, & aliis, quos *ibi* allegat Molin. qui sic intelligit opinionem illam ab eodemmet allatam *d. cap.* 4. *num.* 15 *& lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 51. quæ habet feminarum exclusionem, continere quandam exheredationis speciem, ideóque odiosam censendam esse, & magis communis appellatur à Soc. iun. *cons.* 1. *num* 46. *vol.* 1. tum quòd hæc exclusio feminarum propter masculos remotiores est contra iura communia, vt idem Molin. asserit *d. cap.* 4 *num* 15. *ac* 2: probátque *num.* 2. 3. *&* 15. sentírque post alios Couar. *lib.* 3. *var. resolut. cap.* 5. *num.* 5. *vers. rursus septimò*; excludere autem à successione iure communi cōpetenti est pœnale, odiosum, ac restringendum, vt idem Molin ostendit *num.* 21. 22. *&* 23. *num.* autem 24. *vsque ad* 31. à contrariis defendit: vbi in fine monet, † hoc postre-

366. mum intelligi à doctissimis, & doctissimis viris, quando agitur de excludenda femina descendente institutoris propter masculos remotiores, qui ab eo non descendunt: esse autem fauorabilem exclusionem feminarum propter masculos remotiores ab institutore descendentes. quod comprobari potest ex iis, quæ ipsemet tradit *eodem cap.* 4. *num.* 19. necnon *d. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 52. quod mihi quoque probabile est tunc demum, cùm feminæ ipsæ non sunt descendentes institutoris, vel dispositio facta appatet fauore familiæ, & agnationis; aliàs secus, vt colligitur ex prædictis. Sic igitur, (vt vela iam contrahamus,) in proposita materia fideicommissi, quæ valde similis est primogeniis, vt initio seq. quæst. ostendimus, necnon statuto exclusiuo feminarum propter masculos; statuendum quoque, vt suprà dicebamus, cum proportione erit, vbi fideicommissum institutum sit ad fauorem masculorum; atque adeò distinctio, quam in primogeniis, & prædicto statuto hucusque attulimus, in eo pariter fideicommisso, cùm maxime eadem militet ratio, admittenda est, iuxta text. *in l. non possunt, cum seq. ff. de leg. & cap.* 2. *de transl. Episc.* iuncta *l. illud, ff. ad leg. Aquil.* cum suis concord. eo tamen excepto, quòd ea, quæ suprà diximus de statutis talibus, aut primogeniis, seu maioratibus ita institutis, vt præiudicent legitimæ filiorum, non possunt habere locum in fideicommisso, cùm legitima nullum grauamen de iure cōmuni recipere possit, ac signanter fideicommissi, vt latiùs ostendimus sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 19. maximè circa initium. ratio autem discriminis ea esse potest, quoniam cùm maioratus instituuntur, aut statuta conduntur, cum ea qualitate, & conditione, vt legitimæ præiudicet auctoritas Principis, aut alterius, qui iuri communi derogare possit, intervenire solet, ac debet: ideóque tam paulo antè, quàm superiùs diximus, memoratam Molinæ distinctionem in maioratu, & statuto exclusiuo feminarum ob masculos allatam cum proportione fore etiam in fideicommissis admittendam. Hac igitur in re dicendum est, quòd, si in fideicommisso quis grauatus est vltra legitimam, aut simul etiam Trebellianicam, & falcidiam et de iure debitam, iuxta id, quod suprà hac ipsa quæst. *conclus.* 19. 20. *&* 21. diximus, vel etiam quoad dotem filiæ fideicommittentis, seu eius alimenta, & sic in eorum casus dotationis, iuxta ea, quæ tradidimus *concl.* 16. iuncta 13. *limit.* 1. & iuncto eo, quod de congrua dote tradit Menoch. *de arbitr. iudic. cas.* 149. passim, ac de alimentis filiæ præstandis Surd. *in suo tract. de alimen. tit.* 1. *quæst.* 26. per tot. idque siue huiusmodi grauato fideicommittens relinquat solum, quod ei de iure debet, siue etiam plus cum onere fideicommissi; tunc quoad portionem fideicommissi, quæ non excedit legitimam, Trebellianicam, falcidiam, dotem, vel alimenta debitè referendo, fideicommissum erit simpliciter odiosum; ita, vt, donec competens legitima, falcidia, Trebellianica, dos, aut alimenta debita minuantur, in dubio pro grauato sit iudicandum: at verò quoad excessum, fideicommissum erit simpliciter fauorabile, atque adeò in dubio pro fideicommissario pronuntiandum. & ratio vtriusque est, quia in hac specie odium à fauore separari potest. quòd si heres ille extraneus sit, seu talis, cui certam portionem hereditatis relinquere non tenetur fideicommittens; tunc pariter fideicōmissum erit simpliciter fauorabile: nam, licèt quoad extraneum heredem simul incidentec adsit odium quoddam, quia ei præiudicat in Trebellianica, quam, nisi testator prohiberet, is haberet ex iuris dispositione; & quoad liberos, quibus testator prohibere potest Trebellianicam, non modò adsit odium respectu Trebellianicæ, verùm etiam respectu maioris portionis hereditatis, quam hi haberent, nisi eam alteri relinqueret fideicommittens: tamen, cùm fideicommittens principaliter spectet fauorem fideicommissarij, & odium in hoc casu sit inseparabile à fauore: dicendum est, fideicommissum esse absolutè, & simpliciter fauorabile, iuxta prædicta. Rursus fideicommissum excludens feminas propter masculos, siquidem odium ibi sit separabile à fauore, erit simul odiosum & fauorabile; odiosum quidem respectu dotis, siue alimentorum, quæ feminæ exclusæ debentur, fauorabile respectu excessus, vt mox diximus: cùm verò non potest odium à fauore separari, tunc, si fiat exclusio propter masculos lineæ, & gradus proximioris, fauorabilis censenda est, cùm iuri communi conueniat; si autem propter masculos eiusdem gradus, ac lineæ, vel fauorabile non erit, vel certè non ob eam causam, quòd iuri communi conueniat, sed ob rationem expressam, aut vnicam excogitabilem conseruandæ familiæ, seu agnationis, aut similem: si denique exclusio feminarum fiat propter masculos remotiores; tunc fideicommissum huiusmodi odiosum erit: nisi fortè hi masculi, non feminæ descendentes sint à fideicōmittente: tunc enim valde probabile est, nihilominus fauorabile esse fideicommissum. Sicut etiam valde probabilis est hac in re principalis illa distinctio, † vt illud fideicommissum, in 367.
quo vocetur aliqua familia, seu in fauorem alicuius familiæ institutum fauorabile sit, institutum verò ad commodum certæ personæ odiosum sit. quæ distinctio suadetur ex ea communi opinione superiùs non longè ab initio huius conclus. relata, quæ habet, fideicommissum fauore familiæ alicuius relictum, cùm bonum commune contineat, proculdubio esse fauorabile: pro qua sunt text. *in l. hoc modo, ff. de condit. & demonstr. l.* 1. *§. quamuis, seu penult. ff. de ventr. inspic. §. ceterùm, Instit. de legit. agnat. success.*

cum

cum aliis adductis per Doct. *ibi* cit. & Franc. Piscin.
in disput. de statut. exclus. femin. num. 48. cum ali-
quot seqq. Tiraq. *in tract. de primogen. quæst. 4. num.*
13. & Couarr. *lib. 3. variar. resolut. cap. 5. numer.* 5.
atque adeò Doct. qui eam tenent, (Marzar. & aliis
paucis exceptis,) sentiunt, secus esse, vbi non fa-
miliæ alicui, sed certæ personæ relictum sit fidei-
commissum. Iuxta has verò distinctiones sustineri,
ac locum habere potest illud, quod post alios tradit
Menoch. *d. lib. 4 præs. 67. num.* 24. & Gonzal. *d. §.*
6. *proœm. num.* 54. fideicommissum partim esse fa-
uorabile, & partim etiam odiosum. ex his porrò
distinctionibus, & aliis, quæ in hac conclus. de
fauorabilitate, & odio fideicommissi adduximus,
sumpto argumento à contrariis, de quo *ibi* diximus,
constat, regulariter, ac per se derogationem fi-
deicommissi esse odiosam; aliquibus tamen in ca-
368. sibus fauorabilem: quod etiam † in primogeniis
post alios Couar. *d. lib. 3. variar. resolut. cap. 6. nu-*
mer. 7. & Molin. *d. lib. 1. de Hispan. primogen. cap.*
18. *num.* 8. *cum duobus seqq.* atque adeò simul non
modò omnino confirmatam habemus priorem hu-
ius nostræ principalis conclus. partem, in qua dice-
bamus, per se, ac regulariter fideicommissi dero-
gationem odiosam esse: verùm etiam partim com-
probatam posteriorem eiusdem conclusionis par-
tem, quæ erat, aliquando tamen huiusmodi dero-
369. gationem esse fauorabilem. Sed & hisce casibus †
illos addere possumus, in quibus derogatio fidei-
commissorum legis auctoritate fit: eos autem re-
censuimus suprà hac ipsa quæst. *à conclus. 4. vsque*
ad 21. nam fauorabilis est dispositio iuri communi
conformis, vt ex allegatis à Gonzal. *d. §. 6. proœm.*
num. 26. 27. & 42. non multo antè docuimus. nec-
non illos casus prædictis licet adiungere, in quibus
suprà *cap. 3. huius tract. quæst. vltim. non longè à fine,*
vers. his præmissis, generatim tradidimus, commu-
tationem vltimæ voluntatis esse fauorabilem: fi-
deicommissi enim derogatio est quædam vltimæ
voluntatis mutatio, vt constat ex iis, quæ suprà cir-
ca medium huius quæst. adduximus, cùm deroga-
tionem fideicommissi definiuimus.

Vtilis autem admodum fuit hæc inuestigatio, an
derogatio fideicommissorũ fauorabilis sit, vel odio-
sa: nam odia restringi, & fauores conuenit amplia-
ri, vt ait Romanus Pontifex *in cap. odiosa, de reg.*
iur. in 6. quod & constat ex *l. cùm quidam, ff. de lib.*
& posthum. vbi glos. Bart. & alij id notant, & affe-
runt concordantes: quod & nos partim præstiti-
mus *in tract. de distribut. quotid. part* 1. *quæst.* 10. *num.*
1. *&* 2. in nou. impress. vbi *num.* 3. ostendimus, cer-
370. tũ esse, † in dubio pro causa fauorabili ferè pronun-
tiandum, præcipuè ex *l. fin. ff. de relig. & sumpt. funer.*
l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. & cap. cum partium, eod.
tit. in 6. necnon ex Crass. *in tract. de successión. §. fi-*
deicommissum, quæst. 2. in princ. qui hoc in fideicom-
misso aduotauit, sentitque Peregr. *in tract. de fidei-*
com. art. 1. num. 38. in primis verbis; & omnino sic ar-
guunt aliqui ab eo *ibi* relati: & in maioratu Molin.
d. lib. 1. de Hispan. primog. cap. 18. num. 6. ad fin. & num.
10. Atque ex his iam tandem finis sit præsenti 3.
quæstioni: cuius necessariam, vt reor, prolixitatem
sequentis breuitas compensabit.

Svmmæ Rervm.

371. *Maioratus, & fideicommissum in multis conue-niunt; & in aliquibus differunt; & aliquot num. seqq.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

372. *Maioratus, seu primogenia Hispanorum sunt quædam fideicommissa perpetuò familiæ relicta.*

373. *Successio in maioratibus quid differat à successione in fideicommissis familiæ perpetuè relictis, quoad simultaneam, vel successiuam admissionem existentium in eodem gradu.*

374. *Fideicommittens potest apponere conditiones, & onera, quæ voluerit, modò non excedant emolumentum relictum; atque adeò etiam illam conditionem, vt primogenitus succedat in bonis suis, eaque diuidi non possint.*

375. *Fideicommissa non relinquuntur, nisi in testamento, vel alia scriptura habente vim vltimæ voluntatis: maioratus verò etiam in contractu; qui tamen contractus sæpe habet vim vltimæ voluntatis; & numer.* 379. *cum seq.*

376. *Fideicommissum institui potest in donatione causa mortis; & an aliquando in contractu.*

377. *Verba communia, quæ obliqua, & directa substitutioni deseruiant, quænam sint.*

378. *Verba directa aliquando obliquantur ex voluntate testatoris, obliqua verò numquam fiunt directa.*

379. *Fideicommissarius capit fideicommissum de manu heredis; non sic successor maioratus; & num.* 382.

380. *Maioratus institutus per contractum siue reuocabilem, siue irreuocabilem, est donatio sub modo, seu conditione; & quomodo sit etiam onerosus.*

381. *Maioratus non est necessariò acceptandus à singulis, qui ordine successiuo in infinitum ad eum vocantur.*

382. *Maioratus non comparatur adæquatè donationi sub modo.*

383. *Dominium rei ex donatione, vel vltima voluntate ad vitam alicuius relinqui potest ea lege, vt ipso mortuo in alium transferatur.*

384. *Familiæ nomen maximè in fideicommissis, & legatis, quid contineat; & an feminas comprehendat.*

385. *Feminarum liberi in earum familia non sunt, sed proprij patris familiam sequuntur; & num.* 387.

386. *Femina etiam non agnata quando ad fideicommissum familiæ relictum admittantur; & ibi intellectus l. fin. C. de verb. signif.*

387. *Feminarum descendentes, aut aliàs eis per feminilem sexum coniuncti non sunt de familia, quæ vocatur ad successionem.*

388. *Prohibitio alienationis extra familiam, licèt non comprehendat sororem, & filiam prohibentis, comprehendit tamen harum filios.*

389. *Fideicommissum ordinatum pro conseruatione bonorum in familia, seu agnatione an comprehendat feminas; & an in hoc differat à fideicommisso familiæ, seu agnationi relicto.*

390. *Fideicommissum familiæ, seu agnationi relictum in quo differat ab expressè relicto, vt bona conseruentur in familia, seu agnatione.*

391. *Fideicommissum familiæ relictum an intelligatur de familia testatoris, vel grauati. & an de familia propria ipsius testatoris, seu in specie, vel prout est ei communis cum aliis, seu in genere, num.* 392.

393. *Proximiores semper præferuntur in fideicommisso relicto familiæ, aut aliàs sub nomine collecti-*

no; & an hac proximitas attendenda sit respectu grauantis, vel grauati.

394. *Filij naturales non sunt de familia, seu agnatione, neque admittendi ad fideicommissum eis relictum; idemque de eorum filiis etiam legitimis. & quid in naturalibus legitimatis; num. 395.*

396. *Exheredatus etiam iustè à patre an admittatur ad fideicommissum familiæ ab auo relictum; & ibi quid de exheredatione ob offensam factam grauato, vel testatori; & quid de priuatione maioratus.*

397. *Monasterium quando admittatur ad fideicommissum familiæ relictum.*

398. *Fideicommissum filiis, liberis, vel nepotibus relictum quos contineat, remissiuè. & quid in relicto descendentibus, aut posteris, seu posteritati; num. 399.*

400. *Fideicommissum relictum prosapiæ, generi, aut genti quos comprehendat, remissiuè. & quid in relicto proli, generationi, aut lineæ, seu colonuello; num. 401.*

402. *Fideicommissum relictum progeniei, stirpi, vel domui, quas personas contineat, remissiuè. & quid in relicto cippo, vel casatæ; num. 403.*

404. *Fideicommissum relictum cognatis, seu cognationi, vel propinquis, seu propinquitati, quos suam contineat, remissiuè. & quid in relicto sanguini, seu consanguinitati, vel consanguineis; num. 405. aut parentelæ, vel nomini; num. 406.*

407. *Fideicommissum relictum masculis, proximioribus, antiquioribus, vel nobilibus, v. g. de Turre, quos comprehendat; remissiuè. & quid de consortibus, affinibus, vel attinentibus; num. 408. aut de suis, parentibus, coniunctis, proximis, aut necessariis; num. 409.*

410. *Maioratus, seu primogenitura quando reuocari ab eius institutore possit.*

411. *Maioratus quot modis institui cōsueuit. & quando eius institutio habeat vim dispositionis causa mortis, & reuocabilis, vel inter viuos, & irreuocabilis; num. 412.*

413. *Maioratus cum reuocabilis est ab institutore, id fieri ab eo potest siue eum in totum tollendo, siue aliquibus eius conditionibus derogando. & quid si institutor iurauit illum non reuocare, aut mutare; num. 414. aut de maioratu, cui ex Principis facultate, aut confirmatione adiectum sit pactum illum non reuocandi; num. 415.*

416. *Institutio maioratus facta in testamento cum traditione quando reuocabilis sit.*

417. *Maioratus in cōtractu institutus quibus modis irreuocabiles fiant; & trib. num. seqq.*

418. *Possessio quibus modis verè, vel fictè tradatur.*

419. *Maioratus institutio in contractu quando irreuocabilis fiat per clausulam constituti. & an per adiectionem pacti de non reuocando; numer. 420. aut per regiam facultatem; num. 421. aut per iuramentum; numer. 422. & seq.*

423. *Acceptatio vocati ad maioratum an sit necessaria ad hoc, vt is irreuocabilis sit.*

424. *Maioratus regia facultate institutus, & ex aliqua causa effectus irreuocabilis, adhuc reuocari poterit ab institutione, si in ea facultate fuit adiectum, vt institutor possit illum libere reuocare; & quando non obstante hac clausula, irreuocabilis fiat.*

425. *Maioratus aliàs irreuocabilis reuocari poterit, quoties donatio inter viuos iam perfecta potest reuocari, & ibi quid in casu superuenientia liberorum, vel causa ingratitudinis.*

426. *Institutio maioratus facta ex causa quando ab instituente reuocari possit causa non secuta.*

427. *Maioratus institutus à marito, & vxore de communibus bonis an fiat irreuocabilis per mortem alterius coniugum.*

428. *Successor in maioratu, seu eius possessor illi derogare potest, quoties is potest eiusdem bona alienare; & aliquot num. seqq.*

429. *Successor in maioratu an, & quando eius bona alienare possit pro soluendis debitis institutoris. & quando pro legatis ab instituente relictis, ac sumptibus necessariis, vt impensa funeris, inuentarij, ac similibus; numer. 430. & quid in successore post primum; num. 431.*

432. *Actiones quando passiuè transeant in successorem maioratus.*

433. *Successor in maioratu an teneatur ad debita institutoris contracta post maioratum irreuocabiliter institutum.*

434. *Bona maioratus ob quæ debita institutoris possint à successore alienari.*

435. *Bona maioratus an à successore alienari possint, vt in res vtiliores conuertantur.*

436. *Bona maioratus an, & quando alienari possint pro soluendis debitis prædecessoris, qui non fuit eiusdem maioratus institutor.*

437. *Compromissum, & transactio à iure æquiparantur, & num. 510.*

438. *Compromissum, & transactio an, & quando fieri possint de rebus vinculatis, & alienari prohibitis, vt maioratus, vel Ecclesiæ. & quid cùm inter duos supremos Principes de re aliqua controuertitur, aut cùm per transactionem retinetur res inalienabilis ab eo, qui alienare prohibetur data pecunia, aliáve re alienabili; num. 439.*

440. *Pecunia mutuò accepta à possessore maioratus, eiusve herede pro transactione ad maioratus ipsius conseruationem, quando repeti possit à successore, vel detrahi ex bonis maioratus; & quid vbi transactio, vel compromissum præciperetur à statuto, sententia iudicis, aut Principe ex causa.*

441. *Bona maioratus compromitti possunt vbi omnes ad eum vocati tunc viuentes consentiant.*

442. *Exceptiones, quæ opponi possunt contra compromissa, & transactiones super maioratu; & quanto tempore his exceptionibus, seu actionibus præscribatur.*

443. *Bona, & res maioratus quanto temporis spatio præscribantur.*

444. *Princeps supremus quibus modis derogare potest maioratibus, seu primogenituris.*

445. *Maioratui quomodo derogari possit per iudicis sententiam. & quid in cæteris actis iudicij; num. 446. & seq.*

447. *Instantia cœpta cum possessore maioratus, vel mota contra eum an, & quando transeat in successores ipsius in maioratu, vsque noceat.*

448. *Argumentum à genere ad speciem valet.*

449. *Fideicommissis tam propriè sumptis, quæ in dispositionibus causa mortis fiunt, derogari saltem aliquando potest; quàm impropriis, quæ fiunt in contractibus.*

450. Dero

450. *Derogari potest fideicommissis tum particularibus, tum vniuersalibus; & duob. num. seq.*

451. *Fideicommissum siue particulare, siue vniuersale est quædam donatio.*

452. *Largitionis nomen an idem significet, quod donatio.*

453. *Derogari potest fideicommissis ad causas siue profanas, siue pias relictis.*

454. *Fideicommissa contra ius naturale instituta nulla sunt, iisque regulariter derogari non potest; conformibus autem iuri naturali aliquando saltem potest derogari. idémque in fideicommissis contrariis, vel conformibus iure diuino positiuo; num. 455. aut iuri humano positiuo; num. 456.*

457. *Fideicommissis præter ius, seu de re, quæ præter ius est, plerumque derogari potest.*

458. *Fideicommissa circa rem de facto impossibilem regulariter nulla sunt: aliquando autem iis derogari potest.*

459. *Derogari quomodo possit fideicommisso collato in diem certum, aut incertum, vbi illud constitutum sit in dispositione causa mortis.*

460. *Derogatio fideicommissorum in dispositione inter viuos institutorum ad diem incertum, vel sub conditione de futuro, non ideo liberè, sed solùm faciliùs fieri potest. & quid in conditione de præsenti, de præterito, resolutiua, seu tacita; num. 461. quid etiam in conditione necessaria; num. 462. aut impossibili de facto, vel de iure; num. 463.*

464. *Fideicommisso relicto sub ea conditione, si Princeps dispensauerit, aut quæ sit contra ius diuinum, vel naturale, an derogari possit.*

465. *Falsitas demonstrationis, aut causæ fideicommisso adiectæ non impedit eius derogationem. & an fideicommisso, cui adiectus est modus possibilis, & honestus, vel impossibilis, aut turpis, vel contrarius substantiæ dispositionis; num. 466.*

467. *Fideicommissi in diem, vel sub conditione, aut modo, vel sub falsa demonstratione, aut causa relicti, seu constituti materia, remissiuè.*

QVÆRO igitur QVARTO in hoc nono capite, quibúsnam fideicommissis derogari possit.

Postquam in præced. huius cap. quæst. vidimus, quo iure, & quam ob causam introducta sit fideicommissorum derogatio: sequitur iuxta ordinem, quem in præcedentibus octo capitibus secuti sumus, & in præsenti, triúmque sequentium capitum quæstionibus seruandum initio huius cap. proposuimus; vt nunc agamus de materia, circa quam versatur derogatio fideicommissorum, seu de fideicommissis, quibus derogari potest. Sed, quoniam non semel hucusque ac sæpiùs postea in hoc cap. de maioratibus, seu primogeniis mentio habita, & habenda est, inde confirmationem sumendo eius, quod de fideicommisso dicitur, & è contra immo de illis propria, eaque proxima conclusio instituenda est: eam ob causam operæpretium, immo necessarium duximus aliquid hoc loco præmittere de coniunctione, seu conuenientia, quam inuicem maioratus, & fideicommissum habent, & quando ab vno liceat ad alterum argumentari: tum, antequam ad conclusiones descendamus, nonnihil breuiter subiiciemus de fideicommisso familiæ relicto, cum quo maioratus potissimum conuenit.

Supponendum ergo primò, maioratum, & fi-

Jo. Petr. Monetta de commut. vlt. volunt.

deicommissum † in multis conuenire; in aliqui- 371.
bus verò differre inter se; vt expressè adnotauit
Ludouic. Molin. *in tract. de Hispan. primogen. lib.*
1. cap. 1. num. 14. ex aliorum sententia, quos *num.*
7. ac deinceps citauerat; ipséque *inibi* tradiderat:
quin etiam *d. num.* 7. sit, quòd ferè omnes Hispa-
ni Iurisconsulti, qui in hac re siuo voce, siue in
scriptis suam sententiam protulerunt, censent, † 372.
Hispanorum primogenia nihil aliud esse, quàm fi-
deicommissa perpetuò familiæ relicta, in quibus
proximus quisque ex familia succedere debet, ce-
terísque ex gradus prærogatiua, ac disponentis vo-
luntate anteferri; de quibus Iurisconsultus memi-
nit *in l. cùm ita legatur, §. in fideicommisso, & l. pete,*
§. fratre, ff. de legat. 2. tractatúrque potissimùm per
scribentes *ibi, & in l. fin. Cod. de verb. significat.* Ideoque
Hispana primogenia tamquam fideicommissa cen-
senda esse arbitratur Palat. Rub. *in repetit. cap. per*
vestras, §. 44. numer. 3. cum duobus seqq. de donat.
int. vir. & vxor. Peralt. *in l. 3. §. qui fideicommis-*
sum, num. 91. ff. de hered. instit. & d. §. in fideicom-
misso, num. 24. Couarr. *lib. 1. variar. resolut. cap.* 15.
num. 14. Simanch. *de primogen. Hispan. lib. 1. cap.*
28. & alij, quos Molin. refert, *d. numer.* 7. quibus
addo eundem Couar. *pract. quæst. cap.* 38. *num.* 2.
& Aluar. Valasc. *consil.* 82. *num.* 9. sequitur alter
Molin. è Societate Iesu, de Theologis tum scho-
lastica, tum morali, quam vocant, optimè meri-
tus, *de iust. & iur. tract. 2. disput.* 577. quæ est 2. *de*
maiorat. num. 3. sed idipsum sentit Couarr. *libr. 3.*
variar. resolut. cap. 5. num. 4. cum seq. & cap. 6. nu-
mer. 9. ad fin. ac numer. 10. *in initio.* & licèt in actu
differant maioratus, & fideicommissum familiæ
relictum, quòd in his maioratibus † non debent 373.
simul succedere omnes in eodem gradu existen-
tes; prout in eo fideicommisso, quod familiæ per-
petuò relinquitur, succedunt; ex text. *in d. §. in*
fideicommisso, ibi; & qui ex his proximo gradu pro-
creati sunt; ac *d. §. fratre*, ibi; omnes fideicom-
missum petent, qui ex familia fuerint: & vtrobi-
que notatur per scribentes; sed vnus tantùm, is-
que maior natu, seu primogenitus in bonis maio-
ratus succedere debet; bonaque indiuisa, ac ina-
lienabilia debent perpetuò in familia ordine suc-
cessiuo conseruari: facultate tamen, & potentia
disponendi à lege concessa in hoc ipso conueniunt,
vt rectè docet idem Molin. priùs citat. ísque senior
d. num. 7. iuncto *num.* 8. licèt enim nulla lex ciui-
lis, seu Romanorum, etiam mentionem faciens
de fideicommissis familiæ relictis, præcisè dispo-
suerit, aut etiam meminerit, vt in iis succedere
debeat vnus, ísque primogenitus, ac masculus mi-
nor natu feminæ etiam maiori in eodem gradu exi-
stenti præferri; & quòd bona indiuisibilia, & ina-
lienabilia perpetuò maneant in primogenito cer-
tæ familiæ, & cum ceteris qualitatibus, quæ in
maioribus apponuntur; vt constat ex *d. §. in fideicom-*
misso, d. §. fratre, ac d. l. fin. atque aliis iuribus, si
quæ sunt, de fideicommisso familiæ relicto loquen-
tibus: quia tamen bona fideicommisso subiecta al-
teri relinquens † potest eidem apponere omnes 374.
substitutiones, vincula, conditiones, & onera quæ
sibi placuerint, dummodo onus non excedat emo-
lumenta, *l. ab eo, C. de fideicom.* & quoad legatum,
seu fideicommissum particulare satis constat ex §.
1. *Instit. de sing. rebus per fideicommiss. relict.* facitque
text. *in l. lex Falcidia, la 2. §. nunquam, ff. ad leg. Fal-*
cid. & l. coheredi, §. cùm filia, ff. de vulg. & pupill.
cum aliis iuribus ad id allegat. a Mol. iuniore *d. disp.*
577. *num.* 4. ex hac licentia poterit fideicommissum
familiæ relinquens eam conditionē apponere, vt in

 illo

illo succedat vnus, isque primogenitus; & quòd bo-
na sint indiuisibilia, succedatúrque in eis perpetuo
iure primogenituræ. plures verò conditiones, quæ
in maioratibus apponuntur, in fideicommissis fami-
liæ relictis passim apponuntur: quarum interpre-
tatio ab illis, quæ in hisce fideicōmissis decisa sunt,
erit necessariò petenda, cùm in maioratibus nihil
circa hoc cautum inueniatur. quod etiam necessa-
riò agendum est in pluribus aliis, quæ in fideicom-
missis iure statuta sunt; quæ pari ratione in maio-
ratibus sunt seruanda. ex quibus concludit Molin.
sen. *d. num.* 8. *in fin.* & iun. *d. num.* 4. iuncto statim
præceden. constare maximam esse inter fideicom-
missa, & maioratus conuenientiam. Idem autem
Molin. sen. *d. lib.* 1. *cap.* 1. *numer.* 9. ostendit, huic
375. non obstare, quòd † fideicommissa propriè non
relinquantur, nisi in testamento, vel alia scriptu-
ra, quæ habet vim vltimæ voluntatis: cùm tamen
maioratus etiam ex contractu instituantur, vt idem
probat *d. lib.* 1. *cap.* 12. nam, vt idem monet *d. nu-*
mer. 9. & latiùs probat *d. cap.* 12. maioratus siue in
contractu, siue in testamento instituantur, vt plu-
rimum vim vltimæ voluntatis habent: sicut fidei-
376. committi potest † in donatione causa mortis, quia
in effectu est vltima voluntas, licèt quoad ordinem
contractui æquiparetur, *l. cùm pater*, §. 1. *ff. de le-*
gat. 2. *l. Seia, in fin. ff. de dot. præleg.* cum simil. de
quibus Molin. *d. num.* 9. Quin etiam fideicommis-
sum constitui potest, licèt non ita propriè, in con-
tractu; vt latè probat Peregrin. *d. tract. de fideicom.*
artic. 51. passim. Ipse verò Molin. *d. num.* 9. iunctis
tribus seqq. illud quoque prædictæ conuenientiæ
maioratus, & fideicommissi ostendit non obstare,
quòd maioratus non soleat institui per verba fidei-
commissum inducentia, vt, fidei tuæ committo,
rogo, mando, peto, volo, & similia, iuxta text.
in §. fin. Institut. de sing. rebus per fideicommiss. relict.
& l. 2. *C. commun. de legat.* Nam hodie non refert,
quibus verbis fideicommissa relinquantur, modò
constet de voluntate fideicommittentis, *l. peto, in*
princip. ff. de legat. 2. eaque inducuntur per verba
siue deprecatiua, siue præceptiua, *d. l.* 2. *& l. Pam-*
philo, ff. de legat. 3. *l. cùm virum, C. de fideicommiss.*
cum suis concord. maximè vbi verba sint vel obli-
377. qua, vel communia; cuiusmodi † sunt, transeat in
sequentem, succedat, habeat, restituat, deueniat,
& similia: quæ quidem adhibentur in maiorati-
378. bus. quinimmo etiam verba directa † obliquan-
tur voluntate testantis, licèt obliqua numquam
directa fiant; *glos. fin. in l. verbis ciuilibus*, & ibi
communiter scribentes, *ff. de vulg. & pupill. sub-*
stitut.

Licèt autem in pluribus conueniant maioratus,
& fideicommissum, vt dictum est, in aliquibus ta-
men differunt, vt adnotauit Molin. sen. *d. cap.* 1.
num. 14. & iun. *d. disput.* 577. *num.* 3. *&* 5. qui in-
ter differentias maioratus, & fideicommissi illam
actualem ponit, cuius paulo antè meminimus, vt
in illo solus primogenitus ex proximioribus actu
admittatur; in hoc omnes proximiores. vterque
autem Molin. ille *d. num.* 14. *&* 16. *& eodem lib.* 1.
cap. 14. *num.* 12. *cum aliquot seqq. & cap.* 15. *num* 8.
hic autem *d. disput.* 577. *num.* 6. ex traditis *disput.*
186. *& num.* 7. ex aliis, quæ ipse dixit *disput.* 565. in
379. ea differentia conueniunt, quòd † fideicommissa-
rius de manu heredis rem fideicommisso subiectam
capiat, *l. eam, quam, C. de fideicommiss. l. quod per*
manus, ff. de iur. codicill. qua ratione fideicommis-
sarius debet poni per heredem in locum ipsius, *l.*
qui quadringenta, ff. ad Trebell. & fideicommissa-
rius, si capiat propria auctoritate rem fideicom-
misso subiectam, cadit à iure suo, *l.* 1. *vbi Doctor.*
C. quor. legat. glos. *l. Paulus, ff. ad Trebell.* Socin.
cons. 23. *col. penult. & fin. vol.* 2. Dec. *cons.* 84. *num.*
1. nec dantur actiones fideicommissario vniuersa-
li, nisi re, aut verbis restituto fideicommisso, *l.* 1.
in princip. & l. restituta, ff. ad Trebell. ex quo plura
de coactione heredis adire recusantis, quartæ de-
tractione, fructuum perceptione, & id genus si-
milibus, tractantur in fideicommissis. quæ omnino
maioratibus non conueniunt. Præterea maioratus
& fideicommissum in eo differunt, quòd hoc pro-
priè non nisi in testamento, & alia simili vltima vo-
luntate constitui potest, vt probat idem Molin. sen.
d. cap. 1. *num.* 9. *&* 14. ac iun. *d. disp.* 577. *num.* 5. ac
nos etiam suprà *quæst.* 1. *huius cap. in fin.* maioratus
verò etiam in contractu siue reuocabili, siue irre-
uocabili: cum hoc discrimine, quòd institutus in re-
uocabili cōtractu habet vim supremi iudicij, quam
vltimam voluntatem vocant; institutus verò in ir-
reuocabili obseruat naturam contractus; vt idem
Molin. sen. docet *d. num.* 14. & latius tradit *eodem*
lib. 1. *cap.* 12. passim, maximè verò *num.* 1. cum
aliquot seqq. iuncto *num.* 21. Quoquo autem mo-
do primogenium, seu maioratus ex contractu fiat,
huiusmodi maioratus † erit donatio quadam sub 380.
modo, seu sub conditione facta omnibus primo-
genitis familiæ, ita, vt ordine successiuo perpetuò
succedant: ideóque iuxta tradita *in l. quoties, C. de*
donat. tale primogenium iudicandum erit; vt post
alios tradit Molin. sen. *d. cap.* 1. *num.* 16. quem se-
quitur Molin. iun. *d. disput.* 577. *num.* 7. ex iis, quæ
ipsemet adduxit *disput.* 265. qui tamen *eod. num.* 7.
obseruat primò, quòd, licèt talis maioratus sit do-
natio quoad eos, qui ad illum vocantur; est tamen
contractus onerosus respectu eius, cum quo cele-
bratur, vt matrimonium contrahat cum aliquo ex
vocatis: atque etiam quoad vocatos ipsos, quate-
nus grauamina aliqua eis imponuntur, & ad aliqua
obligantur, si succedere in eo primogenio velint.
Secundò, quòd, cùm maioratus sit donatio sub mo-
do facta toti familiæ vocatorum omnibus ordine
vocatis in infinitum, non est necesse, † vt singuli 381.
acceptent, etiam stando in iure communi, ad hoc,
vt omnes comparent ius ad primogenium vi illius
institutionis, ex iis, quæ ipse tradidit *d. disput.* 265.
Tertiò obseruat, † eam donationem, ac modum 382.
non qualemcumque esse, aut in eo tantùm consi-
stere, quòd varij ad eam rem donatam ordine
quodam vocentur; sed & in prohibitione aliena-
tionis, ac diuisionis bonorum donatorum, & aliis
oneribus. quo fit, vt quæ de donatione sub mo-
do in illa *disput.* 265. ab ipso dicta sunt, non ha-
beant similiter locū in primogenio per contractum
irreuocabilem celebrato. Subdit autem *eod. num.* 7.
Molin. iun. post sen. *d. num.* 16. quòd, si maioratus in
vltima voluntate instituatur, erit in effectu quædam
heredis institutio, legatum, aut prælegatum factum
primo ad illum vocato, & ceteris ordine post eum
vocatis cum oneribus appositis: ita, vt absque vl-
la restitutione præuia maioratus ipso iure ab vno
in alium transeat. quod etiam latiùs constat ex iis,
quæ idem Molin. sen. tradit *d. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 12.
cap. 14. *num* 15. *& cap.* 15. *num.* 8. Qui *d. cap.* 1. *num.*
17. *cum duobus seqq.* quem sequitur Molin. iun. *d. nu-*
mer. 7. *ad finem*, post multos subiicit, quòd in huius-
modi cōstitutione maioratus siue ex donatione mo-
dali, seu conditionali, siue ex institutione, legato,
aut prælegato cuique primogenito per tempus vi-
tæ suæ factis, seu ex substitutione fideicommissa-
ria, quamuis impropriè, resultant tot donationes,
substitutiones, legata, aut prælegata, quot sunt
personæ

persnnæ ad primngenium vocatæ, ac si vnicuique eorum facta fuissent: iden absque aliqua restitutione quilibet vocatus consequetur dnminium eodem mnmento, qno purificatur cnnditin, aut venit dies vocationis ex propria persona, snblato de medio piæcedenti successnre, non autem ex iure ab eodem ad se transmisso. nec mirum est, ex vnica dispositione, immo vnico vetbo plures dnnationes, vel substitutiones exoriri: propter celeritatem enim similes dispositiones se occultant, argum. *l. 3. §. vlt. ff. de donat. inter vir. & vxor.* cum aliis adductis per Molin. sen. *vbi supra, & d. lib. 1. cap. 4. num. 16.* Is autem *d. cap. 1. num. 20.* snbdit, hæc omnia, quæ de maioratu modò dicta sunt, iuris principiis satis conneni-

383. te, quibus permissum est, vt † siue ex donatione, siue ex vltima vnluntate dominium alicuius rei ad vitam relinquatur ea lege, vt ipso mortuo in alium transferatur, *l. Sempronius Attalus, in princip. ff. de vsufr. accresc. l. fin. C. de legat.* cum aliis iuribus, ac Doctor. *ibi* per eum allegat. quod & tenet Molin. iun. *d. dispu. 577. num. 7. in fin.* qui etiam cum Molina seniore in eo consentit, (ex qun finem imponamus huic priori nostræ suppofit.) quòd, sicut in iis, in quibus fideicommissum, & maioratus, seu primogenium conueniunt, ab vno ad alterum licebit argumentari; ita secus erit quoad ea, in quibns discrepant, ac diuerso iure censentur: sic enim apertè sentit senior quidem Molin. *d. cap. 1. num. 8. in fine,* iuncto *num. 15. & cap. 7. num. 9. initio*; iuninr autem in sæpiùs *cit. disput. 577. num. 3.*

384. Suppono secundò, familiæ nomen, † nulla speciali certarum persnnarum adiectione, in fideicommisso familiæ relicto siue simpliciter, siue etiam particulari certæ rei immobilis in casum alienationis à legatario, seu fideicommissario particulari factæ; (vt plnres illius significationes, quæ ad hanc rem non pertinent, prætermittam, allatas à I.C. *in l. pronunciatio, §. familia, & l. 1. ff. de verb. sign.* & ab Imper. *in l. fin. C. eod. tit.*) non snlùm propinquos, sed etiam his deficientibus generum, ac nurum, & post hos, libertos venire; vt expressè definitur *d. l. fin.* ex qua etiam satis habetur, feminas quoque in prædictis casibus familiæ nomine contineri: quod & generatim in fideicommisso familiæ relicto tradunt plures, qnos sequitur Card. Mantic. *lib. 8. de coniect. vlt. volunt. tit. 12. num. 7.* Menoch. de præsumpt. *lib. 4. præsumpt. 88. num. 3.* & de legatn relicto familiæ, quòd etiam feminas comprehendat, ex communi tradit Michael Crass. *tract. de successión. §. legatum, quæst. 41. num. 1.* licèt huiusmodi relictum, nisi eius qualitas aliam præsumptionem inducat, intelligi de his, qui in domo sunt, hoc est, de famnlis, (iuxta *d. l. pronuntiatio. §. sentientinm*, seu *penult.*) adnotauerit Mantic. *d. tit. 12. num. 6.* vbi subdit ex Raphael. Cuman. *in l. cùm ita legatur, §. in fideicommisso, ff. de legat. 2.* qnòd si aliquid legaret testator, vt extra familiam nnn alienetur, intelligitnr de agnatis: & regulariter in fideicõmissis familia sumitur pro agnatinne; vt preter eos quos in hoc sequitur Crass. *d. §. legatum, quæst. 41. num. 1.* iuncto *§. fideicommissum, quæst. 16. num. 1.* post alios tradit Peregr. *tract. de fideicomm. art. 22. num. 26. in princ.* sentitque Menoch. *d. præs. 88. num. 7.* & Mantic. *d. tit. 12. num. 9. in princ.* per text. *d. l. pronuntiatio. §. familia. vers. communi iure,* aliàs *d. l. pronuntiatio. §. communi iure. ff. de verb. sig.* & multi expressè tradunt; qnos recenset Menoch. *d. præsumpt. 88. num. 20.* ex quo illud sequitur, quod mox dicebamus, feminam qnoque in familia contineri per virilem sexum ei cnniunctam, de cuius familia agitur, vt filiam quoad patrem, sororem consanguineam, sororem patruelem, & amitam: nam omnes personæ congruè referendo sunt de agnatione; vt satis probat inter alios Peregr. *d. tract. de fideicomm. art. 22. num. 25. in initio.* & in specie, quòd femina sit de familia patris, & eius, cui per virilem sexum coniungitnr, est text. *in l. voluntates, C. de fideicomm. & §. 1. Instit. de legit. agnat. tut.* & satis patet ex *d. l. pronunciatio, §. vlt. in fin.* dum mulier dicitur finis suæ familiæ: & apertè colligitur ex *l. familia,* statim *seq. ff. de verb. sign.* vbi dicitur, † fe- 385.

minarum liberos in familia earum non esse, quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur: dum enim decernitur *ibi* feminam habere familiam, eámque distinctam à liberis, apertè cnnstat, illam non nisi paternam esse posse, hoc est, illius familiæ, cuius est ipsius feminæ pater. Porrò ex huius vtriusque text. verbis mox citat. iuncta *d. l. fin. C. de verb. sig.* colligo vnam extensionem prædictæ regulæ, in fideicommisso familiæ relicta feminas quoque contineri; vt locum habeat † etiam quo- 386.

ad eas, quæ agnatæ non sunt, vbi simus in fideicommisso semel tantùm familiæ relicto, non autem perpetuò, aut successiuè: certum est enim, matrem, ac nurum, multo minùs libertam esse de agnatione, aut familia propriè sumpta filij, soceri aut patroni, vt constat ex *d. l. pronuntiatio, §. communi iure, & §. vlt.* necnon *d. l. familia, §. feminarum, §. 1. Instit. de legit. agnat. tut. & Instit. de senatusconsult. Tertull. in princip.* iuncto *tit. de legit. patron. tutel. & Instit. de success. libert.* cum simil. at verò ex *d. l. fin.* tam mater, quàm nurus, immo & omnes propinqui, ac liberti, atque adeò propinquæ, & libertæ ad fideicnmmissum familiæ suæ vel simpliciter, vel in casum alienationis relictum admittuntur; gradatim tamen, vt *ibidem* dicitur, & omnes adnotarunt: sed nnn ita gradatim, vt ordine successiuo post alios admissos, iis defunctis alij, & his pariter per mortem deficientibus cæteri admittantur, prout post nonnullos existimauit Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 19. num. 14. cum seq.* sed, vt ex verbis text. satis colligitur, & Bart. Salic. atque alij magis communiter exponunt, ita, vt existentibus tempore casus fideicommissi aliquibus ex propinquis, ij ad illud admittantur, his autem deficientibus, hoc est, tunc non existentibus, gener, aut nurus admittendi sint: quòd si pariter hi tunc non existant, liberti admittantur ad huiusmodi fideicommissum semel tantùm, vt dictum est, familiæ relictum: quem gradationis modum apertè hac in re agnouit glos. ab aliis approbata *d. l. fin. verbo, post eos,* dum per hunc text. *& l. peto, §. fratre, ac l. cùm pater, §. pen. ff. de legat. 2. & l. heredes, §. fin. ff. ad Trebell.* notat primò vocari liberos; secundò parentes; tertiò collaterales; quartò generum, & nurum, qnintò libertos. quare *in d. l. fin.* familiæ nomen largiùs sumitur, vt etiam post alios fatetur Peregr. *d. art. 14. num. 37.* & tradit Mantic. *d. tit. 12. num. 7.* satísque constat ex supradictis. ex quibus etiam, præsertim verò *d. §. communi iure, & d. l. familia, in fi. & §. 1. Instit. de legit. agnat. tut.* simul habemus vnam restrictionem regulæ prædictæ, quòd femina sit de familia, nimirum vt locum non habeat † quoad illius feminæ descendentes, aut alias 387.

ei per femininem sexum, seu lineam coniunctns: hi enim siue masculi, siue feminæ, non sunt de familia illius, cuius familiæ relictum perpetuò est fideicommissum. & hoc est, quod post Socin. iun. *cons. 2. num. 19. lib. 2.* & Decian. *cons. 7. numer. 12. lib. 1.* tradit Mantic. *d. tit. 12. num. 8.* quòd relictum ita, vt conseruetur in familia, licèt comprehendat etiam filiam, quæ est de familia testatoris, nnntamen continebit filiam filiæ, quia hæc non dicitur de familia. hinc etiam, licèt † prnhibitio alienationis extra fa- 388.

miliam non impediat, quin filia, & soror capere
possit, vt ex text. *in d. l. voluntas, C. de fideicommiss.*
pleṙique *ibi* tradiderunt, & alij, quos sequitur Pere-
grin. *d. tract. de fideicomm. art.* 14. *num.* 37. *& d. art.*
21. *num.* 25. *in fin.* non tamen admittuntur earum
filij, cùm sint alienæ familiæ, *d. l. familia, & d. §.* 1.
ad fideicommissum familiæ relictum; vt post alios
docet idem Peregr. *d. art.* 14. *num.* 38. & iuxta hoc
389. intelligi potest id quod aliqui voluerunt, † fidei-
commissum ordinatum pro conseruatione bono-
rum in familia, vel agnatione, non continere femi-
nas, (nimirum non agnatas,) quia ea per has non
conseruatur, relati à Peregr. *d. num.* 37. *&* 25. *circa
med.* Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 9. & probati à Menoch.
d. præs. 88. *num.* 5. ex quibus tamen aliqui, vt Cra-
uet. & Senat. Pedemon. atque alij relati à Mantic. *d.
num.* 9. *&* 13. etiam ipsas filias, & sorores, licèt agna-
tas, hoc in casu voluerint excludi. verùm Mantic.
ibi, & num. 10. 11. *ac* 18. eos rectè intelligit, quan-
do supersunt masculi, per quos agnatio, & familia
diutiùs possit conseruari; ita, vt ratio conseruandæ
agnationis, seu familiæ non possit adduci ad hoc, vt
feminæ iure agnationis coniunctæ prorsus exclu-
dantur, sed vt agnati masculi eis præferantur, quæ
ratio cùm vnica sit, neque alia reddi queat, quàm
hæc, in fideicommisso simpliciter relicto familiæ,
seu agnationi; non est hac in re constituenda diffe-
rentia inter huiusmodi fideicommissum, & expressè
relictum pro conseruanda agnatione, seu familia; vt
scitè idemmet docet *d. num.* 18. iuncto *num. præced.*
390. *&* 12. *in fin.* In aliquibus tamen differunt † fidei-
commissum simpliciter relictum, & relictum cum
expressa adiectione, vt bona cōseruentur in familia,
seu agnatione. Primum est, quòd illud ordine qui-
dem successiuo, seu gradatim intelligitur relictum;
ita tamen, vt vulgariter tanummodo illi de familia
videantur substituti; vnde proximioribus admissis
ceteri perpetuò sunt exclusi: hoc verò, quoniam
habet tractum futuri temporis, ita intelligitur reli-
ctum ordine successiuo, vt vnus post mortem alte-
rius admittatur, ita post alios tradit Mantic. *d. tit.* 12.
num. 19. & sic intelligi possunt ij, quos sequitur
Crass. *§. fideicommissum, quæst.* 16. ferè per tot. & Pe-
regr. *art.* 19. *num.* 12. *vsque ad* 17. Alterum est, quòd
in priori casu heres non potest eligere, sed proxi-
miores gradatim admittuntur ad fideicommissum
familiæ relictum, *l. fin. C. de verb. sign. & d. §. in fi-
deicommisso.* sed grauatus, vt in familia relinquat, aut
extra familiam non alienet, potest eligere etiam re-
motiores, *l. filiusfamilias. §. cùm pater, ff. de legat.* 1.
& l. vnum ex familia, in princ. §. 1. *versic. itaque, &
§. sed & si fundum, vers. quòd si talia, ff. de legat.* 2. sic
post alios Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 23. sed & his aliud
discrimen inter hanc vtramque fideicommissi for-
mulam addi potest, de quo paulo pòst dicemus.
391. Quòd si petas, an, † cùm fideicommissum fami-
liæ relinquitur in dubio, id accipiatur de familia te-
statoris fideicommittentis, an verò de familia here-
dis grauati: dicendum est, fore accipiendum de fa-
milia testatoris: vt post alios tradit Peregr. *d. art.* 22.
num. 20. Menoch. *d. præs.* 88. *num.* 1. *& cons.* 106.
num. 212. atque ex communi Doct. sententia pluri-
bus relatis resoluunt Card. Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 1.
& Michael Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 16. *num.
item* 1. per text. *in l. cùm acutissimi, C. de fideicomm.*
facitque text. *in l. cùm auus, ff. de condit. & demon.*
392. Si autem rursus petas, † an in dubio intelliga-
tur idem fideicommissum de familia testatoris acti-
uè, seu effectiuè, vt loquuntur Mantic. & Peregr.
mox allegan. vel vt loquitur Menoch. *d. præs.* 88.
num. 2. *& cons.* 233. *num.* 15. *lib.* 3. in specie, hoc
est, de familia, cuius caput, & princeps est testator;
quo casu solùm eius descendentes vocati essent: an
verò contentiuè, vt iidem Mantic. & Peregr. lo-
quuntur, seu in genere, vt ait Menoch. vbi supra,
hoc est, de familia, sub qua etiam ipse testator con-
tinetur, inspecto communi stipite; quo casu omnes
eius agnati etiam transuersales continerentur. Re-
spondendum est, quòd, licèt probabile sit, in dubio
intelligi debere de familia testatoria effectiuè, seu
in specie, vt nonnulli tenent, quos refert Mantic. *d.
tit.* 12. *num.* 20. *in princ.* & Peregr. *d. art.* 22. *num.*
26. *vers. verùm difficultas est*, ac sequitur Menoch. *d.
cons.* 233. *num.* 16. *& d. præsumpt.* 88. *num.* 2. proba-
bilius tamen est, debere intelligi de familia testato-
ria contentiuè, seu in genere: quod tenent, & Do-
ctoribus, ac iuribus satis confirmant Mantic. *d. num.*
20. *vers. sed ego subsisto*, & Peregr. *d. num.* 26. *vers.
contrà verò.* Debent tamen semper proximiores
præferri, vt *ibidem* rectè monet Peregr. pariter secus
fortè statuendum erit vbi dicatur, familia eius, ipsius,
suam, aut quid simile, ex allegat. à Menoch. *d. num.*
2. *in fine.* Et quoniam in fideicommisso relicto fa-
miliæ, aut aliàs sub nomine collectiuo † præferun- 393.
tur proximiores, *l. cùm ita legatur, §. in fideicommisso,
& l. peto, §. fratre, ff. de legat.* 2. *l. fin. C. de verb. sign.*
cum aliis, quibus idipsum latè probant Crass. *d. quæst.*
16. & Peregr. *d. art.* 19. ferè per tot. si quæras, an
hæc proximitas sit attendenda respectu grauantis,
vel grauati: consulendi sunt inter cæteros Peregr.
artic. 20. & Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 18.
per tot.
Porrò filij naturales † non sunt de familia, seu 394
agnatione; vnde admittendi non sunt ad fideicom-
missum familiæ, seu agnationi, agnatisve relictū; vt
satis post alios probat Mantic. *d. tit.* 11. *n.* 28. subdens
n. 29. Bald. & Alciat. sequutus, per text. *in l. vlt. C. de
natural. lib.* idem dicendū de eorum filiis etiam legi-
timis. id autem restringit *num.* 30. post alios, † si 395.
naturalis fuerit legitimatus, cùm tunc iura agnato-
rum consequatur, & dicatur de familia, qua de re
videndum quod latiùs tradit Peregr. *d. art.* 21. *à
num.* 79. *ad* 84. Pariter exheredatus etiam iustè à pa-
tre † admittitur ad fideicommissum ab auo familiæ 396.
relictum; vt sentit Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 21. præ-
cipuè per text. *d. l. filiusfamilias, §. cùm pater, ff. de
legat.* 1. licèt in contrarium referat Crot. *eadem l. fi-
liusfamilias, §. diui, il* 2. *num.* 172. *&* 173. quam se-
quutus videtur ipsemet Mantic. *d. tract. de coniect.
vltim. volunt. lib.* 3. *tit.* 3. *ad fin.* sed priorem senten-
tiam post alios tenet Peregr. *d. art.* 22. *num.* 95.
cum aliquot seq. eam omnino admittens quoad exhe-
redationem factam à grauato possessore fideicom-
missi de eo, qui offendit ipsummet; & de priuatione
maioratus ex lege, vel consuetudine descendentis;
secus si ex hominis institutione: item secus in inter-
fectore grauati. & *num.* 99. *cum seq.* de exheredatis
ob offensam factā testatori, docet, in generali dispo-
sitione eos excludi; in vocatione autem nominatim
facta, si odij causa eam præcessisset, odium censeri
abolitum; si verò superuenisset, remittit se ad tra-
dita per Mant. & Molin. *ibi cit.* ac per se *in tract. de
iur. fisc. tit. de immun. & tit. de ingrat. versus defunct.*
eum videas. Denique Religiosus, seu monasterium
bonorum capax † admittitur ad fideicommissum 397.
familiæ simpliciter relictum; secus si pro conser-
uanda agnatione, vel familia expressè fuerit con-
stitutum: vt post alios latè tradit Mantic. *d. tit.* 12.
num. 33. *vsque ad* 37. sentitque Menoch *d. præsumpt.*
88. *num.* 5. ex iis, quæ in hac specie ipsemet latius
adnixerat *eod. lib.* 4. *præs.* 83. *in* 4. *coniect.* seu *num.*
45. Atque hæc quidem de fideicommisso familiæ,
seu

ſeu agnationi relicto præmiſiſſe ſufficiat: reliqua enim, quæ ad rem noſtram faciunt, peti poſſunt ex Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 3. *cum duobus ſeqq. num.* 21. 22. *&* 38. *cum tribus ſeqq. & num.* 64. Craſſ. *d. §. legatum, quæſt.* 41. *& d. §. fideicommiſſum, quæſt.* 16. Couar. *pract. quæſt. cap.* 38. Menoch. *d. præſ.* 88. *num.* 4. *&* 19. *cum ſeq.* Peregr. *d. num.* 25. *&* 26. *& num.* 60. *vſque ad* 71. Molin. *de Hiſpan. primog.* ſæpiſſimè. Nunc autem aliquid, breuiſſimè tamen, ac remiſſiuè tantùm, de fideicommiſſis huic ſimilibus pariter præmittamus.

Si quis ergo ſcire cupiat quid importet fideicommiſſum relictum filiis, liberis, nepotibus, deſcendentibus, poſteris, ſeu poſteritati, proſapiæ, generi, genti, proli, generationi, lineæ, ſeu colonnello, progeniei, ſtirpi, domui, eippo, cognatis, ſeu caſatæ, cognationi, propinquis, ſeu propinquitati, ſanguini, ſeu conſanguinitati, vel conſanguineis, parentelæ, nomini; item maſculis, proximioribus, antiquioribus, vel nobilibus, exempli gratia, della Turre, aut de Bardis, conſortibus, affinibus, attinentibus, ſuis, parentibus, coniunctis, proximis, ſeu neceſſariis; conſulat, ſi lubet, Doct. mox allegandos, & ab eis citatos: necnon Dictionaria, Vocabularia, & lexica iuris.

398. De filiis enim vocatis in fideicommiſſo, † quinam contineantur, inter cæteros videri poteſt Peregr. *d. art.* 22. *num.* 10. *vſque ad* 14. *& num.* 44. *vſque ad* 62. *num.* 80. 81. *&* 91. *cum duobus ſeqq.* necnon *art.* 23. 24. 25. *&* 28. paſſim, Mant. *lib.* 8. *tit.* 8. *per tot.*

De liberis, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 43. *& art.* 25. *num.* 8 *cum aliquot ſeqq. & art.* 30. *num.* 2. *ac* 19. Menoch. *lib.* 4. *præſ.* 76. *num.* 9. *& lib.* 5. *præſ.* 33. *num.* 14. text. ac Doct. *in l. liberorum, ff. de verb. ſignif.*

De nepotibus, Menoch. *lib.* 4. *præſ.* 89 *num.* 60. *& præſ.* 189. *num.* 19. Mant. *d. tit.* 8. *num.* 14.

399. De † deſcendentibus, Peregr. *art.* 19. *num.* 15. *art.* 21. *num.* 6. *art.* 25. *num.* 8. *& art.* 30. *num.* 2. *&* 19. Mantic. *lib.* 8. *tit.* 11. *numer.* 1. *cum aliquot ſeqq.* Menoch. *d. lib.* 4 *præſ.* 91. *num.* 2. *&* 4. *vſque ad* 7. Craſſ. *de ſucceſſ. §. fideicommiſſum, quæſt.* 15. Corbul. *de cauſ. priuat. emphyt. ob lin. finit. num.* 28.

De poſteris, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 37. *& art.* 30. *num.* 14. *&* 19. Molin. *de Hiſpan. primogen. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 10. Corbul. *ibid. num.* 23. *&* 25.

De poſteritate, Mantic. *lib.* 8. *tit.* 18. *num.* 41. & Menoch. *d. præſ.* 89. *num.* 2. Craſſ. *d. quæſt.* 15. *num.* 5. Corbul. *in d. cauſ. priuat. num.* 24. *cum aliquot ſeq.* de qua etiam videri poteſt text. & *ibi* gloſ. & DD. *in l. cum acutiſſimi, C. de fideicomm.* Molin. *d. num.* 10. *&* 11. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 23.

400. De † proſapia, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 30. text. *in l. ſi quis ex corpore, C. de municip. lib.* 11. *& cap. ſolita, de maior. & obed.* Pariſ. *conſ.* 51. *&* 93. *vol.* 2.

De genere, Molin. *ſup.* Mantic. *d tit.* 12. *num.* 17. Menoch. *d. præſ.* 88. *num.* 7. *&* 8. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 14.

De gente, Molin. *ſup.* Bart. & aliis *in l.* 1. *ff. de probat.* vbi text. Schard. *in lexic. iur.* & Briſſon. *de verb. iur. ſign. verbo, gens, & gentes.*

401. De † prole, Peregr. *d. art.* 22. *numer.* 22. *& ſeq.* Dec. *conſ.* 495. *num.* 6. Rip. *l.* 1. *num.* 17. *ff. ſolut. matrim.* text. & Doct. *auth. de nupt. in princ. & cap. vlt. de condit. appoſit.* Corbul. *vbi ſup. num.* 41.

De generatione, Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 18. *num.* 41. Peregr. *d. num.* 28. Mol. *d. num.* 10. Craſſ. *d. quæſt.* 15. *num.* 5.

De linea, Menoch. *d. præſumpt.* 88. *num.* 11. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 24. Dec. *conſ.* 165. *num.* 4. *& ſeq.* Pariſ. *conſ.* 41. *num.* 1. *&* 30. *vol.* 2. *& conſ.* 22. *ac* 74. *vol.* 3. Corbul. *d. cauſ. priuat. emphyt. num.* 40.

De colonnello, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 6. *verſ. verùm difficultas eſt, & art.* 27. *num.* 12.

De † progenie, Mantic. *d. tit.* 18. *num.* 41. Peregr. 402.
d. art. 22. *num.* 23. Menoch. *d. lib.* 4. *præſ.* 189. *num.* 13. Craſſ. *d. num.* 5.

De ſtirpe, Mantic. *d. tit.* 18. *num.* 65. Molin. *d. num.* 10. *&* 11. Menoch. *d. præſ.* 88. *num.* 9. *&* 10.

De domo, Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 15. Molin. mox citan. Menoch. *vbi ſupr. num.* 12. *vſque ad* 15. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 27.

De † eippo, Molin. *d. cap.* 4. *num.* 10. *&* 11, 403.
Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 24. Menoch. *ſupr. num.* 21. Peregr. *ſupr. num.* 29.

De caſata, Molin. *d. num.* 10. *&* 11. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 83. Pariſ. *conſ.* 36. *vol.* 3.

De † cognatis, ſeu cognatione, Peregr. *ibidem* 404.
d. tract. artic. 19. *num.* 16. *& d. art.* 22. *num.* 39.

De propinquis, ſeu propinquitate, Peregr. *ibidem, & d. art.* 22. *numer.* 36. Tiraq. mox citan. *numer.* 8.

De † ſanguine, Tiraq. *de retract. lignag. §.* 1. *gloſ.* 405.
9. *num.* 6. *cum aliquot ſeqq.* & Peregr. *d. art.* 22. *num.* 55. *ad fin.*

De conſanguinitate, vel conſanguineis, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 34. *cum ſeq. & num.* 89.

De † parentela vide Lambertin. *in tract. de iure* 406.
patr. lib. 1. *part.* 2. *quæſt.* 2. *princ. art.* 6. 8. 9. *&* 27.

De nomine, text. & *ibi* Doct. *in l. cum ita. §. in fideicommiſſo, ff. de legat.* 2. *l. pater filium, §. duobus, §. filiam. & §. fundum, ff. de legat.* 3. *& in auth. de reſtit. fideicom.* & vtrobique Doctor. Schard. *in lexic. iuris, verbo, nomen familia eſt, cum ſeq.* & Briſſon. *de verb. ſign. verb.* ſeu *verſic. nomen porrò gentilitium.*

De † maſculis, Peregr. *d. tract. de fideicom. art.* 407.
25. 26. *ac* 25. paſſim Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 16. *num.* 15. 20. *&* 54. *ac lib.* 11. *tit.* 15. *num.* 2. *& ſeq* Molin. *de primogen. Hiſpan. lib.* 3. *cap.* 5. *à num.* 25. *vſque ad* 50. Corbul. *d. cauſ. priuat. emphyt. ob lin. finit. numer.* 28.

De proximioribus, Mantic. *d. tit.* 12. *numer.* 42. *cum duobus ſeqq. & lib.* 6. *tit.* 15. *num.* 11. Lambert. *d. quæſt.* 2. *art.* 10. Peregr. *d. tract. art.* 20. *num.* 9. 11. *&* 12. *art.* 21. *num.* 2. *&* 17. *art.* 22. *num.* 33. *& art.* 51. *num.* 59.

De antiquioribus, Peregr. *d. tract. de fideicomm. art.* 13. *num.* 86. *& art.* 19. *num.* 16. *d.* autem *num.* 86. agit quoque de maiori de domo, ſeu familia.

De nobilibus, v. g. della Turre, Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 8. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 84.

De † conſortibus, Mantic. *d. tit.* 12. *numer.* 26. 408.
Menoch. *d. præſ.* 88. *num.* 16. *cum ſeq.* Peregr. *d. art.* 22. *num.* 42.

De affinibus, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 40.

De attinentibus, Peregr. *eod. art.* 22. *num.* 41.

De † ſuis, Peregr. *d. art.* 19 *num.* 16. *& d. art.* 22. 409.
num. 38.

De parentibus, Menoch. *ſupr. num.* 18. Peregr. *d. art.* 22. *num.* 38.

De coniunctis, Peregr. *d. art.* 22. *num.* 32. *&* 89.

De proximis, Peregr. *ibid. num.* 33.

De neceſſariis, Peregr. *d. art.* 22 *num.* 42.

Iam verò, his remiſſiuè dictis de præmiſſis nominibus familiæ ſimilibus, ad concluſiones tranſeamus.

PRIMA CONCLVSIO. Maioratui, ſeu primogenituræ; (quæ ſpecies quædam eſt fideicommiſſi, vt ſuprà initio huius quæſt. oſtendimus;) derogari plerumque poteſt.

Probatur concluſio. Nam primò quidem † ab 410.
ipſo inſtitutore poteſt maioratus reuocari in caſibus

quos

quos recenset Molin. sen. *de Hispan. primogen. lib. 4. cap. 5.* & Molin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disput. 583. vsque ad 587.* ac nos hoc loco, breuiter tamen,
examinabimus. nam autem *quæst. seq.* licet is etiam
locus huiusmodi casibus examinandis aptus foret,
vbi de causa efficiente derogationis fideicommisso-
rum differemus: quod etiam de aliis casibus prin-
cipalium modorum derogandi maioratibus ex par-
te causæ efficientis dictum intelligatur. sequens
enim quæstio ex aliis plurimis quæ *ibi* necessariò di-
cenda sunt, prolixior est futura. Vt igitur ad primum
modum derogandi maioratibus iam propositum ex
parte eorum institutoris accedamus; cùm possit ma-
411. ioratus † institui vel in testamento, aliave simili
vltima voluntate; vel etiam in contractu, seu dispo-
sitione inter viuos; vel simpliciter, non exprimen-
do, quòd fiat per viam contractus, aut per viam te-
stamenti; vt adnotauit inter cæteros Molin. sen. *d.
tract. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 12. num. 5. vers. est
autem*: subdit ipse *ibidem*, in prima specie principali,
quando scilicet maioratus in testamento instituitur,
412. eum † censendum esse tamquam testamentum, li-
cèt in eo aliqua verba apposita fuerint, quæ dona-
tionem præ se ferre videatur: quod *inibi* satis probat
inuncto *num. 9.* & sequitur alter Molin. *d. disput. 583.
num. 1. & 4.* prior autem *d. cap. 12. num. 3.* subiicit,
quòd in secunda specie principali subdistinguen-
dum est, aut enim, inquit, maioratus institutus fuit
per viam diuisionis hereditatis factæ inter filios, &
descendentes; aut simpliciter, faciendo maioratum
de aliqua re in persona filij, vel extranei. Primo ca-
su, qui vt plurimum accidit, maioratus institutio
vim eius dispositionis obtinet, quæ communiter vl-
tima voluntas appellatur; atque adeò reuocari ab
ipso eius institutore potest; quod omni huiusmodi
vltimæ voluntati conuenit, *l. 4. ff. de adim. legat.
cap. cum Martha, de celebr. Miss.* cum similib. vt plu-
ribus iurium, & Doctorum auctoritatibus compro-
bat idem Molin. *d. cap. 12. num. 4. & 5.* præcipue
per text. *in l. final. C. famil. ercisund.* & Tiraq. qui alios
citat, *de progen. quæst. 8. num. 2. cum aliquot seqq.* id
verò à contrariis tuetur idem Molin. *d. cap. 12. num.
6.* Idipsum etiam docet Molin. iun. *d. disput. 583.
num. 5.* senior verò *d. cap. 12. num. 6. in fine,* secun-
dum casum iterum distinguit. Nam aut maioratus,
inquit, simpliciter fit, aut ea lege, & pacto, vt reuo-
cari non possit. Et quidem si maioratus in contra-
ctu, aut donatione inter viuos simpliciter institutus
sit; tunc adhuc ab instituente reuocari vsque ad
mortem potest, vt idem Molin. satis probat *d. cap.
12. num. 7. vsque ad 17.* ex iis quoque auctoribus,
quos retulerat *num. 1. & 2.* simpliciter asserens, ma-
ioratum etiam in contractu institutum vim vltimæ
voluntatis, seu supremi iudicij habere. si verò ma-
ioratus seu primogenium in persona filiorum, vel
transuersalium, vel etiam extraneorum ea lege in
contractu fiat, vt irreuocabile sit, siue ex traditione,
siue ex clausula constituti, siue ex pacto non reuo-
candi, aliisve modis, de quibus ipsemet Molin. *d.
tract. lib. 4. cap. 5.* præsertim *à num. 3. vsque ad 59.*
& nos paulo pòst hac eadem conclus. tunc maiora-
tus naturam contractus inter viuos assumit, atque
adeò irreuocabilis fit; vt idem Molin. docet *d. cap.
55 num. 51.* quem sequitur Molin. iun. *d. disp. 583.
num. 8.* senior autem *d. num. 21. in fine,* iuncto *num.
22.* tertiam speciem principalem, cùm nimirum
maioratus simpliciter fit, hoc est, nec per viam con-
tractus, nec per viam testamenti; subdistinguit in
eum, qui fit per viam diuisionis bonorum inter fi-
lios, vel descendentes. & eum, qui aliàs fit de ali-
quibus bonis in persona filij, aut extranei. & de pri-
mo quidem ait, eum proculdubio vim vltimæ vo-
luntatis obtinere, ex iis, quæ supra *num. 4. & seqq.*
de huiusmodi diuisione dixerat. & in hoc casu mul-
tò magis locum habere asserit Molin. iun. *d. num. 5.
ad fin.* ita, vt probabile sit ad illum requiri solem-
nitates vltimæ voluntatis, ex adductis per Molin.
sen. *num. 23. cum seq.* licèt in hoc etiam *num. 25. vs-
que ad 28.* tanquam verius tradat, hæc primogenia
per viam diuisionis bonorum à parentibus inter li-
beros simpliciter instituta valida esse, etiamsi in eis
non testamenti, sed contractus solemnitas interue-
nerit; ac nihilominus ea vim vltimæ voluntatis ob-
tinere. Molinam seniorem sequitur ion. *d. disput.
583. num. 6.* De secundo autem considerandum ait
d. num. 28. an maioratus reuocabiliter vel irreuoca-
biliter fiat: cúmque reuocabiliter fit, dicendum fo-
re, quòd, si in hac maioratus institutione ea solem-
nitas interuenerit, quæ in vltimis voluntatibus in-
teruenire solet, maioratus ipse tam quoad ordina-
tionem, quàm quoad effectum tamquam vltima
voluntas censendus erit: si autem in eo contractus
tantùm solemnitas interueniat, quoad ordinatio-
nem quidem tamquam contractus, quoad effectum
autem, ac reuocandi facultatem tamquam vltima
voluntas iudicandus est. Cùm verò maioratus sim-
pliciter fit, ita tamẽ, vt irreuocabilis sit, proculdubio
quoad omnia, inquit, tamquam contractus censen-
dus, ac iudicandus erit; non distinguendo in hac
specie, an in eo maioratu solemnitas testamenti, vel
solùm contractus interuenerit.

Porrò in casibus, in quibus diximus, maioratum
constitutum in testamento, vel contractu reuocari
posse ab institutore, † id accipiendum est, vt facere 413.
possit siue in totum reuocando, siue pro parte, ali-
quas eius conditiones mutando, aut detrahendo; vt
tradit vterque Molin. senior quidem *d. tractat. de
Hispan. primog. lib. 4. cap. 5. num. 1.* iunior verò *d.
disput. 583. num. 5. vers. ex l. 44.* Item poterit † va- 414.
lidè, non tamen licitè citra reatum periurij reuoca-
ri, aut mutari maioratus ab eius institutore, vbi in
testamento, aut alia simili vltima voluntate institu-
tum iurauit instituens non reuocare; vt adnotauit
Molin. iun. *d. disput. 583. num. 5. & 3.* quoad rea-
tum periurij ex iis, quæ idemmet adduxit *disp. 151.
col. 2. 1. & 4.* contra alterum Molin. *d. cap. 5. num. 5.*
qui tamen hoc mihi non dicit, sed solùm, quòd per
iuramentum huiusmodi maioratus, aut vltima vo-
luntas, in qua fuit institutus, irreuocabilis effici
non potest: quod ego intelligo quoad validitatem
posterioris vltimæ voluntatis priorem iuratam re-
uocantis, aut immutantis, iuxta Doctor. quos ipse
allegat, & eos, qui validitatem huiusmodi posterio-
ris voluntatis, ac simul reatum periurij admittunt,
à nobis quoque cum plerisque aliis ad id citatos su-
prà *cap. 5. quæst. 1. conclus. 1. limit. 1.* licèt vtrobique
Molin. iun. entendat, inualidam esse posteriorem
huiusmodi voluntatem, aut certè ipsum institutum,
seu eius heredem teneri ad interesse erga eum, qui
successurus erat in maioratu, quive futurus erat he-
res vigore prioris testamenti. idémque tradit *in d.
num. 2. & 3.* necnon *cit. disput. 151. col. fin.* de testa-
mento cum maioratu in eo condito, † cui adiectum 415.
sit pactum ex Principis facultate, aut confirmatio-
ne primum testamentum, aut maioratum iam insti-
tutum non reuocandi: in quo expressè contrarium
sentit Molin sen. *d. cap. 2. num.* item *2.* præcipuè ex
Bald. *in cap. 1. num. 13. de confirmat. vtil. vel inutil.*
& Padill. *in l. clari, num. 18. C. de fideicom.* quorum
opinio procedere potest de potestate ordinaria su-
premi Principis, apposita verò de absoluta. Deni-
que maioratus, qui in testamento, aliave simili
vltima

416. vltima voluntate instituitur, † si traditio fiat sub
commemoratione huiusmodi vltimæ voluntatis, &
in eius executionem; talis maioratus, non obstan-
te bonorum illius traditione, reuocabilis erit: vt ex
communi sententia multis relatis tradit Molin. sen.
d. cap. 2. num. 19. *&* 20. iun. *dicto tract. 2. disput.* 584.
num. 4. secus tamẽ vterque futurum pariter ex com-
muni docet, si ea traditio ex interuallo fiat, nec pro
executione præcedentis institutionis maioratus in
vltima voluntate factæ. subdit autem idem Molin.
sen. *d. num. 2. in fin.* quòd ea primogenia, quæ in con-
tractu siue ex regia facultate, siue absque illa insti-
417. tuuntur, † possunt multipliciter irreuocabilia fieri,
nimirum traditione rerum maioratus vera, vel ficta,
quæ fit per clausulam constituti, vt tradunt, satisque
probant Molin. sen. *d. cap. 2. num. 3. vsque ad* 7. &
iun. *dicta disput.* 583. *num.* 1. *&* 2. *iuncta disput.* 584.
num. item 1. vbi etiam cum Molin. sen. *d. num.* 7. ait
tunc comprehendi quoque bona futura; de quo ali-
quid mox dicetur. Ex iis verò, quæ ipsemet latè tra-
418. dit *disput.* 12. *& seq.* vbi affert † modos veros, ac
fictos, quibus possessio comparatur, sentit, maiora-
tus institutionem irreuocabilem fieri ab instituente;
si eiusdem possessionem tradat quouis ex prædictis
modis: ad clausulam verò constituti reducitur pre-
carium, & confessio, qua fatetur quis aut rem, eiús-
ve possessionem apud alium esse, aut se ab eo pre-
cario titulo illam sem habere; vt de precario docet
Molin. sen. *d. cap. 2. num.* 8. de confessione idemmet
post alios *num.* 13. quem sequitur iun. *d. num.* 1. de
reseruatione vsusfructus Molin. sen. *d. cap. 2. num.*
10. *num.* autem 11. *&* 12. idem docet de traditione
scripturæ coram tabellione, quem laudat iun. *d. num.*
1. *cum seq.* sicut etiam *num.* 1. approbat eundem *num.*
14. post alios tradentem, maioratum irreuocabilem
effici nominibus debitorum, si à parente eorum
cessio fiat in illum, qui primo loco ad maioratus
successionem vocatus est. An autem cessio in his
necessaria sit ad maioratus irreuocabilitatem, paulo
pòst videbimus. Pariter in eo ambo conueniunt
nonnullos sequuti, senior quidem *d. cap. 2. num.* 16.
cum duobus seqq. iunior autem *d. disput.* 584. *num.* 5.
quòd vbi maioratus instituitur ex causa onerosa,
quæ à tertio pendeat, vtputa quòd vocatus cum
Bertta contrahat, erit reuocabilis, donec is tertius
consentiat, tunc autem erit irreuocabilis. sicut etiam
in eo conueniunt, hic *disput.* 585. *num.* 1. 2. *&* 3. ille
d. cap. 2. num. 21. *vsque ad* 29. quòd ad hoc, vt ma-
ioratus institutio contractu inter viuos facta irreuo-
cabilis per traditionem fiat, etiam quoad futura, non
est necessaria omnium bonorum traditio: vbi et-
iam, iuncto maximè quod tradit senior *num.* 31. *ac*
32. iunior *num.* 5. sentiunt, in certis casibus tunc
sufficere clausulam constituti, etiam non exprimen-
do futura, in aliis autem quibusdam secus. Rectè
autem tradit Molin. iun. *num.* 4. senior *num.* 30.
quòd, si instituens maioratum ex multis rebus, quæ
erant in conspectu, & ad eam dispositionem attine-
bant, tradat vnam, nihil aliud exprimendo; tunc
institutio quoad reliquas res erit reuocabilis. sicut
etiam ille *d. disp.* 585. *num.* 6. hic *d. cap. 2. num.* 35.
419. *vsque ad* 39. bene docent, quòd, † si maioratus
consistat in rebus corporalibus, & incorporalibus
simul, tunc per clausulam constituti efficitur irre-
uocabilis etiam quoad incorporalia, licèt quoad ea
nec traditio esset facta, nec possessio translata: cùm
verò maioratus constat ex solis rebus incorporali-
bus, quales sunt iurisdictio, iura, actiones, serui-
tutes iam per constituentem acquisita, tunc si con-
stituens ea quasi possidebat, iisdémque vsus est post
constitutum nomine constitutarij, per clausulam
constituti pariter fit maioratus irreuocabilis; neque
necessaria est cessio: si autem non possidebantur
res incorporales per constituentem, aut iis vsus non
fuit nomine constitutarij post constitutum; tunc,
licèt vterque Molin. post alios velint, ad tales maio-
ratus irreuocabilem sufficere constitutum, neque
necessariam esse illorum iurium cessionem: tamen,
vt fatetur Molin. sen. *num.* 37. contrarium confor-
mius est crebrioribus scribentium sententiis, quæ
habent, in his duobus postremis casibus quasi pos-
sessionem per constitutum non transferri; necnon
doctrinæ Dec. *cons.* 251. *num.* 3. Præterea irreuocabi-
lis fit institutio maioratus † per adiectionem pacti 420.
de non reuocando, vt post alios late probat Molin.
sen. *d. cap. 2. num. 40. in princ. & num. 45. vsque ad*
53. & iunior *d. tract. 2. de inst. & iur. disput.* 586. *num.*
1. *cum tribus seqq.* vbi etiam respondent ad funda-
menta contrariæ sententiæ relata per ipsum Molin.
sen. *d. num. 40. vers. cæterum. & num. 40. vsque ad* 44.
& iunior *d. n.* 1. qua de se videri etiam potest, quod
latè tradit Ant. Gabr. *comm. conclus. lib. 2. tit. de iure-
iur. conclus. 9. num. 2. vsque ad* 11. similiter fit irre-
uocabilis maioratus institutio in contractu, † quæ 421.
ex regia facultate ita fit, vt sit irreuocabilis; quod
post Peralt. *in l. 3. §. qui fideicommissum, num.* 119. *&
seq. ff. de hered. instit.* tradit Molin. sen. *d. cap. 2. num.*
54. & iunior *d. disput.* 586. *num.* 5. Vbi autem insti-
tutioni maioratus in contractu adiectum sit iura-
mentum, † tunc siquidem illud sit interpositum in 422.
eum sensum, quo instituens maioratum affirmat, se
eam institutionem verè ita facere, adhuc remanet
reuocabilis, vt docet Molin iun. *d. disput.* 586. *num.*
6. ex iis, quæ post Couar. & alios idem tradiderat in
eo casu de donatione causa mortis *disput.* 287. quo-
niam tunc est iuramentum assertorium. Idem etiam
sub nomine iuramenti simpliciter interpositi docet
ex communi Molin. sen. *d. cap. 2. num.* 55. iuncto
seq. si verò sit adiectum pacto de non reuocando:
tunc vterque Molin. ille *d. num.* 6. hic *d. cap. 2. num.*
56. post alios conueniunt, fieri irreuocabilem. dis-
sentiunt autem in iuramento adiecto pacto de ra-
tum habendo, seu non contrauenjendo. Nam hic
num. 57. post nonnullos, quos retulit *num.* 46. sen-
tit, tunc non reddi maioratus institutionem irreuo-
cabilem, nisi tale iuramentum adeò enixè fuerit ap-
positum, vt etiam reuocationem comprehendat;
ille verò plures sequutus absolutè sentit, per illud
iuramentum de non contraueniendo reddi institu-
tionem maioratus irreuocabilem; per id, quod ipse-
met de donatione causa mortis docuerat, iuramen-
tum de non contraueniendo includere iuramentum
de non reuocando. Sicut pariter in eo discordant,
an † in prædictis casibus, in quibus institutio maio- 423.
ratus in contractu facta irreuocabilis fit, requira-
tur acceptatio vocati ad maioratum: cùm Molin.
sen. id affirmando contendat *d. cap. 2. à num. 58. vs-
que ad* 66. ita vt nec notarij pro eo acceptatio suf-
ficiat ad hoc, vt vocato ad maioratum absenti ir-
reuocabiliter ad eum vtilis actio acquiratur sine ces-
sione ante eius ratihabitionem; vt idemmet latè
confirmat *à num. 67. vsque ad* 72. at verò Molin. iu-
nior *d. tract. 2. de inst. & iur. disput. 587. in princ. &
num.* 1. ex iis, quæ idem latiùs adduxit *d. tractat.* 2.
disput. 263. *cum duabus seqq.* docet, non solùm quan-
do maioratus acceptatus est à tertio priuato nomine
absentis, nedum à tabellione ministro publico; sed
etiam quando à nullo est acceptatus, modò institu-
tor intenderit se obligare ad eum non reuocandum,
non posse reuocari. Item si institutio confirmetur
iuramento eam non reuocandi, si secluso iuramen-
to esset reuocabilis, vi iuramenti irreuocabilem
reddi

reddi etiam ante acceptationem. Præterea accepta-
tionem tabellionis etiam extra iudicium nó ſolùm
parere actionem vtilem abſenti ante acceptationem
ipſius dependentem ab eiuſdem ratihabitione; ſed
etiam efficere irreuocabilitatem ab eadem ratiha-
bitione ſimiliter dependentem. Conueniunt rurſus
in eo ambo, iun. quidem *d. num.* 1. *& enat. tract.* 2.
diſput. 265. *num.* 8. *verſ. in primis*; ſenior autem *d.*
cap. 2. *num.* 75. quòd quia in maioratus inſtitutione
ordine quodam in perpetuum ſuccedunt illi de fa-
milia, ſufficit, quòd acceptatio fiat à primo vocato,
& ſufficit tacita; vt ex communi pluribus relatis
tradunt Molin. iun. *d. tract.* 2. *diſput.* 264. *num.* 6. &
ſen. *d. cap.* 2. *num.* 76. licèt vterque loquatur gene-
ratim in donatione, ſeu promiſſione; ſicut & Doct.
quos allegant, & ij, quos pariter refert, ac ſequitur
Thom. Sanchez *in tract. de matrim. lib.* 1. *diſput.* 6.
num. 11. in qua diſput. ac ſeq. per tot. vniuerſam
hanc rem de viribus donationis, ſeu promiſſionis
ante acceptationem, quidque hac in re poſſit tabel-
lio, aut tertius etiam ad fauorem piæ cauſæ: qoa de
re nos quoque aliquid diximus ſoprà *cap.* 4. *quæſt.* 7.
eáque poſtuma, concl. 3. Nunc verò pro complemen-
to huius priori principalis caſus, ſeu modi, quo ma-
ioratus inſtitutio reuocari poteſt, ſeu ei derogari,
nimirum ex parte inſtitutoris, nonnulla hoc loco
ſubiicienda ſunt, in quibus pariter vterque Molin.
424. conuenit. illud autem primum eſt, quòd, † licèt
maioratus regia facultate præcedente inſtitutus ex
acceptatione, atque poſſeſſionis traditione, vel ex
cauſa oneroſa irreuocabilis effectus fuerit, his non
obſtantibus reuocare poterit ſi in regia facultate fuit
adiectum, quòd poſt maioratus inſtitutionem poſſit
eius inſtitutor illum liberè reuocare. ita Molin. ſen.
d. cap. 2. *num.* 78. quem ſequitur iun. *d. diſp.* 587. *num.*
2. vbi poſt Molin. ſen. *d. cap.* 2. *num.* 79. ſubiicit
pro cautela formulam, qua, non obſtante mox me-
morata clauſula adhuc maioratus inſtitutio irreuo-
cabilis fiat. Alterum, in quo conueniunt Molin. ſen.
d. cap. 2. *num.* 80. *cum ſeq.* & iun. *vbi ſuprà num.* 3. *&*
4. illud eſt, quòd, licèt maioratus prædictis modis
425. irreuocabilis effectus ſit; adhuc reuocabilis erit †
in caſibus, quibus de iure donatio inter viuos per-
fecti reuocari poteſt; vt propter ſuperuenientiam
liberorum, iuxta *l. ſi vmquam, C. de reuocan. donat.*
de qua præter Doct. maximè Tiraq. *ibi*, latè etiam
tractat Iul. Clar. *§. donatio, quæſt.* 21. & Molin. iun.
d. tract. 2. *diſput.* 282. ita tamen, vt, ſi maioratus in
perſona filij inſtitutus fuit, non modò cùm plures,
ſed & cùm vnicus filius aderat tempore inſtitutio-
nis, reuocetur ſolùm vſque ad legitimam filij vel
filiorum ſupernaſcentium. Id autem contingit ex
tacita mente ipſius donantis, & (in caſu noſtro) in-
ſtituentis maioratum, qui ſi ſuperuenientiá filiorum
præuidiſſet, non donaſſet; vt communiter Doct. ad-
notarunt *in d. l. ſi vmquã*. Sic etiam ex eadem ratione
reuocatur ſeu reuocari poteſt à donante donatio, at-
que adeò etiam inſtitutio maioratus ab eius inſtitu-
tore, ob ingratitudinẽ donatarij, & vocati ad maiora-
tum: prout generatim de donatione eſt text. *in l. fi-*
nal. C. de reuocan. donat. latéque tradit Iul. Clar. *d.*
§. donatio, quæſt. 21. *per tot.* à Molin. iun. *d. tract.* 2.
de inſt. & iur. diſp. 281. ſpeciatim verò de maioratu,
ſiquidem agatur de ingratitudine commiſſa à poſ-
ſeſſore maioratus erga ſuum anteceſſorem, qui illius
inſtitutor non ſit, eo priuari, ſi inſtitutor ita in in-
ſtitutione cauit, aliàs non. poſt Molin. ſen. *lib.* 1. *de*
Hiſpan. primog. cap. 9. *num.* 2. *&* 3. & alius tradit
Molin. iun. *d. tract.* 2. *diſput.* 654. *num.* 1. *cum duob.*
ſeqq. vbi *num.* 4. *cum trib. ſeqq.* tractat, quando ma-
ioratu inſtitũ o aut ex legitima ad eum vocati, aut
ita, vt alio heredis titulo, quàm ex legitima, aut
etiam titulo legati, fideicommiſſi, donationis, vel
contractus inter viuos reuocabiliter, vel irreuoca-
biliter ad aliquem deueniat; ſucceſſor priuandus
illo ſit, aut non ob ingratitudinẽ, aut aliud delictum
ab eo commiſſum in inſtitutorem: & quando ma-
ioratus commoditas eo viuente ad fiſcum pertineat.
Pari etiam ratione inſtitutio maioratus per contra-
ctum facta ob cauſam cauſa non ſecuta, † ea vo- 426.
luntate inſtituentis ea inſtitutio reuocaretur, aut re-
uocari ab ipſo inſtituente poſſet, per id, quod de do-
natione ob cauſam cauetur *in l.* 1. *C. de donat. quæ*
ſub mod. vbi non modò conditio ex lege, ſeu actio
perſonalis, ſed etiam vendicatio, ſeu actio realis,
quæ dominium ſupponit, datur donanti, ſi modus,
ſeu cauſa donationis non impleatur: qua de re præ-
ter Doct. *ibi* videri etiam poteſt Molin. iun. *d. tract.*
2. *de inſt. & iur. diſput.* 208. *cum ſeq. & diſput.* 286.
Poſtremum in quo hac de re conueniunt vterque
Molin. illud eſt, quòd, † cùm maritus, & vxor de 427.
communibus bonis in aliqua vltima voluntate, aut
etiam contractu inter viuos inſtituunt reuocabiliter
maioratum, iuxta ſupradicta; licèt per mortem al-
terius irreuocabilis fiat talis inſtitutio; reuocabilis
tamen remanet quoad portionem ſuperſtitis, niſi
alter coniugum ex alterius conſenſu ſolus de com-
munibus bonis maioratum inſtituiſſet: tunc enim
per mortem ſolius inſtituentis quoad omnia illa bo-
na irreuocabilis fieret talis maioratus. ita poſt plu-
rimos, quos refert, tradit Molin. ſen. *d. lib.* 4. *cap.* 5.
num. 84. quem ſequitur communem aſſerens Molin.
iun. *d. tract.* 2. *de inſt. & iur. diſp.* 151. Atque hæc
de primo principali caſu ſeu modo, quo maioratui,
ſeu primogenituræ expreſsè, vel tacitè, ſeu præ-
ſumptè derogatur, nimirum ex parte inſtituentis.

Secundò principaliter derogari poteſt maioratui
per illius poſſeſſorem, ſeu ſucceſſorem inſtituentis,
id autem potiſſimùm contingit † in caſibus, qui- 428.
bus eidem poſſeſſori, ſeu ſucceſſori in maioratu li-
cet aliqua illius bona alienare. Quorum *primum*
alios continens eſt, vt † pro ſoluendis debitis, ſeu 429.
diſſoluendo ære alieno eius, qui maioratum inſti-
tuit in vniuerſa hereditate, poſſit in ea ſuccedens
bona aliqua maioratus diſtrahere; quoniam ad in-
ſtitutoris debita vniuerſa ſoluenda tenetur: ſic te-
net Molin. ſen. *d. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 1. quod probat
num. 2. & latiùs proſequitur *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 1. 2.
& 3. ſatiſque confirmat etiam Molin. iun. *d. tract.*
2. *de inſt. & iur. diſp.* 640. *num.* 1. vbi apertè quoque
conſenſit Molinæ ſen. *num.* 4. docenti poſt alios, id
ſic intelligendum, ac temperandum eſſe, vt priùs
ſatisfiat creditoribus de bonis liberis inſtituentis ſi
illa ex portione maioratus ſucceſſori delata ſuper-
ſint; & eis non extantibus, de fructibus bonorum
fideicommiſſi; illiſque non ſufficientibus, ſatiſfiat
ex rerum vinculatarum diſtractione. Addit verò
Molin. iun. *d. num.* 1. etiam † de legatis à defun- 430.
cto relictis, ſumptibus neceſſariis, vt impenſæ fune-
ris, inuentarij, & aliis ſimilibus: eaque omnia per-
ſoluenda eſſe ex bonis mobilibus; quòd ſi hæc non
ſufficiant, diſtrahenda eſſe immobilia, quantùm
ſatis ſit ad illa omnia perſoluenda, licèt defunctus
præceperit ea non alienari. addit præterea quòd
non ſolum primus, qui inſtitutori hereditario iure
ſuccedit in maioratu, tenetur ex bonis inſtitutoris
eius debita perſoluere, ſed etiam † quicumque 431.
alius in eo maioratu vlteriùs ſucceſſerit, ſi debita
aliqua non ſoluta eiuſdem inſtitutoris compareant,
etiamſi ad id opus ſit vendere aliqua de vinculo
maioratus: conſentit Molin. ſen. *d. cap.* 10. *num.* 1.
ſicut etiam vterque tradit, ille *num.* 2. hic *num.* 5.

idem

idem esse de maioratu instituto in testamento de
vniuersis, seu omnibus bonis: *ibidem* autem vter-
que tradit, aliud esse dicendum, si in contractu, aut
alia vltima voluntate institutus sit maioratus in
432. omnibus, vel vniuersis bonis, quoad hoc, † vt actio-
nes passiuæ transeant in successorem maioratus: licèt
quoad effectum, vt alienentur bona maioratus, vbi
opus sit, pro sanandis debitis instituentis, parum dif-
ferat; quia nimirum creditores institutoris actionem
habent contra hunc possessorem maioratus, vt, quod
ex ære alieno haberet, restitueret ad illud soluen-
dum, vel ad hunc effectum petere possent dari cura-
torem hereditati defuncti, qui eum repræsentet,
necnon conueniri ad id possit. subdit verò vterque
Molin. sen. quidem *num.* 6. & 7. iun. autem *num.* 5.
quòd, si maioratus sit testamento institutus ex quo-
ta hereditatis titulo siue heredis, siue legatarij,
actiones quoque prædictæ passiuæ in successorem
transeunt pro rata portionis hereditatis: secus quo-
ad hoc fore docentes, ille *num.* 8. hic *num.* 4. *in princ.*
quando maioratus institutus fuit ex quota bonorum:
quod & multò magis verum est in maioratu institu-
to ex certa re, vel ex certis rebus; vt ex Molin. sen.
d. cap. 10. *num.* 10. & communi tradit Molin. iun.
d. num. 4. *vers. multo minus.* qui vterque mouetur,
quia actio personalis non sequitur possessorem rei,
aut rerum particularium. sic & vterque, sen. *num.*
12. iun. *d. num.* 4. *vers. quod dictum est*, secus esse
tradunt in actione reali: & ille *num.* 11. hic *num.* 5.
433. docent, quòd † in omnibus casibus, in quibus di-
ctum est, possessorem maioratus teneri ad debita
institutoris, accipiendum est, nisi debita contracta
essent post maioratum irreuocabiliter institutum.
Atque hæc quoad solutionem debitorum instituen-
tis maioratum, ob quam aliqua eius bona successo-
ri alienare licet. Inter hæc autem debita institutoris
434. computanda sunt † ad hunc effectum dos, & ali-
menta, ad quæ ipse institutor tenebatur tam erga
proprias filias, vel filios, quàm etiam erga filias, vel
filios filiorum suorum etiam illegitimorum, defi-
cientibus aliis bonis liberis, vel fructibus ad id suf-
ficientibus: vt satis probat Molin. sen. *d. lib.* 4. *cap.*
6. *num.* 19. & iun. *disp.* 648. *num.* 4. secus *ibidem* tra-
dens fore, vbi institutor ad ea non teneretur; quod
& pluribus comprobat Molin. sen. *d. cap.* 6. *num.* 20.
vsque ad 25. vbi infert, Hispanorum primogenia
nec ex causa constitutionis, nec restitutionis dotis
temporalis vel spiritualis, aut donationis propter
nuptias, nec pro alendo maioratus possessore, eiúsve
liberis, aut pro illis redimendis, aliisve causis ad
quas Doct. extendunt *auth. res, quæ, C. de fideicomm.*
(& de quibus nos *quæst. præced. concl.* 4. cum multis
seqq.) absque regia facultate alienari posse, nisi ad
id maioratus institutor adstrictus esset, quod & sa-
tis sentit, ac probat Molin. iun. *d. num.* 4. iuncto
num. 2. eiusdem disput. Sicut etiam vterque Molin.
senior quidem *d. cap.* 6. *num.* 26. *cum seq. & cap.* 4.
num. 10. & 11. iun. *d. num.* 4. *in fine*, contra alios tra-
435. dunt, † non posse sine regia facultate alienari res
maioratus, vt in vtiliores conuertantur. Ex eo por-
rò, quod diximus in priori huius postremæ doctri-
næ parte, sumere licèt plures casus, in quibus po-
test possessor maioratus eius bona alienare. Alter
verò casus alios & ipse continens, (isque secundi
loco sit,) ille esse potest, qui versatur circa debita
prædecessoris in maioratu, qui non sit eius institu-
tor, per successorem in ipso maioratu persoluen-
da. In eo verò distinguendum est cum Molin. sen.
d. cap. 10. *num.* 15. & iun. *d. tractat.* 2. *disput.* 641.
436. *num.* 1. quòd, † aut ea debita contracta sunt pro
conseruatione, & vtilitate maioratus, aut pro vti-
litate, vel libito prædecessoris. Et sanè vbi contra-
cta sint pro conseruatione, & vtilitate maioratus,
siquidem interuenit regia facultas ad ea debita
contrahenda, vel bona maioratus pro illis hypo-
thecanda, onus ea soluendi transit ad successores in
maioratu; poterúntque aliqua eius bona ad id alie-
nari, vbi alias commodior modus non occurrerit.
quòd si absque regia facultate contracta sint: tunc
aut contracta sunt ex causis ad perpetuam conser-
uationem maioratus necessariis, ita, vt aliàs res
maioratus perirent, aut valde redderentur deterio-
res; aut ex causis ad perpetuam maioratus conser-
uationem, & vtilitatem voluntariis, quia scilicet
sine illis res maioratus perseuerarent quidem sine
notabili detrimento; attamen expensæ illæ vtilio-
res in perpetuum res maioratus reddiderunt: aut
denique sunt contracta ex causis, quæ ad fructuum
collectionem attinebant, vel ad impensam, quam
maioratus possessor facere tenebatur. Et quidem in
postremo ex his tribus casibus successor in maiora-
tu non tenetur soluere huiusmodi debita, neque an-
tecessor potuit pro illis obligare bona maioratus:
ita Molin. iun. *d. disput.* 641. *num.* 2. post Molin. sen.
d. cap. 10. *num.* 18. *in princ. ac vers. hoc igitur*, necnon
num. 23. *vers. si vero, num.* 24 *in princ. & num.* 27. *in fin.*
ex suo tamen tenetur successor côtribuere ad expen-
sas vtiles pro rata vtilitatis, quæ ad eum peruenerit;
vt *ibidem* sentit vterque Molin. In secundo bona ma-
ioratus non manent obligata pro eiusmodi debitis
sine regia facultate contractis; neque alienari pos-
sunt ad ea debita soluenda: sic Molin. iun. *d. disput.*
641. *numer.* 3. & Molin. sen. *d. numer.* 18. *vers. hoc
igitur. & d. numer.* 27. *vers. si vero*, iuncto *vers.
seq.* In primo autem debita soluenda essent de bo-
nis maioratus pro eis obligati; atque ad eorundem
solutionem tenerentur successores in maioratu
modo per ipsum Molin. iun. Initio eiusdem disput.
circa quendam censum explicato: ita idem Molin.
iun. *ead. disput. numer.* 4. *in princip.* post sen. *d. cap.*
10. *numer.* 15. & 25. Quin etiam Molin. iun. *ibid.*
ait se idem putare quoque in expensis ita vtilibus
maioratui, vt longè minores sint ipsa vtilitate. *vers.*
autem *dubium est*, idipsum tradit vbi debita hæc
contracta sint pro reparandis, reficiendis, aut de
nouo construendis ædificiis maioratui necessariis;
ex latiùs adductis à Molin. sen. *d. cap.* 10. *num.* 18.
vers. si verò debita, vsque ad 23. vbi vterque id decla-
rat: de quo etiam idem Molin. sen. *d. lib.* 4. *cap.* 6.
num. 28. Et hæc de primo membro huius secundi
casus principalis, quando nimirum debita contra-
cta sunt pro conseruatione, & vtilitate maioratus.
In secundo autem membro eiusdem casus princi-
palis, quando contracta sunt pro vtilitate, necessi-
tate, vel vtilitate possessoris maioratus; siquidem
successor in maioratu heres sit illius possessoris qui
debita contraxit, ad ea tenebitur, non tamen ex
bonis maioratus, sed aliis hereditariis pro heredi-
taria portione, ac iuxta illius vires si inuentarium
confecit, vt satis probat Molin. sen. *d. cap.* 10. *num.*
28. & iun. *d. disput.* 641. *num.* 5. si verò non fuit
heres illius, nullo modo ad ea debita tenebitur;
vt ex communi aliis relatis resoluit Molin. iun.
d. disput. 641. *numer.* 6. post sen. *d. cap.* 10. *numer.*
29. qui etiam *numer.* 32. *cum duobus seqq.* satis con-
tra alios probat, successorem in maioratu non te-
neri ad solutionem debitorum contractorum pro
necessaria sustentatione vltimi possessoris maiora-
tus, aut eius funere, aut pro exoneratione con-
scientiæ illius, licèt parua sint, quando eius heres
non fuit; eúmque sequitur Molin. iun. *d. disput.*
641. *num.* 7. *in fin.* Alios autem casus, in quibus potest

possessor maioratus, seu in eo successor derogare illius institutioni eiusdem conditiones alterando, aut nouas adiiciendo, colligere licet ex Molin. sen. *d. tract. de Hispan. primog. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. *vsq. ad* 27. *& num.* 34 35. 36. & 38.

Tertiò principaliter alienari aliquãdo possunt bona maioratus partim per heredem institutoris maioratus, vel successoris in eo, partim per ipsum successorem, ac possessorem in maioratu, seu vocatũ ad ipsum; nimirùm per compromissum, vel transactio-
437. nem: quæ † à iure æquiparantur; vt per text. *in auth. si verò contigerit, & auth. si quando, C. de iud.* & in corp. vnde sumitur, post alios tradunt Molin. sen. *d. lib.* 4. *cap* 9. *num.* 1. & Redoan. *tract. de reb. Eccl. non alien. quæst.* 1. *num.* 8. *& quæst.* 2. *cap.* 36. *num.* 15. notauitque etiã idem Molin. iun. *d. tract.* 2. *de inst. & iur. disp.* 556. *num.* 6. *&* 7. *ac disput.* 557. *num.* 1. Quamuis enim re-
438. gulariter † hæc fieri non possint de rebus vinculatis, & alienari prohibitis, vt probat Redoan. *d. num.* 15. & Molin. iun. *d. num.* 1. *vsque ad* 6. ex communi post Molin. sen. *d. cap.* 9. *num.* 7. *&* 8. vbi *vsque ad num.* 29. idem in specie tradit de bonis maioratus; simúlque tollit ea, quæ obstare videbantur, per eum adducta *n.* 2. *vsque ad* 6. Tamen id fallit in nonnullis casibus: quorũ *Primus* est, cùm trãsactioni, aut compromisso accessit facultas, vel confirmatio Principis supremi ad præcidendas lites, & odia, grauiaque damna; aut similem ob causam: vt satis probat vterque Molin. sen. quidem *d. cap.* 9. *num.* 10. *& seq.* iun. autem *d. disp.* 557. *num.* 7. vbi etiam vterque id extendit siue maioratus institutus sit cum Principis ipsius facultate, siue sine ea. iunior autem extendit præterea tum ad Romanũ Pontificem in iis, quæ ad Ecclesiã, ipsiúsve iurisdictionem spectant, tum ad transactiones, &
439. compromissa † inter duos supremos Principes de re aliqua, quam vterque contendit ad suam coronam pertinere. *Secundus* est, quando per transactionẽ res inalienabilis retinetur per eum, qui alienare non potest, data pecunia, aliáve re alienabili. ita post alios ex communi Molin. sen. *d. cap.* 9. *num.* 22. & iun. *vbi sup. num.* 8. quod idem in Ecclesia, vel minore pluribus comprobat Redoan. *d. quæst.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. *cum seq. & quæst.* 55. *num.* 64. *&* 65. Prædictũ verò casum quoad bona maioratus declara vt per Molin. sen. *d. cap.* 9. *num.* 23. *vsque ad* 27. ac iun. *d. num.* 8. quòd
440. nimirum † non possit possessor maioratus, eiúsque heres id, quod datũ est pro transactione à successione, aut ex bonis maioratus exigere, nisi ea transactio fuerit necessaria, vel summè vtilis maioratus cõseruationi, vbi pro ea mutuam pecuniã accepit, & illam exigere tempore solutionis protestatus fuit: quódque nulla esset talis transactio, quando, qui petit rem, eam petit vt maioratui subiectã, sed solùm cùm eam petit, vt liberã. *Tertius* casus in hoc tertio casu principali est, quando transactio, aut cõpromissum essent necessaria, quia præciperentur à statuto iudicis sententia, aut à Principe ex iusta causa. ita post alios Molin. sen. *d. cap.* 9. *num.* 28. *cum duobus seqq.* & iun. *d. disput.* 557. *num.* 9. subdens vterque tale statutũ in dubio non esse intelligendũ de personis alienare prohibitis, nisi id exprimat. *Quartus* casus in hoc eodẽ
441. tertio casu principali est, † vbi omnes vocati ad maioratum tunc viuẽtes compromisso, seu transactioni consentiant; idque quoad ipsos tantùm; argum. *l. quoties ab omnibus. C. de fideic.* ita Molin iun. *d. disput.* 557. *num.* 10. & latiùs sen. *d. cap.* 9. *num.* 31. iuncto eo quod tradidit *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 27. qui etiam *d. cap.* 9. *n.* 32. *vsque ad* 36. laudatus à Molin iun. *d. num.* 10. fusè do-
442. cet, † aduersùs has transactiones, & compromissa, licèt Principis auctoritate facta, opponi ea posse, quæ contra alias transactiones opponi possunt, vt rescindantur; vtputa læsionẽ vltra dimidiam, aut vim, vel metum. vterque autẽ Molin. ille *num.* 37. *cum seq.* hic *num.* 11. has actiones ad summũ præscribi spatio triginta annorũ etiam quoad successores maioratus in infinitũ: cùm alioqui regulariter † præscriptio lon- 443.
gi quidem temporis nullo modo admittatur in rebus maioratus, sed sola longissimi temporis; ea verò nullatenus præiudicet nascituris: vt idem Molin. sen. latiùs tradit *eod. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 1. *&* 2. iuncto *n.* 3. quod tamen limitat *num.* 4. *&* 5. vbi præscriptio in vita institutoris, & ante maioratus institutionẽ cœpta fuerit. *num.* autẽ 6. vbi noua præscriptio inchoetur contra successorem in iis maioratibus, quorum possessio & dominiũ adueniẽte die successionis non transit in successorem, non obstante alienatione à prædecessore facta. *& num.* 7. *cum seq.* quando res maioratus expresse alienari prohibentur. quod tẽperat *num.* 9. nisi in maioratu dictum sit quòd possessore maioratus eius bona alienante dominiũ, & possessio transeant in successorem, ac si possessor naturaliter mortuus fuisset. *num.* denique 10. limitat in præscriptione immemorabilis temporis. His autem addi possunt ea, quæ de præscriptione generatim quoad fideicommissi derogationem dicemus *quæst. seq.* vbi de priuata auctoritate ei derogandi agendum erit. Interim verò hinc sumere licet *Quintum* principalem casum, seu modum, quo maioratui, qui species quædam est fideicommissi, derogari potest, nimirum per præscriptionem: iámque ad reliquos transeamus.

Quintò igitur principaliter maioratui derogari potest † per Principem supremum saltem ex iusta 444
causa, tum illud reuocando, eiusve aliquas conditiones, & qualitates vel tollendo, vel immutando; tum facultatem concedendo, vt aliqua illius bona in totum alienentur, vel cum aliis permutentur, aut etiam obligentur: vt constat ex latiùs adductis per Molin. sen. *d. tract. de Hispan. primog. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 28. *vsque ad* 33. *& lib.* 4. *cap.* 3. *&* 4. ferè per tot. necnon per Molin. iun. *d. tract.* 2. *de inst. & iur. disput.* 174. *concl.* 5. 6. *&* 7. *& disput.* 649. *vsque ad* 653. vbi vterque multa pro huius rei declaratione afferunt. sicut & Molin. sen. *d. lib.* 4. *cap.* 5. illud fusiùs tractat, vtrùm huiusmodi facultates ad bona maioratus alienanda à supremo Principe concessæ extendantur de casu ad casum, vel de persona ad personam: quæ omnia ne nimis longum faciam prætermitto, satis esse existimans pro iis ad hos duos auctores rem hanc diligenter pertractantes candidum lectorem remisisse. In eo tamen duplici articulo, an possit Princeps maioratui quoad alienationem derogare, non obstante speciali huius prohibitione ab eius institutore facta, etiam de non vtendo facultate concessa; & an huiusmodi prohibitionis mentio facienda sit in impetratione prædictæ facultatis, aliquid dicemus infrà *quæst.* 6. *concl.* 7. *huius cap.*

Sextus autem, & postremus principalis casus, seu modus, quo maioratui derogari potest, † erit per 445.
iudicis sententiam: nam ex sententia in rem iudicatam transacta solent bona primogenii, seu maioratui subiecta interdum libera effici, atque in alienas familias transire. ita Molin. sen. *d. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 1. quia res alienari prohibita ex sentẽtia iudicis fit alienabilis. *l.* 3. *§. item quæri potest.* ibi; nam & hìc valebit alienatio propter rei iudicatæ auctoritatem, *ff. de reb. eor. l. peto, §. prædiũ, ff. de legat.* 2. idem sentiũt alij, quos *ibidem* refert Molin. sen. *n.* 2. *&* 3. & iun. *d. tract.* 2. *de inst. & iur. disput.* 647. *num.* 2. Quæ regula extenditur, vt sententia lata cum maioratus possessore cæteris omnibus successoribus in infinitum non citatis etiam per edictum, seu generale proclama, aut alias

non

non certioratis præiudicet. ita pluribus relatis ex
communiori resoluunt, ac probant Molin. sen. *d.*
n. 3. cum seq. & iun. *d. n. 2. & 3.* præcipuè per text. *in*
l. 1. §. quamuis, vers. denuntiare, & vers. denuntiari, ff.
de ventr. inspic. l. ex contractu, ff. de re iud. l. si patroni,
§. fin. ff. ad Trebell. & l. si superatus, vers. atqui, ff. de
pignor. Et non solùm sententia cum possessore ma-
446. ioratus lata, sed etiam † omnia ipsius iudicij acta
sequentibus successoribus præiudicium afferũt, pro-
ut per text. *in cap. inter dilectos, §. attestationes, de fid.*
instrum. & alia iura ex communi tradit Moliu. iun. *d.*
disp. 647. num. 4. post senior. ex aliis quoque iuribus,
ac multorum sententia idem latiùs docentem vbi
suprà *num. 5.* qui etiam *num. 6.* pluribus comprobat,
447. † instantiam cœptam cum maioratus possessore in
sequentes successores pertransire, maximè verò per
text. *in l. in iudicio, ff. famil. erciscun.* eum verò se-
quitur Molin. iun. *d. num. 4.* addit autem vterque ex
Bald. & Angel. quòd ad hoc, vt instantia cœpta cum
possessore maioratus transeat in successorem, non
est necessaria litis contestatio, sed sufficit simplex
citatio, vel sola libelli oblatio. Prædicta verò regula
cum aliis, quæ circa eam dicta sunt, procedunt,
dummodo possessor maioratus bona fide, ac sine do-
lo seu collusione, diligentérque in prosequenda lite
versatus sit, vt satis probat Molin. sen. *d. cap. 8. num.*
7. & iun. *d. disput. 642. num. 5.* subdens ex Molin. sen.
num. 8. & 9. qui alios citat, quòd probata fraude, &
collusione sententia neque etiam ei nocebit, contra
quem lata est: probari autem fraudem, seu collu-
sionem eo ipso, quòd principalis non curauit dedu-
cere, vel exhibere iura sua. subiicit præterea Molin.
iun. *d. num. 5.* ex Molin. sen. *d. cap. 8. num. 10.* vbi
alios citat. Idem dicendum, quando maioratus pos-
sessor bona fide, & diligentissimè litem tractauit, sed
à sententia non appellauit, aut supplicauit, cùm opus
erat, vel deseruit appellationem interpositam, aut
supplicationem iam porrectam, vel obtentam, vt
nimirum liceat successori in maioratu appellare, aut
supplicare, decretámve appellationem, vel suppli-
cationem prosequi. Hoc autem declarat *ibi.* Molin.
iun. partim etiam ea quibusdam eiusdem Molin.
sen. annotationibus, quæ in fine illius operis haben-
tur. Idem verò Molin. sen. *d. cap. 8. num. 11.* quem
sequitur iun. vbi suprà, *num. 6.* post alios tradit, quòd
vbi viuente maioratus possessore non ipse, sed se-
quens successor litem mouit cuidam tertio, qui et-
iam eius maioratus successionem prætendebat, ea
lis solis ipsis litigantibus præiudicabit: si autem ea
lis à successore in maioratu tractetur cum possesso-
re circa illum excludendum ab aliquo iure in eo ma-
ioratu; tunc, quoniam agitur de iure præsenti ipsius
possessoris maioratus, vtique ea lis cæteris successo-
ribus præiudiciũ afferet. Atque hæc de prima huius
quæst. conclusione; cuius necessariam prolixitatem,
quò singulos principales modos maioratibus, seu
primogeniis derogandi simul collectos contineret,
sequentium conclusionũ sufficienti breuitate com-
pensabimus: in his enim conclusionib. vbi nobis
agendum est, quibúsnam fideicommissis derogari
possit, huius rei tum explicatio, tum etiam confir-
matio sumenda potissimùm est ex iis, quæ suprà *cap.*
4. generatim hac in re de vltimis voluntatibus, quæ-
nam videlicet commutari possint, fusè tradidimus:
vt enim iam non semel hoc ipso cap. docuimus, præ-
sertim verò *quæst. 1.* post medium, in explicatione
priorum verborum definitionis, quam attulimus,
derogationis fideicommissorum, derogatio ipsa fi-
deicommissi est quædam vltimæ voluntatis com-
mutatio, eiúsque propria species: valet autem argu-
448. mentum † à genere ad speciem, *l. 1. §. fin.* iuncta *glos.*
Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

ff. de suis, & leg. hered. l. semper, ff. de reg. iur. cum aliis
adductis per Euerard. *in loc. a gen. ad speciem.* Bellon.
de argum. leg. cap. 5. & Vigel. *in Dialect. iur. loc. à*
gen. & nos *in tract. de Conseruat. iudicib. cap. 7. quæst.*
8. suppos. 3. seu *num. 396. vsque ad 408.*

Secunda igitur conclusio in hac
quæst. sit. Derogari saltem aliquando potest † tam 449.
fideicommissis propriè sumptis, hoc est, quæ fiunt in
testamentis, codicillis & aliis similibus vltimis vo-
luntatibus, seu in dispositionibus causa mortis, quàm
impropriis, quæ fiunt nónumquam in contractibus,
seu in dispositionibus, quæ inter viuos dicuntur.
Prior pars huius conclus. probatur tum ex iis, quibus
suprà *d. cap. 4. quæst. 1.* circa initium, generatim do-
cuimus, commutari saltem aliquando posse prædi-
ctas vltimas voluntates, seu dispositiones causa mor-
tis, quas genus esse ad fideicommissa paulo antè ad-
monuimus: tum ex iis, quæ in specie derogationis
fideicommissorum adduximus *quæst. preced.* ferè per
tot. maximè *concl. 3. cum seqq.* & passim adducemus
in reliquis penè omnibus quæstionibus præsentis
cap. præcipuè verò ea *l. legatum, ff. de vsu, & vsufr.*
leg. ac l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinen. Po-
sterior autem pars huius concl. probatur tum ex iis,
quibus nos superiùs *d. cap. 4. quæst. 1.* paulo post ini-
tium, vsque ad finem, & *cap. 5. quæst. 1. concl. 2. 3. &*
4. generatim ostendimus, aliquas voluntates, seu
dispositiones inter viuos commutari posse, ac præ-
sertim ex *Clement. quia contingit*, iuncta *glos. verbo,*
largitione, de relig. dom. l. cùm hi. §. hac oratio, iuncto
§. eam transactionem, & §. si tut, ff. de transact. nec-
non ex text. *in l. ex pollicitatione, & l. si quis sui, ff. de*
pollicit. tum ex iis, quæ in specie fideicommissorum
in contractibus relictorum latiùs agit Peregr. *in suo*
tract. de fideicomm. art. 51. ferè per tot. iunctis iis, quæ
quoad derogationem, seu mutationem, ac reuoca-
tionem maioratuum in contractibus institutorum
fusè disseruimus *concl. praced.* maioratus enim spe-
cies quædam est fideicommissi, vt constat ex iis,
quæ suprà hac ipsa quæst. in prima supposit. addu-
ximus.

Tertia conclusio. Fideicommissis
tum particularibus, tum vniuersalibus † derogari 450.
potest. Quoad particularia text. satis apertus est *in*
d. l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. legat. in fine, ibi; Igi-
tur adhibitis heredibus, & primoribus ciuitatis
dispiciendum esse, in quam rem conuerti debet fi-
deicommissum: superiùs verò expressè dictum fue-
rat de legato, seu fideicommisso particulari. bonus
etiam textus *in d. l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit.*
pertinen. & l. pecuniam, ff. de oper. pub. licèt autem
ibi nulla fideicommissi mentio fiat; tamen legata fi-
deicommissis per omnia exæquata sunt; *l. 1. ff. de*
legat. 1. cum aliis per nos allegat. supr. *quæst. 1. hu-*
ius cap. circa med. vers. de nomine autem fideicommissi.
Quoad particularia verò, ac simul etiam vniuersa-
lia fideicommissa conclusio probatur ex iis, quibus
suprà *d. cap. 4. quæst. 1. circa init.* generatim do-
cuimus, vltimas voluntates, seu dispositiones
causa mortis commutari posse: præcipuè autem
ea *Clement. quia contingit, in princip. de relig.*
dom. ex qua absolutè, & simpliciter habetur, ea,
quæ donata sunt ad certum pium vsum, posse au-
ctoritate sedis Apostolicæ in alium conuerti: nega-
ri enim non potest, quin, † quod fideicommisso 451.
siue particulari, siue vniuersali relinquitur, donari
verè, ac propriè dicatur: prout de fideicommisso
particulari, seu legato est text. *in l. legatum est, ff. de le-*
gat. 2. & § legatum, seu *1. Instit. de legat.* vbi lega-
tum definitur, quòd sit donatio quædam testamen-
to relicta; de vtroque autem fideicommisso satis

ſentit inter cæteros Card. Mantic. *tract. de coniect.*
vltim. volunt. lib. 7. tit. 2. num. 2. dum ex *tot. titulo C.*
de fideicomm. & §. vlt. Instit. de sing. reb. per fideicom.
relict. fideicommiſſum ſimpliciter definit, quòd ſit
donatio quædam verbis precariis, ſeu inflexis non
ciuilibus a defuncto relicta, nec refert quod text. *d.*
Clem. quia contingit, in princip. non donationis, ſed
452. largitionis nomine vtatur: nam largitio † vel idem
eſt, quod donatio, vt conſtat ex *l. res vxoris, §. de*
donat. inter vir. & vxor. l. ſi vnquam, C. de reuoc.
donat. cum aliis adductis à Tiraq. *ibidem, verbo,*
omnia, vel aliquam partem, num. 12. vel etiam latiùs
patet, quàm donatio; vt colligere licet ex *§. 1. auth.*
de hered. & falcid. cum multis adductis per Tiraq.
d. verbo, omnia, vel aliquam partem, num. 11. necnon
d. num. 22. in fin. & verbo, donatione largius, num. 1.
Alberic. *in Diction.* Schard. *in lexic. iurid.* Briſſon. *de*
verb. iur. signif. Spiegel. *in lexic. iuris*, & Nebriſſen.
in vocab. vtriusque iur. verbo, largiri; & verbo, largi-
tio, ac iuribus, quæ hi citant.

Qvarta conclvsio. Derogari ali-
453. quando poteſt fideicommiſſis † ſiue ad cauſas pro-
fanas, ſiue etiam ad pias relictis. De fideicommiſſis
ad cauſas profanas ſatis liquet ex *l. legatum, ff. de vsu*
& vsufr. legat. l. legatum, ff. de admin. rer. ad ciuit.
pertin. l. pecuniam, ff. de oper. publ. & aliis iuribus,
quibus ſuprà *d. cap. 4. quaest. 2. concl. 1.* oſtendimus,
vltimas voluntates profanas commutari poſſe; iun-
cto eo, quod ad finem *concl. 1.* præſentis quæſt. tra-
didimus, derogationem fideicommiſſorum ſpeciem
eſſe commutationis vltimarum voluntatum; vale-
reque argumentum à genere ad ſpeciem. De fidei-
commiſſis autem piis comprobari noſtra concluſio
poteſt ex text. *in cap. nos quidem, de testam. d. Clem.*
quia contingit, in princ. de relig. dom. Conc. Trid. *seſſ.*
22. cap. 6. seſſ. 23. cap. 18. ac seſſ. 25. cap. 4. & 8. de
reformat. aliiſque iuribus partim relatis ſuprà *cap. 3.*
quaest. 3. concl. 2. & 3. partim etiam ponderatis *d. cap.*
4. quaest. 2. concl. 2. ad oſtendendum, vltimas volun-
tates etiam pias commutari poſſe. quorum diſpoſi-
tionem quoniam ſummatim *d. concl. 2. & 3.* retuli-
mus, hoc loco repetere tamquam quid ſuperuaca-
neum prætermittimus: ſicut etiam id, quod *d. cap.*
4. in princ. & concl. 2. latiùs explicauimus, nimirum,
quænam ſint piæ cauſæ, ſeu vltimæ voluntates, ac
diſpoſitiones ad pias cauſas.

Qvinta conclvsio. Fideicommiſſa ſi-
ue in actu inter viuos, ſiue cauſa mortis contra ius
454. naturale instituta † nulla ſunt, iiſque regulariter
derogari non poteſt: conformibus autem iuri natu-
rali aliquando ſaltem derogari poteſt. Hæc conclu-
ſio quoad omnes ſui partes ſatis comprobatur ex
iis, quibus ſuprà *cap. 4. quaest. 3. concl. 1.* oſtendimus,
vltimas voluntates, ſeu diſpoſitiones irreuocabiles
tam inter viuos, quàm in morte iuri naturali con-
trarias ipſo iure nullas eſſe, eáſque regulariter com-
mutari non poſſe: & *concl. 2.* huiuſmodi vltimas vo-
luntates, ſeu diſpoſitiones ſaltem aliquando poſſe
commutari.

Sexta conclvsio. Fideicommiſſa iuri
455. diuino poſitiuo contraria † ipſo iure nulla ſunt, &
regulariter iiſdem derogari nequit: eidem autem
iuri diuino conformibus aliquando ſaltem deroga-
ri poterit. Hæc pariter concluſio quoad omnes ſui
partes ſatis confirmari poteſt iis fundamentis, qui-
bus *d. cap. 4. quaest. 4. concl. 1.* demonſtrauimus, vl-
timas voluntates iuri diuino contrarias ipſo iure
nullas eſſe, & regulariter commutari non poſſe:
concl. autem *2.* eaſdem vltimas voluntates confor-
mes iuri diuino, licèt regulariter nequeant com-
mutari, aliquando tamen poſſe.

Septima conclvsio. Fideicommiſſa
iuri humano poſitiuo contraria † nulla ſunt, neque 456.
vtplurimum iis derogari poteſt: eidem autem iuri
conformibus aliquando poteſt derogari. Probatur
hæc concluſio ex iis, quibus *d. cap. 4. huius tract.*
quaest. 5. concl. 1. oſtendimus, vltimas voluntates
iuri humano poſitiuo contrarias nullas eſſe, atque
vtplurimum commutari non poſſe; *concl.* verò *2.*
huiuſmodi diſpoſitiones eidem iuri conformes ali-
quando poſſe commutari. poſt prædictam autem
concluſionem *2.* ſubiecimus, & fuſiùs explicaui-
mus, quòd circa ius naturale, diuinum, vel hu-
manum poſſit benigna eius iuris interpretatio,
quam Epiicheiam vocant potiſſimum Theologi
morales.

Octava conclvsio. Fideicommiſſis
præter ius, ſeu de re, quæ præter ius eſt, † plerum- 457.
que poteſt derogari. Hæc concluſio probatur ex iis,
quibus *d. cap. 4. quaest. 6. concl. 1.* docuimus, vltimas
voluntates, quæ præter ius ſunt, ſeu de re, quæ eſt
præter ius, plerumque poſſe commutari; præcipuè
ex *l. cum hi, §. cum transactionem, §. in causa, & §. si*
cui, ff. de transact. l. pecuniam, in princ. ff. de oper. publ.
l. vnica, C. de expens. lud. lib. 11. §. si autem legatum,
auth. de Eccles. tit. collat. 9. & Clement. quia contingit,
in princ. de relig. dom. & aliis iuribus per nos addu-
ctis ſuprà *cap. 3. quaest. 3. concl. 2. & 3.* præcipuè *cap.*
nos quidem, de testam. l. legatum, ff. de admin. rer. ad
ciuit. pertin. & Conc. Trid. *seſſ. 25. cap. 4. & 8. de*
reformat.

Nona conclvsio. Fideicommiſſa circa
rem de facto impoſſibilem † regulariter nulla ſunt: 458.
aliquando autem iis derogari poteſt. Hæc concluſio
quoad vtramque ſui partem comprobatur iiſdem
fundamentis, quibus *d. cap. 4. quaest. 6. concl. 2.* oſten-
dimus, vltimas voluntates de facto impoſſibiles re-
gulariter nullas eſſe, aliquando verò eas poſſe com-
mutari; iuncto eo, quod ſup. *ad finem 1. conclus. hu-*
ius cap. tradidimus, fideicommiſſi derogationem
ſpeciem eſſe commutationis vltimæ voluntatis,
ſomique validum argumentum à genere ad ſpe-
ciem.

Decima conclvsio. Fideicõmiſſo con-
ſtituto in diſpoſitione cauſa mortis, & collato in
diem certum † non ideo faciliùs derogari poteſt, 459.
quòd nondum aduenerit dies petitionis: ſecus verò,
ſi collatum ſit in diem incertum. Probatur conclu-
ſio ex iis, quibus *d. cap. 4. quaest. 7. concl. 1.* ſatis oſten-
dimus, legatum, aliamve ſimilem vltimam volun-
tatem collatam in diem certum, non ideo magis
commutari poſſe, quòd nondum aduenerit dies pe-
titionis: ſecus autem fore, ſi ea collata ſint in diem
incertum. vbi tamen id multipliciter declarauimus:
quæ declarationes proportionabiliter applicandæ
ſunt huic concluſioni, per regul. in præced. concl.
in fi. traditam.

Vndecima conclvsio. Derogatio fi-
deicommiſſorum inſtitutorum in contractu, ſeu
diſpoſitione inter viuos ad diem incertum, vel ſub
conditione de futuro, † non ideo liberè fieri poteſt; 460.
licèt faciliùs admittenda ſit. Hæc concluſio proba-
tur ex iis, quibus ſuprà *d. quaest. 7. concl. 2.* docuimus,
commutationem diſpoſitionum inter viuos factam
ad diem incertum, vel ſub conditione de futuro non
ob id liberè fieri poſſe, quamuis faciliùs ea ſit ad-
mittenda. Quid autem dicendum ſit, quando con-
ditio ineſt diei à teſtatore appoſito, vt in legato an-
nuo, quod pro primo anno eſt purum, pro ſequen-
tibus habet illam conditionem, ſi legatarius vixerit,
ſatis colligi poteſt ex iis, quæ diximus *d. quaest. 7.*
præmiss. 2. in fin.

Dvo

Dvoocima conclvsio. Fideicom- 461. misso non ideo minùs derogari potest, † quòd ei adiuncta sit conditio de præsenti, vel de præterito, vel resolutoria in certum casum, aut aliqua conditio tacitè à iure insit, licèt ea exprimatur. Quæ conclusio quoad omnes sui partes probatur ex iis, quibus suprà *d. quæst. 7. concl.* 3. eas omnes partes comprobauimus quoad vltimarum voluntatum commutationem; cuius species, vt iam sæpiùs diximus, est derogatio fideicommissorum. quinimo *ibid.* pro declaratione postremæ partis iura allegauimus in specie de fideicommissis disponentia, vt *in l. fideicommissa, §. sic fideicommissum, §. hoc autem, & §. quamquam, ff. de legat.* 3. huic autem §. similis est text. pariter de fideicommisso loquens *in l. si sic legatum. vel, fideicommissum, in princ. ff. de legat.* 2. plura verò de legatis loquuntur, quæ fideicommissis exæquata sunt, vt suprà *quæst. 1. huius cap.* ex nonnullis iuribus demonstrauimus.

Dscimatertia conclvsio. Fideicommisso tam in contractu, quàm in dispositione causa mortis instituto, cui adiecta est conditio ne- 462. cessaria, † æquè derogari potest, ac si nulla conditio illi apposita fuisset. Hæc conclusio probatur ex iis, quibus suprà *d. cap. 4. quæst. 7. concl.* 4. ostendimus, vltimam voluntatem, seu dispositionem tam causa mortis, quàm inter viuos, cui adiecta est conditio necessaria, æquè commutari posse, ac si nulla conditio illi fuisset apposita. Limitatur autem quoad fideicommissum relictum in dispositione causa mortis, vt non procedat in conditione necessaria seu omnino extitura alternatiuè; prout in huiusmodi dispositione commutanda illam *concl.* 4. limitauimus: sicut etiam quoad contractus illam temperauimus primò, vbi contrahentes crederent, eam conditionem esse contingentem. secundò, vbi illa conditio necessaria poneretur per modum præfinitionis temporis. tertiò iuxta multorum sententiam in conditione necessaria per accidens, seu ex suppositione; licèt alij contrarium sentiant. quæ temperamenta erunt pariter in fideicommisso instituto in dispositione inter viuos admittenda.

Dacimaqvarta conclvsio. Licèt fideicommisso in aliqua dispositione causa mortis relicto, cui adiecta sit conditio impossibilis de facto, 463. vel de iure, † æquè derogari possit, ac si ea conditio non sit apposita: secus tamen regulariter est in fideicommisso instituto in dispositione inter viuos. Quæ conclusio quoad omnes sui partes confirmatur, ac declaratur ex fundamentis, ac declarationibus adhibitis suprà *d. quæst. 7. concl.* 5. quæ est, quòd, licèt vltima voluntas, seu dispositio causa mortis, cui adiecta sit conditio impossibilis de facto, æquè commutari valeat, ac si ea conditio adiecta non sit; secus tamen regulariter est in dispositione inter viuos: iuncta *concl. 6.* quæ est, regulariter vltimam voluntatem, seu dispositionem causa mortis, cui adiecta est conditio impossibilis de iure, æquè commutari potest, ac si non esset apposita illa conditio; secus verò esse de dispositione inter viuos. Quid au- 464. tem statuendum sit † in conditione illa expressa, si Princeps dispensauerit, videndum quod latiùs adduximus *d. concl. 6. circa med.* vbi etiam ad finem docuimus, quid dicendum sit de conditione, quæ sit contra ius diuinum, vel naturale.

Decimaqvinta conclvsio. Fideicommisso instituto siue in testamento aliâve simili vltima voluntate, siue in contractu, ac dispositione 465. inter viuos † derogari potest, non obstante falsitate demonstrationis, vel causæ, quæ illi fideicommisso fuerit adiecta. Probatur hæc conclusio ex iis, quibus suprà *d. cap. 4. quæst. 7. conclus.* 7. ostendimus, quamlibet vltimam voluntatem, seu dispositionem siue causa mortis, siue inter viuos, regulariter commutari posse, non obstante falsitate demonstrationis, vel causæ, quæ illi dispositioni fuerit apposita.

Decimasexta, & postrema conclvsio. Derogari potest fideicommisso, † cui adie- 466. ctus est modus possibilis, & honestus, siue impossibilis, aut turpis: vel etiam contrarius substantiæ dispositionis, quando apponitur ex interuallo, seu in diuersa oratione; secus autem, quando adiicitur eodem contextu, seu in eadem oratione. Hæc conclusio probatur; quoniam idipsum docuimus sup. *d. quæst. 7. concl.* 8. de vltimæ voluntatis commutatione, cuius speciem esse derogationem fideicommissi, valereque argumentum à genere ad speciem, suprà in præsenti quæst. *concl. 1. ad fin.* admonuimus ex latiùs alibi per nos adductis.

Quòd si quis pro faciliori præcedentium septem concl. intelligentia, ac resolutione aliorum dubiorum, quæ circa ea possent emergere, præcipuè quoad fideicommissum vniuersale, vel particulare, seu legatum relictum, vel constitutum † in diem, vel 467. sub conditione, aut modo, vel sub falsa demonstratione, aut causa, plura cupiat, consulere poterit illa, quæ nos post alios tradidimus *d. cap. 4. quæst. 7. de dispositione in diem, præmiss.* 2. necnon *concl.* 1. & 2. & suprà hoc ipso cap. *quæst.* 2. longe post medium, ac præter Doctor. *ibi* citat. Molin. iun. *tom. de iust. & iur. disput. 205. vers. legatum in diem.* de conditionali tradita per nos *d. quæst. 7. præmiss.* 1. 3. & 4. atque item *d. concl. 2. vsque ad* 6. eundem Molin. iun. *d. tom. 1. disp. 206. cum seq.* & Molin. sen. *tract. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 12. num.* 1. 2. ac ferè per tot. Crass. *tract. de success. §. legatum, quæst. 45. vsque ad* 56. & *§. fideicommissum, quæst.* 20. ac multis sequentibus, &c. Peregr. *d. tract. de fideicom. art. 11. num. 116. vsque ad 130. art. 40. num. 1. vsque ad 37. art. 41. à num. 9. ad 21. & art. 45. num.* 1. & Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 5. cum tribus seqq. & lib.* 11. ferè per tot. de dispositione autem sub modo, *d. quæst. 7. concl.* 8. Peregr. *d. art. 11. num. 109. vsque ad 125. & n.* 130. Molin. iun. *d. tom. 1. disput.* 208. & sen. *d. cap.* 12. præsertim *num.* 3. 7. 9. 10. 11. 13. 23. 34. 32. 41. 41. & 47. *cum seq.* Crass. *d. §. legatum, quæst.* 58. de falsa demonstratione, ea, quæ nos adduximus *d. quæst. 7. concl.* 7. necnon *cap. 6. quæst. 3. conclus. 6. & quæst. 5. concl.* 1. 2. & 3. Molin. iun. *d. tom. 1. disp.* 211. Mascard. *de probat. conclus.* 503. Crass. *d. §. legatum, quæst.* 59. De falsa denique causa, præter illa, quæ nos tradidimus *d. quæst. 7. concl. 7. & d. quæst. 3. concl. 6. ac d. quæst. 5. concl.* 4. & Doct. *ibi* allegatos, videri poterit Molin. iun. *d. tom. 1. disput. 209. cum seq.* Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 20. per tot. & lib. 10. disput. 9. num. 6. vsque ad* 29. Atque hæc de præsenti 4. quæst. huius 9. cap. dicta sunt satis.

Svmmæ Rervm.

468. *Personæ, de quibus dubitari potest, an derogare valeant fideicommissis, quænam sint.*
469. *Fideicommittens in dispositione causa mortis regulariter potest ad libitum reuocare, aut mutare fideicommissum.*
470. *Testamenta non possunt vllo modo etiam per iuramentum fieri irreuocabilia.*
471. *Fideicōmissum relictum in testamento reuocari, ac mutari à testatore potest licèt in eo adsint aliqua verba, quæ donationē præ se ferre videntur. idemque si fiat per viam donationis in-*

ter vivos, quæ non nisi morte confirmatur; aut donationis causa mortis; num. 472.

473. Fideicommittens in contractu, seu alia dispositione inter vivos derogare fideicommisso non potest.

474. Pacta valida de futura successione; & substitutiones in contractu quænam fieri possint. & quæ remitti, ac retractari valeant; num. 475.

476. Heres fideicommittentis regulariter derogare non potest fideicommisso etiam conditionali, aut in diem. & quid, si adsit consensus eius, ad cuius favorem facta est dispositio, seu fideicommissum; num. 477.

478. Heres fideicommittentis poterit fideicommisso derogare, ubi id ei à fideicõmittẽte permittatur.

479. Facultas alienandi bona fideicommissaria heredi concessa continet etiam portionem, quæ illi obvenit ex iure accrescendi; quòd si ea non alienet, manent sub fideicommisso. & quando ea facultas comprehendat alienationem ex testamento, seu in morte; n. 480. aut ultra dodrantem; n. 481.

482. Facultas alienandi de bonis fideicommissariis pro suis necessitatibus, vel ad suum beneplacitum heredi à fideicõmittente cõcessa quid importet.

483. Facultas alienandi aliquas res fideicommissarias, ac de iis disponendi, an impleta censeatur per universalem heredis institutionem, non facta mentione rerum fideicommissariarum; aut decedendo intestatus an censeatur quis disposuisse in venientes ab intestato.

484. Facultas alienandi continet etiam potestatem donandi.

485. Facultas alienandi intra certum tempus cum alicuius consensu, non infert facultatem alienandi postea etiam sine illius consensu.

486. Prohibitus alienare de bonis fideicommissariis usque ad certũ tempus an postea possit alienare.

487. Executor testamentarius regulariter non potest fideicommisso derogare. & an possit illud declarare; aut etiam ei derogare, cùm ad id à testatore habuit facultatem; n. 488.

489. Fideicommissarius pluribus modis potest suo consensu derogare fideicõmisso pro se instituto; ac præcipuè repudiatione, seu renuntiatione. & quid in fideicommisso conditionali, vel in diem an repudiatione tollatur; & ibi quando nam renuntiatio trahatur ad ius futurum; num. 490. ac per quæ inducatur tacita fideicommissi repudiatio, seu renuntiatio; n. 491.

492. Fideicommissarius quando sibi præiudicet in fideicommisso per consensum licentiativum, hoc est, concedendo licentiam, ut alius habeat bona fideicommissaria; & duob. num. seqq.

493. Consentiens alienationi, seu dispositioni de re sua quando sibi præiudicet.

494. Fideicommissarius consentiens alienationi rei fideicommissariæ quando præiudicet sibi in re, aut etiam in pretio. & quid si fuit præsens alienationi, & tacuit; num. 495.

496. Fideicommissarius derogare potest fideicommisso illud remittendo per pactum; dummodo tunc vel priùs visis, & cognitis verbis testamenti scinerit fideicommissum sibi relictum; & ibi intellectus l. de his, ff. de transact.

497. Remissio fideicommissi per pactum à fideicommissario facta an ei semper, aut aliis noceat.

498. Ius quod nec in re, nec in spe inesse competit, an pacto possit tolli, aut renuntiatione.

499. Fideicommisso quando derogetur per divisionem inter heredes gravatos fideicommisso reciproco, vel inter fideicommissarium, & heredem gravatum simplici fideicommisso.

500. Divisio cum quibusuis clausulis concepta non inducit remissionem fideicommissi, nisi dividentes de eo scientiam habuerint; & quæ scientia requiratur, ac sufficiat. & ipsæ clausulæ quales esse debeant; num. 501.

502. Tutor quomodo possit remittere fideicommissum pupilli per divisionem; & ibi quid in minoribus, ac litterarum imperitis, ut mulieribus, ac rusticis.

503. Fideicommissarius quando deroget fideicommisso, seu in eo sibi præiudicet approbando transactionem factam ab herede gravato cum debitoribus hereditatis.

504. Transactio inter heredem, & fideicommissarium valet; atque etiam inter duos confideicommissarios.

505. Fideicommissarius in plerisque casibus potest transigere; & quid ad eas transactiones requiratur; & num. seq.

506. Fideicommissarius transigens super fideicommisso debet habere notitiam contentorum in testamento; qualisque esse debeat hæc notitia; & an ei renuntiare possit: & quid si huic renuntiationi, aut transactioni iuramentum accesserit.

507. Fideicommissarius an teneatur stare compromisso inter heredem, ac tertium.

508. Compromissum quando sit necessariò faciendum, aut petendum consilium sapientis super fideicommisso.

509. Compromissum super fideicommisso fieri potest inter heredem, & fideicommissarium.

510. Generale compromissum non refertur ad contenta in testamento sine speciali eorum notitia, & mentione; & ibi an compromissum, & transactio in omnibus æquiparentur.

511. Pacta, repudiationes, divisiones, transactiones, arbitramenta, seu compromissa, & omnes actus voluntarij super fideicommisso non egrediuntur personas paciscentium, & agentium, nec aliis præiudicat.

512. Transactio bona fide facta super dubio iuris inter duos prætendentes fideicommissum ad se pertinere, de dividenda inter eos pro certis quotis successione, sustineri potest: & duob. num seqq.

513. Transactio vim habet rei iudicatæ, ac litibus, & negotiis finem imponit, licèt instrumenta de novo reperta allegentur.

514. Transactio bona fide ab iis facta, quibus bonorum alienatio interdicitur, valet. & quid, si Principis auctoritas accessit transactioni, vel compromisso; num. 515.

516. Heres transigentis, aut consentientis alienationi an, & quando approbare teneatur factum defuncti quoad res proprias ipsius heredis, ut feudales, emphyteoticas, & fideicommissarias; & ibi quid in herede renuntiantis iuribus suis; & duob. num. seqq.

517. Renuntiatio paternæ hereditatis à filia facta an noceat nepotibus ad eam iure suo venientibus.

518. Heres promittentis non contravenire per se, vel alios, aut per se, filios, heredésque suos, an possit venire cõtra factũ defuncti pro iure suo.

519. Transactio super fideicommisso in re præsenti bona fide facta non rescinditur ex eo, quòd nova instrumenta, vel rerum corpora inventa sint, de quibus actum non fuit. & an tunc transigenti ob non modicam læsionem detur restitutio in integrum; num. 520.

Transactio

521. Transactio super fideicommisso mala fide facta rescinditur doli actione, aut exceptione: & ibi quando censeatur facta mala fide.

522. Transactio facta bona fide super quæstione probabili, & argumentatiua eo ipso sustineri potest, licet nulla causa verè subesset; neque ob solam læsionem rescinditur. & quid si læsio sit vltra dimidiam iusti pretij habito respectu ad dubium litis euentum; num. 523.

524. Exceptiones, seu remedia contra transactiones super fideicommissis quanto tempore per præscriptionem tollantur, vbi etiam transactioni accesserit Principis auctoritas; & an simul currat quoad omnes successores; & quid ad hoc, vt fideicommissaria, aut aliàs vinculata præscribantur, tanquam libera.

525. Grauatus fideicommisso non præscribit aduersus fideicommissarium ante aduentum diei, vel conditionis fideicommissi; & ibi quod non volenti agere non currit præscriptio. post euentum autem casus fideicommissi heres, vel alius grauatus præscribit aduersus legatarium, & fideicommissarium spatio longissimi temporis; num. 526.

527. Mala fides an semper obstet præscriptioni.

528. Actiones, an, & quando transeant in fideicommissarium vniuersalem non facta restitutione hereditatis ipsi fideicommissario; & ibi an contra eum currat præscriptio ante factam restitutionem.

529. Tertius possessor habens causam ab herede grauato non præscribit aduersus fideicommissarium post casum fideicommissi, nisi spatio longissimi temporis.

530. Præscriptio statim secuta alienatione currere incipit in expressè prohibitis alienari; & non modo contra primum fideicommissarium, sed & contra omnes vlteriores scientes alienationem; & num. 534.

531. Tertius possessor habens titulum legitimum ab alio, quam herede grauato, quando, & quanto temporis spatio præscribat aduersus fideicommissarium.

532. Præscriptio longissimi temporis in bonis maioratus solùm procedit aduersus eius possessorem, non autem aduersus cæteros successores, quorum dies nondum cessit; nisi præscriptio cœpta fuerit ante institutionem maioratus; aut cùm ea poterat reuocari; & num. seq.

533. Heres, qui passus est impleri præscriptionem in bonis fideicommissi, an teneatur erga fideicommissarium.

534. Præscriptio potest eueniente casu fideicommissi inchoari contra successorem.

535. Præscriptio temporis immemorabilis præiudicat omnibus successoribus.

536. Consuetudo, & præscriptio in multis conueniunt, ac discrepant.

537. Fideicommissis derogari potest per consuetudinem ab aliqua Vniuersitate inductam.

538. Consuetudo ab aliqua Vniuersitate legitimè inducta iuri derogat, ac vim legis obtinet; ac derogare potest iuri tertij.

539. Consuetudo inducere potest formam successionum diuersam à iure communi.

540. Consuetudo succedendi diuersa à iure communi in vna regione inducta non extenditur ad bona alterius regionis.

541. Familia priuata an possit inducere consuetudinem circa formam succedendi; & duobus num. seqq.

542. Consuetudo ab iis duntaxat induci potest, qui possunt statuere saltem ex Principis facultate; vel certè capaces sunt, vt eis a Principe lex imponatur.

543. Familia priuata in quibus casibus inducere possit consuetudinem.

544. Fideicommissa quando possint à supremo Principe per legem generalem etiam in totum tolli; & aliquot num. seqq.

545. Successor supremi Principis parem cum eo potestatem habet etiam in abroganda lege præcedente; neque illi ab eodem lex imponi potest.

546. Dispositio inducens votum captandæ mortis, & præbens materiam delinquendi à iure improbatur.

547. Lites de fideicõmissis super quibus exoriri solent.

548. Dispositio per legem generalem præ cæteris fauorabilis est; & num. 573.

549. Potestas testandi, ac fideicommittendi an sit iuris gentium; & an Princeps ea, quæ sunt iuris gentium, vel diuini, tollere aut modificare possit.

550. Vltimas hominum voluntates suum consequi effectum quomodo publice expediat, earumque liber esse debeat stylus; & inibi intellectus l. vel negare, ff. quemad. testam. aper. & l. 1. C. de sacros. Eccles.

551. Princeps quilibet non recognoscens superiorem in temporalibus potest in suis dominiis per legem tollere fideicommissa; ac derogare legibus Imperialibus. & quid in recognoscentibus; num. 552.

553. Vsus interpretatur, ac declarat legem, aut aliam dispositionem dubiam.

554. Inferiores an possint aliquo modo per statutum fideicommissis derogare.

555. Princeps supremus nequit de potestate ordinaria fideicommissis per rescriptum derogare; & duob. num. seqq.

556. Rescriptum Principis contra ius in plerisque non prodest.

557. Princeps non intendit præiudicare iuri cõmuni, aut tertij per suum rescriptũ, nisi id exprimat.

558. Clausula, sine præiudicio tertij, seu sine alterius præiudicio, subintelligitur in litteris Apostolicis.

559. Princeps supremus an possit de potestate absoluta saltem ex causa fideicommissis derogare, seu eorum leges, & clausulas mutare.

560. Princeps quando possit ex plenitudine potestatis iuri alterius derogare; cum plerisque n. seqq.

561. Ius quæsitum quot modis considerari possit; & ibi quæ sint iuris gentium.

562. Princeps supremus non potest ex vi solius regiæ potestatis, seu de potestatis plenitudine auferre alicui ius quæsitum de iure gentium. potest autem vni rem auferre ex causa, & alteri dare pretio, seu æstimatione possessori retributa; numer. 563. & an hæc causa debeat esse publica; numer. 564.

565. Princeps supremus an possit de plenitudine potestatis auferre sine causa dominium, seu ius alicui quæsitum de iure ciuili. & an tollendo constitutionem, statutum, aut priuilegium, quod transijt in contractum; numer. 566. & quid in priuilegio simplici, & gratioso; num. 567. & 570. vel dominio quæsito ex aliis causis iuris ciuilis, vt vsucapione, præscriptione, sententia, arrogatione, legitimatione, & similibus; num. 568.

569. Princeps de plenitudine potestatis derogare valet

iuri

iuri adeundi hereditatem iam delatam.

570. *Princeps an possit, si expediat, pro motu animi sui declarare, ex solo actu aditionis iam secuta hereditatē non fuisse quaesitam, aut dominium translatum etiam in casibus, in quibus ipso iure transfertur dominium, & civilis possessio.*

571. *Possessio quoque auferri non potest à Principe sine causa, etiam de plenitudine potestatis.*

572. *Princeps an possit ex suprema potestate statuere, ac rescribere sine causa adversus ea, quae sunt merè iuris positivi. & an possit tollere actiones, exceptiones, & replicationes de iure civili alicui competentes, etiam ex legato, & fideicommisso; num. 573.*

574. *Princeps de absoluta potestate impedire potest, ne alicui quaeratur ius à lege civili proveniens, ut legitimando spurium in vita patris in praeiudicium agnatorum, immo etiam post delatam, ante tamen aditam hereditatem.*

575. *Princeps an possit de plenitudine potestatis tollere alicui ius quaerendum ex hominis dispositione quod nondum in futurum sit ordinatum. & quid in quaerendo in futurum ex dispositione hominis de praeterito; utputa evertendo fideicommissum in totum; num. 576. vel substituto alium praeferendo contra expressam, vel tacitam testatoris voluntatem; num. 577.*

578. *Recursus, vel aliud remedium an detur, cùm aliquis laeditur à Principe in derogatione fideicommissi, aut legitimatione, vel similibus, remissivè.*

579. *Principes supremi, vel Comites Palatini ab iis creati an possint in terris infeudatis aliis Principibus, licèt hi in iis iura Imperij quaesierint, rescribere in praeiudicium tertij, remissivè.*

580. *Princeps inferior, seu recognoscens superiorem quando possit derogare fideicommissis, & rem uni auferre, ac dare alteri. & quid in Comitibus Palatinis, & similibus habentibus à supremo Principe potestatem legitimandi; num. 581.*

582. *Princeps saecularis etiam supremus derogare non potest fideicommissis ad causas pias, sed tantùm profanas.*

583. *Magistratus inferior, seu iudex an, & quando possit fideicommissis derogare; & aliquot numer. seqq.*

584. *Decretum iudicis an sit necessarium, vel utile in alienatione bonorum fideicommissariorum in casibus à iure privilegiatis, ac signanter in transactione super fideicommisso; & ibi quòd pro decreto praesumatur; ac aliquot num. seqq.*

585. *Decretum an sit necessarium in alienationibus rerum Ecclesiae, vel minorum.*

586. *Sententia facit alienabilem rem aliàs inalienabilem.*

587. *Lis, & sententia contra principalem contradictorem praeiudicat ceteris, qui ius habent in consequentiam etiam ignorantibus, & non citatis; & licèt sententia sit simpliciter absolutoria. & quid si plures sint habentes ius in solidum; num. 588.*

589. *Sententia in individuis lata pro uno, vel contra unum ex consortibus, prodest, vel nocet aliis eiusdem rei consortibus.*

590. *Sententia lata super alicuius legitimitate, filiatione, ac parentela adversus legitimum contradictorem facit ius etiam quoad alios habentes ius minus principale; secus si habentes par, & aequale.*

591. *Acta omnia iudicij gesta cum herede, vel primo fideicommissario afficiunt sequentes; & ibi acta accipe, quibus nocet sententia.*

592. *Probationes, quae nocent auctori, nocent etiam singulari successori; cuiusmodi respectu heredis est fideicommissarius.*

593. *Instantia coepta cum primo fideicommissario, aliòve possessore fideicommissi transit in sequentes successores.*

594. *Instantia iudicialis quomodo, & quando transeat activè, & passivè in heredes, aut alios successores universales, vel singulares.*

595. *Sententia lata contra possessorem fideicommissi, vel instantia cum eo coepta non nocet successori, neque ad eum transit si possessor collusit cum adversario, vel negligenter egit; & ibi quomodo ea fraus, seu collusio probetur.*

596. *Legatarij quando prosequi possint appellationem ab herede interpositam, licèt desertam.*

597. *Tempus appellationis à sententia lata contra heredem quando currere incipiat contra fideicommissarium.*

598. *Fideicommissarij, ac legatarij an sint ipso iure tuti contra sententiam latam adversus heredem ex eius dolo, vel culpa; ita, ut actionem habeant etiam contra victorem.*

599. *Sententia lata adversus primum agentem ex fideicommisso ob aliquod eius factum, puta renuntiationis, consensus, praescriptionis, aut confessionis, non obest sequenti fideicommissario; & ibi quid, ubi lis decisa esset per iuramentum.*

600. *Sententia lata contra heredem vel primum fideicommissarium, quia non probavit, an noceat sequentibus substitutis.*

601. *Probationes, quae nocent auctori, cuicunque singulari successori nocent.*

602. *Sententia lata ignorantibus successoribus singularibus, qui causam habeant ante sententiam ab eo, qui illam contra se reportavit, iis non nocet.*

603. *Sententia lata pro iure suo adversus unum de pluribus ius habentibus pro portionibus ex eadem causa, ut in coheredibus, & collegatariis, ceteris non nocet: ac multò magis si non ex eadem causa.*

604. *Exceptio rei iudicatae, ut obstet, quae requirat.*

605. *Sententia lata contra unum ex confideicommissariis, seu confeudatariis, non parit effectum rei iudicatae contra alium pro portione, & iure suo, licèt sciverit litem agi.*

606. *Sententia inter aliquos lata quando noceat, vel prosit omnibus aliis quoad ius publicum.*

607. *Sententia lata contra eum, cuius principaliter non interest, non nocet principali.*

608. *Lis mota à successore in maioratu contra alium vivente possessore, non huic, sed solis collitigantibus obest: & quid, si contra ipsum possessorem, vel alium ex causa de praesenti, ut alienatione, vel dilapidatione rerum maioratus, lis tractetur.*

609. *Papa derogare potest fideicommissis, quoad terras Ecclesiae in omnibus casibus, in quibus supremus Princeps saecularis potest in suo dominio; in iis enim idem potest quod Imperator aut alius supremus Princeps in locis sui dominij.*

610. *Papa derogare potest fideicommissis in certis casibus etiam quoad loca iurisdictioni temporali aliorum Principum subiecta; & tribus numer. seqq.*

611. *Legitimatio facta à Papa dispensante in radice*

matrimo

matrimony valet etiam in terris Impery.

612. *Papa derogare potest etiam in terris Impery fideicommissis ad pias causas relictis:cum causa tamen,maximè vbi testator disposuit, quid agendum in casu non implementi.*

613. *Papa derogare potest fideicommissis in terris Impery vbi iudex Ecclesiasticus competens est inter laicos.*

614. *Argumentum à iurisdictione contentiosa ad voluntariam,vel mixtam valet.*

615. *Legitimatio plerumque est actus iurisdictionis voluntaria,vel mixta ; & ibi quòd citatio est initium iudicy, seu iurisdictionis contentiosa.*

616. *Concilium generale legitimè congregatum, & postmodum à Papa confirmatum derogare potest fideicommissis, quibus potest ipse Romanus Pontifex ; sicut & derogationem permittere, aut pracipere, siue certam formam prascribere. & an possit Papa non valente Ecclesiam regere,aut naturaliter, vel ciuiliter mortuo ; num.817.*

618. *Collegium S. R. E. Cardinalium non potest viuente Romano Pontifice fideicommissis derogare : & ibi an tunc habeat iurisdictionem Papalem, vel possit aliquid statuere ; subsitque legibus & canonum statutis.*

619. *Collegium S. R. E. Cardinalium vacante sede Apostolica an possit derogare fideicommissis ; & quam potestatem tunc habeat. & quis tunc derogaret, si necessitas immineret derogandi ; num.620.*

621. *Legatus sedis Apostolica etiam de latere non potest regulariter fideicommissis derogare. in quibus autem casibus possit ; num. 622. & an possit extra suam prouinciam per se, vel alium ; num.623.*

624. *Pœnitentiaria Apostolica an derogare possit alicui fideicommisso.*

625. *Concilium prouinciale an possit alicui fideicommisso derogare.*

626. *Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus an, & quando derogare possint fideicommissis ad prouincias sibi subiectas, vel earum diœceses pertinentibus.*

627. *Episcopus regulariter non potest fideicommissis derogare, sed solùm in certis casibus. & an quoad tempus, siue vt pro aliquo tempore aliud quid fiat, siue, vt ad certum tempus executio, seu restitutio fideicommissi differatur ; num. 628. & quid quoad locum celebrationis Missarum ; numer. 629. aut cùm Episcopus habet dominium temporale ; numer.630.*

631. *Capitulum sede Episcopali vacante quibus fideicommissis derogare possit. & quid de aliis, qui tunc loco Capituli Ecclesiam Cathedralem administrant ; num. 632. aut Capitulo Ecclesia Collegiata tituli Presbyteralis, aut Diaconia alicuius Cardinalis, vel alterius Prelati ; num. 633.*

634. *Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, aut Diaconalibus, & alij Pralati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem in certa parte diœcesis Episcopi quibus fideicommissis derogare possint. & quid in iis Pralatis, qui eamdem iurisdictionem quoad certos tantum actus quasierunt ; num.635.*

636. *Vicarius Episcopi, Capituli sede vacante, aut Pralatorum habentium quasi diœcesim an, & quando derogare possit fideicommissis ad Ecclesias inferiores sui constituentis pertinentib.*

637. *Prelati Regularium quid possint circa derogationem fideicommissorum in propriis Ecclesiis.*

638. *Regulares quid possint vigore priuilegiorum in votis, aut iuramentis. & quid circa matrimonialia, vel executionem Breuium sacra Pœnitentiaria remissiue ; num.639.*

QVÆRO nunc QVINTO, quinam derogare possint fideicommissis.

Iuxta ordinem quæstionum, quem in hoc capite seruandum circa eius initium proposuimus ; postquam in præcedenti quæst. de causa materiali derogationis fideicommissorum egimus, seu quibus fideicommissis possit derogari ; sequitur, vt in præsenti quæstione videamus de eiusdem derogationis causa efficiente ; seu quinam fideicommissis derogare possint. In qua tot saltem conclusiones statuemus, quot sunt genera personarum, de quibus dubitari potest an valeant fideicommissis derogare; quæ omnia † ad duo capita reducuntur : quædam 468.
enim ad priuatam auctoritatem pertinent ; talis est institutor fideicommissi, eiusdem heres, executor testamentarius, & vocatus ad fideicommissum: quædam ad auctoritatem publicam; qualis est Princeps supremus, aut recognoscens superiorem, & iudex ab eo deputatus, Romanus Pontifex, Concilium generale, Collegium S. R. E. Cardinalium, Legatus Sedis Apostolicæ, necnon sacra Pœnitentiaria, Concilium Prouinciale, Patriarchæ, Primatus, & Archiepiscopi, seu Metropolitani, Episcopi, aut habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc est, Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, aut Diaconalibus, (nam quoad Episcopales idem de iis dicendum est ; quod de aliis Episcopis,) Capitolum sede vacante, Prælati habentes quasi diœcesim, eorúmve, & Episcoporum Vicarij, ac denique Prælati Regularium quoad Ecclesias sibi subiectas. atque hunc ipsum ordinem in hisce conclusionibus retinebimus, quem etiam suprà *cap.4.* partim in quæstionibus disputandis, partim in earum conclusionibus statuendis, dum quoad generalem commutationis vltimarum voluntatum materiam de eiusdem causa efficiente tractaremos, duximus obseruandum. Ex illarum verò conclusionum fundamentis, vbi alia propria non suppetant, meritò harum confirmationem desumemus, sumpto argumento à genere ad speciem ; cùm & fideicommissi derogatio species sit commutationis vltimæ voluntatis, vt constat ex iis, quæ suprà huc ipsu cap. *quæst. 1. circa med.* vbi explicare incipimus definitionem derogationis fideicommissorum ; valeátque argumentum à genere ad speciem, vt constat ex *l. 1. §. fin.* iuncta *glos. ff. de suis, & legit.* cum aliis adductis ab Euerard. *in loco à genere ad speciem,* Bellou. *de argum. leg. cap. 5.* ac Vigel. *in Dialect. iur. loc. à genere,* & nos *in tract. de Conseruat. indic. cap. 7. quæst. 8. suppos. 3.*

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Is, qui fideicommissum instituit in testamento, aut alia simili vltima voluntate, † regulariter illud pro libito re- 469.
uocare, & mutare potest. Ratio est, quoniam huiusmodi vltimæ voluntates reuocari, & mutari possunt vsque ad vltimum vitæ exitum ; *l. cùm hic status, §. ait oratio. ff. de donat. inter vir. & vxor.* cum aliis ad id allegat. à Molin. iun. *tom. 1. de iust. & iur. tract. 2. disp. 151. in princ.* & nos sup. *cap. 5. quæst. 1. concl. 1. circa init.* vbi etiam ostendimus, non posse testatorem sibiipsi legem imponere à qua non liceat recedere : nec potest inueniri via, † per quam testa- 470.
menta irreuocabilia fiant ; vt ex text. *in l. cùm duobus, §. idem respondit, ff. pro soc.* ibi ; nec libertatem

de

de supremis iudicijs restringere quis poterit, & Bart. communiter recepto *in l. si quis in principio testamenti, num. 11. cum seq. ff. de legat. 3.* Dec. *cons. 293. num. 1.* ac Boër. plura referente *decis. 204. num. 18.* tradit Molin. sen. *de Hispan. primog. lib. 4. cap. 2. num. 2.* vbi post alios ex communi subdit, hoc ita verum esse, vt neque ex iuramento de non reuocando possit testamẽtum irreuocabile fieri. Quomodo autem id sustineri valeat, & quid in hoc operetur clausula derogatoria posterioris testamenti, aut traditio, vel consensus ordinarij in reseruatione iurispatronatus per testamentum facta, consulas quæ *d. concl. 1.* scripsimus, & Doctor. *ibi* citat. Præterea locum etiam
471. habet conclusio, † licèt in eo testamento adsint verba aliqua, quæ donationem præ se ferre videantur; per ea, quæ tradit Molin. sen. *de Hispan. primog. lib. 1. cap. 12. num. 2. & 3.* & iun. *d. tract. 2. disp. 583. num. 4.* præcipuè quia actus testãdi semper ad vltimam voluntatem refertur, *l. verba, contraxerunt, ff. de verb. signif.* & verba secundùm subiectam materiam accipienda sunt, *l. si vno, ff. locat.* cum simil. Ac denique
472. conclusio procedit etiam † vbi fideicommissum fiat per viam donationis, quæ non nisi morte donantis confirmatur; qualis est donatio inter patrem, & filium, atque inter coniuges; ex iis, quæ latiùs adduximus *d. quæst. 1. concl. 2.* præsertim ex Molin. sen. *d. cap. 12. num. 9. cum trib. seqq.* quod idem multò magis dicendum est, vbi fideicommissum fiat in donatione causa mortis, ex latè tradit. per eundem Molin. sen. *d. cap. 12. n. 13. 14. & 15.* & ex eo confirmatur quòd hæc donatio pariter multò magis accedit ad vltimam voluntatem, eiúsque propria species est; vt constat ex latiùs adductis per nos sup. *cap. 2. quæst. 2.* paulò post princ. & Molin. iun. *d. tract. 2. disp. 288. numer. 1. & disp. 583. num. 9.*

SECVNDA CONCLVSIO. Fideicommisso constituto in contractu, seu dispositione inter viuos (de quo latè inter cæteros Peregr. *tract. de fideic. art. 51.* ferè per tot.) regulariter † derogari à fideicom-
473. mittente non potest. Ratio est, quia contractus perfectus regulariter reuocari non potest sine consensu vtriusque partis, *l. sicut, C. de action. & oblig. l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub mod.* cum simil. & vnum pro alio inuito creditore solui non potest, *l. 2. §. 1. ff. si cert. pet. & Instit. quibus mod. tollit. oblig. in princ.* Atque ita in specie satis apertè sentit declarans Peregr. *d. art. 51. num. 43.* iuncto *num. 44. vsque ad 54.* nam cùm *d. num. 43.* tractandum proposuisset,
474. an pacta valida † de futura successione, ac substitutiones in contractu factæ; (vt cùm Titius rem dedit Sempronio, ita, vt post illius mortem perueniat ad Seium, vel ad Ecclesiam: aut cùm pactum fuit inter partes, vt bona aliqua decedente altero sine filiis masculis perueniant in superstitem, & successiuè in descendentes masculos;) & in aliis casibus, de quibus Mich. Crass. *tract. de successioh. §. successio ab intestato, quæst. 9.* præsertim ex *num. 6.* remitti, ac retra-
475. ctari possint: rem hanc † diuidit in tres casus principales. Quorum primus est de principali contractu, an ab eo liceat inuito altero recedere; de quo docet *num. 44.* quòd in contractibus innominatis re integra alterius voluntas sufficeret, nisi contractus hic innominatus saperet donationem. in contractibus autem nominatis vnius ex contrahentibus dissensus post absolutum contractum eum non dissoluit, nisi pactum illud de futura successione esset iure singulari validum, vt *in l. licèt,* & *ibi* communiter Doct. *C. de pact.* Quoad vtrumque autem membrum huius casus videri etiam potest quod latè tradit Molin. iun. *d. tract. 2. de iust. & iur. disp. 252. & 253.* cum multis seqq. præsertim verò *disput. 258.* Secundus casus principalis est, an pactum extrinsecum ad fauorem tertij principali contractui adiectum remitti possit ad vtilitatem illius tertij, firmo manente principali contractu. De quo casu idem Peregr. *d. art. 51. num. 46.* distinguit, quòd aut pactum illud appositum fuit fauore solius concedentis, quod in dubio præsumitur; & tunc solus ille poterit alterare pactum: aut etiam concernit fauorem recipientis; & tunc eius quoque consensus exigetur. Subdit autem *num. 47.* quòd si Princeps in contractu, & pacto suam interposuisset auctoritatem, non possunt contrahentes Principe inconsulto pactum illud extrinsecum remittere. circumscripta verò Principis auctoritate, & concurrente amborum consensu, idemmet Peregrin. *num. 48.* post alios docet, quòd, si nondum aduenit dies, aut conditio illius pacti extrinseci in fauorem tertij, vel substitutionis de eo factæ, licèt tertius hic sit pia causa, poterit absque huius consensu dictum pactum alterari, ac remitti tam in contractibus nominatis, quàm innominatis. Secuta verò huiusmodi valida remissione, si onus respicit commodum dantis, & tertij res manet in dantis dispositione: si autem onus respiciebat commodum tertij, & onus recipientis, seu grauati, penes hunc res libera manet. sic Peregrin. vbi suprà *num. 49.* Quod autem mox dictum est, posse pactum illud extrinsecum remitti ante aduentum diei, seu conditionis, limitat Peregr. post multos *d. art. 51. num. 50.* iuncto *num. 11. 12. & 13.* primò, vt non procedat, cùm pro illo tertio absente notarius, aut etiam priuatus stipulatus fuerit. subdens *num. 54.* certum id fore secuta absentis ratificatione: ea verò non secuta, adhuc non posse concedentem reuocare concessionem, si huiusmodi stipulationem nomine absentis admisit: immo nec stipulatorem, nisi quatenus sua intersit. qua tamen de re videndum est quod tradit Molin. iun. *d. tract. 2. disput. 265. num. 8. & 9. num.* autem *præcedentib. ac disp. 263. & 264.* necnon Molin. sen. *de Hispan. primogen. lib. 4. cap. 2. num. 58. vsque ad 76.* & Sanchez *lib. 1. de matrimon. disput. 6. cum seq.* latè tractant, an promissio, seu donatio reuocari possit ante acceptationem; & quid, si notarius, vel alius priuatus nomine absentis stipulando acceptauerint; de quo etiam nos aliquid suprà *cap. 4. quæst. 7. concl. 3.* & hoc ipso cap. quæst. hanc præced. *conclus. 1. ante med.* Limitat secundò illud dictum Peregrin. post alios *d. art. 51. num. 52.* quando iuramentum interuenisset in appositione grauaminis, & pacti illius ad fauorem tertij, quos etiam sequitur Molin. iun. *d. num. 8. vers. quando item.* Si verò iam aduenit dies, vel conditio illius pacti ad fauorem tertij appositi, & substitutionis de eo factæ; tunc, cùm sumus in casu donationis, per quam ius purè, ac de præsenti vtiliter quæritur, iuxta *l. quoties, C. de donat. quæ sub mod.* non erit locus reuocationi; vt docet Molin. *d. num. 8. & 9.* atque ex communi tradit Peregr. *d. art. 51. num. 53.* vbi idem planum esse ait in causa libertatis, quia per aduentum diei repræsentatur, *l. 3. ff. qui sine manumiss. & l. 1. C. si mancip. ita fuer. alien.* extra causam autem donationis, ac libertatis, nec non dotis, de qua ipsemet Peregr. *d. art. 51. num. 3. & 57.* cessante stipulatione, pactum illud reuocari poterit; vt idem Peregr. ait *d. art. 51. num. 54.* quoniam absenti ex pacto alterius ius non quæritur, vt idem docuit *num. 3. & 4.* ac sentiunt Doct. quos sequitur Molin. *d. num. 9. vers. exceptis his omnibus euentibus,* iuncto *vers. dicendum tamen est.* Tertius autem casus principalis à Peregr. propositus *d. num. 43.* & expositus *num. 56. cum seq.* spectat ad mox seq. conclus. quæ est de herede fideicommittentis;

tentis; vnde eum inibi explicabimus cum reliquis
ad eam pertinentibus; omissis tamen iis, quos la-
tiùs prosequuti sumus *quæst.* 3. *huius cap. conclus.* 4. *&*
seqq. itémque omissis iis, in quibus heres non nisi
cum fideicommissario potest fideicommisso dero-
gare; qua de re ex proposito agemus infrà *concl.* 5.

TARTIA igitur CONCLVSIO fit. Heres il-
lius, qui fideicommissum in dispositione siue causa
476. mortis, siue inter viuos instituit, † non potest regu-
lariter ei derogare. Probatur tum ex eo, quod su-
prà *cap.* 5. *quæst.* 1. *concl.* 5. tradidimus, ac satis con-
firmauimus, heredem grauatum à defuncto ad ali-
quid faciendum pro executione suæ vltimæ volun-
tatis regulariter non posse eam commutare; iuncto
eo, quod iam sæpiùs admonuimus, derogationem
fideicommissi speciem esse commutationis vltimæ
voluntatis, valereque argumentum à genere ad
speciem. tum ex eo, quod de herede paciscentis,
vt cuncta bona sua post mortem vnius in alium
transeant, vt nequeat ab eo pacto, seu contractu
principali recedere inuito altero contrahente, tra-
dit Peregr. *d. art.* 51. *num.* 44. iũcto præced. quoniam
id nequit principalis contrahens; heres namque
non est maioris potestatis, quàm eius defunctus,
seu auctor, *l. in omnibus*, aliàs *l. in iis officiis*, *§. non*
debeo, *& l. heredem*, *ff. de reg. iur.* tum ex eo, quod
de pacto extrinsecos adiecto ad fauoré tertij in prin-
cipali contractu, vt rem accipiens non possit re-
mittere onus modi, conditionis, aut substitutionis
sibi à datore, & concedente iniunctum, post Alex.
in l. qui Romæ, *§. Flauius*, *num.* 9. *ff. de verb. oblig.*
Castrens. *consil.* 164. *col.* 6. *vers. sed nos loquimur, lib.*
2. & Tiraq. *tract. de primogen. quæst.* 8. *num.* 5. tradit
Peregr. *d. art.* 51. *num.* 45. dicens, id satis explora-
tum esse; quia, cùm sibi impletum fuerit, impuden-
ter onus sibi annexum subire recusat, *l. vnic. §. pro*
secundo, *C. de caduc. tollen. & l. manifestissimi*, *§. sed*
cùm in seruanda, *C. de furt.* quod idem in specie he-
redis donatoris, ac paciscentis quoad huiusmodi
pactum extrinsecum adiectum in fauorem tertij,
vt nequeat illud in eiusdem tertij præiudicium re-
mittere, ex communi resoluunt, satísque compro-
bant non paucis relatis Peregr. *d. art.* 51. *num.* 56. *cum*
seq. & Molin. iun. *d. num.* 9. *vers. quando donator.* &
in specie quòd heres nequeat fideicommisso dero-
gare per alienationem bonorum fideicommissi, do-
cet Menoch. *tract. de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 188.
num. 1. per text. *in l. si quando*, *& l. filiusfamiliàs*, *§.*
diui, *il* 1. *ff. de legat.* 1. *l. qui solidum*, *ff. de legat.* 2. *l.*
pater, *§.* 1. *ff. de legat.* 3. probátque etiam text. *in l.*
fin. C. comm. de legat. cum simil. Idque extendit Me-
noch. sup. *num.* 5. etiam ad fideicommissum condi-
tionale, vt eius bona ab herede irreuocabiliter ne-
queant alienari ex *d. l. fin. §. sed quia*, *C. commun. de*
legat. & quòd non possit ei derogare quoad diem il-
lud restituendo ante tempus à testatore præfixum,
est optimus text. *d. l. filiusfamiliàs*, *§. diui*, *il* 1.

Limitatur autem primò hæc conclusio, vt non
477. procedat, † vbi accedat consensus eius, ad cuius fa-
uorem facta est dispositio; vt satis sentiunt præci-
tat. Doctor. cùm illud dumtaxat contendant, here-
dem per se solum recedere à testatoris voluntate
non posse. atque ex iis confirmatur, quæ de huius-
modi consensu in commutanda vltima voluntate
ab herede tradidimus *d. cap.* 5. *quæst.* 1. *conclus.* 5. *ad*
fin. & generatim in commutatione vltimæ volun-
tatis tum alibi, tum *d. quæst.* 1. *conclus.* 7. *& cap.* 7.
quæst. 4. ferè per tot. in qua tamen potiùs agitur de
necessitate, quàm de sufficientia huiusmodi consen-
sus. Pro hac verò priori limitatione quoad fideicom-
missum particulare text. satis apertus est *in §. si autem*
legatum, *auth. de Eccl. tit. collat.* 9. vbi cauetur, quòd si
loca, aut personæ, ex quibus præstari debet legatum,
longiùs distent, liceat illis, quibus hoc relictum est,
si etiam pars obligata consentit, legatum huiusmo-
di commutare. & maximè facit quod latiùs infrà
conclus. 5. dicemus de consensu fideicommissarij in
alienatione rei fideicommisso subiectæ, vt per eum
regulariter sibi præiudicet.

Limitatur secùdò, vt † possit heres fideicommis- 478.
so grauatus eidem derogare alienando vbi id à fi-
deicommittente ei permittatur; vt colligitur ex iis,
quæ de herede habente à defuncto facultatem vl-
timam voluntatem cómutandi, tradidimus *d. concl.*
5. *limit.* 3. & in specie nostræ cóclusionis post Ruin.
cons. 109. *num.* 8. *&* 9. *vol.* 2. satis probat Peregr. *d.*
tract. de fideicom. art. 40. *num.* 45. subdens ex eodem
Ruin. *cons.* 114. *num.* 11. *vol.* 2. & Dec. *cons.* 27. *num.*
10. *cum seqq. & cons.* 35. *num.* 3. *& seqq. vol.* 3. quòd
tunc alienatio facta non resoluitur adueniente casu
fideicommissi: & addens ex ipsomet Ruin. *consil.*
120. *num.* 6. *vol.* item 5. post Bald. Ang. & alios *in l.*
si testamento, *ff. de vulg. & pupill.* quòd sub permissio-
ne alienandi † continebitur etiam portio, quæ ex 479.
iure accrescendi obuenit. ex plerisque verò, quòd
herede non alienante omnia remanent in fideicom-
misso, ac post alios, quòd permissio absoluta alie-
nandi † continet etiam alienationem ex testamen- 480.
to. Si autem permittat alienare in vita, ea permis-
sio non profert vires suas post mortem; vnde tunc
non poterit heres grauatus de iis bonis testari: quod
latè probat *d. art.* 40. *num.* 62. Quòd si petas, an fa-
cultas alienandi à fideicommittẽte concessa heredi
grauato † operetur, vt possit alienare supra dodran- 481.
tem, an verò reseruare debeat fideicómissario qua-
drantem, iuxta *auth. contrà, cùm rogatus*, *C. ad Trebell.*
cum suis concord. vbi est casus in grauato restitue-
re quod superererit in hereditate: de quo nos latiùs
sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 11. Respondeo, pos-
se etiam totum alienare irreuocabiliter: prout hanc
sententiam satis tenet, ac probat Peregr. *d. art.* 40. *n.*
46. *vers. contrà verò. Num.* auté 47. *cum quatuor seqq.*
tractat, quid, † si fideicommittens dederit faculta- 482.
tem heredi alienandi de bonis fideicommissi pro,
vel in suis necessitatibus, & ad suum beneplaci-
tum: de qua etiam postrema clausula idemmet agit
num. 54. *&* 61. At verò, cùm *d. num.* 51. *in fin.* se-
cundùm illam principalem difficultatem propo-
suisset, an concessa facultate alienandi aliquas res
fideicommissarias, ac de iis disponendi, sufficiat a-
lienatio per vniuersalem heredis institutionem; &
num. 52. *cum duobus seqq.* pro negatiua plures ratio-
nes, & auctoritates allegasset; mox *num.* 55. *vsque ad*
61. concludit pro affirmatiua, præcipuè per text. *in*
l. si quis prioris, *§. certum*, *& § illud*, *C. de secund. nupt.*
vbi concessa alicui potestate alienandi, & disponen-
di de aliquibus rebus, venit etiã alienatio & dispo-
sitio per vniuersalem heredis institutionem: & quia
verbum *disponere*, propriè pertinet ad vltimas vo-
luntatea, Alber. *in suo Diction. verbo, disponere*, glos.
& Alex. *n.* 16. *rubr. ff. sol. matrim.* per text. *in §. dispo-*
nat, *auth. de nupt.* & in his terminis Ruin. *cons.* 153.
num. 12. *vol.* 2. Immo idem Peregr. *num.* 59. tradit, † 483.
concessa potestate disponendi de re aliqua, intesta-
tum decedẽtem videri de ea disposuisse in veniẽtes
ab intestato, per *l. si cùm testamentum*, *in princ. & l. con-*
ficiuntur, pariter *in princ. ff. de iur. codicill.* & ex pleris-
que Doct. quos *ibi* allegat. de hoc tamen ipse dubito
tum ex iis, quæ idem *ibi* in contrarium adducit, &
Card. Mant *de coniect. vlt. vol. lib.* 7. *tit.* 7. *num.* 14. *circa*
med. tum ex eo, quod idem Peregr. post multos do-
cuerat *n.* 45. *ante med.* herede grauato fideicómisso,
cui

cui testator concesserat facultatem alienandi, non
alienante omnia remanere in fideicōmisso, tum de-
iuque quoniam ea iura, sicut & text. *in l. codicillis*, §.
matre, ff. de legat. 2. nullam de verbo *disponendi* men-
tionem faciunt: & in omnem euentum nō loquūtur
in casu, quo testator expresse facultatē grauato con-
cesserat alienandi, seu disponendi, atque adeò eam
pro conditione posuerat, ne locus esset fideicōmis-
so; vel censetur grauatus restituere quod superest
alienationi, seu quod non fuerit alienatum: quo ca-
su in fideicommissu veniunt omnia, si nihil est alie-
natum, vt ex *d. auth. contrà, cùm rogatus*, & aliis iuri-
bus, ac Doct. ipsóque Peregr. docuimus *d. conclus.* 11.
circa init. omnino verò certum hac in re est, quod
idem Peregr. satis probat *d. num.* 57. concessa alicui
484. potestate alienandi † concessam quoque censeri po-
testatem donandi. sicut & illud admitti potest, quod
post alios tradit satísque confirmat Peregr. *d. art.* 40.
num. 66. quòd vbi alienatio fuit concessa intra tem-
485. pus, v.g. 25. annorum cum matris consensu, † non
videtur postea concessa etiam sine eius consensu.
Pariter certum illud mihi est, quod ad tertiam prin-
cipalem difficultatem ab eo propositam *d. art.* 40 *n.*
62. *in fin.* an prohibitus alienare de bonis fideicom-
486. missariis vsque ad annos 25. † postea validè aliena-
re possit: respondet, ac satis probat post alios ab eo
relatos *num.* 63. iuncto *num.* 64. *vers. In hac re.* & *num.*
65. non posse post eam ætatem validè ea bona à gra-
uato alienari. nam firmiora mihi videntur funda-
menta huius, quàm contrariæ sententiæ, quæ & ipsa
multos habes fautores ab eodem relatos *d. num.* 64.
nam ipsius fundamentis, quorum præcipuum illud
est, quòd prohibitum ad tempus post illud censetur
concessum, *l. pater filium*, *l. fundum*, vbi Bart. *ff. de le-
gat.* 3. *l. statuliberum*, §. *fin.* & *l. Imperator*, §. *item fin.*
ff. de legat. 2. cum aliis adductis per Tiraq. *de retract.
cōnent.* §. 1. *glos.* 3. *num.* 48. & quia vbi præcedit nega-
tiua auferens potentiam, dictio, *nisi*, quæ sequitur,
potentiam ponit, *l. actione*, vbi Bart. & alij communi-
ter, *C. de transact.* optimè respondet Peregr. *d. num.*
65. post Dec. & Soc. iun. verum esse, quòd expressa
prohibitio ad tempus post illud tempus non opera-
tur; adeò, vt alienatio irreuocabiliter fieri posset,
nisi aliud impediret, videlicet tanta legalis prohibi-
tio, quæ insurgit ex fideicommisso conditionali post
mortem, arg. *l. qui testamento, in princ. ff. de testam.* quo-
modo etiam respondetur ad id, quod obiici poterat
ex text. *in d. §. fundum*, quem Bart. ita summat; alie-
natio prohibita ad tempus videtur esse permissa post
tempus: & patet loqui in prohibitione facta ad fa-
uorem prohibiti, vt is nimirum apud se retineat
donec vixerit fundum alienari prohibitum: cùm
ibi decidatur, grauatum posse in eo quoque fundo
heredem sibi extraneum facere, eò non obstante,
quòd prohibitioni adiecta fuerit illa clausula, ita
enim fiet, vt fundus Titianus de nomine vestro nun-
quam exeat. & iuxta hanc prædictam doctrinam
decisum fuit à Rot. Rom. coram bo. mem. Card. Se-
raph. at videre est inter eius decis. impress. *decis.* 819.
& 1244. quas cum aliis secuta est eadem Rot. co-
ram Burat. in vna Carpentoraten. 19. Aprilis 1619.

QVARTA CONCLVSIO. Executor testamē-
487. tarius † regulariter derogare non potest fideicom-
misso instituto à defuncto, qui eum executorem de-
putarit. Probatur ex iis, quibus suprà *cap.* 5. *quæst.* 1.
concl. 6. latiùs tradidimus, regulariter executorē te-
stamentarium non posse commutare vltimā volun-
tatem eius, qui illum pro eiusdem voluntaris execu-
tione deputauit. vbi etiam satis ostēdimus posse eam
volūtatem declarare: immo etiam cùm ad id facul-
tatem habuit à defuncto qui eū executorem deputa-
uit, poterit eam voluntatē mutare in casibus in qui-
bus posset ipse defunctus. quare idem dicendū erit † 488
quoad derogationē fideicomissi; quæ, vt iam sæpe
diximus, species quædam est commutationis vltimæ
voluntatis: & quoad derogationem fideicōmissi, vbi
id faciat executor ex potestate sibi ab ipso fideicom-
mittente tradita, satis suadetur ex iis, quæ *praeced.
concl. item. vlt.* circa initium in specie diximus de he-
rede, quòd, si huiusmodi facultatem habeat à fidei-
committente, possit fideicommisso derogare.

QVINTA CONCLVSIO. Potest fideicom-
missarius, hoc est, is, ad cuius fauorem fideicommis-
sum constitutū fuit, † ei suo consensu pluribus mo- 489.
dis derogare. Cōclusio hæc explicatur, ac simul pro-
batur enumeratione, & confirmatione illorum mo-
dorum, seu casuum: qui quidem, prout à Peregr. *d.
tract. de fideic. art.* 52. *n.* 9. referuntur, hi sunt; repudia-
tio, seu renunciatio, licentia, pactum, diuisio, transa-
ctio, & compromissum: de quibus singulis hoc ipso
ordine seruato breuiter videndum est.

Primus igitur casus est, cum fideicommissarius
renūtiat fideicommisso puro, seu purè debito: quod
facere potest tum ex iis, quæ sup. *cap.* 5. *q.* 1. *conclus.* 7.
quoad commutationem vltimarum voluntatum ad
id adduximus: tum ex *l. fin.* §. *idem quæsiit, ff. de condict.
indeb.* & alij allegat. à D. Paulo Galler. *tract. de renunc.
lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 48. *vers. non trahitur quoque*, ad proban-
dum renunciationem generalem non trahi ad ius fi-
deicommissi, nisi expresse id agatur: tum denique
ex *l. seruum filij*, §. 1. *ff. de legat.* 1. cum aliis, quibus id
in specie derogationis fideicommissi tradit Peregr.
d. art. 52. *n.* 9. si autē fideicommissum debitum sit sub
conditione, vel in diem etiam certam, † repudiatio- 490.
ne non amittitur, vt per text. *in l. si ita scriptum*, §. *si
sub conditione*, & ibi Bart. Cum. & Castr. *ff. de legat.* 2.
glos. Bart. Bald. & ceteros scribentes *in l.* 1. *C. de pact.*
atque alios plerosque docet Peregr. *d. art.* 52. *n.* 10. ob
eam rationem, quòd renunciatio non trahitur ad ius
futurum: ad quod etiam multa adducit Galler. *d. c.*
3. *n.* 52. & priùs *num.* 32. vbi tamen hanc regulam re-
stringit, quando verba generalia apta sunt compre-
hendere etiam futura, atque de iis disponens verisi-
militer potuit cogitare: ac *num.* 33. vbi generalitas
in vna tantum specie verificari potest: vnde infert,
renunciationem generalē tunc includere fideicom-
missum, cùm ea non potest in alia re verificari. &
iuxta hęc intelligi potest, ac debet quod ipsemet *eod.
tract. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 20. & latiùs *lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 45. 46. &
47 tradit, simplicem renunciationē tollere posse ius
futurum, contra receptam multorum sententiam,
quā procedere ait in repudiatione propriè sumpta,
quæ supponit ius delatū, & tanquam priuatio præ-
supponit habitum: non sic renuntiatio, per quā abdi-
cari potest etiā spes acquirendi, quæ tamē abdicatio
& ipsa quædā priuatio est illius spei, quę habebatur.

Præsens autem huius primi casus posterior pars,
quòd nimirum fideicommissum debitum sub cōdi-
tione, vel in diē etiam certam repudiatione, seu re-
nunciatione non amittatur; restringitur principali-
ter tribus modis. primò vbi renunciatio transiret in
pactum, quia facta fuisset parte præsente, & acce-
ptante, vel etiam tacente; vt satis probat Peregr. *d.
art.* 52. *num.* 11. & Michael Grass. *tract. de success.* §. *fi-
deicommissum, quæst.* 62. *n.* 1. 2. & 3. aut in iudicio, iu-
dice scilicet acceptante nomine absentis, seu cuius-
cumque interesse habentis: ita post alios Peregr. *d.
num.* 11. atque etiam hoc vtrumque suadetur ex la-
tiùs adductis per Galler. *d. lib.* 4. *cap.* 3. de primo *num.*
15. & 16. de secundo *num* 21. in quo cap. ferè per to-
tum fusè tractat, in quo differat simplex renunciatio
à pacto, & quando renunciatio habeat vim pacti.

Peregr.

Peregrin. verò *d. num.* 11. addit secundam communem restrictionem, vbi ea renunciatio futuri, seu conditionalis fideicommissi vallata esset ioramento; (quæ etiam suadetur ex deductis à Gallerat. *d. tract. cap. 4. num.* 11.) ac tertiam, vbi talis renuntiatio facta fuisset, aliquo nomine absentis heredis recipiente, qui postea ratificasset acceptationem, & renuntiationem, antequam fideicommissarius eam reuocasset: idémque vbi renuntiatio facta fuisset per epistolam ad heredem directam, & per ipsum acceptatam. In vniuersum verò ad hoc, vt renunciari expressè fideicommisso conditionali possit, debuit renuntians vidisse, & cognouisse verba testamenti, vt ex Dec. *in l. cùm proponas; la prima, C. de pact.* & communi *in l. qui Roma, §. duo fratres, ff. de verb. oblig.* tradit Crass. *d. quæst.* 62. *numer.* 4. Peregrin. autem *d. artic.* 52. *numer.*
491. 12. pro complemento huius casus addit, † tacitam quandam repudiationem fideicommissi haberi ex *l. Procula, ff. de probat.* ibique Bart. Bald. & Salic. necnon glos. & Bart. *in l libertis, §. 7. ff. de alimen. & cibar. leg.* atque alij Doctor. quatuor concurrentibus, scilicet cessatione longi temporis, calculatione rationum sæpiùs facta, & taciturnitate fideicommissi purè debiti, ac vinculo consanguinitatis; vel succedente alia circumstantia, vt puta diuisione, in locum vnius ex prædictis quatur deficientis. Itémque subdit aliam tacitam repudiationem, quando grauatus per fideicommissum legasset in suo testamento rem aliam fideicommissario: nam fideicommissarius per acceptationem legati videretur approbasse testamentum heredis; & repudiasse fideicommissum sibi debitum, ex Abb. qui aliàs Mandell. dicitur, *consil.* 17. *col.* 1. & 2. Atque hæc de primo casu.

Secundus casus principalis, in quo fideicom-
492. missarius derogat fideicommisso, est † per consensum licentiatiuum, quem vocant, seu licentiam de habendo, & possidendo bona fideicommissaria. qui quidem consensus, seu licentia præiudicat fideicommissario, cùm ius illud ei competit purè, & de præsenti: secus, si solùm in euentum alicuius actus, vel diei. ita post Cyn. Salic. & Alex. *d. l. 1. C. de pact.* & *ibi* recentiores per text. *in l. 1. §. quod ait, ff. quor. legat.* & alios distinguit Peregr. *d. art.* 52. *n.* 13. & *art.* 40. *n.* 87. Ad hunc casum pertinet, quod idem Peregr. *d. tract. de fideicom. art.* 40. *n.* 67. & 84. tradit, fideicommissarium consentientem alienationi rei fideicommissariæ purè sibi debitæ, quia fideicommissum purum fuerit, vel purificatum, in reipsa alienata sibi præiudicare: pro quo faciunt pleraque allegata per Gallerat. *d. lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 2.
493. *cum duobus seqq.* quibus probat, † consentientem alienationi, seu dispositioni de re sua tamquam dominum rei sibi præiudicare in ipsa re, seu do-
494. minio. Id autem restringitur † primò, vbi fideicommissarius consensisset alienationi saluo iure suo, vt clarè probat Peregrin. *d. art.* 40. *numer.* 70. quem sequitur etiam Gallerat. alia ad id adducens *d. cap.* 9. *num.* 8. Secundò, vt fideicommissarius alienationi consentiens non præiudicet sibi in pretio, vbi alienatio fit titulo oneroso, seu pro pretio, saltem vbi fiat ex causa necessaria heredis; vt satis probat Peregr. *d. art.* 40. *num.* 72. *cum seq.* quod declarat *n.* 74. *vsque ad* 81. omnino verò in pretio sibi præiudicat, si consentiat contractui lucratiuo, vt idem probat *num.* 71. *num.* autem 82. & 83. quoad fideicommissum non purè debitum, sed sub aliquo euentu distinguit. nam aut consensus, inquit, illius impedit committi fideicommissi euentum, & tunc consensus præiudicat in re, & io pretio; atque hunc casum propriè ait locum habere, vbi fideicommissum committeretur in pœnam alienantis; quoniam consensus illius, cuius fauore facta est prohibitio, impediret fideicommissi casum: aut consensus illius non impedit casum fideicommissi, vt quia relictum est post mortem grauati, vel sub alia casuali conditione; & tunc fideicommissum non videbitur remissum siue consentiens sciuerit, siue ignorauerit fideicommissum. Quare quod huic distinctioni contrarium, nimirum quòd consentiens alienationi rei fideicommisso subiectæ licèt sibi præiudicet in ipsius rei vendicatione, non tamen sibi præiudicat in pretio rei fideicommissariæ, vbi fideicommissum sit restitutorium, per text. *in l. si fundum per fideicommissum, ff. de legat.* 1. post Peregr. *d. tract. de fideicommiss. art.* 14. *numer.* 24. & alios tenet Gallerat. *d. cap.* 9. *numer.* 5. secus vterque *ibidem* asserentes in fideicommisso inducto in casum alienationis, per text. *in l. cùm pater, §. libertis, ff. de legat.* 2. & *l. quoties, C. de fideicom.* intelligendum est de consensu præstito ab herede grauato, aut alio, quàm fideicommissario, aliàs sibiipsi aduersaretur manifestè Peregrin. qui *d. numer.* 83. in casu secundi membri prædictæ distinctionis *ibi*, & *numer. præced.* positæ docet post alios, pretium sefundi, quo res empta fuit, non præsens æstimatio. *num.* autem 84. ex communi subdit, quòd tunc purificato fideicommisso, vbi fideicommissarius sciens rem fideicommissariam emisset ab herede, fideicommissum in ea remisisse videretur. *numer.* autem 87. *in fin. cum seq.* cùm multa, *eo numer.* 87. *ac duobus præced.* hinc inde attulisset quoad hoc, an fideicommissarius conditionalis consentiens alienationi rei fideicommissariæ pretium à grauato consequi possit, aut etiam rem, non secuta alienatione, vendicare; concludendo ex iis etiam, quæ dixit *d. artic.* 52. *numer.* 9. & infrà, distinguit: quòd, aut consensus simpliciter fuit præstitus citra vim pacti; & hoc casu ius futurum non lædit: aut consensus transiuit in contractum, quod est, quando fideicommissarius vel emit ab herede grauato, vel cum eo diuisit cum pacto ad alienandum. & quidem si emit rem, ampliùs ex fideicommissi causa eam non vendicat, quia illam possidet, sed tanquam re sibi euicta ad pretium agit: aut tertius emit, & consensus ille sibi obstat in rei vendicatione; adeò, vt emptor tutus sit, siue diuidentes sciuerint, siue ignorauerint fideicommissum. hoc tamen casu grauatus qui alienauit, & eius heredes ad pretium tenebuntur. Hac verò de re videndum etiam quod latè tradit Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 117. per
tot. Quòd si petas, an, † si fideicommissa- 495.
rius fuit præsens alienationi rei restitutioni subiectæ, non tamen expressè consensit, sed tacuit, numquid tacitè censeatur renuntiasse fideicommisso: respondeo, communem sententiam Doctor. contra glos. *in l. cùm proponas, la* 1. *C. de pact.* non censeri renuntiasse. ita nonnullis relatis Peregrin. *d. artic.* 40. *numer.* 89. *in fin.* & Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 62. *numer.* 5. Gallerat. *d. lib.* 5. *cap.* 9. *numer.* 14. *in fin.* & colligi potest ex multis, quos ipsemet adducit *eod. lib.* 5. *cap.* 11. passim. quod tamen limitandum videtur in casu quem latè prosequitur Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 116. dum post alios tradit, quòd frater præsens alienationi bonorum fideicommissi, vbi taceat, quando potuit contradicere, censeatur ius suum remisisse;

secus verò quando præsens, & tacens oon potuisset impedire alienatiooem, etiamsi contradixisset. Illud denique circa hunc secundum principalem casum prætermittendum non est, quòd, si quis ratione officij, aut statuti, vel vti testis, notarius, aut aduocatus præsens est, aut etiam consentit alienationi rei fideicommissariæ, regulariter sibi non præiudicat in iure, quod in eo habet; id quod in specie fideicommissi pluribus relatis docet Peregrin. *d. numer.* 89. *in princ.* & constat ex iis, quæ generatim de huiusmodi personis præseotibus, aut consentientibus alienationi rei, in qua ius aliquod habent, tradit Galler. *d. lib.* 5. *cap.* 9. *numer.* 6. & latiùs *cap.* 10. ferè per tot. atque ante eum Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 3. *tit. de rer. alienat. conclus.* 2. per tot. & nos suprà *cap.* 8. *quæst.* 9. *conclus.* 4. *declarat.* 7. vnde etiam peti possunt huius regulæ, ac doctrinæ declaratioues.

Tertius casus principalis, in quo fideicommissarius per suum consensum fideicommisso valet
496. derogare, † est per pactum: pacto enim fideicommissum sub conditione debitum à fideicommissario posse heredi grauato remitti, concedunt glos. & antiqui, ac moderni omnes *in l.* 1. *C. de pact.* per illum text. vt inquit Peregrin. *d. artic.* 52. *num.* 14. vbi tamen id intelligi vult, dummodo, qui fideicommissum remittit, tunc, vel priùs visis, & cognitis testamenti verbis sciuerit fideicommissum sibi relictum; aliàs remissio non ooceret etiam pacto vallata; *l. de his, ff. de transact.* nempe hæc lex, vt idem subdit *numer.* 15. locum habet oedum in transactione, verùm etiam in pacto gratuito, & liberatotio; sicuti *in ea l.* definierunt glos. Bart. Bald. & Ang. communémque dixit Corn. *consil.* 135. *col.* 1. *volum.* 2. & sequuntur alij à Peregrin. *ibidem* relati: quorum opinio ab eodem *ibi* probatur per text. *d. l.* 1. §. 1. *C. de pact.* atqoe ex commuui sentit quoque Crass. *d. quæst.* 62. *numer.* 4. facitque text. *in l. cùm proponas, la* 1. *C. eod. tit.* Præterea remis-
497. sio per pactum facta sie accipi debet vt † præiudicet remittenti quoad illum, cum quo pactus fuit, eiúsque successores, non quoad alios; item vt noceat remittenti, eiúsque heredibus, non aliis: vt satis probat quoad vtrumqoe Peregrin. *d. artic.* 52. *numer.* 16. vt latiùs *numer.* 81. ae primum qooque suadetur ex fusiùs adductis à Gallerat. *d. tract. de renunt. lib.* 1. *cap.* 10. secundum verò ex traditis per eum *cap.* 11. ferè per tot. & adducendis per nos ad fin. huius conclus. Interim autem pro huius casus complemento prætereundom oon est, quòd licèt aliqui relati à
498. Peregrin. *d. artic.* 52. *numer.* 17. voloerint, † ius, quod oec in re, oec in spe tunc competit, pacto non posse tolli: contrarium tamen tenet *ibidem* post alios, & satis probat Peregrin. simul tradens, quæ verba ad id necessaria sint, vel opportuna, idémqoe etiam docet Gallerat. *d. tract. lib.* 4. *cap* 3. *num.* 45. post Bolognet. *d. l.* 1. *num.* 86. *C. de pact.* qui dupliciter id temperat, Gallerat. verò & Peregrin. *ibidem* idipsum sentiunt de renuntiatione.

Quartus principalis casus, in quo fideicommissa-
499. rius derogare potest fideicommisso, † est per diuisionem inter heredes grauatos reciproco fideicommisso, vel inter fideicommissarium, & heredem grauatum fideicommisso oon reciproco. Licèt enim regulariter per simplicem diuisionem non censeatur remissum ius fideicommissi conditionalis nondum purificati; vt per text. *in l. cùm pater, §. hereditatem, ff. de legat.* 2. pluribus relatis ex communi tradiderunt Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 4. *tit. de fideicomm. concl.* 1. *num.* 1. Michael Crass. *tract. de success. §. fideicommissum, quæst.* 63. *num.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 115. *numer.* 9. Mascard. *tract. de probat. conclus.* 776. *numer.* 1. *&* 3. *vsque ad* 8. ac Peregrin. *d. artic.* 52. *numer.* 18. Quod quidem procedit quoque in multis casibus, de quibos Gabr. *d. conclus.* 1. *num.* 2. *vsque ad* 6. *& num.* 9. 10. 11. *ac* 13. *vsque ad* 20. *& num.* 24. *cum tribus seqq.* necnoo *num.* 32. 33. 34. *&* 38. Crass. *d. quæst.* 63. *à numer.* 2. *vsque ad* 5. *& numer.* 6. *vers. contrarium, cum seq. & num.* 7. *post princip.* Menoch. *d. præsumpt.* 115. *numer.* 12. *vsque ad* 19. *& à numer.* 22. *ad* 27. *ac numer.* 37. 38. *&* 39. 41. *&* 57. *vsque ad* 62. necnoo *à numer.* 72. *ad* 76. Peregrin. *d. artic.* 51. *num.* 26. *cum duobus seqq. & num.* 31. 41. 44. *&* 49. *vers. vt autem.* Tamen, præter casum fideicommissi puri, seo conditionalis purificati, in quo diuisio fideicommissi remissionem inducit, vt ex recepta Doct. sententia multis allegatis tradit, ac satis comprobat Menoch. *d. præsumpt.* 115. *num.* 9. *vsque ad* 8. & Peregrio. *d. art.* 52. *num.* 19. adhuc multò plures sunt casus, in qoibus diuisio importat remissionem fideicommissi conditionalis non purificati. pro iis autem, ne nimis longom faciam, candidum lectorem sat erit remisisse ad Gabrielem *d. conclus.* 1. *num.* 7. *cum seq. num.* 12. 21. 28. 29. 30. 36. 37. *&* 39. *vsque ad* 46. Crass. *d. quæst.* 63. *num.* 4. *in princ. num.* 5. *vers. sin autem, & num.* 6 *ac* 7. *in princ.* Mascard. vbi suprà *à num.* 9. *ad fin.* Menoch. *d. præs.* 115. *num.* 17. *cum tribus seqq. & num.* 28. *vsque ad* 32. *& n.* 34. 35. 36. 40. 41. *in princ. &* 46. *vsque ad* 56. *& à* 63. *ad* 71. ac denique *numer.* 76. *vers. declaratur, cum duobus vers. seqq.* & Peregrin. *d. artic.* 52. *num.* 29. *&* 31. *vsque ad* 36. necnon *num.* 41. *vers. contrarium, num.* 42. 44. 45. 47. *&* 49. *in princ.* ac tandem *num.* 53. *cum aliquot seqq.* Nonnulla tamen hoc loco adnotanda sunt quæ ad vtrosque casus generatim pertinent. Et quidem primò ad hoc, vt diuisio cum quibusuis clausulis concepta importet remissio-
nem fideicommissi conditiooalis reqoiri, † quòd 500.
diuidentes de eo scientiam haboerint; vt pluribus relatis ex communi tradit Crass. *d. quæst.* 63. *num.* 6. *vers. quæ omnia,* & latè probat Peregr. *eod. art.* 52. *n.* 20. *cum seq.* vbi etiam docet, non sofficere generalem scientiam, sed exigi specialem testamenti, & relictorum io eo, inspectis nimirum verbis testamenti; præcipuè per text. *d. l. de his, ff. de transact. & l.* 1. §. 1. *ff. quemad. testam. aper.* quod etiam seotit post alios Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 62. *n.* 4. idque locom habet inter quascumque personas pactũ fiat de contentis in testamento, vt idem Peregr. docet *d. art.* 52. *n.* 23. rectè autem tradit ipsemet *eod. art.* 52. *num.* 22. non esse necessarium dicere in instrumento, inspectis, cognitísqoe verbis testamenti, sed immo sufficere præsumptam scientiam testamenti: quæ quãdo cõtingat siue in suo, siue in extraneo herede, optimè proseqnitur Crass. *d. §. fideicõmissum, quæst.* 64. per tot. Petr. *de fideicom. prohib. quæst.* 14. *à n.* 226. *ad* 294. & Peregr *d. art.* 52. *n.* 104. *ac seq.* Secundò notandũ est cum eod. Peregr. *in sæpiùs cit. art.* 52. *n.* 24. *&* 25. qoòd clausulæ adiectæ in instrumento diuisionis, vt
operentur remissionẽ fideicõmissi, † eam importare 501.
debent vel expresſè, vel in necessariam cõsequentiã expressorum; & in dubio pronontiandõ esse fideicõmissum non fuisse remissum, quoniam renuntiatio tollit ius quæsitum; & nemo præsumitur iura sua renuntiare, & renuntiatio est stricti iuris, vt etiam latè comprobat D. Gallerat. *d. tract. de renuntiat. lib.* 1.
cap. 5. per tot. Not. tertiò, quòd † tutor cum iudi- 502.
cis decreto potest in diuisione vi clausularum in ea

adiecta

adiectarum remittere fideicommissum conditionale, quod pupillo competit, data paritate periculi; secus data considerabili imparitate: vt satis probat Peregrin. *d. artic.* 52. *numer.* 50. minoribus autem, ac litterarum, & iuris imperitis, veluti mulieribus, & rusticis præsumpta fideicommissi renuntiatio, quæ ex vi clausularum inducitur, forsitan, inquit post alios *numer.* 51. non obesset. Plura verò de hoc modo derogandi fideicommisso per diuisionem, præter citatos auctores, & ab iis allegatos, peti possunt ex Petr. Ant. à Petra Placentino, quem hac in re non nisi post hæc scripta vidi, *in d. suo tract. de fideicom. prohib. quæst.* 14. præcipuè *à num.* 15. *vsque ad* 116. sicut de renuntiatione agit *à numer.* 117. *vsque ad* 136.

Quintus casus principalis, in quo fideicommissarius potest fideicõmisso derogare, est per transactio-
503. nem. & quidem primò † approbando transactionem
factam ab herede grauato cum debitoribus hereditatis. valida enim est huiusmodi transactio, & ipsum fideicommissarium afficit, vbi debitor ignorauerit, rem esse restitutioni obnoxiam: vt per text. *in l. vltima §. vlt. ff. de transact.* tradit Molin. iun. *de iust. & iur. tract.* 2. *disp.* 557. *n.* 3. *&* 4. vbi ait, secus esse data scientia, vel quoad res immobiles: quoad mobiles autem subdit cum *glos. vlt.* fideicommissario competere eandem actionem aduersùs heredem grauatum, quę competeret aduersùs debitorem si heres grauatus cum illo non transigeret: vnde si ea transactio detrimentum afferret fideicommissario, quia non esset vtiliter, ac prudenter facta, teneretur heres id detrimentum resarcire fideicommissario. qua de re videndum etiam quod latiùs tradit Peregr. *d. tract. de*
504. *fideicom. art.* 40. *n.* 103. Secundò valet transactio †
inter heredem, & fideicommissarium; vt per text. *in l.* 1. *C. de pact. l. Lucius, §. fin. ff. ad Trebell. & l. de his, ff. de transact.* adnotauit inter ceteros Peregr. *d. art.* 52. *n.* 76. & Molin. iun. *d. disput.* 557. *num.* 5. Tertiò valet etiam inter duos confideicommissarios. ita per text. *in l. de fideicommisso, C. de transact. & l. qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verb. obligat.* post Rip. *ibi, n.* 101. id indubitatum dicentem, & Natt. *consil.* 465. docet Peregr. *d. n.* 76. & facit etiam text. *in l. cùm proponas, la* 1. *C. de pact.* licèt tam *d. l. cùm proponas*, quàm *d. l.* 1. potiùs loquantur de pactis, cùm sub eo titulo ponantur: pactum autem regulariter est gratuitum, ac de re certa; transactio verò est onerosa, ac de re dubia; vt constat ex *l.* 1. *ff. de transact.* & Doct. *ibi*, atque *in rubr. ff. & C. de pact. ac de transact.* Molin. iun. *d. tract.* 2. *disp.* 556. *n.* 1. *cum duobus seqq.* apud quem *d. disput.* 557. *n.* 7. *vsque ad* 11. ac Molin. sen. *tract. de Hispan. primog. lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 20. *vsque ad* 31. plerosque alios casus videre
505. licet, in quibus potest † fideicommissarius transige-
re: eósque nos etiam suprà *quæst. præced. conclus.* 1. *post med. vers. tertiò principaliter*. cùm de maioratus derogatione ageremus, latiùs prosequuti sumus. Eorum verò, qui magis in specie ad derogationem fideicommissi, de qua agimus, spectant, primus est, quando huiusmodi transactio ex rationabili causa ad præcidendas lites, odia, & grauia damna Principis supremi auctoritate facta, vel confirmata fuit: prout præcipuè per text. *in c.* 1. *de transact.* latè probat Molin. sen. *d. cap.* 9. *n.* 20. *cum seq.* & iun. *d. disp.* 557. *num.* 2. Secundus, cùm per transactionem fit, vt res fideicommissaria maneat apud eum, qui alienare non potest, nimirum vocatum, dando alteri quid aliud; vt fusè comprobant, & declarant Molin. sen. vbi suprà *num.* 22. *vsque ad* 27. iun. *n.* 8. Tertius est, quando fit ex necessitate, vtputa ex statuto, aut iudicis sententia; prout tradit vterque, ille quidem *n.* 29. *&* 30. hic autem *n.* 9. Quartus, quando in transactione cum de-

bitis solemnitatibus, vbi transigens sit minor, vel Ecclesia, consentiunt omnes, ad quos res fideicommissaria peruenire deberet. ita per text. *in l. quoties ab omnibus, C. de fideicomm.* docet idem Molin. sen. suprà *num.* 31. & iun. *num.* 10. Vt autem transactio de fideicommisso, & super aliis contentis in testamen-
to valeat, † oportet, vt priùs à transigentibus visa 506.
fuerint, & cognita verba testamenti, & de contentis in eo quoad partem in transactione deductam plenam notitiam habuerint: vt per text. *in l. Imperatores, §.* 1. *l. non est ferendus, & l. de his, ff. de transact.* notauit Peregr. *d. art.* 52. *n.* 77. & Molin. iun. *d. disp.* 577. *n.* 12. vbi declarationem affert, quòd sufficeret notitia præsumpta; qua de re aliquid etiam nos diximus *in præced. casu principali circa med.* post Peregr. *d. art.* 52. *n.* 20. *cum tribus seqq.* qui *num.* 78. subdit, prohibitioni *d. l. de his*, non posse renuntiari, post glos. Bart. Bald. Ang. & ceteros *ibi*, atque alios communiter: quod pariter ex communi resoluit Molin iun. *d. disp.* 557. *n.* 15. *num.* autem 16. latè tractat, quid si huic renuntiationi, vel transactioni accesserit iuramentum; de quo etiam fusè Peregrin. *d. art.* 52. *num.* 49. & Ioan. Guttier. *tract. de iuramen. confirmat part.* 3. *cap.* 2. *num.* 20. *vsque ad* 26.

Sextus, ac postremus casus principalis, in quo fideicommissarius per suum consensum potest fidei-
commisso derogare, est † per compromissum. Et qui- 507.
dem de compromisso heredis cum tertio, ita, vt fideicommissarius etiam ei stare teneatur, text est *in l. cùm hereditas, ff. ad Trebell.* atque ex communi tradit Michaël Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 61. & latè tuetur Peregrin. *d. tract. de fideicomm. art.* 40. *num.* 119.
cum duobus seqq. subdit autem *n.* 122. quòd, † vbi ex 508.
lege, vel statuto necessariò inter duos consanguineos collitigantes foret compromittendum, locum esse compromisso, fatentur communiter auctores, ex quibus plurimos *ibidem* refert: eámque sententiam satis defendit contra Molin. *d. cap.* 9. *numer.* 28. quod idem etiam tradit *in d. tract. artic.* 53. *numer.* 9. idipsum docens *num.* 10. de consilio sapientis, cui ex dispositione statuti alicuius ciuitatis causæ committen-
dæ sunt. De compromisso autem † inter here- 509.
dem, & fideicommissarium, satis constat ex text. *in cap. Raynaldus, de testament.* per quem præter Doct. *ibi*, id adnotarunt Molin. sen. *d. cap.* 9. *num.* 18. & iun. *d. disp.* 557. *num.* 5. ac Peregr. *d. art.* 52. *num.* 76. in primis verbis. addit autem *num.* 79. post alios generale,
compromissum † non referri ad contenta in te- 510.
stamento, sed requiri specialem mentionem, ac scientiam in eo dispositorum; per eam rationem, quia compromissum est species transactionis, *vt d. quæst. præced. conclus.* 1. *vers. tertiò principaliter*, post nonnullos docuimus: quibus nunc addimus Peregr. alios allegantem *d. artic.* 52. *numer.* 76. ac subdentem post Coras. *Miscellan. lib.* 2. *cap.* 19. *numer.* 10. quòd immo transigendi potestas latior videtur, quàm compromittendi: nam de status causa potest transigi, *l. fratris, C. de transact.* non tamen compromittendi, *l. non distinguemus, §. de liberali, ff. de arbitr.* nempe maiores id iudices postulat, *l.* 2. *C. de pedan. iudicibus.*

Iam verò, antequam ex his casibus egrediamur, in quibus heres, aut fideicommissarius per suum consensum fideicommisso derogare potest; aliqua hoc loco adnotanda sunt, quæ ad eos omnes casus, ac præcipuè transactionem, & compromissum pertinent. Notandum igitur primò cum Peregr. id satis confirmante *d. artic.* 52. *num.* 16. *&* 81. *vsque ad* 87. regulariter pacta, repudiationes, diuisiones, transactiones, arbitramenta, seu compromissa, & generaliter remissiones per actus voluntarios factas

511. super fideicommissis † non egredi personas paciscentium, aut aliàs per huiusmodi actus disponentium, ad præiudicium substitutorum: præsertim ex eo, quia priuatis pactionibus ius ceterorum lædi non potest, *l. Imperatores, ff. de transact.* ex quo infert *ibi* I.C. quòd transactio inter heredem scriptum, & legitimum non præiudicet legatariis, aut fideicommissariis; & ex apertis iuribus, nimirum *l. si suspecta, §. fin. ff. de inoffic. testam. l. a sententia, §. si heres, ff. de appellat. l. si dictum, §. si compromisero, ff. de euict. l. 2. & 3. C. res inter alios act. & cap. veniens, de transact.* necnon ex *l. si vnus, §. ante omnia, & l. fin. ff. de pact. ac l. id, quod nostrum, ff. de reg. iur.* facit etiam in terminis fideicommissi text. *in l. pete, §. fratre, ff. de legat.* 2. quem in simili adducit Molin. sen. *d. cap. 9. numer.* 10. Not. secundò, quòd, † cùm
512. plerumque occurrant controuersiæ inter duos, aut plures competitores super iure fideicommissi, vtroque prætendente, fideicommissum sibi apertum, veluti quia vnus sit proximior agnato, alter testatori; vel quia nepos cum patruo concurrere intendat; vel quia dicatur, filiorum appellatione nepotes quoque contineri, aut etiam inter heredem, & primum fideicommissarium, vtrùm sit inductum fideicommissum, vel non; item an sit extinctum, nec ne: his & similibus in causis, vbi lis foret dubia, & incerta ob conflictum opinionum, & rationum; sustineri posset, transactionem inter eos bona fide factam de diuidenda pro certis quotis inter eosdem successione. ita Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 88. nam magna, inquit,
513. est transactionis vis, quoniam † rei iudicatæ comparatur, *l. non minorem, C. de transact. cap. 1. de lit. contest. in 6.* etenim remedium est finiendarum litium: & negotia semel transactione decisa non ampliùs restaurantur, *l. fratris, C. de transact.* etiam sub prætextu instrumentorum de nouo repertorum, *l. sub prætextu. la* s. *C. eod. tit.* & transactio speciali iure præ ceteris contractibus bona fide de re dubia, & lite incerta va-
514. let † ab iis facta, quibus alienatio voluntaria interdicitur, *l. præses, C. de transact. cap. 1. §. si vasallus, de benefic. tit. si de feud. fuer. controuer. in vsib. feud.* quòd si de re certa, vel satis clara quis transegisset, transactio ius fideicommissi diminuens, vti non bona fide facta, sequentibus non præiudicaret, *l. 1. §. quod, si in lite, & §. at si transegit. ff. si quid in fraud. patron. ac d. l. præses.* atque in feudalibus vtrumque adnotauit Bald. & alij quos *ibi* refert Peregrin. in fideicommissariis Cotal. *lib. 2. miscellanear. cap. 19. numer.* 10. quem sequitur *ibidem* Peregrin. subdens post alios, præcipuè Molin. *d. cap. 9. numer. 32. cum seq.* multò magis transactionem, & compromissum de rebus fideicommissariis, & feudalibus valere super li-
515. te incerta, † vbi Principis auctoritas intercessisset. Si tamen mala fide, & per calumniam transactum, vel compromissum fuit, licèt Principis auctoritas accessisset, transactio non confirmaretur; quia Principis rescriptum non confirmat malè gesta, nec tollit remedia rescissoria, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand. l. nec auus, C. de emancip. liberor. & l. auctoritatem, C. vnde vi.* quare contra huiusmodi transactionem, & compromissum opponi possunt eædem exceptiones, quæ contra alias transactiones, & compromissa opponi possunt, vt dolus, metus, surreptio, læsio enormissima, iuxta tradita per Molin. iun. *d. tract. 2. disput. 556. num. 19. cum duobus seqq.* qui *d. disput. 557. numer.* 10. sic ex communi decidit post Molin. sen. alios allegantem *d. cap. 9. num. 32. vsque ad 36.* & quidem de læsionis, ac doli exceptionibus, quæ frequentiores sunt, aliquid dicemus infra *notab.* 4. Et hæc procedunt vbi substituti fideicommissarij non sunt heredes transigentis. Quoad casum autem, cùm heres eius sit; not. tertiò, quòd † consentiens 516.
transactioni, seu alienationi in sui præiudicium non præiudicat filio, aut alteri heredi suo in iure proprio ipsius filij, vel herèdis, veluti in feudalibus, fideicommissariis, & emphyteoticis, vt satis probat Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 91. idem ostendens, *n.* 92. de herede renuntiantis iuri suo; itémque eius, qui simul consentit, & renuntiat iuribus suis. Hinc sequitur, quòd renuntiatio per filium facta de hereditate patris † non nocet nepoti- 517.
bus ad eam venientibus iure suo, quia filia in vita patris prædecessérit non accepta portione sua. ita post multos tradit Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 93. & ex communi nonnullis relatis resoluit Crass. *d. tract. de success. §. hereditas, quæst. 12. numer.* 31. Subdens pariter ex communi multis citatis, hoc procedere etiamsi mater in vita acceperit aliquid, puta dotem, vel legitimam. & quòd consensus eorum, quorum in fideicommisso prima erat causa, præstitus in alienatione rei fideicommissariæ non præiudicet sequentibus venientibus iure suo, decidunt plerique relati, ac probati à Peregrin. *eod. artic. 52. numer.* 94. & in feudo ex communi pluribus allegatis Crass. *d. quæst. 12. numer.* 32. in feudis autem, fideicommissis, & emphyteusi, idem fore in casu, quo is, qui consentit, ac renuntiat, promisit de non veniendo contrà, pro se tantùm, aut pro suo facto tantùm; immo etiam, vbi dixerit, † per se, 518.
vel alios, vt nimirum non præiudicet heredibus suis iure suo venientibus, satis probat Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 95. vbi verò quis promisit non contrauenire per se, filios, heredésque suos, non possunt filij, iidémque heredes etiam pro iure suo venire aduersùs factum patris. sic Peregrin. vbi suprà *numer.* 97. post Bald. *in l. qui se patris, n.* 12. *C. vnd. liber.* & Ruin. *consil. 7. numer. 38. volum.* 1. vbi sic etiam voluit, ac probauit, licèt simpliciter promisisset non contrauenire; quod & post alios facit Peregrin. *loco cit.* ac in feudo ex commun. Crass. *d. quæst. 12. numer. 32. ad fin.* Cetera verò ad rem hanc spectantia, an heres pro iure suo venire possit contra factum defuncti, peti possunt ex latè traditis ab eodem Crass. *d. quæst.* 12. Peregrin. *d. tract. de fideicom. artic.* 33. ferè per tot. Petr. Ant. à Petra Placentin. *in suo tract. de fideicomm. prohib. quæst. 14. numer. 297. vsque ad 301. & numer. 313. vsque ad 328.* Ant. Gabr. *comm. conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus.* 11. & D. Gallerat. *d. tract. de renunt. lib. 1. cap. 11. numer. 28. cum seq.* Notandum quartò, quòd transactio super fideicommisso in re præsenti bona fide facta † 519.
non rescinditur sub prætextu, quòd postea reperta sint instrumenta, ex quibus demonstrari possit de non iure rei, aut eius auctoris: vel quia nouæ species, seu res adinuentæ sint, de quibus tempore transactionis actum non fuerit. sic Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 99. dicens, casum esse *in l. Lucius, §. fin. ff. ad Trebell.* vbi per instrumenta postea reperta apparuit quadruplo amplius fuisse in hereditate, quàm fideicommissarius acceperit ab herede grauato: & tamen Scæuola *ibi* respondet tunc demum fideicommissarium eas res petere posse, si non transactum sit. pariter *in l. sub prætextu*

instru

instrumentorum, *& l. sub prætextu specierum*, *C. de transact.* deciditur, sub prætextu instrumento-
rum de nouo tepertorum, & specierum de no-
uo apparentium transactionem bona fide factam
rescindi non oportere. idque etiam per hos text.
adnotauit quoad vtrumque forum Molin. iun. *d.*
disput. 956. *numer.* 18. vbi eam rationem insi-
nuat, quam expresse affert Peregr. *d. numer.* 99.
quia cùm de læsione in contractu agitur, rei æsti-
matio consideratur inspecto tempore contractus,
non ex casu superueniente, *l. si voluntate*, *in fin.*
C. de rescind. vendit. ad quod etiam est opti-
mus text. *in cap. ad aures*, *de reb. Eccles. non*
alienan. vbi glos. *verbo*, *tunc*, alios text. concord.
allegat. Vtrùm autem ope restitutionis in inte-
520. grum † transigenti subueniendum sit ob læsio-
nem non modicam per instrumenta de nouo re-
perta apparentem, videndus est Sfort. Odd. *in*
tract. de restit. in integr. quæst. 73. *cum seq.* &
quando minor, aut Ecclesia ob læsionem, aut me-
tum restituatur aduersùs transactionem, videri
potest Molin. iun. *d. disput.* 556. *numer.* 22. Trans-
521. actio verò super fideicommisso mala fide facta †
doli actione, exceptione, aut replicatione rescin-
ditur. ita Peregr. *d. artic.* 52. *numer.* 101. præcipuè
per text. *in l. qui cum interibus*, *§. qui per fallaciam*,
ff. de transact. d. l. sub prætextu instrumentorum, *in*
2. respons. d. l. sub prætextu specierum, *& d. l. Lucius*,
§. fin. necnon *l. in summa*, *ff. de condict. indeb. &*
l. si superstite, *C. de dol.* Ex quibus etiam iuribus
docet, transactionem fore mala fide factam, si res,
vel instrumenta occultata fuissent: item vbi nulla
probabilis litigandi causa considerari posset; vt
quia quæstio ea lege, vel ea statuto decisa legere-
tur; vel per instrumentum, aut aliter euidens esset
litigantis calumnia. Denique *numer.* 102. satis tue-
522. tur, † transactionem super quæstione proba-
bili, & argumentatiua bona fide facta, licèt in ef-
fectu nulla subesset causa ex parte actoris, vel rei,
sustineri; quoniam satis causa subest, quòd à lite
disceditur; vti expresse dicit text. *d. l. in summa*, *ff.*
de condict. indeb. l. 2. C. eod. tit. & l. nec intentio, *C.*
de transact. atque adeò veriorem videri contra Bart.
& alios opinionem asserentem, quòd transactio
bona fide facta rescindi ob solam læsionem non
debeat: quam tenuerunt glos. iuris ciuilis *d. l.*
Lucius, *§. fin.* & iuris Canonici *in cap. cum cau-*
sa, *de empt. & vend.* ac plerique relati à Peregr.
d. numer. 102. & Ant. Gabr. *comm. conclus. lib.* 3.
tit. de empt. & vendit. conclus. 1. *numer.* 68. *in*
princ. & numer. 72. iuncto *numer.* 105. licèt plu-
523 rimi etiam tenuerint, † ea sola læsione vltra
dimidiam iusti pretij non ipsius rei, sed actio-
nis, habito nimirum respectu ad dubium litis euen-
tum, transactionem rescindi posse; quos sequun-
tur Gabr. *d. conclus.* 1. *numer.* 68. *vers. contrariam*
verò sententiam, iuncto *numer.* 69. *&* 70. ac Molin.
sen. *d. cap.* 9. *numer.* 36. quósque refert Peregr.
d. numer. 102. subdens *ibidem*, *versic. horum au-*
tem opinio, horum opinionem concurrentibus
aliquibus coniecturis sumptis ex personarum qua-
litate, quæ facilè decipi possint, aut aliter, ea
quibus fallacia, metus, aut circumuentio aliqua
valeat coniecturari, iustè esse recipiendam, ex
d. l. si superstite, *C. de dol. & l. omnes*, *§. Lucius*,
ff. de his, *quæ in fraud. credit.* Ang. Castren. &
aliis. Ceterùm ex sola læsione, cessante fraudis con-
iectura, non facilè à transacto esse recedendum, per
iura superiùs allegata, & quia transactio est reme-
dium finiendarum litium, *l. fratris*, *C. de transact.*
& quia transactio comparatur sententiæ, ac iura-
mento, vt *ibi* notatur, est casus *in l. non mino-*
rem, *C. de transact. & l.* 1. *C. de error. calcul.* sen-
tentia autem, & iuramentum ex capite solius læ-
sionis non reuocantur, *l. sub specie*, *C. de re iud.*
& l. non erit, *§. dato*, *ff. de iureiur.* Quòd si pro
complemento huius conclus. petas, † an, & quan- 524.
to tempore præscribi possint, ita, vt tollantur hæc
remedia, quæ præcipuè contra transactiones de
iure competunt, consulas Molin. iun. *d. disput.*
556. *numer.* 23. & sen. *d. cap.* 9. *numer.* 37. *ac* 38.
illúdque hoc loco admonuisse sit satis, quod idem
Molin. iun. tradit *in d. disput.* 557. *numer.* 11. &
latè probat sen. *loco mox citat.* idem tempus sufficere
etiam vbi in transactione, vel compromisso in-
tercesserit Principis auctoritas: quoniam tunc agi-
tur de præscribendis bonis non iam vinculatis,
sed per transactionem liberis saltem præsumpti-
uè effectis; vnde donec exceptiones proben-
tur in ordine procedendi & exercitio præscriptio-
nis, tamquam libera consideranda sunt. ex quo
Molin. *d. numer.* 38. etiam docet, hoc tempus
simul currere aduersùs omnes successores: licèt
secus dicendum sit, vbi agatur de præscribendis
ipsis bonis fideicommissariis, aut aliàs vincula-
tis, vt libera fiant: cùm tunc possessio, & præ-
sumptio sit pro fideicommisso, aut alio vincu-
lo. de qua præscriptione bonorum fideicommis-
sariorum mox dicemus in subsequent. conclus.
hæc enim satis sunt de præsenti quinta conclu-
sione.

Sexta conclusio. Herès grauatus,
vel fideicommissarius ipse grauatus † ante ad- 525.
uentum diei, vel conditionis fideicommissi non
præscribit aduersùs fideicommissarium substitu-
tum: post euentum autem casus fideicommis-
si heres, vel alius grauatus præscribit aduer-
sùs legatarium, & fideicommissarium spatio lon-
gissimi temporis, hoc est, 30. vel 40. anno-
rum. Prior pars conclusionis probatur, quia ita
in specie tenet Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.*
41. *numer.* 8. ex eo, quòd ante conuentum diei,
vel conditionis fideicommissi non potest fidei-
commissarius agere, *l. cedere diem*, *ff. de verb.*
sign. cum aliis, de quibus declarando id latè pro-
bauerat idem Peregr. *eodem artic.* 41. *num.* 2. *vsque*
ad 7. non valenti autem agere nulla currit præscri-
ptio, *l.* 1. *C. de annal. except. l.* 1. *C. de bon. matern.*
& l. in rebus, *§. omnis*, *C. de iur. dot.* & in contracti-
bus conditionalibus, aut sub die certa, vel incerta,
text. est *in l. cùm notissimi*, *§. illud autem*, *C. de præ-*
scrip. 30. vel 40. ann. in vltimis verò voluntatibus hu-
iusmodi est opt. text. *in l. fin. §. sin autem sub conditione*,
vers. sin autem auaritia, *C. commun. de legat.* Posterior † 526.
pars pariter expresse tenetur à Peregr. *d. art.* 40. *n.* 10.
quoniam fideicommissarius tunc agere potest, *d. l. ce-*
dere diem. at verò præscriptio longissimi temporis
perimit omnes actiones personales, reales, ac mix-
tas, & officium iudicis *l. sicut*, *l. omnes*, *l. cùm notissimi*,
in princ. & §. 1. *ac* 2. *& l. si quis emptionis*, *§.* 1. *C. de*
præscript. 30. *vel* 40. *ann.* & in specie satis sentiunt
Doctor. quos sequitur Gabr. *comm. conclus. lib.* 5. *tit.*
de præscript. conclus. 13. *numer.* 17. simpliciter as-
serentes, post euenientem conditionem fideicom-
missi currere præscriptionem in præiudicium fi-
deicommissarij: necnon ij, quos allegat Peregrin.
d. numer. 10. dum ad illud obiectum, quòd he-
res, aut alius grauatus non videtur posse præscribe-
re, † cùm ei obstet mala fides, iuxta text. *in cap.* 527.
fin. de præscript. & cap. possessor, *de reg. iur. in* 6.
respondet, ex nonnullorum sententia malam fi-
dem non obstare præscriptioni in iis iuribus, quæ

alteri non quærantur, nisi post declarationem; cuiusmodi est cadocitas in emphyteusi, iuxta *l. 2. C. de iur. emphyt.* & legatum, ac fideicommissum, adnotat. per Scriben. *in l. cùm pater, §. surdo, ff. de legat.* 2. gl. & Socin. *in l. 1. §. sed & quoties, ff. ad Trebell.* atque alios. post agoitionem verò legati, & fideicommissi ab hooorato heres graoatus, obstante mala fide, non præscriberet etiam spatio longissimi temporis. Cacheran. *consil.* 15. *numer.* 34. *& infrà*, Paris. *consil.* 49. *numer.* 33. *volum.* 2. *& consil.* 66. *num.* 97. *vsque ad fin. volum.* 3. Sed quia contrarium alij tenent ab eodem Peregr. relati *numer.* 11. ipsemet *ibidem* post Cuman. *consil.* 147. *numer.* 3. ac Dec. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, numer.* 30. *de constit. & consil.* 267. *numer.* 5. rectè distinguit, dicens, priorem opinionem veram esse data scientia ex parte legatarij, vel fideicommissarij, aut saltem cessante culpa heredis: sed si heres occultasset testamentum, vel non monoisset legatarium, aut fideicommissarium de legato, aut fideicommisso relicto, quia constat heredem peccare, & contra conscientiam agere, tunc non præscribet propter malam fidem. Curret autem præscriptio statim post casum fideicommissi ante restitutam hereditatem. Licèt enim
528. in fideicommissarium vniuersalem † non transeant actiones nisi facta restitutiooe, *l.* 1. *in princ. l. facta, & l. restituta, ff. ad Trebell.* cum simil. & in casibus prioilegiatis, de quibus *in l. pen. §. fin. C. eod. tit.* & latè idem Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 2. *numer.* 50. *vsque ad* 64. & Mich. Crass. *d. tract. de succession. §. fideicommissum, quæst.* 42. *numer.* 5. *cum duob. seqq.* tamen post casum fideicommissi ante factam restitutionem currit fideicommissario præscriptio; qoia potest facere, vt actiooes cedantur. ita concludit Peregr. *d. artic.* 41. *numer.* 9. per *reg. qui potest facere, ff. de reg. iur. & cap. fin. de election.* & quia præscriptio currit impedito agere, qui potuit impedimentum remouere, inter ceteros ex Bart. *in l.* 3. *§. vsuras, ff. de contrar. indic. tutel.* aliàs, prout in vulgatis codicibos legitur, *de contrar. & vtil. action. tutel.* Addit verò *numer.* 22. post nonnullos, quos allegat, quòd fideicommissarius, & legatarius ex capite iustæ igoorantiæ de facili restituetur aduersùs præscriptionem 30. vel 40. annorum, quæ restitutio cessante iusta causa, noo esset concedenda.

Saptima conclvsio. Tertius possessor habens causam ab herede grauato in re legata, vel per fideicommissum relicta † non præscribit
529. post casom fideicommissi siue purè, siue io diem, aut sob conditione relicta fuerit, spatio longi temporis aduersùs fideicommissariom, sed solùm spatio longissimi temporis. Vtraque pars conclusionis expresè tenetur, ac satis probatur post alios à Peregr. *d. artic.* 41. *numer.* 14. & Molin. sen. *d. lib.* 4. *de Hispan. primog. cap.* 10. *numer.* 1. *&* 2. ac probatur prior qoidem per text. *in l. fin. §. sed quia nostra, cum seq.* quæ incipit, *sin autem sub conditione*, *C. comm. de legat.* posterior aotem per *d. l. cùm notissimi, l. omnes, & l. si quis emptionis, C. de præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* Et quidem prior pars procedit etiam in tacita prohibitione alienationis resoltante ex ipso fideicommisso: posterior verò etiam in expressa prohibitione, vt ex communi post alios tradit Crass. *d. §. fideicommissum, quæst.* 56. *numer.* 7. sicque etiam concordari possunt contrariæ hac in re opiniones relatæ ab Ant. Gabr. *commun. conclus. lib.* 5. *tit. de præscript. conclus.* 13. dum plerique ab eo citati *numer.* 1. tenent, prohibita alienari nun posse præscribi; alij verò ab eodem *ibidem* cit. præscribi posse affirmant: vt prior procedat in præscriptione longi, posterior in præscriptione loogissimè temporis. quam concordiam tenent citati ab ipso *numer.* 2. & sentiunt plerique ab eo probati *numer.* 9. asserentes, prohibita alienari præscribi posse longissimi temporis præscriptione. Quia verò in huiusmodi expresè prohibitis statim secuta alienatione committitur fideicommissum, † statim quoque currit con- 530.
tra illud præscriptio longissimi temporis, cùm iam actio sit nata; vt post Molin. *d. cap.* 10. *numer.* 7. tradit Peregr. *d. numer.* 14. & non modò contra primum fideicommissarium, sed & contra vlteriores scientes alienationem, tunc incipiet currere præscriptio, vt satis probat Molin. *d. numer.* 7. *&* 8.

Octava conclvsio. Tertius possessor habens in re legata, vel fideicommissa legitimum titulum ab alio, quàm berede grauato, † 531.
præscribit rem aduersùs fideicommissarium post casum fideicommissi spatio longi temporis: quòd si nondum sit nata fideicommissario actio; vel, si nata fuit, agere nequiuit ob aliquod iuris impedimeotum, vt quia pupillus, vel in patria potestate constitutus: tunc tertius possessor, & multo magis heres grauatus, non præscribit res fideicommissarias etiam spatio centum annorum. Prior pars conclusionis ponitur à Peregr. *d. artic.* 41. *numer.* 15. & probatur ex Castren. *d. §. sed quia nostra, col. pen.* Fulgos. *d. §. sin autem*, & Corn. *consil.* 117. *numer.* 10. *& seq. volum.* 1. quia titulus istius à lege non inualidatur. Restringitur verò ab eodem ex Castren. *loc. cit.* vt procedat, cùm possessor nec mediatè, oec immediatè causam habet ab herede grauato: secus autem si haberet etiam mediatè. atque hæc ipsa prior pars nostræ cooclus. sic restricta est de mente eorom, quos sequitur Gabr. *d. conclus.* 13. *numer.* 14. tradentium, qoòd, quando alienatio rei fideicommissariæ facta est non per prohibitum, sed per tertium, tunc ea res præscribi, potest. Posterior verò pars conclus. pariter tenetur à Peregr. vbi suprà *numer.* 16. & probatur maximè ex *d. l. cùm notissimi, §. illud autem, C. de præscript.* 30. *vel* 40. *ann. & d. l. fin. §. sin autem, C. commun. de legat.* ac regula illa, quòd non valenti agere non currit præscriptio, *d. l. si quis emptionis*, & aliis iuribus superiùs alleg. necnon ex pluribus Doctor. quos *ibi* citat, *& numer.* 17. ac præcipuè Molin. *d. cap.* 10. *numer.* 3. vbi expresè tradit, † præscriptiooem longissimi temporis 30. 532.
vel 40. annorum in bonis primogenio subiectis solùm procedere aduersùs maioratus possessorem, non autem aduersùs ceteros successores, qoorum dies nondum cessit: quod ex prædicta ratione, & commoni Doctor. sententia pluribus relatis resoluit; ex quibus multi in specie loquuntur in fideicommisso, ac præcipuè laudati à Gabr. *d. concl.* 13. *n.* 11. *ac* 13. Id autem quoad maioratum restringit Molin. *d. cap.* 10. *numer.* 4. *&* 5. primò vbi præscriptio in vita iostitutoris aote institutioné maioratos cœpta fuerit; tunc enim res maioratus tempore ordinario cum titulo, & booa fide præscribentur etiam ad præiudicium successorum, per text. *in l. si fundum, ff. de fund. dotal.* idémque io bonis fideicommissariis post alios tradidit Gabr. *d. conclus.* 13. *numer.* 8. & Molin. sen. *d. numer.* 5. quod etiam post alios sentit Molin. iun. *de iust. & iur. tract.* 2. *disput.* 79. *col. fin.* & latiùs probat Peregr. *d. artic.* 52. *numer.* 18. dum illud docet, quòd, † quando herea grauatus non 533.
præbuit causam præscribendi, qoia præscriptio iocepta sit in vita defuncti, sed ipse heres negligentia sua passus fuit rem præscribi, vel actiones hereditarias tempore finiri, præscriptio quidem nocet fideicommissario substituto, ex *l. si heres institu-*

tus.

tum, §. *fin. ff. ad Trebell. & d. l. si fundum*, & aliis: tenebitur autem ipse heres fideicommissario de negligentia, *l. mulier*, §. *sed enim*, *ff. ad Trebell.* glos. Bart. Castren. & alij *d. §. fin.* per illum text. *& d. l. si fundum.* si autem heres non esset soluendo, in subsidium daretur fideicommissario regressus contra præscribentem, *l. fin. ff. de eo, per quem*, &c. *ac l. planè, la 2. §. qui rogatus, ff. de legat.* 1. & ideo, (subdit Peregr. *numer.* 19.) si heres negligentia sua patiatur res pignoratas censuarias, & libellarias alienari, quia non soluerit, tenetur fideicommissario quanti pluris res valet, quàm ex debito defuncti ad creditorem peruenerit, seu peruenire oportebat, *l. Lucius*, §. *filia ex asse*, *ff. ad Trebell.* nisi dolus, & culpa ab herede abesset, *d. §. sed enim.* vel nisi rogatus fuisset restituere quicquid superesset, *l. deducta*, §. *fin. ff. eod. tit.* Idem autem Molin. sen. *d. cap.* 10. *numer.* 5. id, quod paulo antè dictum est de præscriptione cœpta ante institutionem maioratus, docet, quod pari ratione dicendum erit in præscriptione cœpta post maioratus institutionem eo tempore, quo institutio poterat reuocari. *num.* autem
534. 6. illud restringit secundò, vt † eueniente casu fideicommissi possit contra successorem inchoari præscriptio: quod & patet ex prædictis. *num.* verò 7. & 8. restringit tertiò, vt stante expressa prohibitione alienationis non modò cõtra primum successorem, sed & contra vlteriores scientes alienationem præscribi possit ab acquirente spatio longissimi temporis, vt constat ex adductis per nos *conclus. præced.* Id verò sublimitat *numer.* 9. vbi in institutione dictum sit quòd possessore alienante possessio transeat in sequentem, ac si alienans mortuus esset naturaliter. ac denique *numer.* 10. restringit in præ-
535. scriptione temporis immemorabilis: hæc enim † præiudicat omnibus successoribus: quod confirmatur ex iis, quæ de vi huius præscriptionis latè inter alios tradit Gabr. *d. tit. de præscript. conclus.* 1. per tot. Apud quem *d. conclus.* 13. plura videre quis poterit de præscriptione rerum fideicommissariarum, sicut & apud Molin. iun. *d. disput.* 79. *col. penult. & fin.* necnon Petram *d. tract. de fideicom. prohib. quæst.* 14. *numer.* 138. *vsque ad* 276. *ac* 297. *cum quinque seqq. & à numer.* 329. *ad fin.* & apud Doctor. ab his citatos.

De consuetudine autem quid possit circa derogationem fideicommissorum, breuiter agemus *in*
536. *seq. conclus.* quæ quidem consuetudo † licèt in aliquibus cum præscriptione conueniat; in multis tamen etiam ab ea discrepat, vt patet ex differentiis, quas nos attulimus in nostro tractatu *de Conseruatorib. iudicib. cap.* 7. *quæst.* 9. *in princ. sub numer.* 455. *vsque ad* 469. & Doctor. *ibidem* allegat. quibus nunc addo Crauet. *in tract. de antiq. tempor. part.* 4. per tot. Molin. sen. *d. tract. de Hispan. primogen. cap.* 6. *numer.* 10. & Suarez *tract. de legib. lib.* 7. *cap.* 1. *num. item* 10. *cum duobus seqq.* Inter eas verò illa non postrema est, quam prosecuti sumus *d. numer.* 455. *in fin. &* 456. vt, licèt tam per præscriptionem, quàm per consuetudinem alicui ius quæratur: tamen per præscriptionem acquiritur priuato, seu certæ personæ, veræ, vel fictæ, ibique sistitur: per consuetudinem autem semper acquiritur ius communitati, ac pluribus, seu in communi, & publico; quia nimirum ex actibus frequentatis à maiori parte communitatis, seu de eius tacito consenso cum aliis requisitis, de quibus per text. & DD. *in cap. fin. de consuet. & l. de quibus, ff. de legib.* inducatur, & acquiratur ius singulis de communitate; atque adeò eùm participet de priuata, & publica tum vtilitate, tum auctoritate, vt etiam ex iis magis patebit, quæ *in eadem seq. conclus.* pro eius confirmatione adducemus: meritò, postquam hucusque in hac quæstione de iis derogationibus fideicommissorum egimus, quæ fiunt priuata auctoritate, inter quas postremum locum illa obtinuit, quæ ex præscriptione inducitur; sequitur, vt, antequam ad eas derogationes veniamus, quæ omnino publica auctoritate fiunt, hoc loco de illa derogatione, breuiter tamen, disseramus, quæ per consuetudinem fit, media, vt diximus, inter priuata, & publica auctoritate factam.

NONA igitur CONCLVSIO sit. Per consuetudinem ab vniuersitate aliqua, seu communitate inductam, † potest aliquo modo fideicom- 537.
missis derogari: secus autem regulariter, vbi consuetudo ab vna familia tantùm fuerit inducta. Prior pars conclusionis probatur primò, quia, licèt dicamus derogationem fideicommissorum iuri aliquo modo contrarium esse, eique derogare, quod præcipit, vltimas voluntates mitti executioni, *l.* 1. *C. de sacrosanct. Eccles. & cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. cum aliis adductis suprà *cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 1. & vult, fideicommissa quoad fieri potest sustineri, *auth. res, quæ, ac l. fin. C. commun. de legat. & fideicom.* cum multis allegat. suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. *circa initium.* Licèt etiam dicamus, per eamdem fideicommissorum derogationem quodammodo ius tertij tolli, eique derogari, quod per fideicommissum ad illud vocato, seu fideicommissario quæritur, *l. cedere diem, ff. de verb. sign. l.* 1. & toto ferè tit. *ff. & C. quand. dies legat. vel fideicom. ced.* necnon toto penè *tit. ff. & C. ad Trebell. C. de fideicom. & C. comm. de legat. & fideicom.* atque aliis sexcentis. Tamen consuetudo legitimè inducta ab aliqua Vniuersitate, seu Communitate † 538.
iuri derogat, ac vim legis obtinet, *l. de quibus, l. diuturna, ac l. sed & ea, cum seq. ff. de leg.* necnon *cap. cum dilectus, & cap. fin. de consuet.* cum *ibidem* adnot. per Doctor. quod & latiùs comprobat Franc. Suar. *tract. de legib. lib.* 7. *cap.* 18. ferè per tot. pariter derogare potest iuri tertij, vt satis colligitur tum ex *præcit. iuribus*, tum ex *l. ergo*, iuncta *l. fin. ff. eod. tit.* necnon ex *cap. cùm olim, in fine*, (sumpto argumento ab exceptione ad regulam, quatenus exceptio est de regula, *iur. vulg.*) *d. cap. cùm dilectus, de consuet. & cap. fin. eod. tit. in* 6. & in iurisdictionalibus est text. *in cap. fin. de offic. Archid. cap. si clericus laicum, cap. licèt ex suscepto, & cap. cum contingat, de for. compet. cap.* 1. §. 1. *&* 2. *eod. tit. in* 6. *cap. Romana*, §. 1. *&* §. *debet autem, de appellat. eod. lib.* cum simil. Secundò ex eo probatur, quòd valet consuetudo † inducens formam successionum à 539.
iure communi diuersam; vt constat ex latiùs adductis à Tiraq. *tract. de primogen. in volumin. consuet.* ab eo edito, atque item à Peregr. *d. tract. de fideicom. artic.* 51. *numer.* 35. Molin. sen. *de Hispan. primogen. lib.* 2. *cap.* 6. *à numer.* 1. *ad* 8. atque in hoc conueniunt vtriusque sententiæ auctores, de qua *in posteriore parte concl.* dum in eo dumtaxat discrepant, & certant, an vna familia possit inducere consuetudinem circa formam succedendi; in hoc autem conueniunt, quòd populus aut ciuitas, vel etiam Vniuersitas, quæ potest statuta aliqua condere, possit etiam inducere consuetudinem circa formam succedendi in ea Vniuersitate, id quod etiam satis confirmatur ex toto penè volumine, seu libro in vsibus feud. qui compositus est ex consuetudinibus non modò origine, vt omnes fatentur, teste inter cæteros Iul. Clar. *lib.* 4. *recept. senten.* §. *feudum, quæst.* 1. verùm etiam iuxta præsentem statum; ita, vt hodie quoque vim habeat consuetudinis, & ius

feudorum nunc etiam dicendum sit consuetudo, non autem ius scriptum, vt ea communi post Caccialup. *tract. de feud. cognit. artic. 5. numer. 1.* docet idemmet Crass. *d. §. feudum, quæst. 2.* & Franc. Curt. *de feud. quæst. 1. numer. 12. cum seq.* eam comprobat, quam etiam, inquit Clar. approbare videtur communis obseruantia Iurisperitorum, qui aliquam allegando rubricam solent addere, in vsi-
540. bus feudorum. Hæc tamen consuetudo † non operaretur quoad bona alterius regionis, seu loci; vt post alios sentit Peregr. *d. numer. 35.* Probatur nunc posterior pars conclusionis; quia, licèt multi
541. Doctores voluerint, † priuatam familiam inducere posse consuetudinem circa formam succedendi relati à Tiraq. *d. tract. de primogen. quæst. 16. numer. 4. & 6.* Ant. Gabr. *comm. conclus. lib. 6. tit. de consuet. conclus. 5. numer. 1.* & Molin. *d. cap. 6. numer. 1. in princ.* & ante eos à Roch. Curt. *in repetit. d. cap. fin. extrà de consuet. sect. 4. vers. octauò quæro, sub numer. 61.* post eos verò à Peregr. *d. artic. 51. numer. 36.* & Mich. Crass. *tract. de success. §. successio ab intestato, quæst. 16.* Tamen verior est contraria opinio, quam plerique tenent citati à Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 2. & 3.* & probati à Curt. *d. numer. 62. cum seq.* Gabr. *d. conclus. 5. numer. 2.* Crass. *d. quæst. 16. vers. contrariam verò partem*, Peregrin. *d. numer. 36.* & Molin. *d. cap. 6. numer. 1. vers. contrariam autem*, iuncto *numer. 2. cum duobus seqq.* qui etiam, sicut & Curt. *numer. 63. cum seqq.* eam satis tuetur, quod & facit Suarez *d. lib. 7. de leg. cap. 9. numer. 6. vsque ad 11.*
542. tum ex eo, quòd † ij dumtaxat possunt consuetudinem inducere, qui possunt legem condere, seu statuere saltem ex Principis facultate, vt satis probant ea, quæ adducit Curt. *d. numer. 63. cum seq.* Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 1. & 2.* & Suarez *d. cap. 9. numer. 7. 9. 10. & 11.* vel certè capax, vt ei possit à Principe lex imponi, vt idem Suarez docet *d. num. 6. 10. & 11.* iunctis iis, quæ idem tradit *d. tract. de leg. lib. 1. cap. 6.* præcipuè *numer. 17. vsque ad fin. cap.* tum ex eo quòd non nisi Communitas, aut Vniuersitas aliqua potest consuetudinem inducere, vt ipsemet Suarez probat *d. cap. 9. numer. 6.* maximè ex *d. l. de quibus, l. sed & ea, & l. si de interpretatione. ff. de leg.* quæ autem obstare videbantur, satis dissoluit Curt. *d. numer. 63. & 64.* Molin. *d. cap. 6. numer. 4.* & Suarez *d. cap. 9. numer. 9. cum duobus*
543. *seqq.* Hac verò opinione retenta ea † limitanda venit primò vbi ea domus, seu familia haberet ius imperij, seu iurisdictionis; nam tunc posset legem condere. ita post alios Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 7.* Gabr. *d. conclus. 5. numer. 5.* & Molin. *d. cap. 6. num. 5.* vbi id restringit ad materiam, & rem, de qua potest statuere. Secundò limitanda est, quando ea familia cum populi, vel maioris eius partis consensu eam consuetudinem introduxit; vt post alios docet Curt. vbi suprà *numer. 64.* Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 8.* & Molin. *d. numer. 5. vers. secundus casus.* quod tamen ipse restringere videtur, vbi hæc familia tertiam, vel quartam partem ciuitatis constituat. Multo verò magis valeret hæc consuetudo à priuata familia inducta, vbi supremi Principis confirmatio ex certa sententia, & de plenitudine potestatis accessisset; vt post Dec. *consil. 516. col. 3. num. 8.* sentit Peregr. *d. n. 36.* Tertiò limitatur, vbi ea familia gereret se pro Vniuersitate. ita Gabr. *d. conclus. 5. numer. 4.* post Socin. *consil. 61. col. fin. vol. 3.* Quartò, vbi per eam consuetudinem iuri alterius non detrahitur, sed ipsi tantùm de familia, vel subditis eorum. sic pariter limitat Gabr. *d. conclus. 5. numer. 5.* post Ruin. *consil. 108. col. vlt. vol. 2.* Quintò limitatur, vt priuata familia possit inducere consuetudinem quoad ordinem seruandum inter ipsos de familia, vtputa quoad onera soluenda, & similia, non autem quoad decisionem causarum. ita post Curt. *d. sect. 4. num. 64.* aliàs *numer. 123.* secundùm paruam impressionem, declarat Gabr. *d. concl. 5. numer. 6.* forma verò succedendi, pertinet ad causarum decisionem, vt *ibidem* aduertit Curt. ac sequi videtur Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 6.* Denique limitanda est prædicta posterior sententia, vt non habeat locum in consuetudine immemorabili ab ea familia inducta, vt latè tradit Molin. *d. cap. 6. numer. 6.* Quòd, si quis tueri velit priorem sententiam ex iis, quæ adducit Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 5.* Suar. *d. cap. 9. numer. 8.* necnon Doctor. pro ea cit. illam limitare debet primò cum Gabr. *d. conclus. 5. num. 6.* & probatis à Tiraq. *d. quæst. 16. numer. 10.* vt, si ea consuetudo sit inducta in successione ex testamento, non extendatur ad successionem ab intestato, nec contrà; aut, si sit inter descendentes, non trahatur ad collaterales; & sic in similibus. secundò cum Peregr. *d. numer. 36.* vt, licèt hæc opinio posset accipi, & admitti in certis rebus, puta causis, & possessionibus; aliud tamen dicendum sit quoad vniuersalem successionem, quia priuati non possunt leges condere, neque consuetudines contra leges inducere.

DECIMA CONCLVSIO. Princeps su-
premus † potest per generalem legem fideicom- 544
missis derogare, ea etiam in totum tollendo. Probatur, quia ita in specie tenuit Dec. *consil. 519. numer. 16.* ob eam rationem, quòd fideicommissorum iura vim, & efficaciam habere cœperunt à Cæsare Augusto, vti legitur *in §. 1. Instit. de fideicommiss. hered.* cum aliis iuribus ad id per nos adductis suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. ante med. vers. de nomine autem fideicommissi, & quæst. 3. conclus. 1.* non valde longè ab initio: vnde contraria lege tolli poterunt; suc-
cessor enim supremi Principis † eamdem cum eo 545.
potestatem habet etiam quoad legis præcedentis abrogationem, vt in specie inter ceteros adnotauit Suarez *d. tract. de legib. lib. 6. cap. 26. numer. 1.* & satis constat ex *cap. innotuit, §. quamuis, seu 1. de elect. cap. cùm expediat, eod. tit. in 6. cap. 1. de constit. & cap. fin. de rescript. eod. lib. ac l. digna vox, C. de legib.* & vtrobique *glos. fin.* ab aliis recepta: idque ob eam rationem, quia antecessor legem condendo non potest successoribus legem imponere, cùm par in parem non habeat imperium, *l. nam & magistratus, ff. de arbitr. l. ille, a quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebell. ac d. §. quamuis*, cum simil. Prædictam verò sententiam, de qua in nostra conclusione, saltem quoad fideicommissa successiua, seu plures gradus substitutionem habentia vt possint à supremo Principe per contrariam legem tolli, admittit quoque Peregr. *d. tract. de fideicom. artic. 52. numer. 114. cum seq.* ex multis fundamentis, quæ summatim hoc loco referemus, latiùs verò ad aliud propositum explicauimus suprà hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3. circa initium*; & ad illud omnia rediguntur, quòd plures occurrunt causæ, ex quibus fideicommissorum huiusmodi abrogatio iustificari potest. Primò enim ea liberam administrationem rerũ impediunt; quod quidem iura iniquum existimant, *l. non vsque adeò, ff. si à paren. quis manumiss. sit.* Secundò rerum liberas commutationes perturbant, cótra *l. dudũ, C. de contrah. empt.* Tertiò rebus pro sui natura liberis seruitutem quamdam adiiciunt, contra naturalem regulam, de qua *in l. altiùs, C. de seruit. & aq.* Quartò inuito heredi, seu legatario grauato in ea re successorem constituunt. contra *l. 1. C. de sacrosancti. Eccles.* cum suis concord. Quintò votum captan-

dæ

dæ mortis inducant, vbi post grauati mortem con-
546. feruntur: quod † iura detestantur, *cap. nulla*, seu
2. de conceß. præben. & cap. detestanda, eod. tit. in 6.
cum simil. Sextò, quia sæpe materiam delinquen-
di præbent; nam heredes grauati plerumque alie-
nant bona fideicommissaria tamquam libera, &
emptor postea spoliatur re, & pretio, quia eius au-
ctor non sit soluendo. Septimò, quia fideicom-
547. missa sunt † seminarium litium de casu, de per-
sonis, de rebus, de voluntate, de verbis, & eorum
interpretatione, de detractionibus, de alienationi-
bus, de imputationibus, de melioramentis, de fru-
ctibus, & multis aliis; ita, vt lites fideicommissariæ
sæpiùs à possessoribus litigiosis, & potentibus im-
mortales fiant. Quibus adde fundamenta illa, ex
quibus suadetur, fideicommissa esse odiosa, remis-
siuè vtplurimum à nobis relata *d. quæst. 3. conclus. 3.*
& 23. quæ saltem præbent iustam causam fideicom-
548. missa ipsa tollendi per legem; cuius dispositio †
præ ceteris fauorabilis est, vt constat ex adductis
à Gonzal. *in commen. ad reg. 8. cancell. §. 6. proœm.*
numer. 27. ac 74. & Peregr. *d. tract. de fideicom. art.*
24. numer. 21.

Neque huic conclus. obstant, quæ contra eam
idem Peregrin. arguendo obiecerat *numer. 113.* &
primùm quidem illud, quòd potestas testandi, &
549. fideicommittendi † sit iurisgentium, vt colligi vi-
detur ex iis, quæ ex communi Doctor. intentione
ipse attulerat *eod. artic. 52. numer. 108.* & Lud. Ro-
dolphin. *in tract. de supr. & absol. Princ. potest. cap.*
6. numer. 139. & 141. in princ. at verò Principes
non nisi ex causa tollere possunt ea, quæ sunt iu-
risgentium, ad notat. per Legistas *in l. final. C. si*
contra ius, vel vtil. public. & Canonist. *in cap. quæ in*
Ecclesiarum, de constit. & Rodolphin. *d. cap. 6. à*
numer. 151. ad 198. nam, omissa ipsius responsione
d. numer. 514. quòd, licèt Principes ea, quæ sunt
iurisgentium, lege positiua tollere nequeant, ex
causis tamen in quibusdam dispensare, ac modifi-
care possunt; sicut etiam in his, quæ diuini iuris
sunt, vt plenè inter alios tradit Dec. *d. cap. quæ in*
Ecclesiarum, numer. 14. & 15. quoniam hæc respon-
sio non benè congruit prædictæ obiectioni ad me-
moratam doctrinam, quam ipse videtur sequi *eod.*
numer. 114. iuncto 107. 113. & 115. vt Princeps per
legem generalem fideicommissa in totum tollere,
& abrogare posit: respondendum est, posse Princi-
pem etiam ea, quæ sunt iurisgentium ex causa tol-
lere non solùm per rescriptum; vt colligi potest ex
adductis sup. *cap. 3. quæst. 1.* & hoc ipso cap. *quæst. 3.*
conclus. 1. verùm etiam per legem generalem, quæ
magis fauorabilis est, vt paulo ante diximus, quod
etiam in ipsa obiectione admitti videtur: atque (vt
rectè quoad hoc addit Peregrin. ipse *d. numer. 114.*)
eo maximè quòd per legem hanc res reduceretur ad
antiquam naturam ante Cæsarem Augustum; ideó-
que fauorabilis reputari debet, & interpretatione
iuuanda, ad notat. *in l. si vnus, §. pactus, ff. de pact.*
vbi Ias. plura adducit. & quia sicut ex ordinatione
Augusti constitutus fuit prætor, qui pro fideicom-
missis ius diceret, vt habetur *d. §. 1. Instit. de fideic.*
hæred. ita è contrario possent Principes magistratibus
suis committere, ne in causis fideicommissariis ius
dicerent: quoniam Principes, vt idem statim
subiicit *numer. 115.* iurisdictionem suorum magi-
stratuum moderari possunt, ne in quibusdam cau-
sis ius dicant, *l. 2. circa initium, ff. de origin. iur.* Bart.
consil. 200. Ruin. *consil. 21. numer. 9. volum. 5.* Paris.
consil. 1. numer. 38. vol. 4. & Ipse Peregr. docuit *in*
tract. de iur. fisc. tit. de bannit. restit. numer. 54. præ-
terea, vti constat ex adductis per eum *d. artic. 52.*
numer. 512. & nos suprà *cap. 3. quæst. 1. conclus. 2. &*
cap. 5. quæst. 2. conclus. 1. longè ante med. vers. pariter
hanc mutationem, ac Rodolphin. *d. cap. 6. num. 141.*
vers. contrarium, dubium valde est, an potestas te-
standi originem de iure gentium habuerit, an po-
tiùs omnino inuentum sit iuris ciuilis; prout pleri-
que alij tituli, ex quibus rerum dominia transfe-
runtur, ac de quibus *in l. 1. ff. de acquir. rer. domin.*
atque hæc opinio, vt ex *ibid.* allegatis colligitur, si
non communior, certè verior videtur.

Non obstat etiam, quòd † publicè expediat 550.
supremas hominum voluntates suum consequi ef-
fectum, *l. vel negare, ff. quemad. testam. aper.* & ni-
hil magis liberis hominibus deberi, quàm vt supre-
mæ voluntatis liber sit stylus, liberúmque, quod
iterum non redit, arbitrium, *l. 1. C. de sacrosanct.*
Eccles. Ad hoc enim idem Peregrin. *d. art. 52. num.*
515. responderi posse ait satis esse morientibus
consultum, vt semel legent, fideicommittant, &
heredem scribant, non vt ad onus beneficiati vlte-
riores proferant gradus; iuxta regulam *in l. bones, §.*
hoc sermone, ff. de verb. sign. cùm enim secundùm
naturam voluntas nostra morte finiatur, *l. 4. ff. de*
locat. & cap. si gratiosè, de rescript. in 6. prout cetera
humana omnia, quæ in nobis sunt, *§. deinceps, auth.*
de nupt. cum simil. præter naturam videtur, quòd
morientes fideicommittendo in perpetuum propa-
gare possint voluntatem suam. Quamobrem sub-
dit idem Peregr. fideicommissa successiua lege vni-
uersali eliminari posse concedendum est. Atque ita
sentiam hanc, & quidem valde probabilem, conclu-
dit *ibi* Peregrin. quem etiam nouissimè refert non
dissentiens Lud. Rodolphin. *d. tract. de supr. seu ab-*
sol. Princip. potest. cap. 6. numer. 150. & maximè
confirmatur ex *constit. 41. Clem. VIII.* quæ inci-
pit, *Iustitiæ ratio*, vbi instituit Congregationem su-
per Baronibus status Ecclesiastici cum iurisdictio-
ne, & facultate eorum castra, & bona etiam fidei-
commissis, primogenituris, & alienationum prohi-
bitionibus subiecta distrahendi, vt eorum credito-
ribus satisfiat; quibus ad hunc effectum derogat in
amplissima forma, cum certis tamen moderatio-
nibus, quas *ibi* quisque per se videre poterit.

Quod idem pariter dicendum est non modò de
Imperatore respectu totius imperij sui, sed et-
iam † de reliquis Principibus, non recognoscen- 551.
tibus superiorem; (de quibus nos suprà *cap. 5. quæst.*
1. in initio.) respectu suorum dominiorum, in qui-
bus habent iura imperij: nam & ij eamdem iurisdi-
ctionem habent in prædictis suis dominiis, quam
Imperator in terris sui imperij; vt satis colligitur ex
cap. innouamus, de censib. cap. per venerabilem, §. in-
super, qui fil. sint legit. & cap. super quibusdam, §. 1.
de verb. sig. & Concil. Trid. *sess. 25. cap. 9. de re-*
format. & in specie legis condendæ, quæ etiam de-
rogat iuri communi, ac legibus Imperialibus, con-
stat ex adductis à Felin. *in cap. cùm non liceat, numer.*
10. cum duobus seqq. de præscript. Iacob. Ant. Mart.
in tract. de iurisd. per & int. iud. Eccl. & secul. exerc.
part. 1. cap. 26. numer. 71. ac Suarez *tract. de legib.*
lib. 3. cap. 7. cum duob. seqq. passim, necnon *cap. 15.*
numer. 20. & lib. 6. cap. 16. numer. 13. éstque ad id
optimus textus *in cap. super specula, de priuil.* vbi di-
citur, quòd in Francia, & nonnullis prouinciis
laici Romanorum Imperatorum legibus non vtun-
tur; quem ad hoc allegat Suarez *d. lib. 3. cap. 8.*
numer. 4. qui *numer. 5.* rectè monet, quòd, † cùm 552.
terræ, seu prouinciæ subiectæ Imperatori tamquam
supremo Principi, non tamen tamquam immedia-
to Domino, cuiusmodi sunt multi Ducatus, Prin-
cipatus, Marchionatus, & Comitatus in Germania,

&

& Italia, an ij omnes Principes possint suis legibus derogare legibus Imperatoriis, ex modo donationis, vel ex consuetudine colligendum est: vtroque enim modo, inquit, potuerunt huiusmodi Principatus concedi ab Imperatoribus, vel consuetudine,& quasi præscriptione introduci, scilicet vel com obligasione parendi legibus Imperatorum, ita,vt proprias condere possint per modū additionis, non per modū derogationis,vel certè cum potestate illius derogādi,solùmqoe cum obligatione eas seruandi, quamdiu per proprias derogatæ non fuerint: qualis autem fuerit concessionis, aut acquisitionis
553. modus, † vsu ipso maximè constabit, argum. *l. si de interpretatione, ff. de leg. l. sed & Iulianus, §. perinde, ff. ad Macedon.* l. *quædam, in fin. ff. de reb. dub. l. seruum plurium, §. fin. ff. de legat. 3. & c. cùm dilectus. §. 1. de consuet.* iunctis latiùs addoctis per Gabr. *comm. conclus. lib. 6. tit. de consuet. conclus. 1. numer. 39. & 54. cum seq.* Mascard. *tract. de probat. conclus.* 1300. *numer.* 19. *cum quatuor seqq.* & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos. 5. §. 7. numer.* 135. *& glos. 9. §. 2. numer. 63. cum duobus seqq.* atque alios Doct. sæpissimè.

Quoad statutum autem, poterunt inferiores per
554. illud † aliquo modo derogare fideicommisso, statuendo, vt vir, aut mulier in certum casum lucretur partem dotis: hoc enim statutum locum etiam habebit in bonis fideicommissariis, vt post alios latè probat, & declarat Peregrin. *tract. de fideicomm. artic.* 42. *numer.* 97. iuncto *num.* 100. cum aliquot seqq.

VNDECIMA CONCLVSIO. Princeps su-
555. premus, † licèt de potestate ordinaria nequeat fideicommissis per rescriptum derogare, potest tamen ex causa de plenitudine potestatis, seu de absoluta potestate id facere. Quòd autem dentur hæ duæ potestates in supremo Principe, & in quo differant, satis ostendimus soprà *cap. 5. quæst. 2. in princ.* seu *ante 1. conclus.* vbi etiam breuiter demonstrauimus, in eodem Principe idem esse potestatem absolutam,& plenitudinem potestatis.

Probatur nunc prior pars huius conclos. quia eam in terminis tenuit Peregrin. *d. tract. de fideicom. art.* 52. *numer.* 116. 119. & 120. tum per casum *in l. si testamentum, C. de testamen.* vbi Principis rescripto †
556. testamentum iore validom non infirmatur, vt *ibi* omnes notant: dicunt enim *ibi* Imperatores; si testamentum iore factum sit, & heres sit capax, auctoritate rescripti nostri rescindi non oportet: ptoot nec etiam donatio perfecta, *l. si donationem, C. de reuocat. donat.* de qua præter Doctor. *ibi* atque alibi sæpe id adnotauit Dec. *consil.* 468. *numer.* 18. nec transactio, *l. causas, C. de transact.* Ias. *consil.* 233. *col. 5. lib.* 2. neque contractus venditionis, *l. inciuile, C. de rei vendic. l.* 3. quæ incipit, *de contractu, C. de rescind. vendit.* nec res iudicata, *l. fin. C. senten. rescind. non poss. l. 1. & 2. C. vt lit. pend. ac l. fin. C. de error. aduocat.* atque in his casibus satis apertè profitetur Princeps se rescribere non posse: sicut nec pro violento possessore, vt colligitur ex *l. auctoritatem, C. vnde vi.* neque in aliis casibus, de quibus Speculat. *tit. de Legat. §. nunc breuiter*, & Restaur. Castald. *tract. de Imperat. quæst.* 111. Tum quia
557. Princeps † secundùm potestatem ordinariam iurætoetur, & ad mentem iuris refertur, *l. nec damnosa, & l. rescripta, C. de precib. Imper. offeren.* l. *fin. C. si contra ius, vel vtil. publ. &* l. *si quando, in princ. C. de inoffic. testam.* Neque rescribendo pro vno intendit alteri præiudicare, aliàs rescripta, quæ cum alterius præiudicio manant à Principe, iure ordinario inualida sunt, *l. 2. §. merito, & §. si quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ. l. si quis sepulchrum, in princ. ff. de relig. & sumpt. funeral. l. impubes, ff. de admin. tut. l. sicenaum, ff. ex quib. caus. maior. l. meminerint, C. vnde vi, l. quoties, ac d. l. rescripta, C. de precib. Imper. offeren. l. nec auus, C. de emancip. liber. cap. quanto, 63. distinct. cap. 1. dist. 85. cap. ecce, 99. dist. cap. nunc verò, 9. quæst. 3. cap. seruatis, 25. quæst. 2. cap. cùm olim, de consuet. cap. ex parte, de offic. deleg. cap. ex tuarum, de auct. & vsu pall. cap. veniens, de rescript.* necnon *cap. quamuis, & cap. si propter, de rescript. in 6.* atque alibi sæpe: ita, vt in litteris Apostolicis clausula illa, † *sine præiudicio tertij, seu alterius*, sēper sub- 558.
intelligatur, Felin. *in c. Capitulum S. Crucis, col.* 17. *vers. de duobus, de rescript.* Card. Seraphin. *decis.* 398. *num.* 68. cum aliis adductis à Marta *tract. de clausul. part. 1. claus.* 142. *num.* 3. atque ad id adest vna ex regulis Cancell. Apostolicæ *de iure quæsito non tollendo*; quam luculentis,& vtilibus Commentariis inter ceteros exornauit Lud. Gomes. faciúntque latè adducta per Gabr. *commun. conclus. lib. tit. de iur. quæs. non tollen.* passim. at verò derogatio fideicommissi regulariter non modò iuri communi positiuo aduersatur, vt constat ex multis iuribus, in quibus mandatur executioni mitti vltimas volontates relatis soprà *c. 3. quæst. 3. concl.* 1. fideicommissum enim est species vltimæ voluntatis, vt diximus soprà hoc ipso cap. *quæst.* 1. longè post medium, necnon ex iis, quibus *quæst. 3. concl. 3. huius cap.* in specie ostendimus, iuris mentem esse, vt fideicommissa sustineantur: verùm etiam iuri alterius præiudicat, vt de se patet, ac ferè ex iisdem iuribus habetur, in quibus probatur, quòd ea iuri positiuo aduersetur, ac præcipuè *l. qui fideicommissaria, l. quoties ab omnibus, & l. ex repudiatione, C. de fideicomm. l. qui ventri, cum seq. ff. de ventr. inspicien. l. 1. & toto ferè tit. ff. & C. quand. dies legat. vel fideicom. ced. & l. cedere diem, ff. de verb. signific.* cum simil.

Posterior pars conclusionis probatur. nam, † li- 559.
cèt aliqui absolutè senserint, posse Principem supremum ex potestate absoluta, seu de plenitudine potestatis fideicommissum, aot aliam similem vltimam voluntatem immutare, eive derogare, quos refert Peregrin. *d. artic.* 52. *numer.* 117. *in princ.* & quos nos etiam tetulimus *d. cap. 5. quæst. 2. conclus.* 1. non longè ab initio: alij verò absolutè, & simpliciter supremo Principi denegauerint hanc derogandi facultatem etiam ex plenitudine potestatis, quos recenset Peregrin. *d. num.* 117. *vers. sed contrà*, quósque nos retulimus *d. concl.* 1. *circa med.* Tamen pleriqoe etiam per nos allegati *ead. conclus. 1. ante medium*, tenuerint, supremum Principem saltem ex huiusmodi absoluta potestate derogare ex causa posse vltimis voluntatibus; id quod etiam fusiùs in ea conclusione confirmauimus: & in specie fideicommissi apertè sentit Rodolphin. *d. tract. de supr. seu absol. Princip. potest. cap. 6. numer.* 149. post Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. num. 7. versic. sextò, hanc sententiam, & num, 9. vers. tertiò deducitur*; ac plerique admittunt relati, & probati à Molina sen. *tract. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 8. numer. 31. & lib. 3. cap. 3. num. 10. vsque ad* 23. maximè verò *num.* 10. *ac* 19. ac citati à Peregrin. *d. artic. 52. numer.* 117. ac præcipuè Dec. *consil. 357. numer. 3. & 5.* necnon *consil. 403. numer.* 13. atque item admittit Molin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disput.* 674. *concl.* 5. & ipse Peregrin. *d. art. 52. num. 150. vsque ad* 155. qui tamen
ibi, & numer. 126. cum aliquot seqq. simul tractans, † 560.
quandónam Princeps ex potestatis plenitudine possit alterius iuri derogare, seu præiudicare, de quo latiùs etiam agit Lud. Rodolphin. *d. cap. 6. à numer.* 151. *vsque ad* 199. & idemmet Peregrin. *in suo tract. de iur. fisc. tit. de haben. iur. fiscal. & de banne. restit.*

restit. inhærens iis, quæ *in d. tit. de haben.iur. fiscal.*
fusiùs scripserat; tota hac in re distinguit duos prin-
cipales casus. nam aut agitur, inquit, de iure realiter
quæsito, aut de iure quærendo. Et quidem primum
casum, nimirum iuris realiter quæsiti; (quod qui-
dem, vt idemmet distinguit *art.43.num.73.* duplici-
561. ter † consideratur, primò, cùm est delatum purè, vel
conditione purificata, non tamen irreuocabiliter: se-
cundò, cùm fuit quæsitum irreuocabiliter post ius
agnitum; & hoc vel ante, vel post apprehensam pos-
sessionem: cuius etiam distinctionis meminit Mo-
lin. sen. *d.tract.de Hispan.primogen.lib.2. cap.7.n.27.
cum seq.* & Molin.iun.*d.disp.174.concl.4.*) subdiuidit
Peregr.*d.art.52.n.157.* in duo membra. nam aut ius
quæsitum est de iure gentium, aut de iure ciuili: iu-
ris gentium autem, subdit, sunt rerum dominia, pos-
sessio, contractus emptionum, locationum, permu-
tationum, pacta, promissiones, obligationes, & hu-
iusmodi, de quibus *in l. ex hoc iure, cum duab. præced.
ff.de iust.& iur.§.ius autem gentium, Instit. de iur. nat.
gent. & ciuil.§.singulorum, cum seq. Instit. de rer. diuis.*
necnon *cap. ius naturale, & cap. ius gentium, dist. 1.*
Hæc autem licèt aliqui *ibidem* per eum relati, & per
Ant.Gabr.*comm. conclus.lib.3.* nì *de iur.quæsit. non tol-
len.conclus.1.num.1.in princ.* & Molin.sen. *d.lib.1.cap.
8.num.58.* iuncto *num.31.lib.2.cap.7.num.18.& lib.3.
cap.3.num.* 28. voluerint, Principem supremum
de potestatis plenitudine posse priuato auferre, &
562. alteri dare ex vi solius regiæ potestatis: contrarium†
tamen communiter tenent Doct. prout de commo-
ni plurimis relatis tradunt Gabr.*d.num.1.vers.contra-
rium tamen,* & Molin.*d.cap.8. num.31.& cap.7. num.
27.cum seq. & num.31. cum duobus seqq. ac d. cap. 3.
num.* 10.11.12.*&* 19. atque ex magis communi post
alios resoluit Rodolphin. *d. cap. 6. numer.* 151. *&
seq.* idémque etiam satis probat Peregrin. *d. art. 52.
numer.* 125.*&* 127. nam dispensatio, quæ sine cau-
sa fit, potiùs est dissipatio; latè Molin. *d.cap.7.num.*
32. & plenitudo potestatis, quæ sine causa exerce-
tur, potiùs est plenitudo tempestatis, vt post alios
idem tradit *num.* 33. & Peregr. *d.numer.* 125. qui
563. *num.*128. subdit post alios, † Principem posse vni
rem auferre ex causa, & alteri dare pretio, seu æsti-
matione possessori retributa: quod & plerique tra-
diderunt relati, & probati à Gabriele *d. tit. de iur.
quæs. non tollen. conclus.5.num.1.* iuncto *num.25.* Ro-
dolphin. *d. cap. 6. num.* 160. *cum duobus seqq.* & à
Molin. sen. *d.cap. 7.num. 27. cum seq. & d. cap. 3.n.*
20.*&* 21. quem etiam sequitur Molin.iun. *d.disput.
174. conclus. 5. vers. antequam ad id, in fin.* & satis
apertè colligitur ex text. *in l. item si verberatum, §.1.
ff. de rei vendic. & l. Lucius, in princ. ff. de euict.*
564. concludit verò *ibidem* Peregrin. quòd, † si ex
causa fideicommissi, testamenti, & successionis rea-
liter sit quæsitum alicui dominium, Princeps non
potest rem quæsitam huic auferre, & alteri dare
cessante legitima causa; quam *ibi* docuerat pos-
se esse etiam priuatam per *l. si quis sepulchrum, ff.de
relig. & sumpt. funer.* quod verum est, posito, quòd
hæc inducta sint iure ciuili; nam dominium per
modum iuris ciuilis quæsitum auferri potest à su-
premo Principe de potestatis plenitudine ex causa
priuatæ vtilitatis, vt post alios docet Rodolphin. *d.
cap.6. num.*146.149. *&* 160. *vers. qua limitatio. num.*
autem 129. idem Peregr. post multos ampliat præ-
dictam suam conclusionem communem, vt proce-
565. dat, † etiamsi dominium, & obligatio processissent
ex causa ciuili. nam, licèt modus acquirendi sit de
iure ciuili, tamen ipsum dominium, seu obligatio
sunt iuris gentium. atque ita tenuerunt etiam pleri-
que relati à Gabriel. *d. concl.1. num.* 18. *vers. contra-
riam autem,* & ex prædicta ratione post alios docue-
runt Rodolphin. *d.cap.6.num.*143.*&* 147.*in princ.&
versic.sed cum priori opinione.* Molin. sen. *d. lib. 2. cap.
7. num.* 29. & iun. *d. disput.174. col.4. vers. meritò ta-
men.* atque ex eadem ratione post multos idipsum
tradidit Peregr. *d.num.* 129. quoad dominium vtile;
de quo etiam post alios tenuit Gabr.*d.concl.1.num.2.*
ac Rodolphin.*d.num.143.* & quidem vbi apprehensa
sit possessio, licèt modus acquirendi sit ex causa ci-
uili, cùm ipsa apprehensio sit de iure gentium, com-
muniter recipitur prædicta opinio, teste Peregr. *d.
art.52.num.*130. quem etiam cum aliis sequitur Ro-
dolph. sup. *num.*169. vbi autem ius solùm delatum sit,
atque etiam adita hereditas, non tamen apprehensa
possessio, licèt plerique, immo ferè communiter Do-
ctores tenuerint, posse Principem ex potestatis ple-
nitudine iuri delato, & agnito ex causa ciuili dero-
gare, vt patet ex relatis à Couar. *epit. Decretal. 2.part.
cap.8.§.9.num.9.* Molin. sen. *d.cap.7. num.58.* & iun. *d.
concl. 4. vers. multi,* & Emanuele Costa *in l. Gallus, §. &
quid si tantùm, 2.part.num.174.ff. de liber. & posthum.*
ac Peregr. *d.num.*130. tamen contrarium verius post
alios putant Couar. *d.num.9.* Molin. sen. *d.cap.7.num.
29.* & iun. *d.conclus.4.vers. meritò tamen,* Peregr. autem
d.art.52.num.131.cum duobus seqq. iuncto *num. præced.*
loquens in prædicta specie, vbi nimirum ex sola iu-
ris ciuilis causa quæsitum fuisset dominium, veluti
per simplicem hereditatis aditionem absque actuali
apprehensione, vel vbi ex causa legati, aut fideicom-
missi ipso iure à lege transfertur dominium in lega-
tarium, & fideicommissarium, iuxta *l. si ubi homo, §.
cùm seruus, ff.de legat.1.l.à Titio, ff.de furt.& l.1.ac 2.C.
comm.de legat.& fideicommiss.* salua meliori delibera-
tione, inhærendo iis quæ scripsit *in eodem tract. de
iur.& priuil.fisc.tit.de haben.iura fisc.* distinguit, quòd,
aut dominium vel obligatio processit ex causa con-
tractus vicissim obligatorij: & tunc, licèt contractus
foret de iure ciuili, vt feudi, emphyteusis, & preca-
riæ, non possit auocari, & tolli sine causa etiam de su-
prema Principis potestate, & à proprio subdito; pro-
ut tenent Doct. ab eo citat. *d.n.131.ac d.tit.n.51.* nec-
non plerique relati, & probati à Gabr. *d. tit. de iur.
quasi.non tollen.concl.5.* ferè per tot. præsertim *n.* 1. 2.
18.19.28.30.33.35.*&* 36. necnon à Rodolphin. *d. c.
6.n.170.vsque ad* 187. quod declarat, ac limitat idem
Gabr. *num. sequentib.* ac præcipuè *n.42.* quòd ex causa
possit talis contractus à Principe reuocari, post mul-
tos, ex quibus nonnulli causarum huiusmodi exem-
pla afferunt. *concl.* autem *6.n.1.* idem probat† de cō- 566.
stitutione, quæ transiuit in contractum, vt eam sine
causa reuocare non possit. *& n.2. & 3.* de eiusmodi
statuto. *& n.5.* de simili priuilegio: idque etiam quo-
ad subditos; vt idem probat *n.* 10. *& seq.* cum causa
verò posse quidem quoad subditos, vt pluribus rela-
tis docet *n.19.* non autem quoad non subditos; vt post
multos docet *n.20.* quod etiam vtrumque post alios
tradit Rodolph. *d.c.6.n.193.cum seq.* Gabr. autem illud
postremum multis modis limitat *d.concl.6.n.21.cum
duob.seqq.* sicut *n.6.vsque ad 9.* declarat, quando dica-
tur constitutio, vel priuilegium ad hunc effectum
transire in contractum: quod & facit Suar. *tract. de
leg.lib.8.cap.37.num.5.& 6.* qui *num. præced. & seqq.
illius cap. & cap. seq.* rem hanc de priuilegiorum re-
uocatione egregiè tractat: de quo etiam nos suprà c.
8. *quæst.* 6. *concl.* 2. Idem verò de dominio acquisito
per priuilegium, quod transiit in contractum vt re-
uocari non possit etiam de plenitudine potestatis,
saltem quoad non subditos, sentit Peregr. *d.art.52.n.*
132. dum transiens ad secundum membrum proxi-
mæ suæ distinctionis seu subdiuisionis, post alios
tradit, quòd † vbi dominium, vel obligatio processit 567.
ex

ex priuilegio,& gratiosa Principis concessiooe, quæ
noo transiuit in contractum, Princeps possit non de
ordinaria, sed de absoluta potestate dominium sic
quæsitum auocare; & satis sufficiens sit causa motus
animi Principis,& quia ipse dedit. quem etiã refert,
ac sequi videtur Rodolph.d.c.6.n.168. seu limitat.2.
in quo tamen contrarium tenent alij quos refert, &
sequitur Gabr.d.tit.de iur.quæsit.non tollen.concl.7.n.3.
& 3.& Molin. sen. id latè comprobans d. tract. de
Hispan.primog.lib.4.cap.3. n.16. vsque ad 25. necooo
Sanchez lib.8.de matrim.disp.33.n.2. & Suarez d.cap.
37. n.7.& 8. Ratio autem præcipua est,quia domi-
nium,& obligatio quoquo modo requiratur, est de
iure gentium,vt paulo antè docuimus, & constat ex
l.ex hoc iure,ff.de iust.& iur.vbi Bart.& ceteri,aliisque
iuribus citatis initio huius primi casus principalis.
Quare,qood plerique relati à Molin.sen. d.lib.1.c.8.
num.30.& lib.4.cap.3.n.8. cum duob.seqq.& probati à
Gabr.d.concl.7.n.1.Principem posse sioe causa reuo-
care simplex priuilegium, accipiendum est in futu-
rum,seu quoad effectus, quos postea potest habere,
non autem quoad dominium alicuius rei ex eopri-
uilegio etiam simplici quæsitum. atque hæc distin-
ctio satis est de mente Foller.in sua prax.censual.ver-
bo,& submissionis cuicumque foro,n.37.quem refert ad
eum se remittens Rodolph.d.n.168.Subdit denique
Peregr.d.art.52.n.133.pro tertio membro prædictæ
568. proximæ suæ distinctionis,quòd,† si dominiom,vel
obligatio processit ex aliis causir ioris cioilis inter
priuatos,veluti,vsucapiooe,præscriptione,sententia,
artogatione,legitimatione,& huiusmodi; tunc,cùm
dominium ex his causis proueniens non mioùs desi-
nat esse iuris gentium,noo poterit Princeps directò
illud tollere;poterit tamen forsan per rescriptum de
plenitudine suæ potestatis restituere primum domi-
nium aduersùs sententiam,præscriptionem, & vsu-
capionem,declarando sententiam oullam, & inua-
lidam,vel noo habere vim iudicati;ante autem exe-
cutionem illius,non pòst;Rot.decis.909.part.3.lib.3.
in nouiss. diuers. vel etiam concedere vlteriorem ap-
pellationem; & sic etiam declarare vsucapioné, vel
præscriptionem non esse decursas;vt ibidem tradit ex
iis etiam,quę idemmet adduxit d.tract.de iur.& priu.
fisc.tit.bannit.restit.qua recup.n.53.58.& 59.ac pręterea
ratio esse potest, quia sicut per sententiam, & præ-
scriptionem non acquiritur ius certum, cùm per eã
quis illud acquirere potuerit, quod suum oon erat,
omnino gratis,& iniustè,hoc est,contra domini vo-
luntatem:sic per huiusmodi restitutionem,vel decla-
rationem,aut concessionem non tollitur,quio iterũ
aduersarius præscribere, ac sententiam pro se obti-
nere possit:atque adeò cùm non certitudinariè, sed
causatiuè tantùm iuri alterius præiudicet, poterit
Prioceps illud tollere, iuxta tradita post alios per
Gabr.d.concl.1.n.25. & quoad sententiam facit text.
in l.quod semel,ff. de decret. ab ordin.fac. cum simil.ibi
per gl.allegat.quoad præscriptionem autem idé sen-
tiunt plerique relati à Lud.Rodolph. d.cap.6.n.158.
vers.ideo,seu in princ. licèt ipse vers. attamen nos dici-
mus.cum seq & n.159. post alios id solùm admittat
in futura præscriptione,seu non completa, non au-
tem in præterita,& completa.idque valde probabile
est,quia præsertim oeque directè,neque per indire-
ctum potest Princeps rollere dominium alicui quæ-
situm,vt post Ruio.Dec.Bellon. Boss. & Surd. tradit
Rodolph.eod.c.6.ampliat.3.seu n.155.quoad arroga-
tioné verò, & legitimationem nó admitterem opi-
nionem Peregr. nisi cum limitatione Dec.cons.198.
vbi rescriptum respecto narratorũ posset argui sur-
repetitium;vel ante aditionem hereditatis,post dela-
569. tionem.nam commuoior est sententia,† posse Prio-
cipem de pleuitudine potestatis iuri adeundi here-
ditatem iam delatam competenta derogare;vt ex cõ-
muni tradit Molin. sen. d.lib.2.c.7.n.30. & ratio est,
quia tunc reuocabiliter acquisitum est ius, non autẽ
irreuocabiliter, iuxta ea,quæ non multò antè ex Pe-
regr.alios allegãte diximus.ad idémque est optimus
text.in l.pretia rerum,ff.ad leg.Falcid.vbi habetur,he-
redem institutum non dici locupletiorem ante aditã
hereditatem;& in l.substitutio,ff.de acq.rer.domin.vbi
Paulus I.C.Substitutio,ait, quæ nondum competit,
extra bona nostra est.licèt contrariũ senserit Fortun.
in l.Gallus,§.& quid si tantùm,col.132.ff.de lib.& posth.
cum quo sentire videtur Couar.d.c.8.§.9.n.9. omni-
no verò sentit Molin.iun.d.disp.174.concl.4.vers.con-
trariam tamen sententiam.Pariter illud tutum non est,
quod infert Peregr.d.n.135.† Principem,si quando- 570.
que expediret,posse pro motu animi sui de soprema
potestate declarare,ex solo actu aditionis hereditatis
hereditatem non fuisse quæsitam, seo dominium
translatum;& sic etiam in casibus,in quibus ipso iu-
re citra factum hominis domioium transfertur ab
vno in alium;vel cioilis possessio,vt per constitutom
possessorium precarium,vel statutum de continoã-
da possessione.nam hoc est expressè tollere ius tertio
quæsitum secuudùm dominium, vel possessionem:
quod vtrũque est de iure gentiũ, vt soprà initio hu-
ius prioris casus principalis ex ipso quoque Peregr.
docuimus;vbi etiam ex eodem ostendimus, Princi-
pem non posse id,quod iure gẽtium alicui licèt sub-
dito quęsitum est,ab eo tollere sine causa.Rectè au-
tem idem Peregr.d.n.133.in fin.post Aret.& Felin.in
c.nouit,de iudic.ac Natt.cons.512.n.21.tradit,quòd,si
Princeps noo dominium,sed ius aliquod immouita-
tis,præeminentię,aut nundinarum transtulisset,pos-
set illud de suprema sui potestate reuocare:id quod
etiam apertè sentit Rodolph. d.n.168.post Foller. in
sup.cit.n.37.ac post alios Suarez d.lib.8.de legib.c.37.
n.10. & 11.iuncto n.4.& 7.in princ. Sicut etiã rectè
docet idem Peregr. d.art.52.n.134. ea,quæ de domi-
nio hac in re dicuntur,† de possessione quoque sta- 571.
tuenda esse,quæ & ipsa iuris gentium est,ex quo do-
minium prodiit,l.1.in princ.ff.de acquir.poss.§.singulo-
rum,Instit.de rer.diuis. com aliis adductis sup. initio
huius casus,& per Rodolphin.d.c.6.n.169.ipsúmque
Peregr. d.art.52.n.127.& 134. mox citat. vnde bene
infert n.135.Principem,& fiscales Principis pro spo-
liata possessione conueniri posse ad illius restitutio-
nem: quod ibidem vsque ad n. 143. latiùs declarando
prosequitur. num. autem 144. transeuodo ad secun-
dum membrum principale,seu primæ diuisionis hu-
ius prioris casus principalis, vbi nimirum agitur de
iure quęsito quòd sit merè iuris positiui;concludunt,
inquit,communiter scribentes omnes,† Principé ex 572.
suprema potestate statuere, & rescribere posse ad-
uersùs ea,quæ sunt iuris positiui etiam sine causa, l.
Princeps ff.de legib.l.1.ff.de constit.Princip. §.sed quod
Principi,Instit.de iur.natural.gen.& ciu.cap. proposuit,
de concess.praben. Innoc. & Canon. omnes in c.qua in
Ecclesiarum,de constit.vbi Felin.n.78.Dec.n.40. cum
aliis à Peregr.alleg. d.n.144. quod & forcasse volue-
runt Doct. relati à Gabr. d.tit.de iur. quæs. non tollen.
concl.1 n.18.in princ.dum tradiderunt,quòd Princeps
potest sine causa tollere domioium quæsitum artifi-
cio iuris ciuilis,vt colligere licet ex Bald.in l. rescri-
pta,quæst. 3.C. de precib. Imperat.offeren. quem idem
Gabr.refert d.n.18. vers. contrariam autem opinionem.
illud verò confirmat Peregr.d.art.52.n.145.num.au-
tem 146.ex eo,quòd actiones iuris ciuilis sunt,iuxta
gl.& Bart.d.l.ex hoc iure,& ibi latè Iason. n.47.& 49.
infert post Alex.Ias. & Dec.l.3.§ si is,pro quo,ff. quod
quisque iur.Principem per suum rescriptum de pleni-
tudine

573. tudine potestatis † tollere posse actionẽ priuato cõpetentẽ personalem, realem, & hypothecariam: & ex glos. *ibid.* communiter recepta, & Curt. sen. *consil.* 50. *n.* 144. *& seq.* concludit, exceptiones, & replicationes, quia iuris ciuilis inuenta sunt, à Principe de plena potestate tolli posse. Ac denique in materia legati, & fideicommissi, post Alex. *consil.* 2. *n.* 59. *vol.* 1. infert Principẽ per rescriptum tollere posse fideicommissario, & legatario actiones ex fideicõmisso, & legato competentes. Sed quoniã hæc opinio dura nimis videtur, & cõtra eam, præter multos Doct. allegatos à Gabr. *d. n.* 18. *vers. contrariam a. opinionem,* (quos, vt mox diximus, ita esse intelligendos, colligitur ex Bald. *ibid.* citat. à Gabr.) tuetur Pinell. *in rubr. de resc. vend. part.* 2. *n.* 9. cuius fundamenta non omnino tollit Peregr. *d. art.* 52. *n.* 148. *ac* 149. licèt enim priuilegium lex quædam priuata sit, tamen facilius, & fauorabilius ius alterius tollitur per legem, quàm per priuilegiũ; vt suprà admonuimus, ex adductis quoque ab ipso Peregr. *d. tract. de fideic. art.* 24. *n.* 21. quod & alij voluerunt citari à Rodolph. *d. cap.* 6. *num.* 165. Ideo præter illud temperamentũ, quod ad eam opinionem idemmet post alios adhibet *d. art.* 52. *n.* 147. vt nimirũ, licèt Princeps auferre alicui possit actiones iure ciuili inductas, prout sunt formæ agendi, non tamen omnino deneganda est illi iustitia: & idcirco absque formali actione, officio iudicis per viã manus regiæ iure gentium cognitæ iustitiam cõsequetur: & illud, quod insinuat *d. n.* 149. *&* 150. vt aliqua saltem causa, licèt leuis, aut præsumpta requiratur in Principe tollente actiones alteri ex iure ciuili competentes; dum ex communi interpretum distinctione tradit, quòd in dubio in istis, quæ sunt iuris ciuilis, præsumptio est, quòd Principis motus ad sic rescribendũ non processerit, nisi ex aliqua iusta causa in his autem, quæ iuris gentium sunt, vt tollãtur oportet de iusta causa constare: quam rem nos latiùs prosequuti sumus *cap.* 6. *q.* 1. *concl.* 3. tertium quoque temperamentum ad priorem sententiã adhibendum est, de quo post alios Ant. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 19. dum contrarias opiniones, de quibus *d. n.* 18. ita ad cõcordiam reducit, vt posterior asserens, Principem sine causa tollere non posse dominium, seu ius quæsitum de iure ciuili, procedat vbi illud ius quæsitum habet annexam æquitatem; prior verò asserens, tolli posse, procedat vbi tale ius non habet annexã æquitatem. atque hoc temperamentum pene idẽ esse puto cum eo, quod affert ipsemet Peregr. post alios *d. art.* 52. *n.* 150. vt prior opinio recipiẽda sit in iis, quæ ratione quadam ciuili, vel ex proprio motu Principum constituta, & ordinata fuere: at verò, vbi lex canonica, vel ciuilis, (atque adeò etiã ius, seu actio ex ea quæsita,) fundata esset in aliqua ratione descendente à iure diuino, aut iure gentium, vel à dictamine rationis naturalis; tunc dispensatio aduersùs eiusmodi legem debet esse cum causa, alias dissipatio esset: vnde, inquit, inferunt, quòd per rescriptũ non poterit sine causa tolli actio alicui quæsita ex contractu; quia ratio iuris gentiũ dictat, pacta seruari. & idem, subdit post alios, videtur in actione quæsita per vltimam volũtatem: nam & ratio iuris diuini, & naturalis suadet, vltimas volũtates defunctorum exequi debere: atque idcirco concludit, Principes de plenitudine potestatis absque causa non posse tollere ius realiter quæsitum ex testamentis, & fideicommissis, siue testamenta, & fideicommissa sint de iure gentium, siue de iure ciuili. Et hæc de primo casu principali distinctionis propositæ a Peregr. *d. artic.* 52. *n.* 126. cùm nimirum agitur de iure quæsito.

Secundus autẽ casus principalis ab ipso *ibid.* propositus, qui est de iure quærẽdo, ab eodem *d. art.* 52. *n.* 151. subdiuiditur in duos. nã aut hoc ius prouenit à lege, aut ab hominis dispositione. Et quidem cùm prouenit à lege, (nimirum immediatè, ac directè, &
per se,) fatẽtur, inquit, auctores, † Principẽ de abso- 574.
luta sua potestate impedire posse ante ius quæsitũ, ne ex causa iuris ciuilis acquiratur: atque ideo in vita patris potest legitimare spurium in præiudicium agnatorum succedentium ab intestato: immo etiam post delatam hereditatem, ante tamen aditam, Princeps poterit spurium legitimando illum præferre in successione, quoniam ius adeundi delatum venientibus ab intestato interim non est in bonis. *l. pretia rerũ, ff. ad l. Falcidiam, & l. substitutio, ff. de acq. rer. dom.* quæ tamen iura, cùm loquantur de institutis, & substitutis, potiùs ad sequentẽ casum de hominis dispositione pertinent, quàm ad præsentem de iure quærendo, proueniente ex lege. in quo tamen præter Doct. à Peregr. allegatos *d. n.* 151. vbi id satis tuetur, & à contrariis defendit; inde inferens, Principem inhibere posse, ne ex legato, & fideicõmisso ipso iure acquiratur dominium, quod ex auctoritate legis acquiri solet, *l. à Titio, ff. de furt.* cum suis concord. per eundem alleg. *n.* 130. *circa init.* illud ipsum admittit quoque post alios Couar. *lib.* 3. *var. resol. c.* 6. *n.* 1. *vers. tertiò apparet, cum seq. & n.* 2. *&* 3. *in princ.* iuncto *n.* 7. *vers. tertiò non obstat, cum trib. vers. seqq.* nec Rodolph. *d. tract. de supr. seu absol. Princ. potest. c.* 6. *ampl.* 2. seu *n.* 154. dum se remittit ad hanc Peregr. distinctionẽ de iure quærendo. & satis confirmari potest ex text. *in l. quæris, ff. de natal. restituen.* vbi Scæuola I. C. quærẽti, an ingenuitatis iure vtatur is, quẽ Imperator natalibus suis restituit, respondit, quòd ea res nec dubitationem habet, nec vnquã habuit; quia exploratum est, ad omnem ingenuitatis statum restitui eum, qui isto beneficio Principis vtatur. Vbi autem agitur de iure quærendo ex hominis dispositione: tunc, siqui-
dem tractetur † de iure in futurum non adhuc ordi- 575.
nato, videtur, inquit Peregr. *d. art.* 52. *n.* 152 Principẽ per suum rescriptum inhabilitare aliquem posse, ne ab alio valeat acquirere, ex *l. cum pater, §. filiam matrẽ, ff. de legat.* 2. *l. is, cui bonis, ff. de verb. oblig. & l. ex ea, ff. de postulan.* Bart. *d. l.* 1. sub *n.* 32. *vers. aut statutum est prohibitiuum,* & alij communiter, *C. de sum. Trin.* Roman. *cons.* 19. & Tiraq. *de leg. connub. glos.* 8. *q.* 26. *n* 216. eadémque ratione poterit habilitare inhabilẽ. vtrumque autem sentit Rodolph. *d. n.* 154. dum præd. Peregr. distinctionem quoad omnia sequi videtur. & à fortiori id sentiunt, quos citabimus pro posteriori membro secundi ex duobus casibus statim proponendis. si autem tractatur de iure quærendo in futu-
rum † ex hominis dispositione de præterito: tunc 576.
Peregr. in sæpiùs *cit. art.* 52 *n.* 153. ait, occurrere posse disceptationem in duobus casibus: quorum alter est, cùm Princeps fideicõmissum in totum euertit; veluti quia heres rogatus sit post mortem suam restituere Titio; Princeps autem per suũ rescriptum ex certa scientia, & de plenitudine potestatis liberauit heredem ab onere fideicommissi: & tunc, cùm non agatur de iure realiter quæsito, videri illud à Principe tolli posse, quia faciliùs præiudicatur in iure quærendo, quàm in quæsito, latè Dec. *in l. sermus, n.* 9. *C. de pact.* Curt. iun. *cons.* 147. *col. vlt.* Crauet. *cons.* 114. *n.* 13. & in his terminis sic sensisse Alex. *cons.* 2. *n.* 42. *vol.* 1. Dec. *cons.* 624. *col. pen.* & magis in specie eundẽ Dec. *cons.* 269. ante *n.* 16. *& cons.* 390. sub *n.* 10. *&* 15. licèt contrariũ in fideicõmissis clare senserint Fulg. Rom. Corn. & Ias. *d. l. si testamẽtum, C. de test.* Ar. Pinel. *in repet. l.* 2 *in prima part. rubr. cap.* 2. *num* 18. *C. de rescin. vend.* Couar. *d. cap.* 6. *n.* 5. 6. *ac* 7. & apertiùs *n.* 9. *vers. nec principalis huius quæstionis*; atque in feudalibus Alc. *cons.* 9. *num.* 18. *lib.* 3. Verùm pro priori opinione

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

est bonus text. *in l. pretia rerum, ff. ad leg. Falcid.* vbi institutus ante aditionem hereditatis non dicitur locupletior factus; & melior *in l. substituto, ff. de acq. rer. domin,* vbi Paulus I.C. ait, substitutionem, quæ nondum competit, extra bona nostra esse; *& l. qui autem, ff. quæ in fraud. credit.* vbi substitutus repudians delatam sibi hereditatem, non dicitur alienasse. faciuot & fortiùs ea, quæ in casu principali præced. dicta sunt de iure quæsito. Alter casus secundùm Peregr. *d. art. 52, num. 154.* est, cùm Princeps
577. non in totum euertit fideicommissum, sed † alium substituto præponit. & hunc pariter subdiuidit *eod. num. 154. & 155.* in duos. nam aut Princeps agit contra expressam testatoris dispositionem; veluti quia testator vocauit legitimè natos, vel de legitimo matrimonio, vel etiam vocauit masculos; Princeps autem ex certa scientia, ac de plenitudine potestatis legitimauit naturalem, aut spurium, volens, quòd ab intestato, ex testaméto, & in fideicommissis succedat, perinde, ac si ex legitimo matrimonio natus esset, ad alterius exclusionem; vel feminas admisit: & hoc casu Principem sic rescribere non posse in præiudicium alterius nati de legitimo matrimonio, vel etiam in præiudicium heredis grauati, contra testatoris voluntatem, determinauit Dec. *cons. 357. ad fin. & cons. 557.* Couar *d. cap. 6. num. 7. vers. eadem quidem ratione, cum duob. seqq. & num. 9. vers. tertiò deducitur,* Pinell. *d. cap. 2. n. 19.* & alij à Peregr. *ibid.* cit. *& art. 23. num. 45.* necnon *art. 24. num. 44.* præcipuè Molin. *lib. 1. de Hispan. primog. cap. 8. num. 31.* licèt contrarium senserint Dec. *d. cons. 269. 390. & 624.* atque alij relati à Molin. *d. cap. 8. num. 28. & 29.* ac Peregr. *d. art. 24. num. 21. & art. 52. num. 154. in fin.* Aut Princeps non rescribit aduersùs expressam testatoris voluntatem, sed aliquem habilitat ad eius volũtatem; veluti quia testator in conditione, vel dispositione posuisset filios masculos legitimos, & naturales; Princeps autem ex certa scientia, & de plenitudine potestatis legitimasset naturalem, aut spurium, eum habilitãdo ad successiones omnes tam ex testamento, quàm ab intestato, & per fideicommissum, ad quas vocantur legitimi, & naturales. nam sic legitimatus, inquit Peregr. *d. art. 52. num. 155.* succedet ad exclusionem substitutorum; & præsertim si Princeps in legitimando sic expressisset: latissimè Alex. *d. cons. 2.* vbi de legitimatione facta à Papa, & inter subditos etiam parte non citata; & absque aliqua causa sub *n. 41. 58. & 60.* Dec. *d. cons. 269. ante num. 16.* & est communis conclusio, vt per eundem Peregr. *d. tract. de fideic. art. 23. num. 39. vsque ad 43. num. 46. cum seq. ac num. 68. vsque ad 75.* vbi id latiùs comprobat, ac declarat. & quoad non subditos, maximè non recognoscentes superiorem in temporalibus, qui legitimationem pro suis filiis à Romano Pontifice requirant, text. est *in cap. per venerabilem, in princ. vers. quod autem, & §. videbatur autem, vers. insuper, qui fil. sint legit.* Peregr. verò in sæpiùs *alleg. art. 52. n.*
578. *156. cum seq.* latiùs tractat, † an à decreto, rescripto, vel priuilegio, per quod tertius hac in re læditur, detur aliquis recursus, seu per aliquod remedium tertius grauatus grauamen reparare possit. sicut *n. 158.* iunctis iis, quæ tradidit *art. 23. num. 19. & 20.* fusiùs
579. agit, † an Papa, & Imperator, aliique Principes supremi, vel Comites Palatini ab iis creati possint in terris infeudatis Ducibus, Marchionibus, & aliis Principibus rescribere, & priuilegiare in præiudicium tertij, vbi etiam hi Principes infeudati in suis dominiis iura imperij quæsierint.

Nos verò antequam ad sequentem conclus. de potestate iudicum in derogando fideicommissis accedamus, duo nequaquam prætermittenda hoc loco censuimus; quorum alterum, nimirum de Principibus inferioribus, quod ad derogationem fideicommissorum pertinet, medium quid est inter hanc, & seq. concl. vtrumque verò præsentis concl. continet declarationem.

Declaratur ergo primò, vt † ex causa publicæ vtilitatis possit aliquando etiam Princeps inferior, 580.
hoc est, recognoscens superiorem derogare fideicommisso aliqua saltem ex parte; quoniam inferior à Principe potest ex causa rem vni auferre, & alteri dare; vt ex multis auctoritatibus tradit Alex. *consil. 216. col. antepenult. vers. item respondeo, lib. 2.* quem refert, ac sequitur Peregr. *d. art. 52. num. 128. ad fin.* & quoad priuationem ad tempus re sua sentiunt etiam in Officiali non pauci laudati à Gabr. *d. tit. de iur. quæsit. non tollen. concl. 2. n. 7. & 8.* & in perpetua priuatione puræ facultatis, seu licentiæ operãdi aliquid contra ius, cuiusmodi sunt immunitates, & alia priuilegia his similia contra Io. Fabr. *in l. iussio, C. de Iudæ.* & Ruin. *cons. 230. n. 9. vol. 1.* quos sequitur Gabr. *d. tit. de iure quæs. non tollen. concl. 7. num. 9.* satis probat & à contrariis tuetur Soarez *d. lib. 8. de legib. cap. 37. num. 12. vsque ad 16.* Ceterùm in perpetuum priuare priuilegio, quod consistit in translatione dominij, aut iuris, non potest inferior supremo Principe, seu Princeps recognoscens superiorem, vt colligitur ex tradita à Suar. *vbi supra,* iunctis *num. præced.* ac per nos suprà *cap. 5. quæst. 3. concl. 1. circa initium,* & apertè sentiunt Doctores relati, & probati à Gabr. *d. concl. 2 num. 12.* qui sic intelligit Doct. *ibi* allegatos tenentes, quòd inferiores Principes non possunt priuare subditos dominio rerum suarum, hoc est de recognoscentibus superiorem; Doctores autem per eum citatos *num. 13.* asserẽtes, etiam inferiores à supremo Principe posse ex causa publicæ vtilitatis perpetuò priuare subditum re sua, intelligit de Principibus inferioribus Imperatore, qui tamen in sua terris obtinent vicem Imperatoris. idipsum etiam constat ex adductis à Couar. *epist. de sponsal. part. 2. c. 6. §. 9. num. 9. 10. & 11.* & Peregr. *d. tract. de iurib. & priuil. fisc. tit. bannit. & damnat. restit. quæ recup. num. 7. cum duob. seqq.* necnon *d. tract. de fideic. art. 23. n. 57. ac d. art. 52. num. 156.* Prædicto autem *num. 57.* id temperat quoad Palatinos, & alios habentes iurisdictionem, & potestatem legitimandi à supremo Princi-
pe, † nisi in sua concessione specialiter expressum 581.
sit, vt derogare possit iuri tertij: quod & post alios tenet Gabr. *d. concl. 2. num. 13. & lib. 6. commun. concl. tit. de legit. concl. 6. num. 8. 9. 13. 14. ac 15.* quod declarat *numer. 10. cum duob. seq.* Paritérque id temperandum erit iuxta omnes limitationes, quas *d. cap. 5. q. 3. concl. 1.* ad eam concl. attulimus; præsertim verò consentiente eo, ad cuius fauorem fideicommissum relictum fuit, ex generatim hac in re de vltimis voluntatibus traditis *eod. cap. 5. quæst. 1. concl. 7.* & quoad fideicommissa, ex *l. quoties ab omnibus, C. de fideicom.* Atque hinc est, quòd Excellẽtissimus Senatus Med. qui in iis tantùm, quæ iustitiam concernunt, Regis Catholici potestatem obtinet; ita concedere consueuit facultatem bona fideicommisso subiecta alienandi, vt priùs intimentur preces vocatis ad fideicommissum, & siquidem hi consentiant alienationi faciendæ, id concedatur quoad præiudiciũ ipsorum tantùm, & eorum heredum: si renuant, non concedatur, nisi magna aliqua vrgeat necessitas; & tunc alienantes tenentur tot alia bona æquiualentia fideicommisso supponere. In fideicommissis autem transuersalium non dispensat nisi perrarò, & habita magna causæ cognitione. Quòd si petatur dispẽsatio vel alienationis bonorum fideicõmisso ascendentis subiectorũ, ad hoc, vt pretium in aliorum bonorum emptione,

emptione vocatis vtiliorum conuertatur, vel per-
mutationis cũ aliis bonis commodioribus, vel aliam
ob causam rationabilem exprimitur fundus acqui-
rendus, deinde sumuntur super vtroque fundo in-
formationes; & si ex eis appareat fideicõmissi con-
ditionem reddi meliorem, auditis ad hæc omnia
ipsis vocatis, & iis aut consentientibus, aut dissen-
sus causam iustam non afferẽtibus, solet dispensari.

582. Declaratur secundò, vt † quilibet Princeps me-
rè secularis siue supremus, seu in temporalibus non
recognoscens superiorem, siue etiam inferior, seu
superiorem pariter in temporalibus recognoscens
in casibus quibus suprà diximus eum derogare posse
fideicommissis, possit id dumtaxat facere quoad fi-
deicommissa profana, seu ad causas profanas reli-
cta, & constituta, non autem quoad constituta, &
relicta ad causas pias; id quod satis comprobatur ex
iis, quibus de legatorum, & generatim de vltima-
rum voluntatum commutationibus idipsum docui-
mus suprà *cap. 5. quæst. 2. conclus. 2.* iuncto eo, quod
iam sæpiùs admonuimus, ac satis etiam ostendi-
mus, præsertim verò *quæst. præced. concl. 1. prope fin.*
quòd fideicommissi derogatio species quædam est
commutationis vltimæ voluntatis; atque à genere
ad speciem validè sumitur argumentum: vnde et-
iam limitationes, quas *ibi* attulimus, huic quoque
declarationi poterunt applicari. An verò, & quan-
do possit Princeps derogare fideicommissis, conce-
dendo, vt possint certa bona fideicommissaria alie-
nari, aliis eorum loco etiam ob priuatam vtilita-
tem subrogatis, dicemus infrà hoc eodem cap. *quæst.*
6. concl. 2. vbi de specialibus causis derogationis fi-
deicommissorum agendum nobis erit. Nunc autem
ad reliquas præsentis quæst. conclus. transeamus.

DVODECIMA CONCLVSIO. Magistratus
583. inferior, seu iudex † licèt regulariter nequeat fidei-
commisso derogare; aliquando tamen potest. Prior
pars conclus. probatur; quoniam regulariter solus
Princeps legata relicta ad vnum vsum licitum, &
possibilem in alium conuertere potest; *l. legatum,*
ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. & Clem. quia contin-
git, in princ. de relig. dom. idque præter Doct. vtrobi-
que, adnotarunt etiam scribentes *in cap. nos qui-*
dem. & cap. tua nobis, de testam. & nos latiùs osten-
dimus suprà *cap. 5. quæst. 7. & 11. conclus. 1. circa ini-*
tium. Posterior autem pars huius concl. probatur
tum ex eo, quod post alios tradit Gabr. *d. tit. de iur.*
quasi non tollen. concl. 2. num. 7. & 8. posse Officialem
propter publicam vtilitatẽ priuare ad aliquod tem-
pus dominum re sua: tum ex casibus, in quibus he-
res grauatus potest per alienationem fideicommis-
so derogare, superiùs per nos relatis *quæst. 3. concl.*
4. & multis seqq. licèt enim plerumque necesse non
584. sit, † quòd iudex in ea suam interponat auctorita-
tem: valde tamen vtile est, & expediens, præsertim
in casu alienationis bonorum pro solutione æris a-
lieni ipsius testatoris; vt inter alios tradit Peregr. *d.*
tract. de fideicom. artic. 40. num. 24. & generaliter in
casibus priuilegiatis, & in quibus de iure concedi-
tur alienatio rerum fideicõmisso subiectarum, sen-
tit *art. 42. num. 94.* atque adeò idem dicendum erit
in casu transactionis, de quo suprà hac ipsa quæst.
concl. 5. vers. quintum casum principalis, & notab. 2. cum
sequentib. expedit enim in ea interpositio decreti iu-
dicis, pro quo valde præsumitur Alex. & alij *in l.*
sciendum, ff. de verb. obligat. cum multis adductis per
Oct. Simoncell. *tract. de decret. tit. 7. inspect. 3. num. 37.*
& 41. vsque ad 46. & Redoan. *tract. de reb. Eccl. non*
alien. quæst. 20. num. 75. 77. ac 162. cum seq. & q. 48.
num. 11. & 15. & decretum constituit iustum posses-
sorem *l. iustè possidet, ff. de acquir. vel emitten. poss.* cum
Io. Petr. Moneta de commut vlt. volunt.
simil. immò in alienationibus bonorũ Ecclesiæ, vel
minorum † decretum huiusmodi necessarium erit: 585.
prout de rebus ac bonis minorum est text. *in l. magis*
puto, §. ne passim, ff. de reb. eor. &c. l. 1. & toto tit. C. de
præd. min. sin. decret. non alien. in alienationibus autem
rerum Ecclesiæ vel exigitur decretum strictè sum-
ptum, vt voluit Innoc. *in cap. 2. n. 1. de transact.* & Sa-
lic. *in l. præses, n. 3. C. eod. tit.* vel certè auctoritas supe-
rioris, quæ est loco decreti, & ab eo parum differt,
cap. dudum, & *ibi* Doct. *de reb. Eccl. non alien.* Simon-
cell. *d. tract. de decret. in præf. n. 41. & 61.* Redoan. *d.*
tract. de reb. Eccl. non alien. quæst. 23. num. 7. cum. seq. &
quæst. 45. num. 38. & 39. quod etiam colligitur ex text.
in cap. Abbatibus, de reb. Eccl. non alien. cap. 1. & 2. eod.
tit. in 6. & Clem. 1. eod. tit. & quoad transactionem su-
per re Ecclesiæ, constat ex text. *in cap. de cetero, &*
cap. veniens, de transact. & quòd iudex certis in casi-
bus possit, aliquibus etiam debeat decretum, seu au-
ctoritatem suam interponere super relicto, seu le-
gato, ac fideicommisso alimentorum, aliquid circa
illud immutando, atque adeò ei derogando, constat
ex *l. cùm hi, in princ.* iuncto *§. eam transactionem, §. si*
cui nummus, & §. si ad habitationem ff. de transact. quo-
a §§. simul cum *§. vult igitur, & §. si præter, cum seq.* ad
id ponderauimus suprà *cap. 5. quæst. 3. concl. 2.* vbi et-
iam ex eod. text. *d. l. cùm hi,* diximus, de quo iudice
hoc intelligendum sit, ac de quibus alimentis, quid-
que alimentorum appellatione veniat: ac denique
quomodo se gerere debeat iudex vbi legatum reli-
ctum est ad certum vsum illicitum, vel licitum, sed
pecunia relicta ad eum non sufficiat. Denique præ-
sens conclusio ex eo probatur, quod de sententia iu-
dicis circa maioratum, seu primogenium, quomo-
do ei deroget, tradidimus *quæst. præced. huius e. concl.*
1. ad fin. vers. sextus autem, & postremus, præcipuè post
Molin. sen. *tract. de Hispan. primog. lib. 4. cap. 8.* & Mo-
lin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 647.* quod quidem
maximè ad rem nostram de fideicommissorum de-
rogatione deseruire potest; tum quòd maioratus
valde similis est fideicommisso familiæ relicto, im-
mo eius quædam quasi species, vt constat ex addu-
ctis per nos ex iisdem auctoribus *d. quæst. præced. sup-*
pos. 1. ante med. tum quòd fundamenta pro maioratu
allata *in d. vers. sextus autem, & postremus,* potissimùm
sumpta sunt vel ex speciali materia fideicommissi,
vel ex generali rerum inalienabilium, & vinculo ali-
cui subiectorum; quale est illud, quòd † res alienari 586.
prohibita ex sententia alienabilis efficitur, *l. 3. §. item*
quæri potest, ff. de reb. eor. qui sub tutel. & cur. sunt, ibi;
nam & hîc valebit alienatio propter rei iudicatæ
auctoritatem; & aliis iuribus per Molin. sen. alleg.
d. cap. 8. num. 1. præcipuè verò ex *l peto, §. prædium, ff.*
de legat. 2. vbi est casus in legato, seu fideicommisso
particulari. & quale est illud, vnde præsens nostra
conclusio ampliatur, quòd nimirum, † quando lis 587.
agitur cum vero, & principali contradictore, à cu-
ius iure ceterorum ius pendet, isque succumbat, ac
victus sit, ceteri quoque in ea victi censentur, qua-
tenus ius ceterorum à iure illius pendebat, ideóque
licèt nec citati, nec conscij fuerint, sententia lata in
primum, & præcipuum, nocet in consequentiam ce-
teris, & parit etiam aduersùs illos exceptionem rei
iudicatæ; vt post alios plurimos tradidit Conarr.
pract. quæst. cap. 13. num. 5. & 6. Tiraq. *tract. de nobil.*
cap. 37. numer. 2. cum seqq. & tract. de primogen. quæst.
35. num. 17. ac 18. latiùs *in tract. res inter alios act. n. 5.*
Molin. sen. *d. cap. 8. num. 3. & 4.* ac iun. *d. disput. 647.*
n. 2. & 3. ex quibus Doct. ab his relatis multi in spe-
cie de fideicommisso loquuntur, asserentes, senten-
tiam latam contra heredem, aut primum fideicom-
missarium nocere, ac præiudicare sequentibus, seu

succeſſoribus, præſertim verò poſt alios Tiraq. *d. num.* 5. & Couar. *d. num.* 6. *circa initium*, necnon
Peregrin. poſt alios *d. tract. de fideicommiſſ. artic.* 53.
num. 40. 49. & 50. *cum tribus ſeqq.* mouentur ferè omnes per text. *in l.* 1. §. *quatenus*, *verſic. denunciare*, & *verſ. denunciari*, *ff. de ventr. inſpic.* ibi; denuntiari autem oportet iis, quos proxima ſpes ſucceſſionis contingit, vtputa primo gradu heredi inſtituto, non etiam ſubſtituto: necnon ex *l. ex contractu*, *ff. de re iud. l. ſi patroni*, §. *vlt. ff. ad Trebell. l. ſi ſuperatus*, *verſic. atqui*, *ff. de pignor. l. ingenuum*, *ff. de ſtat. homin. l. auus*, §. 1. *ff. de liberal. cauſ. l. Papinianus*, §. *fin. l. qui repudiantis*, §. 1. & *l. ſi ſuſpecta in princip. ff. de inoffic. teſtam. l.* 2. §. *ſolet quæri*, *ff. de hered. vel act. vend. l. facta*, §. *ſi heres*, *ff. ad Trebell. l. ſi à te*, §. *fin.* & *l. ſeq. ff. de except. rei iudic.* ex quibus iuribus, de legatis, ſeu fideicommiſſis, ac ſubſtitutionibus agitur *in d.* §. *quamuis*, *d. l. ſi patroni*, §. *vlt*, *d. l. Papinianus*, §. *fin. d. l. qui repudiantis*, §. 2. & *d. l. ſi ſuſpecta*, & *d. l. facta*, §. *ſi heres*. Atque hæc eſt prima ampliatio huius noſtræ concluſ. quæ ampliatio extenditur, vt procedat, licèt ſententia ſit ſimpliciter abſolutoria; prout contra Soc. iun. *conſil.* 181. *num.* 99. *vel.* 2. tradit Molin. ſen. *d. num.* 3. *circa medium*, poſt Marzar. *in epit. fideicommiſſ. quæſt.* 72. *verſ. ſed aduertendum erit*, & Alciat. *conſ.* 292. *num.* 34. Ampliatur nunc ſecundò ipſa con-
588. cluſio, vt, † vbi duo, vel plures ſint habentes quilibet eorum ius in ſolidum, ſi alter eorum agat, & rem in iudicium deducat, ſententia aduerſus eum lata, quæ in iudicatum tranſierit, conſumit, & perimit ius aliorum; vt ſatis probat Peregrin. *d. artic.* 53. *num.* 41. & 42. tum quia de eadem re, & cauſa non niſi ſemel quæri oportet, *l. licèt*, §. *fin. ff. naut. caupon. ſtabul. l. ſi cui*, §. *iiſdem*, *ff. de accuſ.* tum quia alter ex correis agendo, & litem conteſtando ſibi præoccupat ius actionis, ad text. *in l. fideicommiſſ.* 1, §. *plerumque*, *ff. de legat.* 3. vnde *d. num.* 42. infert poſt Alex. *in l. ſæpe, num.* 15. *ff. de re iud.* quod, vbi eſſent duo collegatarij, aut confideicommiſſarij re coniuncti, ſententia aduerſùs primò agentem lata iure præoccupationis per litis conteſtationem alium confideicommiſſarium excluderet. Am-
589. pliatur tertiò, vt † in indiuiduis ſententia lata pro vno ex conſortibus prodeſt aliis, & è contrario lata aduerſùs vnum aliis obeſt. vt idem Tiraq. *d. tract. res inter alios act. limit.* 23. & Peregr. ſatis oſtendit *eod. art.* 53. *num.* 43. inde inferentes, quòd res iudicata ſuper iure ſeruitutis pro vno, vel contra vnum, ex condominis, confeudatariis, coheredibus, aut confideicommiſſariis, aliis quoque proderit, & oberit.
590. Ampliatur quartò, vt † ſententia ſuper legitimitate alicuius, filiatione, & parentela obtenta aduerſùs legitimum contradictorem faciat ius quoad alios; vt ex *l.* 1. §. *fin. cum ll. ſeqq. ff. de lib. agnoſcen.* poſt Alex *d. l. ſæpe, num.* 51. 60. & 61. alios allegantem, tradit Peregr. *d. art.* 53. *num.* 44. & quoad filiationem latè Tiraq. *d. tract. res inter alios act. limit.* 27. ſen *num.* 63. legitimitatem, ac libertatem, quæ opponitur ſiue ſeruituti, ſiue ingenuitati, poſt alios docet Couarr. *d. num.* 5. & generatim in cauſa ſtatus Tiraq. vbi ſuprà *num.* 54. id autem temperat Peregr. *d. num.* 44. vt ſententia hæc præiudicet quoad habentes ius minùs principale; ſecus ſi haberent par, & æquale cum eo, cum quo ea lata eſt; ex adductis per ipſum *num.* 40. quorum nos mentionem faciemus infr. hac ipſa concluſ. *limit.* 4. Quintò ampliatur, vt non modò ſententia lata cum herede, vel primo fidei-
591. commiſſario afficiat ſequentes, verùm etiam † omnia acta illius iudicij, quoniam regula eſt, acta iis nocere quibus nocet ſententia, *cap. inter dilectos, de fid. instrum. l. ſed & ſi poſſeſſor*, §. *fin. ff. de iureiur.* & *l. lege Iulia*, *ff. de manumiſſ.* Ial. & pleriqne alij, ex quibus hanc regulam confirmat Molin. ſen. *d. cap.* 8. *num.* 5. per quam hanc ampliationem quoad maioratum tenet; quod & facit Molin. iun. *d. diſſ.* 647. *num.* 4. & in fideicommiſſis poſt multos docet Peregr. *d. art.* 53. *num.* 31. & colligitur quoque ex eo, quod idem alios ſecutus tradit *eod. art. num.* 36. probationes, quæ nocent auctori, † nocere etiam ſin- 592.
gulari ſucceſſori. nam fideicommiſſarius etiam vniuerſalis, licèt reſpectu teſtatoris ſit ſucceſſor vniuerſalis, reſpectu tamen heredis eſt ſucceſſor ſingularis, vt ipſemet oſtenderat *num.* 13. ex eo etiam, quod *num. præced.* tradiderat id colligens. Amplia-
tur ſextò, vt † inſtantia cœpta cum primo fidei- 593.
commiſſario, aliòve poſſeſſore fideicommiſſi tranſeat in ſequentes ſucceſſores; ita, vt denuò lis non debeat inchoari, ſed ſequens ſucceſſor in eo ſtatu iudicium ſubire debeat; in quo relictum fuit à poſſeſſore: vt in poſſeſſore maioratus latè probat multis relatis Molin ſen. *d. cap.* 8. *num.* 6. quem ſequitur Molin. iun. *d. num.* 4. & in fideicommiſſis ſentit inter ceteros Marzar. *d. quæſt.* 72. *verſ.* & *de inſtantia*, & poſt alios Peregrin. *d. artic.* 53. *numer.* 18. 19. & 26. id autem vterque Molin. *locis citat.* poſt
Bald. & Ang. extendit, vt † ad hanc inſtantiæ tranſ- 594.
miſſionem non ſit neceſſaria litis conteſtatio, ſed ſufficiat citatio, vel libelli oblatio: licèt de hoc dubitet idem Ang. *in l. tam ex contractibus*, *num.* 4. *ff. de iudic.* ſed idem apertè ſentire videatur Peregrin. *d. artic.* 53. *num.* 30. licèt *num.* 17. ſatis comprobauerit inſtantiam iudicij à litis conteſtatione initium ſumere, præcipuè ex *l. properandum*, *in princip. C. de iudic. Num.* autem 18. ex iuribus & Doctor. tradit, inſtantiam iudicialem actiuè, & paſſiuè tranſire ad vniuerſales iurium ſucceſſores, & in heredem rei. vnde *num.* 19. infert poſt alios, quòd quia fideicommiſſarius vniuerſalis facta reſtitutione verbali per heredem, vel legali auctoritate legis ſuccedit in iuribus hereditariis actiuis, & paſſiuis, vt idem probauit *d. artic.* 53. *num.* 11. & latiùs *art.* 2. *num.* 50. idcirco inſtantia cœpta cum teſtatore actiuè, & paſſiuè tranſibit ad, & in fideicommiſſarium; cœpta verò cum herede non tranſibit in fideicommiſſarium, ex quo poſtremo dicto habemus reſtrictionem huius 6. ampliationis. quod tamen Peregrin. *d. num.* 19. poſt Bart. *in l. Lucius*, §. *rogatus*, *ff. ad Trebell.* intelligit in iudicio perſonali, ſed in iudicio, inquit, reali ſecuta reſtitutione inſtantia tranſit paſſiuè in fideicommiſſarium, cui heres, & hereditas reſtituta fuit, non autem actiuè: nam inſtantia heredis eſt eius actus, & induſtria, ideóque ad fideicommiſſarium citra ceſſionem non ſpectat, *d.* §. *rogatus*, cum aliis per eum adductis *d. artic.* 53. *num.* 12. 15. & 24. pro quo intellectu faciunt quoque alia, quæ idem adducit *numer.* 25. apud quem auctorem *eodem art.* 53. *à num.* 17. *vſque ad* 30. alia pleraque vtilia videri poſſunt in hac materia inſtantiæ quod ad fideicõmiſſum pertinere poteſt: ſicut & de actionibus fideicommiſſariis *à num.* 11. *ad* 15. & de iure excipiendi, *num.* 16. Nos verò ad limitationes præſentis noſtræ concl. tranſeamus.

Limitatur ergo primò, vt † prædicta de præiu- 595.
dicio ſententiæ, ac tranſitu inſtantiæ in fideicommiſſarium accipienda ſint, dummodo poſſeſſor fideicommiſſi diligenter, & bona fide litem proſequatur; ſecus ſi cum aduerſario colludat, vel negligenter ſe geſſerit: prout in poſſeſſore maioratus ex multis iuribus, ac Doctorib. probat Molin. ſen. *d. cap.* 8. *num.* 7. quem ſequitur Molin. iun. *d. diſſ.* 647. *num.* 5. & quoad colluſionem in legatis, ſeu fidei

fideicommissis, præter text. *in l. si seruus plurium,*
§. 1. ff. de legat. 1. & l. à sententia, ff. de appell. quos
Molin. citat *d. num. 7.* est etiam optimus text. *in*
d. l. si suspecta, in princip. ff. de inoffic. testam. subdit
autem vterque Molin. hic *d. num. 5.* ille *num. 8. &*
9. post alios, probata fraude, & collusione, sen-
tentiam non nocere ei, contra quem lata est: frau-
dem verò, aut collusionem eo ipso probari, quòd
principalis victus non curauit deducere iura sua.
quod etiam vtrumque apertè sentit, ac satis com-
probat Peregrin. *d. artic. 53. num. 57. cum seq.* addit-
que Molin. iun. *d. num. 5.* post sen. alios allegan-
tem *d. cap. 8. num.* 10. idem dicendum vbi posses-
sor, contra quem lata est sententia, ab ea non ap-
pellauit, aut supplicauit, vbi appellationi, aut sup-
plicationi locus erat; vel deseruit appellationem,
aut supplicationem interpositam: in his enim ca-
sibus poterit successor appellare, aut supplicare,
vel prosequi appellationem desertam, aut suppli-
cationem: & in legatariis, ac fideicommissariis est
text. *d. l. si suspecta, in princip. ff. de inoffic. testament.*
l. à sententia, & l. si prolusorio, aliàs, *perlusorio, in*
princip. ff. de appellat. & d. l. si seruus plurium, §. 1.
ff. de legat. 1. ac multis citat. tradit Peregrin. *d. art.*
53. *numer.* 54. quoad prosecutionem verò appella-
tionis colligitur ex iisdem iuribus, & expressè ex
d. l. à sententia; vbi etiam subdit Martianus Iuris-
596. consultus quòd legatarij † prosequi possunt appel-
lationem ab herede interpositam, si in fraudem
suam ab eo transactionem factam dicerent. atque
in hoc quoque casu, hoc est, data negligentia, vel
suspicione fraudis in herede, verum est, quod
docet Peregrin. *d. numer.* 54. tempus appellatio-
597. nis † non currere fideicommissario, nisi à die inti-
matæ sententiæ; posseque hunc appellare intra de-
cendium à die notitiæ, licèt quoad heredem sen-
tentia transierit in iudicatum: secus verò non data
huiusmodi negligentia, aut fraudis suspicione;
quoniam tunc sententia contra heredem, vel pri-
mum fideicommissarium, quæ transit in iudica-
tum, parit rem iudicatam etiam contra sequentes,
vt probant iura, & Doctor. non longè ab initio hu-
ius conclus. allegat. & constat ex adductis à Pere-
grin. *d. artic. 53. num. 46. vsque ad 50. & numer. 56.*
præcipuè ex Couar. hanc rem latiùs tradente *pract.*
598. *quæst. cap. 15. numer. 2.* vbi etiam disputat, † an in
casu, quo iudex per iniuriam pronuntiauerit con-
tra heredem ex eius culpa, nec is prouocauerit,
legatarij ac fideicõmissarij sint ipso iure tuti absque
appellatione; ita, vt actionem habeant etiam con-
tra victorem. in quo magis videtur in hanc par-
tem inclinare per text. *in d. l. si seruum plurium, §. 1.*
ff. de legat. 1. & apertiùs *num. 3. in fin.* Peregrin. au-
tem *d. artic. 53. num.* 59. latiùs de culpa distinguit,
licèt dubius. post Bart. *d. §. 1.* & alios. at verò in
casu collusionis heredis, satis id expressum videtur
in d. §. primo, dum æquè de hoc, ac de casu contu-
maciæ heredis, seu omissæ defensionis, dicitur,
quòd nihil hoc nocebit legatariis: cùm tamen in
hoc postremò casu expressè caueatur *in d. l. qui re-*
pudiantis, §. fin. & d. l. si perlusorio, §. item fin. lega-
tarium, & fideicommissarium esse ipso iure tutos
contra sententiam, & rem iudicatam, quæ secuta
est contra heredem qui adesse neglexit: per quos
& alios text. hoc nominatim sentit nonnullos secu-
tus Peregrin. *d. artic. 53. num.* 57. Couar. *d. cap. 13.*
num. 5. in princip. & cap. 15. num. 3. in lib. pract. quæst,
sicut de colludente per text. *d. §. 1.* atque ex aliis
iuribus, & Doctoribus docuit idem Couar. *d. num. 5.*
& 3. Peregrin. *num.* 58. Et hæc de 1. limitat. huius
599. concl. Quæ limitatur secundò, quòd, † si sententia
lata fuisset aduersùs primum agentem ex fideicom-
misso ob aliquod eius particulare factum, puta re-
nuntiationis, consensus, præscriptionis, & huius-
modi, non obstaret sequenti fideicommissario, cui
sic obiici non posset: nam res aduersùs illum iudi-
cata sua nititur causa, & ratione, ideóque ad limi-
tes suos restringitur. ita post Paris. & Ar. Pinell. do-
cet Peregrin. *d. artic. 53. num.* 60. vnde infert *num.*
61. quòd, si per confessionem succumbentis lata
esset sententia, vt quia confessus esset, rem non es-
se fideicommissariam, vel fideicommissi conditio-
nem defecisse, confessio hæc non præiudicat fidei-
commissariis. & *num.* 62. post multos, quòd vbi lis
esset decisa per iuramentum, id non præiudicaret
fideicommissario. ac denique *numer.* 63. infert, su-
stineri posse, † sententiam latam aduersùs here- 600.
dem grauatum, vel primum fideicommissarium,
quia non probauerint, non nocere sequentibus sub-
stitutis; ex Rebuff. *consil. 176. sub num.* 31. Quòd si
probationes fecerint, licèt ea, quæ nocent aucto-
ri, noceant quóque singulari successuri. atque adeò
etiam fideicommissario, iuxta supradicta hac ipsa
conclus. *ampliat.* 5. tamen id accipiendum est † de 601.
eo singulari successore, qui postea successit, non
autem eo, qui antea successisset; vt post multos tra-
dit idem Peregrin. *d. artic. 53. num.* 36. sicut etiam
sententia lata successoribus singularibus ignoranti-
bus, qui ante sententiam causam habebant ab eo,
contra quem lata est, † eis non præiudicat: vt post 602.
Socin. iun. *consil. 49. col. fin. lib.* 2. ex text. *in l. fa-*
cta, §. si heres, ff. ad Trebell. & l. si superatus, ff. de
pignor. docet ipsemet Peregrin. *eodem artic. 53. num.*
46. Atque hæc esse potest tertia limitatio præsentis
nostræ conclus. Limitatur autem quartò, quòd vbi
duo, aut plures ex eadem causa pro portionibus ius
habent, † sententia aduersùs vnum pro iure suo la- 603.
ta non præiudicat alteri; veluti in duobus cohere-
dibus, aut collegatariis: ita Peregrin. *d. artic. 53.*
num. 40. ex text. *in l. sæpe, ff. de re iudic. l. si cum vno,*
ff. de except. rei iudic. l. 2. C. de fid. instrument. & l.
cum duobus, C. de inoffic. testament. Bald. *l. 2. C. qui-*
bus res iud. non noc. & aliis: subditque, idem multò
magis esse, vbi duo non haberent ius ex eadem cau-
sa, *l. si deserta, C. si propt. publ. pens.* glos. *l. cùm mi-*
les, §. 1. ff. ex quibus caus. maior. & horum eam esse
rationem, quia, † vt obstet exceptio rei iudicatæ, 604.
tria requiruntur, identitas personarum, causæ, &
rerum, *l. cùm quæritur, §. fin. & ll. seqq. C. de except.*
rei iudic. vnde infert, † sententiam aduersùs vnum 605.
ex confideicommissariis, aut confeudatariis alteri
pro portione sua in iure suo rei iudicatæ effectum
non parere; idque procedere, etiamsi scierint per
alium causam, & litem agi; ex *d. l. sæpe, ff. de re*
iud. Hanc verò ipsam quartam limit. apertè tenet
quoque Couar. *d. cap. 13. pract. quæst. num. 5. in prin-*
cip. per text. *in l. duobus, ff. de liberal. caus. l. 1. & l.*
patronum, ff. si libert. ingen. esse dicat. Bald. *in l. res*
int. alios act. C. quibus res iud. non noc. Abb. *cap. pen.*
num. 18. de re iud. & Alex. *d. l. sæpe, num.* 60. quo-
rum resolutio, subdit Couar. in hoc etiam tendit, † 606.
vt nihilominus in hac specie quoad ius publicum,
quoad munera scilicet publica, sententia omnibus
aliis prosit, & noceat, quoties causa fuerit examinata
quoad publicum commodum, *l. eum qui, §. in popu-*
laribus, ff. de iureiur. per quem text. *& in l. 3. ff. de*
popul. act. & glos. *in l. 2. C. quibus res iud. non noc.*
& Alex. *d. l. sæpe, num.* 33. idem sentit Peregrin. *d.*
artic. 53. num. 41. Limitatur quintò nostra conclu-
sio, vt sententia lata aduersùs eum, cuius princi-
paliter non interest, † non præiudicet principali: 607.
vt in feudalibus tenet Loffred. *consil.* 10. & in fidei-

commissariis Ar. Pinell, *in repet. l. 1. part. 3. num. 49. limit. 5. C. de bon. matern.* quos ad id refert, & sequitur Peregrin. *d. artic. 53. numer. 45.* cui affine est quod tradit post alios Molin. sen. *d. cap. 8. num. 11.* quem sequitur Molin. iun. *d. disput. 647. numer. 6,* quòd, si viuente maioratus possessore non ipse, sed sequens successor litem mouit aduersùs alium, qui etiam eius maioratus successionem prætendat, ea
608. lis † solis litigantibus præiudicabit: tunc enim iudicium illud inchoatum, actúmque esset non cum illo, cui principaliter ius ad maioratum defendendum pertinebat, sed cum eo, qui post eius mortem successionem in illo prætendebat: secus verò si ea lis à sequenti successore cum ipso maioratus possessore, vel alio ex causa de præsenti tractetur, veluti de rerum maioratus alienatione, vel dilapidatione, aut alia simili causa agatur; tunc enim sequentibus successoribus etiam non citatis præiudicabit; cùm iudicium hoc super iure non futuro, sed præsenti, & inter eos, quibus primo loco defensio competit, inchoatum sit, iuxta supradicta. Alias limitationes, seu declarationes ad hanc nostram conclusionem sumere quis poterit ex Doct. in citat. iurib. atque aliis superiùs allegat. præsertim Tiraq. *d. tract. res inter alios act.* ferè per tot. maximè verò *limit. 19. cum trib. seqq. & limit. 24. & 29.* necnon *tract. de nobilit. cap. 37. ex num. 2. & tract. de primogen. quæst. 35. post num. 17.* Nos verò ad reliquas huius quæst. conclusiones transeamus; quas breuiter explicabimus, nihil enim speciale quoad personas, de quibus in iis agendum est, reperitur vltra id, quod generatim de iis tradidimus *cap. 5. quæst. 4. & seq.* quoad vltimarum voluntatum commutationem.

DECIMATERTIA igitur CONCLVSIO. Papa plerumque fideicõmissis derogare potest. Pri-
609. mò enim poterit illis derogare † quoad loca eius dominio temporali subiecta in omnibus iis casibus, in quibus concl. 11. docuimus, Principẽ sæcularem supremum id facere posse quoad personas, ac res sui dominij: quoniam Papa in locis eiusmodi temporali dominio suppositis, seu, quod idem est, in terris Ecclesiæ idem potest, quod Imperator, aut alius supremus Princeps in terris, ac locis sui dominij; vt satis constat ex text. *in cap. per venerabilem, in princ. vers. præterea etiam,* seu *vers. id autem, qui filij sint legit.* ibi; id autem in patrimonio B. Petri liberè potest Apostolica Sedes efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem: *& §. rationibus igitur,* ibi; non solùm in Ecclesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verùm etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus: vbi inter ceteros adnotauit Card. *notab. 4.* ac post alios Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 48. de constit.* & Peregr. *tract. de iurib. & priuil. fisci, tit. 2.* qui est *de iis, qui iur. fiscal. hab num. 25. & seq.* vbi de communi testatur, cum aliis per nos citat. suprà *cap. 5. quæst. 2. circa initium.* Secundò derogare poterit Papa in certis casi-
610. bus † etiam quoad loca temporali iurisdictioni aliorum Principum subiecta; vt satis colligitur ex postremis verbis *d. §. rationibus igitur,* mox citat. ac præcipuè in casibus illius text. nimirum, cùm requiritur ab eo, qui superiorem in temporalibus non recognoscit, vt satis patet ex *d. cap. per venerabilem, in princip. versic. quod autem, & §. videbatur autem, versic. insuper, cum Rex.* item cùm huiusmodi derogatio veniret in consequentiam dispensationis ad actus spirituales, vt *in d. cap. per venerabilem, in princip. versic. præterea etiam.* Huic valde similis casus, in quo potest Romanus Pontifex derogare fideicommissis in aliorum temporali dominio, est vbi talis derogatio necessaria sit, aut valde vtilis ad spirituale regimen Ecclesiæ, & in ordine ad spiritualia, per ea, quæ de commutatione vltimæ voluntatis in hac specie tradidimus suprà *d. cap. 5. quæst. 4. conclus. 3. ad fin.* sic quando Papa dispensat in radice matrimonij, † huiusmodi fi- 611.
liorum legitimatio valet etiam in terris imperij: vt post alios docet Iacob. Anton. Mart. *tract. de iurisdict. per & int. iud. Eccles. & sæcul. exercen. part. 4. cas. 79. num. 31.* & latiùs Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 7. num. 3. vsque ad 12. & num. 14. vsque ad fin.* necnon Peregrin. *d. tract. de fideicommiss. artic. 23. num. 7. & artic. 24. num. 76. vsque ad 83.* item in iudicio ambiguo; iuxta eundem text. *in d. §. rationibus igitur,* & *ibi* glos. recepta *verbo, certis causis;* vbi etiam exempla huiusmodi certarum causarum affert ex *cap. licet ex suscepto, cap. ex tenore, & cap. ex parte, de for. compet.* nimirum in defectum iustitiæ secularis, vt *in d. cap. licet, in princip. & cap. ex tenore,* latiùs post alios Peregrin. *d. tit. de iis, qui iur. fisc. hab. num. 35.* Item vacante Imperio, vt *in d. cap. licèt ex suscepto, §. liceat tamen;* eo enim vacante administratio pertinet ad Romanum Pontificem, etiam in temporalibus, vt colligitur ex *d. §. liceat tamen,* & apertiùs ex *Clement. pastoralis, §. fin. de re iudic. & Extrauag. Ioan. XXII. vnic. §. 1. ne sede vacan.* ac plerique tradunt, quos retulimus *d. cap. 5. quæst. 4. conclus. 4. limit. 3.* inde colligentes, quòd tunc saltem, cùm imminet talis necessitas commutationis vltimarum voluntatum ab Imperatore facienda, vt eius electio nequeat expectari, poterit Romanus Pontifex vacante Imperio requisitus huiusmodi commutationem facere: atque adeò etiam valebit fideicommissis in eo casu derogare. Et sic præter primum casum suprà positum tres alios casus principales habemus, in quibus potest Romanus Pontifex in alterius dominio temporali fideicommissis derogare. Præterea, & quintò poterit derogare Pontifex Romanus fideicommissis in aliorum temporali dominio, vbi ex consuetudine id acquisierit, vt colligitur ex *d. §. liceat tamen,* cõsuetudo enim tribuit iurisdictionem, *cap. fin. de offic. Archid. cap. cum contingat, de for. compet.* cum aliis adductis suprà *conclus. 9. huius quæst.* non longè ab initio. Sextò derogare poterit in casu *d. c. ex parte, de for. compet.* cùm nimirum agitur de interdicto vnde vi, ad instantiam miserabilis personæ, licet res controuersa feudalis dicatur: nam de ea causa iudex Ecclesiasticus à Sede Apostolica delegatus cognoscit; vt *in d. cap. ex parte.* Septimò poterit † 612.
derogare fideicommissis constitutis ad fauorem causæ piæ & Ecclesiasticæ, per text. *in Clement. quia contingit, in princip. de relig. dom.* vbi habetur Sedem Apostolicam conuertere posse in alium vsum pium ea quæ ad certum pium vsum largitione sunt destinata fidelium, cum aliis quibus id generatim de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. cap. 5. quæst. 5. conclus. 2.* iuncta maximè summa potestate, seu libera administratione, quam in causis piis, & Ecclesiasticis habet Rom. Pontifex; iuxta tradita per Couar. *lib. 3. variar. resolut. cap. 6. num. 7. versic. sic Iurisconsultus,* & allata per nos suprà *d. cap. 5. quæst. 2. conclus. 1. ante medium.* quod tamen ita est accipiendum, vt ad id causa requiratur ex iis, quæ in commutatione piæ voluntatis a Rom. Pontifice facienda adduximus *d. quæst. 4. concl. 2. limit. 1. d. quæst. 2. concl. 1. & c. 6. quæst. 1. concl. 2.* ea verò causa multo maior exigetur, vbi testator disposuit quid agendum de relicto ad piam causam in casu non implementi, & alteri ius quæ-

situm

situm est, præcipuè ex latè traditis per August.
Beroum *cons.* 49. *vol.* 2. Denique poterit Papa fidei-
commissis derogare in terris Imperij, seu in alio-
613. rum temporali iurisdictione † in omnibus casibus,
in quibus de iure potest iudex Ecclesiasticus inter
laicos cognoscere, (modò tamen materiæ, de qua
agimus, adaptari possint;) quos penè omnes con-
gestos habes apud glos. & Doctor. *in d. cap. licèt ex
suscepto, cap. si clericus laicum, cap. ex tenore, & cap.
cùm sit, de for. compet.* Farinac. *tom.* 1. *sue prax. crimin.
quæst.* 8. *à num.* 126. *vsque ad fin.* & Iacob. Ant. Mar-
tam, *in præd. tract. de iurisd. per, & inter iud. Eccles.
& secul. exercen. p.* 2. præsertim *cap.* 1. *vsque ad* 28.
614. licere autem arguere † à potestate exercendi iuris-
dictionem contentiosam ad facultatem exercendi
iurisdictionem voluntariam, aut mixtam, qualis est
derogatio fideicommissorum, satis colligi potest
rum ex eo, quod post alios tradit Dec. *cap. quæ in
Ecclesiarum, num.* 15. seu *col.* 2. *& cap. Ecclesia S. Ma-
riæ, num.* 18. *in non. de constit.* & vtiobique Apostil.
forum statuendi, & iudicandi, seu statutis ligari, &
forum sortiri à pari procedere; iuncto eo, quòd sta-
tuere sit actus iurisdictionis voluntariæ, cùm cita-
tionem vtplurimum non requirat, vt tradunt Doct.
in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in rubr. & cap.
1. *de constit.* necnon *in rubr. & l.* 1. *ff. & C. de legib. &
de constit. princ.* tum etiam ex *d. cap. per venerabi-
lem, §. rationibus igitur*, iuncta glos. recepta, *verbo,
certis causis, qui fil. sint legit.* vbi Romanus Pontifex
arguit à sua potestate exercendi iurisdictionem tem-
poralem in certis causis, seu quoad forum conten-
tiosum in aliorum dominio temporali ad potesta-
tem legitimandi in simili dominio: certum autem
615. est, † potestatem legitimandi vel ad iurisdictio-
nem voluntariam, vel certè ad mixtam pertinere;
cùm plerumque ea exerceri possit absque citatio-
ne, vt constat ex latè tradit. inter cæteros à Perege.
d. tract. de fideicomm. art. 23. & aliis per nos citat.
initio huius cap. præcipuè Iacob. Ant. Marta *d.
tract. part.* 4. *cas.* 79. *circa initium.* citatio autem est
initium iurisdictionis contentiosæ, seu iudicij, *cap.
gratum, de offic. deleg.* ibique Doct. *& in l. & quia, ff.
de iurisd. omn. iud.* cum aliis adductis per And. Gail.
pract. obseruat. lib. 1. *obser.* 48. *&* 74. *num.* 1.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Potest
Concilium generale legitimè congregatum, & post-
616. modum à Romano Pontifice confirmatum † dero-
gare fideicommissis, sicut ipse Romanus Pontifex.
Probatur primò, quia tunc decretum à Concilio
censetur decretum etiam à Papa: nam confirmans
aliquem actum, censetur illum actum facere, *l.* 1. *C.
de vet. iur. enuclean. cap. si Apostolica, de preben. in* 6.
& decreta, atque acta Concilij generalis vim, ac ro-
bur habent à confirmatione, & approbatione Ro-
mani Pontificis, vt latiùs ostendimus suprà *cap.* 5.
quæst. 5. *circa initium*, præcipuè ex *cap. regula vestra,*
17. *dist. & cap. significasti, de elect.* & in specie facul-
tatis dispensandi in votis idem posse Concilium ge-
nerale à Papa confirmatum, quod ipse Papa, docet
Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 38. *num.* 1. quod sanè ad
rem nostram non parum facit; quoniam is commu-
tare votum potest, qui ordinaria potestate in eo va-
let dispensare; vt latè idem Sanchez ostendit *d. lib.*
4. *cap.* 49. *num.* 18. & votum species quædam est
vltimæ voluntatis, ex adductis per nos suprà *cap.* 2.
quæst. 2. *post med.* Secundò probatur ex nonnullis
Conciliorum generalium decretis, in quibus appro-
bantur non modò species quædam non ita propriæ
commutationis vltimarum voluntatis, qualis est
vnio beneficiorum, impositiones pensionum super
beneficiis, nouæ parochiæ intra fines alterius ex
eius redditibus erectio, seu institutio, translatio be-
neficiorũ ab vna ad aliam Ecclesiã, & detractio par-
tis fructuum beneficiorũ pro seminario clericorum
erigendo; de quibus in variis Conciliaribus decretis
per nos *d. quæst.* 5. *concl.* 1. relatis: verùm etiam duæ
magis propriæ vltimarũ voluntatum cõmutationes,
nimirum legatorũ pro certo Missarum numero, seu
ipsius numeri Missarum ad minorem numerũ redu-
ctio, vel etiam in aliquid aliud ad diuinum cultum
& Ecclesiarum vtilitatem pertinens commutatio:
necnon conuersio redituum Hospitalium in alium
vsum eorum institutioni, quæ mitti executioni ne-
queat, proximiorem: de quarum prima habetur in
Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. de secunda *cap.* 8. *de re-
format.* cuius etiam vtriusque decreti summam attu-
limus *d. concl.* 1. sicut autem *ibidem* ex hac paritate
potestatis Concilij generalis à Papa confirmati, &
ipsius Papæ in cõmutandis vltimis voluntatibus in-
tulimus, eas ampliationes, ac limitationes, quas ea
in re de Romano Pontifice *quæst.* 4. attuleramus, ap-
plicandas quoque esse eadem in re ad generale
Concilium: sic in præsenti ex paritate potestatis in
vtroque derogandi fideicommissis rectè inferre
possumus, declarationes in præcedẽti conclus. quo-
ad hanc potestatem de Romano Pontifice allatam
locum etiam habere in Concilio generali: illud
quoque hoc loco addentes, quod *d. concl.* 1. gene-
ratim quoad vltimarum voluntatum commutatio-
nem adiecimus, posse tam Romanum Pontificem,
quàm Concilium generale non modò in certis ca-
sibus permittere, aut præcipere fideicommissorum
derogationem, eámve facere; sed etiam certam
formam tradere, quæ in ea facienda debeat obserua-
ri, prout fecisse videtur Concil. Trident. *d. sess.* 25.
cap. 8. An verò, vel quando † viuente adhuc ipso 617
Romano Pontifice, sed regimini Ecclesiæ adesse nõ
valente, aut naturaliter, vel ciuiliter mortuo possit
Concilium generale fideicommissis derogare, col-
ligi potest ex iis quæ in prædictis casibus de com-
mutatione vltimarum voluntatum *d. cap.* 5. *huius
tract. quæst.* 5. *concl.* 2. generatim diximus. Nunc au-
tem, quod iuxta ordinẽ initio huius quæst. proposi-
tum sequitur, videamus *in seq. concl.* de S.R.E. Car-
dinalium potestate in derogando fideicommissis nõ
quidem vt singulis conuenire potest ratione legatio-
nis, quæ iisdem nonnunquam à Sede Apostolica
committitur; quoniam sub hac consideratione de
illis disseremus *concl.* 16. aut etiam ratione Episco-
patuum, quos aliquando obtinent; de iis enim, vt
sic, agemus *concl.* 20. vbi de Episcopis: neque ratione
suorum titulorum Cardinalatus sacerdotalium &
Diaconalium; de iis namque, vt sic, dicendum est
concl. 22. sed prout Collegium quoddam constituunt,
& quidem amplissimum, ac toto orbe conspicuum.

DECIMAQVINTA igitur CONCLVSIO
sit. Collegium S. R. E. Cardinalium regulariter † 618.
non potest nec viuente, nec mortuo Rom. Pontifi-
ce fideicõmissis derogare. Et quidem quòd nequeat
viuente Pontifice, probatur, tum quia cœtus Car-
dinalium tunc non habet iurisdictionem, seu pote-
statem Papalem, vt de se patet, atque inter cæteros
adnotauit Io. Azor *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2.
quæst. 14. immo nec aliquid statuendi, vt sentit Dec.
in cap. cùm venerabilis, num. 1. *in fin. de except.* tra-
ditque post alios Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 5.
num. 11. *in fin.* nedum contra canones, *cap. inferior,*
21. *distinct. cap. cùm inferior, de maior. & obed.* &
Clem. ne Romani, in princ. de elect. & subsunt legibus,
& canonum statutis, latè Bellenc. *in tract. de charit.
subsid. quæst.* 66. Derogatio autem fideicommissi
quodammodo aduersatur legibus, & canonibus

mandantibus vltimas voluntates mitti executioni, *l. 1. C. de sacros. Eccles. cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. *cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testamen.* cum simil. tum quia in specie regulariter solum supremum Principem posse vltimis voluntatibus derogare, post alios tradit Couar. *d. cap. tua nobis, num.* 7. glos. Card. ac cæteri *in Clem. quia contingit, in princ.* per illum text. *de relig. dom.* Quòd autem nec Sede
619. Apostolica vacante † possit Collegium Cardinalium fideicommissis derogare, probatur; tum quia sacrum illud Collegium tunc non potest circa casus summo Pontifici reseruatos, nisi quod ei conceditur *in cap. vbi periculum*, quod est Gregor. X. §. *eidem quoque, de elect. in 6. & d. Clement. ne Romani, §. initum, eod. tit.* vt notant vtrobique Doctor. Azor *d. lib. 4. cap. 3. quæst.* 1. ac post alios Sanchez *lib.* 2. *sum. cap.* 10. *num.* 44. in prædictis autem iuribus nihil tale habetur. nam *in d. §. eidem quoque,* in quo solo de iis decernitur, quæ ad hanc rem pertinere posse videbantur, illud dumtaxat definitur, quòd Cardinales vacante Apostolica sede in conclaui existentes pro electione Romani Pontificis accelerandа huic prouisioni sic vacent attentiùs, vt se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeò vrgẽs incideret, quòd eos oporteret de Terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel eius parte aliqua prouidere: vel nisi aliquod tam graue, & tam
620. euidens periculum immineret, † quòd omnibus, & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. *in d.* verò *Clem. ne Romani*, postquam in eius princ. Clemens V. ea verba præmiserat: ne Roman. electioni Pontificis indeterminata opinionum diuersitas aliquod possit obstaculum, vel dilationem afferre; nos inter cætera præcipuè attendentes, quòd lex superioris per inferiorem tolli non potest; opinionem adstruere, sicut accepimus, satagentem, quòd constitutio fel. record. Gregorij Papæ X. prædecessoris nostri circa electionem præfatam editam in Concilio Lugdunensi per cœtum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ, ipsa vacante, modificari possit, corrigi, vel immutari, aut quicquam ei detrahi, seu addi, aut dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam eius partem, aut eidem renuntiari per eum; tamquam veritati non consonam de fratrum nostrorum consilio reprobamus: statim *in §.* seu *vers. irritum,* subdit; irritũ nihilominus, & inane decernentes quicquid potestatis, aut iurisdictionis ad Romanum, dum vixit, Pontificem pertinentis, nisi quatenus à constitutione prædicta permittitur cœtus ipse duxerit eadem vacante Ecclesia exercendam. Quare cùm ratio accelerendæ electionis Romani Pontificis vtrobique assignata æquè locum habeat in derogatione fideicommissorum; quæ sanè non est ex iis, quæ inibi à cœtu Cardinalium fieri Sede Apostolica vacante permittuntur; hinc etiam apertè sequitur, regulariter saltem non posse cœtum Cardinalium eo tempore fideicommissis derogare; nisi ea necessaria foret ad ipsius Ecclesiæ patrimonium, eiúsve partem aliquam defendendam; vel vbi, nisi fieret, inde aliquod graue admodum, & euidens periculum immineret: cui tamen periculo, si accideret, quoad Ecclesias quidem particulares satis occurreretur per recursum ad Episcopum, iuxta id, quod suprà *d. cap. 5. quæst. 11. concl. 3.* generatim de commutatione vltimæ voluntatis hac in re ostendimus, quoad Romanam verò diœcesim, seu Episcopatum per Vicarium Vrbis, vbi is à cœtu Cardinalium sede vacante confirmetur; ex iis, quæ hac ipsa in re pariter de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. cap. 5. quæst. 6. concl. 2. ad fin.* vel per ipsius vices gerentem, vbi nullus tunc adsit Vrbis Vicarius: vel sit in conclaui, aliásve absit; vt colligi ex iis potest, quæ scripsimus sup. *d. cap. 5. quæst.* 13. præsertim *conclus. 1. limit. 1.*

DECIMASEXTA CONCLVSIO. Legatus
Sedis Apostolicæ etiam de latere † non potest re- 621.
gulariter fideicommissis derogare. Probatur hæc conclusio iis tribus fundamentis, quibus suprà *cap. 5. quæst. 7. concl.* 1. demonstrauimus, huiusmodi quoque Legatum nõ posse regulariter vltimas voluntates commutare. nam & derogatio est quædam commutatio, & fideicommissum species est vltimæ voluntatis, vt satis ostẽdimus suprà hoc ipso *cap. quæst. 1. post medium, vers. dixi ergo primò, & quæst. 4. concl. 1. in fin.* vbi etiam docuimus, à genere ad speciem validè sumi argumentum.

Poterit autem fideicommissis derogare † in iis 622.
omnibus, & solis casibus, in quibus potest Episcopus id facere, *infr. concl.* 20. recensendis. nam regulariter loquendo id omne, ac solum potest Legatus Sedis Apostolicæ in sua prouincia, quod potest Episcopus in sua diœcesi, vt pluribus relatis tradit Sanchez *tract. de matrim. lib. 3. disp. 28. num. 8. & lib. 8. disp. 6. num. 15. ac disp. 9. num. 15.* ac nos sup. *cap. 5. quæst. 7. conclus. 2. circa initium.* Vnde infertur primò, quòd, sicut dicemus *d. concl.* 20. posse Episcopum fideicommissis derogare in omnibus iis casibus, in quibus id potest iudex ordinarius, seu inferior magistratus; ita in iisdem poterit Legatus Sedis Apostolicæ: nam & hic iurisdictionem habet ordinariam, vt constat ex *cap. 2. de offic. legat. in 6.* hos verò casus colligere licet ex iis, quæ nos hac in re de magistratu inferiore, seu iudice ordinario tradidimus suprà hac ipsa *quæst. concl.* 12. Infertur secundò, quòd, sicut eadem *concl.* 20. ostendemus, posse Episcopum derogare fideicommissis saltem specialibus, seu particularibus, quæ mitti executioni non possunt saltem quoad vsum in iis præscriptum; quòd & satis confirmari potest ex iis, quæ supra *d. cap. 5. quæst. 11. concl.* 2. latiùs adduximus: ita & Legatus poterit; quod etiam suaderi potest ex iis, quæ nos attulimus *d. cap. 5. quæst. 7. concl.* 2. Infertur tertiò, quòd, sicut Episcopus potest fideicommissis saltem particularibus derogare, vbi pro huiusmodi derogatione, quæ Rom. Pontifici sit reseruata, is nequeat adiri, vt *d. concl.* 10. docebimus, & facilè constare potest ex adductis *d. quæst. 11. concl. 3.* sic etiam eodem in casu Legatus iisdem fideicommissis derogare valebit; id quod etiam satis in specie probant, quæ *d. quæst. 7. conclus. 2. ampliat.* 1. de ipso Legato diximus. Infertur denique quòd, sicut potest Episcopus fideicommisso alicui, præsertim particulari ad tempus derogare, vt ex iis satis comprobatur, quæ *d. quæst. 11. concl.* 10. adduximus: ita idem poterit præstare Legatus: pro quo etiam, quatenus Legatus Sedis Apostolicæ præsidi æquiparatur *in d. c. 2. de offic. legat. in 6.* est optimus ad id text. de præside loquens *in l. vnica, C. de expens. lud. lib.* 11. & in specie de Legato sentiunt DD. relati *d. quæst. 7. conclus. 2. ampliat. 3.*

Declaratur verò præsens nostra conclusio, quòd,
† vbi in fideicommissi derogatione à Legato facien- 623.
da non sit ab eo exercenda iurisdictio contentiosa, sed solùm voluntaria, poterit eam facere etiam extra suam prouinciam, modò non in Vrbe Romana: quòd si exercenda sit iurisdictio contentiosa; tunc nonnisi in prouincia existens derogationem poterit facere, vel eam delegare existenti in sua prouincia, licèt ipse extra illam existat; modò delegatum ipse extra eam existens per excommunicationem, vel delegationem suscipiendam non compellat: quæ

omnia

omnia quoad commutationem vltimæ voluntatis ostendimus *d. concl.* 2. *ampliat. vlt. & limit.* 1. & 2. in qua etiam *concl.* 2. latè docuimus, quando dicendus sit legatus, aliúsve, siue ordinarius, siue delegatus vti iurisdictione voluntaria, & quando contentiosa: atque item an impetrans commutationem vltimæ voluntatis, possit vbique ea commutatione vti, maximè extra territorium commutantis: vnde iuxta regulam paulo ante traditam inferri potest ad derogationem fideicommissorum; simúlque ea deseruient plerisque ex seqq. conclus. vbi de aliarum personarū potestate fideicommissis derogandi agemus: ita, vt duos illos articulos hoc loco, aut etiam postmodum in præsenti quæst. repetere omnino necesse non sit, sed potiùs transeundum ad alias huius quæst. conclusiones.

DECIMASEPTIMA igitur CONCLVSIO
624. sic. Pœnitentiaria Apostolica, † licèt attenta eius origine, ac primæua institutione nequeat alicui fideicommisso derogare: tamen iuxta facultatem eidem à Sede Apostolica postea concessam saltem fideicommissis particularibus, seu legatis quoad vsum in eis præscriptum poterit derogare. hodie verò saltem regulariter ea præstare nequit, nisi quoad forum conscientiæ.

Tota præsens conclusio probatur ex iis, quæ generatim de commutatione vltimæ voluntatis hac in re tradidimus *d. cap.* 5. *quæst.* 8. Prima quidem pars ex *ibidem* adductis *conclus.* 1. Secunda verò ex *conclus.* 2. Tertia denique pars ex tertia conclusione *inibi* à nobis proposita, & satis, ni fallor, sicut & reliquæ, confirmata, ac simul declarata: ita, vt ad eas candidum lectorem pro huius eiusdem nostræ conclus. probatione remisisse sufficiat.

DECIMAOCTAVA CONCLVSIO. Con-
625. cilium prouinciale † quamuis regulariter nequeat fideicommissis derogare, poterit tamen aliquando in diœcesibus Episcoporum ad illud conuenientium illis derogare, quibus possent iidem Episcopi. Vtraque pars huius conclus. probatur ex iis, quibus eam vtramque partem quoad commutationem vltimæ voluntatis comprobauimus *d. cap.* 5. *quæst.* 9. *conclus.* 1. & 2. per regulam superiùs traditam, quia derogatio fideicommissi est species commutationis vltimæ voluntatis, valétque argumentum à genere ad speciem, ex alleg. suprà hoc ipso cap. *quæst.* 4. *concl.* 1. *ad fin.* quod autem de Concilio prouinciali congregato ab Archiepiscopo diximus respectu ipsius Archiepiscopi, & Episcoporum illius Concilij, statuendum quoque est proportionabiliter de Concilio nationali, vel regionis, quod Patriarcha, vel Primas congregauit, & ab aliquibus dicitur Prouinciale, respectu ipsius Patriarchæ, vel Primatis, aut Archiepiscoporum, seu Metropolitanorum & Episcoporum ad illud Concilium conuenientium; iuxta ea, quæ nos adduximus *d. quæst.* 9. *conclus.* 2. *in fin. & præmiss.* 2.

DECIMANONA CONCLVSIO. Patriarcha,
626. Primas, & Archiepiscopus, seu Metropolitanus † regulariter non potest derogare fideicommissis constitutis ad fauorem piorum locorum subditorum propriis respectiuè suffraganeis: licèt constituta ad fauorem ipsius Ecclesiæ Primatialis proprius Patriarcha; Metropolitanæ suus Primas; & Episcopalis proprius Archiepiscopus possit in casibus, in quibus potest quilibet Episcopus respectu inferiorum Ecclesiarum sibi subiectarum. Prior pars concl. probatur ex iis, quibus idipsum de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus suprà *cap.* 5. *quæst.* 10. *concl.* 1. præcipuè verò ex *cap. nullus Primas, & cap. conquestus,* 9. *quæst.* 3. *cap. duo simul, de offic. ordin. & cap.* 1. *in princ. eod. tit. in* 6. vbi expressè habetur, Patriarcham, Primatem, aut Archiepiscopum nihil iudicare, agere, aut disponere debere in diœcesibus suorum suffraganeorum ipsis inconsultis. Ex illius autem 1. concl. ampliationibus, ac limitationibus desumi poterunt ampliationes, & limitationes huius eiusdem prioris partis præsentis nostræ conclusionis. Cuius posterior pars satis confirmari potest ex iis fundamentis, quibus nititur concl. 2. prædictæ quæst. 10. ex eius autem concl. declarationibus totidem huius posterioris partis declarationes sumendæ sunt; quas cùm quisque facile per se colligere possit, ne nimis excrescat præsens quæstio, consultò prætermittam.

VIGESIMA CONCLVSIO. Episcopus † re- 627.
gulariter non potest derogare fideicommissis, sed solùm in certis casibus. Probatur, quia regulariter nequit inferior dispensare in lege superioris, siue aliquomodo derogare, *l. fin. C. de legib. & Clem. ne Romani, in princ. de elect.* cuius verba suprà hac ipsa quæst. *concl.* 15. retulimus, cum suis concord. & in specie de Episcopo tradiderunt Doct. à nobis alleg. suprà *c.* 5. *quæst.* 11. *concl.* 1. derogatio autem fideicommissi etiam particularis, seu legati prohibita est à sacris canonibus, dum mandant vltimam voluntatem, & relictum ad pias causas mitti executioni, *cap. vltima voluntas,* 13. *quæst.* 2. *cap. si heredes, cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. Clem. quia contingit, de relig. domib.* cum simil. ex quo, & aliis fundamentis pluribus etiam Doctoribus ad id relatis hanc ipsam nostram conclusionem quoad vltimarum voluntatum commutationem, cuius, vt iam sæpe monuimus, species est derogatio fideicommissorum, latiùs demonstrauimus *d. quæst.* 11. *concl.* 1. cuius extensiones, ac declarationes præsenti quoque conclusioni de fideicommissorum derogatione optimè conueniunt. præcipuos autem casus in variis illius *quæst.* 11. conclusionibus à nobis latiùs explicatos, in quibus Episcopus potest vltimas voluntates commutare, huic eidem conclus. cùm adaptentur, summatim hîc recensere operæpretium duximus.

Primus igitur est, vbi legatum; (quæ quidem siue particularia, siue vniuersalia similibus fideicommissia exæquata sunt, *l.* 1. *ff. de legat.* 1. & *l.* 2. *C. commun. de legat. & fideicom.* cum aliis per nos adduct. sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. *ante med. vers. de nomine autem fideicommissi*;) aliæve vltimæ piæ voluntates mitti executioni non possunt: tunc enim Episcopus eas commutare in aliud pium opus poterit, atque adeò iis saltem quoad præscriptum vsum derogare; vt satis constat ex *cap. nos quidem, de testam.* & Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. & 8. *de reformat.* cum aliis ad id per nos allegat. *d. cap.* 5. *quæst.* 11. *concl.* 2. ex cuius declarationibus, necnon ex *concl.* 4. cum suis ampliationibus, & limitationibus, atque item ex *concl.* 5. *& quatuor seqq.* pariter sumendæ sunt declarationes præsentis conclus.

Secundus casus est, vbi vrgeat magna necessitas derogandi alicui fideicommisso, neque tunc adiri possit summus Pontifex, cui ea derogatio reseruata sit: tum quòd, licèt regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, & Concilij generalis dispensare, vt suprà *d. quæst.* 11. *concl.* 1. ostendimus. potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem aditus non patet; vt post Felin *in cap.* 1. *fallen.* 7. *de constit.* Bald. *in l. omnes populi, num.* 8. *ff. de iust. & iur.* Specul. *tit. de dispensat.* §. *nunc de Episcoporum, num.* 30. & alios tradit Sanchez *lib.* 2. *de matrimon. disput.* 40. *num.* 3. tum ex aliis rationibus, quibus idipsum generatim de commutatione vltimæ voluntatis comprobauimus *eadem quæst.* 11. *concl.* 3. iuxta

cuius

cuius etiam ampliationes, & limitatiunes præsens
casus pariter declarandus est.
Tertius, ac postremus casus; (iis prætermissis,
qui ex *d. concl.* 4. cum suis ampliationibus, atque
item ex ampliationibus *d. concl.* 3. *& tota concl.* 11.
628. formari possent;) is est, quòd poterit Episcopus †
ad tempus fideicommisso derogare siue quoad hoc,
vt per aliquod tempus diuersum quid ab eo, quod
iussit, ac præscripsit testator, obseruatur, etiamsi
iam cœperit ea pia voluntas mitti executioni, vt ex
Marian. Socin. *tract. de oblat. libell.* 19. *num.* 19. *&*
20. Aug. Beroo *cons.* 5. *num.* 39. *vol.* 1. Iacub. Ant.
Marta *tract. de iurisd. per, & inter iud. Eccles. & sæcular. exercem. part.* 4. *cas.* 74. *num.* 5. & M. Ant. Genuen. *in prax. Neapol. cap.* 29. *num.* 5. *&* 6. qui alios
allegant, tradidimus *in cit. quæst.* 11. *concl.* 10. *circa medium*, siue multò magis quoad hoc, vt executio
ipsius piæ vltimæ voluutatis, quæ nondum cœpit
obseruari, ad aliquod tempus ex causa differatur etiam vltra termiuum à iure præscriptum, vt *d. concl.*
10. *in initio*, *& post medium* docuimus, præcipuè ex
Aug. Beroo *cons.* 81. *num.* 7. *vol.* 2. Io. Calder. *cons.*
5. *de offic. Vicar.* Abb. *cons.* 40. *circa med. vol.* 1. Dec.
cap. cum sit Romana, num. 17. *in fin.* iuxta antiq. impress. *de appellat.* Felin. *cap. ex parte, col.* 3. *vers. vnde cogitabam, de constit.* & Iacob. Sbroz *in suo tract. de offic. Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 51. *num.* 1. Huic similis
est casus, quem potissimum ex Lambertin. *in tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 6. *in princ. ac num.* 2.
iuncto *num.* 4. id satis comprobante, confirmaui-
629. mus, † nimirum Episcopus cum patroni consensu,
vel patronus de consensu Episcopi Capellano, qui
iuxta fundatoris voluntatem tenetur iu certo altari,
vel loco celebrare, possit concedere, vt alibi celebret; immo solum Episcopum sine consensu patroni posse durante necessitate, aut magna Ecclesiæ
vtilitate id facere.
630. Quid autem dicendum sit, † vbi Episcopus habeat dominium temporale supremum, vel etiam
non supremum; atque in hoc posteriori casu, si de
iure teneatur fideicommisso alicui derogare, & nolit, ad quem appellandum sit, consulendum erit,
quod circa hunc vtrumque articulum breuiter resoluimus *d. quæst.* 11. *concl.* 12. eadémque postrema,
ad fin. nunc verò ad reliquas huius quæst. conclusiones descendamus.

VIGESIMAPRIMA CONCLVSIO. Ca-
631. pitulum sede Episcopali vacante † derogare potest
fideicommissis, in quibus posset Episcopus de iure
communi. Probatur hæc conclusio, quoniam Capitulum mortuo Episcopo ei succedit in iurisdictione
ordinaria, quæve illi competit de iure communi;
cap. cum olim, de maior. & obed. & cap. vnic. eod. tit. in 6. cum aliis adductis sup. *d. cap.* 5. *quæst.* 15. *ante* 1. *concl.* negari autem nun potest, quòd potestas derogandi fideicommissis, quæ Episcopo in plerisque
casibus præced. concl. relatis competit, ad ordinariam eius iurisdictionem, & à iure communi eidem
attributam spectet. ex quo, & aliis fundamentis
hanc ipsam conclusionem generatim de commutatione vltimæ voluntatis statuimus *in d. concl.* 1. Cuius ampliationes *ibidem* satis confirmatæ præsenti
quoque nostræ cnnclus. optimè conueniunt: ac præcipuè prima, vt idem dicendum sit vbi sedes Episcopalis vacet per Episcopi renuntiationem, translationem, depositionem, vel alia simili ratiune: ac secunda, vt idipsum statuendum sit, vbi Episcopus captus
sit à paganis, vel schismaticis: & illa postrema ampliatio, vt conclusio locum habeat siue in iurisdictione volunraria, siue in contentiosa. Quibus addi
potest illa, quæ desumitur ex pusteriori *parte* 2. *conclus. prædicta quæst.* 10. vt nimirum Capitulum succedat quuque Episcopo in eius ordinaria iurisdictione, licet super ea facta eidem Episcopo fuisset commissio à Sede Apostolica; quia tunc potius excitata
illius iurisdictio ordinaria intelligitur, quàm facta
ei delegatio, iuxta text. *in cap. licet in corrigendis, de offic. ordin.* cum simil. necnon illa, quam colligere
licet ex *d. conclus.* 2. *ad fin.* vt, quod dicitur hac in re
de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ sede Episcopali
vacante, statuendum etiam sit † de quouis alio, 632.
qui tunc loco Capituli à Sede Apostolica deputatus
Ecclesiam ipsam in spiritualibus, ac temporalibus
administret, iuxta text. *in cap. cum nobis olim, de elect. & cap.* 15. *eis, eod. tit. in* 6. *cap. fin. de supplen. neglig. Prælat. cap. vnic. de maior. & obedient. & cap. cum nullus, §. fin. de tempor. ordinat. eod. lib.* Ac denique illa præsentis conclus. ampliatio addi potest
ex *d. quæst.* 12. *concl.* 3. vt hæc conclusio procedat
etiam † in Capitulo Ecclesiæ Cullegiatæ, cui præ- 633.
est Cardinalis ratione sui tituli sacerdotalis, vel
Diaconalis, aut alius Prælatus habens in ea iurisdictionem quasi Episcopalem. Ex priori autem eiusdem 2. conclusionis parte sumi poterit prima limitatio huius nostræ concl. vt nimirum in iis commissionibus derogationis fideicommissi, quæ fiunt Episcopo in casibus, quibus iure communi nequit fi-
commissis derogare, Capitulum ei non succedit,
sed nec in quauis commissione derogationis Vicario Episcopi facta; ex traditis à Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 27. *num.* 33.

Altera limitatio huius concl. colligi potest ex eo,
quod *d. quæst.* 12. *concl.* 3. *in fin.* diximus, vt nimirum
Capitula, seu Clerici Ecclesiarum Collegiatarum,
in quibus earum Prælati non habent iurisdictionem
quasi Episcopalem, sed solùm leuem correctionem,
seu modicam coerctionem, & iurisdictionem in
prædictos suos clericos, derogare nequeant fideicommissis ad eas Ecclesias spectantibus. quare ea
derogatio pertinebit ad Episcopos; aut Episcopali
sede vacante, ad Capitulum Ecclesiæ Cathedralis,
vel eum, qui Capituli loco Ecclesiam Cathedralem
in spititualibus, & temporalibus administrat, iuxta
supradicta.

VIGESIMASECVNDA CONCLVSIO.
Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, aut Diaconalibus, & alij Prælati habentes iure speciali iurisdictiunem quasi Episcopalem in certa parte diœcesis Episcopi, † derogare possunt fideicommissis 634
ad eas Ecclesias pertinentibus, sicut posset Episcopus. Quoad Cardinales probatur hæc conclusio ex
iis, quibus suprà *cap.* 5. *quæst.* 13. *concl.* 1. id docuimus
de facultate commutandi vltimas vnluntates, præcipuè ex *cap. his, quæ, de maior. & obed.* & aliis, quibus *d. quæst.* 13. *circa initium*, ostendimus, Cardinales in suis titulis etiam presbyteralibus, & Diaconalibus habere iurisdictinnem Episcnpalem de iure
communi. Quoad alios verò Prælatos, de quibus in
hac conclusione, probatur tum quia & ipsi in ea
parte diœcesis, quæ ipsorum quasi diœcesis est, habent eandem Iurisdictiunem, quam Episcopi in reliqua diœcesi: prout quoad execntionem vltimarum voluntatum tradunt Doct. communiter *in cap. Ioannes, de testament.* & inter cæteros adnotarunt
Anast. Germon. *tract. de sacror. immun. lib.* 3. *cap.* 9.
à num. 28. *vsque ad* 33. & Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 2. *num.* 12. atque in ea sunt ordinarij & nomine ordinariorum veniunt, vt post alios docet idem
Sanchez *d. tract. de matrim. lib.* 3. *disput.* 28. *num.* 6.
atque etiam nomine diœcesanorum, vt alios secutus
tradit ipsemet *eod. lib.* 3. *disput.* 29. *num.* 16. *vers. ad primam confirmationem.* & nos docuimus *d. quæst.* 13.
statim

statim ante 1. *concl.* tum ex aliis, quibus nos *ead. quaest.* 13. *concl.* 2. id generatim ostendimus de vltimæ voluntatis commutatione. quam conclus. cùm *ibidem* ita extenderimus, vt neque Archiepiscopus, aut alij superiores possint eam commutationem in Ecclesiis, quæ hisce Prælatis subiectæ sunt, facere; limitauerimus autem, modo iidem Prælati prædictam iurisdictionem acquisierint priuatiuè ad Episcopos: eadem quoque extensio, & limitatio ad hanc nostram conclusionem erit admittenda. sicut & ea limitatio, quæ sumi potest ex *d. quaest.* 13. *concl.*
635. 3. vbi ostendimus, † Archidiaconos, & alios Prælatos inferiores Episcopo, qui non habent certam diœcesim, sed solùm quoad certos actus iure speciali, nimirum priuilegio, consuetudine, vel præscriptione acquisierunt in aliqua parte diœcesis Episcopi iurisdictionem, nequeunt vltimas volūtates commutare; nisi huiusmodi iure speciali id quoque in specie acquisierint. statim verò post dictam *conclus.* 3. duo latiùs tradidimus, quæ pro complemento huius etiam conclus. adnotanda sunt. alterum est, quòd illi Prælati iurisdictionem sibi per consuetudinem, vel præscriptionem non acquirant in certa parte diœcesis Episcopi, nisi spatio quadraginta annorum, præcipuè quoad præscriptionem, ex text. *in c. auditis, de præscript.* & *ibi* Doctor. communiter: quoad consuetudinem ex text. *in cap. fin. de consuet.* & glos. recepta *in cap.* 3. *verbo, præscripta, de consuet. in* 6. *& in cap.* 1. *verbo, consuetudine, de offic. ordin. ead. lib.* ex eóque tempore fore etiam deducendum tempus, quo sedes Episcopalis vacauit, aut aliàs Episcopus non potuerit illius ius tueri. Alterum est, quòd postquam illam iurisdictionem siue consuetudine vel præscriptione, siue etiam priuilegio prædicti Prælati acquisierunt, non nisi saltem 30. annorum spatio eamdem amittant.

Vigesimatertia conclusio. Vicarius Episcopi, aut Capituli sede vacante, aut Prælatorum habentium plenam iurisdictionem quasi
636. Episcopalem in certa parte diœcesis Episcopi † nequit sine speciali facultate eum constituentis derogare fideicommissis ad ipsius inferiores Ecclesias respectiuè pertinentibus. Quoad Vicarium Epicopi satis id probatur ex iis, quibus hoc ipsum quoad commutationem vltimarum voluntatum ostendimus supr. *cap.* 5. *quaest.* 14. *concl.* 1. ac præcipuè, quia huiusmodi commutatio est de grauioribus, & arduis, *Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom.* grauiora autem, & ardua nequit Vicarius Episcopi sine speciali eius commissione explicare, *cap.* 2. *de offic. Vicar. in* 6. cum aliis per nos adductis *d. quaest.* 14. *suppos.* 2. Poterit autem, si ad id specialem ab Episcopo habeat facultatem, aut Episcopus in remotis sit; per ea, quæ de commutatione vltimæ voluntatis adduximus *d. concl.* 1. quoad secundum quidem *limit.* 1. quoad primum verò *limit.* 2. De Vicario Capituli sede vacante colligitur ex eo, quod hac in re tradidimus quoad commutationem vltimæ voluntatis *d. quaest.* 14. *concl.* 2. vbi etiam subiecimus, de facto, & reipsa Vicarium Capituli sede vacante eiusmodi facultatem commutandi habere, quia regulariter propter causas *ibi* expressas solet Capitulum in Vicarium, quem tunc constituit, omnem suam potestatem transferre, seu eidem concedere, paucis quibusdam reseruatis. Eandémque conclusionem ita extendimus, vt commissio facta Vicario Episcopi, licèt non in Capitulum, transeat tamen in eius Vicariū, præsertim ex Sāchez *d. lib.* 8. *de matrim. disp.* 17. *num.* 35. Tandem quoad Vicarium Prælatorum habentium plenam iurisdictionem in certa parte diœcesis Episcopi, satis constat ex adductis hac in re per nos *d. quaest.* 14. *concl.* 3. de commutatione vltimæ voluntatis, eum posse derogare fideicommissis, quibus potest eum constituens, si sufficientem ab eo ad id habeat facultatem, hoc est, fideicommissis pertinentibus ad eius quasi diœcesim, atque in iisdem exequi posse commissionem à Sede Apostolica Vicario Episcopi factam: secus autem quoad vtrumque dicendum fore de Vicariis Prælatorum, qui non plenam, sed solùm in aliquibus actibus iurisdictionem quasi Episcopalem iure speciali acquisierunt; nisi fortè specialem hac etiam in re eodem speciali iure in suis Ecclesiis quæsierint. Multa verò alia post eam *concl.* 3. subiecimus ad huiusmodi commissiones pertinentia, necnon de facultate subdelegandi plerumque his commissariis competente: quæ cùm optimè etiam conueniant commissionibus, quæ in hac materia derogationis fideicommissorum fieri possunt, maximè adnotanda sunt, atque hoc loco pro repetitis haberi debent. Sed quoniam ea commemorare, nedum explicare longum esset, pro iis candidum lectorem ad illum locum remisisse sufficit; uósque ad huius quæst. postremam conclus. veniamus.

Vigesimaquarta igitur, & vltima conclusio sit. Prælati Regularium † auctoritate or- 637.
dinaria, & de iure communi nequeunt derogare ficommissis sibi non subditorum etiam quoad proprias Ecclesias. Probatur ex iis, quibus id generatim quoad commutationes vltimarum voluntatum ostendimus suprà *cap.* 5. *quaest.* 15. *concl.* 2. præcipuè ex Nauarr. qui id satis apertè sentit *in Man. confess. cap.* 25. *num.* 138. & laudatur ab Idelphons. Perez *in tract. de anniuers. & Capellan. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 9. expresſè autem Rodriq. *quaest. regul. tom.* 2. *quaest.* 125. *art.* 9. *&* 10. *circa med.* in eadem verò nostra *concl.* 2. nonnulla priuilegia Regularium hac in re ex eod. Rodriq. *d. art.* 125. *cum seq.* & aliis retulimus, vnde habetur prima illius atque adeò etiam huius concl. limitatio. Secunda sumitur ex eo, quod ibidem pro secunda limit. subiecimus, ex latiùs traditis *ead. cap.* 5. *quaest.* 13. necnon sumitur ex hac *quaest.* 5. præsentis *cap. concl.* 22. vt hi Regularium Prælati derogare possint fideicommissis ad suas Ecclesias pertinentibus, vbi quoad eas Ecclesias habeant plenam iurisdictionem quasi Episcopalem. Tertia erit, quòd de iure communi possunt tunc Abbates, & generales Ordinum in suis Capitulis generalibus, quando vel ob magnum Missarum numerum nequit ei satisfieri diebus à testatoribus præscriptis, vel ob tenuitatem eleemosynæ pro Missis celebrandis relictæ non facilè inuenitur, qui huic se muneri velit subiicere: possunt, inquam, re diligenter perspecta, pro sua conscientia in suis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognouerint, statuere circa hæc quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem viderint expedire: ita tamen, vt eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios vsus reliquerunt: vt expresſè cauetur in Trid. Conc. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reformat.* pro cuius decreti explicatione, atque adeò huius tertiæ limit. declaratione, videnda sunt quæ circa illud idem decretum scripsimus *d. cap.* 5. *quaest.* 11. *concl.* 4. *& quaest.* 15. *concl.* 2. *limit.* 3.

De iisdem autem Prælatis Regularium quid possint ex ordinaria sua iurisdictione seu potestate in personas subditas, aut ex delegata vigore priuilegiorum in personas sibi non subditas, hoc est, sæcularium † quoad commutationes vltimarum volunta- 638.
tum non ita proprias, cuiusmodi est votorum, aut iuramentorum irritatio, dispensatio, & commutatio,

atque

atque his similia; videri potest, quod de ordinaria iurisdictione in irritatione, dispensatione, & commutatione votorum quoad regulares sibi subditos attigimus *d. quæst.* 15. *concl.* 1. & Doct. *ibi* allegatis de potestate autem tam iisdem Prælatis Regularium, quàm aliis regularibus non Prælatis quoad sibi non subditos, seu sæculares, id, quod indicauimus *eadem quæst.* 15. *concl.* 3. & Doct. quòs *ibidem*
639. citauimus: præcipuè verò de eorum facultate † circa matrimonialia videndus Sanchez *d. lib.* 8. *de matrimon. disp.* 6. *num.* 28. *cum seq. ac disp.* 16. *à num.* 3. *ad* 11. *& lib.* 10. *disp.* 19. *num.* 2. circa vota & iuramenta eundum *d. lib.* 8. *disp.* 14. *num.* 7. *ac disp.* 16. *num.* 1. 2. *&* 3. necnon *lib.* 4. *sum. cap.* 43. *num.* 4. *vsque ad fin. cap.* & circa aperitionem Breuium sacræ Pœnitentiariæ, eorúmque executionem *d. lib.* 8. *disp.* 34. *num.* 11. *&* 30. Ex quibus finis iam fit huic 5. præsentis cap. quæstioni, cuius nimiam fortassis prolixitatem sequẽtium breuitate compensabimus.

Svmmæ Rervm.

640. *Derogatio fideicommissorum ab inferiore facienda, seu impetranda requirit ad sui iustitiam, & validitatem aliquam causam. & quid in impetranda à supremo Principe; num.* 641. *& seq.*
642. *Natalibus restitui quando quis dicatur.*
643. *Causa derogationis fideicommissorum non necessariò debet obstare eorum executioni, cùm derogatio fit à supremo Principe. & quid cùm fit ab inferiore; num.* 644.
645. *Causa derogationis fideicommissorum non necessariò debet directè continere bonum commune.*
646. *Necessitas aliunde oriens, quàm ex impossibilitate executionis fideicommissi; necnon euidens vtilitas, ac necessitas priuata est sufficiens causa derogationis fideicommissi. sicut etiam vtilitas publica; num.* 647.
648. *Surreptio in tacenda qualitate, quæ de iure, vel stylo curiæ exprimenda est, nullam reddit impetrationem derogationis fideicommissi, licèt Princeps eam æquè facilè concessisset. aliàs solius causa finalis taciturnitas impetrationem vitiabit.*
649. *Falsi expressio tunc solùm vitiat impetrationem derogationis fideicommissi, quando id, quod est expressum, fuit causa finalis concessionis, quia Princeps, aliàs eam non concessisset, vel cum aliqua moderatione.*
650. *Expressio falsæ causæ, vel qualitatis taxatiuè facta vitiat impetrationem derogationis fideicommissi, licèt alias faciliùs concessa fuisset gratia: secus si facta sit demonstratiuè.*
651. *Falsitas vnica causæ etiam impulsiuæ, quæ expressa sit in derogatione fideicommissi, eam vitiat; & quid si ex pluribus etiam finalibus vna vera sit.*
652. *Ignorantia iuris, vel facti in taciturnitate eius, quod exprimendum erat, vel falsa expressione, an, & quando vitiet impetrationem derogationis fideicommissi. & quid, si quis sub dubio vel fideicommissum, vel causam derogationis expressisset; num.* 653.
654. *Taciturnitas veri, vel expressio falsi dolosa, licèt sit causa solius formæ in derogatione fideicommissi, totam gratiam vitiat.*
655. *Surreptio, vel obreptio dolosa non vitiat partem rescripti derogationis fideicommissi omnino separatam: nisi fuisset causa eam quoque partem obtinendi.*
656. *Surreptio, vel obreptio dolosa an in foro conscientia, ante declarationem iudicis vitiet partem connexam derogationis fideicommissi, quæ vitio caruit.*
657. *Surreptio, vel obreptio dolosa circa causam impulsiuam in vna parte rescripti derogationis fideicommissi non vitiat totum rescriptum.*
658. *Expressio alicuius causæ an sit necessaria in impetranda fideicommissi derogatione.*
659 *Impetrans derogationem fideicommissi posteriorem quando prioris mentionem facere debeat.*
660. *Impetrans derogationem fideicommissi an, & quando mentionem facere debeat omnium ipsius vinculorum, seu impedimentorum; & ea in eodem rescripto exprimere. & quid si sit vnum impedimentum oriens ex pluribus capitibus; num.* 661. *aut habeat annexam notabilẽ qualitatẽ, seu circumstantiã; n.* 662.
663. *Impetrans derogationem fideicommissi explicare tenetur prohibitionem derogationis à fideicommittente factam; cum aliquot numer. seqq.*
664. *Princeps potest ex legitima causa commutare vltimam voluntatem non obstante speciali prohibitione testatoris, ne illa commutetur. & quid in maioratu siue eius institutor viuat, siue defunctus sit; isve inhibuerit, ne possessor vti possit facultate etiam motu proprio Principis concessa; & in casu contrauentionis voluerit, maioratum ad sequentem deferri; numer.* 665.
666. *Iurans, aut vouens aliquid facere, ac simul non petere habilitationem iuramenti, aut voti dispensationem; in ea impetranda debet vtriusque iuramenti, ac voti facere mentionem.*
667. *Posterior dispositio continere debet mentionem clausulæ derogatoriæ, aut alterius notabilis, quæ in priori adiecta fuerit, vt ei præiudicet; ac num.* 670. *& quid, si disponens voluit, vt non aliter valeat rescriptum Principis, nisi facta mentione certæ clausulæ, quam dispositioni adiecit; num.* 668.
669. *Geminatio verborum ostendit anxiam voluntatem, & inducitur etiam ex clausulis prægnantibus.*
670. *Princeps licèt possit non obstante prohibitione testatoris, ne heres impetret fideicommissi derogationem fideicommisso derogare; id tamen non censetur velle facere, nisi exprimat.*
671. *Impetrans derogationem fideicommissi contra specialem testatoris prohibitionem, ne ea impetretur, aut impetrans ea vtatur, sub pœna amissionis sequentis in gradu, priùs obtinere debet facultatem impetrandi derogationem, quam ipsam derogationem.*
672. *Error in nomine illius, cui derogatio fideicommissi impetratur, eam non vitiat, vbi alias de corpore, seu illius persona constet. & quid si error contigerit in eius diœcesi; aut illius, contra quem fit impetratio, vel ipsiusmet impetrantis; num.* 673.
674. *Error in vocabulo, vel qualitate omnino accidentali, aut demonstratione rei, circa quam versatur derogatio fideicommissi, vel ipsum fideicommissum, an vitiet derogationis impetrationem.*
675. *Falsa causa apposita derogationi fideicommissi regulariter ipsam non vitiat, nisi adiecta sit per modum conditionis.*

676. *Falsa*

676. *Falsa expressio maioris vinculi loco minoris, vel contra in impetranda fideicommissi derogatione an, & quando ipsam vitiet.*

677. *Mandatum speciale an requiratur in impetranda derogatione fideicommissi per rescriptum iustitia, vel gratia.*

678. *Gratia derogationis fideicommissi, vel commissionis ad derogandum alteri impetrata ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem; & ibi, quid, si impedimentum eius derogandum erat, ad plures pertinebat.*

QVÆRO SEXTO in hoc nono cap. quænam obseruanda sint ab impetrante derogationem fideicommissorum.

Iuxta ordinem, quem in boc, sicut & in reliquis huius tractatus capitibus retinendum initio præsentis cap. proposuimus, vt singulæ horum omnium capitum quæstiones singulis octo prioribus eiusdem tractatus capitibus respondeant: sequitur, vt, postquam in præced. quæst. egimus de personis, quæ fideicōmissis derogare possunt, atque adeò de huiusmodi derogationis causa proxima efficiente, in præsenti quæst. agamus de obseruandis, seu requisitis ex parte impetrantis talem derogationē, atque adeò de illius quasi forma respectu eam impetrantis; acturi *quæst. seq.* de obseruandis ex parte illam concedentis: vt sic habeatur absoluta ea disputationis de fideicōmissorum derogatione pars, quæ ad ipsius formam pertinet. sicut autē *cap. 6. huius tract.* in duabus prioribus quæst. vidimus primùm, an causa aliqua requiratur ad valorem, vel honestatem cōmutationis vltimarum voluntatum; deinde singulas eiusdem commutationis causas sumus prosecuti: sic in priore ea duabus proximis huius quæst. conclusionibus videndum erit, an aliqua causa requiratur ad valorem, vel honestatem derogationis fideicommissi; in posteriori verò singulas huiusmodi causas breuiter recensebimus: in reliquis autem cætera ad hanc quæstionem pertinentia prosequemur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Regulari-
640. ter aliqua causa requiritur † in impetranda fideicommissi derogatione non solùm ab inferiore, verùm etiā à supremo Principe. Et quidem quoad inferiorem supremo Principe ita causam requiri, vt, si nulla subsit causa, non modò illicita sit, sed & inualida derogatio, satis constat; tum ea iis, quibus boc vtrumque probauimus generatim de cōmutatione vltimæ voluntatis sup. *d. cap. 6. huius tract. quæst. 1. cō. l. 1.* ac præcipuè ex Petr. de Vbald. qui id in specie sentit *in suo tract. de canon. Episc. & paroch. cap. 7. num. 37.* sic intelligens text. *in cap. nos quidem, de testament.* ad quod etiam est bonus text. *in l. legatum, ff. de vsu. & vsufr. legat. ac l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* ab eo verò, quod in commutatione vltimarum voluntatum statuitur, optimè inferri ad derogationem fideicommissorum tamquam à genese ad speciem, docuimus cùm alibi sæpe, tum *quæst. 4. huius cap. concl. 1. ad fin.* id quod semel pro singulis huius quæst. conclusionibus admonuisse sat erit. tum
641. à fortiori ex iis, quibus idem nunc ostendemus † de ipso supremo Principe siue sæculari, siue Ecclesiastico. In cuius derogatione licèt minor causa sufficiat, quàm ab inferiore; aliqua tamen requiratur; sicut in commutatione vltimæ voluntatis ab eodem supremu Principe facienda probauimus *d. cap. 6. quæst. 1. concl. 2.* circa initium quidem quoad hoc, ne illicita sit, potissimùm ex text. *in l. si donationem, C. de reuocand. donat. & l. si testamentum, C. de testam.* & ibi Bald. *in fin.* quem sequitur Felin. *in cap. nonnulls, num. 20.* eiúsque Apostillat. *de rescript.* quoad hoc verò,

Io. Petr. Moneta de commut vlt. volunt.

vt valida sit, *eadem concl. 2. ante med. vsque ad fin.* vbi in specie multos id sentientes retulimus, qui & alios allegant; præcipuè autem Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 6. num. 6. in princ. & num. 7. vers. sexto hanc sententiam*, Lud. Molin. sen. *tract. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 8. num. 31. lib. 2. cap. 7. num. 32. cum seq. & lib. 3. cap. 3. num. 10.* & Michael Crall. *tract. de success. §. 1. num. 8.* atque in terminis derogationis fideicommissi, præter Molin. sen. mox cit. & Molin. iun. *de inst. & iur. tract. 2. disp. 174. concl. 4. 5. & 7. ac disp. 649. num. 1.* est de mente Peregr. alios allegantis *in tract. de fideicom. art. 52. num. 125. & 127. cum seq.* iuncto etiam *num. 150.* inter cætera ex text. *in l. quærus*, sed voluit allegare *l. interdum, in fin. ff. de natalib. restituen.* ibi; ideóque Imperatores non facilè solent quemquam natalibus restituere, nisi consentiente patrono. vel *l. nec filio*, aut *l. patrono*, vbi quid
simile habetur. dicitur autem quis † natalibus resti- 642.
tui à Principe, cùm is natalibus restituitur, in quibus initio omnes homines fuerunt, vt ait I.C. *in d. l. interdū*; (hoc est, de iure naturali, quo omnes homines liberi sunt, *§. ius autem gentium, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* vt exponit glos. recepta *ead. l. interdum, verbo, initio*;) non in quibus nascitur, siue quia seruus natus sit, vt *in eadem l. interdum*, dicitur; siue quia tunc libertus sit, vt in casu *l. nec filio*, siue libertinus, vt est casus *in d. l. patrono*, quæ est fin. *ff. eod. tit.* semper enim ille restitutus ingenuus fit, & habetur pro nato ingenuo, vt constat ea *d. l. interdum, l. quærus, & l. fin. ff. eod.* Ad idem etiam, vt derogatio fideicommissorum à supremo Principe sine causa fieri non possit, sunt alia, quæ hac in re adduximus *quæst. præced. concl. 1. ante med.* ex qua, ac simul *d. concl. 2.* aliquot huius concl. declarationes facilè colligūtur. An verò, & quando causa præsumatur vbi Princeps supremus vel inferior commutationem vltimæ voluntatis atque adeò derogationem fideicommissi facit, aut alteri committit, constat ex iis, quæ quoad Principem supremum de boc tradidimus *d. cap. 6. quæst. 1. concl. 3.* quoad inferiorem autem *concl. 4.*

SECVNDA CONCLVSIO. Causa deroga-
tionis fideicōmissorum † non necessariò debet eo- 643.
rum executioni obstare, aut cōmune bonum directè cōtinere, sed sufficit necessitas aliunde oriens, quàm ex impossibilitate rei, seu executionis: vel euidens vtilitas siue publica, siue etiam aliquando priuata. Hæc cōclusio, vt de se patet, plures babet partes: quæ singulæ probantur ea ferè singulis conclusionibus, quas circa hæc quoad vltimarū voluntatum cōmutationem proposuimus, ac satis, ni fallor, confirmauimus *d. cap. 6. quæst. 2.* Prima enim pars, quæ est, causam derogationis fideicommissorum non necessariò debere illorum executioni obstare, seu incompossibilem esse cum eorum executione, ita, vt illud, quod dispositum fuit, aut nullo modo, aut valde difficile possit impleri: probatur ex iis, quibus *d. quæst. 2. concl. 1.* idipsum generatim de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus, ex eo inter cætera, quòd aliàs sequeretur nullam vltimæ voluntatis commutationem fieri posse, nisi ex causa necessitatis orientis ex parte eius, quod fuit dispositum, quia illud executioni demandari nequaquam, aut non nisi cum magna difficultate possit: cùm tamen in aliquibus saltem casibus ad id sufficiat non modò causa necessitatis aliunde prouenientis, vt *in d. quæst. 2. concl. 3. & 4.* docuimus; verùm etiam euidentis vtilitatis tum publicæ, tum priuatæ, vt *d. conclus. 3.* necnon *2. & 5.* ostendimus.

Requiritur autem quoad † inferiores derogantes 644.
regulariter causa obstans executioni; seu necessitas ex parte rei dispositæ, quæ vel nullo modo, vel cum

magna difficultate eaecutioni mitti possit, vbi fideicommissum sit principaliter ad fauorem priuatæ personæ; aut certe eius consensus tunc exigetur: per ea, quibus id de commotatione similum vltimarum voluntatum docuimus *d. cap. 6. quæst. 2. conclus.* 1. oon loogè ab initio, *vers. hoc tamen quoad inferiores.*

Secunda pars huius conclusiouis, quòd nimirum
645. huiusmodi causa derogationis fideicommissorum † non necessariò debeat commune bonum directè continere; sed aliquando saltem sufficiat, vt illud indirectè respiciat, quatenus bonum partis redundat in booum totius: probatur, quoniam idipsum docuimus *d. quæst. 2. concl.* 2. de commutatione vltimæ voluntatis, præcipuè ex adductis à Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 19. num. 1. & lib. 4. sum. cap. 45. num.* 13. ac Suarez *lib. 6. de legib. cap. 18. num.* 18. necnon ea *l. legatum, ff. de vs. & vsufr. legat. l. cùm hi, §. transactionem,* iuncto *§. si cui, ff. de transact. cap. nos quidem, de testam.* & Conc. Trid. *sess. 22. cap. 6. de reformat.* & suadetur ex iis, quæ de sufficieotia nonnumquam priuatæ vtilitatis ad eandem commutationem faciendam tradidimus *eadem quæst. 2. concl. 5. circa medium,* maaimè ea *d. §. transactionem,* iuncto *d. §. si cui, l. legatam, in fin. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinen. l. ex pollicitatione,* iuncta *l. si cui, §. sed si quis, ff. de pollicit.* necnon ex *§. si autem legatum, auth. de Eccles. tit. collat.* 9. necoon ex Coocil. Trid. *sess. 25. cap. 4. & 8. de reformat.* Ex quibus, & aliis *ibidem* allegat. ac *d. conclus.* 3. satis etiam confirmata manet
646. tertia pars huius concl. hoc est, † sufficere necessitatem aliunde orientem, quàm ex impossibilitate executionis; ac simul etiam quinta pars, quæ erat, sufficere aliquando priuatam vtilitatẽ ad fideicommissorum derogationem: quod & in hac specie est de mente Petegr. *in tract. de fideicomm. art. 52. num. 128. circa initium*; & post alios tradit Lud. Rodolphin. *in tract. de supr. seu absol. potest. Princip. cap. 6. num.* 146. & 149. satisque colligi potest ex casibus, in quibus auctoritate legis derogatio fideicommissorum fit, latiùs per nos explicatis suprà *quæst. 3. huius cap. concl.* 4. & multis sequentib. ea excepta, quæ causa dotis, vel donationis propter nuptias contingit, iuxta *auth. res, quæ, C. comm. de legat. & fideicom.* & in corpore, vude sumitur, nimirum ex *§. quamobrem, auth. de restit. & ea, quæ par. in vndec. mens. collat.* 4. vtrobique enim tradit Imperator, eam derogatioocm fieri ob publicam vtilitatem, illis verbis; ea enim, quæ communiter omnibus prosunt, iis, quæ specialiter quibusdam vtilia sunt, præponimus: vnde hæc derogatio potiùs ad confirmationem quartæ partia huius eiusdem conclusionis pertinet: licèt etiam concernat priuatam vel necessitatem, eius nimirum, cui ea bonia fideicommissi dos coostituenda est, aut restituenda; vel certè vtilitatem tum eiusdem, tom illius, cui ea iisdem bonis donatio propter nuptias constituitur. Vt autem, iuxta id, quod *d. quæst. 3. huius cap. conclus.* 22. hoc loco nos facturos polliciti snmus, eos casus, in quibus ob priuatam necessitatem bona fideicommissi alienari possunt, atque adeò ei derogatur, ab illis casibus secernamus, in qnibus idipsum fieri ob ptioatam vtilitatem potest. Et quidem ad necessitatem priuatam primò spectat casus ille, quem latiùs declarando etiam proseeuti sumus *præd. quæst. 3. conclus.* 4. vt bona fideicommissi, aliis liberis non extantibus, alienari possint, ac debeant pro solutione æris alieni, seu debiti cum tertiis creditoribus contracti, & aliquando etiam pro eo, quod idem testator eum ipso eius herede contraxerat, immo & nonnumquam pro solutione debitorum ipsiusmet heredis durante eius vita. Secundò ad eamdem priuatam necessitatem pertinet casus ille, de quo nos fusius *ead. quæst. 3. conclus.* 6. oimirum, vt præd. alienatio, ac derogatio fieri possit pro impensa funeris fideicommittentis. Tertiò, cum res fideicomoussariæ, nisi alienentur, essent periturae, aut deteriorea futuræ; vel tunc sint per se steriles, & infructuosæ, aut nimis onerosæ, ac fortuitis casibus subiectæ; de quo tertio casu nos egimus *d. quæst. 3. conclus.* 9. Quartò, pro impensis ab herede factis in tuendis cæteris rebus fideicommissariis: de quo *conclus. 12. eiusdem 3. quæst.* Quintò, alienari possunt bona fideicommissi pro alimentis filiorum ipsius fideicommittentis, eorúmque familiæ, iuxta latiùs per nos *ibid.* tradita *conclus.* 13. vbi etiam id declarauimus. Seatò pro redimendo ab hostibus filio fideicõmittentis. Quibus pro septimo, & octauo casu, iuxta id, quod paulo antè admoouimus, addi potest alienatio ad constituendã dotem potissimùm filiæ ipsius fideicommittentis, vel eam restituendam eiusdem filiæ, vel alterius dotatæ heredibus: de quorum priori casu latè disseruimus *d. quæst. 3. conclus.* 16. de posteriori autem *conclus.* 17. licèt vterque magis principaliter publicam necessitatem, vel vtilitatem contineat, vt pariter non multo antè docuimus ex *d. auth. res, quæ,* & corp. vnde sumitur. omnino autem pro postremo casu ponendus est ille, de quo fusè egimus *præd. quæst. 3. conclus.* 19. cùm bona fideicommissaria iuris auctoritate alienantur pro assignanda, seu deducenda legitima siue descendentium, siue etiam ascendentium. Ad vtilitstem verò priuatam primò pertinet ea bonorum fideicommissi alienatio, atque adeò eiusdem fideicommissi derogatio, quæ à iure permittitur pro solueodis, seu præstandis legatis per fideicommissum à testatore alicui tertio relictis; & aliquando etiam pro relictis ipsi heredi, quæ prælegata vocant, iuxta id, quod pluribus declarando tradidimus *ead. quæst. 3. conclus.* 5. Secundò ad eamdem priuatam vtilitatem illud pertinet, quòd heres grauatus alicui restituere quicquid de hereditate supererit, potest iuris auctoritate res huiusmodi fideicommisso subiectas alienare ex causa permutationis rerum, vel cõmutationis pretij in alias res vtiliores, aut magis cõmodas: qua de re fusiùs egimns *d. quæst. 3. concl.* 7. Tertiò cùm fit diuisio bonorum fideicõmissariorum inter coheredes grauatos fideicommisso: de quo casu diximus *concl.* 8. Quartus casus ad eamdem priuatam vtilitatem pertinens est, quem prosecuti sumus *ead. quæst. 3. concl.* 15. cùm nimirum alienatio bonorum fideicommissariorum permittitur pro impensa studiorũ, vel militiæ ad cõmodum filij eiusdem fideicõmittentis; quod tamen *ibid.* declarauimus. Pro sexto verò casu ex bis, quæ ad priuatam vtilitatem pertioent, addi potest alienatio à iure permissa pro constitueoda per maritũ, aut alium heredem fideicõmisso grauatum donatione propter nuptias dotanti futurã eius vxorem, aut ipsimet se dotanti, iuxta *d. auth. res, quæ,* cum aliis per nos allegat. *d. quæst. 3. concl.* 18. quamuis & hic casus publicam vtilitatem, & quidẽ magis principaliter contineat, vt superiùs non multo antè ex *d. auth. res quæ,* & ex corp. vnde sumitur, ostendimus. Omnino verò inter hos casus ad vtilitatem priuatam pertinentes ponendi sunt illi, qui septimi, & octaui, eiúsque postremi loco sint, cùm nimirum heres ex bonis fideicõmisso vniuersali subiectis potest quartam Trebellianicam detrahere; de quo nos fusiùs hanc rem declarando egimus in sæpiùs memorata *quæst. 3. præsentis cap. conclus.* 20. & ea fideicommissis particularibus, seu legatis deducere potest quartam, quam Falcidiam appellant, iuxta id, quod latè tradidimus *ead. quæst. 3. conclus.* 21. & hæc quoad huius

quintæ

quintæ partis præsentis conclusionis confirmationem; quam ideo ante quartam eiusdem concl. partem cõfirmauimus, quoniam ita exigebat connexio, & coniunctio, quam hæc ipsa quinta pars & eius comprobatio cum tribus præcedentib. eiusdem præsentis conclusionis partibus, earúmque confirmatione habebat. Iam igitur ad quartam illius partem comprobandam postremo loco, cùm sola reliqua
647. fit, accedamus; † quòd nimirum ad derogationem
fideicommissorum sufficiat causa publicæ vtilitatis. Ea verò patet tum à fortiori ex eo, quod modò docuimus, ad id sufficere bonum indirectè tantùm redundans in bonum publicum, & aliquando ipsam solam priuatam vtilitatem: tum etiam ex iis, quibus *d. cap. 6. quæst. 2. concl. 3. & 5.* in priori eius parte idipsum de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus; præcipuè ex Couar. post alios *lib. 3. var. resol. cap. 6. num. 6. in princ. ac num. 7. vers. sextò, hanc sententiam, & vers. vltima ratio, ac num. 9. vers. quartò, hinc quæritur*, Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 6. princ. art. 1. num. 6. in fin.* post Dec. *cons. 121. col. 2. in fin.* atque in materia fideicommissi sentit post alios Peregr. *d. art. 52. num. 128.* in maioratu autem, qui proximè ad fideicommissum accedit, tradit Molin. sen. *de Hispan. primogen. lib. 3. cap. 3. num. 20. & lib. 4. cap. 3. num. 1. 2. 5. 28. & 36.* ac Molin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 174. concl. 5. & disp. 649. n. 2.* tum denique ex *d. auth. res, quæ, C. de fideicom.* & ex corp. vnde ea sumitur, hoc est, *§. quamobrem, in auth. de restitut. & ea quæ par. in xi. mens. post mort. vir.* prout eos text. ponderauimus sup. *hac ipsa conclus. ante med.*

Tertia conclusio. Surreptio in tacenda qualitate, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda
648. est, † reddit nullam impetrationem derogationis fideicommissi, licèt eam Princeps æquè facilè concessisset: aliàs solius causæ finalis, non autem impulsiuæ tantùm, taciturnitas eam impetrationem vitiabit, licèt, si Princeps veritatem impulsiuæ sciret, gratiam difficiliùs concessisset. Prior pars conclusionis probatur ex iis, quibus in impetratione commutationis vltimarum voluntatum, & cuiusuis alterius gratiæ id ostendimus suprà *d. cap. 6. quæst. 3. concl. 1.* quoad qualitatem necessariò exprimendam de iure; *concl.* autem 2. quoad qualitatem exprimendam de stylo Curiæ. Posterior verò pars concl. patet ex iis, quibus idipsum pariter in impetratione prædictæ commutationis, aut alterius gratiæ comprobauimus *d. quæst. 3. concl. 3.* præcipuè ex text. *in cap. postulasti, de rescript.* necnon *cap. fin. de fil. presbyt. in 6.* iuncto text. *in cap. dudum, §. nos igitur, de preben. eod. lib* cum aliis ad hoc adductis à Sanchez *lib. 8. de matrimon. disp. 21. num. 17. cum seq.*

Vnde autem dignosci possit, qualitates ita conducere ad gratiæ concessionem, vt iis expressis superior gratiam non concederet; & alia, quæ ad huius conclusionis declarationem pertinere possunt, sumenda sunt ex iis, quæ statim scripsimus post *d. concl. 3.* necnon *conclus. 5.* per tot. præsertim quod attinet ad clausulam motus proprij, & clausulam, ex certa scientia, earúmque vim, & effectum: de qua etiam vtraque latè disseruimus suprà *cap. 7. quæst. 2. concl. 1. & 2.* de motu autem proprio aliquid etiam *cap. 6. quæst. 1. concl. 3.* Pariter pro declaratione huius conclus. videndæ sunt declarationes tam huic, quàm seq. conclus. communes, quas ad eius calcem afferemus; tertia nimirum declaratio cum sequentib.

649. Qvarta conclusio. Falsi expressio †
tunc solùm vitiat impetrationem derogationis fideicommissi, quando, quod expressum est, fuit causæ finalis concessionis, quia Princeps ea falsitate non expressa talem gratiam vel non concessisset, vel non eo modo, secus si sic concessisset, licet difficilius. Probatur hæc conclusio quoad vtramquam sui partem ex iis, quibus eam confirmauimus quoad impetrationem commutationis vltimæ alicuius voluntatis *d. quæst. 3. conclus. 4.* ac præcipue ex adductis à Sanchez *d. disput. 21. num. 32.* & Card. Mantic. *tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 6. ex num. 3.*

Declaratur autem præsens conclusio primò, vt † 650.
expressio falsæ causæ, seu qualitatis, quæ verè expressa, seu tacita redderet faciliorem Principem ad concedendum adiecta demonstrationis gratia derogationi alicuius fideicommissi, eam non vitiat: secus si adiecta sit causa taxationis. quæ declaratio satis constat ex iis, quæ in hac specie quoad commutationem vltimæ voluntatis adduximus *d. quæst. 3. conclus. 6.* vbi etiam latius tradidimus regulas ad dignoscendum, quando aliquid censeatur dispositioni adiectum demonstrationis, vel taxationis gratia.
Secundò declaratur, quòd, † vbi in derogatione fi- 651.
deicommissi vnica exprimitur causa etiam impulsiua, si ea falsa sit, corruit derogatio. si verò plures causæ siue disiunctiuè, siue etiam copulatiuè exprimantur, quarum aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, spectanda est ea causa, qua nititur rescriptum; atque ea existente vera, ceterarum falsitas non obest. constat vtrumque ex iis, quibus illorum primum docuimus *d. quæst. 3. concl. 7.* secundum verò *concl. 8.* per fundamenta *inibi* allata, quæ in omni gratia, & rescripto locum obtinent.

Declaratur tertiò; (quæ quidem declaratio, & sequentes æquè pertinent ad hanc, & præcedentem
concl.) quòd, † licèt probabile sit iustam seu proba- 652.
bilem ignorantiam facti, aut iuris in tacẽdo id, quod exprimendum erat, vel falsò aliquid asserendo, cuius veritatem si superior cognouisset, vel gratiam derogationis fideicommissi non concessisset, vel non eo modo; excusare à nullitate ipsam gratiam: probabilius tamen est, non excusare, nisi cùm superior gratiam concessisset quidem, sed non eo modo. Probatur hæc declaratio ex iis, quibus vtramque eius partem quoad vltimæ voluntatis commutationem confirmauimus *d. quæst. 3. concl. 9.* quæ fundamenta, si rectè perpendantur, pariter in omni gratia locum habent. in qua etiam atque adeò in derogationis fideicommissi impetratione procedit, quod de cõmutatione vltimæ voluntatis ad finem *d. concl.*
9. breuiter ostendimus, quòd † vbi quis aut vlti- 653.
mam voluntatem, aut causam commutationis illius sub dubio expressisset, cùm de vtraque certum esset, illam quidem existere, hanc verò prorsus deficere; nulla est ipso iure gratia obtenta. Et hæc esse potest 4. declaratio.

Declaratur quintò, quòd † vbi per fraudem, vel 654.
malitiã tacitum fuit verum, aut expressum falsum in impetratione derogationis fideicommissi; tunc vitiatur omnino gratia, licèt ea taciturnitas, & expressio fuerit causa solius formæ. constat hæc declaratio ex latiùs ad id in quouis rescripto adductis *d. quæst. 3. concl. 10.* vbi ad hoc ipsum nonnullas limitationes attulimus.

Sextò declaratur, quòd, † quando partes eiusdem 655.
rescripti derogationis fideicommissi sunt omnino separatæ, quia non eandẽ causam, finẽmve respiciũt, surreptio, vel obreptio dolosa in vna parte non vitiat aliam; secus si omnino sint separatæ. ita enim in quouis rescripto post Dec. *in cap. super litteris, num. 7. & 18. in nou. de rescript.* tradit Sanchez *d. disput. 21. num. 71. cum seq.* ex *d. cap. super litteris, & cap. si eo tempore, eod. tit. in 6.* & ex aliis, ex quibus nos quoque *d. quæst. 3. concl. 11.* id duximus in rescripto commuta-

tionis vltimæ voluntatis. quod tamen temperandum
est; nisi surreptio, vel obreptio in vno capite etiam
separato rescripti fuerit causa obtinendi cætera, ex
traditis à Garz. *in tract. de benef. par.* 8. *cap.* 3. *num.* 18.
qui alios citat. Septimò, quòd surreptio, vel obre-
ptio dolosa in vna parte gratiosæ derogationis fidei-
656. commissi † non irritat ipso iure, & in foro conscien-
tiæ illam partem connexam, quæ vitio caruit: sed
opus est iudicis declaratione: prout in dispensatio-
ne, & quauis gratia satis probat Sanchez *d. disput.* 21.
num. 78. ex quo, & aliis idipsum nos tradidimus in
commutatione gratiosa vltimæ voluntatis, *d. quæst.* 3.
concl. 12. vbi etiam ex adductis ab eodem Sanchez *d.*
disput. 21. *num.* 76. docuimus, id multò magis proce-
dere, vbi commissio commutationis vltimæ volun-
tatis fiat per rescriptum iustitiæ. Declaratur octauò,
657. vt † taciturnitas veri, vel falsi expressio dolosa circa
causam impulsiuam vnius partis rescripti derogatio-
nis fideicommissi non vitiat totum rescriptum, ita
in quouis rescripto post Beto. *d. cap. super litteris, in*
2. lectura, num. 53. tenet Sanchez *d. disput.* 21. *num.* 74.
vbi id latius confirmat; quem nos quoque secuti su-
mus *d. quæst.* 3. *concl.* 13.

Declaratur denique præsens, ac simul præcedens
658. nostra conclusio, quòd, † licèt in impetratione de-
rogationis fideicommissi necessaria non sit expressio
alicuius causæ siue finalis, siue impulsiuæ; ita, vt si
omittatur expressio, nulla sit impetratio: talis tamen
expressio vtilis est, & expediens. Probatur hæc de-
claratio quoad vtramque eius partem ex iis, quibus
vtramque comprobauimus quoad impetrationem
commutationis vltimæ voluntatis *d. quæst.* 3. *concl.* 14.
eaque vltima. Et hæc de præsenti 4. conclus.

QVINTA CONCLVSIO. Impetrans dero-
659. gationem vnius fideicommissi posteriorem † non
tenetur facere mentionem iam obtentæ derogatio-
nis alterius fideicommissi: secus in derogationibus
eiusdem fideicommissi, cùm inter vtramque dero-
gationem est aliqua contrarietas. Hæc conclusio
quoad vtramque partem probatur ex iis, quibus in
commutationibus vltimarum voluntatum vtram-
que confirmauimus suprà *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 1.
Posterior autem pars huius conclusionis extenditur,
ac restringitur iisdem modis, quibus ampliauimus,
& limitauimus prædictæ 1. concl. posteriorem par-
tem. ac præcipuè restringitur primò, vt non proce-
dat, quando prior gratia est irrita, seu nulla, & inua-
lida; vt latiùs ostendimus *d. quæst* 4. *concl.* 2. in cuius
1. ampliat. docuimus, hanc restrictionem procedere
non modò quando prius rescriptum irritum esset
impetratum ab vna, & posterius ab altera parte; aut
vbi ab eodem vtrumque impetratum fuit, & vtrum-
que est æquè moderatum: sed etiam vbi posterius
caret moderatione prioris rescripti. Secùdò restrin-
gitur eadem posterior pars huius conclus. vbi impe-
trans posteriorem gratiam primæ aduersantem non
possit, aut re integra nolit prima vti; atque adeò
prior irrita sit in eum sensum, vt effectu careat; iuxt,
l. 1. *ff. de iniust. rupt. & irrit. testam.* cum simil. prout
in commutationibus vltimæ voluntatis fusiùs de-
monstrauimus *eadem concl.* 2. *ampliat.* 2. Vtraque ve-
rò huius concl. pars declaratur, quòd vbi prior gra-
tia sit generalis, posterior autem, quæ ab altero im-
petrata fuit, sit specialis, vel contrà; vtroque casu
specialis derogat generali, eius etiam non facta
mentione: vt latè docuimus *d. quæst.* 4. *concl.* 3. quo-
ad vtrumque huius dubitationis membrum: ex qui-
bus primum *ibi* duobus modis limitauimus; quos
vbi opus fuerit, quatenus ad materiam, de qua agi-
mus, possunt pertinere, *ibidem* videre quis poterit,
iisdem breuitatis causa hoc loco prætermissis.

SEXTA CONCLVSIO. In impetratione de-
rogationis fideicommissi † facienda est mentio o- 660.
mnium vinculorum, & impedimentorum, quæ sin-
gula cognita à concedente, eum reuocarent, vel ab
omnimoda, vel certe à tali concessione. Probatur
ex iis, quibus idipsum in impetratione commuta-
tionis vltimæ voluntatis, & alterius cuiusuis gratiæ
ostendimus suprà *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 4. ex tra-
ditis etiam *quæst.* 3. *concl.* 5. vbi docuimus, hæc o-
mnia, & singula eiusmodi esse, vt, si non exprimain-
tur, surreptitiam reddant, ac nullam impetratio-
nem; quoniam tunc deficit causa finalis ipsius gra-
tiæ.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt satis
non sit diuersa impedimenta in diuersis rescriptis
derogationis eiusdem fideicommissi proponi, nec
quodlibet rescriptum validum sit quoad impedi-
mentum in eo explicatum: sed necessariò eorum
plurium impedimentorum mentio facienda sit in
eodem rescripto, ne illud surreptitium sit, & nul-
lum. Hæc ampliatio satis confirmatur ex funda-
mentis hac in re allatis in dispensatione, & quauis
gratia *d. quæst.* 4. *concl.* 5. præcipuè ex Sanchez id
latiùs comprobante *d. lib.* 8. *de matrimon. disp.* 23.
num. 2. ex quo etiam *ibidem* eam extendimus, vt
procedat siue ignoranter, siue scienter, & dolosè al-
terum impedimentum tacitum fuerit. ex eodem
verò *num.* 4. *& 6. cum duobus seq.* ipsam ampliatio-
nem quatuor modis limitauimus *in d. concl.* 5. *post*
medium: quos, si lubet, per te videas. Ampliatur
secundò præsens nostra conclusio, vt, † quando 661.
vnicum etiam adsit vinculum, seu impedimentum
in derogatione fideicommissi, sed oritur ex duo-
bus capitibus, seu titulis: tunc vterque titulus ex-
primendus sit. Probatur hæc ampliatio, ac simul
explicatur ex iis, quæ quoad commutationem vlti-
mæ voluntatis in hac ipsa specie adduximus *d. quæst.*
4. *concl.* 6. præcipuè ex traditis à Sanchez *d. lib.* 8.
de matrimon. disp. 24. *num.* 5. ex quo *num.* 6. id ex-
tenditur, vt non prosit etiam clausula, *non obstante*,
in tali rescripto apposita. ex eodem autem *num.* 7. 8.
& 9. aliquas eiusdem ampliationis restrictiones
colligere licet, quas simul cum prædicta eius exten-
sione nos prosecuti sumus *d. concl.* 6. *post med.* Ter-
tia verò huius concl. ampliatio sit, quòd, † quando 66
etiam vnicum vinculum seu impedimentum dero-
gationis fideicommissi habet annexam notabilem
qualitatem, seu circumstantiam, ea debet expri-
mi in illius impetratione, alias surreptitia erit, &
nulla. Quæ ampliatio satis confirmatur ex pleris-
que fundamentis, quibus idipsum quoad commu-
tationem vltimæ voluntatis comprobauimus *d.*
quæst 4. *concl.* 7. simul aliquot exempla afferentes hu-
iusmodi notabilis qualitatis.

Ampliatur denique præsens conclusio ex eo, quod
latiùs dicemus *in seq. conclus.*

SEPTIMA CONCLVSIO. Impetrans dero-
gationem fideicommissi † regulariter tenetur expli- 663.
care prohibitionē derogationis à disponente factam.
Priusquam verò ad propositæ conclus. confirmatio-
nem descendamus, illud supponendum est, † posse 664.
Principem ex legitima causa cōmutare vltimam vo-
luntatem, non obstante speciali prohibitione à te-
statore facta, ne illa commutetur; (cuius prohibitio-
nis casum, seu exemplum habemus *in l. quidam, ff. de*
vs. & vsufr. leg in hæc sanè verba; quæ legata peto,
Decuriones, & rogo, ne in alios vsus conuertere ve-
litis.) id autē præ cæteria in specie satis probat Petr.
de Vbald. *in tract. de canon. Episc. & paroch. cap.* 7. *num.*
42. *cum seq* loquens in casu, quo ea voluntas nō posset
impleri: quod etiam in maioratu; (qui maximè si-
milis

milis est fideicommisso familiæ relicto, iuxta tradita
supr. *quæst. 4. huius cap. suppos. 1.*) docet Molin. sen.
tract. de Hispan. primog. lib. 4. cap. 3. num. 28. eam statu-
665. tuens conclusioné, † Principem posse regiam facul-
tatem ex iusta, ac legitima causa ad bona maioratus
alienanda, vel hypothecæ subiicienda concedere,
etiamsi maioratus institutor expressè inhibuisset, ne
regia facultas ad id efficiendum concedi posset; vel
quòd bona eiusdé maioratus etiam ex regia facul-
tate alienari non valeant: ob eam præcipuè rationé,
quòd ex hac maioratus institutoris voluntate Princi-
pis potestas restringi non potest, cùm in omni dispo-
sitione censeatur auctoritas superioris excepta, *cap.
quemadmodum,* (sed meliùs allegasset *cap. venientes,*)
de iureiur. & nemo possit facere, vt leges nó habeant
locum in suo testamento, *l. nemo potest, ff. de legat. 1.*
vbi scribentes multa cumulant, quæ in huius rei
comprobationem adduci possent, quam ait esse ve-
rissimam. Idipsum quoque eadé ferè ratione tenet
Molin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disp. 650. num. 1.* quo
in loco duo obseruat, quæ satis comprobat. alterum
quòd, si maioratus institutor viueret, posset Princeps
contraueuire eius voluntati, quantú præcisè postula-
ret bonum commune, non autem quantum postu-
laret proprium institutoris bonum priuatum: post-
quam verò institutor est defunctus, Princeps quid
amplius potest in bonum institutoris talis defuncti.
alterum, quòd in his, quæ ad solum bonú ipsius ma-
ioratus, & successorum in illo spectant, aliqua ratio
habenda est, quòd institutor maioratus expresserit,
se nolle, quòd Princeps alienationem concedat, &
possessor maioratus concessione vtatur: vt nimirum
omnino ea facultas non concedatur, nisi quando
dispositio institutoria esset prorsus irrationabilis, si
intelligeret etiam in eo euentu, & cum illis circum-
stantiis nolle vt facultas illa cócedatur. Quinimmo
idem Molin. sen. *d. cap. 3. num. 36.* illam pariter hac in
re conclusionem statuit, quòd, etiamsi maioratus
institutor inhibuerit successoribus in perpetuum, vt
non valeant facultatem à Principe ad bona eiusdem
maioratus alienanda, vel hypothecanda impetrare,
neque illa vti, quamuis motu proprio concessa fue-
rit; &, si contrarium agatur, illico maioratus suc-
cessio in sequentem vocatum transferatur: poterit
Princeps non obstantibus his clausulis, ex causa pu-
blicæ vtilitatis, vel etiam vtilitatis ipsius maioratus
facultatem ad eius bona alienanda concedere, quam
conclusioné comprobat *ibidem, & num. seq.* ex iisdem
rationibus, quibus præcedentem. Si enim, inquit,
maioratus institutor non potest quoad hæc Principis
potestatem minuere, directè id præcipiendo, nec po-
terit indirectè, potissimùm ex *cap. cum quid, de reg.
iur. in 6. & l. si is, qui, ff. de vulg. & pup.* vbi plura scri-
bentes, & Ias. *in l. quominus, num. 153. cum seqq. ff. de
flumin.* vbi de communi testatur, & plura similia ad-
ducit. Idipsum quoque in specie admittit, ac probat
Molin. iun. *d. disput. 650. num. 3.* excipiens tamen ca-
sum ab ipso explicatum *num. 1. & 2.* eum nimirum,
vt ego reor, quem paulò antè ex eod. auctore *in 2.
obseruat.* posuimus: contendéns que, in eo casu non
esse tutum in foro conscientiæ, aut exteriori posses-
sorem maioratus impetranté à Principe facultatem
alienandi: ac simul dat formulam verborum, qua in-
stitutor impedire possit facultatis huiusmodi con-
cessionem, in quo contrarium sentit Molin. sen. *d.
cap. 3. num. 38. in fin.* Hoc supposito probatur nunc
proposita conclusio: tum ex adductis in præced. con-
clusione: negari enim non potest, quin hæc sit no-
uum vinculum, & impedimentum derogationis fi-
deicómissi; vel certè vna ex iis qualitatibus, quæ ob
suam notabilitatem variare possunt iudicium, & in-
tentionem concedentis, & quarum expressio non
modò redderet eum difficiliorem ad huiusmodi gra-
tiam concedendam, sed etiam eundem auerteret
vel omnino à concessione, vel certè à tali, qua etiam
ratione in certo casu, cuius non multo antè memi-
nimus, Molin. iun. *d. disp. 650. num. 2. in fin.* docet fa-
ciendam esse mentionem specialis prohibitionis in-
stitutoris maioratus de non impetranda facultate
alienandi, eáque non vtendo: & tam ipse *num. 3.*
quàm Molin. sen. *d. cap. 3. num. 36. cum seq.* admittunt,
vbi præterea institutor adiecit, vt, si contrarium aga-
tur, illico sequens ad maioratus successionem ad-
mittatur. tum ex eo, quòd † de iurante, & vouente 666.
aliquid facere, ac simul etiam non petere iuramenti
habilitationem, aut voti dispensationem, vt in hac
impetranda debeat necessariò vtriusque iuramenti,
ac voti facere mentionem, praxis docet, tradúntque
communiter Doct. ex quibus plerosque refert, ac
sequitur Sanchez *lib. 4. sum. cap. 8. n. 29. & 30.* iuncto
num. 32. & seq. dum denique ex eo, quòd † in rescri- 667.
ptis, & aliis dispositionibus posterioribus facienda
est mentio clausulæ derogatoriæ in prioribus appo-
sitæ; vt ex glos. communiter recepta *in l. pacta nouis-
sima, verbo pacta, C. de pact.* & aliis tradit inter cæte-
ros Felin. *in cap. accedentes, num. 4. de præscript.* immo
impetrans rescriptum derogatorium priori debet fa-
cere mentionem de quacumque clausula notabili
primæ dispositioni, quæ reuocari prætenditur, adie-
cta; aliàs rescriptum censendum est surreptitium, vt
dixit Butr. *in cap. vt debitus, col. 4. de appellat.* cuius
doctrinam sequitur Abb. per text. *ibi in cap. ex conq.
quæstione, numer. 4. de restit. spoliat.* & Felin. qui plu-
ra refert, *in cap. cæterùm, num. 4. de rescrip.* vbi opi-
nantur, iudicis arbitrio relinqui, quæ clausula quoad
hoc notabilis dicenda sit. Et simile etiam habemus
in clausula derogatoria posita in priori testamento:
nam, quamuis ex ea non restringatur potestas testa-
toris, vt non possit testamentum, prout sibi libuerit,
mutare, vel alterare; tamen in secundo testamento
necessariò de illo mentio faciéda est, *l. si mihi, & vbi
§. in legatis, ff. de legat. 1. & l. si quis in principio testa-
menti, ff. de legat. 3.* Nec valet responsio tam ad hoc
postremum, quàm ad primum, & secundum mem-
brum, seu exemplum præsentis fundamenti allata à
Molin. sen. *d. cap. 3. n. 32. & 33.* vt ea loquantur, quádo
vnus, & idem fecit primá dispositionem cum dero-
gatoria, & secúdam absque huius derogatione; item
quando illa clausula fuit derogatoria voluntatis, non
potestatis; nos autem versamur in derogatoria pote-
statis adiecta à diuerso disponéte: vnde si testator de-
rogasset suæ potestati testandi, ea derogatione nó ob-
stante posset validè secundum testamentum facere
absque eius derogationis métione, *l. stipulatio hoc mo-
do concepta, ff. de verb. oblig.* cum simil. Bart. cómuniter
receptus *d. l. si quis, in principio, num. 4. & 5.* immo sub-
dit, quòd, † etiamsi clausula hæc, de qua agimus, esset 668.
derogatoria volútatis, veluti si testator dixisset, quòd
nó aliter valeat rescriptum Principis, nisi facta men-
tione de illa clausula; quo casu non de Principis po-
testate agi videtur: adhuc existimaret, valere faculta-
tem Principis, etiamsi de hac clausula mentioné non
fecerit; maioratus namque institutor sibi, nó autem
Principi etiam quoad voluntatem poterit legem
imponere. Nam, vt ab hac postrema doctrina initiú
sumam, eam verissimam puto, modò aliàs subsit le-
gitima causa concessionis; quoniam immo tunc
agitur non de derogando voluntati Principis, sed
eius potestati, dum tunc testator irritare vult, quod
Princeps facere se posse prætendit. Pariter admitto
id, quod dictum est de testatore, qui in priori testa-
mento derogauit suæ potestati testandi, sed nego,

in caſu propoſitæ concluſ. per illam clauſulam derogatoriam, ſeu ſpecialem prohibitionem alienationis, ſeu derogationis ſiue in maioratu, ſiue in fideicommiſſo teſtatorem derogare velle poteſtati Principis; ſed potiùs eius voluntati ſuam enixam voluntatem inſinuare; quod ab eo qui in alterum non habet imperium, erga illum fit, argum. *l. digna vox, C. de legib. & cap. fin. de reſcript. in 6. in fin.* Hæc
669. autem enixa voluntas † probatur ex geminatione actus, ſeu diſpoſitionis, *l. Baliſta*, ibique gloſ. recepta, *ff. ad Trebell.* cum aliis adduct. à D. Paulo Gallerat. in ſuo eruditiſſimo tract. *de renunt. vol. 1. lib. 4. cap. 6. & lib. 5. cap. 5. num. 1.* atque ante eum ab Euerard. *in Topic. legal. loc. à vi geminat. num.* item 1. qui *num. 3. in fin. num. 4. circa initium, num. 5. ante medium, & num. 14.* poſt alios ſentit, geminationem reſultare, & induci non modò ex actuum multiplicatione, ſed & ex clauſulis, ſeu verbis pugnantibus. quod etiam colligitur ex *d. l. Baliſta*, ibi, quantamcumque pecuniam. ſicut ergo Princeps non cenſetur velle derogare voluntati defuncti, niſi id exprimat, *l. ſi teſtamentum, C. de teſtament. l. ſi donationem, C. de reuoc. donat.* & in ſpecie fideicommiſſi, *Inſtit. de fideicomm. heredit. in princ.* cum ſimil. ita minùs cenſetur velle derogare magis enixæ voluntati eiuſdem defuncti, ex ea regula Philoſophorum, & Dialecticorum *in Topic. loco à pari*; ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & minus ad minus; de qua etiam *Inſtit. quod cum eo, qui in alien. poteſt. in princ.* iuncto §. *quæ diximus*, & text. cum gloſ. *in l. ſufficit, verbo, ita prorſus, ff. de cond. indeb.* cum aliis iurib. & Doct. ad id allegat. ad Euerard. *in Topic. legal. loc. à proport. num. 1.* Quare non
670. negamus † in Principe poteſtatem derogandi, niſi eius clauſulæ mentionem faciat, ſed voluntatem tantùm: & quidem multò magis, cùm agatur de derogando alterius diſpoſitioni, cui minùs facilè derogare cenſetur ob illius probabilem ignorantiam, arg. text. *in cap. 1. de conſtit. in 6.* cum ſimil. *ibidem* per gloſ. & Doct. alleg. Minùs valet reſponſio, quam ad tertium exemplum, ſeu membrum poſtremi noſtri fundamenti affert idem Molin. *d. cap. 3. num. 34. & 35.* iuncto *num. 31.* vt de clauſula notabili mentio ſit facienda in reſcripti impetratione, quando ea clauſula valida eſt; ſecus autem ſi nulla ſit, vel ſaltem poſſit exceptione elidi, ex *gloſ. ord. in cap. ex tenore, verbo, negotio, de reſcript. & cap. cum noſtris, verbo, de facto, de conceſſ. preben.* & aliis ad id cumulatis à Felin. *d. cap. ex tenore, num. 2.* & Iaſ. *in l. 1. num. 1. C. ſi contr. ius vel vtil. public.* & ſcriben. alibi ſæpe, ex quibus idemmet Molin. ſen. *d. num. 32.* & iun. *d. diſp. 650. num. 2.* exceptis caſibus, de quibus nos ſuprà in primo huius concl. fundamento, putant, in impetratione facultatis alienandi bona maioratus regulariter non eſſe faciendam mentionem ſpecialis prohibitionis, quam fecit inſtitutor, ne ea facultas à Principe impetretur. reſpondetur enim, prohibitionem hanc, ſeu clauſulam non eſſe inualidam, vel etiam exceptione elidibilem, alio non interueniente; ſed tunc demum, ſi facta illius mentione eidem quoque à Principe ſufficienter derogatur: cuius hac in re non poteſtatem, ſubſiſtente legitima cauſa, ſed ſolùm ea mentione deficiente voluntatem, & intentionem in eo adeſſe negamus, vt dictum eſt.

Limitatur nunc, ſeu potiùs declaratur præſens no-
671. ſtra ſeptima concluſio, quòd, † vbi in fideicõmiſſo adſit prædicta clauſula prohibens impetrationem reſcripti derogationis, huiúſve vſum ſub pœna admiſſionis ipſo iure ſequentis ad fideicommiſſi ſucceſſionem; priùs obtinenda ſit facultas impetrandi derogationem præfatam, quàm ipſa derogatio. probatur tum ex eo quod de vouente, & iurante aliquid facere, ac ſimul etiam non impetrare voti diſpenſationem, vel habilitationem iuramenti, vt prius obtinenda ſit poſterioris voti diſpenſatio, & iuramenti habilitatio, quam poſtmoris, tradit Sanchez *d. lib. 4. ſum. cap. 8. num. 29.* tum ex eo, quòd in impetranda facultate alienãdi bona maioratus late tradit Molin. ſen. *d. cap. 3. num. 38. & ſeq.* vt antequam impetretur à Principe facultas alienandi, ab eodem expreſſis clauſulis inſtitutionis obtineatur impetſonaliter licentia eam facultatem impetrandi abſque incurſu pœnarum in ipſa inſtitutione impetranti appoſitarum, quod etiam tunc demum admittit Molin. iun. ſup. *num. 3.* vbi bonum commune poſtulet eius facultatis conceſſionem; aliàs ſecus.

De aliis verò neceſſariò narrandis in impetratione reſcripti ſiue iuſtitiæ, ſiue gratiæ pro derogatione fideicommiſſi, conſulere quis poterit ea, quæ hac in re ſcripſimus de commutatione vltimæ voluntatis ſuprà *d. cap. 6. quæſt. 4. concl. 9. & 10.* Nunc ad reliquas huius quæſt. concluſiones transeamus, quæ ad falſam expreſſionem, ſeu obreptionem in eiuſdem derogationis impetratione pertinent.

Octava conclvsio. Falſa expreſſio, ſeu error in nomine illius, cui derogatio fideicommiſſi
impetratur, † eam nõ vitiat, vbi aliàs conſtet de cor- 672.
pore, hoc eſt, de perſona impetrantis, ſeu eius ad cuius fauorem facta eſt impetratio. Probatur hæc concluſio ex iis, quibus id probauimus quoad impetrationem commutationis vltimæ voluntatis ſuprà *d. cap. 6. quæſt. 5. concl. 1.* præcipuè verò ex text. *in l. demonſtratio falſa. §. 1. ff. de cond. & demon. §. ſi quis in nomine, Inſtit. de legat. & l. ſi in nomine, C. de teſtam.* & pleriſque allegatis à Sanchez *d. lib. 8. de matrim. diſp. 21. num. 37.* ex quibus hoc ipſum probat in gratia diſpenſationis: ſubdens *num. 38.* idem procedere etiam, quando concedens gratiam nouerat perſonam, cui petita eſt, errando ſolùm in nomine veri petentis; vbi ex aliis circumſtantiis non conſtaret, ſpectaſſe eam eſſe perſonam ſibi notam, habitámque ſpecialem illius rationẽ in gratia concedenda; ſed conſtat, eodem modo eam concedendam cuicumque petenti.

Declaratur autem hæc concluſio, quòd, ſi error
contigerit in nomine non proprio, ſed † diœceſis 673.
eius, cui reſcriptum derogationis fideicommiſſi ad piam cauſam, vel à Romano Pontifice impetratur; vt, ſi dictum eſt, eum eſſe diœceſis Salmãtinæ, cùm ſit Cordubenſis: illud reſcriptum exequi non poterit Ordinarius Salamantinus, neque Cordubẽſis. cuiuſmodi reſcriptũ alioqui ex ſtylo Curiæ, & diſpoſitione Trid. Conc. *ſeſſ. 22. cap. 3. & 6. de reform.* committi debet proprio Ordinario. ita in reſcripto diſpenſationis multis tuetur Sanchez *d. diſp. 11. num. 39.* ex quibus, & aliis hoc ipſum nos tradidimus in impetratione commutationis vltimæ voluntatis *d. quæſt. 5. concl. 6.* aliud fore docentes *concl. 5.* vbi error contingat in diœceſi eius, contra quem impetratur reſcriptum: talis enim error non vitiat reſcriptum iuſtitiæ, vbi aliàs conſtare poſſit de perſona eius, contra quam impetratum fuit: ſecus autem ſi conſtare nequeat; ex eodem Sanchez *d. num. 37. circa medium*, qui alios citat; iuncto text. *in cap. ſignificãte, de reſcript.* ſicut etiam de eodem reſcripto commutationis vltimæ voluntatis ſecus fore *ibidem* oſtendimus in caſu *cap. Rodulphus, eod. tit.* vbi decernitur, reſcriptum iuſtitiæ impetratum contra homines diœceſis, vt puta Mediolanen. cum clauſula generali, *& quidam alij*, non poſſe conueniri homines ciuitatis pariter Mediolanen. item ſecus dicendum, cùm actor errat in ſua propria diœceſi.

Nona

NONA CONCLVSIO. Falsa expressio, seu error in vocabulo, vel qualitate omnino accidentali, aut demonstratione rei, circa quam versatur dero-
674. gatio fideicommissi, vel ipsum fideicommissum, † vbi aliàs satis constet, quòd de ea re senserit impetrans, vel concedens derogationem, huius impetrationem non vitiat. Hæc conclusio quoad omnes sui partes satis probatur ex iis, quæ de illis in commutatione vltimæ volũtatis tradidimus *d. quæst.* 5. quoad primam quidem partem de errore in rei vocabulo *concl.* 2. maximè per text. *in l. si quis in fundi vocabulo, in princ. ff. de legat.* 1. *& l. si Fortidianum, C. de legat.* quoad secundam de qualitate omnino accidentali, *concl.* 3. in priori eius parte, per text. *in l. demonstratio falsa, §. 1. in initio, ff. de condit. & demonstr.* vbi illud exemplum affertur qualitatis accidentalis, si dicatur Stichum coquum, Stichum sutorem Titio lego. ibi autem subdidimus, secus esse in qualitate intrinseca, ex Felio. qui id satis probat *in cap. significante, de rescript.* quoad tertiam de falsa demonstratione in posteriori eiusdem conclusionis parte, potissimùm ex *d. l. demonstratio falsa, in princ.* necnon ex *l. falsa demonstratio, l. nominatim, in princ. & l. quibus diebus, §. qui dotalem, seu pen. ff. eod. tit.* vbi etiam hanc postremam concl. partem de falsa demonstratione restrinximus, vbi demonstratio adiecta sit per modum conditionis: tunc enim cessat dispositio, & quidem iuxta limites falsitatis huiusmodi demonstrationis, præcipuè per text. *in l. Stichum, ff. de legat.* 1.

DECIMA CONCLVSIO. Falsa causa appo-
675. sita derogationi fideicõmissi † ipsam derogationem non vitiat. Hæc conclusio probatur ex iuribus, quibus eam probauimus quoad commutationem vltimæ voluntatis. *d. quæst.* 5. *concl.* 4. nimirum ex *d. l. demonstratio falsa, § quod autem iuris, & l. cùm tale legatum, §. falsam causam, ff. de condit. & demon. § longè magis, Instit. de legat.* quæ iura loquuntur in legatis: & quoad alias dispositiones suadet text. *in cap. ex parte, il* 2. maximè iuncta glos. *verbo, falsa sit causa, de conuers. coniugat.* ex *d.* verò *§. quod autem iuris, & §. longè magis*, constat, causam exprimi per dictionem, *quia*; vt Titio fundum do, quia negotia mea curauit. Restringenda verò pariter est præsens conclusio, vt non procedat vbi falsa causa adiecta sit per modum conditionis: ita, vt tunc vitiet dispositionem, *l. si sic, §. 2. ff. de legat.* 1. *d. l. cùm tale, §. falsam causam,* iuncto *§ falsam conditionem, & d. l. demonstratio falsa, §. at si conditionaliter, ff. de condit. & demonst.* cum aliis per nos adductis *d. concl.* 4.

VNDECIMA CONCLVSIO. Falsa expressio vnius maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei, vel minoris loco maioris eiusdem speciei in impetranda derogatione fideicom-
676. missi † illam vitiat: secus in falsa expressione maioris vinculi loco minoris eiusdem speciei. Prima ex tribus partibus huius conclus. probatur ex iis, quibus *d. quæst.* 5. *conclus.* 7. *circa initium*, in priori eius parte id probauimus de commutatione vltimæ voluntatis, ex adductis maximè à Sanchez *d. lib.* 8. *de matrimon. disput.* 24. *num.* 19. Secunda probatur ex allegatis ab eodem Sanchez *d. disput.* 24 *num.* 18. quoad dispensationem matrimonialis, & nobis in posteriori parte prædictæ *conclus.* 7. quoad vltimæ voluntatis commutationem. Vtraque autem hæc pars extenditur, vt procedat, licèt impetrationis tempore adesset communis error, iuxta id, quod fuit falsò expressum, ex Sanchez id latiùs probante in dispensatione matrimoniali *d. disput.* 24. *num.* 20. Tertia denique pars huius conclus. probatur ex iis fundamentis, quibus suprà *d. quæst.* 5. *conclus.* 8. hoc ipsum probauimus de commutatione vltimæ voluntatis, præsertim ex adductis à Sanchez in dispensatione matrimoniali *d. disput.* 24. *num.* 17. Limitatur autem, vt non procedat, vbi essemus in falsa expressione qualitatis, seu impedimenti, quod de iure, aut ex stylo curiæ esset verè exprimendum. nam surreptio, & obreptio in hisce impedimentis contingens, licèt, si Princeps veritatem rei nosset, faciliùs concederet, quod petitur, concessionem tamen vitiat; vt post alios tradunt Fel. *in cap. ad aures, num.* 13. & *ibi* Dec. *num.* 4. 10. *&* 12. *ad fin. rescript.* vt colligi etiam satis potest ex traditis suprà hac ipsa quæst. *concl.* 5.

DVODECIMA CONCLVSIO. Non potest
quis sine speciali mandato † alteri impetrare rescri- 677.
ptum ad lites, cui accessoria sit derogatio fideicommissi: secus verò si ea derogatio impetratur per rescriptum gratiæ. Prior pars conclusionis probatur, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, *l. cùm principalis, ff. de reg. iur. & cap. accessorium, eodem tit. in* 6. cum simil. rescriptum autem ad lites, quod in hac re est principale, non potest impetrari sine speciali mandato, *cap. nonnulli, §. sunt & alij, & cap. ex parte Decani, de rescript.* cum aliis ad id per nos alleg. *d. cap.* 6. *quæst.* 6. *præmiss.* 3. Extenditur autem hæc eadem prior præsentis conclusionis pars iisdem modis, quibus *d. quæst.* 6. primam eius conclusionem quoad vltimæ voluntatis commutationem ampliauimus; ac præcipuè, vt non sufficiat, quòd mandato generali adiiciatur clausula, *& generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale*; nisi huic clausulæ præmittantur aliqua requirentia mandatum speciale. itémque vt non sufficiat hac in re mandatum cum libera. Restringitur autem quatuor modis, quibus eamdem primam cõclusionem limitauimus: ac potissimùm, vt possint coniunctæ personæ, & aliæ, quas *d. præmiss.* 3. enumerauimus, sine mandato impetrare huiusmodi derogationem accessoriam rescripto ad lites: quoniam hæ personæ possunt de iure sine mandato rescriptum ad lites impetrare; *d. §. sunt & alij, d. cap. ex parte*, iuncta glos. *vtrobique*, ac text. *in l. sed & hæ, in princ. ff. de procurat.* aliisque iuribus à glos. *ibidem, verbo, liberi, & verbo, liberti*, ad id adductis. hoc tamen declarando, vt *in d. præmiss.* 3. *& conclus.* 1. *ac limit.* 1. declarauimus. Posterior pars huius conclus. ex iis probatur, quibus conclusionem secundam *præd.* 6. *quæst.* confirmauimus: in qua latè defendimus, rescriptum gratiosum commutationis vltimæ voluntatis sine mandato impetrari posse non modò à personis coniunctis, & aliis enumeratis *d. præmiss.* 3. sed etiam à quocumque extraneo. idque extendimus ad rescriptum huiusmodi gratiæ, in quo data sit aliquibus potestas, & iurisdictio ad tuendum aduersùs contradictores eum, qui gratiam omnino perfectam obtinuit: sine etiam fortasse, vbi data sit ad gratiæ ipsius executionem, seu cùm gratia concessa est in forma quam vocant commissoriam.

DECIMATERTIA & postrema CONCLVSIO. Gratia derogationis fideicommissi, vel commissio-
nis ad derogandum alteri impetrata † ei non pro- 678.
dest, nisi post eiusdem scientiam & acceptationem ab ipso, vel ab alio cum speciali mandato faciendam. Et quidem, quòd necessaria sit eius scientia, cui gratia impetratur, neque antea illi prosit derogatio; probatur, quia priuilegium non sortitur suum effectum, nisi à tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur; vt satis colligitur ex text. *in l. qui absenti, ff. de acq. possess. l. fin. C. de consulib. lib.* 12. necnon *cap.* 1. *vers. ex parte, de concess. præ-*

ben. in 6. tenétque glos. *d. cap.* 1. *verbo, vim suam*, & *ibi* Archid. *num.* 3. Innocent. & Anchar. *num.* 6. cum aliis plerisque ad id relatis, & probatis à Menoch. *de arbitrar. iudic. cas.* 185. *num.* 30. *cum seqq.* & Sanchez *lib.* 3. *de matrimon. disput.* 36. *num.* 2. *at lib.* 8. *disp.* 16. *num.* 5. & *lib.* 4. *sum. cap.* 48. *num.* 2. ac nobis *d. cap.* 6. *quæst.* 6. *conclus.* 3. vbi etiam id ampliando, ac limitando declarauimus. Quod autem acceptatio facienda sit ab eo, cui huiusmodi gratia impetratur, vel ex eiusdem speciali mandato, satis colligitur ex *cap. si tibi absenti, de preben. in* 6. §. *sit igitur*, aliàs §. *illud tamen, vers. generaliter autem, auth. quibus mod. natural. effic. sui*, & aliis per nos adductis quoad commutationem vltimæ voluntatis *d. concl.* 3. *ad fin.* ad quam attulimus eam ampliationem, vt, si impedimentum in vtroque contraheotium sit diuersum, ab vtroque debeat acceptari; si verò vnius proprium, acceptatio illius sat sit: si tandem vtrique commune, sufficiat vnius acceptatio. ex quo postremo habemus vnam huius posterioris partis restrictionem. aliæ verò sumi à fortiori possunt ex restrictionibus, seu limitationibus prioris partis illius conclus. Atque hæc de præsenti quæst. 6. huius cap. dicta sufficiant.

SVMMÆ RERVM.

679. *Derogationes fideicommissi, quæ priuata auctoritate fieri possunt, non sunt necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ; & ibi, quid, cùm dubium est de priuata potestate derogandi.*

680. *Derogationes fideicommissi, quæ ab Ordinariis inferioribus, aut à supremo Principe fieri possunt, an necessariò sint ab iis faciendæ, vel aliis committendæ.*

681. *Ordinarij locorum quid facere possint, aut debeāt circa derogationes fideicommissi, quæ à sede Apostolica emanant; & quinam quoad hoc sint locorum Ordinarij.*

682. *Clausularum, quæ in derogatione fideicommissorum apponi solent tum generatim, tum in specie, materia; remissiuè.*

683. *Derogatio fideicommissi an, & quando requirat citationem propriè sumptam. & an saltem vocationem eorum, qui lædi possunt, exigat derogatio commissa cum clausula, vocatis vocandis; num. 684. & quid circumscripta ea clausula, vel simili; num. 685.*

686. *Adoptio, eiúsve confirmatio, restitutio natalium, ac legitimatio an requirat vocationem eorum, qui ex ea lædi possunt. & quid in derogatione maioratuum, & aliarum substitutionum; num. 687.*

688. *Consensus eorum, qui ex fideicommissi derogatione lædi possunt, an ad eam exigatur; cum multis num seqq.*

689. *Consensus fideicommittentis, vel eius heredis regulariter requiritur in fideicommissorum derogatione. & cuiusuis, qui in ea principaliter interesse habet; num. 690.*

691. *Consensus, qui ratione interesse præstandus est, præstari etiam post factum potest; ac regulariter sufficit tacitus.*

692. *Consilium, seu consensus Capituli Cathedralis regulariter non requiritur in derogatione fideicommissi auctoritate Papæ facienda. secus autem in facienda ab Episcopo; num. 693. Sic verò consensus poterit præstari post actum; & sufficiet vt plurimum tacitus; num. 694.*

695. *Causa maior, vel minor quādo requiratur, quæve sit sufficiens in fideicommissorum derogatione.*

696. *Dignitas maior materiæ subrogatæ an etiam ex obligatione fideicommissi sit spectanda. & vnde spectandum maius, minus, vel æquale bonum materiæ, quæ est in obligatione, ac subrogatæ, seu in quam fit commutatio; n. 697.*

698. *Difficultas quoque implendi obligationem fideicommissi attendenda est in eius commutatione; & ibi an ad instantiam heredis fieri possit aliqua saltem subrogatio materiæ fideicommissi, seu eius derogatio, quæ ad instantiam defuncti fieri poterat.*

699. *Onus peregrinationis, aliudve in fideicommisso impositum quomodo in aliud opus sit commutandum; ac præcipuè quoad laborem, & expensas, quæ illi oneri incumbebant. & an eleemosyna, in quam fit commutatio, mittenda sit ad locum peregrinationis, vel aliàs cedere debeat in commodum eius, ad cuius fauorem cedebat obligatio; num. 700.*

701. *Subrogatio, quæ in derogatione, seu commutatione fideicommissi fit, non necessariò fieri debet in aliud eiusdem generis, vt facti in factum, vel præstationis in præstationem; & ibi intellectus cap. 1. cap. ex multa, cap. magnæ. & cap. quod super his, de vot.*

702. *Materia subrogata in commutatione fideicommissi non debet necessariò esse æqualis priori in magnitudine, duratione, aut numero; sed sufficit æqualitas ratione finis, ad quem prior materia, vel intentio disponentis dirigebatur. & an obliget in dubio pro eodem tempore, quo prior materia; num. 703.*

704. *Obligatio conditionalis quomodo commutari possit in derogatione fideicommissi ante, vel post impletam conditionem. & quid in obligatione pœnali commutanda ante, aut post incursam pœnam; etiam quando alicui est ius quæsitum; num. 705.*

706. *Fideicommissum quomodo cōmutetur quoad tempus, seu dilationem executionis.*

709. *Exempla pleraque derogationum fideicommissorum per viam commutationis ex auctoritate publica à iure, & doctis viris petita, remissiuè.*

QVÆRO SEPTIMO, quænam forma obseruanda sit à superiore fideicommissi derogante.

Postquam in præced. quæst. quoad causam formalem derogationis fideicommissorum vidimus eam, quasi partem, quæ potissimùm ad impetrantem pertinet: sequitur, iuxta id, quod in eius initio admonuimus, vt in præsenti quæst. de ea parte agamus, quæ maximè ipsum superiorem derogantem respicit. quam quæst. ac parteoi opportunis conclusionibus more nostro absoluemus. quæ illis quæstionibus, quoad congruè fieri poterit, respondeant, quibus integrum septimum caput huius Tractatus absoluimus, continens hanc ipsam posteriorem quasi partem causæ formalis, quatenus ad generalem commutationis vltimarum voluntatum materiam spectat.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Derogationes fideicommissi, † quæ priuata auctoritate fieri possunt, (latiùs à nobis discussæ supra hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 4. *cum seq.* & *quæst.* 5. *concl.* 1. *vsque ad* 9.) non sunt necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ. Probatur hæc conclusio ex iis, quibus idipsum generatim quoad commutationem vltimarum voluntatum tradidi- 679.

mus

mus *d. cap. 7. quæst.* 1. *concl.* 2. ob id præcipuè, quod habetur *in l. vnic. C. de thesaur. lib.* 10. superfluum esse hoc precibus postulare, quod iam lege permissum est. sicut autem eam conclus. *ibi* limitauimus, vt non procedat, vbi dubium ea in re sit de priuata auctoritate; inter cetera ex eo, quod de voti commutatione, vt in dubio, an possit quis tūc illud propria auctoritate commutare, adeundus sit superior, ex text. *in cap.* 1. *de vot.* tradunt post alios Suarez, & Sanchez, quos retulimus *d. concl.* 1. *& cap.* 5. *quæst.* 2. *concl.* 4. *ad fin.* sic ea limitatio huic nostræ conclusioni de fideicommissorum derogatione adaptari potest, & debet, quæ species est commutationis vltimæ voluntatis; à genere autem ad speciem valet argumentatio. quod vtrumque sæpiùs iam admonuimus, maximè ex traditis suprà hoc ipso cap. *quæst.* 1. *circa medium*, iuncta *quæst.* 4. *concl.* 1 *in fin.* & nunc semel pro hac tota, & seq. quæst. commemorasse sufficiet; ita, vt id repetere non sit necesse.

SECVNDA CONCLVSIO. Derogationes fideicommissorum, quæ ab Ordinariis inferioribus,
680. aut à supremo Principe fieri possunt, † non sunt necessariò eisdem inferioribus à Principe committendæ: sed eas ipsimet exequi possunt; atque etiam inferiores suas debent tunc maximè, cùm ius eas ab ipsis fieri iubet. quòd si facere id nequeant, aut nolint, tunc superior aut derogabit, aut derogationem committet. Hæc conclusio quoad eam partem vt Princeps derogationes, quas ipse facere potest, alteri non teneatur committere, satis constat ex iis, quæ latiùs quoad commutationem vltimarum voluntatum adduximus *d. quæst.* 1. *concl.* 3. quoad reliquas verò partes, ex iis, quæ quoad earum singulas circa eandem commutationē tradidimus *concl.* 2. ex cuius vtriusque concl. declarationibus pariter sumi possunt, ac debent declarationes præsentis concl.

TERTIA CONCLVSIO. Antequam derogationes fideicommissorum ad piam causam constitutorum à Romano Pontifice in forma gratiosa
681. concessæ executioni demandentur, † Ordinarij locorum tamquam Sedis Apostolicæ delegati cognoscere debent, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum. ita in commutationibus vltimarum volūtatum cautum fuit à Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. *de reformat.* ac simile quid in dispensationibus decernitur *eadem sess.* 22. *cap.* 5. ex quibus inter cetera conclusionem propositam quoad commutationem vltimæ voluntatis satis confirmauimus, eam extendentes ad Vicarium Episcopi, Capitolum Sede vacante, eiúsqoe Vicarium generalem, & alios Prælatos habentes plenam iurisdictionem quasi Episcopalem: simúlque declarantes, quomodo inferior possit de huiusmodi actu superioris cognoscere, quæ extensio, ac declaratio pariter adaptandæ sunt derogationi fideicommissorum, per regulam, ac rationem tactam sup. hac ipsa quæst. *concl.* 1. *in fin.* quia hæc derogatio species sit commutationis vltimæ voluntatis.

682. Iam verò ea, quæ hoc loco dici possent † tum generatim de clausulis, quæ in rescriptis siue gratiæ, siue iustitiæ apponi solent; tum in speciē de vi, & effectu quarundam clausularum, siue quæ ad robur, & substantiam, vel solemnitatem derogationis fideicommissorum pertineāt; siue derogatoriarum, quæ in derogationis huiusmodi rescriptis, ac similibus sæpe apponuntur: consultò hic prætermittimus, ne longum nimis faciamus; maximè cùm hæc omnia abundè præstiterimus cùm generatim de vltimarum voluntatum commutatione hac in re ageremus, partim *cap.* 5 *quæst.* 2. *&* *c.* 6. *quæst.* 3. partim verò *d. c.* 7. *quæst.* 2. 3. *&* 4. primum enim illud de clausulis in genere: nimirum clausulas accessorias, seu appositas ad executionem rescripti, alteriusve dispositionis eius naturam nō immutare, latius prosecuti sumus *d. quæst.* 2. *præmiss.* 1. clausulam verò in fine positam regulariter referri ad omnia præcedentia, *in* 2. *præmiss.* in 3. autem clausulam consuetam apponi de stylo Curiæ censeri appositam & subintelligi, quamuis non apponatur. sicut *in* 4. *præmiss.* clausulas omnino insolitas rescriptorum, & instrumentorum ea reddere suspecta; & *præmiss.* 5. clausulas executiuas, & accessorias rescriptorum, aliorúmque instrumentorum censeri potius ex stylo appositas, quàm ex intentione concedentis, aut aliàs disponentis. *in* 6. denique *præmiss.* clausulam generalem adiectam post aliqua specialiter enumerata non extendi ad maiora expressis, verùm restringi ad similia expressis. Illud autem secundum de vi & effectu clausularum ad robur, & solemnitatem rescripti pertinentium, hoc est, clausulæ *motus propry*, præstitimus *d. cap.* 7. *quæst.* 2. *concl.* 1. necnon *cap.* 6. *quæst.* 3. *concl.* 5. clausulæ verò, *ex certa scientia*, *ead. concl.* 5. *& d. quæst.* 2. *concl.* 2. clausulæ, *de plenitudine potestatis*, *eadem quæst.* 1. *concl.* 3. atque item *cap.* 5. *quæst.* 2. *præmiss. vnic.* præsertim paulò post initium, & ad fin. necnon *concl.* 1. *limit. vnic.* in eius extens. seu amplia. clausulæ autem, *si ita est*, clausulæ, *iuxta tenorem*, *secundum*, vel, *prout asserit*, *vt asseritur*, *si inueneris*, *aut repereris*, *si tibi constiterit*; *d. cap.* 7. *quæst.* 2. *concl.* 4. clausulæ, *auctoritate*, *vel vice nostra fac*, vel *mandamus*, *vt facias*, *ead. quæst.* 2. *concl.* 5. clausulæ, *secundum iudicium*, *& prudentiam tuam facias*, & multarum similium, *conclus.* 6. clausulæ, *supplentes omnes*, *& singulos defectus*, *conclus.* 7. ac tandem de vi clausulæ, *vocatis vocandis*, seu *vocatis quorum interest*, *d. cap.* 7. *quæst.* 4. *suppos.* 2. latè disseruimus. Denique illud tertium de vi, & effectu clausularum derogatoriarum, quæ in huiusmodi rescriptis plerumque apponuntur, nimirum clausulæ illius generalis, *non obstantibus contrariis quibuscumque*, fusiùs prosecuti sumus *d. cap.* 7. *quæst.* 3. *conclus.* 1. clausulæ, *non obstante quacumque lege*, *aut tali lege*, *d. concl.* 1. *&* 2. clausulæ, *non obstantibus statutis*, *ead. quæst.* 3. *concl.* 3. clausulæ, *quorum tenores*, seu *pro expressis habentes*, *concl.* 4. clausulæ, *decernentes sic in prædictis omnibus*, *ac singulis per quoscumque iudices quauis auctoritate fungentes*, *etiam S. R. E. Cardinales*, *& causarum Palatij Apostolici auditores iudicari debere*; *sublata eis aliter iudicandi*, *interpretandi*, *& definiendi facultate*, *conclus.* 5. ac tandem de vi clausulæ *decreti irritantis*, quæ sic extendi solet; *irritum fore decernentes quicquid secus in præmissis à quouis quauis auctoritate scienter*, *vel ignoranter contigerit attentari*, latiùs egimus *d. quæst.* 3. *conclus.* 6. eáque postrema.

Iam igitur his præmissis, vel potiùs prætermissis, ad reliquas huius quæst. concl. ex ceteris duabus *d. cap.* 7. quæstionibus desumptas transeamus.

QVARTA ergo CONCLVSIO sit. In derogatione alicuius fideicommissi ordinaria, vel delegata potestate ab executore facienda, † vbi etiam 683.
aliquis vocandus sit, non est necessaria citatio propriè dicta, nisi post legitimam partis oppositionem, seu contradictionem. Probatur hæc conclusio ex iis, quibus eam ipsam totidem ferè conceptam verbis quoad commutationem vltimæ voluntatis latè confirmauimus *d. cap.* 7. *quæst* 4. *concl.* 1. maximè quia commutatio vltimæ volūtatis ex sui natura est gratia, & processus executoris litterarum Apostolicarum super ea extraiudicialis est; & vbi etiam in iis adsit clausula, *vocatis vocandis*, donec aliquis contradicat, eius processus, & executio non excedit fines actus iurisdictionis voluntariæ, cùm inter volentes

reddat ır,

reddatur, *l. emancipari, ff. de adopt. l. 2 ff. de offic. procons.* cum aliis *ibid.* allegat. *& in 1 suppos.* necnon *cap. 5. quæst. 7. concl. 2.* post eius *vlt. limit. vers. quod si petas.*

Qvinta conclvsio. Vbi in præscripto derogationis fideicommissi, vel commissionis eiusdem adsit clausula, *vocatis, quorum interest*, vel *vocatis*
684. *vocandis*; † in derogatione fideicommissi citandi, seu vocandi omnino sunt, qui ex illo actu lædi possunt, aliàs is nullus erit. Probatur hæc cōclusio ex iis, quibus *d. q. 4. suppos. 2.* ostendimus, prædictam clausulam inducere conditionem, & formam; præcipuè ex *l. à testatore, ff. de condit. & demonstr.* ibique Doct. atque alibi sæpè, iuncta *l. heredi, ac l. Maximus, ff. eod. tit.* ex quibus habetur ablatiuum absolutum regulariter importare conditionem, ac formam; & quòd forma non seruata corruit actus, ac nullus redditur, *cap. cum dilecta, de rescript. cap. venerabili, de off. delegat.* ex quibus, & aliis hanc conclusionem latiùs in commutatione vltimæ voluntatis firmauimus *d. q. 4. concl. 2.* quam & multis modis *ibid.* ampliauimus, ac limitauimus, qui ex regula tradita *in 1. concl. huius quæst.* derogationi fideicommissorum optimè adaptantur.

Sexta conclvsio. Circumscripta clau-
685. sula prædicta, *vocatis vocandis*, vel, *quorum interest*, † exigitur quidem in derogatione fideicommissi citatio, seu vocatio eorum, qui ex illo actu lædi possunt, vt eis præiudicet: si tamen illa quoad ipsorum aliquos omittatur, non ideo quoad vocatos corruit actus. Posterior pars conclusionis probatur ex iis, quibus hanc ipsam posteriorem partem in commutatione vltimæ voluntatis comprobauimus *d. quæst. 4. concl. 3.* præcipuè verò ex *l. de vnoquoque, in princ. ff. de re iudic.* vbi Paulus I.C. de vnoquoque, ait, negotio præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet; aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet. Prior pars probatur ex primis verbis *d. l. de vnoquoque*, mox cit. & aliis iuribus, in quibus probatur, vocādum quóque esse ad eum actum, in quo lædi potest, relatis *d. quæst. 4. suppos. 3. & concl.*
686. *3.* maximè verò in † adoptione, ex *l. cum nepos, & l. si is, qui, la 1. ff. de adopt.* & in eius confirmatione, ex *l. nam ita Diuus, ff. eod. tit.* in restitutione natalium, ex *l. 2. l. nec filio, & l. fin. ff. de natal. restituen.* in legitimatione, quæ fit in præiudiciū substitutorum, post alios tenet Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 2. tit. de citat. concl. 1. num. 150.* vbi id declarat: tenétque etiam nō paucos sequutus Molin. sen. *de Hispan primog. lib. 1. cap. 8. num. 33. lib. 3. cap. 3. num. 23. & lib. 4. cap. 3. num. 5.* Molin. iun. *de iust. & iur. tract. 2. disput. 174. concl. 4.* & Peregrin. *tract. de fideicommiss. art. 23. num. 51. 59. 62. 65. & seq.* ac plerique apud Card. Mantic. *tract. de coniect. vltim volunt. lib. 11. tit. 11. num. 5.* licèt ipse in contrariam sententiam inclinare videatur *numer. 8. & 9.* quam vtranique *numer. seqq.* declarat. sicut etiam Peregrin. passim *d. artic. 23.* varias hac in re declarationes affert, ac præcipuè illam, vt citatio exigatur, vbi Princeps legitimat, cessante testatoris voluntate, ex potestate ordinaria: vel id facit Comes Palatinus; secus verò vt plurimum, si de plenitudine potestatis, seu ex potestate absoluta Princeps ipse, aut inferior cum clausula, *citatis, vel*
687. *non citatis*, delegatus legitimet. & in † derogatione maioratuum, & aliarum substitutionum prædictam doctrinam tradit idem Molin. sen. *d. lib. 1. cap. 8. numer. 33. & d. lib. 3. cap. 3. num. 5.* ac Molin. iun. *d. disp. 174. conclus. 5.* ex quibus etiam iuribus in hac concl. citat. excepta *d. l. de vnoquoque*, loquente in sententia quæ etiam in inuitos fertur; necnon Doct. dem-
688. pto Mantic. qui dubitare videtur. satis colligitur, † consensum quoque eorum, qui lædi possunt in derogatione fideicommissi, fore necessarium quod tamen adhuc meliùs ex sequentibus huius quæst. conclusiunibus patebit, in quibus seorsim agemus de singulis personarum generibus, quibus ex ea derogatione præiudicium inferri posse, & quarum consensus ad id necessarius esse videtur.

Septima igitur conclvsio sit. Consensus fideicommittentis, vel eius heredis † regulariter 689.
requiritur in derogatione fideicommissi ab ipso fideicommittente constituti. Probatur hæc conclusio ex *l. legatum. ff. de vsu, & vsufr. legat. §. si autem legatum, auth. de Eccles. tit. coll. 9. & cap. nos quidem, de testam.* Quintil. Mandos. *cons. 33. num. 6.* & Mar. Anton. Genuen. *in prax. Neap. cap. 20. num. 3.* qui nonnullos citant; cum aliis, ex quibus *d. cap. 7. quæst. 4. conclus. 4.* ostendimus, consensum fundatoris, vel eius heredis regulariter requiri in commutatione vltimæ voluntatis prædicti fundatoris. Ex plerisque autem notabilibus, quæ *ibid.* subiecimus, & candidus lector videre potest, si lubet, desumi etiam possunt pleræque huius concl. declarationes. & quia facilè eas quisque per se colligere potest, id ego breuitati studens facere prætermitto.

Octava conclvsio. Quilibet alius, etiam præter fideicommittentem, eiúsque heredem, vel successorem, qui principale aliquod interesse habet in derogatione fideicommissi, † debet ei con- 690.
sentire; aliàs illi non præiudicat. probatur tū ex iis, quibus hoc ipsum in commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. quæst. 4. concl. 5.* tum ex illa regula generali, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari; quæ habetur *in l. fin. C. de auct. præst. & cap. quod omnes, de reg. iur. in 6.* tum ex iuribus, ex quibus constat, consensum ab illis præstandum, qui lædi in aliqua re peragenda possunt, vt *in d. l. fin. l. in adoptionibus, l. cùm nepos, l. si is, qui filium, & l. nam ita Diuus, ff. de adopt. l. 2. l. nec filio, & l. fin. ff. de natal. restituen. l. in concedendo, ff. de aq. pluu. arcen. cap. 1. 54. dist. cap. si tibi absenti, de preben. in 6.* cum simil. ac Doctorib. paulo antè, hac ipsa quæst. *concl. 6.* alleg. Tum denique penè in terminis ex text. *in l. legatum, in fin. ff. de vsu, & vsufr. legat. & §. si autem legatum, auth. de Ecclesiastic. tit. collat. 9.* Hic autem consensus, qui ratione interesse præstandus est, † præstari et- 691.
iam potest post factum; vt ex text. *in l. petens, C. de pact. l. si autem, §. 1. ff. de aq. pluu. arcend. cap. si qua de rebus, 12. quæst. 1 a. conclus. 2.* cum aliis plerisque iuribus, ac nonnullis Doctorib. docuimus *conclus. 5.* vbi etiam ex *d. l. in adoptionibus, ff. de adopt. l. 2. §. voluntatem, ff. solut. matrim. cap. 2. de his, quæ fiunt a Prælat. sin. consens. cap.* & aliis ostendimus, tacitum quoque consensum in eo casu sufficere.

Nona & postrema conclvsio. Licèt † in 692.
derogatione fideicommissi ad piā causam, quæ Romani Pontificis auctoritate fit, non requiratur consilium, vel consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis, in cuius ciuitate, vel diœcesi locus ille pius consistit: regulariter tamen eius saltem consilium exigitur in derogatione ab Episcopo faciēda. Hæc conclusio quoad eius priorem partem probatur iis fundamentis, quibus eandem firmauimus in commutatione vltimarum voluntatum *d. quæst. 4. conclus. 6.* præcipuè ex text. *in cap. pastoralis, de his, quæ fiunt à Prælat. sin. consens. capit.* vbi decernitur, Ecclesias parochiales, (quæ regulariter sæculares sunt, vt inter ceteros tradit Hieron. Gonz. *in comment Reg. 8. Canc. glos. 7. num. 44.* & ante eum Rebuff. *in sua prax. benef. part. 1. tit. sæcularè beneficium quotuplex, num. 10.*) earúmve obuentiones non posse ab Episcopo viris Religiosis concedi præter voluntatem Capituli sui sine licentia Romani Pontificis. ex his enim postre-

mus

mis verbis, iunctis maximè aliis paulo antè in eod.
text. positis, datur intelligi, quòd vbi adsit licentia
Romani Pontificis, non requiritur consensus Ca-
pituli Cathedralis. necnon ex *cap. si Capitulo, in fin.*
de concess. preb. in 6. & Redoan. *tract. de reb. Eccles.*
693. *non alien. quæst.* 36. *num.* 18. Posterior † pars proba-
tur ex iuribus, in quibus requiritur consensus Capi-
tuli in negotiis grauioribus, ac signanter in aliena-
tione rerum Ecclesiæ ab Episcopo peragendis; vt
in cap. 1. *&* 3. *cap. ea noscitur, & toto ferè tit. de his, quæ*
fi. à Prælat. sine cons. Cap. cap. pastoralis, de donat. cap. vt
super, §. 1. *de reb. Eccl. non alien. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clem.*
si vna, eod. tit. cum suis concord. Nec abs re est, quòd
ex cõcessione Ecclesiæ sæcularis religioso loco, iux-
ta *d. cap. pastoralis, de his, quæ fi. à Prælat. & de donat.*
ac *Clem. si vna.* aut ex alienatione rerũ Ecclesiæ, iuxta
d. §. 1. *& cap.* 1. ad commutationem vltimæ volunta-
tis, ad derogationem fideicommissi arguamus: quo-
niam tam in concessione quam in alienatione præ-
dictis, & commutatur vltima voluntas, & fideicom-
missis derogatur, cum Ecclesia sæcularis, quæ vt-
plurimum fundata est ex dispositione alicuius lega-
ti, vel fideicommissi, alteriúsve vltimæ voluntatis,
vt sit sæcularis, per concessionem huiusmodi loco
Religiosorum factam fiat regularis; & bona, eo-
rúmve prouentus, & emolumenta, quæ ex simili
defunctorum vltima voluntate assignata sunt pro
dote ac sustentatione ministrorum alicuius Eccle-
siæ, per alienationem prædictam in aliorum vsum
cedant, & conuertantur. Sed quoniam aliqua iura in
negotiis Ecclesiæ ab Episcopo peragendis solùm re-
quirunt consilium sui Capituli, vt *cap. nouit, & cap.*
quanto, de his, quæ fiunt à Prælat. sin. consens. Capit.
necnon *cap.* 3. *de consuet. in* 6. quæ iura, & alia sic in-
telligunt Doct. per nos cit. *d. concl.* 6. Ideo hac in re
constituenda est regula, quam *ibidem* post alios sta-
tuimus, vt in arduis negotiis Ecclesiæ ab Episcopo
tractandis necessarium sit consilium Capituli Ca-
thedralis; non autem in minoribus, aut cùm subest
causa rationabilis, vt Episcopus tale consilium non
requirat: consensus autem necessarius erit in arduis
concernentibus præiudicium Ecclesiæ Cathedralis,
vt in alienatione rerum ipsius. Quoad res verò, &
negotia Ecclesiarum inferiorum, quicquid sit de
intellectu Extrauag. Paul. II. & Pauli IV. de qua in
eadem *concl.* 6. certè, vt *ibidem* post alios docemus, de
iure antiquiori, & ex consuetudine in iis non requi-
ritur consilium, aut cõsensus Capituli, nisi cùm ipse
Episcopus est auctor alienationis rerum earundem
Ecclesiarum. In casibus autem, in quibus requiritur
694. consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis, sat erit, †
quòd interueniat post actum, vt *in præd. concl.* 6. sa-
tis ostendimus; præcipuè tum ex *cap. cùm nos,* quod
est 3. *de his, quæ fi. à Prælat. sin. cons. Cap.* tum à for-
tiori ex iuribus, ex quibus satis colligitur, consen-
sum etiam Episcopi in concessionibus Ecclesiarum
sæcularium, quæ fiunt Religiosis locis; (& sunt
quædam commutationes vltimarum voluntatum,
ac derogationis fideicommissorum, vt paulo antè di-
ctum est;) posse post factum interuenire, vt est *cap.*
suggestum, & cap. cura, de iurep. per quem text. &
alia id inter ceteros tradidit Aug. Bero. *cons.* 21. *num.*
26. *cum seq. vol.* 2. qua de re videndum est, quod la-
tiùs scripsimus *d. conclus.* 6. vbi & eam subiecimus
regulam, vtplurimum sufficere tacitum consensum
siue inductum ex facto, siue ex taciturnitate. Reli-
qua verò, quæ generatim de consensu hisce in re-
bus præstando quærere aliquis hoc loco posset, su-
mere licet ex latiùs adductis per nos sup. *d. cap.* 7. *q.*
4 *præmiss.* 4. Nos autem nunc pro decima, & postre-
ma huius quæstionis conclusione, quæ respondeat
quæstioni 5. illius 7. cap. ad quasdam regulas acce-
damus circa praxim derogationis fideicommisso-
rum ab iis potissimum obseruandas, quibus ex pu-
blica auctoritate siue ordinaria, siue delegata hu-
iusmodi derogatio incumbet facienda; sicut illa 5.
quæstio regulas plerasque continet in praxi ab iis
obseruandas, qui vltimam aliquam voluntatẽ sunt
commutaturi. Antequam verò ad prædictas regulas
descendamus circa praxim derogationis fideicom-
missi à derogante considerandas, vbi maximè ea
derogatio fiat per subrogationem alterius rei, vel
vsus loco illius, quæ quive fuit in dispositione fidei-
committentis; operæpretium duximus nõnulla hîc
breuiter adnotare, quæ ad hanc rem maximè faciũt,
& latiùs quoad commutationem vltimæ voluntatis
prosecuti sumus *cap.* 6. *quæst.* 2. *concl.* 2. *ad fin.* quorum
primum est, † quò dignior est materia dispositionis 695.
commutandæ, eò maiorem causam ad commutan-
dum requiri. Secundum, quo minor dispensatio ad-
miscetur commutationi, eò minorem causam exigi.
Tertium, maiorem causam desiderari, quãdo com-
mutatio partis ita fit in aliud opus à disposito, vt
aliqua eius pars remittatur, quàm si pars commu-
tetur, & pars relinquatur adimplenda. Quartum est,
multò minorem causam requiri ad dispensandum
solùm in tempore executionis vltimæ voluntatis,
quàm in eius materiæ commutatione, maximè in
minus; & quò maior est dilationis mora, maiori
causa opus esse. Postremum est, non posse certam
regulam de causæ sufficientia ad commutandum
præscribi, atque adeò prudentis viri arbitrio id relin-
qui: tria verò potissimùm à prudente viro spectan-
da esse, quæ in materia commutationis voti tradit
summus Pontifex *in cap. magna, vers. & quidem tria,*
de vot. nimirum quid liceat secundùm æquitatem,
quid deceat secundùm honestatem, & quid expe-
diat secundùm vtilitatem. quam regulam vti ab
omnibus traditam in dispensatione votorum obser-
uandam affert quoque Sanchez *lib.* 4. *sum. cap.* 45.
num. 18. & Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 6. *de vot. cap.* 17.
num. 14. atque ea tria semper consideranda esse, vo-
luit glos. ab aliis approbata, *d. cap. magna, verbo, liceat.*
Iam verò his breuiter præmissis, ad propositas regu-
las in praxi à derogante fideicommissis publica au-
ctoritate siue ordinaria, siue delegata obseruandas
veniamus.

Prima igitur regula sit. Maior materiæ subrogatæ
dignitas † spectanda est respectu solius materiæ 696.
promissæ, seu quæ est in obligatione, neque vlla
ipsius vinculi, seu obligationis ratio habenda est:
quoniam per commutationem obligatio, seu vincu-
lum transfertur in materiam subrogatam, non au-
tem in totum tollitur; sicut fit in dispensatione: in
qua propterea locum non habebit hæc regula, ita in
voti dispensatione, ac commutatione ex alibi etiam
per eum adductis, (nimirum *d. cap.* 45. *num.* 37. vbi
seipsum quoque allegat *lib.* 8. *de matr. disp.* 20 *num.* 9.
tradit Sanchez *d. lib.* 4. *sum. cap.* 56. *num.* 2. *&* 3. quem
nos etiam in commutatione vltimarum volunta-
tum secuti sumus *d. cap.* 7. *quæst.* 5. *vers. prima igitur*
regula: nec immeritò, cùm à iuramenti & voti com-
mutatione non incongruum sumi argumentum
ad vltimarum voluntatum commutationem, vel ob
eam rationem possit, quòd votum, & iuramentum
sunt quædam vltimæ voluntates, quoniam vtrum-
que est hominis dispositio per se irreuocabilis, vt
latiùs deduximus suprà *cap.* 2. *quæst.* 2. *post med.* Fal-
lit ergo primò proposita regula in dispensatione,
vbi nimirum derogetur fideicommisso per viam
dispensationis, nullam nimirum aliam materiam
subrogando. ex prædictis enim dicendum, in ea fore
quoque

quoque ſpectandam obligationis vim. Secundò fal-
lit, vbi commutatio fiat, ſeu ſubrogatio in aliam
materiam, ſed conditionaliter, ſeu alternatiuè, vt,
ſi maluerit, poſſit obligationem, ſeu diſpoſitionem
in tali alia materia implere, ex traditis à nobis in
voti,& iuramenti commutatione, *d.verſ. prima igitur
regula*, poſt Sanchez *d.lib.4.ſum.cap.55. num.13.* Fal-
lit denique quòd, quando præter prohibitionem
alienationis expreſſam, aut reſultãtem ex fideicom-
miſſo, iuxta *l.fin. §.ſed quia, & auth.res, quæ, C.com-
mun. de legat. & fideic.* cum ſimil. aut aliàs in fidei-
commiſſo eſſet ſpecialis prohibitio derogationis,
ſeu commutationis, tunc materia ſubrogata æqua-
lis eſſe debet vtrique vinculo: prout in voto,& iu-
ramento ſatis probat Sanchez *d.cap.56.num.5.*

Secunda regula ſit. Maius, aut minus, vel æquale
bonum materiæ ſubrogatæ, & eius, quæ eſt in obli-
697. gatione fideicommiſſi, † non eſt ſpectandum iuxta
excellentiam virtutis, cuius eſt actus; quaſi cenſea-
tur commutatio in melius facta, quando illud com-
mutatur in opus excellentioris virtutis. ſed haben-
da eſt ratio diſponentis, & finis, quem illa diſpoſi-
tio habet vel per ſe, vel ex diſponentis expreſſa in-
tentione; ita, vt materia ſubrogata quàm proximè
ad eum finem accedat: prout in voti commutatio-
ne latiùs explicat, & probat Sanchez *d.cap.56.num.
6. cum tribus ſeqq.* quod nos *d.quæſt.5.verſ.ſecunda re-
gula ſit*, commutationi vltimarum voluntatum ac-
commodauimus, aliqua etiam ſpecialia fundamenta
quoad illam afferentes, ex *l.legatum.ff.de vſu,& vſu-
fr.legat.l.fin.ff.de mort.inferen. l.pecuniam, in princip.ff.
de oper.public. & cap.nos quidem, de teſtam.* eandém-
que regulam temperantes duobus modis, quos per
te videas.

Tertia regula. Habenda quoque eſt in derogatio-
698. ne fideicommiſſi per viam commutationis ratio †
difficultatis implendi rem, de qua diſpoſitum fuit,
ſeu quæ eſt in obligatione. Hæc regula, quæ potiſſi-
mùm locum habet in votorum commutatione, vt
fusè comprobat, & declarat poſt alios Sanchez *d.
cap. 56. numer.* 10. cum aliquot ſeqq. procedere et-
iam poteſt, & locum obtinere in commutatione vl-
timarum voluntatum magis propriè ſumptarum,
de quibus in hoc tractatu agimus, ac præcipuè diſ-
poſitionum per ſe irreuocabilium; ita, vt etiam in-
ſtante herede plerumque poſſit fieri diſpenſatio, &
commutatio fideicommiſſi, quæ fieri poterat ad in-
ſtantiam defuncti: prout de diſpenſatione, & com-
mutatione voti contra Sanchez *d.lib.4. ſum. cap. 24.
num.57. cum ſeq.* latiùs oſtendimus *d.quæſt. 5. verſic.
tertia regula*; vbi etiam tradidimus, an, & quando
heres teneatur eo ipſo, vel à ſuo auctore defuncto
grauari poſſit ad iuramenta, aut vota defuncti rea-
lia, perſonalia, vel mixta præſtanda.

Quarta regula ex eo ſumi poteſt, quod per mo-
dum illationis ex præced. regula deducit Sanchez
699. *d.cap.56. num.* 11. vt † in peregrinationis commu-
tatione, (aut alterius ſimilis oneris, quod in fidei-
commiſſo heredi potuit à teſtatore imponi, vt de
ſe patet;) conſiderandus ſit labor itineris, & ex-
penſæ, quæ in eo erant faciendæ: id quod in voto
peregrinationis conſtat ex *cap.magnæ, de vot.* & San-
chez præterea comprobat; tum quòd hæc augent
pondus, & æſtimationem voti tamquam Deo di-
cata; tum ex plurimorum Doctorum auctoritate:
vnde meritò hæc opinio communis, & veriſſima
dici poteſt, vt *d.quæſt. 5. verſ.quarta regula eſſe poteſt*,
admonuimus. Hæc autem regula, vt *ibidem* ſatis do-
cuimus, quoad laborem itineris multò magis lo-
cum habet in obligatione illud pedibus conficien-
di: ita, vt, ſi illud vouit quis conficere mendicando,
in commutatione habenda quoque ratio ſit maio-
ris illius obſequij diuini ob exercitium actus, pau-
pertatis, & humilitatis; necnon conſideranda ſunt
itineris pericula, & damnum ex vouentis abſentia
rebus ſuis conſequuturũ, quòd hæc omnia obtulerit
Deo, votique, alteriúſve obligationis meritum, &
æſtimationem augeant; vt patet. Quoad expẽſas ve-
rò hæc eadem regula, (vt *in d. verſ. quarta regula*,
oſtendimus,) extenditur primò, vt procedat quoad
expenſas non modò neceſſarias, ſed & iuxta ſtatus
decentiam. Secundò etiam eſſe habendam ratio-
nem expenſarum, quæ commorando, & redeun-
do factæ fuiſſent, vt ſatis etiam colligitur ex *d. cap.
magnæ.* Tertiò, vt computanda etiam ſint tributa,
quæ ſoluenda eſſent infidelibus. Reſtringitur autem
ex *ibidem* per nos adductis, primò, vt deducendæ
ſint expenſæ, quas is, qui peregrinari tenetur, do-
mi eſſet facturus. Secundò, vt nulla expenſarum ra-
tio habenda ſit, cùm ille tenebatur mendicando pe-
regrinari. Denique † eleemoſynam illam, in quam 700.
fit commutatio, non neceſſariò ad locum peregri-
nationis fore mittendam: neque eius loci, vel ſin-
gularis alicuius perſonæ, in cuius fauorem elee-
moſyna promiſſa, quæve aliàs erat in obligatione,
(vt in illius quoque fauorem cadere debeat res ſub-
rogata;) neceſſariò eſſe habendam rationem in
commutatione facienda. Quid autem dicendum ſit,
cùm imago illa, quam quis tenetur inuiſere, aut
ipſemet eſt proximior tempore commutationis,
quàm eſſet tempore obligationis, breuiter ſtatui-
mus *in cit.verſ.quarta regula, ad fin.*

Quinta regula ſit. Non eſt opus ad rectam fidei-
commiſſi commutationem, † vt, ſi quis ex eius diſ- 701.
poſitione ad factum præſtandum tenetur, obligetur
ad aliud factum; vel, ſi tenetur ad certam quanti-
tatem perſoluendam, ad aliud quid ſoluendum ob-
ligetur: ſed vnum pro altero imponi poteſt. Hæc
regula probatur ex eo, quòd de voto reali, vt in per-
ſonale, & contrà commutari poſſit, tradit, ac tuetur
poſt alios Sanchez *d.cap.56.num.24.cum duobus ſeqq.*
colligitque præcipuè ex *cap.2.de vot.* vbi votum per-
ſonale peregrinationis Hieroſolymitanæ commu-
tatur in eleemoſynam, quæ quid reale eſt: atque ex
ea ratione, quòd, cùm in his commutationibus ſo-
lius æqualis, aut maioris obſequij diuini ratio ha-
beatur, hæc æqualitas & maioritas poteſt reperiri
in materia diuerſa à materia voti prioris, & obliga-
tionis: cum Suarez autem *d.lib.6. de vot. cap.19. nu-
mer.15. 16. & 17.* ad text. *in cap.primo, de voto*, re-
ſpondet id, quod *ibi* ſignificatur, votum mixtũ com-
mutandum in reale; quódque habetur *d. cap. ma-
gnæ, eod. tit.* expenſas peregrinationis commutan-
das in eleemoſynam, & laborem itineris in opera
perſonalia: eſſe vel conſilij, vel maioris congruen-
tiæ. ac tandem quod præcipi videtur *cap. quod ſuper
his, & cap.ex multa, eod. tit.* votum peregrinationis
in ſubſidium Terræ ſanctæ emiſſum commutari in
eleemoſynam ad eiuſdem loci ſubſidium mitten-
dam, locum habuiſſe pro temporis, quo canones il-
li conditi ſunt, neceſſitate: quæ cùm hodie ceſſarit,
non eſt ampliùs neceſſaria talis commutatio, ſed in-
ſtar aliorum fieri poteſt: quamuis nec ea commu-
tatio, de qua in illis iuribus, in omnino ſimilem ma-
teriam fiat.

Sexta regula. Non eſt pariter neceſſe ad deroga-
tionem fideicommiſſi per viam commutationis, † 702.
vt materia ſubrogata ſit æqualis priori debitæ ma-
gnitudine, duratione, aut numero, modò aliàs ſit
æqualis ratione finis, ad quem prior materia, vel in-
tentio diſponentis dirigebatur. ita in voti commu-
tatione poſt alios docet Sanchez *d.cap.56. num.* 27.
quoniam

quoniam diuturnitas, aut maior quantitas, vel numerus prioris operis poterit qualitate, & grauitate operis subrogati minori tempote exequendi, aut minoris magnitudine, & numero compensari, atque ob eandem rationem *numer.* 28. post Heoriq. tradit votum implendum certa die posse commutari in aliud altera die exequendum. subdens tamen *numer.* 9. & satis comprobans, quòd quando votum
703. certa die obligans commutatur absolutè, † materia subrogata, nisi ex eius qualitate, & adiunctis circumstantiis aliud colligatur, obligat eadem die, quódque vbi duratio materiæ subrogatæ suadet, totam commutationem non esse implendam eadem die, vt quia ea materia sit iterabilis, obligat iodem illius incipere à die prioris materiæ.

Septima regula. Si relictum, aut quæuis alia obligatio conditionalis ante impletam conditio-
704 nem commutetur in obligationem absolutam, † in derogatione fideicommissi conditionalis, seu cui ea obligatio conditionalis adiecta est, spectandum est, quàm dubius sit conditionis euentus; &, quò is magis dubius fuerit, eò in minorem obligationem absolutam facienda est commutatio. ita in voti conditionalis commutatione post Suarez *d. cap.* 19. *numer.* 21. tradit Sanchez *d. cap.* 56. *num.* 30. sumpto argumento à contractu assecurationis, in quo eò magis augetur pretiom, quò magis dubius fuerit euentus. *numer.* autem 31. docet, qoòd vbi ante impletam conditionem commutatio fit in aliam obligationem conditionalem: tunc, siquidem maneat eadem conditio, aot apponatur alia æquè dubia, commutatio fieri debet in materiam priori æqualem; quia nulla materiæ sub conditione debitæ securitas præstatur in materia per commutationem subrogata, sed simili dubio euentui vtraque obligatio subiicitur: si autem in commutatione apponatur conditio magis certa, debet mioui materia subrogata, & è contrario debet augeri, si conditio in commutatione apposita magis dubia sit, iuxta maioris, aut minoris incertitudinis proportionem. ac denique subdit *numer.* 32. quòd si post impletam conditionem fiat commutatio, ea fieri debet in rem æqualem materiæ promissæ periode, ac si votum esset absolutum. quod cum Sanchez *ibidem* satis defendimus *d. quæst.* 5. *vers. septima regula, circa medium*; ob eam præcipuè rationem, quòd impleta conditione sit iam absoluta obligatio, vt probat text. *in l. potior, in princ. ff. qui pot. in pign. hab.* & intrinseca materiæ debitæ bonitas non minor sit.

Octaua regula. Pœnalis obligatio fideicommis-
705. so adiecta, † vbi in derogatione commutanda sit post pœnam incursam, commutari debet in materiam æqualem ei, in quam fieret commutatio, si absque pœna, seu simpliciter contracta esset obligatio, ob rationem allatam in postremo membro distinctionis quoad obligationem conditionalem, de qua in præcedenti regula. Quaodo verò fit commutatio ante pœnam incursam, habenda est ratio talis pœnæ; prout in voto pœnali, post Sanchez id latiùs contra alios comprobantem *d. cap.* 56. *numer.* 35. tradidimus *d. quæst.* 5. *vers. octaua regula*: illud subiicientes, ea, quæ de voti pœnalis commutatione siue ante, siue post pœnam incursam dicta sunt, intelligenda fore, dummodo non sit ex eo alicui ius quæsitum: vt quia votum illud pœnale contineat commodum alicuius personæ, & secuta fuerit acceptatio, iuxta alibi non semel adducta: tunc enim non potest sine illius consensu fieri, nisi à Principe Ecclesiastico ob maximum bonum commune, ex traditis suprà hac ipsa quæst. *in 3. reg. circa med.* quoad reliquas verò dispositiones irreuocabiles tam inter viuos, quàm causa mortis, distinguendum esse, an pœna sit incursa, & tunc nequeat commutatio fieri, nisi ex consensu eius, cui est ius quæsitum, vel ex causa sufficienti ad derogandum iuri alterius: vel non sit incursa pœna; & tunc rursus distinguendum est inter dispositiones causa mortis, & inter viuos; vt in iis facilè derogari possit, & quidem etiam sine consensu eorum, ad quorum fauorem factæ sunt dispositiones; secus in dispositionibus inter viuos; vt *ibidem* latiùs deduximus.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Nona & postrema regula. Quando non derogatur ipsi fideicommisso simpliciter, seu quoad substantiam rei dispositę, aut personam, cui relinquitur,
aut vsum in eo præscriptum; sed solùm † quoad dila- 706.
tionem executionis eius, quod fuit dispositum: tunc potest modica materia subrogata id suppleri, quando non multum conducit fini, ad quem dirigitur illa dispositio, quòd ea impleatur die præscripta, vel in aliam differator; & qoò maior est dilatio, eò maior esse debet materia subrogata: si autem huic fini dispositionis valde conduceret, eius executionem non differri, multò maior materia esset subroganda in tali dilatione concedenda. ita in voti executione differenda tradit Sanchez *d. c.* 56. *num.* 37. exemplum quoad hoc postremum membrum afferens in voto religionis, aut ordinis sacri, differendo executionem vltra obligationis suæ tempus; impediuntur enim, inquit, multa obsequia diuina, quæ status ille secum affert. Vtriusque autem membri confirmatio per se patet, & ex eo etiam desumi potest, quod suprà *notabili* 4. necnon *in* 2. *&* 6. *reg.* tradidimus.

Alia verò exempla † derogationum fideicom- 707.
missi per viam commutationis ex publica auctoritate siue ordinatia, siue delegata peti possunt ex variis exemplis commutationis votorum io iure expressis, quæve à doctis viris admittuntut, à nobis relatis suprà *d. quæst.* 5. *ad fin.* post Sanchez *d. cap.* 56. *num.* 40. *cum seqq.* Nunc autem ex his finem præsenti quæstioni imponentes, ad vltimam hoius cap. transeamus.

Svmmæ Rervm.

708. *Iurisdictio commissarij derogationis fideicommissi per rescriptum iustitiæ expirat morte naturali, aut ciuili committentis re integra: secus si ea mors interueniat re non integra. & quid de renuntiante dignitati; vel officio, cuius ratione derogationem illam committere potest, aut translato, deposito, vel priuato ea dignitate, capto ab hostibus, bannito, excommunicato, ac similibus; num.* 709.

710. *Commissio derogationis fideicommissi concessa per rescriptum gratiæ factu non expirat morte committentis etiam re integra. secus si gratia sit facienda; num.* 711.

712. *Commissio derogationis fideicommissi expirat in commissario per eius mortem naturalem etiam quoad negotia cœpta. per ciuilem autem solùm suspenditur, donec is in pristinum statum restituatur; num.* 713. *& quid referat hac in re, quòd commissio facta fuerit personæ, vel dignitati; num.* 714.

715. *Iurisdictio commissarij derogationis fideicommissi quando in eo expiret per mortem naturalem, vel ciuilem subdelegati ab ipso.*

716. *Iurisdictio subdelegati ad derogandum alieni fi-*

deicommisso in eo expirat per mortem naturalem ipsius etiam quoad negotia cœpta; per ciuilem autem solum suspenditur donec mors hæc cesset. & quid per mortem naturalem commissarij, seu delegati subdelegantis; n. 717. aut eiusdem mortem ciuilem; num. 718.

719. *Derogatio fideicommissi per rescriptum iustitia impetrata quando expiret per mortem naturalem impetrantis. & quid vbi ea impetrata sit per rescriptum gratia, seu per modum priuilegij; num. 720. quidque in morte ciuili quando derogatio prædicta impetrata sit per vtrumlibet rescriptum; num. 721.*

722. *Rescriptum iustitiæ super derogatione fideicommissi contra aliquem per clausulam, & quidam alij, impetratum per illius mortem naturalem re integra superuenientem expirat; & ibi an, & quando p● huiusmodi rescriptum conuenire possit successor eius, contra quem fuit impetratum.*

723. *Rescriptum iustitiæ super derogatione fideicommissi numquam expirat per mortem ciuilem eius, contra quem impetratum fuit; sed nonnumquam suspenditur, donec is in pristinum statum restituatur.*

724. *Derogatio fideicommissi concessa siue per rescriptum iustitia, siue per modum priuilegij extinguitur per lapsum temporis in ea præstiti.*

725. *Derogatio fideicommissi per modum priuilegij concessa sub conditione an desinat desinente tali conditione. & an per mutationem status, aut vinculi, à quo tale priuilegium tamquam à conditione pendebat; num. 726.*

727. *Priuilegium derogationis fideicommissi an reuocetur, amittatur, vel destruatur abrogato, amisso, vel destructo simili priuilegio, ad cuius instar illud concessum fuit.*

728. *Derogatio fideicommissi absoluta, & perfecta an extinguatur per primum eius vsum seu actum.*

729. *Derogatio fideicommissi à superiore concessa ad beneplacitum suæ voluntatis expirat morte concedentis etiam re non integra: & ibi quid si cum beneplacito iungatur certum tempus.*

730. *Derogatio fideicommissi absque adiectione tacita, vel expressa temporis certi, vel incerti an sit perpetua, vel expiret morte concedentis.*

731. *Derogatio fideicommissi, seu illius commissio non cessat cessante eius causa impulsiua tantùm; sed solum cessante causa finali. & quid si aliqua reliquia causæ finalis remaneant; num. 732.*

733. *Derogatio fideicommissi, quæ non aduersatur iuri communi, aut alterius iuri non præiudicat, sed est mera gratia, non cessat cessante eius causa.*

734. *Derogatio fideicommissi deducta ad consummatum effectum, qui in vnica actione consistit, non cessat cessante eius causa: idemque in effectu non consummato, qui pro perfecto habetur, aut habet consequentiam à perfecto, & consummato.*

735. *Episcopus consummatus derogationis fideicommissi, qui non potest commodè diuidi ab actibus futuris, non cessat quoad eos, quamuis cesset causa actus, seu effectus consummati.*

736. *Effectus consummatus derogationis fideicommissi quando cesset cessante eius causa.*

737. *Derogatio actualis fideicommissi, quæ fieri non potuit cessante causa ante executionem, fieri poterit ea causa redeunte.*

738. *Derogatio fideicommissi an cesset in futurum, cum eius causa cessat, antequam derogatio sortiatur vltimatum effectum, vel si hunc sortita fuit, is commodè diuisibilis est.*

739. *Princeps supremus, & eo inferior an, & quando reuocare possit derogationem fideicommissi, deductam ad vltimum effectum ex parte concedentis, & ab eo cui concessa fuit, acceptatam, & an in dubio reuocata censeatur.*

740. *Derogatio fideicommissi prior an, & quando reuocatur per posteriorem alteri concessam, quæ de illa mentionem non facit.*

741. *Reuocatio derogationis fideicommissi siue per legem, siue per rescriptum, facta quando effectum habere incipiat.*

742. *Delegatus, vel subdelegatus ad derogandum alicui fideicommisso, non potest sine iusta causa commissionem non suscipere, vel susceptam dimittere.*

743. *Referens negotium derogationis fideicommissi ad committentem, seu superiorem suum, an, & quando amittat iurisdictionem, seu facultatem, quam circa illud habebat.*

744. *Associans sibi tamquam collegam in cognitione causæ derogationis fideicommissi eum, qui tunc secum iurisdictionem non habet, an, & quando suam quoque iurisdictionem amittat. quid in commissario talis derogationis deferente appellationi à se interpositæ; num. 745. & quid si is pronuntiet, nullam sibi ea in re competere iurisdictionem; num. 746.*

747. *Recusatus an, & quando desistere debeat à derogatione fideicommissi sibi demandata; vel ab ipso alteri subdelegata. & an gesta per eum inualida sint post appellationem recusatoris, vel auocationem superioris, aut pronuntiationem arbitrorum; num. 748.*

749. *Pendente compromisso, aut reductione laudi, an, & quomodo ad derogationem fideicommissi procedi per Ordinarium, vel delegatum, quidue à partibus fieri possit, vel debeat.*

750. *Appellatio quando derogationem fideicommissi, aut illius executionem suspendat.*

751. *Iurisdictio derogantis fideicommissi, & sententia super inde lata an suspendatur, dum huius derogationis, seu sententiæ nullitas cognoscitur.*

752. *Renuntiatio expressa derogationis fideicommissi ab impetrante facta an, & quando extinguat ipsam derogationem, ita, vt impetrans amplius illa vti non possit.*

753. *Derogatio fideicommissi extinguitur quoque per tacitam renuntiationem impetrantis, quæ ex verbis colligitur. ac per eam, quæ inducitur ex actu nostro; num. 754. vel actu alterius, cui nos consentimus; num. 755. aut ex omissionibus; num. 756.*

757. *Renuntians tacitè, vel expressè derogationi fideicommissi tenetur redire ad priorem materiam, nec amplius vti potest derogatione. quid autem ad hoc requiratur; num. 758.*

759. *Derogatio fideicommissi per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ concessa an, & quando amittatur, seu extinguatur per non vsum ipsius; aut etiam per contrarium vsum.*

760. *Derogatio fideicommissi per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij obtenta an, & quando amittatur per eius abusū iuxta omnes abusus*

species

ſpecies ibi enumeratas; vbi etiam an huiuſmodi amiſſio fiat ipſo iure, & in foro conſcientiæ ante declarationem.

QVÆRO igitur OCTAVO, & poſtremò in hoc oono cap. quibus modis expiret fideicommiſſorum derogatio.

Pro abſolutione huius capitis de fideicommiſſorum derogatione, iuxta ordinem eius initio propoſitum, quo reliqua principalis tractatus de vltimarum voluntatum commutatione ita veſtigia ſectamur in præſenti, & ſequentibus eiuſdem capitibus, vt horum quæſtiones ſingulæ ſingulis illius capitibus reſpondeant; ſequitur, vt quemadmodum in 8. eóque poſtremo cap. principalia tractatus latiùs eos modos explicauimus, quibus expirat commutatio vltimarum voluntatum; ſic in poſtrema quæſt. huius cap. modos illos, breuiſſimè tamen proſequamur, quibus expirat fideicommiſſorum derogatio, opportunis concluſionibus ea in re more noſtro propoſitis; quarum binæ vtplurimum maioris perſpicuitatis gratia ſingulis poſtremi eiuſdem capitis quæſtionibus reſpondeant. Sit ergo in hoc cap.

PRIMA CONCLVSIO. Quoties derogatio fideicommiſſi alicui committitur per reſcriptum iu-
708. ſtitiæ, † iuriſdictio commiſſarij expirat morte naturali, aut ciuili committentis, ſeu concedentis re integra: ſecus ſi ea mors interueniat re non integra. Dicitur autem fieri commiſſio gratiæ per reſcriptum iuſtitiæ, non quidem cùm datur alicui iuriſdictio pro executione gratiæ alteri conceſſæ, aut eius defenſione in eadem gratia, vel cùm ipſa gratia alicui quodammodo ex iuſtitia debetur, aut ſimili in caſu, in quo principalis diſpoſitio verſatur in gratiæ conceſſione: ſed cùm pendente lite, vel controuerſia inter aliquos circa gratiam, vel rem ipſam, quæ per gratiam obtinetur, vtputa beneficium, Princeps mandat alicui, vt auditis partibus eam gratiam adiudicet aduerſario eius, qui in cauſa ſuccubuerit; vt latiùs deduximus ſuprà *cap. 6. quæſt. 3. præmiſſ. 2. ante medium.* Res verò integra quoad reſcriptum iuſtitiæ in hoc propoſito dicitur, quando commiſſarius nondum cœpit iuriſdictione vti per decretum citationis, vt fusè oſtendimus ſuprà *d. cap. 8. quæſt. 1. præmiſſ. 3. circa medium,* & adhuc fuſiùs *in tract. de Conſeruatorib. cap. vltim. quæſt. 2. præmiſſ. vlt.* præcipuè quoad mortem naturalem, ex *cap. gratum, de offic. deleg.* quoad ciuilem per officij dimiſſionem, ex *cap. fin. de offic. legat.* Probatur nunc vtraque pars concluſ. quoad mortem naturalem, quia iuriſdictio delegata per reſcriptum iuſtitiæ expirat morte naturali delegantis contingente re integra: ſecus autem re non integra; prout ex text. *d. cap. gratum, cap. relatum, & cap. licèt vndique, de offic. deleg.* ibique Scriben. atque aliis iuribus, & Doctoribus, ac fundamentis latè docuimus *d. quæſt. 1. concl. 1.* vbi eius priorem partem ampliauimus primò, vt procedat licèt delegatus ignoret mortem delegantis; niſi tamen concurrat communis error. Secundò, vt expiret ipſo iure commiſſarij iuriſdictio morte delegantis, non autem ſolùm ope exceptionis. Tertiò, vt eadem pars concluſionis procedat etiam in delegato Principis, vel ad vniuerſitatem cauſarum. Denique, vt etiam locum habeat in delegatione facta donec delegans vices ſuas reuocauerit, aliúdve fecerit. quæ quidem ampliationes locum obtinent non modò quoad illius concluſ. priorem partem, ſed & quoad hoc primum membrum præſentis prioris partis huius concluſ. ex adductis *eadem quæſt. 1. concluſ. 1.* ex quibus etiam patet limitationes *d. concluſ. 1.* procedere quoque reſpectu prioris partis huius eiuſdem concluſ. illas verò limitationes breuitatis cauſa prætermitto recenſere, cùm eas candidus lector per ſe videre poſſit, & facilè ob eandem proſus vtriuſque rationem derogationi fideicommiſſorum applicare.

Eadem verò præſens concluſio quoad mortem ciuilem delegantis, nimirum per dimiſſionem, vel amiſſionem officij; probatur ex text. *d. cap. fin. de offic. legat.* vbi deciditur, quòd iuriſdictio delegatorum à Legatis ſedis Apoſtolicæ expirat, ſi ante diſceſſum Legatorum à ſua prouincia citatio delegatorum ab ipſis non præceſſit; per quem text. id adnotarunt plerique Doct. à nobis relati *d. tract. de Conſeruator. cap. vlt. quæſt. 2. concl. 1. ampliat. 6.* & ſuper hoc ipſo tract. *d. cap. 8. quæſt. 1. concl. 2.* vnde etiam ſumendæ ſunt hae in re ampliationes, ac limitationes præſentis concluſ. necnon illationes, quæ ex ea fieri poſſunt: vt illa, quid † de Papa renuntian- 709.
te Papatui, iuxta *cap. 1. de renuntiat. in 6.* aut alio renuntiante alicui officio, vel dignitati, cuius ratione poſſit committere fideicommiſſi derogationem: & illæ, quid de inferiore translato, depoſito, vel priuato huiuſmodi officio, aut dignitate, capto ab hoſtibus, bannito, excommunicato, ſuſpenſo, Religionem ingreſſo, & ſimilibus caſibus ſtatuendum ſit. ex quibus illos etiam *ibi* declarauimus, quos egere declaratione cenſuimus: omnes verò hoc loco recenſere ſuperſedemus, ne nimis longum faciamus; maximè cùm nihil præcipuè habeant quod ad fideicommiſſorum derogationem, qua de agimus, pertineat.

SECVNDA CONCLVSIO. Commiſſio derogationis fideicommiſſi conceſſa per reſcriptum gratiæ, ita, vt gratia facta dici poſſit, † non ex- 710.
pirat morte committentis etiam re integra: ſecus ſi gratia ſit facienda. Prior pars huius concl. probatur ex iis, quibus eandem probauimus quoad commiſſionem commutationis vltimæ voluntatis *d. cap. 8. quæſt. 1. concluſ. 3.* præcipuè ex *cap. ſi ſuper gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. ſi cui nulla, in 1. reſponſ. de præben. eod. lib.* quæ iura *ibi* ponderauimus pluribus etiam Doctor. aliiſque fundamentis in id allatis.

Ampliatur autem hæc prior pars concl. iiſdem modis, quibus d. concluſ. tertiæ priorem partem ampliauimus: & maximè, vt procedat, licèt & gratia ſolo verbo ſit facta, vel nondum executa, factave ſit ab inferiore; aut nondum acceptata; quo tamen caſu poterit a ſucceſſore concedentis reuocari. quæ eſt prima limitatio eiuſdem prioris partis: alia eſt, cùm gratia conceſſa eſt ad beneplacitum concedentis: quam limitationem *ibidem* multipliciter extendimus, reſtrinximus, ac declarauimus.

Poſterior † pars concl. probatur ex text. *d. cap. ſi* 711.
cui nulla, in 2. reſpon. de præben. in 6. vbi definitur, quòd, ſi cui ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem, illa poteſtas omnino expirat, ſi concedens re integra moriatur. ex quo text. gloſ. recepta *ibidem, verbo, moriatur,* & plerique a nobis relati *d. concl. 3. circa med.* eam regulam conſtituunt, vt gratia facienda expiret morte concedentis re integra.

Quæ regula, atque adeò hæc poſterior pars propoſitę concl. ampliatur, vt procedat etiam in executore dato ad gratiam faciendam; itē in morte ciuili; necnon in gratia motu proprio certæ perſonæ conceſſa; ac tādem quòd expiret re integra ipſo iure, & nō tantùm ope exceptionis. Limitatur verò in gratia

concessa sub nomine dignitatis concedentis; vel ad eius dignitatis beneplacitum: item in commissione accessoria gratiæ factæ: quod multis modis declarauimus *d. quæst. 1. conclus. 1. limit.* 4. præterea vbi executor gratiæ faciendæ procedat, ignorata communiter morte concedentis, ac denique secundum aliquos in concessione gratiæ facta ex certa scientia. Quas omnes ampliationes, ac limitationes huius posterioris partis satis confirmauimus *d. quæst. 1. conclus.* 3. latiùs statim explicantes, quandonam gratia dicatur facta, vel facienda, ad eum præsertim effectum, vt illius concessio morte concedentis non extinguatur re integra, vel extinguatur.

Tertia conclusio. Per mortem naturalem commissarij derogationis fideicommis-
712. si † expirat in eo commissio etiam quoad negotia cœpta: per mortem autem ciuilem solum suspenditur donec commissarius in pristinum statum restituatur. Prior pars conclusionis probatur ex eo, quòd mors omnia soluit, *§. deinceps, auth. de nupt. collat.* 4. cum aliis adductis *d. cap. 8. quæst. 2. conclus.* 1. vnde sumendæ sunt eiusdem prioris partis ampliationes. nimirum commissarium mortuum diuino miraculo resurgentem non recuperare potestatem quoad negotia non cœpta, vbi interim delegans mortuus naturaliter, vel ciuiliter fuisset neque quoad cœpta, vbi delegans alteri ea commisisset, aut successorem in officio, vel dignitate ei dedisset, cui facta erat commissio. item vt si duo commissarij dati sint simpliciter, vno illorum mortuo etiam in collega expiret iurisdictio. quod tamen *ibidem* latiùs declarauimus. Eadem verò prior pars conclus. limitanda est iuxta limitationem prædictæ 1. conclus. vt nimirum commissio derogationis fideicommissi non expiret per mortem commissarij, sed ad eius successorem in dignitate transeat, vbi illa commissio fiat contemplatione non personæ, sed dignitatis; secus, si contemplatione personæ. cuius limitationis vtrumque membrum fusè comprobauimus, ac declarauimus *d. conclus. 1. vers. limitatur ergo principaliter, cum vers. sequenti*: vbi etiam explicauimus, quandonam commissio facta dicatur sub nomine, & contemplatione dignitatis, seu ipsi dignitati, & quando personæ, eiúsve contemplatione; ita, vt commissio ad successorem transeat, vel non transeat: de quo latiùs *d. quæst. 2. conclus. 2. vers. limitatur nunc, ferè vsque ad fin.* & aliquid etiam mox dicemus.

713. Posterior autem † pars huius eiusdem conclus. probatur ex iis, quibus sup. *d. quæst. 2. conclus. 2*: ostendimus, quòd, si is, cui commissa fuit commutatio vltimæ voluntatis, seruus efficiatur, non expirat ipso iure eius iurisdictio, sed donec solùm libertati restituatur: idémque fore de damnato ad metallum, deportato, bannito, & similibus; necnon de excommunicato, aut suspenso: & hæc siue negotium cœptum fuerit, siue non tempore superuenientis huiusmodi mortis ciuilis. *ibidem* verò *ampliat. vltim. ad fin.* subiecimus, quid dicendum vbi commissio facta sit pluribus insolidum, vel cum clausula, *quòd si non omnes potestis, duo, aut vnus vestrùm procedat.*

Limitatur nunc, seu declaratur hæc eadem posterior pars conclus. quòd, † vbi vacet digni-
714. tas, vel officium, ratione cuius alicui facta est commissio derogationis fideicommissi: tunc, si quidem personalis fuit commissio; (quia nimirum illa qualitas erat solùm necessaria ad validitatem commissionis, atque adeò dignitas considerata in concreto, seu secundariò, & accessoriè ad subiectum, seu personam, vt *d. quæst. 2. suppos.* 2. explicauimus;) non expirat talis commissio personæ facta finita eius dignitate, vel officio; sed potest adhuc illa vti, & in negotio procedere: secus si commissio sit realis, hoc est, facta dignitati, quæ in abstracto, seu principaliter considerata fuerit, vt in *d. suppos.* 2. declarauimus; tunc enim transit ad successorem. cuius regulæ, ac limitationis vtramque partem fusius comprobauimus *d. quæst. 1. vers. limitatur nunc, cum seq.* vbi etiam fusè disputauimus, an qualitates requisitæ in delegato à sede Apostolica, aut ab eiusdem Legato, iuxta text. *in cap. statutum, §. 1. de rescript. in 6.* adesse debeant etiam tempore citationis, vel sufficiat eas adfuisse tempore impetrationis, seu commissionis: ac postmodum *vers. declaratur nunc, vsque ad fin. d. conclus.* 2. multas declarationes attulimus; quæ, cùm etiam ad hanc posteriorem præsentis conclusionis partem pertineant, cùm opus fuerit, legendæ erunt.

Quarta conclusio. Per mortem naturalem, & aliquam ciuilem subdelegati à commissario derogationis fideicommissi re non inte-
gra † expirat in ipso commissario iurisdictio: se- 715.
cus si ea mors contingat re integra. Probatur hæc conclusio quoad omnes sui partes iisdem planè fundamentis, quibus illam quoad easdem partes confirmauimus in commutatione vltimæ voluntatis, *d. cap. 8. quæst. 2. concl.* 3. vnde etiam sumi possunt huius eiusdem 4. concl. quoad aliquas eius partes variæ tum extensiones, tum restrictiones, ac declarationes, maximè in materia facultatis reassumendi iurisdictionem subdelegatam, quas per te videre poteris. præcipuæ verò illæ sunt, vt, si subdelegatio facta sit in totum, tunc distinguendum sit, an re integra mortuus sit naturaliter, vel ciuiliter subdelegatus, & non expirauerit iurisdictio in subdelegante, sed eam reassumere posit; an verò re non integra, & eo casu expirauerit: si autem subdelegatio non sit facta in totum, tunc siue res sit integra, siue non, expiret in subdelegante iurisdictio, sed eam, seu vices suas subdelegato commissas ab eo posit ad se reuocare, & iurisdictione sibi commissa, seu à primo delegante concessa vti.

Quinta conclusio. Per mortem naturalem subdelegati ab eo, cui fuit commissa derogatio fideicommissi, † expirat in subdele- 716.
gato potestas ei demandata etiam quoad negotia cœpta; per ciuilem autem regulariter solùm suspenditur quoad negotia siue cœpta, siue non cœpta. Vtraque pars conclusionis probatur ex iis, quibus comprobauimus vtramque partem 3. conclus. superiùs hac eadem quæst. positæ de morte siue naturali, siue ciuili commissarij, seu delegati: tum quia eadem ratio militat quoad hoc in subdelegato, quæ in delegato: tum quia regulariter id, quod de hoc statuitur, de illo quoque seruata proportione statuendum est; vt latiùs deduximus suprà *d. cap. 8. quæst. 2. conclus.* 4. vnde etiam patet, extensiones, ac restrictiones, seu declarationes, quas ad eam vtramque partem *d. conclus. 3. huius quæst.* etiam remissiuè attulimus, esse huic pariter conclusioni quoad vtramque sui partem respectiuè applicandas.

Sexta conclusio. Per mortem naturalem cõmissarij derogationis fideicommissi re integra con-
tingente † expirat in eius subdelegato facultas dero- 717.
gandi: secus, si re non integra ea mors contingat. Probatur hæc conclusio quoad vtramque sui partem; tum ex text. *in l. & quia, ff de iurisd. omn. iud.* vbi generatim habetur, quòd, si is, qui mandauit iurisdictionem, decesserit, antequam res

ab

ab eo, cui mandata est, geri cœperit, mandatum soluitur, sicut in reliquis causis. tum ea *cap. licet vnasque, de offic. deleg.* vbi decernitur, quòd, si delegatus iurisdictione a suo collega simul dato sibi subdelegata eo viuente vti non cœperit, quia mandatum huiusmodi re integra morte mandatoris expirauit, non habet solus officium iudicandi: si verò ante mortem illius iurisdictione vt cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere. tum ea *cap. si delegatus, eod. tit. in 6.* & aliis, quibus vtramque huius conclus. partem quoad commutationem alicuius vltimæ voluntatis probauimus *d. quæst. 2. conclus. 5.* vnde etiam sumero licet primùm quidem duas extensiones eiusdem vtriusque partis, tum tres prioris extensiones; ac denique vnam pariter vtriusque partis declarationem; quæ est, vt subdelegatio facta ad beneplacitum suæ voluntatis expiret etiam re non integra existente per mortem subdelegantis: si verò delegatus sub nomine dignitatis tantùm subdeleget pariter sub nomine dignitatis suæ, vel ad suæ beneplacitum dignitatis; tunc iurisdictio subdelegati non expiret per mortem subdelegantis etiam re integra existente quoad ipsum subdelegatum.

Septima conclusio. Per mortem ciuilem delegati ad fideicommissi derogationem
718. eam subdelegantis † regulariter non extinguitur, sed solùm suspenditur in subdelegato huiusmodi subdelegatio, cùm ea mors intercessit re integra existente quoad ipsum subdelegatum: secus verò re non integra; tunc enim neque etiam suspenditur. Posterior pars conclus. patet, quia, quando subdelegatus vti cœpit iurisdictione sibi demandata, in eum ita efficaciter transfunditur, vt non ampliùs pendeat à subdelegante, vt satis constat ex *cap. quamuis*, ibique not. *de offic. deleg. in 6.* cum aliis, quibus idipsum in delegato quoad primum delegantem de morte ciuili tradidimus suprà hac ipsa quæst. *conclus. 1. & conclus.* hanc *praced.* de subdelegato respectu delegati quoad mortem naturalem: maximè iunctis iis, quæ de æquiparatione mortis ciuilis, & naturalis diximus *d. cap. 8. quæst. 1. præmiss. 2.* ac delegati, & subdelegati *eod. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4. circa initium.* Prior autem pars probatur discurrendo per singulas præcipuas species mortis ciuilis; prout quoad commutationem vltimæ voluntatis hac in re fecimus *d. quæst. 2. concl. 6.* ita, vt ad eum locum remisisse candidum lectorem sufficiat.

Octava conclusio. Derogatio fidei-
719. commissi per rescriptum iustitiæ impetrata † expirat per mortem naturalem impetrantis interuenientem re integra, hoc est, ante transmissam citationem: secus si ea mors contingat re non integra; tunc enim transit ad successorem impetrantis. Probatur vtraque pars conclusionis ex iis, quibus vtrumque comprobauimus in commutatione vltimæ voluntatis *d. cap. 8. quæst. 3. concl. 1.* priorem eius partem remperantes, vbi Prælatus nomine Ecclesiæ etiam proprio nomine expresso litteras impetrasset. & vtramque declarantes, vt, si materia, super qua impetratur rescriptum iustitiæ, non est transmissibilis ad successores, qualis est vsusfructus, *l. si cui in annos, ff. quib. mod. vsusfr. amit.* tunc expiret rescriptum per mortem illud impetrantis, nulla facta distinctione, an mors interuenerit re integra, nec ne.

Nona conclusio. Vbi derogatio fideicommissi concedatur per rescriptum gratiæ, seu per
720. modum priuilegij: † tunc, si personalis sit, cum persona eam impetrantis extinguatur; sin autem realis, ad posteros transmittatur, ac rem ipsam sequatur. Hæc conclusio quoad vtramque partem ex iis constat; quibus illam in commutatione vltimæ voluntatis confirmauimus *d. quæst. 3. conclus. 2.* potissimùm ea *l. maritum,* iuncta *l. qui tale, ff. solut. matr. l. forma, §. quamquam, ff. de censib. l. priuilegia, ff. de reg. iur. & cap. priuilegium, eod. tit. in 6.* ex eadem verò *conclus. 2.* iunctis præsertim aliis adductis *d. quæst. 3. in 1. & 3. præmiss.* colligi potest, quando derogatio fideicommissi per modum gratiæ concessa personalis censeatur respectu eius, cui conceditur, vel potiùs realis; & an in dubio realis, aut personalis præsumenda sit.

Decima conclusio. Per mortem ciuilem impetrantis derogationem fideicommissi concessam siue per rescriptum gratiæ, siue per rescriptum iustitiæ † aliquando ea suspenditur, ali- 721.
quando redditur frustratoria; nonnumquam etiam in alios transmittitur. Probatur hæc conclusio ex iis, quæ de commutatione vltimæ voluntatis hac in re tradidimus *d. quæst. 3. conclus. 3. cum duab. seqq.* nam *in d. conclus. 3.* docuimus per seruitutem impetrantis commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ, non expirare, sed suspendi eam commutationem, donec is bona recuperet: idémque dicendum de amissione bonorum ob delictum siue ipso iure, siue per sententiam condemnationis, siue per bannum; ita, vt, quando is ex Principis gratia recuperabit bona, & iura sua, simul etiam iis vti possit, ac de iisdem in iudicio experiri. Hæc autem omnia limitanda esse, nisi interim ij, ad quos bona peruenerunt, bona illa, & iura sua in alium transtulissent, à quo Princeps ea nollet auocare; vel commissio commutationis alteri iudici, vel executori facta fuisset, coram quo iidem successores agere cœpissent: quia tunc coram eo negotium prosequi talis restitutus deberet. *conclus.* autem 4. ostendimus, excommunicationem impetrantis commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ, seu commissionem plerumque illius executionem suspendere; eius verò, qui illam impetrauit per rescriptum gratiæ, eamdem in multis frustratoriam reddere: id quod latiùs *ibidem* explicauimus, multísque modis extendimus, restrinximus, ac declarauimus. Denique *conclus. 5.* fusiùs tradidimus, commutationem vltimæ voluntatis expirare quidem in impetrante per eius professionem in Religione approbata; sed ius vtendi commutatione illa transire in Religionem ipsam, si sit bonorum capax; quòd si incapax ea sit, transire ad illos, quibus impetrans bona sua dederit; aliàs peruenire ad eiusdem heredes ab intestato. cuius conclusionis partibus opportunas declarationes adhibuimus, quas simul cum duarum præcedentium conclusionum prædictæ 3. quæstionis declarationibus, quoniam per se facilè quisque videre poterit, & ad hanc nostram 10. conclusionem accommodare, eas hoc loco recensere prætermittentes, ad alias quæst. præsentis conclusiones festinemus.

Vndecima conclusio. Per mortem naturalem eius, contra quem aliquis generaliter impetrauit fideicommissi derogationem per rescriptum iustitiæ, re integra superuenientem, † ex- 722.
piret huiusmodi rescriptum; ita, vt per illud conueniri non possit successor eius, contra quem fuit impetratum. Hæc conclusio probatur ex text. *in c. significauit, de rescript.* vbi, si conueniendus per clausulam generalem, (& quidam alij,) cùm viueret tempore impetrationis rescripti, non fuit ante mortem citatus, non poterit eius successor per illud rescriptũ cõueniri. & generatim quòd vbi aduersarius

non est expressus in litteris, earum vigore neqoeat illius successor conueniri, præter glol. Innoc. Abb. & alios *d. cap. significauit*, plerique tenent, quos ad id quoad vltimæ voluntatis commutationem retulimus *d. cap. 8. quæst. 3. conclus. 6.* vnde etiam sumi possunt ampliationes, & limitationes præsen. concl. dum ad conciliianda iura, variásque hac in re, vbi etiam aduersarius in litteris, seu rescripto est expressus, Doctor. traditiones, latiùs in ea ipsa re distinximus.

DVODECIMA CONCLVSIO. Per mortem ciuilem aduersarij eius, qui derogationem fi-
723. deicommissi impetrauit per rescriptum iustitiæ, †
numquam illud expirat, sed aliquando suspenditur, donec prædictus aduersarius in pristinum statum restituatur. Probatur tota hæc conclusio: quia seruus quidem per captiuitatem nec de iure nec de facto conoeniri potest, cùm omnia iura saltem respectu administrationis amittat, quæ deinde reuersus iure postliminij recuperat, vt in toto penè tit. *ff. & C. de captiu. & postlim. reuers. l. 2. ff. de capit. diminut. & §. si ab hostibus, Instit. quib. mod. ius patr. potest. sol.* cum simil. quod idem de seruo pœnæ postmodum plenè restituto constat ex *l. 2. & 3. ff. de sent. pass. & restit.* cum aliis ad id allegat. *d. quæst. 3. conclus. 7.* vbi tamen id ex plerisque iuribus temperauimus, vt, si interim, donec captiuus reuertatur, & seruus pœnæ restituatur contra illius, & huius successorem, vel futurum heredem, aut vtriusque bonorum & iurium deputatum administratorem vigore alterius rescripti, vel etiam eiusdem, vbi causa concerneret dignitatem, vel officium, impetrans rescriptum causam, & instantiam fuisset prosecutus, aut etiam nouum iudiciom instituisset: quia tunc reuersus, ac restitutus stare teneretur siue iudicio cœpto, siue etiam sententiæ latæ, ac ceteris per eos legitimè gestis *conclus.* autem 8. latè docuimus, excommunicato existente aduersario eius, qui impetrauit commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum institiæ, regulariter non expirare, aut suspendi iudicis iurisdictionem, quin eam exercere possit: quod & *ibidem* multipliciter declaraoimus † inde etiam nonnulla vtilia infereotes. quæ omnia facilè quisque per se videre potest, ac derogationi fideicommissi, de qua agimus, applicare. *concl.* deoique 9. satis ostendimus, quòd, si aduersarius eius, qui per rescriptum iostitiæ impetrauit commutationem vltimæ voluntatis, ingrediatur Religionem; tunc ante professionem quidem huiusmodi rescriptum non suspenditur; post professionem verò transibit contra eius heredem, vel successorem vniuersalem, siue sit Religio, siue alius; & aliquando etiam in successorem singularem. quod idem quoad fideicommissi derogationem statuendum est tamquam speciem commutationis vltimæ voluntatis, iuxta regulam sæpe superiùs à nobis in hoc cap. traditum.

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Derogatio fideicommissi concessa siue per commissionem, seu rescriptum iustitiæ, siue per modum pri-
724. uilegij, † extinguitur per lapsum temporis in ea
præstituti. Prior pars conclusionis probatur ex text. *in cap. de causis, in princ. de offic. deleg. l. 2. §. si & index, ff. de iudic. & l. cùm non eo die, C. quand. prouoc. non est necess.* quæ iura ad id quoad vltimæ voluntatis commutationem ponderaoimus sup. *cap. 8. quæst. 4. conclus. 1. circa initium*; vbi etiam alia iura, & fundamenta ad huius simul, & posterioris partis confirmationem adduximus: ac deinde eandem priorem partem ampliauimus, vt procedat, licèt dolo partis causa non termineţur intra statutum tempus. postmodum verò eam multipliciter limitauimus. posteriorem verò partem huius conclusionis pleriqoe etiam tenent, quos initio *d. conclus. 1.* allegauimus, vbi in id quoque attulimus optimas rationes; ac præcipuè quod priuilegium debet seruari iuxta id, qood in eo continetur, vt ait *glos. fin. in cap. vltim. de transla. prælat.* & tenor priuilegij in primis inspiciendus est, *cap. porro, & cap. recepimus, de priuileg.* cum simil.

Ampliatur autem hæc eadem posterior pars pri-
mò, vt † priuilegium derogationis fideicommis- 725.
si sub conditione concessum, vti concessum sub incerto tempore, cesset detinente tali conditione, seu tempore, prout in quouis priuilegio post alios docuimus *d. quæst. 4. conclus. 2.* vbi id etiam declarauimus, plures ca in re casus distinguentes, post Suarez *lib. 8. de leg. cap. 29. num. 5.* quos aliunde quoque confirmauimus.

Secundò ampliatur, vt † priuilegium deroga- 726.
tionis fideicommissi expiret, seu amittatur per mutationem status, aut alicuius vinculi, à quo tale priuilegium pendebat, tamquam à conditione necessaria virtuali, & generali. quæ ampliatio explicatur, ac simul comprobatur tum exemplis, & rationibus præced. ampliationis, vnde præsens ferè deducitur: tum etiam exemplis, quibus idipsum tradit, & confirmat generatim quoad priuilegia Suarez *d. cap. 29. num. 6.* per nos quoque relatis *d. quæst. 4. concl. 3.* quo loci hanc rem latiùs declarantes sumus prosequuti.

Limitatur nunc primò eadem posterior pars
conclusionis, vt † abrogato, vel quomodolibet 727.
amisso, aut destructo exemplari, ad cuius instar priuilegium derogationis fideicommissi concessum fuit, hoc priuilegium exemplatum non censeatur reuocatum, amissum, aut destructum; proot generaliter in priuilegiis ad instar, seu exemplaribus, & exemplatis respectiuè non paucis Doctoribus relatis ostendimos suprà *d. quæst. 4. conclus. 4.* vbi eam multis modis ampliauimus, ac limitaui-
mus. Secundò limitatur, vt † derogatio fideicom- 728.
missi absoluta, & perfecta regulariter non extinguatur per primum eios actum, siue vsom. ita in commutatione vltimæ voluntatis, & quouis priuilegio latè docuimos *d. quæst. 4. conclus. 5.* vbi hoc multipliciter declarauimus.

Declaratur taodem vtraque propositæ conclus.
pars primò, quòd † vbi derogatio fideicommis- 729.
si à superiore conceditur ad beneplacitum suæ voluntatis, regulariter expirat iorisdictio, & gratia, seu priuilegium morte concedentis etiam re non integra: secus verò, si eum beneplacito fungatur certum tempus. huius declarationis vtrumque membrum satis explicauimos, ac simol comprobauimos in quauis iurisdictionis aut gratiæ concessione *d. quæst. 4. conclus. 6.* Declaratur secundò,
qoòd † vbi aliud tempus sioe certum, siue in- 730.
certum derogationi fideicommissi expressè, vel tacitè non præfigatur: tunc siquidem per rescriptum iustitiæ cooceßa fuit, re iotegra expirat morte concedentis; idémque si per rescriptum gratiæ faciendæ: si verò per rescriptum gratiæ factæ, ea regulariter perpetua est. Quæ declaratio quoad omnes soi partes satis constat ex earum confirmatione respectu commutationis vltimæ volontatis adducta sup. *d. cap. 8. conclus. 7. quæst. 4.* ex alibi etiam per nos traditis in variis eiosdem *cap. 8.* quæstionibus, nimirum *quæst. 1. conclus. 1. 2. & 3.* necnon *quæst. 4. in præmiss. 2. & 3.* quorum etiam nos suis locis

memi

ceminimus in plerisque huius quæstion. conclusio-
nibus. Nunc verò ad reliquas huius quæst. conclu-
siones ex quinta, & seqq. illius cap. 8. quæstionibus
desumptas accedamus.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO.
Quando causa, quæ à principio fuit vera, erat so-
lùm impulsiua, vel commissionis derogationis fi-
731. deicommissi, vel etiam ipsius derogationis, † li-
cèt postea cesset, non corruet derogatio, eiúsve
commissio. Probatur hæc conclusio; quoniam ita
quoad priuilegium est de mente Suarez *lib.8. de leg.*
cap. 30. numer. 1. *&* 6. atque aliorum, quos *ibi* ci-
tat: quoad dispensationem verò expresè post alios
tenet Sanchez *lib. 8. de matrim. disput.* 30. *numer.* 7.
quos nos etiam secuti sumus quoad commutatio-
nem vltimæ voluntatis suprà *cap.* 8. *quæst.* 5. *conclus.*
1. vbi id ex eo pariter comprobauimus, quòd taci-
turnitas, vel falsa expressio contingens etiam à
principio in causa impulsiua non vitiat gratiam, vel
commissionem; sed solùm vbi contingat in causa
finali, vt latiùs ostendimus suprà *cap.* 6. *quæst.* 3.
conclus. 5. *&* 4. quo etiam loco statuimus, an in
dubio præsumenda sit causa finalis, vel impul-
siua.

732. Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt, †
si causa finalis derogationis fideicommissi non o-
mnino cesset, verùm adhuc aliquæ reliquiæ illius
causæ remanent, non extinguatur ipsa derogatio.
Hæc ampliatio probatur, quoniam illam in priui-
legio tenet *glos.* 1. *in cap. decet, ad fin.* & *ibi* Dyn.
numer. 3. *&* 4. *de reg. iur. in* 6. ac plerique relati à
Tiraq. *in tract. caus. cessant. cess. effect. limit.* 16. *num.*
1. *vsque ad* 8. atque in dispensationibus multi lau-
dati à Sanchez *d. disput.* 30. *numer.* 8. vbi eius rei
nonnullas confirmationes & extensiones affert,
quas vtrasque nos retulimus *d. quæst.* 5. *conclus.* 2.
733. Secundò ampliatur nostra conclusio, quòd † de-
rogatio fideicommissi, quæ non aduersatur iuri
communi, aut alterius iuri non præiudicat, sed est
mera gratia, & beneficium concedentis; (vtputa,
si fideicommittens post constitutum fideicommis-
sum addat hæc, vel similia verba; *nisi aliud superio-*
ri visum fuerit:) proculdubio non cessabit, licèt
quandocumque cesset causa huiusmodi derogatio-
nis. Constat id ex iis, quibus hoc ipsum genera-
tim in tali priuilegio probat Suarez *d. lib.* 8. *de legib.*
cap. 30. *numer.* 2. maximè ex *d. cap. decet, de reg. iur.*
in 6. & de quauis gratia colligitur ex *cap. si cui nul-*
la, de preben. in 6. quæ etiam cum aliis nos ad com-
mutationem vltimæ voluntatis traduximus *d. quæst.*
5. *conclus.* 3.

DECIMAQVINTA CONCLVSIO.
Quando derogatio fideicommissi deducta fuit ad
consommatum effectum, seu actum vltimatum,
qui in vnica actione siue concedentis, siue impe-
734. trantis consistit: tunc † cessante causa deroga-
tionis non cessat ipsa derogatio. ita expresè in quo-
libet huiusmodi priuilegio docet, atque à contrariis
tuetur Suarez *d. cap.* 30. *numer.* 3. *&* 4. ob id inter
cetera, quia consummato effectu iam priuilegium
non est, sed transiit: vnde non est, quod possit de-
tinere cessante causa. ex quo, & aliis idem nos quo-
que in commutatione vltimæ voluntatis docuimus
d. quæst. 5. *conclus.* 4. vbi hoc ipsum extendimus, vt
locum habeat etiam in effectu inchoato, qui pro
perfecto habetur: item in effectu non consummato,
sed qui habet consequentiam à perfecto, & con-
735. summato: ac denique † vbi ille effectus vltima-
tus commodè diuidi non potest, vt is non reuoce-
tur etiam quoad actus futuros, licèt omnino cesset
causa finalis illius concessionis. Restrinximus autem
primò, † nisi commutatio ipsa, vel eius effe- 736.
ctus haberet expressam, vel tacitam conditionem
illam subsistente, seu durante tali causa, vt tunc
ille effectus cesset etiam quoad actum præteri-
tum. Secundò in causa essendi, seu formali, vel
materiali: hac enim cessante cessat effectus reuo-
cabilis etiam præteritus, & consummatus. Ter-
tiò in causa efficiente, quæ non solum producit, sed
& conseruat. Ac denique in causa infirmante, seu
retrò contraria.

Præter tres verò principales limitationes huius
nostræ conclus. quæ ex prædicta triplici restrictione
sumi possunt;

Limitatur eadem conclusio, quòd, † licèt, 737.
vbi mandatum, seu facultas derogandi fideicom-
missis concessa fuerit ex legitima causa tunc subsi-
stente, si causa cessauit ante concessam à superiore,
vel executam à commissario derogationem, cesset
etiam vsus talis facultatis; nec possit ex illius vi
derogatio actualis validè, ac iustè fieri; si tamen ea-
dem causa rediret, etiam derogatio potest concedi:
ita quoad vtrumque membrum satis ostendimus *d.*
quæst. 5. *conclus.* 5.

Declaratur autem præsens nostra principalis
conclusio, † quòd, licèt probabile sit, cessante 738.
causa derogationis fideicommissi, postquam com-
missarius aut superior derogauit, antequam ea sor-
tiatur effectum vltimatum; vel, si hunc sortita
fuit, is commodè diuisibilis est, non cessare ipsam
derogationem in futurum: probabilius tamen est,
eam in vtroque casu cessare. ita in vltimarum vo-
luntatum commutatione ex sufficientibus funda-
mentis ostendimus *d. quæst.* 5. *conclus.* 6. quæ omnia
materiæ derogationis fideicommissi, de qua nunc
agimus, optimè conueniunt: licèt etiam *ibidem*
vtramque opinionem conciliari conati simus; quod,
ni fallor, non incongruè præstitimus: nonnulla
ibidem notabilia subnectentes, quæ ad huius de-
clarationis maiorem explicationem maximè con-
ducunt, poteritque benignus lector pro se, si lubet,
videre. nos autem reliquas præsentis quæst. conclu-
siones prosequamur.

DECIMASEXTA CONCLVSIO. Quam-
uis inferior supremo Principe † non possit dero- 739.
gationem fideicommissi ad vltimum effectum ex
parte concedentis adductam, & ab eo, cui conces-
sa fuit, acceptatam regulariter etiam ex causa re-
uocare: id tamen ex causa potest ipse supremus Prin-
ceps. Prior pars conclusionis probatur ex iis, qui-
bus illud ipsum de commutatione vltimæ volunta-
tis ostendimus suprà *cap.* 8. *quæst.* 6. *conclus.* 1. quam
quidem declarauimus primò, vt non procedat vbi
inferior specialem facultatem accepisset à Principe
præiudicandi ex causa iuri subditi. Secundò, vt pos-
sit inferior etiam propria auctoritate ex causa pu-
blica id facere ad tempus.

Posterior autem pars conclusionis ex iis proba-
tur, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commu-
tationem satis confirmauimus, eamdem extenden-
tes, ac limitantes *d. quæst.* 6. *concl.* 2.

Vtraque verò pars conclusionis declaratur, vt
derogatio fideicommissi perfecta quoad vltimum
effectum ex parte concedentis, & per impetran-
tem acceptata, à quocumque concessa fuerit, in
dubio non censeatur reuocata. Ita de commutatio-
ne vltimæ voluntatis in hac specie satis docuimus
d. quæst. 6. *conclus.* 3. quod etiam multis modis am-
pliauimus, & limitauimus, qui æquè derogationi fi-
deicommissorum, de qua nunc agimus, applicari
possunt, & debent.

DECIMASEPTIMA CONCLVSIO. Per

posteriorem fideicommissi derogationẽ eadem de re concessam alteri, quam ei, qui priorem impe-
740. trauit, † ipsa prior non censetur reuocata, cuius mentio facta non sit; prout plerique in priuilegiis generatim hac in specie tenent, quos retulimus, ac sequuti sumus *d. quæst. 6. conclus.* 4. vbi etiam id quoad vltimæ voluntatis commutationem extendimus primò, vt procedat, licèt in posteriori rescripto adsit clausula, *ex certa scientia*, vel, *non obstante*. Secundò, vt neque per sententiam præcedens priuilegium possit reuocari, sed solùm aliquando reprobari. Tertiò extendimus, vt procedat, licèt primum priuilegium sit generale, secundum speciale, vel contrà. Quartò, licèt per prius priuilegium solùm sit acquisitum ius ad rem, vel spes de futuro. Denique vt in posteriori priuilegio facienda sit mentio vnius, vel plurium clausularum derogatoriarum, quæ priori erant adiectæ. Restrinximus autem primò, vt non habeat locum, vbi prius priuilegium sit conforme iuri communi, quia nimirum commutatio vltimæ voluntatis, & in nostra specie derogatio fideicommissi à iure præcipiatur. Secundò, vbi prius priuilegium esset insertum in corpore iuris: cuius contrarium tenent nonnulli per nos *ibidem* relati, vbi id declarauimus. Restringitur autem tertiò ex eo, quod tradidimus *d. quæst. 6. conclus.* 5. ad reuocationem prioris commutationis vltimæ voluntatis regulariter sufficere, vt in posteriori dispositione ad fauorem alterius facta apponatur clausula illa generalis, *non obstantibus quibuscumque commutationibus vltimarum voluntatum alteri hac in re concessis*: quod tamen *ibidem* temperauimus, vt non procedat, vbi prius priuilegium esset concessum piæ causæ; vel insertum in corpore iuris; vel haberet clausulam derogatoriam ad futuras similes concessiones; vel denique concessum fuisset titulo oneroso.

Declaratur nunc hæc eadem principalis nostra
741. conclusio, quòd † reuocatio derogationis fideicommissi, vbi fiat per viam legis, sortitur effectum suum eo tempore, quo solet lex obligare: si autem fiat ab homine per rescriptum, aut aliam priuatam dispositionem, non habet effectum, antequam perueniat ad notitiam illius, cui concessa fuerat derogatio. Hæc declaratio quoad vtramque sui partem satis confirmatur ex iis, quibus vtramque latiùs confirmauimus in commutatione vltimæ voluntatis *d. quæst. 6. conclus. 6.* vbi etiam quoad priorem partem fusiùs tradidimus, quando incipiat lex obligare: quoad posteriorem verò, quomodo fieri debeat huiusmodi reuocationis intimatio, quæve eiusdem reuocationis notitia requiratur.

DECIMAOCTAVA CONCLVSIO. Is, cui commissa est derogatio alicuius fideicommissi
742. per delegationem, vel subdelegationem, † non potest sine iusta causa commissionem non suscipere, aut susceptam dimittere. Quoad delegatum probatur hæc conclusio ex iis, quibus id latiùs probauimus in commissione commutationis vltimæ voluntatis, & quauis alia delegatione suprà *cap.* 8. *quæst. 7. conclus.* 1. respectu quidem susceptionis delegationis potissimùm ex text. *in l. Prætor, §. qui autem, ff. de vacat. & excus. mun. l. sancimus, la 2. C. de aduoc. diuers. iudic. l. fin. §. indicandi quoque necessitas, ff. de muner. & honor. ac l. vnic. C. qui pro sua iurisd.* ita tamen, vt non subditus ad id nequeat compelli, per text. *in cap.* 1. §. 1. *de for. compet. in 6.* respectu verò dimissionis iam susceptæ delegationis, præcipuè ex *cap. prudentiam, §. adiicimus*, ibique glos. recepta *verbo, argumentum, de offic. deleg.* quod & *ibi* multipliciter declarauimus: illud etiam inter cetera explicantes, an delegatus renuntians delegationi siue subdelegando, siue simpliciter, iterum possit iurisdictionem suam reassumere, de quo etiam aliquid diximus *d. quæst. 7. conclus. 2. ad fin.* Quoad subdelegatum verò, quòd sine iusta causa nec subdelegationem detrectare possit, nec susceptam dimittere, satis constat ex latiùs adductis *d. quæst. 7. conclus. 2.* primum quidem potissimum ex *cap. pastoralis, in princ. & §. quia verò, cap. in litteris, cap. sanè, el 2. de offic. deleg. & cap. 2. eod. tit. in 6.* hoc autem duobus modis extendimus, ac totidem restrinximus *d. cap. 4. quæst. 7. conclus.* 2. Secundum verò *eadem conclus. 2. post medium*, probauimus tum ex eo, quod paulò antè in delegato hac in re diximus, iuncto eo, quòd in vtroque regulariter idem statuendum est, vt *ibidem* ostendimus, *& eod. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4. circa initium*: tum ex fundamentis, quibus primum conuincitur; maximè quia, si non teneretur subdelegatus seclusa iusta causa retinere, & exequi susceptam subdelegationem, leges essent ludibrio. Ex iusta verò causa tam delegatus, quàm subdelegatus & commissionem non suscipere, & susceptam dimittere potest, vt *d. conclus. 2. post medium*, satis ostendimus; maximè ex *cap. sciscitatus, de rescript. cap. si pro debilitate, cap. pastoralis, in princ. d. cap. prudentiam, in princ. & §. adiicimus, de offic. deleg. ac l. pen. ff. de vacat. & excusat. muner.*

DECIMANONA CONCLVSIO. Is, cui commissa fuit derogatio fideicommissi, † refe- 743.
rendo negotium ad committentem, seu superiorem suum, amittit iurisdictionem circa illud. probatur hæc conclusio ex *cap. licèt, de offic. legat.* vbi habetur, quòd ex quo Legatus sedis Apostolicæ retulit causam Papæ, in ea desinit esse iudex; &, si quid postea fecerit, nihil valet. ex quo text. necnon *cap. nomen presbyteri, 2. quæst. 1. & cap. multum stupeo, 3. quæst. 6. glos. d. cap. licèt, verbo, transtulerat*, atque item *cap. in litteris, verbo, officio suo functus, & cap. significantibus, verbo, procedere non debere, de offic. delegat.* id tradidit in quouis iudice: quod etiam constat ex iuribus ciuilibus per nos allegatis *d. quæst. 3. conclus.* 3. in eius extens. glos. verò *in d. cap. nomen presbyteri, verbo, relatione*, ab aliis approbata, *& d. cap. licèt, verbo, transtulerat*, hanc regulam ita extendit, vt statim, ac iudex dixit, se velle negotium referre, non possit de eo ampliùs cognoscere. & ex nonnullis iuribus, quæ nos *d. conclus.* 3. attulimus, *ibidem* eandem regulam extendimus secundò, vt, quoties relaturum se iudex quilibet pollicetur, illico litigantibus apud acta consultationis exemplum edere teneatur: subiicientes varias relationis species, per quas iudicis iurisdictio suspenditur. statim autem limitationis nomine quinque eiusdem regulæ restrictiones adiecimus, quæ & illi, & huic nostræ conclus. optimè deseruiunt: eas verò cùm quisque per se videre possit, consultò prætermittimus, vt ad principales quasdam propositæ conclus. ampliationes transeamus, vnde etiam singulæ formari possent conclusiones.

Ampliatur ergo primò proposita conclusio, vt, † 744.
si commissarius derogationis fideicommissi associat sibi in causæ cognitione tamquam collegam eum, qui tunc secum iurisdictionem non habet, expiret, seu extinguatur ipsius commissarij iurisdictio. ita generatim in delegato tradit glos. ab aliis approbata *d. cap. significantibus, verbo, procedere non debere, de offic. deleg.* per text. *in cap. cùm super, eod. tit.* vbi iuxta communem intellectum glos. & aliorum sumptũ

ex

ex integra Decretali deciditur, quòd, si duo delegati sint cum clausula, *quòd si ambo non poteslis*, vno ex causa legitima recusato, & propter non admissam recusationem interposita appellatione, alter solus procedere potest, & debet, nec tenet processus, si cum recusato procedat. immo etiam seclusa recusatione ob solam appellationem legitimam interpositam ab vno ex delegatis cum prædicta clausula, si alter postea cessante impedimento procedere volens admitteret collegam, à quo fuerat appellatum, nulliter procederet, per text. *in d. cap. cùm super*, prout est in decretalium compilatione, cùm nullam recusationis, sed solius appellationis mentionem faciat, & alia, quæ ad id allegauimus *d. quæst. 7. conclus.* 4. ex quibus sumi potest singularis extensio huius I. ampliationis: quæ quatuor modis restringitur latiùs explicatis eadem concl. 4.

Ampliatur secundò hæc eadem principalis con-
745. clusio, vt, † si commissarius derogationis fideicommissi deferat appellationi, à se interpositæ, ita renunciat suæ iurisdictioni in eo negotio, vt illam amittat. Quæ regula generatim quoad delegatum traditur à glos. recepta *d. cap. in litteris, verbo, officio suo functus, de offic. deleg.* arg. text. *in cap. sæpe, & cap. interposita, §. eidem, de appellat.* sed melior text. *in cap. dilectis filiis, §. præterea, eod. tit.* optimus verò *in cap. cum appellantibus, §. si verò, eod. tit. in* 6. vnde etiam habetur huius regulæ, & ampliationis extensio; vt nimirum deferens appellationi, licèt friuolæ, abdicet à se iurisdictionem: quam extensionem tribus modis temperauimus *d. quæst. 7. conclus.* 5.

746. Ampliatur denique proposita conclusio, vt † iurisdictio commissarij, seu delegati ad derogandum alicui fideicommisso expiret, si is pronuntiet nullam sibi ea in re competere iurisdictionem: quoniam ita generatim in delegato decernitur *in d. cap. significantibus, de offic. deleg.* cum aliis ad hoc adductis *d. quæst. 7. conclus.* 6. ex quibus etiam hanc regulam *ibidem* extendimus primò, vt iudex pronuntians, se iurisdictionem non habere, eam postea reassumere nequeat etiam de consensu partium. Secundò, vt locum habeat siue iudex benè pronunciauit, siue malè. restrinximus autem potissimùm, vt non procedat in executore, qui pronuntians, se non esse executorem, non abdicat à se iurisdictionem, per text. *in cap. dilectus, il 3. de præben.* vbi Romanus Pontifex friuolam vocat occasionem, qua executor gratiæ Apostolicæ ab executione destitit, quia pronuntiauerat, se non esse executorem.

VIGESIMA CONCLVSIO. Proposita le-
747. gitima causa recusationis, sed non probata, † inferior, qui derogare fideicommissis poterat iure suo ordinario, siue delegato, extunc iurisdictione sua vti potest: & ipsa legitimè probata, recusatus de recusatoris assensu personæ idoneæ negotium committere debet, vel ad superiorem transmittere, vt in eo ipse procedat secundùm quod fuerit procedendum. Prior pars conclusionis satis patet ex text. *in cap. secundo requiris, §. 1. & cap. cum speciali, in princ. de appellat.* necnon *in cap. legitima, eod. tit. in* 6. quæ iura cùm hac in re generatim loquantur, de iudice tam ordinario, quàm delegato intelligi debent. Posterior pars eiusdem conclusionis probatur quoad ordinarium quidem ex *cap. licèt ex suscepto, de for. compet.* vbi agitur de remissione ad superiorem, iuncto *cap. si quis contra, eod. tit. & cap. ad hæc, il 3. de appellat.* vbi de commissione causæ de partium consensu; cum aliis, quibus hoc vtrumque in commutatione vltimæ voluntatis declarantes comprobauimus *d. cap. 8. quæst. 8. conclus.* 1. quoad delegatum verò probatur ex *d. cap. cum speciali, in princ. & cap. iudex, de offic. deleg. in* 6. vnde etiam hæc ipsa posterior pars declaratur, vt latiùs *d. conclus.* 1. deduximus: vbi præterea docuimus, subdelegatum, si non sit datus vel receptus de consensu partium, posse ab altera earum recusari, siue in totum is datus fuerit, siue non in totum; & subdelegantem non in totum posse, non obstante etiam recusatoris appellatione, de principali causa cognoscere post recusationem taliter à se subdelegati.

Ampliatur autem hæc posterior conclusionis pars, seu tota ipsa conclusio declaratur, vt † 748.
processus, sententia, & alia gesta per ordinarium, vel delegatum derogantem alicui fideicommisso post legitimam recusationem, si per recusatorem ab eius reiectione appellatum fuerit; vel si negotium per superiorem fuerit legitimè auocatum; & quoad delegatum, etiam vbi per cognoscentem de causa suspicionis pronuntiatum fuerit, eam esse legitimam, nullius sunt roboris, vel momenti: aliàs ipso iure valent. Hæc ampliatio quoad omnes sui partes comprobata, & declarata fuit *d. quæst. 6. conclus.* 2. ita, vt ad eum locum remisisse lectorem sufficiat; cùm id, quod *ibi* hac in re dictum fuit de commutatione vltimæ voluntatis, æquè militet in derogatione fideicommissorum.

VIGESIMAPRIMA CONCLVSIO. Pendente compromisso super fideicommisso, aut re fideicommissaria, cáve, in quam facienda sit commutatio in derogatione fideicommissi, vel etiam super ipsa fideicommissi derogatione, † lice- 749.
bit alteri partium soluta pœna in compromisso apposita adire ordinarium, vel delegatum habentem facultatem ad derogandum, & aduersarium suum super re compromissa conuenire. Probatur hæc conclusio ex *l. si quis rem, l. non distinguemus, §. compromisso, l. litigatores, & l. item si vnus, §. 1. ff. de recept. arbitr.* cum aliis iuribus, & Doctorib. ex quibus id de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. quæst. 8. conclus.* 3. vbi hoc ipsum ampliauimus, ac nonnullis modis limitauimus; seu declarauimus.

Verùm præterea principaliter hæc eadem nostra conclusio declaratur, vt pendente reductione laudi super re fideicommissaria, vel ipsa derogatione fideicommissi ad arbitrium boni viri, vel pendente reductionis huiusmodi petitione, regulariter suspendatur non modò executio laudi, verùm etiam potestas ordinarij, vel delegati circa eam derogationem. Vtraque pars huius declarationis probatur ex iis, quibus vtramque confirmauimus quoad vltimæ voluntatis commutationem *d. quæst. 8. concl.* 4. vbi etiam priorem partem extendimus, vt pendente quoque tempore ad petendam reductionem laudi, eius executio fieri nequaquam possit: restrinximus verò, stante obligatione Camerali; quo casu non suspenditur laudi executio per eius reductionem, aut reductionis petitionem. Vtramque autem partem postmodum *d. conclus.* 4. multis modis limitauimus, quos retulimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 9. quæst. 4. conclus.* 2. ac præcipuè quòd reductio ad arbitrium boni viri locum habeat regulariter solùm in laudo arbitratoris, seu arbitramento, non autem in laudo arbitri, seu arbitrio: quod tamen etiam aliquibus in casibus fallit vtrobique relatis: immo etiam in ipsa principali limitatione omnino contrarium attentari posse videtur, vt nimirum reductio ad boni viri arbitrium locum habeat in laudo arbitri, cùm arbitria ad instar iudiciorum redacta sint, *l. rem non nouam, §. 1. C. de iudic. l. 1. ff. de recept. arbitr. & l. penult. C. eod. tit.*

vnde

vnde, ficut in fententiis iudicum datur appellatio, fic in arbitriis debet dari reductio ad arbitrium boni viri: fecus autem in arbitramento, quod magis affimilatur contractui, & in quo compromittentes maiorem facultatem ac libertatem tribuunt compromiffario auferendi ab vno, & dandi alteri, renunciando omni auxilio & contrauentioni. Ad text. autem *in l. focietatem, §. arbitrorum, ff. pro foc.* refponderi poffet, arbitrium *ibi* fumi pro libera facultate compromiffaria data, arbitratum verò boni viri pro eo arbitrio, ad quod petitur reductio; & fic text. ille potiùs fauet huic pofteriori opinioni.

VIGESIMASECVNDA CONCLVSIO.

Appellatio interpofita ab inferiore derogante fideicommiffo, aut, cùm non debet, derogare vo-
750. lente, † ipfius iurifdictionem, & facultatem illi fideicommiffo derogandi fufpendet, ac fecutæ derogationis executionem impediet. Probatur, quoniã hæc eft vis appellationis, vt fufpendat iurifdictionem illius, à quo interponitur, ne vlteriùs procedat ea in re; aut, fi iam iudicatum eft, impediat eius executionem. Primum, fimúlque prior pars propofitæ conclus. fatis conftat ex *rubr. & l. 1. ac tot. tit. ff. nil nouar. appell. interpof. l. appellatione interpofita, C. de appellat. cap. cum fuper, cap. fuper quaeftionum, §. vlt. de offic. deleg.* cum fimil. quibus idipfum de commutante vltimam voluntatem; & hoc fiue delatum fuerit appellationi, fiue non, oftendimus fuprà *d. cap. 8. quaeft. 8. conclus.* 5. Secundum, & fic pofterior pars huius noftræ conclus. probatur potiffimùm ex *l. 1. in fin. ff. ad Turpill. cap. venientes, in princ. & §. vltim. de iureiur. cap. 3. cap. cùm inter vos, in princ. & cap. cùm fuper controuerfia, §. vlt. de fent. & re iudic.* vbi eft cafus de tertio comparente ratione fui intereffe; cum aliis, quibus hoc ipfum probauimus quoad cõmutationẽ vltimæ voluntatis *d. conclus.* 5. vbi etiam tradidimus, quandónam appellatio tollat præfumptionem, quam pro fe habet fententia; & remiffiuè quando operetur reuocationem ante omnia eorum, quæ illa pendente funt attentata: ac poftmodum fubiecimus cafus, in quibos appellari licet ab inferiore commutante vltimam voluntatem; vnde etiam totidem cafus fumendi funt, in quibus poteft quis ab inferiore derogante fideicommiffis, per regulam fæpe fuperiùs traditam, ac præcipuè hoc ipfo *cap. 9. quaeft. 4. concl. 1. ad fin.*

VIGESIMATERTIA CONCLVSIO.

Iurifdictio derogantis alicui fideicommiffo, & exe-
751. cutio fententiæ fuper ea derogatione latæ † fufpenditur dum huiufmodi derogationis, ac fententiæ nullitas incidenter cognofcitur: fecus verò, vbi nullitas ipfa cognofcitur principaliter. Hæc conclufio quoad vtramque partem probatur iis fundamẽtis, ac declaratur eifdem modis, quibus vtramque probauimus, ac declarauimus quoad commutationẽ vltimæ voluntatis fup. *d. c. 8. quaeft. 8. concl. 6.* per regulam mox tactam, & adductam, præcipuè fup. hoc cap. *quaeft. 4. concl. 1.* quæ eft, vt argui poffit à commutatione vltimæ voluntatis ad derogationem fideicommiffi tamquam à genere ad fpeciem.

VIGESIMAQVARTA CONCLVSIO.

Renuntiatio expreffa derogationis fideicommiffi ab
752. impetrante facta † extinguit regulariter ipfam derogationem; ita, vt impetrans illa ampliùs vti non pofsit. Et quidem quòd regulariter pofsit impetrans talem derogationem ei exprefsè renuntiare, fatis conftat ex *l. minus, ff. de reg. iur. cap. cum nobis, de elect. l. fi iudex circumuentus, & l. fi filius, ff. de minor.* cum aliis quoad commutationem vltimæ voluntatis per nos adductis fuprà *d. cap. 8. quaeft. 9. conclus. 1.* Quòd autem hæc renuntiatio extinguat ipfam derogationem, conftat ex iis, quæ nos latiùs quoad priuilegij renuntiationem tradidimus *eadem quaeft. 9. in 1. & 2. praemiff.* vbi eam expreffæ potiffimum renuntiationis priuilegij definitionem ex Suarez *lib. 4. de legib. cap. 33. numer. 3.* attulimus, vt fit voluntaria abdicatio, & refutatio illius iuris, & poteftatis, quam priuilegium concedebat, & generatim definitionem propriæ renuntiationis, ex D. Paulo Gallerat. *in fuo tract. de renunt. tom. 1. lib. 1. cap. 8. numer. 6.* quòd fit actus conftans nuda vnius voluntate, quo quis agit, vt ius in re, vel fpe fibi competens à fe abdicet. vnde intulimus cum Suarez *d. num. 3.* renuntiantem ampliùs non poffe vti tali priuilegio.

Limitatur autem præfens conclufio multis modis, quos latiùs quoad commutationem vltimæ voluntatis profecuti fumus, eos etiam declarantes *d. quaeft. 9. conclus. 1.* vt nimirum habeat locum, dummodo id, quod renunciatur, inductum fit in eius folius fauorem, qui renuntiat; aliàs fecus. vnde intulimus ad Prælatos, tutores, curatores, adminiftratores locorum piorum, & fimiles; necnon ad inducta in fauorem publicum: atque item dummodo is, qui renuntiat proprio iuri, fit habilis ad renuntiandum: ex quo intulimus, quid dicendum de marito refpectu fundi dotalis, de muliere, pupillo, & minore quoad auxilia in earum perfonarum fauorem ratione fragilitatis à iure inducta. Præterea declaratur hæc conclufio duobus modis, quibus & fequens declarabitur.

VIGESIMAQVINTA CONCLVSIO.

Per renuntiationem quoque tacitam impetrantis, quæ ex verbis colligitur, † expirat, feu extinguitur 753
derogatio fideicommifsi ab eodem impetrante obtenta. Probatur hæc conclufio iifdem fundamentis, quibus eandem quoad commutationem vltimæ voluntatis confirmauimus *d. quaeft. 9. concl. 2.* & præcipuè, quia quoad effentiam confenfus, & iuris fui abdicationem nihil differunt tacita renuntiatio, quæ ex verbis colligitur, & expreffa; vt fatis probat D. Galleratus *d. tom. 1. tract. de renuntiat. lib. 5. cap. 1. num. 43.* vnde etiam tacita renuntiatio beneficij ita eius priuationem, & abdicationem inducit, ficut expreffa illius renuntiatio: prout pluribus relatis docet Flamin. Parif. *tract. de refignat. benefic. lib. 1. quaeft. 1. num. 7. vfque ad 20. & num. 23.* necnon *quaeft. 13. à num. 10. ad 15.*

Ampliatur autem hæc conclufio primò, vt † 754
per eam quoque tacitam renuntiationem, quæ inducitur ex actu noftro, extinguatur derogatio fideicommifsi à nobis impetrata: tum quòd regulariter taciti, & exprefsi eadem eft virtus, *l. cùm quid, ff. fi cert. pet.* cum fimil. tum quòd, vbi difpofitio non requirit confenfum aut expreffum, aut pro forma, fufficit tacitus, idémque operatur, ac expreffus, vt per text. *in l. 2. §. voluntatem, ff. folut. matrim.* tradit *ibidem* Bart. *num. 1. & 2.* & Iaf. *num. 5. cum feq.* atque ex pluribus Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glof. 47. num. 22.* iunctis duob. ftatim præcedentibus, tum ex fundamentis principalis conclus. mox propofitæ, & aliis, quibus id quoad commutationem vltimæ voluntatis comprobauimus *d. quaeft. 9. conclus. 2.* multis modis declarantes.

Ampliatur fecundò, vt derogatio fideicommifsi † 755.
plerumque extinguatur etiam per eam tacitam renuntiationem, quæ inducitur ex actu alterius, cui nos confentimus. Quæ ampliatio comprobatur, ac fimul declaratur ex iis, quibus hoc ipfum quoad commutationem vltimæ voluntatis confirmauimus, ac declarauimus *d. quaeft. 9. conclus. 4.* di currentea

rentes per singulas species consensus permissiui, de quo nunc agimus, nimirum vel eius, qui præstatur à domino quidem, sed media alterius personæ consentiente eius nomine, puta tutoris, curatoris, procuratoris, administratoris ac similium, singulisque declarationibus opportunas fallentias applicantes.

Ampliatur tertiò, vt renuntiatio derogationis fi-
756. deicommissi † induci quoque tacitè possit ex omissionibus; atque adeò per eas extingui ipsa derogatio: potissimum verò per omissionem implementi ex parte sua. Hæc ampliatio quoad vtrumque membrum probatur ex iis, quibus in renunciatione commutationis vltimæ voluntatis vtrumque pariter probauimus *d. quæst. 9. concl.* 5. primum quidem ex eo præcipuè, quia is, qui omittit, dicitur remittere, & ipsum omittere est repudiare; quod ita *ibid.* extendimus, vt omittendo quis possit etiam aliis præiudicare. secundum autem ex eo, quod ex omissione implementi ex parte sua colligitur renuntiatio; vt latè docet D. Galleratus *d. tract. lib. 5. cap. 13. in fin. & cap. 15. num.* 1.

Declaratur nunc tam hæc, quàm præcedens
757. conclusio primò, vt † is, qui expressè, vel tacitè renuntiat derogationi fideicommissi, possit, ac debeat redire ad priorem materiam, seu implere ipsum fideicommissum; nec postmodum valeat iterum vti derogatione obtenta. Quæ declaratio satis constat ex traditis quoad voti commutationem à Suarez *tom. 2. de relig. tract.* 6. qui est *de voto, lib. 6. cap. 20. à numer. 1. vsque ad 13.* & Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 9. numer. 2. disput. 14. numer. 4. ac disput. 51. numer.* 3. & latiùs *lib. 4. summ. cap. 55. numer. 2. & 24. vsque ad fin.* & quoad commutationem vltimæ voluntatis per nos *d. quæst. 9. conclus.* 6.

758. Declaratur secundò, quòd † ad hoc, vt renuntiantem derogationi fideicommissi possit pœnitere; atque adeò is teneatur implere priorem obligationem, requiritur, vt renuntiatio sit acceptata à tertio, cuius ea intersit; vel, vbi alterum non respiciat, saltem à superiore. ita quoad vtramque huius declarationis partem in renuntiante commutationi vltimæ voluntatis satis probauimus *d. quæst. 9. conclus.* 7. vbi etiam idipsum latius explicantes nonnullis modis restrinximus: quæ probationes, explicationes, & restrictiones omnino etiam materiæ derogationis fideicommissi, de qua agimus, possunt accommodari.

Vigesimasexta conclusio. Derogatio fideicommissi concessa per modum pri-
759. uilegij, seu per rescriptum gratiæ, † saltem aliquando per non vsum amittitur, seu extinguitur. Hæc conclusio satis ex eo probatur, quoniam generatim de priuilegio id constat ex *l. 1. ff. de nundin. l. falsò, C. de diuers. rescript. cap. cùm accessissent, de constit. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* cum aliis, quibus hoc ipsum quoad commutationem vltimæ voluntatis latiùs declarantes tradidimus sup. *cap. præced.* seu 8. *quæst. 10. conclus.* 1. vbi etiam multa hac in re notatu digna subiecimus, quæ quisque per se videre, & ad hanc conclus. de fideicommissi derogatione transferre poterit.

Ampliatur autem hæc ipsa conclusio, vt eadem fideicommissi derogatio per viam priuilegij, seu rescripti gratiæ concessa plerumque amittatur, seu extinguatur per contrarium vsum huiusmodi priuilegij, seu rescripti. quæ ampliatio suadetur ex eo, quòd regula est, priuilegium amitti per contrarium vsum: quam tradunt glos. *in cap. gratum, verbo, recessum, de offic. deleg. & in cap. ex ore, verbo, renuntiasse*, per illum text. *de his, quæ fi. à maior. part. cap. & in cap. vlt. verbo, cum facto, de vit. & honest. cler.* vbi ad id alia iura allegat; necnon Suarez *lib. 8. de legib. cap. 31. num.* 2. Horat. Mandos. *tract. de priuil. ad instar. glos.* 15. *numer.* 21. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt.* 41. *numer.* 3. atque alij per nos ad hoc allegati quoad vltimæ voluntatis commutationem *d. quæst. 10. concl.* 2. vbi hoc ipsum nonnullis modis ampliauimus, multis autem limitauimus; ac postea non pauca hac in re omnino tradenda subiecimus; quæ per te legere poteris, & derogationi fideicommissorum applicare.

Vigesimaseptima, & postrema conclusio. Derogatio fideicommissi per mo-
dum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ obtenta † 760.
plerumque amittitur, seu extinguitur per eiusdem derogationis abusum. Probatur, quoniam vulgaris iuris regula est, priuilegium amitti per eius abusum. quæ regula sumitur potissimùm ex *cap. vbi, 74. dist. cap. priuilegium, 11. quæst. 3. cap. licet, de regul. cap. vt priuilegia, de priuil. & cap. contingit, il 2. de sent. excomm.* vbi dicitur, quòd priuilegia meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. cui quid simile habetur *in cap. 1. & 2. de postul. prælat. cap. fin. de vit. & honest. cler. cap. ex parte, de cler. coniug. & cap. recolentes, vers. si enim, de stat. monach.* in quibus iuribus glos. ab aliis approbatæ eandem regulam ponunt; quam etiam admittit inter recentiores Gallerat. *d. tract. de renuntiat. lib. 5. cap. 6. numer. 18. in fin.* atque ante eum Suarez *d. lib. 8. de legib. cap. 34. numer. 1. & cap. 36. numer.* 8. vbi etiam tradunt, ex abusu priuilegij eius tacitam renuntiationem induci. vnde sumi potest prior huius conclus. ampliatio. Altera verò erit, vt conclusio locum habeat in quauis ex illis speciebus abusus priuilegij, de quibus nos suprà *d. quæst. 10. præmiss. 4. in initio, & conclus.* 3. nimirum formalis, occasionalis, & repugnantis fini eiusdem priuilegij, seu concessionis. hæc autem ampliatio sumenda est ex latiùs adductis *d. conclus.* 3. vbi etiam illud ferè tractauimus, an per abusum priuilegij quis ipso iure, seu ex natura rei, atque adeò etiam in conscientiæ foro illud amittatur, an verò solùm ex iuris dispositione, requiraturque sententia priuationis.

Atque ex his iam tandem finis imponatur præsenti quæst. ac toti capiti, & materiæ de fideicommissorum derogatione.

CAPVT X.

De derogatione qualitatum in fundatione beneficij appositarum.

Svmmæ Rervm.

1. *Ordo huius decimi cum duobus seqq. capitib. præsentis tractatus.*
2. *Mutatio qualitatis beneficij ad tempus cur dicatur derogatio qualitatis beneficij; & ea, quæ fit simpliciter, seu perpetuò, dicatur mutatio status beneficij; ea verò mutatio beneficij, quæ fit quoad substantiam, dicatur suppressio seu extinctio beneficij.*
3. *Suppressio beneficij in Ecclesia collegiata an possit dici mutatio accidentalis, seu qualitatis beneficij.*
4. *Derogatio quid propriè, ac magis propriè significet.*

&

& in quo ab abrogatione differat.

5. *Qualitatis nomen aliquando sumitur pro rei natura, & substantia, seu specie. aliquando pro omni accidente, præter quantitatem; num.6. aliquando pro omni prorsus accidente; num.7. & ibi quòd qualitas nequit esse sine subiecto; quódque non entis nulla sunt qualitates. aliquando pro certo prædicamento accidentis, per quod quales dicimur; num.8.*

9. *Qualitas alia accidentalis, seu extrinseca, alia substantialis, seu naturalis, & intrinseca: seu alia non necessaria, alia necessaria.*

10. *Conditiones pro qualitatibus aliquando in iure accipiuntur, & qualitates pro conditionibus, ac oneribus: & quomodo qualitatis nomen in hoc cap. sit accipiendum.*

11. *Beneficij nomen quibus modis sumatur; & ibi, quòd beneficium Principis iusti commune, aut alterius non lædens largissimè est interpretandum.*

12. *Qualitates seu conditiones beneficij Ecclesiastici alia sunt eidem apposita citra fundatoris alicuius voluntatem, sed ex solius origensis, vel ex iuris dispositione; alia verò ex huiusmodi fundatoris voluntate: ac de his potissimùm in hoc cap. agendum est.*

13. *Appositum quid propriè dicatur; & quomodo in hoc cap. accipiatur.*

14. *Fundatio, & fundator beneficij quibus modis sumatur, & quo in præsenti cap.*

15. *Definitio derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum. quæ explicatur, ac simul confirmatur; numer. 16. cum seq.*

17. *Legitimum quódnam dicatur.*

POSTQVAM in præcedéti capite latiùs egimus de prima ex illis quatuor præcipuis commutationis vltimarum voluntatum speciebus, quas in eius initio proposuimus post generalem de memorata commutatione tractationem fusiùs, ac singulis capitibus certo ordine explicandas: sequitur nunc iuxta eundem ordinem, vt in præsenti cap. de illatum qualitatum derogatione pluribus disseramus, quæ in beneficiorum fundatione ex ipsius fundatoris voluntate plerumque apponuntur; disputaturi seorsim ac latè in mox quidem seq. cap. de mutatione status beneficiorum; in altero verò, eóque postremo de suppressione, seu extinctione eorundem pariter beneficiorum.
1. Meritò autem † huiusmodi ordinem in hisce tribus capitibus, seu disputationibus obseruandum censuimus; quia, licèt in iis omnibus de mutatione beneficij agatur, in eisdem tamen mutationibus gradus quidam reperiuntur; per primam enim qualitas aliqua beneficij ad tempus mutatur, ita, vt post illud tempus beneficium ad eamdem qualitatem reuertatur: per secundam ipsa qualitas mutatur in perpetuum, neque ampliùs redit: per tertiam denique ac postremam beneficium ipsum mutatur quoad substantiam, seu essentiam; ita, vt fiat de beneficio non beneficium, dum illud omnino quoad titulum per suppressionem extinguitur.
2. vnde prima † absolutè dicitur mutatio qualitatis beneficij; cúmque sit ad tempus, seu secundùm quid tantùm, proprio nomine appellatur derogatio qualitatis beneficij: secunda, quamuis & ipsa sit qualitatis, tamen, cùm fiat simpliciter, ac perpetuò, propriè dicitur mutatio status beneficij: tertia verò, quia contingit circa essentiam, ac substantiam, meritò in iure, & à Doctor. vocatur suppressio, seu extinctio beneficij, & dici potest mutatio substantialis. Licet autem ibi hæc suppressio, seu extinctio alicuius, aut aliquorum beneficiorum fit in Ecclesia collegiata, vbi plura sunt beneficia † hæc mutatio re- 3.
spectu ipsius Ecclesiæ collegiatæ, quæ vt sic est quodammodo vnum beneficium per multorum aggregationem, non immeritò accidentalis, seu qualitatis possit appellari, quatenus numerus accidens quoddam est, nimirum species qualitatis, vt Philosophi omnes tradunt post Arist. in prædicamento quantitatis; & Iurisconsulti qualitatis nomine quodlibet accidens comprehendunt, vt infrà *quæst.* 1. non longè ab initio breuiter videbimus: cum hoc tamen stat, quòd respectu paucorum illorum beneficiorum, quæ in ea Ecclesia collegiata ex multis supprimuntur, verè dicatur, ac sit substantialis mutatio: id quod apertè cernitur in beneficiis per se stantibus, seu Ecclesiæ non collegiatæ, ac meliùs etiam patebit ex iis, quæ latiùs dicemus *cap.* 12. eóque postremo huius tract. præsertim in initio, & *quæst.* 1. Nunc verò à prima mutatione, quam derogationem qualitatis beneficij appellari diximus, exordiamur, eam sequentes methodum, quam præced. cap. obseruauimus, ac circa eius initium etiam in hisce tribus capitibus retinendum proposuimus.

QVÆRO PRIMO in præsenti cap. quid sit derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum?

Quæstio hæc, iuxta id, quod in huiusmodi quæstione, quid sit; *præced. cap. quæst.* 1 *circa initium*, quoad derogationem fideicommissorum admonuimus, & *cap.* 1. in eius initio, generatim quoad vltimarum voluntatum commutationem latiùs docuimus, duas habet inspectiones; alteram, quæ ad quid nominis, eiúsque varias significationes; alteram, quæ ad quid rei, seu definitionem pertinet. Vtramque verò hoc ipso ordine inter eas seruato prosequemur; id quod etiam vtrobique ob rationem *ibi* tactam præstitimus.

Et quidem, vt à prima Inspectione exordiamur: quod attinet ad derogationis nomen, *d. quæst.* 1 *præced. cap.* in qua de nomine derogationis fideicommissorum egimus, circa eius quæst. initium fusè ostendimus, nomen hoc derogationis, licèt non impropriè sumatur † pro actu illo, quo res in totum tol- 4.
litur, aut indifferenter, ac generatim, prout etiam significat actum, quo res non in totum tollitur: magis tamen propriè pro eo actu accipi, quo aliquid dumtaxat ex reipsa detrahitur: & in hoc ab abrogatione differre, quæ tollit in totum; præcipuè per text. de lege loquentem *in l. derogatur, ff. de verb. signif.* vbi Modestin. I.C. Derogatur, inquit, legi, cùm pars detrahitur; abrogatur legi, cùm prorsus tollitur. per quem text. præter gl. & Doct. *ibi, & in c. istis, §. leges, 4. dist.* atque alibi sæpe, id adnotarunt plerique tam Iurisconsulti, quàm Theologi, quos *ibidem* allegauimus. atque in hac significatione nos sumemus in toto præsenti cap. nomen derogationis, vbi, vt paulo antè diximus, de temporali qualitatum beneficij mutatione agendum nobis est.

Qualitatis autem nomen non vno modo in iure, & apud Iurisconsultos accipitur. aliquando enim sumitur † pro rei specie seu natura, & substantia, vt *in* 5.
rubr. ff. de rer. diuis. & qualit. necnon *in l. solet in fin. ff. de offic. Procons. & legat.* ibi; sed nec xenia producenda sunt ad munerum qualitatem, idest, naturam; licèt gl. *ibi, verbo qualitatem*, ab aliquibus approbata exponat, necessitatem; quam meritò reprehendit Alberic. *in suo Dictionar. verbo qualitas*, idest, quantitas: item exemplum huius significationis habemus *in l. ob carmen, §. 1. ff. de testib.* ibi, & negotij qualitas, ac indicis

iudicis motus cum his concuttit; *l. heredes palàm, §. 1. versic. sed etsi notam, ff. qui testament. fac. poss. l. miles, §. pen. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. Aurelius, §. filius, ff. de liberat. legat. & l. quid tamen, ff. de contrahen. empt.* idque sentit Alberic. *vbi supra, verbo, qualis, ac verbo, qualitas persona*, & glos. recepta *in l. certum quid, ff. si cert. petat.* dum per eum text. tradunt, *qualem*, tam ad speciem referri, quàm ad quantitatem: ac per nonnulla ex prædictis iuribus sentiunt quoque Brisson. *de verb. significat. verbo, qualitas vini*, & Schard. *in suo lexic. iurid. verbo, qualitas in libris nostris*: dum ille tradit, qualitatem nonnumquam poni pro genere, & specie; hic, qualitatem in libris nostris esse, quæ speciem ea differentibus declarat. aliquando; & sæpiùs su-
6. mitur † pro omni accidente, præter quantitatem; vt *in l. stipulationum, la 3 ff. de verb. obligat.* ibi; certum est, quod ea ipsa pronuntiatione apparet, quid, quale, quantum sit: ac *l. seq. in princip.* iis primis verbis; vbi autem non apparet, quid, quale, quantúmque in stipulatione est: & post pauca; cùm vinum, frumentúmve sine qualitate dari sibi stipulatur: vbi glos. recepta *verbo, sine qualitate*, exponit, cum quantitate tamen expressa: optimus etiam text. est *in cap. sicut dignum, in princip. de homicid.*
7. Frequentissimè autem accipitur † pro omni accidente, seu omni eo, quod substantiæ, ac naturæ accedit; vt *in cap. de causis, §. 1. de off. deleg.* & Concil. Trident. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* necnon *l. quid aliud, ff. de verb. signif.* vbi Celsus I.C. Quid aliud, inquit, sunt iura prædiorum, quàm prædia qualiter se habentia, vt bonitas, salubritas, amplitudo: *l. qui bona fide, §. vlt. ff. de damn. infect.* necnon *in l. 1. ff. in ius vocat. vt eant, l. si verò, §. 1. ff qui satisd. cogant. l. repetundarum, ff. de test. l. in crimine ff. ad leg. Iul. de adult.* & meliùs *in rubr. Institut. de hered. qualit. & differen.* hoc est, qualitate differenti, vt exponit glos. Accurs. necnon marginalis, quæ huius expositionis nonnulla exempla tam ex Poëta, quàm ex iuribus, ac nostris Doctoribus affert. qui etiam in hac significatione, nimirum pro quolibet accidente, seu quod substantiæ, siue subiecto accedit, & accidit, qualitatis nomen accipientes, aut in specie docent, qualitatem sumi pro accidente, vt Alberic. *loco cit. verbo, qualitas persona, & verbo, qualitas non potest esse.* Benuen. Stracc. *tract. de sponsion. numer.* 4. vel opponi substantiæ rei, vt Albert. Brun. *tract. de interit. & perempt. num.* 40. seu *concl.* 6. *tract. de augmen. & addit. concl.* 3. *num.* 1. *cum duobus seqq. & tract. de mutat. & transformat. num.* 39. Cravet. *tract. de antiq. temp part. 2. num.* 63. Leobin. Daller. *tract. de mandat. Apostol. num* 84. *& seq.* vel qualitatem esse quæ comprehendit circumstantias rei, vt sentit Bald. *tract. de statut. verbo, pœna, num.* 31. & Bero. *consil.* 142. *num.* 12. *vol.* 3. aut denique asserunt, qualitatem esse non posse sine subiecto; vt post alios ex nonnullis etiam iuribus inter ceteros tradunt Alberic. *d. verbo, qualitas non potest esse,* Sebast. Medic. *tract. de defin. defin.* 70. *num.* 9. Leob. Daller. *d. tract. de mand. Apost. num.* 85. Bened. Bon. *tract. de cens. artic.* 1. Nic. Moroo. *tract. de fid. treug. & pac. numer.* 10. atque inter recentiores Quintil. Mandos. *reg.* 19. *Cancell. quæst.* 10. *num.* 4. & Hier. Gonz. *ad reg. 8. glos. 5. §. 7. num.* 70. vbi etiam eam similem regulam tradit, quòd non entis nullæ sunt qualitates: quam etiam idem ponit *glos.* 22. *num.* 8. & latiùs *glos.* 57. *numer.* 32. *cum seq.* atque ante eum Mandos. *ad reg. 3. Cancell. quæst.* 7. *num.* 2. Albertin. *de agnoscen. assertion. Catholic. & heret. quæst.* 24. *numer.* 36. & Franc. Curt. *tract. de testib. num.* 58. sed & aliqui Iurisconsulti, quos refert, ac sequitur *Io. Petr. Monета de commut vlt. volunt.*

Schard. *in lexic. iurid. verbo, qualitas est, & verbo, qualitas prædij dicitur*, ac Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst.* 14. *num.* 17. secuti sunt Aristot. *in prædicamẽ*
qualit. aliíque Philosophi dicentes, † qualita- 8.
tem esse eam, per quam quales dicimur, & constituit per se proprium summum genus, seu prædicamentum illud accidentis, quod sub se habet quatuor species; nimirum habitum, & dispositionem; passionem, & passibilem qualitatem; naturalem potentiam, & impotentiam; formam, & figuram; de quibus latiùs quoque Menoch. *d. quæst.* 14. *num.* 18. *vsque ad* 39. ex iuribus singulas species confirmans. quomodo etiam, vt arbitror, sumpsit M. Tullius *in lib. de nat. Deor.* dum ait, corpuscula non colore, non qualitate aliqua, (quam *ποιότητα* Græci vocant,) prædita: *& in Academ. quæst.* qualitates igitur appellaui, quas *ποιότητας* Græci vocant, quod ipsum apud Græcos non est vulgi verbum, sed Philosophorum. In qua etiam stricta significatione dicere possumus qualitatis nomen accipi *in rubr. de æt. & qualit. & ordin. præfic.* in Decretal. Gregor. IX. necnon in sexto, & Clem. ex quibus omnibus significationibus huius nominis qualitatis colligi potest ea
distinctio qualitatis, vt † alia sit accidentalis, seu ex- 9.
trinseca, alia naturalis, seu substantialis, essentialis, vel intrinseca: quam distinctionem I.C. agnouerũt; vt Paul. Leon. *tract. de substitutionib. verbo, exemplaris, num.* 17. Mart. Lauden. *tract. de crimin. les. maiest. quæst.* 4. *num.* 12. Marsil. *tract. de Eccles. redit. cap.* 15. *num.* 19. Roias *tract. de heretic. assert.* 43. *num.* 347. Gambar. *tract. de offic. legat. de lat. lib. 2. tit. de var. Ordinar. nomin. num* 59. Albert. Brun. *d. tract. de augm. & addit. concl.* 4. *num.* 4. cum aliquot seqq. Phil. Probi *tract. de iur. regal. quæst.* 14. Io. Staphil. *tract. de grat. expectat. concl.* 7. *num.* 7. Cornel. Benincas. *tract. de paupert. quæst.* 3. *num.* 56. Mart. de Fan. *tract. de prob. negat. num.* 196. Euerard. *in top. iur. loc. à temp. ad temp. num.* 21. Tiraq. *tract. de nobil. cap.* 18. *num.* 41. Mandos. *reg.* 16. *Cancell. quæst.* 25. *& quæst.* 45. *num.* 2 necnon *reg.* 27. *quæst.* 8. *num.* 17. Gonzal. *glos.* 5. *in princ. num.* 57. atque hæc eadem distinctio, vt reor, coincidit cum ea, quã affert Schard. *in d. lexic. iurid. verbo, qualitatũ alia*; vt qualitates aliæ sint necessariæ, aliæ non necessariæ. nec abhorret à Dialecticorũ, & Philosophorum doctrina dum post Porphyr. *in prædicabilibus, cap. de differentia, post med. & cap. de propriis differentiæ, & speciei*; differentiam definiunt, eiúsque proprium esse dicũt semper hoc ipso quale quid est prædicari, hoc est, quale essentiale, seu naturale, vel substantiale, & intrinsecum: *in cap.* verò *de propriis generis, & accidentis*, necnon *cap. de propriis speciei, & accidentis*, docent, quòd accidens hoc ipso quale est, aut quomodo se habet, prædicatur: nam quod de accidentibus dicit Porphyr. *d. cap. de propriis generis, & accidẽtis*, hoc ipso quale quid est prędicari, illud, *quid*, non significat, seu exprimit modum prædicationis, sed rem, de qua prædicantur accidẽtia; vt patet tum ex verbis illis statim sequentibus, aut quomodo sese habet res, prædicantur: tum ea *d. cap. de propriis speciei, & accidentis*, vbi vtriusque proprium afferens, species, inquit, de hisce, quorũ est species, hoc ipso quid est prædicatur; accidens autem hoc ipso quale est, aut quomodo sese habet. Denique hanc ipsam distinctionem non semel agnouit Cicero, (ex cuius dictis I.C. aliquas leges Digestorũ conscripserũt, vt *l. Cicero, ff. de pœn.*) nã *lib. 1. Acad. quæst.* quod ex vtroque, ait, id est, ex materia, & vi, id iã corpus, & qualitatem nominabant; & paulò pòst; earũ igitur qualitatũ sunt aliæ principes, aliæ ex iis ortæ: principes sunt vniusmodi, & simplices, ex his autẽ ortæ variæ sunt, & quasi multiformes itaque aër, (vtimur enim

pro Latino,) ignis, aqua, & terra prima sunt; ex iis
autem ortæ animantium formæ, earum rerum, quæ
gignuntur è terra: ac rursus paucis interpositis, ma-
teria sine illa specie, & carens omni qualitate. Por-
rò ex his omnibus significationibus nos in hoc cap.
qualitatis nomen potissimùm sumemus pro quoli-
bet accidente beneficij Ecclesiastici, præcipuè cùm
de oneribus illi annexis, seu appositis agemus, quas
10. vt plurimom conditiones vocant. sic conditiones †
pro qualitatibus habemus *in cap. Eleutherius*, 18. q. 2.
& qualitates præ ceteris pro conditionibus posuit
Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 7.*
artic. 30. eaque vltima, num. 5. 6. & 22. necnon *lib. 3.*
quæst. 5. art. 3. passim, *& quæst. 6. art. 7. num. 1. 6. ac*
7. & Schard. *in d. lexic. iurid. verbo, qualitas argumen-*
ti. pro oneribus verò Conc. Trid. *sess. 25. cap. 5. in fin.*
de refor. sed & aliquando pro Ecclesiastici beneficij
specie, ac natura accipiemus, maximè cùm varias
eiusdem species beneficij recensentes *quæst. 2. 4. &*
6. explicabimus. quomodo potissimùm accipitur in
Conc. Trid. *d. cap. 5. circa initium, & in reg. 56.* aliàs
57. Cancellar. quæ est de expressione qualitatum be-
neficiorum in impetrationibus à Lambertin. *d. lib.*
2. part. 1. quæst. 7. art. 30. & lib. 3. quæst. 5. artic. 3.
necnoo Menoch. *de arbitr. iud. cas. 201.* passim at-
11. que aliis Doctor. sæpe. Beneficij quoque nomen †
non vnam habet significationem. quarum prima
generalis est, qoa sumitur pro omni eo, per quod
alicui bene fit, vt à D. Ambrosio, & Marco Tullio
in lib. de officiis, & aliis quampluribus Latinæ lin-
guæ scriptoribus passim vsurpatur; præsertim ve-
rò à L. Annæo Seneca, qui septem integros libros
de beneficiis cooscripsit; & constat tum ex latiùs
adductis inter alios à Rebuff. *in prax. benef. tit. 1.*
num. 3. Schard. *in lexic. iurid. verbo, beneficium etiam*
accipitur, cum seq. Brisson. *de verb. iur. signif. lib. 2.*
verbo, beneficio affici hominem, atque ante hos à Io.
Selu. *tract. de benef. 1. part. quæst. 1. num. 1.* tum præ-
cipuè ex definitione beneficij, quam ex eodem Se-
neca *lib. 1. de benef. cap. 6.* affert text. *in cap. vnic. §.*
in primis, sub tit. in quibus causis feud. amitt. in vsib.
feud. quòd sit beneuola actio tribuens gaudium ca-
pientibus, capiénsque tribuendo, in id, quod facit
prona, & sponte sua parata. Altera significatio no-
minis beneficij est, qua sumitur pro omni commo-
do, & emolumento, vt in iuribus ad id allegatis à
Brisson. *d. lib. 2. verbo, beneficium etiam*, maximè
verò eo, quod prouenit à lege; vt constat ex iuri-
bus per eundem citat. *ibidem, verbo, beneficium æta-*
tis, cum duobus seqq. necnon *verbo, beneficium legis*
Falcidiæ, & verbo, beneficio alicuius legis; ac præter-
ea *in cap. indultum, de reg. iur. in 6.* vbi indultum,
inquit Romanus Pontifex, à iure beneficiorum non
est alicui auferendum. Tertia est, qua beneficium
accipitur pro facto, occasione, seu opera, vt pro-
bant iura quæ ad hoc adducunt Brisson. *vbi suprà,*
verbo, beneficium non pro merito, cum seq. & Schard. *in*
d. suo lexic. iurid. verbo, beneficio alicuius. Quarta si-
gnificatio oominis beneficij est, qua illud sumitur
pro beneficio illo, quod ex beneuolentia ita datur
alicui, vt proprietas quidem rei immobilis bene-
ficiatæ penes dantem remaneat; vsusfructus verò
illius rei ita ad accipientem transeat, vt ad eum,
heredésque suos masculos, siue fœminas, (si de
his nominatim dictum sit,) in perpetuum perti-
neat, ad hoc, vt ille, & sui heredes fideliter do-
mino seruiant, vt ait text. *d. cap. vnic. §. primus, sub tit.*
in quib. caus. feud. amitt. vocatúrque, & est feudum, vt
in tit. statim seq. quæ fuit prima caus. benef. amitt. tit. in
rubr. & sæpè in eodem alits *tit. in vsib. feud.* Quintò ac-
cipitur pro gratia Principis, quæ est præter ius, nec
alteri præiudicat, prout scilicet beneficium à priui-
legio, & rescripto distiognitur: de qua *in cap. decet,*
de reg. iur. in 6. dicitur, decet concessum a Princi-
pe beneficium esse mansurum; & tam *in cap. olim,*
de verb. signif. quam *in l. 3. ff. de constit. Princip.* &
aliis iuribus vtrobique a glos. alleg. necooo *in cap.*
cum dilecti, in fi. verbo, plenissima, vbi opt. text. *de*
donat. habetur, beneficium Principis largissimè es-
se interpretandum. Deoiqoe sumitur pro præben-
da, seu beneficio Ecclesiastico. iuxta quam signifi-
cationem passim sumitur *in tit. de rescript. ac tit. de*
præben. tum in Decretal. Gregor. IX. tum *in 6. Clem.*
ac Extrauag. tam Ioan. XXII. quàm communibus,
& iuxta hanc solam postremam significationem à
nobis in toto præsenti capite vsurpabitur beneficij
nomen.

Iam verò, cùm † ex qualitatibos, seu conditio- 12.
nibus beneficij Ecclesiastici considerari possint vel
illæ, quæ beneficio citra fundatoris, hoc est, Præla-
ti ex bonis Ecclesiæ, vel laici, aut clerici, seu priua-
tæ personæ disponentis, seu curantis de suo benefi-
cium erigi, & institui, voluntatem insunt; quia ni-
mirum eidem siue à iure communi annexæ sunt,
prout ordo sacerdotalis, & ætas 25. annorum be-
neficiis curatis, iuxta *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de*
elect. & cap. licèt canon, eod. tit. in 6. cum simil. sicut
ex statuto, vel antiqua consuetudine, aut ex pri-
mæua institutione, nimirum ex dispositione, ac vo-
luntate solius superioris Ecclesiasticum beneficium
instituentis, & erigentis fortasse ex reditibos Ec-
clesiæ sopeтfluis, vel aliis nulli certo vsui, vel one-
ti, seu conditioni ab eos largiente subiectis; de qui-
bus omnibus præ ceteris est optimus text. *in Clem.*
2. §. illi verò, iuncta glos. recepta *verbo, annexi, de*
ætat. & qualit. & ord. præficien. vel illæ, quæ ex vo-
luntate, ac dispositione alicuius siue priuatæ perso-
næ de suis patrimonialibus, siue Prælati de bonis
Ecclesiæ, siue administratorum pij, ac religiosi lo-
ci ex eiusdem bonis, fundantis, seu erigi, atque insti-
tui curantis beneficium, ipsi beneficio apponuntur,
ac plerumque per modum oneris adiiciuntur; eiu-
iusmodi eæ sunt, quarum mentio fit, cum alibi,
tum in Conc. Trident. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* &
inter alios Lambertin. locis non multo antè citat.
atque alibi sæpe *in d. tract. de iurepatron.* quam di-
stinctionem qualitatum beneficij sentiunt Doctor.
omnes, quos *quæst. seq.* in prima diuisione deroga-
tionis earumdem ex parte causæ materialis refere-
mus definientes, quod sit beneficium sæculare, &
quod sit regulare. Nos in hoc 10. cap. de iis potis-
simùm qualitatibus, seu conditionibus beneficij Ec-
clesiastici agemus, quæ ex fundatoris voluntate ap-
ponuntur: vnde etiam in eiusdem cap. inscriptione,
seu titulo disserendum oobis proposuimus non sim-
pliciter de derogatione qualitatum beneficij, sed de
derogatione qualitatum io fundatione beneficij ap-
positarum: nam apponi, & appositum † licèt illud 13.
quoque dicatur, quod aptú est, & accommodatum,
vt apud M. Tullium *de inuent.* loci appositi ad præ-
mij quæstionem; ac rursus, si quid ad id apposi-
tum sit, qood nos interpretemur: & *in epist. ad*
Attic. locus minimè appositus ad tolerandam ca-
lamitatem. tamen apud eundem quoque appo-
sitio pro additione, seu adiunctione vsurpatur: vt
in partit. lib. sed hæc videri possunt obscuriora, cùm
sine appositione exemplorum lentiùs disputantur:
& appositum pro adiuncto & addito, seu adiecto
in epist. ad Brut. nec signum tuum in epistola, nec
dies appositus est: ac sæpe apponi dixit, quod alteri
adiungitur, seu adiicitur. ex nostris verò Phanuc.
tract. de dot. glos. 8. numer. 73. & 74. appositionem
oneris

oneris legato appellauit cùm onus aliquod legato relicto adiicitur, seu iniungitur. & generatim conditiones appositas contractibus iure dici, constat ex *rubr. & toto penè tit. de condit. apposit. in Decretal.* in specie autem qualitatum, seu conditionum, quæ in beneficij fundatione adiici solent ex fundatoris voluntate, eas apponi beneficio; & conditionem, seu qualitatem, aut legem à fundatore beneficio, vel præbendæ appositam frequentissimè dixit Lambert. *d. tract. de iurep.* præsertim verò *lib. 1. part. 1. quæst. 9. artic. 1. & 2.* sæpissimè, ac *d. lib. 2. part. 1. quæst. 7. princ. art. 29. num. 2. cum seq. & artic. 30. num. 4. 5. 9. 12. & 55.* necnon *lib. 3. quæst. 5. art. 3.* passim, *& q. 6. artic. 7. num. 6. & 7.* quibus etiam locis, atque alibi sæpe in eo tract. fundatoris, ac fundationis beneficij
14. nomine † intelligit, cùm quis aliquid de suo tribuit, vnde beneficium erigi, atque institui ab habente auctoritatem possit, siue is fundum ad Ecclesiam ædificandam contulerit, siue proprijs expensis eam construi fecerit, siue eam dotauerit; vt etiam sentit Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verb. Ecclesiam fundauit, quæst.* seu *num.* 1. per text. *in cap. nos quidem.* & Ioan. Anan. *verbo, fundari, de testam.* relatus, ac probatus à Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 5. artic. 2. num. 12. ad fin. & num. 13. initio,* necnon *quæst. 3. art. 11. num. 2.* vbi alios citat: satisque etiam colligitur ex *cap. piæ mentis, c. Frigentium, cap. contra Sanctorum, c. quicumque,* iuncto eius summario *cap. decernimus, & cap. rationis, 16. quæst. 7.* necnon Conc. Trid *sess. 14. cap. 12. de reformat. & sess. 25. cap. 5. 8. & 9.* item *de refor.* licèt magis propriè, ac strictè fundare Ecclesiam dicatur qui fundum, seu solum ad eam construendam, seu ædificandam confert: fundans enim dicitur quasi fundum dans; vt in specie per text. *in cap. nobis, de iurepatr.* & *ibi* Card. *notab. primo,* necnon *in rubr. eod. tit. col. 2. quæst. 4.* adnotauit Lambert. *d. part. 1. quæst. 3. art. 2. num. 1.* & post alios *artic. 11. num. 1.* Nos verò in hoc cap. iuxta priorem magis latam significationem sumemus fundatoris, ac fundationis nomen. Et hæc de prima præsentis quæst. inspectione, quæ versatur circa quid nominis derogationis qualitatum in fundatione beneficij appositarum: qua quidem verborum amplexione, seu dicendi formula planè vsus est inter ceteros Lambertin. *d. lib. 2. part. 1. quæst. 7. artic. 29. num. 3. in fine; & lib. 3. quæst. 5. art. 3. num. 4. vers. secundum membrum est,* vtitur illis verbis, derogare qualitati appositæ per fundatorem. Iamque ad alteram huius eiusdem quæst. inspectionem, quæ est circa quid rei, seu definitionem derogationis prædictarum qualitatum appositarum in fundatione beneficij, transeamus.

15. Huiusmodi ergo qualitatum derogatio † definiri mihi posse videtur, quòd sit qualitatum in primæua institutione beneficij ex fundatoris voluntate adiectarum ad tempus legitimè facta mutatio. Quæ definitio à nobis allata cùm nullam aliam apud Doctores inuenire potuerimus, explicari, satisque, ni fallor, comprobari potest quoad singulas sui particulas partim ex iis, quæ *cap. præced. quæst. 1.* circa definitionem derogationis fideicommissorum adduximus, partim ex illis, quæ paulo antè docuimus circa quid nominis huius eiusdem derogationis qualitatum beneficij, de qua in præsenti cap. agendum proposuimus. quare paucis posterior hæc inspectio à nobis erit absoluenda.

16. Diximus autem † in mox allata definitione, *mutatio,* loco proximi generis derogationis; quoniam derogatio est quædam species mutationis, cum per derogationem mutetur id, cui derogatur, vt latiùs ostendimus *d. cap. præced. quæst. 1. post medium,* iunctis maximè iis, quæ de mutatione addiximus suprà *cap. 1. quæst. 1. circa initium, & ad fin.* necnon *quæst. 5.* pariter *circa initium.* Addidimus verò in definitione, *ad tempus,* tum vt ostenderemus, non agere nos in hoc cap. de mutatione perpetua qualitatum beneficij, quæ mutatio status propriè dicitur, vt fusiùs initio seq. cap. dicemus, in quo per totum de ea nobis erit disserendum; sed de earundem qualitatum temporali mutatione: tum quòd derogatio magis propriè, ac strictè sumpta ea est, qua id, cui derogatur, non in totum tollitur, sed pro parte tantùm, eique aliquid dumtaxat detrahitur; prout potissimùm ex text. *in l. derogatur, ff. de verb. sign. eodem cap. præced. quæst. 1. circa initium,* demonstrauimus.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Præterea posuimus in definitione, *qualitatum in primæua institutione beneficij adiectarum,* vt exprimeremus materiam, circa quam prædicta derogatio, seu mutatio versatur; nimirum qualitates non quæ à iure, seu ex natura beneficij eidem insunt, sed quæ adiiciuntur, seu apponuntur, & annectuntur in prima eius erectione, & institutione, iuxta loquendi modum, quo hac in re vtuntur glos. & Doctor. cùm alibi sæpe, tum *in Clemen. 2. de ætat. & qualitat. & ord. præfic.* necnon inter ceteros Lambertin. *d. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 27. cum tribus sequentibus* frequenter; vt etiam non multo antè hac ipsa quæst. explicauimus. ex *ibi* autem adductis satis constat, cur in definitione subiecimus illa verba, *ex fundatoris voluntate;* quia nimirum, vt *ibidem* docuimus, fundationis nomen positum in definito, seu in præsentis quæstionis titulo, importat actum priuatæ personæ, vel Ecclesiæ, aut pij loci de suo tribuentis, dum curat beneficium erigi, seu institui à superiore Ecclesiastico. Sicut autem per priora illa verba quæ paulo antè retulimus, *qualitatum in primæua institutione beneficij adiectarum,* significantia materiam remotam, seu obiectum materiale illius derogationis qualitatum, de qua agimus, completur genus proximum definitionis allatæ, quam nunc explicamus: sic per hæc verba, *ex fundatoris voluntate,* mox relata denotantia materiam proximam, seu obiectum formale prædictæ derogationis, ponitur in ipsa definitione propria eiusdem derogationis differentia: prout etiam ad eamdem causam formalem, ac differentiam, licèt non ita intrinsecam, pertinent illa verba subiecta in definitione, *legitimè facta:* quibus significatur, hic à nobis definiri validam dumtaxat, & legitimam derogationem qualitatum beneficij, quæ nimirum fit ex iusta causa, & seruata debita forma, aliisque requisitis ex parte tam impetrantis, quàm concedentis hanc derogationem; atque adeò simul etiam significatur causa finalis, & efficiens talis derogationis. de quibus singulis infrà in hoc cap. proprijs locis disseremus. illud enim legitimum dicitur, † quod ab aliqua lege confirmatum, quódque 17.
ab habente auctoritatem, atque aliàs ritè, ac rectè fit; vt constat ex *l. legitima, ff. de pact.* cum *ibi* not. ac toto penè tit. *ff. de legit. tutor. & C. vnde legit. l. actus legitimi, ff. de reg. iur. & cap. actus legitimi, & cap. factum legitimè, eodem tit. in 6. C. de legit. tutel. C. de legit. hered. Institut. de legit. agnat. success. de legit. agnat. tutel. de legit. patronat. tut. & de legit. parent. tut.* atque alibi sæpe. Et hæc de præsenti 1. quæst. huius 10. cap.

SVMMÆ RERVM.

18. *Causa efficiens, materialis, formalis, & finalis derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, in quibus locis huius cap. sint latius explicanda.*

19. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum quotuplex sit ex parte causæ efficientis. & quotuplex ex parte causæ materialis; num. 20. cum aliquot seqq.*

21. *Beneficium aliud regulare, aliud sæculare, & quid vtrumque sit; ac num. 23.*

22. *Beneficium in dubio censendum est potius sæculare; & ex consuetudine, aut præscriptione effectum regulare quanto tempore ad pristinum statum sæcularitatis reducatur.*

23. *Beneficium sæculare quando ex præscriptione fiat regulare.*

24. *Beneficium aliud est manuale, seu amouibile, aliud perpetuum; & ibi, an beneficia regularia semper sint manualia, & sæcularia semper perpetua: & num. 37. ac 38.*

25. *Beneficium aliud est curatum, seu parochiale, aliud sine cura, seu parochia; & quæ requirantur ad hoc, vt beneficium sit curatum, seu parochiale; num. 26. & quotuplex sit beneficium curatum; num. 27.*

28. *Beneficium aliud est duplex, aliud simplex; & quid vtrumque sit; cum num. seq.*

29. *Dignitas, personatus, & officium Ecclesiasticum quid sint.*

30. *Beneficium simplex quot modis contingere possit illud, quod residentiam personalem non requirit; & num. seq.*

31. *Beneficia personalē residentiā requirētia quæ sint.*

32. *Beneficium aliud est Ecclesiæ collegiatæ, aliud non collegiatæ. itē aliud certum ordinem, certamve ætatē requirens, aliud non requirens; num. 33.*

34. *Beneficium sacerdotale, vel habens certum ordinem annexum aliud tale est in habitu, aliud in actu; & vtrumque potest non requirere personale seruitium.*

35. *Beneficium aliud est qualificatum, aliud non qualificatum. item aliud collatiuū, aliud electiuum; n. 36. & aliud manuale, aliud perpetuū; n. 37.*

38. *Beneficium manuale quomodo fieri possit perpetuum; & perpetuum fieri temporale, seu manuale; & num. 68.*

39. *Fundator beneficij potest ei apponere quas conditiones voluerit, etiam circa spiritualia, & contra ius commune; modo sint licita, & Ordinarij consensus accedat.*

40. *Derogatio qualitatum beneficij alia fit respectu earum omnium, alia quoad aliquas tantùm. item alia per nouam legem generalem à Papa, vel statutum Episcopi, aut alicuius Ecclesiæ, alia per rescriptum eiusdem Papæ, vel decretum inferioris; num. 41.*

42. *Derogatio qualitatum beneficij alia fit cum causæ cognitione, vocatis quorum interest, aut de consensu fundatoris, vel heredis; alia, quæ sine his fit.*

43. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum alia fit secundum aliquos sine causa, alia cum causa; & hæc alia ex causa necessitatis, alia ex causa euidentis vtilitatis, & vtriusque vel publicæ, vel priuatæ.*

44. *Formula derogationis qualitatum in fundatione beneficij appositarum vnde confici, ac peti possint.*

QVÆRO SECVNDO, quotuplex sit derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum?

Vt hanc quæstionem facilius, meliúsque expli[...]mus, eundem planè ordinem, ac modum in ea sequemur, quo *cap. præced.* in simili quæst. quoad derogationem fideicommissorum vsi sumus; vt nimirum singula huius derogationis qualitatum beneficij genera, & species ex singulis causarum generibus desumamus, efficientis scilicet, materialis, formalis, & finalis: non ita tamen, vt eas causas hoc loco latiùs prosequamur; hoc enim † infrà suis 18.
locis præstabimus, de efficiente quidem fusiùs disserentes quoad remotam, *quæst.* 3. & quoad proximam, *quæst.* 5. de materiali, *quæst.* 4 *&* 6. de formali, *quæst.* 6. *&* 7. de finali partim *quæst. seq. conclus.* 4. partim *quæst.* 6. *conclus.* 1. *&* 2. partim etiam *quæst.* 8. vbi de cessatione derogationis qualitatum beneficij ob cessationem causæ, propter quam ipsa derogatio fuerat concessa, nobis erit agendum: sed solùm quatenus ad generum, & specierum derogationis huiusmodi enumerationem, & aliqualem explicationem sat esse iudicabimus.

Primùm igitur ex parte causæ efficientis derogatio prædicta qualitatum in beneficij fundatione appositarum † diuidi potest in eam derogationem, 19.
quæ fit priuata auctoritate, & eam, quæ fit auctoritate publica. Prior derogatio adhuc diuiditur in eā, quæ fit à fundatore, quæ ab eius herede, quæ ab executore, & quæ ab eo, ad cuius fauorem apposita est qualitas in beneficij fundatione: de quibus, Deo dante, agemus *quæst.* 5. in prioribus quatuor conclusionibus. posterior autem derogatio ea est, quæ fit à superiore Ecclesiastico; de qua latiùs in reliquis eiusdem quæstionis conclusionibus, in quibus singulis singulas Ecclesiasticas personas, de quibus id quæri potest, breuiter percurram. Nam de superiore laico nulla esse potest difficultas, cum laicis nulla de spiritualibus, & Ecclesiasticis rebus disponendi sit attributa potestas, & auctoritas, *cap. bene quidem 96. dist. cap. Ecclesia sancta Mariæ, de constit. & cap. fin. de reb. Eccl. non alien.* cum simil. Ad hanc verò derogationem, seu derogationis huiusmodi qualitatum diuisionem ex causa efficienti desumptam tamquam petita ex efficienti remoto, vtpote causa eius, quod est efficiens proximum, pertinet ea derogatio, quæ auctoritate legis fit; illa nimirum, quæ expressè à lege præcipitur, aut conceditur, explicandaque à nobis est *quæst. seq.* vbi agemus, quo iure introducta sit derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum. illa enim derogatio huiusmodi qualitatum, quæ ita legis auctoritate fit, vt à lege non prohibeatur, vagatur per omnes talis derogationis species; ita, vt ea etiam derogatio, quæ priuata auctoritate fit per actum priuatæ personæ positiuum, & immediatum, & de qua nos actutor *quæst. seq.* mox diximus, meritò legis auctoritate tacitè fieri dicatur, quatenus à lege permittitur. sicut etiam eadem ratione legis auctoritate fieri dicenda erit derogatio qualitatum, quæ per consuetudinem, vel præscriptionem contingit, cum tam præscriptio, quam consuetudo à lege inducta, & approbata sit, *toto tit. de consuet. & tit. de præscript.* in vtroque iure, siue ciuili nimirū, siue canonico; vt latiùs in derogatione fideicommissorum deduximus *cap. præced. quæst.* 2. *circa initium.* vbi etiam ostendimus, eatenus derogationem, quæ auctoritate legis fit, censeri à superiori fieri, quatenus legi omnes subsunt, inferioresque sunt, excepto supremo Principe: de qua derogatione huiusmodi qualitatum per consuetudinem vel præscriptionem

nem aliquid fortasse dicemus *d. quæst. 5.* vbi de derogatione priuata auctoritate; latiùs verò differemus *cap. seq. quæst. 5.* vbi de personis, quæ mutare possunt statum beneficiorum, nobis agendum erit, *concl. 5.* in qua mutatione potissimùm locum habere potest præscriptio, & consuetudo; vt ex *ibidem* dicendis facilè apparebit.

20. Ea parte autem † causæ materialis, circa quam derogatio qualitatum beneficij in eius fundatione appositarum versatur, hoc est, ex parte ipsarum qualitatum beneficij, eiusdem derogationis diuisio sumi debet ex multiplici diuisione qualitatum beneficij, seu variis eius speciebus. Decem autem præcipuas reperio, quæ ad rem nostram facere possunt, beneficiorum diuisiones.

21. *Prima* est, vt beneficia † alia sint regularia, alia sæcularia. quæ distinctio satis constat ex *cap. cùm de beneficio, & cap. cùm singula, de præben. in 6. Clem. vnica, §. 1. de supplen. neglig. prælat.* & Concil. Trident. *sess. 14. cap. 10. ac sess. 24. cap. 17. de reformat.* necnon *reg. 3. & 8. Cancell. Apost.* passimque à nostris affertur, atque ex his à Rebuff. *in prax. benefic. 1. part. circa initium, sub tit. quotupl. sit benefic.* Ioan. Selu. *tract. de benef. part. 1. quæst. 2.* sæpe, maximè verò *num. 77. cum seq.* Alphons. Hoied. *tract. de incompatibil. benef. in præfat. num. 6. & 7.* necnon *cap. 24. num. 92.* cum aliquot seqq. Petr. Gregor. Tholos. *partit. iur. canon. lib. 1. tit. 27. cap. 2. num. 3.* Flam. Paris. *tract. de resignat. benef. lib. 10. quæst. 2. num. 30. cum seq.* Quintil. Mandos. & aliis glossat. *ad d. reg. 3. Cancell.* passim, Hier. Gonz. *in comment. d. reg. 8. glos. 7. & 8.* Menoch. *de arbitrar. iudic. cas. 201. num. 86. cum seq.* & Mascard. *de probat. conclus. 172.* ferè per tot. Est autem beneficium regulare, aut sæculare, quod tale est ex fundatione, vel institutione superioris; aut quod ab vno, vel pluribus siue regularibus, siue sæcularibus per quadraginta annos solitum est gubernari; prout post alios tradunt Rebuff. *d. tit. quotuplex sit beneficium, & tit. regularia beneficia quotuplicia,* Tholosan. & Hoied. *vbi sup.* Gonzal. *d. glos. 7. num. 2. 7. & 23. cum duobus seqq. & glos. 8. num. 31.* cum seq. Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 1. cap. 6. num. 11. cum seq. & part. 7. cap. 10. num. 1.* quoad tertium id probantes ex *d. cap. cùm de beneficio, de*
22. *præben. in 6.* & in dubio beneficium † censendum fore sæculare, pluribus relatis tradunt Mascard. *d. conclus. 172.* ferè per tot. Nicol. Garz. *d. part. 1. cap. 6. num. 11. cum seq.* & Gonzal. *d. glos. 7. num. 2.* qui *eadem glos. 7. num. 8. vsque ad 36.* latè tractat, an ad reducendum beneficium, quod antea sæculare effectum est regulare ex consuetudine, siue præscriptione, ad pristinum statum sæcularitatis, sufficiat minus spatium, quàm 40. annorum. & *d. glos. 8. num.*
23. *32. vsque ad 37.* post alios ponit tria requisita † ad hoc, vt beneficium sæculare ex præscriptione mutet statum, & fiat regulare: nimirum quòd is, qui possidet beneficium tamquam regulare, habeat titulum institutionis vti de tali beneficio regulari; quòd possessio sit cum bona fide; ac tandem quòd possideatur vt à vero titulari, non vt à commendatario. de quo tamen vtroque dicto, cùm potiùs pertineat ad materiam seq. cap. vbi de mutatione status beneficiorum agendum erit, fusiùs *ibi* differemus *quæst. 5. concl. 5. n.* autem *38. cum seq.* idem Gonz. satis docet, non ideo beneficium regulare dici, quòd eius collatio, seu præsentatio spectet ad regulares. Quæ verò in specie sint beneficia sæcularia, vel regularia, inter ceteros ponunt Selu. *d. 1. part. quæst. 2. & 3.* Rebuff. *d. 1. part. tit. sæculare beneficium quotuplex, & tit. regularia benef. multiplicia,* Paris. *d. tract. de resign. benefic. lib. 2. quæst. 12. 14 & 17.* Gonz. *d. reg. 8.* *Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *Cancel. glos. 5.* passim, *glos. 7. num. 38. vsque ad 47.* necnon *glos. 8. a num. 111. ad fin.* Ad hanc diuisionem re-
ducitur illa, vt beneficium † aliud sit manuale, seu 24.
amouibile; aliud perpetuum: de qua diuisione fusè post alios Gonz. *ad d. reg. 8. Canc. glos. 5. §. 6.* per tot. quamuis hæ duæ diuisiones, si res penitiùs attendatur, inter se distinguantur: quoniam, licèt vt plurimum beneficia regularia sint manualia, & sæcularia sint perpetua, latè Gonzal. *d. §. 6. num. 6. & 7.* nonnumquam tamen & sæcularia beneficia manualia fieri possunt, & regularia esse perpetua: vt constat ex adductis à Gonzal. *d. §. 6. num. 8. ac 34. vsque ad 38. & num. 58. & glos. 8. num. 7. 24. & 67.* quare de hac diuisione beneficiorum in manualia, & perpetua seorsim agemus non multo pòst in nona diuisione.

Secunda diuisio beneficij est, vt † aliud sit cura- 25.
tum, seu parochiale; aliud sine cura, seu parochia. hæc distinctio passim in iure habetur, vt *in cap. si eo tempore, in initio, & ad fin. de rescript. in 6. cap. cùm in cunctis, § inferiora, de elect. cap. licet canon, eod. tit. in 6. cap. de multa, de præben. cap. si pro clericis, cap. cùm in illis, in princip. & cap. si Apostolica, eod. tit. in 6. Clement. si Romanus, eod. tit. & in reg. 8. Cancell.* ibique latè Gonzal. *glos. 6.* vbi *à num. 34. vsque ad 47.*
quatuor requisita ponit † ad hoc, vt dicatur benefi- 26.
cium curatum, seu Ecclesia parochialis; quorum primum est potestas ligandi, & soluendi in foro pœnitentiali, eiúsque necessarius vsus. secundum, quòd sit certa parochia, seu locus certis finibus, & limitibus constitutus, ac designatus, in quo populus alicui Ecclesiæ deputatus degit. tertium, vt obtinens Ecclesiam parochialem exerceat curam nomine suo, non autem alieno. quartum, vt vnus, non autem plures ad regimen illius Ecclesiæ, & curam animarum assumantur. quod tamen postremum non ita certum est, per ea, quæ idemmet Gonzal. adducit *num 114. cum seq.* præcipuè ea Concil. Trid. *sess. 24. cap. 18. de reformat.* ac Rota Rom. *decis. 48. num. 8. part. 1. in nouiss. diuers.* atque ita praxis habet in multis diœcesibus, vt Ecclesiæ habeant duas aut plures portiones parochiales, & quidem titulares, seu plura beneficia curata in vna Ecclesia; ad quorum titulum plures clerici ordinantur & instituuntur: quod etiam tradit Cassad. *decis. 11. num. fin. vers. possunt tamen esse plures, sub tit. de præben.* De his etiam requisitis, & omnino de hac diuisione beneficiorum plura tradit multis relatis Garz. *d. part.*
1. cap. 6. num. 3. vsque ad 8. Quædam autem † sunt 27.
beneficia curata, quibus animarum cura non est annexa principaliter, sed accessoriè, quando nimirum ea obtinentes curam animarum non per se, verùm per Vicarium perpetuum exercent: & ea non faciunt incompatibile iuxta dispositionem Concilij generalis *in cap. de multa, de præben.* vt expressè habetur *in cap. extirpandæ, § qui verò, eod. tit. & in cap. super eo, eod. tit. in 6.* adnotauítque *ibi* Phil. Prob. *in addition. ad Ioan. Monach. num. 17.* post alios, ac multis citatis latè tradit Gonzal. *d. glos. 6. num. 97. cum duobus seqq.* docens quoque tale beneficium propriè non dici curatum, illúdque obtinentem non teneri ad residentiam.

Tertia diuisio beneficiorum esse potest, vt † alia 28.
sint duplicia, quæ dignitatem, personatum, aut officium Ecclesiasticum, vel curam habent annexam; alia simplicia, quæ nihil horum habent adiunctum; hæc distinctio satis colligitur ex *cap. quia nonnulli, de Cler. non resid. d. cap. de multa, de præbend.* & meliùs ex *cap. fin. eod. tit. cap. 1. de consuetud. in 6. cap. vt circa, de elect. cap. ordinarij, de offic. ordin. cap. quia sæpe, cap. in illis, in princ. & cap. is, cui, de præ-*

ben. & cap. fin. de conceß. praben. eodem lib. Clement.
si Romanus, de praben. & Extrauag. execrabilis, eod.
tit. cum simil. necnon ex Tholosan. *d. cap. 2. num.*
2. iuncto *num. 6.* expresse verò ponitur inter alios
à Petr. Andr. Gambar. *in tract. de offic. & potestat.*
legat. de latere, lib. 5. tit. an legatus possit plura benefi-
cia vni conferre, numer. 1. cum duobus seqq. à Garz. *d.*
part. 1. cap. 6. num. 5. iuncto *num. 9. & 10.* atque
a Ioan. Nicol. Delphin. *in tract. suo de iurepatronat.*
num. 40. qui *num. 42.* iuncto *num. 52. cum seq.* do-
29. cet post alios, † dignitatem esse præeminentiam in
Ecclesia, seu administrationem rerum Ecclesiasti-
carum cum iurisdictione: personatum verò prærò-
gatiuam in eadem Ecclesia sine iurisdictione, aut
rerum Ecclesiasticarum administratione; vt in ses-
sionibus, processionibus, optionibus ac simili-
bus: officium denique Ecclesiasticum esse admini-
strationem rerum Ecclesiasticarum sine iurisdictio-
ne. quod & alij plerique tenent, quos retulimus;
ac sequuti sumus *in tract. de Conseruatoribus Iudici-*
bus, cap. 5. quæst. 7. sub num. 84. 85. & 86. Sim-
30. plex autem beneficium dicitur † vel prout excludit
dignitatem, personatum, officium, aut curam, vt
dictum est; præcipuè ex *d. cap. vlt. de praben. & cap.*
si, cui, ibique Gemin. & aliis, *eod. tit. in 6.* & Ioan.
Nicol. *d. num. 40.* Ioan. Selu. *tract. de benef. 1. part.*
quæst. 3. num. 17. cum seqq. & num. 77. Rebuff. *d. tit.*
seculare beneficium quotuplex, numer. 13. 15. & 16.
Gonzal. *d. glos. 7. numer. 47.* facitque Concil. Tri-
dent. *sess. 24. cap. 17. de reform.* vel prout distingui-
tur à beneficio Ecclesiæ collegiatæ, vt in specie
sentit Tholosan. *d. cap. 2. num. 5.* de qua vtraque
specie seu qualitate beneficij passim in iure habetur
sub tit. de rescript. de elect. de ætat. & qualit. & ordin.
præficien. de cler. non resid. de praben. de celebrat. Miss.
de excess. prælat. ac sæpe in Trident. præsertim *sess.*
22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. ac 17. de reformat. in
aliis Concil. necnon in regul. Cancell. Apostol. vel
denique simplex beneficium dicitur, prout exclu-
dit obligationem residendi in Ecclesia, sed quod
non requirit personalem residentiam: de quibus
Concil. Trident. *sess. 5. cap. 1. de reformat. circa me-*
dium, sess. 23. cap. 18. de reformat. vers. & quia ad
Collegij fabricam, ante med. sess. 24. cap. 15. & cap.
17. de reformat. Alphons. Hoied. *tract. de incom-*
pat. benefic. 1. part. cap. 17. & part. 2. cap. 1. & 2.
passim. Idque contingere potest vel quia benefi-
cium fundatum sit, vt simplex, & personalem resi-
dentiam non requirens; de quo nulla potest esse
difficultas: vel quia in beneficio, quod non sit ex
iis, quæ requirunt de iure personalem residentiam,
31. (cuiusmodi † sunt Ecclesiæ parochiales, *cap. ex-*
tirpanda, de praben. cap. quia nonnulli, de cler. non re-
sid. vbi etiam idem de dignitatibus habetur, cum
simil. necnon Canonicatus, seu præbendæ, toto
ferè tit. *de cleric. non resid. ext. & in 6.* Concil. Tri-
dent. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* latè Hoied. *d. cap.*
17. num. 1. 2. 3. & 21.) non sit impositum onus
per seipsum deseruiendi, vt ex multis Doctoribus,
ac ex Rot. Rom. decisionibus, necnon sacræ Con-
gregationis Cardinalium Concilij Tridentini in-
terpretum declarationibus docet Gonzal. *ad d. reg.*
8. Cancell. glos. 5. in princip. numer. 77. vsque ad 90.
vel tandem, quia, licèt ex fundatione, aut de iure
beneficium personalem residentiam requireret; ta-
men contrarium ex legitima consuetudine indu-
ctum esset, iuxta glos. receptam *in cap. cum omnes,*
de constit. cum aliis adductis ab Hoied. *d. cap. 97.*
num. 4. & num. 26. cum seq. Gonzal. *ibidem numer.*
107. Nicol. Garz. *in d. suo luculentiss. tract. de benef.*
part. 5. cap. 2. à num. 3. ad 10. & num. 189. vsque
ad 212. ac part. 7. cap. 1. numer. 87. ac per nos *in*
tract. de distribut. quotid. part. 2. quæst. 12. num. 31.
32. 35. & 36. Ex quibus desumi potest duplex diui-
sio beneficiorum, vt nimirum † alia sint collegia- 32.
lia, seu Ecclesiæ collegiatæ; alia simplicia, & sin-
gularia, seu non collegialia. Item alia beneficia
personalem residentiam requirant, alia eam non
requirant. Cui affinis illa beneficiorum diuisio
est, quæ *sexto loco* afferri potest, vt † aliud sit sa- 33.
cerdotale, seu sacerdotium, aliúmve certum or-
dinem annexum habens, aut certam ætatem re-
quirens; aliud nullum talem ordinem habens an-
nexum, talem requirens ætatem. Quæ distin-
ctio approbatur *in d. cap. cum in cunctis, §. inferio-*
ra, de elect. cap. licet canon, eodem tit. in 6. cap. si eo
tempore, de rescr. eodem lib. cap. 1. & cap. quarto, de
ætat. & qualitat. & Clement. 2. eodem tit. cap. si pro
clericis, cap. cui de non sacerdotali, & cap. ei, cui, de
prabend. in 6. cap. 2. de institut. eodem lib. Concil.
Trident. *sess. 22. cap. 4. sess. 23. cap. 6. sess. 24. cap.*
12. & sess. 25. cap. 5. de reformat. cum aliis addu-
ctis per Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 2. part.*
2. quæst. 7. artic. 25. vsque ad 30. Ioann. Guttier. *con-*
sil. 1. & 2. Didac. à Spin. *in specul. testament. glos. 4.*
princip. num. 68. cum seqq. Gonzal. *d. tract. de bene-*
fic. part. 7. cap. 1. num. 40. vsque ad 101. Alphons.
Hoied. *tract. de incompatib. benefic. 1. part. cap. 24.*
numer. 10. vsque ad 20. & num. 22. 23. ac 71. cum
sex seqq. Bertach. *tract. de Episcop. lib. 2. part. 1.*
quæst. 30. Gonzal. *d. glos. 5. in princip. num. 72. 73.*
77. 78. 83. numer. duobus seqq. & 88. vsque ad 108.
ac nos *d. tract. de distribut. quotid. 2. part. quæst. 19.*
a numer. 1. vsque ad 20. & rursus *in tract. de option.*
canon. cap. 5. quæst. 2. & adducendis *in seq. quæst. con-*
clus. 4. Ex prædictis autem iuribus, & Doctoribus
simul etiam constat, † beneficium sacerdotale, seu 34.
ordinem aliquem sacrum annexum habens dupli-
citer sumi posse, vel in actu; ita, vt ordo ille re-
quiratur tempore, quo quis beneficium obtinet;
vel in habitu, seu in potentia; ita, vt sufficiat il-
lum ordinem infra annum ab obtento beneficio
suscipere. Sed & illud adnotandum hac in re est,
simul stare, quòd beneficium sit sacerdotale, ha-
beátve alium ordinem sacrum annexum siue in
actu, siue in habitu; & tamen possit tale benefi-
cium obtinens per alterum deseruire beneficio,
seu implere onus illi annexum per alium, seu per
substitutum, & quidem perpetuò; quia nimirum
fundator beneficij talem ordinem requirat solùm
ad decus beneficij à se fundati, illúdque eo hone-
standum, nolens, à quolibet clerico posse ob-
tineri.

Septima diuisio esse potest beneficij, seu præben-
dæ, vt † alia sint qualificata, cuiusmodi est inter 35.
ceteras præbenda Theologalis, Pœnitentialis, Ma-
gistralis, aut Doctoralis; de quibus *in cap. 1. & 2.*
cap. quia nonnullis, & cap. fin. de magistrat. Concil.
Trident. *sess. 5. cap. 1. & sess. 23. cap. 18. sess. 24. cap.*
8. & sess. 25. cap. 5. de reformat. ac per Rebuff. *in*
concord. Gall. rubr. de collat. verbo, Theologalem, Co-
uarr. *pract. quæst. cap. 36. numer. 4.* Gomes. *tract. de*
grat. expectatiu. sub numer. 93. Gonzal. *ad d. reg. 8.*
Cancellar. glos. 6. num. 257. & latissimè *glos. 9. §. 2.*
per tot. & Nicol. Garz. *d. tract. de benefic. part. 5.*
cap. 4. §. 2. per tot. aliæ verò sint simplices præben-
dæ, seu non qualificatæ; de quibus passim habetur
in tit. de praben.

Octaua diuisio beneficiorum illa esse potest, vt † 36.
quædam sint collatiua, quorum prouisio fit non
ad alterius electionem, aut præsentationem, sed
per solam superioris vnius, aut plurium simul

collatio

collationem; de quibus sæpe *in tit. de rescript. & de prebend. in Decretal. sext. Clement. & Extrauag. & in reg. 8. Cancell.* & *ibi* inter alios Gonzal. *glos. 16. 21. & 22.* per tot. necnon *glos. 24. à num. 47. ad 60. & glos. 45.* ferè per tot. necnon Garz. *d. part. 1. cap. 6. num. 14. vsque ad 26.* quædam electiua, quorum prouiso fit ad alterius vel electionem, vt in toto penè *tit. de elect. cap. cum in illis, §. 1. de praben. in 6. cap. vnic. ne sed. vacant. eod. lib. & Clement. de praben.* latè Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 19. & glos. 45. §. 2.* Flamin. Parif. *d. tractat. de resign. benef. lib. 2. quæst. 5.* ferè per tot. Garz. *à d. num. 14. ad 36.* vel præsentationem, de quibus in toto *tit. de iurepatr.* ac præter Doct. *ibi*, fusè Parif. *d. lib. 2. quæst. 4.* Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 13. & d. §. 2.* latissimè Lambertin Roch. de Curt. Paul. de Citadin. & Io. Nicol. *in suis tract. de iurepatr.* passim: vel nominationem, de qua Lambertin. *d. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 10. art. 5. num. 17. lib. 2. part. 1. quæst. 1. art. 12. num. 6. cum seq.* Paul. de Citadin. *d. tract. 6. part. num. 88.* & Io. Nicol. *eod. tract. lib. 1. num. 46.* latissimè Rebuff. *in tract. de nominat.* per tot.

57. *Nona* diuisio beneficiorum esse potest, vt † alia sint manualia, siue temporalia, & amouibilia, de quibus *in cap. cum ad monasterium, §. tales, de stat. monach. cap. 1. §. fin. de priuil. in 6.* latè post alios Parif. *d. lib. 2. quæst. 11.* & Gonzal. *in commem. d. reg. 8. glos. 5. §. 6.* ferè per tot. cuiusmodi vtplurimum sunt omnia beneficia regularium, vt ipse probat *num. 6.* alia perpetua, de quibus passim *in tit. de praben. cap. 1.* & *ibi* glos. recepta *in verbo, perpetui, de capell. monach. in 6.* cum aliis adductis per eundem Gonzal. *ibidem num. 7.* & latiùs *d. glos. 5. in princ. num. 11. & 12.* atque huiusmodi esse præsumuntur beneficia sæcularia, vt idem docet *d. num. 7.* quamuis etiam be-
38. neficia regularia, siue manualia † fieri possint perpetua, vt ipsemet post alios tradit *d. §. 6. num. 25.* cum multis sequentibus, siue quia Papa ex certa scientia illa reseruet, aut perpetuò conferat, vt docet *d. num. 23. 25. & 27.* siue quia Prælatus prouisum numquam de facto amoueat, vt post alios monet *num. 30.* siue ex consuetudine, vt *num. 34. cum tribus seq.* sicut etiam beneficium perpetuum potest ex consuetudine effici temporale, seu manuale; vt ea Mil. *in repert. verbo, Religiosus non potest consentire, in fin.* & ex text. ibique Doct. *in cap. cùm de beneficio*, & *ibi* Doctorib. idem docet *num. 38.* necnon ex fundatione, vel statuto à Sede Apostolica confirmato; vt præter laudatos ab eodem *d. §. 6. num. 8.* sentit Nauar. *cons. 5. sub tit. de offic. ord.* in Romana impressione; vbi latè tradit, simplex beneficium perpetuum de iurepatronatus posse ab Episcopo de patroni consensu ex iusta causa effici manuale, & ad nutum ipsius patroni amouibile; quem sequitur Gonzal. *d. § 6. num. 62.* referens tamen *num. præced.* Rot. Rom. in vna Toletana iuris nominandi, 29. Nouembris 1582. coram Blanchetto dubitasse, an laicus fundator parochialis possit in fundatione facere quòd Rector amoueri possit ad nutum patroni, & in partem negatiuam inclinasse. quod tamen *ibidem*, iuncto *num. 60.* sentit Gonzal. speciale esse in beneficio curato: nam & plures casus, quibus beneficia ad tempus prouidentur, etiam per Ordinarium, recenset Rebuff. *in prax. benef. tit. requisita ad bonam collationem, ex n. 14. vsque ad num. 21.* relatus nec improbatus à Gonzal. *d. §. 6. num. 57.* Atque hæc adde iis, quæ sup. *ad fin. 1. diuis.* diximus de hac ipsa diuisione.

Decima, & postrema diuisio beneficiorum; seu qualitatum eorumdem sumi potest ex diuersitate onerum, seu conditionum spiritualium illis in fundatione appositarum, vtputa celebrandi tot Missas, vel anniuersaria & similium, aut etiam dissimilium.
39. potest enim fundator † in limine fundationis beneficij apponere quas conditiones voluerit, etiamsi circa spiritualia sint, & contra ius commune: modò aliàs sint licitæ, ac possibiles, & his omnino accedat consensus Ordinarij: vt post alios pluribus ostendit Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 9. princ. art. 1. num. 49. vsque ad fin.* quem multis citatis sequitur Gonzal. *d. glos. 5. in princ. num. 47. 48. & 102. cum seq. glos. 15. num. 130. & 131.* ac tandem *glos. 29. num. 3.* & Io. Gutier. *cons. 1. & 2. num. 1.* ac meo iudicio apertè colligitur ex Trident. Conc. *sess. 22. cap. 4. de reformat.* omnino autem constat ex eodem Conc. *sess. 25. cap. 5. 9. & 16.* item *de reform.* & aliis iuribus citan. *quæst. seq. concl. 1.* Atque hæc de diuisionibus derogationis qualitatum in fundatione beneficij appositarum desumptis ex parte causæ materialis. ad quam tamen etiam pertinet prima ex diuisionibus, quas circa mox sequentem formalem causam afferemus.

Ex parte igitur causæ formalis primò diuidi po-
40. test huiusmodi derogatio, vt † alia sit, quæ fit respectu omnium qualitatum beneficij in eius fundatione adiectarum ex fundatoris voluntate, quæ magis propriè dicitur abrogatio, iuxta *l. derogatur; ff. de verb. signif.* ibi; abrogatur legi, cùm prorsus tollitur; quamuis & derogatio generice accipiatur nonnunquam, prout etiam abrogationem continet; per ea, quæ *cap. præced. quæst. 1. circa initium*, adduximus, vbi de fideicommissi derogatione disseruimus; quinimmo specificè sumpta derogatio pro ea, quæ non in totum tollit, iuxta *d. l. derogatur, initio*, satis conueniat speciei derogationis qualitatum beneficij, de qua nunc agimus, cùm hæc respectu temporis in totum eas qualitates non tollat, vti non perpetua, sed temporalis: alia derogatio sit respectu duntaxat, vel aliquarum dumtaxat qualitatum in beneficij fundatione appositarum; atque huic speciei derogationis adhuc magis strictè, & propriissimè derogationis nomen conuenit, quia non modò ad tempus fit, vt præcedens, sed & pro parte tantùm quoad ipsam materiam, hoc est, qualitates beneficij eam fieri continget, iuxta text. *in d. l. derogatur*: ibi, derogatur legi, cùm pars detrahitur, cum *ibi* notat. per Doct. & aliis per nos adductis *d. cap. præced. quæst. 1.* non longè ab initio. Secunda diuisio ex parte eiusdem causæ formalis, & quidem magis propria, quàm præcedens, illa esse potest, vt prædicta derogatio qualitatum
41. beneficij † alia fiat per nouam legem generalem à Rom. Pontifice, aut statutum Episcopi, vel Ecclesiæ alicuius; alia per rescriptum eiusdem Pontificis, aut decretum eo inferioris: de qua vtraque specie fusius agemus infrà hoc ipso cap. *quæst. 5.* & quoad priorem aliquid etiam *quæst. 3. conclus. 3. post med. & quæst. 4.* præsertim *concl. 3. 4. & 5.* Tertiò eadem de-
42. rogatio diuidi potest † in eam, quæ fit cum causæ cognitione, vocatis iis quorum interest, aut de consensu fundatoris, vel heredis; & eam, quæ fit sine huiusmodi causæ cognitione, vel consensu: de quibus speciebus disserendum nobis erit *quæst. 7.* ferè per tot.

Ex parte denique causæ finalis eadem derogatio
43. diuiditur † in illam, quæ iuxta quorumdam sententiam fieri sine causa potest; & eam, quæ non nisi cum causa fit; hæc verò subdiuiditur, in illam, quæ fit ex causa necessitatis, atque illam, quæ ex causa euidentis vtilitatis; & vtriusque siue publicæ, siue priuatæ. de his autem singulis speciebus, seu membris fusè disputabimus *quæst. 6.* ac de hisce duobus subdiuisionis membris aliquid dicemus ad finem

mox seq. quæst. Nunc autem pro complemento præsentis quæstionis subiiciendæ hoc loco forét aliquot formulæ derogationis qualitatum appositarum in fundatione beneficij, sicut *cap. præced. ad fin. 2. quæst.* aliquas inseri curauimus derogationis fideicommissorum. sed, quoniam nullas huiusce derogationis, de qua in hoc cap. disputamus, formulas huc-
44. usque potuimus reperire; eæque † facilè confici paucis mutatis à quouis possunt, præsertim ex illis, quas *cap. 2. quæst.* 3. posuimus, cùm de vltimarum voluntatum commutatione generatim ageremus, necnon ex forma nouæ prouisionis simplicis, quam habes apud Rebuff. *in prax. benef. 1. part.* adiecta post nuncupationem beneficij qualitate, cui petitor derogari, vtputa iurispatronatus laicorum ex fundatione, vel dotatione, dicendo dispositiuè, quod est de iurepatronatus laicorum ex fundatione, vel dotatione, atque etiam addendo illud ad Regem, Ducem, Marchionem, aut aliom Principem pertinere, si tale existat; non autem hæc exprimendo conditionaliter, ob reg. 41. nunc 42. Cancell. de qua inferiùs suo loco mentionem faciemus; quod idem de nonnullis aliis qualitatibus beneficij, nimirum, quòd sit dignitas, personatus, officium, curatum, vel electiuum, statuitur *in reg. 56.* nunc 57. quare in cæteris qualitatibus fortè sufficiet expressio conditionalis, dicendo, etiamsi ex fundatione caueatur, &c. & in litteris sufficiet inter cæteras clausulas derogatorias addere illud verbum, *fundatione*, prout fecit Rebuff. *in d. prax. benef. 2. part.* in formula dispensationis Papæ de non promouendo: eas ob caosas, breuitati etiam quoad fieri potest studentes, iisdem formulis prætermissis, ad sequentem huius cap. quæstionem transeamus.

SVMMÆ RERVM.

45. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum non est contraria iuri naturali; & num. seq.*
46. *Beneficiorum fundatio, & institutio, excepto Episcopatu, & Papatu, ac modi, & forma illa acquirendi non iure naturali, aut diuino, sed humano inducta sunt; & num. 50.*
47. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum non est à iure naturali introducta. & hæ qualitates, ac earum appositio iure tantùm humano inducta sunt; num. 48.*
49. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum non est contraria iuri diuino positiuo siue legis veteris, siue nouæ.*
50. *Beneficia Ecclesiastica, & modi illa acquirendi quomodo ab Ecclesia instituta sint ex potestate illi diuinitus tradita.*
51. *Papatus habet quasdam qualitates annexas de iure diuino, ac præsertim primatum super omnes Ecclesias; quarum derogatio eidem iuri aduersatur.*
52. *Qualitates Episcopatui, & aliis beneficiis curatis iure diuino annexæ, quarum derogatio eidem iuri contraria est. quænam sint.*
53. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum non est à iure diuino positiuo inducta.*
54. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum regulariter est iuri humano positiuo contraria. & in quibus iuribus ea tacitè prohibeatur; num. 55. & aliquibus seqq.*
56. *Beneficia sæcularia sæcularibus, & regularia regularibus sunt conferenda; & num. 88.*
57. *Beneficia curata non nisi iis conferri debent, qui curam animarum valent exercere, neque uniri possunt ad vitam.*
58. *Beneficia plura, quib. annexa est dignitas, personatus, officium, vel administratio Ecclesiastica, obtinere quis sine dispensatione non potest.*
59. *Beneficia non nisi personis idoneis ad residendum, ac munus suum præstandum, conferri debent.*
60. *Beneficia certum ordinem ex fundatoris voluntate annexum habentia non nisi iis conferenda sunt, qui eum ordinem suscipere possint, ac debito tempore suscipient.*
61. *Qualitas iurispatronatus beneficio adiuncta obseruanda est in illius beneficij dispositione. idemque in obligatione residendi, & aliis qualitatibus, & oneribus beneficio ab eius fundatore iniunctis; num. 62.*
63. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum in quibus iuribus expressè prohibeatur. & in quibus expressè permittatur; ita, vt à iure humano positiuo inducta in illis casibus dici possit; numer. 64. cum aliquot seqq.*
65. *Episcopatus est beneficium sæculare; quod tamen regulari personæ sæpe confertur; & num. 90.*
66. *Beneficium curatum, seu parochiale est sæculare; & an possit religioso conferri; & num. 91.*
67. *Beneficia regularia possunt aliquando clericis sæcularibus conferri; & num. 70. et 88.*
68. *Beneficium manuale potest nonnunquam fieri perpetuum, & perpetuum manuale.*
69. *Iuripatronatus laicorum aliquando derogatur saltem per Papam; & iuripatronatus clericorum, seu Ecclesiastico etiam per legatum de latere.*
70. *Causa derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum est necessitas, & euidens vtilitas; & ibi, quòd ob necessitatem Ecclesiæ beneficia sæcularia regularibus, & regularia clericis sæcularibus conferri possunt.*
71. *Superior, ad quem deuoluitur prouisio beneficij, prouidere de eo debet cum qualitatibus ab eius fundatione, ac natura requisitis; nisi necessitas Ecclesiæ aliud suadeat; & an ob vtilitatem Ecclesiæ, aliámue iustam causam.*
72. *Causa generalis, ac specialis derogandi qualitatibus in fundatione beneficij appositis quæ sit.*
73. *Derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum per se, ac regulariter est odiosa. aliquando tamen est fauorabilis; num. 74. & vbi vtrinque esset fauor, causa potentior attenditur. & quæ dicatur potentior; num. 75. & an talis derogatio extendenda sit ad casus similes; num. 76.*

QVÆRO TERTIO, quo iure, & quam ob causam introducta sit derogatio qualitatum in fundatione beneficij appositarum.

Quoniam, vt per se patet, quæstio hæc duas principales habet inspectiones, alteram de iure, quo prædicta derogatio qualitatum inducta est; alteram verò de causa, propter quam à iure introducta fuit; ius autem vel naturale est, vel diuinum positiuum, vel humanum positiuum, vt latiùs suprà *cap. 3. circa initium*, deduximus: ideirco maioris perspicuitatis gratia circa priorem quidem inspectionem singulas statuemus conclusiones, de singulis mox memoratis iuribus; tum quoad posteriorem inspectionem, quartam subiciemus conclusioné de causis, ob quas prædictam qualitatum derogationem ius introdu-

xit;

xit; ac denique per modum illationis postremam conclusionem adiiciemus, in qua videbimus, an derogatio huiusmodi fauorabilis sit, vel odiosa.

PRIMA CONCLVSIO. Derogatio qualita-
45. tum in fundatione beneficij appositarum † neque est contraria iuri naturali; neque ab eo inducta. Prior pars conclusionis probatur. nam, quatenus appositio harum qualitatum ex fundatoris voluntate est quædam vltima voluntas, siue ea sit dispositio causa mortis, siue inter viuos, iuxta latè tradita suprà *cap. 2. quæst. 1. & 2.* iunctis iis, quæ adducemus infrà hoc ipso cap. *quæst. 4. concl. 1.* vbi ostendemus, beneficia fundari, atque iis qualitates apponi per vtrumque prædictarum dispositionum genus; & derogatio huiusmodi qualitatum beneficij est quædam species commutationis vltimæ voluntatis, vt satis constat ex adductis suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium*, in explicanda huius derogationis definitione: sufficienter etiam ostendimus suprà *cap. 3. quæst. 1. concl. 1. & cap. præced. quæst. 3. concl. item 1.* eamdem derogationem iuri naturali non esse contrariam. quatenus verò illæ qualitates adiiciuntur beneficio in eius fundatione, & institutione: ex hoc etiam capite earumdem qualitatum derogatio iuri naturali non aduersatur: cùm beneficiorum fundatio, & institutio, excepto Papatu, & Episcopatu, ac
46. modus, formaque acquirendi beneficia † non naturali, aut diuino, sed iure tantùm humano positiuo, hoc est, Ecclesiastico introducta fuit; vt ex *cap. 2. dist. 22. cap. nullus.* ac ferè per tot. *9. quæst. 2. cap. 1. 13. quæst. 1.* atque aliis post multos probant Alphons. Hoied. *tract. de benef. incompassibili 1. part. in præfat. num. 5.* & Vgol. *tract. de simon. tab. 1. cap. 3. §. 4. num. 1. vsque ad 5. & cap. 48. in princ. num. 2. cum tribus seqq.* ac præter hos, & ab eis citat. tenet Christophor. Rosiniac. *tract. de benef. cap. 1. num. 3. & 4.* & M. Ant. Marsil. Colum. *tract. de redit. Ecclesi. orig. & iur. part. 1. cap. 8. ex num. 12.* Gonzal. *in commen. d. reg. 8. Canc. §. 1. proœm. num. 1. 2. & 3.* ac nouissimè docet Nicol. Garz. quem post hæc scripta vidi, *in tract. de benef. part. 5. cap. 1. num. 4.* ex eo autem inter alia maximè confirmatur hæc eadem prior pars conclusionis, quòd, cùm non modò Romanus Pontifex, sed & alij eo inferiores aliquando saltem derogare possint qualitatibus in fundatione beneficij appositis, vt infrà *quæst. 5.* ostendemus; inde apertè colligitur earum qualitatum obseruantiam, vt executionem non esse iure naturali præceptam; atque adeò illarum derogationẽ non esse eidem iuri contrariam: iura enim naturalia sunt immutabilia, *§. sed naturalia. Instit. de iur. natural. gent. & ciuil. dist. 5. in princ. & dist. 6. §. vltimo.* Negari tamen omnino non potest, naturali cuidam æquitati, ac rationi aliquo modo aduersari prædictam derogationem; vt colligi potest ex Conc. Trid. *sess. 25. cap. 5. de reform.* & ex eo, quòd naturali æquitati, ac rationi conuenit executio vltimarum voluntatum, iuxta latiùs per nos adducta suprà *cap. 3. quæst. 1. concl. 1. ad fin.* Probatur nunc posterior pars propositæ concl. quòd nimirum prædicta derogatio qualitatum be-
47. neficij † neque etiam sit à iure naturali inducta primò, quia, vt sup. *d. cap. 3. quæst. 1. concl. 2.* de commutatione vltimarum voluntatum docuimus, & *cap. præced. quæst. 2. concl. 1. post med.* quoad derogationem fideicommissorum deduximus, siue sumamus ius naturale secundùm Iurisconsultos, hoc est, vel primæuum, quod est commune omnibus animantibus; vel secundarium, quod omnibus, vel ferè omnibus gentibus conuenit, vocatúrque ius gentium, siue accipiatur, prout à Theologis sumitur, nimirum pro moralibus principiis, & præceptis legis naturalis à Deo in Decalogo explicatis: ab eo iure naturali non est introducta derogatio qualitatum beneficij, quoniam neque hominibus communis est cum brutis, vt patet; sed neque omnibus, aut ferè omnibus gentibus, cùm nullum eius vestigium, nedum exemplum, vel præceptum apud gentes exteras appareat; & in orbe Christiano aliqua potiùs iura eidem refragentur, quæ infrà hac ipsa quæst. *concl. 3.* recensebimus: pariter ea derogatio qualitatum ex moralibus principiis, aut eorum immediatis conclusionibus, quæ sunt præcepta Decalogi, per necessariam consequentiam non colligitur, vt cuique rem consideranti facilè patebit; maximè quia immo tunc aduersari aliquo modo videtur sexto, ac decimo præcepto Decalogi, cùm qualitates illæ ad alicuius personæ, vel loci commodum, & fauorem fuerunt adiectæ; ac propter aliquale præiudicium, quod fit violando voluntatem fundatoris, qui eas qualitates apposuit, eiúsve heredibus, quorum interest, aut interesse potest, eam voluntatem obseruari, iuxta latiùs adducta suprà *cap. 6. quæst. 1. concl. 2. circa med.* Secundò probatur eadem posterior conclusionis pars; quoniam, cùm, vt paulo antè docuimus, non modò beneficia ipsa, excepto Papatu, & Episcopatu, ac secundùm aliquos Cardinalatu, verùm etiam modus, ac forma eadem acquirendi, quæ ad eorum qualitates pertinent, non à naturali, aut diuino, sed solùm ab humano iure originem traxerint: quod idem dicendum est † de reliquis quali- 48.
tatibus, quæ ex fundatorum beneficij voluntate in eius fundatione apponuntur; per ea, quæ in mox præced. quæst. circa postremam diuisionem beneficiorum, seu qualitatum eorumdem adduximus, inde apertè sequitur, etiam earumdem qualitatum derogationem humano tantùm, non autem naturali, aut diuino iure fuisse inductam; tam per regulam, quòd contrariorum eadem est ratio, ac disciplina, de qua latè inter cæteros Euerard. *in loc. leg. à contrar. num. 1. vsque ad 6.* tum etiam, quia non entis nullæ sunt qualitates, *l. eius, qui in prouincia, prope fin. ff. si cert. petat.* & qualitas esse non potest sine subiecto, *l. 2. ff. de vsufr.* cum aliis ad vtrumque per nos allegat. *d. cap. præced. quæst. 3. concl. 1. ad fin.* & hoc ipso cap. *quæst. 1. vers. qualitatis autem nomen, circa med.*

SECVNDA CONCLVSIO. Derogatio qua-
litatum appositarum in fundatione beneficij † ne- 49
que est contraria iuri diuino positiuo; neque etiam ab eo inducta. Prior pars conclus. probatur, quia, cùm ius diuinum positiuum contineatur vel in lege Moysi, vel in lege Euangelica: & illius præcepta quædam sint moralia, quædam ceremonialia, quædam iudicialia; huius autem præcepta vel ad fidem pertineant, vel ad sacramenta; prout hæc omnia satis docuimus sup. hoc ipso tract. *cap. 3. quæst. 2. in princ. & concl. 1.* necnon *in tract. de Decim. cap. 1. quæst. 2 num. 13. vsque ad 18.* iuncto *num. 22. cum seq.* iuxta postremam impressionem: præcepta quidem ceremonialia, & iudicialia legis veteris expirarunt per Christi mortem, vt latiùs ostendimus *d. quæst. 2. in princ. & d. n. 13.* quare, vbi etiã derogatio qualitatum beneficij, de qua agimus, in illis præceptis esset prohibita; ea prohibitio nunc vim legis non obtineret. Quòd si loquamur de præceptis moralibus eiusdem veteris legis, siue ea sint dumtaxat præcepta Decalogi, siue alia etiam pauca, iuxta id, quod tradidimus *d. cap. 1. huius tract. quæst. 2 concl. 1. & d. cap. 1. quæst. 2. num. 18. & 22 cum seq. in tract. de decim.* & attigimus *cap. præced. huius tractat. quæst. 1. conclus. 2.* vbi etiam docuimus, præcepta Decalogi potiùs esse declarationem, ac promulgationem legis naturalis,

&

& conclusiones ex principiis moralibus deductas:
pariter non video, quomodo memorata prohibitio
derogationis qualitatum beneficij in illis præceptis
moralibus contineatur non modò directè, seu ex-
presse, vt de se patet, sed nec etiam indirectè, ac ta-
citè, quia fortasse per aliquod ex his præceptis indu-
cta sint beneficia Ecclesiastica, eorúmve qualitates,
aut potestas eas qualitates beneficiis apponendi;
cùm etiam permissio pars, & virtus legis sit, *l. legis
virtus, ff. de legib. & cap. fin. dist.* 3. nam, vt non mul-
to antè ostendimus, tam beneficia ipsa, quàm eorum
qualitates iure tantùm humano positiuo inducta
fuerunt. Neque huic oberit, quod Vgol. *ibidem* à
nobis citat. nimirum *in tract. de simon. tabul.* 1. *cap.* 3.
§. 4. *& cap.* 48. *in princ.* ipsis primis eius verbis, iun-
50. *cto num.* 2. *& quatuor seqq.* docet, † Ecclesiam ex
potestate, & auctoritate sibi diuinitus à Christo Do-
mino tradita instituisse Ecclesiastica beneficia, ac
varios modos, & formam ea acquirendi, quæ ad
beneficiorum qualitates pertinere suprà diximus:
quare saltem in lege noua, seu Euangelica tacitè
prohibetur derogatio huiusmodi qualitatum bene-
ficij. Nam primò responderi potest, inde ad summũ
concludi solùm de beneficiis, & eorum qualitati-
bus, quatenus pendent à superiore Ecclesiastico,
non autem, prout manant à voluntate fundatoris de
suo tribuentis ad beneficium fundandum, eíque con-
ditiones, & qualitates licitas, & possibiles, quas vo-
luerit, adiicientis; de quibus qualitatibus, vt antea
etiam admonuimus, potissimùm nos in hoc cap.
agendum suscepimus. Deinde Vgol. *locis citat.* ac
præcipuè *d. cap.* 48. *in princ.* intelligendus est, prout
loquitur, non quidem quasi velit, potestatem diui-
nitus Ecclesiæ traditam fuisse in specie, & immedia-
tè ad instituenda beneficia, modósque ac formam
illa requirendi, sed solùm quòd hæc institutio ma-
nat, & originem habet à potestate eidem Ecclesiæ
à Christo Domino tributa ad Christianum populum
regendum & gubernandum, *Matth.* 18. illis verbis,
*Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata &
in cælis; & quæcumque solueritis super terram, erunt so-
luta & in cælis*; necnon Ioan. vlt. *Pasce oues meas*; vt
ex eodem auctore constat *ead. tab.* 1. *cap.* 47. *ac d. cap.*
48. *in princ. num.* 1. vbi ex eadem potestate à Christo
Ecclesiæ tradita deducit in ipsa Ecclesia potestatem
leges Ecclesiasticas condendi; quæ tamen, vt apud
omnes in confesso est, & liquet ex adductis sup. *cap.*
5. *quæst.* 1. *circa initium*, ius positiuum humanum sunt,
non autem diuinum, quia nimirum non immedia-
tè à Deo conditum, sed mediatè ex potestate ab eo
in terris Ecclesiæ suæ attributa ad ea facienda, quæ
ad fidelium regimen, rectámque gubernationem
necessaria sunt, & opportuna. Ex quibus simul com-
probatum manet secundũ propositæ rationis mem-
brum de lege noua, seu Euangelica: quod etiam ex
ea ratione facilè conuincitur, qua de fideicommisso-
rum derogatione idipsum docuimus *cap. præced.
quæst.* 3. *concl.* 2. & generatim de commutatione vl-
timarum voluntatum latiùs comprobauimus suprà
cap. 3. *quæst.* 2. *concl.* 2. quia nimirum Christus Domi-
nus nullum aliud præceptum dedit in lege Euange-
lica præter præcepta fidei, & Sacramentorum; inter
autem hæc præcepta certum est illud non contineri
quo derogatio prædicta qualitatum in beneficij fun-
datione appositarum prohibeatur. sed nec dici po-
test, hanc prohibitionem contineri in præceptis
moralibus Decalogi, aut aliis moralibus veteris Te-
stamenti quæ simul naturalia sunt, & à Christo Do-
mino confirmata, & declarata, iuxta id, quod *d. cap.*
3. *quæst.* 1. *in princ. & concl.* 1. diximus, necnon *d.
tract. de uecim. cap.* 1. *quæst.* . *num.* 20. 21. & 23. nam,
vt *d. concl.* 1. *circa med.* generatim de vltimarum vo-
luntatum commutatione docuimus, sicut præceptũ
de non derogando prædictis qualitatibus beneficij in
illis moralibus præceptis non continetur, quatenus
ea sunt pars legis veteris, aut naturalis, vt constat ex
supradictis: ita neque continebitur, quatenus ea
præcepta confirmata, & declarata à Christo Domi-
no fuerunt; cùm in iis confirmandis, ac declaran-
dis nihil, quod ad hanc rem attinet, immutarit, vt
per se patet. Atque hæc quoad priorem partem hu-
ius nostræ conclus. Fallit autem hæc prior pars præ-
sentis conclusionis † in qualitatibus Papatus, quæ 51.
ei sunt appositæ, seu annexæ de iure diuino, ac præ-
sertim primatus super omnes Ecclesias; de qua
Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædifica-
bo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues*, &c. & Ioan. 21.
Simon Ioannis, diligis me plus his? pasce oues meas, &c.
& passim sancti Patres, ac Theologi, & Canonistæ
in cap. 5. *cum aliquot seq. dist.* 17. *cap. in nouo, & cap.
quamuis*, 21. *distinct. cap.* 1. *&* 2. *distinct.* 22. *cap. patet
profectò, & seq.* 9. *quæst.* 3. *cap. significasti, de elect. cap.*
2. *de translat. Episc. cap. solitæ, de maiorit. & obed. cap.
quod translationem, de offic. leg. cap. nouit, de iudic. cap.
per venerabilem, qui fil. sint legit. cap. pro humani, de
homicid. in* 6. *Extrauag. vnam sanctam, de maior. &
obed. in commun.* atque alibi sæpe. Quod idem di-
cendum est † de aliis qualitatibus à iure diuino an- 52.
nexis beneficiis Papatu inferioribus, veputa residen-
tia personalis Episcopatui, & aliis habentibus prin-
cipaliter curam animarum, iuxta Decretum, ac de-
finitionem Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de reformat.* in
iis primis verbis; cùm præcepto diuino mandatum
sit omnibus, quibus animarum cura commissa est,
oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, ver-
bique diuini prædicatione, sacramentorum admi-
nistratione, ac bonorum omnium operum exemplo
pascere, pauperum, aliarúmque miserabilium per-
sonarum curam gerere, & in cætera munia pasto-
ralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis
præstari, & adimpleri possunt, qui gregi suo non
inuigilant, neque assistunt, &c. Posterior autem † 53.
pars eiusdem concl. probatur primò ex fundamen-
tis, quibus priorem confirmauimus huic posteriori
cum proportione applicatis: sicut enim in præce-
ptis veteris, aut noui Testamenti non continetur il-
lud, quo prohibeatur derogatio qualitatum in be-
neficij fundatione appositarum; ita neque contine-
tur hoc, quo eadem derogatio præcipiatur, aut et-
iam expressè permittatur. deinde ex secundo funda-
mento, quo vsi sumus ad probandam posteriorem
præced. conclusionis partem; quia nimirum, cum
& beneficia ipsa, (excepto Papatu, & Episcopatu,
ac iuxta quorũdam sententiam etiam Cardinalatu,)
& beneficiorum qualitates non à diuino, aut natu-
rali, sed humano tantùm, hoc est, Ecclesiastico iure
originem duxerint, inde quoque apertè sequitur,
earumdem qualitatum derogationem huiusmodi
humano dumtaxat iure fuisse introductam: idque
tum per regulam contrariorum; tum quòd non en-
tis nullæ sunt qualitates, & qualitas sine subiecto
esse non potest: quæ omnia *ibidem* satis confirma-
uimus.

TERTIA CONCLVSIO. Derogatio qualita-
tum in beneficij fundatione appositarum licet re-u-
lariter † iuri humano positiuo sit contraria: in non- 54.
nullis tamen casibus ab eo iure fuit introducta. Hæc
conclusio, vt patet, duas partes habet, quas singulas
seorsim, breuiter tamen comprobabimus. Prior
igitur pars probatur primò ex plerisque iuribus tam
ciuilibus, quàm canonicis, in quibus mandatur, vl-
timas voluntates mitti executioni, per nos relatas
supra

suprà *cap. 3. quæst. 3. concl. 1.* ac præcipuè quoad legitimas conuentiones, (quas vltimarum voluntatum nomine contineri ostendimus *cap. 2. quæst. 1. circa med.*) vt *in l. de societate, in fin. C. pro soc.* necnon *cap. 1. & cap. qualiter, de pact.* quoad testamenta verò & alias similes vltimas voluntates, *l. vel negare, ff. quemad. testam. aper. & §. exheredatos, auth. de hered. & Falcid. cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. cap. nos quidem, cap. si heredes, & cap. Ioannes, de testam. Clem. quia contingit, in princ. de relig. domib.* Conc. Trid. *sess. 3. cap. vlt. sess. 21. cap. 8. sess. 22. cap. 8 & 9. ac sess. 25. cap. 8. de reformat.* Secundò ex iis iuribus, in quibus satis expresse prohibetur regulariter commutatio vltimarum voluntatum pariter à nobis *in d. concl. 1.* allegat. maximè verò quoad dispositiones quidem inter viuos, ex *l. si donationẽ, C. de reuoc. donat. l. incinile, C. de rei vendicat. cap. conquestus, de for. compet. d. Clement. quia contingit, in princ.* iuncta glos. recepta *verbo, largitione, de relig. domib.* quoad dispositiones verò causa mortis ex *l. 1. & l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. si testamentum, C. de testament. l. hac lege, C. de aquad. lib. 11. §. disponat itaque, auth. de nupt. collat. 4. cap. tua nobis, de testament. d. Clem. quia contingit, in princ.* iuncta glos. *d. verbo, largitione,* Conc. Trid. *sess. 25. cap. 8. de reformat.* Iure autem optimo in hisce duobus fundamentis ex commutatione vltimarum voluntatum argumentum sumimus saltem negatiuum ad derogationem qualitatum in fundatione beneficij appositarum tamquam à genere ad speciem, iuxta latè tradita à Nic. Euerard. *in Topic. iur. loc. à gener. ad spec.* & Nicol. Vigel. *in Dialect. iur. lib. 2. loc. à gener.* cum aliis per nos adductis *in tract. de Conseruat. iudic. cap. 5. num. 22, & cap. 7. num. 395. cum aliquot seqq.* nam, vt iam non semel admonuimus, & agimus potissimùm in hoc cap. de qualitatibus beneficio adiectis ex voluntate fundatoris, hoc est, per dispositionem siue inter viuos, siue causa mortis eius, qui de suo tribuit ad fundandum seu erigendum beneficium; atque adeò per vltimam voluntatem. ex iis, quæ sup. *cap. 1. & 2.* passim adduximus; iunctis traditis *quæst. præced. ad fin.* & derogatio harum qualitatum est quædam earum mutatio, vt de se patet, ac docuimus *quæst. 1. huius eiusd. cap.* dum eiusmodi derogationis definitionem explicaremus. Tertiò probatur hæc prior pars præsentis conclusionis ea iis iuribus, quibus in
55. specie † tacitè prohibetur derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, dum inibi præcipitur, vt hæ qualitates obseruentur; prout *cap. cùm de beneficio, de præben. in 6. Clement. vnic. §. 1. de supplen. neglig. prælat. in 6.* & Conc. Trid. *sess. 14. cap. 10.*
56. *de reform. & sess. 25. cap. 21.* vbi mandatur, † beneficia sæcularia sæcularibus, & regularibus regularia esse conferenda. item *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. cap. licèt canon, eod. tit. in 6. cap. penult. de ætat. & qualit. cap. quia nonnulli, & cap. relatum, de cler. non resid. cap. extirpandæ, de præbend. cap. si eo tempore, de rescript. in 6. cap. ordinarij, de offic. ordin. cap. cùm in illis, in princ. & cap. si Apostolica Sede, de præben. eod. lib. & Clem. 1. eod. tit.* Conc. Trid. cùm alibi, tum *sess. 7. cap. 3. 4. 5. & 8. de reformat. sess. 21. cap. 4. & 7. cum seq. sess. 24. cap. 13. & 14. & sess. 25.*
57. *cap. 9. & 10.* item *de reformat.* ex quibus colligitur, † beneficia curata non nisi iis, qui curam animarum valeant exercere, conferri debere; curandùmque fore ab Episcopis, ne cura ipsa animarum beneficiis annexa deseratur, ita, vt neque vniones ad vitam horum beneficiorum, quibus cura imminet animarum, admittantur, vt in Conc. Trid. *d. sess. 7. cap. 4. & d. sess. 24. cap. 17.* Mandos. *in prax. sign. grat. tit. de vnion. ad fin.* & Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 28. quæst. 17.* Præterea dum in plerisque iuribus habetur, † non posse quem plura beneficia, digni- 58.
tatem, personatum, aut officium aliquod, seu administrationem Ecclesiasticam annexam habentia, obtinere sine dispensatione; vt *in d. cap. quia nonnulli, de cleric. non residen. cap. ad hæc, & cap. de multa, de præben. Clemen. si plures, eod. tit. cap. 1. de consuet. in 6.* & Conc. Trid. *sess. 7. cap. 4. de reformat.* aut quòd
† non nisi personis habilibus, & idoneis ad residen- 59.
dum ac munus suum præstandum; vt præcipue constat ex *d. cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. & cap. licèt canon, eod. tit. in 6. cap. 1. cap. indecorum, & cap. cum te, de ætat. & qualit. d. cap. quia nonnulli, de cleric. non resid. cap. graue nimis, & cap. extirpandæ, de præben.* Conc. Trident. *d. sess. 7. cap. 3. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. de reformat.* cum simul inde satis apertè deducitur, ex canonum dispositione huiusmodi dignitates, personatus, & officia beneficiis adiúncta iuxta eorum institutionem, & fundationem effectum sortiri, & impleri respectiue debere. Pa-
riter dum iure cauetur, † beneficia certum ordi- 60.
nem ea fundatoris voluntate annexum habentia, non nisi iis, qui talem ordinem suscipere possint, ac debito tempore suscipiant, conferri debere, vt *in cap. cùm de non sacerdotali, & cap. ei, cui, de præben. in 6. Clement. 2. §. illi verò.* iuncta glos. recepta *verbo, annexi, de ætat. & qualit.* Conc. Trid. *sess. 22. cap. 4. sess. 24. cap. 12. & sess. 25. cap. 5. de reformat.* hinc manifestè fit, huiusmodi qualitatem ordinis ea fun-
datione appositam obseruandam esse: prout etiam †, 61.
de qualitate iurispatronatus constat ex *cap. decernimus, cum duobus seqq. 16. quæst. 7. cap. 3.* ac toto penè *tit. de iurepatr. in Decretal. sexto, & Clement.* necnon Conc. Trid. *sess. 25. cap. 9. de reformat. circa initium,*
ac de † obligatione residendi, toto penè *tit. de cle-* 62.
ric. non resid. & Conc. Trid. *sess. 6. cap. 2. de reformat. sess. 24. cap. 12.* item *de reformat.* atque alibi sæpe. ac generatim de qualitatibus, & oneribus licitis à fundatione beneficij eidẽ beneficio iniunctis, ex Conc. Trid. *d. cap. 5.* cum aliis adductis per Doct. à nobis cit. suprà *quæst. præced.* in postrema diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis. Quartò, ac postremò hæc eadem prior pars huius 3. conclusionis probatur ex iis iuribus, in
quibus † expressè irritatur prouisio de beneficiis 63.
facta iis personis, quæ non habent ordinem, aliámve qualitatem illis annexam: ex hoc enim manifestè quoque censetur prohibita earum qualitatum derogatio, & quidem etiam in fundatione beneficij appositarum; cùm nulla ibi appareat restrictio ad qualitates à iure annexas, aut à solo superiore Ecclesiastico fundationem beneficij approbante, illúdque erigente atque instituente; sed generatim mentio fiat de ordine, aut de alia qualitate in beneficio requisita. huiusmodi est decretum Concil. Trid. *sess. 22. cap. 4. de reformat.* vbi, postquam statutum fuerat, vt ij, qui dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones ac quælibet alia beneficia in Cathedrali, vel collegiata, sæculari, vel regulari Ecclesia obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, vt alij Missas, alij Euangelium, alij Epistolas dicant, seu cantent, quocumque ij priuilegio, exemptione, prærogatiua, generis nobilitate sint insigniti, teneantur, iusto impedimento cessante, infra annum ordines suscipere requisitos; alioquin pœnas incurrant iuxta cõstitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit, *Vt ij, qui,* quam præsenti decreto innouat; (vbi idem cauetur quod in hoc Trid. Concilij decreto;) cogántque Episcopi eos diebus statutis dictos ordines per seipsos exercere, ac cætera omnia officia, quæ debent,

bent, in cultu diuino præstare : subiicitur ; nec aliis in posterum fiat prouisio , nisi iis , qui iam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur : aliter irrita sit prouisio. Magis autem expresse ac specialiter quoad qualitates in fundatione beneficiorum appositas, magisque vniuersaliter, nimirum quoad eas ferè omnes earumdem derogatio prohibetur ab eodem Conc. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* in hæc verba. Ratio postulat , vt illis , quæ bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur: quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur , seu certa illis onera sunt iniuncta, in beneficiorum collatione, seu in quocumque alia dispositione eis non derogetur. Idem in præbendis Theologalibus , Magistralibus, Doctoralibus , aut Presbyteralibus , Diaconalibus, seu Subdiaconalibus quandocumque ita constituta fuerint , obseruetur , vt eorum qualitatibus vel ordinibus nihil in vlla prouisione detrahatur , & aliter facta prouisio subreptitia censeatur. Hæc Concilium. ex quibus finis sit huic priori parti conclus. quæ etiam magis confirmata , simulque explicata remanebit ex iis, quæ tam in præsenti, quàm in sequentibus quæst. huius cap. sumus dicturi. Interim
64. autem posterior pars † huius concl. probatur primò ex eo, quod de regularibus beneficiis, vt seculari clerico, & beneficiis sæcularibus , vt regulari personæ cõferri aliquando possint, satis apertè cauetur *in cap. cùm de beneficio , de prabend. in 6.* vbi dicitur , quòd quando scribitur, vt prouideatur de aliquo prioratu alicui clerico sæculari, prouideri potest de prioratu, qui per religiosos est solitus gubernari, si hoc in litteris caueatur expressè. Secùdò ex iuribus, in quibus
65. cauetur , Episcopatum ; (qui aliàs † est beneficium sæculare , vt adnotarunt inter alios Rebuff. *in prax. benef. 1. part. tit. sæculare beneficium quotuplex, nũ. 4.* Alphons. Hoied. *tract. de incõpatib. benef. 1. part. in præfat. num. 7.* & Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 7. sub num. 39.*) conferri posse religioso, *cap. vnico 18. quæst. 1. cap. nullus religiosum, de elect. in 6. & Clem. 1. eod. tit.*
66. quod idem † de beneficio curato , attento saltem iure antiquo dicendum est, quicquid sit de iure nouo , qua de re videbimus *quæst. 5.* vbi de potestate Episcopi in derogando qualitati sæcularitatis , aut regularitatis beneficij. quòd enim beneficium curatum , (quod & ipsum sæculare est , vt docet Rebuff. *vbi suprà. num. 10.* Hoied. *d. num. 7.* Io. Selu. *tract. de benef. 1. part. quæst. 2. num. 73.* iuncto *num. 77. ac seq.* & Gonzal. *d. glos. 7. num. 44.*) conferri possit Monachis, ac reliquis Religiosis, satis probat text. *in cap. dilectos,* cum aliquot seqq. *16. quæst. 1. & cap. quod Dei timorem, de stat. Monach.* vbi latè glos. *verbo , Ecclesiarum parochialium* , cum aliis adductis per Gonzal. *d. glos. 7. num. 49. vsque ad 52.* vbi attento eodem iure communi antiquo post alios idem tradit de dignitatibus habentibus curam animarum.
67. Pariter regularia beneficia † possunt aliquando sæcularibus clericis assignari ; vt ex text. *in cap. inter quatuor, de relig. dom. cap. Abbate, in fin. de verb. signif.* atque aliis iuribus & Doctoribus tradit Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 8. n. 43. cum tribus seqq. & num. 77. vsque ad 86.* atque ex iis, quæ de commendis latiùs post alios differit *in comment. d. reg. 8. glos. 5. § 8.* vbi *num. 63.* refert *reg. 42. Cancell.* quæ nunc est 43. de monast. commendatis clerico sæculari, & beneficiis sæcularibus Religioso commendatis. Tertiò probatur hæc posterior pars conclusionis ex eo , quòd be-
63. neficium manuale † potest fieri perpetuum, & perpetuum manuale ; vt satis colligitur ex *d. cap. cum de beneficio , de præben. in 6.* ac de primo constat ex *reg. 38. Cancell. numer. 39.* & aliis ad id allegatis à Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 6. num. 23. 25. 27. 30. & 34. cum tribus seq.* De secundo post alios tradit Gonzal. *d. §. 6. num. 38. & 61. cum seq.* Quartò probatur ex iuribus, in quibus habetur, † aliquan- 69.
do detrahi qualitati iurispatronatus , vt *in cap. quoniam, seu 3. cap. si verò, & cap. cum propter, de iurepatr.* & saltem Papam posse derogare iurispatronatus laicorum in collatione beneficij, tenet glos. communiter recepta *in Clement. 2. verbo Apostolicas , de preben.* atque ex communi inter cæteros resoluunt pluribus relatis Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 2. part. 3. quæst. 9. art. 2.* & Couar. *pract. quæst. cap. 36. num. 1.* iuri autem patronatus clericorum, seu Ecclesiastico etiam Legatus Sedis Apostolicæ potest derogare ; vt constat ex text. *in cap. dilectus , de offic. legat. & cap. cùm dilectus , de iurepatr.* de qua tamen tota materia derogationis iurispatronatus , ac simul prædictarum trium , atque aliarum qualitatum in beneficij fundatione appositarum derogatione non pauca etiam *quæst. seq.* latiùs autem differemus *quæst. 5. huius cap.* Nunc verò ad reliquas præsentis quæst. conclusiones transeamus.

QVARTA CONCLVSIO. Causa ob quam introductum est, vt derogari aliquando possit qualitatibus in beneficij fundatione appositis, † est du- 70.
plex ; nimirum necessitas , & euidens vtilitas. optimus ad id text. *in cap. quæris, de ætat. & qualit. & ord. præfic.* vbi ex communi Doct. interpretatione statuitur , propter necessitatem , & vtilitatem Ecclesiæ compellendos esse clericos ipsius recipere ordines beneficiis suis annexos, & quòd ob necessitatem Ecclesiæ, deficientibus clericis regularibus, seu monachis idoneis possint regularia beneficia sæcularibus clericis conferri, & è contra, atque adeò ex causa necessitatis Ecclesiæ possit derogari qualitati sæcularitatis , aut regularitatis beneficio adiectæ , probat post alios Gonzal. *ad d. reg 8. glos. 8. num. 43.* per text. *in cap. inter quatuor, de relig. domib. & cap. Abbate, in fin. de verb. sign.* & argum. *l. vt gradatim , §. quoties penuria, ff. de muner. & honor.* ac generatim quòd , † 71.
licèt regulariter superior , ad quem deuoluitur facultas eligendi , aut instituendi, ad beneficium , illùdve conferendi , debeat id facere cum qualitatibus , quas obseruare deberent inferiores iuxta fundationem, & naturam beneficij : tamen secus fore, vbi necessitas Ecclesiæ aliud suadeat , docet post alios Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part. 3. quæst. 7. princ. art. 13. n. 1. & 2.* qui etiam *d. lib. 2. part. 2. quæst. 7. princ. art. 30. vsque vlt.* passim, necnon *lib. 3. quæst. 5. art. 3. & quæst. 6. art. 7.* late tradit, tam ob necessitatem; quàm ob vtilitatem Ecclesiæ, immo ex quauis iusta causa posse saltem de patroni consensu derogari pro vna vice qualitatibus à fundatore beneficij appositis : quod tamen latiùs examinabimus infrà *quæst. 5. cap. præsentis. concl. 14.* vbi de potestate Episcopi in derogatione huiusmodi qualitatum beneficij fusiùs agendum nobis erit , necnon *quæst. 6. huius eiusdem cap.* potissimùm *concl. 1. & 2.* vbi de causis derogationis prædictarum qualitatum , & in specie de causa necessitatis , & vtilitatis pluribus differemus. Hic verò illud admonuisse sit satis, quod suprà *cap. 3. huius tract. quæst. 4. circa med.* generatim de commutatione vltimarum voluntatum ostendimus, quòd , cùm ratio, qua numquam lex iusta caret, licèt nobis non sit semper nota, aut curiosiùs inquirenda , finísque communis omnibus legibus sit ciuium salus, & Reipub. vtilitas, iure dicere possumus , † causam , & rationem finalem , ob quem à 72.
iure humano positiuo introducta est siue præcipiendo, siue permittendo qualitatum in beneficij fundatione,

tione, seu ex fundatoris voluntate appositarum de-
rogatio, communem quidem, & generalem fuisse
Christianorum salutem, ac publicam vtilitatem;
specialem verò potissimùm vel diuini cultus au-
gmentum, vel vt quà fieri ratione potest, piæ dispo-
nentium de rebus suis voluntates sustineantur, seu
ne illæ omnino depereant; tunc nimirum, cùm
eædem, prout emanarunt, executioni demandari
aut nullo modo, aut difficilè admodum, aut non ita
vtiliter possunt. & quoad publicam, seu commu-
nem vtilitatem optimè facit Conc. Trid. *sess. 25. cap.
18. de reformat.* dum *ibi* dicitur, publicè expedire
legis vinculum quandoque relaxare; (id quod pro-
culdubio fit in huiusmodi qualitatum ex voluntate
fundatoris beneficio appositarum derogatione, vt
apertè colligitur ex priori præced. conclusionis par-
te;) vt pleniùs euenientibus casibus, & necessitati-
bus pro communi vtilitate satisfiat.

Qvinta & postrema conclvsio. De-
rogatio qualitatum in beneficij fundatione apposi-
73. tarum, † licèt per se, ac regulariter sit odiosa; ali-
quando tamen est fauorabilis. Hæc conclusio quo-
ad vtramque sui partem haud difficilè comprobabi-
tur, si illud præmittamus, quod latiùs ostendimus
sup. *cap. 3. quæst. 4. statim post med. vers. præmitto se-
cundo, & cap. 9. quæst. 3. concl. vltim. circa med.* eam-
dem dispositionem esse posse partim fauorabilem,
partimque odiosam: & hoc esse, quod plerique ibi
relati ex communi tradunt, illam dispositionem
simpliciter dicendam esse fauorabilem, quæ princi-
paliter in fauorem alicuius emanauit, licèt secun-
dariò in odium, aut damnum alterius redundet,
quoniam primarius finis attendendus est in quali-
bet dispositione; hanc verò theoricam, seu regulam
intelligendam fore, quoties odium à fauore distin-
gui non potest: at, si odium, & fauor commodè di-
stingui queant, tunc fauorem, vt fauorem, & odium,
vt odium assumendum esse; ac denique, si fauor
vtrinque sit, nimirum & pro dispositione, & contra
eam, tunc fauorem potentiorem præualere debere.
Hoc posito, probatur nunc prior propositæ conclus.
pars, quoniã per se, ac regulariter obseruantia qua-
litatum prædictarum beneficij est fauorabilis, cùm
sit conformis iuri communi, vt in priori tertiæ con-
clus. parte demonstrauimus: fauorabilis enim est
omnis dispositio, quæ iuri communi innititur. Cas-
sad. *decis.* 8. *num.* 6. *de prebend. & decis. 4. num. 2. de
priuil.* cum aliis adductis à Gonzal. *in d. comment. reg.
8. Cancell. §. 6 proœmial. num.* 42. quòd si obseruan-
tia prædictarum qualitatum regulariter fauorabilis
est, sequitur, earumdem inobseruantiam, quæ per
derogationem fit, esse odiosam: nam contrariorum
contraria est ratio, & contrarij effectus, *l. qui accu-
sare, ff. de accusat. l. ab emptione, ff. de pact.* & quod ope-
ratur propositum in proposito, operatur oppositum
in opposito, *l. fin. §. vlt. ff. de leg. 3. l. si contra tabulas, ff.
de vulgar. & pupill. cap. sciendum, 8. quæst.* 1. cum multis
simil. & odiosam esse dispositionem, quæ est contra
ius, post alios sentit Mandos. *ad reg.* 1. *Cancell. quæst.
4. num.* 4. & Gonzal. *d. §. 6. proœm. num.* 3. 4. 5. 16.
iuncto *num.* 45. & 62.

74. Posterior autem † pars conclus. probatur; quo-
niam, siquidem huiusmodi qualitatum derogatio
fiat ob necessitatem, quia nimirum vel impossibilis
sit de facto illarum qualitatum obseruantia, argum.
*l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinen. & cap. nos
quidem, de testam.* vel de iure, quia qualitates illæ siue
ab initio, vel postea fiant de re illicita, argum. *l. lega-
tum, ff. de vs. & vsufr. legat.* cum *ibi* notat. *& in d. l. le-
gatam. ac d. cap. nos quidem.* tunc omnino fauora-
bilis erit, & facilè admittenda prædictarum qualita-

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

tum derogatio, tum quòd innititur iuri cõmuni eam
tunc fieri præcipienti, iuxta regulam mox traditam;
tum quòd continet communem vtilitatem, vt nimi-
rum vltimæ voluntates eo modo, quo possunt, exe-
cutioni mittantur, ne prorsus depereant; id quod
publicam habet vtilitatem; publicè enim expedit, in-
quit Paulus I.C. *in l. vel negare, ff. quemadm. testam. aper.*
suprema hominum iudicia exitum habere: at verò
publica vtilitas operatur, vt dispositio etiam aliàs
odiosa censeatur fauorabilis, sitque amplianda; vt
post alios docuimus *d. cap. 3. quæst. 4. post med.* vbi et-
iam ostendimus, tunc agi de exequenda tacita volun-
tate defuncti. si verò derogatio huiusmodi qualita-
tum beneficij non fiat ob necessitatem, quia nimi-
rum tam de iure, quàm de facto obseruari possit
qualitas beneficio adiecta; adhuc eius derogatio fa-
uorabilis erit, ac de facili admittenda, si fiat pro au-
gendo, vel etiam retinendo cultu diuino; id quod
valde fauorabile est, vt ex multis iuribus, & Docto-
ribus tradidimus loco mox citat. præsertim verò ex
l. sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. fun. in fin. vbi Pa-
pinian. I.C. summam, inquit, rationem esse, quæ
pro religione facit: & ex *cap. in his, de priuil.* in cuius
primis verbis Honorius III. Rom. Pontifex in his,
ait; quæ ad diuinum cultum facere dignoscuntur,
non maligna, sed benigna esset potiùs interpretatio
facienda. Idémque dicendum erit, si derogatio fa-
cienda sit propter vtilitatem Ecclesiarum, vel vt
succurratur pauperibus clericis, & Ecclesiæ mini-
stris, aut personis literatis, vel vt Christianorum sa-
luti consulatur; vel aliàs facienda sit fauore piæ
causæ, aut etiam dotis, alimentorum, vel libertatis,
prout de hisce singulis causis, quòd fauorabiles sint,
generatim quoad commutationem vltimarum vo-
luntatum ostendimus *d. quæst.* 3. non longè à fine:
subiicientes, ac satis comprobantes, quòd, † vbi 75.
fauor esset vtrinque, nimirum & pro executione vl-
timæ voluntatis, & pro eius commutatione, tunc
potentior præualere debet etiam inter duos priui-
legiatos: potentius autem dici priuilegium eius,
qui tractat de damno vitando, quàm qui de lucro
captando: item, quando causa concedendi priuile-
gium fauorabilior est: & potentius est priuilegium
illud, in quo est maior vtilitas, vel maior specialita-
tis ratio; & per quod minus iuri communi deroga-
tur: item potentius est illud priuilegium, quod per-
sonas, quàm quod causas respicit. quæ omnia, cùm
ad derogationem, de qua agimus, optimè applicari
possint, maximè sunt adnotanda. sicut etiam id,
quod *ibidem* adiecimus, post iam deductam in esse
vltimæ voluntatis commutationem, si de ea inter-
pretanda, & vel restringenda, vel amplianda dubi-
tetur, † commutationem, quæ ex causa necessaria 76.
facta fuit, quoniam vltima voluntas executioni mit-
ti siue de facto, siue de iure non poterat, facilè fore
ad casus similes ex identitate rationis extendendam;
esse autem necessariam hanc assimilationem, seu
extensionem, sit fiat à lege in eadem materia saltem
in genere, vel si fiat in omnibus, aliàs esse probabi-
lem, multis tamen adhuc casibus exceptis: de qui-
bus omnibus latè Euerard. *in loc. legal. à simil. num.* 8.
cum duob. seqq. iuncto *num.* 11. & 12. quòd si agatur
de commutatione vltimæ voluntatis ex causa volun-
taria, vtputa vtilitatis, vel commoditatis, non ita
facilè in ea commutatione admittendam extensio-
nem ad casum etiam similem, nisi vterque casus à
iure omnino æquiparetur, vel plures simul fauores
concurrerent; vel in casu, ad quem facienda sit ex-
tensio, adesset maioritas rationis. Atque ex his finis
sit præsenti quæst.

SVMMÆ RERVM.

77. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum aequè fieri potest, si ea sint apposita per actum, seu dispositionem inter viuos, ac si per dispositionem causa mortis; & num. seq.*

78. *Qualitates, seu conditiones in fundatione beneficij oi apponi possunt per dispositionem tam inter viuos, quam causa mortis.*

79. *Contrariorum eadem est regula, ratio, ac disciplina; & contraria circa idem versantur.*

80. *Dispositio inter viuos ex sui natura est irreuocabilis; dispositio autem causa mortis, secuta ipsa morte disponentis.*

81. *Dispositio eadem est, vbi eadem, aut similis est ratio.*

82. *Derogari saltem aliquando potest qualitatibus, seu oneribus beneficij tum ad piam, tum ad profanam causam in eius fundatione appositis; & num. seq.*

83. *Fundator beneficij potest ex eo sibi reseruare aliquid temporale cum Ordinarij consensu.*

84. *Priuata persona, ad cuius fauorem apposita sunt beneficio aliquae qualitates, seu conditiones, potest earum derogationi, licet cum iuramento adiectarum, consentire: idemque in Praelato, aut alio pij loci administratore cum debitis solemnitatib. consentiente.*

85. *Superior laicus non potest derogare qualitatibus, seu conditionibus etiam non piis appositis in fundatione beneficij.*

86. *Qualitatibus in beneficij fundatione appositis, quae contraria sunt, vel conformes iuri naturali, aut diuino, vel humano positiuo, an derogari possit; & quid de iis, quae sunt praeter ius, aut de facto impossibiles; remissiuè.*

87. *Qualitatibus in fundatione beneficij sub conditione, vel in diem appositis an derogari possit ante, vel post aduentum conditionis, aut diei; & quid in appositis sub falsa demonstratione, aut causa, vel sub modo, eo postea non obseruato, remissiuè.*

88. *Qualitati saecularitatis, ac regularitatis in fundatione beneficij apposita derogari potest; & ibi quòd beneficia saecularia saecularibus, & regularia Regularibus sint conferenda.*

89. *Beneficia regularia vnius Religionis conferri non possunt Regularibus alterius Religionis.*

90. *Intellectus Clem. 1. de elect.*

91. *Parochialis Ecclesia an possit conferri non solùm Canonico regulari, sed etiam monacho; & quid de dignitatibus in Ecclesiis Collegiatis principalibus curam animarum habentibus.*

92. *Papa in collatione derogare potest qualitati saecularitatis cuiusuis beneficij.*

93. *Beneficia saecularia regularibus conferri possunt in defectum clericorum saecularium; & dari possunt regularibus in commendam.*

94. *Beneficia regularia in quibus casibus possint saecularibus clericis conferri; seu poni clerici saeculares in Ecclesiis regularium. & quando possint in eorumdem Capellis praesentari clerici saeculares, etiam vt habeant vocem cum monachis; num. 95.*

96. *Beneficia regularia saecularibus clericis conferri possunt in defectum regularium.*

97. *Necessitatis causa multa permittuntur, quae alias non permitterentur.*

98. *Beneficia regularia possunt etiam ab Ordinariis collatoribus conferri clericis saecularibus, qui habitum illius Religionis suscipere, & professionem emittere se adstrinxerint: in iis verò, quae administrationem habent, requiritur actualis professio tempore prouisionis.*

99. *Beneficia regularia possunt clericis saecularibus dari in commendam, atque etiam in titulum à Sede Apostolica.*

100. *Manualitati, seu amouibilitati in fundatione beneficij apposita derogari potest. & quid in qualitate perpetuitatis, num. 101. & seq.*

102. *Commendari ad tempus, vel in perpetuum an possint beneficia quaelibet ab Ordinario.*

103. *Commendarum, & beneficiorum commendatorum materia, remissiuè.*

104. *Beneficium perpetuum remanet apud aliquem ad tempus, & amouibiliter, cum pro eo lata est sententia, à qua datur appellatio quoad deuolutiuum effectum.*

105. *Qualitati curae animarum an derogari possit, cum ea fuit in beneficij fundatione apposita: & ibi, an beneficium curatum de iure exigat personalem residentiam; & quando in hac legitimè dispensetur.*

106. *Beneficium simplex an possit saltem ad tempus fieri curatum.*

107. *Qualitati obligationis residendi in fundatione beneficij apposita derogari potest. & ibi quaenam beneficia personalem residentiam requirant; aut quid in ea, vel incompatibilitate tollenda possit consuetudo; num. 108. & seq.*

109. *Capellanus, qui aliàs ex fundatione tenetur choro interesse, poterit per alium deseruire, si caeteri similes Capellani in ea Ecclesia ex legitima consuetudine id faciunt.*

110. *Qualitati sacerdotij, aut alterius ordinis beneficio in eius fundatione annexi aliquando derogari potest; & multis num. seqq.*

111. *Papatus quam aetatem requirat. & quam Cardinalatus; num. 112. aut Episcopatus; numer. 113.*

114. *Ætas dignitatum, & aliorum beneficiorum saecularium curam animarum habentium annexam quae sit; & quae in parochis, aut eorum vicarius perpetuis; vel dignitatibus regularium.*

115. *Ætas requisita ad dignitates, vel personatus saeculares non habentes curam animarum quaenam sit. & quae in Dignitatibus, Canonicatibus, aut portionibus Ecclesiae, praesertim Cathedralis, quibus certus ordo sit annexus; num. 116.*

117. *Tempus ad suscipiendum ordines beneficio annexos est annus iusto cessante impedimento, sub certis poenis. & quid in Parocho dispensato causa studij, num. 118. & an qualibet iusta, & rationabilis causa excuset à poena priuationis beneficij; num. 119.*

120. *Ætas requisita ad beneficia habentia certum ordinem annexum praeter Dignitates, Canonicatus, & portiones in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, quae sit.*

121. *Ætas quatuordecim annorum in iis beneficiis sufficit, ac requiritur, quibus certus ordo non est annexus; nonnullis dignitatibus exceptis.*

122. *Beneficia quemnam ordinem de iure requirant; & ibi intellectus Conc. Trid. sess. 24. cap. 12. vers. in omnibus verò, de reform.*

123. *Prima tonsura ad quae beneficia requiratur, ac sufficiat; & num. seq.*

124. *Laicus*

124. *Laicus nullum beneficium Ecclesiasticum potest obtinere. & quid in clerico coniugato; numer. 125.*

126. *Beneficium habens certum ordinem de iure annexum cùm non requirit tempore prouisionis; & ibi quem ordinem requirat Episcopatus, vel beneficium curatum, aut sacerdotale tempore promotionis.*

127. *Priuatio Ecclesiæ parochiali ob non promotionem ad sacerdotium non incurritur, nisi elapso toto anno; & quando hic annus currere incipiat.*

128. *Parochialis Ecclesia commendari non potest, nisi actu constituto in sacerdotio.*

129. *Priores regulares infra quod tempus debeant ad sacerdotium promoueri.*

130. *Fundator beneficij potest requirere maiorem ætatem in beneficiato, quàm ius requirat. & an possit statuere, quòd ante 14. annum possit quis beneficium obtinere, vel minuere ætatem, quam beneficium ratione ordinis annexi requirit; num. 131. & ibi quasnam conditiones contra ius commune beneficio apponere nequeat.*

132. *Fundator beneficij potest in beneficiato requirere maiorem ordinem, quàm ius commune requirat; idemque potest priuilegium, consuetudo, vel statutum; ac generatim ius speciale; & num. seq.*

133. *Præbenda nulla est sacerdotalis de iure communi ante Concilium Trid.*

134. *Impetrans beneficium an teneatur mentionem facere ordinis annexi, si ætatem habeat ad eum requisitam.*

135. *Sacerdotale beneficium quando dicatur; & multis num. seqq.*

136. *Capellanus, cui tot Missas celebrandi onus impositum fuit in fundatione, an debeat esse sacerdos actu tempore electionis, vel saltem in tali ætate, vt intra annum possit ad sacerdotium promoueri; cum aliquot numer. seqq.*

137. *Capellanus debet esse actu sacerdos tempore electionis, seu præsentationis, cùm in fundatione dictum est, quòd eligatur, vel præsentetur sacerdos. secus quando verba fundationis non respiciunt actum præsentationis, sed illius prosecutionem; num. 138. & quid si dictum sit, quòd præsentetur Capellanus, qui Missas per se celebret, vel presbyter; numer. 139.*

140. *Capellania, cui onus incumbit celebrandi tot Missas, non est sacerdotalis, vel potest à quolibet obtineri.*

141. *Beneficium simplex non requirit personalem residentiam ex generali consuetudine; atque ad illud sufficit ætas 14. annorum, & prima tonsura.*

142. *Capellania non est sacerdotalis, licèt in fundatione dicatur, quod instituantur presbyteri, vbi postea fuerint admissi clerici simplices: & ibi quòd nomine presbyteri aliquando venit simplex clericus. sicut nomine sacerdotis Diaconus, aut Subdiaconus; & quid si nomine presbyteri, aut sacerdotis etiam simplex clericus à testatore, aut communiter eo in loco vocaretur.*

143. *Sacerdotalis capellania, an ex eo sit, quod fundator voluerit, Capellanum celebrare diuina officia diu, noctuque.*

144. *Sacerdos actu debet esse præsentandus, vel electo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *gendus ad beneficium, cùm testator id expresso voluit. & cùm mandauit eligi, vel præsentari sacerdotem, aut Presbyterum; numer. 145.*

146. *Sacerdotale beneficium, sed in habitu erit, cùm testator voluit Capellanum, seu beneficiatum per se ipsum celebrare, seu Ecclesiæ deseruire. & an sufficiat tunc esse in ætate, vt intra annum promoueri possit ad sacerdotium; numer. 147. & seq.*

148. *Intellectus Concil. Tridem. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. vers. neminem etiam, de reformat.*

149. *Fundator, & testator censetur se voluisse conformare dispositioni iuris communis.*

150. *Residentia, seu seruitium personale & ordo potest annecti beneficio, & ab eo tolli consuetudine contra ipsius fundationem. & quid in statuto, & priuilegio; num. 151.*

152. *Capellania Ecclesiæ Cathedralis, quarum reditus principaliter in distributionibus quotidianis consistunt, habent obligationem personalis residentiæ; suntque sacerdotales, si illis annexum est onus Missas celebrandi: nisi in ea ciuitate legitimè inductum sit, vt cæteri similes Capellani per alium deseruiant.*

153. *Beneficium aliud est sacerdotale, seu habens certum ordinem annexum de iure communi, aliud de iure speciali priuilegy, consuetudinis, statuti, vel fundationis. & eorum quodlibet aut eum habet annexum in actu, aut in habitu; & quid vtrumque sit; numer. 154.*

155. *Beneficium sacerdotale siue in actu, siue in habitu aliud habet annexum personale seruitium, aliud non habet; & multis num. seqq.*

156. *Capellanus omnino, ac perpetuò seruire potest per alium, cùm fundator voluit, vt celebrare possit per se, vel alium, contra quosdam; & num. 161. cum seq.*

157. *Regula standum est, donec de exceptione doceatur.*

158. *Intellectus cap. ei, cui, de præbend. in 6.*

159. *Studiorum causa quid permittatur parochialem Ecclesiam obtinentibus.*

160. *Parochialem Ecclesiam accessoriè annexam suo beneficio obtinentes possunt per vicarium deseruire, ac simul beneficium principaliter curatum retinere: debent tamen attigisse 25. annum.*

161. *Argumentum à lege ad testatorem, seu testamentum valet.*

162. *Verba,* per se, vel alium, *quid importent.*

163. *Beneficium quomodo dicatur dari propter officium; & idoneos ponendos esse in Ecclesiis, ac tales reputari, qui seruire possunt, & volunt in ipsis: ac denique beneficia qualibet etiam simplicia residentiam requirere.*

164. *Capitula Ecclesiarum Cathedralium sede vacante, aut alij in Episcopali iurisdictione tunc eius loco succedentes an, & quando concedere possint licentiam ordinandi, aut litteras dimissorias; & ibi, qui sint hi succedentes.*

165. *Licentia ordinandi, & littera ad ordines, vel commendatitia in quo differant.*

166. *Arctatus occasione beneficy recepti quis dicatur ad hoc, vt ei litteras dimissorias ad ordines in annum concedere possit capitulum sede vacante, iuxta Conc. Trid. sess. 7. cap. 10. de reform. cum aliquot num. seqq. & an teneatur expectare futurum Episcopum, cum ab eo*

potest verisimiliter ante lapsum anni promoueri; num. 167. & quia si sic arctatus ex praeterita negligentia nequeat ad omnes ordines requisitos promoueri; numer. 168. cum trib. seqq.

169. *Iura non dormientibus, sed vigilantibus subueniunt; mora cuique sua est nociua; & impedimentum non excusat, cum quis se arctauit, aut illud non remouit, cum facilè posset, aut otiosè agebat; & num. 171.*

170. *Beneficium curatum obtinens non priùs eo priuatur, quàm totus annus sit elapsus, intra quem debet ad sacerdotium promoueri, licèt tantum temporis lapsum sit, vt promoueri nequeat.*

171. *Poena debet commensurari delicto.*

172. *Arctatus occasione beneficij recipiendi quis dicatur ad hoc, vt licentiam ordinandi obtinere possit intra annum a Capitulo sede vacante; & num. seq.*

173. *Intellectus Conc. Trid. sess. 7. cap. 10. & sess. 23. cap. item 10. de reform.*

174. *Arctatus dici non potest ad ordines ratione beneficij recipiendi, qui est electus in concursu ad beneficium curatum, cuius collatio facienda est à Papa: idemque in praesentato ad beneficium habens ordinem annexum intra annum suscipiendum, vltra primam tonsuram.*

175. *Resignatio beneficij Ecclesiastici ad fauorem, vel cum reseruatione fructuum, aut pensionis, vel ad tempus solùm coram Papa fieri potest; & quousque sit locus poenitentiae.*

176. *Resignatarius ad fauorem quando dicatur arctatus occasione beneficij recipiendi, ad hoc, vt à Capitulo sede vacante habere intra annum possit licentiam ordinandi; & an aliquis beneficium cogatur recipere.*

177. *Impetrans beneficium Ecclesiasticum vti vacans per simplicem resignationem, aut certo modo quando ante bullarum receptionem dicatur arctatus occasione beneficij recipiendi ad hoc, vt possit à Capitulo sede vacante intra annum licentiam ordinandi obtinere.*

178. *Resignatio simplex beneficij quando abdicet ius à resignante, ita, vt non sit locus poenitentiae.*

179. *Littera dimissoria ad ordines concessa ab Episcopo non expirant per eius mortem re integra; neque concessa à Capitulo sede vacante, per ingressum moderni Episcopi.*

180. *Capitulum sede vacante potest intra annum concedere litteras dimissorias ad ordines pro arctatis, licèt habeant Episcopum, à quo ratione originis, domicilij, vel alterius beneficij iam ab eo recepti possent illas obtinere; qui Episcopus poterit etiam non arctatum ordinare, vel litteras dimissorias ei concedere.*

181. *Episcopus ordinare potest familiarem suum triennalem etiam sibi non subditum, nec arctatum, modò sine fraude illi beneficium statim re ipsa conferat; & an Capitulum illi arctato possit intra annum dare licentiam ordinandi.*

182. *Capitulum sede vacante an possit dare testimoniales de vita, & moribus ei, qui à Sede Apostolica obtinuit facultatem ordines à quocumque Antistite suscipiendi cum approbatione sui Ordinarij; & num. seq.*

183. *Tenor facultatis Sedis Apostolicae suscipiendi extra tempora ordines à quocumque Antistite.*

184. *Arctatus ratione beneficij recepti, vel recipiendi ad suscipiendos ordines eiannexos non tenetur seruare temporum interstitia, vel certe super eis poterit dispensare Ordinarius; & ibi quo sint haec interstitia, & quid in ordinatione Regularium; num. 185. & quoad Capitulum sede vacante; & eius Vicarium; num. 186.*

187. *Aetas ad primam tonsuram, & quemlibet ordinem de iure antiquo, vel nouo requisita.*

188. *Qualitati ordinis beneficio in eius fundatione annexi aliquando saltem derogari potest. & saltem a Romano Pontifice; num. 189. ex causa tamen, & vtplurimùm cum fundatoris, vel haeredis consensu; num. 190.*

191. *Qualitati praebendae Theologalis, Magistralis ac similis regulariter derogari non posse; & ibi multa de harum praebendarum institutione ex iure communi; & num. seq.*

192. *Intellectus cap. quia nonnullis, de magistr.*

193. *Institutio praebendae Theologalis, Magistralis, ac similium ex iure speciali.*

194. *Derogari regulariter non potest praebendae qualificatae, vt Theologali, Magistrali, seu Doctorali, ac similibus; cum duob. numer. seqq.*

195. *Praebendae Theologales, ac Doctorales maximè vi concordatorum non cadunt sub reseruatione reg. 8. Cancell. de mensibus, & alternatiua, & ibi, quod priuilegium est lex priuata, atque ab eo licet arguere ad testatoris dispositionem.*

196. *Praebendae Theologales, Poenitentiales, Doctorales, ac similes optari non possunt.*

197. *Praebenda Theologali, aut similiter qualificatae aliquando derogari saltem à Papa potest.*

198. *Praestimoniis, seu praestimonialibus beneficiis an derogari possit; & ibi quòd magistri, seu docentes, & scholares in iure aequiparantur, & iisdem priuilegiis gaudent.*

199. *Beneficiorum patrimonialium qualitati an derogari possit; & quid ea sint.*

200. *Iuspatronatus passiuum quid sit, & quotuplex.*

201. *Iuspatronatum actiuum quid sit. & quomodo iure antiquo acquiratur; ac praesertim an per solam fundationem, constructionem, vel dotationem; num. 202. & an per praescriptionem, aut priuilegium; num. 203.*

204. *Iuspatronatus actiuum quomodo iure nouo Concil. Tridentini acquiratur; & plurib. numer. seqq.*

205. *Intellectus Concil. Trident. sess. 14. cap. 12. & sess. 25. cap. 9. de reformat. cum aliquot numer. seqq.*

206. *Iuspatronatus nunc regulariter duob. tantùm modis, seu ex duobus titulis acquiritur, nimirum ex fundatione cum constructione, & ex dotatione; qui variis modis probantur.*

207. *Copula, &, quid importet. & quid in dictionibus,* vel, seu, aut; *num. 208.*

209. *Fundans, & construens non priùs acquirit ius patronatus, quàm ipse, vel alius cum eius licentia de proprio dotet.*

210. *Titulus fundationis cum constructione, vel dotationis quomodo probari debeat in iurepatronatus priuatarum personarum: & ibi, quod dicatur authenticum documentum; & quae sint necessaria, vt tale documentum, seu instrumentum probet.*

211. *Praesentationes multiplicatae per antiquissimum temporis cursum quae dicantur.*

212. *Tempus*

212. *Tempus immemorabile an sit idem, quod centum annorum; & quomodo immemorabilis præscriptio, seu possessio probetur.*

213. *Titulus fundationis, vel dotationis saltem cunntari debet per instrumenta antiqua, vel testes de immemorabili deponentes; & ibi quid importet verbum, ostendere.*

214. *Titulus fundationis, vel dotationis quomodo ostendi possit secundum iuris dispositionem in priuatis personis. & quomodo sit ostendendus in personis, & vniuersitatibus, in quibus iuspatronatus ex vsurpatione quæsitum plerumque præsumitur; numer. 215. & ibi quando præsentationes dicantur continuatæ.*

216. *Præsentationes in iis personis in quibus vsurpatio iurispatronatus præsumitur, quomodo probandæ sint, & quando dicantur sortita effectum.*

217. *Iura patronatus sublata per Conc. Trid. sess. 25. cap. 9. de reform. quænam sint; & quæ præseruata.*

218. *Iuripatronatus passiuo, seu quod ita est institutum, vt v. g. vnus de familia fundatoris ad beneficium præsentetur, aliquando saltem derogari potest. & an aliquando etiam debeat; num. 219.*

220. *Iuspatronatus actiuum, seu ius præsentandi aliud est laicale, aliud Ecclesiasticum, aliud mixtum; & quid vnumquodque sit.*

221. *Iuri patronatus laicale derogari potest saltem per Papam; licèt id velle non censeatur, nisi exprimat. & quid in Ecclesiastico, vel mixto; num. 222.*

QVÆRO QVARTO, quibúsnam qualitatibus in fundatione beneficij appositis valeat derogari?

Cùm in præced. quæst. viderimus, quo iure, & quam ob causam introducta sit derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum: sequitur, iuxta ordinem, quem in prioribus octo præsentis tractatus capitibus sumus secuti, atque in præcedentis, triúmque illud statim consequentium capitum quæstionibus retinendum eiusdem præced. cap. initio proposuimus; vt in hac quæst. agamus de materia, circa quam huiusmodi derogatio versatur, hoc est, de qualitatibus beneficij ex fundatoris voluntate adiectis, seu quibúsnam ex hisce qualitatibus possit derogari. Id autem præstabimus singulas conclusiones statuendo de singulis eiusmodi præcipuis qualitatibus, de quibus potissimùm dubitari posse videtur; si duas tamen conclusiones generales præmiserimus, alteram de generibus priuatarum dispositionum, per quas eæ qualitates in fundatione beneficij apponuntur, nimirum dispositionis inter viuos, & causa mortis: alteram de generibus causarum, ad quas dispositiones ipsæ diriguntur, seu quarum fauore emanarunt; piæ videlicet, cuiusmodi vt plurimum sunt qualitates beneficij, de quibus agimus; & profanæ, quæ locum habebunt in oneribus à fundatore beneficio impositis temporalis alicuius, seu pecuniarij emolumenti sibi, suisve heredibus, aut alteri priuatæ personæ à beneficiato præstandi, iuxt. *cap. præterea, il 2.* & *ibi* omnes, *de iurepatr.* & latè tradita inter cæteros per Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 9. art. 1. numer. 56. vsque ad 63.*

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Derogari æquè
77. potest † qualitatibus in fundatione beneficij adiectis per dispositionem inter viuos, ac per dispositionem causa mortis. Pro faciliori autem huius conclus. pro-

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

batione suppono, conditiones, seu qualitates apponi
posse in fundatione beneficij † tam per actum inter 78.
viuos, quàm per testamentum, aut aliam huiusmodi dispositionem causa mortis, quæ cõmuniter vltimæ voluntatis nomine appellatur: prout de actu inter viuos quoad qualitatem iurispatronatus satis constat ex *cap. pia mentis, cap. Frigentius, & cap. decernimus, 16. quæst. 7. cap. cùm dilectus,* & *ibi* glos. recepta, *de consuet. cap. significauit, de testib. cap. 3. & cap. nobis, de iurepatr.* cum aliis adductis à Lambert. *lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 2. & quæst. 2. art. item 2. vsque ad* 10. atque alibi sæpe: quoad alias pariter pias qualitates patet ex Concil. Trid. *sess. 25. cap. 5. 9. & 16. de reformat.* quoad reseruationem autem alicuius temporalis emolumenti liquet ex *cap. Eleutherius, 18. quæst. 2. & d. cap. præterea, il 2. de iurepatr. cap. 1. & cap. quanto, de censib.* traditque latè post alios Lambertin. *d. 1. part. quæst. 9. art. 1. num. 56. vsque ad* 63. vbi de communi testatur. facit etiam *cap. prohibemus, cap. præterea, cap. cùm clerici, cap. significauit, & cap. grauis,* vbi glos. Abb. & alij adnotarunt, *de censib.* necnon & *cap. sua nos, il 1. de iniuriis & cap. cùm Bertholdus, § licèt autem,* ibique glos. & Bald. *de re iudic.* De dispositione autem causa mortis constat ex *cap. nos quidem, de testament.* & aliis, quæ affert Lambertin. *d. quæst. 2. art. 11. & 12.* necnon *quæst. 3. art. 24. cum seq. & quæst. 4. art. 6. 7. 9. & 10.* ac rursus *quæst. 9. art. 1. num. 47. 50. & 52.* & Roch. Curt. *in tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod de Diœcesani consensu, in princ. & num. 2. 3. 10. & 14.* ac de vtroque modo fundandi idem Lambertin. *d. tract. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30. num. 18.* & Conc. Trid. *d. sess. 25. cap. 5. 9. ac 16. de reformat.* Atque ita habet cõmunis praxis, vt beneficia fundentur, & erigantur, seu creentur, iisque certæ qualitates, seu conditiones, onerave adiiciantur tam ex dispositione inter viuos, quàm causa mortis ab eo facta, qui de suo dat, seu confert ad fundandum beneficium. Hoc posito, proposita conclusio facilè comprobatur tum ex eo, quòd
† eadem est contrariorum regula, ratio, ac discipli- 79.
na, seu contraria circa idem versantur, iuxta *l. & si contra, in fin. ff. de vulgar. & pupill, l. ab emptione, ff. de pact. & l. 1. C. quand. lic. ab empt. disced.* cum aliis ad id allegatis ab Euerard. *in loc. a contrar. n. 1. vsque ad* 6. & Mandos. *ad reg. 32. Cancell. quæst. 11. n. 3.* ac præcipuè *Instit. de tutel. & Instit. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* & vtrobique glos. & Doct. *in princ.* & Gonzal. *ad reg. 8. § 6. proœm. num. 118.* vnde, sicut prædictæ qualitates in fundatione beneficij tam per actum inter viuos, quàm causa mortis apponi possunt, atque adeò deduci in esse; ita eædem qualitates quolibet ex his modis appositæ debent per derogationem tolli, & quodammodo destrui posse. tum ex eo, quòd non est assignare congruam diuersitatis rationem, cur magis derogari possit qualitatibus in fundatione beneficio adiectis per actum inter viuos, quàm per dispositionem causa mortis per ipsum fundatorem appositis, aut è contrario: maximè cùm
semper supponamus, vtramque dispositionẽ † æquè 80.
esse irreuocabilẽ, illam quidem ex sui natura, *l. sicut, C. de act. & oblig.* hanc verò ob secutam mortẽ disponentis, iuxta *l. 3. § vlt. cum l. seq. ff. de adimen. legat. cap. cùm Marthæ, de celebr. Miss.* & illud Apostoli ad Hebr. 9. *testamentum enim in mortuis confirmatum*
est; vbi autem eadem, aut similis est ratio, † 81.
idem statuendum est, *l. non possunt, & l. de quibus, ff. de legib. l. illud, ff. ad leg. Aquil. cap. 2. de translat. Episc. & cap. cùm dilecta, de confirmat. vtil. vel inutil.* cum suis concord. Dum denique ex iis, quibus suprà *cap. 4. quæst. 1.* ostendimus, dispositiones inter viuos, & causa mortis æquè posse commutari; præcipuè ex *text. in Clemen. quia contingit. in princ,* iuncta glos.

recepta *in verbo, largitione, de relig. domib.* prout tam text. quam illam glos. *ibidem* ad hoc induximus, ac ponderauimus.

SECVNDA CONCLVSIO. Derogari ali-
82. quando saltem potest † qualitatibus, seu oneribus in fundatione beneficij tum ad profanam, tum ad piam causam appositis. Per causam autem quoad hoc profanam intelligo, vt & in princ. huius quæst. admonuimus, cùm onus in fundatione beneficij beneficiato impositum quod in tẽporale, seu pecuniarium commodum priuatæ personæ redundet; sicut & è contrario causam piam accipio non quidẽ eam dumtaxat, quæ ad rem sacram, seu spiritualem, aut spirituali annexam spectat, sed etiam quæ ad quamcumque veram, ac propriam pietatem, nimirum ad Dei cultum, animarum salutem, Ecclesias, earúmve ministros, & pauperes directè pertinet: prout etiam sumpsimus quoad commutationem vltimarum voluntatum sup. *cap. 4. quæst.* 2. iuxta *ibidem* in eius initio latiùs à nobis adducta circa nomen piæ, ac profanæ vltimæ voluntatis, *& concl.* 1. *in initio, ac* 2. ferè per tot. vbi quamplures pias causas in specie recensuimus. Probatur nunc proposita conclusio quoad qualitates, seu onera beneficiis apposita ad causas pias, iuxta *cap. Eleutherius,* 18. *quæst.* 2. *cap.* 1. *cap. grauis, & cap. quanto, de censib.* Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. 9. *&* 16. *de reformat.* cum aliis initio præced. concl. per nos allegat. probatur, inquam, tum ex variis huiusmodi qualitatũ ad pias causas adiectarum derogationibus, quarum *quæst. præced. concl.* 3. mentionem fecimus, & quas infra hac ipsa, & tribus sequentibus quæst. huius cap. fusiùs explicabimus; vtputa, regularitatis, vel sæcularitatis, perpetuitatis, vel manualitatis beneficij, iurispatronatus, & similium: tum quòd, cùm in quamplurimis aliis casibus fieri possit derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, vt ex iis constabit, quæ *ibi* adducemus; maxima verò pars harum qualitatum, seu conditionum, ad piam causam, nimirum ad diuinum cultum, & Ecclesias, earumque ministros, animarúmve salutem pertineat, vt patet ex Lambertin. *in suo tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *& lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. ferè per tot. satis inde colligitur, posse prædictis qualitatibus, seu oneribus ad causas pias appositis aliquando saltem derogari: id quod etiam ex iis suaderi potest, quibus supra *d. cap.* 4. *quæst.* 1. *concl.* 2. generatim ostendimus, vltimas voluntates pias posse commutari: præsertim ex *cap. nos quidem, de testam. & Clem. quia contingit, in princ. de relig. domib.* & vtrobique Doct. Idipsum autem sta-
83. tuendum esse † de qualitatibus, seu oneribus ad profanam causam, hoc est, ad priuatam vtilitatem, à fundatore adiectis, iuxta *d. cap. Eleutherius,* 18. *quæst.* 2. *cap. tuæ nos, el* 3. *de iureiur. cap. cum Bertholdus, de re iud. & cap. præterea, il* 2. *de iurepatr.* cum aliis circa initium præced. concl. alleg. vt nimirum iis qualitatibus, seu oneribus aliquãdo saltem derogari possit, constat tum ex iis, quibus generatim sup. *d. cap.* 4 *quæst.* 2. *concl.* 1. docuimus, vltimas voluntates non pias, seu quæ ad profanas causas emanarunt, commutari nonnumquam posse: tum ex nonnullis casibus, in quibus posse in specie derogari hisce qualitatibus, seu oneribus ad priuatam vtilitatem in fundatione beneficij adiectis, infrà suis locis demonstrabitur. inter hos verò casus negari non po-
84. test eum numerandum esse, † cùm priuata illa persona, ad cuius fauorem in beneficij fundatione qualitas apposita, seu onus beneficiato impositum fuit, eius derogationi consentit: de quo etiam fortasse latiùs *quæst. seq. conclus.* 4. potest enim priuatus renuntiato iuri in fauorem suum introducto, *l. si quis in conscribendo,* ... *tium.* §. *si paciscar, el* 2. *& l. pactum, ff. de pact. l. si quis, in conscribendo, C. eod. tit.* cum simil. idque procedit etiam vbi illa dispositio, per quam illa qualitas fuit adiecta, fuisset iurata; adhuc enim poterit is, ad cuius fauorem facta est dispositio, illi derogationi consentire, seu ea eius consensu fieri talis derogatio: nam, quando iuramentum honum præstatur, eius obligatio cessat per remissionem partis, ad cuius commodum iuramentum illud præstitum fuit, vt latè post alios probat Thom. Sanchez *tract. de matrim. lib.* 1. *disp.* 52. *num.* 6. *& lib.* 3. *sum. cap.* 10. *num.* 4. sed & idem quoad pias qualitates est dicendum de Prælato, aut alio pij loci administratore, si cum solemnitate, & causa à iure ad alienationem iurium Ecclesiæ, ac pij loci requisita consentiat, vt de se patet, ac *d. concl.* 4. forsan latius dicemus.

Illud autem hac in re prætermittendum non est, quòd, secluso hoc casu, in quo absque vlla etiam superioris auctoritate existimo derogationem dictæ qualitatis, seu oneris fieri posse, non poterit superior laicus † prædictis qualitatibus, seu oneribus, etiam 85.
ad profanas causas a beneficij fundatore adiectis derogare tamquam annexis, & accessoriis rei spiritualis, & Ecclesiasticæ, quæ à laico tractari non potest, *cap. bene quidem,* 96. *dist. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. decernimus, & cap. quanto, de iudic. cap. fin. de reb. Eccles. non alien. cap. suam, de ordin. cognit. cap. lator, & cap. causam, quæ, il* 2. *qui fil. sint legit.* cum simil. de annexis autem idem est iudicium, *l. quæ religiosis, ff. de rei vendic. & d. cap. quanto,* vbi Dec. & alij, *de iudic.* & accessoriũ sequitur naturam sui principalis, *l. cum principalis. ff. de reg. iur. cap. si super gratia, de offic. deleg. in* 6. *& cap. accessorium, de reg. iur. eod. lib.* & qui cognoscit de principali, cognoscit etiam de accessorio, *cap. de prudentia, de donat. inter vir. & vxor.* cum suis concord. *ibidem* per glos. & Doct. allegat.

Iam verò, licet, ante quã ad speciales huius quæst. conclusiones de præcipuarũ qualitatum in beneficij fundatione appositarum derogatione veniamus, aliæ nonnullæ generales conclusiones proponi, ac explicari hoc loco possent, seu potiùs applicari materiæ, de qua agimus, prout *cap. præced. quæst.* 4. *conclus.* 5. *& seqq.* breuiter quoad derogationem fideicõmissi fecimus, eas desumentes ex quinque, nimirum tertia, & quatuor seq. superiùs *cap.* 4. quoad commutationem vltimarum voluntatum eadem de re propositis quæstionibus. Tamen, quoniam eædem generales cõclusiones facile formari possunt ex *præd. concl.* 5. *& seqq.* vel *d. cap.* 4. *quæst.* 3. *vsque ad* 7. solo mutato nomine derogationis fideicommissi, vel cõmutationis vltimarum voluntatũ in derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum; nihilque præcipui habet, aut diuersi quoad hoc materia derogationis huiusmodi qualitatum à materia cõmutationis vltimarum voluntatũ, cuius species est talis derogatio, vnde ab illa ad hanc optimè argui potest, vt suprà hoc ipso cap. quæst. hanc præced. *concl.* 3. non longè ab initio satis ostendimus; eam ob causam, id quod in iis, quas paulo antè diximus, generalibus cõclusionibus hoc loco poterat explicari, ad ea, quæ fusiùs tradidimus *d. cap.* 4. *quæst.* 3. *& quatuor seqq.* candidum lectorẽ ita remisisse sat erit, vt, si cupiat scire,
† an derogari debeat, vel possit qualitatibus in fun- 86.
datione beneficij appositis, quæ contrariæ sint, vel conformes iuri naturali, id petat ex *præd. cap.* 4. *quæst.* 3. de contrariis autẽ vel cõformibus iuri diuino positiuo ex *quæst.* 4 *eiusdẽ cap.* sicut de cõtrariis, vel cõformibus iuri humano positiuo petere poterit ex *quæst.* 5. quoad memoratas verò qualitates in beneficij fundatione appositas, quæ sunt præteritas, aut de facto impossibiles, an iis possit derogari, consulat ea, quæ

scriptimus

scripsimus *eod.cap.4. quæst.6.* ac denique quid dicen-
87. dū in eo articulo, † an huiusmodi qualitatibus sub conditione, vel in diem appositis derogari possit siue ante, siue post aduentū conditionis, vel diei, colligere quis poterit ex fusiùs quoad cõmutationem vltimarum voluntatum adductis *d.cap.4. quæst.7.* eáque postrema: ex qua etiam habebit, quid statuendum sit, vbi qualitates illæ in fundatione beneficij appositæ fuerint sub falsa demonstratione, aut causa, vel sub modo eo modo postea deficiente, seu non obseruato: atque item remissiuè, quid dicendum sit de dispositione per vim, aut metum extorta, an ei possit, vel debeat derogari. Nos verò iam ad superiùs memoratas speciales conclusiones de derogatione præcipuarum qualitatum in fundatione beneficij appositarum transeamus.

TERTIA igitur CONCLVSIO sit. Derogari
88. potest † qualitati sæcularitatis, vel regularitatis beneficij ex fundatoris voluntate appositæ. Licèt enim regula sit, quòd beneficia sæcularia sæcularibus, & regularia regularibus sint conferenda; quæ à multis Doctoribus traditur, nimirum ab interpretibus *in cap.priscis*, seu *55.dist.cap.doctos*, cum multis seqq. *16 quæst.1.cap.2. cap.cum ad nostram, & cap.officij. de elect.cap.quod Dei timorem, de stat.mon.& can.reg.cap. nullus, de elect. in 6. cap.cum de beneficio, & cap. cum singula. de preben. eod. lib. Clem. vnic. de supplen. neglig. prælat.* Ioan. Coras. *tract. de benef. 1.part.cap.5. num.7.* Lambert. *tract.de iurepatr. lib.2. part.1. quæst. 7.art.19.vsque ad 23.* Alphons. Hoied. *tract.de incompatib.benef. part.1.cap.24. num.92.& 93.* Flam. Paris. *tract.de resign.benef.lib.10. quæst.2. n.31.* ac post alios Nicol. Garz. *tract.de benef. part. 7. cap.10. num. 3.* ac Hieron. Gonzal. *in comment.reg.8. Cancell.glos.7.num. 4.ac 6. & glos.8. num.8.* quæ regula quoad secularia beneficia non conferenda regularibus, probatur ex *cap.super eo, de regul.d.cap.2. de stat.monach.d.cap.cum de beneficio, & cap.cum singula, de preben.in 6. d.Clement.vnic. §.1. de supplen. neglig. prælat.* & quoad regularia beneficia non conferenda sæcularibus optimus est text. *in cap.peruenit, il 2. 18 quæst.1. cap. quæ semel, 19. quæst. 3. cap.cum causam, & cap. cum ad nostram, de elect. cap. possessiones, de reb. Eccl. non alienan. cap. fin. §. præcipimus, de stat. monach. cap. inter quatuor, de relig. domib. d. cap. cùm de beneficio, & d. Clem.vnica, §.1.* necnon Concil. Trid. *sess.14.cap.10. de refor. & sess.25. cap.21. de regular.* Hæc autem regula quoad vtramque sui partem maximè procedit, vbi id in fundatione beneficij habeatur ex conditione per fundatorem apposita; prout quoad regulares pro indubitato habet Lambertin. *d. tract.de iur patr.lib.2. part.1. quæst.7. art.22 num.3.* & quoad sæculares *art.23. num. 3. vers.aut est fundata Capella:* & quoad vtrosque ex eo suadetur, quòd regularia, & sæcularia beneficia dicuntur, & sunt illa, quæ talia sunt ex fundatione, vt post plures docuimus sup. hoc ipso cap. *quæst.2. vers. ex parte autem causa materialis*, præcipuè verò ex Gonzal. *d.glos.8. num.30.* vbi alios refert: quibus adde Coras. *d.cap. 5. n. 6.* quin etiam beneficia regularia vnius ordinis, seu religio-
89. nis † conferri non possunt regularibus alterius ordinis, ac religionis; aut in specie inter ceteros adnotauit Gonz. *d.glos.8.num.96.cum seq.* per quædam iura, ex quibus sola *Clem. 1. de elect.* id probat. per quem etiam corrigi videtur quod à contrario sensu permittebatur *in cap.quorumdam, & cap.si religiosus, de elect.in 6.* Religiosis etiam Mendicantibus, vt saltem de superiorum suorum cõsensu possent in concordia eligi ad dignitates, prælaturas, & administrationes extra suum ordinem, ac religionem; *& in c. nullus, eod.tit.& lib.* vbi absolutè permittebatur Religiosis assumi in Abbatem, seu Prælatum alterius
religionis. Nisi dicamus, † hæc tria iura accipienda, 90.
iuxta *d.Clem.1.* ita vt hæc locum habeat exceptis casibus illorum iurium, præcipuè *d.cap.quorundam*; idque, vt iura iuribus concordemus, quod expedit, *cap. cum expediat, de elect. in 6.* cum suis concord. maximè cùm *in Clem. quia circa, eod. tit.* apertè supponatur, durare dispositionem *d. c.quorumdam*, quod *vnibi* declaratur. Tamen hæc regula respectu prioris partis fallit primò quoad Episcopatum; ad quem, licèt sit in Ecclesia seculari, potest regularis assumi, vt expressè habetur *in d.cap.nullus, de elect.in 6. & Clem.1. eod.tit.* atque aliis iuribus, quæ ad id allegat inter alios Lambert. *d.quæst.7.art.19. num.3.* & Gonzal. *d.glos.7.num.48.* Fallit secundò quoad Ecclesiam parochialem etiam sæcularem, (qualis vt plurimum est ea ex adductis *q præced.concl.3.ad fin.*) huiusmo-
di enim parochialis Ecclesia † attento saltem iure 91.
communi antiquo potest assignari, & conferri non modò Canonico regulari, vt est expressus text. *in c. quod Dei timorem, de stat.monachi.* & latè tradit post alios Gonzal. *tract.de benef. part. 7.cap. 10. num.25. & seq.* sed etiam monachis, vt *in cap.doctos*, cum multis seqq. *16.quæst. 1.* glos. *cap.2.verbo, parochiales. & d.cap.quod Dei timorem, verbo, Ecclesiarum parochialium regimen, de stat.monach. & d.Clem.1. verbo, f e 'aris, de elect.* cum aliis adductis per Lambert. *d.quæst.7. art.19. num.8. & 13. cum duob. seqq.* Garz. *d.cap.2. num.17.18.& 19.* & Gonz. *d.glos.7. num.49. & 50.* vbi rationem reddit bonam curæ, ex *d.c.quod Dei timorem.* & *ibi* Abb. *num.5. num.* autem 51. post eundem Abb. & Lopez idem docet de dignitatibus principalibus in collegiatis sæcularibus habentibus curam animarum, vt ad eas possit regularis promoueri: quod etiam alios secutus sentit Lambert. *d.art. 19.num.6.* iuncto *num.8.11.& 13.* Gonz. verò *sup.n. 52.* ex veriori opinione canonizata à Rota *decis. 28. de preben. & decis.de iurepatr. in nou.* supradicta vult procedere stante necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ: quod & post alios tenet Lambert. *d.art.19.num.22. & 23.* maximè ex *cap. piscis, 55.dist. & cap. cum pro vtilitate*, cum aliis, *16.quæst.1.* qui etiam *art.21.* ferè per totum eandem fallentiam restringit, vt nõ possit sæculare beneficium etiam curatum conferri regulari, si maneat claustralis, seu in claustro resideat; ac post eum & Fassol. *dub.65.* tradit Garz. sup. *num. 26.* Quicquid autem sit de iure antiquo, de quo valde dubium est, vt colligere licet ex adductis à Garzia *d.cap.10. num.20. vsque ad 24.* certè probabilius mihi est, hodie non posse regulares, etiam si sint Canonici, habere sine dispensatione Apostolica beneficia curata siue in perpetuum, siue ad tempus; non tam ob Bullam Pauli IV. quæ est 28. inter eius constitutiones in Bullario penult.edit. & incipit, *postquam diuina bonitas*, ex qua potissimùm Bulla id asserit Quint. Mand. *in prax.signat.grat.tit.de dispensat. monach. pro obtinen. benef.* & Alphons. Hoied. *d.cap. 24.num.96.* quoniam ea Bulla, seu constitutio redacta est ad terminos iuris communis per const.8. Pij IV. in eodem Bullar. incipien. *Sedis Apostolicæ solertia*, quàm ob praxim, quæ habet, vt sine Apostolica dispensatione regulares talia beneficia obtinere non valeant; præsertim stante decreto fel. record. Gregorij XIII. & declaratione sacræ Congregationis Conc. Trident. cuius vtrinsque ad id meminit Garz. *d. cap.2. num.31. cum duobus seqq.* & Gonz. *d. glos.3. num. 51. & 3[illegible].* hoc ipsum etiam confirmans ex *reg. 42. Canc.* generaliter prohibẽte, nedum in titulum, sed etiam in cõmendam talia beneficia sæcularia regularibus dari. verùm hæc regula, quæ hodie est 4[illegible]. in specie non loquitur de beneficio curato. Ex his

autem quæ circa hanc secundam fallentiam diximus constat, † saltem per Sedem Apostolicam qualitati sæcularitatis in beneficij collatione posse derogari: quod & colligitur ex allegatis à Gonzal. *d. glos. 7. num. 5. & 6.* & nullus vmquam negauit, aut negare potest etiam respectu aliorum beneficiorum sæcularium, quàm Episcopatus, aut curati. atque adeò simul habemus tertiam fallentiam prædictæ regulæ quoad priorem eius partẽ de beneficiis sæcularibus non conferendis personæ religiosæ, seu regulari, quam tertiam fallentiam in specie, vbi sæcularitas apposita sit à fundatore beneficij, quòd tali cõditioni, seu qualitati derogari possit, sentit Lãbert. *d. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 22. num. 3.* iuncto *num. 4.* sicque habemus tres casus, in quibus qualitati sæcularitatis in fundatione beneficij adiectæ potest alicuius auctoritate derogari. Quibus addi potest quartus cũ Gonzal. post alios *ad d. reg. 8. glos. 8. num. 43.* cum aliquot

93. seqq. vt nimirum † in defectum clericorum sæcularium possint beneficia secularia regularibus conferri; & quinitus quòd possint in commendam iis dari saltem à Sede Apostolica, vt constat ex *d. reg. 42.* aliàs *43. Cancell.* Quoad posteriorem autem sui partem, nimirum, quòd regularia beneficia sæcularibus con-

94. ferri non debeant, prædicta regula † fallit primò in casu *c. 1. de Capell. monach.* vt nimirum in Ecclesiis, in quibus monachi habitant, ad curã illis subiectam possit, ac debeat non monachus, sed clericus sæcularis ab Episcopo per consilium monachorum institui; vt & *ibi* adnotarunt Doct. latè Lambert. *d. art. 23. num. 3. vers. primo casu:* quod idem permitti videtur *in cap. auaritiæ, de præben. & Clem. 1. §. cæterum, de stat. monach.* in his tamen duobus iuribus non negatur, quin & Conuentus religiosorum possit religiosum ad beneficium etiam curatũ sibi subiectum præsentare; id quod apertè permittitur à Cõc. Trid. *sess. 25. cap. 11. de regular.* Quod autem *in cap. de monachis, & in cap. Lateranensi, de præbend. cap. cum & plantare, §. in Ecclesiis, de priuileg. cap. 1. de præben. in 6. cap. vnic. de Capell. monach. eod. lib. & Clem. 1. de in repar.* habetur de clericis sæcularibus præsentatis à regularium Conuentu, cùm ea iura apertè de Ecclesiis non pleno iure ipsi Conuentui subiectis, sed solùm quoad ius præsẽtandi, seu patronatus loquãtur, aut certè sic accipienda sint; parũ, vel nihil ad hanc rem faciunt de derogando qualitati regularitatis. Fallit secundò d. regula in casu *cap. fin. de Capell. monach.* vbi Episcopi in monasteriorum sibi subiectorum Prioratibus, in quibus monachi manent solitarij, nisi horũ Abbates, vel Priores iis alios monachos associent; iisdem ad claustrum reuocatis, possunt ac debẽt facere in ipsis Ecclesiis per clericos sæculares deseruire. Fallit tertiò in casu *Clem. 1. §. abbas, de stat. monach.* vbi decernitur, quòd, si prouentus Prioratuum, seu administrationum monachorum nigrorum duobus non suppetant, iidem Prioratus, seu administrationes, nisi per Abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis aliis viciniori-bus ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se inuicem, prout erit commodius, cum consilio, & assensu Abbatum per locorum ipsorum Ordinarios vniantur; monachis locorum, quæ aliis vnientur Prioribus, ad claustrum primitus reuocandis, & clericis seruituris ibid. de locorum ipsorum prouentibus prouisione debita facienda. Ex quibus tribus fallentiis huius posterioris partis regulæ superiùs allatæ, habemus tres casus præcipuos, in quibus qualitati regularitatis in beneficij fundatione appositæ alicuius auctoritate potest derogari. His autem casibus pro quarta fallẽtia alium addere possumus, qui sumitur ex Lambert. *d. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 23. num. [illegible] post med. vers. si verò in fundatione, vers. aut verò loquimur, ac vers. aut est fundata Capella, & post [illegible] n. art. concl. 2. limit. 3. 4. & 5.* quòd, † si Capellæ Ecclesiæ regularis 95.
sunt fundatæ cum principali Ecclesia regulari, & per fundatorem fuit statutum cum consensu Episcopi, vt in eis præsentetur clericus sæcularis; tunc absque dubio ad eas etiam inuitis monachis præsentari poterunt clerici seculares, & habere vocem cum monachis, si & hoc in conditione adiectum fuit, licèt sit contra prohibitionem *cap. fin. §. præcipimus, de stat. monach.* quia huiusmodi conditio apponi potuit in limine fundationis etiam cõtra ius commune, glos. *in cap. cum dilectus, de consuet.* cum aliis per ipsum Lambert. adductis *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1. concl. 3.* quando autem Capellæ fundatæ sunt in monasteriis post horum fundationem, & habitationem à monàchis factam: tunc, si in fundatione Capellæ de consensu Episcopi, Abbatis, & monachorũ fuit dictum, quòd possint patroni præsentare clericum sæcularem, poterit inuitis monachis per patronum ad eam capellam præsentari clericus sæcularis, qui etiam habebit vocem cum monachis, vbi cum prædicto consenso fuit hoc etiam in conditione adiectum. si verò in huiusmodi fundatione Capellæ nihil fuit dictum, an patronus vellet, ad eam præsentari clericum sæcularem, vel regularem: tunc inuitis monachis ad illam præsentari non poterit in titulum clericus sæcularis; ipsis autem volentibus poterit; vt etiam voluit, & probat Abb. *cons. 59. vol. 2.* Fallit quintò in casu, qui desumi potest ex latè traditis à Gonzal. *in comment. d. reg. 8. glos. 8. num. 43.* cum aliquot seqq. vt nimirum in 96.
defectum regularium possint beneficia regularia secularibus conferri: quod bene probat text. *in cap. inter quatuor, de relig. dom.* ibi; quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, nõ sunt ad sæculares clericos transferenda; sed, si regulares defuerint, propter eorum defectum in eis sæculares clerici poterũt ordinari: idque præter glos. & Doct. *ibi*, adnotarunt Rebuff. & Abb. per Gonzal. citati *d. num. 43.* vbi ad id non debuit allegare text. *in cap. Abbate, de verb. sign.* qui solùm loquitur de priuilegio Apostolico assumendi monachum vnius monasterij in Abbatem alterius monasterij quamdiu in priori monasterio viguerit obseruãtia regularis. melius autem faciunt plura, quæ *ibi* post alios adducit de priuilegio † necessitatis; quæ non habet legem; 97.
& ex illicito facit licitum, *cap. si quis propter, de furt. cap. quod non est licitum, de reg. iur.* cum aliis pluribus adductis inter ceteros ab Hoied. *d. tract. de incompat. benef. 2. part. cap. 9. num. 1. vsque ad 8.* & Menochius *tract. de arbitr. iudic. cas. 185.* fere per tot. Fallit sextò, vt beneficia regularia possint conferri ab ordinariis collatoribus † clericis secularibus, qui habitum il- 98.
lius Religionis vbi consistit beneficium suscipere, & professionem emittere se adstrinxerint. ita Gonzal. *d. glos. 8. num. 77. cum seq.* id comprobans ex decreto Concil. Trid. *sess. 14. cap. 10. de reformat.* & quadam eius decreti declaratione, quæ à sacra Congregatione Cardinalium eiusdem Concil. interpretum emanauit; & colligens ex aliis iuribus, in quibus habetur, quòd ad beneficia regularia administrationem habẽtia requiritur actualis professio in ea Religione: & inde concludens *n. 86.* quòd in aliis beneficiis regularibus, quæ administratione carent, meritò cessat huiusmodi prohibitio, ne dentur non professis, & poterunt conferri etiam secularibus clericis habitum suscepturis, & professionem emissuris. Fallit denique prædicta posterior pars regulæ, vt † possint regularia beneficia sæcularibus clericis in- 99.
commen

commendam dari saltem à Sede Apostolica, vt ex
*regul.*42. nunc 43.*Cancell.* immo & ab eadem iis da-
ri in titulum, vt constat ex laudatis à Ioanne Selu. *in*
*tract.de benef.*3.*part.quæst.*11.*num.*122. Alph.Hoied.
*d.tract. de incompatibil. benef. part.*1. *cap.*24.*num.*93.
Menoch. *de arbitr.iudic.cas.*101. *num.*86. & Gonzal.
*d.commem.reg.*8.*Cancell.glos.*7.*num.*5.

Posset autem hoc loco pro cõplemento præsentis
concl.tractari de derogatione, quæ per consuetudi-
nem, vel præscriptionem fit qualitati sæcularitatis,
aut regularitatis beneficio adiectæ. sed quoniam
aptior locus erit *in quæst.seq.* vbi de ea qualitatum be-
neficij derogatione, quæ à priuatis fit, agemus, &
*cap.seq. quæst.*4.*&* 5. vbi de mutatione status bene-
ficij latius disserendum erit, ad ea loca candidum le-
ctorem nunc remisisse sufficiet: quod idem admo-
nitum esse volumus quoad reliquas qualitates, de
quib.in seqq.concl.

100. QVARTA CONCLVSIO. Derogari potest †.
qualitati non modò manualitatis, seu amouibilita-
tis, sed & perpetuitatis beneficij in eius fundatione
appositæ. Prior pars conclusionis patet tum ex *reg.*
38.nunc 39.*Cancell.* vbi ordinari solet, quòd, si ali-
qui Religiosi petunt aliquod beneficium ad nu-
tum amouibile cum clausula, quòd exinde pro so-
lo nutu Abbatis, vel superioris amoueri non pos-
sint, litteræ quoad ipsam clausulam non expediãtur,
nisi Sanctissimus ponat in signatura, quòd non possit
amoueri; vel ad partem clausulam ipsam concedat;
tum ex aliis adductis à Gomes. *ad regul.Canc.de trien.*
*poss.quæst.*32.Gonz.*reg.*8.*glos.*5.§.6.*n.*10.24.25.27.30.
ac 34.*cum trib.seqq.* vbi etiam id declarat post alios.

101. Posterior † pars conclus. probatur; tum quòd ita
post Mil. *in Report. verbo, religiosus non potest consen-*
tire, in fin. tradit Gonzal. *d.* §.8. *num.*38. ex *cap.cùm*
de beneficio, ibique Doct.*de preben.in* 6. & post alios
Paris. *de resignat. benef. lib.*11. *quæst.* 3. *num.*93. tum
quòd, quicquid sit de beneficiis parochialibus per-
petuis, an possint fieri temporalia, seu amouibilia,
per ea quæ adducit Gonzal. *d.* §.6. *num.* 60. *&* 61.
certè simplex perpetuum de iurepatronatus potest
ab Episcopo, aut saltem Legato de consensu patro-
ni effici manuale, & amouibile ad nutum ipsius pa-
troni; vt post Nauarr. *conf.* 9. *num.* 1. & per tot. *sub*
tit.de offic.ordin. iuxta Rom. impress. docet idẽ Gon-
zal. *d.* §.6. *num.*62. licèt Nauar. *in eo conf. quod inci-*
pit, an Episcopus, & iuxta impress. Venet. ac Lugdun.
est etiam 9. & secundùm Brixien. est 6. *sub eod.tit.*
*num.*1.2.*ac* 4.*&* 6.*in fin.* vbi de hoc agit, apertè velit,
illam fore non mutationẽ beneficij perpetui in ma-
nuale beneficium, sed extinctionem beneficij cum
erectione seruitij tẽporarij Capellæ manualis, quam
potuisset patronus ordinare ab initio etiã sine con-
sensu Episcopi. facit quoque Rebuff. *in praxi benef.*
tit. requisita ad benef. collat. num. 14. vbi post alios in
specie docet, posse Papam ad tempus conferre be-
102. neficium. *& num.* 16. vbi de † commenda, quæ fit
ab Ordinario ad sex menses de Ecclesia parochiali,
cap.nemo deinceps, de elect. in 6. vnde alia beneficia,
subdit Rebuff. poterit ad tempus vel in perpetuum
commendare, *cap. si constiteris, de accusat.* Gemin.
& Franc. *d.cap.nemo*, quod etiam sentit *ibidem* Ioan.
Monach.& Archid.necnon glos. *verbo, parochialem,*
& verbo, vnam, per text. *in cap. qui plures*, 21. *quæst.*
1. cui adde text. *in cap.dudum, il* 2.§ *licèt autem, vers.*
suggessit enim, de elect. & *ibi* glos.recepta *in verbo, in-*
titulatam, ad fin. subiicit quoque Rebuff. hodie nul-
lum extra Papam solere beneficium commendare,
quia ignari Episcopi iuris beneficio non sunt vsi De
103. quibus tamen † commendis, seu beneficiis com-
mendatis, præter *reg.*42. *Cancell. Apost.* & Concil.
Trid.*sess.*7.*cap.* 2.*&* 4.*ac sess.*24. *cap.* 17. *de refor. &*
sess. 25.*cap.*21.*de reg.* ac scribentes in prædictis iuri-
bus, videri possunt quæ latè inter recentiores scri-
bunt Flam. Paris. *tract.de resign. benef. lib.*2.*q.*17. &
Gonzal. *ad d.reg.* 8. *Cancell.glos.*5.§.8. & Garz. *tract.*
*de benef. part.*4.*cap.*4. per tot. *num.* autem 18. idem
Rebuff. alium casum refert, † in quo beneficium 104.
perpetuum apud aliquem remanet ad tempus, &
amouibiliter; nimirum vbi sententia ad alicuius
vtilitatem fuerit lata, & executioni demandata, is
enim habebit beneficium, donec contraria senten-
tia lata fuerit.arg. *c.cùm Ecclesia, de caus.poss. propriet.*

QVINTA CONCLVSIO. Derogari aliquãdo
potest † qualitati curæ animarum, & obligationis 105.
residendi quæ beneficio sit in fundatione apposita.
Prior pars conclusionis probatur. nam, licèt eo ipso,
quòd beneficium aliquod tanquã curatum funda-
tum sit, eam animarum curam per seipsum debeat
exercere, & in ea personaliter residere; Conc.Trid.
*sess.*6. *cap.*1.*& sess.*7. *cap.*3. *& sess.*23. *cap.*1.*de refor.cap.*
presbyteri, 24.*dist.cap.quia nonnulli, de cler.non residen.*
cap.extirpandæ, §.*qui verò, de præb. & cap.licèt canon,*
de elect.in 6. cum simil. latè Gonzal. *d.reg.*8.*glos.*6.*n.*
36.Hoied. *d.*1.*part.cap.*17.*num.*21.Ioan.Azor *Instit.*
*moral.part.*2.*lib.*7.*cap.*3.*&* 4.Garz.*tract.de benef.part.*
3.*c.*2.*n.*16.cum aliquot seqq. & plerumque expressè
in fundatione beneficij curati ea conditio, & quali-
tas apponitur, vt beneficiatus per seipsum exerceat
curam animarum. Tamen, vbi cura prædicta acces-
soriè vnitur præbẽdæ, vel dignitati, derogatum cen-
setur, ne tali curæ teneatur beneficiatus per seipsum
deseruire, sed possit in ea parochiali Ecclesia habe-
re Vicarium perpetuum; vt constat ex *d.*§.*qui verò;*
& cap.super eo, vbi glos.& Doct.*de præbend.in* 6. latè
Gonzal.*d.glos.*6.*num.*97. *cum duob.seqq.* vbi etiam in
id refert declarationem sacræ Congregationis in-
terpretum Conc.Trid. & latiùs Garz. *tract. de benef.*
*part.*5.*cap.*3.*num.*122.*cum trib.seqq.& part.*11.*cap.*5.
*num.*192. Pariter cum sublimibus, ac litteratis per-
sonis potest per Sedem Apostolicam dispensari, vt
plura beneficia curata retineant, atque adeò in eo-
rum altero poterunt, ac debebunt per alium deser-
uire; vt patet ex *cap.de multa, de præben.* & ad tempus
potest Ordinarius dispensare à personali residentia,
d.c.licèt canon, in fin.& ad septennium causa studij, cap.
cùm ex eo, de elect. in 6. Denique ratione tenuitatis
potest dispensari, vt quis plura beneficia curata ob-
tineat; vt satis tuetur post alios Hoied.*d.tract.de in-*
*compat.benef.*2.*part.cap.*5.*num.*4.*vsque ad* 12.maximè
ex *cap.vnio*, 10.*quæst.*3.*& cap.eam te, de ætat. & qualit.*
immo simpliciter posse per aliquem superiorem, ni-
mirum per Sedem Apostolicam, seu Rom.Pontifi-
cem dispensari, circa plura curata, constat ex *cap. or-*
dinarij, de off.ordin.in 6.Conc.Trid.*sess.*7.*cap.*5. *de ref.*
docétque Hoied. *d.* 2.*part. cap.* 12. *num.*2. 12.16. *&*
25.*cum duob. seqq.* ac rursum *num.*84. sicut etiam ex
simplici beneficio † fieri potest curatum saltem ad 106.
tempus, atque adeò derogari qualitati simplicitatis
beneficij; vt inter alios sentit Hoied.*d.tract de benef.*
*incompatib.*1.*part.cap.*13. *num.*57.per tot. *& num.*58.
initio. Posterior † pars conclusionis probatur, tum ex 107.
eo, quod post Abb. Felin. & alios *in cap. cùm accessis-*
sent, de constit. generatim tradit Lambert. *tract. de iu-*
*repatr. d.lib.*2.*part* 1. *quæst.*7. *princ.art.*22. *num.* 4 *&*
*art.*30. passim, posse Episcopum saltem de consensu
patroni in casu necessitatis alterare pro vna vice na-
turã beneficij; de qua re nos *quæst.seq. concl.*14.tum
ex eo, quod de pluribus beneficiis tenuibus residen-
tiam requirentibus, vt possint vni conferri, docet
Hoied.*d.c.*5.*n.*14.ex eo potissimùm, quòd cùm idem
statuatur in beneficiis curatis, vt mox dictum est,

eidem

eadem autem vtriusque sit ratio, eadem quoque hac in re debet esse dispositio, & idem ius, *l. si postulauerit, §. ratio, ff. de adult. l. illud, ff. ad leg. Aquil.* cum suis concord. ac beneficia curata, & ea quæ residentiam requirunt, æquiparantur, vt inter alios docet Quintell. Mandos. *in addit. ad I. ap. alleg.* 116. *lit. E.* immo absolutè, quòd dispensari possit in pluribus beneficiis sequirentibus personalem residentiam, probat idem Hoied. *d. 2. part. cap.* 12. *num.* 2. *&* 14. quod & antea dixerat 1. *part. cap.* 17. *num.* 28. *in fin. & num.* 37.
108. in quo *cap.* 17. *num.* 1. 2. 3. 21. 23. *&* 24. fusè tradit, † quænam beneficia requirant personalem residentiam. *d.* autem *num.* 24. iuncto *num.* 16. latè disputat, an omnia beneficia etiam simplicia de iure requirãt residentiam; & quid in hac re possit consuetudo: de qua etiam consuetudine, quid possit in tollẽda quoad Canonicatus, portionẽue obligatione residendi, fusè differit *eod. cap.* 17. *num.* 4. *vsque ad* 20. de curatis autem beneficiis *num.* 22. quoad Compassibilitatem verò duarum dignitatum *eod.* 1. *part. cap.* 7. *num.* 10. *&* 11. quoad duo officia, *cap.* 8. *num.* 6. *cum trib. seqq.* de dignitate cum officio, aut personatu, ac de officio cum personatu, *cap.* 10. *num.* 2. *cum trib. seqq.* atque de his atque aliis compatibilitatibus quid ad eas inducendas possit consuetudo, latiùs agit 2. *part. cap.* 11. ferè per tot. ac nos, præter id, quod attigimus suprà *quæst.* 2. in quinta diuisione beneficiorum, seu qualitatum ipsorum ex parte causæ materialis, adhuc fortasse etiam de iis omnibus, quatenus ad rẽ nostram facere possunt, plura dicemus *cap. seq. quæst.* 5. *concl.* 5.
109. Hic autem illud admonuisse sit satis, quòd, † si in certa ciuitate ceteri obtinentes Capellanias, quæ ex fundatione præter Missarum celebrationem requirunt personalem residentiam in Choro, ex consuetudine per alium deseruiunt, poterunt & alij similes Capellani per alium deseruire, neque ad personalem residentiam tenebuntur; vt in terminis respondit Nauarr. *cons.* 6. iuxta Lugdunens. 7. autem iuxta Brixien. impress. *sub tit. de cler. non resid.* quod cons. incipit, *N. habet Capellaniam*; potissimùm, tum quòd, cum alij Capellani similes excusentur ratione consuetudinis, quia secundùm conclusionem latè disputatam per Abb. *in cap. extirpanda, §. qui verò, de præb.* & citatos à Felin. *in cap. cùm omnes, de constit.* ac receptam communiter, valet consuetudo, vt habens beneficium simplex, non teneatur seruire personaliter illi; immo etiam quòd non seruiatur per alium, saltem vbi sufficiens copia ministrorum habetur: ea consuetudo extendi potest ad alios similes Capellanos, arg. *cap. dudum, il* 2. *de elect. & cap. constitutus, de appell.* cum ex traditis à Felin. *in cap. cum accessissent, num.* 18. *& seqq.* dum concludit, Episcopum posse de consensu patroni ex causa dispensare pro vna, vel altera vice super qualitate ad tenẽdum beneficium requisita; qua de re nos latius agemus infra hoc ipso cap. *quæst.* 5. *concl.* 14. ab initio ferè vsque ad med. illius conclus. Iam verò sumpta ex hac Nauar. doctrina occasione, transeuntes ad alias huius quæst. cõcl. videamus in statim seq. prout etiam alioqui propositum nobis erat, an, & quando beneficium sacerdotale, aut alium ordinem ex fundatoris potissimum voluntate annexum habens conferri possit clerico eum ordinem non habenti actu, vel habitu; seu an, & quando huiusmodi qualitati ordinis suscepti, vel suscipiendi in fundatione beneficij appositæ valeat derogari.

Sexta igitur conclusio sit. Derogari
110. aliquando potest † qualitati sacerdotij, aut alterius ordinis ex fundatione alicui beneficio annexi.

Pro faciliori autem huius cõclusionis intelligentia, & resolutione, suppono primò, quædam beneficia de iure certam ætatem requirunt. Etenim; quicquid sit de summo Pontificatu: de quo probabilius est, † in eo certam de iure non requiri ætatem, sed 111
sufficere non quidem septẽnium, vt probare nititur Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef.* 1. *part. cap.* 24. *num.* 26. sed ætatem 14. annorum, vt de omnibus beneficiis decreuit Trid. Conc. *sess.* 23. *cap.* 6. *de refor.* licèt probabile sit, requiri ætatem 30. annorũ completorum, quæ requiritur in Episcopo, vt mox dicemus; per ea quæ adducit idem Hoied. *ibid. num.* 24. quicquid etiam sit de Cardinalatu: in quo pariter probabilius est, † citra Rom. Pontificis dispensatio- 112.
nem, ex iure nouissimo Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de refor.* requiri ætatem 30. annorum completorum, prout Hoied. *vbi suprà num.* 27. optimè deducit ex eo *cap. Concil.* iuncta *sess.* 7. *cap.* 1. *de reformat. & cap. cùm in cunctis, in princ. de elect.* cùm alioqui sufficeret habere ætatem requisitam ad ordinẽm Cardinalatui annexum, vt *ibid.* monet Hoied. cui consonare videtur *constit.* 59. Sixti V. in penult. Bullario, quæ incipit, *postquam verus,* dum statuit, quòd Cardinales non sint minores 22. annis, si debent esse Diaconi. quicquid, inquam, de his sit, certè Episcopatus † de 113
iure requirit ætatem annorum 30. completorum, vt constat ex *d. cap. cùm in cunctis, in princ. de elect.* Concil. Lateran. sub Leon. X. *sess.* 9. *de refor. cur. in princ.* & Concil. Trid. *sess.* 7. *cap.* 1. *sess.* 22. *cap.* 2. *& sess.* 24. *cap.* 1. *prope med. de refor.* Dignitates verò, & alia beneficia secularia, quæ curam animarum habent annexam recepturi † attigisse debent ætatem 25. anno- 114.
rum, vt patet ex Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *initio, de reformat.* vbi Conc. inhæret *d. cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* quod idem *ibid.* statuitur de ipsis parochialibus Ecclesiis: de quibus idem decernitur *in cap. licèt canon, eod. tit. in* 6. id quod locum etiam obtinet in Vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialium, *Clem. vn. de off. Vicar.* quoad dignitates autẽ, seu Prioratus regulares specialiter statuitur *in Clem.* 1. *§. ceterùm, de stat. monach.* vt Prioratus Conuentualea alicui, nisi 25. annum attigerit, alij verò curam animarum habentes, etsi cura ipsa per sæculares habeat presbyteros exerceri, cuiquam, nisi 20. annum peregerit, conferri nequeant, aut committi. Ad ceteras autem dignitates, vel personatus, (sæculares nimirum,) quibus animarum cura nulla subest, † cleri- 115.
ci alioquin idonei, & viginti duobus annis non minores adsciscì debent; vt his ipsis verbis decernitur à Trident. Conc. *d. sess.* 24. *cap.* 12. paulò post initium: per quod corrigitur id, quod permitti videbatur *in cap. indecorum, de ætat. & qualit.* vt huiusmodi personatus conferrentur ei, qui 14. annum compleret, & apertè de talibus personatibus, ac dignitatibus conceditur *in cap. vnico, eod. tit. lib.* 6. quod etiam inter alios adnotauit, ac fusiùs tradidit Nic. Garz. *tract. de benef. part.* 7. *cap.* 4. *num.* 54. 55. *&* 56. *num.* autem 58. *vsque ad* 65. latè disputat, an hoc decretum Concilij extendatur quoque ad dignitates sine cura in Ecclesiis collegiatis, ac denique *num.* 67. *vsque ad* 70. pluribus ostendit, 22. annos, de quibus in eodem Conc. Trident. decreto mentio fit, debere esse completos, nec sufficere, quòd cœpti sint. De illis verò, qui † 116.
obtinent dignitatem, canonicatum, aut portionem in Cathedrali præsertim Ecclesia, quibus annexus sit aliquis ordo, dicendum puto cum Læl. Zecch. *tract. de benef. & pension. cap.* 3. *vers. pari ratione,* ac Leon. Lessio, & Azor. relatis à Garz. sup. *num.* 22. *&* 27. quicquid ipse voluerit *n.* 21. *vsque ad* 30. sufficere, quòd in ea ætate sint, vt possint infra annũ suscipere ordinem requisitũ, vt satis mihi probat Conc. Trid. *d. sess.* 24. *cap.* 12. paulò ante medium. ibi; neminem etiam deinceps ad dignitatem, Canonicatum,

aut

aut portionem recipiăt, nisi qui eo ordine sacro, aut sit initiatus, quem illa Dignitas, præbēda, aut portio requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac sancta Synodo statutū initiari valeat. tempus autem hoc à iure, & d. Trid. Conc. statutum ad suscipiendos ordines ab iis, qui ratione beneficij ad id te-
117. nentur, † est annus; vt quoad beneficia curata sub pœna priuationis ipso iure beneficij obtenti constat ex *cap. licet canon, §. 1. cap. statutum, cap. cum ex eo, in princ. & cap. commissa, item in princ. & §. 1 ac 2. de elect. in 6.* quoad reliqua beneficia secularia, quibus certus ordo est annexus, obtinentes sub pœna amissionis ipso iure vocis in Capitulo, ac subtractionis dimidiæ distributionum quotidianarum, & aliis pœnis à iure statutis contra tales promoueri ad ordines annexos recusantes; (de quibus aliis pœnis glos. *ibi, verbo, statutis, & d. cap. licet canon, verbo, priuatus,*) apertè liquet tum ea *Clem. 2. §. 1. de ætat. & qualit. & ordin. præfic.* tum ex Conc. Trid. *sess. 22. cap. 4. de refor.* quod tamen in vtrisque beneficiis accipiendum est cessante iusto impedimento, vt patet de curatis ex *d. cap. cum ex eo, §. fin. & c. commissa, §. 1. & 2. de elect. in 6.* de aliis beneficiis ex *d. Clem. 2. §. 1. de ætat. & qualit.* ac Trid. Concil. *d. cap. 4.* quod decretum, ibi, qui iam ætatem, &c. quatenus huic sententiæ, ac *d. c. 12. vers. neminem etiā*, aduersari videtur, exponendū est, prout loquitur, quando non solùm ordo, sed etiā eius vsus ita est annexus beneficio, vt à prouiso ipso sit exercendus: d. autem vers. *neminem*, intelligendus est, prout loquitur, cùm simpliciter, atque adeò solus ordo est annexus, ad honestandum nimirum ipsum beneficium. valde tamen difficile esset à priori sententia Garz. & aliorum, quæ communior est, & satis firmis nititur fundamentis, in praxi, licèt alicubi contraria seruetur, recedere. Rursus quoad curata respectu pœnę priuationis ipso iure beneficij ea non habet locum in Ecclesiis collegiatis etiam parochialibus, vt *in d. cap. statutum, de elect. in 6.* expres-
118. sè cauetur. Similiter ea curata beneficia obtinens † non tenetur intra annū promoueri, nisi ad subdiaconatum, si à suo Episcopo dispensatus fuerit causa studij literarum: lapso autem septennio sic dispensati debent intra annum ad Diaconatum, & Presbyteratum se facere promoueri: alioqui extunc dictam pœnam, nisi iusta de causa id omiserint, incurrent ipso iure: vt decernitur *in d. cap. cùm ex eo, in princ. & §. fin. de elect. in 6.* ex iis autē verbis text. mox relatis; (nisi iusta de causa id omiserint;) satis colligitur,
119. non modò iustum impedimentū, sed etiam † quamuis aliam iustam, & rationabilem causam excusare eum, qui beneficium curatum, seu parochialem Ecclesiam obtinuit, ab incursu pœnæ priuationis ipso iure obtento beneficio, nisi intra annum ad sacerdotium fuerit promotus: quod etiam apertè suadet text. *d. cap. commissa, §. 2. eod. tit. & lib.* ibi; porrò, si infra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate iam priuatus existis, nullatenus ea vice poteris iteratò conferri: alloquitur autem ibi Romanus Pontifex quendam, cui commissa fuerat parochialis Ecclesia, vt ex eius cap. princ. patet; vbi etiam loquitur de statuto generalis Conc. Lugd. *d. cap. licèt canon*, vt exponit ibi glos. recepta *in verbo, Concilij Lugdunensis.* In aliis verò beneficiis, præter dignitates, & canonicatus, aut portiones Cathedraliū, aut collegiatarū Ecclesiarum habentibus ordinem sacrum annexum, licèt non actu, ex fundatione, con-
120. suetudine, statuto, vel priuilegio, † exigitur ætas requisita ad ordinem annexum: vt inadere videtur text. *in cap. si eui, de præben. in 6.* cum aliis, quibus id adstruit Garz. *d. cap. 4. num. 49. cum seqq.* quæ opinio valde probabilis est. licèt probabilis etiam sit, sufficere in prouiso eam ætatem, vt promoueri possit intra annum, saltē quoad huiusmodi beneficium Diaconale, vel subdiaconale, iuxta doctrinam Ioan. Andr. *d. cap. si eui*, quem sequitur Rom. *cons. 325. n. 1.* & Dec. *d. cap. cum in cunctis, §. inferiora, num. 21.* & quoad sacerdotale, ex traditis infrà *vers. tertium casum.* Ex his igitur constat, quam ætatem de iure requirāt beneficia extra Ecclesias Cathedrales vel collegiatas habentia, vel non habētia curam animarum: & quam etiam ætatem requirant dignitates, & canonicatus, ac portiones in Ecclesiis Cathedralibus, vel collegiatis, quibus certus ordo est annexus. In reliquis autem beneficiis † sufficiet ætas annorū 14. 121.
inceptorum, iuxta *cap. indecorum, de ætat. & qualit. c. super inordinata, de præben.* eiusdémque Concil. Trid. dispositionē *sess. 23. c. 6. de ref.* vbi decernitur, vt nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus ante 14. annum beneficium possit obtinere; ex quo eamdem ætatem in his beneficiis requiri docet Garz. *n. 36. vsque ad* 40. Gonz. *ad reg. 8. Canc. glos. 1. in princ. num. 92. & 94.* cum aliquot seqq. cui secundùm aliquos concordat text. *in cap. indecorum, de ætat. & qualit.* licèt probabilius sit, quòd de iure ante Conc. Trid. sufficeret ætas maior septennio, vt satis probat *cap. ex eo, de elect. in 6.* cum aliis adductis à Gonzal. suprà, & Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. 1. part. cap. 24. num. 12.* Suppono secundò id quod ex prædictis etiam pro aliqua parte licet colligere, beneficia † de iure certum ordinem 122.
habere annexum. Nam Decanatus annexum de iure habet sacerdotium, vt *in d. cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. & cap. 1. de ætat. & qualit.* vbi idem dicitur de Archipresbyteratu. De omnibus autē beneficiis quæ habent curam animarum, excepto Archidiaconatu, idipsum statuitur *in d. §. inferiora*: vbi etiam hoc idem habetur quoad ipsas parochiales Ecclesias; de quibus id quoque constat ex *d. cap. licèt canon, §. 1. cap. nemo, cap. statutum, cap. cum ex eo, in princ. & §. fin.* necnon *cap. commissa, in princ. de elect. in 6. cap. 2. de instit. eod. lib.* cum simil. quod etiam locum habet in Vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialiū, vt *in Clem. vnica, de off. Vicar.* Archidiaconatus ipse annexum habet ordinem Diaconatus, vt *in d. cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. & d. cap. 1. de ætat. & qualit.* In omnibus verò Ecclesiis Cathedralibus Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 12. circa med.* statuit, vt omnes Canonicatus, ac portiones habeant annexum ordinem Presbyterij, Diaconatus, vel subdiaconatus: Episcopus autem cum consilio Capituli designet, ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex sacris annexus esse debeat; ita tamen, vt dimidia saltem pars Presbyteri sint, ceteri verò Diaconi, aut subdiaconi. quod Cōc. decretum; ita afficit, & adstringit Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum, vt vbi non sit facta huiusmodi distributio sacrorum ordinum ante, vel post Concilium, censeatur eo ipso annexus sacer ordo in genere; ita, vt Canonicatum in iis Ecclesiis obtinere nequeat, nisi qui ætatem habeat aptam ad subdiaconatum, vt latè tradit Garz. *d. part. 7. cap. 4. num. 28. 29. & 30.* suscipiendum tamen intra annum, vt Concilium dixerat paulo antè *eod. cap. 12. vers. neminem etiam*, iuncta *d. sess. 22. cap. 4.* Ad reliqua verò beneficia obtinenda † de iure sufficiet, ac requiretur prima tōsura. 123.
quòd sufficiat satis colligitur, tum ea verbis decreti Conc. Trid *d. sess. 23. c. 6.* paulo antè citatis, dum enim ibi cauetur, quòd nullus prima tonsura initiatus ante 14. annum beneficium obtinere possit, apertè supponit, eum, qui sola prima tonsura sit initiatus, posse beneficia obtinere: tum ex *c. 2. de instit.* ex quo id adnotauit

notauit ibi Abb.notab.vlt.Boër.decis.171.ac post hos
Hoied. d.tract. de incompat. benef.1.part.c.24.n.13. ac
post alios n.71.cum seq. atque ex his Lambert. tract.
de iurepatr.lib.2.part.1.quæst.7.art.2. ferè per tot. id-
ipsum etiam docet Gonz. d.glos.5.in princ. n.90.92.
& 94.cum duob.seqq.& Garz. d.part.7.c.4.num.39. ex
quo text. d.c.2.de inst.cap.cum adeò,de rescr. & cap.ex
litteris,de transact.cóstat etiam, requiri primam ton-
124. suram; cùm laicus † nullum beneficiū Ecclesiasti-
cū possit obtinere; vt pluribus relatis docet Hoied.
d.cap.24.n.71.& seq. Garz.d.tract.de benef.part.1.c.2.
n.28. & part.7.cap.1.n.7.cum aliquot seqq.id decla-
rans: quod & vtrumque pluribus facit Gonz. ad d.
reg.8. Cancell.glos.2.ex num.60 & d.glos.5.in princ.n.
9 atque ante eos Flam.Paris. tract.de resign.benef. lib.
4.q.2.ferè per tot.& ab his citati,maximè Lambert.
d. quæst. 7. art.2.n.15. cum seq.& latiùs art.7.ferè per
125. tot.art.autem 3. docet, † neque clericum coniuga-
tum posse beneficia obtinere, nisi ex dispensatione,
modò incedat in habitu,& tonsura; quod etiā pro-
bat Hoied.d.c.24.n.76. Paris. num.27.cum duob.seqq.
Gonzal.d.glos.2.n.68.& 69.Sanch.de matr.lib.7.disp.
42.à num.14. Porrò, exceptis beneficiis,quæ solam
126. primam tōsuram exigunt,non est necesse, † vt pro-
mouendus ad beneficium certum ordinem de iure
habens annexum ad eum ordinem tunc sit promo-
tus. Nam assumēdus ad Ecclesias Cathedrales, hoc
est,ad Episcopatum,sufficit quòd in sacro ordine sex
mensium spatio sit constitutus, vt patet ex Trident.
Conc.sess.22.cap.2. de refor. sacer autem ordo est et-
iam subdiaconatus,vt constat ex cap.à multis,de ætat.
& qualit.& ord.præfic. vbi expressè cauetur, subdia-
conum in Episcopum eligi posse. ad parochialem
verò Ecclesiā & alia beneficia sacerdotalia aptitu-
dine,seu in habitu,assumi potest,is qui in minoribus
tantùm ordinibus est constitutus, cap.præterea, eod.
tit.cap.cùm dilectus,de iurepatr. necnon cap.si pro cle-
ricis,de præben.lib.6.& cap.2.de instit.eod.lib.immo &
qui solam primam tonsuram, latè Garz.d.c.4.num.
44.& seq.vbi idem docet de aliis beneficiis sacerdo-
talibus in habitu. sufficitque, quòd intra annum ad
sacerdotium promoueatur, d.cap.licèt canon,§.1.cap.
statutum,cap.cùm ex eo,in princ. & cap.commissa, pari-
ter in princ.de elect.in 6.& cap.2. de institu.eod.lib.quod
idem de Vicariis perpetuis dicendum est, per Clem.
vnic. de offic. Vicar. quinimmo à promotione intra
annum excusabit quoque iustum impedimentum,
aut alia iusta, & rationabilis causa, vel dispensatio
Episcopi ad septennium causa studij litterarum, vt
in præced. suppos. post med. ostendimus: illud nunc
addentes, quod hac in re disponitur in cap. commissa,
in princ.de elect.in 6.pœnam priuationis ipso iure pa-
rochiali Ecclesia, vbi qui eam obtinuit non promo-
127. ueatur intra annum ad sacerdotium, † non incurri,
nisi elapso toto anno, licèt tantum de anno transi-
uerit, vt nequeat intra annum ad sacerdotium pro-
moueri.& §.1. quòd annus hic incipit à tempore il-
lo,quo prouisus Ecclesiæ sibi cómissæ possessionem
pacificam habuit, vel per eum stetit, quominùs ha-
beret eandem. Fallit autem prædicta regula in com-
128. mēda parochialis Ecclesiæ,quæ † non nisi actu con-
stituto in sacerdotio fieri potest; vt constat ex cap.
nemo deinceps,de elect.in 6. & adnotauit ibi glos.rece-
pta in verbo,sacerdotio. similiter prouisi de dignitati-
bus,quæ certum ordinem de iure habent annexum;
prout Archipresbyteratus, & Decanatus sacerdo-
tium,& Archidiaconatus Diaconatū,vbi etiā curam
animarum annexam non habeant,(quales hodie vt
plurimum sunt,maximè in Italia,) iuxta text.d.cap.
cùm in cunct.§.inferiora, de elect.& cap.1.de ætat. &
qualit. necnon prout sunt omnes Canonicatus, &
portiones in Ecclesiis Cathedralibus quorum di-
midia saltem pars annexum habere debet ordinem
Presbyterij, reliqua dimidia Diaconatum, vel sub-
diaconatum, idque iuxta dispositionem Trid.Conc.
sess.24.cap.12.circa med.de ref.cuius verba paul post
initium huius suppos. retulimus: sufficit quòd intra
annum iusto cessante impedimento ad ordinem re-
quisitum promoueantur; vt satis constat ex Clem.2.
§.1.de ætat.& qualit.atque etiam ex Trident. sess.22.
cap.4.& d.sess.24.cap.12.de refor.ante med.Atque hæc
quidem de beneficiis sæcularibus. Quoad regularia
verò, præter id, quod simul cum sæcularibus cauc-
tur à Trident.d.cap.4.necnon d.Clement.2.§.1. nimi-
rum, vt ij,qui in regularibus Ecclesiis obtinuerint
dignitates,personatus,officia, aut alia beneficia Ec-
clesiastica,quibus certi ordines sunt annexi,tenean-
tur sub certis pœnis, quarum inibi mentio fit, iusto
cessante impedimento, infra annum ordines susci-
pere requisitos: illud etiam obseruandum est, quod
hac de re disponitur in Clem. ne in agro, quæ est 1.§.
ceterùm,de stat.monach.& Canon.regul.vbi,cùm statu-
tum fuisset,vt Prioratus conuentuales alicui,nisi 25.
annum attigerit; alij verò curam animarum haben-
tes, etsi cura ipsa per sæculares habeat presbyteros
exerceri,cuiquam,nisi 26. annum peregerit,confer-
ri nequeant,aut committi: statim subditur; qui au-
tem Prioratus istos, vel illos habuerint, † infra an- 129.
num computādum à tempore collationis, seu com-
missionis sibi factæ de eis, & possessionis eorū ade-
ptæ,vel infra 25. ætatis suæ annum, si ante annum
ipsum non conuētuales prioratus eis commissi fue-
rint,aut collati,se faciant ad sacerdotium promòue-
ri: quod si,cessante rationabili causa, non fecerint,
eo ipso,nulla etiam monitione præmissa, prædictis
Prioratibus, sint priuati; qui ipsis iterum ea vice
nullatenus conferantur. Ad cuius §.explicationem,
præter glos.& scriben. ibi, videri possunt Doct. pro-
bati ab Hoied.d.cap.24.num.22.

Suppono tertiò, † aliquando beneficia, licèt de 130.
iure communi certam ætatem non requirant, quæ
maior sit 14.annis, certúmve ordinem, præter pri-
mam tonsuram,annexum non habeāt,iuxta ea,quæ
in duabus præced. supposit. diximus: eam tamen æta-
tem exigunt, eúmque ordinem habere possunt an-
nexum ex priuilegio,consuetudine,statuto Ecclesię,
vel primæua institutione, seu fundatione beneficij.
Et quidem quoad ætatem,quòd possit fundator ma-
iorem ætatem, quàm requisitam à iure, exigere in
beneficio,sentit inter alios Gonzal. d.glos.5. in princ.
num.99.in fin.iuncto num.100.ac trib.seqq.ex eo præ-
cipuè,quòd potest fundator beneficij apponere quas
voluerit conditiones licitas in fundatione beneficij
etiam contra ius,c.cùm dilectus, & ibi omnes, de con-
suet.cum aliis adductis à Lambert.d.tract.de iurepatr.
lib.1.part.1 quæst.9.art.1. num.49. & seq. necnon art.
2.& 3. & à nobis sup. hoc ipso cap. quæst.2.in de-
cima diuisione qualitatum beneficij ex parte causæ
materialis.ex quo verum esse comprobatur,id,quod
ex quadam declaratione sacræ Congregationis ad
Concil. Trident.sess. 23. cap. 6. de reformat. vbi cui-
cumque beneficio statuitur ætas saltem 14. anno-
rum, tradit Gonzal.sup. num.91. quòd † si in funda- 131.
tione sit statutum, quòd minor ista ætate possit be-
neficium obtinere,deberet seruari,quia per dictum
decretum Concilij fundationi beneficij non fuit
derogatum: maximè, cùm, vt suprà non semel post
alios docuimus, de iure sexti Decretal.ad beneficia
simplicia sufficeret ætas septennij: quibus nunc ad-
do Lambertin. d.tract.de iurepatronat. lib.2. part 1.
quæst.7. artic. 2. num.9. & artic. 26. num. . qui am-
uis aliàs nequeat fundator minuere ætatem, quam

natura beneficij tatiooe ordinis annexi requirit, vt post alios tradit Lambertin. *d. quæst. 7. artic. 25. numer.* 2. ad quod faciunt quæ latè adducit idem Lambertin. *d. lib.* 1. *part.* 1. *quæst. 9. artic.* 1. *numer.* 37. *vsque ad* 46. ex allegatis quoque per eum *eod. artic.* 1. *à numer.* 12. *vsque ad* 32. pro sententia asserentium, fundatorem non posse apponere in limine fundationis conditiones contra ius commune: quod intelligendum est, nisi illa conditio sit possibilis, & honesta, ac licita, neque expressè à iure improbata: prout sentit ipse Lambertin. *d. artic.* 1. *num.* 12. *vsque ad* 27. necnon *num.* 38. 39. 64. 65. 68. 70. 80. 96. *&* 102. *vsque ad* 106. aliàs aduersaretur secundæ conclusioni, quam idemmet firmat *d. artic.* 1. *num.* 32. *ad fin.* & latiùs confirmat *numer.* 37. *vsque ad* 46. necnon *artic.* 2. *num.* 14. *&* 16. & nos paulo antè commemorauimus, ac sequitur Ioan. Guttier. *consil.* 1. *&* 2. *num.* 1. posse testatorem in limine fundationis beneficij ei apponere conditiones etiam contra ius commune cum Episcopi consensu. Nisi fortè hæ duæ conclusiones ita concilientur, vt prior procedat vbi non accedat Ordinarij consensus; posterior verò vbi prædictæ conditiones, quæ sunt contra ius commune, cum Ordinarij consensu apponantur. quæ conciliatio colligi potest ex ipso Lambertin. *d. artic.* 1. *num.* 32. *ad fin. & num.* 37. iuncto *num.* 49. necnon *d. art.* 2. *num.* 14. *& art.* 3. *numer.* item 14. *& numer.* 32. *vers. ad secundum principale*
132. *motiuum.* Quoad ordines verò, † pariter posse ex ordinatione fundatoria requiri in beneficio maiorem ordinem, quàm exigat ex sui natura ob iuris dispositionem, apertè docet idem Lambertin. *d. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *art.* 2. *num.* 11. & latiùs *art.* 27. *cum tribus seqq.* passim, & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. *in princ. à numer.* 32. *ad* 105. de priuilegio, consuetudine, ac statuto pariter quoad ordines tradit glos. ab aliis approbata *in cap. si eo tempore, verbo, ætatem, de rescript.* in 6. *& cap. primo, in princ. verbo, tale, de fil. presbyt. eod. lib.* de consuetudine, vel statuto Ecclesiæ, *in cap. si pro clericis, verbo, requirunt, de præben. eod. lib.* de primæua institutione, antiqua consuetudine, vel statuto, *in Clemen.* 2 §. 1. *verbo, annexi, de ætat. & qualit. & ord. præfic.* ac de consuetudine Conc. Trid. *d. sess.* 24. *cap.* 12. *circa med. de reformat.* vbi, postquam decreuerat, vt Episcopus cùm consilio Capituli designet, ac distribuat, prout videret expedire, quibus Canonicatibus, aut portionibus in Ecclesiis Cathedralibus quisque ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat; ita tamen, vt dimidia saltem pars Presbyteri sint, ceteri verò Diaconi, aut subdiaconi: statim subiicit; vbi verò consuetudo laudabilior habet, vt plures, vel omnes sint Presbyteri, omnino obseruetur. ac generatim, de iure speciali posse certum ordinem annexum esse beneficio, cui aliàs de iure communi annexus non sit, satis constat ex *d. cap. si pro clericis, de præben. in* 6. vbi Romanus Pontifex generaliter mentionem facit de ordinibus, quos requirunt beneficia etiam non curata; ac meliùs ex *c. cui de non sacerdotali; & c. ei, cui, eod. tit. & lib.* non vtrobique loquitur Pontifex de præbẽda sacerdotali; quod etiam fit *in cap. dilecto filio, de test. cap. constitutus, de concess. præben. & in cap. significatum, de præben.* habetur de præbenda cum onere quotidie Missam celebrandi. at verò de iure communi etiam
133. Sexti † nulla præbenda erat sacerdotalis, seu habens ordinem sacerdotij annexum; vt in specie inter ceteros post Abb. *d. cap. dilecto filio, not.* 2. *de test.* tradit Guttier. *consil.* 1. *num.* 11. & ex hoc facilè suaderi potest, quòd eo iure Canonicatus etiam Cathedralis Ecclesiæ conferri quoque poterant impuberi, vel certè iuxta omnium sententiam statim ac quis ad pubertatem peruenisset, vt patet ex glos. recepta *d. cap. si eo tempore, verbo, ætatem, de rescript. in* 6. *& cap. ex eo, in princ. verbo, in tua Ecclesia,* vbi optimus text. *de elect. eod. lib.* cum aliis ad id allegat. ab Hoied. *d. cap.* 24. *numer.* 12. atque ita per *d. cap. cui de non sacerdotali, & cap. ei, cui,* dari aliquas præbendas seu Capellanias sacerdotales ex institutione, erectione, priuilegio, aut consuetudine, præter glos. & Doctor. *ibi*, inter alios adnotauit Hoied. *eod. cap.* 24. *num.* 10. & alij, quos retulimus *quæst. præced.* in sexta diuisione derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, ex iis diuisionibus, quæ sumuntur ex parte causæ materialis; præcipuè verò Lambertin. *d. tract. de iure patr. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *artic.* 27. *cum tribus seqq.* & Gonzal. *in comment. reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. *in princ. numer.* 72. & multis seqq. præsertim *numer.* 102. *vsque ad* 105. Ioan. Guttier. *consil.* 1. *numer.* 2. *& consil.* 2. *num. item* 2. Garz. *tract. de benefic. part.* 7. *cap.* 4. *numer.* 40. *vsque ad* 101. Sed & hoc idem quòd de iure speciali annexi esse possint certi ordines beneficiis, satis constat ex *Clemen.* 2. §. 1. *de ætat. & qualit.* vbi pariter supponitur, præbendis annexum esse aliquẽ ordinem; cùm tamen adhuc iure Clementin. præbendis, seu Canonicatibus ordo aliquis, præter primam tonsuram non esset annexus; vt patet ex tota illa compilatione. nam *in d.* §. 1. de hac annexione solùm ex suppositione fit mentio: vnde gl. recepta *ibid. verbo, annexi,* distributiuè, & congruè referendo exponit illum text. de annexione ordinis, primùm de iure communi, quoad dignitates, nimirum illas, quibus de iure communi certus ordo est annexus, iuxta ea, quæ *in præced. suppos.* diximus: dehinc de annexione ordinis ex primæua institutione, consuetudine, vel statuto; nimirum quoad eas dignitates quæ certum ordinem de iure communi annexum non habent; necnon personatus, officia, & præbendas, nisi dicamus, verba illa glos. *de iure communi*, vbi de præbendis quoque intelligat, referenda esse ad ius commune fortè postea edendum. Denique hoc ipsum colligitur ex Trid. Conc. *sess.* 22. *cap.* 4. *sess.* 24. *cap.* 12. *& sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* dum generatim mentionem facit de dignitatibus, personatibus, officiis, præbendis, portionibus, & quibuslibet beneficiis Ecclesiæ Cathedralis, vel collegiatæ, quæ sacrũ ordinem annexũ habent, aut requirunt: cùm tamen, vt patet ex *d. c.* 12 iure Conc. Trid. ex beneficiis inferioribus Cathedralium, vel collegiatarum Ecclesiarum nullum beneficiũ, præter Canonicatus, ac portiones, annexum necessariò habere debeat ordinem sacrum. Hunc tamen ordinem requisitum de iure speciali non semper habere debet obtinens beneficium tempore collationis, electionis, aut præsentationis; vt ex iis quæ in duabus seqq. suppofit. dicemus, clariùs apparebit. an verò de ordine sacro annexo alicui beneficio ex iure speciali † sit facienda 134.
mentio ab impetrante, qui habeat ætatem ad eum requisitam, latiùs tractat Garz. *d. part.* 7. *c.* 1. *num.* 44. *vsque ad* 56. vbi post longam disputationem concludit, in Canonicatibus, vel portionibus solius sacerdotij, ac Diaconatus; in aliis verò omniũ ordinũ annexorum beneficio in eius impetratione saltem ex stylo moderno Datariæ faciendam esse mentionem.

Nos autem nunc 4 suppos. loco videamus, quandònam ordo dicatur, ac sit alicui beneficio annexus; ac potissimùm † quibus modis dicatur benefi- 135.
cium sacerdotale. Contingit verò vt plurimum dubitari de eo casu, in quo testator fundauit ex propriis bonis cũ licentia & cõsensu Ordinarij Capellaniã, ac disposuit, quòd quotiescũque vacaret prouideretur Capellanus, qui celebret, vel dicat tot Mis-

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

136. ſas in qualibet hebdomada, an talis Capellanus †
debeat eſſe ſacerdos, vel ſaltem in tali ætate, vt poſ-
ſit intra annum presbyteratus ordinem ſuſcipe-
re. In qua difficultate non Doctores modò, qui
eam tractarunt, ſed & Rota ipſa Romana varia-
uit. Nam, quòd is debeat eſſe in ætate legitima,
& apta ad ſacerdotium, poſt Ferret. *conſil.* 305. *num*
4. ſentit Didac. à Spin. *in ſpecul. teſtam. gloſ.* 4. *princ.*
numer. 68. atque alij relati à Garz. *d. cap.* 1. *numer.*
78. *vſque ad* 81. vbi in id refert plures Rot. Roman.
deciſiones, præſertim ſub die 14. Nouembris,
1586. in vna Romana Capellaniæ, & priùs in
eadem Romana Capellaniæ 19. Martij 1586. co-
ram Pamphilio poſtea Cardinali; de qua paulo
pòſt: atque à fortiori tenent inferiùs citandi, qui
voluerunt, debere talem Capellanum eſſe ſacer-
dotem. Quòd verò ſufficiat eſſe in ætate apta ad
hoc, vt intra annum ad ſacerdotium promouea-
tur, apertè poſt Ferret. *vbi ſuprà*, docet Spin. *d.*
numer. 68. & tenent prædicti relati à Garz. *loc. cit.*
ac Rot. *in dd. deciſ.* præſertim illa 19. Martij
1586. mox citat. quia, licèt quando annexio ordi-
137. nis requiritur in actu præſentationis; vt, † ſi
expreſsè caueatur, quòd eligatur, ſeu præſente-
tur ſacerdos, vel Capellanus, qui Miſſas cele-
bret; vel adſint alia verba, quæ de neceſſitate re-
ſpiciant ipſum tempus præſentationis, requiratur,
quòd eo tempore ſit actu ſacerdos; quia quali-
tas iuncta verbo intelligitur ſecundùm tempus il-
lius, Abb. *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, ſub*
numer. 10. & Dec. *numer.* 12. *de elect.* Vitalin. *in*
Clem. 2. §. *illi verò*, *numer.* 10. poſt Imol. *col.* 10.
de ætat. & qualit. Pariſ. *conſil.* 50. *numer.* 17. *cum ſeq.*
lib. 4. Nihilominus tamen, quando verba funda-
tionis non reſpiciunt actum præſentationis, ſed
138. potiùs † illius proſecutionem, tunc ſufficit quòd
præſentatus ſit ſacerdos habitu, licèt non actu,
Abb. *d.* §. *inferiora*, *numer.* 10. & *ibi* Dec. *numer.*
11. Imol. & Vitalin. *vbi ſupra*, & aliàs fuit per Do-
minos reſolutum die 20. Nouembris, 1573. coram
bo. me. Cotta in vna Rom. Capellaniæ de Capi-
zucchis. & facit, quia regulare eſt in beneficiis ſa-
cerdotalibus ſufficere ſolam habilitatem ad ſacer-
dotium, *cap.* 2. cum *ibi* not. *de inſtit. in* 6. *cap. ſi*
pro clericis, vbi Franc. Gemin. & alij, *de præben.*
eod. lib. Innocen. *d.* §. *inferiora*, & *ibi* Abb. ac
Dec. Rom. *conſil.* 325. Dec. *conſil.* 172. *in fin.* plures
cumulat, & de communi teſtatur Rolan. à Vall.
conſil. 47. *numer.* 59. *lib.* 1. Vnde cùm in præſen-
ti caſu inſpectis verbis fundationis Capellaniæ non
ſit habitus reſpectus ad ipſum tempus præſenta-
tionis, ſed potiùs ad tempus poſt inſtitutionem,
cùm dicatur, (pro ſuſtentatione vnius clerici,
qui eidem Capellæ deſeruiat in diuinis;) & infe-
riùs, (quod beneficium pro tempore obtinens cer-
tas Miſſas qualibet hebdomada celebrare debeat,
&c.) quæ omnia reſpiciunt proſecutionem ipſius
præſentationis, & tempus poſt inſtitutionem: con-
cludendum eſt, ſufficere quòd præſentatus ſit ſa-
cerdos habitu, licèt non actu, vt in illa Romana
Capellaniæ dictũ fuit. Neque obſtant, (ſubdit Rot.)
in contrarium allegata; quia loquuntur, quando
verba fundationis reſpiciunt ipſam præſentatio-
nem; & ita loquitur Barbat. *conſil.* 33. *in* 2. *dubio*,
numer, 8. *volum.* 2. vbi teſtator dixerat, quòd Ca-
pellania conferatur presbytero: & ita debet in-
telligi, (inquit *ibidem* Rot.) Lambertin. qui Bar-
bat. ſequitur *tract. de iurepatr. lib.* 3. *part.* 1. *quæſt.*
7. *artic.* 27. *cum ſeq.* & Roch. de Curt. *in ſimili*
tract. verbo, honorificum, *quæſt.* 4. *ſub num.* 21. qui
139. exemplificat, † quando dictum fuit expreſsè, quòd
præſentetur ſacerdos, vel Capellanus, qui Miſ-
ſas per ſe celebret; ac Dec. *conſil.* 127 *numer* 5.
vbi in fundatione cauebatur, quòd præſentetur
presbyter: & in iſtis terminis procedit de iſo fa-
cta coram R. P. D. Blanchetto in cauſa Parmen.
iuriſpatronatus, ſub die 8. Iunij, 1572. & al. fa-
cta coram R. P. D. Orano in cauſa Firmana iuriſ.
patronatus die 26. Nouembris, 1582. ſed cer-
tè Lambertin. *d. artic.* 27. *numer.* 8. *& duobus ſe-*
quentib. apertè loquitur in caſu, quo verba funda-
tionis imponentia onus celebrationi non reſpi-
ciunt præſentationem ipſam, ſed potiùs eius proſe-
cutionem; quia ibi non ponit thema, in quo di-
ctum erat, præſentetur presbyter, vt in caſu Bar-
bat. quem ſecutus erat *numer. præced.* a quo ſuum
caſum diſtinguit, qui eſt, cùm fundator voluit,
præſentandum, ſeu Capellanum celebrare tot Miſ-
ſas in hebdomada. pariter Roch. in ſuo themate
non ponit caſum, quòd teſtator voluerit, præſen-
tari presbyterum, aut præſentari Capellanum, qui
per ſe celebret, ſed ſimpliciter, qui celebret tot
Miſſas; & vterque contendit, præſentari debe-
re actu ſacerdotem. Bene poteſt iuxta hanc Ro-
tæ opinionem aliter euitari doctrina Barbat. *lo-*
co cit. vt ſolùm velit, & probare videatur in ca-
ſu propoſito non poſſe præſentari in Capella-
num puerum; atque adeò eum conſtitutum eſſe
debere in ætate apta ad ſacerdotium ſuſcipiendum
ſaltem intra annum. Verùm, quòd in caſu pro-
poſito, nimirum cùm fundator Capellaniæ diſpo-
ſuit cum ordinarij conſenſu, quòd tot Miſſæ in
hebdomada celebrentur per Capellanum, aut per
præſentandum, ſeu quòd præſentetur, aut pro-
uideatur Capellanus, qui tot Miſſas celebret in
hebdomada; quos caſus in idem recidere puto, quic-
quid Rota d. deciſ. 19. Martij in contrarium ſenſiſſe
videatur; cùm in eorum nullo actui, ſeu verbo
præſentationis iungatur qualitas ſacerdotij: quòd,
inquam, in his omnibus caſibus debeat præſen-
tandus, aut eligendus, vel prouidendus per col-
lationem eſſe actu ſacerdos tempore præſentatio-
nis, electionis, aut collationis, præter Lambertin.
& Roch. *vbi ſupra*, & alios relatos à Garz. *d. cap.*
1. *numer.* 76. in quam etiam partem inclinat Bar-
bat. *in loco alleg.* tenet poſt Didac. Perez *lib.* 1.
ordinat. tit. 6. *l.* 1. *verſ. notabile eſt etiam dubium*,
ac latiùs tueri conatur Ioan. Gutier. *conſil.* 1.
numer. 9. 10. *&* 11. necnon *conſil.* 2. *numer.* 15.
vſque ad 20. vbi etiam contendit, hoc procede-
re, licèt teſtator dixerit, quòd præſentetur cleri-
cus, qui celebret, vel per alium celebrari faciat, ex
Barbat. *vbi ſuprà*, & Lambertin. *d. quæſt.* 7. *art.* 28.
ferè per tot. de quo aliquid nos infrà dicemus, nimi-
rum *illat.* 3. *circa med.*

Cæterùm contraria ſententia, quòd talis Capel-
lania † non ſit ſacerdotalis, neque requiratur, quòd 140.
præſentandus tempore præſentationis ſit ſacerdos;
neque in ea ætate, vt infra annũ poſſit ad ſacerdotiũ
promoueri; ac per alium poſſit ſemper celebrare;
ita, vt à ſimplici clerico etiam 14. dumtaxat anno-
rum obtineri, ac retineri valeat: tanquam verior eſt
tenenda. quam quidem quoad eius priorem partem,
nimirum, quòd talis Capellanus non neceſſariò de-
beat tempore præſentationis, ſeu electionis eſſe actu
ſacerdos; tenuit, ac ſatis defendit Rot. in d. Roma-
na Capellaniæ 19. Martij 1586. ex fundamentis
non multo antè à nobis relatis, quæ etiam conſtat ex
c. ſi pro clericis, & c. vt, cui, de præb. in 6. *Clem.* 2. §. *illi ve-*
rò, de ætat. & qualit. necnõ ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 4. *&*
ſeſſ. 24. *c.* 12. *de reformat.* eámque à fortiori tenent, qui
poſteriorem partẽ tuentur, à qua ſtare videtur Lap.
alleg. 25.

allegat. 35.*n.* 2. *& allegat.* 117.*n. item* 2. vbi dicit, quòd tunc satisfit voluntati testatoris, si per alium diuina celebrentur, nec iure expressum reperitur, quòd in hoc casu per se deseruire debeat; & qui per alium facit, per seipsum facere videtur, *cap. qui facit, de reg. iur. in* 6. cum simil. & Lap. sequuntur Cardin. *in cap. de multa, prope fin. vers. quæro, si habens, de præben.* Felin. *in cap. cùm omnes, ante numer.* 33. *vers. & hoc procedit etiam, si ex ordinatione testatoris*; (qui tamen potiùs sentire videtur contrarium, dum vult valere tum consuetudinem, quasi secus sit de iure communi;) & *ibi* Dec. *in* 2. *lectura ante fin. vers. sed quando non esset necessaria, de constit.* & Ioan. Baptista Ferret. *consil.* 112. *D. Carolus, post princ.* quos recenset non dissentiens Quintil. Mandos. *in addit. ad Lap. d. allegat.* 35. *sub litt. C. & D.* quamuis, vt non multo pòst, nimirum *illat.* 3. videbimus, ex eo, quòd Capellanus per alium celebrare potest, non necessariò arguatur, Capellaniam non esse sacerdotalem. omnino verò partem hanc sequitur Hier. Gonzal. *d. comment. ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. *in princ. num.* 74. *vsque ad* 84. quem etiam postmodum in hoc laudatum vidi à laudato viro Stephan. Quarant. *in summ. Bullar. verb. seruitium Capellania, in princ.* vterque autem allegat plures Rotæ Rom. decis. in quibus hanc sententiam amplexa est; ac vnam præsertim in eadem causa Romana Capellaniæ coram eodem Pamphilio, 2. aliàs 23. Ianuarij 1589. & Lucanam Capellaniæ coram Giptio, die 12. Decembris, 1593. vbi Domini de Rota recedentes quoad hoc à prædicta decis. 19. Martij 1586. dixerunt, illam Capellaniam non esse sacerdotalem; ob eam præcipuè rationem, quòd verba illa fundationis, (qui celebret tot Missas,) licèt directa in personam Capellani non respiciunt factum ipsum celebrationis Missarum ab ipso Capellano, sed potiùs sunt posita ad denotandum obligationem, & onus, quod fundator Capellæ imponebat; & sufficit, quòd onus non sit expressè ita impositum Capellano, quin per alium expleri possit: & ideo d. Capellania, quamuis auctoritate Episcopi fundata, est beneficium simplex; in quo † ex generali consuetudine totius orbis

141. non requiritur personalis residentia; vt post Cardin. tradit Imol. *in cap. fin. n.* 9. Abb. *n.* 3. *de cleric. non resid.* cum aliis allegat. ab Hoied. *tract. de benef. incompat.* 1. *part. c.* 17. *n.* 26. Garz. *d. c.* 1. *n.* 86. & Gonzal. *vbi supra, n.* 80. pro qua consuetudine adducit etiam declarationem sacræ Congreg. subdens *n.* 81. *&* 82. fundatorem semper censeri se velle conformare cum dispositione vniuersalis consuetudinis, & iuris communis, ex quo sufficit ætas 14. annorum, & prima tonsura in beneficiis simplicibus, vt ipse probat *n.* 90. *vsque ad* 99. nósque suprà *in* 1. *supposit. ad fin. & supposit.* 2. *circa initium, num.* autem 84. ex nonnullis eisdem sacræ Congr. declarationibus prædictam posteriorē huius secundæ verioris sententię partem confirmat; quibus etiam mota est Rot. Roman. in d. Romana Capellaniæ 23. Ianuarij 1589. & Lucana Capellaniæ, 12. aliàs 17. Decembris 1593. ad recedendum in hoc ab aliàs decisis. Ex quibus, ferè & aliis, præsertim Rot. Rom. decis. & sacræ Congreg. declarationibus hanc eandem sententiam defendit Garz. *d. cap.* 1. *n.* 85. *vsque ad* 96. Pariter non erit Capellania sacer-

142. dotalis, † licèt in fundatione dicatur, quòd instituatur presbyteri, vbi ex obseruantia subsecuta appareat, aliquando admissos fuisse simplices clericos; vt ex quadam Rot. decis. in vna Pampilooen. docet idem Gonzal. *vbi suprà, num.* 85. *cum duob. seqq.* quia, licèt presbyteri propriè ij dicantur, qui habeant ordinem sacerdotalem: tamen hoc nomen potest etiam aliis clericis conuenire, vt colligitur ex *cap. vestra*, iuncto *princ. & medio cum fine, de cohab. cleric. & mulier.* obseruantia verò est optima cuiusque dispositionis interpres, *l. si de interpretatione, & l. minimè, ff. de legib.* Roman. *consil.* 27. *num.* 4. Crauet. *consil.* 101. *num.* 7. Huic decis. penè similis est dicta decisio Lucana Capellaniæ, cuius meminit, licèt eam quoad hoc non approbet, Garz. *d. cap.* 1. *numer.* 71. 72. *&* 97. sicut etiam nomine sacerdotis aliquando quoque venit Diaconus, vt *in cap.* 1. *cum sua glos. verbo, sacerdotem,* 15. *quæst.* 2. Immo & subdiaconus, *cap.* 2. *de cohab. cleric. & mul.* ibi: si quisquam sacerdotum, idest, presbyter, Diaconus, vel subdiaconus. quare idem dicendum putarem, vbi in fundatione dictum sit, quòd institueretur, aut præsentaretur sacerdos, vbi postea obseruatum fuerit, quòd etiam simplices clerici admitterentur. quod idem dicendum putarem, vbi, circumscripta obseruantia subsecuta, quia essemus in prima præsentatione, aut collatione, soleret fundator presbyteri, vel sacerdotis nomine quemlibet simplicem clericum appellare; aut in loco, vbi is disposuit, sic vocari consueuerit communiter: nam in interpretāda testatoris, ac disponentis voluntate ipsius, & communis eius loci loquendi modus attenditur, & proprietati verborum præfertur, vt latè tradit quoad primum Card. Mantic. *de coniectur. vlt. volunt. lib.* 3. *tit.* 9. ferè per tot. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 28. *n.* 7. & 8. vbi etiam docet hunc præferri communi vsui loquendi, quem tamen deficiente vsu patrisfamilias fore attendendū idem tradit *ibid. & lib.* 4. *præsumpt.* 140. *n.* 19. ac fusiùs Mantic. *d. lib.* 3. *tit.* 8. Similiter sacerdotalis non erit Capellania, licèt fundator † in sua fundatione dixerit, quòd Capellanus debeat celebrare diuina officiā 143.
die, noctúque, prout ex quadam prædictæ sacræ Cōgregationis declaratione tradit Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. num.* 88. Garz. *d. cap.* 1. *num.* 93. & Steph. Quarant. *vbi suprà.* Stet igitur ex prædictis firma hæc sententia, quòd, si fundator mandauerit per Capellanum, seu præsentandum, aut Capellaniam obtinentem celebrari tot Missas in hebdomada, mense, vel anno, vlteriùs non progrediendo, non ideo Capellaniam esse sacerdotalem; sed immo eam posse obtineri à clerico, qui neque ætatem habeat, vt citra annum possit ad sacerdotium promoueri; ita, vt per alium perpetuò supplere possit. sic eadem sacra Congregatio in vna Mediolaneñ. declarauit, quendam clericum 19. duntaxat annorum institui posse ad vnam Capellaniam, ad quam testator mandauerat præsentari Capellanum bonæ conditionis, & famæ, ita, vt ipse Capellanus quibusdam hebdomadæ diebus Missas in dicta Capellania celebrare teneretur. Ad ea verò, quæ in contrarium adducunt Barbat. Curt. Lambert. & Guttier. *locis citat.* respondetur, ea vel procedere, vbi testator expressè voluit præsentari, seu eligi, & institui sacerdotem in casibus mox referendis: vel ita fore intelligenda, vt per alium onera illa præstari, ac seruitium obire possit, cùm id à iure communi, vel speciali expressim non prohibetur, per regulam, qui facit per alium, per seipsum facere videtur. Eorum verò auctoritati aliorum auctoritatem opponimus, ac præcipuè Rotæ Romanæ, quæ nunc indistinctè hanc sententiam amplectitur, & memoratæ sacræ Congregationis; hoc est quoad hoc, vt seruire is Capellanus perpetuò per alium possit, Lap. *d. alleg.* 35. *&* 117. sicut & Dec. *in d. cap. cum omnes, in* 2. *lectura, ad fin.* ac post alios Mandos. *in addit. ad Lap. d. alleg.* 35. *litt. C. & D.* ac Perez de Lara *de anniuers. & Capellan. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 8.

Rot.Rom. *in nonnullis decis.* & sacra Cong. *in declara-
tionib.* relatis à Garz. *d. cap. 1. num. 86. cum sex sequentib.*
quoad hoc verò, vt huiusmodi Capellanus non de-
beat necessariò tempore præsentationis, seu institu-
tionis esse sacerdos, opponimus inter alios Doctor.
Didac. Spin. *d. num. 68.* ac post multos Hier. Ceuall.
*in spec. comm. contr. commun. quæst. 693. num. 10. &
seq.* & Garz. *d. cap. 1. num. 78. cum trib. seqq.* vbi etiam
in id refert nonnullas Rotæ Romanæ decisiones, &
aliam *num. 96.* quoad vtrumque Gonzal. *d. glos. 5. in
princ. num. 74.* & multis seqq. Quarant. *sup.* Garz.
d. cap. 1. num. 85. iuncto *num. 92. 93. & 96.* Rotam
Rom. *in primò citat. decisionibus*, ac sacram Congr.
in allegatis declarationibus. ac tandem quoad hoc et-
iam, vt talis Capellanus esse possit clericus qui nec
ætatē habeat vt intra annum ad sacerdotium valeat
promoueri, opponimus Gonzal. *d. num. 74. 82. 95. &
99.* necnon Card. *d. cap. de multa, ad fin.* & Lap. Abb.
d. alleg. 35. post Ioan. Calder. *in cap. super inordina-
ta, de praben.* & declarationem sacræ Congreg. po-
stremo loco memoratam in vna Mediolanen. &
aliam, quam refert Garz. *d. cap. 1. numer. 87.* vbi,
& *numer. 91. 92. 93. & 96.* iuncto *n. 85.* hoc ipsum
apertè post alios tenet.

Iam verò hæc sententia temperari debet in o-
mnibus casibus, in quibus fundator expressè voluit
præsentari ad Capellaniam, aliúdve beneficium iam
constitutum in ordine sacerdotali. quorum *Primus*
144. est, † cùm nominatim dixit, quòd præsentetur, vel
eligatur actualiter sacerdos. quem casum pro limi-
tatione huius sententiæ ponit inter ceteros Qua-
ran. *d. verbo, seruitium Capellaniæ, vers. prædicta sunt
intelligenda.* Spin. *d. glos. 4. princ. num. 67. in initio,*
Perez de Lara *d. cap. 5. num. 20.* & Gonzal. *d. glos.
5. in princ. numer. 105.* subdens *numer. 106.* quòd, si
prouisio facta sit auctoritate Apostolica, adhuc di-
ci potest, quòd sufficit tunc esse in tali ætate, vt infra
annum ad ordinem requisitum possit promoueri,
propter ordinariam clausulam, *non obstantibus,* &c.
ex Rot. *decis. 1. num. 1. & per tot. de praben. in nou.*
& apud Caputaq. *decis. 127. num. 2. & 3. part. 1. Se-*
145. *cundus* casus est, † cùm fundatio dicit, quòd præ-
sententur sacerdotes, vel presbyteri. nam & tunc,
quicquid velit Gonzal. *vbi suprà numer. 104.* Ce-
uall. *supr. numer. 6. 10. ac 13.* & Quaran. *d. vers.
prædicta sunt intelligenda,* & Spin. *d. glos. 4. princ.
num. 66. in fin.* atque alij relati à Garz. *d. cap. 1.
num. 61. cum duobus seqq.* debent illi Capellani
tempore præsentationis esse actu in ordine sacer-
dotali; prout præter Barbat. *d. consil. 33. col. vlt. vol.
2.* Lambertin. *d. quæst. 7. artic. 27. numer. 2. & 7.
artic. 28.* passim, & *artic. 29. numer. 2. & 3.* at-
que alios omnes, qui pro contraria sententia prin-
cipali sup. non longè ab initio huius suppos. *vers.
verùm, quòd in casu proposito,* tenet Rip. *in l. ex fa-
cto, numer. 31. ff. de vulg. & pupill.* & alij citati à
Spin. *d. glos. 4. princ. numer. 64.* ac post alios Doct.
sentit Rot.Rom. in prædicta decis. 19. Martij 1586.
à qua in hoc non recessit eadem Rot. in illa alia
23. Ianuarij 1589. & tenent multi probati à Garz.
d. cap. 1. numer. 58. 59. 60. & 64. vsque ad 73. Por-
rò hic secundus casus, (qui ex ea regula satis con-
firmatur, quòd qualitas adiuncta verbo intelligi-
tur iuxta tempus verbi, *l. in delictis, §. si extra-
neus, ff. de noxal.* cum simil. adductis ab ipso Gon-
zal. *d. reg. 8. Cancell. §. 3. proœm. numer. 72. & §.
3. numer. 61.*) extenditur, vt procedat, licèt illis
verbis fundationis, præsentetur presbyter, addita
sint illa, seu Capellanus, atque etiam illa, qui ce-
lebret tot Missas per se, vel alium: quod dumtaxat
probant ea, quæ adducit Barbat. *d. consil. 33. in 2.
dub.* & Lambertin. *d. art. 28.* quoad primum ille
sub num. 10. & 11. hic *num. 5.* qooad secundum hic
num. 2. 3. & 4. ille *numer. 8. & 9.* adhuc enim, si in
fundatione dictum sit, quòd præsentetur presbyter,
vel sacerdos, debebit præsentandus tempore præ-
sentationis, aut certè institutionis, per quam com-
pletur, & effectum habet præsentatio, esse actu in
ordine sacerdotis constitutus; ex adductis à Perez
de Lara *d. cap. 5. num. 11. cum trib. seqq.* & Garz. *d. cap.
1. num. 59. & 60.* quòd autem Capellanus possit per
alium celebrare, non necessariò arguit, Capellaniam
non esse sacerdotalem etiam actu, vt paulo pòst vi-
debimus. Recipit autem hic secundus casus princi-
palis mox propositus illam declarationem, quam nō
multo antè ex Rot.Rom. in vna Pampilonen. & aliis
decis. retulimus, nisi obseruantia subsecuta sit, vt et-
iam simplices clerici ad eam Capellaniam fuerint
admissi; vel cùm testatoris, aut communis vsus lo-
quendi id suadet. *Tertius* casus est, cùm in fundatio-
ne dispositum fuit, † vt Missæ celebrari, seu diuina 146.
officia exerceri non possint per substitutum, aut
quòd Capellanus celebrare debeat per seipsum, aut
residere, vel personaliter deseruire; aut si dicatur,
quòd Missæ celebrentur per proprium rectorem; aut
quòd Capellania sit sacerdotalis: tunc enim omnino
debebit is Capellanus esse sacerdos, licèt sufficiat
quòd sit in habitu, hoc est, in ea ætate vt possit tunc
fieri sacerdos, prout nonnullis Doctoribus & Rot.
Rom. decisionibus relatis docet Garz. *d. part. 7. cap. 1.
n. 98.* cum aliquot seqq. immo probabile mihi est, † 147.
sufficere, vt talis Capellanus in ea sit ætate, vt saltem
intra annum ad sacerdotium, aliúmve ordinem à
fundatore requisitum possit promoueri; vt tenent
inter cæteros Gemin. Franc. & alij *in cap. si pro cleri-
cis pauperibus, de praben. in 6.* Quaran. *d. vers. prædicta
sunt intelligenda,* Zecch. Less. & Azor, quos sup. hac
ipsa *conclus. 6. suppos. 1. circa med.* retulimus; sentit-
que sacra Congreg. in declaratione infra allegan. ac
post alios Gonzal. *d. glos. 5. in princ. num. 100. vsque
ad 104.* per nonnulla iura; ex quibus solum *cap. ei,
cui, de praben. in 6.* meo iudicio id probat quoad
hoc, vt Capellania fundata, vt sit sacerdotalis, obti-
neri possit ab eo, qui sacerdos actu non sit, sed
in ea dumtaxat ætate, vt ad sacerdotium possit sal-
tem intra annum promoueri. nam text. ab eo citati,
cap. licèt canon, & cap. cùm ex eo, de elect. eod. lib. aper- 8.
tè loquuntur in promouendis ad Ecclesias parochia-
les, quibus de iure communi annexus est ordo sacer-
dotalis. immo vbi ex his argumentum à simili su-
meretur, non probarent eius intentum, cùm in pa-
rochialibus Ecclesiis requirant ætatem, in qua tunc
possent promoueri, quæ etiā tempore Sexti erat 25.
annorum saltem iuxta obseruantiam generalem, vt
satis constat ex *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.
& cap. licèt canon, & cap. cùm ex eo, eod. tit. in 6.*
iuncta *Clemen. fin.* & *ibi* glos. ab aliis recepta, *ver-
bo, obseruantiam.* At verò *in d. cap. ei, cui,* expressim
loquitur Romanus Pontifex de præbēda sacerdotali,
quæ, vt suprà satis ostendimus, ante Concilium Tri-
dentinum de iure communi nulla ex necessitate da-
batur, sed solùm supponebatur de iure speciali insti-
tuta. de qua præbenda sacerdotali Pontifex *d. cap*
apertè vult, eam conferri posse ei, qui in tali æta-
te existat, quòd possit ad sacerdotium saltem intra
annum promoueri; sumpto argumento à contrario
sensu, quod in iure validissimum est, vt latè probat
Euerard. *in loc. à contrario sensu, num. 1.* dum in eo
text. directè decernitur, sacerdotalem præbendam
conferri non posse ei, qui nondum in tali ætate
existat, quòd possit ad sacerdotium promoueri. Sed
quoniam Gemin. & alij *in d. cap. ei, cui,* illum textum
intell-

intelliguntur de tali ætate, vt prouisus tunc recipere
possit sacerdotium, nimirum vt attigerit 25. annum:
saltem inde conuincitur, præsentatum ad Capella-
niam, seu præbendam simpliciter institutam, seu
fundatam, vt sit sacerdotalis, aut, (quod idem po-
to,) vt habeat annexum ordinem sacerdotalem;
vel vt Capellanus siue Capellaniam obtinens
fiat sacerdos, non necessariò debere tempore suæ
præsentationis, aut institutionis ordinem sacerdo-
tij actu habere; sed sufficere esse in ætate apta ad
eum ordinem tunc suscipiendum, licèt deinde ha-
beat annum ad eum recipiendum, iuxta *Clemen. 2.
§. illi verò, de ætat. & qualit.* & Conc. Trident. *sess.
22. cap. 4. de reformat.* quod etiam probari potest ex
cap. si pro clericis, de praeben. in 6. quatenus de pro-
uisis, siue de beneficiis curatis, siue aliis non ha-
bentibus curam annexam, requirentibus tamen
certos ordines communiter *ibidem* statuitur, vt ad
ordines, quos requirunt collata eis beneficia, se fa-
ciant in proximis statutis à iure temporibus pro-
moueri: cùm autem quoad curata certum sit eo iure
Sexti de iis prouisum habere annum integrum ad se
promoueri faciendum ad ordinem requisitum, *d.
cap. licet canon, cap. statutum, cap. cùm ex eo, & cap.
commissa, de elect. in 6.* licèt etiam beneficium cura-
tum sit de iure patronatus laicorum, *cap. 2. de instit.
eod. lib.* idem dicendum erit de aliis beneficiis non
curatis habentibus ordinem etiam ex fundatione
annexum, ne contrarietas in eadem compilatione
Sexti admittatur, eadémque res, ac dispositio di-
uerso iure censeatur, contra vulgatas iuris regulas.
sicque rectè procedet argumentum à simili, immo
& à maiori à curatis beneficiis, in quibus maior
identitas requiritur, quàm in aliis, *cap. cùm in illis,
in princ. de praebend. in 6.* cum suis concordan. sed
immo, quòd in hisce sacerdotalibus beneficiis iux-
ta terminos postremi membri præsentis tertij ca-
sus; (id quod eadem ratione dicendum est de quo-
uis beneficio non curato habente certum alium or-
dinem pariter ex fundatione, aut alio iure speciali
annexum;) quòd, inquam, sufficiat præsentan-
dum, aut aliàs de iis prouidendum esse in ea ætate,
vt intra annum possit ad sacerdotium, aliúmve or-
dinem, vt diximus, talibus beneficiis annexum pro-
moueri; satis mihi videtur probari posse ex Conc.
148. Trid. *d. sess. 22. cap. 4. de reformat.* vbi † postquam
statuerat, eos, qui dignitates, personatus, officia,
præbendas, portiones, ac quælibet alia beneficia
in Cathedrali, vel collegiata sæculari, vel regulari
Ecclesia obtinent, aut in posterum obtinebunt, qui-
bus varia onera sunt annexa, videlicet vt alij Mis-
sas, alij Euangelium, alij Epistolas dicant, seu can-
tent, teneantur iusto impedimento cessante infra
annum ordines suscipere requisitos: postea subdit;
nec aliis in posterum fiat prouisio, nisi iis, qui iam
ætatem habere dignoscantur: quasi dicat, ad susci-
piendos infra annum ordines requisitos. Verùm id
apertissimè constat ex eo, quod postmodum ab eo-
dem Conc. *sess. 24. cap. 12. de reformat. circa medium,*
decernitur, neminem deinceps ad Dignitatem, Ca-
nonicatum, aut portionem recipiendum esse, nisi
qui eo ordine sacro aut sit initiatus, quem illa Di-
gnitas, Præbenda, aut portio requirit, aut in tali
ætate, vt infra tempus à iure & ab hac sancta Sy-
nodo statutum initiari valeat. tempus enim hoc à
iure statutum est annus, vt quoad curata patet ex *d.
cap. licèt canon, cap. statutum, cap. cùm ex eo, & cap.
commissa, de elect. in 6.* quoad alia beneficia non cu-
rata requirentia certum ordinem, constat ex *d. Clem.
2. §. illi verò, de ætat. & qualit.* & Tridentin. Syno-
dus nullibi tempus statuit in hisce beneficiis ad
suscipiendum ordinem requisitum, nisi *d. sess. 22.
cap. 4.* vbi, vt vidimus, statuit annum. Atque hu-
ius sententiæ quoad Capellanias ita fundatas, vt
Capellanus per seipsum Missas celebret, vel, vt
Missæ per proprium rectorem celebrentur præter
Quaran. Zecch. Less. Azor. & alios paulo ante cit.
apertè esse videtur sacra Congreg. interpres Conc.
Triden. in quadam declaratione, quam refert Garz.
*d. tract. de benefic. part. 7. cap. 1. numer. 99. in respons.
ad 2. & 3.* Idipsum autem ex eo confirmatur, quòd
testator, & quilibet fundator † semper censetur 149.
se velle cõformare cum dispositione iuris commu-
nis, *l. 2. C. de hered. instit. l. cum quidam, §. quem-
admodum, C. de verb. sign.* cum aliis adductis à Card.
Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 6.* ferè per
tot. Menoch. *de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 202. num.
1. & 13. vsque ad* 18. atque alibi sæpe *in eo tract.* at-
que in materia, de qua agimus, Didac. à Spin. *d.
glos. 4. princ. numer.* 66. & Gonzal. *d. glos. 5. in princ.
numer.* 81. Quare audiendus nullo modo est Lam-
bertin. *d. quaest. 7. artic. 29. numer. 2. & 3. in initio,*
& Ioann. Guttierez *d. cons. 12. cum seq. & consil. 2.
numer. 19. cum duobus seqq.* vbi indistinctè tenere vi-
dentur, præbendam sacerdotalem, seu habentem
ordinem sacerdotij annexum ex fundatione laico-
rum omnino requirere eum ordinem tempore præ-
sentationis. nam præter alia superiùs adducta hæc
opinio apertè destruitur per text. *in cap. si pro cleri-
cis, & d. cap. ei, cui, de praebon. in 6. Clem. 2. §. 1.
de ætat. & qualit.* Conc. Triden. *d. sess. 22. cap. 4. &
sess. 24. cap. 12. circa med. de reformat.* prout hæc iu-
ra ad hoc saltem paulo antè induximus. Atque hæc
de tertio casu, in quo temperanda est prædicta po-
sterior sententia, quam vti veriorem firmauimus
ac sequuti sumus. *Quartus* casus est, quem ponit
post alios, & ex quadam declaratione Sacræ Con-
greg. Gonzal. *d. glos. 5. in princ. num.* 107. vbi bene-
ficium, † quod ex fundatione nõ habebat annexam
obligationem residendi, seu personaliter deseruien- 150.
di, talem obligationem ex consuetudine legitimè
introducta acquisiuit; talis enim consuetudo ser-
uanda erit; & si tale seruitium consistit in celebra-
tione Missarum, debebit Capellanus saltem esse in
ea ætate, vt intra annum possit fieri sacerdos; & sic
Capellania illa erit sacerdotalis, iuxta prædicta.
sicut etiam è contrario per talem consuetudinem
tolli potest huiusmodi obligatio residentiæ, seu per-
sonalis seruitij. quod idem † de statuto, & priui-
legio dicendum est quoad inducendam saltem ab 151.
initio obligationem, atque etiam ordinem benefi-
cio annectendum, iuxta glos. receptam *in Clem. 2.
§. illi verò, verbo, annexi, de ætat. & qualit.* cum
aliis per nos adductis suprà hac ipsa *conclus. 4. sup-
posit. 3. circa initium.* *Quintus*, ac postremus casus
ille esse potest, quem idem Gonzal. ex alia eiusdem
Congreg. declaratione statim affert *sub numer.* 108.
vt nimirum † Capellaniæ existentes in Ecclesiis 152.
Cathedralibus, quarum reditus principaliter in di-
stributionibus quotidianis consistunt, & non nisi
solis interessentibus distribuuntur, requirant præ-
cisam residentiam personalem, neque iis possit per
substitutum deseruiri; &, si habent onera Missa-
rũ, dicantur sacerdotales: de quibus Capellaniis, cu-
iusmodi duæ adsunt iurispatronatus illorum de Vi-
comercatis in Metropolitana Mediolanen. nos ali-
quid scripsimus *in tract. de distributionibus quotidia-
nis, part. 2. quaest. 1. numer. 18. & seq.* Hic tamen ca-
sus illam moderationem admittere debet, quam
nos *ad fin. praeced. conclus.* ex Nauarr. *consil. 6.* aliàs 7.
sub tit. de Cleric. non resid. attulimus, nisi in ea ciui-
tate, legitima consuetudo introducta sit, vt alij

similes Capellani non resideant personaliter. quæ moderatio ex iis etiam confirmatur, quæ in mox præced. casu diximus. ac præterea moderationem illam debet admittere, vt sufficiat hosce Capellanos intra annum ordinem requisitum suscipere; immo etiam iuxta probabilem sententiam satis sit, eos in tali ætate esse, vt intra annum illum ordinem suscipere possint; ex adductis sup. *in tertio casu*, maxime ex Conc. Trid. *sess. 22. cap. 4. de reformat. & sess. 24. cap. 12. circa med.* item *de reformat.* cùm præsertim huiusmodi Capellaniæ valde similes sint portionibus Collegiatarum Ecclesiarum, de quibus *d. cap. 4. & 12.* ac prabendis, de quibus etiam *in Clem. 2. §. 1. de ætat. & qualit.* quoad hoc, vt sufficiat intra annum promoueri: & quoad hoc quoque, vt sat sit ætas ad id sufficiens, *d. cap. 4.* vbi mentio fit omnium beneficiorum.

Ex iis autem, quæ in quatuor præced. supposit. fusiùs adduximus, nonnulla pro quinta, & postrema ad hanc sextam conclusionem suppositione breuiter inferamus.

153. Et quidem primò infertur, † beneficium sacerdotale, seu habens ordiné sacerdotij annexum; (quod idem proportionabiliter de aliis ordinibus dictum intelligatur;) aliud tale esse de iure communi; prout sunt beneficia curam animarum habentia Archidiaconatus, & similia; de quibus nos supr. *in suppos. 2.* aliud esse tale de iure speciali, hoc est, priuilegio, consuetudine, statuto Ecclesiæ, ac primæua institutione, seu fundatione; de quibus *supposit. 3. & 4.* atque hæc distinctio colligitur ex vtrobique per nos traditis, maximè per glos. receptam cum alibi, tum *in Clemen. 2. §. 1. verbo, annexi, de ætat. & qualit.* necnon Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 7. princ. art. 29. num. 3. & 4*

154. Infertur secundò, † vtrumque prædictum genus sacerdotalis beneficij vel esse sacerdotale, seu habere annexum ordinem sacerdotij in actu, quia præsentandus ad beneficium, aut aliter de eo prouidendus, necessariò debeat tempore præsentationis, aut alterius prouisionis esse actu sacerdos; vel tale fore in habitu, quia eo tempore actualiter ordo non requiratur, sed aut sufficiat eum, cui prouidetur, esse in tali ætate, vt tunc possit recipere sacerdotium, hoc est, attigisse 25. ætatis annum, aut satis sit illum in tali ætate esse constitutum, vt intra annum ad eum ordinem possit promoueri; & sic in casu proposito sacerdotij attigisse saltem 24. ætatis suæ annum; & eodem modo proportionabiliter in aliis ordinibus annexis. quæ distinctio apertè constat ex iis, quæ Lambertin. affert *d. art. 27. num. 7.* post Ioan. Andream, Gemin. & alios *cap. si cui,* sed voluit allegare *d. cap. si, cui, de prebend. in 6.* necnon *d. quæst. 7. artic. 29.* & nos latiùs in prædictis quatuor supposit. præsertim verò in mox præced.

155. Infertur tertiò, † beneficium sacerdotale siue de iure communi, siue de iure speciali; & siue in actu, siue etiam dumtaxat in habitu, aliud tale esse, vt illud obtinens teneatur per seipsum eidem suæ Ecclesiæ deseruire, seu requirere personalem residentiam; quia ius, vel fundator beneficij id præcipiat; aliud tale, vt prouisus per alium deseruire possit, seu personalem residentiam non requirat. quæ distinctio quoad beneficia sacerdotalia de iure communi probatur ex iis, quæ diximus *suppos. 2.* præcipuè verò ex text. *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. cap super eo, eod. tit. in 6. cap. quia nonnulli, de cleric. non resid. cap. extirpanda, §. qui verò, de preben.* necnon *cap. cum singula, in princ. de preb. in 6. Clem. 1. §. ceterum, de stat. monach. & canon. regul.* iuncto maximè eo, quod de consuetudine, ac priuilegio circa beneficia curata, & alia, quæ de iure personalem residentiam requirunt quoad tollendam ab eis huiusmodi personalis residentię obligationem late tradit inter ceteros Hoied *d. tract. de incompatibili benef. part. 1. cap. 17. & part 2. cap. 11. & 12.* fere per tot. Quoad beneficia verò, quæ sacerdotalia sunt, seu certum ordinem annexum habent solùm de iure speciali, eadem distinctio respectu posterioris eius membri, in quo solum esse potest difficultas, quòd nimirum dari possit beneficium sacerdotale, quod personale seruitium non requirat, seu in quo per alium eidem beneficio, Ecclesiæve deseruiri possit, quicquid in contrarium sentire videatur Ioan. Calder. relatus à Lap. *d. allegat. 55. numer. 4.* dum asserit, quòd, vbi non exigitur à iure personalis residentia, sufficit deseruire per Vicarium, nisi beneficium non curatum requirat sacerdotium ex priuilegio, vel statuto; & Gonzal. *d. glos. 5. in princ. numer. 73. & 75. vsque ad* 80. necnon *numer.* 84. 88. & 89. 99. & 100. ac Rot. Rom. in d. Romana Capellaniæ, coram Pamphilo die 25. Ianuarij 1589. dum ex eo probant, Capellaniam aliquam non esse sacerdotalem, quòd eam obtinens possit per alium celebrare, seu personalem residentiam non requirat; quasi nequeat esse sacerdotalis, & simul etiam eius seruitium per alium possit expleri: & apertè tenent Ioan. Guttier. *d. consil. 1. numer. 11. & consil. 2. numer. 28.* post Lambertio. *d. artic. 28. numer. 2. 3. & 4.* ac Barbat. *d. consil. 33. col. 2. vol. 2.* dum contendunt, clericum † eo ipso, quòd obtinere vult Capellaniam 156.
sacerdotalem, seu habentem ordinem sacerdotij ex fundatione annexum, debere esse actu celebrantem; ita, vt non possit seruire per alium, licèt etiam testator dixerit, Capellanum celebrare posse per se, vel per alium; quasi solùm permittat Capellano, vt per alium seu substitutum deseruire possit stante proprio impedimento, & in subsidium. Nam, quòd bene simul stare possit, vt Capellania sit sacerdotalis, ita, vt etiam debeat Capellanus tempore præsentationis, vel collationis esse actu sacerdos, & tamen perpetuò quoque possit per alium celebrare, ac beneficio deseruire; quia nimirum fundator cum ordinem tunc requirat ad cohonestandum beneficium, ac decus beneficiati; & tamen eum grauare nolit ad deseruiendum per seipsum, verùm eidem permittat, vt semper etiam possit per alium celebrare: sentire videtur Lap. *d. alleg. 157. numer. 2.* dum ad hoc, vt Capellania obliget ad personalem residentiam requirit consuetudinem, aut priuilegium, vel quòd id exprimatur in fundatione. quod etiam apertiùs dixerat *alleg. 156. numer. 4.* ante & post med. iuncto *numer. 1.* vbi proponitur casus de testatore, qui iusserat construi per suos fideicommissarios Capellam in quadam Ecclesia, & mandauit per eos eligi vnum presbyterum, qui debeat officiare ad dictam Capellam; quo caso Capellania est actu sacerdotalis, ita vt eligendus sit actu sacerdos, iuxta id, quod *in præced. supposit. in 2. cas.* docuimus, & prout in casu Lapi factum est secuta institutione: & concludit *d. numer. 4.* illam Capellaniam non requirere personalem residentiam, quia eam non exigit de iure, consuetudine statuto, vel modo apposito in fundatione; atque adeò sufficere, si dictus presbyter Capellanus per alium deseruire faciat Capellæ, & ibi Missam à testatore iniunctam celebrare. atque adhuc apertiùs tenet Hoied. *d. tract. de incompat. benefic. 1. part. cap. 17. numer. 45.* dum post Florian. *in cap. fin. de cleric*

non

non residen. & Bened. Cap. *reg.* 90. *numer.* 220. ait, quòd, si testor iussit construi Capellam in Ecclesia parochiali, & institui presbyterum, qui ibi officiaret; (quo casu Capellania est sacerdotalis, & quidem actu. iuxta supradicta;) & cui presbytero pro sustentatione reliquit certa bona; si commissarij construxerunt Capellam, & elegerunt Rectorem Ecclesiæ in Capellanum ipsius, & per Episcopum fuerit institutus; per adeptionem talis Capellaniæ vacat ipsa Ecclesia parochialis: & hoc, si testator expressit, quòd per seipsum Capellanus deseruiret: secus fore sentiens, si testator id non expressit; atque adeò poterit per alium Capellanus ille deseruire; cùm tamen debeat esse actu sacerdos tempore prouisionis, vt dictum est. Idipsum autem satis mihi probari posse videtur tum ex eo, quòd, cùm esse beneficium sacerdotale, seu habere annexum ordinem sacerdotij, & requirere personale seruitium sint ita diuersa, vt hoc ab illo separari, & abesse possit, nec ab eo includatur, non rectè ab illo ad hoc infertur saltem conuertibiliter. nam ex diuersis non fit illatio, vulgata *l. Papinianus exuli, ff. de minor.* cum *ibi* not. & suis concord. tunc quòd regulariter potest quis per alium, quod per seipsum potest; & qui facit per alium, per seipsum facere videtur. *cap. potest quis, & cap. qui facit, de reg. iur.*
157. *in 6.* cum simil. Stamus autem regulæ, † donec
de exceptione doceatur, *cap. 2. de coniug. leprof.* Doctor. *in rubr. de regul. iur.* cum aliis ad id allegat. à Couar. *lib. 2. var. resol. cap.* 12. *numer.* 4. & nobis *in tract. de distribut. quotid. part.* 1. *quæst.* 9. *numer.* 56. iuxta nouam editionem: & testator, ac quilibet disponens in dubio censetur se velle conformare iuris communis dispositioni, vt *in præced. suppos. ad fin. 3. casus*, ex Mantic. & aliis tradidimus. Maximè cùm non pauca ad hoc similia exempla in iure habeamus. nam *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. & cap. licèt canon, de elect. in 6.* in curatis beneficiis requiritur ætas 25. annorum; aliter collatio est nulla: & tamen prouisus de beneficio curato habet ad sacerdotium suscipiendum integrum annum à die habitæ possessionis pacificæ talis beneficij, vel ex quo per prouisum stetit, quin eam haberet; vt constat ex *d. cap. licèt canon, cap. statutum, cap. cùm ex eo, & cap. commissa, de elect. in 6.* non nisi quia ius eam ætatem ante ordinem requirat ad cohonestandum beneficium curarum: & de præbenda sacerdotali, Diaconali, aut subdiaconali idipsum habetur secundùm vnum valde probabilem intellectum ex Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reformat.* vbi postquam annum eas obtenturis indulsit ad ordinem requisitum suscipiendum; postea decernit, ne aliis in posterum fiat prouisio, nisi iis, qui iam ætatem habere, hoc est, aptam ad tunc suscipiendum eum ordinem dignoscantur; aliter irrita sit prouisio. ac de præbenda pariter sacerdotali
158. satis constat ex *cap. ei, cui, de præben. in 6.* eam †
conferri non posse illi, qui nondum in tali ætate existat, vt tunc possit ad sacerdotium promoueri, hoc est, 25. annorum inceptorum, vt *ibi* exponit glos. ab aliis approbata, *verbo, ætate*; & tamen ad sacerdotium recipiendum habet annum, cessante iusto impedimento, vt *in d. Clemen.* 2. §. 1. *de ætat. & qualit.* necnon Conc. Trid. *d. sess.* 22. *cap.* 4. *& sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* Præterea, cùm promoti ad beneficia curam animarum habentia, in quibus maior identitas requiritur, quàm in iis, qui ad alia beneficia promouentur, *cap. cùm in illis, in princ.*
159. *de præben. in 6.* possint † studiorum causa ex sola
Episcopi dispensatione abesse à curatis beneficiis ad septennium, & interim non teneantur, nisi ad subdiaconatum promoueri, post septennium verò adhuc annum, & eo amplius, si iusta causa eos impediat, habeant ad ordinem sacerdotij suscipiendum, eóque tempore durante possint, ac debeant Ecclesiæ per Vicarium deseruire; vt probatur *in cap. cùm ex eo, de elect. in 6.* immo etiam vbi cura animarum alicui dignitati, aut beneficio accessoriè est annexa, † possint tale beneficium obti- 160.
nentes perpetuò per Vicarium eidem curæ animarum deseruire, *cap. extirpandæ, §. qui verò, de præben. & cap. super eo*, iuncta glos. ab omnibus recepta *ibid. verbo, annexa, eod. tit. in 6.* atque illud simul cum beneficio principaliter curato valeant retinere, vt *in d. cap. super eo.* & tamen in his quoque dignitatibus, ac beneficiis ætas 25. annorum exigatur, sicut in aliis curatis, cùm in iis nihil sit immutatum, iuxta *l. præcipimus, in fin. C. de appellat. & cap. cùm expediat, de elect. in 6.* hinc licet colligere, nullam aliam horum rationem excogitari posse, quàm, quòd ætas 29. annorum in curatis beneficiis ad ea cohonestanda fuerit præscripta; facilèque fore admittendum, vt sacerdotalem Capellaniam instituens, seu fundans, illud solum propositum habeat, vt cohonestet beneficium, & simul velit, aut certè permittat, quòd illud pro tempore obtinens possit per alium, seu substitutum beneficio deseruire; nisi expressè à fundatore caueatur, vt, qui prædictam Capellaniam obtinuerit, per se, aut personaliter ei deseruire debeat; aut similibus verbis vtatur, quibus facultatem per alium deseruiendi excludat: sicut ad eam excludendam ius facere solet, prout patet ex *cap. quia nonnulli, de cleric. non resid.* ibi; talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per seipsum valeat exercere. quod etiam recensetur *in cap. relatum*, statim seq. *eod. tit.* necnon ex *d. cap. extirpandæ, §. qui verò, de præben.* ibi; qui verò parochialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per seipsum illi deseruiat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit: *& in cap. licèt canon, §. 1. de elect. in 6.* ibi; in parochiali Ecclesia, cuius rector extiterit, residere personaliter teneatur: quod idem refertur *in cap. cùm ex eo, in princ. eod. tit. & lib.* atque etiam patet ex Conc. Triden. *sess.* 6. *cap.* 2. *sess.* 7. *cap.* 3. *sess.* 22. *cap.* 4. *& sess.* 14. *cap.* 12. *ad fin. de reformat.* facit etiam quod in materia delegationis hac in re habetur *in cap. fin. §. is autem, de offic. delegat. & Clem. vnic. eod. tit.* cum simil. Censetur autem testator velle se conformare dispositioni iuris, vt iam non semel
docuimus: & arguere licet † à lege ad testato- 161.
rem, vt ex *l. si ita fuerit, §. fin. ff. de manumiss. testam. l. si quis legauerit Titio, ff. de legat.* 1. *l. cùm quidam, C. de verb. significat.* & aliis tradit Euerard. *in topic. iur. loco a leg. ad testator. numer.* 1. *& tribus seqq.* maximè cùm testamentum sit quædam lex, *§. disponat, auth. de nupt.* cum suis concordan.

Ex quibus facilis est responsio ad ea, quæ in contrarium adducuntur. nam, quod spectat ad Calderin. is oppositum nobiscum postea sentit *in cap. super inordinata, de præben.* vt etiam admonuit Lap. *d. alleg.* 116. *numer.* 4. *post med. & d. allegat.* 117. *num.* 2. qui, vt vidimus, à nobis stat. Gonzal. quoque & Rot. non omnino dissentiunt, dum Lapum sequuntur. & Gonzal. quidem *numer.* 77. generatim ad hoc allegat regulam illam, quòd qui per alium facit, per seipsum facere videtur: ac *numer.* 79. *& seq.* ait simul cum Rot. sufficere, quòd onus expressè non sit ita impositum Capellano, vt per alium expleri non possit: & quòd, cùm huiusmodi Capellaniæ auctoritate Episcopi fundata sit beneficium simplex, in quo ex generali totius orbis consuetudine

non requiritur personalis residentia, sufficiet, quòd
Capellanus seruiat, & Missas dicat per substitutum.
Quare soli Guttier. Lambertin. & Barbat. sunt pro
contraria sententia. qui quatenus contendunt, eam
locum habere, licet fundator dixerit, Capellanum
debere per se, vel alium celebrare, omnino à vero
aberrant; vt constat tum ex superiùs adductis, tum ex
c. fin. de consuet. in 6. ibi, possint, cùm vacant per se, vel
per alios optare præbendas. *& c. ii, cui, §. vlt. de offic.*
deleg. eod. lib. ibi; nisi forma commissionis habeat,
vt per se, vel per alium id valeat expedire; iuncto
eius princ. ex quibus iuribus cum *ibi* notat. & com-
162. muni praxi constat, † quòd, cùm alicui conce-
ditur, vt aliquid faciat, seu facere possit per se, vel
alium, intelligatur concessa facultas illud agendi
per alium æquè principaliter, & non solùm in sub-
sidium, vbi per se id facere non possit, seu fuerit
impeditus. Neque pro ista sua ampliatione aliquid
adducunt præfati Doctor. sed solùm Lambertin. *d.*
lib. 2. part. 1. artic. 28. numer. 4. de casu quo in fun-
datione dictum sit vt celebret Capellanus ipse, vel
alter; (quod idem est, ac si fuerit dictum, per se,
vel alium;) vt ea verba importent cùm ipse fuerit
impeditus. adducit text. ad litteram, vt ipse ait, *in*
cap. significatum, & quæ dicunt *ibi* Doctor. *de præ-*
ben. sed certè ille text. contrarium potiùs probat.
nam in casu impedimenti infirmitatis eximit Ca-
pellanum ab obligatione celebrandi; neque quoad
hoc aliud dicunt *ibi* Card. Florent. Hostien. Ioan.
Andr. Abb. Imol. aut alij Doctor. quos videre po-
tui. solus Butr. *ibi sub numer. 7. & 14.* ait Doctor. di-
cere, quòd in ea fundatione pactum fuerat apposi-
tum, ne Capellanus officium suum alteri commit-
teret; quod etiam pactum Papa *ibi*, vt ait Innoc. in
confirmatione approbauit. quæ autem Lambertin.
d. artic. 28. etiam ex adductis à se *artic. præced.* af-
fert ad ostendendum, quòd vbi fundator voluit
præsentari ad Capellam presbyterum, qui tot vici-
bus in hebdomada celebrare debeat, præcipuè ex
Barbat. *d. consil.* 33. *col.* 3. *volum.* 2. & Roch. Curt.
tract. de iurepatr. verbo, honorificum, quæst. 4. princ.
col. 5. debeat esse actu celebrans, seu per seipsum
Capellæ deseruire: vel solùm probant, eum debe-
re esse actu sacerdotem tempore præsentationis;
quod admittimus, & *suppos. præced. in 5. casu* osten-
dimus; & hoc etiam contendit dumtaxat Curt. *loc.*
citat. non autem actu celebrantem; quod ipse Lam-
bert. *ibi* non semel confundit cum actu sacerdote:
cùm tamen hoc sine illo tamquam posteriore sepa-
rabili esse possit: vel id verû erit cùm ex priuilegio,
consuetudine, aut statuto inducta est in huiusmodi
beneficiis personalis residentia, aut eius obligatio
colligitur ex aliis verbis fundatoris aptis ad illam si-
gnificandã: vel denique ea solùm concludunt, teneri
talem Capellanû Ecclesiæ, seu Capellæ deseruire,
nõ autẽ quòd per seipsum; sic accipiendum est quod
163. dicitur, † beneficium dari propter officium, *cap. fin.*
de rescript. in 6. & quòd idonei ponendi sint in be-
neficiis, *cap. graue nimis, de præben.* idonei autem
illi sint in Ecclesiis reputandi, qui seruire possunt,
& volunt in ipsis; vt dicitur *in d. cap. super inordina-*
ta, eod. tit. cum aliis, quæ allegat Barbat. *d. consil.*
33. Lambertin. *d. artic.* 27. & Guttier. *d. consil.* 1.
numer. 9. cum seq. & consil. 2. numer. 16. cum duobus
seqq. sic etiam intelligi potest doctrina illa à ple-
risque recepta, quos recenset Hoied. *d. cap. 17. num.*
24. vbi etiam recenset Nauarr. & Capr. de commu-
ni attestantes, beneficia quælibet, etiam simplicia
de iure communi residentiam requirere; residen-
tiam, inquam, hoc est, seruitium, non tamen
quoad omnia beneficia personalem residentiam,
seu seruitium per seipsum à beneficiato exhibendum
ac præstandum beneficio; nisi cum illud à iure com-
muni, vel speciali consuetudinis, priuilegij, statuti,
vel fundationis iniungitur. Et hæc de tertia illa-
tione.

Infertur quartò, quid dicendum sit stante decre-
to Conc. Trid. *sess. 7. cap. 10. de reformat.* vt † non 164.
liceat Capitulis Ecclesiarum Cathedralium sede va-
cante infra annum à die vacationis ordinandi licen-
tiam, aut literas dimissorias tam ex iuris communis
dispositione, quàm etiam cuiusuis priuilegi, aut
consuetudinis vigore alicui, qui beneficij Ecclesia-
stici recepti, siue recipiendi occasione arctatus non
fuerit, concedere. quam prohibitionem idem Con-
cilium *sess. 23. cap. 10. ad fin. de reformat.* extendit
ad alios quoscumque in iurisdictione Episcopi loco
Capituli sede vacante succedentes, de quibus ha-
betur *in cap. obitum, cap. Catinensis, & cap. quoniam,*
61. dist. cap. cùm nobis olim, de elect. cap. si, cui, eod.
tit. in 6. cap. fin. in princ. de supplen. neglig. prælat. &
cap. cùm nullus, §. 1. de tempor. ordin. eod. lib. & ipso
Conc. Trid. *sess. 24. cap. 16. de reform.* inter quos
quoad hoc computandum esse Vicarium generalem
ipsius Capituli, sentiunt Zerol. *in praxi Episc. ver-*
bo, Capitulum, vers. secundum, Quarant. *in summ.*
Bullar. verbo, Capitulum sede vacante, quæst. 10. &
Ioan. Aloys. Ric. *decis.* 30. *Neapol.* quando nimi-
rum occasione beneficij recepti, aut recipiendi ar-
ctatus ad ordines suscipiendos quis dicatur ad hunc
effectum, vt à Capitulo sede vacante aut aliis præ-
dictis eius loco in Episcopali iurisdictione succe-
dentibus poterit licentiam ordinandi, aut litteras
dimissorias obtinere; quæ duo, meo quidem iudi-
cio, in eo † solùm differunt, quòd literæ dimis- 165.
soriæ, vt verbum ipsum sonare videtur, eæ in pro-
posito sunt, quæ ad Episcopos in eorum propriis
diœcesibus, aut extra diœcesim dimissorias conce-
dentis existentes dantur, vt subditos dimittentis va-
leant ordinare: de quibus literis, quæ etiam com-
mendatitiæ, & reuerendæ vocantur, mentio fit ab
eodem Trid. Concil. *d. sess. 7. cap. 10. sess. 14. cap. 2.*
sess. 21. cap. 1. & sess. 23. cap. 13. ac 10. circa initium,
de reformat. licentia verò ordinandi est, quæ conce-
ditur Episcopis existentibus in diœcesi concedentis,
vt ordinare possit subditos ipsius concedentis: de
qua fit mentio ab eodem Conc. *sess. 6. cap. 5. de re-*
format. d. sess. 7. cap. 10. & d. sess. 14. cap. 2. quamuis
sciam litteras commendatitias etiam propriè dici,
quæ non ad ordinandum, sed solùm in testimo-
nium vitæ, & morum pro iter agentibus aut do-
micilium transferentibus clericis à suis Episcopis
dantur, vt *in cap. extraneo, cum seq. 71. distinct. &*
cap. fraternitati, de cleric. non resid. quæ etiam for-
matæ dicuntur *cap. fin. 71. dist.* & dimissoriæ, *cap. 1.*
72. distinct. & in iure quoque hæc confundi & pro-
miscuè poni vnum eorum pro altero vel pro vtro-
que: prout de licentia ordinandi habetur *in cap. quod*
translationem, de temp. ordin. & cap. 1. cap. 2. & toto
eod. tit. in 6. necnon *cap. si Episcopus, de præben. eod.*
lib. de litteris dimissoriis, constat ex Bulla Pij II.
quæ incipit, *cùm ex sacrorum ordinum*, & Trident.
Conc. *d. sess. 23. cap. 10. ad fin.* dum *ibi* referens de-
cretum *d. sess. 7. cap. 10.* vbi tam licentiæ ordinan-
di, quàm litterarum dimissoriarum mentio habe-
tur, solo dimissoriarum litterarum nomine non se-
mel vtitur.

Quoad beneficium igitur receptum; arctatus †
eius occasione ad ordines suscipiendos quoad præ- 166.
dictum effectum, vt Capitulum, quive eius loco se-
de vacante succedit in Episcopali iurisdictione, licẽ-
tiam ordinandi clerico huiusmodi concedere possit
etiam

etiam infra annum à prædictæ sedis vacatione; is dicetur, qui obtinuit beneficium requirens seruitium personale, seu cui ordo ille ita est annexus de iure, consuetudine, priuilegio, statuto Ecclesiæ, vel fundatione, vt prouisus teneatur intra annum illum ordinem suscipere; iuxta tradita suprà hac ipsa conclus. *supposit.* 2. *&* 3. passim, necnon *suppos.* 4. in tertio, quarto, & quinto illius casu; éstque ad id præ ceteris optimus text. *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. cap. licèt canon, eod. tit. in 6. & Clem.* 2. §. 1. *de ætat. & qualit.* quæ autem sint hæc beneficia, constat ex iis, quæ diximus *d. supposit.* 2. 3. *&* 4. quod idem eadem ratione dicendum erit, vbi ordo suscipiendus beneficio est ita annexus, vt tempore prouisionis in eo constitutus esse debeat, qui beneficium obtinet, sed impetrans dispensatus fuit, vt, hoc non obstante, huiusmodi beneficium posset obtinere, vel vbi in litteris contineretur clausula, *non obstantibus aliquibus*, &c. per quæ effectus gratiæ nostræ impediri valeat quomodolibet, vel differri, aut similis; vt sentit Gemin. *d. cap. ei, cui,* in figurat. casus, & *ibi* glos. ab aliis approbata, *verbo, simpliciter, de preb. in* 6. non tamen fuit dispensatus, ne ordinem requisitum susciperet: nam tunc deberet in ætate apta ordinem recipere; vt de præbenda sacerdotali tradit glos. recepta *in d. cap. ei qui, verbo, simpliciter, & verbo, ætate, de preben. in* 6. atque adeò arctatus in vtroque casu erit ad requisitos ordines suscipiendos: arctatus enim dicitur, qui aliquid facere sub certa pœna tenetur; vt colligitur ex *l.* 2. *§. si quis indicio, ff. si quis caution. l.* 1. *§. largius tempus, ff. de success. edict. Clem.* 1. *in princ. de iudic. Clem.* 2. *§. este igitur, de sem. & re iudic.* necnon *Extrauag. rem non nouam, in princ. &* §. 1. *de dol. & contum. in comm.* & in terminis prædicti decreti Concil. Trid. in hoc vtroque casu arctatum quem dici, post Nicol. Garz. *tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 7. *numer.* 97. *&* 98. tradit Ioan. Aloys. Ricc. *in praxi var. resol. resol.* 98. *numer.* 1. necnon Vgol. *tract. de potest. Episc. cap.* 26. §. 20. *num.* 5. Existimo
167. autem, † posse huiusmodi arctatum vti priuilegio prædicti decreti Conc. Triden. *d. sess.* 7. *cap.* 10. licèt tantum temporis post captam à futuro Episcopo possessionem Episcopatus remansurum esset promoto ad huiusmodi beneficium, quod certum ordinem requirit, vt omnes requisitos ordines intra debitum tempus posset suscipere: is enim non teneretur illius temporis finem expectare, cùm pleraque superuenire possent, quæ illum ab ordinum susceptione impedirent: nec tamen fortassis excusaretur, quòd ipse in eas se angustias coniecisset: atque vt Poeta ille ait;

—nocuit differre paratis.

& ille, qui Cato esse traditur;

Rem tibi, quam noris aptam, dimittere noli;
Fronte capillata, pòst est occasio calua.

Vetúsque prouerbium est; *qui tempus habet, tempus non expectet*,

Quare mens canonum est, vt, qui tenetur ratione beneficij aliquem ordinem suscipere, id quamprimum faciat: prout colligitur tum ex *d. c. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* vbi absolutè dicebatur de Archidiacono, vt in Diaconum, de obtinentibus cetera inferiora beneficia curam animarum annexam habentia, vt in presbyterum præfixo à canonibus tempore ordinarentur: quod etiam repetitur *in d. c. licèt canon, in princ. de elect. in* 6. vbi glos. ab aliis approbata *in verbo, tempore,* exponit de proximis quatuor têporibus, iuxta 75. *distinct.* quasi per tot. tum ex *cap. præterea, de ætat. & qualit.* vbi de admisso ad parochialis Ecclesiæ regimen in minoribus ordinibus constituto decernitur, quòd debent posse infra breue tempus in presbyteros ordinari. tum ex *c. si pro clericis, de preben. in* 6. vbi quoad prouisos de beneficiis, siue curatis, siue aliis certos ordines requirentibus, adhuc in sacris non constitutos dicitur; oportebit tamen, vt ipsi ad ordines, quos requirunt collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis à iure temporibus promoueri. tum denique ex *cap. ei, cui, eod. tit. & lib.* vbi de præbenda sacerdotali absolutè cauetur illam conferri ei non posse, qui nondum in ætate tali exístat, quòd possit ad sacerdotium promoueri. Idipsum verò tum ex eo confirmatur, quòd, cùm in fauorem prouisi de huiusmodi beneficio certum ordinem requirente inductum sit, vt possit intra annum promoueri; si non posset vti prædicto beneficio Concilij ad suscipiendos ordines requisitos quandocumque intra annum, inductum in eius fauorem, & gratiam, in ipsius odium seu dispendium retorqueretur, contra iuris vtriusque regulas *in l. quod fauore, C. de legib. & c. quod ob gratiam, de reg. iur. in* 6. tum ex eo, quòd facilis, & fauorabilis est reditus ad ius commune antiquum, *c. ab exordio,* 35. *dist.* latè Felin. *in c. cùm accessissent, n.* 30. *de constit.* & Ias. *l. si vnus, § pactus, ff. de pact.* eiúsque correctio est odiosa, *cap. cùm expediat,* & *ibi* Doct. *de elect. in* 6. at verò quòd sacerdotes in iurisdictione Episcopi sede vacante nõ possint, nisi pro arctatis intra annũ dare litteras dimissorias, seu licentiam ordinandi, corrigit text. *in cap. cùm nullus, §.* 1. *de tempor. ordin. in* 6. ex quo prædicti poterant indistinctè huiusmodi litteras, seu licentiam concedere. Pa-
ritet in casu conuerso, vbi † is, qui beneficium obti- 168.
nuit habens certum ordinem annexum, vtputa Diaconatum, aut sacerdotium, ex negligentia sua permisit tantum elabi de anno, seu tempore ad se promouendum, vt non sit ei reliquum, nisi tantum temporis, quod sufficiat ad ordines minores, aut subdiaconatum, non autem Diaconatum, aliúmve vltimum ex ordinibus requisitis suscipiendum: probabile mihi est, eum posse vti prædicto beneficio decreti Concil. Trident. vt tamquam arctatus valeat ordinandi licentiam, vel litteras dimissorias à Capitulo, alióve, qui illius loco in iurisdictione Episcopi sede vacante succedit. quamuis
enim iura † non dormientibus, seu negligentibus, 169.
sed vigilantibus, ac diligentibus subueniant, *l. pupillus, in fin. ff. de his, quæ in fraud. credit. & cap. dilecte, in fin. de verb. signif.* cum aliis ad id congestis à Lud. Gomes. *in regul. de trienn. quæst.* 28. *ex §. hactenus, vsque ad fin.* & Quintil. Mandos. *ad eandem regul. quæst.* 71. *numer.* 4. moraque sua cuilibet sit nociua, *l. in condemnatione, §. vnicuique, ff. de regul. iur. & cap. mora, eod. tit. in* 6. ac denique etiam impedimentum non excusat, vbi quis se arctauit, *l.* 2. *§. si quis indicio, ff. si quis caut. l. hoc iure, ff. de verb. oblig. & l. si quis heres, ff. de acquir. hered.* cum aliis alleg. à Sfora. Odd. *in suo lucudentissimo tractatu de restit. in integr. quæst.* 27. *artic.* 6. vel cùm quis facilè potuit impedimentum remouere, & non remouit, vt post eundem *d. quæst.* 17. *art.* 3. & alios nos tradidimus *in tract. de distribut. quotid. part.* 2. *quæst.* 5. *num.* 43. immo etiam fortasse, vbi impedimentum remoueri non potuit, tamen is, cui superuenit impedimentum, otiosè agebat, & negligebat; vt suaderi potest ex adductis ab Odd. *in citat. quæst.* 27. *art.* 8. quibus & illud accedit, quòd superflua videtur hæc facultas, cùm ei non prosit ad euitandam pœnam à iure inflictam contra eos, qui intra debitum tempus ad ordinem, quem beneficium requirit, non promouentur: nihil autem superfluum admittendum est, *l. hæc stipulatio, in fin. ff. vt quæ legat.* cum aliis ad id allegat. à Mandos. *ad reg.* 1. *Cancell.*

quæst. 5.

quaest.5.n.4.& reg.3. quaest.10.n.6. & nihil frustrà est agendum, vt constat ex *cap.soluta,* ibique glos. *verbo, tanquam, de maiorit.& obed.* necnon illa propositione philosophica, non dari vacuum in natura; & illa, Deum, & naturam nihil agere frustrà; atque aliis, quæ idem Mandos. *ad reg.26.Canc.quaest.26. numer.3.* ad hoc allegat. Tamen, quod nos dicimus, satis comprobatur tum ex regula iuris, quæ habet, indultum à iure beneficium non esse alicui auferendum, *c. indultum, de reg.iur.in 6.* tum ex optimo simili *in c.commissa, in princ. de elect. eod.lib.* vbi Romanus Pontifex
170. decernit, † commissam alicui parochialem Ecclesiam, licèt tantum de anno transiuerit, quòd infra ipsum nequeat iuxta statutum generalis Concilij Lugdunensis, (hoc est, *d.c.licèt canon, de elect.in 6.*) ad sacerdotium promoueri, non esse, nisi tunc demum, cùm ex toto fuerit ipse annus elapsus, censendam vacare, nec posse ipso nolente alteri antea conferri. quòd, si quis dicat, id procedere, quoniam ibi agitur de euitanda pœna, cuius incursus est odiosus, ac restringendus, *c.odia, de reg.iur.eod.lib.& l.interpretatione, ff.de pœn.* cum aliis iuribus vtrobique per glos. allegat. & in hac materia est text. *in c.statutum, de elect. in 6.* nos quoque dicimus, quòd etiam fauores maximè à iure introducti, sunt ampliandi, *l.beneficium, ff. constit. Princ.& d.c.odia,* cum simil. præterquam quòd etiam in casu nostro agitur de vitanda pœna quoad eius exaggerationem, nimirum vt nullum ordinem is possit media licentia à Capitulo, seu aliis prędictis obtinenda suscipere, qui adhuc spatium intra annum habere supponitur ad vnum, aut plures, licèt non o-
171. mnes ordines requisitos suscipiendos; pœna verò † debet commensurari delicto, non autem illud excedere, *l.capitalium, ff.de pœn.cap.de causis, §.1.de offic.deleg.& cap.sicut dignum, in princ.& §.illi etiam, de homicid.* iuxta illud quoque Deut.25. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus;* & Apoc.18. *Quantum glorificauit se, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* facit etiam, quòd in diuiduis eadem ratio, quæ est de toto quoad totum, est etiam de parte quoad partem, vulg. *l.quæ de tota, ff. de re iud.* cum aliis ad id adductis ab Euerard. *in topic. iur. loc. de tot. ad part.* ferè per tot. ex quibus facilis est respōsio ad ea, quæ in contrarium attulimus. iura enim negligentibus non subueniunt pro rata negligentiæ: & mora est cuique nociua pro quantitate moræ. impedimētum quoque non excusat eum, qui se arctauit, aut illud non remouit, quando potuit, vel si non potuit, otiosè agebat quoad vsum remedij, ac beneficij extraordinarij, & in quo exuberat officium iudicis, & æquitas, qualis est in integrum restitutio, de qua loquitur Oddo *in locu cit.* non autem ordinarij, & mero iure competentis, qualis est facultas, & licētia ordinandi, de qua nos agimus: &, cùm ea sit diuidua, nō nisi pro rata amittitur, iuxta culpæ, & negligentiæ quantitatē, vt dictum est. Denique superfluus, ac frustratorius non est huius facultatis vsus quoad ordines, quos pro reliqua anni parte ille negligēs potest suscipere: sat enim est, vt pro iis suscipiendis deseruiat; & ad non incurrendam pœnam à iure contra eū inflictam, qui intra debitum tempus ad omnes ordines recepto beneficio annexos non promouetur, vbi sibi consulat obtinendo aut legitimā temporis prorogationem ad eos suscipiendum, aut dispensationē ab ipsorum susceptione: quod vtrumque facere potest; aut etiam obtinere indultum, vt extra tempora ad eosdem promoueatur; cuius exemplum habemus inf. hac ipsa *illat.4.declar.6.* quod maximè hanc rem confirmat, cùm alia ratio excogitari non possit cur ibi detur facultas Apostolica Capellaniam obtinēti, quæ personale seruitium requirit, vt extra tempora promoueri ideo possit, quia ita arctatus existat, vt tempora ad id à iure statuta nequeat expectare; nisi quia ex culpa, vel negligentia in eas is se angustias coniecerat: nam si iusta de causa fuisset impeditus, iā excusatus erat, vt in beneficiis curatis text. est *in cap. cum ex eo, §.si.& c.commissa, §.1.& 2.de elect.in 6.* atque in his beneficiis sacerdotalibus patet ex *Clem.2.§.illi vero, de æt.& qual.* necnon Conc.Trid. *sess.22.cap.4.de reform.* atque adeò ille impetrans non indigebat prædicta facultate ordines extra tempora suscipiendi: in tēporibus verò non seruatis interstitiis ex sola Ordinarij dispensatione eos suscipere poterat, vt *illat.9.* ostendemus; & consequenter etiam Capituli sede vacante tanquā arctatus occasione beneficij recepti iuxta dispositionem Conc.Trid. *d.sess.7.cap.10.de reform.* iunctis aliis supradictis. ex quib. satis patet, quòd clericus qui aliàs potest ratione recepti beneficij vti indulto Conc. *d.c.10.* ob negligentiam ipsius in promouendo, priuationis talis inducti pœnam non incurrit, nisi elapso anno; vt in simili arguit Io.Andr. *d.cap.commissa, in princ.de elect.in 6.*

Quoad beneficium verò recipiendum, eius occasione † tamquam arctatus is obtinere potest licen-
tiam ordinandi, seu literas dimissorias à Capitulo, 172.
vel aliis in iurisdictione Episcopi sede vacante succedentibus, iuxta sæpiùs memoratum decretum Trid.Conc. *d.sess.7.cap.10.* iuncta *sess.23.cap.item 10. de reformat.* qui, si expectare velit, donec Episcopus successor possessionem capiat Episcopatus, beneficium aliquod obtinere non poterit; siue quia ex fundatione, consuetudine, priuilegio, aut statuto ordinem aliquem, quo illa caret, omnino actu requirat tempore collationis, alteriúsve prouisionis, iuxta primum, & secundum casum, quos *in praeced. suppos.* retulimus; aut etiam de iure communi quoad primam tonsuram, quæ ad minus necessaria est in quouis beneficio etiam simplici, per ea, quæ adduximus *supposit.2.* non longè ab initio; & de ea etiam quoad hoc loquitur Conc.Trident. *d.sess.23.cap.10.de reformat.* & docet Quarant. *in summ. Bull. verbo, Capit. sede vacante,* seu potiùs eius Additionat. *ibidem quaest. 10.* ac post alios Ioan. Aloys. Ricc. *in prax. var. resolut. resolut. 106. num. 2.* qui omnes affirmant, †
prædictum Conc. Trid. decretum intelligendum et- 173.
iam de dimissoriis ad primam tonsuram, siue quia patronus, aut alius, ad quem tunc spectat beneficij alicuius prouisio, velit, ac paratus sit, immo etiam omnino promiserit ad illud quendam præsentare, siue illud conferre, si intra tantum temporis spatium, quo sedis vacatio durabit, tali ordine etiam non requisito fuerit insignitus. & de hoc vtroque casu nulli dubium esse potest, quin arctatus ille dicatur occasione beneficij recipiendi quoad hoc, vt memoratam licentiam ordinandi à prædictis possit obtinere: supponimus enim ab hoc si tunc ordinem illum non suscipiat, amittendum fore tale beneficium; omnino verò obtinendum, si ordinem suscipiat. & ita in terminis sentit Bart. Vgol. *tract.de potest.Episc. cap.26.§.20.num.5.* & post Ledes. *in summ. de sacram. ordin. cap.8. concl. 3.* reperi tenere Garz. *tract. de benef. part. 5. cap.7. num. 99.& 100.* quem sequitur Io. Aloys. Ricc. *in d.prax.var.resol.resolut.98.num.1.& 2.* Rectè autem, nec sine fundamento vterque subdit,
nimirum Ricc. *ibid.* & Garz. *d.cap.7. numer.101.* † 174.
electum in concursu ad beneficium curatum, cuius collatio facienda est à Papa, non posse interim dici arctatum occasione beneficij, aut recepti, quia illud tunc non habet, aut recipiendi, quod non requirit actu sacerdotium; & idem esse in præsentato ad aliquam Capellaniam, seu beneficium habens annexum certum ordinem, ad quem illud

lud obtinens tenetur se facere promoueri: quod
tamen intellige de obligatione se promoueri fa-
ciendi intra annum dumtaxat, & non tempore
prouisionis: item dummodo non agatur de susce-
ptione primæ tonsuræ, quæ ad minus requiritur
ante receptionem cuiuslibet beneficij, iuxta supra-
dicta. Et hæc quidem certa sunt. Dubium autem
esse potest de duobus casibus, quorum *Primus* est,
cùm beneficium resignatum est ad fauorem, vel
cum reseruatione fructuum, aut pensionis, vel
ad tempus; *secundus*, cùm quis beneficium petiit
tamquam vacans per simplicem resignationem,
aliove certo modo: & in vtroque casu impetrans
nondum bullas recepit à Romana Curia, vel Or-
dinario collatore in remotis agente, ac valde di-
stante à ciuitate cuius sedes Episcopalis vacat. Ac de
primo quidem casu distinguendum esse puto. nam,
si talis resignatio ad fauorem, vel cum reseruatione
fructuum, aut pensionis, vel limitatè ad tempus;
175. (quæ † non nisi coram Papa fieri possunt, latè Fla-
min. Paris. *tract. de resignat. benefic. lib.* 8. *quæst.* 9.
num. 11. *vsque ad* 15.) ad eum statum, seu terminum
redacta est, vt non sit locus pœnitentiæ in resignan-
te; quod contingit, quando vltimus consensus præ-
stitus est in Camera, vel Cancellaria, & extensus,
non autem antea; vt ex communi tradit latéque pro-
bat Flamin. Paris. *d. tract. lib.* 1. *quæst.* 6. *num.* 39. cum
aliquot seqq. *&* *quæst.* 12. *num.* 16. *vsque ad fin. lib.* 5.
quæst. 18. *num.* 67. *ac lib.* 8. *quæst.* 7. *num.* 86. cum ali-
quot seqq. *&* *quæst.* 8. *n.* 1. 2. 3. 11. 14. *&* 25. *vsque ad*
55. ac rursus *num.* 69. cum multis seqq. quibus etiam
in locis id multipliciter extendit ac declarat. dicta
autem *quæst.* 18. *num.* 68. *vsque ad* 84. ex veriori con-
tra communem resoluit in Episcopatuum resigna-
tionibus ad fauorem non esse locum pœnitentiæ
statim post petitam, & obtentam à Papa licentiam
renuntiandi. si, inquam, resignatio ad fauorem fa-
176. cta † redacta sit ad præstationem, & extensio-
nem prædicti vltimi consensus quoad beneficia
inferiora, quoad episcopatuum verò obtenta sit dis-
cedendi licentia; ac de eo sufficienter constet in
partibus per epistolam ab iis transmissam, quibus
fides adhiberi possit, aut aliàs per sufficientem
notificationem, argum. eorum, quæ tradit Paris.
d. lib. 1. *quæst.* 6. *numer.* 78. *& d. lib.* 8. *quæst.* 8.
numer. 82. de qua sufficientia in dubio statuitur,
quod ad rem nostram attinet, arbitrio Capituli,
vel alterius in Episcopi iurisdictione sede vacan-
te succedentis, à quo resignatarius petit litteras
dimissorias, seu licentiam ordinandi, argum. *l.*
3. *ff. de probat.* cum suis concord. poterit resi-
gnatarius tamquam arctatus occasione beneficij
recipiendi vti prædictis decretis Concil. Trident.
secus autem, vbi ad eum statum resignatio ad fa-
uorem adhuc redacta non sit, vel de ea in partibus
sufficienter non constet ei, qui talem licentiam est
concessurus, ex supradictis. sicque procedit, ac ve-
rum est id, quod post Garz. *d. part.* 5. *cap.* 7. *numer.*
102. tradit Ioan. Aloys. Ricc. *d. resolut.* 98. *numer.* 3.
iuxta terminos Conc. Trident. *d. sess.* 7. *cap.* 10. non
dici arctatum occasione beneficij recipiendi eum,
cui aliquis volt resignare aliquod beneficium re-
quirens actu ordinem, quo caret; quoniam hoc est
merè voluntarium; voluntarium, inquam, respe-
ctu resignantis. nam, si intelligunt voluntarium re-
spectu resignatarij, non posset dari casus, in quo
quis arctatus dicatur occasione beneficij recipien-
di, cùm nullus cogatur recipere beneficium Ec-
clesiasticum, *cap. si tibi absenti, de præben. in* 6.
& Clem. 1. *de concess. præben.* latè Gonzal. *ad reg.*
8. *Cancell. glos.* 58. *numer.* 2. *vsque ad* 12. De se-
cundo verò, hoc est, eo, qui preces porrexit pro
obtinendo beneficio tamquam vacante per sim-
plicem resignationem, aut certo alio modo, nec
tamen adhuc bullas, seu litteras recepit, dicendum
est, † illum posse prædicti Concilij decretis frui, 177.
cùm moralis adest certitudo; (neque enim in mo-
ralibus maior, teste etiam Philosopho, requiritur,)
quòd ille tale beneficium omnino obtinebit, &
non antea; atque adeò non modò necesse est,
quòd in partibus sufficienter, vt suprà, Capitu-
lo, alterive, à quo dicta licentia ordinandi peti-
tur, notificata fuerit admissio resignationis facta
à summo Pontifice, aliòve Ordinario collatore in
remotis à loco sedis vacantis agente, iuxta supra-
dicta: tunc enim † in tali resignatione non est 178.
locus pœnitentiæ, & abdicatur omne ius tam do-
minij, quàm possessionis à resignante, cùm resi-
gnatio huiusmodi fuerit à superiore admissa, &
non antea, vt satis comprobat Paris. *d. lib.* 1.
quæst. 6. *numer.* 3. *vsque ad* 20. *& quæst.* 12. *à num.*
2. *ad* 15. verùm etiam constare sufficienter debet
de resignatione supplicationis pro obtinendo be-
neficio sic, vt suprà, vacante, eiúsque supplicatio-
nis traditione parti facta: nam antequam suppli-
catio sit registrata, & tradita partibus, non po-
test considerari aliquod præiudicium, neque apti-
tudo ad præiudicium, cùm Princeps vsque ad illud
tempus possit denegare, & lacerare, atque ad libi-
tum disponere absque iniuria de supplicatione, vt
his ipsis verbis per Sarnen. (qui est Lud. Gomes.)
reg. de iur. quæsit. non tollen. quæst. 6. *num.* 2. *& quæst.*
10. *in fin.* tradit Paris. *d. lib.* 8. *quæst.* 7. *numer.* 186.
subdens, ita fuisse dictum in Rota Rom. in vna
Oxomen. Archipresbyteratus, die Veneris 8. Apri-
lis, 1576. coram Robosterio. Atque ex his duobus
casibus habemus duas declarationes ad hanc no-
stram quartam illationem. Tertia declaratio esse po-
test, vt † neque litteræ dimissoriæ ad ordines con- 179.
cessæ ab Episcopo expirent per eius mortem re in-
tegra; neque concessæ à Capitulo sede vacante, per
ingressum moderni Episcopi; vt post alios tradunt
Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 12. *in princ. num.* 36. *cum
seq.* Aug. Barbos. *in remiss. Doctor. ad Concil. Triden. sess.*
7. *cap.* 10. *sub num.* 3. *&* 4. & Quarant. *d. verbo, Capi-
tulum sede vacante*, seu eius Apostill. *quæst.* 10. *vers.
secundò dubitatur.* Quarta erit, vt † possit Capitu- 180.
lum, aut alij sede vacante in Episcopi iurisdictione
succedentes concedere pro arctatis litteras dimisso-
rias ei, qui habeat Episcopum, à quo ratione ori-
ginis, domicilij, aut alterius beneficij compatibilis
ab eo recepti illas posset obtinere, iuxta text. *in d.
cap. cùm nullus, in princ. de tempor. ordin. in* 6. tum
quòd text. *ibi* ponit alternatiuam, *vel*, atque adeò
electio erit eius, qui vult ordinari; tum quòd Conc.
Trid. *d. sess.* 7. *cap.* 10. *& d. sess.* 23. *cap.* 10. non distin-
guit, neque hunc casum excipit; & arctationem il-
lam requirit non ex parte ordinantis, sed ex parte
beneficij; & huius etiam receptione potiùs eam in-
telligit, quæ facta, vel facienda est ab alio ordinario
collatore (cùm regulariter Capitulum sede vacante
conferre non possit beneficium, sed solùm institue-
re præsentatum, *cap. illa, ne sed. vac. & cap. vnic. eod.
tit. in* 6. iuncto *cap.* 1. *de institution. eod. lib.*) vt ex eius
decreti Conciliaris verbis patet. Episcopus verò il-
le etiam non arctatum poterit ordinare, aut licen-
tiam ordinandi, seu dimissorias concedere. Quis
autem dicatur Episcopus originis, seu domicilij ad
hunc effectum aut alios; præter Doct. *d. cap. cùm nul-
lus*, sumi potest ex Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.*
23. per tot. vbi etiam hac de re agit quoad hoc vt
Episcopus valeat cum aliquo dispensare. Decla-
ratur

ratur quintò, quòd, licèt idipſum ob eandem ra-
181. tionem videatur dicendum eſſe, † vbi iſte, qui licentiam ordinandi, ſeu litteras dimiſſorias petit à Capitulo ſede vacante, eſſet familiaris triennalis alicuius Epiſcopi: quo caſu ex diſpoſitione Conc. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 9. de reformat.* poteſt Epiſcopus ille etiam non ſubditum ſuum ordinare, modò beneficium quacumque fraude ceſſante ſtatim reipſa illi conferat: quòd nimirum intra annum & Capitulum ipſum, ſi licentiam ordinandi petens ſit arctatus, eam concedere, & talis Epiſcopus etiam non arctatum ordinare; aut dimiſſorias litteras ad ordines dare huic familiari poſſit: tamen admiſſo, id verum eſſe quoad Epiſcopum; de Capitulo verum eſſe non poteſt, tum quòd ille non eſt familiaris Epiſcopi ordinantis, vel litteras dimiſſorias concedentis; tum quòd Capitulum non poteſt ei conferre beneficium; *cap. illa, ne ſed. vacant. & cap. 1. de inſtit. in 6.* quod tamen vtrumque requirit *ibi* Conc. Trident. in hac facultate priuilegiatim ordinandi Epiſcopo ſpecialiter conceſſa, vltra tres illas, quæ illi competunt de iure communi antiquo expreſſas *in d. c. cùm nullus, in princ.* in quib. idem poteſt Capitulum cum moderatione tamen Conc. *d. c.* 10. ſicque nihil ea familiaritas facit. Declaratur ſextò, quòd, licèt Capitulum, & alij ſuccedentes in Epiſcopali iuriſdictione ſede vacante nequeant infra annum, niſi pro arctatis ordinandi licentiam dare: iuxta prædicta decreta Trid. Conc. *ſeſſ. 7. & 23. c. 10.* poſſunt tamen infra tempus
182. prædictum † dare litteras teſtimoniales de vita, & moribus iis, qui obtinuerunt à ſede Apoſtolica facultatem recipiendi ordines à quocumque Antiſtite cũ approbatione Ordinarij de vita, & moribus: vt poſt Nauar. *conſ. 19.* aliàs 18. *n. 1. & 3. de tempor. ordin.* docet Quarant. eiúſve Apoſt. *d. quæſt.* 10. *verſ. tertiò limita*; quoniam *de vtroque c.* 10. ſolùm prohibentur dati litteræ dimiſſoriæ; at aliud ſunt litteræ teſtimoniales, aliud dimiſſoriæ, ſeu licentia ordinandi, vt de ſe patet, ſatíſque colligitur ex ipſo Trid. *ſeſſ. 21. cap. 1. de reformat.* ibi; pro ſingulis litteris dimiſſoriis, aut teſtimonialibus. atque ita audio declaraſſe ſacram Cong. Cardinalium interpretum Conc. Trid *ad d. ſeſſ. 7. cap. 10. de reform.* Ceterùm modernus ſtylus Curiæ Romanæ habere videtur, vt ſede Epiſcopali vacãte ipſę quoque teſtimoniales dẽtur ab Ordinario viciniore, vt conſtãre videtur ex iis verbis, *tibi attento*, &c. quæ habentur in facultate promouendi ad ordines extra tempora à quocũque Antiſtite in forma breuis conceſſa; cuius † tenorem, cùm ſit valde inſignis, & ma-
183. teriam huius totius 4. illationis concernat, hîc inſerendum curauimus; eſt autem talis:

Pavlvs Papa Quintus. Dilecto filio N. ſalutẽ, & Apoſtolicam benedictionẽ. Cùm, ſicut nobis nuper exponi feciſti, tu, qui, vt aſſeris, in ſacro Subdiaconatus ordine conſtitutus exiſtis, ratione perpetuæ ſine cura Capellaniæ, quã in Eccleſia ſancti Iuliani Nouarien. obtines, quotidie per teipſum Miſſam celebrare teneris, ita ad reliquos ſacros Diaconatus, & Presbyteratus ordines promoueri arctatus exiſtas, vt tempora ad id à iure ſtatuta expectare nequeas; ac proinde, & aliàs ex feruore deuotionis ad Diaconatus & Presbyteratus ordines præfatos titulo dictæ Capellaniæ promoueri, ac promotus in illis & aliis per te antea ritè ſuſceptis ordinibus Altiſſimo quoad vixeris famulari ſummopere cupias: nobíſque propterea humiliter ſupplicari feceris, quatenus tuis votis hac in parte annuere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos te ſpecialis gratiæ fauore proſequi volentes; necnon à quibuſuis, &c. abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati: Tibi, attento, quòd ſedes Epiſcopalis Nouarien. ad præſens, non tamen ab anno, vt etiam aſſeris, vacat, vt ab Ordinario viciniore, vel de eius, cuius teſtimonio, vita, & mores tui commendentur, licentia, à quocumque malueris Catholico Antiſtite gratiã, & communionẽ ſedis Apoſtolicæ habente, & in propria diœceſi reſidente, vel in aliena de Diœceſani loci cõſenſu mihi pontificia alia exercẽte, per te eligẽdo, ad Diaconatus, & Presbyteratus ordines prędictos duobus Dominicis, ſeu aliis feſtiuis diebus cõtinuis, vel interpolatis etiã extra tẽpora ad id à iure ſtatuta, ac intra annũ, anníque curriculo minime expectato, minúſque ſeruatis à Cõc. Trid. deſignatis interſtitiis, ſub dicto titulo, dummodo ad id reperiaris idoneus, & conſtiterit prius, quòd dictæ Capellaniæ fructus ad congruã tui ſuſtentationẽ ſufficiãt, illámque verè, & pacificè poſſideas, promoueri, & promotus in illis etiã in altaris miniſterio miniſtrare liberè, & licitè valeas, Apoſtolica auctoritate tenore prǫſentium concedimus, & indulgemus. necnon eidem Ordinario, ſeu alij Antiſtiti, vt præfertur, eligendo, & tibi, licentiam deſuper impartimur. Non obſtãte, quòd tempore tuę promotionis ad quemcumque ex dictis ordinibus te in alio, vel aliis antea ſuſceptis non exercueris, ac conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ceteríſque contrariis quibuſcũque.

Quare vbicumque in huiuſmodi facultatibus ſeu indultis promouendi extra tempora, aut aliis à ſede Apoſtolica cum expreſſione quòd ſedes Epiſcopalis intra annum vacat, conceſſis adſit prædicta clauſula, vt ab Ordinario viciniore, vel de eius, cuius teſtimonio vita, & mores tuæ commendentur, licentia, à quocumque malueris Antiſtite valeas promoueri, non videtur poſſe Capitulum, aut alius, qui in iuriſdictione Epiſcopi ſede vacante ſuccedit, prædictas teſtimoniales, ſeu approbationem de vita, & moribus dare: ſed ab ordinario viciniore eas dandas eſſe. in ceteris autem caſibus poterit Capitulum, aut alius, vt ſuprà, illas concedere, tum propter rationem ſuperiùs ex Nauarr. & Quarant. allatam, ac declarationem ſacræ Congreg. *ibidem* relatam. tum quia, quòd hi regulariter eas dent vbi etiam adſit priuilegium Apoſtolicum de promouẽdo à quocumque, ſatis colligitur ex Conc. Trid. *d. ſeſſ. 23. c. 8. de reform.* vbi dicitur, quòd, ſi quis ab alio, quàm proprio Epiſcopo promoueri petat, nullatenus id ei etiã cuiuſuìs generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel priuilegij prætextu etiã ſtatutis tẽporibus permittatur, niſi eius probitas, & mores Ordinarij ſui teſtimonio comprobẽtur. At verò Ordinarij appellatione venit etiã Capitulum ſede vacante, vt in hac ſpecie ſentire videtur Nauarr. *d. conſ.* 18. aliàs 19. *n. 2.* atque ex aliis latiùs per nos adductis ſup. *c. 5. quæſt. 12. præmiſſ. vnic. & quæſt. 14. ſuppoſ. 1. ad fin.* vbi id etiam ſtatuimus de Vicario Capitulari, quòd Ordinarius ſit, Ordinariíque appellatione cõtineatur. Ex quibus ſatis colligitur dictum ſtylum Curię, qui ſumi videtur ex præcitatis verbis facultatis, ſeu indulti de promouẽdo extra tẽpora, nimirũ ab Ordinario viciniore, cuius teſtimonio vita, & mores tui comprobẽtur, licentia, à quocumque, &c. ita cum ipſis verbis accipiendũ eſſe, vt non obſtet prædictæ doctrinæ, quòd poſſit Capitulũ & illi alij ſede vacante concedere litteras teſtimoniales habenti indultũ Apoſtolicũ, vt promoueri poſſit extra tẽpora: hoc eſt, vt illud relatiuũ *eius*, non ad Ordinarium viciniorẽ referatur, ſed vagè, & indeterminatè ad illum ad quem ſpectat teſtimoniales de vita, & moribus dare, qui eſt proprius Ordinarius: vel ſi referatur ad Ordinarium viciniorem; id ita intelligatur, vt poſſit etiam ipſe, non autem ſolus illas dare; aut eas det medio teſtimonio, ſeu informationibus per ipſum aſſumptis, & acceptis à proprio

à proprio Ordinario ordinibus initiandi. Atque hæc de quarta illatione.

Infertur denique ex præced. ſoppoſit. atque etiam ex iis, quæ hactenus in præſenti ſuppoſit. di-
184. ximus; † tunc, cùm aliquis eſt arctatus ratione beneficij recepti, aut recipiendi ad ſuſcipiendum maximè ordines beneficiis annexos, non teneri obſeruare temporum interſtitia, aut certè in iis ab ordinario diſpenſari poſſit, de quibus mentio fit in Breui extra tempora mox relato; necnoo, (quicquid fuerit de iure antiquo, 77. & 78. *diſtinct.* ferè per tot.) in Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 8. 11. 13. & 14. *de reformat.* iuncto *cap.* 1. 2. & 3. ac toto ferè tit. *de tempor. ordin.* quo iure nunc hac in re vtimur. etenim minores ordines ſingillatim diebus feſtis, vel quatuor anni temporibos, vel in Sabbato, ſitientes, ſeu ante Dominicam de paſſione, aut Sabbato ſancto conferuntur: niſi Epiſcopo magis expedire videator, vt duos, tres, aut omnes ordines minores ſimul alicui cooferantur; prout habetur in Concil. Trident. *d. cap.* 11. *in initio,* iuncto *d. cap.* 8. eiuſdem Concil. & *cap.* 3. *de tempor. ordinat.* omnes verò maiores ordines nonniſi prædictis quatuor temporibus, & Sabbato ſitientes, ac ſancto conferri poſſunt, vt expreſsè cauetur *in d. cap.* 1. 2. & 3. *de tempor. ordinat.* De prima tonſura cùm nihil hac in re ſit à iure ſtatutum, dicendum eſt cum Thom. Valaſc. *tom.* 1. *allegat.* 4. *num.* 3. quem refert ac ſequi videtur Barboſ. *in remiſſ. Doct. ad d. cap.* 8. *Trident. ſub numer.* 3. omni tempore eam poſſe conferri: ſubdens *numer.* 4. ex Roderic. *quaſt. regul. tom.* 3. *quaſt.* 43. *artic.* 3. Fratres Minores, & omnes, qui illorum priuilegiis conceſſis & concedendis fruuntur, poſſe extra tempora à iure ſtatuta Dominicis, vel aliis feſtis diebus ſacros ordines ſuſcipere. ſecluſo autem priuilegio, vel legitima diſpenſatione, ſubdiaconatus, hoc eſt primus ex ſacris, ſeu maioribus ordinibos non niſi poſt annum à ſuſcepto poſtremo minore ordine conferri poteſt, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ vtilitas iudicio Epiſcopi aliud expoſcat; vt cauetur *in d. cap.* 11. *Concil. in fin.* vbi ſubditur, ne duo ſacri ordines eodem die etiam regularibus conferantur, priuilegiis, ac indultis quibuſuis conceſſis, non obſtantibus quibuſcumque; id quod etiam prohibitum fuerat *in cap. litteras, & cap. dilectus, de tempor. ordin.* Pariter ad presbyteratus ordinem aſſumendi debent ad minus annum integrum in Diaconatu miniſtraſſe, niſi ob Eccleſiæ vtilitatem, ac neceſſitatem aliud Epiſcopo videretur; prout decernitur *in d. cap.* 14. *Trident. Concil.* Inficiari autem nemo poteſt quin expedire videri debeat Epiſcopo, hæc interſtitia obſeruanda non fore, ſeu in iis rationabiliter diſpenſari, vbi aliquis ratione beneficij recepti, aut recipiendi tenetur certum ordinem ſuſcipere; cùm immo tunc de euidenti Eccleſiæ vtilitate, vel neceſſitate agatur: & hoc ſonat ipſum arctationis nomen. atque in ſpecie quoad eum, qui obtinuit parochialem Eccleſiam, ſentit Nauarr. *in Manual. confeſſ. cap.* 25. *num.* 116. Ioan. Azor *Inſtitut. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. *quaſt.* 9. *ad fin.* Nicol Garz. *tract. de benefic. part.* 7. *cap.* 4. *num.* 47. & Barboſ. *in remiſſ. Doctor. ad Concil. Tridem. ſeſſ.* 23. *cap.* 11. *num.* 7. vbi in id referunt quaſdam ſacræ Congregat. declarationes. & tam quoad beneficia curata, quàm alia, quæ iure communi, vel ſpeciali certum ordinem annexum habent, ad quem prouiſus debet intra annum promoueri, ſuper iis cum prouiſo ab Epiſcopo diſpenſari habet communis Epiſcopatuum praxis. Quamois autem diſpenſatio ſuper interſtitiis regulariter ad Epiſcopum pertineat, vt colligitor ex citatis Concil. Tridentin. verbis ex *d. cap.* 11. 13. & 14. Ita vt etiam in ordinatione Regularium ſacra Congrega-
tio Cardinalium cenſuerit, † talem diſpenſatio- 185.
nem pertinere ad Epiſcopum ordinantem; debere autem in litteris dimiſſorialibus ſuorum ſuperiorum per eos peti ab Epiſcopo, vt ſuper interſtitiis dignetur diſpenſare, attenta neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ, ſeu Religionis; prout ex quadam declaratione ſacræ Congregationis, & oonnullis Doctoribus tradunt Barboſ. *vbi ſuprà, num.* 9. & Proſper Auguſtin. *in addit. ad Stephan. Quaran. in ſumm. Bullar. verbo, ordo; ad fin.* vbi etiam refert Doctores tractantes, quomodo intelligatur arbitrium hac in re à Tridentin. Concil. Epiſcopo conceſſum; & an Epiſcopus, ſi aliquem promoueat noo expectato anni curriculo tacitè cum eo diſpenſare cenſeatur: item quæ dicatur Eccleſiæ neceſſitas, vel vtilitas, vt ſufficiens cauſa ad diſpenſandum reputetor: atqoe alia huiuſmodi. Tamen, quòd poteſtas hæc diſpenſandi ſuper inter-
ſtitiis † ſit etiam penes Capitulom Sede vacante, 186.
eiúſque Vicarium generalem, ſatis colligitur ex eo, quòd tam Capitulum Sede vacante, quàm eios Vicarius in Epiſcopi ordinaria iuriſdictione ſuccedit, vt conſtat ex latiùs per nos adductis ſuprà *cap.* 5. *quaſt.* 12. ferè per tot. & *quaſt.* 14. *ſuppoſit.* 1. & Quarant. *d. ſumm. Bullar. verbo, Capitulum ſede vacante*, ſeu potiùs Proſper Auguſtin. eius Additionat. *quaſt.* 10. *verſic.* & *refertur*, iuxta aliam verò editionem *quaſt.* 14. *verſic. adde, quòd refertur*; vbi aſſerit, quòd refertur ſacram Congregationem declaraſſe, facultatem remittendi interſtitia Epiſcopo competentem ex cauſis comprehenſis in Tridentin. Concil. *ſeſſ.* 23. *cap.* 11. 13. & 14. tranſire in Vicarium Capituli Sede vacante.

Quòd ſi pro complemento huius illationis petas, quænam ætas ad quemuis ordinem requira-
tur: breuiter reſpondeo, quòd, † quicquid fuerit 187.
de iure antiquo vſque ad Clementinas incluſiuè; vt videre eſt *in Clement. fin.* & apud gloſ. & Doctor. *ibi, de at. & qualitat. & ord. praficiend.* nunc de iure oouo Tridentin. Concil. *ſeſſ.* 23. *cap.* 12. nullus, etiamſi Regularis ſit, ad Subdiaconatus ordinem ante vigeſimumſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimumtertium, ad Presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum promoueri poteſt; priuilegiis quibuſcumqne quoad hoc penitus excluſis. Sufficit autem, annum hunc eſſe inceptum; prout ſacra Congregatio aliquando fertur declaraſſe; adnotarúntque inter ceteros Henriq. *in ſumm. Theolog. moral. lib.* 10. *cap.* 19. §. 2. & *lib.* 3. *cap.* 38. §. 2. necnon Valer. Reginal. *in prax. for. pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *numer.* 166. atque ita communis praxis Epiſcoporum ordinantium interpretata eſt. quoad primam verò tonſuram, & minores ordines cùm nihil hac in re à Concil. Trident. immutatum ſit, aut etiam diſpoſitum, ſed ſolùm ex *d. ſeſſ.* 23. *cap.* 6. *de reformat.* apertè colligatur, primam tonſuram, & ordines minores conferri poſſe ante annum decimumquartum; dum *inibi* ſtatuitur, vt nullus prima tooſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus ante decimumquartum annum beneficium poſſit obtinere: ſtabimus iuri antiquo; ex quo prima tonſura ſtatim poſt ſeptennium, primi tres minores vſque ad 12. expletum, exinde verò quando voluerit, Acolythatus poſſint alicui conferri; vt ſatis conſtat ex

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

cap. in singulis, 77. *distinct.* & *ibi* adnotauit glos.
recepta in figuratione casus, ac verbo *exinde*, & quo-
ad primam tonsuram per text. *in cap. vltimo, de tem-
por. ordin. in* 6. & in Acolythatu per *d. cap. in singu-
lis*, id docet Rebuff. *in prax. benefic. part. 2. in for-
mul. dispensat. de non promouen. glos. 2. num.* 1, & de
prima tonsura, vt sufficiat septennium, tradit quo-
que glos. ab aliis approbata *d. cap. fin. verbo, infan-
ti*, per eum text. *& cap. de his*, 28. *distinct.* immo
ex *d. cap. fin.* constat quòd possit conferri prima
tonsura etiam infanti, hoc est, ante septennium si
is intret Religionem.

Iam verò his suppositis, ac præmissis ad faciliо-
rem intelligentiam, & resolutionem præsentis no-
stræ sextæ conclusionis; quæ nequaquam præter-
mittenda nobis visa sunt, ad eius confirmationem
accedamus. Quòd igitur qualitati sacerdotij, aut
188. alterius ordinis ex fundatione beneficio annexi †
aliquando derogari possit; probatur. Quamuis enim
regulariter præbenda sacerdotalis ex fundatoris vo-
luntate; (quod idem cum proportione dictum sem-
per intelligatur de præbenda habére certum alium
ordinem sic annexum;) omnino conferri debeat
sacerdoti vel in actu, hoc est, ei, qui actualiter,
& reipsa in eo ordine tempore præsentationis, seu
collationis sit constitutus; vel in habitu, illi nimi-
rum, qui in tali ætate sit, vt tunc ad eundem ordi-
nem promoueri possit, licèt annum habeat iusto
impedimento cessante ad se promouendum; aut in
tali ætate, vt possit intra annum prædictum ordi-
nem requisitum suscipere; ídque iuxta hosce va-
rios casus quos latiùs prosecuti sumus suprà hac ipsa
conclus. *suppofit.* 4. maximè post medium: ex qui-
bus tacitè resultat, regulariter prohibitam esse in
hisce beneficiis habentibus ex fundatione certum
ordinem annexum derogationem huiusmodi qua-
litatis annexionis Ordinum: quæ derogatio etiam
expressè prohibetur à Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.*
5. *de reformat.* dum disertis verbis *ibi* decernitur,
vt in præbendis, ac beneficiis Presbyteralibus, Dia-
conalibus, aut Subdiaconalibus, quandocumque ita
constituta fuerint, (hoc est, ex beneficiorum ere-
ctione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus,
de quibus mox dixerat;) id obseruetur, vt eorum
ordinibus nihil in vlla prouisione detrahatur; & a-
liter facta prouisio subreptitia censeatur. Quam-
uis, inquam, hæc ita sint: tamen, cùm tam ipsa
beneficia, modique ea acquirendi, & facultas, ac
potestas apponendi has qualitates, & conditiones
eisdem beneficiis, quàm etiam hæc siue tacita, si-
ue expressa prohibitio derogationis huiusmodi
qualitatum sit à iure dumtaxat humano indu-
cta: prout de benficiis satis post alios ostendimus
suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 1. *circa initium*;
& de facultate apponendi qualitates, & conditio-
nes in fundatione beneficiorum ab eorum funda-
toribus, constat ex *cap. cùm dilectus, de consuet. cap.*
3. *& cap. nobis, de iurepatronat.* cum *ibi* adnotat. per
Doctor. & aliis per nos adductis in hoc eodem cap.
quæst. 2. in diuisionibus derogationis qualitatum
beneficiorum, potissimùm ex parte causæ mate-
rialis, maximè autem in postrema diuisione: de
tacita verò, & expressa prohibitione derogationis
prædictarum qualitatum, ex latiùs traditis *d. quæst.*
3. ferè per tot. iis autem, quæ à iure tantùm hu-
mano inducta sunt, possit saltem à supremo Prin-
cipe detrahi, *l. Princeps, ff. de legibus, l. digna vox,
C. eodem tit. & cap. proposuit, de conceſſ. preben.* ma-
ximè in beneficialibus quoad supremum Princi-
pem Ecclesiasticum, hoc est, Roman. Pontificem,
qui in iis summam habet potestatem, *cap. 2. in prin-
cip. de præbend. in* 6. *& Clement.* 1. *in fin. vt lit. pend.
in fin.* cum vtrobique not. per Doctor. atque alibi
sæpe: inde apertè sequitur, † saltem a Rom. Pon- 189.
tifice posse huic qualitati annexionis certi ordinis
beneficio adiectæ derogari, & in specie saltem a
Papa posse derogari qualitatibus beneficiorum, ac
signanter annexioni certi ordinis ex fundatione ap-
positi, patet ex iis, quæ fusius affert Lambertin. *in
tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30.
& lib. 3. quæst. 5. artic. 3. & quæst. 6. artic.* 7. & Do-
ctor. ab eo *ibi* alleg. quod & nos satis ostende-
mus infrà hoc ipso cap. *quæst.* 5. *conclus.* 7. & pra-
xis docet. An verò etiam per inferiores Rom. Pon-
tifice possit aliquando derogari, tractat *ibidem* idem
auctor, & nos latè disputabimus *eadem quæst.* 5.
passim. Non negauerim tamen derogationem, qua-
litatis huius annexionis certorum ordinum benefi-
cio ex voluntate fundatoris factæ, aliquo modo na-
turali rationi, seu æquitati aduersari; vt colligi-
tur ex Trident. Concil. *d. cap.* 5. in iis primis ver-
bis; ratio postulat, vt illis, quæ bene constituta
sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur:
iunctis iis verbis, quæ statim sequuntur; quando
igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione,
seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualita-
tes aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt
iniuncta, in beneficiorum collatione, seu in qua-
cumque alia dispositione eis non derogetur: idem
in præbendis Presbyteralibus, Diaconalibus, &
Subdiaconalibus obseruetur, &c. quod etiam ge-
neratim de vltimarum voluntatum executione do-
cuimus suprà *cap. 3. quæst. 1. conclus. 2. ad fin.* ex *l.
qua ratione, §. hæ quoque res, ff. de acq. rer. domin.
l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. & §. per traditionem, In-
stitut. de rer. diuis.* ex quo fit, vt † non ita facilè, ac 190.
dumtaxat ex causa, & vt plurimum cum fundato-
ris, aut heredis consensu, huiusmodi derogatio fa-
cienda sit; ex fusiùs adducendis infrà hoc eod. cap.
quæst. 6. ac 7. Interim verò ad reliquas huius quæst.
conclusiones transeamus.

SEPTIMA conclusio. Licèt vbi detur præben-
da aliqua Theologalis, Pœnitentialis, Doctora-
lis, Magistralis, aut aliàs similiter ex fundatione
qualificata; † regulariter in prouisione huic qua- 191.
litati nequeat derogari: aliquando tamen potest.
Hæc conclusio quoad vtramque sui partem faci-
liùs & intelligetur, & confirmabitur, si illud præ-
mittamus, in Ecclesiis Cathedralibus, vel colle-
giatis præter simplices præbendas, de quibus sæ-
pe *in tit. de rescript.* sæpissimè verò *in tit. de præ-
bend.* mentio habetur; quæque possunt cuique cle-
rico existenti in ætate legitima atque ordine re-
quisito conferri, iuxta ea, quæ *in præced. conclus.*
latiùs disseruimus; dari nonnumquam etiam ali-
quas præbendas, aliáve beneficia qualificata, quæ
nimirum certas speciales qualitates in persona de
iis prouidenda requirunt ob speciale onus illis an-
nexum, vtputa docendi, administrandi sacra-
mentum Pœnitentiæ, seu absoluendi præcipuè
quoad casus reseruatos; aut aliud simile: eásque
institutas esse vel iure communi, vel speciali con-
suetudinis, statuti Ecclesiæ, priuilegij, aut funda-
toris: prout de iure communi cautum videtur, vt
in quauis Cathedrali Ecclesia sit præbenda Magi-
stralis, *cap. 1. in princip. de magistr.* quod sumptum
est ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *cap.* 18. vbi de-
cernitur, vt per vnamquamque Cathedralem Eccle-
siam magistro, qui clericos eiusdē, & scholares pau-
peres gratis doceat, competens aliquod beneficium
præbeatur:

præbeatur: quod decretum refertur, ac roboratur *in cap. quia nonnullis, eodem tit.* quod editum fuit ab Innocent. III. in Concilio generali pariter Lateranens. ab eodem celebrato, *cap.* 11. adiiciendo; vt non solùm in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus à Prælatorum Capitulo, seu maiori, & saniori parte Capituli eligendus, qui clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammaticæ facultate, ac alios instruat iuxta posse. Subditur autem *ibidem* quoad Theologalem, quòd Metropolis Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. assignetur autem cuilibet magistrorum à Capitulo vnius præbendæ prouentus, & pro Theologo à Metropolitano tantumdem: non quòd propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quòd si fortè duobus Ecclesia Metropolis grauetur; Theologo iuxta modum prædictum ipsa prouideat, Grammatico verò in alia Ecclesia suæ ciuitatis, siue diœcesis, quæ sufficere valeat faciat prouideri. Hæc *ibi* Innocent. in Concilio. cuius decretum de magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis Honorius III. *in cap. seq.* quod est fin. *eodem tit. de magistr.* mandat inuiolabiliter obseruari. Sed quoniam, vt mox vidimus, *in d. cap. quia nonnullis,* di-
192. citur, † quòd prædictus magister, vel Theologus, cui assignari debent vnius præbendæ prouentus, non propter hoc efficiatur Canonicus; sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo: ideo propriè loquendo ea præbenda non dicitur instituta, vt sit Theologalis, aut Magistralis, nisi quatenus eius prouētus assignati sunt pro Theologo, vel Magistro; quicquid sit, an Capitulum, aliíve, ad quos spectat Canonicorum electio, teneantur tunc alium Canonicum eligere, vt numerus iuratus sit plenus; & an aliquis magister eligi possit in Canonicum sub illa conditione, vt doceat; de quo vtroque articulo latiùs disputant Doct. *ibi* post *glos. pen. in verbo, vnius præbendæ.* In Conc. verò Trident. multo apertiùs præbenda Theologalis instituitur *sess. 5. cap. 1. vers. in Ecclesiis, de refor.* vbi iuncto eius principio, decernitur, vt in Ecclesiis Metropolitanis, necnon Cathedralibus, si ciuitas insignis, vel populosa, ac etiam in collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido etiam nullius diœcesis, si ibi clerus numerósus fuerit, vbi nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium pro lectoribus sacræ Theologiæ deputatum reperitur, præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primò vacatura, cui aliud onus incompatibile iniunctum non sit, ad eum vsum ipso facto perpetuò constituta, & deputata intelligatur. Quoad præbendam verò Pœnitentialem, seu pœnitentiariam, eius institutio de iure communi habetur in Concil. Trid. *sess. 24. cap. 8. de reformat.* vbi decernitur, vt in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, vbi id commodè fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum vnione præbendæ proximè vacaturæ ab Episcopo instituatur: qui magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel iure Canonico, & annorum quadraginta, seu aliàs qui aptior pro loci qualitate re-
193. periatur. De præbendis verò, aut aliis beneficiis † Magistralibus, seu præceptorialibus ex iure speciali institutis generatim mentio fit à Trident. Concil. *sess. 23. cap. 18. de reformat. versic. deinde, vt cum minorè,* & in Concil. Rothomag. in Gallia celebrato anno 1581. *versic. præbenda insuper præceptorialis, Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.*

necnon in Synodo Turonen. anni 1583. *versic. item scholarum Præpositi,* & Synod. Aquen. habita anno 1585. Ludouic. Gomes. *tract. de grat. expectatiu. num.* 93. de Theologalibus, ac Doctoralibus Alphons. Hòied. *tract. de incompatib. benef. part. 1. cap. 24. numer. 13. ad fin.* præcisè de Theologalibus habetur in Trident. Concil. *d. sess. 5. cap. 1. in princ.* & communiter de Theologalibus, Magistralibus, & Doctoralibus, in eodem Conc. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* De iisdem autem Magistralibus ex consuetudine glos. *in cap. cùm in Ecclesia, verbo, dictam consuetudinem, de præbend. in 6.* Couar. *pract. quæst. cap. 36. num. 4. versic. similiter, si beneficia,* & Æneas de Falcon. *tract. de reseruat. benef. quæst. 3. princip. num.* 22. ex statuto, *glos. penult.* ab aliis approbatur *d. cap. quia nonnullis, de magistr.* Æn. Falcon. *d. num.* 22. ex priuilegio, Couarr. *vbi sup.* de Theologalibus, & Doctoralibus ex statuto, vel consuetudine, Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 9. §. 2. num. 15. & 16.* ex priuilegio autem, Couar. *ibidem, & num. 9. versic. eadem ratione,* latè Gonzal. *d. §. 2. à num. 1. ad 5.* & Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 5. cap. 4. num.* 108. & 165. cum nonnullis seqq. vbi inferunt, priuilegium Sixti IV. datum Kalend. Septembris anni 1474. concessum regnis Castellæ, Nauarræ, & Granatæ, in quo statuit, quòd de duobus Canonicatibus, & totidem præbendis, qui primò per cessum, vel decessum, aut quamuis aliam dimissionem extra Rom. Curiam, in quibusuis mensibus simul, vel successiuè vacabunt, etiamsi dispositioni Apostolicæ ex quauis causa generaliter reseruati forent, perpetuis futuris temporibus, quoties illos pro tempore vacare contigerit, vnus in Theologia magister, siue Licentiatus, & alter, qui in altero iurium Doctor, seu Licentiatus existat, possit, & debeat vnà cum Capitulo cuiuslibet Ecclesiarum Cathedralium ordinaria auctoritate prouideri. quod priuilegium postmodum Innocent. VIII. & Leo X. confirmarunt, & auxerunt, vt videre est apud Gonzal. *vbi suprà.* & quoad Theologalem ex priuilegiu institutam. exemplum quoque habemus *in concord. Gall.* quæ habentur *in Bull. 16. Leon. X. incipien. in eminenti,* iuxta Bullar. antiq. §. seu *versic. statuimus insuper, il 1.* quam Rebuff. *ad d. concord.* posuit *sub rubr. de collat. §. 1.* in nouo autem Bullar. hæc concordata habentur *constit. 20. quæ incipit, pastor æternus;* ipsa verò incipiunt, *primitiua illa,* & præd. §. est 12. in quo haberi institutionem præbēdæ Theologalis in regno Galliæ ex priuilegio, est de mente Gonzal. *d. glos. 9. §. 2. num. 17. & glos. 25. num. 6.* Verùm *ibi* præbenda Theologalis potius supponitur iam instituta ex iure aliquo speciali, quàm quòd per illud concordatum instituatur, nisi quatenus iam factæ institutioni certa forma traditur; dum *inibi* dicitur; statuimus insuper, quòd Ordinarius collator in vnaquaque Cathedrali, ac etiam Metropolitana Ecclesia Canonicatum, & præbendam Theologalem inibi consistentes conferre teneatur vni Magistro, seu Licentiato, aut Baccalaureo formato in Theologia, qui per decennium in Vniuersitate studij generalis priuilegiata studuerit, ac onus residentiæ, lecturæ, & prædicationis actu subire voluerit; quique bis, aut semel ad minus per singulas hebdomadas impedimento cessante legitimo legere debeat; & quoties ipsum in huiusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium Capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit; &, si residentiam deseruerit, de illis alteri prouideri debeat: &, vt libentiùs studio vacare possit, etiamsi absens fuerit à diuinis, habeatur pro præsente; ita, vt nihil perdat.

quas omnes particulas fusiùs explicat & exornat
Reb. *in Concord.Gall. d. rubr.de collat.§.1.* De statuto
verò Ecclesiæ, vel Synodali, quòd præbenda Theo-
logalis aut similis per illud institui possit, præter
Falcon. *d. numer.* 22. exemplum extat in prædicta
Synod. Rothomagen. anni 1581. §. sco *versic. quæ
de Cathedralibus*; dum *ibi* indistinctè decernitur,
vt in collegiatis extra ciuitatem existentibus, vbi
fuerint saltem sex præbendæ, vna Doctori Theo-
logiæ, seu Bacealaureo viro bono, exponendi, &
interpretandi sacram Scripturam perito confera-
tur. Denique de præbendis Theologalibus, Magi-
stralibus, & Doctoralibus etiam ex fundatione ha-
betur in Concil. Trident. *d. sess. 25. cap. 5. de refor-
mat.* Hoc præmisso, ac supposito: prior huius 5.
conclus. pars quòd nimirum prædictis qualitatibus
beneficiorum, seu præbendarum, videlicet, vt sint
Theologales, Magistrales, Doctorales, aut simili-
194. liter qualificatæ, ex fundatiooe appositis, † regu-
lariter derogari non possit, potissimum probatur;
tum ex eo, quod in Concil. Trident. *d. sess. 5. cap. 1.
de reformat. in princip.* statuitur, ac decernitur, vt in
illis Ecclesiis, io quibus præbenda, aut præstimo-
nium; (quod vt plurimum beoeficium Ecclesiasti-
cum esse constat ex *cap. 2. de concess. præbend. in 6.*
cum aliis adductis per Gonzal. *ad d. reg. 8. Cancell.
glos. 5. §. 2. num. 5. vsque ad 15.*) pro lectoribus sa-
cræ Theologiæ deputatum reperitur, Episcopi,
Archiepiscopi, Primates, & alij locorum ordina-
rij eos, qui præbeodam, aut præstimonium huius-
modi obtinent, ad ipsius sacræ Scripturæ exposi-
tionem, & interpretationem per seipsos, si iduoei
fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis
Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & aliis lo-
corum Ordinariis eligendum, etiam per subtra-
ctionem fructoum, cogant, & compellant. De cete-
ro verò præbenda, aot præstimonium huiusmodi
noo nisi personis idoneis, & quæ per seipsos id mu-
nus explieare possint, conferãtur, & alteri facta pro-
uisio nulla sit & inualida. tum ex eo, quod ab eadem
sancta Synodo statuitur *d. sess. 23. c. 18. vers. deinde, vt
cum minori, de ref.* vt de cetero officia, vel dignitates
illæ; quæ Scholasteriæ dicũtur, nonnisi Doctoribus,
vel Magistris, aut Licentiatis in sacra pagina, aut in
iure canonico, & aliàs personis idoneis, & qui per
seipsos id munus explere possint, conferantur; &
aliter facta prouisio nulla sit, & inualida: non ob-
stantibus quibusuis priuilegiis, & consnetudinibus,
etiam immemorabilibus. tum ex verbis illis priui-
legij hac in re à Sixto IV. nonnullis Hispaniarum
regnis concessi, & ab Innoc. VIII. ac Leon. X. ro-
borati, quæ suprà retulimus ex Gonzal. *d. glos. 9. §. 2.
num. 2.* vbi etiam *num. 3. 4. 5. & 23.* alia fortiora verba
recenset. ex quibus, & aliis, quæ affert *à num. 6. vs-
195. que ad* 50. & rursus *num. 63. vsque ad* 80. probat, †
præbendas Doctorales, & Theologales ex priuile-
gio assignatas pro Theologo, & IC. non cadere sub
reseruatione regulæ 8. Cancell. de mensibus, & al-
ternatiua: sumere autem licet argumentum à pri-
uilegio à Principe concesso ad testatoris voluntatẽ;
cùm, sicot priuilegium est lex priuata, vt nomen
ipsum sonat, & constat ex *cap. priuilegia, 3. dist. & c.
Abbate, §. quod contra, de verb. signif.* ita etiam dispo-
sitio testatoris, aut alia quæuis licita à priuato facta,
§. disponat itaque, auth. de nupt. collat. 4. ibi; disponat
itaque vnusquisque in suis, vt dignum est, & sit lex
eius voluntas. tum etiam ex prædicto priuilegio, seu
potiùs decreto Leon. X. vigore cõcordatorum Gal-
liæ concesso, seu facto; vt videre est apud Rebuff.
in eisdem concord. Gall. *rubr. de collat. §. 1.* vbi ca-
uetur, quòd de Theologali præbenda semper pro-
uidendum est per Ordinarium collatorẽ vni Theo-
logo in quocumque mense vacauerit: nec quoad
hoc locum habẽt menses assignati nominatis; pro-
ut latè tradit Rebuff. *d. §. 1. verbo, Theologalem, &
verbo, teneantur.* maxime cum ipsa reg. 8. Cancell. à
reseruatione inter cetera beneficia excipiat spectan-
tia ad collationem, prouisionem, præsentationem,
aut quamuis aliam dispositionem comprehensorum
sub concordatis inter Sedem Apostolicam & quos-
cumque alios initis, & per eos, qui illa acceptare, &
obseruare debuerant, acceptatis, & obseruatis; quæ
lædere non intendit. quam totam clausulam lucu-
lenter explicat Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 25. cum trib.
seqq.* eadem verò *glos. 25. num. 6.* ex iisdem Con-
cord. Gall. summatim illud refert, quod *ibi* decerni-
tur de præbenda Theologali, & eius libera proui-
sione, licèt paulò aliter, quàm in ipso text. concord.
habeatur, cuius verba nos non multo antè retuli-
mus. Tum ex eo, quod post Nauarr. *cons. 14. de reb.
Eccl. non alien.* aliàs 22. *num. 4. de praeben.* & Gonzal.
ad d. reg. 8. Cancell. glos. 34. n. 79. cum aliquot seqq.
nos docuimus *in tract. de option. canon. c. 3. quæst. 6.* † 196.
præbendam habentem certum onus annexum, vt-
puta Theologalem, Pœnitentialem, Doctoralem,
aut aliam similẽ, optari non posse. Tum ex eo, quòd
in terminis Canonicatoum Cathedralium Eccle-
siarum, qui Theologis, Magistris, & iuris pontificij
Doctoribus ex electione sunt conferendi, licèt apud
Sedem Apostolicam vacauerint, non facilè admitti
derogationem huius priuilegij, vel consuetudinis.
Præ cæteris autem maximè confirmatur hæc prior
pars nostræ conclus. ex Conc. Trid. *sess. 25. cap. 5. de
refor.* vbi, postquam dixerat, rationem postulare, vt
illis, quæ bene constituta sunt, contrariis ordinatio-
nibus nõ detrahatur: iodeque decreuerat, vt, quan-
do ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu
fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates ali-
quæ requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta;
in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia
dispositione eis non derogetur: statim subditur;
idem in præbendis Theologalibos, Magistrali-
bus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus, Diacona-
libus, ac Subdiaconalibus quandocumque ita con-
stituta fuerint, obseruetur, vt eorum qualitatibus
nihil in vlla prouisione detrahatur; & aliter facta
prouisio subreptitia censeatur. Probatur nunc po-
sterior † pars huius eiusdem concl. ex iis, quibus *in* 197.
præced. conclus. ad finem ostendimus, posse saltem à
Rom. Pontifice derogari qualitati ordinis sacerdota-
lis, aut alterius ex fundatione annexi beneficio,
præcipuè quia tam beneficia ipsa, quàm facultas
huiusmodi conditiones io eorum fundatione appo-
nendi à iure humano positiuo Ecclesiastico sit indu-
cta, cui potest supremus Princeps Ecclesiasticus de-
rogare. Nec huic vtrique traditioni, ac doctrinæ
obstabit, quòd derogatio huius vtriusque, immo
cuiusque geoeris qualitatum in beneficij fundatio-
ne appositarum à Concil. Trident. potissimùm *in
d. cap. 5.* prohibita sit. nam etiam decretis Conci-
lij geoeralis potest Rom. Pontifex derogare, mo-
dò eius specialis mentio habeatur, *cap. nonnullis,*
& *ibi* omnes, *de rescript.* cum simil. Minùs huic
posteriori parti conclus. obstabit, quod à initio hu-
ius conclus. ex Gomes. *tract. de grat. expectatiu. nu-
mer. 93.* Falcon. *d. tract. de benefic. reseruat. quæst.
3. princip. numer.* 22. Couarruu. *pract. quæst. cap. 36.
numer. 4.* ac paulò antea ex Gonzal. *d. glos. 9. §. 2.
à numer. 6. vsque ad 50. & à numer. 63. ad* 80. tradi-
dimus, beoeficia hæc, seu præbendas, quæ non nisi
Theologis, Magistris, Doctoribus, ac similibus as-
signari, & conferri possunt, noo cadere sub reserua-
tionibus:

tionibus: quoniam id ita accipiendum est, non quasi
cadere non possint, si ita velit Rom. Pontifex;
sed quia nec in dubio, neque ita facilè censendum
est, id eum velle: prout de qualitate iurispatrona-
tus mox *in seq. concl.* dicemus; si priùs illud admo-
neamus, id, quod in hac conclus. quod ad rem no-
stram attinet, diximus de præbendis, seu beneficiis
Theologalibus, Magistralibus, ac Doctoralibus, at-
que *in seq. conclus.* dicturi sumus de beneficiis iuris-
198. patronatus laicorum statuendum quoque esse † non
modò de præstimoniis, seu beneficiis præstimo-
nialibus ex fundatione institutis pro clericis schola-
ribus, iuxta latè tradita per Gonzal. *ad d. reg. 8. glos.
5. §. 2. num. 3. & 7. vsque ad* 11. iuncto *num.* 12. tum
ex regula correlatiuorum, per quam dispositum in
vno ex correlatiuis, censetur dispositum in altero,
vbi eadem in vtrisque est ratio, eorúmque idem
est iudicium, vt latè probat Euerard. *in loc. à corre-
lat. num. 7. & 8. cum tribus seqq.* & in specie schola-
rium, Bapt. de S. Blas. *tract. de correlat. num. 23.*
tum quia magistri, seu docentes, & scholares à iu-
re æquiparantur, vt patet ex *cap. fin. de magistr.* &
Concil. Tridentin. *sess. 5. cap. 1. in fin. de reformat.*
tum denique, quia omnia priuilegia concessa Do-
ctoribus competunt quoque scholaribus, vt post
Bald. & Angel. *in l. 1.* ibique Ias. *num. 48.* de com-
muni attestantem *ff. sol. matrimon.* atque alios ple-
rosque tradit ac tuetur Horat. Luc. *in tract. de pri-
199. uileg. schol. priu. 4.* verùm etiam † de beneficiis pa-
trimonialibus: ea enim quoad hoc parificat Theo-
logalibus, Magistralibus, ac Doctoralibus inter
ceteros Couarr. *d. cap. 36. numer. 4. versic. similiter,
si beneficia patrimonialia, & num. 9. versic. eadem
ratione, ac versic. nouè, ad eadem regia edicta*; vbi
etiam ea æquiparat beneficiis iurispatronatus lai-
corum: quibus illa esse simillima, & de similibus
ad similia validum esse argumentum, docet quo-
que Hoied. *d. tract. de incompatibil. benef. 1. part. cap.
24. eòque vlt. num. 91. in fin.* Sunt autem beneficia
patrimonialia, quæ ex Apostolica constitutione,
vel statutis, seu Synodalibus constitutionibus Apo-
stolica auctoritate confirmatis, vel ex immemo-
rabili consuetudine sunt necessariò conferenda na-
tis, incolis, vel originariis alicuius patriæ, ciuita-
tis, vel parochiæ; ita, vt illi dumtaxat, qui filij
naturales, & patrimoniales sunt, prouideri de-
beant de huiusmodi beneficiis, & non alij foren-
ses, aut extrinseci, qui tales qualitates non habent;
vt post alios tradunt Hoied. *d. cap. 24. num. 86. vs-
que ad* 90. & Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 9. §. 1. num. 5.*
cum multis seqq. & Garz. *tract. de benef. part. 7. cap.
9.* vbi hi tres auctores latiùs tractant de hisce patri-
monialibus beneficiis, multaque afferunt, vnde
hæc nostra extensio maxime comprobatur: quod
& facit post alios Lambertin. *d. tract. de iurepatron.
lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 14. num. 20. & part. 3. quæst.
9. artic. 10.* ferè per tot. & idem Garz. *d. part. 7. cap.
15.* vbi simul etiam, ac generatim agit de benefi-
ciis certis personis, seu certo generi personarum
debitis.

Octava, & postrema conclusio. Qualitati
iurispatronatus tam passiui, quàm actiui ex funda-
tione beneficio appositæ derogari saltem aliquan-
200. do potest. Per iuspatronatus passiuum † intelligo il-
lud, per quod à fundatore beneficij eidem fuit cum
Ordinarij consensu apposita conditio, vt ad tale be-
neficium aliquis de sua familia, aut descendenti-
bus, vel similibus pro tempore præsentaretur: quod
beneficium vocatur etiam ab aliquibus patrimonia-
le, vt à Ioann. Staphil. *tract. de grat. expectatiu. in
quinta forma, num. 4. in fin. & num. 6. in initio.* Gon-

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

zal. *d. glos. 9. §. 1. num. 6.* ac fortè etiam Couarr. *d.
cap. 36. numer. 9. versic. 9. ad eadem regia edicta,
in fine.* De hoc autem passiuo iure patronatus latiùs
post alios Roch. de Curt. *in tract. de iurepatronat.
verbo, honorificum, num. 21. & 48.* Lambertin. *eo-
dem tract. lib. 1. part. 1. quæst. 9. princip. art. 1. num. 32.
& 79. cum duob. seqq. & lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 24.
num. 20. ad fin. & part. 3. quæst. 5. princip. artic. 4. num.
8. 11. & 12.* vbi etiam aduertit, quòd, si testator
voluerit esse præsentandum aliquem de familia, de
illa familia debet esse præsentandus: si autem dice-
ret, de progenie, de genere, vel de linea ab eo
descendente, sufficiet, præsentandum ab eo de-
scendisse quocumque modo descendat, siue agna-
tionis, siue cognationis titulo: &, si duo reperiren-
tur eiusdem generis, seu qualitatis, esse instituen-
dum magis propinquum fundatori, vel patrono. De
his porrò & aliis similibus verbis, quid importent,
videri poterunt Doctores, quos remissiuè retuli-
mus *cap. præced.* vbi de fideicommissorum deroga-
tione ex professo egimus, *quæst. 4. suppos. vlt.* atque
hoc idem iuspatronatus passiuum admisit non se-
mel Rot. Roman. vt ex decisionibus relatis, ac pro-
batis à Garz. *d. tract. de benef. part. 7. cap. 1. num. 74.
& 96.* de quo *cap. 15.* per tot. ac non pauca etiam,
habet Ioan. Gutier. *cons. 1. num. 1. & cons. 2. num. 3.
4. & 5.* Per iuspatronatus verò actiuum † intelligo 201.
illud, per quod beneficio ab eius fundatore cum Or-
dinarij consensu ea conditio apposita fuit, vt tale
beneficium non conferret quis, nisi ad præsenta-
tionem ipsius fundatoris, siue ipsa Ecclesia funda-
uerit, siue persona priuata; aut illius, cui is ius pro
tempore præsentandi reseruauerit in ipsa beneficij
fundatione: iuxta *cap. filiis, cap. decernimus, & cap.
Monasterium, 16. quæst. 7. cap. 3. cap. ex insinuatio-
ne, cap. significasti, cap. consultationibus, cap. cùm
autem, cap. nobis, cap. cùm dilectus, & cap. vltim. de
iurepatron. cap. vnic. eodem tit. in 6. & Clement. 1. ac
2. eodem tit.* cum multis similibus. Quid autem
fuerit de iure antiquo, quomodo, seu ex qua causa
acquireretur ius hoc præsentandi, quod nos iuspa-
tronatus actiuum appellamus; tradunt latiùs præ
ceteris Roch. de Curt. *tract. de iurepatron. in prin-
cip. num. 3. & 4.* necnon *verbo, Ecclesiam fundauit,
verbo, construxit, ac verbo, & dotauit,* Paul. de Cit-
tadin. *in simili tract. part. 3.* ferè per tot. & Lamber-
tin. *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 1. princip.
artic. 1. quæst. 2. artic. 2. & quæst. 3. artic. 1.* & mul-
tis seqq. concludens post multos, contra alios, † 202.
posse acquiri vel ex fundatione dumtaxat, hoc
est, fundi, seu soli datione, vel ex sola constructio-
ne, vel denique ex sola sufficienti dotatione; vnde
prodiit versus:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

Immo *d. quæst. 3. art. 1.* probare contendit, singulos,
qui aliquod horum fecerunt, insolidum esse patro-
nos: *art. 2.* quòd, si plures dant fundum, plures con-
struunt, & plures dotant, omnes fiunt patroni; &
quidem insolidum, etiamsi inæqualiter quid horum
faciant; vt idem latè tradit *art. 5. & 8.* quod tamen
vtrumque declarat *artic. 3. 4. 6. 7. & 9.* Ego verò,
quicquid de hoc sit, an fundum dans, construens,
& dotans etiam eùm diuersæ personæ sunt, fiant
patroni insolidum; certè verius puto contra Lam-
bertin. *d. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. artic. 5. & quæst.
3. cum seqq.* atque alibi sæpe cum Roch. de Curt.
*d. tract. in princip. numer. 3. versic. puto tamen, &
num. 4.* ac rursus *verbo, Ecclesiam fundauit, quæst.
2. verbo, construxit, quæst. 3. ac verbo, & dotauit,
quæst. 1.* & aliis, quos citat tam ipse, quàm Lambert.
vbi supra; per fundamenta ab iis allata, hæc omnia,

ſcilicet fundationem, conſtructionem, ac dota-
tionem requiri ad acquirendum iuſpatronatus; li-
cèt non requiratur, quòd vnus hæc omnia faciat:
quod ſolum probatur ex fundamentis, quæ pro ſua
ſententia adducit Lambertin. & intendunt pleri-
que ab eo allegati. quinimmo ipſe Lambertin. eius
in id aſſenſum extorquēte veritate, hoc ipſum aper-
tè admittit in plerisque locis per nos citat. *cap. ſeq.*
quæſt. 4. concl. 9. in primo, & ſecundo caſu à Doctori-
bus poſito, quo Eccleſia libera ſubiicitur iurepa-
tronatus; nimirum cùm Eccleſia fundata, & con-
ſtructa, aut etiam conſecrata non dotatur à fun-
dante, vel conſtruente, vel curante eam conſecra-
ri; ſed ab alio, ipſo tamen ad id requiſito. Illud au-
tem concedi poteſt, quod idem Lambertin. *d. lib. 2.*
part. 1. quæſt. 6. artic. 2. numer. 2. & 6. vſque ad fin.
artic. contendit, ditationem Eccleſiæ, ſeu augmen-
tum dotis illius reduci ad eiuſdem dotationem: *&*
eodem artic. 2. num. 3. atque art. 3. ferè per tot. quòd
reparatio Eccleſiæ reducitur ad eius ædificationem;
nec regulariter per reparationem acquiri iuſpatro-
natus. *d.* autem *artic. 2. numer. 3. & 4.* præſcriptio-
203. nem per ſe ſolam, ſeu ex ſui natura † non eſſe cau-
ſam acquirendi iuſpatronatus, niſi quatenus orta
fuit ex vna illarum trium cauſarum, nimirum fun-
dationis, conſtructionis, & dotationis: quod &
tradit *quæſt. 10. artic. 1. num. 1.* & latiùs *artic. 5.* vbi
ex *num. 25. ad 38.* oſtendit, iuſpatronatus à laicis
præſcribi non poſſe. *numer.* autem *39. cum duobus*
ſeqq. admittit, eos id facere poſſe per tempus im-
memorabile cum allegatione tituli, nimirum v-
nius ex prædictis tribus cauſis, vel priuilegij Pa-
pæ; & in præſcriptione iuriſpatronatus in Eccleſia
collegiata, præcisè, ac ſolùm cum allegatione ti-
tuli priuilegij ſummi Pontificis: vbi tamen his om-
nibus caſibus non conſtaret, ab initio Eccleſiam
fuiſſe liberam, vel poſtea liberatam à iurepatrona-
tus laicorum. & *num. 42.* admittit præſcriptionem
in perſonis Eccleſiaſticis iure, ac ratione Eccleſia-
rum per ſpatium 40. annorum cum bona fide. pri-
uilegium verò, licèt *d. quæſt. 6. artic. 2. num. 4. cum*
ſeq. & d. quæſt. 10. artic. 1. numer. 1. dicat non eſſe
propriè cauſam inducendi iuſpatronatus: tamen
ibidem declarat ſe intelligere de cauſis, quæ proce-
dunt à patrono, & ex quibus laici priuilegio in iu-
re clauſo fiunt capaces iuris ſpiritualis, & admit-
tuntur ad iuſpatronatus: ac tum *ibi*, tum *quæſt. 11.*
artic. 1. num. 1. artic. 2. num. 10. aliàs 13. *cum ſeq. &*
artic. 3. numer. 1. lib. 2. part. 3. quæſt. 8. artic. 3. &
quæſt. 9. artic. 14. atque ex propoſito latè *d. lib. 2.*
part. 1. quæſt. 10. artic. 2. probat iuſpatronatus et-
iam à laicis acquiri poſſe ex priuilegio Papæ. Ve-
rùm de priuilegio, & præſcriptione an, & quando
eis acquiri poſſit iuſpatronatus, ſeu ſubiici Eccle-
ſia libera, aliquid dicemus *cap. ſeq. quæſt. 4. concluſ.*
9. circa med. Quicquid autem ſit de iure antiquo
circa cauſas, ſeu titulos acquirendi iuſpatronatus:
certè nunc ſtandum eſt iuri nouo Concil. Trident.
204. quod *ſeſſ. 14. cap. 12. de reformat.* ſtatuit, † vt nemo
etiam cuiuſuis dignitatis Eccleſiaſticæ, vel ſæcula-
ris quacumque ratione, niſi Eccleſiam, beneficium,
aut Capellam de nouo fundauerit, & conſtruxerit,
ſeu iam erectam, quæ tamen ſine ſufficienti dote
fuerit, de ſuis propriis, & patrimonialibus bonis
competenter dotauerit, iuſpatronatus impetrare,
aut obtinere poſſit, aut debeat. in caſu autem fun-
dationis, aut dotationis huiuſmodi inſtitutio Epi-
ſcopo, & non alteri inferiori reſeruetur. & *ſeſſ. 25.*
cap. 9. de reformat. decernit, vt titulus iuriſpatro-
natus ſit ex fundatione, vel dotatione; qui ex au-
thentico documento, & aliis iure requiſitis oſten-
datur, ſiue etiam ex multiplicatis præſentationibus
per antiquiſſimum temporis curſum, qui hominum
memoriam excedat, aliàsve ſecundùm iuris diſpo-
ſitionem. In iis verò perſonis, ſeu communita-
bus, vel Vniuerſitatibus, in quibus id ius plerum-
que ex vſurpatione potiùs quæſitum præſumi ſolet,
plenior, & exactior probatio ad docendum verum
titulum requiratur: nec immemorabilis temporis
probatio aliter eis ſuffragetur, quàm, ſi præter re-
liqua ad eam neceſſaria, præſentationes etiam con-
tinuatæ non minori ſaltem, quàm quinquaginta an-
norum ſpatio, quæ omnes effectum ſortitæ ſint, au-
thenticis ſcripturis probentur. Reliqui patronatus
omnes in beneficiis tā ſæcularibus, quàm regulari-
bus, ſeu parochialibus, vel Dignitatibus, aut quibuſ-
cumque aliis beneficiis in Cathedrali, vel collegia-
ta Eccleſia: ſeu facultates, & priuilegia conceſſa
tam in vim patronatus, quàm alio quocumque iure
nominandi, eligendi, præſentandi ad ea, cùm va-
cant; (exceptis patronatibus ſuper Cathedralibus
Eccleſiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad
Imperatorem, & Reges, ſeu regna poſſidētes, aliosq;
que ſublimes, & ſupremos Principes iura Imperij in
dominiis ſuis habentes pertinent; & quæ in fauo-
rem ſtudiorum generalium conceſſa ſunt,) in to-
tum prorſus abrogata, & irrita, cum quaſi poſſeſſio-
ne inde ſecuta, intelligantur. Ex quibus duobus de-
cretis illud colligo, nunc poſt Conc. Trident. † nul- 205.
lum alium titulum iuriſpatronatus, ſeu cauſam ac
modum illud acquirendi admittendum fore, præ-
ter duos, nimirò fundationem ſimul cum conſtru-
ctione, & dotationem: (ſalua tamen auctoritate Se-
dis Apoſtolicæ in concedendo etiam laicis iurepa-
tronatus ex priuilegio ſiue ſimpliciter, vt ſatis colli-
gitur tùc ex paulo antè quoad hoc adductis ex Lam-
bertin. tum ex ipſo Trident. Conc. *d. ſeſſ. 14. cap. 15.*
ſiue ob augmentum dotis, nouam conſtructionem,
vel aliam ſimilem cauſam, vt patet ex eodem Trid.
Concil. *d. ſeſſ. 25. cap. 9. ad fin.*) quicquid poſt alios
voluerit Gonzal. *ad d. reg. 8. Cancell. gloſ. 18. num. 50.*
& 52. vſque ad 58. & Garz. *d. tract. de benef. part. 5. cap.*
9. num. 38. contendentes, etiam poſt Concil. ſuffi-
cere ſolam fundationem, vel ſolam conſtructio-
nem ad acquirendum iuſpatronatus: & Menoch.
tract. de præſumpt. lib. 3. præſ. 90. num. 4. vſque ad 9.
ex adductis quoque per ſeipſum *conſil. 90. num. 28.*
& 29. lib. 1. & conſil. 106. num. 232. lib. 2. vbi pro-
bare nititur, præter conſtructionem admittendam
nunc quoque pro titulo, ſeu modo acquirendi iuſ-
patronatus reædificationē, & ditationem Eccleſiæ.
nam id, quod nos dicimus, † nunc duas dumtaxat 206.
eſſe cauſas acquiſitionis iuriſpatronatus, nimirum
fundationem, & dotationem, expreſsè tenet Rot.
Rom. *deciſ. 564. in princ. & num. 1.* inter recollect. à
Farin. necnon apertè ſentit Flam. Pariſ. *tract. de con-*
fid. benef. quæſt. 28. num. 211. & ſeq. licèt *n. 239. & 240.*
ipſe quoque admittere videatur pro titulo, & cauſa
ſufficienti acquirendi iuſpatronatus conſtructionem
ob ea verba Concil. *aliàſve ſecundùm iuris diſpoſitio-*
nem: quæ etiam ſic intelligit Gonzal. ſup. *num. 53.*
cùm tamen, ſicut & illa ſtatim præcedentia: *qui ex*
authentico documento, &c. non important nouum ti-
tulum, ſeu cauſam acquirendi iuſpatronatus, vt
perperam quidam voluerunt, quos refert, ac ſe-
quitur Garz. *d. tract. de benefic. part. 5. cap. 9. num. 84.*
nam ex contex. *d. cap. 9. & 12.* ſatis apparet Con-
cil. non præſeruare dumtaxat illos duos titulos fun-
dationis, & dotationis, ſed decernere vt illi ſoli
admittantur, & priuilegium in certis caſibus, de
quibus *eodem cap. 9.* ſed tres modos probandi ti-
tulum, ſeu cauſam ex fundatione, vel dotatio-
ne,

ne, vt ipse etiam Gonzal. tradiderat *numer.* 32. 43. *&* 50. ac post alios Garz. *d. cap.* 9. *numer.* 81. cum aliquot seqq. quare nostra sententia satis confirmatur ex verbis Conc. *d. cap.* 9. *circa initium*, vbi duos solum titulos, seu modos acquirendi iuspatronatus admittit; quod etiam facit *d. sess.* 14. *cap.* 12. ex eo verò, quod dicitur in eius cap. initio, *de nouo fundauerit, & construxerit*, conuincitur id, quod simul dicebamus, solam fundationem per se non sufficere pro vna causa acquisitionis iurispatronatus, sed simul cum fundatione concurrere debere constru-

207. ctionem; quod apertè probat copula, *&*, quæ † auget, & requirit eorum, inter quæ ponitur, concursum. *l. ea tamen adiectio, ff. de legat.* 3. *l. si heredi*, iuncta glos. recepta *verbo, coniunctim, ff. de condit. instit.* cum aliis adductis ab Euerard. *in loc. à natur. copul. num.* 1. 3. *&* 12. Vulpell. *de praeposit. aduer. & coniunct. signif. in dict. &*. ac nouissime Aug. Barbos. *de dictionib. dict.* 93. *num.* 2. *cum duob. seqq.* iunct. *num.* 15. Licèt autem aliquando resoluatur in alternatiuam, quomodo hunc locum Concil. intelligit Menoch. *d. num.* 9. iuxta text. *in l. cùm quidam*, vbi glos. & Doct. *C. de verb. sign.* cum aliis adductis ab Euerard. *vbi suprà, num.* 13. Vulpell. *num.* 2. *in princ. ac vers. &, quando ponitur, & vers. & nota*, Barbos. sup. *num.* 18. atque Alciat. *in l. sæpe, ff. de verb. sign.* tamen ij casus, si rectè perpendantur, non possunt ad nostrum adaptari. Pariter decisiones Rotæ Rom. quas pro se allegat Gonzal. *d. glos.* 18. *num.* 54. ne verbum quidem faciunt de constructione, quasi ea per se sola sit vna ex causis, & modis inducentibus iuspatronatus, sed apertè loquuntur de solis duabus illis causis, nimirum fundatione, ac dotatione: circa quarum probationem, seu modos eas probandi asserunt, Concilium nihil innouasse in personis priuatis; verùm in magnatibus dumtaxat. quem sensum amplexa est quoque Rot. Roman. *d. decis.* 564. *in princ.* inter recollect. à Farinac. Verus igitur, ac germanus simúlque planissimus sensus Conc. Trid. *d. sess.* 14. *cap.* 12. iuncta *d. sess.* 25. *cap.* 9. *de reformat.* est, vt in quibuscumque patronatibus, seu iuribus patronatus tam magnatum, quàm priuatarum personarum requiratur titulus ex fundatione, vel sufficienti dotatione Ecclesiæ, seu beneficij: quod etiam tenuit Rota *decis.* 557. *in princ. & num.* 1. in recollect. à Farinac.

208. quorum alter sufficit, propter dictionem, † *vel*, alternatiuam, positam *d. cap.* 9. iuxta latè tradita à Barbos. ac Vulpell. suprà *in dict. vel.* & Euerard. *in loco à natur. alternat. num.* 8. & in his terminis à Paris. *d. quæst.* 18. *num.* 212. & ob dictionem, *seu*, ac dictionem, *aut*, positas *d. cap.* 12. quarum vis est, vt eorum inter quæ ponitur, sufficiat alterum impleri; per ea, quæ affert Vulpell. in his dictionibus, & Barbos. *dict.* 36. *&* 312. *num.* 1. Euerard. *d. num.* 8. & Gonzal. *ad d. regul.* 8. *glos.* 48. *num.* 17. ex fundatione, inquam, non sine constructione ab eodem facienda; vt ex *d. cap.* 12. *Conc.* iunctis aliis paulo antè

209. ostendimus: ita tamen, vt † idem fundans, & construens, vel alius cum eius licentia de proprio dotet: cùm non priùs fundans, & construens Ecclesiam, vel Capellam, iuspatronatus acquirat; quoniã beneficium sine dote esse non debet, *cap. nemo, de consecrat. dist.* 1. prout de construente, & fundum totum dante, attento iure cõmuni antiquo, satis post alios tradit Roch. de Curt. *in d. tract. de iurepatr. in princip. num.* 3. *&* 4. necnon *verbo, fundauit, quæst.* 2. *ac verbo, & dotauit, quæst.* 1. *cum seq.* & Lambertin. *ead. tract. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 3. *princ. art.* 1. *num.* 4. *cum duobus seqq. quæst.* 4. *art.* 2. *ac* 9. *& quæst.* 5. *art.* 1. 7. 10. 18. *&* 19. ac post alios Garz. *d. parte* 5. *cap.* 9. *num* 44. idem autem Lambertin. *d. quæst.* 3. *art.* 6. *& quæst.* 6. *art.* 1. *num.* 17. docet, quòd nequeat tertius dotans acquirere iuspatronatus, nisi construens, aut fundans requisitus recuset dotare; sicut nec cõstruens acquirit iuspatronatus, nisi fundans requisitus nolit cõstruere: atque hoc etiam vtrumque tenet post alios Io. Azor *Institum. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 19. *quæst.* 6. *&* 8. Horum verò alterutrum titulos, nimirum vel fundationis cum constructione, vel dotationis, qui prætenditur, † ostendi, seu probari debeat in priuatis personis vno ex tribus modis; quorum primus est ex 210.
authentico documento, & aliis iure requisitis, vt ait Conc. Trid. *d. cap.* 9. circa eius initium, hoc est, ex instrumento signato solito sigillo notarij, & recognito saltem per exhibitionem aliorum instrumentorum eiusdem notarij, aut reperta in loco authentico, vt in archiuio publico, aut in actis iudicialibus, vel ex instrumento de consensu partis, aut superioris auctoritate inserto in priuilegio Principis, Episcopi, alteriúsve habentis facultatem id de nouo inducendi: vel ex antiquo instrumento, in quo fiat mentio de alio instrumento dotationis, aut fundationis: vel denique etiam ex exemplo instrumenti supradicti fundationis, vel dotationis transumpto cum solemnitatibus requisitis, de quibus *in cap. fin. de fid. instrum.* modò tamen in his omnibus casibus instrumenta confecta sint in limine fundationis, vel tempore dotationis, & exprimant fundationem, vel dotationem cum concessione iurispatronatus: & tunc dicatur authenticum documentum. quæ omnia latè comprobat Flamin. Paris. *d. quæst.* 28. *num.* 213. *vsque ad* 229. alia verò à iure requisita, de quibus *ibi* meminit Concil. non sunt aliæ scripturæ concessionis, aut contractus, ex quibus potest constare de huiusmodi titulo fundationis, vel dotationis, aut probatio immemorabilis cõsuetudinis, seu præscriptionis, prout sentire videntur quidam relati à Paris. *d. num.* 229. nam de hac vtraque probatione statim subiicit ipsum Concilium: seu, vt rectè monet Gonzal. *d. glos.* 18. *num.* 37. *cum quatuor seqq.* sunt omnia requisita à iure ad hoc, vt authentica documenta, seu instrumenta probent, necessaria tam in confectione, & celebratione; (quæ requisita cumulat Felin. *in cap.* 1. *de fid. instrum. à num.* 2. *vsque ad* 18. & Parlador. *lib.* 2. *rer. quotid. cap.* 20.) quàm etiam in extractione, & cõpulsatione, in qua octo requiruntur, quæ congerit Abb. *in cap. cùm P. Tabellio, num.* 1. *de fid. instrum.* Couar. *pract. quæst. cap.* 21. & Menoch. *de arbitr. iudic. cas.* 187. per tot. necnon est citanda pars ad dicendum contra intra tempore productionis, vt ex Felin. *cap. quoniam contra, num.* 40. *de probat.* & pluribus Rot Roman. decis. docet Gonzal. suprà *num.* 40. subdens *num.* 41. *& seq.* post alios, instrumenta esse quoque recognoscenda post productionem, si de illorum fide opponatur, nisi essent antiqoa vltra 70. annos. Quibus stantibus audiendus non est Menoch. cùm *d. lib.* 4. *præsumpt* 90. *num.* 9. tradit, quòd dum Conc. *d. cap.* 9. requirit, quòd tituli patronatuum probentur authenticis documentis, inter ea connumerari posse probationes coniecturales, quæ iure probatæ sunt, sicuti aliorum auctoritate ait se respondisse *cons.* 141. *num.* 7. quando scilicet agitur de probando patronatu antiquissimo: qui tamen accipiendi sunt de tertio modo probandi titulum iurispatronatus, de quo infrà dicemus. Secundus modus probandi iuspatronatus ex fundatione, vel dotatione in priuatis personis iuxta Trid. Conc. *d. cap.* 9. est ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, † hoc est, ex tribus saltem præ- 211.
sentationibus cum effectu, & coram eodem iudice habente ius instituendi, vt rectè post alios tradit sic

explicans verba hæc Concil. Borguin. Caualcan. *de-*
cis. 17. *num.* 10. quod quidem verius est, quàm quod
contendit Menoch. *d. præsumpt.* 90. *num.* 14. duas
sufficere. licèt male Borgn. *ibid.* subiiciat, has præ-
sentationes iuxta mentem, & verba Concil. debere
omnes esse antiquissimas, & non vnam de annis
centum, vel octoginta, aliam de quinquaginta, &
aliam de viginti, vel triginta: cuius contrarium be-
ne decidit Io. Aloys. Ricc. *decis.* 29. & apertè colligi-
tur ex prædictis verbis Concil. dum dicit, per cur-
sum: nam tam dictio, *per*, quàm *cursus*, importat
temporis distributionem, vt de dictione, *per*, con-
stat ex *l.* 2. *C. de long. tempor. præscript.* cum aliis ad-
ductis ab Aug. Barbos. *de dictionib. dict.* 213. *num.* 1.
& de verbo *cursus*, ex *l. non est incognitum, ac l. fin. C.*
quib. non obiicit. long. temp. præscr. cap. cùm vobis, de
præscript. cum suis concord. Hoc autem tempus ex-
cedens hominum memoriam licèt iuxta multorum
212. sententiam † sit centum annorum, quorum ple-
rosque refert Gabr. *commun. conclus. lib.* 5. *tit. de præ-*
script. concl. 1. *num.* 71. aliàs 78. Borguin. *d. decis.* 17.
num. 8. Paris. *d. quæst.* 28. *num.* 235. *cum seq.* Ludou.
Molin. *tractat. de primogen. lib.* 2. *cap.* 6. *numer.* 48.
Mascard. *concl.* 103. *num.* 9. immo, quòd immemo-
rabilis minor sit centenaria, plerique alij voluerint,
quos recenset Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 72. seu 79. Mo-
lin. *sub num.* 44. Borgn. *d. numer.* 8. *cum seq.* Paris. *d.*
num. 235. Couar. *in relect. reg. possessor, part.* 2. *§.* 3.
num. 6. *de reg. iur. in* 6. & Io. Franc. Leo *in Thesaur.*
for. Eccles. part. 2. *cap.* 21. *num.* 5. Olasch. *decis. Pe-*
demont. 110. & Vinc. Franc. *decis. Neapol.* 166. Ta-
men verior mihi videtur opinio tenentium, præ-
scriptionem immemorabilem maiorem esse cente-
naria; ex quibus non paucos citat Gabr. *d. num.* 71.
seu 78. ac sequi videtur Couar. *d. num.* 6. *cum tribus*
seqq. omnino autem sequitur latiùs id comprobans
Mulin. *d. cap.* 6. *num.* 45. *vsque ad* 50. quam etiam
sententiam non semel tenuit Rot. Rom. vt ex deci-
sionibus, quas commemorauimus *in tract. de Con-*
seruat. iudic. cap. 7. *num.* 490. subiicientes *num.* 491.
distinctionem satis probabilem, vnde conciliantur
tres prædictæ inter se dissidentes hac in re opinio-
nes; vt nimirum immemorabilis præscriptio possit
esse maior, aut minor centenaria, vel etiam eidem
æqualis. quæ distinctio est quoque de mente Couar.
& Molin. *vbi suprà.* & Rot. Rom. *decis.* 583. in col-
lect. à Farinac. ex qua etiam decis. habetur, indire-
ctè per instrumenta probari posse immemorabilem,
quatenus ex iis probatur, per centum annos, & vl-
trà fuisse beneficiatum præsentatum per illos de tali
familia: directè autem nequit, vt tenuit Io. Andr. &
alij *in cap.* 1. *de præscript. in* 6. & plerique à nobis re-
lati *d. tract. de Conseruat. cap.* 7. *num.* 488. probatique
à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 89. alias 81. sed quicquid de
his sit, conuenit inter ferè omnes de forma, qua
testes immemorabilem probantes deponere debent:
quam post glos. *d. cap.* 1. & alios multos ponunt
Couar. suprà *num.* 7. Gabr. *num.* 74. seu 81. Molin.
num. 40. videlicet, toto tempore eorum memoriæ
vsque ad præsens tempus ita fieri vidisse, & ita au-
diuisse à suis maioribus; qui etiam maiores dice-
bant, se ita vidisse, & audiuisse à suis maioribus; &
quòd communis opinio ita fuit, & est; quodque non
extat contrarij, vel initij memoria. ex qua, vel simi-
li forma deponendi satis quoque defenditur prædi-
cta distinctio, vel etiam tertia opinio. cui non aduer-
satur secundum, in quo conueniunt ferè omnes
Doct. vt patet ex relatis à Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 83.
aliàs 91. Couar. *d. num.* 7. & Molin. *d. num.* 40. vt
testes prædicti deponentes de immemorabili suffi-
ciat, quòd sint 54. annorum, seu quòd deponere
possint de annis 40. nam cùm deponere debeant de
visu pro suo tempore per annos 40. & de auditu à
suis maioribus pro illorum tempore, qui pariter à
suis maioribus pro ipsorum tempore idipsum au-
dierint, nec respectiue viderint, aut audierint con-
trarium accidisse, vt paulo antè vidimus; siquidem
vtrique illi maiores asserere debent de tempore 40.
annorum. inde confirmatur memorata tertia opi-
nio, quòd immemorabilis, maior sit centenaria;
cùm in prædicta forma deponendi saltem virtuali-
ter inuoluantur tres potiùs memoriæ annorum 40.
aliàs inde confirmatur dicta distinctio. Tertium, in
quo conueniunt ferè omnes, est, immemorabilem
non probari vbi etiam ante centum annos, & vltra
à mota controuersia constabat de initio vitioso; vt
post Io. Andr. *d. cap.* 1. *in fin.* tradit Couar. *d. §.* 3.
num. 7. *ad fin.* & ex quadam sacræ Congr. declaratio-
ne docet Paris. *d. quæst.* 28. *num.* 240. & Gonzal. *d.*
glos. 18. *num.* 48. *cum seq.* vbi etiam plures Rot. de-
cis. ac Doct. allegat; præcipuè verò Molin. id latè
tradentem *d. cap.* 6. *à num.* 60. *vsque ad* 67. Id autem
ex eo etiam confirmatur, quod plerique tradide-
runt, quos retulimus *tract. de decim. cap.* 5. *num.* 78.
& tract. de Conseruat. cap. 7. *num.* 489. contra im-
memorabilem, seu memoriam extare, probari per
instrumentum: licèt contrarium alij voluerint per
nos alleg. *d. num.* 78. quæ tamen contrariæ senten-
tiæ ita conciliari possunt, vt prior procedat quoad
extollendam immemorabilem simpliciter; poste-
rior verò quoad eam tollendam, quæ solam homi-
num memoriam excludit: ita, vt contra hanc imme-
morabilem non nisi probatio per testes admittatur;
contra illam verò etiam per instrumenta, iuxta ad-
ducta per nos *d. num.* 78. De eo autem valde dubito,
quod Franc. Leo *d. cap.* 21. *num.* 3. & latiùs Gonzal.
d. glos. 18. *num.* 44. *cum duobus seqq.* tradunt probata
præscriptione, seu possessione immemorabili præ-
sentandi iuxta terminos Trid. Concil. *d. cap.* 9. posse
allegari titulum dotationis, vel fundationis, ac me-
liorem de mundo, eo non obstante, quòd neque per
instrumenta præsentationum, neque per testes de
immemorabili deponentes vlla fiat enuntiatio, aut
mentio de fundatione, aut dotatione, maximè ex
quadam sacræ Cõgregationis declaratione, ac Rotæ
Rom. *decis.* 792. *num.* 11. *part.* 1. *in nouiss. diuers.* nam
quicquid sit de iure antiquo ante Concil. de quo
cætera per Gonzal. alleg. procedunt; certè Concil.
d. cap. 9. requirit, † quòd titulus fundationis, vel 213.
dotationis ostendatur ex multiplicatis præsentatio-
nibus per tempus immemorabile; vbi hoc modo
probandus sit: ostendi autem non potest, nisi saltem
eius mentio in illis fiat; ostendere enim est rem cla-
rè demonstrare, & probare, *l. si seruus, ff. de tribut.*
action. l. fin. ff. de accusat. l. cùm de indebito, §. vlt. ff. de
probat. & l. si circumscripta, C. solut. matr. cum aliis
adductis ab Alberic. *in suo dictionario,* & Brisson. *de*
verb. quæ ad ius pertinent, signif. verbo, ostendere. Illa
verò decisio Rotæ non loquitur in terminis Concil.
seu post Concil. ac præterea solùm dicit, probato
iure patronatus, præsumi in dubio ex dotatione, vel
fundatione; non autem huiusmodi titulum osten-
sum fuisse. Prædicta verò declaratio sacræ Congreg.
in qua, vt refert Gonzal. *vbi suprà, num.* 46. declara-
uit, iuspatronatus ex solis præsentationibus conti-
nuis vltra hominum memoriam probari, licèt in eis
nulla fuerit facta mentio de fundatione, aut dota-
tione, apertè refertur ad sequentem casum de iure-
patronatus earum personarum, communitatum, vel
Vniuersitatum, in quibus præsumitur id ius potiùs
quæsitum ex vsurpatione. vel ita accipienda est vt
non omnes illæ præsentationes mentionem funda-
tionis,

tionis, vel dotationis facere debeant; vel io speciali
casu, vbi non solùm duæ, aut tres, (quæ in hoc se-
cundo tituli probandi modo sufficiunt, vt in eius
initio non multo antè docuimus;) sed omoes, ac
singulæ prouisiones per tempus immemorabile fa-
ctæ sint ad præseotationem eorum, qui nunc iuspa-
tronatus prætendunt ex fundatione, vel dotatione.
Tertius, ac postremus modus generalis probandi
titulum iurispatronatus ex fundatione, ac simul con-
structione, vel ex dotatione Ecclesiæ, seu beneficij,
214. iuxta Conc. Trid. *d. cap. 9.* est † per alium quem-
cumque modum à iure approbatum, *ibi*; aliásve se-
cundùm iuris dispositiooem: per quæ verba signifi-
caorur alij speciales modi, quibus de iure probari
potest fundatio, vel dotatio, vtputa per famam fun-
datioois, aut dotationis, iuncta longissima quasi pos-
sessiooe; per ea, quæ ex oonnullis decisiotibus, ac
Doctoribus tradit Mascard. *concl.* 958. *num.* 19. *&* 20.
Paris. *d. quæst.* 28. *num.* 207. & Gonzal. *d. glos.* 18. *num.*
56. atque boc dumtaxat probant ea, quæ latè addu-
cit Garz. *d. part.* 5. *cap.* 9. *à numer.* 81. *vsque ad* 96.
tum de ipsa fama, tum de præscriptione immemo-
rabili, inscriptionibos antiquis, & similib. Gonzal.
verò *ead. glos.* 18. *num.* 57. post alios idem docet de
præscriptione 40. annorum cum titulo colorato; ac
per alius modos, de quibus Paris. *d. num.* 207. *cum
tribus seqq.* & latiùs Mascard. *d. concl.* 958. ferè per
tot. & Menoch. *d. præsumpt.* 90. *num.* 10. *cum duob. seq.*
non tamen quasi hæc verè sint connumeranda inter
authentica documenta, vt dixerat *num.* 9. sed potiùs
locum obtioeant authenticorum documentorum,
vt loquitur *num.* 12. hoc est, eamdem vim habeant,
vel sufficiant, vbi hæc via eligatur probandi titulum
fundatioois, vel dotationis; cuius quidem mentio
fieri debet, seu enuntiatio in his modis coniectura-
libus illum probandi secundùm iuris dispositionem;
vt satis constat ex iis, quæ quoad hoc in secundo ge-
nerali, seu principali modo eumdem titulum pro-
bandi paulo aotè adduximus. subdit autem Concil.
*d. cap. 9. in iis verò personis, seu Communitatibus, vel
Vniuersitatibus, in quibus id ius plerumque ex vsurpa-
tione potiùs quæsitum præsumi solet*: quæ verba intelli-
guntur taxatioè, oon demonstratiuè: neque enim in
iis comprehenduntur omnes personæ etiam ma-
gnates, hoc est, potentes, ac diuites, de quibus pau-
lo pòst dicemus; aot omnes Communitates, vel
Vniuersitates; sed solùm illæ, in quibus iuspatro-
natus præsumitur quæsitú ex vsurpatione, tum quia
Conc. mox excipit Principes habentes iura Imperij,
& studia generalia: & qoia cùm proculdubio verba
illa, *in quibus*, &c. referantur taxatiuè ad illa in iis
personis, tum quòd de priuatis personis iam dispo-
suerat Concilium, & aliquos potentes postea excl-
pit. vt diximus; tum propter pronomen, *iis*, omni-
no idem importans, ac, *illis*, quod stat restrictiuè,
ad tradita per Surd. *decis.* 125. *num.* 1. debent taxati-
uè referri etiam ad Communitates, & Vniuersita-
tes, ne eadem res duplici iure censeatur, contra *l.
eum, qui. ff. de vsucap. & cap. cùm in tua. in fi. de decim.*
cum simil. Accedit quòd ex eo etiam hæc verba, *in
quibus*, &c. taxatiuè stare debent, quia in eadem
oratione posita sunt cum præcedentibus, iuxta la-
tiùs per nos adducta sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 6.
vers. quòd si petas, circa initium.* Quæ autem sint illæ
personæ, seu Communitates; vel Vniuersitates, in
quibus iuspatronatus plerumque ex vsurpatione po-
tiùs quæsitum præsumi solet; inter cæteros latè tra-
dit Paris. suprà *num.* 143. *& seq.* Gonzal. *d. glos.* 18.
num. 66. *vsque ad* 69. vbi excipit ab eo Conc. decreto
certam partem Vniuersitatis. sicut Menoch. *d. præs.*
90. *num.* 15. *&* 16. excipit vbi iuspatronatus præten-
deretur ab vno, qui erat potens, ac diues, in quo
præsumeretur vsurpatio, cum alio priuato; in quo
huiusmodi præsumptio vsurpationis cessaret; tunc
enim existimat etiam in ea persona putcute non ha-
bere locum decretum illud Concilij. quod, vt *in d.
cap. 9.* subiicit, vult, vt in ea huiusmodi personis,
seu Communitatibus, vel Vniuersitatibus, in qui-
bus iuspatronatus plerumque ex vsurpatiooe quæ-
situm præsumitur, pleniot, & exactior probatio re-
quiratur † ad docendum verum titulum; nimirum 215.
fundationis, & constructionis simul, vel dotationis,
de quo *eod. cap. 9. circa initium, & d. sess. 14. cap.* 12.
iuxta supradicta. quæ plenior, & exactior probatio
huiusmodi tituli quoad prædictas personas, Com-
munitates, vel Vniuersitates, subiicit statim *ibidem*,
consistit tum in aliis, arbitrio iudicantis, cùm ea
non definiantur à lege, argum. *l. 1. ff. de iur. delib. &
cap. de causis, de offic. deleg.* cum simil. tum præcipuè
io eo, quod Concil. subdit illis verbis; *nec immemo-
rabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quàm, si
præter reliqua ad eam necessaria*; de quibus per scri-
ben. *in l. 2. §. idem Labeo, ff. de aq. pluu. arcen. l. hoc
iure. §. ductus aquæ, ff. de aq. quotid. & æst. d. cap. 1. de
præscript. in 6. cap. quid per nouale, & cap. super qui-
busdam, de verb. signif.* & oos aliquid *sup.* sequitur
Concil. *præsentationes etiam continuatæ non minori sal-
tem, quàm quinquaginta annorum spatio, quæ omnes ef-
fectum sortita sint, authenticis scripturis probentur.* di-
centur autem continuatæ etiam vbi de nonnullis ea-
rum initio quinquaginta annorum, & aliquibus ad
finem constet, vt *suprà.* nam tales qooque præsu-
mentur intermediæ, & dicentur omnes continuatæ;
si credimus Menoch. *d. lib. 3. præsumpt.* 90. *num.* 15.
& lib. 6. præsumpt. 36. *num.* 5. post Rot. *decis.* 545. *num.*
1. iuncto *num.* 3. *& decis.* 598. *num.* 9. *part.* 1. *in nouiss.
diuers.* licèt in contrarium maximè vrgeant adducta
per Paris. & Gonzal. id apertè sentientes, illum *d.
quæst.* 28. *num.* 255. hunc verò *d. glos.* 18. *num.* 73.
vsque ad 78. Cùm autem dicat Concilium, banc pro-
bationem præsentationum † faciendam esse per 216.
scripturas, excludit probationem per coniecturas vt
docet idem Menoch. *d. num.* 15. dicens, ita se respon-
disse *cons.* 336. *num.* 1. *lib.* 4. necnon per testes, vt satis
probant Paris. vbi suprà, *n.* 257. *cum duobus seqq.* &
Gonzal. *num.* 80. *vsque ad* 84. subdens hic *num.* 85.
86. *&* 87. ille præmittens *num.* 256. post multos,
tunc dici præsentationes sortiri effectum, quando
Ordinarius illarum vigore instituit præsentatum à
patrono, qui acceptauit, & possessionem accepit.
Non ideo tamen excluditur io hoc casu potentium
personarum, aut Communitatum, vel Vniuersita-
tum, in quibus præsumitur vsurpatio, quin alio et-
iam modo, quàm prædicto, immemorabilis cum
continuatione saltem per quinquagiota annos præ-
sentationum, quæ omnes sortitæ siot effectum, va-
leat probari: negari enim non potest, quin admit-
tenda sit probatio per authenticum documentum
antiquum, & ipse titulus etiam per oonum conti-
nens fundationem cum constructione, vel dota-
tionem Ecclesiæ, seu beneficis cum reseruatione iu-
rispatronatus, cum iis requisitis, de quibus suprà di-
ctum est quoad personas priuatas. est enim tale in-
strumentum probatio probata, & manifesta, vt latè
ostendit Paris. *d. quæst.* 28. *num.* 514. *cum seq.* & Gon-
zal. *d. glos.* 18. *num.* 34. 35. *&* 36. Subdit autem Conc.
Trid. *d. cap. 9. Reliqui patronatus omnes in beneficiis
tam secularibus, quàm regularibus, seu parochialibus,
vel Dignitatibus, aut quibuscumque aliis beneficiis in
Cathedrali, vel collegiata Ecclesia.* per quæ verba † 217.
tollit omnia iura patronatus, quæ non sunt ex titulo
fundationis cum constructione, vel dotationis; aut

cùm

cùm talis titulus non est probatus modis prædictis. Per verbs verò illa statim sequentis; *seu facultates, & priuilegia concessa tam in vim patronatus, quàm alio quocumque iure nominandi, eligendi, præsentandi ad ea, cùm vacant*; iunctis iis, quæ paulo pòst subiiciuntur; *in totum prorsus abrogata, & irrita cum quasi possessione inde secuta intelligantur*: tollitur iuspatronatus ex priuilegio iam concesso, non obstante possessione, ac iure quæsito; vt per se patet, atque ex quadam sacræ Cungr. declsratione adnotauit Paris. supr. *num.* 240. & Gonzal. *num.* 97. vbi etiam *vsque ad num.* 106. docet, quomodo, & quibus clausulis potuerit ac possit post Concil. Trident, concedi iuspatronatus ex priuilegio. Denique per ea verba Concil. *eod. cap.* 9. *exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus; & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, aut regna possidentes, aliósque sublimes, & supremos Principes iura Imperij in dominiis suis habentes pertinent; & quæ in fauorem studiorum generalium concessa sunt*: viderut Concilium admittere in his patronatibus esceptis, quòd possint esse ex alio titulo, quàm fundationis, aut dotationis; nimirum ex priuilegio, vt sentit inter alios Gonzal. *d. glos.* 18. *num.* 102. iuncta *glos.* 24. *num.* 160. & ex co suadetur, quòd exreptio est regula. *l. nam quod liquidè*, *§. fin. ff. de pen. legat.* cum aliis ad id alleg. ab Euerard. *in loco ab except. ad reg. num.* 9. & Gonzal. *ad d. regul.* 8. *Cancell. glos.* 13. *in princ. num.* 77. *& glos.* 51. *num.* 2. ac per Doct. passim: suprà enim quasi regulam constituens sustulerat, & abrogauerat patronatus ex priuilegio, & aliter, quàm ex fundatione, vel dotatione concessos.

Iam verò his de iurepatronatus ad propositæ concl. explicationem præmissis; eius vtramque par-
218. tem breuiter confirmemus. Prior ergo illius pars, † quòd nimirum iuripsttonstus passiuo saltem aliquando derogsri possit, probatur; quia, licèt vsleat couditio à fuudatore apposita beneficio, vt beneficium non conferatur, nisi iis, qui sunt de sua familia, consanguinitate, sut progenie; eaque conditio regulariter seruanda sit; prout præter Doct. citatos initio huius conclus. tradit, satisque probat Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef.* 1. *part. cap.* 53. *num.* 132. *& cap.* 54. *eóque vlt. num.* 107. ac pluries tenuit Rot. Rom. vt patet ex *decis.* 582. in collect. à Farinsc. idémque sit in iurepatronatus anomalo, cùm fundatot voluit, quòd, vbi non reperiatur idoneus de familia, præsentetur alius; & iu familia adsit idoneus: vt docet Lambertin. *d. tract. lib.* 5. *quæst.* 8. *art.* 4. *num.* 7. Tamen, quòd ea derogari possit conferendo alteri, si non coutradicat consanguineus, tradit Garz. *tract. de benef. part.* 7. *cap.* 15. id declarans *num.* 7. *&* 8. absolutè verò hanc conclus. priorem partem in specie clarè tenet Gonzal. *ad d. reg.* 8. *glos.* 9. *§.* 1. *num.* 6. *&* 7. post Io. Staphil. *tract. de litter. grat. & expect. in* 5. *forma expectatiua, sub num.* 3. *vers. eadem.* quòd autem prædictæ qualitati, seu condi-
219. tioni à fuudatore appositæ † debeat derogare instituendo extraneum, deficientibus illis de familia, consanguinitate, aut progenie, prætet Hoied. *d. num.* 107. apertè sentit Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *art.* 1. *num.* 81. *& lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 7. *art.* 24. *num.* 20. *ad fin. & part.* 3. *quæst.* 5. *art.* 4. *num.* 51. faciuut etiam ea, quæ generatim de conditionibus à fundatore appositis circa qualitstes personæ instituendæ, vt iis derogari possit, latè tradit Lambertin. *d. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 6. *cum seq. & part.* 5. *quæst.* 7. *art.* 30. *eodémque vlt. & part.* 3. *quæst.* 9. *art.* 10. Posterior pars conclus. probatur; si illud
220. supponamus, † triplex esse genus iurispatronatus actiui, seu iuris præsentandi; aliud laicale, quod fundatum ex bonis patrimonialibus laicorum; ita, vt ad laicos ratione patrimonij, seu iure laicali pertineat præsentatio: de quo *in cap. decernimus*, cum multis seqq. 16. *quæst.* 7. *cap.* 1. 2. *&* 3. ac ferè per tot. *de iure patr.* idque licèt fundans, ac præsentans sit clericus, modò id faciat ratione patrimonij, & familiæ, non autem Ecclesiæ; vt probat text. *in cap. cùm dilectùs, de iurepatr.* ibi; nos attendentes, quòd etsi præfatus Archidisconus memoratum G. tamquam laicus ad illam Ecclesism præsentasset; vbi glos. recepta *verbo, tamquam laicus*, adnotaoit; necnon post alios Felin. *in tract. quand. litter. Apostol. noc. patron. ampliat.* 5. Msndos. *ad reg.* 1. *Cancell. quæst.* 10. *num.* 7. & Lambert. *d. lib.* 5. *part.* 3. *quæst.* 9. *art.* 8. & satis etism colligitur ex Concil. Trideu. *sess.* 14. *cap.* 12. *de reformat.* in iis verbis; *nemo etiam cuiusuis dignitatis Ecclesiastica, vel sæcularis*; iunctis iis, *de suis propriis, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit, iuspatronatus impetrare, aut obtinere possit.* sliud Ecclesissticum, quod vel de bonis Ecclesiasticis fundatum sit, iuxta rextum *in cap. dilectus, de offic. legat. d. cap. cùm dilectus, de iurepatr.* & Conc. Trid. *d. cap.* 12. cum simil. vel clerico rstione Ecclesiæ competat eidem à laico datum, licèt sb eo ex suis, maiorúmve suorum patrimonialibus bonis fundatum fuerit; vt satis probar rext. *in cap. vnico, §. vlt. de iurepatr. in* 6. ad quod etiam facit text. *in cap. dilectus, il* 3. *de preben. & cap. cùm autem, de iurepatr.* ac præter Doctor. *ibi*, adnotaruut post alios Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, ius, quæst.* 7. Lambert. *d. tract. lib.* 1. *quæst.* 1. *art.* 5. & Mandos. *d. quæst.* 10. *num.* 6. Couar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 2. *vers. distinguitur autem, & num.* 5. *vers. secundo, illud erit obseruandum*, Gonzal. *d. glos.* 18. *num.* 5. ac nouissimè Gara. quem post hæc scripta vidi, *tract. de benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 553. *cum duobus seqq.* vbi etiam *num.* 555. post alios docet, ius patronatus Ecclesiasticom fieri cùm pattonus laicus Religionem ingreditur; & illud, quod competit Episcopo ratione dominij temporalis eidem Episcopatui anuexi: subdés *num.* 556. idem dicendum de iurepstronstus spectante ad laicos religiosè viuentes siue habitum religiosum deferant, vt sunt illi tertij ordinis S. Francisci, non tamen vt singulos, sed vt vniuersos; siue nou deferant, vt sunt illi ordinum militarium. Aliud denique mixtum, pet quod præsentatio ad beneficium mixtim ad laicum, & sd Ecclesiasticum ratione Ecclesiæ pertinet; vel partim fundatum est ex bonis Ecclesiæ, partim ex patrimonialibus laici, aut clerici: de quo istè per Felin. *vbi suprà, ampliat.* 6. Roch. de Curt. *d. quæst.* 7. *sub num.* 15. *&* 16. Lambert. *d. quæst.* 1. *art.* 6. 7. *ac* 9. *& lib.* 5. *part.* 3. *quæst.* 8. *art.* 4 *& quæst.* 9. *art.* 9. Couar. *d. num.* 5. *vers. tertiò, opportunè quæritur*, Mandos. *d. quæst.* 10. *num.* 8. Hoied. *d. cap.* 54. *num.* 114. & Gouzal. *d. glos.* 18. *num.* 8. *vsque ad* 17. Eritque pariter mixtum ius patronstus, si aliqui ex pluribus pstronis laicis, vel clericis ratione pattimonij; seu iure familiæ ius suum trsnsferant in Ecclesiam, vel pium locum; vt satis colligitur ex prædictis: cùm enim totum iuspatronatus per huiusmodi ttanslationem fiat Ecclesiasticum, *d. cap. vnic. §. fin. de iurepatr. in* 6. si pro parte trasferatur, erit partim Ecclesiasticum, remsnente reliqua parte in suo statu; nam quæ ratio est de toto quoad totum, esdem est de psrte quoad pattem, *l. quæ de tota, ff. de rei vend.* quicquid sit an habeat alterius, vel vtriusque priuilegia, de quo Lambert. *d. vtroque art.* 9. prædicti autem ferè omnes tradunt, iospatronatus mixtum haberi pro Ecclesiastico, vbi saltem æqualis sit numerus laicorum, & clericorum; secus si minor sit numerus clericorum; qui nimirum ratione

tione Ecclesiæ præsentaturi sunt. sed tunc potiùs agitur de simplici iure patronatus, & dignoscendo, an sit laicale, vel Ecclesiasticum; vt videbimus *quæst. seq. conclus. 7. circa initium*; vbi etiam docebimus, quòd, si locus ex fundatione sit religiosus, erit iuspatronatus Ecclesiasticum, licèt ille à nullo clerico regatur; & quòd ad iuspatronatus mixtum vnus etiam sufficit, qui ratione Ecclesiæ, vel pij loci præsentet. licèt autem Garzias *d. cap. 1. num.* 612. *& cap. 3. num.* 70. ex Bart. & aliorum doctrina de Vniuersitatibus, in qua sint laici, & clerici, inferre videatur, æqualem numerum clericorum constituere iuspatronatus Ecclesiasticum: id tamen ipse non sequitur. *d.* verò *cap. 1. num.* 593. *cum seq.* latè tractat, an iuspatronatus fundatum à beneficiato ex bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ ex reditibus Ecclesiasticis sit Ecclesiasticum, vel laicale: & *num.* 595. quid in Episcopis habentibos facultatem testandi à Papa, qui fundarunt iuspatronatus ex bonis acquisitis in Episcopatu: de iisdem verò Episcopis fundantibus inter viuos absque aliqua facultate Papæ reseruato suæ familiæ iure præsentandi, agit *eod. cap. 1. numer.* 596. *cum seq.* vbi refert etiam Rot. Rom. decis. quæ ad omnia prædicta ab eo tacta satis pertinet. quid autem dicendum sit de Confraternitatibus laicorum, aliisve laicis operariis fabricæ, administratoribus hospitalium, & similium locorum piorum, tractant Felin. suprà *in 4. limit.* Roch. de Curt. *d. quæst. 7. num.* 17. Lambertin. *d. lib. 1. quæst. 1. art.* 10. *& lib. 2. part. 3. quæst. 9. art.* 18. Couar. *vbi suprà, num.* 8. & Mascard. *tract. de probat. concl.* 959. passim, & Garz. *d. cap. 1. num.* 598. *vsque ad* 612. qui penè omnes in eo conueniunt, huiusmodi laicos religiosè viuentes, ac religiosum habitum portantes, aut locorum piorum administratores, qui priuilegio fori gaudent ratione locorum, quæ inhabitant, vel administrant, eorundem ratione præsentandi ius habentes censeri patronos non laicos, sed Ecclesiasticos. Quo supposito, probatur nunc posterior pars præsentis
221. conclus. Nam quod attinet ad iuspatronatus laicale, † ei posse saltem per Rom. Pontificem derogari, licèt non censeatur velle nisi id exprimat; tradunt, & ex communi pluribus citatis resoluunt omnes præcitati Doct. post glos. communiter receptam *in Clem. 2. verbo, Apostolicis, de præben.* præcipuè verò latè id tradit Couar. *d. cap. 36. num. 1. & 2.* Lambertin. *d. lib. 2. part. 3. quæst. 9. art. 1. & 2.* iuncto *art.* 3. cum aliquot seqq. & Hoied. *d. cap. 24. num.* 109. adiun-
222. cto *num. seq.* Iuri autem patronatus Ecclesiastico † etiam Legatus de latere Sedis Apostolicæ potest derogare, *cap. dilectus, de offic. legat. & cap. cum dilectus, de iurepatr.* & *ibi* omnes scribentes; latè inter cæteros Lambert. *d. part. 3. quæst. 8. art. 1.* & Couar. *d. cap. 36. num.* 2. vbi etiam contendit, non esse necessariam eius mentionem in literis Apostolicis. De mixto quoque idem dicendum est. nam, prout in eo prædominatur qualitas laicalis, aut Ecclesiastica, iuxta ea, quæ paulo antè diximus, poterit Papa, aut etiam Legatus huiusmodi iuri patronatus derogare, per ea, quæ inter alios tradunt Lambert. *d. lib. 1. quæst. 1. art. 6 & 7. ac d. lib. 2. part. 3. quæst. 8. art. 4. & quæst. 9. art.* 9. necnon Couar. *d. cap. 36. num. 5. vers. Tertiò, opportunè quæritur.* Verùm de his singulis latius nobis agendum erit *in quæst.* 5. statim seq. vbi de potestate Papæ, Legati, Episcoporum, & aliorum his inferiorum circa iurispatronatus, & aliarum qualitatum in beneficij fundatione appositarum derogationem fusiùs differemus.

Svmmæ Rervm.

223. *Quæ, & quo ordine in hac quæstione disputanda sint.*
224. *Qualitatibus in beneficij fundatione appositis derogari non potest à Principe seculari, eiúsve Magistratibus, aut iudicibus inferioribus.*
225. *Fundator beneficio apponens qualitatem aliquam per dispositionem siue causa mortis, siue inter viuos, potest quandocumque ante consensum Ordinarij eidem qualitati derogare. postea verò non potest; num.* 226. *& seq.*
227. *Promittens fundare Ecclesiam, aut beneficium quando compelli possit ad fundandum; & ibi an pollicitatio producat actionem maximè fauore piæ causæ, & cui ea competat. & an sic compulsus acquirat iuspatronatus.*
228. *Fundatio beneficij perfecta per actum inter viuos stipulatione interueniente reuocari non potest à fundatore.*
229. *Fundator beneficij potest saltem pro vna vice cum Ordinarij consensu illius conditionem in fundatione appositam alterare; nisi ea esset valde vtilis Ecclesiæ, aut interim esset alicui ius quæsitum.*
230. *Fundator beneficij potest derogare qualitati in eius fundatione etiam cum Ordinarij consensu apposita, vbi in limine fundationis derogandi facultatem cum eodem consensu sibi reseruasset.*
231. *Heres, aliúsve successor fundatoris, qui conditionem, vel qualitatem aliquam beneficio apposuit, nequit regulariter solus ei qualitati, vel conditioni derogare; & ibi, quòd heres tenetur approbare factum defuncti, & non implens eius voluntatem ipsius hereditate priuatur.*
232. *Beneficia, postquam erecta, & fundata sunt, manent in dispositione Episcopi, excepto iure præsentandi.*
233. *Heres, aliúsve successor derogare potest qualitatibus in beneficij fundatione appositis, vbi fundator cum Ordinarij consensu in limine fundationis hanc facultatem eis reseruasset. aut cum illæ qualitates principaliter concernunt eorum fauorem; num* 234. *& an quoties sufficit consensus fundatoris ad derogandum qualitatibus sufficiat consensus heredis; num.* 233.
236. *Patronus potest tacitè, vel expressè consentire, vt quoties beneficium vacauerit, possit absque eius præsentatione conferri.*
237. *Executor à fundatore beneficij deputatus regulariter derogare nequit qualitatibus in eius fundatione appositis. potest autem si ad id facultatem habuit à fundatore; num.* 238.
239. *Bgneficiatus, aliúsve, ad cuius fauorem apposita fuit aliqua conditio, seu qualitas in fundatione beneficij, quando possit per suum consensum ei qualitati derogare; & num. seq.*
240. *Beneficiatus etiam cum Ordinarij consensu non potest nouum onus perpetuum beneficio imponere,*
241. *Beneficiatus non potest reducere ad minorem numerum Missas à defuncto præscriptas, eo quòd earum reditus decreuerint, qui tunc erant sufficientes, & an possit cum Episcopi consensu.*

Capellanus

242. *Capellanus an, & quando satisfaciat alibi celebrando, quàm ad altare à defuncto prascriptum. & quid in eo qui per seipsum toties in hebdomada celebrare debet, idque commodè nequit in certa hebdomada prastare, an debeat hoc in aliud tempus differre, vel tunc per alium celebrare; num.243.*

244. *Derogari qualitatibus, seu conditionibus in fundatione appositis an possit per consuetudinem. & an, & quando per proscriptionem; num. 245. cum duob. seqq.*

246. *Possessorium an hodie attendatur in beneficiis iurispatronatus, seu ipso iure patronatus.*

247. *Patronus laicus, vel mixtus, qui semel prasentauit, ac docuit de iurepatronatus coram Ordinario, an teneatur ampliùs de eo saltem in possessorio docere.*

248. *Ultimus status attenditur in iuribus incorporalibus prasentandi, eligendi, & conferendi, ac generatim in beneficialibus; & ibi qua ad id requirantur; & vbi tempore prasentationis, electionis, aut collationis constaret de defectu proprietatis, aut cumulatum fuerit possessorium cum petitorio.*

249. *Papa regulariter derogare potest qualitatibus in beneficij fundatione appositis; licèt non censeatur id facere velle, nisi exprimat.*

250. *Papa derogare potest qualitati sacularitatis, ac regularitatis in beneficij fundatione apposita; eaque qualitas exprimenda est in impetratione beneficij.*

251. *Papa potest derogare qualitati manualitatis, seu amouibilitatis, ac perpetuitatis beneficij in eius fundatione apposita; non tamen censetur id facere, nisi exprimat: sed si in collatione exprimat manualitatem, an censeatur eam qualitatem tollere à beneficio ad vitam prouisi.*

252. *Papa derogare potest qualitati cura animarum beneficio in fundatione apposita, vel quòd sit sine cura. item qualitati obligationis personalis residentia eam tollendo, vel imponendo; num. 253. & quid in qualitate duplicitatis, vel simplicitatis beneficij; num. 254.*

255. *Papa derogare potest qualitati certa atatis, aut ordinis in fundatione beneficij apposita; & an velle censeatur.*

256. *Papa derogare potest qualitati prebenda Pœnitentialis, Theologalis, Magistralis, & similium. & quid in qualitate beneficij electiui, aut collatiui siue liberè, siue simultaneè, siue ad alterius nominationem, vel prasentationem; num. 257.*

258. *Iuspatronatus passiuum quod sit. & quod actiuum, siue laicale, siue Ecclesiasticum, siue mixtum; num.259.*

260. *Papa derogare potest iuripatronatus passiuo, non tamen censetur id facere, nisi exprimat.*

261. *Iuripatronatus actiuo Ecclesiastico Papa derogare potest etiam nulla facta eius speciali mentione.*

262. *Iuripatronatus actiuo laicali Papa derogare potest. non censetur tamen ei derogare, nisi illius mentio dispositiuè, ac specificè mentio fiat; quòd si ad aliquem Principem pertinuat, id quoque est similiter exprimendum; num. 263. & quid vbi beneficium huiusmodi sit deuolutum; num. 264.*

265. *Iuspatronatus laicorum non comprehenditur in quauis reseruatione generali etiam in corpore iuris clausa. & idem in tacita reseruatione per manus appositionem; num. 266. & in iurepatronatus competente clerico ratione familia, num.267.*

268. *Iuspatronatus laicorum non comprehenditur in reseruatione; aut alia dispositione loquente ac beneficio spectante ad alicuius prasentationem, aut etiam cuiuscumque vel quorumcumque; ac licèt additum sit, collationem, prouisionem, dispositionem, concessionem, ordinationem, vel institutionem; num.269. & quid in iurepatronatus laicis competente ex priuilegio, aut praescriptione; num.270.*

271. *Impetrans beneficium electiuum requirens consensum patroni laici, licèt eius defectus solum annullet ope exceptionis, mentionem facere debet de tali iurepatronatus.*

272. *Iuspatronatus laicorum non comprehenditur in gratia de beneficio etiam motu proprio concessa. & quid si adderetur clausula, non obstantibus quibuscumque, per qua gratia nostra impediri quomodolibet posset, aut differri; num.273.*

274. *Iurispatronatus laicorum mentio an sit habenda, cum quis obtinens beneficium patronatum laicalis in promotione ad Episcopatum dispensatur ad illud retinendum; & ibi quid, si ille patronatus sit Principis. quid autem, si Papa per constitutionem generalem impediret vacationem beneficiorum promoti ad Episcopatum; 275.*

276. *Iuripatronatus laicorum an derogatum censeatur, si id factum sit ad petitionem impetrantis asserentis de eo non constare, licet patronus postea de eodem doceat.*

277. *Iurispatronatus laicorum mentio an sit facienda potiùs quoad illud possidentem, quam quoad habentem ipsius proprietatem.*

278. *Iuripatronatus laicorum quando derogatum censeatur ob collationem absque eorum consensu factam ipsis tacentibus a Papa, vel Episcopo.*

279. *Iuripatronatus laicorum quomodo derogatum censeatur, quando alternis vicibus prasentant.*

280. *Iuri nominandi, quod habet laicus, vbi prasentatio spectat ad Ecclesiasticum, vel iuri prasentandi laici de consilio, vel consensu Ecclesiastici, quomodo derogetur.*

281. *Iuripatronatus laicorum quando derogetur pro medietate.*

282. *Iuripatronatus laicorum an derogetur non facta eius mentione, aut derogatione cum beneficium est litigiosum.*

283. *Papa potest derogare iuripatronatus mixto; & aliquot num. seqq.*

284. *Iuspatronatus mixtum an, & quando habeatur pro Ecclesiastico, vel laicali quoad derogationem, aut alia.*

285. *Plures vocati ad iuspatronatus siue laici siue clerici ratione Ecclesia sub nomine collectiuo non habent nisi vnam vocem; & alius vocatus singulariter habebit aliam vocem, & sic dimidiam iurispatronatus: idemque vbi ex vna parte sint plures heredes vnius patroni laici, ex alia vnus clericus patronus ratione Ecclesia.*

286. *Vniuersitas quando dicatur Ecclesiastica, & iuspatronatus illius Ecclesiasticum; & ibi quid vbi inter patronum Ecclesiasticum, & laicum facta est conuentio de prasentando alternis vicibus.*

287. *Iuripatronatus mixto non derogatur pro medietate, sed in totum.*

Impetrans

288. *Impetrans beneficium spectans ad præsentationem duorum successiue, an satisfaciat exprimendo, illud spectare ad vnius præsentationem. & an, cum spectat ad præsentationem vnius cum alterius consensu, satis sit exprimere præsentationem; num. 289.*
290. *Impetrans beneficium spectans ad Episcopi institutionem potest obtinere spectans ad præsentationem clerici ratione Ecclesiæ, non autem ratione patrimonij, vel laici.*
291. *Habens mandatum prouidendi præfertur electo ad præsentandum, non autem præsentato.*
292. *Litteræ Apostolicæ non facientes mentionem variationis, vel nouæ præsentationis à patrono laico factæ non valent in præiudicium interim eius vigore instituti.*
293. *Præsentatio tribuit ius considerabile præsentato.*
294. *Iurispatronatus pertinentis ad Vniuersitatem, seu Collegium mentio facienda est per nomen collectiuum: & ibi, quòd aliud sunt singuli, aliud vniuersi; & quando dicatur fieri mentio per nomen collectiuum.*
295. *Data attenditur in exprimenda persona, ad cuius prouisionem, vel præsentationem pertinet beneficium, quod impetratur. & quid in beneficio fundato ante gratiam absque Episcopi auctoritate, quæ postea superuenit; n. 296. & seq.*
297. *Opinio secunda ex relatis à Doctore an in dubio electa censeatur.*
298. *Concilium generale etiam legitimè congregatū an, & quando possit derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis; cum aliquot seqq.*
299. *Concilium generale tanquam inferius Romano Pontifice per se non potest eius legi derogare: & quam auctoritatem habeat illo absente, vel præsente; ac vacante, vel non vacante sede.*
300. *Iurisdictio, & potestas Papæ eo mortuo naturaliter, vel ciuiliter ad quem transeat.*
301. *Cœtus Cardinalium an, & quando derogare possit qualitatibus in fundatione beneficij appositis; & nonnullis num. seqq.*
302. *Cœtus Cardinalium sede vacante an succedat in Pontificia potestate.*
303. *Exceptio est de regula, & firmat regulam in casibus non exceptis.*
304. *Ratio generalis legis extendit iuxta suos limites ipsam legem.*
305. *Cœtus Cardinalium etiam sede vacante regulariter derogare nequit constitutioni Papæ, vel Concilij; & quid tunc possit.*
306. *Legatus Sedis Apostolicæ regulariter derogare non potest qualitatibus in beneficij fundatione appositis; & plerisque num. seqq.*
307. *Legatus Sedis Apostolicæ etiam de latere nequit regulariter derogare iuri humano positiuo, præsertim Comi diari.*
308. *Legatus Papæ derogare nequit qualitati sæcularitatis, vel regularitatis in fundatione beneficij appositæ. neque qualitati perpetuitatis, vel amouilitatis, seu manualitatis; num. 309.*
310. *Legatus dispensare non potest, vt quis plures Ecclesias parochiales, vel dignitates, aut personatus obtineat; aut aliàs super pluralitate beneficiorum incompatibilium: nisi fortè ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ; & n. seq.*
311. *Legatus Sedis Apostolicæ an dispensare possit, vt quis obtineat plura beneficia simplicia personalem residentiam requirentia.*
312. *Legatus reseruare, aut conferre nequit Ecclesias Cathedrales, vel Regulares, aut Collegiatas, vel dignitates Cathedraliū electiuas maiores post Pontificalē; & ibi quodnā sit beneficium electiuū, & quæ Ecclesia Collegiata, remissiue.*
313. *Legatus de latere conferre potest beneficia electiua deuoluta ad Episcopum ob negligentiam eligentium; sicut etiam collatiua; & num. seq.*
314. *Legatus de latere conferre potest omnia beneficia non reseruata vacantia in sua prouincia. & quid in beneficiis collationis exemptorum, vel exemptis; aut in deuolutis ex sua, vel aliorum negligentia; vel deuolutis ad Prælatum existentem extra prouinciam; aut ad eius collationem spectantibus; num. 315.*
316. *Legatus de latere an possit conferre beneficia spectantia ad collationem Prælatorum regularium deuoluta ad Episcopum vigore Clemen. vn. de suppl. negl. Præl.*
317. *Legatus de latere potest sibi reseruare beneficia suæ Prouinciæ non reseruata Papæ, antequam vacent; quæ tamen reseruatio etiam pro certa persona non tribuit ei ius ad rem.*
318. *Legatus de latere conferre, ac reseruare potest beneficia suæ Prouinciæ extra eam existens.*
319. *Legatus de latere cum Ordinariis in collatione beneficiorum Diœcesis ipsorum concurrit; ita, vt sit locus præuentioni; & ibi an id procedat siue Ordinarius alternatiua gaudeat, siue non.*
320. *Legatus de latere conferre nequit beneficia reseruata Papæ; & si hanc facultatem habeat, non comprehendit vacantia in Curia: & ibi, an possit conferre beneficia litigiosa, maximè si sint iurispatronatus laicorum.*
321. *Legatus Sedis Apostolicæ regulariter derogare nequit iuripatronatus passiuo.*
322. *Legatus de latere potest reseruare, & conferre beneficium iurispatronatus Ecclesiastici absque patroni consensu. & quid in Nuntio, aut Gubernatore suæ Prouinciæ cum potestate Legati de latere; aut Nuntio habente facultatem conferendi beneficia cum clausulis derogatoriis; num. 323.*
324. *Legatus de latere derogare potest iuripatronatus Ecclesiastico etiam non facta eius mentione; & vbi patronus Ecclesiasticus non sit de eius prouincia, modo in ea sit beneficium.*
325. *Legati missi, vel nati derogare nequeunt iuripatronatus Ecclesiastico, neque beneficia conferre sine speciali facultate; & num. 328.*
326. *Legatus etiam de latere derogare nequit iuripatronatus, quod competit clerico ratione patrimonij, seu iure familiæ: neque cum beneficium illud esset regulare, aut electiuum.*
327. *Legatus etiam de latere derogare nequit iuripatronatus Ecclesiastico, si facta est præsentatio ante reseruationem, vel post eam, sed ante collationem, nisi reseruationi adiectum fuisset decretum irritans.*
328. *Legati missi, vel nati non habentes facultatem Legati de latere derogare nequeunt iuripatronatus Ecclesiastico, laicali, vel mixto, aliisue qualitatibus in beneficij fundatione appositis.*
329. *Episcopus dispensare non potest circa inhabilitatem personæ prouidendæ de beneficio, quando illud conferre non potest; & num. 359.*
330. *Legatus etiam de latere regulariter derogare nequit iuripatronatus laicali; idemque in Nuntio cum tali potestate; & neuter conferre potest beneficia talis iurispatronatus litigiosa.*
331. *Legatus etiam de latere nulliter confert beneficium iurispatronatus laicalis absque patroni consensu saltem tacito, qui aliquando sufficit.*

332. *Legatus conferre potest beneficia deuoluta ad Episcopum ex negligentia patroni.*

333. *Legatus an derogare possit iuripatronatus acquisito à laicis praescriptione, aut priuilegio. vel per laicum translato in Ecclesiam, aut locum Ecclesiasticum; num. 334.*

335. *Legatus etiam de latere derogare nequit iuripatronatus mixto, licèt etiam minor sit numerus patronorum laicorum; num. 336. potest tamen quoad ius clerico in eo ratione Ecclesiae competens; num. 337.*

338. *Legatus de latere derogare potest qualitatibus beneficiorum sua prouincia quoties illius Episcopi, aut eorum Archiepiscopi possunt.*

339. *Poenitentiaria Apostolica an, & quando derogare possit qualitatibus ex fundatoris voluntate beneficio appositis.*

340. *Concilium Prouinciale an, & quando derogare possit qualitatibus appositis in fundatione beneficiorum spectantium ad diaceses Episcoporum ad Conciliū conuenientium; & trib. n. seq.*

341. *Concilium Prouinciale nequit conferre beneficia Prouincia, neque Synodale, seu Dioecesanum beneficia Dioecesis.*

342. *Concilium Prouinciale quid possit circa causas, & negotia Prouinciae.*

343. *Omnes, ac singuli approbare debent quod omnes tangit; in actibus autem saltem necessariis tangentibus vniuersos, sufficit consensus maioris partis.*

344. *Concilium Primatiale, vel Patriarchale, seu nationale, ac regionale quid possit in derogando qualitatibus beneficiorū illarum prouinciarū.*

345. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus an, & quando derogare possint qualitatibus beneficiorum subiectorū suis suffraganeis, vel ipsarum Cathedralium sibi mediatè, aut immediatè subiectarum; num. 346. & ibi intellectus cap. si clericus aduersus, 11. quaest. 1.*

347. *Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus an derogare possint qualitatibus beneficiorum ante receptionem pallij.*

348. *Episcopus regulariter derogare non potest qualitatibus in beneficij fundatione appositis; cum multis num. seqq.*

349. *Episcopus dispensare non potest, vt quis habeat plures canonicatus personalem residentiā requirentes, aut plures dignitates, personatus, vel Ecclesias parochiales; & num. 355. cum seq.*

350. *Episcopus an possit pro vna vice cum consensu heredum eius, qui fundauit beneficium, derogare qualitati in eius fundatione apposita. & qui hac in re distinxerint; num. 351. quive affirmatiuam post Conc. Trid. tenuerint; n. 352. & quid in reductione Missarum ob diminutionem redituum beneficij; num. 353. & ibi, quòd quaelibet dispositio intelligitur rebus sic stantibus.*

354. *Episcopus ob publicam vtilitatem euidentem an cōmutare possit vltimā voluntatem possibilem.*

355. *Episcopus ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiae an possit dispensare super pluralitate beneficiorum curatorum, aut dignitatum. & an possit super residentia, aut seruitio personali ob diminutionem redituum; num. 356.*

357. *Reductio Missarum, quarum onus adiectum est beneficio, vbi Episcopo permittatur, ab eo fieri poterit absque Synodo; & ibi intellectus Concil. Trid. sess. 25. cap. 4. de reform.*

358. *Episcopus minuere fortasse potest ex causa onera imposita beneficio post eius fundationem; & ibi intellectus Conc. Trid. sess. 25. cap. 4. & 5. de reform.*

359. *Episcopus derogare nequit qualitatibus beneficij, cuius collationem non habet; sicut nec dispensare cum patiente inhabilitatem ad huiusmodi beneficiū, maximè vbi Papa de eo prouidet.*

360. *Beneficium conferens iure deuoluto debet conferre cum qualitatibus in eius fundatione appositis.*

361. *Beneficij collatio facta ab Ordinario spreto patrono etiam Ecclesiastico infra tempus datum ad praesentandum est nulla ipso iure. & quid si conferat iure deuoluto, cùm patronus fuit absens; num. 362. aut cùm instituit ad praesentationem laici, qui Ecclesiae absque eius consensu iuspatronatus donauit; num. 363. & ibi intellectus cap. illud, de iurepatr. & cap. cum Bertoldus, de re iud.*

364. *Collatio beneficij facta patrono absenti, qui postea consensit, valet. idemque si sit facta tertio, ipso postea infra tempus datum ad praesentandum consentiente expressè; vel tacitè sine non contradicendo cum sit praesens, vel negligendo si absens sit, ac sciat; num. 365.*

366. *Patronus potest recipere collationem sui beneficij patronatus sibi factam ab Episcopo, & Capitulo sede vacante.*

367. *Collatio beneficij facta ab Episcopo absque patroni consensu quoties valere potest ob negligentiam patroni, quando incipiat valere; & an hoc ius sit considerabile ita, vt eius sit mentio facienda, vel ad effectum reg. Canc. de non tollendo iure quaesito.*

368. *Episcopus conferre potest beneficium absque patroni consensu, si is scienter praesentauit indignū, & alias vbi prouisio ad Episcopum deuoluitur.*

369. *Permutatio beneficij facta spreto patrono licèt nulla sit ipso iure, reconualescit tamen ipso nō reclamante intra tempus datum ad praesentandum.*

370. *Consensus expressus patroni requiritur vbi collatio sit cum clausula, dummodo patronorum consensus accedat.*

371. *Collatio ab Ordinario facta de beneficio iurispatronatus vt libero an possit ratificari à patrono expressè, vel tacitè.*

372. *Episcopus conferre potest beneficium patronatus laici eo inconsulto, quando is vocatus non posset praesentare quem vellet; vel ab eo praesentatus non potest sine scandalo institui, aut erat scienter indignus.*

373. *Episcopus conferre potest sine consensu patroni beneficium patronatus, si patroni laici non praesentant intra quadrimestre, & Ecclesiastici intra semestre; vel litem super iurepatronatus intra idem tempus non terminant.*

374. *Permutatio beneficiorum iurispatronatus non requirit patronorum praesentationem, sed solùm eorum consensum, & auctoritatem superioris; & an hac sufficiat stante vrgente necessitate, vel vtilitate Ecclesiae.*

375. *Episcopus instituit aliquo modo absque patronorum consensu, quoties ipse eligit instituendum. & potest motu proprio instituere patronum egenum absque eius praesentatione; num. 376. ac solus conferet beneficium aliàs patronatum deficientibus patroni heredibus, aut aliàs extincto iure patronatus; num. 377. & ibi an idem sit in inferiore Praelato.*

378. *Episcopus an possit sine consensu patroni commendare ad vitam, vel ad certum tempus beneficium patronatum; aut eo vacante deputare custodem, seu oeconomum.*

Episcopus

379. Episcopus an possit dispensare super pluralitate beneficiorum requirentium personalem residentiam. & an hodie inducatur vacatio ipso iure primi beneficij personalem residentiam requirentis, aut aliàs incompatibilis per assecutionem secundi; n. 380. & ibi, quòd triplex est modus, seu genus personalis residentiæ.

381. Beneficium primum incompatibile non vacat ipso iure per solam collationem, & acceptationem secundi, sed requiritur adeptio possessionis, vel quòd per promisum steterit, quin eam caperet, neque si in primo haberet collationem non acceptatã, vel ius ad rem, licèt per eum steterit, quin haberet ius in re; aut esset aliàs intrusus in beneficio; num. 382. & quid, si stet per promissum, ne bullas expediat; num. 383.

384. Episcopus an derogare possit qualitati in beneficij fundatione apposita, vbi est magna difficultas in ea qualitate implenda, vel necessitas undequaque orient. & quid in qualitatibus Ecclesiæ suæ Cathedralis, vel Prælati inferioris, aut exempta; n. 385. quid in Episcopo postulato, electo, aut confirmato tantùm, vel habente iurisdictionẽ in habitu, vel temporalem; n. 386.

387. Visitator ab Episcopo, vel Papa deputatus an derogare possit qualitatibus beneficij.

388. Capitulum sede vacante derogare nequit beneficij qualitatibus in eius fundatione appositis; cum aliquot num. seqq.

389. Capitulum sede vacante non potest conferre beneficia collationis Episcopi; licèt ad eum spectet cum consilio, vel assensu Capituli; aut collatio Capituli à Papa postea confirmetur in forma communi; & ibi quid sit hæc confirmatio. neque ubi semestre lapsum sit sede vacante; num. 390.

391. Capitulum sede vacante conferre non potest beneficia ad Episcopum deuoluta ob negligentiam Prælati inferioris in conferendo, vel patroni in præsentando.

392. Visitator, seu administrator Ecclesiæ Cathedrali vacanti datus à Metropolitano, aut alio quàm à Papa, an conferre possit beneficia spectantia ad Episcopi collationẽ solùm, vel cum Capitulo.

393. Capitulum sede vacante non succedit Episcopo in iure præsentandi aut eligendi.

394. Capitulum sede vacante conferre potest beneficia ad se iam deuoluta ex negligentia Episcopi in conferendo. & quæ communiter ad vtriusque collationem pertinent, mortuo, aut à collatione suspenso Episcopo, si vt Prælatus interesse debebat electioni; num. 395.

396. Capitulum mortuo Episcopo, vel in remotis agente solum conferre potest beneficia, quorum habet collationem cum Episcopi consilio.

397. Visitator, seu administrator Ecclesiæ Cathedralis datus à Papa an possit conferre beneficia collationis Episcopi solius, vel simultanea cum Capitulo.

398. Capitulum sede vacante potest confirmare electos, & instituere præsentatos, sicut poterat Episcopus; & ibi, quid in collatione debita certo generi personarum; aut quæ fit per optionem. & an possit conferre beneficia parochialia, & patrimonialia; num. 401.

399. Capitulum sede vacante an possit admittere resignationem permutare volentium beneficia, vel conferre beneficia ad hunc effectum resignata in manibus Episcopi; & num. seq.

400. Resignationem beneficij recipere post qui potest destituere.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

401. Sedes Episcopalis an vacet post prouisionem factam de Prælato in Consistorio etiam ante captam possessionem Episcopatus.

402. Capitulum sede vacante potest derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis, quoties Episcopus id facere potest indirectè, vt derogando virtualiter iuripatronatus; ac præcipuè instituendo patronum, qui clericus, & vnicus sit, absque præsentatione. an verò, & quando directè possit; num. 403. cum seq.

404. Capitulum sede vacante an possit ea solum exercere, quæ sunt necessitatis, & iustitiæ.

405. Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ tituli Presbyteralis, vel Diaconalis Cardinalium an, & quando derogare possit qualitatibus appositis in fundatione beneficiorũ ad eos titulos pertinentiũ.

406. Visitator, seu administrator Ecclesiæ Cathedralis vacantis, aut simpliciter à Sede Apostolica deputatus an derogare possit qualitatibus appositis in fundatione beneficiorum illius Ecclesiæ. & quid in perpetuis administratoribus Ecclesiarum Cathedralium; num. 407. & in sequestre, aut depositario earumdem, aut aliarum Ecclesiarum; num. 408.

409. Prælati sæculares habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, an & quando derogare possint qualitatibus beneficiorum sibi subiectorum, ac præsertim iuripatronatus beneficiorum; quorum institutionem habent.

410. Vicarius Episcopi, Capituli sede vacante, vel Prælatorum inferiorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem an, & quando derogare possit qualitatibus in fundatione beneficiorum appositis.

411. Prælati Regularium an, & quando possint derogare qualitatibus beneficiorum siue regularium, siue sæcularium sibi subiectorum.

QVÆRO igitur QVINTO in hoc capite: quinam possint derogare qualitatibus in fundatione beneficij appositis?

In huius quæstionis tractatione, quæ erit de causa proxima efficiente propositæ derogationis qualitatum beneficij, postquam in præcedenti quæstione de eiusdem derogationis causa materiali diximus, eum ferè ordinem sequentes; quem obseruauimus *cap. 5.* dum generatim de commutatione vltimarum voluntatum ageremus, *& cap.* statim *præced.* vbi speciatim de fideicommissorum derogatione disseruimus; ac iuxta prædictæ derogationis ex parte causæ efficientis diuisionẽ, quam suprà hoc ipso cap. *quæst.* *2. circa initium*, extulimus: priùs agemus † de derogatione, quæ priuata auctoritate fit, seu de personis 223.
priuatis; de quibus dubitari potest, an huiusmodi qualitatibus valeant derogare, nimirum de fundatore, de eius herede, de executore, & beneficiato; vbi etiam aliquid dicendum erit de præscriptione, vel consuetudine: tum de ea derogatione, quæ fit publica auctoritate, seu de personis publicis, de quibus potest controuerti, an prædictis beneficiorum qualitatibus derogare valeant, hoc est, de Papa, Concilio generali, Collegio S.R.E. Cardinalium, Legato Sedis Apostolicæ, sacra Pœnitentiaria, Synodo Prouinciali, Patriarcha, Primate, Archiepiscopo, seu Metropolitano, Episcopo, necnon habente iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc est, Capitulo sede vacante, Cardinali in suo titulo Presbyterali, vel Diaconali, Prælato inferiori habente quasi diœcesim, eorúmque, & Episcoporum Vicario; ac denique de Prælato Regularium quoad Ecclesiam sibi subiectam. de quibus singulis hoc ipso ordine re-

rento singulas ferè conclusiones instituemus: omis-
224. sa disputatione † de Principe sæculari, aut eius Ma-
gistratibus, ac iudicibus inferioribus; quoniam de
his nulla potest esse difficultas, cùm iis nulla de re-
bus spiritualibus, & Ecclesiasticis statuendi sit attri-
buta facultas, aut potestas, *cap. bene quidem, 96. di-
stinct. cap. Ecclesia sancta Maria, de constit. cap. 2. & 3.
de iudic. cap. fin. de reb. Eccl. non alienan.* cum simil.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Fundator beneficij
siue ex testamento, aut alia simili vltima voluntate,
siue per actum inter viuos ei apponens qualitatem
225. aliquam † eidem qualitati derogare quandocum-
que potest ante approbationem, & consensum ab
Ordinario prædictæ appositioni præstitum: secuto
autem huiusmodi consensu amplius sine nouo eius-
dem consensu non potest. Prior pars conclusionis
quoad testamentum, & similes vltimas voluntates
probatur; tum quia voluntas hominis est ambula-
toria vsque ad mortem; & prædictæ vltimæ volun-
tates reuocari possunt vsque ad vltimum vitæ spiri-
tum, *l. cum hic status, §. an oratio, ff. de donat. inter vir.
& vxor. l. 4.* quæ incipit, *quod si iterum, ff. de adimen.
legat. cap. cum Martha, ne celebrat. Miss.* cum simil.
tum ex iis, quæ in terminis qualitatis iurispatrona-
tus tradit Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 1 part. 1. quæst.
4. art. 7 ad fin. & art. 10. num. 3. & 4. ac part. 2. quæst. 1.
art. 17. ac 21.* ferè per tot. *& quæst. 6. art. 5. num. 3.* quo-
ad actum verò, seu dispositionem inter viuos non ac-
ceptatum probatur; tum quia promissio, & donatio
etiam fauore piæ causæ, vbi nondũ acceptata sit, re-
uocari potest, vt post alios satis probat Sanch. *lib. 1. de
matrim. disp. 6. num. 16. disput.* autem 7. *num. 24.* idem
docet, licèt interueniat iuramentũ, & stipulatio ab eo
interposita qui pro alio stipulari nõ potest: tum quia
in terminis iurispatronatus ita tradit Lambertin. *d.*
226. *part. 2. quæst. 6. art. 5.* Posterior autem pars † conclu-
sionis, quoad testamentũ, & alias huic similes vlti-
mas voluntates, probatur ex eo, quod in hac specie
tradit Lambert. *d. lib. 1. part. 1. quæst. 4. princ. art. 7. in
fin. & art. 10. num. 4.* quòd, quamuis voluntas testato-
ris sit deambulatoria vsque ad mortem, *d. l. 4. ff. de
adimen. legat.* cum aliis vulg. iuribus; tamen si quis in
suo testamento creauit, seu mandauit creari benefi-
cium, & constituit aliquem tertium patronũ, qui ad
illud debeat præsentare beneficiatũ, & ad prædicta
interuenit consensus Ordinarij; tunc talis testator
non poterit reuocare quod fecit, neque eum pœni-
tere; immo ad id exequendũ compelli poterit, per
ea, quæ ipsemet adduxit *eadem quæst. 4. art. 4. 5. & 6.*
atque etiam, quia illud iuspatronatus fuit perfectũ in
se, & per ipsum in alium translatũ: vnde multo ma-
gis non potest retrocedere. quod idem breuiter re-
petit *d. part. 1. quæst. 5. art. 8. num. 45.* & latiùs *d. 2. part.
quæst. 1. art. 21.* ferè per tot. *& quæst. 6. art. 5. num. 8.* ex
adductis verò ab eo tam hoc *art. 5.* quàm *d. quæst. 1.
art. 17. ac 21. part. 1.* satis cõstat, idem in hac posterio-
ri conclus. parte statuendũ etiam esse vbi ad actum
inter viuos fundatoris accessisset cõsensus, & appro-
batio Ordinarij: iunctis maximè iis, quæ idemmet
adducit *d. part. 1. quæst. 4. art. 4. 5. & 6.* post Paulum de
Cittad. *tract. de iurepatr. 3. part. caus. 1. acquisit. iurispatr.
quæst. 20. & 21.* nimirum promittentem fundare Ec-
227. clesiam, aut beneficiũ † compelli posse ad fundandũ:
idque non modò quãdo incepit opus; quo casu et-
iam de iure ciuili pollicitatio inducit actionem in fa-
ctum, *l. 1. §. 1.* & *ibi* Bart. *ff. de pollicitat.* & in specie in-
cipientis construere, aut reparare Ecclesiam, Capel-
lam, vel altare, idem Lambertin. simpliciter, sed latè
probat *ead. quæst. 4. art. 1. & 2.* verùm & ante opus in-
ceptum; quo casu pollicitatio de iure canonico pro-
ducit actionem; vt quis cogatur ad illud faciendum
etiam antequam inceperit, *cap. qualiter, de pact.* &
hoc maxime procedit fauore piæ causæ; quia tunc
inducitur efficax obligatio ex pollicitatione sine
causa etiã de iure ciuili, Bart. & Bald. *in l. illud, C. de
sacrosanct. Eccles.* Abb. *in cap. ex parte, de censib.* Io.
Andr. *cap. 2. de consuet. & in addit. ad Specul. tit. de cef-
sion. act.* licet causa expressa, & pia sit, vbi aliquid fit
pro anima, Abb. *in rubr. de testam. col. 3.* glos. *in l. si quis
Titio, ff. de legat. 2. d. l. illud, C. de sacros. Eccl.* His verò
addit Lambert. *d. art. 4. num. 3.* quòd per *cap. nemo, de
consecrat. dist. 1.* in promittente fundare Ecclesiã non
solùm inducitur pollicitatio, sed & obligatio, quæ fit
Diœcesano; & ideo absque dubio per illũ cogi po-
test, secundùm glos. & Doct. *in cap. placuit, 1. quæst. 2.*
subdit autem Lambert. *d. art. 5. n. 1. cum duob. seqq.*
post Paul. Cittad. *d. quæst. 20.* hanc actionem esse in
factum; quæ datur vbicumque æquitas suadet talem
actionem dari, neque est expressa alia actio, *l. & quia,*
ibique Bart. *& l. quoties, ff. de præscript. verb. ac l. quadã,
in princ.* vbi Bart. *ff. de caena & num. 4.* aduertit hanc
actionem competere absque dubio ei, cui facta est
pollicitatio; sed & cuilibet de populo fauore Eccle-
siæ, necnon Diœcesano ex officio. *art.* verò *6.* ex *num.
7.* contra Paul. *d. caus. 1. quæst. 22.* latè probat, hunc pro-
mittentẽ quamuis ob promissionem compulsum ad
fundandũ, ex fundatione acquirere iuspatronatus in
beneficio sic fundato. Atque hæc posterior pars con-
clusionis multo magis locum habebit, † cùm funda- 228.
tio beneficij perfecta fuit à fundãte per actum inter
viuos interueniente non sola simplici pollicitatione,
seu promissione, sed stipulatione: huiusmodi enim
contractus sic perfectus regulariter reuocari nõ po-
test sine consensu vtriusque partis, *l. sicut, C. de action.
& oblig. & l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub mod.*
cum simil. Limitatur autẽ hæc posterior pars concl.
primò, vt † possit primus fundator cum Episcopi cõ- 229.
sensu, & non aliter, saltem ex iusta causa, & pro vna
vice etiã ex postfacto alterare conditiones, & quali-
tates tempore fundationis appositas; vt post alios ex
cõmuni tradit Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part.
1. quæst. 7. art. 30. n. 2. 3. & 9.* clarúmque videri asserit
Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 1. num. 105.* maxime post
Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod,
quæst. 14 sub n. 30.* & Guttier. *consil. 1. n. 23. 26. 27. & 28.*
Quæ limitatio restringi debet, vt non procedat vbi
conditio illa vtilis esset Ecclesiæ; tunc enim Epi-
scopus etiam cum patroni fundatoris consensu non
posset sine magna causa illi derogare: vel vbi alicui
esset ius interim quæsitum, vt post Roch. *d. num. 30.*
tradit Guttier. *d. num. 23. & 28.*

Limitari quoque potest secundò hæc ipsa posterior
pars conclusionis, † vbi fundator cum Ordinarij 230.
consensu in limine perfectæ fundationis reseruasset
sibi facultatẽ immutandi qualitates à se in beneficij
fundatione appositas; per ea, quæ idemmet Lam-
bert. adducit *d. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1. in 3.
concl. ampliat. 10.* & latiùs *art. 2.* ferè per tot. dum fusè
probat, posse fundatorem mutare saltem semel be-
neficiatum à se præsentatum, & institutum, vbi ta-
lem facultatem in fundatione cum Ordinarij con-
sensu sibi reseruauit.

SECVNDA CONCLVSIO. Heres, aliúsve
successor illius, qui conditionem aliquam, vel quali-
tatem apposuit in fundatione beneficij, † non potest 231.
regulariter per se solus ei qualitati, seu conditioni
derogare. Probatur; tum quia regulariter heres te-
netur approbare factum defuncti, *l. fin. ff. de hered. in-
stit. l. cum à matre, C. de rei vendicat. & §. 1. auth. de iure-
iur. à morien. præstit. cap. nos quidem, & cap. si heredes,
de testam.* immo si non adimplet eius licitã & possi-
bilem voluntatem, priuatur commodo hereditatis,
§. hoc

§ *his igitur, auth. de hered. & Falcid. l. vlt. & auth. hoc amplius, C. de fideic. cap. Syluester, 11. quæst. 1. & d. cap. si heredes*, cum suis concord. Tum quia ita satis in specie quoad fundationem beneficij & certam qualitatem iurispatronatus, post Paul. Cittad. *d. tract. de iurepatr. part. 3. cauf. 1. acquisit. iurispatr. quæst. 22.* tenet Lambert. *d. lib. 1. part. 1 quæst. 4. art. 7.* ferè per totum, præsertim *num. 3.* & generatim quoad qualitates in beneficij fundatione appositas, quòd per se solus nequeat heres eas immutare, latè tradit post alios Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quòd de Diœcesani consensu, num. 32. ante med. & ad fin.* iuncto *num. 33.* Lambert. *eod. tract. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30. & quæst. 10. art. 6. & 7. ac lib. 3. quæst. 5. art. 1. 3, & 4.* necnon *quæst. 6. & 7.* passim. in quibus etiam locis tractant, an id possit heres cum consensu Episcopi, vel contrà; de quo nos latiùs infrà hac ipsa quæst. *concl. 14.* vbi de potestate Episcopi in harum qualitatum derogatione, & aliquid *in 7. quæst. concl. 7.* vbi de consensibus ad hanc derogationem requisitis. Tum ex iuribus, in quibus habetur, voluntatem defuncti esse seruandã, *l. 1. C. de sacrosanct. Eccl. §. disponat, auth. de nupt. cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. & d. cap. si heredes*, cum aliis multis per nos congestis sup. *cap. 3. quæst. 3.* non longè ab initio. & in specie qualitatum, & onerum beneficio in eius fundatione appositorum, vt iis derogari in quanis dispositione non possit, expressè cauetur à Conc. Trid. *sess. 25. cap. 5. de reform.* Ad quod etiam facit text. *in cap. querimoniam, de iurepatr.* vbi Alex. III. Absurdum, inquit, videtur omnino, vt ad singulas patronorũ secundùm humanam conditionem mutationes Ecclesiarum ordinationes mutentur. quem text. ita intelligunt, & summani communiter Doct. instituti in Ecclesiis patronatis per nouos patronos mutari nõ possunt. faciunt & alia, quibus suprà *cap. 5. quæst. 1. concl. 5.* generatim ostendimus heredem aliámve personam à defuncto grauatam ad aliquid faciendum pro executione suæ vltimæ voluntatis regulariter non posse eam commutare: id quod multò magis locum obtinere debet
232. in beneficiis, quæ † postquam erecta sunt, & fundata, manent in Episcopi dispositione, excepto iure præsentandi, & aliis, quæ à iure patronis reseruantur, vel sibi reseruari permittuntur; *cap. sic quidam, & cap. nouerim, 10. quæst. 1.* iuncto *cap. 3. & cap. præterea, il 2. de iurepatr.* cum simil. quæ ad id allegat glos. recepta *d. cap. querimoniam, verbo, mutationes, eod. tit.*

Limitatur autem hæc conclusio primò, vt non
233. procedat † vbi fundator futuris illius beneficij patronis, seu aliis heredibus, ac successoribus suis in limine fundationis cum Ordinarij consensu reseruasset facultatem huiusmodi qualitates beneficio à se appositas immutandi, eisque derogandi; per ea, quæ de facultate mutandi beneficiatũ à se præsentatum, & institutum ab Ordinario, vbi illam sibi cum eius consensu reseruaret, latè tradit Lambert. *d. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1. concl. 3. ampliat. 10.* & fusiùs *art. 2. n. 14. & seq.* ob eam præcipuè rationem, quòd possit fundator in limine fundationis beneficij apponere, quas voluerit, conditiones, & qualitates, etiam contra ius cõmune; modò licitæ sint, ac possibiles, & Ordinarij consensus accesserit; vt idem met latiùs probat *d. art. 1. concl. 3.* ferè per tot. & alij, quos nos retulimus suprà hoc ipso cap. *quæst. 2.* in postrema diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis. quæ ratio cùm æquè militet in derogatione, seu mutatione aliarum qualitatum in fundatione beneficij appositarũ ab herede fundatoris facienda, in iis quoque locũ habebit hæc proposita conclusionis limitatio: vbi enim eadem est ratio, eadem quoque debet esse dispositio, idémque iudicium, *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cũ simil. adductis ab Euerard. *in Topic. iur. loc. a pari, & loc. a simili.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Limitatur secundò præsens conclusio, vt † possit 234.
heres fundatoris, seu nouus patronus etiam sine consensu Episcopi alterare conditiones, & qualitates beneficij à fundatore appositas, vbi eæ principaliter concernunt eorum fauorem; vt satis probat idem Lambert. *d. lib. 3. quæst. 5. art. 3. ad fin.*

Tertiò limitatur, quòd † in casibus, in quibus re- 235.
quiritur consensus primi fundatoris, seu patroni, eo defuncto vtplurimum sufficiet consensus heredis; vt idem tradit *d. quæst. 5. art. 2.* de hac tamen limitatione videndũ est quod dicemus infrà hac ipsa quæst. *concl. 14. circa initium.* in qua conclus. fusiùs agemus, quandonam Episcopus cum consensu heredis fundatoris, vel è contrario hisce qualitatibus possit derogare.
Ex quibus duabus limitationibus sequitur † id, 236.
quod latè prosequitur inter cæteros Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 2 part. 3. quæst. 2. art. 2. & quæst. 9. art. 24.* posse quemlibet patronum etiam successorem fundatoris tacitè, vel expressè consentire, vt absque eius præsentatione fiat collatio beneficij singulis vicibus, quibus vacauerit.

TERTIA CONCLVSIO. Executor testamen-
tarius, aut aliàs à fundatore deputatus † regulariter 237.
nequit derogare qualitatibus in fundatione beneficij ab ipso fundatore appositis. Probatur hæc cõclusio ex iis, quibus supra *cap. 5. quæst. 1. concl. 6.* ostendimus, executorem à testatore deputatum pro executione suæ vltimæ voluntatis regulariter non posse illam cõmutare; præcipuè tum ex eo, quòd cùm eorum munus, & officium sit exequi defuncti voluntatem, vt per se patet, ac nomen ipsum indicat; satisque constat ex *§. si quis ædificationem, & §. si quis autem, in auth. de Eccles. tit. collat. 9. cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. cap. fin. §. vlt. eod. tit. in 6.* cum suis concord. non debent posse aliud quid facere, quàm quod eis à defuncto præscriptum fuit: sumpto argumento à contrariis, iuxta late adducta ab Euerard. *in Top. iur. loc. à contrar. num. 10. & 11.* tum ex eo, quod in terminis, non posse executorem à defuncto deputatũ eius voluntatem immutare, tradiderunt inter cæteros M. Ant. Natt. *cons. 7.* vel potiùs 211. relatus, ac probatus à Card. Manoc. *tract. de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 3. num. 8.* necnon Ioan. Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 4. n. 79.* & nouissimè Lud. Molin. è Societ. Iesu *de iust. & iur. tract. 2. disput. 249. in princ.* per text. qui sanè ad id optimus est, *in d. cap. tua nobis, de testam.*

Limitari autem potest hæc conclusio, vt † possit 238.
executor à defuncto, aliòve fundatore etiam per actum inter viuos deputatus derogare cõditionibus, & qualitatibus ab ipso fundatore beneficio cum Ordinarij consensu appositis in limine fundationis, vbi cum huiusmodi consensu eidem executori talem facultatem derogandi reseruauerit. quæ limitatio satis comprobatur ex iis, quibus ad præcedentem conclusionem de herede, ac successore similem limitationẽ adhibuimus: par enim, & eadem quoad hæc est vtriusque ratio, atque adeò par, & idem esse debet iudicium, *cap. 2. de translat. Episcop. cum vulgar.* Ad idem etiam faciunt alia, quibus suprà *d. cap. 5. quæst. 1. concl. 6.* docuimus, posse executorem à testatore deputatũ pro executione suæ voluntatis illam cõmutare, vbi ad id ei facultatem dedit: quod inter alios satis sentit Marian. Socin. *in tract. de oblat. libell. 19. num. 21.* & apertè tenet Bart. *in l. captatorias, in fin. C. de testam. milit.* quem sequi etiam videtur Bertach. *d. num. 79.*

QVARTA CONCLVSIO. Beneficiatus, aliúsve, ad cuius fauorem apposita fuit aliqua con-
ditio, seu qualitas in fundatione beneficij, † potest 239.
per suum consensum ei qualitati derogare. Proba-

tur ex iuribus, in quibus habetur, posse quem re-
nuntiare suo fauori, seu iuri in sui fauorem intro-
ducto; vt *l. pactum, ff. de pact. & l. si quis in conscri-
bendo, C. eod. tit.* cum aliis, quibus suprà *cap. 5. quæst. 1.
concl. 7.* generatim ostendimus, posse eum, ad cuius
fauorem emanauit dispositio siue causa mortis, siue
inter viuos, illam commutare, seu eius commuta-
tioni consentire. vbi etiam ad eam conclusionem
illam ampliationem adhibuimus, satisque confir-
mauimus, quæ huic pariter conclusioni potest ada-
ptari; vt nimirum procedat quoque, vbi dispositio
illa fuerit iuramento vallata, quoniam obligatio iu-
ramenti, quod homini præstatur, cessat per remis-
sionem partis, seu eius, ad cuius fauorem præstitum
fuit; vt inter cæteros ex communi satis probat
Thom. Sanchez *lib. 3. sua sum. cap. 20. num. 4.*

Hinc verò infertur quòd, si fundator voluit, be-
neficium non habere annexum ordinem sacerdotij,
aut non nisi onus celebrandi ter in hebdomada, vel
vt semper possit per alium celebrare, aut quid simi-
le, poterit beneficiatus, vel beneficiandus sponte pro
tempore, quo ipse tale beneficium retinuerit, susci-
pere onus promouendi se ad sacerdotium, vel cele-
brandi quater in hebdomada, aut per seipsum, iusto
cessante impedimento. Dixi autem, *pro tempore, quo
ipse tale beneficium retinuerit*; quoniam pro vlteriori
240. tempore † beneficio seruitutem imponere non po-
test, seu onus augere, etiam de consensu Ordinarij,
arg. *cap. veniens, de transact. cap. nisi essent, de preben.
cap. præterea, il 2. & cap. penult. de iurepatr. cap. scien-
tes, cap. prohibemus, & cap. præterea, de cens.* cum *ibi*
not. & suis concord. quod etiam apertè sentit Lam-
bert. *d. tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 5. art. 8.* iuncto *art.
6.* per text *d. cap. pen.* quod incipit, *postulasti, de iure-
patr.* cum *ibi* traditis per Doct. Pariter nõ poterit be-
neficiatus aliáve priuata persona, ad cuius fauorẽ mi-
nus principaliter apposita est qualitas, vel conditio
aliqua in fundatione beneficij, vtputa quòd benefi-
cium sit sacerdotale, quòd habeat annexum onus ce-
lebrandi quotidie, salua honestate, & corporis infir-
mitate, iuxta *cap. significatum, de preben.* quòd tenea-
tur beneficiatus per seipsum deseruire; aut qoid si-
mile: non poterit, inquam, tali conditioni, seu qua-
litati etiam pro tempore, quo ipse huiusmodi bene-
ficium retinuerit, derogare: nam iuri, quod ob pu-
blicum fauorem etiam æquè principaliter est intro-
ductum, pactis priuatorum derogari non potest, *l.
ius publicum, ff. de pact. l. neque pignus, §. priuatorum,
ff. de reg. iur. & cap. si diligenti, de for. compet.* cum alijs
per nos allegat. *d. cap. 5. quæst. 1. concl. 7. ad fin.* Hinc
241. autem deducitur primò, † rectè dixisse Io. Azor.
Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 24. quæst. 6. non posse
beneficiarium priuata auctoritate reducere Missas
ad minorem numeram ex eo, quòd decreuerint re-
ditus ad certum numerum Missarum celebrandarũ
à defuncto destinati, qui tunc erant sufficientes.
nam hic numerus non ad beneficiati fauorem, sed
diuini cultus, suúmque, aut aliorum suffragium præ-
scriptus fuit: id autem posse ex causa cum Episcopi
consensu, tenet *ibidem* Azor; de quo nos aliquid in-
frà *concl. 14. longè ante med. vers. ex quibus omnibus.*
Secundò deducitur, verum pariter esse id, quod idem
Azor docet *d. cap. 24. quæst. 7. initio, & ad fin.* atque
alij, quos sequuti sumus suprà *cap. 5. quæst. 11. concl.*
242. 10. regulariter † non satisfacere beneficiatum, qui
ad certum altare ex voluntate fundatoris celebrare
tenetur, alibi celebrando. Quæ tamen regula, præ-
ter declarationes *ibi* allatas, eam quoque admittit,
vt, si legitimè impeditur beneficiatus, ne in loco
præscripto celebret, potius debet alibi celebrare,
quàm à celebratione abstinere, vt probat idemmet
Azor *d. quæst. 7. circa med.* subdit autem *quæst. 8.* id,
vnde maximè præsens 4. conclusio declaratur; ni-
mirum, quòd, † si beneficiarius, vel Capellanus ter, 243.
vel quater per seipsum in hebdomada offerre, & im-
molare debeat, & per seipsum id commode in certa
hebdomada præstare non possit; verisimile videri,
vt possit etiam iuxta tacitam fundatoris voluntatem
vel in aliud tempus differre, vel per alium in illa
hebdomada sacrificare. Nam ex vna parte fundator
fortassis beneficiarij fidem, pietatem, & diligentiam
exigebat; & tutiùs tunc foret, vt beneficiarius id
per se ipse præstaret, quamuis in aliud tempus reie-
ctum: ex altera verò parte fortassis idem fundator
postulabat, vt quàm citissimè beneficiarius debita
sacrificia expediret; & tunc sine dubio meliùs id per
alium sacerdotem in eadem hebdomada faciendum
curabit.

Quòd si fortè quis plura cupiat pro confirmatio-
ne, ac declaratione præsentis 4. nostræ conclus. con-
sulat inter cæteros Lambertin. *d. lib. 3. quæst. 5. art. 4.*
ex *num. 4. & art. 5. cum tribus seqq.* passim, necnon in
summa, seu epitome illius quæst. post *art. 8. vers. se-
cunda sic conclusio, vsque ad fin.*

QVINTA CONCLVSIO. Per præscriptio-
nem, siue consuetudinem † derogari aliquando po- 244.
test qualitatibus, seu conditionibus in fundatione
beneficij appositis. Non loquimur hîc de derogatio-
ne perpetua huiusmodi qualitatum, seu conditio-
num per consuetudioem, siue præscriptionem in-
ducta; de hac enim latiùs erit agendum cap. sequen-
ti, quod erit de mutatione status beneficij, *quæst. 5.
concl. 5.* sed de mutatione temporali, quæ magis
propriè derogatio dicitur, quàm ea mutatio quæ
perpetuò fit, vt iam non semel admonuimus. Proba-
tur hæc conclusio quoad consuetudinem tum ex
text. *in cap. Abbate, de verb. sign.* cum *ibi* notat. *&
in cap. cùm dilectus, de consuet.* necnon *in cap. postula-
sti, de iurepatr.* vbi inter alios Innoc. & Abb. quem
sequi videtur Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 3. quæst.
5. art. 6. num. 4. & 9.* tum ex Nauarr. *cons. 6.* aliàs 7.
de cleric. non resid. vbi expressè admittit consuetudi-
nem tollentem ad tempus saltem obligationem re-
sidendi à beneficio, cui à fundatore imposita fuerat;
dũ ad id allegat Felin. & alios *in cap. cùm accessissent,
de constit.* tradentes, posse Episcopum de consensu
patroni pro vna, vel altera vice dispensare super
qualitate beneficio à fundatore apposita. Quoad † 245.
præscriptionem verò conclusio probatur ex *cap. con-
sultationibus, de iurepatr.* vbi Alex. III. definiuit, in-
stitutum ad præsentationem eius, qui tunc iuspatro-
natus Ecclesiæ possidebat, remoueri non debere, li-
cèt illud ius ab alio postmodum euincatur: & in be-
neficiis electiois est text. *in cap. querelam, de elect.* in
collatiuis autem beneficiis est text. *in cap. cùm olim,
de caus. poss. & propriet.* vbi glos. & Doct. & quamuis
quoad beneficia iurispatronatus † hodie non videa- 246.
tur attendenda quasi possessio præsentandi patrono-
rum, nisi simul de titulo iurispatronatus sufficenter
doceatur ad formam Concil. Trident. *sess. 25. cap. 9. de
reformat.* latiùs à nobis explicatam *quæst. præced. concl.
vlt.* prout ex quadam sacræ Congreg. declaratione &
pluribus Rot. Roman. decisionibus tradit Gonzal. *ad
reg. 8. Cancell. glos. 18. num. 23.* Tamen eadem sacra
Congregatio fertur declarasse, habentem binas præ-
sentationes post Concil. Trid. tutum esse in posses-
sorio, etiamsi nullo authentico documento doceat,
sibi competere iuspatronatus ex fundatione; &
ipsemet Gonzal. *numer. 25. cum seq.* ex alia eiusdem
Congregationis declaratione docet, quòd, † si 247.
semel vacatio contigerit, & patronus laicus, vel
mixtus præsentauit, & coram ordinario docuit
de

de suo iurepatronatus iuxta formam dicti Concilij, & præuia causæ cognitione, ac seruatis seruandis Ordinarius semel approbauit dictum iuspatronatus, & instituit præsentatum: tunc quamuis postea multoties idem beneficium vacare contingat, non tenetur ampliùs de titulo saltem in possessorio iudicio docere, licèt de eodem iure patronatus controuertatur; sed sufficit patrono quasi possessio, quam habet. ac multi, qui post Concil. Trident. scripserunt, hanc quasi possessionem præsentandi, etiam non docto de titulo, admittendam censuerunt; vt patet ex relatis à Gonzal. *ad d. reg.* 8. *glos.* 45. §. 2. *num.*6. *&* 27. *cum seq.* nimirum Guttier. *cons.*4.*num.* 34. *& lib.*3. *quæst.pract. quæst.* 43. *num.*9. *&* 40. *cum seqq.* Thom. Trius. *decis. Venet.* 54. *numer.* 3. cum aliquot seqq. *lib.*2. Rot. *decis.*167. *num.*7. *part.*2. *& decis.*347. *num.* 5. *ac decis.* 1178. *lib.*3. *part.* 3. *in nouiss. diuers.* quibus addo Mascard. *de probat. conclus.* 173. *num.*5. *&* 6. *& conclus.*548. *num.*4. *vsque ad* 10. & alios congestos à Garzia *tract. de benef. part.*5. *cap.* 5. *num.*4. *&* 137. *vsque ad* 143. vbi id latè declarat. immo in possessorio summario sufficeret vnica præsentatio, vt post alios sentit Gonzal. *d. glos.* 45. §. 2. *num.*29. & apertiùs Mascard. *d. conclus.* 173. *num.* 8. *cum seq. & conclus.* 548. *num.* 6. cum aliis, quos sequitur Garz. *d. cap.*3. *num.* 59. *vsque ad* 64. id declarans *numer.* 65. quia in his iuribus incorporalibus
248. præsentandi, eligendi, & conferendi † vltimus status attenditur, vt *ibidem* post alios sentit Mascard. Garz. & Gonzal. quod etiam generatim in beneficialibus quoad qualitates beneficiorum tradiderunt plerique relati, & probati à Mascard. *d. tract. de probat. conclus.* 172. *num.*8. & Gonzal. *d.* §. 2. *num.* 14. necnon *glos.*7. *num.* 23. vtrobique in id allegans nonnullas Rotæ Roman. decisiones. & *d. num.* 23. loquitur de qualitate sæcularitatis, aut regularitatis beneficij; de qua etiam post alios Mascard. *d. conclus.* 172. *num.*8. & Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 24. *eòque vlt. num.* 92. *ad fin.* In d. verò *glos.* 18. *num.* 30. *vsque ad* 44. Gonzal. hanc regulam, vt in istis incorporalibus sequatur quasi possessio ex vnico, aut pluribus actibus, eaque attendenda sit; declarat primò, vt ad id necessaria sint septem requisita, quæ *ibidem* latiùs confirmat: quod & facit Garz. ea requisita ad quatuor reducens, ac declarans *d. cap.*5. *à num.*66. *vsque ad* 136. nimirum bonam fidem; quæ tamen in possessorio absolutè, vel retinendæ, aut recuperandæ non est necessaria: quòd præsentatio, vel electio sit admissa, & confirmata: quòd hæc habuerit effectum per possessionem beneficij secutam: ac denique scientiam, & patientiam illius, in cuius præiudicium talis quasi possessio iuris incorporalis acquiritur. Gonzal. verò *d. glos.* 18. *num.* 45. prædictam regulam declarat secundò multis allegatis, vt ea locum non habeat, quando tempore collationis, electionis, seu præsentationis constaret de defectu proprietatis possessoris; quoniam tunc, cùm proprietas absorbeat possessionem, *cap. cùm dilectus, de caus. poss. & propriet.* ad habentem proprietatem, non autem solam possessionem spectabit. Quod idem dicendum puto, quotiescumque cumulatum fuerit possessorium cum petitorio ex voluntate etiam tacita partium, quia vtrumque intentauit, & in vtroque fecerint probationes, vnde constat de meliori iure petitoris, per text. *in cap. cùm Ecclesia, & cap. cùm super, de caus. poss. & propriet.* quod idem apertè post alios sentire videtur Mascard. *d. concl.* 548. *num.*9. per text. *d. cap. cùm dilectus, eod. tit.*

249. SEXTA CONCLVSIO. Papa † regulariter potest derogare qualitatibus beneficij in eius fundatione appositis; licèt non censeatur id facere velle, nisi exprimat. Probatur primò ex iis, quibus supra c. 5. *quæst.*4. *concl.* 1. *&* 2. generatim ostendimus, posse regulariter Rom. Pontificem cõmutare omnes vltimas voluntates saltem pias; præcipuè ex *Clement. quia contingit, in princip.* vbi glos. & Doct. omnes, *de relig. domib.* Secundò, quia beneficia ipsa, & modi eadem acquirendi iure tantùm humano sunt introducta, vt satis ostendimus suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 1. iunctis iis, quæ *eod. cap. quæst.* 2. in postrema beneficiorum diuisione attulimus: potest autem Rom. Pontifex de iure supra ius positiuum dispensare, *cap. proposuit, de concess. præben.* cum simil. maximè in beneficialibus, in quibus summam habet potestatem, *cap.* 2. *in princip. de præben. in* 6. *& Clement.* 1. *in fi. vt lit. penden.* & vtrobique Doct. Tertiò ex eo, quòd, cùm possit per aliquem derogari qualitatibus beneficij in eius fundatione appositis siue ad causam piam, siue profanam, vt *quæst. præced. conclus.* 2. satis ostendimus; certè Roman. Pontifex id facere poterit, qui præ ceteris maximam in Ecclesia potestatem à Christo Domino accepit in persona B. Petri, potissimùm illis verbis Ioan. 21. *pasce agnos meos, pasce oues meas*, quæ promissa fuit *Matth.* 16. cùm eidem Petro dixit, *Tibi dabo claues regni cælorum; & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum in cælis.* Quartò, quia ita in terminis docet Lambertin. *d. tract. de iure patron. lib.* 3. *quæst.* 5. *princ. art.* 3. *sub num.*4. *vers. summo quod fortius est*; dum ait, Papam posse qualitates appositas beneficio per fundatores mutare, ex latiùs per eum traditis *lib.* 2. *part.*3. *quæst.* 9. *art.* 10. post Felin. *in tract. quand. lit. Apostol. noc. patron. Eccles. ampliat.*7. *sub num.*7. & fusiùs *d. quæst.*9. *art.* 2. *&* 3. ferè per tot. vbi etiam docent, non censeri Papam his qualitatibus derogare velle, nisi id exprimat: quod & alij sentiunt relati & in hoc probati à Flamin. Paris. *tract. de resign. benef. lib.*2. *quæst.* 11. *num.* 8. *& lib.* 11. *quæst.* 3. *num.*95. Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Cancell. glos.*5. §. 6. *num.* 28. & Garz. *in tract. de benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 510. Denique hæc conclusio præsertim quoad primum eius membrũ probatur ex enumeratione præcipuarum huiusmodi qualitatum in fundatione beneficij appositarum, quibus posse per Rom. Pontificem derogari partim ex iure, partim ex receptis Doctorum traditionibus habetur: sumemus autem eas qualitates, quas *d. quæst.* 2. in diuisionibus qualitatum beneficij ex parte causæ materialis, *& quæst. præced. conclus.* 3. *cum quinque seqq.* tamquam præcipuas recensuimus; *inibi* ostendentes, eisdem posse ab aliquibus publicis personis, seu publica auctoritate derogari, de qua in præsenti, & reliquis huius quæst. conclusionibus agemus, postquam in quinque præcedentibus de ea derogatione, quæ hisce qualitatibus à priuatis personis, seu priuata auctoritate fit, disseruimus.

Prima igitur qualitas in beneficij fundatione apposita, cui Papa derogare potest, † erit sæcularitas, 250.
vel regularitas beneficij, de qua nos latè sup. *quæst.* 2. *huius cap.* In prima diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis. quòd autem huic qualitati Papa derogare possit, post alios apertè sentiunt Hoied. *d. tract. de incompatibilit. benefic.* 1. *part. cap.*24. *num.*93. *cum trib. seqq.* Mascard. *d. conclus.* 172. *num.* 8. *ac* 9. & Gonzal. *d. comment. ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 7. *num.* 5. *&* 6. necnon *num.* 53. *cum duobus seqq.* quinimmo de iure communi canonico, cuius auctor est, & conditor Rom. Pontifex, *cap. regula,* 18. *dist. cap.* 1. *& cap. translato, de constit. cap. inter alia,* §. 1. *de sent. excomm. Extr. aug.*

ad conditorem, de prebend. in commun. cum *ibi* oot. & suis concord. in aliquibus casibus potest de sæculari beneficio prooideri Regulari, & regulare conferri clerico sæculari; quos recensuimus *quæst. præced. huius cap. conclus.* 3. ex iis autem postremos ordine, non tamen dignitate est, qui colligitur ex *reg.* 45. *numer.* 43. *Cancell.* in hæc verba; item voluit, quòd nulli sæcolari de regulari, nec Religioso de sæculari beneficiis commeoda detur, nisi in signatura per clausulam ad partem soper petitione commendæ huiusmodi de commenda ipsa mentio fiat. ex qoibus verbis, & iis, quæ tradunt Gonzal. *d. glos.* 7. *num.* 5. & 6. Paris. *tract. de resign. benef. lib.* 10. *quæst.* 5. *num.* 32. & Hoied. *d. num.* 93. *cum duob. seqq.* constat, exprimendam esse huiusmodi qualitatem in impetratione, aliàs gratia erit subreptitia; idque etiamsi motu proprio sit concessa, vt satis probat post alios Hoied. *loc. cit.* & Menocb. *de arbitr. iudic. cas.* 501 *num.* 86. *& seq.*

Secunda qualitas est manualitatis, seu amooibilitatis, & perpetuitatis beneficij, do qua latè post alios Gonzal. ad *d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. §. 6. ferè per tot. *& glos.* 8. *num.* 7. *&* 24. Flamin. Paris. *tract. de resign. benef. lib.* 2. *quæst.* 11. *lib.* 10. *quæst.* 2. *num.* 37. *cum duobus seqq. aolib.* 11. *quæst.* 3. *num.* 84. 85, *&* 91. *vsque ad* 95. ac oos aliquid suprà *d. quæst.* 2. in prima diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis, *ad fin.* & latiùs in nona diuisione, & quæst. hanc præced. *conclus.* 4. per tot. & quoad amouibilitatem est *reg.* 48. aliàs 39. *Canc.* Quòd ve-
251. rò prædictæ qualitati † Papa derogare possit quoad manualitatem, satis coostat tum ex *d. reg.* 38. *Cancell.* cuius verba retulimus *quæst. præced. conclus.* 4 & aliis *ibidem* adductis: tum ex traditis ab Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 25. *num.* 14. Paris. *d. quæst.* 11. *num.* 7. *vsque ad fin. & d. quæst.* 2. *num.* 37. *ac d. quæst.* 5. *num.* 91. 92. *&* 95. & Gonzal. *d. glos.* 5. §. 6. *num.* 10. 11. 12. 24. 25. *&* 27. *cum duob. seqq.* ex quibus etiam simul apparet, Papam non censeri in dubio velle huiusmodi qualitati derogare, nisi exprimat. existimat autem Paris. *d. quæst.* 11. *num.* 8. *cum seqq.* post nonnullos, quos refert, eo ipso, qoòd confert beneficium manoale alieni ad alterius resignationem cum expressione manualitatis, censeri perpetuò conferre, ita vt ea prouisio non sit reuocabilis ad nutum superiorum: licèt *d. num.* 8. referat quosdam contrarium tenentes; cum quibus alij sentiūt, quos sequitur Gonzal. *d.* §. 6. *num.* 11. 15. *&* 27. *cum duobus seqq.* in id etiam allegans prædictam *reg.* 38. *Cancell.* quæ sanè ad id optimè facit: Quoad perpetuitatem verò beneficij, quòd Papa possit ei derogare: ita, vt beneficium ad tempus alicui concedat, post alios tenet Garzia *d. tract. de benefic. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 72.

Tertia qualitas est beneficij curati, vel non curati, seo cum cura animarū, & sine cura; de qua plura diximus suprà hoc eodem cap. *quæst.* 2. in secunda diuisione qualitatum beneficij, ac præcipue habetur *in cap. cùm in illis, in princ. de prabend. in* 6. *& Clem. si*
252. *Romanus, eod. tit.* Huic autem qualitati posse † derogari per Rom. Pontificem in collatione quoad beneficium curatum, ab eo tollendo etiam ad vitam prouisi obligationem deseruiendi per seipsum; (quæ tamen huic beneficio de iure imminet siue humano, siue etiam diuino, *cap. quia nonnulli, de cleric. non resid.* & Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de refor.* atque alibi sæpe, cum simil.) patet ex *cap. extirpandæ*, §. *qui verò, & cap. de multa, de preben.* necnon *cap. super eo, eod. tit. in* 6. vt latiùs deduximus *quæst. præced. concl.* 5. ac de ablatione huiusmodi obligationis ad septennium ex *cap. cùm ex eo, de elect. eod. lib.* & quoad beneficium non curatum, quòd per Papam fieri possit curatom, expressè tenet inter alios Hoied. *d. tract. de incompatib. benef.* 1. *part. cap.* 13. *num.* 57. *ad fin. & num.* 58. *in initio.*

Quarta qualitas prædictæ affinis, beneficio ex fundatoris voluntate apposita, de qua nos plura sup. hoc ipso cap. *quæst.* 2. in 3. & 5. diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis, & quæst. hanc præced. *d. conclus.* 4. est personalis residentiæ certis beneficiis annexæ. Huic autem quali-
tati † posse per Rom. Pontificem derogari proba- 253.
tur tum ex eo, quòd, vt mox ostendimus, potest Papa in beneficiis curatis dispensare: at verò requirentia personalem residentiam æquiparantur curatis, Mandos. *in addit. ad Lap. alleg.* 116. *litt. E.* immo faciliùs debet in non curâtis posse dispensari, *arg. cap. penult. de ætat. & qualit. cap. quia nonnulli, de cleric. non residen. cap. extirpandæ, & cap. de multa, de preben.* necnon *cap. cùm in illis, in princip. eodem tit. in* 6. tum ex text. *in cap. fin. de rescript. in* 6. vbi apertè supponitur, posse Rom. Pontificem dare indulgentias perpetuas non residendi ei, qui in beneficio aliquo residere tenetur. tum ex pluribus casibus, in qoibus de iure excusatur quis a residentia in beneficiis personalem residentiam reqoirentibus: vt in duobus Canonicis absentibus in seruitio sui Episcopi ratione Ecclesiæ, *cap. de cætero, de cleric. non resid.* non obstante etiam contraria coosuetudine, *cap. ad audientiam, eodem tit.* in seruitio Ecclesiæ ab ipso clerico præstando, licet inraoenit residere, *cap. ex parte, il* 2. vel in seroitio Papæ; *cap. cùm dilectus, eod. tit.* atque etiam causa studij ad tempus, saltem de licentia Prælati, *cap. relatum, & cap. tua fraternitatis, eod. tit.* & quoad studiū Theologiæ auctoritate ipsius canonis, *cap. licèt, de preben.* docentes verò, quamdio docuerint, *cap. fin. de magistr.* & Conc. Trid. *sess.* 5. *cap.* 1. *de refor.* quos ferè omnes cum aliis latiùs prosequitor Hoied. *d. tract. de incompat. benef. part.* 1. *cap.* 17. *num.* 28. *&* 29. necnon *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 6. cum aliquot seqq *cap.* 5. *num.* 14. *cap.* 9. *num.* 1. *&* 8. necnon *cap.* 12. *eòque vlt.* fere per tot. inter quos est Apostolica dispēsatio, vt quis plora huiusmodi beneficia obtineat; de qua idemmet *d. num.* 28. *& d. cap.* 12. *num.* 1. 2. *&* 11. Garz. *d. tract. de benef. part.* 3. *c.* 2. *num.* 259. *vsque ad* 565. *& part.* 11. *cap.* 5. *num.* 3 *cum* oiilis seqq. maximè verò *num.* 370. post multos, ac præ ceteris per text. *in cap. dudum, il* 2. *de elect. & c. de multa, de preb.* ad idem etiam optimos text. *in Clem. si Romanus, de preben. & cap. non potest, eod. tit. in* 6. necnon *in cap.* 1. *de consuet. & cap. ordinarij, de offic. ordin. eod. lib. Extrau. execrabilis, de preben. in commun.* & Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 5. *sess.* 7. *cap.* 5. *& sess.* 24. *cap.* 17. *de refor.* dum dispensatio super pluralitate beneficiorum huiusmodi inibi sopponitur: nam ea dispensatio includit dispensationem super obligatione personalis residentiæ; vt post alios adnotauit Hoied. *d. cap.* 17. *num.* 28. *cum seq.* Pariter poterit Rom. Pontifex ita derogare qualitati beneficij personalem residētiam non requirentis, vt eidem imponat pro tēpore prooisi ipsam residentiam personalem; per ea, qoæ circa præcedentem qualitatem curati beneficij paulo antè diximus; cùm, vt mox docuimus, qualitas curæ, & personalis residentiæ æquiparentur. De qualitate verò † duplicitatis beneficij ratione dignita- 254
tis, aut personatus; atque item de qualitate Ecclesiæ collegiatæ, de quibus suprà hoc ipso cap. *quæst.* 2 *in* 3. *&* 4. diuisione qualitatum beneficij ex parte causæ materialis, nihil hoc loco dicemus, cùm vix in iis considerari possit derogatio, seu mutatio ad tempus, sed potiùs mutatio earumdem perpetua, & status ipsius beneficij. Quare de illis agendum

cæ

erit *cap. seq. quæst.* 5. *concl.* 6. inde tamen argui à fortiori potest ad temporalem mutationem.

Quinta igitur qualitas erit certæ ætatis, vel sacerdotij, aut alterius certi ordinis beneficio in eius fundatione apposita; de qua nos latiùs *in d. quæst.* 2. in 6. diuisione qualitatum beneficij, & *quæst.* hanc statim *praced. concl.* 6. *suppos.* 4. ac deinceps Cui qua-
255. litati † posse à Rom. Pontifice derogari, satis constat tum ex latiùs per nos adductis suprà *d. conclus.* 6. *ad fin.* ac præcipuè, quia, cùm tam beneficia, quàm facultas huiusmodi qualitates iis apponẽdi iure humano Ecclesiastico inducta sit, poterit iisdem derogari per Rom. Pontificem, qui de iure potest supra ius dispensare, *cap. proposuit, de concess. prabend.* cum simil. tum à fortiori ex iis, quæ de Episcopi potestate hac in re tradit Lambert. *tract. de iurepatr.* in locis *inibi* per nos cit. ac præterea *lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 7. nósque dicemus iustà hac ipsa quæst. *conclus.* 14. ac de Legato Sedis Apostolicæ *conclus.* 10. tum denique ex iis quæ de potestate Papæ huiusmodi in rebus tradit ipsemet Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib* 1. *part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 2. *lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 9. ferè per tot. præcipuè verò *artic.* 1. 2. & 3. Porrò hæc regula, seu doctrina, quam de qualitate sacerdotij in fundatione beneficij apposita statuimus, venit declaranda ex iis, quæ habet Garz. *d. tract. de benef. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 116. *cum trib. seqq.* dum post alios docet, per clausulas generales derogatorias in litteris Apostolicis positas, *non obstantibus statutis*, &c. censeri derogata, seu dilata statuta Ecclesiarum etiam confirmata sacerdotium actu requirentia; ita, vt per ea possit quis tale beneficium consequi, licèt non sit sacerdos, modò sit ætatis legitimæ ad sacerdotium: quin etiam nõ requiretur ætas apta ad sacerdotium, sed eum ordinem prouisus recipiat cùm erit ætatis ad hoc aptæ, vbi in litteris adsit clausula, *non obstantibus aliquibus*, &c. per quæ effectus gratiæ nostræ impediri valeat, vel differri; vt voluit glos. recepta *in cap. ei, cui, verbo, simpliciter, de prabend. in* 6. non ideo tamen per eas censeri derogatum fundationi testatoris sacerdotium actu requirenti. id verò licèt aliqui, quos idem refert *num.* 119. solùm admittant in fundatione laici: tamen verum etiam est in fundatione clerici ratione Ecclesiæ, vt idẽ probat *num.* 120. & 121. post Fel. quem etiam sequitur Lambert. *d. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 9. *art.* 10. Illud verò speciale habet fundatio laici, vt idem rectè subdit *num.* 122. quòd non sufficit, si in derogatione dicatur, (non obstantibus fundationibus,) quod sufficiet in fundatione clerici ratione Ecclesiæ.

Sexta qualitas beneficij, seu præbendæ in eius
256. fundatione apposita † ea est, vt talis præbẽda sit Pœnitentialis, Theologalis, Magistralis, aut Doctoralis, & huiusmodi; de qua inter cæteros latè Gonz. *ad d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 9. §. 2. per tot. Garz. *d. tract. de benef. part.* 5. *cap.* 4. *à num.* 108. *vsque ad* 233. ac nos suprà hoc ipso cap. *quæst.* 2. in septima diuisione derogationis qualitatum beneficij ex parte causæ materialis, ac fusiùs in quæst. hanc praced. *concl.* 7. licèt tam iura, quam Doct. *inibi* per Gonzal. Garz. & nos alleg. potiùs loquantur de hisce præbendis, quæ à iure communi mandantur institui; vel alio speciali iure, quàm ex fundatoris voluntate, nimirum consuetudine, priuilegio, vel statuto alicuius Ecclesiæ, aut Synodali instituuntur: nisi fortè genericè, quatenus iis verbis generalibus vtuntur, quæ apta sunt comprehendere etiam fundationem beneficij cum huiusmodi qualitate, seu eius appositionem ex fundatoris voluntate factam: de qua fundatione speciatim meminit duntaxat Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de refor.* & Gonz. *d. glos.* 9. §. 2. *num.* 19. ac nos *in d. septima diuisione, & concl.* 7. Quòd autem possit Rom. Pontifex huiusmodi qualitati derogare, patet tum ex iis, quæ *d. concl.* 7. *ad fin.* adduximus ex fundamentis, quibus præcedentem *concl.* 6. confirmauimus, nimirum quia beneficia ipsa, & modi ea acquirendi, ac facultas iisdem apponendi quas conditiones voluerint licitas, & possibiles, fundatoribus concessa inducta fuerit iure humano positiuo, cui Papa derogare potest, præsertim ob maximam, quam in beneficialibus potestatẽ habet: tum ex *reg.* 8. nũc 9. *Cancell. in princ.* vnde habetur, Papam posse conferre omnia beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura qualitercumque qualificata, dum ea reseruat suę dispositioni in certis cuiuslibet anni mensibus vacantia. Idipsum etiam aperte sentit Garz. *d. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 559. cum aliquot seqq. Neque huic conclusioni obstare potest, quòd talis derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, præsertim, vt præbenda sit Theologalis, Magistralis, aut Doctoralis, expresse sit prohibita à Trident. Concil. *d. sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* Nam Rom. Pontifex Concilio generali derogare potest saltem vbi eius specialem faciat mentionem, *cap. nonnulis*, §. 2. *de rescript.* ac Doct. *ibi*, atque alibi sæpe. Quatenus verò *d. cap.* 5. initio innui videtur, hanc derogationem rationi, seu æquitati naturali non congruere: inde solum fit, vt difficiliùs ei non nisi ex magna, & valdè rationabili causa etiam à Rom. Pontifice ea derogatio facienda sit; & in dubio eam facere non censeatur, iuxta ea, quæ generatim de vltimæ voluntatis commutatione tradidimus sup. *cap.* 3. *quæst.* 1. *concl.* 2. *ad fin.*

Septima qualitas beneficio ex fundatione apposita est, † quòd sit electiuum, seu quòd per electio- 257.
nem ad illud quis assumatur; vel collatiuum, seu quòd de eo aliquis per collationem prouideatur, siue ea liberè fiat, siue simultaneè cum aliis, siue ad alicuius nominationem, vel præsentationem; de qua qualitate diximus suprà hoc eod. cap. *quæst.* 2. in octaua diuisione. Huic autem qualitati, quod ad electionem, vel collationem liberam, aut simultaneam pertinet, posse Rom. Pontificem derogare, satis constat tum ex *cap. cum in cunctis*, §. *fin. cap. quia propter*, §. *qui verò*, & *cap. Cumana, in fin. de elect.* cum simil. vbi in certis casibus cassatur electio, & pro ea vice beneficium ab alio confertur: tum ex *cap. deliberatione, in princ. de off. legat. in* 6. *cap. cum in illis*, §. 1. *de praben. eod. lib.* & *Clement.* 1. §. *vnic. eodem tit.* vbi apertè supponitur, posse Rom. Pontificem per se, vel per alium conferre, seu per collationem prouidere de beneficiis ad aliorum electionem pertinentia. Tum denique ex *d. reg.* 8. seu 9. *Cancell.* per quam Rom. Pontifex pro tempore generaliter reseruare solet suæ dispositioni omnia beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, sæcularia, & quorumuis ordinum regularia, & vbicumque existentia, certis mensibus extra Rom. Curiam aliàs, quàm per resignationem quocumque modo vacatura, ad collationem, prouisionem, præsentationem, electionem, & quamuis aliam dispositionem quorumcumque collatorum, & collatricum sæcularium, & quorumuis Ordinum Regularium, (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut aliorum sub concordatis inter Sedem Apostolicam, & quoscumque alios initis, & per eos, qui illa acceptare, & obseruare debuerant, acceptatis, & obseruatis quæ lædere non intendit, comprehensorum,) pertinentia.

Octaua, & postrema qualitas in beneficij fundatione apposita est iurispatronatus, de qua, vti valde insigni, quoniam præter ea, quæ generatim scripsimus *quæst.* 2. *huius cap.* in nona diuisione, & *quæst.*

hanc

*hanc praeced. concl.*8. multa adhuc remanent, quatenus ad eius derogationem à Rom. Pontifice faciendam pertinet, in præsenti quæst. dicenda, propriam concl. sequentem nimirum, statuere decreuimus.

SEPTIMA igitur CONCLVSIO sit. Potest Papa derogare iuri patronatus tàm passiuo, quàm actiuo; & huic siue Ecclesiastico, siue laicali, siue mixto. Est autem, vt latiùs explicauimus *d. quæst. praeced. concl.*
258. 8. *circa initium, & ad fin.* iuspatronatus † passiuum illud, per quod voluit fundator, vt ad beneficium à se fundatum pro tempore præsentetur aliquis de suis descendentibus, aut consanguineis, vel etiam extraneus ex certo personarum genere, quod ipse
259. designauit. actiuum verò † Ecclesiasticum quidem est illud, per quod ius pro tempore ad beneficium præsentandi ad personas Ecclesiasticas ratione Ecclesiæ, vel etiam laicos vti administratores fabricæ Ecclesiæ, aut alterius pij loci ordinaria, aliáve Ecclesiastica auctoritate fundati pertinet, siue quia beneficium ex bonis huiusmodi Ecclesiasticis fundatum sit; siue quia licèt beneficium ex bonis alicuius patrimonialibus fuerit fundatum, ius tamen præsentandi personis Ecclesiasticis ratione Ecclesiarum, aut etiam laicis administratoribus prædictorum locorum eorundem locorum ratione reseruatum, aut in eas vti tales legitimè translatū fuerit. laicale autem iuspatronatus est, cùm beneficium ita fuit ex bonis patrimonialibus fundatum, vt ius ad illud præsentādi ad priuatas personas etiā Ecclesiasticas, ratione tamen familiæ spectet. mixtum denique iuspatronatus est, cùm ius pro tēpore præsentādi ad beneficiū ex bonis patrimonialibus fundatū partim ad priuatas personas laicas, vel Ecclesiasticas, ratione tamē familiæ, partim ad personas Ecclesiasticas ratione Ecclesiæ, aut laicas ratione dictorū locorum piorum pertinet: idque licèt in præsentatione numerus laicorum præsentantium iure familiæ non sit æqualis numero Ecclesiasticorum ratione Ecclesiæ, aut laicorum ratione alicuius ex prædictis piis locis præsentantium. Probatur nunc prior conclusionis pars, quæ est de iurepatronatus passiuo, quòd nimi-
260. rum † Papa ei derogare possit, ex iis fundamentis, quibus *quæst. praeced. concl.*8. longè post medium, docuimus, huic qualitati ab aliquo superiore Ecclesiastico posse derogari; præcipuè verò ex eo, quod tradit Lambertin. *tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 5. *artic.* 3. *sub num.*4. *vers. immo quod fortius est*, Papam, qui potest qualitates appositas per fundatores mutare, quamuis deroget iuripatronatus, non intelligi derogare illis qualitatibus, nisi exprimat, vt ait se dixisse *lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 9. *princ. art.* 10. vbi post Fel. *in tract. quand. litt. Apostol. noc. patron. Eccles. ampliat.* 7. latiùs docuerat, quòd, etiamsi in litteris Papæ diceretur, non obstante iurepatronatus laicorum, & non obstantibus statutis Ecclesiæ, vbi essent aliqua statuta particularia concernentia in indiuiduo beneficium, de quo scribitur, requirentia certas qualitates in persona promouenda, non valerent litteræ concessæ etiam motu proprio; quia, licèt generalis nonobstantia tollat statuta generalia patronorum clericorum propter Ecclesias, non tollit particulares ordinationes in fundatione appositas, etiamsi sint appositæ per clericos fundantes de bonis Ecclesiæ. quod etiam tradiderat idem Felin. *in cap. nonnulli, conclus.* 8. *&* 9. *de rescript. & cap. causam, quæ*, *el* 2. *col.* 2. *in fin. & col.* 3. *in princip. de test.* Atque hanc eandem priorem conclus. partem sentit etiam Couar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 4. *versic. similiter, si beneficia patrimonialia*; vbi velimus, per beneficia patrimonialia illum intellexisse ea, quæ fuerunt ab auia instituta, vt dentur filiis, ac descendentibus, prout intellexit Gonzal. eandem conclus. partem magis aperte sentiens *ad d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 9. §. 1. *num.* 6. iuncto *numer.* 7. pro qua etiam stare videtur Garz. *d. tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 1. *numer.* 559. cum aliquot seqq. Posterior pars conclusionis, quæ est de iurepatronatus actiuo,
quòd † ei possit Rom. Pontifex derogare, probatur 261.
tum ex plerisque iuribus, maximè in tit. de iurepatronat. vnde habetur, Papam per legem ei in certis casibus derogare: tum ex adductis à Lambert. *d. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 9. *art.* 3. ac præterea quoad Ecclesiasticum quidem à fortiori, probatur ex eo, quòd illi derogari possit à Legato Sedis Apostolicæ, vt patet ex *cap. dilectus, de offic. legat. & cap. cùm dilectus, de iurepatron.* cum aliis, quibus id latiùs ostendemus infrà hac ipsa quæst. *conclus.* 10. ex quo fundamento hanc posteriorem concl. partem quoad iuspatronatus Ecclesiasticum adstruit inter ceteros Lambertin. *d. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 8. *art.* 1. *& quæst.* 9. *art.* 1. *nu.* 17. meritò asserens, hoc esse indubitabile: quod & post multos sentiunt Garzias *d. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 552. & Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Cancell. glos.* 18. *num.* 5. *&* 6. dum tradunt beneficia iurispatronatus Ecclesiastici nulla eius facta speciali mentione, seu expressione comprehendi sub reseruationibus. subdit autem post Selu. Garz. *ibid.* & Gonz. *n.* 7. post Cassad. *decis.* 4. *num.* 21. *de probat. & decis. vlt. num. vlt.* de iurepatronatus per solam simplicem collationem factam à Papa censeri derogatum iuripatronatus clericorum seu Ecclesiastico absque alia speciali & expressa derogatione, quod etiam post alios tradit Couar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 2. idémque dicendum fore de iurepatronatus quod prius erat laicorum, postea verò translatum est in clericos vt tales, seu ratione Ecclesiæ; post Felin. *d. tract. ampliat.* 6. tradit Lambertin. *d. quæst.* 9. *artic.* 20. Ratio est, quia & hoc verè est iuspatronatus Ecclesiasticum; vt satis ostendimus *quæst. praeced.* paulò ante fin.
Quoad ius verò patronatus laicale, quòd † Papa ei 262.
derogare possit expressè, post alios tradunt, ac satis comprobant Felin. *d. tract. quand. litt. Apostol. noc. patron. Eccles. in princip. & vers. solutio, cum seq. nu. limit.* 1. Paul. Citadin. *tract. de iurepatron. part.* 4. *num.* 3. Ioan. Nicol. Delphin. *in simil. tract. lib.* 2. *quæst.* 41. aliàs *num.* 226. *cum duobus seqq.* Roch. de Curt. *eodem tract. verbo, honorificum, quæst.* 3. *sub num.* 7. & Lambertin. *d. quæst.* 9. *artic.* 2. *&* 3. Couarr. *d. cap.* 36. *num.* 1. *&* 2. Alphons. Hoied. *tract. de incompatibil. benef. part.* 1. *cap.* 24. *num.* 109. *cum seq.* Mandos. *ad reg.* 1. *Cancell. quæst.* 10. *num.* 2. Flaouin. Paris. *tract. de resign. benef. lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 32. *cum duobus seqq.* sentiuntque cum multis Gonzal. *d. glos.* 58. *num.* 2. & Garz. *c.* 1. *num.* 571. allegant autem ferè omnes glos. *in Clement.* 2. *verbo, Apostolicis, de praeben.* Quæ doctrina, seu posterior nostræ cōcl. pars quoad eius secundum membrum, nimirum de iurepatronatus laicorum, satis cōuincitur ex *reg.* 41. nunc 42.
Cancell. vbi cauetur, quòd, † si per Rom. Pontificem 263.
iuripatronatus laicorum derogari contigerit, iurispatronatus huiusmodi mentio dispositiuè, ac specificè, & determinatè, non autem conditionaliter fiat. ex illis autem verbis, quæ ibi statim subiiciuntur, &, si illud ad aliquem Regem, Ducē, Marchionem, vel alium Principem pertineat, & de hoc in litteris prouisionis, vel mandati de prouidendo de dicto beneficio similis mentio facta non fuerit, non censeatur quomodolibet derogatum; habes ampliationem ad prædictam doctrinam, ac regulam; vt nimirum Papa derogare possit iuripatronatus laicorum, etiāsi laicus ille aliquis ex dictis Principibus sit: quod & sentit Rebuff. *ad d. reg.* 41. *Cancell.* quæ apud ipsum est

est 43.*verſ.item per derogationem*, ac post alios Lam-
bertin.*d.quaſt.9. art.* 11.Couar.*d.cap.*36.*pract.quaſt.*
num. 5. & Garz. *d.cap.*1. *num.* 575. Ceteræ amplia-
tiones ſumendæ erunt ea reſtrictionibus ſequẽtium
limitationum, vel extenſionum earumdem,necnon
ab aliqua ex declarationibus non multo pòſt affe-
rendis ad hoc ſecundum membrum poſterioris par-
tis noſtræ concl. Ex iiſdẽ verò,ac ſimul præced.ver-
bis prædictæ regulæ 41.paulo antè relatis,ſimul ha-
betur prima limitatio mox memoratæ doctrinæ,ſeu
poſterioris partis huius noſtræ ſeptimæ concl. quo-
ad eius ſecundum membrum; vt non ſufficiat in v-
troque caſu mentionem iuriſpatronatus laicalis fie-
ri conditionaliter; vtputa dicendo, etiamſi tale be-
neficium ſit de iurepatronatus laicorum etiam Prin-
cipum: ſed dici debet, quod de iurepatronatus talis
familiæ, vel talis Principis exiſtit. Ex primis autem
verbis eiuſdem reg. 41. Cancell. habetur extenſio
huius limitationis, ſeu ſecunda limitatio paulo an-
tè allatæ doctrinæ: dum *ibi* dicitur; item voluit,
264. quòd † ſuper quouis beneficio Eccleſiaſtico de iu-
repatronatus laicorum non expediantur litteræ,niſi
ponatur expreſsè, quòd tale beneficium tanto tem-
pore vacauit,quòd eius collatio ad Sedem Apoſtoli-
cam eſt legitimè deuoluta,vel quia tempus patronis
laicis ad præſtandum à iure præfixũ lapſum eſt;aut,
(cùm nimirum illius beneficij collatio non eſt ad
Papam vel Ordinarium deuoluta;) ad id patrono-
rum ipſorum accedat aſſenſus. Tertia verò eiuſdem
265. doctrinæ limitatio eſſe poteſt, vt † iuripatronatus
laicorum non cẽſeatur Papa velle derogare, niſi ex-
primat; vt poſt alios tradunt præcit.Doct.ac præci-
puè Lambert.*d.lib.*5.*part.*3.*quaſt.*9.*art.*3.15.*&* 13.&
Pariſ.*d.quaſt.*4.*num.*35. ita, vt non comprehendatur
in quibuſcumque reſeruationibus beneficiorum fa-
ctis ſiue in regulis Cancellariæ, ſiue per Extrauag.
*execrabilis, de praben.*in commun.& inter Extrauag.
Io.XXII. ſiue etiam per *cap.*2.*de præben* 6. aut aliam
in corpore iuris clauſam; prout ſentit gloſ. recepta
*d.cap.*2.*verbo,collatio*; ac poſt multos Hoied. *d. num.*
209. Lambert.*d.tract.de iurepatr.lib.*5.*part.*1.*quaſt.*6.
*art.*25. ferè per tot.*&* *part.*3.*quaſt.*9.*art.*16. Couar.*d.*
*num.*2. Mandoſ. *ad d.reg.*1.*quaſt.*10. *num.*5. Gonz.*d.*
*gloſ.*18.*num.item* 2.& Garz.*d.cap.*1. *num.*571. licèt de
reſeruatis per Extrauag.*execrabilis*, contrarium ſen-
ſerint Zenzel.*ibi*,& plerique alij, quos tacito nomi-
ne refert Mandoſ. *d.n.*2.*initio.*, Rebuff.verò *in prax.*
benef.ſub tit.tertia pars ſignaturæ,ad clauſul. necnon iu-
riſpatronatus,&c.*num.*37. velit, quòd,ſi vacarent be-
neficia per aſſecutionem, & conſtitutionem, *execra-*
bilis, ſiue *cap.de multa,de praben.* vel deuolutionem,
& alio quouis modo beneficia habent poſſeſſores,
quos oportet per lites expellere; his caſibus dero-
gatur iuripatronatus laicorum,etiam Principum;vt
inquit ſtatuiſſe Alex. VI. *in tit.de derog.iuriſpatr.* vbi
etiam derogari ait, quando Papa confert filio vnius
patroni,vel nepoti.Verùm,ſi id ab Alex. ſtatutũ fuit,
vt reor,per ſuam regulam Cancell.ei nunc ſtandum
non eſt; cùm eius morte expirauerit, ſed Regulæ
modernæ, quæ, vt vidimus longè diuerſa eſt. niſi
fortè voluerit Rebuff. ſolere derogari, vt intellexit
Garz.ſuprà *num.*592. & ſic ex his habemus primam
extenſionem huius tertiæ limitationis, quæ proce-
266. dit etiam † in tacita reſeruatione per nimius appo-
ſitionẽ de huiuſmodi beneficio iuriſpatronatus lai-
calis,licèt nulliter diſponendo à Rom. Pontifice fa-
ctam; latè Garz.ſuprà *num.*591. quæ eſſe poteſt ſe-
cunda extenſio.Tertia eſt vt hæc limitatio procedat
267. quoque in iurepatronatus, ſeu iure præſentandi †
competẽte clerico ratione patrimonij, ſeu familiæ:
vt poſt alios ſatis ſentit Mandoſ.*d. reg.*1.*quaſt.*10.*n.*3.

& apertè tradit nonnullis relatis Lambertin.*d.lib.*2.
*part.*3.*quaſt.*9.*art.*8.per tot & ratio eſt,quoniam hoc
iuſpatronatus per omnia pro laicali habetur, vt ex
iiſdem Doctoribus *ibid.*patet,atque aliis per nos ad-
ductis *quaſt. praced.* paulò ante fin. Quarta extenſio
eſt, vt † neque comprehendatur iuſpatronatus lai- 268.
corum, vbi in regula reſeruatoria, aut quacumque
diſpoſitione odioſa dicatur, licèt beneficium ad ali-
cuius præſentationẽ ſpectet; vt poſt alios ſatis pro-
bat Lambert.*d.lib.*1.*part.*3.*quaſt.*9.*art.*6.per tot.Pa-
riſ. *d.quaſt.* 4. *num.*37. Gonzal. *d.gloſ.* 18. *num.*4. &
Garz. *d.cap.*1. *num.* 575. immo etiam licèt additum
ſit,cuiuſcumque, vel quorumcumque præſentatio-
nem; latè poſt alios Lambert. *d.quaſt.*9. *art.*7. Co-
uar.*d.num.*2. Mandoſ.*d.num.*5.poſt Lap. *alleg.*84.vbi
etiam ipſe Mandoſ. *ſub litt. O. & P.* ipſe Lap. *alle-*
gat. 96. *num.*3. & *ibi* idemmet Mandoſ. *litt. K.* non
paucos citat, ſentitque Gonzal. & Garz. locis mox
allegat. qui etiam Lap. ac Mandoſ. Gonzal. & Gar-
zias, alios ſecuti idem ſentiunt, † vbi ad præſenta- 269.
tionem additum ſit, collationem, electionem, pro-
uiſionem, & quamuis diſpoſitionem: ac de verbis
illis, *ad cuiuſcumque collationem, & præſentationem*,
Couar.*d.num.*5.de illis, *ad cuiuſcumque promiſſionem,*
ſeu conceſſionem, vel ordinationem, ſeu inſtitutionem,
Lambert.*d.quaſt.*9.*art.*4. per tot. Hæc autem tertia
limitatio cum ſuis extẽſionibus reſtringitur,vt pro-
cedat, vbi iuſpatronatus laicis competat ex funda-
tione, & conſtructione, vel dotatione; ſecus verò
erit,† ſi competat ex priuilegio, vel præſcriptione; 270.
prout multis relatis tradunt Felin. *d.tract.quand.litt.*
Apoſtol.noc. patr.Eccleſ. ampliat. 10. iuncta *limit.* 11.
Lambertin. *d.tract.de iurepatr. lib.* 5. *part.* 3.*quaſt.*8.
*art.*3. *& quaſt.*9. *art.*14. *&* 25. Hoied. *d.tract.de in-*
*compatib.benef.part.*1. *cap.*24. *num.*111. Pariſ.*d.tract.*
*de reſign. benef.lib.*2. *quaſt.*4. *n.*51. Mandoſ. *d. quaſt.*
10. *num.*3. Gonzal. *d.gloſ.*18. *num.*8. *cum tribus ſqq.*
& nouiſſimè Garz. *d. cap.* 1. *num.* 573. *&* 574. ſiue
quia hoc iuſpatronatus cenſeatur Eccleſiaſticum,vt
ait Lambert.*d.art.*3.*num.*2. & latiùs tradiderat *lib.*1.
*part.*1 *q* 10.*art.*3.ſiue quia, vt ceteri omnes, præter
Pariſ. & Gonzal.pro ratione attulerunt, ceſſat tunc
ratio, quæ militat in iurepatronatus ex fundatione,
conſtructione, & dotatione, ne laici retrahantur à
fundatione, ſeu inſtitutione beneficiorum.Quæ re-
ſtrictio procedit etiã in tali iurepatronatus Princi-
pum,dummodo non habeant iura imperij in ſuis do-
miniis, vt probat Garz. ſuprà *num.* 575. qui à *num.*
577. *ad* 582. aliter hanc reſtrict. declarat. Quinta
extenſio eiuſdem tertiæ limitationis eſt,† vt in om- 271.
nibus caſibus, in quibus neceſſariò debet interueni-
re conſenſus patronorũ in electione rectoris Con-
uentualis,ſeu collegiatæ Eccleſiæ,quamuis defectus
ipſius conſenſus non annullaret actum ipſo iure,ſed
poſſet ipſum annullare ope exceptionis, neceſſariò
ſit facienda mentio de tali iurepatronatus laici, ſic
Lambert. *d.lib.*2. *part.*3. *quaſt.*9.*art.*21.*num.*2. *&* 3.
per ea,quæ ipſe tradiderat *ead quaſt.*9.*art.*12. iunctis
iis, quæ idemmet adduxit *d. lib.* 5 *part.*1. *art.*1. *&* 2.
ſubdit autem Lambert. *d. num.*2. *&* 3. hæc maximè
procedere vbi iſte conſenſus interuenire debet ex
conditione in fundatione appoſita, vel ex priuile-
gio,ex traditis per ipſum *d.art.*2. *verſ.ſi verò quaritur*,
*& d. quaſt.*9. *art.* 10. Sexta extenſio huius tertiæ li-
mitationis deſumenda eſt ex eodem Lambertin. *d.*
*quaſt.*9.*art.*3.*num.*1. *&* 2. vbi docet, ſatis quoque id
confirmans, † Papam reſcribẽtem etiam motu pro- 272.
prio pro aliquo beneficiando non cenſeri compren-
dere beneficium patronatum laicorum, præcipuè ex
Fel.*d.tract.quãd.litt.Apoſt.noc.patr.Eccl.ampliat.*1, *&*
*cap.ad aures,concl.*5. *&* 6. *verſ.ſextum caſum*: vbi ſub-
dit,

dit, opinionem contrarium tenentium posse proce-
273. dere † vbi cum clausula motus proprij, esset clausula generalis, non obstantibus quibuscumque, per quæ gratia nostra posset quomodolibet impediri, vel differri: quia tunc per talem clausulam intēdit impedire ius tertij; & clausula motus proprij, tollit subreptionem. & hæc sit secūda restrictio huius tertiæ limitationis: prima enim eius restrictio posita fuit ante quintam extensionem, quia simul cum limitat. 3. restringebat quatuor etiam priores ipsius extensiones. quæ tamen restrictio erit prima huius 6. extensionis. Subdit autem Lambert. *d. art. 5. num. 3.* alteram ipsius, seu 3. eiusdem limitationis restrictio-
274. nem; nisi, inquiēs, essemus † in reseruatione, quam motu proprio facit Papa promouendo aliquem ad Episcopatum de beneficio, quod is tenebat iurispatronatus laici; illum super retentioŏe dispensando: nam motus proprius præiudicat, quamuis de laico non faciat mentionem, quia aliter tunc non erat vacaturum; & ideo ei non fit præiudicium: ex Rot. Rom. *decis. 33. supposito, de rescr. in non* quæ nunc est 21. *de praben.* aliàs 331. *in non.* cum aliis adductis per ipsum *ead. quæst. 9. art. 19.* vbi inter cetera citat Fel. *in d. tract. limit. 5.* qui primùm quidem refert prædictam Rot. decis. vbi Collector postquam *à num. 1. ad* 5. attulit sex fundamenta, ex quibus mota fuit maior pars Dominorum ad dicendum, gratiam prædictam esse subreptitiam: *à d. num. 5. vers. pro parte contraria, vsque ad num. fin.* decem alia fundamenta recenset, ex quibus ipse, & quidam alij ex Dominis, & D. Martinus Pampilon. Episcopus contrarium tenebant; cum quibus etiam sentit Couar. *pract. quæst. cap. 36. num. 12.* subiicit autem *ibid.* Felin. pro priori sententia consuluisse Franc. Aret. *cons. 7.* esseque decis. 752. Ægid. Bellam. quæ apud me est 751. vbi *à num. 1. vsque ad 9.* relatis magisque confirmatis fundamentis posterioris sententiæ *ab eod. num. 9. versic. oppositum tamen, vsque ad num. 11.* septem pro priori affert rationes, & vsque ad fin contrarias tollere nititur: ac demum Felin. conciliando quodammodo has inter se dissidentes sententias, priorem vult procedere vbi reseruatio, seu gratia de retinendo beneficium concessa promoto ad Episcopatum facta fuerit post beneficij vacationem; posteriorem verò vbi ea gratia fuerit concessa ante vacationem: cum quo tandem transit Lambert. *d. art. 19. num. 3.* aliàs 4. & 5. admonens, eam omnino locum habere in casu prædictarum decisionum, vbi agebatur de facti specie, in qua non erat vacaturum illud beneficiū, cùm esset eius retentio motu proprio concessa ad beneplacitum sedis; atque adeò is, qui beneficium habebat in titulum, illud postea habere debebat in commendam; qua durante non vacat beneficium, vt ipsemet Lambert. probat *d. tract. de iurepatr. lib. 3. q. 6. art. 14.* Addit autem Lambert. *d. art. 19. num. 5.* priorem sententiam procedere non modò, cùm dispensatio illa concessa fuit post vacationem, sed & cùm antè, non tamē motu proprio, vel aliàs; quàm in illo casu Rotæ, scilicet cùm Papa voluit ante promotionem motu proprio beneficium non vacare. Ego verò omnino Fel. adhærens non distinguerem, an dispensatio super retentione illius beneficij facta fuerit motu proprio, vel non; in vtroque enim casu militat ratio à Fel. & ab ipso Lambert. allata, quòd nō fit tunc præiudicium considerabile patrono laico, quia beneficium non erat vacaturū; & aliæ, de quib. *ibid.* Lambert. Verùm posteriorem sententiam, quā simpliciter sequūtur Gondisal. à Villadieg. *tract. de legat. part. 1. quæst. 14. n. 72. 73. & 74.* Rebuff. *in prax. benef. d. tit. tertia pars signaturæ. super clausula, necnon iurispatronatus, &c. num. 26.* & Flam. Paris. *d. tract. de resign. benef. lib. 2. quæst. 4. num. 58.* allegās vterque *prædictam decis. 331.* Rot. Rom. seu 21. *sub tit. de praben. in non.* quæ tamen, vt vidimus, pro maiori parte Dominorum priori adhæsit: posteriorem, inquam, sententiam admittit Bellam. cum aliis Dominis decis. 751. aliàs 752. contra maiorem partem Dominorum, vbi iuspatronatus etiam Regis per duos testes omni exceptione maiores notificatum fuisset Papæ etiam ad alium finem: de quo dubio propter prædictam regulam 41. aliàs 42. Cancell. volentem, id exprimi in litteris. *d.* verò *decis. 751. num. 12.* eamdem senten-
tiam admittit † quoad hoc, vt, si Papa per constitu- 275.
tionem generalem impediret vacationē beneficiorum promoti ad Episcopatum, & nihil exciperet, comprehenderet etiā beneficia iurispatronatus laicorum. Et hæc de limitationibus earūmque extensionibus cum suis restrictionibus adhibitis ad posteriorem præsentis nostræ conclus. partem, quoad eius secundum membrum, quod est de iurepatronatus laicali.

Declaratur nunc eadē posterior pars quoad idem
secūdum illius membrum, primò, † quòd, si in sup- 276.
plicatione impetrans petat derogari patronis, de quorum iurepatronatus clarè non constat, & postea patroni non probant, quòd tempore impetrationis clarè constaret de eorum iurepatronatus, eis derogatum censeri, licèt hodie doceant, ad eos verè spectare. ita post Felin. *d. tract. quand. litt. Apost. noc. patr. Eccles. limit. 8.* & Card. *cons. 69.* aliàs 71. tradit, & latiùs explicat Lambert. *d. lib. 2. part. 3. quæst. 9. artic. 22.*
Secundò, † quòd, si aliqui essent patroni, non ta- 277.
men in quasi possessione præsentandi, sed alij, de his est facienda mētio in impetratione, ac litteris Apostolicis, non de illis; vt post Felin. *d. tract. limit. 9.* & Card. *d. cons. 69. col. 2.* satis docet Lambert. *d. quæst. 9. art. 23.* ac post eum, & alios Couar. *d. cap. 36. num. 6. ad fin.* De hoc tamē, quomodo possessio iuris præsentandi præferatur proprietati etiam post Concil. Trid. videndum est, quod scripsimus supra hac ipsa
quæst. *concl. 5.* Declaratur tertiò, quòd, † si patroni 278.
laici, de quibus impetrans beneficium iurispatronatus ipsorum non fecit mentionem, scientes impetrationem tacuerunt per quatuor menses, validatur impetratio, & collatio; ac nequeunt amplius se opponere: prout inter cetera ex Felin. *d. tract. limit. 10.* & Card. *Clement. 1. de supplen. neglig. prælat.* late tradit Lambert. *d. quæst. 9. art. 24.* per tot. vbi idem etiam sentiunt in collatione facta ab Episcopo. Declaratur
quartò, quòd, † si patroni inter se conueniunt, quòd 279.
alternis vicibus præsentent, quod fieri potest, *Clem. plures, de iurepatr.* latè Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 2. art. 36.* passim; & Papa derogat patronis expresse pro primo beneficio vacaturo, id erit in præiudicium illius, qui habebat præsentare in illa vice, iuxta eorum conuentionem, non autem in præiudicium omnium; vnde alij in prima sua vice præsentare potest: prout ex iis, quæ in terminis vicissitudinariæ collationis conuentæ inter Episcopum, & Capitulum latè tradit Ioann. de Anan. *consil. 43.* vbi Ludouic. Bologn. in his propriis terminis vicissitudinarij iuris præsentandi inter plures patronos conuenti allegat Ioan. An. *in cap. cùm in illis, §. fin. super verbo, præsentationem, de præbend. in 6.* docet Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatron. verbo, ius, quæst. 6. sub num. 11.* ac latiùs comprobat Lambertin. *d. quæst. 9. art. 26.* per tot. Declaratur quin-
tò, quòd, † vbi nominatio Rectoris spectet ad lai- 280.
cum, præsentatio ad Ecclesiasticum, vel etiam præsentatio ad laicum de cōsilio Ecclesiastici, cùm tunc censeatur laicale iuspatronatus, vt satis probat Garz. *d. tract. de benef. part. 5. cap. 1. num. 616.* in eo locum habebit,

habebit, quod hucuſque diximus de iurepatronatus
laicali: ſecus autem eſſe docet, ſi laicus debet præſen-
tare cum conſenſu Eccleſiaſtici. de hoc autem iure
præſentandi cum conſenſu, vel conſilio alicuius, latè
diſſerit Lambertin. *d. lib.* 2. *part.* 2. *quæſt.* 4. *princ.*
artic. 2. Declaratur denique aliis etiam modis, quos
colligere quis poterit ex Rebuff. *d.* 3. *part. ſignat. ad*
clauſulam, necnon iuriſpatronatus, &c. ea *numer.* 10.
paſſim, Pariſ. *d. tract. de reſign. benefic. lib.* 2. *quæſt.*
4. *numer.* 45. ac deinceps, & Garzia *d. part.* 5.
cap. 1. *numer.* 585. *vſque ad* 590. vbi præ ceteris ex-
281. plicant, † quando derogetur iuripatronatus lai-
corum pro medietate, & quid ſit hæc derogatio.
Idem verò Garz. *d. part.* 5. *cap.* 3. *numer.* 62. poſt
plures Doctor. & Rot. Roman. deciſiones, illud fir-
mat, prouiſionem factam à Papa de beneficiis iu-
282. riſpatronatus etiam laicorum litigioſis † valere
non facta mentione, nec derogatione iuriſpatro-
natus: de quo videndum, quod latè ſcribit Co-
uar. *d. cap.* 36. *pract. quæſt. numer.* 7. & quod tra-
dit Gambat. *tract. de offic. & poteſt. legat. lib.* 3. *tit.*
de poteſt. legat. in conferen. benefic. numer. 428. 429.
430. necnon 439. *&* 440. vbi tenet, tunc non
eſſe neceſſariam derogationem, ſed bene mentio-
nem talis patronatus. de quo laicali iurepatrona-
tus quoad derogationem ſummi Pontificis hæc di-
cta ſint ſatis.

Quoad ius verò patronatus mixtum, (quod erat
tertium membrum huius poſterioris partis præſen-
283. tis noſtræ ſeptimæ concluſionis;) quòd Papa † ei de-
rogare poſſit, ſentit poſt alios Felin. *d. tract. quand. litt.*
Apoſtol. noc. patron. Eccl. ampliat. 6. Lambert. *d. quæſt.*
9. *art.* 9. Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.*
24. *n.* 114. Mandoſ. *ad d. reg.* 1. *Cancell. quæſt.* 10. *n.* 8. &
apertè tenet *in praxi ſignat. grat. in verbo, ſeu tit. dero-*
gationes iuriſpatronatus, quem ſequitur Pariſ. *d. lib.* 2.
quæſt. 4. *n.* 49. & Garz. *d. cap.* 1. *n.* 583. *cum ſeq.* & confir-
matur ea omnibus fundamentis, quibus hanc ean-
dem poſteriorem partem quoad primum eius mē-
brum de iurepatronatus Eccleſiaſtico, & ſecundum
de laicali comprobauimus. Nam, quòd iuſpatrona-
284. tus mixtum † cenſeatur Eccleſiaſticum quoad dero-
gationem, non pauci voluerunt, quos refert Felin. *d.*
tract. ampliat. 6. *circa initium*, Lambertin. *d. art.* 9. *num.*
5. Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, ius, quæſt.* 7.
princ. in 1. *quæſt. neceſſaria*, ſeu *num.* 15. Hoied. *d. n.* 114.
Gonzal. *d. gloſ.* 18. *num.* 8. Mandoſ. *d. num.* 8. ea quibus
eſt Rot. *deciſ.* 46. *de conceſſ. preben.* aliàs 269. *in antiq.*
licèt Felin. Curt. & Lambertin. eam perperam alle-
gent: atque etiam tenent nonnulli, quos ſequitur Pa-
riſ. *d. quæſt.* 4. *n.* 50. ex quibus tamen gloſ. *in cap. vnic.*
§. *vltimo, verbo, Eccleſiaſticus, de iurepatr. in* 6. & Abb.
in cap. de quarta, col. 5. *de præſcript.* qui ſimpliciter ſe-
quitur gloſ. & ſimile, quod Abb. affert de præſcri-
ptione rei communis laico, & Eccleſiæ, ſolum con-
cludit, quòd in indiuiſibilibus laicus iuuatur fauore
Eccleſiæ, ne ea lædatur. præterquam quòd gloſ. *ibi*
dumtaxat loquitur quoad hoc vt in iurepatronatus
mixto detur ſemeſtre ad præſentandum, vt in Eccle-
ſiaſtico, quod omnino eſt admittendum, vt paulo
pòſt dicemus, omnéſque admittūt. ipſe verò Abb. *in*
c. fin. de iurepatr. apertè docet, quoad derogationem
hoc iuſpatronatus mixtum cenſeri laicale; ita, vt in
dubio ei non cenſeatur Papa velle derogare, neque
illud comprehendere in quibuſuis reſeruationibus:
quod & plerique tradiderunt relati ab ipſo Pariſ. *d.*
n. 50. præſertim Caſſad. *deciſ.* 7. *de iurepatr. n.* 9. Man-
doſ. *d. n.* 8. & Couar. *pract. quæſt. cap.* 36. *num.* 5. quibus
adde alios probatos à Felin. *d. ampliat.* 6. Roch. Curt.
d. num. 15. Lambertin. *in alleg. art.* 9. Hoied. *d. num.* 114.
Gonzal. *d. gloſ.* 18. *num.* 12. *cum ſeq.* & Garzia *d. cap.* 1.
Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

num. 578. *&* 582. *&* 591. qui duo auctores, ſicut &
Mandoſ. *d. num.* 8. nonnullas etiam in id afferunt Ro-
tæ Rom. deciſiones, ac præcipuè Achill. de Craſſ.
deciſ. 3. *de iurepatronat.* vnam Auximanam coram
Cardinali Seraphino, & vnam Firmanam coram
Card. Pamphilio. Requiritur autem iuxta multo-
rum ſententiam ad hoc, vt iuſpatronatus mixtum
cenſeatur laicale, quòd maior pars, aut ſaltem
æqualis ſit laicorum. ſi enim maior ſit pars clerico-
rum ratione Eccleſiæ, cenſebitur Eccleſiaſticum; vt
poſt Gambat. *tract. de offic. & poteſt. legat. lib.* 3. *n.*
368. *cum tribus ſeqq.* Couar. *d. cap.* 36. *numer.* 5. *poſt*
med. Rot. Roman. apud Creſcen. *deciſ.* 3. *num.* 1. *de*
iurepatronat. & deciſ. 574. *n.* 7. 8. *&* 9. *part.* 1. *in nouiſſ.*
diuerſ. tradit Gonzal. *d. gloſ.* 18. *n.* 15. *cum duob. ſeqq.* li-
cèt valde probabile ſit, ac verius mihi videatur, quòd
etiam vnus laicus ſufficiat non modò ad conſtituen-
dum iuſpatronatus in ſpecie mixti, quod nemo, vt
reor, negat; verùm etiam ad hoc vt habeat vtriuſque
iuriſpatronatus priuilegia; & ſignanter ad hoc, vt iu-
ripatronatus mixto non cenſeatur Papa derogare,
niſi exprimat; vt in ſpecie tenet ſatiſque tuetur
Lambert. *d. art.* 9. *n.* 2. *cum ſeqq.* & apertè ſentit Felin.
d. ampliat. 6. Rot. Roman. apud Put. *deciſ.* 157. *lib.* 3.
Caſſad. *d. deciſ.* 7. *de iurepatr. numer.* 9. quæ eadem eſt
cum *deciſ.* 4. *de probat. num.* 10. & adhuc apertiùs ea-
dem Rot. apud Achill. de Craſſ. *d. deciſ.* 3. *ſub tit. de*
iurepatr. necnon ſentiunt plerique relati, ac probati
à Mandoſ. *d. num.* 8. & Garz. *loco mox citat.* dum indi-
ſtinctè tradunt, in iurepatronatus mixto præcipuè
quoad derogationem præualere qualitatem laica-
lem ob præiudicium, quod pararetur laico, cui Pa-
pa in dubio non intendit præiudicare. atque ita in
terminis apertè ſentit Lambertin. *d. quæſt.* 9. *artic.* 9.
numer. 3. *&* 4. faciunt etiam ea, quæ poſt eundem
Garz. alios allegantem *d. part.* 5. *cap.* 3. *num.* 69. *cum*
ſeq. dicemus infr. hac ipſa quæſt. *concluſ.* 10. Legatum
ſedis Apoſtolicæ non poſſe iuripatronatus mixto, in
quo etiam pauciores laici ſunt, quàm clerici, dero-
gare. nam, cùm de præiudicando laicis agitur, vbi in
Legato deficit poteſtas, in Papa cenſetur deeſſe vo-
luntas: vt in hac ſpecie mixti iuriſpatronatus docuit
Mandoſ. *vbi ſuprà*, & Hoied. *d. num.* 114. Quoad hoc
verò, vt competat ſemeſtre ad præſentandum, tunc
attenditur maior, aut etiam æqualis, immo & minor
numerus clericorum; vt inter ceteros apertè ſentit
gloſ. ab aliis approbata *d. verbo, Eccleſiaſticus*, ſatiſ-
que probat Lambertin. *d. quæſt.* 9. *art.* 9. præſertim *n.*
2. *& ſeq.* ex adductis etiam per ipſummet *eod. tract.*
lib. 1. *quæſt.* 1. *art.* 6. *&* 7. necnon *lib.* 2. *part.* 2. *quæſt.* 1. *art.*
2. *&* 3. Pro quibus facit optimè diſtinctio illa, quam
affert Felin. *d. ampliat.* 6. ac ſequi etiam videtur Curt.
d. n. 15. vt in iurepatronatus mixto fiat denominatio
ab ea qualitate quæ magis fauet Eccleſiæ, & Eccle-
ſiaſticæ perſonæ, ſiue quoad derogationem, ſiue quo-
ad alia: & regula, quam hac in re tradit Lambert. *d.*
art. 9. *poſt med. verſ. & ideò, cum ſeq.* vt fiat denomina-
tio, ſeu prædominatio ab ea qualitate, ſeu à qualitate
illius ex patronis Eccleſiaſtico vel laico, à quo ſi
non fieret, illi præiudicaretur, &, ſi fiat, erit commo-
dum vtriuſque. quam etiam regulam pluribus con-
firmat Hier. Gabr. *conſil.* 197. *n.* 6. *cum duob. ſeqq.* lau-
datus à Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 90. *n.* 16. iuxta quam
regulam in iurepatronatus mixto, vel eius deroga-
tione à Papa, vel Legato facienda ſufficiet conſen-
ſus, vel mentio patroni laici, vt ſignanter voluit
Abb. *d. cap. fin. in fi. de iurepatr.* à quo in hoc non diſ-
ſentit Felin. *d. ampliat.* 6. & Lambertin. *d. lib.* 2. *part.* 3.
quæſt. 8. *art.* 4. *num.* 1.

Declaratur autem id, quod hucuſque diximus de
iurepatronatus mixto, primò, vt ſi plures laici, aut

clerici ratione Ecclesię vocati sint ad iuspatronatus,
285. seu nomine collectiuo, tunc † illi plures habent vnam vocem, & alius ex alia parte vnam; sicque illud iuspatronatus pro dimidia erit laicale, & pro alia dimidia Ecclesiasticum; vt tradit Crescen. *d. decis. 3. sub num. 2.* ad not. *in l. fin. C. de impub. & aliis substit.* magisque in terminis facit *Clem. plures, de iurepatr.* cum *ibi* adnot. vnde hæc declaratio extendi potest, vt procedat etiam vbi ex vna parte sint plures heredes laici vnius patroni, & ex alia clericus patronus ratione Ecclesiæ. Declaratur secundò, quòd ad discernendum, an iuspatronatus sit Ecclesiasticum, vel sæculare; & Vniuersitas sit Eccle-
286. siastica, vel sæcularis, † magis attenditur, an locus ipse sit Ecclesiasticus, vel sæcularis In sui fundatione, & erectione, quàm numerus maior, vel minor clericorum, aut laicorum: immo nec consideratur qualitas personæ laicalis, vel Ecclesiasticæ; vt docet Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 10. numer. vlt. in fi.* & satis manifestè tenet quoque Roch. de Curt. *dicto verbo, ius, quæst. 2. accessoria septima quæst. princ.* seu *num.* 16. quod idem sentit Rot. *d. decis.* 574. *num.* 8. 1. *part. diuers.* & Garzias *d. part. 5. cap. 3. num. 68. iunctis duob. num. seqq.* apertè confirmatur ex eo, quod pluribus relatis scripsit ipsemet Garz. *d. part. 5. cap. 1. numer.* 599. de operariis fabricæ Ecclesiæ; & *num.* 600. de Hispitalariis, vt licèt laicæ personæ sint, censeantur tamen patroni Ecclesiastici. à qua doctrina non multùm discrepat ea quam *ibid.* tradit Curt. post Barbat. *in cap. 1. col. 2. in fin. de locat.* quòd scilicet vbi clerici considerantur tamquam tales, tunc etiam minor numerus Clericorum trahit ad se maiorem, vt in casu *c. per tuas, de arbitr.* si verò considerantur non vt tales, sed vt quilibet; tunc maior pars trahet minorem, vt in vniuersitate Scholarium, in qua Clericus venit, vt quilibet de ea. Quod autem Bart. & alij relati à Curt. *d. num.* 16. & Garz. *d. part. 5. cap. 1. num. 612. & cap. 3. n. 68.* tradunt Vniuersitatẽ denominandam esse Ecclesiasticam à maiori numero, vel etiam ab æquali, quia magis dignum trahit ad se minus dignum, longè diuersum est, vt rectè monet Garz. *d. cap. 3. n. 70.* ex adductis à Curt. *d. n. 16.* Fel. *in cap. 1. n. 6. de præscript.* & Marant. *in spec. aur. part. 4. dist. 11. n.* 23. procedit enim quoad priuilegium fori; in quo vbi aliàs locus ille non esset religiosus, seu Ecclesiasticus, attenditur personæ qualitas, nimirum Ecclesiasticæ, quæ coram laico iudice conueniri non potest, *cap. at si clerici, & c. clericis, de iudic. cap. nullus, & cap. si diligenti, de for. comp.* Neque illa doctrina Bart. & aliorum huic materiæ iurispatronatus aliter adaptari, vel deseruire potest, quàm ad dignoscendum, an iuspatronatus simplex alicui Vniuersitati competens sit laicale, vel Ecclesiasticum; non autem, an iuspatronatus mixtum habeat priuilegium iurispatronatus Ecclesiastici potius, quàm laicalis, vel è contrario. Declaratur tertiò, quòd, quando iuspatronatus est Ecclesiastici, & laici, factaque est conuentio seu concordia de præsentando alternis vicibus, iuxta *Clem. plures, de iurepatr.* in turno Ecclesiastici iuspatronatus erit Ecclesiasticum, in turno laici erit laicale: vnde si stando in turno Ecclesiastici beneficium vacaret in mense Apostolico, beneficium caderet sub reseruatione, & nihilominus Ecclesiasticus consumeret suum turnum. tunc enim Papa prouidet loco illius; è contra verò si beneficium vacaret in turno laici, non caderet sub reseruatione, & si prouideretur à Papa cum derogatione iurispatronatus mixti, non haberet locum derogatio, ita Garz. id satis comprobans *d. cap. 1. numer. 614. cum seq.* Declara-
287. tur quartò, quòd † iurispatronatus mixto numquam derogatus pro medietate, sed duntaxat in totum; quoniam Papa derogat parti laicorum, parti autem Clericorum non est necesse derogare. ita post Achill. *d. decis. 3. numer. 8. de iurepatr.* Callad. *d. decis. vltima, ad fin. de probat.* & Mandos. *in prax. sign. grat. tit. derogat. iurispatr.* (quibus addo Pur. *decis.* 107. *numer. 4. & 5.*) docet Garz. *d. cap. 1. numer.* 584. Declaratur quintò; (quæ declaratio cum sequentibus non solùm pertinet ad præsens postremum membrum huius posterioris partis nostræ conclus. sed etiam ad primum de Ecclesiastico, & secundum de
laicali iurepatronatus;) quòd, † si scribatur per 288.
Papam, vt prouideatur alicui de beneficio spectante ad præsentationem duorum, vtputa talis plebani, & talis Abbatis, quæ præsentatio ad eos pertinet successiuè, quia talis plebanus, vel laicus præsentat Abbati, & Abbas Episcopo, poterit ei prouideri de tali beneficio; quia sufficit expressisse, ad duos spectasse præsentationem: vt post alios docet Lambert. *d. lib. 2. part. 3. quæst. 9. art. 27. ex cap. cum in illis, §. fin. de præben. in 6.* subdens *art.* 28. post Gemin. & Ioan. Andr. *d. cap. cum in illis, §. fin.* secus esse, si exprimatur vnus tantum, etiam primus; cùm id satis non sit. Sex-
tò declaratur, quòd † litteræ Apostolicæ, in quibus 289.
scribitur, quòd alicui prouideatur de beneficio pertinente ad præsentationem alicuius, includunt etiam beneficium spectans ad eius præsentationem cum alterius consensu; vt post Gemin. Ioan. Andr. Ancar. & Franc. tradit Lambert. *d. quæst. 9. art.* 29. De-
claratur septimò, quòd † litteræ Apostolicæ, in qui- 290.
bus Papa mandat alicui prouideri de beneficio spectante ad Episcopi institutionem, includunt quidem beneficium pertinens ad præsentationem clerici ratione Ecclesiæ, non autem ratione patrimonij, vel laicorum; vt satis probat Lambert. *d. quæst. 9. art.* 30. sicut etiam *art. seq* probat in casu conuerso litteras Apostolicas mandantes alicui prouidere de beneficio spectante ad alicuius præsentationem præiudicare habenti instituere. Declaratur octauò, quòd, † si 291.
patroni elegerunt B. in præsentandum, sed ante præsentationem executor Papæ datus ad prouidendum alicui in illa diœcesi confert illam Ecclesiã, & postea patroni præsentant, beneficium debetur prouiso per executorem; si verò iam facta est præsentatio ante executionem, præferetur præsentatus: vt post alios docet Lambert. *d. quæst. 9. art.* 32. per tot. præcipue ex Ioan. Andr. *in cap. Capitulum S. Crucis, de rescript.* vbi etiam dicit, quæstionem istam non procedere, si intelligatur de laicis præsentantibus, per ea, quæ scripsit post Hostien. *in c. dilectus, super glos. 3. de offic. legat.* sed in clericis bene procedere: item & in laicis, vbi appareret voluntas Papæ de talibus Ecclesiis
includẽdis in gratia. Declaratur nonò, quòd, † si vnus 292.
ex duobus præsentatis, vel alius pro impetratione illius beneficij vacantis accedit ad Curiam Romanam; atque interim patroni variant, vel de nouo præsentant, & Episcopus facit institutionem, iste autem impetrans litteras à summo Pontifice non facit mentionem de præsentatione, vel variatione prædicta, cùm eam ignoret, tales litteræ non valent in præiudicium instituti. ita Roch. de Curt. *in d. tract. de iurepatr. verbo, honorificum, quæst.* 21. quem sequitur Lambertin. *d. quæst. 9. art.* 33. mouetur autem vterque, quia surreptio etiam committitur tacendo id, quod ignoratur, si verisimiliter illud tacitum mouere potuisset Papam ad aliud faciendum; Abb. *in cap. constitutus*, per illum text. *in princ. de rescript.* idem Abb. *in cap. ad audientiam, il 2. circa fin. eod. tit.* quæ ratio, de cuius veritate videri potest id, quod scripsimus suprà *cap. 6. quæst. 3. concl. 9.* ferè per tot. & *concl. 10. limit. 1. & 2.* certè procedit in hoc casu,

casu,de quo agimus, ob iis interim tertio quæsitum
293. per præsentationem: quod ius † est valde consi-
derabile,vt colligere licet ex adductis à Lambertin.
d.quæst.9. art.31. & quoad regulam Cancell. de non
tollendo iure quæsito,inter ceteros tradit Lud.Gom.
ad eam regulam *quæst.1. vers. illud tamen,& vers. se-*
294. *cundus modus.* Decimò declaratur, quòd, † si iuspa-
tronatus spectat ad Collegium aliquod siue sæcula-
re,siue Ecclesiasticum, non sufficiet mentionem fa-
cere de personis singularibus illius; sed fieri debebit
per verbum collatiuum; vt probat Lambert. *d.quæst.*
*9.art.34.*ex ea præcipuè conclus.quòd aliud sunt sin-
guli,aliud verò vniuersi; quam latiùs comprobat,
ac declarat Ant.Gabr. *commun. conclus. lib. 6.tit. quod*
cuiusque vniuersit. nom. conclus. 1. per tot. subtiliter
autem subdit Lambertin. *d. artic. 34. ad fin.* nomen
collectiuum quoad hoc censeri, si dicatur, ad quo-
rumcumque præsentationem, ita, vt comprehen-
datur Collegium:secus verò si dicatur,ad cuiuscum-
que præsentationem:quamuis ad hoc vt Collegium
sæculare comprehendatur,addi debeat,sæcularium,
vel laicorum; vt *ibidem* sentit Lambertin. & colligi
potest ex latiùs per nos adductis suprà circa secun-
dum membrum huius posterioris partis præsentis
295. conclus. Declaratur vndecimò,quòd † rescriptum
mandans prouideri alicui de beneficio spectante ad
prouisionem talis Episcopi, non extenditur ad be-
neficium, cuius patronatus, & ius præsentandi an-
te datam pertinebat ad aliquem, sed post datam
translatum est in Episcopum, vt docet Lambertin.
d. quæst.9. art. 35. præsertim ex *Clemen. litteras, de*
rescript. atque in terminis ex Paul. de Eleaz. *in quæ-*
stionibus suis, quæst.3. dub. 2. vers. contra eundem. sic
etiam è contrario in prædicto rescripto includetur
beneficium, quod tempore datæ spectabat ad pro-
uisionem Episcopi, licèt post gratiam efficiatur iu-
rispatronatus laici; vt idem Lambert. docet *d.quæst.*
296. *9.art.36.in fin.*Declaratur denique,vt † litteræ Apo-
stolicæ, in quibus mandatur alicui prouideri de be-
neficio, includat beneficium fundatum ante gratiã,
si postea superueniat auctoritas Episcopi,qui funda-
torem faciat patronum.ita Lambert.*d.quæst.9 art.36.*
præcipuè arg.*d.Clem.litteras,de rescript.*ponderando,
ibi beneficium esse curatum ante gratiam ad effe-
ctum gratiæ;atque in terminis ex Rot.Rom.*decis.11.*
*de iurepatr.*alias 545.*in antiq.*(perperam quoad num.
ab eo allegat.)quæ pro vtraque parte arguit, & neu-
297. tram partem eligit.&quamuis † in dubio censeatur
adhærere secundæ, quæ est negatiua,iuxta doctrinã
Felin.*c.1.n.55. de constit.* tamen neque hæc doctrina
tuta est ex adductis per nos *in tract. de Conseruat. iu-*
dicib.cap.5. quæst.5. sub n.69. & ad summum ea vera
est,cùm sumus omnino in dubio:at hic summarium
illius decis. est pro affirmatiua parte, quam etiam
firmioribus fundamentis confirmat: & in omnem
casum negatiua locum habere dumtaxat potest, vbi
tempore datæ gratiæ Papæ adhuc ab Ordinario non
modò reseruatum non esset iuspatronatus, seu præ-
sentandi,sed neque beneficium ipsum erat erectum,
& hoc solum probant ad summum rationes, quas
pro eadem negatiua affert *ibid.* Rota; sicut funda-
menta Lambert. omnino conuincunt affirmatiuam
vbi tempore datæ beneficium erat erectum, licèt
nondum reseruatum esset iuspatronatus, cui postea
consensit. Atque ex his finis iam tandem sit huic
septimæ conclusioni: cuius nimiam fortasse proli-
xitatem duarum statim sequentium breuitate com-
pensabimus.

OCTAVA igitur CONCLVSIO. Conci-
298. lium generale etiam legitimè congregatum † re-
gulariter non potest sine speciali Rom. Pontificis
auctoritate delegantis, vel derogationem confir-
mantis derogare qualitatibus in beneficij fundatio-
ne appositis.Probatur,quia prædicta qualitatum de-
rogatio regulariter prohibita est iure saltem huma-
no Ecclesiastico, vt constat ex adductis suprà hoc
ipso cap.*quæst.3.*præsertim *conclus. 3.* potissimùm ex
Conc.Trid.*sess.22.cap.4.& sess.25.cap.5. de reformat.*
Concilium verò generale etsi legitimè congrega-
tum,hoc est,ex Rom.Pontificis auctoritate, semper
est inferius Rom.Pontifice, sine cuius confirmatio-
ne illius decreta nullam vim habent,*cap.1.cap.regula*
vestra.& cap.multis, 17.dist. ac meliùs *in cap. significa-*
*sti, in princ.vers.aiunt in Concilio, de elect.*vbi Pas-
chalis Papa,aiunt,inquit, in Conciliis statutum non
inueniri; quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia
vlla præfixerint, cùm omnia Concilia per Roma-
næ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint, & robur ac-
ceperint,& in eorum statutis Rom. Pontificis pa-
tenter excipiatur auctoritas: & latiùs prosequitur
B.Ioan.à Capistran. *tract.de auctorit. Papæ, & Con-*
cil.3.part.2.part.princ.n. 24. cum multis seqq. Card.
Alban.*tract.de potest. Papæ 2.part.num. 111. vsque ad*
196.& Card.Iacobat.*tract.de Concil.lib. 3. art. 1.n.33.*
vsque ad 176.non potest autẽ inferior legi sui supe-
rioris derogare;*l.fin.C.de legib. cap. inferior, 21. dist.*
cap.cum inferior, de maior. & obed. & Clemen. ne Ro-
mani, in princ. de elect. vbi glos. ab aliis approbata
verbo, inferiorem, † in Concilio generali id ad- 299.
notauit per text. *in d. cap. significasti, de elect.& cap.*
cuncta per mundum, il 1.9. quæst. 3. facit & *cap. ne-*
mo, eadem caus. & quæst. Idipsum autem confirma-
tur tum ex eo quod tradit Iacobat. *d. tract. de*
Concil. lib. 5. artic. 8. numer. 54. vsque ad 61. &
Thom. Campeg. *eod. tract. cap. 23.* quòd, si Pa-
pa non interest Concilio generali, sed præsens est
eius Legatus,tunc Concilium tantam auctorita-
tem habebit, quanta erit demandata à Papa i-
psi Legato cum Concilio; & erit in cognoscen-
do ordinaria, in definiendo delegata: si verò Con-
cilio præsit Papa, tunc Concilium cum Papa ha-
bet ordinariam ratione Papæ; per se verò conside-
ratum nullam habet iurisdictionem, sed Prælati
in eo existentes sunt potiùs consultores. tum ex
eo,quod latè probat idem Iacobat. *d. tract. lib.6.art.*
5.à numer. 3. ad 16. Concil.generale simpliciter lo-
quendo, idest, etiam non vacante sede non posse
ea exercere, quæ Roman. Pontifici sunt reseruata:
quod etiam satis comprobat Thom. Campeg. *tract.*
de Concil. cap. 28. ferè per tot. sede quoque Apo-
stolica vacante non potest Concilium genera-
le congregatum tollere constitutionem Papæ, aut
Concilij à sede Apostolica confirmati, seu dispo-
nere contra iura positiua, iisve derogare; vt
docet Campeg. *d. tract. de Concil. cap. 37. numer.*
1. cum aliquot seqq. & latè comprobat Iacobat.
eod. tract. lib. 5. artic. 17. numer. 2. & 4. vsque ad
7.& lib.6.artic. 6. numer. 1. & 2. vbi id limitat, ni-
si subesset aliqua magna, & vrgens causa, quæ non
reciperet aliquam temporis dilationem; ita, vt
expectari non posset noui Pontificis creatio. Acce-
dit quòd,(quidquid in contrarium voluisse videatur
Card.Alban.*d.2.part. numer. 114. 115. & 180.* cum
aliquot sequentibus,& Card.Iacobat.*d.lib.6.artic.4.*
*n.52.& 53.*dum tradunt,mortuo Pontifice naturali-
ter,vel ciuiliter, † potestatem Pontificis transire in 300.
Concilium generale iam congregatum,vel certè si-
mul cum Cardinalibus,vt idem Iacobat. sentire vi-
detur *d. numer. 53.*) verius est, eam transire saltem
in habitu ad Cardinalium Collegium,vt optimè de-
ducit ex *cap. vbi periculum, de elect. in 6.* Capistran.
d. part. 3. numer. 109. vbi etiam allegat Bart. *in l.*

vbi absunt, ff. de tutor. & curat. dan. ab his, &c. ac nos *conclus. seq.* latiùs ostendemus. Immo etiam Anchar. in allegat. pro Concilio Pisano, *quæst.* 6. tenet, quòd, vbi sedes Apostolica diu vacat propter schisma inueteratum, iurisdictio in actu deuoluitur ad Cardinales; ita, vt eorum Collegium possit ea exercere, quæ sunt reseruata Papæ, cum duabus limitationibus, videlicet in casu, quo subest necessitas, & vtilitas Ecclesiæ vniuersalis: secundò quando Cardinales adhibent omnem curam ad extirpandum hæreses & schisma. In casu autem nostro nulla potest esse ita magna & vrgens causa, quæ non reciperet aliquam temporis dilationem; ita, vt nequeat expectari noui Pontificis creatio, & multò minus subest aliqua necessitas, vel vtilitas vniuersalis Ecclesiæ, vt alicui qualitati in beneficij fundatione appositæ derogetur; maximè verò, vt pro huiusmodi derogatione ad Concilium generale recurratur: cùm vbi ad Papam recurri non potest, etiam Legati, & Episcopi exercere valeant reseruata Papæ, Anchar. *consil.* 410. viso, & diligenter inspecto, cum aliis per nos adducendis infrà hac ipsa quæst. *conclus.* 10. & 14. Quid autem dicendum sit, vbi vacante Romana sede nondum congregatum sit Concilium generale, aut viuat quidem Rom. Pontifex, sed non valeat regimini Ecclesiæ præesse, facilè constare potest ex iis, quæ scripsimus *in d. tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 4. *quæst.* 2. nunc verò illud hîc quod ad hanc conclus. pertinet pro eius complemento adiiciendum est, quòd, accedente postea per Rom. Pontificem Concilij confirmatione, Concilium generale cum eius auctoritate congregatum potest tum circa alia, tum circa derogationem qualitatum beneficij statuere; prout fecit eam regulariter prohibendo Conc. Trident. potissimùm *sess.* 22. *cap.* 4. & *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* vt latiùs explicauimus suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. quódque eam possit saltem per viam legis aliquando permittere, colligi potest ex iis, quæ generatim de commutatione vltimarum voluntatum quoad Concilij generalis potestatem tradidimus suprà *cap.* 5. *quæst.* 5. *conclus.* 1. & 2. vnde etiam sumendæ sunt huius rei declarationes.

Nona conclusio. Cœtus S.R.E Car-
301. dinalium † regulariter non potest derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis. Probatur. nam, si loquamur de casibus, in quibus cœtus Cardinalium habet regimen Ecclesiæ viuente Papa, vt, quando is captus est ab hostibus, vel effectus inutilis, iuxta id, quod post Card. Iacobat. *d. tract. de concil. lib.* 4. *artic.* 3. *à numer.* 1. *ad* 36. & rursus *à numer.* 40. *vsque ad* 54. tradidimus *d. tract. de Conseruat. iudicib. cap.* 4. *quæst.* 2. *in* 2. *supposit.* tunc, cùm, vbi etiam adesset aliqua necessitas derogandi huiusmodi qualitatibus, quoad eam derogationem; quæ tamquam Papæ reseruata esset prohibita inferioribus, tali necessitati occurri possit per Vicarium in Pontificia potestate ab eo deputatum, vbi id posset, aut vellet facere, aliàs per Coadiutorem Papæ à cœtu ipso Cardinalium deputatum, qui Vicarius, vel Coadiutor habebit exercitium iurisdictionis Pontificiæ, & nomine, ac vice Papæ viuentis poterit. quod ille potest, ex notat. *tot. tit. de cleric. ægrot. vel debil.* in decretal Greg. & in 6. necnon *in cap. si Episcopus, de supplen. negl. Prælat. eod. lib.* ac per Anchar. *tract. de schism. quæst.* 6. & Iacobat. *d. artic.* 3. passim: vbi tamen *numer.* 45. docet, quòd eam exercere debet cum consilio Cardinalium: inde fit, vt cœtus Cardinalium saltem solus per se nequeat ad eam commutationem deuenire; cùm ex vna parte non sit supremus Princeps, sed eo inferior, neque ex alia habeat ab eo potestatem saltem in reseruatis; vnde ea non poterit exercere, argum. *Clemen. ne Romani, in princ. de elect.* si verò loquamur de tempore, quo vacat sedes Apostolica, dicendum est, quòd,
licèt tunc cœtus Cardinalium † succedat Papæ in 302.
iurisdictionalibus saltem in habitu, & quoad aliqua in actu; prout, præter Doctor. citat. *concl. præced.* admittit glos. ab aliis approbata *in c. vnico, §. omnem personam, verbo, sede vacante, ad fin. de schism. in* 6. & probant fundamenta Host. *ibidem* relata per glos. quatenus ipse cum aliis tenebat, etiam actu Papalem iurisdictionem in Collegium Cardinalium sede vacante transire, cuius opinio expressè reprobatur *in d. cap. vbi periculum, §. iidem quoque, de elect. in* 6. & *d. Clemen. ne Romani, in princ.* & *§. seu vers. irritum, eod. tit.* vt adnotauit glos. recepta *d. §. iidem quoque, verbo, intromittant*, necnon *d. cap. vnico, verbo, sede vacante*, & *d. Clemen. ne Romani, in princ. verbo, non consonam*: vbi quoad hoc respondet ad fundamenta Host. quòd verò Papalis iurisdictio ad prædictum Cardinalium cœtum transeat in habitu, satis probat text. *d. cap. vbi periculum, §. iidem quoque*, & *d. Clemen. ne Romani, §. irritum*; dum *ibi* prohibentur Cardinales vti iurisdictione Pontificis, exceptis quibusdam casibus, vt ex eorum §§. verbis mox referendis apparebit; præsertim prouisionis Camerarij, & summi Pœnitentiarij: quo argumento quoad hoc vsus est Capistr. *d. tract. de potest. Pap. & Concil.* 3. *part.* 2. *partis princ. numer.* 109. & Card. Iacobat. *d. artic.* 3. *numer.* 24. & 27. etiam quoad hoc, vt transeat iurisdictio suprema Papæ in Cardina-
les. & hoc argumentum ex eo vim habet, quòd † 303.
exceptio est de regula; glos. *in rubr. de reg. iur. in* 6. & *ibi* Dyn. Bart. *l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caut.* firmátque regulam in casibus non exceptis, *l. nam quod liquida, ff. de pen. legat.* cum aliis adductis ab Euerard. *in loc. ab except. ad regul. numer.* 1. & Vigel. *Dialect. iur. lib.* 2. *loco ab except. leg. vel alter. disposit. regul.* 2. *per tot.* necnon probat text. *in d. cap. vnico, §. omnem personam, de schismat. in* 6. vbi Bonifac. VIII. prohibet cœtui Cardinalium, quem *ibi* Collegium Apostolicæ sedis appellat, ne eadem sede vacante à quadam excommunicatione Rom. Pontifici reseruata absoluat: vnde constat, quòd id aliàs potuisset, nisi Papa hoc ipsum ei prohibuisset, prout arguit Cardinal. Iacobat. *d. numer.* 54. ac simul, quòd hic cœtus habet saltem in habitu potestatem circa reseruata Papæ eo mortuo. Tamen, quoniam *in d. §. iidem quoque*, expressè iisdem Cardinalibus sede vacante præcipitur, vt accelerandæ prouisioni Ecclesiæ de pastore sic vacent attentiùs, quòd se nequaquam de alio negotio intromittant, nisi forsan necessitas adeò vrgens incideret, quòd eos oporteret de Terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel eius parte aliqua prouidere; vel nisi aliquod tam grande, & tam euidens periculum immineret, quòd omnibus, & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum: & *d. Clem. ne Romani, in princ.* reprobatur tamquam veritati non consona opinio asserentium, constitutionem fel. record. Gregorij X. circa electionem Rom. Pontificis editam in Concilio Lugdunensi, (quæ iuxta communem omnium expositionem est *d. c. vbi periculum, de elect. in* 6.) per cœtum Cardinalium Rom. Ecclesiæ ipsa vacante modificari posse, corrigi, vel immutari, aut quicquam ei detrahi, siue addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam eius partem, aut eidem etiam renuntiari per ipsum; præmissa illa generali ratione, quòd lex superioris per inferiorem tolli non potest:

304. potest: quæ quidem ratio generalis † debet iuxta suos
limites etiam extendere dispositionem legis, prout
pluribus relatis tradit Euerard. *in topicis iur. loc. a rat.
legis larga ad extens. leg. num. 1. & 3.* vnde satis apertè
305. deducitur, † huiusmodi cœtum etiam sede vacan-
te regulariter non posse derogare constitutioni Pa-
pæ, vel Concilij, seu contra eam dispensare; prout de
constitutione Papæ, post S. Anton. 3. *part. sum. tit. 22.
cap. 2. §. Collegium Cardinalium*, qui allegat August.
de Ancon. tradit in specie Card. Iacobat. *d. tract. de
Concil. lib. 5. art. 17. n. 10.* ac præterea *in vers.* seu
§. irritum, idem Clemen. V. irritum, & inane de-
cernit quicquid potestatis, aut iurisdictionis ad Ro-
manum, dum viuit, Pontificem pertinentis cœtus i-
pse Cardinalium duxerit eadem vacante Ecclesia
exercendum, nisi quatenus in prædicta Gregorij X.
constitutione permittitur à nobis mox relatum; &
illud, quod in eadem Clemen. *§. eo tamen prouiso*, sta-
tim subiicitur, quòd, si eiusdem Ecclesiæ Camera-
rium, aut maiorem, vel aliquos alios ex Pœnitentia-
riis per mortem, vel aliàs deficere quouis modo con-
tingat, valeat idem cœtus ad tempus vacationis hu-
iusmodi pro numero deficientium, vel ampliori et-
iam, quantum ad Pœnitentiarios, (si hoc eidem cœ-
tui concorditer expedire videbitur,) alios subrogare.
quoniam, inquam, inibi ita cauetur: inde satis con-
uincitur, huiusmodi cœtum Cardinalium etiam va-
cante sede non posse qualitatibus beneficij in eius
fundatione appositis derogare: nam hæc derogatio
non est de casibus exceptis *in d. cap. vbi periculum*,
aut *d. Clemen. ne Romani*; vnde stamus regulæ, iux-
ta *cap. 2. de conniug. lepros.* cum aliis adductis per Do-
ctor. *in rubr. de reg. iur.* Couar. *lib. 2. var. resolut. cap.
12. numer. 4.* & Euerard. *in loco ab except. ad regul.
numer. 12.* & alioqui hæc ipsa derogatio regulari-
ter probibita est à sacris canonibus, præcipuè verò
à Conc. Trident. *sess. 22. cap. 4. & sess. 25. cap. 5. de re-
format.* vt latiùs deduximus suprà hoc ipso cap. *quæst.
3. conclus. 3.* in comprobanda priori illius parte.
Idipsum quoque ex eo confirmatur, quod post alios
ex *d. cap. vbi periculum, & Clem. ne Romani*, tradit
Garzias *d. tract. de benefic. part. 5. cap. 2. numer. 6.* Col-
legium Cardinalium sede vacante non posse bene-
ficia conferre. hæc enim derogatio qualitatum est
quoddam accidens, & quid accessorium respectu
potestatis conferendi beneficia, quæ est quoad eam
vti proprium subiectum, & principale: destructo
autem, ac sublato principali, & subiecto, destruitur,
ac tollitur accessorium, & antecedens; *cap. accesso-
rium, de regul. iur. in 6. cap. & hoc dicimus, 16. quæst.
7. l. cum principalis, ff. de regul. iur.* iuncto *cap. cum
Paulus, 1. quæst. 1. l. 2. ff. de vsufruct. & l. decem, ff. de
verb. oblig.* cum aliis adductis per Gonzal. *ad regul.
8. Cancell. glos. 5. §. 7. numer. 70. cum duobus sequentib.
glos. 22. numer. 8. glos. 31. numer. 30. 31. & 44.* necnon
glos. 57. numer. 32. & seq. vbi, quòd non entis nullæ
sunt qualitates, & accidens esse non potest sine sub-
iecto, ac sublato fundamento nihil potest superædi-
ficari; & alia habentur his similia. Atque hæc de
præsenti conclus.

Decima conclvsio. Legatus sedis
306. Apostolicæ † regulariter derogare non potest
qoalitatibus in beneficij fundatione appositis. Pro-
batur primò ex iis Doctoribus, & rationibus, qui-
bus suprà *cap. 5. quæst. 7. conclus. 1.* docuimus, huius-
modi Legatum regulariter non posse commutare
vltimas voluntates; præcipuè verò ex glos. ab aliis
approbata *in Clemen. quia contingit, in princip. ver-
bo, sedis Apostolica*, per eum text. *de relig. domib.* &
plerisque relatis à Mandos. *in prax. sign. grat. tit.* seu
*verbo, commutatio vltimæ voluntatis, vers. quidam vo-
Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.*
luerunt, & vers. plures concludunt, necnon Ang. de
Gambell. *tract. de testament. glos. 13. in pri.* Ioan. Di-
lect. *de art. testan. tit. de tutor. & executor. test. um.
caut. 6. numer. 4.* & Marian. Socin. *tract. de oblat. li-
bell. 19. numer. 9.* derogatio autem huiusmodi qua-
litatum ex fundatoris voluntate appositarum spe-
cies quædam est commutationis vltimæ volun-
tatis; cùm & derogatio mutatio quædam sit, vt sa-
tis ostendimus suprà *cap. præcedent. quæst. 1. circa ini-
tium, & post medium*, in explicatione primæ par-
ticulæ definitionis, quam de hac qualitatum de-
rogatione attulimus; & harum qualitatum appo-
sitio, seu dispositiones, in quibus eæ apponuntur,
propriè vltimæ voluntates sint, vt constat ex iis,
quæ suprà hoc ipso cap. *quæst. 4. conclus. 1.* adduxi-
mus. Secundò probatur ex eo, quòd derogatio
qualitatum in beneficij fundatione appositarum sal-
tem iuri Romano positiuo aduersatur siue taci-
tè, quatenus præcipit vltimarum voluntatum exe-
cutionem, & harum qualitatum obseruantiam; si-
ue etiam expressè, prædictam derogationem pro-
hibendo; quod potissimum facit Concil. Trident.
sess. 25. cap. 5. de reformat. vt latiùs tradidimus su-
prà hoc eodem cap. *quæst. 3. conclus. 3.* Legatus au-
tem sedis Apostolicæ etiam de latere † regulari- 307.
ter non potest derogare iuri humano positiuo, præ-
sertim Conciliari; vt constat ex latiùs adductis per
nos *d. cap. 5. quæst. 7.* præcipuè ex Sanchez *lib. 8. de
matrimon. disput. 6. numer. 15. & 16.* Nicol. Boer. *tract.
de potest. Legat. à later. quæst. 1. numer. 44.* & Card.
Iacobat. *tract. de Concil. lib. 5. artic. 20. numer. 1.* Ho-
ied. *tract. de incomp. benefic. part. 2. cap. 12. numer. 20.*
necnon Gambar. *tract. de offic. & potest. legat. lib. 4.
tit. de potest. legat. in commend. benefic. numer. 146.
cum seq. & lib. 10. numer. 396. ac 397.* quibus nunc
addo Garz. *tract. de benefic. part. 11. cap. 5. numer.
371.* vbi non paucos idem sentientes refert, ac
potissimum glos. communiter approbatam *in cap.
dilectus, il 1. verbo, cùm se facultas, de praben.* éstque
ad id optimus text. *in cap. penult. de fil. presbyt. & d.
cap. dilectus, il primo, de praben.* Tertiò idipsum pro-
batur discurrendo per nonnullas præcipuas quali-
tates beneficij, quibus non potest Legatus deroga-
re. *Prima* est † sæcularitatis, vel regularitatis bene- 308.
ficij. nam cùm beneficia regularia Regularibus, &
sæcularia sæcularibus de iure communi sint confe-
renda, *cap. cùm de beneficio, de preb. in 6. Clem. vnic. in
princ. de suppl. negl. prælat.* & Conc. Trid. *sess. 14. cap. 10.
de reform. & sess. 25. cap. 21. de regular.* non poterit
Legatus huic iuri derogare, iuxta prædicta, & in spe-
cie, quòd non possit Legatus sedis Apostolicæ con-
ferre beneficium sæculare simplex, hoc est, non
curatum regulari; vt docet Gambar. *d. tract.
de offic. & potest. legat. lib. 8. numer. 37.* *Secun-
da* est perpetuitatis, vel manualitatis, seu amouibi-
litatis. quòd enim † nequeat Legatus ad tem- 309.
pus conferre beneficium perpetuum, voluit Card.
consil. 67. in 2. dubio, Felin. *cap. fin. col. 3. vers. pri-
mus casus, de iudic.* sentitque post alios Nicol.
Garz. *tract. de benefic. part. 1. cap. 2. numer. 7.* dum
tradit, beneficia perpetua per Papam, licèt non per
inferiorem, posse ad tempus concedi: quod in specie
à Legato fieri non posse docet Gambar. *d. tract. lib. 3.
tit. de potest. legat. in confer. benef. n. 618.* & facit, quia
sub conditione aliquis institui non potest ad benefi-
cium, *c. quàm pie, 1. quæst. 2.* illúdque debet conferri si-
ne pactione, *c. cùm pridem. & c. fin. de pact.* qua de re
late Garz. *d. tract. de benef. part. 8. cap. 1. cum seq.* ferè
per tot. & sine vlla diminutione, toto tit. *vt benef. Ec-
cles. sine dimin. conferan.* neque manuale potest à Le-
gato, aut alio quàm Papa perpetuò conferri, Gamb.

d. tract. lib. 4 tit. 1. qui est *de potest. legat. in reseruan-*
do beneficia, numer. 17. quando verò per viam com-
mendæ, vel concessionis administrationis possit
Legatus, aut perpetuum beneficium ad tempus, vel
temporale, seu amouibile perpetuò, seu ad vitam
dare, colligi potest ex latiùs adductis à Gambata *d.*
lib. 4. tit. de potest. legat. in commendando beneficia,
ex *numer.* 148. & Garz. *d. tract. part. 4. cap.* 4. ferè
per tot. & priùs à Gonzal. *ad d. reg. 8. Cancell. glos.*
5. §. 8. per tot. *Tertia* qualitas sit beneficij curati, di-
310. gnitatis, vel personatus; in qua qualitate, † non
posse per Legatum ita dispensari, vt quis plures Ec-
clesias curatas, vel dignitates, aut personatus obti-
neat, docet Gambar. *d. tract. lib. 5. tit. an Legatus*
possit plura beneficia vni conferre, numer. 66. post Rot.
decis. 286. quæ est 4. *de offic. legat. in nou.* per text. *in*
cap. de multa, de praben. vbi talis dispensatio soli sedi
Apostolicæ relinquitur, hoc est, Papæ, vt *ibi* glos.
recepta exponit, & tradit *in cap. dudum, il 2. de elect.*
ac post alios idem ex communi resoluit Hoied. *d. 2.*
part. cap. 12. *numer.* 13. *vers. tertiò fallit*, & Garz.
tract. de benefic. part. 11. *cap.* 5. *numer.* 337. & ge-
neraliter non posse legatum dispensare super plura-
litate beneficiorum incompatibilium, tenet Rot. *in*
prædicta decisione quarta, de offic. legat. & est commu-
nis Doctor. *in d. cap. de multa, & d. cap. dudum*, vt
fatetur Gambar. *in tit. mox cit. numer.* 101. & multos
adducit Hoied. suprà *numer.* 17. & suadent ea, quæ
ipse adducit *ibi, ac num.* 19. *&* 20. Gambar. *d. num.*
101. *cum tribus numer. seqq.* licèt ipse contrarium sen-
tiat, subsistente causa necessitatis, vel vtilitatis Ec-
clesiæ, *numer.* 105. *vsque ad* 119. etiam quoad plura-
litatem dignitatum, personatuum, & parochialium
Ecclesiarum: quod & pluribus adstruit Hoied. *d.*
cap. 12. *numer.* 13. *in fine*, iuncto *numer.* 16. 18. 19.
21. *vsque ad* 28. & multi apud Garz. *numer.* 358. de
aliis autem incompatibilibus, præter Episcopatus,
dignitates, & personatus, idem Gambar. *d. tit. num.*
231. *vsque ad* 237. & Hoied. *d. numer.* 13. ab initio
vsque ad med. ex communi post alios: vbi tamen
vterque id declarat: magis verò certum est, † pos-
311. se Legatum ex huiusmodi causa dispensare in plu-
ribus beneficiis simplicibus personalem residen-
tiam requirentibus; atque adeò derogare huic qua-
litati personalis residentiæ: vt plerique tenent, quos
refert Garz. *d. cap.* 5. *numer.* 369. & post Gambar.
d. tit. an Legatus possit plura beneficia vni conferre, nu-
mer. 238. *cum duob. seqq.* tenet Hoied. *d. numer.* 13.
vers. tertiò fallit, apertè sentientes, sine magna
causa non posse. ipse verò Garz. *vbi suprà, num.* 370.
cum seq. indistinctè tenet post alios, non posse Lega-
tum saltem post Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 17. *de re-*
format. prædictæ qualitati pastoralis residentiæ de-
rogare; quia nequit contra Concilium generale
dispensare. Atque hæc esse potest *quarta* qualitas
beneficij, cui Legatus regulariter derogare non po-
test, nimirum personalis residentiæ quod etiam sua-
detur ex adductis ab eod. Hoied. *d. tract. de incompa-*
tibil. benef. part. 1. cap. 12. *numer.* 13. *Quinta* qua-
litas esse poterit beneficij electiui. non enim potest
Legatus. † reseruare, aut conferre Ecclesias Ca-
312. thedrales, vel Regulares, aut Collegiatas, ne-
que dignitates Ecclesiarum Cathedralium maio-
res post pontificalem, ad quas præficiendi debent
per viam electionis assumi. & quidem quoad re-
seruationem est text. expressus *in cap. deliberatione,*
in princ. de offic. legat. in 6. quòd autem hic textus
accipiendus sit etiam de collatione, satis constat,
meo iudicio, ex ipso text. ibi; nec de ipsis ordi-
nandis, conferendis, vel disponendis, se aliquate-
nus intromittat, usque aliquod, quò minus hi, ad
quos pertinuerit, eligere, aut postulare liberè va-
leant, cum vacabunt, obstaculum quomodolibet
interponat; & ex communi illius intellectu deducit
Gambar. *d. tract. de offic. & potest. legat. tit. de potest.*
legat. in benefic. confer. numer. 82. *&* 83. vbi *cum num.*
seq. tradit, quódnam sit beneficium electiuum; de
quo etiam Gonzal. *ad d. reg. 8. glos.* 19. *num.* 11. *&*
seqq. vbi etiam docet, quænam Ecclesia dicatur
collegiata; de quo tractat quoque Gambar. *vbi su-*
prà, numer. 85. *vsque ad* 92. & Lambertin. *tract. de*
iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 5. artic. 1. & nos, Deo
dante, dicemus *cap. seq. quæst. 2. circa med.* Benefi-
cia verò electiua deuoluta ad Episcopum ob negli-
gentiam eligentium † bene poterit indistinctè 313.
conferre Legatus de latere; vt satis probat Gambar.
vbi suprà, numer. 101. sicut & non electiua, seu col-
latiua; vt ex communi idem tradit *numer.* 100. &
ex eo probatur, quòd † potest conferre omnia 314.
beneficia non reseruata in sua prouincia vacantia,
cap. 1. de offic. legat. in 6. cap. si à sede, de praben.
eod. lib. cum aliis adductis à Gambar. *ibidem numer.*
1. cum aliquot seqq. & à Garz. *d. tract. de benef.*
part. 5. cap. 3. numer. 4. *vsque ad* 15. vbi disputat, an
dicatur prouidere auctoritate Apostolica, vel ordi-
naria: concludens, talem non dici prouisum aucto-
ritate Apostolica, per text. *in cap. hi, qui, de præb.*
in 6. ibique glos. & Doctor. *& cap. si Apostolica, eod.*
tit. & lib. dici tamen prouisum a sede Apostolica:
contra quod tamen valde vrget *cap. si à sede*, ibi; si
à sede Apostolica, vel Legato ipsius: & mox; is, cui
sedes ipsa contulit, vel Legatus, pariter *eod. tit. &*
lib. & facit *cap. statutum, in princ. de rescript. eod. lib.*
ibi; litterarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum
eiusdem. quare nec consequenter, nec vere *d. cap.*
3. *numer.* 16. post Gonz. & alios, infert, clausulam
illam, amotis quibuscumque detentoribus, non ta-
men prouisis à sede, vel auctoritate Apostolica, præ-
seruare etiam prouisos à Legato de latere, vel Nun-
tio cum tali potestate. *num.* autem 19. *&* 20. illud
extendit post alios ad beneficia † collationis 315.
exemptorum, & exempta; cùm sit Ordinarius
exemptorum. & *numer.* 21. *vsque ad* 26. extendit ad
deuoluta ad Papam ex negligentia siue sua, siue
aliorum Prælatorum inferiorum. *& num.* 27. *cum*
seq. hoc postremum vult ex communi procedere, li-
cèt Prælatus, ad quem facta est deuolutio, non sit
de prouincia Legati, modò beneficium sit in pro-
uincia, cuius etiam beneficia iure ordinario con-
ferre potest: secus autem esse, vbi Prælatus ille sit
de prouincia Legati, beneficium verò situm sic ex-
tra prouinciam; vt idem docet *num.* 29. *cum duobus*
seqq. Pariter Legatus † non poterit conferre be- 316.
neficia deuoluta ex negligentia Prælati regularis
exempti, quæ Episcopus confert auctoritate Apo-
stolica vi *Clem. vn. de supplen. neglig. Prælat.* quæ ta-
men conferre poterit ante deuolutionem factam ad
Episcopum; & post deuolutionem factam ad Pa-
pam ex negligentia ipsius Episcopi. sic Garz. post
alios *d. cap. 3. numer.* 32. *&* 33. iuncto *numer.* 4. Po-
test verò Legatus de latere † sibi reseruare bene- 317.
ficia collatiua Papæ non reseruata suæ prouinciæ in
futurum vacatura, cum moderationibus tamen, de
quibus *in cap. præsenti, de offic. legat. in* 6. qua de re
latè Gambar. *d. tract. de offic. & potest. legat. lib.* 4.
tit. 1. qui est *de potestate Legati in reseruan. benef.* per
tot. & Garz. *d. cap. 3. numer.* 35. *vsque ad* 38. vbi
post alios docet, non ideo acquiri ius ad rem etiam
certæ personæ, ad cuius fauorem facta sit reserua-
tio. *num.* autem 39. multis relatis tradit, † Lega- 318.
tum ista posse facere, licèt existat extra prouinciam
sibi commissam. *num.* verò 40. *& quatuor seqq.* ex

prædi

319. prædictis infert, ac latiùs comprobat, † Legatum de latere de iure concurrere, sicut & Papam, cum Ordinariis in collatione beneficij; ita, vt sit locus præuentioni: præcipuè per text. *in cap. si à sede, de preben. in 6.* & glos. recepta tum *ibi verbo, legato*, tum *d. cap. 1. verbo, amplIori. de offic. legat. in 6. num.* verò 45. *vsque ad* 51. potissimùm declarat id, quod *numer.* 40. *&* 41. post alios dixerat, posse Legatum de latere præuenire Ordinarios etiam quoad beneficia vacantia in mensibus ordinariis, rectè procedere etiam attentis regulis hodiernis mensium quoad quatuor menses ordinarij non habentis alternatiuam; sed non videri procedere quoad sex menses alternatiuæ Episcopi illâ gaudentis: præcipuè tum propter decretum irritans in ea appositum; tum ea decis. Caputaq. de qua ipsemet *d. part. 5. cap. 1. numer.* 20. licèt contrarium senserit Zerola per eum relatus *d. cap. 3. numer.* 49. cuius opinio procedere posset ad colorandum titulum quoad restitutionem spolij, vt idem Garz. latè tradit *numer.* 50. vel etiam quoad duos menses Iunij, & Decembris, qui numquam reseruati fuerunt, siue Episcopus gaudeat alternatiua, siue non; reliqui autem quatuor, nimirum Februarius, Aprilis, Augustus, & October, ea prima part. reg. 8. de reseruatione mensium, reseruantur Papæ; qui tamen ab eo in secunda parte eiusdem reg. ea gratia conceduntur Episcopis residentibus; qui ideo tamquam subrogati in locum Pontificis pati non debent alterius concursum, & præuentionem, quàm Pontificis, ex adductis per Garz. *d. cap. 1. num.* 19. *vsque ad* 31. vbi *sub num.* 21. refert decis. Rot. Roman. in vna Tridentina Canonicatus; vbi etiam dictum fuit, dictam secundam partem regulæ non efficere, quòd mensis Augustus non sit reseruatus, sed tantum operari, quòd Ordinarius gaudens alternatiua possit conferre in mense reuocato remanente natura reseruationis. quod tamen dictum non placet Garz. *ibidem num.* 22. & latiùs ab eo impugnatur; *ibi cum duobus num. seqq.* quæ impugnationes, iuncto eo quod idem *num.* 30. affert ex Menoch. *cons.* 83. *num.* 21. *&* 23. *& d. cap. 3. num.* 44. ex quadam Rot. decis. non parum confirmant opinionem Zerolæ de præuentione Legati de latere in omnibus mensibus, ordinariis concessis etiam vigore alternatiuæ: quam si sustinere velimus, prout verè sustentabilis est, & fortè verior: ad motiuum contrariæ sententiæ sumptum ex decreto irritante apposito in fine prædictæ regulæ 8. nunc 9. facilè respondetur, quòd cùm in fine appositum sit, refertur ad omnia præcedentia; maximè propter ea verba, *in prædictis omnibus*; quod etiam admittunt post alios Gonzal. sup. *glos.* 1. *num.* 10. & Garz. *d. cap. 2. num.* 407. atque adeò vel neutram partem afficiet, vel vtramque. cùm ergo quoad priorem non impediatur concursus Legati, neque etiam impedietur quoad posteriorem. & sic irritum erit quicquid Episcopus, & quilibet alius etiam Legatus contra præmissam vtramque reseruationem ad præiudicium Papæ attentauerit. De Nuncio vide Garz. *eod. cap. 3. à num.* 132. *ad* 137. Sed,
320. quicquid de hoc sit, certè † non potest Legatus conferre beneficia expressim reseruata; vt post alios satis probat Garz. *d. cap. 3. num. 3. cum seq.* vbi id extendit etiamsi Legato, vel Nuncio concessa sit facultas conferendi beneficia qualitercumque vacantia: subdens *num.* 55. quòd, si Legatus habeat facultatem conferendi beneficia reseruata, non ideò poterit conferre vacantia in Curia, nisi specialiter id ei sit concessum: ex *cap.* 2. vbi omnes, *de præben. in 6.* pariter conferre non potest Legatus beneficia litigiosa; vt satis probat Garz. *d. cap. 3. num.* 56. *vsque ad* 60. vbi in id etiam refert Gambar. *d. lib. 3. tit. de potest. Legat. in benef. confer. num.* 431. *& seq.* idipsum docentem de beneficiis iurispatronatus litigiosis: & hoc non esse, quia beneficium sit iurispatronatus, sed quia litigiosum; ex *cap. 2. vt lit. pend. in 6.* cùm autem *ibi* loquatur Gambar. de iurepatronatus laicorum, hoc, ni fallor, ideo dicit, non quia, si non esset litigiosum, posset illud beneficium conferre, sed quia patroni pendente lite præsentare non possunt, vt cauetur *in d. cap.* 2. Quatenus verò idem Gambar. *num.* 433. *vsque ad* 438. dubitat, quid dicendum, vbi Legatus haberet facultatem conferendi beneficia litigiosa, optimè id resoluit Garz. *d. cap. 3. num.* 61. non posse Legatum conferre huiusmodi beneficium litigiosum, quod est iurispatronatus laicorum, quoniam eis saluum est ius præsentandi lite finita, vt colligitur ex *Clem. 1. vt lit. pend.* ac meliùs ex *d. cap.* 2. admittitque Cassad. *decis. 3. num. 2. eod. tit.* licet quoad conclus. contrarium teneat *num. 5. cum seqq.* vbi ad contraria respondet; loquens tamen in Papa, quòd nimirum conferre possit beneficium litigiosum iurispatronatus laicorum non facta eius derogatione, aut etiam mentione: de quo nos *conclus 7. huius quæst. in fin. secundi membri posterioris partis eiusdem conclus.* Quid autem dicendum de Nuncio cum potestate Legati à latere, vbi in facultate adsit potestas apponendi in suis prouisionibus derogationes, ac clausulas necessarias, & opportunas, videri potest idem Garz. *d. cap. 3. num.* 129. *cum duobus seqq.*

Nunc verò ad *sextam*, & postremam eámque præcipuam qualitatem venientes, nimirum iurispatronatus actiui. de passiuo enim illud attigisse sit satis, † regulariter non posse Legatum ei derogare, vt sa- 321.
tis sentiunt Doctores per nos citat. *quæst. præced. conclus.* 8. circa initium, & non longè à fine in probatione prioris partis illius conclus. præsertim verò Roch. Curt. *tract. de iurepatr. verbo, honorificum, num.* 21. *&* 48. *in fin.* Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part. 1. cap. 24. num.* 107. & Rot. Roman. *decis.* 382. apud Farinac. atque in aliis decisionibus *ibi* relatis, ac nonnullis præterea, quas sequitur Garz. *d. tract. de benef. part. 7. cap. 1. num. 74. & 96.* Quoad actiuum autem iuspatronatus triplicem regulam constituemus, iuxta tria genera huiusmodi iurispatronatus, nimirum Ecclesiastici, laicalis, & mixti; de quibus nos latiùs *quæst. præced. conclus.* 8. & hac ipsa quæst. *conclus.* 7. passim. De iure igitur patronatus Ecclesiastico sit prima regula, † posse Legatum de 322.
latere de iure & reseruare, & conferre beneficium iurispatronatus Ecclesiastici sine patroni consensu; atque adeò derogare huic qualitati iurispatronatus Ecclesiastici etiam in fundatione beneficij appositæ. Quæ regula constat ea text. *in cap. dilectus, de offic. leg. & cap. cùm dilectus, de iurepatron.* ac præter Doct. *ibi, & cap. 1. de offic. legat. in 6. cap. 2. de præbend. eod. lib. & Clement. 2. eod. tit.* traditur à Roch. Curt. *tract. de iurepatr. verbo, honorificum, num. 4. &* 11. Paul. Citad. *in sim. tract. 7. part. num.* 16. Lambertin. *eod. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 6. num. 4. & lib. 2. part. 3. quæst. 8. art. 1. & quæst. 9. artic. item 1. num.* 2. Couar. *pract. quæst. cap. 36. num.* 2. & aliis, quos refert, ac sequitur Garz. *d. cap. 3. num.* 17.

Quæ regula extenditur primò, vt procedat quoque † in Nuncio cum potestate Legati de latere; vt 323.
post Dec. *cons.* 128. & Crot. *in l. 1. num. 13. ff. de legat.* 1. tradit Couar. *d. num.* 2. atque ante hos Lambert. *d. quæst. 8. art. 1. num.* 9. vbi post eundem Dec. *consil.* 149. *dub. 3. vers. secundò efficaciùs*, idipsum docet de Gubernatore Prouinciæ suæ constituto à Papa cum potestate Legati à latere. quod est valde notandum.

cùm aliàs huiusmodi Gubernatores non nisi tempo-
ralem iurisdictionem suleant accipere à Papa eos
constituente. Extenditur secundò, vt habeat etiam
locum, vbi Nuntius, cui data est facultas confe-
rendi beneficia certi valoris, constitutus sit cum
clausula illa, aut simili; decernentes, de omnibus
facultatibus, & concessionibus prædictis, etiam
cum derogationibus, suspensionibus, indultis, irri-
tantibus, aliisque decretis, & clausulis necessariis,
& opportunis, ac in litteris Apostolicis concedi, &
extendi solitis, in quibuscumque partibus, Re-
gnis, Prouinciis, Terris, & Ciuitatibus, ac locis
prædictis liberè & licitè vti posse, &c. ita Garz. *d.*
324. *cap. 3. num.* 243. Extenditor tertiò, vt † non sit ne-
cessaria mentio, aut derogatio talis iurispatronatus
in collatione beneficij à Legato facienda; vt post
alios tradit Garz. *d. cap. 3. num.* 18. ex quibus tamen
Felin. & Couar. solùm loquuntur in Papa. Quartò
extenditur, vt in postrema restrictione regulæ sta-
tim sequentis. Denique hæc regula extenditur, vt
procedat etiamsi patronus Ecclesiasticus non sit de
prouincia Legati, modò de ea sit Ecclesia patronata;
vt post Roman. *consil.* 361. docet Roch. de Curt. *d.*
verbo, honorificum, quæst. 3. limit. 2. sub num. 11. Lam-
bertin. sup. *d. quæst. 8. art.* 5. quos cum aliis sequitur
Garz. *d. cap. 3. num.* 27. licèt ipse non loquatur de
præsentatione, sed de collatione. Restringitur nunc
prædicta regula primò, vt non habeat locum † in
325. Legato sedis Apostolicæ, qui non sit de latere, ni-
mirum misso, vel nato. hi enim regulariter iure le-
gationis nullum beneficium Ecclesiasticum pos-
sunt conferre, vt apertè definitur *in cap. primo, de*
offic. legat. in 6. atque ita in terminis restringit Lam-
bertin. *d. quæst. 8. art. 1. num.* 5. post glos. *d. cap. dile-*
ctus, verbo, concessione, & *ibi* Abb. *de offic. leg.* Re-
326. striogitur secundò, vt † non habeat locum, vbi
iuspatronatus competat clerico ratione patrimonij:
vt in terminis post alios docet Lambertin. *d. num.*
5. *cum duobus seqq.* hoc enim iuspatronatus omnino
laicale censetur, vt latè ostendimus *quæst. præced.*
conclus. vltim. post med. Tertiò restringitur, vbi hoc
beneficium esset regulare, & electiuum; vt per
text. *in cap. deliberatione, de offic. legat. in* 6. & *ibi*
Gemin. post Archid. & alios, necnon Dec. *d. consil.*
149. *dub.* 3. tradit Lambertin. *d. art.* 1. mox cit. *n.*
8. aliàs 10, Restringitur denique regula prædicta, vt
327. non habeat locum, † vbi facta sit præsentatio
per patronum Ecclesiasticum ante reseruationem à
Legato factam, vel etiam post reseruationem, ante
collationem, si reseruatio facta sit sine decreto
clausulæ irritantis: vt satis probat Lambertin. *d.*
quæst. 8. artic. 6. per tot. ac præter adducta per eum,
facit glos. recepta *in d. cap. dilectus, verbo, plus iu-*
ris, de offic. legat. Iam verò hæc regula, ac simul o-
mnes casus, in quibus potest Legatus derogare iu-
ripatronatus laicali, aut mixto; quos colligere licet
ex duabus seqq. regulis, & generatim in quibus de-
rogare potest qualitatibus in fundatione beneficij
appositis, intelligi debent, & accipi de Legatis de
latere, aut Nontiis cum potestate Legati de latere:
328. secus verò dicendum erit † de Nuntiis simplici-
bus, seu Legatis missis, immo & Legatis natis, qui-
bos nimirum ius legationis competit ratione di-
gnitatis, quam obtinent: hi enim cùm beneficia
conferre iure legationis non possint, *cap. 1. de offic.*
legat. in 6. neque etiam beneficiorum qualitatibus
derogare poterunt: tum quòd huiusmodi derogatio
quoddam accidens, & accessorium est respectu col-
lationis beneficij, quæ respectu illius est veri subie-
ctum, & principale: accidens autem, seu qualitas
non est sine subiecto; & subiecto, vel principali

sublato tollitur qualitas, & accessorium; vt ad fin.
præced. conclus. late deduximus: tum ex eo, quod de
Episcopo fuse post alios tradit Garz. *d. tract. de benef.*
part. 7. cap. 13. numer. 76. cum duob. seqq. Episco-
pum † non posse dispensare circa personæ prouı- 329.
dendæ inhabilitatem, quando beneficium illud
conferre non potest. Legatus autem etiam de late-
re, quibusdam casibus exceptis, id solum potest in
prouincia, quod Episcopus in diœcesi, vt late docui-
mus *cap. 5. quæst. 7. concl.* 2.

De iure patronatus laicali sit secunda regula. Le-
gatum sedis Apostolicæ etiam de latere † ei de- 330.
rogare non posse. quæ colligitur ex *d. cap. dilectus,*
de offic. legat. & clariùs ex *d. cap. cum dilectus, de iure*
patr. ac præter Doct. vtrobique traditur à glos. ab
aliis approbata *in Clem. per litteras, verbo, Apostoli-*
cis, de praben. Felin. *in tract. quand. litt. Apostol. noc.*
patr. Eccl. circa initium, vers. solutio; ac post multos
Lambertin. *d. quæst. 8. art. 2. num.* 2. & Garz. *cap. 3.*
n. 63. cum seq. quibus adde Mandos. *ad reg. 1. Cancell.*
quæst. 10. num. 8. & Hoied. *tract. de incompatib. benef.*
part. 1. cap. 24. num. 114.

Extenditur verò hæc regula primò, vt neque
Nuntius Apostolicus cum prædicta clausula, de qua
in regula præced. extens. 2. seu cum facultate Lega-
ti de latere id possit etiam derogando pro medie-
tate, vt docet Garz. *d. cap. 3. num.* 244. iuncto *numer.*
247. *cum seq.* Secundò, vt Legatus etiam de latere
non possit conferre beneficia iurispatronatus laici
etiam litigiosa; latè Garz. suprà, *numer. 56. cum tri-*
bus seqq. Denique extenditur hæc regula, † vt 331.
nulla sit prouisio Legati sine præsentatione patro-
ni, aut eius consensu. ita Garz. *vbi supra, num.* 64. ac
sentiunt prædicti omnes Doct.

Restringitur autem eadem regula primò, *nisi pa-*
tronus consentiat, vt sine eius præsentatione Le-
gatus conferat, licèt Prælatus dissentiat; vt ex
Gemin. post Lap. Abb. *in cap. vnico, de iurepatr. in*
6. & ex Barbat. *d. cap. dilectus, col. 7. ante medium,*
docet Lambertin. *d. art. 2. num.* 3. immo idem es-
se in consensu tacito, vtputa quia patronus præ-
sens sit, & taceat, ex traditis per Felin. *in cap. cum*
Bertoldus, de re iud. & Card. *Clemen. 1. de iurepatr.*
admitt. Gambat. *d. tract. lib. 3. num.* 354. & apertè
tenet idem Lambertin. *d. numer.* 3. ex traditis per
ipsum *eod. lib. 2. part. 3. quæst. 2. art.* 2. præsertim *num.*
8. *vsque ad* 10. seu *concl.* 3. vbi tamen loquitur in
Episcopo: aut quia patronus non præsentauit intra
tempus quatuor mensium, vt ipsemet Lambertin.
sentit *d. num.* 3. ex adductis à se *d. quæst. 2. art.* 2. nimi-
rum *num.* 17. seu *conclus.* 16. vbi similiter loquitur in
Episcopo: omnino verò tenet Garz. *d. cap. 3. numer.*
64. *& seq.* allegans Lambertin. *d. num.* 3. Rot. *decis.*
1482. *part. 3. lib. 3. in nouissim. diuersor.* & Gambar. *d.*
tract. de offic. & potest. legat. lib. 3. num. 343. Sed certè
Gambar. *ibi* cum aliquot numer. præced. & sequen.
de eo valde dubitat; & loquitur in casu, quo Legatus
derogauerat pro medietate iuri patronatus laici cum
clausula, dummodo alterius medietatis accedat as-
sensus: quo caso satis probat non validari prouisio-
nem Legati per negligentiam patroni in non præ-
sentando intra quatuor menses: quod & tradit Fla-
min. Paris. *tract. de resign. benefic. lib. 2. quæst. 4. num.*
59. *cum seq.* generatim, (non loquens in specie de
Legato,) vbi prouisio fit cum clausula, dummodo
patronorum accedat consensus. sed pro Garz. opi-
nione, præter decis. Rot. ab eo cit. faciunt quæ ad-
ducit Felin. *d. tract. quand. litt. Apostol. noc. patron.*
Eccles. limit. 10. & Paris. *d. quæst. 4. numer. 21. cum*
seq. quódque post Sclu. *tract. de benefic. 2. part. quæst.*
3. *numer.* 41. & alios tradit idem Garz. *d. cap.* 3.
num. 66.

332. num.66. Legatum † posse conferre beneficia deuoluta ad Episcopum ex negligentia patroni in non præsentando: quod & sentiunt pleriqoe ab eo relati, & probati eodem cap. 3. numer. 21. & 27. cum duobus seqq. & post Felin. d. cap. cùm Bertoldus, de re iudic. admittit Gambar. suprà, numer. 353. ad fin. & de Nuntio cum prædicta facultate, & clausula, de qua suprà in prima regula ante med. docet idem Garz. d. cap. 3. numer. 249. & 250. Restringitur ounc eadem regola secundò principaliter, vt † non habeat locum in
333. iurepatronatus à laicis acquisito præscriptione, vel priuilegio; vt post alios tradit Paulus de Citadin. d. tract. de iurepatr. part. 7. quæst. 9. seu numer. 16. Roch. de Curt. in simil. tract. verbo, honorificum, quæst. 3. sub numer. 12. Lambertin. eod. tract. lib. 2. part. 3. quæst. 8. artic. 3. Couar. d. cap. 36. pract. quæst. numer. 6. Gambar. d. lib. 3. numer. 243. & 251, cum seq. quam comprobat vsque ad numer. 255. & plures adducit Garzias d. cap. 3. numer. 72. licèt noo pauci teneant contrarium, quos refert Curt. d. numer. 12. Lambertin. d. artic. 3. & Gambar. suprà à numer. 259. vsque ad 262. vbi iunctis tribus num. præcedentib. non lenia fundamenta pro hac sententia adducit. numer. autem 263. vsque ad 286. ipse pro concordia latiùs distinguit; quem, si lubet, videas. Couar. verò d. num. 6. & Lambert. d. artic. 3. post alios, cùm indistinctè admittant priorem sententiam quoad priuilegium; in præscriptioòe docent posteriorem posse procedere, vbi laici allegarent iuspatronatus, & ius præsentandi sibi competere ex dotatione, vel fundatione, & constructione, atque ad hoc probandum vtuntur temporis cursu, præsertim immemorabili, eiúsque præscriptione: secus verò vbi nullo titulo allegato simpliciter niterentur præscriptiooe, ac præsentationibus ad beneficium. Restringitur tertiò hæc regula, vt noo habeat lo-
334. cum † vbi iuspatronatus laicum translatum sit in personam, vel locum Ecclesiasticum. ita post glos. receptam in cap. vnico, verbo, Ecclesiasticum, de iurepatr. in 6. Lambertin. lib. 1. part. 1. quæst. 1. artic. 8.

Tertia denique regula est circa iuspatronatus
335. mixtum: quòd nimirum † huic pariter Legatus etiam de latere derogare non potest. quam late firmat Gambar. d. lib. 3. num. 363. vsque ad 368. Lambert. d. lib. 2. part. 3. quæst. 4. art. 4. ac post multos Garz. d. cap. 3. num. 67. quibus addo Hoied. d. num. 114. ad fin. necnon Paul. de Cittad (quem malè Garz. in contrarium allegat,) d. tract. de iurepatr. part. 6. art. 3. quæst 31. sub numer. 54. & part. 7. numer. 16, seu quæst. 9. ea verò re-
336. gula extenditur, vt procedat † non solùm vbi plures, aut pares sint voces laicorum & Ecclesiasticorum in præsentatione, prout sentit Gambar. d. lib. 3. numer. 363. vsque ad 368. Lambertin. d. artic. 4. cum aliis per nos allegat. quæst. præced. ad fin. verùm etiam vbi minor numerus sit laicorum: prout contra Gambar. vbi suprà numer. 369. cum duobus seqq. Gonzal. d. glos. 18 numer. 15. cum duobus seqq. & alios sentiunt multi à nobis relati hac ipsa quæst. conclus. 7. post med. & expressè tradit Garz. d. cap. 3. numer. 69. cum duobus seqq. quia, inquit, contrarium est contra mentem Doctor. quos ipse citauerat num. 67. qui indistinctè loquuntur, tradentes, Legatum non posse conferre beneficium iurispatronatus mixti, scilicet laicorum, & clericorum; & eorum rationes etiam hìc militant; maximè quòd aliàs præiudicaretur laicis ex societate clericorum, & sic retraheretur à fundatione. Simile autem de Vniuersitate, quod pro sua sententia affert Gambar. & alij contrarium sentientes; quòd nimirum Vniuersitas Ecclesiastica censeatur, in qua plures Ecclesiastici, laicales verò, in qua plures sunt laici, ex doctrina Bart. in l. fin. ff. de colleg. illicit. & aliorum quos refert Garz. d. part. 5. cap. 1. num. 612. & cap. 3. num. 68. & sequuntur Doct. passim: est longè diuersum, & diuersæ rationis, ex adductis per Roch. de Curt. d. tract. de iurepatr. verbo, ius, num. 16. Felin. in cap. primo, numer. 6. de præscript. & Maran. in specul. aur. 4. part. distinct. 11. numer. 23. &, si illud valeret, procederet etiam, quando clerici haberent æquales voces: nam etiam Vniuersitas, in qua sunt æquales clerici, & laici, dicitur Ecclesiastica, Bart. & alij relati ab ipso Garz. suprà d. cap. 3. numer. 68. & eadem part. 5. cap. 1. numer. 612. quia magis dignum trahit ad se minus dignum, cap. quod in dubiis, cum glos. de consecr. Eccles. vel altar. l. quæritur, ff. de stat. hom. cum simil. cùm tamen, vt mox vidimus, & constat ex relatis, ac probatis ab ipso Gonzal. loco mox citato, recepta, ac verissima Doctor. sententia sit, illud iuspatronatus, seu præsentandi, quod clericis, & laicis æqualiter competit, maximè quoad derogationem, laicale censendum fore, non autem Ecclesiasticum. Couar. verò, & Rot. in duabus decis. per Gonz. alleg. loquuntur in derogatione per Papam, non autem per Legatum ipsios facienda. Atque in specie idem cum Garzia tenet Lambertin. d. lib. 2. part. 3. quæst. 9. artic. 9. numer. 3. & 4. vbi ait, quòd, si ex pluribus patronis vnus tantùm est laicus, vel clericus ratione patrimonij, alij verò omoes sunt Ecclesiastici, non poterit eis Legatus etiam à latere præiudicare: & sic omnes censebuntur laici, ne præiudicetur illi laico inter eos existenti; atque ab vno laico Ecclesiastico omnes commodum consequuntur; nec consideratur maioritas numeri, & iurium ipsorum. Posset autem contraria sententia defendi etiam in paribus vocibus vbi ageretur de Vniuersitate aliqua, quæ haberet ius præsentandi, & tamen non constaret, an ea esset Ecclesiastica, vel laica; tunc enim attenderetur maior numerus, vel etiam æqualis clericorum, ac bene procederent rationes contrariæ sententiæ, quòd & maior numerus minorem absorbet, & magis dignum trahit ad se minus dignum, idque colligitur ex iis, quæ diximus suprà conclus. 7. circa tertium membrum posterioris partis, declarat. 2. vbi etiam admonuimus ad iudicandam Vniuersitatem laicam, vel Ecclesiasticam attendendam esse eius erectionem, non autem, quòd sit maior, vel minor numerus clericorum, vel laicorum; hoc verò attendendum esse vbi aliàs esset laica, & quoad priuilegium fori: atque in omnem casum tunc non agi de iurepatronatus mixto, vt dignoscatur an gaudere debeat priuilegio laicalis, vel Ecclesiastici, aut vtriusque, sed potiùs de simplici, quod competit corpori habenti rationem vnius, an censendum sit laicale, vel potiùs Ecclesiasticum. Atque hæc esse potest prima restrictio huius tertiæ regulæ, seu extensionis eiusdem. Altera esse po-
test, vt regula procedat quoad † derogationem 337.
iurispatronatus, seu præsentandi competentis laico; secus verò quoad ius competens clerico ratione Ecclesiæ quod in eo iurepatronatus mixto continetur; nam poterit Legatus vti iure clerici, & conferre Ecclesiam cum consensu solius laici; atque etiam quoad hoc, vt tunc laicis quoque competat semestre ad præsentandum, per ea, quæ conclus. 7. post medium, ante 1. declarationem adduximus ex glos. d. cap. vnic. §. vltim. verbo, Ecclesiasticus, de iurepatr. in 6. ex Lambertin. d. lib. 1. part. 2. quæst. 1. artic. 2. & 3. necnon part. 3. quæst. 9. artic. 9 numer. 3. & 4. ac lib. 1. part. 1. quæst. 1. artic. 7. præsertim numer. 5. Præterea hæc regula restringi seu & ex-

tendi

tendi potest omnibus modis, quibus & regula præcedens. Denique quod pertinet ad potestatem Legati circa huiusmodi qualitatum in beneficij fundatione appositarum derogationem, illud adnotandum est, quod de potestate eiusdem circa vltimarum voluntatum commutationem tradidimus suprà *cap. 5. quæst. 7. conclus. 2. ampliat.* 4. Legatum de latere † posse hisce qualitatibus deroga-
338. re in diœcesibus Episcoporum suæ prouinciæ non modò concurrendo cum ipsis, seu in casibus, in quibus ij possunt, salua eorumdem Episcoporum præuentione, iuxta ea, quæ sup. de beneficiorum collatione diximus: sed etiam in casibus, in quibus potest Archiepiscopus derogare diœcesibus suorum suffraganeorum: quos casus infrà *conclus.* 13. *huius quæst.* breuiter prosequemur. Atque hæc quoad præsentem conclus. pro cuius ornatu, & maiori explicatione si quis plura cupiat, ea petere poterit ex adductis per nos *d. quæst.* 7. vbi de Legati potestate latiùs, ac generatim quoad commutandas vltimas voluntates egimus. nunc verò reliquas personas ex propositis initio huius quæst. in seqq. conclus. prosequamur, de quibus dubitari potest, an valeant qualitatibus in beneficij fundatione appositis derogare.

VNDECIMA igitur CONCLVSIO sit.
339. Pœnitentiaria Apostolica † regulariter non potest derogare qualitatibus ex fundatoris voluntate beneficio appositis. Probatur. nam, si attendamus eius facultatem præcisa omni potestate eidem à summo Pontifice concessa circa sibi reseruata: iam non licebit illi prædicta derogatio, quæ, vt suprà initio præced. conclus. ostendimus, aduersatur saltem iuri humano positiuo, præsertim Concil. Trident. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* etenim tamquam inferior tollere non potest legem superioris, *Clemen. ne Romani, in princ. de elect.* per quem text. Rebuff. *in prax. benefic. tit. de dispens. ad plura benefic. numer.* 37. docet, summum Pœnitentiarium ea tantùm, quæ secundùm ius sunt, concedere. quòd si potestatem eiusdem Pœnitentiariæ attendamus iuxta ipsius primam originem, & institutionem: pariter ei non permittitur prædicta derogatio; cùm sacra huiusmodi Pœnitentiaria instituta fuerit vt vice summi Pontificis vel absolueret, vel facultatem daret absoluendi ab Ecclesiasticis censuris & pœnis ac delictis ipsi summo Pontifici reseruatis, idque in foro pœnitentiæ tantùm, vt post alios tradidimus suprà *cap. 5. quæst.* 8. *conclus.* 1. præcipuè ex Card. *d. Clemen. ne Romani, §. eo tamen prouiso, numer.* 1. *&* 5. ac Ioan. Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 38. huiusmodi autem derogatio, vt de se patet, neque in prædictis continetur, neque per se ad forum pœnitentiæ pertinet; sed vel ad forum externum, vel ad internum conscientiæ, prout à foro pœnitentiali differt; quos tres foros inter se distingui ostendimus *d. quæst.* 8. *in* 1. *supposit.* Quòd si denique attendamus eiusdem Pœnitentiariæ facultatem in ipsius progressu, licèt vsque ad tempora Pij IV. illius potestas siue ex consuetudine, siue ex facultatibus eidem à Rom. Pontificibus per tempora concessis, ita aucta fuerit, vt & commutare posset vltimas voluntates, eisque derogare, & illius concessiones, ac dispensationes in foro tam externo, quàm interno prodessent; vt colligere licet ex Octau. Vestr. *in prax. Rom. Cur. lib.* 1. *cap.* 2. & nonnullis constitutionibus summorum Pontificum, præsertim Sixti IV. & Iulij II I. quas *in d. quæst.* 8. citauimus. tamen hanc facultatem commutandi vltimas voluntates, eisve derogandi prædictæ sacræ Pœnitentiariæ idem Pius IV. abstulit, ac reuocauit in sua constit. 69. aliàs 53. quæ incipit, *in sublimi, vers. & in primis*, seu §. 3. & eiusdem officij auctoritatem postmodum restrictam, ac limitatam fuisse ad forum conscientiæ tantùm, & ea solùm, quæ animæ salutem concernunt, etiam tempore sedis vacantis, habetur *ibidem* §. 25. necnon *in constit.* 81. aliàs 63. in nouo Bullario, §. 10. & hæc ipsa restrictio, ac limitatio, absolutè reuocatis omnibus aliis facultatibus eidem Pœnitentiariæ per quoscumque Rom. Pontifices concessis, apertè constat ex quibusdam constit. fel. record. Pij V. summi Pontificis, nimirum 84. in antiq. Bullar. quæ incipit, *tempus, & necessitas*, data 4. Cal. Maij 1569. præterea 85. aliàs 83. iuxta nouum Bullarium, incipiente, *in omnibus*, edita 15. Cal. Iulij eiusdem anni, ac denique 86. quæ incipit, *in earum rerum*, data sub die statim seq. & in nouo Bullario est 84. quarum verba, quod ad hanc rem attinet, retulimus *d. cap.* 5. *quæst.* 8. *conclus.* 2. quicquid sit, an peculiaris, & plena ordinatio circa huiusmodi sacræ Pœnitentiariæ facultates, ac potestatem ab eodem aliòve Rom. Pontifice emanauerit, quam hucusque videre non potui. curaui tamen eiusdem Pœnitentiariæ modernos officiales interrogari, quam facultatem ea nunc habeat in commutandis vltimis voluntatibus, earumque derogationibus, & nullam omnino penes illam esse responderunt, nisi in casibus, in quibus potest Episcopus ex decreto Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reformat.* de quibus nos suprà *d. cap.* 5. *quæst.* 11. *conclus.* 4. ferè per tot. & aliquid infrà, *conclus.* 14. idque in foro conscientiæ tantùm: reliquas verò commutationes proponi consueuisse, coram Sanctissimo in signatura Gratiæ, ad quam Datarius supplicationem remittit: quod & nos in quadam facti specie fieri animaduertimus. ex quo fit, vt ampliùs curandum non sit de eo, quod post Octauian. Vestr. *d. cap.* 2. & Rebuff. *d. tit. de dispensat. ad plur. benef. numer.* 35. tradit Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 2. *cap.* 12. *eòque vltim. numer.* 32. seu *conclus.* 5. summum Pœnitentiarium à Sanctissimo Domino nostro constitutum in sacra Pœnitentiaria Curiæ Romanæ posse etiam dispensare super beneficiorum pluralitate, seu incompatibilitate, prout loquitur Vestr. & Rebuff. tum stantibus prædictis; tum ex eo, quòd ipsemet Hoied. statim subdit, hodie à tempore bonæ memoriæ Pauli IV. Pontificis Max. restrictam esse potestatem summi Pœnitentiarij in multis; & ita in beneficiorum pluralitate non dispensare: verùm, vt nos *d. conclus.* 2. admonuimus, vel voluit, debuitve dicere Pauli III. cùm nulla hac de re extet Pauli IV. sed potiùs tertij constitutio; vel certè intellexit de aliquo decreto reformationis huiusmodi facultatum Pœnitentiariæ citra Constitutionis formulam edito ab eo Pontifice; quod reperire hucusque non potuimus.

DVODECIMA CONCLVSIO. Concilium Prouinciale Episcoporum à Metropolitano, seu Archiepiscopo congregatum † licèt regulariter ne- 340.
queat derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis: aliquando tamen poterit in diœcesibus, in quibus possunt Episcopi ad Concilium illud conuenientes. Prior pars conclusionis probatur tum ex iis, quibus suprà, *cap.* 5. *quæst.* 9. *conclus.* 2. ostendimus, non posse regulariter Concilium prouinciale commutare vltimas voluntates in diœcesibus Episcoporum ad illud conuenientium. derogatio enim huiusmodi qualitatum est quædam species commutationis vltimæ voluntatis, vt iam non semel admonuimus,

mus, ex adductis sup. hoc cap. *quæst. 2. post medium*;
valétque argumentum saltem negatiue a genere ad
speciem, vt constat ex latè traditis à Vigel. *in Dia-
lect. iur.* & Euerard. *in Topic. iur. loc. à genere ad speciem.*
tum ex eo, quod tradit Garz. *d. tract. de benefic. part. 5.*
341. *cap. 2. num. 7.* Concilium Prouinciale † non posse
conferre beneficia prouinciæ, nec Synodale, seu
Diœcesanum beneficia diœcesis, nisi quatenus is,
ad cuius dispositionem spectant, id permitteret:
quia de iure non datur eis talis facultas, neque ad
id congregantur. quòd si conferre huiusmodi Conci-
lium, seu Synodus non potest beneficia, nec poterit
prædictis qualitatibus in beneficij fũdatione apposi-
tis derogare: talis enim derogatio est quodammo-
do accessoria, & velut qualitas, & accidens respectu
collationis beneficij, quæ est illius velut principa-
le subiectum, & fundamentum: quibus sublatis, et-
iam quæ his respondent, tolluntur; vt latiùs dedu-
ximus suprà hac ipsa quæst. *conclus. 9. ad fin.* iun-
cto maximè eo, quod de Legatis, qui de latere non
sunt, & Episcopo in beneficiis, quæ conferre non
possunt, ob id quoque eorum beneficiorum quali-
tatibus derogare non posse, tradidimus suprà hac
ipsa quæst. *conclus. 10. ad fin. 1. regulæ.* Posterior
pars conclus. probatur, quia Concilium Prouincia-
342. le † cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis to-
tius Prouinciæ, & habet iurisdictionem ordinariam
super omnes de Prouincia, *cap. propter, il 1. & il 2. dist.
18. cap. scitote, 6. quæst. 3.* cum aliis iuribus ac Do-
ctor. ad id per nos allegat. *d. quæst. 9. conclus. 2. cir-
ca initium*; vbi etiam ostendimus, posse cognoscere
de causis ad Archiepiscopum, seu Metropolitanum,
eiúsve subditos pertinentibus, & supplere illius
negligentiam in iustitia ministranda; necnon co-
gnoscere de causis appellationum ab eodem ad i-
psam Synodum Prouincialem interpositarum. &
in cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. Calixtus Papa,
nullus, inquit, Primas, vel Metropolitanus Diœ-
cesani Ecclesiam, vel parochiam, aut aliquem de
eius parochia præsumet excommunicare, vel iudi-
care, vel aliquid agere absque eius consilio, & iudi-
cio: sed hoc obseruet, quod ab Apostolis, & Patribus,
ac prædecessoribus nostris est statutum; (quæ statu-
ta habentur *cap. 1. & 2. cap. saluo, cap. Archiepiscopus,
& cap. si autem, eadem caus. & quæst.*) & à nobis con-
firmatum, idest, si quis Metropolitanus Episcopus
nisi quod ad suam solummodo propriam per-
tinet parochiam, sine consilio, & voluntate o-
mnium comprouincialium Episcoporum extra ali-
quid agere tentauerit, gradus sui periculo subiace-
bit; &, quod egerit, irritum habeatur, & vacuum:
sed quicquid de Prouincialium Episcoporum causis,
eorúmque Ecclesiarum, & Clericorum, seu sæcu-
larium necessitatibus agere, aut disponere necesse
fuerit, hoc communi, (aliàs, cum omnium,) consen-
su comprouincialium agatur Pontificum. ex quibus
verbis, iunctis aliis paulo antè adductis, colligitur,
consentientibus Episcopis, qui ad Concilium pro-
uinciale conueniunt, posse ipsum Concilium de-
rogare qualitatibus appositis in fundatione benefi-
ciorum sitorum in diœcesibus prædictorum Epi-
scoporum, aut Archiepiscopi in casibus, in qui-
bus id ipsi Episcopi, vel Archiepiscopus quoad suas
respectiuè diœceses facere possunt, infra *conclus.
14. huius quæst.* referendis: modò tamen singuli
343. Episcopi consentiunt; quia, quod omnes tangit, †
ab omnibus debet approbari, *l. si per fundum,
ff. de seruit. rustic. præd. l. vltim. C. de auctor. præ-
stan. cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin. & cap.
quod omnes, de regul. iur. in 6.* cum simil. per glos.
ibidem allegat. *& in cap. cùm omnes, verbo, consti-
tuerunt, de const.* atque item posse maiore parte Epi-
scoporum consentiente, vbi Episcopi in suis diœ-
cesibus, cùm tenerentur, ac deberent, neglexe-
runt, aut recusarunt huiusmodi derogationes fa-
cere; tum quòd in iis, quæ ex necessitate fieri de-
bent, sufficit consensus maioris partis Collegij,
cap. quia propter, de elect. cap. cùm in cunctis,
quod est primum, *& toto tit. de his, quæ fiunt a
maior. part. cap. l. quod maior, ff. ad municip. l.
maiorem, ff. de pact.* glos. *d. cap. cùm omnes, ver-
bo, constituerunt, & d. cap. quod omnes, in princ.*
tum à fortiori ex eo; quod in huiusmodi casu ne-
gligentiæ, & renitentiæ Episcoporum, seu suf-
fraganeorum de potestate Archiepiscoporum di-
cemus *conclus. statim seq.* Quod autem dictum est
hac in re de potestate Concilij Prouincialis respe-
ctu diœcesis suffraganeorũ Episcoporum Prouinciæ
Metropolitanæ, seu Archiepiscopi, † dicendum 344.
proportionabiliter est de potestate Concilij Prima-
tialis quoad diœceses, & Prouincias Archiepiscopo-
rum; ac potestate Concilij Patriarchalis quoad diœ-
ceses, & Prouincias Primatum: vt colligi potest ex
d. cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. Quibus non obstabit
quod mox *in seq. conclus.* tradenius, nullam potesta-
tem habere Archiepiscopum in subditos suffraga-
neorum Episcoporum, Primatem in subditos Ar-
chiepiscoporum, & Patriarchas in subditos Prima-
tum, præterquam per viam appellationis, *cap. duo si-
mul, & cap. pastoralis, in princ. de offic. ordin.* aut se-
cundùm aliquos in actu visitationis, vt *in seq. con-
clus.* videbimus. nam, sicut Concilium Prouincia-
le superius, ac maius est ipso Archiepiscopo, vt sa-
tis ostendimus *d. cap. 5. quæst. 9. conclus. 1. circa ini-
tium*: ita seruata proportione idem statuendum
est de Conciliis à Primate, vel Patriarcha congre-
gatis ex plerisque prouinciis: quæ Concilia ab ali-
quibus Nationalia, ab aliis Regionalia, sed & rectè
Prouincialia vocantur, vt ex iis patet, quæ adduxi-
mus *d. quæst. 9. præmiss. 2.*

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Pa-
triarcha, Primas, & Archiepiscopus † regulariter 345.
nequit derogare qualitatibus appositis in fundatione
beneficiorum diœcesis suorum respectiuè suffraga-
neorum: poterit autem appositis in fundatione Ca-
thedralium eorundem suffraganeorum in casibus,
in quibus potest quilibet Episcopus respectu infe-
riorum Ecclesiarum sibi subiectarum. Prior pars
conclusionis probatur primò ex iis fundamentis,
quibus suprà *cap. 5. quæst. 10. conclus. 1.* ostendimus, Pa-
triarcham, Primatem, & Archiepiscopum regulari-
ter commutare non posse vltimas voluntates, quæ
ad fauorem piorum locorum suis suffraganeis sub-
ditorum emanarunt: præcipuè verò ex iuribus, in
quibus habetur, Archiepiscopum, seu Metropolita-
num, Primatem, aut Patriarcham nihil agere, aut
disponere posse in diœcesibus suorum suffraganeo-
rum sine eorum voluntate, & consensu; vt *in cap.
nullus Primas, 9. quæst. 3.* cuius verba retulimus
conclus. præced. id quod etiam paucis mutatis ha-
betur *in cap. nullus Primas, 9. quæst. 1.* quod est
eiusdem Calixti: item *in cap. conquestus, ead. caus.
9. quæst. 3.* vbi Nicolaus Papa rescribens Bituricen-
si Archiepiscopo, hoc est, Primati, quem Pa-
triarcham postea nominat; conquestus est, in-
quit, Apostolatui nostro frater noster Sigedodus
Archiepiscopus Narbonen. quòd clericos suos eo
inuito ad tuum iudicium venire compellas, vt de
rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus eo incon-
sulto quasi iure Patriarchatus tui disponas; cum
hoc neque antiquitas, cui sancti Patres sanxe-
runt, reuerentiam habeat, & auctoritas sacro-

rum

rum canonum penitus interdicat: nisi fortè pro causis, quas apud se terminare non possunt, ad se quasi ad Patriarcham suum prouocauerint; vel si Episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ suæ iudicio tuo dispensare voluerint: Primates enim, vel Patriarchas nihil priuilegij habere præ ceteris Episcopis, nisi quantum sacri canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, definimus. *& in cap. duo simul, de offic. ord.* vbi Innoc. III. rescribens Turonen. aliàs Tiren. Archiepiscopo præmissis postremis, & aliis verbis mox cit. can. subdit; quamdiu Clerici tui coram te voluerint stare iuri, compelli non debent iudicium Patriarchæ subire; nisi causa per appellationem ad eius audientiam perferatur, aut ei aliquid super hoc à sede Apostolica sit indultum. *& cap. 1. in princ. eod. tit. in 6.* vbi Innoc. IV. in Conc. Lugdunen. prohibet, ne Rhemen. Archiepiscopus in diœcesi suffraganeorum suorum foraneos officiales constituat, ea adiecta ratione, quia, cùm Metropolitanis, ne suorum suffraganeorum ingrediantur diœceses, vt in eis auctoritate propria iudicent, disponant, aliquídve aliud agant, canonica prohibeant instituta; nequaquam hoc possunt in illis per alios exercere. Secundò probatur hæc eadem prior pars conclus. ex text. *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* vbi definitur, Prælatum inferiorem Episcopo non posse suam Ecclesiam, vel sibi subiectam alteri vnire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interueniente: vnio autem beneficiorum est quædam derogatio qualitatis in beneficij fundatione appositæ ob eam saltem rationem, quòd beneficia instituuntur ab eorum fundatoribus, vt quodlibet per se stet, ac proprium habeat titularem, seu beneficiatum: per vnionem verò vel vnum alteri subiicitur, vel cum extinctione adiicitur, vel ex duobus vnum fit; vt ex iis constabit, quæ dicemus infrà *cap. 12. eóque vlt. huius tract. quæst. 3. post medium.* Ampliatur autem hæc prior pars conclus. iis modis quibus extenditur limitatio posterioris partis eiusdem conclus. Limitatur verò hæc eadem prior pars, quòd, si suffraganeus Archiepiscopi Primatis, vel Patriarchæ sit negligens, aut renitens in facienda derogatione alicuius ex qualitatibus beneficij in casibus, quibus tenetur eam facere, quos colligere licet ex dicendis *in seq. conclus.* poterit Archiepiscopus, Primas, & Patriarcha debitè referendo adiri siue præuia appellatione, siue per querelam; qui vel compellet suffraganeum derogare, vel ipsi derogabit; vt satis probatur ex iis, quæ in hac specie de commutatione vltimarum voluntatum tradidimus *d. cap. 5. quæst. 10. conclus. 1. limit. 1. & 2.* Posterior † pars conclusio-
346. nis probatur; quoniam Archiepiscopus est iudex ordinarius suorum Episcoporum, Primas suorum Archiepiscoporum, & proprius Patriarcha Primatum sibi subiectorum; vt satis ostendimus *d. cap. 5. quæst. 10. suppos. 1. & 2. in initio*, iuncta *conclus. 2.* vbi ex hoc tradidimus posse Patriarcham commutare vltimas voluntates, spectantes ad ipsas Cathedrales Primatiales, seu suorum suffraganeorum Primatum; Primatem, spectantes ad Cathedrales Archiepiscoporum, & Archiepiscopum pertinentes ad Cathedrales Episcoporum sibi subiectorum. Ampliatur autem hæc posterior pars conclus. vt Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus in proprias diœcesibus derogare possint prædictis qualitatibus beneficiorum in casibus, in quibus Episcopi possunt in suis diœcesibus: per ea, quæ quoad commutationem vltimæ voluntatis adduximus *d. quæst. 10. conclus. 5.* præcipuè ex eo quòd illi respectu suarum diœcesium habentur pro simplicibus Episcopis, idémque quòd hi possunt, *d. cap. conquestus, 9. quæst. 3. & cap. duo simul, de offic. ordin.* quibus addi potest Concil. Trid. *sess. 24. cap. 3.* in primis verbis, *de reformat.* Quid autem hac in re possint Episcopi quoad beneficia suarum diœcesium, dicemus *in seq. conclus.* Limitatur verò eadem posterior pars, vt Patriarcha nequeat derogare qualitatibus prædictis quoad ipsas Ecclesias Cathedrales Archiepiscoporum, neque Primas quoad Cathedrales Episcoporum; ex iis, quæ *d. quæst. 10. conclus. 2.* paulò post initium attulimus. Quibus non obstat *cap. si clericus aduersus, 11. quæst. 3.* vbi *in fin.* seu §. *si verò,* dicitur; si verò contra ipsius Prouinciæ Metropolitanum Episcopum Episcopus, siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium exquiratur, aliàs termineutur: quasi Archiepiscopi negotium æquè tractari possit, ac terminari à Patriarcha, & à Primate: nam ne hic text. aliis iuribus *d. conclus. 2. citat.* aduersetur, accipiendus est, vt possit Patriarcha negotium illud Archiepiscopi cognoscere, ac terminare data negligentia, aut renitentia Primatis, per viam querelæ, vel eius grauamine per viam appellationis. quin etiam hoc habet speciale Patriarcha, vt ad ipsum omisso medio appellari possit à grauamine per Archiepiscopum, Episcopum, aut alium inferiorem iudicem illatum, vt probat text. *in cap. antiqua, §. vltim. de priuil.* ibique gloss. recepta adnotauit. sicque habes restrictionem huius limitationis. Quæ limitatio, ac simul prior conclusionis pars extenditur primò, vt neque de consensu Archiepiscopi, eiúsve suffraganeorum, aut clericorum his, vel Primati subditorum, possit Patriarcha derogare qualitatibus in fundatione Ecclesiarum, aut beneficiorum eorundem appositis; neque Primas qualitatibus Ecclesiæ Cathedralis Episcopi, vel beneficiorum clericorum eidem Episcopo, aut etiam Archiepiscopo subditorum; nec quoad hos Archiepiscopus, vbi saltem tamquam iudex derogare velit: cùm ad id requiratur consensus sui immediati superioris: prout quoad commutationem vltimarum voluntatum docuimus *d. conclus. 2. circa medium*, per text. *in cap. significasti, de for. compet. & cap. 1. in princ. eod. tit. in 6.* Extenditur secundò, vt Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus, neque etiam dum visitat suam prouinciam, possit derogare qualitatibus beneficiorum sitorum in diœcesi suorum suffraganeorum, seu quæ sunt Clericorum subditorum suis suffraganeis, prout satis constat ex iis, quibus id de commutatione vltimarum voluntatum ostendimus *d. conclus. 2. post medium*, seu *extens. 2.*

An verò possit Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus † ante receptionem pallij ad hu- 347.
iusmodi derogationem qualitatum beneficij in eius fundatione appositarum deuenire, facilè colligi poterit ex iis, quæ quoad hoc de commutatione vltimarum voluntatum tradidimus *in d. cap. 5. quæst. 10. post conclus. 3.* affirmatiuam sententiam probabiliorem existimantes, & satis, ni fallor, confirmantes.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Episcopus † regulariter nō potest derogare qualitatibus 348.
in beneficij fundatione appositis. Probatur hæc conclusio tum ex iis fundamentis, quibus suprà *c. 5. quæst. 11. concl. 1. circa initium*, ostendimus Episcopū regulariter

riter non posse cômutate vltimas voluntatea: & su-
prà hac ipsa quæst. concl. 10. etiam Legatum de la-
tere non posse lusce qualitatibus derogare: præ-
cipuè ex ea ratione, quæ pariter locum habet in
præsenti conclus. quia huiusmodi derogatio aduer-
satur iuri saltem humano positiuo: inferior autem
nequit legi superioris derogare; prout de Episcopo
late tradit Garz. tract. de benefic. part. 11. cap. 5. num.
344. & 371. tum ex eo, quod post alios docet Al-
phons Hoied. tract. de incompatib. benef. part. 1. cap.
349. 12. num. 13. † Episcopum dispensare non posse, vt
quis habeat duos Canonicatus personalem residen-
tiam requirentes, & part. 2. cap. item 12. num. 15.
ex communi idem docet de pluribus dignitatibus,
personatibus, & beneficiis curatis. Tum etiam ex
350. eo, quod in fortiori plerique tradunt, † Episcopum
cum consensu quoque heredum ejus, qui benefi-
cium fundauit, regulariter non posse etiam pro vna
vice derogare qualitatibus in ipsa fundatione appo-
sitis: prout in specie tenet, ac latè comprobat Roch.
de Curt. in suo tract. de iurepatronat. verbo, pro eo,
quod de Diœcesani consensu, numer. 32. versic. ego
autem arbitrer, cum num. seq. & Guttier. d. cons. 1.
num. 19. in fin. qui id latiùs confirmat num. 20. vs-
que ad 32. atque in terminis quoque citat Bertach.
in tract. de Episcop. 4. part. princip. numer. 71. Dec.
in cap. cùm accessissent, de constit. & Apostill. Cap.
Tholos. decis. 26. ex quibus tamen Bertach. nihil
de derogatione qualitatum beneficij ab Episcopo
facienda pro vna vice cum heredis consensu, sed
solùm de potestate Episcopi circa alterationem sim-
plicis relicti ad certum pium vsum. pariter Apostill.
ad Capel. Tholos. sicut etiam Imol. & Card. alleg.
per Dec. d. cap. cùm accessissent, numer. 54. aliàs 11.
loquuntur quidem de derogatione voluntatis testa-
toris per Episcopum cum heredis consensu facien-
da; cum quibus alij etiam sentiunt, quos ibi refert d.
Apostill. quósque nos secuti sumus d. quæst. 11. concl.
1. ampliat. 1. sed nihil de derogatione qualitatis be-
neficij aut simpliciter, aut etiam pro vna vice. Dec.
verò loc. cit. id apertè tenet, ac nonnulli ad id citati
pariter, ac probati à Garz. d. tract. de benefic. part. 7.
cap. 1. num. 107. contra non paucos ab eo relatos
num. 105. & 106. inter quos allegat Crescen. de-
cis. 7. num. 2. hac in re distinguentem, seu qui opi-
351. nionem hanc posteriorem admittit, † vt proce-
dat, quando soli voluntati fundatoris præiudica-
tur, vtputa, quòd Capellanus, seu alius præsen-
tandus ad beneficium debeat esse talis ætatis, con-
ditionis, &c. secus vbi fieret præiudicium certæ
personæ, quæ debebat præsentari: ac præterea al-
legat Lambertin. d. tract. de iurepatronat. lib. 2. part.
1. quæst. 7. artic. 30. distinguentem, (sub num. ni-
mirum 18. & 19. allato exemplo de beneficio, cùm
ex fundatione apposita est qualitas sacerdotij, vel
alterius ordinis;) quòd aut fundator in sua funda-
tione beneficij facta siue in testamento, siue extra,
vult, præsentari ad beneficium sacerdotem, vel al-
terius ordinis virum; & vltrà procedit prohiben-
do, ne alius, quàm sacerdos præsentetur, puta,
quia dixerit, nolo præsentari, nisi sacerdotem,
vel volo omnino sacerdotem præsentari: & tunc
heredes, vel alij successores fundatoris non pote-
runt etiam cum aliquali causa, & dispensatione
Episcopi mutare, aut alterare voluntatem defun-
cti: & ita procedit opinio contraria cum adductis
pro ea. aut fundator non est vsus verbis prohibiti-
uis, vel annullatiuis, sed tantùm dispositiuis, vel
taciris, designando, velle præsentari sacerdotem
celebrantem; puta quia disposuit Capellanum ce-
lebrare tot Missas: (de cuius tamen exempli veri-
tate disseruimus quæst. præced. conclus. 6. supposit. 4.)
vel expressis, vt quia disposuit, ad Capellam præ-
sentari sacerdotem, non vltrà procedens annullan-
do actum: & tunc heredes, ac successores funda-
toris possunt de consensu Episcopi, vel Episcopus
cum eorum consensu prædictæ qualitati pro vna
vice ex causa derogare. subditque Lambertin. ibi-
dem numer. 20. cum duobus seqq. quòd hoc casu ta-
citus Episcopi, & patroni, seu heredis fundato-
ris consensus sufficiet, quia vterqoe sciret qualita-
tem beneficij. Requiritur autem consensus om-
nium, & singulorum heredum, seu successorum
fundatoris, vbi plures sint, vt idem tradit numer.
23. quas declarationes cum prædicta distinctione
latiùs explicauimus suprà cap. 7. quæst. 4. conclus. 4.
not. 2. Verùm, quòd indistinctè nequeat Episco-
pus regulariter etiam cum patroni, hoc est, here-
dis, & successoris eius, qui beneficium cum cer-
tis qualitatibus fundauit, eisdem qualitatibus et-
iam pro vna vice derogare præter citatos initio hu-
ius postremi fundamenti, ex decreto Concil. Tri-
dent. sess. 25. cap. 5. de reformat. sentit apertè Vgol.
in suo tract. de offic. & potestat. Episcop. cap. 52. §. 1.
numer. 8. & tam ex ipso Concil. Trident. decreto,
quàm ex quadam declaratione sacræ Congrega-
tionis Interpretum eiusdem Concilij tradit Marc.
Anton. Genuens. in prax. Neapolita. cap. 24. nu-
mer. 10. prout eum refert, ex eodem Concil. de-
creto hanc sententiam de plano procedere dicens
Garz. d. part. 7. cap. 1. numer. 111. numer. autem
112. idipsum confirmat ex quinque prædictæ sacræ
Congregationis declarationibus. numer. verò 113.
cum seq. ex duabus Rotæ Roman. decisionibus: ac
denique numer. 115. ex quodam decreto Concil.
Prouinciali Med. V. part. 3. tit. quæ ad benefic. col-
lat. attin. versic. si Capellania. Ex quibus omnibus
mihi quoque probabilior, ac verior videtur hæc
opinio, quam nunc, & circa initium huius con-
clus. commemorauimus. licèt contraria non omni-
nu careat probabilitate ob auctoritatem Docto-
rum, † qui eam post Concilium Tridentinum te- 352.
nuerunt, nimirum Bursat. cons. 185. num. 18. lib. 2.
Zerol. in prax. Episc. verbo, beneficium, §. 7. conclus. 8.
princ. & verbo, iuspatronatus, §. 8. dub. 15. Zecch. de
rep. Eccl. cap. de beneficiat. num. 4. ac in suo tract. de be-
nef. & pension. Eccl. cap. 12. num. 21. & 46. cum seq. Io.
Franc. Leo in Thesaur. for. Eccl. cap. 26. num. 35. in nu-
per impress. Idelph. Perez de Lara tract. de anniu. &
Capellan. lib. 2. cap. 5. à num. 28. Eman. Sà in Aphor. seu
sum. verbo, beneficium, n. 37. Nauar. in Man. de orat.
cap. 3. num. 73. & cons. 6. aliàs 7. num. 4. de Cler. non re
sid. (qui idem dicit de duabus vicibus,) ac nouissimè
Rot. Rom. in vna Foroliuień. Capellaniæ, coram ho.
me. Cardinali Seraphino, 10. Maij 1589. vers. nec
obstat vltimus status, quam ad verbum refert Garz. d.
cap. 1. num. 66. & in casu diminutionis redituum be-
neficij, † vt numerus Missarũ à defuncto impositus 353.
reduci ab Episcopo saltem de patroni consensu pos-
sit; præter alios, qui ante Conc. scripserunt relatos à
Garz. d. part. 7. cap. 1. num. 125. atque inter hos Roch.
de Curt. d. tract. de iurep. verbo, pro eo, quòd, q. 15. sub n.
31. Fel. in cap. cùm accessissent, col. 8. de const. & Lãbert.
eod. tract. quæst. 6. art. 7. num. 1. & 7. tenuerunt idẽ Pe-
rez d. tract. lib. 1. c. 15. à n. 1. ad 6. & Io. Azor. Instit. mor.
part. 2. lib. 6. cap. 24. quæst. 6. Quod tamen postremum
non aduersatur doctrinæ traditæ suprà cap. 5. quæst.
11. conclus. 4. ad fin. Episcopum non posse reduce-
re onus Missarum impositum beneficiis ob elee-
mosynæ tenuitatem. nam, præterquam quòd ibi
id solùm contendimus quoad vim decreti Concil.
Trident. sess. 25. cap. 4. de reformat. vnde tamquam

casus *ibidem* omissus à Conc. relinquitur dispositio-
ni iuris communis, *l. commodissimè, ff. de liber. &*
posthum. vt adnotauit quoque Garz. *d. cap. 1. numer.*
131. cuius inter ceteros auctoritate *inibi* nos vti su-
mus: adhuc dici potest, eam doctrinam locum ha-
bere vbi ea tenuitas eleemosynæ non esset abso-
luta, sed respectiua, seu proportionabilis; quia,
licèt tempore oneris Missarum impositi ea elee-
mosyna oneri responderet, tamen reditus, seu e-
leemosyna erant in eadem quantitate, in qua nunc
sunt, cùm de reductione oneris agitur: nos verò
hic loquimur, prout & Doctor. quos mox citaui-
mus, maximè Felin. Azor, & Perez verè loquun-
tur, cùm post tempus impositi prædicti oneris re-
ditus beneficij decreuerunt, ac diminuti sunt: in
quo casu maior est ratio, cùm cessantibus rediti-
bus cessare debent & voluntas testatoris. Verùm,
cùm, præter Roch. de Curt. & Lambertin. *loc. cit.*
qui loquuti sont ante Concil. Trident. & post idem
Concil. Garz. *d. cap. 1. num. 134.* iuncto *num. seq.*
& alij, quos refert *num. 129.* senserint, diminuen-
da esse onera ab Episcopo siue reditus diminuti
sint absolutè, siue tantùm respectiuè, quia redi-
tus, qui ab initio, seu tempore impositionis one-
ris erant sufficientes oneribus supportandis: quod
etiam voluit Genuen. *in Manuali Pastor. cap. 39.*
num. 4. vbi loquitur pariter de qualitatibus benefi-
cij: ipse quoque in eamdem descendo sententiam;
præsertim, cùm fundamenta, quæ Lambertin. af-
fert *d. artic. 7. num. 7. cum duobus seqq.* æquè in hac
vtraque redituum diminutione locum habeant:
sicut & illud, quòd quæuis dispositio intelligenda
sit, rebus sic stantibus, *l. quod Seruius*, & *ibi* Ias.
num. 8. ff. de condict. caus. dat. latè Tiraquell. *l. si vm-*
quam, num. 66. C. de reuoc. donat. & Sord. *tract. de*
aliment. tit. 4. quæst. 15. num. 40. tit. 7. quæst. 9. num.
10. & quæst. 20. num. 22. necnon *tit. 8. priuileg. 56.*
numer. 61. & quoad dispositionem testatoris Card.
Mant. *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 3. num. 20.*
cum seq. Præterea hæc eadem contraria sententia
tum ex eo probabilis redditur, quòd probabile est,
354. † Episcopum ob euidentem vtilitatem publicam
posse commutare vltimam voluntatem possibilem:
vt suadetur ex adductis per nos suprà *d. cap. 5. quæst.*
51. conclus. 3. ampliat. 4. tum ex eo, quod multis
relatis ex communi tradit Alphons. Hoied. *tract. de*
incompatibil. benefic. part. 2. cap. 12. num. 16. posse
Episcopum ex causa necessitatis, vel vtilitatis Ec-
355. clesiæ † dispensare circa pluralitatem beneficio-
rum curatorum, vel dignitatum: quam sententiam
latiùs deinde tuetur vsque ad *numer. 58.* satisfacien-
do etiam contrariis, præcipuè vbi superior consu-
li non potest. de qua tamen tota re videndum, quod
fusiùs tradit Nicol. Garz. *d. tract. de benefic. part. 11.*
cap. 5. num. 336. vsque ad 354. Ac denique ex eo,
quod tradit Garz. *d. part. 7. cap. 1. num. 126.* quòd,
356. † aliqua Capellania esset fundata cum obligatione
residentiæ personalis, cuius fructus essent adeò di-
minuti, vt non essent sufficientes, & proportiona-
biles tali oneri, posset Ordinarius tollere obliga-
tionem residentiæ, ita, vt per substitutum possit
illi deseruiri, maximè si non reperiretur, qui eam
vellet cum tali onere residentiæ personalis, me-
liùsque videretur tollere residentiam personalem,
quàm reducere Missas in casu, quo vnum, aut al-
terum esset faciendum. & ita, (subdit *ibidem* Garz.
in nou. addit.) procedit, quod tradit Ceuall. *in ad-*
ditionibus ad quæst. 678. ex suis pract. quæst. commun.
contr. commun. numer. 3. & 4. quòd, si Capellania
requirat personalem residentiam, potest seruiri per
substitutum quando Capellanus ex reditibus ipsius
non habet congruam sustentationem, ex Imol. *in*
cap. fin. numer. 9. de cleric. non resid. quem sequitur
Anton. Cios. *consil. 145. num. 5. in fin. vol. 1.* In præ-
dicto autem casu reductionis, † poterit Episcopus 357.
sine Synodo talem reductionem facere, vt nonnul-
li tenent; quos refert Garz. *d. part. 7. cap. 1. numer.*
129. cui non obstabit decretum Concil. Tridentin.
sess. 25. cap. 4. de reformat. nam vel illud decretum
quoad Episcopos nihil innouat, qui de iure antiquo
poterant absque Synodo reductionem Missarum, &
anniuersariorum ob tenuitatem redituum facere;
vt non pauci voluerunt, quos retulimus sup. *d. cap.*
5. quæst. 51. conclus. 4. ampliat. vlt. vel certe locum
non habet in oneribus impositis, seu qualitatibus
appositis beneficio in eius fundatione, vt *ibidem li-*
mit. vlt. post alios docuimus ex nonnullis sacræ
Congregationis declarationibus ad Concil. Trid.
& ex ipso Concil. *sess. 22. cap. 4. & d. sess. 25. cap. 5.*
de reformat. quod statim sequitur ad *d. cap. 4.* alias
hæc duo cap. Concil. sibi inuicem aduersarentur.
Quòd si hanc opinionem, ac distinctionem sequa-
mur, adhuc ea temperanda est, † vt non procedat 358.
in quibuslibet oneribus beneficio impositis, seu an-
nexis; neque in iis, quæ imposita sunt in fundatio-
ne, & institutione beneficij, seu ex speciali supe-
rioris Ecclesiastici auctoritate, vel consenso; pro-
ut apertè constat ex Concil. Trident. *d. cap. 5.* &
memoratis sacræ Congregationis declarationibus;
sed tantùm in illis, quæ per solum testatorem ex
postfacto in aliquo legato eidem beneficio relicto
fuerunt imposita, seu annexa: nam tunc succedit
dispositio eiusdem Concil. *d. sess. 25. cap. 4. de re-*
format. iuxta latè per nos tradita suprà *cap. 5. quæst.*
51. concl. 4. Insuper ab hisce duobus decretis Con-
cilij Tridentini excipienda, & excludenda sunt
quælibet onera imposita, seu iniuncta beneficiis,
cùm de iisdem oneribus minuendis agitur non per
viam derogationis, quæ nimirum fiat ex gratia, &
voluntate, atque ad tempus in collatione, & qua-
cumque alia dispositione de ipso beneficio; sed
cùm memorata onerum diminutio facienda est ex
iustitia, seu ex necessitate, atque vtplurimum per-
petuò, iuxta tradita per Lambertin. *d. lib. 3. quæst.*
6. artic. 7. num. 7. aliàs 8. ex quibus apparet, hanc
facultatem diminuendi onera beneficij ob diminu-
tionem, vel insufficientiam redituum ex necessita-
te, & iustitia, competere de iure communi Epi-
scopis cum patronorum consensu: atque adeò, cùm
de ea non loquatur Concilium *d. cap. 5.* sed solùm
de prædicta diminutione, quæ fit per viam deroga-
tionis, seu ex voluntate, & gratia, d. verò *cap. 4.*
solùm de impositione onerum vel bonis, aut here-
dibus testatoris dumtaxat, vel beneficio quidem,
sed post eius fundationem, ac citra consensum, &
approbationem superioris Ecclesiastici, prout satis
constat ex supradictis; inde quoque apparet, sæ-
piùs memoratæ facultati Episcopi diminuendi cum
patroni consensu onera beneficij ob redituum eius
diminutionem, aut insufficientiam, non obesse
prædicta duo decreta Concil. Trident. *sess.* nimirum
25. cap. 4. & 5. de reformat. nam quod non est mu-
tatum, stare non prohibetur, *l. præcipimus, in fin.*
C. de appellat. & casus omissos relinquitur in dispo-
sitione iuris communis, seu antiqui, vulg. *l. commo-*
dissimè, ff. de lib. & posthum. cum similibus. Quoniam
verò hæc materia diminutionis onerum beneficij,
cùm vtplurimum perpetua sit, magis pertinere vi-
detur ad mutationem status beneficij, quàm ad eius
qualitatum derogationem; non pauca etiam his,
quæ nunc diximus, addemus *cap. seq. quæst. 5. concl. 13.*
post med. in pen. casu. Nunc autem satis nobis supér-
que

que sit hæc pro; maiori huius conclus. explicatione attulisse.

Ex isto autem postremo fundamento pro præsenti nostra conclus. ad priorem ex hisdeabus sententiis confirmandam allato habemus primam eiusdem conclus. ampliationem, vt nimirum etiam cum patroni, seu heredis, ac successoris eius, qui beneficium fundauit, nequeat Episcopus qualitatibus beneficij in eius fundatione appositis derogare. quam sententiam cùm probabiliorem, ac veriorem diximus, tria postrema fundamenta per nos adducta pro contraria sententia, quam non improbabilem duximus, cum declarationibus, quas iisdem statim adiecimus, trium eiusdem ampliationis restrictionum, seu declarationum loco esse possunt. Altera verò ipsius conclusionis ampliatio

359. illa esse potest, quòd Episcopus † nequeat derogare qualitatibus beneficij quoties illius enuclusionem non habet, ex eo, quod pluribus relatis tradit Garz. *d. tract. de benefic. part. 7. cap. 13. num. 76. cum duobus seqq.* Episcopum dispensare non posse cum patiente inhabilitatem ad beneficium, vbi illud conferre non potest. & ideo, vbi collatio, electio, aut præsentatio ad alium spectat, non posse Episcopum dispensare, nisi illo consentiente, maximè vbi Papa de beneficio prouidet, quia tunc beneficium manet affectum, desumi ex eo potest, quod breuiter tangit Lambertin. *d. tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quæst. 7. artic. 30. vsque vltim. num. 4. versic. postea D. Felin.* & latiùs comprobat *eodem lib. part. 2. quæst. 7. artic. 13.* præcipuè ex Felin. *d. cap. cùm accessissent, col. 7. de constit.* vbi alios

360. refert, † Episcopum, aut alium superiorem conferentem beneficium iure deuoluto, debere illud conferre cum qualitatibus in eius fundatione adiectis: quod etiam de omni collatione, ac dispositione beneficij constat ex Concil. Trid. *sess. 25. cap. 5. de reformat.*

Ex ipsa verò principali conclus. infertur primò,

361. quòd † institutio, seu collatio ab ordinario facta spreto patrono infra tempus datum ad præsentandum nulla est, & ipso quidem iure, *cap. decernimus, 16. quæst. 7.* & post alios, ac nonnullas Rot. Roman. decis. tradit Lambertin. *d. lib. 2. part. 3. quæst. 2. artic. 2. numer. 2.* cum aliquot seqq. Didac. à Spin. *in specul. testament. glos. 4. num. 96. cum tribus seqq.* & Garz. *d. tract. de benefic. part. 5. cap. 9. eòque vltimo, num. 231.* idque procedit etiam in iurepatronatus Ecclesiastico, vt sentit Abb. *in cap. illud, not. 3. de iurepatronat.* Spin. *vbi suprà, numer.*

362. 100. & Rebuff. *consil.* 81. Pariter procedit, † quando patronus est absens, & Episcopus contulit iure deuoluto: tunc enim non tenet collatio, ex quo in veritate patronus nondum erat priuatus; neque tunc iuuat consensus patroni expressus, vel tacitus postea superueniens; vt satis probat Garz. *num. 251.* maximè ex Lambertin. *d. artic. 2. num. 21. & 26.* qui *numer. 22. 23. & 24.* idem docet vbi Episcopus simpliciter contulit, absente patrono, qui postea veniens alium infra tempus à iure præfixum præ-

363. sentauit. Fallit autem primò, † vbi Episcopus ignorans donationem iurispatronatus absque eius consensu factam loco religioso; (quod fieri potest, vt *in d. cap. illud, & cap. vnic. in princip. eodem tit. in 6.* & vtrobique Doctor. atque alibi sæpe;) à patrono laico existente in possessione præsentandi, atque ita adhuc eum existimans esse patronum, instituit præsentatum à donatore, aut alio, quam religiosis illius loci; tunc enim non dicitur spreuisse patronum, atque ideo non est nulla ipso iure illa præsentatio, sed irritanda: ita latè Lambertin. *d. artic. 2. numer. 3. vsque ad 6. & num. 13.* hic intelligens text. *in d. cap. illud, in 2. respons.* vbi etiam Lambertin. optimè respondet *ad cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Fallit secundò † vbi Episcopus ab-

364. sque præsentatione contulit beneficium ipsi patrono consentienti ex postfacto; vt docet, latèque probat Lambertin. *d. quæst. 2. artic. 2. num. 7.* seu *conclus.* 2. ex latiùs quoque per eum adductis *eodem lib. 2. part. 1. quæst. 8. artic. 2.* & pluribus sequentibus. atque hic casus, meo iudicio, potissimum locum habet, vbi collatio fiat absenti, iuxta text. *in cap. mandans, de præbend. & cap. si tibi absenti, eodem tit. in 6.* Fallit tertiò, † vbi post collationem ab Epi-

365. scopo absque eius præsentatione factam patronus postea in eamdem collationem expressè consensit; ita post multos Lambertin. *d. quæst. 2. artic. 2. num. 48. ad fin. & num. 25. cum seq.* ac post nonnullos admittit Garz. *d. cap. 9. numer. 253. & seq.* atque ex communi tradit Flamin. Paris. *in tract. de resign. benefic. lib. 8. quæst. 10. num. 10.* Fallit quartò, vbi patronus fuit præsens collationi absque eius præsentatione, seu expresso consensu factæ, neque contradixit, vt latissimè post alios probat Lambertin. *d. quæst. 2. numer. 8. vsque ad 10.* ac tenet Gambar. *tract. de offic. legat. lib. 3. num. 353.* & Corras. *tract. de benefic. 4. part. cap. vlt. numer. 28.* quos refert non dissentiens Garz. *d. cap. 9. numer. 234.* licèt contrarium post alios sentiat Felin. *d. cap. cum Bertoldus, num. 12. de re iudic.* Fallit quintò, quando Episcopus contulit, & patronus non consensit, nec contradixit etiam absens, infra tempus à iure datum ad præsentandum; & sic per negligentiam est priuatus iure suo; tunc enim conualidatur per lapsum prædicti temporis etiam absque noua collatione; vt satis probat Lambertin. *d. artic. 2. numer. 27.* seu *conclus. 6.* ac Didac. à Spin. *d. glos. 4. num. 191.* ac post Put. *decis. 412. num. 2. lib. 1.* & alios tenet Paris. *d. tract. de resign. benefic. lib. 2. quæst. 4. num. 21. cum seq.* necnon plerique sentiunt, quos sequitur Garz. *d. cap. 9. num. 232. num.* autem *233. vsque ad 239.* disputans de huius doctrinæ rationibus, illi adhæret, quòd nullitas collationis ab Episcopo factæ spreto patrono inducta sit in eius fauorem; atque adeò ita demum est nulla, si ipse voluerit, & contradicat, *l. filio præterito, & ibi glos. fin. ff. de iniust. rupt. & irrit. testament.* latè Tiraquell. *in tract. le mort saisit le vif. part. 7. declar. 1.* & ideo patro-

366. nus † potest ab Episcopo, seu Capitulo sede vacante recipere Ecclesiam, seu beneficium, cuius est patronus; licet seipsum præsentare non possit, & ad Episcopum, seu Capitulum pertineat institutio tantùm, & non collatio: Feder. de Sen. *tract. de permut. quæst. 32.* & alij per Garz. alleg. *d. num. 239.* qui *num. 240.* ex hac ratione post alios infert,

367. † prouisionem factam ab Episcopo spreto patrono esse in pendenti; ita, vt patrono reclamante infra tempus datum ad præsentandum sit nulla à principio, & extunc; eo verò intra dictum tempus non reclamante, à principio, & extunc valida censeatur: licèt non pauci, quos refert *numer. 241.* teneant, collationem valere vt exnunc, non vt extunc. *num.* autem 242. ex eadem ratione infert secundò, quòd ex collatione facta ab Ordinario spreto patrono infra tempus datum ad præsentandum, interim videri ius considerabile quæsitum prouiso, ita, vt non valeat prouisio Papæ, alteri postea facta, non habita de illo mentione, ac sit locus regulæ de non tollendo iure quæsito. licèt *num 243.* nonnullos referat contrarium sentientes; atque ex

his Rebuff. loquentem in iure patronatus Eccle-
siastico: quorum opininnem *numer.* 244. admittit
vbi patronus postea reclamasset intra tempus da-
tum ad præsentandum. Extenditur autem hæc quin-
ta fallentia primò secundùm Lambertin. *d. lib.* 2.
part. 3. *quæst.* 2. *artic.* 2. *num.* 27. in omni casu, in
368. quo † fieret deuolutio ad Episcopum; puta si pa-
tronus præsentauerit indignum, ex adductis quo-
que per ipsum *eodem lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 10. *artic.* 4.
licèt enntrarium in hoc sentiat Garz. *d. cap.* 9. *num.*
250. *& seq.* docens præcipuè ex Rebuff. *d. consil.* 81.
patronum tunc cùm indignum præsentat, censeri
consentire, & velle, vt collatio ipso spreto valeat;
cùm etiam per actum nullum declaretur voluntas,
l. fin. ff. de reb. cr. &c. cum simil. Verùm priorem
sententiam tenet quoque Felin. *d. cap. cum Bertol-
dus, in 6 limit. de re indic.* quem sequitur idem Lam-
bertin. *d. quæst.* 2. *artic.* 2. *num.* 30. *ad fin.* Extendi-
tur secundò, vt procedat quoque in permutatione
beneficiorum, quæ sunt de iurepatronatus: nam &
369. ipsa, † licèt nulla sit ipso iure si facta fuerit & aucto-
rizata ab Episcopo spreto patrono, tamen reconua-
lescit si patronus non reclamat intra tempus ei da-
tum ad præsentandum; vt satis ostendit Lambert.
d. lib. 2. *part.* 3. *quæst.* 2. *artic.* 2. *num.* 29. aliàs 40.
ex traditis quoque ab ipso *d. part.* 1. *quæst.* 6. *artic.* 6.
quod declarat, vt *in fallen.* 11. Restringitur autem
hæc eadem quinta fallentia primò; vt non proce-
dat vbi ius illud conferendi ex negligentia patroni,
aut aliter transfertur, vel deuoluitur ad Prælatum
Episcopo inferiorem, ad quem ius instituendi iu-
re speciali spectat: tunc enim nulla erit collatio ab
Episcopo facta, neque validabitur per huiusmodi
patroni negligentiam, cùm eo in casu prædicta col-
latio non ad Episcopum, sed ad Prælatum & infe-
riorem deuoluitur, ad quem aliàs institutio illius
beneficij spectat: vt satis probat Lambertin. *d. art.*
2. *num.* 28. aliàs 39. Restringitur secundò, vt non
procedat, vbi collatio derogatoria iurispatronatus
facta sit cum clausula, dummodo accedat consen-
370. sus patronorum ex fundatione: tunc enim † requi-
ritur expressus consensus, & non sufficit tacitus in-
ductus ex lapsu quatuor mensium; vt post alios do-
cet, satisque probat Paris. *d. quæst.* 4. *num.* 59. *cum
seq.* & Garz. *d. cap.* 5. *num.* 247. Restringitur ter-
tiò secundùm Hieron. Gabr. *consil.* 185. *lib.* 2. & Rot.
decis. 10. *in fin. de iurepatron. in antiq.* vt habeat lo-
cum, si Ordinarius sciens beneficium esse iurispatro-
371. natus, confert; non autem † quando prætendit es-
se liberum, & vt tale confert: tunc enim non po-
test ratificari à patrono collatio ab Ordinario facta;
sed debet iterum conferri. Quæ tamen declaratio
non placet Garz. *d. cap.* 5. *num.* 254. tamquam ni-
mis restringens communem conclusionem, de qua
ipse *num.* 131. hoc est, hanc nostram quintam fal-
lentiam regulæ desumptæ ex præsenti prima illat.
nec vera ei videtur attenta eiusdem conclus. ratione
ab ipso allata *num.* 138. & à nobis circa initium eius-
dem fallentiæ. sed solum procederet attenta ratione,
de qua ipsemet *num.* 233. ab eodem reiecta *num.* 234.
372. Fallit sextò, † quando patronus, etiamsi vocare-
tur, non posset præsentare quem vellet, quia tunc
institutio facta per Episcopum spreto patrono tene-
bit. sic Lambertin. *d. lib.* 1. *part.* 3. *quæst.* 1. *artic.* 2.
num. 30. aliàs 41. seu *concl.* 9 post Ægid. Bellam. *decis.*
87. ac Felin. *d. cap. cum Bertoldus, col.* 6. *limit.* 6. *de re
indic.* Septimò fallit, quia potest Episcopus insti-
tuere sine patroni præsentatione, etiamsi præsen-
tatus quis sit à maiori parte patronorum, ob scan-
dalum euitandum, nimirum vbi talis præsentatus
nequeat sine scandalo institui: vt post Paul. de Cit-
tad. *tract. de iurepatronat.* 6. *part. quæst.* 13. *sub num.*
10. *& quæst.* 25. vbi refert Abb. in *cap. quoniam. de
iurepatronat.* tradit Lambertin. *eodem tract. lib.* 2.
part. 2. *quæst.* 8. *artic. vlt.* & fusius *part.* 3. *quæst.* 4.
artic. 8. *& quæst.* 7. *artic.* 2. optimus text. *in cap.* 1. 2.
& 3. *de iurepatron.* Fallit octauò, vbi patroni scien-
ter præsentant indignum; nam tunc Episcopus in-
stituere potest sine patronis. ita Lambertin. *d. quæst.*
7. *artic.* 3. vbi tamen ait distinguendum esse, prout
ipse latiùs dixit *d. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 10. *artic.* 4.
præsertim verò vbi præsentatus est excommunica-
tus. quem casum ponit quoque Paul. Cittadin. *d.
quæst.* 13. *sub num.* 8. Nonò fallit, † vbi patroni lai- 373.
ci non præsentant intra quadrimestre, Ecclesiasti-
ci intra semestre, *cap. quoniam, cap. si verò, cap. cum
te, & cap. cum propter, de iurepatronat. & cap. vnic.
eodem tit. in 6.* Abb. *d. cap. quoniam. notab. vlt. in
fin.* Paul. Cittadin. *d. part.* 6. *quæst.* 23. Lambertin.
d. quæst. 7. *artic.* 4. & latiùs *d. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 4.
artic. 1. & multis seqq. vbi id declarat. Decimò fal-
lit, vbi patroni litigantes super iurepatronatus li-
tem non terminant intra tempus datum ad præsen-
tandum; vt probant iura mox cit. & docet Lam-
bertin. *d. quæst.* 7. *artic.* 5. & fusiùs hac in se distin-
guens *d. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 1. *artic.* 9. quod decla-
rat, vt non ideo tamen præiudicetur patrono in fu-
tura vacatione, quoad petitorium, *d. cap. cum pro-
pter.* si autem patronus tueri velit ius suum etiam
in possessorio, debet finita lite repræsentare insti-
tutum ab Episcopo, etiamsi à se non fuerit præsen-
tatus; *cap. si verò,* & *ibi* glos. & Doct. *de iurepatron.*
Lambertin. post alios *d. quæst.* 7. *artic.* 10. simul et-
iam docens, quòd ad defendendum institutum ab
Episcopo, atque adeò ad tuendum ius Episcopi in-
stituentis non est necesse, vt præsentetur, seu re-
præsentetur ab ipso institutus; vt docet post alios
Lambertin. *d. artic.* 10. vbi etiam iuncto eo, quod
tradit *cit. artic.* 9. satis, ac late comprobatur tota
hæc declaratio præsentis fallentiæ. Fallit vndeci-
mò, quia, si beneficiati volunt permutare benefi-
cia patronata, quæ possident, † non requiritur præ- 374.
sentatio patroni; sed solus Ordinarius auctoriza-
bit, ac instituet, & consensus patronorum erit lo-
co præsentationis; vt docet Lambertin. *d. quæst.* 7.
artic. 7. ex latiùs per ipsum adductis *d. lib.* 2. *part.*
1. *quæst.* 6. *princip. artic.* 6. vbi *in dubio* 7. tradit,
quòd, si permutatio fieret vrgente necessitate, vel
vtilitate Ecclesiæ, Episcopus solus posset institue-
re etiam sine consensu patronorum. Duodecimò
fallit, quia, † vbi patronus variando accumulatiuè 375
plures præsentat; vel plures patroni diuidunt sua
vota; & in omnibus casibus, in quibus Episcopus
instituens habet electionem, dicitur solus institue-
re, & spernere aliquam ex pluribus præsentatio-
nibus; vt satis deducit Lambertin. *d. quæst.* 7. *art.* 8.
atque adeò etiam derogare aliquo modo iuripa-
tronatus, & sic qualitati appositæ in fundatione be-
neficij. Decimotertiò fallit prædicta regula sum-
pta ex hac prima illatione præsentis nostræ conclus.
14. vt Episcopus † motu proprio possit instituere 376.
ipsummet patronum egenum sine eius præsentatio-
ne; Abb. *in cap. per vestras,* & *ibi* omnes, *de iure-
patronat.* Paul. Cittadin. *d. quæst.* 23. *sub numer.* 40.
versic. tertius casus. Lambertin. *d. quæst.* 7. *artic.*
9. & latius *d. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 8. *artic.* 4. per
totum. Fallit denique quia extincto iurepatrona-
tus in totum, vt puta, quia nullus est heres patroni, † 377.
Episcopus solus conferet beneficium, aliàs patro-
natum; seu prouidebit Ecclesiæ absque præsenta-
tione.

tione. ita glos. ab aliis approbata *in cap. vnica, in princip. verbo, eidem, de iurepatronat. in 6.* Lambertin. verò *d. quæst. 7. art. 12.* post Abb. *cap. 1. col. pen. versic. quod si omnes, de elect.* vult idem esse de inferiore Prælato, ad quem spectat ius instituendi, de quo nos latiùs infrà hac ipsa quæstion. *conclus.* 16.

Infertur nunc secundò ea hac 14. principali no-
378. stra conclusione, † non posse Episcopum perpetuò, hoc est, ad alicuius vitam commendare beneficium iurispatronatus sine patroni consensu: vt voluit glos. recepta *in cap. nemo deinceps, verbo, commendare, de elect. in 6.* ac post alios Roch. de Curt. *in tract. de iurepatronat. verbo, honorificum, quæst. 3. num. 8. versic. item ad prædictam conclusionem,* & Lambertin. *eodem tract. lib. 2. part. 3. quæst. 7. artic. 2.* vbi etiam quoad hoc, an patronus non reuocata commenda possit præsentare, remittit se ad ea quæ post Gemin. *d. cap. nemo,* tradidit *eodem lib. 2. part. 1. quæst. 6. princip. artic. 14. d.* verò *artic. 2. in fin.* secus esse dicit de commenda ad tempus, quæ idem est cum custodia; quam concedi posse absque patroni consensu, satis probat text. *in cap. cum vos, de offic. ordin.* & Concil. Trident. *sess. 24. cap. 18. vers. in omnibúsque, de reformat.* idemmet Lambertin. latiùs docet *d. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 29. & 30.* vbi id declarat.

379. Infertur tertiò, † non posse regulariter Episcopum dispensare, vt quis obtineat duo beneficia personalem residentiam requirentia; licèt enim id eum posse nonnulli teneant, quos refert Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 1. cap. 12. num. 13. circa med.* necnon *part. 2. cap. item 12. num. 14.* pariter *circa medium,* & Garz. *d. tract. de benefic. part. 11. cap. 5. num. 369.* vterque tamen contrarium aliis relatis sentit, Hoied. quidem *d. num. 13.* Garz. verò vbi suprà *num. 370. 371. & 373.* dicens hodie certum id esse ex Concil. Trident. *sess. 24. cap. 17. de reformat.* ibi; statuit, vt in posterum vnum tantùm beneficium Ecclesiasticum singulis cōferatur: quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo vtrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. contra Concilium autem generale nequit Episcopus dispensare, nisi in casibus ei à iure concessis, vt idem post alios docet *d. nummer. 371. & 374.* & pro hac sententia faciunt ea quæ multis citat. tradit idem Garz. *d. cap. 5. à num. 79. vsque ad 99.* dum
380. latiùs disputat, † an hodie inducatur vacatio ipso iure primi beneficij, etiam ratione residentiæ, aut aliàs incompatibilis per adeptionem secundi: & ex Trident. Concil. *sess. 7. cap. 4. de reformat.* ac nonnullis sacræ Congregat. Interpretum Concil. Trid. ac Rot. Roman. decisionibus, multisque Doctoribus concludit affirmatiuè. *num.* autem 86. *& à num. 100. vsque ad 181.* multas ad id affert declarationes, quas si lubet per te videas; præcipuæ verò duæ sunt. altera quam adducit *d. num. 86.* post Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 15. num. 19. vsque ad 25.* vbi distinguens triplicem modum personalis residentiæ etiam ex fundatione beneficio impositum; primum præcisæ, seu obligatoriæ simpliciter, & respectu tituli, ac simul continuæ, quia fundator non residentem personaliter priuatum esse vult titulo beneficij: alterum residentiæ huiusmodi, sed temporalis, seu ad certum tempus; tertium similiter residentiæ personalis, sed causatiuæ, seu priuationis dumtaxat fructuum in casu contrauentionis: resoluit, in primo dumtaxat modo, seu casu induci incompatibilitatem ipso iure duorum beneficiorum personalem residentiam requirentium, non autem in secundo, & tertio: quod tamen respectu obligationis personalis residentiæ ad certum tempus incertò restringit Garz. *d. num. 86.* nisi eodem tempore concurreret residentia vtriusque beneficij: quam etiam restrictionem simul cum tota præcedenti distinctione quoad hoc, vt ea beneficia sint, vel non sint incompatibilia, admittit, latisque confirmat Alphons. Hoied. *d. tract. de incompatibil. benefic. 1. part. cap. 17. num. 34. cum seq.* & Rot. Roman. *decis. 483. 1. part. in nouiss. diuers.* quamuis eadem Rot. *decis. seq.* & Hoied. *num. 40. versic. his tamen non obstantibus,* ex communi multis relatis quoad hoc, vt beneficium primum requirens personalem residentiam, quod non sit curatum, personatus, vel dignitas, vacet ipso iure per assecutionem secundi personalem residentiam similiter requirentis, absque prædicta distinctione teneant non vacare ipso iure, atque idem Hoied. quasdam alias restrictiones subdat *num. 41. vsque ad 48.* puto autem in hoc eum non animaduertisse ad Conc. Trident. *d. sess. 7. cap. 4.* sicut nec Flamin. Paris. *tract. de resign. benefic. lib. 3. quæst. 1. num. 132. & seq.* Altera declaratio prædictæ regulæ, quòd vacet ipso iure primum beneficium incompatibile per assecu-
tionem secundi, ea est, vt † ad id non sufficiat col- 381.
latio sola, & acceptatio eius, sed requiratur adeptio possessionis secundi pacificæ, vel quòd per prouisum stet quo minus eam adipiscatur. ita post multos tradit Garz. *d. part. 11. cap. 5. num. 100.* per text. *in cap. de multa, de prabend. & cap. licèt Episcopus, eodem tit. in 6. Extrauag. execrabilis, versic. qui verò, eod. tit. in commun. & Clemen. si plures,* ibique glos. *eodem tit.* subditque Garz. *num. 101.* collationem
non acceptatam, vel ius ad rem † non sufficere ad 382.
inducēdam vacationē primi incompatibilis, quamuis per prouisum stet, quo minus habeat ius in re, & successiuè possessionem: quia, inquit, id non reperitur in iure cautum. & *num. 102. cum seq.* addit, quòd, si quis esset prouisus de beneficio incompatibili, in quo alius esset intrusus, non vacabit primum, licet contra intrusum nullam faciat diligentiam pro capienda possessione secundi, etiamsi ei præfixus sit terminus ad diligētiam faciendam. *num.* autem 104. prouisum à Papa de secun-
do incompatibili † non posse excusare vacationem 383.
primi ex eo, quòd non expedierit bullas, si per eum stat, quò minus expediat, iuxta decis. Rot. in causa Leodieñ. Canonicatus, 9. Decembris 1589. coram Pamphilio; in qua fuit resolutum, quòd, si alicui in gratia secundi apponitur decretum de dimittendo primum in manibus Sāctissimi infra duos menses à die possessionis, aliàs vacet vtrumque, si non expedit bullas ad capiendam possessionem; & sic stat per eum, vacat vtrumque, iuxta decretum. Alias declarationes prædictæ regulæ affert *à num. 105. vsque ad 181.* sed & alias à fortiori, vel certè à pari sumere licet ex iis, quas Hoied. *d. tract. de incompatibil. benefic. part. 1. cap. 13. à numer. 33. vsque ad 58.* adducit in duobus beneficiis curatis, ac præcipuè notanda est illa, de qua *in cap. si tibi concesso, de praben. in 6.* vbi decernitur, quòd per adeptionem secundi beneficij curati, cuius fructus alius ex causa percipit, non vacat primum quamdiu prouisus de secundo fructus percipiat.

Cetera quæ circa materiā huius 14. nostræ conclus. nimirum de potestate Episcopi in derogando qualitatibus appositis in fundatione beneficij, peti possunt ex iis, quæ generatim de eiusdem potestate in commutandis vltimis voluntatibus diximus suprà *quæst. 11. cap. 5.* vtputa, † vbi magna 384.

difficultas sit in exequenda, & implenda qualitate in
fundatione præscripta, ex *concl.* 2. & vbi necessitas
derogandi aliunde, quam ex natura rei proueniat,
385. ex *conclus.* 1. *&* 3. de qualitatibus † suo Episcopa-
tui appositis, ex *conclus.* 5. de appositis beneficiis,
quæ sunt de quasi diœcesi Prælatorum inferiorum,
ex *conclus.* 6. de appositis autem beneficio exempto,
386. ex *conclus.* 9. de potestate Episcopi † postulati, vel
electi, aut confirmati tantùm, ex adductis *d. quæst.*
11. *concl.* 7. & dicendis *conclus. seq. ad fin.* de potestate
Episcopi consecrati nullam habentis actu iurisdi-
ctionem, seu diœcesim, ex traditis *eadem conclus.*
7. *&* 8. de potestate autem Episcopi habentis iuris-
387. dictionem temporalem, vel Visitatoris † ab eo
deputati ratione spiritualis, seu Ecclesiasticæ iuris-
dictionis, facilè colligi poterunt ex iis, quæ statim
post dictam conclus. 11. prope eius finem adduxi-
mus. De visitatore, seu administratore Ecclesiæ
Cathedralis, sine Sede Episcopali vacante, siue
simpliciter constituto à Papa, aliquid diximus *d.*
cap. 5. *quæst.* 12. *conclus.* 2. *ad fin.* & nonnihil etiam
dicemus *conclus. seq.* vbi etiam videbimus, quid sta-
tuendum sit de sequestre, hoc est, eo, apud quem
possessio Cathedralis Ecclesiæ, seu Episcopalis, vel
quasi, vacantis, aut non vacantis sequestratur, seu
deponitur.

DECIMAQVINTA CONCLVSIO. Capitu-
388. lum Sede Episcopali vacante † regulariter deroga-
re nequit qualitatibus in fundatione beneficij ap-
positis. Probatur hæc conclusio à fortiori ex iis fun-
damentis, quibus id de Episcopo latiùs ostendi-
mus conclus. præcedente circa initium. Quamuis
enim Capitulum Episcopali Sede vacante succe-
dat Episcopo in iurisdictione ordinaria illi compe-
tente, siue ea sit voluntaria, siue contentiosa; &
siue competat iure communi, siue iure speciali, &
accidentali, modò illi conueniat vti ordinario, &
Episcopo, licèt non omnibus Episcopis commu-
nis sit; immo etiam iuxta valde probabilem, ac for-
tè veriorem sententiam succedat in iurisdictione
delegata eidem Episcopo generaliter per canonem;
cùm per huiusmodi generalem commissionem, &
annexionem dignitati, seu officio Episcopali ea iu-
risdictio effecta sit ordinaria: quæ singula suprà *cap.*
5. *quæst.* 12. ante primam conclus. fusè ostendimus.
Nihilominus tamen, quia & Capitulum Sede va-
cante, vt de se patet, inferius est Rom. Pontifice,
qui sæpe in iure præcepit, qualitates beneficiorum
in eorum fundatione appositas obseruari, maximè
in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* in-
ferior autem nequit legi superioris derogare, *cap.*
inferior, 21. *distinct. cap. cum inferior, de maior. &*
obed. & Clement. ne Romani, in princip. de elect. cum
simil. nec etiam poterit prædictis qualitatibus de-
rogare: & quia, vt paulo pòst videbimus, Capitu-
lum Sede Episcopali vacante regulariter conferre
non potest beneficia, nec etiam poterit eorum qua-
litatibus derogare; tum quòd huiusmodi derogatio
est quoddam accidens, seu qualitas, & accessorium
respectu collationis beneficij, qualitas autem ne-
quit esse sine subiecto, & sublato principali, ac sub-
iecto, tollitur quoque accessorium, & accidens; de-
structóque fundamento, super eo nihil ædificari
potest, vt latè deduximus suprà hac ipsa quæst. *con-*
clus. 9 *ad fin.* tum ex eo, quòd de ipso Episcopo, vt
dispésare nequeat circa inhabilitatem personæ pro-
uidendæ de beneficio, vbi illud beneficium confer-
ri non possit, post Garz. *d. tract. de benef. part.* 7. *cap.*
13. *num* 76. *cum duobus seqq.* tradidimus *conclus. præ-*
ced. ampliat. 2. Quòd verò Capitulum Sede Episco-
389. pali vacante † regulariter beneficia conferre non
possit, neque in eorum collatione Episcopo succe-
dat, constat ex *cap. illa*, quod est 2. *ne sed. vacan.*
ibi; eum nusquam inueniatur cautum in iure, quòd
Capitulum sede vacante fungatur vice Episcopi in
collationibus præbendarum: quod idem habetur
in cap. 1. *de instit. in* 6. ibi; etsi Capitulum sede va-
cante beneficia, quæ ad collationem Episcopi per-
tinent, conferre non possit: *& cap. vnic.* §. 1. *ne sed.*
vac. eod. lib. iis verbis; cum verò ad solũ Episcopum
præbendarum spectat collatio cum consilio sui Ca-
pituli, vel assensu, defuncto Episcopo Capitulum se
non potest intromittere de eisdem. ex prædictis au-
tem verbis, cum consilio sui Capituli, vel assensu,
habemus primam mox allatæ regulæ extensionem;
vt nimirum Capitulum sede vacante non succedat
Episcopo in collatione ad eum spectante, licèt cum
consilio, vel assensu sui Capituli. Secunda exten-
sio desumi potest ex *d. cap. illa*, in iis verbis, quæ
superiùs citata statim præcedunt, non obstante con-
firmatione nostra, si quæ in forma communi ap-
paret obtenta; vt nimirum collatio Capituli sede
vacante de beneficio ad Episcopi collationem spe-
ctante non sit attendenda, licèt à Papa confirmata
fuerit in forma communi. quæ confirmatio quid sit,
tradunt Doct. *ibidem, & in cap. cùm monasterium, de*
elect. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. necnon *in*
rubr. cap. 1. *cap. examinata, & cap. venerabilis, de*
confirmat. vtil. vel inutil. ac præterea *in cap. quia di-*
uersitatem, de conceß. præbend. vbi *in* §. *mandamus,*
satis id definitum videtur quoad confirmationem
collationis beneficij, dum *ibidem* ait Rom. Ponti-
fex; non obstante confirmatione à Sede Apostolica
obtenta sub forma communi, quæ confirmat be-
neficia, & præbendas, sicut iustè, & pacificè pos-
sidentur. Tertia verò prædictæ regulæ extensio de-
sumitur ex verbis *d. cap. illa*, quæ eadem suprà re-
lata statim sequuntur; nec in eodem casu potest di-
ci potestas conferendi præbendas ad Capitulum per
superioris negligentiam deuoluta; cùm non fuerit
ibi superior, qui eas posset de facto, vel de iure
conferre: quòd nimirum † nec possit Capitulum 390.
sede vacante beneficia ad Episcopi collationem
spectantia conferre, licèt deuoluta videantur ex eo,
quòd vacante sede ipsum sit tempus sex mensium
ad conferendum à iure datum *in cap. nulla, & d.*
cap. quia diuersitatem, de conceß. præbend. nam, vt
etiam dicitur *in d. cap. quia diuersitatem*, prædictum
tempus conferendi non currit impedito. Idem quo-
que statuendum esse, † vbi beneficia ad Episcopi, 391.
(& hæc sit quarta extensio;) liberam collationem
sint deuoluta, quia inferiores Prælati ius conferen-
di habentes, intra semestre illis à iure datum ad
conferendum beneficia non contulerunt, cùm non
essent impediti, quin conferre possent; vel patro-
ni laici intra quadrimestre, vel Ecclesiastici intra
semestre non præsentarent, pluribus relatis do-
cet Nicol. Garz. *d. tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 7.
numer. 53. nimirum Capitulum sede vacante ea
quoque beneficia conferre non posse, quibus ad-
de Nicol. Mil. *in repet. verbo, Capitulum, licèt suc-*
cedat, idem tradentem post Roman. *consil.* 318.
qui duo auctores secus esse docent in casu conuer-
so, nimirum deuolutionis beneficiorum ad col-
lationem Episcopi spectantium ob eius negligen-
tiam, dequo infrà *in* 1. *restrict.* Quintò extendi-
tur, vt etiam Visitator, seu administrator Ecclesiæ
Cathedrali vacante à Metropolitano datus ob ne-
gligentiam, vel malitiam Capituli, iuxta *cap. fin.*
in princip. de supplen. negligent. prælat. in 6. licèt spi-
ritualium, & temporalium administrationem le-
gitimam censeatur habere, † beneficia tamen, 392.
quæ

quæ ad collationem pertinent Episcopi, conferre non possit; vt dicitur *in d. cap. fin. §. 1.* idémque est in Visitatore, seu administratore eidem Ecclesiæ vacãti dato à quouis alio, quàm à Papa, vt Legato; quod patet ex verbis illis statim sequentibus, si ab alio, quàm à Rom. Pontifice fuerit deputatus: vbi Archid. & Io. Andr. Quod tamen vtrumque accipiendum est vbi ea collatio ad solum Episcopum pertineat: aliàs ille cum Capitulo confert, vt ait glos. ab aliis approbata *d. §. 1. verbo, Episcopi*; vel potiùs Capitulum solum, si vult, conferret propter generalitatem text. *in cap. vnic. in princ. ne sed. vacan. in 6.* cuius dispositionem mox in secunda, & quarta præd. regulæ restrictione afferemus. Sexta, & postrema
393. extensio eiusdem regulæ esse potest, quòd † etiam in præsentatione, aut electione ad Episcopum spectante Episcopali sede vacante non succedat Capitulum; vt post alios tradit Garz. *d. cap. 7. num. 526.* Quæ extensio quoad beneficia vacantia sede Episcopali vacante expressè probatur ex *reg.* 2. ouue 3. *Canc.* in qua aliqua etiam ad hanc rem adduntur in hæc sanè verba; ac etiam reseruauit dignitates, & beneficia omnia ad collationem, præsentationem, electionem, & quamcumque aliam dispositionem Patriarchatum, Primatum, Archiepiscoporum, & Episcoporum, necnon Abbatum, & aliorum quorumque collatorum, & collatricum regularium & sæcularium quomodolibet, non tamen ad collationem cum alio, vel aliis, aut etiam ad alterius præsentationem vel electionem pertinentia, quæ post illorum obitum, aut Ecclesiarum, seu Monasteriorum, vel aliarum dignitatum suarum dimissionem, seu amissionem, vel priuationem vsque ad promotionem successorum ad easdem Ecclesias, aut Monasteria, vel dignitates Apostolica auctoritate faciendam, & adeptam ab eisdem successuribus pacificam illorum possessionem quomodocumque vacant, & vacabunt in futurum. Ad huius autem regulæ explicationem videri potest Garz. *d. part. 5. cap. 1. a num. 222. vsque ad 225. & cap. 7. num. 87. cum sequen.* Prima verò eiusdem nostræ regulæ restrictio desumi potest ex *d. cap. quia diuersitatem, §. man-*
394. *damus, de conceß. praben.* vt, † si Episcopus beneficia ad liberam collationem suam spectantia, quia ex consuetudine, aut priuilegio in eorum collatione requirere non teneatur consilium Capituli, iuxta *d. §. mandamus, & cap. ea noscitur, de his, quæ fiunt à Prælat. sine consens. Capitul.* cùm impeditus non esset, non contulit intra semestre, ac postea statim sedes Episcopalis vacet, poterit Capitulum ea conferre; quia idem posset facere, si sedes non vacaret: vt apertè constat ex *d. §. mandamus.* atque ita in specie docet Mil. *d. verbo, Capitulum*, licèt succedat, post Roman. *cons. 311.* Secunda restrictio sumitur ex *d. cap. vnico, in princ. ne sed. vacan. in 6.* vbi decernitur,
395. quòd, † si ad Episcopum, & Capitulum communiter pertineat collatio præbendarum, mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso, poterit Capitulum vacantes conferre præbẽdas, etiamsi Episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi, vt Prælatus. Tertia colligitur ex *d. cap. vnic.*
396. *§. fin.* dum *inibi* cauetur, quòd, † vbi de speciali alicuius Ecclesiæ consuetudine, vel statuto beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere, sublato Episcopo de medio, cùm consilium tunc nequeat peti ab eo, non erit propter hoc vacantis beneficij collatio differenda; nec etiamsi egerit in remotis, ita, quòd non possit ipsius præsentia in breui haberi. ex quibus verbis patet, idipsum in eo casu statuendum fore de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, si habeat tale ius beneficium aliquod conferendi. Quintò restringitur, vt † Visita- 397.
tor datus, seu is, cui procuratio, & libera administratio sedis Episcopalis vacantis commissa est à Papa, (de quo *in cap. obitum, cap. Cameriensis, & cap. quoniam, 61. distinct. cap. cum vobis olim, in fin. de elect. & cap. is, cui, eod. tit. in 6. in d. cap. fin. §. 1. de supplen. neglig. prælat. cap. vnic. de maior. & obed. & cap. cùm nullus, §. inferiores quoque, de temp. ordin. eod. lib.*) possit beneficia ad Episcopi collationẽ spectantia conferre; vt satis patet ex *d. cap. is, cui*, ac *d. cap. fin. §. 1.* Episcopi, inquam, solius, non autem Episcopi cum Capitulo: tunc enim vel cum Capitulo conferet, vt sentit glos. *d. §. 1. verbo, Episcopi*, vel, vt ego arbitror, solum Capitulum, ob generalitatem text. *d. cap. vnico, in princ. ne sed. vacant. in 6.* cuius dispositionẽ supr. *in 1. restrictione* retulimus. Quintò prædicta regula restringitur, vt procedat in collatione libera; non verò † in confirmatione, & insti- 398.
tutione, quæ sunt necessariæ, & debitæ. nam Capitulum sede Episcopali vacante electos iure confirmare potest, *cap. cum olim, de maior. & obed.* & præsentatos instituere, *cap. 1. de instit. in 6.* ita per hæc iura, quæ apertissima sunt, pluribus Doct. relatis tradit Garz. *d. part. 5. cap. 7. num. 54.* qui *à num. 55. vsque ad 75.* satis defendit, quaslibet collationes beneficiorum necessarias, vtputa debitorum mandatario, vel nominato posse fieri à Capitulo sede Episcopali vacante. *num.* autem 76. inde infert, quòd, si aliquod beneficium, seu Capellania ex fundatione, & institutione conferendum sit certæ personæ, seu certo generi personarum, vt consanguineis fundatoris, poterit Capitulum sede vacante, seu eius Vicarius illud conferre, quamuis non sit iurispatronatus, sed merè collatiuum; vt, si fundator illud liberum reliquisset à iurepatronatus, (iux. text. singularem *in cap. significauit, de test.*) seu aliàs iuspatronatus esset amissum, & vbi, cùm esset iurispatronatus, patronus non præsentasset in tempore, ad id allegans in terminis Sameripum *cons.* 266. vbi ait, quòd beneficia, quæ certis personis in specie affecta sunt, possint conferri à Capitulo sede vacante, licèt secus cùm in genere qualificatis personis collatio facienda est, vt magistris, &c. quod autem subdit Garz. *num.* 77. idem esse, quando ratione optionis debetur beneficium antiquiori optanti, quo casu etiam non est libera collatio, sed necessaria, vt *in cap. fin. de consuet. in 6.* cum aliis per eum *ibi* adductis; verùm tunc solùm esse potest, cùm speciali iure titulus ipse beneficialis, non autem sola præbenda per optionem mutatur; ita, vt necessariò facienda sit collatio: regulariter enim, & iure communi in optione neque titulus mutatur, neque necessariò requiritur collatio, vt satis ostendimus *in tract. nostro de option. canon.* primum quidem *cap. 7. quæst. 1, concl. 1.* per tot. *& conclus. 3. circa med. sub num. 23.* secundum autem *cap. 2. quæst. 2. concl. 1. sub num. 19. & cap. 5. quæst. 3. concl. 1. ad fin.* ex quibus etiam satis colligitur, neque tunc requiri collationem cùm optatur titulus, quia ipsa optio in vim consuetudinis à iure approbatæ facta vim habet collationis, seu canonicæ institutionis, de qua *in cap. 1. de reg. iur. in 6. & toto tit. de institut.* vt apertè constat ex latiùs adductis per Rot. *decis. 6. de consuet. in nou.* passim. sicut etiam non caret difficultate illud, quod idem Garz. *num.* 78. ex prædicta doctrina infert, verum esse, quod ipsemet postea dixit *eod. tract. de benef. part. 11. cap. 4. num. 81.* iuncto *num.* 80. quòd, li-
cèt Capitulum sede vacante † non possit conferre 399.
beneficia spectantia ad collationem Episcopi vacantia per resignationem ex causa permutationis, ita, vt ipsum Capitulum admittat huiusmodi resignatio-

nem, ex decisionibus Rot. Rom. ab ipso relatis *part. 5. cap. 5. num. 92. & 93.* si tamen Episcopus talem resignationem admisisset de beneficiis ad suam collationem spectantibus, & antequam conferret, decederet, posset Capitulum sede vacante, seu eius Vicarius illa compermutantibus conferre, ex Mil. *in suo repert. verbo, Capitulum vacante sede*; nam in isto casu præcessit iam consensus Episcopi, ad cuius collationem beneficia spectant; & ex alia parte collatio est debita compermutantibus, *cap. vnico, de rer. permut. in 6. & Clemen. vnica, eod. tit.* Etenim omnino contrarium, quòd possit Capitulum recipere resignationes permutare volentium, non autem permutationem conferendo auctorizare, sentit Feder. de Sen. *tract. de permut. benef. quæst. 26. ac 36.* & apertiùs post eum Petr. Andr. Gambar. *in simili tract. §. 1 num. 114.* & Petrus de Vbald. de Perus. *eod. tract. num. 41.* Alij, vt Bellarp. *in simil. tract. part. 1. quæst. 4. num. 11. cum seq.* voluerunt, quòd neque renuntiationes recipere, neque permutationem conferendo auctorizare possit, etiamsi beneficia ad Episcopi, & Capituli collationem spectent. Alij verò tenent indistinctè, quòd Capitulum sede vacante possit auctorizare permutationi beneficiorum etiam ad solius Episcopi collationem spectantium, vt Gemin. *en quadam addit.* prout eum refert Mil. *sup.* Alij, vt Pauin. *tract. de offic. & potest. cap. sede vacant. part. 2. quæst. 2. princ. sub num. 13.* ex superiùs per eum adductis concludit, quòd Capitulum sede vacante potest admittere resignationes beneficiorum spectantium ad institutionem Episcopi defuncti: item spectantium ad collationem, vel receptionem communem Episcopi, & Capituli; vel ad collationem Capituli cum consensu Episcopi, quod idem est: item etiam spectantium ad tertium, licèt cum consilio Episcopi: & tam si resignatio fiat simpliciter, quàm si causa permutationis. licèt, inquit, ratio decisionis videatur generaliter concludere in omni
400. alia resignatione; quæ præcipuè est, vt, † qui potest destituere, possit recipere resignationem: quam idem Pauin. prosequitur *num. 11.* & latiùs cum aliis Paris. mox citan. *à num. 20. ad 30.* quoad auctorizationem verò ipse Pauin. *d. num. 11. & 19.* inclinat in eorum sententiam, qui magis communiter quoad auctorizationem, prout receptionem renuntiationis, & collationem complectitur, distinguentes asserunt, eam quidem competere Capitulo sede vacante, si beneficia spectent ad collationem Episcopi simul, & Capituli: secus si ad solius Episcopi collationem pertineant: ita *glos. pen. d. Clem. vnic. verbo, conferantur, de rer. permut.* quam *ibidem* sequitur Card. *num. 17.* Imol. *num. 11.* Anchar. *d. cap. vnic. num. 2.* Franc. *num. 5. de maior. & obed. in 6.* & ex multis Doct. ac Rot. Roman. *decision. Flamin.* Paris. *tract. de resignat. benef. lib. 7. quæst. 23. num. 37. cum duobus seqq.* rectè docens *num. 46. vsque ad 49.* quòd in casibus, in quibus potest Capitulum sede vacante recipere resignationes beneficiorum, & illa conferre; debeat hoc facere ante prouisionem de Præ-
401. lato faciendam in Consistorio: postea enim † sedes non vacat, etiamsi Prælatus, qui per hoc electus, & confirmatus censetur, nondum cepesit possessionem Episcopatus. Quamuis in hoc postremo contrarium colligatur ex *reg. 2. seu 3. Cancell. ad fin.* dum in ea reseruantur beneficia spectantia ad dispositionem Episcoporum vacantia post eorum mortem naturalem, vel eiusdem vsque ad prouisionem successorum, & adeptam ab eis pacificam Episcopatus possessionem. *& Extrau. iniuncta.* quæ est *1. 4. 1. 2. & 3. de elect.* inter commun. vbi cauetur, ne Episcopi absque Sedis Apostolici litteris ad Ecclesias sibi commissas accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere præsumant, & quod per eos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur. Capitula verò, quæ illos absque dictis litteris receperint, eisve obedierint, suspenduntur a beneficiorū suorū perceptione. Quid autem dicendum sit de beneficiis parochialibus, & patrimonialibus, an cōferri possint à Capitulo sede vacante, quia eorum collatio sit necessaria, latè disputat idem Garz. *d. part. 5. cap. 7. à num. 79. vsque ad 90.* & in illis concludit negatiuè; in his autem affirmatiuè. Non in omnibus tamen casibus, in quibus potest Capitulum Episcopali sede vacante conferre beneficium, quos in prædictis restrictionibus prosecuti sumus, poterit quoque derogare qualitatibus illorum beneficiorum; sed solùm in casibus, in quibus potest Episcopus indirectè id facere, vt derogando virtualiter iuripatronatus relatis conclus. præced. ac præ-
cipuè † instituendo motu proprio absque præsen- 402.
tatione patronum ipsum, qui clericus sit; vt post Pauin. *d. tract. de offic. & potest. Capitul. sed. vacan. part. 2. quæst. 5. princ. ad fin.* nimirum *num. 9.* vbi etiam allegat Federic. de Sen. *in tract. de permut. benef. quæst. 32.* tradit Lambertin. *d. tract. de iurep. lib. 2. part. 1. quæst. 8. art. 4. num. 5.* rectè monens *num. 7.* id accipiendum esse vbi vnicus sit patronus. nam si adessent compatroni, non posset instituens regulariter eis præiudicare in præsentatione. Directè au-
tem, & formaliter † iisdem qualitatibus derogare 403.
non poterit Capitulum sede vacante in casibus, in quibus id facere potest Episcopus, vtputa, quia qualitas illa de facto, aut de iure vel omnino nequeat obseruari, vel certè valdè difficile possit, aut ex probabili sententia, vbi derogatio magnam Ecclesiæ vtilitatem afferat, iuxta ea, quæ *praced. conclus.* adduximus, nisi cùm & conferre potest illud beneficium; (quod, quando contingat, colliges ex præmissis restrictionibus;) & simul etiam vrgeat necessitas derogandi; ita, vt talis actus omnino tunc sit faciendus; &, si denegetur sine causa, possit adiri superior pro compulsione: maximè quia expectari non possit successor. idque confirmari potest ex eo-
rum sententia, qui voluerunt, † Capitulum sede 404.
vacante non posse exercere, nisi ea, quæ sunt necessitatis, & iustitiæ, non autem quæ sunt gratiæ, relati à Garzia *d. part. 5. cap. 7. num. 2. & 60.* atque etiam in specie post alios ita sensit Quarant. *in sum. Bullar. verbo, Capitulum sede vacante*, seu potiùs Prosper Aug. *in eius addit. circa initium, vers. tertio intellige*, & Rot. in decis. adductis per Garziam *d. part. 5. cap. 5. num. 92. & 93.* ac citatis *d. cap. 7. num. 83. cum duobus seqq. & num. 89.* quibus in locis idem ipse quoque sentire videtur: quamuis, cùm verior regula sit, quòd Capitulum sede vacante Episcopo succedat in iurisdictione ordinaria, ex traditis à Garz. *d. cap. 7. num. 4.* & nos suprà *cap. 5. quæst. 12. præmiss. vnic.* probabile quoque sit, posse Capitulum derogare qualitatibus beneficiorum, quorum tunc collationem habet, quoties posset Episcopus, modò id faciat sine præiudicio iurium ipsius, & vocatis quorum interest, seruatisque aliis de iure seruandis. Aduertendum autem, quòd tam Garz. *d. cap. 7. num. 2. iuncto num. 4.* & Quarant. seu eius Apostill. *d. vers. tertiò intellige*, quàm etiam aliqui ab his cit. miram æquiuocationem admittunt, pro eodem sumentes iurisdictionem contentiosam, ac necessariam, seu eam, quæ ex necessitate redditur, seu exercetur; & iurisdictionem voluntariam, seu quæ pro libertate iudicis exercetur inter volentes, pro eadem sumentes, ac gratiam, seu gratiosam concessionem. nam vere, & formaliter, seu essentialiter hæ iurisdictiones

nes in eo differunt, quòd contentiosa est, quæ inter, seu contra inuitos, hoc est, alteram ex partibus inuitam; voluntaria verò, quæ inter volentes, vtraque nimirum parte volente exercetur, vt ex iuribus & Doctor. satis ostendimus suprà *cap. 5. quæst. 7. concl. 2. post vltimam limit. vers. quòd si petas*: subdentes *vers. seq.* alteram minùs essentialem differentiam, & potiùs vtriusque proprietatem; quòd contentiosa non nisi in territorio ius dicentis exerceri potest, voluntaria etiam extra territorium. Dici autem veriùs potest debita seu necessaria huiusmodi derogatio, vbi subsit magna causa vel necessitatis, vt ij Doct. admittunt, vel publicæ vtilitatis; per ea, quæ de dispensatione tradit post alios Dec. *cap. at, si clerici, §. de adulteriis, num. 24. de iudic.* Iam verò quod dictum est de potestate Capituli sede Episcopali vacante circa derogationem huiusmodi qualitatum beneficij in eius fundatione appositarum;
405. idem proportionabiliter dicendum est † de Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ tituli Presbyteralis, vel Diaconalis alicuius S. R. E. Cardinalis, eo mortuo, iuxta *cap. his, quæ, de maior. & obed.* quòd nimirum possit derogare qualitatibus beneficiorum saltem in iis casibus, in quibus Cardinalis posset ad id compelli, seu derogare deberet; vt quia Ecclesiæ, aut aliàs publica vtilitas, vel necessitas id exposceret, neque successor in titulo, seu Ecclesia illa expectari posset, iuxta ea, quæ paulo antè deduximus; iunctis iis, quæ de Cardinalium hac in re ratione huiusmodi titulorum potestate dicemus *conclus. seq.* Quin etiam idipsum quoque, vt ego quidem existimo, sta-
406. tuendum est † de Visitatore seu procuratore, cui plena, & libera administratio Ecclesiæ Cathedralis in spiritualibus, & temporalibus sede vacante commissa est à Sede Apostolica, quique solus potest beneficia conferre, *cap. is, cui, de elect. in 6. & cap. fin. §. vlt. de supplem. neglig. Prælat. eod. lib.* is enim potest, (alienatione bonorum immobilium dumtaxat excepta,) omnia, quæ iurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, liberè exercere, vt ait Rom. Pontifex *in d. cap. is, cui.* cùm autem hunc text. glos. *d. cap. fin. §. vltimo, verbo, deputatus.* necnon *cap. cùm nullus, §. vlt. verbo, is, de temp. ord. in 6. & d. cap. vnic. verbo, is, ad quem, de maior. & obed. in 6.* ac Gemin. & alij plerique *ibi*, intelligant de Visitatore, seu administratore Ecclesiæ Cathedralis constituto à Papa sede Episcopali vacante; (etsi certè illum commodè intelligere possumus de simpliciter constituto, qui proculdubio etiam vacante sede Episcopali administrabit:) siquidem datus sit pro tempore tantùm sedis huiusmodi vacantis, nihil amplius poterit, quàm Capitulum sede vacante, vt solùm possit subuenire necessitati, cui dumtaxat iura prospicere videntur, decernendo, vt Episcopalis iurisdictio transeat sede Cathedrali vacante in Capitulum, vel eius administratorem deputatum: iuxta ea, quæ paulo antè diximus. si verò simpliciter sit constitutus; cùm tunc, vt dicitur *in d. cap. is, cui*, excepta alienatione immobilium, idem possit, quod Episcopus confirmatus, (qui omnia, quæ ordinis non sunt, sed iurisdictionis, exercere potest, vt sup. *cap. 5. quæst. 11. concl. 7.* docuimus, vbi etiam ex hoc ostendimus, eum posse commutare vltimas voluntates, quas consecratus potest;) poterit quoque talis Visitator seu administrator derogare iisdem qualitatibus beneficij in omnibus casibus, quibus Episcopus potest. multóque ma-
407. gis id verum erit † de perpetuis administratoribus aliquarum Cathedralium Ecclesiarum, qui nonnumquam ex causa à Rom. Pontifice constituuntur, suntque loco Episcoporum titularium, hoc est, cum titulo, prout de commendatariis perpetuis inferiorum Ecclesiarum passim Doct. tradunt, & inter cæteros constat ex relatis a Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 8. a num. 2. ad 52.* & probatis nouissimè a Garz. *d. tractat. de benef. part. 4. cap. 4. a numer. 20. vsque ad 52.*

Ex his autem colligi potest, quid dicendum sit † 408.
de sequestre Ecclesiæ Cathedralis, seu possessionis illius aut alterius Ecclesiæ, ratione cuius competat titulari ius derogandi qualitatibus in beneficij fundatione appositis, aut alias commutandi vltimas voluntates; an nimirum idipsum is quoque facere possit. Nam, cùm sit administrator illius Ecclesiæ, fructuúmque collector, vnde & conferre, & præsentare potest, prout multis relatis ex magis communi resoluunt id latè comprobantes Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 9. art. 3.* ferè per tot. & Garz. *d. tract. de benef. part. 5. cap. 6. num. 1. vsque ad 9.* idem tradentes siue ipsum ius spirituale conferendi, & præsentandi de per se, siue cum vniuersitate sequestretur; & siue sequestrum sit voluntarium; hoc est, ex partium voluntate, siue necessarium, auctore nimirum iudice, & inuita aliqua ex partibus. secus autem est in mero depositario; vt post Lambertin. *d. quæst. 9. art. 4.* tradit Io. Gutier. *tract. de tutel. 3. part. cap. 7. num. 16. ac 18.* quem refert, ac sequitur Garz. *d. cap. 6. num. 2.* qui *num. 13. cum duob. seqq.* rectè docet, id accipiendum esse, data capacitate personæ sequestris: vnde laicus sequester conferre non poterit, nec præsentare, vbi iuspatronatus sequestratum sit Ecclesiasticum, sed solùm vbi sit laicale. cùm hæc, inquam, ita sint; ac præcipuè cùm sequester prædictus sit administrator Ecclesiæ sequestratæ, vt tenet Garz. cum aliis *d. cap. 6. num. 1.* sentitque Felin. mox allegan. & satis probat text. *in Clem. vnica, in princ. de sequestr. possess. & fruct.* vbi Rom. Pontifex de beneficio sequestrando loquens per loci Ordinarium, inquit, apud aliquam personam idoneam sequestretur; quæ plenam de ipso, ac debitam curam gerens, &c. idem circa prædictam derogationem qualitatum, seu commutationem vltimarum voluntatum poterit, quod potest earumdem Ecclesiarum administrator: prout apertè sentit Felin. *in cap. cùm Bertoldus, num. 30. de re iudic.* dum in quadam sententia, in qua ait se de consensu aliorum Domin. de Rota pronuntiasse, valere præsentationem factam à sequestre, inter cætera sumit argumentum ex *cap. is, cui, de elect. in 6.* vbi non nisi de administratore à Papa simpliciter constituto Ecclesiæ Cathedrali habetur. Quare, quod de huiusmodi administratore suprà hac ipsa concl. necnon *cap. 5. quæst. 11. in fin. & quæst. 11. concl. 2. prope fin.* diximus, dicendum etiam est de hoc sequestre; cum ea tamen probabili moderatione, quam suprà hac ipsa conclus. *& d. quæst. 12. concl. 2. in fin.* adhibuimus quoad Capitulum sede vacante, & administratorem temporalem Ecclesiæ deputatum; cuiusmodi est sequester: vt nonnisi vbi necessitas vrgeat actus expediendi, quia titularis ad eum cogi posset, nec successor, seu finis litis expectari possit, prædictis qualitatibus beneficij derogare, seu aliàs commutare vltimas voluntates idem sequester valeat.

Decimasexta conclvsio. Prælati sæculares, qui citra Episcopatũ habent iurisdictionẽ
quasi Episcopalem in sua quasi diœcesi, † derogare 409.
non possunt qualitatibus beneficiorũ sibi subiectorũ, nisi cùm Episcopi possunt in sua diœcesi. Et quidem prior pars cõclusionis, nimirum, quòd regulariter ii derogare nequeant, facilè ex eo colligitur, quòd hi Prælati, cùm inferiores sint Rom. Pontifice, & Con-

cilio generali, vt de se patet, nequaquam eorum legi derogare possunt, iuxta *Clement. ne Romani, in princ. de elect.* cum simil. Pontifex autem, & Concilium præcipiunt, ne hisce qualitatibus derogetur, vt suprà hoc ipso cap. *quæst. 3. concl. 3.* ostendimus. idque in specie satis est de mente Alphons. Hoied. *in tract. de benef. incompatib. part. 2. cap. 12. num. 33.* dum post Innoc. & cæteros scriben. *in cap. 2. de cler. qui furt. ord. suscep.* & alios Doct. tradit, Prælatos inferiores Episcopo super beneficiorum pluralitate dispensare non posse, nisi hoc habeant ex priuilegio, consuetudine, vel alio iure speciali. Posterior autem pars conclusionis quoad Cardinales, Presbyteros, vel Diaconos, qui in suis titulis iurisdictionem quasi Episcopalem habent, vt per text. *in cap. his, quæ, de maior. & obed.* tradunt *ibi* Abb. & alij, ac pluribus relatis docuimus suprà *cap. 5. quæst. 13. circa initium*, ita, vt constituere sibi possint Vicarium, sicut Episcopi, prout inter cæteros adnotauit Iacob. Sbroz *in suo tract. de Vicar. Episcop. lib. 1. quæst. 3. num. 22.* probatur; quoniam & ipsi habent quasi diœcesim, Capellas nimirum, & beneficia intra certos fines Romanæ diœcesis cum iurisdictione fori exterioris; vel certè huiusmodi iurisdictione in exteriori foro gaudent, & vtuntur; vt satis colligitur ex *d. cap. his, quæ,* vnde & ferre censuras possunt, & reliqua facere, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis; vt post alios docet Sbroz *d. quæst. 3. num. 23.* negari autem non potest, quin derogatio huiusmodi qualitatum in beneficij fundatione appositarum sit actus iurisdictionis fori exterioris, cùm ad forum animæ, ac pœnitentiale directè, & per se non pertineat, nec tamen cuilibet clerico, aut Prælato conueniat, vt de se patet. Ex prædicta verò ratione idem dicendum est de alijs Prælatis inferioribus, qui iure speciali, nimirum consuetudinis, præscriptionis, aut priuilegij huiusmodi iurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis vel omnino, vel certè quoad hanc speciem, nimirum derogationis prædictarum qualitatum acquisiuerunt: per ea, quæ de huiusmodi Prælatis inferioribus quoad vltimarum voluntatum commutationem latiùs deduximus suprà *d. quæst. 13. concl. 2.* iuncta *concl. 3.* postquam etiam fusè tradidimus, præscriptionem hanc, seu consuetudinem, per quam prædicti Prælati inferiores acquirunt iurisdictionem intra fines Episcopalis diœcesis, quadragenariam esse debere, atque ex eo tempore deducendum esse tempus vacationis sedis Episcopalis, aut in quo Episcopus impeditus fuit, ne ius suum tueretur: statim deinde subiicientes, quanto tempore amittant eandem iurisdictionem siue priuilegio, siue consuetudine, aut præscriptione acquisitam, quæ hoc loco repetere foret superuacaneum, ibique, cùm opus fuerit, videas, æquè autem materiæ, de qua agimus in præsenti, applicantur.

Nunc verò quoad hos Prælatos inferiores illud pro complemento præsentis conclus. adnotandum est, quòd ij Prælati citra Episcopum, qui ius instituendi habent ad præsentationem patronorum iurispatronatus, atque adeò qualitati beneficij in eius fundatione appositæ, tacitè, & indirectè, derogare possunt, dum huiusmodi beneficia, quorum institutionem iure speciali habent, liberè, ac plenè conferre valent data negligentia patronorum in præsentando, & in alijs casibus, in quibus ad superiorem deuoluitur prouisio beneficij patronati, relatis à Lambertin. *d. tract. de iurep. at* [illegible] *2. part. 3. quæst. 7* [illegible] *vsque ad 10.* & per nos sup. hac ipsa quæst. *concl.* [illegible] in iis enim casibus non ad Episcopum, sed ad dictum Prælatum inferiorem ius habentem instituendi collatio deuoluitur; vt pluribus citat. latè docet Lambert. *d. quæst. 3. art. 13. per tot.* quod idem vbi patronus decedat absque herede ex testamento, vel ab intestato, aut alias extinguitur iuspatronatus, satis probat idem Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 2. art. vlt. & d. lib. 2. part. 3. quæst. 7. art. 12.* ferè per tot.

Decimaseptima conclvsio. Vicarius Episcopi, vel Capituli sede vacante, aut Prælatorum sæcularium citra Episcopum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem † regulariter non 410.
potest derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis etiam in casibus, in quibus is posset, cuius est Vicarius, & quidem quoad casus, in quibus nequit Episcopus, aut Capitulum sede vacante, aliusve Prælatus, cuius ille Vicarius est; patet tum ex eo, quòd nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habeat, *l. traditio, ff. de acquir. rer. domin. l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. cap. nemo potest, eod. tit. in 6. cap. nuper, de donat. inter vir. & vxor.* nemóque dat, quod non habet, *cap. Daibertum, 1. quæst. 7. & cap. quod autem, de iurepatr.* cum simil. tum ex iis fundamentis, quibus suprà hac ipsa quæst. *concl. 8. vsque ad 16.* ostendimus, Concilium generale & alios inferiores Rom. Pontifice, ac signanter *conclus. 14. 15. ac 16.* Episcopum, & Capitulum, sede vacante, ac Prælatos inferiores regulariter prædictis qualitatibus derogare non posse. Quoad casus verò, in quibus derogare posset is, cuius est Vicarius, ex eo satis confirmatur, quòd Vicarius etiam Episcopi nequit sine speciali mandato dispensare, vt pluribus relatis tradunt, & comprobant Iacob. Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 35. num. 3.* & Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 40. num. 12.* neque ardua, & grauiora, seu quæ eum constituens non esset verisimiliter concessurus, vt nos supra *cap. 5. quæst. 14. suppos. 2.* initio latiùs ostendimus: derogare autem qualitatibus in fundatione beneficij appositis dispensatio quædam est, cùm sit saltem contra ius commune positiuum Ecclesiasticum, vt constat ex fusius per nos adductis sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. concl. 3.* maximè verò contra Conc. Trident. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* dispensatio enim est iuris relaxatio, vt cum glos. *in cap. requiritis, §. nisi rigor, verbo, vt plerisque, 1. quæst. 7.* Innoc. aliisque multis tradit Sanchez *lib. 8. de matrimon. disput. 1. num. 2.* ac Suarez *tract. de legib. lib. 6. cap. 10. num. 7. cum seq.* & tunc fit, cùm quis à lege soluitur, vt constat ex latè traditis à Suarez *d. cap. 10. num. 1. vsque ad 4.* atque inter alios ante eum docet Couar. *Epitom. de sponsal. & matrim. cap. 7. §. 9. num. 1. & 2.* & Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 2. cap. 12. num. 3. & 4.* Verùm poterit Vicarius derogare qualitatibus prædictis beneficiorum in casibus, quibus potest is, cuius est Vicarius, non modò cùm ad id speciale mandatum habet, sed etiam cùm facultatem, quæ speciali mandato æquipolleat: id quod contingit siue cùm in generali mandato expressa sunt aliqua exigentia speciale mandatum, quæ maiora non sint prædicta derogatione, adiecta deinde clausula illa generali, (vel alia, etiamsi mandatum exigant speciale,) iuxta text. *in cap. qui ad agendum, §. 1. de procur. in 6.* iuncta *Clement. non potest, eod. tit.* siue cùm est constitutus cum libera potestate, seu administratione, iuxta text. *in cap. si, cui, de elect. in 6. & d. cap. qui ad agendum, §. vlt.* prout latiùs deduximus *d. suppos. 2. circa med.* sumpto maximè argumento à mandato procuratorio ad mandatum delegationis, seu iurisdictionis, quod fieri potest, vt *ibidem* satis ostendimus. Præterea probabiliter existimo, posse Vicarium Episcopi, & dictorum Prælatorum derogare prædictis qualitatibus etiam cum generali mandato,

dato, vbi Episcopi copia haberi non possit; vt quia sit in remotis; per ea, quæ latiùs adduximus *d. quæst. 14. concl. 1. limit. 1.* præcipuè per text. *in cap. 1. §. fin. de offic. ordin. in 6. & cap. cùm nullus, §. 1. de temp. ordin. eod. lib.*

411. DECIMAOCTAVA & postrema CONCLVSIO. Prælati Regularium † nequeunt derogare qualitatibus appositis in fundatione beneficiorum sæcularium sitorum in suis Ecclesiis regularibus: possunt autem quoad beneficia sæcularia etiam extra suas Ecclesias sita, in quibus habent iurisdictionem quasi Episcopalem; sicut Episcopi possunt quoad beneficia suæ diœcesis. Prior pars conclusionis probatur ex iis, quibus id quoad commutationem vltimæ voluntatis; (cuius, vt iam sæpe admonuimus, species quædam est huiusmodi qualitatum beneficij derogatio;) docuimus suprà *cap. 5. quæst. 15. conclus. 2.* extenditúrque primò, vt procedat etiam quoad beneficia regularia, argum. text. cum *ibi* not. per glos. & Doct. *in cap. sicut vnire, de excess. Prælat. cap. cùm & plantare, §. 1. de priuil. & Clem. 1.* quæ incipit, *ne in agro, §. ad hæc, de stat. monach.* Secundò, vt neque illud facere valeant ex potestate delegata, quam nunc habent Prælati Regularium, vt facilè colligi potest ex iis, quibus quoad eamdem vltimarum voluntatum commutationem id tradidimus *d. quæst. 15. concl. 3. post med.* Posterior pars conclusionis probatur, quia, cùm supponamus, tunc eas Ecclesias, & beneficia prædictis prælatis esse pleno, seu vtroque iure, hoc est, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus subiecta, iuxta text. *in d. cap. cùm & plantare, §. 1. & cap. quoniam, de priuileg.* in ôsque eosdem habere iurisdictionem quasi Episcopalem, iuxta text. *in cap. Abbates, in fin. eod. tit. in 6.* & Concil. Trident. *sess. 25. cap. 11. ad fin. de regular.* nil mirum, si huiusmodi Prælati Regulares eam iurisdictionem in prædictis Ecclesiis, ac beneficiis etiam sæcularibus in sua quasi diœcesi sitis exercere possint, derogando qualitatibus in eorum fundatione appositis; sicut Episcopi possunt quoad beneficia in suis diœcesibus posita, per ea, quæ de cæteris huiusmodi Prælatis sæcularibus quoad beneficia suæ quasi diœcesis, in quibus habent iurisdictionem quasi Episcopalem, tradidimus sup. *concl. 16. huius quæst.* cui ex his iam tandem finis imponatur.

SVMMÆ RERVM.

412. *Causa aliqua requiritur ad hoc, vt licita, & valida sit derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum saltem ab inferiore facienda; cum duob. num. seqq.*
413. *Episcopus, & Legatus super quorum beneficiorum pluralitate ex causa, & non aliter dispensare possit.*
414. *Dispensatus à Principe sine causa super iure positiuo humano fundato in naturali ratione non est tutus coram Deo; & ibi quid in dispensato sine causa super pluralitate beneficiorum.*
415. *Causa derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum non necessariò debet obstare earum executioni, sed sufficit necessitas aliunde proueniens, aut publica vtilitas; num. 416. immo aliquando priuata cum aliquo bono communi coniuncta; num. 417. & seq.*
418. *Dispensatio super pluralitate beneficiorum an fieri possit ob priuatam vtilitatem redundantem in publicam; & ibi intellectus cap. de multa, de præb. & cap. sanctorum, 70. dist.*
419. *Nobilitas absque litteratura vel hæc sola an sufficiat ad dispensandum super beneficiorum pluralitate.*
420. *Vtilitas priuata sola est aliquandò sufficiens causa derogationis qualitatum beneficij.*
421. *Taciturnitas causæ finalis, & quidem solius, non autem impulsiuæ vitiat rescriptum derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum vbi neque ex iure, neque ex stylo Curiæ constat aliquid esse exprimendum.*
422. *Qualitates extrinsecæ derogationi qualitatum beneficij non sunt necessariò exprimendæ, licèt, si essent cognitæ superiori, omninò eum auerterent à concessione, neque intrinsecæ, vbi cognitæ sint concedenti, vel notoriæ; aut solùm auerterent de futuro; vel tacitè insunt impetrationi, aut alteri qualitati expressæ; numer. 423.*
424. *Qualitates inducentes causam finalem, vel impulsiuam etiam in dubio derogationis qualitatum beneficij quæ fiat.*
425. *Beneficium quod quis obtinet, & eius, atque impetrati valor exprimi necessariò non debet Ordinario inferiori Legato; idemque in aliis qualitatibus beneficij, quod impetratur.*
426. *Surreptio aliqua locum habere potest in gratia Ordinarij; & num. seq.*
427. *Ordinarius an censeatur prouidere solùm Ecclesiis, non personis; & quid in Papa, vel Legato.*
428. *Taciturnitas qualitatis, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda est in impetranda derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum reddit eam nullam, licèt superior illam æquè facilè concessisset: atque ibi generatim quæ sint hæ qualitates de iure exprimendæ.*
429. *Qualitates de iure, vel stylo Curiæ in impetranda derogatione qualitatum beneficij exprimendæ, quæve expressæ auerterent superiorem à tali concessione, quæ in specie sint, & multis num. seqq.*
430. *Cura animarum exprimenda est in impetratione beneficij, cui annexa est; & quando in impetranda derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum.*
431. *Qualitas iurispatronatus quando exprimenda in impetratione beneficij, vel derogationis qualitatum in eius fundatione appositarum, & quid in vnione beneficij, quod impetratur; vel cuius alteri qualitati derogari petitur, iam per Ordinarium facta alteri beneficio; num. 432. aut in obligatione residentiæ beneficio annexa; num. 433.*
434. *Valor beneficij, quod impetratur, an, & quando exprimendus sit: & an, cùm petitur derogatio qualitatum alicuius beneficij.*
435. *Modus electiuus, seu qualitas electiuitatis an, & quando exprimi debeat in impetratione beneficij, vel derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum: & ibi etiam quid in commenda, aut alio modo acquirendi beneficium; aut modo vacationis.*
436. *Qualitas regularitatis, sæcularitatis, & amouibilitatis beneficij an exprimenda sit in eius impetratione, vel derogationis aliarum qualitatum ipsius. & quid de qualitate hospitalitatis, vel monocularitatis beneficij; numer. 437.*

Modo

438. *Modo nullo vacationis expresso an omnes veniant, & an expresso uno reliqui contineantur.*

439. *Qualitas illius, per cuius obitum vacauit beneficium, an exprimenda sit in eius impetratione, vel derogatione alterius qualitatis ipsius beneficij; ac præcipuè quid in familiaritate Cardinalis; & quòd beneficium vacet per mortem patris impetrantis.*

440. *Qualitas reseruationis beneficij an in eius impetratione sit exprimenda. & an qualitas affectionis; & in quo hæc differat à reseruatione; num. 441. & an hæc utraque qualitas sit exprimenda in derogatione alterius qualitatis illius beneficij; num. 442.*

443. *Ingressus vitiosus, vt intrusio in beneficium & vitium litigiosi exprimi debet in eius impetratione; & quando hæc vtraque qualitas exprimenda sit in derogatione alterius qualitatis eiusdem beneficij.*

444. *Nomen sancti Ecclesiæ inferioris exprimendum est in eius impetratione; & ibi quid in derogatione alicuius qualitatis illius Ecclesiæ. vel beneficij. & quid quoad vtrunque de nomine eius, qui beneficium obtinebat; num. 445.*

446. *Statutum, vel consuetudo obstans impetrationi beneficij, vel derogationi alicuius qualitatis ipsius an exprimi debeat, cùm vel beneficium, vel derogatio prædicta postulatur; & ibi quæ clausulæ hac in re iuuent.*

447. *Qualitas beneficij, quòd sit dignitas, personatus, vel officium; aut sacerdotale, Diaconale, Subdiaconale, Theologale, Magistrale, Doctorale, aut Pœnitentiale, an exprimenda sit in eius beneficij impetratione, aut derogatione alterius qualitatis ipsius.*

448. *Impetrans beneficium exprimere debet collationem illius alteri factam etiam nondum acceptatam; & an hæc vel colorata alterius possessio exprimenda sit in derogatione alicuius qualitatis illius beneficij.*

449. *Impetrans beneficium quando exprimere debeat coloratam alterius possessionem.*

450. *Impetrans beneficium quandonam exprimere debeat aliud beneficium, quod obtinet. & an teneatur exprimere pensionem, quam super alio beneficio habet; num. 451. aut qualitates beneficij obtenti. num. 452. aut valorem eiusdem beneficij; num 453.*

454. *Impetrans beneficium à Legato Sedis Apostolicæ an, & quando teneatur mentionem facere beneficij, quod obtinet.*

455. *Impetrans beneficium ab alio, quàm à Papa, vel eius Legato, exprimere non tenetur beneficium, quod is iam obtinet. atque etiam ab illis, cum is ignorat se habere aliud beneficium, vt quia sibi absenti collatum fuit; num. 456. & quid si paratus sit cum effectu primum dimittere; num. 457.*

458. *Præstimonium, quod quis obtinet, an debeat exprimere impetrans beneficium. & quid in fructibus alterius beneficij, quos Episcopus ad tempus impetranti assignauerat pro labore speciali; num. 459.*

460. *Beneficium, quod quis obtinet, quando exprimendum sit in derogatione qualitatum beneficij.*

461. *Clericatus an exprimendus sit in impetratione beneficij. aut derogatione alterius qualitatis ipsius.*

462. *Defectus natalium, cum eius qualitate an exprimendus sit in impetratione beneficij, aut derogatione qualitatum eiusdem. & quid in crimine, aut censura eum indignum reddente tali beneficio; num. 463.*

464. *Absolutio a quacunque sententia, censura, & pœna ad effectum, quæ fit in quolibet rescripto, quid operetur; & nonnullis num. seqq.*

465. *Excommunicatus inualide impetrat beneficium Ecclesiasticum, & quamuis gratiam a Papa, aut alio supremo Principe sæculari. & quid in impetrante ab Ordinario inferiore, aut in excommunicato occulto. numer. 466. vel in suspenso, aut interdicto; num. 467. vel irregulari; num. 468. & ibi quid in facultatibus absoluendi vigore Iubilæi, aut Bulla Cruciata.*

469. *Absolutio à censuris ad effectum, seu clausula, tèque à quibusuis, &c. quibus non prosit.*

470. *Clausula, teque à quibusuis, &c. apposita in rescripto Legati, aut alterius Ordinarij à quibus censuris absoluat.*

471. *Dignitas impetrantis beneficium, seu alterius beneficij quod is obtinet, an exprimenda sit in impetrando alio beneficio, seu derogatione qualitatis ipsius.*

472. *Impetrans derogationem vnius qualitatis appositæ in fundatione beneficij non tenetur facere mentionem prioris derogationis alterius qualitatis: secus in derogationibus eiusdem qualitatis, cum inter vtramque derogationem est aliqua contrarietas.*

473. *Impetrans derogationem qualitatis in beneficij fundatione appositæ mentionem facere debet omnium vinculorum, seu impedimentorum, quæ singula à derogante cognita eum auerterent ab omnimoda, vel certè à tali concessione.*

474. *Impetrans derogationem alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ explicare tenetur eius derogationis prohibitionem à fundatore factam.*

475. *Prohibitio fundatoris, aut alterius testatoris, ne Episcopus, aliusue superior Ecclesiasticus se intromittat in exequenda eius pia voluntate, an valeat.*

476. *Fundator Capellaniæ, si mandet eam erigi in titulum, an possit prohibere, ne Episcopus in eius prouisione vllatenus se intromittat. & quid in Capellania mercenaria, neque ita instituta, vt erigatur in titulum, seu beneficium Ecclesiasticum; num. 477. & duob. seqq.*

478. *Episcopus habet curam, & executionem piarum dispositionum saltem data negligentia heredum, & executorum à defuncto deputatorum; & an excludi possit à visitatione per testatorem.*

479. *Fundator Capellaniæ quando censeatur prohibuisse, ne ea in titulum, seu beneficium erigatur; & ibi, quòd hæc prohibitio valet. erigi autem potest in titulum, quando voluntas testatoris non reluctatur. 480. & quando dicatur eius voluntas non reluctari. 481.*

482. *Falsa expressio eorum, quæ suppressa surreptitiam, ac nullam reddunt derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, eam derogationem vitiat.*

483. *Impetrans beneficium falsò exprimens, se aliud non habere, nulliter impetrat. idem est in mentiente se clericum, vel beneficium esse vacans; num 484.*

485. *Modus vacationis falsò expressus an. & quando vitiat impetrationem beneficij. & quid in materia*

teria non odiosa; num. 486. aut cùm de eius vero vacationis modo certa notitia non habetur; num. 487.

488. *Valor beneficij falsò expressus an, & quando vitiet gratiam super ipso beneficio; & numer. seq.*

489. *Cardinales an ligentur regulis Cancellariæ, ac dispositionibus odiosis iuris communis.*

490. *Falsa expressio causæ, vel qualitatis, quæ suppressa, aut verè expressa redderet faciliorem superiorem ad concedendam derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, adiecta demonstrationis gratia, eam derogationem vitiat: secus si adiecta sit taxationis gratia, seu conditionaliter.*

491. *Falsitas vnica causæ etiam impulsiuæ, quæ expressa fuit in derogatione qualitatum beneficij, eam vitiat; & quid si ex pluribus causis expressis aliquæ sint veræ, aliquæ falsæ.*

492. *Ignorantia iuris, vel facti in tacendo exprimendum, vel falsò aliquid exprimendo, an excuset à nullitate gratiam derogationis qualitatum beneficij. & quid in exprimente sub dubio, aut qualitatem beneficij, aut causam derogationis; num. 493.*

494. *Taciturnitas veri, vel expressio falsi per fraudem, vel malitiam in impetranda derogatione qualitatum in fundatione beneficij appositarum gratiam in totum vitiat, licèt ea taciturnitas, vel expressio fuerit causa solius formæ.*

495. *Taciturnitas veri, aut falsi expressio in vna parte rescripti derogationis qualitatum beneficij an, & quando vitiet aliam.*

496. *Surreptio, vel obreptio dolosa in vna parte gratiosæ derogationis qualitatum beneficij non irritat ipso iure, & in foro conscientiæ illam partem connexam, quæ vitio caruit.*

497. *Taciturnitas veri, aut falsi expressio circa causam impulsiuam vnius partis rescripti derogationis qualitatum beneficij non vitiat totum rescriptum.*

498. *Expressio alicuius causæ an necessaria sit in impetranda derogatione alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ.*

499. *Error in nomine illius, cui impetratur derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum eam non vitiat, vbi aliàs constet de corpore, hoc est, de persona, cui fit impetratio. & quid, si error contingat in nomine diœcesis ipsius; num. 500. aut eius, contra quem fit impetratio; num. 501.*

502. *Error in vocabulo, aut alia demonstratione rei, circa quam versatur derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, vel potius versantur hæ qualitates, vbi aliàs satis constet, quòd de ea re senserit impetrans, vel concedens derogationem, talem impetrationem, vel concessionem non vitiat.*

503. *Falsa demonstratio an, & quando vitiet Legatum, aut aliam dispositionem.*

504. *Falsa causa adiecta derogationi alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ an, & quando vitiet ipsam derogationem.*

505. *Falsa expressio vnius maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei, vel minoris loco maioris eiusdem speciei, derogationem qualitatis beneficij vitiat: secus in falsa expressione maioris vinculi loco minoris in eadem specie; nisi proprium vinculum de iure, aut stylo Curiæ foret exprimendum.*

506. *Mandatum speciale an requiratur ad impetrandum rescriptum ad lites, cui accessoria sit derogatio alicuius qualitatis in fundatione beneficij apposita. & quid si ea derogatio impetratur per rescriptum gratiæ; num. 507.*

508. *Gratia derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, vel commissionis ad derogandum alteri impetrata ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem ab ipso, vel alio ab eo speciale mandatum habente faciendam. & quid, si vinculum, seu impedimentum, quod tollitur, ad plures pertineat; num. 509.*

QVÆRO SEXTO, quænam obseruanda sint ab impetrante derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum.

Postquam in statim præced. quæstione egimus de proxima causa efficiente derogationis huiusmodi qualitatum appositarum in fundatione beneficij: sequitur, iuxta methodum quam initio præced. capitis in illius, & consequentium capitum quæstionibus obseruandam proposuimus, vt in præsenti quæstion. huius capitis de eiusdem derogationis causa quasi formali ex parte illam impetrantis videamus; nimirum de iis, quæ ab eo in tali impetratione obseruanda sunt: illud etiam inserentes, quod de causa finali reliquum fuit ab iis, quæ de illa disseruimus *quæstion. 5. conclus. 4. huius cap.* acturi in seq. quæstion. de eadem causa formali ex parte derogantis, seu de forma, quam obseruare debet is, qui alicui ex prædictis qualitatibus vult derogare. Et quidem quoad præsentem quæst. in prima conclus. videndum nobis erit, an aliquà causa requiratur ad valorem, & honestatem derogationis prædictarum qualitatum: in secunda verò conclusione singulas huiusmodi causas; ac denique in reliquis conclusionibus, quid in impetratione exprimendum sit, ac cætera, quæ ad præsentem quæstionem pertinent, breuiter tamen, prosequemur; id quod etiam proportionabiliter quoad fideicommissorum derogationem præstitimus *cap. præced. quæst. 6.*

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Regulariter
† aliqua causa requiritur in impetranda derogatio- 412.
ne qualitatum in beneficij fundatione appositarum, non modò vbi derogatio facienda sit ab inferiore; verùm etiam vbi à Rom. Pontifice. Prior pars, quæ est quoad inferiorem, vt si nulla subsit causa, & illicita sit, & inualida derogatio; satis probatur primò ex iis, quibus hoc vtrumque generatim de commutatione vltimæ voluntatis comprobauimus sup. *cap. 6. quæst. 1. concl. 1.* præcipuè verò ex Petr. de Vbald. qui id in specie sentit *in suo tract. de canon. Episc. & paroch. cap. 7. num. 37.* sic intelligens *cap. nos quidem, de testament,* ad quod etiam optimè facit text. *in l. legatum, ff. de vsu, & vsufr. legat. & l. legatam, ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.* necnon quia inferior nequit dispensare contra legem superioris, *cap. inferior, 21. distinct. cap. cùm inferior, de maiorit. & obed. & Clement. ne Romani, in princ. de elect.* commutatio autem vltimæ voluntatis; (cuius, vt iam non semel in hoc cap. tradidimus, species quædam est derogatio qualitatum beneficij, de qua nunc agimus;) regulariter iuri communi positiuo aliquo saltem modo aduersatur; vt constat ex iuribus adductis sup.

cap. 3. *quæst.* 3. *concl.* 1. multò verò magis eidem iuri contraria est derogatio prædictarum qualitatum beneficij, vt suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 3. ostendimus; éstque contra illud ipsum ius dispensatio, vt *quæst. præced. concl.* 17. *circa medium*, ex eo docuimus, quòd dispensatio est quædam iuris relaxatio. hoc ipso autem, quòd aliquid ab inferiore fit contra ius humanum, seu contra leges sine causa, id irritū est, ac nullū, vt constat ex *l. non dubium, C. de legib. & cap. quæ contra ius, de reg. iur. in* 6. Vnde consurgit secundum principale fundamentum huius prioris partis, quæ etiam tertiò confirmatur ex eo, quòd in specie, qualitatibus beneficij inferiorem derogare non posse, satis colligitur ex latiùs adductis ab Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 54. *& part.* 2. *cap.* 12. *num.* 13. *vers. primò, vt non procedat, & vers. tertiò fallit, ad fin.* iuncto *num.* 16. *&* 18. cum aliquot seqq. dum *d. cap.* 13. *num.* 54. ait, sustineri posse secundùm ius commune opinionem Abb. antiq. & Hostien. quos refert, & sequitur Abb. Panorm. *in cap. de multa, num.* 19. *de præben. & dignit.* necnon eiusdem Panorm. *in cap. extirpandæ, §. qui verò, num.* 37. *cum seq. eod. tit.* & Ioan. Bertach. *in repertor. verbo, dispensatio, vers. si principaliter*, quæ ha-
413. bet, quòd † propter præcisam necessitatem, vel vtilitatem publicam ipsius Ecclesiæ Episcopus dispensare possit ad duo beneficia curata; quod deinde latiùs ostendit *in d.* 2. *part. cap.* 12. *num.* 16. iuncto eo, quod *d. cap.* 13. *num.* 54. *& d. cap.* 12. *num.* 15. 17. 19. *&* 20. ex communi fusè docet, regulariter non posse Legatum, aut Episcopum hac in re dispensare. *in d.* autem *cap.* 12. *num.* 13. cùm in princ. post alios tradidisset, Legatum dispensare posse cum aliquo, vt possit retinere plura beneficia, quæ non sunt Episcopatus, dignitates, personatus, aut curata beneficia; subdit *eod. num.* 13. *versic. primò, vt non procedat*, declarans, id non procedere, quando quis haberet beneficia aliàs sufficientia ad congruam sustentationem; quia tunc non potest dispensare Legatus ex eo, quòd non potest assignari congrua ratio ad dispensationem: & *vers. tertiò fallit, ad fin.* ait, in ea quæstione, an Legatus de latere possit dispensare super beneficiis curatis, vel dignitatibus, seu personatibus ex causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, dicendum esse, prout subiicit *in seq. concl.* circa potestatem Episcopi in iis dispensandi. nam quoad hoc, inquit à pari procedere Legatum de latere, & Episcopum, ex Andr. Gambar. *in tract. de offic. & potest. Legat. lib.* 5. *tit. an Legatus possit plura beneficia vni conferre, num.* 98. ipse verò Hoied. *concl. seq. sub num. maximè* 16. vt vidimus, iuncto *num.* 25. *cum tribus seqq.* in Episcopo dispensare eum posse latè defendit. *num.* autē 34. *vsque ad* 38. in initio disertis verbis tradit, ac tuetur, inferiores Rom. Pontifice dispensare non posse circa pluralitatem beneficiorum sine causa. At verò 1. *part. cap.* 12. *num.* 44. id post multos asserit, vnde huius prioris partis conclus. extensio sumi potest, nimirum inferiorem à Principe, licèt ab eo potestatem habeat dispensandi contra ius humanum, ea vti debere cum causa, alioqui dispensatio non tenebit in vtroque foro. Atque hæc quidem sunt fundamenta huius prioris partis generalia, & remota.

Nunc hæc e dem prior † ars conclus. probatur satis in specie ex eo, quod post Abbat. & Feliū. *in cap. cùm accessissent, de constit.* & alios tradit Lambertin. *in tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *art.* 30. passim, præsertim verò *numer.* 6. 7. 8. 12. 15. *&* 18. *cum seq.* posse Episcopum cum causa, & non aliter, & cum consensu heredis, aut alterius successoris eius, qui fundauit beneficium, illius qualitates alterare. id quod etiam tradit *eod. part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 7. *numer.* 2. iuncto *num.* 3. *& lib.* 3. *quæst.* 5. *art.* 3. *num.* 4. Posterior pars conclusionis probatur tum ex iis, quibus id generatim de commutatione vltimæ voluntatis docuimus suprà *cap.* 6. *quæst.* 1. *concl.* 2. circa initium quidem causam requiri in eius concessione à Principe facienda, ne illicita sit, ante medium verò vsque ad fin. ad hoc, vt valeat: maximè ex eo, quòd Princeps non potest tollere ius tertij, seu ei præiudicium inferre sine causa; quòd nequit sine causa dispensare contra ius positiuum maximè in naturali ratione fundatum; & vtens tali dispensatio-
ne † non est tutus coram Deo: id quod præter *ibi* 414.
citatos, tenēt plerique relati, & probati ab Alphons. Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 19. *num.* 15. *cum duob. seqq. & part.* 2. *cap.* 12. *num.* 41. tum ex iis, quibus idem Hoied. *d. cap.* 12. *num.* 39. *vsque ad* 45. latè probat, dispensatum à Rom. Pontifice circa pluralitatem beneficiorū sine causa, licèt tutus quoad Ecclesiam militantem, non tamen quoad triumphantem; & sic non valere dispensationem quoad Deum, præcipuè ex Hostien. *in cap. dudum, il* 2. *de elect.* Ioan. Andr. *in cap. de multa*, & *ibi* Abb. *num.* 20. *de præben.* Bertach. *in d. repertorio, verbo, dispensatio, vers. adde hic vnum singularissimum*, dicente, ita fuisse determinatum in Academia Parisiensi post solemnem disputationem Siluestr. *in summa, verbo, beneficium,* 4. *num.* 4. Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispens. super plural. benef. num.* 54. & Gambar. *vbi suprà num.* 84. *& seq.* facitque optimè text. *in d. cap. de multa, §. fin.* ibi; circa sublimes tamen, & litteratas personas, quæ maioribus sunt beneficiis honorandæ, cùm ratio postulauerit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari: quem text. ad hanc quoque rem ponderat Hoied. *d. part.* 2. *cap.* 12. *num.* 34. sicut *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 58. *vers. & quamuis, post medium*, adducit text. *in cap.* 1. *de caus. poss. & propriet.* vbi Pontifex profitetur, se non posse contra inauditam partem aliquid definire; & *cap. nos in quemquam*, quod est 1. *caus.* 2. *quæst.* 1. quæ iura, & similia, inquit, si cum iudicio expendantur, principaliter ad quæstiones beneficiales applicanda sunt; quia de his frequenter agitur in Decretalibus, & decisionibus iuris canonici. Optimè quoque, meo iudicio, sumi potest argumentū ab eo saltem, quòd negant Doct. de dispensatione in pluralitate beneficiorum ad derogationem qualitatum in fundatione beneficij appositarum: tum quòd non distinguunt de pluralitate prohibita à iure, vel à fundatore; tum quòd, vt iam sæpè docuimus, prædicta derogatio est dispensatio contra ius, quæ eam expressè prohibuit saltem in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* & tacitè, præcipiendo earum qualitatum obseruantiam, vt latiùs ostendimus sup. *quæst.* 3. *huius cap. concl.* 3. tum quia difficiliùs dispensatur in pluralitate beneficiorum prohibita in fundatione, quàm in prohibita à iure, vt docet inter cæteros Lambertin *tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 6. per tot. Tum denique ex traditis à Ioanne Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 28. *quæst.* 17. *circa initium.* An verò, & quando causa præsumatur in Rom. Pontifice, aut eo inferiore qualitatibus huiusmodi beneficij derogante, facilè colligi poterit ex iis, quæ hac in re quoad commutationem vltimarum voluntatum addiximus *d. cap.* 6. *quæst.* 1. *concl.* 3. *&* 4.

SECVNDA CONCLVSIO. Causa derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum † non necessariò debet earum executioni ob- 415.
stare; sed sufficit necessitas aliunde proueniens, quàm

quàm ex impoſſibilitate, aut magna difficultate executionis rei diſpoſitæ: neque ſemper debet cómune bonum directè continere; ſed ſat nonnumquá erit, quòd illud indirectè in bono priuato contineatur; atque adeò ſufficit aliquando priuata vtilitas cum aliquo communi bono coniuncta. Prior pars concluſionis probatur primò ex iis, quibus eam quoad commutationem vltimæ voluntatis late comprobauimus ſup. *cap. 6. quæſt. 2. concluſ.* 1. iuncta *concluſ.* 3. Secundò ex eo, quod Alphonſ. Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 54. & latiùs ex communi *part.* 2. *cap.* 12. *num.* 16. 17. 22. 25. *&* 55. non diſtinguendo de neceſſitate, immo potiùs loquens de neceſſitate aliunde proueniente, quàm ex impoſſibilitate, aut magna difficultate executionis rei diſpoſitæ tradit, poſſe Epiſcopum propter neceſſitatem Eccleſiæ diſpenſare ad duo beneficia curata. Denique magis in ſpecie id ſentit loquens de diſpenſatione in qualitatibus beneficij poſt alios Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 30. *num.* 6. 7. 8. 12. *ac* 15. *& quæſt.* 10. *art.* 7. *num.* 3. necnon *lib.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 7. *num.* 5. *in fine.*

416. Poſterior pars concluſionis quoad hoc, vt † ſufficiat vtilitas publica, ſeu bonum commune ad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appoſitarum; probatur tum ex iis, quibus ſup. *cap.* 6. *quæſt.* 2. *concl.* 3. *&* 5. oſtendimus, hanc vtilitatem, ſeu Eccleſiæ ſufficere ad commutationẽ vltimarum voluntatum; ſub qua tamquam ſub genere contineri prædictam qualitatum beneficij derogationem, iam ſæpè admonuimus. Tum ex eo, quod Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 54. & latiùs *part.* 2. *cap.* 12. *num.* 15. *ad fin.* iuncto *num.* 16. 17. 18. 20. 22. 24. 25. 57. 59. *&* 60. docet, Epiſcopum, Legatum Sedis Apoſtolicæ, ac multò magis Rom. Pontificem ob euidentem Eccleſiæ vtilitatem poſſe in pluralitate beneficiorum etiam aliàs de iure prohibita diſpenſare. Eadem verò poſterior noſtræ concl. pars quoad hoc, vt neceſſe non ſit, derogationem prædictam ſemper continere directè bonum
417. commune; ſed plerumque ſat ſit, vt † ea redundet in bonum commune, ſeu publicam vtilitatem, eámve habeat coniunctam etiam minùs principaliter; priuatam verò vtilitatem directè, ac principaliter contineat, ſeu reſpiciat: probatur tum ex iis, quibus id de commutatione vltimæ voluntatis oſtendimus ſuprà *d. cap.* 6. *quæſt.* 2. *concl.* 1. non longè ab initio, ferè vſque ad finem, *& concluſ.* 5. in poſterioris eiuſdem partis confirmatione: tum ex eo, quod de diſpenſatione in pluralitate beneficiorum curatorum, perſonatuũ, aut dignitatum tradit poſt alios Hoied. *d. tract. de incompatib. benef. part.* 2. *cap.* 12. *num.* 16. 18. 46. *&* 50. *vſque ad* 54. eam fieri poſſe à Rom. Pon-
418. tifice † ob priuatum commodum redundans in bonum commune, illúdque licèt minùs principaliter coniunctum habens; inter cætera per text. *in d. cap. de multa, in fin. de præben.* dum *inibi* decernitur, quòd ſuper pluralitate prædictorum beneficiorum cum ſublimibus, & litteratis perſonis poterit per Sedem Apoſtolicam diſpenſari. Nam *d. num.* 16. *circa medium,* ait, hunc text. ſolummodo loqui quando diſpenſatio fit principaliter ad honorem, & prærogatiuam perſonæ, & in hoc ſolo caſu derogat text. *in c. Sanctorum,* 70. *diſt.* vbi habetur, quòd Epiſcopi diſpoſitione vnus diuerſis præeſſe poteſt Eccleſiis: (qui tamen text. meo iudicio, ita accipiendus eſt, vt ille præſit citra titulum, vt patet ex verbis antecedentibus, & ſubſequentibus.) quicquid autem de hoc ſit, ſubdit *ibidem* Hoied. rationem prædictæ correctionis in caſu, quo diſpenſatio fit ob honorem, & prærogatiuam perſonæ poſſe ſumi ex indiſcreta

Epiſcoporum diſpenſatione: vnde Papa, vt huic incommodu obuiaret, voluit ſibi ſoli reſeruare diſpenſationem, quando fieri debet principaliter propter prærogatiuam perſonarum, quia ex dilatione huius caſus nullum imminet periculum Eccleſiis, ſed quando fieri debet principaliter propter vtilitatem, ſeu neceſſitatem Eccleſiarum, voluit ius antiquum remanere incorrectum, quia ex dilatione potuiſſet irrogari Eccleſiis præiudicium maximum. Idipſum verò magis explicans *d. num.* 18. *in initio,* iuncto *num. præcedent. in fin.* ait diſpenſationem ſuper prædicta beneficiorum pluralitate fieri poſſe duobus modis propter vtilitatem, vel neceſſitatem Eccleſiæ: primo modo principaliter propter prærogatiuam perſonarum, ſecundariò tamen propter vtilitatem, vel neceſſitatem Eccleſiæ, ideſt, propter bonum publicum ſpirituale Eccleſiæ generalis, vtputa, quia clericus eſt perſona litterata, vel nobilis, & ſecundùm eius qualitatem non poteſt commodè viuere ex reditibus vnius Eccleſiæ; tamen ſi habebit duas, poterit prodeſſe Eccleſiis particulariter, & generaliter, defendendo earum iura, conſulendo, &c. & ſic principaliter fit hæc diſpenſatio ob reſpectum perſonæ, vt habeat reditus plurium Eccleſiarum, & ſecundariò fit ob vtilitatem, ſeu neceſſitatem Eccleſiarum, & in hoc caſu videtur loqui text. *in d. cap. de multa,* vt ſolus Papa diſpenſet, & iſte eſt proprius caſus illius cap. ponderando ea verba; *circa ſublimes tamen, & litteratas perſonas, quæ maioribus beneficiis ſunt honorandæ.* Secundo modo fieri poteſt prædicta diſpenſatio principaliter propter vtilitatem, ſeu neceſſitatem Eccleſiarum, nulla differentia habita, an ſit perſona litterata, aut ſublimis; an illiterata, vel vilis; ſed ſolùm ponderando, quod fit principaliter propter vtilitatem Eccleſiarum. & in hoc caſu, inquit, poteſt procedere, & intelligi præfata opinio, quod etiam inferior in ea pluralitate poſſit diſpenſare. & *d. num.* 46. inter cauſas iuſtas, & ſufficientes ad diſpenſandum circa beneficiorum pluralitatem pri-
mam ponit † nobilitatem beneficiarij, ex text. *d. cap.* 419.
de multa, Tiraq. *tract. de nobil. cap.* 20. *num.* 13. & expreſsè Innoc. *d. cap. dudum, il* 2. *ad fin. verſ. item ſi Papa, de elect.* vbi inquit, quòd ſola nobilitas ſine litteratura ad hoc ſufficit; necnon Io. Andr. *cap. cùm in cunctis, col.* 4. & *ibi* Abb. *in* 4. *notab. eod. tit.* atque ad id multa adducit vſque ad *num.* 52. præcipuè verò *num.* 50. *ad fin.* reſpondens ad id, quod obiici poterat, ſicut apud Deum, ita apud eius Vicarium, & miniſtros non debere eſſe acceptionem perſonarum; ſed haberi reſpectum ad merita, & bonum commune; ait, quòd, licèt diſpenſando cum nobili, digno tamen, videatur haberi reſpectus ad priuatum commodum, nihilominus habetur etiam reſpectus ad bonum publicum quod per iſtos nobiles prouenit vniuerſis; & ita, inquit, ſentire D. Thom. quẽ referunt, & ſequuntur Io. Andr. & Panorm. *d. cap. de multa, num.* 7. *&* 8. *de præben.* quod prouenit, vt idemmet Hoied. ſubdit & latiùs confirmat *d. cap.* 12. *n.* 51. ex virtutis præſumptione, quæ eſt in nobilibus. *n.* autem 51. pro ſecunda cauſa prædictæ diſpenſationis affert litteraturam ex text. *d. cap. ex multa, in fin. de præbend.* & *ibi* gloſ. *verbo, litteratas,* Abb. *n.* 5. & aliis. ad quod pleraque adducit *ibidem* Hoied. vſque ad *n.* 54. quibus adde bonũ text. *in cap. fin. de magiſtr. & cap. cùm ex eo, de elect. in* 6. cum vtrobique not. præcipuè quoad hoc, vt ea priuilegia, quæ litteratis perſonis conceduntur, redundent in commune bonum, ſeu publicam vtilitatem: id quod etiam in ſpecie derogationis certæ qualitatis in beneficij fundatione appoſitæ expreſsè tenet Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 30. *num.* 15. dum poſt Corſet. *in cap. cùm acceſ-*

sissem, char. 5. dicit, ad hoc, vt possit Episcopus cum
heredis consensu conferre beneficium sacerdotale
non sacerdoti, contra fundatoris dispositionem, suf-
ficere pro causa, præsentandam esse personam mul-
tum doctam, & morigeratam, & sic vtilem ipsi Ec-
clesiæ, arg. *cap. de multa, de preben.* & eorum, quæ
dicit Abb. *d. cap. dudum, il 2. in 4. not. de elect.* id quod
Corset. *vbi supra*, ait, se bis obtinuisse. Quinimmo
420. sola priuata vtilitas † aliquando sufficiet pro causa
prædictæ derogationis qualitatum beneficij, vt post
Corsett. *ibi* sentit Lambertin. *d. num.* 15. dum in
mox memorato casu contrariæ dispositionis funda-
toris ex eo auctore tradit, causam sufficientem, vt
beneficium illud cõferatur non sacerdoti, esse, quòd
præsentandus sit de familia heredis eius, qui bene-
ficium fundauit, cui ipse vellet potius benefacere,
quam alteri, in reliquis tamen eo existente idoneo;
per *cap. non satis, 86. dist.* cum simil. quia primò no-
stratibus, quàm alienis benefacere debemus, vt *ibi*;
& etiam quia est de genere fundatoris, cum quo fa-
ciliùs est dispensandum; & paulo pòst subdit, legem
illam, vt non nisi sacerdos præsentetur, non esse ita
appositam per primum patronum, vt eius successor
non possit vtilitati Ecclesiæ, & suorum prouidere,
causa existente quæ moueret etiam fundatorem, si
viueret. Idipsum autem ex eo etiam confirmatur,
quod post Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispensat. ad
plura beneficia, num.* 50. tradit Hoied. *d. cap.* 12. *n.* 61.
causam sufficientem ad dispensandum super plura-
litate beneficiorum esse meritorum prærogatiuam,
præcipue per text. *in cap. tali, 1. quæst. 7.* Atque hæc
de præsenti conclus.

Tertia conclusio. Vbi nec ex iure, ne-
que ex stylo Curiæ constat, qualitatem aliquam fo-
re in impetratione derogationis qualitatum benefi-
421. cij per fundatorem appositarum exprimendam; †
tunc dumtaxat certæ qualitatis taciturnitas rescri-
ptum vitiabit, quãdo veritate cognita superior illud
non concederet, vel non nisi cum quibusdã modera-
tionibus; secus quando eodẽ modo concederet, licèt
multò difficiliùs: atque ita solius causæ finalis taci-
turnitas vitiabit gratiam. Et quidem, quòd, si non
exprimantur ea, quæ ius, aut stylus Curiæ vult ex-
primi, eorum taciturnitas, licèt causam finalem non
inducant, noceat, & rescriptũ vitiet, breuiter osten-
demus in seq. conclus. quòd autem iure, & stylo ces-
santibus, taciturnitas causæ finalis vitiet gratiã, con-
stat ex eo, quod in omni gratia probat Sanch. *lib.* 8.
de matrim. disp. 21. *num.* 17. *ac seq.* ex fusiùs per ipsum
adductis *num.* 11. *&* 12. præcipuè verò ex text *in cap.
postulasti, de rescript.* & *ibi* Dec. *notabil.* 4. *num.* 11. *in
nou.* necnon ex *cap. fin. de fil. presb. in* 6. quæ iura ad
id ponderauimus sup. *cap.* 6. *quæst.* 3. *concl.* 3. *circa ini-
tium*; simul ad idem multos afferentes. In quo pari-
ter conueniunt Doct. vtriusque sententiæ, & qui ni-
mirum tenent, etiam taciturnitatem causæ impulsi-
uæ id efficere, relati à Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 10. &
probati à Garz. *tract. de benef. part.* 6. *cap.* 2. *num.* 198.
cum tribus seqq. & qui sentiunt, solùm ex taciturni-
tate causæ finalis gratiam vitiari: ex quo comproba-
tur posterior pars nostræ conclus. id verò fusè tradit
Sanchez *d. disp.* 21. *num.* 17. *ac* 18. ex adductis per
ipsummet *num.* 11. *&* 12. potissimùm autem ex text.
in cap. dudum, versic. seu §. *nos igitur, de prabend. in*
6. ibi; considerantes quoque, quòd nos, exposito
nobis de potestate prædicta, litteras nihilominus
gratiosas daremus in dictis partibus, non habita
mentione de ipsa: & tum ex illa ratione, quia sur-
reptio, & defectus causæ impulsiuæ, quæ solùm re-
tardaret à tam facili concessione, non auferi volun-
tarium necessarium ad valorem concessionis eorum,
quæ à gratuita concedentis voluntate pendent; pro-
ut videmus in Legato, *l. tale pactum, §. falsam cau-
sam, ff. de condit. & demonstr.* & in alijs dispositioni-
bus communiter docent scriben. *in l. si mulier, C. de
iur. dot. cap. post translationem, de renuntiat.* atque ali-
bi sæpe: tum ex illa ratione, quòd nemo dixerit,
non valere impetrationem alicuius gratiæ, licèt im-
petrans multis criminibus sit irretitus, dummodo
nullo impedimento à iure ob eam obtinendam in-
ducto affectus sit; cùm tamen meritò præsumatur,
superiorem non concessurum, si ea crimina nosset.
ex qua ratione sumitur notabilis extensio huius po-
sterioris partis nostræ conclus. quòd scilicet † non 422.
sint necessariò exprimendæ qualitates extrinsecæ,
licèt, si cognitæ essent superiori, eum auerterent à
concessione, vt latiùs deduximus *d. concl.* 3. post
Sanchez *d. num.* 11. *&* 18. Altera extensio sumitur
ex adductis per nos *eadem concl.* 3. vt nimirum quali-
tas, quæ alioqui necessariò exprimi deberet, possit
non exprimi, † si eius scientia probari possit in con- 423.
cedente. idémque erit, vbi ea qualitas, seu veritas
notoria sit, vt *d. concl.* 3. ostendimus: vnde etiam
duæ aliæ restrictiones prioris partis, seu totidem ex-
tensiones posterioris partis præsentis conclusionis
sumi possunt; videlicet, quòd qualitas illa sola, quæ
de præsenti, non autem, quæ de futuro Principem à
concessione auerteret, sit exprimenda; quódque ex-
primenda necessariò non sit qualitas, quæ, licèt co-
gnita remoueret Principem à concessione gratiæ,
tamen tacitè inest in eius impetratione, seu alia
qualitate expressa; qualis est reseruatio generalis in
corpore iuris clausa.

Quòd si petas, † vnde cognosci possit, qualitates 424.
conducere ad prædictæ derogationis concessionẽ, &
tales fore, vt iis expressis superior huiusmodi gratiã
non concederet; atque an in dubio inducant causam
finalem, vel impulsiuam; & alia, quæ ad huius con-
clusionis declarationem pertinent, sumenda sunt ex
iis, quæ scripsimus *d. cap.* 6. *quæst.* 3. statim post *concl.* 3.
& inf. hac ipsa quæst. *concl.* 6. *declarat.* 3. *& sequentib.*
dicemus. Illud autem hoc loco prætereundum non
est, quòd, † licet collatio beneficij ab Ordinario, & 425.
quibuslibet collationem beneficiorum habentibus
Sedis Apostolicæ Legato inferioribus facta aliud be-
neficium obtinenti valeat, etiamsi de tali beneficio
mentio habita nõ fuerit, vt expressè cauetur *in Clem.
2. de offic. ordin.* quod procedit etiam quoad expressio-
nem valoris illius beneficij; prout ex Felin. qui alios
citat, *in cap. ad aures, num.* 15. *concl.* 14. *de rescript.* ac
Io. Selu. *in tract. de benef.* 3. *part. quæst.* 12. *à num.* 56.
tradit Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 4. idque etiam respe-
ctu valoris beneficij, quod impetratur, vt post mul-
tos docebimus *concl. seq.* in quinta qualitate expri-
menda *declar.* 2. quinimmo procedit etiam in qua-
cumque qualitate beneficij, quod impetratur, vt
apertè tenet Sanch. *d. num.* 4. & Sel. suprà, *num.* 57. ac
sentiunt plerique Doct. relati, & probati à Garz. *d.
tract. de benef. part.* 6. *cap.* 2. *à num.* 219. *vsque ad* 223.
part. 8. *cap.* 3. *num.* 3. *& part.* 10. *cap.* 1. *num.* 45. *& seq.*
atque ex his Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 201. *num.* 70.
& 150. cum aliquot seq. iuxta postremam editio-
nem. Tamen verum non esse puto, quod post alios
tradit Garz. *d. cap.* 3. *num.* 6. *&* 7. atque infirmat *d. num.*
45. *&* 46. indistinctè nullam surreptionem habere
locum in gratia Ordinarij: contrarium enim † satis 426.
probat Sanch. d. *num.* 4. tum ex Doctoribus per eum
relatis *num. praced.* qui indistinctè loquuntur, & ra-
tionibus *ibidem* per eum adductis, quæ militant etiã
in Ordinarijs: tum quia idem defectus intentionis
in concedente oriens ex taciturnitate veritatis, vel
expressione falsitatis inducentis ad concessionem re-
peritur

peritur in inferioribus, sicut in Rom. Pontifice, vel eius Legato: tum quia nemo diceret, dispensationem in voto non nubendi impetratam ab Episcopo validam esse, allegata falsa causa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circumstantia necessariò explicanda, vt, si simul esset votum non nubendi, & assumendi ordinis sacri. Neque aliquis ex Doctoribus, quos allegat Garz. ita indistinctè asserit, non dari surreptionem in impetratione gratiæ ab Ordinario, excepto Emanuele Sà *in summa, verbo, gratia, num.* 12. qui etiam incautè solum Rom. Pontificem ab hac sua regula excludit; cùm tamen saltem in collatione beneficij omnino excludendus quoque sit Legatus Sedis Apostolicæ, vt patet ex *d. Clem.* 2. *de offic. ordin. & cap. vlt. de offic. legat. in* 6. cautè verò loquutus est Nauar. *cons.* 2. aliàs 43. *num.* 1. *de tempor. ordin.* dicens, gratias Ordinarij non fieri nullas ex omni surreptione; & cautiùs Selu. *vbi suprà num.* 55. *ad* 63. & Paris. *tract. de resign. benef. lib.* 8. *quæst.* 9. *num.* 66. *vsque ad* 72. quos citat Garz. *d. num.* 3. dicunt, non committi surreptionem coram Ordinario in iis, quæ ex iure præsumuntur circa qualitates beneficiorum, & personarum ea impetrantium; de quibus ij dumtaxat loquuntur, sicut & cæteri ferè omnes allegati per Garz. *vbi suprà*, maximè Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 153. *& seq.* neque obstat id quod pro ratione affert
427. Garz. *d. num.* 3. Ordinarium † censeri prouidere motu proprio, & Ecclesiis, non personis; quod non contingit in Papa, vel Legato; vt multi tenent, quos *ibi* refert, *& part.* 6. *cap.* 2. *num.* 219. *cum tribus seqq.* nam, quod ad motum proprium pertinet, prædictus motus proprius fictus est, & valde improprius, non autem verus, & proprius; motu enim proprio tunc solùm gratia fieri censetur, cùm hoc expresè cautum fuerit in eadem, vt definiuit Rom. Pontifex *in cap. si motu proprio, in fin. de præbend. in* 6. vbi loquitur de præcipuo eius effectu, qui est tollendi vitiũ surreptionis. quoad id verò, vt Papa, & Legatus censeantur prouidere personis, & non Ecclesiis; vt accidit in Ordinario; præterquam quòd non modicam dictum hoc patitur difficultatem, vt patet ex Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 4. *num.* 174. *vsque ad* 182. *&* 186. non video, quomodo inde rectè inferatur, non posse dari de surreptione saltem in quauis gratia Ordinarij, sed ad summum in sola prouisione ab eo facienda de beneficio, prout ferè omnes Doctores à Garz. citat. vt diximus, loquuntur; & text. *in d. Clem.* 2. *de offic. ordin.* quo potissimùm ij nituntur. De clausula verò motus proprij, an stare possit cum postulatione, & instantia impetrantis, diximus suprà *cap.* 6. *quæst.* 1. *concl.* 3. *ad fin.* vbi etiam aliquid de eius clausulæ effectu; de quo latiùs *eod. cap.* 6. *quæst.* 3. *concl.* 5. *& cap.* 7. *quæst.* 2. *concl.* 1. De clausula autem *ex certa scientia*, nonnihil *d. concl.* 5. *ad fin.* & fusiùs *d. quæst.* 2. *concl.* 2.

QVARTA CONCLVSIO. Surreptio in tacenda qualitate, seu taciturnitas qualitatis, quæ de
428. iure, vel stylo Curiæ expriméda est, † reddit nullam impetrationem derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, licet superior eam derogationem æquè facilè cõcessisset. Probatur hæc conclusio iis fundamentis, quibus idipsum generatim in impetranda vltimæ alicuius voluntatis cómutatione, aut quauis alia gratia comprobauimus suprà *cap.* 6. *quæst.* 3. quoad qualitates quidẽ necessariò de iure exprimendas *concl.* 1. præcipuè ex text. *in cap. si motu proprio, & cap. non potest, de præben. in* 6. cum aliis adductis à Sanch. *lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 13. qui *num.* 15. probat tunc dici de iure necessariam fore expressionem alicuius qualitatis in impetratione rescripti, v. g. dispensationis, cùm vel id expresè in iure

Jo. Petr. Afoncta de commut. vlt. volunt.

decidatur, vel decisum in iure inueniatur, ne dispensatio fiat in aliquo casu; quia eo ipso exprimitur mentem iuris esse denegandi dispensationem, nisi in speciali aliquo casu ea qualitate Principi expressa is velit in illo iure dispensare. quoad qualitates verò de stylo Curiæ exprimendas ostendimus *d. quæst.* 3. *concl.* 2. potissimùm ex Mascard. *tract. de probat. concl.* 846. *num.* 8. & Sanch. *d. disp.* 21. *num.* 16. qui idem tradunt in consuetudine Principis, quæ pro lege habetur, *l. minimè, ff. de leg.* sicut & stylus Curiæ facit ius, *cap. ex litteris, de constit. & cap. quàm graui, de crimin. fals.* cum simil.

Quòd si pro complemento tam huius, quàm etiam præced. conclusionis à me quæras, † quænam 429.
in specie sint qualitates illæ, seu vincula, & impedimenta, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda sunt in impetranda derogatione qualitatum in fundatione beneficij appositarum; aut certè eiusmodi sunt, vt, si exprimerentur, superior vel eam derogationem omnino non concederet, vel cum aliquo moderamine. Breuiter respondeo, eos, seu ea ferè esse, quæ in ipsius beneficij impetratione exprimi debent; nam vel ea ipsa ius, aut stylus Curiæ exprimi iubet, vel saltem aliquando talia sunt, vt si ea nosset Princeps, aliúsve superior, aut gratiam derogationis non concederet, aut certè cum aliquo moderamine; vt facilè colligi potest ex iis, quæ in præced. concl. diximus, & ex ipsismet singulis qualitatibus, seu impedimentis, & vinculis in beneficij impetratione exprimendis. sunt autem potissimum, quæ sequuntur.

Primum verò locum in his obtineat qualitas curæ animarum; quæ † omnino exprimenda est in im- 430.
petratione beneficij, vt satis constat ex *cap. cùm in illis, in princ. eod. tit. in* 6. cum aliis adductis suprà *cap.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 9. *vers. & prima sit qualitas*; vbi id declarauimus. sed & aliæ declarationes sumi possunt tum ex Doctor. *ibi* citat. quibus addo Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 13. ferè per totum, tum ex iis, quæ nos adduximus suprà hoc ipso cap. *quæst.* 2. in secunda diuisione qualitatum beneficij, necnon *quæst.* 4. *concl.* 5. *& quæst.* 5. *concl.* 6. *vers. tertia qualitas*, & dicemus infrà *in* 10. *qualitate*, seu *reg. extens.* 10. Hæc autem qualitas curæ animarum tunc solùm, meo iudicio, exprimenda erit in impetratione derogationis qualitatum beneficij in eius fundatione appositarum, vel cùm alia qualitas huic incompatibilis tribui tali beneficio postulatur, vel etiam cùm hæc ita pertinet ad qualitatem illam, cuius derogatio petitur, vt, si eam sciret Papa, vel illi alteri non derogaret, vel non eo modo, iuxta adducta *cap.* 6. *quæst.* 3. *concl.* 3. vtputa, si petatur derogatio obligationis residendi, vel quòd conferatur non habenti ætatem requisitam ad beneficium; ita, vt in priori casu non sufficiat dicere, supplicatur derogari residentiæ annexæ beneficio; in secundo, supplicatur derogari, vt quis obtinere possit beneficium sacerdotale, licèt non habeat ætatem ad eum ordinem suscipiẽdum; quoniam difficiliùs, & non eodem modo Papa derogationem concederet. idémque erit, si quis generalem facultatem peteret derogandi qualitatibus beneficiorum; nam adhuc non comprehenderentur curata, vt satis colligitur ex *d. cap. cùm in illis*, & aliis, quæ attulimus *d. concl.* 9. *vers. & prima sit qualitas*, necnon hoc ipso cap. *quæst.* 4. *concl.* 5. *initio.* secus verò dicendum est, vbi non petatur hæc generalis facultas, aut tribui certo beneficio qualitas incompatibilis cum animarum cura, vel denique vbi hæc eadem qualitas curæ non pertineat ad qualitatem beneficij, cuius petitur derogatio, quamuis, si eam sciret, difficiliùs gratiam concederet, iuxta ea, quæ

adduximus suprà *cap. 6. quæst. 3. concl. 9. ampliat. 1.* cuius exemplum esse potest, si peteretur derogari qualitati iurispatronatus, seu iuris præsentandi ad certum beneficium, quod non refert, an sit curatum, vel simplex. idque semel admonuisse sufficiat etiam pro consequentibus qualitatibus exprimendis in impetratione beneficiorum, quas deinceps exprimendas fore dicemus in derogatione qualitatum in earum fundatione appositarum.

431. *Secunda* qualitas est † iurispatronatus laicalis, aut mixti quoad impetrationem faciendam à Rom. Pontifice, vel Legato, vt satis constat ex *reg.* 41. nunc 42. *Cancell.* & aliis per nos adductis *d. cap. 6. quæst. 4. conclus. 9. vers. secunda qualitas*, & hoc cap. *quæst. 4. conclus. 8. & quæst. 5. conclus. 7. ac* 10. quoad impetrationem ab inferioribus faciendam mentio habenda erit etiam iurispatronatus Ecclesiastici, vt patet ex adductis *d. vers. secunda qualitas, d. quæst. 4. concl. 8. & d. quæst. 5. concl. 14. illat. 1.* vnde etiam sumere quis poterit declarationes, quæ huc pertinent. Hæc autem qualitas iurispatronatus explicanda est in impetranda derogatione non modò aliarum qualitatum per beneficij fundatorem appositarum, in eum sensum, vt non sufficiat petere derogari qualitati beneficij, seu in eius erectione, & institutione appositæ; sed exprimi debeat, quòd ea apposita fuerit à fundatore beneficij siue is laicus sit, aut clericus ex bonis patrimonialibus dotans, siue Ecclesia ex bonis Ecclesiasticis: ita, vt per clausulam illam, *non obstantibus statutis*, &c. censeatur quidem derogatum pro ea vice contrariis statutis Ecclesiarum, non autem prædictæ fundationi, seu ordinationi in beneficij fundatione appositæ; vt post alios tradit Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 2. part. 3. quæst. 9. art.* 10. & Garz. *d. tract. de benef. part. 7. cap. 1. num. 116. vsque ad* 121. subdens *num.* 122. quòd, si dicatur, non obstantibus fundationibus, non solùm derogabitur fundationi patroni Ecclesiastici: verùm etiam in impetranda tacita derogatione ipsius qualitatis iurispatronatus, dum alia qualitas huic incompatibilis apponi nunc petitur eidem beneficio.

432. *Tertia* qualitas est † vnio beneficij, quod impetratur iam alteri beneficio facta per Ordinarium; vt satis docuimus, simúlque declarauimus *d. cap. 6. quæst. 4. concl. 9. vers. tertia qualitas.* prædictæ verò qualitatis vnionis beneficij, cuius alteri qualitati petitur derogari, eatenus mentio ab impetrante hanc derogationem facienda est, quatenus is significare videtur, beneficium hoc ad se pertinere, & circa illud per talem impetrationem actum possessorium agere videtur; cùm tamen in quacumque gratia Princeps iuri alteri non censeatur derogare, nisi id exprimat, vt constat ex *cap. quamuis, de rescript. in 6. & reg. Cancell. de non tollen. iur. quæs.* sed neque talis impetratio derogationis proderit obtinenti beneficium, cui vnitum est hoc beneficium, cuius qualitatis derogatio postulatur, nisi impetrans sit ex personis coniunctis, aut aliis, quæ pro altero possunt sine mandato gratiam postulare; iuxta ea, quæ latiùs adduximus sup. *cap. 6. quæst. 6.*

433. *Quarta* qualitas est † obligatio residentiæ beneficio annexæ, vt post alios tradidimus *d. concl. 9. vers. quarta qualitas*; vbi etiam id declarauimus. aliæ verò declarationes sumi possunt ex latiùs adductis per nos sup. hoc ipso cap. *quæst.* 2. in tertia diuisione qualitatũ beneficij, post medium, *quæst. 4. concl. 5. & quæst. 5. conclus. 6. versic. quarta qualitas*; ac latissimè præ cæteris à Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 3. cap.* 2. fere per totum: vnde etiam sumere licet declarationes, quæ ad derogationem, de qua nunc agimus, facere possunt. Hæc porrò qualitas obligationis residentiæ tunc explicanda erit in impetratione derogationis alterius qualitatis eiusdem beneficij, vel quando illa qualitas residentiæ cum hac, cuius derogatio petitur, connexionem habet, ita, vt, si sciret Papa prædictam residentiæ qualitatem, huic vel non derogaret, vel non eo modò; secus si non sit connexa, etiamsi alias Papa non concederet derogationem: vel etiam quando ipsi qualitati residentiæ tacite petitur derogari, dum alia qualitas residentiæ incompatibilis imprimi postulatur illi beneficio, iuxta tradita per nos, supra in prima qualitate.

Quinta qualitas exprimenda in impetratione beneficij est † valor beneficij, quod impetratur. licèt 434.
enim de iure communi canonum valor beneficij in eius impetratione non sit necessariò exprimendus, vt communiter affirmarunt Canonistæ, quorum multos recenset, ac sequitur Dec. *d. cap. ad aures, num.* 10. & alij plerique referuntur, & probantur à Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 201. *num.* 78. tamen ex stylo, & obseruantia Curiæ, ac regulis Cancellariæ exprimendus est, aliàs gratia est nulla, vt latè probat *ibidem* Menoch. habemúsque nunc de hac re quoad vniones, suppressiones, perpetuas concessiones, dismembrationes, & applicationes etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam confirmationes vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi regulam 21. seu 22. Cancell. quoad alias verò impetrationes beneficiorum, etiam quæ retinere simul impetrans vult, habemus regulam 54. seu 55. eiusdem Cancell. Hoc verò de impetrationibus idem Menoch. suprà *num. 79. & seq.* declarat, non procedere, vbi gratia sit motu proprio facta, satísque probat, ac rectè, attento iure communi antiquo, quod etiam post alios tradit Gabr. *com. conclus. lib. 6. tit. de clausul. concl. 2. num.* 81. verùm ex eadem reg. 54. Cancell. apparet, illam velle Pontificem locum habere etiam in gratiis ad beneficia motu ipsius proprio concessis. Declaratur secundò, vt non procedat regula in prouisione quæ fit ab Ordinario. ita Felin. *cap. ad aures, num. 15. de rescript.* Cassad. *decis. 31. num. 5. de reg. Canc.* Sarnen. *ad regul. de valor. exprimen. quæst. 2. num.* 6. quos refert, ac sequitur Mandos. *ad reg. 22. Cancell. quæst. 11. num.* 3. & Menoch. sup. *num.* 151. & 154. mouentur omnes ea ratione, quòd Ordinarius ex visitatione, & informatione, quam habere debet de statu suarum Ecclesiarum, præsumitur scire valorem cuiusque beneficij: quam etiam rationem ad id assignat Paris. *de resign. benef. lib. 8. quæst. 9. num. 68.* iuncto 72. *num.* autem 73. illam quoque ex communi sententia Doct. affert, quia videtur conferre beneficia motu proprio. Cùm autem, vt dictum est, necessitas exprimendi valorem beneficij solùm oriatur ex stylo Curiæ, & regulis Cancellariæ; at verò ex stylo, & prædictis regulis 21. & 54. quæ solæ hac de re disponunt, exprimendus sit valor beneficij, cùm petitur beneficium vniri, & in suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiã de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam in cõfirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi, vt *in d. reg.* 21. vel in impetrationibus beneficiorum, aut gratiarũ retinendi beneficia obtenta concessarum promotis ad Ecclesiarum Patriarchalium, & Cathedralium, ac Monasteriorum regimina, vt *in d. reg.* 54. cùm, inquam, hoc ita sit, huiusmodi expressio valoris necessaria non erit in impetranda derogatione qualitatum beneficij, nisi cùm illa ad hanc confert, & quidem ita, vt, si Papa valorem sciret, derogationem non concederet; vtputa cùm petitur diminutio onerum ob redituum diminutionem, vel tenuitatem.

Sextò exprimẽdus quoque est in beneficiis electi-
435. uis † modus electiuus; qui in expressione aliorum
modorũ prouidendi non comprehenditur, vt apertè
disponitur *in d.cap. cùm in illis, §.illis verò, de præb.in*
6.& *ibi* glos. recepta *verbo, electionem*: sic post alios
Menoch.*d.cas.*201.*n.*84. & cauetur *in reg.*56. seu 57.
*Canc.*idque procedit,licèt in parte dispositiua gratiæ
adsit illa clausula generalis, *& quamuis aliam dispo-
sitionem*, & in parte eaecutiua fiat etiam specialis
mentio electionis, vt cauetur *in Clem. 1. vers.ad hoc,
de prabend.num.* autem 85.idem dicit, si beneficium
sit commendatum, vt mentio sit facienda de com-
menda.sicut etiam *d.cap.cùm in illis, §.cùm autem,*de-
caditur,quòd,si cui de beneficio ad alicuius collatio-
nem spectante prouideri mandetur, de illo, quod
ad eius præsentationem,vel institutionem pertinet,
prouideri non poterit; nec etiam è conuerso. quare
necessariò exprimendus est verus modus acquiren-
di beneficium, quod quis impetrare vult. Hæc au-
tẽ seata qualitas exprimenda in impetratione beoe-
ficij, quæ est circa modum acquirendi beneficium,
modo electiuo excepto,ob *reg. 56. Cancell.* sicut, &
decima, quæ est circa modum vacationis eiusdem,
non video, quomodo necessariò eaprimenda sit in
impetratione derogationis alicuius qualitatis eius-
dem, cùm nullo modo ad eam pertineant, nisi for-
tè,cùm in tali derogatione tacite inuoluitur quoque
prædictæ qualitatis derogatio.

Septimò,si beneficium est regulare, & impetratur
436. à Clerico sæculari,vel contrà,† exprimẽdus est sta-
tus regularis,vel sæcularis ipsius beneficij; vt colli-
gitur ex *cap. cùm de beneficio,de preben.in*6. & Trid.
*sess.*14. *cap.*10. pluribúsque relatis tradunt Alphuns.
Hoied.*tract.de incompat.benef.*1.*part.cap.*24.*num.* 93.
cum duob.seqq. & Menoch.*d.cas.*201.*num.*86. *& seq.*
subdentes ex iisdem,id procedere,licèt adsit clausu-
la motus proprij; quoniam hæc non tollit inhabili-
tatem personæ,vt nos fusè ostendimus sup.*cap.* 6. *q.*
3.*concl.*1.*limit.*1. Idémque erit,si beneficium sit ma-
nuale, vel amouibile: nam huius qualitatis mentio
habenda erit in vnione,vt post Cassad. *decis.*4. *num.*
1.*& seqq.de prabend.* & alios tradit Gonzal.*ad reg.*8.
*Cancell.glos.*5.*§.*6.*num.*17.qui *num.*18.idipsum docet
de quauis alia impetratione talis beneficij, ex Cas-
sad.*suprà*,& Flamio.Paris. *tract.de resign.benef. lib.*2.
*quæst.*11.*num.*7.De hisce verò qualitatibus regulari-
tatis,secularitatis, & manualitatis plura egimus su-
prà hoc ipso cap.*quæst.*2.in prima,& nona diuisione
qualitatum beneficij,necnon *quæst.*4.*concl.*3.*cum seq.
& quæst.*5. *concl.*6.*ac* 10. Ac prædictæ quidem quali-
tates tunc demum necessariò eaprimendæ erunt in
derogatione alterius qualitatis in eiusdem beneficij
fundatione appositæ,cùm,nisi exprimantur, eisdem
præiudicium inferretur, tollendo etiam pro ea vice
regularitatem, secularitatem, aut amouibilitatem;
ita,vt verisimile sit Pontificem, si illas nosset,eã de-
rogationem non concessurum,vel non eo modo,seu
cum aliqua moderatione; iuxta supradicta. quod
437. idem proportionabiliter dicendum est † de octaua
qualitate,nimirum hospitalitatis beneficio anneaæ,
seu cùm ipsum hospitale est beneficium, necnon de
nona monocularitatis, cùm vnicum beneficium ad
collationem Ordinarij spectat.

Octauò,vbi beneficium illud esset hospitale,huius
qualitatis mentio foret habenda in eius impetratio-
ne: ita latè Menoch. *eod cas.*201.*n.*88. præcipuè per
text.*in Clem.litteras,de prebend.* qui apertissimus est.
*num.*autem 89.id extendit,etiamsi in rescripto adsit
clausula,*motu proprio*,per glos.*d.Clement. per litteras,
verbo,directas,*& ibi Cardinal.*quæst.*5.*& num.*90.post
Fel.Selu. & Rot.declarat, nõ procedere;cùm hospi-
tale spectat ad collationem prælati Regularis, &
solet conferri Regulari: poterit enim à Regulari
impetranti non eapressa qualitate hospitalitatis.si-
militer temperandum est id,vt procedat, cùm im-
petratio fit ab eo superiore, qui citra qualitatem
verisimiliter non ignorat.

Nonò,si impetrandum sit beneficium, quod vni-
cum spectat ad collationem Ordinarij, & vocatur
monoculare,huius qualitatis mentio habenda est;vt
post glos.*in Clem.*1.*verbo,in certa,de praben.* tradunt
plerique relati,ac probati à Menoch.*d.cas.*201. *num.*
94.& Gonz.*ad reg.*8.*glos.*9.*§.*4.*num.*4. *&* 5. qui *num.*
26.*&* 27.sicut & Menoch.*n.*95. *cum duob. seqq.* post
alios tradunt, beneficium monoculare non dici,
quando Ordinarius, præter illius beneficij collatio-
nem, habet præsentationem alterius beneficij, vel
etiam collationem simul cum aliis collatoribus.
Præterea idem temperandum est, vt non procedat,
cùm beneficium monoculare impetratur ab ipso
Ordinario,qui eam qualitatem non ignorat.

Decimò, eaprimẽdus est verus vocationis modus.
licèt enim † nullo eapresso vacationis modo,omnis 438.
modus cõtineatur, vt pluribus docet Menoch. *d.cas.*
201.*num.*100.excepta gratia,si neutri, in qua certus
modus vacationis eaprimendus est, vt idem tradit
num. 101. & cùm decretum electionis præsentan-
dum est superiori ad eum coofirmandũ; vt ipsemet
probat *n.*102.adde tertiò,cùm vacat per resignatio-
nem ad tertij fauorem factam,ob eius præiudicium:
tamen eapresso vno modo non venit alius, vt ex
teat.*in cap.susceptum, de rescript.in* 6. & aliis idẽ tra-
dit *num.*103. Verùm, cùm hæc regula, & ferè om-
nes eius declarationes,quas *ibi* subiicit Menoch. po-
tiùs ad falsi eapressionem, quàm ad veri taciturni-
tatem pertineant, eas seq.concl.reseruamus,vbi de
specialibus qualitatibus agemus, quæ falsò eapressæ
gratiam vitiant; hic verò prosequemur reliquas
præcipuas,quæ ad veritatis suppressionem spectant.

Vndecima igitur qoalitas beneficij exprimenda in
eius impetratione † illa est, vt explicetur qualitas 439.
illius, per cuius obitum vacaoerit; vt ea Doct. *in d.
cap.susceptum*,& Papazon.*in addit.Rot.decis.*32.*de re-
script.in nou.* post Felin. *cap. in nostra, num.* 20. *corell.*
5.*de rescript.*docet Menoch. *d.cas.*201.*num.*110.inde
inferens post alios *num.*111. *& seq.* eaprimendã esse
qualitatẽ familiaritatis Cardinalis, si ea adfuerit in
beneficiato defuncto,aliàs gratia esset surreptitia;de
quo est *reg.*3. aliàs 4.*&* 31.aliàs 32.*Cancell.*in qua,&
seq.reg.Canc. habentur aliquot extensiones, ac de-
clarationes circa eapressionẽ huius qualitatis, quas
latiùs prosequitur Gonzal.*ad d.reg.* 8. *Canc.glos.*51.
*num.*62.*vsque ad* 66. Garz.*d.tract.de benef.part.*5.*cap.*
1.*à num.*273. *ad* 343.atque alij ab his citati, præser-
tim verò Menoch. *d.cas.*201. *à num.*113. *ad* 127. &
hic non refero, ne nimis longum faciam, sed eam
solam eateosionem ponam, quæ ad propositam à
nobis regulam de exprimenda persona defuncta ge-
neraliter pertinet, quòd nimirum ea procedat, et-
iamsi adsit clausula illa,*& quouis modo vacet*, cùm ea
solùm tollat surreptionem quoad modum vacandi,
non autem quoad personam: quam tamen tollet
clausula, *aut si vacet ex cuiuscumque alterius persona*;
vt satis probat Menoch.*eod.cas.*201.*num.*122. Huic
qualitati similis est illa, qoòd pater interpretantis
obtinuerit illud beneficium; nam hæc eaprimenda
est,alias nulla est impetratio,*cap.*2.*de fil.presbyt.*Fel.
post alios *d.cap.in nostra,num.*13. vbi id limitat, si sit
aliud beneficium in eadem Ecclesia.item limita,si à
proprio Episcopo ad eum titulum scienter est ordi-
natus, *cap.veniens,eod.tit.* Porrò in derogatione ali-
cuius qualitatis beneficij tunc vacantis in eius fun-

datione apposita, non puto necesse exprimere qualitatem eius, qui obtinuit beneficiũ; cùm hæc omnino extrinseca videatur, & impertinens respectu cuiusuis qualitatis à fundatore beneficij adiectæ, cuius derogatio petatur; atque adeò nõ necessariò explicanda, iuxta superiùs dicta circa primam qualitatem: neque etiam vbi ea qualitas personæ inducat reseruationem, nisi cùm derogatio illi aliquo modo præiudicaret, iuxta id, quod dicemus in sequenti principali qualitate.

440. *Duodecimò*, in impetratione exprimenda est † reseruatio beneficij, vt de reseruatione, eò, quòd vacauerit in mẽse Apostolico, patet ex *reg.8.Cancell.* de reseruatione autem beneficij familiaris Cardinaliũ, ex *d.reg.31.eiusdem Canc.* ac generaliter in quauis reseruatione, præterquã quòd id supponunt Doct. relati, & probati à Menoch.*d.cas.*101.*à n.*111.*ad* 127. & colligitur ex *c.si beneficia, de preben.in* 6. tenet expressè Gonzal.*ad reg.*8.*glos.*52.*n.*34. ex Mohedan.*decis.*9.*n.*3.*&* 4.*de prab.* ac Simon.*tract. de reseru.benef. quæst.*64.*n.*2. & priùs *glos.*13.*n.*90. *&* 91. vbi etiam post alios docet, quòd, si plures sunt reseruationes, omnium fieri mentio debet in impetratione bene-
441. ficij, aliàs gratia est nulla. Sed & affectio beneficij † exprimi debet, ne gratia sit surreptitia; Garz.*d.glos.* 52.*n.*34. vt post Rebuff.*in prax. benef.in form. signat. simplic.verbo, affectum*, docet Menoch.sup.*n.*128. subdens vterque dici affectum beneficium, cùm Papa iam semel concessit illud in commẽdam; nam posteaquam Papa iam semel manum apposuit, alter inferior se de eo intromittere non potest, & ob id illa affectio reseruationis vim obtinet. quare affectio propriè sumpta habet se ad reseruationẽ, vt species ad genus: quoniam omnis talis affectio est reseruatio, non è contra: sicut omnis homo est animal, non omne animal est homo. vel, vt plerique volũt quos sequitur Gonzal.*ad d. reg.* 8.§.7.*proœm. num.*15. *& glos.*52.*num.*4.*&* 5. & præsertim Mandos.*in rubr.* seu *proœm.reg.Cancell.quæst.*5. in eo differũt affectio propriè accepta, & reseruatio, quòd illa est realis; quia exercetur per factum, incipiẽdo disponere de beneficio, vtputa per mandatũ de prouidendo, per vetam commendam, aut etiam per prouisionẽ, quæ ex aliqua causa suum non sortiatur effectum: iuxta *Extrauag.ad Romani*, §.*Romani, de præb. in commun.* hæc est verbalis, quia verbis fit, dicendo, reseruamus; & illa habet vim expressi, & causæ, hæc taciti, & effectus, seu causati; quia affectio tacitè continet, & gignit reseruationem. idque suadetur tum ex nomine ipso manus appositionis, quo hæc propria affectio vocatur; nam tunc dicimur manus cuipiã rei apponere, cùm illam inchoamus, ac circa illã aliquid facimus: tum ex propria ipsius affectionis significatione: affecta enim propriè dicuntur, quæ non ad finem ipsum, sed prope finem progressa, deductave sunt; vt inter ceteros adnotauit Mandos.*d.quæst.*5.*num.*4. ex Ciceron.*de Prouinc.consul.* iis verbis; bellum affectum, &, vt verè dicam, penè confectum: & pòst, nam ipse Cæsar quid est, quòd in ea Prouincia commorari velit, nisi, vt ea, quæ per eũ affecta sunt perfecta Reip. tradat: necnon ex A. Gellio *lib.* 3. *cap.*16. *& lib.*15. *cap.*5. ac Sil.Ital.*lib.* 10. constàtque ex aliis pluribus locis apud Latinos auctores. impropriè verò affectũ dicitur, quod est læsum, & debilitatum: sic vires corporis affectæ dicuntur apud Liu.*lib* 5. *& lib.*9. legimus, in corpore tamen affecto vigebat vis animi, consiliique: & hac penè ratione beneficium quodlibet reseruatum dicitur affectum, hoc est, vulneratum, vt passim in similibus nostri, ac præsertim Practici loquuntur, sumendo affectionem pro impedimẽto alicui rei à superiore apposito, ob quod nequit inferior in ea se postea intromittere atque in hoc sensu si accipiatur affectio, erit genus, effectus, & tacitum respectu reseruationis. sicque conciliari possunt diuersæ, aut etiam aduersæ Doctorũ opiniones in assignanda differẽtia inter beneficium affectum, & reseruatum. Qua de re videri etiam potest quod latiùs tradit Nic.Garz. quem post hæc scripta vidi, *in suo tract.de benef.part.*5. *cap.*1. quoad reseruationem quidem *à num.*51.*vsque ad* 133. & rursus *à n.*190.*vsque ad* 791. de affectione verò, seu reseruatione per manus appositionem, *à num.*138. *ad* 189. de vtraque *part.*4.*cap.*4. ex *num.*60. In derogatione autem alicuius qualitatis beneficij affecti, aut aliter reseruati puto † non esse necessariam expressionẽ huiusmodi 442.
affectionis, vel reseruationis ipsius beneficij; atque adeò ea non obstante posse illum superiorem Ecclesiasticum petitam derogationẽ concedere, qui aliàs, seclusa, ac circumscripta reseruatione, vel affectione prædicta, poterat derogare. etenim tã affectio, quàm quæuis reseruatio beneficij solùm impedit, ac prohibet acceptationẽ beneficij affecti, aut aliter reseruati in habente expectatiuam; vel optionem in habente ius optandi, vel denique collationẽ, aut aliam similem prouisionem, ac dispositionem de beneficio in habẽte ius taliter de eo, circumscripta huiusmodi affectione, aliáve reseruatione, prouidẽdi, seu disponendi: vt constat quoad reseruationem ex regulis Cancellariæ reseruatoriis, & quacumque Extrauag. aut constitutione beneficia reseruãte, & Garz.*d.part.* 5.*cap.*1. præcipuè *à n.*51.*vsque ad* 137. ac Doct. ab eo cit. quoad affectionem verò, quæ ex manus appositione resultat, patet ex *Extrauag.vlt.* quæ incipit, *ad Romani, de præb. in commun.* ac traditis per Doct.*in c. vt nostrum, de appell.* necnõ *cap.*1.*&* 2.*de confirm.vtil. vel inutil.* ac plerisque Doct. allegatis, & probatis à Garz.*d.cap.*1.*à num.*138. *ad* 189. & quoad vtrumque ex adductis ab eod. Garz.*d.part.*4.*cap.*4.*post num.*60. ex quibus tamen omnibus constat, quòd talis derogatio in beneficiato reseruato fieri nõ posset, vbi per eam liberæ dispositioni reseruantis præiudicaretur.

Decimotertiò, exprimendum est † vitium ingressus 443.
in beneficium, vt intrusio. ita post alios Fel.*cap.in nostra, num.*10. *& cap.postulasti, num.*14.*cum duob.seqq.* Ant.Gabr.*commun. conclus.lib.*6.*tit. de claus.conclus.*4. ferè per tot. vbi id latè declarat, necnon Nic. Garz. *tract. de benef.part.*11.*cap.* 10.*num.*225. ac Menoch. *d.cas.*201.*num.*129. subdens *num.* 130. idem fore, licèt adsit in rescripto clausula motus proprij, & *num.* 131. idem probat de vitio litigiosi. Garz. verò ex *num.* 227. aliter id declarat. Hæc autẽ qualitas vitiosi ingressus in beneficiũ, vel vitij litigiosi, eatenus exprimenda erit in impetrãda derogatione alterius qualitatis eiusdem beneficij, quatenus aliàs, qui vitiosè ingressus est in beneficiũ, in eo se tueretur; cùm tamen ius ita abhorreat huiusmodi vitiosum ingressum, vt neque causa rei seruãdæ admittatur, vt constat ex *c.vnico, de eo, qui mitt. in possess.caus.rei seruan.* aut lite pendente super beneficio aliquid circa illud à parte fieret, seu attentaretur, contra tot. tit. *vt lit. pend.in Cod.Decretal.sexto, & Clem.* cum ibi not. per Doct. & fusiùs per Lancellot. *tract. de attent.* 2. *part. cap.*4.*in præfat.* ex *n.*346. præsertim verò tum *illat.* 7. quæ est, quòd lite pendente prohibitum est supplicare Principi, aut impetrare rescriptum, vel priuilegium, non facta mentione litis, de quo etiã latè Menoch. *de arbitr.iud.cas.*201. *num.*4. cum multis seqq. ac nos sup.*cap.*6.*q* 4.*concl.*10. & probat text.*in l.*1. *C. vt lit pend* tum *ampliat.*10. quæ est, lite pendẽte non posse in aliquo etiam minimo innouari circa rem litigiosam, maximè per *rubr.vt lit. pend. nihil innouetur, in Decretal sexto, & Clem.* dictio enim vniuersalis negati

negatiua, *nihil*, dum negat omnem potentiã, efficit,
vt etiam in minimo verificetur. Hæc tamen regula
limitari potest multis ex iis modis, quibus Lancell.
d.cap.4.in præfat. ex *num.* 548. limitat regulam illam,
quòd alienatio rei litigiosæ facta lite pendente non
tenet; ac *d.c.4. limit.1. ac seq.* limitat illam aliam re-
gulam, quòd actus facti lite pendente regulariter
sint attentati: eos verò candidus lector per se per-
currere poterit, quique rei, de qua agimus, conue-
niunt, illi applicare.

Decimoquartò, cùm impetratur beneficium Eccle-
444. siæ inferioris, † nomen Sancti illius exprimendum
est. ita post Io. Andr. *in cap. quamuis, il* 1. & *ibi* glos. *in
verbo, non extendit, de preben. in 6.* Io. Selu. *tract. de be-
nef. 3. part. q. 11. num.* 119. & alios Menoch. *d. cas.* 201.
num. 134. subdẽs, quòd, si adsit in rescripto clausula,
quòd denominatio verior, & expressior fieri possit,
corrigi poterit error, qui in nomine Sancti admissus
fuerit. Cùm verò impetratur Ecclesia Cathedralis;
tunc, si exprimatur nomen Sãcti, erit surreptitia im-
petratio tamquam cõtra stylum Curiæ, vt satis pro-
bat *ibid.* Menoch. idem ostendens, si ea sit Ecclesia
principalis in loco insigni. Hæc autem, sicut & se-
445. quens qualitas † de nomine eius, qui beneficiũ ob-
tinebat, eatenus solùm exprimenda est in impetra-
tione alterius qualitatis eiusdem beneficij, quatenus
aliàs constare nequeat de corpore; vt ea iis satis ap-
parebit, quæ adducemus inf. hac ipsa quæst. *cõcl.* 10.

Decimoquintò, exprimẽdum est nomen Canonici,
per cuius obitum vacauit Canonicatus, & præbẽda.
sic Staphil. *tract. de litt. grat. rubr. de mod. & form. im-
petr. vers. ideo cauti*, & Rebuff. *in prax. benef. 3. part. si-
gnat. ver. alia clausula, num.* 2. quos sequitur Menoch.
d. cas. 201. *num.* 135.

Decimosextò, si in Ecclesia, in qua impetratur be-
neficium, adsit aliquod statutum, quod impetrationi
446. ipsius beneficij obstet, † illud exprimendum est, vt
probat Menoch. suprà *num.* 136. ad quod est bonus
text. *in cap. 1. de constit. in 6.* vbi idem de consuetudine
speciali; pro qua est melior text. *in c. cùm in tua*, quod
est fin. *de consuet. & in cap. cùm in Ecclesia, de præb. eod.
lib.* & de statuto optimus text. *in c. constitutus, de rescr.*
vbi non valet impetratio in Ecclesia numerata non
facta de numero mentione, si per eam frangitur nu-
merus Canonicorum, licèt non frangatur numerus
præbendarũ; & processus inde factus est nullus: opt.
etiam ad id text. est *in c. pro illorum, de præb.* neque iu-
uat clausula motus proprij; vt post alios tradit Sãch.
lib. 8. de matrim. disp. 21. *n.* 50. & Gabr. *comm. concl. lib. 6.
tit. de clauf. concl. 2. n.* 36. iuuat verò clausula, *non ob-
stante iurato Ecclesia*, aut æquipollẽti, vt post Rebuff.
docet Menoch. *ibid. n.* 137. pari autem ratione in im-
petranda derogatione alicuius qualitatis beneficij
exprimendum erit statutum, quod obstet ipsi dero-
gationi; prout etiam constat ex iis, quæ in hac ipsa
specie quoad commutationem vltimæ voluntatis
adduximus *cap. 6. quæst. 4. concl. 4. ad fin.*

Decimoseptimò, impetrans beneficiũ debet expri-
447. mere, † an sit dignitas, personatus, vel officium, vt
constat ex *reg.* 56. nunc 57. *Cancell.* Idémque dicen-
dum de præbẽda, an sit Sacerdotalis, Diaconalis, vel
subdiaconalis. facit *cap. cui de non sacerdotali, de præb.
in 6. & Clem. 2. de ætat. & qualit.* & Conc. Trid. *sess.* 22.
cap. 4. & sess. 25. cap. 5. de ref. atque in specie tradit Fel.
d. cap. in nostra, num 25. & de Magistrali, Theologali,
Doctorali, vel Pœnitentiali colligitur ex adductis
per Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 9. §. 2. n.* 78. *& seq.* ac
nos hoc cap. *quæst. 4. concl.* 7. Quid autem sit dignitas,
personatus, vel officium, & in quo differant, tractant
Doct. *in cap. de multa, de præb. & cap. 1. de consuet. in 6.*
atque alibi sæpe, & quotquot tractatus de beneficiis
Ecclesiasticis ediderunt, & nos quoque in moderno
tract. *de conseru. iudicib. c. 5. q.* 7. Porrò hæ qualitates
tunc solùm exprimẽdæ sunt in derogatione alterius
qualitatis eiusdem beneficij, cùm in tali derogatio-
ne simul præiudicatur prædictis qualitatibus, seu ali-
cui earum: secus verò, si nulla ratione præiudice-
tur, quia hæc, cui derogatur, cum illis connexionem
non habeat.

Decimooctauò, impetrãs exprimere debet † colla- 448.
tionem illius beneficij alteri factam nõ modò ab eo
acceptatam, vt constat ex *cap. si beneficia, de præb. in 6.*
cum simil. sed etiam nondum acceptatam, iuxta ter-
minos *c. accedens, extr. eod. tit. cap. gratia, de rescr. in 6.
& cap. si tibi absenti*, vbi beneficium alicui collatum,
sed nondum acceptatum, non potest alteri conferri
ante dissensum primi, vel lapsum tẽporis ei ad con-
sentiẽdum dati, & collatio posteriori facta nulla est.
facit & optimè, quòd Princeps numquam intendit
tollere ius quæsitum alteri, neque inferre alicui præ-
iudicium etiam in beneficialibus, *cap. quamuis*, & *ibi*
Doct. *de rescript. in 6.* & est *reg.* 17. nunc 18. *Canc. de
non tollend. iur. quæsitum*: quam etiam in iure ad rem
Gomes. & alij glossatores intelligunt, & in specie, vt
facienda sit mentio d. collationis non acceptatæ, vo-
luit glos. ab aliis approbata *d. cap. gratia, verbo, igno-
ranti, in fin.* quam secutus quoque est Felin. *d. cap. in
nostra, num. 5. de rescr.* Io. Selu. *d. q. 11. n.* 3. & Menoch.
d. cas. 201. *num.* 138. De hac verò, & sequenti quali-
tate, an exprimenda sit in derogatione alterius qua-
litatis eiusdem beneficij impetranda, puto idem di-
cẽdum, quod suprà de tertia qualitate, hoc est, vnio-
ne beneficij diximus, nimirum, eatenus illius men-
tionem fore necessariam in huiusmodi derogatione,
quatenus hanc impetrans significate sic videtur, il-
lud beneficiũ ad se pertinere, ac circa ipsum actum
possessorium gerit: sed neque talem impetrationem
prodesse verè obtinenti beneficium, nisi impetrans
sit ex personis, quæ sine mandato possunt pro altero
gratiam impetrare.

Decimonono, narranda est ab impetrante benefi-
cium † alterius colorata possessio illius beneficij, vt 449.
probat text. *in cap. cum nostris, de concess. præb.* ac præ-
ter scribentes *ibi*, adnotarũt Doct. quos refert, & se-
quitur Ant. Gabr. *commun. concl. lib. 5. tit. de acquir. vel
amitt. possess. concl.* 3. præsertim *num.* 1. & 5. Menoch.
d. cas. 201. *num.* 139. qui *num.* 147. sicut Gabr. *num.* 7.
id post alios extendit etiam in simplici detentione;
vt, si beneficium esset reseruatum; asserentes, de ea
quoque mentionem faciendam in impetratione be-
neficij. verùm de hac extensione valde dubito, per
text. *in cap. licèt Episcopus, de præb. in 6.* vbi habetur,
quòd secundo beneficio curato effectualiter adepto
primum consimile eius detentore irrequisito alteri
conferri potest, licèt illius possessio dari ei nequeat:
vbi glos. recepta *in verbo, conferre*, alia iura ad id ad-
ducit: verbo autem, *te non vocato*, multis cõfirmat di-
ctam declarationẽ, vt nequeat possessio dari; & Me-
noch. suprà *num.* 140. propositam regulam declarat,
vt nõ procedat, vbi in rescripto adesset clausula, *vo-
catis vocandis*, vel illa, *dummodo non sit alteri ius quæ-
situm*, ex Card. *cons.* 93. Fel. *d. cap. in nostra*, *num.* 32. &
Selu. *d. quæst. 11. n.* 103. idem si adsit clausula, *amoto
inde quolibet illicito detentore*, modò non sit apposita
inter clausulas executiuas, vt satis probat idem Me-
noch. sup. *num.* 141. vel clausula motus proprij, vt do-
cet *num.* 142. vel clausulã, *non obstante collatione alteri
facta*, vt ostendit *num.* 143. de quibus etiam tribus
clausulis idẽ post alios docet Gabr. *d. tit. de acquir. vel
amitt. possess. cõcl. 3. n.* 16. 17. 18. 19. 21. & 22. Declaratur
prætereà, dictã regulam non procedere, quãdo pos-
sessio capta fuit contra decretum irritans, nisi capiẽs
illud

illud ignorauerit; vt post Fel. *cap. in nostra, coroll. 36. de rescript.* & Gemin. *cap. sibi, qui, eod. tit. in 6.* tradit Gabr. *comm. concl. lib. 6. tit. de clausul. concl. 3. num. 53. & d. tit. de acquir. vel amitt. possess. concl. 3. num. 15.* & omissis aliis declarat; de quibus per eum *ibi*.

Declaratur tertiò, vt non procedat, quando colorata possessio alterius eiusmodi esset, vt, si eam nouisset, Pontifex faciliùs impetranti collationem concessisset, vt ex Felin. Selu. & Bart. Zabar. tradit Menoch. *ibid. n. 144.* Gabr. concl. proximè cit. *n. 24.* Denique declaratur, vt impetrans beneficiũ ab ordinario non teneatur facere mentionem possessionis etiam coloratæ alterius. ita post Io. Andr. & Host. *d. c. cum nostris*, Fel. *d. cap. in nostra, n. 25. coroll. 29.* & Selu. *3. part. d. quæst. 12. num. 55.* tradit Menoch. *d. cas. 201. num. 153.* Gabr. *num. 30.*

450. *Vigesimò*, debet impetrans beneficium † mentionem facere de beneficio, quod is iam obtinet. cõstat id ex text. *in c. cùm adeò, cap. postulasti, cap. ad audientiam, il 2. cap. in nostra, ac c. si proponente, de rescript. cap. cùm teneamur, de praeben. cap. non potest, & cap. si motu proprio, eod. tit. in 6. & Clem. 2. eod. tit.* cũ simil. & hanc regulam tradiderunt Doct. *in prædictis iuribus, & in cap. ad aures, de rescr.* necnon alij relati, & probati à Menoch. *d. cas. 201. n. 41.* quæ extenditur primò, vt procedat, etiamsi beneficium obtentum sit tenue; vt probatur *in d. cap. si proponente, c. non potest, in princ. & cap. si motu proprio*: idque affirmarunt omnes tũ *ibi*, tum *in cap. super litteris*, vbi Dec. *n. 9. in fin.* communem restatur, & Beto. *n. 72. de rescr.* Secundò etiamsi primum beneficium adhuc non esset cõsecutus, sed solùm mandatum de prouidendo: ita Card. Clem. a. *q. 12. de offic. ord.* Selu. *d. 3. part. q. 11. num. 1.* post Rot. *decis. 12. de renunt. in nou.* Menoch. sup. *n. 43.* qui hoc intelligunt secus si in eo ius ad rem fragile haberet, ac merè gratiosum, vtputa ex receptione voluntaria Capituli: ad quod Selu alios quoque recẽset. Tertiò procedit hæc regula, etiamsi impetrãs hoc beneficio iam concesso spoliatus fuisset: ita post alios Menoch. sup. *n. 44.* quia per spolium non amittitur titulus, sed sola possessio, quæ facilè recuperari potest. Quartò extenditur, vt procedat quoque in casu conuerso, quando impetrans occupasset illud primum beneficium: glos. recepta *in cap. eum, qui, verbo, obtinebat, de præb. in 6.* per rationẽ illius text. ne inuasor beneficij sit melioris conditionis eo, qui iustè ingreditur; latè Menoch. sup. *n. 45.* licèt contrarium post alios teneat Gab. *d. tit. de acquir. vel amitt. poss. concl. 4. n. 9.* Quintò, etiã de beneficio amouibili, seu manuali est facienda mentio, vt pluribus relatis, præsertim Cassad. *decis. 4. de præb.* satis docet Menoch. *loc. cit. n. 46.* ad eum se remittens pro huius rei declaratione.

Sextò extenditur, vt procedat etiam prædicta regula, quamuis primum beneficium resignatũ fuisset, verùm nondum renũtiatio esset per superiorem admissa ita post alios Menoch. vbi suprà *n. 47.* aut promisisset renuntiare illi primo beneficio: nã adhuc illius primi beneficij, ac talis promissionis mẽtionem facere deberet; vt idem docet *num. 48.* ex Felin. *d. cap. in nostra, n. 16. de rescr.* allegante Rot. *decis. 21. eod. tit. in nou.* ob eam rationẽ, quia esse posset, vt promissio non haberet locũ. ex qua ratione, cùm nitatur præsumptione, & deseruiat etiã proportionabiliter huic adiunctæ extensioni de renuntiatione non admissa, puto vtramque locum obtinere solùm in foro exteriori: quoad forum verò conscientiæ, si verè impetrãs vult dimittere primum, non erit necessaria eius mentio, ex iis, quæ latè adduximus sup. *concl. 2. ampl. a.* vbi tamen alios adduximus contrariũ sentientes.

Extenditur septimò, vt procedat quoque, etiamsi impetrans esset ordinatus ad titulũ alterius Ecclesię: cùm hic titulus habeatur pro beneficio. ita post alios Menoch. sup. *n. 49.* Octauò, vt, si impetrans habuerit solum Canonicatũ sine præbenda, adhuc illius Canonicatus mentionẽ facere debeat, vt probat text. *d. c. in nostra, de rescr.* vel, si habuit vtrũque, non sufficiat alterum exprimere, vt satis ostendit Menoch. sup. *n. 50.* idémque dicendum, si in aliqua Ecclesia quis habeat vicariam perpetuam. nam si beneficium in alia impetret, debet dictæ vicariæ mentionẽ facere, aliàs gratia est surreptitia, & nulla, vt constat ex text. *d. c. postulasti, eod. tit.* Nonò extenditur, vt impetrãs beneficium † teneatur mentionẽ facere pensionis, quam 451. habet super altero beneficio, vt satis colligitur ex *d. c. ad audientiã, il 2. de rescr.* vt relato Soc. sen. *cons. 260. col. 1. lib. 2.* & Bero. *d. c. super litteris, n. 72. de rescr.* tradit Menoch. *d. cas. 201. n. 51.* & alij, quos refert Gõz. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 5. num. 57.* ac sequitur *n. 18.* vbi pensio detur in titulum; aliàs secus, ex Doctor. relatis per eum *num. 16.*

Decimò extenditur eadem regula, vt exprimẽdæ quoque sint † qualitates beneficij obtenti, quæ mo- 452. uere possunt Principem ad non concedendũ beneficium, vel non eo modo. ita post alios Dec. *d. c. ad aures, n. 12. de rescr.* in 1. edit. & communem vocat *ibi* Felin. *n. 2. & n. 3.* eam latiùs defendit ab And. Sic. qui est Barbat. & quoad qualitatem curæ animarũ apertè id disponitur *in Clem. 1. de præb. in 1. resp.* vbi cauetur, quòd, si Papa dignitatẽ habenti de alia prouideri mandat, dispensans cum eo, vt simul vtrãque valeat retinere, de animarũ cura, quæ illis, vel alteri earum imminet, non habita mentione, gratia huiusmodi velut surreptitia nullius penitus est momẽti; quamquam cõfectis super ea litteris insertũ sit, quòd animarum cura, si dignitatibus ipsis, vel alteri earũ immineat, nullatenus negligatur. Ex quibus postremis verbis habemus ampliationem singularẽ huius extensionis. Eiusdem verò limitationem ponit Fel. *d. c. ad aures, n. 10.* & glos. recepta *ibid. verbo, vel alteri,* vt nimirum, si impetrans secũdam dignitatem paratus sit dimittere primam dignitatem, cui imminet cura animarũ, non teneatur huius qualitatis in impetratione secundę dignitatis mentionẽ facere: quæ etiam suadetur à fortiori ex iis, quæ adduximus sup. *c. 6. q. 4. concl. 2. ampliat. a.* & colligitur à contrario sensu ex text. ipso *in d. 1. respons.* vbi ponderanda est dispensatio ad vtramque dignitatem retinendam: quasi secus sit dicẽdum, cùm prior dignitas cum posteriori non est retinenda, sed dimittenda. Altera limitatio huius extensionis sumitur ex *Clem. si Romanus, de præben.* vbi cõcessio secundi beneficij fiat motu proprio concedentis. Vndecimò extenditur prædicta regula superiùs posita, vt etiam valor beneficij † sit exprimẽ- 453 dus in beneficiis, quę quis obtinet, vel ad quæ ius habet, vt constat ex *reg. 54.* nunc *55. Cancell.* quæ est de exprimẽdo valore in beneficiorũ impetrationibus: vbi idem disponitur, licèt gratiæ concessæ sint motu proprio ipsius Papæ quoad ea beneficia, de quibus per Sanctitatẽ suam prouidetur, seu prouideri mandatur, aut aliàs disponitur. Hæc autẽ extensio ab ipsa regul. Cancell. restringitur, vt nõ habeat locum, vbi impetrantes iuxta ipsorũ oblationes, aut aliàs dimittere teneantur beneficia, quæ obtinent, seu ad quæ iã ius habent per mandatum de prouidendo. Restringi etiã potest, vt non procedat in impetratione, quæ fit ab Ordinario, in qua neque est facienda mentio valoris beneficij, quod impetratur, vt sup. hac ipsa cõcl. in 5. qualitate ostendimus. quãuis ratio *ibi* assignata de præsumptione scientiæ qualitatum, & valoris beneficij in Ordinario ob visitationem hîc locum habere non possit, nisi cùm beneficia etiam, quæ impetrans obtinet, sita sunt in diœcesi eiusdem Ordinarij;

narij; non auté quoad ea, quæ fortaſſe alibi obtinet.
Duodecimò, ac poſtremò extendit, vt etiam in
454. impetratione beneficij à Legato Sedis Apoſtolicæ †
facienda ſit mentio beneficij, quod quis obtinet; vt
deciditur *in c.pn. de off.legat.in 6.* apertéque habetur
in Clem.1.de off.ord. & communiter Doct. vtrobique
adnotarunt, quæ extenſio reſtringitur, vt locum non
habeat vbi Legatus motu proprio in litteris expreſ-
ſo conferret, vt tenet, ac probat gloſ. quã inter cete-
ros ſequitur Anch. *d.c.fin.verbo,mẽtio,de off.legat.in 6.*
Declaratur nũc, ſeu limitatur prædicta principa-
lis regula de exprimendo priore beneficio in impe-
455. tratione ſecundi: primò, vt non ſit neceſſe † expri-
mere beneficium, quod quis obtinet, cùm impetrat
ſecundũ ab aliis, quàm à Papa, vel eius Legato, text.
eſt *in d. Clem.2.de offic.ord.* rationẽ diſcriminis affert
ibi gloſ. recepta *in verbo,volumus*, quia Legati confe-
runt auctoritate Apoſtolica, nec ſunt collatores or-
dinarij; immo per factum ipſorum fit præiudicium
illis, ad quos collatio beneficiorũ pertinet: quare il-
lorũ collatio, vt extraordinaria ſuperinducta, & col-
latoribus præiudicans eſt reſtringenda. Ordinario-
rũ verò collatio, vt naturalis, & fauorabilis eſt am-
plianda, arg *cap.odia,de reg.iur.in 6.cap.ad hec, de re-
ſcr.& cap.fin.de re ind.* Verùm, quia hæc ratio ceſſat
in collatoribus inferioribus Epiſcopo; quos tamen
d.Clem. comprehẽdit, vt patet, ac notauit ipſa gloſ.
ibid.verbo, quibuslibet: ideo melior ratio erit maior
reuerentia, quæ ſedi Apoſtolicæ eſt exhibenda, iuxta
text. *in cap.ſtatutum, in 1.reſponſ.* iuncta gloſ. recepta
verbo,Sedis Apoſtolica,& verbo,cõmittantur; vel quia
Ordinarij meliùs habent notitiam clericorum ſuæ
diœceſis, quàm Papa Clericorum totius orbis, aut
Legati ſuæ prouinciæ, quæ eſt de mente gloſ. *d.ver-
bo, Canonicis,* & Fel. *d.cap.in noſtra,n.85.coroll.89.* id-
que ratione viſitationis, iuxta tradita *concl.praced.in
5.qualitate*, aut ratione vicinitatis, arg. *Clem.vnica,de
conceſſ.praben.* aut quia faciliùs coram Ordinario, &
aliis inferioribus fiunt oppoſitiones impetrantibus;
vnde illis meliùs innoteſcere poteſt, an ij aliud be-
456. neficium obtineant. Declaratur ſecundò, vbi † im-
petrans etiam à Papa, vel Legato ignoranter obti-
neat aliud beneficium, quod ſibi abſenti, & ignorãti
collatum fuit. ſic poſt alios Menoch. *d.caſ.201.n.52.*
ex *cap.gratia,de reſcript.in 6.* quam declarationẽ ad-
mittit *num.53.& 54.* quatuor concurrentibus, quòd
ignorantia ſit probabilis; quòd non agatur de alte-
rius præiudicio; quòd Papa aliàs eſſet conceſſurus
alio impedimento non obſtante; ac denique, quòd
non extendatur extra caſum, de quo loquitur ille
text. de qua tamen declaratione videndum quod di-
ximus *cap.6.quaſt.3.concl.9.* Declaratur tertiò, valde
457. probabile eſſe, † non teneri aliquem exprimere be-
neficium, quod vult cum effectu dimittere; ex iis,
quæ nos adduximus ſup. *cap.6.q.4.concl.2. ampliat.2.*
non longè ab initio, & hac ipſa 20. qualitate, ſeu re-
gula *extenſ.10.limit.1.* Declaratur nũc quartò eadem
458. regula, vt non procedat † in præſtimoniis, hoc eſt,
ſtipendiis, quæ alicui clerico dantur operam litteris
tribuuntur, non tamen in beneficiũ Eccleſiaſticum:
tunc enim de iis mentio habenda eſſet; vt latè vtrũ-
que comprobat Menoch. *d.caſ.201.n.55.cum quatuor
ſeqq.* & conſtat ex latiùs adductis per Gonzal. *d. reg.
Canc.gloſ.5.§.2.* ferè per tot. quare ſecus erit, vbi ſti-
pendium hoc erectum non ſit in beneficiũ. Quintò
459. declaratur, vt non procedat † in fructibus alicuius
altaris, quos Epiſcopus conceſſit impetranti ad tem-
pus pro mercede laborum ſpiritualiũ. ità poſt alios
Felin *d.cap.in noſtra,n.10.coroll.1.* & Menoch. *d. caſ.
201.n.60.* Hæc autem 20. qualitas meo quidem iu-
460. dicio † nullo modo exprimenda eſt ex neceſſitate in
derogatione qualitatũ alterius beneficij, quod quis
obtinet: cùm videro non ſit, quomodo ad eas poſſit
pertinere, niſi cùm ea derogatio ita ſit, vt alicui be-
neficium ad eius vitam conferatur, qui aliud benefi-
cium obtinet: túncque etiam locum habebunt præ-
dictæ extenſiones, ac limitationes regulæ allatæ in
impetratione beneficij.
Vigeſimoprimò, in impetratione beneficij † expri- 461.
menda eſt ſaltem ex ſtylo Curiæ qualitas clericatus,
hoc eſt, an impetrans beneficiũ ſit clericus. optimus
ad id text. *in cap.cùm adeò,de reſcr.* vbi id docuit Dec.
num.3. Bero. *d.cap.ſuper litteris,n.72. verſ.vigeſimoſe-
cundo,eod.tit.* Gutier. *lib.1.can.quaſt.cap.15. n.34.* &
Menoch. *d.caſ.201.n.33.* ad idem eſt text. *in cap. ex
litteris, de tranſact.* Atque hæc etiam qualitas cleri-
catus, cùm non pertineat ad impetrandam deroga-
tionem alterius qualitatis eiuſdem beneficij, quod
quis obtinet, non erit neceſſariò exprimenda in hu-
iuſmodi derogationis impetratione, niſi ſimul cum
beneficio derogationem hãc impetret. quamuis di-
cta qualitas clericatus neceſſaria ſit tũ ad ipſum be-
neficium obtinendum, vt ſatis conſtat, præter cit.
iura ex *cap.1.de inſtit.* tum ad quælibet Eccleſiaſtica
negotia proprio nomine tractanda, *cap. 2. de iudic.*
ſimil. illud ipſum autem dicendum eſt de ſequenti
qualitate, nimirum defectu natàlium, ob eandem
omnino rationem.
Vigeſimoſecundò, exprimere debet impetrãs bene-
ficium † vitium ſuæ natiuitatis, & eius vitij qualita- 462.
tem, vti an ſit ſimpliciter filius naturalis, vel ſpurius,
vel inceſtuoſus. quòd vitium teneatur exprimere,
conſtat ex *cap.1.de fil.presbyter.in 6.* & ratio eſt, quia
illegitimitas inhabilem reddit ad ordines & bene-
ficium, *cap.1.* & tota ferè *diſt.56.cap. innotuit,de elect.
cap.1.* & toto ferè tit. *de fil.presbyt. c. per venerabilem,
in princ.qui fil.ſint legit.* necnon *cap.1.& 2.de fil.presb.
in 6.* Quòd autem impetrans beneficium explicare
teneatur qualitatem defectus nataliũ, ſatis colligi-
tur ex *cap.ad præſentiam noſtrã*, quod eſt *2.de fil.presb.*
vbi illegitimus filius ſacerdotis, qui hoc tacito per
reſcriptum Apoſtolicum paternam impetrauit Ec-
cleſiam, ab illa remoueri mandatur: & in ſpecie id
tradunt Card. Paleot. *de noth.& ſpur.cap.57.* Io.Selu.
tract.de benef. 3.part.quaſt.11.n.154. Rebuff. *in prax.
benef.3.part.ſig.verb.qualitatem,n.6.& tit.de reſcr.* et-
iam perinde valere; quos refert, & ſequitur id com-
probans Menoch. *d.caſ.201.n.34.cum duob.ſeqq.*
Vigeſimotertiò, impetrãs beneficium † exprimere 463.
debet crimen illum reddẽs eo beneficio indignum.
ità poſt Fel. *in cap.poſtulaſti,col.4.verſ.declara etiam,de
reſcr.* & Io.Selu. *d.q.11.n.152.* corruptè plures recen-
ſentem tradit Menoch. *loc cit. n.37.* id comprobans
num.38. ex eo, quòd remotus à beneficio, & excõmu-
nicatus impetrare non poteſt beneficium ſuppreſſa
remotione, & excommunicatione, ex Bero. *d.c.ſuper
litteris,n.78.verſ.decimotertiò,* & text. *in cap.dilectus, il
1.de reſcr.* & quoad ſuſpenſionem eſt etiam opt. text.
in cap.cùm dilectus,de conſuet. quoad excommunica-
tionem *in c.poſtulaſtis, in princ.de cler.excom.miniſtr.*
quòd ſi illud crimen inhabilem eum nõ reddat, non
eſt neceſſariò narrandum, vt tradit *ibid.* Menoch. ex
Bellam. *deciſ.697.n.5.* & Curt.iun. *conſ.27.col.vlt.* Id
ipſum etiam quoad vtrumque mẽbrum ſentit poſt
hæc ſcripta Nic. Garz. *tract.de benef.part.8. cap. 3.n.
85.* iuncto eo, quod latè de excommunicato tradit
part.7.cap.13.n.3. cum multis ſeqq.de ſuſpenſo, cap.14.
ferè per tot. de quauis cenſura irretito, *d.c.13.num.1.
cum ſeq.* Quæ autem ſint crimina, quæ inhabilẽ ipſo
iure aliquem reddunt ad obtinendum beneficium,
ipſemet latiùs proſequitur *d.part.7.c.8.* paſſim. Quo-
ad impetrandam verò derogationem qualitatum in
beneficij

beneficij fundatione appositarum: (quod idē dictum
intelligatur de impetratione mutationis status be-
neficij, eiúsve suppressionis, ac generatim commu-
tationis alicuius vltimæ voluntatis, cùm in his om-
nibus sit eadem ratio;) certum mihi est, quòd seclu-
so stylo Curiæ, per quem impetrans quodcūque re-
464. scriptū siue gratiæ, siue iustitiæ; † absoluitur à qua-
cumque censura, sententia, ac pœna Ecclesiastica ad
effectum illius rescripti dumtaxat consequendum;
hoc est, ad eius validitatem, teneretur excommuni-
catus suam excōmunicationem exprimere pro hu-
iusmodi validitate; quoniam rescriptum ab excom-
municato impetratum super alio, quàm excommu-
nicationis, vel appellationis articulo, & processus
per ipsum habitus ipso iure non valent, vt definitur
in cap. 1. de rescript. in 6. per quem text. id in omnibus
rescriptis etiam gratiosis sentiunt Suar. *tract. de cen-
sur. disp. 17. sect. 1. num. 2.* & Garz. *d. part. 7. cap. 13. num.
20.* ad quod etiam est bonus text. *in cap. dilectus, il 1.
de rescr.* vbi deciditur, non valere rescriptum super
restitutione beneficij impetratum, quod de causa ex-
cōmunicationis, & amotionis non facit mentionem;
necnō *in cap. postulastis, in princ. de cler. excōm. ministr.*
465. In ratione generali, per quam *ibi* definitur, † impe-
trationē beneficij ab excommunicato, seu collatio-
nem eidem factam nullam esse, quia nimirum ex-
communicatis communicari nō debet; quæ quidem
ratio militat in quauis gratia: immo idem est in gra-
tia, & rescripto obtentis à Principe supremo sæcu-
lari, vt tenet Nauar. *cons. 28.* aliàs *44. n 6. de sent. ex-
comm.* à qua opinione non omnino dissentit, in con-
trariam tamen magis propēdens, Suar. *d. sect. 1. num.
3.* pro qua etiam nonnulla allegat, licèt priorem sen-
tentiam communem fateri videatur. *num.* autem 2.
466. cum Nauar. *vbi sup. num.* item 2. *& 9.* docet, † secus
esse in rescriptis, & gratiis cōcessis ab Ordinario in-
feriore, vt nimirum ab ipso per excommunicatum
impetratæ valeant: cum quibus etiā, alios referens,
idem tenet Garz. *d. cap. 13. num. 21.* ipse verò contra-
rium sentio cum glos. *d. cap. 1. verbo, processus*; quam
alij *ibi* sequuntur: sicut cum communi *d. cap. 1. &
glos. 2. in cap. penult. de cler. excomm. ministr.* assero, re-
gulam procedere etiam in excommunicato occul-
to, quod post Siluestr. qui citat Directorium, tenet
Suar. *d. sect. 1. n. 4.* etsi contrarium voluerit Archid.
d. cap. 1. nec prorsus ab eo dissentiat Nauar. supr *num.*
467. 8. *& 9.* Denique procedit etiam prædicta doctrina †
in suspenso, & interdicto, vt colligi potest tū ex ad-
ductis à Garz. *d. part. 7. cap. 14.* passim, tum præcipuē
ex Nauar. *in relect. cap. ita quorundam, in glos. vlt. num.
14. de Iuda.* & Suar. *d. sect. 1. num. 2.* qui id apertè sen-
tire videntur: necnon ex stylo Curiæ, quæ in omni-
bus gratiis ponit absolutionem ad effectum illarum
consequendum non solùm ab excommunicatione,
sed etiam ab aliis censuris Ecclesiasticis, quæ sunt
suspensio, & interdictum, iuxta *cap. quæremi, de verb.
signific.* hæc autem expressio aliarum cēsurarum, seu
absolutio ab illis omnino superuacanea foret, nisi
gratiā impedirent non ablatæ. Quin etiam ob eam-
468. dem rationem idem dicerem † de irregularitate sal-
tem oriente ex delicto, propter verba illa, Ecclesia-
sticis pœnis, quæ in eadem absolutione ad effectū ex
stylo Curiæ apponuntur, cùm Papa, vel eius Legatus
rescriptum aliquod, seu gratiā concedit. sic enim se
habet prædicta clausula absolutionis integra: *ipque
à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdi-
cti, aliisque Ecclesiasticis censuris, & pœnis à iure, vel
ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quo-
modolibet innodatus existis, ad effectum præsentiū dum-
taxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolu-
tum fore censentes*: huiusmodi autē irregularitas non

est censura, sed pœna Ecclesiastica, vt cōstat ex Sua-
rez *d. tract. de censur. disp. 40. sect. 1. num. 2.* & Sayr. *in
simil. tract. seu thesaur. cas. conscient. lib. 6. cap. 1. num.
primo,* iuncto *num. 17.* verùm irregularitate quidem
impediri gratiæ validitatem, seu effectum, non ta-
men tolli ipsam irregularitatem per d. clausulā; *ip-
que à quibusuis*, &c. voluit post alios Garz. *d. part. 7.
cap. 11. num. 56.* licèt pro priori sententia non paucos
referat *num. 55.* & plures idem *num. 59. in fin.* & Sayr.
supra *lib. 7. cap. 14. num. 1.* recēsent id tenentes quoad
irregularitatem orientem ex delicto, de qua nos lo-
quimur. Ratio verò, quam Garz. affert *d. num. 56. &
59.* quòd per d. clausulam solùm datur absolutio,
non autem dispensatio, quæ sola competit irregu-
laritati; nō item absolutio, non vrget: nam abso-
lutio in d. clausula sumitur genericè; vel certè lar-
gius, vt etiam continet dispensationem. deinde non
immeritò dici potest solā dispensationem congrue-
re irregularitati ex stylo Curiæ, cùm agitur de tol-
lenda irregularitate simpliciter, non autem dum-
taxat ad certum effectum validitatis gratiæ; quem
cùm intendat eam concedens, dicendum est eam
quoque voluisse tollere irregularitatem cùm sit v-
num ex impedimentis ipsius, vt fatetur Garz. cum
aliis; idque maximè ob verbum pœnis consuetum
in d. clausula apponi, quod aliàs esset superfluum.
Ratio quoque allata ab eodem Garzia *d. cap. 11. nu-
mer. 57.* quòd facultas absoluendi à censuris, & pœ-
nis concessa in iubilæis, & bullis cruciatæ non com-
prehendit irregularitatem, non vrget. nam, vel in
iis non adduntur ea verba, *& pœnis*: vel vbi ad-
dantur, per ea non datur facultas tollendi irregula-
ritates, quæ aliunde oriuntur, quàm ex delicto: aut,
si nullam irregularitatem, hoc idem est, quia ex-
pressè in eisdem litteris mox denegatur facultas
dispensandi per eas super quacumque irregularita-
te; vnde sumi potest argumentum pro d. priori sen-
tentia: vel quia tunc agitur de omnino tollenda ir-
regularitate quoad omnem sui effectum; per d. au-
tem clausulam, *ipque à quibusuis*, &c. solùm tolli-
tur ad validitatem gratiæ, quæ impetratur, vt ver-
ba ipsa sonant, & adnotauit Rebuff. *in for. & de-
clarat. nou. prouis. super hac clausula, num. 15. cum
tribus sequentibus*, atque alij quos refert, ac sequi-
tur Garz. *d. cap. 11. num. 55. & 56.* necnon *cap. 13.
num. 62. vsque ad 66.* Sed quicquid de hoc sit, cer-
tè inter omnes constat, † non prodesse prædictam 469.
clausulam, *ipque à quibusuis*, &c. insordescentibus,
hoc est, iis, qui per annum in excommunicatione
ob crimen lata sciens præseuerauerint; vt præter re-
latos, ac probatos à Garz. *d. cap. 13. num. 61.* tenet
Rebuff. vbi suprà *num. 10.* Suarez *d. sect. 1. num. 10.*
& habetur in regula moderna Cancell. quæ est in
ordine 65. aliàs 66. vbi præterea statuitur, & ordi-
natur, huiusmodi absolutionem, & clausulam non
suffragari non parentibus rei iudicatæ, incendia-
riis, violatoribus Ecclesiarum, falsificatoribus, &
falsificari procurantibus litteras, & supplicationes
Apostolicas, & illis vtentibus receptatoribus, &
fautoribus eorum, ac res vetitas ad infideles defe-
rentibus, violatoribus Ecclesiasticæ libertatis via
facti, ausu temerario Apostolicis mandatis non ob-
temperantibus, & Nuncios, vel executores Apo-
stolicæ Sedis, & eius officialium eis commissa exe-
quentes impedientibus; qui propter præmissa, vel
aliquid eorum excommunicati à iure, vel ab ho-
mine per quatuor menses scienter excommunica-
tionis sententiam huiusmodi sustinuerint. Rectè
quoque post alios aduertit Garz. *d. cap. 13. num. 67.*
Papam per d. clausulam absoluere etiam à censu-
ris reseruatis ipsi in Bulla quoque Cœnæ Domini,
præterquam

ptætetquam tamen ab incurſu ob hæreſim, ex Auila *tract. de cenſur. part. 2. cap. 6. diſput. 5. dub. 2.* poſt Felin. *in cap. Apoſtolicæ, in princ. de except.* & Couar. *in relect. cap. alma mater, 1. part. §. 11. num. 15.* quibus addo Rebuff. *vbi ſupr. numer. 9.* idem autem Garz. bene ſubdit *numer. 68.* poſt Auil. *ibidem,* & Nauar. *loco ſuperiùs cit. numer. 18.* per d. clauſu-
470. lam poſitam in litteris Legatorum † impetrantem ſolùm abſolui à cenſuris, à quibus ipſi aliàs poterant abſoluere, non autem reſeruatis Papæ; à quibus aliàs non poſſent abſoluere; quicquid dicat Rebuff. *in concord. Gall. ad form. mand. verbo, innodatus exiſtit, verſ. & an legatus,* cum Felin. *in cap. ad audientiam, de ſentent. excommun.* ac denique *numer. 71. cum ſeq.* rectè cum aliis docet idem Garz. Ordinarios poſſe eadem clauſula vti, per eam tamen abſolui impetrantes, à quibus aliàs iidem Ordinarij poſſent abſoluere; non autem ab aliis.

Vigeſimoquartò impetrans beneficium per reſcriptum mixtum, ſeu contra alios impetrantes debet
471. exprimere † ſuam dignitatem, aliàs gratia eſt nulla. conſtat id ex text. *in cap. ad aures, de reſcript.* vbi Abbas *numer. 1.* Dec. *numer. 2.* Bero. & Mant. *numer. 17.* Pariſ. *conſil. 74. col. 1. lib. 4.* Menoch. *d. caſ. 201. numer. 40.* vbi poſt Dec. & Bero. *loc. cit.* id intelligit procedere tantùm in impetrante minora beneficia, non autem maiora; cùm tunc ceſſet ratio expreſſa *in d. cap. ad aures,* quòd non ſit intentionis Pontificis, vt perſonæ pluribus reditibus abundantes per eius litteras pauperes clericos minoribus beneficiis inquietent. Hæc autem qualitas, hoc eſt, dignitas, quam obtinet impetrans, non video, cur neceſſariò exprimenda ſit in impetratione derogationis qualitatis in alterius beneficij fundatione appoſitæ; cùm potiùs illa reddere debet faciliorem Principem ad hanc derogationem concedendam, quàm eum retrahere à conceſſione aut omnino, aut tali modo facienda; & alioqui ius, aut ſtylus Curiæ talem expreſſionem in huiuſmodi derogatione impetranda non requirat; iuxta ea, quæ in præſenti, ac præced. concluſ. adduximus.

De aliis verò qualitatibus, ſi quæ ſunt, in impetratione beneficij exprimendæ, videri poſſunt Doct. ſuprà alleg. præſertim Fel. *d. cap. in noſtra, de reſcript.* & Menoch. *d. caſ. 201.* necnõ Ioan. Selu. *tract. de benef. 3. part. quæſt. 11. & 12.* Flamin. Pariſ. *tract. de reſignat. benef. lib. 10. quæſt. 2.* De aliis autem, quæ in ſpecie exprimenda ſunt in impetratione ipſiuſmet derogationis qualitatum in beneficij fundatione appoſitarum, dicemus in tribus concluſionibus ſtatim ſeqq. Alia verò multa pariter exprimenda in huiuſmodi impetratione per reſcriptum iuſtitiæ ſumi poſſunt ex iis, quæ in impetratione ſimilium reſcriptorum quoad commutationem vltimarum voluntatum exprimenda tradidimus ſup. *d. c. 6. quæſt. 4. concl. 10.* per tot.

Qvinta conclvsio. Impetrans derogationem vnius qualitatis appoſitæ in fundatio-
472. ne alicuius beneficij poſteriorem † non tenetur facere mentionem prioris derogationis alterius qualitatis: ſecus in derogationibus eiuſdem qualitatis, cùm inter vtramque derogationem eſt aliqua contrarietas. Hæc concluſio quoad vtramque partem confirmatur ex iis fundamentis, quibus vtramque probauimus in commutationibus vltimarum voluntatum ſup. *cap. 6. quæſt. 4. concluſ. 1.* Poſterior autem huius concluſionis pars iiſdem planè modis extenditur, ac reſtringitur, quibus ampliauimus, ac limitauimus poſteriorem prædictæ 1. concluſionis partem. Præcipuè autem reſtringitur primò, vt non procedat, quando prior gratia eſt irrita, ſeu inualida, vt *d. concluſ. 1. in fi.* admonuimus, & latiùs oſtendimus *concluſ. 2.* ex cuius concluſ. prima ampliat. conſtat, hanc reſtrictionem procedere non modò, quando prius reſcriptum irritum fuiſſet ab vna parte impetratum, & poſterius ab altera; aut vbi vtrumque ab eadem parte fuit impetratum: verùm etiam vbi poſterius caret moderamine, quæ fuit priori reſcripto adiecta. Secundò eadem poſterior huius concluſionis pars reſtringitur, vt non habeat locum vbi impetrans poſteriorem gratiam priori aduerſantem hac non poſſit, aut re integra nolit vti, prout tunc in commutationibus vltimarum voluntatum fusè demonſtrauimus *d. concluſ. 2. ampliat. 2.* valere, vtilémque eſſe poſteriorem gratiam, ſeu conceſſionem, in qua de priori mentio facta non ſit. Vtraque verò huius concl. pars declaratur, quòd, vbi earum derogationũ altera, ſiue prior, ſiue poſterior, ſit generalis, altera ſpecialis, regulariter hæc derogabit generali, eius etiam non facta mentione, vt generatim in gratiis, & reſcriptis tradidimus *d. quæſt. 4. concl. 3.* ex cuius limitationibus præcipuè quoad priorem eius partem totidem declarationes, ſeu moderationes huius declarationis, maximè vbi prior derogatio generalis ſit, poſterior autem ſpecialis, facilè deſumi poſſunt.

Sexta conclvsio. In impetratione derogationis qualitatum in beneficij fundatione ap-
poſitarum † facienda eſt mentio omnium vincu- 473.
lorum, & impedimentorum, quæ ſingula à derogante cognita eum reuocarent, vel ab omnimoda, vel certè à tali conceſſione. Probatur ex iis fundamentis, quibus idipſum oſtendimus in commutatione vltimarum voluntatum ſup. *cap. 6. quæſt. 4. concl. 4.* præcipuè verò ex Gunzal. *ad regul. 8. Canc. gloſ. 13. n. 91. cum duob. ſeqq.* Sanchez *d. lib. 8. de matrim. diſp. 21. num. 71. & ſeq. diſput. 23. num. 1. & 2. ac diſp. 24. num. 1.* & Garz. *tract. de benefic. part. 8. cap. 3. num. 54. cum ſeq.* necnon ex iis, quæ adduximus *eod. cap. 6. quæſt. 3. concluſ. 3.* docentes, hæc omnia, & ſingula einſmodi eſſe, vt, ſi non exprimantur, ſurreptitiam, ac nullam reddant impetrationem; quia tunc deficit cauſa finalis gratiæ. Ampliatur verò hæc concluſio primò, vt non ſufficiat diuerſa hæc impedimenta, ſeu vincula in diuerſis reſcriptis derogationis einſdem qualitatis proponi; prout in quauis diſpenſatione, & gratia pluribus relatis fusè comprobat Sanchez *d. diſput. 23. numer. 2.* & nos latiùs explicantes deduximus *d. quæſt. 4. concluſ. 5.* ex cuius ampliatione, ac limitationibus ſumere licet totidem declarationes primæ huius ampliationis, quam ad præſentem concluſ. adhibuimus. Quæ ampliatur ſecundò, vt quando etiam vnicum adeſt vinculum, ſeu impedimentum in derogatione prædictarum qualitatum beneficij, ſed oritur ex duobus capitibus, ſeu titulis, tunc vterque titulus exprimendus ſit. Hæc autem ampliatio explicatur, & comprobatur ex iis, quæ in his terminis quoad vltimarum voluntatum commutationem attulimus *d. cap. 6. quæſt. 4. concluſ. 6.* præſertim ex Sanchez *d. lib. 8. de matrim. diſput. 24. numer. 5.* ex eo verò, quod idem tradit *numer. 6.* extende hanc ampliationem, vt tunc non proſit clauſula, *non obſtante.* eius autem reſtrictiones facilè deſumere poteris ex iis, quæ nos adduximus *ead. concluſ. 6. poſt medium,* ſecuti Sanchez *ead. diſput. 24. numer. 7. 8. & 9.* Tertiò ampliatur, quòd vbi vnicum etiam vinculum, ſeu impedimentum derogationis prædictarum qualitatum beneficij habet annexam notabilem circumſtantiam, ea debet exprimi in impetratione talis derogationis, aliàs erit ſurreptitia, & nulla. Quæ ampliatio ſatis cõprobatur ex iis, quibus idipsũ de cõmutatio-

ne vltimæ alicuius voluntatis docuimus *d. quæst.* 4. *conclus.* 7. exempla verò harum notabilium circumstantiarum formari cum proportione in derogatione, de qua nunc agimus, haud difficile possunt ex iis exemplis, quæ in impetratione memoratæ commutationis *d. conclus.* 7. attulimus. Denique præsens conclusio ampliatur, vt in seq. conclus.

SEPTIMA CONCLVSIO. Impetrans derogationem alicuius qualitatis in beneficij funda-
474. tione appositæ † explicare tenetur prohibitionem huiusmodi derogationis à fundatore factam. Hæc conclusio probatur ex iis, quibus sup. *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *conclus.* 8. id docuimus de prohibita commutatione vltimæ voluntatis, & *cap. præced. quæst.* 6. *conclus.* 7. de prohibita derogatione fideicommissi; cuius quidem prohibitionis exemplum habemus *in l. quidam, ff. de vsu & vsufruct. leg.* ibi; quæ legata peto, Decuriones, & rogo, ne in alios vsus conuertere velitis. quæ verba, *rogo*, & *peto*, prohibitionem, ac præceptum in testamentis, ac similibus vltimis dispositionibus inducant, prout de verbo, *peto*, text. est *in l. peto, ff. de legat.* 2. & alibi sæpe. de verbo, *rogo*, *in l. rogatus, ff. quand. di. legat. ced. l. omne verbum, C. commun. de legat. & auth. contra cùm rogatus, C. ad Trebell.* de vtroque *§. fin. Instit. de sing. reb. per fideicom. relict.*

Quòd si pro maiori declaratione, & complemento huius conclus. à me quæras, an indistinctè sustineri debeat prohibitio fundatoris beneficij, ne qualitatibus per eum in illius fundatione appositis derogari possit. Respondeo. primò, quòd, si agatur de exequenda pia voluntate defuncti, aliquid nimirum disponentis ad pias causas, † non valet
475. eius prohibitio, ne Episcopus, aliósve superior Ecclesiasticus se in eius executione intromittat, vt est text. ad litteram tam in iure ciuili, *§. si autem pro redemptione, auth. de Eccles. titul. collat.* 9. ibi; in omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum Episcopos volumus prouidere, vt secundùm defuncti voluntatem vniuersa procedant, licèt penitus à testatoribus, aut donatoribus interdictum sit eis habere ad hoc aliquod participium: quod etiam habetur *in l. nulli licere*, iuncta *auth. licèt testator, C. de Episc. & cleric.* quàm in iure canonico, *cap. tua nobis, §.* 1. *de testam.* ibi; cùm igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secundùm defuncti voluntatem vniuersa procedant, licèt etiam à testatoribus id contingeret interdici. optimus etiam text. *in cap. sic quidam,* 10. *quæst.* 1. necnon *in Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 8. *circa medium, de reform.* in iis verbis, quæ ad fin. 2. respons. primo loco referemus. atque id expressè adnotarunt Ancharan. *consil.* 129. Apost. Capell. Tholos. *decis.* 112. necnon post alios sentit Lambert. *tract. de iurepatronat. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *art.* 1. *numer.* 46. ac tradunt glos. & Doctor. *in prædictis iurib.* ac post alios latè Idelphons. Perez de Lara *in tract. de anniuers. & Capellan. lib.* 2. *cap.* 1. *numer.* 4. & 14. Couar. verò *d. cap. tua nobis, numer.* 6. hoc ipsum post alios extendit primò, vt neque etiam derogare possit potestati Episcopi, ad quem ex negligentia deuoluta erat executio testamenti paterni, licèt filius patris heres in proprio testamento mandauerit vltimam patris voluntatem per quosdam certos executores ad effectum deduci. Secundò, vt nec possit testator prohibere Episcopum exequi vltimam voluntatem negligentibus executoribus, & elapsa dilatione iuris. Restringit autem primò quoad legata non pia: licèt contrarium sentiat, vbi procedit Episcopus ex officio, post alios Capell. Tholos. *decis.* 51. & 112. ibique Apostill. Secundò etiam quoad legata pia, vbi in casum negligentiæ alios executores substitueret; (quod etiam tradit cum aliis Apostill. *d. decis.* 112.) idémque esse, quando testator expressè voluit tempus datum executoribus à iure eis minimè obesse, nec currere; sed liberam eius executionem reliquerit; vt, cùm ij voluerint, exequantur eius vltimam voluntatem. quod tamen postremum accipiendum est in eum sensum, vt possit testator expressè dilationem à iure datam prorogare; prout censent Doctor. quos statim ad id citau. neque aliud volunt Doctor. quos mox antè allegauerat ad hoc, vt possit relinquere executoribus facultatem exequendi piam voluntatem, quando voluerint; quod si verum ita indistinctè, ac simpliciter esset, ludibrio foret tam ipsa testatoris pia dispositio, quàm iura, quæ passim pias voluntates iubent mitti executioni. Præterea restringenda est prædicta regula tertiò, vt prohiberi possit Episcopi visitatio piorum locorum, quæ sub immediata Regum protectione sunt, absque eorum licentia, prout prohibet ipsum Triden. Concil. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reform.* ac post alios adnotauit Perez *d. cap.* 1. *num.* 49. Quartò, vt valeat prohibitio in institutione, & ordinatione alicuius Ecclesiæ, seu fabricæ facta, per quam expressè caueatur, ne illius fabricæ administratores teneantur reddere rationem Ordinario, sed aliis ad id deputatis; tunc tamen cum iis adhiberi debet etiam Ordinarius: quod vtrumque disponitur ab eodem Trid. Conc. *d. sess.* 22. *cap.* 9. De materia verò huius 1. respon. videas Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *art.* 4. *n.* 3. Respondeo secundò, quòd, † si agatur de 476.
contraueniendo, seu derogando alicui piæ voluntati defuncti, quia nimirum voluit fundator, exempli gratia, alicuius Capellaniæ, vt Capellanus eligatur, seu deputetur à suis pro tempore consanguineis; neque in huiusmodi electione, aut deputatione vllatenus Episcopus, aut alius superior Ecclesiasticus se intromittat: tunc distinguendum est, an ex ipsius defuncti voluntate prædicta Capellania sit erecta, vel erigenda in titulum, seu beneficium Ecclesiasticum cum dotis assignatione, & aliis requisitis, de quibus inter alios Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 5. *in princ. numer.* 6. *vsque ad* 11. & Garz. *tract. de benefic. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 61. 63. & 65. cum multis seqq. an verò sit Capellania, quam mercenariam vocant, ad quam ex simplici voluntate priuatarum personarum citra collationem, aut aliam canonicam institutionem Capellanus deputatur, quia non est erecta, vel erigenda in titulum beneficialem: de qua distinctione latè Gonzal. Spin. & Garz. mox allegandi, Perez *d. cap.* 1. ex *num.* 22. ac nos *in tract. de decim. cap.* 9. *num.* 20. iuncto *num.* 21. Et in priori quidem casu, seu membro huius distinctionis non valet huiusmodi prohibitio, & ordinatio testatoris, ne superior Ecclesiasticus se intromittat, quamuis in eum euentum fundator mandet ex iis bonis aliud quid fieri: sic post longam disputationem tenuit Rot. Rom. *decis.* 7. aliàs 10. *de testam. in antiq.* ac multis relatis tradit Roch. de Curt. *in tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst.* 12. Lambertin. *in sim. tract. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *art.* 1. *concl.* 2. *ampliat.* 1. seu *n.* 40. *vsque ad* 45. & *ampliat.* 9. *sub n.* 70. Couar. *d. cap. tua nobis, n.* 8. *de testam.* & *in Epitom. de sponsal. & matrim. part.* 2. *cap.* 3. *§.* 1. *num.* 20. Didac. à Spin. *in spec. testam. glos.* 4. *princ. num.* 39. *cum trib. seqq.* & *num.* 93. atque hanc sententiam Menchac. seu Fern. Vasq. *tract. de successi. lib.* 1. qui est *de successio. creat. §.* 7. *numer.* 15. & *seqq.* multos Doctor. allegans communem esse testatur; ac plerisque relatis sequitur

Perez

Perez *d. cap.* 1. *numer.* 16. *vsque ad* 21. Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. numer.* 42. *cum seq.* sic intelligens Ioan. Guttier. *in repet. l. nemo potest, numer.* 449. *& seq. ff. de legat.* 1. vbi ex prædictis, & aliis tradit, testatorem, qui construi iussit Capellam, & fundauit Capellaniam, non posse eius regimen auferre Episcopo ordinario loci, vt multi faciunt præcipientes, vt is non se intromittat in regimine, & administratione suæ Capellaniæ, vel in quicquam ipsius; aliàs mandant, eam non fieri, & quòd relictum conuertatur in alios vsus pios, aut profanos, vel reuertatur ad aliquam, vel aliquas personas per eos in testamento nominatas, quòd pariter satis probat Perez *d. cap.* 1. *numer.* 17. cum aliquot seqq. vbi etiam asserit, hanc esse communem sententiam, à qua subdit fore periculosum recedere. Garz. verò *d. part.* 1. *cap.* 2. *numer.* 97. iuncto *num. praced. ac seq.* ex iisdem Doctor. & aliis doceat non tenere quidem prohibitionem testatoris, quòd Ordinarius non se intromittat in prouisione huiusmodi Capellaniarum collatiuarum, quæ nimirum sunt beneficia Ecclesiastica, ita, vt ad solos laicos prouisio spectet, nec etiam adiecta pœna; tenere tamen quoad exclusionem Ordinarij ab earum administratione, cura, & visitatione. Quæ esse potest prima restrictio huius prioris casus, seu membri propositæ distinctionis. Seconda desomi poterit ex eo, quod post àlios tradit Guttier. *d. l. nemo potest, num.* 451. *ff. de legat.* 1. & Gonzal. *vbi sup. num.* 47. *cum seq.* valere prædictam prohibitionem, ne superior Ecclesiasticus se intromittat in prouisione beneficij, si in fundatione ad id accodat consensus Ordinarij; quod etiam tradit Lambertin. *d. numer.* 70. seu *amplia.* 9. & latiùs *d. quæst.* 9. *artic.* 3. ferè per tot. vbi tamen rectè docet id procedere, modò Capellanus prouidendus sit à clerico, vtputa per præsentationem, seu nominationem à Capellano cedente, vel decedente factam, quæ tunc habet vim institutionis. Tertiam restrictionem post alios affert Perez. *d. cap.* 1. *num.* 48. vt possit de licentia Papæ, aut etiam Episcopi apponi conditio, ne Episcopus in tali Capellania, seu beneficio se intromittat: sed quoad Episcopum intelligendum est cum temperamento, quod mox ex Lambert. adduximus. In posteriori autem casu, seu secundo propositæ di-
477. stinctionis membro † de Capellania, vel Vicaria mercenaria, hoc est, non erecta in titulum, nec ita instituta, vt in beneficium Ecclesiasticum erigatur; de qua quidem Capellania latè inter ceteros Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. à num.* 20. *vsque ad* 41. passim, Garz. *d. cap.* 2. *num.* 81. *& num.* 102. *vsque ad* 116. Perez *d. cap.* 1. ferè per tot. Spin. *d. glos.* 4. *princ. num.* 42. & nos *d. tract. de decim. cap.* 9. *num.* 21. *de Vicaria, num.* 93. *cum seq.* & Gonz. *d. glos.* 5. §. 3. *numer.* 10. *ac* 12. *vsque ad* 18. & ex *num.* 35. potest regulariter testator, seu aliàs illius Capellaniæ fundator, & institutor prohibere, ne Ordinarius, aut alius superior Ecclesiasticus in eius prouisione se intromittat, sed ad solos patronos etiam laicos spectet; & quòd, si Episcopus, vel alius superior se introducat ad confirmandum, vel instituendum Capellanum, irritat suam institutionem Capellaniæ; ita, vt reditus alteri operi pio applicentur: neque in hoc casu intelligi potest Vasq. *vbi sup.* dum contra communem, de qua in priori casu, nititur defendere fundantem, seu instituentem Capellaniam posse prædictam conditionem apponere, ne Ordinarius in ea se intromittat. Verùm id apertè tradit Spin. *d. glos.* 4. *princip. num.* 42. Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. num.* 44. *cum seq. & num.* 59. ac post alios, & nonnullas Rot. Roman. decis. Perez *d. cap.* 5. *numer.* 3. *&* 5.

Io. Petr. Moneta de commun. vlt. volunt.

vsque ad 15. & Garz. *d. cap.* 2. *numer.* 105. *& duob. seqq.* qui *num.* 104. rectè reprehendit Gonzal. *vbi sup. numer.* 35. *&* 41. asserentem cum Paris. *consil.* 34. *lib.* 4. Episcopum nullum ius habere visitandi huiusmodi Capellanias; quoniam & ipsæ sunt quædam opera pia à defunctis instituta, quorum curam † habet Episcopus, vt executioni commit- 478.
tantur, saltem data negligentia heredum, vel executorum piæ dispositionis, *cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. Clem. quia contingit, de relig. domib.* Concil. Trident. *sess.* 7. *cap. vlt. & sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* cum aliis iuribus ad id per nos allegat. sup. *cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 1. licèt autem Spin. *d. numer.* 41. Garz. *d. num.* 104. & Gonzal. *vbi sup. numer.* 45. admittant posse expressè excludi Ordinarium à visitatione, si id habeatur in fundatione, allegantes hi duo Concil. Trident. *d. sess.* 22. *cap.* 9. quod etiam concedit Garz. *numer.* 98. procedere in Capellaniis collatiuis, seu titularibus, & quæ sunt beneficia Ecclesiastica: tamen, quòd Ordinarius excludi per testatorem possit à visitatione, meo iudicio accipiendum est, cùm agitur de immutanda principali dispositione defuncti, non autem præcisè exequenda; quo casu in t. responso vidimus, non valere prohibitionem, ne Episcopus se intromittat. Concil. autem Trident. *d. cap.* 9. vt *ibid. in fi.* admonuimus, & in eo decreto videre est, etiam in casu, quo ex fundatione aliis deputatis, quàm Ordinario ab administratoribus reddenda est ratio administrationis, præterquam quòd loquitur solùm de administratoribus fabricæ alicuius Ecclesiæ, admitti quoque vult Ordinarium cum iis deputatis; & quòd aliter factæ liberationes dictis administratoribus non suffragentur, quòd verò, cùm agitur de immutanda principali voluntate defuncti fundatoris, valeat eius dispositio, vt Ordinarius se non intromittat, maximè confirmatur, tum ex eo, quod post Couar. *d. cap. tua nobis, numer.* 6. *in fi.* & alios tradidimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 11. *conclus.* 5. *limit.* 2. quòd vbi testator, aliúsve pij operis institutor citra tamen beneficij fundationem in specie designauerit, quid sit agendum de pecunia, aliàve re, de qua disposuit, eo casu, quo prima eius iussio ob negligentiam executorum non sit ad effectum deducta; nec ea res possit modò in eandem causam expendi; minimè poterit Episcopus illam voluntatem mutare; vbi etiam ex nonnullorum sententia, id docuimus procedere vbi defunctus disposuit quid faciendum quando prima iussio quauis de causa non impleatur; tum ex Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 8. *de reformat. circa medium*, ibi 3. quòd, si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, vbi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ reperiantur; mandat adhuc, vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutionis proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum vsu peritiores sint, per ipsum deligendis magis expedire visum fuerit: nisi aliter fortè etiam in hunc euentum in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum; quo casu, quod ordinatum fuit, obseruari curet Episcopus, aut si id non possit, ipse prout suprà, vtiliter prouideat: *& d. cap.* 8. *ad fin.* ibi, nec administratio, seu gubernatio huiusmodi locorum vni, & eidem personæ vltra triennium deinceps

committatur ; nisi aliter in fundatione cautum reperiatur.

Respondeo tertiò, quòd institutor, seu fundator prædictarum Capellaniarum non titulariuin, sed mercenariarum, seu, quæ erectæ non sunt in ti-
479. tulum beneficialem, † & ipso, quòd prohibuit, ne Episcopus, aliúsve superior Ecclesiasticus se in illis intromittat, censetur quoque prohibuisse, & quidem validè, ne eas in beneficium, seu titulum Ecclesiasticum erigat; prout satis sentit Didac. à Spin. *in d. spec. testam. glos.* 4. *princ. numer.* 45. *versic. quò fit, vt ratione; circa med.* & apertiùs Garz. *d. part.* 1. *cap.* 2. dum *numer.* 105. ex prædictis post alios infert, malè agere Ordinarios, qui faciunt institutionem, & collationem de Capellaniis contra voluntatem fundatorum, & testatorum, qui noluerunt eas esse collatiuas; moti aliquando, ne imponatur eis subsidium bonis, & reditibus Ecclesiasticis imponi solitum; nec esse in ipsorum Ordinariorum potestate illas facere collatiuas, & erigere in beneficia Ecclesiastica contra testatoris voluntatem etiam de consensu patroni: *& numer.* 106. dum allegat quamdam Rot. Roman. decis. in vna Salernitana Oratorij, 13. Martij 1559. coram D. Quiroga, in qua, cùm testator legasset nonnullos hortos cuidam presbytero cum onere celebrandi Missam qualibet hebdomada in tali Ecclesia, & post mortem eius voluisset, vt heredes testatoris eligerent alium sacerdotem, cui concederent illa bona per annos decem, & non vltra cum prædicto onere, & successiuè alius eligeretur post dictos decem annos; reperiretur autem hoc tamquam beneficium sæpiùs fuisse impetratum; & heredes testatoris impedirentur eligere sacerdotem ex regula de triennali: decisum fuit, non esse locum huic regulæ, cùm hoc non sit beneficium, sed Oratorium priuatum, in quo non adfuit consensus Episcopi, ideóque non potuisse impetrari, vt beneficium, nec conferri in titulum. Abb. *in cap. fin. de censibus.* Bald. *consil.* 5. *volum.* 3. & si aliter fuit impetratum, gratia fuit surrepititia; nec consideranda; Dec. *consil.* 548. *col.* 1. Felin. *consil.* 41. *col.* 1. *&* 2. adhuc autem apertiùs idipsum constat ex alia eiusdem Rot. decis. in vna Salamantina Capellaniæ, 23. Martij 1583. coram D. Seraphino, quam idem Garz. allegat *d. numer.* 107. vbi sic dicitur: Domini inclinabant, quòd noluit testator erigere beneficium Ecclesiasticum, dum voluit, quòd illius Capellaniæ prouisio ad solos laicos spectet, qui obtinebunt maioratum; quod fieri non potest, non enim loquitur de præsentatione, sed de prouisione: & manifestiùs ex quo vult, quòd nec Papa, nec alius quispiam se intromittat in huiusmodi prouisione: ex quibus apparet, noluisse erigere beneficium; cùm id sine canonicà institutione à quoquam obtineri non possit, *cap. beneficium, de regul. iur. in* 6. quod etiam confirmatur ex eo, quòd in euentum, quòd aliquis se intromiserit, reuocauit legatum: nam, si esset beneficium, fieri non posset; & non est præsumendum, quòd elegerit viam, per quam voluntas ipsius impugnari possit, *l.* 1. *ff. de milit. testam.* Anchuran. *consil.* 194. *numer.* 7. Rot. *decis.* 10. *de testam. in antiq.* & licèt vocet Capellaniam; tamen est intelligendum cum his qualitatibus, quibus fieri potest, vt post Sarnen. *in regul. de annal. quæst.* 20. *& regul. de val. exprim. quæst.* 4. Hæc ibi Rot. subdit autem Garz. *numer.* 108. ex Salzedo *in practic. crim. Canon.* Bern. Diaz. *cap.* 18. *numer.* 9. & Ceuall. *in suis com-*

mun. contr. commun. quæst. 282. *numer.* 29. iure de-
fendi posse, quòd, † licèt in primæua Capella- 480.
niæ fundatione non interuenerit Ordinarij auctoritas; si tamen non reluctante fundatoris voluntate postea Capellania in Ecclesiasticum beneficium fuerit erecta, fundatoris consanguineus, vel alius, qui ad eam vocatus est, eius nomine, & titulo ordinari poterit: & ita receptum esse absque controuersia. quare ex his Doctor. meritò deducit, eos tenere, Capellaniam, in cuius primæua fundatione non interuenit Ordinarij auctoritas, posse postea per Ordinarium erigi in Ecclesiasticum beneficium, si non reluctatur fundatoris voluntas: quod etiam voluit Rot. apud Mohedan. *decis.* 1. *sub tit. de iurepatronat. incip. Ferdinandus*, quæ eadem est cum *decis.* 1122. *lib.* 3. *part.* 3. *diuersor.* posita inter decisiones Ptolomæi Auditoris, ac relata licèt paulò aliter, & probata à Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. numer.* 38. vbi cùm quidam testator fundasset Capellaniam de suis bonis, disponendo, quòd celebrarentur omni hebdomada quatuor Missæ, & relictis tribus patronis, simpliciter ordinando, quòd Capellani apponerentur per patronos; ac deinde, quia bona dictæ Capellæ relicta dissipabantur, duo ex patronis præsentauerint quendam clericum in Capellanum Vicario generali, & is, citato tertio patrono, & seruatis seruandis dictam Capellaniam in titulum erexerit, & bona relicta illi applicauerit, ac præsentatum instituerit: dubitatum fuit, an erectio Capellaniæ fuerit ritè facta: & fuit resolutum per maiorem partem pluribus contradicentibus, quòd dispositio Episcopi non fuit contra voluntatem testatoris, nec mutauit eius voluntatem, quia Episcopus, seu eius Vicarius, ex quo voluntas iuxta clausulam testamenti non erat adimpleta, potuit in causam necessariam, vel vtilem alterare voluntatem testatoris, Imol. *in l.* 1. *col.* 2. *ff. de condit. instit.* refert, ac sequitur Felin. *in cap. super his, col.* 2. *de accusat.* & licèt essent verba in testamento, quòd Missæ dicerentur per Capellanos positos per patronos, non tamen ideo mutatur voluntas, sed alteratur, quod licet Ordinario, Bald. *in l. si testamentum, C. de testam.* maximè, quia Capellania erat dotata, cùm essent pro ea relicta omnia bona testatoris, vt constabat ex facto, ad not. per Abb. *in cap.* 3. *de Eccles. ædific.* sic etiam intelligo aliam eiusdem Rot. decis. coram Petrutio, relatam pariter, ac probatam à Gomes. seu Sarnen. *ad regul. de trienn. quæst.* 32. in qua ait, Rotam iudicasse, Episcopum facere posse perpetuum Capellanum amouibilem positum per testatorem, per ea, quæ not. Imol. *d. l.* 1. Roch. de Curt. *tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst.* 15. & Castr. *consil.* 358. *lib.* 1. contra prædictam tamen *decis.* 1122. quoad hoc, vt fundator dicendo, quòd Capellanus ponatur per patronos, non censeatur prohibere beneficij erectionem; tenet Garz. *d. cap.* 2. *numer.* 111. asserens, quòd immo talis erectio esset contra fundatoris voluntatem; idémque docens, vbi Capellania instituta esset inter viuos per fundatorem, ipseque statim non requisita Ordinarij auctoritate posuisset Capellanum. pro quo faciunt adducta per Lambertin. *d. tract. de iurepatronat. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 2. *artic.* 4. *numer.* 17. eòque vlt. & *lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *artic.* 13. *numer.* 3. statim post medium. *Numer.* autem 109. idem Garz. prædictam doctrinam, quòd Capellania, in cuius primæua fundatione non interuenit auctoritas Ordinarij, possit postea

per

per ipsum erigi in beneficium Ecclesiasticum, si non
reluctatur fundatoris voluntas, veram esse ait in
Capellaniis institutis in testamento, aut alia simili
vltima voluntate, in quibus non solet interueni-
re auctoritas, & erectio ordinarij, nisi post mor-
tem testatoris, quando effectum sunt habituræ;
481. quódque testator † instituendo Capellaniam sim-
pliciter, videtur velle instituere beneficium Ec-
clesiasticum, nisi aliud constet, ex Ceuall. *d. quæst.*
282. *numer.* 29. vel potiùs videtur nolle prohibere,
vt ea in beneficium erigatur, prout sentit Rot. in
d. Salamantina Capellaniæ, & ipse Garz. sup. *num.*
107. dum admittunt instimentem Capellaniam in-
telligendum esse cum iis qualitatibus, quibus fie-
ri potest. idem verò Garz. *numer.* 110. illam doctri-
nam eadem ratione procedere quoque vult in Ca-
pellaniis institutis inter viuos etiam irreuocabili-
ter, quarum effectus differtur post mortem. De-
nique *num.* 113. iuncto *num.* 114. meritò aduertit
post alios, quòd, si appareat de vna collatione, vel
institutione ordinarij, Capellania in dubio cense-
bitur beneficium; cùm in dubio vltimus status in
beneficialibus attendatur: secus in claris, ex qua-
dam Rot. decis. coram Litta in vna Compostella-
na Prioratus, 17. Martij 1597. quomodo etiam lo-
quitur prædicta decisio coram Quiroga. vtraque
verò hæc decisio, quoad hoc nimirum, vt in cla-
ris, quando constat fundatorem noluisse Capella-
niam erigi in beneficium, ea non præsumatur be-
neficium ex vna collatione, vel institutione ab Or-
dinario facta temperanda est, vt non procedat vbi
de ea Capellania tamquam de beneficio prouisum
fuisset per spatium quadraginta annorum; prout
temperat Garz. sup. *numer.* 116. post Azor. *Instit.
moral. part.* 2. *lib.* 10. *cap.* 3. *quæst.* 5. ex *cap. cùm
de beneficio, de preb. in* 6. & *ibi* notat. & inferiùs
per ipsum Garz. dicendis *in d. tract. de benefic. part.*
7. *cap.* 10. ex *numer.* 34. qua etiam vtraque de re vi-
dendum est, quod latè tradunt Gonzal. *d. glos.* 5. *in
princ. numer.* 50. *vsque ad* 60. & Idelph. Perez *d.
tract. de anniuersar. & Capellan. lib.* 2. *cap.* 2. *nu-
mer.* 45. *cum tribus seqq. & numer.* 50. *vsque ad fin.
cap.* Et hæc de præsenti 7. conclus. iam ad reliquas
transeamus.

OCTAVA CONCLVSIO. Mutationem
temporalem status, seu derogationem qualitatum
482. beneficij † vitiat falsa expressio eorum omnium,
& singulorum, quæ suppressa surreptitiam, ac
nullam eam mutationem redderent. Probatur,
quia, licèt surreptio differat ab obreptione tam in
rescriptis gratiæ, quàm iustitiæ, quòd illa impor-
tet veri taciturnitatem, hæc falsi expressionem:
tamen in eo vtraque conuenit, quòd rescripta qui-
dem gratiæ ipso iure, rescripta verò iustitiæ, ope
exceptionis irritat, ac nulla reddit; vt satis osten-
dimus *cap.* 6. *quæst.* 3. *præmiss.* 3. & 4. quare o-
mnes qualitates, quas in quinque præcedent. con-
clus. omnino exprimendas fore ad surreptionem
in prædicta temporali status beneficij mutatione
vitandam docuimus, illæ nimirum, quæ de iu-
re, vel stylo Curiæ exprimi debent; aut, si ex-
primantur, omnino retraherent Principem à con-
cedendo, vel inducerent ad concedendum cum
aliquo moderamine; eædem quoque si falsò ex-
primantur, mutationem ipsam vitiabunt. Id quod
satis etiam comprobatur tum ex eo, quòd pluri-
bus relatis tradit Alph. Hoied. *tract. de incompa-
tib. benefic. part.* 2. *cap.* 12. *numer.* 57. dispensatio-
nem, quæ fit ex falsa causa, non valere, causa,
inquam, finali, non impulsiua, hoc est, quan-
do ea falsitate non expressa superior gratiam non
concessisset, vel non eo modo; prout in quauis
gratia satis probat Sanchez *lib.* 8. *de matrimon.
disput.* 21. *numer.* 32. ex quibus, & aliis idipsum
generatim de commutatione vltimarum volunta-
tum docuimus *d. cap.* 6. *quæst.* 3. *conclus.* 4. vbi
etiam breuiter respondetur ad fundamentum non
paucorum contrarium sentientium; quos refert
idem Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 31. & sequitur
Garz. *tract. de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *à numer.* 197.
ad 201. vnde eas qualitates hoc loco pro repeti-
tis habebimus, illas dumtaxat ex prædictis com-
memorantes, quas quoad falsi expressionem in
iure positas, vel à Doctoribus variis in locis pon-
deratas reperimus, ad beneficij tamen impetra-
tionem pertinentes. Quænam verò ex his quali-
tatibus, & quomodo locum habeant in derogatio-
ne, de qua nunc agimus quoad obreptionem indu-
cendam, colligi facilè potest ex iis, quæ præced.
conclus. de earum singulis quoad surreptionem eius-
dem derogationis diximus.

Et quidem *Prima* occurrit † qualitas illa, 483.
quòd impetrans iam obtineat aliud beneficium,
& tamen asserat, se nullum habere; nam hæc
impetratio secundi beneficij obreptitia est, & nul-
la; vt habetur *in cap. si proponente, de rescript.* di-
citur enim *ibi*; si proponente aliquo, nondum
se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super pro-
uisione, (licèt minus competens, obtinentis,) re-
scriptum Apostolicum de hoc mentionem non fa-
ciens impetretur; illud veluti fraudulenter obten-
tum dicimus non valere.

Secunda, † si impetrans expressit se clericum, 484.
cùm non esset, vt constat ex text. *in cap. ex litteris,
de transact.* iis verbis; idem G. se mentiens cleri-
cum cùm nondum esset in clericum tonsuratus; su-
per eadem Ecclesia, tacito de transactione litteras
nostras impetrauit: cùm autem idem G. non infi-
ciaretur se transactioni interfuisse, & nondum
fuisse tonsuratum, cùm litteras istas obtinuit, ei su-
per prædicta Ecclesia silentium duximus imponen-
dum. Ex quibus verbis, iuncta Abb. & aliorum
interpretatione, patet, ex alia etiam qualitate fal-
sò expressa gratiam vitiari, quia nimirum impetra-
tum fuit beneficium tamquam vacans, cùm illud per
transactionem ab alio possideretur.

Quarta qualitas; posito, quòd verè vacet be-
neficium, erit † modi vacationis beneficij; quæ 485.
quidem si falsò exprimatur, nulla redditur, seu
obreptitia impetratio beneficij; vt probat text.
in cap. susceptum, de rescript. in 6. vbi, si est
narratum, beneficium vacare per obitum, non
valet concessio, si reperiatur vacare per resigna-
tionem; quod præter Doctor. *ibi* alij quoque tra-
diderunt, quos refert, ac sequitur Menoch. *de ar-
bitrar. iud. cas.* 201. *num.* 103. vbi eam rationem af-
fert ex Dec. *cap. super litteris, num.* 6. Felin. *num.*
3. Abb. *numer.* 7. *de rescript.* quia tunc Pontifex, vel
alius collator censetur per modum taxationis con-
ferre beneficium, iuxta narratum vacationis mo-
dum.

Quæ regula declaratur primò, vt non procedat,
cùm cõmunis extat opinio, quòd vacet vno modo;
si enim is modus exprimatur, licèt deinde reperia-
tur vacare alio modo, valet tamen impetratio; vt
post Felin. *cap. in nostra, numer.* 38. *vers. quod au-
tem dictum est, de rescript.* Ioan. Selu. *in tract. de
benefic.* 3. *part. quæst.* 12. *numer.* 74. Lap. *alleg.* 89. *à
numer.* 9. & Gemin. *d. cap. susceptum, numer.* 5. de-
clarat Menoch. *d. cas.* 201. *numer.* 104. quibus San-
chez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 24. *numer.* 20. addit
eos laudans Soc. relatum à Felin. *d. numer.* 38. Re-

Ruff. *in concordat. in for. mand. Apost.* paulò ante vers. *item expresso*, Mandos. *reg.* 34. *Canc. quæst.* 53. *numer.* 10. & Mascard. *tract. de probat. conclus.* 186. *numer.* 7. Secundò declaratur, vt non procedat, quando aliter constat de intentione impetrantis: tunc enim verus vacationis modus expressus censetur; ita post Felin. *d. cap. in nostra*, *num.* 38. *vers. fallit secundò*, & Selu. *d. quæst.* 12. *numer.* 75. id probantes ex text. *d. cap. susceptum*, & Lap. *d. alleg.* 89. tradit Menoch. *sup. numer.* 105. subdens, quòd de intentione constare dicetur, si talis sit impetrans, cui Pontifex concessisset; & hoc multum pendebit ex arbitrio Iudicis; aut si post concessionem ita collator declarasset, ex simili doctrina Bart. *in l. demonstratio falsa*, §. *quod autem*, *numer.* 14. *ff. de condit. & demonstr.* Declaratur tertiò, regulam non procedere in gratiis expectatiuis, in quibus expresso vno vacationis modo alter non excluditur, quia error in vacationis modo non impedit acceptationem, quæ est solùm quædam voluntatis declaratio, & satis ex ipsa acceptatione declaratur. ita Menoch. *d. cas.* 201. *numer.* 106. ex Rot. *decis.* 23. *de prab. in nou. & decis.* 7. *de concess. prab. item in nou.* Felin. *d. numer.* 38. *vers. fallit tertiò*, & Selu. *d. quæst.* 12. *numer.* 76. Declaratur quartò, non procedere, quando exprimitur vnus vacationis modus, cum clausula, *& quouis alio modo vacet*; vt post Felin. *d. numer.* 38. *vers. fallit quartò*, Rot. *decis.* 17. *de prab. & decis.* 52. *de concess. prab. in antiq. ac decis.* 14. *de rescript.* in nou. Rebuff. *in prax. benefic. in tit. forma signaturæ simplicis prouisionis*, *ad verba*, *sine præmisso*, *numer.* 2. & alios docet Menoch. *d. cas.* 201. *numer.* 107. De qua re videri possunt, quæ latiùs scribit Garz. *tract. de benefic. part.* 11. *cap.* 1.
486. passim. Quintò non procedit † in materia non odiosa, quia tunc vno expresso venit omnis vacationis modus: sic Menoch. *ibid. numer.* 108. post Felin. *d. cap. in nostra*, *numer.* 38. aliàs 39. *vers. fallit quintò*, vbi etiam ad id citat Gemin. *d. cap. susceptum*, *in fi.* Abb. *in disput. quæ incipit*, *Episcopus*, *& quidam rector*, *dub. vlt.* & aliquas glos. per eum alleg. *numer.* 17. *vers. ad idem pondera*, quibus addo glos. id sentientem, *d. cap. susceptum*, *verbo*, *non morte*, *ad fin.* Sextò, quando beneficium iamdiu vacauit, ita, vt de vero eius vacationis modo certa
487. notitia non habeatur, † tunc falsa expressio rescriptum non vitiat: ita declarat Menoch. sup. *num.* 109. ex Rebuff. *in Prax. benefic.* 3. *part. signat. verbo*, *alia clausula*, *numer.* 4. dum ait, hoc in casu non esse opus apponere in impetratione beneficij clausulam illam, quòd verus vacationis modus habeatur pro expresso.

Quinta qualitas est valor beneficij, qui falsò ex-
488. pressus † vitiat gratiam super ipso beneficio: ita Rot. *decis.* 47. *de rescript. in antiq.* Addit. eiusdem Rot. *decis.* 10. *eod. tit. in nou.* ac post alios Felin. *cap. ad aures*, *numer.* 4. *vers. secunda conclusio*; *& numer.* 9. ibique Dec. *numer.* 11. *vers. secus tamen esset*, ac Menoch. *d. consil.* 201. *numer.* 83. qui tres auctores idem tradunt, ac probant, licèt in gratia adsit clausula motus proprij. Quatenus verò tam Rot. quàm Fel. & Menoch. ad priorem doctrinam confirmandam pro ratione eam regulam allegant, quia expressa noceant, quæ sumpta est ex *l. nonnunquam in fi. ff. de condit. & demonstr. & l. expressa*, *ff. de reg. iur.* in quibus dicitur expressa nocere, & non expressa non nocere, quod idem constat ex *l. si quis Sempronium*, *vers. quadam enim*. *ff. de hered. instit.* & aliis iuribus *ibi* per glos. & Doctor. allegat. videndum est, quod pro huius regulæ intellectu sup. *cap.* 6. *quæst.* 5. secundo loco præmisimos. Extenditur secundò, vt, si beneficium est minoris valoris expresso, adhuc gratia sit surreptitia, & nulla. ita post Gemin. qui ad id allegat Paul. & Ioan. de Fan. *in cap. quamuis*, *el* 1. *in fi. de prab. in* 6. & Io. Andr. *in cap. cui de non sacramentali*, vbi est optimus text. *eod. tit. & lib.* atque alios tenet, ac probat Fel. *d. cap. ad aures*, *num.* 13.

Declaratur nunc prædicta doctrina, quòd valor beneficij falsò expressus vitiet gratiam primò, vt non procedat cum exprimitur impersonaliter, dicendo, vt asseritur, quando præcedentia verba concepta fuerunt in personam impetrantis, puta, exposuit nobis talis, &c. secus, quando omnia verba loquuntur vniformiter, & videtur, quòd ipse impetrans omnia asseruerit; aut quando verba concipiuntur in secunda, vel tertia persona, dicendo, vt asseris, vel, vt asserit: quæ omnia eleganter tradit Felin. *d. cap. ad aures*, *numer.* 10. *vers. septima conclusio*; sic conciliens contrarias hac in re opiniones; Secundò declarari potest ex quorundam sententia, vt non procedat, si falsus valor exprimatur à Cardinali impetrante, ac præcipuè Anchar. *consil.* 290. *incip. pro clariori*, de qua tamen declaratione dubitat, eámque multis impugnat Felin. *d. cap. ad aures*, *numer.* 11. eius autem veritas pendet ex ea quæstio-
ne, † an Cardinales ligentur regulis Cancellariæ, ac dispositionibus odiosis iuris communis; de 489.
qua præter allegatos à Felin. *d. numer.* 11. videri potest, quod nos scripsimos *in tract. de decim. cap.* 9. *quæst.* 3. *conclus.* 5. probabilius autem mihi est, quod ad hanc declarationem pertinet, eos ligari, tum propter rationes Felin. tum quòd in regula 54. nunc 55. Canc. de exprim. valore, adsunt illa verba, *quibuscunque personis*. tum, quòd cum reg. 67. seu 68. disponat, quòd Cardinales non comprehendantur in constitutionibus, ac regulis per sanctitatem suam in posterum faciendis, satis declarat, eos comprehendi in iam factis. Pariter meritò Felin. *d. cap. ad aures*, *numer.* 10. dubitat de ea declaratione, quam Anchar. *d. consil.* 290. affert, vt falsa expressio valoris non noceat, quando verba litterarum multipliciter denotant, quòd Papa libentiùs, & iustiùs concessisset beneficium longè opulentius; ob eam præcipuè rationem, quia in his, quæ de iure, aut stylo Curiæ exprimi debent, non attenditur maioritas rationis; neque quòd Princeps aliàs gratiam concessisset; quod etiam adnotauit inter alios Dec. *d. cap. ad aures*, *numer.* 4. 10. *&* 12. *ad fin.* cum aliis, quos ad id allegauimus sup. *cap.* 6. *quæst.* 3. *conclus.* 1. *&* 2. Declaratur denique prædicta doctrina; vt valor beneficij expressus augeri possit, atque ad tertiam partem, sed non vltra, cùm impetrans gratiam beneficialem cum expressione certi valoris à Papa obtinet, vt in expeditione litterarum fructus seu valorem augere possit; prout extat reg. 64. nunc 65. Canc. hac de re disponens. Atque hæc quidem de qualitatibus, quæ falsò expressæ viciant beneficiorum impetrationem, & consequenter plerumque etiam derogationem qualitatum in fundatione beneficij adiectarum, iuxta ea, quæ superiùs diximus. De aliis autem specialibus qualitatibus, quæ falsò expressæ in impetratione ipsiusmet derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, seu temporalis mutationis beneficij eâ derogationem vitiant, ac nullam reddunt, postea videbimus hac ipsa quæst. *conclus.* 9. *vsque ad* 12. Nunc verò, antequam huic octauæ conclusioni finem imponamus, aliquot eiusdem declarationes afferamus; ex quibus tertia, & consequentes, ad eiusdem præsentis quæst. tertiam quoque conclusionem, quæ est de surreptione, seu veri taciturnitate, vnde huiusmodi

di derogationis impetratio vitiari fortasse possit,
prout circa eius conclus. medium admonuimus, per-
tinebunt.
490. Declaratur ergo primò præsens conclusio, vt †
expressio falsæ causæ, siue qualitatis, quæ verè ex-
pressa, seu suppressa redderet etiam faciliorem su-
periorem ad concedendum, adiecta demonstratio-
nis gratia derogationi qualitatum à beneficij funda-
tore appositarum eam non vitiat: secus si causa il-
la, vel qualitas adiecta sit gratia taxationis, seu ta-
xatiuè, & conditionaliter. Primum probatur ex *l.
quibus diebus*, *§. pen. l. demonstratio falsa, in princ.
& §. 1. ac l. falsa demonstratio, in princ. ff. de condit.
& demonstr.* cum aliis quibus id in impetratione
commutationis vltimæ voluntatis ostendimus *cap.
6. quæst. 3. conclus. 6. circa initium.* Secundum verò
ex *d. l. demonstratio falsa, §. at, si conditionaliter*, nec-
non *cap. susceptum, de rescript. in 6. & cap. cui de
non sacerdotali, de praben. eod. lib.* ibidem autem ra-
tionem diuersitatis in vtroque, ac nonnullos Doct.
vtrumque in dispensatione, & quauis gratia tenen-
tes allegauimus, *d. conclus. 6.* vbi etiam tradidimus
nonnullas regulas ad dignoscendum, quando ali-
quid adiectum dispositioni censeatur taxatiuè, aut
demonstratiuè; easque regulas multis modis decla-
rauimus. Præsens autem nostra conclusio declara-
491. tur secundò, quòd, † vbi in prædicta qualitatum
beneficij derogatione vnica exprimitur causa etiam
impulsiua, si ea falsa sit, corruit gratia derogatio-
nis: si verò plures causæ siue disiunctiuè, siue co-
pulatiuè exprimantur, quarum aliquæ veræ sint,
aliæ falsæ, vera existente causa, qua nititur re-
scriptum, ceterarum falsitas non obest. constat
vtrumque ex iis, quibus primum in quouis rescri-
pto, & gratia post Sanchez alios allegantem *lib. 8.
de matrim. disput. 21. numer. 41. & 45.* docuimus *d.
quæst. 3. conclus. 7.* secundum *conclus. 8.* post eundem
Sanchez *d. disput. 21. numer. 42.* & alios. Declara-
492. tur tertiò; quòd, licèt † probabile sit, iustam, seu
probabilem ignorantiam facti, vel iuris in tacendo
quod exprimendum erat, vel falsò aliquid expri-
mendo, cuius veritatem si superior cognouisset,
gratiam prædictæ derogationis non concessisset, vel
non eo modo, excusare a nullitate ipsam gratiam:
probabilius tamen est, non excusare, nisi cùm su-
perior gratiam quidem concessisset, at non eo mo-
do. Hæc declaratio quoad vtramque sui partem
probatur iis fundamentis, quibus vtramque in vlti-
mæ voluntatis commutatione confirmauimus *d.
quæst. 3. conclus. 9.* quæ sanè militant in omni gratia.
493. Declaratur quartò, quòd, vbi quis † aut quali-
tatem in beneficij fundatione appositam, aut cau-
sam derogationis sub dubio expressisset, cùm tamen
certum ei esset, illam existere, hanc verò defice-
re, nulla est ipso iure gratia obtenta; prout pariter
de commutatione vltimæ voluntatis breuiter osten-
dimus, *d. conclus. 9. ad fin.* Quintò declaratur,
494. quòd, vbi † per fraudem, vel malitiam tacitum fuit
verum, vel expressum falsum in impetratione de-
rogationis qualitatum in beneficij fundatione ap-
positarum; tunc vitiatur omnino gratia, licèt ea ta-
citurnitas, vel expressio fuerit causa solius formæ,
ita in quolibet rescripto post alios Sanchez *d. disput.
21. numer. 65.* per text. *in cap. super litteris, §. nos
igitur, de rescript.* cum aliis quæ adduximus *d. quæst.
3. conclus. 10.* vbi etiam nonnullas ad id limitatio-
495. nes attulimus. Declaratur sextò, quòd vbi † par-
tes eiusdem rescripti derogationis prædictarum
qualitatum sunt omnino separatæ, seu non habent
connexionem adinuicem, quia non eandem cau-
sam, finémve respiciunt, taciturnitas veri, aut fal-
si expressio in vna parte non vitiat aliam: secus si
omnino sint separatæ. sic pariter in quolibet re-
scripto post alios probat Sanchez *d. disput. 21. num.
71. cum seq.* ex fundamentis per nos adductis *d. quæst.
3. conclus. 11.* quod tamen postremum est restrin-
gendum, nisi surreptio, vel obreptio in vna parte
rescripti causa fuerit obtinendi reliquas etiam sepa-
ratas; ex adductis à Garz. *d. tract. de benefic. part. 8.
cap. 3. numer. 18.* Septimò declaratur, † vt sur- 496.
reptio, vel obreptio dolosa in vna parte gratiosæ
derogationis prædictarum qualitatum beneficij non
irritet ipso iure, & in foro conscientiæ illam par-
tem connexam, quæ vitio caruit; sed opus sit iu-
dicis declaratione; prout in dispensatione, & qua-
uis gratia docet Sanchez *d. disput. 21. numer. 78.* cu-
ius fundamenta quoad commutationem vltimæ
voluntatis adduximus sup. *d. cap. 6. quæst. 3. conclus.
12.* in cuius etiam fine ex eodem Sanchez *d. disput.
21. numer. 76.* docuimus id multò magis procedere
in concessione obtenta per rescriptum iustitiæ. De-
claratur octauò, quòd † taciturnitas veri, aut ex- 497.
pressio falsi circa causam impulsiuam vnius partis
rescripti derogationis huiusmodi qualitatum per
fundatorem beneficij appositarum non vitiat totum
rescriptum: prout de quouis rescripto probat San-
chez *d. disput. 21. numer. 74.* & nos *d. quæst. 3. con-
clus. 13.* Denique declaratur tam præsens, quàm
præcedens nostra tertia conclusio, quòd, licèt † 498.
in impetratione derogationis prædictarum qualita-
tum beneficij, seu precibus, quibus ea impetratur,
necessaria non sit expressio alicuius causæ finalis, vel
impulsiuæ; ita, vt, si omittatur huiusmodi expres-
sio, nulla sit impetratio: illa tamen valde vtilis est,
& expediens. Hæc declaratio quoad vtramque par-
tem ex iis confirmatur, quibus eam in commutatio-
nis vltimarum voluntatum impetratione compro-
bauimus *d. quæst. 3. conclus. 14.*

Nona conclusio. Falsa expressio, seu
error in nomine illius, cui impetratur derogatio
qualitatum in beneficij fundatione appositarum, † 499.
eam non vitiat, vbi aliàs constet de corpore, hoc
est, de persona, cui fit impetratio. Hæc conclu-
sio probatur ex iis, quibus eamdem quoad com-
mutationem vltimarum voluntatum, cuius, vt iam
sæpe admonuimus, species quædam est derogatio
huiusmodi qualitatum beneficij, comprobabimus
seq. *cap. 6. quæst. 5. conclus. 1.* præcipuè per text. *in l.
demonstratio falsa, §. 1. ff. de condit. & demonstr. §.
si quis in nomine, Instit. de legat. ac l. si in nomine, C. de
testam.* & Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 37.*
qui post multos hoc ipsum in dispensatione, & qua-
uis gratia tradit; maximè per text. *d. l. si in nomine:*
id extendens *numer. 38.* vt procedat etiam, quando
concedens gratiam norat personam, cui petita est;
nisi ex aliis circumstantiis constaret, à concedente
spectatam esse personam sibi notam.

Declaratur autem ipsa conclusio, vt, si error
contigerit † non in nomine proprio, sed in no- 500.
mine diœcesis eius, cui petitur rescriptum deroga-
tionis prædictarum qualitatum beneficij; vt, si di-
ctum sit, eum esse diœcesis Mediolanen. cùm sit
Nouarien. illud rescriptum neuter Ordinarius exe-
qui possit: cuiusmodi rescriptum alioqui ex disposi-
tione Trident. Concil. *sess. 22. cap. 5. & 6. de reform.*
atque ex stylo Romanæ Curiæ committi debet pro-
prio Ordinario. Ita in dispensatione pluribus defen-
dit Sanchez *d. disput. 21. numer. 39.* ex quibus, & aliis
hoc ipsum nos docuimus *d. cap. 6. quæst. 5. conclus.
6.* de impetratione commutationis alicuius vltimæ
voluntatis: secus verò fore ostendentes *conclus. 5.*
vbi error contigerit † in diœcesi eius, contra 501.

NNn 4 quem

quem eadem commutatio per tescriptum iustitiæ fuit impettata, prout generatim in rescripto iustitiæ sentit Sanchez *d. disput. 21. numer.* 37. post Innoc. & alios *in cap. significante, de rescript.* tradentes, ideo in eo text. rescriptum impetratum contra V. tamquam Rhemen. cùm esset Leodien. diœcesis, surreptitium, ac nullum decerni, quia non poterat aliàs constare, contra quem fuerit obtentum: secus fore dicentes, vbi alia ratione liquere potuisset de persona, contra quam impetrans voluit rescriptum obtinere. Id autem non procedit primò in casu *cap. Rodulphus, de rescript.* vbi cauetur, quòd per rescriptum iustitiæ impetratum contra homines certæ diœcesis, cum clausula generali, *& quidam alij*, non poterunt conueniri homines ciuitatis; secus autem vbi illud quis impetrasset contra Archiepiscopum talis diœcesis, & quosdam alios, vt latiùs deduximus *d. conclus.* 5. Secundò illud non procedit, cùm actor ipse erret in propria diœcesi, vt post alios de quouis rescripto iustitiæ *ibid.* ostendimus; & confirmatur ex prædicta principali declaratione præsentis conclusionis.

DECIMA CONCLVSIO. Falsa expressio, seu error in vocabulo, aut alia demonstratione rei, circa quam versatur derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, vel potiùs versantur huiusmodi qualitates, † vbi aliàs satis
502. constet, quòd de ea re senserit impetrans, vel concedens derogationem, talem impetrationem, vel concessionem non vitiat. Exemplum erroris, seu falsæ expressionis vocabuli esse potest, si dictum sit, beneficium esse tituli S. Petri, cùm sit S. Pauli; alterius verò demonstrationis exemplum sit, si dictum fuerit, beneficium esse situm in tali Ecclesia, vel oppido, cùm alibi situm sit; aut quòd vacet per obitum Antonij, cùm vacet per obitum Francisci. aut quòd sit iurispatronatus talis familiæ, cùm sit alterius; vel quid simile. Probatur nunc prior pars conclus. ex his, quæ quoad similem errorem, seu falsam expressionem vocaboli in impetranda commutatione vltimæ voluntatis adduximus sup. *cap. 6. quæst. 5. conclus.* 2. præcipuè per text. *in l. si quis in fundi vocabulo, in princ. ff. de legat.* 1. *& l. si Fortidianum, C. de legat.* Posterior pars probatur ex *l. demonstratio falsa, in princ. l. falsa demonstratio, in princ. l. quibus dieb. §. qui dotalem, ff. de condit. & demonstr. §. huic proxima, Instit. de legat.* cum aliis iuribus allegatis sup. *cap. 6. quæst. 3. concl. 6. & quæst. 5. conclus.* 3. quibus nunc addo *l. cùm falsa, C. de iur. & fact. ignor.* vnde ea regula à Doctor. sumitur, † falsa demonstratione non vitiari legatum,
503. aut mutari rei veritatem in quauis dispositione. *d.* autem *conclus.* 3. hanc posteriorem partem quoad commutationem vltimæ voluntatis restrinximus; vt non procedat, vbi falsa demonstratio adiecta sit per modum conditionis; tunc enim cessat dispositio iuxta limites falsitatis huiusmodi demonstrationis; idque potissimùm per text. *in l. Stichum, ff. de legat.* 1. ex iis verò, quæ vtrobique nos adduximus, necnon *cap. 5. quæst. 15. conclus.* 2. satis constat, quænam sit simplex, & mera demonstratio, aut potiùs conditio; seu quando aliquid dispositioni adiectum censeatur demonstratiuè, aut taxatiuè.

VNDECIMA CONCLVSIO. Falsa causa adiecta derogationi alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ † regulariter derogationem
504. ipsam non vitiat. Probatur tum ex *l. demonstratio falsa, § quod autem iuris, ac l. cùm tale legatum, §. falsam causam, ff. de condit. & demonstr.* necnon *§. longè magis, Instit. de legat.* vbi habetur, falsam causam adiectam legatis ea non vitiare: tum ex *cap. ex parte, il* 2. *de conuers. coniugat.* vbi mulier coniugata velum suscipiens ante consummationē matrimonij ex falsa causa validè suscipit, iuncta maximè gl. *ibi, in verbo, falsa sit causa.* Id autem accipiendum est, modò sit adiecta falsa causa per modum demonstrationis, non autem conditionis; vt colligitur ex *l. 2. & fin.* iuncta rubr. *C. de fals. caus. adiect. leg.* necnon ex *d. l. cùm tale, §. falsam causam*, iuncto *§. falsam, ff. de condit. & demonstr.* omnino autem constat ex *d. l. demonstratio falsa, §. at, si conditionaliter, ff. eod. tit. & d. §. longè magis, in fi. Instit. de legat.*

DVODECIMA CONCLVSIO. Falsa expressio vnius maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei, vel minoris loco maioris vinculi, seu impedimenti eiusdem speciei in impetranda derogatione alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ, † talem derogatio- 505.
nem vitiat: secus in falsa expressione maioris vinculi loco minoris in eadem specie. Prima pars conclus. probatur ex iis, quibus sup. *cap. 6. quæst. 5. conclus. 7. circa initium*, in priori eius parte id probauimus quoad impetrationem commutationis alicuius vltimæ voluntatis: (nam, vt iam sæpe admonuimus, huiusmodi commutationis species quædam est derogatio qualitatum beneficij, de qua nunc agimus;) potissimùm verò ex adductis à Sanchez post alios *lib. 8. de matrim. disp. 24. numer.* 19. Secunda huius conclus. pars satis confirmatur ex iis, quibus idem Sanchez *d. disp. 24. num.* 18. id comprobauit quoad matrimonialem dispensationem, & nos in posteriori parte d. septimæ conclusionis quoad vltimæ voluntatis commutationem. Vtraque autem hæc pars præsentis conclus. extenditur, vt procedat, licèt tempore impetrationis adesset communis error, iuxta id, quod falsò expressum fuit; per ea, quæ de dispensatione matrimoniali in hac specie tradit Sanchez *d. disput. 24. num.* 20. Tertia denique pars huius conclus. ex iis probatur, quibus hoc ipsum de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus sup. *d. quæst. 5. conclus.* 8. vbi exemplum attulimus, quod ad rem, de qua nunc agimus, accommodatum esse potest, si narretur, derogationi prædictarum qualitatum in fundatione beneficij appositarum obstare statutum Synodi Prouincialis, aut diœcesanæ, cùm solùm obstet quoad primum casum Synodus diœcesana, & quoad secundum statutum Ecclesiæ particularis, in qua est beneficium. Limitatur autem hæc postrema concl. pars, vt non procedat in falsa expressione vinculi, seu impedimenti, quod de iure, aut stylo Curiæ verè foret exprimendum; tunc enim tam surreptio, quàm obreptio concessionem vitiat, licèt, si Princeps veritatem sciret, faciliùs concederet; ex adductis per nos *d. cap. 6. quæst. 5. concl. 8. ad fin.* & hac ipsa quæst. *concl. 4. & 8. circa initium.*

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Non potest quis † sine speciali mandato alteri impe- 506.
trare rescriptum ad lites, cui accessoria sit derogatio alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ: secus verò si ea derogatio impetratur per rescriptum gratiæ. Prior pars conclusionis probatur, quia rescriptum ad lites, quod in hac re est principale, nequit sine speciali mandato impetrari, *cap. nonnulli, §. sunt & alij*, necnon *cap. ex parte, de rescript.* cum aliis adductis sup. *d. cap. 6. quæst. 6. præmiss.* 3. accessorium verò sequitur naturam sui principalis, *cap. accessorium, de regul. iur. in 6. & l. cùm principalis, ff. eod. tit.* Extenditur autem hæc prior pars conclus. iisdem modis, quibus *d. quæst.* 6. eius primam conclusionem, (vbi idipsum de commutatione

cationе vltimæ voluntatis à nobis probatum fuit,) ampliauimus; ac præcipuè primò, vt nec sufficiat, si in generali mandato aduciatur clausula illa; (& generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale;) nisi in eo mandato aliqua similia exprimantur, quæ requirunt mandatum speciale, ac deinde prædicta clausula generalis subiiciatur. Secundò, vt nec sufficiat mandatum cum libera; quæ vtraque ampliatio ex iis satis confirmatur, quæ *d. quæst. 6. ante 1. præmiss.* adduximus. Restringi verò potest eadem prior pars huius conclus. quatuor modis, quibus prædictam primam conclus. limitauimus, ac præcipuè, vt coniunctæ personæ, & aliæ per nos *d. præmiss.* 3. enumeratæ, possint sine mandato impetrare huiusmodi derogationem qualitatum beneficij accessoriam rescripto ad lites: nam hæ personæ possunt sine mandato rescriptum ad lites impetrare, *d. §. sunt & alij*, ac *d. cap. ex parte*, & vtrobique glos. *& l. sed & hæ, in princ. ff. de procur.* modò tamen caueant de rato, neque impetrent, aut præsentent contra voluntatem eorum, pro quibus interueniunt; excepto quoad hoc patre pro filio in peculio aduentitio ratione vsusfructus, quem in eo pater habet, vt latiùs *d. præmiss.*
507. 3. explicauimus. Posterior † pars propositæ conclus. probatur iisdem fundamentis, quibus secunda conclusio prædictæ 6. quæst. vbi ostendimus, rescriptum gratiosum commutationis alicuius vltimæ voluntatis absque mandato à quocumque etiam extraneo impetrari posse; idque extendimus ad illud quoque rescriptum gratiosum, in quo alicui data sit potestas, & iurisdictio ad tuendum aduersùs quoscumque contradictores eum, qui gratiam omninò perfectam obtinuit, hoc est, in forma, vt aiunt, gratiosa: siue etiam fortasse vbi ea iurisdictio data sit ad gratiæ ipsius executionẽ, seu cùm gratia concessa est in forma, quã commissoriam vocant, & quæ in beneficialibus forma, dignũ, appellatur, quia huiusmodi rescriptum incipit, dignum arbitramur; de quo inter alios Rebuff. *in prax. benefic. part. 1. tit. de rescript.* dignum arbitramur, & nouissimè relati, & probati à Garz. *tract. de benefic. part. 6. cap. 2. numer.* 4. cum aliquot seqq. ex quibus patet, hanc esse speciem quamdam mandatorum de prouidendo, de quibus latè Ioan. Staphil. *tract. de litt. grat. tit. de form. mandat. de prouid.* Lud. Gomes. *in tract. de mandat. de prouid. & expect.* atque alij, quos recenset Garz. *d. part. 6. cap. 1. num. 2.*

DECIMAQVARTA, & postrema CONCLVSIO. Gratia derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, vel commissionis
508. ad derogandum alteri impetrata † ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem ab ipso, vel alio ab eo speciale mandatum habente faciendam. Et quidem, quòd necessaria sit scientia illius, cui huiusmodi gratia impetratur, neque antea ei prosit derogatio; probatur, quia id de priuilegio, & quauis gratia satis constat tum ex *l. qui absenti, ff. de acquir. possess. l. fin. C. de consulib. lib. 12. & cap. 1. vers. ex parte, de concess. præb. in 6.* tum ex glos. *d. cap. 1. verba, vim suam*, & aliis per nos ad id allegat. *cap. 6. quæst. 6. conclus. 3. circa initium*, vbi etiam hoc extendimus, vt talis notitia haberi debeat ab impetrante, vel concedente, alterutrúsve eorum procuratore, aut nuntio. Restringimus autem primò, vt saltem inferior Principe nequeat illam gratiam reuocare etiam ante notitiam eius, cui impetrata fuit. Secundò, vt non requiratur notitia eius, cui ex quadam consequentia damnum infertur. Tertiò, vt non procedat hæc prior pars conclus. vbi quis per procuratorem, vel nuntium suum eam gratiam impetrat, sed solùm, cùm motu proprio conceditur, vel ad instantiam alterius, quam eius, cui prodesse debet. Quòd autem acceptatio ab eo facienda sit, cui huiusmodi gratia impetratur, vel ex eiusdem mandato speciali, satis patet ex *§. sit igitur*, aliàs, *§. illud tamen, versic. generaliter autem, in auth. quib. mod. natural. effic. sui*, necnon ex *cap. si tibi absenti, de præb. in 6.* cum aliis, quæ nos quoad vltimæ voluntatis commutationem adduximus *d. conclus. 3. ad fin.* vnde etiam sumere licet vnam ampliationem, ac restrictionem huius posterioris partis præsentis conclus. vt, si † impedimentum, seu vinculum, 509.
quod in prædicta derogatione tollitur, in duob. ad quos ea derogatio pertineat, sit diuersum, ab vtroque debeat derogatio acceptari, si verò proprium sit vnius, illius acceptatio sat sit; denique vbi illud sit vnicum, & commune, vtrique eorum alterius sufficiat acceptatio. Ex his autem finis sit præsenti sextæ quæstioni huius decimi capitis.

SVMMÆ RERVM.

510. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, quæ priuata auctoritate fieri potest, non est necessariò committenda Ordinario, ab eo, aliove superiore postulanda; & numer. seq.*

511. *Argumentum à commutatione vltimarum voluntatum ad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum valet.*

512. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, de qua dubium est, an possit priuata auctoritate fieri, à superiore facienda est; & ibi quis, & quando absoluat ad cautelam à censura Ecclesiastica.*

513. *Derogationes qualitatum beneficij, quas Papa facere potest, non sunt necessariò aliis ab eo committenda. & quid in iis derogationibus, quas inferiores facere possunt, aut debent; numer. 514.*

515. *Ordinarij locorum quid possint circa derogationes qualitatum beneficij, ac dispensationes à sede Apostolica, aut alia in forma gratiosa concessas. & quid in Vicario Capituli sede vacante, aut Episcopi, aliisve habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem; num. 516.*

517. *Clausulæ præcipuæ rescriptum derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, earumque clausularum explicatio remissiuè.*

518. *Clausulæ generales derogatoriæ in litteris Apostolicis apponi consuetæ, maximè illa*, non obstantibus statutis, *&c. an derogent qualitatibus beneficio à fundatore præsertim laico appositis.*

519. *Citatio propriè dicta an sit necessaria in derogatione qualitatum beneficij facienda ex ordinaria, vel delegata potestate. & quid, vbi in commissione derogationis adsit clausula, vocatis vocandis, vel, vocatis quorum interest; num. 520.*

521. *Derogatio alicuius qualitatis beneficij facta aliquibus non vocatis vbi in commissione adsit clausula, vocatis vocandis, vel, vocatis quorum interest, valet quoad vocatos, non quoad non vocatos.*

522. *Consensus fundatoris apponentis beneficio qualitatem aliquam, vel heredis ipsius regulariter requiritur in eius qualitatis derogatione.*

tione. & quid si plures sint heredes, vel successores vnius patroni, seu fundatoris, aut plures patroni, vel fundatores; an singuli debeant consentire; num. 523.

524. *Fundator beneficij, aut eius heres nequit sine Episcopi consensu derogare qualitatibus in illius beneficij fundatione appositis.*

525. *Consensus fundatoris, eiusue heredis tacitè præstare Episcopo deroganti qualitati in beneficij fundatione apposita, ac derogatio ipsa tacitè ab Episcopo fieri potest.*

526. *Episcopus an possit ex causa necessitatis, vel magna vtilitatis Ecclesiæ inuitis patronis derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis.*

527. *Consensus cuiusuis interesse habentis an requiratur ad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum. & an hic consensus interuenire possit post factum, & sufficiat tacitus; num. 528.*

529. *Consensus, vel consilium Capituli Cathedralis non exigitur in derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum à Romano Pontifice facienda. & quid in facienda ab Episcopo; numer. 530. & an tunc talis consensus interuenire possit post factum, ac sufficiat tacitus; num. 531.*

532. *Derogatio qualitatum beneficij, per quam vna qualitas, onúsue beneficio annexum in locum alterius subrogatur, qualiter facienda sit; & quomodo cõsideretur causa talis derogationis.*

533. *Dignitas maior materiæ subrogatæ in derogatione qualitatum, seu onerum beneficij, per quam aliud in locum alterius subrogatur, vnde spectanda sit.*

534. *Bonitas maior, minor, vel æqualis materiæ, quæ est in obligatione, & eius, quæ subrogatur in derogatione qualitatum beneficij, vnde sit attendenda.*

535. *Difficultas implendi obligationem an, & quomodo attendatur in derogatione qualitatum, seu onerum beneficij, maximè per quam vnum in aliud commutatur, ad instantiam siue fundatoris, siue eius heredis. & quomodo in ea habenda sit ratio expensarum, ac laboris, quæ in prioris obligationis executione subiri deberent ab impetrante talem derogationem; numer. 536.*

537. *Subrogatio vnius oneris beneficij in locum alterius an ita necessariò fieri debeat, vt pro facto factum, aut pro quantitate quantitas ab impetrante talem derogationem præstanda sit. vel quòd materia subrogata sit ei, quæ erat in obligatione, æqualis magnitudine, duratione aut numero, vel sufficiat æqualitas ratione finis; num. 338.*

539. *Obligatio conditionalis in beneficij fundatione apposita quomodo commutetur in aliam obligationem siue conditionalem, siue absolutam ante, vel post conditionis euentum. & quid in obligatione pœnali ante, vel post pœnam incursam; num. 540.*

541. *Derogatio qualitatum, seu obligationum in beneficij fundatione appositarum, per quam solùm conceditur dilatio exequendi talem obligationem, quomodo facienda sit.*

QVÆRO SEPTIMO, quænam forma obseruanda sit à superiore derogante qualitatibus in beneficij fundatione appositis.

Cùm in proximè præced. quæst. egerimus de ea parte causæ formalis derogationis huiusmodi qualitatum beneficij, quæ ad impetrantem potissimùm spectat; sequitur, iuxta id, quod in eiusdem quæst. initio admonuimus, vt in præsenti quæst. de illa parte ipsiusmet causæ formalis disseramus, quæ, licèt aliqua ratione ad impetrantem quoque à superiore prædictam derogationem pertineat, præcipuè tamen ipsum superiorem derogantem respicit, hoc est, de forma, quam superior in memoratarum qualitatum beneficij derogatione debet obseruare. Hanc verò quæst. opportunis conclusionibus absoluemus, quæ quoad eius fieri poterit, quæstionibus illis respondeant, quibus septimum caput conclusimus, quod totum in hac ipsa causæ formalis parte, quoad generalem commutationis vltimarum voluntatum materiam, versatur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Derogatiooes illę alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ, † quæ priuata auctoritate fieri possunt, (& ex- 510
plicatæ à nobis fuerunt sup. *hoc eod. c. 10. quæst. 5. concl. 1. vsque ad 5.*) non sunt necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, alióve superiore postulandæ. Probatur hæc cõclusio ex text. *in l. unic. in princ. C. de thesaur. lib.* 10. vbi dicitur, superfluum esse hoc precibus postulare, quod iam lege permissum est: vbi gl. *verbo, lege,* iura huic concordantia allegat. tum ex aliis quib. sup. *c. 7. quæst. 1. concl. 1.* similem conclusionem in commutatione vltimarũ voluntatum firmauimus; cuius species quædam est derogatio huiusmodi qualitatũ in fundatione beneficij appositarum, vt cõstat ex iis, quæ adduximus sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. ad fin.* iũctis præsertim adductis *c. præced. quæst. 1. post medium, & c. 1. quæst. 1.* ferè per tot. valet autem argumentum à genere ad speciem, *l. semper, ff. de reg. iur.* cum aliis ad id allegat. ab Euerard. *in topic. iur. loc. à gen. ad spec.* Bellon. *de arg. leg. c. 5.* Vigel. *in Dialect. iur. loc. à gen.* & nobis *in tract. de Conseruat. iudicib. c. 7. quæst. 8. suppos. 1.* &
io specie † à commutatione vltimarum voluntatum 511
ad huiusmodi qualitatum beneficij derogationẽ arguit inter ceteros Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, honorificum, quæst. 3. & verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst. 15.* ferè per tot. & Lambert. *in simili tract.* cùm alibi sæpe, tum *lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30. & lib. 3 quæst. 6. art. 7.* passim, quod vtrumque semel admonuisse sufficiat pro hac, & seq. quæst. quoties assertionem aliquam de prædictarum qualitatũ derogatione ex iis confirmabimus, quæ sup. *c. 7.* aut 8. de vltimarum voluntatum commutatione tradidimus. Vnde, sicut *d. c. 7. quæst. 1.* prædictam 1. conclusionem limitauimus, vt non procedat, vbi dubium sit, an auctoritate priuata possit quis vltimam voluntatem commutare; ita, vt tunc ad superiorem pro tali commutatione recurrẽdum sit, qui aliàs posset com-
mutare; ita præsens conclusio † proportionabiliter 512.
est limitanda, ex iis, quæ *ibid.* ad hoc adduximus. Id quod ex eo etiam confirmari potest, quòd satis inter ceteros probat Suarez *tract. de censur. disp. 7. sect. 8. n. 14.* & docent alij mox. citan. absolutionẽ ad cautelam à censura; (quæ datur cùm de eius validitate dubitatur, vt *ibid.* tradit Suarez, *& n. 12. ac 15.* satísque constat ex *c. venient, il 2. de testib. c. Apostolica, de except. c. cùm desideres, §. secunda, c. per tuas, & c. venerabili, de sent. excomm.* necnon *c. solet, cap. venerabilibus, §. sed si ex causa, & c. præsenti, eod. tit. in 6.* adnotaruntque gl. & Doct. *ibi,* necnon *in c. cùm contingat, de offic. deleg. & c. ad præsentiam, de appellation.* Couar. *in relect. c. alma mater, 1. part. §. 12. num. 7. de sent. excom. in 6.* Vgol. *tract. de censur. tab. 1. c. 22. §. 1.* & Saye. *eod. tract.* seu *in Thesaur. cas. conscien. lib. 2. c. 16. n. 14. cum duob. seqq. & cap. 17.* maximè *n. 2. 7 8. 11. ac 13.* ac multi Doct. quos hi allegant:) ab eo esse petendam, qui aliàs simpliciter posset ab illa censura absoluere: id quod, præter

Suarez

Suarez *d.num.*14.post alios tradunt Couar. *d.§.12.n.*
8. & Sayr.*d.cap.*17. *num.*14. *cum seq.*

SECVNDA CONCLVSIO. Derogationes
qualitatum appositarum in fundatione beneficij,quę
à Papa,aut ordinariis,aliisve Rom.Pontifice inferio-
513. ribus fieri possunt,† non sunt necessariò iisdem infe-
rioribus à Papa committendæ ; sed eas ipsimet exe-
qui valent;atque etiam inferiores suas tunc maximè
debent, cùm ius eas ab ipsis fieri mandat. quòd si hi
facere id nequeant,aut nolint;tunc superior,aut ipse
derogabit,aut derogationem alteri committet. Hæc
conclusio quoad hoc,vt Papa non teneatur alteri cõ-
mittere huiusmodi qualitatum derogationes , quas
ipse facere potest,probatur; tum quòd nullo iure ca-
uetur,quòd Papa eas committere debeat;tum quòd,
vbi tale aliquod ius reperiretur,eo exéptus est Rom.
Pontifex,vt latiùs quoad vltimarum voluntatum cõ-
mutationem deduximus sup.*c.7.quæst.1.concl.*3. quo-
514. ad† reliquas verò huius eiusdem 2.conclusionis par-
tes earum confirmatio desumenda est ex iis, quibus
earum singulas quoad vltimarum voluntatum com-
mutationem satis comprobauimus *d.quæst.* 1. *concl.*2.
Declarationes autem omnium præsentis conclusio-
nis partium respectiuè colligendæ sunt ex his , quæ
ad prædictarum 2. & 3. conclusionis explicationem
adduximus;pro prima nimirum huius conclus.parte
ex tertia illa conclus.& pro reliquis partibus ex alla-
tis ad d.secundæ conclusionis declarationem.

TERTIA CONCLVSIO.Priusquam derogationes
qualitatum in beneficij fundatione appositarum à
Rom.Pontifice in forma gratiosa concessæ mittãtur
515. executioni,† Episcopi,seu locorum Ordinarij, tam-
quam sedis Apostolicæ delegati,summariè,& extra-
iudicialiter cognoscere debent , nihil in precibus ta-
cita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratũ. Ita
de commutationibus vltimarum voluntatum caue-
tur in Conc.Trid.*sess.22.c.6.de reform.*Ab huiusmodi
autem commutationibus ad derogationes alicuius
qualitatis beneficij, de quibus agimus , tamquam à
genere ad speciẽ argui posse,in 1.huius quæst.concl.
docuimus.sed & cùm in hoc decreto Concilij in spe-
cie non fiat mentio de commutationibus à Papa cõ-
cessis,sed generatim de commutationibus vltimarũ
voluntatum; idem erit vbi prædictæ cõmutationes,
atque adeò etiam derogationes qualitatum beneficij
ab alio superiore Ecclesiastico citra Rom. Pontificẽ
fuerint concessæ.quod sanè apertiùs in quauis dispẽ-
satione parum dissimilibus verbis disponitur ab eo-
dem Conc.cap.statim præced. vbi etiam priùs ali-
quid decernitur de dispensationibus,quæ in forma,
commissaria,seu in forma,*dignũ*,cõceduntur. sic enim
ibi habetur. Dispensationes quacumque auctoritate
concedendæ,si extra Romanam Curiam committẽ-
dæ erunt,committantur Ordinariis locorum,qui eas
impetrauerint. Eæ verò, quæ gratiosè concedentur,
suum non sortiantur effectum, nisi priùs ab eisdem,
tamquam delegatis Apostolicis,summariè tãtùm,&
extraiudicialiter cognoscatur , expressas preces sub-
reptionis,vel obreptionis vitio nõ subiacere. Huius-
modi autem qualitatũ derogatio dispẽsatio quædam
est, vt iã non semel admonuimus,cùm iuri saltẽ hu-
mano aduersetur,vt sup.hoc ipso cap.*quæst.* 3.*concl.* 3.
ostendimus;dispensatio verò definiatur iuris cõmu-
nis relaxatio,vt cum gl.*in c.requiritis,§.nisi rigor,ver-
bo,vt plerisque*,1.*quæst.*7.multi tradunt,quos inter ce-
teros sequitur Sanch.*lib.*8.*de matrim.disp.*1.*n.*2.Præ-
516. terea hæc conclusio extenditur etiam † ad habentes
iurisdictionẽ quasi Episcopalem;quales sunt Capitu-
lũ sede vacante,eiúsque aut Episcopi Vicarius gene-
ralis , Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, vel
Diaconalibus,ceterique Prælati habentes plenã iu-
risdictionem quasi Episcopalem , aut proprium ter-
ritorium, quasique diœcesim;per ea,quæ in his ter-
minis de commutatione vltimarum voluntatum
tradidimus *d.c.7.quæst.1.concl.4. circa medium.*

Iam verò iuxta ordinem,quem *d.c.7.quæst.2.& 3.*
secuti sumus, dicendum hoc loco videretur de clau-
sulis,† quę in huiusmodi derogationibus qualitatum 517.
in beneficij fundatione appositarum adiici solent:ac
primùm quidem generatim de clausulis ipsis ; tum
speciatim de earum singulis. Sed quoniam vtrũque
quoad id,in quo nihil peculiare dictæ derogationes
habent,ni fallor,satis præstitimus, primum quidẽ *d.*
*quæst.*2.in sex illius præmissis;secundum verò respe-
ctu clausularum ad robur,& substantiam,vel solem-
nitatem concessionis spectantium,*ead.quæst.*2. *concl.*
1. *& seqq.* respectu autem clausularum derogatoria-
rũ, seu pertinentium ad derogationem obstantiarũ,
quæ cõmunes etiam sunt prędictis qualitatum bene-
ficij derogationibus,abundè sumus prosecuti *d.quæst.*
3.Illud hic attigisse sufficiat,quod præcipuè ad hasce
derogationes qualitatum pertinet;& sup.non semel
docuimus,potissimùm ex Fel.*in tract.quand litt.Apo-
stol.noc.patron.Eccles.ampliat.*7.Lambert.*tract.de iure-
patron.lib.*2.*part.*3.*quæst.*9.*art.*10. & aliis,quos sequi-
tur Garz.*tract.de benef.part.*7.*c.*1.*n.*117.cum aliquot
seqq.† per clausolas generales derogatorias in litte- 518.
ris Apostolicis apponi consuetas, maximè illas, *non
obstantibus statutis*,&c.aut similibus; licèt sufficienter
derogetur statutis Ecclesiarum cõtrariis certas qua-
litates requirentibus in beneficiatis; non censeri ta-
men derogatum qualitatibus in beneficij fundatione
appositis , siue per laicum fundatorem , siue etiam
per clericum ratione Ecclesiæ,seu fundantem bene-
ficium ex bonis Ecclesiasticis:quoniam id specialem
expressionem requirit ; multò verò magis specia-
lem , seu indiuiduam mentionem requirit fundatio
laici ; ita,vt si in clausulis derogatoriis dicatur , *non
obstantibus fundationibus*,&c.hæc verba intelligenda
sint de fundationibus clericorum ex bonis Ecclesiæ,
non autem laicorum,vt rectè monet Garz. *d. cap.* 1.
*num.*122.ex Caputaq.*decis.*122.*part.*1.

QVARTA CONCLVSIO. In derogatione
alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ
facienda,vel ab Ordinariis ordinaria , vel ab execu-
tore delegata potestate,† vbi etiam aliquis ad illam 519.
derogationem vocandus sit, non est necessaria cita-
tio propriè dicta,nisi post legitimã partis oppositio-
nem,vel contradictionem. Hæc conclusio probatur
ex iis , quibus hoc ipsum de commutatione vltimæ
alicuius voluntaris ostendimus *d.c.7. quæst.4.concl.*1.
ob eam præcipuè rationem, quia cõmutatio vltimæ
voluntatis,(atque adeò etiam derogatio qualitatum
beneficij,de qua nunc agimus,)ex sui natura est quę-
dam gratia,vt per se quoque satis patet;& processus
executoris litterarum Apostolicarum super ea ex-
traiudicialis est ; neque is , aut ipsarum litterarum
executio fines voluntariæ iurisdictionis excedit , ad
quam non requiritur citatio propriè dicta , nisi post
legitimam contradictionem,vbi etiam in iisdem lit-
teris adsit clausula,*vocatis vocandis* ; id quod pariter
constat ex iis , quæ nos adduximus *d. quæst.* 4. *in* 1.
*supposit.& concl.*1. necnon sup.*cap.*5. *quæst.*7. *concl.*2.
post *vls.eius limit.versic. quòd,si petas.*

QVINTA CONCLVSIO. Vbi in rescripto
derogationis alicuius qualitatis in fundatione bene-
ficij appositæ,vel commissionis eiusdem derogatio-
nis adsit clausula,*vocatis vocandis*,vel,*vocatis quorum
interest*,in huiusmodi derogatione † regulariter ci- 520.
tandi , seu vocandi sunt ij , qui ex illo actu lædi pos-
sunt , aliàs in nullos erit. Probatur id ex iis,quibus
hoc ipsum quoad cõmutationem vltimæ voluntatis
ostendi

ostēdimus *d.c.7.quæst.4.concl.*2. maximè verò ex eo, quod *d.quæst.4.suppos.*2.tradidimus, prædictam clausulam inducere conditionem, & formam, forma verò non seruata corruere actum, nullúmque reddi, *c. cùm dilecta, de rescript. & cap. cùm Venerabili, de offic. deleg.* cum suis concord. arguere autem licet à commutatione vltimarum voluntatum ad hanc derogationem qualitatū beneficij, vbi non est assignare cōgruam discriminis rationē, ex regula tradita in prima huius quæst. conclusione. vnde in hac cōclusione admittendæ quoque erunt ampliationes, & limitationes, quas ad d. 2. conclusionem adhibuimus: potissimum verò duæ illæ limitationes, quas *d. quæst. 4. suppos. 2. & concl. 1. ad fin.* retulimus; nimirum non obstante prædicta clausula in rescripto posita nullum necessariò vocandum esse, vbi nullus adsit, qui contradicere possit, & processum vigore illius clausulæ habitum iudicialem non esse, donec aliquis contradictor, seu oppositor vocatus compareat, & actui gerendo se opponat, & contradicat.

SEXTA CONCLVSIO. Vbi in rescripto derogationis, vel commissionis prædictæ non adsit memorata clausula, *vocatis vocandis*, vel, *vocatis,*
521. *quorum interest*; exigitur quidem † ad derogationem huiusmodi qualitatum beneficij citatio, seu vocatio illorum, qui ex eo actu lædi possunt, vt ipsis præiudicet: si tamen illa quoad aliquos omittatur, non ideo actus quoad vocatos corruit. Prior pars conclus. probatur tum ex *l. de vnoquoque, in princ. ff. de re iudic.* vbi Paulus I. C. de vnoquoque, ait, negotio præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet: aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet: tum ex aliis iuribus, ex quibus habetur, vnumquemque vocandum esse, dum is actus geritur, vnde lædi potest, per nos relatis *d. cap. 7. quæst. 4. suppos. 3. & conclus.* 3. necnon *cap. 9. quæst. 7. conclus.* 6. tum à fortiori ex his, quæ mox in duab. seqq. concl. de consensu docebimus. Posterior autem pars huius concl. satis probatur tum ex præcitat. verbis *d. l. de vnoquoque*, ibi; aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet: tum ex aliis, quibus idipsum de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus *d. concl. 1. circa initium.*

SEPTIMA CONCLVSIO. Consensus fundatoris apponentis beneficio qualitatem aliquam,
522. vel heredis ipsius, † regulariter requiritur in eius qualitatis derogatione. Probatur tum ex iis, quibus sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus.* 4. ostendimus, consensum fundatoris, vel eius heredis regulariter exigi in commutatione vltimæ voluntatis ipsius fundatoris; potissimùm ex *cap. nos quidem, de testam. l. legatum ff. de vsu & vsufruct. legat. §. si autem legatum, in auth. de Ecclesiast. titul. collat.* 9. Mandos. *consil.* 33. *num.*6. & Mar. Ant. Genuens. *in Prax. Cur. Neapol. cap.* 20. *num.* 3. qui nonnullos citant. tum ex eo, quod post Cald. Host. Abb. Imol. Felin. & alios, *cap. cum accessissent, de constit.* tradit Lambertin. *d. tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30. num.* 2. cum aliquot seqq. necnon *quæst. 10. art. 7. num. 1. 2. &* 4. & Roch. de Curt. *eod. tract. de iurepatronat. verbo, honorificum, quæst. 3. sub num.* 8. *& verbo, pro eo, quod de diœcesani consensu, quæst.* 14. qualitatibus in beneficij fundatione appositis derogari non posse sine consensu fundatoris, vel eius heredis. Id autem extendit post alios Lambertin. *d. art.* 30. *num.* 4. *& d. art. 7. num. item* 4. & Roch. de Curt. *d. num.* 8. licèt ad Episcopum tunc deuoluatur dispositio de ipso beneficio ob negligentiam patroni; vt nimirum tunc etiam requiratur in huiusmodi derogatione ab Episcopo facienda consensus patroni, hoc est, fundatoris, vel heredis: quod etiam sentiunt relati, & probati à Lambert. *d. lib.* 2. *part. 3. quæst. 7. art.* 13. & à Garz. *d. tract. de benef. part. 5. cap. 7. num. 86. & part. 10. cap. 3. num* 42. docentes, deuolutionem collationis beneficij fieri cum oneribus, & qualitatibus requisitis in prima prouisione; inter ceteras enim qualitates in prima prouisione requisitas ea est, vt alicui qualitati, vel oneri adiecto per fundatorem ab Ordinario derogari non possit sine consensu, & licentia ipsius fundatoris, seu eius heredis, vt ex prædictis satis constat; & colligere etiam licet ex eo, quod tradit idemmet Lambertin. *d. tract. lib. 3. quæst. 6. art. 7. n. 7. &* 9. non posse Episcopum regulariter sine consensu patroni augere onera, & seruitia beneficij, auctis eius facultatibus, neque illa diminuere his diminutis. Quæ esse potest secunda extensio, seu ampliatio præsentis conclus. Tertia desumi potest ex eo, quod satis comprobat
Lambertin. *d. art.* 30. *n* 23. *cum seq.* quòd, † si plures 523.
sint heredes, aut successores primi fundatoris, in huiusmodi qualitatibus in beneficij fundatione appositis, non sufficiet consensus maioris partis eorum, sed omnium, & singulorum requiretur; ob id potissimùm, quia, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *cap. quod omnes, de reg. iur. in* 6. cum simil. quod idem dicendum est, vbi plures essent fundatores, qui adhuc heredes, vel successores, non habuissent, quoniam adhuc viuerent, vel in alios iuspatronatus non transtulissent: eadem enim omninò est vtrobique ratio, atque adeò idem statuendum est, vulg. *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.*
cum suis concord. Postrema ampliatio † ea esse po- 524.
test, quam apertè tenent præcitati Doctor. ac præcipuè Lambert. *d. art.* 30. præsertim *num.*9. quoad primum fundatorem; in quo consentit etiam Curt. *d. quæst.* 14. quoad heredem verò Lambertin. *d. art. 30. num. 10. 15. &* 23. vt eorum neuter sine Episcopi consensu derogare possit huiusmodi qualitatibus in beneficij fundatione appositis.

Limitatur autem hæc eadem conclusio primò, vt ad hanc derogationem alicuius qualitatis à fundato-
re appositarum † non requiratur expressus consen- 525.
sus heredis fundatoris; (idem verò ob eandem rationem dic de ipso fundatore, iuxta id, quod mox admonuimus;) aut etiam expressa derogatio Episcopi, vel alterius derogantis: sed sufficiat vtrumque tacitè fieri; nimirum, quòd præsentetur ad beneficium illam qualitatem requirens aliquis ea carens à patrono sciente Episcopo scienti, qui eum instituat; vt satis comprobat Lambert. *eod. art.* 30. *num.* 20. *cum duob. seqq.* Secundò limitatur, vt ex causa ne-
cessitatis, aut magnæ vtilitatis Ecclesiæ † possit et- 526.
iam inuitis patronis ab Episcopo quoque derogari huiusmodi qualitatibus in fundatione beneficij appositis, vt post alios docet Lambert. *d. lib. 2. part. 1. art. 30. num. 3. 7. 8. 12. &* 15. necnon *quæst. 10. art. 7. num. 3. & lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. 3. 5. &* 10. licèt quoad heredem fundatoris dissentiat Roch. de Curt. *tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst.* 15. qui quoad ipsum fundatorem, quem patronum vocat, id admittit *d. quæst. 3. num.* 10. post Abb. & Felin. *d. cap. cùm accessissent, de constit.*

Declarari autem potest hæc ipsa conclusio principalis ex ea distinctione, quam affert Lambertin. *d. artic.* 30. *numer.* 18. *cum seq.* & nos retulimus sup. *d. cap. 7. quæst. 4. conclus. 4. sub notab.* 2. An verò ea distinctio hodie locum habeat; & generaliter, an possit nunc Episcopus cum patroni consensu hisce qualitatibus, vel oneribus in fundatione beneficij appositis derogare, stante dispositione Trident. Concil. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* videndum est, quod scripsimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 5. conclus.* 14. Alias verò declarationes hu-

ius

ius conclus. colligere licet ex *not.* 3. *& sequentib.* per nos positis *d. quæst.* 4. *conclus.* 4. *post medium.* Nunc autem ad reliquas huius quæst. conclusiones transeamus.

Octava conclusio. Quilibet alius, præter primum beneficij fundatorem, eiúsve heredem, aut successorem, principale aliquod interesse habẽs, quive habere potest in derogatione alicuius quali-
527. tatis in illius beneficij fundatione appositæ † regulariter consentire illi derogationi debet, aliàs ei non præiudicat. Hæc conclusio probatur tum ex iis fundamentis, quibus hoc ipsum quoad commutationem vltimæ voluntatis ostendimus sup. *d. c. 7. quæst. 4. concl. 5.* atque inter hæc ex illa generali regula, id, quod omnes tangit, ab omnibus debere approbari, quæ habetur *in l. fin. circa fin. C. de auctoris. præstan. & cap. quod omnes tangit, de reg. iur. in 6.* tum ex iuribus, ex quibus constat, in re aliqua peragenda regulariter fore ab iis præstandum consensum, qui ex eo actu lædi possent, vt *d. l. fin.* necnon *d. l. in adoptionibus, l. cùm nepos, & l. si is, qui filium, ff. de adopt. l. 2. l. pen. & l. fin. ff. de natal. restit. cap. si tibi absenti, de præbend. in 6.*

Ampliatur autem præsens conclusio, vt hic con-
528. sensus, qui requiritur ratione interesse, † interuenire possit post factum, vt satis constat ex *l. si autem plures, §. 1. ff. de aq. pluu. arcen. l. petens, C. de pact. cap. si qua de rebus, 12. quæst. 2.* & aliis iuribus ad id allegatis *d. conclus. 5. ad fin.* vbi etiam ex *d. l. in adoptionib. ff. de adopt. l. 2. C. quod met. caus. cap. 2. de his, quæ fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* ac nonnullis aliis iuribus ostendimus, huiusmodi consensum tacitum, ac præsumptum sufficere.

Nona, & postrema conclusio. Licèt in derogatione qualitatum in beneficij fundatione ap-
529. positarum, quæ auctoritate Rom. Pōtificis fit, † non exigatur consilium, vel consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis, in cuius ciuitate, vel diœcesi situm est illud beneficium; exigitur tamen eius saltem consilium in derogatione ab Episcopo facienda. Prior pars conclusionis probatur tum ex *cap. pastoralis, de his, quæ fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* vbi habetur, Episcopum non posse concedere Monasterio Ecclesias Parochiales, aut earum obuentiones sine sui Capituli consensu, nisi id faciat de licentia Rom. Pontificis; *& cap. si Capitulo, de concess. præben. in 6.* vbi executor Apostolicus in collatione præbendæ Ecclesiæ Cathedralis de mandato Pontificis facienda non tenetur vocare illius Capitulũ. tum ex eo, quòd iura, quæ prædicti Capituli consensum, vel consilium in grauioribus Ecclesiæ negotiis peragendis requirunt, mox citanda in posteriori huius conclus. parte, loquuntur, cùm Episcopus, non autem cùm Rom. Pontifex aliquid de hisce negotiis agere, vel disponere intendit. atque in omnẽ casum iis iuribus non subest Papa vti ipsorũ conditor, *cap. proposuit, de concess. præb.* cum sim. & ita in terminis alienationis rerum Ecclesiæ tenet post alios Redoan. *tract. de reb.*
530. *Eccl. non alien. quæst. 36. n. 18.* Posterior pars † conclusionis probatur ex iuribus, in quibus habetur, Episcopum grauiora Ecclesiarum suarum negotia peragere non posse absque Capituli sui consensu, vt *in cap. 1. cap. 3. cap. ea noscitur*, & toto ferè tit. *de his, quæ fi. à Præl. sin. cons. Capit. cap. pastoralis, de donat. cap. vt super, §. 1. de reb. Eccles. non alien. cap. 1. eodem tit. in 6. & Clem. si vna, eod. tit.* Quoniam verò in hoc casu aliqua iura solum requirunt consilium Capituli Ecclesiæ Cathedralis, vt latiùs deduximus *d. cap. 7. quæst. 4. conclus. 6.* non longè ab initio, *vers. sed quoniam.* ideo hac in re adhibendæ sunt distinctiones à nobis fusiùs *ibid.* explicatæ; ac præcipuè illa de alienatione rei Ecclesiarum inferiorum, cuius auctor est ipse Episcopus, & ea, cuius auctor est Rector Ecclesiæ, aut alius: ac pariter, vt *ibi* docuimus, attendenda est consuetudo, ex qua Episcopi hodie negotia Ecclesiarum inferiorum etiam absque consilio sui Capituli tractare, ac conficere solent. quod vtrumque applicandum est, & accommodandum ad derogationem qualitatũ beneficij, de qua nunc agimus.
sicut & illud, quod *ibid.* subiecimus, † in casibus, in 531.
quibus requiritur consensus Capituli, satis esse, vt is post factum interueniat; vt probat text. *in cap. cùm nos*, quod est *3. de his, quæ fi. à Prælat. sin. cons. Capit.* loquens in concessione Ecclesiæ facta ab Episcopo; & à fortiori probant iura, vnde habetur, ipsum consensum Episcopi in huiusmodi concessionibus Ecclesiarum necessarium interuenire posse post factum etiam ex interuallo, vt *cap. cura, & cap. suggestum, de iurepatr.* ac plerique Doct. tradunt, quos retulimus *d. concl. 6. circa med. vers. in casibus autem*; vbi tamen id fusiùs declarauimus. ac similiter illud huic derogationi est applicandum, quod postea *ead. conclus. 6. vers. regulariter quoque*, circa prædictam commutationem adiecimus, nimirum regulariter quoque ad id sufficere tacitum consensum, siue Episcopi, siue eius Capituli, & siue inductum ex facto, siue ex taciturnitate: cuius tamen regulæ nonnullas declarationes, quatenus ad hanc rem facere possunt, *ibid.* allatas candidus lector per se videre poterit. Nos verò nunc postremæ conclusionis loco ad nonnullas regulas veniamus in praxi obseruandas à derogante qualitatibus in beneficiorum fundatione appositis. eas verò regulas summatim desumemus ex totidem regulis obseruandis à commutante aliquam vltimam voluntatem, quas attulimus sup. *d. cap. 7. quæst. 5.* per tot. Prius tamen, quàm ad eas veniamus aliqua adnotanda sunt, quæ latiùs quoad commutationem vltimæ voluntatis prosecuti sumus *cap. 6. quæst. 2. conclus. 2. ad fin.* ac potissimùm deseruient, sicut & ipsæ regulæ mox memoratæ, ac paulo pòst afferendæ, illi qualitatum prædictarum derogationi, † 532.
per quam vna qualitas, onúsve beneficio annexum in locum alterius subrogatur, & alterum cum altero commutatur. Primum autem est, quò dignior est materia, seu res commutanda, eò maiorem causam exigi ad commutandum. Secundum, quò minor dispensatio admiscetur commutationi, eò minorem causam requiri. Tertiò maiorem causam desiderari, quando commutatio partis ita fit in aliud opus ab eo, quod præscriptum fuit, vt aliqua eius pars remittatur, quàm si pars commutetur; residua verò pars adhuc relinquatur adimplenda. Quartum est, multò minorem causam requiri ad dispensandum duntaxat in tempore executionis eius, quod dispositum fuit per vltimam voluntatem, quàm in eius materiæ commutatione, præsertim in quid minus; & quò maior est mora dilationis concessa, maiori causa, quò minor mora, minori causa opus esse. Postremum est, non posse certam tradi regulam de causæ sufficientia ad commutandum, seu rei vnius in alterius locum subrogationem, atque adeò prudentis viri arbitrio id relinquendum; qui potissimùm tria spectabit, de quibus Rom. Pontifex *in cap. magna, versic. & quidem tria, de vot. & vot. redempt.* nimirum, quid liceat secundùm æquitatem, quid deceat secundùm honestatem, & quid expediat secundùm vtilitatem. Iam his prænotatis ad propositas regulas in praxi prædictæ derogationis à derogante obseruandas, si lubet, descendamus.

Prima igitur regula sit. Maior dignitas materiæ
subrogatæ † spectanda est respectu solius materiæ 533.

positæ in obligatione, neque vlla ipsius vinculi; seu
obligationis ratio babenda est; quoniam per com-
mutationem obligatio transfertur in materiam sub-
rogatam, non autem tollitur in totum, vt fit in me-
ra dispensatione; in qua propterea hæc regula lo-
cum non habebit, vt latiùs quoad commutatio-
nem vltimæ voluntatis ostendimus *d. quæst. 5. ver-
sic. prima igitur regula.* sicut, nec locum habebit in
commutatione conditionali, hoc est, translata in
voluntatem impetrantis: vel vbi in dispositione ad-
esset specialis prohibitio non petendæ commuta-
tionis, vt *ibidem* fusiùs explicauimus.

Secunda regula. Maius, aut minos, vel æquale
bonum materiæ, quæ est in obligatione, & eius,
534. quæ subrogatur, † non est spectandum iuxta excel-
lentiá virtutis, cuius est actus, quasi censeatur com-
mutatio in melius facta quando fit in opus excel-
lentioris virtutis; sed habenda est ratio disponen-
tis, & finis, quem illa dispositio habet, vel per se,
vel ex disponentis expressa intentione; ita, vt ma-
teria subrogata quàm proximè ad eum finem acce-
dat; prout latiùs explicantes quoad vltimæ volun-
tatis commutationem comprobauimus *d. quæst. 5.
vers. secunda regula fit.*

Tertia regola. In derogatione alicuius qualitatis,
535. vel oneris appositi in fundatione beneficij, † vbi
maximè in ea derogatione subroganda sit alia ma-
teria ab ea, quæ est in obligatione, habenda est ra-
tio difficultatis in huiusmodi obligatione implen-
da: idque non modò cùm ad instantiam fundatoris
facienda est derogatio, per ea, quæ de commuta-
tione voti quoad vouentem tradit post alios San-
chez *lib. 4. sua sum. cap. 56. num.* 10. cum aliquot
seqq. verùm etiam cùm ea derogatio facienda est
instante herede ipsius fundatoris: quoniam æquè,
& multò magis in eo militent rationes, quas quo-
ad defunctum respectu voti ex eodem Sanchez *ibi-
dem* retulimus, & ad commutationem vltimarum
voluntatum transtulimus *d. quæst. 5. versic. tertia
regula, ad fin.* vbi etiam, iunctis præced. contra
eundem Sanchez ostendimus, posse heredem vo-
uentis impetrare commutationem, vel dispensatio-
nem votorum, quam impetrare ipse vouens defun-
ctus poterat.

Quarta regula sumi potest ex eo, quod ex præ-
ced. regula deducit quoad voti commutationem
536. Sanchez *d. cap. 56. numer.* 11. vt † in commutatio-
ne alicuius oneris à defuncto impositi, etiamsi per-
sonale sit, habenda sit ratio expensarum, ac labo-
ris, quæ in illius executione subiri deberent; pro-
ut latiùs id declarantes quoad vltimæ voluntatis
commutationem prosecuti sumus *d. quæst. 5. re-
gula* 4.

Quinta regula sit. Non est opus ad rectam com-
mutationem oneris à fundatore beneficio imposi-
537. ti, † vt, si quis ad factum præstandum tenebatur,
obligetur ad aliud factum; vel, si tenebatur ad sol-
uendam certam quantitatem, ad aliud quid soluen-
dum obligetur. probatur id ex *cap. 2. de vot.* cum a-
liis, quibus hoc ipsum in voti commutatione com-
probat Sanchez *d. cap. 56. num.* 24. & nos in com-
mutatione vltimæ voluntatis *d. quæst. 5. vers. quinta
igitur regula fit*, vbi ad ea, quæ obstare videbantur,
respondimus.

Sexta regula. Pariter non est necesse ad dero-
gationem, quæ commutando fit, qualitatum, seu
538. onerum in beneficij fundatione appositarum, † vt
materia subrogata sit ei, quæ erat in obligatione,
æqualis magnitudine, duratione, aut numero, mo-
dò aliàs sit æqualis ratione finis, ad quem prior ma-
teria, vel disponentis intentio dirigebatur. Hæc
regula proportionabiliter conuincitur ex iis, qui-
bus eam quoad voti commutationem comprobat
Sanchez *d. cap. 56. numer.* 27. *cum tribus seqq.* non-
nulla inde inferens, quæ nos quoque vltimarum
voluntatum commutationi applicauimus *d. quæst. 5.
regula 6.*

Septima regula. Si qualitas, aut alia obligatio
conditionalis beneficio in eius fundatione adiecta,
ante impletam conditionem in derogatione com-
mutetur in obligationem absolutam, † spectandum 539.
est, quàm dubius sit conditionis euentus; & quò
is magis, aut minùs dubius fuerit, eò in minorem,
aut maiorem obligationem absolutam facienda est
commutatio. quòd si in aliam conditionalem obli-
gationem commutetur; tunc, si remaneat eadem
conditio, aut alia æquè dubia adiiciatur, commu-
tatio fieri debet in materiam priori æqualem: si
verò in tali derogatione apponatur conditio ma-
gis certa, minuenda est materia subrogata; auge-
ri verò, si ea conditio magis dubia sit. si autem post
impletam conditionem in illa derogatione fiat
commutatio, ea fieri debet in materiam priori æ-
qualem, perinde, ac si prædicta prior obligatio
fuisset absoluta. Hæc regula quoad omnes sus par-
tes satis probatur ex iis, quibus eas quoad commu-
tationem vltimæ voluntatis conditionalis confir-
mauimus, declarantes *d. quæst. 5. versic. septima re-
gula*, ea adducta in voti conditionalis commuta-
tione à Sanchez *d. cap. 56. num.* 30. *cum duobus se-
quentibus.*

Octaua regula. Pœnalis obligatio beneficio in
eius fundatione adiecta, † vbi in illius obligatio- 540.
nis derogatione commutanda sit post pœnam in-
cursam, commutari debet in materiam æqualem
ei, in quam fieret commutatio, si absque pœna
illa obligatio contracta esset; quando verò com-
mutanda est ante pœnam incursam, habenda et-
iam est ratio talis pœnæ, & non solius dignitatis
materiæ, quæ erat in obligatione. ita in voto pœ-
nali probat Sanchez *d. cap. 56. num.* 33. iuncto *nu-
mer.* 35. subdit autem *numer.* 36 illam declaratio-
nem, quæ etiam proportionabiliter derogationi,
de qua nunc agimus, adaptari potest, quòd, si vo-
tum fuerit sub tali pœna toties incurrenda, quo-
ties tale delictum admiserit, & sola pœna iam in-
cursa commutetur, iterum pœnitens ea pœna te-
nebitur, si id delictum perpetret: nam cùm sola
pœna contracta commutetur, maneat necesse est
eadem voti vis quoad pœnas in posterum incur-
rendas: quare, vt liber quoque euadat à pœna in
posterum incurrenda, oportet commutari votum
rei principalis, aut saltem quoad pœnam incur-
rendam. Aliæ huius regulæ declarationes peti pos-
sunt ex iis, quas hac in re quoad vltimarum volun-
tatum commutationem attulimus sup. *d. cap. 7. quæst.
5. vers. octaua regula fit.*

Nona, & postrema regula sit. Quando non de-
rogatur ipsi qualitati, obligationive in beneficij
fundatione appositæ, quoad substantiam, sed so-
lùm † quoad dilationem executionis eius, quod est 541.
dispositum; tunc id potest modica materia subro-
gata suppleri, quando non multùm intersit ad fi-
nem dispositionis, quòd ea impleatur die præscri-
pta, vel differatur: & quò maior est dilatio, maior
materia debet subrogari. si autem tali fini disposi-
tionis valde conducit, eius executionem non dif-
ferri, multò maior materia subroganda est in con-
cedenda dilatione: ita in dilatione executionis voti
Sanchez *d. cap. 56. num. 37.* vbi id satis probat, exem-
plum secundi membri afferens; quem etiam nos
secuti sumus quoad commutationem vltimæ volun-
tatis

tatis *d.quæst.5.* in postrema regula. Sed & confirmari potest ex iis, quæ sup. *in 3.notab. & 2. ac 6. regula,* adduximus. Aliqua verò exempla derogationis qualitatum, aut onerum beneficij, quæ per viam subrogationis alterius materiæ rectè fieri potest, colligere licet ex huiusmodi exemplis commutationis votorum allatis à Sanchez *d.cap.56.num.40. & seqq.* ac per nos relatis *d. quæst. 5. ad fin.* Nunc autem ex his finem præsenti quæst. huius cap. iam tandem imponamus.

SVMMÆ RERVM.

542. *Iurisdictio commissarij derogationis qualitatum beneficij per rescriptum iustitiæ expirat morte naturali, aut ciuili committentis, dummodo hæc re integra interueniat.*

543. *Commissio derogationis qualitatum beneficij per rescriptum gratiæ, ita, vt gratia facta dici possit, non expirat morte committentis etiam re integra; secus si gratia sit adhuc facienda: quod vtrumque ibid. multipliciter extenditur, ac restringitur.*

544. *Commissio derogationis qualitatum beneficij expirat in cõmissario per eius mortem naturalem etiam quoad negotia cœpta: per ciuilem autem solum suspenditur, donec commissarius in pristinum statum restituatur.*

545. *Commissio derogationis qualitatis beneficij facta personæ, in qua certa dignitas, vel officium requirebatur ad commissionis validitatem, in tali commissario non expirat per finem illius dignitatis, vel officij: secus si commissio sit realis, seu facta ipsi dignitati.*

546. *Iurisdictio subdelegata ad derogandum alicui qualitati beneficij expirat in subdelegante per mortem naturalem. & aliquam saltem ciuilem subdelegati re non integra interuenientem: secus si re integra contingat. & an per vtramque eius mortem expiret in ipso subdelegato; num.547.*

548. *Iurisdictio subdelegata ad derogandum alicui qualitati beneficij quando expiret in subdelegato per mortem naturalem subdelegantis. & quando per eiusdem mortem ciuilem; n.549.*

550. *Derogatio qualitatis beneficij impetrata per rescriptum iustitiæ expirat per mortem naturalem impetrantis interuenientem re integra: si autem mors re integra contingat, potestas derogandi transit ad successorem impetrantis. & quid si impetrata fuerit per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij; num.551.*

552. *Derogatio qualitatis beneficij concessa per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ an, & quando extinguatur, vel suspendatur, aut frustratoria reddatur per mortem ciuilem illud rescriptum impetrantis.*

553. *Derogatio qualitatis beneficij per rescriptum iustitiæ impetrata expirat per mortem naturalem aduersarij re integra superuenientem. & quid per eiusdem mortem ciuilem; num.554.*

555. *Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum concessa siue per rescriptum iustitiæ, siue per modum priuilegij extinguitur per lapsum temporis in ea præstituti. & quid in concessa sub aliqua conditione; num.556. aut mutatione status, seu vinculi, à quo tale priuilegium pendet; num.557.*

558. *Derogatio qualitatum beneficij per modum priuilegij ad instar alterius salus derogationis concessa an, & quando reuocata, amissa, vel destructa censeatur, reuocato, amisso, vel destructo eius exemplari.*

559. *Derogatio qualitatum beneficij per modum priuilegij concessa regulariter non extinguitur per primum eius vsum, seu actum.*

560. *Derogatio qualitatum beneficij à superiore concessa ad beneplacitum suæ voluntatis regulariter expirat morte concedentis etiam re non integra: secus verò si cum beneplacito certum tempus adiungatur. & quid, si nullum tempus certum, vel incertum derogationi tacite, expresséve præfigatur, an tunc ea sit perpetua; num.561.*

562. *Derogatio qualitatum beneficij, vel eius commissio, cessat cessante illius causa finali, quæ ab initio vera fuit: secus autem cessante ipsius causa, quatantùm erat impulsiua. & quid si causa finalis derogationis non omnino cessauerit, sed aliquæ eius reliquiæ remanserint, quæ etiam ab initio non sufficerent ad concedendum; num.563.*

564. *Derogatio qualitatum beneficij, quæ est mera gratia, hoc est, neque contraria iuri communi, neque alterius iuri præiudicans non cessat cessante quandocumque eius causa etiam finali.*

565. *Derogatio qualitatis beneficij deducta ad vltimatum effectum, qui in vnica actione siue impetrantis, siue concedentis consistit, non cessat cessante eius causa. idémque in actu inchoato, qui pro consummato habeatur; atque in eo actu qui ex consummato consequatur, & actibus futuris, qui à præterito, & consummato diuidi, ac separari commodè nequeũt; n.566.*

567. *Derogatio qualitatum beneficij, aut eius effectus habens illam conditionem expressam, vel tacitam, subsistente, seu durante tali causa, cessat ea causa cessante. itémque cessat talis derogatio cessante eius causa materiali, vel formali, aut efficiente, quæ conseruat; num.568.*

569. *Mandatum, seu facultas derogandi alicui qualitati beneficij redeunte causa, quæ cessauerat ante derogationis executionẽ, executioni mitti potest. & quid, si causa cessauit postquã commissarius derogauit, antequam tamen derogatio vltimatum effectum sortiretur; vel, si hũc sortita est, is cõmodè diuidi potest; n.570.*

571. *Derogatio oneris beneficij, aut reductio oneris legato iniuncti facta ob diminutionem eius redituum an cesset iisdem reditibus iterum auctis; & duob. num. seqq.*

572. *Onera beneficij an augeri debeant auctis quomodocumque eius reditibus. & an auctis vel redeuntibus iisdem reditibus onere aliquo grauatis, ipso iure augeatur, aut redeat onus; num.573. cum seq.*

574. *Intellectus cap. suggestum, de decim.*

175. *Inferior supremo Principe an, & quando possit ex causa reuocare derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum ad vltimum effectum ex parte cõcedentis deductam, & ab eo, cui concessa fuit, acceptatam. & quid in ipso supremo Principe; num. 576. & an tunc ab eorum altero in dubio reuocata censeatur; num.577.*

578. *Derogatio qualitatis in beneficij fundatione apposita eadẽ de re concessa alteri, quàm ei, qui priorẽ impetrauit, ipsam priorẽ reuocare non censetur, si eius mentionẽ non faciat; & ibi, quæ clausula ad id sufficiat, vel requiratur.*

579. *Reuocatio derogationis qualitatum beneficij*

per viam legis facta, ex quo tempore suum effectum sortiatur; & quid cùm fit ab homine per rescriptum.

580. *Delegatus, aut subdelegatus ad derogãdum qualitati in fundatione beneficij apposita non potest sine iusta causa commissionem non suscipere, aut susceptam dimittere; & ibi an delegatus renuntians delegationi siue simpliciter, siue subdelegando, possit iurisdictionem suam reassumere.*

581. *Referens, aut dicens referre se velle negotium derogationis qualitatis beneficij, ad committentem, seu superiorem, an, & quando amittat iurisdictionem, quam circa illud habet.*

582. *Associans sibi vti collegam in derogatione qualitatis beneficij eum, qui tunc secum nullam in ea iurisdictionem habet, quando suam ipse amittat.*

583. *Delegatus ad derogandum alicui qualitati beneficij, si deferat appellationi à se interposita, aut pronuntiet, nullam sibi in eo negotio competere iurisdictionem, an ita eidem renuntiet, vt, si quam habet, amittat, neque eam reassumere possit.*

584. *Recusatus an, & quando amittat facultatẽ derogãdi qualitatibus in beneficij fundatione appositis; & ibi, quid si subdelegatis recusetur.*

585. *Gesta per iudicem recusatum quando sint ipso iure nulla.*

586. *Compromisso pendente super beneficio, aut re ad illud pertinente, vel in quam faciẽda est subrogatio per derogationem alicuius qualitatis, vel oneris illius beneficij, aut etiam super ipsa derogatione, licebit alteri partium soluta pœna compromissi adire Ordinarium, vel delegatum ad derogandum, & aduersarium super re compromissa conuenire.*

587. *Reductione laudi ad arbitrium boni viri super re pertinente ad beneficium, cuius qualitati derogandum est, pendente, an suspendatur executio laudi, vel potestas derogandi.*

588. *Appellatio interposita ab inferiore derogante, vel, cùm non debet, derogare volente alicui qualitati beneficij, an, & quando ipsius iurisdictionem, & facultatem qualitati illi derogandi suspendat, ac secuta derogationis executionem impediat; & ibi remissiuè, quando hac in re liceat appellare.*

589. *Iurisdictio derogantis alicui qualitati beneficij, & executio sententia super ea derogatione lata, an suspendatur dum derogationis nullitas cognoscitur.*

590. *Renuntiatio expressa derogationis qualitatis beneficij ab impetrante facta an, & quando extinguat ipsam derogationem, ita, vt impetrãs illa vti amplius non possit. & quid in renuntiatione tacita, quæ ex verbis colligitur; num. 591. aut ex actu nostro inducitur; num. 592. vel ex actu alterius, cui nos consentimus, seu consensu permissiuo; num. 593. aut ex omissionibus; num. 594.*

595. *Renuntians expressè, vel tacitè, validè tamen, ac licitè derogationi alicuius qualitatis beneficij an, & quando possit, aut debeat ad priorem materiam redire, nec postea valeat vti derogatione iam obtenta. & an ad hoc requiratur acceptatio eius, cuius interest, vel superioris; num. 596.*

597. *Derogatio qualitatis in beneficij fundatione apposita concessa per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ quando amittatur, seu extinguatur per non vsum. aut per contrarium vsum; n. 598. aut per quamcumque speciem abusus derogationis; n. 599. & an per abusum amittatur ipso iure, & ante sententiam. atque adeò statim in foro conscientiæ; n. 600.*

QVÆRO OCTAVO, & postremò in hoc decimo capite, quibus modis expiret derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum.

Cùm in præcedentibus huius capitis quæstionibus ea simus prosecuti, quæ generatim ad prædictã qualitatum beneficij derogationem, eiúsque tum quasi creationem, seu productionem in esse, tum progressum, & conseruationem pertinent; sequitur nunc iuxta ordinem, quem toto cap. 8. huius tractatus quoad generalem materiam commutationis vltimarum voluntatum, & cap. præced. quæst. 8. quoad fideicommissorum derogationem retinuimus, vt in hac quæst. agamus de modis, quibus eadem qualitatum beneficij derogatio finem accipit, quasique resoluitur, & expirat: ita, vt singulis illius cap. 8. quæstionibus duæ vtplurimum cõclusiones, ac nonnunquam tres, aut etiam plures maioris perspicuitatis gratia respondeant: quod & in prædicta quæst. 8. cùm de modis, quibus fideicommissorum derogatio expirat, eandem ob causam præstitimus. Igitur in præsenti quæstione sit

PRIMA CONCLVSIO. Quoties derogatio alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ committitur per rescriptum iustitiæ, † iurisdictio 542.
commissarij expirat morte naturali, aut ciuili committentis, quæ re integra interueniat: secus si ea mors eueniat re non integra existente. Fit autẽ commissio gratiæ per rescriptum iustitiæ, cùm pendente inter aliquos lite, vel controuersia super gratia, Princeps alicui mandat, vt partibus auditis gratiam ei adiudicet, qui in causa obtinuerit; vt fusiùs ostẽdimus sup. *cap. 6. quæst. 3. præmiss. 2. circa med.* Res autem integra quoad huiusmodi rescriptum iustitiæ dicetur, quando commissarius nondum iurisdictione sibi commissa vti cœpit per decretum citationis, vt latè docuimus *d. cap. 8. quæst. 1. præmiss. 3. ante med.* & latiùs *tract. de Conseruatoribus iudicib. cap. 10. eóque vlt. quæst. 2. præmiss. vlt.* Probatur nunc vtraque pars conclusionis quoad mortem naturalem committentis; quia iurisdictio delegata per rescriptum iustitiæ expirat morte naturali delegantis, quæ re integra eueniat; secus autem si re non integra contingat: prout ex text. *in l. & quia, ff. de iurisd. omn. iud. cap. relatum, cap. gratum, & cap. licèt vndique, de offic. deleg.* atque aliis iuribus, rationibus, ac Doctorũ auctoritatibus tradidimus *d. cap. 8. quæst. 1. præmiss. 3. & concl. 1. circa initium.* Quoad mortem autem ciuilem delegantis pariter vtraque pars concl. probatur ex iis, quibus idipsum de vltimæ voluntatis commutatione ostendimus *d. quæst. 1. conclus. 2. circa initium,* præcipuè verò ex text. *in cap. fin. de offic. legat.* vbi habetur, quòd iurisdictio delegatorum à Legatis Sedis Apostolicæ expirat, si ante discessum Legatorũ à sua prouincia citatio delegatorum ab ipsis nõ præcessit.

Extenditur verò, & restringitur similiter vtraque conclus. pars quoad vtramque mortem ex ampliationibus, ac limitationibus, quas *cit. quæst. 1. concl. 1.* iunctâ *conclus. 2.* in commutatione vltimæ voluntatis attulimus: & iuncto eo, quod *d. concl. 2.* ostendimus, ea, quæ hac in re de morte naturali dicuntur, statuenda quoque esse in morte ciuili, propter eandem omnino rationem in vtraque militantem. Pari ratione huic materiæ derogationis qualitatum beneficij, de qua nunc agimus, applicandæ sunt ampliationes, quas *d. conclus. 2.* ex ea deduximus

an

in commutatione vltimaruut voluntatum quoad ciuilem mottem delegantis. qualis est ea illatio de Roman. Pontifice renuntiante Papatui, de alio renuntiante alicui dignitati, vel officio, cuius ratione possit committere prædictam qualitatum beneficij detogationem: item illa de inferiore translato, deposito, vel priuato huiusmodi officio, vel dignitate; de capto ab hostibus, bannito, excommunicato, suspenso, Religionem ingresso, & similibus; ex quibus eas illationes *ibi* declarauimus; quas egere declatatione iudicauimns. has verò omnes, ac simul prædictas ampliationes, ac limitationes hoc loco recensere breuitatis gratia prætermittimus; præsertim cùm nihil in iis peculiaris sit, quod ad memoratam derogationem spectet.

SECVNDA CONCLVSIO. Commissio derogatioitis qualitatum in beneficij fundatione appositarum per rescriptum gratiæ concessa; ita, vt
543. gratia facta dici possit, † non expirat morte committentis interuenieote etiam dum res est integra: secus si gratia nondum sit facta, sed adbuc facienda. Prior pars conclusionis probatur ex text. *in cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. si cui nulla, in primo responso, de prabend. in 6.* quæ duo iura ponderauimus non paucis etiam Doct. aliisque fundamentis allatis ad hanc ipsam priorem conclusionis partem quoad vltimæ voluutatis commutationem suprà *d. cap. 8. quæst. 1. conclus. 3.* vnde etiam petendæ sunt ampliationes huius eiusdem prioris partis: præsertim verò, vt procedat quoque, licèt huiusmodi gratia solo verbo sit facta; vel nondum executa; vel ab inferiore concessa; vel nondum acceptata. quo tamen casu poterit à successore concedentis reuocari, iuxta *ibidem* adducta; quæ est prior limitatio huius prioris partis. quæ etiam non procedit, vbi gratia concessa sit ad beneplacitum concedentis. & hæc esse potest altera limitatio. quam limitationem comproba, extende, restringe, ac declara, vt in priori parte d. tertiæ conclus. *limitat.* 2. Posterior autem pars huius conclusionis probatur potissimùm ex text. *d. cap. si cui nulla, in 2. respons.* ex quo text. glos. recepta *ibi, verbo, moriatur*, ac plerique Doctor. quos retulimus *d. quæst. 1. conclus. 3. circa medium, vers. probatur nunc posterior*, illam regulam constituunt, vt gratia facienda expiret re integra morte concedentis. Quæ regula, & sic posterior hæc pars nostræ conclusionis ampliatur, vt procedat primò etiam in executore dato ad gratiam, quæ adhuc facienda sit. Secundò in morte quoque ciuili. Tertiò etiam in gratia motu proprio certæ personæ concessa. ac tandem quòd gratia facienda expiret re integra, non ope exceptionis, sed ipso iure. quas ampliationes satis confirmauimns *d. conclus. 3.* in eius posteriori parte. sicut, & satis comprobauimus nonnullas eiusdem limitationes: vt illam, quòd non procedat, vbi commissio facta sit sub nomine dignitatis, vel ad beneplacitum dignitatis concedentis: & illam, quòd non habeat locum in commissione accessoria gratiæ factæ; quæ limitatio declaranda est multis modis adductis *d. quæst. 1. conclus. 2. limit. 4.* ac denique illam iuxta quorumdam sententiam, vt non procedat in concessione gratiæ facta ex certa scientia. Quando autem gratia dicatur facta, vel facienda ad prædictum saltem effectum, vt ea morte concedentis re integra non extinguatur, vel extinguatur, iuxta supradicta, videndum est, quod latiùs tradidimus *d. concl. 3. post medium.*

TERTIA CONCLVSIO. Per mortem naturalem commissarij derogationis qualitatis in fun-
544. datione beneficij appositæ † expirat in eo commissio etiam quoad negotia cœpta; per mortem autem ciuilem solùm suspenditur, donec commissarius in pristinum statum restituatur. Prior pars huius conclusionis probatur, quia mors maximè naturalis omnia soluit, *§. deinceps, auth. de nupt. collat. 4.* cum aliis ad id allegat. supra *d. cap. 8. quæst. 2. conclus. 1.* vnde etiam sumendæ sunt huius prioris partis tum ampliationes, ac præcipuè illa, quòd, si duo commissarij dati sint simpliciter, vno illorum mortuo, etiam in collega expirabit iurisdictio, & potestas: quam tamen ampliationem *ibidem* fusiùs declarauimus. tum etiam limitatio illa, seu declaratio, vt commissio non expiret quoad negotia etiam non cœpta, vbi ea facta sit alicui sub nomine, & contemplatione dignitatis ipsius: quòd si facta sit sub nomine, & contemplatione personæ eiusdem commissarij, tunc locum habeat prædicta prior pars conclusionis, vt nimirum commissio per commissarij mortem naturalem expiret etiam quoad negotia cœpta. At verò quandónam dicatur commissio fieri sub nomine, aut contemplatione dignitatis, vel personæ, latè explicauimus *d. conclus. 1. circa medium*, & deinceps. Posterior autem pars huius conclosionis probatur ex iis fundamentis, quibus *d. quæst. 2. conclus. 2.* docuimus, quòd si is, cui commissa fuit vltimæ voluntatis commutatio, seruus efficiatur, eius iurisdictio nequaquam expirat ipso iure, sed solùm suspenditur, donec is libertati restituatur: idémque proportionabiliter dicendum de damnato ad metallum, deportato, bannito, excommunicato, suspenso, ac similibus; idque siue tempore superuenientis huiusmodi mortis ciuilis commissarij negotium esset cœptum, siue nondum cœptum fuerit. subiecimus autem *eod. loco ampliat. vlt. ad finem*, quid statuendum sit, vbi commissio pluribus in solidũ facta fuisset, vel cum clausula, *quod si non omnes*, quæ omnia æquè huic materiæ, de qua agimus, adaptantur.

Declaratur nunc, seu limitatur hæc eadem posterior præsentis concl. pars, quòd † vbi vacet in 545.
commissario dignitas, vel officium, cuius ratione commissa sit derogatio prædicta alicuius qualitatis beneficij; (quia nimirum dignitas illa, seu officium requirebantur solùm ad validitatem commissionis; atque adeò considerata fuerunt in concreto, seu secundariò, & accessoriè ad subiectum, seu personam, iuxta huius rei explicationem allatam *d. quæst. 2. suppos. 2.*) talis commissio personæ facta non expirat in commissario finita eius dignitate, vel officio, sed adhuc illa vti potest, & in negotio procedere: secus si commissio sit realis, hoc est, facta dignitati, quæ in abstracto, & principaliter considerata fuerit à committente, vt *d. suppos. 2.* exposuimus: tunc enim transit ad successorem. cuius declarationis, seu distinctionis vtrumque membrum satis confirmauimus d. concl. 1. vers. limitatur nunc; vbi etiam latè disseruimus, an qualitates requisitæ in delegato Sedis Apostolicæ, eiúsve Legati, iuxta dispositionem *cap. statutum, in princ.* seu *§. 1. de rescript. & Clem. 2. eod. tit.* adesse debeant saltem tempore citationis, vel sat sit, eas adfuisse tempore commissionis. eadem autem *concl. 2. vers declaratur nunc, vsque ad fin.* prædictam declarationem, seu limitationem multis pariter modis declarauimus, quos cùm per se facilè quis videre possit, & ad derogationem, de qua agimus, applicare, consultò prætermittimus hoc loco recensere.

QVARTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem, & aliquam saltem ciuilem subdelegati à commissario derogationis alicuius qualitatis in fundatione beneficij appositæ re non integra inter-

546. uenientem, † expirat iurisdictio in ipso commis-
sario: secus si re integra contingat. Et quidem
quòd expiret in delegato per mortem naturalem
subdelegati re non integra, apertè id colligitur à
contrario sensu ex *cap. quamuis, de offic. delegat. in 6.*
vt quoad commutationem vltimæ voluntatis de-
duximus nonnullis quoque ad id Doctoribus rela-
tis suprà *cap. 8. quæst. 2. conclus.* 3. vbi etiam id ex-
tendimus, licèt subdelegatus nulliter processisset
ob non seruatam formam mandati: & declarauí-
mus, vt non procedat, vbi subdelegatio facta sit
non in totum. Quòd autem re integra non expi-
ret, patet ex *d. cap. quamuis*, cuius verba *ibidem*
relata hoc ipsum in sensu directò, & manifestè so-
nant. Id verò *ibidem* pariter extendimus, vt proce-
dat siue subdelegatio facta sit in totum, siue non,
vt quia subdelegans sibi aliquid reseruauit de iu-
risdictione, præsertim verò facultatem vices suas
ad se reuocandi: quo casu nil refert, an res sit inte-
gra, vel non; vt *ibi* satis comprobauimus: simul
ostendentes, hæc omnia locum etiam habere in
morte ciuili regulariter loquendo, propter eam-
dem in vtraque morte subdelegati rationem.

Qvinta conclvsio. Per mortem
naturalem subdelegati ab eo, cui commissa est de-
547. rogatio prædicta alicuius qualitatis beneficij, † ex-
pirat in subdelegato, etiam quoad negotia cœpta,
potestas ei demandata: per ciuilem autem illius
mortem regulariter suspenditur solùm ea pote-
stas, siue quoad negotia cœpta, siue non cœpta.
Vtraque pars huius conclusion. probatur iisdem
fundamentis, quibus vtramque probauimus *con-
clus.* 3. præsentis quæstion. quoad mortem, siue
naturalem, siue ciuilem delegati, seu eius, cui à
primo delegante ea derogatio commissa fuit. ea-
dem enim ratio quoad hoc militat in subdelega-
to, quæ in delegato; atque adeò eadem esse debet
dispositio, vulg. *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de
translat. Episcop.* cum simil. ac regulariter, quod de
delegato statuitur, idem seruata proportione et-
iam in subdelegato statuendum est, ex traditis su-
prà *cap. 8. quæst. 2. conclus. 4.* quare ex *d. concl.* 3. pe-
tendæ sunt extensiones, ac restrictiones, seu decla-
rationes vtriusque partis præsentis concl.

Sexta conclvsio. Per mortem na-
turalem eius, cui primò commissa, seu delegata
est derogatio alicuius qualitatis in fundatione be-
548. neficij appositæ, re integra contingentem, † expi-
rat in eius subdelegato facultas derogandi: secus si
ea mors contingat re non integra. Hæc conclu-
sio quoad vtramque sui partem probatur ex iis,
quibus vtramque in commutatione vltimæ volun-
tatis comprobauimus *d. quæst. 2. conclus.* 5. præci-
puè verò ex *cap. licèt vndique, de offic. delegat.* qui,
cùm generatim loquatur in subdelegato, æquè
præsentem conclusionem quoad memoratam de-
rogationem confirmat. respondit enim *ibi* Roman.
Pontifex, quòd, si delegatus iurisdictione à suo
collega simul dato sibi subdelegata eo viuente vti
non cœperit, quia mandatum huiusmodi re inte-
gra morte mandatoris expirauit, non habet solus
officium iudicandi: si verò ante mortem illius iu-
risdictione vti cœperit taliter demandata, vices
suas, & illius poterit adimplere. ex prædicta ve-
rò 5. conclusione sumere licet duas extensiones,
& vnam declarationem huius vtriusque partis
præsentis conclus. tres verò extensiones prioris se-
orsim partis; sicut eas ad similes illius quintæ
conclusionis partes respectiuè adhibuimus, quas
omnes hunc in locum transferre supersedemus;
cùm æqualiter omnino, eadem etiam vigente ra-
tione, in vtraque conclus. eiúsque materia locum
habeant.

Septima conclvsio. Per mortem ci-
uilem delegati ad sæpius memoratam qualitatum
beneficij derogationem eam subdelegantis †, regu- 549.
lariter non expirat, sed suspenditur dumtaxat in
subdelegato huiusmodi commissio, cùm ea mors
intercessit re integra existente quoad ipsum subde-
legatum: secus verò re quoad eum non integra;
tunc enim neque etiam suspenditur talis subdele-
gatio. Prior pars conclusionis probatur descenden-
do ad præcipuas species mortis ciuilis, prout quo-
ad commutationem vltimæ voluntatis fecimus *d.
cap. 8. quæst. 2. conclus. 6.* ad confirmandam prio-
rem illius concl. partem; ad quam candidum le-
ctorem sat est remisisse, cùm par omnino sit ratio
in derogatione, de qua nunc agimus. Posterior
autem pars huius conclus. probatur tum ex *cap.
quamuis*, cum *ibi* notat. *de offic. deleg. in 6.* ex qui-
bus constat, quòd, quando subdelegatus vti cœ-
pit iurisdictione sibi commissa, in eum ita effica-
citer transfunditur, vt ampliùs non pendeat à sub-
delegante; quod etiam colligitur ex *cap. licet vndi-
que, ext. eodem tit.* tum ex aliis, quibus hoc ipsum
de morte ciuili in delegato quoad primum dele-
gantem docuimus hac ipsa quæst. *conclus.* 1. & de
subdelegato respectu delegati quoad mortem na-
turalem conclus. hanc præced. præsertim iunctis
iis, quæ de æquiparatione delegati, & subdelega-
ti tradidimus suprà *d. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4. cir-
ca initium*; ac mortis ciuilis, & naturalis, *eod. cap.
8. quæst. 1. in 2. præmiss.*

Octava conclvsio. Derogatio ali-
cuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ
impetrata per rescriptum iustitiæ † expirat per 550.
mortem naturalem impetrantis interuenientem
re integra, hoc est, ante transmissam citationem:
quòd si mors re non integra contingat, tunc tran-
sit ad successorem impetrantis. Vtraque pars hu-
ius conclusionis ex iis probatur, quibus vtramque
in commutatione vltimæ voluntatis confirmaui-
mus *d. cap. 8. quæst. 3. conclus.* 1. cuius cùm prio-
rem partem temperauerimus, vt locum non ha-
beat, vbi Prælatus nomine Ecclesiæ, etiam ex-
presso proprio nomine litteras impetrasset, vtram-
que verò declarauerimus, vt, si materia, super
qua huiusmodi rescriptum impetratur, non est
transmissibilis ad successores, qualis est vsusfru-
ctus; tunc rescriptum expiret per mortem illud
impetrantis, nulla distinctione adhibita, an mors
re integra, vel non integra contigerit: hæc eadem
in prædicta quoque derogatione statuenda sunt;
cùm nullam inter hanc, & vltimæ voluntatis com-
mutationem, cuius ea etiam species quædam est, vt
iam sæpe admonuimus, sit assignare quoad hoc
discriminis rationem.

Nona conclvsio. Vbi derogatio ali-
cuius ex prædictis beneficij qualitatibus à supe-
riore concedatur per rescriptum gratiæ, seu per
modum priuilegij, † tunc, siquidem ea con- 551.
cessio personalis sit, cum persona eam impetran-
tis extinguetur; sin autem realis, transmittetur
ad posteros, rémque ipsam sequetur. Vtraque hu-
ius conclusionis pars satis ex iis constat, quibus v-
tramque quoad vltimæ voluntatis commutationem
comprobauimus sup. *d. cap. 8. quæst. 3. conclus.* 2.
præcipuè ex *l. forma, § quamquam, ff. de censib. l. mari-
tum*, iuncta *l. quia tale, ff. sol. matrim. l. priuilegia, ff.
de reg. iur. & cap. priuilegium, eodem tit. in 6.* vnde ha-
betur, priuilegium personale cum persona extingui:
secus autem, si personale non sit, sed reale. ex præ-
dicta

dicta verò conclus. 2. iunctis maximè aliis, quæ adduximus *ead. quæst. 3. in 2. & 3. præmiss.* facilè colliges, quandónam derogatio huiusmodi qualitatum per modum gratiæ, seu priuilegij concessa censenda sit personalis respectu eius, cui conceditur, vel potiùs realis; & an in dubio personalis, an verò realis præsumenda sit.

Decima conclvsio. Per mortem ciuilem impetrantis derogationem qualitatis appositæ in beneficij fundatione concessam per rescriptum
552. siue gratiæ, siue iustitiæ, † nonnunquam ea suspenditur, aliquando frustratoria redditur, aliquando etiam ad alios transmittitur. Hæc conclusio probatur ex iis, quæ hac in re de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. cap.* 8. *quæst. 3. concl. 3. cum duob. seqq.* In ipsa enim 3. conclus. docuimus, commutationem vltimæ voluntatis per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ impetratam non expirare, seu extingui per seruitutem impetrantis, sed solùm suspendi, donec is cum libertate bona recuperet. idémque dicendum de bonorum amissione ob delictum siue ipso iure, siue per sententiam condemnationis, siue per bannum; ita, vt quando ille ex Principis gratia bona, & iura sua recuperat, simul etiam iis vti possit, & in iudicio de iisdem experiri. Hæc verò omnia fore limitanda, nisi interim illi, ad quos ea bona & iura peruenissent, in alium illa transtulissent, à quo Princeps ea nollet auocari; vel alteri executori, seu iudici commissio commutationis per aliud rescriptum facta fuisset, coram quo iidem successores impetrantis iam agere cœpissent; tunc enim coram eo cœptum negotium, seu iudicium prosequi restitutus deberet. conclus. autem quarta ostendimus, excommunicationem impetrantis vltimæ voluntatis commutationem per rescriptum iustitiæ, seu commissionem gratiæ plerumque illius executionem suspendere: eius verò, qui illam commutationem impetrauit per rescriptum gratiæ non committens alicui eius executionem, seu per rescriptum in forma gratiosa eamdem commutationem plerumque frustratoriam reddere; quod fusiùs *ibid.* explicauimus, extendimus, restrinximus, ac declarauimus. Tandem conclus. 5. latè ostendimus, commutationem vltimæ voluntatis expirare quidem in ipso impetrante per eius professionem in Religione approbata emissam; sed ius vtendi illa commutatione in eam Religionem transire, vbi sit bonorum capax; quòd si incapax sit, ad illus transire, quibus impetrans bona sua dederit; &, si nemini dederit, transmitti ad eius heredes ab intestato: cuius quintæ conclusionis partibus opportunas declarationes adbibuimus; quas, ac simul declarationes prædictarum duarum conclusionum quisque facilè per se videre, atque ad rem, de qua nunc agimus, transferre poterit.

Vndecima conclvsio. Per mortem naturalem re integra superuenientem eius contra quem generaliter quis derogationem aliquam qualitatis in fundatione beneficij appositæ impetrauit
553. per rescriptum iustitiæ, † expirat huiusmodi rescriptum; ita, vt per illud conueniri tunc non possit successor illius, contra quem fuit impetratum. Hæc conclusio probatur tum ex *cap. significauit, de rescript.* vbi, si conueniendus per clausulam generalem, (& quidam alij,) cùm viueret tempore impetrationis rescripti, non fuit ante mortem citatus, non poterit eius successor per illud conueniri: tum ex ea generali doctrina, quòd vbi aduersarius non est expressus in literis iustitiæ, illatum vigore non possit eius successor conueniri; quam doctrinam plerique tradunt, quos retulimus, ac secuti fuimus *d. cap. 8. quæst. 3. conclus. 6.* vbi etiam ad concilianda iura, quæ hac in re aduersari videntur, latiùs distinximus. ex cuius distinctionis variis membris variæ quoque, sicut illius, sic huius conclusionis ampliationes & limitationes facilè desumi possunt.

Dvodecima conclvsio. Per mortem ciuilem eius, contra quem per rescriptum iustitiæ aliquis impetrauit memoratam derogationem alicuius qualitatis beneficij, † nunquam illud ex- 554.
pirat, sed aliquando suspenditur, donec prædictus aduersarius in pristinum statum restituatur. Probatur hæc conclusio; quoniam, quod attinet ad mortem ciuilem, quæ per seruitutem accidit, seruus per captiuitatem, nec de iure, nec de facto conueniri potest, cùm omnia iura saltem respectu administrationis amittat, quæ deinde reuersus iure postliminij recuperat, *l. 2. ff. de capit. dimin. §. si ab hostibus, Instit. quib. mod. ius patr. potest. solu.* cum simil. quod idem de seruo pœnæ postea plenè restituto constat ex *l. 2. & 3. ff. de sentent. pass. & restit.* cum aliis ad id per nos allegat. sup. *d. cap. 8. quæst. 3. concl. 7. circa initium.* Vbi tamen hoc ita temperauimus, vt si interim, donec captiuus reuertatur, aut seruus pœnæ restituatur, contra eius successorem, vel heredem futurum, aut bonorum administratorem deputatum, vigore alterius rescripti, vel etiam eiusdem vbi causa concerneret dignitatem, vel officium, impetrans rescriptum causam, & instantiam fuisset prosecutus, aut nouum iudicium instituisset; tunc reuersus, ac restitutus stare teneatur iudicio cœpto, vel etiam sententiæ latæ, ac cæteris per eos legitimè gestis. Hæc autem omnia statuenda quoque sunt de condemnato cum bonorum amissione, vel ita bannito, vt amittat bona, & iura sua, vbi ea recuperet, vt *d. conclus. 7.* docuimus. ex eo verò, quod *d. quæst. 3. conclus.* 8. de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus, satis constat, excommunicato existente aduersario eius, qui prædictam derogationem per rescriptum iustitiæ impetrauit, regulariter non expirare, aut suspendi iurisdictionem iudicis, quin eam exercere possit. quod tamen *inibi* multis modis declarauimus, inde pariter quædam non inutilia deducentes; quæ omnia ob eandem omnino rationem rei, de qua nunc agimus, sunt applicanda. sicut & illud, quod *ead. quæst. 3. conclus. 9.* docuimus, quòd, si aduersarius impetrantis per rescriptum iustitiæ commutationem vltimæ voluntatis Religionem aliquam approbatam ingrediatur, tunc ante professioné eiusmodi rescriptum non suspenditur, post professionem autem transibit contra prædicti aduersarij heredem, vel successorem vniuersalem, siue sit Religio, siue alius, & aliquando etiam in successorem singularem; vt *ibid.* ostendimus.

Decimatertia conclvsio. Derogatio qualitatũ beneficij in eius fundatione appositarũ cõcessa, siue per commissionem, seu rescriptum iustitiæ, siue per modũ priuilegij † extinguitur per lapsum tem- 555.
poris in ea præstituti. Prior pars conclusionis probatur ex *l. 2 §. si & index, ff. de iudic. & cap. de causis, in princ. de offic. deleg.* cum aliis ad id allegatis suprà *d. cap. 8. quæst. 4. concl. 1.* in posteriori eius parte; quam etiam ampliauimus, vt procedat, licèt dolo partis intra statutum tempus causa non terminetur; postea verò eandem multis modis limitauimus, qui huic priori parti præsentis conclus. optimè conueniunt. Cuius posterior pars satis comprobatur ex iis, quibus priorem partem d. primæ conclusionis confirmauimus; atque inter hæc, quoniam priuilegium debet seruari iuxta id, quod in eo continetur, illiúsque tenor in primis est inspiciendus, *cap. porrò, & cap. recepimus, de priuil.* cum suis concord.

Ampliatur verò hæc ipsa posterior pars præsen-
556. tis conclus. primò, vt † priuilegium prædictæ de-
rogationis concessum sub aliqua conditione vti con-
cessum sub incerto tempore, cesset desinente tali
conditione, seu tempore incerto; prout in quolibet
priuilegio post alios tradidimus *d. quæst.*4. *conclus.*2.
vbi hoc ipsum plures casus constituendo declaraui-
mus ex Suarez *lib.* 8.*de legib. cap.* 29. *num.*5. quos ta-
men aliunde quoque comprobauimus. Secundò
557. ampliatur, vt † huiusmodi priuilegium derogatio-
nis expiret, seu amittatur per mutationem status,
aut vinculi, à quo pendet tale priuilegium tamquam
a necessaria conditione virtuali, & generali; prout
post Suarez *d. cap.* 29. *num.*6. explicauimus, ac latiùs
confirmantes declarauimus *d. quæst.*4.*conclus.*3.

Limitatur autem hæc eadem posterior huius con-
558. clus. pars primò, vt † abrogato, vel quomodolibet
amisso, aut destructo exemplari, ad cuius instar ali-
quod priuilegium dictæ derogationis concessum
fuit, hoc priuilegium non ideo reuocatum censea-
tur, amissum, vel destructum; prout generatim de
priuilegiis ad instar, seu exemplaribus, & exempla-
tis post alios docuimus *d. quæst.* 4. *conclus.* 4. quod
iuxta plerasque ampliationes, ac limitationes *ibid.*
allatas multipliciter extendendum est, ac restrin-
559. gendum. Limitatur secundò hæc posterior pars, vt †
prædicta derogatio qualitatum beneficij absoluta
iam, & perfecta regulariter non extinguatur per pri-
mum eius actum, siue vsum; ex iis, quæ in commu-
tatione vltimæ voluntatis, & quouis priuilegio fusè
adduximus, id etiam multis modis declarantes *d.*
*quæst.*4.*conclus.*5.

Declaratur nunc vtraque huius conclusionis pars
560. primò, quòd † vbi derogatio huiusmodi qualitatum
beneficij conceditur à superiore ad beneplacitum
suæ voluntatis, regulariter expirat iurisdictio, &
gratia, seu priuilegium morte concedentis etiam re
non integra: secus verò si cum beneplacito certum
tempus adiũgatur. Primũ huius declarationis mem-
brum probatur ex *cap. si gratiosè, de rescript. in* 6. cum
aliis ad id per nos allegat. sup. *d. cap.*8.*quæst.*1.*concl.*1.
*ad fin. & concl.*3.*in priori eius parte, limit.* 2. atque item
quæst. 2. *concl.*5. non multò ante fin. quibus in locis id
etiam fusè declarauimus. Posterius autem membrũ
probatur ex iis, quæ satis ostendimus *d. quæst.*4.*concl.*
6. in posteriori eius parte; nimirum, quòd siquidem
certum illud tempus iungatur beneplacito conce-
dentis cum copula, &, vel simili, vtputa, ad annum,
& ad beneplacitum nostrum, tunc non expirabit
concessio morte concedentis, antequam annus cla-
psus sit; & post annum etiam durat viuente conce-
dente, donec reuocet: si verò concessio facta sit ad
beneplacitum ad annum, seu, ad annum ad bene-
placitum, tunc expirat per lapsum anni, & ante et-
iam, si concedens moriatur, aut reuocet. Denique
si dicatur, concedo ex beneplacito ad annum, con-
cessio durat vsque ad annum, licèt concedens inte-
561. rim moriatur. Declaratur secundò, quòd † vbi tem-
pus aliquod certum, vel incertum prædictæ deroga-
tioni qualitatum beneficij expresse, vel tacitè non
præfigatur; tunc siquidem per rescriptum iustitiæ
concessa fuit re integra, expirat morte concedentis;
idémque si fuit concessa per rescriptum gratiæ fa-
ciendæ: si verò per rescriptum gratiæ factæ, ea con-
cessio regulariter est perpetua. Quæ declaratio quo-
ad singulas sui partes satis comprobatur ex iis, qui-
bus easdem quoad vltimæ voluntatis commutatio-
nem confirmauimus *d. cap.*8. *quæst.* 4. *conclus.* 7. po-
tissimùm ex alibi per nos *ead. cap.* 8. adductis in va-
riis illius quæstionibus per nos *ibid.* remissiuè re-
latis.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Quan-
do causa, quæ à principio fuit vera, erat finalis causa
vel cõmissionis, vel alicui qualitati in beneficij funda-
tione appositæ derogetur, vel etiã ipsius derogatio-
nis, † si ea causa postea cesset, regulariter cessat hu- 562.
iusmodi derogatio, vel eius cõmissio: secus autẽ est,
si illa causa erat tantùm impulsiua. Prior pars huius
conclusionis probatur tum ex iuribus, in quibus ge-
neratim habetur, cessante causa cessare effectũ, vt *in*
cap. cum cessante, de appellat. & aliis ad id allegat. à
Tiraq. *in tract. caus. cessan. cessat effectus, in princ. num.*
11. 12. *ac* 13. tum ex iurium, ac Doctorum auctori-
tatibus, quibus ipsemet *ibid. num.*50.52.91. 16. *&*
210. probat, commissionis, concessionis, dispensa-
tionis, gratiæ, ac priuilegij causa cessante cessare
quoque effectum. Quoad posteriorem verò par-
tem, hæc conclusio probatur tum quòd ita quoad
priuilegium sentit post alios Suarez *d. lib.* 8. *de legib.*
cap. 30. *num.* 1. *&* 6. quoad dispensationem verò
multis relatis expresse sic tenet Sãchez *lib.*8. *de ma-*
*trim. disp.*30. *num.*7. quos nos pariter quoad vltimæ
voluntatis commutationem secuti sumus sup. *d. cap.*
8. *quæst.* 5. *conclus.* 1. tum ex eo, quòd taciturnitas,
vel falsa expressio etiam à principio contingens in
causa impulsiua non vitiat gratiam, vel eius com-
missionem, sed tunc dumtaxat, cùm ea contingit in
causa finali, vt latè docuimus sup. *cap.*6.*quæst.*3. *con-*
clus. 3. *&* 4. vbi etiam tradidimus, an causa finalis,
vel solùm impulsiua sit in dubio præsumenda, &
quid vtraque sit.

Ampliatur autem hæc conclusio quoad posterio-
rem, seu limitatur quoad priorem partem prim[illegible];
vt, † si causa finalis huiusmodi derogationis non 563.
omnino cessauerit, verùm adhuc remaneant aliquæ
reliquiæ illius causæ, non extinguatur ipsa deroga-
tio. ita in priuilegio tenet *glos.* 1. *in cap. decet, ad* [illegible]
& ibi Dyn. *num.*3. *&* 4. *de reg. iur. in* [illegible] ac multi quos
refert Tiraq. *tract. causa cessante cessat effectus* [illegible] *limit.*
16. *num.*1. *vsque ad* 8. atque in dispensationibus ple-
rique laudati à Sanchez *d. disp.*30. *num.*8. vbi id plu-
ribus confirmat, & extendit, vt procedat, quamuis
reliquiæ manentes non sufficerent ad concedendum
à principio: & in dubio, an cessarit omninò causa
dispensationis, iudicandam esse dispensationem va-
lidam. Ampliatur secundò ipsa conclusio, vt [illegible] de- 564.
rogatio qualitatum beneficij, quæ non aduersatur
iuri communi, alteriúsve iuri non præiudicat, sed
est merum beneficium, & gratia concedentis, vtpu-
ta, si fundator beneficij illam qualitatem perpetuò
eidem adiecisset cum ea clausula, nisi aliud superio-
ri pro tempore visum fuerit;) proculdubio non ces-
set, licèt quandocumque cesset causa etiam finalis
huiusmodi derogationis; prout in quouis tali priui-
legio probat Suarez *d. lib.*8. *de legib. cap.* 30. *num.* 2.
potissimùm ex *d. cap. decet, de reg. iur. in* 2. & in qua-
uis gratia est optimus text. *in cap. si cui nulla, in* 1.
respon. de præben. eod. lib. ex quibus, & aliis hoc ipsum
de commutatione vltimæ voluntatis docuimus *d.*
*quæst.*5.*conclus.* 3. Præterea declaranda est hæc con-
clusio quoad vtramque sui partem, prout in [illegible]eq.
conclus. cum ampliationibus, limitationibus, decla-
rationibus, & illatione in ea contentis.

DECIMAQVINTA CONCLVSIO. Quan-
do derogatio alicuius qualitatis in fundatione bene-
ficij appositæ deducta est ad actum vltimatum, seu
consummatũ effectum, qui in vnica actione siue im-
petrantis, siue concedentis consistit; † tunc cessante 565
derogationis causa non cessat ipsa derogatio. Ita in
quolibet huiusmodi priuilegio expresse docet, [illegible]
defendit Suarez *d. cap.* 3[illegible] *n.*3. *&* 4. ob eam præcip[illegible]
rationem, quòd tunc priuilegiũ iam transierit

cc

cessare nõ potest: ex quo, & aliis fundamẽtis idipsum
nos quoad cõmutatiuuem vltimæ voluntatis tradi-
dimus *d. quæst. 5. concl.* 4. vnde etiam somendæ sunt
tum ampliationes huius cuocl. ac præcipuè illa am-
566. pliatio, vt procedat etiam † in actu incboato, qui
habeatur pro perfecto; potissimum ex Tiraq. id la-
tiùs confirmante *d. tract. cess. caus. limit.* 12. *num.* 19.
cum duob. seqq. & illa, vt locom habeat quoque in
actu non consummato, qui consequatur ex perfe-
cto, & consummato. ac denique illa, vt procedat et-
iam quoad actus futuros, qoi commodè diuidi, ac
separari non possunt ab actu cõsummatutum etiam
567. limitationes; illa nimirum, † nisi derogatio ipsa,
vel eius effectus haberet illam conditiooem expres-
sam, vel tacitam, subsistente, seu durante tali cau-
568. sa; & illa, vt non habeat locum † io causa essendi,
hoc est, materiali, vel furmali. atque item illa, vt
nec procedat in causa efficiente, quæ non solùm
producit, sed etiam conseruat; ac denique illa, vt
locum non obtineat vbi superueniat actui præteri-
to etiam cousummato causa infirmans, seu retrò
contraria. quas omnes limitationes satis exposui-
mus, & confirmauimus *d. conclus.* 4. Ex conclus. au-
tem quinta eiusdem 5. quæst. declarari potest præ-
569. sens conclusio, primò, quòd, licèt † vbi mandatum,
seu facultas derogandi alicui ex prædictis beneficij
qoalitatibus concessa fuit ex legitima causa tunc
subsistente, si causa cessauit ante executam à com-
missario derogationem, cesset quoque vsus talis fa-
cultatis, neqoe eius vi possit actualis derogatio va-
lidè, aot iustè fieri: tamen, si eadem causa rediret,
etiam derogatio potest concedi. Secunda verò
eiusdem conclusionis declaratio sumi potest ex *d.*
570. *quæst. 5. conclus. 6.* nimirum, qoòd, † etsi probabile
est, cessante causa prædictæ derogationis, postquam
commissarius, aut superior derogauit, antequam
ea vltimatum effectum sortiatur; vel si hunc sortita
fuit, is commodè diuisibilis est, ipsam derogationem
in futurum non cessare: probabilius tamen est, il-
lam vtroque in casu cessare. quamuis etiam vtra-
que opinio inuicem congruè conciliari possit; quod
inibi quoad vltimæ voluntatis commutationem,
hæc omnia latiùs *ibid.* explicantes, & confirmantes,
præstare conati sumus: his etiam quædam notabi-
lia subiicientes, quæ pariter derogationi prædictæ
qualitatum beneficij possunt deseruire; & illud
præcipuè, quid intersit quòd cessante causa cesset
ipso iure effectus gratiæ, seu priuilegij, vel medio
hominis ministerio, & actinne. ea videas si lubet.

Nunc verò ex his duabus conclusionibus sic de-
claratis infertur, quid statuendum sit in eo quoti-
571. diano articulo, † an vbi derogatio alicuius oneris,
seu seruitij beneficio in eius fundatione adiecti fa-
cta est ob diminutionem redituum, seu facultatum
illius, iis auctis cesset derogatio, seu iterum redeat
onus illud, & seruitium. quod idem proportionabi-
liter dictum intelligatur de reductione huiusmodi
oneris alicui legato, vel hæreditati relictæ alicui
Ecclesiæ, vel pio loco, citra erectionem in benefi-
ciom incumbentis. In quo articulo dicendum est,
regulariter tunc derogationem cessare, & onus re-
dire; tum quòd ea causa diminutionis redituum fi-
nalis censenda omnino est, atque adeò cessare de-
bet dispositio, *cap. cùm cessante, de appellat.* cum aliis
adductis per Tiraq. *in tract. caus. cess. in princ.* circa
eius initium, & quoad gratiam *num.* 116. quoad pri-
uilegium *à num.* 210. *ad* 220. quoad dispensatio-
nem ex adductis à Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 30.
num. 13. *&* 14. & quoad commutationem vltimæ
voluntatis per nos *d. cap.* 8. *quæst.* 5. *conclus.* 1. *&* 6.
cum ex eo, quod à fortiori post Ang. *in auth. vt de-*
termin. sit num. cleric. versic. postea verò, Felin. *cap.*
cum M. Ferrariensis, notab. 3. *de constit.* & Roch. de
Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quòd de Diœce-*
sani consensu, quæst. 12. *col.* 2. tradit Lambertin. *eod.*
tract. lib. 3. *quæst.* 6. *art.* 7. *num.* 7. *&* 8. quòd ex-
crescentibus post beneficij fundationem eius fructi-
bus † augeri possunt, ac debent eius onera, & ser- 572.
uitia, præsertim verò numerus clericorum. ad quod
est etiam opt. text. *in d. auth. vt determin. sit num.*
cler. d. cap. cùm M. Ferrariensis, necnon *cap.* 1. *&*
cap. auctoritate, de instit. & quidem multò maiori
ratione id procedit in casu nostræ illationis, cùm
facilis sit reditus ad primæuam naturam, *cap. ab ex-*
ordio, 35. *dist. l. si vnus, §. pactus, ne peteret, ff. de pact.*
cum simil. Et cùm alia prædicta iura, & Doct. non
distinguant, quo modo augeantur reditus Ecclesiæ,
seu beneficij, nec nos distinguère debemus, *l.* 3. *in*
fi. ff. de offic. præsid. l. Imperator, ff. de procurat. & l. de
pretio, ff. de public. in rem act. cum suis concord. idem
ergo erit siue reditus aogeantur per se absque addi-
tione possessionum, aut aliorum corporum, quæ
fructom reddant, prout est casos *in d. cap. cùm M.*
siue ex huiusmodi additione: item siue augeantur ab
ipso fundatore, eiúsve herede, siue ab extraneo. Re-
stringenda autem erit hæc illatio primò, vt auctis,
vel redeuntibus reditibus † non ideo ipso iure au- 573.
geantur, seu redeant onera, sed superioris ad id mi-
nisteriom requiratur, vt post Felin. *d. cap. cùm M.*
col. 8. qui in hoc sequitur *ibid.* Abb. tenet Lamber-
tin. *d. num.* 8. per *cap. fin. de verb. signif.* subdens
post eos, fortè sic intelligendam conditionem illam,
de qua *in d. cap. cùm M. §. mandamus,* dicitur, con-
sueoisse exprimi in constitutione certi numeri cle-
ricorum in aliqua Ecclesia, nimirum, nisi in tan-
tum exerescerent Ecclesiæ facultates, qoòd pluri-
bus possent sufficere competenter. Quod etiam sen-
tit Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 30. *num.* 6. *&* 7. iuncto
num. 21. quem nos quoque sequuti sumus sup. *cap.* 8.
d. quæst. 5. *conclus.* 6. *post medium, versic. sed quoniam,*
cum seq. qui incipit, *quando verò*; & iuncto *notab. vlt.*
dum post eum diximus, cessationem causæ priui-
legij oegatiuam non inducere cessationem ipsius
priuilegij ipso iure, sed solùm post decretum supe-
rioris, & tribuere iustam causam reuocationis;
exemplum etiam afferentes de priuilegio retinendi
plura beneficia incompatibilia ob vtriusque per se
insufficientiam; & priuilegio non soluendi decimas
ob indigentiam priuilegiati; vt nimirum neutrum
horum priuilegiorũ ipso iure cesset, quia vel vnum
dictorum beneficiorum, aut etiam vtrumque fiat
sufficiens; vel cesset indigentia illius priuilegiati de
non suluendo decimas: cui posteriori exemplo, ac
nostræ huic illationis restrictioni non obstat text. *in*
cap. suggestum, de decim. vbi deciditur, † priuilegiũ 574.
non soluendi decimas cuidam Ordini concessum ob
indigentiam, reuocandum fore, quia illius Ordinis
Abbatiæ postea facultatibus essent augmentatæ: nam
præter responsiones d. vers. *quando verò*, per nos
allatas, ac præcipuè, solùm ex eo text. concludi iu-
stam causam huiusmodi priuilegium reuocandi, non
autem reuocationem eiusdem ipso iure; nunc etiam
addimus, quod tamen ferè in idem recidit, solùm
inde probari illationem ipsam, quòd nimirum ali-
quo modo cesset priuilegium, & gratia derogationis
prædictæ, auctis beneficij facultatibus. omnino ve-
rò in huiusmodi casu augmenti facultatum beneficij
admittenda esset cessatio ipso iure dicti priuilegij,
seu gratiæ derogationis, & reductionis onerum, vbi
in eo adesset clausula illa, seu expressa conditio,
quamdiu facultates, seu reditus aucti non fuerint,
aut alia similis; per ea, qoæ nos post alios adduxi-
mus

mus *d. cap.8.quæst.4. concl.2. circa medium,& d.quæst. 5.conclus.6. versic.quando verò,* præcipuè ex Suarez *d. lib. 8. de legib.cap. 29. num. 5. & cap. 30. num. 7.* ac Doctor. qui de vi dictionum, *quamdiu,donec,* & *quousque,* idem significantibus tradiderunt, atque ex his Vulpell. *de præpos. aduerb. & coniunct. signif.* quib. addo Brisson. *de verbor. iur. signif.* in hisce dictionibus. Verùm de tota hac re aliquid etiam dicturi sumus infr. *cap. 11. & 12. quæst.8. circa medium, concl. 14. vel 15.*

Dacimasexta conclvsio. Licèt in-
575. ferior supremo Principe † nequeat derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, ad vltimum effectum ex parte concedentis deductam, & ab eo, cui concessa fuit, acceptatam, regulariter etiam ex causa reuocare: id tamen potest ex causa ipse supremus Princeps. Prior pars huius conclus. probatur ex iis, quibus hoc ipsum de vltimæ voluntatis commutatione docuimus sup. *d.cap.8. quæst.6. conclus.*1. ad quam duas declarationes adhibuimus, quæ huic pariter priori conclusionis propositæ parti possunt applicari; altera est, vt non procedat, vbi inferior à Principe specialem facultatem habuisset præiudicandi iuri subditi ipsius Principis. Altera, vt inferior etiam auctoritate propria possit illud facere
576. ad tempus. Posterior autem huius conclusionis † pars ex iis probatur, quib. eam quoad commutationem vltimæ voluntatis comprobauimus *d. quæst. 6. conclus.*2. quæ quidem fundamenta æquè militant in ea, de qua nunc agimus, derogatione; sicut & ampliationes, ac limitationes, quas ad eam 1. conclusionem attulimus. Vtraque verò pars præsentis conclusionis declaratur, vt prædicta qualitatum beneficij derogatio perfecta quoad vltimum effectum ex parte concedentis, & acceptata per eam impetran-
577. tem, à quocunque fuerit concessa, † in dubio reuocata non censetur; prout in commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *ead.quæst.6. concl.3.* cuius sicut confirmationem, ita multiplicem ampliationem, ac limitationem quoniam præsenti huius conclusionis declarationi facilè quisque potest accommodare, hoc loco referre supersedemus.

Dacimaseptima conclvsio. Per posteriorem derogationem qualitatis beneficij in eius fundatione appositæ eadem de re concessam al-
578. teri, quàm ei, qui priorem impetrauit, † ipsa prior reuocata non censetur, nisi eius mentio fiat. Probatur, quia ita in priuilegiis tenet *glos. vlt.* ab aliis approbata *in cap.1.de rescript.* ex quib. nonnullos retulimus *d. cap.8. quæst.6. conclus.4.* quam multis modis ampliauimus, ac limitauimus, qui pariter præsenti conclusioni possunt, ac debent applicari. Sed & ex eo, quod *d. quæst.6. conclus.5.* tradidimus, limitanda est, vt ad reuocationem prioris derogationis eiusmodi qualitatum regulariter illud satis sit, quòd in posteriori dispositione, quæ ad alterius fauorem emanauit, apponatur clausula illa generalis, *non obstantibus quibuscumque derogationibus qualitatum huius beneficij alteri hac in re concessis:* quod tamen *ibid.* restrinximus, vt non procedat vbi priùs priuilegium esset vel concessum piæ causæ, vel insertum in corpore iuris; aut haberet clausulam derogatoriam, ad futuras similes concessiones, aut denique fuisset concessum titulo oneroso.

579. Declaratur autem hæc ipsa conclusio, vt † reuocatio prædictæ derogationis, cùm fit per viam legis, effectum suum eo tempore sortiatur, quo solet lex obligare: cùm autem fit ab homino per rescriptum, aliámve priuatam dispositionem, non prius habeat effectum, quam ad eius notitiam deueniat, cui fuerat concessa derogatio. Quæ declaratio quoad vtrũque sui membrum satis ex iis confirmatur, quibus vtrumque in vltimæ voluntatis commutatione fuse cõprobauimus *d.quæst.6. concl.item 6.* vbi etiam quoad primum latè tradidimus, quando incipiat lex obligare; quoad secundum, quomodo facienda sit huiusmodi reuocationis intimatio, aut quæ illius notitia requiratur.

Dacimaoctava conclvsio. Is, cui per delegationem, aut subdelegationem commissa est derogatio alicuius qualitatis à beneficij fundato-
re appositæ, † non potest sine iusta causa commis- 580.
sionem non suscipere, aut susceptam dimittere. Hæc conclusio quoad delegatum respectu quidem susceptionis delegationis probatur potissimùm ex text. *in l.fin. §. iudicandi quoque necessitas, ff. de muner. & honor. l. Prætor, §. qui autem, ff.de vacat. & excusat.mun. l.sancimus, la 1. C. de aduocat. diuers. iudic. & l. vnic. C. qui pro sua iurisd.* quod tamen de iure saltem canonico ita accipiendum est, vt non subditus ad id compelli non possit, per text. *in cap. 1. §. 1. de for. compet. in 6.* respectu verò iam susceptæ delegationis, quòd delegatus eam dimittere non possit sine iusta causa, conclusio præcipuè probatur ex text. *in cap. prudentiam, §. adiicimus,* ibique glos. recepta *verbo, arguendus, de offic.deleg.* quod tamen multipliciter declarandum est, vt declarauimus sup. *d. cap. 8. quæst. 7. conclus.* 1. vbi illud quoque præ cæteris explicauimus, an delegatus renuntians delegationi siue simpliciter, siue subdelegando, iterum iurisdictionem suam possit assumere; qua de re aliquid etiam diximus *eadem quæst.7. conclus. 2. ad fin.* Quoad subdelegatum autem, quòd sine iusta causa nec subdelegationem detrectare, nec susceptam dimittere possit, satis probatur ex allegat. *d. quæst. 7. conclus.* 2. vbi primùm præcipuè ostendimus ex *cap. pastoralis, in princ. & §.quia verò, cap. in litteris, & cap. sané, il 2. de offic. deleg.* necnon ex *cap.2. eod. tit. in 6.* idque *ibid.* duobus modis extendimus, ac restrinximus. Secundum verò docuimus tum ex eo, quod de delegato hac in re paulo antè diximus; maximè cùm regulariter idem in subdelegato, quod in delegato seruata proportione statuendum sit, vt *ibi* tradidimus, & latiùs *d. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4. circa initium;* tum ex eo præcipuo fundamento, ex quo primum conuincitur, quia nimirum si subdelegatus seclusa iusta causa non teneretur susceptam delegationem retinere, & exequi, leges essent ludibrio, contra vulgata iura. Ex iusta verò causa tam delegatus, quàm subdelegatus potest & commissionem non suscipere, & susceptam dimittere, vt *d. conclus. 2. post medium,* satis demonstrauimus, potissimùm ex *l. pen. ff. de vacat. & excusat. muner. cap. sciscitatus, de rescript. cap. si pro debilitate, d. cap. pastoralis, in princ. & d. cap. prudentiam, in princ. & §. adiicimus, de offic. deleg.*

Decimanona conclvsio. Is, cui commissa fuit aut aliàs competit derogatio alicuius
qualitatis appositæ in fundatione beneficij, † refe- 581.
rendo, seu remittendo negotiũ ad committentem, seu superiorem, amittit iurisdictionem circa illud sibi commissam, aut aliàs competentem. Hæc conclusio satis probatur ex *cap. licet, de offic. legat.* vbi definitur, quòd ex quo Legatus Sedis Apostolicæ retulit causam, seu negotium Papæ, non potest ampliùs de eo cognoscere. quod idem constat ex multis aliis iuribus, & Doctor. ad id per nos allegat. *d. cap.8. quæst.7. conclus. 3. circa initium.* ex *ibid.* autem adductis huius conclusionis nonnullas extensiones licet colligere. nimirum, vt statim ac iudex dixit, se velle negotium superiori referre, de eo ampliùs nequeat cognoscere; & quoties iudex superiori, quòd

eum consulat, se relaturum pollicetur, illico litigantibus consultatiuis copiam apud acta edere tenetur: ac denique, vt locum habeat in singulis speciebus relationis, de quibus ibi, ac signanter vbi etiam iudex tamquam Ordinarius, & non ex vlla commissione procedit, & cognoscit. Restringitur quoque, seu declaratur multis modis, quos *ibidem* sumus prosecuti, ac præcipuè, vt nouo iure Auth. causa perfectè examinata referri non possit, sed debeat sententia terminari: vt post sententiam fieri nequeat relatio in causa ciuili; neque etiam in criminali, nisi cùm agitur de exequenda pœna deportationis: ac denique, vt, si partes non approbauerint relationem, sed consenserint, vt non obstante promissione, seu pronuntiatione de referendo, iudex iterum de causa cognoscat, possit ante factam relationem procedere; ac post factam, donec à superiore admittatur.

VIGESIMA CONCLVSIO. Si commissarius derogationis alicuius qualitatis à beneficij fundatore appositæ, in causæ cognitione tamquam collegam sibi associet eum, qui tunc secum iurisdictionem in ea non habet, † expirat talis commissarij iurisdictio. Probatur, quia ita generaliter de delegato tradit gloss. quam alij sequuntur, *in cap. significantibus, verbo, procedere non deberet, de offic. deleg.* per text. *in cap. cum super, eod. tit.* vbi iuxta intellectum gloss. & aliorum *ibi*, sumptum ex integra Decretali, definitur, quòd, si duo sint delegati cum clausula, *si ambo non potestis*, vno eorum ex causa legitima recusato, & interposita per recusantem, ob non admissam recusationem, appellatione, alter solus procedere potest, ac debet; neque processus tenet, si is cum recusato procedat. Immo etiam, seclusa recusatione, ob aliam legitimam appellationem interpositam ab vno ex delegatis cum prædicta clausula, (tunc solo procedente ob alterius impotentiam, vel voluntatem, iuxta *cap. prudentiam, §. adiicimus, & seq. de offic. deleg.*) si alter postmodum cessante impedimento procedere volens admitteret ad processum collegam, à quo fuerat appellatum, nulliter procederet; per text. *in d. cap. cum super*, prout nunc est in compilatione Decretalium, cùm nullam recusationis, sed solius appellationis mentionem faciat; & per alia, quæ ad id allegauimus sup. *d. cap. 8. quæst. 7. conclus. 4.* vnde etiam sumendæ sunt quatuor huius conclus. limitationes, quas ad eam conclusionem adhibuimus, & satis confirmauimus. Primam, vt non procedat vbi à principio commissarius haberet iurisdictionem in solidum. Secundam, vbi is sciebat, se solum posse procedere, & tantùm ad cautelam id præstando, cum altero procedit. Tertiam, vt non procedat si error sit in facto, secus autem si in iure. ac postremam, vt locum non habeat quoad assumptionem assessoris, etiam in casu, quo ad id delegatus non teneatur: quod quando contingat, fusè *ibid.* explicauimus.

582.

VIGESIMAPRIMA CONCLVSIO. Si commissarius derogationis alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ deferat appellationi à se interpositæ, aut pronuntiat nullam sibi in eo negotio competere iurisdictionem, † ita eidem renuntiat, vt, si quam habet, amittat; atque adeò ea expirat. Prior pars conclusionis probatur ex ea regula, quam generaliter in delegato tradit gloss. recepta *cap. in litteris, verbo, officio suo functus, de offic. deleg.* arg. text. *in cap. sæpe, & cap. interposita, §. eidem, de appellat.* melior autem text. est *in cap. dilectis filiis, §. præterea, eod. tit.* optimus verò *in cap. cum appellationibus, §. si verò, eod. tit. in 6.* vnde etiam sumitur illa huius regulæ extensio, vt deferens quoque appellationi friuolæ à se abdicet iurisdictionem. quam extensionem tripliciter restrinximus *d. cap. 8. quæst. 7. conclus. 5.* Posterior pars conclusionis probatur, quoniam ita in quouis delegato cauetur *in cap. significantibus, de offic. deleg.* cum aliis ad id per nos allegat. *d. quæst. 7. conclus. 6.* Ex quibus etiam *ubi* hoc extendimus primò, vt iudex pronuntians, se non habere in ea causa, seu negotio iurisdictionem, eam postea nequeat etiam de consensu partium reassumere. Secundò, vt ea regula procedat siue iudex bene pronuntiauerit, siue male: restrinximus autem potissimùm, vt locum non habeat in executore, qui pronuntians, se non esse executorem, non ideo abdicat à se ea in re iurisdictionem, seu potestatem, per text. *in cap. dilectus, il 3. de preben.*

583.

VIGESIMASECVNDA CONCLVSIO. Proposita legitima causa recusationis inferioris, qui derogaturus erat alicui qualitati in beneficij fundatione appositæ, siue is Ordinarius sit, siue delegatus; sed ea causa intra debitum tempus non probata: † extunc sua iurisdictione vti potest. eadem verò legitimè probata, recusatus de recusatoris assensu personæ idoneæ negotium committere debet, vel ad superiorem transmittere; vt in eo ipse procedat secundùm quod fuerit procedendum. Prior pars conclusionis satis probatur ex *cap. secundo requiris, §. 1. & cap. cum speciali, in princ. de appell.* iuncto *cap. legitima, eod. tit. in 6.* cùm autem hæc iura generatim de iudice loquantur, nec de ordinario, aut delegato distinguant, nec nos distinguere debemus, *l. præses, la 2. ff. de offic. Præsid. l. de pretio, ff. de public. in rem act.* cum simil. Posterior pars quoad Ordinarium quidem probatur ex *cap. licèt ex suscepto, de for. compet.* vbi de remissione ad superiorem agitur; iuncto *cap. si quis contra, eod. tit. & cap. ad hæc, il 3. de appellat.* vbi de causæ commissione de partium consensu: cum aliis, quibus quoad vltimæ voluntatis commutationem hoc vtrumque comprobauimus *d. cap. 8. quæst. item 8. concl. 1.* Quoad delegatum autem hæc eadem posterior pars conclus. probatur ex *d. cap. cum speciali, in princ. & cap. index, de offic. deleg. in 6.* vnde etiam eadem pars declaratur, vt latè *d. concl. 1.* deduximus; illud præterea docentes, subdelegatum, si datus, vel receptus non sit de partium consensu, posse ab earum altera recusari; idque siue subdelegatio facta sit in totum, siue non in totum, sed reseruando aliquid de iurisdictione: ac delegatum subdelegantem non in totum posse, non obstante quoque recusatoris appellatione, de principali causa cognoscere post recusationem taliter à se subdelegati. quod tamen omninò intelligendum est, nisi, & ipse delegatus legitima ex causa recusetur; per regulam superiùs initio huius conclusionis traditam. 584.

Hæc autem tota conclusio declaratur, vt † processus, sententia, & alia gesta per Ordinarium, vel delegatum derogantem alicui qualitati in beneficij fundatione appositæ post legitimam recusationem, si per recusatorem fuerit ab eius reiectione appellatum, vel vbi negotium legitimè per superiorè auocatum fuerit; & quoad delegatum, etiam vbi cognoscens de causa suspicionis pronuntiauerit, eam esse legitimam; nullius sint roboris, vel momenti: aliàs ipso iure valent. Hæc declaratio præsentis conclus. seu ampliatio posterioris eius partis quoad omnia illius membra latiùs explicata, & comprobata fuit *d. quæst. 8. conclus. 2.* ea verò, quæ ibi adduximus, hic referre non est necesse, sed ad *ibi* dicta candidum lectorem remisisse sat erit; cùm illa æquè omnino militent in derogatione, de qua nunc agimus, ac in vltimæ voluntatis commutatione, ad quam illa accommodauimus. 585.

VIGESIMATERTIA CONCLVSIO. Pendente

dente compromisso super beneficio, aut re ad eius bona, vel reditus pertinente; aut super ea re, in quam facienda est commutatio in derogatione alicuius qualitatis, vel oneris in illius beneficij funda-
586. tione appositi; aut etiam super ipsa derogatione, † licebit alteri partium, soluta pœna compromisso adiecta, adire Ordinarium, vel delegatum habentem facultatem ad derogandum, & aduersarium suum super re compromissa conuenire. Tota hæc conclusio probatur ex *l. si quis rem, l. non distinguemus. §. compromisso, l. litigatores, & l. item si vnus, §. 1. ff. de recept. arbitr.* cum aliis nonnullis iuribus, ac plerisque Doctoribus ad id per nos alleg. *d. quæst.* 8. *conclus.* 3. quo loco idipsum duob. modis ampliauimus, multis autē limitauimus, seu declarauimus.

Sed & præterea declaratur principaliter præsens conclusio, quòd pendente reductione laudi ad arbitrium boni viri super reditu, vel prædio ad beneficium illud pertinente, cuius qualitati, vel oneri derogandum est; aut super ipsa derogatione: vel pen-
587. dente dictæ reductionis petitione, † regulariter suspenditur non solùm executio laudi, sed etiam potestas Ordinarij, vel delegati ad eam derogationem faciendam. Huius declarationis vtraque pars probatur ex iis, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus *d. quæst.* 8. *conclus.* 4. vbi etiam priorem partem extendimus, vt pendente quoque tempore ad petendam reductionem laudi, huius executio fieri nequeat: restrinximus autem stante obligatione in forma Cameræ: quo casu laudi executio per eius reductionem, vel reductionis petitionem non suspenditur. Vtramque autem partem *d. concl.* 4. limitauimus multis modis, quos attulimus *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap.* 9. *quæst.* 4. *concl.* 2. & maximè, quòd reductio ad arbitrium boni viri locum dumtaxat habeat in laudo arbitratoris, seu arbitramento, non autem in laudo arbitri, seu in arbitrio: quod tamen fallit nonnullis in casibus vtrobique relatis. immo etiam omnino contrarium prædictæ limitationis attentari potest, per ea, quæ adduximus hoc *eod. tract. cap.* 9. *quæst.* 8. *conclus.* 21. *in fi.*

VIGESIMAQVARTA CONCLVSIO. Ap-
588. pellatio † interposita ab Inferiore derogāte, aut, cùm non debet, derogare volente alicui qualitati in fundatione beneficij appositæ, ipsius iurisdictionem, & facultatem derogandi illi qualitati suspendet: ac sequutæ derogationis executionē impediet. Prior pars conclusionis probatur ex *rubr. & l.* 1. *& toto tit. ff. nil nou. appell. interpos. l. appellatione interposita, C. de appell. cap. super quæstionum, §.* 1. *de offic. deleg.* cum aliis, quibus idipsum, & siuè delatum sit, siue non appellationi, de commutatione vltimæ voluntatis docuimus sup. *d. cap.* 8. *quæst.* 8. *conclus.* 5. Posterior pars conclusionis probatur tum ex prædictis iurib. tum ex *l.* 1. *in fi. ff. ad Turpill. cap. venientes, in princ. & §. vlt. de iureiur.* cum aliis ad id allegat. *d. conclus.* 5. vbi etiam pro tertio appellante adduximus text. *in cap. super eo, de offic. deleg. & cap. cùm super controuersia, §. vlt. de sent. & re iud.* ac simul tradidimus, an appellatio tollat præsumptionem, quam pro se habet sententia; & remissiuè quando operetur reuocationem ante omnia eorum, quæ ipsa appellatione pendente sunt attentata: ac denique subiunximus casus, in quibus licet appellare ab inferiore vltimam voluntatem commutante, vel commutare volente: ij autem transferri possunt, ac debent ad derogationem, de qua nunc agimus tum quòd iidem in prædicta commutatione nihil habent præcipui; tum quòd hæc ipsa derogatio species quædam est vltimæ voluntatis, vt iam sæpe admonuimus, ac præcipuè sup. hoc eodem cap. *quæst.* 7. *conclus.* 1.

VIGESIMAQVINTA CONCLVSIO. Iurisdictio derogantis alicui ex qualitatibus in beneficij fundatione appositis, & executio sententiæ super ex derogatione latæ † suspenditur, dum huius de- 589.
rogationis nullitas incidenter cognoscitur; secus verò cùm ipsa nullitas cognoscitur principaliter. Prior pars conclusionis probatur; quia cùm nullitas incidenter possit proponi vel accessoriè ad appellationem, & vt in ea inclusa; vel per modum exceptionis: de vtroque modo id verum esse, latè docuimus sup. *d. cap.* 8. *quæst.* 8. *concl.* 6. vbi etiam quoad posteriorem modū hoc ipsum multipliciter ampliauimus, ac limitauimus. Posterior autem pars huius conclus. probatur, quia ita generatim in iurisdictione iudicis adductis iurib. Doctoribus, & rationibus ex veriori, & communiori resoluit Lancellot. *tract. de attentat.* 2. *part. cap.* 17. *num.* 17. *vsque ad* 38. *& num.* 62. *cum duob. seqq.* Hæc verò pars limitatur nonnullis modis, quos retulimus *d. conclus.* 6. *circa medium:* statim subiicientes aliquot totius illius conclusionis declarationes, quæ pariter toti huic conclusioni optimè adaptantur.

VIGESIMASEXTA CONCLVSIO. Renuntiatio expressa derogationis alicuius ex prędictis beneficij qualitatibus ab impetrante facta † regula- 590.
riter ipsam derogationem extinguit; ita, vt impetrans amplius illa vti nequeat. Et quidem, quòd impetrans talem derogationem regulariter ei renuntiare possit, satis patet ex *l. inuito, ff. de reg. iur. cap. cùm nobis, de elect.* cum aliis iurib. ex quibus sup. *d. cap.* 8. *quæst.* 9. *conclus.* 1. *circa initium,* eam regulam tradidimus, posse regulariter quemlibet iuri suo, seu pro se introducto renuntiare. Quòd autem hæc renuntiatio extinguat derogationem, satis patet ex iis, quæ generatim de renuntiatione proprij iuris, ac speciatim de renuntiatione priuilegij hac in re *d. quæst.* 9. primo, & secundo loco præmisimus. ac tandem, quòd talis renuntians expresè d. derogationi nequeat ampliùs illa vti, satis conuincitur ex eo, quod de renuntiante alicui priuilegio ex definitione huiusmodi renuntiationis infert Suarez *lib.* 8. *de legib. cap.* 33. *num.* 5.

Limitatur autem, seu declaratur hæc conclusio, vt habeat locum, dummodò id, quod renuntiatur, in solius renuntiantis fauorē inductum sit: atque item dummodo is, qui proprio iuri renuntiat, habilis sit ad renuntiandum, vt latiùs explicantes quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus nonnulla ex vtraque hac declaratione inferentes *d. quæst.* 9. *conclus.* 1. quæ omnia cùm æquè conueniant præsenti conclusioni, ea nunc recensere supersedemus. sed & præterea declaranda est duobus modis, quib. statim sequens conclusio declarabitur.

VIGESIMASEPTIMA CONCLVSIO. Per renuntiationem quoque tacitam impetrantis, quæ ex verbis colligatur, † extinguitur, seu expirat de- 591.
rogatio qualitatis in beneficij fundatione appositæ ab ipso impetrante obtenta. Hæc conclusio ex iisdem fundamentis probatur, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus *d. quæst.* 9. *conclus.* 2. præcipuè verò, quia quoad essentiam consensus, & iuris sui abdicationem æquè operatur tacita renuntiatio, quæ ex verbis colligitur, & ea, quæ expressis verbis fit; vt satis ostendit D. Paolus Galleratus *in suo eruditissimo tract. de renunt. vol.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 43. sicque etiam tacita renuntiatio beneficij Ecclesiastici æquè, ac expressa inducit eius priuationem; ita, vt renuntians illud repetere nequeat: vt latè *d. concl.* 2. tradidimus ex Flamin. Paris. id fusiùs docente *in suo luculentissimo tract. de resign. benef.*

benef. lib. 1. *quæst.* 1. *num.* 7. *vsque ad* 10. *&* *num.* 23. necnon *quæst.* 13. *à num.* 10. *ad* 15.

592. Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt † per eam etiam tacitam renuntiationem, quæ ex actu nostro inducitur, extinguatur prædicta derogatio per nos impetrata: tum quòd regulariter eadem est virtus taciti, & expressi, *l. cum quid, ff. si cert. petat. l. qui ad certum, ff. loc.* cum suis concord. tum quòd, vbi aliqua dispositio non requirit consensum expressum, aut pro forma, sufficit tacitus, & idem operatur, ac expressus; latè Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.* 47. *num.* 20. *cum duob. seqq.* tum ex fundamentis huius principalis conclus. & aliis, quibus de commutatione vltimæ voluntatis id tradidimus *d. quæst.* 9. *conclus.* 3. vbi hoc ipsum multis modis declarauimus. Secundò ampliatur,
593. vt prædicta derogatio † per eam quoque tacitam renuntiationem extinguatur, quæ ex alterius actu inducitur, cui nos consentimus. Hæc ampliatio ex iis comprobatur, ac simul venit declaranda, ex quibus hoc idem quoad vltimæ voluntatis commutationem confirmantes declarauimus *d. quæst.* 9. *concl.* 4. ad singulas permissiui consensus, qualis ille est, de quo in hac ampliatione agimus, species descendendo; nimirum eius, qui præstatur vel à domino iuris de quo hic alium disponere permittit; vel ab altero nomine ipsius domini, puta à tutore, curatore, administratore: vbi etiam singulis declarationibus opportunas fallentias adhibuimus. Ampliatur tertiò, vt renuntiatio sæpiùs memoratæ derogationis qualitatum beneficij possit quoque
594. induci † ex omissionibus, atque adeò per eas extingui ipsa derogatio; præcipuè verò per omissionem implementi ex parte sua. Quæ ampliatio quoad vtramque sui partem satis ex iis comprobatur, quibus vtramque in renuntiatione commutationis alicuius vltimæ voluntatis confirmauimus *d. quæst.* 9. *conclus.* 5. primum quidem ex eo potissimùm, quia is, qui omittit, dicitur remittere, ipsúmque omittere est quoddam repudiare; id quod etiam ita extendimus, vt omittendo possit quis aliis præiudicare: secundum autem ex eo, quòd per omissionem implementi ex parte sua inducitur renuntiatio, vt fusè docet Gallerat. *d. lib.* 5. *cap.* 13. *in fi. & cap.* 15. *num.* 1.

Declaratur nunc duobus modis tam hæc, quàm
595. etiam præcedens conclusio, & primò, vt † is, qui expressè, vel tacitè, validè tamen, ac licitè renuntiat derogationi alicuius qualitatis appositæ in fundatione beneficij, possit, ac debeat ad priorem materiam redire; seu adimplere qualitatem, & onus prædictum beneficio antea inhærens; nec posthac vti valeat derogatione iam obtenta. id quod satis suadetur ex iis, quæ de voti commutatione hac in re tradunt Suarez, ac Sanchez. quos etiam quoad vltimæ voluntatis commutationem secuti sumus ex aliis quoque id confirmantes *d. quæst.* 9. *conclus.* 6.
596. Secundò declaratur, quòd † ad hoc, vt renuntians huiusmodi derogationi implere teneatur priorem obligationem, requiritur, vt talis renuntiatio acceptata sit à tertio, cuius ea interfit; vel saltem à superiore, vbi alterum non respiciat. Vtraque pars huius declarationis quoad vltimæ voluntatis commutationem satis comprobata, explicata, & restricta fuit *d. quæst.* 9. *conclus.* 7. vbi etiam nonnulla hac in re adnotanda subiecimus. quæ omnia cùm æque derogationi, de qua nunc agimus, conueniant, ad illum locum pro iis candidum lectorem sat erit remisisse.

VIGESIMAOCTAVA CONCLVSIO. De- *Ju. Petr. Monetta de commut. vlt. volunt.*

rogatio qualitatis in beneficij fundatione appositæ concessa per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ † saltem aliquando amittitur, seu extinguitur per non vsum. Hæc conclusio ex eo satis 597.
confirmatur, quoniam generatim id in priuilegio, seu rescripto gratiæ constat ex *l.* 5. *ff. de nundin. l. falsò, C. de diuers. rescript. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuileg.* cum aliis, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus suprà *cap.* 8. *quæst.* 10. *conclus.* 1. illam simul declarantes; & quædam notatu digna *ibidem* subiicientes: atque inter cætera illa duo; alterum, an, & quando iuri facultatis possit præscribi; alterum quanti temporis non vsus requiratur ad hoc, vt per eum priuilegium amittatur.

VIGESIMANONA CONCLVSIO. Derogatio alicuius ex qualitatibus in fundatione beneficij appositis concessa per viam priuilegij, seu rescripti gratiæ † plerumque amittitur, seu extin- 598.
guitur, per contrarium vsum. probatur ex regula illa, quam circa amissionem priuilegij magistralem vocat Suarez *tract. de legib. lib.* 8. *cap.* 35. *numer.* 2. nimirum priuilegium amitti per contrarium vsum, si circumstantiæ necessariæ concurrant: ita subdens sentire glos. *in cap. gratum, verbo, recessum, de offic. deleg. cap. ex ore, verbo, renuntiasse, de his, quæ fi. à maj. part. capit. & cap. vltim. verbo, cum facto, de vit. & honest. cleric.* per hos, & alios text. tam ciuiles, quàm canonicos: necnon idem sentire interpretes eisdem in locis, *& in cap. cùm accessissent, de constit. d. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* Bart. *in l.* 1. *C. de his, qui spon. mun. sub. lib.* 10. *& l. fin. ff. de constit. Princip.* ibique Ias. & alios. plerosque verò pro regula ipsa simpliciter accepta, nimirum, vt priuilegium per contrarium vsum amittatur, allegauimus *d. quæstion.* 10. *conclus.* 2. vbi etiam, postquam eam nonnullis modis ampliauimus, ac multis limitauimus, quædam hac in re adnotanda subiecimus; quæ omnia cùm præsenti quoque conclusioni deseruiant, ad eius explicationem, cùm opus fuerit, per se quisque videre poterit.

TRIGESIMA, & postrema CONCLVSIO. Derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum obtenta per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ, † plerumque amittitur per ipsius
derogationis abusum. Hæc conclusio probatur tum 599.
ex illa vulgata regula, quam in priuilegiis ex plerisque iuribus firmat Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 36. *num.* 1. quibus nos alios text. ac Doctor. adiecimus *d. quæst.* 10. *conclus.* 3. *circa initium.* tum quòd, vt *ibid.* docuimus, abutens priuilegio censetur illi renuntiare. atque hæc esse potest prior ampliatio huius conclusionis: alteram verò eiusdem ampliationem desumere licet ex fusiùs per nos adducta *d. conclus.* 3. vt nimirum hæc conclusio locum habeat in quauis ex illis speciebus abusus priuilegij, quas *d. quæst.* 10. *præmiss.* 4. *circa initium*, explicauimus, hoc est, formalis, occasionalis, & repugnantis fini ipsius priuilegij, seu concessionis. sicut etiam ex *ead. conclus.* 3. sumendum illud est, † an 600.
per abusum priuilegij, atque adeò etiam derogationis, de qua nunc agimus, per viam priuilegij obtentæ, ipso iure, atque ex natura rei, & sic in foro conscientiæ statim ea derogatio amittatur, an verò solùm ex iuris præsumptione, ac dispositione. ita, vt priuationis sententia requiratur. Ex quibus simul finis sit præsenti quæst. & cap. 10. atque vniuersæ materiæ de derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum; iámque ad duas reliquas

huius tractatus disputationes; seu capita, si lubet, transeamus.

CAPVT XI.

De mutatione status Ecclesiarum, & beneficiorum.

SVMMÆ RERVM.

1. *Mutatio status Ecclesiæ, seu beneficij rectè dicitur mutatio qualitatis eiusdem.*
2. *Mutari propriè quid dicatur; & quomodo in præsenti quæst. sumatur mutationis nomen.*
3. *Mutatio status Ecclesiæ quibus modis contingat; & num. 43.*
4. *Status nomen quid importet.*
5. *Mutationis status nominibus qui vsi sint, aut mutationis status Ecclesiasticarum personarum, vel Ecclesiæ.*
6. *Ecclesiæ nomen plerasque habet significationes; ac multis num. seqq.*
7. *Ecclesia nonnunquam sumitur pro omni cœtu etiam iniquorum dumtaxat. item pro Ecclesia militante, satisfaciente, ac triumphante, prout vnum corpus faciunt; num. 8. ac pro sola militante siue simul cum Romano Pontifice, siue absque eo; num. 9. & pro bonis duntaxat; num. 10.*
11. *Ecclesia sumitur aliquando pro clericis sæcularibus, vel regularibus. item pro ea cleri parte, quæ res sacras administrat; vel ad quam spectat de rebus ad fidem, vel mores vniuersalis Ecclesiæ pertinentes decernere; ac pro Ecclesiarum Præsidibus, & Pastoribus; num. 12.*
13. *Ecclesia sumitur nonnunquam pro altera ex duab. Christiani orbis partibus, Orientali nimirum, & Occidentali; vel alicuius nationis Christianis, vt Gallicana, & Anglicana. item pro Sede Apostolica, vt habet dominium temporale alicubi; num. 14. aut Curia Romana, vt habet certum stylum in procedendo, & iudicando; num. 15.*
16. *Ecclesia sumitur plerumque pro Patriarchali, Primatiali, Metropolitana prouincia, & Episcopali diœcesi, siue cum Episcopo, siue absque illo. item pro solo clero, siue Capitulo Ecclesiæ Cathedralis simul cum Episcopo, vel sine eo; num. 17. aut pro clero Ecclesiæ inferioris sæcularis, vel regularis; aut etiam Hospitalibus, & locis piis; numer. 18. ac pro certa familia Christianorum; numer. 19.*
20. *Matrimonium quomodo dicatur fieri in facie Ecclesiæ.*
21. *Ecclesia sumitur sæpe pro beneficio Ecclesiastico; vel regimine alicuius loci sacri, eiusque reditnum, licèt is locus cum reditibus adhuc in beneficium erectus non sit; vel pro fructibus, & bonis ipsius beneficij. item pro murorum ambitu, & ædificio diuino cultui dicato; numer. 22.*
22. *Ecclesiæ nomen in qua significatione accipiatur in præsenti cap. & in qua nomen beneficij.*
23. *Beneficium Ecclesiasticum quomodo definiatur; & num. seq.*
24. *Equites Ordinum militarium an sint verè Religiosi, & personæ Ecclesiasticæ.*
25. *Mutatio status Ecclesiæ, seu beneficij quomodo definiatur; & ibi triplex definitio explicatur; cum aliquot num. seqq.*
26. *Qualitas essentialis, seu intrinseca, & accidentalis, seu extrinseca beneficij, vel Ecclesiæ quæ sit, & in quo ab eiusdem onere differat, numer. 27.*
28. *Legitimum quid dicatur; & quomodo actus legitimi non recipiant conditionem, neque diem; remissiue.*
29. *Forma essentialis dat esse rei: & actus nullus pro non actu habetur.*
30. *Perpetuum multis modis dicitur; & numer. seq.*
31. *Legatum annuum Ecclesiæ perpetuò relictum durare debet vsque ad finem sæculi.*

CVM ea tribus modis, seu actionibus initio præced. capitis. per nos relatis, quibus ad omnimodam extinctionem, seu destructionem beneficij quasi per gradus mutationis qualitatum ipsius ascenditur, vel potiùs descenditur; medius, ac secundus ille sit, quo eiusdem beneficij status mutatur: meritò, iuxta ordinem etiam ibidem propositum, sequitur, vt, postquam in eo capite latiùs de primo gradu, qui est derogatio, seu temporalis mutatio qualitatis beneficij in eius fundatione appositæ, late disseruimus, in præsenti cap. de prædicto secundo gradu, hoc est, memorata mutatione status, seu, quod idem est, perpetua mutatione qualitatis beneficij agamus: tractaturi postmodum in seq. cap. quod postremum erit huius totius tractatus, de tertio, eóque postremo gradu præfatæ mutationis, seu destructione beneficij. In hoc autem simul etiam, prout occasio, ac res tulerit, agemus de mutatione status, seu perpetua Ecclesiarum, prout à beneficiis distinguuntur, vel vt per eum Ecclesiæ in beneficia nonnunquam eriguntur etiam contra fundatoris voluntatem. hanc verò mutationem status
Ecclesiæ, seu beneficij † rectè dici mutationem 1.
qualitatis eiusdem, sentit apertè Petr. de Perus. *tract. de mutat. stat. Ecclesiar. in princ. num. 1. & 2.* Iam ergo ad propositam huius cap. materiam veniamus: in qua pertractanda eandem planè methodum retinebimus, quam initio 9. capitis in eo, & reliquis tribus capitibus seruandam proposuimus, vt cuilibet ea primis octo capitibus præsentis tractatus singulæ quæstiones, illorum verò quæstionibus opportunæ conclusiones respondeant.

QVÆRO igitur PRIMO in hoc capite; quid sit mutatio status Ecclesiarum, & beneficiorum.

Quæstio hæc, sicut etiam prima duorum proximè præcedentium capitum, & ipsum præsentis tractatus primum caput, cui hæ respondent, duas habet inspectiones; alteram ad quid nominis, alteram verò ad quid rei pertinentem; ea quibus illa huic præponenda est, per ea, quæ *initio præd. 1. cap. in tract. de distribut. quotid. part. 1. quæst. 1. num. 2. 3.* & 4. necnon *initio cap. 1. & prima quæst. eiusdem ac 9. capitis huius tractat.* maximè ea *l. 1. ff. de iust. & iur.* iuncta *l. 1. ff. si cert. petat.* adduximus.

A priori ergo inspectione exordiendo, quod ad nomen mutationis attinet; cùm mutatio alia sit substantialis, & hæc siue quoad totam substantiam, vel essentiam,

essentiam, siue qooad aliquam eius partem duntaxat; alia verò accidentalis, nimirum quoad aliquid ex his, quæ substantiæ, vel essentiæ etiam accidentis extrinsecus adueniunt, & accidunt, vt latiùs explicauimus sup. *d. cap. 1. quæst. 1. circa initium, & ad fin.* vbi etiam aliqua singulorũ huius distinctionis membrorum attulimus exempla; necnon *quæst. 2. pariter*
2. *circa initium*; ex quibus locis illud quoque constat, † mutari id propriè dici, in quo contingit conuersio, & alteratiu vel quoad quid, vel quoad quale; seu id, cui fit subrogatio: & hoc in se directè, ac expresse continet mutatio; tacitè verò, & indirectè respectum, ac relationem dicit ad id, in quod fit conuersio, vel ad quod tendit alteratio; seu id, quod subrogatur. cùm, inquam, hæc ita sint; in præsenti quæstione mutationis nomen quatenus ad beneficium attinet, sumimus pro ea mutatione qua beneficium aliquod quoad aliquam sui qualitatem, vel obligationem mutatur, siue eam omnino tollendo, nulla alia substituta in eius locum; siue aliquid ei detrahendo, vel addendo, siue aliam in eiusdem locum subrogando. quoad Ecclesiam verò, prout à beneficio distinguitur, quia nondum in beneficium erecta sit, idem mutationis nomen accipimus pro ea mu-
3. tatione, † quæ aliquid ex prædictis circa illam fit; respectu quidem alicuius obligationis, illam tollendo, augendo, vel minuendo, vel aliam subrogando; respectu autem qualitatum illius, potissimùm cùm ex regulari fit sæcularis, vel contrà; aut cùm eius regimen à laicis, vel aliqua confraternitate ad clericos transfertur; aut denique cùm ipsa Ecclesia, quæ nondum in beneficium erecta erat, in beneficium erigitur: & hæc quidem omnia, cùm non ad tempus, sed in perpetuum per se loquendo fiunt; atque adeò in titulo, seu inscriptione huius cap. adiecimus nomen status.

4. Quod sanè nomen † regulariter importat permanentiam, & diuturnam durationem, seu qualitatem, aliámve rem permanentem, ac diu perdurantem; siue in sacris litteris, vt *Iudic. 20. ac 2. Paral. 24.* maximè verò *Iob 14.* vbi de homine dicitur, *nunquam in eodem statu permanet:* siue apud Theologos Scholasticos, dum eum Seuerino Boetio non solùm præstantissimo Philosopho, sed & celeberrimo Theologo, ac simul piissimo viro cælestem beatitudinem definiunt, quòd sit status omnium bonorum aggregatione perfectus: siue apud Morales cùm Philosophos, tum Theologos; dum tres hominum, ac mulierum status constituunt, eligentium omnino vitam virginalem, vidualem, vel coniugalem figuratam, ac significatam, ex frequentissima interpretum sententia per fructum illum centesimum, sexagesimum, & trigesimum, quem semen illud Euangelicum reddidit, quod cecidit in terram bonam: cuius etiam triplicis status meminit Trident. Concil. *sess. 24. can. 10. de sacram. matrim.* in hæc verba; si quis dixerit statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus; & non esse melius, ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quàm iungi matrimonio, anathema sit: siue apud Iurisconsultos cùm alibi sæpe, tum *in rubr.* ac passim *in tit. ff. de stat. homin.* necnon *tit. ne de stat. defunct. & C. vbi cau. stat.* & apud canonum conditores *in rubr. de stat. monach. & canon. regul.* atque item *cap. fin. de verb. signif. cap. vbi periculum, §. si verò, de elect. in 6. & cap. 2. §. sané, ne lit. pend. eod. lib. cap. vnic. §. penult. de relig. dom. in 6.* ac nouissimè apud Trid. Concil. *sess. 21. cap. 5. & sess. 25. cap. 9. ac 16. de reform.* vbi non semel mentio fit status beneficiorum; cuius quidem decreti verba referemus, ac ponderabimus infrà hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3.* sicut status Ecclesiæ mentio fit *in cap. 2. ac suppl. neglig. prælat. & cap. 1. ne sed. vacant. aliq. innouet.* siue denique apud Oratores, ac Rhetores, vt apud M. Tullium *pro Corn. Balbo*; huoc vitæ statum ad senectutem obtinere: *ad Attic.* tua nobis auctoritate opus est ad tollendum aliquem ciuitatis statum: ac *de Offic.* atque vtinam reip. stetisset, quo steterat statu: ac denique, vt cætera pene innumera loca omittam, *in Topic.* illud habetur; refutatio accusationis, in qua est depulsio criminis, Græcè *στάσις*, Latinè *status* vocatur. Sed & idipsum colligitur ex ipsius nominis Etymologia, vnde optimum sumitur argumentum, vt constat ex *l. nominem, §. instrumentorum, l. quibus præcipua, l. tugurij, l. vt Alphenus, & l. pupillus, §. territorium, ff. de verb. signif. cap. forus, eod. tit.* cum aliis, quibus id adstruit inter cæteros Euerard. *in loc. ab Etymol. num. 2. & 3.* Status autem nomen sumitur, ac deriuatur à verbo, *sto*, quod permanentiam, ac diuturnam durationem significat, vt per se patet. In hac igitur significatione; (quamuis fatear alias quoque huic nomini tribui, vt patet ex Mario Nizolio *in Thesaur. Ciceron.* & Barn. Brisson. *de verb. quæ ad ius pertin. signif.* Schard. Spiegel. Alberic. Verrut. & aliis auctoribus Lexicorum iuris, *verbo, status*;) quæ præcipua est; status nomen nos quoque sumimus in titulo præsentis cap. dum illud inscripsimus de mutatione sta-
tus: qua ferè dicendi formula † vsus est M. Tullius 5.
in orat. pro domo sua, dum ait; mihi nihil oberat, præter commutationem status: omnino verò eadem vsus est I. C. vt *in l. si ex causa, §. Pomponius, ff. de minor. & l. vlt. ff. de vs. & habit.* atque Impp. *in l. Arianus, & l. vni paterni, C. de liber. caus.* dum disertis verbis mutationis status mentionem faciunt; sicut etiam Petrus de Perusio duos tractatus perbreues scripsit, quorum alterum de mutatione status personarum Ecclesiasticarum inscripsit, alterum de mutatione status Ecclesiarum; cujus meminit pariter Rebuff. *in Praxi benefic. 1. part. tit. de erect. Eccles. in Cathedral. seul. vel in alium stat. num. 11. & tit. de translat. Episcop. & alior. num.* item 11. & Lambertin. sæpe *in suo tract. de iurepatron.* præsertim verò *lib. 1. part. 1. quæst. 6. art. 8.* passim, *lib. 2. part. 1. quæst. 5. art. 1. num. 3. circa medium, versic. subdit & aliud*; necnon *quæst. 7. art. 30. eóque vltim. num. 1. ac lib. 3. quæst. 6. art. 1. num.* item 1. Mascard. *de probat. conclus. 584. num. 7.* & Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 10. num. 34. cum seq.* & Rot. Rom. *in duab. præcipuè decisionibus*, relatis à Garz. *d. tract. de benef.* altera *part. 5. num. 112.* quæ est in vna Firmana parochialis coram Quiroga; altera *part. 12. cap. 2. sub num. 140.* in vna Tirasonen. iuris præsentandi, coram Blancherto: vbi ipse quoque mentionem facit mutationis status Ecclesiarum, vel beneficiorum, de qua nos in præsenti cap. ex professo tractare instituimus.

Denique nomen Ecclesiæ; (quoniam quoad nomen beneficij, quod statim, & postremo loco in titulo huius cap. sequitur, ne actum agamus, ad ea candidum lectorem sufficiet remisisse, quæ de variis illius nominis acceptionibus latè scripsimus *cap. praced. quæst. 1. post medium.*) nomen, inquam,
Ecclesiæ † plerasque inter se diuersas habet signifi- 6.
cationes; quarum nonnullas afferunt glos. & Doct. *in rubr. & l. 1. C. de sacros. Eccles. rubr. & cap. 1. de concess. præb. & Eccles. non vacan. & de reb. Eccles. alienan. vel non, de consecr. Eccles. vel altar. extr. & in 6.* Archid. *in cap. fundamenta, de elect. eod. lib.* Luc. de Pen. *in l. fin. C. de annon. & tribut. lib. 10.* glos. & alij *in cap. querelam. seu fin. ne prael. vic. suas.* Turrecrem. *in sum. Eccles. Cathol. lib. 1. cap. 2.* Summistæ, & au-

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

ctores Dictionatiorum, vel Lexicorum iuris, verbo,
Ecclesia, S. Anton. 3. part. sum. tit. 12. cap. 1. Cate-
chis. Roman. ad ea verba Symboli Apostolici, san-
ctam Ecclesiam Catholicam, Vgol. tract. de censur.
Eccles. tab. 2. cap. 8. §. 7. num. 1. Mandos. ad reg. 26.
canc. num. 3. cum duob. seqq. Lambert. d. tract. de iure-
patr. lib. 1. part. 1. quæst. 5. art. 19. num. 1. iuncto num.
7. & quæst. 11. art. 2. num. 12, ac nos in tract. de di-
stribut. quotid. part. 2. quæst. 11. num. 2. Hoc autem
loco nos omnes huius nominis Ecclesiæ acceptio-
nes colligere ea iure siue diuino, siue humano cura-
bimus, vno tamen, aut altero testimonio breuitatis
gratia pro earum qualibet, vtplurimum contenti,
vt facilè dignoscatur, in qua potissimùm significa-
tione illud ipsum nomen in præsenti cap. sumatur.
7. Primò igitur Ecclesia largè accipitur † pro omni
cœtu etiam iniquorum dumtaxat, siue fidelium, vt
in Psal. 25. Odiui Ecclesiam malignantium, vt inter
cæteros exponit Catech. Rom. loco cit. siue infide-
lium, vt Act. 19. Si quid autem alterius rei quæritis, in
legitima Ecclesia poterit absolui: legitimam D. Paulus
vocat Ecclesiam, (inquit ibid. Catechis.) populum
Ephesinum Dianæ cultui addictum. & iuxta hanc
acceptionem sumitur Ecclesia generatim pro cæ-
tu, Concilio, concione, congregatione, comitiis,
atque adeò pro coadunatione hominum siue multo-
rum, siue paucorum; & siue iustorũ, siue iniustorum;
ac denique siue sapientium, & regentium, siue in-
doctorum, & subditorum; vt videre est in Lexico
Græco-Latino Petri Boselli collecto, ex manuscripto
Lexico Iacobi Tusani, verbo Ἐκκλησία. Secundò ac-
8. cipitur † pro Ecclesia vniuersali, cuius caput est Chri-
stus: sed ita vniuersali, vt comprehendat non modò
fideles omnes vel in terra morantes, vel in Purgato-
rio satisfacientes, vel in cœlis triumphantes; verùm
etiam Angelos ibidem regnantes, atque adeò Eccle-
siam militantem, satisfacientem, ac triumphantem;
de qua ait Apostolus Ephes. 1. Ipsum dedit caput super
omnem Ecclesiam; quem locum de Ecclesia, prout et-
iam Angelos continet, exponit ibi inter cæteros S.
Thom. lect. 8. sed quicquid sit, an Angeli quoque in
Ecclesia comprehendantur; certè eam huius nomi-
nis significationem, vt comprehendat Ecclesiam
militantem, satisfacientem, ac triumphantem fide-
lium hominum, passim, & communiter admittunt
Catholici omnes, atque inter cæteros adnotauit Il-
lustrissimus paritérque eruditissimus, ac de Christia-
na Rep. optimè meritus Card. Bellarmin. cuius me-
moria ob insignem doctrinam cum pari vitæ inte-
gritate coniunctam in perpetua benedictione erit;
tom. 1. controuers. 6. gener. in princ. Tertiò sumitur Ec-
9. clesiæ nomen † pro sola, & vniuersa Ecclesia mili-
tante, vt continet bonos, & malos; atque item cle-
ricos, Monachos, & laicos fideles. éstque, vt ait S.
August. in Psal. 149. laudatus à Catech. Rom. vbi
sup. populus fidelis per vniuersum orbem dispersus:
ab hac verò Ecclesia, cuius caput inuisibile est Chri-
stus, visibile est Rom. Pontifex, eius Vicarius, soli
infideles, Apostatæ, hæretici excluduntur, & aliqua
etiam ratione schismatici, & excommunicati, vt
pluribus ostendit Bellarmin. d. tom. 1. contro. 4. ge-
ner. lib. 3. ferè per tot. de hac Ecclesia Christus Do-
minus Matth. 16. dixit B. Petro; Tu es Petrus, & su-
per hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & Rom.
Pontifex cap. 1. §. vna verò, de sum. Trinit. & fid. Cathol.
vna verò est fideliũ vniuersalis Ecclesia, extra quam
nullus omnino saluatur; necnon cap. fundamenta, in
princ. de elect. in 6. & Extrau. vnam sanctam, in princ.
de maior. & obed. in commun. atque alibi sæpissimè.
Quartò accipitur pro eadẽ vniuersali Ecclesia, prout
absque Rom. Pontifice, vel considetatur, vt Act. 12.
Petrus quidem seruabatur in carcere, oratio autem fiebat
sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo; & cap.
licèt, de elect. ibi; ille absque vlla exceptione ab vni-
uersali Ecclesia Rom. Pontifex habeatur: vel actu,
& de facto reperiunt, sede Romana vacante per ob-
itum, vel renuntiationem Pontificis, aut alia simili
ratione: sic sumitur in cap. in nomine Domini, 23. dist.
vbi de electo contra formam illius decreti in Rom.
Pontificem dicitur; à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ
separatus abiiciatur, sicut Antichristus: & in cap.
vbi periculum, in princ. de elect. in 6. ibi; quot, & quan-
tis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa va-
catio: & in §. prouisionis, ad fin. ibi, antequam eidem
Ecclesiæ sit de pastore prouisum. Quintò accipitur † 10.
pro ea militantis, & vniuersalis Ecclesiæ parte, quæ
ex bonis dumtaxat, & in Dei charitate, & gratia exi-
stentibus constat. Hanc Ecclesiæ significationem
affert inter alios S. Anton. vbi sup. §. 1. seu versic. secun-
do modo; pro qua allegat illud Psal. 34. Confitebor tibi
in Ecclesia magna, exponens, hoc est, virtute: & de
qua ex D. Hieron. intelligit illud Ephes. 5. vt exhibe-
ret ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam,
aut rugam, aut aliud huiusmodi, sed vt sit sancta, & im-
maculata; ait enim S. Hieron. in cit. cap. 5. ad Ephes.
relatus in cap. Ecclesia Christi, de pœn. dist. 1. Ecclesia
Christi est gloriosa, non habens maculam, neque
rugam, aut aliquid istiusmodi: qui ergo peccator est
aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non po-
test appellari. ad idem adducit S. Anton. text. in cap.
vt euidenter, 1. quæst. 1. ibi; is, quem sacerdos tolerat
in Ecclesia, est tamen extra Ecclesiam, & extra cor-
pus eius, cuius caput est Christus, si ei ostiarius non
aperuerit. Sextò sumitur Ecclesia † pro ea Ecclesiæ 11.
vniuersalis militantis parte, quæ à laicis distincta
continet clericos, Monachos, seu clerũ sæcularem,
& regularem. sícque accipi aliquando Ecclesiæ no-
men, adnotauit S. Anton. d. 3. part. tit. 12. cap. 3. §.
4. & tam de hoc, quàm de personæ, vel rei Ecclesia-
sticæ nomine satis constat ex cap. bene quidem, 96.
dist. cap. non placuit, & cap. laicus, 16. quæst. vlt. cap.
Ecclesia S. Mariæ, de constit. rubr. & toto penè tit. ma-
ximè cap. fin. de reb. Eccles. non alien. necnon de im-
mun. Eccles. præsertim verò cap. aduersus. Septimò
accipitur nomen Ecclesiæ † pro ea Ecclesiastici or- 12.
dinis, seu status parte, quæ res sacras administrat, vt
in Conc. Trid. sess. 7. can. 11. & 13. de sacrament. in
gen. ac sess. 24. can. 11. de sacram. matrim. atque alibi
sæpè. Octauò sumitur pro ea eiusdem Ecclesiastici
ordinis parte, ad quam spectat de rebus fidei, vel
moribus vniuersalis Ecclesiæ, seu omnium fidelium
decernere, ac definire; hoc est, vel pro solo Rom.
Pontifice, vel cum generali Concilio, iuxta ea, quæ
inter cæteros latè tradit Bellarm. d. tom. 1. controuer. 4.
gener. ferè per tot. prout accipitur in eod. Concil.
Trident. d. sess. 7. can. 3. & 8. de baptis. sess. 14. cap. 5. de
sacram. pœnit. necnon d. sess. 24. can. 3. 4. 7. & 8. de
sacrament. matrim. iuncto maximè cap. non debet, de
consang. & affin. quib. addi post cap. numquam legistis,
96. dist. d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. signifi-
casti, de elect. & cap. 1. de magistr. ac d. Extrau. vnam
sanctam. Nonò aliquando Ecclesiæ nomine eius Præ-
sides, ac Pastores significantur, vt ait Catechis. Rom.
loco cit. sic explicans illud Christi Domini Matth. 18.
quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Eccle-
siam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus,
quam etiam expositionem communiter ab interpre-
tibus adhiberi, affirmant Vgol. d. tab. 2. de censur. c. 8.
§. 7. num. 1. & Card. Bellarmin. d. tom. 1. controuers.
5. general. lib. 1. cap. 7. vers. illud autem. prædicta verò
huius nominis Ecclesiæ significatio sæpe in sacris
canonibus habetur, vt cap. fin. de frigid. & malefic.
necnon

necnon *rubr. & cap. 2. cum seq. de matrim. contract.*
cont. interd. Eccles. Decimò nonnunquam hoc no-
13. men ponitur † pro clero & populo Christiano al-
terius ex duabus præcipuis mundi plagis seu parti-
bus, hoc est, Orientis, cui adiungitur aliqua Austri
portio, & Occidentis, cui reliqua pars Austri, ac Se-
ptentrio adhæret; sicque dicitur Ecclesia alia Orien-
talis, alia Occidentalis, seu Græca, vel Latina, *in cap.*
fin. 31. dist. cap. cùm olim, de cleric. coniug. & cap. fin. de
baptism. & eius effect. atque alibi. licèt nunc aliqui ex
Græcis sint Latinis ex dispensatione Apostolica per-
mixti. Vndecimò sumitur pro clero, & populo Chri-
stiano alicuius integræ nationis, puta Gallicanæ, vel
Anglicanæ: sic dicitur Ecclesia Anglorū *in cap. quia*
tua fraternitas, 12. *quæst.* 1. & Ecclesia Gallicana *in*
cap. in Genesi, de elect. & cap. quanto, de magistr. Duo-
14. decimò accipitur † pro Sede Apostolica, & Ecclesia
Romana, prout habet temporale dominium, quod
altum vocant, & supremam temporalem iurisdictio-
nem in certa orbis parte, eiúsque ciuitatibus, ac lo-
cis, ex quibus pleraque recensentur *in cap. funda-*
menta, de elect. in 6. & cap. 20. Bulla Cœnæ Domini,
& plura Iacob. Ant. Marta *in tract. de iurisd. per, &*
inter iudic. Eccles. & secular. exercen. part. 1. cap. 26.
qua ratione dici communiter solet status Ecclesia-
sticus, & nostrates plerumque, ac præcipuè *in cap.*
cum esses, cap. relatum, il 1. & cap. Raynutius, de testam.
necnon *in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.* ea lo-
quendi formula vtuntur, in terris Ecclesiæ; quam
sumere potuerunt ex *d. cap. vbi periculum, §. seu vers.*
promissionis quoque, de elect. in 6. & Clem. vnic. §. porrò,
de iureiur. vbi etiam *& in d. cap. 20. Bulla Cœnæ*, ali-
qua mentio fit de locis, & iuribus, in quibus Roma-
na Ecclesia habet dominium commune, ac vulgare,
quod crassiori vocabulo dominium bassum appel-
lant; & cuiusmodi habent etiam priuati. in quo ta-
men, sicut & in illo dominio superiori, seu alto, ac
suprema iurisdictione temporali locum habet priui-
legium Romanæ Ecclesiæ, vt non nisi centenariam
præscriptionem patiatur; de quo *in cap. ad audien-*
tiam, cap. cum nobis, & cap. si diligenti, de præscript. l.
vt inter, C. de sacros. Eccles. & auth. vt Rom. Eccles.
cent. anner. gaud. præscript. per tot. quibus in locis
Ecclesiæ nomen manifestè sumitur in hac duodeci-
ma significatione, sicut etiam *in cap. 2. §. præter hæc,*
de sent. & re iudic. in 6. & Clem. 2. §. quod si punitio,
eod. tit. atque alibi sæpe. Decimotertiò accipitur Ec-
15. clesia † pro Curia Romana, prout habet certum
stylum in procedendo, aut iudicando, vt *in cap. lit-*
teras, de iuram. calumn. cap. illud, de præscript. cap. con-
sultationi, de frigid. & malefic. cap. etsi quæstiones, de
simon. cum suis concord. Decimoquartò sumitur
16. Ecclesiæ nomen † pro Patriarchatu, Primatia, &
Metropoli, seu Ecclesia Patriarchali, Primatiali, &
Metropolitana; prout prima habet sub se Primates,
secunda Archiepiscopos, seu Metropolitanos, tertia
Episcopos. & quidem de prima text. est *in cap. de*
Constantinopolitana Ecclesia, iuncto *cap. renouantes,*
22. dist. & melior *in cap. antiqua, de priuil.* de eadem
verò, ac simul de secunda, & tertia meminit Conc.
Trid. *sess. 5. cap. 2. in princ. sess. 6. cap. 1. circa med. &*
sess. 23. cap. 1. in princ. de reform. de eadem verò ter-
tia similiter habetur *in cap. conquestus, 9. quæst. 3. cap.*
quia diligentia, de elect. cap. 1. in princ. de offic. ord. in
6. cap. Romana, in princ. & §. 1. de appellat. cod. lib.
Ad hanc acceptationem reducitur illa, qua Ecclesia
sumitur pro Cathedrali, seu Episcopali, prout com-
munis etiam est Patriarchali, Primatiali, ac Metro-
politanæ ratione suarum cuiusque diœcesum: quo-
modo accipitur *in cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. cap.*
1. & pen. de magist. necnon Concil. Tridentin. *sess.*
7. cap. 1. 2. & 7. sess. 22. cap. 2. & sess. 23. cap. 2. ac 10.
de reform. atque alibi sæpe. Et licet Ecclesiæ nomen
iuxta hanc acceptionem sumptum magis propriè
vsurpetur pro eius clero, & populo simul cum Epi-
scopo, iuxta *cap. scire debes*, 7. *quæst.* 1. tamen fre-
quenter quoque vsurpatur pro eodem Clero, & po-
pulo sine Episcopo, vt *d. cap. quia, cap. Vintonen. cap.*
ne pro defectu, ac passim *in tit. de elect.* Decimoquin-
tò sumitur Ecclesiæ nomen † pro solo Clero, seu 17.
Capitulo Ecclesiæ Cathedralis simul cum Episcopo,
vt *in cap. dudum, il 1. & cap. cum Ecclesia Sutrina, de*
caus. possess. & propriet. & cap. cum clerici, de verb. si-
gnif. vel etiam sine eo, vt *in cap. in causis, cap. cum*
dilectus, & cap. Cumana, de elect. cum simil. Decimo-
sextò accipitur † pro clero cuiuslibet Ecclesiæ infe- 18.
rioris, siue sæcularis, vt *in cap. querelam, & cap. cùm*
in iure peritus, de elect. cap. cùm inter, cap. ex transmissa,
& cap veniens, de renunt. siue regularis, atque adeò
etiam Monasterij, vt *in d. cap. Ecclesia sancta Maria,*
de constit. cap. cùm causam, de elect. cap. ea, qua, §. pen.
de stat. monach. cap. constitutus, de relig. domib. cap. ex
parte Abbatissa, de priuil. & cap. per exemptionem, eod.
tit. in 6. immo etiam pro hospitalibus, locísque piis;
& eorum rectoribus, seu administratoribus, vt satis
colligitur ex *cap. cùm sit generale, de for. compet. &*
rubr. ac toto penè tit. iuncta *auth. hoc ius porrectum, C.*
de sacros. Eccles. cum suis concord. Decimoseptimò
sumitur nomen Ecclesiæ † pro quauis familia Chri- 19.
sti fidelium in alicuius domo existente, vt adnotauit
inter cæteros Vgol. & Catechis. Rom. *locis citat.* ex
Apostolo *Roman. 16.* ibi; *& domesticam Ecclesiam eo-*
rum; quibus similia verba habet 1. *Corinth. 16. & in*
Epist. ad Philemon. cap. vnic. circa initium. Decimo-
octauò, matrimonium † fieri dicitur in facie Eccle- 20.
siæ, quod fit coram sacerdote, & duobus, vel tribus
testibus, præmissis denuntiationibus, vel iisdem
subsequentibus matrimonij celebrationem, nisi ab
Ordinario remittantur; vt colligitur ex Conc. Trid.
sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. ante medium, Nauar.
in man. confessor. cap. 22. num. 70. & Thom. Sanchez
tract. de matrim. lib. 3. disput. 1. quæst. 1. & lib. 10. disp.
13. num. 37. immo etiam ante Conc. Trid. matrimo-
nium, quod fiebat inter contrahentes, præmissis ta-
men denuntiationibus, fieri dicebatur, in conspectu
Ecclesiæ, vt patet ex *cap. 2. in fi. & cap. cùm inhibitio.*
§. 1. in fi. de clandest. despons. & cap. perlatum, qui fil. sint
legit. vel in facie Ecclesiæ, vt *in cap. ex litteris, de ma-*
trim. contract. com. interd. Eccles. & cap. ex tenore, qui
fil. sint legit. Decimonono, sumitur nomen Ecclesiæ † 21.
pro beneficio Ecclesiastico, vt *in cap. quia nonnulli,*
cap. relatum, & cap. conquerente, de cler. non resid. cap.
referente, cap. de multa, & cap. fin. de præb. rubr. & toto
ferè tit. de concess. præb. & Eccles. non vacan. ac tum
iuribus, tum Doctorum auctoritatibus comprobat
Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 4. num. 178.* denique,
vt cætera iura omittam, sic accipitur *in cap. pen. ne*
præl. vic. suas, quem text. sic videtur intellexisse
glos. *in cap. fin. verbo, præfatam Ecclesiam, eod. tit.*
Ad hanc huius nominis significationem reuocari
potest tum illa acceptio, qua Ecclesia sumitur pro
regimine, & administratione alicuius loci sacri,
eiúsque redituum, quamuis locus iste cum suis re-
ditibus adhuc in beneficium erectus non sit. quo-
modo, ni fallor, accipitur *in cap. indecorum, in prin-*
cip. de æt. & qualit. & ord. præfic. cap. in Lateranensi,
de præb. cap. possessiones, de reb. Eccles. non alienand.
cap. cura, & cap. nullus, de iurepatr. cap. prohibemus,
cap. Ecclesiis, & cap. cum instantia, de censib. potést-
que etiam non incongruè in hac significatione ac-
cipi nomen Ecclesiæ *in d. cap. pen.* iuncta *rubr. ne*
præl. vic. suas, vel Eccles. sub ann. cens. conced. cap.

Io. Petr. Moneta de commun. vlt. volunt.

*cium, & plantare, in princ. & in cap. pastoralis, de pri-
uileg.* omnino verò in ea debet significatione accipi
Ecclesia *in Clement. si vna*, seu 2. *de reb. Eccles. non
alien.* tum illa, qua Ecclesia accipitur pro fructibus,
aut bonis ipsius beneficij, aut Ecclesiæ in mox me-
morata significatione acceptæ; prout glos. *d. cap.
fin. ne prel. vic. su.* ab aliis approbata exposuit illum
text. aliqui exposuerunt *cap. consultationib. & cap.
pastoralis, de donat.* necnon omnino intelligendus
videtur text. *in cap. pastoralis, de his, quæ fi. à prelat.
sin. cons. capit.* Vigesimò, & vltimò sumitur Eccle-
22. siæ nomen † pro murorum ambitu, seu ipsa loci
cultui diuino dedicati fabrica, & ædificio; prout
accipitur passim, *de consecr. dist.* 1. necnon *in rubr.
& toto penè tit. de consecrat. Eccles. vel altar. & de
Eccles. ædific. vel repar.* iuxta quam etiam significa-
tionem legitur Iudith 6. *per totam noctem intra Ec-
clesiam orauerunt*; & Thren. 1. *vidit gentes ingressas
sanctuarium suum, de quibus præceperas, ne intrarent in
Ecclesiam tuam.*

Porrò ex hisce variis huius nominis Ecclesiæ si-
gnificationibus, qua potuimus breuitate, non inu-
23. tiliter explicatis, † in duabus postremis nos huius-
modi nomen accipiemus in præsenti cap. nimirum
aliquando pro ipso murorum ambitu circumscri-
bente locum illum in quo diuina celebrantur; ali-
quando etiam pro Ecclesiastico beneficio, aut regi-
mine, & administratione sacri loci, eiúsve redituum
nondum etiam in beneficium huiusmodi erecto-
rum; aut etiam pro ipsis reditibus illius sacri loci,
vel beneficij Ecclesiastici.

Ex variis autem nominis beneficij significationi-
bus, quas hic referre prætermittimus, quoniam, vt
superiùs dictum est, de iis satis egimus *cap. præced.
quæst. 1. post medium*, in hoc cap. eam significatio-
nem vsurpabimus, qua beneficium sumitur pro Ec-
clesiastico beneficio, cuius varias definitiones affe-
runt Doctor. cit. nouissimè à Nic. Garz. in suo eru-
ditissimo, & amplissimo tract. *de benefic. part. 1. num.
1.* cui magis placet definitio, quam *num.* 2. affert ex
Cotas. *de benef. 1. part. cap. 2. num. 1.* Pech. *ad reg. bene-
ficium, num. 2.* & Card. Tolet. *in sum. lib. 5. cap. 76.*
vbi eam declarat, nempe, quòd sit ius percipien-
di fructus ex bonis Deo dicatis clerico propter di-
uinum officium competens. Rectè autẽ idem Garz.
num. 4. aduertit cum Nauar. quod loco verbi, *cleri-
co*, melius esset ponere, *persona Ecclesiastica*, & ver-
bis illis, *propter diuinum officium*, addere, *vel obsequiũ*,
vt hæc definitio comprehendat etiam præceptorias,
& commendas ordinum militarium, quæ sunt bene-
ficia, vt idem probat *d. 1. part. cap. 4.* præsertim *num.
8. & duob. seqq.* quod verum est de ordine militari
24. equitum S. Ioannis Hierosolymitani, qui † sunt ve-
rè religiosi, atque adeò personæ Ecclesiasticæ, vt
plerique tenent, quos ipse refert, ac sequitur *num. 4.*
& nos quoque probauimus *in tract. de option. canon.
cap. 2. quæst. 2. conclus. 5. & tract. de Conseruator. iudicib.
cap. 2. quæst. 9. conclus. 2. circa medium, sub num.* 388.
cum aliquot seqq. non autem de aliis ordinibus mi-
litaribus, qui vouent castitatem non absolutè, sed so-
lùm coniugalem, vt *ibid.* multis relatis docuimus,
ac plerique tradunt, quos idem Garz. recenset, non-
nullas etiam Rot. Rom. decis. allegans, *d. cap. 4. num.
16. cum trib. seqq.* qui tamen *num. 15. & 21.* quicquid
sit, an hi milites sint verè religiosi, post alios putat
esse verè personas Ecclesiasticas; & *num. 6. 7. & 9.
cum tribus seqq.* tueri conatur, eorum commendas
esse beneficia Ecclesiastica: immo *num* 15. non pau-
cos refert tenentes, illos esse verè religiosos; quibus
etiam adde allegatos per nos vtroque loco superius
cit. Nunc verò, cùm iam satis dixerimus de priori
huius quæst. inspectione ad alteram transeamus.

Quoad posteriorem igitur præsentis quæstionis
inspectionem, quæ ad quid rei, seu definitionem
mutationis status Ecclesiæ, ac beneficij pertinet;
huiusmodi mutatio † sic definiri posse videtur, quòd 25.
sit actus, quo qualitas, onúsve Ecclesiæ, ac beneficij
ab habẽte auctoritatem ex iusta causa in perpetuum
mutatur. Vel breuiùs, licet subobscuriùs, sic: Actus
legitimus, quo qualitas, onúsve Ecclesiæ, ac benefi-
cij in perpetuum mutatur. Vel denique sic: Actus,
quo Ecclesia, vel beneficium ab vno statu in alium
transfertur. In hisce tribus definitionibus, cùm non
quid simplex, sed complexum & compositum, seu
plura simplicia continens definiatur, est dare genus
remotum, & proximum; immo idem simul & pro-
ximum, & remotum; proximum quidem respectu
prioris, remotum verò respectu posterioris partis
eius rei quæ definitur. atque idipsum euenit in pro-
pria differentia, eadem enim respectu vnius partis
erit proxima, & vltima, respectu verò alterius non
item; seu quod respectu vnius est genus, respectu
alterius erit eius differentia: cùm tamen alioqui vbi
quid simplex, & incomplexum, vt homo, definitur,
vnum genus, illúdque proximum, & vna eadémque
proxima, & vltima differentia in eius definitione
poni debeat; ad not. per Bart. & alios *in l. 1. ff. de te-
stam.* Dec. Cagnol. & cæteros *in l. omnis definitio, ff. de
reg. iur.* cum aliis per nos adductis sup. *cap. 9. quæst. 1.
circa medium, vers. propria verò, & substantialis*; vbi
etiam alios secuti ostendimus, definitionem conuer-
ti debere cum definito, præcipuè ex *l. 1. §. dolum ff.
de dol.* quam ad id omnes allegant.

Primò igitur in qualibet harum definitionum di-
citur, *actus*, non autem potentia, vel habitus; quia
mutatio quælibet sonat in actum, non autem in ha-
bitum, vel potentiam, vt de se patet: & ponitur pro
genere, proximo quidem mutationis, remoto autem
talis mutationis, nimirum status Ecclesiæ vel bene-
ficij: nam pro genere proximo huius determinatæ,
ac specificæ mutationis in prima, & secunda defini-
tione ponuntur illa verba; *quo qualitas, onúsve Ec-
clesiæ, ac beneficij mutatur*; in tertia verò ponuntur il-
la; *quo Ecclesia, vel beneficium ab vno statu transfertur*:
quæ vtraque verba simul sunt differentia proxima,
& vltima genericæ mutationis Ecclesiæ, vel benefi-
cij: quamquam illa priora verba, *quo qualitas, onús-
ve Ecclesia, vel beneficij mutatur*, minùs genericam
mutationem circa Ecclesiam, & beneficium desi-
gnant, nimirum circa illius qualitates, & onera: ac
simul etiam eadem vtraque verba significant cau-
sam materialem prædictæ mutationis status Eccle-
siarum, & beneficiorum, quam definimus, seu ma-
teriam, circa quam ea mutatio versatur. per quali-
tatem autem intelligimus siue essentialem, & in-
trinsecam, siue omnino accidentalem, & extrinse-
cam, iuxta ea, quæ de nomine qualitatis latè dixi-
mus *cap. præced. quæst. 1. circa medium.* Exemplum
autem † qualitatis essentialis, & intrinsecæ esse po- 26.
test, quòd beneficium, seu Ecclesia sit Parochialis,
seu Collegiata, vel simplex, vtputa Capella, vel
quid simile; quódve Ecclesia erecta sit in benefi-
cium; vel non sit erecta: exemplum qualitatis ac-
cidentalis, seu extrinsecæ potest esse, quòd Ecclesia,
vel beneficium regatur ab vna confraternitate,
vel alia, modò vtraque laicalis sit: quódque bene-
ficium sit iurispatronatus vnius, vel alterius fami-
liæ; quod sit sacerdotale, vel magistrale; aut non;
aliúdve huiusmodi. Addidimus autem in prima, &
secunda definitione, *onúsve*; quoniam, licet † ali- 27.
quo modo, & largè onus contineri posset sub no-
mine qualitatis: tamen qualitas propriè est quid
rei

rei adhærens; onus verò quid omnino extrinsecum; vtputa, si Ecclesiæ, vel beneficio incumbat obligatio celebrandi tot Missas, erogandíve aliquid in eleemosynam pauperibus, vel soluendi quid annuatim, aut etiam semel tantùm altari Ecclesiæ, vel loco pio; aut quid simile. De hac porrò tota materiali causa non pauca dicemus infrà *quæst. seq. circa medium*; plura verò *quæst*. 4. per tot. Prædicto autem verbo, *actus*, adiecimus in secunda definitione, *legitimus*; vt significaremus simul tum causam efficientem à iure approbatam, quam in prima definitione expressimus illis verbis, *ab habente auctoritatem*; siue ea sit persona publica, siue priuata; de qua causa efficiente remota quidem, quæ esse potest lex naturalis, diuina, vel humana, agemus *quæst*. 3. de proxima verò, quæ est homo, *quæst*. 5. tum finalem; quam causam in eadem prima definitione demonstrauimus illis verbis, *ex iusta causa*, & fusiùs explicabimus *quæst. 3. concl. 4. & quæst. 6. conclus. 1. & 2.* in reliquis verò conclusionibus, ac tota ferè *quæst*. 7. latiùs agemus de causa formali, quatenus ea sumitur pro forma, & solemnitate seruanda in huiusmodi mutatione siue ex parte impetrantis, siue ex parte eam concedentis. cuiusmodi quoque causam formalem expressimus tam per prædicta primæ definitionis verba, *ab auctoritatem habente*, & illa, *ex iusta causa*, quàm per d. secundæ definitionis verbum, *legitimus*: nam legi-

28. timum illud est, † quod ab aliqua lege confirmatur, quódque ab habente auctoritatem, atque aliàs ritè, ac rectè fit; vt satis colligitur ex *l. legitima, ff. de pact.* ac toto penè tit. *ff. de legit. tutor.* atque alibi, cum *ibi* notat. præcipuè verò *in l. actus legitimi, ff. de reg. iur. & cap. actus legitimi*; vbi habetur, quòd actus legitimi non recipiunt conditionem, neque diem; de cuius regulæ intellectu, qui sanè valde difficilis est, præter glos. & scribentes vtrobique, necnon *in cap. super eo, de condit. apposit.* videndi sunt Aleiat. *lib. 3. parerg. cap. 4. & seqq.* Conar. *Epit. 4. Decretal. 2. part. in princip. num. 4.* & Sanchez *de matrimon. lib. 5. disput. 1. numer. item 5.* hæc autem omnia verba omissa sunt in tertia definitione; tum quòd in definitione necessariò ponendæ non sint causæ extrinsecæ, sed solùm essentiales, & intrinsecæ, quæ nimirum ingrediuntur essentiam rei, hoc est, materia, & forma substantialis, seu essentialis, & intrinseca; vt constat ex iis, quæ de definitione tradunt tam Rhetores, ac Dialectici, quàm Iurisperiti suprà hac in re cit. *& cap. 9. quæst. 1. circa medium*, præcipuè Sebast. Medic. *in tract. de definitionib. part. 1.* maximè *quæst. 1. num. 1. & 7. quæst. 3. num. 8. 9. & 11.* atque item *quæst. 4. num. 9. 10. & 11.* iuncto eo, quod nos suprà *cap. 8. quæst. 5. conclus. 4. limit 2.* ex Tiraquell. *tract. caus. cessan. cess. effect. limit. 27. num. 3. cum seq.* diximus, causas fiendi esse efficientem, & finalem, causas autem essendi, seu essentiales fore materialem, & formalem; formalem, inquam, quæ rei essentiam ingreditur, & est pars rei tamquam forma, de qua non modò Philosophi, sed & Iuriscon-

29. sulti dicunt, † quòd det esse rei, prout ex Arist. 7. & 8. *Metaph. ac l. stipulatio, §. opus, ff. de nou. oper. nunt. l. Iulianus, §. sed & si, ff. ad exhib* & aliis multis tradit inter ceteros Mandos. *ad reg. 27. Canc. quæst. 8. num. 5. cum seq* tum quòd actus nullus, seu non legitimus pro non actu habetur, *l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. cap. illud. de re iudic.* cum *ibi* not. & multis ad id allegat. à Mandos. *ad reg. 31. Canc. quæst. 12. num. 5.* & Gonzal. *ad reg. 8. glos. 57. à num. 10 vsque ad 23.* immo hæc qualisqualis mutatio status Ecclesiæ vocatur subuersio huius status *in cap. 1. de suppl. negl. prælat.* hanc verò causam formalē propriè sumptam, de qua fusiùs *quæst. 7.* ferè per tot. *& quæst. 8.* vbi de cessatione causæ agemus, in prædicta nostra tertia definitione satis posuimus per ea verba, *ab vno statu in alium transfertur*, in prima verò, per illa, *in perpetuum mutatur*: quibus simul distinguitur tamquam per propriam, & proximam differentiam hæc mutatio status Ecclesiæ, ac beneficij à mutatiōne ipsius temporali, quæ fit per derogationem qualitatum eiusdem pro ea vice, vel ad certum tempus, necnon à suppressione, seu extinctione Ecclesiæ, aè beneficij, per quam in totum tollitur, ac mutatur, transeundo de esse ad non esse, non autem dumtaxat eius qualitas, vel onus adhærens mutatur: status enim rei tamquam eius qualitas rem ipsam esse supponit, cùm non entis nullæ sint qualitatea, *l. eius, qui in prouincia, ad fin. ff. si cert. petat.* cum aliis adductis per Ant. Gom. *var. resol. tom. 1. cap. 1. num. 9.* & qualitas sine subiecto esse non possit, *l. 2. ff. de vsufr. & l. decem, ff. de verb. oblig.* cum simil. & status importat eiusdem qualitatis permanentiam, ac diuturnam durationem, vt sup. hac ipsa quæst. in explicatione nominis status satis ostendimus. Perpo-
tuum autem cùm † multis modis dicatur, vt mox 30.
videbimus, iuxta eorum aliquos hîc sumitur. Et quidem primò accipitur pro æterno, quódque nullum finem est habiturum, prout accipitur Sap. cap. 3. *Regnabit Dominus illorum in perpetuum*; & cap. 5. *Iusti autem in perpetuum viuent*; & , vt cetera testimonia prætermittam, *Daniel* 12. vbi ea verba habentur; *qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates*; quibus vsus quoque fuit Rom. Pontifex *cap. fin. de magistr.* Secundò, pro eo, quod duraturum est ad certum tempus valde diuturnum, vltra hominis vitam, citra tamen finem mundi. sic de lege Moysi, seu veteri sæpe dicitur in veteri Testamento, quòd duratura esset in perpetuum, sed quòd lex illa futura esset perpetua; vt *Exod. 12. 27. 29. Leuit. 7. & 24. Num. 18. 19. &* 29. atque alibi frequentissimè. Tertiò, pro eo, quod est ad vitam alicuius duraturum, vt Exod. *19. credat tibi in perpetuum*: sic *cap. fin. de rescript. in 6.* dicuntur indulgentiæ perpetuæ non residendi; *& in cap. gratiosè, eod. tit. & lib.* gratia Episcopo facta de retinendo prima beneficia dicitur perpetua, *cap. 1. de Capell. monach. eod. lib.* presbyteri à monachis in suis Ecclesiis præsentari Episcopis & ab iis instituti dicuntur perpetui. *& in l. 1. ff. pro soc.* ibi; societas coiri potest, vel in perpetuum, id est, dum viuunt. Quartò, pro omni eo, quod transit ad heredes: vt *in cap. fundamenta, §. proinde, de elect. in 6.* secundùm vnum intellectum glos. *ibi, verbo, in perpetuum*: sic etiam *in cap. nulli liceat, de reb. Eccles. non alien.* prohibetur emphyteuticus contractus perpetuus; sic Doct. sæpe appellant Maioratum, vel fideicommissum perpetuum, quod trāsit ad heredes, vel descendentes; vt quoad maioratum videre est inter ceteros apud Molin. *tract. de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 4. & 5.* passim: de fideicommisso apud eundem *d. cap. 5. num. 16. ac 19.* Quintò, perpetuum dicitur, quod durat decennio, vt voluit glos. *in l. nam Imperator*, sic exponens illum text. *verbo, perpetuò, ff. de legib.* quam præter nonnullos Doct. *ibi* sequi videtur Fulgos. *cons. 116. col. pen.* Sextò, dicitur perpetuum iuxta subiectam materiam, ita, vt nō excludatur præscriptio triginta annorum, aut alia cuique rei conueniens, vt suaderi potest ex adductis à Tiraq. *tract. de retract. lignag. §. 1. glos. 10 num. 34.* & latissimè *de retract. conuention. §. 1. glos. 2. à num. 6. vsque ad 11.* maximè verò ipso *num. 6. & 11. ad fin.* Immo etiam dicitur perpetuum id, quod præcisè durat tri-

 ginta,

ginta, vel quadraginta annos, vt *Instit. de perpet.& temporal. action.* necnon *l. 3. & 4. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum.* Septimò, perpetuum accipitur pro perenni, & continuo, vt *l. 1. §. 1. in pr. ff. de fonte, l. foramen, ff. de seruit. vrb. prædior.* & Ouid.

Flumine perpetuò torrens solet altius ire.

Octauò, sumitur pro eo, quod generale est, & ad omnes pertinet, vt *in l. qui excipit, ff. de condict. indeb. cap. Massana, de elect. d. cap. vt circa, & cap. perpetuo, eod. tit. in 6.* secundùm vnum intellectum glos. vtrobique, & *Clem. 1. de reb. Eccles. non alien. verbo, perpetuò.* Text. etiam est *in rubr. Cod.* quem ita exponit glos. *ibid.* à ceteris communiter approbata, *verbo, perpetui.* Nonò, perpetuum dicitur quod non habet certum, & determinatum tempus, vt *in l. sufficit, ff. de condict. indeb. l. Iurisperitos, in princ. ff. de excus. tutor.* cum aliis ad id allegat. à Flamin. Paris. *in tract. de resign. benefic. lib. 11. quæst. 5. num. 42.* Tiraq. *d. tract. de retract. conuent. §. 2. glos. vnic. num. 39.* & Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 109. num. 9.* qui duo inde tradunt, sufficere incertum esse, sitne futurum dominium temporale, an perpetuum, vt perpetuum in dubio censeri debeat. sed & ad idem, quòd nimirum perpetuum illud sit, quod est sine præfinitione temporis, est opt. text. *in l. ex facto,* & *ibi* not. Bald. & Ang. *ff. de hered. instit.* necnon *in l. purè, §. fin. ff. de dol. except. & in l. falsò,* iuncta glos. *C. de diuers. rescript.* Decimò, perpetuum dicitur, quod, vel duraturum est, vel certè aptum est durare vsque ad consummationem sæculi, seu finem mundi, diémque iudicij prout sumitur *in cap. vt circa, in princ. & cap. perpetuo, de elect. in 6.* necnon *cap. tua nuper, de his, quæ fi. à Prælat. sin cons. Capit. Clem. 1. de rebus Eccles. non alien.* atque alibi sæpe. Sic legatum annuũ Ecclesiæ perpetuò relictum, seu in per-
31. petuum, † ex se durare debet vsque ad sæculi finem; non autem, vt malè sentit Bart. *in l. si vsusfructus, la 2. ff. de vsufr. legat. & l. annua, §. fin. ff. de ann. legat.* solùm vsque ad centum annos, quod idem voluit etiam Alex. *in l. 2. in princ. ff. sol. matrim.* vbi dicit, ita se consuluisse, & obtinuisse, est autem eius *cons. 60. vol. 1.* necnon Dec. *cons. 378. viso mutino, ad fin.* eámque sententiam communem dicit Rip. *d. l. 2. in princ.* Viu. *in suis commun. opin. verbo, legatum annuum,* & Couarr. *lib. 3. var. resol. cap. 9. num. 10.* sed quod nos dicimus, plerique tenent, quos referunt, ac sequuntur Ias. *l. in annalibus, col. 2. C. de legat. l. videamus, §. deferre autem, col. 2. ff. de in lit. iur. & d. l. 2. in princ. not. 1. ff. sol. matrim.* & *ibi* Rip. *num. 3.* Bart. Socin. *l. 3. §. item, si reip. num. 6. ff. ad leg. falcid.* Couar. *d. num. 10.* Hipp. Rimin. *cons. 219. ex num. 9.* Barbat. *consil. 20. vol. 4.* Panciiol. *cons. 135. ex num. 5.* Simon de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib. 4. interpret. vlt. dubit. & inspect. vlt. num. 12.* Viuius *vbi sup.* seu *lib. 1. commun. opin. 197.* & Eman. Suarez *in Thesaur. recept. sent. verbo, annuum legatum,* vbi hanc dicit magis communem; quam etiam sequitur Tiraq. *in tract. de priuil. pia cau. priuil. 90. num. 1. princ.* licèt *ibid.* cum Bart. & Alex. admittere videatur legatum annuum factum in perpetuum alteri, quàm Ecclesiæ, restringi ad centum annos; & *num. 2.* cum Ias. *locu cit.* vsumfructum annuum legatum in perpetuum etiam Ecclesiæ centum annis concludi. cuius tamen contrarium satis defendit Barbat. *d. cons. 20. num. 6. vsque ad 9.* Horum autem modorum maiorem confirmationem, atque etiam alios modos minùs principales, quibus aliquid perpetuum dicitur, vel fieri in perpetuum; petere licet inter ceteros ex Alberic. *in Dictionario vtriusque iuris.* & Barn. Brisson. *de verb. quæ ad ius pertin. significat.* & Schard. *in Lexic. iuridic.* Ex his verò omnibus modis, iuxta duos postremos potissimùm est accipiendum perpetui nomen in prima, & secunda definitione mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum superiùs allatis: quæ quidem simul cum tertia satis, ni fallor, ex prædictis explicatæ manent, atque etiam confirmatæ; quare, cùm memoratæ mutationis tam quid nominis, quàm quid rei, quæ duo initio huius quæst. in ea proposuimus pertractanda, sufficienter exposuerimus; eidem quæstioni finem imponentes ad sequentem transeamus.

Svmmæ Rervm.

32. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum quotuplex sit ex parte causæ efficientis remotæ, ac proximæ.*
33. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum quotuplex sit ex parte causæ materialis.*
34. *Ecclesia Collegiata quænam sit; & quæ non Collegiata; & aliquot num. seqq.*
35. *Collegium ex quot personis constare debeat; & an in vna saluari possit.*
36. *Ecclesia Cathedralis, necnon conuentualis Regularium est Collegiata.*
37. *Ecclesia Cathedralis potest etiam esse regularis.*
38. *Ecclesia Collegiata quibus aliis nominibus appellentur; & quid significet nomen Capituli.*
39. *Ecclesia Conuentualis regularium quibus nominibus vocetur.*
40. *Ecclesia Collegiata materia, remissiuè.*
41. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum ex parte causæ formalis quotuplex sit. & quotuplex ex parte causæ finalis; num. 42.*
43. *Status Ecclesiæ quando mutari dicatur, & n. seq.*
44. *Intellectus cap. quoniam, de vit. & honest. cleric. & Extrauag. 1. de regular. int. commun. n. 45.*
46. *Ecclesia regularis quomodo erigatur in sæcularem, sæcularis in regularem, & non Collegiata in Collegiatam. & quomodo Cathedralis, seu Episcopalis in Metropolitanam; num. 47. aut parochialis in baptismalem; num. 48.*
49. *Formula concessionis Ecclesiæ, seu dignitatis curatæ sæcularis Regularibus, vt ipsorum commoditati, & fidelis populi saluti consulatur, ac diuinus cultus augeatur.*
50. *Voluntas fundatoris contraria erectioni in regularem, sæcularem, Collegiatã, Cathedralem, aut Metropolitanam, alteriue statui Ecclesiæ mutationi, in huius impetratione exprimenda erit.*

QVÆRO igitur SECVNDO, quotuplex sit mutatio status Ecclesiarũ, & beneficiorum.

In explicãdis generibus, ac speciebus huius mutationis, seu eiusdem diuisionibus afferendis, quæ materia est præsentis quæst. maioris perspicuitatis gratia illud obseruabimus, quod sup. *cap. 2. huius tract. quæst. 2. ad fin.* quoad vltimæ voluntatis commutationem, necnon *cap. 9. quæst. item 2.* quoad fideicommissorum derogationem, & *cap. præced.* pariter *quæst. 2.* quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatore appositarum hac in re obseruauimus; vt nimirum has diuisiones, ac species, seu genera sumamos ex quatuor causarum generibus, efficientis, materialis, formalis, ac finalis; inter quas causas hunc ipsum ordinem quoad dictæ mutationis diuisiones afferendas nunc retinebimus, quo vsi sumus *d. cap. præced. & 9.* in adducendis prædictarum derogationum diuisionibus: illud tamen animaduertentes, quod etiam vtrobique admonuimus,

non

non ideo nos hic decidere, omnes species dictæ mutationis, quas recensebimus, admittendas fore; id enim suis locis quæst. præced. relatis, & paulo pòst citan. examinabimus; sed solùm velle eas species afferre, quas posset quis existimare esse admittendas, ac de quibus dubitare contingit.

Ex parte ergo causæ efficientis memoratæ mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, de qua
32. nunc agimus, duplex † illius diuisio afferri potest: altera ex causa efficienti remota, cuiusmodi esset ius siue diuinum naturale, siue diuinum positiuum, siue humanum positiuum, quod vel permittat, vel præcipiat, vt mutatio huiusmodi status Ecclesiæ, vel beneficij fiat; non autem eo ipso illam inducens: altera ex causa efficienti proxima; cuiusmodi considerari potest, quòd sit vel persona priuata, vel publica. Atque adeò ex parte causæ efficientis remotæ sit prima diuisio huiusmodi mutationis, vt alia mutatio excogitari possit introducta à iure diuino, alia à iure humano; & prior alia à iure diuino naturali, alia à iure diuino positiuo: posterior verò alia à iure ciuili, seu sæculari, alia à iure canonico, seu Ecclesiastico: de quibus omnibus speciebus latiùs agemus quæst. seq. ferè per tot. quid autem sit vnumquodque ex his iuribus, fusiùs explicauimus sup. *cap. 3. quæst.* 1. passim, ac præsertim *circa initium, & quæst.* 2. *ac* 3. pariter *in initio*. Ex parte verò causæ efficientis proximæ, quatenus quidem comprehendit personas priuatas, alia mutatio erit, quæ cõsiderari potest fieri à fundatore Ecclesiæ, vel beneficij; alia, quæ à fundatoris herede, vel successore; alia, quæ ab executore quem idem fundator deputauit: alia tãdem, quæ à rectore beneficij, vel Ecclesiæ, aliáve certa persona, ad cuius fauorem qualitas illa, vel onus à fundatore adiectum fuit, seu Ecclesia illa, vel beneficium in eo statu posita sunt, de cuius mutatione agitur. quatenus verò causa efficiens continet personas publicas veras, aut fictas; alia mutatio erit, quæ à lege ipsa fit, seu legis auctoritate talem mutationem facientis, seu eo ipso inducentis absque hominis ministerio: alia, quæ à vera persona publica fit: & hæc vel considerari potest, quòd sit aut Princeps supremus; & is vel Ecclesiasticus, hoc est, Papa, vel sæcularis, vt Imperator, Rex, aliive iura imperij in suis dominiis habentes: aut inferiores, vt Magistratus, Legatus Sedis Apostolicæ, Episcopi, & alij iurisdictionem Episcopalem, vel quasi habentes; de quibus omnibus, ac singulis personis in hac causa huiusmodi mutationis efficiente proxima comprehensis fusiùs differemus *quæst.* 5. per tot. vbi etiam agemus de ea mutatione, quæ circa statum Ecclesiæ, ac beneficij fit per cõsuetudinem, aut præscriptionem, siue hoc ad priuatam, siue ad publicam auctoritatem pertineat, ac reuocetur.

Ex parte verò causæ materialis prædictæ mutationis, seu materiæ, circa quam ea mutatio versa-
33. tur; † cùm alia sit eius materia remota, nimirum ipsa Ecclesia, ac beneficium; alia proxima, nimirum qualitates, & onera ipsius Ecclesiæ, ac beneficij. Quoad priorem quidem materiam nullam aliã diuisionẽ recipere potest sæpiùs memorata mutatio, nisi eam, vt quædam sit mutatio status Ecclesiarum, quædam mutatio status beneficiorum; & vtraque vel status maiorum Ecclesiarum, ac beneficiorum, vel minorum. quoad posteriorem verò eiusdem mutationis variæ diuisiones sumendæ sunt ex multiplici diuisione qualitatum, & onerum, seu status ipsarum Ecclesiarum, ac beneficiorum. Et sanè quoad onera, cùm penè innumera sint, infinitum propè esset illa enumerare; multa verò post alios recenset Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1.* ferè per tot. & alij Doct. per nos allegati *cap. præced, quæst. 2. vers. ex parte autem causa materialis, in fi.* cuiusmodi est onus celebrandi tot Missas, vel anniuersaria, certæ eleemosynæ pauperibus eroganda, vel annui cẽsus patrono, aut alteri personæ, vel loco pio persoluendi; ac similia. Quoad qualitates verò, nonnullas ex illis, eásque præcipuas retulimus *d. cap. præced. quæst.* 2. non longè ab initio *vers. ex parte autem causa materialis, & quæst.* 4. ferè per tot. primam sæcularitatis, vel regularitatis: secundam, quòd beneficium, vel Ecclesia sit cum cura, vel sine cura: tertiam, quòd sit duplex, vt quia habeat dignitatem, personatum, aut officium annexũ; vel simplex, quia his careat: quartam, quòd alia sint beneficia collegialia, seu Ecclesiæ collegiatæ, alia non: quintam, vt obtinenti illud beneficium, seu Ecclesiam incumbat onus personaliter residendi, seu per se deseruiendi; vel non incumbat: sextam, vt beneficia quædam certum ordinem præcipuè sacrum, habeant annexum, certámve ætatem requirant; quædam non habeant, nec requirant: septimam, quòd aliqua beneficia sint qualificata, vt Theologalia, Doctoralia, Pœnitentialia, & huiusmodi; aliqua talia non sint: octauam, vt alia beneficia sint collatiua, alia electiua: nonam, ac postremam, vt quædam sint manualia, seu amouibilia, quædam verò perpetua, hoc est, vsque ad vitam ea obtinentis: quarum quidem omnium qualitatum sufficientem explicationẽ ex vtrobique adductis lector habebit, excepta illa de Ecclesia collegiata, seu beneficio collegiali, vel non collegiali; quare eam hoc loco quoad fieri breuitate, ac perspicuitate poterit, explicabimus.

Collegiata igitur Ecclesia † illa est, vt rectè defi- 34.
niuit eruditissimus vir P. Gregor. Tholos. *in partit. iur. canon. lib. 1. tit. 27. cap. 2. num. 5.* in qua tres, vel plures clerici ita ordinantur cum auctoritate superioris, vt corpus vnum faciant, vel collegium, cum sigillo, & syndico: non collegiata verò, in qua vnus, tres, vel plures non ita ordinantur, aut quibus ea non conceduntur. Prioris definitionis primũ mem-
brum, hoc est, † de duobus, vel tribus, probat ex *l.* 35.
Neratius, ff. de verb. signif. & cap. 1. de elect. per quæ iura idem voluit glos. *in cap. nobis, §. ceterùm, verbo, in conuentuali, de iurepatr.* & ipsemet Tholos. *d. tit. 27. cap. 8. num. 4.* addens etiam text. *in cap. hoc quoque, de consecr. dist. 1.* & subdens tam ipse, quàm glos. *d. verbo, in conuentuali, & d. cap. 1. verbo, duo, de elect.* quòd ceteris deficientibus, etiam in vno saluatur, seu remanet collegium; per text. *in l. sicut, §. fin. ff. quod cuiusque vniuersit. nom.* qua etiam de re videri possunt Doct. tum *in cit. iurib.* tum *in cap. cùm omnes, de constit. cap. licèt, de elect. & rubr. de his, quæ fi. à mai. par. cap.* & alibi sæpe. Secundum verò membrum prædictæ prioris definitionis, quod est de auctoritate superioris, probat Tholos. *d. num.* 5. ex *l. 1. ff. de colleg. illicit.* sed & colligi potest ex *cap. dilecta, de excess. prælat.* ex quo etiam text. iuncta *l. 1. ff. quod cuiusque vniu. nom.* probat tertium membrum de vno corpore, syndico, & sigillo; sed & de sigillo colligitur ex *cap. significauit, de appellat.* de syndico, ex *rubr.* iuncto *cap. vnic. de syndic. in Decretal.* Posteriorem autem definitionem, quæ est Ecclesiæ non collegiatæ, comprobat Tholos. *d. num.* 5. ex *d. c. dilecta, de excess. prælat. & cap. vt quisque, de vit. & honest. cleric.* Ad idem verò est etiam text. *in cap. illud, 7. q. 1. & cap. proposuit, de fil. presbyt.* Verùm hæc vtraque definitio satis est de mente Doct. quos referunt, ac sequuntur Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 5. art. 1. num. 3. & 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 90. n. 20. cum trib. seqq.* & Mascard. *tract. de probat. concl.* 584. præsertim *a num. 1. vsque ad 9.* Neque

que prædictæ priori definitioni obstat text. *in d.cap. 1.de elect.* vbi haberi videtur, quòd duo faciant collegium: nam id est intelligendum, vel de congregatione, non autem collegio, iuxta vnũ intellectum glos. *d.cap. 1. verbo, duo*, ad quod est illud Euangelium Matth. 18. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo*; & facit etiam *cap. relatum, il 2. de testam.* vel de tempore, quo prælatus mortuus est, iuxta alium intellectum, cui magis adhæret glos. *d. verbo, duo*; omnino verò plerique alij relati, & probati à Mascard. *d. num. 9.* Ex iisdem autem Doct. ac præcipuè Lamb. *d. art. 1. num. 3.* Thulos. *d. num. 5.* Menoch. *d. præsumpt. 90. num. 23.* & Mascard. *d. concl. 584. num. 8.* qui alios
36. allegat, constat, † tam Cathedrales Ecclesias, quàm etiam conuentuales regularium dici, & esse collegiatas; idque de iure communi; vt quoad Cathedrales constat ex *cap. vn. de cler. non resid. in 6.* & quoad conuentuales regularium multi etiam tenent, quos secuti sumus *in tract. de Conseruat. iudicib. cap. 5. quæst. 2. concl. 3. sub num. 26.* sentitque apertè Gonz. *ad reg. 8. Cancell. glos. 8. num. 4. & 5.* iuncto *num. 21.* & facit *cap. ea noscunt, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit.* vbi nomen collegij non semel tribuitur Ecclesię regularium; & Doct. cum text. generaliter intelligunt de Ecclesia collegiata. similiter optimè facit *cap. cum terra, de elect. & cap. nobis, de iurepatron.* vbi conuentualis Ecclesia sumitur communiter pro Ecclesia collegiata tam sæcularium clericorum, quàm regularium: necnon *Clem. 2. in princ. de æt. & qualit.* & Conc. Trid. *sess. 22. cap. 4.* in initio *ibi*, in Cathedra-
37. li, vel collegiata, sæculari, vel regulari Ecclesia. ex quib. duob. iurib. etiam colligitur, † immo Cathedralem Ecclesiam alicubi regularem esse, id autem apertè constat, ex *cap. nullus, de elect. in 6. & Clem. 1. eod. tit.* & vtrobique glos. ab aliis approbata hoc adnotauit: secluso autem iure communi, priuilegio Apostolico, vel institutione, vbi dubitatur, an aliqua Ecclesia sit collegiata, stabitur possessioni vtendi, sigillo, area communi, habendi conuentum, eligendi, & similibus, quæ nonnisi collegiis, seu Ecclesiis collegiatis conueniunt; vt satis colligi potest ex *d. cap. dilecta, de excess. prælat.* ac tenet Menoch. *vbi sup. num. 24* & pluribus relatis tradunt Lambert. *d. art. 1. num. 3. cum seq.* & Mascard. *d. concl. 584. num. 1. vsque ad 4.* necnon 10. & 12. docens *num. 5.* post alios, (vt etiam facit Lambert. *d. num. 3.*) quòd etiam Ecclesia, quæ olim fuit collegiata actu, licèt hodie nõ habeat actu collegium, tamen dicitur collegiata; &, vt *ibidem* addit Lambert. ex Innoc. si fortè ad pinguiorem fortunam deuenerit, vtetur iure Collegij. Mascard. verò *d. num. 5.* ex Felin. *in cap. accedentes, num. 2. versic. ponit etiam, de præscript.* hoc limitat, nisi auctoritate superioris prædictum Collegium fuerit destructum. *num.* autem 10. *ad fin.* post Felin. *d. num. 2.* Guid. Pap. *quæst.* seu *decis. 258.* & Card. *d. cap. dilecta, de excess. prælat. & Clem. vt ij, qui,* seu *2. de æt. & qualit. & ord. præfic.* tradit, Ecclesiã collegiatam dici, licèt omnia prædicta signa simul non concurrant. ac eadem *num.* 11. post Barbat. *cons. 17. num. 3. & 4. lib. 1.* Abb. & alios *d. cap. dilecta*, docet, Ecclesiam aliquam non ex eo tantùm probari collegiatam, quòd simpliciter reperitur in catastro Episcopi descripta inter Ecclesias
38. collegiatas. Quatenus denique Tholos. *d. num. 5.* inter collegiatas Ecclesias sæculares, † præter collegiatas absolutè, & Cathedrales, ponit Capitula: & collegiatas regulares, Inquit, vel conuentuales, vel cœnobia, vel Monasteria dici, vel regulares Ecclesias; potiùs nominis, quàm rei diuersitatem fortè voluit significare: nam alioqui Ecclesia collegiata, Conuentus, Capitulum, Collegium, & vniuersitas, (nimirum Ecclesiastica,) synonyma esse, ex Paul. Citad. *tract. de iurepatr. part. 3. causa 2.* acquirendi iuspatronatus, *quæst. 2.* & traditis per Doct. *in cap. Capitulum sanctæ crucis, de rescr. & d. c. cum terra, de elect.* tradit Lambert. *d. art. 1. n. 3. circa initium*; & signanter dictionem, *Capitulum*, pro Collegio sumi *in cap. ad hoc, cap. inter alia, & cap. quod in dubiis, de sent. excom. & d. cap. Capitulum*, adnotauit, *ibi* glos. marginalis *ad verbum, Capitulum*: & hoc ipsum nomen Capituli commune esse tam Collegio canonicorũ sæcularium, quàm conuentui regularium, constat ex *cap. ne pro defectu, §. iuncto, §. fin. de elect. & cap. 1.* iuncta maximè *rubr. de his, quæ fi. à maior. par. capit.* ac seorsim de huiusmodi conuẽtu regularium dici, patet ex *cap. 2. § vlt. de stat. monach. cap. 2. & cap. ea noscitur*, iuncta *rubr. de his, quæ fiunt à prælat. sine consensu Capit.* sicut etiam pro cœtu regularium aliquo in loco tamquam vnum corpus degente, † promiscuè 39.
ponitur Conuẽtus, seu Ecclesia Conuentualis, Collegium, Monasterium, cœnobium, Ecclesia regularis; vt satis patet ex *cap. rationis ordo, 16. quæst. 7. cap. ea, quæ,* seu *fin. §. præcipimus*, qui est pen. *de stat. monach. cap. 2. cap. ea noscitur, & cap. ina nuper, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. cap. 2. de stat. monach. cap. ex ore, de priuil. Clem. 1. de reb. Eccles. non alien. d. Clem. 2. de æt. & qualit.* ac Trid. Conc. *d. cap. 4.* cum suis concord.

Quòd si quis plura † de Ecclesia collegiata ad 40.
maiorem prædictorum, siue confirmationẽ, siue explicationem fortè cupiat, ea petere potest tum ex allegatis Doctoribus, necnon scribentibus tam *in cit. iurib.* quàm etiam *in cap. postulasti, de iurepatr. d. cap. 2. de stat. monach. & cap. statutum, de elect. lib. 6.* tum ex Cosm. *in pragm. sanct. tit. de electionib. §. sed per electiones, verbo, collegiatis*, Rebuff. *in Concord. Gall. rubr. de collationib. §. volumus, verbo, collegiatis, & in Prax. benef. 1. part. tit. de erect. in Collegiat.* Villadieg. *tract. de legat. part. 1. quæst. 9.* ex *num. 42.* Coras. *tract. de benef. 3. part. cap. 3. num. 4.* Cucch. *in Instit. maior. lib. 4. tit. 1.* ex *num. 5.* Zecch. *de repub. Eccl. cap. 28.* Fusch. *de visitat. lib. 2. cap. 1.* Rot. Rom. apud Achill. de Crass. *decis. 273.* apud Caputaq. *decis. 142. & 295. part. 1.* atque in collect. à Farinac. *decis. 422. 584. 585. & 560.* ac denique in vna Zamoren. Canonicatus de Toro adducta per Garz. *tract. de benef. part. 1. c. 5. num. 90.* Et hæc de diuisionibus, seu speciebus mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum ex parte causæ materialis tam remotæ, hoc est, ipsius Ecclesiæ, ac beneficij, (de qua quoad nomen satis diximus *quæst. præced.* in priori eius inspectione; quoad rem passim in hoc cap. agemus, cùm occasio tulerit:) quàm proximæ, de qua potissimum differemus *q. 4.* per tot.

Ex parte autem causæ formalis eiusdem mutationis, cùm duplex sit forma, alia substantialis, seu essentialis, & intrinseca, quæ dat esse rei, iuxta id, quod *præced. quæst.* in posteriori eius inspectione circa medium, docuimus; alia verò accidentalis, quomodo Philosophi eam ponunt in prædicamento accidẽtis, quod qualitatem vocant, inter eius species ponendo formam, & figuram: inde etiam sumere licet † vni- 41.
cam principalem prædictæ mutationis diuisionem; vt alia mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum sit, qua Ecclesia, vel beneficium statum specie, & essentialiter distinctũ à priori perpetuò acquirat; alia, per quam eodem modo recipiat statum accidentaliter à priori diuersum; cuius vtriusque exempla attulimus in dicta posteriori inspectione non lõgè ab initio: aliud verò exemplum sumi potest ex *cap. quoniam, de vit. & honest. cler.* necnõ ex *cap. præter hoc, 32. dist. cap. necessaria, 12. q. 1. & cap. in omnibus, de consecr. dist. 5.* vbi status Clericorum sæculariũ, qui aliàs non tenentur in communi, & sub eodem tecto vesci, aut dormire, *cap. si qui verò, 32. dist. & cap. quia tua, 12. q. 1.*

ab Episcopo ita mutatur, vt facere vtrúque teneantur, adhuc enim illi Clerici manēt sæculares, vt etiā sentiūt Abb. & alij *d. cap. quoniam*, & Petr. de Perus. *in tract. de mutat. stat. Ecclesiarum, in princ. sub n. 3.* qui tamē eam status Ecclesiæ mutationem appellat. Aliud pariter exemplum sit, cùm agitur de mutando statu subiectionis Ecclesiæ alicui Prælato in statum libertatis ab eo, ac subiectionem alteri; vt in casu *c. cum olim, & cap. auditis, de prescript. cap. ad hæc, de excess. prælat.* vel de conuertendis reditibus alicuius Ecclesiæ subiectæ, quæ proprium habet rectorem, in suos vsus, iuxta *cap. ad aures, de excessib. prælat. & cap. pastoralis, de priuileg.* cum simil. Præterea ad hanc formam, seu mutationem status accidentalem pertinet forma illa, & solemnitas, quæ plerumque adhiberi debet siue ab impetrante, siue à concedente mutationem status Ecclesiæ, vel beneficij. vnde primum huius diuisionis mēbrum subdiuidi potest iuxta varias species status, seu qualitatis essentialis, & intrinsecæ, quæ per eam mutationem acquiritur: posterius verò membrū, tum iuxta varias species qualitatis extrinsecæ, quæ in dicta mutatione recipitur, tum ea eo, quòd solemnitates illæ in ea ipsa mutatione adhibentur, adhibendæve necessariò sunt, vel non. Et de essentiali quidem mutatione ratione formæ essentialis; aut accidentali, ratione formæ accidentalis, quatenus vtraque inuoluit respectum ad materiam, potissimùm agemus *quæst. 4.* vbi de materia disserendum est; de eadem verò mutatione accidentali ratione formæ accidentalis, & extrinsecæ, prout hæc significat, & importat solemnitatem, agendum nobis est *quæst. 6. concl. 3. & sequentib.* necnon *quæst. 7.* ferè per tot.

Ea parte denique causæ finalis mutatio status Ec-
42. clesiarum, ac beneficiorum † diuisionem, & species admittere potest iuxta varietatem finis, ob quam ea mutatio fieri potest, vel cōsiderari, quòd fiat: nimirum, vt alia sit, quæ fit ob necessitatem; alia, quæ ob vtilitatem: ad quas duas causas reduci pietatem, & commoditatem, satis docuimus sup. *cap. 6. quæst. 2. concl. 3.* cùm autem duplex necessitas, & vtilitas sit, videlicet, vel publica, vel priuata, inde quoque duplex diuisio prædictæ mutationis consurgit: prior quidem, vt alia mutatio fiat ob necessitatem publicam; altera ob necessitatem priuatam: posterior verò, vt quædam mutatio fiat propter publicam vtilitatem, quædam propter priuatam. De hisce autem omnibus diuisionibus, earúmve membris, seu hisce memoratæ mutationis speciebus ex parte finalis causæ desumptis, non pauca dicturi sumus *quæst. seq. concl. 4.* plura verò *quæst. 6. concl. 1. & 2.* atque aliquid etiam *quæst. 8.* in iis conclusionibus, in quibus de cessatione huiusmodi mutationis cessante eiusdē causa finali nobis erit agendū. Interim autem ea his præsenti quæstioni finem imponamus, si duo tamē priùs admoneamus. Alterum, quod Petr. de Perus. in suo breui tract. *de mutat. tract. Ecclesiar. in princ. num. 1. vsque ad 6.* paulò aliter hanc mutationem diuidit, varios eius modos assignans. in quo partim bene facit, partim non ita bene. rectè enim *num. 1. & 2.* duas hac
43. in re tradit regulas principales. Prima est, † mutari statum Ecclesiæ, vbi Ecclesiæ adiicitur noua qualitas, quæ priùs non erat; vt cùm Ecclesia sine cura erigitur in curatam, parochialis in baptismalem, non collegiata in collegiatam, sæcularis in regularem. Secunda regula est, mutari Ecclesiæ statum, vbi qualitas inhærens Ecclesiæ ab ea tollitur: vt si Ecclesia curata reducatur ad Ecclesiam sine cura; baptismalis ad non baptismalem, collegiata ad nō collegiatam, Cathedralis ad Monasterium, iuxta *cap. t. ne sed. vacan.* Minùs autem rectè subiicit *d. num. 2. & 3.* alios modos dictæ mutationis tamquam à prædictis distinctos, ac iuridicos, & ad hanc status mutationem spectantes; cùm tamen *Primus*, quē refert, quando Ecclesia, vel Ordo, cui licet habere propriu, in totum vnitur, vel subiicitur Ecclesiæ, vel Ordini, cui non licet habere proprium, *cap. recolentes, de stat. monach.* manifestè ad secundam regulam pertineat; qui nec bene probatur *in d. cap. recolentes*; vbi quoad hoc illud solùm habetur, domum aliquam religiosam, quæ seipsam transtulerit ad aliu Ordinem, illius Ordinis institutis se conformare debere; atque adeò *imbi* potius agitur de mutatione status personarum, quàm Ecclesiarum, aut etiā Ordinum religiosorum. *Secundus*, cùm arctior regula per institutionem Ecclesiæ insurgit, quàm esset à principio per regulam datam Ordini, spectat aperte ad prædictam primam regulam, cùm Ecclesiæ adiicitur qualitas, quam priùs non habebat: nec probatur *in cap. sanè, de regul.* ibi enim solùm habetur, Canonicum regularem posse effici monachū, si religio, ad quam transit, est strictior sua, aliàs secus: vnde & hic modus pertinet ad mutationem status personæ, nō Ecclesiæ, vel Ordinis. minùs probatur *in cap. vnic. de relig. domib. in 6.* nihil enim in toto illo cap. ea de re habetur, vt facile constabit intuenti. *Tertius*, cùm professo indicitur arctior status, quàm priùs esset, iuxta glos. *in cap. quod omnes, de reg. iur. in 6.* per se patet ad mutationem status personæ, & quidem vnius tantùm, pertinere. *Quartus*, quando in Ecclesia statuitur certus numerus Canonicorum vt bona eorum veniant in communi, & in vna domo vescantur, & sub vno tecto dormiant, & quiescant, ca *cap. quoniam, de vit. & honest. cleric.* siquidem tam modus, quàm text. intelligatur † de clericis sæcularibus, 44.
omnino ad memoratam primam regulam reuocatur: si verò de clericis, seu Canonicis regularibus, prout eū text. exponere videtur glos. ab aliis approbata, continet merum ius commune, iuxta *cap. cum ad monasterium, de stat. monach.* cum simil. neque vllo modo ad hanc rem pertinet. *Quintus*, cùm Ecclesia habens patronum efficitur libera, & exempta à iurepatronatus, *cap. pastoralis, de donat.* & erigitur in collegiatam, *cap. nobis, de iurepatr.* quoad primum casum ad prædictam secundam regulam, quoad secundum casum ad primam regulam reducitur; nec primus probatur *in d. cap. pastoralis*, vbi de translatione, non remissione, vel extinctione iurispatronatus agitur: nec secundus probatur *in d. cap. nobis*; sed solùm quoad hoc, supposita erectione in collegiatam, ibi decernitur, patronum in ea nō posse habere ius præsentandi, nisi illud sibi cōsuetudine, seu præscriptione quæsierit. *Sextus* modus à Petr. allatus, cùm dignitas tollitur, & supprimitur, *cap. cum accessissent, de constit.* non omnino pertinet ad hanc mutationem status Ecclesiæ, de qua & ipse, & nos agimus: licèt enim, si dignitas, aut aliud beneficiū Ecclesiæ collegiatæ, quod supprimitur, vt eius membrum, & pars consideratur, sine qua esse potest talis suppressio vti mutatio qualitatis ad status Ecclesiæ mutationem pertineat, vt & nos docuimus *cap. præced. in princ.* tamen, vt *ibid.* admonuimus, quia simul etiam est beneficium de per se, & vt sic non mutatur eius qualitas, aut status, sed in totum destruitur, & extinguitur; ideo ad aliam potiùs mutationis Ecclesiæ, vel beneficij speciē attinet, de qua nos seorsim *cap. seq.* acturos *imbi* polliciti sumus. quod idem eadem ratione dicimus de nono, ac postremo mutationis status Ecclesiæ modo, quem ponit, & explicat Petr. *d. n. 3. in fi. cum trib. seqq.* cùm Ecclesia, vel monasterium auctoritate superioris destruitur, & extinguitur, ita, vt ibi non sint ampliùs clerici sæculares,

vel

vel personæ regulates. *Octauum* autem, quem affert *eod. num.* 3. quando sic altetatur, & restringitur status Ecclesiæ, vt nõ liceat Ordini illius Ecclesiæ se transferre ad alium Ordinem, per *cap.* 1. *de stat. monach.* vel *de regular.* est enim cottupta illius auctoris in meo codice littera, dum allegatur *cap.* 1. *de stat. regular.* qui titulus non reperitur, nisi in 6. vbi tamen nihil hac de re habetur; sed neqne *in cap.* 1. *tit. de stat. monach.* aut *de regular.* in Decretal. aut in Clement. Voluit autem fortasse, vel certè debuit allegare *Extrauag.* 1. *de regular. inter commun.* vbi religiosi Men-
45. dicantes † prohibentur conuolare ad Religionem non Mendicantium, Carthusiensium ordine dumtaxat excepto, sub excommunicationis pœna ipso facto incurtenda tam à receptis, quàm à recipiẽtibus, quacumque licentia non obstante. similem prohibitionem habent Cistercienses *in cap. non est vobis, de regular. in Decretal.* iuxta quotumdam interpretationem. Vetùm adhuc hæ status Ecclesiarum qualisqualis mutatio à iure introducta satis reducitur ad posteriorem ex prædictis regulis à Petr. Perus. & nobis sup. allatam; quatenus illis ordinibus à iure aufertur facultas, quam de iure antiquo habebãt transeundi ad aliam religionem strictiorem saltem de licentia Abbatis sui petita, licèt non obtenta, *cap sanè, cap. Ioannes, & cap. licèt, de regular.* cum simil. Atque hæc de primo ex duobus, quæ ante finem præsentis quæst. admonenda hoc loco fore diximus. Altetum est, quòd, licèt pro eius complemento aliquę formulæ eiusdem mutationis hoc loco insetẽdæ videantur, prout ad finem *cap.* 2. quod huic quæstioni respondet *quæst.* 3. quoad vltimę voluntatis commutationem, *& cap.* 9. *quæst.* 2. *in fi.* qooad derogationem fideicommissi fieri curauimus; quia tamen nullas proprias prædictæ mutationis formulas hactenos reperire potuimus; eæ verò facilè quoque confici paucis mutatis ex illis possunt, quæ *d. cap.* 2. *quæst.* 3. positæ fuerunt; iisdem formulis penè prætermissis, ad reliquas huius cap. quæstiones transibimus: si quædam hîc non prætereamus, quæ ad eas formulas conficiendas valde iuuabunt. Ac primò id, quod inter cæteros tradit Rebuff. *in prax. benef. part.* 1. *tit. de erect. Eccles. in Cathedral. secul. vel in al. stat.* præsertim
46. *num.* 8. vbi ait, quòd † interdum erigitur Ecclesia regularis in sæcularem, vel è contrario sæcularis in regularem; & solet in bulla dici: Ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, & exaltationem Catholicæ fidei, & diuini cultus augmentum, ac Ecclesiæ Albien. statum prosperum, honorificum, & tranquillum ad supplicationem, &c. atque hoc inquit fuisse factum quando Ecclesia Albien. fuit in sæcularem redacta. Secundò illud est adnotandum, quod idem Rebuff. habet *d.* 1. *part. tit. de erect. in collegiat.* quòd in erectione alicuius Ecclesiæ simplicis, seu non collegiatæ in collegiatam Papa sic scribere solet: Ad omnipotentis Dei, & Virginis eius gloriosæ totiúsque Curiæ cælestis laudẽ, & gloriã, ac diuini cultus augmentum, talem Ecclesiam sub venerando ipsius B. Mariæ de Claciaco vocabulo ex certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, auctoritate Apostolica in collegiatã erigimus, & eam Collegij Canonicorum secularium Capitulum facientium; ac omnia, & singola alia iura Collegij perpetuò habitutam decernimus, ita, quòd in ea sit vna dignitas, quam pro tempore obtinens caput eiusdem Ecclesiæ existat, &c. subdit autem *ibid.* Rebuff. in hac erectione aliquando status certum Canonicorum numerum à Papa: interdum Papam suis executoribus mãdare, vt pro facultate redituum certum præscribant numerum, iuxta *cap.* 1. *de instit.* quem Papa approbat per suam erectionis bullam: & ita se fieri vidisse. Tertiò, si agatur † de erigẽda Ecclesia Episco- 47.
pali in Metropolitanam, videnda erit *Extrau. Saluator, de præb. in commun.* vbi Ioan. XXII. erigit Ecclesiam Tholosanam, quæ simplex Cathedralis, seu Episcopalis erat, in Metropolitanam. quam Extrauag. cùm quisque per se videre possit, referre supersedemus hoc loco. Quartò, cùm erectio parochialis † in ba- 48.
ptismalem sit quædã mutatio status Ecclesiæ, vt post Petr. de Perus. *vbi sup.* probat Mandus. *in prax. sig. grat. tit. de erect. ante medium,* ab hoc auctore *ibid.* habemus extensam supplicationem huius erectionis. Postremò valde accommodatum exemplum mutationis status Ecclesiæ quidem regularis in alteram regolarẽ habebitur simul cum formula suppressionis beneficij *cap. seq. quæst.* 3. *ad fin.* sæcularis autem † 49.
in regularem, seu cõcessionis Ecclesiæ, ac dignitatis sæcularis Regularibus factæ, sumitur ex quibusdam litteris fel. record. Gregorij XIII. in quibus certam parochialem Ecclesiam Præposituram nuncupatam perpetuò concessit, & assignauit cuidam Collegio regularis Congregationis, ipsique Congregationi eam ob causam in iis expressam, vt consulatur tam commoditati illius Collegij, quàm fidelis populi saluti, & diuinus cultus augeatur. Quæ quidem litteræ tales sunt:

GREGORIVS Episcopus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam. Iniunctũ nobis desuper Apostolicæ seruitutis officium mentem nostram excitat, & inducit, vt ad ea, per quæ religiosorum locorum statui, personarúmque in illis degentium commoditati cõsulitur, sollicitis studiis intendamus, aliásque desuper eiusdem officij partes interponamus, prout conspicimus in Domino salubriter expedire. Dudum siquidem omnia beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura apud Sedem Apostolicam tunc vacantia, & in antea vacatura collationi, & dispositioni nostræ reseruauimus: decernẽtes extunc irritum, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignotanter contigerit attentari. Cùm itaque postmodũ parochialis Ecclesia Præpositura nuncupata S. A. ciuitatis B. per liberam resignationẽ C. D. nuper dictæ Ecclesiæ Rectoris Præpositi nuncupati de illa, quam tunc obtinebat, in manibus nostris sponte factam, & per nos admissam apud sedem eãdem vacauerit, & vacet ad præsens; nullúsque de illa præter nos hac vice disponere potuerit, siue possit, reseruatione, & decreto obsistentibus supradictis. Et, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Pręposti, & Clericorum Regularium Collegij S. E. eiusdem ciuitatis Congregationis S. F. petitio continebat, si dicta Ecclesia quæ ampla, & insignis, ac Ecclesiæ S. E. eiusdem Collegij contigua est, & in qua Ecclesia S. E. Præpositus, & Clerici prædicti propter illius angustiam condecentem numerũ Presbyterorum, & Clericorum pro Missis, & aliis diuinis officiis celebrandis manutenere nõ possunt, inibíque fidelis populus eorum prædicationibus commodè interesse nequit, cũ fonte Baptismali, ac aliis iuribus parochialibus, necnon honoribus, & oneribus quibuscumque eiusdem, Præposito, & Clericis dictæque eorum Cõgregationi perpetuò concederetur, & assignaretur, ex hoc profectò tam commoditati dictorum Præpositi, & Clericorum, quàm fidelis populi saluti plurimùm consuleretur, diuinúsque cultus maius exinde susciperet incrementum. Quare pro parte eorundẽ Præpositi, & Clericorum asserentium, prædictum C. ex pensione annua sexcentarũ librarũ monetæ B. summam centum scutorũ auri in auro, vel circiter constituentium super dictæ Ecclesiæ S. E. fructibus, redditibus,

ditibus', prouentibus, iuribus, obuentionibus, & emolumentis vniuersis sibi per nos hodie reseruata, necnon aliis bonis ad eum legitimè spectantibus commodè sustentari posse, ac dictæ Ecclesiæ S. E. fructus, reditus, & prouentus quadringentorū ducatorum auri de Camera secundùm communem æstimationem valorem annuum non excedere: nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus eorum votis annuere, aliásque in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quòd petentes beneficia Ecclesiastica aliis vniri, tenerentur exprimere verum annuum valorem secundùm æstimationem prædictam etiam beneficij, cui aliud vniri peteretur; & semper in vnionibus commissio fieret ad partes, & vocatis quorum interesset; Præpositum, & clericos prædictoa, eorúmque singulares personas à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliísque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existūt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes; huiusmodi supplicationibus inclinati, dictam Ecclesiam S. A. cuius fructus, reditus, & prouentus, quorum medietas venerabili Fratri nostro G. Episcopo H. qui illius loco octuaginta scuta monetę percipere contentus est, Apostolica auctoritate reseruata reperitur, centum, & quinquaginta ducatorum similium secundùm æstimationem prædictam valorem annuum, vt ipsi Præpositus, & clerici etiam asserunt, non excedunt; siue præmisso, siue alio quouis modo, aut ex alterius cuiusuis persona, seu per similem resignationem dicti C. vel cuiusuis alterius de illa in Romana Curia, vel extra eam etiam coram Notario publico, & testibus sponte factam, aut constitutionē felicis recordationis Ioannis PP. X X I I. prædecessoris nostri, quæ incipit, Execrabilis, vel assequutionem alterius beneficij Ecclesiastici quauis auctoritate collati vacet, etiamsi tanto tempore vacauerit, quòd eius collatio iuxta Lateran. statuta Concilij ad sedem prædictam legitime deuoluta, ac dicta Ecclesia S. A. dispositioni Apostolicæ specialiter, vel aliàs generaliter reseruata existat; & super ea inter aliquos lis, cuius statum præsentibus haberi voluimus pro expresso, pendeat indecisa; dummodo eius dispositio ad nos hac vice pertineat, cum annexis huiusmodi, ac omnibus iuribus, & pertinentiis suis, necnon fonte Baptismali, & vasis sacris, ornamentis, & paramētis, ac curę animarum exercitio, omnibúsque, & quibuscomque aliis oneribus, honoribus, prædiis, terris, possessionibus, fructibus, ceterísque iuribus, & actionibus vniuersis prædicto Collegio, & Congregationi; ita, quòd liceat ex nunc Præposito, & clericis prędictis per se, vel alium, seu alios propria auctoritate corporalem, realem, & actualem possessionem dictę Ecclesiæ S. A. & aliorum prædictorum apprehendere, & perpetuò retinere, curámque animarū huiusmodi per seipsos, aut vnum, vel plures ex eis, qui idoneus, vel idonei sint, exercere, ac Ecclesiæ S. A. & annexorum prędictorum fructus, reditus, & prouentus percipere, exigere, & leuare, ac in suos, & dicti Collegij vsus, & vtilitatem conuertere diœcesani loci, vel cuiusuis alterius licentia desuper minimè requisita; auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò concedimus, & assignamus. Decernētes, præsentes litteras de surreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio notari, vel impugnari non posse; necnon, prout est, irritum, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari. Non obstantibus voluntate nostra prædicta, necnon Lateranen. Concilij nouissimè celebrati vniones perpetuas, nisi in casibus à iure permissis fieri prohibentis, ac piæ memoriæ Bonifacij PP. V I I I. etiam prædecessoris nostri, & aliis Apostolicis constitutionibus contrariis quibuscumque: aut si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de huiusmodi, vel aliis beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus speciales, vel generales dictę sedis, vel Legatorum eius litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, & decretum, vel alias quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras, & processus habitos per easdem, ac inde secuta quæcumque ad dictam Ecclesiam S. A. volumus nō extendi; sed nullum per hoc eis quoad assecutionem beneficiorum aliorum præiudicium afferri: & de quibus, quorúmque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Volumus autem, quòd propter concessionem, & assignationem prædictas dicta Ecclesia S. A. debitis propterea non fraudetur obsequiis, & animarum cura huiusmodi nullatenus negligatur; sed eius congruè supportentur onera consueta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, concessionis, assignationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ, &c.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Vt autem finis iam tandem sit præsenti quæstioni, illud admonuisse sit satis, quòd † tam in exemplis, & quasi formulis mox relatis; quàm similibus, si erectio in regularem, sæcularem, Collegiatam, Cathedralem, vel Metropolitanam, aut alia status Ecclesiæ mutatio refragetur voluntati fundatoris, qui iuxta priorem statum eam fundauerat, eius voluntatis mentio, ac derogatio fieri debet in erectione, ac mutatione, vt sentit Rebuff. *d. tit. de erect. in collegiat.* dum prædictis ab eo, ac per nos paulo ante hanc formulam relatis, statim subiicit, quòd erectiones fieri censentur sine præiudicio alicuius, extra expressa in Bulla, *Extrauag. vlt. de concess. præb.* inter Extrauag. Io. X X I I. & magis patebit ex iis, quæ *inf. quæst. 6. huius cap.* de exprimendis in huiusmodi mutationis impetratione latiùs differemus. 50.

SVMMÆ RERVM.

51. *Causa efficiens remota, & proxima mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum qua sit.*
52. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum non est contraria iuri naturali; & num. seq.*
53. *Status Ecclesiarum, ac beneficiorum creatio est quædam vltima voluntas, & non iure naturali, sed humano introducta.*
54. *Mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum non est à iure naturali introducta.*
55. *Mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum an sit contraria iuri diuino positiuo, siue legis veteris, siue nouæ. aut ab eo introducta; num. 56.*
57. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum regulariter est iuri humano contraria; cum aliquot num. seqq.*
58. *Status Ecclesiarum, ac beneficiorum in prouisionibus, & collationibus regulariter retineri debet.*
59. *Argumentum à minori ad maius, & à maiori ad minus an idem sint, & quomodo procedant.*
60. *Status Ecclesiæ sæcularis regulariter non est mutan-*

dus in regularem, vel contra.

61. *Intellectus cap. peruenit, il 2. 18. quæst. 2. & cap. quæ semel, 19. quæst. 3.*
62. *Intellectus cap. ea, quæ, §. pen. de stat. monach. & cap. possessiones, de reb. Eccles. non alien.*
63. *Beneficia libera subiici non debent iurispatronatui.*
64. *Status curæ animarum regulariter tolli ab Ecclesia, seu beneficio non debet; cum num. seq.*
65. *Intellectus Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de reform. & num. seq.*
66. *Beneficia simplicia an conuerti possint in curata.*
67. *Intellectus Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de reform. & aliquot num. seqq.*
68. *Ordinationis appellatione quid contineatur.*
69. *Proœmium, seu præfatio dispositionis declarat mentem disponentis.*
70. *Dictio*, igitur, *ex sua natura infert ex præcedentibus.*
71. *Dispositionis nomen quàm latè pateat.*
72. *Dictio*, quæcumque, *comprehendit omnia, etiam ea, quæ aliàs in dispositione non continerentur.*
73. *Dictio*, idem, *est repetitiua præcedentium cum suis qualitatibus.*
74. *Prouisionis nomen quid comprehendat.*
75. *Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum in aliquibus casibus est à iure humano positiuo, nimirum Ecclesiastico introducta; cum nonnullis num. seqq.*
76. *Ecclesia regularis in sæcularem, & è contrario aliquando mutari potest; atque item ex regulari vnius Ordinis in regularem alterius; & vnius sæcularis in alteram sæcularem.*
77. *Status obligationis residendi, & curæ animarum, aut Ecclesiæ Collegiatæ an aliquando mutari possit.*
78. *Status præbendæ Theologalis, Magistralis, ac Pœnitentiariæ, an possit aliquando mutari.*
79. *Status beneficij quoad qualitatem iurispatronatus, vt hanc acquirat, vel amittat, mutari potest. & ex iurepatronatus laicali in Ecclesiasticum; num. 80.*
81. *Onera, & conditiones in limine fundationis beneficij apposita an postea mutari tollive possint.*
82. *Mutatio status Ecclesiæ, ac beneficij à iure introducta est ob necessitatem, vel vtilitatem maximè ipsius Ecclesiæ, ac beneficij.*
83. *Mutatio status Ecclesiarum ac beneficiorum per se, ac regulariter est odiosa, aliquando tamen est fauorabilis; numer. 84. & duobus seqq.*
85. *Dispositio, quæ fit ob publicam vtilitatem, vel pro augendo, aut retinendo cultu diuino; vel vt succurratur pauperibus clericis, & Ecclesiæ ministris, aut consulatur personis, litteratis, vel benemeritis, Christianorumve saluti; fauorabilis est.*
86. *Mutatio status Ecclesiæ, ac beneficij iam in esse deducta an sit latè interpretanda, vel restringenda, aut extendenda.*

QVÆRO nunc TERTIO, quo iure, & quam ob causam introducta sit mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum.

Post explicata in duabus præcedentibus quæstionibus quædam generalia mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, iam aggredimur eius causas; atque in præsenti quæst. de eiusdem causa efficienti remota disseremus, & partim etiam de illius causa finali. acturi de causa efficiente proxima *quæst. 5.* reliqua de causa finali dicturi *quæst. 6. conclu . c 2.* atque aliquid etiam *quæst. 8. huius cap. conclu. 14.* Remotam autem causam efficientem † dicimus eam, quæ est causa immediata efficientis causæ proximæ, ac potentiæ illius, non autem actus: huiusmodi autem causa remota prædictæ mutationis, vt iam non semel admonuimus, est ius siue diuinum naturale, siue diuinum positiuum, siue humanum positiuum, quatenus hoc triplex ius; (de quo, quid vnumquodque sit, satis exposuimus sup. *cap. 3. circa initium*;) esse, vel considerari potest causa potentiæ, seu potestatis, statum Ecclesiarum, vel beneficiorum immutandi, nimirum eam mutationem præcipiendo, vel certè permittendo, non autem immediatè faciendo, seu eo ipso inducendo; sic enim iam esset illius causa efficiens proxima, de qua disserendum fore diximus *quæst. 5.* Iuxta triplex autem illud ius, tres priores conclusiones, singulas pro quolibet iure statuemus; quæ est prior pars propositæ quæst. quartam verò de causa finali, seu posteriori huius eiusdem quæst. parte, conclusionem subiiciemus; quintam de eo subinferentes, an hæc mutatio fauorabilis sit, vel odiosa. 51.

PRIMA CONCLVSIO. Mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum † neque est contraria iuri naturali, neque ab eo introducta. Prior pars conclusionis probatur primò ex iis, quibus idipsum de commutatione vltimarum voluntatum probauimus sup. *cap. 3. quæst. 1. conclus. 1. & cap. 9. quæst. 3. conclus. item 1.* præcipuè verò tum ex eo, quòd iura naturalia, sunt immutabilia; plerumque autem vltima voluntas commutari potest, ac de facto iustè commutatur; vt latiùs *d. cap. 3. quæst.* præsertim 3. necnon *cap. 4. cum duob. seqq.* ferè per tot. latè ostendimus. tum quòd, quocumque modo sumatur, ius naturale, neque ab eo præcipitur omnimoda vltimarum voluntatum executio, neque prohibetur omnimoda illarum commutatio; prout d. vtraque conclus. 1. latè deduximus: tum denique, quia valde probabile est, testamentum, & alias huiusmodi vltimas voluntates iuris humani esse, non autem naturalis, aut gentium; prout ex vtrobique adductis satis suadetur: mutatio autem status Ecclesiarum ac beneficiorum, seu, quod idem est, perpetua alicuius qualitatis eorum derogatio species est commutationis vltimæ voluntatis; cùm & appositio huiusmodi qualitatum, seu creatio status † sit quædam vltima voluntas, siue inter viuos, siue causa mortis, per ea, quæ tradidimus *cap. præcedent. quæst. 4. concl. 1. circa initium*; & prædicta mutatio, seu derogatio sit quædam commutatio, vt de se patet, & colligitur ex allegat. *d. c. 9.* necnon *præced. c. quæst. 1. post med. & præsenti c. quæst. 1. circa initium.* à genere autem ad speciem optimè arguitur saltem negatiuè, ex latè traditis ab Euerard. Bellon. & Vigel. per nos citat. *sup. d. cap. 9. quæst. 4. conclus. 5. in fin.* Id autem semel dictum sit pro omnibus huius c. quæstionibus, in quibus conclusionem aliquam de hac status Ecclesiarum, ac beneficiorum mutatione ex simili de vltimæ voluntatis commutatione confirmabimus; agimus enim potissimùm in præsenti cap. de mutatione illius status, quem Ecclesiæ, ac beneficia ex fundatoris vltima voluntate, & dispositione siue inter viuos, siue causa mortis sortiuntur, & habent, donec mutetur. Secundò probatur hæc prior pars conclusionis, quoniam, cùm, vt suprà dictum est, iura naturalia sint immutabilia, *§. sed naturalia, Instit. de iur. natur. gent. & ciu. §. naturale ius, dist. 5.* cum simil. si prædicta mutatio status iure 52. 53.

re naturali prohibita esset, eique foret contraria, fieri ab aliquo, præterquam à naturæ auctore, non posset; & tamen plerumque fit, ac fieri potest à Rom. Pontifice; immo, & aliquando ab inferioribus, vt ex iis patebit, quæ dicemus inf. hac ipsa quæst. præsertim *conclus.* 3. & latiùs *quæst.* 4. & 5. passim. Tertiò probatur, quia tam ipsa beneficia, quàm prædictarum qoalitatum appositio, quæ iis fit, & eadem est cum status ipsorum beneficiorum creatione, non iure naturali, sed humano positiuo inuenta, & introducta sunt; prout quoad beneficia post alios docuimus *cap. praced. quæst.* 3. *conclus.* 1. *circa initium*; quoad memoratam qoalitatum appositionem, seu status beneficiorum ereatiooem, constat ex *cap. cùm dilectus, de consuet. & cap.* 3. *de iurepatr.* cum aliis per nns adductis *d. cap. praced. quæst.* 2. in diuisionibus derogationis qualitatum beneficiorum ex parte causæ materialis, ac potissimùm in postrema diuisione: & ita specie quoad tacitam, vel expressam prohibitionem derogationis huiusmodi qualitatum satis patet ex traditis eodem cap. quæst. 3. ferè per tot. ac in terminis mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, ex dicendis inf. hac ipsa quæst. maximè *conclus.* 3. quare ipsa quoque mutatio huius status iuri tantùm humano poterit aduersari, cùm eadem sit contrariorum ratio, vt paulo pòst dicemus. Fatendum tamen est, naturali æquitati, ac rationi aliquo modo aduersari prædictam status Ecclesiarum, ac beneficiorum mutationem, vt colligi potest tum ex Trident. Concil. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* cuius decreti verba referemus, ac ponderabimus *conclus.* 3. *huius quæst.* tum ex eo, quòd naturali æquitati, ac rationi conuenit executio vltimarum voluntatum, ex fusiùs per nos adductis sup. *cap.* 3. *quæst.* 1. *conclus.* 1. *ad fin.* Proba-
54. tur nunc posterior † pars huius conclusionis primò ex eo fundamento, quo idipsum docuimus de commutatiooe quidem vltimæ voluntatis *d. cap.* 3. *quæst.* 1. *conclus.* 2. de derogatione fideicommissorum, *cap.* 9. *quæst.* 3 *conclus.* 1. & de derogatione qualitatum beneficij *cap.* 10. quod hoc statim præcedit, *quæst.* item 3. *conclus.* 1. *post medium*, nimirum quod, siue sumamus ius naturale iuxta Iurisconsultos, hoc est, pro iure naturali, siue primario, quod est commune etiam animantibus, siue secundario, quod commune est non animantibus, sed omnibus, vel ferè omnibus hominibus, seu gentibus, atque adeò ius gentium vocant; siue secundùm Theologos pro moralibus præceptis in Decalogo explicatis: nullo ex his modis iure naturali introducta dici potest prædicta status mutatio, iuxta ibid. latiùs deducta; præsertim qoia potiùs aduersari videntur sexto, ac decimo præcepto Decalogi, cùm status ille Ecclesiæ, ac beneficij ad fauorem alicuius creatus est; ac propter aliquale præiudicium, quòd fit illius Ecclesiæ, aut beneficij fundatori, maximè si laicus sit; vel etiam eius heredibus, quorum interesse potest ipsius fundatoris voluntatem obseruari, ex adductis sup. *cap.* 6. *quæst.* 1. *conclus.* 2. *circa medium*, atque in terminis mutationis status beneficij, ex traditis à Lambertin. *tract. de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 6. *artic.* 7. *numer.* 7. & 9. Secundò probatur, quoniam, cùm, vt paulo antè ex alibi adductis diximus, tam beneficia, quàm appositio qualitatum, quæ iis fit, iure tantum humano positiuo, non autem naturali sit introducta; neque etiam earum qualitatum mutatio iure naturali introducta esse potest; tum quòd contraria circa idem versantur, seu contrariorum eadem est ratio, ac disciplina, vt pluribus comprobat Euerard. *in loco à contr. aduers. pugnan.* 80. *num.* 1. *vsque ad* 6. tum quòd

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

non entis nullæ sunt qualitates, *l. eum, qui in prouincia, prope fin. ff. si cert. petat.* cum simil. & qoalitas esse nequit sine subiecto, *l.* 2. *ff. de vsufruct.* cum aliis ad id per nos allegat. *cap. praced. quæst.* 3. *concl.* 1. *ad fin.* & hoc ipso cap. *quæst.* 1. *vers. qualitatis autem nomen, circa med.*

SECVNDA CONCLVSIO. Mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum † non est con- 55.
traria iuri diuino positiuo; sed neque ab eo introducta. Prior pars conclusionis probatur; quia, cùm ius diuinum positioum, aut contineatur io lege Moysi, seu veteri scripta, aut in lege Euangelica scripta, vel non scripta, quæ est traditio diuina; legis autem veteris præcepta vel sint iudicialia, vel ceremonialia, vel moralia; Euangelicæ verò legis præcepta vel ad fidem pertineant, vel ad sacramenta; quæ omnia satis ostendimus sup. *cap.* 3. *quæst.* 2. *in princ. & conclus.* 1. *circa initium*, atque etiam in *tract. de decim. cap.* 1. *quæst.* 1. *numer.* 13. *vsque ad* 18. iuncto *numer.* 22. *& seq.* iuxta postremam impressionem: quoad legem veterem, si loquamur de eius præceptis ceremonialibus, & iudicialibus, quoniam ea expirarunt per Christi passionem, ac mortem, vt *d. cap.* 3. *quæst.* 2. *in princ. ac d. numer.* 13. docuimus: vbi etiam dici posset, mutationem status, de qoa nunc agimus, in iis præceptis contineri, esseque prohibitam; ea prohibitio nunc vim legis non obtineret: si verò loquamur de præceptis moralibus, siue omnia contineantur in præceptis Decalogi, siue præterea nonoulla etiam reperiantur, iuxta id, quod tradidimus *d. cap.* 3. *quæst.* 2. *conclus.* 1. *& d. numer.* 18. *ac* 22. *cum seq.* non video, quomodo in iis præceptis moralibus prædicta prohibitio mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum includatur non modò directè, & expresè, vt de se patet, sed & tacitè, atque indirectè, quia fortasse ex his præceptis Ecclesiæ ipsæ, ac beneficia, eorumve status, seu qualitates, ac potestas huiusmodi statum creandi, seo qualitates apponendi eo iure sint introducta; cùm, vt paulo ante docuimus, hæc omnia iure tantùm humano inducta sint: præterquam quòd potiùs ad ceremonialia, vel iudicialia præcepta pertinerent, quæ, vt suprà ostendimus, à Christi passione quoad vim obligandi vigore illius legis cessarunt. Qooad legem autem Euangelicam, patet; quia hæc nullum aliud præceptum habet, quàm fidei, aut sacramentorum, vt *d. cap.* 3. *quæst.* 2. *conclus.* 1. *circa medium*, post S. Thom. & alios tradidimus: inter hæc verò præcepta certum est non contineri prohibitionem prædictæ mutationis status: sed nec in præceptis ipsis moralibus Decalogi, seu legis veteris, ac simul naturalibus, quatenus à Christo Domino approbata, & confirmata fuerunt, nam, vt *d. conclus.* 1. *circa medium* generatim de commutatione vltimæ voluntatis docuimus, sicut præceptum de non mutando huiusmodi statum, seu qualitates Ecclesiarum, ac beneficiorum non continetur in illis moralibus præceptis, quateous hæc suot pars legis veteris, ac naturalis, vt satis constat ex sopradictis; ita oeque continebitur, quatenus eadem præcepta à Christo Domino in lege Euangelica confirmata, & declarata fuerunt; cùm in iis confirmandis, aut declarandis nihil quoad hoc immutarit, vt de se patet. Fallit autem hæc prior pars conclus. in qualitatibus Papatui, Episcopatui, aut aliis beneficiis inferioribus iure diuino annexis, iuxta id, quod de huiusmodi qualitatum derogatione quoad hoc diximus *cap. præcedent. quæst.* 3. *conclus.* 2. *circa medium.* Posterior au-
tem † pars huius conclusionis satis probatur; 56.
tum ex fundamentis quibus priorem eius partem

confirmauimus, cum proportione tamen huic po-
steriori applicatis: quoniam, sicut in præceptis ve-
teris, aut nouæ legis illud non habetur, quo prohi-
beatur prædicta status, seu qualitatum Ecclesiarum,
ac beneficiorum mutatio; ita neque hoc habetur,
quo eadem mutatio præcipiatur, aut etiam per-
mittatur: tum ex secundo fundamento, quo poste-
riorem præced. conclusionis partem confirmaui-
mus; quia nimirum, cùm & beneficia, & eorum
qualitates, seu status non iure diuino naturali,
aut diuino positiuo, sed iure tantùm humano in-
uenta, & introducta sint; inde quoque satis ma-
nifestè sequitur, earumdem qualitatum derogatio-
nem, seu eiusdem status mutationem huiusmo-
di dumtaxat humano iure, hoc est, Ecclesiasti-
co fuisse introductam; quoniam & contrariorum
eadem est ratio, & non entis nullæ sunt quali-
tates, & qualitas nequit esse sine subiecto; quæ
omnia *ibid.* ex alibi adductis comprobauimus,
iunctis eis, quòd de rebus spiritualibus, & Ec-
clesiasticis non laica, sed solùm Ecclesiastica po-
testas disponere, ac statuere potest, *cap. bene qui-
dem, 96. dist. cap. Ecclesia sancta Maria, de constit.
& cap. fin. de reb. Eccles. non alienand.* cum suis con-
cord.

TERTIA CONCLVSIO. Mutatio status
57. Ecclesiarum, ac beneficiorum, † quamuis regula-
riter iuri humano sit contraria: in aliquibus ta-
men casibus ab eodem iure est introducta. Prior
pars conclusionis probatur primò ex plerisque iuri-
bus, in quibus præcipitur executio vltimæ volunta-
tis; (cuius appellatione contineri non modò testa-
menta, codicillos, & alias similes dispositiones cau-
sa mortis, sed & actus irreuocabiles inter viuos, do-
cuimus sup. *cap. 2. quæst. 1. circa medium*; (vt quo-
ad hos actus *in l. societate, C. pro soc. cap. 1. & cap.
qualiter, de pact.* quoad testamenta, & ceteras huius-
modi vltimas voluntates, *in l. vel negare, ff. quemadm.
testam. aperiant. cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. cap.
si heredes, & cap. tua nobis, de testament. Clem. quia
contingit, in princ. de relig. domib.* Concil. Trid. *sess.
22. cap. 8. & 9. de reform.* cum aliis ad vtrumque al-
leg. sup. *cap. 5. quæst. 3. conclus.* 1. vbi etiam non pau-
ca iura adduximus, in quibus satis expressè prohibe-
tur, ne regulariter fiat commutatio vltimæ volunta-
tis; ac præsertim, quoad actum quidem, seu disposi-
tionem inter viuos irreuocabilem, ex *l. si donatio-
nem, C. de reuoc. donat. & l. cucimile, C. de rei vendi-
cat. cap. conquestus, de for. compet. d. Clem. quia con-
tingit, in princ.* iuncta glos. *verbo, largitione*; quoad
dispositiones verò causa mortis, potissimùm ex *l.
1. ff. de administr. rer. ad ciuit. pertinent. l. si testa-
mentum, C. de testament. d. cap. tua nobis, ex eod. tit.*
& Concil. Trident. *sess. 25. cap. 8. de reform.* Secun-
dò probatur ex iuribus, in quibus in specie hæc ipsa
mutatio status beneficiorum, & Ecclesiarum regu-
lariter prohibetur; sed tacitè: vt cùm iura man-
58. dant, † huiusmodi qualitates, ac statum in pro-
uisionibus, & collationibus retineri, atque obserua-
ri: ex quibus iuribus pleraque ad hanc rem attuli-
mus *cap. præced. quæst. 3. concl. 3.* non longè abin-
itio in tertio prioris partis illius conclusionis funda-
mento: quibus iuribus addi potest Concil. Trid. *sess.
22. cap. 4. de reform.* quod *inibi* partim pro quarto
fundamento attulimus. Licèt autem illa iura, vt plu-
rimum accipienda sint, prout loqui videntur in ea
prouisione, ac dispositione, quæ de Ecclesia, seu be-
neficio pro vna vice fit per collationem, electio-
nem, aut similem dispositionem: tamen id multo
magis probant de ea dispositione, quæ ex sui natura
effectum habet perpetuum, ob maius præiudicium,
quod fit voluntati fundatoris, maioremque ab ea re-
cessum; desumpto argumento a minori ad maius, seu
à maiori ad minus, quæ † in idem recidunt quoad 59.
vim, & effectum, vt præter Rhetores *in Topicis* ad-
mittit etiam Euerard. *in loc. à minori, in princ. & num.
2.* dum hoc argumentum à minori ait rectè quoque
appellari à fortiori: & ratio est, quia idem est dice-
re, si hoc, quod est minus, id operatur, idem et-
iam operabitur illud, quod est maius; & dicere, si
quod magis obstare deberet, non obstat, minus ob-
stabit illud, in quo minor est ratio obstandi; vel, vt
alij loquuntur, idem erit dicere, si id de quo mi-
nus videtur inesse, inest & id, de quo magis
inerit; ac dicere, si id, de quo magis videtur inesse,
non inest, nec etiam id, de quo minus, inerit; sed
quicquid de hoc sit, certè tam argumentum à mi-
nori ad maius, quàm à maiori ad minus, in iure
forte, frequens, & vtile est; prout de vtroque tradit
Euerard. *in d. loc. à min. & loc. a maior. in princ.* vtrum-
que multis iurium, ac Doctorum auctoritatibus
confirmans, *numer. 1. cum duob. seqq.* quas per se
quisque videre poterit, quoniam labor ille, seu li-
ber Nic. Euerard. *de topic. iur.* sicut minimè vulga-
ris, ita maximè vulgatus est. Tertiò hæc prior pars
conclusionis probatur ex iuribus, in quibus eadem
status, seu qualitatis Ecclesiarum, ac beneficiorum
mutatio regulariter, & expressè prohibetur; prout
quoad statum Ecclesiæ secularis † in regularem 60.
non mutandum est, opt. text. *in cap. 2. de suppl. ne-
glig. prælat.* vbi tamquam subuersores status Ec-
clesiæ arguuntur quidam regulares, qui, cùm so-
lum haberent ius præsentandi in quibusdam Ec-
clesiis, in iisdem vsurpauerant institutionem, ac
destitutionem: quoad statum Ecclesiæ, seu bene-
ficij regularis non mutandum in sæcularem, quam-
diu illum retinere potest, expressè disponitur *in
cap. inter quatuor, de relig. domib.* ibi; quam-
diu Monasteria per regulares remanere potue-
rint ordinata, non sunt ad sæculares clericos
transferenda: ad quod glos. *ibid. verbo, per re-
gulares*, allegat quoque text. *in cap. peruenit, il 2.
18. quæst. 2. cap. quæ semel, 19. quæst. 3. cap. pos-
sessiones, de reb. Eccles. non alienand. & cap. ea,
quæ, seu fin. de stat. Monach.* sed certè *in d. cap.
peruenit*, † solùm prohibetur, ne laici, vel cleri- 61.
ci sæculares cum Monachis habitent, quod au-
tem *in d. cap. quæ semel*, ad id etiam allegato à
Rebuff. *in prax. benefic. part. 1. tit. de erect. Ec-
cles. in Cathedral. sæcularem, vel in alium statum*,
cauetur, vt, quæ semel dedicata sunt Monaste-
ria cum consilio Episcoporum, maneant perpe-
tuò Monasteria; & res, quæ ad ea pertinent, Mo-
nasteriis reseruentur; nec posse vlterà fieri sæcula-
ria habitacula; licèt in priori parte intentum
glos. ac prædictam doctrinam probare videatur;
tamen ex posteriori parte prior quoque intelligen-
da videtur de prohibitione dumtaxat, ne Monaste-
ria transeant ad humanos vsus, ita, vt in iis
fiant habitacula sæcularium siue clericorum, si-
ue laicorum; prout hunc textum intelligit *ibid.*
glos. *verbo, maneant*, & Gratian. *in §. quæritur*, sta-
tim præced. & *ibi* Ioan. de Fan. licèt glos. in figura-
tione casus eiusdem §. quæstionem *inibi* per Gra-
tian. motam *in d. cap. quæ semel*, accipiat de mu-
tatione regularis Ecclesiæ in sæcularem. similiter
intentum glos. *d. verbo, per regulares*, non bene
probatur † *in d. cap. ea, quæ, §. præcipimus*, seu 62.
pen. in quo solo hac de re agitur; nam quod ad
rem nostram attinet, dumtaxat *ibi* præcipitur, vt in
nullo Monasterio ad præbendas recipiant de cete-
ro Abbates, & Monachi clericos seculares: quæ
verba

verba apertè videntur potiùs intelligenda de admissione clericorum, & quidem ad eorum vitam cum Monachis, quàm de mutatione regularis Ecclesiæ in sæcularem. denique *d. cap. possessiones, de reb. Eccles. non alienand.* vbi Innoc. III. Archiepiscopo Montis regalis scribens ait, eum non debere Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueuerunt, clericis, vel laicis assignare; magis facere videtur ad prædictam glos. ad nostram intentionem: sed & illud commodè accipi potest, ac fortè debet de assignatione vel ad vitam dumtaxat clericorum per collationem, aut deputationem ad eius Ecclesiæ regimen; vel ad eorumdem clericorum habitationem, aut etiam laicorum, de quibus *ibid.* statim subditur. Sed quicquid sit de intellectu prædictorum iurium, quæ citat glos. *d. cap. inter quatuor, verbo, per regulares*; certè inde saltem in genere colligitur, mutationem status Ecclesiarum, ac beneficiorum esse contra mentem canonum tam Decreti, quàm Decretalium: nam etiam mutari saltem aliquo modo huiusmodi status dicitur, cùm contra Ecclesiæ, aut beneficij fundationem ad Monachorum præbendas clerici sæculares admittantur; vel Ecclesiæ pro regularibus destinatæ clericis sæcularibus, aut laicis etiam ad habitandum assignantur. præterquam quòd illud sufficere debet, quòd ea iura de vera, & magis propria mutatione status regularis Ecclesiæ, vel beneficij in sæcularem prohibita, cùm ab aliis, tum à glos. cuius maxima est auctoritas *d. cap. inter quatuor, & d. §. queritur*, exponantur; atque adeò satis probibitio mutationis status sæcularis in regularem ex iisdem iuribus probabiliter confirmatur: sicut omnino ex *d. cap. inter quatuor, de relig. domib.* ea comprobatur. Quoad qualitatem verò libertatis
63. à iure patronatus, † ne huiusmodi beneficia libera iuripatronatus subiiciantur, babemus decretum Concil. Trident. *sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessiones, de reform.* quod inf. *quæst. seq. conclus. 9.* ponderabimus. Quoad qualitatem, seu sta-
64. tum † curæ animarum Ecclesiæ, vel beneficio annexum, præter id, quod decernitur ab eod. Concil. *sess. 24. cap. 13. vers. in vnionibus verò, de reform.* quòd in quibuslibet vnionibus ex quauis causa faciendis Ecclesiæ parochiales Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu dignitatibus, siue præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, siue aliis beneficiis simplicibus, aut Hospitalibus, Militiisve non vniantur; (de quo decreto fusiùs agemus *quæst. seq. conclus. 3.*) aliod quoque magis ad rem nostram pertinens cauetur ab eo ipso Conc. Trid. *d. sess. 25. cap. 16. de reformat.* in hæc sanè verba; statuit sancta Synodus, *vt* Ecclesiastica beneficia sæcularia, quocumque nomine appelleutur, quæ curam animarum ex primæua eorum institutione, aut aliter quomodocumque retiuent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione, non conuertantur; non obstantibus quibuscumque gratiis, quæ suum plenarium effectum non sunt consecutæ. In iis verò, in qoibus contra earum institutionem, seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiamsi in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum Vicario Ecclesiæ, quocumqne nomine is appelletur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum à fine præsentis Concilij arbitrio Ordinarij iuxta formam decreti sub fel. recordat. Paulo III. (quod habetur in eodem Concil. *sess. 7. cap. 7. de reform.*) assignetur: quòd si id commode fieri non possit, aut

Io. Petr. Monetade commun. vlt. volum.

intra dictum terminum factum non erit; cùm primùm per cessum, vel decessum Vicarij, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacauerit, beneficium curam animarum recipiat, ac Vicariæ nomen cesset, & in antiquum statum restituatur.
Hactenus Concilij decretum. ex cuius † verbis 65.
prioribus vsque ad *vers. in iis verò*, habetur regula de beneficiis sæcularibus habentibus curam animarum in futurum non conuertendis in beneficium simplex: ac simul tres huius regulæ extensiones; prima, vt habeat locum quomodocumque cura animarum illis beneficiis immineat; secunda, vt procedat, etiamsi Vicario perpetuò fuerit congrua portio assignata; tertia, vt non obstet quæcumque gratia in contrarium concessa: ac duæ pariter restrictiones; altera, vt non habeat locum prædicta regula in beneficiis regularibus quibus imminet cura animarum; hæc enim *inibi* non prohibentur conuerti in beneficium simplex, constituto in eo Vicario perpetuo, prout declarasse fertur sacra Congregatio Cardinalium Trident. Concil. interpretum, & colligitur à contrario sensu ex ipso Concilio, *ibi*, Ecclesiastica beneficia sæcularia; altera, vt præseruentur gratiæ, quæ suum plenarium effectum sunt consecutæ. Tres verò aliæ declarationes, seu extensiones eiusdem regulæ sumuntur ex totidem eiusdem Congr. declarationibus ad hanc eandem priorem præsentis decreti partem: quarum prima est, parochiales Ecclesias in simplex beneficium conuerti non posse etiam in aliqua parte fructuum ipsius parochialis; ita, vt ex parte quoque minori horum fructuum constituatur beneficium simplex: secunda, vt nec vniri possint parochiales Ecclesiæ beneficiis simplicibus, iuxta decretum eiusdem Concilij *sess. 24. cap. 13. de reformat.* tertia, quòd neque possit idem Ordinarius dismembrare beneficia curata vnita beneficiis simplicibus. Quòd autem eadem sacra Congregatio declarasse fertur, † neque posse ab Ordinario benefi- 66.
cia simplicia conuerti in curata; intelligendum, vt reor, est, vt non possit vigore huius decreti, vel sine causa, & non vocatis iis, quorum interest; prout ferè eam declarationem intelligit Garz. *tract. de benefic. part. 12. cap. 5. eóque vlt. num. 3.* In *d.* autem *cap. 16. vers. in iis verò, vsque ad finem*, prouidetur à Concilio circa huiusmodi beneficia curata, quorum status mutatus fuit ante Concilium. quæ prouisiones cùm per se pateant cum suis declarationibus, & eatenus tantùm ad hanc priorem præsentis conclus. partem pertineant quatenus ostendunt enixam intentionem Concilij huiusmodi status curati beneficij mutationem prohibendi, ab eáque auersionem, consultò eas breuitatis etiam gratia prætermittentes, vnam hoc loco dumtaxat extensionem afferamus, quæ ad vtramque memorati decreti partem pertinet, atque ex quadam eiusdem sacræ Congregationis declaratione resultat; per quam fertur declarasse, quòd etiam in restitutione parochialis Ecclesiæ, seu beneficij ad antiquum statum, non possunt ab iis per Ordinarium separari beneficia simplicia, siue oratoria, si illis vnita essent, etiamsi his separatis huiusmodi parochiales Ecclesiæ non egerent. Nunc verò ex eod. Concil. Trident. *d. sess. 25.* locum, ac decretum
afferamus, ex quo, ni fallor, † optimè, ac tum 67.
generatim de omnibus qualitatibus, seu statibus beneficij, tum speciatim de qualitatibus, seu statu præbendarum Theologalium, Magistralium, Doctoralium, aut Presbyteralium, Diaconalium, ac Subdiaconalium probatur, mutari regulariter

eum non posse, seu de iure non debere: est autem
cap. 5. de reform. vbi præmisso illo procemio, seu
præfatione, ratio postulat, vt illis, quæ bene con-
stituta sunt, contrariis ordinationibus non detraha-
tur: statim subiicitur; quando igitur ex beneficio-
rum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut
aliis constitutionibus qualitates aliquę requiruntur,
seu certa illis onera sunt iniuncta; in beneficiorum
collatione, seu in quacumque alia dispositione eis
non derogetur. Idem in præbendis Theologalibus,
Magistralibus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus,
Diaconalibus, ac subdiaconalibus, quandocumque
ita constituta fuerint, obseruetur, vt eorum quali-
tatibus, vel ordinibus nihil in vlla prouisione detra-
hatur: & aliter facta prouisio surreptitia censeatur.
Nam quod ad vtramque huius decreti partem com-
muniter attinet, cùm in illius procemio, seu præ-
fatione iis, quæ bene constituta sunt, generaliter
prohibeatur detrahi per contrarias ordinationes,
68. quarum appellatione, † (præter ordinationem il-
lam, qua ordo vnus ex septem Sacramentis ab
Episcopo recipitur, & cuius mentio fit in rubr. &
passim in tit. de tempor. ordinat. in Decretal. Gregor. &
in 6.) venit quodlibet statutum, ac dispositio siue
legis, siue hominis, ac personæ tam veræ, quàm
fictæ, & siue priuatæ, siue publicæ, vt satis colligi-
tur ex l. fin. §. sed & si quis, & §. personis etiam, C.
de administr. intor. & rubr. Instit. de testam. ordi-
nand. cap. ex litteris, in princ. de constit. & cap. vnic.
pariter in princ. de cler. non resid. in 6. cap. 1. §. quia
verò, de reb. Eccles. non alienand. eod. lib. & ex titu-
lo, seu inscriptione Regularium Cancellariæ Apo-
stolicæ, sic enim inscribuntur; Regulæ, Ordina-
tiones, & Constitutiones Cancellariæ Apostolicæ
S. D. N. &c. necnon cap. super eo, de offic. deleg. cap.
2. de relig. domib. cap. si tibi absenti, de præb. in 6. &
cap. fin. §. in præbendis, de consuetud. in 6. & ibi per
Doctor. ac Æn. Falcon. tract. de reseruat. benefic. 4.
part. princip. effect. 5. sub numer. 5. inde fit, vt, quod
in dicta priori parte decreti generaliter de qualita-
tibus requisitis, & oneribus iniunctis; in posteriori
autem specialiter de præbendis Magistralibus, aut
Sacerdotalibus, & aliis huiusmodi statuitur, vt illis
qualitatibus, aut oneribus in collatione, aut quauis
dispositione non derogetur; his verò qualitatibus,
& ordinibus nihil in vlla prouisione detrahatur; ac-
cipiendum sit non modò de ea dispositione, per
quam ad tempus, vtputa ad alicuius vitam, fit ea-
rum qualitatum, onerum, aut ordinum mutatio;
sed de ea quoque dispositione, per quam illa in
perpetuum, & absque vlla temporis præfinitione
mutantur, quam status Ecclesiæ, aut beneficij mu-
tationem appellamus: nam ex procemio, seu præ-
fatione alicuius dispositionis tamquam ab illius
69. causa finali † declaratur, quid in ea senserit
disponens, l. fin. & ibi Bart. & alij, ff. de hered. in-
stit. cum multis congestis à Tiraq. in tract. cessant.
caus. cess. effect. limit. 1. numer. 43. & 64. cum seq.
Lud. Gomes. ad reg. de annal. possess. quæst. 1. col. 1.
& 2. Quinct. Mandos. ad regul. 17. Canc. quæst. 1.
numer. 5. & ad regul. 34. quæst. item 1. ferè per tot.
Gonzal. in commentar. regul. 8. §. 7. procemial. num.
122. Lud. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. cap. 5.
numer. 6. & latè Menoch. de præsumpt. lib. 6. præ-
sumpt. 2. numer. 12. & seq. qui numer. 2. & 3. id in
specie adstruit de procemio, & præfatione quibus
vsus est legislator, per text. in l. cum hi, in princ. ff.
de transact. & l. 1. ff. ad Macedon. & ibi Bart. & l. re-
gula, in fin. ff. de iur. & fact. ignor. quo loci Bart.
scripsisse ait, quòd, si præfatio legis est generalis,
sic etiam intelligi debet ipsa lex numer. autem 34.

idem Menoch. post Soc. sen. consil. 91. col. 1. lib. 1.
Dec. consil. 10. numer. 2. Gozad. consil. 1. numer. 16.
& Crauett. consil. 192. numer. 21. hanc regulam, &
præsumptionem extendit, vt locum habeat etiam
quando dispositio sui natura strictè interpretatur.
multò verò magis hæc locum debent obtinere in
prędicto decreto Conc. Trid. cùm in eius præfatione
verba omnia ponantur expresse per modum ratio-
nis, ibi; ratio postulat, &c. atque adhuc magis
quoad priorem eiusdem decreti partem; tum quòd
in eius initio statim subditur; quando igitur: hæc
autem dictio, igitur, † ex propria natura infert 70.
ex præcedentibus, l. si procuratorem, §. si ignorantes,
ff. mand. l. Diuus, ff. de custod. & exhibit. reor. §. igi-
tur, in procem. & sæpe in lib. Instit. atque ex plerisque
aliis iuribus, quæ passim habentur: tum propter
verba illa, seu in quacumque alia dispositione eis non de-
rogetur, quæ in fine eiusdem prioris partis haben-
tur: verbum enim, dispositio, † valde generale 71.
est, & latissimam habet significationem, cap. cum in
illis, §. illis verò, cum ibi not. de præben. in 6. Clem.
vnic. iuncta glos. verbo, dispositionem, de suppl. ne-
glig. prælat. cum pluribus ad id allegat. à Mandos. ad
regul. 32. Canc. quæst. 4. numer. 5. & priùs regul. 13.
quæst. 2. num. 2. & reg. 14. quæst. 4. num. item 4. hoc
vtroque loco tradens etiam post alios, hoc nomine
importari omnem modum prouidendi, seu ordi-
nandi: quod vtrumque docet quoque post alios
Gonzal. ad d. regul. 8. Canc. glos. 20. numer. 1. & 2.
ac nouissimè Nic. Garz. tract. de benefic. part. 1. cap.
6. numer. 31. idque maximè propter dictionem il-
lam vniuersalem, quacumque alia, iuxta tradita per
Mandos. d. regul. 14. quæst. 1. numer. 2. & d. reg. 32.
quæst. 4. numer. 5. & Gonzal. d. glos. 20. numer. 3. di-
ctio enim, quacumque, † comprehendit omnia, 72.
ampliando etiam vltra naturam dispositionis; vt
idem Mandos. probat reg. 5. Cancell. quæst. 3. numer.
2. reg. 17. & 30. quæst. 8. num. item 2. latè Barbos.
de dictionib. dict. 266. & 269. quod etiam de dictio-
ne, quidquid, proculdubio idem importante, ac
quodcumque, tradit post alios Menoch. de præsumpt.
lib. 4. præsumpt. 145. num. 14. cum seq. Hoc autem,
quod hactenus diximus de priori d. decreti parte,
in ea comprehendi quoque mutationem status Ec-
clesiæ, seu beneficij, de qua nunc agimus, statuen-
dum etiam est quoad posteriorem; tum propter di-
ctionem, seu verbum, idem, in eius initio posi-
tum, quæ dictio † est repetitiua præcedentium 73.
cum suis qualitatibus, l. idem, ff. mand. Bart. l. si
quis seruum, §. vlt. ff. de legat. 2. & l. 1. in princ. ff. de
recept. arbitr. Ioan. Bolognet. in l. re coniuncti, num.
80. ff. de legat. 3. Alexandr. in l. si Fortidianum, ad
fin. C. de legat. Paris. consil. 16. numer. 44. lib. 3. Ruin.
consil. 3. lib. 3. Crauett. consil. 45. numer. 4. & consil.
98. numer. 8. Rot. Rom. decis. 115. numer. 13. part.
1. diuers. tum propter verbum, prouisionis, in fi. eius-
dem posterioris partis non semel positum, quod &
ipsum † valde generale est, & comprehendit o- 74.
mnem modum, quo Ecclesiæ prouidetur, vt per
glos. in cap. 1. verbo, prouisionem, & cap. quorum-
dam, verbo, prouisionibus, de elect. in 6. & Clem. fin.
verbo, prouisioni, eod. tit. atque alios tradunt Man-
dos. d. regul. 32. quæst. 4. numer. 3. & 4. Gonzal. ad
d. reg. 8. glos. 17. per tot. & Garz. d. part. 1. de be-
nefic. cap. 6. numer. 31. Neque his obstare potest,
quòd in præfatione dicti decreti, & in fine posterio-
ris eius partis Conciliũ Trid. vtatur verbo, detractio-
nis, & in priori eiusdẽ parte verbo, derogationis, quod
vtrumque mutationem non in totum, sed partis
eius rei, cui detrahendũ, aut derogandum est, signi-
ficat; vt colligitur ex iis, quæ nos sup. cap. 9. quæst. 1.
circa

circa initium, præcipuè ex *l. derogatur*, *ff. de verb. signific.* vbi Modestinus I.C. derogatur, inquit, legi, aut abrogatur: derogatur legi, cùm pars detrahitur; abrogatur legi, cùm prorsus tollitur. nam quod ad verbum derogationis attinet, *ibid.* ostendimus, plerumque etiam in iure sumi pro mutatione in totum, vel indifferenter, ac in genere, prout tam hanc, quàm mutationem pro parte comprehendit. præterquam quòd hæc mutatio status, seu derogatio qualitatis beneficij in perpetuum, dici potest mutatio pro parte respectu totius fundationis beneficij, seu dispositionis, qua fundator beneficium creari iussit, seu curauit, eique certas qualitates, vel onera apponi; quæ tota fundatio, ac dispositio, iuxta *ibi* per nos deducta, est loco legis, cui I.C. derogari ait, cùm pars detrahitur, detractionis autem nomen eo ipso, quòd ei nomen partis adiungitur, *in d. l. derogatur*, satis conuincitur, conuenire quoque mutationi, quæ in totum fit; aliàs frustrà adiungeretur, contra illam regulam, nullum verbum in lege superfluum esse debere, iuxta *l. si quando*, *ff. de legat. 1. cap. si Papa, de priuil. in 6.* Put. *decis. 56. in fi. lib. 1.* cum aliis ad id adductis à Gonzal. vbi sup. *§. 7. proœm. num. 127. cum seq.* Et hæc sufficiant ad confirmandam priorem huius conclusionis partem. Cui non obstabit decretum eiusdem Concil. Trident. *sess. 25. cap. 4. de reform.* quatenus concedit facultatem Episcopo saltem in Synodo, & Prælatis Regularium, vt in suis Capitulis generalibus possint ex certis causis *ibi* expressis reducere numerum Missarum ex variis defunctorum relictis impositum. nam, vt satis ostendimus sup. *cap. 5. quæst. 11. conclus. 4. limit. 2.* illud decretum locum dumtaxat habet in huiusmodi oneribus impositis a defunctis in puris, ac simplicibus relictis, non autem in fundatione beneficiorum; in qua seruandum est decretum eiusdem Conc. *cap. 5.* quod statim sequitur.

75. Posterior autem eiusdem pars, quæ est, † in
aliquibus casibus à iure humano positiuo, hoc est, Ecclesiastico introductam esse mutationem status Ecclesiarum, ac beneficiorum, probatur ex iuribus, aut præcipientibus, aut certè permittentibus huiusmodi status mutationem in nonnullis casibus: quod patebit recensendo quasdam præcipuas beneficiorum, vel Ecclesiarum qualitates, quarum perpetuam, hoc est, absque temporis definitione mutationem ea iura præcipiunt, vel permittunt; quæ, ne præsens conclusio nimium excrescat, aut hoc loco agamus, quod alibi omnino agendum est, hîc dumtaxat referemus singulis prædictis qualitatibus iuxta probabilem illorum intellectum applicantes; easdem postea hoc ipso cap. potissimùm *quæst. 4. 5. & 7.* diligentiùs examinaturi; adiectis etiam *ibi*, cùm opus fuerit, interpretum aliorúmve Doctorum auctoritatibus. In illis autem qualitatibus, seu statibus Ecclesiarum, ac beneficiorum hoc loco recensendis eum ordinem seruabimus, quem præced. cap. *quæst. 2. versic. ex parte autem causæ materialis, & quæst. 4. cum seq.* passim in iisdem referendis, & explicandis quoad temporalem mutationem adhibuimus, & inf. hoc ipso cap. *quæst. 4. & 5.* quoad perpetuam mutationem retinebimus.

Quoad qualitatem ergo, seu statum regularitatis, ac sæcularitatis Ecclesiæ, vel beneficij, quòd eius
76. perpetua huiusmodi mutatio † à sæculari in regularem, & è contrario, per consuetudinem, seu præscriptionem à iure permittatur, text. est notabilis *in cap. cùm de beneficio, de præbend. in 6.* ac de regularis in sæcularem Ecclesiam per superioris auctoritatem quoad hoc mutatione, est etiam text. *in cap. inter quatuor, in fi. de religios. domib.* de sæculari in regularem, *cap. si Episcopus unam, 12. quæst. 2 cap. decimas, il 4. 16. quæst. 7. cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædif. cap. consultationibus, & cap. pastoralis, de donat. cap. quod autem, cap. illud, cap. cura, & cap. nullus, de iurepatr. cap. tua nuper, & cap. pastoralis, de his, quæ fi. a prælat. sin. consens. Capit. cap. cùm & plantare, in princ. de priuil. Clem. si vna*, quæ est *2. de reb. Eccl. non alien.* Idémque probatur ex constit. 33. Sixti V. quæ incipit, *Camera nostra*; dum in ea statuit, vt quindennium soluatur ex beneficiis, quæ vnita sunt Monasteriis ordinaria etiam auctoritate. Ad idem quoque facit text. *in cap. 1. & fin. de Capell. Monach. cap. auaritiæ, de præb. & Clem. 1. §. ad hæc, in fi. & §. cæterùm, de stat. Monach.* Id autem quod de Ecclesiis non pleno iure subiectis Monasterio habet text. *in cap. de monachis, & cap. in Lateranensi, de præb. cap. 1. & cap. cùm singula, eod. tit. in 6. cap. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, de priuileg.* necnon *cap. unic. de Capell. Monach. in 6. & Clem. §. sanè, de, iurepatron.* in iis Ecclesiis clericos sæculares poni aliquando posse, ad hanc rem, de qua nunc agimus, non facit, vt *quæst. seq. conclus. 3.* circa hanc primam qualitatem ostendemus. De mutatione verò vnius Ecclesiæ, seu Monasterij in aliam regularem diuersi ordinis ad illam reformandam, deficientibus religiosis eiusdem ordinis, ex quibus ea valeat reformari, text. apertus est *in cap. relatum, ne cler. vel Monach.* & vnius secularis in alteram sæcularem, *cap. suggestum, de iurepatronat. & d. Clem. 2.*
Quoad qualitatem autem, seu statum manualitatis,
aut perpetuitatis, vel obligationis † residendi in 77.
Ecclesia, vel beneficio; atque item ordinis, ætatis, ac similium, quòd mutari possint, nullum text. expressum reperio, sed quoad nonnullas earum aliquas dumtaxat Doctorum auctoritates, quas *d. seq. quæst. à conclus. 4. ad 7.* examinabimus. quamuis quoad obligationem residendi non parum faciat text. *in cap. cùm omnes, de constit. cap. exstirpandæ, §. qui verò, de præbend. & cap. super eo, eod. tit. in 6.* Verùm quoad qualitatem, ac statum curæ animarum, textus est *in cap. ad audientiam, il 1. de Eccles. ædific.* & Concil. Trident. *sess. 21. cap. 4. & 5. de reform.* Quoad statum autem, seu qualitatem Ecclesiæ collegiatæ facit Concil. Trident. *sess. 21. cap. 3. de re-*
form. De statu verò, seu qualitate præbendæ † Theo- 78.
logalis, Magistralis, ac Pœnitentiariæ adsunt iura, quæ attulimus, ac ponderauimus *cap. præced. quæst. 4. concl. 7.* quoad hoc, vt præbenda, quæ talis nō erat, in talem erigatur, & sic eius status quoad eā qualitatē, & quidem perpetuò mutetur. Præterea, quod spectat ad statum, seu qualitatem ordinis, vt annectatur beneficio illum annexum non habenti, habemus decretum Concil. Trident. *sess. 24. cap. 12. circa med. de reform.* At verò quoad mutationem status vnius ordinis annexi in alium ordinem, adest constitutio Sixti V. 55. quæ incipit, *Religiosa*, cuius inf. *quæst. 4. conclus. 7. & quæst. 5. conclus. 6.* mentionem faciemus: ac de statu iurispatronatus, seu præsentandi
ad Ecclesiam, vel beneficium, quòd nonnumquam † 79.
ita mutari possit, vt ex libero beneficio, vel Ecclesia fiat iurispatronatus, seu subiaceat iuri præsentandi, textum habemus iuxta quorumdam interpretationem *in cap. quicumque, & cap. filiis, 16. quæst. 7.* quoad mutationem huiusmodi per augmentum dotis: & quoad hunc, & alios modos, seu causas, in Concil. Trident. *sess. 25. cap. ad fin. de reform.* ibi; similiter quoque patronatus quicumque in Ecclesiis, & quibuscumque aliis beneficiis, etiam dignitatibus, antea liberis acquisiti à quadraginta annis citrà, & in futurum acquirendi, seu ex augmento

dotis, seu ex noua constructione, vel alia simili
causa, etiam auctoritate sedis Apostolicæ, ab iis-
dem Ordinariis vti delegatis, vt suprà, qui nullius
in his facultatibus, aut priuilegiis impediantur, di-
ligenter cognoscantur, &c. de quibus modis, &
causis videndus Lambertio. *d. tract. de iurepatronat.*
lib. 1. *part.* 1. *quæst.* 6. per tot. quòd autem benefi-
cium, aut Ecclesia ita mutari possit, vt, cùm sit iu-
rispatronatus, libertatem acquirat per renuntiatio-
nem factam à patrono, est bonus text. *in cap. ex in-*
sinuatione, & cap. suggestum, de iurepatronat. & me-
lior *in cap. vnic. in princ. eod. tit. in* 6. ibi; si laicus
iuspatronatus Ecclesiæ sibi competens eidem, vel
alteri Ecclesiæ, seu loco religioso duxerit conferen-
dum, huiusmodi collatio, quamuis absque assensu
Episcopi facta fuerit, efficax est censenda. De mu-
tatione verò huius status, seu amissione iurispatro-
natus per priuationem ob eius venditionem de per
se; est bonus text. *in cap. quia clerici, de iurepatronat.*
cum traditis *ibi* per Doctor. & Lambertin. *tract. de*
iurepatronat. lib. 1. *part.* 2. *quæst.* 5. *artic.* 2. *&* 3. nec-
non *lib.* 3. *quæst.* 8. *artic.* 1. & expressè cauetur in
Concil. Trident. *sess.* 15. *cap.* 9. *circa medium, de re-*
format. ob hæresim autem, colligitur ex *cap. excom-*
municamus, il 1. §. 1. *de hæret. & cap. cùm secundùm,*
vers. bona hereticorum, eod. tit. in 6. ob occisionem
verò, aut mutilationem temerariam rectoris, vel
clerici, text. est *in cap. in quibusdam.* §. *sacri, de pœn.*
atque ob occupationem bonorum, aut fructuum
beneficij iurispatronatus, vel impedimentum ab
ipso patrono præstitum, ne ab iis, ad quos iure per-
tinent, percipiantur, extat insigne decretum Trid.
Conc. *sess.* 22. *cap.* 11. *de reformat.* quod inf. *quæst.* 5.
conclus. 6. ponderabimus: vbi etiam alias causas hu-
iusmodi priuationis, vel amissionis iurispatronatus
afferemus, quæ expressè ab aliquo iure sunt indu-
ctæ: nam quæ ab eo inductæ non sunt, sed solùm à
Doctoribus de hac re tractantibus adducuntur, et-
iam vltra prædictas; seu casus, in quibus ipso iure
non cessat iuspatronatus, *quæst. seq. conclus.* 9. exa-
minabimus. Ac tandem, quòd iuspatronatus Ec-
80. clesiæ, aut beneficij † ex laicali mutari possit in
Ecclesiasticum per donationem, vel translationem
illius iuris in aliam Ecclesiam, seu locum pium, seu
Ecclesiasticum ab ipso patrono factam, apertè con-
stat ex *cap. pastoralis,* §. *nos autem de donat. cap. quod*
autem, §. *de cetero,* iuncta glos. *verbo, si consensus,*
& cap. cura, iuncta *glos. fin.* ac meliùs ex *cap. illud, &*
cap. significasti, de iurepatronat. necnon *cap. vnic. in*
princ. iuncto §. 1. *eod. tit. in* 6. Quoad onera deni-
que, & conditiones appositas in limine fundatio-
81. nis, quòd † status Ecclesiæ, ac beneficij postea
mutari aliquando possint, est optimus text. iuncta
glos. ab aliis approbata *in cap. cum dilectus, verbo,*
constitutum, de consuet. quam etiam inter ceteros se-
quitur Roch. de Curt. *in tract. de iurepatronat. ver-*
bo, pro eo, quod de diœcesani consensu, quæst. 13. 14.
& 15. *sub numer.* 29. *cum duob. seqq.* & Lambertin.
eod. tract. lib. 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *artic.* 1. *numer.* 51.
52. *&* 90. *cum seq. & part.* 2. *quæst.* 4. *artic.* 4. necnon
lib. 3 *quæst.* 5. *artic.* 3. *& quæst.* 6. *artic.* 7. fere per tot.
quod tamen latiùs reassumendo tractabimus *quæst.*
seq. conclus. 10. nunc verò ad reliquas duas huius
quæst. conclusiones transeamus.

QVARTA CONCLVSIO. Mutatio sta-
82. tus Ecclesiæ, ac beneficij † à iure introducta est
ob necessitatem, vel vtilitatem maximè ipsius Ec-
clesiæ, ac beneficij. Probatur quoad necessitatem
Ecclesiæ ex text. *in cap. inter quatuor, de relig. domib.*
vbi decernitur, quòd deficientibus regularibus in
eorum Ecclesiis sæculares clerici poterunt ordinari:
& cap. relatum, ne cler. vel Monach. vbi ad refor-
mandum Monasterium religiosorum certi ordinis,
si ex religiosis eiusdem ordinis nequeunt reformari,
religiosi alterius ordinis assumendi sunt. quoad ean-
dem verò huius necessitatis causam in mutatione
beneficij, seu Ecclesiæ à statu libertatis ad statum
seruitutis iurispatronatus ex augmento dotis; seu
ex noua constructione, vel alia simili causa acqui-
rendum, constat ex Trid. Concil. *sess.* 25. *cap.* 9. *in*
fi. de reform. nam post illius hac de re decreti verba
relata *concl. præced. non longè à fi. versic. quoad statum*
autem, seu qualitatem; de huiusmodi patronatibus
diligenter cognoscendis ab Ordinariis etiam tam-
quam à sede Apostolica delegatis subditur; & quos
non repererint ob maximè euidentem Ecclesiæ, vel
beneficij, seu dignitatis necessitatem legitimè con-
stitutos esse, in totum reuocent: atque beneficia
huiusmodi sine damno illa possidentium, & resti-
tuto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in
pristinum libertatis statum reducant: non obstanti-
bus priuilegiis, constitutionibus, & consuetudini-
bus etiam immemorabilibus. Quoad vtilitatis ve-
rò Ecclesiæ causam, immo & ob pium petentis de-
siderium de mutatione status Ecclesiæ collegiatæ
sæcularis in similem regularium Ecclesiam, est opti-
mus text. *in cap. ad audientiam, il* 2. *in princ. de Ec-*
cles. ædifican. & de mutatione status per erectionem
in Cathedralem quoad vtilitatem, vel necessitatem
Ecclesiæ, sentit Rebuff. *in Prax. benefic. tit. de erect.*
in Cathedralem, sæcularem, vel alium statum, num. 2.
ac generatim de mutatione status Ecclesiæ, vtilita-
tem ipsius Ecclesiæ, ac maius Dei seruitium esse
eius mutationis causam, apertè post alios tenet Petr.
de Perus. *tract. de mutat. stat. Ecclesiar. cap.* 3. *numer.*
13. Et cùm perpetuæ Ecclesiarum concessiones ad
alienationes rerum Ecclesiasticarum pertineant, vt
habetur ex *cap. tua nuper, de his, quæ fi. à prælat. sin.*
consens. Capit. & colligitur ex *Clem. si vna,* seu 2. iun-
cta *rubr. de reb. Eccles. non alien.* vtilitas, vel neces-
sitas Ecclesiæ requiretur in huiusmodi Ecclesiarum
concessionibus; quæ cùm fiunt personis, aut locis
diuersi status, quædam species mutationis status
earumdem omnino erunt, vt per se patet: nam pie-
tas, & commoditas, seu incommoditas; quas si-
mul cum necessitate, & vtilitate pro causis aliena-
tionis bonorum Ecclesiasticorum ponit glos. ab aliis
recepta *in summa,* 12. *quæst.* 2. ad ipsam necessita-
tem, vel vtilitatem reducuntur, vt iam non semel
admonuimus, & latiùs ostendemus *quæst.* 6. *concl.* 2.
in qua etiam iuncta præced. hanc rem de causis, ob
quas mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum,
de qua in præsenti cap. agimus, fieri potest, fusiùs
disseremus. Nunc autem pro complemento huius
conclus. illud attigisse sit satis, quod breuiter expli-
cauimus *cap. præced. quæst.* 3. *conclus.* 4. quoad dero-
gationem, seu temporalem mutationem qualita-
tum beneficij; & generatim quoad commutationem
vltimæ voluntatis pluribus sup. *cap.* 5. *quæst.* 4. *circa*
medium; quòd, cùm ratio, qua lex iusta numquam
caret, licèt fortasse nobis ignota sit, neque curio-
siùs inquirenda; finisque communis omnibus legi-
bus sit ciuium salus, & reip. vtilitas; meritò dicen-
dum est, rationem, & causam finalem, ob quam
iure humano positiuo introducta est mutatio status
Ecclesiæ, aut beneficij, communem quidem, ac
generalem fuisse Christianorum salutem, ac publi-
cam vtilitatem; specialem verò potissimum vel di-
uini cultus augmentum, vel, vt quoad fieri possit, piæ
disponentem voluntates sustineantur, cùm eæ, prout
emanarunt, executioni demandari aut nullo modo,
aut cum magna difficultate, aut non cum tanta vti-
litate

litate possunt: & quoad publicam, & communem vtilitatem optime facit Concil. Trident. *sess. 25. cap. 18. de reformat.* dum *vmbi* dicitur, publicè expedire legis vinculum quandoque relaxare: (id, quod per hanc status Ecclesiæ, ac beneficij mutationem fit; prout satis colligitur ex iis, quæ in priori præced. conclusionis parte adduximus;) vt plenius euenientibus casibus, & necessitatibus pro communi vtilitate satisfiat.

QVINTA, & postrema CONCLVSIO. Mutatio status Ecclesiarum, aut beneficiorum, † li-
83. cèt per se, ac regulariter sit odiosa; aliquando tamen est fauorabilis. Hæc conclusio præmisso eo, quod *cap. praced. quæst. 3. conclus. 5.* paucis perstrinximus, latiùs autem prosecuti sumus *cap. 3. quæst. 4. præmiss. 1. & 2.* necnon *cap. 9. quæst. 3. conclus. vlt. circa med.* eamdem dispositionem esse posse partim fauorabilem, partim odiosam; licèt pars quæ præponderat, eam faciat fauorabilem, vel odiosam: hoc verò intelligendum fore quoties odium à fauore distingui non possit; quòd si vnum ab altero commodè valeat distingui, tunc odium vt odium, & fauorem vt fauorem esse assumendum: ac tandem si vtrinque fauor sit, nimirum & contra dispositionem, & pro ea, tunc fauorem, qui potentior sit, fore attendendum, ac præualere debere. Hoc, inquam, præmisso, præsens conclusio quoad priorem sui partem probatur; quoniam, quòd status Ecclesiæ, ac beneficij retineatur, seu non mutetur, per se, ac regulariter est conforme iuri communi, vt ex adductis in priori parte conclusionis præced. satis patet: fauorabilis autem est omnis dispositio, quæ iuri communi innititur, Cassador. *decis. 8. num. 6. de præbend.* Caputaq. *decis.* 88. *numer. 6. part. 2.* Put. *decis. 222. numer. 3. lib. 1.* Felin. *cap. causam, quæ, numer. 7. de rescript.* cum aliis ad id allegat. à Gonzal. *ad regul. 8. Canc. §. 6. proœm. num. 42.* quòd, si retentio prædicti status, & qualitatum Ecclesiæ, ac beneficij est fauorabilis, sequitur, vt horum mutatio sit odiosa; nam contrariorum contrarij sunt effectus, & contraria ratio, *l. ab emptione, ff. de pact. l. qui recusare, ff. de accusat.* cum simil. & in specie, dispositionem, per quam à iure communi receditur, esse odiosam, constat ex *l. quod verè, ff. de legib. cap. quæ à iure communi, de regul. iur. in 6.* cum vtrobique not. traditque Bald. *in l. non sine*, ante *numer. 5. C. de bon. quæ liber.* Abb. *in cap. quia circa, numer. 3. de priuil.* & alij, quos refert, ac sequitur Gonzal. *d. §. 6. numer. 4. 5. & 6.* iuncto *numer. 45. & 62.*
84. Posterior † pars conclus. probatur; quoniam, si hæc mutatio status Ecclesiæ, aut beneficij fiat ob necessitatem, quia illius status retentio, seu obseruantia impossibilis sit de facto; quo casu eius mutatio fieri potest, aut etiam debet, arg. *l. legatam, ff. de administr. rer. ad ciuit. pertin. & cap. nos quidem, de testam.* vel impossibilis sit de iure, quia status ille ab initio, vel ex postfacto sit illicitus; quo pariter casu prædicta mutatio admittenda est, arg. *l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. legat.* cum adnotat. per Doctor. *ibi, ac d. l. legatam, & cap. nos quidem*; tunc fauorabilis erit memorata status mutatio, tum quòd innititur iuri communi eam fieri præcipienti, vt in iuribus mox citat. idque iuxta regulam paulo antè traditam: tum quòd publicam continet vtilitatem, quæ dictat, vt defunctorum voluntates eo modo, quo possunt, executioni mittantur, ne omnino depereant: maximè quia, vtplurimum status ille, & qualitates Ecclesiæ, ac beneficio ex voluntate defunctorum apponuntur; publicè autem expedit, vt ait Paulus I C. *in l. vel negare, ff. quemadmod. testam. aper.* supprema hominum iudicia exitum habere; cum aliis ad hoc per nos allegat. *cap. 3. quæst. 4. post medium, versic. his præmissis.* Si verò prædicta status mutatio non fit propter necessitatem, quia tam de iure, quam de facto status ille retineri possit; adhuc eadem mutatio erit fauorabilis, vel cum immediatè, ac directè fit propter publicam, & communem vtilitatem, quod aliquando contingere, patet ex iis, quæ *in præced. conclus.* adduximus, & afferemus *quæst. 6. conclus. 2.* publica verò vtilitas
operatur, † vt dispositio etiam aliàs odiosa fauo- 85.
rabilis censeatur, vt *d. quæst. 4. post medium*, docuimus, præcipuè ex Mandos. *ad reg. 22. Canc. quæst. 1. num. 4.* vel cùm fit pro augendo, vel retinendo cultu diuino; quia nimirum, nisi talis mutatio fieret, diuinus cultus detrimentum pateretur, vt in casu Conc. Trident. *sess. 21. cap. 3. 4. & 5. de reform.* vnde etiam, ac simul ex *cap. ex parte, de constit. cap. pen. de cler. non resid. cap. fin. de testam. cap. in his, de priuileg. & cap. fin. de rescript. in 6.* cum aliis adductis per Mandos. *d. quæst. 1. num. 3. & 5.* satis colligitur, fauorabilem esse dispositionem, per quam diuinus cultus augetur, vel retinetur. Idémque erit si huiusmodi mutatio fiat propter vtilitatem Ecclesiarum; talem enim dispositionem esse fauorabilem, post Abb. *in cap. nihil, num. 9. de elect.* Caputaq. *decis. 102. num. 4. lib. 3.* & alios tradit Gonzal. *d. §. 6. proœm. num. 34. 35. 38. & 43.* & facit text. *in cap. cum sit, de for. compet.* vel, vt succurratur pauperibus clericis, & Ecclesiæ ministris; quæ etiam dispositio est fauorabilis, ex latiùs adductis à Gonz. *d. §. 6. num. 32. cum seq. & glos. 2. à num. 1. ad 35.* & ex Concil. Trident. *sess. 21. cap. 5. de reform.* aut personis litteratis, ac benemeritis, iuxta *cap. de multa, de præb.* cum plerisque allegat. à Gonzal. *ad d. reg. 8. glos. 4. à numer. 1. vsque ad* 110. vel vt Christianorum saluti consulatur, vel aliàs fauore piæ causæ; ex iis, quæ nos adduximus *d. cap. 3. quæst. 4.* longè post medium. Vbi autem fauor vtrinque esset, nimirum & pro mutatione status alicuius Ecclesiæ, aut beneficij, & pro eiusdem status retentione, tunc potentior præualere debet, ex *ibid.* per nos allegat. vbi etiam attigimus, quinam fauor potentior dici possit: subiicientes id, quod, tamquam ad hanc rem, de qua agimus, valde conducens, maximè
adnotandum est, † post iã deductam in esse prædictã 86.
status Ecclesiæ, vel beneficij alicuius mutationem, si de ea interpretanda & restringenda vel extendenda dubitatur, mutationem, quæ ex causa necessaria fuit facta, quoniam status præsens retineri siue de facto, siue de iure nequibat, facilè fore ad casus similes ex rationis identitate extendẽdam; idque necessariò faciẽdum, si casuum assimilatio, seu æquiparatio fiat à lege in eadẽ materia saltem in genere, vel in omnibus; aliàs probabilem tantùm esse huiusmodi extensionem; multis tamen adhuc casibus exceptis; iuxta latè tradita per Euerard. *in Top. iur. loc. à simil. numer. 11. & 12.* Quòd si agatur de status mutatione ex causa voluntaria, vtputa, vtilitatis, vel commoditatis, non ita facilè fore in ea mutatione admittendam extensionem ad casum etiam similem, nisi vterque casus à iure omnino æquipararetur, vel plures fauores simul concurrerent; vel in casu, ad quem extensio facienda sit, adesset maioritas rationis, vt nos *ibid. in fi.* quoad vltimæ voluntatis commutationem deduximus. Ex quibus finis sit præsenti quæstioni.

SVMMA

SVMMÆ RERVM.

sine taxatiua tantùm, ad eorum praiudicium; neuter autem potest, vbi adest taxatiua.

136. *Iuspatronatus successori ex solo priuilegio etiam absque taxatiua reseruatum non potest in alium transferri; nisi id habeatur in priuilegio.*

137. *Iuspatronatus hereditarium extinguitur, si patronus moriatur absque vllo herede, atque transit ad fiscum, sed Ecclesia fit libera.*

138. *Patronus successor de parentela, cui à fundatore fuit reseruatum iuspatronatus, non potest illud in alium transferre; fundator autem potest.*

139. *Iuspatronatus an extinguatur per mortem vltimi de parentela, cui reseruatum fuit iuspatronatus, non obstante quod superstes sit aggregatus in parentelam de consensu singulorum, qui de ea sunt.*

140. *Iuspatronatus transferri potest à fundatore titulo vniuersali etiam in feminas vbi descendentes masculi, quos ad illud vocauit, ipsi predecedant, licèt in defectum stirpis vocauerit Episcopum: & ibi quòd femina regulariter ad successionem in iurepatronatus admittantur; & quid vbi adest statutum excludens feminas stantibus masculis.*

141. *Iuspatronatus hereditarium transit ad eum, ad quem transit hereditas, renuntiante, vel repudiante eo, qui aliàs posset succedere: & ibi quid in filio exheredato an amittat iuspatronatus hereditarium; & an sit necessaria aditio hereditatis.*

142. *Primogenitus solus an succedat in iurepatronatus stante in hoc speciali consuetudine, vel quòd solus succedat in hereditate.*

143. *Filius emancipatus, vel adoptiuus, an succedat in iurepatronatus; & quid in bonorum possessore.*

144. *Iuspatronatus an transeat in Monasterium, vel maneat penes ingressum.*

145. *Filij naturales, vel spurij an succedant in iurepatronatus patris, vel matris etiam post legitimationem; & quid in filiis legitimis illegitimorum.*

146. *Iuspatronatus hereditarium an transeat in fideicommissarium, vel possit inter heredes diuidi, aut in diuisione vni assignari.*

147. *Heretici, excommunicati, & alij similes prohibiti ab initio acquirere iuspatronatus, an possint per successionem, aut aliàs illud acquirere; vel in alium transferre.*

148. *Ecclesia fit libera, & iuspatronatus desinit, quando causa, ex qua quis patronus erat, prorsus perempta est, vt fundus, & ædificium, vel dos.*

149. *Ecclesia an refici debeat à patrono, vel rectore Ecclesiæ; & quid de domo rectoris; & an pro reparatione Ecclesiæ possint eius bona alienari.*

150. *Patronus nolens reparare Ecclesiam, cùm tenetur, amittit iuspatronatus.*

151. *Iuspatronatus quomodo extinguatur per priuationem, vel suppressionem.*

152. *Iuspatronatus quomodo amittatur per non vsum patroni. & quomodo per renuntiationem, numer. 153. vel translationem; aut alterius præscriptionem; num. 154.*

155. *Ecclesia fit libera, cùm patronus permittit, vt fiat Collegiata absque sui iuris reseruatione, & ibi quòd ius præsentandi locum non habet in Prælato Ecclesiæ Collegiatæ.*

156. *Ecclesia an fiat libera, aut iuspatronatus cesset, cum patronus absque iuris sui reseruatione permittit eam alteri Ecclesiæ vniri, vel concedi; aut cùm eius bona conuertuntur in præbendas.*

157. *Patronus condemnatus de heresi an, & quando amittat iuspatronatus. & quid in credente hereticis, eorúmve receptatore, fautore, aut defensore; numer. 158. aut in schismaticis, vel apostatis; numer. 159. aut excommunicatis insordescentibus per annum; numer. 160.*

161. *Patronus an amittat iuspatronatus ob crimen læsæ maiestatis humanæ.*

162. *Bona in quibus criminibus ipso iure confiscantur.*

163. *Patronus an amittat iuspatronatus ob suæ patriæ proditionem; & ob quodcumque crimen, per quod inducitur priuatio bonorum.*

164. *Iuspatronatus an veniat in confiscatione bonorum ita, vt Ecclesia fiat libera; & numer. seq.*

165. *Iuspatronatus competit laicis ex gratia; & iura fauent eius extinctioni, & libertati Ecclesiæ.*

166. *Persequens hostiliter, percutiens, aut capiens S. R. E. Cardinalem, eiúsve criminis particeps an amittat iuspatronatus, quod habebat. & quid in occidente, capiente, vel banniente Episcopum; aut huius criminis participe; num. 167.*

168. *Onera beneficiis apposita mutari in aliquibus casibus perpetuò possunt; & ibi quæ onera possit fundator beneficiis apponere cum Episcopi consensu, vel absque eo; & num. seq.*

169. *Institutio beneficij quando spectare possit ad Prælatum inferiorem Episcopo; & ibi intellectus Concil. Trident. sess. 14. cap. 12. & 13. de reform.*

170. *Episcopus compelli potest ad consentiendum conditionibus licitis contra ius, quas fundator vult beneficio in limine fundationis apponere.*

171. *Successor Episcopi, qui consensit conditioni licitæ contra ius in fundatione beneficij appositæ, non potest illam reuocare.*

172. *Consensus Capituli non requiritur in appositione conditionum contra ius beneficio cum Episcopi consensu.*

173. *Consensus pro validanda appositione conditionum contra ius in fundatione beneficij non solum peti, sed & obtineri debet ab Episcopo, vel Prælato inibi habente iurisdictionem quasi Episcopalem, & sede vacante à Capitulo. absente verò extra prouinciam Episcopo præstari poterit ab eius Vicario generali; num. 174.*

175. *Conditiones contra ius apposita beneficio absque Episcopi consensu valent, si fundator non potuit eum petere, quia esset in vltimo vitæ spiritu.*

176. *Consensus diœcesani pro validandis conditionibus contra ius in beneficij fundatione appositis satis probatur ex obseruantia decennali; & ibi quòd solemnitates interuenisse præsumuntur ex lapsu decennij.*

177. *Consensus diœcesani, qui pro ædificatione Ecclesiæ præstatur, sufficit, cùm simul & hæc petitur, & approbari dotem, iuspatronatus, & conditiones contra ius.*

178. Con

178. *Consensus diœcesani pro validitate conditionum contra sui beneficio appositarum an operetur in noua fundi datione, readificatione, aut redotatione.*

179. *Onera, & conditiones beneficij regulariter in limine fundationis ipsius apponi debent. quod tamen fallit in nonnullis casibus; in quibus post eam apponi possunt, numer. 180. & ibi quando dicantur apponi in limine fundationis.*

181. *Conditio apposita in donatione iurispatronatus, quod donatarij teneantur præsentare ad voluntatem ipsius, aut alterius, etiam Episcopi, an valeat, vel reiiciatur.*

182. *Transferens iuspatronatus in alium an possit tunc apponere aliquas conditiones.*

183. *Status Ecclesiæ, vel beneficij quoad onera, & pacta in eius fundatione apposita mutari aliquando potest.*

184. *Pacta onerosa, & præiudicialia Ecclesiæ patronata etiam cum Episcopi consensu nequeunt apponi post eius fundationem; secus si vtilia sint, & non præiudicialia.*

185. *Conditiones, seu qualitates tempore fundationis appositæ in Ecclesia patronata an possint ea post tolli in totum, vel saltem alterari cum Episcopi consensu.*

186. *Onera, & pacta in Ecclesia, vel beneficij fundatione apposita an minui, vel augeri possint diminutis, vel auctis eius redditibus.*

187. *Papa saltem potest mutare statum Ecclesiæ, ac beneficij quoad onera, & pacta in eius fundatione apposita.*

QVÆRO QVARTO, quinam Ecclesiarum, aut beneficiorum status mutari possint? Post explicatam quæst. præced. causam efficientem remotam huiusmodi mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, hoc est, causam efficientem proximæ causæ efficientis eiusdem mutationis, seu eam, quæ tribuit potentiam mutandi, vt initio præced. quæst. exposuimus; antequam ad disputandum de ipsa proxima causa efficienti accedamus, operæpretium est de causa materiali, seu materia, circa quam eadem mutatio versatur; cùm materia, vt Philosophis, ac Theologis, immo & per se notum est, actioni creatæ præsupponatur. De ea igitur in præsenti quæst. agendum nobis erit; in qua pertractanda eumdem ordinem retinebimus, quem præced. cap *quæst.* 4. in pertractanda derogatione qualitatum beneficij obseruauimus, quæ & ipsa, vt iam sæpe admonuimus, mutatio quædam est qualitatum beneficij, neque ab ea mutatione, de qua in hoc cap. disputamus, nisi ratione durationis differt; cùm illa temporalis sit, hæc per se sit perpetua, & vltra finem vitæ hominis, seu impetrantis, immo, & vsque ad finem sæculi duratura; nec nòs in hac, sicut in illa, restrinxerimus ad qualitates ex fundatoris voluntate adiectas beneficio, aut Ecclesiæ; de qua hic quoque, prout à beneficio distinguitur, quod *inibi* non fecimus, quatenus ad rem hanc pertinet, agere instituimus. is autem ordo est, vt priùs duas generales conclusiones proponamus, alteram de generibus dispositionum, per quas ex qualitates Ecclesijs, vel beneficiis apponuntur, seu status Ecclesiæ, vel beneficij creatur, nimirum dispositionis inter viuos, & causa mortis; alteram de generibus causarum, ad quarum fauorem illæ dispositiones emanarunt; hoc est, piæ, cuiusmodi sunt qualitates, & onera spiritualia, vtputa, ordinis sacri, celebrationis Missarum, curæ animarum; & profanæ, vt oneris perpetui alicuius emolumenti à beneficiato, aut Ecclesiæ administratore certæ personæ priuatæ præstandi, de quo *in c.ap. præterea, il ... ecc. repar.* cum simil. deinde verò septem conclusiones speciales subiiciamus de singulis præcipuis qualitatibus, seu statibus Ecclesiarum, ac beneficiorum mutandis.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Æquè mutari potest † status Ecclesiarum, ac beneficiorum creatus, seu inductus ex dispositione inter viuos, atque inductus ex dispositione causa mortis. 87.
Hæc conclusio, eo præmisso, quod *cap præced. quæst. 4. conclus.* 1. satis ostendimus, conditiones, seu qualitates beneficij, (atque adeò eius statum, iuxta id, quod paulo antè docuimus,) posse in eius fundatione apponi tam per actum inter viuos, quàm causa mortis: probatur; tum ex eo, quòd contrariorum eadem est ratio, & regula, *l. & si contra, in fi. ff. de vulg. & pupill. l.* 1. *C. quand. lic. ab empt. disced.* cum plerisque iuribus, ac Doctoribus ad id alleg. ab Euerard. *in loc. leg. à contrar.* &c. *numer.* 1. *vsque ad* 6. & Mandos. *ad reg.* 32. *Canc. quæst.* 11. *numer.* 3. & nihil tam naturale est, quàm eodem genere quodque dissolui, quo colligatum est, *l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur.* & omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur *cap.* 1. *ext. eod. tit.* vnde sicut per vtrumque prædictum actus, seu dispositionis genus huiusmodi status, seu qualitates in esse deduci possunt; ita eædem qualitates, seu idem status quouis ex his duobus modis appositæ, & creatus poterunt mutari. Tum ex eo, quòd non est assignare congruam discriminis rationem cur status, seu qualitates Ecclesiarum, ac beneficiorum ex vno harum dispositionum genere ortum trahentes magis, quàm ex altero ducentes originem mutari possint; maximè cùm supponamus vtramque dispositionem esse in statu irreuocabilitatis; illam quidem, quæ est inter viuos, ex natura sua, *l. sicut, C. de action. & oblig. & l. perfecta, C. de reuocand. donat.* dispositionem verò causa mortis ob secutam mortem disponentis, iuxta *l. 3. cum seq. ff. de adim. legat. & cap. cum Martha, § cæterùm. de celebrat. Missar.* atque illud Pauli ad Heb. cap. 9. *Testamentum in mortuis confirmatum est* at vbi est eadem, vel etiam similis ratio, idem iuris statuendum est, *l. non possunt, ff. de legib. l. illud, ff. ad leg. Aquil. cap. 2. de translat. Episc.* cum suis concord. Tum denique ex iis, quibus sup. *cap. 4. quæst.* 1. fere per tot. idipsum de commutatione vltimarum voluntatum ostendimus; præcipuè autem ex *Clem. quia contingit, in princ.* iuncta glos. recepta *verbo, largitione, de relig. domib.* vbi etiam ex latiùs adductis *cap. 2. quæst. 1. circa med.* admonuimus, dispositiones quoque, seu actus inter viuos propriè inter vltimas voluntates censeri: valere autem argumentum à commutatione vltimarum voluntatum tamquam à genere ad speciem ad huiusmodi status Ecclesiarum, ac beneficiorum mutationem, quando is ex defuncti alicuius voluntate, ac fundatione, quod vtplurimum contingit, inductus est, *quæst. præced. conclus.* 1. *circa initium*, tradidimus.

SECVNDA CONCLVSIO. Mutari saltem aliquando potest Ecclesiarum, ac beneficiorum status, † siue is ad profanam, siue ad piam causam 88.
pertineat. Per causam profanam, quod ad hanc rem attinet, illam intelligo, (vt & *cap. præcedent. quæst. 4. in princ. & conclus.* 1. in eius initio quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum:) cùm onus aliquod in Ecclesiæ, aut beneficij fundatione ipsi beneficiato, vel Ecclesiam admini

adminiſtranti ipſius beneficij; aut Eccleſiæ nomine imponitur, quod in commodum temporale, ſeu pecuniarium emolumentum priuatæ perſonæ redundat. per cauſam verò piam non eam tantum accipio, quæ ad rem ſaciam, ſeu ſpiritualem, aut ſpirituali annexam pertinet, ſed etiam illam, quæ ad quamlibet propriam pietatem, nimirum Dei cultum, animarum ſalutem; Eccleſias, earúmve miniſtros, aut pauperes directè, & immediatè ſpectat; iuxta late tradita ſuprà *cap. 4. quæſt. 2. in princip. & concluſ. 1. cum ſeq.* in vtriuſque initio. Probatur nunc propoſita concluſio quoad qualitates quidem, & onera, ſeu ſtatum Eccleſiæ, ac beneficij, quæ ad cauſas pias attinent, cuiuſmodi eſt onus Miſſarum, diuinorúmque officiorum, præſtatio annui cenſus alicui Eccleſiæ, qualitas iuriſpatronatus, ordinis annexi, curæ animarum, obligatio reſidendi, & ſi quæ ſunt aliæ huiuſmodi qualitates, de quibus late *cap. præced. quæſt. 2.* in diuiſionibus derogationum qualitatum, ſeu ipſarum, & qualitatum beneficij ex parte cauſæ materialis; necnon *quæſt. 4. & 5.* paſſim, & partim etiam in iuribus *d. quæſt. 4. concluſ. 1. circa initium* citat. nimirum *cap. pia mentis, cap. Frigeatiue, & cap. decernimus, 16. quæſt. 7. cap. cum dilectus, de conſuetud. cap. ſignificauit, de teſtibus, cap. 3. & cap. nobis, de iurepatronat. cap. 1. & cap. quanto, de cenſibus.* Concil. Tridentin. *ſeſſ. 25. cap. 5. 9. & 16. de reformat.* probatur, inquam, tum ex variis huiuſmodi qualitatum, & piorum onerum, ſeu ſtatuum mutationibus, quas ſuprà *quæſt. præced. concluſ. 3.* commemorauimus, & inf. hac ipſa, & ſeq. potiſſimùm quæſtione explicabimus. Tum quòd, cùm in pleriſque aliis caſibus poſſint mutari ſtatus Eccleſiarum, ac beneficiorum, vt ex iis patebit, quæ *ibid. & quæſt. 6. cum ſeq.* trademus; maxima autem pars huiuſmodi ſtatuum, ſeu qualitatum piam cauſam contineat, tamquam concernens diuinum cultum, Eccleſias, eiúſve miniſtros, aut animarum ſalutem, vt ex *ibidem* dicendis apparebit, & colligere licet inter alios ex Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 1. part. 1. quæſt. 9. & lib. 3. quæſt. 6.* ferè per tot. ſatis inde ſit, poſſe prædictis piis qualitatibus, oneribus, ſeu ſtatibus Eccleſiarum, ac beneficiorum aliquando ſaltem eas mutando perpetuò derogari. id quod ex iis quoque ſuadetur, quibus ſuprà *cap. 4. quæſt. 2. concluſ. 2.* tradidimus, pias defunctorum voluntates poſſe commutari. Idipſum autem ſtatuendum etiam eſſe de qualitatibus, oneribus, ſeu ſtatibus Eccleſiarum ac beneficiorum prophanis, ſeu ad cauſas non pias, hoc eſt, ad priuatæ perſonæ vtilitatem, vt cùm patronus, aut fundator annuum cenſum, vel aliud temporale, ſeu pecuniarium emolumentum ſuis heredibus, aut alicui familiæ reſeruat, iuxta *cap. Eleutherius, 18. quæſt. 2. cap. tua nos, il 1. de iureiurand. cap. cum Bertoldus, §. licèt autem, de re iudic. cap. præterea, il 2. de iurepatronat. & d. cap. 1. de cenſibus.* cum aliis iuribus, ac Doctoribus per nos allegat. *d. cap. præced. quæſt. 4. concluſ. 1.* præſertim Lambertin. *d. quæſt. 9 artic. 2. num. 56. vſque ad 61.* quòd ſcilicet iis qualitatibus, oneribus, ſeu ſtatibus ad cauſas non pias perpetuò valeat derogari, ſeu ea mutari poſſint; ſatis conſtat tum ex iis, quibus huiuſmodi vltimas voluntates defunctorum non pias commutari aliquando poſſe docuimus *d. cap. 4. quæſt. 2. concluſ. 1.* tum ex nonnullis caſibus, in quibus eiuſmodi ſtatus ad priuatam vtilitatem inductos mutari poſſe infrà ſuis locis; præcipuè verò hac ipſa quæſtion. *concluſ. vltim. & quæſt. ſeq.* in quatuor prioribus concluſ. videbimus; inter quos numerari debet ille, de quo latiùs *ead. quæſt. ſeq. concl. 4.* cùm priuata perſona, ad cuius fauorem prædictus ſtatus fuit Eccleſiæ, vel beneficio adiectus, ſeu onus impoſitum, eius mutationi conſentit; priuatus enim poteſt iuri pro ſe introducto, & fauori ſuo renunciare, *l. pactum, ff. de pact. l. ſi quis in conſcribendo, C. eodem tit.* cum ſimil. idque licèt ea obligatio iurata ſit, per latè tradita inter ceteros à Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimon. diſput. 25. numer. 6. & lib. 3. ſua ſumm. cap. 20. numer. 4.*

Iam verò, licèt, priuſquam ad ſpeciales concluſiones de præcipuarum qualitatum, & onerum, ſeu ſtatuum Eccleſiarum, ac beneficiorum mutatione, iuxta id, quod initio huius quæſt. propoſuimus, deſcendamus, aliæ quoque nonnullæ generales concluſiones, hoc loco afferri, & explicari, ſeu potiùs applicari poſſent huic eidem materiæ mutationis ſtatus Eccleſiarum, ac beneficiorum, de qua nunc agimus, quas in commutatione vltimæ voluntatis latiùs ſumus proſecuti ſup. *cap. 4. quæſt. 3. & quatuor ſequentibus.* Tamen, quia eæ concluſiones generales facilè formari poſſunt ex quinque prædictis quæſtionibus ſolo nomine commutationis vltimæ voluntatis in mutationem ſtatus Eccleſiarum, ac beneficiorum commutato, cùm nihil præcipui, ac diuerſi quoad hoc habeat præſens materia mutationis ſtatus beneficiorum, & Eccleſiarum à materia prædictæ commutationis vltimæ voluntatis, cuius ſpecies quædam eſt memorata ſtatus mutatio, cùm ipſe ſtatus à defuncti voluntate, ac fundatione deſcendit, & oritur, quod vt plurimùm accidit; vnde à prædicta commutatione ad hanc mutationem argui poteſt, iuxta ſupradicta: eam ob cauſam pro illis generalibus cõcluſionibus ad quinque memoratas quæſt. *d. cap. 4.* remiſiſſe candidum lectorem
ſufficiet: ita, vt ſi is ſcire cupiat, † an mutari poſſit 89.
ſtatus Eccleſiæ, aut beneficij, qui contrarius ſit, aut conformis iuri naturali, id ſumat ex *prædicto cap. 4. quæſt. 3.* de contrario autem, vel conformi iuri diuino poſitiuo ex *quæſt. 4.* de contrario, vel conformi iuri humano poſitiuo, petat ex *quæſt. 5. eiuſdem cap.* Quoad prædictum verò ſtatum, qui ſit præter
ius, aut de facto impoſſibilis, † an is mutari poſſit, 90.
conſulat, quæ ſcripſimus *eodem cap. 4. quæſt. 6.* Ac tandem pro illo articulo, an huiuſmodi ſtatus ſub conditione, vel in diem in Eccleſiæ, aut beneficij fundatione adiectus, ſeu creatus mutari valeat ſiue ante, ſiue poſt aduentum conditionis, vel diei; poterit deſumere ex fuſiùs traditis *d. cap. 4. quæſt. 7.* vnde etiam colliget, quid dicendum ſit, vbi ſtatus ille, ſeu qualitates Eccleſiæ, vel beneficio adiectæ ſint ſub falſa demonſtratione, aut cauſa, vel ſub modo, eo modo poſtea deficiente, vel non obſeruato: necnon remiſſiuè quid ſtatuendum ſit de diſpoſitione per vim, aut metum extorta, an ea mutari poſſit. Nos verò hic ad prædictas ſpeciales concluſiones de mutatione præcipuarum qualitatum Eccleſiarum, ac beneficiorum perpetua derogatione, ſeu ſtatuum eorumdem mutatione iam, ſi lubet, veniamus.

TERTIA CONCLVSIO. Mutari aliquando
poteſt † ſtatus ſæcularitatis, aut regularitatis Ec- 91.
cleſiæ, vel beneficij; ita, vt ex ſæculari Eccleſia fieri poſſit regularis, & ex regulari ſæcularis; atque etiam ex vna regulari alia regularis, & ex vna ſæculari alia item ſæcularis. Hæc concluſio quoad vtrumque membrum vtriuſque partis probatur. nam, licèt regula ſit, ſæcularia ſæcularibus, & regularia regularibus eſſe concedenda, quam ex multis

iurium, & Doctorum auctoritatibus confirmauimus *cap. praeced. quaest. 4. conclus. 3. circa initium*: ex quibus plurimi quidem & textus, & Doctores de ea concessione loquuntur, quæ ad tempus fit, hoc est, vtplurimum ad vitam impetrantis: at non pauci etiam de perpetua loquuntur, quæ nimirum per se vsque ad finem sæculi duratura est, seu durare potest; vt quoad beneficia sæcularia regularibus non concedenda, satis commodè exponi potest *cap. cùm de beneficio, & cap. cùm singula, de praebend. in 6.* necnon *Clement. vnic. de suppl. neglig. praelat.* Hoied. *tract. de incompatib. benefic. part. 1. cap. 24. num. 92.* Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quaest. 7. artic. 21.* Mascard. *de probat. conclus. 572.* & Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 7. num. 8.* cum aliquot seqq. *& glos. 8. numer. 8.* omnino autem id satis probatur *in cap. 2. de suppl. neglig. praelat.* vbi quidam regulares arguuntur tamquam subuersores status Ecclesiarum illarum sæcularium, in quibus, cùm non nisi iuspatronatus habeant, instituunt, ac destituunt pro sua voluntate; quod eis facere non licet, *cap. 1. de Capell. monach. cap. in Lateranensi, de praebend. cap. cùm singula, eodem tit. in 6. cap. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, de priuileg. & cap. vnic. de Capel. mon. in 6.* quoad regulares verò Ecclesias, seu beneficia sæcularibus non concedenda, saltem iuxta quorumdam expositionem, hæc regula quoad prædictam perpetuam mutationem habeatur *in cap. peruenit, il 2. 18. quaest. 2. & cap. quae semel, 19. quaest. 3.* necnon *cap. ea, quae, seu fin. §. praecipimus*, qui est pen. *de stat. monach. & cap. possessiones, de rebus Eccles. non alienand.* vt sentiunt Doctor. quos *quaest. praeced. conclus. 3.* in tertio fundamento prioris partis retulimus; omnino verò probatur *in cap. inter quatuor, in princip. de relig. domib.* ac voluerunt Gonzal. Mascard. & Hoied. *loc. cit.* ac Lambert. *d. quaest. 7. artic. 23.* licèt, inquam, prædicta regula vera sit, quæ quoad regulares Ecclesias inter se, probari videtur *in Clement. 1. de elect.* Tamen præterquam quòd aliqui ex prædictis textibus, ac Doctorib. pro triplici parte memoratæ regulæ allegati potiùs loquuntur in concessione prioris generis, quàm posterioris, si diligentiùs ij perpendantur; sicut etiam Concil. Trident. *sess. 14. cap. 10. de reformat. ac sess. 25. cap. 1. de regularib.* & aliqua ex iuribus pro secunda parte dictæ regulæ cit. alias expositiones patiantur, quas in d. 3. fundamento attulimus: vt ordine retrogrado à postrema eiusdem regulæ parte

92. incipiamus, quòd status Ecclesiæ regularis † in aliam regularem mutari aliquando possit, tradit Petr. de Perus. *in tract. de mutat. stat. Eccles. in princip. num. 2. versic. sunt & alij modi*, ac Ioan. Azor. *Instit. moral. part. 2. cap. 30. quaest. 1.* licèt hic nihil alleget, illo iura, quæ non bene probant. Id verò satis constat ex *cap. relatum, ne cler. vel mon.* vbi Alex. III. Londonien. Episcopo mandat, vt quosdam Monachos sæculariter viuentes ad obseruantiam regulæ compellat; vel si sibi ausu temerario restiterint, eis eiectis, Fratres alterius Ordinis, si non potest præscriptum Monasterium in suo ordine reformari, in illud inducat. sicut de mutatione status vnius Ecclesiæ sæcularis in aliam sæcularem text. est *in cap. quod autem, §. de caetero, cap. cùm laici, cap. cura*, iuncta suprascriptione, *cap. nullus, & cap. suggestum, de iurepatronat.* necnon *Clement. si vna, seu 1. de rebus Eccles. non alienand.* dum generaliter *ibi* dicitur, si vna Ecclesia, alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui, vel præbendæ per Episcopum suo consentiente Capitulo vniatur; iunctis maximè statim sequentibus verbis, aut religioso loco donatur, &c. In nonnullis etiam casibus mutari potest status regularitatis Ecclesiæ † in sæcularitatem, 93.
nam, omissa mutatione huiusmodi, quæ fit per consuetudinem, seu præscriptionem, iuxta text. *in cap. cùm de beneficio, de praebend. in 6.* latiùs à nobis explicanda *quaest. seq. conclus. 5.* de ea, quæ fit per superioris auctoritatem, est text. singularis *in d. cap. inter quatuor, in fi. de relig.* vbi Innocent. III. postquam dixerat, quòd, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint, ordinata non sunt ad sæculares clericos transferenda: subdit; sed, si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis sæculares clerici poterunt ordinari. Idque præter Doctor. *ibi* sentit post alios Gonzal. *d. glos. 8. num. 43.* in id quoque allegans text. *in cap. Abbate, in fi. de verb. signific.* quod tamen loquitur de priuilegio Apostolico assumendi Abbatem vnius monasterij ex alio monasterio, quamdiu in hoc viguerit obseruantia regularis. meliùs autem id confirmari potest ex aliis, quæ idem Gonz. *ibi* affert vsque ad *num. 47.* præcipuè verò ex eo, quòd necessitas non habet legem, & ex illicito licitum facit, *cap. si propter, de furt. cap. quod non est licitum, de reg. iur.* cum aliis adductis à Menoch. *de arbitrar. iudic. cas. 182.* & propiùs ad hanc rem ab Hoied. *tract. de incompatib. benefic. 2. part. cap. 9. à numer. 1. vsque ad 8.* Præterea videmus plerasque Ecclesias regulares in sæculares mutatas per viam commendæ, quæ nunc perpetui tituli vim habent, & clericis sæcularibus tamquam sæcularia beneficia concedi solent, quoties vacauerint; de quibus commendis videri possunt latè tradita per Gambar. *tract. de offic. & potest. leg. lib. 4. tit. de potest. leg. in commend. benefic.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 8.* Garz. *tract. de benefic. part. 4. cap. 4.* per tot. atque ab his citat. quibus adde Ioan. Azor. *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 31.* & in specie saltem per Papam mutari posse statum Ecclesiæ ex regulari in sæcularem, & ex sæculari in regularem, inter ceteros tradiderunt Petr. de Perus. *tract. de mutat. stat. Ecclesiar. in princip. sub num. 1.* & Petr. Rebuff. *in prax. benefic. part. 1. tit. de erect. Eccles. in Cathedral. saecul. vel in al. stat. num. 8. & 9. cum duobus seqq.* dum autem *d. num. 9.* Rebuff. pro mutatione status ex sæculari in regularem allegat tex. *in cap. Apostolica*, quod est pen. *de
donat.* id † eatenus inde probatur, quatenus ad de- 94.
clarationem text. *in cap. bona rei*, quod sumptum est ex Concil. IX. Toletan. *cap. 5.* & est pen. *12. quaest. 2.* Innocent. III. *in d. cap. Apostolica*, respondit, quòd, licèt sit in eo canone definitum, vt, si quis Episcoporum in parochia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non ampliùs ibidem, quàm quinquagesimam; Ecclesiæ verò, quam monasticis regulis informare, vel pro suis magnificare voluerit sepulturis, non amplius, quàm centesimam partem census Ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone consequenter adiungitur, vt hæc temperamenti æquitas obseruetur, quòd, cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna grauia non infligat, ea quidem cautela seruata, vt vnam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem assumat: hoc semper est obseruandum, quòd vnos Episcopus, vel alius non solùm non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum graui suæ Ecclesiæ detrimento conferre siue simul, & semel id facere velit, siue pluries, & successiuè eisdem, vel diuersis Ecclesiis conferendo; vnde cùm graue detrimentum siue de possessionibus, siue de prouentibus ad Episcopalem mensam, vel Cathedralem Ecclesiam pertinentibus

in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitimè reuocari, nisi præscriptione, vel alia exceptione legitima actio huiusmodi excludatur: & post pauca, in quibus huius decisionis rationem assignat, subdit Rom. Pontifex; si verò in tantum abundet Episcopus, vt sine damno Ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quàm per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiæ subuenire, quamuis per se non debeat summam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus est occursum; de superioris tamen auctoritate Pontificis poterit etiam in maiori summa inopiæ alterius prouideri. Hæc ibi Alexand. III. In qua vtraque decisione cùm per se pateat, in quibus declaretur d. canon *bonæ rei*, non est, cur in hoc laboremus. solùm circa eiusdem canonis relationem, quæ in hoc cap. *Apostolica*, fit, illud est diligenter animaduertendum, quod ad hanc mutationem status Ecclesiæ sæcularis in regularem attinet, apertè in eo corrigi prædictum canonem, in quo, loco illorum verborum; Ecclesiæ verò, quam monasticis regolis informare voluerit; (cuius quidem Ecclesiæ nomine glos. *ibidem verbo*, *Ecclesia*, ab aliis communiter recepta sæcularem Ecclesiam iam constitutam intelligit;) etiam in codicibus Gregorianis nuper emendatis habentur ea verba planè diuersa, ne dicam aduersa; ad Ecclesiam verò, quæ monasticis non informabitur regulis. Pro hac verò ipsa mutatione status sæcularis Ecclesiæ in regularem text. apertior est *in cap. si Episcopus vnam*, 12. *quæst.* 2. sumpto ex *cap.* 4. Concil. III. Toletani; vbi dici-
95. tur, quòd, † si Episcopus vnam de parochianis
Ecclesiis suis monasterium dicare voluerit, vt in ea Monachorum regulariter congregatio viuat, hoc facere poterit de consensu Capituli sui, donando etiam eidem loco pro eorum sustentatione aliquid de rebus suæ Ecclesiæ, quod ei non afferat detrimentum. ex quo text. *glos.* 1. *in verbo*, *si Episcopus*, ab aliis approbata notauit, quòd de sæculari Ecclesia ab Episcopo potest fieri monasterium, ad id etiam allegans text. *in cap. ad audientiam*, *il* 2. *de Eccles. ædific.* quem etiam præter Doctor. *ibi*, ad hoc adducit glos. *in cap. possessiones*, *verbo*, *monach*. Petr. de Perus. *d. num.* 1. & Rebuff. *d. num.* 9. vbi iuxta communem Doctor. intellectum habetur, sæcularem Ecclesiam sine præiudicio clericorum posse ad statum regularem reparari. Et *in cap. consultationibus*, *de donat.* expressè dicitur, quòd donationes, vel concessiones Ecclesiarum, si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel eius auctoritate, ratæ debent haberi; ita, quòd personæ, quæ iam dictas Ecclesias possident, sine ipsarum assensu eis in vita sua non debeant spoliari. Præterea *in cap. pastoralis*, *eodem tit.* necnon *cap. tua nuper*, *& cap. pastoralis*, *de iis*, *quæ fi. à prælat. sin. cons. cap.* directè cauetur, aut certè supponitur, posse Episcopum religioso, seu pio loco Ecclesiam aliquam sæcularem conferre de sui consensu capituli, & *in Clement. si vna*, quæ est 2. *de rebus Eccles. non alien.* apertè habetur, Episcopum consentiente suo Capitulo donare posse Ecclesiam religioso loco. Ad idem etiam à contrario sensu sunt iura, in quibus habetur, laicum non posse Ecclesiam piis, seu religiosis locis, aut collegiis sine Episcopi consensu, vel auctoritate concedere; quale est *cap. decimas*, *il* 4. 16. *quæst.* 7. *cap. quod autem*, §. *de cætero*, *cap. illud*, *cap. cura*, iuncta suprascriptione, quæ est Abbatibus, Prioribus, & clericis, *cap. nullus*, *de iurepatronat.* necnon *cap. in Lateranensi*, *de præbend. cap. cum Apostolica*, §. *fin. de his*, *quæ fi. à prælat. sin. consens.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Capit. cap. cùm & plantare, *in princip. de priuil.* cum simil.

Extenditur autem hæc prædictæ regulæ pars, quòd nimirum Ecclesia, seu beneficium ex sæculari ad regularem statum mutari possit; primò, vt
procedat, † licet ea Ecclesia sit collegiata; nam in 96.
aliam collegiatam, seu conuentualem regularem mutari poterit, vt expressè cauetur *in d. cap. ad audientiam*, *il* 2. *de Eccles. ædific.* vbi Vrban. III. cuidam Episcopo cupienti in Ecclesia, de qua in Episcopum alterius vocatus fuerat, regulares canonicos ordinare, hoc ei indulsit, si Episcopus Diœcesanus eidem consenserit: subdens, verum, si clerici sæculares adhuc in ea superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria prouideri. Secundò extenditur, vt procedat etiam
in Ecclesia parochiali; nam, & hæc † concedi po- 97.
terit suo consentiente Capitulo ab Episcopo regularibus; vt satis constat ex *d. cap. si Episcopus vnam*, 12. *quæst.* 2. cuius dispositionem paulo antè retulimus, eúmque text. de Ecclesia parochiali intelligit *ibi* glos. ab aliis approbata *in figurat. cas. & in verbo*, *consensum*, necnon ex *d. cap. tua nuper*, & *cap. pastoralis*, *de iis*, *quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit.* dum iuxta communiorem, ac veriorem intellectum in priori ex his duobus capitibus decernitur, non posse Episcopum sine consensu capituli concedere perpetuò cœnobiis, aliisve Ecclesiis conuentualibus Ecclesias baptismales vacantes, etiamsi in iis habeant iuspatronatus: in posteriori verò, Episcopum parochiales Ecclesias, vel obuentiones ipsarum de consensu patroni sine consensu Capituli sui viris Religiosis, seu monasterio conferre non posse. Idem quoque suaderi potest ex prædictis aliis iuribus, in quibus indefinitè, & indistinctè habetur, posse regularibus concedi Ecclesias; nam vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l.* 3. *ff. de offic. præsid. l. Imperator*, *ff. de postul. cap. Romanorum*, quod est 1. 19. *dist.* cum simil. atque ita in specie, præter Doctor. in iis iuribus, post alios tradit Stephan. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 3. *discept.* 473. *num.* 2. & ante eum Io. Randæ. *tract. de dispensat. Episcop. cas.* 16. Cui non oberit, quòd Ecclesia parochialis non venit nomine Ecclesiæ simpliciter positæ, sed indiget speciali expressione, *cap. cùm in illis*, *in princip. de præbend. in* 6. cum aliis adductis à Gonzal. suprà *glos.* 6. *à numer.* 2. *ad* 16. nam id verum erit in dispositione hominis per rescriptum gratiæ ad beneficium, quod restringendum est, *cap. quamuis*, *in princip. eodem tit. & lib.* secus verò in dispositione legis, quæ fauorabilis est, Cassador. *decis.* 8. *num.* 6. *de priuil.* cum aliis ad id allegat. à Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 6. *proœm. numer.* 26. 27. 42. & 62. per quæ, & alia ferè in his terminis id sentit Gonzal. *ad d. reg.* 8. *glos.* 6. *num.* 19. & 22. *vsque ad* 33. Quare locum etiam in ea habebit, quod disponitur *in d. Clement.*
2. *de rebus Eccles. non alienand.* † posse religioso lo- 98.
co Ecclesiam donari non vocato eius rectore, aut defensore vacanti dato. Id autem, quod huic obiici poterat ex *cap.* 1. §. *quia verò*, *eodem tit. in* 6. vbi iuncta glos. *verbo*, *defensore*, habetur, vocari debere, seu consentire defensorem, qui dandus est Ecclesiæ vacanti in alienatione rerum ipsius, satis ex eo tollitur, quòd, vt latiùs infra *quæst.* 7. *conclus.* 9. explicabimus, præcipuè ex glos. *d. Clement.* 2. *verbo*, *defensor*, diuersa est in hoc ratio de concessione Ecclesiæ, ac alienatione rerum ipsius: sicuti etiam *ibidem* respondebimus ad id, quod obiici poterat quoad Ecclesiam non vacantem, ex *d. c. consultationibus*, *in* 2. *respons. de donat. & c. illud*, *in* 1 *resp. de*

iurepatronat. nunc autem sat sit, hodie standum esse *d. Clement.* 2. Ex quo pariter cessat quod obstare videbatur ex ratione illa, quam affert Rom. Pont. *in cap. tua nuper, in §. de his, quæ fi. à prал. fin. cons. cap.* cùm concessiones Ecclesiarum perpetuas ad alienationes non sit dubium pertinere, inde probans ad eas requiri consensum Capituli.

Neque principaliter huic extensioni obest Concil. Trident. *sess. 24. cap. 13. de reformat.* dum ex-
99. pressè prohibet, † ne parochiales Ecclesiæ Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis vniantur. Respondetur enim primò, *ubi* prohiberi solùm vnionem parochialis Ecclesiæ monasterio, non autem subiectionem, quæ longè diuersa sunt, vt sentit Petr. de Perus. *in tract. de vnionibus Eccles. cap. 1. num. 9.* post Innocent. *d. cap. pastoralis, de donat.* satisque constat ex *cap. sicut vnire, de excess. prælat.* ibi; Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis vnio, & subiectio earumdem: copula enim, *&*, inter vtrumque posita ea diuersa esse apertè significat, iuxta *cap. querelam, de simon.* cum suis concord. ibique notat. per glos. & Doctor. à diuersis autem non rectè fit illatio, vulg. *l. Papinianus exnls, ff. de minor.* & cùm vitanda sit iurium correctio, expediátque iura iuribus concordare, *l. præcipimus, in fi. C. de appellat. & cap. cùm expediat, de elect. in 6.* sat est, quòd Concilium operetur in terminis suis, nimirum prohibendi vnionem Ecclesiæ Parochialis monasterio, seu Ecclesiæ regulari, quam de iure antiquo poterat Episcopus facere, vt colligitur ex latè traditis à Felin. *cap. in nostra, num. 42. de rescript.* & ex text. *in Clement. 1. §. ad hæc, de stat. monach.* Respondetur secundò, quòd mens, & intentio Concil. Trident. (quæ potissimùm attendenda est, *l. fraus, ff. de legibus, l. non dubium, C. eodem tit. cap. sunt nonnulli, 1. quæst. 1. cap. ad nostram, de empt. & vend. cap. commissa, §. porrò, de elect. in 6. & cap. vlt. de reg. iur. eodem lib.* cum suis concord. *ibidem* per glos. allegat.) vt ex contextu illius decreti apparet, ea est, vt Ecclesiis parochialibus quoad fieri possit sic consulatur, vt animarum cura non deseratur: atque adeò *inibi* non quælibet vnio prohibetur, sed ea, per quam titulus supprimitur, & extinguitur, cùm nimirum vnio fit accessoriè, non æquè principaliter, iuxta latè tradita per Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 7. à numer. 1. vsque ad 37.* præsertim *num. 4.* ita vt etiam onus curæ tollatur ab ea Ecclesia, neque Regularibus, seu monasteriis applicetur, quibus parochialis Ecclesia vnitur. Denique respondetur, decretum illud intelligendum fore de vnionibus faciendis monasterio sito in loco alterius diœcesis ab ea, cuius est parochialis Ecclesia; vt satis constat ex *eod. Concil. sess. 14. cap. 9. de reformat.* iis verbis; parochiales Ecclesiæ, &c. alterius diœcesis beneficio, aut monasterio, &c. perpetuò non vniantur; decretum huius sanctæ Synodi super huiusmodi vnionibus in hoc declarando. Vnde ipsum [illegible]one. *sess. 7. cap. 7. de reformat.* expressè admittit beneficia curata monasteriis perpetuò vnita, & annexa, modò in iis cura animarum laudabiliter exerceatur. ac post ipsum Concilium Tridentinum *in constit.* 33. Sixti V. quæ incipit, *Camera nostra*, apertè supponitur beneficia curata vniri posse auctoritate ordinaria monasteriis, dum à beneficiis sic vnitis excipit quoad solutionem quindennij curata beneficia: exceptio enim est de regula, *l. nam quòd liquida, §. fin. ff. de pen. legat.* Bart. *in l. si enim, §. qui iniuriarum, ff. si quis caution.* glos. Dyn. & alij *in rubr. de reg. iur. in 6.* Doct. *in rubr. ff. eodem tit.* & firmat regulam in [illegible]ibus non exceptis, *l. quæsitum, §. denique,* & *ibi* Bart. *ff. de fund. instruct. cap. Dominus,* iuncta glos. *32. quæst. 7. & cap. 2. de coniug. lepros.* cum simil. adductis ab Euerard. *in loc. ab except. ad reg. num. 1. vsque ad 5. & in l. à rat. leg. larg. num. 53.* Idipsum etiam colligitur ex Bulla Pij V. 46. quæ incipit, *ad exequendum*, ac sentit Gonzal. *ad d. reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 3. num. 48. & 54. ac §. 6. num. 51. cum seq.* Quare post Concil. Trident. adhuc vnionem, seu concessionem parochialis Ecclesiæ monasteriis ac religiosis locis fieri posse, inter alios sentit Gratian. *loco cit.*

In omnem verò casum, quicquid sit de hoc contrario, & aliis, quæ contra prædictam propositæ regulæ partem, quoad hoc, an Episcopus possit mutare statum regularitatis, aut sæcularitatis, de quo etiam aliquid dicturi sumus *quæst. seq. concl. 13.* certè ad præsentem conclus. huius quæst. nobis sufficit, Papam id posse facere, de quo agemus *d. quæst. seq. conclus. 6.* nec dubitari potest cùm huiusmodi status Ecclesiarum, ac beneficiorum iure tantùm humano inducti sint, vt sæpiùs *quæst. præced.* præsertim *conclus. 3.* tradidimus; potest autem Papa tamquam Princeps, iia, quæ solo iure humano sunt introducta, derogare, *l. Princeps, ff. de legib. l. digna vox, C. eodem tit. & cap. proposuit, de concess. præben.* cum simil. inde enim satis constabit huiusmodi mutationem status fieri, hoc est, ab aliquo, posse. Idque semel pro omnibus huius quæst. conclusionibus admonuisse sit satis, & proportionabiliter dictum intelligatur.

QVARTA CONCLVSIO. Mutatio status tam manualitatis, seu amouibilitatis beneficij, vel Ecclesiæ, quàm perpetuitatis eiusdem fieri aliquando potest: ita, vt † beneficium sui natura 100.
manuale fiat perpetuum, hoc est, durabile ad alicuius vitam; & quod sui natura sic perpetuum est, fiat semper ad nutum amouibile, seu manuale. Prior pars conclusionis probatur primò ex eo, quòd per consuetudinem, seu præscriptionem manuale beneficium fieri potest perpetuum, prout post Mil. *in repertor. verbo, religiosus non potest consentire, versic. & his puto. & verbo, beneficia manualia an possint, sub num. 9.* & Gambar. *in tract. de offic. & auctor. legat. de lat. lib. 4. cap. seu tit. 2.* qui est, *de potest. legat. in reseruat. benefic. num. 19.* tradit Gonzal. *d. reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 6. numer. 34.* in id allegans, (quod, & facit Mil. *d. versic. ex his puto,*) text. *in cap. cùm de beneficio, de præbend. in 6.* qui licèt loquatur de qualitate, seu statu regularitatis beneficij; tamen à Doct. *ibi* atque alibi sæpe transfertur ad omnem qualitatem, ac statum beneficij, & Ecclesiæ: ac præcipuè allegari potest, & transferri ad statum manualitatis; cùm omnia beneficia regularia præsumantur de sua natura manualia, vt per text. *in cap. cùm ad monasterium, §. talis, de statu monach.* post Cassador. *decis. 4. numer. 3. de præbend.* Mil. *in d. Repertor. verbo, beneficia regularia, numer. 30.* & Mandos. *ad reg. 3. Cancellar. quæst. 10. num. 5. & quæst. 11. numer. 3.* docet Gonzal. *d. glos. 5. §. 6. num. 6. & glos. 8. numer. 7.* quos etiam cum aliis sequitur Nicol. Garz. *tract. de benefic. part. 1. cap. 2. num. 66. & seq.* vbi tamen ab his excipit beneficia regularia, quæ sunt curata, vel electiua. & omnino contrarium, quòd nimirum beneficia manualia nequeant per consuetudinem effici perpetua, tenuerunt Abb. *in cap. ad nostram, n. 11.* Dec. *n. 6 de confir. vt. vel inut.* ac Rebuff. *in tract. de pacif. possess. num. 2-7.* Mādos. *reg. 34. de annal. quæst. 11. num. 4.* ea ratione quia, cùm sit in mera facultate Abbatis, vel alterius potestatem habentis reuocare, vel non, si non est vsus tali facultate, non inducitur consuetudo,

101. consuetudo, nec præscriptio, quæ † in actibus
meræ facultatis induci non potest, *l. qui iure fami-*
liaritatis, ff. de acquir. possess. l. viam publicam, ff. de
via publ. cum suis concord. relatis à Doctor. quos
recensuimus sup. *cap. 8. quæst. 10. conclus. 1. limit. 6. in*
initio. Hanc verò contrarietatem Gonzal. *d. glos. 5.*
§. 6. num. 36. sic ad concordiam reducit, quòd aut
sumus in consuetudine, seu præscriptione introdu-
cta à tempore prohibitionis remouendi ad nutum;
vel à tempore, quo sciente, & patiente illo, qui
ius amouendi prætendit, fuit aliquis prouisus in ti-
tulum perpetuum, & talis prouisio habuit effectum:
& tunc sit vera prima opinio, quòd beneficium
manuale possit ex consuetudine, vel præscriptio-
ne effici perpetuum: aut sumus in casu, in quo il-
le, qui ius remouendi habere prætendit, nunquam
fuit prohibitus, nec ab alia fuit facta prouisio de
tali beneficio in perpetuum, debito effectu subse-
quuto; sed semper fuit facta prouisio ad nutum, &
voluntatem illius: & tunc quamuis ipse numquam
amouerit, nec vti voluerit sua facultate, nullo tem-
pore, etiam per mille annos, perditur illa liber-
tas consuetudine, aut præscriptione, cùm neque
detur status quasi possessionis. hanc verò concilia-
tionem desumi ait Gonzal. *vbi suprà numer.* 37. ex
iis, quæ Doctor. tradunt in simili materia actuum
meræ facultatis, & voluntatis, vt in iure altiùs tol-
lendi in proprio solo, adeundi furnum, vel mo-
lendinum, quò libuerit, piscandi in flumine pu-
blico, & priuilegio alicui dato aliquid faciendi,
quandocumque voluerit, ac similibus. inter quos
Doctor. præcipui sunt Bald. *l. de quibus, num. 21. ff.*
de legib. Balb. *de præscript. 4. part. 5. partis princ. quæst.*
4. à num. 4. Ias. *l. quo minus, num. 27. cum seqq.* Me-
noch. *de arbitrar. iud. cas.* 44. & 160. ferè per tot.
Couar. *in relect. reg. possessor. 2. part. §. 4. num. 6.* Ant.
Gabr. *commun. conclus. lib. 5. tit. de præscript. conclus.*
10. *cum duobus seqq.* Roder. Suar. *in repet. l. quo-*
niam in prioribus, ex *num.* 20. *C. de inoffic. testament.*
Rot. Rom. apud Caputaq. *decis.* 306. *part.* 1. nec-
non *decis.* 70. per tot. *part. 2. & decis. 33. numer.* 1.
part. 1. in nouiss. diuersor. vbi ex *num.* 2. multiplici-
ter id declarat, & alios plures modos acquirendi
quasi possessionem, vltra prohibitionem assignat;
veluti quando soleret quis dare licentiam piscan-
di, vel ædificandi, aut alia molendina, furnósve
accedendi, vel ius piscandi arrendaret, & in aliis
actibus, qui fieri non solent citra nomen, & eius
possessoris. Iam verò, quod dictum est de consue-
tudine, seu præscriptione, vt per eam beneficium
102. manuale fieri possit perpetuum, idipsum † de con-
stitutione tradit inter ceteros Mil. *d. verbo, religio-*
sus non potest consentire, versic. ex his puto. secundò
hæc eadem prior pars conclus. probatur ex eo, quòd
Gomes. *ad reg. de triennal. possess. quæst. 32. ad fin.*
tradit Rot. Rom. in vna Astoricen. Capellaniæ co-
ram R. P. D. Raynaldo Petrucio 5. Martij 1537. iu-
103. dicasse, † Episcopum posse Capellanum amoui-
bilem per testatorem in Capella sua positum per-
petuum facere, per ea, quæ notat Imol. *in l. 1. ff.*
de condit. instit. & ea, quæ Roch. de Curt. dicit *in*
suo tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quòd de Diœ-
cesani consensu, quæst. 15. & habet Paul. de Castr.
consil. 358. *lib.* 1. pro cuius tamen rei declaratione
videndum est, quod attigimus suprà *cap. 5. quæst.*
11. *conclus. 1. ampliat. 1. ad fin.* & latiùs explicaui-
mus *cap. 10. quæst. 6. conclus. 8. & versic. Respon-*
deo tertio. Nunc autem ad confirmationem poste-
104. rioris † partis huius conclus. accedamus, quòd ni-
mirum beneficium perpetuum possit aliquando fie-
ri manuale. Quæ probatur primò ex eo, quòd per

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

consuetudinem, seu præscriptionem mutari potest
perpetuum beneficium in manuale, vt post Mil. *in*
d. verbo, religiosus non potest consentire, in fin. tradit
Gunz. *d. glos. 5. §. 6. num.* 38. per text. & *ibi* Doct. *d.*
cap. cùm de beneficio, de præbend. in 6. quod licèt lo-
quatur de qualitate, seu statu sæcularitatis benefi-
cij: tamen à Doctoribus tum *ibi*, tum alibi frequen-
ter, vt antea diximus, transfertur ad omnem quali-
tatem, ac statum Ecclesiæ, seu beneficij; ac signan-
ter allegari, ac transferri potest ad statum perpetui-
tatis eiusdem: cùm omnia beneficia sæcularia præ-
sumantur perpetua, vt post alios tradunt Mandos.
d. reg. 3. quæst. 11. num. 2. Gonzal. *d. glos. 5. §. 6. num.*
7. & Garz. *d. part. 1. cap. 2. numer.* 70. per text. *in*
cap. præcepta, 55. dist. cap. satis peruersum, 56. dist.
cap. veniens, cum *ibi* notat. *de fil. presbyter. & cap.*
vnic. iuncta glos. *verbo, perpetui, de capell. monach.*
in 6. Sed quia hoc non est de substantia, seu essen-
tia beneficij Ecclesiastici, quòd sit perpetuum, quic-
quid voluisse videatur Gonzal. *d. glos. 5. in princip.*
num. 7. & d. §. 6. numer. 21. & 59. vbi etiam non-
nullis Doctor. relatis contendit, manualia benefi-
cia propriè non esse beneficia; qui tamen hoc mi-
hi non dicunt, excepto Petr. Gregor. Tholos. quem
cum aliis pro hac sententia refert quoque Garz. *d.*
cap. 2. numer. 78. neque id verum esse satis colligi-
tur ex iis, quæ ipsemet Gonzal. affert, *eodem §. 6.*
num. 6. 26. 55. & 56. ac latiùs Garz. inde compro-
bans, beneficia manualia verè esse beneficia *d. cap.*
2. *numer.* 69. 71. 74. 77. *ac* 79. *cum tribus seqq.* Ideo
(& hoc est secundum fundamentum huius poste-
rioris partis conclus.) non modò poterit fieri ma-
nuale, vel potiùs temporale † beneficium illud, 105.
quod nunquam fuit, sed esse deberet perpetuum;
prout per Papam, & immemorabilem consuetu-
dinem fieri posse fusè docet Nauarr. *consil. 8. numer.*
10. 11. & 17. *cum seq.* iuxta impressionem Lugdu-
nen. & Venet. *de iure patronat.* quem etiam sequi-
tur Garz. *d. num.* 74. qui *numer.* 72. post alios idem
tradit de fundatione; ac *num.* 75. de constitutione,
ac statuto, id temperans quoad beneficium cura-
tum, propter text. *d. cap. vnic. de Capell. monach.*
in 6. quod & respectu consuetudinis probat Gon-
zal. *d. §. 6. num. 60. cum seq.* vbi etiam respectu fun-
dationis quoad hoc ipsum beneficium curatum du-
bitauit post Rot. Rom. in vna Toletana iuris nomi-
nandi, 29. Nouembris 1582. coram Illustrissimo
Cardinali Blanchetto, an laicus fundator parochia-
lis possit in fundatione facere, quòd rector sit amo-
uibilis ad nutum patroni: verùm etiam fieri pari-
ter deinceps manuale poterit illud beneficium,
quod antea erat perpetuum; vt in specie tenet Gon-
zal. *d. §. 6. num.* 62. docens, † quòd simplex be- 106.
neficium perpetuum de iurepatronatus potest ab
Episcopo de consensu patroni ex iusta causa effici
manuale, & ad nutum ipsius patroni; vt consu-
luit, inquit, Nauarr. *consil. 9. num.* 1. & per tot. *sub*
tit. de offic. ordinar. in impressione Rumana, & in-
cipit, *An Episcopus*, éstque pariter 9. in Veneta,
& Lugdunen. ac 6. in Brixien. impress. cui simi-
le consilium quod incipit, *Capellaniam*, habetur *sub*
tit. de præbend. 27. in ordine iuxta eamdem Vene-
tam, ac Lugdun. impression. sed quamuis in vtro-
que consil. apertè velit, illam non esse mutationem
beneficij perpetui in manuale beneficium, sed ex-
tinctionem perpetui beneficij cum erectione serui-
tij temporarij, seu Capellæ manualis, quæ non
sit beneficium, & potuisset per patronum ordinari
ab initio absque consensu Episcopi; prout etiam
vtrumque illud consilium Nauarr. intellexit Garz.
d. cap. 2. num. 76. quare horum consil. mentio etiam

habenda est *cap. seq.* vbi de huiusmodi extinctione,
seu suppressione beneficiorum agendum erit, *quæst.*
4. vel 5. probabilem tamen puto memoratam do-
ctrinam Gonzal. tum ob eius auctoritatem; tum
quòd ita etiam sentire videtur Garz. *d. numer.* 76.
iuncto *num. præced.* & apertiùs Doctor. generaliter
tradentes, beneficia manualia posse fieri perpetua,
& quæ sunt perpetua, fieri manualia, vt Mandos.
ad reg. 3. *Cancell. quæst.* 11. *num.* 3. & Flamin. Pa-
ris. *tract. de resign. benefic. lib.* 11. *quæst.* 3. *num.* 92.
cum seq. vbi etiam alios allegant; tum ex eo, quod
plerique tradunt relati, & probati à Gonzal. *d.* §. 6.
numer. 24. omnia beneficia mundi esse Papæ obe-
dientialia, seu manualia. Tum denique quia, si
potest Episcopus de consensu patroni ex iusta cau-
sa extinguere beneficium patronatum perpetuum,
& erigere seruitium Ecclesiæ temporarium, vt ex
Nauatr. diximus, quod est plus; multò magis po-
terit ex beneficio perpetuo facere beneficium tem-
porale, quod est minus, ex vulg. reg. *cui licet*, ac sum-
pto argumento à maiori ad minus.

QVINTA CONCLVSIO. Mutari aliquan-
107. do potest status Ecclesiæ † ex parochiali in non pa-
rochialem, seu curatam: atque item ex non paro-
chiali in parochialem. Prior pars conclusionis pro-
batur primò ex eo, quod pluribus relatis tradunt
Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benefic. part.* 1.
cap. 13. *numer.* 10. *&* 11. Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Can-
cell. glos.* 6. *num.* 89. *cum seq.* & tenent multi, quos
citat Garz. *d. tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 3. *à num.*
102. *vsque ad* 108. quibus adde Mandos. idem post
alios docentem *ad reg.* 20. *Cancellar. quæst.* 11. *num.*
3. *post medium, cum duobus seqq.* beneficium aliàs
108. curatum, vnde recesserunt parochiani, † non di-
ci verè curatum, sed solùm in habitu; ita, vt in eo
non habeat locum *cap. de multa, de præbend.* quoad
incompatibilitatem, neque *cap. licèt canon, de elect.*
in 6. requirens in prouiso, quòd attigerit 25. æta-
tis suæ annum, & quòd intra annum ad sacerdo-
tium promoueatur; neque eius facienda sit mentio
in impetratione, iuxta *cap. cùm in illis, in princip.*
de præbend. eodem lib. & omnino regulandum sit, vt
beneficium non curatum: & quoad effectum in-
compatibilitatis, & *d. cap. licèt canon*, plerique te-
nent relati à Garz. *vbi suprà num.* 109. & respectu
incompatibilitatis, non autem reg. Cancellar. de
idiomate, Sarnen. ad hanc reg. *quæst.* 11. Qua ta-
men in re melior mihi videtur distinctio, quam af-
fert, satisque confirmat Garz. *ibidem à num.* 111. *vs-
que ad* 121. quòd huiusmodi beneficia curata, si
verisimiliter nulla spes adest, quòd actum, hoc
est, populum actu recuperent, & maximè si lapsi
sunt quadraginta anni sine parochianis, censentur
absolutè, & in omnibus simplicia: si autem est spes
probabilis recuperationis actus, nec lapsi sunt qua-
draginta anni sine parochianis, licèt ad effectum
d. cap. licèt canon, non censeantur vt curata, cen-
sentur tamen curata quoad alios effectus, præter-
quam ad effectum *d. reg. de idiomate.* Secundò pro-
batur ex eo, quod post alios tradit Gonzal. *d. glos.*
6. *numer.* 99 posse ab Ecclesia parochiali, seu eius
109. principali rectore † auferri curam animarum, &
transferri in eius Vicarium perpetuum etiam post
Concil. Trident. ad id quoque allegans quamdam
declarationem sacræ Congregationis interpretum
eiusdem Concil. facitque ipsum Concil. *sess.* 7. *cap.*
7. *&* *sess.* 25. *cap.* 16. *de reformat.* necnon *cap. extir-
panda*, §. *qui verò, de præbend. Extrauag. Execra-
bilis*, §. *quanium, eodem tit. & cap. super eo, eodem
tit. in* 6. cum aliis adductis à Garz. *d. part.* 5. *cap.* 3.
num 122. *cum seq. part.* 11. *cap.* 5. *à num.* 192. *vsque*
ad 197. *ac part.* 12. *num.* 23. *cum tribus seqq.* immo
Nauat. *cons.* 121. *de cler. non resid.* iuxta impress. Lug-
dunen. *num.* 4. iuncto *num.* 7. tuetur, † etiam post 110.
Concil. Trident. posse ex immemorabili consuetu-
dine, vel Papæ priuilegio induci, vt principalis Re-
ctor parochialis Ecclesiæ curam animarum exer-
ceat per Capellanum, aliúmve sacerdotem amoui-
bilem: quod etiam colligi videtur ex Trid. Concil.
d. sess. 25. *cap.* 6. *de reformat.* & expressè id permitti-
tur ab eod. Concil. *d. sess.* 7. *cap.* 7. Ordinariis loco-
rum in visitatione beneficiorum Ecclesiasticorum
curatorum, quæ Cathedralibus, collegiatis, vel
aliis Ecclesiis, vel monasteriis, beneficiis, seu col-
legiis, aut piis locis quibuscumque perpetuò vnita
& annexa reperiuntur: & quoad monasteria, seu
domus virorum, & mulierum, quibus imminet cu-
ra animarum in personas sæculares, simile quid ha-
betur in eod. Conc. *sess.* 25. *cap.* 11. *de regular.* Et in
specie posse Ecclesiam parochialem, seu curatam
fieri non curatam, seu non parochialem, apertè sen-
tit Petr. de Perus. *in tract. de murat. stat. Ecclesiar. in
princip. sub num.* 2. & Ioan. Azor *Instit. moral. part.* 2.
lib. 6. *cap.* 30. *quæst.* 2. *vers. ceterùm Ecclesias.*

Posterior pars conclusionis probatur; quia non
modò † potest Ecclesia parochialis, seu curata eri- 111.
gi, & institui vbi non est; siue quia populus val-
de numerosus est, ita, vt ei vnus rector non suffi-
ciat, iuxta *cap. fin. de Eccles. ædif.* iuncta multorum
illius text. expositione; cui fauet Concil. Trident.
sess. 21. *cap.* 4. *de reformat. circa initium.* siue quia ob
locorum distantiam, vel difficultatem parochiani
sine magno incommodo ad percipienda sacramen-
ta, & diuina officia audienda accedere non pos-
sunt, iuxta text. *in cap.* 3. quod incipit, *ad audien-
tiam, il* 1. *eodem tit.* & Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.*
4. *de reformat.* siue tandem, quia in aliqua ciuita-
te, vel loco nullæ sunt parochiales, vt decernitur
ab eodem Concil. *sess.* 24. *cap.* 13. *in fi. de reformat.*
Verùm etiam aliqua Ecclesia non parochialis † in 112.
parochialem, seu aliquod beneficium non cura-
tum in curatum erigi potest; prout per locum, seu
argumentum à speciali; (quod forte, ac validum
est, *l. quod verò, & l. ius singulare, ff. de legib. cap.
præsenti*, §. *loca*, iuncta glos. *ibi, verbo, specialiter;
de præbend. in* 6. cum aliis ad id adductis ab Eue-
rard. *in loc. à speciali, num.* 1. *&* 3. ac Mandos. *ad reg.*
16. *Cancellar. quæst.* 20. *num.* 5.) colligitur ex Con-
cil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 9. *& sess.* 24. *cap.* 13. *de re-
format.* directè verò, & in propria specie satis pro-
batur ex eodem Concil. *sess.* 7. *cap.* 7. *ac sess* 21. *cap.* 5.
& 7. *de reformat.* atque in terminis tenent inter cete-
ros Petr. de Perus. *vbi suprà num.* 2. Petr. Rebuff. *in
prax. benefic. part.* 1. *tit. de erect. in curat. & paroch.*
numer. 1. Alphons. Hoied. *d. tract. de benefic. incom-
patib.* 1. *part. cap.* 13. *num.* 57. *cum seq.* Mandos. *in
prax. signat. grat. tit. de erection. versic. inferiorum be-
neficiorum, versic. aliam causam, & vers. si.* Io. Azor.
Instit. moral. part. 2. *lib* 6. *cap.* 30. *quæst.* 1. *&* 2. *versic.
ceterùm*, ac nouissimè Nicol. Garz. *d. tract. de bene-
fic. part.* 12. *cap.* 5. *num.* 2. *cum seq.* vbi ad quamdam
contrariam declarationem sacræ Congregat. inter-
pretum Concil. Trident. respondet, eam procedere
cessante causa, & necessitate: in omnem verò ca-
sum loquitur, seu accipienda est illa declaratio de
Ordinario, non autem de illi superiore, aut simpli-
citer, hoc est, de quocumque. Quæ autem neces-
saria sint † ad hoc, vt aliquod beneficium cura- 113.
tum dicatur, seu aliqua Ecclesia sit parochialis,
pluribus tradit Hoied. *d. cap.* 13. *à numer.* 1. *ad* 11.
Mandos. *d. reg.* 20. *quæst.* 11. *ac* 12. ferè per tot.
Mascard. *de probat. conclus.* 468. per tot. Flam. Paris.
tract.

tract. de resig. benef. lib. 2. quæst. 2. num. 105. *vsque ad* 110. Gonzal. *d. glos. 6. à num.* 34. *ad* 99. & Io. Azor. *d. part. 2. lib. 3. cap. 12. quæst. 2. & quatuor seqq.* vbi alios etiam citat, *ac lib. 9. cap. 3. quæst. 14. in princ.* necnon *ad fin.* & Garz. *d. tract. de benef. part. 1. cap. 6. à num. 3. ad* 8. Et quæ solemnitates requirantur in huiusmodi erectione, latiùs, Deo dante, trademus *quæst. 6. ac 7.* inter alios post Rebuff. *d. tit. de erect. in curat. & parochial. num. 2. & sequentib.* Hic autem pro complemento huius conclus. illud aduotandum
114. est, † dari quoque, ac fieri posse mutationem Ecclesiæ merè parochialis in baptismalem; neque enim quælibet parochialis est baptismalis; quod & vtrumque docent Petr. de Perus. *vbi sup. num. 1.* & Mandos. *d. tit. de erectionib. versic. erectio non solet,* cum aliquot versic. sequentib. secundum verò ex iis etiam constat, quæ nos adduximus *in tract. de decim. cap. 7. quæst. 2. præmiss. vnic. & conclus. 9.*

Sexta conclusio. Status, seu qualitas
115. personalis residentiæ † mutari perpetuò in aliquo beneficio potest; ita, vt beneficium aliquod huiusmodi obligationem non habens annexam eam acquirere, & ab habente tolli possit. Vtraque pars huius conclusionis probatur; tum ex eo, quod superiori conclusione de parochiali Ecclesia, seu curata diximus, posse nimirum fieri ex non curata curatam, & ex curata non curatam, seu parochialem: hæc enim obligationem habet personalis residentiæ, vt *cap. præced. quæst. 4. conclus. 5.* ex multis iuribus ac Doctorib. tradidimus; præcipuè verò ex *cap. quia nonnulli, de cler. non resid.* & Conc. Trid. *sess. 6. cap. 2. ac sess. 23. cap. 1. de reform.* quibus nunc addo idem Conc. *sess. 7. cap. 3. de reform. & constit.* 115. Pij IV. & 64. Pij V. super residentia, iuxta numerum Bullarij penult. edition. tum ex eo, quod de iuribus consuetudinis in tollenda obligatione residendi trademus *quæst. seq. concl. 5. 6. 7. ac* 13. & mox *conclus.* 8. præsentis quæst. quæ conclus. erunt de erectione Ecclesiæ non collegiatæ in collegiatam, & è conuerso. cui affine est, quod post Abb. *in cap. suggestum, de iurepatr.* & Roch. de Curt. *in tract. de iurepatr. verbo, honorificum, quæst. 3. sub num.* 8. *versic. item bene facit,* per *cap. exposuisti, de præb.* atque alia, sentit, latiúsque tradit Lambert. *in sum. tract. lib. 3. quæst. 6. art.* 4.
116. posse Episcopum † de consensu patroni conuertere Capellam in præbendam. quibus addi potest Conc. Trid. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* vbi Episcopis in certo casu permittitur vnio aliquorum beneficiorum simplicium præbendis Ecclesiarum Cathedralium, vel insignium collegiatarum: iuncto eo, quod etiam ante Conc. Trid. Canonici ad residentiam tenentur, vt *cap. præced. quæst. 2. vers. ex parte autem causa materialis,* in 3. diuisione beneficiorum, satis ostendimus: quibus nunc addo Garz. id latiùs tradentem *d. part. 3. cap. 2. num.* 180. cum multis seqq. Tum denique ex eo, quod in terminis docet idem Garz. *d. tract. de benef. part. 7. cap. 1. numer.* 126.
117. quòd, † si aliqua Capellania esset fundata cum obligatione residentiæ personalis, cuius fructus essent adeò diminuti, vt non essent sufficientes, & proportionabiles tali oneri; posset Ordinarius tollere obligationem residentiæ; ita, vt per substitutum posset illi deseruiri: maximè si non reperiretur, qui eam vellet cum eo onere residentiæ personalis; ibique melius videretur tollere residentiam personalem, quàm reducere Missas in casu, quo vnum aut alterum esset faciendum.

Septima conclusio. Ille status benefi-
118. cij, per quem eidem beneficio † certus ordo est annexus; ita, vt eo tempore prouidendus certam ætatem habere, certóve ordine insignitus esse, vel eum intra certum tempus suscipere debeat; (iuxta latiùs tradita *cap. præced. quæst. 4. conclus. 6. suppos. 4.*) mutari aliquando potest; vnde & status ille ab eodem beneficio eum habente tollatur, & non habenti tribuatur. Hæc conclusio probatur quoad vtramque partem, ex fundamentis duarum præced. conclusionum; quatenus per dimissionem, vel acquisitionem qualitatis, cuius ratione talis ordo, vel ætas in beneficiato requiritur, vel non, status etiam huiusmodi annexionis consequenter mutatur, iuxta ea, quæ *d. suppos.* 4. deduximus. seorsim verò quoad priorem eiusdem conclus. partem probatur ex iis, quæ *d. quæst. 4. concl. 6. ad fin. vers. iam verò his suppositis, ac præmissis,* hac de re diximus quoad derogationem, seu temporalem mutationem prædictæ qualitatis, seu status ordinis, vel ætatis beneficio annexæ: idem enim proportionabiliter de hac derogatione perpetua, seu status mutatione dicendū erit; quamuis ergo hæc mutatio status ordinis annexi regulariter à iure canonico sit prohibita non modò tacitè, ex traditis *d. suppos.* 4. sed etiam expressè à Concil. Trid. *sess. 25. cap. 5. de reform.* prout eum text. induximus, sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus.* 3. in prioris eiusdem partis confirmatione: tamen, cùm hæc prohibitio solùm à iure humano sit inducta, per ea, quæ *d. concl. 6. ad fin.* attulimus: inde sequitur, saltem à Rom. Pontifice hunc statum mutari posse, qui tamquam Princeps huic iuri derogare potest, iuxta *l. Princeps, ff. de leg. & cap. proposuit, de concess. præb.* cum simil. maximè ob summam potestatem, quam in beneficialibus habet, iuxta *cap. 2. de præb. in 6. & Clem. 1. vt lit. pend.* cum vtrobique notat. per Doct. atque alibi sæpe. Quid autem hac eadem in re possint inferiores Rom. Pontifice, videbimus *quæst. seq.* in conclusionibus, quas de eorum singulis proponemus. Posteriorem verò huius conclus. partem apertè tenet Lambert. *in d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 4. art. 4. num. 3. versic. sed his omissis,* vbi docet, transferentem iuspatronatus posse apponere conditionem secundùm ius; vt, quòd præsentandus sit in sacris constitutus. iuxta hanc eandem porrò præsentis conclusionis partem decretum habemus, & casum in Conc. Trid. *sess. 24. cap. 12. vers. in omnibus verò, de reformat.* vbi statuitur, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesiis omnes Canonicatus, ac portiones ab Episcopo designan. certi ordines sacri sunt annexi, & in mutatione vnius ordinis in alium, quòd ea possit à Papa fieri, constat ex *constit.* 55. Sixti V. & incipit, *religiosa*: qua de re inf. *quæst. seq. conclus. 6. in octauo casu.* Porrò ex fundamento, quod mox adduximus, idem statuendum quoad hoc est † 119.
de qualitate, seu statu præbendæ Theologalis, Magistralis, aut Doctoralis, vt nimirum is saltem à Papa mutari, eum statum tollendo à beneficio, queat; cùm Trid. Conc. *d. sess. 25. cap. 5. de reform.* huiusmodi qualitates æquiparet qualitati annexionis certi ordinis; quòd verò talis qualitas, seu status adiici queat beneficio eum non habenti, ex eo quoque suaderi potest, quod de præbenda Theologali statui videtur *cap. 1. cap. quia nonnullis, & cap. fin. de magistr.* quorum verba ad id retulimus *cap. præced. quæst. 4. conclus.* 7. omnino verò decernitur à Conc. Trid. *sess. 5. cap. 1. de reform.* & de Pœnitentiali ab eodem Conc. *sess. 24. cap.* 8. pariter *de reformat.* cuius vtriusque decreti dispositionem *ibid* recensuimus; subiicientes quoque nonnulla hac in re priuilegia per Sedem Apostolicam quibusdam prouinciis concessa. quæ omnino huius quoque conclus. confirmationi deseruiunt; ita, vt candidum lectorem ad eum locum pro ea remisisse sufficiat.

Octava conclusio. Ecclesia non col-

120. legiata † mutari aliquãdo poteſt in collegiatam, & collegiata in non collegiatam. Prior pars concluſionis patet tum ex praxi: tum quia ita paſſim tenent Doct. prout de communi teſtatur Abb. *in cap. quoniam*, per eum text. *de vit. & honeſt. cler.* ac præterea tenuit Petr. de Peruſ. *tract. de mutat. ſtat. Eccleſ. in princ. num.* 1. Rebuff. *in prax. benef. part.* 1. *tit. de erect. in collegiat.* Mandoſ. *in prax. ſignat. grat. eod. tit.* per tot. Io. Azor. *Inſtit. Moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 30. *quæſt.* 1. *&* 2. *in princ.* Paul. Fuſc. *tract. de viſitat. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 6. & Garz. *d. tract. de benef. part.* 12. *cap.* 5. *num.* 4. tum denique ex multis ad id adductis à Lambertin. poſt alios *in tract. de iurepatron. lib.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 1. ferè per tot. quæ quia pertinent ad Epiſcopi hac in re poteſtatem, afferemus infrà *quæſt. ſeq. concluſ.* 13. Poſterior pars apertè tenetur à Petr. de Peruſ. *vbi ſup. num.* 2. & idem à fortiori
121. ſentiunt, qui voluerunt, † poſſe Cathedralem fieri non Cathedralem, vt Azor. *d. quæſt.* 1. *&* 2. ac Petr. de Peruſ. *d. num.* 2. per text. *in cap.* 1. *ne ſed. vacan.* vnde hoc colligitur; ſed expreſsè habetur, poſſe ex non Cathedrali fieri Cathedralem; quod & liquet ex *Extrauag. nuper.* 1a 3. *& ſeq.* quæ incipit, *ad cuiuſlibet ſtatus Eccleſia, de præb. in commun.* & idem Peruſ. docet *d. num.* 1. Rebuff. *d. part.* 1. *tit. de erect. in Cathedral. ſecular. vel in al. ſtat.* Azor. *d. quæſt.* 1. *&* 2. Garz. *d. cap.* 12. *num.* 1. vbi & illud tradit, poſſe Cathedralem Eccleſiam erigi in Metropolitanam; id quod adnotarunt quoque Rebuff. *ibid. num.* 3. Azor. *d. cap.* 30. *quæſt.* 4. & Garz. *d. num.* 1. facitque *cap.* 1. *de tranſlat. Epiſc. cap. quod tranſlationem, de offic. deleg. & cap. ſicut vnire, de exceſſ. prælat.* ibique gloſ. & Doct. atque alibi ſæpe. Habemus autem inſigne exemplum erectionis Eccleſiæ Cathedralis, nimirum Tholoſanæ, in Metropolitanam, ſeu Archiepiſcopalem, *in Extrauag. ſaluator noſter, cum ſeq.* quæ incipit, *nuper certis ex cauſis, de præben. inter commun.*

Huic autem valde affinis eſt qualitas, ſeu ſtatus electiuitatis Eccleſiæ, vel beneficij, per quem de illo, illáve prouidetur per electionem, iuxta latiùs per nos adducta *cap. præced. quæſt.* 2. in octaua diuiſione beneficiorum, ſeu qualitatum ipſorum ex parte cauſæ materialis; nam prælati Collegiatarum, & Ca-
122. thedralium, ac Metropolitanarum Eccleſiarum † de iure antiquo eligebantur à Canonicis ipſarum; ſicut & plerique conuentualium Eccleſiarum regularium Prælati, qui poterant indiſtinctè ab eorum conuentibus eligi, vt paſſim *in tit. de elect.* necnon *in cap. cùm Eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ. & propr.* iuncto *tit. de regularib. & ſtat. Monach. in Decretal. lib. ſexto, & Clementin.* licèt hodie ex diſpoſitione *reg.* 2. *&* 3. Canc. Apoſtolicæ reſeruari à ſingulis Romanis pro tempore Pontificibus conſueuerint: ex quibus regulis, & quibuſdam aliis, maximè 8. per quam beneficia inferiora ad quamuis collationem pertinentia, & in certis menſibus vacantia ſolent ſemper diſpoſitioni Apoſtolicæ reſeruari; ac præterea ex *cap. licèt, ſeu* 2. *de præb. in* 6. vbi eidem ſedi reſeruantur beneficia in Curia Romana, ſeu apud Sedem Apoſtolicam vacantia, quamuis eorum prouiſio ad aliorum ſpectet electionem; iunctis præſertim iis, quæ earum regularum gloſſatores tradiderũt, ac præcipuè Mandoſ. & Gonzal. necnon Garz. *d. tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 1. ferè per tot. ſatis
123. conſtat, † per huiuſmodi reſeruationes mutari qualitatem, ſeu ſtatum prædictam electiuitatis ſaltem per Romanos Pontifices nec mirum, quoniam talis qualitas, ſeu modus acquirendi beneficium, ſicut & cæteri modi, quibus poſſunt acquiri beneficia, immo & beneficia ipſa iure humano inducta ſunt; vt inter cæteros ex Vgolin. *in tract. de ſimon. tab.* 1. *cap.* 3. §. 4. *num.* 1. *vſque ad* 5. *& cap.* 28. *in princ. num.* 1. *cum trib. ſeq.* & Alphonſ. Hoied. *tract. de incompatib. benefic. in præfat. num.* 5. latè tradidimus *cap. præced. quæſt.* 3. *concluſ.* 1. *circa initium.* iuri autem humano ſaltem per Rom. Pontificem derogari poteſt, potiſſimùm verò in beneficialibus, in quibus is plenam habet poteſtatem, iuxta ea, quæ quoad vtcumque in præced. concluſ. adduximus, & quoad ſecundum ſup. *cap.* 5. *quæſt.* 2. *concluſ.* 1. *circa medium, verſic. è contrario verò.*

NONA CONCLVSIO. Status Eccleſiæ, vel beneficij quoad qualitatem iuriſpatronatus, ſiue præſentandi ad aliquam Eccleſiam, vel beneficium † 124.
aliquando ita mutari poteſt, vt ex Eccleſia, ſeu beneficio libero deinceps fiat iuriſpatronatus, & è contrario. Vtraque pars concluſionis probatur ex iuribus ad id per nos allegat. *quæſt. præced. concluſ.* 3. *longè poſt medium, verſic. de ſtatu verò, ſeu qualitate;* vbi etiam aliquos caſus attulimus, in quibus ipſo iure amittitur iuſpatronatus, fuſiùs cum aliis recenſendos *quæſt. ſeq. concluſ.* 6. *vel* 7. hic autem, vt *in d. verſic. de ſtatu verò, ſeu qualitate,* polliciti ſumus, eos caſus huiuſmodi amiſſionis, ſeu ceſſationis iuriſpatronatus referamus, quos à variis Doctoribus colligere potuimus abſque expreſſo iure poſitos: ſi prius conſimiles caſus à Doctoribus allatos, in quibus beneficium antea liberum fit ſubiectum iuripatronatus, in medium proferamus; quod mox faciemus, omiſſis tamen caſibus, ſeu cauſis illis augmenti dotis, ac nouæ conſtructionis, quas expreſsè admittit Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform. ad fin.* cuius decreti verba quoad hoc *in d. verſic.* recitauimus; & quoad augmentum dotis ſumi poteſt ex *ſeſſ.* 14. *cap.* 12. necnon *cap. quicumque, & cap. filiis,* 16. *quæſt.* 7. idque non modò ex auctoritate, ſeu ex priuilegio Sedis Apoſtolicæ, ſed etiam auctoritate Ordinarij inferioris, vt colligitur ex iis verbis *d. cap.* 9. etiam auctoritate Sedis Apoſtolicæ; nam dictio, *etiam*, eſt implicatiua tacita diuerſas ſpecies ab expreſſis includens, *l. etiam, ff. de verb. ſignif. cap. tanta, de ſimon. Clem. grauis, de ſent. excomm.* cum aliis ad id adductis ab Alberic. *in Dictionar.* & Vulpell. *de propoſit. aduerb. & coniunct. ſignificat. verbo, etiam;* ac nouiſſimè Barboſ. *de dictionib. dict.* 95. *num.* 1. 2. *&* 4. *cum duob. ſeqq.* ſicut, & hos duos caſus admiſerat Hoſtien. *in ſum. tit. de iurepatron. verſic. ex quibus proueniat; ex fundatione, &c.* ſeu *num.* 2. & quoad augmentum dotis, quam ditationem, vt & alij, vocat Paul. de Citadin. *in ſuo tract. de iurepatr. part.* 3. *cauſ.* 2. *acquir. iuſpatr. quæſt.* 2. *ſub num.* 9. *& quæſt.* 4. *ſub num.* 12. ac rurſus *in* 3. *cauſ. num. vnic.* de noua conſtructione, ſeu reparatione, vel reædificatione Eccleſiæ idem Paul. *d.* 3. *part. in* 1. *cauſ. quæſt.* 15. *cum ſeq. & in* 4. *cauſ.* per tot. præſertim *num.* 4. *&* 6. quare nunc de hiſce duob. caſibus non eſt dubitandum, prout dubitauit Roch. de Curt. *tract. de iurep.* quoad augmentum dotis, *verbo, & dotandi, quæſt.* 3. *&* 6. quoad refectionem, ſeu reparationem *eod. tract. verbo, conſtruxit, quæſt.* 8. *ac d. quæſt.* 3. & latiùs contra Paulum arguens Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 6. quoad primum *art.* 2. *num.* 2. 3. *ac* 7. *cum trib. ſeqq.* quoad ſecundum *d. num.* 3. *& art.* 3. *numer.* 1. *vſque ad* 17. licèt ipſe quoque Lambert. idipſum admittat quoad augmentum dotis, ſeu ditationem in eum ſenſum, vt poſſit iuſpatronatus de nouo acquiri per fundationem, conſtructionem, vel dotationem Capellæ, vel altaris in aliqua Eccleſia, *d. art.* 2. *num.* 10. *verſic. ſecunda,* ex dictis Pauli; quod & Roch. de Curt. admittit *d. verbo, conſtruxit, num.* 11. & ipſe Paul. docet *d. cauſ.* 2. *quæſt.* 4. & fuſiùs tradiderat *in* 1. *cauſ. quæſt.* 32. *verſic. tertio*

ſecundum

ſciendum: quoad nouam conſtructionem, ſeu reædificationem prout a reparatione, ſeu refectione differt, idem Curt. *d. verb. conſtruxit, quæſt.* 8. & Lambert. *d. art.* 2. *num.* 3. & latiùs *d. art.* 3. *num.* 13. *cum trib. ſeqq.* Quod autem Conc. Trid. *d. cap.* 9. *ad fin.* poſt duas cauſas augmenti dotis, & nouæ conſtructionis, ſtatim ſubdit, (vel alia ſimili cauſa,) intelligendum puto tum de ditatione per conſtructionem, aut dotationem Capellæ, vel alterius in aliqua Eccleſiæ; tum de refectione, ſeu reparatione, vt à noua conſtructione, ſeu reædificatione Eccleſiæ differt: ſic enim & ſunt aliæ cauſæ ab augmento dotis, ac noua conſtructione, & ſimul etiam iis ſimiles. quare
125. non poſſunt ea verba, *vel alia ſimili cauſa*, intelligi † de præſcriptione, vel priuilegio; tum quòd hæ cauſæ non ſunt prædictis ſimiles, vt per ſe patet: tum quòd Concil. *eod. cap.* 9. *& ſeſſ.* 14. *cap.* 12. has cauſas ſatis iam abrogauerat, quibuſdam caſibus exceptis, vt *cap. præced. quæſt.* 4. *concluſ.* 8. ſatis deduximus, ex ipſo maximè Conc. *d. cap.* 9. ibi; reliqui verò patronatus, &c. tum quòd præſcriptio non eſt per ſe cauſa, ſeu modus acquirendi ius patronatus diſtinctus à fundatione, conſtructione, ac dotatione, vt ſatis colligitur ex *d. cap.* 9. *in initio*, & latè tradit Lambert. *d. part.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 2. *num.* 3. *& quæſt.* 8. *art.* 1. *&* 9. priuilegium verò cauſat iuſpatronatus diſtincti generis à iure patronatus competente ex fundatione, dotatione, vel conſtructione; & quod impropriè eſt iuſpatronatus, vt idem Lambert. probat *d. art.* 2. *num.* 4. *cum ſeq. ac d. quæſt.* 10. *art.* 1. 3. *&* 9. voluit autem fortaſſe Concil. *d. cap.* 9. *ad fin.* prædictis verbis, *vel alia ſimili cauſa* comprehendere quoque dotatio-
126. nem, † quæ ex interuallo fit, aut poſt dationem fundi, & conſtructionem Eccleſiæ abſque dote, vel ea dote poſtea in totum perempta; ante conſecrationem tamen: aut poſt fundi dationem, conſtructionem, & conſecrationem ipſius Eccleſiæ, quæ item vel nunquã dotata fuerit, vel dotem intotum amiſerit. De quorũ priori caſu poſt alios latè tractat idem Lambert. *d. lib.* 1. *part.* . *quæſt.* 2. *art.* 4. *num.* 17. *quæſt.* 3. *art.* 1. *num.* 2. *cum duob ſeqq. & num.* 6. *quæſt.* 4. *art.* 1. *num.* 7. *cum ſeq. quæſt.* 5. *art.* 15. *num.* 2. *& quæſt.* 6. *art.* 1. *num.* 4. 5 *&* . *verſ. ſecundum eſt conſenſus*, *& verſ. ſi verò dotatio*, necnon *numer.* 15. *verſ. tertium membrum ponit, ac num. ſeq. verſic. circa hoc vltimum, & verſic. dicerem & aliud; & num.* 17. *ac* 18. *in initio*; necnon *art.* 6. ferè per tot. *& quæſt.* 9. *art.* 1. *num.* 52. *ac lib.* 3. *quæſt.* 7. *art.* 1. paſſim, *art.* 2. *num.* 1. *art.* 4. *num.* 2. *& art.* 5. *num.* 1. ex quibus omnibus locis ſimul iunctis colligitur, per dotationem Eccleſiæ cum Diœceſani conſenſu factam ex interuallo per fundantem, & conſtruentem Eccleſiam, quæ iam cœpit gubernari, ſeu conferri ab Ordinario, vel per tertium, vbi fundans, & conſtruens dotare noluit, neque curauit ab alio dotari, acquiri ab illo tertio dotante, vel dotante iuſpatronatus: atque adeò habemos primum caſum à Doctoribus abſque iure expreſſo allatum, in quo Eccleſia, ſeu beneficium ex libera, ſeu libero ſubiicitur iuripatronatus; & ſic ſtatum huiuſmodi libertatis cum ſtatu ſimilis ſerui-
127. tutis commutat: & de hoc caſu † poteſt etiam commodè intelligi idem Conc. Trident. *d. ſeſſ.* 14. *cap.* 12. *de reformat.* ibi; nemo, &c. niſi Eccleſiam, beneficium, aut Capellam de nouo fundauerit, & conſtruxerit, ſeu iam erectam, quæ tamen ſine ſufficienti dote fuerit, de ſuis propriis, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit, iuſpatronatus impetrare, aut obtinere poſſit, aut debeat: quod decretum ſacra Congregatio non ſemel declaraſſe fertur accipiendum fore de patronatibus, non quidem tunc iam obtentis, ſed ſolùm de iis, quæ in poſterum obtinenda & impetranda erant. Præterea hic caſus maxime confirmatur ex eo, quod *cap. præced. quæſt.* 4. *concluſ.* 8. non longè ab initio, verius eſſe docuimus cum Roch. Curt. & aliis, tria copulatiue requiri ad acquiſitionem iuriſpatronatus, nimirum fundi dationem, conſtructionem, & dotationem, licet non neceſſariò hæc omnia ſint ab vno facienda. Secundus eiuſmodi caſus poſitus à Doctoribus ſumitur ex poſteriori illorum, quos paulo antè retulimus; nimirum cùm poſt fundationem, conſtructionem, & conſecrationem Eccleſiæ aliquis eam cum Diœceſani conſenſu ex interuallo dotat, quia eodem tempore dotata non fuit, vel poſtea dotem omnino amiſit: tunc enim eam ſic dotans acquirit iuſpatronatus, vt poſt alios docet Lambertin. *d. quæſt.* 6. *art.* 1. *num.* 1. 2. *&* 3. iuncto *num.* 6. præcipuè ex Innoc. *in rubr. de iurepatr.* & *ibi* Card. *quæſt.* 6. Abb. *cap.* 3. *eod. tit. & conſ.* 28. 59. *ac* 106. *vol.* 2. Io. And. *in cap. vnic. eod. tit. in* 6. Roch. de Cur. *d. tract. de iurepatr. verbo, & dotauit, quæſt.* 2. vbi de communi: quod idem rurſus tradit ipſemet Lambertin. *d. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 4. *num.* 6. Id autem limitat, ſeu declarat idem Lambertin. poſt alios primò *d. quæſt.* 6. *art.* 1. *num.* 6. 7. *&* 8. dummodo omnino id fiat † cum conſenſu 128.
Diœceſani, quem conſenſum *num.* 8. priuilegiatiuum appellat, (diſtinctum ab eo, de quo *in cap. nemo, de conſecr. diſt.* 1. neceſſario ad fundandam, & conſtruendam, ac dotandam ab initio Eccleſiam; & eo, de quo *in cap. nobis, de iurepatron.* ac acquiſitionem ipſius iuriſpatronatus; atque illo, de quo *in cap. cùm dilectus*, iuncta gloſ. recepta *verbo*, *conſtitutum*, *de conſuet.* pro apponenda aliqua conditione præter, vel contra ius commune:) ſubdens tamen, quòd hic conſenſus priuilegiatiuus, quo Eccleſia ex libera fit ſerua per ſubiectionem iuripatronatus, ſufficit etiam pro conſenſu *d. cap. nobis*, ad acquirendum ipſum ius iuſpatronatus; quódque prædictus conſenſus priuilegiatiuus omnino haberi debet ab Epiſcopo, aut habente iuriſdictionem Epiſcopalem; neque eum dare poſſet eius Vicarius. ac tandem, quòd, cùm in hoc caſu tertius dotans vult eſſe patronus, neceſſariò dicere debet, ſe titulo dotis illud dare. quæ eſt ſecunda limitatio, ſeu declaratio huius caſus, quam latiùs ſtatim confirmat Lambert. *d. art.* 1. *numer.* 9. *vſque ad* 16. *Num.* autem 17. *cum ſeq.* tertiam limitationem affert, ac fusè comprobat, vt nimirum caſus hic procedat primo fundatore, & conſtructore illius Eccleſiæ requiſito, ac recuſante illam dotare; nam illo volente non admitteretur tertius ad dotandum, & ſic ad acquirendum in ea iuſpatronatus. Subdit verò Lambert. *num.* 20. pro quarta limitatione, vt ita demum hic caſus, ſeu prædicta doctrina Innoc. communiter recepta procedat, quando à faciente conſecrari, vel ab ipſo conſecratore dos haberi non poteſt, quia tunc tertius dotans etiam poſt conſecrationem efficietur patronus; ſecus ſi ab aliquo illorum dos haberi poſſet; nam tunc non deberet admitti tertius dotans, ita, vt acquirere velit in ea Eccleſia patronatum, ex Io. And. *d. cap. vnic.* Card. *d. quæſt.* 6. & Abb. *d. cap.* 3. *ac d. conſ.* 59. qui mouetur ex notat. *in cap. cùm ſicut, de conſecrat. Eccleſ. vel altar.* nam cùm iuſpatronatus ſit quædam ſeruitus, *cap. ſignificauit, de teſtib.* & è contrario eo non exiſtente in Eccleſia, illa ſit libera: & cùm ſemel ſit libera, licèt ſine dote, habet tamen conditionem ex *d. cap. cùm ſicut*, contra facientem conſecrari, vel conſecrantem; & ſic poteſt dotem habere aliunde, quàm ab iſto tertio, qui vellet habere iuſpatronatus, vt ipſe Lambert. ait ſe dixiſſe *quæſt. præced.* (hoc eſt, *d. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 5.) *art.* 18. *in* 3. *&* 4. *concluſ.* melius eſt ergo, quòd aliunde habeat dotem,

dotem, quàm quòd fiat serua alterius tertij. Hanc
verò limitationem latiùs declarat ipsemet Lambert.
d. quæst.6. art.1. num.20. vsque ad 26. à num. autem
27. vsque ad fin. illius art. quædam addit pro exten-
sione, seu ampliatione omnium harum limitatio-
num; quæ vtraque, ne nimis longum faciam, præ-
termitto, cùm ea per se quisque videre possit. Nos
verò pro alia huius casus vel potiùs prioris partis
præsentis conclusionis limitatione afferamus decre-
tum Conc. Trid. *sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessio-*
129. *nes, de reform.* vbi cauetur, quòd † accessiones per
viam vnionis factæ de beneficiis liberis ad Ecclesias
iurispatronatus etiam laicorum subiectas tam paro-
chiales, quàm ad alia quæcumque beneficia etiam
simplicia, seu dignitates, vel hospitalia; ita, vt præ-
dicta beneficia libera eiusdem naturæ cum iis, qui-
bus eum vniuntur, efficiantur, atque sub iurepatro-
natus constituantur: hæ si nondum plenarium sor-
titæ sunt effectum; vel deinceps ad cuiusuis instan-
tiam fient, quacumque auctoritate etiam Apostoli-
ca concessæ fuerint, simul cum vnionibus ipsis per
subreptionem obtentæ intelligantur; non obstante
quacumque in iis verborum forma, seu derogatio-
ne, quæ habeatur pro expressa: nec executioni am-
pliùs demandentur, sed beneficia ipsa vnita, cùm
vacauerint, liberè, vt antea conferantur. quæ verò
à quadraginta annis citrà factæ, effectũ, & plenam
incorporationem sunt consecutæ; hæ nihilominus
ab Ordinariis tamquam à Sede Apostolica delegatis
reuideantur, & examinentur; ac quæ per subreptio-
nem, vel obreptionem obtentæ fuerint, simul cum
vnionibus irritæ declarentur, ac beneficia ipsa sepa-
rentur, & aliis conferantur. Denique pro postrema
huius eiusdem casus, vel potiùs d. prioris partis præ-
sentis 9. conclusionis limitatione sit aliud decretum,
quod *in vers. similiter.* statim *ibid.* subiicit Concilium,
nimirum, vt Ordinarij tanquam Sedis Apostolicæ
delegati, quos patronatus in Ecclesiis, & quibus-
cumque beneficiis, ac dignitatibus antea liberis ex
augmento dotis, noua constructione, vel alia simili
causa etiam eiusdem sedis auctoritate acquisitos non
repererint ob maximè euidentem Ecclesiæ, vel be-
neficij, seu dignitatis necessitatem legitimè consti-
tutos esse, in totum reuocent: eius autem decreti
verba *quæst. 6. conclus. 1. in fi.* ad aliud propositum
referemus. Nunc verò, si lubet, reliquos casus pro-
sequamur à Doct. absque expresso iure positus, in
quibus Ecclesia à iurepatronatus antea libera, ei
subiici potest, atque adeò quoad hoc status illius
mutari: hi autem sunt priuilegium Papæ, vel præ-
scriptio. qui quidem locum habere possunt, vel in
casibus exceptis à Conc. Trid. *d. cap. 9. ante med.* iux-
ta tradita per nos *d. cap. præced. quæst. 4. conclus. 8.* non
longè à fi. statim ante versic. iam verò his de iure-
patronatus; vel in locis in quibus Conc. Tridenti-
num non est receptum, vel contrario vsu sufficien-
ter, saltem respectu illius decreti fuerit abrogatum:
& casus priuilegij locum etiam obtinebit, vbi post
Conc. Trid. cum iis clausulis concedatur, per quas
sufficienter eidem decreto derogetur, iuxta latiùs
adducta per Hier. Gonzal. *in comment. reg. 8. Canc.
glos. 18. num. 97. vsque ad 106.*

Et quidem de priori prædictorum casuum, nimi-
rum de priuilegio, Lambertin *d. tract. de iurepatr.
lib. 1. part. 1. quæst. 10. art. 2.* per tot. non paucis Doct.
130. relatis probat, † Rom. Pontificem posse ex priuile-
gio concedere etiam laicis iuspatronatus, seu præ-
sentandi ad Ecclesiam, vel beneficium; vt etiam fa-
cit Io. Nic. Delph. *de iurep. lib 1. num. 112. & seq.*
idémque sentiunt Doct. quos idem Lambert. refert
art. seq. qui est 3. dum quærit, an patronus ex priui-
legio Papæ censendus sit Ecclesiasticus, vel laicalis,
& concludit distinguendo: quòd, si sumus in præ-
rogatiuis, quas habet patronus laicus, puta, ne Lega-
tus possit, & Papa non censeatur sine expressa men-
tione ei derogare, (iuxta per nos tradita *cap. præced.
quæst. 5.* de Papa *conclus.* [illegible]. de Legato *conclus.* [illegible]0. in se-
cunda regula,) & quoad similia, de quibus idem
Lambertin. *d. tract. lib. 3. quæst. 1*[illegible]. *art. 1.* patronus ex
priuilegio censetur Ecclesiasticus in eius damnum:
& eodem modo, si sumus in prærogatiuis patroni
Ecclesiastici, vt, quòd habeat semestre ad præsen-
tandum, & aliis, de quibus *d. art. 1.* non censebitur
patronus Ecclesiasticus, sed laicus: contrà verò si
sumus in damnosis: nam si sumus in damnosis patro-
nis Ecclesiasticis, censebitur velut laicus; sicut in
damnosis patronis laicis censendus erit Ecclesiasti-
cus, in iis autem, quæ partem habent odij, partem
fauoris; quale est habere quadrimestre cum facul-
tate variandi accumulatiuè, cùm talis patronus ex
priuilegio habeat odium breuitatis temporis ad præ-
sentandum, habebit etiam fauorem facultatis va-
riandi illi adiunctam. maximè, quia in laico militat
quoad variationem eadem ratio instabilitatis siue
habeat iuspatronatus ex priuilegio, siue ex funda-
tione, vel dotatione. *art.* autem 4. *eiusdem quæst. 10.
1. partis lib. 1.* postquam quæsiuit Lambert. an etiam
Episcopus possit ex priuilegio Ecclesiam liberam
facere patronatam; respondet, † quòd omnino non 131.
potest laicis illud concedere, quia de iure sunt inca-
paces spiritualium, quorum eas capaces solus Papa
facere potest; atque id tantùm probant argumenta
per eum adducta *num. 4.* quæ verò adducit in con-
trarium *num. 1. cum duobus seq.* iuncti s cotum solu-
tionibus, quas affert *d. num. 4.* probabile reddunt id,
quod ipsemet *num. 5.* ait, posse attentari, non tamen
firmat; Episcopo licere iuspatronatus alicuius Ec-
clesiæ etiam liberæ alicui personæ Ec[illegible], vt
Ecclesiasticæ concedere. omnino vero hoc admittit
num. 6. in casu præced. cùm Episcopus dat consen-
sum priuilegiatiuum dotanti Ecclesiam fundatam,
& constructam, & consecratam, sed indotatam.
De posteriori autem ex mox pro[illegible] casibus seu
postremo à Doctoribus posito, nimirum de præ-
scriptione; quòd per eam † Ecclesia libera à iure- 132.
patronatus ei subiici possit, quæstionem fu[illegible]ando
in parochianis, an citra fundationem, constructio-
nem, & dotationem Ecclesiæ paroc[illegible]s possint in
ea præscribere iuspatronatus; tenet Io. And. *cap. quod
alicui, de reg. iur. in 6.* post quondam Ma[illegible]l. *in cap.
querelam, de elect.* atque alios, & non pauca funda-
menta per Io. And. *d. cap. quod alicui,* [illegible]ducta, cum so-
lutionibus fundamentorum Ar[illegible]d. ac relata per
Lambertin. *d. quæst. 10 art. 5. num. 22. vsque ad 25.*
& aliqua per Archid. *in cap. hortamur, 61. dist.* vbi
conatur ea soluere, & suam contrariam opinionem
pluribus aliis fundamentis confirmare; quæ vtraque
fundamenta, priorúmque solutiones recenset quo-
que idem Lambert. *d. art. 5. à num. 4. vsque ad 21. in
d.* autem *num. 25. versic. capio igitur primum*, refert
multos tenentes cum Archid. & inter hos Abb. *in
disput. quæ incipit, Augerio, col. 6. & cons. 106. col. 2.
vol. 2.* Alex. *cons. 74. & seq. vol. 4.* at verò *in versic.
venio ad secundum*, alios sequentes opinionem Io.
And *à num.* autem 27. *vsque ad 33.* fortificat funda-
menta Archid. & ab eod. *num. 33. vers. offert se quar-
tum. vsque ad num. 38.* resoluere conatur responsio-
nes datas per Io. And. ad motiua Archid. ac simul
tollere fundamenta ipsius Io. And. & sustinet, ac
roborat responsiones datas per Archid. ad motiua
opinionis affirmatiuæ, quæ est Io. And. & sequa-
cium. *Num.* verò 39. postquam dixit ex Abb *d. cap.
querelam.*

querelam, col. 3. *de elect. & conf.* 76. *in primo dubio, vol.* 2. opinionem Io. And. esse communem, & obseruandam in consulendo, & iudicando, maximè quando populus esset in quasi possessione præsentandi ex antiqua consuetudine: statim iuncto *num.* 40. ex Fel. *in cap. causam, quæ, col.* 3. *de præscript.* ait, sustentabilem esse opinionem Archid. *d. cap. hortamur,* & Abb. *in d. disput. Augerio*, quando allegaretur sola præscriptio; sed si allegaretur titulus, & ad illum probandum induceretur tempus, cuius initij non est memoria, veriorem esse opinionem Io. And. non ex eo, quòd præscribendo acquiratur, sed quia ex tali tempore præsumitur titulus iurispatronatus; prout etiam inquit Fel. decidere Federic. de Sen. *cons.* 224. & Card. *in Clement. plures, quæst.* 5. *de iurepatr.* ac velle Abb. *d. cons.* 106. *col.* 2. *vers. primò, quia, cùm in ista.* subdit autem *ibid.* Felin. se non putare neces-
133. sarium † probare famam tituli; sicut suprà *in eod. cap.* dixerat in Inuestito de decimis ante Concil. Lateran. quia, cùm in ista materia laicus sit capax per titulum ex fundatione acquisitum, sufficit probare titulum præsumptiuè; sed in casu prædicto decimarum, de quo Doct. *in cap. Apostolica, de decim.* allegatio temporis immemorabilis non potest probare duo, nimirum titulum, & quòd ille titulus præcesserit Concilium; ideo de ista præcessione requiritur fama, vt expresse per Innoc. ibi; cautum tamen esse articulate de fama tituli, vel fundationis. Addit quoque Fel. *vbi sup. col.* 4. fore necesse, allegantem titulum, & probantem illum ex præsumptione temporis ostendere actus fuisse per ipsum factos ex illo titulo, & ex illa causa, quam nunc allegat. Hæc autem omnia admittens Lambert. *d. num.* 40. docet contra Alex. seu Barbat. *d. cons.* 74. hoc ipsum tempus immemorabile cum allegatione tituli requiri etiam in præscribendo iurepatronatus in Ecclesia collegiata, eo excepto, quòd tunc allegandus erit, & exprimendus præcisè titulus priuilegij summi Pontificis; in præscriptione verò Ecclesiæ inferioris poterit præscribens allegare, & exprimere vel hunc titulum, vel dotationis, constructionis, aut dotationis, exprimendo tamen, quis ex his duobus sit. Subdit verò idem Lambertin. *d. art.* 5. *num.* 41. post Card. *d. Clement. plures, quæst.* 5. & alios, hæc omnia procedere, quando non constaret, Ecclesiam ab initio fuisse liberam; aliàs secus. & *num.* 42. subdit vnum, quod posset, inquit, multis iuribus, & rationibus confirmari: quòd, si aliqua persona Ecclesiastica vellet præscribere iuspatronatus in aliqua Ecclesia, quamuis libera, posset præscribere etiam spatio quadraginta annorum, dummodo adesset bona fides, cùm illa sit capax huius iuris, neque in ea militent per eum adducta suprà contra laicos, quod etiam rursus tradit *ead. quæst.* 6. *art.* 7. *num.* 4. & 5. puto autem tunc quoque præter possessionem, & bonam fidem requiri titulum iustum, hoc est, probabilem, seu non euidenter iniustum, qui iustam causam præbeat præscribendi, per text. *in cap. si diligenti, de præscript. & cap.* 1. *eod. tit. in* 6. cum vtrobique notat. per glos. & Doctor. Denique *d. num.* 42. *vers. reperi postmodum dom. Paulum de Citadin. vsque ad num.* 47. qui est vlt. in eo art. refert, ac reiicit ea, quæ in hac quæst. an, & quando præscribi possit, tradunt idem Paul. & Roch. de Curt. *in suis tractat. de iurepatr.* de qua etiam videri potest Couar. *in relect. reg. possessor.* 2. *part.* §. 10. *num.* 2. *cum duob. seqq. & pract. quæst. cap.* 36. *num.* 6. *in princ. ac vers. primum, & vers. secundum*, vbi apertè sentire videtur, præscriptionem per se inducere posse iuspatronatus; quod etiam latè contendit Io. Nicol. Delphin. *de iurepatr. lib.* 1. *num.* 114. *cum trib. seqq.* Quicquid autem de hoc sit, vbi receptum est Conc. Trid. stabitur eius decreto *d. cap.* 9. quod facere videtur prædictæ distinctioni Felin. & Lambert. vt præscriptio per se non admittatur ad acquisitionem iurispatronatus, sed ad eiusdem probationem; quamuis neque præcise requirat tempus immemorabile, neque velit semper illud sufficere, vt ex eo patet, ac fusiùs declarauimus *d. cap. præced. quæst.* 8. *conclus.* 8. *circa medium.* Atque hæc quoad casus à Doctoribus absque expresso iure positos, in quibus Ecclesia libera subiici potest iuripatronatus; quæ erat prior pars præsentis 9. conclusionis. Reliquum nunc est pro complemento, & ad magis confirmandam posteriorem partem huius eiusdem conclus. iuxta id, quod in eius initio proposuimus, vt breuiter referamus consimiles casus, in quibus Ecclesia iuripatronatus subiecta ab ea liberari potest. Ex quibus primo loco nobis occurrit ille, quo cessat iuspatrona-
tus † per extinctionem lineæ ad illud vocatorum, 134.
licèt enim iuspatronatus de sui natura sit hereditarium, seu transitorium ad heredes etiam extraneos, nulla quoque heredum facta mentione in reseruatione; vt ex communi Doct. *in cap.* 1. *de iurepatr. & d. Clem. plures, eod. tit.* non paucis relatis tradiderunt Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo, ipse, vel is, à quo, quæst.* 8. Lambert. *eod. tract. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 2. *art.* 1. ferè per tot. & *art.* 4. *num.* 2. & 5. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 18. *num.* 6. vnde non modò iuspatronatus reseruatum pro se, & suis heredibus non transibit ad filium, qui eius heres non sit, aut repudiantem hereditatem paternam, vt post alios ex communi docet *ibidem* Couar. *num.* 7. *versic. ex his deducitur primò,* præcipuè ex Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 1. & 17. immo & instituto extraneo herede vniuersali, iuspatronatus ad eum, non ad filium etiam in re certa institutum pertinebit; vt pariter ex communi tradit Couar. *d. num.* 7. *versic. secundò, hinc euidenter*, ad id citato inter cæteros Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 16. *num.* 13. qui *num.* 12. & 15. id temperat primò, nisi heres vniuersalis repudiaret hereditatem, quia tunc institutus in re certa habetur loco heredis vniuersalis; secundò temperat *num.* 9. 10. & 14. nisi iuspatronatus esset annexum illi certæ rei, quæ esset quodammodo quid vniuersale, vt villa, vel castrum: verùm etiam, si reseruatum fuisset simpliciter iuspatronatus Titio, eiusque liberis, filiis; adhuc & debent hi esse heredes ad hoc, vt capiant iuspatronatus, vt post multos tradit Lambert. *d. num.* 7. *versic. tertiò, si proximè scripta*; & hoc iuspatronatus transibit ad heredes etiam extraneos, vt latè probat Roch. de Curt. *d. verbo, ipse, vel is, à quo, d. quæst.* 8. *sub num.* 19. & latiùs Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 5. *num.* 3. & 4. post Anchar. *cons.* 81. *in Christi nomine*, &c. prima facie; opinio autem huic contraria locum habebit vbi pater reseruasset cum consensu Episcopi expressè pro se, & persona filiorum, & cum hoc, quòd in eo succedant, etiamsi non sint heredes; vt post alios docet Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 2. *num.* 5. *circa medium, & art.* 17. *ad fin.* Licèt, inquam, hæc ita sint: tamen iuspatronatus non excederet personam suam, neque transiret ad heredes extraneos, vbi fundator reseruasset iuspatronatus sibi cum aliqua qualitate, vel expressione, per quas vellet iuspatronatus durare tempore suo, & non vltrà: vel facta fuisset reseruatio per patronum pro se, & heredibus sui sanguinis; & maximè si apponeretur dictio taxatiua, *tantùm*; vt probat Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 4 *num.* 5. *cum duob. seqq.* quo casu omnino certum est, talem dispositionem valere, neque extraneos heredes ad iuspatronatus fore admittendos, prout expressè quoque tenet post alios idem Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 1. passim.

passim, præsertim verò *num.* 1. 3. & 5: & magis expresse Roch. de Curt. *d. verbo, ipse, vel is, a quo, quæst.* 8. *sub num.* 18. Extenditur autem hic casus pri-
135. mò, quòd, † licèt possit patronus fundator, aut successor in præiudicium descendentium suorum, quibus reseruatum est iuspatronatus sine dictione taxatiua, in alterum illud transferre; neuter tamen potest vbi fuit reseruatum cum tali dictione, ob præiudicium Ecclesiæ, cui ius censetur acquisitum: vt satis probat Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 6. *num.* 8. *cum duob. seqq.* iuncto *art.* 7. ferè per tot. Secundò, quòd, cùm iuspatronatus est ex sola concessione, seu priui-
136. legio successori reseruatum, † tunc nullo modo transferri in aliud poterit, licèt in concessione non adsit dictio taxatiua; sed concessionis forma ad vnguem erit seruanda; vt satis ostendit idem Lambert. *d. art.* 6. *num.* 4. & 5. Extenditur tertiò, vt, et-
137. iamsi iuspatronatus sit hæreditarium, † extinguatur, si patronus moriatur absque vllo herede; ita, vt neque ad fiscum transeat; atque adeò Ecclesia efficiatur libera; vt latè probat Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 40. Extenditur quartò, quòd si non ipse fundator, sed aliquis de eius parentela vult in extraneũ transferre iuspatronatus reseruatum pro ipso fundatore, & eius
138. parentela, etiam sine dictione taxatiua, † id facere non possit; cùm tamen ipse fundator possit illud transferendo in aliam Ecclesiam, vel parentelam æqualem suæ: prout sufficienter probat Lambertin. *d. quæst.* 2. *art.* 8. ferè per tot. iuncto *d. art.* 6. ex *num.* 11. iuxta nouam edit. *vers. aut fundator reseruauit sibi,* &c. subdens *art.* 9. ex *num.* 12. quòd, si omnes, & singuli de parentela vsque ad vnum consentiant, vt
139. aliquis aggregetur in familia, seu parentela; tunc, † siquidem in reseruatione iurispatronatus illis de parentela addita sit dictio taxatiua, hac aggregatione non obstante beneficium liberum remanebit extincta linea aggregantium; neque aggregatio aliquid operabitur quoad iuspatronatus: secus verò, si vel non singuli consentiant aggregationi, vel in reseruatione non adsit dictio taxatiua. Atque hæc esse potest prima restrictio huius casus. Secunda sumi potest ex eo, quod post Casp. Calder. *cons.* 4. *de iurepatr.* latè
140. tradit Lambertin. *d. quæst.* 2. *art.* 12. quòd † si primò vocati ad iuspatronatus pro se, ac descendentibus etiam cum qualitate excludẽte extraneos, vtputa masculinitatis, prædecedant fundatori, non extinguitur iuspatronatus, licèt fundator expressè in defectum stirpis velit iuspatronatus peruenire ad Episcopum; sed poterit fundator illud relinquere titulo vniuersali etiam fœminæ; quæ quidem alias admittuntur ad successionem in iurepatronatus, vt latè probat idem Lambertin. *d. quæst.* 2. *art.* 14. secus tamen docens fore *art.* 15. si adsit statutum excludens fœminas ab hereditate stantibus masculis: idémque esset in Monialibus, vbi statutum eas expressè, & in specie non excludat. Declaratur nunc hic ipse *primus*
141. casus principalis, quòd, † si filius, vel extraneus ex testamento, vel ab intestato valens succedere, non succedat, quia renunciauit, vel repudiauit hereditatem, iuspatronatus hereditarium non remanebit apud ipsum, sed transibit ad eum, ad quem transit hereditas; vt satis probat Couar. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 18. *n.* 7. necnon Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 18. idémque docet *art.* 21. de filio exheredato, quòd amittat iuspatronatus hereditarium: & *art.* 34. necessariam
142. esse aditionẽ hereditatis. Quid autem dicendũ sit † stante consuetudine, vt solus primogenitus succedat in hereditate, an & tunc is solus succedat in iurepatronatus, ipsemet tract. *art.* 19. *art.* autem 20. an valeat specialis cõsuetudo, quòd solus primogenitus succedat in iuspatronatus, sicut *art.* 22. disputat de filio vel filia emancipata, † an succedant in iurepatronatus, 143.
quod eius pater habebat. *art.* verò 23. latè differit de bonorum possessore; *art.* 24. de filio adoptiuo, vel arrogato: *art.* 25. de monasterio, seu filio monasterium ingresso; vbi post alios sentit; † quòd iuspa- 144.
tronatus, quod competeret filio, seu alteri ingredienti, transeat in monasterium: Nauar. autem *in commentario* 2. *de regular. num.* 2. *vers. quarto, quod potest habere ius eligendi, præsentandi,* &c. iuncto *versic. quarto dico,* vbi ait, quòd Regularis potest cupere, & habere iura Ecclesiastica in quarto argumento contenta, (nimirum *d. vers. quarto dico,*) quia non sunt pecuniaria, neque ad statum sæcularem, cui religiosi renunciant, pertinentia: ex his apertè sentit, iuspatronatus non ad monasterium transire, sed manere penes ingressum. quam sententiam si sequamur, ita temperare debemus, vt talis ingressus post professionem actum præsentandi exercere non possit sine licentia sui superioris, cùm religiosus non habeat velle, nec nolle, arg. *cap. religiosus, de testam. in* 6. & *Clem. vnic. eod. tit.* quam licentiam superior denegare non debet, ne præiudicium inferat ei, qui præsentaretur. *art.* autem 26. idem Lambert. fusè tractat de filiis naturalibus, vel spuriis, an succedant † in iurepatronatus, quod pater, vel mater 145.
habebat: subdens *art.* 27. quid, si iuspatronatus ex sui natura in fundatione apposita competat solùm illis de parentela. *art.* autem 28. quid dicendum de legitimatis à Papa; & *art.* 29. de legitimatis à Principe sæculari; *art.* 30. de illegitimo oblato Curiæ; *art.* 31. de illegitimo effecto Monacho; *art.* 32. de filiis legitimis illegitimorum. qua de re videnda etiam est constitutio 86. Pij VI. incipit, *quamuis à Sede Apostolica,* necnon 120. Pij V. incip. *quæ Ordini Ecclesiastico,* & 152. incip. *ad Romanum spectat Pontificem.* Idem verò Lambert. *art.* 35. latè tractat, an iuspatronatus hereditarium † transeat in fideicom- 146.
missarium, restituta ei per heredem hereditate: de quo videri etiam possunt Mich. Grass. *tract. de success.* §. *fideicommissum, quæst.* 52. & Peregr. *tract. de fideicom. art.* 8. *num.* 37. Lamber. autem *art.* 36. & 37. disputat, an possit inter heredes diuidi, vel in diuisione assignari vni ex heredibus. Denique *art.* 38. & 39. an hæretici, excommunicati, & alij similes prohibiti acquirere ab initio iuspatronatus in eius reseruatione, † possint illud acquirere per successionem, 147.
aut aliam translationem; aut in alium transferre. *Secundus* casus ex iis quibus iuxta Doctorum traditiones absque expresso iure Ecclesia subiecta iurispatronatus sit libera, est, † quando causa, ex qua quis 148.
erat patronus, perempta est, vt quia fundus datus alluuione suffocatus est, Ecclesia penitus est destructa, & dos omnino est consumpta; vt in terminis tradit Paul. Cittadin. *d. tract. de iurepatr. part.* 3. *in* 1. *caus. acquir. iuspatr. quæst.* 16. & *part.* 14. *num.* 9. Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 7. *art.* 1. ex alibi etiam per ipsummet adductis: subdens *art.* 2. & latè disputans, † an patronus teneatur ad refe- 149.
ctionem Ecclesiæ, vel rector Ecclesiæ; de quo præter text. & Doct. *in cap.* 1. & *cap. de his, de Eccles. ædif.* videndum etiam Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 8. & *sess.* 21. *cap.* 7. *cum seq. de reform.* ac de reparatione domus rectoris idem Lambertin. *d. quæst.* 7. *art.* 3. qui *art.* 4. *num.* 1. tradit, an alienatio bonorum Ecclesiæ permittatur pro reparatione Ecclesiæ, vel domus pro Rectore: & concludit, posse ex dote superabundanti, vel cùm reperitur alter, qui dotet; pro casu cum id accidat ex facto Ecclesiæ, (subdit *numer.* 2. Lambertin.) non amitteret primus patronus iuspatronatus: addens *art.* 5. *num.* 1. quòd † casu, quo pa- 150.
troni teneantur reædificare, si requisiti nolint, amittent

tent iuspatronatus, & ille solus ex pluribus, qui re-
151. cusat, illud amittet. *Tertius* casus est † per priuatio-
nem, seu suppressionem iurispatronatus; quæ licèt
fieri non possit per Episcopum, potest tamen per Pa-
pam ex causa; vt satis probat Lamb. *d. quæst. 7. art. 6.*
de quo nos suf. *quæst. seq. concl. 6. & 15.* immo tenet
ibidem Lambert. quòd posset Papa tollere in totum ab
Ecclesia iuspatronatus, de quo etiam nos aliquid di-
152. cemus *d. concl. 6.* *Quartus* est † per non vsum patroni
per illud tempus, quo Ecclesia præscribit contra lai-
cum: ita in specie probat Lambert. *d. quæst. 7. art. 8.*
ex traditis per ipsummet *lib. 1. part. 2. quæst. 11. art. 1.*
5. & 7. Id tamen est accipiendũ, dummodo interim
vacauerit beneficium, & potuerit patronus cum ef-
fectu præsentare, alias enim etiã per centum annos
non amittitur iuspatronatus, vt idem Lamber. latiùs
explicando comprobat *ead. quæst. 7. art. 7.* per tot.
153. *Quintus* casus est † per renuntiationẽ, quæ, vel fit in
totum ita, vt omnino Ecclesia fiat libera, de qua *in*
cap. vnic. in princ. & *ibi* Doct. *de iurep. in 6.* vel in par-
te, siue quia ex duobus patronis fit vnus, vt cùm ali-
quis patronus remittit, seu relaxat compatrono ius
quod habet; prout videtur casus *in cap. ex insinuatio-*
ne, de iurepatr. ac post multos Doct. *ibi* tradidit Roch.
de Cur. *d. tract. de iurepatr. verbo, ipso, vel is, à quo, quæst.*
16. sub num. 19. & Lamber. *eod. tract. lib. 1. part. 2. quæst.*
3. art. 2. num. 3. in fi. cum num. seq. atque ex *d. cap. ex insi-*
nuatione, tenet quoque Io. Nicol. *tract. de iurepatr. lib.*
2. quæst. 41. vers. secundò extinguitur; siue quia vnus ex
154. patronis laicis † transfert in alium laicũ, aut Eccle-
siam, vel Ecclesia in aliam Ecclesiã, aut laicum ius-
patronatus, quod habet; idque aut permutando, iux-
ta latè tradita per Doct. *d. cap. illud, de iurep. Clem. plu-*
res, eod. tit. & cap. vnic. eod. tit. in 6. Roch. de Cur. *d.*
quæst. 16. & Lamber. *d. quæst. 3.* ferè per tot. aut donã-
do, iuxta fusius adducta per Roch. *vbi sup. quæst. 17.*
vsque ad 21. & Lamber. *d. part. 2. quæst. 4.* per tot. vbi
art. 5. illud probat, quòd repudiantibus aliquibus ex
donatariis, vel collegatariis iurispatronatus, eorum
portio accrescet, vel nõ decrescet nõ repudiantibus;
Roch. verò *quæst. 18.* post alios docet, posse iuspatro-
natus donari quoad ius præsentãdi, retentis sibi aliis
iuribus: aut vendendo eum vniuersitate bonorũ, non
autem de per se, iuxta text. *in cap. cum sæculum*; iuncto
cap. de iure, & cap. quæ clericis, de iurepatr. cum *ibi* not.
& latè traditis à Lamber. *d. part. 2. quæst. 5.* per tot. aut
legando, de quo idem Lamber. *tota quæst. 6.* aut dan-
do in feudum cum vniuersitate, iuxta fusiùs adducta
per eundem *quæst. 7.* in *seq.* autem *quæst.* tractat, an, &
quando veniat iuspatronatus in locatione, vel firma;
quæst. 9. an possit obligari, vel pignorari; *quæst. 10.*
art. 1. & 2. an possit dari in dotem; *art. 3.* an veniat in
vsufructu generali relicto vxori: *quæst.* verò *11. art.*
1. vsque ad 6. an, & quando, quantóque tempore lai-
cus contra laicum, vel Ecclesiã, aut Ecclesia contra
laicum, aliámve Ecclesiam præscribere possit iuspa-
tronatus; *art. 7.* an Ecclesia in dubio præsumatur pa-
tronata, vel libera; *art. 8.* an iuspatronatus in alium
transferatur priuilegio; *art. 9.* an per sententiam siue
iniquã, siue iustam, ac denique *art. 10.* an transferatur
iuramento. de quibus etiam ferè omnibus fusè tradit
Roch. de Cur. *d. verbo, ipse, vel is, à quo, à quæst. 22. ad*
28. & à quæst. 31. vsque ad 36. cámque vlt. illius verbi,
Io. Nic. Delph. *in suo breui tract. de iurepatr. lib. 2. quæst.*
37. cum quatuor seqq. & quæst. 4. sub n. 227. & Paul. de
Cittad. *in sim. tract. de iurepatr. part. 9.* ferè per tot. &
aliquid *part. 10. num. 8. 9. & 10.* *Sextus* casus ex iis, in
quibus nõ ipso iure, sed iuxta Doctorum traditiones
amittitur iuspatronatus, atque adeò Ecclesia ex sub-
155. iecta iurispatronatus fit libera, est, † cùm patronus
permittit, vt Ecclesia non collegiata in collegiatam
vertatur absque iuris reseruatione; ita Paul. de Cittad.
d. part. 14. n. 5. & Io. Nicol. *d. lib. 2. quæst. 18. 20. & 41. in*
princ. ex gloss. notab. *in cap. nobis, verbo, in capella, de iu-*
repatr. & ea ratione, quia ius præsentandi principalẽ
rectorẽ locũ non habet in Ecclesia collegiata, *d. cap.*
nobis, necnon *cap. Messana, & cap. sacrosancta, de elect.*
Idem etiã quoad ius præsentandi, licet non quoad re-
liquos fructus iurispatronatus, latiùs tradit Lamb. *d.*
tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 6. art. 1. illud etiã docens,
immo ab eo retineri ius præsentãdi, si ex necessitate,
vel vtilitate Ecclesiæ Episcopus inuito patrono Ec-
clesiã non collegiatã vertat in collegiatam. *Septimus*
casus est, † cùm absque huiusmodi reseruatione pa- 156.
tronus patitus Ecclesiã, in qua habet iuspatronatus,
alteri Ecclesiæ vniri, vel concedi; vt tenet quoad
vnionẽ Io. Nic. *d. quæst. 41. versic. quintò extinguitur*: &
quoad concessionẽ Ecclesiæ sentire videtur Lamb. *d.*
quæst. 6. art. 4. n. 1. circa med. & quoad vtramque sentit
idem et Lamber. *d. quæst. 7. art. 10. num. vnic. ad fin.*
vers. tum vnitur verò, dicens, quòd, cùm vnitur, vel
conceditur Ecclesia alicui pio loco, non transfertur
iuspatronatus, sed perditur; quia, inquit, cessat ius-
patronatus, ne confundantur illæ Ecclesiæ; nec est,
qui de eo disponat: idémque fore docet, cùm Eccle-
siæ patronatæ, seu eorum bona conuertuntur in
præbendas aliarum Ecclesiarũ, iuxta per eum tradita
d. quæst. 6. art. 4. saluat tamẽ Lamber. *d. num. vn. ad fin.*
Paul. de Cittad. *d. part. 14. vers. secundò finitur*, volentẽ,
iuspatronatus per prædictam vnionem non finiri, sed
transferri, prout etiã mox eum allegant idem Lamb.
d. num. vnic. circa med. saluat, inquam, in casu, quando
Ecclesiæ conceduntur piis locis, & sunt parochiales,
quia illi religiosi, in quos transferuntur, præsentant
Vicarium perpetuũ pro cura animarũ exercenda, cui
assignant portionem congruentem, & reliquum de
temporalibus cõuertunt in proprios vsus, vt *in Clem.*
1. de iurepatr. & ipse dixit *d. tract. lib. 2. part. 3. quæst. 10.*
per tot. Sed reuera, inquit, illud faciunt non ex vi iu-
rispatronatus naturalis, & veri, sed abusiui, vt idem
latè ostendit *ead. quæst. 10. art. 1.* *Octauus* casus est, † 157.
vbi patronus condemnetur de hæresi; nam tunc Ec-
clesia remanet libera, cùm iuspatronatus eo casu, nec
transeat ad fiscum, neque ad posteros; vt post alios
satis probat Paul. de Cittad. *d. tractat. 7. part. quæst. 2.*
part. 9. quæst. 20. & part. 14. versic. quintò perditur, seu
num. 7. Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo, compe-*
tens alicui, quæst. 10. & fusè Lamber. *d. tract. lib. 1 part.*
1. quæst. 7. art. 11. n. 7. necnon *d. lib. 3. quæst. 8. art. 2. n. 1.*
vsque ad 5. vbi de cõmuni: subdens *num. 6.* post Abb.
in cap. quia diligentia, in fi. de elect. quòd, ex quo hære-
ticus ipso iure priuatur bonis suis, *l. Manichæos, C. de*
hæret. cap. vergentis, cap. excommunicamus, il 1. §. 1. de
hæret. cap. cùm secundum, eod. tit. in 6. & consequen-
ter etiam iuspatronatus, licèt is, qui patronus erat,
postea conuertatur, & resipiscat, adhuc non recupe-
rat iuspatronatus, quia iam Ecclesiæ est quæsitum ius
libertatis; & ex aliis fundamentis, quæ *ibi* quisque
per se videre potest. qua de re si quis plura cupiat,
consulat Prosp. Farinac. *in moder. tract. de hæresi*, qui
est *tit. 18. lib. 5. var. quæst. & commun. opin. criminal.*
huius præstantissimi I.C. *quæst. 190. num. 24. & 152.*
cum seq. ac Doctor. ab eo cit. Extenditur autem hic
casus de hæresi † ad credentes, receptatores, fau- 158.
tores, & defensores hæreticorum, cùm effecti sunt
hæretici, quod quando contingat, præter Doctor. *in*
d. cap. excommunicamus, il 1. §. credentes, de hæret. &
gloss. Bullæ Cœnæ *in 1. excommunicat.* Thom. San-
chez consultissimum Theologum in opere morali
lib. 2. cap. 10. ex num. 2. Farinac. *d. tract. de hæresi*,
quæst. 182. per tot. & ab his citat. videndus Lamber.
d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 7. art. 5. &
lib. 2. part. 1. quæst. 9. art. 7. qui *d. quæst. 7. art. 11. n. 7. &*
lib. 3. quæst. 8. art. 3. num. 1. hanc extensionem expressè

159. tenet:idémque sentit *num.2.* de † Schismaticis,quando eò perueniunt, vt sint hæretici; de quo idemmet *d.quæst.7.art.6.& d.quæst.9.art.8.* Sanch.*d.lib.2.cap.36.* & Farin.*vbi sup.quæst.*184.*d.*autem *art.11.num.7.ac d.art.3.num.3.*Lamber.idem sentit de Apostatis,quando sunt hæretici,& vt hæretici puniuntur; de qua se ipsemet Lambert. *d. quæst.7. art.7.& d.quæst.9.art.9.* Sanch.*d.lib.2.cap.7.num.15. cum duob.seqq.*& Farin.*d. tract.de hæres.quæst.*183.per tot. Ac denique Lamber.
160. *d.art.3.num.4.*idipsum sentit de † excõmunicatis per annum insordescentibus,quando censentur,vt hæretici: de quo ipse agit *d.quæst.7.art.10.ac d.quæst.9.art.1.* & Farin. *d.tract.quæst.192. à num.24. vsque ad 37.* necnon extat *reg.65.* aliàs 66.*Canc.* quæ est de insordescentibus,eiúsque glossatores tractant, & Doct.*in cap.cùm contumacia,& cap. vt inquisitionis officium, de hæretic.in 6.& in auth.Gazaros,C.de hæret.* in quibus etiam iuribus habemus de hac insordescentia textus ad litteram,quòd per annũ permanentes in excommunicatione lata ob hęresim tamquam hæretici puniantur: sicut in Conc.Trid.*sess.25.cap.3.de reformat. in fi.*habetur generatim de illo,qui obdurato animo censuris annexus in illis per annũ insorduerit, quòd etiam contra eum tamquã de hæresi suspectum procedi possit. atque in hoc differt excommunicatus ob aliud crimen,quàm hæresis,quòd is insordescena nõ habetur, nisi vt suspectus de hæresi,pro hac verò excommunicatus insordescens censetur hæreticus, ac pro hæretico punitur; prout sic illud decretum intelligit,ac multis relatis fusè cõprobat Farin.*d.quæst.192.num.23.* illud simul docens,quòd etiam excommunicatus pro alio crimine, *si* post annum citatus ad se purgandum ab hac suspicione,iterum ex causa hæresis excommunicatur, & in excommunicatione per annum iterum insorduerit,ex tunc hæreticus reputatur, & vt hæreticus condemnatur. quæ quidem omnia summopere,ac diligenter sunt adnotãda:sicut & illud quòd excommunicatio, & schismata, ac similia per se non sufficiant ad priuandum patronum iurepatronatus, sed solùm vsu illius; vnde obtenta absolutione illud recuperat,vt expresè sentiũt Paul. Cittad. *d.part.7.quæst.2.& part.9. quæst.20.* ac Lamb. *d.lib.1.part.1. quæst.7.art.11.num.8.& d.lib.3. quæst.8. art.2. num.2.* sentítque satis apertè *ead.quæst.8. art.3.* per tot. & sic habemus quatuor notabilea extensiones huius octaui casus, ac totidem earum extensionum declarationes. *Nonus* casus, in quo ex Doctorum traditionibus patronus amittit iuspatronatus,
161. est† vbi patronus committit crimen læsæ maiestatis humanæ; vt post alios tradit Lambert.*d.lib.3.quæst.8. art.4.*præsertim ex Abb.*in cap. cùm clerici, num.3. de iurepatr.* & per regulam eiusdem *d. cap. quia diligentia,de elect.*per eum relatam *d.quæst.8.art.2. num.2.3. & 6.*ab aliis vtrobique citatis, necnon *lib. 1. part.1. quæst.7.art.11.num.8.* approbatam,quòd vbicumque præcedit bonorum patroni publicatio à iure, vel ab homine, is amittit iuspatronatus, neque illud recuperat etiam post pœnitentiam. & quamuis Lamber. *d.quæst.8.art.5.*difficultatem esse dicat in hoc,& seq. casu de proditore patriæ, an Ecclesia ideo fiat libera: tamen ex quo hunc,& sequentem casum in vtroque art.æquiparat hac in re casui hæresis,in quo *d. art.2.* vult,Ecclesiã fieri liberam; satis etiam id sentit tam in proditore patriæ, quàm in reo læsæ humanæ maiestatis; de quo idem apertè tenet Seb.Sapia *in Apostilla ad Abb. d.cap.cùm clerici, n.3.verbo, omnia bona,* ex Card.Clem.*2.quæst.8.de iurepatr.*& faciunt tradita per Hier.Gig. *tract. de crim. læs.maiest.tit. de pœn.reor. crim.læs.maiest.quæst.4.* & text. *in l. quisquis, C.ad leg. Iul.maiest. & cap. vergentis, de hæret.* cum simil.vbi bona reorum huius criminis ipso iure publicãtur,vel certè publicari debent; quod & latè prosequitur Fa-
rinac.*d.quæst.25.num.11.* & latiùs *in tit. de crim. læs. maiest. quæst. 116. à num.12. vsque ad 26.* in d. verò *quæst.25.num.21.* iuncto *n.10.11.ac 18.cum duob.seqq.* eam regulam constituit,quòd hodie † in tribus tan- 162.
tùm casibus bona ipso iure confiscantur,nimirum in crimine hæresis,ac læsæ humanæ maiestatis,vel vbi id à statuto,vel consuetudine inductum sit; vnde in his quoque omnibus,& singulis casibus locum habebit regula prædicta,quam ex Abb.*in d.cap.quia diligentia,de elect.*& aliis desumpsimus. *Decimus* casus
huic similis est,cùm patronus † est proditor patriæ, 163.
vt post Steph.de Caiet.*in repet.cap.fin.col.4. circa medium,de elect.in 6.*tradit Lambert.*d.lib.3.quæst.8.art.5.* ferè per tot. vbi sentire videtur, hoc procedere quoque in clerico patrono patriæ proditore. *art.* autem *praced.*nimirum 4. ex prædicta regula,& aliis *ibi* per eum adductis ait,posse fieri regulam,patronum priuari iure patronatus per quodcumqe crimen, per quod inducitur priuatio omnium bonorum. Omni-
no verò pro hoc articulo generali, † an iuspatrona- 164.
tus veniat in confiscatione bonorum,ita, vt Ecclesia fiat libera,videndus est Farinac.*in prædictis suis quæst. & commun.opin.crimin.lib.1.tit.de delict. & pœn.quæst.25.n.151. vsque ad 157.ac tract.de hæresi,d.quæst.190. num.24.*vbi ad fin.refert,ac sequi videtur Sanchez *d. lib.2. oper.moral.cap. 19.quæst.1.*ad quem vtrumque auctorem, ne nimia longum faciam, benignum lectorem sat erit remisisse; solúmque illud nunc posuisse,quod idem Sanch.*d.quæst.1.num.16.*post alios obseruandum putat,quòd quoties iuspatronatus publicatur,seu confiscatur, exercitium illius non transit in fiscum, nec in delinquentis heredes,sed Ecclesia manet libera sub Episcopi potestate, & ius illud extinguitur; quod præter ab eo citatos *ibi,& num.5. ac 7.* ex communi quoque pluribus relatis tenet Lambert.*d.lib.3.quæst.8.art. 9.* Sanch. autem *d. cap. 19. num.17.* id pariter post alios dupliciter temperat; primò, nisi essent alij compatroni; tunc enim non fieret Ecclesia libera,sed ius præsentandi in illis maneret; quod etiam tenent aliqui relati à Lambert.*d. quæst.8.art.10.*& licèt cum Philip.de Saracen.ex alibi per se adductia velit, personam priuati repræsentari per Episcopum,qui sibi præsentabit vt patronus, & instituet vti Episcopus;aliàs,inquit,delictum prodesset tantùm compatrono,non autem Ecclesiæ: id tamen nec est absurdum, ex iis, quæ ipsemet tradit *lib.2.part.3. quæst. 4.art.5.* nec ex contraria doctrina sequitur; nam in eo prodesset Ecclesiæ, quòd, cùm heredes priuati perpetuò excluderentur à iurepatronatus,citiùs fieret libera Ecclesia,remanente sola linea compatroni non delinquentis, eiúsve heredum, ex traditis etiam ab ipso Lambert.*d.tract. lib.1. part.2.quæst.2.art.6.8.& 9.*iuncta *quæst.4. art.4. n.2. vers. sed bis omissis.* Secundò illud temperat Sanch.*d.num.17.*vbi iuspatronatus non esset merè hereditarium, sed eius institutor vocaret ad illud alios successores; tunc enim Ecclesia non maneret libera in perpetuó, sed durante tantùm vita condemnati. Paolò tamen aliter in prædicto articulo sunt locuti latiùs de eo tractãtes Paul.Cittad.*d.tract.de iurep.part.9.quæst.20.* Roch.de Curt.*ead.tract.d.verb.ipse,vel is,à quo, quæst.29.& 30.*Lambert.*d.lib.3.quæst.8.art.8.* & Farin. *vbi sup.tit.de delict.& pœn.quæst.25. n.152. vsque ad 157.* M.Ant.Peregr.*tract.de iur.& priuil.fisc.lib.5.tit.1.n.72.* ac nouissimè Seb.Guazzin.*de confisc.bonor. conclus.13. limit.32.*& aliquid etiã tangens Viuian.*in prax.iurispatr.part.3.lib.15.cap.2.*quos videas,si lubet.Ego sanè in hac re,vt meum interponã iudiciũ; licèt regulariter admittã,cùm bona condemnati publicantur, seu confiscantur, iuspatronatus illi annexum extingui; nec eius exercitium in fiscum transire,sed Ecclesiam fieri liberam, vt tradunt Doct. probati à Sanchez *d. num.16.*

num. 16. & Lambert. *d. lib.* 3. *quæſt.* 8. *art.* 9. vbi de
communi; ac ſentiunt plerique relati ab eodē *art.*8.
*num.*2.3.4.& 6. Roch. *d.quæſt.*29. & 30. ac Sanchez
*d.cap.*19.*n.*7. excepto priori ex illis duobus caſib.per
nos ſup.allatis ex *eod.d.cap.*19.*num.*17. non video ta-
men, quomodo hæc regula cum ea doctrina cohæ-
reat, quam ipſemet Sanch.*ibid.* tradit, poſſe etiam ſi-
mul iuſpatronatus tranſire in fiſcum laicalem, quod
ipſe latiùs comprobare nititur *num.* 10. Nam cùm
tranſit iuſpatronatus in fiſcum, quomodo in eum
non tranſit eius exercitium, & Eccleſia fit libera,
nullo exiſtente compatrono? Vnde verius mihi vide-
tur; iuſpatronatus in confiſcatione nunquam tranſire
ad fiſcum laicalem, non modò quando non eſt tran-
ſitorium ad extraneos heredes, vt tamquam certum
apud Doctores omnes tradit, ac ſatis probat Sanch.
*d.cap.*19.*num.*2.& 15. vel etiam quando eſt tranſito-
rium, vbi iudex laicus velit, vel ſpecialiter illud con-
fiſcare, vt pariter ex cōmuni idem tradit *num.*4. poſt
Lambert. *d.art.*8. *num.* 10. vel generaliter cum vni-
uerſitate bonorum facta expreſſione iuriſpatrona-
tus, vt plerique admittunt laudati à Sanch. ſup. *num.*
11. idque ſiue per dictionem, & ſiue per dictionem,
cum, dicendo, confiſcamus bona cum iurepatronatus,
vt eſt de mente multorum, quos refert Sanch. *n.*12.
licèt ipſe contrà ſentiat *num.* 14. ex mente aliorum:
neque ſolùm, cùm publicatio non eſt vniuerſalis
bonorum, ſed dumtaxat bonorum mobilium, & im-
mobilium, vt idem probat poſt alios *num.*14. ſed ge-
neraliter, & indiſtinctè, prout quamplurimi tenent,
quos recenſet Sanchez *d.cap.*19.*num.*5. Pereg.*d.tit.*1.
*num.*72. ac ſequitur Farinac.*d.quæſt.*25.*num.*153. id-
que tum propter rationem, quam ij ferè omnes aſſi-
gnant, quia iudicis, aut ſuperioris laici poteſtatem
excedat diſponere de re ſpirituali, ſiue per ſtatutum,
cap.bona quidem, 96.*diſt.cap.Eccleſia S. Mariæ, de con-
ſtit.& cap.fin.de reb.Eccleſ.non alienand.* ſiue iudican-
do, *cap.*2.& *cap.quanto*, vbi eſt text. in iurepatrona-
tus, *de iudic.* cum ſimil. tum quia, cùm iuſpatronatus,
165. maximè laicale, † non competat laicis de iure com-
muni, ſed ſuſtineatur ex gratia, prout ex *cap.*3. & *ibi*
Doct. communiter tradunt Roch.de Curt. *d.tract.de
iurepatr.verbo, ius, quæſt.*2.*ſub num.*7. Lamb.*eod.tract.
lib.*1.*part.*1.*quæſt.*1.*art.*3. *num.* 18. & *art.*4.*num.*5. &
ſeqq. atque alibi ſæpe; & iura velint, quòd quantò
citiùs cum cauſa fieri poteſt, Eccleſia patronata fiat
libera, vt idem tradit *d. art.*4.*num.*2.*ad fin.* aitque, ſe
infrà latè dicturum; & ex eo ſuaderi poteſt, quòd
iuſpatronatus eſt quædam ſeruitus Eccleſiæ, *cap. ſi-
gnificauit*, & *ibi* omnes, *de teſtib.* ex alia verò parte
ius non habeamus, quòd iuſpatronatus in fiſcum
tranſeat, ſed ſolùm cum vniuerſitate bonorum vel
in heredes, per ſucceſſionem, vt *in cap. filius, cap. ſi
plures, & cap. conſiderandum*, 16.*quæſt.*7. *cap.*1. & 3.*de
iurep.Clem.plures, eod.tit.* cum ſuis concord. vel in em-
ptorem per venditionem ipſius vniuerſitatis bono-
rum, *cap.cum ſæculum, & cap.de iure verò*, vel per con-
ceſſionem ad firmam, ſeu contractum, in quo trans-
fertur vtile dominium, vt *in cap.ex litteris, eod. tit. in
Decretalib.* confiſcatio autem non ſit ſucceſſio fiſci,
vt heredis, prout ſatis conſtat ex latiùs adductis ab
ipſo Sanchez *d. lib.*2.*oper.moral.cap.*14. *num.*4. cum
communi Doct. ſententia poſt gloſ. Bart. & alios *in
l.inter eos, §.fin.ff.de fideiuſſor.* vnde non rectè ducitur
argumentum ex verè, ac propriè heredib. ad fiſcum,
vt poſt alios docet Sanchez *num.* 5. neque aliquis ex
prædictis contractibus, vt de ſe patet: cùm, inquam,
hæc ita ſint, inde apertè ſequitur, non eſſe trahendū
caſum tranſlationis iuriſpatronatus cum vniuerſita-
te bonorum prædictis modis ad caſum, ſeu modum
confiſcationis; quæ cùm à iure exorbitant, & quæ

aliquibus gratiosè conceduntur etiam à iure, non
ſunt trahenda in conſequentiam, ſeu extendenda,
iuxta vulg. iur. regulas. fateor tamen, probabiliter
dici poſſe, quòd ius patronatus hereditarium, ſeu
tranſitorium ad extraneos heredes tranſiret etiam in
fiſcum laicalem cum bonorum vniuerſitate, quando
vltimus patronus ſine herede legitimo, aut honora-
rio, hoc eſt, bonorum poſſeſſore vſque ad decimum
gradum, vel ſine vxore, & aliis enumeratis per text.
*in l.*1.*§.diuus, ff.de iur.fiſc.l.* 1. & *l. vacantia, C. de bon.
vacantib.lib.*10. & *ibi* gloſ.& Doct. necnon *in l.* 1. *C.
vnde vir, & vx.& §.fin.* iuncta gloſ. *Inſt. de ſucceſſ. co-
gnat.* ac latè Peregr. *tract.de iur.fiſc.lib.*4.*tit.*3. qui eſt
de bon. vacantib. ferè per tot. inteſtatus decederet;
nam ex iiſdem etiam habetur, tunc fiſcum propriè
eſſe loco heredis; excepto Peregr. poſt alios *d. tit.*3.
num. 22. qui contrarium in hoc, quòd nimirum fiſ-
cus, ſuccedens in bonis vacantibus, ſeu deficienti-
bus legitimis heredibus adhuc non ſit propriè heres,
tenet, ſicut & Mich. Craſſ. *tract. de ſucceſſionibus*, *§.
hereditas, quæſt.*5. *num.*3. inde ex communi inferens,
tunc eum non teneri vltra vires hereditarias: & in
ſpecie hoc caſu iuſpatronatus non tranſire ad fiſcum,
tradit Lamb. *d.tract.de iurepatr.lib.*1. *part.*1.*quæſt.*2.
*art.*40. *n.*3.*ad fin.* Idémque ſtatuendum eſt in omni-
bus caſibus, in quibus fiſcus propriè eſt heres; eos
autem facilè colligere licet ex *d.l.*1.*in princ.* cum *ibi*
notat.& latè traditis à Peregr. *d. tract.de iur. fiſc. lib.*
4.*tit.*1.*ac* 3.& Craſſ. *d.quæſt.*5.*num.*3.& 5. ac potiſſi-
mùm cùm ipſe fiſcus, vel Princeps eſt inſtitutus he-
res. ex prædictis verò fundamentis, & Farin. *d.quæſt.*
25.*num.*154. apparet, non eſſe admittendam poſte-
riorem limitationem, ſeu exceptionem, quam affert
Sanch. *d.cap.*19.*num.*17. ad eam regulam, vt in con-
fiſcatione bonorum iuſpatronatus extinguatur, &
Eccleſia fiat libera, quòd nimirum in vita condem-
nati maneat penes fiſcum iuſpatronatus non heredi-
tarium, quia poſt patroni vitā fundator alios ſucceſ-
ſores vocaſſet ad illud iuſpatronatus: niſi dicamus,
tunc pro eo tempore manere penes fiſcum Eccleſia-
ſticum, quod verè idem eſt, ac beneficium ſeu Eccle-
ſiam patronatam fieri liberā: videmus enim paſſim
in Curiis Eccleſiaſticis huiuſmodi fiſcum agere pro
Eccleſiæ libertate contra iura patronatus, eámque
pro viribus tueri, atque ad hoc eum cenſeri pro legi-
tima perſona. Vnde facilè admittendum eſt, non
modò, id quod nonnulli tradunt relati à Sanch.*d.cap.*
19.*num.*7. poſſe Epiſcopum, ſeu iudicem Eccleſiaſti-
cum poſt iudicis laici ſententiam ſuper confiſcatio-
ne bonorum delinquentis confiſcare iuſpatronatus
quando delicto eſt annexa publicatio omnium bo-
norum cum infamia, indeque effici, vt illo iure ex-
tincto Eccleſia maneat libera: ſed etiam multò ma-
gis id, quod tamquam certum, & abſque controuer-
ſia inter Doct. ſtatuit multis citatis Sanch. *eod. cap.*
19. *num.* 3. quòd quando iudex Eccleſiaſticus bona
patroni confiſcat, publicatur cum illis iuſpatronatus,
quod ad heredes extraneos tranſire poteſt: nec tunc
ſpectatur, an veniat principaliter iuſpatronatus in
publicatione, an tantùm acceſſoriè, nec an exprima-
tur, aut non; nec an ſit generalis omnium bonorum
publicatio, vel particularis: idque ob eam etiam ra-
tionem, quia iudex Eccleſiaſticus poteſt illud dire-
ctè publicare, cùm eius ſit circa res ſpirituales iudi-
cium. ex prædicta verò regula generali, quòd vbi
bona ipſo iure vel ab homine confiſcantur, iuſpatro-
natus cedeat ad Eccleſiam, ita vt ea fiat libera, in-
ferri poteſt, hoc ipſum dicendum † de inſequente 166.
hoſtiliter, vel percutiente, aut capiente S.R.E.Car-
dinalem; & eo, qui ſocius fuerit facientis, aut fieri
mādauerit, vel factum ratum habuerit, aut conſilium

dederit, vel fauorem, aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter eundem: nam hic, vt cauetur *in cap. felicis, in princ. de pœn. in 6.* sicut reus criminis læsæ maiestatis perpetuò est infamis, diffidatus, & bannitus, ac præter alias pœnas *ibidem* à canone inflictas, illa subiicitur, vt quicquid in bonis inuenitur ipsius, fisci, vel reip. dominio applicetur, vt ex illis nihil transmittat ad posteros: maximè cùm statim adiiciatur; quòd, si aliquod feudum, locationem, officium, vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso iure priuatus, quæ liberè ad Ecclesias reuertantur. vnde ex hoc text. admittunt Doct. ob hoc crimen iuspatronatus amitti, & Ecclesiam liberam fieri, vt patet ex Card. *Clem. 2. de iurepatr.* & aliis relatis, & quoad hoc probatis à Roch. de Curt. *d. verbo, ipse, vel is à quo, quæst.* 20. Paul. Cittad. *d. part. 9. quæst.* 28. & Lambert. *d. lib. 3. quæst. 8. art. 8. num. 2. 6. & 9.* Secundò infertur, idem
167. quoque statuendum † in occidente, capiente, vel banniente Episcopum; potissimùm per text. *in cap. ad aures, de pœn. & Clem. si quis suadente,* quæ est 1. *in princ. eod. tit.* cum vtrobique notat. nam *in d. cap. ad aures*, decernitur, quòd occidentes Episcopum alicuius Ecclesiæ meritò, ac iure optimo priuantur feudis, ac beneficiis, quæ ab ea obtinebant; neque ipsis, aut heredibus eorum beneficia prædicta restituuntur: *in d.* autem *Clem.* 1. cauetur, quòd, si quis quemuis Pontificem iniuriosè, vel temerè percusserit, aut ceperit, seu banniuerit, vel hæc mandauerit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut fauorem, seu scienter defensauerit eundem, à feudis, locationibus, officiis, & beneficiis siue spiritualibus, siue temporalibus quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest Episcopus, cadat hoc ipso, ac ad eamdem Ecclesiam liberè reuertantur. Posset etiam hoc loco afferri casus *cap. in quibusdam, §. sacri, de pœn.* qui est de patrono occidente, vel mutilante per se, vel alios rectorem, vel clericum Ecclesiæ, cuius is patronus est. Verùm cùm *inibi* expressè, & ipso iure patronus priuetur iure patronatus, de hoc casu, ac simul aliis huiusmodi, vt iam non semel admonuimus, acturi sumus *quæst. seq. conclus. 6. circa med. vsque ad fin.* vbi de canone, seu iure causa efficiente proxima mutationis status Ecclesiarum, aut beneficiorum cum Rom. Pontifice maximè coniuncta differemus; atque ideo de eo, ac cæteris prædictis hic agere supersedemus, vbi, vt iam sæpe diximus, eos solos casus proposuimus explicandos, in quibus non eo ipso Ecclesia fit à iurepatronatus libera, sed ex Doctorum traditionibus, vel per iudicis eo priuantis sententiam. ex quo casuum genere cùm nullus alius nobis nunc occurrat, ad vltimam huius quæst. conclusionem transeamus, cuius breuitate præsentis prolixitatem compensabimus.

Decima, & postrema conclusio. Sta-
168. tus Ecclesiæ alicuius, vel beneficij † quoad pacta, & onera in eius fundatione apposita aliquando saltem mutari potest. Pro maiori autem huius conclusionis explicatione, & faciliori comprobatione; supponendum primò, posse fundatorem alicuius Ecclesiæ, vel beneficij etiam sine Episcopi consensu, de quo *in cap. cùm dilectus. & ibi glos. verbo, constitutum, de consuet.* apponere quascumque voluerit conditiones, & quæcumque onera iuri cõmuni consona: contraria verò iuri, aut etiam præter ius, si spiritualium ordinem concernunt, nequit sine tali cõsensu; cum tali autem consensu regulariter potest. Primum membrum huius suppositionis tenet expressè post alios Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo pro eo, quod de Diœcesani consensu. quæst.* 12. & Lambert. *d. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1. num. 32. in fi. & 33. vsque ad 36.* ex adductis quoque per ipsum *eod. art. 1. a num. 1. vsque ad* 11. vnde habes multa exempla horum pactorũ, seu conditionum, & onerum, quæ iuri communi consona sunt; & *num. 7. ac* 50. est casus circa ordinem spiritualium, nimirum vt tot Missæ dicantur; & *num.* 34. vt tantus sit numerus clericorum correspondens facultatibus Ecclesiæ; in quo Lambert. contra Roch. *d. quæst.* 12. tenet tunc non requiri consensum Diœcesani, de quo *d. cap. cùm dilectus*, dicens, Rochi doctrinam posse intelligi de consensu Diœcesani pro construenda Ecclesia, de quo *in cap. nemo, de consecr. dist. 1.* Idipsum cum hac duplici extensione tenent Doctor. indistinctè asserentes, posse fundatorẽ in limine fundationis apponere onera, & pacta quæ voluerit, quos retulimus sup. *cap. præced. quæst.* 2. in diuisione decima beneficiorum, seu eius qualitatum ex parte causæ materialis, & satis apertè constat ex Concil. Trid. *sess. 22. cap. 4.* & *sess. 25. cap. 5. ac 9. & 16. de refor.* Malè autem meo iudicio Lambert. *d. art. 1. num.* 10. reprehendit Roch. *d. quæst.* 12. volentem, requiri consensum Diœcesani in ea conditione, vt clericus sæcularis interesse possit electioni Monachorũ, & cum eis vocem habere in electione Abbatis: cùm sic disponat fundator de spiritualibus non modò præter, sed & contra ius, vt constat ex *cap. ea, quæ, §. pen.* cum *ibi* not. *de stat. Monach.* secundum membrum d. suppos. tenet post alios pariter Roch. *d. quæst.* 12. & comprobat Lambert. *d. art. 1. n. 37. cum duob. seqq.* ex iis etiam, quæ ipse adduxerat *eod. art. 1. à n. 12. vsque ad* 32. vnde etiam, necnon ex *num. 39. & 47. cum seq. n. 53. vsque ad 80. num. 88. 89. & à 96. ad* 106. sumere licet plura exempla huiusmodi pactorum, seu conditionum, & onerum contra ius commune appositorum in limine fundationis Ecclesiæ, vel beneficij. ex quibus adnotandum est illud onus, seu pactum, de quo *num. 6. 39. & 89.* vt liceat patrono habitare in Ecclesia: nam, si fundator non intelligat de loco ipso, in quo celebratur, sed de domibus Ecclesiæ annexis, hæc conditio cùm non sit contra ius, ad præcedens membrum supposit. pertinebit: si verò intelligat de ipsa sacra æde, in qua diuina fiunt, erit conditio contra ius, & sic spectabit ad hoc secundum membrum. quod quidem Lambert. *d. art. 1. num. 40. vsque ad* 45. præcipuè post Rot. *decis.* 7. vel potiùs 10. *de testam.* aliàs 868. *in antiq.* ampliat, vt habeat locum, etiamsi fundator in casu, quo non obseruaretur ea conditio, mandasset, vt reditus Ecclesiæ ab eo fundatæ in alios vsus etiam magis pios conuerterentur: & *num.* 46. extendit hoc ad hospitalia, & oratoria; ita, vt nequeat eorum fundator impedire, ne Episcopus videat, an eius voluntas seruetur: de qua re etiam aliquid ponit Roch. *d. quæst.* 12. & videndum est, quod nos latiùs tradidimus *cap. præced. quæst. 6. concl.* 8. Tertium membrum huius nostræ 1. supposit. apertè tenet post alios Roch. de Curt. *d. quæst.* 12. ac pluribus relatis latè cõprobat Lambert. *d. art. 1. num.* 49. vbi *ad fin.* hoc declarat primò, vt ad id non sufficiat consensus Diœcesani pro ædificandis Ecclesiis, de quo *d. cap. nemo*; neque is, qui necessarius est ad acquisitionem iurispatronatus, de quo *in cap. nobis, de iurep.* sed requiratur consensus eiusdem, de quo *in d. cap. cùm dilectus, cum sua glos. recepta verbo, constitutum, de consuetud. num.* autem 50. post alios id declarat secundò ponendo practicam obseruandam in institutione beneficiorum cum huiusmodi conditionibus contra ius; vt nimirum Diœcesanus eas approbet ad supplicationem fundatoris. Quatenus verò idem Lamb. *d. art. 1. n.* 69.
post alios docet, † disponi posse cũ Episcopi cõsensu 169.
in fundatione beneficij, vt eius institutio spectet non ad Episcopum, sed ad inferiorem Prælatum, id lo-

cum

cum habet quoad beneficia sic erecta, & fundata
ante Trid. Concil. quod ea admittit *sess. 7. cap. 13. sess.
24. cap. 18. post med. & sess. 25. cap. 9. circa med. de re-
form.* dum autem *sess. 14. cap. 12.* idem Concilium de-
cernit, vt etiam in casu fundationis, vel dotationis
beneficij iurispatronatus institutio Episcopo, & non
alteri inferiori reseruetur, constat, quòd post Conci-
lium non potest Episcopus prædictæ conditioni in
fundatione consentire, prout declarasse fertur sacra
Congregatio illud decretum intelligens de patro-
natibus in futurum acquirendis; ac simul declarans,
quòd in acquisitis ante Conc. si alteri, quàm Episco-
po institutio ex fundatione reseruata sit, nihil fuerit
innouatum: secus verò si ex priuilegio id quis præ-
tendat, iuxta *cap. 13. eiusdem sess.* 14. quod eadem sa-
cra Congregatio de iisdem acquisitis ante Conci-
lium pluries intellexit; vbi decernitur, ne liceat pa-
trono cuiusuis priuilegij prætextu aliquem ad bene-
ficia sui iurispatronatus, nisi Episcopo loci Ordina-
rio, ad quem prouisio, seu institutio ipsius beneficij
cessante priuilegio iure pertineret, quoquomodo
præsentare; aliàs præsentatio, ac institutio forsan se-
cutæ nullæ sint, & esse intelligantur. Idem verò
Lambert. *d. art. 1. n. 52. ad fin.* multipliciter ampliat,
& limitat hoc tertium membrum prædictæ nostræ
primæ supposit. ex quibus nos omissis ampliationi-
bus, & limitationibus, vnde habētur speciales casus,
in quibus hæc pacta, seu onera contra ius cōmune in
fundatione beneficij, vel Ecclesiæ apponi cum Diœ-
cesani consensu possunt, vel non, allati *à n. 53. vsque
ad 80. & n. 88. 89. ac 96. vsque ad* 106. necnon *d. quæst.
9. art. 2. 3. & 4.* eas dūtaxat afferemus, quæ generatim
ad præsens tertium membrum, quod pro tertia con-
clus. ponit Lambert. *d. art. 1. num. 32. & 49.* amplian-
dum, vel limitandum pertinent. Ampliatur ergo
primò ex eodem Lambert. *d. art. 1. num. 81. & 82.* in
170. tantum illud procedere, vt, † si patronus in limine
fundationis, constructionis, vel dotationis Ecclesiæ
vellet apponere istas conditiones, vel reseruationes
facere contra ius commune, & peteret consensum
Episcopi, vt eas statueret, ipse autem illud præstare
recusaret, posset patronus adire superiorem, vt Epi-
scopum cogat ad consentiendum, vel ipse consen-
tiat: de quo tamen videndum est id, quod ipsemet
Lambert. tradit *d. tract. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 20. à
171. num. 1. vsque ad* 26. Secundò ampliatur, vt † nec
successor Episcopi, qui consensit tali conditioni, pos-
sit ab eo gestum reuocare, vt latè comprobat idem
Lambert. *d. art. 1. num. 83. vsque ad* 86. ex quo etiam
cum aliis fundamentis *num.* 87. fusè probat aliam
ampliationem, quæ nobis tertia est, nimirum, quòd
172. pro validatione harum conditionum contra ius †
sufficit consensus solius Episcopi, & non requiritur
consensus Capituli. Limitatur autem, seu declaratur
173. primò hoc ipsum tertium membrum, vt procedat, †
dummodo consensus hic ab Ordinario non solùm
petatur, sed etiam obtineatur, vt satis comprobat
Lambert. *d. art. 1. num.* 92. Secundò, vt si Episcopus in
eo loco non habeat iura Episcopalia, sed alius præ-
latus ex priuilegio, vel præscriptione, huius consen-
sus requiratur. ita docet *ibid.* Lambert. subdens *num.*
93. aliam limitationem, seu declarationem, quæ no-
bis erit tertia, vt mortuo Episcopo consensus prædi-
ctus haberi possit, & debeat à Capitulo, vel aliis il-
lud repræsentantibus, ex iis etiam, quæ ipsemet latè
tradit *d. lib. 1. part. 1. quæst. 2. art.* 9. Limitatur, seu de-
174. claratur quartò, vt † absente Episcopo extra prouin-
ciam, possit hic consensus præstari ab eius Vicario
generali; ita Lambert. *d. num.* 93. præcipuè ex *cap. ex
parte,* cum *ibi* not. per Moder. quem puto esse Felin.
de constit. optimè autem ad id etiam facit text. *in cap.*

Io. Petr. Monetæ de commut. vlt. volunt.

cùm nullum, in princ. cum sua glos. recepta, *verbo. iri:
remoto, de temp. ordin. in* 6. Limitatur seu declaratur
quintò, quòd, † si consensus Diœcesani haberi non 175.
possit, quia aliquis in vltimo vitæ spiritu vult be-
neficium creare cum aliquibus conditionibus, & re-
seruationibus contra ius, vel si eo petito, & ab Epi-
scopo denegato, adiri non possit superior; huiusmo-
di conditiones, & reseruationes tenebunt; cùm non
stet per fundantem, quin habeat prædictum consen-
sum; & ea alia, quæ *ibid.* adducit: subdens *num.* 95.
cautum esse ei de hoc protestari. Declaratur sextò,
hoc ipsum tertium membrum, vt, cùm de hoc con-
sensu Diœcesani constare debeat, satis de eo consta-
re dicitur † ex obseruantia per decennium, vt latè 176.
tradit Lambert. *d. art. 1. num.* 107. ex aliis quoque ab
eo adductis *d. lib. 1. part. 1. quæst. 2. art.* 7. quibus addi po-
test illa recepta à multis conclusio, solemnitates
præsumi interuenisse ex lapsu decennij, de qua latè
Gabr. *commun. conclus. lib. 1. tit. de præsumpt. concl.* 11
Mascard. *de probat. conclus.* 1317. & Menoch. *de præ-
sumpt. lib. 3. præsumpt.* 132. ferè per tot. Declaratur
septimò, quòd, † si eodem tempore, quo Ecclesia 177.
fundatur, construitur, & dotatur cum reseruatione
iurispatronatus, ab Episcopo petatur etiam appro-
bari huiusmodi conditiones, & reseruationes contra
ius; ad hæc omnia sufficiet consensus eiusdem Diœ-
cesani pro Ecclesia construenda, seu ædificanda, de
quo *in cap. nemo, de consecrat. dist.* 1. sic Lambert. *d.
quæst. 9. art. 1. num.* 108. ex latiùs quoque per eum tra-
ditis *eod. lib. 1. part. 2. quæst. 2. art. 3. & quæst. 6. art.* 1.
Declaratur denique generaliter, quòd † ea, quæ in 178.
hac prima supposit. eiúsque membris, siue conclu-
dendo, siue ampliando, aut limitando, seu declaran-
do ex Lamber. docuimus de fundatione, constructio-
ne, & dotatione quoad hoc, quòd necessarius sit,
vel non consensus Diœcesani in appositione horum
pactorum, & onerum secundum, præter, vel contra
ius tempore, seu in limine fundationis, & constru-
ctionis, vel dotationis Ecclesiæ, seu beneficij habere
quoque locum, vbi Ecclesia sit penitus diruta, &
indotata remaneat, si apponantur in datione noui
fundi, reædificatione, & redotatione; prout aduertit,
ac declarat ipsemet Lambert. *d. quæst. 9. art. 1. n.* 109.
ex iis, quæ ipse tradit *ead. part. 1. quæst. 6. art. 3. vsque
ad* 7. vbi probat, hos esse veros fundatores, constru-
ctores, ac dotatores, eisque omnino æquiparari. Et
hæc quoad primam suppos. quam pro maiori huius
10. conclus. explicatione, ac faciliori comprobatione
præmittendam censuimus.

Suppono secundò, quòd licèt regulariter pacta, &
onera, quæ apponere vult fundator Ecclesiæ, vel be-
neficij, † in limine ipsius fundationis, seu erectio- 179.
nis, & institutionis apponenda sint, vt post alios do-
cet Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatr. verbo, pro eo,
quòd de Diœcesani consensu, quæst. 12. sub num. 26. &
quæst.* 13. ac Lambertin. *d. quæst. 9. art. 1. num. 51. &*
90. necnon *d. lib. 1. part. 2. quæst. 4. art.* 4. idque pro-
cedit secundùm eum etiam in conditionibus secun-
dùm ius, vt idem tradit *d. num.* 55. ea adductis per
ipsum *eod. art. 1. in initio, & conclus.* 1. & quoad con-
ditiones contra ius, non sufficeret eas apponi tem-
pore traditionis, vt idem post alios docet *d. num. 90.
circa initium, & num. 91. in fi.* atque in specie quoad
reseruationem census temporalis ipsi patrono, eius-
ve heredibus est opt. text. *in cap. Eleutherius,* 18.
quæst. 2. & cap. præterea, il 2. de iurepatr. ac præter
Doct. *ibi* tradunt post alios Roch. *d. quæst. 13. ac ver-
bo, vide, quæst.* 2. Lambertin. *d. art. 1. n num. 58. ad*
61. Tamen hæc regula † fallit, seu declaratur primò 180.
ex Lambert. *d. art. 1. num.* 85. quòd, si à diuersis Ec-
clesia fundatur, quia vnus fundum dat, alius con-

ſtruit, alius dotat, vel plures conſtruunt, fundant, vel dotant; quæ omnia fieri poſſe ipſe concluſit *d. lib. 1. part. 1. quæſt. 3.* in primis quinque artic. quilibet in principio exercitij illius cauſæ dicetur eſſe in limine ad effectum apponendi conditiones. Secundò, quòd pariter dicetur eſſe in limine, ſi Eccleſia iam constructa ſuperueniret dotator, vt idem docet *d. num. 35.* ex latiùs per eum adductis *ead. part. 1. quæſt. 2. art. 1. verſic. circa hanc limitationem*; quod adhuc fuſiùs explicat *d. quæſt. 9. art. 1. num. 52. per tot. & num. 90. verſ. vnde reſtringerem*, & aliis in locis huius auctoris, quos citauimus *concluſ. præced. non longè ab initio, in 1. & 2. caſu*, vbi etiam de Eccleſia iam conſecrata. id autem *verſ. ſeq.* recoperat, vt procedat in tertio dotante, qui ſuperuenit, puta in faciente conſecrare, vel conſecrante, aut alio ſuperueniente, & dotante Eccleſiam indotatam, iuxta per eum dicta *in prædicta quæſt. 6. art. 1.* nam tunc poterit apponi conditio, quia in limine dotationis apponitur: ſed, ſi huiuſmodi dotatio fieret poſt Eccleſiam conſtructam ante, vel poſt conſecrationem, per primum patronum ex neceſſitate dotantem, qui in limine fundationis huiuſmodi conditiones ſibi non reſeruauerat, non poterit modò ſibi reſeruare. Tertiò fallit, ſeu declaratur, niſi eſſet conditio, ſeu reſeruatio, quæ non totaliter eſſet contra ius commune, ſed potiùs quædam ordinatio conditionis inordinatæ, vt in caſu *cap. ſignificatum, de præb.* ita poſt alios id latiùs explicans Lambert. *d. num. 90. verſ. reſtringe ſecundò.* Fallit, ſeu declaratur quartò, quòd, ſi conſenſus Diœceſani pro approbandis conditionibus contra ius non interuenit in limine fundationis, ſed pòſt, retrotrahatur ad tempus ipſius fundationis, & cenſebitur eo tempore facta. ita fusè Lambertin. *d. lib. 1. part. 1. quæſt. 9. art. 1. num. 91.* arg. *cap. cura, & cap. ſuggeſtum, de iurepatr.* & eorum, quæ ipſe tradidit *d. part. 1. quæſt. 6. art. 1.* Quintò fallit, quando poſt creatum beneficium vrgeret aliqua cauſa, vt conditiones etiam contra ius apponerentur; vt ſatis probat idem Lambert. *d. num. 91. verſ. & iam reſtringerem.* Sextò fallit quando conditio, vel reſeruatio contra ius, quæ apponeretur poſt creatum beneficium, non eſſet pura, vel mera reſeruatio, ſeu conditio contra ius, ſed potiùs veteris iuris, conditionis, vel reſeruationis declaratio. ita poſt Io. And. quem refert, ac ſequitur Gemin. *in cap. generali, ſuper gloſ. verbo, fundatione, de elect. in 6.* & alios tradit Lambertin. *d. num. 91. verſic. reſtringe & ſextò.* Poſtrema fallentia, ſeu declaratio præd. regulæ deſumi poteſt ex eo, quod latè tradit Lambert. *d. lib. 1. part. 2. quæſt.*
181. *4. art. 4.* dum quærit, an, † ſi in donatione iuriſpatronatus apponatur conditio, quòd donatarij teneantur præſentare ad voluntatem alterius, etiam Epiſcopi, ea donatio, & conditio valeat; & quid de aliis conditionibus: & quoad prædictam conditionem concludit poſt alios, eam reiici, & donationem ſuſtineri: ſubdens, quòd non reiiceretur, ſi donans reſeruaret ſibi, vt donatarios non poſſet præſentare, niſi ad voluntatem donantis, quia cenſeretur donaſſe iuſpatronatus quoad alios effectus, præter præſentationem; tunc tamen non poſſet donatarius præſentare ipſum donantem. Quoad alias verò conditio-
182. nes docet, † transferentem iuſpatronatus licèt non poſſit tunc apponere conditiones, quæ eſſent contra ius commune, mutarent, vel minuerent iura Epiſcopalia, vel aliquem ſtatum Eccleſiæ; poſſet tamen eas, quæ ſunt ſecundùm ius, non tangentes iura Epiſcopalia, non immutantes ſtatum Eccleſiæ, nec aliquid facientes contra iuris diſpoſitionem; ſed dantes aliquem meliorem modum pro vnione iuriſpatronatus, pro euitandis diſcordiis præſentantium, pro eligendo rectore magis idoneo: ſubdit autem *ibid.* Lambert. pleraque harum conditionum exempla, ea latiùs confirmans; ac ſimul tractans, an pro earum approbatione exigatur ſpecialis Diœceſani conſenſus, vel ſufficiat is, de quo *in cap. nemo, de conſecr. diſt. 1.* pro conſtruenda Eccleſia, aut is, de quo *in cap. nobis, de iurepatr.* pro ipſo iurepatronatus acquirendo. An verò poſſit, & quando incurratur pœna adiecta pro obſeruatione conditionis contra ius appoſitæ in limine fundationis cum conſenſu, vel ſine conſenſu Epiſcopi, videndus idem Lambertin. *d. quæſt. 9. art. 4.* vbi latè hac in re diſtinguit, ex cuius dictis hæc doctrina elici poteſt, quòd pœna appoſita legatis rerum non ſacrarum factis Eccleſiæ iam dotatæ, quòd reuertantur ad vſus prophanos, non ſeruatis pactis, valet; ſecus, ſi talis pœna adiiceretur rebus ſacratis legatis Eccleſiæ, vel doti ipſius.

Iam verò his ſuppoſitis, propoſita concluſio, quòd
† aliquando mutari poſſit ſtatus Eccleſiæ, aut bene- 183.
ficij quoad onera, & pacta in eius fundatione appoſita; probatur primò ex aliquibus fallentiis, ſeu declarationibus regulæ paulo antè traditæ *in 2. ſuppoſit.* nam, cùm aliquando adiici poſſint huiuſmodi pacta, & onera poſt fundationem Eccleſiæ, aut beneficij, quam conſtat ſemper fieri cum aliquibus pactis, & oneribus, veriſimile eſt, horum nonnullis poſteriùs appoſita adnectari; quod omnino habetur in poſtrema ex prædictis fallentiis, ſeu declarationibus ad fin. ſaltem cum Diœceſani conſenſu, & quoad mutationem ſtatus accidentalem; puta, cùm teſtator patronus legando, vel donando iuſpatronatus adiiceret, quòd illud deinceps tranſeat à legatario, vel donatario in primogenitũ maſculum, & ſic ſemper de primogenito in primogenitum; & quòd nullo modo tranſeat ad feminas etiam heredes, vel quòd non exeat parentelam: quæ quidem poſſunt eſſe cauſæ, quòd Eccleſia citiùs fieret libera, & pro exemplis afferuntur à Lambert. *d. quæſt. 4. art. 4.* Secundò probatur ex eo, quod poſt alios tradit Roch. de Curt. *d. verbo, pro eo, quòd de Diœceſani conſenſu, quæſt. 13.*
quòd, licèt † noua pacta Eccleſiæ patronatæ onero- 184.
ſa, & præiudicialia nequeant etiam cum Epiſcopi cõſenſu apponi poſt fundationem; poſſunt tamen, ſi ſint eiuſdem Eccleſiæ vtilia, vel certe non præiudicialia. & quamuis hanc Rochi diſtinctionem reiiciat Lambert. *d. lib. 1. part. 1. quæſt. 9. art. 1. num. 51. verſ. tu aduerte*, quatenus ſuo caſui non congruit, quoniã ipſe Lambertin. *ibi* agit de conditione contra ius, conditio autem vtilis, & non præiudicialis Eccleſiæ non poteſt dici contra, ſed ſecundùm ius: tamen & ipſe Lambert. Rochi deciſionem quoad neutrum diſtinctionis eiuſdem membrum reiicit, ſed potiùs quoad vtrumque admittit; & malè diſtinctionem ipſam refellit, cùm facilè euenire poſſit, vt conditio non præiudicialis, immo & vtilis Eccleſiæ alia ex cauſa ſit contra ius. Tertiò probatur ex eo, quod ipſemet Roch. *d. verbo, pro eo, quòd de Diœceſani conſenſu, quæſt. 14.* ex communi Doct. ſententia *in cap. cùm acceſſiſſent*, teſte *ibi* Felin. *col. 8. de conſtit.* concludit, † 185.
conditiones, ſeu qualitates tempore fundationis appoſitas in Eccleſia patronata poſſe ex pòſt tolli in totum, vel ſaltem alterari cum conſenſu Epiſcopi; tolli autem in totum intelligit Roch. *ibi*, prout intelligunt etiam Felin. & Doct. ab eo alleg. & ſatis conſtat ex ipſo Rochio *in ſeq.* quæſt. necnon Lambert. *d. tract. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæſt. 7. art. 30. n. 2. 6. 12. 13. ac 15.* atque item *lib. 1. quæſt. 5. art. 3.* ferè per tot. non quidẽ quòd tollantur omnes, & ſingulæ conditiones, ſeu qualitates Eccleſiæ, vel beneficio in eius fundatione appoſitæ, vt quid plures, vel etiã vna conditio tollatur, ſed in perpetuũ, quæ eſt mutatio ſtatus Eccleſiæ,

ac

ae beneficij, de qua nunc agimus, ex traditis per nos sup. *quæst. 2. huius cap.* & qoamuis Lambertin. vtrobique, præsertim verò *d. art. 3.* impugnare nitatur prædictam doctrinam Rochi, eiúsque rationes; tamen & ipse in certis casibus eius doctrinam sequitur *d. art. 3. num. 5.* quam malè etiam intellexit quasi loquatur Roch. de patrono herede fundatoris, cùm loquatur de patrono fundatore Ecclesiæ, vel beneficij, qui eidem illas conditiones apposuerat, vt *in seq. quæst. concl. 1.* in eius initio satis, ni fallor, ostendemus; eos verò casus *quæst. seq. concl.* 13. explicabimus. Quartò ex eo probatur hæc conclu-
186. sio, quòd aliquando † saltem diminutis, vel auctis reditibus beneficij, & Ecclesiæ, onera, & pacta in eius fundatione apposita diminui, vel augeri possunt; vt post alios tenet Roch. de Curt. *d. verbo, pro eo, quòd de Diœcesani consensu, quæst. 15. in princ.* & latè tradit Lambert. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 7.* ferè per tot. quod nos latiùs prosequemor partim *d. concl.* 13. partim etiam *cap. seq. quæst.* 5. partim, ac potissimùm *concl.* 12. quatenus *ibi* tractabimus, an minui possit, vel augeri numerus Canonicorum, aut elericorum alicuius Ecclesiæ ob diminutionem, vel augmentum redituum ipsius. etsi aliquid etiam hac de re scripsimos *cap. praced. quæst. 5. concl. 14. ante med.* necnon *quæst. 8. concl. 15.* Denique hæc ipsa conclusio probatur ex eo, quòd, cùm tam beneficiorũ fundatio, quàm appositio conditionum, & onerum in eadem fundatione, necnon huiusmodi onerum, & conditionum, seu pactorum derogationis, ae mutationis status beneficiorum, & Ecelesiarum prohibitio inducta solùm sit de iure homano positiuo, vt satis constat ex adductis *cap. praced. quæst. 3. conclus. 1. circa init. & quæst. 4. conclus. 6. ad fin.* iunctis iis, quæ sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. concl.* 3. tradidimus: inde
187. sequitur, † vt saltem per Rom. Pontificem possit status Ecclesiæ, ac beneficij quoad prædicta onera, & pacta, seu conditiones mutari; tum quòd is potest iuri humano tamquam supremus Princeps derogare, *l. Princeps. ff. de legib. & cap. proposuit, de concess. preb.* cum simil. tum propter summam, quam in beneficialibus, rebúsque Ecclesiasticis habet potestatem, iuxta *cap. 2. de preb. in 6. & Clem. 1. vt lit. pend.* cum aliis ad id per nos adductis sup. *cap. 5. quæst. 2. concl. 1. circa medium.* Atqoe ex his iam finis sit præsenti quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

188. *Fundator alicuius Ecclesia, vel beneficij potest aliquando mutare ipsius statum cum Episcopi consensu.*
189. *Fundator non potest conditionem in fundatione beneficij appositam mutare, vel alterare ex internallo post fundationem absque Ordinarij consensu. & quando neque etiam cum eo consensu; num. 190. & 193.*
191. *Fundator consentire potest, vt per Episcopum iuripatronatus praeiudicetur.*
192. *Episcopus non potest dispensare contra institutionem beneficij patronati, vel ipsam immutare sine consensu patroni; vtputa Ecclesiam simplicem erigere in Collegiatam, vel alteri vnire. aut bona Ecclesia patronata conuertere in prabendas; numer. sequent.*
193. *Legatus Papa nihil facere potest in praeiudicium patroni laici ipso non consentiente.*
194. *Iuspatronatus à fundatore transferri potest in alium titulo singulari cum Episcopi consensu; & titulo vniuersali in quemlibet, aut etiam singulari in clericum ratione Ecclesia, vel locum pium, ac religiosum absque huiusmodi consensu.*
195. *Fundator, qui reseruauit iuspatronatus sibi, & heredibus; vel sibi, & filiis, aut descendentibus masculis, aut de parentela, an possit illud in alium transferre; & quid cum iuspatronatus habetur ex priuilegio.*
196. *Fundator an possit disponere de iurepatronatus, quod extraneo reseruauerat, hoc ante ipsum decedente.*
197. *Fundator Ecclesia, seu beneficij potest aliquando eius statum mutare absque Ordinarij consensu.*
198. *Fundator, qui in testamento mandauit creari beneficium, & constituit tertium patronum, si ad id nondum interuenit consensus Ordinarij, potest vsque ad mortem mutare suam voluntatem.*
199. *Transferens iuspatronatus titulo habili potest in translatione apponere quascumque conditiones secundùm ius; & an tunc requiratur aliquis Episcopi consensus.*
200. *Fundator Capellania mercenaria, seu amouibilis potest eius statum mutare absque Ordinarij consensu. idem in Capellania, quam erigi voluit in titulum, donec erigatur; num. 201. immo etiam in titulari, vbi cum Ordinarij consensu fundator facultatem sibi reseruasset conditionem appositam mutandi; numer. 202.*
203. *Fundator an possit incontinenti absque Ordinarij consensu mutare conditiones à se appositas beneficio cum eius consensu.*
204. *Heres, aliúsve successor fundatoris Ecclesia, vel beneficij regulariter eius statum mutare non potest, aliquando autem cum Episcopi consensu potest; & aliquando etiam sine eius consensu; numer. 205. cum aliquot seqq.*
206. *Iuspatronatus à patrono mutari potest vel secundùm substantiam, illud extinguendo, vel accidentaliter, cùm persona mutatur per successionem, permutationem, donationem, aut venditionem.*
207. *Patronus remittere potest iuspatronatus, seu gratis ei renuntiare siue pro parte, siue in totum; & ibi intellectus cap. ex insinuatione, de iurepatronat. & cap. vnic. in princ. eod. tit. in 6.*
208. *Successio ab intestato quomodo locum habeat in iurepatronatus. & quomodo successio ex testamento; num. 209.*
210. *Translatio iurispatronatus titulo vniuersali, seu cum vniuersitate bonorum siue ex testamento, siue ab intestato non requirit Episcopi consensum.*
211. *Iuspatronatus per patronum transfertur in alium permutatione; & an consensus Episcopi requiratur ad eam faciendam inter duas Ecclesias, aut laicum, & Ecclesiam, vel duos laicos.*
212. *Iuspatronatus commutari non potest cum re profana, seu temporali citra vitium simonia.*
213. *Iuspatronatus transfertur per patronum in alium donatione; & an ad eam requiratur consensus Episcopi. & quid in legato iurispatronatus; num. 214.*
215. *Iuspatronatus per se vendi non potest, neque cum aliis, qua non sapiunt vniuersitatem;*

& venditio nulla est, eménsque debet eo spoliari, nisi sit Ecclesia; & ibi quid faciendum de pretio.

216. *Iuspatronatus an possit de per se cedi creditoribus, vel transeat cum re pignorata; aut faciat quem locupletiorem. & quid in fructibus iurispatronatus, vt est præsentatio, honor processionis, & ius alimentorum; numer. 217.*

218. *Spiritualia merè vendi non possunt per se, aut cum vniuersitate.*

219. *Iuspatronatus vendi potest cum vniuersitate; & ibi quid contineatur nomine vniuersitatis.& quid, si in venditione vniuersitatis addatur, & iuspatronatus, vel, cum iurepatronatus; & an tunc saltem teneat venditio aliorum bonorum; num.220.*

221. *Vendens iuspatronatus cum aliqua vniuersitate, eo expresso, illo priuari debet per sententiam; & ibi, an euicto iurepatronatus emptor agere possit de euictione.*

222. *Consensus Episcopi an requiratur in venditione iurispatronatus cum vniuersitate.*

223. *Iuspatronatus an possit infeudari, locari, vel dari in emphyteusim. & an cadat sub obligatione, ac pignoratione; ita, vt transeat in creditorem; aut in sequestrem, vel depositarium; num.224.*

225. *Iuspatronatus an transeat in maritum cum dote, vel in vxorem cum vsufructu omnium bonorum etiam absque Diœcesani consensu.*

226. *Translatio iurispatronatus Ecclesiæ cuius Diœcesani consensum requirat, Ecclesiæne, vel trāsferentis, an translatarij; & an sufficiat consensus Prælati habentis iura Episcopalia.*

227. *Heres, aliúsve successor fundatoris mutare potest statum Ecclesiæ, ac beneficij vbi ei hanc facultatem cum Ordinarij consensu fundator reseruauit; & cùm status ille principaliter concernit fauorem ipsius heredis, ac successoris.*

228. *Executor deputatus à fundatore Ecclesiæ, vel beneficij regulariter eius statum mutare non potest; nisi ad id ab eo habuerit facultatem.*

229. *Beneficiatus, aliúsve, ad cuius fauorem principaliter, creatus est status Ecclesiæ, aut beneficij potest illum statum mutare, seu mutationi consentire. secus si etiam æquè principaliter alterius, Ecclesiæve fauorem concernat.*

230. *Status Ecclesiæ, vel beneficij quomodo mutari possit per consuetudinem, vel præscriptionem; ac præcipuè status sæcularitatis, vel regularitatis beneficij; & ibi quantum tempus ad id requiratur, ac sufficiat.*

231. *Status beneficij an mutetur per prouisiones Apostolicas stante possessione quadragenaria iis contraria; & num.seq.*

232. *Mutatio status beneficij requirit animum eum mutandi, institutionem, bonam fidem.*

233. *Sæcularitas beneficij quando præscribatur spatio decennij.*

234. *Status vltimus in beneficio quando attendatur.*

235. *Capellæ fundatæ in Monasterio, vel Ecclesia regularium præsumuntur regulares.*

236. *Quadragenaria consuetudine, vel præscriptione induci potest, vt qui in vna Ecclesia, Capella, vel altari celebrare debet, alibi celebrare possit.*

237. *Obligatio per seipsum deseruiendi an per consuetudinem tolli possit a cura animarum, seu beneficio curato; aut ab aliis beneficiis quibus ea obligatio est annexa; & duobus numer. seqq.*

238. *Obligatio residendi an per consuetudinem imponi possit beneficio eam ex fundatione non habenti; & num. seq.*

239. *Obligatio residendi an post Conc. Trid. possit per consuetudinem tolli ab Ecclesiis Collegiatis non insignibus.*

240. *Beneficia non curata extra Ecclesias Collegiatas regulariter de iure personalem residentiam requirunt. contrarium autem induci potest statuto, priuilegio, fundatione, & consuetudine; num.241. & quando ea consuetudo valeat; num. 242.& seq.*

243. *Beneficia omnia iure naturali, ac diuino requirunt Ecclesiæ ministerium, ac seruitium saltem per alium.*

244. *Ordo, atque ætas, licèt aliàs à beneficio non requiratur, potest ei per consuetudinem annecti.*

245. *Ecclesia quando præscribere possit aliam Ecclesiam tamquam vnitam.*

246. *Præbenda an per consuetudinem effici possit Theologalis, Magistralis, vel Doctoralis. & quid de beneficiis patrimonialibus, siue conferendis certo generi personarum; numer. 247.*

248. *Papa per se leges condere potest, non autem Concilium etiam generale.*

249. *Papa regulariter mutare potest statum Ecclesiarum, ac beneficiorum; & num.seq.*

250. *Papa quomodo derogat Conciliis generalibus, maximè Tridentino.*

251. *Erectio Ecclesiæ in Cathedralem à solo Papa, vel ex eius auctoritate fieri potest. idémque in erectione Ecclesiæ Cathedralis, seu Episcopalis in Metropolitanam; num. 252.*

253. *Papa mutare potest Ecclesiam Cathedralem in non Cathedralem. atque item sæcularem Ecclesiam in regularem, & regularem in sæcularem; num. 254.*

255. *Papa mutare, seu erigere potest Ecclesiam non parochialem in curatam, seu parochialem; & hanc in baptismalem. itémque non Collegiatam in Collegiatam; num.256.*

257. *Papa erigere potest aliquam Ecclesiam in titulum Cardinalis; & Diaconiam mutare in titulum Presbyteralem.*

258. *Papa potest Ecclesiam liberam iurispatronatus etiam laici per priuilegium perpetuò subiicere, & subiectam liberare etiam in totum. tollendo quoque ab vniuersali Ecclesia iuspatronatus; quod tamen non censetur velle facere, nisi exprimat; & num.seq.*

259. *Papa non censetur velle illud, quod Episcopus non potest disponere contra iuspatronatus; & ibi quòd Papa per priuilegium, seu rescriptum erigere potest præbendam Theologalem, Magistralem, ac Doctoralem; necnon Ecclesias vnire, & huiusmodi vnionem reuocare, seu dissoluere.*

260. *Status Ecclesiæ, seu beneficij quando ipso iure mutetur, præuia tamen vt plurimum hominis actione, siue medio aliquo eius ministerio; & multis num.seqq.*

261. *Præbenda Theologalis in Ecclesiis Metropolitanis, & Cathedralibus insignibus vel oppidorum insignium. aut Pœnitentialis in Cathedralibus an ipso iure instituta, & erecta censeatur; cum num.seq.*

262. *Verba,*

262. *Verba,* ipso facto, *quid importent; & ibi intellectus Concil. Trid. sess. 5. cap. 1. & sess. 24. cap. 8. de refor.*

263. *Beneficia curata quæ conuersa fuerunt in simplicia, an ipso iure curam animarum recipiant iuxta terminos Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de reform.*

264. *Iuspatronatus ipso iure amittitur, & Ecclesia fit libera saltem quoad portionem aliquam iurispatronatus, si patronus vsurpet bona, vel fructus Ecclesiæ patronatæ iuxta terminos Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 11. de reformat.*

265. *Status Ecclesiæ, ac beneficij mutatur quoad iuspatronatus in terminis Concil. Trid. sess. 25. cap. 9. vers. reliqui patronatus, de reform.*

266. *Patronus vendens, aut aliàs contra canonicas sanctiones transferens iuspatronatus, illud ipso iure amittit; & ibi intellectus Concil. Trident. sess. 25. cap. 9. versic. nec dictum iuspatronatus, de reformat. necnon cap. de iure verè, & cap. quia clerici, de iurepatronat.*

267. *Patronus ingerens se in fructibus beneficij patronati an eo ipso priuetur iurepatronatus; & ibi intellectus Conc. Trid. sess. 25. cap. 9. vers. patroni autem.*

268. *Patronus occidens, vel mutilans rectorem, aut clericum beneficij patronati an eo ipso amittat iuspatronatus.*

269. *Concilium generale etiam legitimè congregatum regulariter nequit sine auctoritate Papæ mutare statum Ecclesiæ, vel beneficij, aut hanc mutationem per legem inducere. cum tali verò auctoritate potest; num. 270.*

271. *Cœtus, seu Collegium S. R. E. Cardinalium mutare non potest statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij viuente Romano Pontifice. & quid vacante Sede Apostolica; numer. 272. cum aliquot seqq.*

273. *Cœtus Cardinalium vacante Sede Apostolica non potest contra canonem dispensare.*

274. *Ratio largior dispositione eam extendit, & ampliat iuxta suos limites.*

275. *Absoluere à qualibet censura iuris non reseruata an possit quilibet confessarius ab Ordinario approbatus; & ibi intellectus cap. nuper, de sent. excom.*

276. *Legatus Sedis Apostolicæ regulariter mutare nequit statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij; & aliquot num. seq.*

277. *Legatus Sedis Apostolicæ regulariter nequit dispensare contra canonem, præsertim Concilij generalis.*

278. *Erectio Ecclesiæ in Cathedralem fieri non potest à Legato, sed à solo Papa; & ibi intellectus cap. cum inferior, de maior. & obed. idémque est in erectione Ecclesiæ Cathedralis in Metropolitanam; aut Metropolitanæ in Primatialem; num. 279.*

280. *Vnio duorum Episcopatuum fieri nequit à Legato, sed à solo Papa: idémque in subiectione vnius Episcopatus alteri, vel Metropoli, cui non erat subiectus.*

281. *Mutatio Sedis Episcopalis ab vno loco in alium fieri non potest à Legato, verùm à solo Papa; & ibi quomodo hæc mutatio, seu translatio differat à simili mutatione, seu translatione Episcoporum.*

282. *Reseruata Papæ quænam sint; & nonnullis numer. seq.*

283. *Subiectio bonorum, seu iurium Ecclesiæ laicis, ita, vt Prælati profiteantur ea se ab ipsis tamquam à superioribus tenere, est ex Papæ reseruatis.*

284. *Receptio ad professionem Ordinum Mendicantium, exceptis Minoribus, ac Prædicatoribus approbatorum post Concil. generale sub Innocent. III. & acquisitio domorum, ac locorum eorundem, aut alienatio locorum, quæ habent, est Papæ reseruata.*

285. *Transitus vnius Ordinis, vel Conuentus ex ordine non approbato, vel approbato post Concil. generale Innocent. III. exceptis Minoribus, & Prædicatoribus, ad alium Ordinem, vel Conuentum est ex Papæ reseruatis.*

286. *Mutatio Ecclesiæ Cathedralis in non Cathedralem, sicut & Episcopos deponere est ex reseruatis Papæ.*

287. *Legatus non potest mutare statum beneficij quoad iuspatronatus laicale, aut mixtum; neque vnire beneficia talis iurispatronatus: & quid si laici illud iuspatronatus habeant ex priuilegio, vel præscriptione, aut in iurepatronatus Ecclesiastico.*

288. *Legatus Papæ potest in sua prouincia quicquid potest Episcopus in sua diœcesi; & ibi an possit Legatus erigere Ecclesiam aliquam in Collegiatam.*

289. *Legatus est Ordinarius exemptorum.*

290. *Legatus quomodo Ecclesiam sæcularem vnire possit Monasterio, eámve conuertere in regularem, aut regularem in sæcularem. vel Ecclesiam regularem vnius Ordinis in regularem alterius Ordinis; num. 291.*

292. *Legatus vnire potest beneficia suæ prouinciæ; non tamen vnius diœcesis beneficiis alterius.*

293. *Legatus potest vnionem dissoluere, seu reuocare; id quod ei permittitur, qui potest vnire.*

294. *Legatus mutare potest statum Ecclesiæ, vel beneficij suæ prouinciæ, quoties Episcopus potest in sua diœcesi.*

295. *Legatus an possit vnire Ecclesiam iurispatronatus Ecclesiastici, vel erigere in Collegiatam absque consensu patroni.*

296. *Pœnitentiaria Apostolica hodie regulariter nequit mutare statum Ecclesiæ, aut beneficij.*

297. *Concilium prouinciale Episcoporum ab Archiepiscopo congregatum regulariter mutare nequit statum Ecclesiarum, ac beneficiorum.*

298. *Mutatio status beneficij an supponat in mutante facultatem ea beneficia conferendi; & ibi quid in vnione.*

299. *Concilium prouinciale Episcoporum ab Archiepiscopo congregatum in quibus casibus mutare possit statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij. & quid in Concilio prouinciali congregato à Primate, vel Patriarcha; numer. 300.*

301. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus an possit mutare statum alicuius Ecclesiæ, aut beneficij diœcesum suorum respectiuè suffraganeorum; & ibi an possit vnire earum Ecclesias, vel beneficia.*

302. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus an mutare possit statum Ecclesiarum Cathedralium suorum suffraganeorum. & quid in propriis diœcesibus etiam quoad vnionem; numer. 303.*

304. *Patriarcha an possit mutare etiam accidentaliter*

statum

statum Ecclesiæ Metropolitanæ, aut Primas statum Ecclesiæ Cathedralis Episcopi.

305. *Consensus immediati superioris requiritur, cùm huic superior uti index citra Papæ auctoritatem mutare vult statum Ecclesiæ, aut beneficij subiectorum illi immediato superiori, neque horum consensus sufficit.*

306. *Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus an in actu visitationis mutare possit statum Ecclesiarum, ac beneficiorum suæ prouinciæ. & an possit ante receptionem pallij eam mutationem facere, quam post receptionem posset; num. 307.*

308. *Episcopus regulariter non potest mutare statum Ecclesiarum, ac beneficiorum suæ diœcesis.*

309. *Episcopus an possit absque patroni consensu erigere in dignitatem beneficium, quod sine dignitate à fundatore fuit institutum. aut unire beneficium patronatum; num. 310.*

311. *Intellectus cap. suggestum, de iurepatronat. & ibi an Episcopus absque consensu patroni possit concedere Ecclesiam patronatam, eiusve bona, ut ex iis fiant præbendæ, vel distributiones, seu augeantur reditus alterius Ecclesiæ.*

312. *Episcopus an possit concedere simpliciter Ecclesiam patronatam alicui pio loco absque patroni consensu. & an in Ecclesia baptismali requiratur consensus Capituli, vel Papæ licentia, licèt Vicario assignetur congrua portio, & ille pius locus habeat in ea iuspatronatus; num. 313.*

314. *Consensus Capituli Cathedralis an requiratur in omni concessione seu donatione Ecclesiæ religioso loco ab Episcopo facienda.*

315. *Episcopus quando possit sibi constituere Vicarium Pontificem, vel per alios viros idoneos muneri suo satisfacere.*

316. *Episcopus erigere nequit sine patroni consensu Ecclesiam in Collegiatam, quæ ut simplex à patrono aliquo fundata fuerit.*

317. *Episcopus an mutare possit Ecclesiam secularem in regularem, vel contra; & numer. 329. & an mutare Monasterium ab uno ordine in alium; num. 318.*

319. *Episcopus regulariter mutare nequit Ecclesiam parochialem in non parochialem.*

320. *Episcopus regulariter mutare nequit statum beneficij quoad ordinem, qualitatem, aut onera ius annexa; neque nouum onus Ecclesiis imponere.*

321. *Episcopus in quibusdam casibus mutare potest statum Ecclesiarum, ac beneficiorum; cum multis num. seqq.*

322. *Episcopus mutare potest statum Ecclesiæ non ab aliquo fundatæ; sed erectæ ex oblationibus, aut fructibus excrescentibus cum solo Capituli sui consensu; immo etiam plerumque sine tali consensu.*

323. *Episcopus habet ius, & auctoritatem Ecclesias suæ diœcesis administrandi, ac regendi.*

324. *Episcopus an possit simplicem Ecclesiam in parochialem mutare, vel nouam parochiam erigere, & instituere; & ibi intellectus cap. ad audientiam, il 1. & cap. fin. de Eccles. ædif. necnon Concil. Tridem. sess. 21. cap. 4. de refor.*

325. *Episcopus an mutare possit Ecclesiam parochialem in non parochialem, seu curatam saltem per viam unionis; & ibi intellectus Concil. Trid. sess. 21. cap. 5. de refor.*

326. *Episcopus regulariter unire, ac subiicere potest Ecclesias inferiores suæ diœcesis, & Legatus suæ prouinciæ.*

327. *Episcopus unire non potest beneficia suæ diœcesis exempta, neque omnia, sed singula.*

328. *Episcopus an possit mutare aliquam Ecclesiam in Collegiatam, aut in ea, vel Cathedrali creare nouam dignitatem; & ibi intellectus cap. 1. 22. distinct. & cap. cum olim, de consuetud. necnon cap. fin. de verb. signific. & an Legatus possit dignitatem huiusmodi creare.*

329. *Episcopus an conuertere aliquando possit Ecclesiam regularem in secularem, vel è contrario; & ibi intellectus cap. quæ semel, 19. quæst. 3. & cap. fin. vers. sed obiicitur, 25. quæst. ult. & num. 331.*

330. *Episcopus potest aliquando mutare statum Ecclesiæ secularis in regularem. & unire beneficia secularia Monasteriis, etiam exemptis; num. 331.*

332. *Episcopus potest ex Ecclesia Collegiata seculari facere eam regularem; ibi intellectus cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædif. & ad quid prosit, quòd id faciat ex Papæ indulgentia, & concessione.*

333. *Episcopus an possit parochialem Ecclesiam in regularem conuertere, vel regularibus concedere. & ibi intellectus cap. si Episcopus unam, 12. quæst. 2. & quid nomine parochiæ significetur.*

334. *Episcopus an possit beneficium perpetuum facere temporale, seu amouibile, & manuale.*

335. *Episcopus an possit tollere personalem residentiam à beneficio non curato, cui adiuncta sit, & tribuere eam non habenti.*

336. *Episcopus an possit certum ordinem beneficio annectere. & an mutare statum beneficij quoad iuspatronatus, num. 337.*

338. *Episcopus an mutare possit statum beneficij quoad onera illi iniuncta; & præsertim minuere illius onera ob diminutionem redituum, & nonnullis seqq.*

339. *Reditus beneficij quando dicantur sufficientes ad onera illius supportanda.*

340. *Actio de euictione quando competat potissimum ex natura contractus; & an locum habeat in donatione.*

341. *Priuilegia dotis mulieris an omnia locum habeant in dote Ecclesiæ; & quibus modis hæc assignari possit.*

342. *Fundator Ecclesiæ an semper teneatur de euictione pro dote illi assignata.*

343. *Diminutio onerum beneficij ob diminutionem eius redituum quando facienda sit cum consensu fundatoris, vel eius heredis.*

344. *Episcopus quomodo mutare possit statum beneficij erigendo, seu instituendo præbendam Theologalem, ac Pœnitentialem, & num. seq.*

345. *Onus legendi an, & quando imponi possit beneficio ante eius collationem, vel in ipsa collatione; & duob. num seqq.*

346. *Scientia non est quid spirituale, ut materia simoniæ; & ibi intellectus cap. pen. de magistr.*

347. *Pactum de dando, faciendóve id quod ius, naturáve rei spiritualis, quæ traditur, postulat, simoniam non inducit.*

348. *Capitulum sede vacante an, & quando possit statum Ecclesiarum, ac beneficiorum diœcesis Episcopi mutare; cum aliquot num. seqq.*

349. *Intellectus cap. nullus, de iurepatr.*

350. *Capitulum an mutare possit statum Ecclesiarum quonis modo sedes vacet; & quid Episcopo existente in remotis, excommunicato, vel suspenso.*

351. *Vnio Ecclesiarum, ac beneficiorum quando fieri possit à Capitulo sede vacante; & ibi an vnio beneficiorum supponat facultatem ea conferendi; cum num. seq.*

352. *Episcopus vnire potest beneficia collationis Prelatorum inferiorum.*

353. *Capitulum sede vacante nequit beneficia sua mensa vnire, sicut nec sede plena huiusmodi vnioni consentire.*

354. *Capitulum sede vacante an possit dissoluere vnionem.*

355. *Capitulum Ecclesia Collegiata tituli Cardinalis an mutare possit statum alicuius Ecclesia. vel beneficy: & quid in visitatore, vel administratore Ecclesia Cathedralis vacantis, aut sequestre possessionis, vel fructuum ipsius non vacantis.*

356. *Prelati saculares habentes iurisdictionem quasi Episcopalem nequeunt in sua quasi diœcesi mutare statum alicuius Ecclesia, aut beneficy, nisi cum Episcopi possunt in sua diœcesi. & quid in vnione Ecclesiarũ, seu beneficiorum; aut vnionis dissolutione; num 357.*

358. *Vicarius Episcopi, vel Capituli sede Episcopali vacante, aut Prelatorum secularium habentium iurisdictionem quasi Episcopalem an, & quando mutare possint statum Ecclesia, vel beneficij.*

359. *Vicarius generalis sine speciali mandato, aut equipollenti nequit ex facultate conferendi beneficia ea vnire.*

360. *Vicarius generalis mutare poterit statum Ecclesia, aut beneficij quoties potest eum constituens, si ad id habeat ab eo mandatum speciale, aut equipollens. & quid si constituens sit in remotis, eiusque copia nequeat haberi, & alioqui vrgeat necessitas talem mutationem faciendi; num. 361.*

362. *Prelati Regularium an, & quando mutare possint statum suarum Ecclesiarum, aut beneficiorum secularium in illis, aut aliis Ecclesiis consistentium; & aliquot num. seqq.*

363. *Ordinarij locorum quando vnire possint, ac debeant Ecclesias, seu beneficia regularia; aut non permittere, vt Prelati Regularium id faciant.*

364. *Prelati Regularium an, & quomodo concedere possint bona, iura, & reditus suarũ Ecclesiarũ ad vitam vel ad tempus certum; & ibi intellectus Clem. 1. in princ. de reb. Eccl. non alien.*

365. *Beneficia secularia iure communi attento sunt Episcopo subiecta.*

366. *Prelati regulariũ an vnire possint Ecclesias, seu beneficia secularia sibi pleno iure subiecta.*

QVÆRO nunc QVINTO, quinam mutare possint statum Ecclesiarum, ac beneficiorum.

Cùm io præced. quæst. de materiali causa mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, seu materia, circa quam hæc mutatio versatur, latè quatenus nobis necessariom visom fuit, egerimos; sequitur nune, iuxta id, quod in eiusdem quæst. initio admonentes proposuimus, vt in præsenti quæst. de huiusmodi mutationis causa efficiente proxima differamus; de remota enim, seu tradeote potentiam, & facultatem ad eam faciendam satis disputauimus *quæst.* 3. in his verò causis efficientibus proximis, seu personis, quæ prædictum statum mutare possunt, explicandis eumdem planc ordinem sequemur, quo in præced. cap. *quæst.* 5. vsi sumus io similibus causis, ac personis exponendis quoad derogationem, seu temporalem huius status mutationem, vt priùs de persona, seu auctoritate priuata, tum de publica, quid hac in re, nimirum in perpetua derogatiooe, seu motatione huiosmodi status Ecclesiarum, ac beneficiorum statuendum sit, videamus: omissa ob rationem, quam *ibidem* assignauiomus, disputatione de Priocipe sæculari, eiúsve magistratibus; cum priuata verò persona, & auctoritate iungentes consuetudinem, ac præscriptionem quoad qualitatem, seu statum tam regularitatis, vel sæcularitatis, quàm obligationis residentiæ tantùm, de quibus est præcipuè difficultas: maximè cùm de quibusdam aliis qualitatibus, quatenus opus fuit, sup. hoc ipso cap. suis locis dixerimus, quid in eis possit præscriptio, seu consuetudo; quæ quidem, licet vim suam à iure acqoirat, toto tit. *de consuet. & de prascrips.* tamen à priuatis persouis, & absque vlla alia speciali facultate, priuata auctoritate, eoenientibus casibus exercetur, atque inducitur, vt ex prædictis tit. atque aliis iuribus passim liquet. Quare quoad priuatam personam, & auctoritatem quinque conclus. proponemus; prima erit de ipso fundatore, seu creante statum Ecclesiæ, ac beoeficij; secunda de eius herede, vel soccessore; tertia de executore, quem pro obseruatione, & executione illius status disponens, seo fundator deputauit; quarta de eo, ad cuius fauorem status ille creatus fuit; quinta de viribus consuetudinis, seu præscriptionis in tali statu immutando: reliquæ autem conclusiones circa singularum publicarum personarum in huiusmodi status mutatione potestateoi singulæ versabontur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Fundator alicuius Ecclesiæ, vel beoeficij † potest mutare statum ipsius aliquando cum Episcopi consensu, aliquando etiam sine eius consensu. Prior pars conclusionis probatur tum ex eo, quod *praced. quæst. concl. vltim.* post alios docuimus, posse fundatorem cum Episcopi consensu noua p‍ ‍a, & conditiones Ecclesiæ, vel beneficio post eius fundationem adiicere in nonnullis casibus *ibidem* relatis, maximè *supposs.* 2. *in* 3. 5. *& postrema illius fallentia*, necnon io prima, & secunda ipsius conclusionis confirmatione, iuncto eo, qood suprà *quæst.* 21. *huius cap. ad fin.* tradidimus, Ecclesiæ, ac beneficij statum tunc qooque mutari, cùm ei ooua qualitas, seu conditio, quam non haberet, adiicitur, tum ex eo, quod de patrono quoad potestatem mutandi qoalitatem, seu statum ipsum iurispatronatus dicemus in secunda confirmatioue seq. conclusionis: per se enim patet, non minos patronum esse fundatorem, quàm eius heredem. Tum ex eo, qoòd ex communi Doctor. sententia *in cap. cùm accessissem, de constit.* teste *ibidem* Felin. *col.* 8. concludit Roch. de Curt. *d. tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quòd de Diœcesani consensu, quæst.* 14. conditiones, seu qualitates tempore fundationis appositas io Ecclesia patronata posse ex post per patronum tolli intotum, vel saltem alterari cum cousensu Episcopi. per tolli autem in totum, intelligit *ibi* Roch. perpetuam derogationem prædictarum conditionum, & qualitatum, per alterari derogationẽ pro vna vel altera vice, vt etiam *quæst. praced. ad fin.* admonuimus, & satis colligitur ex ipsomet Roch. *d. quæst.* 14. *& seq.* necnon ex Lambertin. *eodem tract. de iurepatron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *art.* 30. præsertim *num.* 2. 6. 12. 13. *ac* 15. *& lib.* 3.

quæst

quæst. 5. *artic.* 3. maximè *numer.* 4. sicut etiam per
patronum intelligit Roch. *d. quæst.* 14. non here-
dem fundatoris, vt falsò putauit Lambert. *d. num.*
4. *&* 5 cum Roch. *ibid.* & limitationem compro-
bet ex *præced. quæst.* quæ apertè est de fundatore, &
expressè asserat, de herede patroni, an id facere pos-
sit cum consensu Episcopi, vel Episcopus cum con-
sensu heredis, se dicturum *quæst. seq.* nimirum 15.
sed intelligit ipsum fundatorem, quem etiam non
minùs, immo multò magis patronum esse constat,
quàm ipsius heredē: sicque Rochum intellexerunt,
eum sequentes, Rot. Rom. apud Caputaq. *decis.*
290. *num.* 4. *part.* 2. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. glos.*
5. *in princ. num.* 40. vbi etiam alios ad id allegant;
189. dum post eos tradunt, † fundatorem non posse
conditionem in fundatione beneficij appositā mu-
tare, vel alterare ex interuallo post ipsam funda-
tionem absque Ordinarij consensu. Fateor tamen,
secundam ex rationibus, quas Roch. *d. quæst.* 14.
adducit ad prædictam doctrinam confirmandam,
nimirum, quòd potest patronus etiam sine Epi-
scopi consensu renunciare iuripatronatus, aut illud
transferre in locum religiosum; non vrgere: nam
is tunc cedit solùm iuri suo; at tollendo in totum
aliquam conditionem in fundatione appositam, vi-
detur tollere ius quæsitum Ecclesiæ: propter quam
solutionem, quasi tacitè illi occurrens Roch. *eadem*
quæst. 14. prædictam doctrinam, & suam conclu-
190. sionem limitat, † nisi dictæ conditionès, & quali-
tates essent vtiles Ecclesiæ, quia tunc tolli non pos-
sunt per patronum etiam cum Episcopo sine causa;
fieret enim præiudicium Ecclesiæ cui iam ius erat
quæsitum. quam limitationem latiùs mox prose-
quemur. omnino verò, vel certè magis vrget pri-
191. ma eius ratio, quia potest † in iurepatronatus præ-
iudicari per Episcopum consentiente patrono, vt
concluditur per omnes *in d. cap. cum accessissent*, &
plenè ipse dixit *in d. tract. verbo, honorificum, quæst.*
3. vbi pariter loquitur de patrono fundatore, vt pa-
tet ex iis verbis *ad fin. d. quæst.* adiectis; & an, vbi
requiratur consensus patroni, vt in casibus, de qui-
bus suprà, sufficiat consensus heredis, vide plenè
per D. Felin. *in d. cap. cùm accessissent*, *in* 8. *col.* post
Abb. *ibi*, *& c. casus autem*, de quibus ipse Roch. sup.
eadem quæst. 3. ad hanc rem pertinentes ij sunt, quos
à contrario sensu *ibidem* colligit ex dictis nonnullo-
rum Doct. nimirum dum Calder. post Host. *d. cap.*
192. *cum accessissent*, *de constit.* tradit, quòd Episcopus †
non poterit dispensare contra institutionem bene-
ficij patronati, vel ipsam immutare, vel contra
eam venire sine consensu patroni; quod dictum se-
quuntur *ibi* Butr. Abb. Imol. & alij scribentes, ac
præcipuè Fel. *col.* 7. *&* 8. multa ad id accumulans;
ac tandem ex iuribus, & auctoritatibus concludens,
quòd non poterit Episcopus Ecclesiam simplicem
facere collegiatam, nec alteri vnire sine consensu
patroni: dúmque Gemin. *in cap. quamuis, circa fin.*
de rescript. in 6. & Felin. *in suo tract. quand. lit. Apo-*
193. *stolic. noc. patron. Eccles.* Legatum etiam Papæ † ni-
hil facere posse in præiudiciū patroni ipso non con-
sentiente: ac denique dum Abb. *in cap. suggestam, de*
iurepatr. docet, non posse Episcopum bona Eccle-
siæ patronatæ conuertere in prebendas sine consen-
su patroni. de quibus tribus dictis, & aliis, quæ spe-
ctant ad Episcopi hac in re potestatem, latiùs age-
mus infrà hac ipsa quæst. *conclus.* 15. nunc verò hanc
priorem præsentis conclus. partem limitemus cum
Roch. de Curt. *d. quæst.* 14. à quo non omnino dis-
sentit Lambertin. *d. art.* 3. *num.* 4. *&* 5. vt patronus,
(nimirum fundator, ex prædictis,) tollere non pos-
sit etiam cum Episcopo sine causa conditiones, vel
qualitates vtiles Ecclesiæ in eius fundatione appo-
sitas, quia tunc fieret præiudicium Ecclesiæ, cui
iam ius erat quæsitum; ergo, inquit, Roch. fieri non
potest, vt dictum est *in præced. quæst.* (vbi tractauit
an conditiones contra ius commune possent appo-
ni post fundatam Ecclesiam, de quo etiam Lamb.
d. tract. lib. 1. *part.* 2. *quæst.* 9. *art.* 1. *num.* 51. *&* 90. ac
nos *quæst. præced. conclus.* 9. *circa initium in* 1. *&* 2. *ca-*
su, *& conclus.* 10. *suppos.* 2.) per ea, quæ adnotauit
Abb. maximè *in cap. cum dilectus, notab.* 4. *de consuet.*
licèt enim iuripatronatus possit præiudicari, vt su-
prà, non tamen posset præiudicari Ecclesiæ, per not.
in d. cap. cùm dilectus, *& in tit. de rebus Eccles. non*
alien. De mutatione verò status Ecclesiæ patrona-
tæ accidentali, quæ fit per mutationem personæ,
seu iurispatronatus quoad personam, quòd ea pos-
sit à fundatore regulariter fieri, illud † in alium trāſ- 194
ferendo cum Episcopi consensu, vbi de titulo sin-
gulari agatur, patet ex eo, quod tradit Lamber-
tin. *d. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *art.* 1. *& quæst.* 2. *cum seqq.*
passim: ex quibus etiam habetur, quòd sine tali
consensu potest, cùm agitur de transferendo titu-
lo vniuersali in laicum, vel singulari in clericum
ratione Ecclesiæ, vel locum pium, ac religiosum.
Hoc autem vtrumque Lambert. *d. quæst.* 2. *art.* 6.
num. 6. *& art.* 7 per tot. extendit, vt, † si funda- 195.
tor reseruauit sibi, & heredibus iuspatronatus, ad-
huc illud possit transferre in extraneum: idémque
docet *d. art.* 6. *num.* 7. 8. *&* 9. cùm reseruauit ius-
patronatus sibi, & filiis, vel descendentibus ma-
sculis, aut de parentela sine aliqua dictione taxati-
ua: secus fore ostendens *d. numer.* 8. vbi adiecta sit
dictio taxatiua, nisi transferret in parentelam æqua-
lem suæ. *eodem* verò *art.* 6. *numer.* 4. *&* 5. tradit se-
cus pariter fore, cùm iuspatronatus habetur ex pri-
uilegio. *Eadem* autem *quæst.* 2. *art.* 11. *num.* 4. *&* 5.
extendit, quòd, † si fundator facto patrono extra- 196.
neo disposuit, quòd illo sine filiis masculis morien-
te, iuspatronatus transiret ad Episcopum, si patro-
nus extraneus moritur sine filiis eo viuente, pote-
rit de iurepatronatus disponere, idémque esse vbi
fundator disposuisset, quòd non extantibus filiis
masculis alicuius, ipsum iuspatronatus deueniret ad
Episcopum, vel Ecclesia esset libera; quia deficienti-
bus masculis in eius vita, poterit fundator de iure-
patronatus disponere.

Posterior † pars conclusionis probatur primò à 19[7]
fortiori ex eo, quod hac in re de herede fundatoris
post Lambert. *d. art.* 3. *num.* 5. dicemus in mox seq.
concl. quódque *ibid.* generatim trademus de patro-
no quoad potestatem mutādi qualitatem ipsam, seu
statum iurispatronatus: neque enim minùs, immo
multò magis patronus dicendus est fundator Eccle-
siæ, aut beneficij, quàm ipsius fundatoris heres, &
æqualem saltem cum eo potestatem circa iuspatro-
natus à se cōstitutum habere, vt per se patet. Secun-
dò ex eo, quod post alios docet Lamb. *d. tract. de iu-*
repatr. lib. 1. *part.* 1. *quæst.* 4. *art.* 7. *ad fin. & art.* 10. *num.*
3. iuncto *num.* 4. *& part.* 2. *quæst.* 1. *art.* 17. *ac* 21. ferè
per tot. *& quæst.* 6. *art.* 5. *num.* 3. testatorem, qui man-
dauit creari beneficium, & constituit aliquem ter-
tium patronum, si ad id nondum interuenerit con-
sensus Ordinarij, † posse vsque ad mortem mutare 198.
suam voluntatem: & quod tradit *d. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 4.
art. 4. ex adductis per ipsum tam *ibi*, quàm aliis in lo-
cis per eum *ibid.* allegat. non modò donatorem iu-
rispatronatus, sed & testatorem instituentem, vel lè-
gantem, & alios transferentes iuspatronatus titulo
habili † posse apponere in eorum translationibus 199.
quascumque conditiones secundùm ius commune:
subdens, quòd, licèt huic videatur obstare, quòd
huiusmodi

huiusmodi conditiones debent apponi in limine
fundationis de consensu Episcopi, vt ait se dixisse
in 1. part. eiusdem 1. lib. in tota quæst. 9. princ. tamen
ibi loquuntur iura, & Doctor. de conditionibus, quæ
essent contra ius commune, mutarent, vel minue-
rent iura Episcopalia, vel aliquem statum Ecclesiæ;
& hæc permittuntur in limine fundationis, quia
sumus in acquirendis, & non in acquisitis; ideó-
que consensus ab Episcopo præstitus non poterit
reuocari per Episcopum successorem; non autem
permittuntur post fundationem; vnde, nec in trans-
latione iurispatronatus apponi poterunt: secus ve-
rò erit de conditionibus secundùm ius non tan-
gentibus iura Episcopalia, non immutantibus sta-
tum Ecclesiæ; (intellige substantialiter, non au-
tem accidentaliter, vt satis indicant exempla, quæ
mox ex eodem Lambertin. subiiciemus: quam qui-
dem accidentalem statua Ecclesiæ, vel beneficij
dari, taléque nomen ei deberi, etiamsi solùm aga-
tur de tribuenda Ecclesiæ, vel beneficio qualitate,
quam non habebat, docuimus sup. hoc ipso cap.
quæst. 2.) nec aliquid facientibus contra iuris dispo-
sitionem, sed dantibus aliquem meliorem modum
pro vnione iurispatronatus, pro euitandis discor-
diis præsentantium, pro eligendo rectore magis
idoneo; puta, si testatur legando, vel donando iuspa-
tronatus adiiceret, quòd illud deinceps transeat à
legatario, vel donatario in primogenitum mascu-
lum, & sic semper de primogenito in primogeni-
tum; & quòd nullo modo transeat ad feminas et-
iam heredes, vel quòd non exeat parentelam: quæ
quidem possunt esse causæ, quòd Ecclesia citiùs fie-
ret libera, cùm ista faciant citiùs cessare iuspatro-
natus, quàm si transiret ad quoscumque successo-
res; & sic verteretur vtile Ecclesiæ, vt ait, se di-
xisse *eod. lib. 1. part. 2. quæst. 2. artic. 6. 8. & 9.* vel
si apponeret modum, quòd præsentandus esset in
sacris constitutus. postmodum verò Lambertin. *d.
quæst. 4. artic. 4.* cùm ostendisset, conditionem præ-
dictam, quòd iuspatronatus transeat de primogeni-
to in primogenitum, licèt heredes non sint, ne-
que transeat ad omnes heredes, esse quidem con-
tra ius commune volens, iuspatronatus transire
cum hereditate, & ita demum ad filium, si est
heres; verùm, cùm hoc inductum sit in fauorem
patroni, posse ei renuntiare, maximè cum eo con-
sensu Episcopi qui requiritur in translatione iuris-
patronatus; addens, hunc consensum sufficere
absque speciali consensu pro applicandis conditio-
nibus contra ius; requiri verò etiam, ne videan-
tur laici de iurepatronatus iam acquisito dispo-
nere ad eorum libitum, contra ea, quæ ipsemet
dixit *in ead. 4. quæst. princ. artic. 2.* statim subii-
cit; sed, si istæ conditiones essent, quòd iuspatro-
natus transiret in primogenitos masculos, seu in
parentelam cum hereditate, sine dubio tenerem,
posse apponi sine consensu Episcopi, quia nihil
esset contra ius commune. Tertiò probari potest
hæc posterior pars conclus. ex eo, quod post alios
tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gloss. 5. in princ. nu-
mer.* 40. iuncto *numer. seq.* cùm enim *numer.* 40.
docuisset, fundatorem beneficij cum Ordinarij
consensu non posse aliquid mutare, nec alterare
200. sine consensu ipsius Ordinarij, statim subdit, †
secus esse in Capellaniis, de quibus *ibi* agitur, (ni-
mirum mercenariis, seu amouibilibus, & sine Or-
dinarij consensu institutis,) cùm beneficia Eccle-
siastica non sint, nec Episcopus de iis se intromit-
tere possit. Idémque eadem ratione dicerem de
Capellaniis, quæ ex voluntate testatoris, alteriúsve
fundare volentis destinatione futura sunt benefi-

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

cia; interim enim, donec sequatur prædicta ere-
ctio ab Ordinario, alióve superiore Ecclesiastico, †   201.
poterit prædictus testator, aliúsve fundator condi-
tiones, & qualitates appositas, vel potiùs designa-
tas mutare, aut non appositas, seu designatas ap-
ponere: nam voluntas hominis est ambulatoria
vsque ad vltimum vitæ spiritum, *l. cum hic sta-
tus, §. ait oratio, ff. de donat. int. vir. & vxor. l.
4. ff. de adim. legat. cap. cum Martha, de celebr.
Missar.* cum simil. idque apertè sentit Lambertin
d. lib. 1. part. 1. quæst. 4. artic. 1. 4. 5. & 6. ferè
per tot. *a* 10. *numer.* 3. & 4. necnon *quæst. 5. art.
8. priuil.* 30. *ad fin. & part. 2. quæst. 1. artic.* 21.
ad fin. & quæst. 6. artic. 5. passim. Similiter posset
fundator, qui apposuit aliquam conditionem cum
Ordinarij consensu in fundatione Ecclesiæ, aut be-
neficij † illius statum mutare; eam conditionem   202.
in totum tollendo etiam sine tali consensu, vbi cum
eodem consensu tempore fundationis sibi reseruas-
set facultatem prædictam conditionem mutandi;
vt satis apertè sentit Rot. *in d. decis.* 290. *numer.* 1.
& 2. apud Caputaq. *part.* 2. & alij cit. *cap. præced.
quæst. 5. conclus. 1. in fi.* ex ead. verò decis. *numer.*
4. colligitur alius casus, in quo potest fundator si-
ne Ordinarij consensu conditiones in fundatione à
se appositas mutare; nimirum, † si id faciat non   203.
ex interuallo, sed incontinenti: cuius rei ratio esse
potest, quia, quæ fiunt incontinenti, censentur ines-
se, *l. lecta, vers. dicebam, ff. si cert. petat. l. si quis, §.
quia ita, ff. de incend. ruin. & naufrag.* & vtrobique
Doctor. cum aliis ad id allegat. à Gabr. *commun. con-
clus. lib. 1. tit. de præsumpt. conclus.* 10. ferè per tot. at-
que alios Doctor. passim.

SECVNDA CONCLVSIO. Heres, aliúsve
successor illius, qui fundauit Ecclesiam, vel benefi-
cium, licèt † regulariter nequeat eius statum   204.
mutare: aliquando tamen potest cum Episcopi
consensu; aliquando etiam sine tali consensu. Vtra-
que pars conclusionis probatur ex eo, quod tra-
dit Lambertin. *d. tract. de iurepatronat. lib. 3. quæst.
5. artic. 3. numer.* 5. vbi circa illum articulum
antea propositum *numer. 4. vers. secundum mem-
brum*, an patronus heres, seu successor fundato-
ris possit cum Episcopi consensu tollere in totum
conditiones, seu qualitates per fundatorem appo-
sitas, concludit, quòd, si tales qualitates, seu con-
ditiones respiciunt honorem Dei, seruitutem Ec-
clesiæ, & sic eius vtilitatem; vel quandam satis-
factionem mentis defuncti volentis sic obseruari;
tunc istæ qualitates, & conditiones, quæ nullo
modo concernunt patronum, immo eum adstrin-
gunt ad illas obseruandas, nequaquam poterunt
tolli per patronum, nec per Episcopum, nec per
ambos, tum ratione vtilitatis Ecclesiæ, cui ius
est quæsitum, vt considerauit Roch. *eod. tract.
verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst.* 14.
in fine, (quoad fundatorem, licèt Lambertin. *to-
to eo art.* perperam putauerit eum locutum de he-
rede fundatoris seu nouo patrono, vt *conclus. præ-
ced. circa initium*, satis ostendimus) tum etiam
ne tollatur voluntas defuncti, cui regulariter de-
rogare non potest nec ipse heres, nec Episcopus,
vt idem Lambertin. tradiderat *eod. artic. 3. numer.*
4. & suadent pleraque hac in re adducta per Roch.
vbi sup. quæst. 15. Si verò istæ qualitates, (sub-
dit Lambertin. *d. numer.* 5.) concernerent fauo-
rem patroni, puta si esset talis, quæ præiudicaret
Ordinario, maximè si essent contra, vel præter
ius commune, quæ apponi possunt, iuxta not. *in
cap. cum dilectus, de consuet.* tunc † illas tolle-   205.
re posset patronus cum Episcopi consensu, & sine,

ſicut & renuntiare poteſt iuripatronatus ſine conſenſu Epiſcopi, iuxta ea, quæ dicit Abb. *in cap. illud., de iurepatronat.* (& nos quoque paulò pòſt latiùs quoad hoc proſequemur:) tum quia ſolùm renuntiat iuri ſuo, ſeu in ipſius fauorem per primum fundatorem introducto: tum etiam quia reduceret illas ad ius commune, ad quod de facili reduci debent, *cap. ab exordio*, 35. *diſt.* & hîc non obſtat voluntas teſtatoris, quia illa in fauorem patroni diſpoſuerat, cui quilibet renuntiare poteſt, *vulg. iuribus.*

Probatur nunc vtrumque membrum poſterioris partis concluſionis quoad qualitatem, ſeu ſtatum iuriſpatronatus, quæ à patrono etiam herede,
205. ſeu ſucceſſore primi fundatoris mutari poteſt †
dupliciter, vel quoad ſubſtantiam, & eſſentiam, extinguendo iuſpatronatus; vel ſolùm accidentaliter, ſecundùm perſonam, illud transferendo in alium vno ex quatuor modis. comprehenſis duobus illis verſibus;

Iuſpatronatus tranſire facit nouus heres;
Res permutata, & donatio, venditióque.

quos verſus recenſet gloſ. *in cap. cùm ſeculum, de iurepatronat.* Lambertin. *d. tract. de iurepatronat. lib.* 1. *part.* 2. *quæſt.* 1. *artic.* 1. & Roch. de Curt. *eod. tract. verbo, ipſe vel is, à quo, quæſt.* 1. qui vterque ex hac gloſ. atque item ex gloſ. *in cap. pia mentis*, 16. *quæſt.* 7. communiter recepta nonnullis Doctoribus relatis reſoluit, quatuor modis in alium tranſire iuſpatronatus ſemel creatum, ſucceſſione, permutatione, donatione, & venditione cum vniuerſitate bonorum, in qua eſt iuſpatronatus. Et quidem quoad priorem modum principalem mutandi qualitatem, ſeu ſtatum iuriſpatronatus, quòd patronus ſiue is ſit fundator, ſiue eius heres, ac ſuc-
207. ceſſor in iurepatronatus, † mutare huiuſmodi
qualitatem, ſeu ſtatum poſſit, illud remittendo, ſeu gratis renuntiando. pro parte quidem text. eſt *in cap. ex inſinuatione, de iurepatronat.* vbi ſecundùm expoſitionem *gloſ.* 1. quam inter ceteros ſequitur Butr. *ibi*, & Apoſtill. Abb. *litt. a*, poſt Baſ. *in l. voluntas, C. de fideicom.* & Fel. alia ad id allegantem, *in cap. quæ in Eccleſiarum, col. antepenult. de conſtit.* frater remiſit ſuam portionem, quam in certo iurepatronatus habebat ſuo fratri qui erat compatronus; inde concludentes potuiſſe id fieri abſque Epiſcopi conſenſu, cuius nulla *ibi* fit mentio. de renuntiatione verò in totum eſt text. *in cap. vnico, in princ. de iurepatronat. in* 6. vbi expreſsè habetur, quòd, ſi laicus iuſpatronatus Eccleſiæ ſibi competens eidem, vel alteri Eccleſiæ, ſeu loco religioſo duxerit conferendum, huiuſmodi collatio, quamuis abſque aſſenſu Epiſcopi facta fuerit, efficax eſt cenſenda; per præfatam tamen collationem iuri Epiſcopi, qui eidem aſſenſum non præbuit, in aliquo non derogatur. per quem text. gloſ. recepta *ibi verbo, eidem*, tradit, quòd Eccleſia illa, cui patronus confert iuſpatronatus, quod in ipſa ei competit, fit patrona ſui ipſius: vnde, ſi habet plures rectores, vnus alium præſentabit coram habente ius inſtituendi; ſi verò vnum, & vnicus erat patronus, Epiſcopus liberè conferet: ratióque eſt, quia nemo ſeipſum præſentare poteſt, *cap. per noſtras, de iurepatronat.* qua de re videndum eſt, quod latiùs diſtinguit Lambertin. *d. quæſt.* 1. *artic.* 12. & 15. per tot. vbi etiam docet, quid dicendum de Capellis patronalibus ſitis in alia Eccleſia, in quam iuſpatronatus transfertur: & de eadem re tractat etiam poſt alios idem Lambertin. *d. lib.* 1. *part.* 2. *quæſt.* 2. *artic.* 7. necnon *lib.* 3. *quæſt.* 2. *artic.* 16. & *quæſt.* 7. *artic.* 9. Quoad poſteriorem verò principalem modum mutandi qualitatem, ſeu ſtatum iuriſpatronatus, quæ quatuor prædictis minus principalibus modis contingit, nimirum ſucceſſione, permutatione, donatione, & venditione:
omiſſa † ſucceſſione ab inteſtato, de qua *in cap.* 208.
filius, & cap. ſi plures, 16. *quæſt.* 7. *cap.* . *de iurepatronat. & Clem. plures, eod. tit.* cum ſimil. ibique Doctor. atque alibi ſæpe, & Lambertin. mox citan. quoniam ad rem, de qua nunc agimus, non pertinet; quòd † per ſucceſſionem ex teſtamento, de 209.
qua pariter commodè intelligi poſſunt tam mox citata iura, quàm etiam *cap. conſiderandum*, 16. *quæſt.* 7. & *cap.* 3. *de iurepatronat.* ab vna perſona in aliam tranſeat iuſpatronatus, tradunt inter ceteros Roch. de Curt. *d. verbo, ipſe, vel is, à quo, quæſt.* 2. *princ. in prima quæſt. acceſſoria, ſub numer.* 5. & Lambert. *d. lib.* 1. *part.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 2. 22. & 24. *num.* 1. & latiùs *quæſt.* 2. *art.* 1. *numer.* 2. *vſque ad* 5. vbi idem comprobat de ſucceſſione ab inteſtato. poſtmodum autem *in eo art. & ſeq.* tractat, an iuſpatronatus ex ſe tranſeat, vel transferri poſſit in extraneos heredes, vel ſolùm in heredes ſanguinis; & *artic.* 3. quid de iure ſepulchrorum, in reliquis autem art. illius quæſt. cetera proſequitur, quæ ad ſucceſſionem vniuerſalem in iurepatronatus pertinent. Nobis verò, quod ad rem noſtram attinet, illud adnotaſſe
ſufficiet, † in ſucceſſione vniuerſali, ſiue ex te- 210.
ſtamento, ſiue ab inteſtato bonorum, quibus annexum eſt iuſpatronatus, ad huius tranſlationem etiam in laicum à laico patrono nequaquam Epiſcopi conſenſum requiri; vt ſatis probat Lambert. *d. part.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 2. *num.* 1. *ac* 2. & *art.* 3. *numer. vnic.* aliàs *numer.* 1. vbi *ſub num.* 3. *verſic. ſi verò*, hoc temperat quoad laicum vniuerſalem ſucceſſorem titulo gratuito, vt in eum non transferatur iuſpatronatus ſine conſenſu Epiſcopi in caſibus in quibus requiritur translatio, & traditio cuiuslibet rei in ea vniuerſitate exiſtentis, per eum relatis *ead. part.* 2. *quæſt.* 5. *artic.* 14. ſecus in hoc fore docens, vbi talis translatio vniuerſitatis requirentis cuiuslibet rei traditionem fieret in Eccleſiam, aut alium pium locum. De permuta-
tione, quòd † per eam transferatur iuſpatrona- 211.
tus, text. eſt ſatis apertus *in cap. nemini*, 16. *quæſt.* 7. & plerique tenent relati à Lambertin. *d. lib.* 1. *part.* 2. *quæſt.* 3. *artic.* 1. *numer.* 1. & 2. necnon *artic.* 2. *numer.* item 1. & 2. qua in re notanda eſt diſtinctio, quam is affert *d. artic.* 1. *numer.* 2. per eam concilians diſcordantes Doctor. ſententias, quòd, aut laicus vult commutare iuſpatronatus cum aliqua Eccleſia, quæ vult ei dare aliam Eccleſiam, & non poteſt, cùm laicus Eccleſiam poſſidere non poſſit: aut laicus vult commutare iuſpatronatus cum aliqua Eccleſia, quia ipſa, & Eccleſia habent aliqua iura patronatus communia in diuerſis Eccleſiis; & poſſunt ratione ſocietatis inter ſe commutare etiam ſine conſenſu Epiſcopi, prout ipſemet tradidit quoque *ead. part.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 36. præſertim *num.* 13. *cum duob. ſeqq.* aut laicus habet totum iuſpatronatus in vna Eccleſia, & Eccleſia in alia, & volunt inter ſe iſta iura patronatus permutare, & tunc poteſt fieri, per adducta *d. quæſt.* 3. *artic.* 2. *numer.* 1. & 2. Sed licèt iuſpatronatus laici poſſit accedere ad Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, quia ſine eo conſenſu poteſt iuſpatronatus transferri in locum pium; vt ipſemet dixit *d. part.* 2. *quæſt.* 1. *artic.* 10. quia tamen iuſpatronatus, quod habet Eccleſia, tranſit in laicum, hoc fieri non poteſt ſine conſenſu Epiſcopi, vt ipſe probat *eod. artic.* 2. *numer.* 8. inter duos verò laicos habentes

bentes duo iutapatrnnatus, idem Lambertin. *d.*
artic. 2. numer. 3. cum tribus sequentib. latè defen-
dit, quòd possit fieri permutatio sine consensu Epi-
scopi: subdens tamen *numer. 7.* cautius esse, quòd
in permutatione, quæ fieret per duos laicos de
duobus integris, & separatis iuribus patronatus
diuersarum Ecclesiarum non prouenientibus ab
vno defunctn, interueniat consensus Episcopi. *art.*
autem *3. eoque vltim. eiusdem 3. quæst. numer. 1.*
212. satis probat, † iuspatronatus nnn posse citra vi-
tium simoniæ commutari cum re prophana, seu
temporali; sicut *numer. 2.* non posse iuspatrona-
tus permutari cum re merè spirituali, nisi à pa-
trono Ecclesiastico, qui est capax iuris merè spi-
213. ritualis. De dnnatione quòd † per eam possit
patronus in alium transferre suum iuspatrona-
tus, generatim quidem post alios docet Lamber-
tin. *d. lib. 1. part. 2. quæst. 4. artic. 1.* ferè per tot.
& quòd in Ecclesiam, seu alium pium locum,
satis constat ex *cap. quod autem, cap. illud, cap.*
nullus, & cap. præterea, il 2. de iurepatronat. &
cap. vnic. eod. tit. in 6. per quæ iura ita ex com-
muni tradit Lambertin. *d. part. 1. quæst. 5. art. 10.*
numer. 1. de translatione autem in laicum per do-
nationem post alios ex communi sentit Lamber-
tin. *d. quæst. 1. artic. 2. numer. 3. cum seq. & quæst. 4.*
artic. 2. numer. 5. vsque ad 5. Et quidem quando
transfertur pet dnnationem in Ecclesiam, vel lo-
cum pium, non requiritur Episcopi consensus,
prout pariter ex communi satis probat Lamber-
tin. *d. quæst. 1. artic. 2. numer. 3. & 4.* ac fusiùs
artic. 10. numer. 2. cum tribus seqq. maximè per
text. apertum *in d. cap. vnic. in princ. de iurepa-*
tronat. in 6. vbi etiam similiter ex communi do-
cet, in donatione iurispatronatus facta laico re-
quiri Episcopi cnnsensum; quod & facit *d. quæst.*
4. artic. 2. numer. 6. & 7. quibus etiam in locis va-
rias huius discriminis rationes assignat, sicut *d.*
quæst. 1. artic. 4. nonnullas generales rationes af-
fert, ob quas consensus Episcopi sæpe exigitur
in translatione iurispatronatus in aliam personam.
ead. autem *quæst. 1. artic. 10. numer. 6.* docet re-
quiri consensum Episcopi in donatione iurispatro-
natus facta ab Ecclesia, aut aln pin loco alte-
ri Ecclesiæ, seu loco pio, non quòd recipiens non
sit capax huius iuris, sed propter alienationem
eiusdem, quam facit donans. sicut *artic. 12.* fe-
rè per tot. latè comprobat Episcopi consensum
non requiri in dnnatione iurispatronatus, quam
patronus laicus facit laicn compatronn, quia vim
potiùs habet remissionis ad fauorem Ecclesiæ,
præcipuè per text. *in cap. ex insinuatione, de iure-*
patronat. cuius intellectum *ibid.* fusiùs examinat.
Quòd si fiat à laico patronn donatio, seu alia
translatin iurispatronatus in clericum iure pro-
prio, tunc pariter necessarius erit consensus Epi-
scopi, non vt eum capacem faciat talis iuris,
sed vt capaces fiant eius heredes; vt post alios
sentit Lambertin. *d. quæst. 1. artic. 10. numer. 5.*
& apertiùs, ac fusiùs *ead. quæst. 1. artic. 13. nu-*
mer. 1. latè tractans *numer. 2. & 3.* an in dubio
translatio, seu donatio iurispatronatus in cleri-
cum beneficiatum facta sine consensu Episcopi
censeatur facta intuitu Ecclesiæ, vel personæ, &
concludens, quòd potiùs intuitu Ecclesiæ vt actus
sustineatur, ne pereat, iuxta *l. quoties, ff. de reb.*
dub. & cap. Abbate, de verb. signific. idque nisi
aliud ex circumstantiis, aliusve coniecturis appa-
reat. Præterea specialiter quatenus ad donatio-
nem pertinet, an committatur simonia, si ali-
quid temporale detur donanti iuspatronatus, la-

tè tradit idem Lambertin. *d. part. 2. quæst. 4. art.*
3. artic. autem 4. an, & quando valeat conditio
apposita in donatione iurispatronatus, quòd do-
natarij teneantur præsentare ad voluntatem alte-
rius etiam Episcopi: *artic. 5.* docet, quòd iuspa-
tronatus pluribus donatum, aut legatum, aliqui-
bus repudiantibus, aliis accrescat: *artic. 6.* quòd
donatis omnibus iuribus non intelligitur dona-
tum iuspatronatus, nisi consensus Episcopi inter-
ueniat: ac denique *artic. 7.* tradit formulam con-
ficiendi instrumentum donationis iurispatronatus,
siue ea donatin clericis fiat, siue laicis. Ad hunc
autem modum translationis iurispatronatus in
alium, seu mutationis huius qualitatis iurispa-
tronatus quoad personam, reducitur legatum,
quod est quædam donatio testamento relicta, vt
ait I. C. *in l. legatum est, ff. de legat. 2.* vel, vt
definit Imperator *§. 1. Instit. de legat.* est dona-
tio quædam à defunctn relicta, ab herede præ-
standa. Vt igitur aliquid de eo dicamus, lega-
tum iurispatronatus à patrono factum Ecclesiæ,
seu pio loco, vel laico † valet; sed si laico 214.
fit, requiritur Episcopi consensus, non autem si
fiat Ecclesiæ, vel pio locn: ita Lambertin. vtrum-
que satis cnmprobans *d. part. 2. quæst. 6. artic. 1.*
& 2. ex adductis etiam per ipsum *ead. part. 2.*
quæst. 1. artic. 2. numer. 4. prædicta verò *quæst. 6.*
artic. 5. docet post alios legata à patrono Eccle-
sia vnire iuspatronatus, quod in ea habet; se ta-
men remittens ad ea, quæ *d. quæst. 1. artic. 9.*
latius tradidit multos casus constituens quid cnn-
cessum, legatum, vel aliter translatum censea-
tur quandn conceditur, legatur, vel quocumque
modn transfertur in alium Ecclesia per patronum
cum Episcopi consensu, de qua re aliquid tractat
ead. tract. de iurepatronat. lib. 3. quæst. 6. artic. 3.
& 5. ac nos quoque breuiter agemus infr. hac
ipsa quæst. *conclus. 13. ac 15.* Interim ad quar-
tum, & postremum modum ex superiùs proposi-
tis transferendi iuspatronatus veniamus. Igitur
quoad venditionem iurispatronatus, † licet de 215.
eo per se fieri non possit, vt probat text. *in cap. quia*
clerici, & cap. de iure verò, de iurepatr. & tradunt
ibi communiter Doct. ac pluribus relatis docet
Lambertin. *d. part. 2. quæst. 5. artic. 1.* vbi, & *art.*
11. numer. 3. extendit, etiamsi cum aliquibus ven-
deretur, quæ non separent veram vniuersitatem;
quódque venditio nulla est: subdens *artic. 2.*
quòd emens debet eo spoliari *d. cap. quia cleri-*
ci; nisi emens sit Ecclesia, vt docet *artic. 4.* quo-
niam, & tunc, & quoties venditur, ac per se
iuspatronatus, seu non cum vniuersitate, Eccle-
sia sit libera, vt idemmet satis ostendit *artic. 3.*
tradens postmodum *artic. 5. & 6.* quid faciendum
de pretio dato siue alius, siue Ecclesia ipsa iuspa-
tronatus emerit. Quamuis etiam non possit de
per se iuspatronatus † cedi creditoribus, vt fu- 216.
sè comprobat *artic. 7.* est enim quid inæstimabi-
le, sicut & fructus eius; vnde nec transit cum
re pignorata, vt idem docet *artic. 8.* neque ex eo
quis dicitnr locupletior, vt ipsemet ostendit *art. 9.*
inde inferens *artic. 10.* quòd † etiam fructus iuris- 217.
patronatus, hoc est, præsentatio, & honor proces-
sionis, & ius alimentnrum patronn competens ven-
di non possit, licèt ipsa alimenta is arrendare, seu lo-
care valeat. Quamuis denique merè spiritualia † 218.
vendi non possunt per se, nec cum vniuersitate, vt
idem probat *art. 11. num. 1. 4. & 5.* Tamen iuspatro-
natus † vendi cum vniuersitate potest; vt patet ex 219.
text. *in cap. cum saculum, de iurepatr.* idque Doct.
adnotarunt *ibi*, necnon *in cap. ex litteris, & d. cap. de*

iure verò, *eod. tit.* ac plerique tradiderunt, quos
refert, ac sequitur Lambertin. *d. artic.* 11. *num.* 3.
inter vniuersitates ponens villam, castrum, & co-
mitatum, & latius *artic.* 15. fere per tot. *artic.* su-
tem 13. secus esse ostendit de venditione omnium
iurium, quæ quis habet in aliqua villa, vel castro
non suo. quid verò dicendum sit, cùm patronus ven-
dit omnia bona sua, latè disputat *art.* 14. & quid, si
plures nobiles simul possident castrum iure here-
ditario, in quo sit iuspatronatus, & ex consuetudi-
ne præscripta, vel alia constitutione appusita ini-
tio fundationis senior de illa familia, vel patro-
norum præsentabat, & senior modò vendidit par-
tem suam illius castri, quis præsentabit, venditor,
vel emptor, aut mortuo vendente, eius filius, vel
senior remanentium patronorum: & an iuspatro-
natus sicut transit cum tota vniuersitate, ita cum
parte vniuersitatis, idémet tractat *art.* 16. *art.* verò 17.
quid, si aliquis vendidit fundum, in quo erat Ec-
clesia, & iuspatronatus ipsius, an transeat in em-
ptorem cum venditione fundi, sicut cum castro, aut
219 villa venditis. & qoid vendito palatio, in quo est
Capella, *art.* 18. quid autem venditis honorantiis,
an transeat iuspatronatus in emptorem, *art.* 19. Ven-
dita verò vniuersitate temporalium, in qua est ius-
220. patronatus, an hoc etiam transeat in emptorem, †
si addatur, & iuspatronatus, vel, cum iurepatro-
natus, fusè tradit *art.* 20. de quo etiam videndi sunt
Doct. relati à Sanchez *lib.* 2. *summæ*, seu *oper. mo-
ral. cap.* 19. *num.* 12. *&* 14. subdit autem Lambert.
art. 21. quo casu venditio censetur simoniaca respe-
ctu iurispatronatus expresse deducti principaliter in
venditione, tenere venditionem respectu vniuersi-
tatis, & aliorum in ea contentorum *art.* 22. quòd
221. tunc † venditur debet priuari iurepatronatus per
sententiam. ac denique *art.* 23. *vsque vlt.* quòd euicto
iurepatronatus emptor potest agere de euictione
pro tota vniuersitate, seu hereditate, non autem
specialiter pro iurepatronatus. Porrò in casibus,
in quibus titulo venditionis transfertur iuspatro-
222. natus in aliam personam etiam laicam, † non
requiritur consensus Episcopi, vt colligitur ex *d.
cap. cum saculum*, *de iurepatronat.* traduntque Do-
ctor. omnes *ibi*, *&* *d. cap. ex litteris*, vt testa-
tur nonnullos referens, ac probans Lambertin.
d. lib. 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *artic.* 1. *numer.* 1. *cum seq.
& artic.* 2. *numer. vnic. circa initium.* & quoniam
venditioni affinis est infeudatio, locatio ad lon-
gum tempus, & emphyteusis, per quam transfer-
tur vtile dominium, vt cuique notissimum est, &
quoad hæc constat ex adductis à Lambertin. *d. part.*
2. *quæst.* 7. *artic.* 1. *&* *quæst.* 8. *artic.* 2. sæpissimè,
223. ideo si quis scire cupiat, † an, & quando pos-
sit patronus in feudum dare iuspatronatus, consu-
lat eundem Lambertin. *d. part.* 2. *quæst.* 7. passim,
& de locatione ad longum, vel breue tempus,
quæst. 8. *artic.* 1. *cum duobus seqq.* de emphyteusi,
ead. quæst. 8. *artic.* 4. De obligatione autem, ac
224. pignoratione, † an sub ea cadat iuspatronatus
ita, vt transeat in creditorem, idemmet *d. part.* 2.
quæst. 5. *artic.* 7. *cum seq.* necnon *quæst.* 9. *artic.* 1.
& 2. & an in sequestrem, aut depositarium, *art.*
225. 3. *cum seq.* An verò transeat in † maritum cum
dote data ab vxore patrona saltem cum diœcesa-
ni consensu, *quæst.* 10. *artic.* 1. *&* 2. & an cum vsu-
fructu omnium bonorum etiam sine tali consensu,
ead. quæst. 10. *art.* 3.
226. Quòd, si petas, † cuius Episcopi, seu diœ-
cesani consensus requiratur in venditione, dona-
tione, aliáve translatione iurispatronatus in aliam
personam, seu Ecclesiam, an loci Ecclesiæ patro-
natæ, an verò patroni transferentis, vel eius, in
quem transfertur. respondeo cum Lambertin. *d.
lib* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *artic.* 14. requiri consen-
sum illius Episcopi, in cuius diœcesi sita est Eccle-
sia patronata, qui id ibi ex communi sententia la-
te resoluit: sicut etiam *eod. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 2.
artic. 8. idipsum latè docuerat in casu fundationis,
seu constructionis Ecclesiæ. Per diœcesanum au-
tem, seu Episcopum in hoc casu translationis in-
telligitur etiam inferior Prælatus habens iura Epi-
scopalia, vt idem comprobat *d. quæst.* 1. *artic.* 5.
ex iis etiam, quæ ipsemet tradiderat *d. quæst.* 2.
artic. 14. de consensu Episcopi in creatione iu-
ispatronatus. An verò in huiusmodi translatio-
nibus iurispatronatus in aliam personam requira-
tur consensus Capituli, dicemus *quæst.* 7. *conclus.
vltim.* Nunc autem prius, quam ad reliquas hu-
ius quæst. conclusiones transeamus, duæ illæ præ-
senti conclusioni limitationes adhibendæ sunt,
quas *cap. præcedent. quæst.* 5. adhibuimus conclu-
sioni 5. quoad derogationem qualitatum *beneficij*
in eius fundatione appositarum per *ibid.* adducta,
quæ æquè militant in mutatione status Ecclesiæ,
ac beneficij, de qua nunc agimus. Quarum pri-
ma est, vt non procedat conclusio † vbi here- 227.
di, vel successori suo cum Ordinarij consensu fun-
dator hanc mutandi facultatem reseruauerit. alte-
ra, vbi status ille principaliter concerneret fauo-
rem ipsius heredis, ac successoris, non autem Ec-
clesiæ, aut alterius.

TERTIA nunc CONCLVSIO sit. Exe-
cutor testamentarius, aut aliàs deputatus à fun-
datore Ecclesiæ, vel beneficij † regulariter eius 228.
statum mutare nequit. Hæc conclusio probatur
ex iis, quibus sup. *cap.* 5. *quæst.* 1. *conclus.* 6. do-
cuimus, executorem præcipuè à testatore depu-
tatum pro executione suæ vltimæ voluntatis re-
gulariter eam mutare non posse: potissimùm ex
eo, quòd ad eius munus spectat eam vltimam
voluntatem exequi, *cap. tua nobis*, *& cap. Ioan-
nes*, *de testam. & cap. Religiosus*. §. *vltim. eod.
tit. in* 6. cum suis concord. quodque in termi-
nis, executorem à defuncto deputatum non posse
eius voluntatem commutare, inter ceteros tradi-
derunt Natt. *consil.* 7. seu 213. Card. Mantic. *lib.*
3. *de coniect. vltim. volunt. tit.* 3. *numer.* 8. & Mo-
lin. *de iust. & iur. tract.* 2. *disput.* 249. *in princ.* pec
teat. qui ad id optimus est, *in d. cap. tua nobis*, *de
testam.*

Limitatur autem hæc conclusio, vt execu-
cutor huiusmodi possit prædictum statum Eccle-
siæ, vel beneficij mutare, si talem facultatem
fundator eidem executori cum Ordinarij con-
sensu reseruauit; vt suaderi potest tum ex simi-
li limitatione præcedent. conclus. de herede, ac
successore ipsius fundatoris: tum ex iis, quibus
d. conclus. 6. docuimus, executorem à defuncto
deputatum posse eius voluntatem commutare, si
ad id ab eo habuit potestatem; vt inter ceteros
sentit Marian. Soc. *tractat. de oblat. libell.* 19. *nu-
mer.* 21. & Bertach. *tract. de Episc. lib.* 4. *part.* 4.
numer. 79.

QVARTA CONCLVSIO. Beneficiatus, aut
Rector Ecclesiæ, aliúsve, ad cuius fauorem princi-
paliter creatus est status Ecclesiæ, vel beneficij, † 229.
potest illum statum mutare, seu eius mutatio-
ni consentire: secus si ille status principaliter,
aut æquè principaliter alterius, vel Ecclesiæ fauo-
rem concernit. Prior pars conclusionis probatur,
tum ex iuribus, in quibus habetur, quemlibet posse
renuntiare iuri suo, seu fauori pro se principaliter
intro

introducto, *l. pactum, ff. de pact. & l. si quis in conscribendo, C. de pact.* cum suis concord. tum ex aliis, quib. sup. *d. cap. 5. quaest. 1. conclus. 7.* generaliter ostendimus, eum, ad cuius fauorem dispositio aliqua siue inter viuos, siue causa mortis emanauit, posse illam commutare, seu eius commutationi consentire: vbi id extendimus, licèt ea dispositio sit iurata. Atque haec prior pars conclus. confirmatur etiam ex omnibus casibus, in quibus sup. hac ipsa quaest. *conclus. 1. & 2.* ostendimus, posse fundatorem Ecclesiae, seu patronum, eiusve heredem statum Ecclesiae mutare siue per se, siue consentiendo mutationi à superiore Ecclesiastico faciendae: in iis enim casibus id euenit, quia status ille principaliter creatus est, seu institutus ad fauorem praedicti fundatoris, eiusve heredis; quod & satis constat ex iis, quae *d. conclus. 1. & 2.* adduximus. facit etiam *cap. inter dilectos, de donat.* vbi habetur, posse hospitalarios in praeiudicium suum se, & domum suam alteri religiosae domui subiicere, ac donare. facit quoque *cap. cùm dilectus, de his, quae vi, metúsve cau. fi. & cap. sicut vnire, de excess. praelat.* cum aliis, quibus inf. hoc ipso cap. *quaest. praesenti, conclus. 13. & quaest. 7.* ostendemus, Episcopum, aliúmve superiorem Ecclesiasticum posse eum eorum, quorum interest, consensu vnire, subiicere, aut alia ratione in plerisque casibus statum Ecclesiae, vel beneficij mutare. Posterior pars quoad Ecclesiam, aliámve publicam causam, & vtilitatem, probatur, quia iuri ob publicum fauorem introducto pactis priuatorum derogari non potest; *l. ius publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, de for. compet.* cum simil. Quoad tertium, vel etiam successores ex eo probatur, quòd non potest quis, maximè rector Ecclesiae, aut beneficij nouum onus perpetuum illi imponere etiam cum Ordinarij consensu, *cap. veniens, de transact. cap. nisi essent, de prebend.* cum aliis ad id allegat. *cap. praeced. quaest. 5. conclus. 4.* vbi etiam alia quaedam adduximus, vnde praesens huius conclus. pars potest confirmari; praesertim ex Azor. *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 24. quaest. 6. 7. & 8.*

QVINTA CONCLVSIO. Per consuetu-
230. dinem, siue praescriptionem † mutari potest status beneficij, seu Ecclesiae. Probatur primò, quia ita de statu saecularitatis, ac regularitatis, vt vnus in alterum per consuetudinem, seu praescriptionem mutari possit, praeter Doctor. *in cap. cum de beneficio, de praeb. in 6. & Clem. vnic. de suppl. neglig. praelat:* apertè post alios senserunt Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quaest. 7. art. 21. num. 1. & 6.* necnon *art. 22.* per tot. Petr. Rebuff. *in Prax. benef. part. 2. tit. regular. benef. multipl. num. 1.* Alph. Hoied. *tract. de benef. incompat. part. 1. in praefat. num. 6. & cap. 24. numer. 92.* Petr. Gregor. Tholos. *lib. 1. tit. 27. cap. 2. numer. 3.* Mascard. *de probat. conclus. 172.* passim, Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 7. à numer. 8. vsque ad 37. & glos. 8. numer. 31.* cum aliquot sequentibus, ac nouissimè Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 10. numer. 1. & 34. cum seq.* qui omnes regulariter ad hanc mutationem status omnino, ac dumtaxat requirunt spatium quadraginta annorum, per text. *in d. cap. cùm de beneficio*, iuncta glos. recepta *verbo, legitima, & verbo, iuxta modum*, quae in id allegat text. *in cap. vlt. de consuet. cap. cùm Ecclesia, de caus. possess. & propriet. & cap. de quarta, de praescript.* quòd, si lapsum sit huiusmodi spatium, tunc nil refert, an duo, vel vnus tantùm eo tempore institutus beneficium gubernarit; & an antè, vel pòst personae contrariae qualitatis in eo ministrauerint; vt patet ex text. *ibi*; tanto tempore ab vno, vel

do. Petr. Moneta de commun vlt. volunt.

pluribus saecularibus clericis institutis in eo rectoribus extitit continuè, ac pacificè gubernatum, vt praescriptio legitima sit completa, etiamsi antè, vel pòst religiosi quandoque ministrauerint in eodem; iunctis iis verbis; prioratu, qui per religiosos iuxta modum praemissum est solitus gubernari. Et quidem ad mutationem status requiretur tale spatium quadraginta annorum, vbi constat de anteriori statu siue saeculari, siue regulari; Hoied. *d. num. 92. ad fin.* necnon plerique relati à Mascard. *vbi sup. numer. 14.* qui licet *numer. 15. & 16.* in contrarium arguat quoad praescribendum contra regularem statum: in priorem tamen sententiam inclinat, quam latè tuetur contraria dissoluens Gonzal. *d. glos. 7. à num. 16. vsque ad 36.* & indistinctè quoad vtrumque statum, & post multas Rot. Rom. decisiones docet Garz. *d. numer. 34. & seq.* praecipue ex vna Biacharensi coram Pamphilio: in qua etiam dictum est, † in hac possessione quadragenaria non esse 231.
habendam rationem prouisionum Apostolicarum, & temporis illarum, quia non mutant statum, ex Achill. *decis. vlt. de iurepatronat.* nisi appareat, eas esse factas animo mutandi statum illum beneficij, quod quidem est vnum ex requisitis † ad hoc, vt 232.
status beneficij mutetur; prout post alios tradit quoque Hoied. *d. numer. 92. vers. tertium requisitum*, & Gonzal. *d. glos. 8. numer. 37.* ne praeterea requiritur tam institutio, vt alios secuti docent Hoied. *eod. numer. 92. vers. primum est*, & Gonzal. *d. glos. 8. numer. 33. cum seq.* per text. *d. cap. cùm de beneficio*, ibi, institutis: tum etiam bona fides; secus si ea desit, quia facta fuerit prouisio contra praeceptum Papae, ita multis relatis Hoied. *d. numer. 92. vers. secundum, quod requiritur*, Gonzal. *d. glos. 8. numer. 15. cum seq.* & Garz. *d. cap. 10. numer. 36.* vbi etiam idem post alios docet, stante priuilegio, vel prouisione Papae cum decreto irritante: & hoc vtrumque requisitum ponit etiam Tholos. *d. cap. 2. num. 3. in glos.* post Rebuff. *in concordat. Gall. tit. de collationib. §. volumus, ad verbum, regularia.* Quòd si non constet de contraria praescriptione completa, vel fundatione, † tunc sufficient decem anni ad prae- 233.
scribendam saecularitatem. sic accipienda est *decis. 2. Rot. de praeb. in nou.* per quam post alios ita tenet Gonzal. *d. glos. 7. numer. 24.* & sentiunt relati à Mascard. *d. conclus. 172. num. 2.* & probant adducta per eum *ibi*, & Gonzal. *numer. 9. vsque ad 14.* contraria verò per eum allata *numer. 16. vsque ad 21. & numer. 25. vsque ad 35.* & Mascard. *d. conclus. 172. num. 3. cum tribus seqq.* solùm concludunt, vbi ante decennalem praescriptionem constaret de contrario statu per completam praescriptionem quadragenariam: quo casu Hoied. *d. numer. 92. ad fin.* vult, † sufficere vltimum statum, ad id aliquos 234.
allegans: qui tamen accipiendi sunt, vel certè verum dicunt tunc demum, cùm dubius est status saecularitatis, vel regularitatis; prout eos intelligit alios quoque adducens Gonzal. *d. glos. 7. num. 23.* & intelligendi sunt alij probati à Mascard. *sup. numer. 8.* & quotquot absolutè dixerunt, in beneficialibus vltimum statum attendendum esse. quod tamen rectè limitant aliqui relati ab eo *num. 9. & duobus seqq.* vt non procedat, cùm Papa mandat alicui prouideri de beneficio consueto gubernari per clericos saeculares, vel per regulares; quicquid ipse post alios voluerit, & probare contendat *num. 12. & 13.* ex eo, quòd consuetum dicatur de vna vice; & quia tantummodo suspicitur status possessionis. nam vtroque in ceteris casibus, ac regulariter admisso, in hoc contrarium dicendum est per text. expressum *in d. cap. cùm de*

TTt 3 *beneficio.*

benefeio, & *ibi* glos. recepta *verbo, legitimo*, *& verbo,*
iuxta modum, prout eam superiùs ponderauimus cir-
ca initium huius conclus. text. enim ante verba *ibid.*
relata, hæc habet, cùm de beneficio Ecclesiastico
consueto clericis sæcularibus assignari, prouideri
mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tem-
pore, &c. Admittendum verò est tum id, quod ipse-
met post alios docet *numer.* 17. *cum seq.* quòd, si Ca-
pellæ fuerint fundatæ in monasterio, vel Ecclesia
235. regularium, † præsumentur regulares, nisi pro-
barentur teneri solitæ per sæculares; atque adeò, si
quis eas impetrat, debet in bulla adiici illa clausu-
la, *non obstantibus monasterij statutis*: tum id, quod
idem tradit *numer.* 19. quòd, si obiceretur; ante,
vel post sæcularitatem beneficium fuisse regulare,
tunc impetrans cogitur probare, medio tempore
per quadraginta annos fuisse sæculare, per text. *d.*
cap. cum de beneficio, ibi, etiamsi antè, vel pòst re-
ligiosi quandoque ministrauerint in eodem. ex qui-
bus verbis, iunctis præcedentibus apparet, tunc
eum esse tutum: ex sequentibus verò constat idem
dicendum de impetrante beneficium tamquam re-
gulare.

Secundò probatur conclusio, quia per consuetu-
236. dinem, vel præscriptionem quadragenariam † sic
potest mutari status beneficij, vt, qui in vna Eccle-
sia, vel Capella, aut altari ex fundatione tenetur
celebrare, alibi celebret: ita post Abb. *consil.* 96.
incip. Iesus Christus adsit, *in* 3. *dub. vol.* 2. admittit
Lambertin. *d. tract. de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.*
6. *in princ. & numer.* 2. secus esse docens, vbi præ-
scriptio, seu consuetudo non sit quadragenaria, sed
minori temporis spatio inducta.

Tertiò probatur ex eo, quod de statu manualita-
tis, vel perpetuitatis beneficij, vt is per consuetu-
dinem, vel præscriptionem nonnumquam possit
mutari, tradidimus *quæst. præced. conclus.* 4. ab ini-
tio vsque ad medium: quod hîc repetere superuaca-
neum est, neque aliquid addendum occurrit.

Quartò ex eo, quod de qualitate, seu statu iu-
rispatronatus, vt possit aliquando saltem imponi
per præscriptionem Ecclesiæ, seu beneficio illo ca-
renti, adduximus *d. quæst. hanc præced. conclus.* 9. *an-*
te medium, *& cap. præced. quæst.* 5. *conclus. item* 5. &
de libertate à iurepatronatus pariter per præscri-
ptionem acquirenda docuimus *d. quæst. hanc præ-*
ced. conclus. 9. *post med. vers. quartus est per non*
vsum.

Quintò probatur ex eo, quod de qualitate, &
statu curæ animarum quoad obligationem per
237. seipsum deseruiendi ei de iure annexam, quòd †
mutari per consuetudinem possit, tradidimus *quæst.*
præced. conclus. 5. *circa medium*, præsertim ex Nauar.
consil. 21. *numer.* 4. iuncto *numer.* 7. *de cler. non resid.*
iuxta impress. Lugdunen. quod etiam in consuetu-
dine introducta ex causa vtili, vel necessaria ipsi
Ecclesiæ, quòd quis beneficio curato non deseruiat
personaliter, sed per Vicarium, post Ang. *in sum.*
verbo, clericus, §. 1. *numer.* 7. & Ioan. Selu. *tract.*
de benefic. part. 4. *quæst.* 2. admittit Hoied. *tract. de*
benefic. incompatib. part. 1. *cap.* 17. *numer.* 22. *in fi.*
& alij tenent, quos refert Didac. Couar. *lib.* 3. *var.*
resol. cap. 13. *numer.* 9. *vers. ceterùm in sacerdotiis*;
licèt ipse *ibi* post alios indistinctè neget, ac latiùs
probare contendat; pro qua sententia stare quoque
videntur plerique relati ab Hoied. *d. numer.* 22. sed
quicquid de hoc sit, certè generaliter de qualitate,
seu statu obligationis residendi, ac per se deseruien-
di beneficio annexæ, quòd per consuetudinem tol-
li possit; diximus *cap. præced. quæst.* 4. *conclus.* 5. *ad*
fin. præcipuè ex Nauarr. *consil.* 6. aliàs 7. *de cleric. non*
resid. vt Capellanus alicuius Ecclesiæ, qui *alibi* te-
netur ex fundatione residere personaliter, & cho-
ro interesse, si ex consuetudine præscripta similes
Capellani ibi id non præstant, nec ipse præstare
tenebitur: *& quæst. hanc præced. conclus.* 6. *suppos.* 4.
ad fin. versic. quartus casus est, præcipuè ex Gonzal.
ad reg. 8. *Canc. glos.* 5. *in princ. num.* 107. vbi tra-
dit, † seruandam esse consuetudinem legitimè 238.
introductam siue sit in residendo, quamuis in fun-
datione non caueatur; siue in non residendo, licèt
in fundatione contrarium caueatur; ex *glos. fin.* per
eum. text. *in cap. cùm omnes, de constit.* vbi Abb. &
ceteri. Felin. *ibid. ante num.* 33. latè Selu. *de benefic.*
part. 4. *quæst.* 2. Rimin. sen. *consil.* 229. *numer.* 7. *&*
8. *lib.* 2. Afflict. *decis.* 289. *numer.* 11. Nauar. *consil.* 6.
numer. 1. & per tot. *de cler. non resid.* & sic fuisse de-
claratum per sacram Trident. Concil. Congrega-
tionem. qui quidem omnes loquuntur in secundo
membro præfatæ doctrinæ à Gonzal. traditæ, vt ni-
mirum obligatio residendi per consuetudinem tol-
li possit à Canonicis, & portionariis Ecclesiæ Ca-
thedralis, vel Collegiatæ; quibus adde alios alle-
gatos per Hoied. *d. cap.* 17. *numer.* 4. dum multis
relatis per text. *d. cap. cùm omnes*, tradit, de iure
communi valere consuetudinem, quòd Canonici,
& portionarij non teneantur ad residentiam, sed
recipiant fructus in absentia. Idque procedit et-
iam † post Concil. Trident. in Ecclesiis collegia- 239.
tis non insignibus; quicquid voluerit Hoied. *d. cap.*
17. *numer.* 10. quem sequitur Garz. *tract. de benefic.*
part. 3. *cap.* 2. *numer.* 197. in id etiam allegans Co-
uar. hoc apertè tradentem *d. numer.* 9. *versic. illud*
verò piè; per ea verba Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.*
12. *de reform.* præterea obtinentibus in eisdem Ca-
thedralibus, aut Collegiatis, dignitates, Canoni-
catus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore
cuiuslibet statuti, aut consuetudinis vltra tres men-
ses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: ma-
nifestè enim Concil. Trident. *ibi* intelligit solùm de
Cathedralibus, vel Collegiatis insignibus, de quib.
in vers. statim præced. locutum fuerat; dictio enim,
eisdem, repetit qualitatem mox expressam, *l.* 2. *in*
princ. iuncta glos. *verbo, sed idem*, vbi Alex. Soc. &
alij, *ff. si cert. petat.* Rot. Rom. *decis.* 115. *numer.* 13.
part. 1. *diuers.* post Crauett. plura allegantem *consil.*
85. *num.* 4. *& cons.* 98. *num.* 8. præterquam quòd,
cùm ibi Concilium neque damnet consuetudinem
hanc, neque expressè futuram tollit, saltem post
ipsum Concilium quadragenaria consuetudo hac in
re admittenda est quoad absentiam aliquorum cum
causa, & modò non desint in Ecclesia necessarij mi-
nistri; aliàs requiretur immemorabilis consuetudo
etiam in non insignibus; nisi tenues admodum re-
ditus sint; prout latiùs nos deduximus *in tract. de di-*
stribut. quotid. part. 2. *quæst.* 12. *numer.* 32. *vsque ad*
36. & iuxta hoc intelligenda sunt, & procedunt,
quæ latè adducit Garz. *à d. numer.* 197. *vsque ad*
212. ad probandum, per Concil. Trident. *d. cap.*
12. *vers. præterea obtinentibus*, sublatam esse imme-
morabilem consuetudinem non residendi in Ca-
thedralibus & Collegiatis Ecclesiis, etiamsi super
ea adesset sententia, quæ etiam transierit in rem iu-
dicatam. Quoad primum autem membrum præ-
fatæ doctrinæ Gonzal. *d. numer.* 107. quòd consue-
tudo imponere possit obligationem residendi bene-
ficio eam non habenti; illud quoque tenet Hoied.
d. cap. 17. *numer.* 23. dum post Innoc. *in cap. cleri-*
cos, de cler. non resid. relatum, & laudatum à Syluest.
in sum. verbo, residentia, tradit, beneficia illa re-
quirere residentiam, quæ ex consuetudine eam ha-
bent, subdens ita declaratum esse in Conc. Trident.

sess. 6.

seff. 6. cap. 2. de reform. iis nimirum verbis; Episco-
pis inferiores quæuis beneficia Ecclesiastica perso-
nalem residentiam de iure, siue consuetudine exi-
gentia in titulum, siue commendam obtinentes;
iunctis iis, residere cogantur, &c. ac de hoc non
esse dubitandum. Quoad reliqua verò beneficia
simplicia, seu non curata, extra Ecclesias Cathe-
240. drales, vel Collegiatas, licèt ea † de iure perso-
nalem residentiam regulariter requirant; prout ex
plerisque iuribus, ac Doctoribus cum communi tra-
dit, satisque probat Hoied. *d. cap. 17. num. 24.* opt.
verò ad id text. est *in cap. quia nonnulli, cap. conque-
rente, & cap. ex tuo, de cler. non resid.* necnon *cap.
quia in tantum, & cap. adhæc, de præb.* tamen con-
241. trarium induci potest † non modò statuto, aut
priuilegio, vt post Capr. *reg. 90. numer. 109.* docet
Hoied. *d. numer. 24. in fi.* vel ex fundatione, prout
sæpe fieri videmus, & expressè sentit post alios
Gonzal. *d. glos. 5. in princ. à numer. 75. vsque ad* 107.
præsertim *d. numer. 75. 76. 84. 89. & 97.* satisque
colligitur ex adductis à Lambertin. *d. tract. de iure-
patronat. lib. 1. part. 2. quæst. 9. artic. 1.* passim, *&
lib. 2. part. 1. quæst. 7. artic. 15. numer. 9. cum seq.*
verùm etiam per consuetudinem, vt post Capr. *eod.
numer.* 109. tradit Hoied. *d. numer. 24. in fi.* & la-
tiùs *numer. 26.* vbi, cùm multos retulisset tenentes,
hanc consuetudinem valere, ac pro contraria Ar-
chid. *in cap. sacerdotibus, 31. dist.* & Ioan. de Lign.
d. cap. cùm omnes, volentes, non valere talem con-
suetudinem, etiamsi beneficiatus per alium faciat
242. deseruire beneficio; Ipse dicendum esse ait, † quòd,
quando prædicta consuetudo habet, quòd quis non
teneatur deseruire personaliter, sed possit per Vi-
carium, tunc valet consuetudo; & ita procedit text.
iuncta glos. *in cap. gratia, de rescript. in 6. & in Clem.
gratia, eod. tit.* Si verò præfata consuetudo habet,
quòd quis percipiat fructus beneficij in absentia et-
iam non deseruiendo per Vicarium; tunc, inquit,
aut talis consuetudo disponit super beneficiis non
requirentibus residentiam personalem, (quia ni-
mirum ea sublata sit per statutum, priuilegium, vel
primæuam fundationem, aut aliam consuetudinem
præcedentem, aliàs sibiipsi aduersaretur *in d. num.*
24. & valida est, prout notatur *in cap. cùm omnes, de
constit.* nec, subdit, imputandum videtur, si in eis
non deseruiant ipsi beneficiatij per se, vel alium,
ex quo residentiam non requirunt, & ita seruatur
de consuetudine: aut disponit super beneficiis resi-
dentiam requirentibus: & tunc, vel absque iusta
causa, & non est valida consuetudo tamquam irra-
tionalis, & Ecclesiæ onerosa, per id, quod habe-
tur *in cap. 1. & vlt. de consuet.* & notat Host. *d. cap.
cùm omnes*, & est communis sententia, vt affirmat
Capra *reg. 92. numer.* 31. vel præfata consuetudo
disponit ex iusta causa, & valet per ea quæ haben-
tur *d. cap. cùm omnes*; & sic procedit, quod volue-
runt Alan. & Goffred. *in cap. quia nonnulli, de cler.
non resid.* & Capr. *d. regul. 92. numer.* 32. idque ve-
rum est, nisi Ecclesia pateretur defectum in mini-
stris; tunc enim non valeret prædicta consuetudo
percipiendi fructus in absentia sine Vicarij consti-
tutione, argum. eorum, quæ habentur *in cap. pen.
de cler. non resid.* & ita poterit procedere dictum
Host. *in d. cap. cùm omnes, de const. & cap. ex parte,
de concess. preb.* & Ioan. de Imol. *in cap. extirpanda,
§. qui verò, de præb.* atque hoc tenet Capr. *vbi sup.
numer.* 33. Ego verò licèt reliqua admittam, maxi-
mè hoc postremum, quod etiam post alios tenet
Couar. *d. numer. 9. in princ.* admittere non possum
primum membrum posterioris membri principa-
lis huius distinctionis, quam facit Hoied. nimirum,
quòd valida sit consuetudo disponens, quòd quis
in absentia percipiat fructus beneficij non requi-
rentis residentiam, etiam non deseruiendo per Vi-
carium; loquendo de beneficiis simplicibus extra
Ecclesias Cathedrales, vel Collegiatas, de quibus
beneficiis & ipse loquitur *d. numer. 26.* vtputa Ca-
pellaniis, clericatibus: idque tum ex eo, quòd con-
suetudo onerosa Ecclesiis, & irrationabilis non est
admittenda, iuxta ea, quæ paulo antè ex ipso Ho-
ied. cum aliis diximus: tum quòd beneficium Ec-
clesiasticum datur propter officium, vt dicitur *in
cap. vlt. ad fin. princ. de rescript. in 6.* & ratio di-
uinæ, ac naturalis legis dictat, † Ecclesiasticos 243.
reditus non alia ratione, nec alio iure habentibus
beneficia Ecclesiastica præstari, quàm si & hi ope-
ras in ministerio Ecclesiæ impenderint, quæ à ca-
nonibus indictæ, & institutæ fuerint; id quod in-
quit Couar. *d. cap. 13. numer. 3. circa medium*, an-
te se alios diligentiùs, & doctiùs tradidisse: non
potest autem consuetudo iuri naturali derogare, *cap.
flagitia, 32. quæst. 7. & cap. vlt. de consuet.* nam ius
naturale immutabile est, *cap. sunt quidam, 25. quæst.
1. §. sed naturalia, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.*
Neque prædicta Hoied. doctrina probatur ex notat.
in d. cap. cùm omnes: neque enim *ibi* Doctor. tra-
dunt, in præmissis beneficiis, quibus maximè onus
aliquod annexum est ex primæua fundatione, vi-
gore consuetudinis eximi ab eius oneris imple-
mento saltem per alium. neque verum est, ea be-
neficia non requirere residentiam saltem per
alium. huiusmodi verò consuetudo non residendi,
seu deseruiendi saltem per alium, sicubi est, di-
cenda veriùs est in hac parte corruptela, cùm iu-
ri naturali repugnet, vt ait Rom. Pontifex *d. cap.
vlt. de consuet.* neque eam admittendam putat Co-
uar. *d. numer. 9. in princ. & vers. illud verò piè*: ad
quod etiam est quædam declaratio sacræ Congr.
Concilij Trident. in id relata per Garz. *d. part. 3.
cap. 2. numer. 198. vers. ad octauam.* Quatenus ve-
rò Gonzal. *d. numer.* 107. præfatum primum me-
moratæ suæ doctrinæ membrum, quòd nimirum
seruanda sit consuetudo legitimè introducta impo-
nens obligationem residendi beneficio, quod eam
ex fundatione non habebat, pro limitatione affert
ad eam conclusionem, quam superiùs *à numer. 74.
ad* 99. firmauerat, Capellaniam, quam testator
cum Ordinarij consensu ita fundauerat, vt Capel-
lanus tot Missas celebret in hebdomada, non esse
sacerdotalem, seu non habere ordinem sacerdotij
annexum, neque ætatem ad eum aptam; (de qua
conclusione nos latiùs egimus *cap. præced. quæst. 4.
conclus. 6. suppos. 4.*) apertè vult, † valere hu- 244.
iusmodi consuetudinem, per quam talis ordo, vel
ætas beneficio annectatur, cui aliàs neutrum esset
annexum. id quod etiam quoad ordinem tradit glos.
recepta *in cap. si eo tempore, verbo, ætatem, ad fin.
de rescript. in 6. cap. 1. in princ. verbo, tale, de fil.
presbyt. & cap. si pro clericis, verbo, requirunt, de
præb. eod. lib.* necnon *Clem. 2. §. 1. verbo, annexi, de
æt. & qualit. & ord. præfic.* ac suaderi potest ex Conc.
Trident. *d. sess. 24. cap. 12. circa med. de reformat.* vbi
postquam decreuit Concilium de certis ordinibus
cuique Canonicatui Cathedralium annectendis; ita,
vt dimidia saltem pars sint Presbyteri, ceteri verò
Diaconi, aut Subdiaconi: subdit ea verba; vbi verò
consuetudo laudabilior habet, vt plures, vel o-
mnes sint Presbyteri, omnino obseruetur. & sic ex
his habemus sextum casum, in quo per consuetu-
dinem qualitas, seu status Ecclesiæ, vel beneficij
mutari potest, nimirum quoad annectendum cer-
tum ordinem, certamve ætatem beneficio, quem,

quámve illud prius non requirebat; vnde etiam simul habemus sextum huius nostræ quintæ conclusionis fundamentum.

Septimum sumitur ex eo, quod post alios tradit Rebuff. *in prax. benefic. part. 1. tit. de vnion. benefic.*
245. *numer. 34. cum seq.* posse † vnam Ecclesiam præscribere alteram tamquam vnitam etiam per quadraginta annos; vbi tamen non solùm allegauerit vnionem, & probauerit quadragenariam possessionem, sed probauerit titulum vnionis per eius exhibitionem, vel famam, aut notorium: aliàs requireretur immemorabilis, vel centenaria, sicque concordat contrarias Doctor. hac in re sententias. Octauum, ac postremum fundamentum ex eo de-
246. sumi potest, quòd † qualitas quoque, seu status præbendæ Theologalis, Magistralia, ac Doctoralis mutari ita per consuetudinem potest, vt quæ talis non erat, talis per consuetudinem fiat; prout de Magistralibus est glos. ab aliis approbata *in cap. cum in Ecclesia, verbo, dictam consuetudinem, de preb. in 6.* Couar. *pract. quæst. cap. 36. numer. 4. vers. similiter, si beneficia*, & Æn. Falcon. *tract. de reseruat. benefic. quæst. 3. princ. numer.* 22. De Theologalibus, & Doctoralibus tradit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 9.*
247. *§. 2. numer. 15. & 16.* cui affine est, quod † de beneficiis patrimonialibus, quæ nimirum necessariò conferenda sunt natis, incolis, vel originariis alicuius patriæ, ciuitatis, vel parochiæ, vt talia fieri per immemorabilem consuetudinem possint, tradunt post alios Hoied. *d. tract. de incompatib. benefic. part. 1. cap. 24. eòque vltim. numer. 86. vsque ad 90.* Gonzal. *d. reg. 8. glos. 9. §. 1. numer. 3.* & Garz. *d. tract. de benefic. part. 7. cap. 9. num. 1. cum trib. seqq. & n. 15. n. 1. & 2.* vbi etiam generatim id tradit de beneficiis conferendis certo generi personarum.

Iam verò quoniam hucusque in hac 5. quæstione eas conclusiones attulimus, quæ ad potestatem priuatarum personarum in mutando Ecclesiarum, vel beneficiorum statu pertinent, ad reliquas conclus. veniamus, quæ ad publicam hac in re auctoritatem, ac potestatem spectant, à Rom. Pontifice, vtpote supremum inter superiores Ecclesiasticos obtinente, omisso Principe sæculari etiam supremo, & inferioribus temporalem, ac sæcularem potestatem obtinentibus; quoniam certum est, hos negotia Ecclesiastica tractare, de iisve disponere non posse, *cap. bene quidem, 96. dist. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. 2. de iudic. & cap. fin. de reb. Eccles. non alien.* cum suis concord. atque adeò nec mutare poterunt statum Ecclesiæ, ac beneficij auctoritatiuè, sed solùm prout ceteræ priuatæ personæ possunt in casibus, quos in præcedentibus huius quæst. conclusionibus sumus prosecuti. In statim autem seq. concl. quæ, vt diximus, erit de Rom. Pontifice, postquam de ipso, quod ad hanc rem attinet, egerimus, antequam ad Concilij generalis eadē in re facultatem descendamus, statim subiiciemus casus, in quibus ipso iure huiusmodi status mutatio
248. fit; quoniam Papa † per se leges condere potest, *cap. 1. de constit. ext. & in 6. cap. inter alia, §. 1. de sent. excomm. & Extrauag. ad conditorem, de preb. in commun.* cum *ibi*, atque alibi sæpe notat. per Doctor. Quod tamen sine ipso facere nequit Concilium etiam generale, *cap. 1. cap. regula vestra, cap. nullus deinde*, ac tota penè *dist. 17.* necnon *in c. dudum, 3. quæst. 6. & c. significasti, in princ. vers. aiunt in Conciliis, de elect.* atque *ibi*, & alibi sæpe adnotarunt Doctores, sanctique Patres, ac Theologi id colligunt ex illis Christi Domini verbis Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cælis*, &c. atque illis Ioan 21. *Pasce agnos meos, pasce oues meas.*

Sexta igitur conclusio sit. Papa † 249.
regulariter potest mutare statum Ecclesiarum, ac beneficiorum. Probatur primò, quia in beneficialibus, rebúsque Ecclesiarum, ac beneficiorum Papa habet supremam administrationem, *cap. omnes, 32. dist. cap. 2. de preb. in 6. in princ. & Clem. 1. vt lit. pend. in fi.* cum notat. per Doctor. *ibi*, atque alibi sæpe, maximè relatos sup. *cap. 5. quæst. 2. conclus. 1. circa med. vers. è contrario verò.* ac præcipuè per Hoied. *d. tract. de incompat. benefic. part. 1. num. 58.* Gabr. *commun. conclus. lib. 3. tit. de iur. quæs. non tollen. conclus. 1. numer. 9. 10. & 15.* Menoch. *lib. 2. præsumpt. 10. numer. 18. cum duobus seqq.* Gonzal. *ad d. regul. 8. §. 1. proœm. numer. 31. vsque ad 38.* ac Peregrin. *tract. de iurib. & priuileg. fisc. lib. 1. tit. 2. à numer. 1. ad 24.* Secundò probatur ex iis, quib. sup. *cap. 5. quæst. 4. conclus. 1. & 2.* generatim ostendimus, regulariter posse Rom. Pontificem commutare omnes vltimas voluntates saltem pias; cuiusmodi, vt iam sæpè ostendimus, est mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum, de qua nunc agimus. Tertiò hæc eadem conclusio probatur; quia, licèt regulariter mutatio status beneficij, & Ecclesiæ sit à iure humano positiuo prohibita, vt latiùs ostendimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3.* potissimùm ex Trident. Concil. *sess. 25. cap. 5. & 16. de reform.* Tamen Rom. Pontifex tamquam supremus Princeps Ecclesiasticus non ligatur suis legibus, neque toto iure canonico, arg. *l. Princeps, ff. de legib. & l. digna vox, C. eod. tit.* & apertè constat ex *cap. proposuit, in fi. de concess. preben.* ibi; qui secundùm plenitudinē potestatis de iure possumus supra ius dispensare. Idque maximè, cùm & ipse status, seu qualitas beneficij, sicut & ipsum beneficium iure humano positiuo sint introducta; vt sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 1.* in tertio fundamento ex alibi per nos adductis docuimus. & quamuis Concilio generali, cùm contineat clausulam derogatoriam ad futura rescripta contraria, non censeatur derogatum etiam per clausulam, *non obstante quacumque lege*, aut, *non obstantibus quibuscumque constitutionibus, vel ordinationibus Apostolicis in contrarium facientibus*; immo si sit Concilium generale modernum, quale est Trid. etiam per clausulam specialem, *non obstantibus decretis cuiuscumque Concilij generalis*, non censeatur ei derogatum, vt post alios tradidimus sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 2. circa initium.* Nihilominus ex *ibidem* adductis ap-
paret, † posse Papam Conciliis generalibus dero- 250.
gare, antiquioribus quidem per prædictam clausulam generalem, *non obstantibus decretis cuiuscumque Concilij generalis*, aut similem; moderno verò, vt Tridentino, saltem per clausulam derogatoriam indiuiduam talis Concilij. quinetiam, quòd in hoc postremo casu sufficiat derogatoria specialis, sentit Gonzal. ad *d. reg. 8. glos. 6. numer.* 120. immo in gratiis, & dispositionibus manu Papæ signatis nulla derogatio Concil. Trident. requiritur; prout ex verbis eiusdem Concil. *sess. 25. cap. 21. de reform.* necnon ex pluribus Doctor. & Rot. Rom. decision. ac motu proprio Pij V. tradit Garz. *tract. de benefic. part. 4. cap. 5. numer.* 30. & multis seqq. Tertiò probatur conclusio tum ex eo, quòd, cùm in plerisque casibus de iure possit huiusmodi status Ecclesiæ, seu beneficij mutari à superioribus Ecclesiasticis, vt patet ex iis, quæ hoc ipso cap. adduximus sup. *d. quæst. 1. conclus. 3.* necnon *quæst. 4.* passim; & infrà in sequentibus de Concilio generali, Legato sedis Apostolicæ, Episcopo, & aliis afferemus; in iis omni-

bus

bus multo magis id facere poterit Rom. Pontifex
propter supremam potestatem, quam in beneficia-
libus, ac rebus Ecclesiasticis eum habere paulo an-
tè diximus: tum ex nonnullis peculiaribus casibus,
in quibus reperi à iuribus, vel Doctoribus expres-
sam huiusmodi mutationem faciendi in Rom. Pon-
tifice potestatem. Et primò quidem occurrit casus
ille, quem ponit Rebuff. *in Praxi benefic. tit. de
erect. in Eccles. Cathedral. secular. vel in al. stat. num.*
251. *1. & 5.* nimirum † erectio Ecclesiæ non Cathe-
dralis in Cathedralem; quam etiam *ibidem* docet,
non posse fieri, nisi a Papa, per text. *in cap. 1. ne sed.
vac. & cap. quòd translationem*, iuncta glos. *de offic.
leg.* ad idem est text. *in cap. præcipimus*, quod est
Gregorij, *& §. sicut*, statim seq. qui est Gratiani,
16. quæst. 1. Extrauag. 1. Ioan. X X I I. quæ incipit,
sedes Apostolica, iuncta glos. *verbo, duximus diui-
dendas, & Extrauag. 2. eadémque vlt.* iuncta glos.
*verbo, Apostolica auctoritate diuisarum, de concess.
preb.* pariter inter Extrauag. Ioan. X X I I. eum ve-
rò sequuntor Ioan. Azor. *Instit. mor. part. 2. lib. 5.
cap. 19. quæst. 25. in princ. & lib. 6. cap. 30. quæst. 2.
& 4.* Nic. Garz. *d. tract. de benefic. part. 12. cap. 5.
num. 1.* cuius erectionis, licèt sub nomine diuisionis
Episcopatuum, ac diœcesum, mentio fit *in d. Ex-
trauag. 1. & 2.* quoddam verò exemplum habetur
252. *in Extrauag. max euan.* Secundus casus est † ere-
ctionis Ecclesiæ Cathedralis in Metropolitanam: de
quo pariter Rebuff. *vbi sup. num. 3. 5. & 6.* vbi et-
iam docet, ad solum Papam hoc spectare: ad quod
est optimus text. *in cap. 1. de translat. Episc.* vbi In-
noc. I I I. ex eo, quòd iuxta canonica instituta ma-
iores Ecclesiæ causæ ad sedem Apostolicam sunt
perferendæ, inter alia deducit, super sedibus Ca-
thedralibus nihil præter assensum summi Apostoli-
cæ sedis Antistitis immutari debere. insigne autem
exemplum huius erectionis in Metropolitanam ha-
bemus *in Extrauag. 1.* quæ incipit, *Saluator noster,
de preben. in commun.* vbi Ecclesiam Tholosanam,
quæ antea simplex Cathedralis erat, Ioannes
X X I I. diuidit in quinque diœceses, & Ecclesias,
ex quibus quatuor *inibi* erigit in Cathedrales: tum
ipsam Tholosanam Ecclesiam, ac diœcesim, quæ
aliàs suffraganea erat Metropolitanæ Ecclesiæ Nar-
bonen. ab illa eximit, & in Metropolitanam erigit,
eidem subiiciens iure Metropolitico tam prædictas
quatuor Cathedrales de nouo erectas, quàm aliam
Cathedralem, quæ præfatæ Narbonen. erat Metro-
politico iure subiecta. Tertius casus est † muta-
253. tionis Ecclesiæ Cathedralis in non Cathedralem,
quem à Papa fieri posse in specie adnotauit inter
ceteros Azor. *d. cap. 30. quæst. 2. circa initium.* Quar-
254. tus casus huius mutationis est, † cùm Ecclesia
secularis in regularem mutatur, vel regularis in
secularem: & vtrumque à Papa fieri posse adnota-
runt inter ceteros Rebuff. *vbi sup. numer. 8. cum trib.
seqq.* & Ioan. Azor. *d. cap. 30. quæst. 2.* & exemplum
mutationis beneficiorum regularium in sæcularia
habemus in constit. Pij V. 119. aliàs 122. incip.
quemadmodum, §. 9. vbi præmissa extinctione ordi-
nis regularis Fratrum Humiliatorum; subdit; cete-
rùm intendentes & cultui diuino, & Ecclesiæ mini-
stris quamprimùm prospicere, omnes præposituras,
dignitates, personatus, administrationes, officia,
cæteraque beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine
cura, quæ deinceps secularia sint, per priuationem
prædictam apud sedem Apostolicam vacantia, &c.
255. Quintus est, † cùm Ecclesia non parochialis in
parochialem, seu curatam erigitur; quod omnino
fieri potest à Papa, vt inter alios apertè senserunt
Rebuff. *d. part. 1. tit. de erect. in curat. & parochial.*
præsertim *num. 1. & 10.* Azor. *d. quæst. 2.* & Garz.
d. cap. 5. numer. 2. iuncto *numer. 1. & 4.* atque ex-
presse docet Hoted. *d. tract. de benefic. incompatib.
part. 1. cap. 13. numer. 57. in fi. & 58. in initio*, vbi
etiam insinuat, id posse facere sine consensu ipsius
beneficiati. Sextus, cùm Ecclesia parochialis muta-
tur in baptismalem; (neque enim omnis Ecclesia
parochialis eo ipso habet fontem baptismalem, vt
satis probat Petr. de Perus. *in tract. de mutat. stat.
Eccles. in princ. sub numer. 1.* & Mandos. *in prax. si-
gnat. grat. tit. de erectionib. vers. per hanc erectionem,
& seq.*) quòd autem erectio, seu mutatio Ecclesiæ
parochialis in baptismalem fieri possit à Papa, tra-
dit Mandos. *eod. tit. vers. erectio non solet concedi, cum
seq.* vbi ponit formulam supplicationis huiusmodi
erectionis. Septimus casus est, † cùm Ecclesia 256.
non Collegiata mutatur, seu erigitur in Collegia-
tam; quod quidem à Papa fieri posse, expresè vo-
luerunt Rebuff. *d. part. 1. tit. de erect. in Collegiatam,
in princ.* Azor. *d. quæst. 2.* & alij, quos refert, ac se-
quitur Garz. *d. cap. 5. numer. 4.* Octauus casus est, † 257.
qui sumitur ex Bulla, seu constit. 55. Sixti V. iuxta
postremam edit. & incipit, *religiosa*, §. 2. vbi non-
nullis antiquis, & posteriùs institutis Ecclesiis ali-
quot alias addit; & extunc in titulos Presbytero-
rum Cardinalium cum honoribus, insignibus, pri-
uilegiis, auctoritatibus, & præeminentiis debitis,
& consuetis instar aliarum Ecclesiarum, quæ in si-
miles titulos per suos prædecessores antiquitus ere-
ctæ, & institutæ fuerunt, sine alicuius præiudicio
perpetuò erigit, & instituit, ac titulorum nomine
insignit, ac decorat; & inter has, Ecclesiam S. Ho-
nuphrij in Ianiculo, mutato, inquiens, illius statu
ex Diaconia, quæ hactenus fuit, in titulum Presby-
teralem. Nonus casus habetur ex Lambertin. *d. tract.
de iurepatronat. lib. 1. part. 1. quæst. 10. artic. 22.* per
tot. éstque de mente tam ipsius *ead. quæst. 10. artic. 3.
& 4. circa initium*, quàm Ioan. Nicol. Delphin. *de
iurepatronat. lib. 1. numer. 112. & seq.* vt nimirum
possit Papa † citra fundationem, dotationem, & 258.
constructionem Ecclesiæ, hoc est, ex priuilegio
concedere etiam laico iuspatronatus eiusdem,
quamuis liberæ. quòd autem è contrario possit Pa-
pa Ecclesiam subiectam iuripatronatus liberam fa-
cere, tenet expresè idem Lambertin. *d. tract. lib. 3.
quæst. 7. art. 6. numer. 1.* vbi quærens, an Papa pos-
sit in totum supprimere certum iuspatronatus, &
sic patronum priuare illo sine causa, & ex sua libe-
ra voluntate: respondet, quòd, licèt non præsuma-
tur id velle facere, nisi exprimat, quoniam hoc
Episcopus facere nequit, vt voluit Caiet. *cap. fin.
col. 10. ad fin. de elect. in 6.* (nosque latiùs ostende-
mus inf. hac ipsa quæst. *conclus. 13.*) per regulam ab
eod. Lambertin. traditam *eod. lib. 3. quæst. 5. art. 9.*
quòd † illud, quod non potest disponere Episco- 259.
pus in iurepatronatus, nec Papa intelligitur velle,
nisi exprimat: sicut nec Papa intelligitur in prouis-
sione derogare velle præsentationi à laico factæ, nisi
id exprimat; vt ipsemet latè probauit *lib. 2. part. 3.
quæst. 9. artic. 3.* & nos fusiùs *cap. præced. quæst. 5.
conclus. 7. ante medium*: tamen si vult, & exprimat,
potest illud supprimere etiam sine causa: & in hoc
subdit *d. artic. 6.* non est dubium Papam id facere
posse, per ea, quæ de eius potentia dixerat *d. lib. 2.
part. 1. quæst. 9. artic. 2.* & quia sicut potest Eccle-
siam liberam facere patronatam laici, ob eius po-
tentiam, vt ait se dixisse *lib. 1. part. 1. quæst. 10. art.
2.* ita potest, & illud supprimere; maximè cùm
hoc habeat patronus ex gratia, *cap. 3. de iurepatron.*
cum aliis per eum adductis *d. lib. 1. part. 1. quæst. 1.
art. 4.* Immo etiam *eod. art. 6.* addit, quòd per eun-
dem

dem text. *d. cap. 3.* plus diceret, Papam posse vniuersaliter tollere iuspatronatus, & reducere ad ius antiquum, quando iuspatronatus non erat: nam in primitiua Ecclesia tale ius nun competebat, & venit contra rigorem antiquorum canonum de gratia, vt ait se dixisse *d. artic. 4.* & Caiet. *d. cap. fin. col. 16. vers. quæro, quid sit iuspatronatus:* &, si illud Papa sustinet, vt ait Pontifex *d. cap. 3.* potest illud non sustinere, quando non vult; vt ex natura illius verbi colligunt *ibi* Doctor. & quàm maximè hoc procedit propter magnam potestatem, quam habet Papa in beneficialibus, de qua per Fel. *in cap. quæ in Ecclesiarum, col. 14. vers. pro ista declaratione, & seq. de constit.* Nec obstat, (subdit Lambertin. *eod. artic. 6. numer. 2.*) quòd Papa dicatur id facere sine causa, quia in Principe, & sic in summo Pontifice semper in dubio præsumitur causa, dato, quòd non appareat; vt voluit Abb. *in cap. quanto, col. 4. vers. si tamen Papa, de iureiur. & cap. in causis, not. 2. de re iudic.* & Cyn. *in l. fin. C. si contr. ius, vel vtil. publ.* cum aliis allegat. per Felin. *d. cap. quæ in Ecclesiarum, col. 20. in 5. conclus.* præsertim cùm hoc iuspatronatus sit de iure positiuo, vt latè inquit se dixisse *d. quæst. 9. artic. 2.* & ita concludit tenendum, quia in hoc casu non est dubium, nam aliter dicere esset ponere os in cœlum. Hæc Lambertin. *d. artic. 6.* ex cuius dictis; (quicquid sit de hoc postremo, an in Principe causa præsumatur in dubio, licèt non appareat, maximè verò in iis, quæ merè sunt de iure humano positiuo, de qua re nos latè sup. *cap. 6. quæst. 1. conclus. 3.* quod sanè faciliùs admittendum erit in supremo Principe Ecclesiastico, præsertim in rebus Ecclesiasticis:) certè ex vtraque doctrina, quam Lambertin. tradit *d. artic. 6.* & ipse quoque verissimam esse puto quoad hoc, vt possit Papa extinguere, siue certum, siue omne iuspatronatus: (an verò vtrumque possit sine causa, dicemus *quæst. seq. conclus. 1.*) duos casus elicio ad hanc conclus. pertinentes, nonum, & decimum, in quibus potest Papa mutare statum Ecclesiæ, seu beneficij quoad qualitatem iurispatronatus; nimirum, vt Ecclesiam iuripatronatus subiectam liberam facere possit tum specialiter respectu certæ Ecclesiæ, tum respectu omnium Ecclesiarum sic subiectarum, ipsum iuspatronatus tollendo ab illa, vel omnibus Ecclesiis. Quibus addi potest tum ille casus, quem retulimus *cap. præced. quæst. 4. conclus. 7.* nimirum de erectione præbendæ Theologalis, Magistralis, vel Doctoralis, ex priuilegio præsertim Pontificio: tum vnio Ecclesiarum, iuxta text. *in cap. 2. de relig. domib. & cap. 1. ne sed. vacant.* tum huiusmodi vnionis reuocatio, & dissolutio, de qua *d. cap. 1. & regul. 12.* nunc 13. *Canc.* id quod præter Doctor. *ibi* adnotarunt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de vnion. reuoc. numer. 21. 22. & 29.* ac Petr. de Perus. *tract. de reuoc. vnion. cap. 4. quæst. 1.* Alij quoque casus, in quibus potest Papa mutare status Ecclesiarum, vel beneficiorum, colligi possent ex iis, quæ Rom. Pontifici ita reseruantur, vt nec eius Legato competant; relata per glos. *in cap. quòd translationem, de offic. leg.* sed quoniam aptior eorum casuum locus esse videtur vbi de Legato, quod ad hanc rem attinet, agendum erit, illorum explicationem 9. huius quæst. conclusioni, quæ de Legato erit, reseruamus.

Nunc verò, vt sup. polliciti sumus, antequam ad sequentem quæst. transeamus, casus illos hoc

260. loco recenseamus, in quibus † ipso iure status Ecclesiæ, vel beneficij mutatur absque ministerio hominis eam mutationem facientis, quamuis fortè non nisi supposita, seu præcedente aliqua alia ipsius hominis actione. Inter quos primò nobis occurrit ille, qui circa qualitatem, seu statum † præben- 261.

dæ Theologalis habetur in Concil. Trident. *sess. 5. c. 1. vers. in Ecclesiis autem, de reformat.* vbi decernitur, quòd in Metropolitanis, vel Cathedralibus, si ciuitas insignis, vel populosa; ac etiam in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido etiam nullius diœcesis, si ibi clerus numerosus fuerit; vbi nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium pro lectoribus Theologiæ deputatum reperitur; præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis primò vacatura, cui aliud onus incompatibile iniunctum non sit, ad eum vsum ipso facto perpetuò constituta, & deputata intelligatur. nam ea simplex præbenda, quæ primò vacauit post Concilij confirmationem, seu publicationem in prædictis Ecclesiis, absque vlla etiam Episcopi declaratione mutata eo ipso est in Theologalem ipsomet iure Concilij absque hominis opera, vel ministerio hanc mutationem faciente; vt ex prædictis verbis Concilij apertè colligi videtur: nam verba, † ipso facto important latam sen- 261.

tentiam, & excludunt necessitatem ministerij hominis disponentis, vt post alios tradit Felin. *in cap. Rodulphus, num. 33. de rescript.* Tiraq. *in repet. l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 142. cum duobus seqq. C. de reuoc. donat.* & Alphon. de Castr. *lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 6. vers. primus, & certissimus modus,* ac nouissime Aug. Barbos. *de dictionib. dict. 152.* vnde declaratum dicitur à sacra Congregat. eiusdem Concil. *ad d. cap. 1.* illud decretum locum habere etiam in Ecclesiis Collegiatis, quarum præbendæ sunt de iurepatronatus laicorum; quòdque in hac præbenda primò vacatura post Concilium locum non habebit optio: addens tamen, quòd, si de ea, quæ primò vacauit, pro Theologo prouisum non fuit, relictum est Ordinarij decisioni hac de re iudicium: sicut & aliàs eadem sacra Congregatio fertur declarasse, hanc præbendam primò vacaturam non esse accipiendam de vacaturis in mense Apostolico, vel alias Apostolicæ sedi reseruatis. quam fortè ob causam hæc ipsa sacra Congregatio interrogata, vtrùm, cum præbenda, quæ primò post confirmationem Concilij vacauerit, ipso facto eiusdem Concil. decreto *in d. vers. in Ecclesiis autem,* pro lectore sacræ Scripturæ perpetuò constituta, & deputata intelligatur, si collata fuerit ad id munus inhabili, & qui per se esplicare non valeat; sit valida talis collatio: dicitur respondisse, quòd Sanctissimus sentiens, hoc decretum Concilij esse conditionatum, & requiri priùs declarationem, & actualem deputationem Episcopi, vt illa præbenda sit Theologalis, dixit, valere collationem præbendæ, quæ primò post Concilium vacauit, factam personæ minùs idoneæ ad sacram Scripturam per seipsum interpretandam, si nondum illa præbenda actu fuit deputata, & erecta in Theologalem. Dicitur autem pariter eadem sacra Congregatio declarasse, quòd non est in optione Episcopi prædictam præbendam vacantem assignare pro Pœnitentiario, licèt ratione curæ animarum videatur magis necessarius; sed pro Theologo, propter verba huius Decreti, ipso facto: verùm, si magis expediens in aliquo loco particulari fuerit iudicatum, vt priùs de Pœnitentiario prouideatur, habenda est confirmatio in specie à sancta sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam, & quidem meritò: nam nō solùm in decreto de erigenda præbenda Pœnitentiali, seu pro Pœnitentiario, quod habetur in eodem Conc. *sess. 24 cap. 8. de reform.* non adsunt ea verba, ipso facto.

facto, sed & expresse *inibi* dicitur, quòd ab Episcopo instituatur Pœnitentiarius aliquis in Cathedralibus Ecclesiis cum vnione præbendæ proximè vacaturæ. Vnde, si ex institutione, erectionéve præbendæ Theologalis vigore *prædicti cap.* 1. *Conc. Trident.* facienda constitui non potest hic primus casus inter eos, quibus ab ipso iure fit mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij; multò minùs constitui poterit ex institutione, seu erectione præbendæ Pœnitentialis facienda vi præfati *cap.* 8. eiusdem Concilij. Quare dubius admodum est hic primus casus quoad hoc, vt per eum inducatur à iure ipso mutatio status Ecclesiæ, seu beneficij; cùm potiùs videatur in eo exigi hominis ministerium eum statum mutantis; maximè propter cognitionem circumstantiarũ adhibendam à superiore. Cuiusmodi ob eandem rationem, atque etiam ob verba dubia, an huiusmodi hominis ministerium exigant, ex adductis per nos *tract. de distribus. quot. part.* 3. *quæst.* 7.
263. est † casus ille, qui sumi posse videbatur ex eod. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 16. *de reformat. versic. in iis verò*, cuius verba retulimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 1. in tertio fundamento prioris partis illius conclus. potissimùm ibi; quòd, si id commodè fieri non possit, aut intra dictum terminum factũ nõ erit, cùm primùm per cessum, vel decessum Vicarij, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacauerit, beneficium curam animarum recipiat, & Vicariæ nomen cesset, & in antiquum statum
264. restituatur. Omnino verò certus est † casus ille, qui secundi loco erit, & sumitur ex Trident. Conc. *sess.* 22. *cap.* 11. *eòque vlt. de reform.* vbi decernitur, quòd, si quis Clericus, vel laicus quacumque is dignitate etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat alicuius Ecclesiæ, seu cuiusuis sæcularis, vel regularis beneficij, Montium pietatis, aliorúmque piorum locorum iurisdictionis, bona, census, ac iura etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, seu quascumque obuentiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates conuerti debent, per se, vel alios vi, vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, aut laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quæsito colore in proprios vsus conuertere, illósque vsurpare præsumpserit; seu impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur: is, si eiusdem Ecclesiæ patronus fuerit, præter alias pœnas *ibidem* id perpetrantibus inflictas, etiam iurepatronatus eo ipso priuatus existat. Ex quibus verbis Concilij satis constat, in hoc casu Ecclesiam fieri liberam saltem quoad portionem aliquam iurispatronatus, vbi tunc plures patroni sint; quòd si vnicus, omnino liberam fieri, atque adeò mutari statum illius Ecclesiæ, seu beneficij quoad quali-
265. tatem iurispatronatus. Tertius casus † desumitur ex eod. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 9. *vers. reliqui patronatus, de reformat.* vbi postquàm decreuit, quinam esse debeant tituli iurispatronatus, & quomodo ij probari debeant; (id, quod nos latiùs explicauimus *cap. præced. quæst.* 4. *conclus.* 8. *circa medium*;) statim subdit hæc verba; reliqui patronatus omnes in beneficiis tam sæcularibus, quàm regularibus, seu parochialibus, vel dignitatibus, aut quibuscumque aliis beneficiis in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia; seu facultates, & priuilegia concessa tam in vim patronatus, quàm alio quocumque iure nominandi, eligendi, præsentandi ad ea, cùm vacant; (exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu Regna possidentes, aliósque sublimes, ac supremos Principes iura Imperij in dominiis suis habentes pertinent; & quæ in fauorem studiorum generalium concessa sunt:) in totum prorsus abrogata, & irrita, cum quasi possessione inde secuta, intelligantur; beneficiaque huiusmodi tamquam libera à suis collatoribus conferantur, ac prouisiones huiusmodi plenum effectum consequantur. Ex quibus verbis Concilij satis liquet, in hoc casu ab ipso Concil. atque adeò à iure tolli à beneficiis qualitatem iurispatronatus; & sic ea mutari à statu iurispatronatus ad statum libertatis; nam ea verba, *in totum*, & illud, *prorsus*, important latam sententiam, vt constat ex adductis à Tiraq. *ad d. l. si vnquam, verbo, reuertatur, numer.* 87. & 107. ac de dictione *prorsus*, post alios tradit Barbos. *d. tract. de diction. dict.* 247. *numer.* 3. sicut & illa, *tamquam libera conferantur*, excludunt necessitatem ministerij hominis in decernenda, & statuenda illorum beneficiorum libertate ex eo, quòd vult posteriùs, nimirum liberam collationem, non habita ratione qualitatis, seu status iurispatronatus, cui antea erant subiecta. Quartus casus † habetur *in eodem cap.* 9. Trident. Conc. 266.
vers. nec dictum iuspatronatus; vbi, cùm patronis beneficiorum prohibuisset Concilium, ne iuspatronatus venditionis, aut alio quocumque titulo in alios contra canonicas sanctiones transferre præsumant: statim subiicit ea verba; si secus fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiiciantur, & dicto iurepatronatus ipso iure priuati existant. ex quibus verbis non modò apertè habetur, pœnam hanc priuationis iurispatronatus eo ipso incurri absque vllo hominis priuantis ministerio, propter vim illarum dictionum, *ipso iure*, quæ latam sententiam important, iuxta fusiùs tradita per Felin. Tiraq. & Alphons. de Castr. *vbi sup.* & Lud. Carbon. *tract. de legib. lib.* 8. *disput.* 6. & illarum, *priuatus existat*, quæ & ipsa inducunt latam sententiam, ex allegat. à Tiraq. *d. verbo, reuertatur, numer.* 53. 184. & *seq.* necnon declarari id, quod dubium quoad hoc erat de iure antiquo *in cap. quia clerici, & cap. de iure verò, de iurepatronat.* an vendens de per se iuspatronatus esset ipso iure spoliatus, vel spoliandus; immo, quòd requireretur sententia, & ministerium iudicis spoliantis, satis constare videbatur ex ipso text. & clarè sentit post alios Lambertin. *d. tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 5. *artic.* 2. 3. & 4. licèt contrarium tenere videatur *artic.* 22. vbi non requirit sententiam priuationis, cùm iuspatronatus de per se venditur, sed solùm cùm venditur simul cum vniuersitate, illud exprimendo: verùm etiam *in d. cap.* 9. *versic. cit.* eam pœnam priuationis ipso iure imponi patronis alio titulo, quàm venditionis ipsum iuspatronatus in alium transferentibus; vnde, si patronus legat, donat, aut alio modo alteri tradit, vtputa in feudum, emphyteosim, aut similem contractum iuspatronatus, sine Episcopi consensu in casibus, quibus de iure canonico is requiritur, iuxta ea, quæ sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 1. & 2. ex Lambertin. & aliis adduximus, pariter iurepatronatus erit ipso iure priuatus; sicque Ecclesia libera remanebit, quoad portionem iurispatronatus illi patrono contingentem; vel omnino, si is patronus vnicus, ac solus sit; ex traditis ab ipso Lambert. *d. quæst.* 5. *art.* 3. Immo valde mihi probabile est, † pœnam, de qua *in d. vers.* 267.
nec dictum iuspatronatus, atque adeò priuationis ipso iure eiusdem iuspatronatus comprehendere etiam patronum se ingerentem in fructibus beneficij sui iurispatronatus, de quo *in eod. cap.* 9. *vers. patroni autem beneficiorum*, statim præced. tum quòd

ita

ita expressim declarasse dicitur eadem sacra Congregatio; tum quòd iuxta nonnullos codices vtérque vers. vnam clausulam, seu idem capitulum efficiunt: tum quòd aliàs patroni se ingerentes in perceptione illorum redituum sine pœna remanerent: cùm autem non sit verisimile, quòd duplex illa censura excommunicationis, & interdicti, de qua *in d. vers. nec dictum iuspatronatus*, infligatur eidem personæ pro eodem actu, dicendum est, & eas, & verba illa, *si secus fecerint*, statim præcedentia referri ad diuersa patronorum genera, de quibus *in d. vers. patroni autem beneficiorum*; nimirum excommunicationem ad singulares personas, interdictum ad Collegia, & vniuersitates se ingerentes in fructibus beneficiorum, in quibus habent iuspatronatus, & illud vendentes, aut aliàs transferentes contra sanctiones canonicas; vtriusque verò generis patronos incurrere ipso iure pœnam priuationis iurispatronatus, cùm vtrique generi, & hæc pœna, & verba ipsa æquè conueniant.

268. Quintus, & postremus casus † desumitur ex text. *in cap. in quibusdam, §. fin. de pœn.* vbi Innoc. III. in Concilio generali, Sacri, inquit, Concilij approbatione statuimus, quatenus, si patroni, vel aduocati, aut feudatarij seu Vicedomini, aut alij beneficiati alicuius Ecclesiæ, rectorem, vel clericum alium ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, patroni iuspatronatus, aduocati aduocatiam, feudatarij feudum, Vicedomini vicedominatum, & beneficiati beneficium prorsus amittant. ex quibus verbis habetur casus, in quo ob delictum, nimirum occisionem, vel mutilationem rectoris, vel alterius clerici alicuius Ecclesiæ ab eius patrono per se, vel alium factam, patronus ipso iure priuatus est iurepatronatus. id enim importat tum dictio illa *prorsus*, prout constat ex adductis à Barbos. & Tiraq. relatis *vbi sup.* hoc d. verbo, *reueretur, num.* 87. *&* 107. *illo dict.* 247. *num.* 3. tum propter verbum illud, *amittant*, quod pariter latam sententiam importat, necessitatem ministerij iudicis priuantis excludit, vt liquet ex iis, quæ nos post alios adduximus *in tract. de distribut. quotid. part.* 3. *quæst.* 7. *num.* 22. & Barbos. *d. tract. de dictionib. diction.* 21. atque adeò ita per hunc text. in terminis post Paul. de Cittad. *in tract. de iurepatronat. quæst.* 14. *vers. quartò perditur*, Bertachin. *in tract. de Episc. lib.* 4. *part.* 2. *quæst.* 41. *col.* 9. & glos. ac Doctor. communiter *in d. cap. in quibusdam*, tradit Lambertin. *d. lib.* 3. *quæst.* 8. *artic.* 6. *numer.* 1. *&* 3. id limitans non procedere, si patronus offenderet rectorem Ecclesiæ in casu *cap. si verò* §. 1. *de sent. excom.* scilicet ad sui defensionem, & vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, post glos. *d. cap. in quibusdam, verbo, præsumpserint*; addens, idem quoque esse in casu *Clem. si furiosus, in* 2. *respon. de homic.* de eo, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat inuasorem.

Alij autem casus, qui afferri hoc loco posse videbantur, in quibus iurepatronatus quis ipso iure, & facto priuatur ob crimen aliquod, puta hæresis, schismatis, læsæ maiestatis, proditionis patriæ, ac similium, quoniam de iis text. expressus non habetur, consultò a nobis hic prætermittuntur, quoniã text. expressus de hac pœna ipso iure imposita non habetur, sed id solum à Doctoribus asseritur; eósque cum aliis, in quibus ex Doctorum traditionibus Ecclesia vel à libertate iurispatronatus in seruitutem, vel ab huiusmodi seruitute in libertatem transit, ac mutatur, recensuimus sup. *quæst. præcedent. huius cap. conclus.* 9. ferè per tot. *& quæst.* 3. *conclus.* 3. *versic. præterea quoad statum*: sicut & reliquos casus mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij colligere licet ex adductis per nos *d. quæst.* 3. *vers. quoad qualitatem ergo*, cum multis seqq. *versic. & d. quæst. præcedent. conclus.* 3. *vsque ad* 8. Nunc autem ad alias huius quæst. conclusiones transeamus.

Septima conclusio. Concilium
generale etiam legitimè congregatum † regula- 269
riter nequit sine speciali auctoritate Rom. Pontificis delegantis, vel confirmantis mutare statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij; aut hanc mutationem inducere: interueniente autem huiusmodi Papæ auctoritate, poterit. Prior pars huius conclus. probatur ex eo, quòd huiusmodi status mutatio regulariter prohibita est saltem iure humano Ecclesiastico, vt patet ex adductis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. præsertim *concl.* 3. potissimùm ex Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 5. *&* 16. *de reform.* Concilium autem generale etiam legitimè congregatum, hoc est, cum Rom. Pontificis auctoritate, semper est inferius Rom. Pontifice, neque aliquid contra eius constitutionem statuere eíve derogare potest; vt satis ostendimus sup. *c. præced. quæst.* 5. *conclus.* 8. *& hac ipsa quæst. conclus.* 5. *in fin.* potissimùm ex *cap. significasti, in princ. vers. aiunt in Conciliis*; vbi Paschalis Papa, Aiunt, inquit, in Conciliis statutum non inueniri: quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia vlla præfixerint, cùm omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Rom. Pontificis patenter excipiatur auctoritas. Po-
sterior † pars conclus. probatur tum ex *ibid.* per nos 270.
traditis sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, iuxta latiùs adducta ab Euerard. *in Topic. iur. loc. à contrar. sens.* ferè per tot. Tum ex nonnullis casibus, in quibus Conc. Trid. generaliter per viam legis permisit, aut præcepit hanc status Ecclesiæ, vel beneficij mutationem, relatis partim sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. *post med.* nimirum *sess.* 21. *cap.* 4. *&* 5. *ac sess.* 25. *cap.* 9. *ad fin. de reform.* partim etiam hac ipsa quæst. *conclus. præced. vers. nunc verò*, hoc est, *sess.* 5. *cap.* 1. *vers. in Ecclesiis autem*, *sess.* 24. *cap.* 8. *& sess.* 25. *cap.* 16. *versic. in iis verò*, pariter *de reform.* & in specie omnium Ecclesiarum, seu beneficiorum, per quam eorum status mutatur, *sess.* 21. *cap.* 5. *sess.* 23. *cap.* 18. *circa medium*, *sess.* 24. *cap.* 13. *circa initium, & versic. in vnionibus*, necnon *cap.* 15. pariter circa eius initium. Tum ex aliis casibus, in quibus idemmet Trid. Concilium similiter per viam legis mandat tolli quasdam vniones, vt *sess.* 7. *cap.* 6. *sess.* 24. *cap.* 13. *vers. in vnionib. & sess.* 25. *cap.* 9. *vers. insuper accessiones, de reform.* vel ipso iure induxit huiusmodi status Ecclesiarum, seu beneficiorum mutationem, quos *in d. concl. præced. huius quæst. vers. nunc verò*, recitatis eorum verbis recensuimus, ac ponderauimus, videlicet *sess.* 22. *cap.* 11. *d. sess.* 25. *cap.* 9. *vers. reliqui patronatus, ac versic. nec dictum iuspatronatus*, necnon iuxta valde probabilem expositionẽ, etiam *in versic. patroni autem.* Tum denique ex iis, quæ sup. *cap.* 5. *quæst.* 5. generatim de potestate Concilij generalis in commutandis vltimis voluntatibus adduximus; vnde etiam desumendæ erunt totius huius nostræ conclus. extensiones, ac declarationes: cùm, vt iam sæpe in hoc cap. docuimus, arguere liceat saltem negatiuè à commutatione vltimæ voluntatis ad mutationem status Ecclesiæ, vel beneficij tamquam à genere ad suam speciem.

Octava conclusio. Cœtus S.R.E.
Cardinalium † regulariter non potest mutare sta- 271.
tum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, siue viuente Rom. Pontifice, siue etiam vacante sede Apostolica.

Prior

Prior pars concluſionis probatur. nam, ſi quidem loquamur in caſu, quo Pontifex valet præeſſe Eccleſiæ regimini, tunc cœtus Cardinalium nullam iuriſdictionem, ac poteſtatem habet extra ſuum Collegium, vt poſt alios tradidimus ſup. *cap. 5. quæſt. 6. concluſ.* 1. ex, quo, & aliis *ibid.* oſtendimus, eo caſu prædictum cœtũ non poſſe vltimas voluntates commutare. Si autẽ de eo caſu loquamur, in quo Rom. Pontifex nequit Pontificatum exercere, vbi etiã adeſſet neceſſitas aliqua deueniendi ad mutationem ſtatus Eccleſiæ, vel beneficij Papæ reſeruatã; (quod quando accidat, conſtabit ex iis, quæ concluſ. ſeq. & 13. adducemus;) ea fieri poterit, ac debebit per Vicarium in Pontificia poteſtate ab ipſo Pontifice, vbi id poſſet, aut vellet facere, deputatum; aliàs per coadiutorem Papæ ab ipſo cœtu Cardinalium deputandum; prout deduximus *cap. præced. quæſt. 5. concl.*
272. *9. circa initium.* Poſterior † pars concluſionis probatur pariter ex iis, quibus ſup. *d. cap. 5. quæſt. 6. concl.* 2. docuimus, cœtum Cardinalium regulariter Sede Apoſtolica vacante non poſſe commutare vltimas voluntates; & *cap. præced. quæſt. 5. concl.* 9. non poſſe tunc regulariter eumdem cœtum derogare qualitatibus in beneficij fundatione appoſitis, ad id præcipuè inducendo text. *in Clem. ne Romani, de elect.* iuncto *cap. vbi periculum, eod. tit. in 6.* dum in illis iuribus decernitur, cœtum Cardinalium ſede vacante non niſi ea, quæ ad acceleratioẽ electionis Rom. Pontificis pertinent, & alia quædam neceſſaria *inibi* expreſſa efficere poſſe; inter quæ, ſicut prædicta commutatio, aut qualitatum derogatio, ita hæc ſtatus Eccleſiarum, ac beneficiorum mutatio non connumeratur: maximè verò quia, vbi aliqua neceſſitas ſubeſſet huiuſmodi ſiue commutationem, & derogationem, ſiue mutationem faciendi, ita, vt expectari non poſſet noui Põtificis electio; ei neceſſitati occurri poſſet per recurſum, ad Vicarium quidẽ Vrbis ab ipſo Cardinalium cœtu deputatũ, in aliis verò diœceſibus, ad earum Epiſcopos. Quibus & illud fundamẽtum accedit, quod *d. concl.* 9. attigimus ſumptũ ex ratione generali adiecta *in d. Clem. ne Romani, in princ. de elect.* quia lex ſuperioris per inferiorẽ tolli non poteſt: quòd nimirũ, licèt *in d. Clem. ne Romani,* ſolùm quoad hoc caueatur, ne cœtus prædictus poſſit aliquid etiam diſpenſando immutare circa cõſtitutionem prædictam *c. vbi periculum*; & irritũ decernatur quicquid poteſtatis, aut iuriſdictionis ad Romanum, dum viuit, Pontificẽ pertinentis, cœtus ipſe ſede vacãte exercuerit, niſi quatenus in ea conſtitutione permittitur, & ſubrogando pro tempore vacationis Camerarium, vel Pœnitẽtiarius in locum deficientium: tamen ex prædicta ratione generali *in d. Clem. ne Romani, in princ.* iis verbis expreſſa, nos inter cetera præcipuè attendentes, quòd lex ſuperioris per
273. inferiorem tolli nõ poteſt, apertè deducitur, † regulariter nõ poſſe cœtum Cardinaliũ Sede Apoſtolica vacante contra canonẽ aliquem, ſeu legẽ, præſertim Conc. generalis, diſpenſare, eive derogare; quod & nonnulli in ſpecie tradiderunt, quos *d. concl.* 9. recenſuimus; & illud ſuadet, quòd ratio, quæ largior eſt
274. diſpoſitione, cui adiicitur, † illã extendit, & ampliat iuxta proprios limites; prout ſatis colligitur ex *l. nomen, §. fin. ac l. cum pater, §. dulciſſimis, ff. de legat.* 2. *l. regula, §. & licet, ff. de iur. & fact. ignor.* & tradit Bart. *in l. pater filium, §. fundũ, ff. de legat.* 3. atque in terminis extẽſionis legis ex ratione magis larga, ſeu ampliori, ex text. *in d. l. regula, §. fi.* & *ibi* Bart. & Bald. necnon text. *in l. nomẽ debitoris, § fin. ff. de legat.* 3. *& l. 2. §. ſi mater, verſ. quid ſi curatores, & verſ. quid ſi detrectauerint, ff. ad Tertull.* Abb. *in c. ſicut, circa fin. de teſtib.* Card. *Clem.* 1. *de elect.* & Corſ. *ſing.* 23. *&* 298. ac Doct. alibi frequẽter. *Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* tradit Nic. Euer. *in Topic. iur. loc. à ration. leg. larga, ampla, ſeu gener. ad extenſ. ipſ. leg. n.* 1. ſubdens poſt alios *n.* 3. procedere hunc arguendi modum etiam quãdo impulſiua eſt ſtricta, ita, vt hoc non obſtante, ſi ratio finalis eſt larga, fiat extenſio conſtitutionis etiã pœnalis ad amplitudinem rationis finalis. vnde, licèt *in c. nuper, in princ. verſ. & vtrũ.* iuncto *§. in ſecunda verò, ad fi. & §. in ſecundo,* ſolùm habeatur, † excommuni- 275.
catum à iure minori excommunicatione ob participationẽ in oratione, oſculo, aut menſa, abſolui poſſe à ſuo Epiſcopo, vel à proprio ſacerdote: tamẽ ob rationem illam generalẽ, quæ *in d. §. in ſecundo,* ſtatim ſubditur, quia conditor canonis eius abſolutionẽ ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi; Innoc. *c. 2. de ſolut.* cuius ſententiam communem aſſerit Sanch. *lib. 3. de matr. diſp. 52. n. 1. &* 2. hanc diſpoſitionem extẽdit quoque ex vi generalitatis huius rationis ad ſuſpenſionem non reſeruatam: quam & ipſe *d. n.* 2. admittere videtur in ſuſpenſione lata à iure indefinitè, nullo videlicet deſignato termino; ſecus poſt multos docẽs vbi à iure lata ſit ad certum tempus: & eandem diſpoſitionem extendẽdam fore tum ad excommunicationem maiorem nõ reſeruatam, tum ad reliquas cenſuras pariter non reſeruatas regulariter loquendo, tradit Suar. *de cenſur. diſp. 7. ſect. 3. n.* 2. 21. 22. *&* 28. *cum ſeq. & ſect. 4. n.* 7. 9. *&* 12. ac non modò de Epiſcopis accipiendam fore, ſed etiam de parochis idemmet pluribus relatis contra alios docet, ac latiùs tuetur *d. ſect. 3. n. 23. vſque ad 29. & ſect. 4. n. 6. cum ſeq.* ſubdens *num.* 8. *&* 9. idem fore in omnibus Confeſſariis, qui à mortalibus poſſunt abſoluere; quod latiùs deinceps confirmat, & à contrariis tuetur vſque ad *n.* 19. prædicta verò *ſect. 3. n. 21. cum ſeq.* defendit, eãdemmet diſpoſitionem *d. cap. nuper,* procedere quoque in quibuſuis ſtatutis, ſeu conſtitutionibus particularibus; & *d. diſp. 7. ſect. 2. num.* 21. *&* 13. multis relatis, tutam opinionem in praxi eſſe aſſerit, vt ea diſpoſitio locum etiam habeat in ſententia generali; quamuis ipſe *d. num.* 22. 23. *&* 24. cum aliis contrarium in rigore iuris veriorem, ac tutiorem putet.

Nona conclusio. Legatus Sedis Apo-
276. ſtolicæ, licèt † regulariter nequeat mutare ſtatũ Eccleſiarum, vel beneficiorum: aliquando tamẽ poteſt. Prior pars concluſionis probatur, tum quia hæc mutatio regulariter aduerſatur ſacris canonibus, ac præcipuè Conc. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 5. & 16. de refor.* vt ſup. hoc ipſo cap. *quæſt. 3. concl.* 3. in priori eius parte latè deduximus: Legatus autẽ Sedis Apoſtolicæ et-
277. iam de latere † nequit regulariter diſpenſare contra ius canonicũ, præſertim Concilij generalis; vt plerique ſentiunt, quos refert, ac ſequitur Sanch. *lib. 8. de matrim. diſput. 6. num.* 14. *cum duob. ſeqq.* quibus adde alios relatos pariter, ac probatos à Nic. Boër. *tract. de poteſt. legat. de lat. quæſt. 1. num.* 44. Card. Iacobat. *tract. de Concil. lib. 5. art. 20. num.* 1. & Alph. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 2. cap. 12. num.* 20. Tum ex aliis fundamentis, quibus ſup. *cap. 5. quæſt. 7. concluſ.* 1. generatim oſtendimus, non poſſe Legatum Sedis Apoſtolicæ regulariter loquendo commutare vltimas voluntates. Tum quia in ſpecie, Legatos Sedis Apoſtolicæ regulariter mutare non poſſe ſtatum Eccleſię, poſt alios tradit Rebuff. *in praxi benefic. part. 1. tit. de translat. Epiſcop. & alior. & quan. fieri poſſ. num.* 11. denique ex quamplurimis caſibus mutationis ſtatus Eccleſiarum, vel beneficiorum, qui Legato huiuſmodi non permittuntur, quoniam Romano Pontifici reſeruantur. Quorum primus, quem etiam primo loco retulimus ſuprà hac ipſa quæſt. *concluſ.* 6. non longè ab initio, *in 3. eius fundam. verſ. & primo quidem,* eſt erectio

278. Ecclesiæ non Cathedralis in Cathedralem; quam †
non nisi à summo Pontifice fieri posse, ita, vt ne-
que eius Legato permittatur, voluit inter ceteros
Rebuff. in prax. benef. part. 1. tit. de erect. Eccl. in Cathe-
dral. sæcular. vel in al. stat. n. 1. Io. Azor Inst. moral part.
2. lib. 5. c. 29. quæst. 25. ac lib. 6. cap. 30. quæst. 2. & 4. &
Nic. Garz. tract. de benefic. part. 1 2. c. 5 n. 1. & constat
ex iuribus ac Doct. inibi per nos allegat. in specie au-
tem, quòd id Legato Sedis Apostolicæ non permit-
tatur, voluit Rebuff. d. n. 1. & Azor. d. q. 25. tenétque
glos. communiter recepta in c. cùm inferior, verbo, Ca-
thedralem, de maior. & obed. apertéque colligitur ex
c. quod translationem, in fi. de offic. legat. dũ ibi decer-
nitur, Legatum nõ posse ex legationis officio vnum
Episcopatum diuidere, hoc est, ex vno duos facere,
quod est facere nouum Episcopatum, & sic erigere
Cathedralem, iuxta Extrau. 1. & 2. Io. XXII. cum ibi
notat. de concess. preb. quamuis, & aliàs erigi possit in
Cathedralem ea, quæ priùs talis non erat, sed colle-
giata vel sæcularis, vel regularis, vt in casu d. c. cùm
inferior, & cap. 1. ne sed. vac. Neque huic casui obstat
text. d. cap. cùm inferior, de maior. & obed. vbi expressè
narratur, nec improbatur à summo Pontifice, quòd
eius Legatus monasteriũ erexerat in Cathedralem
Ecclesiam. nam, vt rectè exponit ibi glos. ab aliis ap-
probata in verbo, Cathedralem, id fecerat Legatus de
licentia Papę, aliàs auctoritate propria id facere non
potuisset. Secundus casus est erectio Cathedralis Ec-
279. clesiæ in Metropolitanam: quam † à solo Papa fieri
posse, tradit Rebuff. vbi supra n. 5. Azor d. cap. 30. n.
4. & Garz. d. cap. 5. num. 1. atque in specie, quòd
Legatus id nequeat facere, sentiunt Azor. d. quæst.
25. & Rebuff. d. num. 1. dum asserunt, ab eo erigi
non posse Ecclesias Cathedrales: Metropolitanam
enim Ecclesiam Cathedralem esse per se patet, &
ex cap. quamuis, §. vlt. de prabend. in 6. Sed & in
specie non posse Legatum erigere Ecclesiam ali-
quam in Metropolitanam, ex eo colligitur, quòd
in d. cap. quòd translationem, ad fin. habetur, non
posse Legatum alicui Metropolitanæ Ecclesiæ con-
cedere ius, seu priuilegium Primatiæ, hoc est, fa-
cere eam Primatialem, ei subiiciendo aliquam Ec-
clesiam Metropolitanam; de qua re ibid. quidam
Legatus Sedis Apostolicæ ab Innoc. III. acriter re-
prehenditur. Sicque habemus tertiũ casum in quo
Legatus Papæ statum Ecclesiæ mutare non potest.
280. Quartus est vnio duorum Episcopatuum, quam † à
solo Rom. Pontifice posse fieri constat ex cap. & tem-
poris qualitas, 16. quæst. 1. & cap. sicut vnire, de ex-
cess. prælat. & d. cap. quod translationem. in fi. de offic. le-
gat. vbi in specie est text. huiusmodi vnionem à Le-
gato Sedis Apostolicæ fieri nequaquam posse ex so-
lo legationis officio. Quintus casus est subiectio v-
nius Episcopatus alteri Episcopatui, seu Cathedrali
Ecclesiæ, aut etiam Metropolitanæ, cui antea non
erat subiecta; hæc enim subiectio pariter est Papæ
reseruata, vt patet ex d. cap. sicut vnire, & d. cap.
quod translationem, ad fin. vbi similiter text. expres-
sus est in Legato Sedis Apostolicæ. Sextus est mu-
281. tatio Sedis Episcopalis ab vno in alium locũ; quam †
à solo Papa fieri posse, colligitur ex cap. temporis
qualitas, 7. quæst. 1. & constat ex cap. 1. de translat.
Episcop. ibi; ac per hoc translationes Episcoporum,
ac sedium mutationes ad summum Apostolicæ Se-
dis Antistitem de iure pertineant: per quem text.
idipsum tradit Azor d. cap. 30. quæst. 5. & ante eum
Rebuff. d. part. 1. tit. de translat. Episcop. numer. 1.
vbi in fi. in specie id docet de Legato: quod & fa-
cit num. 11. iuncto num. 12. quamuis tum Azor d.
quæst. 5. tum multò magis Rebuff. d. tit. passim mi-
ram committant æquiuocationem, confundentes
mutationem, seu translationem Episcoporum ab
vno loco in alium, de qua in cap. mutationes, cap. scias
frater, 7. quæst. 1. necnon in d. cap. 1. in p. & toto tit.
de translat. Episc. cap. nisi specialis, & cap. quod trans-
lationem, circa initium, de offic. legat. cum transla-
tione, seu mutatione ipsius Ecclesiæ ab vno pariter
in alium locum, de qua in d. cap. temporis qualitas, 7.
quæst. 1. ac d. cap. 1. circa init. de translat. Episc. in ver-
bis sup. cit. propriè autem illa Episcoporũ, seu per-
sonarum mutatio dicitur translatio: hæc verò Ec-
clesiarum mutationis sedium nomine nuncupatur,
vt patet ex glos. recepta d. cap. 1. verbo, translationes,
& verbo, mutationes, ac d. cap. quod translationem, ver-
bo, reseruata; quamuis in cap. sicut vnire, verbo, per-
tinere, de excess. prælat. è conuerso hanc Ecclesiarum
appellet translationem, illam personarum vocet
mutationem, dum exponit singula verba quatuor il-
lorum versuum vndecim † Papæ reseruata compre- 282.
hendentium; quos etiam refert d. cap. 1. & cap. quod
translationem, videlicet,

Restituit Papa solus, deponit & ipse,
Diuidit, atque vnit; eximit, atque probat;
Articulos soluit, Synodúmque facit generalem,
Transfert, & mutat; appellat nullus ab ipso.

Quos versus, sed paulò diuerso ordine affert quoque
Io. Azor d. part. 2. Instit. mor. lib. 4. cap. 20. ibique vlt.
atque ante eum And. Gamb. tract. de offic. & auctor.
legat. de lat. lib. 2. tit. 2. num. 157. iunctis multis se-
quentibus, subdentes, eos etiam poni à Goffred. in
sum. Raynerium verò testari, vigintiquatuor à iure
Rom. Pontifici reseruari; at Hostiensem referre se-
xaginta quibusdam versibus inclusa, quos ibi habet
Azor, & Gamb. paucis mutatis, ac singula prædicta
sexaginta Papæ reseruata in iisdem versibus conten-
ta iuribus comprobant, quibus ipse Azor alia vigin-
tiquinque addit. ex iis autem omnibus, omissis pau-
lò antè per nos allatis, eos dumtaxat casus seligi-
mus, qui ad mutationem status Ecclesiarum, vel be-
neficiorum, de qua nunc agimus, pertinent, & tres
sunt. Cœptum igitur à nobis ordinem prosequen-
tes casuum huiusmodi mutationis status Sedis Apo-
stolicæ Legato prohibitæ, vti eidem sedi, seu Papæ
reseruatorum, illum pro septimo ponimus, quẽ pro
nono secundi ordinis ponit ibidem Azor, quique de-
sumitur ex cap. 2. quod incipit, hoc consultissimo, de
reb. Eccl. non alien. in 6. vbi Gregorius X. in Concil.
Lugdunẽsi vniuersis, & singulis prælatis prohibet, † 283.
ne Ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu
iura ipsarum laicis submittere, subiicere, seu suppo-
nere absque Capituli sui consensu, & Apostolicæ
Sedis licentia speciali: exponens autem ibid. Rom.
Pontifex, qui per hanc submissionem, subiectio-
nem, seu suppositionem laicis non faciendam in-
telligat, statim subiicit, se nõ intelligere de ea, quam
faciunt Prælati concedendo bona ipsa, vel iura in
Emphyteusim, seu aliàs alienando in forma, & casi-
bus à iure permissis: sed constituendo, vel recogno-
scendo, seu profitendo ab illis ea tamquam à supe-
rioribus se tenere, ab ipsis ea aduocãdo, seu ipsos pa-
tronos, vel aduocatos Ecclesiarum, seu bonorum
ipsarum perpetuò, vel ad tempus non modicum
statuendo. adducit verò statim præter nullitatem con-
tractus pœnam tam prælatis, & laicis contraue-
nientibus, quàm clericis non denunciantibus. Octa-
uus, quem pro tertio ponit Gambar. d. tit. 1. num.
177. cum seq. & pro decimo affert Azor vbi sup. su-
mitur ex cap. vnic. §. 1. de relig. domib. in 6. vbi pa-
riter Gregorius X. in eod. Conc. statuit, † vt Religio- 284
si Mendicantes instituti, & approbati à Sede Apo-
stolica post Concilium generale, (hoc est, Lateran.
sub Innoc. III. de quo in cap. fin. eod. tit. in Decre-
talib.)

talib.) non possint aliquem ad professionem recipe- re; nec de nouo domum, vel aliquem locum acquirant, nec domos, seu loca, quæ habent, alienare valeant, sine sedis eiusdem licentia speciali; quoniam ea dispositinni Sedis Apostolicæ reseruauit in Terræ sanctæ subsidium, vel pauperum, vel alios pios vsus per locorum Ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsi commiserit, conuertenda. si verò secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum, vel locorum acquisitio, aut ipsorum, ceterorúmque bonorum alienatio valeat: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. per domos autem intelliguntur etiam Ecclesiæ, vt apertè voluit glos. ab aliis approbata *d. §. 1. verbo, domum*; quod idem sensit saltem præsoppositiuè *in verbo, loca*, dum exponens verbum illud *profana*, statim subdit, de aliis, (hoc est, sacris,) non erat dubium, *cap. mancipia, de rer. permut. & §. sacra, Institut. de rer. diuis.* vbi habetur, res sacras non esse in commercio, & in nullius bonis, sed diuini iuris. In *d.* autem *cap. vnic. §. sanè*, Romanus Pontifex à prædicta prohibitione eximit Ordines tum Prædicatorum, & Minorum propter euidentem ex eis vtilitatem Ecclesiæ vniuersali prouenientem, tum Eremitarum sancti Augustini, & Carmelitarum, quoniam eorum institutio dictum Concilium præcessit. Nonus casus, qui pro vndecimo ponitur ab Azor. *loco cit.* de-
285. sumitur ex *eodem cap. vnic. §. fin.* vbi decernitur, † quòd, licèt personæ Ordinum, ad quos illa constitutio extenditur, (nimirum Mendicantiom institutorum post Concilium prædictum, qui vel nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, de quibus *eodem cap. vnic. in princ.* vel eam obtinuerunt, sed non sunt ex Prædicatorum, vel Minorum Ordinibus, vt *in d. cap. vnic. §. 1. iuncto §. sanè*,) transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam habeant vigore illius canonis generalem; nullus tamen Ordo ad alium Ordinem, vel Conuentus ad Conuentum se, ac loca sua totaliter trãsferre potest Sedis Apostolicæ super hoc permissione specialiter non obtenta. Decimus casus est mutationis Ecclesiæ Cathedralis in non Cathedralem.
286. hæc enim † à solo Papa fieri potest, vt rectè inter ceteros adnotauit Ioan. Azor *d. part. 2. lib. 6. cap. 30. quæst. 2. circa initium*; quia solius Papæ est Episcopos deiicere, seu deponere, (vt constat ex *cap. accusatus, cap. quamuis, & cap. dudum, 3. quæst. 6.* necnon *cap. inter corporalia*, quod est 2. *in princip. vers. Episcopi quoque, & §. 1. versic. sicut ergo, de translat. Episcop.*) vel Episcopatus supprimere, & extinguere. id, quod, ac simul casus ipse ex eo maximè confirmatur, quòd omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitor, *l. 1. C. quan. lic. ab empt. disced. l. sicut initio, C. de act. & oblig. l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. & cap. 1. extr. eodem tit.* cùm igitur erectio Cathedralis Ecclesiæ, vel mutatio ex non Cathedrali in Cathedralem à solo Papa fieri possit, vt suprà hac ipsa conclus. in primo caso satis ostendimos; pariter dicendum est, tum suppressionem, & extinctionem Episcopatus, tum etiam mutationem Ecclesiæ à Cathedrali in non Cathedralem à solo Papa fieri posse, atque adeò eius Legato huiusmodi extinctionem, ac mutationem non esse permissam. Vndecimus casus esse po-
287. test † quoad mutationem status, seu qualitatis iurispatronatus laicalis, vel mixti: cùm enim ei etiam ad tempus derogari nequeat à Legato, vt latè ostendimus *cap. praeced. quæst. 5. conclus. 10.* multo minùs poterit ei perpetuò derogare mutando statum, ob maius præiudicium, quod ex eo fit patrono, &

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

voluntati fundatoris: & in specie mutationis per viam vnionis beneficij iurispatronatus laicalis, vel mixti, vt ea fieri non possit à Legato sine consensu patronorum laicorum, tenet post alios Azor *d. part. 2. Institut. moral. lib. 5. cap. 29. quæst. 16. & lib. 6. cap. 28. quæst. 12. ante med. vers. item si Ecclesia, cum duobus seqq.* vbi etiam secus dicit fore, vbi laicus habeat iuspatronatus ex præscriptione, consuetudine, vel priuilegio; atque item in iurepatronatus Ecclesiastico. De qua re aliqoid etiam dicemus ad calcem huius conclusionis.

Alius quoque casus mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij eidem Legato prohibitus, tamquam Papæ reseruatus, adiiciendus hoc loco videretur ex Azor. *d. quæst. 2. circa initium*, dum contendit, solum Papam posse Ecclesiam aliquam in collegiatam mutare, quia collegiata Ecclesia non erigitur, nisi principalis aliqua dignitas in ea instituatur, cuius sit toti Ecclesiæ collegiatæ præesse; at huiusmodi dignitates non nisi Papæ auctoritate creari possunt. Verùm, cùm non modò communior, sed & verior opinio sit, etiam Episcopum posse Ecclesiam collegiatam erigere, vt infra hac ipsa quæst. *conclus. 13.* latiùs ostendemus; atque in beneficiali-
bus † idem possit Legatus in sua prouincia, quod 288.
Episcopus in propria diœcesi, vt post multos tradit Sanchez *de matrimon. lib. 3. disput. 28. numer. 8. ac lib. 8. disput. 6. num. 15. & disput. 9. num. 25.* per nos relatos sup. *cap. 5. quæst. 7. concl. 2.* quibus nunc addo Garz. *tract. de benefic. part. 1. cap. 5. num. 283.* post Spec. *tit. de legat. §. nunc ostendendum, num. 54.* & Coceh. *Instit. maior. canon. lib. 2. tit. 5. num. 83.* quo etiam argumento vtitur ipse Azor *d. part. 2. lib. 5. cap. 29.* tum *quæst. 20. & 27.* tum maximè *quæst. 24.* ad ostendendum, posse Legatum beneficia, seu Ecclesias diuidere, hoc est, ex vno beneficio facere duo, & ex vna Ecclesia facere plures: & *quæst. 25.* vt ostenderet, Legatum posse nouas Ecclesias, dignitates, personatus, & beneficia erigere. quod etiam docet *quæst. 26.* quoad erectionem nouarum dignitatum in Ecclesia Cathedrali, vniendo eis alias Ecclesias sine præiudicio Episcopi, & Capituli, post Gambar. *de offic. & auctor. legat. lib. 5. tit. de potest. legat. in erigen. noua benef. num. 11.* qui mox *num. 29.* in specie docet, Legatum posse Ecclesiam parochialem facere collegiatam, dummodo habeat dotem sufficientem, quia & Episcopus id præstare potest, Abb. *in cap. quoniam, de vit. & honest. cler.* de quo nos inf. *concl. 13.* cùm, inquam, hæc ita sint, casus hic primus ex iis erit, qoi pertinẽt ad confirmandam posteriorem partem præsentis conclus. quòd nimirum aliquãdo possit Legatus mutare statum Ecclesiæ, vel beneficij, hoc est, erigendo vnam Ecclesiam non collegiatam in collegiatam; quod etiam sentit ipsemet Azor *d. cap. 29. quæst. 25.* post Calderin. *cons. 1. de offic. legat.* vbi probat, posse Legatum in prouincia sibi demandata vnam Ecclesiam erigere in Conuentualem, etiamsi alteri monasterio extra prouinciam suam posito subiecta sit; quia
Legatus † est exemptorum Ordinarius, quod po- 289.
stremum etiam voluit glos. ab aliis approbata *in d. cap. quod translationem, verbo, reseruata*, & plurimis tradit Sanchez *lib. 4. sum. cap. 33. num. 14.* ad quod est optimus text. *in cap. si Abbatẽ, in princ. & §. 1. de elect. in 6.* sicuti, quòd Conuentualis Ecclesia sit collegiata, nos sup. ostendimus hoc ipso cap. *quæst. 2. circa medium, vers. ex parte verò causæ materialis. Secundus* casus desumi potest ex eo, quod tradit idemmet Azor *d. cap. 29. quæst. 2.* post Gambar. *d. tract. de off. legat.*
lib. 4. num. 103. posse Legatum † vnire Ecclesiam 270.
sæcularem monasterio, ita, vt per Monachũ regatur,

ex causa magni momenti, & vocatis iis, quorum interest; nam hoc idem potest Episcopus; & per hoc induci dispensationem cum Monacho; Felin. *cap. in nostra, de rescript.* subdit tamen *ibid.* Azor post Mil. *in Repert. verbo, legatus*, & Gambard. *d. lib. 4. numer.* 105. per huiusmodi vnionem nihil debere derogari iuri Episcopi; neque enim Ecclesia sæcularis vnita Monasterio eximi potest à visitatione, procuratione, obedientia, & aliis obsequiis Episcopo iure debitis. cùm autem idem Azor *d. quæst.* 25. apertè sentiat ex Calder. *d. cons.* 1. *de offic. legat.* & Abb. *in cap. pen. de Eccles. ædif.* posse legatum ex iusta, & debita causa Ecclesiam sæcularem conuertere in regularem: non video quomodo *d. lib. 6. cap.* 30. *quæst.* 2. velit, solius Papæ esse Ecclesiam aliquam in regularem conuertere, & è contrario; quia regulares, inquit, Ecclesiæ modò sunt exemptæ; maximè cùm id quoque Episcopus nunc facere possit, vt fusiùs videbimus *concl.* 13. præsentis quæst. & satis constat ex *d. cap. pen.* quod incipit, *ad audientiam*, il 2. *de Eccles. ædif. & cap. inter quatuor, de relig. domib.* ab Episcopo autem ad Legatum, vt paulo antè vidimus, cùm alij tum ipse Azor sæpe arguat. exemptio verò regularium à iurisdictione Ordinarij solùm arguit, ne ipsis inuitis, vel nun petentibus ea mutatio, seu conuersio fieri ab Episcopo nequeat; respectu verò Legati nullo modo obest, cùm, vt mox ex ipso etiam Azore docuimus, Legatus sit exemptorum Ordinarius. Cùm autem idem Azor *d. quæst.* 2. ex eadem ratione
291. exemptionis contendat, † etiam solum Papā Ecclesiam regularem vnius Ordinis, & instituti mutare posse in alteram diuersæ Religionis, & professionis; quæ quidem ratio non obstat, vt modò vidimus; ex alia verò parte possit Episcopus id facere in defectū religiosorum eiusdem Ordinis, vt patet ex *cap. relatum, ne cler. vel mon.* cui parem hisce in rebus potestatem habet Legatus, vt suprà ostendimus: hinc sequitur, vt habeamus *tertium* casum, in quo potest Sedis Apostolicæ Legatus mutare statū Ecclesiæ, nimirum ab vno ordine regularium ad alium. *Quartus* casus est vnionis beneficiorum prouinciæ Legati;
292. quam † ab eo fieri posse, post alios docet Azor *d. part. 2. lib. 5. cap. 29. quæst. 14. & lib. 6. cap. 28. quæst.* 8. qui *d. cap. 29. quæst.* 21. docet, posse vnire Ecclesiam vnius diœcesis Ecclesiæ alterius diœcesis ex iusta causa, & dummodo Episcopo Ecclesiæ vnitæ sua iura non adimantur: quod tamen hodie fieri non poterit, ex Concil. Trid. *sess. 14. cap. 9. de refor.* quod & adnotauit Azor *d. cap. 8. quæst.* 17. ac post alios Garz. *tract. de benef. part. 12. cap. 2. n.* 85. Poterit quoque Legatus vnire beneficia regularia, & alia, si non sint electiua; latè Azor *d. lib. 5. cap. 29. quæst. 15. &* 22. similiter potest vnire beneficia ad Papam deuoluta, vt idem ostendit *d. cap. 28. quæst.* 15. Cetera spectantia ad potestatem Legati circa vnionem, cùm non ita propriè ad materiam nostram pertineāt, videri possunt apud Azor. *d. lib. 5. cap. 29. quæst. 16. vsque ad 19. ac d. lib. 6. cap. 28. quæst. 16. cum seq.* & Garz. *d. part. 12. cap. 2. num.* 65. *&* 66. 205. 215. 221. *&* 222. atque alios ab his cit. *Quintus* casus est disso-
293. lutionis vnionis; quam † à Legato fieri posse idemmet post alios tradit *d. lib. 5. cap. 29. quæst.* 23. & latiùs *d. lib. 6. cap. 28. quæst. 21. & cap. 29. quæst.* 5. & sentit Garz. *d. cap. 2. num.* 302. dum post Caccialup. *tract. de vnion. art.* 9. & Rebuff. *in praxi benef. tit. de reuocat. vnion.* eam regulam tradit, illum posse vnionem dissoluere, seu reuocare, qui potuit illam facere: at verò Legatus potest vnionem Ecclesiarum, seu beneficiorum facere, vt ipsemet Garz. tradit *in locis antea cit. & num. 303. cum seq.* *Sextus* denique,
294. & is generalis casus esse potest, † quoties Episcopus potest mutare statum Ecclesiæ, ac beneficij; per regulam non multò antè traditam, in beneficialibus Legatorum posse quicquid potest Episcopus. quid autem Episcopus in hac mutatione possit, videbimus inf. hac ipsa quæst. *concl.* 3. Illud tamen amplius poterit Legatus, quàm Episcopus, quia hic nequit sine consensu patroni etiam Ecclesiastici vnire Ecclesiam patronatam, aut illam in Collegiatam erigere, vt inf. *d. concl.* 13. videbimus; Legatus autē, † 295.
licèt neutrum facere possit sine cōsensu patroni laici, vtrumque tamen potest sine consensu patroni Ecclesiastici, hoc est, ratione Ecclesiæ; vt post alios tradit Lambert. *tract. de iurep. art. lib. 3. quæst. 6. art. 1. num. 4. in fi. & art. 2. num.* 2. idque etiam quoad vnionem voluit Azor *d. lib. 5. cap. 29. quæst. 16. & lib. 6. cap. 28. quæst.* 12. *ante med.* vt idem docet quoad iuspatronatus laici non ex fundatione, vel dotatione, sed ex præscriptione, consuetudine, vel priuilegio. quamuis quoad hoc vtrumque contrarium teneat Garz. *d. part. 12. cap. 2. num.* 211. ex adductis per ipsum sup. ex *num.* 202. quæ tamen concludunt solùm de Episcopo, non de Legato.

DECIMA CONCLVSIO. Pœnitētiaria Apo-
stolica † hodie regulariter nequit mutare statum 296.
Ecclesiæ, aut beneficij. Probatur: nam, quicquid fuerit antiquis temporibus, an Pœnitentiaria posset commutare vltimas voluntates, eisve derogare; certè post Pium IV. nequit sine speciali Papæ commissione id facere, cùm nunc solùm possit reducere Missas, & anniuersaria, sicut potest Episcopus ex potestate ei, præsertim per Concil. Trident. *sess. 25. cap. 4. de reformat.* competente; (quam latiùs explicauimus suprà *cap. 5. quæst. 11. conclus. 4. & cap. præced. quæst. 5. conclus.* 14.) idque non nisi in foro conscientiæ. quæ omnia cùm fusiùs simus prosecuti *d. cap. 5. quæst.* 8. per tot. vbi de prædictæ sacræ Pœnitentiariæ facultate in commutatione vltimarum voluntatum latè egimus; *& d. cap. præced. quæst. 5. conclus.* 11. pariter per tot. vbi de eiusdem Pœnitentiariæ facultate in derogando qualitatibus in beneficiorum fundatione appositis disseruimus; atque optimè possint mutationi status beneficiorum, & Ecclesiarum, de qua nunc agimus, applicari; non est, cur hac in re nunc diutiùs immoremur. maximè cùm *in d. constitutione* Pij IV. 53. aliàs 69. incip. *in sublimi*, §. 4. seu *vers. necnon ab vnionibus*, expressè præcipiatur maiori Pœnitentiario, vt abstineat ab vnionibus perpetuis, & suppressionibus, ac translationibus beneficiorum Ecclesiasticorum, & applicationibus vnius beneficij alteri beneficio, & illarum confirmationibus; quæ omnia ad mutationem status beneficiorum, seu Ecclesiarum non est dubium pertinere.

VNDECIMA CONCLVSIO. Concilium prouinciale Episcoporum à Metropolitano, hoc est,
Archiepiscopo congregatum, † licèt regulariter ne- 297.
queat mutare statum alicuius Ecclesiæ, aut beneficij diœcesum Episcoporum ad illud conuenientium: aliquando tamē poterit in casibus, in quibus singuli Episcopi possunt. Prior pars conclusionis probatur tum ex iis, quibus sup. *cap. 5. quæst. 9. concl.* 2. satis demonstrauimus, huiusmodi Cōcilium regulariter commutare non posse vltimas voluntates pertinentes ad diœceses Episcoporum ad illud conuenientium: vt enim iam sæpe docuimus, mutatio hæc status Ecclesiarum, vel beneficiorum species quædam est commutationis vltimarum voluntatum, præsertim suprà *præced. cap. quæst.* 1. cùm explicaremus definitionem illius mutationis, per quam derogatur ad tempus statui beneficiorum, & hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 1. circa initium*: valétque augmentum

tum à genere ad speciem saltem negatiuè concepturn, ex traditis ab Euerard. *in Topic. iur.* & Vigel. *in Dialect. iur. loc. a gen. ad spec.* tum à fortiori ex aliis, quibus *cap. praeced. quaest. 5. concl.* 12. ostendimus, Concilium prouinciale non posse regulariter derogare qualitatibus in beneficij fundatione appositis, quæ est temporalis tantùm mutatio earundem qualitatum, seu status beneficij: præcipuè ex eo, quod *ead. quaest. 5. concl. 10. vers. de iure igitur patronatus, ad fin.* tradidimus, etiam ob id Nuntios, seu Legatos non de latere derogare non posse qualitatibus beneficiorum; quia beneficia conferre non possunt, *cap. 1. de offic. legat. in 6.* idémque dicendum de Episcopis quoad ea beneficia, quæ nequeunt conferre, ex adductis à Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 13. num.*
298. *76. cum duob. seqq.* quamuis hanc consequentiam † quoad eam mutationem status Ecclesiæ, seu beneficij, quæ fit per vnionem, destruat Azor *d. part. 2. Instit. moral. lib. 5. cap. 29. quaest. 17. & lib. 6. cap. 28. quaest. 9.* tum quia Episcopus, inquit, potest vnire beneficia, quorum conferendum ius ad Prælatū aliquem inferiorem sibi subditum spectat, vt ait Gambar. *tract. de offic. & potest. legat. lib. 5. num.* 165. tum quia beneficium nondum vacans conferri nequit, *cap. 1. & 3.* ac toto penè tit. *de concess. prab.* & tamen potest vniri, *Clem. si una, de reb. Eccles. non alien.* & ibi Doct. atque ipsemet Azor *d. cap. 28. quaest. 12. circa med.* tum quia non idem iuris est de conferendo, quod de coniungendo, hoc est, vniendo beneficia; nam conferre est voluntatis, ac liberalitatis; at verò coniungere est necessitatis, vel vtilitatis; non enim connectuntur Ecclesiæ, nisi quia id necessitas, vel vtilitas postulat. Verùm, licèt hæc consequentia quoad vnionem non valeat ob speciales iuris dispositiones, ac maximè quia Episcopo indistinctè quoad beneficia ius dat potestatem ea vniendi *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* tamen non video, cur in ceteris mutationibus status Ecclesiæ, vel beneficij valere non possit; cùm ille his sit accessorius, & eorum qualitas, vnde, qui de beneficiis disponere nequit conferendo, nec debet disponere posse eius statum mutando, quoniam accessorium sequitur suum principale, & qualitas suum subiectum, *iur. vulgar.* maximè cùm per vnionem Ecclesiæ, seu beneficij, quæ accessione non fit, aut non ita æquè principaliter vt ex beneficiis vnum tertium fiat, non ita propriè mutetur status illius, nimirum quoad eiusdem qualitates, & onera, sed solùm modus, vt, quod separatum, & disiunctum, ac per se est, alteri vnitum, & coniunctum fiat. in accessoria verò, aut mox memorata æquè principali vnione ipse titulus extinguatur, vt *in seq. cap. quaest. 2.* latiùs videbimus. Nunc
299. verò posterior † huius concl. pars probatur; quoniam Concilium prouinciale cognoscit de omnibus causis Ecclesiasticis totius prouinciæ, & habet ordinariam iurisdictionem super omnes de prouincia, *cap. propter, il 1. & il 2. 18. dist. c. sententia, 6. quaest. 3.* cum aliis ad id per nos adductis sup. *cap. 5. quaest. 9. conclus. 2.* vbi etiam ostendimus, ab eo cognosci posse de causis ad Archiepiscopum, eiúsve subditos pertinentibus, illiúsque negligentiam in iustitia ministranda suppleri; atque item cognosci de causis appellationum ad ipsum ab Archiepiscopo interpositarum: & *in cap. nullus Primas, 9. quaest. 3.* habetur, quòd, si quis Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo parochiam, hoc est, diœcesim pertinet, sine consilio, & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum extrà aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum: sed quicquid de Prouincialium Coëpiscoporum causis, eorumque Ecclesiarum, & Clericorum, atque sæcularium necessitatibus agere, aut disponere necesse fuerit, hoc communi consensu comprouincialium agatur Pontificum ex quibus verbis, inductis aliis, quæ statim antè habentur, colligere licet, posse Concilium prouinciale consentientibus Episcopis, vel Archiepiscopo, qui ad illud conueniunt, & subsistente aliqui causa mutare statum alicuius Ecclesiæ, ac beneficij in diœcesibus prædictorum Episcoporum, vel Archiepiscopi in casibus, in quibus id ipsi Episcopi, vel Archiepiscopus quoad suam diœcesim facere possent, per nos inf. *concl.* 13. adducendis. modò tamen horum singuli quoad suas diœceses consentiant, quod enim omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *l. vlt. C. de auctor. præst. cap. si Archiepiscopus, de tempor. ord. & cap. quod omnes, de reg. iur. in 6.* cum suis concord. sufficiet autem consensus maioris partis Episcoporum, cùm aliqui ex iis in suis diœcesibus, cum tenerentur, aliquam huiusmodi mutationem facere neglexerunt, aut recusarunt: tum quòd in iis, quæ ex necessitate fieri debent, sufficit consensus maioris partis illius vniuersitatis, *l. quod maior, ff. ad municip. cap. 1.* & toto penè tit. *de his, quæ fi. à mai. par. Capit.* cum simil. *ibid.* per glos. alleg. *& in d. cap. quod omnes*: tum à fortiori ex eo, quod de potestate Archiepiscoporum in casu huiusmodi negligentiæ, ac renitentiæ suorum suffraganeorum dicemus *in seq. conclus.* Quod autem hac in re de potestate Concilij prouincialis à Metropolitano congregati dictum fuit quoad diœceses eius suffraganeorum Episcoporum, † dicendum est de po- 300.
testate Concilij Primatialis quoad diœceses, ac prouincias Archiepiscoporum; ac de potestate Concilij Patriarchalis respectu diœcesum, ac prouinciarum Primatum: quæ Concilia licèt ab aliquibus nationalia, ab aliis regionalia nuncupentur, prouincialia tamen iure vocari possunt, vti ex variis prouinciis congregata, iuxta ea, quæ adduximus sup. *d. cap. 5. quaest. 9. præmiss. 2.* illud autem colligi potest tum ex *d. cap. nullus Primas*, quod *d. quaest. 9. in fi.* ponderauimus; tum quia eadē in his Conciliis est ratio, quæ in illis ab Archiepiscopo congregatis; vnde eadem esse debet dispositio, *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cum suis concordant.

DVODECIMA CONCLVSIO Patriarcha,
Primas, & Archiepiscopus † regulariter non potest 301.
mutare statum alicuius Ecclesiæ, aut beneficij diœcesis suorum respectiuè suffraganeorum: poterit autem quoad eorum Cathedrales Ecclesias, quoties quilibet Episcopus potest mutare statum accidentalem respectu inferiorum Ecclesiarum sibi subiectarum. Prior pars huius conclusionis probatur primò ex fundamentis, quibus sup *cap. 5. quaest. 10. concl. 1.* docuimus, Patriarcham, Primatem, & Archiepiscopum nihil agere, aut disponere posse in diœcesibus suorum suffraganeorum sine eorum consensu, & voluntate, vt *in cap. nullus Primas, 9. quaest. 3. cap. nullus Primas, & cap. conquestus, 9. quaest. 3.* necnon *cap. duo simul, de offic. ord. & cap. 1. in princ. eod. tit. in 6.* quorum iurium verba partim *ibidem* retulimus, partim *cap. praeced. quaest. 5. conclus. 12. circa medium, & conclus. 13. circa initium.* Secundò probatur ex text. *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* vbi deciditur, non posse Prælatum Episcopo inferiorem suam Ecclesiam, vel sibi subiectam alteri vnire sine Episcopi consensu etiam interueniente Metropolitani auctoritate: atque in hisce terminis vnionis post Rebuff. *in praxi benefic. part. 6. tit. de vnion. benefic. numer.* 30. docet Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 28. quaest. 7.* non posse Archiepiscopum vnire Ecclesias Episcopis suffraganeis subiectas,

cum vnire Ecclesias, vel beneficia sit iurisdictionis ordinariæ, *d. cap. sicut vnire*; quam Archiepiscopus in huiusmodi Ecclesiis, seu beneficiis non habet, *cap. pastoralis, in princip. de offic. ordin.* cum suis concord. Ampliatur autem hæc prior pars conclusionis iis modis, quibus posterioris partis limitatio extendetur. Hæc ipsa verò prior pars limitatur; quòd, si suffraganeus Patriarchæ, Primatis, vel Archiepiscopi negligens fuerit, aut renitens in facienda mutatione status alicuius beneficij, aut Ecclesiæ in casibus, quibus eam facere tenetur, quos colligere licet ex adductis suprà hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3. & quæst. 4.* sæpe, potissimùm verò ex adducendis infra *conclus. seq.* poterit Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus debitè referendo adiri siue præuia appellatione, siue per querelam; qui vel compellat suffraganeum mutationem illam facere, vel ipse faciat; vt satis comprobari potest ex iis, quæ hac in re de commutatione vltimæ voluntatis tradidimus *d. cap. 5. quæst. 10. conclus. 1. limitat. 1. & 2.* & quod in hac specie mutationis status Ecclesiæ tradit Petr. de Perus. *tract. de mutat. stat. Eccles. cap. vltim. numer. 13.* post Innocent. *in cap. pastoralis, circa initium, de priuileg.* ac de vnione Ecclesiarum docet post alios Rebuff. *in prax. benefic. tit. de vnion. benefic. numer. 42.* Poste-
302. rior autem † pars huius conclus. ex eo probatur, quòd Archiepiscopus est iudex ordinarius suorum suffraganeorum Episcoporum, Primas suorum Archiepiscoporum, & Patriarcha Primatum sibi subiectorum, vt satis demonstrauimus *d. quæst. 10. supposit. 1. & 2.* iuncta *conclus. 2.* vbi ex hoc docuimus, Patriarcham posse commutare vltimas voluntates spectantes ad ipsas Ecclesias Cathedrales Primatiales sibi subiectas; Primatem spectantes ad Ecclesias Metropolitanas suorum Archiepiscoporum; & Archiepiscopum pertinentes ad Cathedrales suorum suffraganeorum; sicque mutare poterit aliqua onera, vel qualitates accidentales ipsarum Ecclesiarum Cathedralium; ipsum enim statum principalem, & essentialem, seu substantialem Ecclesiæ Cathedralis mutare solus Papa potest, vt patet ex adductis suprà hac ipsa quæst. *conclus. 9.* in primo, secundo, tertio, quarto, quinto, sexto, ac decimo casibus prioris partis illius conclusionis.

Ampliatur verò hæc posterior pars præsentis
303. conclus. vt Patriarcha, Primas, Archiepiscopus † in propriis diœcesibus mutare possit statum Ecclesiarum, aut beneficiorum in casibus, in quibus potest Episcopus quoad suas diœceses; per ea, quæ de commutatione vltimarum voluntatum quoad hoc tradidimus *d. quæst. 10. conclus. 3.* ex eo potissimùm, quòd prædicti in suis diœcesibus habentur pro simplicibus Episcopis, vt satis constat ex *d. cap. conquestus, 9. quæst. 3. & cap. duo simul, de offic. ordin.* necnon ex Concil. Trident. *sess. 24. cap. 3. in initio, de reformat.* Ex hac porrò ampliatione infertur verum esse, quod tradit Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 28. quæst. 7.* quòd, licèt Archiepiscopus nequeat vnire Ecclesias Episcopis suffraganeis subiectas, vt paulò antè vidimus, quia potestas vniendi est iurisdictionis ordinariæ, *cap. sicut vnire, de excess. prælat.* quam non habet Archiepiscopus in huiusmodi Ecclesiis, poterit tamen vnire Ecclesias, & beneficia suæ ditioni subiecta, sicut Episcopus, iuxta *d. cap. sicut vnire, & Clement. 2. de reb. Eccles.*
304. *non alien.* limitatur verò eadem posterior pars, vt † Patriarcha nequeat mutare statum Ecclesiæ Metropolitanæ eo etiam modo, quo paulo antè diximus quoad onera, & qualitates accidentales; neque Primas statum Ecclesiæ Cathedralis Episcoporum suffraganeorum alicuius ex Archiepiscopis sibi subiectis; per ea, quæ *d. quæst. 10. conclus. 2.* adduximus. Neque his obstat *cap. si clericus adu... m, 11. quæst.* quatenus *ibi* haberi videtur, æquè ad Patriarcham recurri posse, atque ad Primatem à Clerico, vel Episcopo, qui cum suo Metropolitano controuersiam habet: nam, vt admonuimus *cap. præced. quæst. 5. concl. 13. limit. vnic.* posterioris partis illius conclusionis; accipiendum illud est, data negligentia, vel renitentia Primatis in illa controuersia terminanda, vel præmissa appellatione ab ipso Primate interposita. sicque habemus duplicem restrictionem huius limitationis. Quæ quidem, ac simul prior pars huius conclus. extenditur primò, vt † 305.
neque Patriarcha de consensu Archiepiscopi, eiusue suffraganeorum, aut Clericorum his, vel Archiepiscopo, aut etiam Primati subiectorum possit mutare aliquem statum, seu qualitatem Ecclesiarum, aut beneficiorum eorumdem; neque Primas statum Ecclesiæ Cathedralis Episcopi, vel beneficij alicuius Clericorum illi subiectorum; neque Archiepiscopus quoad horum Ecclesias, vel beneficia, vbi saltem tamquam iudex, & per viam contentiosæ iurisdictionis eam mutationem facere velit; cùm ad id exigatur consensus immediati sui superioris; vt satis colligitur ex text. *in cap. significasti, de for. compet. & cap. 1. in princ. eod. tit. in 6.* Extende secundò, vt † Patriarcha, Primas, vel Archi- 306.
episcopus, nec etiam in actu visitationis propriæ prouinciæ possit mutare statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij diœcesis suorum respectiuè suffraganeorum; vt constat ex iis, quibus id de commutatione vltimarum voluntatum tradidimus *d. cap. 5. quæst. 10. concl. 2. extens. 2.*

An verò Patriarcha, Primas, aut Archiepiscopus † ante receptionem pallij possit huiusmodi muta- 307.
tionem status Ecclesiæ, vel beneficij facere, quam post receptionem posset, facile quis colliget ex traditis hac in re de commutatione vltimæ voluntatis, *d. quæst. 10. post 3. concl.*

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Episcopus licèt † regulariter non possit mutare statum 308.
alicuius Ecclesiæ, aut beneficij: aliquando tamen potest. Prior pars conclusionis probatur; tum ex eo, quòd mutatio huiusmodi aduersatur iuri communi saltem humano positiuo, vt patet ex iis, quæ adduximus suprà hoc ipso cap. *quæst. 3. concl. 3.* præsertim verò ex Concil. Trident. *sess. 25. cap. 5. & 16. de reformat.* prout *ibidem* latius deduximus: si verò inferior nequit regulariter derogare legi superioris, *l. fin. C. de legib. cap. inferior, 21. dist. & Clem. ne Romani, de elect.* cum simil. & in specie non posse Episcopum derogare legi Pontificiæ, seu iuri canonico, plerique tradiderunt, quos sequuntur Couar. *4. Decretal. 2. part. cap. 6. in princip. num. 15. & §. 10. num. 11.* ac nouissimè Thom. Sanchez *lib. 2. de matrimon. disp. 40. num. 1.* Tum ex aliis, quibus *sup. cap. 5. quæst. 11. concl. 1.* fusiùs ostendimus, Episcopum non posse commutare vltimas voluntates: hæc verò mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij commutatio quædam est vltimæ voluntatis; atque ab hac ad illam tamquam à genere ad speciem saltem negatiuè arguere licet; vt cùm alibi sæpe in hoc cap. tum initio conclusionis 11. præsentis quæst. docuimus: maximè cùm huiusmodi status vt plurimum per fundatorem aliquem in vltima voluntate, hoc est, dispositione siue causa mortis, siue inter viuos, (iuxta tradita per nos suprà *cap. 1. quæst. 1. & 2. circa medium,* & latiùs *cap. 5. quæst. 1. & 2.* ferè per tot.) erectur, seu instituatur. Tum denique

à fortiori

à fortiori ex iis fundamentis, quibus cap. praeced. quaest.
5. concl. 14. tradidimus, nunc saltem post Conc. Trid.
non posse Episcopum etiam cum heredis eius, qui
beneficium fundauit, consensu pro vna quoque vice
qualitati eiusdem beneficij derogare. nam multò
minùs poterit derogationem perpetuam illius qua-
litatis, quam mutationem status vocamus, facere;
cùm in hoc maius praeiudicium versetur, magisque
contrauenjatur fundatoris voluntati, qui qualitatem
illam perpetuò annexam esse voluit. & quamuis non
pauci etiam, quos d. concl. 14. eorum opinionem non
improbabilem asserentes retulimus, nunc etiam
posse Episcopum pro vna vice cum patroni consen-
su qualitati beneficij derogare, voluerint: in eo ta-
men omnes conueniunt, & hi quoque admittunt
perpetuò ab Episcopo ei derogari non posse, immo
& in specie id voluit inter caeteros Lambert. tract. de
iurepatron. lib. 3. quaest. 5. art. 3. num. 4. & ante eum
Fel. in cap. cùm accessissent, num. 19. vers. secundus ca-
sus, de constit. & post Calder. tenuit Abb. ibidem num.
5. vbi etiam cum aliis ponit casum specialem dimi-
nutionis numeri praebendarum, seu suppressionis
dignitatis; asserens, id non posse fieri ab Episcopo
etiam cum Capitulo sine consensu patroni, hoc est,
fundatoris, vel eius heredis; de quo nos latiùs cap.
seq. quaest. 5. concl. 12. quod totum cap. erit de suppres-
sione beneficiorum, ex quibus habemus duos spe-
ciales casus, in quibus nequit Episcopus mutare sta-
tum Ecclesiae, aut beneficij alicuius. Tertius specia-
309. lis casus est † erectionis dignitatis in aliqua Eccle-
sia, cùm tamen patronus inibi illud beneficium
absque dignitate instituerit: nam Episcopum non
posse talem erectionem facere saltem sine patroni
consensu, voluit Bald. d. cap. cùm accessissent, num. 14.
Idémque in vnione; (& hic sit quartus specialis ca-
310. sus;) quòd † sine patroni consensu ab Episcopo fieri
nequeat, post Paul. in Clem. nc in agro, § adhaec. de stat.
reg. tradit Abb. d. num. 5. & ibi Apost. allegans quo-
que Card. cons. 110. in id citantem Innoc. cap. sugge-
stum, de iurepatr. quod & tenet Dec. d. cap. cùm ac-
cessissent, in 3. conclusione Abbatis, sub num. 11. in antiq.
post Cald. cons. 96. in p. & alios, necnon Apostillat.
Dec. ibi ad verbum, vnire, sub litt. f. post Petr. de Perus.
tract. de vnion. Eccles. cap. 4. quaest. 15. & cap. 5. quaest.
5. & Ias. cons. 116. in fi. lib. 4. Idem etiam latè probat
Lambert. d. lib. 3. quaest. 6. art. 2. Azor. Instit. moral.
part. 2. lib. 6. cap. 28. quaest. 12. ante med. ac post multos
nouissimè Nic. Garz. tract. de benefic. part. 12. cap. 2.
num. 202. 203. ac 205. Ad id autem Azor allegat
text. in cap. suggestum, de iurepatr. qui tamen loqui-
311. tur † in casu concessionis Ecclesiae patronatae, vt ex
ea fiat aliqua praebenda, vel ex eius Ecclesiae bonis,
ac reditibus antiquae praebendae reditus exigui, seu
diminuti augeantur, arg. cap. exposuisti, de praeb. vel
vt donatae intelligantur mensae Capitulari, fortè, vt
in distributiones quotidianas conuertantur; vel vt
sint loco praebendarum: de quo speciali casu, Lam-
bert. d. quaest. 6. art. 4. concludit, non posse hoc fieri
sine consensu patroni; & sic habemus alium casum,
in quo Episcopus non potest sine consensu patroni
mutare statum Ecclesiae, seu beneficij. Sextus casus
est in concessione Ecclesiae simpliciter facta alicui
pio loco absque tali onere, vt inde constituantur,
vel, vt ita dicam, impinguentur praebendae, quae pa-
312. riter concessio, † vbi Ecclesia patronata sit, non
potest fieri sine consensu patroni; vt post alios sen-
tit Lambert. d. quaest. 6. art. 3. & probat text. in d. cap.
suggestum, in sui ratione, seu praesupposito, ibi; vnde
licet in donationibus Ecclesiarum requirendus sit,
& expectandus patronorum consensus, quia tamen
Ecclesiae, nisi auctoritas interuenerit Pontificalis, ca-
nonicè concedi non possunt, &c. Immo non poterit
Episcopus etiam de consensu patroni † conferre 313.
Ecclesias parochiales, vel obuentiones ipsarum re-
ligiosis sine consensu Capituli, vel licentia Papae.
quamuis reseruetur Vicario congrua portio pro eius
sustentatione, vt disponitur in cap. pastoralis, de his,
quae fi. à prael. sin. cons. capit. neque poterit Ecclesiam
baptismalem vacantem perpetuò conferre Coeno-
biis, vel Ecclesiis conuentualibus, etiamsi habeant
iuspatronatus in Ecclesiis concessis, absque huius-
modi consensu sui Capituli, vt cauetur in cap. ius
nuper. eod. tit. Quinetiam idem Capituli consensus
requiritur † in quauis concessione, seu donatione 314.
Ecclesiae facta ab Episcopo alicui religioso loco; vt
colligitur ex Clem. 2. quae incipit, si vna, de reb. Ec-
cles. non alien. & apertè habetur in cap. pastoralis, de
donat. sicque sextus hic casus quasi quatuor simul
continet. Septimus specialis casus est erectionis Ec-
clesiae non Cathedralis in Cathedralem, quae cùm
sit Papae reseruata, vt sup. hac ipsa quaest. concl. 9.
circa initium in primo ex casibus Rom. Pontifici re-
seruatis, fieri ab Episcopo non poterit. vnde incau-
tè locuti sunt Fel. cap. cùm accessissent, num. 17. vers.
idem si velles eam erigere, iuncto vers. statim praeced.
& Apostillat. Abbatis d. num. 5. sub litt. A. ex Anchar.
in cap. cùm inferior, de maior. & obed. dum suppo-
nunt, Episcopum cum patroni consensu posse Ec-
clesiam patronatam erigere in Cathedralem. sed
certè Anch. hoc ibi non dicit: nam sub num. 3. so-
lùm ex eo text. colligit, posse sine consensu patroni
erigi Ecclesiam aliquam in Cathedralem, vel col-
legiatam; non exprimit tamen an ab Episcopo, vel
Papa. certè text. d. cap. cùm inferior, vnde Anchar.
illud suum dictum colligit, iuncta glos. ibi verbo,
Cathedralem, ab aliis recepta, loquitur de Legato
Sedis Apostolicae, qui ex speciali eiusdem faculta-
te erexit monasterium in Ecclesiam Cathedralem.
quamuis Episcopos, cùm in ciuitate, vel dioecesi
sunt populi diuersarum linguarum, quibus proui-
deri nequeat per viros idoneos, qui secundùm va-
rietatem linguarum officia eis celebrent, & sacra-
menta ministrent, † posse vrgente tali necessitate 315.
constituere sibi Vicarium Pontificem illius linguae;
ita tamen, vt non per hoc eadem dioecesis debeat
habere duos Episcopos; vt decernitur in cap. quo-
niam, de offic. Ordin. quod idem quoad viros illos
idoneos sibi assumendos, ac in Ecclesiis Cathedrali-
bus, & Collegiatis ob id instituendos statuitur cap.
seq. quod incipit, inter caetera; vbi Episcopi propter
multiplices occupationes, vel inualetudines corpo-
rales, hostiles incursus, aut alias occasiones, vel e-
tiam defectum scientiae, per seipsos non sufficiunt,
ministrare populo verbum Dei, maximè per amplas
dioeceses, & effusas. Octauus casus est erectionis
Ecclesiae non collegiatae in collegiatam; quam † 316.
sine patroni consensu ab Episcopis fieri non posse,
vbi ea Ecclesia simplex ab aliquo patrono fundata
sit, praeter Felin. & Apostill. Abbatis vbi sup. tenet
Dec. d. num. 11. qui omnes ad id allegant Bald. in l. si
quis presbyter, not. 3. C. de Episc. & Cler. & glos. com-
muniter recepta in cap. nobis, verbo, in Capella, de
iurepatr. quam etiam aliis relatis sequitur Lambert.
d. lib. 3. quaest. 6. art. 1. num. 2. cum duob. seqq. Nonus
casus est mutationis Ecclesiae saecularis in regularem,
vel contrà; quam † fieri regulariter non posse ab 317.
Episcopo voluit inter caeteros Rebuff. in Prax. be-
nefic. part. 1. tit. de erect. Eccles. in Cathedral. saecular.
vel in al. stat. num. 10. cum seq. & Io. Azor. Instit. mo-
ral. part. 2. lib. 6. cap. 30. quaest. 2. in princ. licèt eo-
rum fundamenta, vt paulo pòst videbimus, non
conuincant. probatur verò in cap. possessiones, in 2.

respons. iuncta supraſcriptione, *de reb. Eccleſ. non*
alien. vbi Innoc. III. Archiepiſcopo Montis rega-
lis reſcribens ait, quòd non debet Eccleſias, in qui-
bus Monachi miniſtrare conſueuerunt, clericis, vel
laicis aſſignare. Ad idem quoque eſt bon. text. *in*
cap. quæ ſemel, 19. quæſt. 3. iuxta quorumdam expoſi-
tionem, de quo inf. hac ipſa concl. in poſteriori eius
parte, ſed melior *in cap. inter quatuor, in 1. reſponſ. de*
religioſ. domib. vbi Innoc. III. Conſtantinopolitano
Patriarchæ reſcribens, quamdiu, inquit, monaſteria
per regulares remanere potuerint ordinata, non
ſunt ad ſæculares clericos transferenda: ibique gloſ.
ab aliis approbata in verbo, *per regulares*, affert hanc
regulam, in Eccleſia regulari non poteſt Epiſcopus
ponere Canonicos ſæculares, per hunc text. & alia
iura, quæ in d. poſteriori parte ponderabimus. De-
318. cimus caſus huic affinis † eſſe is poteſt, qui habetur
in cap. relatum, ne cler. vel mon. quoad mutationem
ſtatus vnius Ordinis regularis in alium: *ibi* enim
Alexand. III. Londonen. Epiſcopo mandat, vt quoſ-
dam Monachos ad obſeruantiam ſuæ regulæ appel-
latione remota compellat, & monaſterium, ſi fieri
poteſt, ex Fratribus ſui ordinis reformet. quódque
regulariter ſolus Papa poſſit Eccleſiam regularem
vnius Ordinis, & inſtituti mutare in alteram diuer-
ſæ religionis, & profeſſionis, voluit Azor. *d. lib. 6.*
cap. 30. quæſt. 2. in princ. licèt ratio, qua nititur, exem-
ptionis Regularium ab Ordinario id non probet, vt
ad fin. præſentis concluſ. videbimus. Vndecimus
caſus eſt mutationis Eccleſiæ parochialis in non pa-
319. rochialem: quæ mutatio † regulariter Epiſcopo
prohibita eſt, vt ſatis conſtat ex Conc. Trid. *ſeſſ. 25.*
cap. 16. de reform. quod decretum latè explicauimus
ſup. hoc ipſo cap. *quæſt. 3. concl. 3. ante med.* Vbi etiam
alium caſum attulimus, ac ſimul comprobauimus
huiuſmodi mutationis ſtatus Eccleſiæ, vel beneficij
320. Epiſcopo prohibitæ, nimirum † quoad certum or-
dinem beneficiis annexum, aut etiam qualitatem,
vtputa, quòd ſit præbenda Presbyteralis, Diacona-
lis, vel Subdiaconalis; quódve ſit Theologalis, Ma-
giſtralis, vel Doctoralis; atque item quoad certa
onera beneficiis iniuncta; potiſſimùm ex eod. Conc.
Trid. *ſeſſ. 25. cap. 5. de reform.* ad quod etiam quoad
Ordines facit à fortiori ipſummet Concil. *ſeſſ. 22.*
cap. 4. de reform. dum diſponit, ne beneficia certum
ordinem annexum habentia alicui conferantur, qui
iam ætatem ad illum ordinem ſaltem intra annum
ſuſcipiendum, ac cæteras habilitates, non habeant;
in hoc innouando ſimilem diſpoſitionem Concilij
Viennen. *Clem. 1.* quæ incipit, *vt ij, qui, §. illi verò, de*
ætat. & qualit. & ord. præficiend. ſicut neque poterit
Epiſcopus noua onera beneficiis, vel Eccleſiis im-
ponere ſaltem ſine conſenſu eorum, quorum inter-
eſt; arg. *cap. 3. cap. prohibemus, cap. ſignificauit, &*
cap. grauis, de cenſib. facitque Rot. Rom. apud Capu-
taq. *deciſ. 241.* incipit, *Simoniaca eſt. part. 3.* vbi de-
ciſum fuit Simoniacam eſſe collationem per Epiſco-
pum factam Titio cum onere Theologali legendi
ſacram Scripturam, quod prius beneficium illud
non haberet; idque fuiſſe tentū die 20. Martij 1551.
coram D. Veſtano in vna Pampilonen. Prioratus.
quæ deciſio quomodo conciliari poſſit cum deciſ.
277. part. 2. apud eundum Caputaq. ad fin. huius
321. concluſ. videbimus. Poſterior † pars huius eiuſdem
concluſionis probatur primò ex caſibus, in quibus
diximus in priori huius eiuſdem concluſ. parte Epi-
ſcopum non poſſe ſine patroni, vel Capituli ſui con-
ſenſu mutare ſtatum Eccleſiæ alicuius, vel beneficij;
inde enim ſumpto argumento à contrario ſenſu;
(quod in iure validiſſimum eſt. *l. 1. §. huius rei, ff. de*
offic. eius, cui mand. eſt iuriſd. cap. cùm Apoſtolica, in
§. de his, quæ fi. à prælat. ſin. conſ. capit. cum aliis ad
id allegat. ab Euerard. *in loc. à contrar. ſenſ. in princ.*
& num. 1. .3. 10. 11. 14. & 15. apertè colligitur, quòd
cum tali conſenſu poterit in iis caſibus Epiſcopus
ſtatum Eccleſiæ, vel beneficij mutare. Secundò in
caſibus, † in quibus non agitur de mutatione ſtatus 322.
Eccleſiæ ab aliquo ſic fundatæ, ſed forte ex oblatio-
nibus, aut fructibus excreſcentibus poterit Epiſco-
pus cum ſolo Capituli ſui conſenſu eius ſtatum mu-
tare; vt poſt alios ſentit Rot. Rom. apud Thom. Fa-
ſtol. *cauſ. & dub. vlt. num. 6.* tradúntque Abb. & cæ-
teri *in cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.* immo etiam ple-
rúmque ſine eo, vbi non agatur de alienatione re-
rum Eccleſiæ: ſic intelligo Petr. de Peruſ. *tract. de*
mutat. ſtat. Eccleſ. cap. vlt. num. 13. dum poſt Innoc. *in*
cap. paſtoralis, circa initium, de priuil. docet, quòd ex
cauſa interueniente auctoritate Epiſcopi poteſt mu-
tari ſtatus Eccleſiæ alicuius, ex notat. *in cap. antepen.*
quod incipit, *cùm conſuetudinis, de conſuet. cap. cùm*
omnes, de conſtit. & cap. prohibemus, de cenſib. vt ta-
men Epiſcopus ſibi prouideat, illud eligere debet,
quod magis viderit placitum Deo, & reipublicæ ex-
pedire, vt in exemplo Innoc. ſi in aliqua Eccleſia
conſueuit eſſe multitudo Canonicorum, quia ibi erat
multitudo populi, & deficiente populo remanſit Ec-
cleſia cum ſuis diuitiis, meliùs videtur modò, quòd
iſtæ diuitiæ transferantur ad Eccleſiam, vbi maius
ſeruitium fiat Deo, quàm ibi maneant, ſic etiam in-
telligo Io. Azor. *Inſtit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 30. quæſt.*
2. verſ. cæterùm; vbi iuncto eius princ. ſimpliciter
docet, Eccleſias alias inferiores præter Cathedrales,
collegiatas, & regulares poſſe Epiſcopum proprio
iure mutare, cùm ius habeat, & auctoritatem † Ec- 323.
cleſias in ſua ditione conſtitutas adminiſtrandi, &
regendi: ad quod poſtremum nihil allegat; potuit
autem allegare *cap. 1. cum quinque ſeqq. 10. quæſt. 1.*
cap. 1. & 2. 16. quæſt. 3. aliàs 5. *cap. omnes Baſilicæ, 16.*
quæſt. 7. cap. monaſteria, 18. quæſt. 2. cap. cùm non liceat,
de præſcript. & cap. de xenodochiis, de relig. domib. quæ
iura ad id allegat gloſ. *ibi, verbo, diœceſi, & cap. ſicut*
vnire, ii. verbo, diœceſi, de exceſſib. prælat. & aliqua ex
his, atque alia Mandoſ. *in praxi ſignat. grat. tit. de ere-*
ctionibus, verſ. quando Decanus. Inde autem infert
Azor, quòd poteſt Epiſcopus † ſimplicem Eccleſiam 324.
in Parochialem mutare, & è contrario, per text. in
cap. ad audientiam, il 1. de Eccleſ. ædif. qui tamen text.
neutrū bene probat; ſolùm enim *ibi* habetur, quòd,
ſi aliqua villa de parochia alicuius Eccleſiæ ab ea ita
diſtat, & tempore hyemali, cùm pluuiæ inundant,
nō poſſint parochiani ſine magna difficultate ipſum
adire, vnde non valent congruo tempore Eccleſia-
ſticis officiis intereſſe: ea verò Eccleſia ita redditibus
abundat, vt præter illius villæ prouentus miniſter
illius valeat ſuſtentationem habere; poteſt, & de-
bet Epiſcopus nouam Eccleſiam ibi ædificare, & in
eā ſacerdotem ſublata appellatione ad præſentatio-
nem rectoris Eccleſiæ maioris cum canonico fun-
datoris aſſenſu inſtituere ad ſuam ſuſtentationem
percepturum: prouidendo tamen, vt competens in
ea honor pro facultate loci matrici Eccleſiæ ſeruetur.
Si verò rector matricis Eccleſiæ virum idoneum
præſentare diſtulerit, vel opus illud voluerit impe-
dire, ipſe nihilominus Epiſcopus opus perficiat, &
virum idoneum appellatione ſublata inſtituat. quæ
quidem nouarum parochiarum inſtituendi ratio, &
poteſtas, atque obligatio in Epiſcopo innouatur à
Conc. Trid. *ſeſſ. 21. cap. 4. de reform.* ſolùmque addit,
quòd vbi reditus Eccleſiæ matricis non ſufficiant
quoque pro ſacerdote nouiter erectæ, poſſit Epiſco-
pus compellere populum huic ea ſubminiſtrare, quæ
ſufficiant ad eius vitam ſuſtentandam, quacumque
reſeruatione

reseruatione generali, vel speciali, vel affectione super dictis Ecclesiis, non obstantibus; neque huiusmodi ordinationes, & erectiones possint tolli, nec impediri ex quibuscumque prouisionibus etiam vigore resignationis, aut quibusuis aliis derogationibus, vel suspensionibus. ex quibus vtriusque decreti, seu canonis verbis nihil prorsus habetur de mutatione Ecclesiæ simplicis in parochialem: sed neque id colligi potest ex *cap. fin. de Eccles. ædif.* solùm enim *ibi*, licèt generaliùs, decernitur, quòd non obstante iuramento de rebus Ecclesiæ non alienandis potest Episcopus propter populi indigentiam nouam Ecclesiam intra alterius fines ædificare: ad quod etiam est text. *in cap. Ecclesia, & cap. quicumque*, 16. *quæst.* 1. necnon *cap. Ecclesias*, 16. *quæst.* 7. vbi pariter habetur, Episcopum posse iuxta exigentiam nouas Ecclesias ædificare: nullibi autem in his iuribus habetur, posse, aut debere ab eo vnam Ecclesiam in aliam commutari. Verum tamen puto ipsam concl. Azor. *d. cap. 30. quæst. 2. vers. cæterùm*, quòd possit Episcopus mutare simplicem Ecclesiam in parochialem; quod etiam voluit Rebuff. *in prax. benef. part. 2. tit. de erect. in curat. & paroch. num.* 1. & Garz. *tract. de benef. part.* 12. *cap.* 5. *num.* 2. & 3. vbi etiam respondet ad quamdam sacræ Congr. declarat. tum propter generalem facultatem, quam habet Episcopus erigendi nouas Ecclesias, atque etiam parochiales, non negando, quin etiam id facere possit assumendo ad eum statum simplicem Ecclesiam seruatis seruandis, vt in iurib. mox allegat. tum propter administrationem, & curam generalem, ac penè liberam, quam habet suæ diœcesis, & Ecclesiarum, quæ intra eius fines sitæ sunt, vt in aliis iuribus antea citat. Quoad muta-

325. tionē verò Ecclesiæ parochialis † in non parochialem ex prædictis iuribus multo minùs aliquid colligi potest. ex Concilio autem Trid. *d. sess.* 21 *cap.* 5. *de reform.* colligere huiusmodi mutationem, seu facultatem mutandi Ecclesiam in Episcopo licet, sed per viam vnionis; dum *ibi* in hæc verba decernitur; vt etiam Ecclesiarum status vbi sacra Deo officia ministrantur, ex dignitate conseruetur, possint Episcopi etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegati iuxta formam iuris, sine tamen præiudicio obtinentium, facere vniones perpetuas quarumcumque Ecclesiarum parochialium, & baptismalium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem, & in cæteris casibus à iure permissis; etiamsi dictæ Ecclesiæ, vel beneficia essent generaliter, vel specialiter reseruata, aut qualitercumque affecta; quæ vniones etiam non possint reuocari, nec quoquo modo infringi vigore cuiuscumque prouisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis. Quod saoè decretum, quatenus intelligi etiam potest de accessoria vnione, quæ per extinctionem, ac suppressionem alterius beneficij fit, pertinet ad materiam *cap. seq.* vnde *inibi quæst.* 5. *concl.* 1 2. eius mentionem faciemus: sed, quia potest quoque intelligi de vnionibus æquè principalibus, per quas ex duobus beneficiis fit vnum tertium, (iuxta id, quod de variis vnionum speciebus trademus *d. cap. seq. quæst.* 1. *post medium*;) quomodo hæ vniones, de quibus in memorato decreto, continent etiam quandam mutationem status Ecclesiæ, vel beneficij; ideo, quæ sit forma iuris, qui *inibi* seruanda præscribitur in hisce vnionibus, dicemus inf. hoc ipso cap. *quæst.* 7. qui autem sint ij casus in iure expressi, præter Ecclesiarum paupertatem, videbimus quæst. hanc proximè se-

326. quenti. Nunc verò illud admonemus, † regulariter vnionem Ecclesiarum inferiorum, earúmque subiectionem ad proprium Episcopum pertinere, vt probat text. ad litterā *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* vbi Cælestinus III. Sicut vnire, inquit, Episcopatus, atque potestati subiicere alienæ, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur: ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis vnio, & subiectio earundem; per quem text. id adnotarunt *ibi* Doct. communiter, ac signanter de vnione id tradiderunt quotquot de vnionibus Ecclesiarum, seu beneficiorum scripserunt; & Azor *d. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 28. *quæst.* 6. ad id quoque allegans Rebuff. *in prax. benefic. tit. de vnion. benefic. n.* 21. ac text. *in cap. quod translationem, de offic. legat.* qui tamen hoc non dicit, sed ad summum id inde colligitur de Legato per argumentum à speciali, quatenus *ibi* habetur, Legatum non posse vnire Episcopatus vigore legationis. Idipsum verò de Episcopo multis relatis tradit etiam Garz. *tract. de benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 62. id intelligens † de benefi- 327.
ciis non exemptis: ac ita temperans post alios, vt non possit vnire omnia beneficia suæ diœcesis coniunctim, sed singula. Malè autem idem Azor. *d. lib.* 6. *cap.* 30. *quæst.* 2. *in princ.* negat Episcopo † pote- 328.
statem mutandi Ecclesiam aliquam in collegiatam, dum id à solo Papa fieri posse putat; quia, inquit, collegiata non erigitur, nisi principalis aliqua dignitas in ca instituatur, cuius sit toti Ecclesiæ Collegiatæ præesse; at huiusmodi dignitates non nisi Papæ auctoritate creari possunt: quod tamen postremum ipse non probat, nec verum est, nam, quòd nouas numero dignitates, licèt non specie distinctas ab iis, quas ius, vel approbata consuetudo in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis introduxit, possit Episcopus erigere in eisdem Ecclesiis saltem cum Capituli sui consensu, eóque solo, vbi beneficium illud ab aliqua persona, vel Ecclesia, vt simplex, ac sine dignitate fundatum ex propriis bonis non sit, sed ex oblationibus, aut fructibus excrescentibus illarum Ecclesiarum, aut similibus, tradunt Abb. Butr. & Imol. *in cap. cùm olim, de consuet.* & idem Abb. *in cap. cùm accessissent, num.* 4. Fel. *num.* 14. *cum duob. seq.* vbi hoc declarat, *de constit.* necnon *ibid.* communiter Doct. per illum text. & *cap.* 1. 21. *dist.* prout fatetur *ibi* Ant. Burg. *num.* 174. licèt ipse *ibi* contrarium tueri conetur vsque ad *num.* 192. sicut & Mandos. *in prax. signat. grat. tit. de erection. vers. nouas dignitates*, per *d. cap.* 1. vbi Nicol. II. ait, quòd Ecclesiarum cuiuslibet Ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia, & *cap. cùm olim, de consuet.* vbi pro erectione nouæ numero tantùm dignitatis aditus fuit Papa. nam ad *d. cap.* 1. respondeo vel cum Abb. *d. cap. cùm accessissent, num.* 4. & aliis, illud esse accipiendum de dignitate omnino noua; vel de dignitatibus Episcopalibus, vel superioribus, quæ diuersæ sunt, ac diuersis nominibus nuncupantur. ad *d. cap. cùm olim*, dico cum Abb. *ibi*, Papam non fuisse aditum ex necessitate, sed ex voluntate. atque ad maiorem cautelam propter opinionum varietatem; vel quia fortè non conueniebant Episcopus, & Capitulum, ipseque solus id facere cupiebat: vel denique volebat id facere cum præiudicio aliarum dignitatum in ea Ecclesia quoad reditus, aut honorem. atque hæ duæ responsiones fundamentum habent in ipso text. sicque tollitur replicatio Burg. *vbi sup. num.* 190. quòd solutiones Abb. *ad d. cap. cùm olim*, sint diuinatiuæ, quia nemo præsumitur velle sequi auctoritatem superioris, si ipse eam habet. quatenus verò idem Burg. *d. n.* 190. pro sua sententia videtur adducere *cap. fin. de verb. sig.* non video, quomodo ex eo probetur; solùm enim *ibi* Episcopus, & Capitulum impetrauerant à Papa mandatum moderationis præbendarū, & Canonicorum iuxta facultates Ecclesiæ; cùm autem delegati reditus auctos esse à die statuti numeri comperissent; rescribit,

rescribit, quòd vigore illius mandati non poterant augere numerum, sed eum dimitterent in eodem statu, conuertentes augmentum redituum in vtilitatem Ecclesiæ, donec ipse duxerit aliter disponendum. Cùm ergo stet communis hæc sententia, quòd possit Episcopus cum suo Capitulo dignitatem non omnino nouam in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia erigere; (quod etiam quia Legato permittit ipse Azor *d. part. 2. lib. 5. cap. 29. quæst. 25.* permittere debet Episcopo; id enim potest Episcopus in sua diœcesi, quod potest Legatus in prouincia sua, vt constat ex latiùs adductis per nos post alios sup. *cap. 5. quæst. 7. conclus. 2.* præter casus *ibi* exceptos, ex quibus non est hic: quin etiam ipsi Episcopo idem concedere *ibid.* videatur:) cessat ratio, cur ipsemet Azor. *d. quæst. 2. in princ.* neget, posse Episcopum erigere Ecclesiam Collegiatam, seu aliquam simplicem Ecclesiam in Collegiatam mutare: quod tamen fieri ab eo posse, in specie quidam voluerunt, quos tacito nomine allegat Rebuff. *in prax. benef. tit. de erect. in Collegiat. in initio.* & sentit glos. ab aliis approbata *in cap. nobis, verbo, in capella, de iurepatr.* quam non paucis relatis sequitur Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 3. quæst. 6. art. 1.* nam dum quærunt, an patroni Ecclesiæ consensus requiratur, cùm Episcopus vult eam in Collegiatam mutare, & concludunt posse; non modò volunt, id posse eum facere cum patroni consensu vbi Ecclesia sit patronata, verùm etiam simul sentiunt, posse sine consensu alicuius vbi Ecclesia erigenda, seu mutanda in Collegiatam non sit patronata. atque in hanc sententiam magis inclinat Garz. *tract. de benefic. part. 12. cap. 5. num. 4.* & Paul. Fusc. *tract. de visitat. Eccles. lib. 2. cap. 1. num. 6.* tutius tamen esse affirmans, si talis erectio fiat à Papa. in specie verò, quòd Episcopus possit facere Ecclesiam parochialem Collegiatam, post Abb. *in cap. quoniam, de vit. & honest. cleric.* tradit Andr. Gambar. *in tract. de offic. & auctor. leg. à lat. lib. 5. tit. de potest. Legat. in erigen. nou. benef. num. 30.* Quicquid autem hac in re sit attento iure communi antiquo; extat nunc, vt audio, Motus proprius fel. rec. Clementis VIII. in quo decretum fuit, ne liceat de cætero Episcopis erigere Ecclesiam Collegiatam neque in collationibus Canonicatuum ij admitti solent in Curia, qui ab Episcopis etiam cum sui Capituli consensu creati, seu erecti fuerunt. Pariter malè, meo iudicio, Azor *d. quæst. 2. ad fin.*
329. *princ.* sentit, Episcopum † conuertere non posse Ecclesiam sæcularem in regularem, vel è contrario, dum id solius Papæ esse affirmat, ob eam rationem, quia regulares Ecclesiæ modò sunt exemptæ ab Ordinariorum iurisdictione: quam sententiam quoad vtrumque amplectitur quoque Rebuff. *d. part. 1. tit. de erect. Eccles. in Cathedral. sæcular. vel in al. stat.* quoad mutationem quidem de statu regulari in sæcularem *num. 10.* per text. *in cap. quæ semel, 19. quæst. 3.* vbi sic scribitur; quæ semel dedicata sunt monasteria cum consilio Episcoporum, maneant perpetuò monasteria; & res, quæ ad ea pertinent, monasteriis reseruari oportet, nec posse ea vltrà fieri sæcularia habitacula, qui verò permiserint hoc fieri, subiaceant his condemnationibus, quæ per canones constitutæ sunt. quoad mutationem verò de statu sæculari in regularem, *num. 11.* per *cap. fin. versic. sed obicitur. 25. quæst. vlt.* vbi quòd religiosè viuentes cùm à religione cessauerint, priuilegiis exuuntur, quæ religiosa conuersatio meruit. Nam quòd Episcopus possit aliquando regularem Ecclesiam in sæcularem mutare, constat ex *d. cap. inter quatuor, de relig. domib.* vbi Innoc. III. Constantinopolitano Patriarchæ rescribens, postquam dixerat, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad sæculares clericos transferenda; subdit ea verba: sed, si regulares defuerint, propter eorum defectum in eis sæculares clerici poterunt ordinari. vbi glos. ab aliis approbata *in verbo, per regulares,* In Eccle siis, inquit, regularibus non potest Episcopus ponere Canonicos sæculares, vt *hic* patet, *& cap. quæ semel. 19. quæst. 3. cap. peruenit, 18. quæst. 2. cap. possessiones, de reb. Eccles. non alien. & cap. ea, quæ, de stat. monach.* sed homines districtioris vitæ sunt ibi ponendi, vel alterius religionis, *cap. relatum, ne cleric. vel monach.* dum tamen haberi possint; aliàs ponerentur sæculares, vt *hic* dicitur; quia necessitas legem non habet, *cap. quanto, de consuet. cap. quod non est, de reg. iur. cap. discipulos, de consecr. dist. 1.* quibus addi potest *l. 1. ff. de offic. consul. l. non solum, §. vlt. ff. de excus. tutor.* cum simil. regula igitur est, quòd nequit Episcopus conuertere Ecclesiam regularem in sæcularem, & hoc probat tantùm *d. cap. quæ semel,* à Rebuff. & glos. alleg. *& d. cap. peruenit, cap. possessiones & cap. ea quæ,* allegat. per glos. quamuis & hæc iura intelligi possint de concessione, seu assignatione monasterij clericis sæcularibus solùm ad tempus, vel pro mera habitatione; & habitacula sæcularia, de quibus *in d. cap. quæ semel,* commodè exponi possunt de habitatione laicorum, iuxta *cap. semel Deo dicatum, de reg. iur. in 6.* iuxta glos. *ibi verbo, humanos, & cap. ad hæc, de relig. domib.* cum simil. *ibidem* per glos. alleg. *verbo, mundanis vsibus, & d. cap. possessiones, verbo, laicis, de reb. Eccles. non alienan.* bene autem poterit Episcopus in defectum regularium ponere ibi sæculares clericos, iuxta prædicta, atque ita in specie inter casus, in quibus potest Episcopus dispensare, hunc posuit Ioan. Randæus *tract. de dispensat. Episcoporum, cas. 13.* quibus non obstat fundamentũ ab Azorio allatũ de exemptione regularium à iurisdictione Episcoporũ: illud enim solùm concludit, quòd inuitis ipsis regularibus id facere nõ possit, non autem, quòd ipsis cõsentientibus id Episcopo non permittatur; cùm possit quilibet iuri pro se introducto, ac priuilegiis suis renuntiare, *l. si quis in conscribendo, C. de pact. cap. quàm periculosum, 7. quæst. 1. cap. ad Apostolicam, & cap. statuimus, de regular. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* cum suis concord. Quoad mutationem verò status Ecclesiæ sæcularis in regularem, quòd † id Episcopo cum 330.
sui saltem Capituli consensu facere liceat, text. est *in cap. si Episcopus, 12. quæst. 2.* sumpto ex Conc. Tolet. III. *cap. 3.* vtrobique enim dicitur; si Episcopus vnã de parochianis Ecclesiis suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum congregatio regulariter viuat, hoc de consensu Concilij sui habeat licentiam faciendi. ad idem etiam est bonus text. *in cap. Apostolicæ Sedis, de donat.* iuncta glos. ab aliis approbata *in verbo, Ecclesia;* ac melior *in cap. consultationibus, in 2. respon. eod. tit.* vbi Alex. III. definit, donationes, vel concessiones Ecclesiarum, si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel eius auctoritate, ratæ debent haberi; ita, quòd personæ, quæ iam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant spoliari. faciunt etiam in sensu quidem directo, *Clem. 2. de reb. Eccles. non alien.* à contrario autem sensu, *cap. decimas, il 4. 16. quæst. 7. cap. in Lateranen. de priuil. cap. cum Apostolica, de his, quæ fi. à prael. sin. cons. Capit. cap. cùm, & plantare, in princ. de priuil. cap. pastoralis, de donat. cap. quod autem, cap. illud, cap. cura,* iuncta suprascriptione; *& cap. nullus, de iurepatron.* quatenus *ibi* dicitur, non posse laicum etiam patronum conferre Ecclesiam Collegiis, aut monasteriis sine consensu Episcopi: quódque de Ecclesiis Collegiatis, aut parochialibus paulo pòst dicemus, eas posse ab Episcopo locis religiosis assignari, & concedi, Quid autem importet hæc concessio, seu donatio

tio Ecclesiatum, & in quo differat ab earum vnione, aliquid dicemus infr. quæst. 7. & latiùs c. 7. quæst. 1. ad fin. Nunc verò illud stet ex prædictis, posse Episcopum aliquando mutare statum Ecclesiæ sæcularis in regularem: quod, & voluit glos. ab aliis approbata d. cap. inter quatuor, verbo, per regulares, in fi. de relig. domib. & cap. possessiones, verbo, monachi, de reb. Eccles. non alien. quam etiam sequitur Petr. de Perus. in tract. de mutat. stat. Eccles. in princ. num. 2. ac tenet glos. 1. recepta in d. cap. si Episcopus, sentitque Rot. Rom. decis. 2. in princ. de offic. ord. post Archid. cap.
331. cùm de beneficio, de prab. in 6. ac posse Episcopum † facere vniones etiam monasteriis, & locis religiosorum, quamuis hæc exempta sint; vt per text. d. cap. consultationibus, d. cap. pastoralis, & d. Clem. si vna, post alios tradit Garz. tract. de benefic. part. 12. cap. s. num. 77. cum seq. Neque his obstat text. allegatus à Rebuff. d. num. 15. ex cap. fin. §. seu vers. sed obsicitur, 25. quæst. vlt. qui tamen non est canonis alicuius, sed Gratiani; vbi etiam ooo probat id, ad quod à Rebuff. allegatur: solùm enim vult ibi Gratian. prout etiam loquitur, quòd sicut necessitatem patientes cessante necessitate beneficiis renuntiare coguntur, quæ eis miserationis indulsit intuitus: sic religiosè viuentes, cùm à Religione cessauerint, priuilegiis exuãtur, quæ religiosa cõuersatio meruit. Et quamuis id, quod voluit Rebuff. vt solus Papa mutet statum Ecclesiæ è sæcolari in regularem, colligi videatur ex versic. statim praeced. tamen loquitur, vbi status ille creatus est à Papa; vt sic non possit mutari status, nisi ab eo, qui illum constituit, nec tolli priuilegium, nisi ab eo, qui illud dedit. Deinde, si rectè aduertatur, potiùs loquitur de mutatione status Ecclesiæ regularis in sæcularem; cuius tamen contrarium ex posterioribus iuribus habetur, quæ sup. allegauimus, sicut & de mutatione status Ecclesiæ sæcularis io regularem. pro qua quoad Ecclesiam sæcularem Collegiatam,
332. quòd Episcopus † possit eam mutare in Collegiatã regularem, seu Conuentualem Ecclesiam; est opt. text. in cap. ad audientiam, il 2. vbi Papa indulget cuidam in Episcopum electo, vt cum Diœcesani consensu ordinet, seu ponat Canonicos regulares in Ecclesia, de qua ipse ad Episcopatum vocatus fuerat; ita tamen, vt, si clerici sæculares adhuc in ea supersint, eis dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria prouideantur. & quamuis ex eo verbo indulgemus, videbatur dicendum, requiri ad hanc status Ecclesiæ mutationem Papæ auctoritatem; tamen glos. recepta ibi d. verbo, indulgemus, docet, Episcopum per se eam facere posse; indulgentiam autem Papæ prodesse ad multa. & quidem primò, vt, si tertius eam indulgentiam impetrauit, faciliùs moueatur Diœcesanos ad consentiendum; immo & compellatur, si recuset, arg. cap. nullus, de increpatr. atque hunc effectum affert etiam Abb. ibid. num. 6. alter effectus est, vt Episcopus possit eam conuersionem, seu mutationem facere inuitis ipsis clericis; quod aliàs facere non potuisset, vt etiam sentit glos. ab aliis approbata in d. cap. possessiones, verbo, monachi, de reb. Eccles. non alien. & Abb. d. num. 6. sed quoniam glos. fin. d. cap. si Episcopus, quod est antepen. 18. quæst. 2. contrarium quoad hoc apertè sentire videtur, asserens, quòd aliàs etiam clericis inuitis id facere possit Episcopus, quia sufficiat, quòd ibi, vel alibi eis subministret necessaria: ideo Abb. quem alij sequuntur d. num. 6. distinguit, quòd aut subest causa; & poterit Episcopus clericis inuitis eorum sæcularem Ecclesiam mutare in regularem, vtputa, quia clerici sæculares inhonestè viuunt; & ita procedat illa glos. fin. d. cap. antepen. aut Episcopus vult hoc facere ex causa voluntaria in vita illorum clericorum; & non pullet; sicque procedat glos. d. cap. ad audientiam: sed, si vellet facere sine præiudicio clericorum, conferendo effectum mutationis status post eorum mortem, id poterit facere inuitis clericis, arg. cap. consultationibus, de donat. & Clem. 2. de reb. Eccles. non alien. sicque hoc secundo modo saluatur glos. illius cap. antepen. inquit ibidem Abb. subdens, & tene menti hanc potestatem traditam Episcopo. Tertius effectus prædictæ Papalis indulgentiæ, seu priuilegij prædicto Episcopo electo, seu alteri impetranti concessi, secundùm Io. And. quem sequitur Abb. d. num. 6. est, quòd iste, cui conceditur, erit principalis auctor in ordinatione Ecclesiæ, & Diœcesanus solùm debet consentire: cessante autem priuilegio hoc pertinet ad Episcopum loci; & aliud est præstare assensum, aliud vt principalis disponere, vt in cap. vnic. ne sed. vac. in 6. Quartus effectus est, quia virtute huius priuilegij non requiritur consensus Capituli, cùm alias Episcopus hoc facere sine eius consensu non posset, vt in d. cap. antepen. Quoad parochialem verò Ecclesiam, quæ pariter ex natura sua sæcularis est, vt satis ostendimus sup. cap. præced. quæst. 3. concl. 3. ad fin. quòd possit † in regularem conuerti, vel certè regularibus concedi ab Episco- 333.
po, suadet text. d. cap. si Episcopus vnam, cuius verba non multo antè io hac ipsa conclus. retulimus; accipiendo illa verba, vnam de parochianis Ecclesiis suis, pro parochialibus, quæ certis presbyteris regendæ assignantur, iuxta text. in cap. Monachi, 16. quæst. 1. cap. vlt. de testam. & cap. item vlt. de success. ab intest. cap. ex parte, & cap. in nostra, de sepult. cap. 2. & toto penè tit. de paroch. & alien. paroch. cap. commissum, cap. dilectis, & cap. quoniam, de decim. cap. de multa, & cap. extirpanda, de praben. cap. pastoralis, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. necnon in cap. licèt canon, & cap. nemo deinceps, de elect. in 6. atque alibi sæpissimè in iure. quamuis non ignorem, aliquando etiam parochiam sumi pro diœcesi, vt in cap. nullus Primas, & cap. Lugdunensis Parochia, 9. quæst. 2. cap. Archiepiscopus, cap. si autem, & cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. & cap. bona res, 12. quæst. 2. io priori autem significatione prædicta verba, parochianis Ecclesiis, sumpsit ibi glos. ab aliis approbata io figuratione casus, & verbo consensum. sed & vbi admittamus, in d. cap. si Episcopus, verbum illud, parochianis, accipi pro diœcesanis; adhuc, cùm non excipiatur ibi parochialis Ecclesia propriè sumpta, sicut neque in plerisque aliis iuribus paulo antè citat. vnde generatim, & indistinctè habetur, posse Episcopum saltem cum Capituli consensu concedere Ecclesiam sæcularem religiosorum locis, seu monasteriis, præsertim verò in Clem. 2. quæ incipit, si vna, & est ius nouum, de reb. Eccles. non alien. neque nos excipere, aut distinguere debemus; vt satis deduximus sup. hoc ipso cap. quæst. 4. concl. 3. in 2. extens. vbi etiam hoc ipsum, quod nunc dicimus, posse Episcopum Ecclesiis Regularium concedere parochiales Ecclesias, in specie confirmauimus ex text. in cap. nuper, & cap. pastoralis, de iis, quæ fi. à prælat. sine cons. Capit. ac præter Doctor. vtrobique ex auctoritate quoque Steph. Gratiani disceptat. forens. tom. 3. disceptat. 473. num. 2. quæ maximè attendenda est, cùm scripserit post Concil. Trident. vnde sentit, huic doctrinæ nõ obstare ipsum Conc. sess. 24. cap. 13. de reform. dum prohibet, ne parochiales Ecclesiæ monasteriis, aut Abbatiis vniantur. quod decretum verè d. doctrinæ non obstare nos in præd. 2. extens. aliunde quoque sufficienter demonstrauimus: quare diutiùs hac in rę non immorantes, alios casus breuiter prosequamur, in quibus Episcopus statũ alicuius Ecclesiæ, vel beneficij potest immutare. Inter quos ille primùm

se

334. se offert, quòd potest Episcopus † ex beneficio perpetuo facere beneficium temporale, seu manuale, & amouibile; prout satis ostendimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 4. *conclus.* 4. *ad fin.* ex Gonzal. *in commentar. reg.* 8. *Canc. glos.* 5. §. 6. *num.* 62. vbi ex Nauar. *consil.* 9. aliàs 6. *sub tit. de offic. ord.* docet, simplex beneficium perpetuum de iurepatronatus posse ab Episcopo de consensu patroni ex iusta causa effici manuale, & ad nutum ipsius patroni amouibile: cui simile consil. 29. habetur *sub tit. de præb.* iuxta edit. Lugdun. & incipit, *Capellaniam.* & quamuis, vt *ibidem* post alios admonuimus, Nauar. *in vtroque consil.* loqui videatur non de mutatione perpetui beneficij in manuale, sed de extinctione perpetui beneficij cum erectione seruitij temporarij, quòd non sit beneficium: tamen sustineri potest illa doctrina Gonzal. tum ob eius auctoritatem, tum ob alia *inibi* per nos adducta; ac præcipuè, quia, si Episcopo licet prædicta extinctio beneficij cum erectione temporalis, ac meri seruitij Ecclesiæ, quod est plus, magis licebit commutatio beneficij perpetui in temporale, seu manuale, & amouibile, quod minus est: nam, cui licet id, quod est plus, licet vtique, quod est minus, *cap. cui licet, de reg. iur. in* 6. *& l. non debet, ff. eod. tit.* cum suis concord. vtrobique per glos. & Doct. adductis; & valet argumentum à maiori ad minus, seu, quod ferè in idem recidit, à minori ad maius; vt latè comprobat inter cæteros Euerard. *in suis Topic. iur. loc. a maiori, & loc. a minor.* iuncto eo, quod *ibid.* satis ostendimus, beneficium manuale, seu amouibile esse verè, ac propriè beneficium. Alius

335. casus sit de personali residentia; quam † per Episcopum auferri posse a beneficio non curato, cui adiuncta sit, & tribui simili beneficio eam non habenti; probari potest primùm quidem ex eo, quod tradit Garz. *in tract. de benefic. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 126. quòd, si aliqua Capellania esset fundata cum obligatione residentiæ personalis, cuius fructus essent adeò diminuti, vt non essent sufficientes, & proportionabiles tali oneri, posset Ordinarius tollere obligationem residentiæ, ita, vt per substitutum posset illi deseruiri, maximè si non reperiretur, qui eam vellet cum eo onere residentiæ personalis; quia *ibi* melius videretur tollere personalem residentiam, quàm reducere Missas in casu, quo vnum, aut alterum esset faciendum. Secundum verò ex eo suadetur, quod post Abb. *in cap. suggestum, de iurepatron.* & Roch. de Curt. *in suo tract. de iurepatr. verbo, honorificum, quæst.* 3. *sub num.* 8. *vers. item bene facit*, tradit Lambertin. *eod tract. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 4. posse Episcopum de consensu patroni conuertere Capellam in præbendam, arg. *d. cap. suggestum, & cap. exposuisti, de præbend.* ad quod etiam optimè facit *cap. nullus, de iurepatron.* vbi habetur, quòd, si Episcopus ex improbitate, aut auaritia nolit consentire, vt laicus det, quod habet Ecclesiastici iuris, Canonicis, adeatur Papa, qui id concedet. facit præterea Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 15. *de reformat. in initio*, vbi decernit, quòd in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeóque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui, pro loci, & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli aliquot beneficia simplicia, non tamen regularia, iis vnire: idque maximè iuncto eo, quod etiam ante Concil. Trid. Canonici, ac beneficium obtinentes in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia ad personalem residentiam tenebantur, vt *cap. præced. quæst.* 2. in tertia diuisione beneficiorum, seu eius qualitatum ex parte causæ materialis satis ostendimus. Alius præterea casus huiusmodi mutationis Episcopo permissæ est † quoad ann[...]ionem certi ordinis beneficio: qui sumitur ex C[...]. Tr[...]nt. *sess.* 24. *cap.* 12. *vers. in omnibus vero, de ref[...]mat.* vbi cùm statuisset, quòd in omnibus Ecclesi[...] [C]athedralibus omnes Canonicatus, & portiones certum ordinem habeant annexum: statim subdit, Episcopus autem cum consilio Capituli designet, ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque Ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat: ita tamen, vt dimidia saltem pars Presbyteri sint, cæteri verò Diaconi, aut Subdiaconi. Idipsum etiam sentit Lambertin. *tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* [...]. *quæst.* 4. *art.* 4. *num.* 3. *versic. sed his omissis*, vbi docet, posse transferentem iuspatronatus in alium apponere saltem cum Diœcesani consensu nouam conditionem, vt præsentandos sit in sacris. Quoad ipsam verò qualitatem, seu statum iurispatronatus, quòd † ab 337.
Ordinario saltem de patroni consensu mutari sæpe possit, patet ex adductis per nos sup. *in præced. quæst. conclus.* 9. *& quæst.* 3. *conclus.* 3. *ad fin.* & quoad † 338.
alia onera beneficio iniuncta *d. conclus.* 3. *in fi. ac d. quæst. præced. conclus.* 10. *&* Lambert. *d. art.* 4. *num.* 1. *&* 3. atque in specie diminutionis onerum per dispositionem siue causa mortis, siue etiam causa mortis alicui beneficio impositorum in eius fundatione, ob id, quòd diminuti, aut impotentes, seu insufficientes facti sint reditus ipsius, eundem Lambert. *d. tract. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 7. & alios, quos nos secuti sumus latè hac de re tractantes *cap. præced. quæst.* 5. *concl.* 14. non longè ab initio, *vers. ex quibus omnibus*; vbi inter cætera saltem probabiliter docuimus, huiusmodi diminutionem fieri posse ab Episcopo cum patroni consenso: neque huic obstare Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 4. *de reformat.* quod loquitur de oneribus iniunctis à testatore vel suis bonis, vel heredibus in simplici relicto, seu Legato, vel beneficio, post fundationem tamen ipsius beneficij, & citra consensum, seu approbationem superioris Ecclesiastici: minúsque obstare idem Conc. *ead. sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* cùm loquatur *ibi* Concilium de diminutione onerum beneficij, quæ fit per viam derogationis, hoc est, ex gratia, seu voluntate, & ad tempus in collatione, aut alia dispositione beneficij; non autem de diminutione, quæ fit ex iustitia, & necessitate. His verò nunc addimus, quòd omnino cessabit in Episcopo huiusmodi facultas diminuendi onera beneficij ob eius redituum tenuitatem absolutam, quia decreuerint ab ea quantitate, in qua erant tempore impositionis onerum, primò, quando nihilominus ad onera sufficiunt, † habita etiam ratione 339.
victus, ac sustentationis clerici: idque est de mente omnium prædictorum Doctorum, qui semper supponunt, reditus fieri insufficientes ad supportanda onera beneficij. quòd verò haberi debeat ratio victus, & honestæ sustentationis clericorum, ex eo constat, quòd ad id fructus beneficiorum deputantur, *cap. Episcopus, cap. cum teneamur, & cap. tum secundùm Apostolum, de præb. cap.* 1. *& cap. auctoritate, de instit.* Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *& sess.* 24. *cap.* 17. *de reformat.* cum simil. ac præter, seu potiùs inter onera beneficij, ministrorum quoque ipsius, seu Ecclesiæ ratio habenda est: eorumdem enim ministrorum Ecclesiæ sustentationi aliqua portio reseruari debet; vt constat ex *cap.* 2. *de suppl. negl. præl. cap. quoniam, de vit. & honest. cleric. cap. de monachis, de præben. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *& Clement.* 1. *in princip. &* §. *sane, de iurepatron.* necnon *cap. præsenti, quod est fin.* §. *porrò, de offic. ordin. in* 6. atque hæc restrictio est etiam de mente Idelph. Perez de Lara *in tract. de anniuersar. & Capellan. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 15. *cum duob. seqq.* dum post Rom. *cons.* 369. *num.* 31. probat,

probat, quòd, si bona relicta pro anniuersario præ-
stant cõmuniter magnos reditus, qui longe superant
onus anniuersarij, vt in emphyteuticis contingit; &
ob sterilitatẽ aliquo, vel aliquibus annis fructus defi-
ciant; nihilominus anniuersariũ est sine diminutio-
ne adimplendum. ex quo cùm hi auctores colligant,
diminutionem oneris non fieri, cùm ea non perpe-
tua est, sed temporalis: inde nos quoque colligimus
secundam restrictionem prædictæ facultatis Episco-
pi in diminuendis oneribus beneficij, ob diminutio-
nem redituum ipsius; cùm nimirum hæc diminu-
tio est ad tempus. Tertia restrictio est, vt hanc ipsam
diminutionẽ onerum beneficij Episcopus facere non
possit, cùm dari potest regressus contra fundatorem
340. beneficij, eiúsve heredes; siue quia fundator † pro-
miserit de euictione, siue quia huiusmodi actio, seu
obligatio de euictione tacitè veniat ex natura cõtra-
ctus, iuxta text. quoad primum *in l. non ex eo, C. de
euict.* quoad secundum *in l. si in venditione, ff. de euict.*
& tradunt Doct. quos sequitur Gasp. Caballin. *tract.
de euict. §. 2. n. 3. & 4.* & vtrumque procedit quoque
in donatione; nam donator tenetur de euictione, si
id promisit per stipulationem, non autem, si per nu-
dum pactum, *l. 2. C. de euict.* atque etiam ex sola do-
natione, si ea incipiat à promissione, siue ex stipula-
tione, siue ex nudo pacto, vt per *l. si quis argentum. §.
si autem, C. de donat.* post alios docet Caball. *d. tract.
§. 4. n. 2.* contrarium probans *ibid. & n. 3. ac §. 5. n. 82.*
cùm donatio incipit à traditione, seu datione. sub-
dens tamen *d. §. 4. num. 4. & 5.* secutus Bart. & scrib.
in l. Julianus, §. 1. ff. de verb. oblig. Ias. *cons. 34. col. fin.
lib. 1.* & Boet. *decis. 67.* euictionem locum habere etiã
in donatione incipiente à traditione, vbi donatio sit
remuneratoria; ad quam proximè accedit donatio,
quæ fit Ecclesiæ cùm adiectione certorũ onerũ, ne-
que enim ea est donatio gratuita, seu gratiosa. prædi-
ctam verò distinctionem de incipiente à promissio-
ne, vel à traditione post multos faciendam quoque
ait *num. 7.* in contractu dotis, per text. *in l. 1. §. 1. C. de
rei vxor. act.* iuncta *l. 1. C. de iur. dot.* quicquid autem
341. sit, † an omnia priuilegia dotis mulieris locum et-
iam habeant in dote Ecclesiæ, de quo per Paul. Cit-
tadin. *tract. de iurep. art. 3. part. caus. 2. quæst. 21. cum
seq.* & Lambertin. *eod. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 5.
art. 7. & 8.* certè, quod de dote mulieris traditum,
ac dispositum reperitur quoad hoc, vt dos Ecclesiæ
assignari possit vel ex voluntate, vel ex necessitate;
necnon tribus illis modis, nimirum per pollicitatio-
nem, promissionem media interrogatione, seu per
stipulationem, & per traditionem; atque etiam ali-
quando per delegationẽ debitoris, vt latè per Lam-
bertin. *d. art. 7. num. 2. vsque ad 7.* iuncto *num. 13.
vers. sed ad vnum, & vers. primo casu*: in quo *vers. &
art. seq. in 7. & 8 priuilegio,* docet, etiam in dote Ec-
clesiæ locum habere, quæ de dote mulieris quoad
euictionem, & hypothecam bonorum dotantis pro
euictione, disposita sunt; eo excepto, quòd promis-
sor dotis ex stipulatione non tenetur ad duplum,
cùm id sit loco pœnæ; ac signanter *in d. priuil. 8. sub
num. 12. in nou.* ait, quòd, si sumus in dote data Eccle-
siæ per fundantem, & construentem illam, semper
intelligitur præcessisse stipulatio, vel saltem polli-
citatio, quia aliàs non habuisset licentiam fundandi
Ecclesiam à Diœcesano, per *cap. nemo, de consecr.
dist. 1. cap. pia mentis, 16. quæst. 7. cap. placuit, 1. quæst.
2. & not. ibi* per gloss. & Doct. Et si essemus etiam
in casu, quòd quidam tertius dotaret habendo con-
sensum Episcopi, qui requiritur ad effectum, vt sit
patronus, vt *in cap. nobis, de iurepatr.* dicitur præce-
dere saltem pollicitatio, quia impetrando consen-
sum pollicetur dotare; vt latè inquit, se dixisse *eod.*

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

lib. quæst. 2. art. 3. & sic concludit, in dote Eccle-
siæ non posse dari casum, in quo saltem non præces-
serit pollicitatio, atque adeò semper patronus † te- 342.
nebitur de euictione pro dote Ecclesiæ. Ipsa verò hæc
tertia restrictio ex eo probatur, quòd, cùm hic re-
gressus contra fundatorem, (eiúsve heredes, qui de-
functũ repræsentant, & eadem personã cum eo cen-
sentur, *l. cum à matre, C. de rei vendic.* cum simil. aut
contra ipsum Episcopum, qui cum tali dote benefi-
cium erexit; vel rectorem institutum ante, vel sta-
tim post erectionem, si is institit pro tali erectione
cum huiusmodi dote non exacta, seu excussa, iuxta
tradita per Lambert. *d. vers. primo casu,* & latiùs *eod.
lib. 1. part. 1. quæst. 6. art. 1. in 3. & 4. concl.*) sit remediũ
ordinarium, vt colligitur ex adductis à Sfort. Odd.
*tractat. de restit. in integr. quæst. 17. art. 2. sub num. 17. &
art. 8.* ferè per tot. Sicut etiam diminutio onerum
proculdubio est remedium extraordinarium, cùm sit
odiosum, vt colligi potest ex iis, quæ tradunt Doct.
in cap. cum accessissent, de constit. & non attulimus sup.
hoc ipso cap *quæst. 3. concl. 4.* hoc cessare debet, cùm
illud locum habere potest, iuxta text. *in l. in causa,
la 2. in princip. ff. de minor.* multoque magis id pro-
cedet si hoc remedium diminutionis onerum sit
merè subsidiarium, prout colligitur ex traditis per
Doctor. *d. cap. cum accessissent, & cap. ex parte, de
constit.* necnon *cap. fin. de verb. signif.* remedium
enim subsidiarium cessat, vbi aliud remedium et-
iam extraordinarium locum habere potest, ex ad-
ductis à Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, liberis, num.
214. C. de reuoc. donat.* & Odd. *d. quæst. 17. art. 11.
sub num. 2.* Quòd si neque fundator, seu eius here-
des, neque Episcopus, aut rector beneficij in casibus
prædictis sit soluendo; tunc locus erit memoratæ di-
minutioni onerum beneficij, non obstante diminu-
tione, seu decremento redituum ipsius post illorum
impositionem contingente; vt satis sumi potest ex
adductis à Lambertin. *d. versic. primo casu,* & Odd. *in
d. art. 2. sub num. 26. & 29.* quod etiam erit statuen-
dum vbi reditus decreuerint, & imminuti sunt sine
alicuius eorum culpa, vel negligentia, vtpote bel-
lorum vi, incendio, aut alluuione, de qua est opti-
mus text. ad hoc ponderatus à Perez de Lara *d. cap.
15. num. 1. in l. 2. C. de alluuionib.* vbi Arcad. Imper.
Hi, quos, inquit, inundatio Nili reddit ditiores pro
terris, quas possident, tributorum præstationem a-
gnoscant: & qui suum deplorant patrimonium di-
minutum, alieno saltem functionis munere libe-
rentur. ad idem etiam sunt text. *in l. cura, §. deficien-
tiũ, ff. de muner. & honor.* gloss. *l. omnes, la 2. C. de annon.
& trib. l. forma, §. illud, ff. de censib.* quæ pariter ad id
allegat Perez *d. c. 15. n. 2.* Idémque tam vbi reditus sic,
vt suprà, decreuerint, seu imminuti sint post onera
beneficiis imposita; siue vbi tantùm facti sint impa-
res, seu insufficientes oneribus huiusmodi, erit di-
cendum, quòd nimirum Episcopus diminuere huius-
modi onera nõ possit, cùm testator, aliúsve fundator
beneficij tot reditus pro oneribus assignauerit demõ-
stratiuè, nõ autem taxatiuè; vt sentit ipsemet Perez
d. cap. 15. n. 20. ad fin. quando autem dicatur alicui
dispositioni aliquid adiectũ taxatiuè, vel demonstra-
tiuè tantùm, pluribus nos tradidimus suprà *cap. 5.
quæst. 15. concl. 2. in fin. & cap. 6. quæst. 3. concl. 6. circa me-
dium vsque ad fin. concl.* & Martin. Coler. *tract. de ali-
ment. lib. 1. cap. 13. n. 8. & lib. 2. cap. 2. ex num. 13.* In iis
verò casibus, in quibus diximus fundatorem, aut he-
redem compellendum non esse ad supplendum, ac
subueniendum diminutioni redituũ beneficij, & ta-
men ob eam fieri posse ab Episcopo diminutionem
onerum illius, † huiusmodi diminutio facienda erit 343.
cum consensu fundatoris, vel eius heredis; vt aperte

sentit Lambert. *d.lib.3.quæst.6.art.7.num.pen.* per *cap. nos quidem, de testam.* qui tamen parum, aut nihil ad rem hanc facit, cùm *ibi* nec de beneficio, neque de diminutione oneris illius mentio vlla fiat, sed solum de mutatione loci monasterij, quod in loco a testatore præstituto fieri non poterat. Optimè verò facit illa ratio, quòd in ea diminutione de fundatoris, eiusve heredis interesse saltè affectionis agitur; fortè enim mallent onera imposita sustineri, ac diminutioni, vel insufficientiæ redituum de suo supplendo satisfacere. Postremus denique casus, qui nunc mihi occur-
344. rit, est † de mutatione status præbendæ simplicis in Theologalem, & Pœnitentialé, nimirum annectendo vni onus legendi sacram Scripturam, alteri exercendi munus Pœnitentiarij in Cathedrali. ex quibus primú ab Episcopo fieri posse colligitur ex *cap.1. cap. quia nonnulli*, quod est *pen. & cap. fin. de magistr.* quorum verba retulimus *cap. præced. quæst.4. concl.7.* omnino verò constat ex Conc. Trid. *sess.5.c.1. de refor.* iuncta maximè declaratione sacræ Congreg. cuius vtriusque dispositioné attulimus sup. hac ipsa quæst. *concl.6. post med.* Secundum autem expresse habetur ex *eod. Concil. sess.24. cap.8. de refor.* vbi cauetur, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesijs, vbi id cómodè fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum vnione præbendæ proximè vacaturæ ab Episcopo instituatur, qui Magister sit, vel Doctor, aut Licétiatus in Theologia, vel iure canonico, & annorum quadraginta, seu alias, qui aptior pro loci qualitate reperiatur. Et quoad primum membrum de Theologo optimè facit decisio 277. Rot. Rom. apud Caputaq. *part.2.* vbi
345. decisum fuit, † impositionem oneris Theologalis, hoc est, legendi sacram Scripturá factam per Ordinarium in collatione beneficij valere, cùm sit consona iuri canonico, *cap. significatum, de præbend. & cap. significasti, de elect.* glos. *in cap. pen. verbo, præbenda, de magistr.* dummodo beneficium vacauerit in mense ipsius Ordinarij; alioquin si vacasset in mense reseruato Papæ, vtique non posset Ordinarius imponere onus aliquod; cùm de vacantibus in mensibus reseruatis Ordinarius non possit se intromittere: & ita conclusum fuisse in causa Pampilonen. Prioratus coram Domino Vestano, 2. Decembris 1551. Verùm quoad hanc decisionem aduertendum est, quòd, licet eius conclusio vera sit cum eius ratione: tamen ratio ipsa non probatur per prædictam glos. sed potiùs per text. *d. cap. pen.* quatenus ea præbenda vi illius text. atque etiam *cap.1. & fin. eod. tit. de magistr.* affici poterat prædicto onere legendi sacram Scripturam. glos. verò *in d. verbo, præbenda, ad fin.* expresse negat, posse eligi aliquem magistrum in Canonicum sub ea conditione, vt doceat, quia, in beneficij prouisione cessare debet omnis conditio. ex qua ratione eadem Rot. coram eodem Vestano in eadem causa Pampilonen. Prioratus, 20. Martij 1551, apud eundem Caputaq. *decis.241. part.3.* vt supra diximus, resoluit, simoniacam esse collationem factam per Episcopum Titio cum onere Theologali legendi sacram Scripturam; quia collatio debet esse libera, aliàs est nulla, per multa quæ *ibi* allegat, inter quæ est glos. magna *d. cap. pen.* quæ est *in d. verbo, præbendæ.* dum autem ea glos. *in fi.* dicit, non esse aliquando simoniá, sed satis licitum hanc conditionem legendi apponere in collatione beneficij; apertè loquitur, cùm illud onus adiunctum fuit præbendæ, seu beneficio dum adhuc vacaret: quo casu, vel cum hoc onus adiunctum fuit in fundatione beneficij, etiam Rot. *d. decis. 241.* post Franc. *in cap. 2. not. 1. de elect. in 6.* admittit, prædictam conditionem apponi posse in collatione beneficij. & de onere adiuncto ante collationem est similis decisio apud eundem

Caput. *decis.* 132. *part.1.* & apud Put. [illegible] *lib.3.* Quod vero Abb. *d. cap. pen. in* [illegible] eam conditionem, seu pactionem [illegible] distinctè opponi in collatione ben[illegible] scientia sit spiritualis, tunc comm[illegible] pro spirituali, quod fieri potest, arg. [illegible] *ad qu*[illegible]*iones, de rer. permutat. & cap. ex insinuatione,* [illegible] cum qua opinione transeunt etiam Io. An[illegible] Butr. rectè in hac ratione reprehenditur a Card. *d. cap. pen.* § [illegible] *versic. assignetur autem, quæst.3* quem sequitur Alex. de Neuo *in vlt. addit. ad Abb. d. cap. pen. sub lit. c.* quoniam non est verum, quòd doct[illegible]na, seu scientia † 346.
sit quid spirituale, vt est materia simoniæ, prout inquit Alex. dictum fuisse *cap.1. & 2. sup. eod. tit. de magistr.* & latè probat ex cómuni Vgol. *tract. de simon. tab.1. cap.10. §.3. n.2. & 3.* vbi de lectione Theologiæ, immo obligatio docédi, quæ e[illegible] natura[illegible], aut à iure nó inest, imposita recipiendi beneficiú inducit simoniá, tamquá quid temporale; vt constat ex deductis ab eod. Vgol. *d. cap.10. §.3. n.4. & cap.1*[illegible] *princ. n.8.* Quibus non obstat, quod ex integra rubr. [illegible] *cap.1. §.1. & cap.2. ac 3. in princ.* de magistr. habeatur, quòd pro licentia docendi aliquid exigi non [illegible]ssit, quasi ea sit quid spirituale: nam non inde sequitur, quòd illa sit spiritualis; nam & alia vendi pro[illegible]bentur alias ob causas: vel ideo hanc licentiam docendi dare ob pretium est simonia; quia hæc concessio est actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, ac spiritualis, cuius exercitium pretio interueniente est simoniacú, *cap. nemo, cap. consulere, & cap. audiuimus, de simon.* cum simil. Rectè etiam dicút Card. & Alex. *loca cit.* quòd receptio ad præbendam iuxta formá *d. cap. pen.* non sit quid spirituale, immo quid merè temporale, cum sit solùm ad prouentus præbendæ, nec receptus fiat canonicus, vt dicit text. sed eos prouentus pro salario recipiat: malè autem hi reprehendunt Host. & sequaces in conclusione, quòd receptio in Canonicum cum ea obligatione legendi sacram Scripturam non sit simoniaca: quòd enim talis sit, cùm in ipsa collatione talis onus imponitur, satis probat Rot. *d. decis.241.* Caputaq. & 132. Put. & faciunt adducta per Gaz. *tract. de benef. part.8. cap.1. num.14.16. ac 17.* voluitque glos. d. verbo, *præbendæ*, ad fin. & licèt hæc impositio *d. cap. pen.* non prohibeatur, immo *in cap.1.* expresse permitti videatur; atque adeò esse cúsona iuri canonico, vt dicebat Rot. *d. decis.277.* & sic posse citra vitiú simoniæ ea obligatio apponi in collatione: nã pactú de dãdo, faciendove id, quod res spiritualis, quæ traditur, natura, aut iure postulat, † 347
simoniá non inducit, vt pluribus cóprobat idem met Vgol. *d. cap.11. in princ.* per tot. sentitque etiam Rot. *d. decis.241.* dum eam generalem rationem, aut onus legendi ante collationé, vel ex fundatione iniunctú non inducat simoniam, assignat, quia expressio eius, quod tacitè inest, non vitiat, ex Dec. *cons.118. col.3. in princ.* quod, & tradunt cómuniter Canonistæ *in cap. ad audientiá, il 2. de rescript.* & Legistæ *in l.3.* per illum text. *ff. de legat.1.* tamen cùm illud onus legendi sacrá Scripturam saltem attento iure antiquo non sit tali præbendæ iniunctum, non poterit imponi nisi ante collationem; & si in collatione ipsa imponatur, videtur fieri expressio oneris & eius, quod inest alio modo, quàm eo, quo inest, atque adeò inducet simoniá, vt constat ex decis. ac Doct. citat. omnino verò quicquid sit attento iure Decretal. *d. tit. de magistr.* id verum esse videtur attento iure nouo Conc. Trid. *d. sess.5. cap.1. de refor.* vbi expresse afficitur pro Theologo præbenda primò vacatura post Conc. publicationem in Cathedralibus ciuitatis insignis, vel populosæ, & in Collegiatis insignis oppidi; *ac sess.24. c.*[illegible] *de refor.* vbi pro Pœnitentiario afficitur præbenda proximè

vacatura

vacatura in Ecclesiis Cathedralibus; modò tamen in neotro casu sit Sedi Apostolicæ reseruata,& priorem locũ inter vtramque obtineat erectio præbendæ Theologalis. & ita,vt valida nihilominus sit collatio vtriusque facta ante erectionem alteri, qui neque aptus sit ad sacræ Scripturæ lectioné, neque ad munus Pœnitentiarij exercendum; prout ex variis sacræ Cong.declarationibus, maximè ad illud *cap.* 1. Trid. Conc. dicitur apparere, quas, si lubet, videas. Verùm,quia & hæc ipsa, & alia,quæ ponderauimus sup.hac ipsa quæst. *concl.6.circa med.*magnam causæ, ac negotij discussioné exigant; & efficiant, ne certa omnino præbenda onere siue Theologi, siue Pœnitentiarij affecta censeatur: inde fit vt non nisi ante collationé illud imponi possit ab Episcopo,iuxta supradicta.Iam verò præsenti conclusioni de potestate Episcopi in mutando Ecclesiæ, aut beneficij statu finem imponentes ad reliquas huius quæst.conclusiones, quæ de potestate, quam circa eandem rem habent ij, quibus iurisdictio quasi Episcopalis competit, veniamus.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Capi-
348. tulũ sede Episcopali vacante † regulariter nõ potest
mutare statũ alicuius Ecclesiæ, aut beneficij. Probatur à fortiori tum ea iis,quibus concl.præced. ostẽdimus,Episcopũ regulariter non posse huiusmodi status mutationem facere: nam Capitulũ eius sede vacãte potius pauciora potest,quàm Episcopo permittantur; vt cõstat ex adductis per glos.& Doct.*in cap. cùm olim,de maior.& obed.cap.vnic.eod. tit.in 6.c.1.& cap.si Episcopus,de suppl.neglig.prælat.eod.lib.*Fr.Panin.*in tract.de offic.& potest Capit.sed.vacan.part.1.quæst.*1. Iacob.Sbroz.*tract.de offic.Vicar.lib.*1.*quæst.*30.*& lib.*2.*quæst.*70.110.135.*&* 160.Steph. Quarant.*in summ. Bullar.tract.de Capit.sed.vacan.circa initium,*& *ibi* eius Apostill.ac nouissimè Garz. *tract.de benef.part.*5.*c.*7.*n.*2.*cum duobus seqq.* & Ioan. Azor.*Instit.moral part.*2.*lib.*3.*c.*37.*quæst.*6. cum aliquot ex seqq. necnon *cap.* 38.*ac* 39. Tum ex iis,quibus *cap.præced.quæst.*5.*concl.*15.*circa initium,*docuimus,regulariter non posse Capitulum sede Episcopali vacãte derogare ad tempus qualitatibus beneficij: multò enim magis id verum erit in derogatione perpetua earundem qualitatum, quam mutationem status eiusdem beneficij, seu Ecclesiæ appellamus; idque ob maius præiudiciũ,quod in hac vertitur,quàm in illa,vt iam non semel admonnimus. Dixi auté in conclusione, *regulariter*; quoniam in nonnullis casibus Capitulum sede vacante eam mutationé facere poterit. Et quidem primò generaliter in casibus, in quibus Episcopus tenetur id facere. ea enim,quæ sunt necessitatis,nõ voluntatis, potest Capitulum sede vacante præstare; glos.cõmuniter approbata *in Clem.*1.§.1.*verbo,Capituli,de hæret.* ac plerique relati à Garz.*d.cap.*7.*n.*2.*&* 60. quósque nos allegauimus sup.*cap.*5.*quæst.*12.paulò ante 1.cõclus. atque hac ipsa ratione potest Capitulũ sede vacante confirmare electos,sicut poterat Episcopus, *d. cap.cùm olim,*& instituere præsentatos à patronis,*cap.*1.*de instit.in* 6.& pluribus relatis tradit Azor *d.c.*38.*quæst.*2.& Garz.*d.cap.*7.*n.*54.qui etiam ex hac ipsa ratione *num.*53.*vsque ad* 78.idem latè probat in collatione,quæ necessaria sit.vnde,quod ad rem nostram
349. attinet,infertur ad casum † *cap.nullus,de iurepatr.* &
similium,quæ *in præced. concl post med.*citauimus, ad hoc,vt possit cum Episcopi auctoritate,vel consensu concedi Ecclesia monasteriis,vel aliis Ecclesiis:nam *in d.cap.nullus,*cùm statuisset Rom. Pontifex, vt nullus laicus decimas, aut Ecclesiã,aut quicquid Ecclesiastici iuris est sine concessione sui Pontificis monasteriis,vel Canonicis conferat, statim subiicit: & si quis Episcopus improbitatis, vel auaritiæ causa consentire noluerit, Rom.Pontifici nuntietur; & quod offerendũ est, tunc eius licentia offeratur. ex quibus verbis iuncta maximè glos.*ibid.verbo,offeratur,*apparet, quòd, nisi iusta causa denegandi subsit, tenetur Episcopus in huiusmodi collatione, seu concessione assensum suum præbere: atque adeò sumus in re necessaria. Secundus casus generalis pariter, ac mihi valde probabilis, in quo poterit Capitulũ sede Episcopali vacante mutare statum Ecclesiæ, vel beneficij; est in omnibus illis casibus,in quibus Episcopus ipse potest ex ordinaria iurisdictione talem mutationem facere,saltẽ quoties tunc potest Capitulum beneficium illud,de cuius status mutatione agitur,cõferre; & modò id faciat sine præiudicio iuriũ ipsius Episcopi,ac seruatis aliis de iure seruandis;iuxta tradita per nos *cap.præced. quæst.*5.*conclus.*15. vbi etiam casus illos recẽsuimus,in quibus Capitulũ sede Episcopali vacante beneficia cõferre potest.nam certior regula est,vt Capitulum sede vacante Episcopo succedat in ordinaria iurisdictione,prætcrquã in casibus à iure exceptis,vt multos secutus tradit Garz.*d.cap.*7.*n.*4. & satis constare potest ea adductis per nos sup. *cap.*5.*quæst.*12.*præmiss.vnic.circa initium, & concl.*1.ex
quibus etiam patet,† idem statuendum fore,quam- 350.
uis sedes vacet per renuntiationem, aut alio quouis modo; quidque dicendum sit existente Episcopo in remotis,vel excommunicato, aut suspenso. Tertius casus, isque specialis prædictæ mutationis Capitulo sede vacante permissæ, est vnionis Ecclesiarum,seu
beneficiorum; quam † à Capitulo sede Episcopali 351.
vacante fieri posse,dummodo per vnionem Iuri Episcopali,nihil detrahatur,tenet Rebuff.*in praxi benef. part.*1.*tit.de deuolut.n.*100.post Card.& Imol.*Clem.*1.*de stat.monach.*Petr.de Perus.*tract.de vnion.Eccles.c.*4. Felin.*in d.cap.cùm olim,in fi.de maior.& obed.*idem voluit Lap.& Io.Lignan.*d.Clem.*1.& Caccialup.*tract.de vnionib.Eccles.art.*3.*num.*19. & Rebuff.*d.part.*1.*tit.de vnionib.benef.n.*36. quos sequitur Azor. *Instit. moral. part.*2.*lib.*6. *cap.*28.*quæst.*9. licèt aliter sensisse videatur *lib.*3. *cap.*38. *quæst.*9. post Franc.Panin. *d. tract.de offic.& potest. Capit. sed. vacan. part.* 2. *quæst.* 3. *num.* 17. quem tamen *ibidem* intelligit Azor vbi per vnionem beneficium supprimitur, extinguitur, vel alienatur, seu detrahitur iuri Episcopali; prout etiam eum intelligit Rebuff. *d.num.*36. secus autem erit, vbi vnio fiat æquè principaliter, vt ait Azor. *d. quæst.*9.*cap.*38.quomodo etiam ipse intelligo plerosque alios simpliciter tradentes,Capitulũ sede vacante vnire posse beneficia, seu Ecclesias, prout poterat Episcopus,quos citat,ac sequitur Garz. *d.tract.de benefic.part.*12.*n.*67. vbi etiam refert Hoied.& Cucch. contrarium sentientes: quorũ opinio ex eo defendi posse videbatur,quòd Capitulũ sede vacante nequit beneficia conferre,*cap.* 2. *ne sed.vacan.cap. vnic.eod. tit.in* 6. *& cap.*1. *de instit. eod. lib.* ergo neque vnire; nam duo beneficia vnire non potest,nisi vnum conferat Ecclesiæ,cui vnit. verùm Azor *d.cap.* 38. *quæst.* 9. respondet negando illam consequentiam; nequit
conferre, ergo nec vnire: nam Episcopus † confer- 352.
re nequit beneficia,quæ ad potestatem inferioris ordinarij pertinent; & tamen potest ea vnire,vt idem Azor docet *lib.*5.*cap.*29.*quæst.*17.post Gambar.*tract. de off.& potest legat.lib.*5.*num.*165. Item beneficium nondum vacans conferri nequit; (quod probatur *in cap.*1.2.*&* 3.*ac tot.tit.de conceß.præb.*) & tamen potest vniri, *Clem.si vna, de reb. Eccles. non alien.* Postremò non idem iuris est de conferendo, quod de vniendo beneficium: nam conferre est voluntatis,ac liberalitatis, (vt tradunt glos. Abb.& alij *d. cap.cùm olim, de maior.& obed.* & est text. *in cap.vlt.* & *ibi* omnes notant, *de offic. Vicar. in* 6.) at verò vnire beneficia est

necessitatis, vel vtilitatis; non enim vniuntur Eccle-
siæ, nisi quia id necessitas, vel vtilitas postulet, vt
inf. hoc ipso cap. *quæst. seq. conclus. 2.* videbimus. Rectè
autem docet Garz. *d. cap. 2. num. 68.* ex quadam etiam
353. sacræ Congregat. declaratione, † Capitulum sibiipsi
vnire, cùm nequeat etiã sede plena consentire vnio-
ni suæ mensæ ab Episcopo factæ, *d. Clem. si vna, de
reb. Eccles. non alien.* quod latiùs ipsemet explicat *à
num. 168. vsque ad* 176. Quartus casus, qui pariter
est specialis, constitui potest in vnionis dissolutione;
354. quam † à Capitulo sede vacante fieri posse, voluit
Rebuff. *d. part. 1. tit. de reuocat. vnion. num.* 19. quem
sequitur Azor *d. lib. 6. cap. 29. quæst. 5. vers. quares, an
Collegium:* idémque sentit Garz. *d. cap. 2. n. 302.* dum
post Rebuff. *loc. mox cit. num. 15.* & Caccialup. *d. tract.
de vnion. art. 9.* eam regulam tradit, quòd ille potest
vnionem dissoluere, qui potuit illam facere. Quid
autem dicendum sit hac in re † de Capitulo Eccle-
355. siæ Collegiatæ, quæ sit titulus Presbyteralis, vel Dia-
conalis alicuius S.R.E. Cardinalis, vel de visitatore,
aut administratore deputato sede Episcopali vacan-
te, aut de sequestre fructuũ, vel possessionis Eccle-
siæ Cathedralis etiam non vacantis, ex iis facile col-
ligere licet, quæ de iisdem quoad derogationem
qualitatum in beneficij fundatione appositarum di-
ximus *cap. preced. quæst. 5. conclus. 15. post medium,* iun-
ctis maximè, quod ad Capitulum prædictæ Colle-
giatæ Ecclesiæ attinet, iis, quæ de potestate Cardi-
nalium ratione suorum titulorum Presbyteralium,
vel Diaconalium, aut aliorum Prælatorum sæcula-
rium habentium iurisdictionem quasi Episcopalem
statim dicturi sumus in iam seq. concl.

DECIMAQVINTA igitur CONCLVSIO
sit. Prælati sæculares, qui habent iurisdictionẽ qua-
356. si Episcopalem, † in sua quasi diœcesi mutare non
possunt statum alicuius Ecclesiæ, aut beneficij, nisi
cùm Episcopi possunt in sua diœcesi. Prior pars con-
clusionis, quòd nimirum regulariter hi Prælati ne-
queant hanc mutationem facere, facilè ex eo patet;
quòd huiusmodi mutatio regulariter aduersatur iuri
canonico, vt constat ex iis quæ adduximus sup. hoc
ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3.* in priori eius parte: vnde
tamquã Rom. Pontifice inferiores iidem Prælati de-
rogare ei non poterunt, iuxta text. *in cap. cùm inferior,
de maior. & obed. & Clem. ne Romani, in princ. de elect.*
cum suis concord. Posterior autem pars cõclusionis,
quòd scilicet prædicti Prælati memoratã mutatio-
nem facere possint in sua quasi diœcesi, quã possunt
in sua diœcesi Episcopi, quoad Cardinales quidem
Presbyteros, vel Diaconos in suis titulis, probatur;
quoniam in iis habent iurisdictionẽ, quam Episcopi
habent in sua diœcesi, vt per text. *in cap. his, quæ, de
maior. & obed.* tradunt *ibi* Doct. ac pluribus citat. do-
cuimus sup. *cap. 5. quæst. 13. circa initium*; ita, vt sibi
constituere possit Vicarium generalem, ferre cen-
suras, & exercere alia, quæ sunt iurisdictionis Epi-
scopalis fori exterioris, sicut Episcopi¶ prout inter
alios tradit Sbroz *d. tract. de Vicar. Episc. lib. 1. quæst. 3.
n. 21. & seq.* inficiari autem nemo potest, quòd præ-
dicta mutatio status beneficij, aut Ecclesiæ alicuius
pertineat ad iurisdictionem fori exterioris. Ea qua
ratione idem dicendum est de aliis Prælatis inferiori-
bus Episcopo, qui vel omnimodam iurisdictionem
Episcopalem in certis finibus consuetudine, præscri-
ptione, aut priuilegio acquisierunt, vel certè specia-
lem huiusmodi mutationes faciendi; per ea, quæ de
hisce Prælatis inferioribus quoad vltimarũ volunta-
tum commutationem deduximus *d. quæst. 13. concl. 2.*
iuncta *concl. 3.* vbi statim subiecimus, præscriptionẽ
hanc, seu consuetudinem, per quam hi Prælati infe-
riores acquirunt iurisdictionem intra fines diœcesis
Episcopalis, quadragenariam esse debere, ex eo verò
tempore dedocendum esse tempus vacationis sedis
Episcopalis, aut in quo Episcopus impeditus fuit ius
suum prosequi: ac postmodum quanto tempore iu-
risdictionem priuilegio, præscriptione, vel consue-
tudine ab ipsis acquisitam amittant. atque ita in spe-
cie † vnionis pluribus relatis docet Garz. *d. part. 12.* 357.
cap. 2. num. 71. cum duob. seqq. dum post eos tradit,
inferiorẽ Episcopo, etiamsi habeat facultatem con-
ferendi, non posse vniones facere, nisi hoc ei compe-
tat ex priuilegio, vel præscriptione immemorabili,
aut quadragenaria cum titulo, vel consuetudine præ-
scripta, aut nisi haberet iurisdictionẽ Episcopalem.
num. autem 74. ad idem adducit declarationem sacræ
Congregationis *ad sess. 21. cap. 5. de reform.* in qua eam
censuisse ait, dignitati curatæ posse vniri aliam di-
gnitatem ex causa paupertatis, iuxta hoc decretum,
& sess. 24. cap. 13. de reform. eámque vnionem facere
posse Abbatem, si sibi hanc facultatem vniendi legi-
timè præscripsit, aut ex priuilegio in Ecclesia sibi
pleno iure subiecta iurisdictionem quasi Episcopalẽ
habet in omnibus, & per omnia: alioquin vnionem
faciendam esse per Episcopum cum consensu ipsius
Abbatis, & Capituli. *num.* verò 75. *cum seq.* respondet
aliis declarationibus, quæ aduersari videbantur, vt
loquãtur ac procedant in casu suppressionis præben-
darũ, iuxta decretum eiusdem Conc. Trid. *sess. 24. c. 15.
de refor.* Quamuis autem Prælatus inferior præscri-
ptione, consuetudine, vel priuilegio quæsierit ius
vniendi beneficia, non ideo poterit vniones dissol-
uere, vt post Rebuff. *d. tit. de reuocat. vnion. num.* 20.
tradit Azor *d. lib. 6. cap. 29. quæst. 5. vers. cæteri verò Or-
dinarij.* & ratio est, quia ius speciale non extenditur,
*cap. adhæc, de offic. Archid. cap. audistis, & cap. cum
Capella, de præscript.* cum simil.

DECIMASEXTA CONCLVSIO. Vicarius
Episcopi, vel Capituli sede Episcopali vacante, aut
prælatorum sæcularium citra Episcopum habentiũ
iurisdictionem quasi Episcopalem † regulariter ne- 358.
queunt mutare statum alicuius Ecclesiæ, aut bene-
ficij etiam in casibus, in quibus is posset, cuius est
Vicarius. Hæc conclusio quoad casus, in quibus id
nequit Episcopus, Capitulum sede vacante, aut Præ-
latus, cuius ille vices gerit, patet, quia nemo in aliũ
plus iuris transferre potest, quàm ipse habeat, vt in
iuribus, quæ ad id allegauimus *cap. præced. quæst. 5.
concl. 17. circa initium*; cui accedit, quòd qui in ius
alterius succedit, eius iure vti debet, *cap. cùm contra,
de pignor. cap. is, qui in ius, de reg. iur. in 6. l. aliud, §. fin.
& l. qui in ius, in princ. ff. eod. tit.* Quoad casus verò,
in quibus prædictam mutationem facere posset is,
cuius est Vicarius; probatur ex eo, quòd Vicarius
etiam Episcopi regulariter nequeat expedire ardua,
& grauiora negotia, seu quæ verisimiliter eum con-
stituens non esset concessurus; iuxta latiùs per nos
tradita sup. *cap. 5. quæst. 14. suppos. 2.* neque regulari-
ter sine mandato speciali dispensare potest, vt fusè
probat Sbroz. *tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 35. n. 3.*
& Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 40. num. 12.* at verò,
quòd huiusmodi mutatio status beneficij, aut Eccle-
siæ sit ex arduis, & grauioribus, inde satis conuinci-
tur, quòd vix in aliquibus casibus Legatis, & Episco-
pis ea permittitur, vt colligere licet ex adductis sup.
hac ipsa quæst. *conclus. 9. & 13.* quódque sit quædam
dispensatio, ex eo patet, quòd est contra ius, vt suprà
hoc eod. cap. *quæst. 3. conclus. 3.* in priori illius parte
ostendimus; dispensatio autem est iuris relaxatio,
glos. *in cap. requiritis, §. nisi rigor, verbo, vt plerisque, 1.
quæst. 7.* cum aliis ad id per nos adductis *cap. præced.
d. quæst. 5. conclus. 17. circa medium.* immo hæc ipsa
mutatio status via sine aliqua donatione fieri potest;
quæ

quæ etiam procuratori constituto cum libera non
permittitur, atque adeò nec Vicario cum simili fa-
cultate constituto, vt liquet ex *cap. vlt. de offic. Vicar.*
in 6. Idipsum verò ex eo etiam valde confirmatur,
359. quòd † Vicarius generalis beneficia vnire non po-
test sine speciali mandato, (aut æquipollenti, vt mox
dicemus,) etiamsi à constituente habeat facultatem
conferendi beneficia, adiecta clausula illa generali,
& ad omnia alia etiam requirentia speciale mandatum;
quoniam non ideo fieri debet extensio ad maiora ex-
pressis, *cap. qui ad agendum, de procurat. in 6. & Clem.*
2. eod. tit. contra Moliedan. *decis. 3. de offic. Vicar.* Hie-
ron. Gabr. *cons. 200. num. 3. lib. 1.* & Gambar. *tract. de*
offic. & potest. legat. lib. 5. rubr. 1. ex n. 115. tradit Garz.
d. part. 12. cap. 1. n. 69. post Caccialup. *tract. de vnion.*
art. 3. quæst. 8. num. 23. Petr. de Perus. *eod. tract. cap. 4.*
num. 32. Paris. *cons. 40. lib. 4.* Rebuff. *in Prax. benef. tit.*
de vnion. benef. num. 37. & in form. Vicariat. num. 102.
Mandos. *in Praxi signat. grat. tit. de vnionib. versic. Vi-*
carius tamen, Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 2.*
cap. 3. n. 7. vers. non est etiam omittendum, Cucch *lib. 2.*
Instit. maior. tit. 8. num. 106. Sbrot. *de Vicar. Episc. lib.*
2. quæst. 115. & Azor. *d. part. 2. Instit. moral. lib. 3. cap.*
44. quæst. 11. & lib. 6. cap. 28. quæst. 10. Poterit tamen
360. Vicarius † mutare statum beneficij, vel Ecclesiæ in
casibus, in quibus potest, qui eum constituit, non
modò cùm ad id speciale mandatum habet, sed et-
iam cùm ad id à constituente habet facultatem, quæ
mandato speciali æquipolleat; qualis est tùm in ge-
nerali mandato expressa sunt aliqua, quæ minora
non sint prædicta mutatione, ac deinde adiicitur
clausula illa generalis, *& ad alia, etiamsi mandatum*
exigant speciale; per text. *in d. cap. qui ad agendum, §.*
1. & d. Clem. 1. siue cùm est constitutus cum libera
potestate, seu administratione, iuxta text. *in d. cap. qui*
ad agendum, §. vlt. modò tamē prædicta mutatio non
inuoluat donationem, propter text. paulo antè citat.
in cap. vlt. de offic. Vicar. in 6. vel alienationem bono-
rum immobilium, arg. *cap. is, cui, de elect. in 6.* Proba-
361. bile mihi quoque est, † posse Vicarium Episcopi, &
prædictorum Prælatorum status Ecclesiæ, vel bene-
ficij alicuius facere, quam ij possent, vbi illi in re-
motis sint, eorumque copia nequeat haberi, & alio-
qui vrgeat aliqua necessitas ad talem mutationem
deueniendi; per ea, quæ adduximus *d. quæst. 14. con-*
clus. 1. limitat. 1. præcipuè per text. *in cap. 1. §. fin. de*
offic. ordin. in 6. & cap. cum nullus, §. 1. de tempor. or-
dinat. eod. lib.

Decimaseptima, & postrema con-
362. clusio. Prælati regularium † mutare nequeunt
statum suarum Ecclesiarum, aut beneficiorum sæcu-
larium in iis consistentium: possunt autem quoad
beneficia sæcularia etiam extra suas Ecclesias sita, in
quibus habent iurisdictionem quasi Episcopalem,
sicut Episcopi possunt quoad beneficia suæ diœcesis.
Prior pars conclus. quod spectat ad suas Ecclesias,
probatur, tum ex *Clem. ne in agro, §. ad hæc, de stat.*
monach. vbi statuitur, quòd, si prouentus Prioratuum,
vel administrationum duobus non suppetant, iidem
Prioratus, seu administrationes, nisi per Abbates ad
sustentationem duorum sufficientes reddantur, lo-
cis aliis viciniorібus ad eorū monasteria pertinenti-
bus, vel ipsorū monasteriorū officiis, aut inter se in-
uicem, prout erit commodius, cum consilio, & as-
sensu Abbatum per locorum ipsorum Ordinarios
363. vniantur: vnde apparet, † hanc vnionem, quæ sta-
tus Ecclesiarum quædam mutatio est, fieri non posse
per ipsos Abbates, seu Prælatos monasteriorum, ac
locorum regularium; sed ab Ordinariis locorum
esse faciendam. Tum ex *Clem. vnic. §. eadem quoque.*
de suppl. neglig. prælat. vbi diœcesanis mandatur, vt
Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

in non exemptis sua, in exemptis Apostolica aucto-
ritate non permittant Prælatos Regularium priora-
tus, Ecclesias, administrationes aut quæuis alia be-
neficia ad eorum dispositionem spectant a suis men-
sis applicare. Tum etiam ex *Clem. 1. in princ. de reb.*
Eccles. non alien. vbi prohibetur, † ne quis Religio- 364.
sus monasterio, prioratui, Ecclesiæ, seu administra-
tioni cuius præsidens, iura, reditus, aut possessiones
eiusdem alicui ad vitam eius, seu aliud certum tem-
pus, pecunia etiam inde recepta, quouis modo con-
cedat, nisi necessitas, aut vtilitas monasterij, priora-
tus, Ecclesiæ, aut administrationis huiusmodi hoc
exposcat, conuentus sui, aut, si conuentum non ha-
beat, Prælati proprij assensu ad hoc nihilominus ac-
cedente; si quis autem contra hoc fecerit, pœnam
suspensionis ab officio eo ipso incurrat; nec ex con-
cessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur. Et
quamuis hic text. non loquatur de concessione ipsius
Ecclesiæ, aut beneficij regularis, sed iurium, ac bo-
norum ipsius: tamen, cùm hæc quoque concessio
sit alienatio quædam rei Ecclesiasticæ, vt per se pa-
tet, atque ex *rubr.* sub qua *Clem. 2. eod. tit.* de tali con-
cessione loquens ponitur; necnon ex text. *in cap. ina-*
nuper, in fi. de iis, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. ibi;
cùm concessiones Ecclesiarum perpetuas ad aliena-
tiones non sit dubium pertinere; iuncto eo, quòd
perpetuum etiam dicitur quod est ad vitam alicuius,
cap. 1. de rescript. in 6. cum aliis ad id allegat. suprà
hoc eod. cap. *quæst. 1.* non longè à fine: quod de alie-
natione iurium Ecclesiæ disponitur *in d. Clem. 1. in*
princ. intelligendum quoque est de ipsius Ecclesiæ
concessione. Quamuis etiam ex iis eiusdem princ.
verbis, *si Conuentum non habeat,* Prælati proprij assen-
su accedente, colligi videatur, quòd hic consensus
non requiratur, si monasterium, & alia prædicta
conuentum non habeant: tamen, vt *ibidem* ait glos.
ab aliis approbata, verbo, *non habeat,* hoc verum est
quoad euadendam huius constitutionis pœnam; sed
aliàs ad validandum cōtractum perpetuum requiri-
tur omnis solemnitas alienationis, *cap. dudum, eod.*
tit. in 6. & consensus Episcopi, *cap. Abbatibus, & cap.*
seq. incip. *si qua de rebus, cap. placuit, 12. quæst. 2. &*
cap. in venditionibus, 17. quæst. 4. & hic quidem Epi-
scopi consensus requiretur, ac sufficiet in non exem-
ptis, prout per hæc iura nunc est. sic etiam exponens
ea verba, *Prælati proprij,* tenet glos. *d. §. adhæc, verbo*
proprij. salua tamen dispositione Extrauag. Pauli II.
(quæ incipit, *Ambitiosa*, & tempore glos. nondum
emanarat,) *de reb. Eccles. non alien. in commun.* in
exemptis verò exponens de Papa, iuxta text. *in cap.*
auctoritate, §. 1. de priuil. in 6. vbi glos. *verbo, Sedis*
Apostolica, sentit sufficere quoque licentiam Legati
de latere, arg. *cap. si Abbatem, de elect. & cap. veniens,*
in princip. de verb. signif. eod. lib. De hoc autem vi-
dendi sunt Felin. & alij *in cap. auditis, de præscript.*
Abb. ac cæteri *in cap. statuimus, de transact. cap. etsi*
clerici, §. de adulteriis, de iudic. cap. sicut vnire, de
excess. prælat. d. Clement. 1. & 2. de reb. Eccles. non
alien. & Clem. ne in agro, seu 1. de stat. mon. Quoad
beneficia verò sæcularia consistentia in Ecclesiis re-
gularium, quòd eorum statum mutare non possint
illarum Ecclesiarum Prælati regulares, satis proba-
tur tum ex *d. Clem. vnica, §. eadem quoque,* iuncto eius
Clem. princ. dum *inibi* mandatur Diœcesanis, ne
permittant Prælatos Regularium beneficia sæcula-
ria ad eorum dispositionem respectu collationis
pertinentia suis mensis applicare: tum etiam ex ad-
ductis quoad commutationem vltimarum volunta-
tum suprà *cap. 5. quæst. vlt. conclus. 2.* ex eo maximè,
quòd nemo potest exercere iurisdictionem fori ex-
terioris in personas, vel loca, quæ non sunt sibi ple-

no iure subiecta, hoc est, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, quoad administrationem nimirum, quamuis non sint de mensa; quia nequeunt eorum reditus in suos vsus conuertere; iuxta tradita per glos. receptam *in Clem. vnic. vers. quidam etiam, verbo, ad mensam, de excess. prælat.* qualia proculdubio sunt, secluso iure speciali, beneficia sæcu-
365. laria, quæ † Episcopo iure communi attento sunt subiecta, *cap sic quidam, cum quatuor seqq. 10. quæst. 1. & cap. omnes basilicæ, cum seq. 16. quæst. 7.* necnon *cap. in Lateranensi, & cap. de monachis, de præb. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. cum & plantare, de priuil. cap. ne aliqui, & cap. priuilegium, eod. tit. in 6.* cum suis concord. Posterior pars conclusionis probatur; quia, cùm supponamus, tunc huiusmodi Prælatos regularium habere in illis beneficiis, aut Ecclesiis iurisdictionem quasi Episcopalem, iuxta text. *in cap. Abbates, in f. de priuil. in 6.* & Conc. Trid. *sess. 25. cap. 11. ad fin. de regular.* nil mirum, si tunc prædicti Abbates regulares in iisdem Ecclesiis, ac beneficiis etiam sæcularibus sibi sic subiectis eam iurisdictionem exercere possint, mutando eorum statum, sicut possunt Episcopi in suis diœcesibus; per id, quod de Prælatis sæcularibus consimilem iurisdictionē quasi Episcopalem habentibus quoad beneficia, & Ecclesias suæ quasi diœcesis conclusimus suprà hac ipsa
366. quæst. *conclus. 15.* Id quod licèt quoad vnionem † hisce Abbatibus regularibus respectu Ecclesiarum sibi pleno iure subiectarum neget Innoc. & Abb. antiq. *d. cap. sicut vnire, de excess. prælat.* tamen contrarium satis apertè sentit Abb. Panorm. *ibid. sub num. 3.* & ipse Innoc. *in cap. 2.* quod incipit, *statuimus, de transact.* Archid. *in cap. cùm singula, de præb. in 6.* & glos. ab aliis approbata *d. Clem. 2. verbo, proprij, de reb. Eccles. non alienand. & d. Clem. ne in agro, seu 1. §. ad hæc, verbo, Ordinarios, de stat. monach.* Atque ex his iam tandem finis sit præsenti quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

367. *Mutatio status Ecclesiæ, aut beneficij requirit aliquam causam, vbi impetretur ab inferiore; & nonnullis num. seqq.*

368. *Dispensatio contra ius humanum fieri debet cum causa ab inferiore, licèt à Principe habeat facultatem contra illud dispensandi.*

369. *Inferior transferre nequit Ecclesias, seu mutare de loco ad locum sine causa. neque vnire beneficia, seu Ecclesias; num. 370. sicut nec vnionem dissoluere; num. 371.*

372. *Mutatio status Ecclesiæ, ac beneficij causam requirit etiam cùm à Romano Pontifice impetratur; idemque in translatione, & vnione Ecclesiarum. atque in quadam reseruatione iurispatronatus in Ecclesiis, seu beneficiis antea liberis; num. 373. & in sectione, seu diuisione beneficiorum; num. 374.*

375. *Causa mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum in Papa, vel inferiore eum mutante an præsumatur. & quid in vnionibus, aut earum dissolutionibus, seu reuocationibus; numer. 376.*

377. *Causa mutationis status Ecclesiarum, aut beneficiorum non necessariò debet obstare executioni ipsius status: sed sufficit necessitas aliunde proueniens; & duob. num. seqq.*

378. *Necessitas Ecclesiæ est causa sufficiens vnionis Ecclesiarum, seu beneficiorum; ac dissolutionis, seu reuocationis ipsius. & in erectione in Cathedralem, ac diuisione Episcopatuum; necnon erectione in parochialem, vel baptismalem; num. 379.*

380. *Necessitas Ecclesiæ est sufficiens causa acquisitionis iurispatronatus in Ecclesia libera ex augmento dotis, noua constructione, vel alio simili titulo; & mutationis status Ecclesiæ regularis in sæcularem; ac generatim mutationis status Ecclesiarum.*

381. *Vtilitas publica est sufficiens causa mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum.*

382. *Vtilitas Ecclesiæ est causa sufficiens, vt etiam inuito patrono minui, & augeri possint onera beneficij diminutis, vel auctis eius reditibus. necnon erectionis Ecclesiæ simplicis in Collegiatam, vel parochialem, aut baptismalem; num. 383. & quid in erectione in Cathedralem, vel Metropolitanam, aut diuisione vnione Episcopatus; num. 384.*

385. *Vtilitas publica sufficit ad mutationem status Ecclesiæ regularis in sæcularem, ac sæcularis in regularem; necnon ad vnionem Ecclesiarum, siue beneficiorum, atque huiusmodi vnionis dissolutionem, seu reuocationem.*

386. *Qualitates exprimendæ in impetranda mutatione status Ecclesiæ, aut beneficij, vbi neque ex iure, neque ex stylo Curiæ constat, quænam exprimi debeant. & an in dubio illæ qualitates inducant causam finalem, vel impulsiuam; num. 387. & quid in impetratione facienda à Legato, vel alio inferiore; numer. 388.*

389. *Vniones Ecclesiarum, ac beneficiorum quando ab Ordinariis tanquam Apostolicæ Sedis delegatis examinari possint, vel surreptitiæ censeantur; ibique intellectus Concilij Tridentini sess. 7. cap. 6. & sess. 24. cap. 13. versic. in vnionibus; & sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessiones, & vers. quæ verò, de reform.*

390. *Surreptio vitiat ipso iure vnionem Ecclesiarum, seu beneficiorum à Sede Apostolica factam.*

391. *Taciturnitas qualitatis, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda est in impetranda mutatione status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, reddit eam impetrationem nullam, licèt superior aliàs huiusmodi gratiam æquè facilè concessisset; & vbi quæ sint qualitates de iure, vel stylo Curiæ exprimendæ.*

392. *Qualitates in specie, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimi debent in impetranda mutatione status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij; cum multis num. seqq.*

393. *Qualitas curæ animarum an, & quando exprimenda sit in impetratione beneficij, aut mutationis status ipsius.*

394. *Qualitas iurispatronatus laicalis, mixti, vel Ecclesiastici, an, & quando exprimenda in impetratione beneficij, vel mutationis status ipsius beneficij.*

395. *Vnio beneficij, quod impetratur, iam alteri beneficio per Ordinarium facta an exprimenda in impetratione illius beneficij, vel mutationis status ipsius.*

396. *Obligatio residentiæ personalis quando exprimenda sit in impetratione beneficij, aut mutationis status ipsius.*

397. *Valor beneficij an, & quando exprimi debeat in eo impetrando, vel impetratione mutationis status ipsius beneficij; & ibi quid in impetranda vnione, perpetua concessione, dismembratione, applicatione, ac simili dispositione circa illud.*

Valor,

398. *Valor beneficij an exprimendus sit, cùm illud, vel eius status mutatio impetratur non à Papa, vel eius Legato, sed ab Ordinario inferiori.*

399. *Modus electiuus an, & quando sit exprimendus in impetrando beneficio, aut mutatione status ipsius.*

400. *Saecularitas beneficij exprimenda est à regulari illud impetrante; sicut & regularitas à saeculari impetrante beneficium regulare: & ibi quid de manualitate beneficij; & an hae tres qualitates sint exprimendae in impetrãda mutatione status alicuius beneficij, vel Ecclesiae. & quid in qualitate hospitalitatis, & monocularitatis.*

401. *Modus verus vacationis, & conditio personae, per cuius obitum vacauit beneficium, an exprimenda sint in beneficij ipsius, aut mutationis status illius impetratione.*

402. *Reseruatio, vel affectio beneficij an exprimenda sit cùm ipsum beneficium, vel mutatio status illius impetratur; cum multis num. seqq.*

403. *Praebenda proximè vacatura, quae sit reseruata Sedi Apostolicae, an erigi possit in Theologalem, vel Poenitentialem; & num. seq.*

404. *Reseruatio, & affectio beneficij an, & quando expiret per cessum, vel decessum primò prouisi à Sede Apostolica.*

405. *Regula Cancellariae Apostolicae expirans per mortem eorum conditoris.*

406. *Prima dignitas post Pontificalem, quae vacauit Sede Apostolica vacante, an tunc possit cum effectu vniri, vel conferri; & aliquot num. seqq.*

407. *Beneficium semel affectum, & reseruatum semper tale manet donec de eo per Sedem Apostolicam prouideatur.*

408. *Reseruatio dignitatis, seu beneficij alia fit in abstracto, alia in concreto.*

409. *Beneficia reseruata quando, & quomodo ab Ordinario vniri possint.*

410. *Prima dignitas post Pontificalem creata Sede Apostolica vacante poterit tunc vniri ita, vt tunc quoque vnio effectum habeat.*

411. *Reseruatio, & affectio quando ex dispositione Concil. Trident. non obstet vnioni, vel suppressioni beneficiorum. & an tunc possit fieri vnio siue ante, siue post vacationem; numer. seq.*

412. *Reseruatio superueniens vnioni an, & quando illius effectum impediat, vel saltem suspendat.*

413. *Reseruatio an esset in beneficiis vnitis accessoriè; & quid operetur in beneficiis ad vitam vnitis.*

414. *Vitium ingressus in beneficium, & vitium litigiosi an, & quando exprimenda sint in impetratione beneficij, aut mutationis status ipsius.*

415. *Nomen sancti Ecclesiae inferioris, aut beneficiati, per cuius obitum vacauit beneficium, an, & quando exprimendum sit in impetratione illius Ecclesiae, vel beneficij, aut mutationis status ipsius.*

416. *Statutum obstans impetrationi beneficij, vel mutationis status ipsius an, & quando sit exprimendum in huiusmodi impetratione.*

417. *Qualitas beneficij, quòd sit dignitas, personatus, vel officium, an, & quando exprimenda sit, cùm illud impetratur, vel mutatio alterius status ipsius: & ibi quid in qualitate praebendae Presbyteralis, Diaconalis, vel Subdiaconalis; necnon Theologalis, Doctoralis, Magistralis, vel Poenitentialis.*

418. *Collatio beneficij etiam non acceptata alteri facta, vel colorata ipsius possessio exprimi debet in eius impetratione; & quid in impetranda mutatione status, aut alicuius qualitatis ipsius.*

419. *Impetrans aliquod beneficium, vel mutationem status, seu alterius qualitatis illius an, & quando exprimere debeat aliud beneficium, quod talis impetrans obtinet.*

420. *Qualitas clericatus, seu defectus ipsius, vel natalium, an, & quando exprimenda sit, cùm impetratur beneficium, vel mutatio status, seu alterius qualitatis illius.*

421. *Crimen indignum aliquem reddens beneficio, necnon excommunicatio, suspensio, vel irregularitas, an, & quando exprimi debeant in impetrando beneficio, vel mutatione status, seu alicuius qualitatis ipsius.*

422. *Dignitas personae impetrantis an, & quando exprimenda sit in impetrando beneficio Ecclesiastico, vel mutatione status illius, vel Ecclesiae alicuius.*

423. *Qualitates exprimendae in impetranda vnione Ecclesiarum, seu beneficiorum.*

424. *Impetrans per rescriptum iustitiae mutationem status alicuius Ecclesiae, vel beneficij quanam exprimere debeat, remissiuè.*

425. *Impetrans posteriorem mutationem alterius, vel eiusdem status Ecclesiae, aut beneficij an, & quando prioris mutationis mentionem facere teneatur.*

426. *Impetrans mutationem status alicuius Ecclesiae, vel beneficij an, & quando mentionem facere debeat omnium illius impedimentorum. & quid, quando vnum impedimentum oritur ex diuersis capitibus, seu titulis; aut habeat annexam notabilem circumstantiam; num. 427.*

428. *Impetrans mutationem status Ecclesiae, aut beneficij an, & quando exprimere teneatur eius mutationis prohibitionem à testatore factam.*

429. *Falsa expressio singulorum, quorum taciturnitas nullam reddit mutationem status Ecclesiae alicuius, vel beneficij, ipsa quoque eamdem mutationem vitiat; cum aliquot numer. seqq.*

430. *Vnio Ecclesiarum, seu beneficiorum ab Ordinario, vel Papa facta ex falsa causa an nulla sit.*

431. *Falsò exprimens, se nullum beneficium habere, nulliter aliud impetrat. idemque est, si expressit se clericum, cum non esset; numer. 432.*

433. *Falsò exprimens beneficium vacare, cum non vacet, an nullam reddat impetrationem beneficij, aut mutationis status ipsius.*

434. *Modus vacationis falsò expressus an, & quando vitiet impetrationem beneficij, aut mutationis status illius. & quid in falsa expressione valoris beneficij obtenti, vel obtinendi; num. 435.*

436. *Expressio falsae causae, vel qualitatis, quae verè expressa, vel tacita faciliorem redderet superiorem ad concedendum, adiecta mutationi status Ecclesiae, vel beneficij demonstrationis gratia eam mutationem non vitiat; secus si adiecta sit taxationis gratia, seu conditionaliter.*

437. *Falsa expressio vnicæ causa etiam impulsiua vitiat mutationem status Ecclesiæ, vel beneficij; & ibi, quid, si plures causæ exprimantur, quarum aliquæ sunt veræ, aliæ falsæ.*

438. *Ignorantia probabilis facti vel iuris in eo tacendo, quod exprimendum erat, vel falsò aliquid exprimendo, cuius veritatem si superior cognouisset, gratiam mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij aut omnino non concessisset, aut non eo modo, an excuset gratiam à nullitate.*

439. *Expressio dubia status beneficij aut Ecclesiæ mutandi, vel causæ mutationis, cum vtrumque certum sit impetranti, an nullam reddat impetrationem.*

440. *Taciturnitas, vel falsa expressio alicuius qualitatis per fraudem, vel malitiam, licèt solùm causa fuerit, vt mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij sub tali forma concederetur, omnino tamen gratiam vitiat.*

441. *Rescriptum mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, quando in totum vitietur ex eo, quòd surreptio, vel obreptio commissa sit in aliqua eius parte.*

442. *Taciturnitas veri, aut falsi expressio dolosa in vna parte rescripti mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij an ipso iure, & in foro conscientiæ vitiet partem connexam rescripti, quæ vitio caruit.*

443. *Taciturnitas veri, aut falsi expressio circa causam impulsiuam commissa in vna parte rescripti mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij totum rescriptum non vitiat.*

444. *Causa aliqua an sit necessariò exprimenda, cum impetratur mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij.*

445. *Falsa expressio, seu error in nomine illius, cui impetratur mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij, an tam vitiet. & quid si error contigerit in nomine diœcesis ipsius, vel eius, contra quem tale rescriptum iustitiæ impetratur, aut impetrantis; num. 446.*

447. *Falsa expressio, seu error in vocabulo, aut alia demonstratione rei, circa quam versatur mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij, aut ipso status, vbi aliàs satis constet, quid de eare senserit impetrans, vel concedens, gratiam non vitiat.*

448. *Falsa causa adiecta mutationi status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij regulariter ipsam mutationem non vitiat; nisi conditionaliter adiecta sit.*

449. *Falsa expressio impedimenti minoris loco maioris, aut è contrario eiusdem, vel diuersæ speciei an, & quando vitiet mutationem status Ecclesiæ, ac beneficij.*

450. *Rescriptum ad lites, cui accessoria sit mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, non potest impetrari sine speciali mandato: secus, si ea mutatio impetretur per rescriptum gratiæ.*

451. *Gratia mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij, aut commissionis ad eum mutandum, alteri impetrata ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem; & ibi qualis esse debeat hæc scientia, vel acceptatio.*

452. *Mutationes status Ecclesiæ, aut beneficij, quæ auctoritate priuata fieri possunt, non sunt necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ; & ibi quid, si dubium sit de hac priuata auctoritate.*

453. *Mutationes status Ecclesiarum, aut beneficiorum, quæ à superioribus fieri possunt, an sint necessariò alicui committendæ.*

454. *Mutationes status Ecclesiarum, aut beneficiorum, quas Papa in forma commissoria concedit, committi debent in partibus locorum Ordinariis; quas verò concedit in forma gratiosa, quomodo ab iisdem Ordinariis recognoscantur; & num. seq.*

455. *Intellectus reg. 21. seu 22. Canc. Apost.*

456. *Clausula præcipua, quæ in rescriptis mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum apponi solent; & multis num. seq.*

457. *Clausula,* anteferri, *facit, vt qui eam habet, etiam posterior in data prioribus præferatur. & quomodo extendatur; num. 458.*

459. *Clausula,* anteferri, *tollit reseruationes & expectatiuas tam generales, quàm speciales. & an tollat ius ad rem; aut præiudicet expectantibus solam præbendam, vel etiam futuris impetrationibus.*

460. *Clausula,* anteferri, *an præiudicet vnionem factam cedente, vel decedente certo Rectore, si post impetrationem Rector cedat, vel decedat.*

461. *Clausulæ generales derogantes expectantibus non derogant habentibus clausulam,* anteferri, *nisi de ea fiat mentio.*

462. *Mandatum primum ad alicuius fauorem factum non tollitur per secundam etiam habens clausulam,* anteferri, *nisi derogetur reg. Canc. de non tollen. iur. quæs.*

463. *Clausula,* dummodo tempore datæ præsentium, *&c. tollit ius ad rem, non in re; & an omne ius ad rem.*

464. *Ius in re, ac signanter resultans ex libera, & plena, sed valida collatione beneficij omnino præseruatur per clausulam, dummodo tempore datæ præsentium, &c.*

465. *Clausula,* dummodo tempore datæ, *&c. an tollat surreptionem, quæ posset per tertium allegari; & in quo differat à clausula,* sine præiudicio alicuius.

466. *Clausula,* dummodo tempore datæ, *&c. apponenda est, habétque locum etiam in beneficiis vacantibus in Curia.*

467. *Clausula,* amoto, *&c. an, & quàndo faciat executorem mixtum. & an suppleat defectum coloratæ possessionis alterius; num. 468.*

469. *Mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, vbi etiam ad eam quis vocandus sit, non requirit citationem propriè dictam, nisi post legitimam contradictionem.*

470. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij, vbi in eius commissione adsit clausula, vocatis vocandis, vel vocatis quorum interest, an omnino requirat vocari eos, qui ex illa lædi possunt; & ibi intellectus Conc. Tridem. sess. 21. cap. 7. sess. 7. cap 6. ac sess. 24. cap. 13. circa initium, de reformat. & reg. 21. seu 22. Cancellar.*

471. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij regulariter requirit vocationem illorum, qui ex ea lædi possunt, & iis tantùm præiudicat, qui vocati sunt. idemque in vnionibus & earum reuocationibus, seu dissolutionibus; & quinam in specie ad eas vocandi sint; num. 472. & 474. & quid si personæ vocandæ sint incertæ; num. 473.*

474. *Rector Ecclesiæ, seu beneficij an sit vocandus in eius vnione, & concessione seu donatione; & ibi intellectus cap. consultationibus de donat.*

donat. cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædif. & Clement. 2. in princip. de rebus Eccles. non alienand. & qui potest inuitis alienare, multò magis potest ignorantibus, & absentibus; neque ad actum necessariò vocandus est qui nequit ei contradicere, ibique conciliatio d. Clement. 2. cum cap. 2. eodem tit. in 6.

475. *Plebs ad vnionem Ecclesiæ vocari necessariò non debet, licèt audiretur, si causam rationabilem allegaret.*

476. *Episcopus an sit vocandus in vnione facienda per Legatum, aut Papa delegatum.*

477. *Prælatus inferior an vocandus sit ad vnionem faciendam ab Episcopo de beneficio ad collationem illius Prælati spectante.*

478. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij regulariter requirit consensum patroni siue Ecclesiastici, siue laici, ac inferioris collatoris, & electorum; & ibi quid in vnione.*

479. *Consensus, vel consilium Capituli Ecclesiæ Cathedralis an exigatur in mutatione status vel vnione Ecclesiæ, aut beneficij facienda per Papam, vel ex eius auctoritate, aut licentia. & quid in facienda per Legatum; numer. 480. aut Episcopum, numer. 481. & seq.*

482. *Intellectus Conc. Trid. sess. 21. cap. 5. de reformat. & num. seq.*

483. *Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, si consentire nolit vnioni, de qua Concil. sess. 21. cap. 5. de reformat. quando, & quomodo ad id compelli possit.*

484. *Cōsensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis, vel Episcopi in concessionibus Ecclesiarum an possit interuenire post actum, & sufficiat tacitus.*

485. *Tractatus Capituli an sit necessarius in vnione Ecclesiarum ab Episcopo facienda.*

486. *Vnio Ecclesiarum ab Episcopo facta absque Capituli consensu an sit nulla ipso iure, etiam non reclamante, neque opponente Capitulo.*

487. *Episcopus an, & quando cum Capituli consensu vnire possit aliquam Ecclesiam mensæ suæ, vel Capitulo, aut Canonicorum præbendis; & ibi intellectus Clem. 2. §. quòd si, de reb. Eccles. non alien. & Conc. Trid. sess. 24. cap. 15. de refor.*

488. *Consensus Capituli an præsumatur, & quomodo probetur interuenisse.*

489. *Beneplacitum Apostolicum an, & quando præsumatur accessisse.*

490. *Vnio beneficiorum facienda seminario ex decreto Concil. Tridentin. an requirat consensum Capituli; vel quòd seminarium actu habeat Scholares, & Magistros. & quid si hi desinerent ibi esse ad tempus; num. 491.*

492. *Regula obseruanda circa praxim mutationis status Ecclesiarum, vel beneficiorum, remissiuè.*

QVÆRO SEXTO, quænam obseruanda sint ab impetrante mutationem status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij.

Expediti de causa efficiente tum remota, tum proxima mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum, eiúsque causa materiali, ac partim etiam de finali: videamus nunc de eiusdem causa formali, & quod reliquum est de finali: quod quidem, & de formali id, quod ad impetrantem prædictam mutationem pertinet, in præsenti quæst. quod verò ad eum spectat, qui illam concedit, *quæst. seq.* exequemur, opportunia conclusionibus iuxta eum ordinem propositis, quem *præced. cap.* cùm de qualitatum beneficij derogatione ageremus, *quæst. 6. ac 7.* secuti sumus. Quod igitur ad præsentem quæstionem attinet,

PRIMA CONCLVSIO sit. Regulariter aliqua causa requiritur † in impetranda mutatione 367.
status alicuius Ecclesiæ, aut beneficij non modò vbi mutatio facienda sit ab inferiore, verùm etiam vbi à Rom. Pontifice. Prior pars, quæ est quoad inferiorem, vt, si ex nulla causa fiat, illicita sit, & inualida mutatio; probatur ex iis, quibus hoc vtrumque quoad vltimæ volūtatis commutationem, (cuius, vt iam sæpe in hoc cap. docuimus, species quædam est mutatio status Ecclesiarum, ac beneficiorum,) ostendimus sup. *cap. 6. quæst. 1. conclus. 1.* & quoad derogationem qualitatum beneficij *cap. præced. quæst. 6. conclus. 1. circa initium.* quæ quidem multò magis locum habere debent in huiusmodi mutatione status, de qua nunc agimus, cùm per hanc, vt non semel admonuimus, maius præiudicium, quàm per illam paretur. ac præcipuè tum ex eo, quòd per hanc mutationem derogatur iuri communi positiuo, & contra illud dispensatur, quod eam regulariter prohibet, vt sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3.* in priori eius parte satis ostendimus; & inferior regulariter iuri, seu legi sui superioris derogare, seu contra eam regulariter nequit dispensare, *cap. cùm inferior, de maior. & obed. Clement. ne Romani, in princip. de elect.* cum suis concord. quódque inferior contra eam sine causa facit, nullum est, & inualidum; vt patet ex *l. non dubium, C. de legib.* ibi; vt ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solùm inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licèt legislator fieri prohibuerit tantùm, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est: sed &, si quid fuerit subsecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoque cassum, atque inutile esse præcipimus; & *cap. quæ contra ius, de reg. iur. in 6.* Quæ contra ius fiunt, inquit Rom. Pontifex, debent vtique pro infectis haberi. Tum ex eo, quod Alphons. Hoied. *tract. de incompat. benef. part 2. cap. 12. num. 44.* post multos tradit, inferiorem à Principe, † licèt ab eo 368.
potestatem habeat dispensandi contra ius humanum, ea vti debere cum causa; alioquin dispensationem in vtroque foro non tenere: quódque post Abb. & Felin. *in cap. cùm accessissent, de constit.* & alios docet Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 30. num. 6. 7. 8. 12. 15. & 18. cum seq.* necnon *quæst. 10. art. 7. num. 1. & 3. ac lib. 3. quæst. 5. art. 3. num. 4.* posse Episcopum cum causa, & non aliter, & eum consensu heredis, aut alterius successoris illius, qui beneficium fundauit, eius qualitates alterare. atque in specie mutationis status Ecclesiarum, quòd ea sine causa fieri ab Episcopo non possit, post Innoc. *in cap. pastoralis, de priuil.* sentit Petr. de Perus. *in suo tract. de mutat. stat. Eccles. cap. vlt. num. 13.* & de † translationibus, seu 369.
mutationibus Ecclesiarum de loco ad locum, quòd non nisi ex causa fiant, voluerunt Rebuff. *in praxi benef. tit. de translat. Episcop. & alior. quand. fier. poss. num. 3.* Mandos. *in praxi signat. grat. tit de translat. versic. translatio Ecclesiæ*, & Ioan. Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 30. quæst. 3.* ac de † vnionibus be- 370.
neficiorum, seu Ecclesiarum tradit idem Rebuff. *d. part. 1. tit. de vnion. benef. num. 38. & 44.* Mandos. *in d. praxi signat. tit. de vnionib. ad fin. vers. hodie verò*; atque *ad reg. 22. Canc. quæst. 11. num 4.* vbi in specie post alios tradunt, vniones saltem ab Ordinariis sine causa factas inualidas esse: quod etiam

apertè

apertè colligitur ex Concil. Trident. *seß. 7. cap. 6.*
de reformat. ac sentit Azor *d. lib. 6. cap. 28. quæst. 4.*
& alij, quos refert, ac sequitur Garz. *tract. de bene-*
fic. part. 12. cap. 2. num. 62. vbi de Episcopo, *& 65.*
vbi de Legato, ac de vtroque *num. 120. & seq.* aper-
tè verò quoad Ordinarium alij tradunt, quos sequi-
tur idem Garz. *d. cap. 2. num. 123.* sicut & pariter
371. dissolutio vnionis † causam requirit, vt colligitur
ex Azor. *d. lib. 6. cap. 28. quæst. 21. & cap. 29. quæst.*
4. Rebuff. *d. part. 8. tit. de renocat. vnion. à num. 3.*
372. *ad* 10. & Garz. *d. cap. 2. num.* 305. Posterior † pars
conclusionis probatur tum ex iis, quibus id de com-
mutatione vltimæ voluntatis tradidimus sup. *cap 6.*
quæst. 1. conclus. 2. & de derogatione qoalitatum
beneficij, *cap. præced. quæst. 6. conclus. 8. post me-*
dium. tum quòd de translatione, seu motatione Ec-
clesiarum quoad locum, prout etiam comprehen-
dit Sedes Episcopales, quarum mutationem, ac
translationem à solo Roman. Pontifice fieri posse
quæst. præced. conclus. 6. 9. & 13. docuimus; indi-
stinctè id tradiderunt Rebuff. *d. tit. de translat. Ep-*
cop. num. 3. Mandos. *d. tit. de translat. in princip. &*
d. vers. translatio Ecclesia, & Azor *d. cap. 30. quæst. 3.*
ac de vnione Ecclesiarum prout etiam comprehen-
dunt Cathedrales, quæ, nisi à Papa, vniri non pos-
sunt, *cap. quod translationem, de off. leg. & cap. sicut*
vnire, de excess. prælat. cum simil. pariter indistin-
ctè docent Azor *d. cap. 28. quæst. 4.* & Rebuff. *d. tit.*
de vnion. benef. num. 38. & 44. vbi ait, quòd, etsi
Papa vnionem faciat, requiritur, quòd de causa in-
quiratur in partibus, aliàs non valebit vnio, idque
colligit ex *reg.* 21. nunc 22. *Canc.* séque ait ibi di-
cturum, (quod *ibid.* præstat *glos.* 10.) vel saltem an-
nullabitur, vt est, inquit, in Conc. Constantiensi,
cuius verba hæc sont: Vniones, & incórporationes
à tempore obitus Gregorij XI. factas, seu conces-
sas, cùm certa regula dari non possit, ad qoerelas
eorum, quorum interest, nisi fuerint impetrantes,
beneficia sic vnita personæ, si non ex rationabilibus
causis, & veris factæ fuerint, licèt Apostolicæ Se-
dis aoctoritas interuenerit, reuocabimos iustitia
mediante. Sed & id apertiùs colligitur ex Trident.
Concil. *d. seß. 7. cap. 6.* vbi apertè loquens etiam de
vnionibus à Sede Apostolica emanatis, statuit in
hæc verba: Vuiones perpetuæ à quadragiota annis
citrà factæ examinari ab Ordinariis tamquam à Se-
de Apostolica delegatis possint: &, quæ per subre-
ptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ
declarentur; illæ verò, quæ à dicto tempore citrà
concessæ, nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt
effectum; & quæ deinceps ad cuiosuis instantiam
fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus
causis coram laici Ordinario, vocatis, quorum in-
terest, verificandis, factas fuisse constiterit, per sub-
reptionem obtentæ præsumantur; ac propterea,
nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, vi-
ribos omnino careant. Et adhuc apertiùs quoad
373. mutationem status, † quæ fit per quamdam reser-
uationem iurispatronatus in Ecclesiis, seu benefi-
ciis antea liberis hæc posterior pars conclusionis
probatur ex eodem Concil. Trident. *seß. 25. cap. 9.*
ad fin. de reformat. vbi decernitur, quòd patronatus
qoicumque in Ecclesiis, & quibuscumque aliis be-
neficiis etiam dignitatibus antea liberis acquisiti à
quadraginta annis citrà, & in futurum acquirendi
seu ex augmento dotis, seu ex noua constructio-
ne, vel alia simili causa etiam auctoritate Sedis Apo-
stolicæ, ab iisdem Ordinariis vti ab eadem sede de-
legatis, qui nullius in his facultatibus, aut priuile-
giis impediantur, diligenter cognoscantur; & quos
non repererint ob maximè euidentem Ecclesiæ, vel
beneficij, seo dignitatis necessitatem legitimè con-
stitutos esse, in totum reuocent; atque beneficia
huiusmodi sine damno illa possidentium, & resti-
tuto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in
pristinum libertatis statum reducant non obstan-
tibus priuilegiis, constitutionibus, & consuetudi-
nibus etiam immemorabilibus. & in diuisione, seo
sectione beneficiorom, cùm ex vno duo fiunt, quòd
† causa requiratur, post alios sentit Garz. *d. tract.* 374.
de benef. part. 12. cap. 4. per tot. quoad diuisionem
verò Episcopatuum satis colligitur ex *cap. præcipi-*
mus, 16. quæst. 1. necnon *Extrauag. 1. & 2.* Ioann.
XXII. *de concess. præb. & Extrauag. saluator, de præb.*
inter commun. cum simil. Quòd si quis pro huius
conclus. complemento quærat, † an, & quando in 375.
Rom. Pontifice, vel alio inferiore mutante statum
alicuius Ecclesiæ, aut beneficij præsumatur causa
ad id sufficiens, consulat, quæ hac de re quoad com-
mutationem vltimarum voluntatum scripsimus *d.*
cap. 6. quæst. 1. conclus. 3. & 4. vnde apparet, eam non
præsumi, sed probandam esse. id quod in acquisitio-
ne iurispatronatus ex augmento dotis, noua constru-
ctione, vel alia simili causa, colligitur ex decreto
Conc. Trid. nunc relato; & † in vnionibus, ex alio 376.
eiusdē Conc. decreto, quod statim antè recitauimus;
ac tenet post alios Rebuff. *in praxi benef. ad reg. 11.*
quæ est *de vnion. glos. 11. num. 5. & tit. de renocat. vnion.*
num. 10. & Garz. *d. cap. 2. num.* 120 vbi etiam con-
tra Rebuff. *d. num.* 10. docet, non sufficere in Epi-
scopo, vel Legato expressionem causæ, verùm a-
liunde eam probandam esse: subdens tamen *num.*
121. vsque ad 125. alios secutus, quòd, si Ordina-
rius, vel Legatus in ipsa vnione enuotiet se adhi-
buisse causæ cognitionem, & solemnitates requisi-
tas, & reperisse, causas esse veras, videtur standum
eius assertioni, & præsumendum esse pro vnione,
donec contrarium probetur: id verò latiùs declarat
vsque ad *num.* 144. Pariter in dissolutione, seu re-
uocatione vnionis causa non præsumitur, sed pro-
banda est, vt post alios tenet Azor *d. lib. 6. cap. 29.*
quæst. 4. in fi. Rebuff. *d. num.* 10. & Garz. *d. cap. 2.*
num. 307. Nos verò iam ad alias huius quæstionis
conclusiones transeamus.

SECVNDA CONCLVSIO. Causa mutatio-
nis status Ecclesiarum, aut beneficiorum † non ne- 377.
cessariò debet obstare executioni, seu obseruantiæ
ipsius status: sed sufficit necessitas aliunde proue-
niens, quàm ex impossibilitate, vel magna diffi-
cultate huiusmodi obseruantiæ. sicut etiam suffi-
ciet Ecclesiæ vtilitas, seu cum aliquo communi
bono coniuncta. Et quidem quòd sufficiat causa ob-
stans executioni, seo obseruantiæ illius status, seu
necessitas oriens ex impossibilitate, vel magna dif-
ficultate illum statum obseruandi, apertè docet, ac
tuetur Felin. *in cap. cùm accessissent, num. 19. versic.*
secundus casus, cum tribus num. seqq. de constit. à quo
in hoc non dissentit Roch. de Curt. *tract. de iurepa-*
tronat. verbo, pro eo, quòd de diœcesani consensu, quæst.
15. omnino autem eum sequitur idipsum compro-
bans Lambertin. *eodem tract. lib. 3. quæst. 6. artic.*
passim, præsertim *numer.* 3. 7. 10. satisque conuin-
citur ex iis, quæ nos latiùs adduximus *cap. 5. quæst.*
11. *conclus.* 2. vbi ex hac impossibilitate, seu ma-
gna difficultate exequendi vltimam volontatem
ostendimus, Episcopum eam posse commutare.
Probatur nunc prior conclusionis pars, tum ex iis,
quibus suprà *cap. 6. quæst. 2. conclus. 1.* iuncta *con-*
clus. 3. & 4. idipsum generatim docuimus de vlti-
marum voluntatum commutatione: tum in spe-
cie ex eo, quod post Abb. & Butr. ac Phil. de Sen-
ta *in cap. nobis, de iurepatronat.* tradit Lambertin.
d. tract.

d. tract. de iurepatron. lib. 3. quæst. 6. art. 1. numer. 2.
versic. postea dicit Abb. & numer. 4. in initio, posse
Episcopum ob Ecclesiæ necessitatem inuito patro-
no facere Ecclesiam collegiatam, qui paulo post de-
clarans, quæ sit ista necessitas Ecclesiæ, subdit,
quòd in hoc consistit, vt ibi augeatur cultus diui-
nus per Collegium, quia forsan in loco illo non erat
Ecclesia collegiata, vel nec alia, quæ ita de facili
fieri possit: & quòd in prædicto sensu, seu signifi-
catione sumat *ibi* Lambertin. causam necessitatis,
atque ita intelligat præcitatos Doctor. meliùs etiam
patet ex iis, quæ ipse affert *numer. 5. & 6.* necnon
378. *art. 7. num. 10.* tum ex eo, quod tradunt plerique, †
necessitatem Ecclesiæ fore causam sufficientem v-
nionis Ecclesiarum, seu beneficiorum; atque in-
ter cæteros post alios Rebuff. *d. part. 1. tit. de vnio-
nibus benefic. num. 38. cum duobus seqq.* Mandos. *ad
reg. 22. quæst. 4. num. 4. & in prax. signat. tit. de vnio-
nib. in princip.* Azor *d. cap. 28. quæst. 4. & 13.* Garz.
d. cap. 2. num. 108. & quoad dissolutionem, seu re-
uocationem vnionis, Rebuff. *d. part. 1. tit. de reuo-
cat. vnion. num. 6.* Azor *d. lib. 6. cap. 29. quæst. 4.* &
Garz. *d. cap. 2. num. 305.* & est optimus text. *in cap.
& temporis qualitas, cum seq. 16. quæst. 1. cap. expo-
suisti, de praben. cap. 2. de relig. domib.* & Concil.
379. Trident. *sess. 21. cap. 5. de reform.* quoad † erectio-
nem in Cathedralem Ecclesiam Rebuff. *d. part. 1.
tit. de erect. Eccles. in Cathedral. secul. vel in al. stat.
num. 2.* de diuisione Episcopatuum, *cap. præcipimus,
16. quæst. 1.* de erectione in parochialem, *cap. ad
audientiam, il 1. de Eccles. ædific.* ibique Doctor. Re-
buff. *d. part. 1. tit. de erect. in curat. & parochial. num.
2.* atque etiam satis colligitur ex Concil. Trident.
sess. 21. cap. 4. de reformat. quoad erectionem in ba-
ptismalem, Mandos. *d. tit. de erect. vers. ex formula*
380. *præinserta*; de † acquisitione iurispatronatus in Ec-
clesia libera ex augmento dotis, noua constructio-
ne, aut alia simili causa, constat ex Concil. Trid.
sess. 25. cap. 9. ad fin. vers. similiter, cuius verba re-
tulimus *conclus. præced. longè post medium.* de muta-
tione autem status Ecclesiæ regularis in sæcularem
optimus text. est *in cap. inter quatuor, de relig. do-
mib.* & generatim quoad mutationem status Eccle-
siarum, tradit Azor *d. lib. 6. cap. 30. quæst. 3.* facit-
que *cap. mutationes, cap. scias, & cap. temporis qua-
litas, 7. quæst. 1.* Posterior pars conclusionis, quòd
381. nimirum † sufficiat publica vtilitas, seu bonum
commune ad mutandum statum alicuius Ecclesiæ,
aut beneficij: probatur; tum ex iis, quibus id ge-
neratim de commutatione vltimæ voluntatis suprà
d. cap. 6. quæst. 2. conclus. 3. & 5. ostendimus, hanc
nimirum vtilitatem publicam, seu Ecclesiæ suffi-
cere ad commutationem vltimarum voluntatum;
sub qua tamquam sub genere contineri mutatio-
nem status Ecclesiarum, seu beneficiorum, de qua
nunc agimus, iam sæpe in hoc ipso cap. admonui-
mus: tum quòd ita in specie mutationis status Ec-
clesiæ, post Innocent. *in cap. pastoralis, de priuileg.*
sentit Petr. de Perus. *in d. tract. de mutat. stat. Eccle-
siar. cap. vlt. num. 13.* & apertè tradit Azor *d. lib. 6.
cap. 30. quæst. 3.* facitque *d. cap. mutationes, & cap.*
382. *scias, 7. quæst. 1. & cap. Ecclesias, 7. quæst. 7.* atque †
in diminutione, vel augmento onerum beneficij,
vt ob Ecclesiæ vtilitatem etiam inuito patrono fie-
ri ab Episcopo possit diminutis, vel auctis respe-
ctiue eiusdem redditibus, docet Lambertin. *d. lib. 3.*
383. *quæst. 6. art. 7.* præsertim *num. 10.* & in erectione †
Ecclesiæ simplicis in collegiatam idem Lambertin.
d. quæst. 6. art. 1. num. 6. sentiuntque Doctor. *in cap.
nobis, de iurepatron.* Rebuff. *d. part. 1. tit. de erect. in
collegiat. in princip.* de erectione verò in parochia-
lem, vel baptismalem, sentit Rebuff. *ibidem tit. de
erect. in curat. & parochial. num. 1.* Azor *d. cap. 30.
quæst. 3.* Mandos. *d. tit. de erectionib. versic. erectio
non solet, ac versic. aliam causam erectionis*: de ere-
ctione † in Cathedralem, vel Metropolitanam, ex- 384.
pressè idem Rebuff. *d. part. 1. tit. de erect. Eccles. in
Cathedral. secular. vel al. stat. num. 2. ac 3.* & quoad
erectionem in Metropolitanam, quòd ad eam suf-
ficiat Ecclesiæ, vel alia publica vtilitas, satis con-
stat ex *Extrauag. salutior. de præb. in commun.* quoad
diuisionem verò vnius Episcopatus, seu erectio-
nem in Cathedralem, tum ex *eadem Extrauag.* tum
ex *Extrau. 1. & 2. de concess. præben.* inter Extrauag.
Ioan. XXII. de mutatione autem † Ecclesiæ regu- 385.
laris in sæcularem, docet Rebuff. *vbi supra num. 8.*
ac de mutatione sæcularis in regularem, quòd hu-
iusmodi vtilitas sufficiat, est optimus text. *in cap. ad
audientiam, il 2. de Eccles. ædific.* Atque in vnione
Ecclesiarum, vel beneficiorum, quòd sufficiat hæc
ipsa Ecclesiæ, seu publica vtilitas, apertè post alios
tradit Rebuff. *d. tit. de vnion. benefic. num. 38.* Man-
dos. *ad reg. 22. Cancell. quæst. 4. num. 4. & in d. pra-
xi signat. grat. tit. de vnionib. in princip.* Azor *d. lib.
6. cap. 28. quæst. 4. & 13.* cum aliis, quos sequitur
Garz. *d. part. 12. cap. 2. & num. 108.* facitque *cap.
& temporis, cum seq. 16. quæst. 2. cap. 1. ne sed. va-
can. cap. 2. de relig. domib. Clement. 1. §. ad hæc, de
stat. monach.* & Concil. Trident. *sess. 7. cap. 6. sess. 21.
cap. 5. sess. 23. cap. 18. vers. & quia ad Collegij fabri-
cam, circa med. & sess. 24. cap. 15. de reformat.* nec-
non *reg. 12. Cancellar.* pariter *circa med.* sicut, & in
dissolutione, seu reuocatione vnionis hanc vtilita-
tem sufficere, docet idem Rebuff. *d. part. 1. tit. de
vnion. reuocat. num. 6.* Azor *d. lib. 6. cap. 28. quæst.
21. & cap. 29. quæst. 4.* & Garz. *d. cap. 2. num. 305.*
facitque optimè text. *d. cap. 1. ne sed. vacan.* atque
in materia vnionis Ecclesiarum, seu beneficiorum
necessitatem, & vtilitatem Ecclesiæ æquiparari, at-
que ad has duas reduci omnes causas prædictæ v-
nionis, auctor est Mandos. *in vtroque loco mox cit.*
atque alij relati pariter, ac probati à Garz. *d. num.
108.* ad quod est optimus text. quem ad id citati
Doct. ac scribentes *ibi* allegant, *in cap. exposuisti, de
præb.* atque aliàs hæ duæ causæ necessitatis, & vtili-
tatis Ecclesiæ æquiparantur, vt pluribus compro-
bat Lambert. *d. quæst. 6. art. 1. num. 6.* & nos mul-
tis ad id allegat. iuribus, ac Doctor. ostendimus so-
prà *d. cap. 6. quæst. 2. conclus. 5. circa initium*, cùm
antea *concl. 3.* latè docuerimus ad has duas reduci
omnes causas commutationis vltimarum volun-
tatum.

TERTIA CONCLVSIO. Vbi neque ex iu-
re, neque ex stylo Curiæ constat de qualitate ali-
qua, an sit exprimenda in impetratione mutatio-
nis status Ecclesiæ, vel beneficij alicuius; † tunc 386.
eius dumtaxat qualitatis taciturnitas rescriptum vi-
tiabit, quæ si exprimatur, aut omnino auerteret su-
periorem a concessione, vel induceret ad conce-
dendum cum certo moderamine: secus quando eo-
dem modo concederet, licèt multò difficiliùs; atque
adeò solius causæ finalis taciturnitas gratiam vitia-
bit. Hæc omnia membra, seu partes præsentis cócl.
satis probantur ex iis, quibus illas quoad commuta-
tionem vltimarum volútatum confirmauimus sup.
cap. 6. quæst. 3. concl. 3. & quoad derogationem qua-
litatum in beneficij fundatione appositarum, simi-
lem omnino conclusionem comprobauimus *c. præ-
ced. quæst. 6. concl. 3.* quoad hoc enim par est ratio in
mutatione status, de qua nunc agimus; atque adeò
idem statuendum *l. illud. ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de
transl. Episc.* cum simil. maximè cùm, vt iam sæpiùs
admonuimus,

admonuimus, hæc ipsa mutatio species quædam sit commutationis vltimæ voluntatis; & fundamenta, quæ *d. quæst. 3. concl. 3.* attulimus, procedant, ac vim habeant in omni gratia; vnde succedit argumẽtum à genere ad speciem, de quo latè Euer. *in Topic. iur.* & Vigel. *in sua Dialect. iur. loc. a gen. ad spec.* quare ex vtraque prædicta 3. concl. sumendæ quoque erunt huius conclusionis siue extensiones, siue declarationes: sicut & illud; quomodo cognosci possit, qualitatem aliquam conducere ad memoratæ mutationis status concessionem; talémque fore, vt ea expressa superior gratiam non eo modo concederet:
387. atque an in dubio † inducat causam finalẽ, vel impulsiuam tantùm. ac denique illud, an surreptio in tacenda aliqua qualitate necessariò exprimenda in
388. impetratione, quæ fit à Rom. Pontifice, † locũ etiam habeat in ea, quæ fit ab eius Legato, vel alio inferiore. Verùm hoc loco admonendi sumus id, quod circa vnionem Ecclesiarum, seu beneficiorum generaliter decernitur à Conc. Trid. *sess. 7. cap. 6. de ref.* vt vniones perpetuæ à quadraginta annis citrà, (vsque ad publicationem nimirum Concilij, vt sæpè
389. sacra Congregatio declarauit,) factæ, † examinari ab Ordinariis tamquam à Sede Apostolica delegatis, possint; &, quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur: illæ verò, quæ à dicto tempore citrà nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum; & quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario, vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur; ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant: hoc, inquam, statutum, seu decretum accipiẽdum esse de subreptione ob taciturnitatem causæ finalis, seu eius qualitatis, quæ si expressa fuisset, superiorem aceessisset ab vnione, vel certè à tali; aut eius, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda est, iuxta id, quod *in seq. conclus.* dicemus. Cùm autem hæc ipsa examinatio, seu reuisio ab eodem Conc. *sess. 24. cap. 13. versic. in vnionibus*, fieri mandetur quoad vniones parochialium Ecclesiarum factas monasteriis, Abbatiis, aut dignitatibus, vel præbẽdis Ecclesiæ Cathedralis, vel collegiatæ, siue aliis beneficiis simplicibus, hospitalibus, aut Militiis: eodem modo hoc decretũ, quo præcedens intelligendum erit; maximè cùm ad illud se referat, quo etiam modo accipiendum est quod specialiter de vnionibus beneficiorum liberorum beneficiis, seu Ecclesiis iurispatronatus etiam laicorum factis ab eodem Conc. *sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessiones*, iuncto *vers. quæ verò*, statim *seq. de refor.* decernitur, vt hæ, si nondum plenarium sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cuiusuis instantiam fient, quocumque auctoritate etiam Apostolica concessæ fuerint, per subreptionem obtentæ intelligantur; non obstante quacumque in iis verborum forma, seu derogatione, quæ habeatur pro expressa: nec executioni ampliùs demandentur, sed beneficia ipsa vnita cùm vacauerint, liberè, vt antea, conferantur. quæ verò à quadraginta annis citrà (hoc est, vsque ad Concilij publicationem, vt diximus) factæ effectũ, & plenam incorporationem sunt consecutæ, hæ nihilominus ab Ordinariis tamquam à Sede Apostolica delegatis, reuideantur, & examinentur, ac quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarẽtur, ac beneficia ipsa separentur, & aliis. Atque ex his duobus Concilij Trid. decretis, necnon ex Abb. *cons. 101. vol. 1.* Felin. *in cap. postulasti, num. 3. de rescript.* Rip. *lib. 2. resp. cap. 10.* Rebuff. *in prax. benefic. tit. de vnion. benefic. glos.* . *& cons. 195. vers. decimò, surreptitia* Mandos. *in praxi signat. grat. tit. de vnion.* . *gen. &* . ac Rot. Rom. in vna Volaterrana vni[illegible] 3. Ianuarij 1594. coram D. Blanchetto, Garz. *tract. de bene. part. 12. cap. 2. numer. 127.* generatim docet † quòd sur- 390.
reptio vitiat ipso iure vnionem Apostolicam, ad quod faciunt etiam alia, quæ ex eodem Garz. *numer. 118. ac seq.* afferemus *concl. seq. ad fin.*

Alia verò, quæ ad huius conclusionis declarationem spectant, ex iis desumenda sunt, quæ scripsimus *sup. d. cap. 6. quæst. 3. post concl.* . & dicemus inf. hac ipsa quæst. *concl. 8. declarat. 3. & seq.*

QVARTA CONCLVSIO. Surreptio in tacenda qualitate, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimenda est in impetranda mutatione status alicuius
Ecclesiæ, vel beneficij, † reddit eam impetrationem 391.
nullã, licèt superior aliàs huiusmodi gratiam æquè facilè concessisset. Hæc conclusio probatur iisdem fundamentis, quibus *sup. cap. 6. quæst. 3.* idipsum generatim de cõmutatione vltimæ voluntatis, [illegible] quauis alia gratia ostendimus, quoad qualitates quidem de iure exprimendas *conclus. 1.* potissimum ex *cap. si motu proprio, & cap. non potest, de præb. in 6.* cum aliis ad id in dispensatione, & qualibet gratia allegatis à Sanchez *de matrimon. lib. 8. disput. 21. num.* [illegible]. qui postea *numer. 15.* docet, tunc dici necessariam de iure fore alicuius qualitatis expressionem in impetratione rescripti, vtputa dispensationis, cum expressè id in iure definitur; vel decisum reperitur in iure, ne dispensatio fiat in aliquo casu: quoniam eo ipso tunc exprimitur, mentem iuris esse denegandi dispensationem, nisi in aliquo speciali casu, qualitate illa Principi expressa, is velit in illo iore dispensare. quoad qualitates verò de stylo Curiæ necessariò exprimendas tradidimus *eadem quæst. 3. conclus. 2.* præsertim ex Mascard. *tract. de probat. conclus. 846. numer. 8.* & Sanchez *d. disput. 21. numer. 16.* qui idem docent in consuetudine Principis, quæ pro lege habetur, *l. minime. ff. de legibus*, cum simil. sicut stylus Curiæ facit ius, *cap. ex litteris, de constitut. & cap. quam graui, de crimin. fals.* cum suis concord. *ibidem* per glos. & Doctor. allegat.

Quòd si pro complemento tam huius, quàm
præcedentis conclusionis quæras, † quænam in 392.
specie sint qualitates illæ, seu impedimenta, & vincula, quæ de iure, vel stylo Curiæ necessariò exprimenda sunt in impetranda mutatione status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij: aut cuiusmodi sunt, vt, si non exprimantur, superior vel eam mutationẽ omnino non concederet, vel non tali modo, sed cum aliquo moderamine. Respondeo eas, eáve verè esse, quæ in ipsius beneficij, vel Ecclesiæ impetratione exprimi debent: nam, vel ea ipsa ius, aut stylus Curiæ iubet exprimi, vel talia plerumque sunt, vt si ea nosset, superior aut gratiam huiusmodi mutationis non concederet, aut cum aliquo moderamine; prout ex iis colligi facilè potest, quæ in hac, & statim præced. conclusione diximus, necnon ex ipsis singulis qualitatibus, & vinculis, seu impedimentis in beneficij impetratione exprimendis, iamque à nobis recensendis.

In his autem *prima* sit qualitas † curæ anima- 393.
rum, quæ omnino exprimenda est in impetratione beneficij, vt constat ex *cap. pro illorum, de præb. & cap. cùm in illis, in princ. eodem tit. in 6.* cum aliis iuribus, ac Doct. per nos allegat. sup. *cap. 6. quæst. 4. concl. 9. versic. & prima sit qualitas*, vbi ad id declarationes aliquas attulimus; aliæ verò peti possunt ex Doct. *ibi* citatis, ac præterea ex Flored. *tract. de incompat. benef. par. 1. cap. 13.* passim; necnõ ex adductis per

tros

nos *cap. præced. quæst.* 2. *circa med.* in secunda diuisione qualitatum beneficij, *quæst.* 4. *conclus.* 5. *quæst.* 5. *conclus.* 6. *versic. tertia qualitas*, *&* *quæst.* 6. *conclus.* 4. *in* 20. *qualitate*, *extens.* 10. Atque hanc quidem qualitatem curæ animarum exprimendam quoque fore in impetranda mutatione status alicuius Ecclesiæ, aut beneficij, satis colligitur tum ex Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *&* 16. *de reformat.* tum præcipuè ex *regul.* 56. nunc 57. *Canc.* vbi generatim disponitur, vt in gratiis super beneficiis Ecclesiasticis mentio fiat, an iis immineat cura animarum, aliàs gratiæ sint nullæ; &, si huiusmodi qualitas affirmatiuè, vel conditionaliter non exprimatur, negatiua expressè desuper fiat in beneficiis, quæ talem qualitatem consueuerunt habere. tunc autem solùm hæc qualitas, ni fallor, exprimenda erit in impetratione mutationis status alicuius Ecclesiæ, seu beneficij, cùm vel ipsa mutari etiam tacitè postulatur, dum beneficio curato impetratur tribui qualitas cum curæ qualitate incompatibilis, vtputa simplicis Capellaniæ, Clericatus, aut præbendæ: vel hæc ipsa qualitas curæ pertinet ad statum, cuius mutatio petitur; ita, vt, si illam nosset Papa, vel hunc statum non mutaret, vel non eo modo; iuxta ea, quæ diximus *conclus. præced.* vtputa, si petatur mutatio status obligationis personalis residentiæ, seu eam obligationem tolli: secus verò, si qualitas curæ non pertineat, seu conferat ad statum, cuius mutatio postulatur; licèt, si Papa eam sciret, gratiam difficiliùs, aut fortè etiam nullo pacto concederet; iuxta ea, quæ *d. cap.* 6. *quæst.* 3. *conclus.* 3. præsertim *ampl.* 1. adduximus: vt, si peteretur mutatio status iurispatronatus, seu iuris præsentandi ad certum beneficium, quod ad hoc non refert, an sit curatum, vel simplex. Id verò semel admonuisse sit satis etiam pro sequentibus qualitatibus, quas in impetratione beneficij, ac mutationis status illius, seu Ecclesiæ alicuius exprimendas fore paulo antè diximus.

394. *Secunda* qualitas est † iurispatronatus laicalis, aut mixti quoad impetrationem faciendam à summo Pontifice, vel eius Legato de latere, vt colligere licet ex *reg.* 41. *Canc.* & aliis per nos adductis *cap. præced. quæst.* 4. *conclus.* 8. *ad fin. &* *quæst.* 5. *conclus.* 7. *ac* 10. necnon *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *conclus.* 9. *vers. secunda qualitas:* atque etiam Ecclesiastici quoad impetrationem faciendam ab inferioribus; vt satis constat ex allegatis per nos *d. versic. secunda qualitas, ac d. quæst.* 4. *conclus.* 8. *& d. quæst.* 5. *conclus.* 14. *cum duab. seqq.* necnon sup. hoc ipso cap. *quæst.* 5. *conclus.* 13. ex quibus etiam vtrisque locis sumendæ sunt declarationes, quæ ad hanc rem pertinent. Porrò hæc qualitas iurispatronatus exprimenda erit in impetranda mutatione status Ecclesiæ, vel beneficij, aut cùm eidem imprimi postulatur status incompatibilis iurispatronatus, aut hic status confert ad statum, quem per mutationem tolli quis impetrat, iuxta prædicta in præced. qualitate.

395. *Tertia* qualitas est † vnio beneficij, quod impetratur, iam alteri beneficio facta per Ordinarium, vt satis ostendimus, ac simul declarauimus *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *concl.* 9. *versic. tertia qualitas*. Hæc verò qualitas vnionis beneficij, cuius altera qualitas petitur in totum tolli, seu status mutari, eatenus exprimenda est ab impetrante hanc mutationem, quatenus is significare videtur, tale beneficium, seu Ecclesiam vnitam ad se pertinere; ac circa illud, illámve actum possessorium gerere videtur; cùm tamen in quauis gratia Princeps iuri alterius non censeatur derogare, nisi id exprimat, *cap. quamuis, de rescript. in* 6. cum

Io. Petr. Moneta de commut vlt. volunt.

simil. per glos. & Doctor. *ibi*, atque alibi sæpe allegatis.

Quarta qualitas est † obligatio residentiæ per- 396.
sonalis beneficio annexæ, vt post alios docuimus *d. cap.* 6. *quæst.* 4. *conclus.* 9. *versic. quarta qualitas*; quod etiam *inibi* declarauimus: aliæ autem declarationes peti possunt ex iis, quæ adduximus *cap. præced. quæst.* 2. *circa med.* in tertia diuisione qualitatum beneficij, *quæst.* 4. *conclus.* 5. *& quæst.* 5. *conclus.* 6. *versic. quarta qualitas*; ac inter ceteros latè à Nicol. Garz. *tract. de benefic. part.* 3. *cap.* 2. ferè per tot. Hæc autem qualitas obligationis residendi personaliter tunc erit explicanda in impetratione mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, cùm vel eidem imprimi petitur status cum tali obligatione incompatibilis; vel cùm qualitas huius obligationis confert ad eum statum, cuius mutatio postulatur, iuxta ea, quæ sup. in prima qualitate diximus.

Quinta qualitas exprimenda in impetratione beneficij, atque etiam plerumque in impetratione mutationis status beneficij, aut Ecclesiæ alicu-
ius, est † valor beneficij, quod impetratur, & quæ 397.
impetrans tunc obtinet, necnon cuius status mutari petitur. Licèt enim iure communi canonum attento, valor beneficij non sit necessariò in eius impetratione exprimendus, vt post multos tradit Menoch. *de arbitrar. iudic. cas.* 201. *n.* 78. & ex communi Dec. *in cap. ad aures, num.* 10. iuxta antiq. edit. *de rescript.* tamen ex stylo Curiæ, & regulis Canc. exprimendus omnino est, aliàs gratia redditur nulla; vt latè probat *ibid.* Menoch. & constat ex *regul.* 54. nunc 55. *Canc.* vbi disponi solet, quòd in gratiis, quas quibusuis personis, de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis fieri contigerit, illorum, & aliorum quorumcumque beneficiorum, quæ dictæ personæ tunc obtinuerint, seu de quibus eis fuerit prouisum, vel concessum, aut mandatum prouideri; verus annuus valor per marchas argenti, aut sterlingorum, vel libras Turonen. paruorum, seu florenos auri, aut ducatos, vel vncias auri, seu aliam monetam secundùm communem æstimationem exprimatur; nisi personæ prædictæ beneficia, quæ tunc obtinuerint, aut in quibus, vel ad quæ ius eis competit, iuxta ipsarum oblationes, aut aliàs dimittere teneantur: alioquin gratiæ prædictæ fiant nullæ: & idem seruetur in gratiis, quas à sanctitate sua motu proprio emanare contigerit, quoad beneficia tamen, de quibus per sanctitatem suam pro tempore prouidetur, seu prouideri mandatur, aut alias disponitur: ac litteris, per quas pro tempore ad Ecclesiarum Patriarchalium, & Cathedralium, ac monasteriorum regimina promotis conceditur, vt monasteria, & alia beneficia Ecclesiastica sæcularia, & regularia per eos obtenta, & in quibus, & ad quæ ius eis competit, retinere possint. In quibus verbis habetur vna principalis dispositio, ibi; quòd in gratiis; iunctis iis verbis, verus annuus valor, &c. atque iis, alioquin gratiæ, &c. necnon prima extensio, ibi; & aliorum: atque huius restrictio, ibi; nisi personæ prædictæ; ac secunda extensio, ibi; & idem seruetur in gratiis: eiúsque restrictio, ibi; quoad beneficia tamen: ac denique tertia extensio, ibi; ac litteris, &c. vsque ad fin. cùm autem hæc regula non semel, sed immo ter vtatur nomine generali gratiarum circa beneficiorum prouisionem, satis dici posse videbatur, eam locum etiam obtinere debere, quoties in mutatione status beneficij alicuius ipsum beneficium in alium perpetuò transferatur. verùm, quoniam personarum *inibi* quoque mentio habetur; verius esse videtur,

hanc regulam locum habere dumtaxat in prouisionibus, quæ certis personis ad eorum vitam per collationem, commendam aut aliam similem rationem fit; prout eandem regulam communiter intelligunt eius Glosatores, atque alij Doct. sæpe. Omnino verò ad rem nostram de valore exprimendo in impetranda mutatione status beneficiorum facit *reg.* 21. nunc 22. *eiusdem Canc.* vbi cauetur in hæc verba; item voluit, quòd petentes beneficia Ecclesiastica aliis vniri, teneantur exprimere verum annuum valorem secundùm communem æstimationem tam beneficij vniendi, quàm illius, cui vniri petitur; alioquin vnio non valeat; & semper in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest: & idem voluit obseruari in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi: idque maximè propter vim illius dictionis, *idem*, quæ repetit qualitates in præcedenti dispositione expressas, & importat omnino eamdem in diuersis casibus censuram, vt post alios tradit Aug. Barbos. *de diction. dict.* 115. Nam, vt omittamus, tam suppressiones beneficiorum, (per quas tamen iure dici potest mutari eorum statum,) cùm de iis seorsim acturi simus *seq. cap.* necnon dismembrationes, & applicationes, eò, quòd fortasse intelligantur solùm de fructibus, & bonis Ecclesiasticis, non autem de titulis beneficiorum; cùm tamen de his quoque commodè accipi possint, propter dictionem implicatiuam, *etiam, l. etiam ea mulier, ff. de verb. signific.* cum aliis ad id allegat. à Barbos. *vbi sup. diction.* 95. fere per tot. certè vniones, perpetuæ concessiones, earúmque confirmationes apertè sunt species quædam mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij, vt iam non semel in hoc tra-
398. ctatu admonuimus. Hoc autem procedet † in mutatione status, quæ à Papa, vel eius Legato fit; secus verò in ea, quæ fit ab Ordinario inferiore, cùm is valorem cuiusque beneficij suæ diœcesis, eiúsque qualitatem, ac statum scire præsumatur, vt constat ex adductis per nos sup. *d. cap. praced. quæst. 6. conclus. 4. versic. quinta qualitas.*

Sextò, exprimendus quoque est in impetratione
399. beneficij † modus electiuus, vt patet ex iuribus, ac Doctor. ad id per nos allegat. *d. conclus. 4. vers. sextò, exprimendus*, vbi id quoque inter cetera extendimus, vt quiuis etiam alius modus acquirendi beneficium in tali impetratione exprimendus sit. quod verò ad modum electiuum pertinet, is exprimendus erit etiam in impetratione mutationis status ipsius beneficij; propter *reg.* 56. nunc 57. *Canc.* vbi generatim cauetur, quòd in gratiis super beneficiis Ecclesiasticis mentio fiat, an ad illa consueuerint qui per electionem assumi; aliàs gratiæ desuper factæ sint nullæ: &, si qualitas huiusmodi affirmatiuè, vel conditionaliter non exprimatur, negatiua expressè desuper fiat in beneficiis, quæ talem qualitatem consueuerint habere. atque hæc expressio tunc necessaria erit in prædictæ mutationis impetratione, cùm per hanc modò illi taliter acquirendi beneficium in aliquo præiudicatur; vel, si eam sciret concedens, gratiam non concederet, vel cum moderatione aliqua; iuxta supradicta in prima qualitate.

Septimò, si beneficium est sæculare, & impetra-
400. tur a regulari, vel contra, exprimendus est † status sæcularitatis, vel regularitatis; vt constat ex plerisque iuribus, ac Doctor. per nos citat. *cap. praced. quæst. 4. conclus. 4. circa medium, & quæst. 6. conclus. 4. versic. septimò, si beneficium*, vbi id extendimus procedere, licèt adsit clausula motus proprij. idemque docuimus de qualitate manualitatis, seu amouibilitatis beneficij. Hæc autem qualitas sæcularitatis, regularitatis, ac manualitatis tunc pariter exprimenda erit in impetratione mutationis status beneficij, vel Ecclesiæ, cùm tali qualitati per hanc mutationem præiudicium aliquod irrogatur, vel ea qualitas cognita à concedente eum remoueret à concessione vel simpliciter, vel sub tali modo, vt iam sæpiùs diximus: quod regulariter præsumitur; vnde in vnione, & quauis impetratione beneficij exprimendam esse hanc qualitatem manualitatis, voluerunt plerique relati per nos *d. cap. praced. quæst. 6. conclus. 4. vers. septimo, si beneficium, ad fin.* Idémque statuendum est de *octaua* qualitate beneficij, hoc est, hospitalitate, ac *nona*, quæ est, quòd sit monoculare. quam vtramque exprimendam esse in beneficij impetratione ab eo superiore facienda, qui eam verisimiliter ignorat, tradidimus sup. *d. cap. praced. quæst. 6. conclus. 4. vers. octauo, vbi beneficium, cum vers. seq.*

Decima verò qualitas de vero vacationis modo, & *vndecima* de qualitate, seu conditione personæ,
per cuius obitum vacauit beneficium; † licèt in 401.
eius impetratione per singularem aliquam personam ad suam vitam facienda, fortè necessariò exprimenda sit, per ea, quæ *d. conclus.* 4. in decima, & vndecima qualitate adduximus; non video tamen, quomodo id necessarium sit in impetranda mutatione status ipsius beneficij, cùm respectu illius omnino extrinsecæ qualitates, atque impertinentes esse videantur; vnde nec exprimendæ, iuxta tradita sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 3. circa med.* nisi fortè, cùm ex taciturnitate modi vacationis aliquod præiudicium tertio resultaret; vt quia beneficium vacet per resignationem ad fauorem tertij *factam*; vel quia vacet de iure tantùm, *non de facto*: aut cùm illa qualitas induceret reseruationem beneficij; mutatio verò status ipsius inferret aliquod præiudicium liberæ dispositioni eius, qui beneficium reseruauit.

Duodecima qualitas † est reseruatio, vel af- 402.
fectio beneficij, quod impetratur, eam enim exprimendam esse in impetrando beneficio, satis ostendimus *ead. conclus. 4. vers. duodecimo, in impetratione.* Huius autem qualitatis mentio habenda erit in mutatione status beneficij facienda ab inferiore, cùm per eam præiudicaretur ipsi reseruationi, hoc est, dispositioni, quam de beneficio pro ea vice vigore talis reseruationis facere posset sedes Apostolica. vnde sacra Congregatio Cardinalium *ad sess. 5. cap. 1. & sess. 24.
cap. 8. de reform.* dicitur non semel declarasse, † 403.
non posse erigi præbendam proximè vacaturam in Theologalem, vel Pœnitentialem, iuxta illa Conc. decreta, vbi tunc ea præbenda sit sedi Apostolicæ reseruata: vbi verò fiat vnio, ita, vt eius effectus suspendatur vsque ad cessum, vel decessum prouisi à sede Apostolica; tunc valebit vnio, vt pluribus relatis tradunt à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 5. §. 7. numer.* 136. & Garz. *d. tract. de benefic. part. 12. cap. 1. numer. 91. & 93.* Ratio est,
quia reseruatio, & affectio beneficij † expirat re- 404.
gulariter, & extinguitur per primam prouisionem à sede Apostolica validè factam; vt sentiunt præcitati Doctor. atque ab his allegati; & in specie tradunt relati pariter ac probati à Gonzal. *ad d. regul. 8. Canc. glos. 52. numer. 59.* & constat ex *Extrauag. ad Romani, de præbend. in commun. post medium.* ibi; beneficia, vt præmittitur, reseruata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonicè

instantes

intrantes in posterum reseruanda, ac etiam quo-
uis modo vacantia, & in antea vacatura, per hu-
iusmodi reseruationem, & decretum remansisse,
& remanere semper affecta, nullúmque de illis,
cùm primùm vacare contigerit, præter eumdem
Rom. Pontificem ea vice quouis modo disponere
potuisse, siue posse; harum serie decernimus, &
pariter declaramus. Excipit autem Garz. *numer.*
92. reseruationem perpetuam, vtputa primæ di-
gnitatis post Pontificalem tamquam perpetuò fa-
ctam per regulam Canc. & subtiliter, meo qui-
dem iudicio: quoniam, etsi huiusmodi prima di-
gnitas vacare potest sede Apostolica vacante, quo
tempore nulla est regula Canc. reseruans beneficia
tunc vacantia; quoniam regulæ Cancellariæ Apo-
405. stolicæ † expirant per mortem eorum condito-
ris, vt constat ex earum procemio, ibi; quas etiam
ex tunc suo tempore duraturas obseruari voluit;
cum aliis ad id adductis per Mandos. *reg.* 1. *quæst.*
11. *numer.* 6. *regul.* 30. *quæst.* 7. *numer.* 5 *reg.* 32. *quæst.*
11. *numer.* 4. & Gonzal. *ad regul.* 8. §. 5. *procem. nu-
mer.* 2. & multis seqq. qui *numer.* 48. post Rot. idem
docet de regula Canc. reseruatoria; quod etiam
post alios tradit German. *tract. de indult. Cardin.* §.
per quæ sublatus, *numer.* 98. *cum duobus seqq.* & no-
uissimè Ioan. Hier. Campanil. *in diuersor. iur. rubr.*
11. *cap.* 15. *numer.* 26. vnde, si eo tempore talis di-
gnitas vniretur ab inferiore ad id potestatem haben-
406. te, † videtur vnio debere subsistere; cúmque
tunc habeat effectum, non tollitur per *regul.* 13. à
Papa successore editam, per quam reuocantur tan-
tùm vniones, quæ non sunt sortitæ effectum; ne-
que etiam tollitur per *regul.* 3. reseruantem digni-
tates, quæ maiores post Pontificalem in Cathedra-
libus, etiam Metropolitanis Ecclesiis existunt; quia
tunc ampliùs regula illa non viget, vt ex prædictis
colligitur: ex quibus Campanil. *d. cap.* 15. *numer.*
27. *cum seq.* probare in specie contendit, posse Epi-
scopum primam dignitatem in Cathedrali, quæ
vacauit sede Apostolica vacante, conferre eo tem-
pore durante, ac donec nouæ regulæ edantur, &
in specie illa quæ tales dignitates reseruat. Ta-
men, cùm beneficium semel affectum, & reser-
407. uatum † semper tale maneat, *Extrauag. ad Rom.
de præb. in commun.* non obstante sedis Apostoli-
cæ vacatione, vt *ibid.* non semel dicitur, ea prima
dignitas, quæ iam ab antecessore Pontifice per re-
gulam Canc. erat reseruata, adhuc manet reser-
uata; quicquid voluerit Rebuff. *in prax. benefic.
part.* 1. *in form. & declarat. non. prouision. numer.* 10.
super clauf. dummodo tempore data præsentium, &c.
Sed neque valet hæc vnio facta post vitam pri-
mò prouisi à sede Apostolica eo prouiso mortuo;
408. quoniam, cùm illa reseruatio † facta sit de di-
gnitate in abstracto, perpetuò durare debet, arg.
cap. si gratiosè, de rescript. in 6. *& cap. quoniam Ab-
bas; de offic. deleg.* cum vtrobique notat. necnon
cap. cùm venissem, de instit. cum suis concord. Ve-
rùm cùm hæc locum æquè habeant in aliis reser-
uationibus generalibus beneficiorum; quæ tamen
factæ non sunt ratione certæ circumstantiæ, nimi-
rum loci, vt vacantium in Curia, & similium; vel
ratione temporis, vt vacantium in mense Apostoli-
co; vel ratione officij, alteriúsve qualitatis inhæren-
tis personæ, vt familiarium Cardinalis, Collecto-
rum, &c. vel modi, vt vacantium per priuationem,
incompatibilitatem, aut similia; quæ reseruatio di-
ci potest in concreto: sed per se atque independen-
ter à circumstantiis, & personis; atque adeò in ab-
stracto; cuiusmodi præter reseruationem dignita-
tum maiorum post Pontificales in Cathedralibus,
... *Io. Petr. Monet. de commun vlt. volum.*

de qua *in regul.* 3. nunc 4. est etiam reseruatio
principalium in collegiatis excedentium valorem
decem florenorum, & non maiorum in Cathedra-
libus habentium præeminentiam in collegiatis, de
qua *ibidem* habetur; necnon & ipsarum Cathedra-
lium, ac monasteriorum virorum, excedentium
valorem annuum florenorum ducentorum auri; &
aliorum quorumdam beneficiorum, de quibus *in
reg.* 2. nunc 3. *Cancell.* Idcirco totam hanc mate-
riam vnionis beneficiorum iam reseruatorum † 409.
omnibus perpensis sic definirem, quòd ab Ordina-
rio vniri quandocumque possint beneficia reserua-
ta vel specialiter, vel generaliter, sed in concre-
to; ita tamen, vt vnio effectum non habeat, nisi
post mortem primò prouisi à superiore reseruan-
te; & sic procedit prædicta communis doctrina re-
latorum à Gonzal. & Garz. absolutè asserentium,
beneficia reseruata ab Ordinario vniri posse. quòd si
hæc beneficia vacauerint vacante Sede Apostolica;
tunc, licèt probabile sit, ab Ordinario ea vniri
posse cum effectu, ita, vt incipiat tunc vnio effe-
ctum habere; quoniam vacante Sede Apostolica
cessant reseruationes saltem huius generis per re-
gulas Cancellar. inductæ, vt constat ex superiùs
relatis Doctoribus, ac decisionibus in specie de re-
seruatione mensium loquentibus: qua opinione re-
tenta *ad præd. Extrauag. ad Romani*, responderi po-
test, eam procedere, prout verè loquitur, quan-
do reseruatio, seu affectio est deducta in esse ante
Sedis Apostolicæ vacationem, quod contingit se-
cuta beneficij vacatione; vnde, cùm vacatio be-
neficij contingit Sede Apostolica vacante, quo tem-
pore cessant prædictæ regulæ reseruatoriæ, non po-
test reseruatio in esse deduci; vel vim ibi fieri in
appositione decreti irritantis: tamen probabilius
est, tunc quoque beneficiorum etiam in concre-
to reseruatorum vnionem non nisi post mortem
primò prouisi à reseruante, eiúsque successure sor-
tiri effectum non posse. nam *d. Extrauag. ad Roma-
ni*, apertè ponit casum in reseruatione prædicta in
concreto à Romanis Pontificibus suis prædecesso-
ribus facta per constitutiones suo tempore dum-
taxat duraturas, (cuiusmodi sunt Regulæ Cancel-
lariæ Apostolicæ, iuxta prædicta,) nimirum de
beneficiis familiarium Cardinalium, & Collecto-
rum, quæ post obitum illorum Pontificum vaca-
uerant: & tamen *inibi*, præmisso, effectum per re-
seruationem, manúsque appositionem eorumdem
prædecessorum in dictis beneficiis in esse produ-
ctum per obitum ipsorum nequaquam censeri de-
bere reuocatum; Romanique Pontificis manus
appositionem prædictam tantæ virtutis existere, vt
etsi litteræ Apostolicæ super prouisionibus benefi-
ciorum, aut de prouidendo mandatis, in quibus
decretum, & reseruatio huiusmodi apponuntur,
ex aliqua causa suum debitum non sortiatur effe-
ctum; facultatem tamen prouidendi de beneficiis
taliter reseruatis, quibuscumque aliis fuisse adem-
ptam: statim decernitur, omnia beneficia Eccle-
siastica, vt præmittitur, reseruata, & per Romanos
Pontifices in posterum reseruanda, ac etiam quouis
modo vacantia, & in antea vacatura, per huiusmodi
reseruationem, & decretum remansisse, & remane-
re semper affecta, nullúmque de illis, cùm primùm
vacare contigerit præter eumdem Rom. Pōtificem
ea vice quouis modo disponere potuisse, siue pos-
se: & vbi vis fiat in decreto irritante, etiam in re-
gula prædicta reseruatoria mensium adest huius-
modi decretum. Quod autem dictum est de reser-
uationibus in concreto, quoad hoc, vt beneficia
sic reseruata vniri non possint etiam vacante Sede

Apostolica, quo tempore pariter ea vacauerunt: multò magis statuendum est de reseruationibus primæ dignitatis, & aliis in abstracto, quæ de se perpetuæ sunt, ex prædictis. Ex quibus statim sequitur, vnionem beneficiorum sic à superiore reseruatorum non posse ab Ordinario vniri etiam post mortem primò prouisi; cùm tamen reseruata in concreto vniri valeant post talem mortem, vel, vt post eam vnio effectum habeat. nam saltem hæ regulæ reseruatoriæ non expirant morte earum conditoris, quòd propriè non sint regulæ, sed constitutiones, quarum mentio fit in voluminis regularum inscriptione, in qua dicitur, regulæ, Ordinationes, & constitutiones Cancellariæ Apostolicæ; ita, vt aliqua Capitula illius voluminis propriè regulæ sint, aliquæ ordinationes, aliquæ verò constitutiones. In vno autem casu d. Garz. exceptio locum non habebit, cùm ni-
410. mirum † ista prima dignitas creatur, ac statim vnitur ipsa sede Apostolica vacante, ob rationem in contrarium allegatam, quia tunc nulla est causa efficiens afficiens per reseruationem prædictam primam dignitatem: neque enim tunc reseruatio facta à Papa antecessore extenditur ad dignitates postea creatas, argum. *Clem. fin. de rescript.* & per id, quod in terminis tradit Rot. *decis.* 32. *numer.* 7. *de prabend.* cum aliis adductis per Gonzal. *ad regul.* 8. *Canc. glos.* 9. §. 5. *à numer.* 1. *vsque ad* 43. ac præsertim *numer.* 41. *cum duobus seqq.* & quamuis ipse *à numer.* 44. *vsque ad* 50. contrarium sentire videatur, & latiùs comprobare nitatur; tamen & ipse loquitur, & ab eo adducta solùm concludunt, quando beneficia creantur adhuc durante vi causæ efficientis, seu ipsa causa, nimirum Pontifice, & eius regula reseruante; quam tamen omnes consentiunt expirare per mortem Pontificis quoad hoc saltem, vt afficere possit beneficia creata post mortem conditoris illius ante aduentum successoris nouas regulas reseruatorias edentis: at verò nunquam dici potest hoc beneficium creatum sede Apostolica vacante fuisse in rerum natura durante regula reseruante. In nonnullis
411. tamen casibus Concil. Trident. noluit † vnioni, aut suppressioni beneficiorum per ipsum inductæ obesse illorum affectionem, siue reseruationem generalem, aut specialem, vt in casu *sess.* 21. *cap.* 5. *de reformat.* nimirum in vnionibus perpetuis quorumcumque beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum Ecclesiarum, ac beneficiorum paupertatem, & in ceteris casibus à iure permissis: item in casu *sess.* 23. *cap.* 18. *vers. & quia ad Collegij fabricam, de reform.* vnionis scilicet beneficiorum simplicium pro seminario: ac denique in casu *sess.* 24. *cap.* 15. *de reform.* in quo datur Episcopis facultas vniendi quædam beneficia, & supprimendi aliquot præbendas vbi frequentes, adeóque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui non sufficiant. De reseruatione verò superueniente rectè post alios
412. Garz. *d. cap.* 2. *n.* 94. *vsque ad* 99. tuetur, † ab ea quoque impediri effectum vnionis, & illam suspendi, donec reseruatio cesset: quamuis secus sit in prouisione Papæ subseqoente ad instantiam partis, non facta mentione, seu suspensione vnionis; quod etiam apertè sentit multos secutus Gonzal. *d. num.* 136. *cum trib. seqq.* Rectè quoque idem Garz. *à num.* 160. *vsque ad* 166. docet, posse Episcopum in terminis decretorum Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.* 5. *sess.* 23 *cap.* 18. *& sess.* 24. *cap.* 15. *de reformat.* vnire beneficia reseruata, vel affecta siue ante, siue post vacationem cessante fraude. Pariter cessat reser-
413. uatio † in beneficiis vnitis accessoriè, vt idem Gonzal. probat *d.* §. 7. *à num.* 33. *ac* 38. de quo fortasse nos aliquid *cap. seq. quæst.* 6. *conclus.* 4. aut aliam ob causam destructis, vt in exemplis, quæ affert, ac satis confirmat Gonzal. *eod.* §. 7. *à numer.* 147. *ad* 154. qui priùs *à numer.* 140. *vsque ad numer.* 146. eruditè docuerat, quid operetur reseruatio in beneficiis vnitis ad vitam: ad quem auctorem pro his duobus articulis, cùm ad rem nostram non faciant, remisisse lectorem sufficiet.

414. *Decimatertia* qualitas est. † vitium ingressus in beneficium, & vitium litigiosi, quæ sicut indistinctè exprimenda est in impetratione beneficij, prout satis ostendimus *cap. præcedent. quæst.* 6. *conclus.* 4. *vers. decimotertiò, exprimendum est*; ita catenus exprimenda est in impetranda mutatione status Ecclesiæ, quatenus eam impetrans se tuetur in possessione à iure improbata; vt latius quoad impetrationem derogationis alicuius qualitatis in beneficij fundatione appositæ explicauimus *in præd. versic. decimotertiò, exprimendum est.*

Decimoquartò, cùm impetratur beneficium Ec-
clesiæ inferioris, † exprimendum est nomen 415.
sancti illius beneficij, vt post alios tradidimus *d. conclus.* 4. *versic. decimoquartò, cùm impetratur*; vbi id declarauimus: sicut etiam; (& hæc sit *decimaquinta* qualitas;) exprimendum est nomen Canonici, per cuius obitum vacat Canonicatus, vel præbenda; vt *ibid.* alios secuti docuimus, *versic. decimoquintò, exprimendum est.* Verùm hæc vtraque qualitas tunc demum exprimenda erit in mutatione status alicuius beneficij, vel Ecclesiæ, cùm aliàs constare nequit de corpore; ex iis, quæ dicemus inf. hac ipsa quæst. *conclus.* 10.

Decimosextò, vbi in Ecclesia, in qua impetratur beneficium, adsit statutum, quod impetrationi illius be-
neficij obstet, † tale statutum exprimendum erit, 416.
ex adductis per nos *d. conclus.* 4. in decimasexta qualitate. Parique ratione in impetranda mutatione status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, exprimendum erit statutum, quod tali mutationi obuiet, per ea, quæ quoad hoc in commutatione vltimæ voluntatis impetranda attulimus *sup. cap.* 6. *quæst.* 4. *conclus.* 4. *ad fin.*

Decimoseptimò, in impetratione beneficij expri-
menda est † illa qualitas, an sit dignitas, per- 417.
sonatus, vel officium, vt per *reg.* 56. nunc 57. *Canc.* & alia satis probauimus *d. conclus.* 4. *versic. decimò septimò, impetrans*: vbi etiam ex *cap. cùm de non sacerdotali, de prabend. in* 6. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* atque aliis idem docuimus de præbenda sacerdotali, Diaconali, vel Subdiaconali; necnon Magistrali, Theologali, Doctorali, vel Pœnitentiali. Hæ autem omnes, ac singulæ qualitates tunc demum exprimendæ necessariò erunt in mutatione status alicuius beneficij, cùm in ea mutatione simul præiudicatur illis qualitatibus, seu earum alicui. quod sanè quoad qualitatem dignitatis, personatus, vel officij satis probatur ex *d. reg.* 56. seu 57. *Canc.* quæ vtitur generali gratiarum nomine: ibi enim, quod ad hanc rem pertinet, cauetur, quòd super beneficiis Ecclesiasticis de illorum qualitatibus, videlicet, an dignitates, personatus, vel officia sint, mentio fiat, aliàs gratiæ desuper factę sint nullæ; &, si qualitates huiusmodi affirmatiuè, vel cõditionaliter non exprimantur, negatiua expressè desuper fiat in beneficiis, quę tales qualitates, vel ex eis aliquas habere cõsueuerint. quoad ceteras verò prædictas qualitates apertè colligitur ex *d. c.* 5. Cõc. Trid:

dum

dum *inibi* generatim cauetur, quòd, quando ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut alijs constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione eis non derogetur.

418. *Decimo octauò*, impetrans beneficium † exprimere debet collationem illius beneficij alteri factam, etiam nondum acceptatam; vt latiùs ostendimus *d. conclus.* 4. in decimaoctaua qualitate. quæ quidem qualitas eatenus necessariò exprimenda erit in impetranda mutatione status Ecclesiæ, vel beneficij, quatenus eam impetrans significare videtur, eam Ecclesiam, illúdve beneficium ad se pertinere, ac circa ea actum possessorium gerit, vt sup. in tertia qualitate diximus. Quod idem statuendum est de *decimanona* qualitate in impetratione beneficij exprimenda, nimirum colorata possessio alterius illud obtinentis; iuxta id, quod *in præd. concl. 4. vers. decimonono narranda est*, fusè tradidimus.

419. *Vigesimò*, impetrans aliquod beneficium † debet exprimere aliud, quod iam obtinet, vt ex *cap. cùm adeò, cap. postulasti, & cap. ad audientiam, il 2. de rescript.* atque aliis plerisque iuribus, ac Doctoribus pro regula tradidimus; quam multis modis extendimus, ac declarauimus, seu limitauimus *d. cap. præced. quæst. 6. conclus. 4. versic. vigesimò, debet impetrans.* Hæc autem qualitas tunc demum exprimenda quoque erit in impetranda mutatione status alicuius beneficij, cùm per eam, vel in ea facienda alicui sit collatio beneficij, vel in alium aliquo modo eius titulus transferendus: ac tunc quoque locum habebunt extensiones, ac declarationes allatæ ad prædictam regulam firmatam in impetratione ipsius beneficij; cùm tunc sit eadem omnino ratio, atque adeò etiam dispositio, arg. *l. illud. ff ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cum simil.

420. *Vigesimaprima* qualitas est † clericatus, seu potiùs defectus ipsius; quæ saltem de stylo Curiæ exprimenda est ab impetrante beneficium, vt *d. conclus.* 4. in 21. qualitate ostendimus. in impetratione verò mutationis status beneficij, quæ ab obtinente illud beneficium fit, non video, cur ea expressio necessaria sit, cùm tunc ea qualitas ad talem impetrationem non pertineat. Quod idem ob eandem rationem dicendum est de *vigesimasecunda* qualitate, nimirum defectus natalium; quam tamen in impetrando beneficio Ecclesiastico necessariò exprimendam esse docuimus *d. conclus. 4. vers. vigesimò secundo, exprimere debet.*

Vigesimotertiò impetrans beneficium Ecclesiasticum † exprimere debet crimen eum reddens illo in-
421. dignum; ac præcipuè illud, ob quod priuatus est beneficio, necnon excommunicationem, suspensionem, aut irregularitatem; vt ostendimus *d. concl.* 4. in 23. qualitate; vbi etiam satis explicauimus, quandónam hæc qualitas, quod ad censuras, & irregularitatem attinet, exprimenda sit in impetratione tum derogationis qualitatum in beneficij fundatione appositarum, tum etiam mutationis status beneficij, de qua nunc agimus, ac suppressionis beneficiorum, de qua *in seq. cap.* seorsim, & ea professo disseremus. Quoad alia verò crimina alioqui reddentia indignum aliquem beneficio Ecclesiastico, non video, quomodo ea sint exprimenda in ea mutatione status beneficij Ecclesiastici, per quam, seu in qua tale beneficium in alium non est transferendum; cùm tunc neque de iure, aut stylo Curiæ talis expressio in impetranda huiusmodi mutatione fieri necessariò debeat, neque pertineat ad ipsam mutationem; iuxta regulam traditam sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 3.* & hac ipsa quæst. *conclus. 3. & 4. circa initium.*

Vigesimoquartò, ac postremò impetrans beneficium Ecclesiasticum per rescriptum mixtum, seu
contra alios impetrantes, † exprimere debet suam 422.
dignitatem, aliàs gratia est nulla, vt per text. & *ibi* Doctor. *in cap. ad aures, de rescript.* atque ex aliis tradidimus id declarantes *cap. præced. quæst. 6. conclus. 4. vers. vigesimoquarto impetrans beneficium.* Hæc autem qualitas non video, cur necessariò exprimenda sit in impetratione mutationis status beneficij, aut Ecclesiæ alicuius; cùm potius reddere debeat faciliorem Principem ad hanc mutationem concedendam, quàm illum à concessione retrahere, aut omnino, aut tali modo facienda; & alioqui ius, aut stylus Curiæ talem expressionem in impetranda prædicta mutatione non exigat; iuxta ea, quæ in præced. ac præsenti conclus. circa initium deduximus: iuncto maximè eo, quod sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus.* 6. in priori illius parte tradidimus, & dicemus quoque *conclus. seq. declarat.* 1. etiam falsam expressionem causæ, vel qualitatis, quæ verè expressa redderet faciliorem Principem ad concedendum, non vitiare concessionem gratiæ, nisi ea qualitas in ipsa gratia taxatiuè, seu conditionaliter sit adiecta.

De aliis autem qualitatibus, si quæ sunt, necessariò exprimendis in impetratione beneficij Ecclesiastici, videri possunt Doctor. *d. quæst. 6. conclus. 4. ad fin.* à nobis remissiuè citat. quæ iuxta regulas iam traditas applicari quoque impetrationi mutationis status, de qua nunc agimus, aut ab ea excludi poterunt. De aliis verò, quæ in specie in huiusmodi mutationis impetratione exprimenda sunt, dicemus in tribus conclusionibus hanc statim seqq. Nunc verò, quod ad vnionem Ecclesiarum, seu beneficiorum pertinet, quam speciem quamdam esse mutationis status illorum, non semel
admonuimus; adnotandum est primò,† huiusmodi 423.
vnionem surreptitiam esse non facta mentione qualitatum beneficiorum annexorum, vt quia sunt curata; & etiam non narrata distantia loci, quæ vel retraxisset Papam à concedendo, vel etiam difficiliorem reddidisset ad concedendum; atque item non narrato, quòd Ecclesia monasterij, cui fit vnio, sit vnita alteri monasterio: ita Garz. *tract. de benef. part. 12. cap. 1. numer.* 118. post Rot. *decis. 37. & 73. in antiq.* licèt Rot. *ibi* nihil horum dicat, cùm tamen agat de materia surreptionis in rescriptis gratiæ. Notandum secundò id, quod ab eadem Rot. in vna Auellina vnionis 13. Ianuarij 1594. coram Domino Penna tradit Garz. *vbi sup. numer.* 119. fuisse resolutum, vnionem quamdam monasterij factam à Leone X. surreptionis vitio laborare, primò ea omissa specificatione quinquaginta, & amplius monasteriorum, quæ veniebant in vnione, de quibus facta non fuit inibi mentio: secundò, quia tacitum fuit, aliqua monasteria esse de iurepatronatus laicorum: tertiò ea tacita qualitate Abbatis monasterij vniti, quem si Papa intellexisset habere mitræ, & baculi pastoralis vsum, ac solemniter populo benedicere, & iurisdictionis cognoscendi inter vasallos causas matrimoniales participem fuisse, non est dubium, quin vel negasset, vel difficiliùs vnionem concessisset, *cap. super litteris, & cap. postulasti, de rescript.* difficiliùs, inquam, quoniam non eum tali modo, sed cum aliquo moderamine, iuxta tradita per nos sup. hac ipsa quæst. *conclus. 3. ac d. numer.* 118. ait, per eandem Rot. in vna Volaterrana vnionis 22. Ianuarij 1594. coram D. Blanchetto fuisse

resolutum, quòd surreptitia fuit vnio facta mona-
sterio ad supplicationem Prioris Conuentus, si de
eo constat, quòd ibi tacitum fuit, quòd in Ecclesia
illa vnita quandoque vnus Monachus, quandoque
vnus Presbyter pro seruitio Ecclesiæ legebat. Plera-
que autem alia pariter exprimenda in hac mutatio-
424. nis impetratione per rescriptum iustitiæ, † peti
ex iis possunt, quæ in similium rescriptorum impe-
tratione quoad vltimarum voluntatum commuta-
tionem exprimenda esse docuimus *d. cap. 6. quæst.
4. conclus.* 10. per tot. Nos verò nunc ad reliquas hu-
ius quæst. conclusiones transeamus.

QVINTA CONCLVSIO. Impetrans
posteriorem mutationem status alicuius Ecclesiæ
425. beneficij † non tenetur facere mentionem prio-
ris mutationis alterius status: secus in mutationibus
eiusdem status, cùm inter vtramque mutationem
est aliqua contrarietas. Conclusio hæc quoad vtram-
que sui partem probatur iis fundamentis, quibus
vtramque confirmauimus quoad commutationes
vltimarum voluntatum *d. cap. 6. quæst. 4. conclus.* 1.
Posterior autem pars huius conclusionis iisdem mo-
dis extenditur, ac restringitur, quibus ampliaui-
mus, ac limitauimus posteriorem mox memoratæ
primæ conclusionis partem. Potissimùm verò re-
stringitur primò, vt locum non habeat, quando
prior gratia est nulla, seu inualida, vt latiùs osten-
dimus *d. quæst. 4. conclus.* 2. ex cuius prima ampliat.
patet, hanc restrictionem procedere non modò
quando prius rescriptum irritum fuisset ab vna par-
te impetratum, & posterius ab altera, vel vtrum-
que ab eadem parte, aut cum eodem moderamine;
verùm etiam vbi tale posterius rescriptum ea caret
moderatione, quæ fuit priori rescripto adiecta. Se-
cundò restringitur, vt non procedat cùm impetrans
posteriorem gratiam priori aduersantem hac non
potest, aut re integra non vult vti; prout in tali ca-
su valere, vtilémque esse posteriorem gratiam
commutationis vltimæ voluntatis, in qua de prio-
ri mentio facta non sit, latè ostendimus *d. conclus.* 2.
ampliat. 2. Vtraque verò huius conclus. pars decla-
ratur, quòd, vbi earum mutationum altera siue
prior, siue posterior, sit generalis, altera specialis;
hæc regulariter derogabit generali eius etiam men-
tione non habita; prout generatim in rescriptis, &
gratiis docuimus *d. quæst. 4. concl.* 3. ex cuius limita-
tionibus, præsertim quoad priorem illius partem, to-
tidem declarationes, seu moderationes huius tertiæ
declationis licet desumere; maximè vbi prior mu-
tatio status sit generalis, posterior autem specialis.

SEXTA CONCLVSIO. In impetratione
426. mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij †
facienda est mentio omnium vinculorum, seu im-
pedimentorum, quæ singula à superiore mutāte co-
gnita eum reuocarent ab omnimoda, vel certè à ta-
li concessione. Hæc conclusio probatur iis funda-
mentis, quibus idipsum ostendimus in commuta-
tione vltimarum voluntatum sup. *d. cap. 6. quæst. 4.
conclus.* 4. iunctis adductis per nos *d. cap. 6. quæst. 3.
conclus.* 3. vbi docuimus, hæc omnia, & singula
impedimenta, seu vincula eiusmodi esse, vt si non
exprimantur, surreptitiam, ac nullam reddant gra-
tiam, quia tunc deficit eius causa finalis.

Ampliatur verò præsens conclusio primò, vt
non sufficiat hæc diuersa impedimenta, seu vincu-
la eiusdem mutationis status in diuersis rescriptis
proponi; prout in quauis dispensatione, & gratia
post alios, latiùs id explicantes, ostendimus *d. quæst.
4. conclus.* 5. ex cuius ampliatione, ac limitationi-
nibus sumere quis poterit totidem declarationes
huius primæ ampliationis. Secundò ampliatur hæc
conclusio, vt, † quando etiam vnicum adest 427.
vinculum, seu impedimentum in prædicta status
mutatione, sed ex duobus capitibus, seu titulis
oritur, tunc vterque titulus necessariò explicandus
sit. Quæ ampliatio exponenda, & confirmanda est
ex iis, quæ in his terminis quoad commutationem
vltimarum voluntatum adduximus *d. quæst. 4. con-
clus.* 6. potissimùm ex Sanchez *d. lib. 8. de matrim.
disput. 24. numer.* 5. ex eo verò, quod ipsemet sub-
dit *numer.* 6. extenditur hæc ampliatio, vt tunc non
prosit etiam clausula, *non obstante*. eius autem re-
strictiones desumere quis poterit ex allatis per nos
d. conclus. 6. circa med. post Sanchez *d. disput. 24.
numer. 7. cum duobus seqq.* Ampliatur tertiò præ-
sens conclus. quòd, vbi vnicum etiam impedimen-
tum, seu vinculum prædictæ mutationis status an-
nexam habet notabilem aliquam circumstantiam,
ea in talis mutationis impetratione exprimenda est,
aliàs surreptitia erit, ac nulla: vt satis probatur ex
iis, quibus idipsum de vltimæ voluntatis commuta-
tione tradidimus *ead. quæst. 4. conclus.* 7. ex cuius
exemplis ibi hac in re allatis formari cum propor-
tione possunt exempla harum notabilium circum-
stantiarum in huiusmodi status Ecclesiarum, vel
beneficiorum mutatione. Denique ampliatur præ-
sens conclusio ex ea, quam nunc subuciemus.

SEPTIMA CONCLVSIO. Impetrans
mutationem status alicuius Ecclesiæ, vel benefi-
cij † explicare tenetur prohibitionem huiusmo- 428.
di mutationis à testatore factam. probatur ex iis,
quibus sup. *cap. 6. quæst. 4. conclus.* 8. id docuimus
de prohibita commutatione vltimæ voluntatis, &
cap. præced. quæst. 6. conclus. 7. de prohibita deroga-
tione alicuius qualitatis in fundatione beneficij ap-
positæ. Vbi etiam latiùs explicauimus, an, & quan-
do sustineri debeat prohibitio testatoris, ne Episco-
pus, aut alius superior Ecclesiasticus se intromittat
in executione suæ vltimæ voluntatis, aut contra
eam: id quod ad rem, de qua nunc agimus, non me-
diocriter pertinet.

OCTAVA CONCLVSIO. Falsa expres-
sio singulorum, quorum taciturnitas, seu suppres-
sio nullam, ac surreptitiam redderet mutationem
status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, † eamdem 429.
mutationem vitiat. Probatur, quia, licèt surreptio
in eo differat ab obreptione tam in rescriptis gra-
tiæ, quàm iustitiæ, quòd surreptio idem sit, quod
taciturnitas veri, obreptio verò sit falsi expressio:
tamen in hoc vtraque conuenit, quòd rescripta in-
ualida, ac nulla reddit, gratiæ quidem ipso iure, re-
scripta verò iustitiæ, ope exceptionis; vt satis con-
stat ex iis, quæ adduximus *cap. 6. quæst. 3. præmiss.
3. & 4.* quare omnes, & singulæ qualitates, quas
in quinque præced. conclus. omnino exprimendas
fore ad surreptionem in prædicta status beneficij,
vel Ecclesiæ mutatione vitandam docuimus, eæ-
dem quoque, si falsò exprimantur, mutationem hu-
iusmodi vitiabunt. Id quod satis etiam confirmatur
tum ex eo, quod post multos tradit Alphons. Ho-
ied. *tract. de incompatib. benefic. part. 2. cap. 12. num.*
37. dispensationem, quæ fit ex falsa causa, non va-
lere; tum ex eo, quod plures secutus docet Garz.
tract. de benefic. part. 12. cap. 5. numer. 113. vnionem
ab Ordinario factam ex falsa causa etiam seruata
iuris forma † nullam esse: licèt *numer. seq.* alios 430.
referat contrarium sentientes, vbi seruata fuit for-
ma; qui tamen ferè omnes, & alij, quos idem
Garz. sequitur *numer.* 115. illud concedant in vnio-
ne Apostolica, subdens post multos *numer.* 116. idem
fore, si ea facta sit motu proprio, iuxta per ipsum
dicta *part. 1. illius tract. cap. 5. numer.* 102. Hanc
verò

verò falsam causam intelligo finalem, & non impulsiuam tantùm, nimirum, quando ea falsitate non expressa superior gratiam non concessisset, vel non eo modo; prout in quauis gratia probat Sanchez *lib. 8. de matrim. disput.* 21. *numer.* 32. ex quibus, & aliis hoc ipsum generatim de commutatione vltimarum voluntatum tradidimus sup. *d. cap.6. quæst. 3. conclus. 4.* vbi etiam breuiter satisfecimus fundamento quorumdam contrarium opinantium, quos refert Sanchez *d. disput. 21. numer. 31.* ac sequitur Garz. *d. tract. de benefic. part. 6. cap. 2. à num.* 197. *ad* 201. Quare illas qualitates pro repetitis hoc loco habentes, eas dumtaxat ex prædictis commemorabimus, quas quoad falsi expressionem in iure, vel à Doctoribus positas reperimus, respectu tamen impetrationis beneficij. Quæ autem ex his qualitatibus, & quomodo locum habeant in mutatione status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij quoad obreptionem in eius mutationis impetratione inducendam, quoniam ex eo facilè colligi potest, quod *in præced. conclus.* de earum singulis quoad surreptionem eiusdem mutationis diximus, huiusmodi examen hic facere supersedebimus.

431. *Prima* verò in his qualitas illa occurrit, quòd † impetrans, cùm obtineat aliud beneficium exprimat se nullum habere, vt est casus *in cap. proponente, de rescript.*

432. *Secunda*, si † expressit se Clericum, cùm tamen non esset, *cap. ex litteris*, vbi Abb. & alij, *de transact.* Laicus enim incapax est beneficij Ecclesiastici, *cap. cùm adeò, de rescript. & cap. 2. de institut.* cum suis concord.

433. *Tertia*, † quòd beneficium vacaret cùm reipsa non vacaret; vt colligitur ex *d. cap. ex litteris*, iuxta Abb. & aliorum interpretationem. Ad id verò facit, quòd iure prohibita est collatio, vel promissio Ecclesiæ, seu beneficij non vacantis, *cap. 1. ac toto penè tit. de concess. preb. & Eccles. non vac.* necnon *cap. detestanda, eod. tit. in 6.* & Conc. Trident. *sess. 24. cap. 19. de reformat.* quod autem etiam ad rem, de qua nunc agimus, pertineat, an vacet, vel non vacet beneficium, facilè colligere licet ex *cap. consultationib. de donat. & cap. illud, de iurepatronat.* cum vtrobique not. *& in cap. 1. & toto penè tit. de concess. preb. & Eccles. non vacant. atque in Clem. 2. in princ. de reb. Eccles. non alien.*

Quarta qualitas exprimenda in impetratione beneficij est modi vacationis ipsius; qui, si falsò exprimantur, † nulla est impetratio, *cap. susceptum,*
434.
& *ibi* Doctor. *de rescript. in 6.* quam regulam plerisque Doctoribus relatis comprobauimus, ac declarauimus *cap. præced. quæst. 6. conclus. 5. vers. quarta qualitas*: quas declarationes cùm *ibi* quis facilè videre possit, hic referre superuacaneum est.

Quinta qualitas est valor beneficij tam obtenti, quàm impetrandi, qui falsò expressus † vitiat
435.
gratiam, qua beneficium impetratur, vt pluribus ostendimus *d. conclus. 5. vers. quinta qualitas est*; vbi pariter eam declarauimus. ea verò quod ad impetrationem beneficij attinet, satis colligitur ex ipsa *reg.* 54. aliàs 55. *Canc.* de qua *conclus. præced. vers. quinta qualitas*; dum enim *ibi* decernitur, impetrationem beneficij nullam esse, cùm verus annuus valor tam beneficij obtenti, quàm obtinendi non exprimitur; apertè etiam inde constat, eam nullam esse, cùm talis valor falsò exprimitur: nam eo ipso, quòd alius valor à vero exprimitur, proculdubio non exprimitur verus; quoad prædictæ verò mutationis impetrationem, dato etiam, quòd id ex hac regula 54. non colligatur ob rationem, quam *ibi* respectu surreptionis, seu nullitatis ob taciturnitatem, seu non factam huius valoris expressionem, assignauimus; satis tamen conuincitur ex *regul.* 21. seu 22. *Canc.* quam *ibidem* pariter retulimus, & ad surreptionem eiusdem mutationis, seu eius nullitatem ob veri taciturnitatem applicauimus: nam dum *in ea reg.* 21. aliàs 22. dicitur, sanctitatem suam voluisse, quòd petentes beneficia Ecclesiastica aliis vniri, teneantur exprimere verum annuum valorem secundùm communem æstimationem tam beneficij vniendi, quàm illius, cui vniri petitur; alioquin vnio non valeat: & idem voluit obseruari in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi: (quas quidem ferè omnes dispositiones ad status mutationem, de qua nunc agimus, pertinere *ibid.* docuimus:) simul etiam hæc reg. 21. iuxta id, quod mox de reg. 54. diximus, obreptionem, ac nullitatem harum dispositionum inducit ob falsam in earum impetratione veri annui valoris expressionem: cùm eo ipso, quòd alius valor à vero, seu falsus exprimitur, absque dubio verus non exprimatur; cùm tamen prædicta reg. 21. expressionem veri valoris in huiusmodi gratia sub pœna nullitatis ipsius apertè requirat. Et hæc de qualitatibus, quæ falsò expressæ vitiant beneficiorum impetrationem, atque adeò etiam plerumque mutationem status Ecclesiarum, vel beneficiorum ipsorum, iuxta id, quod suprà diximus. De aliis autem specialibus qualitatibus, quæ falsò expressæ in ipsius mutationis impetratione eam vitiant, paulò pòst videbimus hac ipsa quæst. *conclus. 9. vsque ad* 12. Nunc autem, antequam præsenti conclusioni finis imponatur, nonnullas eius declarationes in medium afferamus, ex quibus tertia, & sequentes, ad tertiam quoque conclusionem, quæ est de surreptione seu veri taciturnitate, vnde huiusmodi mutationis impetratio vitiari fortasse possit, vt *in fi. eius conclus.* admonuimus, pertinebunt.

Declaratur ergo primò præsens conclusio, vt † 436.
expressio falsæ causæ, aut qualitatis, quæ verè expressa, vel tacita faciliorem redderet superiorem ad concedendum, si adiecta sit mutationi status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij demonstrationis gratia, eam mutationem non vitiat: secus verò, si sit adiecta taxationis gratia, seu taxatiuè, & conditionaliter. Vtrumque membrum huius declarationis comprobatur ex iis, quibus vtrumque confirmauimus, generatim quidem quoad commutationem vltimæ voluntatis, & quamuis gratiam, sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 6. ante medium*; speciatim autem quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, *cap. præced. quæst. 6. conclus. 8. declarat. 1. in d.* verò *conclus. 6. circa medium, vsque ad fin.* quasdam regulas tradidimus ad dignoscendum, quandónam dispositioni censeatur aliquid adiectum demonstrationis, vel taxationis gratia. Declaratur secundò, quòd, † vbi in prædicta sta- 437.
tus mutatione vnica causa, etiam impulsiua, exprimitur, si ea falsa sit, corruit gratia: si verò plures causæ siue disiunctiuè, siue copulatiuè exprimantur, quarum aliquæ sint veræ, aliæ falsæ, vera existente causa illa, qua rescriptum nititur, falsitas cæterarum non oberit. Primum constat ex iis, quibus id in quouis rescripto, & gratia post Sanchez *lib. 8. de matrim. disput.* 21. *numer.* 41. & 45. vbi alios citat, tradidimus sup. *d. cap. 6. quæst. 3. conclus.* 7. Secundum ex iis, quibus illud ipsum pari-

ter in quauis gratia docuimus *d. quæst. 3. conclus.* 8.
post eundem Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 42. &
alios. Declaratur tertiò tam hæc, quàm tertia præ-
438. sentis quæst. conclusio; quòd, † licèt probabile
sit, iustam, seu probabilem ignorantiam facti, vel
iuris in eo tacendo, quod exprimendum erat, vel
falsò aliquid exprimendo, cuius veritatem si supe-
rior cognouisset, prædictæ mutationis gratiam, aut
omnino non concessisset, aut non eo modo; excu-
sare à nullitate gratiam: probabilius tamen est, non
excusare, nisi cùm superior huiusmodi gratiam
concessisset quidem, sed non eo modo, verùm cum
aliqua moderatione. Quæ declaratio quoad vtrum-
que membrum iis fundamentis confirmatur, qui-
bus vtrumque in commutatione vltimæ voluntatis
comprobauimus *d. quæst. 3. conclus.* 9. quæ sanè fun-
damenta æquè locũ habent in omni gratia. Quartò
439. declaratur vtraque conclusio: quòd † vbi quis,
aut statum beneficij, vel Ecclesiæ mutandum, aut
ipsius mutationis causam sub dubio expressisset,
cùm tamen certum apud eum esset, illum existere,
hanc verò non subesse; nulla est ipso iure gratia
obtenta, ex iis, quibus id pariter de commutatio-
ne vltimæ voluntatis docuimus *d. conclus. 9. ad fin.*
440. Declaratur quintò, quòd, † vbi per fraudem,
vel malitiam tacitum fuit verum, vel expressum
falsum in impetratione memoratæ mutationis; tunc
omnino vitiatur gratia, quamuis ea taciturnitas,
vel expressio solùm causa fuerit, vt gratia sub tali
forma concessa sit; prout in quolibet rescripto pro-
bat Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 65. præcipuè per
text. *in cap. super litteris*, *§. nos igitur*, *de rescript.* ex
quibus, & aliis idipsum nos tradidimus, ac limita-
uimus sup. *d. cap. 6. quæst. 3. conclus.* 10. Sextò de-
441. claratur, quòd, † vbi partes eiusdem rescripti
mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij
non sunt omnino separatæ, seu habent connexio-
nem adinuicem, quia eamdem causam, finémve
respiciunt, taciturnitas veri, aut falsi expressio in
vna parte rescripti vitiat aliam; secus si sint omni-
no separatæ: ita in quolibet rescripto post alios
Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 71. *cum seq.* & constat
ex adductis per nos *d. quæst. 3. conclus.* 11. hoc au-
tem postremum restringendum est, nisi surreptio,
vel obreptio in vna parte rescripti fuerit causa obti-
nendi reliquas etiam separatas, ex iis, quæ adducit
Garz. *d. tract. de benefic. part.* 8. *cap.* 13. *numer.* 18.
442. Declaratur septimò, quòd † dolosa veri tacitur-
nitas, vel falsi expressio in vna parte gratiosæ mu-
tationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, non
irritat ipso iure, & in foro conscientiæ partem il-
lam connexam, quæ surreptionis, vel obreptionis
vitio caruit; sed opus est iudicis declaratione; prout
in dispensatione, & quauis gratia tradit Sanchez *d.*
disput. 21. *numer.* 78. cuius fundamenta quoad vlti-
mæ voluntatis commutationem retulimus *d. quæst.*
3. conclus. 12. vbi *in fi.* idipsum multo magis proce-
dere docuimus quoad concessionem obtentam per
443. rescriptum iustitiæ. Octauò declaratur, quòd †
taciturnitas veri, vel expressio falsi circa causam
impulsiuam tantùm commissa in vna parte rescripti
prædictæ mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij,
non vitiat totum rescriptum: ita in quouis rescripto
Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 74. & nos *d. quæst.* 3.
conclus. 13. Declaratur denique tam præsens, quàm
444. præcedens tertia conclusio, quòd, † licèt in im-
petratione sæpiùs memoratæ mutationis status Ec-
clesiæ, vel beneficij, seu in precibus, quibus ea pe-
titur, necessaria non sit expressio alicuius causæ si-
ue finalis, siue impulsiuæ; ita, vt, si talis expressio
omittatur, impetratio nulla sit. ea tamen valde vti-
lis est, & expediens. Quæ declaratio quoad vtrum-
que membrum ex iis comprobatur, quibus illum in
impetratione commutationis vltimæ voluntatis
confirmauimus *d. quæst. 3. conclus.* 14.

Nona conclusio. Falsa expressio, seu
error in nomine illius, cui impetratur mutatio sta-
tus alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, † eam non vi- 445.
tiat, vbi aliàs constet de corpore, hoc est, de per-
sona illius, cui fit impetratio. Hæc conclusio pro-
batur ex iis, quibus idipsum in commutatione vlti-
mæ voluntatis docuimus sup. *cap. 6. quæst. 5. concl.*
1. præsertim per text. *in l. demonstratio falsa*, *§. 1. ff.*
de condit. & demonstr. l. si in nomine, *C. de testam.* &
§. si quis in nomine, *Instit. de legat.* & ex eo, quod
generatim in quauis gratia tradit Thom. Sanchez
lib. 8. de matrim. disput. 21. *numer.* 37. qui *numer.* 38.
hoc extendit, etiam quando concedens gratiam no-
uit personam, cui petita est; nisi ex circumstantiis
sufficienter colligeretur, à concedente spectatam
esse personam sibi cognitam.

Declaratur verò ipsa conclusio, vt, † si error 446.
contigerit non in nomine proprio, sed in nomine
diœcesis eius, cui huiusmodi mutationis rescriptum
impetratur; vt, si dictum sit eum esse diœcesis Me-
diolanen. cùm sit Nouarien. illud rescriptum neu-
ter Ordinarius exequi possit: sic in dispensatione
pluribus tuetur Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 39. ex
quibus, & aliis hoc ipsum de commutatione vlti-
mæ voluntatis nos tradidimus *d. cap. 6. quæst. 5. con-*
clus. 6. secus esse ostendentes *conclus.* 5. vbi error
contigerit in diœcesi eius, contra quem commuta-
tio impetrata fuerit per rescriptum iustitiæ; prout
generaliter in iustitiæ rescripto, post Innoc. & alios
in cap. significante, *de rescript.* sentit Sanchez *d. disp.*
21. *numer.* 37. Id autem locum non habet primò in
casu *cap. Rodulphus*, *eod. tit.* vbi disponitur, quòd
per rescriptum iustitiæ impetratum contra homi-
nes certæ diœcesis, cum clausula generali, *& qui-*
dam alij, non poterunt conueniri homines illius
ciuitatis: secus autem, vbi illud quis impetrasset
contra Archiepiscopum, seu Episcopum talis diœ-
cesis, & quosdam alios, vt fusiùs *ead. conclus.* 5. de-
duximus. Secundò illud non procedit, cùm actor
errat in propria diœcesi, vt post Ioan. Andr. & Fel. in
quouis rescripto iustitiæ tradidimus *d. conclus. 5. in fi.*
& confirmatur ex principali declarat. huius conclu-
sionis.

Decima conclusio. Falsa expres-
sio, seu error in vocabulo, aut alia demonstratio-
ne rei, circa quam versatur mutatio status Eccle-
siæ, aut beneficij, vel potiùs versatur huiusmodi
status, † vbi aliàs satis constet, quòd ea de re 447.
senserit impetrans, vel concedens mutationem, ta-
lem impetrationem, vel concessionem non vitiat.
exemplum erroris, seu falsæ expressionis tam in
vocabulo, quàm in alia demonstratione habes *cap.*
præcedent. quæst. 6. conclus. 10. *circa initium*, allata
quoad derogationem qualitatum in beneficij fun-
datione appositarum; à qua mutatio status, vt iam
non semel admonuimus, nisi quoad temporalita-
tem, ac perpetuitatem differt. Prior autem pars
huius conclus. quæ est de errore, seu falsa expres-
sione vocabuli, probatur ex fundamentis prioris
partis eiusdem 10. conclus. maximè ex *l. si quis in*
fundi vocabulo, *in princ. ff. de legat.* 1. & *l. si Forti-*
dianum. *C. de legat.* Posterior pars probatur ex *l. de-*
monstratio falsa, *in princ.* & *l. quibus diebus*, *§. qui*
dotalem, *ff. de condit. & demonstr.* ex quibus, & aliis
iuribus adductis *d. quæst. 6. conclus.* 10. & *cap. 6. quæst.*
3. conclus. 6. necnon *quæst. 5. conclus.* 3. Doctor. eam
regulam deriuarunt, falsa demonstratione legatum
non

non vitiari, aut rei veritatem in quanis dispositione noo mutari. quæ regula non procedit, vbi falsa demonstratio adiecta sit per modum conditionis; prout potissimùm ex *l. Stichum*, *ff. de legat.* 1. eam restrinximus *d. conclus.* 3. ex qua, *& d. conclus.* 6. necnon *cap.* 5. *quæst.* 15. *conclus.* 2. habes quænam sit simplex, & mera demonstratio, aut potiùs conditio; seu quando aliquid dispositioni adiectum censeatur demonstratiuè, aut taxatiuè.

VNDECIMA CONCLVSIO. Falsa causa adiecta mutationi status alicuius Ecclesiæ, vel bene-
448. ficij † regulariter ipsam mutationem non vitiat.
probatur tum ex *l. cùm tale legatum*, *§. falsam causam*, *ac l. demonstratio falsa*, *§. quod autem iuris*; *ff. de condit. & demonstr.* atque item ex *§. longè magis*, *Instit. de legat.* vnde habetur, quòd falsa causa legatis adiecta ea non vitiat: tum ex *cap. ex parte*, *il* 2. *de conuers. coniug.* ex quo text. iuncta præsertim glos. *in verbo*, *falsa sit causa*, habetur, quòd mulier coniugata velum suscipiens ante consummationem matrimonij ex falsa causa, illud validè suscipit. Dixi autem, *regulariter*; quoniam, si ea falsa causa adiecta sit per modum conditionis, seu taxationis, non autem solùm demonstrationis, vitiabitur gratia, vt satis colligitur ex *l.* 2. *& fin.* iuncta *rubr. C. de fals. caus. adiect. legat.* apertè autem constat ex *d. l. demonstratio falsa*, *§. at*, *si conditionaliter*, *ff. eod. tit. & d. §. longè magis*, *in fi. Instit. de legat.*

DVODECIMA CONCLVSIO. Falsa expressio vnius maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei, vel minoris loco maioris speciei eiusdem in impetranda mutatione ali-
449. cuius status Ecclesiæ, vel beneficij, † eam muta-
tioné vitiat: secus autem est de falsa expressione maioris vinculi loco minoris in eadem specie. Prima pars huius conclus. satis confirmatur ex iis fundamentis, quibus sup. *d. cap.* 6. *quæst.* 5. *conclus.* 7. *prope initium*, hoc idem quoad impetrationem commutationis vltimæ voluntatis comprobauimus; maximè ex iis, quæ in dispensatione, & aliis gratiis tradit post alios Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. disput.* 24. *numer.* 19. Secunda pars conclus. probatur ex iis, quibus idipsum *d. conclus.* 7. pariter quoad vltimæ voluntatis commutationem in posteriori eius conclus. parte confirmauimus inter cætera ex Sanchez id comprobante in dispensatione super impedimentis matrimonij *d. disput.* 24. *numer.* 18. Vtraque autem hæc pars præsentis conclus. extenditur, vt locum habeat quamuis tempore impetrationis adesset communis error secundùm id, quod falsò expressum fuit; ex iis, quæ de matrimoniali dispensatione in hac specie docet Sanchez *d. disput.* 24. *numer.* 20. Tertia denique pars huius conclus. confirmatur ex iis, quibus hoc ipsum de vltimæ voluntatis commutatione tradidimus *d. cap.* 6. *quæst.* 5. *conclus.* 8. vnde sumi potest huius rei exemplum, si nimirum narretur, huiusmodi mutationi status obstare statutum Synodi Prouincialis, aut diœcesanæ; cùm tamen solùm obstet quoad priorem quidem casum Synodus diœcesana; quoad posteriorem verò, statutum Ecclesiæ particularis, in qua situm est beneficium, cuius Ecclesiæ, vel beneficij status mutari postulatur. Limitatur autem hæc postrema præsentis conclusionis pars, vt non procedat in falsa expressione vinculi, seu impedimenti, quod de iure, aut stylo Curiæ verè foret exprimendum: nam tunc tam surreptio, seu taciturnitas veri, quàm obreptio, hoc est, falsi expressio vitiat concessionem, licèt, si Princeps, aliúsve superior concedens veritatem sciret, faciliùs concederet; iuxta ea, quæ adduximus *d. quæst.* 5. *conclus.* 8. *ad fin.* & hac ipsa quæst. *conclus.* 4. & 8. *circa initium.*

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Non potest quis sine speciali mandato † alteri im- 450.
petrare rescriptum ad lites, cui accessoria sit mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij: secus verò vbi ea mutatio impetratur per rescriptum gratiæ. Prior pars conclus. probatur; quia rescriptum ad lites, quod tunc est principale, impetrari nequit sine mandato speciali, vt latè docuimus sup. *cap.* 6. *quæst.* 6. *præmiss.* 3. *& conclus.* 1. *in princip.* maximè ex *cap. nonnulli*, *§. sunt & alij*, *de rescript.* & accessorium sequitur naturam sui principalis, *l. cùm principalis*, *ff. de reg. iur. & cap. accessorium*, *eod. tit. lib.* 6. Extenditur autem hæc prior præsentis conclus. pars primò, vt nec satis sit, si generali mandato adiiciatur clausula illa, *& generaliter ad omnia*, *etiamsi mandatum exigant speciale*; nisi in eo mandato aliqua similia, vel maiora exprimantur, quæ requirant mandatum speciale, ac deinde prædicta clausula generalis subiiciatur. Secundò, vt nec etiam sufficiat mandatum cum libera. quæ vtraque ampliatio ex iis comprobatur, quæ *d. quæst.* 6. *ante* 1. *præmiss.* adduximus. Restringi autem potest eadem prior pars conclus. quatuor modis, quibus *præd. conclus.* 1. limitauimus. Posterior verò pars huius eiusdem conclusionis probatur iisdem fundamentis, quibus *d. quæst.* 6. *conclus.* 2. ostendimus, rescriptum gratiosum commutationis alicuius vltimæ voluntatis absque mandato impetrari posse etiam extraneo: id quod *ibidem* extendimus ad illud quoque rescriptum gratiæ, in quo alicui accessoria potestas, & iurisdictio data sit ad defendendum aduersùs contradictores eum, qui gratiam omnino perfectam obtinuit, hoc est, in forma, quam gratiosam vocant; siue etiam fortasse vbi talis iurisdictio data sit ad gratiæ ipsius executionem, quam concessionem appellant in forma commissoria, atque in beneficialibus in forma dignum, quoniam huiusmodi rescripti initium tale est, *dignum arbitramur*, &c. de quo rescripto plura inter alios tradit Rebuff. *in sua Praxi benefic. part.* 1. *tit. de rescripto*, *dignum arbitramur*, ac nouissimè non pauci, quos recenset Nicol. Garz. *tract. de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *numer.* 4. cum aliquot sequentibus. Ex his autem Doctoribus patet etiam, hanc esse quamdam speciem mandatorum de prouidendo, de quibus sæpe in iure canon. præsertim *in tit. de rescript. de præbend. ac de conceß. præben. in decretal. Greg. & in* 6. latè Ioan. Staphil. *tract. de litter. grat. tit. de form. mandat. de prouid.* Lud. Gomes. *tract. de mandat. de prouid. & expectat.* atque alij, quos refert Garz. *d. part.* 6. *cap.* 1. *numer.* 2. necnon Conc. Trident. *seß.* 24. *cap.* 19. *de reform.*

DECIMAQVARTA, & postrema CONCLVSIO. Gratia mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, aut commissionis ad eum mutandum, alteri impetrata † ei non prodest, nisi 451.
post eiusdem scientiam, & acceptationem ab ipso, vel alio ab eo speciale mandatum habente factam. Quòd sit necessaria scientia illius, cui talis gratia impetratur, neque antea illi prosit, probatur ex iuribus, ac Doctor. ad hoc in quouis priuilegio, & gratia per nos allegatis *d. cap.* 6. *quæst.* 6. *conclus.* 3. *prope initium*: vbi etiam ostendimus, hanc notitiam non à quocumque haberi debere; sed ab impetrante, vel concedente gratiam, alteriúsve eorum procuratore, aut nuntio. Id autem *inibi* restrinximus primò, vt saltem inferior supremo Principe nequeat huiusmodi gratiam reuocare etiam ante illius notitiam, cui fuit impetrata. Secundò, vt non requiratur

tur notitia eios, cui ex gratia ab aliquo obtenta solùm in consequentiam damnum seqoitur. Tertiò, vt non habeat locum, vbi quis per procuratorem, vel nuntium suum eam gratiam impetrat; sed solùm, quaodo conceditur non proprio, vel ad alterius instantiam, quàm eius, cui prodesse debet.

Quòd verò acceptatio ab eo facienda sit, cui huiusmodi gratia impetratur, vel ex eius mandato speciali, satis constat ex *§. illud tamen*, aliàs *§. sit igitur, versic. generaliter autem, in authent. quib. mod. natur. effic. sui*, necnon ex *cap. si tibi absenti, de prebend. in 6.* cum aliis in hoc per nos quoad vltimæ voluntatis commutationem adductis *d. quæst. 6. conclus. 3. ad fin.* vnde etiam desumere quis poterit vnam ampliationem, ac restrictionem præsentis posterioris partis huius postremæ conclus. vt nimirum, si vinculum, seu impedimentum, quod in aliqua status Ecclesiæ, vel beneficij mutatione tollitur, sit diuersum in duabus personis, ad quas ea mutatiò pertineat, ab vtraque persona debeat talis mutatio acceptari; si verò proprium sit vnius personæ, illius acceptatio sufficiat; ac denique vbi illud vnicum sit, & vtrique personæ commune, sat sit alterius earum acceptatio. Atque hæc de præsenti quæstione.

QVÆRO SEPTIMO, quænam forma obseruanda sit à superiore mutante statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij.

Postquam in proximè præcedent. quæst. de formali causa mutatioois status Ecclesiarum, aut beneficiorum quoad eam partem egimus, quæ potissimùm ab huiusmodi mutationem impetrante obseruanda continet; sequitur id, quod in eiusdem quæst. initio proposuimus, vt in præsenti quæst. partem illam prædictæ formæ, seu causæ formalis prosequamur, quæ ad obseruanda per superiorem mutantem Ecclesiarum, vel beneficiorum status pertinent. hæc autem, præcipua quæ sunt, singulis cooclusionibus ea de re propositis explicabimus.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Mutationes illæ status alicuius Ecclesiæ, aut beneficij, †
452. quæ auctoritate priuata fieri possunt, (& à nobis eaplicatæ hoc ipsu cap. maximè *quæst. 5. conclus. 1. vsque ad 5.* fuerunt,) non sont necessariò committendæ Ordinario, aut ab eo, aliόve superiore postulandæ. Hæc conclusio probatur tum ex eo, quòd superfluum est precibus postulare, quod iam lege permissum est, *l. vnic. in princ. C. de thesaur. lib. 10.* cum simil. *ibid.* per glos. allegat. *in verbo, lege*; tum ex aliis, quibus huic omnino similem conclusionem in vltimæ voluntatis commutatione firmauimus sup. *cap. 7. quæst. 1. conclus. 1.* cuius, vt iam sæpiùs admonuimus sup. hoc ipso cap. præsertim *quæst. 2. post med.* species quædam est mutatio hæc status, de qua nunc agimus; atque adeò regulariter ab illa ad hanc tamquam à genere ad speciem licet arguere, iuxta latiùs adducta ab Euerard. *in Topic. iur.* & Vigel. *in Dialect. iur. loco à gen. ad spec.* prout præter Doctor. *in cap. cum accessissent, de constit.* arguunt in hac specie inter ceteros Roch. de Curt. *in tract. de iurepatron. verbo, honorificum, quæst. 3. & verbo, pro eo, quòd de diœcesam consensu, quæst. 15.* necnon Lambertin. *eod. tract. lib. 3. quæst. 5. art. 3. numer. 4. & quæst. 6. artic. 7. numer. 4. & 7.* Atque hoc vtrumque semel pro tota hac quæst. admonuisse sufficiat quoties ex dictis à nobis de commutatione vltimarum voluntatum ad id, quod de sæpiùs memorata status mutatione deinceps in hac, & seq. quæst. trademus, sumemus confirmationem. Vnde ad hanc mutationem transferenda est ea limitatio, quam ad præd. 1. conclusionem quoad commutationem vltimæ voluntatis attulimus, nimirum, vt, vbi dubium sit, an possit quis auctoritate priuata statum aliquem Ecclesiæ, vel beneficij mutare, tunc ad eum superiorem sit recurrendum, qui aliàs talem mutationem facere potest. quod etiam ex eo confirmatur, quod de absolutione ad cautelam à censura, vt pro ea obtinenda ad illum superiorem confugiendum sit, qui aliàs simpliciter potest absoluere, plerique tradunt, quos ad hæc retulimus, ac secuti sumus *cap. præced. quæst. 7. concl. 1. ad fin.*

SECVNDA CONCLVSIO. Mutationes status Ecclesiarum, aut beneficiorum quæ a Rom. Pontifice, aut eo inferioribus fieri possunt, † non 453.
sunt necessariò iisdem inferioribus à Papa committendæ: sed eas ipsimet exequi valent; atque etiam inferiores suas tunc maximè debent, cùm ius ab ipsis eas fieri mandat: quòd si hi facere id nequeant, aut nolint; tunc superior ipse mutabit, aut mutationem alteri committet. Conclusio hæc quoad primam sui partem, quòd nimirum Papa non teneatur alteri committere huiusmodi status mutationes, quas ipse facere potest, facilè probatur, tum quòd nullo iure cauetur, quòd Papa eas committere necessariò debeat: tum quòd, vbi aliquod tale ius adesset, eo foret exemptus Rom. Pontifex; prout latiùs in vltimarum voluntatum commutatione deduximus *cap. 7. quæst. 1. conclus. 3.* vnde etiam sumendæ sunt declarationes huius eiusdem primæ partis præsentis concl. cuius reliquæ partes satis comprobantur ex iis, quibus earum singulas respectu commutationis vltimarum voluntatum ostendimus *d. cap. 7. quæst. 1. conclus. 2.* sicut earumdem reliquarum partium huius conclusionis declarationes sumere ea iis licet, quæ ad ipsarum explicationem quoad vltimarum voluntatum commutationem *ibidem* subiunximus.

TARTIA CONCLVSIO. Mutationes status Ecclesiarum, vel beneficiorum, quæ à Rom. Pontifice in forma commissaria conceduntur, † 454
committi debent in partibus locorum Ordinariis: quæ verò ab eodem conceduotur in forma gratiosa, ab iisdem Ordinariis tamquam sedis Apostolicæ delegatis, antequam executioni mittantur, recognosci possunt, an aliquid in precibus suppressa veritate, vel suggesta falsitate narratum sit. Prior pars conclus. probatur tum ex Concil. Trident. *sess. 21. cap. 5. de reform.* vbi cauetur, quòd dispensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis locorum, qui eas impetrauerint. huiusmodi enim status mutatio dispeosatio quædam est; cùm iuri saltem humano aduersetur, vt patet ex adductis sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3.* in priori eius parte: dispensatio verò definitur esse iuris communis relaxatio, vt voluit glos. ab aliis approbata *in c. requiritis, §. nisi rigor, verbo, vt plerisque, 1. quæst. 7.* ex quibus multos refert, ac sequitur Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 1. numer. 2.* Tum ex *regul. 21. seu 22. Canc.* quæ inter cetera illud disponit, quòd semper in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest: quódque idem obseruetur in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi: at verò, vt sup. etiam *quæst. præced.* ad aliud propositum vidimus, negari non potest, quin saltem

vniones,

vniones, suppressiones, ac perpetuæ concessiones sint quædam mutationes status Ecclesiarum, vel be-
455. neficiorum. Et quamuis in rigore † verba illa,
ad partes, non necessariò importent, vt commissio fiat Ordinariis locorum, cùm fieri possit Prælatis, aut aliis in dignitate constitutis illarum partium: tamen nullæ personæ in partibus magis ad hoc idoneæ, atque aptæ esse videntur, quàm Ordinarij locorum, qui etiam aliàs qui de rebus diœcesis magis instructi esse solent ob visitationes, & alia huiusmodi, iuxta tradita per Felin. & alios *in cap. ad aures, & cap. ad audientiam, il 2. de rescript.* vnde etiam stylus Curiæ habet, vt huiusmodi commissiones prædictis Ordinariis locorum fiant, aut certè ij aliis commissariis, ac delegatis in litteris commissionum adiungantur. Extenditur autem, seu declaratur hæc prior pars conclusionis, vt procedat etiam in Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem intra fines diœcesis alicuius Episcopi, aut etiam in certo districtu, ac territorio de per se, ac separato: nam tunc huiusmodi commissiones fieri possunt, ac debent talibus Prælatis, seu eorum Vicariis, iuxta per nos tradita sup. *cap. 5. quæst. 13.* statim *ante 1. conclus.* & ipsa *conclus. 2.* necnon *quæst. 14. conclus. 3. circa initium, & cap. 7. quæst. 1. conclus. 3. ad fin. & conclus. 4. post medium.* nam, vt ex *ibidem* adductis satis constat, hi Prælati verè, ac propriè sunt Ordinarij etiam locorum quoad loca sibi subiecta, seu suæ quasi diœcesis, in quibus habent plenam iurisdictionem quasi Episcopalem. Posterior pars præsentis conclusionis suaderi potest tum ex eo, quod à Trident. Concil. *sess. 7. cap. 6.* necnon *sess. 24. cap. 13. ac sess. 25. cap. 9. de reformat.* decernitur de vnionibus perpetuis quacumque auctoritate, etiam Apostolica factis, vt ab Ordinariis locorum tamquam sedis Apostolicæ delegatis examinentur: vniones enim Ecclesiarum, & beneficiorum quædam mutationes sunt status eorumdem, vt iam non semel hoc ipso cap. admonuimus: tum ex eo, quod idem Conc. Trid. *sess. 22. cap. 5. de reformat.* statuit de dispensationibus quacumque auctoritate concedendis, vt quæ gratiosè, (hoc est, in forma gratiosa,) concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi priùs ab eorum Ordinariis, qui illas impetrauerint, tamquam delegatis Apostolicis, summariè tantùm, & extraiudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subiacere. quódque in cap. statim seq. ab eodem Conc. de vltimarum voluntatum commutationibus decernitur, vt, priusquam executioni demandentur, Episcopi tamquam delegati sedis Apostolicæ, summariè, & extraiudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum: nam, vt satis patet ex his, quæ paulo antè hac ipsa quæst. *concl. 1. ad fin.* & circa initium præsentis concl. adduximus, huiusmodi mutationes status Ecclesiarum, aut beneficiorum, dispensationes quædam sunt, & vltimarum voluntatum commutationes.

Iam verò iuxta ordinem, quem sup. *cap. 7. quæst. 2. & 3.* secuti sumus, quémque initio *9. cap. in ipso 9. & sequentibus capitibus* retinendum proposuimus, dicendum hoc loco videretur de clausulis, quæ in rescriptis huiusmodi mutationum status Ecclesiarum, vel beneficiorum adiici solent, & primùm quidem generatim de ipsis clausulis, tum speciatim de earum singulis. Verùm, quoniam harum primum satis præstitimus *d. quæst. 2.* in sex illius præmiss. se-
456. cundum verò † quoad clausulas ad robur, & substantiam, vel solemnitatem concessionis spectantes, *ead. quæst. 2. conclus. 1. & sequentib.* respectu autem clausularum derogatoriarum, pertinentium ad derogationem obstantiarum, quæ communes etiam sunt prædictis mutationibus *d. quæst. 3.* sufficienter sumus prosecuti: illas tres clausulas hic breuiter explicasse sufficiet, quas *d. quæst. 2. in fi.* huic loco tamquam magis proprio, & opportuno exponendas reseruauimus; nimirum clausulam illam, quam vno verbo vocant, *anteferri*; necnon clausulam, *dummodo tempore data præsentium non sit in ea alicui specialiter ius quæsitum*; ac denique illam, *amoto exinde quolibet illicito detentore*: de quarum singulis maioris perspicuitatis gratia singulis conclusionibus, cœptum tamen hucusque conclusionum huius quæst. ordinem prosequentes, agemus; ac præcipuos earumdem clausularum effectus, prout *d. cap. 7. quæst. 2. & 3.* quoad clausulas *ibidem* explicatas fecimus, quàm breuissimè tamen prosequemur: pro reliquis clausulis remittentes candidum lectorem ad Hier. Gonzal. sup. *reg. 8. Cancell.* Gomes. ac Mandos. & alios Glosat. aliarum regularum ipsius Canc. eundem Mandos. *in Prax. signat. grat.* Rebuff. *in Prax. benefic.* & alios Practicos, Vital. de Camban. & Cels. Vgoo. in suis copiosis tractatib. *de clausul.* ac nouissimè Iacob. Ant. Martam, & Aug. Barbos. *in simil. tract.*

QVARTA igitur CONCLVSIO sit. Clausula, *anteferri*, illum præcipuum effectum habet,
vt † etiam priores in data eum ad cuius fauo- 457.
rem talis clausula est adiecta non præcedant; sed immo contra hic illos procedat; iísque præferatur. ita post Ioan. Andr. & alios *in cap. mandatum, de rescript.* sentit Felin. *in cap. Capitulum S. Crucis, numer. 5. in fi. eod. tit.* vbi hanc clausulam sic † 458.
paucis extendit; *non obstante, quod pro aliis scripserimus, quibus te volumus anteferri*: quam clausulam ipse colligit ex *cap. pen. de prabend. in 6.* & ego etiam ex *cap. pen. de concess. prabend. eod. lib.* integra verò clausula hæc, prout in rescriptis prouisionum de stylo Curiæ apponitur, ac refertur à Rebuff. *in Prax. benefic. part. 1. in for. noua prouis. versic. non obstantibus piæ memoriæ*; & in eius declaratione, *vers. aut si aliqui*; ac sumitur ex Felin. *vbi sup. numer. 6. ac 7.* sic extendi solet; *aut si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de huiusmodi vel aliis beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus generales, vel speciales dictæ sedis, vel Legatorum eius litteras impetrauerint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, & decretum, vel aliàs quomodolibet sit processum; quibus omnibus volumus te in assecutione dictæ Ecclesiæ anteferri.* Per hanc autem clausulam, (subdit Rebuff. *d. vers. aut si ali-*
qui,) tolluntur † reseruationes, & expectatiuæ 459.
tam generales, quàm speciales: nam, licèt expectanti deberetur beneficium; tamen Papa vult, vt impetrans præferatur, etiamsi expectans acceptauerit, sed non fuerit ei facta collatio, quamuis ad inhibitionem per executorem fuerit processum, *cap. tibi, qui, de rescript. in 6.* & hoc ratione huius clausulæ, *anteferri*, quæ tollit, inquit, ius ad rem, non in re, *d. cap. pen.* quod incipit, *quodam, de prabend. in 6.* ex quo tamen text. id non colligitur: immo *ibid.* habetur, quòd ex decreto interposito simul cum dicta clausula nulla redditur collatio expectanti postea etiam ignoranti facta; per quam aliàs ius in re acquiritur, *c. si tibi absenti, & c. per. eod. tit. & lib.* necnon *c. fin. in fi. de concess. prab. eod. lib.* cum simil. neque ita certum est, per eam clausulam iuri ad rem præiudicari: contrarium enim tenet Compostellan. & alij *d. cap. causam, quæ, de rescript.* vt refert *ibi* Felin. *num. 26. initio, & circa med.* vbi etiam recenset Rot. hoc ipsum non semel sentientem, dum excipit solum casum iuris ad rem acquisiti per

accepta

acceptationem vacantis beneficij, quia gratia ex-
pectantis omoino non perit, cùm nou sit exclu-
sus à gratia pro alia vice sequente; aliàs verò fir-
mat, quòd de iore etiam ad rem non sit cogita-
tum, nec ei præiudicetur. ex quibus tandem con-
cludit Felin. *d. numer.* 26. quòd & acceptationi, &
receptioni præiudicatur per eam clausulam, *ante-
ferri*, quoniam in vtroque casu expectans non fru-
stratur omnino gratia sua, quæ in sequenti vaca-
tione impleri poterit. hoc autem quoad acceptan-
tes intelligit ipse Felin. *d. cap. Capitulum S. Crucis*,
numer. 6. conclus. 5. dummodo fuerint protestati,
quòd eis fieret prouisio per executorem: & sic non
sufficeret sola acceptatio. *num.* autem 7. *conclus.* 2.
docet, clausulam, *anteferri*, cum obstantia sibi iun-
cta, referre se tantùm ad totaliter expectantes, non
auté ad illos expectantes, quibus est à Papa collatus
Canonicatus, nimirum antea, solámque præben-
dam expectant. *conclus.* verò 3. tradit, verbum il-
lud, *impetrauerint*, positum in prædicta clausula,
anteferri, latiùs extensa, importare præteritas im-
petrationes, nou futuras. denique *num.* 8. *conclus.* 4.
460. post Oldr. *consil.* 223. docet, quòd, † si Papa
concessit litteras vnionis eedente, vel decedente
certo rectore; & vnio facta sit, sed nondum sortita
effectum, quia non euenit cessio, vel decessus: im-
petratio interim facta cum clausula, *anteferri*, non
præiudicat vnioni, licèt hodie eueniat vacatio per
decessum, quia verba illa, *cedente*, vel *decedente*, posi-
ta in potestate vniendi non important conditio-
nem, sed ex nunc habent suum effectum; & ex aliis
fundamentis, quæ *ibi* adducit. ac postmodum post
461. eundem Oldrad. *consil.* 324. addit, quòd † clausulæ
generales derogantes expectantibus non derogare
habentibus clausulam, *anteferri*, nisi de ea fiat men-
tio. Rebuff. autem *in d. Praxi benefic. part. 1. ad reg. de*
462. *non tollen. iur. quæs. glos.* 4. docet, † per secundum man-
datum ad alicuius fauorem factum etiam cum clau-
sula, *anteferri*, non tolli primum, nisi Papa deroga-
uerit huic regulæ Canc. *de non tollen. iur. quæsit.* ad
qood allegat Card. *consil.* 136. *Factum sic se habet, va-
cantibus*, &c. Cætera, quæ de hac clausula, *anteferri*,
dici possent, petere cuiuis licebit ex Doctoribus à
Felin. *vbi sup.* citat. necnon ex Rebuff. *in Concord.
Gall. rubr. de mandat. Apost.* §. 1. *glos. in forma*, Vital,
de Camban. Cels. Vgon. Iacob. Anton. Marta, Aug.
Barbos. & aliis, qui tractatus de clausulis edide-
runt.

QVINTA CONCLVSIO. Clausula, *dum-
modo tempore data præsentium non sit in ea specialiter
463. alicui ius quæsitum*, regulariter † tollit tantùm ius
ad rem, præseruat autem ius in re: ita post alios
Felin. *d. cap. causam, quæ, num.* 26. *circa initium, de re-
script.* & Rebuff. *in d. Prax. benefic. part.* 1. *in for. & de-
clarat. nou. prouis. super claus. dummodo tempore data
præsentium*, &c. *numer.* 2. *cum seq.* & Garz. *tract. de be-
nefic. part.* 4. *cap.* 3. *numer.* 19. qui tamen omnes loqui
videntur quoad ius ad rem resoltans ex acceptatio-
ne, de quo *in cap. fin. de conceß. præb. in* 6. & latè idem
Garz. *d. cap.* 3. *num.* 15. *&* 16. quoad ius autem ad
rem, quod resultat ex electione, vel præsentatio-
ne, (iuxta latiùs adducta per Garz. *d. cap.* 3. *num.* 3.
vsque ad 14.) Felin. *d. num.* 26. *versic. sed Rota*, &
Garz. *d. cap.* 3. *num.* 20. *vsque ad* 26. ex nonnullis
Rot. Rom. decisionibus, ac Doctoribus, tradunt, il-
lud quoque per dictam clausulam præseruari. quod
idem ad effectum reg. Canc. *de iur. quæs. non tollen.*
ex iisdem auctoribos, ac decisionibus docet Garz.
d. numer. 20. in qua reg. Papa pro tempore de-
cernit, ac declarat, suæ intentionis fore, quòd de-
inceps per quamcumque signaturam, seu concessio-
nem, aut gratiam, vel litteras Apostolicas pro com-
missionibus, aut declarationibus habendis in causis,
etiamsi Motu proprio, & ex certa scientia, ac etiam
ante motam litem à sanctitate sua emanauerint, vel
de eius mandato faciendas, nulli ius sibi quæsitum
quomodolibet tollatur. Ratio verò discriminis in-
ter vtrumque casum est, quia expectanti, qui solùm
acceptauit, sublata prima vacatione manet saluum
ius vtendi sua gratia in alia vacatione, neque cense-
tur ei præiudicatum considerabiliter: quæ ratiò
cessat in electo, vel præsentato, quia in totum, &
perpetuò esset exclusus. Pariter ad effectum dictæ
clausulæ, ac regulæ considerabile est ius ad rem,
quod acquiritur collatario absenti, ante acceptatio-
nem, de quo *in cap. accedens, de præbend. & cap. si
tibi absenti, eod. tit. in* 6. ita post alios Garz. *d. cap.* 3.
numer. 25. *&* 39. *cum tribus seqq.* necnon illud,
quod acquiritur per receptionem in Canonicum
cum expectatione præbendæ, iuxta *cap. si postquam,
& cap. pen. de præb. in* 6. necnon *cap. pen. & vlt. de
conceß. præb. eod. lib.* sic alios secutus tenet Garz. *d.
cap.* 3. *numer.* 26. *ac* 37. qui *numer.* 43. iuncto *num.
seq.* hoc ipsum post alios docet de iure ad rem,
quod est acquisitum per reseruatiooem factam pro
aliquo de certo beneficio: & *numer.* 45. *cum seq.*
de iure ad rem, quod acquiritur per optioocm,
seu ius optandi. *numer.* autem 47. *vsque ad* 52. idem
probat de regressu, vel accessu, quem habet pen-
sionarius ad beneficium pensione grauatum post
magnam proteruiam beneficiati in soluenda pensio-
ne, & declarationem pensionarij, quòd velit esse
locum regressui, vel accessui: & *numer.* 55. *cum tribus
seqq.* de regressu, vel accessu ob aliam causam, idque
siue aote, siue post vacationem. *numer.* verò 59. *cum
seq.* idem tradit de iure ad rem, quod acquiritur ex
mandato de prouidendo in forma dignum. Quid
autem dicendum sit de iure ad beneficium, quod
acquiritur per oppositionem, stante constitutione,
seu cousuetudine, priuilegio, vel fundatione dante
ius opponendi, videndus est ipsemet Garz. latiùs
distinguens *d. cap.* 3. *à numer.* 61. *vsque ad* 80. inde
inferens *numer.* 81. *vsque ad* 92. ad oppositionem,
seu concursum in parochialibus Ecclesiis, iuxta de-
cretum Concil. Trident. *seß.* 24. *cap.* 18. *de reformat.*
& constit. Pij V. quæ incipit, *in conferendis beneficiis*,
ab eo hac in re editam. Quoad ius autem in re,
ac signanter † de eo, quod per plenam, ac libe- 464
ram collationem, siue præsenti factam, siue secuta
acceptatione collationis absenti factæ, iuxta text.
in d. cap. si tibi absenti, ac d. cap. pen. de præbend. in 6.
necnou *cap. fin. in si. de conceß. præbend. eod. lib.* cum
ibi notat. & suis concord. quòd per clausulam præ-
dictam, *dummodo tempore data præsentium*, &c. re-
gulariter tale ius præseruetur, uon solùm sentiunt
plerique relati, & probati à Garz. *d. cap.* 3. *numer.*
20. sed in specie post alios tradiderunt Felin. *d. cap.
causam, quæ, numer.* 26. *circa medium, & d. cap. Capi-
tulum S. Crucis, numer.* 16. *ad fin. de rescript.* & Rebuff.
in d. form. ac declarat. nou. prouis. in explicatione hu-
ius clausulæ, *numer.* 2. Id autem accipiendum est
de collatione valida; vnde, cùm in certo casu *d.
cap. si tibi absenti, cap. si postquam, cap. dudum, & cap.
pen. de præbend. in* 6. collatio præcedens sit inualida,
per huiusmodi clausulam nou censebitur præser-
uata. De qua clausula illud quoque est adnotan-
dum, quod post Card. *consil.* 94. *nobiles viri*, tradit
Felin. *in cap. super litteris, num* 11. *de rescript* per eam † 465.
tolli omnem surreptionem, quæ posset allegari per
tertium prætendentem, rescriptum esse sibi præiu-
diciale; & noo esse opus alia mentione suæ coloratæ
possessionis, quia videtur rescriptum concedi sub
conditione,

conditione; ſcilicet, vt procedat tunc tantùm, quan-
do per hoc non præiudicatur iuri quæſito alteri:
quod idem poſt alios quoad taciturnitatem poſſeſ-
ſionis alterius, ſentit Gonz. *ad reg.* 8. *Canc.gloſ.* 15. §.
1. *n.* 67. Cui etiam valde affine eſt, quod poſt Go-
meſ. *ad reg.Canc.de iur.quaſ.non tollen. quaſt.* 1 *ad fin.*
& alios docet Rebuff. loco mox cit. *num.* 5. *&* 6. hanc
clauſulam, *dummodo*, &c. differre à clauſula, *ſine præ-
iudicio alicuius*. quòd prima facit gratiam conditio-
nalem; ſecunda verò non: ita, vt in primo caſu, ſi
tollatur ius quæſitum, gratia ſit nulla; ſecus in ſe-
cundo caſu; quia præiudicium, quod eſt in gratia,
non conſideratur: nam hæc verba, ſine præiudicio,
intelliguntur de non expreſſo, quia in expreſſo vult
alteri præiudicare, *cap.examinata*, *de confirm. vt. vel
inutil. cap.ex tenore*, *de for.compet.* ſubdit autem Re-
buff. *num.* 7. *cum ſeq.* prædictam clauſulam, *dummo-*
466. *do*, &c. † apponendam eſſe, haberéque locum et-
iam in beneficiis vacantibus in Curia; quoniã Or-
dinarius poteſt conferre huiuſmodi beneficia poſt
menſem à die vacationis, niſi Papa de iis prouideat,
cap.ſtatutum, *de præb. in* 6. ſicut & parochiales Ec-
cleſias in Curia vacantes Apoſtolica Sede vacante,
ac de quibus Papa ante obitum non prouidit, *cap.ſi
Apoſtolica*, *eod.tit. & lib.* Plura verò de hac clauſula
videri poſſunt apud Doct. citat. à Garz. *d.cap.* 3. ferè
per tot. maximè Gomeſ. *ad d.reg.de iur.quaſ.non tol-
len. quaſt.* 1. & Mandoſ. *quaſt.* 2. Camban. Vgon.
Martam, Barboſ. & alios *in tract.de clauſ.*

Sexta conclvsio. Clauſula, *amoto ex-
inde quolibet illicito detentore*, appoſita in litteris be-
467. neficialibus, † quando nulla res iudicata præceſſit,
nec fuit negotium diſcuſſum, facit executorem mix-
tum, & requirit ordinem iudiciarium. ita poſt Abb.
& alios *in cap. de cætero*, maximè Felin. *numer.* 9. *&
ſeq. de ſentent. & re iudic.* Mohedan. *decis.* 7. *num.* 5.
de reſtitut.ſpoliat. Achill. *decis.* 6. *numer.* 5. *ſuper reg.
Cancell. de trienn.* Gregor. Lopez *ad l.* 51. *gloſ.* 2. *tit.*
18. *part.* 3. & Marchesan. *de commiſſion. & reſcript.*
2. *part. cap.* 3. *num.* 35. tradit Gonzal. *ad reg.*8.*Canc.
gloſ.*9. §. 1. *in annotat. contra nullit. & attent. in cauſ.
benefic. num.* 236. Lancellot. *de attentat. part.* 2. *cap.*
4. *in præfat. num.* 476. *&* 514. Garz. *d.tract. de bene-
fic. part.*6. *cap.*3. *num.* 48. *& quatuor ſeqq.* ſic intel-
ligens quaſdam Rot. deciſ. faciet autem hæc clau-
ſula merum executorem, ſi præceſſit ſententia con-
tra poſſeſſorem, & commiſſio fit pro eius execu-
tione, vt ſentiunt prædicti Doct. ac Specul. *tit. de
ſentent. excommunic.* §. 2. *verſic. quid ſi.* quod idem
etiam, quando gratia eſt verificata legitimè, & lit-
teræ non ſunt expeditæ ſub intruſione, vt per hanc
clauſulam non retardetur executio litterarum Apo-
ſtolicarum, poſt Ferret. *conſ.* 7. *num.* 12. *ac* 13. do-
cet Gonzal. ſuprà *num.* 237. ſubdens *num.* 568 poſt
Lancellot. *d. cap.* 4. *num.* 275. *cum ſeq.* & Caputaq.
decis. 180. ferè per tot. cenſeri pariter merum exe-
cutorem, vbi ſimul cum dicta clauſula, *amoto*, &c.
iuncta eſt illa, *citra viam ſpolij*, *& attentatorum*: quod
etiam poſt alios docet Garz. *d. cap.* 3. *num.* 45. 46.
47. *&* 50. *cum duobus ſeqq.* hoc tamen intelligens,
niſi ſimul etiam adſit clauſula, *conſtito de intru-
ſione*, aut ſimilis, quia tunc ante executionem in-
truſus eſſet citandus. Habet quoque hæc clauſula,
468. *amoto*, &c. illum ſingularem effectum, vt † ſup-
pleat defectum taciturnitatis coloratæ poſſeſſionis
alterius, quæ alioqui eſſet exprimenda, aliàs gra-
tia eſſet nulla, *cap. cum noſtris*, *de conceſſ. præbend.*
prout per text. *in cap. propoſuit*, *eodem tit.* probat Re-
buff. *in d. ſua praxi beneficiorum*, *part.* 1. *tit.* ſeu *rubr.
forma*, *& declaratio nou. prouiſ. longè poſt med.* §. ſeu
verſ. amoto, *exinde*, &c. ac poſt Rot. *decis.* 58. *&* 69.
Io.Petr. Moneta de commut.vlt.volunt.
de reſcript.in antiq. Fel. *cap.in noſtra*, *num.* 32. *de reſcr.*
& alios tradit Gonz. *ad d.reg.*8. *gloſ.* 15. §. 1. *num.* 68.
Rebuff. autem *ibid.* hoc declarat verum eſſe, ſi appo-
ſita ſit hæc clauſula in litteris principalibus gratiæ;
ſecus, ſi tãtùm in litteris executoriis, per *Clem.* 1. *in
fi. de præb.* Abb. *d.cap.cum noſtris*, & Gemin. *conſ.* 86.
ſubdens, quòd nec virtute huius clauſulæ poterit
executor amouere de poſſeſſione colorata, niſi ali-
quis fuerit intruſus, poſt Rot. *decis.* 1 *de cauſ.poſſeſſ.
& propriet. in antiq.* ac Staphil. *tract.de litter.grat. tit.
de vi*, *& effect.clauſ. verſ.vlterius ſciendum eſt.* Apud
quem auctorem, necnon Reboff. *in concord.in form.
litter. executor.mand.verbo*, *contradictores*, ac Doct. *d.
cap.propoſuit*, *& cap.cum noſtris*, *de conceſſ.præben. &
cap. cum vniuerſorum*, *de rer.permut.* vbi eſt text. at-
que etiam apud Camban. Vgon. Martam, & Aug.
Barboſ. *in ſuis tract. de clauſ.* atque alios de hac clau-
ſula plura videre quis poterit. Nos verò ad reliquas
huius quæſt. concluſiones tranſeamus.

Septima conclvsio. In mutatione
ſtatus alicuius Eccleſiæ, vel beneficij facienda vel ab
Ordinario, ſua, vel ab executore, delegata poteſtate;
vbi aliquis ad illam mutationem vocãdus ſit, † non 469.
eſt neceſſaria citatio propriè dicta, niſi poſt legiti-
mam partis oppoſitionem, vel contradictionem.
Hæc concluſio probatur ex iis, quibus id de alicuius
vltimæ voluntatis commutatione docuimus ſuprà
*cap.*5. *q.*7. *concl.* 2. poſt vltimam eius limitationem,
verſ.quod ſi petas; necnon *cap.*7. *quaſt.*4. *ſuppoſ.*1. *&
concl.* 1. ob eam potiſſimùm rationem, quia commu-
tatio vltimæ voluntatis; (atque adeò etiam huiuſ-
modi mutatio ſtatus Eccleſiarum, vel beneficiorum,
quæ, vt iam ſæpe admonuimus, eſt illius ſpecies;) ex
ſui natura eſt quædam gratia, vt etiam per ſe patet;
ac proceſſus executoris litterarum Apoſtolicarum
ſuper ea extraiudicialis eſt; neque earum executio
fines voluntariæ iuriſdictionis excedit, vbi etiam in
iiſdẽ litteris adſit clauſula, *vocatis vocandis*, niſi poſt
legitimam partis oppoſitionẽ, vel contradictionem.

Octava conclvsio. Vbi in reſcripto,
aut alia diſpoſitione ſuper mutatione ſtatus alicuius
Eccleſiæ, vel beneficij, vel commiſſionis, aut fa-
cultatis faciendi eiuſmodi mutationem adſit clau-
ſula, *vocatis vocandis*, vel *vocatis*, *quorum intereſt*; in
ea regulariter † citandi, ſeu vocandi erunt, qui ex 470.
illo actu lædi poſſunt, aliàs actus nullus erit. Pro-
batur ex iis, quibus ſup. *cap.* 6. *quaſt.*4. *concl.*2. hoc
ipſum de commutatione vltimarum voluntatum
oſtendimus, potiſſimùm autem ex eo, quod *eadem
quaſt.*4. *ſuppoſ.*2. docuimus, ex prædicta clauſula in-
duci conditionem, & formam; hac verò non ſer-
uata corruit actus, nullúſque redditur, *cap.cum dile-
cta*, *de reſcript. & cap. ſuper eo*, *de offic. delegat.* cum
ſuis concordant.

Hinc infertur primò, quòd dum Concil. Trid. *ſeſſ.*
21. *cap.*7. *de reform.* dat Epiſcopis facultatem, vt et-
iam tamquam Apoſtolicæ Sedis delegati transfer-
re poſſint beneficia ſimplicia, ſiue iuriſpatronatus,
ſiue non ex Eccleſiis, quæ vetuſtate, vel aliàs colla-
pſæ ſint, & ob eorum inopiam nequeant inſtaurari,
in matrices, aut alias Eccleſias locorum eorum-
dem, ſeu viciniorum arbitrio ſuo; atque in eiſdem
Eccleſiis erigant altaria, vel Capellas ſub eiſdem
inuocationibus; vel in iam erecta altaria, vel Ca-
pellas transferant cum omnibus emolumentis, &
oneribus prioribus Eccleſiis impoſitis: omnino ad
id ſunt vocandi, ij, qui ex tali actu lædi poſſunt;
quoniam *ibi* Concilium diſponit, vt hæc fiant vo-
catis iis, quorum intereſt.

Infertur ſecundò, quòd dum idem Concil. Trid.
*ſeſſ.*7. *cap.*6. *de ref.* decernit, vt illæ vniones perpetuæ

beneficiorum, seu Ecclesiarum, quæ à quadraginta annis citra (hoc est, vsque ad publicationem Concil. Trident. vt sacra Congregatio declarauit,) concessæ, nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum; & quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, & alias rationabilibus causis coram loci Ordinario verificandis factas fuisse constiterit, per subreptionē obtentæ præsumantur, ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant: ad huiusmodi verificationem vocandi erunt ij, qui ex tali actu lædi possunt; quoniam idemmet Concilium *ibidem* mandat eam fieri vocatis, quorum interest. quod idem ob eandem rationem statuendum est de eo, quod decernitur ab eodem Con. *sess.* 24. *cap.* 13. *circa initium*, vbi mandat Concilio Prouinciali, vt examinet vocatis iis, quorum interest, & diligenter expendat, quásnam Cathedrales Ecclesias propter angustias, tenuitatémque vicinis vnire, vel nouis prouentibus augere expediat, confectaque de præmissis instrumenta ad summum Rom. Pontificem mittat, quibus is instructus ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit, aut tenues inuicem vniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. necnon de eo, quod statuitur in posteriori parte *reg.* 21. aliàs 22. *Cancell.* in qua Romanus pro tempore Pontifex vult, vt semper in vnionibus commissio fiat ad partes: idémque obseruetur in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi: etenim *ibi* etiam decernitur, vt talis commissio fiat vocatis, quorum interest. Cùm autem prædicta status Ecclesiarum, ac beneficiorum mutatio, de qua nunc agimus, species sit commutationis vltimæ voluntatis, vt paulo antè admonuimus, ac sæpè in hoc cap. docuimus: in hac quoque conclusione admittendæ erunt ampliationes, ac limitationes, quas ad similem conclusionem de vltimæ voluntatis commutatione *d. conclus.* 2. attulimus: atque illæ potissimùm, non obstante prædicta clausula, *vocatis vocandis*, vel, *vocatis, quorum interest*, in rescripto apposita, nullum necessariò vocandum esse, vbi nullus adsit, qui contradicere possit; de qua *d. quæst.* 4. *suppos.* 2. *post med.* & processum vigore illius clausulæ habitum non esse iudicialem, donec aliquis vocatus compareat, & actui gerendo se opponens contradicat; de qua *eadem quæst.* 4. *conclus.* 1. *ad fin.* Quibus adde limitationes prioris partis seq. conclusionis.

NONA CONCLVSIO. Vbi etiam in rescripto mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, aut in quo talis mutatio committitur, non adsit prædicta clausula, *vocatis, quorum interest.* vel,
471. *vocatis vocandis*; † ad huiusmodi mutationem exigitur quidem citatio, seu vocatio illorum, qui ex eo actu lædi possunt, vt iis præiudicet; si tamen illa omittatur, actus quoad vocatos non corruit. Hæc conclusio quoad posteriorem eius partem probatur tum ex *l. de vnoquoque, in princip. ff. de re iudic.* ibi; de vnoquoque negotio præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet; aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet: tum ex aliis, quibus hoc ipsum de vltimæ voluntatis commutatione ostendimus suprà *cap.* 7. *quæst.* 4. *concl.* 3. *circa eius initium.* Prior autem pars huius conclusionis probatur tum ex *d. l. de vnoquoque, in princip ff. de re iudic.* & aliis iuribus, ex quibus habetur, vnumquemque vocandum esse, dum ille actus geritur, vnde is lædi potest, per nos adductis *d. quæst.* 4. *suppos.* 3. *& conclus.* 3. atque item *cap.* 9. *quæst.* 7. *conclus.* 6. tum à fortiori ex iis, quæ *in duabus seqq. conclusionibus* de necessitate consensus dicemus. tum ex eo, quòd generatim ad vnionem Ecclesiarum,
vel beneficiorum † necessariò vocandos esse eos, 472.
quorum interest, tradiderunt Io. de Lignan. & alij *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* Petr. de Perus. *tract. de vnionibus Ecclesiar. cap.* 5. *num.* 1. Rebuff. *in prax. benefic. part.* 1. *tit. de vnionib. benefic. numer.* 43. *& ad reg. Cancell. de vnionib. & vnion. confirmat. glos.* 55. *num.* 1. Caccialup. *eodem tract. de vnion. art.* 6. ad quos etiam se remittit Mandos. *super reg.* 22. *Cancell. quæst.* 8. *numer.* 3. ac post alios Garz. *d. tract. de benefic. part.* 12. *cap.* 2. *numer.* 113. *&* 203. cùm *num.* 202. post alios in specie docuisset ad vnionem vocandos esse patronos siue Ecclesiasticos, siue laicos, ac inferiores collatores, & electores. Tum denique ex eo, quod de reuocatione, seu dissolutione vnionis, vt ad eam vocandi sint, quorum interest, vnionem non rescindi, apertè sentit Petr. de Perus. *d. tract. de vnionib. Ecclesiar. cap.* 5. *quæst.* 1. *num.* 1. *&* 2. ac latiùs *tract. de reuocat. vnion. cap.* 6. per tot. Ioan. de Lignan. & alij *d. cap. sicut vnire, de excess. prælat.* vpt. text. ac Doctor. *in cap.* 1. *ne sed. vacan.* Rebuff. *in praxi benef. part.* 1. *tit. de reuocat. vnion. num.* 26. Azor *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 29. *quæst.* 6. Garz. *d. cap.* 2. *num.* 308. Quare vocandus est prælatus, hoc est, Episcopus, vtriusque diœcesis, si beneficium spectet ad duas diœceses, Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 6. Rebuff. *d. num.* 26. & Azor *d. quæst.* 6. per text. *d. cap.* 1. *ne sed. vacan. & d. cap. sicut vnire, de excess. prælat.* Similiter vocandus est prælatus, seu rector, qui vtramque Ecclesiam, beneficiúmve obtinet, vt docet Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 1. per ea etiam, quæ ipsemet tradit *d. tract. de reuocat. vnion. cap.* 7. *quæst.* 3. Præterea, si Ecclesia collegiata sit alteri Ecclesiæ vnita, non poterit dissolui vnio non vocatis illis de Collegio, vt probat Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 2. Pariter si Ecclesia vnita ante vnionem habebat patronum, is vocandus erit ad dissolutionem vnionis, vt docet Rebuff. *vbi sup. n.* 27. Azor *d. quæst.* 6. & probat Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 3. quia, inquit, reuocata vnione redibit ad eum iuspatronatus, cùm Ecclesia reducatur ad veterem statum, *d. cap. ne sed. vac.* & poterit talis patronus probare legitimas causas coram superiore, quare talis vnio debeat dissolui. Ad hæc, si parochialis Ecclesia sit annexa præbendæ Canonici Ecclesiæ Cathedralis, & pro Ecclesia vnita sit constitutus vicarius; ad dissolutionem vnionis vocandus est tam canonicus, quàm vicarius, vt cōprobat Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 4. ac docet Rebuff. *d. num.* 27. & Azor *d. quæst.* 6. Insuper si collatio illius beneficij vniti spectabat ad inferiorem Prælatum, is vocandus erit ad vnionis dissolutionem, vt satis comprobat Perus. *d. cap.* 6. *quæst.* 5. Denique si beneficium vacat, non poterit vnio dissolui nisi dato illi defensore, eóque vocato, vt sentit glos. *d. Clement. in vna. quæ est* 2. *de reb. Eccl. non alien. verbo, vocabat*, ac post Ioan. de Lignan. *ibi*, expressè tradit Petr. de Perus. *d. tract. de vnion. Eccles. cap.* 5. *quæst.* 1. *num.* 3. Rebuff. *d. tit. de reuoc. vnion. num* 13. *cum seq.* & Garz. *d. cap.* 2. *num.* 308. Atque hæ quidem omnes certæ perso-
næ nominatim citandæ erunt; incertæ verò † gene- 473.
ratim per edictum, seu proclama generale, vt tradunt Rebuff. *ibid. num.* 27. *cum seq.* & Petr. de Perus. *d. cap.* 6. *in fi.* per text. *in auth. si omnes, C. si minor se ab hæredit. abstin. & cap. fin. de elect. in* 6. cum vtrobique notat. & suis concord.

Limitatur autē hæc prior pars cōclusionis primò,
vt † rectoris beneficij, seu Ecclesię in eius vnione, vel 474.
perpetua

perpetua concessione vocatio necessariā non sit; quoniam in eius vita ei non præiudicatur; vt colligitur tum ex *cap. consultationibus, de donat.* dum inibi dicitur, quòd donationes, vel concessiones Ecclesiarum, quæ religiosis fiunt locis ab Episcopo, vel eius auctoritate, ratæ debent haberi; ita, quòd personæ, quæ iam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant spoliari: tum ex *cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædific.* vbi iuxta communem expositionem inuitis Canonicis ex causa potest Episcopus conuertere Ecclesiam collegiatam sæcularem in regularem, modò ibi, vel alibi eis prouideat de sufficienti sustentatione: qui autem potest inuitis alienare, multò magis, & ignorantibus, & absentibus potest, vt ait Vlpianus IC. *in l. qui potest, ff. de reg. iur.* vbi glos. *verbo, qui potest*, affert concord. & contraria iura dissoluit: & regulariter ad actum vocandus non est, qui ei nequit contradicere; latè Mandos. *ad reg. 22. Cancell. quæst.* 8. *num.* 3. omnino verò hæc limitatio constat ex *Clem.* 2. quæ incipit, *si vna, de reb. Eccles. non alienand.* vbi decernitur, quòd, si vna Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui, vel præbendæ per Episcopum suo consentiente Capitulo vniatur, aut religioso loco donetur, ex eo, quòd rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari: per quem text. *& d. cap. consultationibus*, præter glos. & Doct. *ibi*, atque alibi sæpe, Garz. *d. cap. 2. num.* 214. post alios docet, ad vnionem ab Episcopo faciendam non requiri vocationem, aut consensum rectoris beneficij vniendi. Ad text. verò *in cap. dudum*, seu 1. *eod. tit. in 6.* vbi indicatur necessariò vocandum esse rectorem beneficij non vacantis; omnino verò decernitur debere vocari defensorem beneficij vacantis, vbi de illius iuribus, aut bonis alienandis agitur; optimè respondet glos. ab aliis recepta *d. Clem. si vna, verbo, vocatus, & verbo, defensor*; in vnione, vel concessione Ecclesiæ non fieri ei, aut rectori præiudicium; & ex alia parte augeri cultum diuinum, & pauperes sustentari: in alienatione autem iurium, aut bonorum Ecclesiæ præiudicari posset illi, aut rectori: & diminutionem beneficiorum prohiberi, *cap. maioribus, & cap. vacante, de præbend. cap. vt nostrum, vt Eccles. benefic. sin. dimin. conferan. ac d. cap. dudum*; cum *ibi* notat. & ex his patet, vt concludit glos. *d. verbo, defensor, in f.* quòd sæpe id, quod minus videtur, est maius eo respectu, quo ius plus illi resistit ex causa. has etiam ferè rationes discriminis adducunt Caccialup. *d. tract. de vnionib. Eccles. numer.* 7. *ac* 14. & latiùs Petr. de Perus. *in simili tract. cap.* 5. *quæst.* 1. & 2. ferè per tot. omnino videndus, cùm opus fuerit. subdit autem Garz. *d. cap.* 2. alios pariter secutus, *numer.* 215. quòd etiam in vnione facienda per Legatum Sedis Apostolicæ non sit necessariò vocandus rector beneficij non vacantis, vel defensor vacantis, *& numer.* 216. vt neque etiam rector Ecclesiæ vocandus sit in vnione facienda de aliquo beneficio, vel præstimonio suæ Ecclesiæ. ac *num.* 217. *cum seq.* hoc vtrumque docet procedere etiam in casibus, in quibus Concil. Tridentin. vult vniones fieri, vocatis quorum interest, quoniam hæc verba accipienda sunt iuxta ius antiquum, cùm aliud non caueatur expressè, *ad l. præcipimus, C. de appellat.* cum simil. eademque ratione procedere in vnione facienda ex commissione Papæ, vocatis quorum interest, vt apertè quoque sentit Rebuff. *d. glos.* 11. *num.* 8. *cum duobus seqq.* vbi etiam docet non considerari, quòd rector potuisset illud beneficium resignare in fauorem nepotis sui. quamuis in hoc posteriori dicto Garziæ oppositum velle videatur glossat. *ad reg. 21. Cancell. versic. item secundo*: in priori autem Fusc. *de visitat. & regim. Eccles. lib. 2. cap. 16. numer.* 11. pro quibus auctoribus facit præcedens nostra conclusio.

fo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Limitatur secundò hæc eadem prior pars præ-
sentis nostræ conclusionis, vt plebs † ad vnionem 475.
nō debeat vocari; licèt quodammodo videatur eius
interesse, eáque audiretur, si causam rationabilem
allegaret, quæ impediret fieri vnionem; vt post
alios docent Rebuff. *d. glos.* 11. *numer.* 11. *ac* 12. &
Garz. *d. cap.* 2. *numer.* 219. *cum duobus seqq.* Tertiò
limitatur, vt in vnione facienda per Legatum, vel
ex commissione Papæ † necesse non sit vocare Epi- 476.
scopum; vt post Rip. *lib. 2. respons.* 18. *numer.* 7. &
Gambar. *tract. de offic. & potest. legat. rubr. de potest.
legat. in vnien. num.* 114. tradit, & probat Garz. *d.
cap. 2. num.* 221. *& seq.* licèt contrarium in hoc quo-
ad Legatum sentiat Rebuff. *d. glos.* 11. *num.* 1. *&* 7.
Ægid. Bellam. *decis.* 512. seu 513. Caputaq. *decis.*
350. *num.* 1. *part.* 3. Practicalia Rot. Rom. *cap. de
vnionib. num.* 12. *versic. circa prædicta*. Zerol. *in prax.
Episcop. part. a verbo, vnio, §.* 3. & Petrus de Pe-
rus. *d. tract. de vnion. Eccles. cap.* 5. *quæst.* 6. vbi idem
probat † de consensu inferiorum prælatorum quo- 477.
ad vnionem faciendam ab Episcopo, præcipuè ex
Clement. ne in agro, §. ad hæc, de stat. monach. quod
& repetit *in tract. de reuocat. vnion. cap.* 6. *quæst.* 5.
ac post alios sentit Garz. *d. cap.* 2. *num.* 202 *&* 213.

Decima conclusio. In mutatione
status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij regulariter
requiritur † consensus patroni siue Ecclesiastici, si- 478.
ue laici, ac inferioris collatoris, & electorum. Ita in vnione, (quam speciem quamdam esse huiusmodi mutationis status, iam non semel admonuimus,) pluribus Doctoribus, & Rot. Rom. decisionibus relatis docet, ac comprobat Garz. *d. tract. de benefic. part.* 12. *cap.* 2. *numer.* 202. *&* 205. *vsque ad* 210. subdens *num.* 213. contra patronum, aut inferiorem collatorem non præsumi eorum consensum, etiamsi is in vnione enuntietur ab Episcopo; nam aliàs esset in facultate Episcopi illis præiudicare, ad *decis.* 13. Crescent. *de probat.* & de patronis, hoc est, fundatoribus beneficiorum, & Ecclesiarum, eorúmve heredibus, quòd eorū consensus exigatur, satis etiam colligitur ex latiùs per nos adductis suprà quoad commutationem quidem vltimarum voluntatum; (cuius pariter species est hæc status mutatio, de qua nunc agimus, atque adeò ab illa ad hanc arguere licet, iuxta tradita hac ipsa quæst. *conclus.* 1.) adductis, inquam, *cap.* 7. *quæst.* 4. *conclus.* 4. quoad derogationem verò qualitatum in beneficij fundatione appositarum; (à qua hæc mutatio status nonnisi quoad temporis durationem differt;) suprà *cap. præced. quæst.* 7. *conclus. item* 7. & quoad mutationem status, de qua nunc agimus, suprà *quæst.* 5. *huius cap.* præsertim *conclus.* 6. *ante med. conclus.* 9. in 11. *casu, & ad fin.* necnon *conclus.* 13. *casu* 1. 2. 3. 4. 5. *&* 8. atque adhuc magis in specie mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum sentiunt Calder. Abb. Felin. Dec. & plerique alij *in cap. cum accessissent, de constit.* vbi etiam tractant de suppressione beneficiorum; de qua, licèt propriè sub nomine, ac natura huiusmodi mutationis status contineatur, seorsim tamen *cap. seq.* & quatenus ad materiam consensuum in illa requisitorum attinet *quæst.* 7. illius cap. agemus. Nunc verò de consensu Capituli ad hanc status mutationem, prout à suppressione distinguitur, requisito, breuiter in seq. huius quæst. conclusione videamus.

VNDECIMA igitur, & postrema CONCLV-
SIO sit. Quãuis io mutatione status Ecclesiarum,
aut beneficiorum, quæ à Rom. Pontifice, vel ex
479. eius licentia, seu auctoritate fit, † oon sit necessa-
rius consensus, vel consilium Capituli Ecclesiæ
Cathedralis, in cuius ciuitate, vel diœcesi sita est
Ecclesia, vel beneficium, cuius status mutandus
est: exigitur tamen in mutatione ab Episcopo fa-
cienda. Prior pars conclusionis probatur; tum ex
*cap. pastoralis, in fin. de his, quæ fi. à prælat. sin. con-
sens. Capit.* vbi habetur, Episcopum non posse con-
cedere monasterio, seu Religiosis Ecclesias paro-
chiales, aut earum obuentiones sine Capituli sui
consensu; nisi id faciat de licentia Rom. Pontifi-
cis: tum ex eo, quòd iura, quæ prædicti Capituli
consensum, vel consilium in grauioribus Eccle-
siæ negotiis exigunt, paulo pòst in posteriori hu-
ius conclusionis parte citan. loquuntur, cùm Epi-
scopus, non autem, cùm Papa aliquid de hisce ne-
gotiis agere, vel disponere intendit: & vbi etiam
Papa in iis iuribus comprehenderetur, adhuc iis-
dem non ligatur tamquam supremus Prioceps, iux-
ta *l. Princeps, ff. de legibus, l. digna vox, C. eodem
tit. & cap. proposuit, de concess. præbend.* maximè ob
summam potestatem, quam in beneficialibus ha-
bet, *cap. 2. de præbend. in 6.* cum simil. & in ter-
minis alienationis rerum Ecclesiæ, quòd, si ea fiat
ex Rom. Pontificis auctoritate, non requiratur con-
sensus Capituli, (qui aliàs requireretur, *cap. sine
exceptione, 12. quæst. 2.* totóque penè *tit. de rebus
Eccles. non alienand. & de his, quæ fi. à prælat. sin. con-
sens. Capit.*) tenet post alios Redoan. *in tract. de re-
bus Eccles. non alienand. quæst. 36. numer. 18.* & in v-
nione facienda per Papam, vel ex eius commissio-
ne, post Nauarr. *cons. 10. num. 1. de offic. deleg.* tra-
dit Garz. *d. cap. 2. num. 151. & num. 165.* ex Abb.
cons. 41. num. 3. lib. 1. & Socin. *cons. 15. numer. 15.
lib. 1.* & est optimos text. *in cap. 2. de religios. do-
mib.* quamuis in vnione facienda per Episcopum ex
commissione, vel concessione Papæ contrarium
senserint alij, quos refert Garz. *d. numer. 151.* quo-
rum opinio procedere fortasse posset, quando per
eam commissionem, vel concessionem solùm ex-
citatur iurisdictio ordinaria Episcopi, non autem
datur ei iurisdictio delegata, iuxta text. *in cap. licèt
in corrigendis, & cap. pen. de offic. ordin.* cum vtro-
bique not. de qoo tamen videndum est quod idem
Garz. hac in re tradit *eodem cap. 7. numer. 157. cum
tribus seqq.* Omnino verò neque requiritur consen-
480. sus Capituli Cathedralis † io vnione facienda per
Legatum Sedis Apostolicæ, vt post Rot. *decis. 1. &
2. de offic. legat. in non.* Addit. Ægid. *decis. 513.* Cac-
cialup. *d. tract. de vnion. Ecclesiar. art. 6. conclus. 14.*
Petrus de Perus. *eodem tract. cap. 5. num. 18.* & alios
docet Garz. *d. cap. 2. numer. 150.* licèt contrarium
velle videatur Boër. *decis. Burdeg. 345. num. 4.* Po-
481. sterior † pars huius conclusionis probatur primò ex
iis iuribus, in quibus habetur, Episcopum non
posse grauiora negotia absque Capitulo suo pera-
gere, vt *in cap. 1. 3. cap. ex noscitur*, ac toto penè
*tit. de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. cap. pasto-
ralis, de donat. cap. vt super, §. 1. de rebus Eccles. non
alienand. & cap. 1. eod. tit. in 6.* cum simil. sed quo-
niam aliqua iura in hoc casu solùm requirunt con-
silium, alia exigere videntur consensum eiusdem
Capituli, vt latè deduximus soprà *cap. 7. quæst. 4.
conclus. 6. circa initium*: ideo adhibendæ hac in re
sunt distinctiones, quas *ibidem* attulimus; ac præ-
cipuè illa de rei Ecclesiasticæ inferiorum Ecclesia-
rum alienatione, cuius auctor est Episcopus ipse,
& illa, cuius rector, vel alius auctor est. Secundò
probatur ex iuribus, in quibus talis consensus Ca-
pituli in specie a iure exigitur in nonnullis status
Ecclesiarum, vel beneficiorum mutationibus, vt *in
cap. cum nos, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit.* vbi
iuxta figurationem casus, quam *ibi* glos. & Doctor.
faciunt, dicitur, concessionem Ecclesiæ religiosis
ab Episcopo factam reclamante suo Capitulo, de
rigore iuris non tenere, nisi postmodum Capitu-
lum eam ratam habuisset: & *in cap. tua nuper, eod.
tit.* ioxta communem Doctorum expositionem de-
cernitur, non posse Episcopum sine consensu Ca-
pituli sui concedere Ecclesias baptismales vacantes
monasteriis, aliisve Ecclesiis conuentualibus, etiam-
si in Ecclesiis concessis habeant iuspatronatus: &
in cap. statim seq. quod incipit, *parochiales*, pariter ha-
betur, Episcopum non posse etiam consentiẽte pa-
trono cõferre parochialem Ecclesiam, vel eius por-
tionem Religiosis absque consensu Capituli sui,
vel licentia Rom. Pontificis. & ex *cap. pastoralis, de
donat.* constat, quòd ad hoc, vt concessio, seu dona-
tio Ecclesiæ ab Episcopo cum patroni cõsensu Reli-
giosis viris facta sit legitima, consensus Capituli sui
est requirendus. ac denique *in Clement. si vna, seu
de rebus Eccles. non alienand.* apertè supponitur, quòd
vna Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui,
vel præbendæ vniri, aut religioso loco donari per
Episcopum non potest, nisi suo consentiente Ca-
pitulo. per quem text. præter glos. receptam *ibi,
verbo, consentiente*, Abb. & alij *in cap. sicut vnire,
de excess. prælat.* ac pleriqoe relati pariter, ac proba-
ti à Garz. *d. cap. 2. num. 145.* tradiderunt, in vnio-
ne facienda per Episcopum, requiri consensum Ca-
pituli Cathedralis Ecclesiæ. *numer.* autem *157. vs-
que ad 160.* contra Nauarr. *d. consil. 10. de offic. de-
legat.* & Zerol. *in prax. Episcop. verbo, vnio, §. 9.* ex
quadam sacræ Congregat. declaratione, ac Rot. de-
cis. docent, id procedere etiam † in terminis de- 482.
creti Concil. Tridentini *sess. 21. cap. 5. de reformat.* ob
verba illa, *iuxta formam iuris.* subdens *numer. 161.*
hoc decretum procedere solùm in vnionibus pa-
rochialium, & aliorum beneficiorum curatorum,
vel non curatorum cum curatis; ita, vt illa ver-
ba, *& in cæteris casibus à iure permissis*, non am-
plient species beneficiorum vniendorum, sed cau-
sas vnionis, præter paupertatem parochialium *ini-
bi* expressam. Quòd si Capitulum nolit huic vnioni
consentire, † ad id compelli poterit iusta subsisten- 483.
te causa vnionis faciendæ; ipse tamen Episcopus
ab Archiepiscopo compelli non poterit ad eam v-
nionem faciendam, cùm *inibi* Concilium vtatur
verbo, *possint*; vt bene docet Garz. *d. cap. 2. numer.
111. cum seq.* sicut *num. 162.* rectè tradit, etiam in
terminis huius decreti valere consuetudinem, ne
Episcopus in vnione teneatur requirere consensum
Capituli sui: quod & generatim in vnione ab eo-
dem Episcopo facienda satis colligitur ex *cap. 3. de
consuet. in 6.* & ipsemet Garz. pluribus relatis contra
alios comprobat *d. cap. 2. num. 152. vsque ad 156.*
simul etiam docens, eam consuetudinem, si sit so-
lùm in vim præscriptionis, debere esse immemo-
rabilem etiam sine titulo, vel quadragenariam cum
titulo; si verò propria consuetudò sit, hoc est, ge-
neralis, sufficere solum tempus quadraginta anno-
rum sine titulo. & io concessione Ecclesiæ ab Epi-
scopo alteri Ecclesiæ facienda, quòd valeat huius-
modi præscripta consuetudo, tenet Host. *in cap. ex
noscitur, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit.* licèt
dissentiat glos. *d. Clem. si vna, verbo, consentiente.* qua
de re videndus Felin. *in cap. cum causa, de re iudic.*
idémque, & alij *in cap. auditis, de præscriptionibus,*
quódque nos tradidimus sup. *d. cap. 7. quæst. 4. concl.*

6. circa

6. *circa med.* Porrò non est audiendus Lambertin. *tract. de iurepatron. lib. 2. part. 3. quæst. 1. art. 4. num. 3.* dum ait, *tit. de iis, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit.* recessisse ab aula, quia Episcopi hodie omnia expediunt sine Capituli consensu. nam neque id de facto verum est, neque de iure canonico, siue Decretalium, etiam extra eum tit. siue sexti, & Clementinarum, siue denique Conc. Trident. in plerisque casibus expressè huiusmodi Capituli consensum requirente. Ibidem autem docuimus, consensum Ca-
484. pituli Cathedralis in concessionibus Ecclesiarum † posse interuenire post actum ipsum concessionis, præcipuè per text. *d. cap. cùm nos, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit.* in verbis paulò antè relatis. quod etiam de vnione post multos contra alios tradit Garz. *d. cap. 2. num. 147. cum duobus seqq.* sicut etiam de consensu Episcopi in prædictis concessionibus constat ex *cap. cura, & cap. suggestum, de iurepatron.* in translatione iurispatronatus, ex quadam Rot. Rom. decis. docet Garz. *d. cap. 2. num. 209.* (quamuis, quòd in hac translatione iurispatronatus non sit necessarius Capituli consensus, post alios tradat, satisque confirmet Lambertin. *d. tractat. lib. 1. part. 1. quæst. 2. art. 25. & part. 2. quæst. 1. art. 6.* ferè per tot.) ac regulariter in consensu Episcopi, ac superioris, quòd interuenire possit post actum, plerique voluerunt, quos retulimus, ac secuti sumus id declarantes *d. conclus. 6. circa medium.* vbi etiam ostendimus pariter id declarantes, tam consensum Episcopi, quàm Capituli sufficere tacitum, & siue inductum ex facto, siue ex taciturnitate, ex Doctor. quos *inibi* allegauimus; quibus nunc addo Garz. *d. num. 209.* ex prædicta Rot. decis. tradentem, consensum Ordinarij sufficere tacitum. Idem verò Garz. *d. cap. 2. num. 146.* ex plerisque Doctoribus, ac nonnullis Rot. Rom. decisionibus illud ducet, quòd, quamuis regulariter in vnione ab Episcopo facienda necessarius sit consensus Ca-
485. pituli Ecclesiæ Cathedralis; † non tamen est necessarius tractatus, qui aliàs in alienatione rerum Ecclesiasticarum requiritur, *cap. sine exceptione, 12. quæst. 2. cap. cum Apostolica, §. 1. & cap. tua nuper, §. alterius, de his, quæ fi. à prælat. sin. consens. Capit.* necnon *cap. 1. §. quia verò, de rebus Eccles. non alienand. in 6.* Præterea ipsemet Garz. *eodem cap. 2. nu-*
486. *mer. 163. vsque ad 167.* satis probat contra alios, † vnionem Ecclesiarum ab Episcopo sine consensu Capituli factam nullam esse ipso iure, etiam non reclamante, neque opponente Capitulo, vtpote non seruata forma, & solemnitate, quæ non in eius fauorem inducta est, cùm de eius præiudicio non agatur, sed ne vnio passim, ac temerè ab Episcopo fiat: vnde nullitas hæc opponi poterit à quocumque, cuius interest. Cùm autem nemo sibi auctorizet in facto proprio, *l. 1. & l. pupillus, ff. de auctor. tutor. cap. hic vsus, 10. quæst. 2. cap. qui manumittitur, 12. quæst. 2. & cap. fin. de testib.* cum simil. meritò *in d. Clement. 2. §. quòd, si Episcopus,*
487. decernitur, quòd, † si Episcopus sui etiam Capituli accedente consensu, mensæ suæ, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam vniendam, hoc irritum sit, & inane, contraria consuetudine non obstante. quæ Clement. est iuris antiqui declaratiua, vt post *glos. pen.* & Anchar. *ibi*, atque alios tradit Garz. *d. cap. 2. num. 168.* inde post multos inferens, in huiusmodi vnione requiri Papæ auctoritatem. *Num.* autem 169. post quasdam Rot. Rom. decis. hunc §. limitat primò non procedere, vbi ea vnio indirectè solùm, & in consequentiam esset in vtilitatem Capituli. *& numer. 170. cum seq.* limitat secundò, vbi vnio fieret alicui dignitati, vel præbendæ Capituli, atque etiam omnibus præbendis distinctis, non simul, sed separatim, ac distinctè vnicuique alicuius beneficij: quinimmo & omnibus simul indistinctè vnum, aut plura, saltem iuxta terminos Concil. Tridentin. *sess. 24. cap. 15.* in priori eius parte, *de reformat.* cùm non ideo fiat Capitulo, vel mensæ Capitulari. Præterea *d. §. fin.* non procedit in suppressione, seu extinctione alicuius dignitatis, vel præbendæ, vt idem Garz. probat id declarans *d. cap. 2. num. 172. cum quatuor sequentib.* de quo nos latiùs *cap. seq. quæst. 7. conclus. vlt.* Iam verò, cùm Capituli consensus † regulari- 488.
ter non præsumatur, nisi probetur, vt post alios docet Garz. *d. cap. 2. numer. 177.* quomodo de eo, aut alia solemnitate dicatur apparere, maximè ex possessione, ac temporis diuturnitate, aut enuntiatione Ordinarij, aut delegati, videri hac de re potest Garzias *eod. cap. 2. num. 121. vsque ad 144. & num. 178. vsque ad 189.* vbi etiam latè tractat, an, & quando præsumatur interuenisse † beneplacitum 489.
Apostolicum, vbi necessarium erat, vel non, & vbi ex conuentione partium illud impetrandum erat. *Num.* autem *190. cum duobus seqq.* docet, † in 490.
vnione beneficiorum facienda seminario ex decreto Trid. Conc. *sess. 23. cap. 18.* non requiri consensum Capituli, sed sufficere, ac necessarium esse consilium quatuor illorum deputatorum, duorum de Capitulo, & duorum de clero cum Episcopo; qui tamen eorum consilium sequi non tenetur. (quamuis contrarium in hoc tenendum mihi videatur, tum quòd ita non semel declarauit sacra Congregatio, ac decidit Rot. Rom. ac præsertim nouissimè in vna Literen. Capellaniæ coram Verospio: tum quòd cum Conc. in illis deputatis requirat solum consilium; ius autem commune antiquum exigat consensum Capituli, non censetur voluisse Concil. loco huius consensus consilium illud paucorum subrogare: & quod non mutatur, cur stare prohibetur? *l. præcipimus, in fi. C. de appellat.* maximè cùm iurium correctio sit odiosa, & quoad fieri possit, vitanda, *cap. cùm expediat, de elect. in 6.* Idem autem Garz. *d. cap. 2. num. 193. cum tribus seqq.* satis probat, hanc vnionem ad sui validitatem requirere, vt seminarium actu sit erectum, & habeat actu Scholares, & Magistros: subdens *num. 197. cum duobus seqq.* quòd vnione semel bene facta seminario actu erecto, † non expi- 491.
raret vnio, licèt desinerent ibidem postea esse Scholares, & Magistri ad tempus, vt reditus insumantur in fabricam, seu reparationem domus, aut in aliam causam, vtilem tamen, vel necessariam ipsi seminario, vt ipse arbitror: quod vtrumque colligo ex *d. cap. 18. Conc. versic. & quia in illis verbis*; & quia ad Collegij fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus, & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios sumptus, certi reditus erunt necessarij; iunctis iis, quæ paulo pòst sequuntur; iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, &c. atque illis; necnon beneficia aliquot simplicia, &c. huic Collegio applicabunt, & incorporabunt. Atque hæc de præsenti conclusione dicta sint satis.

Nunc autem pro postrema huius quæst. conclusione afferri possent quædam notabilia, & regulæ, † 492.
quæ ad praxim mutationis status Ecclesiarum, ac beneficiorum valde conducerent. sed quoniam tam has, quàm illa facillimè quis colliget solis mutatis nominibus ex similibus tam regulis, quàm notabilibus per nos adductis quoad commutationem vltimarum voluntatum sup. *cap. 7. quæst. vlt.* quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, *cap. præced. quæst. 7. post conclus. 9.* ideo breuitati

breuitatis gratia ab illis hoc loco referendis, atque ad hanc ipsam status mutationem, de qua nunc agimus, transferendis, seu applicandis supersedentes ad postremam huius cap. quæstionem transeamus: illud admonentes, quòd de iis, quæ pertinent ad praxim diminutionis numeri beneficiorum, seu præbendarum ob diminutionem redituum Ecclesiæ, vel quia ij postmodum insufficientes redditi sint ad eum numerum beneficiorum retinendum, quoniam magis, aut æquè saltem concernunt beneficiorum suppressionem, agemus *cap. seq. quæst.* 7. post vlt. eius conclusionem.

SVMMÆ RERVM.

493. *Iurisdictio commissarij mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij per rescriptum iustitia expirat morte naturali, aut ciuili committentis, quæ re integra interueniat: secus si re non integra.*

494. *Mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ vbi gratia facta dici possit, non expirat morte concedentis etiam re integra: secus vbi gratia sit adhuc facienda.*

495. *Facultas, seu commissio mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij an, & quando expirat per mortem naturalem commissarij. & quid in morte ipsius ciuili; numer.* 496. *& vbi facta sit commissio personæ, in qua certa dignitas seu qualitas ad commissionis validitatem requirebatur, seu ipsi dignitati in concreto; vel eidem in abstracto facta sit, eaque dignitas vacet; num.* 497.

498. *Iurisdictio commissarij ad mutandum statum alicuius Ecclesiæ, aut beneficij quando in eo expiret per mortem naturalem, aut ciuilem subdelegati ab ipso. & an eadem iurisdictio expiret in subdelegato per mortem naturalem, vel ciuilem ipsius; num.* 499. *vel subdelegantis; num.* 500. *&* 501.

502. *Mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij impetrata per rescriptum iustitiæ quando expiret per mortem naturalem impetrantis, vel transeat ad eius successorem. & quid, si ea mutatio concedatur per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij; numer.* 503.

504. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij concessa per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ nonnunquam suspenditur, aliquando frustratoria redditur, nonnunquam etiam ad alios transmittitur per mortem ciuilem eam impetrantis.*

505. *Rescriptum iustitia ad mutandum statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij quando expiret per mortem naturalem aduersarij. & quid in eius morte ciuili; num.* 506.

507. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij concessa per rescriptum iustitia, aut gratia extinguitur per lapsum temporis in ea concessione præstituti. & quid in priuilegio huius mutationis concesso sub aliqua conditione, an ea deficiente cesset; numer.* 508. *& ibi an per mutationem vinculi, seu status, à quo tale priuilegium pendet.*

509. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij per modum priuilegij ad instar alterius concessa an reuocetur, amittatur, vel destruatur, reuocato, amisso, vel destructo exemplari. & an extinguatur per primum eius vsum, seu actum; numer.* 510.

511. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij concessa ad beneplacitum voluntatis concedentis per rescriptum siue gratiæ, siue iustitia expirat morte concedentis etiam re non integra, & ibi, quid, si eum beneplacito iungatur certum tempus.*

512. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij an, & quando expiret vbi nullum ei tempus certum, aut incertum tacitè, vel expressè præfigatur.*

513. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij, illiúsve commissio regulariter cessat cessante eius causa finali, non autem impulsiua tantùm.*

514. *Vnio an cesset ipso iure cessante causa vnionis, vel ad id requiratur decretum superioris; & ibi quid in diminutione onerum beneficij.*

515. *Mutatio status Ecclesiæ, aut beneficij non fiat, manentibus aliquibus reliquiis causæ ipsius. idémque vbi hæc mutatio est mera gratia, & beneficium, num.* 516.

517. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij deducta ad vltimatum effectum an, & quando cesset cessante eius causa finali.*

518. *Mandatum, seu facultas mutandi aliquem statum Ecclesiæ, vel beneficij mitti executioni non potest, si ante hanc illius causa cesset; poterit tamen causa reassumpta. & quid, si causa cesset postquam commissarius, aut superior statum illum mutauit, sed ante vltimatum effectum; vel, si post, si commodè diuisibilis est; num.* 519.

520. *Mutatio status Ecclesiæ alicuius, vel beneficij deducta ad vltimum effectum ex parte concedentis, & ab eo, cui concessa fuit, acceptata, an possit ab inferiore, vel supremo Principe reuocari; & an in dubio reuocata censeatur ea mutatio, vel vnio.*

521. *Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij alicui concessa reuocata non censetur per posteriorem mutationem alteri eadem de re concessam, nisi de priori mentionem faciat; & qualis mentio sufficiat, vel requiratur.*

522. *Reuocatio mutationis alicuius status Ecclesiæ, vel beneficij quando effectum suum sortiatur siue ea fiat per viam legis, siue per rescriptum, aut aliam dispositionem priuatam.*

523. *Delegatus, aut subdelegatus ad mutandum aliquem statum Ecclesiæ, vel beneficij non potest sine iusta causa commissionem detrectare, aut susceptam dimittere; & num. seq.*

524. *Delegatus renuntians delegationi simpliciter, vel subdelegando an possit iurisdictionem resumere.*

525. *Delegatus ad mutandum statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij, aut Ordinarius si referat, vel remittat negotium ad superiorem an, & quando amittat iurisdictionem, quam ea in re habebat.*

526. *Delegatus ad mutandum aliquem statum Ecclesiæ, vel beneficij si in cognitione causæ sibi associet tanquam collegam eum, qui tunc secum ea in causa iurisdictionem non habet, an & quando amittat huiusmodi iurisdictionem; & quid, si assumat assessorem, cùm non tenetur.*

527. *Delegatus ad mutandum statum alicuius Ecclesiæ, vel beneficij deferens appellationi, vel pronuntians,*

QVÆRO igitur OCTAVO, & postremò in hoc 11. cap. quibus modis expiret mutatio status Ecclesiarum, vel beneficiorum.

Postquam in præcedentibus huius cap. quæstionibus de iis egimus, quæ generatim ad huiusmodi status mutationem, eiúsque quasi creationem, progressum, & conseruationem pertinent: reliquum nunc est, iuxta eum ordinem, quem initio 9. cap. huius tractatus tam in eo, quàm in tribus sequentibus capitibus retinendum proposuimus, vt in præsenti quæst. ea prosequamur, quæ ad eiusdem mutationis finem, seu resolutionem spectant. quod opportunis ea in re conclusionibus propositis, vt *in quæst. 8. eáque vlt. præd. 9. ac præcedenti 10. capitis* præstitimus, qua fieri breuitate, ac perspicuitate poterit, exequemur.

PRIMA ergo CONCLVSIO in hac quæst. sit. Quoties mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij committitur per rescriptum iustitiæ, † iurisdictio commissarij expirat morte naturali, aut ciuili committentis, quæ re integra interueniat: secus si talis mors eueniat re non integra existente. Quādo dicatur commissio hac in re fieri per rescriptum iustitiæ, constat ex iis, quæ de commutatione vltimæ voluntatis quoad hoc tradidimus suprà *cap. 6. quæst. 3. præmiss. 2. circa medium*: & quando res integra, vel non integra in huiusmodi rescripto censeatur, sumere licet ex latè per nos adductis suprà *cap. 8. quæst. 1. præmiss. 3. & tract. de Conseruat. iudicib. cap. 10. quæst. 2. præmiss. vlt.* 493.

Probatur nunc vtraque pars huius conclus. quoad mortem naturalem committentis: quia iurisdictio per huiusmodi rescriptum delegata expirat per mortem naturalem delegantis, quæ re integra contingat; secus autem si eueniat re non integra, vt ex plerisque iuribus, rationibus, ac Doctoribus ostendimus *d. cap. 8. quæst. 1. præmiss. 3. & conclus. 1. circa initium*, maximè verò ex *l. & quia. ff. de iurisdict. omn. iud. cap. gratum, & cap. licèt vndique, de offic. deleg.* Quoad mortem autem ciuilem delegantis, probatur ex *cap. fin. de offic. legat.* & aliis, quibus *d. quæst. 1. concl. 2.* idipsum docuimus de commutatione vltimæ voluntatis.

Extendenda verò, ac restringenda est pariter vtraque pars præsentis conclusionis ex ampliationibus, & limitationibus, quas *d. quæst. 1.* ad conclusionem primam, & secundam quoad vltimæ voluntatis commutationem adhibuimus; iuncto eo, quod *d. conclus. 2.* tradidimus, idem hac in re statuēdum esse de morte ciuili, quod de naturali committentis. Parique ratione huic materiæ mutationis status applicandæ sunt illationes cum suis declarationibus, quas *d. concl. 2.* ex ea deduximus quoad mortem ciuilem delegantis, prædictam commutationem; cùm eadem omnino vtrobique militent fundamenta, qualis est illatio de Rom. Pontifice renuntiante summo Pontificatui; de alio renuntiante alicui dignitati, vel officio, cuius ratione possit huiusmodi status mutationem committere: item illationes de inferiore translato, deposito, vel priuato eiusmodi officio, vel dignitate; necnon de capto ab hostibus, bannito, excommunicato, suspenso, ingresso religionem, & similibus.

SECVNDA CONCLVSIO. Commissio mutationis status Ecclesiarum, vel beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ, † vbi gratia facta dici possit, non expirat morte committentis interueniente etiam dum res est integra: secus vbi gratia nondum facta dicatur, sed adhuc facienda. Prior pars huius conclusionis probatur tum ex text. *in cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. si cui nulla, in t. respons. de præb. eod. lib.* tum ex aliis fundamentis, quibus eam ipsam respectu commutationis vltimæ voluntatis confirmauimus *d. cap. 8. quæst. 1. conclus. 3.* in priori eius parte. ex cuius etiam ampliationibus desumendæ sunt extensiones huius eiusdem prioris partis præsentis conclus. ac præcipuè, vt procedat etiam vbi huiusmodi gratia solo verbo sit facta; vel nondum executa; vel ab inferiore concessa; vel nondum acceptata: quo tamen postremo casu poterit à successore concedentis reuocari. & hæc est prior restrictio huius prioris partis, quæ restrictio comprobatur ex adductis *d. conclus. 3.* in priori eius 494.

parte *limit.* 1. secunda restrictio erit, vt hæc eadem prior pars non procedat, vbi gratia concessa sit ad beneplacitum concedentis. cuius restrictionis confirmatio patet ex allegatis in eadem priori parte *d. conclus.* 3. *limit.* 2. Eadem verò restrictio extendenda, temperanda, ac declaranda est, prout prædictam limit. 2. extendimus, restrinximus, & declarauimus, seu ad duo quæsita respondendo explicauimus. Posterior autem pars huius secundæ conclusionis potissimùm probatur *in d. cap. si cui nulla, in* 2. *respon. de preb. in* 6. per quem glos. ab aliis *ibidem* approbata *in verbo, moriatur,* ac multi Doct. quos *d. conclus.* 3. in posteriori eius parte circa initium allegauimus, eam regulam statuunt, vt gratia facienda expiret re integra per mortem concedentis. Quæ regula, atque adeò hæc posterior pars extenditur, vt locum etiam habeat primò in executore dato ad gratiam, quæ facienda adhoc sit. Secundò, vt procedat quoque in morte ciuili concedentis. Tertiò etiam in gratia motu proprio certæ personæ concessa. Denique, vt gratia facienda expiret re integra, non ope exceptionis, sed ipso iure. quæ extensiones comprobantur ex iis, quibus in d. posteriori prædictæ 3. conclus. parte similes eius ampliationes confirmauimus. ex cuius etiam limitationibus totidem huius posterioris partis restrictiones desumi possunt: ac præsertim illæ, vt non procedat vbi commissio facta sit sub nomine dignitatis, vel ad beneplacitum dignitatis concedentis: nec habeat locum in commissione accessoria gratiæ iam factæ. Quando autem gratia dicatur facta, vel facienda ad illum præcipuè effectum, vt ea non extinguatur interueniente morte concedentis re integra, iuxta prædicta, petendum id est ex latiùs per nos traditis *d. conclus.* 3. *à medio vsque ad fin.* ad quem locum remisisse candidum lectorem sufficiet.

TERTIA CONCLVSIO. Per mortem naturalem commissarij mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij † expirat in eo commissio etiam 495. quoad negotia cœpta: per mortem autem illius ciuilem solùm suspenditur commissio, donec commissarius in pristinum suum statum restituatur. Prior pars conclusionis probatur, tum quòd mors naturalis omnia soluit, §. *deinceps, auth. de nupt.* tum ex aliis ad id per nos adductis suprà *cap.* 8. *quæst.* 2. *conclus.* 1. ex qua etiam petendæ sunt huius prioris partis tum ampliationes, ac illa potissimùm, quòd, si duo commissarij dati sint simpliciter, vno eorum mortuo, etiam in collega expirabit delegata potestas; quam ampliationem *ibidem* latè declarauimus: tum illa limitatio, seu declaratio, vt commissio non expiret quoad negotia etiam non cœpta, vbi ea facta alicui sit sub nomine, & contemplatione dignitatis, seu officij ipsius: quòd si facta sit sub contemplatione, ac nomine personæ commissarij, tunc per eius mortem naturalem commissio expiret etiam quoad negotia cœpta. Quando verò commissio dicatur fieri sub nomine, aut contemplatione dignitatis, seu officij, vel potiùs personæ, fusius explicatum à nobis fuit *d. conclus.* 1. *à medio,* & deinceps, necnon *concl.* 2. *vers. limitatur nunc, cum seq. & vers. declaratur nunc.* Posterior autem † 496. pars præsentis conclus. ex iis probatur, quibus *d. quæst.* 2. *concl.* 1. docuimus, quòd, si is, cui commissa fuit vltimæ alicuius voluntatis commutatio, seruus efficiatur, eius iurisdictio non omnino expirat, sed suspenditur dumtaxat, donec commissarius pristinæ reddatur libertati; atque idem proportionabiliter fore statuendum de damnato ad metallum, deportato, bannito, excommunicato, suspenso, ac similibus, donec in pristinum statum restituatur; idque

sine tempore, quo huiusmodi mors ciuilis in commissario superuenit, negotium cœptum fuerit, siue non. ea enim omnia fundamenta æque commissionum mutationis, de qua nunc agimus, status Ecclesiarum, ac beneficiorum conueniunt. sicut & illud, quod *d. conclus.* 2. *ampliat. vlt.* sub finem subiecimus, quid dicendum sit vbi commissio pluribus in solidum facta fuisset, vel cum clausula, quòd si non omnes, duo, aut vnus vestrûm faciat, vel alia simili.

Declaratur nunc hæc posterior pars conclusionis, quòd, † si vacet dignitas, vel officium, cuius ratione commissa sit certæ personæ mutatio alicuius status Ecclesiæ, vel beneficij; (quia scilicet officium illud, vel dignitas requirebatur solùm in commissario ad commissionis validitatem, & sic ea considerata fuerunt in concreto, seu accessoriè ad subiectum, & personam commissarij, vt *d. quæst.* 2. *suppos.* 2. latiùs explicauimus;) talis commissio personæ facta non expirat in commissario finita eius dignitate vel officio; sed adhuc illa vti poterit, atque in negotio procedere: secus si commissio sit realis, hoc est, facta dignitati, quæ in abstracto, & principaliter considerata fuerit à committente, vt *d. suppos.* 2. explicauimus: tunc enim commissio transit ad successorem. cuius quidem distinctionis, ac declarationis vtrumque membrum satis comprobauimus *d. quæst.* 2. *conclus.* 2. *versic. limitatur nunc, cum tribus versic. seqq.* vbi etiam disputauimus, an qualitates requisitæ in delegato Sedis Apostolicæ, seu eius Legatorû, iuxta *cap. statutum, in princ.* seu §. 1. *de rescript. in* 6. *& Clem.* 2. *eod. tit.* adesse debeant saltem citationis tempore, vel eas adesse sufficiat tempore commissionis. prædictam verò declarationem, seu limitationem multis modis pariter declarauimus *versic. cum igitur, & vers. declaratur nunc;* quos facilè quisque poterit ad mutationem, de qua nunc agimus, cùm eidem æquè conuenientes sint, accommodare. 497.

QVARTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem, & aliquando saltem ciuilem subdelegati à commissario mutationis status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij re non integra eueniente † expirat iurisdictio in ipso commissario: secus si ea mors re integra existente contingat. Et quidem, quòd expiret per mortem naturalem subdelegati re non integra, manifestè colligitur à contrario sensu ex *cap. quamuis, de offic. deleg. in* 6. prout quoad vltimæ voluntatis commutationem deduximus *sup. cap.* 8. *quæst.* 2. *conclus.* 3. vt etiam id ex nonnullorum Doct. auctoritate confirmauimus: ac præterea extendimus, vt procedat, licèt subdelegatus nulliter ob non seruatam mandati formam processisset; ac declarauimus, vt locum non habeat, vbi subdelegatio non in totum facta fuisset. Quòd in delegato non expiret iurisdictio per mortem naturalem subdelegati re integra interuenientem, constat ex *d. cap. quamuis,* cuius verba *ibi* relata hoc apertè, atque in sensu directo probant. Id autem *ibidem* extendimus, vt procedat siue subdelegatio facta sit in totum, siue non, vt quia subdelegans aliquid sibi de iurisdictione reseruauit, ac præsertim facultatem vices suas ad se reuocandi; quo casu non refert, an res sit integra, vel non, vt *ibi* satis probauimus; simul etiam ostendentes, hæc omnia locum pariter sibi vindicare in morte ciuili subdelegati, ob eamdem quoad hoc in vtraque morte rationem. 498.

QVINTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem subdelegati ab eo, cui commissa est mutatio alicuius status Ecclesiæ, aut beneficij, † expirat in ipso subdelegato, etiam quoad negotia cœpta, potestas ei demandata: per mortem autem ciuilem ipsius ea potestas solùm suspenditur siue quoad negotia 499

gotia cœpta, siue qooad non cœpta. Vtraque pars præsentis cooelusionis probatur iisdem planè fundamentis, quibus vtramque probauimus *conclus.* 3. *huius quæst.* quoad mortem naturalem, aut ciuilem delegati, seu illius, cui à primo delegante talis mutatio statur commissa fuit. nam eadem ratio quoad hoc militat in subdelegato respectu subdelegantis, quæ in delegato respectu delegantis; vnde eadem qooque debet esse dispositio, *l.illud, ff. ad leg. Aquil. & cap.2. de translat. Episc.* cum suis concord. ac regulariter loquendo id, quod statuitur in delegato, seruata proportione statuendum quoque est in subdelegato, ea adductis per nos sup. *cap.8. quæst.2.conclus.4.* quamobrem ex *d.conclus.3.* præsentis quæst. sumendæ quoque sunt exteosiones, ac restrictiones, seu declarationes vtriusque partis huius conclusionis, cùm eæ omnes vtrique conclusioni æquè conueniant.

Sexta conclusio. Per mortem naturalem eius, cui primò commissa, seo delegata fuit aliqua mutatio status Ecclesiæ, aut beneficij, re inte-
500. gra contingentem, † expirat in eius sobdelegato facultas motandi: secus si ea mors contingat re non integra. Vtraque pars huius conclusionis probatur ea iis fundamentis, qoibus quoad vltimæ voluntatis commotatiooem *d.cap.8.quæst.2.conclus.5.* vtramque firmauimus; potissimùm verò ex text. *in cap. licet vndique, de offic.deleg.* qui cùm generaliter io subdelegato loquatur, æquè confirmat præsentem conclusionem: cuius quoad vtramque eius partem doas extensiones, & vnam declarationem, ac seorsim quoad priorem eius partem, tres extensioner sumere licet, ex *d.conclus.5.* prout eas omnes ad similes illius partes respectiuè adhibuimus; & hic referre, atque ad rem, de qua agimus, transferre consultò supersedemus, cùm facilè quisqoe per se hoc facere possit.

Septima conclusio. Per mortem ciuilem delegati ad motatiooem status alicuius Eccle-
501. siæ, aut beneficij, eam subdelegantir †, regulariter non expirat, sed solùm suspenditur in subdelegato huiusmodi commissio, cùm ea mors intercessit existente re integra qooad ipsum subdelegatom: secus aotem re quoad eum oon integra, tunc enim neque etiam suspenditur talis subdelegatio, sed poterit subdelegatus ipse prosequi negotium cœptum. Prior para huius conclusioois probatur discurrendo per præcipuas species mortis ciuilis: quod qoia supra *d. cap.8. quæst.2. conclus. 6.* satis quoad commissionem commutationis alicuius vltimæ voluntatir præstitimus, ac fundamenta *ibidem* illata æquè locum habent in prædicta status mutatione ob eamdẽ omnino vtrobique militantem rationem; ad eum locum pro huius prioris partis confirmatione candidum lectorem remittimus. Posterior autem huius eiusdem conclusionis pars probatur; tum ex *d.cap.licet vndique, de offic. deleg. & d.cap. quamuis, eod. tit. in 6.* cum vtrobique notat. ex quibus habetur, quòd, quando subdelegatos vti cœpit iorisdictione sibi demandata, in ipsum ea ita efficaciter transfunditur, vt ampliùs noo pendeat à subdelegante: tum ex aliis, quibus idipsum de morte ciuili in delegato, quoad primum delegantem tradidimur sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 1. & in subdelegatu respectu delegati quoad mortem naturalem in conclus. statim hanc præcedeote: maximè iunctir iis, quæ de æquipatatione mortis naturalis, ac cioilis adduximus *d. cap.8. quæst.1. in 2. præmiss.* ac de æquipatatione delegati, & subdelegati *eod.cap.8. quæst.2. conclus.4.circa initium.*

Octava conclusio. Mutatio alicuius status Ecclesiæ, vel beneficij impetrata per rescri-
ptum iostitiæ † expirat per mortem naturalem im- 502.
petrantis interuenientem re integra, hoc est, ante transmissam, & executam citationem: quòd si mors re non integra contiogat, tunc vsus talis rescripti transit ad successorem impetrantis. Vtraque pars præseotis conclusionis confirmatur, ex iis fundamentis, quibus vtramque in huiusmodi rescripto soper commutatione alicuius vltimæ voluntatis impetrato comprobauimus *d.cap. 8. quæst. 3. conclus.* 1. Cùm aotem priorem illius conclus. partem temperauimus, vt non procedat vbi Prælatus etiam nomine proprio expresso, nomine tameo, & ad commodum Ecclesiæ tale rescriptum impetrasset: vtramque verò partem declarauerimus, vt, si materia, super qua rescriptum eiusmodi impetratur, noo est transmissibilis ad successores; tunc rescriptum expiret per mortem illud impetrantis, nulla facta distinctione, an mors euenerit re integra, vel non integra; hæc eadem in prædicta quoque status Ecclesiæ, aut beneficij mutatiooe; de qua in præsenti cap. agimus, erunt statuenda; quoniam inter hanc, & vltimæ voluntatir commutationis, cuius etiam, vt iam sæpe admoouimos, hæc status mutatio species quædam est, nullam quoad hoc assignare possumus, aut inuenire coogruam discriminis rationem.

Nona conclusio. Vbi mutatio status alicuius Ecclesiæ, aut beoeficij conceditur per re-
scriptum gratiæ, seu per modum priuilegij; † tunc, 503.
si quidem ea concessio personalis sit, extinguetur cum persona illam impetrantis; sin autem realis, transmittetur ad successores, ac rem ipsam sequetur. Vtraque pars huiur conclusionis probatur ex iis, quibos sup. *cap.8. quæst.3. in 1. præmiss.* generatim docuimus, priuilegium personale cum persona extingui, reale verò transire ad successores, ac rem ipsam sequi; præcipuè ex *l.forma, §. quamquam, ff. de censib. l. in omnibus causis, la 2. & l. priuilegia, ff. de reg. iur. cap.cùm venissem, de instit.* neenon *cap.priuilegium, de reg.iur. in 6.* ex iis autem, qoæ *d. quæst. 3. in 2. & 3. præmiss.* iunctis aliis, quæ *conclus.2.* adduximus, facilè quis colliget, quandonam huiusmodi mutatio status per modum prioilegij, seu per rescriptum gratiæ concessa censenda sit personalis quoad eum, cui cooceditur, vel potiùs realis: & an in dubio personalis, aut realis præsumenda sit.

Decima conclusio. Per mortem ciuilem impetrantis mutationem status alicuiur Ecclesiæ, vel beneficij concessam per rescriptum gratiæ,
vel iustitiæ, † oonnunquam ea suspenditur, aliqoando 504.
frustratoria redditur, aliquando etiam ad alios transmittitur. Hæc conclusio quoad primam sui partem probator ea iis, quibus *d.cap.8. quæst.3. conclus.3.* ostendimus, commutationem vltimæ volnotatis per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ impetratam noo extingui, seu expirare per seruiturem impetrantis, sed solùm suspendi, donec is simul cum libertate bona, & iura recuperet; idémque dicendum de amissione bonorum per delictum siue ipso iure, siue per sententiam condemnationis, siue per bannum: ita vt quando ex gratia Principis ille bona, & iura sua recuperat, simul etiam his vti possit, ac de iisdem in iudicio experiri: hæc autem omnia intelligenda esse, nisi interim illi, ad quos ea bona, & iora peruenerant, io alium illa transtulissent, à quo Princeps ipsa oollet auocari: vel alteri iudici, aut executori commissio mutationis per aliod rescriptum facta fuisset, coram quo iidem successorer iam agere cœpissent; tunc enim restitutus coram eodem iudice, vel executore cœptum iudicium, seu negotium prosequi deberet. Quoad secundam verò partem hæc

eadem

eadem conclusio probatur ex iis quæ *d. quæst. 3. concl.* 4. adduximus; dum ostendimus, excommunicationem impetrantis commutationem vltimæ voluntatis per rescriptũ iustitiæ, vel commissionem huiusmodi gratiæ, plerumque illius executionẽ suspendere: eius verò, qui eamdem commutationem impetrauit per rescriptũ gratiæ, non tamen alicui cõmittens ipsius executionem, sed per rescriptum in forma gratiosa, talem commutationem plerumque frustratoriam reddere: id quod latè *ibidem* explicauimus, extendimus, restrinximus, ac declarauimus. Tertia denique huius conclusionis pars ex iis probatur, quibus *d. quæst. 3. conclus.* 5. docuimus, vltimæ voluntatis commutationem expirare quidem in ipso impetrante per eius professionem in Religione à Sede Apostolica approbata, seruatis seruandis emissam; sed ius vtendi illa commutatione in eam Religionem transire, si sit bonorum in communi capax; quòd si incapax sit, ad illos transire, quibus impetrans bona sua dederit; &, si nulli dederit, transmitti ad eius heredes ab intestato. cuius 5. conclusionis singulis partibus opportunas declarationes *ibid.* attulimus: quas, simulque etiam declarationes prædictæ 3. & 4. conclusionis, quoniam facilè per se quisque videre potest, atque ad sæpiùs memoratam mutationem status Ecclesiarum, ac beneficiorum, seu eius mutationis impetrationem transferre, eas hoc loco referre prætermittimus.

VNDECIMA CONCLVSIO. Per mortem naturalem re integra contingentem eius, contra quem generaliter per rescriptum iustitiæ quis impetrauit mutationem alicuius status Ecclesiæ, vel
505. beneficij, † expirat huiusmodi rescriptum; ita, vt per illud conueniri nunc nequeat successor illius, contra quam fuit impetratum. Hæc conclusio probatur tum ex *cap. significauit, de rescript.* vbi deciditur, quòd, si conueniendus per clausulam generalem, (& quidam alij,) cum tempore impetrationis rescripti adhuc viueret, non fuit ante mortem citatus, non poterit eius successor per illud rescriptum conueniri: tum etiam ex ea generali doctrina, quòd vbi aduersarius non est expressus in rescriptis iustitiæ, earum litterarum vigore non potest eius successor conueniri: quæ doctrina traditur à plerisque Doct. quos citauimus, ac secuti sumus *d. cap. 8. quæst. 3. conclus. 6.* vbi etiam pro conciliatione iurium, quæ hac in re contraria videntur, distinctionem quamdam attulimus; ex cuius variis membris, variæ quoque huius conclusionis ampliationes, ac limitationes facilè à quouis desumi possunt.

DVODECIMA CONCLVSIO. Per mortem ciuilem eius, contra quem per rescriptum iustitiæ aliquis impetrauit mutationem status alicuius Ec-
506. clesiæ, aut beneficij, † numquam illud expirat, sed nonnumquam suspenditur, donec prædictus aduersarius in pristinum suum statum restituatur. Hæc conclusio probatur: quoniam, quòd ad eam mortem ciuilem attinet, quæ per seruitutem incurritur; secus ille, qui per captiuitatem fit, nec de facto, nec de iure potest conueniri, nam omnia iura saltem respectu administrationis amittit, quæ deinde reuersus iure postliminij recuperat, *§. si ab hostibus, Instit. quib. mod. ius patr. potest. solu. l. 2. ff. de capit. dimin.* ac passim *in tit. ff. & C. de captiu. & postlim. reuers.* quod idem de seruo pœnæ plenè postmodum restituto, habetur ex *l. 2. & 3. ff. de sent. pass. & restit. ac l. si deportationis, C. eod. tit.* cum aliis per hos allegat. *d. quæst. 3. conclus. 7. circa initium.* quod tamen ex *ibid.* adductis ita temperandum est, vt, si interim donec captiuus reuertatur, aut pœnæ seruus restituatur, contra eius successorem, vel heredem aliàs futurum, qui bona apprehenderit, aut bonorum administratorem deputatum vigore alterius rescripti, vel etiam eiusdem, vbi causa dignitatem, vel officium concerneret, impetrans huiusmodi rescriptum causam, & instantiam fuisset prosecutus; tunc reuersus ille, vel restitutus stare teneretur iudicio cœpto, vel etiam sententiæ latæ, ac cæteris per illos legitime gestis. Quæ omnia statuenda quoque sunt in condemnato cum bonorum amissione, vel ita bannito, vt bona, & iura sua amittat, vbi illa recuperet: per ea, quæ *d. conclus. 7.* tradidimus. ex iis autem, quæ *eadem quæst. 3. conclus. 8.* quoad vltimæ voluntatis commutationem adduximus, satis colligitur, existente excommunicato aduersario eius, qui prædictam status mutationem per rescriptum iustitiæ impetrauit, regulariter non extingui, aut etiam suspendi iurisdictionem iudicis, quin eam exercere possit. hoc autem *ibidem* multipliciter declarauimus, inde etiam aliquã non inutilia deducentes: quæ sanè omnia ob eamdem omnino rationem huic mutationi, de qua nunc agimus, meritò applicanda sunt: sicut & id, quod *d. quæst. 3. conclus. 9.* ostendimus, quòd, si aduersarius eius, qui per rescriptum iustitiæ commutationem alicuius vltimæ voluntatis impetrauit, Religionem aliquam approbatam ingrediatur: tunc ante professionem rescriptum huiusmodi non suspenditur; post professionem autem transibit contra talis aduersarij heredem, vel successorem vniuersalem, siue is sit Religio ipsa, siue aliquis alius; & aliquando etiam in successorem singularem.

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij concessa siue per rescriptum iustitiæ, siue per modum gratiæ,
ac priuilegij † extinguitur per lapsum temporis in 507.
ea concessione forsan præstituti. Mutationis autem per modum gratiæ exemplum esse potest de vnione Ecclesiæ, vel beneficij ad vitam alicuius; vbi ea nunc ex speciali aliqua dispositione iuris, vel hominis fieri possit: de qua vnione, cùm æquè, immo & magis pertineat ad suppressionem beneficiorum, agemus, quod ad hanc rem attinet, *cap. seq. quæst. 8. conclus.* 13. Probatur nunc prior huius conclusionis pars tum ex *cap. de causis, in princ. l. 2. §. si & index, ff. de iudic. ac l. cùm non eo die, C. quan. prouoc. non est necess.* tum ex aliis, quibus suprà *d. cap. 8. quæst. 4. conclus.* 1. eius vel posteriorem, vel vtramque simul partem comprobauimus: quam eamdem posteriorem partem *ibidem* postea semel ampliauimus, ac multis modis limitauimus. quæ omnia huic priori parti præsentis conclus. æquè conueniunt. Cuius posterior pars probatur ex iis, quibus priorem, vel vtramque prædictæ primæ conclus. partem confirmauimus; atque inter cætera, quoniam priuilegium seruari debet iuxta id, quod in eo continetur, ac priuilegij tenor in primis inspiciendus est, *cap. porrò, & cap. recepimus, de priuileg.* cum similib.

Ampliatur verò hæc eadem posterior præsentis
conclusionis pars primò, vt † priuilegium huius- 508.
modi mutationis concessum sub aliqua conditione tamquam sub incerto tempore concessum desinat, ac cesset, desinente tali conditione; prout in quolibet priuilegio post alios docuimus *d. quæst. 4. conclus.* 2. vbi etiam ex Suarez *l. b. 8. de legib. cap. 29. num. 5.* hoc ipsum plures casus constituendo declarauimus, quos aliunde etiam comprobauimus. Secundò ampliatur, vt huiusmodi priuilegium mutationis status Ecclesiæ, ac beneficij expiret, seu amittatur per mutationem vinculi, seu status, à quo tale priuilegium tamquã a necessaria conditione virtuali, ac generali pendet: prout post Suar. *d. c. 29. n. 6.* id explicantes, ac pluribus cõfirmantes *d. quæst. 4. concl. 3* declarauimus.

Limitatur

Limitatur autem hæc ipsa posterior pars huius
509. conclus. primò, vt † abrogato, vel quouis modo amisso, aut destructo exemplari, ad cuius instar aliquod priuilegium huius mutationis status Ecclesiæ, vel beneficij concessum fuit, non ob id priuilegium hoc reuocatum, amissum, aut destructum censeatur: prout generaliter de priuilegijs ad instar alios secuti tradidimus *ead. quæst. 4. conclus. 4.* id quod multis modis extendendum, ac restringendum est, iuxta plerasque ampliationes, ac limitationes, quas *ibidem ad d. conclus. 4.* attulimus. Secundò hæc posterior pars
510. limitatur, vt mox memorata status mutatio † non extinguatur per primum eius actum, siue vsum; per ea, quæ quoad vltimæ voluntatis commutationem, & in quolibet priuilegio latè adduximus, id quoque multipliciter declarantes, *d. quæst. 4. conclus. 5.*

Declaratur nunc vtraque præsentis conclus. pars
511. primò, quòd † vbi huiusmodi mutatio status conceditur à superiore ad beneplacitum suæ voluntatis, regulariter capiat iurisdictio, & gratia, seu priuilegium morte concedentis etiam re non integra: secus verò, si cum beneplacito certum tempus adiungatur. Primum probatur ex *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* cum aliis ad id per nos adductis sup. *d. cap. 8. quæst. 1. conclus. 1. ad fin. & conclus. 3.* in priori eius parte, *limit. 2.* necnon *quæst. 2. conclus. 5.* non longè à fin. quibus etiam in locis id fusè declarauimus. Secundum ex iis probatur, quæ satis confirmauimus sup. *d. cap. 8. quæst. 4. conclus. 6.* nimirum, quòd, si illud certū tempus iungatur beneplacito personæ concedentis cum copula, *&*, aut simili, vt puta dicendo, cōcedimus ad beneplacitū nostrum, & ad annū; vel ad annum, & ad beneplacitū nostrum: tunc non expirabit concessio morte ipsius concedentis, antequam annus elapsus sit, & post annum etiam durabit, viuente concedente, donec reuocet. Si verò concessio facta sit ad beneplacitum ad annum, seu, ad annum ad beneplacitum; tunc expirat per lapsum anni, & antè etiam, si concedens moriatur, aut reuocet. denique si dicatur, concedo ex beneplacito ad annum, concessio durat vsque ad annum, licèt concedens moriatur, non autem vltra annum. Declaratur se-
512. cundò, quòd, † vbi tempus aliquod certum, vel incertum prædictæ status mutationi expressè, vel tacitè non præfigatur: tunc, si quidem concessa fuit per rescriptum iustitiæ, expirat morte concedentis re integra; idémque, si concessa fuit per rescriptum gratiæ adhuc faciendæ: si verò per rescriptum gratiæ factæ, seu perfectæ, talis concessiò regulariter est perpetua. Quæ declaratio quoad omnes sui partes satis ex iis confirmatur, quibus easdem quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus *d. cap. 8. quæst. 4. conclus. 7.*

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Licèt, quando causa, quæ à principio fuit vera, extitit causa finalis, vel commissionis, vt aliquis status Ecclesiæ, aut beneficij mutaretur, vel etiam ipsius mutationis,
513. † si ea causa postea cesset, regulariter cesset quoque huiusmodi mutatio, vel eius commissio: secus tamen est, si illa causa fuit tantùm impulsiua. Prior pars huius conclusionis probatur tum ex iuribus, in quibus generatim habetur cessante causa cessare effectum, vt *in cap. si Christus, in fi. de iureiur. cap. cùm cessante, de appellat. l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patr. & l. in omni, ff. de adopt.* cum aliis ad id adductis à Tiraq. *in tract. caus. cessan. cess. effect. in princip.* seu ante limitationes, *num. 11.* cum aliquot seqq. tum ex iuribus, ac Doctoribus, ex quibus idem Tiraq. *ibid.* probat, effectum cessare cessante causa commissionis, *num. 50.* seu delegationis, *num. 73. cum seq.* seu rescripti, *num. 84.* concessionis, *num. 51.* dispensationis, *num. 91.* fauoris, *à num. 107. ad 113.* gratiæ, *num. 116.* mandati ad gratiam faciendam, *num. 180.* & priuilegij, *num. 210. vsque ad 218.* & quoad priuilegium, ac dispensationem addi quoque ea possunt, quæ adduximus *d. cap. 8. quæst. 5. conclus. 1. circa initium.* Tum ex eo, quod de cessatione vnionis cessante ipsius causa inter cæteros tradunt Rebuff. *in Praxi benef. part. 1. tit. de vnion. reuocat. n. 1. & 2.* Caccialup. *tract. de vnion. Ecclesiast. art. 9. num. 1. 2. & 4.* Petr. de Perus. *in tract. de reuocat. vnion. cap. 1. num. 1. & 2.* Io. Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 29. quæst. 4.* ac nouissimè Nic. Garz. *tract. de benefic. part. 12. cap. 2. 305. cum seq.* qui etiam illud sentiunt, † non 514.
ideo tamen ipso iure cessante causa vnionis, eam cessare, seu reuocari; sed requiri decretum superioris, & inde tribui iustam reuocationis causam. Tum denique ex eo, quod de reductione onerum beneficij factæ ob diminutionem redituum, eam cessare auctis denuo iisdem reditibus docuimus *cap. præced. quæst. 8. conclus. 15. post medium,* ita tamen, vt non ipso iure cesset, verum ad id decretum superioris exigatur; prout sentire videtur post alios Lambert. *tract. de iure patr. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. 8.* aliàs 10. dum allegant text. qui ad id optimus esse videtur, *in cap. fin. de verb. signif.* nisi tamen adesset clausula illa seu expressa conditio, quamdiu reditus beneficij, aut Ecclesiæ aucti non fuerint, iuxta text. *in cap. Abbate, §. fin. de verb. signif.* cum *ibi* not. & aliis adductis per nos sup. *cap. 8. quæst. 4. conclus. 2. circa medium, & quæst. 5. conclus. 6. versic. quando verò,* necnon *d. cap. præced. quæst. 8. conclus. 15.* non longè a fin. Posterior pars huius conclusionis probatur, tum quòd ita in dispensatione sentit Suarez *lib. 6. de legib. cap. 20. num. 52.* & expressè multis relatis tenet Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 30. num. 7.* quos recensuimus, ac secuti sumus *d. quæst. 5. conclus. 1.* & in priuilegio idem Suar. post alios *d. tract. de legib. lib. 8. cap. 30. num. 1. & 6.* tum ex aliis fundamentis, quibus hoc ipsum in vltimæ voluntatis commutatione confirmauimus *d. conclus. 1.* Quæ autem sit causa finalis, vel impulsiua; & quæ in dubio præsumenda sit, docuimus sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus. 3.*

Declaratur nunc hæc eadem 14. conclusio, præsertim quoad eius priorem partem primò, vt, † si 515.
causa finalis mutationis huiusmodi status Ecclesiarum, vel beneficiorum non omnino cessauit, sed adhuc aliquæ eius reliquiæ remanserunt, non extinguatur ipsa mutatio. ita in priuilegio tenet *glos. 1. in cap. decet, & ibi* Dyn. *num. 3. & 4. de reg. iur. in 6.* cum aliis ad id citat. à Tiraq. *d. tract. caus. cessan. limit. 16. num. 1. vsque ad 8.* & in dispensationibus multi, quos sequitur Sanchez *d. disp. 30. num. 8.* vbi etiam id latiùs confirmat, & extendit, vt locum habeant, licèt reliquiæ illæ remanentes non sufficerent ad concessionem ab initio faciendam: atque in dubio, an omnino cessauerit causa dispensationis, eam validam fore iudicandam. Pro quibus omnibus ad hanc declarationem pertinentibus plura adduximus sup. *d. cap. 8. quæst. 5. concl. 2.* quæ si lubet, videas.
Secundò declaratur, vt † huiusmodi status mutatio, 516.
quæ non aduersatur iuri communi, neque alterius iuri præiudicat, sed est merum beneficium, & gratia manans à concedente; (vt puta si fundator status Ecclesiæ, vel beneficij eidem statui clausulam illam, aut similem adiecisset, in statum huiusmodi mutare superiori pro tempore visum fuerit:) proculdubio non cesset, licet postmodum eius causa etiam finalis cesset: prout in quouis huiusmodi priuilegio probat Suarez *d. cap. 30. num. 2.* præcipuè ex *cap. decet, de reg. iur. in 6.* & in qualibet gratia est opt. text. *in cap. si cui nulla, in 2. respon. de præb. eod. lib.* ex quibus,

&

& aliis idipſum de vltimæ voluntatis commutatione tradidimus *d. quaſt. 5. concluſ. 3.* Denique declaranda eſt hæc concluſio ex iis, quæ in ſeq. dicemus.

DECIMAQVINTA CONCLVSIO. Quando mutatio alicuius ſtatus Eccleſiæ, vel beneficij deducta eſt ad actum vltimatum, ſeu conſummatum effectum, qui in vnica actione ſiue petentis, ſiue con-
517. cedentis conſiſtit; † tunc ceſſante mutationis cauſa non ceſſat ipſa mutatio. Ita in quouis tali priuilegio docet, ac latè tuetur Suarez *d. cap. 30. num. 3. & 4.* præcipuè quia tunc priuilegium iam tranſiit; quare ceſſare non poteſt. ex quo, & aliis hoc ipſum quoad vltimæ voluntatis commutationem docuimus *d. cap. 8. quaſt. 5. concl. 4.* vnde etiam petendæ ſunt huius concluſ. tum ampliationes, atque illa potiſſimùm, vt procedat quoque in actu inchoato, qui habetur pro perfecto; & illa, vt concluſio locū etiam habeat in actu non conſummato, qui conſequatur ex perfecto, & conſummato; ac denique illa, vt procedat quoque in actibus futuris, qui commodè ſeparari, ac diuidi nequeunt ab actu conſummato: tum etiam limitationes; nimirum illa, niſi ipſa ſtatus mutatio, vel eius effectus haberet illam conditionem expreſſam, vel tacitam, ſubſiſtente, ſeu durante tali cauſa; & illa, vt concluſio non habeat locum in cauſa eſſendi, quæ eſt materialis, & formalis, aut in cauſa efficiente, quæ non modò producit, ſed & conſeruat; ac tandem illa, vt non procedat vbi actui præterito etiam conſummato ſuperueniat cauſa infirmans, ſeu retrò contraria. quas omnes limitationes ſatis explicantes comprobauimus *d. concluſ. 4.* Ex *concluſ* autem quinta *præd. 5. quaſtionis*, declaratur præſens con-
518. cluſio primò, quòd, † licèt vbi mandatum, ſeu facultas mutandi aliquem ſtatum Eccleſiæ, vel beneficij à ſuperiore emanauit ex legitima cauſa tunc ſubſiſtente, ſi cauſa ceſſauit ante executam à commiſſario mutationem, ceſſet etiam vſus talis facultatis, neque eius vigore poſſit actualia mutatio validè, aut iuſtè fieri: tamen, ſi ea cauſa rediret, tunc ea commiſſio executioni demandari poteſt. Secundò ex *d. quaſt. 5. concluſ. 6.* declaratur præſens concluſio, quòd, licèt
519. probabile ſit, † ceſſante cauſa prædictæ mutationis poſtquam commiſſarius, aut ſuperior illum ſtatum mutauit, antequam ea vltimatum effectum ſortiatur; vel, ſi hunc ſortita fuit, is commodè diuidi poteſt, ipſam mutationem in poſterum non ceſſare: probabilius tamen eſt, eam in vtroque caſu ceſſare. Quinimo vtraque opinio aliquarum diſtinctionum fœdere conciliari inuicem valeat, quas *d. concluſ. 6.* hæc omnia latiùs explicantes, ac comprobantes retulimus; nonnulla quoque notabilia ſubiiciendo, quæ huic ſtatus mutationi, de qua nunc agimus, æquo conueniunt, atque inter hæc illud eſt, quid interſit, quòd ceſſante cauſa gratiæ, ſeu priuilegij, ceſſet ipſius effectus ipſo iure, vel medio hominis miniſterio, ſeu actione.

DECIMASEXTA CONCLVSIO. Licèt in-
520. ferior ſupremo Principe † nequeat mutationem ſtatus Eccleſiarum, aut beneficiorum ad vltimum effectum ex parte concedentis deductam, & ab eo, cui conceſſa fuit, acceptatam regulariter etiam ex cauſa reuocare: id tamen ex cauſa ipſe ſupremus Princeps poteſt. Hæc concluſio quoad priorem partem ex iis probatur, quibus hoc ipſum de vltimarum voluntatum commutatione tradidimus ſup. *d. cap. 8. quaſt. 6. concl. 1.* quam duobus modis declarauimus, qui huic pariter priori præſentis concl. parti adaptantur; horum alter eſt, vt ea non procedat vbi inferior habuit à Principe facultatem præiudicandi iuri ſubditi ipſi Principi. alter, vt poſſit inferior etiam propria auctoritate illud facere ad tempus. Poſterior pars huius concluſ. probatur ex iis, quibus idemmet in vltimæ voluntatis commutatione docuimus *d. quaſt. 6. concluſ. 2.* quæ ſane fundamenta æquè locum habent in ea, de qua nunc agimus, ſtatus mutatione, prout etiam tam ampliationes, quam limitationes, quas ad prædictam 2. concluſionem adhibuimus. Vtraque verò pars præſentis concluſionis declaratur, quòd huiuſmodi ſtatus mutatio perfecta, & conſummata quoad vltimum actum ex parte concedentis, & per eum acceptata, qui illã impetrauit, ſiue ab inferiore, ſiue à ſupremo Principe conceſſa fuerit, in dubio non cenſetur reuocata, prout in priuilegiis latiùs oſtendimus *d. quaſt. 6. concluſ. 3.* eam multis modis ampliantes, ac limitantes, quos facilè quiſque poterit huic declarationi applicare. & in vnionibus, quæ ſortitæ ſunt effectum, vt eæ non cenſeantur reuocatæ, apertè colligitur ex Trid. Conc. *ſeſſ. 7. cap. 6. ſeſſ. 24. cap. 13. & ſeſſ. 25. cap. 9. verſ. inſuper acceſſiones, de reform.* per vniones verò Eccleſiarum, ſeu beneficiorum, eorum ſtatum mutari nemo iure inficiari poteſt, & alias non ſemel admonuimus. immo quoad vniones, annexiones, incorporationes, ſuppreſſiones, extinctiones, applicationes, & diſmembrationes etiam perpetuas, quæ ſuum ſortitæ ſunt effectum, quòd non cenſeatur Papa velle reuocare, quin etiam aliquas earum, quæ non ſunt ſortitæ effectum, conſtat ex *reg. 12.* alias 1 . *Canc.* quam *cap. ſeq. quaſt. 8. concluſ. 26.* ponderabimus, ſimul cum prædictis tribus Conc. Trid. decretis.

DECIMASEPTIMA CONCLVSIO. Per poſteriorem mutationem ſtatus alicuius Eccleſiæ, aut beneficij eadem de re alteri conceſſam, quam ei, qui priorem impetrauit, † ipſa prior reuocata non 521.
cenſetur, niſi in poſteriori eius mentio fiat. Probatur hæc concluſio, quoniam ita in priuilegiis tenet *gloſ. 1. & 2. circa med. in cap. 1. de reſcript.* quam ſequuntur alij, ex quibus nonnullos citauimus ſup. *d. cap. 8. quaſt. 6. concluſ. 4.* præcipuè per text. *in cap. veniens, de præſcript.* Ex cuius quartæ concluſionis ampliationibus, ac limitationibus ampliari quoque, ac limitari debet præſens cōcluſio. Quæ etiam ex eo, quod *d. quaſt. 6. concluſ. 5.* tradidimus, limitanda eſt, vt ad reuocationem prioris huiuſmodi mutationis ſtatus, regulariter ſufficiat, quòd in poſteriori diſpoſitione, quæ ad alterius à primo impetrante fauorem emanauit, adiciatur illa clauſula generalis, *non obſtantibus quibuſcumque mutationibus ſtatus huius Eccleſiæ, vel beneficij alteri hac in re conceſſis*; quod tamen *d. concluſ. 5.* temperauimus, vt locum non habeat, vbi prius priuilegium eſſet conceſſum piæ cauſæ, vel inſertum in corpore iuris, vel habeat clauſulam derogatoriam ad futuras ſimiles conceſſiones; vel conceſſum fuiſſet titulo oneroſo.

Declaratur præterea hæc concluſio, vt † reuoca- 52
tio prædictæ mutationis, cùm fit per viam legis, effectum ſuum ſortiatur eo tempore, quo lex ſolet obligare: cùm autem fit ab homine per reſcriptum, aut aliam priuatam diſpoſitionem, non antea effectum habeat, quam ad eius notitiam perueniat, cui fuerat conceſſa mutatio. Cuius declarationis vtrumque membrum ea iis comprobatur, quibus vtrumque in vltimæ voluntatis commutatione ſatis confirmauimus *d. quaſt. 6. concl. 6.* vbi etiam quoad prius membrum vidimus, quando incipiat lex obligare; quoad poſterius tradidimus, qualiter facienda ſit talis reuocationis intimatio, ſeu quænam eiuſdem notitia exigatur.

DECIMAOCTAVA CONCLVSIO. Is, cui per delegationem aut ſubdelegationem commiſſa fuit alicuius ſtatus Eccleſiæ, vel beneficij mutatio, 52.
non poteſt ſine iuſta cauſa commiſſionem detrectare,

aut

aut susceptæ renontiare. Hæc conclusio quoad delegatum respectu quidem suscipendæ delegationis, probatur ex *l. prætor*, aliàs *prætor*, §. seu *versic. quo autem. ff. de vacat. & excus. muner. l. fin. § iudicandi quoque, ff. de muner. & honor.* ac plerisque aliis iuribus, ac Doctoribus, quibus idipsum in quauis delegatione tradidimus sup. *cap. 8. quæst. 7. conclus. 1. circa initium*: vbi etiam ostendimus, id saltem de iure canonico ita fore accipiendum, vt non subditus ad delegationem suscipiendã compelli non possit; maximè per text. *in cap. 1. de for. compet. in 6.* respectu verò iam susceptæ delegationis, quòd delegatus ei nequeat sine iusta causa renũtiare, probatur ex text. *in cap. prudentiam, § adiicimus, & cap. pastoralis, in princ. de offic. deleg.* cũ aliis ad id per nos alleg. *d. concl. 1.* paulo post initium. quod tamen multis modis declarandũ est, quibus id declarauimus *eadem concl. 1. circa medium*; illud quoque inter cætera *inibi post med.* explicantes,

524. † an delegatus renuntiãs delegationi, siue simpliciter

siue subdelegando, iterũ possit iurisdictioně postmodum assumere. de quo etiam aliquid diximus *eadem quæst. 7. concl. 2. ad fin.* Quoad subdelegatũ autě, quòd sine iusta causa nequeat, aut subdelegationem recusare, aut eam susceptam dimittere, satis probatur ex adductis *d. conclus. 2.* vbi etiam primum ex his dupliciter extendimus, ac restrinximus: & postmodum ostendimus, ex iusta causa tam delegatum, quàm subdelegatum posse siue commissionem non suscipere, siue susceptam dimittere; præcipuè ex *l. pen. ff. de vacat. & excusat. muner. cap. sciscitatus, de rescript. cap. si pro debilitate, cap. pastoralis, in princ. & cap. prudentiam, §. adiicimus, de offic. deleg.*

Decimanona conclusio. Is, cui commissa fuit mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel

525. beneficij, † referendo, seu remittendo negotium ad

committentem, seu superiorem, amittit iurisdictionem sibi circa illud commissam. Quæ conclusio satis comprobatur ex *cap. licèt, de offic. legat.* vbi Rom. Pontifex definiuit, quòd ex quo Legatus Sedis Apostolicæ retulit causam, seu negotium Papæ, non potest ampliùs de eo cognoscere: quod etiam constat ex aliis iuribus, ac Doctoribus adductis sup. *d. cap. 8. quæst. 7. conclus. 3.* ex quibus pariter habetur inter cæteras extensiones, hoc procedere quoque in omnibus speciebus relationis *ibidem* relatis; ac signanter non modò vbi quis procedit ex commissione sibi à Papa, alióve superiore facta; sed & cùm ordinaria, & propria, publica tamen auctoritate de causa illa, seu negotio cognoscit. Restringitur autem, seu declaratur præsens conclusio pluribus modis, quibus prædicta tertia conclusio à nobis declarata fuit, ac potissimùm, vt nouo iure Authenticorum causa iam perfectè ab inferiore examinata referri ad superiorem non possit, sed ab ipso inferiore sententia debeat terminari. deinde, vt post sententiam ab eo latam, per eundem fieri nequeat relatio in causa ciuili: sed neque in causa criminali, nisi cùm agitur de exequenda pœna deportationis. ac tandem, quòd, si partes relationem non approbauerint, sed consenserint, vt, non obstãte pronuntiatione, vel promissione de negotio referendo, iudex iterum cognoscat; poterit ante factam relationem procedere; immo & post eam factam, prius tamen, quàm à superiore admittatur; dummodo in id partes consenserint, vt *ibidem* ostendimus.

Vigesima conclusio. Si commissarius mutationis alicuius status Ecclesiæ, vel beneficij in cognitione causæ commissæ associet sibi tamquam collegam eum, qui tunc secum ea in causa iu-

526. risdictionem non habet, † expirat huiusmodi com-

missarij iurisdictio. Hæc conclusio probatur, quia id

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

generaliter in delegato tradit glos. ab aliis approbata *in cap. significantibus, verbo, procedere non debere, de offic. deleg.* per text. *in cap. cum super, eod. tit.* vbi iuxta intellectum glos. & aliorum *ibi*, desumptum ex integra Decretali deciditur, quòd, si duo sint delegati cum clausula, *si ambo non poteritis*, vno eorum ex legitima causa recusato, & interposita per recusantem appellatione ob non admissam recusationem, alter solus potest, ac debet procedere; neque tenet processus, si is cum recusato procedat. Quin etiam circumscripta recusatione ob solam quoque legitimam appellationem interpositã ab vno ex delegatis cum prædicta clausula, (tunc solo procedente ob alterius impotentiam, vel noluntatem, iuxta *d. cap. prudentiam, § adiicimus, cum seq. de offic. deleg.*) si alter postea cessante impedimento procedere volens, ad huiusmodi processum admitteret collegam, à quo appellatum fuerat, nulliter procederet; per text. *in d. cap. cùm super*, prout nunc est in compilatione Decretalium, cùm nullam recusationis, sed solius appellationis mentionem faciat: ac per alia ad id per nos adducta *d. cap. 8. quæst. 7. conclus. 4.* ex cuius quatuor limitationibus *ibidem* sufficienter confirmatis totidem huius conclusionis limitationes desumi debent. Prima, vt locum non habeat, vbi à principio commissario competeret iurisdictio in solidum. Secunda, vbi is sciebat se solum posse procedere, & ad cautelam dumtaxat, id protestando, cum altero procedit. Tertia, si error sit in facto, non autem in iure. Quarta, & postrema, vt conclusio non habeat locum quoad assumptionem assessoris, etiam in casu, quo ad eam delegatus non teneatur; id, quod quando eueniat, fusè *inibi* explicauimus.

Vigesimaprima conclusio. Si commissarius mutationis alicuius status Ecclesiæ, vel beneficij defert appellationi à se interpositæ, aut pronuntiat, nullam sibi in eo negotio competere

iurisdictionem, † huic ita renuntiare censetur, vt, 527.

si quam habebat, amittat; ideóque ea expirat. Prior pars huius cõclusionis probatur ex illa regula, quam generaliter in delegato tradit glos. ab aliis approbata *cap. in litteris, verbo, officio suo functus, de offic. deleg.* ex text. *in cap. sæpe, & cap. interposita, § eidem, de appellat.* melior verò ad id text. est *in cap. dilectis filiis, § præterea, eod. tit.* optimus autem *in cap. cum appellationibus, eod. tit. lib. 6.* ex quo pariter desumitur illa prædictæ regulæ extensio, vt etiam deferens friuolæ appellationi à se abdicet iurisdictionem. quam quidem extensionem tribus modis restrinximus *d. cap. 8. quæst. 7. conclus. 5.* Posterior autem pars præsentis conclusionis probatur tum ex text. *in cap. significantibus, de offic. deleg.* vbi iuxta communem expositionem decernitur, quòd, si delegatus pronuntiauit se iurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit. tum ex eo, quòd iudex, siue benè, siue malè pronuntiando functus est officio suo, *l. iudex, posteaquam, ff. de re iud. cap. in litteris, & cap. venerabili, de offic. deleg.* cum aliis per nos adductis *d. quæst. 7. concl. 6.* quam extendimus primò, vt pronuntians, se non habere in eo negotio iurisdictionem, eam reassumere non possit etiam de consensu partium. Secundò, vt procedat siue iudex bene, siue malè pronuntiauerit. Restrinximus autem præcipuè in executore, qui pronuncians se non esse executorem, non ideo à se abdicat ea in re potestatem, per *cap. dilectus, il 3. de præbend.*

Vigesimasecunda conclusio. Proposita legitima causa recusationis inferioris, qui statũ alicuius Ecclesiæ, vel beneficij mutaturus erat,

siue is Ordinarius sit, siue delegatus; sed ea causa 528.

intra debitum tempus non probata; † ex tunc sua

iurisdictione vti potest. ipsa verò causa legitimè probata, recusatus de recusatoris assensu negotium personæ idoneæ committere debet, vel ad superiorem transmittere; vt in eo ipse procedat secundum quòd fuerit procedendum. Prior pars conclusionis probatur ex *cap. secundo requiris, §. 1. & cap. cum specìali, in princ. de appellat.* iuncto *cap. legitima, eod. tit. in 6.* quæ iura cùm indistinctè de iudice loquantur, tam de ordinario, quam de delegato intelligenda sunt, arg. *cap. Romanorum, 19. dist. & l. 3. ff. de offic. præsid.* cum simil. Posterior pars conclusionis probatur; quoad Ordinarium quidem ex *cap. licèt ex suscepto, de for. compet.* vbi de remissione ad superiorem, iuncto *cap. si quis contra, eod. tit. & cap. ad hæc, il 3. de appellat.* vbi de commissione causæ de partium consensu; cum aliis adductis *d. cap. 8. quæst. 8. conclus. 1.* paulo post initium. Quoad delegatum verò probatur ex *d. cap. cum speciali, in princ. & cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* vnde etiam eadem pars declaratur; prout *in d. concl. 1.* vtrumque latè deduximus: illud præterea satis confirmantes, subdelegatum, si datus, vel receptus non sit, de partium consensu, posse ab earum altera recusari: idque siue subdelegatio in totum facta sit, siue non in totum, sed aliquid reseruando de iurisdictione: ac delegatum subdelegantem non in totum posse, non obstante quoque recusantis taliter subdelegatum appellatione, de principali causa cognoscere, nisi & ipse delegatus ex legitima causa recusetur.

Hæc autem tota conclusio declaratur, vt processus, sententia, & alia gesta per Ordinarium, vel delegatum mutantem alicuius Ecclesiæ, vel beneficij statum post eius legitimam recusationem, si per recusatorem fuerit ab eius reiectione appellatum; vel vbi negotium per superiorem legitimè fuerit auocatum, & quoad delegatum, vbi is, qui de suspicionis causa cognoscit, eam legitimam esse pronunciauerit, nullius sunt roboris, vel momenti: aliàs ipso iure valida sunt. Quæ declaratio quoad omnia sua membra satis explicata, & comprobata manet ex iis, quæ *d. quæst. 8. conclus. 2.* adduximus; vbi etiam alia pleraque subiecimus, ex quibus tam illa, quàm præsens conclusio declaratur, maximè quoad probationem propositæ causæ suspicionis.

VIGESIMATERTIA CONCLVSIO. Pendente compromisso super Ecclesia, vel beneficio, aut re ad eius bona, seu reditus pertinente; aut super ea re, in quam facienda est mutatio status ipsius Ecclesiæ, vel beneficij, aut etiam super ipsa mutatione: licebit alteri partium, soluta priùs pœna compromisso adiecta, adire Ordinarium, vel delegatum habentem facultatem ad huiusmodi mutationem faciendam, & aduersarium suum super re compromissa conuenire. Tota hæc conclusio probatur ex iuribus, ac Doct. quibus hoc totum quoad vltimæ voluntatis commutationem docuimus sup. *d. cap. 8. quæst. 8. conclus. 3.* ex cuius ampliationibus, ac limitationibus, seu declarationibus totidem ampliationes, ac declarationes præsentis conclusionis ob eamdem omnino rationem desumendæ sunt.

Sed & præterea principaliter declaratur hæc ipsa
530. conclusio, quòd † pendente reductione laudi ad arbitrium boni viri super bonis, siue reditibus ad beneficium illud, vel Ecclesiam pertinentibus, de cuius status mutatione agitur, aut super ipsa mutatione; vel pendente prædictæ reductionis petitione: regulariter suspenditur non solum executio laudi, sed etiam potestas Ordinarij, vel delegati ad eam mutationem faciendam. Cuius declarationis vtraque pars ex iis satis confirmatur, quibus eam in vltimæ voluntatis commutatione probauimus *d. quæst. 8. concl. 4.* vbi etiam priorem illius partem extendimus, vt pendente quoque tempore ad petendam laudi reductionem, ipsius laudi executio fieri non possit: restrinximus autem, vbi adsit obligatio in forma Cameræ; quo casu executio laudi per eius reductionem, vel reductionis petitionem non suspenditur. Vtramque verò partem eiusdem quartæ conclus. multis modis limitauimus per nos positis *in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 9. quæst. 4. concl. 2.* ac præsertim, quòd reductio ad arbitrium boni viri locum dumtaxat habeat in laudo arbitratoris, non autem arbitri: quod tamen fallit in quibusdam casibus vtrobique per nos relatis. quin etiam omnino huic limitationi contrarium attentari posset, ex iis, quæ sup. hoc eod. tract. *cap. 9. quæst. 8. concl. 11.* ad calcem adduximus. quæ omnia cùm præsenti conclus. & mutationi status, de qua nunc agimus, æquè conueniant, huc transferre consultò prætermittimus, & candidum lectorem ad ea loca, cum opus fuerit, remisisse sat est.

VIGESIMAQVARTA CONCLVSIO. Appellatio interposita ab inferiore mutante, aut, cum non debet, mutare volente statum alicuius Ecclesiæ,
vel beneficij; † iurisdictionem eius, & facultatem 531.
illum statum mutandi suspendet: ac secutæ mutationis executionem impediet. Prior pars conclus. probatur ex *rubr. ac toto tit. nil nou. appell. interpos. cap. cùm super, & cap. super quæstionum, §. vlt. de offic. deleg.* cum aliis, quibus sup. *d. cap. 8. quæst. 8. conclus. 5. circa initium,* docuimus, eam esse vim appellationis siue iudicialis, siue extraiudicialis, vt iurisdictionem illius suspendat, à quo est interposita, ne vlteriùs in eo negotio procedat. Posterior pars probatur, tum ex prædictis iuribus; tum ex *l. 1. ff. ad Turpil. & cap. venientes, in princ. & §. vlt. de iureiur.* cum aliis iuribus, ac Doctorib. vnde in specie habetur, appellationem suspendere executionem iudicati, per nos relatis *d. conclus. 5.* non longè ab initio, præcipuè ex text. *in cap. cum super controuersia, §. vlt. de sent. & re iudic.* vbi est casus in tertio comparente ratione sui interesse, & appellante. sicque habemus primam huius posterioris partis extensionem. Altera verò
esse potest, vt appellatio † tollat etiam præsumptio- 532.
nem, quæ est pro sententia, vt late ostendimus *d. conclus. 5. vers. ea verò extenditur.* eamdem autem *ibidem* restrinximus post alios, vt appellatio non operetur extinctionem iudicati, nisi quoad ea, quæ gesta sunt post litis contestationem; subiicientes remissiuè, quandónam operetur reuocationem ante omnia attentatorum ea pendente. In quibus autem
casibus † appellare liceat à mutante huiusmodi Ec- 533.
clesiæ, vel beneficij statum, colligendum est ex casibus hac in re quoad commutantem aliquam vltimam voluntatem *eadem conclus. 5. ante medium versic. qua in re, vsque ad fin. concl.* per nos relatis.

VIGESIMAQVINTA CONCLVSIO. Iurisdictio mutantis aliquem statum Ecclesiæ, vel beneficij, & executio sententiæ super ea mutatione la-
tæ, † suspenditur dum huius mutationis nullitas co- 534
gnoscitur incidenter: secus verò, cùm ipsa nullitas principaliter cognoscitur. Hæc cóclusio quoad priorem parté ex eo probatur, quòd, cùm eiusmodi nullitas incidenter proponi duobus modis possit, nimirum, vel accessoriè ad appellationem, & vt in ea inclusa; vel per modú exceptionis: de vtroque modo id verum esse, patet ex latiùs adductis *d. c. 8. quæst. 8. concl. 6.* vbi etiam quoad posteriorem modú hoc ipsum multipliciter ampliauimus, ac limitauimus. Posterior pars huius conclus. probatur, quia generaliter id verum est in iudicis cuiuslibet iurisdictione, prout ex veriori & communiori Doct. sen-

tentia

tentia reſoluit multis quoque iuribus, ac rationibus adductis, Lancellot. *in tract. de attentat. 2. part. cap. 27. num.* item 17. *vſque ad 38. ac num. 62. cum duob. ſeqq.* quam nonnullis modis limitauimus *d. concluſ. 6. circa medium:* vbi etiam aliquot totius illius concluſionis limitationes ſubiecimus, quæ huic toti concluſioni æquè conueniunt.

Vigeſimasexta conclusio. Renuntiatio expreſſa mutationis ſtatus alicuius Eccle-
535. ſiæ, vel beneficij ab impetrante facta † regulariter
ipſam mutationem extinguit; ita, vt ampliùs illa vti non poſſit. Probatur, tum quia regulariter quilibet poteſt iuri pro ſe introducto renuntiare, *l. penult. ff. de reg. iur. cap. cum nobis, de elect. l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact.* cum aliis iuribus ad id per nos allegat. ſup. *cap. 3. quæſt. 1. concluſ. 7. circa initium, & cap. 8. quæſt. 9. concluſ. 1. in initio.* tum ex eo, quod, regulariter poſſe quemlibet priuilegiis ſuis renuntiare, tradidimus *ead. quæſt. 9. in 1. & 2. præmiſſ.* vbi etiam adduximus Suarez *lib. 8. de legib. cap. 33. num. 3.* ex definitione, quam ipſe affert renuntiationis priuilegij, quòd ſit voluntaria abdicatio, ſeu refutatio iuris, & poteſtatis, quam priuilegium concedebat: inferentem, ac latiùs comprobantem, non poſſe renuntiantem ampliùs licitè vti tali priuilegio.

Limitatur autem, ſeu declaratur præſens concluſio primò, vt procedat, dummodo id, quod renuntiatur, in ſolius renuntiantis fauorem inductum
536. ſit; ſecus verò, † ſi in alterius, vt puta Eccleſiæ, aut
alias in publicum fauorem, & quidem ſaltem æquè principaliter, non autem ſolùm in conſequentiam, vt conſtat ex latiùs adductis *d. concluſ. 1. in 1. limitat.* Secundò, vt locum non habeat quando is, qui proprio iuri renuntiat, non eſt omnino habilis ad renuntiandum, prout eſt mulier, pupillus, minor, ac ruſticus in certis caſibus; iuxta ea, quæ fuſiùs tradidimus *d. concluſ. 1. limit. 2.* quæ etiam ſtatus mutationi, de qua nunc agimus, æquè adaptantur. Denique declaratur ex ſeq. concluſionis declarationibus.

Vigesimaseptima conclusio. Per renuntiationem quoque tacitam impetrantis, quæ
537. ex verbis colligitur, † regulariter extinguitur, ſeu
expirat mutatio ſtatus Eccleſiæ, vel beneficij ab ipſo impetrante obtenta. Hæc concluſio iiſdem fundamentis confirmatur, quibus omnino ſimilem concluſionem in commutatione vltimæ volútatis comprobauimus *d. quæſt. 9. concl. 2.* potiſſimum autem ex eo, quòd, quatenus ſpectat ad eſſentiam conſenſus, & iuris ſui abdicationem, idem operatur tacita renuntiatio, quæ ex verbis colligitur, quod illa, quæ expreſſis verbis fit, vt pluribus tradit D. Paulus Galeratus *in ſuo luculentiſſimo tract. de renunt. vol. 1. lib. 5. cap. 1. num. 43.* vnde tacita renuntiatio Eccleſiaſtici beneficij eius priuationem æquè inducit, atque expreſſa eiuſdem renuntiatio; ita, vt renuntians illud poſtea repetere nequeat; prout *d. concluſ. 2.* docuimus ex Flamin. Pariſ. id latiùs tradente *in ſuo eruditiſſimo tract. de reſign. benefic. lib. 5. quæſt. 1. num. 7. vſque ad 10.* necnon *num. 23.* ac rurſus *quæſt. 13. à num. 10. vſque ad 15.*

538. Ampliatur autem hæc concluſio primò, vt † etiam per eam tacitam renuntiationem, quæ ex actu, ſeu facto aliquo impetrantis inducitur, extinguatur prædicta ſtatus mutatio: tum ex fundamentis huius principalis concluſ. tum quòd regulariter eadem eſt virtus taciti, & expreſſi, vulg. *l. cum quid. ff. ſi cert. petat.* cum ſimil. tum quòd ſaltem vbi diſpoſitio aliqua expreſſum conſenſum non requirit, vel pro forma, ſufficit tacitus, idémque operatur, ac expreſſus; ex latiùs adductis à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gloſ. 47. num. 20. cum duobus ſeqq.* tum denique ex aliis per nos allegat. *d. quæſt. 9. concluſ. 3.* quam multis modis declarauimus. Secundò ampliatur, vt memorata ſtatus mutatio † per eam quoque tacitam renuntiationem 539.
expiret, ſeu extinguatur, quæ ex alterius actu inducitur, cui conſentit eam mutationem impetrans. Quæ ampliatio ex iis ſatis confirmatur, ac declaranda eſt, ex quibus hoc ipſum quoad commutationem vltimæ voluntatis comprobauimus, ac ſtatim multis modis declarauimus *d. quæſt. 9. concluſ. 4.* ad ſingulas huiuſmodi permiſſiui conſenſus ſpecies deſcendendo; nimirum illius, qui præſtatur vel à domino iuris, de quo hic alium permittit diſponere; vel ab altero nomine ipſius domini, puta à tutore, curatore, aut adminiſtratore: ſingulis autem hiſce declarationibus opportunas fallentias adhibuimus.

Ampliatur tertiò præſens concluſio, vt † renun- 540.
tiatio prædictæ mutationis ſtatus induci etiam ex omiſſionibus, ac per eas ipſa mutatio extingui poſſit; maximè autem per omiſſionem implementi ex parte impetrantis. Quod vtrumque ex iis comprobatur, quibus *d. quæſt. 9. concluſ. 5.* vtramque oſtendimus, ex eo præcipuè, quòd is, qui omittit, remittere dicitur, ipſúmque omittere eſt quoddam repudiare; ita, vt omittendo etiam poſſit quis aliquando aliis præiudicare: quódque per omiſſionem implementi ex parte ſua inducitur renuntiatio.

Declaratur nunc tam hæc, quàm præcedens concluſio primò, vt is, qui expreſsè, vel tacitè, validè tamen, ac licitè renuntiat mutationi ſtatus alicuius
Eccleſiæ, vel beneficij, † poſſit, ac debeat redire 541.
ad priorem ſtatum, & adimplere onera eidem annexa; nec in poſterum valeat vti mutatione iam obtenta. cuius declarationis primum membrum probatur ex iis, quæ poſt Franc. Suarez *tom. 2. de relig. tract. 6. lib. 6. cap. 20. à num. 1. vſque ad 19.* & Thom. Sanch. *lib. 8. de matrim. diſp. 9. n. 2. diſp. 14. n. 4. ac diſp. 32. n. 3.* & latiùs *lib. 4. ſua ſum.* ſeu *oper. moral. cap. 55. ex num. 24.* atque ex aliis de commutatione voti hac in re tradidimus *d. quæſt. 9. concluſ. 6.* vbi etiam tam hoc primum, quàm ſecundum huius declarationis membrum quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus, ex fundamentis, quæ pariter locum habent in prædicta ſtatus mutatione, de qua in
præſenti cap. agimus. Secundò declaratur, quòd † 542.
ad hoc, vt renuntiantem huic ſtatus mutationi renuntiationis eiuſdem pœnitere non poſſit, atque adeò priorem obligationem is teneatur adimplere, debet talis renuntiatio acceptari à tertio, cuius illa ſtatus mutatio intereſt; vel ſaltem à ſuperiore, vbi tertium non reſpiciat. Cuius declarationis vtraque pars ſatis explicata, confirmata, & reſtricta manet ex iis, quibus hæc omnia quoad vltimæ voluntatis commutationem præſtitimus *d. quæſt. 9. concluſ. 7.* vbi etiam quædam notabilia ſubiecimus, quæ, ſicut etiam alia prædicta mutationi ſtatus, de qua nunc agimus, cùm æquè conueniant, *ibi* videri poſſunt.

Vigesimaoctava conclusio. Mutatio ſtatus Eccleſiæ alicuius, vel beneficij conceſſa
per modum priuilegij, vel reſcriptum gratiæ † ali- 543.
quando ſaltem amittitur, ſeu extinguitur per non vſum. Probatur; quoniam id generatim in priuilegio, ſeu reſcripto gratiæ ſumitur ex *l. 1. ff. de nundin. & l. falsò, C. de diuerſ. reſcript. cap. ſi de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* cum aliis, quibus hoc ipſum quoad commutationem vltimæ voluntatis oſtendimus ſup. *d. cap. 8. quæſt. 10. concluſ. 1.* quam etiam declarauimus, aliqua notatu digna ſubiicientes; atque inter cætera, an, & quando iuri facultatis poſſit præſcribi; quantíque temporis non vſus priuilegij neceſſarius ad hoc ſit, vt per non vſum priuilegium ipſum amittatur.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

VIGESIMANONA CONCLVSIO. Mutatio status Ecclesiæ, vel beneficij per modum priuile-
544. gij, vel rescriptum gratiæ alicui concessa † sæpe amittitur, seu extinguitur per contrarium vsum. Probatur tum ex regula illa, quam Suarez *lib. 8. de legib. cap. 35. num.* 2. magistralem vocat, & multis iuribus, ac Doctoribus confirmat, per nos relatis *d. cap.* 8. *quæst.* 10. *conclus.* 2. *circa initium*; priuilegium amitti per contrarium vsum, si circumstantiæ necessariæ concurrant; tum ex hac ipsa regula simpliciter accepta, vt priuilegium amittatur per contrarium vsum; quam plerique tradunt, quos *d. conclus.* 2. *paulo post initium*, retulimus, ac secuti sumus: iuncto eo, quod *ibidem* ex iurium, ac Doctorum auctoritate ostendimus, quòd ex actu contrario inducitur tacita renuntiatio. Hæc autem conclusio amplianda, & limitanda est iisdem modis, quibus *d. conclusio* 2. sicut etiam notabilia, quæ *inibi* ad illius maiorem explicationem subiecimus, huic pariter conclusioni optimè accommodantur; nimirum, quantum temporis necessarium sit, vt priuilegium huiusmodi amittatur per contrarium vsum: & an, quæ de hac amissione dicta sunt, procedant dumtaxat ex præsumptione iuris, & in foro externo, an verò etiam ipso iure, ac re ipsa, seu in foro conscientiæ.

TRIGESIMA, & postrema CONCLVSIO. Mutatio status alicuius Ecclesiæ, vel beneficij per modum priuilegij, vel per rescriptum gratiæ ob-
545. tenta † plerumque amittitur per ipsius mutationis abusum. Probatur hæc conclusio tum ex illis iuribus, in quibus habetur, quòd priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate, vt *in cap. vbi*, 74. *dist. cap. priuilegium*, 11. *quæst.* 3. *cap. licèt, de regularib. cap. vt priuilegia, de priuil.* cum aliis ad id allegat. per Suarez *d. lib.* 8. *de legib. cap.* 36. *num.* 1. ac per nos *d. cap.* 8. *quæst.* 10. *conclus.* 3. *circa initium*; tum ex eo, quod *ibidem*, & initio illius quæst. ex iuribus, ac Doctoribus ad hoc allegatis tradidimus, per abusum priuilegij tacitam eius renuntiationem induci.

Ampliatur autem præsens conclusio, vt locum habeat in singulis illis speciebus abusus priuilegij, quas *d. quæst.* 10. *in* 4. *præmiss.* explicauimus, nimirum formalis, occasionalis, ac repugnantis fini ipsius priuilegij, seu concessionis, cuius ampliationis confirmationem ex iis desumere licet, quibus similem ampliationem in vltimæ voluntatis commutatione *d. conclus.* 3. confirmauimus; vnde illud quoque petendum est, an per abusum priuilegij, atque adeò etiam prædictæ mutationis status per modum priuilegij obtentæ, ipso iure, atque ex natura rei; sicque in foro conscientiæ huiusmodi priuilegium amittatur, an verò dumtaxat ex iuris præsumptione, seu dispositione; ita, vt priuationis ad id sententia requiratur. Atque ex his finem iam imponentes præsenti quæst. ac simul etiam capiti, atque huic materiæ de mutatione status Ecclesiarum, ac beneficiorum, ad postremum caput huius tractatus veniamus.

CAP. XII. ET VLT.

De suppressione beneficiorum.

SVMMÆ RERVM.

1. *Quot quæstiones in hoc cap. sint disputandæ.*
2. *Suppressionis nomen quas habeat significationes, & duab. num. seq.*
3. *Etymologia nominis magnam vim habet; atque ex ea optimum sumitur argumentum.*
4. *Suppressiones aliquæ Ecclesiarum, seu beneficiorum, reuocantur à Romanis Pontificibus initio sui Pontificatus.*
5. *Suppressionis nomen in qua significatione accipiatur in hoc capite.*
6. *Beneficij nomen plures habet significationes; & in qua sumatur in præsenti cap.*
7. *Suppressio beneficij Ecclesiastici quomodo definiri possit; eiusque definitionis explicatio, cum aliquot num. seqq.*
8. *Extinctio est genus respectu suppressionis.*
9. *Superfluum non est quod tollendæ dubitationis causa adiicitur.*
10. *Tituli nomen quibus modis accipiatur, ac signanter in allata definitione suppressionis beneficiorum.*
11. *Vnio, annexio, incorporatio, suppressio, extinctio, applicatio, & dismembratio, in quo differant; cum plerisque num. seqq.*
12. *Nominum diuersitas arguit diuersitatem rerum.*
13. *Vnionis Ecclesiarum species, seu modi quot sint; & trib. num. seqq.*
14. *Vnio Ecclesiarum, vel beneficiorum quædam fit per viam subiectionis, seu accessoriè. alia fit æquè principaliter, ita tamen, vt ex duobus vnum fiat; num. 15. alia denique ita fit æquè principaliter, vt quodlibet sua bona, iura, & priuilegia retineat; num. 16.*
17. *Vnionis Ecclesiarum, seu beneficiorum effectus, remissiuè. & an in dubio vnio censeatur realis, seu perpetua, vel personalis, seu ad tempus; num. 18.*
19. *Vnio est nomen generale continens sub se plures species, & quomodo differat a suppressione & extinctione, annexione, applicatione, subiectione, & incorporatione; & num. seqq.*
20. *Annexio, & applicatio minus operantur, quàm subiectio; & ibi intellectus cap. sicut vnire, de excess. prælat.*
21. *Vnio an, & in quo differat ab annexione, & applicatione, dismembratione, & incorporatione.*
22. *Suppressio, & extinctio beneficij quomodo differant.*
23. *Concessio, & donatio Ecclesiæ quid contineat.*

PERVENIMVS iam, Deo duce, & benè iuuante, ad postremum caput præsentis tractatus ex illis duodecim capitibus, quæ in eius initio nobis explicanda proposuimus: ac simul ad quartam, & vltimam disputationem de iis quatuor præcipuis, ac magis propriis speciebus commutationis vltimæ voluntatis, quas post generalem de ipsa commutatione tractationem prioribus octo comprehensam in quatuor statim consequentibus capitibus nos explicaturos in ipso noni capitis exordio polliciti sumus: ac denique simul etiam ad tertium, & postremum gradum ex iis deuenimus, per quos ascendi, vel potiùs descendi ad omnimodam, seu secundùm substantiam, atque ipsam essentiam beneficij Ecclesiastici, seu tituli beneficialis mutationem initio 10. capitis admonuimus; nimirum ipsorum beneficiorum suppressionem, seu extinctionem. Hanc autem præsentis capitis materiam, iuxta methodum in tribus etiam præcedentibus cap. obseruatam, † in octo quæstiones diuidemus, quæ 1.
prædictis singulis prioribus octo capitibus respondentes

dentes opportunas habebunt vel inspectiones, vel, quod vt plurimum eueniet, conclusiooes.

QVÆRO igitur PRIMO io hoc vltimo capire, quid sit suppressio beneficiorum.

Quæstio hæc, sicut & primæ singulorum trium præcedentium capitum, ob rationes, quas in earum initiis assignauimus, duas habebit iospectiones, alteram ad quid nominis, alteram ad quid rei pertinentem; atque ex iis illam huic inspectioni meritò præponendam esse, ibidem satis ostendimus, maximè ex adductis per nos *in tract. de distribut. quotid. part.* 1. *quæst.* 1. *num.* 2. *&* 4.

Quoad primam ergo inspectionem, quæ eò spectat, vt videamus, io qua significatione hoc toto in capite sumamus tam suppressionis, quàm beneficij nomen, aliquid de variis hoius vtriusque nominis acceptionibus dicendum nobis erit: & quidem de nomine beneficij pauca admodum, quooiam fusiùs de eo disseruimus *cap.* 10. *quæst.* 1. in prima eius inspectione; de nomine autem suppressionis non ita pauca hoc loco, quòd oune primùm de ea oobis occurrat disputatio, io medium afferemus.

Cuius quidem oomen, quateous ex iuribus, eorúmque interpretibus, ac Latinis scriptoribus colli-
2. gere nobis licuit, † sex habet præcipuas significationes. Primò enim *supprimere* accipitur pro coërcere, seu impedire, ne malum vlteriùs progrediatur; vt à M. Tullio *in Tusculan. quæst.* Hæc igitur sunt officia consolantium tollere ægritudinem funditus, aut sedare, aut detrahere quamplurimum, aut supprimere, nec pati manare longiùs. Secundò pro afferre impedimentum, aut vim, ne qoia periclitanti opem ferat, vt *in l.* 3. *versic. item alio*; ibi, quorum fraude, aut consilio naufragi suppressi per vim fuissent, ne naui, ibive periclitaotibus opitularentur. Tertiò, suppressus accipitur pro humili, & demisso, vt apud eundem Ciceronem *pro Syll.* vbi habetur, suppressa voce dicere de aliquo: & *in Oratore*, voce, & oratione suppressior. Quartò, supprimere sumitur pro retinere apud se; prout, teste Nizolio *in Thesaur. Ciceron. verbo, supprimo*, sumitur à M. Tullio *in orat. pro Cluentio*; dum ait, capit hoc consilium, vt pecuniam iudicibus polliceatur, deinde eam supprimat: sic Isidor. *lib.* 5. *Etymol. cap.* 24. (quem refert Brisson. *de verbor. quæ ad ius pertin. signif. verbo, supprimere testamentum*;) suppressum testamentum definit, quod in fraudem legatariorum, seu libertorum noo est prolatum. quod etsi non latet, si tamen personis supradictis non proferatur, supprimi videtur. quæ verba, inquit Brissonius Isidorum mutuatum à Paulo I.C. *lib.* 4. *sentent. tit.* 7. sic etiam sumitur *in l. inter omnes, §. si seruus, in fi. ff. de furt.* ibi; proprietarius quoque agere adoersùs fructuarium potest iudicio furti, si quis celandæ proprietatis, vel supprimendæ causa fuit. Ad idem est text. *in l. Pomponius, in fi. ff. de acquir. rer. dom.* ibi; cùm reposcenti non reddit, supprimere, & intercipere videtur. Quintò, sumitur pro celare, seu occultare: sic ab eodem M. Tullio, pariter *pro Cluentio*; candidati, quorum nummos suppressos esse putant: *& in Epist. ad Brut.* Audita res erat, & peruulgata, quare supprimenda non fuit. vnde supprimere conditionem *in l. statuliberum, ff. de statuliber.* hoc est, tacuit in venditione conditionem statuliberi; in qua significatione sumitur sæpe in iure canonico, vt *in cap. ad aures, de rescript.* ibi; nomen supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellaot tamquam non habeant aliquem persooatum; necnon *in cap. super litteris, §.* 1. *eod. tit.* ibi; falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem; & paulo pòst; quæ veritas sit suppressa: ac paucis ioterpositis; per huiusmodi falsitatis expressioné, vel suppressiooem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ: ac denique, (vt reliqua iura prætermittam, *in cap. dilectus, il* 1. *in fi. eod. tit.* ibi; litteras ipsas tamquam per veri suppressionem obtentas viribus carere decernas: & *in cap. dudum, il* 2. *§. licèt autem, versic. insuper, de elect.* ibi; cùm in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: & paucis interiectis; suppressit, quòd alios reditus in pluribus Ecclesiiia noscitur obtinere: suppressit etiam, quòd plures parochiales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diuersis Ecclesiis obtineret. ad idem est text. *in cap. ex parte, il* 5. *de rescript. & cap. hac huius placiti*, 12. *quæst.* 2. *cap. fulla, ff. de furt.* cum aliia iuribus allegat. per Brisson. *vbi sup.* & Schard. *in lexica iuridico, verba, supprimere testamentum, il* 1. *& il* 2. Sextò, ac postremò suppressio sumitur pro extioctione rei, seu abolitione, ac destructione quoad ipsius substantiam, seu essentiam: ducta deriuatione ab eius nominis etymologia, (cuius magnam vim esse, atque inde optimum sumi argumentum, † constat ex *l.* 3.
tugury, l. notienem, l. vt Alphenus, ac l. pupillus, ff. de verb. sig. neenoo *cap. forus, extrà ead. tit.* cum aliis ad id allegat. ab Euerard. *in Topic. iur. loc. ab Etymol.* ac per nos tum *in tract. de option. canon. cap.* 1. *num.* 11. *&* 12. tum *in tract. de distrib. quotid. part.* 1. *quæst.* 1 *num.* 3. *&* 5. *cum duob. seqq.*) supprimi enim aliquid dicitur quasi sub graui pondere premi; ita, vt noo contegatur solùm, sed potiùs conteratur, & opprimatur, atque adeò prorsus extinguatur. Et quamuis apod oullum Latioæ liognæ scriptorem, aut etiam iua antiquum siue ciuile, siue canonicum reperiam suppressionis nomen in hac significatione sumi: statis tamen esse debet, quòd io ea oon modò à Canonistis tam vereribus, quàm recentioribus plerumque sic accipiatur, vt paulo pòst videbimus; verùm ex iure oouo Trid. Concilij, & regularum Canc. Apostolicæ hæc significatio habeatur; & quidem, quod ad rem nostram attinet, in materia beneficiali. Etenim in Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 15. *de reform.* decernitur, vt in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeóque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant, liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beoeficia, non tamen regularia, iis vnire: vel, si hac ratione prouideri non possit, aliquibus ex iis suppressis cum patronorum consensu, si de iurepatronatus laicorum sint, quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem oumerum reducere. Per reg. verò 12. nunc 13. *Cancell.* Romanus pro tempore Pontifex initio sui Pontificatus reuocare solet
† omnes vniones, annexiones, incorporationes, sup- 4.
pressiones, extinctiones, applicationes, & dismembrationes etiā perpetuas de quibusuis Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis adhuc effectum non sortitas, quibusdam tamen exceptis, de quibus *ibi*, & nos iofrà hoc ipso cap. suis locis. necnon *in reg.* 21. nunc 22. *eiusdem Canc.* inter cætera disponit Romanus pariter pro tempore Pontifex, ac vult, quòd petentes beneficia Ecclesiastica supprimi, teneantur exprimere verum annuum valorem secundùm communem extimationem beneficij supprimendi, alioquin suppressio non valeat; & semper in suppressionibus commissio fiat ad partes, vocatis, quorum interest. Pariter in hac significatione suppressionis nomen accipitur non modò à glosatorib. *d. reg.* 12. aliàs 13. *&* 21. seu 22. ac præcipuè Mandos. *ad d. reg.* 12. *quæst.* 1. *num.* 3. *& ad reg.* 22. *quæst.* 7. *num.* 2. *ad fin.* verùm etiam à glos. *in cap. cùm accessissent, verbo,*

Jo. Petr. Moneta de commut. ult. volunt.

bo, confirmatum, verſ. dignitatem tamen, *de conſlit.* & *ibi* Io.And. *num.* 19. Butr. *num.* 6. Card. *num.* 1. 4. & 9. Bellam. *num.* 7. Bald. *num.* 13. & 15. Anchar. *num.* 1. Abb. *num.* 1. 4. & 5. Imol. *num.* 4. *verſ. ſecundo caſu principali.* Felin. *num.* 17. ac 19. Dec. *num.* 10. alia gloſa recepta *in Clem.* 2. *verbo, vacabat, de reb. Eccleſ. non alien.* Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quòd de Diœceſani conſenſu, quæſt.* 14. *ac* 15. Lambertin. *in ſimili tract. lib.* 3. *quæſt.* 5. *art.* 3. *num.* 1. iuncto *num.* 4. *circa med. quæſt.* 6. *art.* 1. *num.* 2. & *art.* 7. *num.* 4. necnon & *quæſt.* 7. *art.* 6. *num.* 1. Alphonſ. Hoied. *in tract. de incompatibil. benefic. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 3. ac nouiſſimè Nicol. Garz. *in tract. de benefic. part.* 12. *cap.* 1. *num.* 1. & 2. quibus etiam adde Petr. Gregor. Tholoſ. *in ſimil. tract. ſeu inſtit. nou. benefic. cap.* 18. *num.* 3. & *cap.* 19. per tot. atque Azorio *Inſtit. mor. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 30. *in eius rubr.* & *quæſt.* 12. 13. *ac* 15. atque alij alibi ſæpe.

Ex prædictis autem ſex huius nominis ſignifica-
5. tionibus, † in hac poſtrema ſumemus nos ſuppreſſionem in toto hoc capite; nimirum pro extinctione Eccleſiaſtici beneficij quoad eius nimirum ſubſtantiam, & eſſentiam, ac formam, hoc eſt, quoad titulum; de qua etiam in ſpecie locuti ſunt tam præfati omnes Doct. excepto Curtio, & Lambertino, qui loquuntur de omnimoda extinctione ſolius qualitatis, ſeu ſtatus iuriſpatronatus, per quam nimirum beneficium Eccleſiaſticum, ſeu Eccleſia fit omnino libera ab ea ſeruitute; quàm etiam Rebuff. *in Prax. benef. part.* 3. *ad reg. prædictam* 21. *Canc.* quæ eſt de vnionibus, *gloſ. vlt. in fi.* & Hier Gonzal. *ad reg.* 8. *gloſ.* 5. §. 7. *num.* 155. atque ante hos Petr. de Peruſ. *tract. de immunit. ſtat. Eccleſ. in princ. num.* 3.

6. Beneficij autem nomen † non vnam habet ſignificationem, vt patet ex adductis per nos ſup. *cap.* 10. *quæſt.* 1. *circa medium, verſic. beneficij quoque nomen*, & auctores citatos à Garz. *d. tract. de benef. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. *cum tribus ſeqq.* qui *num.* 5. & 6. alios ſecutos docet, in iure Pontificio, & in materia canonica, & Eccleſiaſtica appellatione beneficij intelligi beneficium Eccleſiaſticum; immo beneficij nomine per antonomaſiam quamdam vulgò beneficia Eccleſiaſtica tantùm intelligi. In qua communi ſignificatione nos quoque beneficij nomen ſumemus in hoc poſtremo præſentis tractatus, ſicut etiã in toto prædicto *cap.* 10. illud ſumpſimus. Igitur, dum hoc duodecimum, & vltimum caput de ſuppreſſione beneficiorum inſcripſimus, ab omnibus intelligi volumus, in eo nos diſputaturos de extinctione beneficij Eccleſiaſtici, quod à Garz. *d. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 2. *cum aliquot ſeqq.* definitur eſſe ius ſpirituale percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis Eccleſiaſticæ perſonæ propter diuinum officium competens: extinctione, inquam, huiuſmodi beneficij quoad eius ſubſtantiam, & naturam, qui eſt titulus beneficialis, vt mox dicemus in altera huius quæſtionis inſpectione, cùm huius ſuppreſſionis definitionem explicabimus.

Quoad ſecundam igitur inſpectionem: quamuis non inuenerim ab aliquo Doctore definitam hanc ſuppreſſionem beneficiorum, de qua nunc agere inſtituimus; nobis tamen ſic congruè definiri poſſe vi-
7. detur, quòd ſit † beneficij Eccleſiaſtici quoad titulum legitimè facta extinctio. Cùm enim hæc definitio breuis ſit, explicans rei naturam, & eſſentiam, conſtans ex genere, & differentia, conuertatúrque cum definito, bona definitio dicenda erit; qualis ſaltem à Iuriſconſultis, atque in rebus artificialibus, ac moralibus, exigi, aſſerrive poteſt; iuxta *l.* 1. §. *dolum, ff. de dol.* cum *ibi* not. per Doct. *ibi*, & *in l.* 1. *ff. de teſtam.* ac *l. omnis definitio, ff. de reg. iur.* aliiſque adductis per Euerard. *in Topic. iur.* & Vigel. *in ſua Dialect. iur. loc. à definitione*, & per nos ſup. *cap.* 9. *quæſt.* 1. *circa medium, verſic. propria verò.* quamuis, vt *ibid. in fi.* necnon *cap.* 1. *quæſt.* 2. *circa initium*, & *cap. præced. quæſt.* 1. *circa med. verſ. quoad poſteriorem igitur*, admonuimus, cùm non vnum quid ſimplex, & incomplexum, vt homo, equus, & ſimilia, definitur, ſed quid multiplex, & incomplexum, ſeu plura continens, qualis eſt commutatio vltimæ voluntatis, derogatio fideicommiſſorum, & in hac ſpecie, ſuppreſſio beneficiorum: eius definitio non vnum genus proximum, neque vnam vltimam differentiam habeat neceſſe eſt, ſed id, quod reſpectu vnius erit genus proximum, reſpectu alterius erit remotum; & ea differentia, quæ quoad vnum erit vltima, reſpectu alterius non erit vltima. Quo præmonito, iam ad paulo antè per nos traditæ definitionis explicationem accedamus.

Dixi ergo, *extinctio*, loco generis proximi ſuppreſſionis generatim ſumptæ iuxta ſextam huius nominis ſignificationem ſuperiùs allatam; ac ſimul
loco generis remoti † ſuppreſſionis beneficiorum, 8.
de qua nunc agere cœpimus: omnis enim ſuppreſſio ſecundùm prædictam ſignificationem accepta eſt quædam extinctio, non autem omnis extinctio eſt eiuſmodi ſuppreſſio; cùm pleriſque aliis modis aliquid extingui, ſeu tolli, ac deſtrui poſſit; quam per ſuppreſſionem, vt per ſe patet, ſumpta ex naturalibus quoque rebus ſimilitudine, ſeu comparatione, atque in ſpecie conſtat ex P. Gregor. Tholoſan. *in tract. de benef. cap.* 18. *cum trib. ſeqq.*

Subiecimus autem in definitione, *beneficij Eccleſiaſtici*, pro vltimâ differentia ſuppreſſionis ſumptæ in ſuperiùs memorata ſexta, & poſtrema huius nominis ſignificatione; ac ſimul ad complendum genus proximum ſuppreſſionis beneficiorum, de qua in præſenti cap. agimus; cùm alia quoque, præter huiuſmodi beneficium, ſupprimi, ac extingui, ſeu deſtrui poſſint, vt cuique facilè conſtat. Ideo autem addidimus, *Eccleſiaſtici*, licèt alioqui, vt paulo antè diximus, beneficij appellatione in materia canonica, & Eccleſiaſtica, ac per antonomaſiam intelligatur beneficium Eccleſiaſticum ſuperiùs definitum; quò omnem ambiguitatem, ac dubitationem tolleremus, quæ conſurgere poſſet ex variis nominis beneficij ſignificationibus, quas *d. cap.* 10. *quæſt.* 1. *circa*
medium, retulimus: ſuperfluum autem non eſt, † 9.
quod cauſa dubitationis tollendæ adijcitur, *l.* 1. §. *ſed ſciendum, verſic. ego puto, ff. de ædilit. edict.* cum aliis adductis à Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gloſ.* 6. *num.* 27. *cum ſeq.* & Card. Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 15.

Diximus, *facta*, vt excluderemus alias extinctiones beneficiorum, quæ à iure potius inducuntur, quàm ab homine fiant, de quibus Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gloſ.* 5. §. 7. *à num.* 147. *ad* 154. & Garz. *tract. de benefic. part.* 12. *cap.* 1. *num.* 14.

Præterea adiecimus, *legitimè*, vt ſignificaremus, de ea ſuppreſſione, & extinctione beneficij nos loqui, quæ ab habente ad id auctoritatem, & ex cauſa, & aliàs ſeruatis ſeruandis, atque in ſumma validè, ac licitè, ſeu ritè, ac rectè fit, per ea, quæ de hoc verbo, *legitimè*, in definitionibus allatis in tribus præced. capit. appoſito *quæſt.* 1. adduximus; ac nouiſſimè tradit poſt alios Aug. Barboſ. *de dictionib. dict.* 162.

Denique poſuimus in definitione, *quoad titulum*, pro differentia vltima huius ſuppreſſionis beneficiorum, in quo totum præſens caput huius tractatus verſabitur: vt ſignificemus per huiuſmodi ſuppreſſionem extingui beneficium non quoad eius bona, vel reditus tantùm, neque quoad hæc ſimul, & titulum beneficij; ſed quoad eius titulũ dumtaxat, omiſ-
ſis autẽ aliis † huius nominis tituli acceptionibus; de 10.
quibus

quibus in l. vnic. C. de his qui potent. nom. tit. præd. affig. vbi res ponitur pro inscriptione, ac semel pro actione iudiciali, prout etiam sumitur quoad actionem in l. non est ambiguum, C. famil. ercisc. quoad inscriptionem, seu chartulam scriptam, in rubr. l. 1. & 2. C. vt nemo priuat. titul. præd. suis, vel alien. impon. necnon per glos. in d. l. non est, verbo, titulus, & in rubr. auth. de Eccles. tit. & priuileg. collat. 9. hoc est, pro causa sicuti est emptio, vel alius contractus; pro modificatione, dignitate, signo, vel priuilegio, ac denique multis, de quibus glos. in cap. dudum, il 2. §. licèt autem, versic. insuper, verbo, intitulatam, de elect. & in cap. fin. in princip. verbo, titulos, de offic. Archipresb. Ioan. de Plat. in rubr. de canon. largitional. tit. lib. 10. & Luc. de Penn. in l. absit, C. de priuileg. dom. Augusta, lib. 11. necnon Rebuff. de pacif. possessor. num. 53. Alberic. in Dictionar. iur. Brisson. de verb. iur. signif. & Scard. in lexic. iurid. Spiegel. in lexic. iur. Nebriss. in vocab. vtriusque iur. verbo, titulus. & vt alios prætercam, Mandos. ad reg. 7. Canc. quæst. 2. num. 3. cum tribus seqq. Omissis, inquam, his tituli acceptionibus; neque etiam ex iis, quæ ad rem nostram propiùs accedunt, sumimus in hac nostra definitione titulum pro eo, ad quem quis ordinatur, iuxta cap. 2. idémque fin. quod incipit, sanctum, in princip. 70. dist. cap. Episcopus, & cap. cum secundum Apostolum, de præb. & cap. si Episcopus, eodem tit. in 6. Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reform. nam, vt ex his iuribus, iuncta maximè glos. & Doct. ibid. & cap. non liceat, de præb. apparet, hic titulus non solùm comprehendit beneficium, sed & patrimonium, pensionem, aut quid simile, ad cuius reditus titulum quis ordinetur, vt habeat, vnde viuere possit: neque pro Ecclesia, vt in cap. Episcopi, 80. dist. & d. cap. fin. de offic. Archipresb. neque pro quouis legitimo modo acquirendi beneficium, vel prælaturam, prout tamen talis modus à commenda distinguitur, vt in d. cap. dudum, il 2. vers. insuper, de elect. & Conc. Trid. sess. 6. cap. 2. ac sess. 7. cap. 2. & 4. de reformat. ac post alios Garz. d. tract. de benef. part. 4. cap. 4. num. 1. & 2. verùm pro ipso beneficio quoad partem spiritualem, hoc est, quoad ius percipiendi reditus Ecclesiasticos propter officium, iuxta eiusdem beneficij definitionem non multo antè traditam; quomodo intelligi potest d. cap. sanctorum, §. omnino autem, & communiter dicitur aliquod relictum, aliquósque reditus in titulum beneficij erigi, vt apud Mohedan. decis. 124. aliàs 1. sub tit. de iurepatron. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 5. in princip. num. 58. ac 68. & Garz. d. tract. de benef. part. 1. cap. 2. numer. 30. 93. 94. & 97. & alios alibi sæpe. Cùm igitur in hac definitione dicimus, suppressionem beneficiorum esse eorum extinctionem quoad titulum; intelligimus, per eam tolli à beneficio, eiúsve reditibus, ac bonis ius illud spirituale, seu quasi; atque ipsos reditus, & bona in mera temporalitate constitui, ac deinceps consistere: cum hoc tamen stare, quòd ea ad vsum aliquem pium, aut etiam ministerium Ecclesiasticum destinata sint, iuxta latè tradita inter ceteros per Gonz. d. glos. 5. in princ. à num. 20. vsque ad 68. & Garz. d. cap. 2. num. 93. cum seq. & num. 102. vsque ad 111.

Quòd si pro complemēto huius primæ quæstio-
11. nis petas, † an, & in quo differant, aut conueniant inter se vnio, annexio, incorporatio, suppressio, extinctio, applicatio, & dismembratio, quæ omnia leguntur in reg. 12. seu 13. Canc. quæ est de reuocatione vnionum: & eorum aliqua in reg. 21. seu 22. quæ est de exprimendo valore, & commissione de iis facienda in partibus; & aliquando in iure, præsertim verò cap. & temporis, 16. quæst. 1. cap. 1. ne sed. vac. cap. exposuisti, de præb. cap. 2. de relig. domib. cap. cum singula, de præb. in 6. Clem. 2. de reb. Eccles. non alien. & Clem. 1. §. ad hæc, de stat. monach. necnon in Conc. Trid. sess. 7. cap. 6. ac 7. sess. 23. cap. 18. circa med. sess. 24. cap. 15. & sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessiones, de reformat. Præterea si petas, quid sit concessio, seu donatio Ecclesiæ, de qua præcipuè in cap. tua nuper, de his, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit. cap. consultationibus, & cap. pastoralis, de donat. cap. quod autem, cap. illud, cap. cura, & cap. suggestum, de iurepatron. ac d. reg. 21. seu 22. Canc.

Antequam respondeam, præmittēdum primò, † 12.
diuersitatem nominum arguere rerū diuersitatem; prout ad hanc rem tum ex Plat. in Philebo, & Arist. in postprædicam. cap. de opposit. ac 3. Ethicor. cap. 1. & text. in l. si idem, C. de codicill. & §. est & aliud, Instit. de donat. vbi glos. allegat. concord. tradunt inter ceteros Mandos. ad d. reg. 12. Cancell. quæst. 1. num. 2. & Alphons. Hoied. tract. de incompatib. benef. part. 2. cap. 3. num. 3. in princip. ea hoc sentientes, prædicta omnia inter se differre; quamuis etiam aliquo modo conueniant. Præmittendum secundò; quòd, licèt Hostien. in sum. tit. ne sed. vac. §. fin. seu versic. quot modis fiat vnio, & in cap. 1. eodem tit. quinque species, seu modos † vnionis Ecclesia- 13.
rum, seu beneficiorum ponat, quem sequitur Caecialup. tract. de vnionibus, art. 2. vbi etiam ait, quòd eum communiter sequuntur Doctor. maximè moderniores, cum quo pariter sentire videtur Petr. de Perus. in tract. de vnion. Eccles. cap. 1. dum, relatis aliorum diuisionibus, vltimo loco refert diuisionem Host. nihil diffiniendo; eíque accedere videtur Abb. d. cap. ne sed. vacan. numer. 6. & ante eum Ioan. And. num. 11. Butr. num. 10. Card. num. 8. & post eum Imol. num. 7. omnino verò sequitur pariter communem Doct. maximè moderniorum sententiam asserens Marian Soc. sen. in cap. sicut vnire, art. 2. sub num. 6. de excess. præl. tamen glos. d. cap. & temporis, verbo, vnire, 16. quæst. 1. & d. cap. 1. verbo, vniendo, ne sed. vacan. atque ibi Innoc. num. 1. tres tantùm vnionis modos ponunt; cum quibus etiam verius sentire videtur ibid. Butr. Card. & Imol. omnino autem tres dumtaxat agnoscūt Rebuff. in prax. benef. part. 1. tit. de vnionib. benef. num. 11. vsque ad 17. ac post alios Alphons. Hoied. d. tract. de incompatib. benef. part. 2. cap. 3. num. 2. Ioan. Azor Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 28. quæst. 2. Gonzal. ad reg. 8. Canc. glos. 5. §. 7. num. 26. ac 27. vsque ad 32. & Nicol. Garz. d. tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 7. & pro hac sententia omnino quoque stat Petr. de Perus. d. tract. de vnion. Eccles. cap. 2. num. 1. cum duobus seqq. vbi apertè definit, quid sentiat, ponens tres tantùm modos vnionis; quod in cap. præced. non fecerat, sed solùm aliorum opiniones retulerat. Horum autem trium modorum vnionis, prout eos ex aliis, maximè ea Rebuff. vbi sup. colligunt Hoied. Azor, Gonzal. & Garz. loc. cit. Primus penes Azor. & Gonzal. at secundus apud Garz. Hoied. & Rebuff. est † per viam subiectionis, cùm vna Ecclesia, vel 14.
beneficium alteri subiicitur pro augmento dotis, ac patrimonij illius: & tunc illa Ecclesia, cui fit vnio, est principalis, & superior; vnita verò est ei accessoria, inferior, adhærens, & ab ea dependens; habebit tamen priuilegia illius, cui vnitur: pro qua vnione vterque affert text. in cap. recolentes, in fi. de stat. monach. qui tamen parum, meo iudicio, facit: melior verò text. est, quem allegat Gonzal. d. cap. 2. quod incipit, quia monasterium, de relig. domib. necnon d. cap. dudum, il 2. §. licèt autem, vers. insuper, de elect. cap. cum te, de ætat. & qualit. & ord. præficiend.

d. cap. expoſuiſti, & cap. exturpanda, §. qui verò, de prab. cap. ſuper eo, & d. cap. cùm ſingula, in princ. cod. tit. in 6. ibi; prohibemus, ne aliqui monachi, vel religioſi alij pluribus prioratibus, vel Eccleſiis curam habentibus animarum abſque Sedis Apoſtolicæ auctoritate præeſſe præſumant; niſi fortè vnus ex eis prioratibus ab alio dependeat: *& d. Clem. 1. §. ad hæc, de ſtat. mon.* ibi; prioratus, ſeu adminiſtrationes locis aliis vicinioribus ad eorum monaſteria pertinentibus, vel ipſorum monaſteriorum officiis vniantur. Secundus modus apud Gonzal. & Azor.
15. idémque primus penes Rebuff. Hoied. & Garz. eſt, † cùm ex duobus beneficiis fit vnum; (& ſecundùm Gonzal. tunc vnio fieri dicitur æquè principaliter:) pro qua vnione omnes prædicti allegant text. *in cap. decimas, in fi. 16. quæſt. 1.* ibi; ſicut enim Papa duos Epiſcopatus in vnum poteſt redigere; quæ tamen verba ſunt Gratiani. meliores autem text. ſunt in proximo cap. & temporis qualitas, cum ſeq. quod incipit, *poſtquam hoſtilis*, quos ad hoc affert *ibi* Gratian. & multi Doct. ſic exponunt, ac ſummant; duos Epiſcopatus in vnum redigere Apoſtolica poteſt auctoritas: necnon *d. cap. cùm ſingula, in princ.* nam eius verbis paulo antè relatis ſtatim ſubditur; vel ad inuicem ſint annexi: ac *d. Clem. 1. §. ad hæc,* ibi; aut in-
16 ter ſe inuicẽ vniantur. Tertius modus vniendi eſt, † cùm vtrumque beneficium, vel Eccleſia manet in ſuo ſtatu, in quo erat, vt duo Epiſcopatus, duæ parochiales, vel vna parochialis, altera Capella, quæ tamen ab vno reguntur; ſed vtraque Eccleſia retinet ſua bona, priuilegia, & ſtatuta: vt poſt alios tradunt Rebuff. *vbi ſup. num. 15.* Hoied. *d. num. 3. verſ. tertio modo,* Gonzal. *d. §. 7. à num. 29. ad 55.* quam etiam vnionem fieri æquè principaliter *ibid.* volunt Rebuff. & Hoied. ſentitque Garz. *d. num. 7.* iuncto *num. ſeq.* pro quo tertio vnionis modo eſt text. *in d. cap. & temporis,* iuxta vnum intellectum gloſ. *ibi in verbo, vtrarumque.* in id allegantis text. qui optimus eſt, *in cap. relatio, 21. quæſt. 1.* ad quod etiam ſimilis text. eſt *in cap. ſtatim ſeq.* & eſt caſus *in cap. 1. ne ſed.*
17. *vac.* Plura verò de effectibus † horum trium modorum vnionis videri poſſunt apud cit. auctores, maximè Rebuff. *vbi ſup. à num. 11. ad 21. & à num. 49. ad 57.* Hoied. *d. num. 2.* Gonzal. *d. §. 7. à num. 1. vſque ad 36.* necnon *num. 55. cum tribus ſeqq. ac num. 112. vſque ad 126.* & Garz. *d. cap. 2. num. 8. ac 10. vſque ad 59.* necnon apud Marian. Soc. *d. cap. ſicut vnire, art. 8.* per tot. vbi *quæſt. 6. ſub num. 122.* cùm quæ-
18. ſiiſſet, vtrùm vnio † cenſeatur realis, vel perſonalis; (quam etiam diſtinctionem ſub nomine perpetuæ, ac temporalis, poſt alios affert Garz. *d. cap. 2. num. 9.*) reſpondet, quòd, ſi ex verbis vnionis non appareat, an ſit realis, vel perſonalis, arbitratur, ponderandam eſſe cauſam, propter quam facta eſt: ſed, ſi cauſa nulla eſt expreſſa, in dubio cenſebitur realis, non perſonalis: quod vtrumque breuiter, ac leuiter confirmat.

His præmiſſis ad propoſitum quæſitum reſpondeo cum Hoied. *d. part. 2. cap. 3. num. 3.* & Mandoſ. *ad reg. 12. Canc. quæſt. 1. num. 3. cum ſeq.* ad quos ſe remittit Gonzal. *d. §. 7. num. 155.* & cum quibus tranſit Io. à Chokier, *circa initium ſui moder. commentar. reg. 12.* aliàs *13. de renoc. vnion. & reg. 51.* aliàs *55. de vnion. & car. confirmat.* ſeu potiùs *in ſuo commentar.* ad Alphonſ. Sotum gloſator. antiq. illarum regul.
19. quòd vnio † nomen eſt generale continens ſub ſe plures ſpecies, veluti ſuppreſſionem, & extinctionem tamquam antecedentia, ſeu præambula ad vnionem perficiendam, vulg. *l. ad rem mobilem, ff. de procur. & l. oratio, ff. de ſponſal.* vel poſſumus dicere, quòd vnio beneficiorum reſpectu ſuppreſſionis, & extinctionis ſint, vt totum, & pars; prout dicimus de domo, & parietibus; ad text. *in l. eum, qui ædes, ff. de vſucap.* Dec. *l. in toto, num. 3. & ante fin. ff. de reg. iur.* vel poteſt dici; (ſubdunt *ibid.* Mandoſ. & Hoied. licèt id coincidat in effectu cum priori dicto, ſeu ratione differẽtiam aſſignandi inter vnionem ex vna, & ſuppreſſionem, ac extenſionem ex altera parte;) quòd vnio illas contineat tamquam acceſſorias, & in conſequentiam: nam, ſi fit vnio in ſuo potiori ſignificatu, (nempe, inquit Hoied. in primo, vel ſecundo modo ſuprà aſſignatis;) præſupponitur, quòd ſopprimatur, & extinguatur primum beneficium, & illius denominatio; cùm illud, quod vnitur, ſumat naturam illius, cui fit vnio, prout declarat Innoc. *d. cap. 1. ne ſed. vac. in fi. tertij modi;* quod etiam poſt alios tradit Garz. *d. part. 12. cap. 2. num. 12.* de primo autem modo nonnullos ſecutus Gonzal. *d. §. 7. num. 32. cum ſeq.* & hoc modo ſpecies, ſeu membra, vel requiſita vnionis erunt annexio, applicatio, ſubiectio, & incorporatio. quæ inter ſe valde
differunt: annexio enim, & applicatio † minus operantur, 20.
quàm ſubiectio; nam, vt præfati Doct. declarant, poteſt fieri vnio, applicatio, ſeu annexio, & tamen non aderit ſubiectio; quia quodlibet beneficium, ſiue quælibet dignitas, vel Eccleſia retinebit ſua iura, & ſuas præeminentias; (videlicet, ſubdit Hoied. quando fit vnio tertio modo ſuprà relato.) quod autem tam ipſe, quàm Mandoſ. *vbi ſuprà* addit *in d. cap. ſicut vnire, de exceſſ. prælat.* pro eodem poni vnionem, & ſubiectionem, vel accipiendum eſt de primo vnionis modo à nobis ſuperiùs memorato: vel, ſi ſumitur *ibi* vnio pro omnibus ſpeciebus, ſeu modis vnionum, prout intelligunt Doct. communiter *ibi*, atque alibi ſæpe; falſum omnino eſt, pro eodem *ibid.* poni vnionẽ, & ſubiectionem, cùm inter vtrumque non ſemel ponatur copula; primò quidem dictio *atque*, deinde copula, *&*, cuius proprium eſt, vt ponatur inter diuerſa, iuxta gloſ. receptam *in cap. querelam, de ſimon.* cum aliis, ex quibus id paſſim Doct. adnotarunt; ac nouiſſimè Aug. Barboſ. *de dictionib. diction. 33.* necnon *dict. 93. num. 14.* quare *in d. cap. ſicut vnire,* ſubiectio accipitur vel, vt diximus, pro primo vnionis modo ex prædictis; vel potiùs pro ſubiectione ratione adminiſtrationis, vel iuris viſitandi, de qua *in cap. quod tranſlationem, de offic. legat. cap. ſolita, cap. inter, & cap. dilecta, de maior. & obed.* necnon *in rubr. ac toto penè tit. de relig. domib. vt Epiſc. ſint ſubiect. cap. cùm capella, cap. ex ore, & cap. quoniam, de priuil.* cum ſimil. Admitti autem poteſt, quod vterque tradit ex Bald. & Felin. *in cap.*
tranſlato, de conſtit. annexionem, & vnionem † pro 21.
eodem ſumi, cùm nihil, aut parum inter ſe differant, vt colligere etiam licet ex *cap. expoſuiſti, & cap. extirpanda, §. qui verò, de præb. & d. cap. cùm ſingula, eod. tit. in 6.* cum *ibi* not. & Conc. Trid. *ſeſſ. 7. cap. 7 de refor.* niſi dicamus annexionem, ſicut, & applicationem magis propriè intelligi de fructibus, vt colligi poteſt ex Conc. Trid. *ſeſſ. 21. cap. 3. ſeſſ. 23. cap. 18. circa med. & ſeſſ. 24. cap. 15. de refor.* necnon *reg. 21. Canc.* quod idem puto de diſmembratione, & ei contraria, (vt, & ipſum nomen indicat,) incorporatione; prout de diſmembratione colligi poteſt ex *d. reg. 21. Canc.* necnon *d. reg. 15.* & traditis per Mandoſ. *ibi d. quæſt. 1. in fi. & quæſt. 2.* præſertim *n. 6. & 8.* conſtátque ex latiùs adductis à Garz. *d. tract. de benef. part. 12. cap 3.* hæc enim differt à diuiſione beneficij, de qua ipſemet *cap 4.* per tot. de incorporatione autem colligitur ex Conc. Trid. *d. cap. 18. circa med. & ſeſſ. 25. cap. 9. verſ. inſuper acceſſiones, de refor.* Mandoſ. autem *vbi ſup. num. 5.* dicit, quòd hæc tria, annexio, applicatio, & ſubiectio, vel minus operabuntur.

buotur, quàm incorporatio, vel idẽ; nam, vt idemmet mox *num. 6.* & Hoied. *d. num. 3. ad fi.* subdit, incorporatio omnia penitus complectitur, quia tunc est vnum tantùm corpus, & vnum de altero efficitur, ad text. *in cap. ad hoc, de consecr. dist. 4. & cap. firmissimè, de heret.* cum aliis *ibi* per vtrumque adductis; subdentem, ex præmissis sequi, quòd prædicta tot verba ideo posita sunt *in d. reg. 12. Canc.* vt comprehenderet omnes species & modos vnionis, nec locus relinqueretur alicui disputationi. Illud autem verbum, *dismembratio*, vterque ait posse duobus modis intelligi, vno de beneficiis, quæ alteri vniuntur, & sic prius dismembrantur; vel de vnionum dissolutionibus; vel, & tertiò secundùm Mandos. *vbi sup.* in dismembrationibus fructuum, iuxta etiam paulo antè per nos adducta. Quoniam verò neque Mandos. neque Hoied. *loc. cit.* vllum assignant discrimen inter suppressionem, & extinctionẽ, immo pro eodem eas ponere videntur; vel tantùm pro duabus
22. speciebus ipsius vnionis: nobis videtur, † easdem distingui inter se, vt genus, & speciem, quia extinctio sit genus respectu suppressionis beneficiorum, vt attulimus; tum etiam ex adductis à Gonz. *d. glos. 5. §. 7. à num. 147. vsque ad 154.* iuncto *numer. 33.* & Garz. *d. part. 12. cap. 1. num. 14.* dum post alios tradunt, beneficia, & Ecclesias alio modo extingui, quàm per suppressionem, & sentiunt Doctor. ferè omnes *in cap. cùm accessissem, de constit.* quos etiam sequitur Garz. *d. cap. 1. num. 1.* dum illud docent,
23. suppressione extingui beneficium. Denique † concessio Ecclesiæ sumi potest vel vt continet etiã temporalem, seu ad vitam alicuius, de qua *in rubr. de concess. prab.* idque siue in titulum, siue in commendam, siue in administrationem; vel vt solùm continet perpetuam concessionem, de qua in iuribus superiùs citat. *vers. quòd si pro complemento*; & cùm de hac agamus in præsenti, ac sæpe dictũ sit in præced. cap. ex prædictis iuribus, ac notat. tum *ibi*, tum *in cap. de monachis, de prab. cap. nullus, de iurepatron. cap. pastoralis, de priuileg. & Clem. si vna, de reb. Eccles. non alien.* ac per Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 9. & lib. 3. quæst. 6. art. 3. cum duob. seqq.* constat concessionem Ecclesiæ aliquando accipi pro donatione, aliáve translatione iurispatronatus, aliquando pro donatione bonorum temporalium Ecclesiæ, quæ dicitur Ecclesiæ concessio in proprietatem, atque hac vel cum extinctione tituli, & est suppressio, aut eam supponit, & inuoluit; vel absque tituli extinctione: aliquando pro sola fructuum, & redituum Ecclesiæ assignatione alteri facta; de qua præcipuè *in cap. pastoralis, de his, quæ fi. à prel. sin. cons. Capit. & cap. pastoralis, de priuil.* Cùm autem *in d. cap. consultationibus, cap. cura, cap. suggestum, & d. Clem. si vna,* mentio fiat donationis Ecclesiæ; eam puto sumi *in d.* quidem *Clem. si vna*, iuxta 2. & 3. significationem, *in d.* verò *cap. consultationibus*, & aliis iuribus mox cit. eamdem donationem accipi pro concessione Ecclesiæ etiam in prima significatione: quod etiam satis colligitur ex Lamb. locis paulo antè allegat.

SVMMÆ RERVM.

24. *Suppressio beneficiorum quomodo diuidi possit ex parte causa efficientis. materialis; num. 25. formalis; num. 26. cum seq.*
27. *Ordo aliquis vniuersus regularis supprimi, seu extingui potest à Romano Pontifice non modo simpliciter, vt in exemplis ibi relatis, sed etiam secundum quid.*
28. *Suppressio beneficiorum ex parte causæ finalis quomodo diuidi possit.*
29. *Formula commissionis suppressionis, & vnionis beneficiorum, remissiue.*
30. *Formula suppressionis cuiusdam Præpositura cum applicatione redituum ipsius eidem Ordini regulari, & reseruatione certa annua pensionis alteri pro loco.*
31. *Formula suppressionis duarum parochialium ex quinque cum applicatione redituum illarum reliquis tribus parochialibus; & vniones aliquorum beneficiorum simplicium iisdem parochialibus, & translationis aliorum beneficiorum in eas ipsas Ecclesias.*
32. *Formula suppressionis aliquot præbendarum, & Canonicatuum in Ecclesia collegiata insigni, & reductionis ad minorem numerum iuxta formam, & facultatem Concil. Trid. sess. 24. cap. 15. de reform.*

QVÆRO SECVNDO, quotuplex sit suppressio beneficiorum, vt meliùs explicemus genera, seu species suppressionis beneficiorum, illud hac in re obseruabimus, quod in eadem re quoad commutationem vltimæ voluntatis præstitimus suprà *cap. 2. quæst. 2. ad fin.* & quoad materiam trium præcedentium capitum, in quorum cuiuslibet quæst. secunda, vt illa, & illas ex quatuor causarum generibus desumamus, efficientis nimirum, materialis, formalis, & finalis; subiicientes etiam aliquam suppressionis beneficiorum formulam; id quod pariter in commutatione vltimarum voluntatum fecimus *d. cap. 2. quæst. 3.* & in singulis *cap. 9. & 11.* materiis, *quæst.* item *2. ad fin.* sumus executi. Illud tamen hoc loco admonentes, quòd non ideo nunc statuemus, eas omnes species suppressionis beneficiorum, quas afferemus, fore admittendas; id enim propriis locis paulo pòst citan. examinabimus: verùm intendimus dumtaxat eas omnes species, de quibus dubitari potest, an admittendæ sint, in præsenti quæst. recensere.

Ex parte igitur causæ efficientis; suppressio be-
neficiorum † duas diuisiones principales recipere 24.
potest; alteram ex causa efficiente remota, hoc est, tribuente potentiam, & facultatem ad supprimẽda beneficia; nimirum iure, seu lege huiusmodi suppressionem permittente, vel etiam præcipiente; alteram ex causa efficiente proxima, hoc est, persona supprimente beneficia. Ex parte porrò causæ efficientis remotæ diuidi potest beneficiorum suppressio; vt alia consideretur introducta à iure diuino; alia à iure humano: & illa quidem, vel à diuino naturali, vel à diuino positiuo; hæc autem, vel à iure ciuili, seu sæculari, vel à iure canonico, seu Ecclesiastico de quibus singulis speciebus agemus *quæst. seq.* ferè per tot. Ex parte verò causæ efficientis proximæ, alia suppositio beneficiorum cõsiderari potest, quòd fiat à persona priuata, alia à persona publica: & priorem quidem aliam quis esse dixerit, quæ fit à fundatore beneficij, aliam, quæ ab eius herede, aut successore; aliam, quæ ab executore, quem fortè suæ voluntatis fundator deportauit; aliam, quæ à rectore beneficij, aut alio, cuius interfit, saltem suum ad id præstando consensum: posteriorem verò aliam, quæ fiat à Principe sæculari supremo, aut inferiore; aliam, quæ à Papa, Concilio generali, Collegio Cardinalium, Legato Sedis Apostolicæ, Patriarcha, Primate, Archiepiscopo, Episcopo, Capitulo, Sede Episcopali vacante, aut aliis iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, eorúmve Vicariis, aut Prælatis regularium. de quibus omnibus

omnibus acturi sumus *quæst.* 5. per tot.

Ex parte verò causæ materialis, seu materiæ,cir-
25. ca quam versatur hæc suppressio beneficiorum ; † alia erit, quæ fit de certa dignitate, aut alio beneficio per se consistente; alia, per quam minuitur numerus præbendarum, vel Canonicatuum, Portionum, aut Dignitatum in aliqua Ecclesia collegiata. quæ diuisio satis apertè ponitur à Doctoribus *in cap.cùm accessissent, & cap.ex parte, de constit.*necnon *in cap.fin. de verb. signif.* ac post alios à Garz. *d.tract. de benefic. part.* 12.*cap.*1. *num.*1. *&* 2. ac ferè per tot. Et sanè prior suppressio multiplex ex parte huius causæ erit iuxta multas species beneficiorum, quas recensuimus sup. *cap.*10. *quæst.*2. *vers.ex parte autem causa materialis*.posterior autem diuidi dumtaxat potest in eam,per quam ad minorem numerum reducuntur præbendæ, vel Canonicatus, Portionis, vel Dignitatis simplicis Ecclesiæ collegiatæ,alteriúsve, in qua plures sunt clerici, ac beneficiati, quæ quasi collegiata dici potest,quia non habet iura Collegij, iuxta latè per nos tradita *cap præced. quæst.*2.*vers. ex parte verò causa materialis*; & eam, per quam huiusmodi numerus minuitur in Ecclesia Cathedrali, quæ & ipsa proculdubio est collegiata.De his autem speciebus, & aliis, si quæ sunt ex parte causæ materialis,differemus *quæst.*4. per tot.

26. Ex parte causæ formalis ; † alia esse potest suppressio, quæ ad tempus fit ; alia,quæ in perpetuum: item alia, quæ fit cum causæ cognitione consentientibus aut vocatis aliis, quorum interest ; alia, quæ sine huiusmodi causæ cognitione: & quoad species prioris diuisionis, de iis dicemus *quæst.*8. *conclus.*13. de speciebus autem posterioris diuisionis latiùs agemus *quæst.*7.ferè per tot. Ad hanc causam reducitur illa diuisio, vt alia suppressio fiat per se, ac directè, seu principaliter; alia indirectè, & consequenter. de priori passim agemus *in hoc tract.* de posteriori ponit aliquot exempla Tholosan *tract. de benefic. cap.*21. & Gonzal. *ad reg.*8. *Canc.glos.* 5.§. 7. *num.*148. *vsque ad* 154. primum, cùm destruitur Ecclesia ædificata post noui operis nũtiationem, de quo nos infrà *quæst.*6. *conclus.* 2. Secundum, cùm in pœnam delicti necantium Episcopum suum tollitur dignitas Episcopalis ab aliqua ciuitate, iuxta *cap.fin.* 21. *quæst.* 2. Tertium, cùm summus Pontifex permittit monasteriis Ecclesias in proprium vsum conuertere, iuxta *cap. pastoralis, de priuileg.* Quartum, si propter defectum reliquiarũ, vel abusum templi, vel altaris,ipsum templum, vel altare destruatur, vt *in cap.placuit, de consecr. dist.*1. *& cap. & hoc diximus*, 16.*quæst.*7. Quintum, cùm beneficium, seu Ecclesia ab infidelibus occupatur, & vbi nullus fit cultus diuinus, *cap.pastoralis*, 7. *quæst.* 1. cum aliis ad id adductis à Tholos. *d. cap.*21. *num.*5.

27. Sextum, † quando vniuersus aliquis Ordo regularis extinguitur, vt accidit in Templariis, quorum Ordo approbatus erat, *cap.cùm & plantare, de priuil.* ac postmodum à Clem. V. sublatus; sicut & nostris temporibus Ordo Humiliatorum sublatus fuit, & extinctus à fel. rec. Pio V. in constit. sua 122. aliàs 119.incipiente, *quemadmodum*; vbi tamen non supprimit, sed extinguit eius Præposituras, ac beneficia, sed immo eorum dispositionem Romano pro tempore Pontifici reseruat. in seq. autem constit. quæ incipit, *quoniam*, aliqua eorum principaliter, ac seorsim supprimit, reliqua, vt suprà, Apostolicæ dispositioni reseruans. Alterius verò suppressionis, seu extinctionis Ordinis regularis meminit eam admittens Nauar. *cons.* 16. quod incipit, *præsupposito*, *num.* 2. *&* 3. iuxta Venet. & Lugdunen.editionem, cùm nimirum priuilegio, sententia, vel reformatione Sedis Apostolicæ fuit statutum, vt aliqua religio extingueretur quoad veram essentiam religionis, ac maneret quoad apparentiam, & quoad modum viuendi separatum a communi vita, & accedentem ad monachalem, cum aliquo etiam habitu regulari; ita, vt veræ religioni extinctæ succederet noua apparens, in qua post mortem antea professorum, non fieret vltrà professio regularis expressa, nec tacita; quod ait se vidisse factum in multis monasteriis, & Ecclesiis etiam Cathedralibus Canonicorum regularium in Hispaniis, & Galliis : satisque id probari, allegata, & probata huiusmodi consuetudine immemorabili; quæ habet vim tituli,& pro titulo allegari potest, *l.hoc iure*, *§. ductus aquæ*, *ff.de aq. quotid. & æst. & cap.super quibusdam*, *§. præterea, de verb.signif.* Septimum,ac postremum exemplum est, cùm nouæ religiones inuentæ, ac reprobatæ reiiciuntur; nam eorum bona, & collegia dissoluuntur, vt *in cap.fin. de religios. domib. & cap.*1. *eod.tit.in* 6. facitque *l.* 1. *ff. ad colleg. illicit.* quam etiam ad id allegat contrariis satisfaciens Tholosan. *d. cap.* 21. *num.*7.

Ex parte denique causæ finalis, † alia suppressio 28.
beneficiorum esse potest, quæ iuxta quorũdam sententiam sine causa fit; alia, quæ fit cum aliqua causa: & hæc alia, quæ ex causa necessitatis, alia, quæ ex causa vtilitatis siue publicæ, siue priuatæ. de quibus omnibus suppressionis speciebus, seu membris partim agendum erit *quæst. seq. ad fin.* partim *quæst.*6. ferè per tot. & aliquid etiam dicemus *quæst.* 8.*concl.*14.

Nunc autem pro complemento huius quæstionis, iuxta id,quod in ipsius initio polliciti sumus,ali-
quam formulam † huiusmodi suppressionis benefi- 29.
cium, si lubet, afferamos. Et quidem omissa ea formula commissionis suppressionis, quam sumere licet ex Mandos. *ad reg.* 22. *Canc.quæst.* 7. *num.* 2. vbi etiam ponit aliam formulam commissionis vnionis: hoc loco insignem quamdam suppressionis formulam inseremus ; eam nimirum, qua Pius ille V. de vniuersa Christiana Republica optimè meritus, cuius memoria in perpetua benedictione erit,pro singulari sua pietate,& maxima in Regulares familias beneuolentia, & liberalitate, vt quorundam Clericorum regularium Ordinem benigno fauore prosequeretur, ad cuiusdam ciuitatis populum, vt ipsemet ait,Clericorum eorumdem doctrina, & exemplis meliùs insurmandam,quamdam Præposituram eiusdem ciuitatis suppressit, eiúsque bona, ac reditus omnes eidem Ordini concessit, & assignauit; cum reseruatione tamen annuæ pẽsionis immunis, ac liberæ ad fauorem certi pij loci, seu in certum pium vsum. Post quam formulam duas alias subiiciemus suppressionis ab Ordinario faciendæ, alteram Ecclesiæ parochialis; alteram aliquot præbendarum in Ecclesia Cathedrali, vel collegiata aliqua insigni. Huius autem formulæ, ac Pontificiæ concessionis,in qua dignis de causis locorum,ac personarum nomina in alphabeticos characteres commutauimus; ob quas etiam idipsum in nonnullis
formulis sup. *cap.*2.*quæst.*3. præstitimus; tenor † est 30.
huiusmodi: videlicet,

PIVS Quintus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Motu proprio,&c. Cùm Præpositura S.A.B.ciuitatis Ordinis Fratrum Humiliatorum ex eo, quòd aliàs nos generali reformationi dicti Ordinis incũbentes,omnes,& quascumque prouisiones,cõmendas,& alias dispositiones de quibuscumque Præposituris ipsius Ordinis Fratribus illius perpetuò, vel

ad

ad tēpus Apoſtolica, vel alia auctoritate factas; necnon regreſſus, acceſſus, & ingreſſus ad illas eiſdē, & aliis quibuſcumque conceſſas motu ſimili reuocauimus; ipſoſque Fratres illis, illarúmque poſſeſsione priuauimus, per reuocationem, & priuationem huiuſmodi, aut aliàs certo modo vacauerit, & vacet ad præſens: &, vt accepimus, nulli in ea ciuitate Fratres dicti Ordinis, ſed illorū loco nonnulli Clerici Regulares Congregationis S. C. introducti exiſtant, quorum optima diſciplina, & inſtitutis cuncta ciuitas B. quotidie magis ad religionem confirmatur: Nos animaduerſo, quòd ipſe Ordo Humiliatorum ſufficientem Fratrum numerum ad præfatam, & alias eius domos complendas non habet; condocibilius fore cenſentes, ſi Præpoſitura prædicta huiuſmodi clericorum Conuentu reformetur, qui doctrina, & exemplis populum dictæ ciuitatis meliùs informare poſſint; motu ſimili, & ex certa ſcientia noſtra, déque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, Præpoſituram præfatam, quæ Conuentualis exiſtit; & cuius, ac illi forſan annexorum fructus, &c. quadringentorum ducatorum aureorum de Camera ſecundùm communem æſtimationē val. ann. vt etiam accepimus, non excedunt, ſiue præmiſſo, ſiue alio quouis modo, aut ex alterius cuiuſcumque perſona, ſeu per liberā reſignationem cuiuſuis de illa in Romana Curia, vel extra eam etiam coram notario publico, & teſtibus ſponte factam; aut conſtitutionem, *Execrabilis*, vel aſſecutionem, &c. vacet, etiamſi deuoluta, affecta ſpecialiter, vel aliàs ex quauis cauſa in litteris, etiam diſpoſitiuè, exprimenda, generaliter reſeruata, electiua, litigioſa, cuius litis ſtatum, &c. exiſtat; & Præpoſiti dignitatem, ac in ea, eiúſque domo, & Eccleſia, Ordinem, ſtatum, & omnem eſſentiam Ordinis prædictorum Fratrum Humiliatorum ſupprimimus, & extinguimus; eamdémque cum omnibus, & quibuſcumque proprietatibus, poſſeſſionibus, cenſibus, iuribus, iuriſdictionibus, & actionibus ab ipſo Ordine Humiliatorum, & ceteris illius Præpoſituris perpetuò diuidimus, eximimus, & ſeparamus: illaque omnia ſic diuiſa, & ſeparata cum omnibus iuribus, & pertinentiis ſuis Congregationi præfatæ per illius Præpoſitum, & miniſtros iuxta ipſorum ritus inhabitanda, poſſidenda, & reformanda perpetuò concedimus, & aſſignamus; ita, quòd liceat ipſi Præpoſito corporalem poſſeſſionem domos, Eccleſiæ, clauſtri, hortorum, bonorum, poſſeſsionum, proprietatum, aliorúmque iurium, & pertinentiarum prædictatum per ſe, vel alium, ſiue alios nomine dictæ Congregationis propria auctoritate liberè apprehendere, ac perpetuò retinere; illorúmque fructus, &c. in illius vſus, & vtilitatem conuertere: necnon Conuentum clericorum prædictorum, qui commodè ſuſtentari poterunt, in ipſa domo inſtituere, Ordinarij loci, & prædicti Ordinis Præpoſiti generalis, aut cuiuſuis, &c. licentia deſuper minimè requiſita: diſtrictiùs inhibentes, &c. Præterea Officio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis in dicta ciuitate, & diœceſi B. inſtituto, vt commodiùs ſuſtentari valeat, penſionem annuam ab omni decima, quarta, dimidia, & quauis alia fructuum parte, necnon ſubſidio etiam charitatiuo, & alio quocumque onere tam ordinario, quàm extraordinario etiam pro ſabrica baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, cruciata ſancta, & expeditione etiam defenſiua contra Turcas, hæreticos, & alios dictæ fidei hoſtes, & ex quauis alia cauſa etiam vrgentiſſima, ac neceſſaria, ad Imperatoris, Regum, Ducum, & aliorum Principum inſtantiam, ac etiam de facto pro tempore impoſitis: etiamſi in impoſitionibus ipſis, aut aliàs quomodolibet caueatur expreſſe, quòd percipientes penſiones annuas quantumcumque liberas, immunes, & exemptas, ad contributionem præmiſſorum onerum pro earumdem penſionum rata teneantur; ſeu penſiones ipſas ſoluentes, onera huiuſmodi in illarum ſolutione, aut aliàs pro rata propria auctoritate dedocere, & retinere poſſint: necnon belli, peſtis, incendij, grandinis, tempeſtatis, inundationis, ſterilitatis, amiſſionis fructuum, &c. ac omnibus, & ſingulis aliis fortuitis, ſiniſtris, & inopinatis caſibus pro tempore contingentibus; liberam, immunem, & exemptam; ita, quòd nullo tempore quacumque ratione, vel cauſa ad minorem ſummam reduci, aliquóve onere grauari poſſit: centum ſcutorum auri in auro ſuper bonorum, & iurium dictæ Præpoſituræ ſuppreſſæ fructibus, reditibus, prouentibus, iuribus, & obuentionibus vniuerſis; etiamſi ſuper illis aliæ penſiones annuæ aliis perſonis aſſignatæ exiſtant; eidem Officio, ſiue eius procuratori, & adminiſtratoribus pro tempore exiſtentibus per Præpoſitum, & clericos dictæ Congregationis pro tempore exiſtentes annis ſingulis, pro vna videlicet in Beati Ioannis Baptiſtæ à proximè futura incipiendo, & alia medietatibus penſionis huiuſmodi in Domini noſtri Ieſu Chriſti natiuitatum feſtiuitatibus integrè perſoluendam auctoritate Apoſtolica perpetuò reſeruamus, conſtituimus, & aſſignamus. Decernentes, præfata omnia inuiolata, atque incommutabilia perpetuò fore, nullâque cauſa, nullóque tempore de ſubreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, aut alio quopiam defectu notari: nec ſub vllis reuocationibus, &c. etiam ſpecialiter, & expreſſè de præfatis mentionem facientibus comprehendi, ſed ſemper ab illis excepta, & quoties, &c. toties, &c. minuſque Generalem, Præpoſitos, & alios dicti Ordinis, etiam pro eo, quòd ipſi, & alij intereſſe habentes, vocati, & cauſæ, propter quas, &c. verificata non fuerint, aut alia quacumque occaſione, vel prætextu, aut cauſa, reſtitutionem in integrum, reductionem ad terminos iuris, aut quodcumque aliud gratiæ, vel iuſtitiæ remedium impetrare, vel etiam ab alio, vel aliis impetratis, aut etiam motu ſimili conceſſis vti poſſe. ſicque per quoſcumque iudices, &c. etiam cauſarum palatij Apoſtolici Auditores, ac S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales in quauis cauſa, & inſtantia: ſublata, &c. iudicari, &c. debere. necnon irritum, &c. attentari. Non obſtantibus noſtris de non tollendo iure quæſito; & de vnionibus committendis, ac valore exprimendo, & de præſtando conſenſu in penſione, &c. necnon Lateranen. Concilij vltimo celebrati vniones perpetuas, &c. prohibentis; aliiſque conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis; ac domus, & Ordinis præfatorum iuramento, &c. roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus; priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis per quoſcumque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, & Sedem Apoſtolicam illis etiam in ipſa reformatione, vel etiam in proximo Capitulo generali B. habito, etiā per modum ſtatuti perpetui, ac initi, & ſtipulati contractus, & aliàs ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis in genere, vel in ſpecie, ac aliàs in contrarium quomodolibet conceſſis: & etiam quibuſcumque prouiſionibus de Præpoſituris extra Ordinem obtentis, cùm vacarent, ad illum, & mores eiuſdem reuocandis. Quibus omnibus, &c. etiamſi de illis, &c. illorum tenores, etiamſi caueatur, quòd clauſulæ implicitæ derogationis nihilominus in genere, & in ſpecie;

specie; latissimè extendendæ, hac vice dumtaxat specialiter,& expressè motu simili derogamus: ceterisque contrariis quibuscumque: cum clausulis opportunis, & consuetis.

Fiat. Motu proprio. M.

& cum absolutione à censuris ad effectum, &c. & quòd verus, & vltimus dictæ Præpositurae vacationis modus; etiamsi ea illo quæuis generalis reseruatio, etiam in corpore iuris clausa, resultet; necnon tenores, reformationes priuilegiorum, indultorum, litterarum, & instrumentorum, causæque, & circumstantiæ eorum habeantur pro expressis; seu in toto, vel in parte exprimi, ac etiam ad verbum inseri possint; & cum clausula generalem reseruationem importante, ex quauis causa in litteris etiam dispositiuè expediendis; & de diuisione, separatione, exemptione, suppressione, & extinctione; necnon concessione, & assignatione; ita, quòd liceat, &c. & de reseruatione, &c. pensionis annuæ centum scutorum auri in auro super bonorum dictæ Præpositurae suppressæ fructibus, &c. Officio Inquisitionis præfatu, vt sup. & cum inhibitione, decretis, derogatione, & aliis præmissis, quæ pro sigillatim, & ad partem repetitis habeantur; perpetuò in forma gratiosa, ad perpetuam rei memoriam, latissimè extenden. & cum opportuna, si videbitur, executorum deputatione, qui assistāt cum potestate citādi etiam per edictum publicum, inhibendi etiam sub censuris, & aggrauandi etiam iteratis vicibus interdicendi, &c. contradictores, etiam inuocato, &c. sæcularis. & cum derogatione omnium, & singulorum præfatorum, aliorúmque quomodolibet contrariorum: quorū omnium tenores, &c. ad effectum, &c. latissimè extendenda: & quod præmissorum omniū, & singulorum etiam qualitates, innouationes, denominationes, nūcupationes, anneaiones fructuum, &c. augendo, vel minuendo, quantum opus fuerit: & an regressus, seu accessus, & ingressus ad dictam Præposituram alicui, & cui aliàs reseruatus fuerit, per reuocationem tamen præfatam extinctus. aliorúmque circa præmissa necessariorum maior, & verior specificatio, & expressio fieri possit in litteris simul, vel ad partem expediendis.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, &c.

Altera verò formula suppressionis Ecclesiarū, seu beneficiorum, eadémque, prior ex his duab. formulis suppressionis ab Ordinario faciendæ, quarū statim ante præcedentē mentionem fecimus, † ea est, quæ

31. de duabus Ecclesiis parochialibus in ciuitate Sabinensi, cuius Episcopus erat, fecit bo. me. Cardinalis Gabr. Paleotus nō de Christiana modò Rep. ob labores pro ea susceptos, sed & de iuris prudētia optimè meritus ob editos de ea libros. in hac verò simul habebitur formula vnionis quorumdam beneficiorum, & aliorum quorumdam translationis ab vna in aliam Ecclesiā. cuius quidem suppressionis vnionis, ac translationis tenor est, qui sequitur.

GABRIEL Paleotus miseratione diuina S.R.E. Cardinalis Episcopus Sabinēsis. Vniuersis, & singulis præsentes nostras litteras visuris, &c. salutē, &c. Inter cetera, quæ ad pastoralis officij curam pertinere dignoscuntur, illud etiam prętermittendum non esse cēsemus, vt in Ecclesiis omnibus, præsertim parochialibus, in quibus diuinus cultus cum animarum cura exercetur, ad excitandam eò amplius populi deuotionem omnis generis splendor, atque decor elucescere debeat; & vbi hæc commodè fieri non possint, præuia illarum, vel suppressione, vel reformatione, prout in Domino salubriùs expedit, opportunè sit prouidendum.

Cùm igitur nos in Visitatione parochial[ium] Ecclesiarum ciuitatis Manliani nostræ Sabinē[sis] diœcesis aliàs pluries, & nunc demum, postquam nobis diœcesanam Synodum celebrauimus, personaliter facta repererimus, in dictis Ecclesiis omnia, quæ in verè parochialibus requiruntur desiderari. [c]um in eis nec sanctissimum Eucharistiæ sacramentum asseruetur, nec aliqua vel sub eiusdem sanctissimi Sacramenti, vel alia sub inuocatione Confraternitas; pro eo cum luminibus, & vmbella honorificè ad infirmos associando sit instituta; ac etiam sacristia, vasa sacra, & cetera cultui diuino necessaria paramenta, & supellectilia desint; atque demum indecenter se habeant, vt omnino reformandæ esse videantur, &c. si illas ad requisitā formam instrui tentari velit, earumdem fructus adeò exigui sint, vt, etiamsi ex illis Rectores sustentandi non essent, magno annorum cursu ad rem necessariam non suppeterent: perpenso maximè, quòd illarū subditi, siue parochiani pluries tam eorā à nobismetipsis, quàm à visitatoribus nostris, vt dictarum Ecclesiarum, earumdémque Rectorum necessitatibus prouiderent admoniti, id nullatenus efficere curauerūt: & animaduertētes etiam nos, quòd in ipsa ciuitate Manliani, (cuius populus non valde numerosus existit,) quinque insunt parochiales Ecclesiæ, nempe sancti Liberati, (quæ etiam nostra Cathedralis existit,) S. Petri ad præsens per dimissionē D. Galassi de Galassis in manibus nostris sponte, & liberè factā vacans, ac S. Angeli, S. Iuuenalis, & S. Ioannis; quódque in illis, (præterquam in dicta S. Liberati,) vt dictum est, Eucharistiæ sacramentum non asseruatur, sed eueniente casu Rectores earumdem ex Cathedrali huiusmodi sacramentū ad infirmos deferunt; populúsque ipse commodè sub cura trium tantùm Parochorum contineri queat: ac, si propterea duæ ea dictis parochialibus Ecclesiis perpetuò supprimerentur, & reliquis tribus respectiuè vnirentur, & applicarentur; & demum earumdē sic supprimendarum cura cum earum ritulis ad dictas tres remanentes transferretur, profectò diuini cultus augmento, ipsarúmque Ecclesiarum felici statui, & decori, Rectorumque pro tempore existētium sustentationi maximopere cōsuleretur. Quamobrem nos inhærentes decretis sacrosancti Conc. Trid. ipsiúsque auctoritate, ac omni alio meliori modo, via, iure, causa, & forma, quibus magis, meliùs, validiùs, & efficaciùs de iure possumus, & debemus; vocatis priùs coram nobis dictæ Cathedralis Archipresbytero, ac S Angeli, S. Iuuenalis, & S. Ioannis Ecclesiarum prædictarū modernis Rectoribus, qui à nobis de hisce rebus instructi eorum consensum pariter, & assensum desuper, quatenus opus sit, (sponte præstiterunt;) tres tantùm parochiales Ecclesias in ipsa ciuitate remanere debere decernimus, atque mandamus, quarum vna sit Cathedralis S. Liberati, altera S. Angeli, & reliqua S. Iuuenalis; curámque animarum dilectorum filiorum parochianorum S. Petri, & S. Ioannis Ecclesiarum prædictarum inibi perpetuò supprimimus, & extinguimus, illámque ad dictam nostram Cathedralem Ecclesiam S. Liberati sub gubernio, atque regimine nunc, & pro tempore existentis Archipresbyteri eiusdē Cathedralis Ecclesiæ, cui ratióne sui Archipresbyteratus huiusmodi similis animarum cura dilectorū etiam filiorum parochianorū ipsius Cathedralis incumbit, transferimus; curámque ipsam vsque ad limites, & fines parochialium S. Petri, & S. Ioannis Ecclesiarum prædictarum extendimus, & ampliamus: ita, quòd de cetero perpetuis futuris temporibus omnes, & singuli subditi, siue parochiani ipsarum Ecclesiarum S. Petri, & S. Ioannis sub cura, atque regimine

miue spirituali Archipresbyteri pro tempore existentis huiusmodi permanere, & dictam Cathedralem Ecclesiam S. Liberati pro eorum parochiali agnoscere, inibique Sacramēta Ecclesiastica debitis temporibus recipere, & alia, ad quæ de iure tenētur, adimplere debeant: saluo tameo iure sepeliendi in dictis Ecclesiis S. Petri, & S. Ioannis, quod eis per præmissa, & infrascripta nullatenus auferre, nec in aliquo diminuere intendimus, sed illis, vt hactenus, perpetuò illæsum, & integrum volumus remanere. Ceterùm, vt Archipresbyter Cathedralis, ac S. Angeli, & S. Iuuenalis Ecclesiarum prædictarum Rectores pro tempore existentes commodiùs sustentari, oneraque sibi incumbentia, aliaque infrascripta faciliùs perferre valeant; dicto Archipresbyteratui ad commodum, & vtilitatem Archipresbyteri pro tempore existētis dictam Ecclesiam S. Petri, vt præmittitur, vacantem; prædictis verò parochialibus S. Angeli, & S. Iuuenalis, dictam Ecclesiam S. Ioannis, (quam D. Simon Pacellus Presbyter dictæ ciuitatis de præsenti obtinet,) cum illis forsan annexis, ac omnibus iuribus, membris, & pertinentiis earumdem exnunc prout extunc, quando per cessum, vel decessum dicti D. Simonis, vel aliàs quomodolibet vacare contigerit, (sine tamen illius quoad vixerit præiudicio,) cum cōditionibus, & decretis infrascriptis perpetuò respectiuè vnimus, annectimus, & applicamus, ac, vt præfertur, vnitas, annexas, & applicatas fore, & esse volumus, decernimus, atque mandamus; ita, quòd Archipresbyter Cathedralis huiusmodi, prædictæ S. Petri, exnunc, dicti verò S. Angeli, & S. Iuuenalis Ecclesiarum Rectores, eiusdem S. Ioannis Ecclesiarum huiusmodi in omnem, & quemcumque casum, & euentum vacationis illius possessionem realem, actualem, & corporalem cum membris, iuribus, & pertinentiis prædictis vigore præsentium respectiuè apprehendere, & perpetuò retinere liberè, & licitè valeant. Illarum autem fructus, redditus, & prouentus quoad S. Petri, ad Archipresbyterum, quo verò ad S. Ioannis Ecclesias prædictas, ad S. Angeli, & S. Iuuenalis Ecclesiarum Rectores prædictos pro æquali portione respectiuè spectent, & pertineant. Insuper dictæ parochiali S. Angeli perpetuas sine cura Capellanias S. Bartholomæi, quam D. Fabius Luschinus, ad S. Georgij, quam D. Virgilius Cælius in ipsa Ecclesia obtinent; dictæ verò parochiali S. Iuuenalis simplex beneficium Ecclesiasticum sub inuocatione S. Ægidij, quod D. Deifœbus Puitellus in dicta Ecclesia S. Ioannis etiam obtinet, similiter exnunc prout extunc quando illas, & illud per cessum, vel decessum obtinentium prædictorum, aut aliàs quomodolibet vacare contigerit, vnà cum omnibus iuribus, & pertinentiis eorumdem perpetuò respectiuè vnimus, annectimus, & applicamus: ita, quòd S. Angeli dictarum Capellaniarum S. Bartholomæi, & S. Georgij, ac S. Iuuenalis Rectores huiusmodi pro tempore existentes dicti simplicis beneficij S. Ægidij, cùm primùm, vt præfertur, vacauerint, possessionem realem, actualem, & corporalem cum iuribus, & pertinentiis prædictis respectiuè apprehendere, & perpetuò retinere, illorúmque fructus, redditus, & prouentus, iura, obuentiones, & emolumenta quæcumque percipere, & leuare, ac in suos vsus, & vtilitatem conuertere liberè, & licitè valeant, consuetis supportatis oneribus. Vt autem in dicta parochiali Ecclesia S. Iuuenalis diuinus cultus augeatur; perpetuas Capellanias S. Mariæ in Naui, in S. Petri, & S. Laurentij, in S. Ioannis Ecclesiis prædictis respectiuè sitas, sine tamen præiudicio patronorum earumdem, & iuris, (si quod habent,) patronatus ad illas, ad dictam parochialem Ecclesiam S. Iuuenalis cum omnibus earumdem oneribus, & prærogatiuis transferimus: ita, quòd dictarum S. Mariæ, & S. Laurentij Capellaniarum Rectores nunc, & pro tempore existentes non ampliùs in dictis Ecclesiis S. Petri, & S. Ioannis, sed in dicta parochiali S. Iuuenalis illarum onera supportare, & adimplere teneantur. Volumus etiam, quòd dictæ Cathedralis Ecclesiæ Archipresbyter nunc, & pro tempore existens, vt commodiùs, & salubriùs animarum curam huiusmodi valeat exercere, de cetero vnum Capellanum siue substitutum idoneum circa similem curam bene versatum à nobis, & successoribus nostris, vel Vicario generali pro tempore approbandum suis sumptibus retinere, doctrinam Christianam docere, & festiuis diebus per se vel alium, vt suprà, idoneum, & approbandum Euangelium populo explanare, ceteraque munia parochialia ad præscriptum sacri Concilij Tridentini obire teneatur. Ne verò dictus D. Simon ob suppressionem curæ dictæ suæ Ecclesiæ sancti Ioannis illius fructus sine vllo onere percipiat; eidem iniungimus, quatenus de cetero singulis festiuis diebus, necnon semel saltem intra hebdomadam in dicta Cathedrali Ecclesia sancti Liberati sacrum facere, inibique Pœnitentiarij munus quoad vixerit exercere; & insuper quotannis in festis sancti Ioannis in illius Ecclesia huiusmodi, prout hactenus facere consueuit, Missas celebrare debeat & post ipsius D. Simonis obitum, sancti Angeli, & S. Iuuenalis Rectores prædicti in eadem Ecclesia sancti Ioannis vnam saltem Missam qualibet hebdomada alternatim celebrare, & solita anniuersaria in festo sancti Ioannis similiter facere: atque demum iidem Rectores sancti Angeli & sancti Iuuenalis nunc, & pro tempore existentes in eorum Ecclesiis huiusmodi sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, coram quo lampas continuè ardeat, honorificè asseruare; societatem eiusdem sanctissimi Sacramenti ibidem erigere, confessionalia formiter instructa tenere, sacristiam instruere, doctrinam Christianam docere, Euangelium explanare, cæteraque ad animarum curam pertinentia, & à sacro Concilio Tridentino sancita exercere omnino teneantur. contrariis non obstantibus quibuscumque. In quorum fidem, &c. Datum, &c. præsentibus ibidem, &c.

Tertia denique, ac postrema formula erit † suppressionis aliquot præbendarum in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata insigni iuxta terminos facultatis ea in re Episcopo concessæ à Concilio Tridentino *sess. 24. c. 15. de reform.* quam formulam, cùm hucusque reperire non potuerimus, nos ipsi mox relatam à præstantissimo viro factam suppressionem, quatenus subiectæ materiæ natura patitur, imitantes formauimus in hunc, qui sequitur, modum, videlicet: 32.

ANTONIVS Butius Dei, & Apostolicæ sedis gratia Episcopus ciuitatis, ac diœcesis A. Vniuersis, & singulis præsentes nostras litteras visuris pariter, & lecturis salutem in Domino.

Inter cetera, quę ad pastoralis officij curam pertinere dignoscuntur, illud etiā prætermittendum non esse cēsemus, vt in Ecclesiis omnibus, præsertim Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, in quibus diuinus cultus diuinorum maximè officiorū celebratione exercetur, ad excitandam eò ampliùs populi deuotionem omnis generis splendor, atque decor elucescat; &, vbi hæc commodè fieri non possint, prçuia illarū reformatione, vel suppressione prout in Domino salubrius expedit, opportunè prouideatur.

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Cùm igitur nos in visitatione Collegiatarum Ecclesiarum ciuitatis, alias pluries, & nunc demù postquam inibi diœcesanam Synodum celebrauimus, personaliter facta reperetimus, in Ecclesia Collegiata insigni S.I. esse viginti quatuor Canonicatus, vltra dignitatem Præposituram nuncupatam, quę inibi principalis, atque vnica existit, & caput est Capituli; & duodecim portiones; quibus omnibus tam ex dispositione iuris, & hactenus obseruata consuetudine, quàm ex fundatione laicorum patronorum annexum est onus personalis residentiæ, & continuæ interessentiæ horis Canonicis, ac diuinis officiis, quæ inibi celebrantur; adeò verò tenues esse præbendas simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant: neque huic incommodo prouideri possit per vnionem beneficiorum simplicium sæcularium, quorum nullum habet præfata nostra hæc ciuitas, vel diœcesis; ei verò optimè occurreretur, si præfatæ vigintiquatuor præbendæ Canonicales ad minorem numerum, nimirum decem, & octo, sex ex iis suppressis, reducerentur; tot enim adhuc superessent, vt simul cum memorata dignitate Præposituræ, ac duodecim portionibus, & diuino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commodè valeant respondere. Hinc est, quòd nos, inhærentes decretis sacrosancti Concilij Tridentini, ipsiúsque auctoritate, ac omni alio meliori modo, via, iure, causa, & forma, quibus magis, meliùs, validiùs, & efficaciùs de iure possumus, & debemus; (vocatis priùs coram nobis omnibus prædictis Canonicis, eorúmque Præposito, quorum nomina hæc sunt, videlicet NN. necnon B. C. ac D. E. Laicis, ad quos, eorúmque heredes spectat electio, & præsentatio ad singulos prædictorum Canonicatuum, cùm vacauerint, prout nobis ex legitimis documentis, & antiqua, ac pacifica eorum possessione ad eosdem Canonicatus, pro tempore præsentandi constat; ac tam prædictis Præposito, & Canonicis omnibus, & singulis, quàm memoratis patronis sponte, ac liberè suum ad id consensum præstantibus; sex præbendas, & Canonicatus, cùm primùm illos, & illas per cessum, vel decessum nunc obtinentium, vel aliàs quomodolibet vacare contigerit, ex nunc prout ex tunc, & è contrario supprimimus, extinguimus, & abolemus; earum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicantes; ac simul decernentes, hanc suppressionem tolli, aut impediri non posse ex quibuscumque prouisionibus etiam vigore resignationis, aut quibusuis aliis derogationibus, vel suspensionibus, & in omnibus, ac per omnia iuxta formam præscriptam à Concilio Tridentino: ac præsertim in præsentia DD.N. Archidiaconi, & NN. Canonicorum repræsentantium totum, & integrum Capitulum nostræ Ecclesiæ Cathedralis A qui quidem, re priùs cum ipsis à præfato Reuerendissimo Episcopo communicata, atque ad id specialiter ab eodem vocati, & congregati, huiusmodi reductionem, ac suppressionem respectiuè vtilem, ac necessariam fore existimantes, eámque laudantes, & approbantes, suum eidem pariter consensum liberè præstiterunt. In quorum fidem has fieri, ac sigillo nostræ Curiæ Episcopalis muniri iussimus, manúque nostra subscripsimus. Dat. A. ex nostro Episcopali Palatio, Anno Domini, &c. Indictione, &c. die verò, &c mensis, &c. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini N. Domini, &c. Præsentibus ibidem, &c. testibus, &c.

Atque ex his finis sit huic 2. Quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

33. *Ius est causa efficiens remota suppressionis beneficiorum, & proxima potentiæ, ac facultatis supprimendi.*
34. *Suppressio beneficiorum non est contraria iuri naturali. & quid, si beneficia sint creata ex fundatione alicuius persona, vel Ecclesia, qua ea dotauerit, num. 35.*
36. *Suppressio beneficiorum non est a iure naturali introducta.*
37. *Suppressio beneficiorum regulariter non est contraria iuri diuino positiuo; & num. seq. ac 40.*
38. *Beneficia, & modi ea acquirendi quomodo instituta sint ab Ecclesia ex potestate sibi diuinitus tradita.*
39. *Suppressio Papatus est contraria iuri diuino positiuo; & ibi, quòd Papatus est de iure diuino; ac num. 77.*
40. *Suppressio Episcopatus an sit contraria iuri diuino positiuo; & ibi, an Episcopatus sit de iure diuino etiam quoad iuri[illegible]nem; & num. 66.*
41. *Suppressio beneficiorum non est inducta a iure diuino positiuo, aut humano ciuili, seu sæculari, num. 42.*
43. *Suppressio beneficiorum plerumque iuri humano positiuo est contraria. in aliquibus tamen casibus est ab eo inducta; num. 44. & aliquot seqq.*
45. *Ecclesia, & beneficium sine dote esse non potest.*
46. *Intellectus cap. consultationibus, de donat.*
47. *Intellectus cap. cum M. Ferrariensis de constit.*
48. *Intellectus cap. & temporis, & cap. postquam hostilis, 16. quæst. 2.*
49. *Vnio quando tollat, vel extinguat beneficium. & in quibus iuribus talis vnio habeatur; numer. 5[illegible] vel dependentia, aut annexio beneficiorum; num. 51.*
52. *Causa finalis suppressionis beneficiorum est necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ.*
53. *Status Ecclesiarum mutatur per earum vnionem, & suppressionem.*
54. *Suppressio beneficiorum per se, ac regulariter est odiosa. aliquando tamen est fauorabilis; numer. 55. & quid, si fauor sit pro suppressione, & contra eam; quidve post eamdem iam in esse deductam; num. 56.*

QVÆRO nunc TERTIO, quo iure, & quam ob causam introducta sit suppressio beneficiorum.

Cùm præsens quæstio, vt patet, duas habeat inspectiones, seu partes; alteram de iure, per quod beneficiorum suppressio inducta sit, atque adeò † 33.
de ipsius causa efficiente remota, hoc est, causa efficiente ipsius proximæ causæ efficientis, ac simul proxima causa efficiente potentiæ, ac facultatis supprimendi; alteram de causa, ob quam a iure fuit introducta hæc suppressio, & sic de causa eius finali: ius autem vel sit diuinum naturale, vel diuinum positiuum, vel denique humanum positiuum, vt constat ex latius post alios per nos adductis sup. *cap. 3. in princ. & quæst. 1. conclus.* 1. necnon *quæst. 2. & 3. in initio*: ideo, vt dilucidiùs in ea procedamus, circa priorem inspectionem de

singulis

singulis prædictis iuribus singulas statuemus conclusiones; quartam subiicientes quoad posteriorem inspectionem, de causis, ob quas ius beneficiorum suppressionem introduxit; quintam mox, & postremam conclusionem subinferentes, in qua videbimus, an huiusmodi suppressio fauorabilis sit, vel odiosa.

PRIMA CONCLVSIO. Suppressio benefi-
34. ciorum † neque est contraria iuri naturali, neque ab eo introducta. Prior pars huius conclus. probatur; tum quia iura naturalia sunt immutabilia, *§. sed naturalia, Instit. de iur. natur. gent. & ciu. §. naturale, dist. 5. circa initium, & §. naturale ergo ius, dist. 6.* cum aliis ad id adductis sup. *d. cap. 3. quæst. 1. in initio.* at verò beneficia aliquando saltem supprimi possunt, vt & praxis docet, ac tradunt communiter Doctor. *in cap. cùm accessissent, de constit.* vbi bonus ad hoc text. melior verò in Trident. Concil. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* & aliis in iuribus, quæ inf. hac ipsa quæst. *conclus.* 3. referemus. Tum ex eo, quòd beneficiorum omnium, excepto Papatu, & Episcopatu, ac secundùm aliquos etiam Cardinalatu, fundatio, institutio, & creatio est iure tantùm humano inducta, vt constat ex *cap. 1. 22. dist. cap. nullus, & cap. nullus*, ac ferè per tot. 9. *quæst.* 2. cum aliis, ex quibus id probant inter ceteros Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 1. in præfat. numer. 5.* Vgol. *tract. de simon. tab. 1. cap. 3. §. 4. numer. 1. vsque ad 5. & cap. 48. in princ. numer. 2. & tribus seqq.* atque alij ad id per nos allegati sup. *cap. 9. quæst. 3. conclus. 1.* Non negauerim ta-
35. men, quòd, † vbi beneficia ipsa ea fundatione alicuius personæ, vel Ecclesiæ, quæ ex propriis bonis ea dotauerit, instituta, & creata fuerunt, cùm tunc per eorum suppressionem mutetur, & alteretur vltima voluntas defuncti, seu fundatoris; ea suppressio naturali æquitati aduersetur, quæ dictat, vltimam voluntatem mitti executioni debere: per ea, quæ sup. *cap. 3. quæst. 1. conclus. 1. ad fin.* attulimus.

36. Posterior † pars huius conclus. probatur primò ex eo, quòd siue sumamus ius naturale secundùm Iurisconsultos, hoc est, vel primæuum, quod commune etiam est animantibus, vel secundarium, quod omnibus, vel ferè omnibus hominibus, seu gẽtibus, & ius gentium vocant: siue illud sumamus, prout à Theologis accipitur, nimirum pro moralibus principiis, & præceptis à Deo in Decalogo explicatis; iuxta latiùs per nos adducta sup. *d. cap. 3. quæst. 1. conclus. 1.* non longè ab initio: non est à iure naturali introducta suppressio beneficiorum: quoniam neque ea communis est hominibus cum brutis, vt de se patet; sed neque omnibus, aut ferè omnibus gentibus, cùm nullum illius vestigiũ apud Ethnicos, aut alios minimè Christianos populos appareat. Similiter huiusmodi suppressio ex moralibus principiis, aut immediatis eorum conclusionibus, quæ sunt præcepta Decalogi, per necessariam consequentiam non colligitur, vt cuique rem perpendenti facilè patebit: præsertim quia potiùs aduersari tunc videtur septo, ac decimo Decalogi præcepto de non furando, aut concupiscendo rem alienam, cùm beneficia ex alicuius fundatione instituta, & creata sunt, ac certo personarum generi deputata: ac propter præiudicium illud, quod fit contrauenicndo voluntati fundatoris, eiúsque heredibus, quorum interest, vel interesse potest eam voluntatem obseruari, iuxta latiùs per nos adducta sup. *cap. 6. quæst. 1. conclus. 2. circa medium*; ac ferè in his terminis à Lambertin. *tract. de iure patronat. lib. 3. quæst. 6. art. 7. numer. 7. & 9.* Secundò probatur; quoniam, cùm, vt paulo antè vidimus, beneficia Ecclesiastica inferiora iure tantùm humano positiuo, non autem naturali inducta sint; neque etiam eorum suppressio, seu destructio, & extinctio iure naturali introducta esse potest; tum quia contraria circa idem versantur, seu contrariorum eadem est ratio, ac disciplina, vt latè probat Euerard. *in loc. a contrar. numer. 1. vsque ad 6.* Mandos. *ad regul. 31. Canc. quæst. 21. numer. 3.* & Gonzal. *ad regul. 8. Canc. §. 5. proœm. numer. 118.* necnon *glos. 6. numer. 174. & glos. 43. num. 171.* tum quia non entis nullæ sunt qualitates, *l. eius, qui in prouincia, prope fin. ff. si certa petat.* & qualitas esse nequit sine subiecto, *l. 2. ff. de vsufr.* cum aliis per nos ad vtrumque alleg. sup. *cap. 9. quæst. 3. conclus. 1. ad fin. & cap. 10. quæst. 1. versic. qualitatis autem nomen.*

SECVNDA CONCLVSIO. Suppressio be-
neficiorum † neque est contraria iuri diuino positi- 37.
uo, neque ab eo inducta. Prior pars conclusionis ex eo probatur, quia, cùm ius diuinum positiuum contineatur vel in lege Moysi, seu veteri; cuius præcepta quædam sunt cæremonialia, quædam moralia, quædam iudicialia: vel in lege noua, hoc est, Euangelica; cuius præcepta vel ad fidem pertinent, vel ad Sacramenta; iuxta ea, quæ quoad hoc vtrumque tradidimus *in nostro tract. de decim. cap. 1. quæst. 2. num. 13. vsque ad 18.* iuncto *num. 22. cum seq.* & sup. hoc ipso tract. *cap. 3. quæst. 2. in princ. & conclus. 1.* præcepta quidem cæremonialia, & iudicialia veteris legis, per Christi mortem expirasse, vt *d. quæst. 2. in princ. ac d. num. 13.* satis ostendimus. Quoad præcepta verò moralia eiusdem legis veteris siue ea sint dumtaxat præcepta Decalogi, siue alia quædam pauca, iuxta tradita per nos *d. cap. 3. quæst. 2. conclus. 1. & cap. 9. quæst. 3. conclus. 2.* pariter non video, quomodo huiusmodi suppressio beneficiorum in illis moralibus præceptis contineatur non solùm directè, & expressè, vt patet, sed neque etiam tacitè, & indirectè; quia forsan per aliquod ex iis inducta sint beneficia Ecclesiastica, eorúmve institutio, & creatio, cum eius contrarium in præced. conclus. docuerimus, ostendentes, ea iure dumtaxat humano positiuo fuisse introducta. Quoad legem autem nouam, seu Euangelicam idipsum ex eo facilè probatur, quòd, cum in ea Christus Dominus nullum aliud præceptum dederit, præter præcepta fidei, & Sacramentorum, vt sup. *d. cap. 3. quæst. 2. conclus. 2. & cap. 9. quæst. 1. conclus.* item 2. satis comprobauimus; certum est, inter hæc non contineri huius suppressionis prohibitionem. sed nec dici potest, eam contineri in præceptis moralibus Decalogi, aut aliis moralibus veteris Testamenti, quæ simul naturalia sunt, & à Christo confirmata, & declarata, iuxta tradita sup. *d. cap. 3. quæst. 2. in princ. & conclus. 1.* atque etiam *d. tract. de decim. cap. 1. quæst. 2. num. 20. 21. & 23.* nam, vt ex iis colligitur, quæ *d. conclus. 1. circa med.* adduximus, sicut præceptum de non supprimendis beneficiis non continetur in illis moralibus præceptis, quatenus ea sunt para legis veteris, aut naturalis, vt constat ex dictis *in hac, & præced. concl.* ita neque continebitur, quatenus ea præcepta confirmata fuerunt, ac declarata à Christo Domino in lege Euangelica, cùm in iis confirmandis, ac declarandis nihil quoad suppressionem beneficiorum immutarit, vt etiam per se patet. Neque pariter huic obest id, quod Vgol. *d. tract. de simon. tab. 1. cap. 3. §. 4. & cap. 48. in princ. numer. 1. & 2. cum quatuor seqq.* docet, Ecclesiam ex potestate, & auctoritate sibi à Christo Deo, & homine diuinitus tradita instituisse Ecclesiastica beneficia, & varios modos, ac formam ea acquirendi: atque adeò saltem in lege noua, seu Euangelica tacitè prohiberi videtur eius-

modi beneficiorum suppressio. Respondetur enim, Vgolin. *locis cit.* ac præcipuè *d. cap.* 48. *in princ.* intelligendum esse, prout etiam satis apertè loquitur, non quasi velit, potestatem diuinitus Ecclesiæ fuisse traditam immediatè, & in specie ad instituenda beneficia, ac de iis disponendi: sed solùm, quòd facultas, seu potestas hæc instituendi, de illisque disponendi manat, & originem habet à potestate ipsi Ecclesiæ à Christo Domino tributa ad populum Christianum bene gubernandum, ac regendum, cùm *Matth.* 18. dixit Apostolis, eorumque successoribus Episcopis; *quacumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quacumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis*: necnon *Ioan.* 21. dum Petro dixit, atque in eius persona Romanis pro tempore Pontificibus; *Pasce agnos meos, pasce oues meas*: id quod ex eodem Vgol. constat *d. tab.* 1. *cap.* 47. *ac d. cap.* 48. *in princ. num.* 1. vbi ex eadem potestate Ecclesiæ à Christo tradita deducit, in ipsa Ecclesia esse potestatem condendi leges Ecclesiasticas; quæ tamen, vt omnes fatentur, ac præcipuè, quos retulimus sup. *cap.* 3. *quæst.* 1. *circa initium*, ius non diuinum, sed humanum positiuum sunt; quia nimirum non à Deo immediatè conditum, sed mediatè, hoc est, ex potestate ab eo Ecclesiæ suæ attributa ad ea facienda, quæ pro fidelium recta gubernatione necessaria forent, aut opportuna. Fallit autem hæc prior pars conclu-
39. sionis † in Papam. nam cùm hic non ab Ecclesia, sed à Christo Domino institutus sit, & quidem in vnica persona, successiuè tamen continuanda vsque ad consummationem seculi, illis verbis Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum*, &c. ac Ioan. 21. *Simon Ioannis, diligis me plus his? pasce agnos meos, pasce oues meas*, &c. definitúmque est sæpè in iure, vt *cap. in nouo, & cap. quamuis, dist.* 21. *cap.* 5. *&* 5. *dist.* 22. *cap. aliorum, & cap. cuncta per mundum,* 9. *quæst.* 3. *cap. significasti, de elect. cap. solita, de maior. & obed. cap. nouit, de iudic. cap. fundamenta, de elect. in* 6. *& Extrau. vnam sanctam, de maiorit. & obed. in commun.* Non idem ta-
40. men dicendum est † de Episcopatibus. quamuis enim iuxta veriorem, & communiorem sententiam Episcopatus quoad ordinem sit de iure diuino, vt colligitur cùm ex aliis sacræ Scripturæ locis, tum ex Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* 1. ad Timoth. 3. *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*; cum aliis, quibus id comprobat Card. Bellarmin. *controuers. tom.* 2. *controu.* 2. *gener. lib.* 1. *cap.* 14. *&* 15. vbi etiam idem probat quoad iurisdictionem. pro qua sententia est auctoritas satis aperta Concil. Trid. *sess.* 23. *cap* 4. *& can.* 6. *ac* 7. allegantis d. locum *Act.* 20. qui sanè valde vrget: sicut & ille *Matth.* 18. cùm Dominus dixit Apostolis, *Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata, & in cælis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta, & in cælis*; Episcopi autem successerunt in locum Apostolorum, vt constat ex *cap. in nouo,* 21. *dist. cap. fin.* 68. *dist. cap. videntes,* 15. *quæst.* 1. & Conc. Trid. *d. cap.* 4. ac post multos tradit Cardin. Bellarmin *d. cap.* 14 quare malè Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Canc.* §. 1. *proœm. num.* 18. absolutè post alios ait, Episcopos non successisse Apostolis quoad iurisdictionem. Quamuis, inquam, hæc ita se habeant: tamen tam Apostoli, quàm Episcopi eam accepere, & accipiunt dependenter à Rom. Pontifice, quod solùm probat text. *in cap. ita Dominus,* 19. *dist.* quem allegat Gonzal. cui similis est *in d. cap. fundamenta, in princ. de elect. in* 6. vnde Nicol. I. *d. cap.* 1. 21. *dist.* Omnes, inquit, siue Patriarchij cuiuslibet apices, siue Metropoleon primatus, aut Episcopatuum Cathedras, vel Ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia; hoc est, quoad distinctionem diœcesum: ad quod etiam est optimus text. *in cap. in* ... 80. *dist. cap.* 1. 99. *dist. cap.* 1. ac ferè per tot. 9. *quæst.* 2. Atque hinc est, quòd potest Papa duos Episcopatus in vnum redigere, vt in posteriori parte seq. conclus. latè videbimus; id quod sine suppressione, & extinctione vnius Episcopatus fieri non posse, constat ex adductis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. *ad pr.* Et hæc quoad priorem huius conclus. partem. Po-
sterior verò † pars eiusdem conclusionis proba- 41.
tur tum ex fundamentis, quibus priorem eius partem confirmauimus huic posteriori cum proportione applicatis: nam sicut in legis veteris aut nouæ præceptis non continetur illud, quo beneficiorum suppressio prohibeatur; ita neque illud, quo eadem præcipiatur, aut expresse permittatur: tum ex secundo fundamento, ex quo posteriorem partem præced. conclusionis comprobauimus posteriori huius conclus. parti accommodato: quia nimirum, cùm & beneficia, eorúmque institutio, & creatio iure non diuino, sed dumtaxat humano inuenta sit, & introducta; inde etiam sequitur, eorum suppressionem, seu extinctionem solo humano iure introductam fuisse; cùm & contrariorum eadem sit ratio, ac disciplina; & non entis nullæ sint qualitates, & qualitas nequeat esse sine subiecto; quæ omnia *ibid.* ex alibi etiam adductis satis confirmauimus. Hoc autem humanum ius Ecclesiasticum erit,
vt *in seq. conclus.* videbimus; non autem † sæcula- 42.
re; quoniam laici etiam religiosi de rebus Ecclesiasticis, ac spiritualibus nullam habent disponendi potestatem, siue statuendo, *cap. bene quidem,* 96. *dist. cap. quæ in Ecclesiarum, & cap Ecclesia sancta Mariæ, de constit. & cap. fin. de reb. Eccles. non alienan.* siue alia ratione de iis tractando, *cap.* 2. *&* 3. *de iudic.* cum suis concord.

Tertia conclusio. Suppressio bene-
ficiorum licèt plerumque † iuri humano positi- 43.
uo sit contraria; in aliquibus tamen casibus ab eo est inducta. Prior pars conclusionis probatur tum à fortiori ex iis, quibus *cap. præced. quæst.* 3. *conclus.* 3. hoc ipsum de mutatione status Ecclesiarum, ac beneficiorum ostendimus: tum quia plerumque beneficia sunt instituta ex fundatione laicorum, aut Ecclesiarum ad id tribuentium vel dotem, vel fundum, atque ad Ecclesiarum constructionem contribuentium; idque siue per actum inter viuos, siue per dispositionem causa mortis, iuxta *cap. pia mentis, & seqq.* 16. *quæst.* 7. *cap.* 1. ac toto penè tit. *de iurepatronat.* cum suis concord. quare, cùm de his beneficiis supprimendis, seu extinguendis agitur, simul etiam agitur de vltima voluntate commutanda, quæ commutatio regulariter iuri humano positiuo aduersatur: prout tam quoad dispositionem inter viuos, quàm causa mortis; (quam vtramque vltimæ voluntatis nomine contineri docuimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 1. *circa medium*;) constat ex iuribus per nos allegat. *cap.* 3. *huius tract. quæst.* 3. *conclus.* 1. atque inter hæc quoad actum quidem inter viuos, ex *l. si donationem, C. de reuoc. donat. l. sancimus, C. de rei vendic. l. de contractu, C. de rescind. vendit. cap.* 1. *& cap. qualiter, de pact. Clem. quia contingit, in princ.* iuncta glos. recepta, *verbo, largitione, de relig. domib.* Concil. Trident. *sess.* 7. *cap. vlt. & sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* quoad testamenta verò, & reliquas dispositiones causa mortis, ex *l.* 1. *& l. Decuriones, ff. de administr. rer. ad ciuit. pertin. l. si testamentum, C. de testam. l. cùm necessitatem, C. de fideicom.*

com. & §. dispensat, auth. de nupt. collat. 4. cap. vltima voluntas, 13. quæst. 2. cap. nos quidem, cap. si heredes, cap. tua nobis, & cap. Ioannes, de testam. & quoad vtramque dispositionem, ex *l. qua ratione, §. hæ quoque res, ff. de acquir. rer. domin. & §. per traditionem, Instit. de rer. diuis. cap. de xenodochiis, & cap. ad hæc, de relig. domib. d. Clem. quia contingit, in princ. eod. tit.* necnon Concil. Trident. *sess. 25. cap. 5. & 8. de reformat.* atque in terminis suppressionis beneficiorum, quæ fit per diminutionem numeri Canonicorum in aliqua Ecclesia Collegiata, id colligi videtur tum ex *cap. fin. de verb. signific.* dum ad Rom. Pontificem *inibi* pro hac numeri diminutione, seu moderatione recurritur; cùm superfluum sit hoc precibus postulare, quod iam lege permissum est, *l. vnic. C. de thesaur. lib. 10.* cum suis concord. *ibid. in verbo, lege*, per glos. allegat. tum ex eo, quòd suppressio beneficiorum per se tendit ad diminutionem cultus diuini, ad quem ipsa beneficia sunt instituta; de iure autem cultus diuinus augeri potius debet, quàm minui, *cap. fin. de rescript. in 6. & cap. pen. de constit.* vbi ob hanc ipsam causam mandat summus Pontifex, retineri numerum antiquum præbendarum, quem Canonici restrinxerant per statutum; nolentes, inquiens, diuini numinis minui cultum, sed potius augmentari. Idipsum etiam in terminis sentit Abb. *in cap. cùm accessissent, numer. 4. in fin.* quem *ibi* sequitur Felin. & alij, dum ait, quòd, si alius à Capitulo instituit præbendas, vel dignitates, non potest Episcopus cum Capitulo eas diminuere sine auctoritate fundatoris, vel heredis: quod etiam ante eos voluit Hostien. & Card. & quòd non possit Episcopus, & Capitulum dignitatem etiam ex causa supprimere, & tollere, vbi talis dignitas ab alio, quam à Capitulo sit facta, post Felin. *d. cap. cùm accessissent, col. 7.* voluit Apost. Abb. *d. numer. 4. sub littera I.* Posterior au-
44. tem † pars huius nostræ conclus. probatur primò ex text. *in d. cap. cùm accessissent, §. vlt. de constitut.* vbi saltem per statutum à sede Apostolica confirmatum potest Episcopus cum Capitulo tollere ab Ecclesia Collegiata dignitatem, seu officium: dicitur enim *ibi*; quocirca mandamus, quatenus, si vobis constiterit, Tullen. Canonicos, ne vlteriùs in Tullen. Ecclesia Primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodum, sicut dicitur, confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere. Secundò probatur ex *cap. ex parte, eod. tit.* vbi à contrario sensu habetur, quòd potest Capitulum, & Episcopus per statutum ex causa, nimirum vbi reditus Ecclesiæ sunt diminuti, minuere numerum præbendarum ab antiquo in ea Ecclesia statutum: ideo enim mandat ibi Rom. Pontifex, seruari in illa Ecclesia antiquum numerum præbendarum, non obstante etiam confirmatione prædicti statuti à sede Apostolica per Canonicos obtenta; quia numerum præbendarum eiusdem Ecclesiæ, licèt eius reditus non essent diminuti, restrinxerant. Tertiò ex text. *in cap. pastoralis, de priuileg.* vnde habetur, per Papam indulgeri aliquando religiosis, vt Ecclesias suas in proprios vsus possint conuertere, decedentibus personis earum, quod proculdubio sine ipsarum Ecclesiarum suppressione fieri non potest, cùm nullum beneficium, nulla-
45. que Ecclesia † sine titulo esse possit, *cap. nemo, de consecr. dist. 1, cap. sanctorum, 23. quæst. vlt. cap. quoniam, de vit. & honest. cler. cap. 1. de censib.* cum simil. Ad idem sunt alia iura, in quibus habetur, Eccle-

sias, ac beneficia sæcularia locis religiosis concedi ab Episcopo posse, vt *in cap. consultationibus, & cap. pastoralis, de donat. cap. tua nobis, & cap. pastoralis, de his, quæ fi. a prælat. sin. cons. Capit. cap. quod autem, cap. illud, cap. cura, cap. nullus, & cap. suggestum, de iurepatronat. cap. cùm & plantare, in princ. de priuil. & Clem. 2. de reb. Eccles. non alien.* præcipuè verò *d. cap. consultationibus*; quem text. Abb. &
alij Doctor. intelligunt † de concessione Ecclesiæ, 46.
seu beneficiis religiosis locis facienda quoad proprietatem: quod quidem fieri non posse videtur absque suppressione, seu extinctione ipsius beneficij quoad titulum. Quartò, hæc eadem posterior pars conclus. probatur ex *cap. cùm M. Ferrariensis, de constit.* vbi iuxta communem expositionem † 47.
ideo reductio maioris numeri Canonicorum, seu præbendarum ad quatuordecim tantùm à Canonicis per constitutionem facta, & per sedem Apostolicam confirmata mandatur à Rom. Pontifice non obseruari; sed aliis quinque assignari ex superexcrescentibus fructibus totidem præbendas; quia iam ipsi fregerant numerum à se constitutum per voluntariam receptionem quatuor ad vacaturas præbendas; vnde colligitur, quòd, nisi fregissent numerum minorem à se constitutum, valuisset, & sustineretur prædicta reductio, seu diminutio, non obstante etiam consuetudine contraria, vt apertè sentit glos. ab aliis approbata *ibi, verbo, consuetudinem*, allegans text. cap. proximè præced. qui expressè admittit talem numeri præbendarum diminutionem. Quintò, probatur ex *d. cap. fin. de verb. signific.* vbi saltem ex Rom. Pontificis auctoritate possunt delegati ad instantiam Episcopi, & Capituli, diminutis Ecclesiæ facultatibus numerum Canonicorum in ea institutum iuxta easdem facultates, vt *ibidem* dicitur, moderari, ac mutilare, hoc est, minuere. Denique hæc posterior propositæ conclusionis pars probatur ex Conc. Trident. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* vbi decernitur, quòd in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeòque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui, pro loci, & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli, si per aliquot simplicium beneficiorum, non tamen regularium vnionem iis faciendam prouideri non possit; aliquibus ex iisdem præbendis suppressis, cum patronorum consensu, si de iurepatronatus laicorum sint: quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere: ita tamen, vt tot supersint, quæ diuino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commodè valeant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus, & priuilegiis; aut quacumque reseruatione generali, vel speciali, aut affectione: neque prædictæ vniones, aut suppressiones tolli, seu impediri possint ex quibuscomque prouisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusuis aliis derogationibus, vel suspensionibus. Quomodo autem tam huius decreti, quàm aliorum præcitatorum iurium dispositio intelligi, aut extendi possit, vel debeat, in sequentibus huius capitis quæstionibus propriis locis videbimus. Interim verò, priusquam ad reliquas præsentis quæst conclusiones transeamus, duo alia iura prætermittenda non sunt, quæ maxime hanc posteriorem concl. partem con-
firmant. quorum primum est † *in cap. & temporis*, 48.
16. quæst. 1. quod *cum cap. seq.* quod incipit *pelagam hostilis*, Gratian. statim ante ad hoc allegauit, vt

probaret, Papam posse duos Episcopatus in vnum redigere, Apostolica potest auctoritas: atque adeò, cùm hic sit secundus modus vnionis ex tribus relatis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. *post medium*, simul etiam, iuxta ea, quæ *ibidem* tradidimus, habemus casum suppressionis beneficiorum: ibi enim osten-
49. dimus, † per eum modum vnionis beneficij ipsum beneficium tolli, & extingui. sed & si dicamus cum glos. *d. cap. & temporis, verbo, vtrarumque*; iuxta secundum eius intellectum, quem aliqui Doctor. *ibi* sequuntur, per vnionem, de qua *ibi*, vnam Ecclesiam, seu sedem Episcopalem alteri subiici; adhuc *inibi* habetur casus suppressionis beneficij, cùm per talem vnionis modum, qui est primus ex tribus *d. quæst.* 1. relatis, vt *ibi* docuimus, pariter tollatur, & extinguatur beneficium. His autem similem text. habemus in Trident. Conc. *sess.* 24. *cap.* 13. *de reform.* vnde pari ratione hæc posterior præsentis conclus. pars confirmatur, dum in eius initio sic habetur: quoniam pleræque Cathedrales Ecclesiæ tam tenuis reditus sunt, & angustæ, vt Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant; examinet Concilium Prouinciale, vocatis iis, quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatémque vicinis vnire, vel nouis prouentibus augere expediat; confectaque de præmissis instrumenta ad summum Rom. Pontificem mittat; quibus instructus summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit, aut tenues inuicem vniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Ad idem etiam eadem de causa pertinent
50. alia iura, in quibus vnionis mentio fit, † quæ ad prædictum primum, vel secundum modum vnionis perpetuæ beneficiorum spectant; cuiusmodi est *cap.* 2. *de religios. domib. cap. sicut vnire, de excess. prælat. Clem.* 1. *§. ad hæc, de stat. monach. Clem.* 2. *de reb. Eccles. non alien.* Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 6. *& 7. sess.* 14. *cap.* 9. *sess.* 21. *cap.* 5. *sess.* 23. *cap.* 18. *versic. & quia ad Collegij fabricam, circa med. sess.* 24. *cap.* 13. *circa initium, & vers. in vnionibus verò, eadem sess.* 24. *cap.* 15. *& sess.* 25. *cap.* 9. *vers. insuper accessiones, de reformat.* faciunt etiam tum iura, in
51. quibus approbatur † dependentia vnius beneficij ab alio, vt *in cap. dudum, il* 2. *§. licèt autem, vers. insuper, de elect. & cap. eam te, de ætat. & qualit. & ord. præficiend.* tum ea iura, in quibus de annexione beneficiorum habetur, vt *in cap. exposuisti, & cap. extirpandæ, §. qui verè, de præbend. cap. super eo, cap. quia sæpe, & cap. cum singula, eod. tit. in* 6. *& Clem. fin. eod. tit.* quoniam, vt sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. *ad fin.* admonuimus, vnio, & annexio beneficiorum parum, aut nihil inter se differunt, vt etiam colligi potest ex mox citat. iurib. & Concil. Trident. *d. sess.* 7. *cap.* 7 *de reform.*

QVARTA CONCLVSIO. Causa finalis, ob quam introductum est, vt aliquando supprimi
52. beneficia possint, † est necessitas, vel publica Ecclesiæ vtilitas. probatur tum ex iis, quibus idipsum de mutatione status Ecclesiarum, ac beneficiorum tradidimus *cap. præced. quæst.* 3. *conclus.* 4. & generatim de commutatione vltimarum voluntatum docuimus *cap.* 3. *quæst.* 4. ad quam commutationem, vt paulo antè *initio præced. concl.* vidimus, pertinet suppressio beneficiorum; sicut pariter negari non potest, vt etiam aliàs admonuimus, per huiusmodi suppressionem statum beneficij, & Ecclesiæ mu-
53. tari. tum ex aliis quibus hoc † de vnionibus ostendimus, *cap. præced. quæst.* 6. *conclus.* 1. præcipuè ex *cap. & temporis qualitas, cum seq.* 16. *quæst.* 1. *cap.* 2. *de relig. dom.* & Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.* 5. *de reform.* quibus nunc addo *cap. exposuisti, de præbend. in cap. ex parte, de constit. & cap* [illegible] *de* [illegible] *signific.* & Concil. Trident. *se*[illegible] 24. *cap.* 5. *ac* [illegible], quæ inf. hoc ipso cap. fusiùs ad hoc inducemus *quæ*[illegible] 6. *conclus.* 2. simul ex *d. cap. ex parte* ostendentes, suppressionem beneficiorum ob solam priuatam eam impetrantium vtilitatem fieri non posse. Tres verò speciales causas publicæ vtilitatis in suppressione ex nonnullis iuribus colligit Petr. Greg. Tholosan. *in non. instit. res beneficiar. cap.* [illegible]9. *numer.* 2. prima est, ne plures sint clerici, quàm nutriri possint, & ita mendicitas clericorum in opprobrium veniat cleri. Secunda ne contra intentionem, & prouidentiam fundatorum plures clerici admittantur. Tertia ne multitudo clericorum confusionem pariat, & officij, ac ministerij quamdam vtilitatem. Nunc autem ad vltimam præsentis quæst. conclusionem descendamus, quæ ex hac ipsa conclus. colligitur.

QVINTA igitur, & postrema CONCLVSIO sit. Suppressio beneficiorum licèt per se ac regu-
lariter † sit odiosa: aliquando tamen est fauorabilis. 54.
Hæc conclusio, supposito eo, quod sup. *c.* 3. *quæst.* 4. *in* 1. *& 2. præmiss.* necnon *c.* 9. *quæst.* 3. *concl. vlt. circa medium*, satis ostendimus, eamdem dispositionē partim fauorabilē, partim etiam odiosam esse posse; ita tamen, vt pars, quæ præponderat eam vel fauorabilem, vel odiosam faciat, quoties odium a fauore distingui non possit; quòd, si vnum ab altero commodè valeat separari, tunc odium, vt odium, & fauorem, vt fauorem assumendum fore: ac tandem si & contra dispositionem, & pro ea fauor sit, tunc fauorem, qui potentior sit, attendendum esse, ac præualere debere. Hoc, inquam, supposito præsens conclusio quoad priorem partem ex eo probatur, quoniam, quòd beneficia non supprimantur, per se, ac regulariter conforme est iuri communi, vt sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 3. in priori eius parte ostendimus; at verò fauorabilis est omnis dispositio, quæ iuri communi innititur, Caputaq. *decis.* 88. *num.* 6. *part.* 2. Cassad. *decis.* 4. *num.* 2. *de privil.* cum aliis ad id citat. a Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. §.* 6. *proœm. numer.* 42. quare suppressio ipsa erit odiosa; nam contrariorum contraria est ratio, & contrarij effectus, *l. qui accusare, ff. de accusat.* cum aliis, quæ ad id allegat Euerard. *in loc. à contrar. numer.* 7. & quod operatur propositum in proposito, operatur oppositum in opposito, *§. plus autem*, & *ibi* not. Ang. & Ias. *Instit. de action.* cum simil. odiosaque est dispositio contra ius, vt constat ex adductis à Gonzal. *d. §.* 6. *proœm. numer.* 3. cum aliquot seqq. Posterior autem huius conclusio-
nis † pars probatur: quoniam, si quidem hu- 55.
iusmodi suppressio beneficiorum fiat propter necessitatem; quia nimirum impossibile sit de facto, quòd beneficium subsistat, vtpura, quòd eius dos in totum perierit, vel Ecclesia sit destructa, nec spes vlla sit reædificationis; aut de iure, vt in casu *cap.* 1. *& 2. de non. oper. nunciat.* de quo latiùs infra *quæst.* 6. *conclus.* 2. tunc fauorabilis erit suppressio, tum iuxta regulam mox traditam, quia innititur iuri communi eam fieri præcipienti, vel certè permittenti, vt in iurib. sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 3. in posteriori eius parte allegat. tum quia continet plerumque publicam vtilitatem, cùm nimirum minuitur numerus Canonicatuum, vel præbendarum in Ecclesia ab aliquo defuncto siue per actum inter viuos, siue per dispositionem causa mortis fundata, ob diminutionem redituum illius, vt nimirum tunc quoad fieri possit executioni mittantur, nec omnino depereant huiusmodi defunctorum voluntates;

id

id quod fauorabile est, vtpote publicam habens vtilitatem, *l. vel negare, ff. quemadm. testam. aper.* cum aliis per nos adductis sup. *cap. 3. quæst. 4. post medium.* Si verò prædicta suppressio beneficiorum non fit propter necessitatem, quia nimirum tam de iure, quàm de facto beneficium remanere potest absque eo, quòd extinguatur; adhuc suppressio huiusmodi fauorabilis erit, cùm aut immediatè, ac directè fit propter communem, seu publicam vtilitatem, vt in nonnullis ex casibus *in præced. conclus.* relatis, & *quæst. 6. conclus. 2.* recensendis; quæ quidem publica vtilitas facit, vt dispositio etiam aliàs odiosa, fauorabilis censeatur, ex adductis per nos *d. quæst. 4. post medium:* aut fit pro augendo, vel retinendo cultu diuino, quia, nisi talis suppressio fieret, diuinus cultus minueretur; fauorabilem autem esse dispositionem, per quam diuinus cultus augetur, vel retinetur, *ibidem* satis ostendimus. Idémque statuendum est, vbi suppressio facienda sit propter Ecclesiarum vtilitatem, vel vt succurratur pauperibus clericis, & Ecclesiæ ministris, aut personis litteratis, ac benemeritis; vel vt saluti Christianorum consulatur, aut aliàs fauore piæ causæ: in quibus omnibus casibus fauorabilis est dispositio, vt constat ex iis, quæ attulimus *cap. præced. quæst. 3. conclus. 5.* & latiùs *cap. 3. quæst. 4. post medium.* Vbi autem fauor vtrinque esset, nimirum, & pro suppressione, & contra suppressionem beneficij; tunc†
56. fauor potentior præualere debet, ex adductis per nos *d. quæst. 4.* longè post medium; quo etiam loco attigimus, quis fauor sit potentior; & illud subiecimus, vnde colligere licet, an, & quando post deductam in esse suppressionem, si de eius interpretatione agatur, restringenda sit, vel ad casus similes, aut aliàs extendenda. Nunc autem ad alias huius cap. quæstiones transeamus.

SVMMÆ RERVM.

57. *Supprimi possunt beneficia fundata, seu erecta per dispositionem siue inter viuos, siue etiam causa mortis. & tam erecta cum reseruatione iurispatronatus ob fundationem, vel dotationem, quam erecta ex fructibus superfluis, aut eleemosynis absque ea reseruatione; num. 58. & duob. seqq.*
59. *Consensus Capituli, vel patronorum an, & quando sit necessarius ad suppressionem præbendarum.*
60. *Auctoritas Papæ quando requiratur ad diminutionem numeri præbendarum, vel suppressionem dignitatis.*
61. *Supprimi potest beneficium Ecclesiæ siue Collegiata, siue non Collegiata, seu de per se stans.*
62. *Beneficia, quorum erectio contraria est, vel conformis iuri naturali, diuino, vel humano, an supprimi possint, vel debeant. & quid de iis quorum erectio est præter ius, vel inuoluens quid de facto impossibile in executione; numer. 63.*
64. *Beneficia, quorum erectio sub conditione, vel in diem facta est, an supprimi valeant ante, vel post aduentum conditionis, aut diei. & quid vbi facta sit sub falsa demonstratione, vel causa; aut sub certo modo, & postea deficiente; vel extorta sit per vim, aut metum; numer. 65.*
66. *Supprimi possunt beneficia sæcularia omnia, excepto Papatu. & aliqua etiam regularia; num. 67. atque item siue perpetua, siue manualia; numer. 68.*
69. *Supprimi possunt beneficia siue curata, siue non curata.*
70. *Supprimi potest regulariter beneficium Ecclesiasticum cuiuslibet speciei saltem ab aliquo; & nonnullis num seqq.*
71. *Beneficia omnia manus sunt Papæ manualia, seu obedientialia.*
72. *Supprimi potest beneficium, licèt annexam habeat personalem residentiam. aut certum ordinem; vel qualitatem, vt præbenda Theologalis, Magistralis, Doctoralis, ac similes; numer. 73.*
74. *Supprimi possunt etiam beneficia electiua, iurispatronatus, & ea, quibus certa onera, & conditiones, seu pacta sunt apposita.*
75. *Cardinalatus an supprimi possit; & an sit beneficium, ac de iure diuino. & quid de numero Cardinalium, seu titulorum Cardinalatus; num. 76.*
77. *Papatus est quoddam beneficium Ecclesiasticum. & tanquam diuino iure ita institutus, vt vnicus successiuè sit Papa, qui à Deo immediatè suam potestatem accipit, & nulla creatura vlla ratione supprimi potest; numer. 78. cum seq.*
79. *Papa an derogare possit iuri naturali, vel diuino positiuo.*
80. *Reseruatio non capit beneficium suppressum, neque supprimi potest beneficium reseruatum, quibusdam casibus exceptis; & numer. 173. cum duob. seqq.*

QVÆRO igitur QVARTO, quænam beneficia supprimi possint.

Postquam in proximè præcedenti quæst. de causa efficienti remota suppressionis beneficiorum egimus; antequam de eiusdem suppressionis causa proxima efficiente disputemus, quod statim *seq. quæst.* præstabimus; sequitur iuxta methodum, quam in duob. præced. capitib. *quæst. 4.* proposuimus, vt in præsenti quæst. de causa materiali prædictæ suppressionis agamus, seu de materia, circa quam ipsa suppressio versatur: materia enim huiusmodi actioni, & causæ efficienti proximæ in actu existenti saltem ordine naturæ præsupponitur. Videndum igitur nunc nobis erit, quænam beneficia supprimi possint: id quod propositis more nostro opportunis conclusionibus, breuiter tamen, exequemur.

PRIMA CONCLVSIO. Non solùm supprimi possunt † beneficia fundata per actum, seu 57.
dispositionem causa mortis, sed etiam fundata per actum, seu dispositionem inter viuos. Probatur tum ex iis, quibus idipsum quoad commutationem vltimæ voluntatis ostendimus sup. *cap. 4. quæst. 1.* neque enim negari potest, quin vt plurimum suppressio beneficiorum sit quædam vltimæ voluntatis commutatio, cùm plerumque beneficia ex piorum hominum voluntate erigantur, qui per dispositionem inter viuos, vel causa mortis fundum, atque expensas ad constructionem Ecclesiæ, aut dotem pro beneficij fundatione, seu erectione contulerunt: vtraque autem hæc dispositio vltimæ voluntatis nomine continentur, vt sup. *cap. 2. quæst. 1. & 2.* satis ostendimus. tum ex aliis, quibus hanc eamdem conclusionem statuimus, ac sufficienter, ni fallor, confirmauimus, quoad derogationem quidem qualitatum in beneficij fundatione appositarum *cap. 10.*

 quæst. 4.

quæst. 4. conclus. 1. quoad mutationem autem status Ecclesiarum ac beneficiorum, *cap. præced.* pariter *quæst. 4. concl. 1.* quæ quidem ii diligenter perpendantur, æque locum habent in ea, de qua nunc agimus, beneficiorum suppresſione.

Secvnda conclvsio. Supprimi
58. possunt † tam beneficia erecta, seu fundata ex bonis patrimonialibus, aut Ecclesiasticis reseruato iurepatronatus, seu præsentandi, vel fundatori eiúsque hæredibus, aut alteri, cui fundator voluerit; vel Rectori Ecclesiæ, eiúsque successoribus; quam erecta ex fructibus superfluis, aut eleemosynis absque vlla iurispatronatus reseruatione. Hæc conclusio quoad vtramque eius partem colligitur primò ex *cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de constit.* necnon *cap. fin. de verb. signific.* prout ea iura *quæst. præcedent. conclus.* 3. ponderauimus; ibi enim admittitur suppresſio dignitatis, vel certi numeri Canonicorum antea institutæ, ac instituti in ea Ecclesia; non distinguendo, quo ex prædictis duobus modis facta fuerit institutio. & adhuc apertiùs ex Concil. Trident. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* cuius verba *in d. conclus.* 3. retulimus; dum enim *inibi* decernitur, licere certis in casibus Episcopis cum consensu Capituli, & patronorum, si de iurepatronatus laicorum sint, aliquas præbendas Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum insignium supprimere, apertè constat, iisdem in casibus suppresſionem aliquot præbendarum fieri posse siue eæ præbendæ sint de iurepatronatus, siue non; & siue illud iuspatronatus sit laicorum, siue Ecclesiarum; verùm cum hoc discrimine, quòd, † si præbendæ illæ
59. non sint iurispatronatus, vel iurispatronatus Ecclesiastici, sufficiat consensus Capituli cum Episcopo ad præbendarum illarum suppresſionem faciendam; si verò sint iurispatronatus laicorum, consensus quoque patronorum exigatur. Secundò hæc conclusio quoad vtramque partem probatur ex eo, quòd post alios tradunt Abb. *d. cap. cùm accessissent, numer.* 4. Felin. *numer.* 17. ac Dec. *numer. 44. cum trib. seqq.* in postrema edit. aliàs *conclus. 2. & 3.* quòd ex causa supprimi posset dignitas, & minui numerus præbendarum siue ab alio, quàm à Capitulo sint institutæ, siue ab ipso Capitulo. verùm cum hoc discrimine, quòd, si ab alio, quàm à Capitulo institutæ sint, requiritur consensus fundatoris, vel heredis, aliàs sufficit consensus Capituli cum Episcopo, nisi numerus sit taxatus, aut creata dignitas à Papa; quo
60. casu † regulariter numerus ille minui, aut dignitas supprimi nequit sine eius auctoritate: idque etiam post alios ex communi tenet Garz. *d. tract. de benefic. part. 12. cap. 1. numer.* 3. quod tamen temperat *numer.* 4. & Abb. ac Felin. *vbi sup.* nisi causa diminutionis, aut suppresſionis postea superuenisset. Immo Felin. *ibidem* post Imol. *ibi*, (quos etiam refert Garz. sup. *numer.* 6. ad id quoque adducens Ioan. Azor. *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 30. quæst.* 10.) idem fore docent etiamsi in confirmatione adesset clausula decreti irritantis. in quo tamen contrarium sentit ipse Garz. *numer. 9. cum duobus seqq.* prout *quæst seq. conclus.* 1. in priori eius parte videbimus, vbi latiùs totam hanc rem explicabimus.

Tertia conclvsio. Supprimi ali-
61. quando potest † non modò beneficium, quod simul cum aliis vnum corpus constituit, qualis est præbenda, seu Canonicatus; verùm etiam beneficium de per se stans, vt est dignitas Ecclesiæ non Collegiatæ, Capellania, aliúdve simile. De priori beneficiorum genere satis constat ex *d. cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de constit. cap. fin. de verb. sig.* & Concil. Trident. *d. sess. 24. cap.* [illegible] nam *in d. cap. cùm accessissent*, expressè mentio fit sublatione, seu extinctione dignitatis [illegible] Ec[illegible] Cathedrali. *d.* autem *cap. ex parte, cap.* [illegible] *& cap.* [illegible] *Conc.* de huiusmodi diminutione nume[illegible] præbe[illegible]rum in Ecclesiis Cathedralibus, vel C[illegible]legi[illegible] [illegible]e posteriori autem genere beneficiorum tradiderunt communiter Doctor. *d. cap. cùm access*[illegible] *& cap. ex parte*, glos. recepta *in Clem. si vna, verbo, vacabat, & verbo, defensor, de reb. Eccles. non alien.* Lambert *tract. de iurepatronat. lib. 2. part. 1. quæ*[illegible] *artic. 10. numer. 8. & lib. 3. quæst. 6. artic. 7. numer.* 6. & Roch. de Curt. *in sim. tract. verbo, pro eo, quod de diœcesani consensu, quæst. 15. sub numer.* 32. & al[illegible], quos retulimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. ante med.* quibus nunc addu Nauar. *consil. 9. de offic. ordin. & consil. 27. de præbend.* iuxta impresſion. Lugdunen. ac Venetam, & satis colligitur ex *regul.* 12. seu 13. & 21. seu 22. *Canc.* necnon ex *constit.* 53. aliàs 69. Pij IV. quæ incipit, *in sublimi, vers. necnon ab vnionibus*, seu §. 4.

Possent hoc loco, antequam ad speciales conclusiones de præcipuarum specierum benefic[illegible]rum suppresſione veniamus, aliæ nonnullæ generales conclusiones proponi, & explicari, vel potius, quod sup. *cap. 4. quæst. 3. & quatuor seqq.* latius quoad vltimæ voluntatis commutationem prosecuti sumus, huic materiæ, de qua agimus, applicari prout *cap. 9. quæst. 4. conclus. 5. & seqq.* quoad fideicommissi derogationem breuiter fecimus. Sed quoniam eædem generales conclusiones facilè formari possunt ex *præd. quæst. 3. & quatuor seqq.* solo mutato commutationis vltimarum voluntatum nomine in suppresſionem beneficiorum, quæ nihil præcipui, aut diuersi quoad hoc habet à materia commutationis vltimarum voluntatū, cuius etiam species quædam est beneficiorum suppresſio; vnde ab [illegible]la quoque ad hanc argui potest, vt iam non semel docuimus: eam ob causam pro memoratis generalibus in hac suppresſionis materia conclusionibus candidum lectorem ad quinque prædictas quæstiones ita remisisse sat erit, vt, si scire velit, † an suppri- 62.
mi debeant, vel possint beneficia, quorum erectio contraria sit, vel conformis iuri naturali, id petat ex *d. cap. 4. quæst.* 3. de erectione autem contraria, aut conformi iuri diuino positiuo, ex *quæst. 4. eiusdem cap.* sicut de contraria, vel conformi iuri humano positiuo, sumere poterit ex *quæst.* 5. illius ipsius cap. quoad beneficia verò, † quorum erectio est præ- 63.
ter ius, vel inuoluens quid de facto impossibile in executione, an ea supprimi possint, consulat, quæ scripsimus *eod. cap. 4. quæst.* 6. pro illo autem articulo, † an beneficia, quorum erectio, seu insti- 64.
tio sub conditione, vel in diem facta est, supprimi valeant siue ante, siue post aduentum conditionis, vel diei, petere quisque poterit ex latiùs per nos quoad vltimæ voluntatis commutationem adductis *d. cap. 4. quæst.* 7. vnde etiam habebit quid statuendum sit, † vbi erectio illa, seu institutio benefi- 65.
cij facta fuerit sub falsa demonstratione, vel causa; aut sub certo modo, eo modo postea deficiente, seu non obseruato; atque item quid, vbi huiusmodi erectio, seu institutio beneficiorum per vim, vel metum extorta sit, an tunc beneficium illud supprimi posit. Nos autem nunc ad prædictas speciales conclusiones de præcipuis beneficiorum speciebus, an eæ supprimi valeant, descendamus.

Qvarta conclvsio. Supprimi pos-
sunt beneficia † siue sæcularia sint, siue regula- 66.
ria. De sæcularibus probatur; tum ex eo, quòd beneficia curata, seu parochialia supprimi aliquando

do possunt, vt *in seq. conclus.* videbimus: huiusmodi autem beneficia sæcularia ex sui natura sunt, vt sup. *cap. 9. quæst. 3. conclus. 3. ad fin.* ostendimus: tum ex text. *in d. cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de constitut.* necnon *cap. fin. de verb. signif.* & Conc. Trid. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* dum *d. cap. cùm accessissent*, admittitur sublatio dignitatis de Ecclesia Cathedrali, *d.* autem *cap. ex parte, & cap. fin.* apertè supponitur, restringi posse numerum præbendarũ in Ecclesia Cathedrali, & *d. c.* 15. Conc. Trident. in specie supprimi posse aliquot præbendas in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus. Huiusmodi autem Ecclesiæ vtplurimum sunt sæculares; atque adeò earum beneficia sæcularia. Ad idem etiam sunt text. *in cap. & temporis qualitas, cum seq.* quod incipit, *postquam hostilus*, 16. *quæst.* 1. ex quibus Gratian. paulò ante §. *quod autem, vers. sicut enim*, quem alij communiter sequuntur, tradit, duos Episcopatus in vnum redigi posse Apostolica auctoritate: quæ vnio vim suppressionis habet, vt sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium*, ostendimus. Ab his verò sæcularibus beneficiis omnino excipiendus est Papatus, qui supprimi non potest, per ea, quæ adduximus *quæst. præced. conclus.* 2. *post medium.* Quod autem ad Episcopatus attinet; non obstat, quòd is de iure diuino sit non modò quoad ordinem, sed & quoad aliquam iurisdictionem, vt præter citatos à nobis *d. conclus.* 2. *& in tract. de Conseruatorib. iudicib. cap. 5. numer.* 31. pluribus docet Suarez *tom.* 4. qui est *de pœnit. disput.* 25. *sect. 1. numer. 3. 4. & 6. cum duobus seqq.* & Hoied. *tract. de incompatib. benefic. part. 1. in præfat. numer.* 5. nam adhuc hanc iurisdictionem habent Episcopi per summum Pontificem, seu dependenter ab illo, vt idem probat *d. sect. 1. num.* 10. 11. *&* 12. & Card. Bellarm. *tom. 1. controu. 3. lib. 4. cap. 28. cum seq.* ad quod nos quoque alia attulimus *d. conclus. 2. post medium*, ac præsertim text. *in cap. 1. dist.* 22. vbi Nicol. II. Omnes, inquit, siue Patriarchij cuiuslibet apices, siue Metropoleon primatus, aut Episcopatuũ Cathedras, vel Ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia, hoc est, quoad distinctionem diœcesum, seu prouinciarum, & erectionem in titulum beneficialem. Et quoniam Episcopatus, & Ecclesiæ Cathedrales aliquando regulares esse possunt, vt satis constat ex *cap. nullus, in fi. de elect. in 6. & Clem.* 1. pariter *in fi. eod.*
67. *tit.* ideo ex præcitat. iuribus colligere licet, † etiam aliquod beneficium regulare supprimi posse; id quod meliùs quoque suadetur tum ex *cap. cùm singula, in princ. de præbend. in* 6. vbi mentio fit duorum Prioratuum regularium, quorum vnus ex alio dependeat, quive adinuicem sint annexi, & vtrumque iure fieri posse apertè supponitur: tum ex *Clem.* 1. quæ incipit, *ne in agro*, §. *adhæc*, *de stat. monach.* vbi statuitur, quòd, si prouentus Prioratuum, seu administrationum regularium duobus monachis non sufficiunt, iidem Prioratus, seu administrationes, nisi per Abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se inuicem, prout erit commodius, cum consilio, & assensu Abbatum, per locorum Ordinarios vniantur: cùm autem in quolibet ex his duobus iuribus duos priores modos vnionis habeamus, qui vim suppressionis beneficiorum habent, vt *d. quæst. 1. circa medium, & ad finem*, docuimus; inde etiam satis colligitur, beneficia regularia, de quibus ea iura loquuntur, supprimi posse. Neque his obest Concil. Trident. *sess. 24. cap 13. vers. in parochialibus, & d. cap. 15. circa initium, de reformat.* vbi prohibetur vnio beneficiorum regularium. nam vbi etiam *ibi* agatur de vnione altero ex prædictis duobus modis, qui vim suppressionis habent: certè neque talis vnio *ibi* simpliciter prohibetur, sed certis dumtaxat in casibus; neque omnibus personis, sed solùm inferioribus Rom. Pontifice: cùm tamen ad hanc conclusionem nobis sufficiat, quòd beneficia non modò sæcularia, sed & regularia ab aliquo & nonnullis in casibus supprimi possint, & sanè quoad regularia apertè supponitur in constit. Pij IV. quæ incipit, *inter assiduas*, & est 126. in bullario antiq. 95. autem in nou. §. 39. & 40. seu *vers. necnon hospitale, ac vers. & potiori pro cautela*; vbi mentio habetur suppressionum quarumdam Præceptoriarum Ordinis Militaris S. Lazari Hierosolymitani à Rom. Pontificibus prædecessoribus suis factarum: eiusdémque suppressionis regularis beneficij exemplum habemus in formula, quam sup. hoc ipso cap. *quæst. 2. ad fin.* retulimus, & inseri curauimus. Hinc verò quintæ
conclus. loco inferri potest, quòd † tam perpe- 68.
tua beneficia, quàm manualia supprimi possunt; nam secularia beneficia regulariter perpetua sunt; sicut & beneficia regularia vtplurimum manualia sunt; prout pluribus docet inter alios Gonzal. *in commentar. reg. 8. Canc. glos. 5. §. 6. numer. 6. & 7.*

Qvinta conclvsio. Tam beneficia
curata, quàm non curata † supprimi aliquando 69.
possunt. Quoad non curata satis probatur hæc conclusio, tum ex text. *d. cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de constit.* necnon *cap. fin. de verb. sign.* & Concil. Trident. *d. sess. 24. cap. 15. de reform.* prout ea iura *quæst. præced. conclus.* 3. in posteriori eius parte, & conclus. hanc præced. ponderauimus: tum ex eod. Conc. *sess. 14. cap. 9. de reformat.* dum enim *ibi* prohibetur, ne beneficia vnius diœcesis, etiamsi parochiales Ecclesiæ fuerint, alterius diœcesis beneficio, aut monasterio, vel loco etiam pio perpetuò vniantur; inde colligi videtur, quòd huiusmodi beneficia parochiali beneficio, monasterio, aut loco pio eiusdem diœcesis vniri possunt; atque adeò supprimi, vbi vnio *ibi* sumatur pro altero ex supradictis duobus modis, qui vim suppressionis habent: quinimmo ex iisdem verbis si rectè ponderentur, idem quoque colligitur de beneficiis curatis. quomodo etiam proportionabiliter induci potest idem Conc. *sess. 24. cap. 13. versic. in vnionibus; de reform.* dum *ibi* prohibetur, ne parochiales Ecclesiæ monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu dignitatibus, siue præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, siue aliis beneficiis simplicibus, aut Hospitalibus, Militiísve vniantur: inde enim à contrario sensu colligitur, quòd huiusmodi parochiales Ecclesiæ aliis beneficiis, ac locis Ecclesiasticis, præter prædicta, vniri possunt, atque adeò supprimi, iuxta supradicta. Denique ex eod. Conc. Trid. *sess. 21. cap. 5. de reform.* (sumendo *inibi* vnionem altero ex duobus prædictis modis, nimirum pro accessoria, vel æquè principali, per quam ex duobus beneficiis vnum fit, vt sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium*, explicauimus;) simul habetur, supprimi posse beneficia curata, & non curata: conceditur enim *ibi* Episcopis, vt possint etiam tamquam Apostolicæ sedis delegati, iuxta formam iuris, sine tamen præiudicio obtinentium, facere vniones perpetuas quarumcumque Ecclesiarum parochialium, & baptismalium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum, cum curatis propter earum paupertatem, & in ceteris casibus à iure permissis; etiamsi dictæ Ecclesiæ, vel beneficia essent

genera

generaliter, vel specialiter reseruata, aut qualitercumque affecta.

70. Sexta conclvsio. Quælibet beneficij Ecclesiastici species † regulariter supprimi saltem ab aliquo potest. Probatur; tum quia ita apertè sentiunt Doctor. communiter *in d. cap. cum accessissent, de constit.* & penè quocquot hac de re tractarunt; maximè verò Garz. *tract. de benefic. part. 12. cap. 1.* Ioan. Azor. *Institut. moral. part. 2. lib. 6. cap. 30.* & alij per nos relati sup. hoc ipso cap. *quæst. 1.* in prima eius inspect. ad fin. dum illud indistinctè, ac generaliter tradiderunt, beneficia Ecclesiastica supprimi, seu extingui posse: quibus nunc addo Nauar. *consil. 9. numer. 1. de offic. ordin. & consil. 27. numer. 1. de offic. ord. & consil. 17. numer.* item 1. iuxta impress. Venet. ac Lugdunen. tum ea eo, quòd beneficia Ecclesiastica iure dumtaxat humano positiuo, hoc est, Ecclesiastico introducta sunt, vt ea *cap. 1. dist. 22. cap. nullus*, ac ferè per tot. *9. quæst. 2.* & aliis iuribus post multos Doctor. probant Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benefic. part. 1. in præfat. numer. 5.* Bartol. Vgol. *tract. de simon. tab. 1. cap. 3. §. 4. à numer. 1. ad 5. & cap. 48. in princ. numer. 2. cum tribus seqq.* atque aliis, quos nos secuti sumus sup. *cap. 10. quæst. 3. conclus. 1. circa initium.* vnde saltem eadem Ecclesiastica potestate, hoc est, à Rom. Pontifice supprimi poterunt: omnis enim res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *cap. 1. ext. de reg. iur.* & nihil est tam naturale, quam eo genere quodque dissoluere, quo colligatum est, vt ait Vlpianus *in l. nihil tam naturale, ff. eod. tit.* idque maximè ob summam potestatem, quam Rom. Pontifex habet in beneficialibus, *cap. 1. in initio, de præbend. in 6. & Clem. 1. in fin. vt lit. pend.* vnde, ni fallor, prodiit illa vulgata Doctor. conclusio, quæ maximè ad hanc nostram conclusionem facit, & pluribus allegat. firmatur inter ceteros à Gonzal. *in consuet. ad regul. 8. Canc. glos. 5. §. 6. numer. 24.* omnia beneficia mundi † esse Papæ obedientialia,

71. seu manualia; quia nimirum de iis liberè disponere potest, quamuis semper cum causa, & quidem eo maiori, quò maius præiudicium alicui ea ex dispositione parari potest; vt colligere licet ex adductis per nos sup. *cap. 5. quæst. 2. conclus. 1. circa medium, versic. è contrario verò*, necnon *cap. 10. & 11. quæst. 6. conclus. 1. & 2.* atque ex adducendis inf. hoc ipso cap. *quæst. 6. conclus. item 1. & 2.*

72. Hinc infertur primò, supprimi posse beneficium, † licèt annexam habeat personalem residentiam; de quo quoad hoc, vt eius status mutari possit, latè tradidimus sup. *cap. præced. quæst. 4. conclus. 6.* & in specie quòd supprimi possit, constat ex *d. cap. ex parte, de constit. cap. fin. de verb. signific.* & Concil. Trident. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* dum *ibi* habetur, aliquot præbendas, seu Canonicatus supprimi, & extingui posse: Canonicatus autem, seu præbendæ personalem residentiam requirunt, vt constat ex toto penè tit. *de cler. non resid.* Conc. Trid. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* & latè comprobat inter ceteros Alph. Hoied. *d. tract. de incompatib. benefic. part. 2. cap. 17. numer. 1. 2. 3. & 21.* Secundò infertur,

73. supprimi quoque posse beneficia, † quæ certum ordinem habent annexum: de quibus fusè egimus *cap. 10. quæst. 2.* in sexta diuisione ex parte causæ materialis, & fusiùs *quæst. 4. conclus. 6.* & quòd eorum status mutari possit, latè tradidimus *d. cap. præced. quæst. 4. conclus. 7.* & in specie, quòd hæc beneficia saltem aliquando supprimi possint, ex eo conuincitur, quòd de beneficiis curatis, & Canonicatibus, seu præbendis sup. hac ipsa ac præced. conclus. quoad hoc docuimus; hæc enim vtraque beneficia certum ordinem annexum habent, vt constat ex adductis per nos *d. conclus. 6* ex iis verò, quæ *d. conclus. 7. post medium*, quoad mutationem status diximus, latis colligi potest, idem statuendum esse respectu suppressionis de præbendis Magistralibus, Doctoralibus, & Theologalibus, ac similibus. Tertiò infertur, supprimi etiam posse † 74.
beneficia electiua, vt colligi quoque potest ex eo, quod de huiusmodi beneficiis, quòd mutari eorum status possit, docuimus *d. cap. præced. quæst. 4. concl. 8. post medium.* Infertur quartò, beneficia iurispatronatus supprimi aliquando posse; vt colligitur quoque ea iis, quæ de hisce beneficiis quoad mutationem status eorumdem tradidimus *d. quæst. 4. conclus. 9.* Ex iis verò, quæ *eadem quæst. 4. conclus. 10.* de beneficiis, quibus certa onera, seu conditiones, & pacta apposita sunt, ad hoc adduximus, vt eorumdem beneficiorum status mutari possit, colligere licet, huiusmodi etiam beneficia supprimi ab aliquo, hoc est, à Romano saltem Pontifice posse. Infertur denique, idem statuendum esse † de Cardinalatu, qui quidē saltem 75.
largo modo beneficium est, vt colligitur ex *cap. 2. de cler. non resid.* atque inter alios adnotauit Gonzal. *ad regul. 8. Canc. glos. 7. numer. 19. vers. secundo loco*, & ante eum Ioan. Selu. *tract. de benefic. part. 1. quæst. 2. num. 53.* Alph. Hoied. *tract. de benef. incompatib. part. 1. in præfat. num. 5. & 7.* necnon *cap. 2. num. 3.* & Flam. Paris. *tract. de resig. benef. lib. 2. quæst. 1. num. 33.* Quamuis enim non defuerint, qui voluerunt, Cardinalatum esse de iure diuino, prout post And. Barbat. *in tract. de præstant. Cardinal. part. 1. quæst. 1. num. 20. vsque ad 38.* & Card. Iacobat. *tract. de Concil. lib. 1. art. 12.* tradit Alph. Hoied. *d. num. 5. versic. secundò declaratur*, ac sentit Villadieg. *tract. de orig. ac digni. & potest. sanct. Roman. Eccles. Cardinal. quæst. 1.* Martin. Lauden. *in primo suo tract. de Cardinal. quæst. 34. & in 2. tract. quæst. 7.* Hieron. Manfred. *in sum. tract. cap. 6.* & Card. Hieron. Alban. pariter *in tract. de Cardinal. quæst. 5. circa medium*, vbi etiam alios adducit; quibus nonnullos addit Ioan. Azot. *Instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 1. quæst. 3. in initio*: prædicti autem Doctores penè omnes mouentur potissimùm ex text. *in cap. per venerabilem, §. rationibus, qui fil. sint legit.* vbi, iuncto *cap. fundamenta, §. decet, de elect. in 6.* habetur, quòd S. R. E. Cardinales successerunt loco sacerdotum Leuitici generis, vt sint coadiutores Papæ, in Ecclesiæ gubernatione, sicut illi sacerdotes coadiutores erant summi sacerdotis: ex quo, atque ex aliis Barbat. *d. quæst. 1. num. 35. cum tribus seqq.* infert, Cardinalatum non posse etiam à Rom. Pontifice extingui. Tamen, primùm quidem communior Doctor. sententia est, Cardinalatum non esse iuris diuini, sed humani, vt voluit Archid. *in cap. vbi periculum, de elect. in 6.* Card. Zabar. *in Clem. ne Romani, §. porrò, eod. tit.* Alberic. de Rosat. *in rubr. C. de sum. Trinit.* Oldr. *consil. 63.* & communem Doctorum sententiam esse asserit Barbat. *d. quæst. 1. num. 6.* quam latè confirmat *à num. 4. vsque ad 12. & consil. 1. num. 14. vers. & pro potissimo fundamento*; vbi etiam à priori sua opinione recedendo hanc probauit; quam secutus quoque est Sot. *in 4. sent. dist. 24. quæst. 2. art. 4.* & multi alij, quos tacito nomine citat iisdem adhærens Azor. *d. quæst. 3. vers. secunda opinio*; vbi etiam satis congruè respondet *ad d. cap. per venerabilem*, inde solum probari aliquam Cardinalium vmbram, seu figuram præcessisse in lege veteri: ad quem text. omissa etiam responsione Barb. *d. quæst. 1. numer. 8. ac d. vers. & pro potissimo fundamento*, *ibi* per fratres intelligi Episcopos, non autem Cardinales; quoniam reperio Eugen. IV. *in sua constitu. 15. §. 4.* iuxta postre

postremam Bullarij edition. *d. cap. per venerabilem,* quæ est Innoc. III. constitutio, de Cardinalibus, non de Episcopis intellexisse: adhuc dicitur, quòd, cùm illa institutio sacerdotum Leuitici generis, qui summo sacerdoti assisterent, pertineat non ad moralia præcepta, sed ad cæremonialia, vel iudicialia, post Euangelij promulgationem eius obligatio cessauit: quamuis ad eorum exemplum eadem possint ab Ecclesia iure humano institui, iuxta latiùs per nos adducta sup. *cap. 3. quæst. 2. in princ. & conclus. 1. circa medium.* Et hæc opinio, quæ etiam suaderi potest ex *d. constit.* 15. Eugenij IV. necnon ex *constit.* 50. alias 59. Sixti V. paulo pòst allegan. satis conuinci mihi videtur ex verbis text. *in cap. 1. 22. dist.* vbi Nicol. II. omnes, inquit, siue Patriarchij cuiuslibet apices, siue Metropoleon primatus, aut Episcopatuum Cathedras, vel Ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia: neque ab hac regula excipit, nisi summum Pontificatum, vt *in seq. conclus.* videbimus. ex qua opinione infert ad rem nostram Barbat. *d. quæst. 1. numer. 13. cum duobus seqq. ac d. consil. 1. num. 14. vers. & pro potissimo fundamento, ad fin.* posse Rom. Pontificem per suam constitutionem extinguere Cardinalatum. Secundò, dato etiam citra veri præiudicium, Cardinalatus dignitatem, & officium esse de iure diuino: (ex quo, iuncto eo, quòd, si Cardinalatus tolleretur ab Ecclesia vniuersali, eius status turbaretur, Barbat. *d. quæst. 1. num. 35 cum trib. seqq.* infert, eum extingui non posse à Rom. Pontifice:) cùm pro-
76. culdubio, & iuxta vtramque opinionem † numerus Cardinalium, seu titulorum Cardinalatus sit de iure humano positiuo, nimirum Ecclesiastico, isque pro temporum varietate diuersus fuerit, vt adnotarunt Doctor. *in cap. licèt, de elect. cap. vbi periculum, eod. tit. in 6. & Clem. ne Romani, eod. tit.* atque alibi sæpe, & ferè quotquot de Cardinalibus scripserunt; ac præcipuè Card. *d. Clem. ne Romani, §. porrò, de elect.* Mart. Lauden. *d. tract. 2. de Cardinal. quæst. 1.* Hieron. Manfred. *in simili tract. decis.* 18. Card. Alban. *eod. tract. quæst.* 41. ac latè præ ceteris Anastas. Germon. *tract. de indult.* Cardin. *verbo*, seu *§. iuuls*, & Ioan. Azor *d. part. 2. lib. 4. cap. 1. quæst. 6.* per tot. inde apertè colligitur, Cardinalatum saltem quoad numerum Cardinalium, & titulorum ipsius supprimi, seu extingui posse, quod vtrumque satis etiam constat ex Bulla, seu constit. fel. rec. Sixti V. quæ incipit, *postquam verus*, & est 59. in Bullario iuxta pen. editionem, iuxta postremam verò est 50. §. 5. seu *vers. quoniam verò*, vbi ad 70. rediguntur; iuncta maximè eiusdem Pontificis constit. 55. secundùm postremam editionem incipiente, *Religiosa*; vbi, *cum* §. 2. qui incipit, *habita igitur. & quatuor seqq. §§.* retentis nonnullis duntaxat ex veteribus titulis Presbyteralibus, ac Diaconiis, & aliquibus Presbyteralibus titulis de nouo additis, seu erectis, computatis sex Episcopatibus, singulis pro tempore Cardinalibus singulas Ecclesias assignasset: subdit §. 7. ea verba, vnde nostra hæc quoad Cardinalatus suppressionem conclusio mirificè confirmatur; nimirum: in aliis verò, præterquam suprà nominatis Ecclesiis, etiamsi earum aliquæ in titulos Presbyterorum, aut denominationes Diaconiorum Cardinalium concedi solitæ sint, & Cardinales iis præfici consueuerint; (quarum singularum situationes, & inuocationes præsentibus haberi volumus pro expressis,) nomina, insignia, denominationes, & statum huiusmodi titulorum, aut Diaconiarum perpetuò supprimimus, & extinguimus, &c.

SEPTIMA, & postrema CONCLVSIO.

Papatus, (qui, & ipse † beneficium quoddam est, 77
vt voluit Ioan. Selu. *tract. de benef. part. 1. quæst. 2. num. 35.* Alph. Hoied. *d. tract. de incompat. part. 1. in præfat. num. 5. ac 6. & cap. 1. num. 2.* Flamin. Paris. *tract. de resignat. benef. lib. 2. quæst. 1. num. 5.* ac nouissimè Hier. Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 7. num. 39.* per text. *in cap. 1. de maled.* ibi; quædam in depressionem beneficij, & officij nostri protulit:) Papatus, inquam, † à nullo homine supprimi, seu extingui po- 78.
test. Probatur hæc conclusio, quia Papatus est de iure diuino, institutus nimirum à Christo Deo, & homine, vt constat tum ex *Matth.* 16. cum idem Christus Dominus ait S. Petro, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & tibi dabo claues regni cælorum; & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* & *Ioan.* 21. cùm eidem dixit, *Petre amas me? pasce agnos meos, pasce oues meas*: tum ex *cap. in nouo, & cap. quamuis 21. dist.* necnon *cap. 1. & 2. 22. dist.* in d. enim *cap. 1.* (vt cetera iura prætermittam,) Nicol. II. postquam dixerat, cuiuslibet ordinis dignitates Romana instituit Ecclesia: statim subiicit; illam verò solus ille fundauit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato æternæ vitæ Clauigero terreni simul, & cœlestis imperij iura commisit. non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructum est cœlum, & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam: tum ex aliis quibus id latiùs confirmat inter alios Card. Bellarmin. *tom. 1. contro. 3. gener. lib. 1. à cap. 10. vsque ad 25. & lib. 2. à cap. 12. ad 31.* Ioan. Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 9. ac 10.* per tot. necnon *cap. 11. quæst. 2.* & Suarez *in defens. fid. cathol. lib. 3. c. 10.* regulariter autem † nequit Papa dispensare in iure diuino posi- 79.
tiuo, aut naturali, vt ex iuribus, & Doctorum auctoritatibus nos docuimus *in tract. de decim. cap. 5. quæst. 2. concl. 2. sub n. 47. vsque ad 52.* & in iure diuino positiuo plerique tradiderunt, quos refert, ac sequitur Ioan. Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 4. c. 18. quæst. 2.* Alph. Hoied. *tract. de incompatib. benefic. part 2. cap. vlt. num. 5.* Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 6. n. 4.* & licèt idem met Sanchez *ibid. n. 5. & 6.* ex aliorum sententia concedat, tunc posse Papam dispensare contra ius diuinum, quando ea dispensatio est necessaria ad regimẽ Ecclesiæ, vel bonum ex tali dispensatione proueniens præponderat bono consurgenti ex obseruantia diuini iuris, vel præcepti in eo casu: tamen in suppressione, seu extinctione Papatus, neque adest huiusmodi necessitas, aut boni maioritas, seu præponderatio, vt de se patet; immo inuiolabilis custodia præcepti, ac iuris huius diuini præponderat alicui bono, si quod aliquando fortè consurgeret ex Papatus extinctione; atque adeò standum erit huic iuri, & excludenda à Rom. Pontifice facultas, seu potestas eam extinctionem faciendi; iuxta id, quod idem Sanchez tradit *d. disp. 6. num. 10.* Cúmque vnicus sit Papatus, & in vnica semper consistens persona, dum ad successores transit, vt patet tum ex memoratis, & aliis sacræ Scripturæ locis à Card. Bellarmin. & Soar. vbi suprà adductis, tum ex *cap. factus, in fi. 7. quæst.* 1. vbi Cyprianus Martyr de Cornelio Rom. Pontificem; & cùm, inquit, post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est. & *in cap. aliorum, 9. quæst.* 3. Symmachus Papa, replicabo, ait, vni dictum, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* tum denique ex multis à Card. Bellarmin. *d. lib. 1. cap. 9.* adductis, dum probat regimen Ecclesiasticum præcipuè monarchicum esse debere: c. autem

10. &

10. & moltis seqq. ostendit, hoc ipsum regimen monarchicum fuisse io S. Petro, & esse in eius successoribus. id quod vtrumque multis quoque confirmat Azor *d. lib.4. cap.*11. *quæst.*2. *& cap.*12. per tot. Suarez *d.lib.* 3. *cap.* 10. *vsque ad* 20. cùm, inquam, hoc ita sit, non potest de Papatu dici, quod ex allatis in præced. conclos. colligitur dici posse de Cardinalatu, vt, etsi fortasse io totum extingui, ac tolli ab Ecclesia non potest, possint tamen aliqui tituli Cardinalatuum supprimi, & extingui, seu Cardinalium numerus minui; prout factum fuisse vidimus *in præced.conclusione*: quoniam, vt mox satis ostendimus, Papatus, seu summus Pootificatus vnicus est, & semper voi personæ adhærens; ita, vt plures Romani, iidémque summi Pootifices simul, eodémque tempore esse non possint. Stet igitur firma præsens 8. eaque vltima huius quæst. conclusio, Papatum à nulla humana potestate sopprimi posse; nósque ad aliam quæst. transeamus: si tamen priùs illud pro complemeoto huius quæst. admooeamus, quod post alios docet Hier. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.glos.* 5.
80. §. 7. *numer.* 33. quòd, sicut reseruatio † noo capit beneficium suppressum, ita, nec sopprimi potest beneficium reseruatum; præcipuè quoad primum ex Gasp. de Perus. *tract. de reseruationib. cap.* 2. *num.* 3. & Æn. de Falconib. *eod. tract. quæst.* 3. *princ. num.* 4. de qoo etiam glos. & Doctor. *Clem. vlt.de rescript.* quoad secundum ex ipso Falcon. *d. num.*4. *& quæst.* 4. *princ. effect.* 24. quòd tamen intelligendum est, prout etiam vterqoe loquitur, ita, vt non possit suppressio fieri in præiodicium reseruationis: sicut etiam generaliter vniri beneficium oon potest in præiudicium reseruationis: potest autem sine præiudicio ipsius reseruationis; ita, vt suppresiio, & vnio effectum domtaxat habeat post mortem eius, qui beneficium à reseruante obtinuerit; vt post moltos tradit Gonzal. *d.* §. 7. *num.*136. & Garz. *tract. de benefic. part.*11. *cap.*2. *numer.*91. qua de re nos latiùs *cap.præced.quæst.*6.*conclus.*4. *in* 12.*qualitate.* vbi etiam ad fin. docuimos, in nonnullis casibus reseruationem beoeficij noo obesse eius vnioni, vel suppresſioni, qoin etiam ex tunc ea sortiatur effectum, vt in casibus Conc. Trid. *sess.*21.*cap.*5.*sess.* 23.*cap.* 18. *vers. & quia*, oecnon *sess.*24.*cap.*15.*de reformat.*

SVMMÆ RERVM.

81. *Persona, de quibus dubitari potest, an supprimere valeant beneficia, quæ sint.*
82. *Laicus superior non potest supprimere beneficia; multóque minùs si persona priuata sit, quoad potestatem auctoritatiuam. & an persona priuata Ecclesiastica possit auctoritatiuè supprimere beneficium; num.*83.
84. *Fundator beneficij etiam laicus aliquando disponere potest sine Episcopi consensu, vt beneficium supprimatur; aut superiori illud supprimenti consentire; & duobus numer. seqq.*
85. *Conditio cum Ordinarij consensu in limine fundationis apposita, quòd beneficium absque superioris institutione obtineatur, valet. idemque de conditione, quòd patronus mutare possit quoties voluerit semel præsentatos, & institutos; num.* 86.
87. *Fundator beneficij quando nequeat sine Ordinarij consensu ad beneficij suppressionem concurrere.*
88. *Heres, aliúsve successor fundatoris beneficij an, & quando disponendo, vel consentiendo concurrere possit ad eiusdem beneficij suppressionem à superiore Ecclesiastico faciendam, & num.seq.*
89. *Ordinarius potest cum patroni consensu Capellaniam titularem, & perpetuam facere amouibilem ad nutum patroni; ita, vt Ordinarius ampliùs ius non habeat ad eam instituendi.*
90. *Executor à fundatore beneficij deputatus ad suam voluntatem implendam, an, & quando possit siue disponendo, siue consentiendo ad eiusdem beneficij suppressionem concurrere.*
91. *Beneficiatus, aut alius, ad cuius fauorem principaliter erectum fuit beneficium, consentiendo potest ad eius suppressionem concurrere. & quid, si saltem æquè principaliter ad alterius, vel publicam vtilitatem erectum sit; numer.* 92. *vel consentire, seu renuntiare volens non habeat liberam rerum dispositionem; num.* 93.
94. *Suppressio beneficij an induci possit consuetudine, præscriptione, vel priuilegio; & ibi, quòd beneficia manualia differunt à temporalibus.*
95. *Papa supprimere potest quodlibet beneficium Ecclesiasticum, excepto Papatu & creare quodlibet beneficium, ac dignitatem Ecclesiasticam erigere; num.* 96.
97. *Concilium generale etiam legitimè congregatum nequit sine speciali auctoritate Papæ delegantis, vel confirmantis, aliquod beneficium supprimere, aut beneficiorum suppressionem inducere; & ibi cur hæc Concilia congregentur. cum ea verò auctoritate poterit; & ibi in quibus decretis Concil. Tridem. vniones accessorias, ac suppressiones beneficiorum approbauerit; numer.* 98.
99. *Cœtus Cardinalium an, & quando supprimere possit aliquod beneficium: & ibi quòd Papa exul factus regere potest Ecclesiam, vt contigit Siluerio; & quam iurisdictionem habeant Cardinales vacante sede.*
100. *Legatus sedis Apostolicæ an, & quando supprimere valeat beneficia.*
101. *Pœnitentiaria Apostolica regulariter nequit supprimere beneficia; & num.seq.*
102. *Officium sacræ Pœnitentiariæ vacante sede Apostolica penitus conquiescit in iis, quæ ad forum fori pertinent, & aliis quibusdam: ac generatim à quibus debeat abstinere.*
103. *Concilium prouinciale Episcoporum ab Archiepiscopo congregatum an, & quando supprimere possit aliquod ex beneficiis suis in eorum diœcesibus. & quid in Concilio Primatiali, vel Patriarchali; numer.* 104.
105. *Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus supprimere nequit Cathedrales Ecclesias suorum suffraganeorum, nec regulariter beneficia diœcesum eorum; num.*106. *& quid data negligentia, vel renitentia suffraganei in supprimendo iuxta terminos Conc. Trid. sess.* 24. *cap.*15. *de reform. num.*107.
108. *Archiepiscopi delegendi ab Episcopis exemptis iuxta decretum Concil. Trid. an supprimere possint beneficia diœcesis illorum Episcoporum.*

109. Sup

109. *Suppressio beneficij fieri non potest etiam cum consensu clerici non subditi sibi immediatè, sed requiritur cõsensus immediati eius superioris.*

110. *Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus an in visitatione prouinciæ possint supprimere beneficia sita in diœcesibus suorum suffraganeorum; & ibi quando possit nunc Archiepiscopus suam prouinciam visitare.*

111. *Patriarcha, Primas, vel Archiepiscopus quando possit compellere suffraganeum suum ad suppressionem beneficij, vel eius negligentiam supplere. & quid quoties suffraganeus tenetur alicui consentire, & recusat, vel negligit; num. 112.*

113. *Episcopus regulariter supprimere non potest beneficia sua diœcesis: potest tamen in aliquibus casibus cum capituli consensu, & ibi intellectus cap. cum accessissent, & cap. ex parte, de constit. necnon cap. fin. de verb. signif. cap. 1. & cap. auctoritate, de instit. ac denique cap. ex parte, de concess. preb.*

114. *Patriarcha, Primates, & Archiepiscopi supprimere possunt beneficia suarum diœcesum, quoties suarum possunt Episcopi.*

115. *Consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis omnino exigitur in suppressione beneficiorum ab Episcopo facienda; atque etiam patroni, si beneficium sit iurispatronatus. ac præterea iusta causa; num. 116.*

117. *Capitulum sede vacante regulariter nequit supprimere beneficia diœcesis Episcopi; & duobus num. seqq.*

118. *Capitulum sede vacante an excludatur ab omnibus, quæ Episcopus facere debet cum eius consilio, vel assensu.*

119. *Vnio, per quam præiudicatur iuri Episcopi fieri non potest à Capitulo sede vacante.*

120. *Capitulum sede vacante quando supprimere possit beneficium.*

121. *Episcopus sine Capitulo, neque Capitulum sine Episcopo statuere nequit in iis, quæ ad statum Ecclesiæ spectant.*

122. *Visitator, seu administrator Ecclesiæ Cathedrali vacanti datus an possit supprimere beneficia, quæ posset Capitulum sede vacante.*

123. *Capitulum Ecclesiæ collegiatæ tituli Presbyteralis, vel Diaconiæ alicuius Cardinalis an possit supprimere beneficia sui tituli, eo naturaliter, vel ciuiliter mortuo.*

124. *Prælati sæculares habentes iurisdictionem quasi Episcopalem nequeunt in sua quasi diœcesi beneficia supprimere; cum aliquot num. seq.*

125. *Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem an possint vnire beneficia sua quasi diœcesis; & num. 128.*

126. *Suppressio beneficiorum de iure spectat ad solos Episcopos cum Capituli sui consensu.*

127. *Intellectus Conc. Trid. sess. 24. cap. 15. de reform. & ibi, quid veniat nomine sui Capituli.*

128. *Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem an veniant appellatione Ordinarij, Diœcesani, vel Episcopi.*

129. *Vicarius Episcopi, vel Capituli sede vacante, aut Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, an supprimere possit beneficia quoties id potest is, cuius est Vicarius: & ibi quod hi Vicarij habent ordinariam.*

130. *Vicarius Episcopi an veniat appellatione Diœcesani, vel Episcopi.*

131. *Suppressio beneficiorum sine dispensatione fieri nequit.*

132. *Vicarius generalis an, & quandò possit dispensare. vel benef[i]cia vnire sine speciali mandato, quæ potest ex speciali facultate conferre; num. 133.*

134. *Vicarius generalis quando poterit sine speciali mandato supprimere beneficium.*

135. *Prælati Regularium an supprimere, vel vnire possint aliquod beneficium seculare, vel regulare.*

QVÆRO QVINTO, quinam possint supprimere beneficia.

Expediti in duabus proximè præced. huius cap. quæstionibus, primùm quidem de causa efficiente remota suppressionis beneficiorum, tum de eiusdem causa materiali; sequitur, iuxta id, quod in vtriusque initio admonuimus, vt in præsenti quæstione, de illius proxima causa efficiente agamus, nimirum de personis, quæ huiusmodi suppressionem valeant efficere. Cùm autem personæ huiusmodi, quod ad hanc rem attinet, † in duplici genere esse, 81.
aut certè considerari possint, nimirum, vel priuatæ, vel publicæ, hoc est, publicam habentes auctoritatem; & in illis quidem potissimùm numeretur fundator beneficij, eius heres, vel executor ab eo deputatus, aut denique beneficiatus, aliusve, ad cuius fauorem erectum, seu creatum est beneficium: in his autem Rom. Pontifex, Cõcilium generale, Collegium S.R.E. Cardinalium Sede potissimùm Apostolica vacante, eiusdem Sedis Legatus, sacra Pœnitentiaria, Synodus Prouincialis, Patriarcha, Primas, Archiepiscopos, seu Metropolitanus, quoad prouincias, vel diœceses suorum respectiue suffraganeorum, Episcopus, aut habens iurisdictionẽ quasi Episcopalem, hoc est, Capitulum sede vacante, Cardinalis in suo titulo Presbyterali, vel Diaconia, Prælatus inferior habens propriã quasi diœcesim, eorúmque, aut Episcoporum Vicarius, ac denique Prælatus regularium quoad Ecclesias sibi subiectas; de hisce singulis hoc ipso ordine retento singulas conclusiones proponemus; prout eas supra hoc ipso tract. quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum *cap.* 10. *quæst.* 5. & quoad mutationem status beneficiorum, & Ecclesiarum *cap.* 11. *quæst. item* 5. proposuimus: omissa hic, (prout etiam eam vtrobique prætermisimus,) hac in re disputatione de Principe sæculari, eiúsque magistratibus, seu iudicibus inferioribus; quam tamen quoad commutationem vltimæ voluntatis *cap.* 5. *quæst.* 2. & 5. necnon *cap.* 9. *quæst.* 5. quoad fideicommissorum derogationem sumus prosecuti, quoniam non sicut in hac vtraque materia, ita in memorata qualitatum beneficij derogatione, aut status mutatione, vel in beneficiorum suppressione, de qua nunc agimus, † prædicta disputatio de Principe 82.
seculari, eiúsque magistratibus locum habere potest; cùm laicis personis etiam religiosis nulla de rebus Ecclesiasticis disponendi sit attributa potestas; *cap. bene quidem, 96. dist. cap. Ecclesia S. Mariæ, & cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. cap. fin. de rebus Eccles. non alien.* & laici tractare Ecclesiastica negotia non debent, *cap.* 2. *de iudic.* cum simil. Qua etiam ratione simul expedita remanet proposita disputatio de potestate priuatarum personarum in beneficiis supprimendis quoad eam partem, qua quis fortasse peteret, an priuatæ personæ laicæ valeant auctoritatiuè, ac per decretum aliquod Ecclesiasticum beneficium supprimere, prout Episcopi, & alij superiores Ecclesiastici possunt, iuxta ea, quæ inf. hac ipsa quæst. *conclus.* 5. & multis seqq. dicemus; in ais enim militat à fortiori ratio, quæ in

Principe sæculari, eiusque magistratibus. Sed & illa eiusdem disputationis pars expedita manet, qua du-
83. bitaret quis, † an persona priuata, si Ecclesiastica sit, possit beneficium auctoritatiuè, ac per decretum prædictum supprimere. quòd enim non possit, constat ex communi Doctorũ sententia cùoi alibi, tum *in cap. cum accessissent, & c. ex parte, de constit.* necnon *cap. fin. de verb. signif.* dum tradunt, Capitulum etiam Cathedralis sine Episcopo minuere nõ posse numerum præbendarum, aut aliàs dignitatem supprimere; verùm ad id Episcopi auctoritatem fore necessariã. & ratio est, quia tales priuatæ personæ, quamuis Ecclesiasticæ, nullam habent iurisdictionem Ecclesiasticam; quæ tamen ad beneficiorũ suppressionem, & aliam similem de iis dispositionem procul dubio requiritur. Illud ergo dumtaxat quoad priuatas personas reliquum est disputandum, an tã laicæ, quàm Ecclesiasticæ huiusmodi personæ priuatæ ad suppressionẽ beneficij ab Ecclesiastico superiore faciendã concurrere possint vel inchoatiuè, disponendo, vt ea fiat, vel, vt ita dicam, consummatiuè, seu completiuè, eidem iam factæ, vel dum fit, cõsentiendo: quæ omnia quatuor prioribus huius quæst. conclusionibus, breuiter tamen, præstabimus: reliquæ autem conclusiones ad publicarum personarum hac in re potestatem pertinebunt.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Fundator be-
84. neficij etiam laicus † aliquando disponere, seu ordinare potest sine Episcopi consensu, vt beneficiũ supprimatur; aut superiori illud supprimenti consentire: aliquando verò nequit sine eius consensu. Prior pars cõclusionis quoad actum inter viuos probatur tum ex eo, quia promissio, & donatio etiam fauore piæ causæ, donec sit acceptata, reuocari potest; vt post alios satis ostendit Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 6. num. 16.* idem docens *disp. 7. num. 24.* quamuis interueniat iuramentum, & stipulatio interposita ab eo, qui pro alio stipulari non potest. Tum ex eo, quod post alios tradit Lambert. *in suo tract. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 6. art. 5. num. 2.* donationem inter viuos iurispatronatus ereandi ad fauorem tertij, quia nondum interuenit auctoritas, seu consensus Ordinarij, posse à donatore ad libitum reuocari, ac disponi alio modo. Quoad testamentũ verò, & alias consimiles vltimas voluntates, probatur; tum quia voluntas hominis est ambulatoria vsque ad vltimũ vitæ spiritum, *l. 4. ff. de adim. legat. & cap. cum Martha, de celebr. Missar.* cum suis concord. tum arg. eius, quod de qualitate iurispatronatus, vt, si non interuenit consensus Ordinarij illud reseruantis, ac beneficium erigentis, possit testator pro suo arbitrio id, quod iam ordinauerat, reuocare, docet Lambert. *in d. tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 4. art. 7. ad fin. & art. 10. num. 3.* iuncto *num. 4.* necnon *part. 2. quæst. 1. art. 17. ac 21.* penè per tot. *& quæst. 6. art. 5. num. 3.* quod etiam post alios sentit Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 5. in princ. num. 40. cum seq.* tum quod potest fundator in limine fundationis cum Episcopi consensu apponere, quas conditiones voluerit licitas, & possibiles etiam contra ius commune; vt post multos tradidimus sup. *cap. 10. quæst. 2.* in vlt. diuisione beneficiorum, seu eius qualitatum ex parte causæ materialis, *& cap. 11. quæst. 4. concl. 10.* præcipuè ex Lambert. *lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1.* fere per tot vbi etiam docet, posse sine tali consensu apponi conditiones, quæ non sint contra ius cõmune, neque directè tangant spiritualia: vnde potuit, & hanc apponere conditionem, quòd beneficium post certũ tempus suppressum, & extinctũ intelligatur: sicut etiam idem Lambert. *d. art. 1. num. 98.* & latiùs *art. 3.* quem sequitur Gonz. *ad glos. 5. in princ. num. 48. vers. nemo firmat,* tradit, posse cum Ordinarij consensu in limine fun-
datoris beneficij apponi conditio, quod nulla su- 85.
perioris requiritur institutio, (cõtra text. *in cap. 1. de reg. iur. in 6.* & alia iura *ibid.* per glos. [illegible] sed Sacerdos primò beneficiatus, & sic successiue, possit alium in vltimo vitæ spiritu eligere sibi successorem in ipso beneficio, qui auctoritate propria illud ingredi valeat electore mortuo absque aliqua superioris institutione, seu auctoritate. Eodem autẽ *art. 1. num. 99.* & latius *art. 2.* ipsemet Lambert. docet valere cõditionem illam cum Ordinarij consensu appositam in beneficij fundatione, vt patronus possit præsentare, & iam præsentatos, & institutos mutare quoties sibi videbitur; (quod tamen & contra *cap. quoniam, de iurepatr.* & alia iura, quæ Doct. *ibi* allegant, & Lambert. *d. art. 2.*) quod idem post alios quoque tenet Garz. *tract. de benef. part. 1. cap. 2. num. 85. cum seq.* Tum ex eo, quod communiter tradunt Doct. *in cap. cum accessissent, de constit.* posse ab Episcopo cum sui Capituli, & patroni, præcipue fundatoris consensu tum beneficia supprimi, seu extingui, quod etiam respondit Nauar. *cons. 9. de off. ordin. & cons. 27. de præb.* iuxta Lugdun. ac Venetam impress. tum etiam minui Canonicorum, seu præbendarum numerum; id quod etiam post alios tradunt Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod de Diœcesani consensu, quæst. 15. in princ.* & Lambert. *eod. tract. lib. 3. quæst. 6. art. 7.* ferè per tot. & constat ex Concil. Trid. *sess. 24. cap. 15. de refor.* quod decretum retulimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. concl. 3. circa med.* & mox *concl. seq.* referemus. Posterior pars † conclusio- 87.
nis probatur; quoniam, cùm iam Ordinarius erexit beneficium, & consensit conditionibus, quas fundator in limine fundationis ipsi beneficio apponere voluit, quæsitum est ius Ecclesiæ, nec potest aliquid immutari circa illud per patronum, innouari etiam cum Ecclesiæ vtilitate, nisi cum Episcopi consensu, vt post alios sentit Roch. de Curt. *d. verbo, pro eo, quod de Diœcesani consensu, quæst. 13. & 14.* Lambert. *d. tract. lib. 1. part. 1. quæst. 4. art. 7. num. 3. & art. 10. num. 4.* necnon *quæst. 9. art. 1. num. 71. cum trib. seqq.* atque item *part. 2. quæst. 1. art. 17. ac 21.* ferè per tot. *quæst. 4. art. 1. num. 71. cum trib. seqq.* ac præterea *part. 2. quæst. 1. art. 17. ac 21.* passim, *quæst. 4. art. 4. num. 5. & quæst. 6. art. 5. num. 2. & 3.* atque aliis in locis *ibi* per ipsum allegat. & aperte quoque tenet alios secutus Gonz. *d. glos. 5. in princ. num. 40.*

SECVNDA CONCLVSIO. Heres aliúsve
successor fundatoris beneficij, † licet disponẽdo ne- 88.
queat regulariter cõcurrere ad suppressionem eiusdem beneficij à superiore Ecclesiastico faciendam; consentiendo tamen potest. Prior pars conclusionis probatur tum ex iis, quibus sup. *cap. 5. quæst. 1. conclus. 5.* docuimus, heredem, aut alium successorem eius, qui per vltimam voluntatem disposuit, regulariter non posse huiusmodi voluntatem commutare: tum à fortiori ex iis, quibus sup. *c. 10. quæst. 5. concl. 2.* ostendimus, heredem, aliúmve successorem eius, qui in beneficij fundatione aliquas conditiones, vel qualitates apposuit, non posse regulariter iis per se solum derogare; & *cap. 11. quæst. item 5. concl. 2.* heredem, aliúmve successorem illius, qui beneficium aliquod fundauit, non posse regulariter eius statum mutare. Quæ prior pars conclusionis restringitur, vt non procedat, quando fundator suo heredi, vel successori huiusmodi potestatem, seu facultatem disponendi, vt beneficium supprimatur, in fundationis limine cum Episcopi consensu reseruasset; per ea, quæ vtrobique quoad prædictam derogationem, & status mutationem attulimus, quę omnino æquè locum habent in suppressione: iuncto maximè

maximè eo, quod *praeced. concl.* deduximus, posse fundatorem in limine fundationis beneficij, quascumque conditiones licitas, & possibiles etiamsi contra ius cõmune sint cum Ordinarij consensu apponere; Id quod praecipuè constat ex text. *in cap. cum dilectus*, glos. recepta *ibid. in verbo, constitutũ, de consuet.* & qui per alium facit, per seipsum facere videtur, ex vulgatis iuris regulis. Posterior pars cõclusionis probatur; tum ex eo, quod de Capellania titulari iurispa-
89. tronatus laicalis, vt † cum patroni consensu possit Ordinarius, hoc est, Episcopus, vel Legatus ex iusta causa extinguere huiusmodi beneficium, & reddere ex Capellania titulari, ac perpetua manualẽ, & amouibilem ad nutum patroni; ita, vt ampliùs Ordinarius non habeat ius ad eam instituendi, satis cõprobat Nauar. *cons. 9. n. 1. & 2. de offic. ord. & cons. 27. n. 1. 3. & 4.* iuxta impress. Venet. & Lugdun. Tũ ex Conc. Trid. *sess. 24. c. 15. de reform.* vbi expressè decernitur, quòd in Ecclesiis Cathedralibus, & collegiatis insignibus, vbi frequẽtes, adeóque tenues sunt praebendae simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarũ qualitate non sufficiant, liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamẽ regularia, iis vnire; vel, si hac ratione prouideri non possit, aliquibus ex iis suppressis cum patronorum cõsensu, si de iurepatronatus laicorũ sint, quarum fructus, & prouentus reliquarũ praebendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere: patroni autẽ nomine non modò fundator, sed & eius heres, aliúsve illius successor continetur, vt constat ex toto penè tit. *de iurepatr. in Decr. Sexto, & Clemẽtinis*, necnõ ex traditis *ibi* per Doctor. atque in terminis quoad suppressionem beneficiorum *in d. cap. cum accessissem, de const.* Ad idem etiam eadem ratione faciunt text. *in c. pastoralis, de his, quae fi. à praelat. sin cons. Capit. & in cap. pastoralis, de donat.* in primo enim habetur, posse Episcopum consentiente patrono, & Capitulo suo conferre obuentiones parochialis Ecclesiae locis religiosis: in secundo verò, posse Episcopum consentiente patrono, & suo Capitulo concedere viris religiosis Ecclesiam, ita, vt eius prouentus omnes in illorum vsum conuertantur.

TERTIA CONCLVSIO. Executor testamẽ-
90. tarius, aut aliàs deputatus à fundatore beneficij † regulariter non potest siue ordinando, ac disponendo, siue etiam consentiendo ad eiusdem beneficij suppressionem concurrere. Haec conclusio probatur ex iis, quibus sup. *c. 5. q. 1. concl. 6.* ostendimus, executorem vltimae suae voluntatis à defuncto deputatũ non posse eam vltimam voluntatem commutare; praecipuè per text. *in cap. tua nobis, de testam.* & *ibi* Abb. & alius Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 4. n. 9.* Card. Mant. *de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 3. n 8.* & Lud. Molin. *de iustit. & iur. tract. 2. disp. 249. in princ.* Bart. *in l. cum pater, § à filia, ff. de legat. 2.* Alex. *in l. stipulatio ista, §. si quis dolum, col. 2. ff. de verb. oblig.* & Ias. *in l. si post mortem, C. de fideicom.*

Limitatur autem haec conclusio, vt possit huiusmodi executor a defuncto fundatore beneficij deputatus tum disponendo, tum consentiendo ad eius suppressionem concurrere, vbi fundator cum Ordinarij consensu talem facultatẽ ipsi executori reseruasset. quae limitatio satis comprobatur tum ex eo, quod *praeced. concl.* de herede, aliove successore fundatoris beneficij quoad hoc diximus; tum ex iis, quibus sup. *cap. 5. d. quaest. 1. concl. 6.* quoad vltimae volũtatis commutationem respectu ipsius executoris adduximus. hic autem in praedicta facultatis reseruatione consensus Ordinarij requiritur, quia in appositione conditionum contra ius, vel tangentium spiritualia etiam in limine fundationis huiusmodi Ordinarij consensus necessarius est, vt cùm alibi, tum in duab. praeced. conclus. breuiter docuimus; potissimùm per text. *in cap. cum dilectus*, iuncta glos. recepta *in verbo, constitutum, de consuet.* & Lamb. *in tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quaest. 9. art. 1. concl. 1. & 2.*

Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

QVARTA CONCLVSIO. Beneficiatus, aut alius, ad cuius fauorem principaliter creatum, seu erectum est beneficium, † consentiendo potest ad eius- 91.
dem beneficij suppressionem concurrere. Probatur haec cõclusio primò ex iuribus, vnde habetur, regulariter posse quẽlibet iuri pro se, seu ad sui fauorem introducto renuntiare; vt *in l. si quis in conscribendo, C. de pact.* cum aliis, quib. sup. *c. 5. quaest. 1. concl.* . docuimus, posse eum, ad cuius fauorem principaliter emanauit dispositio siue inter viuos, siue causa mortis, eius commutationi consentire: vbi etiam ostendimus, id procedere, quãuis ea dispositio iuramento vallata sit. Secundò à contrario sensu ex text. *in cap. consultationibus, de donat.* dum enim *inibi* habetur, quòd donationes, vel cõcessiones, quae religiosis locis fiunt ab Episcopo, vel eius auctoritate, ratae debent haberi; ita, quòd personae, quae iam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant spoliari; apertè inde colligitur a contrario sensu; (quod argumentum in iure validissimum est, *l. 1. §. huius rei, ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. cap. cum Apostolica, in fi. de his, quae fi. à praelat. sin. cons. Capit.* cum aliis ad id allegat ab Euerard. *in Topic. iur. loc. à contr. sens.* ferè per tot.) cum possidẽtium consensu posse eos Ecclesiis praedictis, seu beneficiis spoliari: concessiones verò praedictae factae religiosis locis, quae *ibi* admittuntur, intelliguntur a Doct. *ibi* factae quoad proprietatẽ tantùm, atque adeò extingui beneficia illa quoad titulũ, seu supprimi, cùm & suppressio beneficij sit eius extinctio quoad titulum, vt sup. hoc ipso cap. *quaest.* 1. in posteriori eius inspectione ostẽdimus, & beneficia, seu Ecclesiae sine dote, ac reditu sufficienti esse non debeant, *cap. nemo, de consecr. dist. 1. & c. 1. de censib.* cum suis concord. Dixi autem in conclusione; *ad cuius fauorem principaliter creatum, seu erectum est beneficium*: quoniam, si omnino, aut etiã aeque principaliter ad Ecclesiae vtilitatem, aut alias ob publicum fauorem il-
lud erectum sit, non poterit beneficiatus, aut alius, 92.
ad cuius fauorem non principaliter erectum, seu creatum fuit beneficiũ, eius erectioni solo suo consensu renuntiare, aut quin subsistat, ac permaneat, in aliquo praeiudicare, nam ius publicum pactu priuatorum mutari, siue derogari in aliquo non potest, *l. iurisgentium, § si paciscar, il 2. & l. ius publicum, ff. de pact. l. neque pignus, §. priuatorum, ff de reg. iur. cap. si diligenti, de for. compet* cum simil. Et haec est prior huius concl. limitatio. Altera esse potest, vt locum non
habeat † in personis, quae libere disponere nequeũt, 93.
vt minores, si talis renuntiatio, vel consensus fiat sine debitis solemnitatibus cõplentibus, & integrantibus eorum personas; iuxta latiùs ad id quoad vltimarum voluntatum commutationem adducta per nos sup. *d. c. 5. q. 1. concl. 7. in 2. eius limitatione.*

Iam verò cum hucusque in hac quaest. de priuatis personis disseruerimus, quae, vel beneficia supprimere, vel certè ad eorum suppressionem concurrere aliquo modo, aut disponendo, aut consentiendo possint: antequam ad publicarum personarum in huiusmodi suppressione potestatem accedamus; aliquid breuiter dicamus de vi, quam ea in re habet consuetudo, siue praescriptio; quae, licèt ad priuatas personas magis propriè, ac directè pertinent, cùm ab iis inducatur; eatenus tamen etiam ad pu-

blicas personas spectat, quatenus à iure vim obtinet, quod à publicis personis manat.

Reperio autem Nauar. *cons.8.de iurepatron.* iuxta Venetam, & Lugdunen. impress. quem etiam refert ab eo non dissentiens Garz. *tract. de benefic. part. 11 cap.2. num.74.* reperio, inquam, Nauar. *d.cons.8.* quod incipit, *in prouincia Tarraconensi, in princ. vers. quintò, quòd nulli personatus, & vers. licèt personatus,* adiuncto *num.* 10. 11. 12. 13. *ac* 17. docentem, ac
94. satis comprobantem, † beneficium Ecclesiasticum, quod perpetuum esse deberet, posse per consuetudinem immemorabilem ab initio fieri temporale; ita, vt post aliquod tempus, puta post vitam vnius, duarum, aut trium personarum, non sit ampliùs beneficium, neque ad sustentationem alicuius ministri Ecclesiæ in titulum conferatur, aut in eo aliquis clericus ad patroni præsentationem instituatur; sed eius reditus post illud tempus ad aliquem aliũ pium vsum deputentur; quæ ideo beneficia temporalia nuncupantur, & quidem à manualibus differunt: licèt aliqui Doct. vt Garz. *d.cap.2. num.72. & 75* hæc duo confundant: nam, vt is rectè post alios docet *num.*69. 71. 74. 77. *ac* 79. *cum tribus seqq.* beneficia manualia ea sunt, quæ ita Ecclesiastica auctoritate instituuntur, vt ea pro tempore obtinens semper amoueri ad nutum possit; atque adeò semper manent, ac perseuerant vera beneficia; temporalia verò beneficia, vt per se patet, ea sunt, quæ post certum, aut incertum tempus desinunt esse beneficia Ecclesiastica, fiúntque simplices reditus pij, hoc est, ad pium vsum destinati. Probat autem Nauar. præcipuè *d.num.* 10. memoratam doctrinam, quòd nimirum per consuetudinem immemorabilem fieri possint beneficia personalia, hoc est, temporalia, seu ad tempus duratura: quoniam, inquit, si Papa id expressè ordinaret, vel necessariò tacitè id sua ordinatione præsupponeret, talia beneficia personalia, seu temporalia essent beneficia spiritualia; quia cùm iure humano tantùm beneficia spiritualia debeant esse perpetua, & teneri perpetuò à collatario, ita, quòd non possint renuntiari, nisi de superioris licentia, neque conferri, nisi à superiore Ecclesiastico; posset Papa id mutare: tum per glos. adiuncto *cap. si gratiosè, de rescript. in 6.* tum quòd Papa est supra omne ius humanum, *cap. cuncta per mundum. 9.quæst.3. & cap.proposuit, de concess. preb.* tum quòd etiam laicis fecit gratiam, vt haberent ius præsentandi ad beneficia, quæ fundarent, toto tit. *de iurepatr.* & potest concedere gratiosè contra ius commune, vt ea conferant, immo & alia, quæ non fundarent; vt concessit Regi Apuliæ, iuxta *glos.16.quæst.7. in sum.* Regi Galliæ, *cap dilectus, il 3. de prebend. cap.generale, de elect. in 6.* glos. *in cap.imperium, dist.* 10. & aliis Regibus, iuxta aliam glos. *in §. hinc etiam, dist.17.* & id, quod Papa potest statuere, potest etiam induci consuetudine immemorabili, quæ habet vim priuilegij, vt suprà, inquit, dictum est, nimirum *num. 3. in princ.* vbi id confirmat ex *cap. super quibusdam, §. præterea, de verb. signif. & l. hoc iure. §. ductus aquæ, ff. de aq. quot. & æst.* subdens, quòd quicquid induci potest priuilegio, induci possit tali consuetudine, per ea, quæ tradunt Panor. & Felin. *in cap.cùm contingat, num.4. & 5. de for. compet. & in cap.accedentes, numer.6. de præscript.* idem Felin. *in rubr. num. 6. & cap. causam, quæ, eod.tit.* ac Dec. *cons.171.* post Abb. *in cap. de hoc, de simon.* & alij alibi.

95. Qvinta conclvsio. Papa † proculdubio supprimere potest quodlibet ex beneficiis Ecclesiasticis citra Papatum. Probatur tum ex fundamentis, quibus, vt *in præced. concl. ad fin.* vidimus, Nauar. *cons.8. de iurepatr.* iuxta Venetam, & Lugdunen. impress. probat, Papam posse ab initio temporalia beneficia facere, hoc est, talia, vt post tempus beneficia Ecclesiastica esse desinant: ob id præcipue, quòd perpetuitas beneficij Ecclesiastici est de iure tantum humano positiuo, *cap.præcepta, 55. distinct. & cap. satis peruersum, 56. dist. cap. sanctorum, 70. dist. & cap.vnic. de capell. monach.* [illegible]. Papa verò de iure potest supra ius dispensare, *cap. proposuit, de concess. prebend.* tum ex summa potestate, quam Rom. Pontifex in beneficialibus habet, *cap. 2. de prabend. in 6. & Clement. 1. vt lit. pend.* cum simil. maximè, cùm ipsa beneficia sint de iure humano positiuo inuenta, *cap.1. 22. dist.* cum aliis adductis per nos suprà *cap. 10. quæst. 3. conclus. 1. circa initium.* tum ex eo, quod tradunt Abb. Felin. & ceteri *in cap. cùm accessissent, & cap. cùm M.Ferrariensis, de constit.* per eum text. † Papam creare quod- 96.
libet beneficium, seu dignitatem Ecclesiasticam erigere posse: qui autem facere aliquid valet, potest etiam regulariter illud destruere, omnis enim res per quascumque causas nascitur, per eas etiam dissoluitur, *cap. omnis res,* quod est 1. *extra de reg. iur.* Tum ex communi Doctor. sententia *in d. cap. cùm accessissent, & cap. pen.* quod incipit, *ex parte, de constit.* necnon *in cap. fin. de verbor. signif.* vbi in specie docent, Papam extinguere posse, seu supprimere beneficia. Idque apertè probant text. tam *d. cap. cùm accessissent, §. fin.* dum *ibi* dicitur; quocirca mandamus, quatenus, si vobis constiterit, Tullen. Canonicos, ne vlteriùs in Tullen. Ecclesia, Primiceriatus esset officium, (qui antea tum dignitas, tum personatus appellatur,) communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate Sedis Apostolicæ fuisse postmodum, sicut dicitur, confirmatum; vos illud faciatis in suo robore permanere: quàm *in d. cap. fin.* vbi habetur, quòd, significantibus Rom. Pontifici Episcopo, & Capitulo Xanton. quòd quadragenarius Canonicorum numerus institutus in eorum Ecclesia non poterat obseruari pro eo, quia non sufficiebant Ecclesiæ facultates; quibusdam delegatis dederat in mandatis, vt Canonicorum, & præbendarum numerum iuxta facultates Ecclesiæ moderantes, statuerent eumdem firmiter obseruari. Tum denique ex omnibus præcedentis quæst. conclusionibus: si enim omnia beneficia, excepto Papatu, supprimi possunt, vt *ib. d.* ostendimus, certè ab aliquo, qui omnino erit supremus Princeps Ecclesiasticus, hoc est, Romanus Pontifex.

Sexta conclvsio. Concil. generale etiã legitimè congregatum † nequit sine speciali auctorita- 97.
te Rom. Pontificis delegantis, vel confirmantis aliquod beneficium supprimere, aut beneficiorũ suppressionem inducere: huiusmodi verò auctoritate interueniente poterit. Prior pars cõclusionis probatur: quoniam, si quidem beneficia ex aliquorũ siue laicorum ex propriis, siue Ecclesiasticorũ ex Ecclesiarum bonis fundata sint, (id quod etiã vtplurimum contingit;) cùm tunc de commutanda vltima voluntate agatur, quod iuri humano positiuo aduersatur, vt constat ex latiùs per nos adductis sup. *cap.3 quæst. 3.concl.1.* & hoc ipso cap. *quæst. 3.conclus.3. circa init.* ipsa enim suppressio talium beneficiorum eiusmodi humano iuri aduersabitur. si verò beneficia fundata sint ex reditibus superfluis aliorum beneficiorũ, aut eleemosynis alicui Ecclesiæ, locóve pio erogatis: cùm tũc etiam iure humano prohibita sit eorum beneficiorũ suppressio, prout sup. *d. concl.3* non longe ab initio docuimus, non poterit adhuc Conciliũ generale seclusa prædicta Rom. Pontificis auctoritate beneficiorum suppressionem facere, aut per

legem

legem aliquam inducere: vt sic enim semper inferius est Rom. Pontifice; per ea, quæ suprà *cap.* 10. *quæst.* 3. *conclus.* 8. de qualitatum in beneficij fundatione appositarum derogatione hac in re tradidimus, & quoad mutationem statua beneficiorum, *cap.præced.* hoc est, 11. *quæst.* 3. *conclus.* 7. idque procedit etiam vacante Sede Apostolica, ex iis, quæ *d. concl.* 8. adduximus. Et quoad actualem suppressionem alicuius beneficij, ex eo etiam suadetur hæc prior propositæ conclusionis pars, quòd non ad hoc congregantur Concilia generalia, vt in simili arguit Garz. *part.* 5. *cap.* 2. *num.* 4. congregantur enim propter causam publicam, & necessariam, vel vtilem toti vniuersali Ecclesiæ, vt optimè adnotauit Cardin. Iacobat. *in tract. de concil. lib.* 4. *art.* 2. *num.* 1. & constat ex adductis ab eo passim *in illo artic.* necnon *lib.* 1. *artic.* 1. *num.* 68. *& lib.* 3. *artic.* 1. *num.* 79. cum aliquot seqq. & Card. Bellarmin. *tom.* 1. *controuers.* 4. *gener.* quæ est, *de concil. & Eccles. milit. lib.* 1. *cap.* 9. *& duobus seqq.* ferè per tot.

98. Posterior † pars conclusionis probatur; tum ex variis Concil. Trident. decretis, in quibus approbantur vniones beneficiorum in certis casibus, quæ decreta retulimus suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *concl.* 5. *in fi.* nimirum *sess.* 7. *cap.* 6. *&* 7. *sess.* 14. *cap.* 9. *sess.* 21. *cap.* 5. *sess.* 23. *cap.* 18. *sess.* 24. *cap.* 13. *&* 15. *ac sess.* 25. *cap.* 9. *de reform.* posito, quòd *ibi* agatur de vnione accessoria, per quam vnum beneficium alteri subiicitur, ita, vt fiat eius prædium; vel de vnione, per quam duo beneficia æquè principaliter vniuntur; ita, vt ex duobus vnum fiat: hæc enim vtraque vnio vel est ipsa suppressio, seu extinctio beneficij, vel eam præsupponit, vt latiùs deduximus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 2. longè post medium: tum præcipuè ex decreto Conc. Trident. *d. sess.* 24. *cap.* 15. *de refor.* cuius dispositionem *d. quæst.* 3. *conclus.* 3. ad litteram recensuimus. tum per ea, quæ de commutatione vltimarum voluntatum quoad hoc tradidimus suprà *cap.* 5. *quæst.* 5. *concl.* 1. *&* 2. vnde etiam desumi possunt præsentis concl. declarationes.

Septima conclusio. Cœtus Cardina-
99. lium S.R.E. † regulariter nequit beneficiũ aliquod Ecclesiarum supprimere. Probatur hæc conclusio. Nam, si loquamur de casibus, in quibus amplissimus hic cœtus habet regimen Ecclesiæ viuente Rom. Pontifice, ita, vt tali regimini ipse superesse non possit, vt quia captus sit ab hostibus, vel effectus inutilis, iuxta id, quod post alios tradidimus in nostro tract. *de Conseruatoribus iudicibus*, *cap.* 4. *quæst.* 2. *in* 2. *supposit.* tunc, quoniam, vbi etiam subesset necessitas beneficium aliquod supprimendi, quoad eam beneficiorum suppressionem, quæ tamquam Rom. Pontifici reseruata, esset inferioribus vetita, huiusmodi necessitati subueniri poterit per Vicarium in Pontificia potestate ab ipso Papa, quando id posset, aut vellet facere, deputatum, alias per Coadiutorem Papæ ab eodem Cardinalium cœtu deputandum; qui Vicarius, vel Coadiutor habebit exercitium iurisdictionis Pontificiæ: inde fit, vt cœtus Cardinalium ad eam suppressionem saltem per se solus non possit deuenire; iuxta ea, quæ quoad hoc in commutatione vltimarum voluntatum adduximus sup. *cap.* 5. *quæst.* 6. *conclus.* 1. & in derogatione qualitatum in beneficij fundatione appositarum, *cap.* 10. *quæst.* 5. *conclus.* 9. Dixi autem initio huius conclusionis; (ita, vt Rom. Pontifex Ecclesiæ regimini superesse non possit:) nam quando ei superesse potest, prout anno Domini 539. sub Iustiniano Imper. contingit Siluerio Papæ: de quo in eius vita tum apud scriptores Ecclesiasticos, tum etiam in Breuiario Romano, & *in Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.* *cap. Guilisarius*, 23. *quæst.* 4. legitur, quòd, cùm procurante Theodora Augusta, & opera Bellisarij in insulam Pontiam relegatus fuisset, exul factus inter cetera ad Amatorem Episcopum hæc scripsit; Me miserunt in exilium, in quo sustentor modò pane tribulationis, & aqua angustiæ; ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum. Si verò loquamur de tempore, quo Sedes Apostolica vacat per mortem naturalem, vel ciuilem Rom. Pontificis; dicendum est, quòd, licèt tunc penes Cardinalium cœtum iurisdictio Pontificia sit in habitu, & quoad aliqua in actu: attamen, quoniam *in cap. vbi periculum*, §. *iidem quoque*, *de elect. in* 6. *& Clem.* 2. quæ incipit, *ne Romani*, *in princ. & in* §. seu *versic. irritum*, *eod. tit.* necnon in constit. Pij IV. 63. aliàs 81. quæ incipit, *in eligendis*, §. 1. *&* 2. iuncto §. 10. seu *vers. sedis autem vacatione durante*, prohibetur eidem cœtui, ne se in Pontificia iurisdictione, exceptis quibusdam casibus, intromittant; irritum decernendo quicquid contrà actum fuerit; in quibus casibus non est beneficiorum suppressio: in ea tunc quoque se intromittere non poterit huiusmodi Cardinalium cœtus; vt latiùs deduximus quoad cõmutationem vltimarum voluntatum, sup. *d. cap.* 5. *quæst* 6. *concl.* 2. quoad derogationem verò qualitatum in beneficij fundatione appositarum, *cap.* 10. *quæst.* 5. *concl.* 9. *vers. si verò*; ac denique quoad mutationem status beneficiorũ, *cap.* 11. seu, quod hoc statim præcedit, *quæst.* 5. *concl.* 8. in posteriori eius parte. quæ fundamenta *inibi* allata, quia suppressioni beneficiorum, de qua nũc agimus, æquè conueniũt, hîc non repeto; sed pro iis candidum lectorem ad ea loca remisisse sat erit.

Octava conclusio. Legatus Sedis
Apostolicæ, licèt † regulariter nequeat beneficia 100.
supprimere; potest tamen in sua prouincia id facere in casibus in quibus potest Episcopus in sua diœcesi. Prior pars conclusionis probatur; quoniam, siquidẽ beneficia fundata sint de bonis Ecclesiasticis, aut patrimonialibus, quod sanè, vt plurimum contingit; cùm tunc de commutanda vltima volũtate agatur, iisdem fundamentis potestas ea supprimendi Legato Sedis Apostolicæ deneganda est, quibus sup. *cap.* 5. *quæst.* 7. *concl.* 1. eidem denegauimus facultatem vltimas voluntates commutandi. si autem beneficia aliũde erecta sint, vtputa, ex superfluis reditibus Ecclesiasticis, aut eleemosynis; tũc, cùm adhuc eorum suppressio iuri communi positiuo aduersetur, vt ex iis colligitur, quæ sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 6. non longè ab eius initio, adduximus: non poterit huic per illam derogare; quoniam nequit regulariter Legatus Sedis Apostolicæ contra ius Pontificium dispensare, siue derogare, vt *d. conclus.* 1. *circa init.* satis ostendimus. & in specie Legatum Sedis Apostolicæ non posse dignitates supprimere, voluit Spec. *tit. de legat.* §. *nũc autem tractemus*, *vers. pen.* quem etiam refert non dissentiẽs Io. Bapt. Caccial. *in tract. de vnion. art.* 3. *num* 8. Posterior pars conclusionis probatur, quia id omne potest Legatus in sua prouincia facere, quod potest Episcopus in sua diœcesi: quam regulam post multos tradidimus *d. quæst.* 7. *concl.* 1. in eius initio. ex quo fundamento Andr. Gambar. *in tract. de offic. & auctor. legat. de later. tit. de dismembrat. num.* 22. *cum seq.* in specie docet, posse Legatum ex causa cum Capituli consensu dignitates supprimere, quia idipsum potest Episcopus. sic etiam Nauar. bis, nimirum *cons.* 9. *num.* 1. *de offic. ordin. & cons.* 27. *num. item* 1. *de præbend.* iuxta Venetam, ac Lugd. editionem, respondit, Ordinarium, præsertim Legatum, posse iusta de causa, & cum cõsensu patroni facere, vt aliqua Capella perpetua, in qua ad præsentationem eius instituitur Capellanus, & rector perpe-

 tuus,

tius, fiat temporaria, & ad nutum amouibilis; quoniam certum est, Ordinarium posse vnire, & diuidere, ac de nouo creare, & extinguere beneficia inferiora sui Episcopatus, *cap. sicut vnire, de excess. prælat. cap. præcipimus, & cap. plures, 16. quæst. 1. cap. 1. de rebus Eccles. non alien. in 6. Clem. 2. eod. tit. cap. cum accessissent, & cap. ex parte, de constit.* Extenditur autem hæc eadem posterior pars, vt in omnibus casibus, in quibus potest Archiepiscopus, seu Metropolitanus in diœcesibus suorum suffraganeorum beneficia supprimere, breuiter inf. *concl.* 11. recensendis; possit etiam in iis id facere Legatus Sedis Apostolicæ; per ea, quæ de commutationibus vltimarum voluntatum quoad hoc tradidimus sup. *d. cap. 5. quæst. 7. concl. 2. ampliat. 4.*

NONA CONCLVSIO. Pœnitentiaria Apo-
101. stolica † regulariter nequit beneficia supprimere. Probatur hæc conclusio. si enim attendamus potestatem huius sacræ Pœnitentiariæ iuxta ipsius originem, & institutionem, illi non competit huiusmodi facultas beneficia supprimendi, cùm illud Tribunal, seu Officium institutum ad id fuerit, vt vice summi Pontificis absolueret, vel facultatem daret absoluendi ab Ecclesiasticis censuris, & pœnis, ac delictis eidem summo Pontifici reseruatis; & quidem in foro pœnitentiæ tantùm, vt post alios docuimus suprà *cap. 5. quæst. 8. conclus.* 1. suppressio autem beneficiorum, vt de se patet, neque sub prædictis comprehenditur, neque per se ad forum pœnitentiæ pertinet, sed vel ad forum externum, quem forum fori appellant, vel ad forum internum conscientiæ prout à foro pœnitentiali differt, iuxta per nos tradita *d. quæst. 8. in 1. supposit.* Si autem eiusdem sacræ Pœnitentiariæ facultatem in ipsius progressu attendamus; quamuis vsque ad Pij IV. tempora illius potestas siue ex consuetudine, siue ex variis facultatibus, quas ei Romani pro tempore Pontifices concesserant, mirum in modum aucta fuerit; ita, vt non modò vltimas voluntates commutare posset, eisque derogare; & illius concessiones in foro tam externo, quàm interno eas impetrantibus prodessent; vt ex iis patet, quæ *d. quæst.* 8. adduximus; verùm etiam posset vniones, ac suppressiones, atque alia huiusmodi facere, vt constat ex verbis statim referendis *constit.* 51. aliàs 69. eiusdem Pontificis, quæ incipit, *in sublimi*: tamen hæc facultas huiusmodi Pœnitẽtiarij per ipsum Pium IV. ablata fuit in præd. constitutione, § 4. seu *versic. necnon ab vnionibus*: vbi iunctis *duobus §§.* seu *versic. præcedentibus*, decernit, quòd de cetero perpetuis futuris temporibus pro tempore existens Maior Pœnitentiarius, ac eiusdem Pœnitentiariæ Regens, Correctores, scriptores, ac alij quicumque eius officiales, & ministri penitus abstineant à commutationibus vltimarum voluntatum, & earum derogationibus; necnon ab vnionibus perpetuis, & suppressionibus, ac translationibus beneficiorum Ecclesiasticorum, & applicationibus vnius beneficij alteri beneficio, & illarum confirmationibus, & §. 2. seu *vers. volumus insuper*, vult, quòd
102. Officium sacræ Pœnitentiariæ † Sede Apostolica vacante in omnibus, & singulis, quæ ad forum fori quomodolibet pertinent, penitus, & omnino conquiescat, quódque ea tantùm pro animarum salute expedire valeat, quæ forum conscientiæ respiciunt; §. 26. districtiùs inhibens pro tempore existenti Maiori Pœnitentiario in virtute sanctæ obedientiæ, ac Regenti, aliisque Officialibus dictæ Pœnitentiariæ sub diuersis pœnis, ne de concessionibus, & expeditionibus sibi per eas litteras interdictis contra præmissorum tenorem etiam prætextu quorumuis priuilegiorum, & indultorum eis quomodolibet concessorum se intromittere quoquomodo audeant, seu præsumant: decernens postmodum §. *seq.* quascumque concessiones, gratias, ac expeditiones deinceps ab eodem officio Pœnitentiariæ contra præsentium tenorem pro tempore emanatas, etiamsi in illis asseratur, viuæ vocis oraculo, ac de mandato pro tempore existentis Rom. Pontificis speciali, & expresso factas fuisse, nullas nihilominus, & inualidas, extortas, ac surreptitias esse, & censeri, neminique propterea suffragari posse: & ita per quoscumque, &c. sublata eis, &c. iudicari, & diffiniri debere: irritum quoque, & inane, &c. Et quoad eamdem potestatem Maioris Pœnitentiarij eiúsque officialium Sede Apostolica vacante, idem Pius IV. in sua constit. 63. alias 81. quæ incipit, *in eligendis, §. 9. cum seq.* decernit, ac declarat, ita eadem sede vacante durare, vt non solùm ea, quæ præsenti constitutione prohibentur, & quæ Pontifice viuente exercere non consueuerat, seu à quibus pro eiusdem Pontificis reuerentia, aut alias quomodolibet abstinebat, minime vsurpet, sed Pœnitentiarius, & eius Officiales ea tantum facere, & expedire valeant, quæ ad forum conscientiæ pertinent, in reliquis officium eorum conquiescat: itaque à quibusuis expeditionibus forum, vt aiunt, fori mixtim, vel separatim quomodolibet respicientibus omnino abstineant: alioquin in quibus Pœnitentiarius, & alij prædicti etiam de licẽtia, aut mandato totius Collegij contrà fecerint, ea nulla, & irrita sint, ac nemini suffragentur. & generatim Pœnitentiariam Apostolicam non nisi pro foro conscientiæ potestatem, & facultatem à summo Pontifice habere, satis constat ex adductis per nos sup. *d. cap. 5. quæst. 8. conclus. 3.* & colligitur quoque ex constit. 84. Pij V. in antiq. Bullar. quæ incipit, *tempus, & necessitas*, in Bullario autem nouo abest, necnon ex constit. 81. in antiq. & 83. in nou. Bullar. quæ incipit, *in omnibus*: de quibus, ac simul de alia eiusdẽ Pontificis constit. nimirum 84. in nouo, & 86. in antiquo Bullar. incipiente, *in earum rerum*, atque etiam de vna Sixti IV. & altera Pauli III. constitutione quod ad hanc rem attinet, videri potest id, quod scripsimus *d. c. 5. quæst. 8. concl. 2.* Verùm potissimùm videnda est, cùm opus fuerit facultas, quam hisce in rebus pro tempore habet Apostolica Pœnitentiaria; eius enim potestas, & auctoritas varia, ac diuersa est, prout eam nunc maiorem, nunc minorem accipit à diuersis Pontificibus. Nunc autem ad reliquas huius quæst. conclusiones transeamus.

DECIMA CONCLVSIO. Concilium Prouinciale Episcoporum à Metropolitano congrega-
tum, † licèt regulariter nequeat supprimere aliquod 103.
ex beneficiis sitis in diœcesibus Episcoporum ad illud conuenientium: aliquando tamen potest. Prior pars conclusionis probatur primò ex iis, quibus suprà *cap. 5. quæst. 9. conclus.* 1. ostendimus, Concilium huiusmodi prouinciale commutare non posse vltimas voluntates; nam suppressio beneficiorum vbi, quod vt plurimum accidit, ea fundata sunt ex bonis Ecclesiasticis, vel patrimonialibus, vt iam non semel admonuimus, est commutatio quædam vltimæ voluntatis: valet autem argumentum saltem negatiuè à genere ad speciem, vt patet ex adductis ab Euerard. *in Topic. iur.* & Vigel. *in sua Dialectic. iur. loco à gen. ad spec.* quòd si ex superfluis redditibus Ecclesiæ, aut eleemosynis fundatum sit beneficium, cùm suppressio beneficiorum regulariter aduersetur iuri communi, vt colligitur ex adductis suprà hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3. circa initium*, atque inter hæc ex eo, quod per sup-

pressionem

pressionem beneficiorum minuitur diuinus cul-
tus, qui de iure potiùs debet augmentari, per bo-
num text. *in hac materia, in cap. pen. de constitut.* Se-
cundò à fortiori probatur ex eo, quod tradit Garz. *in*
suo tract. de benef. part. 5. cap. 2. num. 7. Concilium Pro-
uinciale non posse conferre beneficia prouinciæ, nec
Synodale, seu Diœcesanum beneficia diœcesis, nisi
quatenus is, ad cuius dispositionem spectant, id per-
mitteret; quia de iure non datur eis talis facultas,
nec ad id congregantur. Posterior pars conclusionis
probatur ex iis, quibus sup. idipsum ostendimus,
quoad commutationem vltimæ voluntatis, *cap. 5.*
quæst. 9. conclus. 2. quoad derogationem verò qualita-
tum in beneficij fundatione appositarum *cap.* 10.
quæst. 5. conclus. 12. ac denique quoad mutationem
status Ecclesiarum, vel beneficiorum *cap. præced.*
quæst. 5. conclus. 11. præcipuè verò ex *cap. nullus Pri-*
mas. 9. quæst. 3. ita, vt consentientibus quidem singu-
lis Episcopis, & Archiepiscopo, qui ad prouincia-
lem Synodum conuenerunt, quolibet nimirum pro
sua diœcesi, possit hæc Synodus supprimere benefi-
cium in casibus, in quibus illi id possunt, sed non te-
nentur facere; in casibus verò, in quibus ad id ii-
dem tenentur, sufficiat maioris partis eorum consen-
sus: eos autem vtrosque casus colligere licebit ex
12. huius quæst. conclusione. Porrò, quod in hac
conclusione dictum est de Concilio Prouinciali re-
spectu diœcesum Episcoporum suffraganeorum, aut
104. etiam ipsius Archiepiscopi, † dicendum proportio-
nabiliter est de Concilio Primatiali quoad diœce-
ses, & prouincias Archiepiscoporum, & de Patriar-
chali Synodo quoad diœceses, ac prouincias Prima-
tum: per ea, quæ hac in re quoad commutationem,
derogationem, ac mutationem prædictam in mox
citatis locis respectiuè adduximus.

VNDECIMA CONCLVSIO. Patriarcha, Pri-
105. mas, vel Archiepiscopus, seu Metropolitanus † re-
gulariter supprimere nequeunt beneficia diœcesis
suorum respectiuè suffraganeorum. Et quidem quo-
ad ipsas Cathedrales Ecclesias, vt à prædictis sup-
primi non possint, satis conuincitur tum ex eo, quòd
harum erectio ad solum Papam pertinet, vt quoad
Episcopalem, Metropolitanam, & Primatialē osten-
dimus *cap. præced. quæst. 5. conclus. 9. in 1. 2. & 3. casu*;
omnis autem res per quascumque causas nascitur,
per easdem etiam dissoluitur, *cap. 1. extra de reg. iur.*
& l. nihil tam naturale. ff. eod. tit. cum simil. tum quia
vnio duorum Episcopatuum, ita, vt ex duobus fiat
vnus, & subiectio vnius eorum alteri; (quæ vtraque
vel suppressio est, vel non sine suppressione, seu ex-
tinctione fit, vt sup. hoc ipso cap *quæst. 1. post medium,*
docuimus;) ad solum Papam spectat, *cap. & tempo-*
ris qualitas, cum seq. 16. quæst. 1. cap. sicut vnire, de ex-
cess. prælat. & cap. quod translationem, in fi. de offic. leg.
ex quibus duobus iuribus idem habetur quoad sub
iectionem; dum tamen *ibi* sumatur subiectio, pro
ea, per quam vnus Episcopatus alteri accessoriè vni-
tur, fitque eius prædium, non autem per quam alte-
rius iurisdictioni, seu iure dumtaxat Metropolitico
alteri Ecclesiæ subditur, quæ vel iam Metropolitana
sit, vel tunc in Metropolitanam erigatur. Tum ex
eo, quod in specie tradit Io. Azor. *Instit. moral. part.*
2. lib. 6. cap. 30. quæst. 2. in princ. solum Papam habe-
re ius Cathedralem Ecclesiam in non Cathedralem
mutandi, quia solius Papæ est Episcopos deiicere,
vel Episcopatus supprimere, & extinguere: nomine
autem Episcopatus dubium non est venire etiam
Archiepiscopatum, Primatiam & Patriarchatum.
Quoad beneficia verò inferiora sita in Ecclesiis, seu
diœcesibus prædictorum suffraganeorum, quòd re-
106. gulariter † nequeat Patriarcha, Primas, vel Metro-
politanus eorum aliquod supprimere, seu extingue-
re; probatur tum ex eo, quod habetur *in d. cap. sicut*
vnire, de excess. prælat. vnionem factam à Prælato in-
feriore, qui subditus erat cuidam Episcopo, absque
huius consensu nullam esse, vel confirmari posse, non
obstante assensu, vel confirmatione Metropolitani:
vnio autem quoad duas eius species suppressio quæ-
dam est, seu extinctio beneficij, vel non sine illius
suppressione, seu extinctione fit, vt sup. hoc ipso cap.
quæst. 2. post med. vidimus. tum ex iuribus, in quibus
habetur Metropolitanum, Primatem, & Patriar-
cham nihil posse in diœcesibus suorum respectiuè
suffraganeorum, quàm quæ eis iura permittunt, vt
quoad Archiepiscopum, seu Metropolitanum habe-
tur *in cap. nullus Primas, 9. quæst. 3. cap. pastoralis, in*
princ. de offic. ord. cap. 1. eod. tit. in 6. necnon *in d. cap.*
sicut vnire: quoad Primatem verò, & Patriarcham
d. cap. nullus Primas, & cap. conquestus, 9. quæst. 3. &
cap. duo simul, de offic. ordin. Atque ita in terminis
Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 15. de reform.* non posse
Archiepiscopum † supplere vices Episcopi in sup- 107.
primendis beneficiis etiam data negligentia Episco-
pi, declarasse fertur sacra Congregatio Cardinalium
ad illud decretum; ob eam rationem, quòd Conci-
lium *inibi* non præcipit Episcopo, sed solum facul-
tatem dat, vt illam præbendarum suppressionem
faciat.

Ampliatur autem hæc conclusio primò, vt † ne- 108.
que Archiepiscopi, quos iuxta decretum Trid. Conc.
sess. 24. cap. 2. de refor. eligere debent Episcopi nulli
Archiepiscopo subiecti, eorúmque Synodo prouin-
ciali cum aliis eorum suffraganeis interesse, & quæ
ibi ordinata sunt obseruare, atque obseruari facere;
possint beneficia inferiora in eorum Episcoporum
diœcesibus sita supprimere ipsis inuitis, nisi vrgente
necessitate, in ipsa Synodo, iuxta præcedentem con-
clusionem: nam subdit *ibidem* Concilium; in reli-
quis omnibus eorum exemptio, & priuilegia salua,
atque integra maneant. Secundò ampliatur, vt † 109.
nec Patriarcha tamquam iudex supprimere possit
beneficia inferiora clericorum subditorum Primati,
aut Archiepiscopi, aut Episcopi eius suffraganei, vel
clericorum eidem subiectorum etiam de horum
consensu, quorum sunt beneficia; sed requiritur
consensus immediati eorum superioris; vt satis col-
ligere licet ex *cap. significasti, de for. compet. & cap. 1. in*
princ. eod. tit. in 6. Ampliatur denique, vt Patriarcha,
Primas, vel Metropolitanus † etiam dum visitat 110.
suam prouinciam, non possit beneficia subditorum
suis suffraganeis supprimere; per ea, quæ de com-
mutatione vltimarum voluntatum quoad hoc addu-
ximus sup. *cap. 5. quæst. 10. concl. 2. extens. 1.* Quicquid
autem alias statutum de iure antiquo circa ius Me-
tropolitani, seu Archiepiscopi quoad visitationem
Cathedralium, & aliarum Ecclesiarum ciuitatis ac
diœcesis suorum comprouincialium, de quo præci-
puè *in cap. pen. de censib. & cap. 1. eod. tit. in 6.* certè in
Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 3. de reform. circa initium,*
cauetur, ne à Metropolitanis etiam post plenè visi-
tatam propriam diœcesim visitentur Cathedrales
Ecclesiæ, aut diœceses suorum comprouincialium,
nisi causa cognita, & probata in Concilio prouin-
ciali.

Limitatur nunc præsens conclusio primò, vt, † si 111.
subditus suffraganei ab eo debita cum instantia pe-
tierit suppressionem alicuius beneficij; suffraganeus
verò vel negligens, vel renitens in hoc fuerit, cùm
facere debet; (id quod ex eo colligi poterit, quòd
concl. seq necnon *quæst. 6. ac 7.* latiùs tradetur;) li-
cebit tali subdito post appellationem adire Metro-
politanum, aliumve immediatum illius suffraganei

superiorem, qui poterit ad petitam suppressionem deuenire. quæ limitatio ex iis suadetur, quibus similem limitationem quoad commutationem vltimæ voluntatis statoimus sup. *d. quæst.* 10. *concl.* 1. *limit.* 1. Limitatur verò secundò, quòd data in prædicto casu renitentia, vel negligentia suffraganei in concedenda petita beneficij suppressione etiam citra appellationem poterit per solam querelam adiri superiuc immediatus ipsius suffraganei; qui non modò eum compellere poteris ad memoratam suppressionis concessionem, sed & ipse eam concedere; vt satis colligitur tum ex memorata declaratione sacræ Congregationis ad *d. cap.* 15. Conc. Trid. iuncta eius declarationis ratione; dum enim ideo declarat in terminis illius decreti, non posse Archiepiscopum supplere vices Episcopi negligentis supprimere præbendas, quia Conc. non præcipit, sed solùm dat facultatem Episcopis illam suppressionem faciendi; apertè vult sacra Congregatio, vt in casibus, in quibus Episcopus negligit supprimere beneficium, cùm debet, possit ipse Archiepiscopus in hoc Episcopi negligentiam supplere; tum ex *cap. nullus, de iurepatr.* & aliis adductis per nos *d. conclus.* 1. *limit.* 2. ex
112. quibus habetur, id generale esse, † quòd vbi is, qui consentire debet, sine iusta causa id facere recusat, adeundus est superior, qui vel compellat eum consentire, vel ipse consentiat. sine solido autem fundamento Lambert. *tract. de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 3. *art.* 20. *num.* 55. a 3. 43. & 44. necnon *art.* 21. *num.* 21. licèt concedat, quòd Archiepiscopus possit compellere suum suffraganeum sine causa recusantem consentire, quando debet, ad consentiendum; quod & latè *d. art.* 20. *à num.* 1. *ad* 18. ex alibi etiam, per eum adductis; præcipuè verò *d. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 2. *art.* 16. *cum seq.* & *quæst.* 9. *art.* 1. *conclus.* 3 *ampliat.* 18. *sub num.* 112. *ac* 113. maximè per text. *in d. cap. nullus, de iurepatr.* qui, vt ipsemet *ibid.* cum multis ait, intelligendus est de quouis superiore, vt ab eo compelli possit Ordinarius ad consentiendum, cùm debet, & non vult, vel negligit consentire: tamen neget, posse ipsum Archiepiscopum supplere per se huiusmodi negligentiam, nimirum consentiendo loco suffraganei sui; quoniam Archiepiscopus succedit Episcopo solùm in casibus à iure expressis, *cap. pastoralis, in princ. de offic. ordin.* Sed iste casus non est à iure expressus; ergo, &c. bene tamen posse eum compellere ad consentiendum, cùm sit Ordinarius Episcopi, *d. cap. pastoralis,* cum aliis per nos allegat. *d. cap.* 5. *quæst.* 10. *supposit.* 2. non video, inquam, quo fundamento id subsistat; nam text. *d. cap. nullus,* vult, quòd ille superior possit ipse supplere negligentiam Ordinarij; ergo etiam Archiepiscopus Episcopi sui suffraganei, constito de eius negligentia; de quo in specie est optimus text. *in cap.* 1. § *sanè, de censib. in* 6. vbi Innoc. IV. de Archiepiscopo visitante loquens, notoria verò, inquit, crimina, quæ examinatione non egent, (cùm super his meritò notari possit Ordinariorum negligentia eorumdem,) liberè corrigat, pœnam pro illis debitam infligendo. Deinde, cùm Archiepiscopus sit Ordinarius suffraganei sui, vt sup. ex ipsis quoque aduersariis dictum est; poterit ergo eius supplere negligentiam eadem ratione, qua potest eum compellere ad consentiendum. ad text. verò *in d. cap. pastoralis,* cum similibus, quatenus inde habetur, non posse supplere vices suffraganei sui, nisi in casibus à iure expressis, facilè responderi potest, dicendo, vel hunc esse casum generaliter expressum *in d. cap. nullus,* vel eos text. accipiendos esse, vbi vellet Archiepiscopus se immiscere in iurisdictione sui suffraganei, nulla data eius negligentia, vel vbi de ea plenè, ac sufficienter non constet. Limitatur denique, vt Patriarcha, Primas, & Archiepiscopus in suis diœcesibus possint beneficia supprimere, quoties id possunt Episcopi simplices in suis diœcesibus, vt *concl. seq.* in extensione prioris eius partis ostendemus.

Dvodecima conclvsio. Episcopus, † licèt regulariter supprimere nequeat beneficia suæ diœcesis; aliquando tamen potest. Prior pars conclusionis probatur; tum quia vtplurimum, ac regulariter beneficia fundata sunt ex bonis vel patrimonialibus alicuius laici, vel Ecclesiasticis alicuius Ecclesiæ, seu pij loci; atque adeò in suppressione; per quam extinguitur ipso iure beneficium, Bened. Capr. *in repet. Clem. litteras, num.* 14. *de rescript.* Doct. *in cap. cùm accessissent, de constit.* atque alibi sæpe;) agitur de commutanda vltima voluntate, quod regulariter Episcopo non permittitur, *Clement. quia contingit, in princ. de relig. domib.* cum *ibi* notat. & aliis per nos ad id allegat. sup. *cap.* 5. *quæst.* 11. *concl.* 1. ferè per tot. & quòd huiusmodi beneficia sic fundata nequeat per se solus Episcopus supprimere, voluit Abb. Felin. & cæteri *d. cap. cùm accessissent,* atque alij, quos retulimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. non longè ab initio, & *quæst.* 4. *concl.* 2. *ad fin.* Tum quia, vbi etiam agatur de suppressione beneficiorum, quæ solùm ex superfluis reditibus Ecclesiasticis, aut piorum virorum eleemosynis erecta sunt; adhuc talis suppressio iuri communi positiuo aduersatur, vt ex iis satis colligitur, quæ *d. quæst.* 3. *conclus.* 3. in priori eius parte adduximus: regulariter autem nequit Episcopus huiusmodi communi iuri derogare, vt ex iis constat, quæ sup. *d. cap.* 5. *quæst.* 11. *conclus.* 1. *circa initium* adduximus. Posterior pars conclusionis probatur: tum quia ita sentit glos. à multis approbata *in Clem.* 2. § *fin. verbo, mensa, de reb. Eccles. non alien.* & communiter tradunt Doct. *d. cap. cùm accessissent; de constit.* Io. Bapt. Caccialup. *in tract. de vnion. art.* 4. *num.* 12. And. Gambar. *tract. de offic. & auctor. legat. de lat. lib.* 5. *tit. de dismembrat. num.* 23. Guliel. Redoan. *tract. de simon. ment.* 2. *part. cap.* 21. *num.* 18. Nic. Garz. *tract. de benefic. part.* 15. *cap.* 1. *num.* 2. Nauar. *cons.* 9. *num.* 1. *de offic. ordin.* & *cons.* 27. *num. item* 1. *de præbend.* iuxta Venet. ac Lugdunen. edit. idémque sentiunt Axor *Instit. moral. part.* 5. *lib.* 6. *cap.* 30. *quæst.* 15. *cum trib. seqq.* & alij quotquot tradiderũt, posse Episcopum cum Capituli sui consensu minuere numerum præbendarum, seu Cannnicorum, vt Doctor. ferè omnes *d. cap. cùm accessissent,* & *cap. ex parte,* quod est *pen. de constit.* & *cap. fin. de verb. signif.* pletique *in Clem.* 2. *de reb. Eccles. non alien.* atque in his Bellam. *num.* 308. Io. Randæns *tract. de dispensat. per Episcopos, cas.* 117. Io. Selu. *tract. de benef. part.* 4. *quæst.* 7. *num.* 130. *cum seq.* Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quod de Diœcesani consensu, quæst.* 15. *vers. aduerte tamen, sub num.* 27. Lambert. *eod. tract. lib.* 3. *quæst.* 8. *art.* 7. *num.* 10. *cum duob. seqq.* & Io. Axor. *d. cap.* 30. *quæst.* 11 13. & 14. ac præterea Gambar. *d. tit. de dismembrat. num.* 52. post Oldr. *cons.* 185. & Spec. *tit. de dispensat. Episc. versic.* 120. ac post alios Garz. *d. cap.* 1. *num.* 2. & 4. necnon *cap.* 2. *num.* 75. *cum seq.* & *num.* 171. 172. & 173. idque manifestè probatur ex Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 15. *de reform.* non autem *in d. cap. cùm accessissent, de constit.* quod ad id à plerisque allegatur; nam, vt etiam admittamus, statutum illud, quo sublata erat dignitas ab Ecclesia, conditum simul etiam fuisse ab Episcopo, prout supponunt *ibi* Doct. omnes, tamen *ibidem* habetur illud statutum fuisse a Sede Apostolica confirmatum: vnde glos. *ibi, verbo, confirmatum,* necnon *d. cap. ex parte,* seu *pen. in figuratione casus, ac verbo, excreuisse, eod. tit.* & *cap. fin. verbo, confirmatione, de verb. signif.* quam aliqui sequuntur. seclusa 113

seclusa Papæ confirmatione, seu auctoritate, ex hisce
tribus iuribus, in quibus eius mentio habetur, col-
ligit, non posse minui a Canonicis etiam cum Epi-
scopi auctoritate numerum Canonicorum, seu præ-
bendarum, & quamuis cum communiori fatear, in-
de non conuinci, necessariam ad id esse Papæ aucto-
ritatem, & vere eam non esse necessariam, commu-
nis fere omnium Doct. habeat sententia, quam &
ipse sequor: tamen certè ex iis iuribus non proba-
tur, ad huiusmodi diminutionem sufficere Episcopi
auctoritatem cum Capituli sui consensu. Minùs verò
hoc probatur ex *cap. 1. & cap. auctoritate, de institu.* quæ
à Selua, & Randæo ad id citantur: *ibi* enim solùm
quoad hoc decernitur, in Ecclesiis non debere insti-
tui numerum clericorum vltra earum facultates.
Denique id non probat *cap. ex parte, de concess. præ-
bend.* quod idem Selna, & Randæus pariter ad hoc
allegant: illud enim dumtaxat *ibi* habetur iuxta
communem expositionem, in Ecclesiis non nume-
ratis vacationem præbendarum, seu Canonicatuum
non esse possibilem; nec *ibi* fieri deuolutionem ad
superiorem ex negligentia semestri in non proui-
dendo Ecclesiæ de ministris. Extenditur autem hæc
114. posterior pars præsentis conclusionia, vt, † quam
potestatem habent Episcopi quoad supprimenda
beneficia suarum diœcesum, eamdem habeant Pa-
triarchæ, Primates, & Archiepiscopi, seu Metropo-
litani in beneficiis suarum diœcesum; quoniam hi
quoad suas, & proprias diœceses habentur pro sim-
plicibus Episcopis, & æqualem cum iis potestatem,
ac iurisdictionem habent, vt latiùs etiam quoad fa-
cultatem vniendi ostendimus *cap. præced. quæst. 5.
conclus. 12. ampliat. vnica.* Quid autem in sua quasi
diœcesi circa beneficiorũ illius suppressionem pos-
sint Prælati habentes iurisdictionem quasi Episco-
palem, Deo dante, dicemus inf. hac ipsa quæst. *con-
clus.* 14.

Declaratur nunc præsens conclusio primò, quòd
115. † ad hoc, vt Episcopus possit supprimere beneficia
suæ diœcesis, omnino requiritur consensus sui Ca-
pituli, vt ex prædicto Conc. Trid. decreto patet, &
ex iis, quæ prædiximus, ac fusiùs explicabimus *quæst.
7. huius cap.* vbi etiam ostendemus, quòd, vbi be-
neficium supprimẽdum est iurispatronatus, seu fun-
datum ex bonis alterius, quàm prædicti Capituli,
ipsius quoque patroni, hoc est, fundatoris, aut eius
heredis consensus ad id necessarius erit. Declaratur
116. secundò, vt † ad huiusmodi suppressionem ab Epi-
scopo faciendam iusta causa, hoc est, necessitas, vel
euidens Ecclesiæ vtilitas requiritur, vt tradunt Doct.
omnes cùm alibi, tum *d. cap. cùm accessissent, de con-
stitut.* Lambert. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. 10. & 12.*
Nauar. *cons. 9. num. 1. de offic. ord. & cons. 27. num. 1. de
præb.* Io. Azor *d. cap. 30. quæst. 11. ac 12.* & Garz. *d. cap.
12. num. 2. & 8.* latiusque prosequemur *quæst. seq.* ferè
per tot. Nunc autem ad reliquas huius quæst. con-
clusiones descendamus: si priùs illud admoneamus,
quòd, si quis quærat, an visitator ab Episcopo, vel
administrator Ecclesiæ Cathedralis à Papa deputa-
tus; aut sequester possessionis, ac fructuum eiusdem
Ecclesiæ supprimere possit illius beneficia, id sume-
re debet ex adductis quoad vltimæ voluntatis com-
mutationem sup. *cap. 5. quæst. 11. post vlt. eius conclus.*
& quoad derogationem qualitatum in fundatione
beneficij appositarum, *cap. 10. quæst. 5. conclus. 15.
ad fin.*

Decimatertia conclusio. Capitu-
117. lum sede Episcopali vacante † regulariter nequit
beneficia diœcesis illius Episcopi supprimere. Pro-
batur tum ex iis, quibus conclus. præced. docuimus
Episcopum regulariter non posse beneficia suppri-
mere; nam capitulum sede Episcopali vacante po-
tius minorem, quam maiorem potestatem habet,
quàm Episcopus ipse, vt patet ex allegat. *cap. præced.
quæst. 5. concl. 14. circa initium.* tum ex eo, quòd, † vbi 118
Episcopus aliquid facere debet cum consilio, vel
assensu Capituli, Capitulum ipsum sede vacante non
succedit; vt patet ex tacita ratione text. *in cap. vnic.
§. 1. ne sed. vacan. in 6.* quæ pariter in casu nostro lo-
cum obtinet, dum *ibi* deciditur, quòd, cùm ad so-
lum Episcopum præbendarum spectat collatio cum
consilio sui Capituli, vel assensu, defuncto Episcopo,
capitulum se non potest intromittere de eisdem: sup-
pressio autem beneficiorum fieri nequit absque Ca-
pituli sui consensu, vt tradunt Doct. *d. cap. cum acces-
sissent, de constit. & Clem. 2. de reb. Eccles. non alien.*
satisque constat ex Trid. Conc. *sess. 24. cap. 15. de re-
form.* cui tamen fundamento responderi posset ideo
procedere decisionem *d. §. 1.* quia ius specialiter re-
sistit collationi beneficiorum à Capitulo sede vacan-
te, *cap. illa, ne sed. vac. & cap. 1. de instit. in 6.* quæ re-
sistentia non reperitur in eo quoad suppressionem
beneficiorum. tum ex eo, quod de vnione, per quam
præiudicatur iuri Episcopi, vt † à Capitulo sede Epi- 119.
scopali vacante fieri nequeat, post alios tradunt
Franc. Pauin. *tract. de potest. capit. sed. vac. part. 2. quæst.
3. num. 17. cum seq.* & Io. Azor *Instit. moral. part. 2. lib.
3. cap. 38. quæst. 9.* qui vterque docet, eam vnionem
per quam supprimitur titulus beneficij, non posse à
Capitulo sede vacante fieri; tum quia per eam omni-
no præiudicatur iuri Episcopali, nimirum in confe-
rendo illo beneficio, quod sic vnitur; tum quia con-
cessio beneficij in proprietate, eiúsque extinctio est
quædam alienatio rerum Ecclesiasticarum, *cap. tua
nuper, de his, quæ fi. sine cons. capit.* huiusmodi autem
alienatio, seu extinctio omnino prohibita est sede
vacante, vt *in rubr. & cap. 1. ne sed. vac.* & in specie
Capitulum sede vacante supprimere, seu extingue-
re non posse beneficium, declaratum fuisse audio à
sacr. Congreg. Int. Conc. Trid. & tenet Azor. *d. quæst.
9. circa medium,* atque ante eum M. Ant. Cucch. *Inst.
maior. lib. 2. tit. 9. num. 87.* id tamen ei concedens vbi
per suppressionem iuri Episcopi non præiudicetur.
Et quamuis idem Azor. *ead. quæst. 9. circa initium,*
non paucos referat, quos ipsemet sequitur *d. part. 2.
lib. 6. cap. 28. quæst. 9.* & Nicol. Garz. alios quoque al-
legans *d. tract. de benefic. part. 12. cap. 1. num. 67.* indi-
stinctè tenentes, Capitulum sede vacante succedere
Episcopo in potestate vniendi beneficia, quæ vnire
poterat Episcopus. Tamen idemmet Azor *d. cap. 38.
quæst. 9.* sentit, auctores per eum citatos tantùm loqui
de vnione, per quam beneficia vnita manent æqua-
liter principalia; loquuntur enim, inquit, de vnio-
ne, per quam nihil iuri Episcopali detrahitur: vt, si
beneficium vnitum alteri supprimeretur, vel ex-
tingueretur, vel alienaretur; aliquid videretur esse
iuri Episcopi detractum, nimirum iuri conferendi
beneficium vnitum, vt mox dixerat.

Dixi autem in conclusione proposita, *regulariter:*
quoniam, vbi suppressio ab Episcopo facienda esset
ex necessitate; † tunc etiam Capitulum sede Episco- 120.
pali vacante eam facere posset, siue ea necessitas sit
iuris, quia Episcopus ad eam cogi posset; quoniam
Capitulum sede vacante ea facere potest, quæ sunt
necessitatis, vt plerique tradiderunt, quos retulimus
d. cap. præced. quæst. 5. concl. 14. non longè ab initio:
siue sit necessitas facti, quia necessitas non habet le-
gem, & facit licitum, quod aliàs ex lege non esset
licitum, *cap. quanto, de consuet. cap. 2. de obseruat. ieiun.
cap. quod non est licitum, extrà de reg. iur.* cum simil.
adductis *ibi* per glos. & Doct. ac propiùs ad rem no-
stram Felin. *in d. cap. cùm accessissent, num. 20. cum
duobus*

duobus seqq de constit. & Lambert. *d. tract. de iurepa-
tron. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 20. num. 24. 25. & 26.* Et
quamuis in iis, quæ spectant ad statum Ecclesiæ,
121. † neque Episcopus sine Capitulo, neque Capitulum
sine Episcopo statuere aliquid possit, vt pluribus
ostendimus *in tract. de distribut. quotid. part. 2. quæst.
13. præmiss. vlt.* & in specie suppressio beneficiorum,
maximè, quæ consistit in diminutione numeri præ-
bendarum, ab Episcopo simul, & Capitulo fieri de-
beat, *cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de constit. cap.
fin. de verb. signif.* ibique omnes adnotarunt, & con-
stat etiam ex Conc. Trid. *sess. 24. cap. 15. de reform.* ta-
men, cùm Capitulum sede vacante in ferè omni iu-
risdictione ordinaria Episcopi succedat, *cap. cùm
olim, de maiorit. & obed. cap. illa, ne sed. vacan. cap. ad
abolendam, de hæret.* cum simil. poterit Capitulum in
prædictis casibus & vicem Episcopi, & suam sup-
plere: ad quod optimè facit text. *in d. cap vnic. in
princ. ne sed. vac. in 6.* vbi deciditur, quòd, si ad Epi-
scopum, & Capitulum communiter pertineat colla-
tio præbendarum mortuo Episcopo, vel à benefi-
ciorum collatione suspenso, poterit Capitulum va-
cantes conferre præbendas. licèt tutius sit, vt Capitu-
li Vicarius pro Episcopo supprimat, & ipsum Capi-
tulum suppressioni consentiat.

Quod verò diximus de Capitulo sede Episcopali
122. vacante, dicendum quoque est † de Visitatore, seu
Administratore loco Capituli Cathedrali Ecclesiæ
vacanti dato vel à Rom. Pontifice, iuxta text. *in cap.
obitum, cap. Cainensis, & cap. quoniam, 61. dist. cap.
cùm nobis, de elect. cap. is, cui, eod. tit. in 6. cap. fin. de suppl.
neglig. prælat. cap. vnic. de maiorit. & obed. & cap. cum
nullus. §. fin. eod. lib.* vel ab Archiepiscopo, stante ne-
gligentia, vel malitia Capituli in administratione
ipsius Ecclesiæ, iuxta text. *in d. cap. fin. in princ.* vt ni-
mirum regulariter nequeat supprimere beneficia
sita in diœcesi illius Episcopi, cuius Ecclesiam sede
vacante administrat; tum quòd subrogatum sapit
naturam eius, in cuius locum subrogatur, *l. si eum, §.
qui iniuriarum, ff. si quis caution. l. fin. C. de prox. sacr.
scrin. lib. 12.* cum aliis adductis ab Ant. Gabr. *com.
conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 1. 5. & 55.
cum seq.* ac Nicol. Euerard. *in Topic. iur. loc. a vi sub-
rogat.* ferè per tot. tum quia huiusmodi visitatori, seu
administratori prohibita est de iure alienatio bono-
rum immobilium ipsius Ecclesiæ, vt patet ex text.
in d. cap. is, cui, de elect. in 6. extinctio autem, seu sup-
pressio beneficij, vt non multo antè vidimus, ad
alienationem rerum Ecclesiasticarũ pertinet. Idém-
que multò maiori, vel certè pari ratione statuen-
dum est de sequestre, seu depositario Ecclesiæ Ca-
thedralis, seu possessionis illius; per ea, quæ de illo
diximus sup *cap. 10. quæst. 5. concl 15. ad fin. versic. ex
his autem collige.* Quod autem spectat ad Capitulum
Ecclesiæ Collegiatæ, quæ sit Diaconia, vel titulus
Presbyteralis alicuius Diaconi, vel Presbyteri Car-
dinalis, eo naturaliter, vel ciuiliter mortuo, existi-
123. mò, † huiusmodi Capitulum supprimere non posse
aliquod beneficium illius Ecclesiæ; cùm nec, seclu-
so priuilegio, aut legitima præscriptione, id possit
Cardinalis ipse, aut alius Prælatus citra Episcopum,
etiamsi habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, vt
mox *in seq. conclus.* videbimus: idque, tum per regu-
lam subrogatorum, de qua paulo antè; tum quòd
in ius alterius succedens eodem, quo ille, iure vti
debet, *cap. is, qui in ius, de reg. iur. in 6. l. qui in ius, l.
aliud, §. fin. & l. non debet, ff. eod. tit.* cum simil.

DECIMAQVARTA CONCLVSIO. Præ-
lati sæculares habentes plenam quoque iurisdictio-
124. nem quasi Episcopalem in sua quasi diœcesi, † sup-
primere eius beneficia non possunt etiam in casibus,
in quibus Episcopi possunt in sua diœcesi. Probatur,
quoniam, licèt hi Prælati contineantur sub nomine,
& appellatione Ordinariorũ, & Ordinarij fine, glos.
ab aliis approbata *in cap. quamquam, verbo, Ordinario,
de vsur. in 6.* cum aliis ad id allegat. à Sanchez *de
matrim. lib. 3. disp. 7. num. 4. & disp. 28. n. 6.* vbi etiam
iunctis aliis per nos relatis sup. *cap. 5. quæst. 13. paulo
antè 1. concl. & concl. 2. circa medium*; vbi etiam do-
cuimus, eos venire nomine Diœcesanorum, & ea
posse, quæ Episcopis concessa sunt contemplatione
diœcesis. Quamuis etiam hi prælati, qui priuilegio,
præscriptione, vel consuetudine iurisdictionem qua-
si Episcopalem acquisierunt, † vnire possint bene- 115
ficia sibi subiecta, vt præter relatos, ac probatos à
Garz. *d. tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 72. cum seq.*
tenet post alios Azor *d. 2. part. Instit. moral. lib. 6. cap.
28. quæst. 11. & cap. 29. num. 5.* Tamen, cum suppres-
sio beneficiorum † de iure spectet solum ad Episco- 116.
pos cum sui Capituli consensu, vt communiter tra-
dunt Doct. *in cap. cùm accessissent, & cap. ex parte, de
constit.* necnon *in cap. fin. de verb. signif.* idémque colli-
gitur ex *cap. si Episcopus, 12. quæst. 2. cap. pastoralis, de
his, quæ fi. à prælat. sin. cons. capit. cap. pastoralis, de donat.
& Clem. 2. de reb. Eccles. non alien.* in quibus iuribus
generatim habetur, Episcopum non posse Ecclesiam
donare, vel aliter concedere religiosis viris, vel lo-
cis absque consensu, aut voluntate sui Capituli. quæ
quidem concessio, seu donatio vix sine vnione, &
suppressione, seu extinctione beneficij in ea Ecclesia
erecti, seu instituti fieri potest. omnino verò constat
ex Conc. Trid. *sess. 24. cap. 15. de reform.* ibi; liceat
Episcopis cum consensu Capituli: iunctis illis ver-
bis; aliquibus ex iis suppressis, &c. quod quidem
decretum sacra Congregatio intellexit † de Capitu- 117.
lo Episcopi, vt patet ex declaratione, quam refert
Garz *d. part. 12. cap. 2. num. 75. in fi.* in qua iunctis
duobus aliis *ibi* ab eo relatis illam declarasse ait,
quòd Prælatus Collegiatæ Ecclesiæ etiam habens
iurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem
hanc tenuium præbendarum suppressionem facere
non potest, licèt sit exemptus, & Ecclesia insignis,
cùm hanc solis Episcopis Concilium concesserit cum
cõsensu suorum Capitulorum. huius autem Capitu-
li nomine solum Capitulum Cathedralis Ecclesiæ,
ibi continetur, vt & indicat illud pronomen, *suum*,
& sentiunt Doctor. *in præcit. iurib.* & passim *in tit. de
his, quæ fi. sine consen. capit.* vnde non potest hæc facul-
tas pertinere ad Prælatum inferiorem etiam haben-
tem iurisdictionem quasi Episcopalem, qui, vt sic,
neque Capitulum Cathedralis habet pro suo, seu
proprio, neque necessariò est prælatus alicuius Ec-
clesiæ Collegiatæ, seu Capitulum habentis. atque ex
præfata, & aliis sacræ Congregationis declarationi-
bus, in terminis, quòd Prælatus sæcularis habens
iurisdictionem quasi Episcopalem nequeat benefi-
cium supprimere, tenet Garz. *d. cap. 2. n. 75. & seq.*

Quibus stantibus non obstant ea quæ contra hanc
conclusionem paulo antè adduximus. Non illud,
quòd hi Prælati † nomine Ordinarij, aut Diœcesa- 118
ni contineantur. nam non ideo appellatione Episco-
pi veniunt, maximè cùm aliquid cum consensu sui
Capituli facere permittuntur. Neque illud, quod
huiusmodi Prælati vnire possint. nam, præterquam
quòd communior opinio Doct. *in cap. sicut vnire, de
excess. prælat.* est, vt id facere nequeant; intelligi et-
iam possunt, qui contrarium tuentur de vnione, quæ
fit sine suppressione, seu extinctione beneficij; aut
cùm ipsam facultatem vniendi præscriptione, con-
suetudine, vel priuilegio acquisierunt; prout multi
loquuntur, ac tenent, quos refert, ac sequitur Garz.
d. part. 12. cap. 2. num. 72.

DECIMA

Decimaqvinta conclvsio. Vicarius Episcopi, vel Capituli sede Episcopali vacante, aut Prælatorum sæcularium habentium iurisdictio-
129. nem quasi Episcopalem † supprimere nequit aliquod beneficium etiã in casibus, in quibus is posset, cuius est Vicarius. Hæc conclusio quoad Vicarium prædictorum sæcularium prælatorum, quòd is supprimere non possit beneficia, præter fundamenta, quibus de Concilio generali, & aliis inferioribus Rom. Pontifice docuimus hac ipsa quæst. *conclus.* 6. *vsque ad* 14. ab iis supprimi non posse beneficia; vel ex eo conuincitur, quòd, vt *in praeced. conclus.* ostendimus, id facere nequeant ipsi Prælati; nemo autem dat, quod non habet, *cap. Daibertum,* 1. *quæst.* 7. *cap. quod autem, de iurepatr.* cum simil. nec plus iuris quis in alium transferre potest, quàm sibi competat, *cap. nuper, de donat. int. vir. & vxor. cap. nemo potest, de reg. iur. in* 6. *& l. nemo plus iuris, ff. eod. tit.* & qui in ius alterius succedit, eodem, quo ille, iure vti debet, *cap. cùm contra, de pignor. cap. is, qui in ius, ff. de reg. iur. in* 6. *ac l. qui in ius, in princ. ff. eod. tit.* ac denique quia subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 13. *ad fin.* deduximus. Ex quibus hæc eadem conclusio satis probatur etiam quoad Vicarium Episcopi, & Capituli sede vacante respectu casuum, in quibus Episcopus, & Capitulũ huiusmodi nequit beneficiorũ suppressionem facere. Respectu verò casuũ, in quibus aliàs Episcopus, vel Capitulũ sede vacante beneficia supprimere potest, quòd adhuc eorũ Vicarius id facere nequeat, probatur. nam, licèt Vicarius Episcopi, & Capituli sede vacante habeat ordinariã iurisdictionẽ, & verè sit Ordinarius, vt post alios docuimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 14. *supposit.* 1. quo etiam loco idem tradidimus de Vicario Capituli sede vacante, & Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem:
130. quin etiam Vicarius Episcopi † veniat appellatione Diœcesani, vt inter alios sentit Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 29. *num.* 16. *ad fin.* qui *num.* 15. *ac d. num.* 16. *circa initium, & num.* 18. firmat eam regulam, quòd nomine Episcopi, si non excluditur Vicarius, & est res, quæ conuenit Vicario ex eius officio, intelligitur etiam eius Vicarius generalis. Tamen, cùm sup-
131. pressio beneficiorum † sine dispensatione fieri nequeat contra ius siue canonicum, siue ciuile mandans vltimas voluntates mitti executioni, vt constat ex iuribus ad id allegat. sup. *cap.* 3. *quæst.* 3. *conclus.* 1. vbi agatur de suppressione beneficiorum, quæ ex bonis patrimonialibus, vel Ecclesiasticis fundata sint: contra ius verò canonicum regulariter prohibens beneficiorum suppressionem, vt colligere licet ex adductis sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. vbi de illorum beneficiorum suppressione agatur, quæ dumtaxat ex superfluis reditibus Ecclesiæ, aut eleemosynis, aliisve similibus emolumentis fundata, seu
132. erecta fuerunt: Vicarius autem generalis † nequeat dispensare; quia in generali commissione vicariatus non clauditur dispensandi potestas, vt post alios docuimus sup. *cap.* 5. *quæst.* 14. *suppos.* 2. præcipuè ex Sanchez, qui alios allegat *lib.* 2. *de matrim. disput.* 40. *num.* 12. inde fit, vt sine speciali mandato nequeat idem Vicarius beneficium aliquod diœcesis illius, cuius est Vicarius, supprimere, & quamuis ipsemet Sanchez *d. tract. de matrimon. lib.* 3. *disp.* 7. *num.* 14. asserat, quòd ex generali commissione vicariatus non possit quidem Vicarius Episcopi dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, possit autem in casibus, quorum dispensationem ius committit Ordinario: tamen suppressio beneficiorum, vt in duabus statim præced. conclusionibus vidimus, non Ordinario cuilibet, sed Episcopo cum Capituli sui consensu à iure permittitur. Accedit, quòd negari nequit, quin suppressio beneficiorum sit de grauioribus, & arduis, seu quæ verisimiliter Vicarium aliquem constituens, vel generalem commissionem faciens in specie non esset concessurus: hæc autem negotia non veniunt in generali concessione, *cap. l. u. de offic. Vicar. in* 6. *cap. si Episcopus, de pœnis. & remiss.* necnon *cap. in generali, de reg. iur. eod. lib.* ex quibus, & aliis *d. suppos.* 2. ostendimus Vicarium generalem huiusmodi negotia sine speciali mandato peragere, seu expedire non posse. Quibus illud nunc adiicio, quod propiùs rem, de qua nunc agimus, attingit; nimirum, † Vicarium generalem Episcopi non posse 133.
sine speciali eius mandato beneficia vnire, licet mandatum habeat ea conferendi, vt post multos tradit Azot. *d. part.* 2. *Institu. moral. lib.* 3. *cap.* 44. *quæst.* 11. *& lib.* 6. *cap.* 28. *quæst.* 10. necnon Garz. *d. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 69. vbi etiam id post alios extendit, quamuis post concessam facultatem conferendi beneficia, statim adiiciatur clausula generalis, & ad omnia alia etiam requirentia speciale mandatum; quoniam ea clausula non extenditur ad maiora expressis, *cap. qui ad agendum, de procur. in* 6. *& Clem.* 2. *eod. tit.* maius autem quid esse beneficia vnire, quàm ea conferre, satis probat Azor *d. quæst.* 11. Quin etiam idem dicendum puto, quando Vicarius habet mandatum commissionis, seu deputationis cum libera; huiusmodi enim mandatum non includit regulariter facultatem donandi, vt constat ex *cap. vlt. de offic. Vicar. in* 6. aut alienandi bona immobilia Ecclesiæ, vt apertè colligitur ex *cap. u. cùm, de elect. eod. lib.* Suppressio autem beneficiorum inuoluit huiusmodi alienationem, vt sup. hac ipsa quæst. *conclus.* 13. vidimus; sed & donationem, quoniam beneficij suppressio, vt plurimum in id tendit, ac dirigitur, vt eius bona, & reditus alicui Ecclesiæ, seu pio loco donentur, & in specie Vicarium generalem Episcopi non posse sine speciali mandato supprimere beneficium tradit, ac probat Put. *decis.* 53. *lib.* 3. per tot. quem etiam refert, ac sequitur Iacob. Sbrot. *tract. de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 116. *num.* 9. Quòd si in memorato mandato, seu commissione Vicariatus aliqua exprimerentur maiora, vel certè non minora beneficiorum suppres-
sione, † tunc poterit Vicarius, seruatis tamen aliàs 134.
seruandis (de quibus nos sup. hoc ipso cap. suis locis attigimus, & latiùs inf. *quæst.* 6. *&* 7. prosequemur,) beneficia diœcesis sui Episcopi, seu constituentis supprimere. Pariter probabile mihi est, Episcopo in remotis agente, posse eius Vicarium generalem supprimere beneficium, quod is posset, cùm illius copia nequit haberi, & alioqui vrgeat necessitas huiusmodi suppressionis faciendæ, per text. ad id satis aptum *in cap.* 1. *§. fin. de offic. ordin. in* 6. *& cap. cùm nullus, §* 1. *de tempor. ordin. eod. lib.* cum aliis, quibus id quoad vltimæ voluntatis commutationem tradidimus sup. *d. cap.* 5. *quæst.* 14. *conclus.* 1. *limit.* 1. quibus nunc addo *cap. vnic §. vbi verò, ne sed. vacan. in* 6.

Decima sexta, & postrema conclv-
sio. Prælati regularium † supprimere nequeunt 135.
beneficia regularia suarum Ecclesiarum; neque sæcularia in illis, aut aliis Ecclesiis existentia, etiamsi in iis habeant iurisdictionem quasi Episcopalem. Quæ conclusio quoad beneficia regularia suarum Ecclesiarum satis suadetur tum ex *Clem.* 1. quæ incipit, *ne in agro, §. ad hæc, de stat. monach.* vbi habetur, quòd vnio huiusmodi Ecclesiarum, seu beneficiorũ regularium siue adinuicem, siue vnius alteri, (hoc est, vel æquè principalis, ita, vt ex duobus vnum fiat, vel accessoria; ita, vt vnum fiat prædium, seu dos alterius, quæ vtraque vnio citra suppressionem, & extinctionem beneficij fieri nequit, vt sup. hoc ipso

ipſo cap. *quaſt. 2. poſt medium,* docuimus;) facienda eſt nō per Abbates monaſteriorum, ſeu prioratuum regularium, ſed per locorum Ordinarios cum Abbatum conſilio, & aſſenſu: tum ex *Clem. vnic. §. eadem quoque, de ſuppl. neglig. prælat.* vbi iuncto eius princ. mandatur locorum Diœceſanis, vt in non exemptis ſua, in exemptis autem, Apoſtolica auctoritate non permittāt, quòd Prælati regulares prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes, aut quæuis alia beneficia quæ conſueuerunt per ſæculares clericos gubernari, aut religioſis dumtaxat committi, ſunt ſolita, vel conferri, applicent menſis ſuis, hoc eſt, faciant de ſua menſa, quod citra ſuppreſſionem & extinctionem, ſeu acceſſoriam vnionem fieri nequit; vt ſatis colligitur ex iis, quæ tradunt *ibi* gloſ. & Doctor. necnon *in Clem. 1. de reſcript. Clement. 2. de reb. Eccleſ. non alien. Clem. vnic.* quæ incipit, *frequens, §. quidam etiam, de exceſſ. prælat. cap. vt ſuper, & cap. poſſeſſiones, de reb. Eccleſ. non alien.* & Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gloſ. 5. §. 6. num. 63. cum ſeq. & §. 6. num. 21.* tum denique ex *Clem. 1. in princ. de reb. Eccleſ. non alienand.* prout eam in mutatione ſtatus Eccleſiæ, ſeu beneficij regularis quoad hoc induximus *cap. præced. quaſt. 5. concluſ. vlt. ante medium*; cùm, vt iam non ſemel admonuimus, per ſuppreſſionem quoque iura Eccleſiæ, ſeu beneficium ipſum alienetur. Quoad ſæcularia verò beneficia conſiſtentia in Eccleſiis regularibus, quòd earum prælati illa ſupprimere nequeant, probatur tum ex *d. Clement. vnic. §. eadem quoque*, iuncto eius princ. prout eam paulo antè induximus: tum ex aliis, quibus idipſum in commutatione vltimarum voluntatum ad hæc beneficia ſpectantium oſtendimus ſup. *cap. 5. quaſt. vlt. concluſ. 2.* & in mutatione ſtatus eorumdem beneficiorum *cap. præced. quaſt. 5. concluſ. vlt. circa medium.* tum denique à fortiori ex iis, quibus ſuprà hac ipſa quæſt. *concluſ. 14.* docuimus, etiam Prælatos ſæculares habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem non poſſe in ſua quaſi diœceſi beneficia ſibi ſubiecta ſupprimere; ex quibus etiam ſatis confirmatum remanet poſtremum præſentis vltimæ cōcluſionis membrum, non poſſe nimirum hoſce Prælatos regulares beneficia ſæcularia ſupprimere ſita in Eccleſiis, ſiue propriis, ſiue aliorum, in quibus iuriſdictionem obtinent quaſi Epiſcopalem. Atque adeò ex his finis ſit præſenti quintæ quæſtioni, & ad ſextam accedamus.

Svmmæ Rervm.

136. *Cauſa aliqua regulariter requiritur in impetranda ſuppreſſione beneficij, cùm ab inferiore ea facienda eſt.*

137. *Epiſcopus an, & quando poſſit ex cauſa cum ſui Capituli conſenſu diminuere numerum præbendarum à Papa taxatum, vel confirmatum, aut dignitatem ab eo creatam ſupprimere; & num. ſeq.*

138. *Numerus præbendarum à Papa taxatus, vel confirmatus an augeri, vel minui poſſit auctis, vel diminutis reditibus, non obſtante clauſula decreti irritantis.*

139. *Statutum confirmatum cum clauſula decreti irritantis an, & quando poſſit reuocari; & numer. ſeq.*

140. *Diſpoſitioni habenti clauſulam decreti irritantis quando renuntiari poſſit; & quid in ea, quæ habet certam formam traditam.*

141. *Cauſa aliqua requiritur etiam cum ſuppreſſio beneficiorum à Romano Pontifice impetratur; & aliquot num. ſeqq.*

142. *Papa non intendit, neque poteſt ſ[illegible] cauſa priuare aliquem benefi[illegible] perpetuo, non data [illegible] compe[illegible]*

143. *Cauſa requiritur cum à Papa impetratur ſuppreſſio beneficiorum etiam poſt mortem obtinentium, ac ſine illorum præ[illegible] quæ eſt in vnionibus, perpetuis co[illegible]nibus, diſmembrationibus, & applicationibus etiam de quibuſcumque fructibus, & bonis Eccleſiaſticis, atque harum di[illegible] commutationibus.*

144. *Intellectus cap. ex parte, de conſtit. & num. ſeq.*

145. *Confirmatio in forma communi & in forma ſpeciali, ſeu ex certa ſcientia in quo differant, & quid operentur. & confirmatio à Papa ſimpliciter prolata intelligitur de [illegible]ciali, n. 146.*

147. *Cauſa an præſumatur in Papa, vel in eiore ſupprimente beneficium, remiſſiue.*

148. *Cauſa ſuppreſſionis beneficiorum eſt neceſſitas ſiue de facto, ſiue de iure obſtans ſubſiſtentia beneficij, aut aliunde proueniens [illegible] ib. num. ſeqq.*

149. *Beneficium eſſe non poteſt ſine dote, & Eccleſia, Capella, vel altari.*

150. *Beneficium extinguitur per deſtructionem Eccleſiæ, quæ poſt noui operis nuntiationem ædificata eſt ſine iure, ſiue iniuria.*

151. *Vtilitas non priuata, ſed Eccleſiæ, ſeu publica eſt ſufficiens cauſa ſuppreſſionis beneficiorum, & num. ſeq.*

152. *Diminutio redituum Eccleſiæ eſt generalis cauſa ſuppreſſionis, ſeu diminutionis numeri præbendarum; & quia non plures in Eccleſia recipi debent, quam ex eius reditibus poſſint ſuſtentari; ac ne vileſcat dignitas beneficiorum.*

153. *Suppreſſio aliquot præbendarum ſeu diminutio numeri earum fieri poteſt non ſ[illegible]m. [illegible] poſt fundationem diminuti ſunt reditus Eccleſiæ, ſed etiam cùm ab initio erant ſufficientes, poſtea verò abſque eorum diminutione facti ſunt inſufficientes ad ſuſtinendum gradum Canonicorum.*

154. *Decretum Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 15. de reform. in quibus differat à iure antiquo quoad cauſam ſuppreſſionis, ſeu diminutionis numeri præbendarum, & in quo conueniat. num. 156.*

155. *Suppreſſio beneficiorum, ſeu diminutio numeri præbendarum ob diminutionem redituum an fieri poſſit non adhibitis prius aliis remediis ad eos impinguandos. & an cum vel præbenda, vel diſtributiones non ſunt tenues, num. 156.*

157. *Surreptio in tacenda qualitate, quæ de iure, vel ſtylo Curiæ exprimenda eſt in impetranda ſuppreſſione beneficij, reddit eam ſuppreſſionem nullam, licèt aliàs ſuperior illam æquè facilè conceſſiſſet; & ibi quid ſi impetrans aliquam ex iis qualitatibus per ſimplicitatem, ſeu ignorantiam iuris, vel facti tacuerit.*

158. *Taciturnitas eius ſolius qualitatis de iure, vel ſtylo Curiæ non exprimendæ vitiat reſcriptum ſuppreſſionis beneficij, quæ ſi exprimeretur, aut omnino auerteret ſuperiorem à conceſſione, aut induceret ad concedendum cum aliqua moderatione; ſecus ſi ſolùm ad difficiliùs concedendum.*

159. *Qualitas quando dicatur de iure exprimenda, vel conducere ad conceſſionem ſuppreſſionis beneficiorum; & an in dubio cenſenda ſit cauſa finalis, vel impulſiua.*

Qualitas

160. *Qualitas curæ animarum quando exprimenda sit in impetrando beneficio, aut ipsius suppressione.*

161. *Qualitates beneficij, aut impetrantis an, & quando exprimendæ sint in impetratione suppressionis ab Ordinario facienda.*

162. *Iuspatronatus quando exprimendum sit in impetranda suppressione beneficij, quod est iurispatronatus laicalis, Ecclesiastici, vel mixti.*

163. *Vnio beneficij etiam ab Ordinario facta, licet nondum sortita sit effectum, exprimenda est in impetranda ipsius beneficij suppressione.*

164. *Residentia personalis beneficio annexa exprimenda est in impetranda illius beneficij suppressione.*

165. *Valor beneficij supprimendi an exprimendus sit in impetranda illius suppressione; & ibi intellectus regulæ 21. alias 22. Canc. & quid importet dictio, idem.*

166. *Modus electiuus beneficij an sit exprimendus in impetranda eius suppressione.*

167. *Qualitas regularitatis, non sæcularitatis beneficij exprimenda est in impetranda ipsius suppressione. & quid in qualitate manualitatis, seu amouibilitatis beneficij; numer. 168.*

169. *Qualitas hospitalitatis an exprimi debeat in impetranda suppressione beneficij, aut ipso beneficio; & ibi quandonam hospitalia in beneficium dentur.*

170. *Qualitas monocularitatis an sit exprimenda dum impetratur suppressio beneficij, quod solum est collationis Ordinarij.*

171. *Modus verus vacationis beneficij quando exprimendus sit in impetranda illius suppressione. & quid cum beneficium vacat tantum de iure, vel est alteri collatum, sed nondum ab eo acceptatum; numer. 172.*

173. *Qualitas personæ, quæ beneficium obtinebat, an, & quando in impetranda eius suppressione exprimi debeat; & ibi an sit exprimenda reseruatio, seu affectio beneficij. & an valeat suppressio beneficij reseruati saltem post mortem primò promissi à reseruante; numer. 174. & an exprimenda sit reseruatio beneficij etiam primò vacaturi, cum per suppressionem præiudicatur habenti reseruationem; aut reseruatio generalis; num. 175.*

176. *Vitium ingressus, & litigiosi an exprimi debeat in impetranda suppressione beneficij eo vitio laborantis; & ibi quid in sola litis pendentia inter petentem suppressionem, & alium.*

177. *Nomen sancti Ecclesiæ inferioris, vnde beneficium denominatur, vel nomen beneficiati, per cuius mortem vacat beneficium, an exprimendum sit, cum illius beneficij suppressio impetratur.*

178. *Statutum obstans suppressioni beneficij alicuius exprimendum erit in eius suppressionis impetratione.*

179. *Qualitas beneficij, quòd sit dignitas, personatus, vel officium, an exprimenda sit in impetranda talis beneficij suppressione.*

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

180. *Ordo beneficio, vel præbenda ex iure speciali annexus exprimi debet, cum eius suppressio impetratur. idemque in ea qualitate, quod præbenda sit Theologalis, Doctoralis, Magistralis, Pœnitentialis, vel similis; numer. 181.*

182. *Defectus clericatus an, & quando exprimendus sit in impetranda alicuius beneficij suppressione.*

183. *Indignitas impetrantis, ac præsertim quòd sit excommunicatus, an exprimenda sit in impetratione suppressionis alicuius beneficij.*

184. *Qualitates exprimendæ in impetranda per rescriptum iustitia beneficij alicuius suppressione. remissiuè.*

185. *Impetrans posteriorem suppressionem alicuius beneficij non tenetur mentionem facere prioris suppressionis alterius beneficij: & quid, si vtraque suppressio est respectu eiusdem beneficij: quid autem, si impetrans posteriorem, priori non possit, aut re integra nolit vti; num. 186.*

187. *Suppressio specialis beneficij regulariter derogat generali suppressioni eiusdem beneficij.*

188. *Impedimenta omnia suppressionis beneficiorum exprimenda sunt in eius impetratione; & an debeant omnia exprimi in eodem rescripto; numer. 189. & quid in vno impedimento ex diuersis capitibus oriente; numer. 190. aut habente annexam notabilem circumstantiam; numer. 191.*

192. *Impetrans suppressionem alienius beneficij explicare tenetur huiusmodi suppressionis prohibitionem à fundatore factam; & numer. seq.*

193. *Verba,* peto, *&* rogo, *quid importent apud Latinos auctores, & Iurisconsultos.*

194. *Falsa expressio singulorum, quorum taciturnitas nullam, ac surreptitiam redderet impetrationem suppressionis beneficij, eandem impetrationem vitiat. & inter has falsa expressio valoris beneficij supprimendi; num. 195.*

196. *Expressio falsa causæ, vel qualitatis, quæ tacita, aut verè expressa faciliorem redderet superiorem ad concedendam suppressionem beneficij, quando eam vitiet.*

197. *Causa vnica etiam impulsiua suppressionis beneficij, si falsa sit, eam vitiat; & quid, si ex pluribus causis vna sit vera, cætera falsa.*

198. *Ignorantia iusta iuris, vel facti in eo tacendo, quod exprimendum erat, vel falsò aliquid exprimendo, an excuset gratiam suppressionis beneficij à surreptione, vel obreptione, seu nullitate ab iis consurgente.*

199. *Exprimens sub dubio vel beneficium supprimendum, vel causam suppressionis, cum certus sit, illud existere, hanc non subsistere, an nulliter impetret.*

200. *Dolosa taciturnitas veri, vel expressio falsi, licèt ea fuerit causa solius formæ, vitiat tamen rescriptum suppressionis beneficij in totum. & quid si ea dolosa surreptio, vel obreptio respiciat vnam tantum partem rescripti sine connexam, si-*

ne separatam, an aliam vitiet; numer. 201.

202. *Dolosa taciturnitas veri, vel falsi expressio in vna parte gratiosa suppressionis alicuius beneficij an vitiet ipso iure, & in foro conscientia partem illam connexam, qua vitio caruit.*

203. *Taciturnitas veri, vel falsi expressio circa causam impulsiuam tantum, non vitiat totum rescriptum suppressionis beneficij.*

204. *Expressio alicuius causæ an sit necessaria ad validitatem suppressionis beneficij.*

205. *Falsa expressio, seu error in nomine illius, ad cuius fauorem ab altero impetratur suppressio alicuius beneficij, eam non vitiat, vbi aliàs constet de persona illius, cui fit impetratio.*

206. *Error in nomine diœcesis eius, cui rescriptum suppressionis impetratur, aut contra quem fit impetratio rescripti suppressionis beneficij an illud vitiet.*

207. *Rescriptum suppressionis beneficij impetratum contra homines talis ciuitatis vel Archiepiscopum, aut Episcopum, & quosdam alios, quos comprehendat.*

208. *Error in diœcesi actoris, seu ipsius impetrantis an vitiet rescriptum suppressionis beneficij.*

209. *Falsa expressio, seu error in vocabulo, aut alia demonstratione beneficij supprimendi, vbi aliàs satis constet, quòd de eo senserit concedens, & impetrans, talem suppressionem, seu impetrationem non vitiat.*

210. *Falsa causa adiecta suppressioni alicuius beneficij regulariter ipsam non vitiat; nisi adiecta sit per modum conditionis, seu causa finalis; & ibi, quid, si hac causa sit diuidua.*

211. *Falsa expressio vnius maioris impedimenti loco minoris diuersa speciei, vel minoris loco maioris eiusdem speciei impetrationem suppressionis beneficij vitiat: secus verò si maius vinculum pro minori in eadem specie exprimatur; nisi de iure, vel Stylo Curia verè esset exprimendum.*

212. *Rescriptum ad lites, cui accessoria sit suppressio alicuius beneficij, non potest alteri sine speciali mandato impetrari: secus, vbi ea impetratur per rescriptum gratia.*

213. *Gratia suppressionis alicuius beneficij, aut commissionis ad illud supprimendum alteri impetrata, ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem. & an ante notitiam reuocari possit; vel requiratur notitia damnum consequenter dumtaxat inde sentientis; & quid si gratia illa ad plures pertineat; numer.* 214.

QVÆRO SEXTO, quænam obseruanda sint ab impetrante alicuius beneficij suppressionem.

Postquam in tribus præcedentibus quæstionibus de causa materiali, atque efficiente proxima, & remota, ac partim etiam de causa finali suppressionis beneficiorum egimus; sequitur iuxta id, quod sup. hoc ipso cap. *quæst.* 2. proposuimus, ac methodum quam initio noni cap. in eo, ac tribus illud consequentibus capitibus, atque adeò etiam in præsenti retinere polliciti sumus, vt in hac, & illa in seq. quæstione de causa formali eiusdem suppressionis dissereramus, ac simul de finali in præsentis quæstionis duabus prioribus conclusionibus, pene totum id, quod reliquum fuit, quintæ conclusioni quæstionis tertiæ; aliquid etiam de eadem causa dicturi *quæst.* 8. *conclus.* 13. Inter hanc verò, & sequentem quæst. iuxta prædictam methodum sic de causa formali suppressionis beneficiorum disputationem diuidemus, vt in præsenti quæstione eam eiusdem causæ partem prosequamur, quæ ad illum spectat, qui suppressionem impetrat, in mox autem seq. illam, quæ ad ipsum supprimentem pertinet.

PRIMA igitur huius quæst. CONCLVSIO sit. Regulariter aliqua causa requiritur † in impe- 136.
tranda suppressione beneficij non solum quando hæc suppressio ab inferiore, verùm etiam cum à Rom. Pontifice facienda est. Prior huius conclusionis pars, quæ est, suppressionem beneficij ab inferiore factam illicitam, & inualidam esse, quoad ea quidem beneficia, quæ ex bonis patrimonialibus, vel Ecclesiasticis dotata, & fundata sunt, quoniam tunc de commutanda vltima voluntate agitur, ex iis probatur, quibus idipsum quoad vltimarum voluntatum commutationem latè tradidimus suprà *cap.* 6. *quæst.* 1. *conclus.* 2. tunc enim hæc beneficij suppressio æquè, & quæuis alia vltimæ voluntatis commutatio aduersatur iuri siue naturali, siue saltem humano, cui vti legi superioris non potest inferior licitè, aut validè sine causa derogare, vt *inibi* latè deduximus. Quòd si etiam agatur de supprimendo beneficio fundato ex superfluis reditibus Ecclesiasticis aut eleemosynis, vel similibus; tunc, cùm adhuc à iure communi regulariter prohibita sit suppressio beneficiorum, vt colligitur ex adductis suprà hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. pariter locum habet fundamentum mox allatum, vt inferior nequeat in lege sui superioris licitè, aut etiam validè dispensare sine causa: cum aliis, quibus idipsum de mutatione status Ecclesiarum, ac beneficiorum docuimus *cap. præced. quæst.* 6. *conclus.* 1. maximè quoad vniones, ex quibus duæ species aut extinctiones, ac suppressiones beneficiorum sunt, aut sine iis fieri non possunt, vt satis constat ex allatis per nos suprà hoc ipso cap. *quæst.* 2. *post medium*, & indistinctè, quòd nequeat inferior sine causa beneficium supprimere, in terminis inter cæteros tradiderunt Ioan. Glos. antiq. *in cap. cùm accessissent, de constit.* prout eum refert in hoc non dissentiens Bern. *ibi in sua glos. verbo, confirmationem*, idémque docet *ibid.* Io. And. *num.* 19. quem sequitur Anchar. *numer.* 3. ac tenet *inibi* Io. Caldar. relatus pariter, ac probatus à Panor. *numer.* 4. *vers. an autem possunt, ac numer.* 5. quo cum sentit Felin. *numer.* 17. & Dec. *numer.* 43. *in nou.* ac nouissimè Nicol. Garz. *d. tractat. de benef. part.* 12. *cap.* 1. *numer.* 2. vbi etiam in id allegat Imol. *d. cap. cùm accessissent*, & Io. Azor *Institut. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 30. *quæst.* 11. & 13. quibus adde Lambertin. *tractat. de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 7 *numer.* 10. *ac* 12. & Nauar. *consil.* 9. *numer.* 1. *de offic. ordin. & consil.* 27. *numer.* item 1. *de præbend.* iuxta Venetam, & Lugdunen. editionem. Id autem penè omnes probant per text. *in cap. ex parte*, quod est *pen. de constit.* vbi ideo mandat Rom. Pontifex antiquum numerum præbendarum seruari, non obstante re

te restrictione à Canonicis per statutum facta, vel etiam confirmatione a Sede Apostolica superinde per eos obtenta; quia ea restrictio facta erat sine causa, nimirum, non diminutis Ecclesiæ reditibus. Idem etiam colligitur ex *cap. fin. de verb. signif.* quod pro posteriori huius conclusionis parte ponderabimus. Sed apertiùs ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 15. *de reformat.* vbi certa causa exprimitur ad hoc, vt possit Episcopus cum Capituli consensu aliquot præbendas in Cathedralibus Ecclesiis, vel Collegiatis insignibus supprimere, quod decretum in seq. conclus. examinabimus.

Declaratur autem hæc prior pars conclusionis,
137. quòd † vbi à Papa, vel eius auctoritate numerus præbendarum sit præfixus, vel confirmatus, aut dignitas creata, non possit Episcopus cum Capitulo etiam ex causa illum diminuere, vel hanc supprimere, vt ex communi tradit Abb. *d. cap. cùm accessissent, num.* 4. quem *ibi* inter alios sequitur Felin. *num.* 17. Dec. *num.* 44. iuxta nou. edit. Azor *d. cap.* 30. *quæst.* 13. *cum seq.* & Garz. *d. cap.* 1. *num.* 3. *&* 8. id quod ferè omnes comprobant ex *cap. cùm venissent, de iudic. & cap.* 1. *ac* 2. *de confirm. vt. vel inut.* Dec. verò *d. num.* 44. *cum trib. seqq.* idipsum ex aliis quoque confirmat.

Id autem intelligendum est, nisi causa diminuendi ex postfacto superuenerit: tunc enim non obstante tali præfixione, vel confirmatione poterit ab Episcopo cum Capitulo talis diminutio fieri. sic Abb. *d. num.* 4. Felin. *d. num.* 17. Azor *d. quæst.* 13. & Garz. *d. cap.* 1. *num.* 4. Mouentur autem Abb. *eod. num.* 4. & Felin. *d. num.* 17. iuncto *num.* 8. *&* 13. quòd, sicut excrescentibus fructibus potest fieri augmentum numeri præbendarum, non obstante confirmatione Papæ, per text. *in cap. cùm M. Ferrariensis, de constit.* ita, & diminutio numeri fieri potest diminutis facultatibus. Quinimmo Felin. *d. num.* 17. ait, quòd per istam rationem idem vide-
138. tur dicendum, † etiamsi in confirmatione adsit clausula decreti irritantis; sicut ea non obstante fit augmentum auctis facultatibus, vt *ibi* superiùs dixit *num.* 8. *&* 13. cum Abb. *d. num.* 4. (quod etiam tenet Azor *d. cap.* 30. *quæst.* 10. *vers. quartò quærat aliquis;*) & quod ita sentit Imol. *d. cap. cùm accessissent.* Et licèt Garz. *d. cap.* 1. *num.* 8. *cum seq.* iuncto *num.* 11. *&* 12. rectè aduertat, quòd, vbi non euenisset diminutio redituum, non potest fieri diminutio præbendarum, seu suppressio, si auctoritate Papæ numerus est præfixus, vel dignitas creata, etiamsi non adsit clausula decreti irritantis: secus autem est in augmento; potest enim numerus augeri, etiamsi non sint auctæ facultates, non obstante confirmatione Papæ, si in ea non est adiecta clausula decreti irritantis, vt *in cap. dilecto, de præbend.* Azor *d. quæst.* 10. (nimirum *vers. quid verò;*) quia augendo cultus diuinus ampliatur, & confirmatio videtur facta fauore statuentium, & Canonicorum quoad hoc, ne numerus sit maior, & sic illi renuntiare possunt; diminuendo verò cultus diuinus extenuatur, & confirmatio videtur facta non fauore statuentium, seu Canonicorum, sed fauore Ecclesiæ, & cultus diuini, quoad hoc, ne numerus sit minor; & sic nullo modo possunt illi renuntiare, Abb. *d. cap. cùm accessissent, num.* 2. Felin. *num.* 4. Dec. *num.* 11. *cum duob. seqq. & num.* 43. quódque statuentes non possint reuocare statutum confirmatum à Papa quando concernit fauorem alterius, & quando est confirmatum cum præcepto, quod omnino seruetur, fuit tentum per Rotam in vna Gerunden. Anniuersariorum 3. Iulij 1581. coram Seraphino. Minus tamen rectè idem Garz. *d. cap. num.* 9. *in fi. cum Io. Petr. Moneta de commun vlt. volunt.*

seq. docet, quòd, quando in confirmatione Apostolica statuti, quo taxatur certus numerus præbendarum, apposita est clausula decreti irritantis, augeri nequeat numerus præbendarum, etiamsi auctæ sint facultates illius Ecclesiæ, per text. *in d. cap. dilecto, de præb.* & *ibi* glos. *in verbo, huiusmodi clausula,* quia per dictam clausulam videtur Papa habere pro illicito, quod fieret in contrarium, & animaduertisse ad fauorem Ecclesiæ, & obuiare facilitati Canonicorum, Abb. *d. cap. dilecto, num.* 10. *&* 14. *& d. cap. cùm accessissent, num.* 4. & Felin. *num.* 7. *ac* 13. Ant. Gabr. plura adducens *commun. conclus. lib.* 6. *tit. de clausul. conclus.* 3. *in* 2. *effectu*, & alij cit. per ipsum Garz. *d. tract. de benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 242. *& seq.* nam contrarium tenendum est, tum auctoritate Abb. *d. cap. cùm accessissent, num.* 4. ac Felin. *ibid. num.* 8. 13. *ac* 17. vbi etiam allegat Anchar. Host. Io. And. & Butr. quibus addo Azor. *d. cap.* 30. *quæst.* 10. *vers. quartò quærat aliquis:* tum ratione, quam inter alios afferunt Abb. *d. num.* 4. & Felin. *d. num.* 8. *&* 13. quia in prædicta confirmatione etiam cum memorata clausula, subintelligitur conditio illa, nisi facultates excrescerent, per text. *in cap. cùm M. Ferrariensis, de constit.* & ea ratione, quam assignat Azor *loco mox cit.* quoniam dicta clausula decreti irritantis, adiecta à Pontifice intelligitur, si secus fiat sine causa iusta, & debita, irritum sit: at, cùm prouentus sint facti vberiores, iusta causa est numerum augendi. Neque obstant in contrarium adducta per Garz. Nam text. *in d. cap. dilecto.* & *ibi* glos. & Abb. *loc. cit.* non loquuntur vbi auctæ sint Ecclesiæ facultates, aut adsit alia iusta causa; aliàs Abb. sibiipsi aduersaretur *in d. cap. cùm accessissent, num.* 4. vbi expressè loquitur, quando auctæ sunt facultates, & asserit, quòd non obstante clausula prædicta confirmationi adiecta, poterit numerus præbendarum à Canonicis statuentibus augeri; prout etiam post alios docet Felin. *d. num.* 8. *&* 13. sic limitans, quod generaliter tradiderat *num.* 7. de vi clausulæ decreti
irritantis appositæ in confirmatione statuti, † non 139.
posse statuentes illud reuocare, seu eidem renuntiare, etiamsi in eorum fauorem sit facta confirmatio, quia per dictam clausulam videtur superior habere pro illicito, quod fieret in contrarium: vt nimirum verum id non sit, vbi statutum confirmatum cum clausula decreti haberet in se conditionem resolutiuam tacitè subintellectam, quia illa eueniente potest statuto contraueniri sine consensu superioris. quamuis & prædicta traditio eam notabilem habeat declarationem, vt procedat tunc demum, cùm in solum fauorem statuentium emanauit confirmatio cum decreto irritante, vt tradit inter cæteros, satisque probat Dec. *d. cap. cùm accessissent, num.* 22. *cum trib. seqq. de constit. & cap.* 2. *num.* 15. *cum seq. de testib.* ac tandem admittit post alios ipsemet Garz. *d. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 243. post alios: sicque intelli-
gi possunt quotquot absolutè dixerunt, † dispositioni 140.
habenti decretum irritans in fauorem partium posse partes renuntiare, relati à Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 25. 26. 29. *&* 30. vel habenti certam formam traditam, quos idem refert *num.* 27. sicut & qui absolutè tradiderunt non posse renuntiari dispositioni etiam quæ ad fauorem partis emanauit, vbi ei adiecta sit clausula decreti irritantis, relati ab eod. Gabr. *d. conclus.* 3. *num.* 18. *vsque ad* 21. & vbi certa forma fauore priuato inducta sit, ij, quos recenset *num.* 24. intelligi possunt, cùm illa dispositio non emanauit, vel forma non est inducta in merum fauorem priuatum: at verò confirmatio statuti de certo numero præbendarum facta videtur fauore statuentiũ quoad hoc, ne numerus sit maior; & sic illi renũtiare possũt,

vt sup. ex ipso Garz. *d. part.* 12. *cap.* 1. *num.* 10. vidimus. & quidem eorum fauore tantùm, nam, si etiam fauore alterius, vel publico facta esset, non posset illi renunciari etiam vbi non esset confirmationi adiecta clausula decreti irritantis; vt quoad fauorem alterius, post Abb. tradit Dec. *d. cap. cum accessissent, num.* 11. & sentit Rot. *in praedict. decis. coram Seraphino*; quoad fauorem verò publicum satis constat, quia pacto priuatorum ei renunciari non potest, *l. ius publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, de for. compet.* cum simil. Atque hæc quoad priorem huius conclusionis partem. Posterior autem eiusdem conclusionis pars, quòd nimirum omnino causa exigatur † etiam in Papa supprimente beneficia,
141. probatur, quoad ea quidem beneficia, quæ ex bonis patrimonialibus, aut etiam Ecclesiasticis dotata, & fundata sunt, ex iis fundamentis, quibus idipsum de commutatione vltimæ voluntatis ostendimus suprà *cap. 6. quæst. 1. conclus. 2.* quoniam tunc agitur de vltima voluntate commutanda, cùm ad horum beneficiorum suppressionem deueniendum est, vt initio huius conclusionis deduximus. Quoad reliqua verò, quin etiam generatim quoad omnia beneficia, siquidem agatur de iis in vita possidentium ita supprimendis, vt ipsorum etiam fructibus nulla data recompensatione perpetuò priuentur, certum mihi est, † id à Papa sine causa fieri
142. non posse; tum per ea, quæ adduximus suprà *cap. 5. quæst. 1. ante medium, versic. è contrario verò*; iuncto eo, quod post alios tradunt Alphons. Hoied. *tract. de incompatib. benef. part. 1. cap. 13. num. 58. vers. hoc tamen*, atque ante eum, quem non citat, Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 3. tit. de iur. quæs. non tollen. conclus. 1. num. 13. cum praeced.* opinionem illam, quæ habet, Papam priuare posse aliquem beneficio suo sine causa, limitandam esse dummodo legitimè recompenset priuatum: tum etiam à fortiori ex *cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædif.* vbi dum Papa concedit, vt Ecclesia Collegiata sæcularis regularibus concedatur inuitis eius clericis sæcularibus, vult eis dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria prouideri; ex quo text. notatur *cap. consultationibus, de donat.* vbi ad hoc idem est opt. text *& cap. illud, de iurepatr.* enim ibi notat. & simil. constat etiam, magnum esse fauorem status Religiosorum. tum denique pariter à fortiori probatur ex Concil. Trid. tum *sess. 21. cap. 5.* vbi, dum datur facultas Episcopis, vt possint etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegati iuxta formam iuris facere vniones perpetuas quarumcumque Ecclesiarum parochialium, & baptismalium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem, & in cæteris casibus à iure permissis, etiamsi dictæ Ecclesiæ, vel beneficia essent generaliter, vel specialiter reseruata, aut qualitercumque affecta; mandatur tamen id fieri sine præiudicio obtinentium: tum etiam *sess. 23. cap. 18. versic. & quia ad Collegij fabricam, circa medium*, vbi dum datur facultas, immo mandatur Episcopis, vt pro erectione seminarij, eiusque expensis ei applicent beneficia aliquot simplicia etiam ante vacationem, decernitur, vt id fiat sine præiudicio illa obtinentium; cùm tamen erectio, & institutio seminarij, sit magna causa, vt constat ex proœmio *d. cap.* 18. & adhuc magis à fortiori ex eodem Concil. *sess.* 25. *cap. 9. ad fin. de reform.* vbi mandatur Episcopis, vt tamquam Sedis Apostolicæ delegati diligenter cognoscant patronatus à quadraginta annis citrà acquisitos, vel in futurum acquirendos ex augmento dotis, vel noua constructione, vel alia simili causa, etiam eiusdem sedis auctoritate in Ecclesiis, aut beneficiis antea liberis, & quos non reperierint ob maximè euidentem [illegible] Ecclesiæ, vel beneficij necessitatem legitimè [illegible] tutos [illegible], [illegible] totum reuocent, atque beneficia huiusmodi sine damno [illegible] possidentium, & restituto patronis eo, quod [illegible] circo datum est, in pristinum lib[illegible] statum redeant: ac denique ex Bulla 119. alias 12. Pij V. incip. *quemadmodum*: vbi præmissa extinctione ordinis Humiliatorum, eorumque priuatione omnibus dignitatibus, officiis, ab beneficiis, §. 6. subdit, quòd habitent in locis, quos eis cum victu, & aliis necessariis proximè assignandos curabit, quod mox fecit die, & constit. seq. quæ incipit, *quoniam pe extinctionem*. si vero agatur de beneficiis supprimendis à Rom. Pontifice etiam post mortem obtinentium, ac sine illorum præiudicio, atque adeò generatim: nihilominus ad huiusmodi suppressionem † 143.
causam aliquam requiri, satis colligitur primò ex iis, quæ generaliter de vnione beneficiorum etiam Episcopatuum, qui non nisi à Papa vniri possunt, *cap. quod translationem, de offic. legat, & cap. sicut vnire, de excess. prælat.* & in specie de vnionibus à sede quoque Apostolica faciendis, quòd causam requirant, tradidimus suprà *cap. praeced. quæst. 6. conclus.* in posteriori eius parte, præcipue ex decreto Concilij Constantiensis relato à Rebuff. *in prax. benefic. tit. de vnion. benef. numer.* 44. vbi etiam ad id allegat Concil. Trident. *sess. 7.* nimirum, *cap. 6. de reform.* quod pariter nos *ibi* allegauimus; licet *& reg. 21.* nunc 22. *Canc.* in qua disertè cauetur, quòd in vnionibus semper commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest, quæ verba importent causæ necessitatem, eiúsque cognitionem, vt patet ex iis, quæ idem Rebuff. affert *d. num. 44. & super d. reg. 21. de vnionibus glos.* 10. *&* 11. passim, ac Mandos. *ad eandem reg.* quæ apud ipsum est 20. *quæst. 7. & 8.* cùm autem in hac ipsa reg. statim *ibi* subiiciatur, quòd idem obseruetur in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionú huiusmodi, manifestè hinc sequitur, in his omnibus dispositionibus, quæ à Papa committuntur, & signanter in suppressionibus beneficiorum, earúmque confirmationibus, causam requiri, cámque in partibus coram commissario verificandam, seu probandam fore. sed & in iis, quas ipse Papa facit, seu concedit in forma gratiosa, nam quicquid sit de potestate absoluta seu de plenitudine potestatis Papæ quoad hoc, certè, si de potestate ordinaria id faciat, requiritur causa tum ex paulo antè adductis quoad vnionem præcipuè ex Rebuff. *d. num. 44. & d. glos.* 10. necnon ex Mandos. *ad d. reg. 22. quæst. 11. numer. 7. ante medium, vers. tertium sit, & num. 9. ad fin. vers. nec illud obstat*, & quoad confirmationem vnionem ab ipso Papa faciendam, *quæst. 10. num. 11.* Secundò hoc ipsum, quod mox dicebamus, generaliter ad suppressionem beneficiorum, quæ à Papa fit, causam requiri, colligitur ex *cap. pen.* quod incipit, *ex parte, de constit.* vbi Honorius III. Rom. Pontifex † 144
quibusdam à se delegatis mandat, vt in Ednen. Ecclesia seruari faciat antiquum numerum præbendarum, non obstante Canonicorum constitutione, vel confirmatione Apostolica; idque ex eo, quòd Canonici numerum illum restrinxerant sine causa, hoc est, licèt reditus Ecclesiæ non essent diminuti. Et quamuis glos. *ibid. verbo, confirmatione*, ideo, velit, confirmationem Apostolicam non profuisse huic restrictioni numeri præbendarum, quia confirmatio fuit in forma communi, quæ nihil noui tribuit, 145.

tribuit, *cap. cùm dilecta, §. nos igitur, vers. volentes, de confirm. vt. vel inut. cap. quia diuersitatem, §. 1. in fi. de concess. prab. cap. ex parte, de priuil.* & qui sic confirmat non donat, *cap. inter dilectos, §. catterùm, de fid. instrum.* ac per tales confirmationes non intelligit Papa iuri alterius derogare, *cap. licèt, §. 1. de offic. ord.* sicut è contrario confirmatio Papæ in forma speciali, seu ex certa scientia vtile reddit, quod aliàs est inutile, *cap. vlt. 16. quæst. 1.* confirmat infirmum, *cap. in primis, 2. quæst. 1. & cap. hoc quippe, 3. quæst. 6.* supplet defectum solemnitatis omissæ, *cap. 1. de transact.* ac de eo, quod per hanc confirmationem acquiritur, cognosci non potest sine nouo mandato, *cap. 2. de confir. vt. vel inut.* ex quibus iuribus hæc tradit gloss. *d. cap. cùm accessissent, verbo, confirmatum, de constit.* vbi in fi. ex *d. cap. quia diuersitatem*, ponit exemplum confirmationis in forma communi, vt cùm confirmantur beneficia, & præbendæ, sicut iustè, & pacificè possidentur, quæ etiam clausula habetur *in cap. examinata, de confirm. vt. vel inut.* & stat conditionaliter, cùm in tali confirmatione ponitur: cùm autem apponitur confirmationi, ex certa scientia, stat causatiuè, vt constat ex *cap. venerabilis, eod. tit. & cap. quoniam Abbas, de offic. deleg.* ex quibus duobus iuribus cum *ibi* notat. & traditis per Doct. in aliis præcitatis iuribus, necnon Mandos. *ad reg. 21. Canc. quæst.* 10. ferè per tot. satis colligitur eam dici confirmationem ex certa scientia, cùm tota facti series, & omnia exprimenda Principi explicantur, vel in ipsa confirmatione tenor rei confirmatæ inseritur; atque adeò fit cum causæ cognitione; sicut confirmatio in forma communi ea est, quæ fit, & conceditur sine cognitione causæ. Quamuis, inquam, hæc, quæ secundo loco dicit gloss. quæque iis addidimus, vera sint: diuinat tamen, dum sentit, confirmationem, de qua *in d. cap. ex parte*, seu *pen. de constitut.* fuisse in forma communi, non autem ex certa scientia, seu in forma speciali; tum quòd verba sunt accipienda in potiori significatu, *l. 1. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectigal. vel emphyteut. petat.* cum aliis adductis per Mandos. *d. quæst. 10. num. 8. ad fin.* vbi etiam *cum num. seq.* probat, potiorem, & validiorem esse confirmationem ex certa scientia, quàm illam in forma communi; quod etiam patet ex iuribus, quæ sup. ex ipsa gloss. *d. verbo, confirmatione, & verbo, confirmatum*, allegauimus; sicut *num. 10.* idem Mandos. ex communi mul-
146. tis relatis tradit, † quòd cõfirmationem à Papa simpliciter prolatam sine alio adiuncto interpretari debemus de confirmatione non in forma communi, sed ex certa scientia. Denique illud ipsum, quod asseruimus, suppressionem beneficiorum generaliter, seu regulariter loquẽdo etiam à Papa sine causa fieri non posse, colligi potest ex text. *in cap. fin. de verb. signif.* vbi, cùm Papa quibusdam delegatis dedisset in mandatis, vt quadragenarium Canonicorum, & præbendarum numerum iuxta facultates Ecclesiæ moderarentur, ipsi verò inuenissent prædictæ Ecclesiæ facultates à tempore statuti numeri potiùs excreuisse: iisdem delegatis rursus mandat, quatenus, si veteres non sunt minutæ præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipsarum, & Canonicorum numerum dimittant in eodem statu, in quo vsque ad illud tempus dignoscitur extitisse, in vtilitatem eiusdem Ecclesiæ conuertentes augmentum suorum redituum, donec ipse duxerit aliter disponendum.

Quòd si pro complemento huius conclusionis
147. scire quis cupiat, † an, & quando in Rom. Pontifice, aut inferiore aliquod beneficium supprimente præsumatur causa, id facilè desumere poterit ex iis, quæ hac in re scripsimus sup. quoad commutatio-

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

nem quidem vltimarum voluntatum, *cap. 6. quæst. 1. conclus. 3. & 4.* quoad mutationem verò status Ecclesiarum, ac beneficiorum, *cap. præced. quæst. 6. conclus. 1. ad fin.*

SECVNDA CONCLVSIO. Causa suppressionis beneficiorum † est vel necessitas obstans siue de 148.
facto, siue de iure subsistentiæ ipsius beneficij, vel necessitas aliunde proueniens; vel denique vtilitas Ecclesiæ. Prioris partis quoad necessitatem de facto obstantem subsistentiæ beneficij, exemplum esse potest, si dos in totum perierit, vel Ecclesia, seu Capella, in qua fundatum seu erectum est beneficium, neque spes sit vel recuperationis dotis, seu nouæ dotationis, vel reædificationis Ecclesiæ, seu Capellæ;
nam sine dote † beneficium consistere non potest, 149.
cap. sancimus, 23. quæst. vlt. cap. nemo, de consecr. dist. 1. & cap. 1. de censib. cum simil. allegat. per Lambert. *tract. de iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 5. art. 1. num. 6. art. 2. num. 3. art. 4. num. 4. art. 7. num. 3. & 5.* necnon *art. 18. cum duob. seqq.* ferè per tot. sicut & beneficium debet habere Ecclesiam, Capellam, vel altare, vt colligi potest ex adductis à Lambertin. *d. part. 1. quæst. 4. art. 1. cum quatuor seqq. & quæst. 6. art. 3. 4. & 7. & quæst. 11. art. 6. cum duob. seqq.* & ratio est, quia beneficia Ecclesiastica instituta sunt propter diuina officia, *cap. concesso, 12. quæst. 2. & cap. generaliter, 16. quæst. 1.* gloss. *cap. fin. de offic. Vicar.* diuina verò officia celebrari debent in aliqua Ecclesia, vel Capella, seu ad aliquod altare, *cap. pen. & vlt. 42. dist. cap. sicut non alij, cap. Missarum, cap. hic ergo, & cap. nullus presbyter, de consecr. dist. 5. cap. in his, de priuil. & cap. fin. eod. tit. in 6.* cum *ibi* notat. *& in cap. cum creatura, de celebr. Missar.* necnon *in cap. pen. de immun. Eccles. & cap. 2. eod. tit. in 6.* atque alibi sæpe. Idipsum etiam, quòd ob hanc facti necessitatem suppressio beneficiorum fieri posset, suadetur ex *cap. fin. de verb. signif.* vbi habetur, quòd Papa mandauerat quibusdam delegatis, vt antiquum Canonicorum numerum in quadam Ecclesia moderarentur, qui vt expositum ei fuerat, obseruari non poterat pro eo, quòd non sufficiebant Ecclesiæ, illius facultates, seu reditus. Quoad necessitatem verò de iure exemplum sumi potest ex *cap. 1. & 2. de nou. oper. nunt.* ex quibus duobus iuribus Gunzal. *ad reg. 8. Canc. gloss. 5. §. 7. numer.* 148. in fin. præced. & Gregor. Tholos. *in instit. nou. rei beneficiar. cap. 21. num. 1.* quos etiam sequitur Garz. *d. tractat. de benef. part. 12. cap. 1.*
num. vlt. docent, † quòd extinguitur beneficium per 150.
destructionem Ecclesiæ, quæ post noui operis nuntiationem fuit ædificata, siue iure, siue iniuria. Quoad vtramque verò hanc necessitatem obstantem subsistentiæ beneficij, atque etiam aliunde prouenientem hæc prior pars tum ex iis colligi potest, quæ de mutatione status Ecclesiæ, seu beneficij, eiúsque vnione adduximus *cap. præced. quæst. 6. concl. 2.* in priori eius parte, & quoad vltimæ voluntatis commutationem, *cap. 5. quæst. 11. conclus. 2.* iunctis iis, quæ attulimus *cap. 6. quæst. 2. concl. 1. 3. & 4.* & in specie suppressionis beneficij, Felin. *in cap. cùm accessissent, num. 19. vers. secundus casus, de constit.* quem refert in hoc non dissentiens Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo, pro eo, quòd de Diœcesani consensu, quæst. 15. post medium, sub num. 32. versic. & subiicit Dom. Felin.* apertiùs verò sequitur Lambertin. *eod. tract. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. 6.* aliàs 7. *versic. & subdit ibi Felin.* sententiámque Doctor. communitur *d. cap. cùm accessissent, & in cap. pen. de constit.* vbi est optim. text.
à contrario sensu. Posterior pars conclusionis † quo- 151.
ad hoc, vt priuata vtilitas non sufficiat ad beneficiorum suppressionem, seu numeri præbendarum diminutionem; probatur ex *d. cap. ex parte*, seu *pen.*

de constit. vbi Papa mandat seruari antiquum numerum præbendarum cuiusdam Cathedralis Ecclesiæ, quem Canonici propriis commodis inhiantes, licèt eius non essent diminuti reditus, restrinxerant. quòd autè sufficiat publica vtilitas, probatur; tum ex iis, quibus id de cõmutatione vltimæ voluntatis ostendimus sup. *cap.6. quæst. 2. conclus. 3.* & 5. maximè ex eo, quòd necessitas, & vtilitas Ecclesiæ æquiparantur; & de mutatione status, atque vnione Ecclesiæ, ac beneficij, *cap. præced. quæst. 6. conclus. 2.* in posteriori eius parte; & quoad vnionem ea nonnullis etiam iuribus: duas autem vnionis species, vel cum beneficiorum suppressione coincidere, vel eam supponere, docuimus sup. hoc cap. *quæst. 1. post medium.* Tum ex eo, quòd suppressio, seu diminutio huiusmodi beneficiorum, ac præbendarum ex causa rationabili etiam ab Episcopo cum Capituli consensu fieri potest, vt *in præced. conclus.* satis ostendimus: negari autem non potest, quin vtilitas Ecclesiæ, seu publica sit causa aliqua, & quidem rationabilis. Tum etiam ex eo, quod in terminis suppressionis Gregor. Tholos. *d. tract. de benefic. seu Instit. non. rei beneficiar.*
152. *cap. 19. num. 2.* postquam docuerat, † causam suppressionis, seu diminutionis numeri præbendarum generaliter, & vt communiter esse diminutionem fructuum Ecclesiæ, vt *in cap. fin. de verb. signif.* (quod & à contrario sensu probatur *in d. cap. ex parte*, seu *pen. de constit.* vt *ibi* etiam Abb. & alij adnotarunt:) & quòd in Ecclesia non debeant plures clerici recipi, quàm nutriri ex eius reditibus siue pecunia possint, *cap. 1. & cap. auctoritate, de instit. cap. quoniam, vt ait, de vit. & honest. cler. cap. cùm M. Ferrariensis, de constit. §. 1. auth. vt determ. sit num. cler §. sed neque effusas, auth. quomodo oport. Episcopos, &c. & in auth. de mens. ordinand. cleric.* per tot. in quibus fit suppressio clericorum ordinatorum supra numerum per mortem illorum, donec perueniatur ad mensuram, seu numerũ institutioni Ecclesiæ definitum: quod idem ferè habetur *in l. non plures, C. de sacros. Eccles.* ex his duas rationes, seu causas suppressionis elicit: priorem ne plures clerici sint in aliqua Ecclesia, quàm nutriri possint, & ita mendicitas clericorum in opprobrium veniat cleri, contra *cap. diaconi sunt, 93. dist.* siquidem vbi expensæ fiunt vltra reditus, sequuntur debita ex mutuo acceptis, & paulatim Ecclesia ad nouissimam inopiam deuenit: & aliam, quòd contra intentionem, & prouidentiam fundatorum plures admittantur, vt *in d. §. 1. auth. vt determ. sit num. cler.* (quæ ratio specialiter procedit, cùm auctus fuit numerus ab initio per fundatorem statutus, ac postea, de eius diminutione, seu reductione agimr.) Tertiam rationem; (quæ, sicut prima, generalis est, deseruiens suppressioni, seu diminutioni numeri siue antiquitus in fundatione statuti, siue post eam aucti,) subdit Tholosan. posse accipi ea *auth. de referendar. sacr. palat.* vbi Iustinianus referendariorum numerum contrahit ad octo, & ex quatuordecim tunc existentibus vult suppressionem fieri per mortem eorum, donec peruenerint ad dictum numerum; vtpote, inquiens, causa à nobis honorata, deinde in multitudinem effusa, ne propria imminuatur honestate; multitudo enim numerosa nihil habet honestum, vt paulo pòst subiicit idem Imperator, & confusionem habet, vt *ibidem* tradit glos. recepta *verbo, honestum,* & officij, ac ministerij quibusdam facit vilitatem; vnde *in cap. legimus, 93. dist.* habentur hæc verba; Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. ad quod etiam text. est *in cap. præcipimus, 16. quæst. 1.* & melior *in cap. 1. de priuil.* ibi; ne honor, cui debent excellentiora committi, sui numerositate vilescat. atque in terminis huiusmodi suppressionis ac diminutionis numeri præbendarum optimè facit Conc. Trid. *d. sess. 24. cap. 15. de reform.* ibi, vbi frequentes adeòque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis, &c. Prædictæ autem tres rationes, seu causæ ad publicam vtilitatẽ pertinent, vt de se patet; ac pro secunda optimè facit text. *in l. vel negare, ff. quemadmod. testam. aperiant. cap. rationis ordo, 16. quæst. 7.* & Conc. Trid. *sess. 25. cap. 5. de reform.* Idipsum etiam, quòd ob vtilitatem publicam liceat supprimere beneficium, seu diminuere numerum præbendarum, sentit post alios Lambert. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. vlt.* dum ait, quòd stante vtilitate Ecclesiæ, quòd prædicta fiant, poterit fieri per Episcopum sine consensu patroni, paulo verò antè locutus fuerat de diminutione numeri clericorum ob diminutionem facultatum Ecclesiæ. Idem quoque apertè colligitur tum ex *d. cap. ex parte,* seu *pen. de constit.* dum enim *ibi* Pontifex improbat restrictionem numeri antiqui præbendarum quam fecerant Canonici Eduen. Ecclesiæ propriis commodis inhiantes, apertè vult, potuisse eam fieri ob commodum Ecclesiæ ipsius, seu ob publicam vtilitatem: tum ex Conc. Trident. *sess. 24. cap. 15. de reform.* vbi Conc. Trid. permittit, seu facultatem dat Episcopis cum Capituli consensu, vt supprimere possint aliquot præbendas in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis insignibus ad sustinendum decentem gradum Canonicorum pro loci, & personarum qualitate; non autem dumtaxat, vt præcisæ eorum necessitati occurratur. dum autem prædictam facultatem concedit, vbi frequentes, adeòque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo memorato Canonicorum gradui non
sufficiant. inde manifestè colligitur, † huiusmodi 153.
præbendarum suppressionem fieri posse non modò, quando post fundationem imminuti sunt reditus Ecclesiæ, verùm etiam quando abinitio erant sufficientes, postea verò absque eorum diminutione facti sunt insufficientes; vtputa, quia creuit rerum pretium, aut aliam similem ob causam: quod etiam senserunt inter alios Roch. de Curt. *d. tract. de iure patron. verbo, pro eo, quòd de Diœcesani consensu, quæst. 15.* & Lambert. *in simili tract. lib. 3. quæst. 6. art. 7.* dum de hac re in discursu loquentes, formant, ille *initio d. quæst.* hic *in initio art. dubitationem, quando reditus sunt impotentes;* quod statim explicant, dicendo, postea reperiri, quòd reditus non sunt sufficientes, vel aliqua ex causa sunt diminuti. idque etiam colligi poterat ea text. *d. cap. fin. de verb. signif.* dum pro causa moderationis antiqui numeri præbendarum, ponitur, quòd ad eius numeri obseruantiam non sufficiebant Ecclesiæ facultates. In duobus au-
tem differt hoc decretum Concilij † à iure com- 154.
muni antiquo, quatenus ad causam huiusmodi suppressionis, seu diminutionis numeri præbendarum attinet: nimirum, quòd, cùm de aliquibus præbendis, aut beneficiis, ad sustinendam in aliis clericis, seu Canonicis decentiam gradus, supprimendis agitur; (ob quam solam causam concedit Concil. per illud decretum facultatem aliquot præbendas supprimẽdi:) hæc suppressio fieri nequit, nisi in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis insignibus, vt verba ipsa decreti apertè sonant, & sacra Concilij Trid. interpretum Congregatio non semel declarasse fertur: cùm tamen, vbi suppressio fiat ob necessitatem aliquam, vel maiorem vtilitatem Ecclesiæ aut diuini cultus augmentum, vel conseruationem, eadem suppressio in quibuslibet Ecclesiis fieri possit; vt sentiunt

tiunt Doct. omnes cùm alibi, tum *d. cap. cum acces-*
sissem, & cap. ex parte, seu *pen. de constitut. & d. cap. fin.*
de verb. signif. Steph. de Caiet. *in repet. cap. fin. col.* 20.
de elect. in 6. Lambertin. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 1. nu-*
mer. 2. & quæst.... art. 6. num. 1. Garz. *tract. de benef. part.*
12. *cap.* 5. ferè per tot. atque alij ab eo allegati. &
quamuis in tribus mox præcitatis iuribus solùm
mentio fiat de Ecclesijs Cathedralibus: tamen hoc
ideo euenit, quia in iis casus euenit, super quo Rom.
Pontifex respondit. Deinde, vt ex nunc memoratis
155. iuribus, & auctoribus apertè habetur, † nullũ aliud
remedium proponitur priùs adhibendum, quàm
ad suppressionem beneficiorum, vel præbendarum
deueniatur: cùm tamen *d. cap.* 15. Concilium velit,
quòd tunc demùm liceat Episcopis cum Capituli
consensu aliquot præbendas supprimere, cùm per
vnionem beneficiorum simplicium secularium pro-
uideri nequit decentiæ gradus Canonicorum: ibi
enim dicitur; liceat Episcopis cum consensu Capi-
tuli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamẽ regu-
laria iis vnire; vel, si hac ratione prouideri non pos-
sit, aliquibus ex iis suppressis, &c. In eo verò tã hoc
ius nouum Conc. Trid. quàm antiquum *d. cap. pen. &*
156. *cap. fin.* conueniunt, quòd † ad hoc, vt minui possit
numerus præbendarum, seu aliquæ earum supprimi
in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis, requiri-
tur, quòd præbendæ ipsæ simul cum distributioni-
bus ita tenues sint, vt non sufficiant muneribus in
Ecclesia per Canonicos retẽto integro numero ob-
eundis, vel decentiæ gradus ipsorum. quare, si vel
præbendæ, vel distributiones tenues non sint, seu ad
id insufficientes, locus non erit prædictæ suppressio-
ni, seu diminutioni numeri præbẽdarum: vnde tam
d. cap. pen. quàm *fin.* signanter ponderatur, non quòd
præbendæ, vel distributiones sint tenues, seu insuffi-
cientes, aut in redditibus diminutæ, vel non: verùm
d. cap. pen. quòd restrictus fuerat numerus præbẽda-
rum, sed malè, quia reditus Ecclesiæ non essent di-
minuti; *in d.* autem *cap. fin.* quòd Canonicorum nu-
merus institutus in eorum Ecclesia nõn poterat ob-
seruari, quia non sufficiebant Ecclesiæ facultates;
ideóque Papa mandauerat delegatis, vt Canonico-
rum, & præbendarum numerum iuxta facultates
Ecclesiæ moderarentur.

Tertia conclusio. Surreptio in tacen-
da qualitate, quæ de iure, vel stylo Curiæ exprimẽ-
157. da est in impetranda suppressione beneficij † reddit
eam suppressionem nullam, licèt alias superior hu-
iusmodi gratiam æquè facilè concessisset. Quoad
qualitatem de iure exprimendam præsens conclu-
sio probatur ex iis, quibus idipsum in quauis gratia
post alios tradidimus suprà *cap. 6. quæst. 3. conclus.* 1.
quoad qualitates verò de stylo Curiæ exprimẽdas,
ex adductis pariter in omni gratia, *ead. quæst. 3. con-*
clus. 2. ex quibus etiam, iuncta *conclus. 9. illius quæst.*
colligere licebit, an præsens conclusio locum ha-
beat, etiamsi impetrans non ex dolo, sed ex simpli-
citate, seu ignorantia iuris, aut facti aliquid tacue-
rit, quod alioqui erat exprimendum.

Qvarta conclusio. Vbi neque ex iu-
re, neque ex Curiæ stylo constat, aliquam qualita-
tem esse exprimendam in impetranda beneficij sup-
158. pressione, † tunc eius dumtaxat qualitatis tacitur-
nitas vitiabit rescriptum, quæ, si exprimeretur,
aut omnino auerteret superiorem ab huius gratiæ
concessione, aut induceret ad eius concessionem
cum aliqua moderatione: secus quando eodem mo-
do concederet, licèt difficiliùs; atque adeò solius
causæ finalis taciturnitas gratiam vitiabit. Hæc con-
clusio probatur ex iis, quibus eam comprobauimus
quoad commutationem vltimæ voluntatis, & alias
gratias suprà *d. cap. 6. quæst. 3. conclus. 3. circa ini-*
tium, & quoad mutationem status Ecclesiæ, vel
beneficij, *cap.* 11. quod hoc statim præcedit, *quæst.*
6. *conclus.* 3. vbi etiam sic docuimus fore intelligen-
da quædam decreta Concil. Trid. *ibidem* ad verbum
relata; quæ, cùm de surreptione in vnionum im-
petratione loquantur, ad materiam suppressionis
beneficiorum, de qua nunc agimus, maximè per-
tinent; nam, vt iam sæpe admonuimus, ex addu-
ctis per nos suprà hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium*,
duæ præcipuæ vnionis beneficiorum species, vel eo-
rum suppressiones, seu extinctiones sunt, vel si-
ne eorundem suppressione, seu extinctione non
fiunt.

Quòd si quis scire cupiat, † quando dicatur ali- 159.
qua qualitas esse necessariò de iure exprimenda;
necnon quomodo cognosci possit qualitatem ali-
quam conducere ad memoratam suppressionis be-
neficiorum concessionem; talémque fore, vt ea
qualitate expressa, superior gratiam huiusmodi
non concederet; atque an in dubio censenda sit
causa finalis, vel impulsiua; & an surreptio in ta-
cenda aliqua qualitate necessariò exprimenda, lo-
cum etiam habeat in impetratione facienda ab in-
feriore, vtputa Legato, vel Episcopo; atque alias
declarationes ad hanc conclusionem: hæc omnia
desumere is poterit ex iis, quæ sup. *d. cap. 6. quæst. 3.*
conclus. 3. & cap. 10. quæst. 6. conclus. item 3. adduxi-
mus, & inf. hac ipsa quæst. præsentis cap. *concl.* 8.
declarat. 3. & seqq. in medium afferemus.

Nunc verò pro complemento tam huius, quàm
præced. conclusionis, breuiter videamus, quæ-
nam qualitates de iure, vel stylo Curiæ in impe-
tratione suppressionis beneficij exprimi debent,
vel eiusmodi sunt, vt si non exprimantur, superior
illam aut omnino non concederet, vel non eo mo-
do, sed cum aliquo moderamine. Exprimi autem
omnino debebunt, & illiusmodi erunt illæ, quæ
exprimendæ talésque sunt respectu impetrationis
ipsius beneficij, cúmque de illius qualitatum dero-
gatione, aut status mutatione agitur; idque mul-
tò maiori ratione, cùm, vt per se patet, longè ma-
ioris momenti, ac præiudicij sit beneficij suppres-
sio, quàm eiusdem qualitatum derogatio, aut sta-
tus mutatio. eas verò qualitates in singulis duobus
statim præcedentibus capitibus *quæst. 6. conclus.* 4.
recensuimus vtrique illi materiæ applicantes; quod
& nunc respectu huius, de qua nunc agimus, ni-
mirum suppressionis, præstandum erit; simul af-
ferendo, si quid speciale in illis quoad hanc, aut in
iure cautum, aut à Doctoribus traditum repererō;
eas tamen qualitates omittendo, quæ suppressioni
conuenire non possunt.

Prima igitur qualitas; (vt eum ordinem, quem
vtrobique obseruauimus, hìc etiam retineamus;)
est † curæ animarum, quæ omnino exprimi debet; 160.
cùm beneficium, cui ea imminet, seu adhæret,
supprimi à superiore. Quoniam hæc qualitas ex-
primenda est in impetratione ipsius beneficij, *cap.*
pro illorum, de præbend. Clem. 1. eodem tit. cum aliis
ad id allegat. *cap. 6. quæst. 4. conclus. 9. versic. & pri-*
ma sit qualitas; & in mutatione status beneficij; ac
præcipuè ex *reg. 56. nunc 57. Cancell.* quæ maximè
ad hanc rem facit; dum *inibi* generatim disponi-
tur, vt in gratiis super beneficiis Ecclesiasticis men- 161.
tio fiat, an iis immineat cura animarum; aliàs gra-
tiæ sint nullæ: &, si huiusmodi qualitas affirmati-
uè, vel conditionaliter non exprimatur, negatiuè
expressè desuper fiat in beneficiis, quæ talem qua-
litatem consueuerint habere: negari namque non
potest, quin impetratio suppressionis beneficij grã-

tia quædam sit, quoniam emanat à Principe, seu alio superiore ex mera liberalitate concedente: etiamsi contineat aliquid contra ius commune, vt tradunt Summistæ *in verbo, gratia*. Doctor. *in rubr.* necnon *cap. super litteris, & cap. ad audientiam, ibi: de rescript. cap. gratia; & cap. si gratiosè, eod. tit. in 6. Clement. gratia, eod. tit.* & late probat inter ceteros Octau. Glorit. *in Comment. d. cap. super litteris, num. 1. & seq.* Ad id autem adnotandæ sunt declarationes, quas attulimus *d. cap. 6. quæst. 4. concl. 9. vers. & prima sit qualitas*, necnon *cap. 10. quæst. 2. circa med.* in secunda diuisione qualitatū beneficij, *quæst. 4. concl. 5. q. 5. concl. 6. & quæst. 6. concl. 4. in 20. qualitate, extens. 10.* præcipuè verò duæ illæ, quas prosequuti sumus *d. vers. & prima sit qualitas*; altera, vt nō sit exprimenda cura animarum, cùm ea annexa est alteri beneficio accessoriè, iuxta terminos *cap. super eo, de præb. in 6.* de qua declaratione videri etiam potest Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 6. num. 97. cum duob. seqq.* & Garz. *tract. de benef. part. 9. cap. 2. num. 193. cum seq. & part. 12. cap. 2. num. 20. vsque ad 26.* altera, vt expressio qualitatis curæ non sit necessaria in impetratione facienda ab Ordinario: qua de re videndum etiam, quod scripsimus sup. *cap. 10. quæst. 6. concl. 3.*
161. *post med.* vbi id docuimus procedere quoque † in aliis qualitatibus tum ipsius beneficij, quod impetratur, tum illud impetrantis, quæ verisimiliter notæ sunt ipsi Ordinario, & alioqui in impetratione à Rom. Pontifice, eiúsve Legato facienda forent exprimendæ. Quod ideo dictū semel sit etiam pro sequentibus huius vtriusque generis qualitatibus.

162. *Secunda* qualitas est iurispatronatus, quæ † exprimenda erit in impetratione suppressionis beneficiorum iurispatronatus. &, si quidem iuspatronatus sit laicale, vel mixtum, necessaria erit expressio etiam in impetratione facienda à Papa, vel eius Legato, à fortiori ex iis, quæ de impetratione ipsius beneficij hac in re adduximus *d. cap. 6. quæst. 4. concl. 9. vers. secunda qualitas, & cap. 10. quæst. 4. concl. 8. ad fin. & quæst. 5. concl. 7. ac 10.* necnon *cap. 11. quæst. 5. concl. 6. circa med. & concl. 9. ad fin.* præsertim ex *reg. 41.* nunc *42. Canc.* quæ est *de derogat. iurispatr.* In impetratione verò suppressionis facienda ab Episcopo, vel aliis inferioribus, quibus ea permittitur, iuxta per nos tradita quæst. hanc præced. *concl. 12. ac seqq.* mentio facienda erit iurispatronatus etiam Ecclesiastici, ex allegatis per nos *d. cap. 10. quæst. 4. conclus. 8. & quæst. 5. concl. 14. ac d. cap. 11. quæst. 5. concl. 23.* non longè ab initio: vbi *versic. idemque in vnione*, post multos docuimus, vnionem beneficiorum ab Episcopo fieri non posse sine consensu patroni; vnionis autem duæ species, vel beneficij suppressiones sunt, vel sine suppressione non fiunt, vt paolo antè ex alibi per nos adductis admonuimus. & in specie sine consensu patroni supprimi non posse beneficium iurispatronatus tenent Host. Abb. Felin. Dec. & alij communiter *in cap. cum accessissent, de constit.* Lambertin. *tract. de iurepatr. lib. 2. quæst. 6. art. 1. num. 4. & quæst. 7. art. 6. num. 1.* post Caiet. *in repet. cap. fin. vel cap. circa fin. de elect. in 6.* ad id allegantem Card. *d. cap. cum accessissent, de constit.* quod ex communi sentit Azor *Instit. moral. part. 2. cap. 30. quæst. 14.* de quo nos latiùs *quæst. seq. concl. 10.*

Tertia qualitas exprimenda in impetratione sup-
163. pressionis alicuius beneficij † est ipsius beneficij vnio etiam ab Ordinario facta; licèt ea nondum sortita fuerit suum effectum; vt colligi potest ex adductis sup. *d. cap. 6. quæst. 4. concl. 9. vers. tertia qualitas est*; vbi id post alios declarauimus, vt non procedat, quando vnio facta est accessoriè, ita, vt beneficium vnitum factum sit tanquam prædium illius beneficij, cui vnitum fuit, quoniam tunc non retinet ampliùs nomen, aut titulum beneficij, ex latiùs traditis post multos à Garz. *in comment. reg. 8. Canc. glos. 5. §. 7. num. . vsque ad 25. & num. ac 32.* cum aliquot seq. & Garz. *d. tract. de benef. part. 12. cap. 2. à num. 12. vsque ad 33.*

Quarta qualitas † est personalis residentiæ illi 164.
beneficio annexæ, cuius suppressio postulatur, vt colligere licet ex iis, quæ adduximus supra *cap. 6. quæst. 4. vers. quarta qualitas beneficij, & cap. 10. quæst. 2. circa medium, in 2. diuisione qualitatum beneficij, quæst. 4. conclus. 5. & quæst. 5. conclus. 6. vers. quarta qualitas.* ex quibus etiam locis, necnon ex Garz. *d. tract. de benef. part. 3. cap. 2.* ferè per tot. sumere licet varias declarationes, quæ etiam suppressioni beneficiorum, de qua nunc agimus, facilè poterunt adoptari.

Quinta qualitas exprimenda † est valor beneficij 165.
supprimendi: licèt enim attento iure communi canonum non necessariò sit exprimendus valor in impetratione beneficij: tamen contrarium hodie procedit ex stylo Curiæ, ac regulis Cancellariæ Apostolicæ, vt pluribus relatis ostendimus sup. *cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. vers. quinta qualitas, & cap. præced.* pariter *quæst. 6. conclus. 4. vers. quinta qualitas*, vbi etiam ad id retulimus tenorem, seu potiùs dispositionem *reg. 54.* seu *55. eiusdem Canc.* atque etiam *reg. 21.* aliàs *22.* ex qua omnino conuincitur necessitas exprimendi valoris beneficij, cuius suppressio postulatur: idque tum propter illa verba, quæ initio huius reg. habentur; item voluit, quòd petentes beneficia Ecclesiastica aliis vniri, teneantur exprimere verum annuum valorem secundùm communem æstimationem tam beneficij vniendi, quàm illius, cui vniri petitur; alioquin vnio non valeat: nam, vt iam sæpiùs diximus, duæ species vnionis, vel idem sunt cum suppressione, vel eam supponunt: tum potissimùm ob ea verba, quæ in eadem regula ad maiorem declarationem, & tollendam omnem ambiguitatem subiiciuntur; nimirum: & idem voluit obseruari in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis, ac etiam confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi. quamuis enim inter verba huius regulæ priùs, ac posteriùs relata, intercedant illa, *& semper in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest*: tamen verba illa, *& idem voluit obseruari*, quæ statim subiiciuntur, referri debent non solùm ad commissionem in partibus, sed etiam ad valoris expressionem; dictio enim, *idem*, refertur ad omnia præcedentia, vt in terminis huius regulæ tradit, satisque comprobat Rebuff. *in prax. benef. super reg. Canc. de vnionibus glos. vlt.* ex iis etiam, quæ ipsemet de hac dictione, *idem*, scripsit in interpretatione *l. vnic. in glos. & non ex quibusdam, C. de sent. quæ pro eo, quod interest, profer.* quibus adde ea, quæ nos de hac eadem dictione adduximus *cap. præced. quæst. 3. concl. 3. ad fin. prioris eius partis.*

Sexto, in impetranda suppressione beneficij † ex- 166.
primendus est modus electionis, vt facilè colligi potest tum ex iis iuribus, & Doctor. quibus suprà *cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. vers. sexto exprimendus est*, idipsum ostendimus quoad impetrandam derogationem qualitatum in beneficij alicuius fundatione appositarum: tum in specie ex *reg. 56.* nunc *57. Cancellar.* dum *ibi* generatim cauetur, quòd in gratiis super beneficiis Ecclesiasticis mentio fiat, an ad illa consueuerint qui per electionem assumi; alias gratiæ desuper factæ sint nullæ; &, si qualitas huiusmodi

huiusmodi affirmatiuè, vel conditionaliter non exprimatur, negatiua expresse desuper fiat in beneficiis, quæ talem qualitatem consueuerint habere: negari enim non potest, quia concessio suppressionis alicuius beneficij sit gratia, vt sup. in prima qualitate in terminis huius eiusdem reg. 56. deduximus, in qua nihil est, quod nos cogat nomen gratiæ de ea sola dispositione beneficij accipere, per quam de eo ad vitam, & fauorem alicuius certæ personæ prouidetur; prout in quibusdam aliis reg. Canc. contingit.

167. *Septimò*, exprimenda est † qualitas regularitatis, non item sæcularitatis beneficij, cuius suppressio postulatur; tum ob fauorem religionis, ob quem sæcularia beneficia possunt facile in regularia conuerti, non ita facile regularia in sæcularia; prout post alios tradit Rebuff. *in prax. benef. tit. de erect. Eccles. in Cathedral. sæcular. vel in aliam stat. num. 9. ac* 10. colligiturque ex text. *in cap. si Episcopus*, 12. *quæst. 2. & cap. ad audientiam, il 2. de Eccles. ædific.* iuncto *cap. quæ semel, 19. quæst. 3. cap. possessiones, de rebus Ecclesiar. non alienand. cap. inter quatuor, de relig. domibus, & cap. fin. §. præcipimus, de stat. monach.* Tum, quòd beneficia omnia sæcularia præsumuntur, nisi regularia probentur, vt pluribus relatis tradunt Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos. 7. numer.* 2. & Garz. *tract. de benefic. part. 1. cap. 6. num.*

168. 12. Huic affinis est † qualitas manualitatis, seu amouibilitatis beneficij: quam pariter exprimendam esse in suppresione eiusdem beneficij, ex eo colligere licet, quòd & exprimi debet non modò in impetratione ipsius beneficij, sed & in eius vnione, vt post alios tradit Gonz. *d. commem. reg.* 8. *Canc. glos. 5. §. 6. num.* 17. *cum seq.*

169. *Octauò*, in suppresione beneficij † impetranda (in casibus, in quibus hospitalia dantur in beneficium, nimirum quando id in fundatione hospitalis constitutum fuerit, vel de eius rectore per electionem sit prouidendum, iuxta text. *in Clem. quia contingit, §. vt autem, de relig. domib.*) exprimenda est huiusmodi qualitas hospitalitatis; quæ etiam exprimenda est in impetratione ipsius beneficij, *Clement. per litteras*, & *ibi* glos. ab aliis recepta, *verbo, prouideri, de præbend.* latè Menoch. *de arbitrar. iud. cas.* 201. *num.* 88. subdens *numer.* 89. id locum habere, licèt in rescripto adsit clausula, *motu proprio*, præcipuè per glos. ab aliis approbatam *d. Clement. per litteras, verbo, directas, de præbend.* Ratio autem desumi potest ex fauore hospitalium, de quo *in d. Clement. quia contingit, in princip.* ac traditis per Doct. *ibi*, atque alibi sæpe, præcipuè per Lap. de Castillion. *in tract. de hospitalit.* ferè per tot.

Nonò, vbi beneficium sit monoculare, hoc est,
170. vnicum ad collationem Ordinarij spectans † huius qualitatis mentio habenda est in impetranda illius beneficij suppresione; sicut & eam qualitatem exprimendam esse in ipso beneficio impetrando post alios docuimus suprà *cap. 10. quæst. 6. concl. 4. vers. nonò, si impetrandum sit*; nam per hanc suppresionem idem, immo multò maius præiudicium infertur Episcopo in beneficij collatione, quàm per simplicem de eo prouisionem pro vna, aut altera vice dumtaxat.

Decimò, exprimendus erit verus vacationis mo-
171. dus, † cùm ex eius taciturnitate paratur tertio præiudicium; vtputa, cùm vacat per resignationem ad alicuius fauorem factam. Ratio est, quia Princeps, & Papa etiam in beneficialibus numquam censetur alteri præiudicare, nisi exprimat, *cap. quamuis, & cap. si propter, de rescript. in 6.* éstque *reg.* 17. alias 18. *Cancellar. de non tollen. iur. quæs.* cum *inibi* adnot. & suis concord. vnde idem dicen-
dum erit, cum beneficium † non vacat de facto, 172
licèt vacet de iure, argum. *cap. cum nostris, ac concess. præbend.* vel cùm beneficium absenti collatum est, & nondum ab eo acceptatum, arg. *cap. gratia. de rescript. in 6. & cap. si tibi absenti, de præbend. eod lib.* cum vtrobique adnot. per glos. & Doct. traditisque per nos sup. *d. quæst. 6. conclus. 4. in 18. ac 19. qualitate.*

Vndecima qualitas beneficij in eius suppresio-
ne exprimenda, † est qualitas personæ, quæ bene- 173.
ficium obtinebat; tunc nimirum, cum ex ea inducitur reseruatio, de qua *in reg.* 3. alias 4. *&* 31. aliàs 32. *cum seq. Canc.* reseruationi enim, siue affectioni beneficij à superiore factæ per inferiorem præiudicari non potest, vt constat ex latiùs per nos adductis *d. cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. in duodecima*
qualitate. Verum tamen est, † quòd valebit sup- 174
pressio in eum sensum, vt effectum dumtaxat habeat post mortem prouisi ab eo, qui beneficium reseruauerat, prout in terminis post Æm. de Falconibus, *tract. de reseruation. Pap. & leg. quæst. 3. num. 4. & quæst. 4. effect.* 24. tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos. 5. §. 7. num.* 33. quod & nos docuimus *in præd.* 12. *qualitate.* prout etiam generatim de vnione pluribus relatis docet idem Gonzal. *d. §. 7. numer.* 136. & Garz. *tract. de benef. part. 12. cap. 2. num.* 91. Sicque habemus duodecimam qualitatem expri-
mendam in suppreßione beneficij, cùm nimirum † 175.
præiudicandum est pro se habenti reseruationem illiusmet beneficij, aut etiam primò vacaturi; immo & stante sola reseruatione generali ad nullius certæ personæ fauorem facta, vt per Falcon. *d. effect.* 24. Qua in re videndum, quod scripsimus *d. conclus. 4. in præd. 12. qualitate*, ac præcipuè quoad decretum Concil. Tridentin. *sess. 24. cap. 15. de reformat.* quatenus *ibi* in specie cauetur, suppreßionem præbendarum, quæ *ibidem* Episcopis cum Capituli consensu permittitur, fieri posse non obstante quacumque reseruatione generali, vel speciali, aut affectione.

Decimatertia qualitas † est vitium ingressus in 176.
beneficium, & vitium litigiosi: quæ sicut exprimenda omnino est in ipsius beneficij impetratione, ex allegat. *d. cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. in 13. qualitate*; ita eatenus exprimenda erit in impetranda eiusdem beneficij suppreßione, quatenus is, qui vitiosè ingressus est, gerit se pro legitimo possessore, ac legitima persona ad suppreßionem postulandam, cùm non sit, ac præterea præiudicare potest ei, ad quem de iure tunc fortasse spectaret beneficium; id quod etiam in vitio litigiosi contingit: immo & quoties lis inter eum, qui suppreßionem petit, & alterum pendet: nam pendentiæ litis regulariter mentio habēda in rescriptorum quorumuis impetratione, vt habet stylus Curiæ, qui facit ius; *cap. ex litteris, de constit. & cap. quam graui, de crim. fals.* cum simil. & constat ex adductis à Menoch. *d. cas.* 201. *num.* 148. *& cas.* 202. *num.* 4. cum multis seqq. & Lancellot. *tract. de attentat. part. 2. cap. 4. in præfat. limitat. 7.* seu *à num.* 728. *vsque ad* 762.

Decimaquarta, ac decimaquinta qualitas † est no- 177.
men Sancti illius, vnde beneficium Ecclesiæ inferioris denominatur, vel nomen beneficiati, per cuius mortem siue ciuilem, siue naturalem vacat beneficium, quæ vtraque qualitas, licèt regulariter exprimenda sit in beneficij impetratione, vt constat ex adductis per nos sup. *cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. versic. decimoquartò, cum impetratur, & vers. decimoquintò, exprimendum est*: tamen in impetranda beneficij suppreßione eatenus exprimenda erit,

quatenus

quatenus aliàs constare nequeat de corpore benefi-cij; iuxta ea, quæ dicemus inf. hac ipsa quæst. *concl.* 20. ceterùm cùm vtraque qualitas ad suppressionis impetrationem extrinseca omnino sit, eius mentio in huiusmodi impetratione, mox memorato casu dumtaxat excepto, haudquaquam necessaria erit; per ea, quæ adduximus suprà *cap. 6. quæst. 3. concl. 3. circa medium.*

Decimosextò, in impetranda suppressione benefi-
178. cij † exprimendum erit statutum, si quod adsit in ea Ecclesia tali suppressioni obuians: per ea, quæ quoad hoc in impetratione ipsius beneficij attulimus *d. cap. 10. quæst. 6. conclus. 4. versic. Decimosextò, si in Ecclesia*; & in commutatione vltimæ voluntatis *cap. 6. quæst. 4. conclus. 4. ad fin.* eadem enim in omnibus hisce casibus est ratio *ibidem* assignata, atque adeò eadem dispositio, vulg. *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cum simil.

Decimaseptima qualitas exprimenda in impetra-
179. tione suppressionis beneficij, † est, an sit dignitas, personatus, vel officium. quod quidem satis colligitur tum ex *reg. 56.* nunc *57. Canc.* quæ generali gratiarum nomine vtitur apto comprehendere impetrationem non modò ipsius beneficij, sed etiam prædictæ suppressionis: ibi enim, quod ad hanc rem attinet, statuitur, quòd in quibuscumque gratiis super beneficiis Ecclesiasticis, de qualitatibus illorum, videlicet, an dignitates, personatus, vel officia sint, mentio fiat, aliàs gratiæ desuper factæ sint nullæ; &, si qualitates huiusmodi affirmatiuè, vel conditionaliter non exprimantur, negatiua expressè desuper fiat, in beneficiis, quæ tales qualitates, vel ex eis aliquas consueuerint habere. tum ex Trident. Concil. *sess. 25. cap. 5. de reformat.* dum *ibi* decernitur, quòd, quando ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione eis non derogetur: dispositionis namque nomen circa beneficia ita generale est, vt eorum quoque suppressionem comprehendat, vt de se patet.

180 *Decimaoctaua* qualitas est, † quòd præbenda sit Subdiaconalis, Diaconalis, vel Presbyteralis, quam ordinis annexionem explicandam esse in impetratione suppressionis beneficij, cui annexus est iure speciali, colligi potest tum ex adductis per nos suprà *cap. 10. quæst. 2* in sexta diuisione qualitatum beneficij, necnon *quæst. 4. conclus. 6.* præsertim *suppos. 4* & deinceps. tum præcipue ex Concil. Trident. *d. sess. 25. cap. 5. reformat.* dum verbis mox in præced. qualitate relatis, statim subiiciuntur illa verba; idem in præbendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus; iuncto eo, quod de vi huius dictionis, *idem*, attulimus sup. *in quinta qualitate.*

181. *Decimanona* qualitas est, † quòd præbenda sit Theologalis, Doctoralis, Magistralis. Pœnitentialis, aut similis; quam exprimendam esse in impetratione huiusmodi præbendæ, seu Canonicatus, alteriúsve beneficij talem qualitatem habentis, colligitur ex verbis Concil. Tridentin. quæ in præced. qualitate retulimus; adiunctis etiam iis, quæ latiùs adduximus sup. *d. cap. 10. quæst. 2.* in septima diuisione qualitatum beneficij, necnon *quæst. 4. conclus. 7. & quæst. 5. concl. 6. vers. sexta qualitas.*

Vigesima qualitas est clericatus, hoc est, an im-
182. petrans sit laicus, vel clericus; quæ † in impetratione beneficij omnino exprimenda est, *cap. cum adeò, de rescript.* cum aliis ad id allegat. sup. *cap. 10. quæst. 6. concl. 4. versic. Vigesimoprimò, in impetratione beneficij*; eatenus solùm meo iudicio explicanda est in eiusdem beneficij suppressione impetranda, quatenus laici nequeunt Ecclesiastica tractare negotia, *cap. 2. de iudic.* cum suis concord.

Vigesimaprima, eaque postrema qualitas, quæ nunc mihi occurrit exprimenda in alicuius beneficij sup-
pressione †, est indignitas personæ impetrantis, ac 183
præcipuè cùm is est excommunicatus, cum excommunicatus nullum rescriptum etiam gratiosum valeat impetrare: quod quidem quomodo verum sit, & ad quid prosit absolutio à censuris, quæ fit in quolibet rescripto, vt illud valeat; & an huiusmodi clausula absolutionis ad effectum præsentium dumtaxat consequendum apponi possit ab Ordinario, & alia huiusmodi huc pertinentia petenda sunt ex iis, quæ scripsimus *d. cap. 10. quæst. 6. concl. 4. in 23. qualitate.* Nunc verò ad reliquas huius quæst. conclusiones veniamus: si priùs illud admoneamus, ne nimis in hac conclus. prolixi simus, alias qualitates, si quæ sunt necessariò exprimendæ in impetranda beneficij suppressione, peti posse ex Doct. quos de qualitatibus in ipsius beneficij impetratione explicandis remissiuè citauimus *d. concl. 4. ad fin.* illas suppressioni beneficij iuxta regulas superiùs traditas applicando; idque præter eas in specie exprimendas in huiusmodi suppressione impetranda, quas ponemus inf. hac ipsa quæst. in tribus concl. statim seqq.
Pleraque autem alia † exprimenda in hac suppres- 184
sionis beneficiorum impetratione per rescriptum iustitiæ, desumi possunt ex iis, quæ in similium rescriptorum impetratione quoad vltimarum voluntatum commutationem, vel etiam generatim exprimenda esse docuimus suprà *d. cap. 6. quæst. 4. conclus. 10.* per tot.

QVINTA CONCLVSIO. Impetrans poste-
riorem suppressionem alicuius beneficij † non te- 185
netur facere mentionem prioris suppressionis alterius beneficij; secus in suppressionibus eiusdem beneficij, cùm inter vtramque suppressionem est aliqua contrarietas. Vtraque pars huius conclusionis probatur iis fundamentis, quibus vtramque quoad vltimarum voluntatum commutationem confirmauimus suprà *cap. 6. quæst. 4. conclus. 1.* Posterior pars præsentis concl. iisdem modis extenditur, ac restringitur, quibus posteriorem d. 1. conclusionis partem ampliauimus, ac limitauimus. Præcipuè verò ea restringenda est primò, vt non procedat, quando prior gratia est nulla, seu inualida, ex iis, quæ latè adduximus *d. quæst. 4. conclus. 2.* ex cuius prima ampliatione satis constat, hanc restrictionem locum habere non solùm quando prius rescriptum nullum impetratum ab vna partium fuisset, & posterius ab altera, vel vtrumque ab eadem parte, aut cum eadem moderatione; sed etiam vbi tale posterius rescriptum ea moderatione caret, quæ primo rescripto nullo fuerat adiecta. Restringitur secun-
dò, vt non procedat, † cùm impetrans posteriorem 186
gratiam priori aduersantem, hac non potest, aut re integra non vult vti: prout in tali casu valere atque vtilem esse posteriorem commutationis vltimæ voluntatis gratiam, in qua prioris mentio habita non sit, ex probabili sententia fusè ostendimus *d. concl. 2. ampliat. 2.* Vtraque verò huius conclus. pars decla-
ratur, quòd † vbi earum suppressionum altera siue 187
prior, siue posterior sit generalis, altera specialis; hæc regulariter derogabit generali, eius etiam non habita mentione; prout generatim in gratiis, & rescriptis tradidimus *cit. quæst. 4. conclus. 1.* ex cuius limitationibus totidem declarationes, seu moderationes huius declarationis maximè quoad prius

illius

illius membrum, nimirum cùm prior suppressio
est generalis, posterior specialis, facilè desumi po-
terunt.

Sexta conclusio. In impetratione sup-
188. pressionis alicuius beneficij † mentio facienda
est omnium vinculorum, seu impedimentorum,
quæ singula à superiore supprimente cognita eum,
vel omnino, vel certè à tali concessione reuoca-
rent. Hæc conclusio ex iis fundamentis comproba-
tur, quibus idipsum de vltimæ voluntatis commu-
tatione ostendimus suprà *d. cap. 6. quæst. 4. conclus.*
4. præsertim ex Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. glos. 13.*
num. 91. cum duobus seqq. Sanchez *lib. 8. de matrim.*
disput. 21. num. 72. cum seq. disput. 23. num. 1. ac 2.
& disput. 24. num. 1. necnon Garz. *tract. de benefic.*
part. 8. cap. 3. num. 54. cum seq. iunctis maximè iis,
quæ adduximus *d. cap. 6. quæst. 3. conclus.* 3. docen-
tes, hæc omnia, & singula eiusmodi esse, vt, si
non exprimantur, surreptitiam, ac nullam reddant
gratiæ impetrationem, vtpote quia tunc deficit
causa finalis ipsius gratiæ.

189. Ampliatur autem præsens conclusio primò, vt †
non sufficiat diuersa hæc impedimenta, seu vincu-
la in diuersis eiusdem suppressionis rescriptis pro-
poni, sed in vno, & eodem rescripto id fieri de-
beat; ita in quauis dispensatione, & gratia pluri-
bus comprobat Sanchez *d. disput. 23. num. 2.* & nos
fusiùs id explicantes deduximus *d. quæst. 4. concl. 5.*
ex cuius ampliationibus, ac limitationibus totidem
huius primæ ampliationis declarationes sumere li-
190. cet. Secundò ampliatur hæc conclusio, † vt, quan-
do etiam vnicum adest vinculum, seu impedimen-
tum in prædicta beneficij suppressione, sed oritur
ex duobus capitibus, seu titulis, vterque titulus
in impetratione exprimendus sit. Cuius ampliatio-
nis explicatio, & confirmatio ex iis sumenda est,
quæ quoad vltimæ voluntatis commutationem hac
iure adduximus *d. cap. 6. quæst. 4. concl. 6.* præci-
puè ex Sanchez *d. disput. 24. num. 5.* ex eo autem,
quod idemmet subiicit *num. 6.* extenditur hæc am-
pliatio, vt procedat, etiamsi tunc adsit clausula,
non obstante, restringitur verò ex allatis per nos *ea-*
dem conclus. 6. circa medium, post Sanchez *ead. disp.*
24. num. 7. cum duobus seqq. Ampliatur tertiò, quòd,
191. † vbi vnicum etiam adest vinculum, seu impedi-
mẽtum suppressionis beneficij, habet annexam no-
tabilem circumstantiam, & exprimi omnino debe-
bit in talis suppressionis impetratione, aliàs surre-
ptitia erit, ac nulla. quæ ampliatio satis probatur ex
iis, quibus hoc ipsum de vltimæ voluntatis com-
mutatione tradidimus *d. quæst. 4. conclus.* 7. vnde
etiam cum proportione desumi possunt exempla
harum notabilium circumstantiarum, quæ in im-
petranda beneficij alicuius suppressione exprimen-
dæ sunt. Denique præsens conclusio ampliatur ex
statim seq. conclusione.

Septima conclusio. Impetrans alicu-
192. ius beneficij suppressioné † explicare tenetur pro-
hibitionem huiusmodi suppressionis à fundatore
ipsius beneficij factam. Hæc conclusio satis proba-
tur ex iis, quibus sup. idipsum docuimus de com-
mutatione quidem vltimæ voluntatis, *d. c. 6. quæst.*
4. concl. 4. de fideicommissi verò derogatione, *cap.*
9. quæst. 6. conclus. 7. vbi etiam huiusmodi prohibi-
tæ derogationis fideicommissi exemplum attulimus
ex *l. quidam, ff. de vs. & vsufr. leg.* lo hæc verba; quæ
legata peto, Decuriones, & rogo, ne in alios vsus
conuertere velitis. neque enim hac in re negotium
193. facessere debet, quòd verba hæc, peto, & rogo, †
apud Latinos deprecatiua, non autem præceptiua,
&, cùm negationi adiunguntur, prohibitiua: nam
apud Iurisconsultos præcipue in testamentis, & aliis
similibus vltimis voluntatibus vim præcepti, ac
prohibitionis obligatoriæ habent, vt patet cùm ea
aliis plerisque iuribus, tum ex allegat. per nos su-
pra *cap. 10. quæst. 6. conclus. 7. circa initium*: vbi post-
modum latius explicauimus, an, & quando susti-
neri debeat prohibitio testatoris, ne Episcopus,
aut alius superior Ecclesiasticus in executione suæ
vltimæ voluntatis, aut contra eam se intromittat.
Atque hæc de surreptione ob taciturnitatem quali-
tatum exprimẽdarum in impetranda beneficij sup-
pressione. Iam de obreptione ob falsam earumdem
qualitatum expressionem in ferè omnibus sequen-
tibus huius quæst. conclusionibus dicamus.

Octava conclusio. Falsa expressio
singulorum, quorum taciturnitas nullam, ac surre-
ptitiam redderet impetrationem suppressionis be-
neficij, † eamdem impetrationem vitiat. Proba- 194.
tur; quia in eo concurrit surreptio, seu veri taci-
turnitas, & obreptio, hoc est, falsi expressio, quòd
rescripta vitiant, gratiæ quidem ipso iure, iustitiæ
verò ope exceptionis, vt satis ostendimus sup. *cap.*
6. quæst. 3. præmiss. 4. quare omnes qualitates, quas
sup. hac ipsa quæst. *conclus. 3. & 4.* exprimendas fo-
re in huiusmodi suppressionis beneficij impetratio-
ne ad surreptionem vitandam generatim docui-
mus; illæ nimirum, quæ de iure, vel stylo Curiæ
in ea impetratione exprimi debent, aut, si expri-
mantur, omnino retraherent Principem à conces-
sione, vel inducerent ad concedendum cum aliquo
moderamine; quásque specialiter recensuimus *d.*
conclus. 4. cum tribus seqq. eædem quoque, si falsò
exprimantur, suppressionem prædictam, seu eius
impetrationem vitiabunt. id quod etiam confirma-
tur tum ex eo, quod de dispensatione obtenta ex
falsa causa, vt nulla sit, tradit Alphons. Hoied. *tract.*
de incompatib. benef. part. 2. cap. 12. num. 37. ac de
simili vnione, post alios Garz. *d. tract. de benef. part.*
12. cap. 2. num. 113. & 115. cum seq. vbi idem do-
cet de vnione motu proprio facta, ex adductis per
ipsum *part. 1. cap. 5. num. 102.* Hæc verò falsa cau-
sa intelligenda est ea, quæ non est solùm impulsiua,
sed finalis, hoc est, quando, ea falsitate expressa, su-
perior, aut gratiam omnino non concessisset, aut
non eo modo; prout in qualibet gratia docet, ac
pluribus probat Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 21.*
num. 32. ex quibus & aliis idipsum nos generatim
tradidimus sup. *d. cap. 6. quæst. 3. concl.* 4. Prædictas
igitur omnes, & singulas speciales qualitates in be-
neficij suppressione exprimendas, quas *d. conclus. 4.*
huius quæst. retulimus, hic pro repetitis habentes,
illam attulisse sufficiet, quam colligere ex iure li-
cet etiam falsò expressam vitiare huiusmodi sup-
pressionis impetrationem. ea verò est † falsa expres- 195.
sio veri valoris beneficij supprimendi: dum enim
in reg. 21. aliàs 22. Canc. disponitur, quòd, si verus
valor huiusmodi beneficij in eius suppressione non
exprimatur, ipsa gratia suppressionis nulla est, sa-
tis inde conuincitur, eam vitiari à falsa eiusdem va-
loris expressione; cùm eo ipso, quòd falsus illius
beneficij valor exprimitur, verus eiusdem valor
non exprimatur. De aliis autem specialibus qualita-
tibus, quæ falsò expressæ in huiusmodi suppressio-
nis impetratione eam vitiant, dicemus inf. hac ipsa
quæst. *concl. 9. vsque ad* 12. Nunc verò, antequam
præsenti conclusioni finem imponamus, nonnullas
eiusdem declarationes afferamus, ex quibus tertia,
& sequentes, vt non longè ab initio quartæ concl.
admonuimus, ad eam quoque concl. pertinebunt.

Declaratur igitur primò præsens conclusio, vt † 196.
expressio falsæ causæ, seu qualitatis, quæ verè ex-
pressa

pressa, sed omissa, ac tacita faciliorem redderet su-
periorem ad concedendam suppressionem benefi-
cij, si ea causa tali suppressioni adiecta sit demon-
strationis gratia, eam non vitiat: secus verò, si ad-
iecta sit taxationis gratia. Quæ declaratio quoad
vtrumque membrum confirmatur ex iis, quibus
vtrũque comprobauimus generatim quidem quo-
ad vltimæ voluntatis commutationem, & quamuis
gratiam sup. *cap. 6. quæst. 3. concl. 6. ante med.* ac spe-
ciatim quoad derogationem qualitatum in benefi-
cij fundatione appositarum *cap. 10. quæst. 6. conclus.*
8. *declarat.* 1. In prædicta verò *conclus. 6. circa med.*
vsque ad fin. nonnullas regulas tradidimus ad di-
gnoscendum, quandónam dispositioni aliquid cen-
seatur adiectum demonstrationis vel taxationis gra-
197. tia. Declaratur secundò, quòd † vbi in sæpiùs me-
morata beneficij suppressione vnica causa etiam im-
pulsiua exprimitur, si ea falsa sit, corruit gratia, vt
constat ex iis, quibus idipsum in quamis gratia post
Sanchez, qui alios allegat *d. lib. 8. de matrimon. disp.*
21. *num.* 41. *&* 45. nos tradidimus *d. cap. 6 quæst.* 3.
conclus. 7. si verò plures causæ siue disiunctiuè, siue
copulatiuè exprimantur, quarum aliquæ sint ve-
ræ, aliæ falsæ, vera existente causa illa, qua rescri-
ptum nititur, falsitas ceterarum causarum nihil
oberit; prout ex iis patet, quibus hoc idem pari-
ter in quauis gratia docuimus *d. quæst. 3. conclus.* 8.
post eundem Sanchez *in cit. disput.* 21. *numer.* 42.
& alios nonnullos. Declaratur tertiò tam hæc de
obreptione, seu falsa expressione, quàm præce-
dens quarta conclusio, quæ est de surreptione,
198. seu veri taciturnitate; quòd † licèt probabile sit,
iustam, seu probabilem ignorantiam facti, vel iu-
ris in eo tacendo, quod exprimendum erat, vel fal-
sò aliquid exprimendo, cuius veritatem si nouisset
superior, prædictæ suppressionis gratiam aut pror-
sus non concessisset, aut non eo modo: huiusmodi
gratiam excusare à nullitate: tamen probabilius
est, eam ignorantiam non excusare, nisi cùm su-
perior prædictam gratiam concessisset quidem, ve-
rùm non eo modo, sed cum aliquo moderamine.
Huius declarationis vtrumque membrũ ex iis com-
probatur, quibus vtrumque confirmauimus *d. cap.*
6. quæst. 3. conclus. 9. quæ fundamenta æquè proce-
dunt in omni gratia. Declaratur quartò hæc, & me-
199. morata quarta conclusio, quòd, † vbi quis aut be-
neficium supprimendum, aut ipsius suppressionis
causam sub dubio expressisset; cùm tamen certus is
foret, illud existere, aut hanc non subesse, nulla
est ipso iure gratia obtenta; ex iis, quibus vtrum-
que de vltimæ voluntatis commutatione post alios
tradidimus *d. conclus. 9. ad fin.* Quintò declaratur,
200. quòd, † vbi per fraudem, vel malitiam tacitum fuit
verum, vel expressum falsum in impetranda præ-
dicta suppressione beneficij, tunc omnino vitiatur
gratia, licèt ea taciturnitas, vel expressio solùm
causa fuerit, vt ea gratia sub tali forma sit concessa;
prout in quolibet rescripto post alios, præcipuè per
text. *in cap. super litteris, §. nos igitur, de rescript.*
docuimus id limitantes *d. quæst. 3. conclus.* 10. De-
201. claratur sextò, quòd, † vbi partes eiusdem rescri-
pti suppressionis alicuius beneficij non sunt omni-
no separatæ, seu habent connexionem adinuicem,
quia eundem finem, causámve respiciunt, veri ta-
citurnitas, aut expressio falsi in vna parte rescripti
vitiat aliam: secus, si sint omnino separatæ; prout
quoad vtrumque in quolibet rescripto post alios
tradit Sanchez *d. disput. 21. numer. 71. & seq.* cum
aliis per nos adductis *d. quæst. 3. conclus.* 11. vbi hoc
postremum alios secuti restrinximus, nisi surre-
ptio, vel obreptio in vna parte rescripti fuisset cau-
sa obtinendi reliquas etiam separatas. Septimò de-
claratur, quòd † dolosa taciturnitas veri, vel ex- 202.
pressio falsi in vna parte gratiosæ suppressionis ali-
cuius beneficij non irritat ipso iure, & in foro con-
scientiæ partem illam connexam, quæ vitio surre-
ptionis, vel obreptionis caruit; sed opus est iudi-
cis declaratione: ita in dispensatione, & quauis
gratia Sanchez, cuius fundamenta retulimus *d. cap.*
6. quæst. 3. conclus. 12. in cuius fine idipsum multò
maiori ratione locum habere docuimus quoad
concessionem per rescriptum iustitiæ obtentam.
Declaratur octauò, quòd † veri taciturnitas, vel 203.
falsi expressio circa causam, quæ tantum impulsi-
ua fuit prædictæ suppressionis beneficij, non vitiat
totum rescriptum; prout in quouis rescripto tra-
dit Sanchez *d. disput.* 21. *numer.* 74. ac nos *d. quæst.*
3. conclus. 13. Declaratur demum tam præsens octa-
ua, quàm præcedens quarta conclusio, quòd licèt 204.
licèt in impetratione memoratæ suppressionis be-
neficij, seu in precibus, supplicíve libello, quibus
ea postulatur, necessaria præcisè non sit expressio
alicuius causæ siue finalis, siue impulsiuæ, ita, vt,
si talis expressio prætermittatur, nulla sit impetra-
tio: ea tamen expressio valde vtilis est, & expe-
diens. Cuius declarationis quoad vtrumque mem-
brum confirmatio ex iis desumenda est, quibus
vtrumque in vltimæ voluntatis commutatione
comprobauimus *d. cap. 6. quæst. 3. conclus. 14. ca-*
que vlt.

NONA CONCLVSIO. Falsa expressio, seu
error in nomine illius, ad cuius fauorem impetra-
tur suppressio alicuius beneficij, † eam non vi- 205.
tiat, vbi aliàs constet de corpore, hoc est, de per-
sona illius, cui fit impetratio. Quæ conclusio ex
iis probatur, quibus illam in commutatione vl-
timæ voluntatis confirmauimus supra *cap. 6. quæst.*
5. conclus. 1. præcipuè per text. *in l. si in nomine, C.*
de testament. & §. si quis in nomine, Instit. de legat.
cum aliis generatim in quauis gratia adductis à
Sanchez *lib. 8. de matrimon. disput. 21. numer.* 37.
qui *numer. seq.* id extendit etiam vbi concedens gra-
tiam nouit personam, cui ea petita fuit: nisi ex cir-
cumstantiis appareret à concedente consideratam,
seu spectatam esse personam sibi cognitam.

Ipsa verò conclusio declaratur, quòd, † si er- 206.
ror contigerit non in nomine proprio, sed in no-
mine diœcesis eius, cui rescriptum huiusmodi sup-
pressionis impetratur, vt si expressum fuerit, eum
esse diœcesis Cremonen. cùm sit Brixien. rescri-
ptum illud neuter Ordinarius exequi poterit: vt in
dispensatione multis defendit Sanchez *d. disput.* 21.
numer. 39. cum aliis per nos hac in re quoad vltimæ
voluntatis commutationem allegatis *d. quæst. 5.*
conclus. 6. secus fore, *conclus.* 5. ostendentes vbi er-
ror contigerit in diœcesi eius, contra quem com-
mutatio, & in nostra specie suppressio alicuius be-
neficij impetrata fuit per rescriptum iustitiæ. Quod
quidem primò non procedit † in casu *cap. Rodul-* 207.
phus, de rescript. vbi cauetur, quòd per rescri-
ptum iustitiæ impetratum contra homines certæ
diœcesis cum clausula generali, & quidam alij, non
poterunt conueniri homines illius ciuitatis: secus
autem vbi illud quis impetrasset contra Archiepi-
scopum, vel Episcopum certæ diœcesis, & quos-
dam alios; prout latiùs *d. conclus.* 5. deduximus. Se-
cundò non procedit, † cùm actor errat in propria 208.
diœcesi, vt post alios in quouis rescripto iustitiæ
docuimus *d. conclus. 5. in fin.* & confirmatur ex mox
allata principali declaratione præsentis conclu-
sionis.

DECIMA CONCLVSIO. Falsa expressio,
seu

seu error in vocabulo, aut alia demonstratione be-
209. neficij supprimendi, † vbi aliàs satis constet, quòd de eo senserit concedens, & impetrans, talem suppressionem, seu impetrationem non vitiat. exempla verò erroris, seu falsæ expressionis tam in vocabulo, quàm in alia demonstratione anuli sup. *cap. 10. quæst. 6. conclus. 10. circa initium.* Probatur nunc prior pars huius conclus. ex iis fundamentis, quibus priorem partem *d. conclus.* 10. confirmauimus; maximè ex *l. si quis in fundi vocabulo, in princ. ff. de legat.* 1. & *l. si Fortidianum, C. de legat.* Posterior autem pars probatur ex *l. demonstratio falsa, in princ.* & *l. quibus diebus, §. qui dotalem, ff. de condit.* & *demonstr.* ex quibus iuribus, & aliis, quæ allegauimus *d. quæst. 6. conclus. 10.* & *cap. 6. quæst. 3. conclus. 6.* necnon *quæst. 5. conclus. 3.* Doctores eam regulam sumunt, falsa demonstratione legatum non vitiari, aut ex ea rei veritatem in quauis dispositione non mutari. quæ quidem regula locum non habet vbi falsa demonstratio fuerit per modum conditionis adiecta, *l. Stichum, ff. de legat.* 1. cum aliis ad id allegat. *d. conclus.* 3. ex qua, necnon ex *d. conclus. 6.* & *cap. 5. quæst. 15. conclus.* 2. habes, quænam sit simplex demonstratio, vel potiùs conditio, seu quando dispositioni aliquid demonstratiuè, vel potiùs taxatiuè, seu conditionaliter adiectum censeatur.

Vndecima conclusio. Falsa causa
210. adiecta suppressioni alicuius beneficij † regulariter ipsam suppressionis gratiam non vitiat. Ita quoad legata cauetur in *l. demonstratio falsa, §. quod autem iuris,* & *l. cum tale legatum, §. falsam causam, ff. de cond.* & *demonstr.* atque item in *§. longè magis, Instit. de legat.* quoad alias verò dispositiones in *cap. ex parte, il* 2. iuncta glos. *in verbo, falsa sit causa, de conuers. coniugat.* vnde etiam petere licet exempla falsæ causæ. Ratio verò huius conclusionis petenda est ex *l. certum, ff. si cert. petat.* & *l. nominatim, in princ. ff. de condit.* & *demonstr.* quas *d. cap. 6. quæst. 5. conclus.* 3. in simili ponderauimus. Limitanda verò pariter est hæc conclusio, nisi falsa causa per modum conditionis, seu causæ, ac rationis finalis adiecta sit; huiusmodi enim falsa causa vitiat dispositionem, vt constat ex *d. l. demonstratio falsa, §. at, & si conditionaliter, ff. de condit.* & *demonstrat.* cum aliis iuribus ad id per nos citat. *d. quæst. 5. conclus. 4. vers. hæc verò conclusio.* vbi etiam, iuncta *praced. conclus. ad fin* ostendimus ad limites huius conditionis, seu rationis, & causæ finalis diuiduæ restringi, ac limitari dispositionem diuiduam.

Duodecima conclusio. Falsa expressio vnius maioris vinculi, seu impedimenti loco minoris diuersæ speciei; vel minoris loco maio-
211. ris eiusdem speciei; † impetrationem suppressionis beneficij vitiat: secus verò, si maius vinculum pro minori in eadem specie fuerit expressum. Hæc conclusio, vt de se paret, tres partes habet. Quarum prima probatur ea iis, quibus sup. *cap. 6. quæst. 5. conclus. 7. circa initium,* hoc ipsum quoad vltimæ voluntatis commutationem, & alias gratias ostendimus, post Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 24. numer.* 19. Secunda pars ex iis fundamentis confirmatur, quibus eamdem pariter quoad commutationem vltimæ voluntatis comprobauimus *d. conclus.* 7. in posteriori eius parte, potissimùm ea Sanchez id latiùs tradente in dispensatione super impedimentis matrimonij *d. disput. 24. numer.* 18. Hæc verò vtraque pars præsentis conclus. extenditur, vt locum etiam habeat, quamuis tempore impetrationis adesset communis error, iuxta id,

quod falsò expressum fuit: ex iis, quæ hac in re quoad matrimonialem dispensationem idem Sanchez fusiùs adducit, *ead. disput. 24. numer.* 20. Tertia denique pars huius conclus. ex iis satis constat, quibus illud ipsum in impetranda vltimæ alicuius voluntatis commutatione ostendimus *d. quæst. 5. conclus.* 8. vnde etiam huius rei exemplum desumi potest; nimirum, si narretur, huiusmodi suppressioni obstare statutum Synodi Prouincialis, aut diœcesanæ; cùm tamen in priori casu obstet dumtaxat Synodus diœcesana, in posteriori verò solum statutum peculiaris illius Ecclesiæ, in qua situm est beneficium, cuius suppresßio postulatur. Hæc autem postrema præsentis conclus. pars restringitur, vt non procedat in falsa expressione vinculi, seu impedimenti, quod de iure, aut stylo Curiæ vere foret exprimendum: tunc enim, sicut surreptio, seu taciturnitas veri, ita obreptio, hoc est, falsi expresßio vitiat concessionem, licèt Princeps, aliusve superior rei notitiam non habens, si veritatem sciret, faciliùs gratiam concederet, iuxta ea, quæ generatim de rescriptis gratiæ, & vltimarum voluntatum commutatione tradidimus sup. *cap. 6. quæst. 3. conclus.* 1. 2. & 4. necnon *quæst. 5. conclus. 8. ad fin.* & in specie quoad beneficiorum suppresßionem sup. *in præsenti cap.* & *quæst. concl.* 3. & 8. *circa initium.*

Decimatertia conclusio. Non potest quis sine speciali mandato † impetrare alteri rescriptum ad lites, cui accessoria sit suppres- 212.
sio alicuius beneficij: secus verò, vbi ea impetratur per rescriptum gratiæ. Prior pars probatur, quia rescriptum ad lites, quod tunc est principale, nequit sine speciali mandato impetrari, *cap. nonnulli, §. sunt & alij, de rescript.* cum aliis ad id per nos adductis sup. *cap. 6. quæst. 6. præmiss.* 3. & *conclus.* 1. iuncto eo, quòd accessorium sequitur naturam sui principalis, *l. cum principalis, ff. de reg. iur.* & *cap. accessorium, eod. tit. in* 6. cum suis concord. Extenditur verò hæc prior præsentis conclusionis pars primò, vt nec sufficiat, generali mandato adiectam esse clausulam illam generalem, & *generaliter ad omnia etiam exigentia mandatum speciale;* nisi in eo mandato generali exprimantur aliqua similia, vel maiora, quæ mandatum exigant speciale, ac deinde adiiciatur prædicta clausula generalis. Secundò extenditur, vt neque etiam sufficiat mandatum cum libera. Cuius vtriusque extensionis, seu ampliationis comprobatio sumenda ex iis est, quæ *d. quæst. 6. anno* 1. *præmiss.* attulimus. Restringenda verò est hæc eadem prior pars præsentis conclusionis quatuor modis, quibus prædictam primam conclusionem limitauimus. Posterior autem huius eiusdem conclusionis pars iisdem fundamentis confirmatur, quibus *d. quæst. 6. conclus.* 2. probauimus, rescriptum gratiosum commutationis alicuius vltimæ voluntatis absque mandato impetrari posse etiam extraneo: quod *ibidem* extendimus ad illud quoque rescriptum gratiæ, in quo alicui accessoriè data sit potestas, & iurisdictio ad defendendum aduersùs contradictores eum, qui gratiam omnino perfectam obtinuit, hoc est, in forma, vt vocant, gratiosa: siue etiam fortasse vbi talis iurisdictio data sit ad ipsius gratiæ executionem, seu in forma, quam commissariam appellant, & in beneficialibus in forma dignum, de quo rescripto plura inter ceteros Rebuff. *in praxi benefic. part. 1. tit. de rescripto,* dignum arbitramur, & multi quos refert Garz. *tract. de benefic. part. 6. cap. 2. numer.* 4. cum nonnullis seqq. ex quibus etiam Doctoribus licet colligere, hanc esse quamdam speciem man-

dati de prouidendo, de quo habetor quoque in iuribus, ac Doctor. per nos citat. *cap. praced. quæst. 6. conclus. 13. in fin.*

213. DECIMAQVARTA, & postrema CONCLVSIO. Gratia suppressionis alicuius beneficij, aut commissionis ad illud supprimendum alteri impetrata † ei non prodest, nisi post eiusdem scientiam, & acceptationem ab ipso, vel alio ab eo speciale mandatum habente factam. Quòd sit necessaria scientia talis gratiæ in illo, cui ea impetratur, neque antea eidem prosit, probatur ex iuribus, & Doctoribus quoad hoc in vltimæ voluntatis commutatione, atque in omni priuilegio, & gratia per nos adductis sup. *cap. 6. quæst. 6. conclus. 3. circa initium*, ostendentes quoque, hanc notitiam non per quemcumque habendam fore, sed per impetrantem, aut concedentem ipsam gratiam, alteriúsve illorum procuratorem, aut nuntium. Id au-
214. tem *ibidem* tribus modis restrinximus. Primò, † vt saltem inferior supremo Principe huiusmodi gratiam nequeat reuocare, antequam ad eius notitiam perueniat, cui fuit impetrata. Secundò, vt eius notitia non requiratur, qui ex ea gratia damnum ex quadam consequentia sentit. Tertiò, vt locum non habeat vbi quis per suum procuratorem, vel nuntium eam gratiam impetrat; sed solùm eùm conceditur motu proprio, vel ad instantiam alterius ab illo, cui ea prodesse debet. Quòd verò is acceptare debeat, cui talis gratia impetratur, vel alius ex eius mandato speciali, satis colligitur ex §. *illud tamen*, aliàs §. *sit igitur*, *versic. generaliter autem, in auth. quib. mod. natur. offic. sui, & cap. si tibi absenti, de prabend. in 6.* cum aliis ad id per nos quoad vltimæ voluntatis commutationem allegat. *d. cap. 6. quæst. 6. conclus. 3. ad fin.* vnde etiam desumi potest vna huius rei ampliatio, ac restrictio, vt nimirum, si vinculum, seu impedimentum, quod in alicuius beneficij suppressione tollitur, sit diuersum in duabus personis, ad quas ea suppressio pertinet, ab vtraque debeat talis suppressio acceptari; si verò vnius personæ proprium sit, illius acceptatio sufficiat: ac denique vbi illud vnicum sit, & vtrique commune, sat sit earum alterius acceptatio. Ex quibus finis iam sit præsenti quæstioni.

SVMMÆ RERVM.

215. *Suppressiones beneficiorum, quæ priuata auctoritate fieri possunt, non sunt necessariè committendæ Ordinario, aut ab eo, aliòve superiore postulandæ, nisi de tali auctoritate dubitetur.*

216. *Suppressiones beneficiorum, quæ à Papa, vel Ordinariis, aliísve eo inferioribus fieri possunt, an sint necessariò aliis committendæ, & ibi, quid si inferiores, cùm debent, supprimere noluerint, aut nequeunt.*

217. *Suppressiones beneficiorum, quæ à Papa in forma commissaria conceduntur, cōmittendæ sunt in partibus locorum Ordinariis; & ibi intellectus reg. 21. aliàs 22. Canc. & an committi possint Prælatis, & omnibus habentib. iurisdictionem quasi Episcopalem; num. 218.*

219. *Suppressiones beneficiorum, quæ à Papa conceduntur in forma gratiosa, an, & quomodo ab Ordinariis recognoscantur.*

220. *Clausula præcipua, quæ in suppressionibus beneficiorum apponuntur, remissiuè.*

221. *Suppressio beneficij non requirit citationem propriè dictam, vbi etiam ad eam quis vocandus sit, nisi post legitimam contradictionem. vbi tamen in eius commissione adsit clausula, vocatis vocandis, omnino requiri vocationem eorum, qui lædi possunt. 222. & seq.*

223. *Intellectus reg. 21. alias 22. Canc.*

224. *Vocari debent, qui lædi possunt ex suppr[essione] beneficij, licet in eius commissione non adsit clausula, vocatis vocandis, vel, quorum interest: si tamen aliquorum vocatio omittatur, suppressio quoad vocatos valet.*

225. *Episcopus an vocandus sit ad vnionem beneficiorum, seu Ecclesiarum à legato, aut ex commissione Papæ faciendam.*

226. *Consensus patroni, ac inferioris collatoris, & electorum requiritur in vnione, a[c] suppressione beneficij.*

227. *Consensus alicuius ad aliquem actum requiritur, aut ratione interesse, aut ratione solemnitatis, & an vterque interuenire po[ss]it post actum, & duob. num. seqq.*

228. *Consensus Capituli Cathedralis an requiratur ad vnionem beneficiorum ratione interesse & possit postea interuenire.*

229. *Consensus pro forma, & solemnitate requisitus, an possit etiam ex interuallo post actum interuenire; cum aliquot num. s[e]qq.*

230. *Intellectus c. cum nos, de his, quæ fi[unt] a præl. sin. cons. Capit. & ibi quid importet verbum accedere.*

231. *Intellectus cap. cura, & c. suggestum, de iurepatr.*

232. *Concessio Ecclesiæ requirens pro forma, & solemnitate consensum Episcopi, isque non ideo magis poterit interuenire ex interuallo post actum, quod simul cum Ecclesia aliqua iura Episcopi transferantur; & sic eius consensus etiam exigatur ratione interesse; num. 2[33].*

234. *Tutoris auctoritas an possit interuenire ex interuallo post actum. & quid in decreto iudicis; num. 235. & ibi intellectus l. magis puto, §. non passim, cum seq. ff. de reb. eor. & l. 2. C. si propt. publ. pensit.*

235. *Intellectus l. cum his, §. si prætor, ff. de transact. & cap. audita, de elect.*

236. *Intellectus l. quid ergo, in princ. ff. de his, qui not. infam. & ibi quando consensus inferioris de cuius præiudicio non agitur, debeat simul interuenire.*

237. *Consensus requisitus ratione præiudicij an sufficiat tacitus. & quid in requisito pro forma, & solemnitate; num. 251.*

238. *Suppressio beneficiorum, quæ à Papa, vel ex eius auctoritate fit, an requirat consensum, vel consilium Capituli Ecclesiæ Cathedralis. & quid in facienda à legato sedis Apostolicæ, n. 239. aut ab Episcopo, n. 240. cū duob. n. seqq.*

241. *Episcopus vnire non potest vnam Ecclesiam alteri Ecclesiæ, dignitati, vel præbendæ, aut eam religioso loco donare absque consensu Capituli Ecclesiæ Cathedralis.*

242. *Intellectus Concil. Trid. sess. 24. cap. 15. de reform. & in quo conueniat, aut dis[cr]epet à Clem. 2. §. fin. de reb. Eccles. non alienand. cum duob. num. seq.*

243. *Episcopus an, & quando cum Capituli sui consensu possit alterius eorum mensæ Ecclesiam, seu beneficium aliquod vnir[e], vel præbendis, aut distributionib. num. 244.*

245. *Episcopus an possit auctorizare suppressionem dignitatis, vel præbendæ factam à Capitulo, etiam eius fructus applicando mensæ Capitulari, vel distributionibus, maximè*

me cum bona Capituli, & Episcopi sunt diuisa.

246. *Applicatio fructuum prabendarum suppressarum facta vigore Concil. Trident. an facta dicatur mensa Capitulari.*

247. *Distributiones, quas Clerici Ecclesia Collegiata capiunt de manu Capituli, dicuntur de mensa Capitulari. idemque est in mensa, seu massa grossa, vel prabendis indistinctis; numer. 248.*

249. *Suppressio prabendarum in Ecclesia simplici Collegiata requirit consensum Capituli ipsius. & an consensum etiam Capituli Ecclesia Cathedralis; num. 250.*

251. *Consensus Capituli Ecclesia Cathedralis requisitus in suppressione beneficiorum etiam Ecclesia inferioris, sufficit, quod interueniat etiam ex interuallo post actum; & quod sit tacitus; quod idem est in consensu Episcopi.*

252. *Uniones beneficiorum, & applicationes, atque incorporationes fructuum pro seminario vigore Concil. Trident. an requirant consensum Capituli, vel sufficiat consilium illorum de Capitulo, & Clero, quorum ibi meminit Concilium.*

253. *Reditus prabendarum, & beneficiorum quomodo taxandi sint, quando illorum aliqua sunt supprimenda; cum plerisque num. seqq.*

254. *Arbitrio boni viri, hoc est, iudicis, seu superioris regulato relinquendum est id, quod non fuit à iure definitum, maximè in quantitate taxanda.*

255. *Reditus Canonicatus cùm prabenda aliqua supprimenda sunt, in ea quantitate taxari, seu assignari cuique Canonico debent, vt possit non pracisè, verùm congruè, ac decenter viuere.*

256. *Titulus ordinationis siue beneficialis, siue patrimonialis, sufficere debet ad honestam, & commodam sustentationem; & idem in portione assignanda Vicarius ponendis in Ecclesiis parochialibus, siue ij temporales sint, siue perpetui.*

257. *Clerici tot suscipi debent in Ecclesiis Collegiatis, quot se regere de bonis Ecclesia absque pecunia possint; & ibi an idem sit viuere absque pecunia, & viuere commodè.*

258. *Viuere decenter, commodè, congruè, competenter, vel honestè idem important.*

259. *Intellectus cap. Episcopus, & cap. cum secundum. de prab. necnon cap. si Episcopus, eod. tit. in 6. & Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. de refor.*

260. *Sustentatio congrua beneficiati an comprehendat expensas, & onera temporalia incumbentia beneficio.*

261. *Qualitas personarum, & loci attendenda est in taxatione congrua sustentationis clerici; & duob. num. seqq.*

262. *Alimenta, victus, & vita sustentatio an idem important.*

263. *Victus, & alimenta debentur, & taxantur iuxta qualitatem personarum.*

264. *Qualitas clerici in eius congrua sustentatione taxanda an attendenda sit solùm, vt clericus est, seu ratione beneficij, vel etiam, vt talis persona est, vtputa, nobilis, filius Principis, &c.*

265. *Ministrorum quoque necessariorum clerico pro dignitate persona ratio habenda est in taxanda eius congrua sustentatione. & quid, de cibariis equorum necessariorum; numer. 266.*

267. *Necessaria omnia ad victum, atque inter hac, vestis, & habitatio subministranda sunt clerico, cui victus, seu alimenta debentur; atque in medicinis; num. 268.*

269. *Quantitas 30. 40. aut etiam 50. aureorum an indistinctè sufficiat ad titulum ordinationis; vel in retentione congrua sustentationis; & duob. num. seqq.*

270. *Pensio super Canonicatu, aut simili dignitate quantum ei relinquere debeat. & qua quantitas in parochialium Ecclesiarum rectoribus, aut earum Vicariis, cùm piis locis vnita sunt, taxata videatur, num. 271.*

QVÆRO SEPTIMO, quænam forma obseruanda sit a superiore beneficium aliquod supprimente.

Posteaquam in præcedenti quæstione de ea causæ formalis, seu formæ in beneficiis supprimendis obseruandæ parte egimus, quæ ad impetrantem pertinet: sequitur nunc, iuxta ordinem quem initio eiusdem quæst. proposuimus, vt in præsenti quæst. de ea prædictæ causæ formalis ipsius suppressionis parte disseramus, quæ ad ipsum concedentem, seu eius commissarium pertinet, seu de forma, quæ ab eo in huiusmodi suppressione debet obseruari. Id quod nonnullis propositis conclusionibus more nostro exequemur.

PRIMA igitur CONCLVSIO sit. Sup-
pressiones illæ beneficij, † quæ priuata fieri aucto- 215.
ritate possont, (& a nobis explicatæ fuerunt potis-
simùm *quæst. 5. huius cap.* in prioribus quatuor il-
lius quæst. conclusionibus;) non sunt necessariò
committendæ Ordinario, aut ab eo, aliisve supe-
riore postulandæ. Quæ conclusio probatur ea iis,
quibus sup. *cap. 7. quæst. 1. conclus. 1.* hanc ipsam
conclusionem quoad vltimæ voluntatis commuta-
tionem comprobauimos. vnde etiam sumenda est
illa præsentis conclusionis limitatio, vt, cùm du-
bium est, an possit priuata auctoritate beneficium
supprimere, seu ad eius suppressionem concur-
rere, tunc ad illum superiorem confugiendum sit,
qui aliàs talem suppressionem facere potest: quæ
limitatio ea eo etiam confirmatur, quod de ab-
solutione ad cautelam à censura, vt ab eo im-
pertienda, & impetranda sit; qui aliàs simpli-
citer ab illa censura potest absoluere, post alios
tradidimus sup. *cap. 10. quæst. 7. conclus. 1. ad fin.*

SECVNDA CONCLVSIO. Suppressio-
nes beneficiorum, quæ à Papa, vel ordinariis,
aliisve Rom. Pontifice inferioribus fieri possunt, † 216.
non sunt necessariò iisdem inferioribus à superio-
re committendæ: sed eas ipsimet exequi valent;
atque etiam inferiores prædicti proprias tunc
maximè debent, cùm ius easdem ab ipsis fieri
mandat: verùm cùm hi facere id nequeunt, aut
nolunt, tunc superior ipse, aut supprimet, aut
suppressionem alteri committet. Prima hujus con-
clusionis pars, quòd nimirum Papa nô teneatur Or-
dinario, alterive committere suppressionem be-
neficij, quam ipse facit, seu facere vult; probatur,
tum quòd nullo id iure cauetur; tum quòd, vbi ali-
quod tale ius adesset, ei Rom. Pontifex non subes-
set, ex iis, quæ ad hoc latiùs *d. cap. 7. quæst. 1. conclus. 3.* quoad vltimæ voluntatis commutationem addu-
ximus, quæ pariter in re, de qua nunc agimus,

locum obtinent. vnde etiam sumere licet huius eiusdem primæ partis præsentis conclusionis declarationes. Secunda verò eius pars, quòd nimirum ex suppressiones, quæ ab Ordinariis, aliisve Principe inferioribus fieri possunt, ab iis, si illas facere velint, impetrandæ sint; neque pro illis obtinendis superiores Principe supremo minores adiri valeant; atque aliæ præsentis conclusionis partes, satis ex iis comprobantur, quibus easdem in vltimæ voluntatis commutatione confirmauimus *d. quæst.* 1. *conclus.* 2. vnde petendæ quoque sunt earumdem omnium partium declarationes.

TERTIA CONCLVSIO. Beneficiorum suppressiones, quæ à Rom. Pontifice in forma
217. commissaria conceduntur, † committendæ sunt in partibus locorum Ordinariis: quæ verò ab eodem Pontifice conceduntur in forma gratiosa, ab iisdem Ordinariis tamquam sedis Apostolicæ delegatis, antequam executioni mittantur, possunt recognosci, an aliquid in precibus falsò expressum sit, vel tacitum, quod exprimendum erat. Prior pars huius conclusionis suaderi potest ex Trident. Concil. *sess.* 22. *cap.* 5. *de reformat.* vbi decernitur, quòd dispensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis locorum, qui eas impetrauerint. suppressio enim beneficiorum dispensatio quædam est, cùm iuri humano positiuo aduersetur, vt ex iis colligi potest, quæ sup. hoc ipso cap. *quæst.* 3. *conclus.* 3. adduximus: dispensatio verò definitur à glos. communiter *recepta in cap. plerisque, §. nisi rigor, verbo, plerisque*, 1. *quæst.* 7. quòd sit iuris communis relaxatio. Omnino verò hæc conclusio conuincitur ex *reg.* 21. alias 22. *Canc.* vbi inter cetera illud statuitur, vt semper in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest: idémque obseruetur in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis; ac etiam in confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi, licèt autem verba illa, *ad partes*; (quæ non significant, seorsum, seu separatim, sed in partibus, hoc est, locis, in quibus vnio facienda est, vt post Rebuff. super hanc reg. *glos.* 10. tradit Mandos. *ibid. quæst.* 7. *numer.* 1.) non necessariò inferant transmissionem hanc fieri debere Ordinariis locorum, cùm etiam importare possint, vt ea fiat aliis Prælatis, seu in dignitate aliqua constitutis illarum partium: tamen, cùm ideo huiusmodi commissio facienda sit in partibus, quia veritas meliùs scitur per vicinos, vt Rebuff. & Mandos. *loco mox cit.* adnotarunt; præ ceteris autem de huiusmodi veritate circa qualitates beneficiorum magis instructi sint locorum Ordinarij, vt constat ex traditis per Felin. & alios *in cap. ad aures, & cap. ad audientiam, il* 2. *de rescript.* Menoch. *de arbitrar. iudic. cas.* 261. *numer.* 150. cum aliquot seqq. atque alij, quos secuti sumus sup. *cap.* 6. *quæst.* 4. *conclus.* 9. *versic. & prima sit qualitas*, necnon *cap.* 10. *quæst.* 6. *conclus.* 3. *post medium*: satis ex dd. verbis, *commissio fiat ad partes*, colligitur, eam faciendam esse locorum Ordinariis, vel certè in hisce commissionibus faciendis has aliis commissariis adiungendos esse, vt stylus Curiæ Romanæ habet, apertéque sentit Mandos. *d. numer.* 1. *ad fin.* & quamuis prædicta *regula* 21. *sess.* 22. antiqua expressæ de suppressionibus mentionem non faceret; tamen Glossatores eam quoque intelligebant de suppressionibus, quas sub nomine vnionis comprehendi volebant, vt facile colligitur ex Rebuff. *ad d. regul. glos. vltim. vers. idem dicunt*, & Mandos. *d. quæst.* 7. *numer.* 2. *ad fin.* ex iis porrò verbis prædictæ modernæ regulæ, semper in vnionibus commissio fiat ad partes; iunctis iis, quæ statim subiiciuntur; & idem voluit obseruari in quibusuis suppressionibus; sumenda est prima extensio huius prioris partis præsentis conclusionis, vt huiusmodi suppressiones nonmodò committendæ sint Ordinariis locorum causatiuè, seu conditionaliter, hoc est, si committendæ sint, prout de dispensationibus loquitur, ac disponit Concil. Trident. *d. cap.* 5. verùm præcisè, ac simpliciter, & absolutè; ita, vt de potentia ordinaria, (qua Princeps suis legibus subiectus esse vult, iuxta text. *in l. digna vox, C. de legib. & cap. proposuit, de concess. præbend.* cùm vti obique notat.) nequeat suppressio alicuius beneficij Apostolica auctoritate fieri, nisi in partibus Ordinariis locorum committatur. Extenditur secundò hæc eadem prior pars præsentis conclus. vt quod in ea dicitur de locorum Ordinariis, procedat etiam † in præla- 218.
tis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem intra fines diœcesis alicuius Episcopi, aut etiam in certo, ac proprio districtu, & territorio, seu quasi diœcesi, ac nullius diœcesis Episcopalis; necnon in omnibus habentibus plenam iurisdictionem quasi Episcopalem, quoniam hi omnes ordinarij sunt, iisque committendæ sunt commutationes vltimarum voluntatum, sicut & ceteræ dispensationes, quas eorum subditi à sede Apostolica impetrant, per ea quæ adduximus sup. *cap.* 5. *quæst.* 12. *cum duab. seqq. & cap.* 7. *quæst.* 1. *conclus.* 3. *ad fin. & conclus.* 4. *circa medium.* Restringitur autem hæc eadem prior pars, vt, si Papa vti velit plenitudine potestatis, per quam est supra omne ius humanum, iuxta *d. l. digna vox, & d. cap. proposuit*, necnon *l. Princeps, ff. de legib.* poterit absque vlla commissione ad partes per se expedire suppressionem beneficij in forma, quam vocant gratiosa, derogando huic regulæ, vt ex iis constat, quæ initio præced. conclus. adduximus; & in terminis sentit Rebuff. *ad d. regul.* 21. *glos.* 10. *vers. si tamen fiat*, iuncta *glos. vltim. versic. idem dicunt.* Posterior † pars huius 219.
conclusionis probatur primò ex Concilio Trident. *d. sess.* 22. *cap.* 5. *de reformat.* vbi post ea verba initio huius conclus. relata; *dispensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetrauerint*: statim subiicit, eæ verò, quæ gratiosè concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem tamquam delegatis Apostolicis summatiè tantùm, & extraiudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subiacere: suppressio autem beneficij, vt paulo antè vidimus, dispensatio quædam est. Secundò probatur ex eodem Trident. *sess.* 7. *cap.* 6. *de reformat.* vbi cauetur, quòd vniones perpetuæ à quadraginta annis citra factę examinari ab Ordinariis tamquam à sede Apostolica delegatis possunt, &, quæ per surreptionē, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarētur; illæ verò, quæ à dicto tempore citrà concessæ nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectū, & quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario, vocatis, quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit; per surreptionem

obtentæ

obtentæ præsumantur; ac propterea, nisi aliter à sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant, ac prædicta recognitio in quibusdam aliis vnionibus beneficiorum ab eodem Trid. Conc. locorum Ordinariis permittitur *sess. 24. cap. 13. circa medium, & sess. 25. cap. 9. vers. insuper accessiones, de reform.* vnionum verò beneficiorum nomine etiam eorum suppressiones contineantur, vt sentiunt Rebuff ac Mandus. *loc. mox citat.* & constat ex latiùs per nos adductis sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. post medium.* Denique hæc posterior pars quoad beneficia fundata ex bonis patrimonialibus, aut Ecclesiasticis à priuata aliqua persona, vel Ecclesia, seu loco pio, cùm tunc agatur de commutanda vltima voluntate, optime probatur ex eod. Conc. *d. sess. 22. cap. 6. de reform.* vbi decernitur, quòd in commutationibus vltimarum voluntatum Episcopi tanquam delegati sedis Apostolicæ summariè, & extraiudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur. Quid autem importet hæc summaria cognitio, sumendum est ex *Clem. sæpe contingit*, & *ibi* glos. & Natt. *verbo, summariè, de verb. sig.* Bart. *in Extrau. ad reprimendum, verbo, summariè, quomod. in les. mai. crim. proced.* cum aliis apud Barbos. *de clausul. claus.* 103. & Mart. *eod. tract. claus.* 160. & quid cognitio extraiudicialis, ex Marta *d. part. 1. claus.* 55. & Gonz. *ad reg. 8. Canc. glos. 9. in annot. nullit.* præsertim *à num. 15. vsque ad* 41. Extenditur autem ac restringitur hæc eadem posterior pars præsentis conclusionis; prout eiusdem priorem partem restrinximus, ac secundo loco respectiuè extendimus ex fundamento vtrobique allatis, quæ hîc æquè locum habent.

Iam verò, licèt iuxta ordinem, quem sup. *cap. 7. quæst. 2. & 3.* secuti sumus, quémque *in princ. 9. capitis* in eo, ac tribus sequentibus, atque adeò etiam in præsenti cap. retinendum proposuimus; videndum nunc esset
220. † de clausulis tum generatim, tum etiam speciatim, quæ in litteris suppressionis alicuius beneficij adiici consueuerunt. Tamen, cùm de clausulis ipsis generatim, quantum sat est, egerimus *d. cap. 7. quæst. 2.* in eius præmiss. de specialibus verò clausulis, quæ quidem paucis admodum verbis mutatis communes etiam sunt vltimarum voluntatum commutationi, & mutationi status Ecclesiarum, ac beneficiorum partim scripserimus *d. quæst. 2. & 3.* partim cap. hoc statim præced. *quæst. 7. conclus. 4. cum duab. seqq.* ideo his omissis, ad id, quod reliquum est, in præsenti quæst. veniamus.

QVARTA CONCLVSIO. In suppressione alicuius beneficij facienda vel ab inferioribus ordinaria, vel ab Apostolico executore, seu dele-
221. gato, Apostolica auctoritate, † vbi etiam aliquis ad illam suppressionem vocandus sit, non est necessaria citatio propriè dicta, nisi post legitimam oppositionem, vel contradictionem. Quæ conclusio probatur ex iis fundamentis, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem confirmauimus sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus.* 1. ob eam potissimùm rationem, quia commutatio vltimæ voluntatis, sicut etiam beneficiorum suppressio, quæ, vt plurimum fieri citra huiusmodi commutationem nequit, est gratia quædam propriè dicta, vt per se quoque patet; & processus executoris litterarum Apostolicarum super ea extraiudicialis est, neque is, aut ipsarum litterarum executio fines voluntariæ iurisdictionis excedit; ad quam non requiritur citatio propriè dicta, nisi post legitimam contradictionem, quamuis etiam in iisdem litteris adsit clausula, *vocatis vocandis*; prout pariter constat ex adductis per nos *d. quæst. 4. supposit. 1. & conclus. 1.* necnon *cap. 5. quæst. 7. conclus. 2.* post vlt. eius limitationem, *vers. quod si prius.*

QVINTA CONCLVSIO. Vbi in rescripto, aut alia dispositiuue super beneficiorũ suppressione adsit clausula, *vocatis vocandis*, vel, *vocatis, quorum interest*; † tunc regulariter loquendo ne- 222.
cessariò vocandi, seu citandi sunt ij, qui in suppressione huiusmodi lædi possunt; alias actus erit nullus. Probatur hæc conclusio tum ex iis, quibus eam ipsam quoad vltimæ voluntatis commutationem probauimus sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus.* 2. ob id potissimùm, quòd hæc clausula inducit conditionem, & formam, cuius omissio vitiat actum, vt *eadem quæst. 4. supposit.* 2. satis ostendimus. Tum ex nonnullis illationibus, quæ ex hac ipsa conclusione deducuntur; ac præsertim ex earum postrema.

Ex ea igitur infertur primò, quòd in casu Conc. Trid. *sess. 7. cap. 6. de reform.* vbi decreuit, vt vniones perpetuæ Ecclesiarum, seu beneficiorum, quæ à quadraginta annis citra concessæ (hoc est, vsque ad publicationem eiusdem Concilij, prout sacra Congregatio Cardinalium eius interpretum non semel declarasse fertur,) nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario verificandis factas fuisse constiterit, per surreptionem obtenta præsumantur; & propterea, nisi aliter à sede Apostolica fuerit declaratum, viribus omnino careant; ad hanc verificationem omnino vocandi erunt ij, qui ex illa vnione, seu verificatione lædi possunt, quoniam eam fieri mandat Concilium, vocatis quorum interest. Infertur secundò, idipsum ob eamdem rationem statuendum esse in casu eiusdem Concil. Trident. *sess. 24. cap. 13. circa initium*, in quo statuit, vt Concilium Prouinciale examinet, ac diligenter expendat, quásnam Ecclesias Cathedrales propter angustias, tenuitatémque redituum vicinis vnire, vel nouis prouentibus augere expediat; confectaque de præmissis instrumenta ad Rom. Pontificem mittat; quibus is instructus ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit, aut tenues inuicem vniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat: etenim huiusmodi examen mandat Concilium Tridentinum fieri à Prouinciali vocatis iis, quorum interest. Hæ duæ autem illationes eatenus ad hanc conclusionem, eiúsque confirmationem pertinent, quatenus duæ præcipuæ vnionis beneficiorum species non sine eorum suppressione fiunt, vt ex iis constat, quæ non multo ante conclus. 3. post medium adduximus. Ob quam rationem, immo multò magis, cùm etiam in specie de suppressionibus loquatur, ad hanc ipsam conclusionem pertinet postrema eiusdem illatio, quæ ex *regul.* 21. aliàs 22. *Canc.* desumitur; in qua Romanus pro tempore Pontifex consueuit statuere, quòd in vnionibus commissio semper fiat ad partes, vocatis, quorum interest: & idem obseruetur in quibusuis suppressionibus, perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscumque fructibus, & bonis Ecclesiasticis; ac etiam in confirmationibus vnionum, singularúmque dispositionum huiusmodi. Quoniam autem illorum verborum huius regulæ, (& in vnionibus commissio semper fiat ad partes, vocatis, quorum interest,) duplex intellectus † assignari potest, 223.
vt rectè adnotauit Mandos. *in commentar. ad eam regul. quæst. 8. numer. 1. & 2.* vnus, quòd omnia

illia verba sub vna structura posita se ipsa respiciant, quasi velint dicero; commissio ista in vnionibus fiat, seu decetnatur ab ipsa signatura, vel ab ipso concedente, etiamsi ab alio, quàm à Papa concedatur, vocatis quorum interest; idest, dum commissio fit, & ab eo, à quo fit, vocentur, quorum interest: & hoc videtur rationabile, & iuri conforme, tum quia citatio, seu vocatio partis semper requiritur vbicumque potest alteri præiudicium inferri, vel de illius interesse agitur, *l. de vnoquoque, ff. de re iud. l. in diem addictio, cum praeced. & seq. ff. de aq. plun. arcen.* atque aliis iuribus ac Doctor. *d. numer.* 2. per eum allegat. sed per talem concessionem vnionis, & per talem commissionem, præsertim magis vni delegato, quàm alteri, & forsan interesse habenti factam, pluribus præiudicium inferri potest; ergo omnes sunt citandi: tum quia qualitas adiecta verbo requiritur tempore verbi, *l. 3. ff. de aur. & arg. legat.* cum aliis iuribus & Doctor. *ibid.* ad id per ipsum adduct. vnde ista qualitas commissionis cum vocatione, quorum interest, adiecta verbo, *fiat*, requiritur tempore dicti verbi, & sic tempore quo fit commissio. Alter intellectus, quòd ij, quorum interest, vocandi sint coram executore, seu iudice in commissione deputato, & in partibus in discussione contentorum in commissione, & pro illius verificatione, seu oppugnatione; & sic illi executores cum clausula, *vocatis vocandis*, erunt, qui citabunt in partibus: vt sensus sit; commissio fiat ad partes, supple, deputando executores cum clausula, *vocatis quorum interest*. Ex his duobus prædictorum verborum intellectibus † posterior est
224. verus, & tenendus, vt optimè ait Mandos. *d. numer.* 2. subdens, quòd, quia ista solet esse forma, & antiquus stylus etiam per Cardin. Dec. & Boër. ab ipso in proxima præced. quæst. citatos approbatos, vlteriùs non insistit: & propterea, inquit, contraria non obstabunt; præsertim quia in talibus commissionibus decernendis non requiritur citatio, cùm tales interesse habentes non possint huic actui contradicere, *ad l. recusare, in princ. ff. ad Trebell. l. ergo, § illud, ff. de fideicom. libertat. l. qui potest inuiti, ff. de reg. iur.* & iuxta multorum traditionem, quos allegat *d. quæst.* 8. *numer.* 3. sic concludens; Contradicent igitur, & citabuntur, quando erit tempus, id est, dum vigore talis commissionis in partibus coram executore seu executoribus negotium discutietur. Quatenus verò in prædicta *regul.* 21. alias 22. *Canc.* idem, quod in suppressionibus, statuitur, etiam obseruandum fore in earum confirmationibus; si petas, de quibus confirmationibus regula hæc accipienda sit, quatenus pertinet ad commissionem in partibus faciendam, vocatis, quorum interest; hoc est, commissionem cum hac clausula, quæ implenda erit, seu exequenda in negotij discussione vigore huiusmodi commissionis, videndum est, quod hac in re quoad vnionum confirmationes disputat Mandos. *in comment. eiusdem reg. quæst.* 9. vbi *à num. 4. vsque ad nonum concludit*, satisque probat, hanc postremam partem memoratæ regulæ non esse accipiendam de confirmatione facienda à Papa respectu vnionis ab ipso, seu à sede Apostolica factæ, sed solùm disponere super confirmationibus Papæ, seu sedis Apostolicæ circa vniones ab Ordinariis, seu quibuscumque aliis, præterquam ab ipso Papa factas. quæ tamen fundamenta, si rectè perpendantur, concludunt etiam in ea regulæ parte contineri quoque confirmationes à quibuscumque superioribus faciendas respectu vnionum factarum ab eorum inferioribus; atque adeò confirmationem Episcopi quoad vnionem factam à suo Vicario Legati, aut Archiepiscopi quoad vnionem factam ab Episcopo suffraganeo; confirmationem Primatis respectu vnionis sui Archiepiscopi; ac denique confirmationem Patriarchæ quoad vnionem à Primate sibi subiecto factam. id quod etiam valde roboratur ex iis fundamentis allatis ab eodem Mandos. *d. regul.* 22. *quæst.* 11. ex *numer.* 6. quibus probatur, hanc regulam etiam quoad hanc postremam partem omnino locum habere in Ordinariis: licèt *numer.* 7. *vers. si verò loquimur*, contendat, ea comprehendi Ordinarios quoad vniones ab iis factas, non autem quoad vnionum confirmationes ab iisdem faciendas. Quòd, si rursus petas, an mox memorata suppressionis confirmatio, cuius mentio fit in prædicta postrema parte regulæ 22. accipienda sit de confirmatione in forma communi, vel de confirmatione ex certa scientia, vel de vtraque, pariter videndum est, quod hac in re disputat idem Mandos. *d. reg.* 22. *quæst.* 10. vbi relatis tribus opinionibus, earúmque fundamentis iuxta singula huius distinctionis membra in eam magis inclinat, vt accipienda sit sola confirmatio ex certa scientia; quia, inquit, argumenta pro ea adducta *numer.* 8. *vers. pro tertia opinione, cum duobus numer. seqq.* sibi magis vrgere videntur; ex quibus ait posse colligi solutionem ad contraria: eum auctorem videas, si lubet. nos autem ad alias conclusiones huius quæst. quæ iam ad se vocant, accedamus; si priùs illud admonuerimus, meritò præ ceteris tam pro prædictis articulis, quàm pro aliis id, quod de vnionibus beneficiorum, earumque confirmationibus ex iam sæpiùs memorata regula deducunt, ac tradunt Doct. præcipuè verò eius Glosatores, statim etiam ad suppressiones beneficiorum, & earum confirmationes transferendum esse, non modò quoniam, vt non multo antè, atque aliàs frequenter diximus, ac potissimum docuimus sup. hoc ipso cap. *quæst.* 1. *post medium*, & hac eadem quæst. *conclus.* 3. *ad fin.* duæ præcipuæ vnionum beneficiorum species, vel suppressiones eorumdem sunt, vel non sine suppressione fiunt, atque adeò cùm simpliciter vnionis beneficiorum mentio in aliqua dispositione fit, etiam eorum suppressio continetur: verùm etiam, quia *in d. reg.* 21. aliàs 22. quòd de vnionibus beneficiorum & earum confirmationibus disponitur, idemmet in suppressionibus beneficiorum, earumque confirmationibus æquè fore obseruandum expresse, ac disertis verbis cauetur. Vnde etiam eædem personæ, quæ iuxta prædictas Glosatorum, & Doctorum traditiones, in vnionibus beneficiorum, vel earumdem confirmationibus vocandæ erunt, tamquam earum interfit, in suppressionibus quoque, aut illarum confirmationibus eadem de causa vocandæ erunt: qua de re in statim seq. conclusione agemus; maximè cùm, vt *ibidem* ostendemus, etiam circumscripta clausula, *vocatis, quorum interest*, quæ forsan in commissione suppressionis non adsit; adhuc ad hanc commissionem exequendam, seu suppressionem faciendam vocandi erunt ij quorum interest.

SEXTA igitur nunc CONCLVSIO sit. Vbi etiam in rescripto suppressionis alicuius beneficij, aut in quo talis suppressio committitur, non adsit clausula, *vocatis, quorum interest*, vel, *vocatis vocandis*; † ad huiusmodi suppressionem necessaria 225.
est citatio, seu vocatio illorum, qui ex eo actu lædi possunt, vt iis præiudicet: si tamen aliquorum vocatio prætermittatur, suppressio quoad vocatos nó corruat. Posterior pars huius conclusionis probatur tum ex *l. de vnoquoque, in princ. ff. de re iudic.* vbi Paulus I.C. cùm dixisset; de vnoquoque negotio,

tio, præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet: statim subiicit; aliter enim iudicatum tantùm inter præsentes tenet: tum ex aliis, quibus idipsum quoad vltimæ voluntatis commutationem docuimus sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus. 3.* non longè ab initio. Prior autem pars probatur tum ex prioribus verbis *d. l. de vnoquoque*, mox citat. aliísque iuribus, ex quibus habetur, vocandum vnumquemque esse ad expediendum illum actum, ex quo is lædi potest, per nos allegat. *d. quæst. 4. supposit. & conclus. 3.* necnon *cap. 9. quæst. 7. conclus. 6. circa medium*: tum à fortiori ex *l. in concedendo, l. in diem addicto, & l. si autem, in princ. ff. de aq. pluu. arcen.* cum aliis, quibus *in duabus seqq. conclusionib.* ostendemus, regulariter necessarium esse consensum eius, qui ex actu suppressionis, eiúsque executione lædi potest. Tum denique, quia ad vnionem Ecclesiarum, seu beneficiorum vocandi sunt ij, quorum interest, seu qui ex ea lædi possunt; vt in specie voluerunt Ioan. de Lignan. & alij *in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* ac multi, quos attulimus ac secuti sumus *cap. præced. quæst. 7. conclus. 9.* vbi totam hanc rem declarando latiùs explicauimus. Quibus illud nunc dumtaxat pro maiori declaratione adiicimus, quòd diuersitas illa opinionum an Episcopus vocandus sit ad vnionem per Legatum, aut ex commissione Papæ faciendam, de quibus per Rebuff. *ad reg. de vnion. glos. 11. num. 1. 7. ac 13.* & Garz. *tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 221. & 222. cum seq.* conciliari potest ex iis, quæ idemmet Rebuff affert *d. num. 13.* & Garz. *d. num. 22.* vt, siquidem agatur de præiudicando iuribus Episcopi, is vocandus sit ad vnionem, aliàs non sit vocandus.

Saptima conclusio. In suppressio-
226. ne. beneficiorum † regulariter necessarius est consensus patroni, siue Ecclesiastici, siue laici, ac inferioris collatoris, & electorum. Hæc conclusio satis probatur, tum ex eo, quod pluribus Doctor. relatis tradit Garz. *d. cap. 2. num. 202. & 205. vsque ad 213.* horum omnium vocationem, & consensum necessarium esse in vnione beneficiorum; suppressio autem, vt iam sæpiùs diximus, species quædam est vnionis; immo duæ præcipuæ vnionis beneficiorum species, vel suppressiones eorum sunt, vel non sine suppressione fiunt. tum ex eo, quòd necessarium esse consensum fundatorum beneficij, eorúmve heredum quoad commutationem vltimarum voluntatum, satis colligitur ex adductis per nos sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus. 4.* quoad derogationem verò qualitatum in beneficij fundatione appositarum, ex traditis *cap. 10. quæst. 7. conclus. 7.* ac tandem quoad mutationem status beneficiorum, in locis, quos *cap. præced. quæst. 7. conclus. item 7.* citauimus: suppressio enim beneficiorum vix sine commutatione vltimæ voluntatis fieri potest; maiúsque præiudicium afferre potest, quàm aut derogatio qualitatum in beneficij fundatione appositarum, aut etiam præcisa status ipsius mutatio. Et in specie diminutionis numeri præbendarum, ac suppressionis beneficiorum, quòd in ea facienda consensus fundatoris illius beneficij aut heredis, alteriúsve successoris ipsius fundatoris exigatur, tradiderunt Host. Ioan. Andr. Butr. Abb. Felin. Dec. ac cęteri *in cap. cùm accessissent, & cap. ex parte*, quod est *pen. de constit.* Lambertin. *tract. de iurepatronat. lib. 3. quæst. 6. art. 9.* ferè per tot. cum aliis per nos allegat. sup. hoc ipso cap. *quæst. 3. conclus. 3. circa medium, & quæst. 4. conclus. 2.* pariter *circa medium*. & vbi sumus in suppressione huiusmodi facienda iuxta terminos Conc. Trid. *d. sess. 24. c. 15. de reform.* consensum patroni laici cōstat requiri ex iis verbis illius decreti; aliquibus ex iis suppressis, si de iurepatronatus laicorum sint, eas ad pauciorem numerum reducere; ex quibus verbis simul patet in suppressione, seu diminutione numeri præbendarum iuxta eosdem terminos Conc. facienda non requiri consensum patroni Ecclesiastici. Cùm autem consensus alicuius ad
aliquem actum † requiri possit duobus modis, 227.
seu duabus de causis, nimirum, vel ratione interesse, dictúrque consensus intrinsecus; vel pro forma, & solemnitate, atque ad integrandam personam, éstque extrinsecus, ac dicitur auctorizabilis: quæ distinctio sumitur ex iuribus, ac Doctor. ad id per nos allegat. sup. *cap. 7. quæst. 4. supposit. 4. versic. ex prædictis autem*; quibus nunc addo Oct. Simon. post alios illam tradentem *tract. de decret. in præfat. numer. 53. cum seq.* & Iul. Clar. eam pluribus relatis ex communi approbantem *lib. 4. recept. sentent. §. donatio, quæst. 3. numer. 3. & 7.* consensus, qui ratione interesse requiritur, potest etiam ex interuallo accedere, & interuenire post actum, *l. si autem, §. 1.* seu *in 2. respon. ff. de aq. pluu. arcen. cap. cùm nos, de his, quæ fi. a præl. sin. cons. Capit.* cum aliis iuribus, & Doctor. ad id per nos allegat. sup. *d. cap. 7. quæst. 4. supposit. 4. vers. differt pariter*; necnon *conclus. 5. post medium, versic. potest autem, & conclus. 6. circa medium.* quibus Doctor. nunc adiicio Simoncell. sup. *num. 52. cum duobus seqq.* vbi alios citat, & Rebuff. in consensu ad vnionem beneficiorum loquentem, & alios allegantem *d. glos. 11. ad reg. de vnionib. benefic. numer. 20. cum seq.* sed quoniam *ead. glos. 11. numer. 2.* iuncto *numer. 3.* inter
hos consensus ratione interesse † ponit etiam con- 228.
sensum Capituli Ecclesiæ Cathedralis, atque adeò sensit hunc quoque consensum posse accedere, seu interuenire post vnionem: ideo aut dicendum est eum *ibi* intelligere in casu, quo de interesse huius Capituli agatur, vtputa, quia minuendus est numerus Canonicorum, seu præbendarum Ecclesiæ Cathedralis, vel illius Ecclesiæ dignitas tollenda, seu supprimenda; non autem cùm huius Capituli consensus adhibendus est in vnione, vel suppressione, aut diminutione numeri præbendarum in Ecclesia inferiori: aut eum sentire, tunc quoque cùm consensus pro forma, & solemnitate adhibendus est, eum posse post actum etiam ex interuallo accedere, seu interuenire, actúmque ipsum conualidare: quod & in specie tenet, ac pluribus comprobat Marian. Socin. *consil. 15. lib. 1.* ac præterea generatim in decreto superioris Castr. *in l. actor, ff. rem rat. haberi*, Alex. *in l. sciendum, numer. 28. ff. de verb. obligat.* Iacob. Mandell. Alben. *consil. 4. numer. 50.* & in consensu Episcopi ad aliquem actum, Ang. Bero. *consil. 21. numer. 26. cum duobus seqq. volum. 2.* ac speciatim in consensu Capituli requisito ad vnionem, Garz. post alios *tract. de benefic. part. 12. cap. 2. numer. 147. & sequen.* ac plerique sentiunt relati, & in hoc probati à nobis *d. supposit. 4. vers. differt pariter, ac d. conclus. 6. circa med.* à Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 47. numer. 53.* & Oct. Simon. *in d. præfat. numer. 50.* de communi quoque testantea, consensum posse interuenire post actum etiam ex interuallo. Ipse autem, licèt fatear, prædictam opinionem Marian. Soc. in specie asserentem consensum, qui pro solemnitate, & forma, ad aliquem actum
adhibendus est, † posse etiam ex interuallo post- 229.
modum accedere, contrariam videri communi Doctor. sententiæ, prout de ea testantur pluribus relatis Simoncell. *d. numer. 52. & 54. cum seq.* Gonzal. *d. glos. 47. numer. 54.* tamen valde probabilem puto prædictam Mariani, Socini, & aliorum sen-

tentiam, tum propter tantorum Doctorum auctoritatem, eorúmque fundamenta, & nunc memoratum sensum pariter satis communem Doctor. generaliter asserentium posse consensum ex interuallo post actum interuenire; tum quod Doctor. contrarium asserentes vel inuolutè loquuntur, vt Imol. *in cap. cùm nos, de his, quæ fi. à prælat. sin. consens. Capit.* quod fatetor Simonc. *d. numer.* 54. vel, vt ipse *à numer.* 35. *vsque ad* 47. & alij, tot declarationes, ac limitationes ad contrariam sententiam afferunt, (prout videre licet ex adductis per nos *d. concl. 6. circa medium, vers. in casibus autem,*) vt potiùs statuenda sit regula, & firmanda conclusio pro Socini, & aliorum prædictorum sententia. pro qua benè facit text.
230. *in d. cap. cùm nos*, quod † commodè intelligi potest de consensu auctorizabili, seu requisito pro forma, & solemnitate, hoc est, de consensu Capituli Cathedralis in concessione Ecclesiæ inferioris ab Episcopo facta religiosis, prout eum ponderauimus *d. versic. in casibus autem.* Facit etiam à contrario sensu text. *in cap. quod autem, §. vlt. de iurepatronat.* vbi decernitur, quòd, si laici clericis, vel Collegiis de concessionibus, vel donationibus Ecclesiarum instrumenta confecerint in hæc verba, vel similia; Concessi, vel dedi Ecclesiam, & præsenti charta firmaui, si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur, quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare: nam consensus hic Episcopi auctorizabilis, seu pro forma, & solemnitate datus videtur; & eius accessio importare, vt post actum etiam ex interuallo superueniat; prout sumit ipse Simoncell. *in d. præfat.* tum *numer.* 54. *vers. aut igitur*, tum antea *numer.* 50. dum allegat *l.* 1. *§. prodest autem, ff. quor. legat.* vbi in hac specie I.C. ita verbum *accedere,* accipit iuxta communem etiam Scribentium expositionem. Omnino
231. verò pro hac sententia † vrget text. *in cap. cura, & cap. suggestum, eod. tit.* in illo enim Alex. III. Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracensem constitutis rescribens, mandat, quatenus ex donatione laicorum, nisi auctoritas diœcesani Episcopi, & consensus adsit, nullus eorum aliquas Ecclesias sibi vendicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas; nisi legitima fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit postea consensum: in hoc verò idem Pontifex Eboracensi Archiepiscopo rescripsit, quòd, licèt in donationibus Ecclesiarum requirendus sit, & expectantibus patronorum consensus; quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas interuenerit Pontificalis, canonicè concedi non possunt, prior concessio quarumdam Ecclesiarum nonnullis Canonicis, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi facta est, aut eius assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur. Et quamuis Oct. Simoncell. *in præfat. d. tract. de decret. a numer.* 41. *vsque ad* 48. præter septem responsiones *ad d. cap. cura*, sumptas ex totidem variis intellectibus illius text. quos ad illam afferunt Doctor. & ipse *ibi* partim reprobat, partim etiam admittit; ac præsertim septimum, quòd consensus, de quo in eo text. venit confirmando; vnde meritò interuenire potest ex interuallo, vt suprà, inquit, conclusimus, nimirum *numer.* 35. *vsque ad* 39. alium ipse nouum intellectum *d. cap. cura*, pro responsione adducat *d. num.* 48. quòd scilicet ibi ideo Episcopus possit præstare consensum post actum ex interuallo, quia de eius præiudicio agebatur: sed quando alicuius auctoritas requiritur ex eo, quòd de eius agatur præiudicio, potest etiam ex interuallo accommodari, vt mox, inquit, dicemus in declaratione verbi, *consensus, numer.* 53. (& nos non multo ante post ipsum, & alios docuimus:) subdens *ibidem*, quòd præiudicium Episcopi ipse non considerat ex eo, quia prius Ecclesia erat immediatè subiecta Episcopo, & postea per donationem factam loco religioso sit mediatè subiecta, prout videtur considerasse Imol. *d. cap. cùm nos, de his, quæ fi. à prælat. sin. cons. Capit. sub numer.* 13. neque etiam ex eo, quia *ibi* agatur de mensa Episcopali; nam rectè intuenti patebit, isto casu nullum posse considerari præiudicium: sed in eo, quòd, cùm iuspatronatus, de quo *in d. cap. cura*, esset penes laicum, poterat quandoque extingui, & ad ipsum Episcopum reuerti: sed, cùm fuerit translatum in Ecclesiam, quæ semper viuit, *cap. si gratiose, de rescript.* & Castr. *in l. iubemus, in fin. C. de sacrosanct. Eccles.* numquam poterit esse spes, quòd d. iuspatronatus ad Episcopum reuertatur: & propterea in textu redditur ratio, quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habeat. Cùm igitur in persona laici posset d. iuspatronatus extingui, non debet posse sine consensu Episcopi in Ecclesiam transferre, & sic, vbi poterat extingui, efficere perpetuum, cùm enim hoc ius ipse non habeat, non potest illud in alium transferre. Quamuis, inquam, ita visum sit huic præstantissimo I.C. tamen prætérquam quòd nihil respondet, ad *cap. suggestum, de iurepatr.* quicquid sit de sex prioribus intellectibus prædicti text. *in cap. cura*, qui nihil contra prædictam minùs communem Socini opinionem, & aliorum concludunt; sed solùm in illis casibus consensum etiam auctorizabilem, seu pro forma, & solemnitate inductum posse quoque ex interuallo post actum interuenire: quod idem dico de septimo intellectu, quem in se, hoc est, quoad doctrinam, quam continet, existimo esse verissimum: certè nouus ille intellectus *d. cap. cura*, (pace tanti viri dictum sit,) saltem non omnino potest contextui accommodari: vt enim fatear in illa concessione, seu donatione Ecclesiæ, quæ erat iurispatronatus laici, versari præiudicium Episcopi, & quidem non in iis, quæ *ibi* commemorat Simoncell. vt idem rectè in hoc sentit; sed nec in eo, quod ipse putat; nam neque illud est considerabile, aut consideratur *in d. cap. cura*, quòd iuspatronatus fiat ex extinguibili inextinguibile, seu perpetuum, quoniam hoc non obstante potest sine Episcopi consensu laicus suum ius, quod habet, in iurepatronatus in Ecclesiam, seu religiosum locum transferre, vt constat non modò ex iure nouo *cap. vnico, in princ. de iurepatr. in* 6. sed etiam iure eiusdem compilationis Decretalium, nimirum, *cap. illud, eod. tit. de iurepatronat.* sub quo positum est *d. cap. cura.* hoc autem ius perpetuitatis non transfert laicus in Ecclesiam, quasi illud ipse habeat, sed consurgit ex qualitate, ac natura ipsius Ecclesiæ, & in hoc text. non solùm translatum fuerat, seu concessum iuspatronatus, sed ipsa tota Ecclesia, quod & verba ipsa apertè indicant; & ratio conuincit, quam Rom. Pontifex statim subiicit; cùm enim laici non possint in alios, nisi ius, quod habent, transferre; quæ verba apertè ostendunt, illum laicum aliquid aliud ius transferre voluisse, quàm patronatus, immo &, quòd, si laicus ille solùm transferre voluisset ius, quod habebat in Ecclesiam, id facere potuisset sine vllo Episcopi consensu: verùm Episcopi præiudicium considerabile *in d. cap. cura*, est potiùs amissio aliorum iurium, quæ in ea habebat Episcopus, vt institutio, iuxta *d. cap. vnic* & passim *in tit. de iurepatronat.* aut census, vel Cathedratici, iuxta *cap. pastoralis, cum ibi not. de donat.* aut aliorũ, de quibus

in

in cap. conquerente, de offic. ordin. ac mentio fit *in cap.*
de monachis, de prabend. & cap. 1. eod. tit. in 6 Ne-
gari tamen non potest, quin *in d. cap. cura*, con-
sensus Episcopi omnino requireretur, cùm, vt
mox ostendimus, illa concessio non esset solius iu-
rispatronatus, sed etiam Ecclesiæ totius, ad quod
232. pro forma, & solemnitate † requiritur Episcopi
consensus, vt etiam patet ex *cap. consultationibus, &*
d. cap. pastoralis, de donat. d. cap. quod autem, cap.
nullus, & cap. suggestum, de iurepatronat. cap. in Latera-
nensi, de preb. cap. cum Apostolica, §. fin. de his, quæ fi. à
prælat. sin. cons. Capit. & cap. cùm & plantare, in princ. de
priuileg. cum suis concordant. Non ideo verò, quia
ad transferenda talia iura Ecclesiæ patronalis in
aliam Ecclesiam, seu pium locum consensus Episco-
pi requiratur simul ratione præiudicij eiusdem Epi-
233. scopi, atque etiam pro forma, & solemnitate, † mi-
nùs requiretur, vt consensus huiusmodi tempore
actus interueniat, non autem possit accedere ex in-
teruallo; si hoc requiritur, cùm Episcopi consensus
ad aliquem actum solùm pro forma, & solemnitate
adhibendus est, vt de se patet: quicquid post alios
sensisse videatur Lambertin. *in tract. de iurepatronat.*
lib. 1. part. 2. quæst. 1, art. 16. numer. 10. semper enim
maneret illa necessitas consensus auctorizabilis
cum sua qualitate, vt interuenire debeat saltem in-
continenti post actum; si vera est prædicta opinio
magis cómunis id asserens. sed valde probabilis est
contraria, vt dicebamus, & satis, ni fallor, docui-
mus, vt etiam auctorizabilis consensus possit ex in-
teruallo accedere.

Neque his obstat text. *in l. si quis mihi bona,*
§. iussum, ff. de acquir. hered. l. obligari, §. tutor,
ff. de auctoris. tutor. & §. tutor, Instit. eod. tit. vbi
234. habetur, quòd consensus tutoris † interuenire
debet in actu, vel paulo antè, aut paulo pòst,
non autem ex interuallo; quod etiam præter glos.
& Doctor. *ibi*, pro regula tradit multis relatis Man-
dos. *ad regul. 32. Canc. quæst. 17. numer. 13.* Gonzal.
ad reg. 8. Canc. glos. 47. numer. 34. & Lambertin. *d.*
num. 10. Nam, prout ad aliud propositum respon-
det Simoncell. *vbi sup. n. 37.* post Bald. *in l. cùm ipse,*
versic. extra quæritur, C. de contrahend. empt. Bolognett.
cons. 59. Titius suum, &c. col. 3. vers. sed hæc ratio, & Al-
dobrandin. *d. §. tutor, in figuratione casus, numer. 4.*
ideo requiritur auctoritas tutoris in ipso actu, nec
potest ex interuallo sequi, quia consensus tutoris re-
putatur idem cum consensu pupilli, vnde separari
nequit ab eo.

Minus obstat text. *in l. magis puto, §. non passim,*
cum seq. ff. de reb. cor. & l. 2. C. si propt. public. pensit.
235. ex quibus Simoncell. *in præfat. num. 34.* probat, †
decretum iudicis non posse sequi ex interuallo. nam
quod *in d. l. magis puto*, dicitur, quòd, si prætor
deprehenderit, non posse aliunde æs alienum pupil-
li exolui, quàm ex prædiorum distractione, tunc
permittet distrahi, solùm concludit talem permis-
sionem à prætore emanare non posse ante discussio-
nem, & causæ cognitionem, de qua *ibi*; eam verò
etiam permissionem non idem esse cum decreto, sed
immo priùs permitti à prætore venditionem, tum
fieri venditionem, ac demum interponi decretum,
colligi potest ex *d. l. magis puto, §. proinde*, ibi, proin-
de, etsi permiserit ære alieno non allegato, conse-
quenter dicemus, nullam esse venditionem, nullúm-
que decretum. Quod autem dicitur *in d. l. 2.* quòd
venditionem prædiorum ob cessationem à solutione
tributorum, quæ nulla Præsidis auctoritate præce-
dente facta est, ratam haberi, iura non concedunt; id
speciale esse fauore solutionis publicorum tributo-
rum, satis colligitur ex illis verbis statim sequenti-
bus; id itaque, quod frustra gestum est, reuocari
oportet, ita, vt indemnitati tributorum omnibus
modis consulatur. quamuis & dici possit, auctorita-
tem *ibi* sumi pro licentia, vt indicant verba illa ex
permissu Præsidis, quæ paulo antè habentur, licentia
verò regulariter actum præcedere debet, vt constat
ex *auth. licentiam habeat, C. de Episc. & cler. cap. licet,*
de regularib. cum aliis iuribus & Doctor. per nos al-
legat. sup. *cap. 7. quæst. 4. supposit. vlt. circa med. vers.*
differt quoque consensus.

Pariter non obstat text. *in l. cùm hi, § si prætor, ff. de*
transact. ex quo Simoncel *ibid. num. 34.* docet, ea, quæ
sunt de forma, & substantia, debere esse contempo-
ranea, & simul explicari, solùm enim vult *ibi* Iuris-
consultus, quòd, si prætor aditus, citra causæ cogni-
tionem transigi permiserit super alimentis alicui
relictis, transactio nullius erit momenti.

Præterea non obstat *cap. auditis, de elect.* per
quod Simoncell. *vbi sup. numer. 52.* tradit, consen-
sum, qui requiritur per modum solemnitatis, & for-
mæ, si superueniat, non posse actum aliquo modo
conualidare. nam omissis aliis intellectibus & expo-
sitionibus illius text. de quib. *ibi* per glos. Abb. &
alios, iuxta expositionem probabiliorem Abb. *ibid.*
num. 7. & 8. ideo prima electio, de qua *ibi*, validari
non possit per superuenientem consensum, quia so-
peruenit singulariter, non autem cullegialiter; se-
cunda verò, quia adhuc accedentes cum aliis non fa-
ciebant maiorem partem Capituli, & processerunt
ad electionem aliis non vocatis, & post appellatio-
nem ac de persona indigna, & antequam cassaretur
prima electio, quæ etsi erat nulla, nnn tamen erat
euidéter nulla, vt latiùs per eũ, quem si lubet, videas.

Tandem non obstat text. *in l. quid ergo, in princ. ff.*
de his, qui not. infam. ex quo idem Simoncell. *in d. præ-*
fat. n. 54. contendit consensum inferioris, de cuius
præiudicio non agitur, requiri per modum solemni-
taris, & formæ, ac per consequens non posse accede-
re post actum, hoc est, superuenire ex interuallo.
Nam illud procedit, † quando ex natura rei, vel ex 236.
speciali dispositione consensus ille inferioris certo
tempore requiritur, vel agitur de pœna vitanda, quæ
imposita sit aliquid facienti, vel fieri patienti: edictũ
enim prætoris de his, qui notantur infamia, quod *ibi*
exponit I.C. infamiæ pœnam imponit illi, qui eum,
quem in potestate habet, sciens passus fuerit vxorem
ducere intra tempus luctus alterius viri defuncti: de-
cidit autem, seu respondit *ibi* I.C. quòd, si habens ali-
quem in potestate, vt pater, si eum non ducere sit
passus, sed postea, quàm duxit, ratum habuerit, vtpu-
ta initio ignorauit talem esse, (hoc est, viduam intra
tempus luctus,) postea scit, non notabitur infamia.

Satis igitur, ni fallor, ex prædictis defensa est, &
valde probabilis reddita opinio superiùs memora-
ta, vt indistinctè consensus, etiam qui adhibendus
non est ratione præiudicij, seu interesse, posse post
actum ex interuallo quoque interuenire, excepto
casu auctoritatis tutoris, &, si quis alius consensus
vim habet consensus illius, de cuius interesse prin-
cipaliter agitur, & pro illo reputatur; vel habeat vim
licentiæ, iuxta supradicta.

Quòd si petas, an, † cùm alicuius consensus adhi- 237.
bendus est siue pro solemnitate, & forma, siue ratio-
ne interesse, seu præiudicij; sufficiat tacitus, vel omni-
no requiratur expressus: de priori quidem dicemus
in seq. concl. ad fin. De posteriori verò breuiter respó-
demus, sufficere; tũ per text. in *l. 2 §. voluntatem ff. so-*
lut. matrim. l. in adoptionibus, ff. de adopt. cum aliis iuri-
bus allegat. sup. *cap 7. quæst. 4. concl. 5. ad fin. versic. suf-*
ficit quoque, tum ex eo, quòd taciti; & expressi eadem
regulariter est virtus, vulg. *l. cùm quid, ff. si cert. petat.*

quódque

quódque volútas nó minùs factis, quàm verbis declaratur, *cap. dilecti*, vbi omnes, *de appellat.* atque ex aliis, quibus idipsum quoad consensum pro forma, & solemnitate inductum in d. proximè sequenti conclus. adducemus, & latiùs prosequuti sumus *d. cap. 7. quæst. 4. conclus. 6. post medium, versic. regulariter quoque.*

OCTAVA, & postrema CONCLVSIO. Quamuis in suppressione beneficiorum, quæ à Rom. Pon-
238. tifice, vel ex eius auctoritate fit, † non necessariò
requiratur consensus, vel consilium Capituli Ecclesiæ Cathedralis, in cuius ciuitate, vel diœcesi situm est beneficium supprimendum; necessariò tamen interuenire debet in suppressione ab Episcopo facienda. Prior pars huius conclusionis probatur tum ex eo, quòd iura, quæ huiusmodi Capituli consensum, vel consilium in grauioribus Ecclesiæ negotiis exigunt, non multo pòst à nobis allegan. loquuntur, quando Episcopus, non autem, cùm Papa de hisce negotiis agere, vel disponere vult: & vbi etiam de Papa loquerentur, ab iis non adstringeretur tamquam supremus Princeps eorum conditor, aut conditoris successor, iuxta *l. Princeps, ff. de legib. & c. propositus, de concess. præb.* cum suis concord. Tum ex eo, quod in terminis siue alienationis rei Ecclesiasticæ, à qua non longè abest suppressio beneficiorum; siue vnionis Ecclesiarum, seu beneficiorum, (cuius horum suppressio species quædam est, eiúsque nomine continetur, vt sup. hac ipsa quæst. *concl. 3. ad fin.* ex alibi adductis ostendimus;) quòd ad eam cùm à Pontifice Romano, ex eiúsve commissione fit, Capituli vocatio, eiúsve consensus, aut consilium non exigatur, post alios tradidimus *cap. præced. quæst. 7. concl.* 11. non longè ab initio. Tum denique ex text. *in c. pastoralis, in fi. de his, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit.* vbi Innoc. III. respondit, Episcopo non licere totam Ecclesiam parochialem, eiusve obuentionis, aut illarum portionem aliquam etiam reseruata Vicarij eiusdem Ecclesiæ sustentatione religiosis viris conferre, præter Capituli sui voluntatem, nisi de licentia Rom. Pontificis: prædicta enim collatio, seu concessio, præsertim cum illa reseruatione sustentationis pro Vicario vix potest sine beneficij parochialis supressione, seu extinctione intelligi.

Extenditur autem hæc prior pars conclusionis, vt
239. procedat etiam † in suppressione à Legato sedis
Apostolicæ facienda; in ea enim non tenetur consilium, vel consensum Capituli Cathedralis Ecclesiæ requirere, aut habere; per ea, quæ de vnione beneficiorum, seu Ecclesiarum ab ipso facienda post alios docuimus *d. concl. 11. ad fin. prioris partis illius conclus.* Ratio autem discriminis inter Episcopum, de quo mox dicemus, & Legatum, quod ad hanc rem attinet, esse illa potest, quæ in institutione, & destitutione ab Episcopo non nisi cum sui Capituli cósilio faciéda assignatur *in c. nouit, de his, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit.* quia nimirum Canonici Ecclesiæ Cathedralis fratres sunt Episcopi, & cum eo tamquam capite ipsi vti membra vnum corpus constituunt, quod quidem de iisdem Canonici respectu Legati sedis Apostolicæ dici non potest, cùm nusquam id in iure cautum
240. reperiatur. Posterius autem † pars huius conclusionis
probatur primò ex iuribus, in quibus habetur, Episcopum non posse grauiora negotia absque Capitulo suo peragere, vt *in c. 1. c. ea noscitur,* ac toto penè tit. *de his, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit. c. pastoralis, de donat. c. vt super, §. 1. de reb. Eccles. non alien. c. 1. eod. tit. in 6. & Clem. 2. eod. tit.* cum suis concord. Sed quoniam aliqua iura in hisce negotiis ab Episcopo peragendis solum requirunt consilium, alia verò consensum memorati Capituli, vt constat ex iuribus, quæ sup. *cap. 7. quæst. 4. concl. 6. circa initium* allegauimus: ideo adhibendæ sunt hac in re distinctiones, quas *ibid.* adduximus. Secundo probatur ex *cap. cum* *cap. ina nuper, & c. pastoralis, de his, quæ fi. à prælat. cons. Capit.* necnon *cap. pastoralis, de donat.* in quibus habetur, concessiones, seu donationes Ecclesiarum ab Episcopo fieri non posse religiosis viris, ita, vt illarum reditus in horum vsus conuertãtur, absque consensu Capituli sui: huiusmodi autem concessiones, seu donationes Ecclesiarum vix fieri possunt sine beneficiorum suppresione, cùm illæ Ecclesiæ in beneficia erectæ fuerunt, prout de parochiali Ecclesia negari non posse videtur esse casum *d. cap. ina nuper, & cap. pastoralis, de his, quæ fi. à præl. sin. cons. Capit.* Qua ratione ad idem est text. *in Clement. 2.* quæ incipit, *si vna, de reb. Eccles. non alien.* vbi apertè supponi videtur, quòd vna Ecclesia alteri Ecclesiæ, † dignitati, vel 241.
præbendæ vniri, aut loco religioso donari ab Episcopo non posit, nisi suo consentiente Capitulo. quatenus verò per eum text. præter Doct. *ibi & in cap. sicut vnire, de excess. prælat.* multi, quos refert ac sequitur Garz. *tract. de benefic. part. 12. cap. 2. num. 145.* tradiderunt, ad vnionem per Episcopum faciendam requiri consensum Ecclesiæ Cathedralis, rel tus à nobis *d. cap. præced. quæst. 7. conclus. 11. circa medium,* vbi etiam vsque ad fin. concl. nonnulla ad huius rei declarationem attulimus, quæ hic repetere foret supervacaneum; ex alia quoque ratione confirmatur hæc posterior propositæ conclusionis pars, quòd nimirum beneficiorum suppresio regulariter ab Episcopo fieri non posit absque Capituli sui, hoc est, Cathedralis Ecclesiæ consensu. quæ etiam roborari potest illa ratione, quòd negari non potest, quin suppresio beneficij, aut saltem dignitatis in Cathedrali Ecclesia, vel diminutio præbendarum eiusdem Ecclesiæ ad illius statum pertineat, in iis verò quæ ad statum Ecclesiæ pertinent neque Episcopus sine Capitulo, neque Capitulum sine Episcopo aliquid statuere potest, *cap. cum omnes, de constitut. & c. cum consuetudinis, de consuetud.* cum vtrobique notat & aliis ad id per nos adductis *in tract. de distribut. quotid. part. 2. quæst. 13. præmiss. vlt.* Omnino verò hæc eadem posterior pars huius conclusionis quoad eamdem suppresionem dignitatis, ac diminutionem numeri præbendarum in Cathedrali, probatur ex text. *in cap. cum accessissent, & c. ex parte, seu pen. de constit.* necnon *in cap. fin. de verb. signif.* iunctis iis, quæ communiter traduot Doct. *in his iurib. & in Clem. 2. de reb. Eccles. non alienand.* atque alibi sæpe, ac post multos Garz. *d. part. 12. cap. 2. num. 172.* cum aliquot seqq. vbi etiam allegat Conc. Trident. *sess. 24 cap. 15. de reform.* quod quidem decretum quoad suppresionem aliquot præbendarum in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis insignibus † id apertè conuincit: *ibi* enim de- 242.
cernitur, quòd in iis Ecclesiis, vbi frequentes, adeoque tenues sunt præbendæ simul cùm distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non suffi-
ciant; † liceat Episcopis cum Capituli consensu vel 243.
aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia, iis vnire, vel, si hac ratione prouideri non posit, aliquibus ex iis suppresis cum patronorum consensu, si de iurepatronatus laicorum sunt, quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere. Hoc autem decretum Conci j, quod ad priorem eius partem, hoc est, beneficiorum vnionem attinet, nihil innouat ex eo, quod di positum erat *in d. Clem. 2. §. fin. de reb. Eccles. non alienan.* vt nimirum nequeat Episcopus, etiam Capituli accedente consensu, mensæ suæ, vel ip apitulo

lo aliquam Ecclesiam vnire; idque ne quis auctori-
zet in facto proprio, contra *l. 1. & l. pupillus, ff. de*
auctor. tutor. cap. hic vsus, 10. quaest. 2. cap. fin. de instit.
glos. ab aliis approbata *in d. §. fin. verbo, mensae sua,*
ac post alios Garz. *d. cap. 2. num.* 168. subdens, tunc
requiri Papae auctoritatem, post glos. *ibidem*, quam
sequuntur Card. *num.* 3. Abb. *num.* 6. & alij; quamuis
Bunifac. *num.* 11. teneat, posse recurri ad Archiepisco-
pum. Rectè autem Garz. alios secutus *vbi sup. n.* 169.
docet *d. §. fin.* procedere, quando vnio fit Capitulo
principaliter, & directè; secus verò quando in conse-
quentiam, & indirectè est in vtilitatem Capituli,
& n. 170. iuncto *n.* 171. vbi vnio solum fiat alicui di-
244. gnitari, vel praebendae Capituli, vel etiam † omnibus
praebẽdis distinctis, & quidem non modò separatim,
ac distinctè vnicuique vniendo aliquod beneficium,
sed & omnibus simul vniendo eis indistinctè vnum,
aut plura beneficia, eorum reditibus cuique praeben-
dae pro certa portione assignatis, ac distributis; idque
saltem attenta d. priori parte memorati decreti Cõ-
cilij. atque hoc satis apertè colligitur tum ex quadam
Rot. Rom. decisione coram R. P. D. Pitouano eiusdẽ
Rotae Auditore integerrimo pariter, & eruditissimo
in vna Sabinensi vnionis, 16. Iunij 1614. dum in ea
decisum fuit, posse ab Episcopo cum Capituli con-
sensu vnire beneficia praebendis distributiuè, nõ au-
tem mẽsae Capitulari: tum ex ipso Conc. dum decre-
uit licere Episcopis cum Capituli consensu vnire be-
neficia praebendis. Sed & idem puto in terminis *d.*
Clem. 2. §. fin. ibi enim pariter cõtrà distinguitur vnio
Ecclesiae, seu beneficij per Episcopum de cõsensu sui
Capituli facta praebendae ab vnione sic facta Capitu-
lo, seu mensae Capituli, & illa permittitur, haec pro-
hibetur. Dixi autem, praebendis distinctis fieri posse
vnionem ab Episcopo cum Capituli consensu; quia
secus, si non essent distinctae; prout iuxta terminos
iuris antiqui sensit Garz. *d. n.* 170. & in specie voluit
Vitalin. *d. §. fin. n.* 14. & iuxta terminos tam eiusdem
iuris antiqui, quàm etiam Concilij Trid. Hier. Gabr.
consil. 288. *n.* 4. cuius rei ratio ex eo desumi potest,
quod non multò pòst dicemus, harum prębendarum
indistinctarum administrationem esse penes Capi-
tulum, atque adeò tunc vnio fieret Capitulo, seu eius
mensae Capitulari, contra *d. §. fin.* Ex praedictis verò
patet, falli eundem Garz. *d. n.* 171. dum illud amplius
vult, in terminis eiusdem prioris partis decreti Con-
cilij posse ab Episcopo cum Capituli consensu vniri
beneficia distributionibus: hoc enim casu non esset
vnire praebendis, sed Capitulo, seu mensae Capitula-
ri: quod tamen non modò aduersatur *d. Clem. 2. §. fin.*
sed etiam praedictae decisioni, & apertis verbis ipsius
Concilij, vbi solùm permittit vniri posse beneficia
praebendis: quamuis enim, cùm mentionem fecisset
praebendarum, ac distributionum, subdat, quòd li-
ceat iis vnire: tamen & mentio distributionum est
incidens, seu accessoria; (dicitur enim *ibi*, praeben-
dae simul cum distributionibus;) & ad has dictio il-
la, *iis*, referri nullo modo potest, fere enim statim
subiicit, aliquibus ex iis suppressis, per hanc dictio-
nem omnino accipiendo praebendas; aliàs in eadem
dictione manifesta committeretur aequiuocatio. Ne-
que opinio Garz. iuuatur declaratione sacrae Con-
gregationis, quam pro se statim allegat, quòd hae
vniones fieri possint distributionibus quotidianis,
vbi illae tenues sunt, & etiam praebendae tenues; secus
si praebendae non essent tenues, quia hoc casu tenui-
tati distributionum succurri potest per remedium *c.*
3. sess. 21. idémque licere, quando nullae sunt distribu-
tiones, & praebendae tenues, vel è contra, hoc est, te-
nues distributiones, & nullae praebendae; quoniam
tunc non nisi distributionibus vnio fieri potest. nam
alia declaratio eiusdem sacrae Congregationis per
eundem Garz. *ibi* ad hoc alleg. remissiue ex *part. 11.*
c. 4. n. 31. nihil ad hanc rem facit. quod verò in primo
responso dictae declarationis habetur, vel intelligen-
dum est de suppressionibus, quarum mentionem fa-
cit Conciliũ in posteriori parte decreti, & nos paulo
pòst; vel ita accipiendum, vt solum respiciat ad con-
suetudinem, vel statutum Ecclesiae, ex quibus in ea sint
distributiones, & prębendae, vt ad vnionem requira-
tur tenuitas in vtrisque: quae expositio suadetur etiã
ex primis verbis secundi responsi praedictae declara-
tionis, vbi declaratio loquitur in casu, quo in Eccle-
sia nullae sunt distributiones quotidianae, vt tunc et-
iam fieri possit vnio, si praebendae sint tenues. quod
autem in posteriori parte secundi responsi eiusdem
declarationis dicitur, vel è contra, vbi etiam haec
verba exponenda sint iuxta sensum à nobis suprà re-
latum, vt mirum, cùm nullae sunt in Ecclesia prae-
bendae, sed solae distributiones quotidianae, his fieri
possit vnio vigore memorati decreti Conc. Trid. *d.*
cap. 15. in priori eius parte; hoc mirum esse non de-
bet, neque aduersatur doctrinae, quam paulo antè fir-
mauimus, vt vigore d. decreti Concilij regulariter
vnio fieri nequeat distributionibus quotidianis; nam
in Ecclesiis, in quibus nullae sunt praebendae, sed solae
distributiones quotidianae, istae simul etiam sunt lo-
co praebendarum, vt ex iis patet, quae adduximus in
tract. de distribut. quotid. part. 1. quaest. 6. num. 14. cum
duob. seqq. praecipuè ex Decian. *consil.* 43. *num.* 14 *&*
seq. vol. 1. quamuis non concedam quod is *ibi* conten-
dit, tunc distributiones quotidianas omnino subro-
gari loco praebendarum, ita, vt earum facienda sit
mentio in impetratione Canonicatus, prout ipse ad-
notaui *d. part 1. quaest. 8. num.* 10.

Quoad posteriorem verò partem praedicti decreti
Conc. Trid. *& c.* 15. quod est de suppressione aliquot
praebendarum, quę in subsidium vnionis beneficiorũ
simplicium praebendis Episcopo permittitur cum Ca-
pituli consensu: quicquid sit attẽto iure antiquo, iux-
ta quod cõmuniter sententia videtur esse, quòd, † si 245.
bona Episcopi, & Capituli sint diuisa, possit Capitu-
lum auctorizante Episcopo supprimere dignitatem,
aut praebendam eius etiam fructus applicando mẽsae
Capitulari, seu distributionibus, vt patet ex adductis
à Garz. *d. part. 12. c. 2. n.* 172. *cum trib. seqq.* qui quoad
hoc inclinat in eam sententiam, neque etiam, cùm
bona Episcopi, & Capituli sunt diuisa, praedictam
suppressionem, & applicationem fieri posse, nisi vni
praebendae, vel etiam singulis. quae pariter mihi pro-
babilior, ac verior videtur; quoniam, si reditus prae-
bendarum suppressarum ad vtilitatem Canonicorũ
aliter, quàm praebendis distinctis, quae cuiusque pro-
priae sunt, applicentur, licèt bona diuisa essent, sem-
per Capitulum auctorizaret in facto proprio, contra
praedicta iura, praesertim *d. Clem. 2. §. fin. & ibi* glos. re-
cepta, *verbo, mensa:* licet quoad hoc cõtrariũ senserit
Hier. Gabr. *consil.* 188. *n.* 6. *&* 7. sed malè, vt paulo pòst
videbimus: certè vigore praedictae posterioris partis
decreti Cõcilij dicta applicatio redituũ praebendarũ
suppressarũ fieri potest distributionibus quotidianis,
vt apertè cõstat ex verbis illius decreti paulo antè re-
latis, nimirũ, aliquibus ex iis suppressis, quarum fru-
ctus, & prouentus reliquarũ praebendarũ distributio-
nibus quotidianis applicentur: & adnotauit Garz. *d.*
c. 2. n. 175. ac fatetur Hier. Gabr. *d. n.* 6. vbi tamen cõ-
tendit, † hanc applicationem non dici fieri mensae 246.
Capitulari; quia beneficium hoc casu non est penes
Capitulum, & numquam est; atque adeò nihil impe-
dit, quo minus fructus diuidantur inter singulos Ca-
nonicos vti fructus, qui mensae Capitularis non
sunt, & sic vtilitas non est vniuersitatis, sed singu-
lorum

lotum. Sed malè, meo iudicio, id contendit, & argumentatur Gabriel, vir alioqui eruditissimus; tum quòd ex text. *in cap. cum M. Ferrariensis, in princ.* necnon §. 1. & 2. constat, fructus, & reditus, qui in Ecclesia Cathedrali, & Collegiata ad Canonicos pertinent, præter præbendas distinctas, esse de communi mensa, hoc est, Capitulari: tum quòd, vt ipsemet Gabr. fatetur *num.* 7. ad hoc, vt fructus dicantur mensæ Capitularis, seu Capituli, sufficit, quòd penes Capitulum sit ius eos percipiendi, eorúmque administratio, &, vt ipse loquitur, Capituli nomine bona possideantur, & fructus percipiãtur, nec refert, quòd ij diuidendi sint, ac distribuendi inter singulos, qui intererunt diuinis; quoniam non distributio fructuum, sed perceptio attendenda est: &, cùm necesse sit, vt distribuantur tamquam fructus Capituli, consequenter vtilitas est vniuersalis, non singulorum. negari autem non potest, quin, cùm fructus præbendarum suppressarum vigore prædicti Conciliaris decreti applicãtur distributionibus quotidianis, ius eos percipiendi a solo, vel ab affictuariis, alíisve debitoribus, illorúmque bonorum, vnde fructus colliguntur, possessio, & administratio sint penes Capitulum; vnde & eius nomine instituetur cùm opus fuerit, iudicium, & actio ad bonorum recuperationem, aut conseruationem, ac fructuum consecutionem. Quare non ideo minùs quotidianæ distri-
247. butiones † erunt de mensa Capitulari, quòd earum pars aliqua diuidatur in alios clericos, & Ecclesiæ ministros ratione interessentiæ diuinorum, qui non sunt de Capitulo, vt colligitur ex *cap. vnico, de cler. non resid. in 6.* & Concil. Trident. *sess. 5. cap. 1. post medium.* necnon *sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12. de reformat.* modò eam accipiant de manu Capituli, seu Officialis ipsius illas omnes administrantis, vt dictum est. aliàs enim non video, quinam fructus peculiares sint ipsius Capituli; ita, vt eorum applicatio, & vnio dici possit fieri Capitulo, seu mensæ Capitulari. quod idem eadem ra-
248. tione dicendum est † in massa grossa, vel præbendis indistinctis; nam harum quoque administratio, ac perceptio, immo & distributio est penes Capitulum, & ab eorum Thesaurario in singulos diuiduntur. secus autem est in præbendis distinctis, harum enim administratio, possessio bonorum, & ius percipiendi fructus, vt suprà, est penes singulos; atque adeò nil mirum, si vnio, vel applicatio fructuum his præbendis facta non dicatur facta Capitulo, seu mensæ Capitulari. Et iuxta hanc distinctionem, præter alias, quas affert Ant. Gabr. *commun. conclus. lib. 6. tit. quod cuiusque vniuers. nom. conclus. 1. num. 3. cum duob. seqq.* conciliari possunt illæ duæ contrariæ opiniones ab eo *ibidem* relatæ *num.* 1. & 2. quarum altera contendit, quòd vniuersitas, & singuli homines idem sunt; altera, quòd hæc inter se diuersa sunt.

Ex his igitur habemus nonnullas præsentis octauæ, ac postremæ conclusionis declarationes; quibus aliæ quatuor adiiciendæ occurrunt. Quarum prima est, quòd, licèt, cùm agitur de supprimendis aliquibus præbendis, seu earum numero minuendo in Ecclesia aliqua Collegiata, quæ Cathedralis non sit, iuxta terminos sæpiùs memorati decreti Conc. Trid.
249. *d. sess. 24. cap. 15. de reform.* omnino requiratur † consensus, vel certè vocatio Capituli prædictæ inferioris Ecclesiæ ratione interesse, quod in tali suppressione, seu diminutione prætendere posset, ex traditis sup. hac ipsa quæst. *concl. 6. & 7.* ac præcipuè ex *cap. 2. cap. cum vos,* iuxta vnum intellectum, & *cap. ea noscitur, de his, quæ fi. à ma. ii. part. Capit.* Tamen requiritur
250. etiam † consensus Capituli Cathedralis, vt satis colligitur ex adductis per nos sup. hoc ipso cap. *quæst.* . *concl.* 14. atque ita postmodum superioribus a... declaratum audiui a sacra Congregatione Concilij Tridentini, nullam nimirum, & inualidam fuisse suppressionem beneficij parochialis ab Episcopo factam, non nisi quia illam Episcopus fecerat absque consensu Capituli Ecclesię Cathedralis. Secunda declaratio est, quòd consensus Capituli Ecclesiæ Cathedralis requisitus in suppressione beneficiorum etiam inferioris Ecclesiæ, † sufficit quòd superueniat 251.
post actum, licèt ex interuallo, vt ex iis constat, quæ latiùs adduximus *concl. praeced. circa med.* Tertia declaratio est, quòd hic idē consensus Capituli Cathedralis, quin etiam Episcopi, sufficit tacitus, tum quia taciti, & expressi eadem est virtus, vulg. *l. cum quid, ff. si cert. petat.* cum aliis ad id allegat. ab Euerard. *in Topic. iur. loc. ab expresso ad tacitum, numer.* 1. cum aliquot seqq. Tum ex pluribus ad id quoad vltimæ voluntatis commutationem, & similia adductis per nos sup. *cap. 7. quæst. 4. conclus. 6.* longè post med. *versic. regulariter quoque,* præcipuè verò ex Bero. *consil. 21. numer. 28. volum* 2. Roch. de Curt. *tract. de iurepatronat. verbo, pro eo, quod de diœcesani consensu, quæst.* 8. Lambertin. *eod. tract. lib. 1. part. 2. quæst. 1. artic. 7. numer. 5. & lib. 2. part. 1. quæst 7. art. 30. num. 20. cum duob. seqq.* Stephan. à Caiet. *in repet. cap. fin. col. 35. de elect. in 6.* & Put. *decis.* 100. *num. 4. & 7. lib.* 2. Quarta, & postrema declaratio sumenda videtur ex Trid. Conc. *sess.* 23. *cap.* 18. *versic. & quia ad Collegij fabricam.* dum enim *ibi* statuitur, quòd ad Collegij fabricam pro seminario Clericorum instituendam, & ad mercedem præceptoribus, & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, atque alios sumptus, Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur, itémque duorum de Clero ciuitatis, quorum alterius electio similiter ad Episcopum, alterius verò ad Clerum pertineat; beneficia aliquot simplicia cuiuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem, sine cultus diuini, & illa obtinentium præiudicio huic Collegio applicent, & incorporent; idque locum habeat, etiamsi beneficia sint reseruata, vel affecta; nec per resignationem ipsorum beneficiorum, vniones, & applicationes suspendi, vel vllo modo impediri possint, sed omnino, quacumque vacatione, etiamsi in Curia, effectum suum sortiantur, quacumque constitutione non obstante (hæc verò applicatio, vnio, & incorporatio beneficiorum sine eorum suppressione, & extinctione fieri nequaquam posse videtur:) inde satis apertè videtur colligi, † 252.
ad hanc suppressionem beneficiorum fauore seminarij faciendam non requiri consensum totius Capituli, sed sufficere consilium prædictorum quatuor deputatorum duorum de Capitulo, & duorum de Clero ciuitatis: prout sub nomine vnionis adnotauit Garz. *d. tract. de benefic. part. 12. c. 2. n. 190.* subdens *n.* 191. *cum trib. seqq.* aliqua ad huius decreti Conc. explicationem, quæ nos quoque retulimus *cap. praeced. quæst. 7. conclus. 11. ad fin.* vbi contrarium quoad mox memoratum articulum de necessitate consensus Capituli satis, ni fallor, ostendimus. quoad præsumptionem autem huiusmodi consensus Capitularis remissiuè citauimus eumdem Garz. *d. cap. 2. num. 121. vsque ad 144. & num. 177. vsque ad* 189. quib. in locis pariter tractat, quando ex cursu temporis, ac possessione præsumantur solemnitates, & ex his beneplacitum quoque sedis Apostolicæ.

Iam verò, licèt pro huius quæstionis complemen-

to afferri quædam notabilia, & regulæ possent, ac debere viderentur, quæ ad praxim suppressionis beneficiorum valde conducunt: tamen, quia huiusmodi notabilia, & regulas facile quis colligere poterit, ex similibus per nos allatis quoad vltimarum voluntatum commutationem, *cap. 7. quæst. vlt.* & quoad derogationem qualitatum in beneficij fundatione appositarum, *cap. 10. quæst. 7. conclus. 9.* atque ad beneficiorum suppressionem solis nominibus mutatis transferre: eam ob causam id nunc facere supersedentes, cùm nihil aliud ad hanc rem aut quæstionem pertinens in præsentia nobis occurrat, præter id, quod *cap. præced. q. 7. in fi.* huic loco vti aptiori reseruauimus, nimirum quid obseruandũ sit in praxi cùm de minuendo numero beneficiorũ, seu præbendarũ agitur, iuxta terminus *c. cùm accessissent, c. cùm M. Ferrariensis, & c. pen. de constit. c. fi. de verb. signif.* & Conc. Trid. *sess. 24. c. 15. de refor.* ea de re nunc breuiter nobis agẽdum erit: in qua præcipuum illud
253. est, † quomodo taxandi sint reditus præbendarum, seu beneficiorum, cùm eorum aliquot supprimenda sunt; seu quæ redituũ portio, & quantitas remanere debet singulis præbendis, seu beneficiis illius Ecclesiæ non supprimendis. Quare ceteris leuioribus articulis, qui ad huiusmodi praxim pertinere possunt, quoniam eos prosequi infinitũ prope esset, prætermissis, de hoc solo pauca dicamus; aliquas circa eum tradentes regulas, vnde arbitrium suũ superior numerum præbendarum reducens, seu minuens informare, ac regulare possit: cùm enim in huiusmodi reductione, seu diminutione quãtitatẽ redituum, cuique Canonico assignandam ius non definiat, seu
254. præscribat, † boni viri, hoc est, iudicis, ac superioris arbitrio, non tamen libero, sed prudenti, ac regulato id relinquendum est, iuxta *l. 1. ff. de iur. deliber. & cap. de causis, de off. deleg.* cum vtrobique adnot. per Doctor. *& in cap. si pro debilitate, eodem tit.* cum aliis adductis inter ceteros à Flamin. Paris. *tract. de resignat. benefic. lib. 5. quæst. 6. ẽãque vlt. num. 132. vsque ad 145.*

Prima igitur regula sit Reditus beneficij, seu Ca-
255. nonicatus in supprimendis aliquibus præbendis † in ea quantitate taxari, seu assignari cuique Canonico debent, quæ non præcisè sufficiat ad vitam ducendam, ne is fame pereat; sed congrua, seu competens, ac decens, hoc est, ad vitam honestè, & cõgruè traducendam. Hæc regula satis comprobatur primò ex eo, quod habetur *in c. cùm M. Ferrariensis, §. mandamus, de constit.* vbi dicitur, quòd in taxatione, seu restrictione numeri præbẽdarum exprimi solet, aut debet, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, vt pluribus possent sufficere competẽter. Secundò ex eo, quod Nauar. *cons. 14. num. 2. & cons. 23. de temp. ordin. ac in Man. de orat. c. 21. num. 11.* Azor *Instit. moral. part. 2. lib. … cap. 10. q. 8.* & alij plerique relati pariter, & probant à Garz. *tract. de benef. part. 2. c. 5. n. 107.* ac nouissimè à Io. Hieron. Campanil. *in Diuersor. iur. sub. 8. c. 2. n. 1.* tradiderunt, titulum siue beneficialem, siue patrimonialem, ad quem est ordi-
256. nandus clericus ad maiores ordines, † sufficere debere ad honestè viuendum, seu honestam, & cõuenientem sustentationem; id quod probat etiam text. *in cap. Episcopus, de præb.* vbi habetur, quòd clerico ordinato ad sacrum ordinem assignari debent conuenientia stipẽdia [illegible]: & *in cap. inis, eod. tit.* de clerico in minoribus dicitur, quòd promouenda potest ad superiores ordines, si habeat, vnde possit congruè sustentari: & *in cap. cum secundum, eod. tit. & c. si Episcopus, eod. tit. in 6.* quòd ordinando prouidendum est de competenti beneficio: & in Concil. Trid *sess. 21. c. 2.* quòd beneficium Ecclesiasticum, ad

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

cuius titulum quis ordinatur, tale esse debet, vt ei ad victum honestè sufficiat; neque illud resignari posse, aut resignationẽ huiusmodi admitti, nisi constito, quòd aliunde commode viuere possit. quod idem fere habetur *in constit. 58.* Pij V. iuxta Bullar. antiq. & nou. quæ incipit, *quanta Ecclesia, circa med.* ibi, sed nec horum vllus sacro ordini mancipatus, nisi Religionẽ ingressurus, valeat vllo modo beneficium, vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari. Tertiò ex eo, quòd portio eorum, qui ad regimẽ parochialium Ecclesiarum præsentantur, in ea quantitate debet esse, vt inde rationem competentem, seu congruam sustentationem habere possint; vt constat ex *cap. de monachis, cap. in Lateran. & cap. extirpanda, in princ. de præb. cap. 1. eod. tit. in 6. & Clem. 1. in princ. de iurepatr.* necnon *cap. cùm & plantare, & in Ecclesiis, de priuil.* subditur autem *d. Clem. 1 §. sanè,* quòd, si onera Ecclesiarum, illarũ patronis incumbant, nihilominus tenentur presbyteros, seu Vicarios ab eis præsentatos, decenter tractare, necnon sustentationem sufficientem, & congruam eis præstare: de qua etiam congrua portione Vicariis parochialium Ecclesiarum præstanda temporalibus quidem habetur in Concil. Trident. *sess. 6. cap. 2. sess. 7. cap. 5. ac sess. 24. cap. 18. circa initium, de reformat.* perpetuis verò Vicariis *sess. 7. cap. 7. & sess. 25. cap. 16.* pariter *de reformat.* de quibus etiam *in cap. 2.* quod incipit, *sicut nobis, de suppl. negl. prælat.* disponitur, quòd debent posse competenter, non autem in paupertate magna Ecclesiis deseruire. Quartò eadem regula probatur ex eo, quod de
clericis statuitur *in cap. 1. de institut.* vt † tot susci- 257.
piantur in Ecclesiis collegiatis, quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint; vbi glos. *in verbo, absque penuria,* ex eo text. *& cap. auctoritate, eodem tit. ac d. cap. cùm M. de constit.* docet, tot esse ponendos in Ecclesiis, quot ex earum facultatibus possunt commode sustentari: quod idem per hos text. necnon per *c. ex parte, in fi. de concess. præb. cap. fin. de verb. signif. & cap. quoniam, de vit. & honest. cler.* tradit *ibi* glos. ab aliis approbata *in verbo, expensis:* quare non admodum curandum est de distinctione, quam facit glos. *in cap. 1. § sanè, verbo, absque penuria, de stat. regul. in 6.* dum distinguit inter viuere absque penuria, & viuere commode; quasi illud solùm excludat defectum necessariorum, hoc verò quid amplius includat, præter necessaria: quam distinctionem post alios sequitur Cordubens. *in l. si quis a liberis, §. sed, si filius, num. 81. cum tribus seqq.* hæc enim distinctio confunditur ex prædictis, & aliis, quæ adducit eam impugnans Dec. *in cap. postulasti, num. 7. de rescript. cap. peruenit, il 2. num. 17. de appellat. & d. cap. de monachis, num. 8. de præbend.* præcipuè, quia text. *d. cap. 1. de instit.* vtitur verbo, *absque penuria,* in casu, in quo text. *d. cap. cùm M. de constit.* vtitur verbo, *competenter;* quem etiam sequitur Caguol. *in proœm. Digestorum, §. non verò, num. 1.* & Ioann. Petr. Surd. *tract. de aliment. tit. 4. num. 6. & 7.* neque verum est, quod ait Cordubens. suprà *numer. 83. d. cap. 1.* loqui tantùm de monachis, sed immo etiam de clericis. Minùs obstat, quod idem Cordubens. *numer. 84.* ait, quòd text. ij in dissimili specie loquuntur, cùm *d. cap. 1. de instit.* loquatur de Ecclesia non numerata, *d.* verò *cap. cùm M.* de numerata; vnde lautiora alimenta præstantur, vt quispiam in Canonicũ adlegetur vltra numerum præstitutum, quàm in specie *d. cap. 1.* vbi numerus Canonicorum est incertus; difficiliúsque præstitutus numerus rumpitur, quàm augeatur simpliciter, *c. constitutus de rescr.* Respõdetur enim, quod

in d.cap.1.quamuis adhuc numerus non esset certus, ac taxatus; agitur tamen de eo determinando, ac taxando: atque adeò non obest text. d.c.constitutus, vbi non opponitur certus Canonicorum numerus iuratus numero incerto, neque, quod ibi ex aliqua coniectura appareat, certificãdo. quare in sua vi stat Decij argumẽtum. Deinde ex eo etiam hæc ipsa distinctio confunditur, quòd, cùm in d.c.1 de instit. & d.§. sane, statuatur de non recipiendis in monasteriis plurib. quam qui absque penuria possunt sustentari; idipsum à Conc.Trid.sess.25.cap.3.ad fin.de regul decernitur vtendo verbis cõmodæ sustentationis: sicut etiam quod eod. cap. 1. de instit. requirit in clericis, quòd sine penuria se regere, hoc est, sustentare, seu viuere possint, non modò idem Conc.sess.24.c.17. de refor. ait, beneficium Ecclesiasticum, quod confertur clerico, tale esse debere, vt ad eius vitam honestè sustentandam sufficiat; sed & c.exposuisti, insi.de præb. vult, quòd in annectendis reditibus Capellarũ præbendis Ecclesiæ Cathedralis congrua portio Capellanum presbyteris reseruanda est: & d. c. postulasti, de rescr. supponit, quòd clerico competenter de beneficij alicuius reditibus est prouidendum. Idem au-
258. tem important, & synonyma cẽsentur, † viuere decenter, commodè, congruè, competenter, vel honestè, vt sentit Garz. d.cap.5.n.118. & ea doctrina Dec. d.c.de monachis, n.8. de præb. tradit nouissimè D. Io. Hieron. Campan, in diuersor.iur.canon. rubr.8. cap.2. num.7. Tandem hæc ipsa prima regula probatur in terminis ex Conc.Trid. sess.24.c.15.de refor. vbi suppressio aliquot præbendarum Episcopis cum Capituli consensu conceditur in Ecclesiis illis Cathedralibus, & collegiatis insignibus, in quibus frequentes, adeóque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant: inde enim satis conuincitur, velle Concilium in ipsa quoque suppressione consuli huiusmodi decentiæ gradus Canonicorum: dum tamen simul etiam diuino cultui, & Ecclesiæ dignitati prospiciatur tot præbendas in ea relinquendo vltra suppressas, vt huiusmodi cultui, ac dignitati respondeant, prout ibidem subditur.

Neque huic eidem priori regulæ à nobis traditæ, obstat, quòd in d.cap.Episcopus, & cap.cùm secundùm, de præb. necnon in d. c. si Episcopus, eod.tit. in 6. illud solùm requiri videatur, vt ordinato vitæ necessario per Episcopum subministrentur: & a Conc. Trid. d.sess 21. cap.2.de refor. id spectari, ne clericus cogatur cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quęstum exercere, vt ex eius cap.initio colligitur; in cuius etiam fine illud solùm exigit, patrimonium, & pensionem clericorum talia esse, vt clericis ad vitam sustentãdam satis sint; ac post pauca,
259. quòd ij habeant, vnde viuere possint. Nã †, quod ad d.c. Episcopus, attinet, glos. ibid.in verbo, necessaria, ab aliis approbata, quos etiam sequitur Menoch. de arbitr.iud.cas.169.n.14. hoc verbũ exponit, consideratis facultatibus Ecclesiæ, & dignitate ipsius clerici: quæ etiam glos. illud quod de sufficienti præbenda habetur in c.cùm adeò, de rescr. sic ferè exponit ibi in verbo, sufficientem, ad quã glos. pariter se remittit ead. glos. d. c.postulasti, eod.tit.verbo, competenter, vbi text. quod competentem prouisionem beneficialẽ dixerat, eamdem statim sufficiens beneficium appellat. Deinde text. in d.c.Episcopus, mox seipsum declarat, dum subdit ea verba, conuenientia stipẽdia militiæ clericalis. Quomodo etiam respondetur ad d.c. cùm secundùm, statim enim addit de cõpetenti beneficio; immo verbis illis, necessaria vitæ subministres, inferit illud, congruè. Pariter Pontifex in d.c.si Episcopus, post verba illa, vitæ necessaria ministrare, confestim subiicit, donec sibi per eum, vel per alium de competenti beneficio sit prouisum. Similiter in d.c.2. Concil.Trid. præterquam quòd verba illa de mendicatione, ac sordido quæstu in clerico solum narratiuè, & ad summũ pro causa impulsiua ponuntur, atque adeo inde non licet arguere, ex traditis per Euer. in loc. a contr.sens. n.13. cum duob.seqq. adhuc dicitur, ea declarari per ea, quæ paulo pòst subdit, vbi apertè disponit, quòd beneficium Ecclesiasticum honestè sufficere clerico debet ad victum; neque illud ab eo resignari posse, nisi constito, quòd aliunde viuere commodè possit; atque adeò iuxta hæc intelligi, ac declarari quoque debẽt citata verba, quæ in fine d. 2. c. habentur: verba enim sequentia declarantur à præcedentibus potius, quàm contrà; & vna pars constitutionis declarat alteram, l.qui filiab ff.de legat.1. cum aliis adductis à Mandos. ad reg. 7. Canc. quæst.3. num.4. cum seq. atque à Doctoribus passim.

Secunda regula sit. In ista congrua sustẽtatione † 260.
non debent cõputari, sed deduci expensæ, aut onera temporalia incũbentia ipsi beneficio, vt onera Episcopalia, receptio Nuntiorum, seu Legatorum Sedis Apostolicæ, hospitalitatis, & similia, prout de expẽsis est optimus text. in c.quoniam, de vit. & honest.cler. nam, vt ibi ait glos. in verbo, & expensis, illi fructus æstimandi sunt, qui supersunt deductis expensis, l.1. C.de fruct.& lit.expens. & in facultatibus æstimandis habenda est ratio expensarum; ad quod text. est in l. 3.cum glos. ff. vbi pupill. educ.deb. & in alimentis latè tradit Cordub. in repet. d.l.si quis à liberis, §.sed si filius, n.36. cum seq ff.de liber.agnosc. quoad iura verò Episcopalia, (de quibus præcipuè habetur in c. conquerente, de off.ord.) tenet glos. d.verbo, & expensis, necnon d.c.cum adeò, verbo, sufficientem, de rescr. per text. in cap.sicut, quod est 2. de suppl.negl prælat. & c. de monachis, de præb. ac præterea est text. in c.1. eod.tit. in 6. & Clem.1.de instit. quoad receptionem Nuntiorum, seu Legatorum text. est innixa glos. d.cap.1. verbo, onera, & tenet glos. d.c.quoniam, verbo, expensis, per text. in c.cum instantia, de censib. de hospitalitate est text. in d.cap.sicut, de suppl.negl.prælat. & d.c.de monachis, de præb. adnotauitque glos. recepta tũ ibi, tum d.cap.quoniam, verbo, expensis. de vit.& honest.cler. d. cap.1.de instit.& d.cap.1.verbo, onera, de præb. in 6.

Tertia regula. In prædicta congruæ sustentationis
261. clerici taxatione † habenda est ratio qualitatis personarum, ac loci. text. est quoad nostram speciẽ diminutionis numeri præbendarum in Concil. Trid. d.sess.24.c.15.de refor. ibi, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiãt. & quoad qualitatem loci, seu Ecclesiæ bonus text. est in d.cap.quoniam, de vit.& honest.cler. cap.1.& cap.auctoritate, de instit. necnon cap.ex parte, de concess.præb. vbi habetur, quòd iuxta facultates, ac reditus Ecclesiæ in ea ponendus est numerus Clericorum. ac melior in cap.fin.de verb.signif. ex quo constat, quòd Papa mandauerat quibusdam delegatis, vt Canonicorum, & præbendarum numerum iuxta facultates Ecclesiæ moderantes statuerent eumdem firmiter obseruari. Quoad qualitatem verò personæ ipsius clerici, quòd eius dignitas, ac nobilitas attendi debeat in assignandis, seu taxandis reditibus pro eius sustentatione, apertè tenet glos. ab aliis approbata, pleraque iura ad id allegans in d. cap. cùm adeò, verbo, sufficientem, & d.cap.1.verbo, absque penuria, de instit. Confirmatur autem ex eo, quòd tam ex hac vtraque glos. quàm Archid. ex text. d. cap 1. de instit. cap.Episcopus, & c.cùm secundùm Apostolum, de præb. cap. si Episcopus. vbi Archid. & ceteri, eod.tit.in 6. &
Cõc.Trid.d.sess.21.cap.2.& sess.24.c.17.de ref. satis 262.
constat,

constat, beneficia Ecclesiastica clericis assignari pro
vitæ sustentatione atque ad victũ, seu pro alimentis;
quæ tria idem important, vt ex *cap.omnino*, & *ibi*
Card. Alex. 31. *dist. l. si cùm dotem, §. sin autem, ff. solut.*
matrim. l. heres, ff. de petit. hered. iuncta *l. legatis, &*
l. fin. ff. de alim. & cibar. legat. atque ex aliis tradit Re-
buff. *in l. verbo, victus, vers. tertio, appellatione, & vers.*
quartò, idem venit, ff. de verb. signif. Victus autem
263. debetur, & taxatur † iuxta qualitatem personarum,
cap. cùm Apostolus, in princ. de censib. l. seruus vrbanus, ff.
de legat. 3. cum aliis, quibus id cõprobat Rebuff. *d. l.*
verbo, victus, vers. intellige victum: & de alimẽtis text.
est *in l. 1. § mulier, ff. de vẽtr. in poss. mitt.* & aliis pleris-
que iurib. ad id allegat. à Bart. *in tract. de alim. n. 12.*
Pont. *in simili tract. c. 7. n. 1. vsque ad* 5. Martin. Coler.
eod. tract. lib. 2. c. 2. n 28. Tiraq. *tract. de nobilit. cap. 20.*
num. 143. Cordub. *in repet. l. si quis à liberis, § sed si fi-*
lius, num. 43. cum trib. seqq. ff. de liber. agnosc. Flainin.
Paris. *de resignat. benef. lib. 5. quæst. 6. num.* 149. Me-
noch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 157. num. 33. & seq.*
& nouissimè Io. Petr. Surd. *tract. de alim. tit. 4. quæst.*
58. *num. 1.* cum multis seqq. & in specie alimento-
rum Clerici, præter glos. *d. cap. 1. verbo, absque pe-*
nuria, de instit. quam cum aliis ab eo relatis sequi-
tur Menoch. *d. cas. 169. num.* 14. quòd clerici quali-
tas, & conditio attendenda sit, tenet idem Menoch.
d. comment. de arbitrar. iud. cas. 216. num. 10. vsque ad
14. post Anchar. *d. cap. 1. col. 1. de præb. in 6.* & alios:
plerosque verò ad idem allegat Garz. *d. cap. 5. num.*
116. *& num. 207. cum seq.* & sequitur Ceuall. *in suis*
pract. qq. seu *spec. aur. commun. contra commun. q. 561. n.*
27. & Campan. *d. cap. 2. num. 3.* ac Flam. Paris. *d. lib.*
5. quæst. 6. num. 145. vbi cum multis num. seq. id post
alios in specie docet de nobilitate, meritis doctrinę,
ac probitatis; necnon attendendas esse qualitates
loci, temporis, atque alias. & quoad qualitatem per-
264. sonæ clerici, satis apparet ex prædictis, † nõ esse so-
lùm attendendam qualitatem ipsius, vt clericus est,
quicquid post alios voluerit Garz. *d. cap. 5. num.* 114.
116. *&* 206. sed dignitatis tum ipsius clericatus, seu
beneficij, vtputa, quòd illud sit Canonicatus, vel
Præpositura, vt colligere licet ex iis, quæ post Cassa-
dor. & Rebuff. tradit Menoch. *d. cas. 216. num. 10. cum*
seq. quem etiam sequitur Paris. *d. q. 6. num.* 148. quæ-
que post alios docet Campanil. *d. num. 3.* tum perso-
næ ipsius clerici; quod apertè sentit glos. *d. cap. cùm*
adeò, verbo, sufficientem, dum in sufficientia beneficij
vult attendi nobilitatem, scientiam, ac dignitatem;
quod etiam alios secutus docet Paris. *d. q. 6. num.* 146.
147. *&* 150. *cum seq.* & quoad nobilitatem post alios
Campanil. *præd. num.* 3. ex quibus est Azor. *Instit.*
moral. part. 2. lib. 6. cap. 10. quæst 8.

Quarta, & postrema regula sit In prædicta con-
grua sustentatione clerici, præter onera, de quibus
265. in secunda regula, † venit etiã ea summa, quæ suffi-
ciat ad sustentandum clericum, seu ministrũ; immo
& plures, si id eius dignitas postulet. ita post Azor.
& Nauar. sentit Campanil. *d. num. 3.* ac post alios tra-
dit Paris. *d. quæst. 6. num. 146. & seq.* sentitque alios
secutus Menoch. *d. cas. 216. num. 13. & 14.* licèt text.
quos ipse allegat, id non probent; potiùs verò illud
colligitur ex text. *in cap. placuit, il 2. quæst. 1. c. illud, 7.*
quæst. 1. cap. nemo Ecclesiam, de consecr. dist. 1. cap. pro-
posuit, de fil. presbyt. & cap. vt quisque, de vit. & ho-
nest. cler. & generaliter, cui debentur alimenta, de-
betur etiam sustentatio, aut saltem cibaria, & habi-
tatio pro necessariis famulis, vt ex *l. habitatio, ff. de*
ventr. in possess. mitt. tradit post alios Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 4. præsumpt. 157. num. 29. Cordub. *in d. l. si*
quis à liberis, § sed si filius, n. 49. vsque ad 53. ff. de lib.
agnosc. & Surd. *d. tit. 4. q. 18. n. 9. 10.* necnon 31. 34.
Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

39. *&* 40. vbi in specie loquitur de clerico. Quin et-
iam præstanda sunt alimenta † equis necessariis pro 266.
dignitate personæ, vt in specie de clerico tradunt
alios secuti Par. & Campan. *loc. mox cit.* & generatim
de eo, cui præstanda sunt alimenta, docent Rebuff.
d. l. verbo, victus, vers. limitarem, nisi ex qualitate, Me-
noch. *de præsumpt. 157. n. 16. & 28.* Cord. *d. l. si quis à*
liberis, § non tantùm, n. 26. cum seq. Quod verò spectat
ad personam ipsius clerici, cui victus, & alimenta
debentur, † debebũtur quoque præter esum, & po- 267.
tum, omnia, quæ cultui corporis, & ad viuẽdum ne-
cessaria sunt, vestis quoque, & habitatio; vt in spe-
cie clerici tradit Paris. *d. q. 6. n. 151.* Campan. *d. cap. 2.*
num. 4. & 5. ac generaliter quoad eos, quibus deben-
tur alimenta, vel victus, docet Menoch. *d. præsumpt.*
157. *n. 15. & 17.* cum multis seq. & Cordub. *d. § non*
tantùm, à num. 1. ad 25. & constat ex *l. alimentis, ff. de*
aliment. & cib. legat. iuncta *l. verbo, victus, & seq. l. quos*
nos, vers. seu *§ verbum, viuere, ff. de verb. signif.* Adde
quòd immo † & medicinæ debebuntur; cùm & hæ 268.
alimentorum nomine contineantur, vt post multos
tradiderunt Cord. *d. § non tantùm, num. 28. cum duob.*
seqq. & Menoch. *d. præsumpt. 157. n. 30.* & appellatio-
ne victus, vt inter alios probat Rebuff. *in l. cetera*
quoque, de verb. signif. etiam per eum text. dum *ibi* de-
cidit IC. victus appellatione significari, (præter illa,
de quib. *in d. l. verbo, victus*, statim præced.) cætera
quoque, quibus tuendi, curandive corporis nostri
gratia vtimur: & in specie clerici, cui victus, & ali-
menta debentur, post alios adnotauit Campan. *d. n.*
4. & 5. Ex his porrò quæ in præsenti, ac trib. præce-
dentib. regulis diximus, apertè constat, † non esse in- 269.
distinctè admittẽdum, quod ex Nauar. *in Miscell. 62.*
de orat. n. 3. & 7. voluerunt Paris. *d. lib. 5. q. 6. n. 155.*
cum seq. & Garz. *d. part. 2. c. 5. n. 117.* ad effectum, vt
quis promoueatur ad sacros ordines, vel retẽtiones
congruæ sustentationis, iuxta decretum Conc. Trid.
sess. 21. c. 2. de refor. sufficere reditum 30. vel 40. aureo-
rum; & communiter obseruari, vt sufficiat benefi-
cium valoris 50. aureorum. quod etiam quoad hanc
postremam summã tenet Ceuall. *d. q. 161. n. 29.* Nam
cùm tot rerum habenda sit ratio in taxatione redi-
tuũ, maximè beneficij pro clericis, ac præcipuè ha-
benda sit ratio nobilitatis, ac litteraturæ, vt suprà de-
duximus ex ipso etiam Ceuall. Paris. & Nauar. *d. mi-*
scel. 62. id latè comprobante *n. 4. cum trib. seq.* & con-
cludente *num. 7.* quòd, vt beneficiũ dicatur sufficiens
alicui clerico, quãuis simplici, & sano, requiritur, vt
valeat beneficium ad minus tantum, quantũ est ne-
cessarium ad alendum mediocriter, siue modestè se,
& vnum ministrum, & vnum coquum, & ad cõdu-
cendam habitationem sibi necessariam: vt autem
dicatur sufficiens nobili etiam inferioris gradus, &
magistro Theologiæ, & Doctori iurium mediocris
litteraturæ, oportet, vt valeat tantum, quantum re-
quiritur ad alendum se, & duos ministros, & vnum
coquum & equum, atque ad conducendam habita-
tionem digniorem ea, qua eget simplex clericus: ad
hoc verò, vt sit sufficiens nobili mediocris ordinis;
puta filio, vel fratri Baronis, & Vicecomitis, vel ma-
gistro, & Doctori præcellenti, debet esse tanti va-
loris, vt possit alere se, vnum coquum, & equum,
& quatuor ministros, ac conducere habitationem
digniorem ea, qua eget clericus nobilis, & litte-
ratus ordinis inferioris: vt autem sit sufficiens no-
bili, puta filio, vel fratri Ducis, Marchionis, aut Co-
mitis mediocris, valeat tantum, quantum est neces-
sarium ad alendum se, duos equos, octo ministros, &
vnum coquum, conducendámque habitationem
splendidiorem ea, qua eget præfatus nobilis medio-
cris ordinis. quem auctorem in hoc etiam præter

Campanil. *d. cap.* 2. *num.* 3. Azor *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 10. *quæst.* 9. sequitur ipse Parif. *d. lib.* 5. *quæst.* 6. *num.* 146. *& seq.* Cùm, inquam, hæc ita sint, iuncto eo, quod idem Nauarr. *d. num.* 3. *&* 7. apertè vult, idem statuendum de sufficientia beneficij respectu promotionis ad ordines sacros, ac respectu retentionis plurium beneficiorum: (vbi etiam in eo, quod respectu ordinationis dicere videtur, sufficere quinquaginta aureos iuxta communem obseruantiam, quæ, vt reor, nititur tacito saltem consensu ipsorum ordinandorum ob magnum, quo flagrant, promotionis desiderium, dubitatiuè loquitur, & in eo nititur, quod suprà refutauimus, aliud esse decenter, aliud honestè viuere; cùm tamen Concil. Trident. *d. cap.* 2. *in initio*, ad decentiam quoque respexerit:) quinimmo ipsemet *d. num.* 7. approbet glos. ab aliis receptam *d. cap.* 1. *§. sanè, de stat. regul. in* 6. *verbo, absque penuria*, asserentem Canonicum Bononiensem suo tempore nec etiam de centum florenis, (auri nimirum, qui scutis horum temporum exæquantur,) posse commodè sustentari: manifestè inde seqoitur, non obstantibus quoque in contrarium paulò antè adductis, non esse prædictam taxam quinqusginta aureorum pro clerici beneficio indistinctè admittendam. Quibus accedit tum id, quod idemmet Paris. in contrarium allegatus *eodem tract. de resignat.*
270. *benefic. lib.* 6. *quæst.* 2. *num.* 28. tradit, † quòd, si resignatur Canonicatus, aut similis dignitas, non conceditur pensio, nisi reditus sint vltra centum ducatorum, & pro quantitate, qua excedit dictam summam; atque ita sibi retulisse Illustriss. Cardin. Cosentinum Prodatarium sibi ordinatum fuisse à Sanctissimo nunc fe. rec. Sixto V. tum quòd parochialium Ecclesiarum rectoribus non solùm ex stylo Curiæ, vt *ibid.* Ceuall. ait, sed etiam ex dispositione Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 13. *post medium, vers. ad hæc in posterum, de reformat.* pro eorum cu-
271. iuslibet congrua sustentatione † remanere debent centum ducati secundùm verum annuum valorem, & fel. rec. Pius V. *in sua constit.* 46. aliàs 47. quæ incipit, *ad exequendum*, congruam illam portionem, quam Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 7. *de reform.* decreuerat Ordinariorum arbitrio assignari Vicariis etiam perpetuis beneficiorum Curatorum, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel monasteriis, beneficiis, seu collegiis, aut piis locis quibuscumque perpetuò annexa reperiuntur, ita taxauit, vt non maior centum, nec minor quinquaginta scutorum aureorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obuentionibus communiter percipi solitis assignetur; (nisi Vicariis temporariis solitum fuisset plus assignari;) siue in quantitate, aut quota fructuum, seu alia re stabili portio huiusmodi cõstituatur; cuiuscumque valoris parochialis Ecclesia vnita fuerit; & habita etiam ratione redituum, & onerum loci, cui parochialis ipsa vnita fuerit. & quamuis hæc taxatio ita fiat, vt in Vicariis perpetuis non exeedatur summa centum aureorum; hoc ideo est, quia plerumque beneficia ipsa curata vnita eam summã non excedunt, & ij, qui Vicarij constituuntur, vt plurimùm aliunde siue ex beneficio, siue ex patrimonio habent, vnde viuãt, cùm sæpissimè ad ordines sacros iam sint promitti; aut certè non iis qualitatibus sint prædìti, vt iis, ac prædictis omnibus attentis, ac perpensis maior eisdem reditus, quàm centum aureorum debeatur, quinimmo quinquaginta ipsis sufficiant. qua etiam ratione in rectoribus parochialium voluit Concilium centum ducatorum summam sufficere.

Atque ex his finem præsenti quæst. imponentes, ad aliam huius cap. quæstionem, quæ simul postrema erit totius tractatus, & eius octauo capiti respondebit, iuxta id, quod initio noni capitis proposuimus, iam, si lubet, veniamus.

Svmmæ Rervm.

272. *Iurisdictio Commissarij, seu delegati ad supprimendum aliquod beneficium an, & quando expiret morte naturali, vel ciuili committentis, quare integra, vel non integra existente intercedat.*

273. *Suppressio beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ, vbi gratia dici possit iam facta, non expirat morte concedentis re integra; secus vbi gratia nondum facta dicatur, sed adhuc facienda: quod tamen vtrumque ibi declaratur.*

274. *Iurisdictio commissarij suppressionis alicuius beneficij in eo expirat per mortem ipsius naturalem; per ciuilem autem suspenditur donec is in suum pristinum statum restituatur. & quid, si commissio facta sit pluribus in solidum, vel cum clausula. quòd si non omnes, &c. aut alia simili; num.* 275.

276. *Delegatus ad supprimendum beneficium an, & quando possit finito officio, vel dignitate, cuius ratione facta est illi commissio, adhuc ea vti; & quid si facta sit ipsi dignitati, vel officio.*

277. *Facultas supprimendi beneficium an, & quando expiret in commissario per mortem naturalem, aut ciuilem subdelegati ab ipso.*

278. *Facultas supprimendi beneficium an, & quando expiret in subdelegato per mortem naturalem, vel ciuilem ipsius subdelegati. & quid quoad mortem delegati naturalem; numer.* 279. *vel ciuilem; num.* 280.

281. *Suppressio beneficij per rescriptum iustitiæ impetrata an, & quando expiret per mortem naturalem impetrantis, vel transeat in eius successorem.*

282. *Suppressio beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij an, & quando sit personalis, & cum persona extinguatur, vel realis, & transeat ad successores impetrantis.*

283. *Suppressio beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ, quando per mortem ciuilem impetrantis suspendatur, frustratoria reddatur, vel ad successores transmittatur.*

284. *Rescriptum iustitiæ ad supprimendum generaliter contra aliquem impetratum an, & quando expiret per mortem naturalem ipsius. & quid in eiusdem morte ciuili; num.* 285.

286. *Suppressio beneficiorum concessa per rescriptum iustitiæ extinguitur, seu expirat per lapsum temporis in ea concessione forsan præfixi.*

287. *Unio beneficij vacantis in mense Apostolico ad vitam alicuius facta an extinguat, vel dormire faciat reseruationem. & ibi, quòd effectus reseruationis non tollitur, nisi per prouisionem Papæ; & commenda non perimit reseruationem.*

288. *Uniones ad vitam an hodie sint prohibitæ maximè per Conc. Trident. & num seq.*

289. *Intellectus Concil. Trid. sess.* 7. *cap.* 4. *& sess.* 24. *cap.* 17. *de reform.*

290. *Suppressio beneficij concessa per rescriptum gratiæ,*

tia, seu per modum priuilegij extinguitur, seu expirat per lapsum temporis certi, vel incerti in ea præstituti.

291. *Priuilegium suppreßionis beneficiorum concessum sub aliqua conditione desinit, tali conditione desiente; & ibi, quid, si innicitur statui, seu vinculum, à quo huiusmodi priuilegium pendet, vt à conditione virtuali, ac generali.*

292. *Priuilegium suppreßionis beneficiorum concessum ad instar alterius an censeatur reuocatum, amissum, aut destructum, reuocato, amisso, vel destructo exemplari. & an extinguatur per primum vsum, seu actum ipsius; n. 293.*

294. *Suppreßio beneficij à superiore concessa ad beneplacitum suæ voluntatis regulariter expirat morte concedentis etiam re cœpta; & quid, si beneplacito certum tempus simul adiungatur.*

295. *Suppresio beneficij absque præfixione temporis concessa per rescriptum iustitiæ, vel gratiæ an, & quando expiret per mortem concedentis.*

296. *Suppresio beneficij, seu eius commissio regulariter cessat cessante eius causa non impulsiua, sed finali; & num. seq.*

297. *Vnio beneficiorum cessat cessante causa, ob quam facta fuit.*

298. *Onera, & seruitia Ecclesiæ, seu beneficij an augeri debeant maximè quoad numerum clericorum, auctis eius redditibus.*

299. *Suppresio beneficij non cessat donec remanent aliqua reliquiæ causæ finalis, licèt ea ab initio non sufficerent ad suppreßionem.*

300. *Suppresio beneficij, quæ est merum beneficium, non cessat cessante eius causa.*

301. *Suppresio beneficij non cessat ipso iure cessante eius causa finali; vnde ad id requiritur decretum superioris. idémque in vnione facta ob tenuitatem; numer. 302. ac diminutione numeri clericorum ob diminutionem redituum Ecclesiæ; numer. 303. & duobus seqq.*

304. *Intellectus cap. fin. de verb. signif.*

305. *Intellectus cap. cum M. Ferrariensis, de constitut.*

306. *Suppresio beneficij cessat ipso iure cessante eius causa finali, vbi adiecta esset clausula illa, quamdiu redditus beneficij, aut Ecclesiæ aucti non fuerint, aliáve causa finalis, ob quam facta fuit suppresio, durauerit, aut alia similis clausula fuisse apposita; & numer. seq.*

307. *Suppresio beneficij deducta ad actum vltimatum, seu effectum consummatum, qui in vnica actione siue petentis, siue concedentis consistit, non cessat, cessante ipsius suppresionis causa: idémque in actu inchoato, qui pro perfecto habetur, quíve sequatur ex actu consummato, aut ab eo commodè diuidi nequit.*

308. *Suppresio beneficij deducta ad vltimatum actum cessat cessante eius causa essendi, hoc est, materiali, vel formali, aut causa efficiente, quæ non modo producens, sed & conseruans est: & vbi superueniat causa infirmans, seu retro contraria.*

309. *Suppresio beneficij non potest iustè, & validè fieri si causa cesset post concessam facultatem supprimendi, ante executionem tamen: potest autem, si causa redeat.*

310. *Suppresio beneficij an cesset cessante eius causa postquam commissarius, aut superior ipso suppresit, antequam ea vltimum effectum habeat; vel, si habuit, is commodè diuisibilis est.*

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

311. *Suppresio beneficij ad vltimum effectum ex parte concedentis deducta, & ab eo, cui concessa fuit, acceptata, ab inferiore etiam ex causa, nisi ex facultate speciali, & ad tempus; à Papa verò non nisi ex causa reuocari potest. in dubio autem à neutro reuocata censetur; num. 312.*

313. *Vniones perpetuæ beneficiorum, seu Ecclesiarum quænam reuocentur per Concil. Trident. sess. 7. cap. 6. sess. 24. cap. 13. & sess. 25. cap. 9. de reformat. cum numer. seq. & quomodo iclatum sit in referente; numer. 314.*

315. *Vniones, annexiones, incorporationes, suppresiones, extinctiones, applicationes, ac dismembrationes quænam reuocentur, aut præseruentur in reg. 12. aliàs 13. Cancellar. ac præsertim an præseruentur ea, quæ fiunt pro fundatione, seu dotatione, augmento, vel conseruatione priori locorum institutorum fauore, fidei, vel studiorum; num. 316. aut pro doto, augmentóve necessario cuiusuis loci; vel cùm beneficia Ordinis suppressi alteri applicantur; aut illa fuit ex causa onerosa, vel in remunerationem; num. 317.*

318. *Vnio, quæ in parte sortita est effectum an reuocetur per reg. 12. Cancellar. & quòd in dubio pronuntiandum est contra reuocationem.*

319. *Vniones, & suppresiones auctoritate Conc. Trid. factæ, quæ in reg. 12. seu 13. Canc. excipiuntur, quænam sint.*

320. *Vnio, vel suppresio beneficij quando dicatur sortita effectum: & num. seq.*

321. *Suppresio, seu vnio beneficij an expiret, vel suspendatur per eius prouisionem factam post resignationem, maximè ex vi permutationis.*

322. *Suppresio beneficij alicui concessa reuocata non censetur per posteriorem suppresionem eiusdem beneficij alteri concessam, nisi de priori mentionem faciat; & hæc mentio qualis esse debeat.*

323. *Reuocatio suppresionis beneficij quando effectum suum sortiatur.*

324. *Delegatus, aut subdelegatus ad supprimendum aliquod beneficium non potest sine iusta causa commissionem non suscipere, aut susceptam dimittere; & num. seq.*

325. *Delegatus renuntians delegationi suppreßionis beneficij an possit iurisdictionem resumere.*

326. *Delegatus ad supprimendum aliquod beneficium, aut Ordinarius si referat, vel remittat negotium ad superiorem, an & quando amittat iurisdictionẽ, quam ea in re habebat. & quid, si in cognitione causæ associet eum tanquam collegam, qui tunc secum ea in causa iurisdictionem non habet; aut assumat assessorem, cùm non tenetur; numer. 327.*

328. *Delegatus ad supprimendum aliquod beneficium deferens appellationi, vel pronuntians, nullam sibi in eo negotio competere iurisdictionem, an, quam habebat, amittat; & an ita pronuntians possit iurisdictionem resumere; & quid in executore.*

329. *Recusatio eius, qui suppressurus est beneficium, an, & quando ipsius iurisdictionem extinguat, vel suspendat.*

330. *Compromisso pendente super beneficio, eiusve bonis, aut suppressione, quando liceat alteri partium iudicem adire. & quid pendente reductione laudi, vel reductionis petitione; num.331.*

332. *Appellatio interposita ab inferiore supprimente, aut cum non debet, supprimere volente beneficium, eius iurisdictionem suspendet, ac sententia suppressionis executionem impediet. & an tollat præsumptionem, quam pro se habet sententia; num.333. & quando liceat hac in re appellare; num.334.*

335. *Iurisdictio supprimentis beneficium, & executio sententiæ superinde delata quando suspendatur, dum huius suppressionis nullitas cognoscitur.*

336. *Renuntiatio expressa suppressionis beneficij ab impetrante facta quando suppressionem extinguat. & quid in tacita, quæ ex verbis colligitur; num. 337. aut ex actu impetrantis; num. 338. vel actu alterius, cui impetrans consensit; num. 339. vel ex omissione; numer.340.*

341. *Renuntians expressè, vel tacitè suppressioni beneficij quando redeat ad priorem materiam. & num.seq.*

342. *Renuntians suppressioni beneficij non tenetur redire ad priorem statũ, donec renuntiatio acceptata sit à tertio, cuius ea interfit; vel saltem à superiore, vbi tertium illa non respiciat.*

343. *Suppressio beneficij concessa per modum priuilegij, seu per rescriptum gratiæ, quando amittatur, seu extinguatur per non vsum. quando per contrarium vsum; num.344.& quando per abusum; num.345.*

QVÆRO igitur OCTAVO, & postremò in hoc duodecimo, eóque vlt. capite, quibusnam modis expiret suppressio beneficiorum.

Cùm in septem præcedentibus quæstionibus huius capitis de iis satis, ni fallor, egerimus, quæ ad hanc beneficiorum suppressionem, de qua in eo tractandum fore polliciti sumus, generatim, & ad illius quasi creationem, progressum, & conseruationem spectant: restat nunc, iuxta ordinem, quem initio 9. capitis tum in eo, tũ in tribus statim sequentibus capitibus nobis obseruandum proposuimus, vt in præsenti quæst. de iis disseramus, quæ ad eiusdem suppressionis finem, & exitũ seu resolutionem pertinent: id quod expositis ea in re opportunis conclusionibus, vt in octaua trium proximè præced. capitum quæstione præstitimus, ea, qua fieri perspicua breuitate poterit, explicabimus.

Prima conclvsio. Quando suppressio alicuius beneficij committitur per rescriptum iusti-
272. tiæ, † iurisdictio commissarij expirat morte naturali, aut ciuili committentis, quæ re integra existente intercedat: secus verò, si huiusmodi mors accidat re non integra. Quando autem dicatur hac in re commissio fieri per rescriptum iustitiæ, sumi potest ex iis, quæ quoad hoc in commutatione vltimæ voluntatis tradidimus sup. c. 6. *quæst. 3. præmiss. 2. circa med.* & quando res integra, vel non integra esse in huiusmodi rescripto ad perpetuandam iurisdictionẽ censeatur, constat ex iis, quæ adduximus *in tract. de Conseruat. iudicib. cap. 10. quæst. 2. in vlt. præmiss.* & suprà *hoc eodem tract. cap. 8. quæst. 1. in 3. præmiss.* vbi ostendimus, eam perpetuari, ac dici rem cœptam, seu non integram per citationem executam. Probatur nunc vtraque pars præsentis conclusionis quoad mortem naturalem committentis; quia iurisdictio alicui per rescriptum iustitiæ delegata expirat per naturalem mortem delegantis re integra interuenientem: secus autem, si contingat re non integra; vt pluribus docuimus *d. cap. 8. quæst. 1. præmiss. 3. & conclus. 1. circa initium*, præsertim ex *cap. gratum, & cap. licet vndique, de offic. deleg.* necnon ex *l. & quia, ff. de iurisd. omn. iudic.* Quoad mortem verò ciuilem eiusdem delegantis, probatur ex *cap. fin. de offic. legat.* & aliis, quibus hoc idem in vltimæ voluntatis commutatione tradidimus *d. concl. 1. quæst. 2.*

Extendi autem potest vtraque similiter pars huius conclusionis ex illis ampliationibus, ac restringi ex limitationibus, quas *d. quæst. 1. ad . & 2.* eius conclusionem adhibuimus quoad commutationem vltimarum voluntatum; iuncto eo, quod *præd. conclus. 2.* docuimus, idem fore hac in re de morte ciuili committentis statuendum, quod de eius morte naturali. Pariter huic materiæ suppressionis beneficiorum applicari debent illationes cum suis declarationibus, quas *ead. conclus. 2.* ex ipsa deduximus quoad ciuilem mortem eius, qui memoratam vltimæ voluntatis commutationem delegauerat, cùm vtrobique locum æquè habeant fundamenta *ibi* allata. Qualis potissimùm est illatio de Rom. Pontifice renuntiante Papatui; aut alio inferiore renuntiante alicui beneficio, vel dignitati, cuius ratione possit huiusmodi suppressionẽ beneficiorum committere: atque item illationes de inferiore translato, deposito, vel priuato eiusmodi officio, vel dignitate; necnon de capto ab hostibus, banito, excommunicato, suspenso, religionem ingresso, & similibus.

Secvnda conclvsio. Cõmissio suppressionis concessa per rescriptum gratiæ, † vbi gra- 273.
tia dici possit iam facta, non expirat morte committentis, seu concedentis, quæ interueniat, dum res adhuc est integra: secus verò, vbi gratia nondum facta dicatur, sed adhuc facienda. Prior pars huius conclusionis probatur ex text. *in cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & cap. si cui nulla, in primo responso, de præbend. eod. lib.* necnon ex aliis fundamentis, quibus eam quoad vltimarum voluntatum commutationem confirmauimus sup. *cap. 8. q. 1. concl. 3.* in eius priori parte. ex cuius quoque ampliationibus desumi possunt, ac debent extensiones præsentis prioris partis huius conclusionis; atque illæ potissimùm, vt hæc prior pars locum pariter obtineat, vbi huiusmodi suppressionis gratia solo verbo sit facta; vel nondum executa; vel ab inferiore fuerit concessa, vel adhuc non acceptata: in quo tamen postremo casu poterit talis gratia per successorem concedentis reuocari. Et hæc est prima huius prioris partis restrictio, quæ satis cõprobatur ex iis, quæ in priori parte *d. conclusionis 3. limit. 1.* adduximus. Altera restrictio præsentis prioris partis sit, vt ea non procedat vbi gratia concessa fuit ad beneplacitum concedentis. Quæ restrictio confirmatur ex allegatis *d. conclus. 3. limit. 2. prioris partis.* extendenda verò, temperanda, ac declaranda venit iis modis, quibus prædictam 2. limitationem extendimus, restrinximus, ac declarauimus dum ad duo quæsita *inibi* proposita respondimus. Posterior autem præsentis conclusionis pars satis, ni fallor, comprobatur ex *d. cap. si cui nulla, in 2. responso, de præbend. in 6.* iuncta regula, quam ex eo text. glos. *ibid.* recepta, *in verbo, moriatur*, ac plerique per nos citati *d. conclus. 3. circa initium posterioris illius partis,* constituunt,

constituunt, vt gratia facienda expiret per mortem concedentis re integra interuenientem. Hæc autem regula, atque adeò præsens posterior pars ostenditur primò, vt procedat quoque in executore dato ad gratiam, quæ adhuc sit facienda. Secundò, vt locum etiam habeat in morte ciuili concedentis. Tertiò etiam in gratia motu proprio concessa certæ, ac determinatæ personæ. Tandem extenditur, vt gratia adhuc facienda expiret re integra ipso iure, & non solùm ope exceptionis. Quæ quidem omnes extensiones satis ex iis comprobantur, quibus posteriorem prædictæ 3. conclusionis partem ampliauimus: ex cuius etiam limitationibus sumi possunt totidem huius posterioris partis restrictiones: atque illæ potissimùm, vt non procedat, vbi commissio, seu concessio facta sit sub nomine dignitatis, vel ad beneplacitum dignitatis ipsius concedentis; neque habeat locum in commissione accessoria gratiæ iam factæ. Quando verò gratia dicatur facienda, vel iam facta, maximè ad illum effectum, vt extinguatur, vel non extinguatur, per mortem concedentis re integra interuenientem, iuxta supradicta, desumendum est ex fusiùs per nos adductis *d. concl. 3. circa medium,* vsque ad finem illius conclusionis; ibi, cùm opus fuerit, videas.

TERTIA CONCLVSIO. Per mortem natu-
274. ralem commissarij suppressionis alicuius beneficij †
expirat in eo commissio etiam quoad negotia cœpta; per eius autem mortem ciuilem solùm suspenditur commissio donec commissarius in suum pristinum statum restituatur. Prior pars conclusionis probatur; tum quia mors, (naturalis potissimùm,) omnia soluit, *§. deinceps, auth. de nupt.* cui consonat illud Psal. 48. *Homo cum interierit, non sumet omnia,* hoc est, nihil, prout ferè omnes exponunt sumendo non omnia, pro nihilo, iuxta illud Luc. 1. *Non est impossibile apud Deum omne verbum*: apertè verò consonat illud 1. ad Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid possumus*; tum ea aliis, quæ ad hanc eamdem priorem conclusionis partem de vltimæ voluntatis commutatione confirmandam adduximus sup. *cap. 8. quæst. 2. conclus. 1.* vnde etiam sumendæ sunt huius eiusdem prioris partis siue ampliationes, ac præcipuè illa, (quam etiam *ibid.* fusè declarauimus,) quòd, si duo commissarij dati sint simpliciter, vel coniunctim, vno eorum mortuo naturaliter, etiam vt commissio non expiret per mortem naturalem commissarij etiam quoad negotia non cœpta, vbi ea alicui facta sit sub nomine, & contemplatione officij, vel dignitatis ipsius; si verò facta sit contemplatione, seu sub nomine personæ commissarij, tunc per eius mortem cómissio expiret etiam quoad negotia cœpta. Quando autem commissio fieri dicatur contemplatione, seu sub nomine dignitatis, vel officij, aut potiùs personæ, latiùs explicauimus *d. conclus. 1. circa medium, vers. qua in re*, ferè vsque ad fin. conclus. atque item *conclus. 2. versic. limitatur nunc, cum seq.* ac rursus *in vers. declaratur nunc.* Posterior verò pars huius conclus. ea iis satis comprobatur, quibus *d. quæst. 2. conclus. 2.* ostendimus, quòd, si is, cui commissa fuit alicuius vltimæ voluntatis commutatio, fiat seruus, eius iurisdictio non omnino expirat, sed solùm suspenditur donec commissario pristina libertas restituatur: & idem proportionabiliter statuendum fore de damnato ad metallum, deportato, bannito, excommunicato, suspenso ac similibus, donec pristino statui reddantur: idque siue eo tempore, quo huiusmodi mors ciuilis commissario contigit, iam negotium cœptum esset, siue non. omnia enim fundamenta *inibi* quoad commutationem vltimæ voluntatis in hisce articulis allata æquè militant in suppressionis beneficiorum commissione: sicut etiam illud, quod *eadem conclus. 2. ampliat. vlt. ad fin.* tradidimus, quid
dicendum, † vbi commissio pluribus facta fuisset in 275.
solidum, vel cum clausula, *quod si non omnes, &c.* aut simili.

Declaratur autem posterior hæc pars præsentis conclusionis, quòd, si vacet officium, vel dignitas, ratione cuius commissa sit suppressio alicuius beneficij; (quia nimirum huiusmodi officium, vel dignitas, aut alia similis qualitas in commissario requirebatur solùm ad commissionis validitatem, atque adeò hæc considerata fuerunt in concreto, seu accessoriè ad subiectum, hoc est, personam commissarij, prout *d. quæst. 2. in 2. supposit.* fusiùs explicauimus:)
talis commissio facta personæ † non expirat in com- 276.
missario, finita eius dignitate, vel officio, seu dimissa ea qualitate: sed adhuc illa commissione vti potest, atque in negotio procedere: secus verò dicendum, si commissio sit realis, hoc est, facta dignitati, quæ à committente in abstracto, & principaliter considerata fuerit in commissione, vt *in d. suppos. 2.* satis exposuimus: tunc enim commissio per talem desitionem, seu dimissionem dignitatis, officij, vel qualitatis in eo, cui primò præsentata fuerat commissio, expirat in ipso, & transit in eius successorem. Hæc distinctio, seu declaratio, quoad vtrumque membrũ satis comprobatur ex iis, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem confirmauimus *d. quæst. 2. conclus. 2. versic. limitatur nunc, cum trib. versic. seqq.* vbi etiam vidimus, an qualitates requisitæ in delegato Sedis Apostolicæ, vel Legati, iuxta *cap. statutum, in princ.* seu §. 1. *de rescript. in 6.* adesse debeant saltem tempore citationis, vel sat sit, eas adesse tempore commissionis. Hæc verò declaratio multis modis restringi, ac declarari potest, iis nimirum, quibus eam quoad vltimæ voluntatis commutationem restrinximus *d. conclus. 2. versic. cum igitur,* ac declarauimus *in versic. declaratur nunc.*

QVARTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem, & aliquam saltem ciuilem subdelegati à commissario suppressionis alicuius beneficij re non
integra interuenientem † expirat iurisdictio in ipso 277.
commissario: secus verò, si ea mors re integra adhuc existente contingat. Quòd commissio expiret in delegato per mortem naturalem subdelegati re non integra euenientem, apertè constat, sumpto argumento à contrario sensu, (quod in iure fortissimum est, iuxtà latè tradita ab Euerard. *in Topic. iur. loc. à contrario sens.* præsertim *num. 1.*) ex *cap. quamuis, de offic. deleg. in 6.* prout illum text. ad hoc in commutatione vltimæ voluntatis induximus *d. cap. 8. quæst. 5. conclus. 3. circa initium*; idipsum ex quorumdam etiam Doctorum auctoritate confirmantes; ac simul extendentes, vt locum pariter habeat, quamuis subdelegatus nulliter processisset ob non seruatam formam mandati; declarantes verò, vt non procedat, vbi subdelegatio facta non fuisset in totum. Quòd autem in delegato nequaquam expiret iurisdictio per mortem naturalem subdelegati re integra contingentem, manifestè constat ex *d. cap. quamuis,* vt patet ex illius verbis *d. conclus. 3.* relatis, quæ disertè, ac in sensu directo id probant. quod etiam procedit siue subdelegatio facta sit in totum, siue non in totum, vt quia subdelegans aliquid sibi de iurisdictione reseruauit, ac præsertim facultatem vices suas ad se reuocandi: quo casu nihil interest, quòd res adhuc sit integra, vel non, vt *ibid.* docuimus; illud simul ostendentes, hæc omnia locum etiam habere in morte ciuili subdelegati, cùm in vtraque morte quoad hoc eadem sit ratio; atque adeò eadem

debeat esse dispositio, arg. *l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. 2. de translat. Episc.* cum simil.

QVINTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem subdelegati ab eo, cui alicuius beneficij sup-
278. pressio commissa est, † expirat in ipso subdelegato, etiam quoad negotia cœpta, potestas ei demandata: per mortem autem ciuilem ipsius, huiusmodi potestas solùm suspenditur quoad negotia cœpta, siue quoad non cœpta. Hæc conclusio quoad vtramque sui partem iisdem prorsus fundamentis confirmatur, quibus vtramque comprobauimus *sup. conclus. 3. huius quæst.* quoad mortem naturalem, & ciuilem delegati respectu primi delegantis: eadem enim in hoc est ratio de subdelegato quoad subdelegantem, quæ de delegato quoad delegantem: & quod in delegato statuitur, idem seruata proportione regulariter statuendum etiam est in subdelegato ex iis, quæ nos adduximus *sup. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4.* vnde ex *præd. conclus. 3. huius quæst.* desumendæ quoque sunt extensiones, ac restrictiones, seu declarationes præsentis conclusionis quoad vtramque illius partem; maximè cùm eæ omnes vtrique pariter congruant conclusioni.

SEXTA CONCLVSIO. Per mortem naturalem delegati ad supprimendum aliquod beneficium
279. re integra interuenientem † expirat in subdelegato facultas supprimendi: secus verò est, si ea mors contingat re non integra. Vtraque pars conclusionis satis ex iis probatur, quibus vtramque quoad vltimæ voluntatis commutationem confirmauimus *d. cap. 8. conclus. 5.* præsertim ex *cap. licèt undique, de offic. deleg.* quod generatim loquitur in subdelegato. Ex eadem verò *conclus. 5.* sumendæ quoque sunt huius cõclusionis quoad vtramque partem duæ extensiones, & vna declaratio, ac seorsim quoad priorem ipsius partem, tres extensiones; quas omnes respectiuè ad similes illius 5. conclusionis partes adhibuimus, & ad rem, de qua nunc agimus, transferre quisque facillimè poterit.

SEPTIMA CONCLVSIO. Per mortem ciuilem delegati ad suppressionem alicuius beneficij
280. eam subdelegantis † regulariter non expirat, sed solùm suspenditur in subdelegato talis commissio, cùm ea mora accidit re adhuc integra existente quoad subdelegatum: secus autem re quoad eum non integra; tunc enim nec etiam suspenditur huiusmodi subdelegatio, sed subdelegatus cœptum negotium prosequi per seipsum poterit. Prior pars conclusionis satis probatur discurrendo per præcipuas mortis ciuilis species, prout quoad commissionem commutationis vltimæ voluntatis fecimus *d. cap. 8. quæst. 2. conclus. 6.* & quia fundamenta *ibid.* allata æquè locum obtinent in commissione suppressionis alicuius beneficij, cùm vtrobique eadem militet ratio, ad eam conclusionem pro huius comprobatione candidum lectorem remisisse sufficiet. Posterior autem pars præsentis conclusionis probatur tum ex *d. cap. licèt undique, de offic. deleg. & cap. quamuis, eod. tit. in 6.* cum vtrobique adnotat. per Doct. vnde habetur, quòd, quando subdelegatus vti cœpit iurisdictione sibi demandata, ea ita efficaciter in ipsum transfunditur, vt ampliùs à subdelegante non pendeat: tum ex aliis, quibus hoc ipsum de morte ciuili in delegato quoad primum delegantem docuimus sup. hac ipsa quæst. *conclus. 1.* & de morte naturali delegati respectu ipsius subdelegati in conclus. hanc statim præcedente; iunctis maximè iis, quæ de æquiparatione mortis naturalis, ac ciuilis attulimus *d. cap. 8. quæst. 1. in 2. præmiss.* ac de æquiparatione subdelegati, ac delegati *eod. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4.* ferè in eius initio adduximus.

OCTAVA CONCLVSIO. Suppressio benefi-
cij per rescriptum iustitiæ impetrata † expirat per 281
mortem naturalem impetrantis euenientem re integra, nimirum ante transmissam, & executam citationem: si autem ea mors re non integra existente contingat, tunc vsus, & commoditas illius rescripti transit ad successorem impetrantis. Hæc conclusio quoad vtramque eius partem ex iis probatur, quibus vtramque in huiusmodi rescripto super alicuius vltimæ voluntatis commutatione impetrato confirmauimus *d. cap. 8. quæst. 3. conclus. 1.* ex cuius prioris partis declaratione, pariter declaratur huius conclusionis prior pars, vt non procedat, vbi Prælatus etiam nomine proprio expresso, nomine tamen, atque ad vtilitatem, & commodum Ecclesiæ suæ tale rescriptum impetrasset: sicut ex vtriusque partis illius cõclusionis declaratione similiter vtraque pars præsentis conclusionis est declaranda; vt, si materia, super qua eiusmodi rescriptum impetratur, non est transmissibilis ad successores, tunc rescriptum expiret per eius mortem, qui illud impetrauit, nulla adhibita distinctione, an mors re integra contigerit, vel non integra existente.

NONA CONCLVSIO. Vbi suppressio alicuius beneficij, seu beneficiorum conceditur per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij † tunc, 282.
si quidem ea concessio sit personalis, extinguetur cum persona illam impetrantis; sin autem realis, transmittetur ad eius successores, eámque ipsam sequetur. Hæc conclusio quoad vtramque sui partem confirmatur ex iis, quibus sup. *cap. 8. quæst. 3. præmiss. 1.* docuimus, priuilegium personale cum persona ipsa extingui, reale verò transire ad successores, ac rem ipsam sequi. ex iis verò, quæ *d. quæst. 3. in 2. & 3. præmiss.* adiunctis aliis, quæ *ead. quæst. 3. conclus. 2.* attulimus, facilè quisque colligere poterit, quandónam huiusmodi suppressio beneficiorum concessa per rescriptum gratiæ, seu per modum priuilegij censenda sit personalis quoad illum, cui ea conceditur, vel potiùs realis; & an in dubio personalis, aut realis sit præsumenda: ibi videas, si lubet.

DECIMA CONCLVSIO. Per mortem eiusdem impetrantis suppressionem alicuius beneficij concessam per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ † aliquando ea suspenditur, nonnunquam frustratoria redditur, aliquando etiam ad alios transmittitur. 283.
Prima pars huius conclusionis ex tribus, quas continet, ex iis fundamentis comprobatur quibus sup. *cap. 8. quæst. 3. conclus. 3.* docuimus, commutationem vltimæ voluntatis impetratam per rescriptum gratiæ, vel iustitiæ, non expirare, seu extingui per seruitutem eius, qui illam impetrauit, sed suspendi dumtaxat, donec is bona, & iura simul cum libertate recuperet: idémque statuendum fore de amissione bonorum per delictum, siue ipso iure, siue per sententiam condemnationis, siue per bannum; ita, vt, quando ex gratia Principis ille bona, & iura amissa recuperat, simul etiam his vti possit, ac de iisdem in iudicio agere, & experiri; atque hæc omnia intelligenda esse, nisi interim illi, ad quos ea bona, & iura peruenerant, illa in alium transtulissent, à quo Princeps eadem nollet auocari; vel commissio suppressionis huiusmodi alteri iudici aut executori per aliud rescriptum ab eodem superiore committente facta fuisset, coram quo iidem successores iam iudicium instituissent, seu agere cœpissent; quoniam tunc ille restitutus coram eodem iudice, vel executore cœptum iudicium, seu negotium omnino prosequi deberet. Secunda verò pars huius eiusdem conclusionis probatur ex iis, quibus *d. quæst. 3. conclus. 4.* docuimus, excommunicationem eius, qui impetrauit

impetrauit commutationem alicuius vltimæ voluntatis per rescriptum iustitiæ, vel commissionem talis gratiæ plerumque illius executionem suspendere: illius verò, qui eamdem commutationem per rescriptum in forma gratiosa impetrauit, cùm scilicet non committitur alicui huius gratiæ executio, eam sæpe frustratoriam reddere. quod fusiùs *inibi* explicauimus, extendimus, restrinximus, ac declarauimus. hæc verò omnia æquè suppressionis impetrationi, de qua nunc agimus, conueniunt. Tertia denique pars præsentis conclusionis satis ex iis confirmatur, quibus *ead. quæst. 3. conclus. 5.* ostendimus, commutationem vltimæ voluntatis expirare quidem in illam impetrante per ipsius professionem in Religione approbata, sed ius illa commutatione vtendi in illam Religionem transire, si sit bonorum capax in communi, si verò incapax sit, transire ad illos, quibus impetrans bona, & iura dederit, quòd si in nullum transtulerit, transmitti ad ipsius heredes ab intestato.

VNDECIMA CONCLVSIO. Per mortē naturalem re integra in eo superuenientem, contra quem generaliter per rescriptum iustitiæ impetrauit
284. quis suppressionem alicuius beneficij,† expirat tale rescriptum; ita, vt per illud rescriptum tunc conueniri non possit successor illius, contra quem fuit impetratum. Probatur hæc conclusio, tum ex text. *in cap. significauit, de rescrip.* vbi definitur, quòd, si conueniendus per clausulam illam generalem, *& quidam alij,* in rescripto appositam, cum tempore impetrationis rescripti adhuc viueret, non fuit tamen ante mortem citatus, eius successor non poterit per illud rescriptum conueniri: tum ex illa quoque generali doctrina, quòd vbi in rescriptis iustitiæ non fuit expressus aduersarius, vigore illarum litterarum eius successor nequit conueniri. quam quidem doctrinam plerique tradunt, quos retulimus, ac secuti sumus sup. *cap. 8. quæst. 3. conclus. 6.* quo etiam loco ad concilianda iura, quæ sibi hac in re inuicem aduersari videntur, distinctione quadam vsi sumus: ex cuius variis membris varias præsentis conclusionis ampliationes, ac limitationes facilè quisque poterit desumere.

DVODECIMA CONCLVSIO. Per mortem ciuilem eius, contra quem per rescriptum iustitiæ
285. impetrauit quis alicuius beneficij suppressionem, † nunquam illud expirat, sed aliquando suspenditur dumtaxat, donec ille aduersarius pristino suo statui restituatur. Hæc conclusio probatur; quia, quod attinet ad eam mortem ciuilem, quæ ex seruitute oritur; seruus ille, qui per captiuitatem fit, nec de iure, nec de facto conueniri in iudicio potest, cùm omnia iura, saltem ratione administrationis, amittat, quæ postea reuersus recuperat iure postliminij, *l. 2. ff. de capit. diminut. § si ab hostibus. Instit. quib. mod. ius patr. potest. sol.* ac passim *in tit. ff. & C. de captiu. & postlim. reuers.* quod idem de seruo pœnæ, qui postmodum plenè restituatur, satis constat ex *l. 1. & 2. ff. de sentent. pass. & restitut.* cum aliis per nos adductis *d. cap. 8. quæst. 3. conclus. 7.* non longè ab initio. quod tamen ex iis, quæ *ibid.* subiunximus, ita demum procedit, vt, si interim, donec captiuus ad pristinam libertatem reuertatur, aut pœnæ seruus restituatur, contra eius successorem, vel heredem alias futurum, qui bona apprehenderit, aut administratorem bonorum à superiore deputatum vigore alterius rescripti, vel etiam eiusdem, vbi causa concerneret dignitatem, vel officium; impetrans tale rescriptum causam, & instantiam fuisset prosecutus: tunc ille reuersus, vel restitutus stare teneatur iudicio cœpto, vel sententiæ latæ, ac cæteris legitimè per eos actitatis. Atque hæc omnia statuenda pariter sunt in condemnato cum bonorum amissione, vel ita bannito, vt bona, iuraque sua amittat, cùm ea recuperat; iuxta tradita per nos *ead. conclus. 7.* Ex iis verò, quæ *d. quæst. 3. conclus. 8.* in commutatione vltimæ voluntatis adduximus, habetur, quòd, si excommunicatus sit aduersarius eius, qui aliquam beneficij suppressionem per rescriptum iustitiæ impetrauit, regulariter non extinguitur, seu expirat, aut etiam suspenditur iurisdictio iudicis, quin eam valeat exercere. Id verò *ibid.* multis modis declarauimus, inde quoque nonnulla deducentes: quæ omnia ob eamdem prorsus rationem suppressioni beneficiorum possunt, ac debent applicari: sicut & illud, quod *ead. quæst. 3. conclus. 9.* docuimus, quòd, si aduersarius illius, qui per rescriptum iustitiæ alicuius vltimæ voluntatis commutationem impetrauit, aliquam Religionem approbatam ingrediatur: tunc ante professionem huiusmodi rescriptum nequaquam suspenditur; post professionem verò transibit contra prædicti aduersarij heredem, vel successorem vniuersalem, siue is sit ipsa Religio, siue aliquis alius, & nonnunquam etiam in successorem singularem, vt *inibi* explicauimus.

DECIMATERTIA CONCLVSIO. Suppressio beneficiorū concessa siue per rescriptum iustitiæ, siue per modū gratiæ, ac priuilegij † extinguitur per lapsum 286.
temporis in ea concessione forsan præstituti. Exemplum concessionis huiusmodi suppressionis per modum gratiæ ad tempus incertum esse potest vnionis beneficiorū ad vitam vnius, duorúmve accessorie factæ, aut æque principaliter, ita, vt ex duobus vel pluribus beneficiis vnū fiat; quas duas vnionis species, aut suppressionem beneficiorum esse, aut eam inuoluere, ac supponere, docuimus sup. hoc ipso cap. *quæst. 1. in 2. eius inspectione.* De qua vnione ad vitam Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 5 §. 7. num. 140. vsque ad*
145. post alios docet, † quòd, quando beneficium 287.
est reseruatum ratione mensis, si post vacationem in mense Apostolico vnitur alteri beneficio non in perpetuum, sed ad vitam alicuius, quòd tunc talis vnio non faciet cessare reseruationem, sed finita illa temporali vnione durabit vinculum reseruationis, & beneficium semper vacabit, vt priùs, ac prouisio spectauit ad Papam, & non ad Ordinarium; quamuis vnio cessauerit in mense ordinario per obitum illius, ad cuius vitam fuit vnitum, ob eam rationem, quia effectus reseruationis non tollitur, nisi per solam Papæ prouisionem: sed ista vnio non est prouisio, nec expiratio reseruationis, sed dumtaxat facit dormire reseruationem ad tempus ad instar somni, qui interficit hominem dum dormit, & quiescit: cui consonat illud Poëtæ;

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

Sicut etiam dicimus de commenda, quæ non perimit reseruationem, sed cessante commenda beneficium vacat, vt priùs: & talis vnio ad vitam solùm habet vim dispensationis super incompatibilitate: immo vnio ad vitam est quædam species reseruationis, quia per manus appositionem Papæ in faciendo vnionem ad vitam remanet beneficium reseruatum, iuxta *cap. vt nostrum, de appellat. & Extrau. ad Romani Pontificis, de præbend.* inter communes, cum pluribus adductis per eumdem Gonzal. *in d. commentar. ad reg. 8. Canc. glos. 52. num. 7.* iuncto *num. 12.* subdit autem idemmet Gonzal. *d. glos. 5 §. 7. num. 146.*
hodie istas vniones ad vitam † fieri prohibitas esse 288.
à Conc. Trid. *sess. 7. cap. 4. de reform.* ne sub illorum prætextu plura incompatibilia simul retinere possint: quod idem de pluribus Cathedralib. Ecclesiis sic vnitis statutum videbatur *ead. sess. 7. cap. 2. de reform.* dum *inibi* cauetur, ne quis plures Cathedrales

Ecclesias

Ecclesias in titulum, siue commendam, aut alio quouis titulo contra sacrorum canonũ instituta recipere, & simul retinere præsumat. apertè verũ hæc vnio ad vitam respectu Cathedralis cum parochiali, vel contrà, prohibetur ab eodem Conc. *sess.* 24. *cap.* 17. *versic. illi verò, de refor.* certè autem subiicit Gonzal. *d. num.* 146. quòd non ideo Papæ potestas ligata remanet, quin tales vniones ad vitam facere possit, eùm, fit sup. d. Conciliũ *cap. significasti, ad fin. de elect.* cum simil. Idémque sentit post alios Garz. *d. tract. de benef. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 83. dum post alios tenet, neque Episcopum, neque Legatum Sedis Apostolicæ, sed solum Papam posse facere vniones ad tempus, seu ad vitam: subdens *num.* 84. sacram Congregationem censuisse, quòd decretum Concilij *sess.* 24. *cap.* 15. *de reform.* non habeat locum in suppressionibus ad tempus, sed perpetuis: non tamen vniones
289. ad vitam † fieri prohiberi per Concilium *d. sess.* 7. *cap.* 4. vt perperam inquit affirmare Gonzal. *d. §.* 7. *num.* 146. sed solùm ibi decerni, quòd inducant incompatibilitatem, iuxta latiùs per ipsummet Garz. adducta *d. tract. de benef. part.* 11. *cap.* 5. *num.* 219. licèt Mãdos. per eum ibi relatus *de signat. grat. tit. de vnion. vers. contra vniones*, apertè sentire videatur per Conc. Trid. *d. sess.* 7. *cap.* 4. *& sess.* 24. *cap.* 17. *versic. illi verò prohiberi ipsam vnionem ad vitam*: quod etiam sensit is auctor, qui Indicem ad Conc. Trid. composuit, dum verbo, *vniones*, vtrumque hoc decretum indicans, ait, vniones ad vitam tolluntur: & verè Conc. Trid. vtrobique quid amplius velle videtur, quàm inducere incompatibilitatem beneficiorum sic vnitorum; quæ etiam respectu inferiorum inuoluit saltem tacitam talis vnionis prohibitionem, qui in ea incompatibilitate dispensare non possunt. Quamuis probabiliter dicere etiã quis posset, per d. vtrumque decretum Concilij neque etiam induci incompatibilitatem ex huiusmodi vnione ad vitam, sed solùm per eam non excusari ab incompatibilitate beneficia, quæ aliàs sunt incompatibilia, & sic nihil innouaret Concilium quoad inducendam incompatibilitatem in beneficiis aliàs compatibilib. sed solùm quoad retinendam in beneficiis aliàs incompatibilibus incompatibilitatẽ, quam de iure antiquo amittebant per vnionem ad vitam; vt per Doct. quos refert, ac sequitur Garz. *d. part.* 11. *cap.* 5. *num.* 219. Probatur nunc prior pars huius 13. conclus. ex *cap. de causis, in princ. de offic. deleg. l.* 2. *§. si & index, ff. de indic. & l. eum non eo dic, C. quan. pronoc. non est necess.* cum aliis quib. sup. *cap.* 8. *quæst.* 4. *conclus.* 1. eiusdem aut solam posteriorem, aut simul cum priori parte quoad vltimæ voluntatis commutationem comprobauimus; quæ omnia fundamenta æquè in beneficiorum suppressione locum, ac vim suam obtinent; atque adeò hanc conclus. pariter confirmãt. Sicut & eius prior hæc pars vno illo modo extenditur, ac multis restringitur, quibus posteriorem d. conclusionis primæ partem respectiuè ampliauimus, ac li-
290. mitauimus. Posterior verò † præsentis conclusionis pars probatur ex iis, quibus d. primæ conclusionis, vel priorem, vel vtramque simul partem comprobauimus: & quod ad certum tempus priuilegio, seu gratiæ præfixum spectat, præcipuè tum ex Doct. *in l. quoties, seu* 2. *C. de precib. Imper. offer.* Abb. *in cap. cum accessissent, num.* 6. Felin. *num.* 14. late Dec. *num.* 14. *de constit.* tum quòd priuilegium seruari debet iuxta id, quod in eo continetur, *cap. porrò, & cap. recepimus, de priuil.* cum suis concord.

Extenditur autem hæc eadem posterior pars præ-
291. sentis conclusionis primò, vt † priuilegium huiusmodi suppressionis beneficiorum concessum sub aliqua conditione vti sub incerto tempore concessum, desinat, ac cesset desinente tali cõditione, prout generatim in priuilegiis alios secuti ostendimus *d. quæst.* 4. *concl.* 2. quo etiã loco ex Franc. Suar. *tract. de legib. lib.* 8. *cap.* 29. *n.* 5. idipsum, plures hac in re casus constituendo, declarauimus, quos aliunde quoque, quam ex adductis ab ipso confirmauimus. Secundo extẽditur, vt tale priuilegium suppressionis beneficiorum expiret, seu amittatur per illius vinculi, seu status mutationem, a quo huiusmodi priuilegium dependet tamquam à necessaria conditione, virtuali tamen ac generali; prout *d. quæst.* 4. *conclus.* 3. explicantes, ac latiùs confirmantes declarauimus.

Restringitur nunc hæc ipsa posterior præsentis conclusionis pars, vt † abrogato, vel aliter amisso, 292.
aut destructo exemplari, ad cuius instar aliquod priuilegium suppressionis beneficiorum cõcessum fuit, non ideo posterius hoc priuilegiũ reuocatum, amissum, destructúmve censeatur; prout generatim de priuilegiis ad instar concessis post alios docuimus, *d. quæst.* 4. *conclus.* 4. ex cuius ampliationibus, ac limitationibus totidem huius restrictionis declarationes sumendæ sunt. Secundò restringitur hæc eadem posterior pars, vt † huiusmodi suppressio per eius pri- 293.
mum actum, siue vsum nequaquam extinguatur, ex iis, quæ in commutatione vltimæ voluntatis, & in quouis priuilegio, id multis quoque modis declarantes, *ead. quæst.* 4. *conclus.* 5. adduximus.

Declaratur nunc vtraque propositæ conclusionis pars primò, quòd, † vbi suppressio aliqua beneficij 294.
à superiore conceditur ad beneplacitum suæ voluntatis, regulariter expirat iurisdictio, & gratia, seu priuilegium morte concedentis etiam re cœpta, seu nõ integra existente: secus verò, si beneplacito certum tempus simul adiungatur. Primum huius declarationis membrum satis probatur ex *cap. si gratiose, de rescript. in* 6. cum aliis, quæ ad id adduximus sup. *d. cap.* 8 *quæst.* 11. *conclus.* 1. *ad fin. & conclus.* [illegible] *limit.* 2. prioris partis, necnon *quæst.* 2. *conclus.* 5. *vers. fin.* in quibus etiam locis hoc ipsum fusiùs declarauimus. Secundum membrũ probatur ex iis, quæ attulimus, satísque confirmauimus *eod. cap.* 8. *quæst.* 4. *concl.* 6. nimirum, quòd, si illud certũ tempus iungatur beneplacito cõcedentis cum copula, *&c.* vel alia, vt dicendo, concedo ad beneplacitũ, & ad annum, vel ad annum, & ad beneplacitum, tunc concessio non expirabit morte concedentis, antequam elapsus sit annus, & post annum etiam durabit, viuente eo, qui concessit, donec is concessionem reuocet. Si verò concessio facta sit absque copula, dicendo, ad beneplacitum ad annum, vel, ad annum ad beneplacitum; tunc expirat per lapsum anni, atque etiam antè, si concedens moriatur, aut reuocet concessionem. Denique si dicatur, concedo ex beneplacito ad annum, concessio durat vsque ad annum, quamuis concedens moriatur, non autem vltra annum. Secundò declaratur, quòd, vbi aliquod tempus certum, vel incertum prædictæ suppressionis concessioni non præfigatur; † tunc, si quidem concessa sit per rescri- 29
ptum iustitiæ, expirat morte concedentis, quæ re integra intercedat: idémque dicendum, vbi concessa fuerit per rescriptũ gratiæ faciendæ: sin autem concessio emanauit per rescriptũ gratiæ factæ, seu perfectæ, huiusmodi concessio regulariter perpetuò durat. Atque hæc declaratio quoad omnes sui partes ex iis comprobatur, quibus easdem in vltimæ voluntatis commutatione confirmauimus *d. cap.* 8. *quæst.* 4. *conclus.* 7.

DECIMA QVARTA CONCLVSIO. Quando causa commissionis, vt beneficium aliquod supprimeretur, vel suppressionis ipsius fuit finalis, & à principio vera, † si ea causa postea cesset, regulari- 296.
ter

ter quoque cessat huiusmodi suppressio, vel eius commissio: secus autem est, si illa causa fuit tantùm impulsiua. Posterior pars conclusionis probatur, tum quòd ita in dispensatione sentit Suarez *lib. 6. de legib. cap. 20. num. 12.* & expresse post multos tradit Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 30. num. 7.* tum ex aliis, quib. hoc ipsum quoad vltimæ voluntatis commutationem docuimus sup. *cap. 8. quæst. 5. concl. 1. ad fin.* Prior autem pars huius conclus. probatur; tum ex iuribus in quibus generaliter habetur, cessante causa cessare eius effectum, vt *in l. adigere. §. quamuis, ff. de iurepatr. cap. cum cessante, de appellat.* cum aliis ad id allegat. à Tiraq. *in tract. caus. cessan. ceß. effect. in princ. num. 51.* cum nonnullis seqq. Tum ex iuribus, ac Doctoribus, quibus Tiraq. *in eodem princ.* tradit effectû cessare cessante causa, commissionis quidem, *num. 50.* concessionis, *num. 51.* delegationis, *num. 73. & seq.* dispensationis, *num. 91.* fauoris, *num. 107. vsque ad 113.* gratiæ, *num. 116* mandati ad gratiam faciendam, *num. 180.* & priuilegij, *à num. 210. vsque ad 218.* quibus quoad dispensationem, & priuilegium addi etiam possunt per nos adducta *d. conclus. 1. circa initium*: tum ex eo, quod de vnione, quòd cessante

297. eius causa, ob quam facta est, † cesset quoque illius effectus, inter cæteros tradiderunt Io. Bapt. Caccialup. *tract. de vn. vnib. Ecclesiar. art. 9. num. 1. 2. & 4.* Petr. de Perus. *tract. de reuocat. vnion. cap. 1. num. 1. & 2.* Petr. Rebuff. *in Prax. benef. tit. de vnion. reuocat. num. item 1. & 2.* ac post alios Io. Azor *Instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 29. quæst. 4.* & nuperrimè Nic. Garz. *d. tract. de benef. part. 12. cap. 2. num. 305. cum seq.* Tum denique ex eo, quod post Ang. *in auth. vt determinat. sit numer. cleric. versic. postea verò,* Felin. *in cap. cum M. Ferrariensis, not. 3. de constit.* Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verbo pro eo, quòd de Diœcesani consensu, quæst. 12. col. 2.* à fortiori tradit Lambertin. *cod. tract. lib. 3.*

298. *quæst. 6. art. 7. num. 7. cum seq.* quòd † excrescentibus post beneficij, seu Ecclesiæ fundationem eius redditibus, augeri quoque possunt, ac debent eiusdem onera, & seruitia, maximè quoad numerum clericorum, ad quod est optimus text. *in d. cap. cum M. Ferrariensis,* vbi inter cætera habetur, quòd in constitutione certi numeri præbendarum cùm antea maior esset, & confirmatione eiusdem constitutionis, seu numeri impetrata à Sede Apostolica, vel est, vel esse debet sicut consueuit expressa illa conditio, (nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter:) ob quam etiam causam mandat *ibi* Rom. Pontifex, vt ex superexcrescentibus fructibus quinque præbendæ aliis quinque Canonicis supra numerum constitutû, atque etiam à Sede Apostolica confirmatû assignentur. facit etiam text. *in d. auth. vt determ. sit numer. cleric.* necnon *in cap. 1. & cap. auctoritate, de instit.* vbi habetur, quòd numerus clericorum in Ecclesiis determinari, ac poni debet iuxta earundem Ecclesiarum facultates.

299. Declaratur nunc hæc eadem posterior pars præsentis conclusionis primò, vt, † si causa finalis suppressionis alicuius beneficij non omnino cessauit, sed adhuc remanserunt aliquæ illius reliquiæ, non extinguatur ipsa suppressio; quamuis illæ ab initio non sufficerent ad concedendam suppressionem, quæ declaratio satis confirmatur ex iis fundamentis, quæ sup. *cap. 8. quæst. 5. conclus. 2.* adduximus, & æquè in suppressione, de qua nunc agimus, locum habent.

300. Secundò declaratur, vt, † si qua suppressio beneficij iuri communi non aduersatur, neque alterius iuri præiudicat, sed est merum beneficium, & gratia manans à concedente, (vtputa, si instituens, aut erigens beneficium eidem erectioni, aut institutioni clausulam illam, vel consimilem adiecisset, nisi beneficium hoc supprimere, seu extinguere superiori Ecclesiastico pro tempore visum fuerit;) ea suppressio, seu eius effectus proculdubio non cesset, quamuis postea illius causa etiam finalis cesset; ex adductis per nos in simili vltimæ voluntatis commutatione, ac priuilegio *d. quæst. 5. conclus. 3.* Declaratur tertiò, vt † regulariter suppressio beneficij non cesset ipso iure, 301. cessante eius causa, sed solùm iustè tunc possit denuò erigi beneficium suppressum, seu redintegrari numerum præbendarum, vel Canonicorum diminutum; atque adeò ad id requiri decretum superioris: tum quòd de causa priuilegij negatiua cessante ita post Suarez *lib. 8. de legib. cap. 30. num. 6. & 7.* iuncto *num. 21.* tradidimus sup. *d. cap. 8. quæst. 5. conclus. 6. post medium, vers. sed quoniam, & vers. quando verò,* iuncto *notab. vlt.* necnon *cap. 10. quæst. 8. concl. 15. ad fin. vers. restringenda verò*: tum quòd idipsum quoque † de vnione sentiunt post alios Azor. *d. quæst. 4.* 302. & Garz. *d. num. 305. cum seq.* vbi etiam loquuntur de vnione facta ob paupertatem, seu tenuitatem redituum, iis deinde auctis: tum quòd ita etiam † in 303. diminutione numeri clericorum facta ob diminutionem redituum, vt excrescentibus denuo reditibus non ipso iure cesset, verùm ad id decretum superioris exigatur, post alios, præsertim Abb. & Felin. *d. cap. cum M.* sentit Lambertin. *d. lib. 3. quæst. 6. art. 7. num. 8.* aliàs 10. sic intelligentes conditionem prædictam, de qua *in d. cap. cum M. Ferrariensis, §. vlt. de constit.* dicitur, eam exprimi consueuisse, & expressam censeri in constitutione Canonicorum diminuente antiquum numerû præbendarum etiam per Sedem Apostolicam confirmata, nimirum, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter: atque ad id allegantes text. *in cap. fin. de verb. signif.* qui tamen hoc mihi non probat; ibi enim † non agitur de numero 304. Canonicorum, vel præbendarum diminuto ob redituum Ecclesiæ diminutionem, vel insufficientiam, redintegrandu, quia reditus illius postmodum aucti essent; sed de retentione eiusdem antiqui numeri, quam Rom. Pontifex *ibi* mandat iisdem delegatis, quibus eiusdem numeri moderationem mandauerat; quia falsò expresserant Canonici, numerum antiquum ob insufficientiam facultatum Ecclesiæ non posse obseruari. Et licèt ex verbis illis finalibus *d. cap. fin.* in vtilitatem eiusdem Ecclesiæ conuertentes augmentum suorum redituum, donec duxerimus aliter disponendum; quatenus noluit tunc Rom. Pontifex, ex eo augmento augeri numerum præbendarum; colligi videatur, tunc saltem non ipso iure, & facto augeri præbendarum numerum, cùm is ab initio est institutus, nec postea vnquam diminutus; id quod fortasse dumtaxat voluerunt præcitati Doct. quinimmo à fortiori concludendum, & colligendum ex eo text. videatur, quòd vbi antiquus numerus fuit ob diminutionem, vel insufficientiam redituum diminutus, auctis postea facultatibus iterum numerus augeri debeat, seu prior redire, quoniam facilius est, ac fauorabilius reditus ad primæuam naturam, *l. si vnus. §. pactus, ne peterem, ff. de pact. cap. ab exordio, 35. dist.* cum simil. Tamen ideo disponitur in prædictis finalib. verbis, non esse augendum numerum præbendarum illius Ecclesiæ auctis eius reditibus, quia mandatum Papæ erat ad moderandum præbendas, moderatio autem diminutionem continet, non autem augmentum, vt ex eo text. colligunt *ibi* Doct. communiter, qui etiam id pro ratione *ibid.* apertè assignat, & adnotauit præ cæteris Dec. *d. cap. cum M. Ferrariensis, num. 12. in nou. de constit.* mandati autem fines diligenter sunt custodiendi, *l. diligenter, ff. mandat. cap. cum de non sacerdotalis, de preb. in 6.* cum

suis concord. Magis verò pro hac tertia declaratione, & quidem in terminis augendi numeri præbendarum ob augmentum redituum Ecclesiæ, qui ob eorum diminutionem, seu insufficientiam antea fuerat diminutus, meo iudicio facit text. *in d. cap. cùm*
305. *M. Ferrariensis*, quatenus *ibi* Rom. Pontifex † non declarat, numerum præbendarum antea diminutũ, auctum fuisse eo ipso, quòd aucti fuerint Ecclesię reditus, quamuis in diminutione, & eius confirmatione Apostolica inesse censeatur illa clausula seu conditio, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter: sed solùm mandat, superexcrescentes reditus quibusdam Canonicis vltra numerum receptis assignari in præbendas aliis præbendis pares; quod autem superfuerit, in communes Canonicorum vsus, sicut priùs statuerant, siue aliter, prout melius videbitur, conuerti. Porrò hæc tertia præsentis conclusionis decla-
306. ratio temperanda est, vt non habeat locum, † vbi in suppressione adiecta esset clausula illa, seu expressa conditio, quamdiu reditus beneficij, aut Ecclesiæ aucti non fuerint, aliáve causa finalis, ob quam facta fuit suppressio, durauerit, aut alia clausula similis; per text. *in cap. Abbate, §. fin. de verb. signif.* cum *ibi* notat. & aliis per nos adductis sup. *d. cap. 8. quæst. 4. conclus. 2. circa medium, & quæst. 5. concl. 6. versic. quando verò*, necnon *cap. 10. quæst. 8. conclus. 15. in fi.* Tandem hæc ipsa 14. conclusio declaratur ex seq. concl. cum suis ampliationibus, limitationib. ac declarationibus, quas *ibi* partim remissiuè, partim etiam summatim afferemus.

Decimaqvinta conclvsio. Quando suppessio alicuius beneficij deducta est ad actum vltimatum, seu effectum cõsummatum, qui in vnica
307. actione siue petentis, siue concedentis consistit; † tunc cessante suppressionis causa non cessat ipsa suppressio. Hæc conclusio probatur ex iis, quibus eam in quolibet huiusmodi priuilegio latè defendit Suarez *lib. 8. de legib. c. 30. n. 3. & 4.* potissimùm, quia tunc priuilegium iam transiit, vnde cessare non potest; tum ex aliis fundamentis, quibus idipsum de vltimæ voluntatis commutatione docuimus sup. *d. cap. 8. quæst. 5. concl. 4.* æque in hac, de qua agimus, suppressione locum obtinentibus. quare inde etiam sumendæ sunt præsentis conclusionis, tum ampliationes; atque illa præcipuè, vt procedat quoque in actu inchoato, qui habetur pro perfecto; necnon illa, vt hæc conclusio locum etiam sibi vendicet in actu nondum consummato, qui tamen sequatur ex actu perfecto, & consummato, ac tandem illa, vt eadem conclusio procedat quoque in actibus futuris, qui ab actu consummato commodè diuidi, ac separari non possunt: tum etiam limitationes; videlicet illa, nisi ipsa suppressio, eiúsve effectus haberet eiusmodi conditionem expressam, vel tacitam, subsistente, vel durante tali
308. causa; & illa, vt conclusio non procedat † in causa essendi, quæ est materialis, & formalis, aut in causa efficiente, quæ non modò est producens, sed etiam conseruans: ac tandem illa limitatio, vt eadem conclusio locum non habeat vbi actui etiam præterito superueniat causa infirmans, seu retrò contraria: quas omnes limitationes satis comprobantes explicauimus *d. conclus. 4.*

Declaratur autem primò hæc ipsa conclusio 15. huius quæst. ex iis, quæ adduximus *d. cap. 8. quæst. 5.*
309. *concl. 5.* quòd, licèt † vbi mãdatum, seu facultas supprimendi aliquod beneficium à superiore ex legitima causa tunc subsistente emanauit, si postea cessauit causa, antequam tamen commissarius suppressionem exequeretur, cesset quoque vsus talis facultatis, neque illius vi possit actualis suppressio iuste, aut valide fieri: tamen, si ea causa rediret, tunc ea commissio mitti executioni potest. Secunda verò huius conclus. declaratio sumpta ex concl. 6. eiusdem 5. quæ-
stionis ea est, quòd, licet probabile sit, cessante cau- 310.
sa prædictæ suppressionis postquam cõmissarius, aut superior ipse suppressit, antequam ea vltimatum effectum sortiatur; vel, si hunc fuit sortita, is commodè diuidi potest, ipsam suppressionem in posterum non cessare: probabilius tamẽ est, eam cessare in vtroque casu. etsi vtraque hæc opinio conciliari potest nonnullis adhibitis distinctionibus, quas *d. concl. 6.* retulimus; simul hæc omnia fusiùs tum explicantes, tum etiam comprobantes; ac præterea quædam notabilia subiicientes, quæ suppressioni beneficiorũ pariter conueniunt: atque inter cætera illud ad tertiã quoque præced. conclusionis declarationem pertinens, quid referat, quòd cessante causa gratiæ, seu priuilegij, cesset ipsius effectus ipso iure, seu facto, vel mediante hominis ministerio, seu actione.

Decimasexta conclvsio. Quamuis inferior supremo Principe suppressionem alicuius beneficij ad vltimum effectum ex parte concedentis
deductam, & ab eo, cui concessa fuit, acceptatã † re- 311.
gulariter etiam ex causa reuocare nequeat: id tamen ex causa poterit ipse supremus Princeps. Prior pars huius conclusionis probatur ex iis fundamentis, quibus idipsum de vltimarum voluntatũ commutatione docuimus sup. *cap. 8. quæst. 6. concl. 1.* ex cuius duabus declarationib. duob. pariter modis declaranda est hæc prior pars præsentis conclusionis; primò quidem, vt ea locum non habeat vbi inferior facultatem à Principe habuisset præiudicandi eius subdito. Secundò, vt inferior eam reuocationem cum causa facere possit ad tempus. Posterior autem pars huius eiusdem conclusionis ex iis probatur, quibus eam quoad vltimæ voluntatis cõmutationem confirmauimus *d. quæst. 6. concl. 2.* æque locum obtinentibus in ea, de qua nunc agimus, beneficiorum suppressione, sicut & ampliationes, ac limitationes, quas ad eandem 2. cõclusionẽ attulimus, in ea parte procedunt.

Vtraque verò præsentis conclusionis pars declaratur, vt huiusmodi beneficiorum suppressio consummata, & quoad vltimũ eius actum perfecta ex parte concedentis, & acceptata per impetrantẽ, siue con-
cessa fuerit à supremo Principe, siue ab inferiore, † 312.
in dubio reuocata non censeatur; prout in similibus priuilegiis fusè ostendimus *d. quæst. 6. conclus. 3.* eam multis modis ampliantes, ac limitantes; quoa quia faciliè quisque per se potest ad præsentem declarationem transferre, id nos hîc facere supersedentes, nonnulla potiùs ex Conc. Trid. & reg. 12. alias 13. Canc. referamus, vnde tota hæc conclusio præsertim quoad hanc ipsam declarationem mirificè confirmatur, & explicatur. Nam dum Trid. Conc. *sess. 7. cap. 6. de*
reform. statuit, † vt vniones perpetuæ à quadraginta 313.
annis citrà, (hoc est, vsque ad Concilij illius publicationem, vt sacra Congregatio declarauit,) factæ examinari ab Ordinariis tamquam à Sede Apostolica delegatis possint; &, quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarẽtur; illæ verò, quæ à dicto tempore citra cõcessæ non in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario verificandis factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur, ac viribus omnino careant: satis ex his verbis colligitur, quòd irritæ nõ sunt, nec reuocantur vniones à dicto tempore citrà concessæ, quæ omnino effectũ sortitæ sunt, secus verò [illegible] non sunt in totum sortitæ. idque conuincit dict[illegible] aduersatiua, *verò*, cuius vis est afferre diuersitatem in iure,

iure,& in facto,sub eodem tamen genere,*l.si verò.ff.*
qui satisd. cogam. ac post alios tradit Barbos.*de dictio-*
*nib.dict.*365.*num.*1.& latè probat Octauian. Vulpell.
tract.de praposit.aduerb.& coniunct. verbo , autem, &
verbo, verò. Atque hoc ipsum dicendum est de eo,
quod idem Concil. *sess.*24.*cap.*15. statuit circa vnio-
nes Ecclesiarum parochialium à prædicto tempore
citrà factas monasteriis quibuscumque,aut Abbatiis,
seu dignitatibus, siue præbendis Ecclesiæ Cathedra-
lis,vel collegiatæ,siue aliis beneficiis simplicibus,aut
Hospitalibus,vel Militiis : dum enim *ibi* Concilium
mandat,vt Parochiales sic vnitæ reuideantur ab Or-
dinariis iuxta altàs decretum in eadem Synodo sub
fe.rec. Paulo III. hoc est *d.sess.*7.*c.*6. apertè admittit
prædictũ discrimen *inibi* positũ inter vniones omni-
314. no sortitas, vel non sortitas effectum;cùm relatum †
sit in referente cum suis qualitatibus,saltem,cùm de
relato apparet,*l.asse toto,ff.de hered.instit.l.si ita scripse-*
ro,ff.de cond.& demon.auth.si quis in aliquo, C. de eden.
cum aliis adductis à Mandos.*ad reg.*1. *Canc.quæst.*12.
*n.*7.*& reg.*23.*quæst.*1.*n.*2. Simile quid habetur *in eod.*
*Trid.sess.*25.*c.*9.*de refor.* quoad accessiones per viam
vnionis factas de beneficiis liberis ad Ecclesias,aliá-
ve beneficia quęcumque, aut hospitalia iuripatrona-
tus etiã laicorum subiecta; ita,vt prædicta beneficia
libera eiusdem naturæ cum beneficiis , quibus cum
vniuntur, efficiantur, atque sub iurepatronatus con-
stituantur: de his enim accessionibus subdit inter
cætera *ibid.* Conciliũ; vt si nondum plenarium sor-
titæ sunt effectũ,vel deinceps ad cuiusuis instantiam
fient , simul cum vnionibus ipsis per subreptionem
obtentæ intelligantur , nec executioni ampliùs de-
mãdentur ; sed beneficia ipsa vnita, cùm vacauerint,
liberè,vt antea,conferantur : quæ verò à quadragin-
ta annis citrà, (hoc est,vsque ad Concilij publicatio-
nem,vt diximus)factæ effectum,& plenã incorpora-
tionem sunt consecutæ,hæ nihilominus ab Ordina-
riis, tamquã à Sede Apostolica delegatis reuideãtur,
& examinentur ; ac,quæ per subreptionem, vel ob-
reptionem obtentæ fuerint,simul cum vnionib. irri-
tæ declarentur, ac beneficia ipsa separentur , & aliis
conferantur.Rectè autem Garz *in tract.de benef.part.*
12.*c.*2.*n.*295. *cum seq.* ex quibusdam sacræ Congreg.
Conc.declarationibus,& vna Rotæ Rom. decisione
ponderat,quòd *d.c.*7.*§.illa verò,* non habet locum in
vnionibus, quæ pro parte effectũ sortitæ sunt, *d.* au-
tem *cap* 9.*§.insuper accessiones,*solùm quãdo in totum
sortitæ sunt effectũ,licèt beneficia vnita supprimãn-
tur ; atque hanc differentiã prouenire ex diuersitate
verborũ illorũ decretorũ. Denique dum *in d.reg.*12.
nunc verò 13.*Canc.*Romanus pro tempore Pontifex
315. † omnes vniones,annexiones, incorporationes,sup-
pressiones, extinctiones, applicationes, & dismem-
brationes etiam perpetuas de quibusuis Cathedrali-
bus,& aliis Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, per-
sonatibus, officiis , beneficiis , ac piis, & aliis locis,
vniuersitatibus etiã studiorũ generaliũ,& Collegiis,
etiã in fauorem S.R.E.Cardinaliũ,seu Ecclesiis,mo-
nasteriis, & beneficiis per eos obtentis, quomodoli-
bet Apostolica, vel alia quauis, (non tamen Concil.
Trid. auctoritate, & pro fundatione, seu dotatione,
augmento,vel conseruatione Collegiorũ,& aliorum
piorũ & religiosorum locorũ ad fidei Catholicæ de-
fensionem,& propagationem, bonarúmque artium
cultum institutorũ,) factas, quæ suum non sunt sor-
titæ effectum:ac quascumque concessiones,& man-
data super vnionibus,annexionibus,incorporationi-
bus,& aliis præmissis taliter faciẽdis,reuocat,cassat,
& irritat , nulliúsque decernit existere firmitatis.
Dum,inquã, per huiusmodi verba hæc decernuntur
in memorata regula: ex verbis quidem extra paren-
thesim positis,à contrario sensu,quod in iure validis-

simum est , ex traditis inter cæteros ; ab Eoerard. *in*
*Topic.iur.loc.a contrar.sensu,*colligitur,in ea præserua-
ri à reuocatione,quæ *inibi* fit,vniones,ac suppressio-
nes beneficiorũ,& alias prædictas dispositiones,quæ
iam sunt suũ sortitæ effectũ:ac simul in sensu directo
habetur,reuocari hasce omnes dispositiones,quę ad-
huc nõ sunt sortitæ effectu,necnon quascumque cõ-
cessiones, & mandata super iis taliter faciendis pro
cuius principalis statuti,ac decreti vi,ac robore,*inibi*
statim subiiciuntur ea verba.nec alicui quascumque
regulas,vel adiectiones,aut decreta,quę sanctitas sua
pro expressis haberi voluit,in quibusuis Apostolicis,
etiã quæ motu proprio,aut ex certa scientia,& cõsi-
storialiter processerũt,& emanauerunt,litteris,etiãsi
in eis decretũ esset, illas extũc effectum sortitas esse,
aut ius quæsitũ fore;quomodolibet cõtenta aduersus
reuocationẽ,& irritationẽ huiusmodi voluit aliqua-
tenus suffragari.Ex verbis autẽ ipsa parẽthesi inclusis
constat, à reuocatione huiusmodi omniũ dispositio-
num, etiãsi effectum sortitæ nõ sint,illas præseruari,
& excipi,quæ factæ sunt auctoritate Conc.Tridenti
necnon † pro fundatione,seu dotatione , augmento, 316.
vel conseruatione Collegiorũ,& aliorum piorum,&
religiosorũ locorũ institutorũ ad defensionẽ,ac pro-
pagationẽ fidei Catholicæ,& cultũ bonarum artium:
atque ita hanc regulã quoad alias eius partes, præter
mox memoratã exceptionẽ,quæ in tenore ab eo re-
lato non habetur,intellexit Mandos. *ad reg.*12.*Canc.*
*quæst.*1.cum aliquot seqq.at verò quoad ipsam etiam
exceptionẽ,post alios Gonsal. *ad reg.*8. *Canc.glos.*5.*§.*
7.*à n.*45.*vsque ad* 53.& Garz.*d.tract.de benef part.*12.
*c.*2.*n.*281. cũ multis seqq.ac nouissime Ioan.Chokier
*in comment.d.reg.*seu *Glosat.antiqui eiusdẽ reg.circa ini-*
*tium.*Quinimmo ex nonnullis Rotæ Rom.decisioni-
bus etiam modernis , postquã prædicta regula Canc.
cum illa exceptione emanare cœpit Gonzal.*d.§.*7.*n.*
48.50.*&* 51.Garz.*d.c.*2.*n.*24.*cum duob.seqq.* iuncto *n.*
289.*&* 297.*cum duob.seqq.* & Chokier *loc. cit.* volue-
runt,huiusmodi reg.Canc.reuocatoriã vnionum, &
aliarũ prædictarũ dispositionũ nõ habere locũ † in iis 317.
quoque vnionibus nõ sortitis effectũ,quæ emanarũt
pro dote necessaria alicuius loci , vel rei piæ,eiúsve
dotis augmẽto ; necnon quãdo vnus Ordo supprime-
retur in totũ,& eius beneficia applicarẽtur alteri;aut
quãdo vnio fit in vim cõtractus,vel ex causa onerosa,
aut in recõpensationẽ,vel remunerationẽ seruitiorũ,
ac meritorũ extraordinariorũ.Quod autẽ Rot.Rom.
in quibusdã decisionibus, quas sequitur Gonzal.sup.
*n.*50.& Chokier *vbi sup.*atque aliis etiã modernis re-
latis à Garz. *d.c.*2. *n.*284. generatim voluit, vniones
factas pro augmẽto cultus diuini nõ cõprehendi in d.
regula reuocante vniones nõ sortitas effectum,rectè
monet Garz.*ibid.& num.seq.*accipiendum esse de au-
gmẽto dotis necessariæ illius Ecclesię,cui fit vnio,sic-
ut etiã *n.*294.*cum duob.seqq.*satis probabiliter defẽdit,
† quòd hæc regula reuocatoria vnionũ non videtur 318.
intrare,si saltẽ in parte vnio sortita fuit effectũ. quia
tunc dici nõ potest, vnionẽ suũ non esse sortitã effe-
ctum , cùm saltẽ in parte eum sortita fuerit,& nega-
tiua totũ excludat;ac in dubio potiùs pronuntiãdum
est pro nõ reuocatione. Quatenus verò eadẽ moder-
na regula in exceptione posita in illa parenthesi à re-
uocatione vnionũ,quæ nõ sunt sortitæ effectũ , exci-
pit vniones,ac suppressiones factas auctoritate Con-
cil.Trid.meritò Garz.*d.tract.de benef.part.*5.*c.*4.*n.*126.
ex nonnullis sacræ Cong.declarationib.inde infert,† 319.
nõ cõprehendi in reuocatione vnionũ,quæ fit in præ-
dicta regula,vnionẽ præbẽdæ proximè vacaturæ of-
ficio Pœnitentiarij maioris in Cathedralib. Ecclesiis
ab Episcopo factã,iuxta decretũ eiusdẽ Conc.*sess.*24.
*c.*18.*de ref.* idque etiãsi ea vnio auctoritate Apostolica
facta fuerit.Sed & idẽ dicendũ tũ de aliis vnionibus,

quæ ab eodē Conc. fieri vel permittuntur, vel præcipiuntur; prout illæ, de quibus *seß.21.c.5.seß.23.c.18. vers. & quia ad Collegij fabricam, seß.24.c.15.circa init. & vers. in parochialib. etiam Eccles.* ueenō *c.15.in priori eius parte, de refor.* tum de suppreßionibus, de quibus idémet Concil. *d.cap.15.in posteriori parte eius decreti.* Quòd si pro maiori explicatione, & clariori intelligentia tam Conc. Trid. *d.seß.7.c.6.& d.seß.25.c.9.vers.*
320. *insuper accessiones*, quàm *d.reg.12.* seu 13. *Canc.* petas, † quandónam dicatur vnio, atque adeò etiā suppreßio sortita effectū. Breuiter respondeo cum Garz. *d.c.5. n.281.cum trib.seqq.* iuncto *n.290.* pariter *cum trib.seq.* vbi id satis comprobat, requiri, ac sufficere captā esse possessionē post factā vnionē; neque requiri fructuū perceptionē, aut pacificā possessionē; minúsque sufficere, quòd quis vigore vnionis voluerit capere possessionē, ac fecerit quantū in se fuerit, & nō potuerit habere: quāuis in hisce duobus articulis contrarium tenuerit Glosator antiquus *ad d. reg. de reuocatione vnionum*: & quidem probabiliter, cùm & possessio non pacifica pro non possessione habeatur: vt colligitur ex *cap. commissa, §. annus autem, de elect. in 6. cap. licèt Episcopus, de præb. eod. lib. & Extrau.* Ioan. XXII. *Execrabilis, §. qui verò, eod. tit.* & *ibi* glos. ab aliis approbata *in verbo, pacificam*, & conditio pro impleta habeatur, cùm per eum non stat, qui implere debet, *cap. cùm non stat, de reg. iur. in 6.* cum simil.

Si autē pro cōplemento huius conclusionis rursus quæras, an per reseruationē beneficij, vel eius prouisionē maximè post resignationē, præcipuè ad alicuius fauorē, aut ex vi permutationis, suppreßio eiusdem beneficij expiret, seu extinguatur, vel saltem suspendatur; quoad reseruationē quidem satis id constare potest ex iis, quæ quoad hoc de vnione scripsimus *cap. præced. quæst.6.concl.4.in 12.qualitate*, post Garz. *d. part.12.c.2.n.91. vsque ad* 107. necnon hoc ipso cap. *quæst.4.concl.8.ad fin. quæst.6.concl.4.in 11.qualitate.* & hac quæst. *concl.*13. paulo post initium. Quoad prædictam verò prouisionē Garz. *d.cap.2. n.23.* post Ioan.
321. Corsi. *tract. de benef. part.1.cap.9.n.1.* docet, † regulariter beneficia vnita permutari non posse. subdit autem *n.24.* id posse intelligi dupliciter; primò de beneficiis vnitis, postquā vnio sortita est effectū: & tunc post alios ait, quòd, cùm per vnionē extinguatur titulus, & nomen beneficij, & non dicatur ampliùs beneficium separatū, sed confusum sit sub titulo beneficij, cui facta est vnio, vt idem tradit *in d. part. 12. cap.2.* ex *n.15.* ideo nō possunt renuntiari, nec per se impetrari etiā à Papa, nisi facta vnionis mentione; & Bellam. *in tract. de permutat. benef. 3. part. quæst.7.* dicit, quòd de suppresso beneficio indubitatum est, non posse permutari; quia illud, quod non est, permutari non potest, nisi suppreßio venisset post renuntiationes. subiicit verò Garz. *num.25.* post Bonifac. Vital. *Clem.1.de rer. permutat.* beneficiū vnitum, v.g. Capitulo, permutari posse cum alio Petri, dissoluta prima vnione ex causa vtilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ. ac *num.26.* etiā beneficia vnita posse permutari inter se, arg. *cap. cùm venerabilis, de except.* & ex Corsi. *d. n.1.* Idem autem Garz. sup. *n.57.* alios secutus docet, regulā illam, quòd beneficia vnita nequeant permutari, posse intelligi, antequā vnio sortiatur effectū; & tunc pariter post alios ait, beneficiū vnitum, nō posse permutari per eum, qui illud tenet, antequam vnio effectū sortiatur, dūmodo vnio sit iuridicè facta, ita, vt de iure teneat; & dummodo ipsa tota vnio permutationem, & renuntiationes, seu renuntiationem ex causa permutationis præcedat: idémque esse in resignatione ad fauorē. atque subdit *num.28.* alios secutus eam nō solum procedere corā Ordinario, sed etiam corā Papa: nam effectus vnionis nō tollitur per prouisionem Papæ subsequentē, alias vnio esset inutilis per frequentes, & plures permutationes, seu prouisiones, quod nō est de mente Papæ. hoc tamē nō procedit, vt idem post alios docet *num.29.* quoties permutatio, seu resignatio in fauorē facta esset corā Papa cum narratiua vnionis. addens *num.30.* post Mandos. & Flam. Paris. in resignationibus, seu permutationibus solere dari suspensionē vnionū, suppreßionum, & aliarum gratiarū. subiicitque *num.31.* sic procedere duas declarationes sacræ Cong. Conc. *ad d. c.15.* alterā, quòd vniri possunt beneficia viuentium, sine tamen præiudicio obtinentium, seruata forma huius decreti: sed si beneficiū viuentis vnitum cōtingat resignari, & resignationē per Sedem Apostolicā admitti, vnio pro illa vice suspenditur: alterā, quòd, quando beneficium à Sanctißimo confertur etiā ex causa resignationis, licèt per Ordinariū Capitulo sit vnitum, & in litteris Apostolicis non adsit specialis derogatio, tunc valet collatio, dummodo habeat suspensionem generalē, vel specialem. *Num.* autem 32. *vsque ad* 36. disputat, an facta resignatione ex causa permutationis, seu in fauorē, non facta mentione, seu suspensione vnionis, statim subintret vnio, & *n.33.* quoad resignationem transiens cum vtroque Parisio, hoc est, Petro Paulo, & Flaminio, docet, per resignationē ignorāter sic factā non abdicari Ius à resignante, & ideo redire posse ad suum beneficium; secus si scienter: & *num.36.* idem post alios concludit quoad permutationē. *num.* verò 37. *cum seq.* aduertit ex aliorum etiā sententia, ista procedere in vnione de beneficio certo, seu beneficiis certis, per quam acquiritur ius saltē ad rem; vnionem verò de beneficio primò vacaturo nō capere beneficium resignatum ex causa permutationis, siue ad fauorē. Quæ autem dicta sunt de beneficiis certis, vt permutata, aut resignata ad fauorē cōferri nequeant, nisi facta mentione, ac suspensione vnionis, nō modò procedant, cùm vnio facta est de iis simpliciter, cùm vacauerint, verùm etiā additis illis verbis, per cessum, vel decessum: prout, non obstantibus nonnullis auctoritatibus, & fundamentis per Garz. adductis *num.39. cum seq.* idemmet cum aliis, relata quoque integra Rotæ Rom. decisione, concludit *n.41. & seq.* subdens *num.43.* quòd, si talis resignatio in fauorem, seu ex causa permutationis de beneficio vnito per cessum, vel decessum, esset facta scienter, intraret statim vnio, iuxta dicta, & in terminis Rebuff. *in prax. benef. tit. de Vicar. perpet. num.* 20. Aduertendū autem hac in re puto, quòd, cùm reperiam à Conc. Trid. in trib. suis decretis *de reform.* circa vniones, aut suppreßiones ab ipso permissas noluisse obstare futuras prouisiones, derogationes, aut suspensiones; nimirū *seß.21. cap.5. in fi.* ibi; quæ vniones etiā non possint reuocari, nec quoquo modo infringi vigore cuiuscumque prouisionis, etiā ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis: *seß.23.c.18.versic. & quia ad Collegij fabricā, circa med.* ibi; nec per resignationē ipsorum beneficiorum, vniones, & applicationes suspēdi, vel vllo modo impediri possint, sed omnino, quacūque vacatione, etiāsi in Curia effectū suum sortiantur, quacūque constitutione nō obstāte: ac denique *seß.24.c.15.in fi.* ibi, neque prædictæ vniones, aut suppreßiones tolli, seu impediri possint ex quibuscūque prouisionibus, etiā vigore resignationis; aut quibusuis aliis derogationibus, vel suspensionibus: cùm, inquā, hæc ita sint, in hisce casibus, nō quælibet suspensio, aut derogatio vnionis facta in litteris prouisionis vnionem, aut suppreßionē factā sequentibus, ad eam tollendā, vel suspendēdam sufficiet, sed ea saltē generalis requiretur, nō obstante quòd vnio, vel suppreßio talis beneficij, quod impetratur, facta sit vigore Concil. Trid. id quod satis colligitur,

colligitur, tum ex *cap. nonnulli, de rescript. & cap. cum nos de aet. qual. & ord. praefic.* com vtrobique notat. & aliis
per nos adductis sup. *c. 7. quaest. 5. concl.* 2. tum quòd ipsa
reg. 12. seu 13. reuocans vniones, ac suppressiones be-
neficiorũ, quae effectũ sortitae nõ sint, excipit, vt non
multo antè vidimus, eas, quae fiunt auctoritate Conc.
Trid. cùm tamẽ longè fauorabilior sit dispositio, quae
fit per viam legis, quàm quae per viã rescripti, vt tra-
duot Doct. *d. cap. nonnullis, & cap. 1. de rescript.* necnon
cap. 1. de constit. in 6. & constat ex adductis à Gonzal.
ad reg. 8. Canc. §. 6. prooem. num. 26. cum seq.

Decimaseptima conclusio. Per po-
steriorem suppressionẽ alicuius beneficij alteri con-
322. cessam, quàm ei, qui priorem obtinuit, † ipsa prior
reuocata non censetur, nisi eius mentio fiat in poste-
riori. Haec conclusio probatur, quia ita in priuilegiis
colligitur ea text. *in cap. veniens, de praescript.* ac tenet
glos. 1. & 2. circa medium, in cap. 1. de rescript. quã inter
caeteros sequuntur nonnulli, quos retulimus sup. *c. 8.*
quaest. 6. concl. 4. ex cuius ampliationibus, ac limitatio-
nibus totidem praesentis conclus. ampliationes, ac li-
mitationes desumi possunt. quae etiam ex iis, quae *d.*
quaest. 6. concl. 5. adduximus, limitanda venit, vt ad re-
uocationem prioris huiusmodi suppressionis regula-
riter sat sit, vt in posteriori dispositione, quae ad alte-
rius à primo impetrante fauorẽ emanauit, apponatur
illa clausula generalis, *non obstantibus quibuscumque suppressionibus huius beneficij alteri concessis*: quod ta-
men *ead. concl. 5.* declarauimus, nisi prius priuilegium
concessum fuisset piae causae, vel foret insertum in
corpore iuris; vel haberet clausulam derogatoriam
ad futuras similes concessiones; vel denique conces-
sum esset titulo oneroso.

Declaratur praeterea praesens conclusio, vt reuoca-
tio praedictae suppressionis beneficij, cùm fit per viam
323. legis, † effectum suũ eo tempore sortiatur, quo lex
solet obligare: quando autẽ fit per rescriptũ, aliámve
priuatã dispositionem, tunc demum effectũ habeat,
cùm ad illius notitiã peruenerit, cui fuerat concessa
suppressio. Quae declaratio quoad vtrumque mem-
brum satis ex iis cõfirmatur, quibus vtrumque in vl-
timae voluntatis cõmutatione cõprobauimus *d. quaest.*
6. concl. 6. quo etiã loco vidimus quoad prius quidem
membrũ, quando lex obligare incipiat; quoad poste-
rius verò, qualiter facienda sit huiusmodi reuocatio-
nis intimatio, seu qualis eius notitia exigatur.

Decimaoctava conclusio. Is, cui
per delegationem, aut subdelegationem cõmissa fuit
324. alterius beneficij suppressio, † nequit sine iusta cau-
sa cõmissionem detrectare, aut susceptae renuntiare.
Haec conclus. quoad delegatũ respectu delegationis
suscipiendae probatur ex *l. fin. §. iudicandi quoque, ff. de muner. & honor.* cum aliis, quibus hoc ipsum genera-
tim in delegatione ostendimus, sup. *c. 8. quaest. 7. concl.*
1. non longe ab initio; vbi etiã docuimus, saltẽ atten-
to iure canonico ita id fore accipiendũ, vt is, qui sub-
ditus nõn sit, nequeat ad suscipiendam delegationem
compelli; praecipuè per text. *in cap. 1. §. 2. de for. compet.*
in 6. respectu verò delegationis iam susceptae, quòd
ei renuntiare nõ possit delegatus, satis probat text. *in cap. pastoralis, in princ. & cap. prudentiam, §. adiicimus, de offic. deleg.* & constat ex aliis ad id per nos adductis
d. concl. 1. paulò post initium. Quod quidem multipli-
citer declarandum est, prout illud declarauimus *ead.*
concl. 5. circa med. post mediũ verò, illud inter caetera
explicauimus, an delegatus renuntians delegationi
325. siue simpliciter, siue subdelegando, † possit iurisdi-
ctionem postea reassumere; qua de re aliquid etiam
scripsimus *d. quaest. 7. concl. 2. ad fin.* Quoad subdelegatũ
autem, quòd sine iusta causa nec subdelegationẽ de-
trectare, nec semel susceptam dimittere possit, satis
probatur ex adductis *d. concl. 5.* vbi primum praecipuè
ostẽdimus ex *cap. pastoralis, in princ. & §. quia verò, cap. in litteris, & cap. sane, el 2. de off. deleg.* necnõ ex *c. 1. eod. tit. in 6.* ac duobus modis extẽdimus, & restrinximus.
Secundũ verò documenta tum ex eo, quòd de delega-
to paulo antè diximus; praesertim cùm id, quod de de-
legato traditur, idẽ in subdelegato seruata proportio-
ne regulariter statuendum sit, ea adductis *ibi*, & sup.
cap. 8. quaest. 2. concl. 4. circa initiũ: tum ex eo, vnde pri-
mum quoque cõuincitur, quia, si delegatus, aut sub-
delegatus nõ teneretur susceptã cõmissionem exequi
ac retinere, leges essent ludibrio, quod esse nõ debet,
vulg. iuribus. Ea iusta verò causa delegatus, ac subde-
legatus potest commissionem respectiuè non susci-
pere, & susceptam dimittere, vt *eadem concl. 2. post medium*, demonstrauimus, praecipuè ea *l. penult. ff. de vacat. & excusat. mun. cap. si pro debilitate, cap. pastoralis, in princ. & cap. prudentiam, §. adiicimus, de off. deleg.*

Decimanona conclusio. Is, cui com-
missa fuit aliqua suppressio beneficij, † referẽdo, seu 326.
remittendo negotiũ ad cõmittentem, seu superiorẽ,
amittit iurisdictionem circa illud sibi cõmissam. Pro-
batur ex *cap. licet, de offic. legat.* vbi, ex quo Legatus Se-
dis Apostolicae retulit causam, seu negotiũ Papae, de
eo ampliùs cognoscere non potest: id quod ex aliis
quoque iuribus, ac Doctorib. constat per nos allegat.
sup. *c. 8. quaest. 7. concl. 3. circa initiũ.* Ex *ibid.* autẽ addu-
ctis haec conclus. extenditur, vt statim, ac iudex dixit,
se velle superiori negotiũ referre, nequeat ampliùs
de illo cognoscere. vt quoties iudex superiori, quò
eum cõsulat, se relaturum negotiũ pollicetur litigã-
tibus, illico his copiã consultationis edere apud acta
teneatur. ac tandem, vt conclus. locum habeat in sin-
gulis speciebus relationis, de quibus *ibi*, ac signanter,
vbi iudex etiã tamquã Ordinarius sine vlla cõmissio-
ne procedit, & cognoscit. Restringitur verò, seu de-
claratur multis modis, quib. *d.* tertiam cõclus. limita-
uimus; ac potissimùm, vt nouo iure Authenticorum
causa perfectè examinata nequeat referri, sed debeat
lata sententia terminari; vt post sententiam in causa
ciuili fieri non possit relatio: ac tandem, vt, si partes
relationẽ non approbauerint, sed cõtradixerint, vt, non
obstãte promissione, seu pronuntiatione de referen-
do, iudex iterũ de causa cognoscat, possit identidem
iudex procedere ante factam relationem; atque etiã
post factam, antequã ea per superiorem admittatur.

Vigesima conclusio. Si commissarius
suppressionis alicuius beneficij in cognitione illum
sibi tamquam collegam associet, qui tunc secum iu-
risdictionem in eo negotio non habet, † capitat hu- 327.
iusmodi commissarij iurisdictio. Probatur haec con-
clus. quia ita generaliter in delegato tradit glos. quã
alij sequuntur, *in cap. significantib. verbo procedere non debere, de offic. deleg.* per text. in *cap. cùm super eod. tit.*
vbi iuxta intellectũ glos. & multorum *ibid.* sumptum
ex integra Decretali, definitur, quòd, si duo delegati
sint cum clausula, *si ambo non potestis, vnus procedat*, &
vno eorum ex legitima causa recusato, & interposita
per recusantẽ appellatione, alter solus procedere po-
test, ac debet; neque tenebit processus, si secum re-
cusato procedat. Quin etiam, seclusa recusatione, ob
solam legitimam appellationem ab vno ex delegatis
cum praedicta clausula; (qui nimirũ tunc solus pro-
cedat ob alterius vel impotentiam, vel nolontatem,
iuxta text. *in cap. prudentiam, §. adiicimus, & seq. de offic. deleg.*) si alter postea, cessante impedimento, volens
procedere, admitteret ad processum collegam, à quo
fuerat appellatum, nulliter procederet, per text. *in d. cap. cùm super*, prout nunc legitur in cõpilatione De-
cretalium, iuxta quã nulla in eo recusationis, sed so-
lius appellationis mentio fit: ac per alia, quae ad id

adduximus sup.*cap.8.quæst.7.concl.4.* ex qua etiam su-
mere licet quatuor præleotis conclus. limitationea,
quas ad eam cóclusionem attulimus, satisque, ui fal-
lor, confirmauimus: primam, vt nou habeat locum,
vbi commissarius ab initio habuit iurisdictionem in
solidum. Secundam, cùm is sciebat, se posse solũ pro-
cedere, ac tantùm ad cautelam, id protestando, cum
altero procedit. Tertiam, vt non procedat, cùm error
est in facto, secus verò si sit in iure. Posttemam quo-
ad assumendum assessorem, etiam cùm delegatus ad
id non tenetur: id verò, quando contingat, *ibidem*
latè tradidimus.

Vigesimaprima conclusio. Si commissa-
rius suppressionis alicuius beneficij deferat appella-
tioni à se interpositæ, aut prouuntiet, nullam sibi in
328. eo negotio competere iurisdictionem, † ita eidem
renuntiare censetur, vt, si quam habet, amittat. Prior
pars huius conclus. probatur ex regula generatim in
delegato tradita per glos. receptã *cap. in literis, ver-
bo, officio suo functus, de offic. deleg.* arg. *cap. sæpe contingit,
& cap. interposita, §. eidem, de appell.* Sed melior ad id
text. est *in cap. dilectis filiis, §. præterea, eod. tit.* optimus
autem *in cap. cum appellationibus, §. si verò, eod. tit. in 6.*
ex quo pariter desumitur illa eiusdem regulæ exten-
sio, vt deferẽs appellationi etiam friuolæ, à se abdi-
cet iurisdictionem. quam extensionẽ *d. cap. 8. quæst. 7.
concl. 5.* tribus modis resttinximus. Posterior verò
pars præsentis concl. satis ex eo probatur, quia ita de
quouis delegato habetur *in cap. significantibus, de offic.
deleg.* quod ex aliis quoque confirmauimus *d. quæst. 7.
concl. 6.* vbi id quoque extendimus primò, vt iudex
pronuntians, se in ea causa, seu negotio iurisdictionẽ
non habere, eam postea, etiam de partium cousensu,
reassumere non possit. Secundò, vt prædicta regula
procedat siue iudex bene siue malè pronuntiauerit.
Resttinximus autem præcipuè, vt locũ non obtineat
in executore, qui pronuntians, se non esse executorẽ,
non ideo ea in re abdicat à se iurisdictionem, seu po-
testatem, quam habet, maximè per text. *in cap. dile-
ctus, il 3. de preb.*

Vigesimasecunda conclusio. Pro-
posita legitima causa recusationis inferioris, qui be-
neficium aliquod suppressurus erat, siue Ordinarius
sit, siue delegatus; sed ea causa intra debitum tempus
329. nou probata; † ex tunc vti sua iurisdictione potest:
eadem verò causa legitimè probata, recusatus de re-
cusatoris assensu negotium personę idoneæ commit-
tere debet, vel ad superiorem transmittere, vt iu eo
procedat secundùm quod fuerit procedendum. Hæc
conclusio quoad priorem partem satis probatur ex
*cap. secundo requiris, §. 1. & cap. cum speciali, in princ. de
appellat.* iuncto *cap. legitima, eod. tit. in 6.* & cùm hæc
iura generaliter de iudice loquentia non distinguant
de Ordinario, vel delegato, nec nos distinguere de-
bemus, *l. 3. in fi. ff. de offic. præsid. cap. Romanorũ, 19. dist.*
cum simil. Posterior autem pars quoad Ordinarium
quidem probatur ex *cap. licèt ex suscepto, de for. compet.*
vbi de remissione ad superiorẽ agitur; iuncto *cap. si
quis contra, eod. tit. & cap. ad hæc, il 3. de appellat.* vbi de
commissione ex consensu partium: & aliis, ex quibus
hoc vtrumque in vltimæ voluntatis commutatione
docuimus sup. *cap. 8. quæst. 8. concl. 1.* Quoad delegatũ
autem hæc ipsa posterior pars præsentis conclus. pro-
batur ex *d. cap. cum speciali, in princ. de appellat. & cap.
iudex, de offic. deleg. in 6.* vnde eadem quoque pars de-
claratur, vt *ibid.* fusè deduximus: illud etiam traden-
tes, subdelegatum, si de partium consensu datus, re-
ceptúsve non sit, ab earũ altera posse recusari; idque
siue subdelegatio in totũ facta sit, siue nou in totum,
sed aliquid de iurisdictione reseruando: necnon de-
legatũ subdelegantẽ non in totũ posse, non obstan-
te recusatoris appellatione, de principali causa co-
gnoscere post recusationẽ eius, quã ipse sic nõ in to-
tũ subdelegauerat. quod tamẽ intellige, nisi ipsemet
quoque delegatus ex legitima causa recusetur, iuxta
regulam, quam initio huius cõclusionis tradidimus.

Quæ quidem tota conclusio declaratur, vt proces-
sus, sententia, & alia gesta per Ordinarium, vel dele-
gatum supprimentem post legitimam recusationem
aliquod beneficium, si per recusatorem fuerit à reie-
ctione recusationis appellatum, vel vbi negotiũ per
superiorem legitimè fuerit auocatũ; & quoad dele-
gatum, etiam vbi is, qui de causa suspicionis cogno-
scit, pronuntiauerit eam esse legitimam; nullius ro-
boris sint, aut momenti: aliàs ipso iure valent. Hæc
autem declaratio quoad omnia sua membra satis ex-
plicata, & comprobata remanet ex iis, quæ *d. quæst. 8.
concl. 2.* latè adduximus: vbi non pauca etiam adie-
cimus, vnde tam ea, quàm tota præsens conclusio
declaratur, præsertim quoad propositæ causæ suspi-
cionis probationem.

Vigesimatertia conclusio. Pen-
dente cõpromisso super beneficio, aut eius bonis, vel
redditibus, aut etiam super ipsa suppressione; † licebit 330.
alteri partium, soluta priùs pœna in cõpromisso ap-
posita, Ordinariũ, vel delegatũ, qui facultatẽ habet
ad huiusmodi suppressionem faciendam, adire, & ad-
uersarium suum super re cõpromissa conuenire. Hæc
conclusio quoad omnia eius mẽbra probatur ex iuri-
bus, & Doctorib. quibus ea omnia quoad vltimæ vo-
luntatis cõmutationem cõfirmauimus sup. *c. 8. quæst.
8. concl. 3.* ex cuius pariter ampliationibus, ac limita-
tionibus, seu declarationibus totidẽ modis ampliari,
ac limitari, seu declarari potest præsens conclus. cùm
æquè in vtraque locũ habeant fundamẽta *ibi* allata.

Verùm & adhuc declaratur principaliter hæc ipsa
cõclusio, quòd † pendente reductione laudi ad arbi- 331.
trium boni viri super bonis, redditibúsve ad beneficiũ
illud pertinentibus, de cuius suppressione agitur; aut
super ipsa suppressione, vel pendente huiusmodi re-
ductionis petitione: regulariter suspenditur tum exe-
cutio laudi, tũ potestas Ordinarij, vel delegati ad eam
suppressionem faciendam. Quæ declaratio quoad
vtramque partẽ ex iis cõprobatur, quibus id vtrum-
que in vltimæ voluntatis commutatione ostendimus
d. quæst. 8. concl. 4. vbi etiã primum illud ostẽdimus, vt
pendente quoque tempore ad petendam laudi redu-
ctionẽ, fieri nequeat ipsius laudi executio: ac restrin-
ximus, vbi adsit obligatio in forma Cameræ; quia
tunc executio laudi per eius reductionem, vel redu-
ctionis petitionem non suspenditur. vtrumque verò
multipliciter *ibi* limitauimus ex adductis per nos *in
tract. de Conseruat. iudicib. cap. 9. quæst. 4. concl. 1.* ac præ-
sertim, quòd reductio ad arbitriũ boni viri locum sibi
vendicet in laudo arbitratoris, non autẽ arbitri. quod
tamen fallit in nonnullis casibus per nos vtrobique
relatis. quia immo limitationi huic principali omni-
no contrarium, quòd nimirũ reductio ad arbitrium
boni viri locum habeat in laudo arbitri, non autem
arbitratoris, attentari potest ex iis, quæ sup. *cap. 9.
quæst. 8. concl. 21. ad fin.* attulimus.

Vigesimaquarta conclusio. Ap-
pellatio interposita ab inferiore supprimẽte, aut, cùm
non debet, supprimere volente aliquod beneficiũ, † 332.
eius iurisdictionem, ac facultatem illud supprimendi
suspendet, ac secutæ suppressionis executionem im-
pediet. Prior pars huius conclus. probatur ex rubr. ac
toto tit. *ut lite non contest. appell. interpos. cap. cùm super, & cap.
super quæstionũ. §. vlt. de offic. deleg.* cum aliis, quib. sup.
c. 8. quæst. 8. concl. 5. circa initium, ostẽdimus, per appel-
lationẽ siue iudicialem, siue extraiudicialẽ illius iu-
risdictionem à quo est interposita, ita suspendere, vt
vlterius

vlteriùs procedere in eo negotio non possit. Posterior
autem pars probatur; tum ex mox citat. iurib. tum
ex *l.1.ff.ad Turpill.* necnon *in cap. venientes, in princ. &*
§.vlt.de iureiur. aliisque iuribus, ac Doctorib. per nos
vbi sup. allegat. vnde habetur, per appellationem sus-
pendi executioné eius, quod iudicatum est: ac præ-
sertim ex text. *in cap. cùm super controuersia, §. vlt. de*
sent. & re iudic. vbi casus est in tertio comparente pro
suo interesse, & appellante. ex quo sumitur prima
huius prioris partis extensio. Altera est, † vt appel-
333. latio eam etiam præsumptionem tollat, quæ resultat
ex sententia; vt fusè docuimus *d.concl.5.vers.ea verò*
extenditur. eandem autem regulam *ibid.* post alios re-
strinximus, seu declarauimus, vt extinctio iudicati,
quæ ex appellatione resoltat, non operetur, nisi quo-
ad ea, quæ post litis contestationem gesta sunt: remis-
siuè subiicientes, quandónam appellatio operetur re-
uocationem ante omnia attentatorum, ea pendente.
334. In quibus verò casibus liceat † à supprimente bene-
ficium appellare, facilè quis colliget ex casibus, quos
hac in re quoad commutantem aliquam vltimam
voluntatem retulimus *d. concl.5. ante medium, vers.*
qua in re, vsque ad fin. illius conclusionis.

Vigesimaquinta conclusio. Iu-
risdictio supprimentis aliquod beneficiũ, & executio
335. sententiæ super ea suppressione latæ † suspenditur
dum de huius suppressionis nullitate cognoscitur in-
cidenter: secus verò, cùm ea nullitas principaliter
cognoscitur. Prior pars conclusionis probatur, quo-
niam, cùm eiusmodi nullitas incidenter duobus ma-
ximè modis proponi possit; nimirũ vel accessoriè ad
appellationẽ, & vt in ea includitur, vel per modũ ex-
ceptionis: de vtroque modo id verũ est, vt constat ex
adductis sup. *cap.8.quæst.8.concl.6.* vbi etiam quoad se-
cundum modũ id multipliciter extendimus, ac re-
strinximus. Posterior verò pars concl. probatur, quo-
niam generaliter ea vera est in cuiusuis iudicis iuris-
dictione; prout ex communiori, ac veriori Doct. sen-
tentia pluribus tradit Lancellot. *in tract. de attentat. 2.*
part. cap.17. vsque ad 38. & n.62. cum duob. seqq. quam
nonnullis modis limitauimus *d.concl.6. circa med.* vbi
etiam aliquot illius conclus. limitationes adiecimus,
quæ toti huic conclusioni æquè adaptantur.

Vigesimasexta conclusio. Renun-
tiatio expressa suppressionis alicuius beneficij facta
336. ab impetrante † regulariter ipsam suppressioné ita
extinguit, vt ampliùs illa vti nõ possit. Probatur; tum
quia regulariter potest quilibet renuntiare iuri pro
se introducto, *l. si quis in conscribendo, C. de pact. & cap.*
cum nobis, de elect. aliisque iuribus, quæ ad hoc allega-
uimus sup. *cap.5.quæst.1.concl.7.in initio, & c.8.quæst.9.*
concl.1. tum quòd potest quis regulariter priuilegiis
suis renuntiare, vt *ead. quæst.9. in 1. & 2. præmiss.* tradi-
dimus: vbi etiam ex Suarez id latè comprobante
lib.8.de legib.cap.33.num.3. docuimus, renunciantem
suo priuilegio non posse ampliùs eo licitè vti.

Limitatur autem, seu declaratur præsens cõclusio
primò, vt locum sibi vendicet, dummodo illud, quod
quis renuntiat, in solius renuntiantis fauorem indu-
ctum sit: secus verò, si in alterius, vtputa Ecclesiæ, aut
aliàs in publicũ fauorem, & quidé principaliter, non
autem solùm in consequentiam illud fuerit introdu-
ctum, vt constat ex *cap. si diligenti, de for. compet.* cum
aliis per nos adductis *d.quæst.9.in 1.præmiss. & concl.5.*
limit.1. Secundò, vt non procedat, vbi is, qui renun-
tiat, non est habilis, seu non habet integram perso-
nam ad renuntiandum; cuiusmodi est pupillus, &
minor regulariter, atque in certis casibus etiam mu-
lier, ac rusticus; iuxta latiùs per nos in his tradita *d.*
concl.1.limit.2. quæ quidem beneficiorum suppressio-
ni, de qua nunc agimus, æque conueniunt. Declara-

Io. Petr. Moneta de commut. ult. volunt.

tur denique præsens conclusio ex declarationibus,
quas ad seq. conclus. adhibebimus.

Vigesimaseptima conclusio. Per
renuntiationem quoque tacitam impetrantis, quæ ex
verbis colligitur, † regulariter expirat, seu extingui- 337.
tur suppressio beneficij ab ipso impetrante obtenta.
Probatur hæc conclusio ex iis, quæ adduximus sup.
cap.8.quæst.9.concl.2. præcipuè verò ex eo, quòd, qua-
tenus ad essentiam consensus, & proprij iuris abdica-
tioné pertinet, idem operatur renuntiatio tacita, quæ
ex verbis colligitur, quod operatur ea, quæ fit verbis
expressis; vt constat ex late traditis à D. Paul. Galle-
rat. *in tract. de renunt. vol.1. lib.5. cap.1. num.43.* & Fla-
minio Paris. *tract. de resig. benef. lib.1. quæst.1. num.9.*
vsque ad 10. & n.23. necnon *quæst.13. n. n.10. vsque ad*
15. vbi de eo, qui tacitè renuntiauit beneficio, quòd
illud nequeat repetere, ac si expressè illi renũtiasset.

Ampliatur autem præsens conclusio primò, vt † 338.
etiam per eam tacitã renuntiationẽ, quæ ex actu, seu
facto aliquo impetrãtis inducitur, extinguatur bene-
ficij facta suppressio; tum ex fundamẽtis ipsius prin-
cipalis conclusionis: tum quòd regulariter eadem est
virtus taciti, & expressi, *l. cum quid, ff. si cert. petat.* cum
suis concord. allegat. per Euerard. *in tot. leg. ab expresso*
ad tacitum, circa initium: tum quòd saltem vbi aliqua
dispositio non requirit cõsensum expressum, vel pro
forma, sufficit tacitus, & idem operatur, ac expressus;
vt cõstat ex adductis à Gonzal. *in commento reg. 8. Canc.*
glos.47.n.20. cum duob. seqq tum ex eo, quod ex multis
iurib. tradidimus sup. *cap.7.quæst.4.concl.5. ad fin.* con-
sensum, qui præstatur ratione interesse, sufficere taci-
tum, & *concl.6. post medium, vers. regulariter quoque,*
docuimus post multos, cùm adest consensus tacitus,
qui ex facto resultat, expressum non requiri: tum ex
iis, quib. inf. *concl. pen.* id docebimus de tacita renun-
tiatione consurgente ex actu contrario suppressioni;
is enim proculdubio factum quoddam est: tum deni-
que ex aliis per nos allegat. *d. quæst.9. concl.3.* quam
multis modis declarauimus, qui æquè præsenti am-
pliationi conueniunt. Ampliatur secundò, vt † huius- 339.
modi suppressio etiam per eam tacitam renuntiatio-
nem expiret, quæ ex alterius actu inducitur, cui con-
sentit impetrans. Quæ quidem ampliatio ex iis com-
probatur, ac declaratur, quib. idipsum in vltimæ vo-
luntatis commutatione confirmauimus, ac multipli-
citer declarauimus *d. quæst.9. concl.4.* per singulas hu-
ius permissiui consensus species discurrendo: quibus
pariter singulis declarationibus fallentias opportu-
nas adiecimus. Tertiò ampliatur hæc conclusio, vt † 340.
renũtiatio memoratæ suppressionis ex omissionibus
quoque induci, ac per eas ipsa suppressio extingui
possit: ac præcipuè per omissioné implemẽti ex parte
impetrantis: quoniam, qui omittit, remittere dicitur,
ipsúmque omittere est quoddam repudiare; ita, vt o-
mittendo possit quis aliis etiã præiudicare: ac per o-
missionem implemẽti ex parte sua inducitur renun-
tiatio: cum aliis, quæ adduximus *d. quæst.9. concl.5.*

Declaratur nunc tam præsens, quàm præcedens
conclusio primò, vt is, qui expressè, vel tacitè, validè
tamé, ac licitè suppressioni alicuius beneficij renun-
tiat, † possit, ac debeat ad priorem statum redire, 341.
& adimplere onera ei annexa: neque valeat in poste-
rum vti suppressione iam per ipsum obtenta. Quæ
declaratio quoad primum eius membrũ satis confir-
matur ex iis, quæ post Suar. *tom.2. de relig. tract.6. lib.*
6. cap.20. num.1. vsque ad 13. & Sanch. *lib.8. de matrim.*
disp.9. num.2. disp.14. num.4. & disp.32. num.3. ac fusiùs
lib.4. sua sum. cap.55. ex num.14. atque aliis hac in re
de voti cõmutatione docuimus *d. quæst.9. concl.6.* vbi
etiam tam hoc primum, quàm secundum huius de-
clarationis membrum quoad commutationem vlti-

matum voluntatum ex fundamentis cōfirmauimus, quæ locum æque obtinēt in ea, de qua nunc agimus, beneficiorū suppressione. Declaratur secundò, quòd
342. † ad hoc, vt renunciantem huic suppressioni renontiationis pœnitere non possit, atque adeò priorem obligationem adimplere teneatur, debet talis renuntiatio à tertio acceptari, cuius causa non fieri interesse possit, vel saltem à superiore, vbi ea tertium non respiciat. Quæ declaratio quoad vtramque partē satis explicatur, confirmatur, ac restringitur ex iis, quibus hæc singula in vltimæ voluntatis commutatione præstitimus *d. quæst. 9. concl.* 7. quo etiam loco aliqua notabilia subiecimus, quæ quidem, sicut etiam prædicta, cùm beneficiorum suppressioni pariter conueniant, videri *ibi* à quouis poterunt.

VIGESIMAOCTAVA CONCLVSIO. Suppressio beneficij concessa per modum priuilegij, vel
343. per rescriptum gratiæ † aliquando saltem amittitur, seu extinguitur per eius non vsum. Probatur, quoniam id generaliter in priuilegio, seu rescripto gratiæ constat ex *l. 1 ff. de nundin. l. falsò, C. de diuers. rescript. cap. si de terra, & cap. accedentibus, de priuil.* cum aliis, quibus idipsum tradidimus sup. *cap. 8. quæst.* 10. *concl.* 1. ad quam etiam nonnullas declarationes adhibuimus, nonnulla insuper digna notatu adiicientes; atque ea his, an, & quando possit mri facoltatis præscribi, & quanti temporis non vsus requiratur, vt per eum priuilegium amittatur, seu extinguatur.

VIGESIMANONA CONCLVSIO. Suppressio beneficiorum alicui per modum priuilegij, vel
344. rescriptum gratiæ concessa † frequenter amittitur, seu extinguitur per contrarium vsum. Hæc conclusio probatur tum ex plerisque fundamentis, quibus sup. hac ead. quæst. *concl.* 27. *ampl.* 1. ostendimus, per tacitam quoque renuntiationē ex actu, seu facto aliquo impetrantis suppressionem beneficij, eam extingui, seu expirare: tum ex regula, quam Suar. *lib. 8. de legib. cap.* 35. *num.* 1. magistralem vocans, ex plerisque iuribus, ac Doctoribus confirmat, quæ nos retulimus sup. *cap. 8. quæst.* 10. *concl.* 1. paulò post initium; nimirum, priuilegium per contrarium vsum amitti, si circumstantiæ necessariæ concurrant: tum ex hac eadem regula simpliciter concepta, vt scilicet priuilegium regulariter per contrarium vsum amittatur, à multis tradita, quos *d. concl.* 1. non longè ab initio recensuimus, ac secuti sumus: iuncto eo, quod *ibi* tam ex iurium, quàm ex Doctorū auctoritate docuimus, quòd ex actu alicui iuri sibi competenti contrario inducitur tacita illius iuris renuntiatio; præcipuè verò ex text. *& ibi* Abb. Fel. & aliis *in cap. cùm accessissent, de constit.* vbi in specie casus est de suppressione beneficiorum, quæ fit per diminutionem antiqui numeri præbendarum in Ecclesia aliqua Cathedrali, seu Collegiata. cùm enim *ibi* Innoc. III. Rom. Pontifex approbasset statutum cuiusdā Capituli, in quo ab Ecclesia illa Cathedrali sustulerat dignitatē Primiceriatus; mandans, illud statutum in suo robore permanere: subdit ea verba; nisi postea dicti Canonici contrauenerint, aliquē videlicet in Primicerium eligendo. Ad idem etiā est optimus text. *in cap. cùm M. Ferrariensis, ead. tit.* vbi, cùm Ferrarien. Ecclesiæ Canonici 14. præbendas tantùm, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuissent; postmodum verò contra constitutionem ipsam voluntariè venientes, quosdam alios in Canonicos recepissent: idem Pontifex mandat, quòd, cùm iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis ad vacaturas præbendas quatuor receperint vltra numerum constitutum, antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus cōsuetas, super[...]centes reditus prædicti a Canonicis assignentur: ita, vt si eis pares potuerint cum aliis sortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum vsus, sicut priùs statuerant, siue aliter, prout melius videbitur, conuertatur. Quatenus verò id Pōtifex fieri mandat, non obstante quòd Capitulum aliquos ex iis in Canonicos recepisset sine præiudicio dictæ constitutionis, per quam numerum præbendarum diminuerat; inde habetur notabilis ampliatio huius conclusionis, vt prædictæ tacitæ renuntiationi, quæ ex contrario actu resultat, non prosit protestatio tamquam contraria facto quoad substantiā illius, iuxta text. *in cap. sollicitudinem, de appell. & cap. olim causam, de censib.* & alia iura alleg. per glos. receptam *d. cap. cùm M. verbo, sine præiudicio.* Verùm hæc conclusio amplianda quoque, ac limitanda venit iisdem modis, quibus prædicta secunda *d. quæst.* 10. *conclusio.* quemadmodum etiam notabilis, quæ illi ad maiorem eiusdem explicationem adiecimus, similiter præsenti cōclusioni conueniunt: nimirum, quantum temporis requiratur, vt huiusmodi priuilegium suppressionis beneficij per contrarium vsum, seu actum amittatur: & an, quæ de hac amissione diximus, locum dumtaxat habeant ex præsumptione iuris, & quoad externum forum, an verò etiam reipsa, seu in foro conscientiæ.

TRIGESIMA, & postrema CONCLVSIO. Suppressio beneficiorum per modum priuilegij, vel
per rescriptum gratiæ obtenta † plerumque amittitur per ipsius priuilegij, seu gratiæ suppressionis abusum. 345. Hæc conclusio probatur tum ex iis iuribus, vnde habetur, quòd priuilegium meretur amittere, qui sibi concessa abutitur potestate, vt *in cap. priuilegium, 11. quæst. 3. cap. licèt, de regul. & cap. vt priuilegia, de priuil.* cum aliis ad id per nos alleg. sup. *cap. 8. quæst.* 10. *concl.* 3. *circa initium*; iuncto eo, quod *ibid. & in eius quæst. initio*, ex iuribus, ac Doctoribus tradidimus, tacitam renuntiationem priuilegij per eius abusum induci.

Ampliatur verò hæc conclusio, vt procedat in omnibus abusus priuilegij speciebus per nos explicatis *d. quæst. 10. in 4. præmiss.* hoc est, formalis, occasionalis, ac repugnantis fini priuilegij, seu concessionis. Cuius quidē ampliationis confirmatio ex iis sumenda est, quibus in vltimæ voluntatis commutatione similem omnino ampliationem confirmauimus *d. concl.* 3. vnde petere quoque illud licet, an per abusum priuilegij, atque adeò etiam iam sæpius memoratæ beneficiorum suppressionis per modum priuilegij obtentæ ipso iure, atque ex natura rei, sicque in foro etiam conscientiæ priuilegiū huiusmodi amittatur, an verò solùm ex iuris præsumptione, ac dispositione; ita, vt priuationis ad id sententia exigatur.

Ex quibus omnibus finis iam tandem imponatur huic quæstioni, & capiti præsentis tractatus de Commutationibus vltimarum voluntatum; atque adeò ipse vniuersus tractatus absoluatur ad laudē Omnipotentis Dei, eiúsque genitricis semper Virginis Mariæ, pridie illius diei, qui ipsius natalitiis sacer est, anno à Domini Natiuitate 1621. cùm postridie natalis diei Præcursoris triennio antè fuerit inchoatus, & subcisiuis horis postmodum conscriptus. Quicquid autem in eo scripsimus, sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, vti debemus, sic libenter subiicimus.

F I N I S.

INDEX

LOCVPLETISSIMVS

RERVM SINGVLARIVM,

Quæ

In hoc Tractatu de COMMVTATIONIBVS VLTIMARVM VOLVNTATVM continentur.

Prior numerus, columnam; posterior, eiusdem columnæ numerum marginalem indicat.

A.

de

B.

C.

Capitu

omnibus

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

IIIi 3 Conditio

Contractus

D.

Delegatus

Dispositio

E.

F.

H.

Heres

Intellectus

Jo. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

L.

Legatus

Lex,

M.

Mutatio

O.

Obreptio

P.

Episcoporum

Prælati

Io. Petr. Moneta de commut. vlt. volunt.

Q.

Ratiha

R.

cu

de

S.

T.

Tacitur

V.

Finis Indicis rerum singularium huius Tractatus.